Digitized by Google

C 550.4

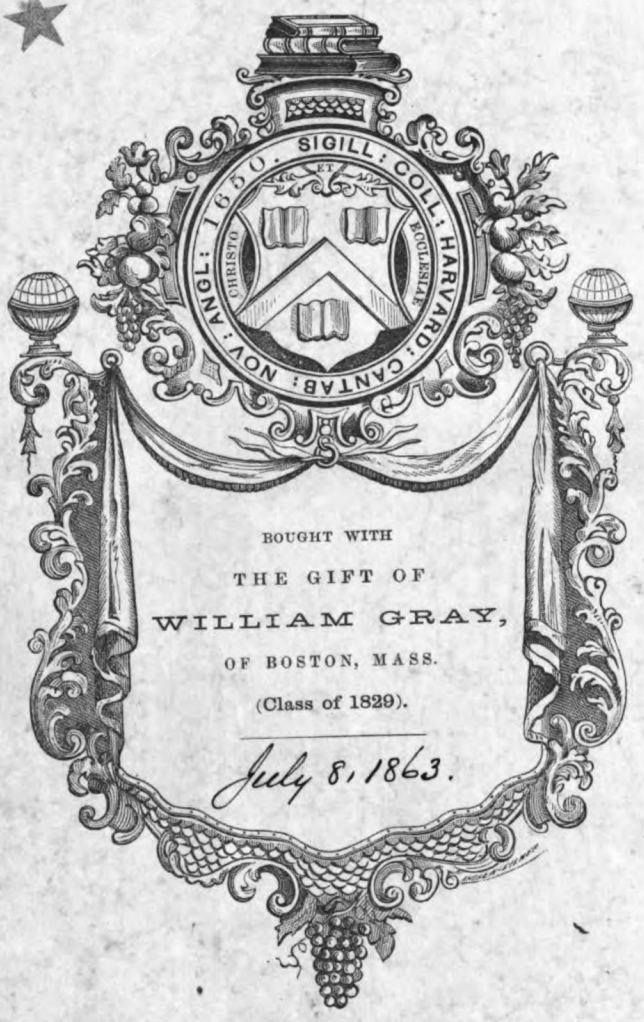

BOUGHT WITH
THE GIFT OF
WILLIAM GRAY,
OF BOSTON, MASS.
(Class of 1829).

July 8, 1863.

Digitized by Google

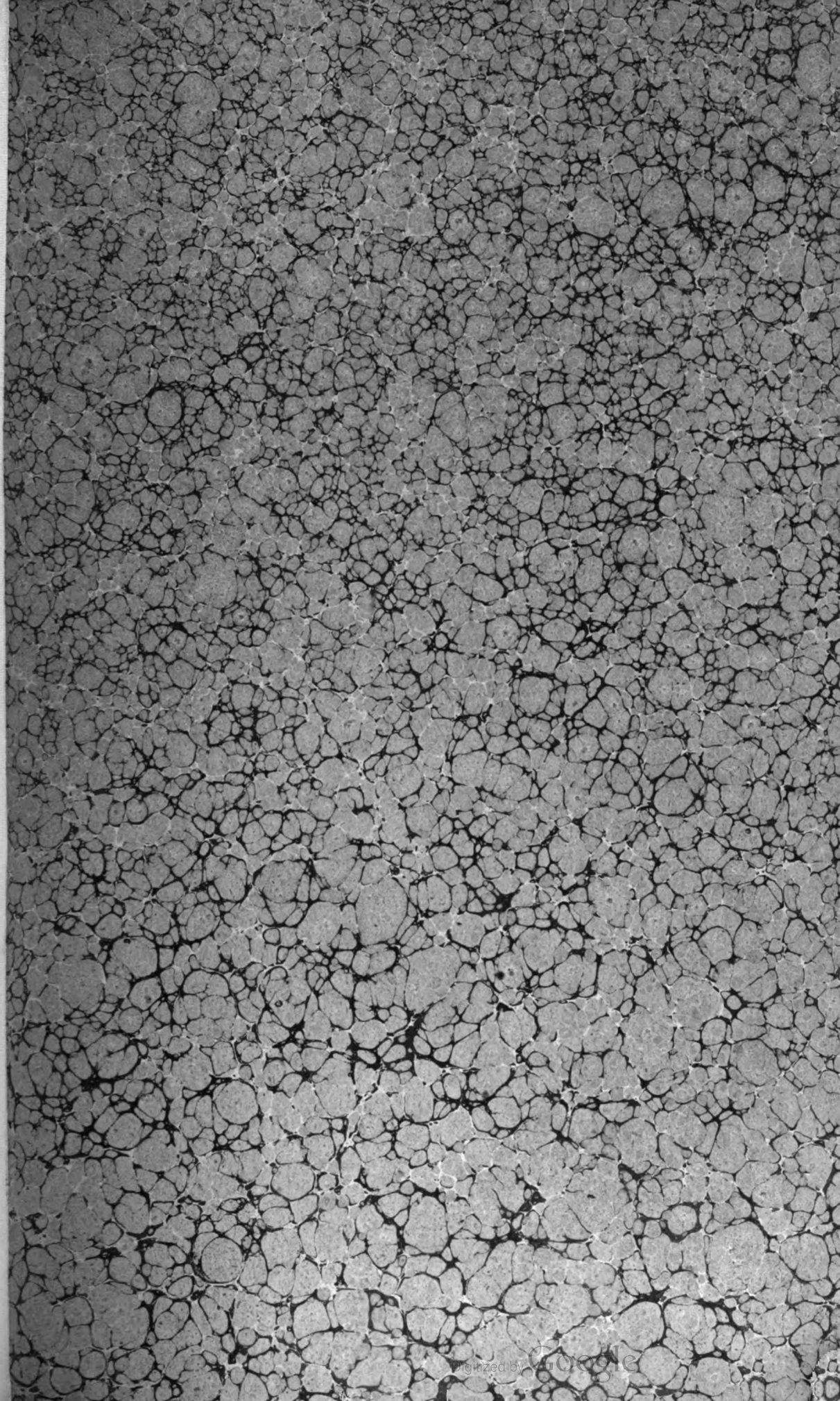
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU

BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRA, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,

OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM, SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS ET AD PHOTII TEMPORA (ANN. 891) PRO GRÆCIS FLORUERUNT:

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIMA ECCLESIÆ SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA;

DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA;

OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS DETECTIS AUCTA;

INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA;

CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA;

OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET AMPLIUS INDICIBUS LOCUPLETATA; SED PRÆSERTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT:

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIÆ GRÆCÆ A S. BARNABA AD PHOTIUM.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIÆ, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA. LATINA, JAM PENITUS EXARATA, VIGINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA STAT, MOXVE POST PERACTOS INDICES STABIT, AC QUINQUE-VIGINTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALIS AMPLECTITUR, ET AD DUODECIM ET CENTUM VOLUMINA UNA CUM INDICIBUS PERVENIET; POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA OCTO ET QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINEBITUR. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE MERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR: UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUJUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM COMPARET NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. ATTAMEN, SI QUIS EMAT INTEGRE ET SBORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EAMDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO NOVEM VEL PRO SEX FRANCIS OBTINEBIT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CIII.

PHOTIUS CONSTANTINOPOLITANUS PATRIARCHA.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,

IN VIA DICTA *D'AMBOISE*, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO *D'ENFER* NOMINATAM, SEU *PETIT-MONTROUGE*, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISINA.

1860

Digitized by Google

C55014

Digitized by Google

SÆCULUM IX, ANNUS 891.

ΦΩΤΙΟΥ,

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

PHOTII,

CONSTANTINOPOLITANI PATRIARCHÆ,

OPERA OMNIA

IN CLASSES QUINQUE DISTRIBUTA :

EXEGETICA, DOGMATICA, PARÆNETICA; HISTORICA, CANONICA;

CURIS VARIORUM, NEMPE :

CHRISTOPHORI WOLFII, ANG. ANT. SCOTTI, FRANC. COMBEFISII, CARD. BARONII, STEWARTII, RICHARDI MONTACUTII, ANTIMII REMNICENSIS EPISCOPI, FR. SCORSI, JOANN. BAPT. COTELERII, JUSTELLI, VOELLI, FONTANI, CORDERII, ANDREÆ SCHOTTI, CRAMERI, CARD. ANG MAII, JAGERI, EMMANUELIS BEKKERI, JOSEPHI HERGENROETHER,

JAM ANTEA LUCE DONATA, PARTIM NUNC PRIMUM EDITA;

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE

TOMUS TERTIUS.

VENEUNT 4 VOL. 52 FRANCIS GALLICIS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA *D'AMBOISE*, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO *D'ENFER* NOMINATAM, SEU *PETIT-MONTROUGE*, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISINA.

1860

Digitized by Google

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CIII CONTINENTUR.

PHOTIUS CONSTANTINOPOLITANUS PATRIARCHA.

Myriobiblon sive Bibliotheca (codd. 1-249). *col.* 9

Parisiis. — Ex typis L. MIGNE.

Digitized by Google

ΦΩΤΙΟΥ
ΜΥΡΙΟΒΙΒΛΟΝ Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.

—

PHOTII
MYRIOBIBLON SIVE BIBLIOTHECA.

—

NOBILISS. ET AMPLISS. VIRIS
QUIRINO RECHLINGERO, MARCO VELSERO,
AUGUSTÆ VINDELICORUM DUUMVIRIS PRÆFECTIS
SEPTEMVIRUMQUE COLLEGIO,
DOMINIS AC PATRONIS PLURIMUM OBSERVANDIS S. P.

Photius ille, omnium eruditorum *tanto petitus ambitu, tanto datus* (*a*), tandem e tenebris erutus exit. Etsi enim ea sunt nostra tempora, quibus non injuria dubites, plusne commodi an incommodi respublica litteraria sibi habeat polliceri; propterea quod alibi bella, alibi eruditæ doctrinæ contemptus atque odium, ruinam aliquam minari videantur: tamen cum ab annis haud ita multis, præter exspectationem, diversis e locis, et quidem nonnullis parum pacatis et tranquillis, complures, notæ optimæ, veterum auctorum libri in lucem prodierint, atque etiam nunc quotidie proferantur; animum nequaquam despondendum duxerim. Verum id quidem est, sæculum illud aureum, quod aiunt, fuisse ἡγεμονικόν, alterum, θυμικόν· quibus et sapientiæ et fortitudinis laude homines in primis excelluerunt: sed neque hoc tempore, quod ἐπιθυμητικὸν indigitant, sapientum virorum exempla, virtuteque heroica præditorum desunt: Ἀρχαῖαι δ' ἀρεταὶ (ut Lyrici verbis utar) ἀμφέρονται, ἀλλασσόμεναι γενεαῖς ἀνδρῶν, σθένος. Nimirum omnibus sæculis aliqui divinitus excitantur, qui disciplinas liberales propagatum eunt, quæ solæ genus hominum salvum atque incolume conservant. Quo feliciorem hanc ætatem nostram judico, qua cum alii scriptores antiqui revixerunt, tum inter cæteros ille ipse (quem dixi) in omni genere doctrinarum præstantissimus scriptor Photius. Cui ut a lumine nomen, ita luce tandiu carendum fuisse, demiror; auctori, cujus e Myriobiblo theologi, medici, historici, oratores, philologi denique uberrimum fructum et jucundissimum capere possunt. Id quod eulogia docent, quæ huic operi nunc primum a nobis edito præponenda curavimus. Nam Eclogas, cum censuris, non ex iis duntaxat libris, qui sunt in manibus fere omnium, Photius attulit: sed longe plura ex illorum monumentis ἀποσπασμάτια, qui vel temporum injuria prorsus amissi, vel quorumdam βιβλιοτάφων invidia nonnisi blattis expositi sunt. Neque ex sacris tantum, sed et exteris scriptoribus. Tam enim horum prodest lectio, judicium si adhibeatur, quam Moysi non obfuit Ægyptiorum, Danieli Chaldæorum, D. Paulo Græcorum disciplinas cognovisse, Israelitis denique vasa ex Ægypto in Palæstinam secum transtulisse. Ideo summa hic fide, qui delectus haberi, unde plus minusve exspectari possit, Photius ostendit. Hoc opus varia et multiplici tam rerum quam verborum refertum supellectile, viri nobilissimi, cur A. V. consecratum velim, multæ causæ sunt. In hac enim urbe illi renasci, characteris elegantia exornari, e vestra illustri Bibliotheca vulnera quædam sanari, accessiones denique fieri, contigit. In hac musæ et gratiæ domicilium nactæ creduntur, quod ii gubernacula reipublicæ teneant, qui ab ineunte ætate litteris omnibus dediti hoc genus laborum et probant, et eos adjuvare gestiunt, qui omnem in eodem operam ponunt. In hac, vestro auspicio, recentibus iisque pervenustis typis alia atque alia utriusque linguæ πονημάτια, brevi temporis spatio, excusa sunt. In hac denique nunquam defuerunt viri, quorum auctoritate codd. mss. et impressorum thesaurus augeretur atque ornaretur. Inter quos huic quoque Photiano operi locum decernere A. V. meque patrocinio, quo hactenus, clementer complecti ut dignetur, oro etiam atque etiam. Bene valete, viri amplissimi, publice et privatim incolumes, ac perpetuo florentes.

Augustæ Vind. XII *Kal. April. Ann. MDCI.*

A. V. O.

DAVID HOESCHELIUS, Augustanus.

(*a*) Sen. *Med.* 399.

Digitized by Google

NOBILISSIMO MARCO VELSERO, CÆSARIS CONSILIARIO,

REIPUB. AUGUSTANÆ DUMVIRO PRÆFECTO,

AND. SCHOTTUS ANTUERP. DE SOCIETATE JESU, LIB. MER. DD.

Si magnum illud militantis in terris Ecclesiæ columen B. Hieronymum presbyterum non piguit, Marce duumvir, catalogum ecclesiasticorum texere scriptorum, ex Eusebio Cæsariensi, ac scriptis cujusque, cur pudere me debeat, aut pœnitere laboris immensi, tædiique constanter absorpti in Photianæ *Bibliothecæ* interpretatione, quam tibi volens dedico consecroque, nondum equidem animadvertere possum. Ille jam inde ab initio nascentis Ecclesiæ telam orsus, altiusque a capite arcessens, sacrorum Ecclesiæ scriptorum seriem ad sua usque tempora produxit, ut legitima et pura a spuriis, et a palea triticum posteri segregarent. Hunc dein gloriosum, publiceque utilem laborem, variarum gentium auctores continenter pertexendum rati, de suæ quisque gentis scriptoribus catalogos conscripsit. In Iberia quidem Isidorus atque Ildefonsus sanctissimi viri; in Gallia Gennadius Massiliensis, et Honorius Augustodunensis; in Belgio nostro Sigebertus Gemblacensis; in Germaniaque nuper Trithemius abbas, excussis omnibus omnium bibliothecarum angulis, id præstiterunt. In Græcia vero primis illis, ut ætate, sic et eruditione fortasse æqualis Photius, hanc cum sacrorum, tum externorum *Bibliothecam* concinnavit librorum, quos a se lectos, Tarasii fratris rogatu recensuit, dum in Syria Constantinopolitani imperatoris orator versaretur, idque prius (ut ex opere quisque mecum judicabit), quam aulica ambitione corruptus, præcipitavit. Verum hoc utilior quam reliquorum in Occidente post Hieronymum Photii hic labor exstitit, ut majus etiam longe quam cæterorum simul omnium volumen excrevit, quod non recenseat modo veterum, qui in manus inciderunt scripta, sed et eclogas inde permultas, seu excerpta, totidem verbis, enumeratione sola minime contentus, transcripserit: forte quod animo provideret, menteque præsagiret, fore ut temporum injuria plerique, ut accidit, interciderent funditusque perirent, quorum certe ne nomina quidem, nedum ingenii monumenta, absque Photio esset, nostram ad ætatem pervenissent. Quod opus seu thesaurum verius, pridem exoptatum, ac diu multumque frustra investigatum, cum Tarracone Procli Chrestomathia Latine a me reddita, velut ex ungue leonem, æstimare cœpissem, nactus tandem Romæ sum. Describendum enim arbitratu meo permisit, quem honoris causa libenter nomino, illustrissimus Ascanius Columna, purpuratorum patrum ornamentum. Post vero cum id diligenter ad variorum exemplarium fidem comparatum, typographus Augustanus elegantibus typis evulgasset, efflagitarunt pene convicio familiares, quibus multum et vellem et deberem, ut Latina donare civitate promptuarium eruditionis, quo ad plures emanaret utilitas, pro virili contenderem. Cessi ergo amicorum precibus victus, et periculosæ plenum opus aleæ aggressus, ad exitum tandem, Deo vires animumque suppeditante, constanter adduxi. Quid sim assecutus, secutus certe, tuum, vir doctissime, lectorisque non imperiti judicium esto. Num quid amplius? Etiam. Patrocinium adhæc laboris plane Herculei, more institutoque majorum, abs te potissimum justis de causis imploro. Quod enim Græce apud vos Photius lumen primum aspexerit, Latinam quoque interpretationem subjungendam jus fasque censui, tum quod Augustanæ bibliothecæ nomen commune invitarit: quæ bibliotheca Vindelicorum, civitatis Germaniæ vere Augustæ, cum alios alia ad spectandam urbis civiumque elegantiam movcant, me potissimum, ob librorum calamo in membranis exaratorum et copiam, et vetustatem, in sui admirationem rapuit detinuitque. Ad quam quidem ornandam respublica vestra catalogum exemplarium quæ possideret, per Europam disseminasse non contenta, doctos etiam homines inusitata et prorsus singulari humanitate invitat quo eos ipsos libros invicem conferendo, ac veluti gladiatorum paria committendo, in hominum lucem aspectumque commodo publico producant. Quod utinam exemplum dynastæ ac reges secuti, in iisdem pedem vestigiis ponerent, ac libros sanctorum Patrum ineditos cognosci atque evulgari sinerent; næ plures longe Græcarum litterarum usum interpretando revocarent, nec amplius veluti muta tacerent, quæ in densis hodie tenebris, tineas pascendo, delitescunt. Sed id optare citius quam sperare liceat; nisi si Velserorum similes exoriantur, qui concordissimi fratres (vos enim bona venia appello Antoni, Matthæe, ac Paule) rem litterariam longe lateque provehitis, disciplinarum pomœria profertis, doctisque hominibus doctissimi ipsi opem re consilioque ferre non cessatis: ut jam ubique gentium non sit Phœbo gratior ulla,

Quam quæ Velseri *præscripsit pagina nomen.*

Te, te igitur, Marce, quæso obtestorque, ut qua cœpisti benevolentia, nostra complecti ne graveris; exstetque apud posteros pace tua, meæ in te observantiæ memorisque animi hoc qualecunque monumentum; quod locum, si videbitur, in Bibliotheca vestra, ex qua cum tot aliis Græce typis prodiit, Latine quoque reperiat. Si quis autem ex his vigiliis fructus ad alios legendo perveniet, quod studium quidem certe, ad interpretationem locis obscuris facem scholiis allucendo, tibi amice magne, grata posteritas acceptum referat. Soles enim ἀκλείστους θύρας παρέχειν σοφοῖς ἀνδράσι, quod de se apud Philostratum Vespasianus Aug. profitetur, cum sis ipse spirans quædam Bibliotheca. Suscipe itaque adversus obtrectatorum calumnias, operis vigiliarumque nostrarum libens volensque tutelam. Sic tibi illucescant, Deum venerans precor, ineuntis anni MDCVI Kalendæ feliciter. Antuerpiæ.

Digitized by Google

ΜΑΞΙΜΟΣ Ο ΜΑΡΓΟΥΝΙΟΣ, ΤΑΠΕΙΝΟΣ ΚΥΘΗΡΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ, ΤΟΙΣ ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΕΡΑΣΤΑΙΣ, ΕΝ ΤΟΙΣ ΚΑΛΟΙΣ ΕΠΙΔΟΣΙΝ.

Ἄλλοι μὲν ἄλλους τῶν περι τὴν σοφίαν περιττῶν θαυμαζόντων, καὶ ἡ ἕκαστος ἔχει ἐπιτηδειότητος καὶ δυνάμεως, ταύτῃ πλεκέτω τούτων ἑκάστου καὶ τὰ ἐγκώμια, εἴτε τὴν ἐν λόγοις ἐπαίρων δεινότητα, εἴτε τὸ ἀνθηρὸν καὶ κεκομψευμένον τῆς φράσεως, εἴτε τὸ περὶ τὴν φιλοσοφίαν ἐμβριθές τε καὶ ὅλως ἐξηκριβωμένον καὶ πάγιον· ἐμοὶ δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις παντὸς ἄξιος ἐγκωμίου καὶ μάλα ὁ σοφώτατος ἐκεῖνος καὶ ἱερὸς πολλάκις ἔδοξε Φώτιος. Οὐ μόνον ὅτι τοὺς τῆς ἱερᾶς Ἐκκλησίας ἐμπιστευθεὶς οἴακας, τὸ τοῦ Χριστοῦ λογικὸν ποίμνιον εἰς νομὰς εἰσῆγέ τε καὶ ἐξῆγε σωτηριώδεις εὐσεβείᾳ τε τῇ πάνυ διατρέφων, καὶ βίου κατακαλλύνων ὀρθότητι· ἀλλ' ὅτι καὶ πᾶσαν μετελθὼν παιδείαν πάντας τοὺς ἐπ' αὐτοῦ πολλῷ τῷ μέσῳ ὑπερῆκόντισε. Μαρτυροῦσιν αὐτοῦ τὸ πολὺ τῆς σοφίας οἱ πανηγυρικοὶ τῶν λόγων, οἷς τηλικαύτην ἐνέθηκε τὴν χάριν καὶ τὴν γλυκύτητα, ὡς δεινὸν τίθεσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας τὴν ὁπωσοῦν ἀπὸ τούτων ἀπαλλαγήν. Οὕτω τὰς τῶν ἀκουόντων καταθέλγει ψυχὰς ταῖς τῶν οἰκείων σειρήνων σωστικαῖς ἐπῳδαῖς, καὶ τῷ τῶν πίστεων ἐφελκυστικῷ τὸ τῆς πειθοῦς αὐταῖς ἐγγενέσθαι καταναγκάζει θέλγητρον. Τοιαῦται καὶ αἱ θαυμασταὶ τούτου πρὸς διαφόρους ἐπιστολαί. Τὸ δὲ πρὸς τὰς τῶν ἀπορίων λύσεις ἕτοιμον, ἄλλως τε καὶ ὅσαι ἐπὶ τὴν ἱερὰν τείνουσι φιλοσοφίαν, καὶ τὸ τῆς θείας Γραφῆς, ἐν οἷς μάλιστα μυστικώτερόν τι ἐναποκέκρυπται, ἀγχίνουν τε καὶ διερμηνευτικὸν, τίς τῷ τῶν Ἀμφιλοχίων αὐτῷ πεπονημένῳ συγγράμματι ἐντυχὼν, οὐκ ἂν εἰκότως θαυμάσειεν; ἀλλὰ γὰρ καὶ τὴν περὶ τὴν ἱστορίαν ἀκρίβειαν, καὶ τὸ τῆς σοφίας ποικίλον, καὶ τὸ περὶ τὴν κρίσιν τῶν τοῖς ἄλλοις συντεθειμένων ἐντεχνόν τε ἅμα καὶ εὐκρινέστατον, ἡ μετὰ χεῖρας αὕτη βίβλος, τοῖς τοῦτ' ἂν ἐλομένοις καταμαθεῖν, ἐπιδείξει τρανότατα· πολλὴν μὲν τοῖς περὶ τοὺς λόγους καὶ τὴν ἔξω φιλοσοφίαν καταγινομένοις τὴν ὠφέλειαν προξενοῦσα· τοσαύτην δὲ καὶ τοῖς τῆς ἱερᾶς ἀντεχομένοις θρησκείας χορηγοῦσα τὴν λυσιτέλειαν, ὡς πάμφορόν τινα οἷον ταύτην εἶναι χώραν, ποικίλοις μὲν κομῶσαν τοῖς καρποῖς, καὶ τοῖς ἄνθεσιν, οὐχ ἧττον δὲ τῇ γεύσει τῶν δρεπομένων τὴν αἴσθησιν κορεννῦσαν, ἢ τῇ ὄψει καὶ τῇ ὀσμῇ καθηδύνουσάν τε καὶ κατατέρπουσαν. Ταύτην οὖν φιλοφρόνως δεξάμενοι, πολλὰς τῷ σοφωτάτῳ Ἐσχελίῳ τὰς χάριτας ἔχοιτε, τοῦτο καὶ μόνον ἀεὶ διὰ μελέτης ἔχοντι, ὅπως χρήσιμόν τι καὶ τῷ κοινῷ τῶν λογίων ἐπωφελὲς ἐκδιδῶται καὶ μάλιστα. Ἔρρωσθε ἐν Χριστῷ Σωτῆρι, κατὰ τὸ α, χ' ἔτος τὸ σωτήριον, Ἰουλλίου τρίτῃ φθίνοντος.

ERUDITORUM ALIQUOT

DE PHOTIO PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANO JUDICIA

ZONARAS *Annalium* Tom. III.

Προχειρίζεται δὲ πατριάρχην τὸν Φώτιον, ἄνδρα τῶν ἐπισήμων πρωτολόγοις ὀνομαστότατον. In ejus locum suffecit Photium, virum insignis nomine celeberrimum.

ἀσηκρῆτις τότε τυγχάνοντα, καὶ ἐν

CEDRENUS

em, primarium a secretis, et eruditio-

Ὁ Βάρδας Φώτιον, ἄνδρα ἐπὶ σοφίᾳ γνώριμον. πατριάρχην. Bardas ergo Photium, celebrem patriarcham creat.

πρωτοασηκρήτην τηνικαῦτα ὑπάρχοντα, προχειρίζεται

FRANCISCUS TURRIANUS P

sapientia virum, et secretariorum eo tempore principem,

Photius Constantinopolitanu

ocemio in *Apostolicas Constitutiones* Clementis Romani.

lectis, etc.

Photius incredibilis

in *Bibliotheca* sua, sic enim appellat volumen ingens de libris a se

Eruditissimus

lectionis et acris judicii auctor.

se lectis nom

incredibili lectione auctor, etc. In eo præsertim opere quod *Bibliothecam* de libris a tam liber

navit, in quo tam accurate, tam acri ingenio, tam considerate, tam docte, tam distincte, præt

de tanta multitudine et varietate librorum judicium facit, ut nihil animadversione dignum

rmisisse videatur.

Quam sit autem grave in hoc judicio et quantæ auctoritatis Photii testimonium, intelligere licet et existimare, etc. Tum in primis ex Bibliotheca, sic enim inscripsit, ut paulo ante dixi, ingens volumen de libris omnis generis a se lectis, in quo ita fere cujusque argumentum, et genus styli ac doctrinæ dis-

Digitized by Google

cernit et notat, ut qui summas illas legat, totos libros et ingenia auctorum nosse sibi videatur. Quis igitur nostræ ætatis se cum Photio conferre audeat, sive ingenium ejus spectemus, sive πολυμαθίαν et πολυπειρίαν;

Ex litteris Joannis Livineii ad D. H.

Photii scriptum urgeri, puto vehementer e re litteraria esse. Est enim varium, et omnibus ingeniis ac studiis valde serviens. Deinde quanti æstimas, scire nos saltem quot bonorum scriptorum in omni genere doctrinæ, qui viro illi φιλολογωτάτῳ visi lectique, naufragium fecerimus.

Ex litteris Jos. Scaligeri ad eumdem.

Utinam, mi Hœscheli, in Photii editione exornanda te juvare possem. Librum quidem totum in duos tomos distinctum, manu Henrici Stephani scriptum olim legi, opus varium, ex cujus editione incertum, majorne redundatura sit in te gloria, an in alios utilitas. Certe tam egregium scriptum hon alio editore dignum erat, quam te, qui tot bonorum auctorum editione et eruditionem tuam et propensum in litteras animum testari volueris. Neque ego, neque Vulcanius noster te juvare in hoc possumus, qui nulla exemplaria ejus libri habemus. Sed si habes, ut dicis, duo, puto te omnibus aliis æquo animo carere posse.

Ex litteris Isaaci Casauboni ad eumdem.

Ain' tu autem? esse te in eo ut Photii *Bibliothecam* edas? o munus vere munificum! o te liberalem! facile est ex iis quæ sunt edita de illius libris tanquam ex unguibus leonem æstimare.

—

ISAACUS CASAUBONUS DAVIDI HŒSCHELIO S. P. D.

Photium tuum quanta poteram diligentia inter aulicos strepitus, avidissime certe percurri. Ostendi etiam munus tuum doctis magnisque viris : quorum in hac regia urbe numerus haudquaquam pœnitendus. Omnes tibi et præstantissimo Velsero gratias agere immoriales, quorum auctoritate et industria utilissimum scriptorem proximo autumno se habituros speraut. Principem inter hujus ordinis viros locum obtinet præses Thuanus : quem ego virum divinitus datum censeo sæculo isti in exemplum pietatis, integritatis, probitatis, et ut uno verbo dicam πάσης ἀρετῆς καὶ καλλονῆς ψυχῆς. Sunt et multi alii qua in aula, qua in senatu Parisiensi λάμποντες ἀστέρες ὡς vestri studiosissimi, et purioris litteraturæ amantissimi. Omnes hi Photium vestrum cupidissime exspectant, eximie autem Franciscus Pithœus, de quo nuper scripseram, esse in ejus manibus Photii exemplar, collaturum me tuum codicem cum illo : et excerptas inde γραφὰς διαφόρους isthuc missurum. Neque ab illo neque a me insuper habita ea cura, sed paucorum foliorum comparatione didicimus, nihil aut parum omnino auxilii ad ornandam tuam editionem a Pithœi libro esse exspectandum. Quare aliud censeo agamus. Equidem si domi in Museo meo quæ sunt a te missa legissem, aut otii plusculum habuissem ad id negotium, plura et meliora in eo Scriptore observassem et tecum communicassem. Sed crede mihi serio affirmanti, nihil occupatius, nihil a studiis alienius ea vita, quam in hac aula hactenus vixiimus. Ut scires tamen etiam in summis hisce occupationibus Photium tuum nobis esse lectum, paucula quædam illevimus huic chartæ, quæ tum nobis in mentem venerunt. Nam gravius aliquid frustra nunc a me exspectaveris. Vale, vir doctissime, et me constanter

Lutetiæ Parisiorum 5 Kalend. Junias MDC.

aula.

—

EX NOTIS ANDREÆ SCHOTTI,

AD CHRESTOMATHIAM PROCLI.

'Ανεγνώσθη, lecta sunt. Sic de singulis a se cum judicio lectis libris
'Ανεγνώσθη, lectum est, vel ...us ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν ἀνεγνωσμένων αὐτῳ βιβλίων loquitur, ut
Photius patriarcha Constantinopolita.. ...liorum sermone, vel obiter, et tanquam per transennam in-
oculato testi fides habeatur. Nec enim ex .. ...judicium sibi ferendum existimabat, sed a capite ad cal-
specto opere, ut fere hoc sæculo, de toto opere ...issimus, summi et ingenii et judicii, de scriptoribus
cem perlecto, libere judicat censor et criticus gra... ...oricis, oratoribus, philosophis et theologis : qui
ducentis amplius et septuaginta, philologis, poetis, hist... ...perierunt. Et quidem de styli charactere,
maximam partem, temporumne injuria, an majorum incuria, ... quid laude, et imitatione, quid contra
scriptorum numero, et titulis, quæ γνήσια, quæ ψευδεπίγραφα, ...ore majorum, pronuntiat. Denique
vituperatione dignum in singulis deprehendisset, sine fuco et odio, in... ...gula, audacter dijudicat.
qua quisque tempestate floruerit, cæteraque, longum esset enim ire per sin...

—

J. LIPSIUS MARCO VELSERO S. M. D.

Senecam nostrum a te acceptum, et vere acceptum, id est, gratum fuisse, gaudeo. Annon es ...set, scriptor optimus viro optimo? Quod ais desiderare quosdam reliqua : pauca sunt, et hodie mos obtinet ...reli-quatores esse, imo conturbatores. Detur venia, aut certe mora aliqua, valetudini : et fortasse alter... editio dabit. Sunt et in illis libris, quæ volenti haud peribunt. At tu de elogio debere profiteris. Et sic

Digitized by Google

loqueris? judicio, dicere debebas : et ideo nihil debere. Mihi crede, ut si juratus in senatu sententiam dicerem, sic dixi. Amo te jamdudum, mi Velsere, sed affectus illam animi lucem non obtenebrat. Sed, heus, est quod communi litteratorum nomine commendemus, vel petamus. Andreæ Schotti, magni amici nostri, Photius, Latinus jamdiu apud vos est, et quando ipse lucem, nos eum videbimus? Certe inter paucos ille scriptor meretur : qui solus tot clarissimorum ingeniorum monumenta a fato eripuit : toto dico fato, et saltem nomina et scriptorum velut membra servavit. Quam multos ille legit, ex iis elegit, et, ut sic loquar, defloravit, quos nosse nobis aliter non esset? E sacris, profanis, tractatoribus, historicis, oratoribus, poetis, et nihil est in Græca omni litteratura, aut ut verius dicam, libraria, quod ille vir non libarit. Pulcherrimus mos in mensa legendi, vel audiendi : sed iste pulchrior utiliorque, annotandi, censendi, excerpendi. Photius fecit, et qui ad nos pervenerunt, solus. David Hœschelius vester, et vestris etiam auspiciis, Græcum primitus, et varie atque industrie castigatum, dedit : sed nosti quo ventum sit ignavia ævi, pauci hæc legunt aut capiunt, et nisi Latina addantur, pene dicam non dedisse. Ergo A. Schottus, vir bono publico natus, allaboravit, et Latinum totum dedit, et tibi commisit. Ecce jure te flagitamus. Fac quod soles et natus es, rem publicam vel privatæ tuæ damno juva. Mi Velsere, da hanc operam, etsi quam trepidis et pene desperatis Europæ rebus! Pannonia, et jam Illyricum finitimum, sollicitos nos habent :

Quo pondus istud verget? ubi ponet minas?

Ubicunque, stemus, et in honesto firmi, omnem fati vim excipiamus, imo vincamus, id est, feramus.

Vale. Lovanii, postridie Natalis Dominici, anno MDCVI.

IN PHOTIANÆ BIBLIOTHECÆ INTERPRETATIONEM,

A R. P. ANDREA SCHOTTO DE SOCIETATE JESU LATINE EDITAM.

Feder. Jamotius, Med.

Σκότος ἀπὸ σκοτίοιο φερώνυμός ἐστιν ὁμίχλης
Φώτιος ὡς λαμπροῦ κληδόνα φωτὸς ἔχει.
Τίνδ' ἐπεὶ καὶ Σκότος ἀπήγαγεν ἀχλὺς αἰνῆς
Φωτιὰ λαμπρύνων γράμματα φωτὶ νέῳ.
(Τοῖσι παλαιγενέων σφραγίσατο Φώτιος ἀνδρῶν
Μνήματα, τιμήσας στίγμασιν ἀμφαδίοις)
Εἰ θέμις ἀτρεκέεσσι πανατρεκὲς οὔνομα θεῖναι,
Ὅς ποτε Σκότος ἦην, Φώτιος ἄλλος ἔοι.

Schottus ab obscura ducit caligine nomen
Photius ut clari luminis omen habet.
Cum tamen hunc *Schottus* tenebrosis eximat umbris,
Lumine cum lustret *Photica* scripta novo :
(Scripta quibus censor veterum monumenta virorum
Photius obsignat liberiore nota)
Vera licet veris si ponere nomina rebus
Qui modo *Schottus* erat, *Photius* alter erit.

Franc. Schottus Jure consultus ac senator Antuerp.

Photi scripta, prius qui cæco carcere clausus,
Horridus, invisus, nocte latebat iners,
Eluxit quoniam dias in luminis oras,
Frater amande, animi dimidiumque mei,
Gratulor et lætor, priseo dehinc more parentum
Grates grata velit solvere posteritas.
Lux tenebræ hic fausto conspirant omine, lucens
Namque obscura prius *Bibliotheca* patet.
Lux micat e tenebris en mutua : noxque vicissim
Lumen, et atra dies a jubare accipiunt.
Fallor an aspicient pulsa caligine ocelli
Lucem, mente Deum justitiæque jubar?
Photi munus erit tot lecta volumina Graium,
Schotti erit hæc Latio reddita posse legi.

Sic reparant tenebræ lumina, noxque diem.
Œdipodioniæ redeunt ænigmata Sphingis,
Nec sua nostra minus sæcula monstra ferunt.
Quisquis at umbrarum sub nomine clara tuetur,
Quæ *Schotus* illustri lumina mente tegit,
Insignisque viri raras examinat artes,
Quas stupet et Latium, Græcia tota stupet :
Non mirum est illam radios emittere, dicet,
Lampada, lumen habet *Photius* unde suum.
Nec rutilas præferre faces mirabitur umbram,
Quæ lucem hanc aliis pluribus ante tulit.
Salvete, o tenebræ, fulgenti luce coruscæ,
Sit satis hoc vestris muneris esse decus :
Photius in medium quod purior exeat orbem,
Lux e nube, redux carcere, nocte jubar.

Joannes Bochius S. P. Q. Antuerpiensi a Secretis.

Nil nisi nomen habens a lumine, luminis expers
Photius, et tenebris obrutus atque situ,
Squallebat, tineasque diu pascebat inertes
Abditus, et patriis sedibus exsul erat.
Aspectuque carens hominum, procul orbe latebat
Hesperio, clausus carcere, lucis inops.
At *Schotus* obscuris nomen qui ducit ab umbris
(Mira cano tenui carmine, vera tamen)
Eruit in densa positam caligine lucem :

Maximilianus Vriendius senatui Gandavensi a Secretis.

Res mira, at vera est, non claro lumine *Schottum*
Clarorem a nebulis spargere posse suis.
Ducis et expertem decus et jubar addere luci,
Scriptaque tot veterum detenebrare patrum.
Mentior, at vetus ille novus modo *Photius*, olim
Clarus, at inde ævo nubilus atque situ.
Qui patria de nocte novas modo lucis in oras
Emica, Ausoniæ illustris honore togæ :
Ille suo solus dignam pro vindice causam

Digitized by Google

Licet, et accepti luminis usque memor,
Uni plus *Schotto* debere fatebitur, ipsi
Quam sibi, quam soli, quam patrioque solo.
Jeremias Pierssenæus jure-consultus.

Quis credat *cæcas* progignere posse *tenebras*
Lumina, Phœbeis lucidiora oculis?
Non ego, non *physica* quisquam de gente sacerdos,
Ullaque non *Sophiæ* docta magisteria.
Hoc nisi jam nobis jussisset credere *Schottus*,
Photius et cæcis lucidus a tenebris.
Qui nunc *Schotti* opera (ante nitentia nubilus ora, et
Multis dente ævi saucia vulneribus)
Integrior patrio prodit redimitus amictu.
Nec minus Ausonia clarior in tunica.
Non secus ac noctis nigra cum veste videmus
Obnuptum Solem, vel pluviis nebulis,
Veste tenebrarum scissa, et sudo æthere, tela
Ejicere hesterna lucidiora die.
Quare dum roseo fulgebit lucifer ore,
Et veniet fuscum nox adoperta caput,
Photi ab illustri radiabit *lumine Schottus*,
Et Schotti cæcis Photius a tenebris.

Αδηλον.

Ite pii manes, et *Photi* nobile lumen
Judicii, qua sol porgit utramque facem.
Schottus te Hesperiis, *Schottus* te sacrat Eois,
Schottus et Eois gratus et Hesperiis.
Cuncta videns nimirum hæc mundo scita dabat *mens*
Stare loco mundi prima elementa jubens,
Ut cæco lux alma chao viduata serenet
Omnia, tum lucem nox inimica premat:
Inque vicem noctis nova lux superenatet æquor,
Et niteat veteri grata parente magis.
In veterum molem scriptorum *Photius* olim
Indiderat lucem, judicii radio:
At radium excipiens texit longinqua vetustas:
Schottus ab ingenio rettulit ecce diem.
Nunc tandem portis mundi bipatentibus infer,
Damnatum tenebris nobile *Photii* opus.
Photius ingenti potuit clarere nitela:
Sed mage præsidii lumine *Schotte* tui.
Ite pii manes *Schotto* duce, et auspice *Schotto*,
Semiadaperta prius, nunc adaperta via est.

Ἄδηλον.

Nomen habes, *Scote*, a tenebris, a lumine nomen
Photius: ille librum, conficis ipse notas.
Umbra fit interpres lucis, quis crederet unquam?
Hoc lucem est tenebris gignere, nocte diem.
Quas non discutiet tua lux, o *Scote*, tenebras.
Si lucem illustrat nominis umbra tui!

Ἄδηλον.

Dum tua præclaros auctores scripta recensent,
Hos inter *Scotto* debuit esse locus.
Quid facias, docte o *Photi*, cum tempora nostra
Sint procul a vestris dissita temporibus?
Ne dubita: *Scottus*, quo nunc interprete prodis,
Quot celebras homines, tot subit ipse locos.
Si te, *Scotte*, potes transacta in sæcula ferre,
An taceant nomen secla futura tuum?

AND. SCHOTTI SOC. JESU IN PHOTII BIBLIOTHECAM

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

Qui sibi scriptores antiquos interpretandi partes olim sumpserunt, ut qui Platonem atque Aristotelem philosophorum principes illustrandos Græci consuerunt, Alexander Aphrodisieus, Themistius, Simplicius, Proclus, Olympiodorus, Ammonius, et Philoponus, ii fere præfari solent copiose, de auctore, scripto, argumento, modo ac methodo, ordine et tempore; tum de seipsis, suaque opera, et ita re flagitante, interdum de causis suscepti operis disserunt. Idem mihi more institutoque majorum in præsens, etsi μετάφρασιν, non ut illi παράφρασιν afferam, visum est faciundum. Equidem non ignorabam, simul atque arduam hanc *Photianæ Bibliothecæ* Latine interpretandæ provinciam efflagi tantibus amicis suscepi, fore plerosque qui id mihi vitio verterent, parumque me dignum existimarent, cæsa inter et porrecta, quod aiunt, alienis in vestigiis pedem ponere. Quorum autem in reprehensionem noster hic labor incurret, ii fere duorum generum sunt. Alii enim me reprehendent; plures Photium infesti damnabunt: utrisque, si potero, faciam satis; certe si id non consequar, dabo pro virili operam, ut a legendo minime deterreantur. Principio itaque de me, paucis tamen, et sine fuco ac modeste: mox de Photio videbimus. Inaudieram pridem, unum et item alterum in Iberia Græcarum litterarum peritissimum, Photii *Bibliothecam* e Græco in Latinum sermonem commodo publico convertere cœpisse, sed cœpisse tantum, ac vix dimidia operis parte supersedisse, sive Græci exemplaris mendis deterritos, seu laboris fuga in tanta voluminis, cum mole, tum varietate, seu denique utraque de causa cessisse. Romæ quoque tertium perfecisse quidem narrabant, sed ad edendum adduci non potuisse. Græcum itaque codicem magno ære nactus, constantiam a Deo precatus, urgendum opus assidue ad extremum, si qua hinc ad alios utilitas rediret, existimavi. Neque me fugiebat, ex quo interiores hasce litteras tractavi, quam difficile sit bonum agere interpretem, alienique sensus metaphrasten, ut, nisi par sis in utrinsque orationis facultate, justam reprehensionem non effugias: quoque major hac in re de bonis Græcis Latina bona efficientium raritas, eo difficilior provincia doctis

Digitized by Google

hominibus, qui eam ipsi plerumque refugiunt, censeatur, ut ad hanc diem usquequaque qui satisfecerint, vix singulos singulæ ætates tulisse videantur: cum decem amplius Aristotelis Ethica Nicomachia, totidemque Rhetorica, nostra parentumque memoria interpretari sint conati, quod in singulis qui antecessissent, posteriores aliquid desiderarent. Quidni igitur posterorum de me judicium reformidem? Elaboravi equidem, quoad ejus fieri potuit, ut non sensa modo verbis comprehensa sequerer (assecutusne sim alii statuent), et non tam verba numerarem, quam sensum ex fide bona appenderem, sed etiam, ut res ipsas, fontesque auctorum a Photio lectorum studiose investigarem. Verum cum eorum plerique temporum injuria interciderint, eo molestior interdum labor interpretandi exstitit, ut hariolandum nonnunquam fuerit, dum, qui adhuc latent scriptores, Photii opera in apertum proferantur, quod ut cœptum nuper, ita futurum amplius doctorum hominum investigatione non diffido. Diversorum item scriptorum tanta varietas, quanta est in omni philologia, oratoria, historia cum sacra, tum profana, in philosophia, arte medica, ac denique scientiarum regina theologia, negotium quoque facessivit, quod Deo bene juvante tandem superavimus. Auxit et rei difficultatem in singulis auctoribus χρίσις idque Hermogenis potissimum de ideis methodo: quæ ut Aristotelea ac Tulliana longe subtilior est, ita admiratores quidem plurimos sed imitatores paucos hodie reperit. Præter Dionysium enim Halicarnasseum in *Rhetoricis*, et Ulpianum Græcum Demosthenis explanatorem, quotus eam quisque hoc sæculo tractat? Trapezuntii olim talem *Rhetoricam* cum stupore vidit Italia; duos fortasse Germania numerarit, Sturmium et Erythræum; Gallia Julium Scaligerum libris *De poetica*; Hispania unum litteris cognitum laudare potest Pet. Joannem Nunnesium rhetorem ac philosophum, editis *Rhetoricorum* lib. IV, Hermogenis quidem præceptionibus, et Aphthonii ac Theonis, sed Tullianis exemplis. Sunt autem Hermogenis idearum genera septem Σαφήνεια, Μέγεθος, Κάλλος, Γοργότης, Ἦθος, Ἀλήθεια, Δεινότης. Deinde Σαφήνειαν dividit in Καθαρότητα, καὶ Εὐκρίνειαν; tandem τὸ μέγεθος in sex alias formas partitur: in Σεμνότητα, Τραχύτητα, Λαμπρότητα, Σφοδρότητα, Ἀκμὴν καὶ περιβολήν; post *moratam orationem* quatuor metitur dicendi formis: τῇ Ἀφελείᾳ, Γλυκύτητι, Δριμύτητι καὶ Ἐπιεικείᾳ. Dici etiam vix potest quantum hic tædii absorbendum, cum quot quantisque mendorum monstris conflictandum fuerit, vix ut amplius Herculem fabulosum illum heroa in Augiæ stabulo perpurgando laborasse existimem.

Ad stylum quod attinet, qui in Photio pro re nata varius exsistit, equidem sic temperavi, ut terso castoque sermone Latino, hoc est Romane, si possem, dicerem, sensaque mentis perspicue repræsentarem. Nam vel Tullii umbram, ob dicendi perspicuitatem juxta ac suavitatem, libens amplector, præ horrido illo, hujus ævi atque obscuro, quale Heracliti σκοτεινοῦ fuit, orationis genere. Scholia rei illustrandæ ad oram καὶ ταυτολογούμενα identidem apposui, sumpto subsidio a memoria lectioneque scriptorum veterum: et in critico hoc genere similia invicem componendo, digitum ad fontem, quod aiunt, intendere potius, quam transcribere pretium operæ duxi. Interdum tamen longiora paulo scholia adhibui, cum aut antidoto opus fuit, iique erant refellendi, qui in alia omnia discedunt, aut plura ejusdem auctoris attulimus, ut eorum ex parte laborem minuerem, qui vel ecclesiasticos annales magno Ecclesiæ commodo moliuntur, vel auctores ipsos longe quam antea auctiores melioresque dabunt. Cum autem enumeratio ac censura Photio esset principio duntaxat proposita, post, quasi metanœa ductus, eidem placuit Excerpta atque adeo opuscula describere, et in tomum alterum conjicere, mentis augurio, quantum conjicio, fore ut pleraque scripta temporum longinquitate fatiscerent, aut funditus perirent. Nec fefellit augurium. Plerique enim auctores qua hominum incuria, qua vetustatis omnia vastantis injuria, interciderunt. Quamobrem in Excerpta illa longiora pauciores notas in extremo opere apponendas curavi, ut in Plutarchi, Aristidis, Memnonis, et Agatharchidæ ἀποσπασμάτια: quorum interpretes eruditos, ut non contempsi, sic et illorum observationes admisi. In Ctesiæ Persicis atque Indicis, ne sis nescius, diversam interpretationem adhibui et illustravi ab ea, quæ in extremo Herodoto typographorum Στεφάνου opera circumfertur. Et vero curis secundis, posterorumque industriæ aliquid hic fuit relinquendum. Nam quod vere togatorum ait doctissimus M. Varro in lege Mœnia: « Ut in bona segete neque nullum est spicum nequam, neque in mala non aliquod bonum; ita nemo est reprehensus (inquit, vi *De lingua Latina*), qui e segete ad spicilegium reliquit stipulam. » Si quid autem hic peccatum, homo enim sum, ne modice te

Offendant maculæ, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura.

Quæso quoque rogoque doctiores, quibus hæc non elaboravi, ut meliora proferant: quod tantum abest ut laturus sim moleste, ut gratiam sim etiam habiturus maximam; nosque doceant, maledictis modo et calumniis abstineant, studiis φιλανθρωπίας nedum Christiano homine indignis. Valeant vero qui tantum sibi falsæ laudis arrogant, quantum de aliis per nefas detrahunt: Illis ego vetus illud accinam: Ἰδοὺ Ῥόδος ἰδοὺ, καὶ τὸ πηδημα.

Habes de interpretatione; venio ad alterum, gravius tamen ac difficilius ad profligandum quæstionis caput, de Photio Constantinopolitano ejusque scriptis, ut hanc *Bibliothecam* erroris labe vacare demonstrem. Ac primum de moribus videamus, hinc de ingenii monumentis, quæ, paucis

Digitized by Google

demptis, ad hanc diem in tenebris nimis diu delituerunt, nunc illustris juxta ac docti duumviri Marci Velseri auspiciis utraque lingua exeunt, non levi proventu fructuque, ut spero et opto, bonarum artium ac disciplinarum, quo pauciores hoc sæculo, cætera felicium ingeniorum feraci, interiores litteras, Græcas præsertim, pertractant. Auctores ejus vitæ recensendæ laudamus, ne quid falso commenti videamur, de Græcis antiquis, ac pene æqualibus, Zonaram, Glycam, Manassem, Nicetam, Curopalatam, quique hunc magnam partem transcripsit Cedrenum, Metrophanis item et Styliani epistolas, acta denique synodi octavæ legitimæ. Exstaret Nicephori Callisti liber *Annalium ecclesiasticarum* tertius et vicesimus, quo de Photio, ejusdem ævi rebus gestis diserte pertractarat, non admodum laboraremus, sed extremi illi libri temporum calamitatem, cæteris salvis, minime effugerunt : nisi forte in Græciæ, quæ libertatem suam, studiorumque ardorem pridem decoxit, angulo aliquo, pulvere, situ, ac squalore obsiti, ut alia plurima veterum scripta, delitescant. Ab Ignatio igitur patriarcha narrationis initium paulo altius repetamus.

Nicephori Augusti, ejus qui Irenem Augustam imperio expulit, ex filia Eutropia atque Michaele imperatore cognomento Rangabe, nepos fuit Ignatius. Hunc in minori ætate, et Theophylactum fratrem majorem natu, virilibus exsecuit ; quo facto, repetendi imperii, quamvis paterni atque aviti, spe penitus arcebantur : præterea Ignatium monachi ritu tondendum curavit. Timeat enim tyrannidis vis non minus quam metuatur necesse est, nec minus sit ipsa sollicita quam subditi. Omnino rebus commutatis, imperioque ad Theophilum Michaelis Trauli filium devoluto, Theodora Theophili uxor, cum viro defuncto imperium pro Michaele filio Porphyrogeneta procuraret, fama quæ de Ignatii virtutibus celebris erat, permota, et alioqui pro muliebri ingenio nobilissimi viri calamitatem miserata, nulla ipsius culpa, aliena tantum pravitate contractam, Methodio Constantinopolitano patriarcha vita functo, Ignatium salutis anno DCCCXLVII, magna bonorum omnium gratulatione, substituendum curavit. Initia ac media læta fuerunt, par spei fructus. Secuta est major Porphyrogenetæ ætas, qua sui compos, vitiis mancipatus, matre Theodora rerum procuratione amota, Bardæ seque et imperium regendum permisit, nulla famæ cura, pravo homini perditus juvenis : sed in reliqua nequitia eam tamen laudem meruit, quod litterarum professores stipendio de publico designato, Constantinopoli erudiendæ juventuti constituit, Leone scholis præfecto, magni nominis ea tempestate philosopho. Cæterum Bardam Cæsarem creatum, et acceptam potestatem non publica salute, sed scelerum licentia definientem, usque eo, ut uxore repudiata cum nuru sua stupri consuetudinem haberet, piorum cœtu Ignatius anathematis ignominia notatum expulit, ac veluti Baptistes alter Herodem increpavit. Magnus sane vir, sed meliore sæculo dignus. Perculit ea severitas impotentem hominis animum, ut quem revereri, atque ut medicum amare debuerat, synodo facta episcopatu spoliatum in Mytilenem insulam relegavit. Substituitur per nefas Photius πρωτοασηκρῆτις Zonaræ, usitata sequiori sæculo voce, a Commentariis et Senator urbanus anno Christi DCCCLIX, hoc est, post undecimum patriarchatus Ignatii, de foro repente in Ecclesiæ præfecturam translatus. Raptim omnia et perturbate sunt facta, neque quid legibus sanctum est considerant, ira et ambitione pessimis consultoribus agitati. Nicolaus Romanus Pontifex eo nomine primus, rei gestæ nuntio commotus, episcopos duos Rodoaldum et Zachariam Constantinopolim mittit, cum potestate sacrarum imaginum hostes (quæ pestis late in Oriente grassabatur) novis edictis coercendi, atque in Ignatii causa ejus legati, ut cognitione instituta, visa modo exploratoque, in re præsenti renuntiarent. Adjungit litteras ad Augustum sigillatim, quæ exstant, in Photium gravissimas : contra fas æquumque, atque omnia vetustatis exempla in Ecclesiæ præfecturam irrupisse, ex profano repente Christi pastorem gregis prodiisse, vero præsertim pastore superstite. Legati fraude inducti, studioveprincipibus gratificandi, Ignatium jure damnatum videri prævaricando prænuntiant. Nicolaus quidem atroci nuntio famaque percussus prævarications factum legatorum accusavit. Omnino ea temeritate pronuntiandi magis Ignatii causa confirmari visa est, prorsus ut Barda Cæsare deinceps, et Michaele Augusto insidiis Basilii Macedonis sublatis, Adrianus II pontifex Romanus Nicolai defuncti vestigiis incedens, synodo Constantinopoli habita cui episcoporum, anno salutis DCCCLXXXVIII (quæ inter generales octava germana est, Græceque ac Latine studio Matthæi Raderi nostræ societatis presbyteri, post Anastasii Bibliothecarii versionem, lucem nuper aspexit), Photio amoto, Ignatius ut restitueretur perfecerit. Pontifex sane magni animi neque minoris consilii, qui exacta senem ætate, rebus quamvis gerendis inutilem, maluit Ecclesiæ gubernaculis restitui, quam concedere, ut novo ac damnato exemplo disciplinæ labefactandæ aditus relinqueretur. Etsi Nectarius, Tarasius Photii patruus, ejusque successor Nicephorus, et in Occidente Ambrosius e laicis repente episcopi sint creati. Hæc ille præstitit. Ignatii vero subsecuta morte, nova Constantinopoli synodus λῃστρικὴ Photium restituit anno DCCCLXXVII, episcoporum CCCLXXXIII, in pristinum locum, initio consensu Rom. Pont. Joannis VIII, uti ejus synodi sessio prima declarat, his verbis : *Quod Dominus noster Apostolicus admittit dominum Photium in patriarcham, testatur Pontificalis stola a summo Pont. domino nostro Joanne ad eum missa : quam propterea direxit, ut omnes intelligant, et certo sc ant, dominum Photium recipi a*

Digitized by Google

summo pontifice in patriarcham. Cumque hoc dixisset, dedit Photio pontificalem stolam, humerale indumentum, penulam, et sandalia. Hæc synodus : argumento conciliatæ initio cum Joanne pontifice gratiæ : qui cum eo nomine, ut parum virilis, audiret male, re mature cognita, in ambonem publicum progressus, Photium, veteri anathemate repetito, diris iterum devovit. Quare Ecclesiam ille præposteræ, primum quidem occupatam, diu tenere non potuit. A Leone Augusto, cognomento Philosopho, qui patri Basilio successit loco motus, in Armeniarum monasterium anno DCCCLXXXVI ad vitæ exitum (sic arbitror) sive a Catholicis coactus, seu sponte, incertum, secessit. Santabareni amicitia in primis fraudi illi damnoque fuit, veneficii ac præstigiatoris, multaque scelera alia in ficta sanctitatis specie tegentis. Sic Augustus putabat ; alii, in his ipse Augusti pater, in sanctissimis monachis numerare soliti erant. Sic sunt hominum judicia cum temporibus alternantia. Tametsi aliæ causæ afflictæ sunt, ut jure pelli videretur, illa exstitit verissima : pœnis scelerum agentibus divina vindicta, atque male occupati honoris conscientia dedere præcipitem, Stephano Augusti fratre in ejus locum subrogato. Is controversiæ inter Romanos et Constantinopolitanos pontifices, nobilis cum primis atque diuturnæ, exitus fuit. Is Photii pseudopatriarchæ casus. Adhuc, brevi tamen vitæ Photianæ scenam seu tragœdiam verius utcunque exhibui, qui bis patriarchatum per nefas, repugnante pont. max., pulso Ignatio, invasit, bis quoque abdicare coactus : privatus tandem et inglorius secedens perilt. Nunc elogium ejus, permistis tamen virtuti vitiis, e Niceta Paphlagone in Vita B. Ignatii patriarchæ apponam : Ἦν δὲ οὗτος ὁ Φώτιος οὐ τῶν ἀγενῶν τε καὶ ἀνωνύμων, ἀλλὰ καὶ τῶν εὐγενῶν κατὰ σάρκα καὶ περιφανῶν, σοφίᾳ τε κοσμικῇ, καὶ συνέσει τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ στρεφομένων εὐδοκιμώτατος πάντων ἐνομίζετο. Γραμματικῆς μὲν γὰρ καὶ ποιήσεως, ῥητορικῆς τε καὶ φιλοσοφίας, ναὶ δὴ καὶ ἰατρικῆς, καὶ πάσης, ὀλίγου δεῖν, ἐπιστήμης τῶν θύραθεν. Τοσοῦτον αὐτὸ τὸ περιὸν, ὡς μὴ μόνον σχεδὸν φάναι τῶν κατὰ τὴν αὐτοῦ γενεὰν πάντων διενεγκεῖν, ἤδη δὲ καὶ πρὸς τοὺς παλαιοὺς αὐτὸν διαμιλλᾶσθαι. Πάντα γὰρ συνέτρεχεν ἐπ' αὐτῷ ἡ ἐπιτηδειότης τῆς φύσεως, ἡ σπουδὴ, ὁ πλοῦτος, δι' ὃν καὶ βίβλος ἐπ' αὐτὸν ἔρρει πᾶσα. Πλέον δὲ πάντων, ὁ τῆς δόξης ἔρως δι' ὃν αὐτῷ καὶ νύκτες ἄϋπνον περὶ τὴν ἀνάγνωσιν ἐμμελῶς πεφυλακότι. *Erat Photius homo minime obscurus aut ignobilis, sed claris et illustribus oriundus natalibus, rerumque civilium et politicarum usu prudentiaque et sapientia clarissimus ; grammaticæ quoque litteraturæ et carminis pangendi, dicendique laude, quin et philosophiæ et medicinæ, atque omnium prope liberalium disciplinarum externarum studio, cognitioneque tantopere floruit, ut ævi sui facile princeps haberetur : imo et cum veteribus jam posset componi. Omnia quippe confluxerant in illum : ingenium quædam, et naturæ vis et felicitas, opes, quibus sibi librorum omnium maximam copiam comparabat; et quod præ cunctis, gloriæ laudisque cupido, qua flagrans, totas noctes, ut lectioni assidue vacaret, insomnes ducebat.* Idemque Nicetas graphice eum vivisque coloribus depingit. Ex quo, scriptisque Græcorum omnium, ampliss. Cæsar card. Baronius, sacræ pater historiæ tomo *Annalium Ecclesiast.* X, sua est mutuatus. Equidem non sum adeo demens, mentisque inops, ut Photii vitia defendenda aut flagitia excusanda suscipiam. Jam enim judicatus est. Gravis certe ira odiumque atque ambitio, hominem cætera sæculi sui doctissimum, egerunt tandem præcipitem. Hinc illæ lacrymæ. Aula nimirum quæ multis hodieque mentem eripit, et infatuat, Photium quoque excæcavit, ut non injuria vetus poeta, nescio quis, aula exire, qui pius esse volet, suadeat.

Illud mihi in præsentia de *Bibliotheca*, quæ in manibus est, pace piorum præfari testariique liceat, scriptam a Photio videri, imo effici, dum Cæsaris legatum in Assyria agens, nondum patriarchatus dignitatem per nefas ambiit. Argumenta sunt principio de sacrarum imaginum cultu passim illum catholico ritu et sentire et prædicare, ut in Evagrio codice 29; in synodo Sidetana, cod. 52; in Clemente Alexandrino, cod. 110; in Lucio Charino, cod. 114; in Pierio, cod. 119; in Procopio Gazæo, cod. 160. Deinde, quod summos Rom. Ecclesiæ pontifices, sanctosque Occidentis Patres B. Leonem, Irenæum, Ambrosium, Augustinum, cæteros, hoc in opere honorifice semper appellet. Tertio quod initio septem enumeret synodos singularique tractatu, tom. I *Conciliorum*, octavam autem veram, qua restitutus in patriarchium Ignatius, Adriani II auctoritate, ac ne alteram quidem λῃστρικήν, cui ipse flagitiose præfuit, damnataque, ut diximus, est et explosa, nusquam hic nominet (citatur tamen, etsi præposteræ a Joanne Zonara, Theodoro Balsamone, et Gratiano in *Decretis*, c. 7, η. 1, c. *Hoc nequaquam* 45); jactaret haud dubie, prædicaretque, ut suo plerumque perire sorex indicio consuevit, ac tegere odii flammam præcordiis hærentem quin evomeret nequisset. Quidam tamen homines eruditi, quibus ut assentirer nondum mihi imperare potui, secessus opportunitate, cum iterum abdicare patriarchatu coactus esset, invitatum, ad scribendum accessisse arbitrantur, quo solatio litterarum animum curis gravem sustentaret, molestiasque omnes in librorum lectione et suavitate deponeret. Mihi vero, salva amicitia, verior sententia prior videntur. Tantum de scriptionis tempore, illud modo ἐν παρόδῳ adjiciam, centesimo amplius anno post Ignatii Photiique ævum, in eadem Byzantina sede resedisse Joannem Xiphilinum Trapezuntium, montis Olympi monachum, annis XI, mens. VII, cujus exstent Augustorum Vitæ e Dione Cassio; qui Dion ea in parte epitomes opera mutilatus intercidit, quemadmodum et T. Livius multo maximam partem abbreviatoris culpa, ut Justini compendio Pompeium

Digitized by Google

Trogum a stirpe amisimus. Post etiam Theodosio, cui Maximi cognomentum Nicetes tribuit, patriarcheium tenente, Eustathius Thessalonicensis episcopus, cum Manuele Constantinop. imperatore contentionem super Deo Mahometi habuit; cujus et in Homerum poetarum prope Deum, et Dionysii Afri περιήγησιν explicationes uberes, et multiplici doctrina refertas hodieque legimus, non autem Photius, ut ætate prior. Poetas cæteroquin, quos hoc in opere non attigit haud præteriisset, nisi quod fabulosas narrationes, quæ ad historiam pertinere videantur, delibavit. Redeo a diverticulo domum. Demus scelestissimum mortalium Photium exstitisse, turbasse Orientis Ecclesiam, ad defectionemque in προεδρίας contentionem Græcos primum sollicitasse, quandoquidem vero nullum in hoc opere ejus criminis vestigium appareat, contra plurima occurrant, quæ scriptorum nemo ne attigit quidem, nedum pertractavit, quæ, obsecro, invidia sit repudiare omnino, ac rejicere, et ne digito quidem tangere velle, cum acerrimos fidei Christianæ perduelles Porphyrium, Lucianum, Eunapium, et Zosimum legamus. Hic vero Ecclesiæ orthodoxæ capitum Rom. pontificum encomia reperies, beatorum Cœlestini, Leonis, ac Gregorii : ut et Latinorum Patres Ambrosios, Augustinos, alios, laudari diximus. Hæreses, sectariosque passim, ut diris devotos exsecrandosque, fugiendos Photius monet : Eunomios, inquam, Novatianos, Basilium Cilicem, Philostorgium Arianum, ipsumque adeo scelesti Arii caput.

Offenditur quoque non nemo titulo *Bibliothecæ*, in speciem arrogantiore. Neque enim volumen unum bibliothecam, ut nec mortalium unum, collegium efficere de plano pronuntiat. Reprehendat alius Μυριόβιβλον, inscribi, ac veluti in limine quod aiunt impingat. At meminerit, ut *sexcentos* Romane, sic et Græce mille pro infinitis dicis gratia adhiberi. Priori vero respondeo, si veterum exempla requirat (recentium enim bibliothecarum pleni sunt omnes omnium plutei, plena pulpita), Apollodori Atheniensis se Photius ac Diodori Siculi auctoritate, qui et sic inscribunt, tueatur. Cæterum justius titulum hunc foribus appendit : quod, cum fabulosas deorum hominumque narrationes venditent, hic sacros juxta ac profanos scriptores homo Christianus, jucunda quadam vicissitudine tædium omne levante, partim recenseat sigillatim, judiciumque ferat, partim Excerpta accurate exhibeat librorum, qui temporibus interciderunt : Βιβλιοθήκην jure indigitando, quod Ægypti reges librorum optimorum cumulum *Ψυχῆς ἰατρεῖον, Animi medicinas*, teste Diodoro, nominarint, et Asinius Pollio apud Plinium Romæ bibliothecam dedicando, ingenia hominum rem publicam fecerit. Hoc autem in genere titulorum sudatum antiquitus, ut, quod in mercibus vinoque solet, edera appensa labor commendaretur. Tironis Tullii vigiliæ, quæque exstant prudentium in jure responsa, pandectæ, inscripti. Omnigenam historiam, copiæque cornu Phavorinus, Hesychius illustris atque Ælianus sua nuncupant. Cestum seu a deæ balteo, sive a pugilum armis, Julius Africanus et Celsus, in quem styli acumen Origenes strinxit, scripta nominarunt, qui et Origenes *Stromata* scripserat, ut *Stromatea* Clemens Alexandrinus ab argumento varie picto, stragulisque belluati operis, quibus Themistocles hominis sermonem comparare solitus. B. Cyrillus Alexandrinus, et ipse Glaphyra suum in Pentateuchum, et alterum περὶ ὁμοουσίου Commentarium librorum quatuordecim *Thesaurum* nominavit (quales esse libros omnes Domitius Piso ante exoptarat). Ut et novem Musarum nominibus Herodotus et Cephalion apud hunc ipsum Photium scripta distinxerunt. Taceo, prudens; sunt enim prope innumerabiles reliquos, qui titulis operi additis mira varietate inserunt, tantumque sibi indulgendum rati, quantum sua quisque miraretur ac prædicaret. Neque libris modo *Bibliothecæ* titulus datus, sed hoc amplius, et hominibus, ut Dionysium Longinum rhetorem Eunapius Sardianus ἔμψυχον βιβλιοθήκην, *spirantem Bibliothecam vivumque adeo Musæum* appellare non dubitat.

Verum de veterum Græcorum Romanorumque bibliothecis non describo, scrinia compilans, otioque abutens, quæ nuper Belgii ocellus Lipsius noster diserte ad nobiliss. virum Carolum Croium disseruit; Analecta duntaxat corollarii vice damus.

Missis itaque Paulo Æmilio, L. Corn. Sulla et L. Lucullo librorum servandorum (ut generosos maxime homines decuit, semperque decebit) studiosis, T. Pomponius Atticus elegans et ipse Romanos inter et splendidus bibliothecam instruens Hermathenis, aliisque statuis atque imaginibus ornavit. Quin et de imaginibus in bibliothecis collocari solitis, paucis est versibus commentatus. Ad quem et animo fratris loco conjunctissimus M. Tullius : « Libros, inquit, tuos conserva, et noli desperare eos meos facere posse : quod si assequor, supero Crassum divitiis, atque omnium vicos et prata contemno. » Quid? prætereo Asinii Pollionis illam e Dalmatarum manubiis publicatam Romæ bibliothecam, Cæsarum quoque a C. Julio inchoatam, perfectamque ab Augusto, Octaviam ac Palatinam sileo, Trajani præterea Ulpiam. Adrianus enim imp. Pompeiano et Commodo coss. cum insignes et plurimas ædes Athenis Atticis fecisset, et agonem instituisset, si fastis Cassiodori fides, bibliothecam miri operis exstruxit. Juliani adhæc, τοῦ παραβάτου, cætera eruditi, in libris colligendis studium exstitit. Testis ipse locuples Epist. ad Ecdicium Ægypti præfectum : Ἄλλοι μὲν ἵππων, ἄλλοι δὲ ὀρνέων, ἄλλοι θηρίων ἐρῶσιν · ἐμοὶ δὲ βιβλίων κτήσεως ἐκ παιδαρίου δεινὸς ἐντέτηκε πόθος. *Quidam equis, alii avibus, nonnulli feris voluptatem capiunt; ego jam inde a puero librorum cupiditate flagravi.* Hujus Augusti Bibliothecam vicissim Jovianus, hortante conjuge, et adjutante Theophilo eunucho, ringenti-

Digitized by Google

bus interim Antiochenis, ut auctor est Suidas, cremavit. Externa quid commemorem, Ægyptios, et Attalicos reges colligendis libris magnificos? notum Ptolemæum Philadelphum septingentorum millium librorum cumulum contulisse, qui cumulus Alexandrino, proh dolor! tumultu conflagravit. Ecquis adeo in litteris hospes, qui LXX interpretum sacras Litteras ex Hebræo ejusdem jussu vertentium historiam ignoret? Tacitus tamen sine flagitio præterire non possum, quantum studii in conquirendis libris regio atque heroico animo idem Ptolemæus posuerit, ut est a Galeno medicorum principe lib. I *De natura hominis*, rursumque lib. III *Epidem.* Hippocratis memoriæ proditum, Atheniensibus nimirum, frumenti inopia annonæque charitate laborantibus, non prius frumentum concessisse (quod esset Ægyptus Græciæ, ut Sicilia Italiæ fertilitate sua horreum) quam tragicorum principum Æschyli, Sophoclis atque Euripidis describendorum copiam fecissent. In qua quidem re ea fide versatum, ut præter vectigalium immunitatem, XV talenta iisdem pignori dederit, quam quidem pecuniam post libens volensque dono misit, et exempla descripta remisit. Nam de Aristotelis Peripateticæ scholæ principis ac Theophrasti bibliotheca a Neleo Corisci F. coempta, et hæredibus, ne ab Attalicis regibus auferretur, humi defossa, quia nuper in Parallelis disseruimus, verbum non addam. Clearchi quoque Heracleæ Ponticæ primi tyranni, ejus qui Platonis et Isocratis auditor exstitit, bibliotheca a Memnone apud hunc ipsum Photium mire prædicatur, cujus laudis adorea cæteros omnes tyrannos longo post se reliquerit intervallo. Sed unde digressi paululum, eo redeamus. Tumultuarium quidem opus, ne quid taciturnitate prævaricari videar, Photianam hanc *Bibliothecam* exstitisse hæc indicant; eadem sæpe repetita, hiatus interdum, atque hiulca loca, neglectus stylus, rejecta denique in alteram operis partem librorum, quos jam recensuerat, excerpta longiora. Ad oram quoque nonnulla collocata; et, quod mireris, eosdem libellos κατὰ πόδας, pene repetitos, ut Dionysii Ægei *Dictyaca*, Hieroclis et Himerii aliorumque non pauca, prorsus ut credam Photium memoria sua juvanda potius quam ut cæteris promiscue prodesset, hoc opus consarcinasse, aut certe postremam manum non adjecisse, lima nitidiori opere futuro. Aulicis nimirum negotiis, atque ambitione transversim raptum, mentem alio, alio aures divisisse.

Hactenus de Photii vita, et *Bibliotheca* lectorum librorum: restat ut cætera ejus scripta in vulgus edita, quo vel in hoste virtutem miremur, recenseam. Scripsit in B. Pauli Epistolas Commentarium: unde pleraque hausta in Catenam suam Œcumenius transtulit, ut non contemnendum theologum agnoscas: quod eo gratior doctis hominibus (qui eo se adjutos in Paulo explanando fateantur ingenue) labor hic exsistat, quo difficiliores in iis epistolis nodos occurrere B. Petrus apostolatus collega pronuntiavit. Exstant et Photii opera *Canones apostolorum, conciliorumque veterum leges sacrosanctæ* in volumen unum corpusque collecta, distinctaque capitibus, quod et *Nomocanona* nominavit, opus spissum et varium, multæque lectionis, visiturque Græce in Germaniæ bibliothecis; quod Theodorus Balsamon illustrandum censuit, verteruntque Latine Gentianus Hervetus, homo Gallus, itemque Belga Henricus Agylæus. Qualem inter Latinos diligentiam Burchardus Vormatiensis, Ivo Carnotensis, ac Gratianus monachus imitati sunt longo intervallo, haud minore operæ pretio. Edidit et septem œcumenicorum conciliorum acta, visunturque principio conciliorum tomis digestorum, quæ Græce in Belgicis bibliothecis calamo exarata asservantur. Epistolæ ejus in Augustana bibliotheca habentur. Encyclicam ad patriarchales Orientis sedes, sive ejus est, seu Sisinnii, ut quidam putant, apostolica sedes, ut et prædatoriam ejus synodum, merito damnat. Exstat item epistola ad Michaelem Bulgarorum principem, a Franc. Turriano Societatis nostræ eruta, Latineque reddita, ut et *sex dissertationes de divinitate et incarnatione*, leguntur que tomo V *Lectionum Antiq.* Henrici Canisii jureconsulti clariss. Huc accedunt et ejusdem Photii *Tractatus de voluntatibus in Christo*, quæ dicuntur γνωμικὰ θελήματα eodem Turriano interprete. Sed jam vela contrahamus, et Photium scriptores varie recensentem audiamus; linguis animisque favete.

—

Facultas R. P. Provincialis Societatis Jesu, per superiorem Germaniam.

Hanc Photianæ Bibliothecæ ex Græco versionem, interprete P. Andrea Schotto, Societatis nostræ sacerdote, ab aliquot Patribus Græcarum litterarum peritis visam et probatam, ego Georgius Roseffius, Societatis Jesu per Germaniam superiorem provincialis, potestate mihi ab admodum R. P. N. generali Claudio Aquaviva concessa, typis mandari permitto: cui rei hoc testimonio manu mea subscripto, et sigillo munito, fidem facere volui. Augustæ, Kalendis Septembris. Anno MDCV.

GEORGIUS ROSEFFIUS.

—

Digitized by Google

INDEX AUCTORUM BIBLIOTHECÆ PHOTIANÆ

ALPHABETI SERIE ET CODICUM NUMERO ASCRIPTO.

A

Achilles Tatius. De rebus Leucippes et Clitophontis libri VIII, cod. LXXXVII.

Acta disputationis hæreticorum, coram Joanne patriarcha Constantinopolitano, cod. XXIV.

Adriani Isagoge S. Scripturæ, cod. II.

Adriani declamationes, cod. C.

Ænesidemi Ægei de Pyrrhoniis libri VIII, cod. CCXII.

Æschinis orationes III et epistolæ XI, cod. LXI et CCLXIV.

Actii Amideni operis medici libri XVI, cod. CCXXI.

Agatharchidæ Histor., cod. CCXIII. Inde excerpta, cod. CCL.

Alexandri Admirabilium collectio, cod. CLXXXVIII.

Amyntianus in Alexandrum M. et alia, cod. CXXXI.

Andocidæ orationes, cod. CCLXI.

Andronicianus contra Eunomianos, cod. XLV.

Anonymus contra Judæos et Quartadecimanos, cod. CXV.

Anonymi testimoniorum de Christo e gentium scriptis libri XV, cod. CLXX. — Pythagoræ Vita cod. CCXLIX. — S. Gregorii Vita, cod. CCLII. — Martyrium VII puerorum sub Decio, cod. CCLIII. — Martyrium Timothei apostoli, cod. CCLIV. — Martyrium S. Demetrii, cod. CCLV. — Acta SS. Metrophanis et Alexandri, cod. CCLVI. — Vita et martyrium Pauli episc. Constantinop., cod. CCLVII. — Vita et certamen magni Athanasii, cod. CCLVIII.

Antiphontis Atheniensis rhetoris orationes, cod. CCLIX.

Antonii Diogenis Incredibilium de Thule insula libri XXVI, cod. CLXVI.

Aphthonii Sophistæ declamationes, cod. CXXXIII.

Apologiæ de Origene et ejus dogmatibus libri V, cod. CXVII.

Apollinarius Hierapolita De pietate et veritate adversus gentes, cod. XIV.

Apollodori grammatici Bibliotheca, cod. CLXXXVI.

Appiani Alexandrini Historiæ Romanæ libri XXIV, cod. LVII.

Aristidis oratio Panathenaica, cod. CCLVI. — Ejusdem orationes quatuor pro rhetorica, cod. CCXLVII. — Ejusdem oratio pro Quatuorviris, cod. CCXLVIII.

Arriani Parthica et in Epictetum sermones, cod. LVIII. — Ejusdem de Alexandri M. rebus gestis libri VII, et Indica, cod. XCI. — De rebus post Alexandrum gestis libri X, cod. XCII. — Ejusdem Bithynica, cod. VIII et XCIII. — Ejusdem Gesta Dionis ac Timoleontis in Sicilia, cod. XCIII.

Asterii Amasiæ episc. homiliæ variæ : 1. Sermo de pœnitentia ; 2. In Stephanum protomartyrem ; 3. De eo qui in latrones incidit ; 4. de Pharisæo et Publicano ; 5. De Zacchæo ; 6. De filio prodigo ; 7. De centurionis servo ; 8. De jejunio ; De cæco a nativitate ; 10. De Jairo, et muliere sanguinis profluvio laborante, cod. CCLXXI.

Athanasii (S.) epistolæ, cod. XXXII. — Ejusdem in Ecclesiasten, et Cantica canticorum commentarius, cod. CXXXIX. Ejusdem contra Arium libri V, cod. CXL.

Auctoris incerti de sacro Paschæ festo volum. III, cod. CXVI.

B

Basilii Cilicis Eccles. Historiæ libri III, cod. XLII. — Ejusdem contra Joannem Scythopolitam libri XVI, cod. CVII.

Basilii Magni confutationis Eunomii hæretici libri III, cod. CXXIX. — Ejusdem Asceticæ, cod. CXLIV et CXCI. Ejusdem Hexaemeron, cod. CXLI. — Item orationes ethicæ, cod. CXLII. — Epistolæ, cod. CXLIII.

Basilii Seleuciæ episc. orationes XV. Et Vita primæ martyris Theclæ, cod. CLXVIII.

Boethi vocum Platonicarum Collectanea, cod. CLIV. — Ejusdem de dubiis apud Platonem vocibus opusculum, cod. CLV.

C

Caius presbyter De universo, cod. XLVIII.

Cæsarii capita ecclesiastica, cod. CCXX, CCX.

Candidi Historiarum libri III, cod. LXXIX

Cassiani monachi Regulæ monachorum Ægypti, De octo (vitiosis) cogitationibus, libellus trium collationum, cod. CXCVII.

Cephalæonis Musæ, sive historiæ epitomes libri IX, cod. LXVIII.

Charini (L.) Periodi apostolorum, cod. CXIV.

Choricii Sophistæ declamationes variæ, cod. CLX.

Christianorum liber, Octateuchi expositio libris XII, cod. XXXVI.

Chrysippi Hierosolymorum presb. historia de Gamaliele et Nicodemo, cod. CLXXI.

Chrysostomi. *Vide* Joannis.

Clementis Alexandrini presb. scripta, et Hypotyposeon sive disputationum libri VIII, cod. CIX. — Ejusdem liber contra gentes, et Pædagogi libri III, cod. CX. — Ejusdem Stromatei libri VIII, cod. CXI.

Clementis Rom. pontificis Constitutiones apostolorum, Recognitiones et alia, cod. CXII et CXIII. — Ejusdem Epistolæ ad Corinthios II, cod. CXXVII.

Cononis in Philoponum invectiva, cod. XXIII.

Cononis narrationes L, cod. CLXXXVI.

Ctesiæ Cnidii Persicarum rerum libri XXIII. — Ejusdem fragmenta — Ejusdem Indicorum liber, cod. LXXII.

Digitized by Google

Cyrilli (B.) Alexandr. contra Nestorium libri v, codd. XLIX, et CLXIX. Ejusdem Thesaurus, cod. CXXXVI. Epistolæ variæ ac Scholion de incarnatione Unigeniti, cod. CLXIX.

D

Damascii Incredibilium libri IV, cod. CXXX. De Vita Isidori, cod. CCXLII.

Demosthenis orationes, cod. CCLXV.

Dexippi De rebus post Alexandrum gestis libri IV. — Epitome historica usque ad Claudii imperium et Scythica, cod. LXXXII

Diadochi Photicæ veteris Epiri episc. definitiones X, et capita C, cod. CCI.

Dinarchi orationes, cod. CCLXVII.

Diodori Lexicon e decem oratoribus, cod. CL.

Diodori Siculi Historiarum libri XL, cod. LXX. Indeque excerpta, cod. CCXLIV.

Diodori Tarsensis episc. varia de Spiritu sancto argumenta, cod. CII. — Idem contra fatum, cod. CCXXIII.

Diogenis Antonii. *Vide* Antonii.

Dionis Cassii Historiarum libri XXX, cod. LXXI.

Dionis Chrysostomi orationes LXXX, cod. CCIX.

Dionysii Ægei Dictyaca, codd. CLXXXV et CCXI.

Dionysii Halicarnassei Historiarum libri XX, cod. LXXXIII. Ejusdem historiarum synopseos libri V, cod. LXXXIV.

Ælii Dionysii Halicarnassei dictionum Atticarum libri X, cod. CLII.

Dorothei de vocibus externorum more usurpatis libellus, cod. CLVI.

E

Ephræm (S.) patriarchæ Theopolitani orationes variæ, cod. CCXXVIII.

Ephraim Syri homiliæ XLIX, cod. CXCVI.

Epiphanii (S.) Panariorum libri VII, cod. CXXII. — Ejusdem Ancoratus, cod. CXXIII. — Ejusdem de mensuris et ponderibus liber, cod. CXXIV.

Evagrii Scholastici ecclesiast. Hist. libri VII, cod. XXIX.

Eudociæ Augustæ metaphrasis metrica in Octateuchum, cod. CLXXXIII. — Ejusdem metaphrasis metrica in Zachariam et Danielem prophetas, et in B. Cyprianum martyrem, lib. III, cod. CLXXXIV.

Eugenii in Philoponum invectiva, cod. XXIII.

Eulogii Alexandrini archiepisc. contra Novatianos libri V, cod. CCVIII. — Indeque excerpta, cod. CCLXXX. — Ejusdem contra Severum et Timotheum hæreticos lib., cod. CCXXX. — Item contra Theodosium et Severum hæreticos Acephalos liber, cod. CCXXVI. — Ejusdem oratio invectiva in Theodosianos et Cainitas cod. CCXXVII. — Ejusdem orationes XI, cod. CCXXX.

Eunapii Chronicorum post Dexippum libri XIV, cod. LXXVII.

Eunomii hæretici libellus, cod. CXXXVII. — Ejusdem refutationis B. Basilii libri III. Item epistolæ XL, cod. CXXXVIII.

Eusebii declamationes cod. CXXXIV.

Eusebii Cæsariensis episc. scripta pleraque, codd. IX, X, XI, XII, XIII. Ejusdem Ecclesiast. historiæ libri X, cod. XXVII. — Item contra Hieroclem, cod. XXXIX. Ejusdem Apologiæ pro Origene libri VI, cod. CXVIII. — Ejusdem de Vita Constantini Magni libri IV, cod. CXXVII.

Eusebii episcopi Thessalonicæ contra Andream quemdam inclusum libri X, cod. CLXII.

Eustratii Magnæ eccles. presb. de animis vita functorum tractatus III, cod. CLXXI.

Exemplar actorum ab Occidentis episcopis contra Nestorianos et Pelagianos, cod. LIV.

G

Galenus de sectis medicorum, cod. CLXIV.

Gelasius Cyzicenus Cæsareæ Palæstinæ episc., synodi primæ scriptor, cod. XV. — Ejusdem Hist. Ecclesiast. libri III, cod. LXXXVIII. — Ejusdem prooemium in additamentum ad Ecclesiast. Historiam Eusebii Pamphili, cod. LXXXIX. — Ejusdem liber contra Anomœos, cod. CII.

Georgius episc. Alex. de Vita B. Chrysost. cod. XCVI.

Germani patriarchæ CP. Apologia pro Gregorio Nysseno, cod. CCXXXIII.

Gregorii Nysseni pro S. Basilio fratre contra Eunomium opera duo, codd. VI et VII.

H

Heliodori Æthiopicῶν libri X, cod. LXXIII.

Helladii Besantini Chrestomathiæ, codice CCLXXIX.

Helladii Lexicon, cod. CXLV ; forte ejusdem.

Heracleani episc. Chalcedonis contra Manichæos libri XX, cod. LXXXV.

Hermias Sozomenus. *Vide* Sozomenus.

Herodiani Historiarum libri VIII, cod. XCIX.

Herodoti Halicarnassei Historiarum libri IX, cod. LX.

Hesychii Illustris Milesii omnigenæ atque Romanæ historiæ libri VI. — Item res a Justino seniore imp. gestæ, cod. LXIX.

Hesychii presb. Constant. in æneum serpentem sermones IV, cod. LI.

Hesychii presb. Hierosolym. Encomium in S. Thomam apostolum, cod. CCLXIX. — Item in Jacobum et Davidem psalmographum, cod. CCLXXV.

Hieroclis de providentia et fato libri VII, cod. CCXIV. — Ejusdem de Providentia excerpta cod. CCLI.

Himerii Sophistæ declamationes, cod. CLXV. Indeque excerpta, cod. CCXLIII.

Hippolyti libellus contra hæreses, cod. CXXI.

Hippolyti episc. et mart. Interpretatio Danielis, et homilia de Christo et Antichristo, cod. CCII.

Hyperidis orationes, cod. CCLXVI.

I.

Irenæi adversus hæreses libri V, cod. CXX.

Isæi orationes LXIV, cod. CCLXIII.

Digitized by Google

Isidori Vita *Vide* Damascius.

Isocratis orationes XXI indeque excerpta, cod. CCLX. — Et epistolæ IX, cod. CLIX. Ejusdem ad Archidamum epistola nunc primum edita, *ibid.*

J

Jamblichi de rebus Rhodanis et Sinonidis libri XVI, cod. XCIV.

Joannis Carpathii consolatorius ad Indiæ monachos centum capitum, cod. CCI.

Joannis (S.) Chrysostomi in mortem et ascensionem Christi, itemque in Pentecosten orationes XXV. — Ejusdem epistolæ ad Olympiadem et alios, cod. LXXXVI. Ejusdem homiliarum in Genesin volumina tria, cod. CLXXIII, CLXXIII, CLXXIV. Ejusdem oratio in S. Paulum, cod. CCLXX. — Et in XL martyres, cod. CCLXXIV. Homiliæ, de Spiritu sancto ; in Natalem Christi ; in dictum, *Sufficit tibi gratia mea*, et, *Si qua ergo in Christo nova creatura ;* De pœnitentia, cod. CCLXXVII.

Joannis Moschi Pratum, sive Hortulus novus, cod. CXCIX.

Joannes Philoponus de resurrectione, cod. XXI. — Idem in Hexaemeron, cod. XLIII. — Indeque excerpta, cod. CCXL. — Et contra quartam synodum, LV — Ejusdem libellus contra Joannem patriarcham CP., cognomento Scholasticum, cod. LXXV. Idem contra Jamblichi opus de simulacris, cod. CCXV.

Joannis presbyteri Ægeatæ Eccles. historiæ libri V, cod. XLI. — Idem contra quartam synodum, cod. LV.

Joannis Scythopolitæ contra Eutychianos libri XII, cod. XCV.

Joannis Stobæi Eclogarum, Apophthegmatum, et vitæ præceptionum libri IV, cod. CLXVII.

Jobij monachi Commentarii de Verbo incarnato libri IX, capita XLV, cod. CCXXII.

Josephus et Caius presbyter De universo, cod. XLVIII.

Josephi Judæi De bello Judaico libri VII, cod. XLVII. — Ejusdem Antiquitatum Judaicarum libri XX, cod. LXXVI. — Et excerpta cod. CCXXXVIII.

Juliani Lexicon e decem oratoribus, cod. CL.

Julii Africani historia et alia, cod. XXXIV.

Justi Tiberiensis Judæorum regum Chronicon, cod. XXXIII.

Justini martyris Apologia pro Christianis, quæstiones, et alia, cod. CXXV.

L

Leontii episc. Arabissi sermo de creatione et Lazaro redivivo, cod. CCLXXII.

Lesbonactis orationes politicæ, cod. XVI ; apud Themistium, cod. LXXVI.

Lexicon puræ Ideæ, gravis styli, sermonis politici, cod. CXLVI, CXLVII, CXLVIII.

Lexica varia in decem Græc. oratores, a cod. CXLV usque CLIX.

Libanii sophistæ orationes et epistolæ, cod. XC.

Lucii Patrensis Metamorphoses, cod. CXXIX.

Luciani opera varia, cod. CXXIX.

Lycurgi orationes. cod. CCLXVIII

Lysiæ orationes, cod. CCLXII.

M

Malchi Sophistæ Byzantinæ historiæ libri VII, cod. LXXVIII.

Marci monachi Asceticorum libri VIII ; et adversus Melchisedecitas lib. I, cod. CC.

Martyrium. *Vide* Anonymi.

Maximi declamationes, cod. CXXXV.

Maximi (B.) monachi et confessoris quæstionum e sacra Scriptura CLXIV solutiones, cod. CXCII. — Ejusdem epistolæ XXVII, cod. CXCIII. — Ejusdem liber asceticus, et centuriæ de dilectione, cod. CXCIII. — Ejusdem epistola ad Georgium Eparchum : Theologicorum Moraliumque capitum centuriæ sive libri II, et epistolæ V, cod. CXCIV. — Ejusdem epist. ad Marianum et Dialogus cum Pyrrho de duabus in Christo voluntatibus, cod. CXCV.

Memnonis historica excerpta de Heracleæ Ponticæ tyrannis, cod. CCXXIV.

Methodii (S.) episc. et mart. liber de resurrectione, cod. CCXXXIV.—Ejusdem de creatis, cod. CCXXXV. — Item de libero arbitrio, cod. CCXXXVI. — De castitate, cod. CCXXXVII.

Metrodori calculus paschalis, cod. CXV.

Modestus archiepisc. Hierosolym. in Marias unguenta ferentes et Hypapanten, cod. CCLXXV.

Mœridis Atticista, cod. CLVII.

N

Nicephori (S.) patriarchæ Constant. Historica epitome, cod. LXVI.

Nicias monachus contra Philoponum. Severum, et contra gentes, cod. L.

Nicomachi Gerasini theologiæ arithmeticæ libri II, cod. CLXXXVII.

Nili monachi de oratione capita CLIII, cod. CCI. — Ejusdem orationes in resurrectionem et ascensionem Domini, cod. CCLXXVI.

Nonnosi Historia legationum, cod. III.

O

Olympiodori Historiarum libri XXII, cod. LXXX.

Oratores (in) decem Græciæ Lexica varia, a cod. CXLV usque ad CLIX.

Oribasii medici Galeni compendium ad Julianum imp., cod. CCXVI. — Ejusdem medicinalium collectorum ad Julianum imp. libri LXX, cod. CCXVII, — Ejusdem compendium ad Eustathium filium libri IV, cod. CCXVII.—Ejusdem ad Eunapium libri IV, cod. CCXIX.

Origenis De principiis libri IV, cod. VIII.

P

Palladii declamationes, cod. CXXXII.

Pamphili martyris Apologiæ pro Origene libri V, cod. CXVIII.

Digitized by Google

Pamphilæ Historiæ miscellæ libri VIII, cod. CLXXV.

Pausaniæ Lexicon, cod. CLIII.

Philippi Sidetæ Christianæ historiæ libri XXIV, cod. XXXV.

Philonis Judæi legum sacrarum Allegoria et viri civilis vita, hoc est, de Joseph., cod. CIII. — Ejusdem Essenorum et Therapeutarum vivendi ratio, cod. CIV. — Ejusdem Caius imp. reprehensus et Flaccus reprehensus, aliaque scripta, cod. CV.

Philostrati Tyrii de vita Apollonii Tyanei libri VII, cod. XLIV. — Indeque excerpta, cod. CCXII. Ejusdem Lexicon e decem oratoribus, cod. CI.

Philostorgii Ecclesiasticæ Historiæ libri XII, cod. IX.

Phlegontis Tralliani Olympicorum et Chronicorum collectio, cod. XCVII.

Phrynichi Arabii apparatus oratorii libri XXXVI, cod. CLVIII.

Pierii presb. scriptorum libri XII, cod. CXIX.

Plutarchi vitæ Parallelæ, cod. CCXLV.— Ejusdem vitæ decem Græciæ oratorum a cod. CCLIX ad CCLXIX.

Pollionis Lexicon, cod. CXLIX.

Polycarpi mart. Epistola ad Philippenses, cod. CXXVI.

Praxagoræ Atheniensis de rebus Constantini Magni libri duo Ionica dialecto, cod. LXII.

Procli Chrestomathia de Poetica, cod. CCXXXIX.

Procopii Cæsariensis rhetoris Historiarum libri VIII, cod. LXIII.

Procopii Gazæi Homericorum versuum metaphrases, cod. CLX.

Procopii Sophistæ Scholæ commentariorum in Octateuchum, et in libros Regum ac Paralipomena, cod. CCVI. — Idem in Isaiam prophetam, cod. CCVII.

Provinciarum imperii post Alexandri Magni obitum divisio a variis facta, ex Arriano, Dexippo, Justino et Q. Curtio cod. LXXXII.

Ptolemæi Hephæstionis Novarum historiarum libri VI, cod. CX.

R

De republ. libri VI, cod. XXXVII.

S

Sergii confessoris historia, cod. LXVII, CLXI.

Socratis Eccles. Historiæ libri VII, cod. XXVIII.

Sopatri excerptorum variorum libri XII, cod. CLXI.

Sophronii pro sancto Basilio adversus Eunomium, cod. V.

Sophronii patriarchæ Hierosolym. synodica epist. cod. CCXXXI.

Sotion De fluminibus, etc. cod. CLXXXIX.

Sozomeni Histor. Eccles. libri IX, cod. XXX.

Stephanii Gobari Tritheitæ hæretici Oppositarum quæstionum liber, cod. CCXXXII.

Synesii Cyrenæi scripta, cod. XXVI.

Synodus III, IV, V, VI, VII ; codd. XVI, XVII, XVIII, XIX, XX.

Synodus Sidetana, aliaque contra Messalianos, cod. LII.

Synodus ad Quercum illegitima contra B. Joan. Chrysostomum, cod. LIX.

T

Themistii in Philoponum invectiva, cod. LXXIII. —Ejusdem orationes civiles XXXVI, cod. LXXIV. — Ejusdem Apologia pro S. Theophobio, cod. CVIII.

Theodorus Tarsensis. *Vide* Diodorus.

Theodorus presb. de scriptis S. Dionysii Areopagitæ, cod. I.

Theodori Antiocheni pro S. Basilio adversus Eunomium libri XXV, cod. IV.— Ejusdem interpretatio Geneseos, cod. XXXVII.

Theodori monachi Alexandrini adversus Themistium libri III, cod. CVIII.

Theodori Mopsuestiæ de Persarum magia libri III, cod. LXXXI.

Theodoreti Histor. Eccles. libri V, cod. XXXI. — Ejusdem contra hæreticos libri XXVII, cod. XLVI. —Rursumque quinque, cod. LVI. — Et Eranistæ libri III, cod. XLVI. — Ejusdem interpretatio Danielis, Octateuchi expositio, et in libros Regum ac Paralipomenon, cod. CCLV. — In XII prophetas minores, cod. CCV. — Item in S. Joan. Chrysostomum libri V, cod. CCLXXII.

Theodosius monachus contra Joan. Philoponum, cod. XXII.

Theognosti Alexandr. et sacrorum librorum interpretis, Hypotyposeon libri VII, cod. CVI.

Theonis archiatri Alexandrini Homo, cod. CCXX.

Theophanis Byzantii Historiarum lib. X, cod. CCIII.

Theophrastus de animalibus quæ colores mutant. — De nervorum resolutione. — De animi defectione. — De vertigine. — Quare cruda ova converti non possint. — De lassitudine. — De animantibus quæ cum copia visuntur. — De animantibus quæ invidia laborare falso dicuntur.— De sudoribus. — De apibus, cod. CCLXXVIII.

Theophylacti Simocattæ Historiarum libri VIII, cod. LXV.

Theopompi Historiarum libri LIII, cod. CLXXVI.

Timæi Lexicon vocum Platonicarum, cod. CLI.

V

Victorini Lampadii F. orationes consulares, cod. CI.

Vindanii Anatolii Beryti Collectaneorum de agriculturæ disciplina libri XII, cod. CLXII.

Vitæ SS. Patrum qui magni Antonii tempore floruerunt, cod. CXCVIII.

Z

Zosimi comitis Historiarum libri VI, cod. XCVIII.

Digitized by Google

AUCTORUM PHOTIANÆ BIBLIOTHECÆ SERIES

CLASSIBUS ET ALPHABETO DISTINCTA.

Philologi, Grammatici et Lexicographi.

Apollodorus Athen. cod. CLXXXVI. — Boethus, CLIV, CLV.—Diodorus, CL.—Ælius Dionysius Halicarnasseus, CLII. — Dorotheus, CLVI. — Helladius Besantinous, CXLV. — Julianus, CL.— Mœrides, CLVII.—Pollio, CXLIX.—Pausanias, CLIII.—Phrynichus Arabs, CLVIII.—Sopater, CLXI.—Timæus, CLI.

Metrica

Eudociæ Centones Homerici, CLXXXIII, CLXXXIV, — Procli Chrestomathia, CCXXXIX. — Procopii Gazæi Homerica metaphrasis CLX.

Oratores.

Andocides, CCLXI. — Æschines, LXI, CCLXIV. — Dinarchus, CCLXVII.— Isocrates, CLIX, CCLX. Lysias, CCLXII. — Antiphon, CCLIX. — Demosthenes, CCLXV. — Hyperides, CCLXVI. — Isæus, CCLXIII. — Lycurgus, CCLXVIII. — Aphthonius sophista, CXXXIII. — Aristides CCLVI, CCXLVII, CCXLVIII. — Choricius sophista, CLX. —Dion Chrysostomus, CCXI.— Eusebius CXXXIV. — Adrianus imper. C. — Himerius, CLXV, CCXLIII. — Lesbonactes XVI. — Libanius sophista, XC. — Lucianus Samosatensis, CXXIX. — L. Malchus Sophista, LXXVIII.—Palladius, CXXXII. — Victorinus Lampadius. CI.

Historici sacri

Basilius Cilix, XLII. — Charinus CXIV. — Chrysippus presb. CLXXI. — Evagrius, XXIX. — Eusebius XXVII, CXXVII. — Eustratius, CLXXI, — Georgius Alex, episc. XCVI. — Hermias Sozomenus, XXX. — Hesychius Illustris, LXIX. — Joan. presb, Ægeates XLI.— Joan. Moschus, CXCIX. —Fl. Josephus Judæus, XLVII, LXXVI, CCXXXVIII. — Metrodorus, CXV. — Nicephorus, LXVI. — Philippus Sideta, XXXV.— Philo Judæus, CIII. — Philostorgius, XL. — Sergius CLXI. — Theodoretus, XXXI.—Theophanes Byzantius, LXIV, CCIII.

Profani.

Agatharchides, CCXIII, CCL. — Alexander, CLXXXVIII. — Amyntianus, CXXXI. — Antonius Diogenes, CLXVI. — Appianus, LVII. — Arrianus, XCI, XCII, XCIII. — Candidus, LXXIX. — Cephalæon, LXVIII. — Conon, CLXXXVI. — Ctesias Cnidius, LXXII. — Dexippus, LXXXII. — Diodorus Siculus, LXX, CCXLIV. — Dion Cassius, LXXI. — Dionysius Halicarnasseus, LXXXIII, LXXXIV. — Eunapius, LXXVII, — Heliodorus, LXXIII. — Herodianus, XCIX. — Herodotus Halicarnasseus, LX. — Julius Africanus, XXXIV. — Justus Tiberiensis, XXXIII. — Memnon, CCXXIV. — Nonnosus, III. — Olympiodorus, LXXX. — Pamphilus, CLXXV. — Philostratus, XLIV, CCXLI. —Phlegon Trallianus, XCVII.—Plutarchus, CCXLV. — Praxagoras Athen. LXII. — Procopius Rhetor, LXIII. — Ptolemæus Hephæstio, CX. — Theophylactus Simocatta LXV. — Theopompus, CLXXVI.

Medici et Philosophi.

Ænesidemus Ægeus, CCXII. — Aetius Amidenus, CCXXI. — Caius presb. XLVIII. Damascius, CXXX, CCXLII. — Dionysius Ægeus, CLXXXV, CCXI. — Galenus, CLXIV. — Hierocles, CCXIV, CCLI. — Joan. Philoponus, XXI, XLIII, CCXV. — Joan. Stobæus, CLXVII. — Nicomachus Gerasenus, CLXXXVII. — Oribasius, CCXVII. — Sotion, CLXXXIX. — Themistius, LXXIV. — Theon Archiatrus, CCXX. — Theophrastus, CCLXXVIII. — Vindalius Anatolius, CLXII.

Theologi.

Adriani, al. Andronichi Isagoge, II. — Andronicianus, XLV. — Apollinarius, XIV. — Athanasius, XXXII, CXXXIX, CXL. — Asterius Amasiæ episc. CCLXXI. — Basilius Magnus, CXXIX, CXLII, — Basilius Seleuciensis, CLXVIII. — Cassianus, CXCVII. — Cæsarius, CCX. — Jo. Chrysostomus CP. episc., LXXXVI, CLXXIII, CLXXIV, CCLXX, CCLXXIV, CCLXXVII.— Clemens Alexandr. CIX, CX, CXI. — Clemens Rom. CXII, CXIII, CXXVII.— Conon, CLXXXVI. — Cyrillus Alexandr. episc. XLIX, CXXXVI, CLXIX. — Diadochus Photicæ episc. CCIX. Diodorus Tarsensis, al. Theodorus, CXI. — Ephræm Theopolita, CCXXVII. — Ephraim Syrus, CXCVI. — Epiphanius, CXXII. — Eugenius, XXIII. — Eulogius, CCVIII, CCXXV, CCXXVI, CCXXVII, CCXXX, CCLXXX. — Eusebius episc. Thessal. CLXII. — Gelasius, LXXXIX, CII. — Germanus patriarcha CP., CCXXXIII.— Gregorius Nyssenus, VI, VII.—Heracleanus, LXXXV.—Hesychii duo, LI, CCLXIX, CCLXXV. — Hippolytus episc. CCII. — Hippolytus Irenæi discipulus, CXXI. — Jobius Monachus, CCXXII. — Joan. Carpathius, CCI. — Joan. Scythopolita, XCV.— Irenæus episc Lugdun. CXX.—Justinus martyr, CXXV.—Leontius episc. CCLXXII.— Marcus monachus, CC. Maximus monachus et confessor, CLXIV, CXCIII, CXCIV, CXCV. — Methodius episc., CCXXIV, CCXXXV, CCXXXVI, CCXXXVII. — Modestus episc. Hieros. CCLXXV. — Nicias monachus. L. — Nilus monachus, CLIII, CCLXXVI. — Origenes, VIII. — Pamphilus martyr, CXVIII. — Pierius presb. CXIX. — Polycarpus martyr, CXXVI. Procopius, CCVII. — Sophronius patriarcha Hierosolym., CCXXXI. — Stephanus Gobarus, CCXXXII. Synesius Cyrenæus episc. XXVI.—Synodi variæ, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, LII. — Theodorus Antioch. IV, XXXVIII. — Theodorus monachus, CVIII. Theodorus presb. I. — Theodosius monachus, XXII. Theognostus, CVI,

Eroticōn Scriptores.

Achilles Tatius Alexandr. LXXXVII. — Antonius Diogenes, CLXVI. — Heliodorus, LXXIII. — Jamblichus, XCIV. — Lucius Patrensis, CXXIX.

Digitized by Google

INDEX CODICUM MSS.

AB EMMANUELE BEKKERO COLLATORUM IN RECENSIONE QUÆ PRODIIT BEROLINI AN. 1824.

—

A. Codex olim Bessarioneus, nunc inter Venetos sancti Marci 450, membranaceus, forma maxima, foliis 537, paginis bipartitis, versibus fere tricenis senis, iisque litterarum vicenarum senarum, vel tricenarum. Manus similis Aristophani Ravennati. In prima pagina post indicem (Φωτίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου) versus vacuus, deinde epistola ad Tarasium : in secunda pagina et deinceps foliis tribus summaria codicum, qui numerantur σοη' vel post correctionem σοθ' (corrector enim sancti Chrysostomi cum ab initio unus codex esset, σος', duos fecit, σος' et σοη') : folio quinto ἀπογραφὴ καὶ συναρίθμησις, etc.

B. Codex Parisiensis Regius 1266, bombycinus, forma quadrata, paginis 434 versuum tricenorum quaternorum quinorumve, non antiquus. Margo subinde madore corruptus. Incipit, post folia tria lacera et inversa, ab illis in cod. 230 (p. ed. Rothom. 845, 40) καὶ ἔστι Θεὸς ἀληθινός. Ejusdem codicis caret iis quæ sunt inter διασπο (p. 877, 24) et δυνάμενον εἶναι (p. 885, 51) : quippe folia tria inter paginas 20 et 21 ita evulsa sunt, ut paucorum versuum paucæ supersint litteræ. Deinde post Stephanum Germanum (p. 908) non Methodium ponit sed Proclum, idque exemplo Bessarionei. In Josepho ubi editur ἐνοχλήσας (p. 969, 12) — ἐπιστεύοντο (p. 980 ima), vacuum habet folium inter paginas 84 et 85. Himerium non ultra illud μερίζεται (p. 1125, 20) ponit, Aristidem ad χείρων ἐστί (p. 1245, 4) : deinde paginas vacuas habet quinque inter p. 225 et 226. Hunc ego cum A ita comparavi, ut dissensum notarem, consensum omitterem.

C. Codex Parisiensis Regius 1226, chartaceus, forma maxima, foliis 369, paginis versuum tricenorum septenorum, manu Joanni Rhoso simili. Deest epistola ad Tarasium.

D. Codex Parisiensis Regius 1227, chartaceus, forma maxima, paginis versuum tricenorum, manu Angelo Vergecio simili. Incipit ab Ἀπογραφῇ, desinit in illis (p. R. 53, 10) ἐπὶ Σεσώστριδος.

ΦΩΤΙΟΥ
ΜΥΡΙΟΒΙΒΛΟΝ Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.

—

PHOTII
MYRIOBIBLON SIVE BIBLIOTHECA
LIBRORUM QUOS PHOTIUS PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANUS LEGIT ET CENSUIT.

EX RECENSIONE EMMANUELIS BEKKERI ET EX INTERPRETATIONE ANDREÆ SCOTTI

QUAM TYPIS MANDAVIT LAURENTIUS MAURRY, ROTHOMAGI AN. 1653.

—

[1-3'] Ἀπογραφὴ καὶ συναρίθμησις τῶν ἀνεγνωσμένων ἡμῖν βιβλίων, ὧν εἰς κεφαλαιώδη διάτρωσιν ὁ ἠγαπημένος ἡμῶν ἀδελφὸς Ταράσιος ἐζητήσατο. Ἔστι δὲ ταῦτα, εἴκοσι δεόντων ἑξ' ἑνί, τριακόσια.

A 1 *Descriptio atque enumeratio lectorum a nobis codicum. Quorum per summa saltem capita, cognitionem quæsivit charissimus frater noster Tarasius. Sunt ii, viginti et uno demptis, trecenti.*

Φώτιος ἠγαπημένῳ ἀδελφῷ Ταρασίῳ ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Photius, (1) dilecto fratri suo Tarasio, in Domino salutem.

Ἐπειδὴ τῷ τε κοινῷ τῆς πρεσβείας καὶ τῇ βασιλείῳ ψήφῳ πρεσβεύειν ἡμᾶς ἐπ' Ἀσσυρίους αἱρεθέντας ἤτησας τὰς ὑποθέσεις ἐκείνων τῶν βιβλίων, οἷς μὴ παρέτυχες ἀναγινωσκομένοις, γραφῆναί σοι, ἀδελφῶν φίλτατέ μοι Ταράσιε, ἵν' ἔχοις ἅμα μὲν τῆς διαζεύξεως ἣν βαρέως φέρεις

Cum primum ab universo senatu, ipsoque adeo imperatoris suffragio, legatus in Assyriam delectus sum, eorum tibi codicum petivisti argumenta describi, amantissime frater, quorum recitationi non interfuisses. Cupiebas enim habere tu, cum hujus molestæ adeo tibi disjunctionis nostræ solatium aliquod, tum

NOTÆ.

* Pag. ed. Genev. et Rothomag.

(1) Hanc epist. habes ad calcem editionis August., p. Gr. 892.

Digitized by Google

leviter saltem effictam ac generalem cognitionem eorum voluminum, quæ nondum apud nos præsentes audientesque legisses. Ea sunt in universum, uno duntaxat supra decimam quintam partem dempto, trecenta (2), *tot enim, nisi fallor, te absente legi contigit. Librarium igitur nacti, tuoque voto ac desiderio quasi debitum solventes, edimus aliquando, quotquot horum argumentorum memoria nostra conservarat : serius id quidem forsitan, quam ardens illud tuum desiderium flagransque cupiditas postulabat : attamen citius quam aliorum quispiam sperare poterat. Hoc autem ordine singula sibi argumenta succedent, quo eadem hæc memoria præoccuparit. Præsertim, cum difficile haudquaquam sit (si quis ita malit) seorsim omnia quæ ad historiam faciunt, et rursus quæ ad alium atque alium scopum, describere* B *eaque juxta propriam speciem in unum conjicere. Verum superfluæ illud contentionis esse ratus, sequor promiscuam absque discrimine varietatem. Movet enim in plerisque identidem impetum desiderii atque ad memoriam nescit offerre fastidium. Quod si quandoque tibi, dum ipsamet studiosius tractabis volumina, brevior videbitur, aut minus accurata quorumdam argumentorum hic esse facta mentio, ne id mireris velim : nam unum aliquem librum singulatim legenti, argumentum ejus animo complecti, illudque, memoriæ ac litteris mandare, non pœnitendum ei opus est, qui id modo velit; at complura simul, idque post temporis aliquod intervallum, accurate meminisse, hoc ego non adeo arbitror esse facile. Jam vero quæcunque in lectis illis libris obvia sunt, et* C *neque tuas forsitan, ob insitum iis facilitatem fugerunt curas, his ne nos quidem tantum studii quantum cæteris adhibuimus : sed eorum major accuratio de industria est prætermissa. An autem aliud quidpiam non inutile una cum his argumentis supra tuam petitionem accedat, id tu melius intelliges. Utilia sane tibi hæc modo edita futura sunt, cum summatim eorum tibi memoriam refricent, quæ tute per te legendo percurristi : tu ut citius reperias si quid in iis quæras; quin etiam ut facilius assequaris ea quæ forte nondum intelligentia perceperis.*

A παραμύθιον, ἅμα δὲ καὶ ὧν οὔπω εἰς ἀκοὰς ἡμῶν ἀνέγνως εἰ καὶ διατυπωτικήν τινα καὶ κοινοτέραν τὴν ἐπίγνωσιν (ταῦτα δέ ἐστι πεντεκαιδεκάτῳ μέρει τῶν τριακοσίων ἐφ' ἑνὶ καὶ οὐ πλέον[1] ἀπολείποντα· τοσαῦτα γάρ, οἶμαι, τῆς σῆς οὐ τυχόντα παρουσίας ἀναγνωσθῆναι συνέπεσεν), ὑψὲ μὲν ἴσως τοῦ σοῦ διαπύρου πόθου καὶ τῆς θερμῆς αἰτήσεως, θᾶττον δὲ ἢ ὅσα ἄν τις ἄλλος ἐλπίσειε, τυχόντες ὑπογραφέως, ὅσας αὐτῶν ἡ μνήμη διέσωζε, τὸν σὸν ὥσπερ ἀφοσιούμενοι πόθον καὶ τὴν ἀξίωσιν, ἐκδεδώκαμεν. Οὕτω δὲ τάξεως αἱ ὑποθέσεις ἐπιλήψονται, ὡς ἂν ἑκάστην αὐτῶν ἡ μνήμη προβάλοι, οὐ χαλεπὸν ὄν καὶ εἴ τις ἕλοιτο ἰδίᾳ μὲν τούτων ὅσα τῆς ἱστορίας ἐστίν, ἰδίᾳ δὲ ὅσα πρὸς ἄλλον καὶ ἄλλον σκοπὸν ἁναφ[2]. . . εἶδος. . . ἀλλὰ περιττῆς. . . τιμίας μᾶλλον[3]. . . νομίζων ἀξι[4]. . . δὲ[5] καὶ τὸ ποικίλον. . . ἐν[7] πολλοῖς καὶ πολλάκις ὁρμ[8]. . . καὶ κόρον οὐκ οἶδε τίκτειν εἰς μι[9]. . . εἰ δέ σοί ποτε κατ' αὐτὰ γενομένῳ τὰ τεύχη καὶ φιλοπονουμένῳ τινὰ ὑποθέσεων ἐλλιπῶς ἢ οὐκ εἰς τὸ ἀκριβὲς δόξουσιν ἀπομεμνημονεῦσθαι, μηδὲν θαυμάσῃς. Μίαν γὰρ ἑκάστην βίβλον ἀναλεγομένῳ τὴν ὑπόθεσιν συλλαβεῖν καὶ μνήμῃ καὶ γραφῇ παραδοῦναι ἀξ[10]. . . ἔργον ἐστὶ τῷ βουλομένῳ· ὁμοῦ δὲ πλειόνων, καὶ τότε χρόνου μεταξὺ διαῤῥυέντος, εἰς ἀνάμνησιν μετὰ τοῦ ἀκριβοῦς ἐφικέσθαι οὐκ οἶμαι ῥᾴδιον εἶναι. Ἡμῖν δὲ [ὁ G. et R.] καὶ ὅσον ἐπιπολάζει τῶν ἀνεγνωσμένων καὶ οὐδὲ τὰς σὰς διὰ τὸ πρόχειρον ἴσως διαπέφευγε μελέτας, οὐδὲ τούτοις τὴν ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίαν ἐθέμεθα φροντίδα, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐκούσιον τὸ ἀκριβὲς αὐτῶν ὑπερῴφθη. Εἰ δέ τι καὶ ἄλλο χρειῶδες καὶ τῆς σῆς αἰτήσεως ἐπὶ πλέον ταῖς ὑποθέσεσι συνεισπίπτει, αὐτὸς μᾶλλον συνήσεις. Χρησιμεύσει δέ σοι δηλονότι τὰ ἐκδεδομένα εἰς τε κεφαλαιώδη μνήμην καὶ ἀνάμνησιν τῶν εἴτε[11] κατὰ σεαυτὸν ἀναλεξάμενος ἐπῆλθες, καὶ εἰς ἕτοιμον εὕρεσιν τῶν ἐν αὐτοῖς ἐπιζητουμένων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἰς εὐχερεστέραν ἀνάληψιν τῶν οὕπω τὴν ἀνάγνωσιν τῆς σῆς συνέσεως ὑπελθόντων.

I'.

Theodorus presbyter, de scriptis S. Dionysii Areopagitæ (3).

Lectus est Theodori presbyteri liber quo docet

A'.

Θεοδώρου πρεσβυτέρου, ὅτι γνησία, ἡ τοῦ ἁγίου Διονυσίου βίβλος.

D [1 H''.] Ἀνεγνώσθη Θεοδώρου πρεσβυτέρου, ὅτι

VARIÆ LECTIONES.

[1] πλεῖον ς. i. e. vulgata : quam ubi simpliciter pono, receptæ a me lectionis auctor est A. [2] ἁναφ.] hinc in A altera incipit primæ paginæ columnæ : cujus versus primi, majore ex parte membrana recenti cooperti, ultra principia legi non possunt. Iis igitur quot litteræ deesse videbantur, tot posui puncta. Nam quæ editor Rothomagensis suffecit, nec sententiam explent nec spatium. ἁναφ] ἀναγράφειν καὶ κατ' οἰκεῖον Roth. εἶδος] εἶδος συνεμβάλλειν Roth. [3] τιμίας] φιλοτιμίας. Roth. [4] μᾶλλον] μᾶλλον εἶναι Roth. [5] ἀξι] ἀξιῶ τὸ ἀδιάφορον Roth. [6] δὲ] τε Roth. [7] ἐν] ἐμποιεῖ γὰρ ἐν Roth. [8] ὁρμ.] ὁρμὴν τινα Roth. [9] μι] μνήμην Roth. [10] ἀξ.] ἀξιόλογον Roth. καὶ τότε i. e. καὶ ταῦτα. μεταξὺ A : μὲν ς. [11] εἴτε] an legendum εἴτι ?

* Numeri Romani codices repræsentant. ** Pag. edit. Hœsch.

NOTÆ.

(2) Id est, 279. Quod autem in Indice Græco σπ' seu 280, notata reperiantur, id ex eo fortassis accidit, quod ibi ut apparet π0', s. 89, numerus omissus fuerit.

(3) Exstaret utinam Theodorus iste, De legitimis B. Dionysii Areopagitæ libris, aut quam vellem inde ἐν ἐπιτομῇ excerpta Photius, ut alibi minus fortasse necessaria, repræsentasset. Quoniam vero

Digitized by Google

γνησία ἡ τοῦ ἁγίου Διονυσίου βίβλος. Διελύοντο δὲ ἐν A germanum esse sancti Dionysii opus. Solvuntur autem quatuor potissimum argumenta. Primum quidem : Si genuinus est, cur sanctorum Patrum nemo, qui post secuti sunt, ex eo libro sententias aut testimonia citarit? Alterum vero : Quomodo Eusebius Pamphili, sanctorum Patrum scripta enumerans, hujus nullam fecerit mentionem? Tertium : Quomodo traditionum earum, quæ in Ecclesia per incrementa et diuturni temporis spatia creverunt, liber hic sigillatim texat narrationem? 2a Magnus enim Dionysius, ut ex Actis patet, apostolorum æqualis fuit; hic vero liber earum maxime traditionum descriptionem continet, quæ postea sensim in Ecclesia invaluerunt. Non igitur verisimile videri ait, imo falso conflctum, quæ longo post tempore a morte magni Dionysii in Ecclesia orta sint atque excreverint, ea Dionysium describenda suscepisse. Quartum : Cur epistolam beati Ignatii hic liber citat? Dionysius enim [ut diximus] apostolorum temporibus floruit : Ignatius vero Trajano Augusto imperante martyrii certamen certavit, et paulo ante mortem eam epistolam, quam hic liber citat, conscripsit. Quatuor his igitur argumentis controversa dissolvere studet Theodorus, efficitque pro virili legitimum illum esse magni Dionysii partum.

τῷ λόγῳ ἐνστάσεις τέσσαρες, μία μὲν ὅτι εἰ ἦν γνησία, πῶς οὐκ ἐμνήσθησαν τῶν ἐν αὐτῇ ῥητῶν τε καὶ χρήσεων τινὲς τῶν μεταγενεστέρων Πατέρων; Δευτέρα δέ· ὅτι Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ἀναγραφὴν ποιησάμενος τῶν συγγεγραμμένων τοῖς μακαρίοις Πατράσιν ἡμῶν βιβλίων οὐδεμίαν ταύτης μνήμην ἐποιήσατο; Τρίτη δέ· ὅτι πῶς τῶν κατὰ προκοπὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ διὰ μακροῦ τοῦ χρόνου αὐξηθέντων παραδόσεων ἡ βίβλος αὕτη λεπτομερῆ τὴν ἐξήγησιν ποιεῖται; Ὁ μὲν γὰρ μέγας Διονύσιος σύγχρονος ἦν, ὡς δῆλον ἐκ τῶν Πράξεων, τοῖς ἀποστόλοις· ἃ δὲ ἡ βίβλος περιέχει, τὰ πλεῖστα τῶν κατὰ προκοπὴν καὶ ἐς ὕστερον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐξηθέντων παραδόσεων ἐστὶν ἀναγραφή· ἀπίθανον οὖν, φησί[13], μᾶλλον δὲ κακόπλαστον, τὰ μετὰ πολὺν χρόνον τῆς τελευτῆς τοῦ B μεγάλου Διονυσίου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐξηθέντα Διονύσιον ὑπολαμβάνειν ἀναγράψαι. Τετάρτη δέ· πῶς μέμνηται τῆς τοῦ θεοφόρου Ἰγνατίου ἐπιστολῆς ἡ βίβλος; Ὁ μὲν γὰρ Διονύσιος τοῖς τῶν ἀποστόλων ἐνήκμασε χρόνοις, Ἰγνάτιος δὲ ἐπὶ Τραϊανοῦ τὸν διὰ μαρτυρίου ἦθλησεν ἀγῶνα· ὃς καὶ πρὸ βραχὺ τῆς τελευτῆς ταύτην τὴν[14] ἐπιστολήν, ἧς ἡ βίβλος μνημονεύει, γράφει. Ταύτας οὖν τὰς τέσσαρας ἀπορίας διαλῦσαι ἐπαγωνισάμενος, βεβαιοῖ τό γε ἐπ' αὐτῷ γνησίαν εἶναι τοῦ μεγάλου Διονυσίου τὴν βίβλον.

Β'.

Ἀδριανοῦ Εἰσαγωγὴ τῆς Γραφῆς.

Ἀνεγνώσθη Ἀδριανοῦ *Εἰσαγωγὴ τῆς Γραφῆς*. Χρήσιμος τοῖς εἰσαγομένοις ἡ βίβλος.

II.

Adriani Isagoge S. Scripturæ.

Lecta est Adriani *Introductio in sacram Scripturam*. Utilis liber iis qui ad eam primum aggrediuntur. C

Γ'.

Νοννόσου Ἱστορία.

[5 R.] Ἀνεγνώσθη Νοννόσου *Ἱστορία*, ἐν ᾗ διαλαμβάνεται πρεσβεία αὐτοῦ πρός τε Αἰθίοπας καὶ Ἀμερίτας[15] καὶ Σαρακηνοὺς, τὰ ἰσχυρότερα τῶν τότε ἐθνῶν, ἔτι δὲ καὶ πρὸς ἄλλα ἀνατολικὰ ἔθνη. Ἰουστινιανὸς δὲ τὸ[16] τηνικαῦτα τὴν Ῥωμαϊκὴν περιεῖπε πολιτείαν· φύλαρχος δὲ τῶν Σαρακηνῶν ἐχρημάτιζε Κάϊσος, ἀπόγονος Ἀρέθα, καὶ αὐτοῦ φυλάρχου γεγε-

III.

Nonnosi Historia legationum.

Lecta est Nonnosi *Historia*, qua legationem suam complectitur ad Æthiopas, et Homeritas, atque Saracenos susceptam, populos tum potentissimos : et ad alias item Orientis gentes. Justinianus Romanum tunc imperium tenebat : præfectus vero Saracenorum Kaisus erat (3'), Arethæ nepos : qui et ipse præfectus ille fuit, ad quem Nonnosi avus ab

VARIÆ LECTIONES.

[13] malim φασί. [14] τὴν add. A. [15] Ἀμερίνας] γρ. καὶ Ὁμηρίτας· οἱ γὰρ ἐξ ἀρχῆς βασιλεῖς δι' ὁμήρων ἐπιστοῦντο τὴν τούτων ὑποταγήν mg. A. [16] τὸ add. A.

NOTÆ.

nostræ tempestatis sectarii eadem reciprocando iterant, ac veluti ab inferis revocant, quatuor hisce argumentis breviter respondebo. Copiosius alii, ut ad Hilduini, Caroli Magni æqualis, Areopagitica Matthæus Galenus, et ad Pachymeræ paraphrasim Godofr. Tilmannus : denique tomo II Annalium ecclesiasticorum ad annum Christi 109, illustriss. Cæsar card. Baronius, sane de omni sacra antiquitate, atque adeo militante in terris Ecclesia, Dei sponsa, optime meritus. Primo igitur a SS. Patribus nunquam advocari B. Dionysium inficiamur. Laudat enim frequenter B. Cyrillus Alexandrinus, Origenes, Damascenus, Agatho et Gregorius I pontifices, aliique. Nam et Maximus martyr, Michael Syngelus, et Georgius Pachymerius non modo defendunt a calumniis, sed et scholiis eruditis illustrant. Adde quod infra quoque in non recenti opere, sanctis scriptoribus annumeratus legatur, cod. 231. II. Eusebii Pamphili silentium suspectum merito esse D debet, quod Arianismo infectus ille, ejus scripta recensere idcirco cavit, quia vel uno S. Dionysio Arii causam jugulari posse videret. III. Cæremonias vero ritusque Ecclesiæ jam inde ab apostolorum temporibus exortas, ac veluti per manus traditas in Ecclesiam promanasse, atque in hæc usque tempora apud pios homines perdurasse, nemo negabit, nisi qui, ab Ecclesia Catholica Romana desciscentes, in novatorum castra transfugerunt : docetque copiose Franc. Turrianus noster, itemque Baronius card. tomo I Annalium, de Essenis agens. IV. Quod vero B. Ignatii martyris epistolam citat, qui Trajano imperante martyr obiit, nemini mirum videbitur, qui ex eodem illo Baronio B. Dionysium ad ea usque tempora pervenisse, certo cognorit. Sed nos de his σὺν Θεῷ copiosius libro de scriptis sanctorum Patrum in dubium revocatis, ac vindicatis.

(3') De quo Procop. lib. I De bello Pers. inf. cod. LXIII paulo ante fin., et lib. II.

Digitized by Google

Anastasio imperatore legatus fuerat, et pacis fœdera sanxerat. Quin et Nonnosi pater, cui (4) Abramo nomen, ad Alamundarum præfectum Saracenorum orator aliquando profectus, duos Romanorum duces, Timostratum atque Joannem, belli jure captos, una liberavit, Justino imperatori in ducibus his liberandis subserviens. Porro Kaisus, ad quem Nonnosus missus, duabus præerat gentibus apud Saracenos clarissimis, Chindinis et Maadenis. Ad quem ipsum Kaisum Nonnosi quoque pater, antequam hæc Nonnoso legatio mandaretur, a Justiniano missus est : pacisque fœdera ita constituit, ut Kaisi filium, Maviam nomine, obsidem acceperit, et Byzantium ad Justinianum adduxerit. Post quæ duplici Nonnosus nomine legatus missus est : 2 *b* Ut Kaisum, si posset, ad imperatorem adduceret : et ad (5) Auxumitarum regem (cui genti (6) Elesbaas tunc præerat), itemque ad (7) Homeritas proficisceretur. Auxumis permagna est civitas, et quasi Æthiopiæ totius metropolis, magis ad meridiem et orientem vergens, quam Romanum imperium. Nonnosus vero, multis gentium superatis insidiis ferarumque periculis (præter viæ incommoda, multaque discrimina, in quæ sæpenumero incidit), tamen quæ voluit perfecit, et salvus est patriæ redditus.

A νημένου, πρὸς ὃν ὁ Νοννόσου πάππος ἐπρεσβεύσατο παρὰ Ἀναστασίου τότε βασιλεύοντος ἀποσταλείς, καὶ τὰ πρὸς εἰρήνην ἐσπείσατο. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ πατὴρ Νοννόσου (Ἀβράμης [2 H.] δ' ἦν αὐτῷ ὄνομα) πρὸς Ἀλαμούνδαρον φύλαρχον Σαρακηνῶν ἐπρεσβεύσατο, καὶ δύο στρατηγοὺς Ῥωμαίων, Τιμόστρατον καὶ Ἰωάννην, νόμῳ πολέμου συλληφθέντας ἀνεσώσατο· Ἰουστίνῳ δὲ τῷ βασιλεῖ τὴν τῶν στρατηγῶν διηκονεῖτο ἀνάρρησιν. Ὁ μέντοι Κάϊσος, πρὸς ὃν ἐστέλλετο Νόννοσος, δύο γενῶν ἡγεῖτο τῶν παρὰ τοῖς Σαρακηνοῖς ἐπισημοτάτων, Χινδηνῶν [16] καὶ Μααδηνῶν. Πρὸς τοῦτον δὴ τὸν Κάϊσον καὶ ὁ Νοννόσου πατὴρ, πρὶν ἢ Νόννοσον πρεσβεύειν αἱρεθῆναι, Ἰουστινιανοῦ πέμποντος ἀπέσταλτο καὶ εἰρηνικὰς ἔθετο σπονδάς, ὥστε καὶ τὸν υἱὸν Καΐσου (Μαυΐας δὲ ἐκαλεῖτο) ὅμηρα λαβεῖν καὶ πρὸς Ἰουστινιανὸν ἐς Βυζάντιον ἀποκομίσαι. Μεθ' ὃν χρόνον ἐπρεσβεύσατο Νόννοσος ἐπὶ δυσὶ τούτοις, Κάϊσον, εἰ δυνατόν, πρὸς βασιλέα ἀγαγεῖν, καὶ πρὸς τὸν τῶν Αὐξουμιτῶν ἀφικέσθαι βασιλέα (Ἐλεσβαᾶς [17] δὲ τότε ἐκράτει τοῦ ἔθνους), καὶ πρὸς τούτοις καὶ εἰς τοὺς Ἀμερίτας παραγενέσθαι. Ἡ δὲ Αὔξουμις πόλις ἐστὶ μεγίστη καὶ οἷον μητρόπολις τῆς ὅλης Αἰθιοπίας, κεῖται δὲ μεσημβρινωτέρα καὶ ἀνατολικωτέρα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. Ὁ δὲ Νόννοσος πολλὰς μὲν ἐπιβουλὰς ἐθνῶν ὑποστὰς, πολλὰς δὲ θηρίων χαλεπότητας παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ πολλαῖς δυσχωρίαις καὶ ἀπορίαις πολλάκις περιπεσὼν, ὅμως καὶ τὰ δόξαντα ἐξετέλεσεν καὶ σῶος τῇ πατρίδι ἀποδίδοται.

B

Kaisum refert, misso iterum Abramo ad illum legato, Byzantium profectum esse, suamque præfecturam Ambro et Jezido fratribus divisisse : ipsum vero Palæstinæ præfecturam ab imperatore administrandam suscepisse, infinitamque hominum subditorum secum multitudinem duxisse.

Quæ nunc sandalia dicta, arbylas appellasse veteres ait : et (8) φακιόλιον, φασώλιν.

Saracenorum, ait, plerique, tam qui (9) in Phœnicone, quam qui ultra Phœniconem et Taurenos, quos vocant montes degunt (10), locum quemdam pro sacro habent, alicui deorum consecratum : quo bis quotannis conveniunt. Horum conventuum ipsorum alter mensem durat integrum, ad medium fere ver, quando Tauri signum sol in zodiaco tenet : alter vero in duos alteros menses extenditur agiturque post æstivum solstitium. In his, ait, conventibus summa viget tranquillitas, non solum inter ipsos, sed et cum omnibus advenis. Quin etiam feras cum hominibus, non tantum inter se, pacate

C

Ὅτι Κάϊσος Ἀβράμου πάλιν πρὸς αὐτὸν πρεσβεύσαντος πρὸς τὸ Βυζάντιον παραγίνεται, καὶ τὴν ἰδίαν φυλαρχίαν Ἄμβρῳ καὶ Ἰεζίδῳ τοῖς ἀδελφοῖς διανεμάμενος αὐτὸς τὴν Παλαιστινῶν ἡγεμονίαν παρὰ βασιλέως ἐδέξατο, πλῆθος πολὺ τῶν ὑποτεταγμένων αὐτῷ σὺν αὐτῷ ἐπαγόμενος.

Ὅτι τὰ σανδάλια, φησὶ, νυνὶ λεγόμενα, ἀρβύλας ἔλεγον οἱ παλαιοὶ, καὶ τὸ φακιόλιον φασώλιν [18].

D

Ὅτι τῶν Σαρακηνῶν οἱ πλεῖστοι, οἵ τε ἐν τῷ Φοινικῶνι καὶ οἱ τοῦ Φοινικῶνος καὶ τῶν ὀνομαζομένων Ταυρηνῶν ὀρῶν ἐπέκεινα, ἱερόν τι χωρίον νομίζουσιν, ὁτῳδὴ θεῶν ἀνειμένον, καὶ ἐνταῦθα συλλέγονται κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον δίς. Ὧν τὴν μὲν τῶν πανηγύρεων αὐτῶν μὴν ὅλος [19] μετρεῖ παρατείνων, σχεδόν που τοῦ ἔαρος κατὰ τὸ μέσον τελουμένην, ὅτε τὸν Ταῦρον ὁ [20] ἥλιος ἐπιπορεύεται. Ἡ δὲ ἑτέρα πανήγυρις δυσὶ μησὶ παρατείνεται· μετὰ θερινὰς [21] τροπὰς ἄγουσι ταύτην. Ἐν ταύταις, φησὶ, ταῖς πανηγύρεσιν πᾶσαν ἄγουσιν εἰρήνην, οὐ πρὸς ἀλλήλους μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐνδημοῦντας, ἀνθρώπους·

VARIÆ LECTIONES.

[16] χινδίνων ς. [17] ἐλεσβαὰς vel ἐλεοβαὰς A : ἐλεβαᾶς ς. [18] φασώλιν] φασκιόλιον Suicer. Thes. II, p. 1411. [19] ὅλως ς. [20] ὁ om. ς. [21] post θερινὰς cum A omisi δέ.

NOTÆ.

(4) Hic Abrahamius (quinque syllabis) vir pius et presbyter nominatur in Actis S. Arethæ martyris apud Sur. tom. V, 24 Octob.

(5) De quibus Nicephor. lib. XVII, cap. 32.

(6) Cujus mentio in S. Arethæ Actis sup. citatis, et Niceph. lib. XVII, cap. 6.

(7) Niceph. lib. VIII, cap. 35, et XVII, cap. 32; Theophan. Byzant. inf. cod. LXIV.

(8) Vide Suidam et notas ad Curopalat, De offic. Constantinop.

(9) Phœniconis urbis Ægypti meminit inf. Olympiodorus cod. LXXX sub fin. Diod. Sicul. lib. III locum esse maritimum ad sinum Arabicum scribit.

(10) Non omnino dissimile, quod narrat Ctesias in *Indicis* inf. cod. LXXII.

Digitized by Google

φασὶ δὲ ὅτι καὶ τὰ θηρία πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ αὐτὰ πρὸς ἄλληλα. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ παράδοξα καὶ μύθων οὐδὲν διαλλάττοντα.

[8 R.] Ὅτι διεστηκέναι φησὶ τὴν Ἄδουλιν τῆς Αὐξούμεως [22] ιε' ἡμερῶν ὁδόν. Ἀπιοῦσι δὲ εἰς τὴν Αὐξουμιν Νοννόσῳ τε καὶ τοῖς μετ' [23] αὐτὸν μέγιστον ἐφάνη θέαμα περὶ χωρίον Αὔην προσονομαζόμενον (κεῖται δὲ ἡ Αὔη ἐν μέσῳ τῆς τε τῶν Αὐξουμιτῶν καὶ τῆς τῶν Ἀδουλιτῶν πόλεως), ἐλεφάντων πλῆθος οὐκ ὀλίγον, ἀλλὰ [3 H.] σχεδὸν ὡς [24] χιλιάδων πέντε. Ἐνέμοντο δὲ οὗτοι οἱ ἐλέφαντες ἐν πεδίῳ μεγάλῳ· καὶ πελάζειν αὐτοῖς οὐδενὶ τῶν ἐγχωρίων ἦν εὔκολον, οὐδὲ εἴργειν τῆς νομῆς. Τοῦτο μὲν οὖν μεταξὺ τὸ θέαμα αὐτοῖς προσεγεγόνει.

Χρὴ δὲ καὶ τὰ περὶ τῆς κράσεως τῶν ἀέρων εἰπεῖν, οἷα ἀπὸ τῆς Αὔης ἐπὶ τὴν Αὐξουμιν διαδέχεται. Ἐναντίως γὰρ περί τε θέρος καὶ χειμῶνα διάκειται. Τοῦ γὰρ ἡλίου τὸν Καρκίνον τε καὶ Λέοντα καὶ Παρθένον διερχομένου μέχρι μὲν τῆς Αὔης, ὥσπερ καὶ παρ' ἡμῖν, θέρος τε καὶ ξηρότης διακρατεῖ τὸν ἀέρα, ἀπὸ δὲ τῆς Αὔης ἐπὶ τὴν ἄλλην Αἰθιοπίαν χειμὼν ἐπίκειται σφοδρὸς, οὐ δι' ὅλης ἡμέρας, ἀλλὰ γὰρ ἀπὸ μεσημβρίας ἀρχόμενος ἑκάστοτε, συννεφῆ τε τὸν ἀέρα ποιῶν καὶ ὄμβροις ῥαγδαίοις τὴν χώραν ἐπικλύζων. Τηνικαῦτα δὲ ἄρα καὶ ὁ Νεῖλος πολὺς ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἐρχόμενος πελαγίζει τε καὶ κατάρδει τὴν γῆν, ὅτε δὲ ὁ ἥλιος τὸν Αἰγόκερών [25] τε καὶ Ὑδροχόον καὶ Ἰχθύας ἐπιπορεύεται, ἀνάπαλιν ὁ ἀὴρ τοῖς μὲν Ἀδουλίταις μέχρι τῆς Αὔης ὄμβροις ἐπικλύζει τὴν χώραν, τοῖς δὲ ἀπὸ τῆς Αὔης μέχρι Αὐξούμεως καὶ τῆς ἄλλης Αἰθιοπίας θέρος τε καὶ τὰ ὡραῖα τηνικαῦτα τούτοις ἡ γῆ παραδίδωσιν.

Ὅτι ἀπὸ τῆς Φαρσὰν πλέοντι τῷ Νοννόσῳ, ἐπὶ τὴν ἐσχάτην τῶν νήσων κατηντηκότι, τοιόνδε τι συνέβη, θαῦμα καὶ ἀκοῦσαι. Ἐνέτυχε γάρ τισι μορφὴν μὲν καὶ ἰδέαν ἔχουσιν ἀνθρωπίνην, βραχυτάτοις δὲ τὸ [26] μέγεθος καὶ μέλασι [27] τὴν χρόαν, ὑπὸ δὲ τριχῶν δεδασυσμένοις διὰ παντὸς τοῦ σώματος· εἵποντο δὲ τοῖς ἀνδράσι καὶ γυναῖκες παραπλήσιαι καὶ παιδάρια ἔτι βραχύτερα τῶν παρ' αὐτοῖς ἀνδρῶν. Γυμνοὶ δὲ ἦσαν ἅπαντες· πλὴν δέρματί τινι μικρῷ τὴν αἰδὼ περιεκάλυπτον οἱ προβεβηκότες ὁμοίως ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. Ἄγριον δὲ οὐδὲν ἐπεδείκνυντο οὐδὲ ἀνήμερον, ἀλλὰ καὶ φωνὴν εἶχον μὲν ἀνθρωπίνην, ἄγνωστον δὲ παντάπασι τὴν διάλεκτον τοῖς τε περιοίκοις ἅπασι καὶ πολλῷ πλέον τοῖς περὶ τὸν Νόννοσον [28]. Διέζων δὲ ἐκ θαλαττίων ὀστρέων [29] καὶ ἰχθύων τῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης εἰς τὴν νῆσον ἀποῤῥιπτομένων. Θάρσος δὲ εἶχον οὐδὲν, ἀλλὰ καὶ ὁρῶντες τοὺς καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπους ὑπέπτησσον [30], ὥσπερ ἡμεῖς τὰ μείζω τῶν θηρίων.

tunc degere fabulantur. Narrat et alia multa inopinata, et (11) fabulis non absimilia.

Adulin scribit ab Auxumi quindecim itinere dierum distare. Proficiscenti vero Auxumin Nonnoso cum suis, maximum hoc objectum spectaculum, ad regionem Aven dictam, quæ media est inter Auxumin et Adulin urbes, elephantorum nimirum multitudo non modica, imo millia ferme quinque. Pascebant hi elephanti maximo in campo, propiusque accedere nemini 3a incolarum facile erat, neque pastu prohibere. Hoc illis interim spectaculum occurrit.

De cœli quoque constitutione dicere oportet, quæ est ab Ave ad Auxumin : contra enim æstas illic et hiems accidit. Nam, sole Cancrum, Leonem et Virginem obeunte, ad Aven usque (uti et nobis) æstas est, summaque cœli siccitas. At ab Ave Auxumin versus, et reliquam Æthiopiam, hiems est vehemens, non integro quidem illa die, sed quæ (12) a meridie semper et ubique incipiens, coactis nubibus aerem obducat, et horrendis imbribus oram illam inundet. Quo etiam tempore Nilus late Ægyptum pervadens, maris in modum terram irrigat. Cum autem sol Capricornum, Aquarium et Pisces perambulat, aer vice versa Adulitis in Aven usque imbribus regionem inundat, iis vero qui ab Ave Auxumin, cæteramque Æthiopiam versus jacent, æstas est, et maturos jam fructus terra præbet.

Naviganti a Pharsa Nonnoso, et ad extremam usque insularum delato, tale quid occurrit, vel ipso auditu admirandum. Incidit enim in quosdam forma quidem et figura humana, sed brevissimos(13) et cutem nigros totumque pilosos corpus. Sequebantur viros æquales feminæ, et pueri adhuc breviores. Nudi omnes agunt, pelle tantum brevi adultiores verenda tecti, viri pariter ac feminæ, agreste nihil neque efferum quid præ se ferentes. Quin et vox illis humana, sed omnibus, etiam accolis, prorsus ignota lingua, multoque amplius Nonnosi sociis. Vivunt marinis ostreis, et piscibus e mari ad insulam projectis. Audaces minime sunt, ut, nostris conspectis hominibus, quemadmodum nos visa ingenti fera, metu perculsi fuerint

VARIÆ LECTIONES.

[22] αὐξουμένης A. [23] μετ'] περὶ p. 3 a 34. [24] ὡς A : ὅσον ς. [25] αἰγοκέρωτα pr. A. [26] τὸ om. A. [27] μέλασι] μελανὴν A. [28] Νόννωσον, ut sæpe, A. [29] ὀστρείων ς. [30] ὑπέπτησαν ς.

NOTÆ.

(11) Ctesiam fortassis imitatus, a quo nonnulla mutuari videtur.

(12) Simile quid in *Indicis* refert Ctesias Cnidius inf. cod. LXXII.

(13) De Pygmæis inf. Ctesias in *Indicis* cod. LXXII. Juvenalis quoque, Plinius et Paulinus.

Digitized by Google

IV.

Theodori Antiocheni pro sancto Basilio (14) *adversus Eunomium libri* XXV.

Lecti sunt Theodori Antiocheni *pro Basilio adversus Eunomium libri viginti quinque* (15). Est illi phrasis non usquequaque perspicua ; sensibus tamen 3b et argumentis nimium quantum densus, sacræ Scripturæ testimoniis egregie abundat. Ad verbum fere Eunomii rationes refellit, imperitum eum valde externarum disciplinarum, multoque magis nostræ theologiæ, pluribus ostendens. Hic vero Mopsuestiæ, ut puto, episcopus fuit.

V.

Sophronii de eadem re liber.

Lectus similiter Sophronii *pro Basilio contra Eunomium liber*, Theodoro apertior, et multo doctior ac brevior. Neque enim per omnia Eunomium persequitur, sed illa potissimum exagitat atque refellit, quæ summa capita hæresis Eunomii continere videbantur. Charactere usus est distinguente ac definiente : et ut plurimum solutus illi minimeque vinctus sermo, non ingratus tamen, imo et logicis argumentationibus perquam floridus est.

VI.

Gregorii Nysseni ejusdem argumenti opera duo.

Lectus est Gregorii Nyssæ episcopi similiter *pro Basilio adversus Eunomium liber* (16). Stylus illi, si cui rhetorum, illustris, et jucunditatem auribus instillans. Sed nec ipse quidem ordine Eunomii scriptum reprehendit. Quamobrem et Theodoro concisior est, et Sophronio latior ; abundat enim enthymematibus atque exemplis. Illud autem vere pronuntiaverim, quantum Gregorius venustate, splendore et mirifica jucunditate antecellit Theodoro, tantum etiam argumentorum copia et ubertate eumdem vincere connititur.

VII.

Lectum est alterum ejusdem Gregorii Nysseni opus, de eadem ipsa re : in quo rationibus validioribus cum Eunomio manus conserens, eum vi expugnat, omnia impietatis firmamenta labefactans. Venustas vero orationis, et splendor jucunditate mistus, etiam in hoc opere decenter se ostendit.

VIII.

Origenis De Principiis libri IV.

Lecti sunt Origenis (17) *De Principiis* libri IV. Horum primus de Patre, et Filio, et Spiritu sancto agit. Quo in libro plurima blaspheme scribit : ut,

Δ'.

Θεοδώρου Ἀντιοχέως ὑπὲρ Βασιλείου κατὰ Εὐνομίου, λόγοι κε'.

Ἀνεγνώσθη Θεοδώρου Ἀντιοχέως *ὑπὲρ Βασιλείου κατὰ Εὐνομίου* ἐν λόγοις κε'. Ἔστι δὲ τὴν μὲν [31] φράσιν οὐ πάνυ λαμπρὸς, ταῖς δὲ διανοίαις καὶ τοῖς ἐπιχειρήμασι λίαν πυκνὸς, καὶ ταῖς Γραφικαῖς ἄριστα πλουτῶν μαρτυρίαις. Κατὰ λέξιν δὲ σχεδὸν τῶν Εὐνομίου λόγων τὴν ἀνασκευὴν ποιεῖται, ἁμαθῆ τε λίαν τῶν τε θύραθεν μαθημάτων καὶ πολλῷ μᾶλλον τῆς καθ' ἡμᾶς θεοσοφίας διὰ πολλῶν ἐπιδεικνύς. Ὁ δὲ Μοψουεστίας γεγονὼς ἐπίσκοπος οὗτός ἐστιν, οἶμαι.

E'.

Σωφρονίου ὑπὲρ Βασιλείου κατὰ Εὐνομίου.

Ἀνεγνώσθη ὁμοίως Σωφρονίου *ὑπὲρ Βασιλείου κατὰ Εὐνομίου*. Σαφέστερος μὲν Θεοδώρου καὶ πολλῷ συντομώτερος [32], καὶ οὐδὲ [4 H.] πᾶσι τοῖς Εὐνομίου ἐπεξιὼν, [9 R.] ἀλλ' ἐκεῖνα γυμνάζων καὶ ἐλέγχῳ καθυποβάλλων, ἃ δοκεῖ συνεκτικὰ καὶ κεφάλαια τῆς Εὐνομίου αἱρέσεως εἶναι. Ἀφοριστικῷ δὲ κέχρηται χαρακτῆρι, καὶ ὡς ἐπίπαν ἀπόλυτός ἐστιν αὐτῷ καὶ ἀσύνδετος ὁ λόγος, οὐκ ἄχαρις δὲ, ἀλλὰ καὶ λογικοῖς ἐπιχειρήμασι περιηνθισμένος.

Ϛ'.

Γρηγορίου Νύσσης ὁμοίως ὑπὲρ Βασιλείου κατὰ Εὐνομίου.

Ἀνεγνώσθη Γρηγορίου Νύσσης [33] ὁμοίως *ὑπὲρ Βασιλείου καὶ Εὐνομίου*. Τὴν μὲν φράσιν, εἴ τις ἄλλος ῥητόρων, λαμπρὸς καὶ ἡδονῆς ὡσὶν ἀποστάζων, οὐ μέντοι καθεξῆς οὐδ' αὐτὸς [34] τὴν Εὐνομίου γραφὴν ἀπελέγχει [35]. Διὸ καὶ συντομώτερός ἐστι Θεοδώρου, Σωφρονίου δὲ πλατύτερος. Πλεονάζει γὰρ [36] τοῖς ἐνθυμήμασι καὶ τοῖς παραδείγμασιν. Ἔστι δὲ ἁδεκάστως εἰπεῖν ὡς ὅσον ὑπερβάλλει κάλλει τε καὶ λαμπρότητι καὶ τῷ ἡδυτάτῳ Θεόδωρον, τοσοῦτον ἐκείνου τοῦτον τὸ πλῆθος τῶν ἐπιχειρημάτων καὶ τὸ γόνιμον εἰς τὸ προέχειν ἐκβιάζεται.

Z'.

Ἀνεγνώσθη ἑτέρα πραγματεία τοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου Νύσσης περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, ἐν ᾗ λογικώτερον Εὐνομίῳ συμπλακεὶς κατὰ κράτος αἱρεῖ, πάντα σαθρώσας τῆς δυσσεβείας αὐτοῦ τὰ ὀχυρώματα. Τὸ δὲ κάλλος τοῦ λόγου καὶ ἡ σύγκρατος λαμπρότης γλυκύτητι κάνταῦθα διαπρεπῶς ἐπιδείκνυται.

H'.

Ὠριγένους τὸ Περὶ Ἀρχῶν, λόγοι δ'.

Ἀνεγνώσθη Ὠριγένους τὸ *Περὶ Ἀρχῶν*, λόγοι δ', ὧν ὁ μὲν πρῶτος περὶ Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος· ἐν ᾧ πλεῖστα βλασφημεῖ, τὸν μὲν Υἱὸν

VARIÆ LECTIONES.

[31] μὲν om. A. [32] ante συντομώτερος cum A omisi συνετώτερος καὶ. [33] νύσης A. [34] αὐτὸς] οὐ A. [35] ἐπελέγχει ϛ. [36] γὰρ] δὲ γὰρ ϛ.

NOTÆ.

(14) Jam vita functo, ut doceris inf. cod. CXXXVIII.

(15) Infra cod. CLXXVII, in fin., libros 28 scripsisse commemoratur.

(16) Exstant ejus libri XIII adversus Eunom. in biblioth. Vaticana, Boica et alibi.

(17) Lege de his D. Baron. card. tom. V ad A. C. 397. Exstat elegans epistola B. Hieronymi ad Avitum de cavendis Origenis Περὶ Ἀρχῶν erroribus.

Digitized by Google

ὑπὸ τοῦ Πατρὸς πεποιῆσθαι λέγων, τὸ δὲ Πνεῦμα ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ, καὶ διήκειν μὲν τὸν Πατέρα διὰ πάντων τῶν ὄντων, τὸν δὲ Υἱὸν μέχρι τῶν λογικῶν μόνων [37], τὸ δὲ Πνεῦμα μέχρι μόνων τῶν σεσωσμένων. Λέγει δὲ καὶ ἄλλα παραλογώτατα καὶ δυσσεβείας πλήρη. Μετεμψυχώσεις τε γὰρ ληρῳδεῖ, καὶ ἐμψύχους τοὺς ἀστέρας, καὶ ἕτερα τούτοις παραπλήσια. Ἔστι δ' ὁ μὲν πρῶτος αὐτῷ μεμυθολογημένος περὶ [38] Πατρὸς καὶ (ὡς ἐκεῖνός φησι) περὶ Χριστοῦ καὶ περὶ ἁγίου Πνεύματος, ἔτι καὶ περὶ λογικῶν φύσεων· ὁ δὲ δεύτερος περὶ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ κτισμάτων, καὶ ἔτι ὅτι εἷς Θεὸς νόμου καὶ προφητῶν, καὶ ὅτι ὁ αὐτὸς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης Θεὸς, καὶ περὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐνανθρωπήσεως, καὶ ὅτι τὸ αὐτὸ Πνεῦμα ἐν Μωϋσῇ [39] καὶ τοῖς ἄλλοις προφήταις καὶ ἁγίοις ἀποστόλοις· ἔτι περὶ ψυχῆς, περὶ ἀναστάσεως, περὶ κολάσεως, περὶ ἐπαγγελιῶν. Ὁ δὲ τρίτος περὶ αὐτεξουσίου. Πῶς ὁ διάβολος καὶ αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις κατὰ τὰς Γραφὰς στρατεύονται τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει· ὅτι γενητὸς ὁ κόσμος καὶ φθαρτὸς ἀπὸ χρόνου ἀρξάμενος. Ὁ δὲ τέταρτος περὶ τέλους, ὅτι θεῖαι αἱ Γραφαί. Τέλος, ὅπως δεῖ ἀναγινώσκειν καὶ νοεῖν τὰς Γραφάς.

A Filium a Patre factum, Spiritum a Filio : et Patrem quidem per omnia quæ exsistunt pervadere : Filium vero ratione duntaxat prædita : Spiritum autem ea tantum quæ salva facta sunt. Tradit et alia nimium absurda, impietatisque plena : animarum *4a* migrationes et animata sidera, pluraque id genus alia nugatus. Primo itaque libro fabulose disserit de Patre, et (ut ipse appellat) de Christo, et de sancto Spiritu : insuper et de naturis ratione præditis. Secundo vero, de mundo, rebusque in eo conditis : præterea unum eumdemque esse Deum legis et prophetarum : unum item esse Veteris et Novi Testamenti Deum : de Salvatoris incarnatione : eumdem spiritum in Moyse, et aliis prophetis, sanctisque apostolis fuisse. Ad B hæc de anima, de resurrectione, de pœna, de præmiis. Tertio de arbitrii libertate : qua ratione diabolus, contrariæque potestates, juxta Scripturarum doctrinam, cum humano genere pugnent : mundum item ortum habere, et corruptioni obnoxium esse, ut qui a tempore initium sumpserit. Quarto item libro de fine ultimo : divinas esse Scripturas : de ratione denique legendi et intelligendi Scripturas.

Θ'.

Εὐσεβίου Καισαρείας ἐπισκόπου.

Ἀνεγνώσθη *Εὐαγγελικῆς Προπαρασκευῆς* Εὐσεβίου λόγοι ιε', ἐν οἷς ὡς ἐπίπαν τὴν Ἑλλήνων ματαιολογίαν ἐλέγχει, καὶ ὡς ἀσύμφωνοι [12 R.] αὐτοὶ πρὸς ἑαυτοὺς διετέλεσαν. Μέμνηται δὲ ἐν ἀρχῇ τοῦ πεντεκαιδεκάτου λόγου [5 H.] καὶ ἐν τῷ τέλει ἑτέρας C πραγματείας, ἣν *Εὐαγγελικὴν Ἀπόδειξιν* ἐξονομάζει [40], ἀκόλουθον οὖσαν τῇ *Εὐαγγελικῇ Προπαρασκευῇ*, ὅτι ἡ μὲν ἔλεγχός ἐστι σχεδὸν τῆς Ἑλλήνων πλάνης, ἡ δὲ βεβαίωσις τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελικοῦ.

IX.

Eusebii Cæsariensis episcopi (17*) *scripta pleraque.*

Lecti sunt *Evangelicæ præparationis* Eusebii libri quindecim : quibus ut plurimum inanem gentium doctrinam vellicat, quamque dissoni ipsi inter se perpetuo fuerint. Meminit vero initio libri decimi quinti, et in eodem extremo, alterius operis, quod *Evangelicam Demonstrationem* nominat, quæ post *Evangelicam Præparationem* consequitur; quod hæc quidem reprehensio fere sit erroris gentium, illa vero confirmatio præconii evangelici.

I'.

Ἀνεγνώσθη Εὐσεβίου ἡ *Εὐαγγελικὴ Ἀπόδειξις* ἐν βιβλίοις κ'.

X.

Lecti sunt Eusebii *Evangelicæ Demonstrationis* libri viginti (18).

IA'.

Ἀνεγνώσθη Εὐσεβίου *Ἐκκλησιαστικὴ Προπαρασκευὴ* ἐν βιβλίοις..., ἐν οἷς ἐκλογαί.

XI.

Lecti sunt et Eusebii (19) *Ecclesiasticæ Præparationis* libri..... in quibus excerpta sunt.

IB'.

Ἀνεγνώσθη Εὐσεβίου *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀπόδειξις* ἐν βιβλίοις...

XII.

Lecti sunt item Eusebii *Ecclesiasticæ Demonstrationis* libri..... D

IΓ'.

Ἀνεγνώσθη Εὐσεβίου *Ἐλέγχου καὶ Ἀπολογίας* λόγοι δύο, καὶ ἕτεροι δύο, οἵτινες πρὸς τοὺς προτέρους δύο ἐν τισι ῥητοῖς παραλλάσσοντες ἐν τοῖς ἄλλοις τῇ τε λέξει καὶ τῇ διανοίᾳ οἱ αὐτοί εἰσιν. Εἰσάγει δὲ ὡς ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων τινὰς ἀπορίας κατὰ τῆς ἀμωμήτου θρησκείας ἡμῶν, καὶ ταύτας καλῶς, εἰ καὶ μὴ ἐν πᾶσιν, ἐπιλύεται [41]. Τὴν δὲ φράσιν οὐκ ἔστιν

XIII.

Lecti sunt Eusebii *Confutationis et Apologiæ* libri duo. Alteri item duo, qui a prioribus duobus cum assertionibus quibusdam differant, in cæteris dicendi genere, ac sensu iidem sunt. Affert vero, ut ab ethnicis profecta, argumenta quædam adversus sinceram nostram religionem ; eademque recte, *4b* licet non per omnia, refellit. Phrasi neque

VARIÆ LECTIONES.

[37] μόνον ς. [38] αὐτῷ μυθολογούμενος λόγος περὶ ς. [39] μωσεῖ ς. [40] ὀνομάζει ς. [41] ἀπολύεται ς.

NOTÆ.

(17*) Plura enumerat B. Hieron. in Catalogo cap. 81, et ex illo Sophron. ac Suid.

(18) Hodie decem duntaxat leguntur.

(19) Utrumque hoc opus Ecclesiast. Præparat. ac Demonstrat. intercidit, neque meminit B. Hieron.

Digitized by Google

jucundus uspiam neque perspicuus : homo tamen multæ doctrinæ est : tametsi mentis acumine, affectuumque constantia, quantum in dogmatum accurata tractatione est opus, indigeat. Etenim et hic eum pluribus locis blasphemum in Filium videas, eumdemque secundam causam appellantem, ac summum imperatorem ; aliaque id genus Arianici furoris germina apparent. Constantini Magni temporibus floruisse clarum est, fuisseque sancti martyris Pamphili virtutis ardentem amatorem, unde et *Pamphili* cognomentum adeptum esse quidam affirmant.

A οὐδαμοῦ οὔτε ἡδὺς οὔτε λαμπρότητι χαίρων. Πολυμαθὴς δέ ἐστιν ὁ ἀνὴρ, εἰ καὶ τὴν ἀγχίνοιαν καὶ τὸ σταθηρὸν τοῦ ἤθους, ὡς παρὰ τὴν ἀκρίβειαν τὴν ἐν τοῖς δόγμασιν, ἐνδεέστερος· καὶ γὰρ κἀν τούτοις ἐν πολλοῖς ἔστιν αὐτὸν ἰδεῖν τὸν υἱὸν βλασφημοῦντα, καὶ δεύτερον αἴτιον καλοῦντα καὶ ἀρχιστράτηγον καὶ ἄλλα τινὰ τῆς Ἀρειανικῆς λύσσης βλαστήματα. Δῆλον [43] ὡς ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου οὗτος ἤνθησε. Γέγονε δὲ καὶ τῆς Παμφίλου τοῦ ἱερομάρτυρος ἀρετῆς διάπυρος ἐραστὴς, δι' ἣν αἰτίαν φασί τινες αὐτὸν καὶ τῆς τοῦ Παμφίλου ἐπωνυμίας μετεσχηκέναι.

XIV.

Apollinarius Hierapolita De Pietate et Veritate, adversus gentes.

Lectus est Apollinarius (20) *adversus gentes, De Pietate, itemque De Veritate.* Hierapolita est scriptor hic, ejus quæ in Asia Hierapoleos creatus episcopus : floruit vero Marci Antonini Veri Romæ imperantis temporibus. Vir sane præstans, et phrasi usus non pœnitenda. Ferunt et (21) alia ipsius scripta commemoratu digna circumferri, sed quæ in meas nondum manus pervenerint.

IΔ'.

Ἀπολιναρίου ἐπισκόπου τῆς ἐν Ἀσίᾳ Ἱεροπόλεως πρὸς Ἕλληνας, καὶ Περὶ Εὐσεβείας καὶ Ἀληθείας.

B Ἀνεγνώσθη Ἀπολιναρίου *Πρὸς Ἕλληνας* καὶ *Περὶ Εὐσεβείας* καὶ *Περὶ Ἀληθείας*. Ἔστι δὲ Ἱεραπολίτης ὁ συγγραφεὺς, τῆς ἐν Ἀσίᾳ Ἱεραπόλεως ἐπίσκοπος· ἤνθησε δὲ ἐπὶ Μάρκου Ἀντωνίνου [44] Βήρου βασιλέως Ῥωμαίων. Ἀξιόλογος δὲ ὁ ἀνὴρ καὶ φράσει ἀξιολόγῳ κεχρημένος. Λέγεται δὲ αὐτοῦ καὶ ἕτερα συγγράμματα ἀξιομνημόνευτα εἶναι, οἷς οὔπω ἡμεῖς ἐνετύχομεν.

XV.

Gelasius synodi primæ scriptor.

Lecta et (22) *primæ synodi actio,* tribus comprehensa libris. Gelasii titulum (23) opus profert : nec tam actio quam historia est. Sermo vilis et humilis, nisi quod minima quæque in synodo gesta narret.

IE'.

Πρακτικὸν τῆς πρώτης συνόδου.

Ἀνεγνώσθη *Πρακτικὸν τῆς πρώτης συνόδου* ἐν τρισὶ τόμοις. Γελασίου δὲ ἔφερε τὸ βιβλίον ἐπιγραφήν [45], οὐ μᾶλλον ὑπάρχον πρακτικὸν ἢ ἱστορικόν. C Εὐτελὴς δὲ καὶ ταπεινὸς τὴν φράσιν, πλήν γε λεπτομερῶς διέξεισι τὰ ἐν τῇ συνόδῳ.

XVI.

Synodus tertia.

Lecta est (24) *actio tertiæ synodi,* constans fere epistolis divi Cyrilli ad Nestorium, et impii hujus vicissim ad illum.

IϚ'.

Πρακτικὸν τῆς τρίτης συνόδου.

Ἀνεγνώσθη *Πρακτικὸν τῆς τρίτης συνόδου* σχεδόν τι δι' ἐπιστολῶν τοῦ τε θείου πρὸς Νεστόριον [46] Κυρίλλου καὶ τοῦ δυσσεβοῦς ἐκείνου πρὸς αὐτὸν συντεθειμένον.

XVII.

Synodus quarta.

Lecta est *actio quartæ synodi,* variis quidem libris comprehensa, actionibus vero quindecim : quibus Dioscorus et Eutyches damnati, anathemate cum ipsis percusso et Nestorio ; sanctus vero Flavianus etiam post mortem innocens judicio D declaratus est ; uti quoque Eusebius Dorylæi episcopus, et Theodoretus, et Ibas. Gesta sunt et alia quædam singulatim, et pietatis doctrina confirmata.

IZ'.

Πρακτικὸν τῆς τετάρτης συνόδου.

Ἀνεγνώσθη *Πρακτικὸν τῆς τετάρτης συνόδου*, ἐν βιβλίοις μὲν διαφόροις, πράξεσι δὲ ιε', [13 R.] ἐν αἷς Διόσκορος μὲν καθῄρηται καὶ Εὐτυχὴς, ἀναθέματι δὲ σὺν αὐτοῖς ὑπεβλήθη καὶ Νεστόριος, Φλαβιανὸς δὲ ὁ ἐν ἁγίοις καὶ μετὰ θάνατον δεδικαίωται, Εὐσέβιός τε ὁ Δορυλαίου [47] καὶ Θεοδώρητος καὶ Ἴβας. Ἐπράχθη δὲ καὶ ἕτερά τινα ἐπὶ μέρους, καὶ τὸ τῆς εὐσεβείας ἐκρατύναντο [48] φρόνημα.

VARIÆ LECTIONES.

[43] δῆλον δὲ ὡς ϛ. [44] ἀντωνίου ϛ. [45] Ἀνεγ. καὶ πρακτικὴν ϛ. [46] νεστόρειον A. [47] Δωρυλαίου καὶ Θεοδώριτος ϛ. [48] ἐκρατύνατο ϛ. cf. p. 5 a 18. ἐβεβαίωσαν.

NOTÆ.

(20) Cujus et B. Hieron. meminit in Catalogo, cap. 26. Alius ab hoc et posterior multo fuit Laodicenus ille Syrus, de quo Suidas. Sozomen. lib. v, cap. 17 ; Socrat. lib. III, cap. 13.

(21) Vide Niceph. lib. IV, cap. 11 et 32.

(22) De septem synodis œcumenicis Photii exstat Libellus tom. I Concil., qui et Græce alibi itemque anonymi duo.

(23) De quo infr. copiosius cod. LXXXVII.

(24) Quarum infr. quoque mentio cod. CLXIX pag. 196. Ipsam vero synodum habemus editam Græce et Latine Theod. Peltano interprete.

Digitized by Google

ΙΗ'.

Πρακτικὸν τῆς πέμπτης συνόδου.

[6 Η.] Ἀνεγνώσθη *Πρακτικὰ τῆς πέμπτης συνόδου*, ἐν οἷς τὰ λεγόμενα τρία κεφάλαια ἐτρακταῖσθη τὰ περὶ Ὠριγένους, καὶ ἀνεθεματίσθη αὐτὸς καὶ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ τὰ περὶ Διοδώρου Ταρσοῦ καὶ Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας, καὶ αὐτοὶ ὁμοίως ἀνεθεματίσθησαν. Ἀνεθεματίσθη δὲ καὶ Θεοδωρήτου τὰ κατὰ τοῦ Κυρίλλου γραφέντα κεφάλαια ιβ'. Ἐγένοντο [48] δὲ καὶ πρὸ ταύτης πράξεις τινὲς περί τε Ζωόρα καὶ Ἀνθίμου τοῦ ἐκ Τραπεζοῦντος τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ὑπελθόντος [49], ἄλλαι τέ τινες, αἳ ταύτῃ συμπεριέχονται [50].

ΙΘ'.

Πρακτικὸν τῆς ἕκτης συνόδου.

Ἀνεγνώσθη *Πρακτικὰ τῆς ἕκτης συνόδου*, ἐν πράξεσιν..., ἐν αἷς Σέργιος, Κῦρος, Πύῤῥος Κωνσταντινουπόλεως ἀνεθεματίσθησαν, μεθ' ὧν Ὀνώριος Ῥώμης, Πολυχρόνιος καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς, ἓν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ Χριστοῦ εἰπεῖν τολμήσαντες. Τὸ δὲ τῆς ἀληθείας δόγμα ἐβεβαίωσαν.

Κ'.

Πρακτικὸν τῆς ἑβδόμης συνόδου.

Ἀνεγνώσθη *Πρακτικὰ τῆς ἑβδόμης συνόδου*, ἐν πράξεσιν ..., ἐν αἷς ἥ τε τῶν Εἰκονομάχων αἵρεσις ἐθριαμβεύθη καὶ τῶν ὀρθοδόξων διέλαμψεν ἡ πίστις.

ΚΑ'.

Ἰωάννου Φιλοπόνου ὁ Περὶ Ἀναστάσεως λόγος.

Ἀνεγνώσθη Ἰωάννου Φιλοπόνου ὁ *Περὶ Ἀναστάσεως* λόγος ἐν τόμοις ..., ἐν οἷς τὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν ἀναιρεῖ πολλά τε ἀπερισκέπτως λέγει, ἐπιχλευάζων καὶ τοὺς μακαρίους καὶ ἁγίους Πατέρας ἡμῶν.

XVIII.

Synodus quinta.

Lectæ quoque *actiones quintæ synodi*, quibus tractatum *De tribus*, ut vocant, *capitulis* (25) : de Origene, qui cum scriptis suis anathemate damnatus : de Diodoro Tarsensi, et Theodoro Mopsuestiæ, qui et ipsi similiter excommunicati. Anathemate quoque damnata, quæ Theodoretus adversus Cyrillum capita scripsit duodecim. Gesta sunt ante hanc quædam de Zoora, et Anthimo illo, qui ex Trapezuntina Constantinopolitanam sedem invasit : aliaque præterea, quæ hac ipsa synodo comprehenduntur.

XIX.

Synodus sexta

Lecta sunt *acta sextæ synodi*, actionibus (26) . . quibus Sergius, Cyrus, Pyrrhus Constantinopolitanus damnati; Honorius (27) autem Romanus, Polychronius, aliique cum illis, unam voluntatem, unamque operationem in Christo asserere ausi : veritatis vero dogma confirmatum (28).

XX.

Synodus septima.

Lecta sunt *gesta septimæ synodi*, actionibus (29) . . . quibus de Iconomachorum hæresi triumphus ductus, et orthodoxorum fides inclaruit.

XXI.

Joannes Philoponus De Resurrectione.

Lectus Joannis Philoponi *De Resurrectione* liber tomis . . (30) quibus corporum resurrectionem rejicit, et multa inconsiderate jactat, SS. etiam Patrum auctoritatem risu insectari ausus.

VARIÆ LECTIONES.

[48] ἐγίνοντο ς. [49] ἐπελθόντος ς. [50] περιέχονται ς.

NOTÆ.

(25) De quibus legendus card. Baron. t. VII Annal.

(26) Act. 18, ut D. Baron t. VIII, ad annum Chr. 680 et 681.

(27) *Honorius autem Romanus.* Antidotum huic calumniæ veneno adhibendum. Neque enim Honorius pontifex, a sui sæculi scriptoribus laudatus, cum Monothelitis de una in Christo voluntate sensit, ut S. Maximus martyr, ex ore etiamnum superstitis scribæ pontificii, in Dialoge cum Pyrrho testatum reliquit : sed invidia quadam adducti Græci quod suos patriarchas plurimos hac in synodo errorum convictos moleste ferrent, hanc notam Romanæ sedi (cujus nunquam fides, promittente Christo, defecit) per nefas inurere tentarunt. Igitur quod in plerisque aliis solemne iis fuit, ac manifesto sæpius deprehensum, fraude ac fide Græca etiam hanc synodum, addendo, curtando et mutando inquinarunt. Cujus rei idoneos laudare testes possumus, atque adeo plurimos omni exceptione majores. En tibi unum de multis exemplum. Theodorus, patriarcha CP., erroris in hac ipsa synodo convictus, et abdicare coactus, una cum Macario Antiocheno patriarcha, cum primum post Gregorii sibi suffecti mortem, edita fidei legitima professione, postliminio restitutus est, suo sublato nomine, Honorii Pont. R., ab omni hæresi alieni, nomen, parva litterarum mutatione subjecit, pluraque Harpyis unguibus contaminavit. Ejus rei auctorem habemus Anastasium Bibliothecarium. Et quivis actiones legens facile deprehendat, cum alias sæpe interlocutum sit, hic re tam gravi non excussa, legatos nullum pro pontifice verbum fecisse. Imo et Agathonis epistolam synodus probando, et Honorium damnando, secum ipsa profecto stolide nimis pugnaret. Atque his nixa fundamentis fabula, ad hæreticos usque eo manavit, ut et catholicos quosdam in fraudem induxerit.

Plura te, lector, legere cupiam, consultis ampliss. cardinale Roberto Bellarmino, t. I *Controv.* III, lib. IV, cap. 11, et Cæsare Baronio tom. VIII *Annalium Eccles.* ad annos Christi 680 et 681 ; et Stanislao Hosio, lib. III *Contra Brentium.* Mitto Franc. Turrianum, lib. de VI, VII et VIII synod. Albertum Pigium lib. IV *Hierarchiæ*, cap. 8, et Joan. Hessel. lib. *De cathedræ Petri firmitate*, cap. 11, et Onuphrium Panvinium ad Honorium Platinæ.

(28) Præsertim comperta Polychronii presbyt. ac monachi monothelitæ in mortuo excitando impostura, quam leges actione 15 apud Baron. card.

(29) Act. 7, uti Acta testantur, quæ legas apud card. Baron. t. IX. Octavam synodum hic non recenseri, argumentum est de multis, scriptam hanc a Photio Bibliothecam ante exortos de patriarchatu tumultus.

(30) Legendus Niceph. lib. XVIII, cap. 47.

Digitized by Google

XXII.

Theodosius monachus contra Philoponum.

Lecta est Theodosii monachi earum, quæ a Joanne Philopono adductæ sunt citationum adversus corporum resurrectionem, elaborata *Confutatio;* in qua et loca sacræ Scripturæ sanctorumque Patrum adducit, quibus Joannis amentia refellitur.

XXIII.

Cononis, Eugenii, et Themistii in Philoponum invectivæ.

Lectæ sunt Cononis, Eugenii (31), et Themistii *Adversus Joannis Philoponi de carnis Resurrectione deliramenta Invectivæ*, quibus acriter adeo ipsum insectantur, ut etiam omnino a Christiana fide abhorrere hominem affirment, licet 5*b* in eo cum illo sentirent, quod nec ipsi reciperent Chalcedonense concilium.

XXIV.

Acta disputationis hæreticorum coram Joanne patriarcha CP.

Lectus liber *Acta* continens *disputationis* initæ coram (32) Joanne regiæ urbis episcopo, Justino imperante, *inter Cononem et* (33) *Eugenium* Tritheitas (34), *et Paulum ac Stephanum*, qui et ipsi Hæsitantium (35) de numero erant. Hic visuntur Conon, et Eugenius Philopono patrocinari. Cum enim Paulus et Stephanus ab ipsis postularent, ut Philopono anathema dicerent, recusarunt. Quin et proferunt testimonia, quod cum Severo et Theodosio ipsorum præceptoribus, eadem sentiret. Hi quidem multas in theologicis pias voces adhibent, ut Trinitatem consubstantialem esse, ejusdemque naturæ, et unum Deum, unamque divinitatem; blasphemant vero, dum aiunt Patrem et Filium et Spiritum sanctum partiales esse substantias, propriasque divinitates, et proprias naturas. Ita secum ipsi, et cum veritate pugnantes, alia plura id genus deliramenta proferunt.

XXV.

S. Joannis Chrysostomi in mortem et ascensionem Christi, itemque in Pentecosten orationes.

Legimus Chrysostomi nomine inscriptum librum, *Notationes in mortem Christi.* Sunt autem breves orationes duæ et viginti. Habentur et in eodem volumine similes: *In ascensionem Domini* aliæ duæ et viginti; et *in Pentecosten* quoque orationes septemdecim.

A

ΚΒ'

Θεοδοσίου μονάζοντος κατὰ τοῦ Φιλοπόνου περὶ Ἀναστάσεως λόγου.

Ἀνεγνώσθη Θεοδοσίου μονάζοντος τῶν [16 R.] τῷ Φιλοπόνῳ Ἰωάννῃ παραληφθέντων χρήσεων κατὰ τῆς τῶν σωμάτων ἀναστάσεως ἐσπουδασμένη *Ἀνατροπή*, καὶ παράθεσις ῥητῶν Γραφικῶν τε καὶ πατρικῶν εἰς ἔλεγχον τῆς Ἰωάννου ματαιοπονίας [81].

ΚΓ'.

Κόνωνος, καὶ Εὐγενίου, καὶ Θεμιστίου κατὰ τῆς αὐτῆς τοῦ Ἰωάννου πραγματείας.

Ἀνεγνώσθη Κόνωνος καὶ Εὐγενίου καὶ Θεμιστίου *Κατὰ Ἰωάννου*, τὴν περὶ ἀναστάσεως αὐτοῦ ματαιοπονίαν [82] στηλιτευόντων· ἐν οἷς πολλὴν αὐτοῦ καταδρομὴν ποιοῦνται, ὥστε καὶ ἀλλότριον λέγειν αὐτὸν παντελῶς τοῦ δόγματος τῶν Χριστιανῶν. Καίτοι καὶ αὐτοὶ [83] τῆς αὐτῆς αὐτῷ δόξης ἐκοινώνουν, τὴν ἐν Χαλκηδόνι, ὡς ἐκεῖνος, οὐ παραδεχόμενοι σύνοδον.

B

ΚΔ'.

Πρακτικὰ ἐπὶ παρουσίᾳ Ἰωάννου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀνεγνώσθη βιβλίον ἔχον πεπραγμένα συστάντα παρὰ τῷ τῆς βασιλίδος ἐπισκόπῳ Ἰωάννῃ, Ἰουστίνου βασιλεύοντος· ἅτινα συνέστησαν μεταξὺ Κόνωνος καὶ Εὐγενίου τῶν Τριθεϊτῶν καὶ Παύλου καὶ Στεφάνου, καὶ αὐτῶν τῆς τῶν διακρινομένων αἱρέσεως τυγχανόντων. Ἐν ᾧ φαίνονται [84] Κόνων καὶ Εὐγένιος ἀντιποιούμενοι τοῦ Φιλοπόνου· τῶν γὰρ περὶ Παῦλον καὶ Στέφανον ἀπαιτούντων αὐτοὺς ἀναθεματίσαι τὸν Φιλόπονον [85], οὗτοι οὐκ ἠνέσχοντο, ἀλλὰ καὶ προεκόμιζον μαρτυρίας ὡς συνῳδὰ Σεβήρῳ καὶ Θεοδοσίῳ τοῖς ἑαυτῶν φρονεῖ διδασκάλοις. Οὗτοι δὲ τὰς μὲν ἄλλας περὶ τὴν θεολογίαν λέγουσι φωνὰς εὐσεβεῖς, Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ὁμοφυῆ, καὶ Θεὸν ἕνα, καὶ μίαν θεότητα· βλασφημοῦσι δὲ λέγοντες μερικὰς οὐσίας καὶ ἰδικὰς θεότητας καὶ ἰδικὰς φύσεις [7 H.] τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἑαυτοῖς τε καὶ τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενοι. Καὶ ἄλλα ἅττα ληροῦσι παραπλήσια ταύτης τῆς ματαιότητος.

C

ΚΕ'.

Τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν θάνατον, καὶ εἰς τὴν ἀνάληψιν, καὶ εἰς τὴν Πεντηκοστήν.

Ἀνεγνώσθη τοῦ Χρυσοστόμου ἐπιγραφὴν ἔχον *Σχόλια* [86] *εἰς τὸν θάνατον*, λόγοι [87] μικροὶ εἴκοσι δύο. Καὶ ἐν τῷ αὐτῷ λόγοι παραπλήσιοι *Εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου* κβ', καὶ ἔτι *Εἰς τὴν Πεντηκοστὴν* ὡσαύτως λόγοι ιζ'.

D

VARIÆ LECTIONES.

[81] ματαιότητος ς. [82] ματαιολογίαν ς. [83] αὐτοὶ] οὗτοι A. [84] φαίνεται A. [85] Φιλόπονον] Φλιππον pr. A. [86] σχόλιον ς. [87] λόγῳ ς.

NOTÆ.

(31) Cujus non semel meminit Nicephor. Callist. Themistius autem idem videtur ille, adversus quem scripsit Theodorus monach. inf. cod. CVIII. Card. porro Baron. pro Eugenio Evagrium habet, tom. VII, ad a. Ch. 535.

(32) Fuit hic Joannes III, cognomento Scholasticus, sub Justino minore, de quo etiam inf. cod. LXXV. Baron. card. t. VII, ad a. C. 564.

(33) Evagrium nominat D. Baron. card. ad annum Christi 535, tom. VII.

(34) Ita Philoponi sectatores dicti, quod tres naturas in sacrosancta Trinitate profitendas censuerint. Leont. act. 5, extremo Niceph. lib. XVIII, cap. 49, lege.

(35) Quo nomine appellati Eutychiani atque Severiani, qui neque palam Eutychetis errores profiteri ausi, neque ad Catholicos sese adjungere, nisi prius damnatis tribus capitulis, voluerunt. Card. Baron. sup. et Leont. act. 6 extrema.

Digitized by Google

ΚϚ'. A

Συνεσίου ἐπισκόπου Κυρήνης περὶ βασιλείας, καὶ περὶ ἄλλων τινῶν.

Ἀνεγνώσθη ἐπισκόπου Κυρήνης (Συνέσιος αὐτῷ ὄνομα) *Περὶ Προνοίας*, *Περὶ βασιλείας* καὶ περὶ ἄλλων τινῶν· τὴν μὲν φράσιν ὑψηλὸς καὶ ὄγκον ἔχων, ἀποκλίνων δὲ καὶ πρὸς τὸ ποιητικώτερον [58].

Ἀνεγνώσθησαν [59] δὲ αὐτοῦ καὶ ἐπιστολαὶ διάφοροι, χάριτος καὶ ἡδονῆς ἀποστάζουσαι μετὰ τῆς ἐν τοῖς νοήμασιν ἰσχύος καὶ πυκνότητος.

Ἦν δ' οὗτος ἐξ Ἑλλήνων, φιλοσοφίᾳ σχολάζων· ὃν φασι πρὸς τὸν θειασμὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ νεύσαντα τὰ μὲν ἄλλα παραδέχεσθαι εὐπειθῶς, τὸν [17 R.] δὲ περὶ ἀναστάσεως [60] οὐκ ἐθέλειν προσίεσθαι λόγον. Ἀλλ' οὖν καὶ οὕτω διακείμενον ἐμύησάν τε τὰ ἡμέτερα καὶ ἔτι καὶ ἀρχιερωσύνης ἠξίωσαν, πρὸς τὴν ἄλλην τοῦ ἀνδρὸς καλοκαγαθίαν καὶ τὸ καθαρὸν ἀφορῶντες τοῦ βίου, καὶ ὅτι οὐκ ἂν οὕτω βιοὺς ἄνθρωπος τὸ τῆς ἀναστάσεως οὐκ ἀλλαμφθεὶη φέγγος. Καὶ τῆς ἐλπίδος οὐκ ἐψεύσθησαν· ῥᾷστα γὰρ αὐτῷ, ἐπεὶ ἀρχιεράτευσε, καὶ τὸ τῆς ἀναστάσεως εἰς πίστιν ἀπεκατέστη [61] δόγμα. Ἐπεκόσμει δὲ Κυρήνην, ὅτε Θεόφιλος Ἀλεξανδρείας ἐπεστάτει.

XXVI.

Synesii Cyrenæi scripta.

Lectæ sunt episcopi Cyrenes, cui Synesio nomen, *de Providentia*, et *De regno* (36), aliisque nonnullis *orationes*. Stylus illi sublimis quidem et grandis, sed qui ad popularem (37) simul dictionem aliquantum inclinet.

Lectæ sunt et ejusdem epistolæ variæ (38), venustate ac dulcedine fluentes, cum sententiarum robore ac densitate.

Prodiit hic e gentilium philosophorum schola, quem aiunt ad divinam Christianorum doctrinam inclinantem, alia quidem facile recepisse, sed, quod equidem haud scio an aliunde (39), certe ex epistola ipsius ad Theophilum manifeste deprehenditur, de resurrectione dogma suscipere noluisse. Verum ita sentiens (40), nostris tamen est dogmatibus initiatus, imo etiam summo sacerdotio dignus habitus, cum ad aliam viri prohitatem, pariterque actam vitam respectu habito, tum quod non posset non, qui sic homo vitam instituisset 6a, resurrectionis lumine illustrari. Nec ea spes fefellit. Facillime enim simul atque episcopus creatus est, resurrectionis etiam doctrinam credidit (41). Cyrenem vero illustravit, quo tempore Alexandriæ Theophilus præsidebat.

[ΚΖ'.

Εὐσεβίου Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ἐν τόμοις ι'.

Ἀνεγνώσθη Εὐσεβίου *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία* ἐν τόμοις δέκα. Ἄρχεται ἀπὸ παρουσίας Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ διέρχεται τὰ κατὰ [62] τοὺς τυράννων [63] χρόνους ἐπιμελέστερον, καὶ καταλήγει μέχρι τῆς Κωνσταντίνου βασιλείας τοῦ Μεγάλου, λεπτότερον ὅσα ταῖς Ἐκκλησίαις ἐπὶ αὐτοῦ τε καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐπρυτανεύθη ἀναγραφόμενος.

XXVII.

Eusebii Pamphili Ecclesiasticæ Historiæ libri x.

Lecti sunt Eusebii *Ecclesiasticæ Historiæ* libri decem. Auspicatur a nato Christo vero Deo nostro, et per tyrannorum tempora accurate progressus, ad Constantini Magni imperium pertingit, diligentius quæ in Ecclesiis sub illo et ab illo instituta decretaque sunt, pertractans.

ΚΗ'.

Σωκράτους Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία.

Ἀνεγνώσθη Σωκράτους *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, ἐφεξῆς οὖσα τῆς Εὐσεβίου· ἄρχεται μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς Κωνσταντίνου βασιλείας, καὶ κάτεισιν ἕως τῆς τοῦ νέου Θεοδοσίου βασιλείας. Ὁ δὲ συγγραφεὺς παρὰ [64] Ἀμμωνίῳ καὶ Ἑλλαδίῳ τοῖς Ἀλεξανδρεῦσι γραμματικοῖς φοιτῶν ἔτι παῖς ὢν τὰ τῆς γραμματικῆς ἐδιδάσκετο, Ἑλληνισταῖς οὖσι καὶ διὰ στάσιν ἐκπεσοῦσι τῆς πατρίδος καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρίβουσιν. Περιέχει δὲ ἡ βίβλος χρόνον ἐτῶν ρμ'· ἡ δὲ πᾶσα ἱστορία ἐν τόμοις αὐτῷ συντέθειται ἑπτά. Ἡ

XXVIII.

Socratis Ecclesiasticæ Historiæ libri vii.

Lecta est Socratis *Ecclesiastica Historia*, Eusebium proxime excipiens: ducto quidem initio a Constantini imperio, et ad Theodosii minoris tempora perducendo.

Scriptor hic Ammonium et Helladium, Alexandrinos grammaticos frequentans, etiamnum puer grammaticam edoctus est ab ethnicis doctoribus, ob seditionem patria profugis, et Constantinopoli agentibus. Continet vero hoc opus centum quadraginta annorum res gestas, omnique adeo historia

VARIÆ LECTIONES.

[58] πολιτικώτερον ϛ. [59] ἀνεγνώσθη A. [60] post Ἀναστάσεως quæ vulgo tanquam Photii verba ponuntur (τοῦτο εἰ μὲν καὶ ἄλλοθεν, οὐκ οἶδα, τέως δὲ ἀπὸ τῆς πρὸς Θεόφιλον αὐτοῦ ἐπιστολῆς ἀριδήλως καταλαμβάνεται), ea in mg rc habet A. [61] ἀποκατέστη ϛ. [62] τὰ κατὰ A : τὰ ἐν τοῖς κατὰ ϛ. [63] τυράννων] imo τῶν τυράννων. [64] παρὰ] περὶ A.

NOTÆ.

(36) Ut de insomniis, calvitie, dono, constitutione, cæterisque a Gul. Cant. una cum Hymnis Græce et Latine vulgatis. Vide Suid. et Niceph. lib. xiv, c. 55.

(37) Al. *poeticam*.

(38) CLX numerat Niceph. supr.

(39) Epist. 105, quæ est ad Eutropium fratrem, inter alias opiniones philosophicas Christianis dogmatibus adversantes, Theophilo non ignorandum scribit, longe se ab eo abesse, ut vulgi opinionibus de resurrectione consentiat.

(40) Finxisse hanc opinionem sanctissimum virum, ad effugiendum hac arte onus episcopale, demonstrat Baron. card. tom. V ad a. Ch. 410.

(41) Eam quam solerter Platonico philosopho cuipiam persuaserit, docebit te *Limonarii* Joan. Moschi Evirati cap. 195 lectu dignissimum.

Digitized by Google

septem est libris comprehensa. Stylus illi non admodum splendidus, sed nec in dogmatibus valde accuratus est.

A δὲ φράσις οὐδὲν ἔχει ἀξιόλογον. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς δόγμασιν οὐ λίαν ἐστὶν ἀκριβής.

XXIX.

Evagrii Scholastici Ecclesiasticæ Historiæ libri VII.

Lecta Evagrii Scholastici, expræfecti, nati Epiphaniæ, urbe Cœlesyriæ, *Ecclesiastica Historia libris sex :* inchoans a fine Socratis et Theodoreti historiarum, pertingensque ad Mauricii annum duodecimum (42-43) imperii. Stylus huic non ingratus : tametsi interdum redundare quodammodo videatur, certe in doctrinæ veritate cæteris historicis accuratior est. Habet autem et de imaginibus quædam exempla.

XXX.

Hermiæ Sozomeni Historiæ Ecclesiasticæ libri IX.

Lecta est Hermiæ Sozomeni Salaminii, scholastici, *Ecclesiastica Historia libri novem :* quam nuncupat Theodosio minori. Auspicatur a consulatu Crispi, ejusque patris Constantini, et perducit ad Theodosii minoris imperium. Hic Constantinopoli jus olim dicebat ; estque Socrate in stylo præstantior : a quo etiam in narrationibus quibusdam dissentit.

XXXI.

Theodoreti Historiæ Eccles. libri V.

Lecta est Theodoreti *Historia ecclesiastica.* Omnium quos proxime nominavi convenientem magis historiæ stylum adhibet. Clarus enim et grandis est, minimeque redundans : nisi quod translationibus interdum audacius, pene inepte utatur. Hic etiam quam cæteri fusius secundæ synodi gesta commemorat : quæ alii tanquam in concursu, dicis gratia, et obiter fere narrant, quasi de ea loqui refugiant. Verumtamem ne ipse quidem omnia sigillatim refert. Historiam inchoavit ab hæresi Arii, pertexuitque et ipse ad Theodosii minoris tempora, et usque ad Diodori (44) excessum, quando Constantinopoli (45) sacrorum antistes Sisinnius fuit.

XXXII.

S. Athanasii epistolæ.

Lectæ Athanasii *epistolæ variæ* (quas inter et de ejus secessu, tanquam Apologia, collocantur nonnullæ), eleganter simul et splendide, clareque compositæ : persuadendi insuper vi, ac venustate floridæ, ut jucundum sit, quam ibi Apologiam scribit, audire.

B

C

D

ΚΘ'.

Εὐαγρίου Σχολαστικοῦ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία.

Ἀνεγνώσθη Εὐαγρίου Σχολαστικοῦ ἀπὸ ὑπάρχων, πόλεως δὲ ἐπιφανοῦς τῆς κατὰ τὴν Κοίλην Συρίαν, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ἐν τόμοις ἓξ· ἀρχὴν ποιουμένη τὸ τέλος τῆς Σωκράτους καὶ Θεοδωρήτου ἱστορίας, καὶ κατιοῦσα μέχρι τῆς βασιλείας Μαυρικίου, ἔτος δωδέκατον ἐν τῇ βασιλείᾳ διανύοντος. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν οὐκ ἄχαρις, εἰ καί πως περιττεύεσθαι ἐνίοτε δοκεῖ· ἐν τῇ δὲ τῶν δογμάτων [8 R.] ὀρθότητι ἀκριβὴς τῶν ἄλλων μᾶλλον ἱστορικῶν. Ἔχει δὲ καὶ χρήσεις περὶ εἰκόνων.

Λ'.

Σαλαμάνου Ἑρμείου Σωζομένου Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ἐν λόγοις θ'.

Ἀνεγνώσθη Σαλαμάνου [66] Ἑρμείου Σωζομένου Σχολαστικοῦ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ἐν λόγοις θ'. Προσφωνεῖ δὲ τὴν ἱστορίαν πρὸς Θεοδόσιον τὸν νέον. Ἄρχεται δὲ ἀπὸ τῆς ὑπατείας Κρίσπου καὶ τοῦ πατρὸς Κωνσταντίνου, καὶ κάτεισι μέχρι τῆς τοῦ νέου Θεοδοσίου βασιλείας. Οὗτος δὲ δίκας ἦν λέγων ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἔστι δὲ Σωκράτους ἐν τῇ φράσει βελτίων, διαφωνεῖ δὲ αὐτῷ καὶ κατά τινας ἱστορίας.

ΛΑ'.

Θεοδωρήτου Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία.

[20 R.] Ἀνεγνώσθη Θεοδωρήτου Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. Πάντων τῶν εἰρημένων κατάλληλον φράσιν τῇ ἱστορίᾳ μᾶλλον οὗτος ἐπέθηκε· σαφής τε γὰρ καὶ ὑψηλὸς καὶ ἀπέριττος, πλὴν ὅτι ἐνίοτε ταῖς μεταφοραῖς παραβόλως καὶ ὥσπερ ἀπειροκάλως ἐχρήσατο. Οὗτος καὶ πλατύτερον τῶν εἰρημένων τὰ περὶ τῆς δευτέρας συνόδου διέλαβε, σχεδόν τι τῶν ἄλλων ὥσπερ μόνον διὰ τῆς ἐπιδρομῆς ἀφοσιουμένων [67], ἀλλ' οὐ βουλομένων τι περὶ αὐτῆς εἰπεῖν· πλὴν ἀλλὰ καὶ οὗτος οὐ πάντα λεπτομερῶς λέγει. Ἄρχεται δὲ τῆς ἱστορίας ἀπὸ τῆς Ἀρείου αἱρέσεως, καὶ καταλήγει μέχρι τῆς Θεοδοσίου τοῦ νέου βασιλείας καὶ μέχρι τῆς Διοδώρου τελευτῆς, ἡνίκα καὶ Κωνσταντινουπόλεως Σισίννιος ἦρχεν.

ΛΒ'.

Ἀθανασίου ἐπιστολαί.

Ἀνεγνώσθησαν [67] Ἀθανασίου *ἐπιστολαὶ διάφοροι*, ἐν αἷς ἐμφέρονται καὶ αἱ τῆς γεγενημένης αὐτοῦ φυγῆς ὥσπερ Ἀπολογίαν περιέχουσαι, κομψῶς τε καὶ λαμπρῶς καὶ ἔτι σαφῶς συντεθειμέναι, καὶ τὸ πιθανὸν μετὰ τοῦ χαρίεντος ἀνθοῦσαι· ἡδονὴ [68] τῆς ἐκεῖθεν Ἀπολογίας ἀκούειν.

VARIÆ LECTIONES.

[66] σλαμάνου A. cf. Vales. de Vita et Scriptis Socratis et Sozomeni p. (ed. Amstel.) 5. [66] ἀφωσιωμένων ς. [67] ἀνεγνώσθη A. [68] ἡδονὴν (omisso ἀκούειν) ς.

NOTÆ.

(42-43) Card. Baron. δέκατον legit tom. III, ad annum 394.

(44) Θεοδώρου hic reponendum ex auctoritate Theodoreti lib. v, cap. ult.

(45) Vide inf. cod. XXXV, in Phil. Sideta.

Digitized by Google

ΛΓ.

Ἰούστου Τιβεριέως Χρονικόν.

Ἀνεγνώσθη Ἰούστου Τιβεριέως *Χρονικόν*, οὗ ἡ ἐπιγραφὴ, *Ἰούστου Τιβεριέως Ἰουδαίων βασιλέων τῶν ἐν τοῖς στέμμασιν*. Οὗτος ἀπὸ πόλεως τῆς ἐν Γαλιλαίᾳ Τιβεριάδος ὡρμᾶτο. Ἄρχεται δὲ τῆς ἱστορίας ἀπὸ Μωϋσέως, καταλήγει δὲ ἕως τελευτῆς Ἀγρίππα τοῦ ἑβδόμου μὲν τῶν ἀπὸ τῆς οἰκίας Ἡρώδου, ὑστάτου [69] δὲ ἐν τοῖς Ἰουδαίων βασιλεῦσιν, ὃς παρέλαβε μὲν τὴν ἀρχὴν ἐπὶ Κλαυδίου, ηὐξήθη δὲ ἐπὶ Νέρωνος καὶ ἔτι μᾶλλον ὑπὸ Οὐεσπασιανοῦ, τελευτᾷ δὲ ἔτει τρίτῳ Τραϊανοῦ [70], οὗ καὶ ἡ ἱστορία κατέληξεν. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν συντομώτατός τε, καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἀναγκαιοτάτων παρατρέχων. Ὡς δὲ τὰ Ἰουδαίων νοσῶν, Ἰουδαῖος καὶ [71] αὐτὸς ὑπάρχων τὸ [72] γένος, τῆς Χριστοῦ παρουσίας καὶ τῶν περὶ αὐτὸν τελεσθέντων καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ τερατουργηθέντων οὐδενὸς [72a] ὅλως μνήμην ἐποιήσατο. Οὗτος παῖς μὲν ἦν Ἰουδαίου τινὸς ὄνομα Πίστου [73], ἀνθρώπων δὲ, ὡς φησιν Ἰώσηπος, κακουργότατος, χρημάτων τε καὶ ἡδονῶν ἥττων. Ἀντεπολιτεύετο δὲ Ἰωσήπῳ, καὶ πολλὰς κατ' ἐκείνου λέγεται ἐπιβουλὰς ῥάψαι· ἀλλὰ τόν γε Ἰώσηπον, καίτοι ὑπὸ χεῖρα πολλάκις λαβόντα τὸν ἐχθρὸν, λόγοις μόνον ὀνειδίσαντα ἀπαθῆ κακῶν ἀφεῖναι. Καὶ τὴν ἱστορίαν δὲ, ἣν ἐκεῖνος [9 ll.] ἔγραψε, πεπλασμένην [73a] τὰ πλεῖστά φασι τυγχάνειν, καὶ μάλιστα οἷς τὸν Ῥωμαϊκὸν πρὸς Ἰουδαίους διέξεισι πόλεμον καὶ τὴν Ἱεροσολύμων ἅλωσιν.

A

B

ΛΔ'.

Ἀφρικανοῦ Ἱστορικόν.

Ἀνεγνώσθη Ἀφρικανοῦ *Ἱστορικόν*. Οὗτός ἐστιν ὁ καὶ τοὺς λεγομένους *Κεστοὺς* ἐν λόγοις συντάξας ιδ' [74]. Ἔστι δὲ σύντομος μὲν, ἀλλὰ μηδὲν τῶν ἀναγκαίων ἱστορηθῆναι παραλιμπάνων. Ἄρχεται δὲ ἀπὸ τῆς Μωσαϊκῆς κοσμογενείας [75], καὶ κάτεισιν ἕως τῆς Χριστοῦ παρουσίας. Ἐπιτροχάδην δὲ διαλαμβάνει καὶ τὰ ἀπὸ Χριστοῦ μέχρι τῆς Μακρίνου τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως βασιλείας, [21ll.] ὅτε αὐτῷ, ὡς φησι, καὶ ἥδε ἡ συγγραφὴ συνετελεῖτο, ἐτῶν οὖσα ,ϛκγ'. Τεύχη δὲ τὸ βιβλίον [76] πέντε.

C

Οὗτος καὶ πρὸς Ὠριγένην γράφει περὶ τοῦ κατὰ Σωσάνναν [77] διηγήματος, ὡς οὐκ [78] εἴη αὐτῷ ἐν τοῖς Ἑβραϊκοῖς ἀνεγνωσμένον, καὶ ὡς οὐδ' [79] ἀκόλουθον τῇ Ἑβραϊκῇ ἐτυμολογίᾳ οὔτε τὸ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρῖσαι οὔτε τὸ ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι· ἃ καὶ ἐπιλυόμενος [80] Ὠριγένης ἀντέγραψε.

D

XXXIII.

Justi Tiberiensis Judæorum regum Chronicon.

Lectum est Justi Tiberiensis (46) *Chronicon*, cujus inscriptio : *Justi Tiberiensis regum Judæorum qui coronati fuerunt*. Hic e Tiberiade Galilææ oppido ortum nomenque traxit. Auspicatur historiam a Moyse, perducitque ad exitum usque Agrippæ septimi e familia Herodis, et Judaicorum regum postremi, qui regnum sub Claudio accepit : crevit sub Nerone, ampliusque dein sub Vespasiano : obiit autem tertio Trajani anno, quo et historiæ finis ducitur. Stylus huic maxime concisus, et pleraque relatu cum primis necessaria prætermittit. Communi autem Hebræorum vitio laborans, Judæus genere cum esset, de Christi adventu, deque iis quæ ipsi acciderunt, aut de miraculis ab illo patratis, nullam prorsus fecit mentionem. Parentem Hebræum quemdam habuit, cui Pisto nomen : mortalium ipse, ut Josephus ait, nequissimus, et pecuniæ cupiditati ac libidini serviens. Contendit idem in republica cum Josepho, cui multas struxisse insidias fertur : Josephus tamen, 7*a* etsi sæpenumero hostem comprehendisset, verbis duntaxat castigatum, impune abire permisit. Historiam vero, quam texuit, magnam partem confictam aiunt, eaque potissimum quibus Romanorum adversus Judæos bellum et Hierosolymorum excidium persequitur.

XXXIV.

Julii Africani historia, et alia.

Legimus Africani illius *Historiam*, qui *Cestos*, ut nominant, libris quatuordecim composuit. Concisus quidem est, nihil tamen cognitu necessarium omittit. Incipit a mundi creatione apud Moysen, pervenitque ad usque Christi adventum. Succincte quoque commemorat gesta jam inde a Christi ætate, usque ad Macrini imperatoris tempora : quo tempore, ut idem affirmat, hoc *Chronicon* absolutum est, annorum scilicet quinquies mille, septingentorum et viginti trium. Opus universum voluminibus quinque continetur.

Hic et ad Origenem scripsit de Susannæ historia (47), quod in Hebræorum libris non legatur, minimeque conveniens sit Hebraico veriloquio illud, Ἀπὸ τοῦ πρίνου πρῖσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι. Quæ excipiens Origenes, scripto refellit.

VARIÆ LECTIONES.

[69] ὕστατον ς. [70] Τραϊανοῦ] τοῦ αὐτοῦ Dodwellus ap. Spanhem. ad Joseph. de Vita sua 1 : Δομετιανοῦ Aldrich. ad Joseph. B. Jud. 2, 14, 4. [71] Ἰουδαῖός τε καὶ ς. [72] τὸ om. A. [72a] οὐδὲν A : malim οὐδ'. [73] πιστοῦ ς. [73a] πεπλασμένην ante ἣν ponit A. Legendum fortasse φησι. [74] ιδ'] κδ' Suidas v. Ἀφρικανός. [75] κοσμογενίας ς. [76] τοῦ βιβλίου ς. cf. cod. 56 : τοσοῦτοι δὲ ὄντες τὸ βιβλίον τυγχάνουσι. [77] σωσάναν A. [78] οὐκ ἦν αὐτὸ ς. [79] οὐκ ς. [80] ἐπιλυόμενος mg editionum : ἐπιλαβόμενος A.

NOTÆ.

(46) Meminit in Catalogo B. Hieron. cap. 14 ; Josephus item in Vita sua et Stephanus Περὶ πόλεων, Suid. aliique.

(47) Vide *Biblioth.* Sixti Senens. lib. VIII, hæres. 6 ; Jac. Pamel. ad cap. 4 Tertull. *De corona milit.* et Bened. Perer. nostrum Præfat. lib. XVI *Comment. in Dan.* Africani epist. cum resp. Orig. exstat in editione operum Origenis.

Digitized by Google

Scripsit quoque Africanus ad Aristidem, ubi quæ de Salvatoris nostri genealogia Matthæum inter et Lucam dissensio putabatur, nullam esse demonstrat.

Γράφει δὲ Ἀφρικανὸς καὶ πρὸς Ἀριστείδην, ἐν οἷς ἱκανῶς τὴν νομιζομένην διαφωνίαν παρὰ Ματθαίῳ καὶ Λουκᾷ περὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν γενεαλογίας σύμφωνον ἔδειξεν.

XXXV.

Philippi Sidetæ Christianæ Historiæ libri XXIV.

Lectum Philippi Sidetæ opus, cujus titulus *Christiana Historia*, ducto inde initio : « In principio creavit Deus cœlum et terram. » Et persequitur Mosaicæ historiæ quædam succincte, quædam copiose : multis ubique verbis usus. Primus autem liber tomos continet quatuor et viginti : similiter et reliqui tres et viginti libri, quos quidem hactenus vidimus (48-49). Multum admodum verborum, sine ulla tamen urbanitate aut gratia profundit : quin et satietatem affert, aut potius molestiam : atque ostentationis plus habet quam utilitatis. Inseruit et plurima historiam nihil attinentia, ut non tam historiam esse, quam alienorum negotiorum tractationem (adeo inepte effunditur) dixeris. Æqualis fuit 7*b* Sisinnii, et Procli (50), episcoporum Constantinopolis. Atque in hac quidem historica scriptione sæpe Sisinnium perstringit (51); quod (ut ferunt) dum idem munus (52) uterque obiret, et eloquentia primas tenere Philippus videretur, Sisinnius tamen in patriarchalem sedem (53) prælatus fuerit (54).

ΛΕ'.

Φιλίππου Σιδέτου Χριστιανικὴ Ἱστορία.

Ἀνεγνώσθη βιβλίον Φιλίππου Σιδέτου, οὗ ἡ ἐπιγραφὴ *Χριστιανικὴ Ἱστορία*. Ἀπάρχεται δὲ ἀπὸ τοῦ, « Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς [τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν [81],] » καὶ διέξεισι τὰ μὲν συντέμνων τὰ δὲ πλατύνων τὴν Μωσαϊκὴν ἱστορίαν, ὅμως οὖν πολλοὺς ἐν πᾶσι λόγους ἀναλίσκων. Ἡ πρώτη οὖν αὐτοῦ βίβλος λόγους περιέχει [82] κδ· ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ ἄλλαι αὐτοῦ κγ' βίβλοι ἀνὰ λόγων κδ', ἃς τέως ἡμεῖς εἴδομεν. Ἔστι δὲ πολύχους ταῖς λέξεσιν, οὐκ ἀστεῖος δὲ οὐδὲ ἐπίχαρις, ἀλλὰ καὶ προσκορὴς, μᾶλλον δὲ καὶ ἀηδὴς, καὶ ἐπιδεικτικὸς μᾶλλον ἢ ὠφέλιμος, καὶ παρεντιθεὶς [83] ὡς πλεῖστα μηδὲν πρὸς τὴν ἱστορίαν συντείνοντα, ὡς οὐδὲν μᾶλλον ἱστορίαν εἶναι ἢ πραγμάτων ἑτέρων τὴν πραγματείαν διάληψιν· οὕτως ἀπειροκάλως ἐκκέχυται. Σύγχρονος δὲ Σισιννίου καὶ Πρόκλου, οἱ Κωνσταντινουπόλεως ἐπεσκόπησαν. Ἐν δὲ τῇ αὐτοῦ τῆς ἱστορίας συγγραφῇ πολλὴν καταδρομὴν Σισιννίου ποιεῖται, ὅτι τὸν αὐτὸν κλῆρον ἄμφω πληρούντων, κἀν λόγοις πρωτεύειν Φιλίππου δοκοῦντος, Σισίννιος, φασὶν, εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον ἐξείλεκται [84].

XXXVI.

Christianorum liber, Octateuchi expositio libris XII.

Lectus liber est, qui inscribitur *Christianorum Liber, Octateuchi expositio*. Pamphilo cuidam dedicavit eum auctor, qui Justini Romanorum im-

ΛϚ'.

Βιβλίον, οὗ ἐπιγραφὴ, Χριστιανῶν βίβλος, ἑρμηνεία εἰς τὴν Ὀκτάτευχον.

Ἀνεγνώσθη βιβλίον, οὗ ἡ ἐπιγραφὴ *Χριστιανοῦ* [85] *βίβλος, ἑρμηνεία εἰς τὴν Ὀκτάτευχον*. Παμφίλῳ δέ τινι προσφωνεῖ τὸ βιβλίον. Ἦν δὲ ταῖς Ἰουστίνου

VARIÆ LECTIONES.

[81] τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν om. A. [82] περιέχει λόγους ς. [83] παρεντεθεὶς ς. [84] ἐξελήλεκται A [85] χριστιανῶν ς. eum librum ab Allatio quoque Christino cuidam s. Christino datum nunc inscribi Κοσμᾶ χριστιανικὴν τοπογραφίαν, monet Fabricius B. Gr. t. 4, p. 343 ed. Harles.

NOTÆ.

(48-49) Nam 37 edidisse auctor est Socrates, et ex illo Niceph.

(50) Cum quibus, ut et cum Nestorio, de sede Constantinopolitana contendit. Auctores Socrates et Nicephorus.

(51) Imo et episcopos qui ordinassent, et populum qui elegisset. Socrat. lib. VII, cap. 29.

(52) Presbyterii.

(53) Defuncto Attico.

(54) Visum est inserere Socratis lib. VII *Eccles. Histor.* cap. 27, quod huic pene geminum sit, et ex comparatione operæ pretium fiat : « Philippus Sidæ ortus fuit. Hæc quidem est civitas Pamphyliæ, in qua etiam Trophilus (*Troilus* melius habet Niceph.) sophista natus dicitur, cui se Philippus cognatum esse gloriatus est. Hic Philippus cum esset diaconus, Joannis (Chrysostomi) episcopi consuetudine, qua multum usus est, impulsus, in studiis litterarum permultum operis et laboris collocavit, multosque et varios cujusque generis libros in unum collegit, atque Asiaticum dicendi genus studiose imitatus, multa conscripsit. Et quo Juliani imp. libros refelleret, opus etiam, quod *Historiam Christianam* inscribendo composuit, inque triginta sex libros distribuit. Singuli libri tomos complures continent, adeo ut omnes simul prope mille numero sint. Argumentum etiam cujusque tomi tomum ipsum adæquat. (Nicephorum hic duo distinxisse opera, observo : *Opus*, inquit, *magnificum, in quo Juliani contra sacra Biblia scriptum evertit, reliquit. Aliud quoque volumen composuit, quod* Christianam historiam *nominavit.*) Hoc opus non *Historiam Ecclesiasticam*, sed *Christianam* inscripsit, multasque et varias in eo congessit materias : eo quidem consilio, ut se doctrinæ philosophorum non expertem fuisse declararet. Quapropter præceptiones grammaticas, astronomicas, arithmeticas et musicas crebro citat. Quin etiam insulas, montes, et alias res non magni momenti describit; unde opus inflatum et plenum inanis ostentationis factum est. Quare si quid ego judico, neque doctis, neque indoctis prodesse poterit. Quippe indocti insolentem illam, et nimio artificio elaboratam dicendi rationem, quæ in eo est, animum advertere nequeunt; docti autem crebram eorumdem verborum repetitionem, quæ in illo usurpatur, condemnabunt. Cæterum quisque de libris illis pro arbitratu suo judicium faciat. Ordinem vero temporum, quibus res gerebantur, ab eo confusum esse, audeo quidem affirmare. Nam temporibus Theodosii commemoratis, ad tempora (*Magni*, addit Niceph.) Athanasii episcopi recurrit. Quod quidem ab illo sæpissime factum est. »

Digitized by Google

τοῦ Ῥωμαίων [86] βασιλέως ἡμέραις ἐνακμάζων. Ἀπάρχεται μὲν [87] οὖν [88] ὑπέρ [89] τινων ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων Γραφικαῖς, ὡς ἐδόκει, μαρτυρίαις ἀγωνίζεσθαι· ἔστι δὲ ταπεινὸς τὴν φράσιν καὶ συντάξεως οὐδὲ τῆς κοινῆς μετέχων. Ἀλλὰ καί τινα κατὰ τὴν ἱστορίαν [24 R.] ἀπίθανα συντίθησι· διὸ καὶ μυθικώτερον μᾶλλον ἢ ἀληθέστερον ἡγεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον δίκαιον. Ὑπὲρ ὧν δὲ δόγματα ἐνίσταται, ἔστι ταῦτα, ὅτι ὁ οὐρανὸς οὐκ ἔστι ἡ γῆ, ἀλλ' ὁ μὲν ὡσεὶ καμάρα, ἡ δὲ ἑτερομήκης, καὶ κεκόλληται τὰ πέρατα [10 H.] τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τὰ πέρατα τῆς γῆς, καὶ ὅτι πάντες οἱ ἀστέρες κινοῦνται ἀγγέλων αὐτοῖς τῇ κινήσει διακονούντων, καὶ ἕτερά τινα τοιαῦτα. Ποιεῖται καὶ ὡς ἐν παρεκβάσει μνήμην τῆς Γενέσεως [90] καὶ τῆς Ἐξόδου, διατρίβει δὲ τῇ διηγήσει καὶ τῇ θεωρίᾳ ὡς ἐπίπαν τῆς σκηνῆς· ἐπιτρέχει δὲ καὶ τοὺς προφήτας, κἀκεῖθεν τοὺς ἀποστόλους. Λέγει δὲ, ὅτι τὸ μέγεθος ἔχει ὁ ἥλιος δύο κλιμάτων, καὶ ὅτι οἱ ἄγγελοι οὐκ εἰσὶν ἐν τῷ οὐρανῷ, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ [91] τὸ στερέωμα καὶ μεθ' ἡμῶν, καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνελθὼν ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ στερεώματος εἰσῆλθε, καὶ ὅτι τοῦτό ἐστι καὶ μόνον ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Λέγει δὲ καὶ ἄλλα τινὰ ἀλλόκοτα. Προσφωνεῖ δὲ τοὺς μὲν ἓξ αὐτοῦ λόγους Παμφίλῳ τινί· τῶν δὲ λοιπῶν ἓξ (οἱ γὰρ πάντες αὐτοῦ δώδεκά εἰσι) τὸν μὲν ἕβδομον Ἀναστασίῳ, ἐν ᾧ ὅτι ἀκατάλυτοί εἰσιν οἱ οὐρανοί, τὸν ὄγδοον δὲ, ὃς ἐστιν εἰς τὴν ᾠδὴν Ἐζεκίου καὶ εἰς τὸν ἀναπόδισμὸν τοῦ ἡλίου, Πέτρῳ προσφωνεῖ, ἐν ᾧ ὅτι ὑπεμνημάτισε [92] τὰ Ἄσματα τῶν ἀσμάτων λέγει. Οἱ δὲ λοιποὶ τέσσαρες οὐ πρός τι πρόσωπον αὐτῷ συνετάγησαν.

A peratoris temporibus floruit. Incipit super ecclesiasticis quibusdam dogmatibus, sacræ Scripturæ, ut ipsi quidem videbatur, testimoniis contendere. Stylus illi humilis, et structuram adhibet infra communem. Componit et incredibilia quædam, non satis ad historicam fidem : ob quæ fabulosus potius quam verus scriptor haberi merito debeat. Inter illa, hæc fere dogmata proponit : Cœlum (54*) non esse orbiculari figura, ac neque terram : sed illud fornicis simile, hanc altera parte longiorem, extremisque partibus cum cœli terminis copulari. Ad hæc, omnia astra moveri, angelis ad motum subservientibus, et id genus alia. Facit quoque mentionem, tanquam aliud agens, libri Geneseos, et Exodi : plurimusque est in narratione et speculatione tabernaculi. Percurrit et prophetas, indidemque apostolos. Solis magnitudinem esse ait duorum climatum. Angelos in cœlo non esse, sed tantum super firmamentum, et nobiscum versari. Christum e terra ascendentem, inter cœlum et firmamentum pervenisse, idque duntaxat cœlorum regnum esse : aliaque his similia absurde profert. Nuncupat priores sex libros Pamphilo cuidam : de reliquis vero sex (sunt enim in universum duodecim) septimum quidem Anastasio, quo cœlos minime dissolvi asserit : octavum dein (qui est in canticum Ezechiæ, et in solis regressum) Petro inscribit : quo in libro et Cantica canticorum explicasse se commemorat. Reliqui quatuor certo nemini dedicantur.

ΛΖ'.

Περὶ πολιτικῆς.

Ἀνεγνώσθη *Περὶ πολιτικῆς* [93] ὡς ἐν διαλόγῳ, Μηνᾶν πατρίκιον καὶ Θωμᾶν ῥεφερενδάριον [94] τὰ διαλεγόμενα εἰσάγων πρόσωπα. Περιέχει δὲ ἡ πραγματεία λόγους ἓξ, ἐν οἷς καὶ ἕτερον εἶδος πολιτείας παρὰ τὰ τοῖς παλαιοῖς εἰρημένα εἰσάγει, ὃ καὶ καλεῖ δικαιαρχικόν. Ἐπιμέμφεται δὲ τῆς Πλάτωνος δικαίως πολιτείας. Ἦν δ' αὐτοὶ πολιτείαν εἰσάγουσιν, ἐκ τῶν τριῶν εἰδῶν τῆς πολιτείας δέον αὐτὴν συγκεῖσθαί φασι, βασιλικοῦ καὶ ἀριστοκρατικοῦ καὶ δημοκρατικοῦ, τὸ εἰλικρινὲς αὐτῆ ἑκάστης πολιτείας συνεισαγούσης, κἀκείνην τὴν ὡς ἀληθῶς ἀρίστην πολιτείαν ἀποτελούσης.

C

XXXVII.

De Republica libri VI.

Lectus *De Republica Liber*, Menam patricium et Thomam referendarium per dialogum loquentes introducens. Continet opus hoc libros sex, quibus δικαιαρχικὸν, ut hic appellatur, novum politiæ genus, diversum ab iis quæ (55) veteres prodiderunt, introducitur : ac Platonis respublica non immerito reprehenditur. Quam vero personæ illæ politiam afferunt, ex tribus politiæ speciebus, regia nimirum, et optimatum, ac popularium, componi oportere aiunt : ut cum harum quælibet, quod purum atque sincerum habet, huc contulerit, hæc tandem vere optima reipublicæ forma constituatur.

ΛΗ'.

Θεοδώρου Ἀντιοχέως ἑρμηνεία τῆς Κτίσεως.

Ἀνεγνώσθη Θεοδώρου Ἀντιοχέως, οὗ ἡ ἐπιγραφὴ, *Ἑρμηνεία τῆς Κτίσεως*· ἐν τόμοις ἑπτὰ ἡ πρώτη βίβλος ἐπεραίνετο. Τὴν δὲ φράσιν οὔτε [95] λαμπρὸς

D

XXXVIII.

Theodori Antiocheni interpretatio Geneseos.

Lectus Theodori Antiocheni liber est cum hac inscriptione : *Interpretatio Geneseos* ; libris septem tomus primus absolvitur. Stylus illi neque illustris,

VARIÆ LECTIONES.

[86] τοῦ τῶν ῥωμαίων ς. [87] μὲν om. pr. A. [88] οὖν om. A. [89] ὑπὲρ] ἀπὸ A. [90] μνήμην καὶ τῆς ς. [91] ὑπὸ A : ὑπὲρ ς. Cosmas, p. 286 : ἅμα ἡμῖν ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ διάγουσι, καὶ οὕπω τις ἐξ αὐτῶν ἠξιώθη τῶν ἄνω τέως τυχεῖν et p. 313 : τὰ ἄστρα πάντα κάτωθέν ἐστι τοῦ στερεώματος — κενούμενα ὑπὸ *D* τῶν ἀοράτων δυνάμεων. Καὶ ἐκ τούτου διδασκόμεθα ἐπένεικα τῶν ἄστρων ἄγγελον μὴ ὑπερβαίνειν. [92] ὅτι καὶ ὑπεμν. ς. [93] Ang. Maius ad Cic. de republica p. XVI. [94] ῥαιφερενδάριον ς. [95] οὐδὲ ς.

NOTÆ.

(54*) Vide B. Basilii orat. 3 Hexaem. et D. Ambros.

(55) Plato, Aristoteles, Polybius, lib. VI, et Plutarchus singulari libello, Heraclides quoque Ponticus, et Nicol. Damascenus.

Digitized by Google

neque valde perspicuus. Fugiens vero, quantum in ipso est, allegorias, et historiarum duntaxat expositionem tractans, putide nimis eadem identidem repetit, et ingratus atque fastidiosus legenti accidit. Quin et Nestorii sententiam, quamvis illo prior fuerit, tacite vomit. Hic est Theodorus ille Mopsuestiæ, a quo sæpenumero constat (56) Joannem Philoponum (ut ipsemet fatetur) rationem hujusmodi interpretationis bona fide ac serio exegisse, in suo De universi creatione opere.

A οὔτε λίαν σαφής, φεύγων δὲ τὸν δυνατὸν αὐτῷ τρόπον τὰς ἀλληγορίας, καὶ κατὰ τὴν ἱστορίαν τὴν ἑρμηνείαν ποιούμενος. Ταυτολογεῖ δὲ τὰ πλεῖστα, καὶ ἄχαρίς πως καὶ ἀηδὴς εἶναι δοκεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ Νεστορίου δόγμα, εἰ καὶ πρὸ Νεστορίου ὑπῆρχεν, ὑπερευγόμενος. Οὗτος δέ ἐστιν ὁ Μοψουεστίας, ὃν καὶ πλείστας εὐθύνας Ἰωάννης ὁ Φιλόπονος, ὡς αὐτός φησι, τῆς τοιαύτης ἑρμηνείας ἐν οἰκείῳ τῷ εἰς τὴν κτίσιν πονήματι ἐδείχθη σπουδαίως εἰσπραττόμενος.

XXXIX.

Eusebius contra Hieroclem.

Lecta est Eusebii Pamphili *Confutatio brevis* (57) librorum Hieroclis de Apollonio Tyaneo.

ΛΘ'.

Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου πρὸς τοὺς ὑπὲρ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως Ἱεροκλέους λόγους.

Ἀνεγνώσθη Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἀνασκευαστικὸν βιβλιδάριον πρὸς τοὺς ὑπὲρ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως Ἱεροκλέους[96] λόγους.

B

XL.

Philostorgii Ecclesiasticæ Historiæ libri XII.

Lecta est Philostorgii (58) Ariani veluti *Historia Ecclesiastica*. Narrat fere contraria omnibus ecclesiasticis historicis, laudibus extollens, quos novit Arianismo infectos, et conviciis orthodoxos perfundens : ut esse hoc ejus opus non tam historia videatur, quam hæreticorum laudatio, cum nuda et mera vituperatione atque accusatione Catholicorum. Stylus illi comptior, et poeticis sine tædio, minimeque ingratis vocibus utitur. Tropi quoque ac verba significantia, gratiam ipsi cum jucunditate conciliant : nisi quod interdum temere ipsis, vel nimium detortis utendo, in frigidum et importunum sermonem incidit. Ornatur ab eo 8*b* varie oratio, vel ad satietatem; ita ut in obscuritatem, nec eam semper gratam, occulte trahatur auditor : in multisque non incommodas loquitur sententias. Incipit autem ab Arii studio in hæresim ac primo incepto, usque ad Aetii (59) impiissimi hominis revocationem. Aetius hic ab ipsis una sentientibus hæreticis, quod illos impietate superaret (ut ipse Philostorgius vel invitus referi) ministerio submotus, postea ab impiissimo Juliano imperatore (60) revocatus, humaniterque acceptus est. Et hæc quidem ipsius historia uno volumine sex libros complexa, ad hoc usque tempus progreditur. Ipse vero scriptor mendax est, et fabulis minime abstinens, prædicatque doctrinæ maxime causa Aetium et Eunomium, quasi soli repurgassent pietatis dogmata tempore contaminata, prodigiose hoc ipsum mentiendo : signorum autem, et vitæ gra-

C

D

M'.

Φιλοστοργίου Ἀρειανοῦ Ἱστορικόν.

Ἀνεγνώσθη [25 R.] Φιλοστοργίου, Ἀρειανοῦ τὴν θρησκείαν, ὡς δῆθεν *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*. Ἱστορεῖ δὲ τἀναντία σχεδὸν ἅπασι τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἱστορικοῖς. Ἐξαίρει τοὺς Ἀρειανίζοντας ἅπαντας, λοιδορίαις πλύνει τοὺς ὀρθοδόξους, ὡς εἶναι τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ μὴ ἱστορίαν μᾶλλον, ἀλλ' ἐγκώμιον μὲν τῶν αἱρετικῶν, ψόγον δὲ γυμνὸν καὶ κατηγορίαν τῶν ὀρθοδόξων. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν [11 H.] κομψὸς καὶ ποιητικαῖς, ἀλλ' οὐ κατακόρως οὐδ' ἀχαρίτοις[97] λέξεσι κεχρημένος. Καὶ ἡ τροπὴ δὲ αὐτῷ τῷ ἐμφατικῷ[98] τὴν χάριν μετὰ τοῦ ἡδέος ἐφέλκεται· πλὴν ἐνίοτε παραβόλως αὐταῖς καὶ πλεῖστον ἀποτετραμμέναις χρώμενος εἰς ψυχολογίαν καὶ ἀκαιρολογίαν ἐκπίπτει. Περιβέβληται δὲ αὐτῷ ποικίλως ὁ λόγος καὶ ἐν κόρῳ, ὡς εἰς τὸ ἀσαφὲς καὶ οὐκ ἀεὶ χαρίεν τὸν ἀκροατὴν ὑποσύρεσθαι. Ἐν πολλοῖς δὲ καὶ οἰκείως γνωμολογεῖ. Ἱστορεῖ δὲ τὰ ἀπὸ τῆς Ἀρείου περὶ τὴν αἵρεσιν σπουδῆς τε καὶ κατάρξεως μέχρι τῆς Ἀετίου τοῦ δυσσεβεστάτου ἀνακλήσεως. Οὗτος δὲ Ἀέτιος παρ αὐτῶν μὲν τῶν συναιρεσιωτῶν, διὰ τὸ κἀκείνους ὑπερβαλέσθαι[99] τῇ δυσσεβείᾳ, ὡς αὐτὸς οὗτος καὶ μὴ βουλόμενος ἱστορεῖ, τῆς διακονίας καθῃρέθη, ὑπὸ δὲ τοῦ δυσσεβεστάτου Ἰουλιανοῦ ἀνεκλήθη τε καὶ φιλοφρόνως ἐδεξιώθη. Καὶ ἡ μὲν ἱστορία αὐτοῦ δι' ἑνὸς βιβλίου, τόμοις ἓξ συμπληρουμένη, μέχρι τοῦδε πρόεισι τοῦ χρόνου. Ἔστι δὲ ὁ[1] ἀνὴρ ψευδολόγος τε καὶ οὐδὲ μυθολογίας ἀπεχόμενος. Ἐξαίρει δὲ ἐν μὲν λόγοις μάλιστα Ἀέτιον καὶ Εὐνόμιον, μόνους ἀναξαθᾶραι τὰ τῆς εὐσεβείας δόγματα τῷ χρόνῳ συγχεχωσμένα τερατευόμενος ἐν τεραστίοις

VARIÆ LECTIONES.

[96] libri ἱεροκλέως. [97] malim ἀχαρίτως. [98] ἐκφαντικῷ corr. A. [99] ὑπερβάλλεσθαι ς. [1] ὁ libris deest.

NOTÆ.

(56) Inf. cod. XLIII.

(57) Septem eos fuisse colligere licet ex libello Eusebii, qui adhuc superest, hac inscriptione : « Eusebii Pamphili Cæsareæ episc. confutatio scriptorum Hieroclis, Tyaneum Christo Servatori comparantis. »

(58) Meminit ejus Suidas in Leontio Tripolitano, allata et narratione quadam ex hac Philostorgii historia; rursumque in Phlegone Tralliano; Niceph. Callist. lib. I, c. init., *Deo invisum* nominat, recitatque ex eodem de Eunomio quædam libro XII, cap. 29 fin.

(59) De quo plurima scitu digna non uno loco scripta reliquit Nicephor. Callist. in Histor.

(60) Ejus hac de re ad Aetium ipsum scripta epistola hodie exstat, cum cæteris ejusdem imper. Græce et Latine edita Parisiis.

Digitized by Google

δὲ καὶ βίῳ Εὐσέβιον τὸν Νικομηδίας, ὃν καὶ Μέγαν ἀποκαλεῖ, καὶ Θεόφιλον τὸν Ἰνδὸν καὶ ἄλλους πλείονας. Κατηγορεῖ δὲ Ἀκακίου μάλιστα, τοῦ Καισαρείας τῆς κατὰ Παλαιστίνην ἐπισκοπήσαντος, δεινότητά τε ἀνυπέρβλητον καὶ πανουργίαν[a] ἄμαχον, μεθ' ὧν καὶ πάντων φησὶ κατισχῦσαι τῶν τε ὁμοφρονεῖν δοκούντων, εἰς ἔχθραν δέ τινα καταστάντων, καὶ τῶν τἀναντία θρησκευόντων.

A tia laudat Eusebium Nicomediæ episcopum (quem etiam Magnum nominat) et Theophilum Indum, aliosque complures. Reprehendit ad hæc Acacii in primis Cæsareæ Palæstinæ episcopi severitatem intolerandam, et inexpugnabilem versutiam : quibus artibus ait eum omnibus prævaluisse, tam qui cum illo sentirent, licet mutuo flagrarent odio, quam qui contrariam de religione sententiam sequerentur.

Καὶ ταῦτα μέν μοι ἤδη ἀνέγνωστο, μετ' οὐ πολὺ δὲ ἐν ἄλλῳ βιβλίῳ καὶ ἕτεροι αὐτοῦ λόγοι ἕξ, ὡς συμπληροῦσθαι αὐτοῦ τὴν σύμπασαν πραγματείαν ἐν λόγοις ιβ' · ὧν αἱ ἀπαρχαὶ συντιθέμεναι τὸ τοῦ συγγεγραφότος ἀπαρτίζουσι Φιλοστοργίου ὄνομα. Κάτεισι δὲ μέχρι τῶν Θεοδοσίου τοῦ Νέου χρόνων, κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον παυόμενος καθ' ὃν Οὐαλεντινιανῷ τῷ Νέῳ, τῷ Πλακιδίας καὶ Κωνσταντίνου[b] υἱῷ, Ὁνωρίου τελευτήσαντος Θεοδόσιος τὰ τῆς Ῥώμης σκῆπτρα τῷ ἀδελφιδῷ ἐνεχείρισεν.

Et hæc quidem in præsens legimus. Post non diu in alio volumine sex reliqui reperti, ut implevisse totum opus duodecim libris videatur : quorum (61) librorum principes litteræ si connectantur, scriptoris Philostorgii nomen conficiunt. Pervenit ad Theodosii usque Minoris tempora : ac tum B desinit, cum mortuo Honorio, Theodosius (62) Romani imperii sceptra Valentiniano Minori, Placidiæ et Constantini (63) filio, patrueli suo tradidit.

Οὗτος δὲ ὁ Φιλοστόργιος, καίτοι κατὰ τῶν ὀρθοδόξων λυσσῶν, Γρηγορίου μὲν τοῦ Θεολόγου καθάψασθαι οὐκ ἐτόλμησεν, ἀλλὰ καὶ τὴν παιδείαν καὶ ἄκων συνομολογεῖ, Βασιλείου δὲ τοῦ Μεγάλου ἐπεχείρησεν ὑφᾶναι μῶμον, δι' οὗ λαμπρότερον ἔδειξε. Τὴν μὲν γὰρ ἰσχὺν καὶ τὸ κάλλος τῆς ἐν ταῖς πανηγύρεσιν ὁμιλίας ὑπ' αὐτῆς τῆς τῶν πραγμάτων ἐναργείας ἐδιάσθη συμφθέγξασθαι, θρασὺν δὲ αὐτὸν ὁ δεῖλαιος ἀποκαλεῖ καὶ ἀντιλογικῶν λόγων ἄπειρον, ὅτι, φησὶν, ἀπετόλμησεν Εὐνομίου ταῖς συγγραφαῖς ἀντιτάξασθαι.

Quantumvis autem Philostorgius hic in orthodoxos fureret, in Gregorium (64) tamen, Theologi cognomento, incurrere non est ausus, cujus doctrinam vel invitus prædicat : sed Basilio Magno calumniam texere conatus est; qua tamen clarum magis reddidit. Vim enim et venustatem agendi in Panegyricis ipsa rerum evidentia coactus est confiteri : attamen temerarium ipsum homo timidus appellare non veretur, quod contentiosarum orationum rudis, ut ait, Eunomium scriptis oppugnare C sit ausus.

ΜΑ'.

Ἰωάννου Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία.

[28 R.] Ἀνεγνώσθη Ἰωάννου *Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία*. Ἄρχεται ἀπὸ τῆς Θεοδοσίου τοῦ Νέου βασιλείας, ἀπ' αὐτῆς που τῆς Νεστορίου βλασφημίας καὶ καθαιρέσεως, καὶ κάτεισι μέχρι Ζήνωνος καὶ τῆς καθαιρέσεως Πέτρου τοῦ αἱρετικοῦ, ὃς τὸν Ἀντιοχικὸν ὑφήρπασε θρόνον. Ἔστι δὲ οὗτος τὴν φράσιν σαφὴς καὶ ἀνθηρός. [12 H.] Διέρχεται δὲ τὴν τρίτην σύνοδον τὴν ἐν Ἐφέσῳ λεπτομερῶς. Ἀλλὰ καὶ τὴν μετὰ ταύτην ἐν αὐτῇ συναγελασθεῖσαν, τὴν ληστρικὴν λέγω· ἣν οὗτος θειάζει, καὶ τὸν ταύτης ἡγεμόνα Διόσκορον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. Διέξεισι δὲ καὶ τὴν ἐν Καλχηδόνι[c] σύνοδον, διασύρων ταύτην. Ἐξ ὧν ἔστι D συμβαλεῖν Ἰωάννην εἶναι τὸν πατέρα τοῦ βιβλίου τὸν πρεσβύτερον τὸν Αἰγεάτην, ὃς καὶ ἰδίως ὡς αἱρετικὸς κατὰ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου βιβλίον συνέταξε. Τῆς μέντοι γε ἱστορίας αὐτοῦ δέκα τυγχάνουσι τόμοι,

XLI.

Ex Joannis Presbyteri Ægeatæ Ecclesiasticæ historiæ libri V

Lecta est Joannis *Ecclesiastica Historia* : quam a Theodosii Minoris imperio inchoavit, atque ab ipsa Nestorii blasphemia, et e sede deturbatione : perduxitque ad Zenonem usque et Petri hæretici (65), qui Antiochenam sedem per nefas occuparat depositionem. Hujus clarus est et floridus stylus. Refert vero, singula excutiendo, tertiam synodum, quæ in Epheso est habita : quin et alteram ibidem coactam, ληστικὴν [id est, *prædatoriam ac latrocinantem*] appellatam, quam hic scriptor divinam facit, ut et ejus præsidem Dioscorum cum asseclis. Narrat item Chalcedonense concilium, sed non sine probris, atque calumniis. Unde colligere liceat Joannem presbyterum Ægeatem libri auctorem esse, qui, uti hæreticus (66), peculiare adversus Chalcedonensem synodum opus composuit.

VARIÆ LECTIONES.

[a] κακουργίαν ς. [b] Κωνσταντίου Schottus. [c] Χαλκηδόνι ς. sic et infra.

NOTÆ.

(61) Per ἀκροστιχίδα, ut Plautinarum argumenta comœdiarum, et Niceph. Callisti XVIII, *Hist.* libri, capitaque Ethica Basilii Maced.

(62) Lege Olympiod. inf. cod. 80 in fine et Niceph. lib. XIV, c. 7.

(63) *Constantii* ex historicorum cæterorum fide leges, eumdemque errorem etiam alibi in hoc Photio corriges.

(64) Lege de his, et Apollinario Laodicensi, Philostorgii hujus ἀποσπασμάτιον apud Suid. in Basilio quid ad verbum reperies repetitum in Apollinario.

(65) Qui et *Gnapheus*, seu *Fullo* dictus : itemque *impius*, apud Candidum historicum, inf. p. 103, diversus ab illo Mongo Alexandrinæ Eccles. perturbatore, de quo ad seq. vid. Niceph.

(66) De quo inf. cod. 55.

Digitized by Google

Hujus historiæ libri decem sunt, ut ille ipse polli- A cetur, quorum quinque duntaxat legere mihi contigit, historiam continentes (ut jam dixi) a Nestorii blasphemia, usque ad Petri hæretici e sede dejectionem.

ὡς καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος ἐπαγγέλλεται. Ὧν ἡμῖν τοὺς πέντε γέγονεν ἀναγνῶναι, περιέχοντας (ὡς ἔφημεν) ἀπὸ τῆς Νεστορίου βλασφημίας μέχρι τῆς τοῦ αἱρετικοῦ Πέτρου καθαιρέσεως.

XLII.

Basilii Cilicis Ecclesiasticæ historiæ libri III.

Lecta est Basilii Cilicis *Historia ecclesiastica* (67). Incipit ab interitu Simplicii urbis Romæ episcopi, qui ad Acacium Constantinopolitanum scripsit ne cum Petro qui Mongus cognominatus est, et tunc Alexandriam corrumpebat, communicaret. Hic enim Petrus sanctam Chalcedone habitam synodum publice atque in Ecclesia anathemate damnabat. Per quem et Acacius (recte quidem initio contra ipsum permotus) post, quod ab illo non B abhorreret, hæretici opinionem apud multos non effugit, a Romanis vero etiam sede motus est, quæ res sub Zenone iterum regnante agitata (68). Auspicatur itaque ab his quidem temporibus, pervenitque ad Anastasii imp. excessum, qui septem et viginti annos, mensesque tres, ut hic scribit, imperavit cujus imperium excepit Justinus Thrax, ut ibidem refert. Verum ibi fere hic liber absolvitur, a Zenone usque ad Anastasii exitum, et Justini electionem pertingens. Refert item alios duos a se libros fuisse conscriptos, primum et tertium : et illum quidem ab imperio Marciani ducto initio, ad Zenonem usque perduci, unde et secundum sit auspicatus; tertium vero hujus alterius 9*b* libri finem excipere, a Justini temporibus incipiendo.

Est hic scriptor, ad stylum quod attinet, non valde accuratus, sed et sui interdum dissimilis. Affert autem maxime episcoporum ultro citroque missas epistolas, quo narrationi suæ, ut affirmat, fidem conciliet : quæ cum immensum reddant volumen, in magno tamen verborum acervo vix modicam afferunt historiam, et narrationis insuper perspicuitas, vi atque copia eorum quæ interjiciuntur, rescinditur.

XLIII.

Joan. Philoponus in Hexaemeron.

Legimus Joannem Philoponum (69) *in Hexaemeron*, quo in libro purus est et clarus, seque ipse D dicendi modo vincit, atque ut Basilio Magno plurimum fere consentit, sic per omnia Theodoro Mopsuestiæ repugnat, qui idem ipse argumentum aggressus, *Interpretationem Geneseos* (70), librum inscripsit, cujus opiniones Philoponus reprehendens, contra nisus est.

MB'.

Βασιλείου Κίλικος Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία.

Ἀνεγνώσθη Βασιλείου Κίλικος *Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία*. Ἄρχεται ἀπὸ τῆς τελευτῆς Σιμπλικίου τοῦ Ῥώμης, ὃς πρὸς Ἀκάκιον τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἔγραψεν ἀποστῆναι τῆς πρὸς Πέτρον τὸν Ἀλεξάνδρειαν[5] λυμαινόμενον κοινωνίας, ᾧ ἐπίκλην Μογγός· οὗτος γὰρ τὴν ἐν Καλχηδόνι ἁγίαν σύνοδον δημοσίᾳ καὶ ἐν Ἐκκλησίᾳ ἀνεθεμάτιζε. Δι' ὃν καὶ Ἀκάκιος καλῶς πρότερον κατ' αὐτοῦ κεκινημένος, ὕστερον οὐκ ἀποστρεφόμενος αἱρετικοῦ δόξαν *παρὰ πολλοῖς* ἐκτήσατο, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις καὶ ὑπὸ καθαίρεσιν ἔπεσεν. Ἐπὶ Ζήνωνος δὲ τὸ δεύτερον ταῦτα ἐπράττετο. Ἄρχεται μὲν οὖν ἐκ τῶνδε τῶν χρόνων, καὶ κάτεισι μέχρι τελευτῆς Ἀναστασίου, ὃς εἰκοσιεπτὰ ἔτη καὶ μῆνας τρεῖς, ὡς οὗτός φησιν, ἐν τῇ βασιλείᾳ διήρκεσεν· μεθ' ὃν Ἰουστῖνον τὸν Θρᾷκα ἀναῤῥηθῆναι γράφει βασιλέα. Ἀλλ' ἡ μὲν βίβλος αὕτη ἐνταῦθά που τὴν Γραφὴν ἵστησιν, ἀπὸ Ζήνωνος μέχρι τῆς τελευτῆς Ἀναστασίου καὶ τῆς Ἰουστίνου ἀναῤῥήσεως κατιοῦσα. Λέγει δὲ οὗτος ὡς εἶησαν αὐτῷ καὶ ἕτεραι δύο πεπονημέναι βίβλοι, πρώτη καὶ τρίτη· ὧν τὴν μὲν ἀπὸ Μαρκιανοῦ τοῦ βασιλέως ἄρχεσθαι, καταλήγειν δὲ ἕως Ζήνωνος, ἀφ' οὗ τὴν ἀρχὴν ἡ δευτέρα ἐπεποίητο, τὴν δὲ τρίτην ποιεῖσθαι προοίμιον τὸ τέλος C τῆς δευτέρας καὶ ἀπὸ τῆς βασιλείας Ἰουστίνου ἀπάρχεσθαι.

Ἔστι δὲ ὁ συγγραφεὺς οὐ λίαν τὴν φράσιν ἀπηκριβωμένος, ἀλλὰ καὶ ἀνωμάλως ἔχων πρὸς[6] ἑαυτόν. Κέχρηται δὲ μάλιστα ταῖς παρ' ἀλλήλων τῶν ἐπισκόπων στελλομέναις ἐπιστολαῖς, εἰς πίστιν (ὥς φησιν) ὧν αὐτὸς γράφει· αἳ καὶ πολύστιχον ποιοῦσι τὸ βιβλίον καὶ ἐν πλήθει λόγων ὀλίγην συνάγον[7] ἱστορίαν· διὸ καὶ τὸ σαφὲς τῆς ἱστορίας τῷ πλήθει περικόπτεται τῶν παρεντιθεμένων.

MΓ'.

Ἰωάννου τοῦ Φιλοπόνου εἰς τὴν ἑκτὴν ἡμέραν.

Ἀνεγνώσθη Ἰωάννου τοῦ Φιλοπόνου *Εἰς τὴν Ἑξαήμερον*. Ἔστι δὲ ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ καθαρὸς [29 R.] καὶ σαφὴς καὶ κρείττων τῇ λέξει ἑαυτοῦ, καὶ συμφωνῶν σχεδὸν ἐν τοῖς πλείστοις Βασιλείῳ τῷ Μεγάλῳ, ἀντιπίπτων δὲ δι' ὅλου τῷ Μοψουεστίας Θεοδώρῳ, ὃς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἐνστησάμενος *Ἑρμηνείαν τῆς κτίσεως* τὸ βιβλίον ἐπέγραψεν· οὗ τὰς δόξας διελέγχων ὁ Φιλόπονος τὴν ἐναντίαν ἐτράπετο.

VARIÆ LECTIONES.

[5] τὸν τὴν Ἀλεξάνδρειαν ς. [6] πρὸς] καὶ πρὸς A. [7] συνάγον A : συναγαγεῖν ς.

NOTÆ.

(67) Meminit hujus Niceph. Callist. lib. I, cap. init. Ejus etiam est cod. 117 inf.

(68) Lege card. Baron. *Annal.* tom. VI, ad A. C. 484.

(69) Hujus operis excerpta invenies inf. cod 140.

(70) Sup. cod. 58.

Digitized by Google

ΜΔ'.

Φιλοστράτου Τυρίου εἰς τὸν Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως βίον λόγοι η'.

Ἀνεγνώσθη Φιλοστράτου Τυρίου *Εἰς τὸν τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως* [13 H.] *βίον* λόγοι ὀκτώ. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν σαφὴς ἐπίχαρίς [9] τε καὶ ἀφοριστικὸς, καὶ βρύων γλυκύτητος, καὶ τῷ ἀρχαϊσμῷ καὶ ταῖς καινοπρεπεστέραις τῶν συντάξεων ἐμφιλοτιμούμενος.

Ἱστορεῖ δὲ τὸν Ἀπολλώνιον πρός τε Ἰνδοὺς, οὓς καλεῖ καὶ Βραχμᾶνας, ἀπιέναι, ἐξ ὧν καὶ πλεῖστα τῆς παρ' αὐτοῖς θεοσοφίας ἐκμαθεῖν, καὶ πρὸς τοὺς Αἰθιόπων σοφοὺς, οὓς καὶ *Γυμνοὺς* ὀνομάζει, ὅτι [9] γυμνοὶ τὸν βίον ὅλον διάγουσι, μηδὲ[ὲ] τοῦ ἀέρος διοχλοῦντος αὐτοὺς εἰς περιβολὴν ἐλθεῖν. Πολλῷ δέ φησι τοὺς Ἰνδῶν τῶν ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ σοφῶν προέχειν, ὅτι τέ φησι πρὸς ἀκτῖνα οἰκοῦντες ἡλίου μᾶλλόν εἰσι τὴν διάνοιαν ὀξεῖς καὶ καθαροὶ, καὶ ὅτι καὶ χρόνῳ προήκοντες.

Τῷ μέντοι Ἀπολλωνίῳ οὐδὲν ὅλως φησὶ τελεσθῆναι, οἷα ὁ μυθώδης αὐτῷ χαρίζεται λόγος· φιλόσοφον δέ τινα καὶ ἐγκρατῆ βίον ἀποσεμνύνει [10] αὐτὸν βιοῦντα, ἅτε καὶ Πυθαγορικὴν ἐπιδεικνύμενον φιλοσοφίαν ἔν τε ἤθεσι καὶ ἐν δόγμασι. Τὸν δὲ θάνατον αὐτοῦ ἄδηλόν τε καὶ πολλοῖς διαφωνούμενον λέγει γενέσθαι, αὐτοῦ ἐκείνου τοῦτο σπουδάσαντος· καὶ γὰρ καὶ ζῶντα ἔτι λέγειν [11] ὡς δεῖ τὸν σοφὸν τοὺς πολλοὺς λαθόντα βιῶναι, εἰ δὲ μὴ, κἂν γοῦν ἀποδιῶναι λαθόντα· τάφον δὲ αὐτοῦ μηδαμοῦ γῆς ἐγνῶσθαι. Λέγει δὲ αὐτὸν μάλιστα χρημάτων κρείττω γενέσθαι, ὡς καὶ τὴν κτῆσιν αὐτοῦ τῷ τε ἰδίῳ ἀδελφῷ καὶ ἑτέροις καταλιπεῖν καὶ παρὰ μηδενὸς τῶν ἐπ' [12] ἐξουσίαις, καίτοι πολλὰ ἀξιούντων, πεισθῆναι [13] λαβεῖν χρήματα. Φησὶν [14] αὐτὸν τὸν ἐν Ἐφέσῳ λοιμὸν [15] καὶ προϊδεῖν καὶ γεγονότα παῦσαι. Καὶ λέοντα δὲ ἰδεῖν, καὶ εἰπεῖν ὡς ἡ τοῦ Ἀμάσιδος τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέως ψυχὴ ἐν τῷ θηρίῳ εἴη, ὑπέχουσα δίκην τῶν βεβιωμένων· καὶ Ἔμπουσαν ἐλέγξαι ἐν ὑποκρίσει ἑταίρας ἐρᾶν Μενίππου προσποιουμένην· καὶ κόρην ἐν Ῥώμῃ ἄρτι τεθνάναι δοκοῦσαν ἐπαναστρέψαι τῷ βίῳ· καὶ λῦσαι τὸ σκέλος ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὄντα δεδεμένον· καὶ ἀπολογήσασθαι μὲν πρὸς Δομιτιανὸν [16] ὑπέρ τε αὐτοῦ καὶ Νερούα, ὃς μετὰ Δομιτιανὸν Ῥωμαίων ἐβασίλευσεν, ἀφανισθῆναι δὲ μετὰ τὴν ἀπολογίαν τοῦ δικαστηρίου καὶ πρὸς Δημήτριον καὶ Δάμιν, οὕτω καὶ συνθέμενον αὐτοῖς, παραγενέσθαι, οὐ διὰ χρόνου, παραυτίκα δὲ, καίτοι ὁδὸν ἡμερῶν τινων [17] διεστηκότας. Ταῦτα μὲν περὶ αὐτοῦ [18] ἀναπλάττει, οὐ μέντοι γε ὡς εἴη τελεστὴς, εἴ τινα διετελέσατο τῶν ἐνίοις διαθρυλουμένων ὑπ' αὐτοῦ πεποιῆσθαι τελεσμάτων·

A

XLIV.

Philostrati Tyrii de vita Apollonii Tyanei libri VIII.

Legi Philostrati Tyrii *De vita Apollonii Tyanei*(71) libros octo. Stylo usus est aperto, gratioso, conciso, pleno etiam dulcedine, ac cum ex prisci loquendi formis, tum ex recentioribus elegantiis laudem quærit.

Narrat Apollonium ad Indos (quos et Brachmanas nominat) profectum esse, ex quibus plera que divinæ eorum sapientiæ didicerit. Profectum item ad Æthiopum sapientes, quos et Γυμνοὺς appellat(72). quod nudi ætatem perpetuo transigant, et ne cœli quidem tempestate atque inclementia vexati amictum induant. Indorum autem sapientes longe ait his antecellere, tum quod solis radiis propiores, mente sunt magis acuta, et pura, tum ex eo quoque, quod ætate sint priores.

Ab Apollonio porro eorum nihil omnino gestum refert, quæ fabulose de ipso narrantur: tantum philosophicam quamdam temperatamque ejus vita extollit, qua Pythagoream sectam, cum moribus tum doctrina expresserit. Mortem ipsius obscuram fuisse, et a multis varie narratam scribit, studiose hoc ipsum Philostrato agente. Etenim et viventem (73) dicere solitum, sapientem oportere fallere omnes, ac latere in vita, id si nequeat, mori saltem latentem debere. Sepulcrum ejus nusquam ostendi. **10a** Addit et divitiarum mirificum contemptorem fuisse, ut et suas ipse possessiones germano fratri aliisque sponte concesserit, et a nemine potentiorum pecunias acceperit, quantumvis illi multa merenti obtruderent. Famem Ephesi longe ante providisse, et ortam sustulisse. Leone forte viso, dixisse Amasydis Ægyptiorum regis animam, pœnas vitæ scelerum dantem, in feram illam commigrasse. Empusam (74) item deprehendisse, sub persona meretricis Menippi se amore captam fingentem. Puellam Romæ pridem exspirare visam, in vitam revocasse. Solvisse compedes sibi, dum in carcere constrictus teneretur. Apud Domitianum imp. causam dixisse, pro se et Nerva, qui Domitiano in imperio successit, causaque dicta e foro evanuisse, et ad Demetrium, ac Damin (sic cum iis pacto inito) nullo temporis spatio, sed momento, accessisse, licet dierum aliquot itinere distantes. Talia de ipso Philostratus comminiscitur. Negat tamen pro initiatore habendum, propterea quod eorum operum quædam effecerit, quæ ab illo con-

VARIÆ LECTIONES.

[8] ἀσαφὴς ἐπίχαρις δὲ Hamaker. lect. Philostrat. fasc. 1. p. VI. [9] ὅτι] ὅτι καὶ ς. [10] ἀποσεμνύνει mg editorum : scripti ἀποσεμνύνειν. [11] ἔτι λέγειν mg : ἐπιλέγειν A. [12] ἐπ' mg : libri ὑπ'. [13] πεισθῆναι. [14] φησὶν add. A. [15] λιμὸν ς. [16] Δομετιανὸν ς. [17] τινῶν] malim τριῶν. vid. Vit. Apollonii 7, 41. [18] ἑαυτοῦ ς· εἴ] ἤ A.

NOTÆ.

(71) Quæ Græce atque Lat. exstat cujus etiam excerpta leges infr. cod. 241.

(72) Philo, Laertius, et Lucianus *Gymnosophistas* nominant.

(73) Inf. in excerptis cod. 241. Λάθε βιώσας, εἰ δὲ μὴ, Λάθε ἀποθανών. In quod Epicuri dictum singularis exstat Plutar. libellus.

(74) De empusa fusius agit Lil. Gyraldus, *Hist. deo. Syntag.* 12, vide et Phavor. in *Lexico.*

Digitized by Google

fecta a quibusdam jactabantur : sed per philosophiam, ac vitæ puritatem hæc etiam, quæ ipse mox narraverit, ab illo profecta fingit. Quin potius exosum magis, ac veneficis, non vero magicæ arti deditum fuisse.

A φιλοσοφίᾳ δὲ καὶ βίου καθαρότητι, καὶ ἅπερ αὐτὸς ἔφησεν, ἐκεῖνον εἰσάγει διαπεπρᾶχθαι· ἀπεχθάνεσθαι δὲ μᾶλλον μάγοις καὶ φαρμακοῖς[19], μὴ ὅτι γε αὐτὸν τῇ μάγων[20] προσανακεῖσθαι τέχνῃ.

Jam de Indis omnia iste, maxima absurda, fideque indigna consuit. Dolia enim apud istos statuit, plena imbrium et ventorum, quibus datum sit regionem compluere in imbrium penuria, iterumque discussis imbribus siccare, dum alternis aquam ventumque e doliis suppeditant. His similia, dementiæ plena, et alia plurima prodigiose confingit, itaque libris octo omnis ab illo vanissimi laboris opera consumitur.

Περὶ δὲ τῶν Ἰνδῶν οὗτος τὰ πάντα[21] παραλογώτατα καὶ ἀπιστότατα διαῤῥαψῳδεῖ· πίθους γὰρ αὐτοῖς πλήρεις ὄμβρων καὶ ἀνέμων δοὺς ὕειν τὴν χώραν ἀνομβρίας ἐπεχούσης, [32 R.] ἐξικμάζειν[22] τε αὖ καταῤῥηγνυμένων ὄμβρων ταῖς ἐκ[23] πίθων ἀνὰ μέρος χορηγίαις κυρίους ἐκάθισε, παραπλήσια τούτοις ἀνοίας μεστὰ καὶ ἕτερα πλεῖστα τερατευσάμενος. Ἐν ὀκτὼ δὲ λόγοις ἡ πᾶσα αὐτῷ τῆς ματαιοπονίας σπουδὴ κατηνάλωται.

XLV.

Andronicianus contra Eunomianos.

Lecti sunt Androniciani *Adversus Eunomianos libelli duo*. Promittit quidem in procœmiis grandia, quæ tamen non præstitit, in altero præsertim libro. Philosophiæ hic perstudiosus est, cum moribus, tum mente, atque dicendi forma; religione vero Christianus.

ΜΕ'.

B Ἀνδρονικιανοῦ *πρὸς Εὐνομιανοὺς λόγοι βραχεῖς δύο.*

[14 H.] Ἀνεγνώσθησαν[24] Ἀνδρονικιανοῦ *Πρὸς Εὐνομιανοὺς λόγοι βραχεῖς δύο*. Ὑπισχνεῖται μὲν οὖν ἐν προοιμίοις μεγάλα, οὐ τοιαῦτα δὲ ἃ διέρχεται, καὶ μάλιστά γε ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ. Ἔστι δὲ οὗτος φιλοσοφίας ἐραστὴς τῷ τε ἤθει καὶ τῇ διανοίᾳ καὶ τοῦ λόγου τῷ σχήματι, Χριστιανὸς δὲ τῷ σεβάσματι.

XLVI.

Theodoreti Contra hæreticos libri XXVII; *et Eranistæ libri* III.

Lecti Theodoreti episcopi Cyri *libri septem et viginti, Adversus varias propositiones.* **10***b* Primus liber agit contra asserentes, unius fuisse naturæ Deum Verbum, et quod ex semine David sumpsit principium, itemque adversus eos, qui divinitati passiones C attribuunt. — Secundus liber, cum eisdem e Scriptura manum validius conserit.. — Tertius, de eadem re disputat. — Quartus, sanctorum Patrum continet doctrinam, de gloriosa incarnatione Domini nostri Jesu Christi Filii Dei. — Quintus, hæreticorum colligit opiniones, quas componit cum opinione eorum, qui in Christo duas naturas minime agnoscunt, et ostendit magnam eos inter se affinitatem habere. — Sextus, ponit unum esse Filium Dominum nostrum Jesum Christum. — Septimus, epistolæ locum tenet, quibus volumen primum absolvitur. — Octavus vero, contra eos, qui multitudine duntaxat veritatem dijudicant. — Nonus, in eos, qui jactant non oportere e Scripturis aut loqui, aut quærere, sed fidem suam sibi sufficere. — Decimus, in male objicientes illud : « Verbum caro factum est. » — Undecimus, adversus prohibentes duas capere in incarnatione naturas. — Duodecimus, in eos qui asserunt dicentem, aliud esse Verbum, aliud esse carnem, duos filios profiteri. — Decimus tertius, contra dicentes, quod idem sit Christum hominem agnoscere, atque in homine spem collocare. — Decimus quartus, adversus enuntiantes : « Passus est sine passione. » — Decimus quintus, in eos, qui dicunt : « Passus est uti

ΜΣ'.

Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου Λόγοι κζ'. Πρὸς διαφόρους θέσεις.

Ἀνεγνώσθη Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου *Λόγοι κζ' πρὸς διαφόρους θέσεις*· ὧν ὁ μὲν πρῶτος λόγος πρὸς τοὺς λέγοντας μίαν φύσιν γεγενῆσθαι τὸν Θεὸν Λόγον καὶ τὴν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ ληφθεῖσαν ἀπαρχὴν καὶ προσάπτοντας τὰ πάθη τῇ θεότητι, ὁ δὲ δεύτερος πρὸς τοὺς αὐτοὺς γραφικώτερον συμπλεκόμενος, καὶ ὁ τρίτος περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως. Ὁ δὲ τέταρτος διδασκαλίας τῶν ἁγίων Πατέρων περιέχει περὶ τῆς ἐνδόξου οἰκονομίας τοῦ Δεσπότου ἡμῶν Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὁ μέντοι πέμπτος αἱρετικῶν δόξας ἀθροίζει, καὶ παρατίθησιν αὐτὰς τῇ δόξῃ τῶν μὴ ὁμολογούντων ἐπὶ Χριστοῦ δύο φύσεις, καὶ δείκνυσι πολλὴν πρὸς ἀλλήλους διασώζοντας τὴν συγγένειαν. Ὁ δὲ ἕκτος διαλαμβάνει ὅτι εἷς ἐστιν[25] Υἱὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Ὁ ἕβδομος ἐπιστολῆς ἐπέχει τόπον· ἐν οἷς τὸ πρῶτον συνεπληροῦτο[26] βιβλίον. Ὁ δὲ ὄγδοος[27] πρὸς τοὺς πλήθει μόνῳ κρίνοντας τὴν ἀλήθειαν. Ὁ ἔννατος πρὸς τοὺς λέγοντας μὴ δεῖν ἀπὸ τῶν Γραφῶν ζητεῖν ἢ λαλεῖν, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι D τῇ παρ' ἑαυτοῖς πίστει. Ὁ ι' πρὸς τοὺς προσβάλλοντας κακοήθως τὸ « ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο. » Ὁ ια' πρὸς τοὺς κωλύοντας δύο φύσεις ἐπὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἐκλαμβάνειν. Ὁ ιβ' πρὸς τοὺς λέγοντας ὅτι ὁ λέγων ἄλλο μὲν τὸν λόγον ἄλλο δὲ τὴν σάρκα δύο υἱοὺς λέγει. Ὁ ιγ' πρὸς τοὺς λέγοντας ὅτι τὸ καὶ ἄνθρωπον γινώσκειν τὸν Χριστὸν ταὐτόν ἐστι τῷ καὶ εἰς ἄνθρωπον ἔχειν τὰς ἐλπίδας. Ὁ ιδ' πρὸς τοὺς λέγοντας ἔπαθεν ἀπαθῶς. Ὁ ιε' πρὸς τοὺς λέγοντας « ἔπαθεν ὡς ἠθέλησεν. » Ὁ ις' πρὸς τοὺς λέγοντας ὅτι χρὴ δέχεσθαι τὰς φωνὰς καὶ μὴ σκοπεῖν τὰ δι' αὐτῶν σημαινόμενα, ὡς;

VARIÆ LECTIONES.

[19] φαρμάκοις ς. [20] μάγωι, nisi fallor, A. [21] πάντα) πάντων corr. A. [22] ἐξεικάζειν A, vulgata pro γραφῇ apposita. [23] ἐκ] imo ἐκ τῶν. [24] ἀνεγνώσθη A. [25] ἐστὶν add. A. [26] συμπληροῦται ς. [27] ὄγδοος καὶ πρὸς ς.

Digitized by Google

πάντας ὑπερβαίνοντα. Ὁ ιζ' πρὸς τοὺς λέγοντας « Ἔπαθεν ὁ Λόγος σαρκί. » Ὁ ιη' πρὸς τοὺς λέγοντας ποίαν δώσουσιν οἱ Ἰουδαῖοι δίκην, εἰ μὴ Θεὸν ἐσταύρωσαν; Ὁ ιθ' πρὸς τοὺς λέγοντας Ἰουδαῖός ἐστιν ὁ μὴ Θεὸν ἐσταυρῶσθαι λέγων. Ὁ κ' πρὸς τοὺς λέγοντας ὅτι καὶ ἄγγελοι ἐπὶ τοῦ Ἀβραὰμ ἐσθίοντες οὐ πάντως σαρκὸς φύσιν ἐπεφέροντο. Ὁ κα' πρὸς τοὺς σμικρύνοντας ἕκαστον θαῦμα τῷ ἀρνεῖσθαι τὴν σάρκα. [33 R.] Ὁ κβ' πρὸς τοὺς ζημιοῦντας ἡμῶν τὸ γένος τῷ μὴ λέγειν ἐκ τῆς φύσεως ἡμῶν εἰλῆφθαι τὴν ἀπαρχήν. Ὁ κγ' πρὸς τοὺς λέγοντας πιστεύειν ἁπλῶς οἷς[28] λέγουσι καὶ μὴ κατανοεῖν τί πρέπον ἢ ἀπρεπές. Ὁ κδ' πρὸς τοὺς ἀναιροῦντας τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάληψιν. Ὁ κε' ἀνακεφαλαίωσις τῶν κατὰ μέρος ῥηθέντων. Ὁ κς' περὶ τῆς ὕστερον μηνυθείσης συνθέσεως ἤτοι συνουσιώσεως. Ὁ κζ' περὶ τοῦ κατὰ τὸν κοινὸν ἄνθρωπον ὑποδείγματος. Δῆλον δὲ καὶ ἐκ μόνης αὐτῶν τῆς ὑποθέσεως, ποῖοι τῶν εἰρημένων λόγων τὸ ὀρθόδοξον κρατύνουσι φρόνημα, [15 H.] καὶ τίνες ἐκκλίνουσιν.

A voluit. » — Decimus sextus, in asserentes oportere voces ipsas accipere; non autem earum sensa, ut quæ omnium captum excedant, considerare. — Decimus septimus, adversus dicentes : « Verbum per carnem passum est. » — Decimus octavus, contra asserentes, quales Judæi pœnas daturi fuissent, si Deum cruci non affixissent. — Decimus nonus, in affirmantes Judæum illum esse, qui Deum minime crucifixum asserat. — Vicesimus, contra aientes, angelos eos, qui apud Abrahamum cibum sumpserunt, non continuo etiam carnis naturam attulisse. — Vicesimus primus, adversus eos, qui miracula singulatim extenuant, dum carnem negant. — Vicesimus secundus, adversus eos, qui humano generi damnum irrogant, dum concedere nolunt B ex nostra natura principium sumptum esse. — Vicesimus tertius, contra jactantes, credere simpliciter iis, quæ dicuntur; et non attendere, quid decens sit, aut indecens. — Vicesimus quartus, adversus tollentes naturarum differentiam, post passionem et ascensionem. — Vicesimus quintus, summatim ea repetit, quæ per partes hactenus tradita sunt. — **11a** Vicesimus sextus, de post-manifestata compositione seu consubstantiatione. — Vicesimus septimus, de eo quod secundum communem hominem est, exemplo. Clarum vero vel ex solo argumento quinam ex suprascriptis libris orthodoxam corroborent doctrinam, quique ab ea discedant.

Ἔτι ἐν τῷ αὐτῷ τεύχει ἀνεγνώσθησαν[29] τοῦ αὐτοῦ λόγοι τρεῖς, μείζους τῶν προειρημένων· *Ἐρανιστὴς* ἢ *Πολύμορφος* ἔφερον ἐπιγραφήν. Ὧν ὁ μὲν πρῶτος, ὅτι ἄτρεπτος ὁ Θεὸς Λόγος· ὁ δεύτερος, ὅτι ἀσύγχυτος ἡ ἕνωσις· ὁ τρίτος, ὅτι ἀπαθὴς ὁ Θεὸς Λόγος. Ἔτι καὶ τέταρτος, ἐν ᾧ συλλογισμοῖς τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως C ὑπεραγωνίζεται. Οὗτοι δὲ οἱ τρεῖς λόγοι ἐν διαλόγῳ εἰσὶν αὐτῷ διεσκευασμένοι, οἱ δὲ ἄλλοι καταλογάδην. Σαφὴς δέ ἐστιν ἐν ἅπασι τὴν φράσιν, ὡς εὐκρινὴς καὶ καθαρὸς, καὶ οὐκ ἀμοιρῶν τοῦ ἡδέος, καταλλήλως τε τοῖς νοήμασιν ἐνευθηνούμενος[30].

Adhuc in eodem ipso Volumine legi tres ejusdem libros superioribus majores. Titulum præferunt ἐρανιστὴς (75), ἢ Πολύμορφος (id est, *sodalis*, seu *multiformis*). Horum primus, Deum Verbum immutabile esse docet. Alter, inconfusam, minimeque mistam unionem esse. Tertius impassibilem sive imperturbabilem esse Deum Verbum. Accedit quartus, in quo syllogismis hæc eadem argumenta retexit. Atque hi quidem libri per dialogum ab ipso conscripti sunt, reliqui vero continenti, ac perpetua serie. Stylus ei in omnibus perspicuus (est enim distinctus ac purus) neque jucunditatis expers : proportione vero sensibus exuberat.

ΜΖ'.

Ἰωσήπου Ἰουδαίου τὰ κατὰ Ἰουδαίους πάθη, καὶ ἡ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἅλωσις.

Ἀνεγνώσθη Ἰωσήπου Ἰουδαίου *τὰ κατὰ Ἰουδαίους πάθη*, ἐν οἷς ἥ τε τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ τέλει τῶν λόγων ἅλωσις καὶ ἡ τῆς Μασάδας πολίχνης, πρὸ δὲ τούτων ἡ τῶν Ἰωταπάτων, ἐν ᾗ καὶ αὐτὸς Ἰώσηπος D ἥλω, ἔτι δὲ Γισχάλων[31] ἅλωσις καὶ ἄλλων Ἰουδαϊκῶν φρουρίων ἐρημία. Ἔστι δὲ αὐτῷ[32] τὸ σύνταγμα ἐν λόγοις ἑπτά. Καθαρὸς τὴν φράσιν, καὶ ἀξίωμα λόγου μετὰ εὐκρινείας καὶ ἡδονῆς δεινὸς ἐκφῆναι, πιθανός τε ταῖς δημηγορίαις καὶ ἐπίχαρις, κἂν ἐπὶ τἀναντία ὁ καιρὸς καλῇ χρήσασθαι τῷ λόγῳ, δεξιὸς καὶ γόνιμος ἐνθυμημάτων ἑφ' ἑκάτερα, καὶ γνωμολογικὸς δὲ ὡς

XLVII.

Josephi Judæi de libro Judaico libri VII.

Legi Josephum Judæum, *De Judaicæ gentis calamitate atque interitu*. Quo in libro extremo Hierosolymorum excidium narrat, et Masadæ oppidi : et ante hæc Jotapatorum, in quo et ipse Josephus captus; præterea Gischalorum eversionem, et aliorum Judaicorum munimentorum desolationem. Sunt autem hujus operis libri septem. Candidus illi sermo, qui rationum pondus atque momentum cum puritate ac jucunditate exprimere possit. In concionibus persuadendi vi præditus est, ac gratiosus, tum etiam cum suadet opportunitas orationem in con-

VARIÆ LECTIONES.

[28] οὓς Ϛ. [29] ἀνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ. A, ἀνεγνώσθησαν αὐτοῦ Ϛ. [30] εὐθηνούμενος Ϛ. [31] χισχάλων A. [32] αὐτὸ Ϛ.

NOTÆ.

(75) *Emendicator* redditur a Gentiano Herveto ex ipsius Theodoreti Præfat. *Sodalem* ego voco, quasi *simul edalem*, et ejusdem participem symbolæ.

Digitized by Google

trariam partem flectere. Dextere quoque et copiose enthymematis in utramque partem utitur, sententiasque, si quis alius, adhibet. Orationi insuper affectum imprimendi, et concitandi motus, eosdemque mox leniendi, est peritissimus.

Multa vero signa atque prodigia Hierosolymæ excidium præcessisse commemorat. Bovem ad sacrificium ductam agnum peperisse. Lucem in templo splenduisse. Vocem exinde auditam : « Hinc abeamus. » Templi portas,' quas ne viginti quidem viri aperire poterant, sponte patuisse. Exercitum vesperi visum 'armis indutum. Virum, cui nomen Jesus Ananiæ, nihil aliud annis sex et mensibus tribus sonuisse, tanquam furore percitum, quam identidem : « Væ, væ, Jerusalem», » eumdemque cum ea de causa verberibus quoque cæderetur, præter hanc unam vocem, nullam emisisse aliam. Hunc item urbis excidio cum interesset, eamdemque apud se vocem ingeminaret, lapidis ictu **11***b* ab hoste occisum esse.

Atque hæc quidem ante urbem captam signa monstrata fuere, intestini vero belli seditio et hostes urbem everterunt. In zelotarum enim factionem et sicariorum divisi, se mutuo Judæi interfecerunt, ipsumque adeo reipublicæ corpus vulgus, ab utrisque acerbe est atque crudeliter dilaniatum. Fames item sic urbem invasit, ut et ad alia flagitia homines impulsi fuerint, et mulier suum ipsa filium comederit. Pestis adhæc famem excipiens, satis omnibus clare ostendit, divinæ id iræ opus esse, ac Dominicæ denuntiationis minarumque, fore nimirum ut urbs funditus eversa periret.

XLVIII.

Josephus, vel Caius Presbyter. De universo.

Lectus est, Josephus *De universo ;* qui liber alibi inscriptus legitur, *De universi causa ;* in aliis vero libris, *De universi natura.* Suntque libelli duo, quibus secum pugnare Platonem docet. De anima quoque materia, et resurrectione (76) Alcinoum, ut absurde ac falso disserentem, reprehendit, suas vero ipse de his thesibus opiniones opponit ; docetque Judæorum nationem longe esse, quam Græcorum antiquiorem. Putat compositum hominem ex igne, terra, aqua, ac præterea e spiritu, quem *animam* appellat. De quo spiritu hisce verbis usus est : Hujus principem partem apprehendens, una cum corpore formavit, et per omnia membra artusque viam ipsi patefecit. Qui spiritus corpori conformatus, totumque pervadens, eadem forma, qua corpus hoc spectatur, insignitus est : naturam vero frigidiorem habet, ad tria illa, per quæ corpus compactum est. Hæc ille, non satis apte ad Hebræorum de hominis natura doctrinam, neque satis e dignitate reliquorum a se diserte scriptorum elocutus. De mundi quoque generatione per compendium

εἴ τις ἄλλος, καὶ πάθη τῷ λόγῳ παραστῆσαι ἱκανώτατος, καὶ ἐγεῖραι πάθος καὶ πραῦναι δοκιμώτατος.

Πολλὰ δὲ σύμβολα καὶ σημεῖα λέγει προϋπάρξαι τῆς Ἱερουσαλὴμ ἁλώσεως· βοῦν τε γὰρ ἐπὶ θυσίαν ἀγομένην ἄρνα τεκεῖν, καὶ φῶς ἀναλάμψαι ἐν τῷ ναῷ, καὶ φωνῆς ἐκεῖθεν ἐπακοῦσαι ΙΜεταβαίνομεν [33] ἐντεῦθεν,» καὶ τὰς τοῦ ἱεροῦ πύλας οὐδ' ὑπὸ ἀνδρῶν εἴκοσιν ἀνοιγομένας αὐτομάτως ἀνεῳχθαι, καὶ στρατὸν ἐσπέρας ἐπιφαίνεσθαι ὅπλοις περιπεφραγμένον, καὶ ἄνθρωπόν τινα (ὄνομα αὐτῷ ὁ τοῦ Ἀνανίου Ἰησοῦς) μηδὲν ἄλλο ἐπιφθέγγεσθαι ἐπὶ ἔτη ς' καὶ [34] μῆνας γ', ὥσπερ βεβακχευμένον ὄντα ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, ἢ τὸ αἲ τῇ Ἱερουσαλήμ· ὃς καὶ ὑπὲρ τούτου αἰκισθεὶς πλὴν ταύτης τῆς φωνῆς οὐδὲν ἄλλο ἀπεκρίνατο, ἐν αὐτῇ τε τῇ ἁλώσει παρὼν καὶ ἑαυτῷ [35] τὴν τοιαύτην φωνὴν ἐπειπών, λίθῳ βληθεὶς ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἐτελεύτησε.

[36 R.] Τὰ μὲν οὖν προδειχθέντα τῆς ἁλώσεως σημεῖα ταῦτα· ἡ στάσις δὲ τῶν ἐμφυλίων ἢ οἱ πολέμιοι τὴν πόλιν ἐπόρθησαν. Εἰς ζηλωτὰς γὰρ ἑαυτοὺς καὶ σικαρίους διαστήσαντες ἀλλήλους τε ἔφθειρον, καὶ τὸ κοινὸν σῶμα ὁ δῆμος ὑπ' ἀμφοῖν πικρῶς τε καὶ ἀνηλεῶς ἐσπαράττετο. Λιμός τε οὕτω κατέσχεν ὡς καὶ εἰς ἄλλα μὲν παράνομα τοὺς ἀνθρώπους ἐκδιαιτηθῆναι, καὶ γυναῖκα δὲ τὸ οἰκεῖον τέκνον θοινήσασθαι. Καὶ τῷ λιμῷ ὁ λοιμὸς συνεπιλαβόμενος ἐδείκνυ πᾶσιν ἐμφανῶς θεομηνίας ἔργον καὶ τῆς Δεσποτικῆς προῤῥήσεως καὶ ἀπειλῆς τὴν τῆς πόλεως ὑπάρξαι πανωλεθρίαν καὶ ἅλωσιν.

ΜΗ'.

Τοῦ αὐτοῦ μᾶλλον δὲ Γαΐου Πρεσβυτέρου, περὶ τῆς τοῦ παντός.

Ἀνεγνώσθη Ἰωσήπου *Περὶ τοῦ παντὸς*, ὃ ἐν ἄλλοις ἀνέγνων ἐπιγραφόμενον *Περὶ τῆς τοῦ παντὸς αἰτίας*, ἐν ἄλλοις δὲ *Περὶ τῆς τοῦ παντὸς οὐσίας*. [16 H.] Ἔστι δὲ ἐν δυσὶ λογιδίοις. Δείκνυσι δὲ ἐν αὐτοῖς πρὸς ἑαυτὸν στασιάζοντα Πλάτωνα, ἐλέγχει δὲ καὶ περὶ ψυχῆς καὶ ὕλης καὶ ἀναστάσεως Ἀλκίνουν ἀλόγως τε καὶ ψευδῶς εἰπόντα, ἀντεισάγει δὲ τὰς οἰκείας περὶ τούτων τῶν ὑποθέσεων δόξας, δείκνυσί τε πρεσβύτερον Ἑλλήνων πολλῷ τὸ Ἰουδαίων γένος. Δοξάζει δὲ συγκεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον ἐκ πυρὸς καὶ γῆς καὶ ὕδατος, καὶ ἔτι ἐκ πνεύματος, ὃ καὶ ψυχὴν ὀνομάζει. Περὶ οὗ πνεύματος αὐταῖς λέξεσιν οὕτω φησί· Τούτου τὸ κυριώτερον ἀνελόμενος ἅμα τῷ σώματι ἔπλασε, καὶ διὰ παντὸς μέλους καὶ ἄρθρου πορείαν αὐτῷ κατεσκεύασεν [36]· ὃ τῷ σώματι συμπλασθὲν καὶ διὰ παντὸς διεκνούμενον τῷ αὐτῷ εἶδει τοῦ βλεπομένου σώματος τετύπωται, τὴν οὐσίαν δὲ ψυχρότερον ὑπάρχει πρὸς τὰ τρία, δι' ὧν τὸ σῶμα συνήρμοσται. Οὕτω μὲν οὖν ἀναξίως τῆς τε τῶν Ἰουδαίων περὶ ἀνθρώπου φυσιολογίας ταῦτα εἰπὼν καὶ τῆς ἄλλης αὐτοῦ περὶ τοὺς λόγους ἀσκήσεως, διέξεισι καὶ περὶ τῆς

VARIÆ LECTIONES.

[33] μεταβαίνωμεν ς. [34] καὶ om. A. [35] ἑαυτῷ] αὐτὸς esse videtur in A. [36] παρεσκεύασεν A.

NOTÆ.

(76) Cujus de comparat. Platon. et Aristot. libellus Græce atque Latine in medio est.

Digitized by Google

κοσμογονίας κεφαλαιωδῶς. Περὶ μέντοι Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν ὡς ἔγγιστα θεολογεῖ, κλῆσίν τε αὐτὴν ἀναφθεγγόμενος Χριστοῦ, καὶ τὴν ἐκ πατρὸς ἄφραστον γέννησιν ἀμέμπτως ἀναγράφων. Ὅ τινας ἴσως καὶ ἀμφιδοξεῖν, ὡς Ἰωσήπου εἴη τὸ συνταγμάτιον, ἀναπείσειεν. Οὐδὲν δὲ τὸ τῆς φράσεως αὐτῷ πρὸς τὰ ὑπόλοιπα τοῦ ἀνδρὸς ἀποδεῖ.

A disserit. De Christo autem vero Deo aptissime loquitur, quando et ipsam Christi appellationem illi attribuit, et inenarrabilem ex Patre generationem citra reprehensionem describit. Quæ res ambigendi fortasse cuipiam causam præbeat, sitne hoc Josephi opusculum : etsi nihil dicendi genere a reliquis ejusdem scriptis discedit.

Εὗρον δὲ[37] ἐν παραγραφαῖς ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ λόγος Ἰωσήπου, ἀλλὰ Γαΐου τινὸς πρεσβυτέρου ἐν Ῥώμῃ διατρίβοντος, ὃν φασι συντάξαι καὶ *τὸν Λαβύρινθον*· οὗ καὶ διάλογος φέρεται πρὸς Πρόκλον τινὰ ὑπέρμαχον τῆς τῶν Μοντανιστῶν αἱρέσεως. Ἀνεπιγράφου δὲ καταλειφθέντος τοῦ λόγου φασὶ τοὺς μὲν Ἰωσήπου ἐπιγράψαι, τοὺς δὲ Ἰουστίνου τοῦ μάρτυρος, ἄλλους δὲ Εἰρηναίου[38], ὥσπερ καὶ *τὸν Λαβύρινθόν* τινες ἐπέγραψαν Ὠριγένους. Ἐπεὶ Γαΐου ἐστὶ πόνημα τῇ ἀληθείᾳ τοῦ[39] συντεταχότος *τὸν Λαβύρινθον*, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν τῷ τέλει *τοῦ Λαβυρίνθου* διεμαρτύρατο ἑαυτοῦ εἶναι τὸν *Περὶ τῆς τοῦ παντὸς οὐσίας* λόγον. Εἰ δ' ἕτερος καὶ οὐχ οὗτός ἐστιν, οὕπω μοι γέγονεν εὔδηλον. Τοῦτον τὸν Γάϊον πρεσβύτερόν φασι γεγενῆσθαι τῆς κατὰ Ῥώμην [37 R.] Ἐκκλησίας ἐπὶ Οὐίκτορος καὶ Ζεφυρίνου τῶν ἀρχιερέων, χειροτονηθῆναι δὲ αὐτὸν καὶ ἐθνῶν ἐπίσκοπον. Συντάξαι δὲ καὶ ἕτερον λόγον ἰδίως κατὰ τῆς Ἀρτέμωνος αἱρέσεως, καὶ κατὰ Πρόκλου δὲ σπουδαστοῦ Μοντανοῦ σπουδαίαν διάλεξιν[40] συντεταχέναι, ἐν ᾗ τρισκαίδεκα μόνας ἐπιστολὰς ἀριθμεῖται Παύλου, οὐκ ἐγκρίνων τὴν πρὸς Ἑβραίους.

Comperi adnotatum fuisse, non esse Josephi hoc opus, sed Caii cujusdam presbyteri Romæ agentis, quem et auctorem faciunt *Labyrinthi* : cujus etiam dialogus est adversus Proclum quemdam, hæresis Montanistarum defensorem. Cum enim sine titulo opus relictum esset, alii quidem Josepho inscriptum referunt alii Justino martyri, nonnulli Irenæo, quemadmodum et *Labyrinthum* Origeni B quidam tribuere. Alioqui Caii est opus ejusdem revera, qui *Labyrinthum* composuit **12***a*, quando ille ipse in extremo *Labyrintho* testatum reliquit, esse se libri *De universi natura* auctorem. Verum hic ne liber ille sit, de quo agitur, an alius, nondum mihi liquet. Hunc Caium (77) presbyterum Romanæ Ecclesiæ fuisse affirmant, sub Victore et Zephyrino pontificibus, ordinatumque et gentium episcopum, scripsisse quoque peculiarem alium librum contra Artemonis hæresim (78), et adversus Proclum, Montani studiosum, accuratam disputationem, in qua tredecim duntaxat B. Pauli epistolas enumeret (79), non recepta in censum ea, quæ est ad Hebræos.

ΜΘ'.

Τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας, κατὰ τῶν Νεστορίου βλασφημιῶν λόγοι ε'.

Ἀνεγνώσθη τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας[41] *Κατὰ τῶν τοῦ Νεστορίου βλασφημιῶν*, ἐν λόγοις πέντε. Φυλάττει δὲ κἀν τούτοις τῶν οἰκείων λόγων τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ ἰδίωμα, σαφέστερος δέ ἐστι τοῦ πρὸς Ἑρμείαν καὶ τοῦ *Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι λατρείας*. Ὁ δὲ λόγος αὐτῷ πεποιημένος καὶ εἰς ἰδιάζουσαν ἰδέαν ἐκβεβιασμένος, καὶ οἷον λελυμένη καὶ τὸ μέτρον ὑπερορῶσα ποίησις.

XLIX

C *Beati Cyrilli Alexandrini contra Nestorium libri* v.

Lectus est B. Cyrillus Alexandriæ episcopus *Adversus blasphemias Nestorii, libris quinque.* Servat in his quoque suum dicendi characterem, et sermonis proprietatem. Clarior vero est quam ad Hermiam scribens, aut in libris *De adoratione in Spiritu* (80). Sermo illi confictus, et ad propriam dicendi formam contortus, ac veluti solutum numerosque negligens metrum.

Ν'.

Νικίου μοναχοῦ κατὰ τῶν τοῦ Φιλοπόνου κεφαλαίων ζ'.

[17 H.] Ἀνεγνώσθη Νικίου μοναχοῦ *Κατὰ τῶν τοῦ*[42] *Φιλοπόνου κεφαλαίων ἑπτά*, ὧν διεμνημόνευσεν ἐν τῷ καλουμένῳ αὐτοῦ λόγῳ Διαιτητής. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν ἁπλοῦς καὶ σύντομος καὶ ταῖς ἀντιῤῥήσεσιν ἱκανὸς καὶ ἀπέριττος.

L.

Nicias monachus contra Philoponum, Severum, ac gentes.

Lectus Nicias monachus, *Contra Philoponi capita septem*, quorum meminerat in libro quem inscripsit Διαιτήτην (hoc est, *arbitrium*, seu *cognitorem*), stylus ipsi simplex atque concisus, et responsionibus satisfaciens, minimeque redundans.

Ἀνεγνώσθη δὲ τοῦ αὐτοῦ καὶ *Κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Σεβήρου*, ἔτι δὲ καὶ *Κατὰ Ἑλλήνων λόγοι δύο.*

Legi ejusdem et *Contra impium Severum* adhuc etiam *Contra gentes libros duos.*

VARIÆ LECTIONES.

[37] δὲ om. A. [38] εἰρηνέου ς. [39] τοῦ A : αὐτοῦ ς. [40] διάλεξιν] δὲ λέξιν A. [41] ἀλεξανδρέως A. [42] τοῦ om. A.

NOTÆ.

(77) Vide B. Hier. in *Catalogo*, c. 59, et Euseb. lib. VI, c. 14 ; et lib. II, cap. 24.

(78) De qua lege Theodoret. atque Niceph.

(79) Quæ item sententia tribuitur Hippolyto inf. Col. 121.

(80) Exstant hodie XVII Dialogi *De adoratione in spiritu et veritate*, Romæ editi interp. Ant. Agellio episc.

Digitized by Google

LI.

Hesychii presbyteri Constant. In æneum serpentem libri IV.

Lecti sunt Hesychii presbyteri Constantinopolitani *In æneum serpentem libri quatuor*. Sermo illi ad ostentationem comparatus, et concitandis affectibus meditatus videbatur. Hic orationes finguntur Moysis ad populum, et hujus vicissim ad Moysen artificiosa alloquia. Dei quoque ad Moysen et populum, et horum utriusque rursum ad Deum, precationis atque excusationis forma sermones compositi. **12**[b] Quibus orationibus magnam libri partem consumit, ingens mole volumen efficiens. Porro Scriptor ipse, quantum ex hoc opere dijudicare licet, in orthodoxis est numerandus.

LII.

Synodus Sidetana, aliaque contra Messalianos.

Lecta synodus Sydæ habita adversus hæresim Messalianorum (81), hoc est, Euchetarum seu Adelphianorum. Præfuit synodo Amphilochius, Iconii episcopus, considentibus et aliis viginti quinque episcopis. In eodem ipso libro lecta est ipsius synodi ad magnum Flavianum, episcopum Antiochiæ, Synodica epistola, rerum gestarum rationem reddens.

Quapropter etiam ipse Flavianus synodum indixit adversus eosdem illos hæreticos, accedentibus tribus episcopis; Biza Seleuciæ (82), et Marutha (83) gentis Supharenorum, et Sami, ad quos ac cum presbyteri, tum diaconi ad triginta conjunxerunt. Noluit hæc synodus Adelphium pœnitentiam profitentem, hæresimque abjurantem admittere : quod neque ea hæreseos abjuratio, neque pœnitentia, vera atque ex animo facta probaretur. Hæresis hujus auctores fuere Adelphius, quem dixi, neque monachorum, neque sacerdotum in ordinem lectus, sed plebeius, ac privatus, et Sabbas, monachorum habitum præferens, quem ex rei eventu ἀπόκοπον (hoc est, *Resectum*) nominarunt : alter item Sabbas, et Eustathius venerandus; et Dadoes, et Semesones (83*), dæmonis zizania, aliique his adhærentes. Condemnatus vero Adelphius, ejusque sectatores : neque pœnitentiæ locum (quamvis, ut diximus, quæsierint) propterea repererunt, quod, quos anathemate tanquam Messalianos condemnarant, cum his veluti consortibus scripto communicare deprehensi sunt.

Porro scripsit Flavianus ad Osroinenses epistolam, ea quæ gesta essent, edocentem, in qua etiam hæreticos punitos, et excommunicatos refert, responsumque est, acceptis ab episcopis litteris, et Flaviano pro his gratiæ actæ, atque assensum.

ΝΑ'.

Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸν χαλκοῦν ὄφιν, λόγοι δ'.

Ἀνεγνώσθη Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Κωνσταντινουπόλεως *Εἰς τὸν χαλκοῦν ὄφιν λόγοι δ'.* Ἔστι δὲ ὁ λόγος εἰς ἐπίδειξιν διεσκευασμένος καὶ ἐν ἠθοποιίας εἴδει μεμελετημένος, ἐν οἷς δημηγορίαι τε διατυποῦνται τοῦ Μωϋσέως πρὸς τὸν λαὸν, καὶ αὐτῶν πάλιν κατασχηματίζονται πρὸς τὸν Μωϋσέα διαλαλιαί, ἔτι δὲ καὶ τοῦ θείου πρός τε Μωϋσέα καὶ τὸν λαὸν, καὶ τούτων ἐν τύπῳ δεήσεων καὶ ἀπολογίας ἐκπεποιημένοι λόγοι· ἐν οἷς καὶ ὁ πολὺς αὐτῷ κατηνάλωται τοῦ βιβλίου λόγος, πολύστιχον ὄγκον ἐμπεριειληφώς. Ὁ δέ γε ἀνὴρ, ὡς ἔστιν ἐκ τοῦδε αὐτοῦ τεκμηριῶσαι τοῦ συντάγματος, τῶν ὀρθοδοξούντων[43] ἐστίν.

ΝΒ'.

Σύνοδος γενομένη ἐν Σίδῃ κατὰ αἱρέσεως τῶν Μεσαλιανῶν, ἤγουν Εὐχιτῶν.

Ἀνεγνώσθη σύνοδος γενομένη ἐν Σίδῃ κατὰ τῆς αἱρέσεως τῶν Μεσαλιανῶν ἤγουν Εὐχιτῶν ἤτοι Ἀδελφιανῶν· ἐξῆρχε δὲ τῆς συνόδου Ἀμφιλόχιος ὁ τοῦ Ἰκονίου[44], συνεδρευόντων αὐτῷ καὶ ἑτέρων ἐπισκόπων τὸν ἀριθμὸν πέντε καὶ εἴκοσιν. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ βίβλῳ ἀνεγνώσθη τῆς αὐτῆς συνόδου πρὸς τὸν μέγαν Φλαβιανὸν τὸν Ἀντιοχείας ἐπιστολὴ συνοδική, τῶν πεπραγμένων ποιουμένη τὴν διδασκαλίαν.

Διόπερ καὶ αὐτὸς συναθροίζει σύνοδον κατὰ τῶν αὐτῶν αἱρετικῶν, συμπαρόντων μὲν αὐτῷ ἐπισκόπων τριῶν, Βίζου[45] τοῦ Σελευκείας καὶ Μαρουθᾶ τοῦ Σουφαρηνῶν ἔθνους καὶ Σάμου· πρεσβύτεροι δὲ καὶ διάκονοι συμπαρῆσαν μέχρι τριάκοντα. Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ μετάνοιαν ἐπαγγελλόμενον τὸν Ἀδελφιὸν [140 R.] οὐκ ἐδέξαντο, οὐδὲ τὴν αἵρεσιν ἀπαρνούμενον προσήκαντο· οὐδὲ γὰρ ἐκ καρδίας, οὔτε ἡ τῆς αἱρέσεως ἄρνησις, οὔτε ἡ μετάνοια ἐπεδείκνυτο. Ἦσαν δὲ οἱ ταύτης γεννήτορες τῆς αἱρέσεως Ἀδελφιός τις ὁ ῥηθείς, οὔτε μοναστῶν οὔτε ἱερέων ἐγκατειλεγμένος κλήρῳ, ἀλλ' ἐν λαϊκοῖς ἐξεταζόμενος, καὶ Σάβας[46] τὸ τῶν μοναχῶν ὑπεισδὺς σχῆμα, ὃν ἐκ τῆς πράξεως ἐκάλουν ἀπόκοπον, καὶ ἕτερος Σάβας, καὶ Εὐστάθιος Ἐδεσηνὸς[47] καὶ Δαδῶης καὶ Συμεώνης[48], τῶν πονηροῦ τὰ ζιζάνια, καὶ ἕτεροι τούτοις συμπαραφυόμενοι. Κατεκρίθη δὲ Ἀδελφιὸς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, καίτοι μετανοίας τόπον, ὡς ἔφημεν, ἐπιζητοῦντες· πλὴν ταύτης οὐκ ἔτυχον, διότι ἐγγράφως, οὓς ἀνεθεμάτισαν ὡς Μεσαλιανοὺς, τούτοις ὡς ὁμόφροσιν ἐφωράθησαν κοινωνήσαντες.

Ἐγράφη δὲ Φλαβιανῷ πρὸς τοὺς ἐν Ὀσροήνῃ[49] ἐπιστολὴ τὰ περὶ αὐτοὺς πραχθέντα ἐκδιδάσκουσα, ἐν ᾗ ἐμφέρεται ὡς οἱ αἱρετικοὶ ἐτυπτήθησαν καὶ ἀνεθεματίσθησαν· καὶ ἀντεγράφη παρὰ τῶν δεξαμένων ἐπισκόπων Φλαβιανῷ εὐχαριστία ὑπὲρ τούτων καὶ

VARIÆ LECTIONES.

[43] ὀρθοδόξων ς. [44] εἰκονίου A. ἐπισκόπων κε' ἐν ς. [45] βύζου στ. [46] Σίββας ς. sic et infra. [47] ἐδεσηνὸς corr. A, αἰδεσμὸς pr : αἰδέσιμος ς. [48] δαδόης καὶ σημεσώνης ς. [49] ῥοΐνῃ ς.

NOTÆ.

(81) De qua Vide Theodoret. lib. IV, c. 10; et Niceph. lib. XI, cap. 15, S. Epiph.

(82) S. Basilio.

(83) Ille forsitan Mesopotamiæ episc. in Hist. de rebus D. Chrysost. valde celebratus.

(83*) *Symeones* Theodoreto atque Niceph.

Digitized by Google

συμφωνία. Ἔγραψε δὲ καὶ Λιτώϊος ὁ Ἀρμενίας ἐπίσκοπος, διαπυνθανόμενος τὰ περὶ τῶν Μεσαλιανιτῶν· καὶ ἐγράφη αὐτῷ ἡ περὶ αὐτῶν συνοδικὴ ψῆφος καὶ ἀπόφασις. Ἔγραψε δὲ ὁ μέγας Φλαβιανὸς καὶ Ἀρμενίῳ τινὶ ἐπισκόπῳ περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως δεύτερον· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ [18 H.] καὶ [50] ἔγκλησιν προσάγει, ὅτι προστασίας τινὸς παρ' αὐτοῦ οἱ Μεσαλιανῖται τυγχάνουσιν. Ἔγραψε μέντοι καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἀττικὸς τοῖς ἐν Παμφυλίᾳ ἐπισκόποις, ἵνα πανταχόθεν τοὺς Μεσαλιανοὺς ὡς ἄγη καὶ μύση ἀπελαύνωσιν· ἔτι δὲ ὁ αὐτὸς καὶ πρὸς Ἀμφιλόχιον τὸν Σίδης ὁμοίως.

Ἔγραψε δὲ καὶ Σισίννιος ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Θεόδοτος ὁ Ἀντιοχείας κοινὴν ἐπιστολὴν πρὸς Βερινιανὸν καὶ Ἀμφιλόχιον καὶ λοιποὺς τοὺς ἐν Παμφυλίᾳ ἐπισκόπους, ἧς ἡ ἐπιγραφή, « Τοῖς θεοφιλεστάτοις συλλειτουργοῖς Βερινιανῷ καὶ Ἀμφιλοχίῳ, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν Παμφυλίᾳ ἐπισκόποις, Σισίννιος καὶ Θεόδοτος καὶ πᾶσα ἡ ἁγία σύνοδος ἡ κατὰ θείαν [51] χάριν συγκροτηθεῖσα ἐν τῇ μεγαλοπόλει Κωνσταντινουπόλει τῆς χειροτονίας ἕνεκα τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ ἁγιωτάτου [52] ἐπισκόπου Σισιννίου, θεσπίσματι τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ φιλοχρίστου ἡμῶν βασιλέως Θεοδοσίου, ἐν Κυρίῳ χαίρειν. » Ἐν ταύτῃ τῇ συνοδικῇ ἐπιστολῇ καὶ Νέων ἐπίσκοπος ἐξεφώνησεν, ὡς εἴ τις μετὰ τὸν ἀναθεματισμὸν φωραθείη τῷ χρόνῳ ἢ διὰ ῥημάτων ἢ διὰ πραγμάτων εἰς τὴν ὑποψίαν τῆς νόσου ταύτης ἐμπίπτων, μηκέτι λοιπὸν αὐτὸν χώραν ἔχειν, μηδ' ἂν μυριάκις ἐπαγγέλληται [53], τὴν τάξιν ἀναπληροῦν τῶν μετανοούντων· συγκινδυνεύειν [54] δὲ αὐτῷ καὶ τὸν συγκροτοῦντα αὐτὸν, εἴτε ἐπίσκοπος, εἴτε ἄλλος τις εἴη. Ἐγράφη δὲ καὶ ἐπιστολὴ Ἰωάννου Ἀντιοχείας [55] πρὸς Νεστόριον περὶ τῶν Μεσαλιανιτῶν. Ἐξήνεγκε δὲ καὶ ὅρον ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἡ ἐν Ἐφέσῳ τρίτη, ἀπογυμνώσασα αὐτῶν [56] καὶ τὰ ἐν τῷ λεγομένῳ αὐτῶν βιβλίῳ ἀσκητικῷ βλάσφημα καὶ αἱρετικὰ κεφάλαια, καὶ καθυποβαλοῦσα τῷ ἀναθέματι. Ἔγραψε δὲ καὶ Ἀρχέλαος ὁ Καισαρείας τῆς Καππαδοκῶν ἐπίσκοπος ἀναθεματισμοὺς εἰκοσιτέσσαρας τῶν κεφαλαίων αὐτῶν. [41 R.] Συνέταξε δὲ κατ' αὐτῶν καὶ Ἡρακλείδας ὁ Νύσσης ἐπίσκοπος ἐπιστολὰς δύο, ὧν ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ χρῆσις φέρεται τῆς ἀρχαιότητος τῶν σεπτῶν εἰκόνων.

Ἔγραψε δὲ χρόνῳ ὕστερον καὶ Γερόντιος, πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος τῶν ἐν Γλίτιδι μοναχῶν, πρὸς Ἀλύπιον ἀρχιεπίσκοπον τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Καισαρείας, ἐγκλήματα κατὰ Λαμπετίου κινῶν, ὃς καὶ πρῶτος τῆς εἰρημένης αἱρέσεως ἴσχυσεν ἐκκλέψαι τὸ τῆς ἱερωσύνης καὶ ὑπελθεῖν ἀξίωμα, βέβηλος ὢν καὶ ἀπατεών. Ἀλύπιος δὲ [57] τὰ γραφέντα δεξάμε-

A Scripsit et Litolus (84) Armeniæ episcopus, de Messalianis interrogans, missumque ad illum synodicum de illis decretum atque sententia. Scripsit quoque magnus Flavianus Armenio cuidam episcopo, **13***a* iterum de eadem ipsa re : qua quidem altera epistola, etiam queritur et expostulat, patrocinii apud ipsum aliquid Messalianitas invenire. Scripsit et Atticus Constantinopolitanus episcopis in Pamphylia exsistentibus, ut undique Messalianos veluti sacros ac detestandos exturbarent. Quin et idem ad Amphilochium Sidæ præsidentem similiter scripsit.

Sisinnius item Constantinopolitanus, et Theodotus Antiochenus, communem epistolam ad Berinianum, et Amphilochium, cæterosque in Pam-
B philia episcopos scripsere, cujus epistolæ hæc inscriptio est : « Deo charissimis sacrorum collegis, Beriniano, et Amphilochio, omnibusque adeo in Pamphylia episcopis, Sisinnius, atque Theodotus et universa sancta synodus, quæ Dei gratia, in magna urbe Constantinopolitana coacta est, consecrandi gratia Deo amantissimi episcopi Sisinnii, jussu et auctoritate pientissimi, et Christo chari Imperatoris nostri Theodosii, salutem in Domino. » In ea ipsa synodica epistola Neon episcopus exclamavit, ut, si quis post anathematismum ullo tempore deprehensus fuerit, re aut verbo, in suspicionem malæ hujus sectæ incidisse, nunquam postea locum teneat, ne si millies quidem pœnitentibus constitutas pœnas luiturum se polliceatur.
C Pari cum hoc periculo et eum subjicit, qui consentiat applaudatque, sive episcopus, sive quis alius ille fuerit. Missa quoque epistola Joannis (85) Antiocheni ad Nestorium, de Messalianitis. Fecit item decretum (de hoc ipso Adelphio hæretico) sacra et œcumenica synodus Ephesina tertia, quæ et illum cum blasphemiis capitibusque hæreseos, quotquot in illorum libro Ascetico essent, detexit, et anathemati subjecit. Scripsit et Archelaus Cæsareæ Cappadociæ episcopus quatuor et viginti anathematismos capitum ipsorum. Composuit adversus illos et Heraclidas Nyssenus episcopus duas epistolas : quarum in altera etiam testimonium quoddam affertur pro antiquitate sacrarum imaginum.

D Insequenti vero tempore Gerontius quoque presbyter et præfectus monachorum in Glitide, scripsit ad Alypium archiepiscopum Cæsareæ Cappadociæ querelas varias adversus Lampetium, qui primus ex dicta hæresi subripere furtim **13***b* sacerdotii dignitatem, ac subire potuit, profanus ipse cum esset, atque impostor. Quare Alypius, acceptis litte-

VARIÆ LECTIONES.

[50] καὶ om. A. [51] θείαν] θεοῦ A. [52] καὶ ἁγιωτάτου add. A. [53] ἐπαγγέληται A. [54] συγκενδυνεύει ς. [55] ἀντιοχέως A. [56] αὐτὸν ς. [57] δὲ A : καὶ ς.

NOTÆ.

(84) Letoius Ecclesiæ Melitinensis episc. Theodoreto lib. IV Hist. cap. 10, Latolus, Niceph.

(85) Patriarchæ accipio, qui S. Theodoto successit, atque ad Nestorium scripsisse legitur. Niceph. lib. XIV, cap. 33.

Digitized by Google

ris, ad Hormizam Comanes episcopum, quæ de Lampetio spargerentur, exeutienda misit. Accusationis erant capita hæc : Puellam ulnis amplexum atque exosculatum fuisse. Ipsum Lampetium narrasse, Hierosolymis se cum diaconissa peccasse; accedentibus dein nonnullis qui morbo medicinam quærerent, adducite, dixisse, pulchram mihi puellam, ostendamque tibi sanctimoniam : eos item, qui statis horis psallerent, fœde irrisisse, et convitiis insectatum, tanquam legi adhuc servientes ; aliaque multa id genus nefaria in illo accusata, quæ a Messalianis et fiunt, et dicuntur. Quemadmodum et nos, inquit, dum pro virili conamur quosdam abducere ab hoc errore, qui nuper istinc pullulare cœpit, ingentem sane putredinem perturbationum, atque improbitatis, eorum depascere animos deprehendimus. Verum hic Lampetius, Hormiza episcopo judice, et Gerontio presbytero actore, partim testibus convictus, partim sua ipse confessione reus, omnium calculis sacerdotii dignitate submovetur : assentiente etiam Alypio Cæsariensi, qui miserum illum (deceptus ipse) presbyterum ordinarat. Idem vero sceleratissimus Lampetius librum quemdam composuit, quem *Testamentum* nominavit, cui impietatis suæ dogmata quædam inspersit, eum librum Severus, qui Antiochenam invasit sedem, presbyter etiam exsistens refutavit. Alpheus tamen quidam, Rhinocorurorum episcopus, Lampetium *Apologia* defendit, quasi nihil eorum, de quibus accusaretur, aut dixisset, aut fecisset. Etsi autem in edito quodam a se libro Alpheus iste nihil, quantum cognoscere licuit, calumniatur, abdicare nihilominus tanquam sentiens cum Lampetio, coactus est. Alter Alpheus, præceptori cognominis, a Timotheo Alexandrino presbyter ordinatus, ob eamdem hæresim submovetur, ut Ptolomæi, Rhinocorurorum quoque episcopi, ad eumdem ipsum Timotheum relatio testatur.

νος, πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Κομάνης Ὑρμίζην ἐπιστέλλει τὰ περὶ Λαμπετίου ἐξετάσαι λεγόμενα. Καὶ ἦν τὰ ἐγκαλούμενα, ὅτι κόρην κατὰ στόμα φιλῶν ἐνηγκαλίζετο, καὶ ὅτι αὐτὸς ἐκεῖνος ἔφη Λαμπέτιος ἐν Ἱεροσολύμοις μετά τινος διακονίσσης ἐξαμαρτεῖν, καὶ ὅτι προσελθόντων [68] τινῶν καὶ νοσήματος ἴασιν ἐξαιτουμένων ἔφη, « φέρε μίαν κόρην πρὸς ἐμὲ καλὴν, καὶ δείξω σοι ἁγιωσύνην, » καὶ ὅτι τοὺς τὰς ὥρας ψάλλοντας ἐξεμυκτήριζε καὶ διέσυρεν ὡς ὑπὸ νόμον ἔτι τυγχάνοντας. Καὶ ἄλλα ἄττα ἀθέμετα διεβέβλητο, ἃ τοῖς Μεσαλιανοῖς καὶ ποιεῖται καὶ λέγεται, καθὼς καὶ ἡμεῖς, ὡς οἷόν τε ἡμῖν, τινὰς τῆς τοιαύτης πλάνης ἀπάγοντες, [19 H.] ἄρτι βλαστάνειν ἐκεῖθεν ἀρξαμένης [69], πολλὴν σηπεδόνα παθῶν καὶ κακίας τὰς ἐκείνων ψυχὰς ἐπιδοσκομένην ἐωράκαμεν. Ἀλλ' ὁ γε Λαμπέτιος Ὑρμίζου μὲν τοῦ ἐπισκόπου δικάζοντος, Γεροντίου δὲ τοῦ πρεσβυτέρου κατηγοροῦντος, καὶ τὰ μὲν διὰ μαρτύρων ἐξελεγχθείς, τὰ δὲ τῷ οἰκείῳ στόματι περιπαρείς, ἁπάσαις ψήφοις τῆς ἱερωσύνης καθῄρηται, συμψήφου γεγενημένου καὶ τοῦ Καισαρείας Ἀλυπίου, ὃς καὶ τὸν δείλαιον ἐκεῖνον ἐξαπατηθεὶς εἰς τὸν τοῦ πρεσβυτερίου [60] βαθμὸν ἐτύγχανε προενηνοχώς. Οὗτος δὲ ὁ τρισαλιτήριος Λαμπέτιος καὶ λόγον τινὰ συνέθηκεν, ὃν καὶ *Διαθήκην* ἐπεκάλεσεν, ἐν ᾗ καί τινα [61] τῆς δυσσεβείας αὐτοῦ ἐνέσπαρται· ἣν καὶ Σεβῆρος [62] ὁ τὸν Ἀντιοχικὸν θρόνον ὑπεισδὺς, ἔτι πρεσβυτέρων ἐπέχων τάξιν [63], ἀνέτρεψεν. Ἀλφειὸς [64] μέντοι τις ἐπίσκοπος Ῥινοκορούρων [65] ὑπεραπολογεῖται Λαμπετίου ὡς μηδὲν ὧν ἐνεκλήθη ἢ εἰπόντος ἢ ποιήσαντος· ἐκθέμενος δὲ καὶ λόγον τινὰ οὐδὲν ἐν αὐτῷ, ὅσον ἔστι συνιδεῖν, βλασφημεῖ· καθῃρέθη μέντοι γε ὡς τὰ Λαμπετίου φρονῶν. Καὶ Ἀλφειὸς δέ τις ἄλλος, ὁμώνυμος τῷ καθηγητῇ, χειροτονηθεὶς πρεσβύτερος ὑπὸ Τιμοθέου τοῦ Ἀλεξανδρείας [66], διὰ τὴν αὐτὴν καθῃρέθη αἵρεσιν, ὡς ἡ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Ῥινοκορούρων ἐπισκόπου πρὸς Τιμόθεον τὸν προειρημένον ἐκδιδάσκει ἀναφορά.

LIII.

Synodus Carthaginensis et Scripta quædam contra Pelagium, atque Celestium.

Lectus liber, seu *Synodus adversus Pelagium et Celestium* (86), Carthagine in summa æde habita, Honorio Felice Occidentis imperii clavum tenente. 14*a* Præsedit in ea Aurelius episcopus, et Dotianus Ptentesii primæ sedis Byzacenæ provinciæ : quibus adfuerunt variis e provinciis sacerdotio præstantes viri, numero ducenti quatuor et viginti.

Damnat hæc synodus anathemate eos, qui assererent (87) Adamum mortalem esse conditum, non autem prævaricationis causa, morte multatum. Similiter et eos qui recens natos infantes baptismo

ΝΓ'.

Σύνοδος κατὰ Πελαγίου καὶ Κελεστίου ἐν Καρθαγένῃ συστᾶσα.

Ἀνεγνώσθη βιβλίον ἡ *Κατὰ Πελαγίου καὶ Κελεστίου σύνοδος* [67] ἐν Καρθαγένῃ συστᾶσα ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ Φαύστου Ὀνωρίου τὸ τῆς ἑσπερίου βασιλείας φρουροῦντος ἀξίωμα· ἐξῆρχε δὲ ταύτης τῆς συνόδου Αὐρήλιος [68] ἐπίσκοπος καὶ Δοτιανὸς [69] Τεπτεντεσίου [70] τοῦ πρώτου θρόνου [71] ἐπαρχίας Βυζακηνῆς, οἷς συνήδρευον ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν [72] ἄνδρες διαπρέποντες ἱερωσύνῃ, τὸν ἀριθμὸν σκε'.

Αὕτη ἡ σύνοδος τοὺς θνητὸν πλασθῆναι τὸν Ἀδὰμ λέγοντας [44 R.] ἀλλὰ μὴ ἐκ παραβάσεως τοῦτο [73] καταδικασθῆναι ἀναθεματίζει· ὡσαύτως τοὺς τὰ

VARIÆ LECTIONES.

[58] ἐλθόντων A. [59] ἀρξαμένους A. [60] πρεσβυτέρου ς. [61] τινα τῶν τῆς ς. [62] σευῆρος ς. [63] τάξιν ἐπέχων ς. [64] ἀλφιὸς A. sic et infra. [65] ῥινοκουρούρων A. sic et infra. [66] ἀλεξανδρέως A. [67] κελεσίου A. [68] αὐρίλιος A : ἀβρίλιος ς. [69] Δοτιανὸς]]διά τινος A. [70] τεπτεντεσίου A : τοῦ τε πτεντεσίου ς. [71] πρώτου θρόνου] πρωτοθρόνου corr. A. [72] ἐπαρχίας βυζακηνῆς A : Βυζακηνῆς ἐπαρχίας ς. [73] τοῦτον ς.

NOTÆ.

(86) Cujus epistol. synodalem habes t. II Operum D. August. epist. 90.

(87) Quam sententiam quoque tenuisse dicetur Theodorus Antiochenus inf. cod. 177.

Digitized by Google

βρέφη τὰ ἀρτίτοκα μὴ χρείαν ἔχειν βαπτίσματος διὰ τὸ μὴ ἔλκειν αὐτὰ προγονικὴν ἁμαρτίαν τὴν ἐξ Ἀδὰμ ἀναθεματίζει. Καὶ τοὺς λέγοντας μέσον τόπον κολάσεως καὶ παραδείσου, εἰς ὃν καὶ τὰ ἀβάπτιστα βρέφη μετατιθέμενα ζῆν μακαρίως, καὶ τούτους οὖν ἀναθεματίζει. Ἔτι δὲ καὶ ἕτερα ἓξ ἀναθεματίζει παραπλήσια τούτοις κεφάλαια, ἃ τοῖς Πελαγιανισταῖς καὶ Κελεστιανοῖς πρεσβεύεται.

A minime indigere dicerent, quod illos peccato originis ex Adamo non putarent obnoxios. Eos quoque qui affirmarent, medio quodam loco paradisum inter et inferos non baptizatos infantes beate vivere. Sex item alia his affinia capita, quæ a Pelagianistis et Celestianis traduntur, anathemate patres jugulant.

Ἔγραψε δὲ καὶ Θεοδόσιος καὶ Ὀνώριος οἱ βασιλεῖς πρὸς Αὐρήλιον [76] ἐπίσκοπον κατὰ τῶν αὐτῶν. Ἔγραψε μετὰ [77] ταῦτα καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Πλακιδίας ἀνὴρ, Οὐαλεντινιανοῦ δὲ τοῦ μικροῦ πατήρ, περὶ τοῦ ἐξορισθῆναι Κελέστιον τὸν αἱρετικόν· ἔγραψε δὲ τὴν κατ' αὐτοῦ ψῆφον πρὸς Οὐολοσιανὸν [78] [20 H.] ἔπαρχον πόλεως. Ἔγραψε δὲ καὶ Λέων ὁ Ῥώμης περὶ τῶν ἐπιστρεφόντων Πελαγιανιστῶν, ὅπως ὀφείλουσιν ἐπιστρέφοντες δεχθῆναι, ὅτι ἐγγράφως αὐτῶν τὸ φρόνημα ἀναθεματίζοντες. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πρὸς Νεστόριον Κελεστίνου τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης ἐπιστολῇ ἡ κατ' αὐτῶν ἔγκειται διαβολή. Ἔγραψε δὲ ὁ αὐτὸς τοῖς ἐν Γαλλίαις ἐπισκόποις περί τε τῆς τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου πίστεως καὶ κατὰ τῶν ἀλαζονευομένων ἐπὶ τῇ τῆς αἱρέσεως ἐξουσίᾳ. Ἔγραψε δὲ καὶ Ἱερώνυμος πρεσβύτερος πρὸς Κτησιφῶντα κατὰ τῶν λεγόντων ἀπάθειαν ἤτοι κατὰ Πελαγίου. Οὗτος δὲ ὁ Πελάγιος μοναχὸς ἦν, μαθητὴν κτησάμενος τὸν Κελέστιον.

B Scripserunt vero et Theodosius, et Honorius imperatores contra eosdem hæreticos ad Aurelium episcopum. Post hæc etiam Constantinus (88), Placidiæ conjux, Valentiniani minoris pater, de Celestio hæretico in exsilium pellendo scripsit (89) decretum ad Volusianum urbis præfectum. Qui quidem Volusianus, sanctæ (90) Melaniæ patruus, cum gentibus quidem tunc sentiebat : at dum eum mors legatum Constantinopoli agentem invaderet, ad orthoxam fidem transiit, baptizatusque est a B. Proclo Constantinopolitano. Quo item tempore illam sanctam mulierem forte convenit, cum ipsa Hierosolymis in regiam urbem advenisset. Scripsit et Leo Romanorum Pont. de Pelagianistis conversis, oportere, si jam redeuntes recipi velint, scriptis tabulis errorem suum detestari. In epistola quoque Celestini Roman. Pontificis ad Nestorium, iidem hæretici reprehenduntur. Scripsit idem et ad Galliarum episcopos de fide B. Augustini, et contra eos, qui hæresis licentia nimis elati insolescerent. Scripsit etiam Hieronymus presbyter ad Ctesiphontem contra asserentes ἀπάθειαν (id est impassibilitatem (91) vel imperturbationem) seu contra Pelagium. Hic autem Pelagius monachus fuit, Celestium discipulum nactus.

ΝΔ'.

Ἑτέρα σύνοδος κατὰ τῆς Πελαγιανῆς καὶ Κελεστιανῆς αἱρέσεως.

Ἀνεγνώσθη *Κατὰ τῆς Πελαγιανῆς καὶ Κελεστιανῆς αἱρέσεως*, οὗ ἡ ἐπιγραφὴ, *Ἴσα πεπραγμένων* ἐν τοῖς δυτικοῖς ἐπισκόποις κατὰ τῶν Νεστοριανῶν δογμάτων. Ἐν ᾧ γέγραπται ὡς ἡ Νεστοριανὴ καὶ Κελεστιανὴ αἵρεσις ἡ αὐτή ἐστι. Φέρει δὲ καὶ μάρτυρα Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρείας, γράφοντα πρὸς Θεοδόσιον τὸν βασιλέα ὡς ἡ αὐτή ἐστιν αἵρεσις ἡ Νεστοριανὴ τῇ Κελεστιανῇ. Δῆλον δὲ, φησίν· οἱ μὲν γὰρ Κελεστιανοὶ περὶ τοῦ σώματος ἤτοι τῶν μελῶν τοῦ Χριστοῦ, τουτέστι τῆς Ἐκκλησίας, ἀποθρασύνονται ὅτι περ οὐχὶ ὁ Θεὸς, τουτέστι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὴν τε πίστιν αὐτοῖς καὶ πάντα τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν καὶ σωτηρίαν διαιρεῖ ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καθὼς βούλεται, ἀλλ' ὅτι περ ἡ κατατεταγμένη τοῦ ἀνθρώπου φύσις, ἡ διὰ τὴν παράβασιν καὶ τὴν

C

LIV.

Exemplar Actorum ab Occidentis episcopis contra Nestorianos, et Pelagianos.

Lectus est liber *Contra Pelagianam et Celestianam hæresim*, cujus hæc inscriptio : *Exemplar Actorum* (92) ab Occidentis episcopis adversus Nestoriana dogmata. Hic refert eamdem esse Nestorianam et Celestianam hæresim : testemque laudat Cyrillum Alexandrinum episcopum, 14*b* ad Theodosium imp. Nestorianam et Celestianam hæreses conspirare scribentem. Planum id est, inquit. Celestiani enim de corpore, seu membris Christi, hoc est de Ecclesia petulanter ista jactant : non Deum ipsum, id est Spiritum sanctum, fidem ipsis, omniaque ad vitam, pietatem et salutem necessaria ; D privatim dividere unicuique, prout velit, sed constitutam hominis naturam (quæ per transgressionem, et peccatum beatitudine excidit, atque a Deo separata,

VARIÆ LECTIONES.

[76] ἀβρίλιον ς. [77] ἔγραψε δὲ μετὰ ς. [78] post Οὐολοσιανὸν vulgo hæc addunt : οὗτος ἦν θεῖος τῆς ἁγίας Μελένης (μεθ' cod.) ἑλληνόφρων, ἐν δὲ τῷ ἀποθνήσκειν μεταθέμενος πρὸς τὸ ὀρθόδοξον καὶ φωτισθεὶς παρὰ τοῦ ἁγίου Πρόκλου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως· αὐτοῦ γὰρ εὑρέθη πρέσβις ἀποσταλείς, ὅτε καὶ τῇ ἁγίᾳ ἐνέτυχεν ἐξ Ἱεροσολύμων καταλαβούσῃ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, quæ in mg. habet A, a rc. manu addita.

NOTÆ.

(88) Constantius, ut jam alias notatum.

(89) Quod apud D. Baron. legitur, tom. V *Annal.* ad A. Ch. 4207, initio.

(90) Melaniæ, cujus Vita in *Metaphr.* ult. Janu. et Sur. tom. I.

(91) Ita hoc loco D. Hieron. reddidit tom. II.

(92) Ἰσαπεπραγμένων. Eadem forma, qua in tertia generali synodo, quæ Ephesi habita passim occurrit. Ἴσον γράμματος. Ἴσον ἀποφορίας, Ἴσον ὑπομνήματος, pro *exemplari*, aut *descriptio*.

Digitized by Google

morti tradita est) pro merito voluntatis uniuscujusque; Spiritum sanctum et appellare, et repellere. Nestoriani vero de ipso etiam corporis capite Christo, eadem sentire, et affirmare audent. Asserunt enim, quandoquidem nostræ Christus naturæ sit particeps factus, et Deus omnes homines similiter salvos fieri velit, unumquemlibet, etiam per arbitrii sui libertatem, proprium peccatum corrigere, et Deo dignum se facere. Quamobrem qui ex Maria sit editus, non esse Verbum, sed ex ea genitum, ob naturalis voluntatis dignitatem, habere verbum concomitans : cum sola ista nobilitate, et eadem appellatione communicet cum ratione filiationis.

A ἁμαρτίαν τῆς μὲν μακαριότητος ἐκπεσοῦσα καὶ τοῦ Θεοῦ χωρισθεῖσα, τῷ δὲ θανάτῳ παραδοθεῖσα, αὕτη κατὰ τὴν τῆς προαιρέσεως ἀξίαν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ προσκαλεῖται καὶ ἀπωθεῖται· οἱ δὲ Νεστοριανοὶ καὶ περὶ αὐτὴν τὴν τοῦ σώματος κεφαλὴν, τὸν Χριστὸν, τὴν αὐτὴν διάνοιαν καὶ τόλμαν ἔχουσι. Λέγουσι γὰρ ὅτι ἐπεὶ τῆς ἡμετέρας φύσεώς ἐστιν ὁ Χριστὸς, ὁ δὲ Θεὸς πάντας ἀνθρώπους ὁμοίως θέλει σωθῆναι καὶ οἰκείᾳ προαιρέσει [45 R.] ἕκαστον τὸ ἑαυτοῦ πταῖσμα ἐπανορθώσασθαι καὶ ἄξιον ἑαυτὸν αὐτοῦ [77] ποιῆσαι, διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ὁ Λόγος ὁ τεχθεὶς; ἀλλ' ὁ [77] γεννηθεὶς ἐκ Μαρίας διὰ τὴν τῆς φυσικῆς προαιρέσεως ἀξίαν εἶχεν ἑπόμενον τὸν λόγον, μόνῃ τῇ ἀξίᾳ καὶ τῇ ὁμωνυμίᾳ κεκοινωνηκὼς λόγῳ τῆς υἱότητος.

Porro hæc quidem Pelagiana, seu Celestiana hæresis, non in Oriente duntaxat viguit, sed etiam Occidentem pervasit, et Carthagine in Africa ab Aurelio atque Augustino deprehensa, et convicta, variisque publice conciliis damnata. Ejecti vero qui cum his sentirent, tanquam hæretici, extra Ecclesiam, temporibus episcoporum Theophili Alexandriæ, et Innocentii urbis Romæ, tam a Romanis, quam Africanis, cæterisque Occidentis episcopis. Attamen Pelagius hic, in ea synodo quæ in Palæstina (93) convenit, cui quatuordecim præsules intererant, absolutus est, cum alia quidem objectorum capitum, ut stulta, omnino abnegasset, atque damnasset, alia vero a se quidem dicta confessus esset, non eo tamen sensu, quo accusatores illa interpretarentur : at prout cum Ecclesiæ catholicæ doctrina conspirarent. Accusatores erant Neporus, et Lazarus, Gallici episcopi, **15**[a] qui quæstioni de illo habitæ non interfuere, ob alterius eorum invaletudinem veniam precati, ne se sisterent. Sic Augustinus (94) in iis quæ ad Aurelium Carthaginis episcopum scripsit, refert.

B Αὕτη μέντοι ἡ Πελαγιανὴ ἤτοι Κελεστιανὴ αἵρεσις ἤκμασεν ἐν τῇ ἀνατολῇ, διεδόθη δὲ καὶ ἐν τῇ δύσει. Καὶ ἐν μὲν τῇ Καρταγένῃ [78] τῆς Ἀφρικῆς διηλέγχθη καὶ ἐφωράθη ὑπό τε Αὐρηλίου καὶ Αὐγουστίνου, ἀπεκηρύχθη δὲ διαφόροις συνόδοις. Ἐξεβλήθησαν δὲ καὶ οἱ οὕτω φρονοῦντες τῆς Ἐκκλησίας ὡς αἱρετικοὶ ἐν τοῖς χρόνοις Θεοφίλου τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ Ἰνοκεντίου Ῥώμης ὑπό τε Ῥωμαίων καὶ Ἄφρων καὶ τῶν λοιπῶν δυτικῶν ἐπισκόπων. Ὁ μέντοι Πελάγιος ἐν Παλαιστίνῃ συνόδου συστάσης (τεσσαρεσκαίδεκα [80] δὲ τὴν σύνοδον ἐπλήρουν ἀρχιερεῖς) ἠθωώθη, τὰ μὲν τῶν κεφαλαίων παντελῶς ἐξαρνησάμενος ὡς μωρὰ καὶ ἀναθεματίσας, τὰ δὲ εἰρηκέναι μὲν φήσας, οὐχὶ δὲ ὡς οἱ κατήγοροι ἐξειλήφασι, συμφώνως δὲ μᾶλλον C τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Οἱ μέντοι κατηγοροῦντες αὐτοῦ Νέπορος ἦν καὶ Λάζαρος οἱ Γάλλοι ἐπίσκοποι, οἳ οὐδὲ παρεγένοντο ἐν τῇ ἐξετάσει αὐτοῦ, διὰ τὴν κάκωσιν θατέρου αὐτῶν τὴν παρουσίαν παραιτησάμενοι. Οὕτως Αὐγουστῖνος ἐν τοῖς πρὸς Αὐρήλιον τὸν Καρταγένης πάπαν διέξεισιν.

Post sancti Augustini mortem cœperunt quidam in clero impium illud dogma asserere ; male etiam loqui de Augustino, atque adeo convitiis incessere, tanquam arbitrii libertatem tollendam docuisset. Verum Celestinus pontifex Romanus, de sancto viro, et contra eos qui hanc hæresim resuscitarent, ejus oræ episcopis scribens (95), errorem nuper revocatum cohibuit. Cum temporis dein progressu D sectæ hujus homines per hæresis suæ abjurationem Ecclesiæ restituti essent, iterum malum ab illis principium sumpsit, ut Septimo episcopo renascens eadem lues, antequam longius serperet, fuerit reprimenda, datis ad Leonem (96); Romæ tum sedem apostolicam tenentem, litteris, qui Leo ferventi zelo

[21 H] Μετὰ μέντοι γε θάνατον τοῦ ἐν ἁγίοις Αὐγουστίνου ἤρξαντό τινες τῶν ἐν τῷ κλήρῳ τὸ μὲν δυσσεβὲς κρατύνειν δόγμα, κακῶς δὲ λέγειν Αὐγουστῖνον καὶ διασύρειν ὡς ἀναίρεσιν τοῦ αὐτεξουσίου εἰσηγησάμενον· ἀλλὰ καὶ Κελεστῖνος ὁ Ῥώμης ὑπέρ τε τοῦ θείου ἀνδρὸς καὶ κατὰ τῶν ἀνακινούντων τὴν αἵρεσιν τοῖς ἐγχωρίοις γράφων ἐπισκόποις, τὴν κινουμένην πλάνην ἔστησεν. Χρόνου δὲ παριόντος καὶ τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως διὰ τὸ ἀναθεματίσαι τὴν οἰκείαν αἵρεσιν τῇ Ἐκκλησίᾳ παραδεχθέντων, πάλιν ἐξ αὐτῶν ἀρχὴν ἐλάμβανε τὸ κακόν· ἀλλὰ Σέπτιμος ἐπίσκοπος ἀρχομένης τῆς λύμης ἐπέσχε τὴν φοράν, γράψας πρὸς Λέοντα τὸν Ῥώμης τηνικαῦτα προεδρεύοντα', ὃς διαπύρῳ ζήλῳ κατὰ τῆς δυσσεβείας ἠγωνίσατο. Μετ'

VARIÆ LECTIONES.

[77] αὐτοῦ A : αὐτὸς ς. [78] ἀλλ' ὅ] ἀλλ' ὅτι A. [79] χαρταγένη A, qui et infra χαρταγένης. [80] δεκατέσσαρες ς.

NOTÆ.

(93) Diospoli. V. D. Baron. tom. V, ad an. Ch. 415.

(94) Forte lib. *De gestis Pelagii*, cujus ipse meminit lib. II *Retract.* cap. 4. Verum is putatur intercidisse.

(95) Quæ Epist. exstat tom. VII B. Augustin.

(96) Ejus nominis primum.

Digitized by Google

οὐ πολὺ δὲ πάλιν ὥσπερ ἀναφύειν τῆς πικρᾶς ῥίζης ἀναισχύντουσης, ἐν τῇ Ῥώμῃ τινὲς ὑπὲρ τῆς αἱρέσεως ἐπαῤῥησιάζοντο· ἀλλὰ Πρόσπερός τις, ἄνθρωπος ὡς ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ, λιβέλλους κατ' αὐτῶν ἐπιδεδωκὼς ἀφανεῖς αὐτοὺς ἀπειργάσατο, ἔτι Λέοντος τοῦ προειρημένου τὸν Ῥωμαϊκὸν θρόνον ἰθύνοντος. Ἀνεθεματίσθη δὲ αὕτη ἡ αἵρεσις καὶ ἐν τῇ Ἐφεσίων ἁγίᾳ συνόδῳ. Ἀναθεματίζει δὲ καὶ Ἰωάννης ὁ Ἀλεξανδρείας ἐν τῇ πρὸς Γελάσιον τὸν Ῥώμης ἀπολογίᾳ οὐ μόνον τὴν Πελαγιανὴν αἵρεσιν, ἀλλὰ καὶ Πελάγιον καὶ Κελέστιον, καὶ ἔτι Ἰουλιανὸν, ὃς καὶ αὐτῶν ἐγνώσθη διάδοχος.

A contra impios depugnavit. Post non diu rursum veluti exsistere, atque enasci e mala radice impudenter cum cœpisset, Romæ etiam quidem pro hæresi libere locuti sunt ; quos Prosper, homo sane divinus (97), libellis adversus eos in vulgus editis, facile dissipavit, exstinxitque, Leone etiamnum, quem diximus, Romanam sedem gubernante. Hæc eadem hæresis anathemate item damnata est in sacra Ephesina synodo. Damnavit et Joannes Alexandrinus episcopus, in Apologia ad Gelasium urbis episcopum, non solum Pelagianam hæresim, verum etiam Pelagium ipsum, atque Celestium, una cum Juliano, qui in hac ipsis secta successisse deprehensus est.

ΝΕ'

Ἰωάννου τοῦ Φιλοπόνου κατὰ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς τετάρτης συνόδου.

Ἀνεγνώσθη Ἰωάννου τοῦ *Φιλοπόνου*, μᾶλλον δὲ *Ματαιοπόνου, κατὰ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς τετάρτης συνόδου*. Ἐν οἷς ἐστι τὴν μὲν φράσιν ὅμοιος [48R.] ἑαυτῷ, ὠθεῖν δὲ πειρᾶται ἀναισχύντως τὴν σύνοδον εἰς τὸ Νεστορίου φρόνημα, καὶ λέγει καταδέξασθαι τὴν σύνοδον τὸν ἀναθεματισμὸν Νεστορίου ἅτε μηδὲν ἡγουμένην εἰς ἄνθρωπον ἐξαμαρτεῖν ἐπινυρώσει δόγματος, ὃ καὶ αὐτὸς ὁ βαλλόμενος τῷ ἀναθέματι πάντων ὑπερετίμα[81] καὶ ἔστεργε, πρᾶγμα πλάττων καὶ τερατευόμενος, ὃ τῆς ἐκείνου φρενὸς καὶ τῆς ἀστηρίκτου γνώμης καθέστηκεν ἄξιον. Τοιαῦτα μὲν κατὰ ταύτης ματαιολογεῖ καὶ θρασύνεται, ἐν τμήμασι δὲ τέσσαρσι ποιεῖται τὴν ὅλην κατ' αὐτῆς κωμῳδίαν, οὐδὲν πιθανὸν ἢ διανοίας λέγων ἐχόμενον.

B C

Ἀνεγνώσθη δὲ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ Ἰωάννου ἄλλου, τὴν θρησκείαν Νεστοριανοῦ, *Κατὰ τῆς αὐτῆς ἁγίας τετάρτης συνόδου*. Οὗτός ἐστι ὁ Αἰγεάτης, δυσσεβὴς μὲν, καλλιεπὴς δὲ καὶ τῷ ἡδεῖ μετὰ τῆς σαφηνείας καὶ λαμπρότητος κεχρημένος.

LV.

Joannes Philoponus et Joannes Ægeates contra quartam synodum.

Lectus est liber Joannis Φιλοπόνου (98), aut potius Ματαιοπόνου [id est, *laboris amantis*, seu potius *amantis*,] *Adversus sacram et œcumenicam quartam synodum*. Hic stylo sui similis est (99). Impingere vero impudenter conatur ei synodo Nestorii sectam, atque ab illa hujus anathematismum receptum esse, quod nihil se putaret in hominem peccare quando dogma [ejus] sanciatur. Quod factum etiam ipse anathemati subjectus Nestorius omnibus rebus anteponat, adametque, hoc agendo, atque prodigiose fingendo, quod ejus ingenium mentisque instabilitatem deceat. Ac tales quidem hic scriptor nugas audacter jactitans, quatuor partibus totam comœdiam adversus synodum absolvit, re nulla fide digna, neque adeo sanæ mentis allata.

15*b* Lectus est in eodem volumine et Joannis alterius de secta Nestorii (1), *Contra eamdem sacram quartam synodum liber*. Cujus auctor Ægeatus ille est, impius quidem homo, cæterum verborum splendore ac suavitate, cum perspicuitate et claritate usus.

ΝϚ'.

Θεοδωρήτου Κύρου κατὰ τῶν αἱρέσεων.

Ἀνεγνώσθη Θεοδωρήτου Κύρου *κατὰ τῶν αἱρέσεων* τῶν ἀπὸ Σίμωνος ἀρξαμένων καὶ μέχρις ὧν ἐκεῖνος τὴν ἀκμὴν κατεῖληφε τὴν βλάστην προβαλλομένων[82]. Προσφωνεῖ ταῦτα Σπορακίῳ εἰς αἴτησιν τῆς τοιαύτης φιλοκαλίας καταστάντι. Κατέρχεται δὲ μέχρι Νεστορίου καὶ τῆς αἱρέσεως αὐτοῦ, ἄκρατον [22 H.] αὐτοῦ καταχέων τὸν ἔλεγχον. Πρόεισι δὲ καὶ μέχρι τῆς Εὐτυχιανῆς αἱρέσεως. Ἐν δὲ τῷ πέμπτῳ λόγῳ (τοσοῦτοι δὲ ὄντες τὸ βιβλίον τυγχάνουσι) τῶν θείων καὶ ὀρθῶν δογμάτων τὴν ἐπιτομὴν[83] ἐν παραθέσει ποιησάμενος πρὸς τὰς αἱρετικὰς ἀδολεσχίας, τὸ ἀσύγχυτον[84] αὐτῆς καὶ καθαρὸν ἐπιδεικνύει καὶ ἀμώμητον. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν σαφὴς καὶ ἀπέριττος.

D

LVI.

Theodoreti contra hæreses libri v.

Lectus Theodoreti *episcopi Cyri liber contra hæreses*, quotquot a Simone Mago ad ipsius usque jam confirmatam ætatem egerminarant. Dedicat hunc Sporacio postulanti talia audire : et pergit porro ad Nestorium, ejusque hæresim, cujus meram fundit reprehensionem ; ad ipsam quoque Eutychianam hæresim progrediens. In quinto vero libro (tot enim hocce conficiunt opus) divinorum rectorumque dogmatum epitome per comparationem cum hæreticorum fabulis facta, quam non confusum præ illis, sed sincerum, atque irreprehensibile catholicum dogma sit, demonstrat. Stylus huic perspicuus, minimeque redundans.

VARIÆ LECTIONES.

[81] περιετίμα ϛ. πράττων ϛ. [82] malim προβαλομένων, [83] ἐπιστολὴν corr. A : δ' ἐπιτομὴν ϛ. [84] ἀσύγχυτον] ἀσύγκριτον A.

NOTÆ.

(97) Quatuor, quos habes extremo tom. VII B. Aug.

(98) Consule D. Baron. tom. V *Annal.*

(99) Consule D. Baron. tom. IV *Annal.*

(1) Meminit sup. cod. 41.

Digitized by Google

LVII.

Appiani Alexandrini Historiæ Romanæ libri XXIV.

Lecta est Appiani *Romana historia*, (2) tribus quidem voluminibus, libri vero quatuor et viginti. Quorum primus de septem Regibus, Romulo, Numa Pompilio (3), Anco Hostilio, et altero Anco Marcio, Numæ nepote, Tarquinio, Servio Tullio (4), et Lucio Tarquinio agens, eorum opera, resque gestas continet. Horum regum primus, auctor licet urbis Romæ, ac conditor fuerit, et paterno potius animo, quam tyrannice imperaverit; cæsus tamen est, vel (ut aliis placet) disparuit. Alter, nihilo præcedente in imperando inferior, ac forte præstantior, vitam exacta ætate finivit. Tertius fulmine ictus est. Quartus morbo vita decessit. Quintus a pastoribus jugulatus periit. Sextus similiter cæsus, vitam morte commutavit. Septimus et urbe et regno ob tyrannidem exactus est. Inde soluto regno, ad consules imperium translatum. Hæc quidem primus liber complectitur: unde inscriptio, *Romanorum Regalis*. Secundus liber habet, quæ in reliqua Italia, excepta ea, quæ ad mare Ionium est, gesta sunt: ejus titulus: *Romanorum Italica*. Sequens liber Romanorum bella cum Samnitibus refert (quæ gens copiosa, expugnatuque difficilis, ut vix annis octoginta Romani bello subigere potuerint) quæque gentes cum illis bellum gesserint. Inscribitur: *Romanorum Samnitica*. Quartus vero, quod cum Gallis Romanorum bella referat, inscribitur: *Romanorum* **16***a Celtica*. Sic et reliqui ordine libri. Quintus, *Romanorum Sicula, et Insularis;* quod cum Siculis et Insulanis gesta commemoret. Sextus, *Romanorum Iberica*. Septimus, *Romanorum Hannibalica;* quod cum Hannibale Punicum bellum referat. Octavus, *Libyca, Punica et Numidica*. Nonus, *Romanorum Macedonica*. Decimus, *Romanorum Græca et Ionica*. Undecimus, *Romanorum Syriaca et Parthica*. Duodecimus, *Romanorum Mithridatica*. Et hactenus quidem quæ adversus exteras gentes Romanis edita facinora, bellaque gesta, narrantur; eademque hoc ordine per libros distributa sunt. Quæ vero inter se Romani tumultuantes bella gesserunt, deinceps libri commemorant, quorum inde titulus: *Civilium Bellorum primus, secundus, tertius*, et ordine ad nonum usque librum, qui in universum primus est et vicesimus. Liber autem vicesimus secundus, inscribitur *Ekatontaetia* (id est, annorum centuria.) Insequens liber, *Dacica*. Vicesimus quartus, *Arabica*. Atque ista universæ historiæ partitio est. Bellorum autem civilium libris ea primum continentur, quæ Marius et Sylla inter se

A

B

C

D

ΝΖ'.

Ἀππιανοῦ Ῥωμαικὰ ἐν βιβλίοις κδ'.

Ἀνεγνώσθη Ἀππιανοῦ *Ῥωμαϊκὴ ἱστορία*, ἐν μὲν τεύχεσι τρισὶ, λόγοις δὲ κδ'. Ὧν ὁ μὲν πρῶτος τόμος τῶν ἑπτὰ βασιλέων, Ῥωμύλου, Νουμᾶ Πομπιλίου, Ἄγκου Ὀστιλίου, καὶ Ἄγκου ἑτέρου τοῦ καὶ Μαρκίου, ἐπιγόνου Νουμᾶ, Ταρκυνίου[88], Ἐρουίου Τυλλίου, καὶ Ταρκυνίου Λευκίου τοῦ Ταρκυνίου, τούτων τῶν ἑπτὰ ἔργα τε καὶ πράξεις περιέχει. Ὧν ὁ πρῶτος κτίστης τε Ῥώμης καὶ οἰκιστὴς γεγονὼς, ἄρξας τε πατρικῶς μᾶλλον ἢ τυραννικῶς, ὅμως ἐσφάγη, ἢ ὡς ἄλλοι φασὶν, ἠφανίσθη. Ὁ δὲ δεύτερος οὐδὲν ἧττον βεβασιλευκὼς[86], εἰ μὴ καὶ μᾶλλον, τὸν ἑαυτοῦ βίον ἐτελεύτησε ζήσας[87]. Ὁ δὲ τρίτος ἐκεραυνώθη· νόσῳ δὲ τὸν βίον ὁ τέταρτος ὑπεξῆλθεν· ὁ δὲ πέμπτος ὑπὸ ποιμένων ἐσφάγη, καὶ ὁ ἕκτος ὁμοίως σφαγῇ κατέστρεψε[88] τὸν βίον. Ὁ δὲ ἕβδομος καὶ τῆς πόλεως καὶ τῆς βασιλείας παρανομῶν ἐξηλάθη· ἐξ οὗ τῆς βασιλείας καταλυθείσης εἰς τοὺς ὑπάτους τὰ τῆς ἀρχῆς μετετέθη. Ἃ μὲν οὖν[89] ὁ πρῶτος λόγος περιέχει, ταῦτά ἐστι· ἐπιγράφεται δὲ *Ῥωμαϊκῶν βασιλική*· ὁ δὲ δεύτερος τὰ εἰς τὴν ἄλλην[90] Ἰταλίαν χωρὶς τῆς παρὰ τὸν κόλπον τὸν Ἰόνιον[91]· οὗ ἡ ἐπιγραφὴ *Ῥωμαϊκῶν Ἰταλική*. Ὁ δὲ ἑφεξῆς περιέχει τὸν πρὸς τοὺς Σαυνίτας Ῥωμαίων πόλεμον, ἔθνος μέγα τε καὶ χαλεπὸν πολέμοις γεγονὸς, ὅπερ ἐν ἔτεσιν ὀγδοήκοντα Ῥωμαῖοι πολεμοῦντες μόλις ὑπηγάγοντο, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ ὅσα αὐτοῖς συνεμάχει ἔθνη· ἐπιγράφεται δὲ *Ῥωμαϊκῶν Σαυνιτική*. Ὁ δὲ τέταρτος, ἐπεὶ τὸν πρὸς Κελτοὺς[92] περιέχει Ῥωμαίων πόλεμον, ἐπιγράφεται *Ῥωμαϊκῶν* [49 ll.] *Κελτική*. Καὶ οἱ λοιποὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὁ μὲν πέμπτος *Ῥωμαϊκῶν Σικελικὴ καὶ νησιωτική*, ἐπεὶ πρὸς Σικελοὺς[93] καὶ νησιώτας· ὁ δὲ ἕκτος *Ῥωμαϊκῶν Ἰβηρική*· ὁ δὲ ἕβδομος *Ῥωμαϊκῶν Ἀννιβαϊκὴ*, ἐπεὶ τὸν πρὸς Ἀννίβαν[94] τὸν Καρχηδόνιον περιέχει πόλεμον, ὁ ὄγδοος *Ῥωμαϊκῶν Λιβυκὴ*[95], *Καρχηδονικὴ καὶ Νομαδική*· ὁ δὲ ἔνατος *Ῥωμαϊκῶν Μακεδονική*· ὁ δὲ δέκατος *Ῥωμαϊκῶν Ἑλληνικὴ καὶ Ἰωνική*· ὁ δὲ ἑνδέκατος *Ῥωμαϊκῶν Συριακὴ καὶ Παρθική*· ὁ δὲ δωδέκατος *Ῥωμαϊκῶν Μιθριδάτειος*. Καὶ τὰ μὲν πρὸς ἀλλοφύλους Ῥωμαίοις ἐπιδεδειγμένα ἔργα τε καὶ οἱ πόλεμοι[96] ἐν τούτοις καὶ οὕτω τυγχάνει τοῖς λόγοις ἐνταῦθα διηρημένα· ὅσα δὲ αὐτοὶ Ῥωμαῖοι πρὸς ἀλλήλους ἐστασίασαν καὶ ἐπολέμησαν, αἱ ἑφεξῆς βίβλοι δηλοῦσιν, ἐπιγραφὴν δεξάμεναι *ἐμφυλίων πρώτη*[97], *ἐμφυλίων δευτέρα*, καὶ ἑξῆς μέχρι τῆς ἐμφυλίων μὲν ἑνάτης, τῆς δὲ ὅλης ἱστορίας εἰκοστῆς πρώτης. Ὁ δὲ εἰκοστὸς δεύτερος λόγος ἐπιγράφεται *Ἑκατονταετία*, ὁ δὲ ἑφεξῆς *Δακικὴ*, καὶ ὁ[98] εἰκοστὸς τέταρτος *Ἀράβιος*[99].

VARIÆ LECTIONES.

[88] τοῦ Ταρκυνίου add. A. [86] βεβασιλευκὼς εὖ ει Casaubonus. [87] ζήσας, *deest annorum numerus* Hœschelius. [88] κατέτρεψε ς. [89] οὖν om. A. [90] τὰ εἰς τὴν] ταὐτά ἐστιν A: περιέχει τὰ εἰς τὴν ς. [91] Ἰώνιον ς. [92] κελτοὺς A: τοὺς κόλπους ς. [93] πρὸς τοὺς σικελοὺς ς. [94] ἀνίβατον κ. A. [95] λυδικὴ ς. [96] πολέμιοι A. [97] πρώτη — β A: πρῶτος — δεύτερος ς. [98] καὶ ὁ A: ὁ δὲ ς. [99] ἀῤῥάβιος ς.

NOTÆ.

(2) De qua et Suidas: eamdemque ad verbum pene descriptam e Plut. Vitis observarunt docti.

(3) Lege *Tullo*, ex Livio, Dionys. Halicarn. et aliis.

(4) Quod serva natus esset. Dionys. Halicarn. lib. IV.

Digitized by Google

Οὕτω μὲν τῆς ὅλης ἱστορίας ἡ διαίρεσις. Ἐμπερι- A belligerantes patrarunt. Deinde quæ Pompeius et
έχεται [23 II] δὲ τοῖς ἐμφυλίοις πρῶτον μὲν τὰ περὶ Julius Cæsar gesserunt, postquam etiam hi factio-
Μάριον καὶ Σύλλαν ἀλλήλοιν ἐκπολεμησάντοιν, ἔπ- nibus inter se contendere, prœliisque ingentibus
ειτα τὰ[1] περὶ Πομπήϊον καὶ Ἰούλιον τὸν Καίσαρα, confligere cœperunt; quando et fortuna Julio fa-
καὶ τούτοιν ἐς ἀλλήλους στασιασάντοιν καὶ μεγάλαις vens, terga dare ac fugere Pompeium adegit. Post
μάχαις προραγέντοιν, ὅτε καὶ ἡ τύχη πλέον Ἰουλίῳ ab Antonio et Octavio Cæsare, qui et Augustus
ῥοπὴν παρασχοῦσα ἐς νῶτα καὶ φυγὴν Πομπήϊον dictus, gesta cum Cæsaris Julii percussoribus, qua
ἔτρεψεν· ἐφεξῆς δὲ τὰ περὶ Ἀντώνιον[2] καὶ Ὀκτάϊον etiam tempestate plerique Romanorum illustres,
Καίσαρα, τὸν καὶ Αὔγουστον, πρὸς τοὺς ἀνδροφόν- indicta causa, ad mortem raptabantur. Denique et
ους τοῦ προτέρου Καίσαρος, καθ' ὃν καιρὸν καὶ quæ inter ipsos acciderunt, Antonium, inquam et
πολλοὶ τῶν ἐπισήμων Ῥωμαίων δίκης ἁπάσης χωρὶς Augustum, horrendis invicem bellis cum multorum
τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἀπήχθησαν· τελευταῖον δὲ ἃ ἐς ἀλ- exercituum strage confligentes: et si ab Augusto
λήλους συνέπεσεν[3], Ἀντώνιόν φημι[4] καὶ Αὔγουστον, tandem victoria stetit, qua etiam a sociis desertus
οἳ πολέμοις κρατεροῖς ἀλλήλους διεπολέμησαν, καὶ Antonius, in Ægyptum profligatus, ubi manum sibi
πολλῶν στρατοπέδων φθορὰν ἀνειργάσαντο, εἰ καὶ afferens, vitam abrupit. Quo item librorum belli
Αὐγούστῳ ὕστερον ἡ νίκη ἐμβλέψασα ἔρημον συμ- B civilis **16***b* ultimo Ægyptus describitur, ut in Ro-
μάχων εἰς Αἴγυπτον φυγάδα τὸν Ἀντώνιον ἤλασεν, manorum potestatem venerit: utque res Romana
ἐφ' ᾗς καὶ αὐτοχειρίᾳ τὸν βίον κατέστρεψεν. Ὅτινι in unius Augusti imperium reciderit.
τῶν ἐμφυλίων ὄντι λόγῳ[5] τελευταίῳ καὶ Αἴγυπτος δηλοῦται, ὡς ὑπὸ Ῥωμαίοις[6] ἐγένετο καὶ τὰ Ῥω-
μαίων ἐς μοναρχίαν καὶ Αὔγουστον ἐπανέδραμεν.

Ἄρχεται μὲν οὖν τῆς ἱστορίας ἀπὸ Αἰνείου τοῦ Historiæ totius initium ducitur ab Ænea, filio
Ἀγχίσου τοῦ Κάπυος· ὃς ἐν τῷ Τρωϊκῷ ἤκμασε[7] Anchisæ, filii Capyis, qui Trojano bello interfuit,
πολέμῳ, μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν τῆς Τρωίας ἔφυγε, Ilioque capto atque everso fugit, et variis jactatus
καὶ μετὰ μακρὰν πλάνην καταπλεῖ[8] ἔς τινα τῆς Ἰτα- erroribus, ad Italiæ quoddam littus se applicuit,
λίας αἰγιαλὸν, Λώρεντον ἐπικαλούμενον, ἔνθα καὶ quod Laurentum dictum; ubi et castra illius osten-
στρατόπεδον αὐτοῦ δείκνυται, καὶ τὴν ἀκτὴν ἀπ' ἐκεί- duntur, et ex ipso ora illa maritima Trojana nomi-
νου Τροίαν καλοῦσιν. Ἦρχε τότε Ἀβοριγίνων τῶν natur. Imperabat tum ibi Aboriginibus Italiæ popu-
τῇδε Ἰταλῶν Φαῦνος ὁ τοῦ Ἄρεως, ὃς καὶ ζεύγνυσιν lis Faunus, Martis filius: qui et Æneæ nuptum
Αἰνείᾳ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Λαουινίαν, καὶ γῆν δί- filiam suam Laviniam dedit, quadringentaque (5)
δωσιν ἐκ περιόδου σταδίων τετρακοσίων[9]. Ὁ δὲ πό- circum circa terræ stadia attribuit, ubi Æneas op-
λιν ἔκτισε[10], καὶ ἀπὸ τῆς γυναικὸς Λαουίνιον ἐπ- pidum ædificavit, quod ab uxoris Laviniæ nomine La-
ωνόμασε. Τρίτῳ δὲ ἔτει τοῦ Φαύνου τελευτήσαντος, C vinium vocavit. Tertio abhinc anno, exstincto
ἐκδέχεται τὴν ἀρχὴν ὁ Αἰνείας κατὰ τὸ κῆδος, καὶ Fauno, imperium nactus Æneas est, jure affinitatis;
τοὺς Ἀβοριγίνας ἀπὸ τοῦ κηδεστοῦ Λατίνου Φαύνου et Aborigenes ob affinitatem Latini Fauni Latinos
Λατίνους ἐπωνόμασε. Τρίτῳ δὲ ἔτει πάλιν διὰ Λαουι- nominavit. Tertio iterum anno a Rutulis populis
νίαν τὴν γυναῖκα ὑπὸ Ῥουτούλων τῶν Τυρρήνων, Tyrrheniæ propter Laviniam, illorum Regi antea
προμνηστευθεῖσαν αὐτῶν τῷ βασιλεῖ, ἀναιρεῖται πο- desponsam, bello tollitur Æneas; imperiumque
λέμου νόμῳ ὁ Αἰνείας, καὶ τὴν ἀρχὴν διεδέξατο Εὐ- Eurylcon suscepit, Ascanius cognominatus. Hic
ρυλέων, Ἀσκάνιος μετονομασθείς, ὃς ἐγεννήθη τῷ Æneæ ex Creusa Priami filia, quam in Ilio uxorem
Αἰνείᾳ ἐκ Κρεούσης [52 R.] τῆς Πριάμου, τῆς ἐν habuerat, filius fuit, etsi alii ex Lavinia natum illi
Ἰλίῳ γενομένης αὐτῷ γυναικός· οἱ δὲ ἐκ τῆς Λαουι- Ascanium ferunt, regni successorem. Mortuo dein
νίας Ἀσκάνιον αὐτῷ γεννηθῆναί φασι, τὸν διάδοχον Ascanio, quarto post anno quam Albam condiderat,
τῆς ἀρχῆς. Ἀσκανίου δὲ τελευτήσαντος ἔτει τετάρτῳ (etenim et hic oppidum condidit, quod Albam nomi-
μετὰ τὴν Ἄλβης οἴκισιν[11] (καὶ γὰρ καὶ οὗτος ἔκτισε navit, atque eo ex Lavinio coloniam deduxit) Syl-
πόλιν, Ἄλβην καλέσας, καὶ ἀπὸ Λαουινίας τὸν λαὸν vius regni habenas accepit: hujus Sylvii filium
μετῴκισεν) ἐκδέχεται τὴν ἀρχὴν Σιλούιος[12]. Καὶ D Æneam Sylvium faciunt, Æneæ dein filium Lati-
Σιλουίου παῖδα Αἰνείαν Σιλούιόν φασιν, Αἰνείου δὲ num Sylvium nominant: cujus filium Capyn, Ca-
Λατῖνον Σιλούιον, τοῦ δὲ Κάπυν, Κάπυος δὲ Κάπετον pyis vero Capetum fuisse aiunt, et Capeti Tiberi-
γενέσθαι, Καπέτου δὲ Τιβερῖνον, τοῦ δὲ Ἀγρίππαν[13], num, hujus rursum Agrippam, cujus Romulum
τοῦ δὲ Ῥωμύλον. Καὶ τόνδε[14] μὲν βληθῆναι κεραυνῷ· filium ferunt, fulmine sublatum, relicto filio Aven-
οὗ γενέσθαι παῖδα Ἀβεντῖνον, Ἀβεντίνου δὲ Πρόκαν tino, ex quo Procas. Hisce omnibus Sylvii memo-
γενέσθαι. Καὶ πᾶσι δὲ τὸν Σιλούιον ἐπώνυμον εἶναι. rant additum cognomentum. Procæ duo erant liberi;
Τῷ δὲ Πρόκᾳ δύο ἐγενέσθην υἱοὶ[15], πρεσβύτερος μὲν natu major Nemetor (6), minor Amulius dictus.

VARIÆ LECTIONES.

[1] ἔπειτα δὲ τὰ ς. [2] Ἀντωνῖνον καὶ ὅτι κατὰ Ἄβριον καίσ. ς. [3] συνέπεσον ς. [4] ante φημι cum A omisi τέ. [5] λόγων ὄντι ς. [6] Ῥωμαίους ς. [7] ἤκμαζε A. [8] κατέπλει A. [9] δίδωσι γῆν—σταδίων τριῶν ς. [10] πόλιν τε ἔκτισε — γυναικὸς λαουϊνίας λαουΐνιον ς. [11] οἴκισιν Hœschelius: libri οἴκησιν. [12] συλούϊος ς. [13] ἀγρόπαν A. [14] τόνδε A : τὸν ς. [15] υἱώ ς.

NOTÆ.

(5) Lego τετρακοσίων.

(6) Vulgo *Numitor*.

Digitized by Google

Cum major natu patris morte regnum hæreditate suscepisset, junior vi et per nefas illi ademit, fratrisque filium Egestum sustulit, filiam vero Rheam Sylviam sacerdotem, ne qua liberorum spes esset, fecit. Et Nemetorem quidem, **17***a* licet frater vitæ insidiaretur, morum comitas, multaque modestia periculo exemit: at Rheam, quod contra sacerdotii legem peperisset, Amulius, ut puniret, comprehendit, duos vero filios ex ea natos in vicinum fluvium, cui Tiberis nomen est, præcipitandos pastoribus tradidit. Liberorum nomen Romus, et Romulus (7), ab Ænea per matrem genus trahentes. Incertum enim parentem detestati, Æneæ magis nomine gloriabantur.

Auspicatur ergo, uti diximus, historiam ab Ænea, obiter ad hos usque progressus, sed a Romulo urbis conditore accurate singula persecutus, perducit ad Augustum, imo, sparsim saltem, et in transcursu, usque ad Trajanum.

Appianus hic genere Alexandrinus fuit, Romæque initio causas egit: mox dignus habitus qui imperatorum nomine provinciam administraret. Stylus illi tenuis, ac minime redundans: sed historiam quoad ejus fieri potest, veram texit, et militaris disciplinæ, si quis alius, enarrator est. Oratione dejectos militum animos erigere, et ardentiores mitigare, affectusque exprimere, ac si quid aliud imitari dicendo licet, optime novit. Floruit autem Trajani et Adriani temporibus.

A Νεμέτωρ, νεώτερος δὲ Ἀμούλιος. Λαβόντος δὲ τοῦ πρεσβυτέρου παρὰ τοῦ πατρὸς τελευτῶντος τὴν ἀρχὴν, ὁ νεώτερος ὕβρει καὶ βίᾳ κατέσχεν ἀφελόμενος. Καὶ τὸν μὲν [24 H.] παῖδα τοῦ ἀδελφοῦ Ἔγεστον κτείνει, τὴν θυγατέρα δὲ Ῥέαν Σιλουίαν[16] ἱέρειαν, ἵνα ἄπαις διαμείνῃ, καθίστησι[17]· τὸν μέντοι Νεμέτορα τῆς εἰς τὸ σῶμα ἐπιβουλῆς[18] ἡ τῶν ἠθῶν ἐξεῖλκε[19] πραότης καὶ ἡ πολλὴ ἐπιείκεια. Ἀλλ' ἡ Σιλουία ἔκυε παρὰ τὸν νόμον, καὶ τὴν μὲν Ἀμούλιος ἐπὶ κολάσει συνελάμβανε, δύο δὲ παῖδας ἐκ τῆσδε γενομένους ποιμέσιν ἔδωκεν, εἰς τὸν πλησίον ποταμὸν ἐμβαλεῖν τὰ βρέφη· Θύβρις ἦν ὄνομα τῷ ποταμῷ, Ῥῶμος δὲ καὶ Ῥωμύλος οἱ παῖδες, ἐξ Αἰνείου ἕλκοντες μητρόθεν τὸ γένος· τὸ γὰρ τοῦ φύντος[20] ἄδηλον[21].

B Ἄρχεται μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, ἡ ἱστορία ἐν ἐπιδρομῇ ἀπὸ Αἰνείου ἄχρι τῶν παίδων· ἀπὸ δὲ Ῥωμύλου τοῦ οἰκιστοῦ λεπτομερῶς ἅπαντα διεξιοῦσα[22] κάτεισι μέχρι τοῦ Σεβαστοῦ, σποράδην δὲ καὶ ἐξ ἐπιδρομῆς καὶ ἕως Τραϊανοῦ.

Οὗτος δὲ ὁ Ἀππιανὸς τὸ μὲν γένος ἦν Ἀλεξανδρεύς, ἐν Ῥώμῃ δὲ τὰ πρῶτα δίκαις συνηγόρει, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλέων ἐπιτροπεύειν ἠξιώθη. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν ἀπέριττος καὶ ἰχνὸς, τὴν δὲ ἱστορίαν, ὡς οἷόν τ' ἐστὶ, φιλαλήθης, καὶ στρατηγικῶν διὰ τῆς ἱστορίας μεθόδων, εἰ καί[23] τις ἄλλος, ὑποφήτης, ἐπᾴραί τε λόγοις τεταπεινωμένον φρόνημα στρατοῦ καὶ διαπραῦναι φλεγμαῖνον καὶ πάθος δηλῶσαι καὶ εἴ τι ἄλλο λόγοις ἐκμιμήσασθαι ἄριστος. Ἤκμασε δὲ ἐν τοῖς χρόνοις Τραϊανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ.

LVIII.

Arriani Parthica, Bithynica, et alia.

Lecti sunt Arriani (8) *Parthicorum* libri septemdecim. Hic item omnium optime res gestas (9) Alexandri regis Macedonum conscripsit. Aliud item opus in gratiam Bithyniæ patriæ (hinc enim natus est) composuit, *Bithynicorum* titulo. Ediderat et ab Alanis gesta; quem librum *Alanicam* inscripsit. In primo illo opere bella a Parthis et Romanis gesta refert, ductu atque auspiciis Trajani imperatoris. Vult Parthos a Scythis originem ducere: Macedonum autem imperium excussisse, cum pridem servitutem serviissent, Persis una rebellantibus, hac potissimum de causa. Arsaces et Teridates fratres erant Arsacidæ, ex filio Arsacæ Phriapita geniti. Hi Phereclem ab Antiocho rege (quem deum cognomento appellabant) ejus oræ Satrapam constitutum, quod altero fratrum abuti per vim fœde conaretur, contumeliam non ferentes, necarunt; **17***b* consciis etiam aliis quinque. Gentem itaque Macedonum pellentes, imperium ipsi abripuerunt, magnamque

ΝΗ'.

Ἀρριανοῦ Παρθικά.

Ἀνεγνώσθη Ἀρριανοῦ *Παρθικὰ* ἐν βιβλίοις ιζ'. οὗτος δὲ συντάττει πάντων ἄμεινον καὶ τὰ κατὰ Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα, ἔτι δὲ καὶ ἄλλην πραγματείαν, τὰ πάτρια τῆς Βιθυνίας, ἐξ ἧς καὶ αὐτὸς ἔφυ, ἐπιγράψας τὸ βιβλίον *Βιθυνιακά*· συγγράφεται δὲ καὶ τὰ κατὰ Ἀλανοὺς, ἣν ἐπέγραψεν *Ἀλανικήν*. Διέρχεται δὲ ἐν ταύτῃ[24] τῇ πραγματείᾳ τοὺς πολέμους, οὓς ἐπολέμησαν Ῥωμαῖοι καὶ Πάρθοι Ῥωμαίων αὐτοκράτορος ὄντος Τραϊανοῦ. Φησὶ δὲ τὸ Πάρθων γένος Σκυθικὸν, ἀποστῆναι δὲ τῆς τῶν Μακεδόνων ἐπικρατείας, ἅμα Περσῶν καταστραφέντων πάλαι δουλωθὲν, δι' αἰτίαν τοιαύτην. Ἀρσάκης καὶ Τηριδάτης ἦστην ἀδελφὼ Ἀρσακίδαι, τοῦ υἱοῦ Ἀρσάκου τοῦ Φριαπίτου ἀπόγονοι. Οὗτοι Φερεκλέα τὸν ὑπὸ[25] Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως (θεὸν αὐτὸν ἐπίκλην ὠνόμαζον), [53 R.] ἀλλ' οἵ γε Ἀρσακίδαι τὸν ὑπὸ Ἀντιόχου σατράπην αὐτῶν[26] τῆς χώρας καταστάντα Φερεκλέα, ἐπεὶ τὸν ἕτερον τῶν ἀδελφῶν ἐπείρασε βιασάμενος, οὐκ ἐνεγκόντες τὴν

VARIÆ LECTIONES.

[16] σερουΐαν στ. [17] καθίστησι καὶ τὸν στ. [18] σῶμα τοῦ ἀδελφοῦ ἐπιβουλῆς στ. [19] ἐξεῖλε corr. A. [20] φύσαντος Schweighæuserus, sed et infra p. R 680, 31 παῖς καὶ ὁ φύς. cf. p. 165, 16. 173, 53. 613, 37. [21] post ἄδηλον quæ adiebantur, βδελυττόμενον τοὺτῳ μᾶλλον ἐγκαυχώμενοι ἦσαν, om. ACE. [22] διεξιοῦσα καὶ κάτ. A. [23] καὶ add. B. [24] αὐτῇ A. [25] ἀπὸ A. [26] αὐτῶν A: αὐτῆς στ.

NOTÆ.

(7) Vulgo *Remus*.

(8) Nicomediensem facit hunc scriptorem Suidas in Arriano, quem lege.

(9) Libris VIII, qui hodieque exstant. Octavus tamen peculiari titulo *Indica* inscribitur. Vide inf. cod. 91.

Digitized by Google

ὕβριν ἀνεῖλόν τε τὸν ὑβρίσαντα, καὶ ἑτέροις πέντε τὴν πρᾶξιν ἀνακοινωσάμενοι καὶ τὸ ἔθνος Μακεδόνων [37] ἀπέστησαν, καὶ καθ' ἑαυτοὺς ἦρξαν, καὶ ἐπὶ μέγα δυνάμεως ἦλασαν, ὡς καὶ Ῥωμαίοις ἀντιῤῥόπους μάχας θέσθαι, ἐνίοτε δὲ καὶ μεθ' ἑαυτῶν τὴν νίκην ἔχοντας τοῦ πολέμου ἀπελθεῖν. Πάρθους δέ φησιν ἐπὶ Σεσώστριδος τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέως καὶ Ἰανδύσου τοῦ Σκυθῶν ἀπὸ τῆς σφῶν χώρας Σκυθίας εἰς τὴν νῦν μετοικῆσαι· οὓς ὁ Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ Τραϊανὸς κατὰ κράτος ταπεινώσας ὑποσπόνδους ἀφῆκεν, αὐτὸς αὐτοῖς τὸν βασιλέα καταστησάμενος.

A sunt potentiam consecuti; ut et cum Romanis æquo sæpe Marte contenderint, interdum etiam victoria bello potiti superiores discesserint. Narrat ad hæc Parthos Sesostridis Ægyptiorum regis tempore, et Jandusi Scytharum, ex Scythia in eum, quem nunc tenent, locum demigrasse: quibus Trajanus Romanorum imp. per vim fractis, fœdere icto, regem constituit.

Οὗτος ὁ Ἀρριανὸς φιλόσοφος [25 H.] μὲν ἦν τὴν ἐπιστήμην, εἷς τῶν ὁμιλητῶν Ἐπικτήτου, κατὰ δὲ τοὺς χρόνους Ἀδριανοῦ καὶ Ἀντωνίνου τοῦ Πίου καὶ Μάρκου τοῦ Ἀντωνίνου ἐγνωρίζετο· ἐπωνόμαζον δὲ αὐτὸν Ξενοφῶντα νέον. Διὰ δὲ τὸ τῆς παιδείας ἐπίσημον ἄλλας τε πολιτικὰς ἀρχὰς ἐπιστεύθη, καὶ εἰς τὸ τῶν ὑπάτων ἀνέβη τέλος. Ἔγραψε δὲ βιβλία καὶ ἕτερα, τῶν μὲν *Διατριβῶν Ἐπικτήτου* τοῦ διδασκάλου ὅσα ἴσμεν βιβλία ὀκτὼ, τῶν δὲ *Ὁμιλιῶν* τοῦ αὐτοῦ Ἐπικτήτου βιβλία δώδεκα. Ἰσχνὸς δὲ τὴν φράσιν ἐστὶ καὶ μιμητὴς ὡς ἀληθῶς Ξενοφῶντος. Φασὶ δὲ αὐτὸν καὶ ἕτερα γράψαι, ἃ οὔπω εἰς ἡμετέραν ἀφίκετο γνῶσιν. Δῆλον δὲ ὡς οὐδὲ ῥητορικῆς σοφίας τε καὶ δυνάμεως ἀπελείπετο [38].

B Hic Arrianus, professione philosophus, unus in Epicteti familiaribus, Adriani, et Antonini Pii, et Marci Antonini imperatorum temporibus viguit; et ob singularem doctrinam (novi Xenophontis cognomentum adeptus) cum alios in republica magistratus gessit, tum ad ipsum quoque consulatum aliquando pervenit. Scripsit et alia volumina: *Dissertationum Epicteti* præceptoris (10), quos novimus, libros octo: *Sermonum* vero ipsius Epicteti libros duodecim. Exilis illi dicendi character, et revera Xenophontis imitator est. Alia item scripsisse ferunt; quæ tamen ad manus meas nondum pervenerunt. Certum sane illud, rhetoricæ nequaquam sapientiæ ac facultatis imperitum fuisse.

ΝΘ'.

Σύνοδος ἡ κατὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰωάννου παρανόμως συστᾶσα.

Ἀνεγνώσθη συνόδου τῆς παρανόμως κατὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου συγκροτηθείσης, ἐν ᾗ ὑπῆρχον κατάρχοντες Θεόφιλός τε ὁ [39] Ἀλεξανδρείας, Ἀκάκιος ὁ Βεροίας [40], Ἀντίοχος ὁ Πτολεμαΐδος, καὶ ὁ Σεβηριανὸς Γαβάλων, καὶ Κυρῖνος ὁ Καλχηδόνος [41], οἱ τὰ μάλιστα δυσμενῶς ἔχοντες πρὸς τὸν ἄνδρα. Οἳ ἅμα πάντα, καὶ κριταὶ καὶ κατήγοροι καὶ μάρτυρες ἦσαν. Ἐν ὑπομνήμασι δὲ ταῦτα [42] ἐπράχθη ιγ' [43]· ἀλλὰ τὰ μὲν δυοκαίδεκα κατὰ τοῦ ἁγίου, τὸ δὲ τρισκαιδέκατον περιέχει τὰ κατὰ Ἡρακλείδου τοῦ εἰς Ἔφεσον ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντος, ὥπερ οὐδὲ τὴν καθαίρεσιν ἴσχυσαν τελειῶσαι, ἑτέρων τινῶν κωλυσάντων. Ὁ δὲ κατήγορος Ἡρακλείδου τῆς Μαγνήτων πόλεως ἐπίσκοπος ἦν ὀνόματι Μακάριος. Ὁ δὲ τοῦ μακαρίου Ἰωάννου προφανὴς ἐχθρὸς καὶ πρῶτος κατήγορος Ἰωάννης ὁ διάκονος αὐτοῦ ἦν. Κατηγόρει δὲ τοῦ Χρυσοστόμου ὅτι τε αὐτὸν ἠδίκησεν, ἀφορίσας αὐτὸν, διότι τὸν οἰκεῖον παῖδα Εὐλάλιον ἔτυψε· δεύτερον δὲ, ὅτι Ἰωάννης τις μοναχὸς ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦ Χρυσοστόμου ἐτυπτήθη, ὡς φησι, καὶ ἐσύρη καὶ μετὰ τῶν δαιμονώντων ἐσιδη-

LIX.

Synodus [*ad Quercum* (11)] *illegitima, contra B. Joannem Chrysostomum.*

C Lectum est illegitime coactum adversus sanctum Joannem Chrysostomum conciliabulum: cui præsides adfuerunt Theophilus Alexandriæ, Acacius Berrhœæ (12), Antiochus Ptolemaidis (13), Severianus Gabalorum, et Cyrinus Chalcedonis (14), episcopi: qui, infesto in illum animo cum essent, simul omnia et judices, et accusatores, et testes erant. Tredecim hæc actionibus peracta: duodecim quidem contra sanctum Chrysostomum, tertiadecima contra Heraclidem, quem Ephesiis ille ordinarat episcopum: hujus tamen depositionem validam reddere, aliis nonnullis prohibentibus, minime potuerunt. Heraclidæ accusator Macarius quidam nomine fuit, Magnetum episcopus; beati Joannis vero palam hostis, primusque accusator Joannes, ejus diaconus. Accusat hic primo Chrysostomum actione illatæ sibi injuriæ; quod se ejecisset 18a ob domesticum puerum Eulalium pulsatum. Alterum erat crimen quod Joannes (15) quidam monachus jubente Chrysostomo verberatus esset, ut ait, ac raptatus, ferreaque catena dæ-

D

VARIÆ LECTIONES.

[37] ἔθνος τῶν Μακεδ. ς. [38] ἀπελίπετο A. [39] ὁ post τε add. A. [40] βερρόλας ς. [41] Χαλκηδόνος ς. [42] ταῦτα A : αὐτὰ ς. [43] ιγ' A : δέκα πρὸς τοῖς τρισίν ς.

NOTÆ.

(10) Hodie quatuor duntaxat libros Arriani in Epicteti *Enchiridio* legimus.

(11) Locus erat trans mare, sic vocatus, Ruffini suburbium, inquit Pallad. Helenopolitanus episcopus, αὐτόπτης rerum B. Chrysostomi primusque descriptor.

(12) Excitatum hujus in Joannem odium refert Palladius, quod cum venisset in urbem, honesto careret hospitio.

(13 *Quorum facinora* (inquit Chrysost. in sua ad pseudosynod. epist. apud Pallad.) *sæculi quoque theatra canunt.* Vide Pallad. atque Niceph.

(14) Illuic a Deo immissam postea pœnam, lege apud Niceph. c. 14, sub fin.

(15) De iis fortassis unus, qui Longos fratres accusaturi, ab Theophilo submissi fuerant. De quibus Pallad.

Digitized by Google

moniacorum more astrictus. Tertium, quod pretiosarum rerum magnam vim divendidisset. Quartum crimen, quod marmora S. Anastasiæ, quæ Nectarius illi ecclesiæ marmoribus ornandæ reliquerat, ipse vendidisset. Quintum, quod per contumeliam appellet clericos viles, corruptos, suis usibus sponte paratos, triobolaresque. Sextum, quod sanctum Epiphanium delirum et parvulum dæmonium appellarit. Septimum, quod Severiano (16) calumniam struxisset, incitatis contra eum decanis (17). Octavum, quod sycophantiis plenum librum in clerum conscripsit. Nonum, quod totius cleri habito conventu, tres diaconos citarit, Acacium, Edaphium, et Joannem, et quasi humerale ipsius furati essent, accusarit; quærens, utrum et ad alium illud usum aliquem cepissent. Decimum, quod Antonium sepulcrorum violatorem convictum, episcopum ordinarit. Undecimum, quod Joannem comitem in tumultu militari ipse prodiderit. Duodecimum, quod neque incedens ad templum, neque ingrediens, Deum precatus sit. Decimum tertium, quod sine altari diaconorum et presbyterorum ordinationes fecerit. Decimum quartum, quod una ordinatione quatuor simul episcopos crearit. Decimum quintum, quod mulieres suscipiat (18), solus cum solis, aliis omnibus foras emissis. Decimum sextum, quod hæreditatem a Thecla relictam, per Theodulum vendiderit. Decimum septimum, quod Ecclesiæ reditus nemo noverit quo abeant. Decimum octavum, quod Sarapionem (19) accusatum, causamque etiam tum dicentem, presbyterum ordinarit. Decimum novum, quod communicantes cum orbe universo (20), ipsius voluntate inclusos, et in custodia mortuos, contempserit, ut ne corpora quidem ipsorum sepulturæ mandanda curarit. Vicesimum, quod injuria sanctissimum Acacium affecerit, et ne ad colloquium quidem ipsum admiserit. Vicesimum primum, quod Porphyrium presbyterum Eutropio, ut in exsilium pelleret, tradiderit. Vicesimum secundum, quod item Berenium sacerdotem contumeliis multis male acceptum dediderit (21). Vicesimum tertium, quod illi soli balneum succendatur, et ubi laverit, Sarapion claudat labrum, ita ut alius nemo lavet. Quartum et vicesimum, quod sine testibus **18***b* multos ordinarit. Quintum et vicesimum, quod solus (22) edat,

A ροφόρησε· τρίτον, ὅτι τὰ κειμήλια [84] πλῆθος πολὺ διέπρασε· τέταρτον, ὅτι τὰ μάρμαρα τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, ἃ [85] Νεκτάριος εἰς μαρμάρωσιν τῆς ἐκκλησίας ἐναπέθετο, οὗτος διέπρασε· πέμπτον, ὅτι τοὺς κληρικοὺς ἀτίμους καὶ διεφθαρμένους καὶ αὐτοπαραχρήτους [86] καὶ τριοβολιμαίους ὑβρίζει· ἕκτον, ὅτι τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον λῆρον ἐκάλει [87] καὶ δαιμονιάριον· ἕβδομον, ὅτι κατὰ Σεβηριανοῦ συσκευὴν ἐποιήσατο, [56 R.] κινήσας κατ' αὐτοῦ τοὺς δεκανούς· ὄγδοον, ὅτι καὶ κατὰ τοῦ κλήρου συκοφαντικὸν βιβλίον κατεσκεύασεν· ἔννατον, ὅτι συγκροτήσας συνέδριον παντὸς τοῦ κλήρου ἔστησε τρεῖς διακόνους, Ἀκάκιον, Ἐδάφιον, Ἰωάννην, κατηγορήσας ὡς τὸ μαφόριον [88] αὐτοῦ κλέψαντας, λέγων Μὴ καὶ εἰς ἄλλο τι αὐτὸ ἔλαβον; δέκατον, ὅτι Ἀντώνιον ἐλεγχθέντα τυμ-

B βωρύχον ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον· ἑνδέκατον, ὅτι Ἰωάννην τὸν κόμητα ἐν τῇ στάσει τῶν στρατιωτῶν αὐτὸς κατεμήνυσεν· δωδέκατον, ὅτι οὔτε προῖὼν ηὔξατο εἰς τὴν ἐκκλησίαν οὔτε εἰσιών· τρισκαιδέκατον, ὅτι ἄνευ θυσιαστηρίου χειροτονίας διακόνων καὶ πρεσβυτέρων ἐποίησε· τεσσαρεσκαιδέκατον, ὅτι ἐν μιᾷ χειροτονίᾳ [26 H.] τέσσαρας ἐπισκόπους ἐποίησε· πεντεκαιδέκατον, ὅτι δέχεται γυναῖκας μονοπρόσμονα [89], πάντας ἐκβάλλων [89a] ἔξω· ἑξκαιδέκατον, ὅτι τὴν κληρονομίαν τὴν ἀπὸ [90] Θέκλας καταλειφθεῖσαν πέπρακε διὰ Θεοδούλου· ἑπτακαιδέκατον, ὅτι τὰ προσόδια τῆς Ἐκκλησίας οὐδεὶς οἶδε ποῦ ἀπῆλθεν· ὀκτωκαιδέκατον ὅτι Σαραπίωνα ὑπὸ ἔγκλημα ὄντα πρεσβύτερον ἐχειροτόνησεν· ἐννεακαιδέκατον, ὅτι τοὺς κοινωνικοὺς τῆς οἰκουμένης κατὰ γνώμην αὐτοῦ

C ἐγκλεισθέντας [καὶ τελευτήσαντας ἐν τῇ φυλακῇ ὑπερεῖδε, καὶ οὐδὲ προπέμψαι [91] τὰ σκηνώματα αὐτῶν κατηξίωσεν [92]· εἰκοστὸν, ὅτι τὸν ἁγιώτατον Ἀκάκιον ὕβρισε καὶ οὔτε λόγου μετέδωκεν αὐτῷ· εἰκοστὸν πρῶτον, ὅτι Πορφύριον τὸν πρεσβύτερον παρέδωκεν Εὐτροπίῳ ἐξορισθῆναι· εἰκοστὸν δεύτερον, ὅτι καὶ Βενέριον [93] πρεσβύτερον παρέδωκε μεθ' ὕβρεως πολλῆς· εἰκοστὸν τρίτον, ὅτι αὐτῷ μόνῳ λουτρὸν ὑποκαίεται, καὶ μετὰ τὸ λούσασθαι αὐτὸν Σαραπίων ἀπολύει [94] τὴν ἔμβασιν, ὥστε ἄλλον τινὰ μὴ λούεσθαι· εἰκοστὸν τέταρτον, ὅτι πολλοὺς ἁμαρτύρως ἐχειροτόνησεν· εἰκοστὸν πέμπτον, ὅτι μόνος ἐσθίει ἀσώτως, ζῶν Κυκλώπων βίον· εἰκοστὸν ἕκτον ὅτι αὐτὸς κατηγορεῖ, αὐτὸς μαρτυρεῖ, αὐτὸς ἀποφαίνεται (καὶ ὅῆλον ἐκ

D τῶν περὶ Μαρτύριον τὸν πρωτοδιάκονον, καὶ ἐκ τῶν περὶ Προαιρέσιον, φασὶ, τὸν Λυκίας ἐπίσκοπον)· εἰκο-

VARIÆ LECTIONES.

[84] τῶν κειμηλίων A. [85] ἃ] ἃ ὁ ς. [86] αὐτοπαρακλήτους mg. editorum. [87] ἀπεκάλει ς. [88] ὠμοφόριον ς. [89] μόνας πρὸς μόνας ς. [89a] ἐκβαλὼν ς. [90] ἀπὸ] præstat ὑπό. [91] προπέμψαι post αὐτῶν ponit ς. [92] ἠξίωσεν ς. [93] Βερένιον ς. [94] ἀποκλείει mg. edd.

NOTÆ.

(16) De quo vide Niceph. lib. XIII, cap. 9, sub fin, et Georg. Alexand. infr. cod. 96.

(17) Δεκανοὶ, S. Epiphan. lib. III extremo contra hæres. f., οἱ τὰ σώματα περιστέλλοντες τῶν κοιμωμένων. Et Novel. 69, qui cum ἀκολούθοις, καὶ ἀσκητρίαις, καὶ κανονικαῖς κάμνουσι περὶ τὴν τῶν λειψάνων ἐκφοράν.

(18) Olympiadem atque Nicetam, et alias beato Joanni ministrantes intelligit.

(19) Vide Socratem lib. VII.

(20) Τοὺς κοινωνικοὺς τῆς οἰκουμένης, quos sequentis libelli c. 10, κοινωνικούς τῆς Ἐκκλησίας, id est, καθολικοὺς, Isaacius vocat. Illos nempe dicit a Theophilo submissos Catholicæ communionis monachos, Longorum fratrum, velut Origenistarum accusatores. Certum id ex Palladio, et Georg. Alex. infr. cod. XCVI.

(21) Berrhœensem episc.

(22) Causas affert Georg. Alexand. in vita inf. cod. XCI.

Digitized by Google

στὸν ἕβδομον, ὅτι γρόνθον ἔδωκε Μέμνονι ἐν τοῖς Ἀποστόλοις, καὶ ῥέοντος τοῦ αἵματος ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ προήνεγκε τὰ μυστήρια· εἰκοστὸν ὄγδοον, ὅτι ἐν θρόνῳ ἀποδύεται καὶ ἐνδύεται καὶ πάστιλον [48] τρώγει· εἰκοστὸν ἔννατον, ὅτι καὶ χρήματα τοῖς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονουμένοις ἐπισκόποις δίδωσιν, ἵνα δι' αὐτῶν καταπονῇ τοῦ κλήρου.

A intemperanter Cyclopum vitam degens. Vicesimum sextum, quod idem ipse accuset, idemque testis sit, ac judex. Planum id esse ex illis, quæ cum Martyrio archidiacono, et cum Proæresio Lyciæ episcopo gesta referantur. Vicesimum septimum, quod pugno (23) contuderit Memnonem in Apostolorum sacra æde, et sanguine ex ore ipsius manante, nihilominus eucharistiæ obtulerit mysteria. Vicesimum octavum, quod in throno exuitur et induitur, et pastillum (24) edit. Vicesimum nonum, quod episcopis a se ordinatis pecunias largiatur, ut per illos laboribus clerum opprimat.

Τὰ μὲν κατὰ [46] τοῦ ἁγίου κεφάλαια ταῦτα· ἐκεῖνος δὲ τέταρτον προσκληθεὶς οὐ παρεγένετο, δηλοποιήσας τοῖς προσκαλουμένοις, ὅτι « Εἰ τοὺς προφανεῖς ἐχθροὺς ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν κρινόντων παραστέλλετε [47] ἕτοιμός εἰμι καὶ παραγενέσθαι, καὶ ἀπολογεῖσθαι, εἴ τίς τί μου κατηγορεῖ· εἰ δὲ τοῦτο ποιεῖν οὐ βούλεσθε, ὁσάκις ἂν ἀποστείλητε, οὐδὲν πλέον ἀνυσθήσεται. » Ἐξήτασαν δὲ, ὡς ἐνόμισαν, ἐκ τῶν κεφαλαίων τούτων τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον, εἶτα ἤρξαντο περὶ Ἡρακλείδου καὶ Παλλαδίου τοῦ Ἑλενουπόλεως τῶν ἐπισκόπων ἐξετάζειν· καὶ ἐπέδωκε [48] λίβελλον πάλιν ὁ μοναχὸς Ἰωάννης, οὗ ὁ διάκονος Ἰωάννης ἐν ταῖς κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου κατηγορίαις ἐμνήσθη, ἐγκαλῶν κατὰ Ἡρακλείδου ὅτι Ὠριγενειαστής ἐστι, [57 R.] καὶ ὅτι κλέπτης ἐφωράθη ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης, ἱμάτια τοῦ διακόνου Ἀκυλίνου κλέπτων, καὶ ὅτι αὐτὸν, φησὶν, ὁ ἐπίσκοπος Ἰωάννης τοιοῦτον ὄντα εἰς Ἔφεσον ἐχειροτόνησεν. Ἐνεκάλει [49] δὲ καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Χρυσοστόμου, ὡς πολλὰ κακὰ παθὼν χάριν τῶν Ὠριγενειαστῶν διὰ Σαραπίωνος καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκείνου [50]. Εἶτα τούτων ἐξετασθέντων ἐξητάσθη πάλιν τὸ ἔννατον κεφάλαιον τῶν ἐγκλημάτων, εἶτα τὸ εἰκοστὸν ἕβδομον.

Ilæc accusationis in sanctum virum capita sunt : qui quidem quartum appellatus non comparuit, citantibus (25) respondens : « Si apertos hostes judicum ordine submoveritis, præsto, inquit, sum, meque sistam; ut si quis me accusarit, causam dicam : sin id facere detrectaveritis, quoties citabitis, nihil proficietis. » Examinarunt itaque, ut putabant, horum omnium caput primum ac secundum. Hinc cœperunt in Heraclidem, et Palladium Helenopolis (26), episcopos ambos, conquirere : et Joannes monachus (cujus Joannes diaconus [27] in suis beati Chrysostomi accusationibus memineraat) libellum itidem porrexit, accusans Heraclidem quod Origenista esset, et Cæsareæ Palæstinæ in furto deprehensus fuisset, Aquilini diaconi vestimenta furatus; et quamvis talis esset, inquit, Joannes episcopus Ephesiorum eum episcopum ordinavit. Accusat præterea ipsum Chrysostomum, quod multa Origenistarum causa adversa passus sit a Sarapione, quodque hunc ille a se miserit. Horum itaque cognitione peracta, inquisitum deinceps est in caput nonum accusationum, mox in vicesimum septimum.

Εἶτα πάλιν κατηγόρησεν Ἰσαάκιος [51] ἐπίσκοπος τοῦ Ἡρακλείδου ὡς Ὠριγενειαστοῦ καὶ ὡς μὴ παραδεχθέντος [27 H.] Ἐπιφανίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ μήτε εἰς εὐχὴν μήτε εἰς συνεστίασιν. Ἐπέδωκε δὲ ὁ αὐτὸς Ἰσαάκιος καὶ λίβελλον κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου, περιέχοντα ταῦτα· πρῶτον, περὶ τοῦ πολλάκις μνημονευθέντος Ἰωάννου τοῦ μοναχοῦ, ὅτι ἐδάρη διὰ τοὺς Ὠριγενειαστὰς καὶ ὅτι ἐσιδηροφόρησε· δεύτερον, ὅτι ὁ μακάριος Ἐπιφάνιος διὰ τοὺς Ὠριγενειαστὰς Ἀμμώνιον, Εὐθύμιον, Εὐσέβιον, καὶ Ἡρακλείδην, καὶ Παλλάδιον οὐκ ἠθέλησε κοινωνῆσαι· τρίτον, ὅτι τὴν φιλοξενίαν ἀθετεῖ, μονοσιτίαν ἐπιτηδεύων· τέταρτον, ὅτι ἐπ' ἐκκλησίας λέγει τράπεζαν Ἐριννύων πεπλη-

Postea rursum Isaacius (28) episcopus Heraclidem accusat ut Origenistam, minimeque susceptum a sanctissimo Epiphanio, neque in precationis, neque in ciborum communionem. Protulit et idem Isaacius libellum contra Chysostomum, hæc fere continentem : Primum, de Joanne monacho, sæpius jam nominato, quod propter Origenistas vapulasset, et ferro vinctus fuisset. Secundum, quod beatus Epiphanius propter hos Origenistas (29), Ammonium, Euthymium, Eusebium, Heraclidem, et Palladium, communicare cum illo noluisset. Tertium, 19a, quod hospitalitatem, solus quotidie cibum capiens, desereret. Quartum, quod in Ecclesia dicat, men-

VARIÆ LECTIONES.

[48] παστίλον ς. [46] μὲν οὖν κατὰ ς. [47] παραστείλετε A. [48] ἀπέδωκε ς. [49] ἐγκαλεῖ. [50] post ἐκείνου cum A omisi ἀπέστειλεν. [51] Ἰσάκιος A, et p. 18 a 29 Ἰσάκιον.

NOTÆ.

(23) Γρόνθον ἔδωκε, συγκαμπτομένων τῶν δακτύλων, ut describit Theophylact. et vet. gloss. reddit pugnum.

(24) Post divinorum mysteriorum perceptionem addit Niceph. lib. XIII, cap. 9, ex Palladio et aliis. Propter sputum nimirum. Idemque cæteris suasisse tradunt, qui B. Chrysost. res scripserunt.

(25) Discrepat nonnihil B. Joannis responsio, quæ est apud Niceph. lib. XIII, cap. 15 ext.

(26) Cujus insignis ille Dialogus in manibus de B. Chrysost. vita.

(27) Supra cap. 2.

(28) D. Baron. ad annum Christi 405, tom V. legit hic *Acacius episcopum Heraclidem*, etc. Fortassis Isaacius ille monachus, quem una cum Theophilo Alexandriam venisse refert Niceph. lib. XIII, c 17. Pallad. eumdem *Syrulum circumforaneum*, falsorum monachorum ducem appellat.

(29) Omittit fortassis Dioscorum, quartum in Longis fratribus, adcenscre, quod is ante synodum inchoatam mortuus esset, teste Niceph. lib. XIII, c. 15. De quibus etiam inf. c. 96 circa med.

Digitized by Google

sam esse furiarum plenam. Quintum quod in Ecclesia se ita jactet : *Depereo, insanio* (30). Sextum, oportuisse illum interpretari, quænam illæ furiæ essent ; et quid sit, *Depereo, insanio ;* has enim Ecclesia voces ignorat. Septimum, quod licentiam peccantibus præbeat, sic docens : « Si iterum peccasti, pœniteat iterum : et quoties peccaveris, veni ad me, ego te sanabo (31). » Octavum, quod in Ecclesia docens blasphemet, Christum orantem ideo non esse auditum, quod non ut oportet, orasset. Nonum, quod ad seditionem populum concitaret (32), etiam adversus synodum. Decimum, quod ex gentibus quosdam, qui Christianos valde afflixissent, suscepisset, et in Ecclesia haberet, atque defenderet (33). Undecimum, quod aliorum invadat (34) provincias, ordinetque ibidem episcopos (35). Duodecimum, quod episcopos injuria afficiat et ἐκπιδγάτους (36), domo sua pelli jubeat. Decimum tertium, quod clericos inusitatis injuriis contumeliisque affecerit. Decimum quartum, quod aliorum deposita vi rapuerit. Decimum quintum, quod sine conventu, præterque cleri mentem, ordinet. Decimum sextum, quod (37) Origenistas receperit : communicantes (38) vero cum Ecclesia monachos, etsi commendatitias litteras afferrent, in carcerem conjectos non dimiserit : quin et in eo morientes, ne inviserit quidem. Decimum septimum, quod aliena mancipia nondum manumissa, imo et accusata, episcopos ordinarit. Decimum octavum, quod ipsum hunc Isaacium male sæpe multarit.

Harum accusationum primum caput, quod id antea (ut rebantur) examinatum esset, excutere noluerunt ; at in secundum et septimum inquisitum. Mox tertium quoque accusationis a Joanne diacono factæ caput examinatur. In eo capite Arsacius archipresbyter (38*), qui ipsi Chrysostomo successit, et Atticus presbyter (39), nescio quo modo testes adhibiti, contra beatum Chrysostomum testimonium dixerunt ; ut et Elpidius presbyter. Idem, et cum ipsis etiam Acacius presbyter, in quartum criminationis caput testati sunt. Postquam ita excussa fuere hæc, prædicti presbyteri, ac præter eos Eudæmon et Onesimus, sententiam

A ρωμένην· πέμπτον, ὅτι καυχᾶται ἐπ' ἐκκλησίας [52] λέγων· *Ἐρῶ, μαίνομαι*, καὶ [53] ὅτι ὀφείλει ἑρμηνεῦσαι τίνες εἰσὶν Ἐριννύες, καὶ τί ἐστι τὸ λέγειν, *Ἐρῶ, μαίνομαι* · ἡ γὰρ Ἐκκλησία οὐκ οἶδε ταῦτα · ἕκτον [54], ὅτι ἄδειαν παρέχει τοῖς ἁμαρτάνουσι, διδάσκων, « Ἐὰν πάλιν ἁμάρτῃς [55], πάλιν μετανόησον, καὶ ὁσάκις ἂν ἁμάρτῃς, ἐλθὲ πρός με, καὶ ἐγώ σε θεραπεύσω · » ἕβδομον [56], ὅτι βλασφημεῖ ἐπ' ἐκκλησίας, λέγων ὅτι ὁ [57] Χριστὸς προσευξάμενος οὐκ εἰσηκούσθη, ἐπεὶ μὴ δεόντως προσηύξατο· ὄγδοον [58], ὅτι τοῖς λαοῖς ὑποβάλλει στασιάζειν [59] κατὰ τῆς συνόδου · ἔνατον [60], ὅτι Ἕλληνας πολλὰ κακὰ τοῖς Χριστιανοῖς διαθεμένους ὑπεδέξατο καὶ ἔχει ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ προΐσταται αὐτῶν · δέκατον ὅτι ἐπιβαίνει ἀλλοτρίαις ἐπαρχίαις καὶ χειροτονεῖ ἐπισκόπους · ἑνδέκατον, ὅτι ὑβρίζει [61]

B τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἐκπιγγάτους κελεύει ἐκβληθῆναι τῆς οἰκίας αὐτοῦ · δωδέκατον, ὅτι τοὺς κληρικοὺς ξέναις ὕβρεσιν ὑβρίζει· τρισκαιδέκατον, ὅτι παραθήκας ἀλλοτρίας ἥρπασε βίᾳ · τεσσαρεσκαιδέκατον ὅτι ἄνευ συνεδρίου καὶ παρὰ γνώμην τοῦ κλήρου ποιεῖ τὰς χειροτονίας · πεντεκαιδέκατον, ὅτι τοὺς μὲν Ὠριγενειαστὰς ἐδέξατο, τοὺς δὲ κοινωνικοὺς τῆς Ἐκκλησίας μετὰ συστατικῶν ἐλθόντας γραμμάτων καὶ ἐν τῇ φυλακῇ βληθέντας οὐκ ἐξείλετο, ἀλλὰ καὶ ἀποθανόντας ἐν αὐτῇ οὐδ' ὅλως [62] ἐπεσκέψατο· ἑξκαιδέκατον [63], ὅτι δούλους ἀλλοτρίους μήπω ἐλευθερωθέντας, ἀλλὰ καὶ διαβεβλημένους ἐχειροτόνησεν ἐπισκόπους · ἑπτακαιδέκατον, ὅτι αὐτὸν τοῦτον Ἰσαάκιον πολλὰ παρ' αὐτοῦ συνέβη κακωθῆναι.

C

Τούτων οὖν τῶν κατηγοριῶν τὸ μὲν πρῶτον ἅτε δὴ προεξετασθὲν, ὡς ἐνόμιζον, οὐκέτι ἐξητάσθη, τὸ δὲ δεύτερον ἐξητάσθη καὶ τὸ ἕβδομον. Εἶτα ἐξητάσθη πάλιν τὸ τρίτον ἔγκλημα τῶν ὑπὸ τοῦ διακόνου Ἰωάννου ἐπιδοθέντων. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ κεφαλαίῳ καὶ Ἀρσάκιος ὁ πρωτοπρεσβύτερος, ὁ αὐτὸν τὸν Χρυσόστομον διαδεξάμενος, καὶ Ἀττικὸς ὁ πρεσβύτερος οὐκ οἶδ' ὅπως μάρτυρες ἔστησαν καὶ τοῦ ἁγίου κατεμαρτύρησαν· καὶ Ἐλπίδιος δὲ ὁ πρεσβύτερος. [60 R.] Οἱ αὐτοὶ δὲ κατεμαρτύρησαν, καὶ σὺν αὐτοῖς καὶ ὁ πρεσβύτερος Ἀκάκιος, ἐπὶ τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ. Τούτων οὖν ἐξετασθέντων αὐτοί τε οἱ προειρημένοι πρεσβύτεροι, καὶ Εὐδαίμων ἔτι καὶ Ὀνήσιμος, ἤτοι νο-

D

VARIÆ LECTIONES.

[52] ἐκκλησίᾳ ς. [53] καὶ A : ἕκτον ς. [54] ἕκτον A : ἑβδομον ς. [55] ἁμαρτάνῃς ς. [56] ἑβδομον A : ὄγδοον ς. [57] ὅτι εἰ ὁ A. [58] ὄγδοον A : ἔνατον ς. [59] στασιάζειν καὶ κατὰ ς. [60] ἔνατον A : δέκατον ς. [61] ὅτι ὑβρίζει — δωδέκατον om. A. [62] οὐδ' ὅλως A : οὐκ ς. [63] ἐκκαιδέκατον ς.

NOTÆ.

(30) Quædam exempl. hæc verba superiori cap. 5, continenter adjungunt.

(31) Socrat. lib. VI. cap. 21, Vide B. Basil. *De pœnit.* et S. Epiphan. *Contra Novat.*

(32) Lege Niceph. lib XIII, cap. 16 et 17.

(33) Ἐνδέκατον in Græco legendum.

(34) Niceph. lib. XIII, cap. 9.

(35) Hoc cap. in Baron. *Annal.* lib. desideratur.

(36) Repræsento vocem ignotam atque inauditam, si quis forsitan aliquid ex ea recte exscripat.

(37) Longos fratres intelligit.

(38) Ad accusandos Longos, a Theoph. Constantinop. missus, ut ex Palladio constat, et Georg. Alexand. inf. cod. XCVI.

(38*) Nicephorus eum suis depingit coloribus, lib. XIII, cap. 28.

(39) Idem puto, qui Arsacio successit, de quo Niceph. supr. c. 29.

Digitized by Google

το ἐπιταχῦναι τῇ ἀποφάσει, καὶ πρῶτος τῆς συνόδου Παῦλος ὁ Ἡρακλείας ἠξίωσεν ἅπαντας ἀποφήνασθαι. Καὶ ἀπεφήναντο τὴν τοῦ ἁγίου, ὡς ἔδοξαν [61] ἑαυτοῖς, καθαίρεσιν, ἀρξαμένου [28 H.] Γυμνασίου ἐπισκόπου καὶ τελευτήσαντος Θεοφίλου τοῦ Ἀλεξανδρείας, οἱ πάντες τὸν ἀριθμὸν τεσσαράκοντα πέντε. Εἶτα ἐγράφη τῷ κλήρῳ Κωνσταντινουπόλεως, ὡς δῆθεν ἀπὸ συνόδου, περὶ τῆς τοῦ ἁγίου καθαιρέσεως· ἀνηνέχθη καὶ τοῖς βασιλεῦσιν [62]. Ἐπεδόθησαν ἔτι καὶ λίβελλοι τρεῖς, παρὰ Γεροντίου, παρὰ Φαυστίνου, παρὰ Εὐγνωμονίου, οἳ ἔλεγον ἑαυτοὺς ἀδίκως ὑπὸ Ἰωάννου καθῃρῆσθαι. Ἐγένετο καὶ ἀντιγραφὴ βασιλικὴ πρὸς τὴν σύνοδον· ἐν οἷς καὶ ἡ [63] δωδεκάτη πρᾶξις. Ἡ δὲ τρισκαιδεκάτη, ὡς ἐῤῥήθη [67], ἔχει τὰ περὶ Ἡρακλείδην τὸν Ἐφέσου ἐπίσκοπον.

A

B

Ξ'.

Ἡροδότου ἱστορικοὶ λόγοι θ'.

Ἀνεγνώσθη Ἡροδότου *Ἱστοριῶν* λόγοι θ', κατὰ ἀριθμὸν καὶ ἐπωνυμίαν τῶν ἐννέα Μουσῶν. Ἰωνικῆς δὲ διαλέκτου κανὼν ἂν οὗτος [68] εἴη, ὡς Ἀττικῆς Θουκυδίδης. Κέχρηται δὲ μυθολογίαις καὶ παρεκβάσεσι πολλαῖς, δι' ὧν αὐτῷ ἡ κατὰ διάνοιαν γλυκύτης διαῤῥεῖ, εἰ καὶ πρὸς τὴν τῆς ἱστορίας κατάληψιν καὶ τὸν οἰκεῖον αὐτῆς καὶ κατάλληλον τύπον ἐνίοτε ταῦτα ἐπισκοτεῖ, οὐκ ἐθελούσης τῆς ἀληθείας μύθοις αὐτῆς ἀμαυροῦσθαι τὴν ἀκρίβειαν, οὐδὲ πλέον τοῦ προσήκοντος ἀποπλανᾶσθαι ταῖς παρεκβάσεσιν.

Ἄρχεται δὲ τῆς ἱστορίας ἀπὸ τῆς Κύρου βασιλείας, τοῦ πρώτου Περσῶν βασιλεύσαντος, ὅθεν τε ἔφυ καὶ ὅπως ἐτράφη τε καὶ ηὐξήθη καὶ ἐβασίλευσε· καὶ κάτεισι μέχρι τῆς Ξέρξου βασιλείας καὶ τῆς κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἐπελάσεως καὶ τῆς φυγῆς τῆς ἐκεῖθεν. Τέταρτος δέ ἐστιν ἀπὸ Κύρου Ξέρξης· δεύτερος γὰρ Καμβύσης καὶ τρίτος Δαρεῖος. Ὁ γὰρ μεταξὺ Σμέρδις [69] ὁ Μάγος οὐκ ἀριθμεῖται τούτοις, ἅτε δὴ τύραννος καὶ οὐ προσήκουσαν αὐτῷ ἀρχὴν δόλῳ καὶ ἀπάτῃ ὑπελθών. Δαρείου δὲ διάδοχος ὁ υἱὸς Ξέρξης, ἐφ' οὗ ἡ ἱστορία καταλήγει, οὐδὲ μέχρι τέλους τῆς αὐτοῦ προελθοῦσα βασιλείας. Ὁ δὲ Ἡρόδοτος ἐν αὐτοῖς τούτοις ἤκμασε τοῖς χρόνοις, ὡς ἄλλοι τε καὶ ὁ Σικελιώτης Διόδωρος ἱστορεῖ. Λέγεται δὲ ἀναγινωσκομένης αὐτῷ τῆς ἱστορίας κομιδῇ νέον ὄντα παρὰ τῷ πατρὶ Θουκυδίδην ἀκοῦσαι καὶ δακρῦσαι· τὸν δὲ Ἡρόδοτον ἀποφήνασθαι « Ὡς εἴη ὁ παῖς, ὦ Ὄλουρε, ὁ σὸς, ὀργῶσαν ἔχων τὴν φύσιν πρὸς μαθήματα. »

C

D

ΞΑ'.

Αἰσχίνου λόγοι γ', ἐπιστολαὶ θ'.

Ἀνεγνώσθη [70] Αἰτχίνου οἱ *τρεῖς λόγοι*, ὁ *Κατὰ Τι-*

LX.

Herodoti Halicarnassei Historiarum libri IX.

Leguntur *Historiarum* Herodoti libri novem, numero et nomine totidem Musarum. Hic Ionicæ dialecti norma esse queat, ut Atticæ Thucydides. Fabulas adhibet, crebrasque digressiones, per quas sensus ipsi atque sententiæ dulcedo flait: quanquam pro historiæ modo, proprioque ipsius, et conveniente charactere, hæc ipsa interdum obscuritatem pariant, recusante veritate fabulis suam obfuscari accurationem, aut plus æquo a re proposita scriptorem digredi.

Auspicatur historiam a Cyri imperio, qui primus Persarum regnum tenuit, unde natus, quomodoque educatus creverit, atque regnarit: et pertingit ad usque Xerxis imperium, ejusque contra Athenienses expeditionem ac fugam. Quartus vero a Cyro rex fuit Xerxes: nam secundus Cambyses erat, et tertius Darius. Qui enim interjectus est Smerdis Magus, his non annumeratur, quod tyrannus fuerit, sibique minime debitum regnum, dolo malo ac fraudibus occupavit. Darii successor, Xerxes filius fuit, in quem historia desinit (42), neque ad regni ejus finem usque progressa, quia his temporibus Herodotus ipse floruit, ut inter cæteros et Diodorus Siculus testatur. Thucydidem (43) ferunt cum adolescens admodum apud patrem astans, hunc suam Historiam recitantem audiret, illacrymasse, Herodotumque de illo subjecisse : « Quam est tuus filius, Olure, ardenti ad discendum ingenio ! »

LXI.

Æschinis orationes III *et epistolæ* IX (44).

20*a* Leguntur Æschinis *orationes tres*, *contra*

VARIÆ LECTIONES.

[61] ἔδοξεν ς. [62] βασιλεύουσι ς. [63] ἡ post καὶ add. A. [67] ἐῤῥέθη ς. [68] οὗτος ἄν ς. [69] Σμέρδης. [70] ἀνεγνώσθησαν ς.

NOTÆ.

(40) Propterea, opinor, quod patriarcha soleret ab Heracleæ metropolita ep. manus impositionem accipere quia Byzantium in hujus episcopatu olim fuit, auctore Curopalat. *De offic. Constantinop.*

(41) De quo Niceph. lib. XIII, c. 9, initio.

(42) In pugna ad Mycalen, et Sesti oppugnatione scribendi finem fecit, inquit Diod. lib. XI *Biblioth.*

(43) Suid. in Thucyd. et Marcellinus in Vita ejusdem.

(44) Est et altera Æschinis Vita inf. cod. CCLXIV, ex Plutarchi opusculo decem Græciæ oratorum, si ejus modo est, quam cum hac componere pretium operæ fuerit. De hoc aliisque nominis ejusdem Suidas quoque exscripsit aliqua.

Digitized by Google

Timarchum, quæ princeps est orationum ejus, A et *Falsæ legationis*. Tertia vero et ultima *Contra Ctesiphontem*. Tres enim duntaxat legitimas esse hasce ferunt : epistolas vero novem (45). Quamobrem nonnulli orationes ejus *Gratias* nominarunt, cum ob orationis gratiam tum a numero Charitum; *Musas* vero epistolas dixerunt, a numero novem Musarum. Circumfertur et ejus alia oratio, *Deliaca lex* inscripta; quam tamen Cicilius (46) non recipit, sed ad alterum Æschinem Atheniensem (47), ejus æqualem, hanc orationem, ut partum, refert.

Æschines hic unus est in decem Græciæ oratoribus : qui accusatus aliquando a Demosthene male obitæ legationis, damnatus ideo non est, quod Eubulus, homo popularis, cui subservierat aliquando Æschines, Demosthenem una oppugnans, tantum B effecerit, ut antequam dicendi finem Demosthenes fecisset, judices exsurgerent. Post vero cum reprehendisset Æschines decretum (48), ac si contra legem scriptum esset, quod ex Ctesiphontis sententia (49), Demosthenis bono scriptum fuerat; et multam ipse sibi præfinivisset, ni contra legem scriptum esse ostenderet : hoc non ostenso, ut promiserat, patria cessit. Quare ad Alexandrum (50) Philippi filium in Asia belligerantem fugere animum induxit; sustinuit tamen, audito ejus obitu, et cognito plenos esse turbarum successores. Ad Rhodum igitur adnavigavit, in eaque diutius hærens insula, pueros docuit. Mirantibus vero auditoribus, hærentibusque, tantus orator cum esset, quomodo a Demosthene victus cessisset : « Si, C inquit, bestiam ipsam (Demosthenem nimirum feram appellans) audissetis, non utique hæsitaretis (51). » Fertur ibi primus et fictiones, et quas ferunt declamationes, illo in otio composuisse. Senex demum e Rhodo in Samum migravit, fatisque concessit. Obscuris natus est parentibus; patre quidem Atrometo, matre vero Glaucothea sacerdote (52). Fratres duos habuit, Aphobetum et Philocharin. Initio, tertiarum (53) partium histrionem egit (54), ut erat vocalis : deinde tabellio senatui fuit; post vero non diu ad rempublicam se contulit : fuitque Athenis Atticis Philippicarum partium studiosus; qua etiam de causa a Demosthene

μάρχου, ὅς ἐστι καὶ πρῶτος τῶν αὐτοῦ λόγων, καὶ ὁ *Παραπρεσβείας*. τρίτος δὲ καὶ [71] τελευταῖος ὁ *Κατὰ Κτησιφῶντος*. Τρεῖς γὰρ μόνους αὐτοῦ φασι [72] γνησίους εἶναι, καὶ ἐννέα ἐπιστολάς· διὸ τοὺς μὲν λόγους αὐτοῦ τινες *Χάριτας* ὠνόμασαν διά τε τὸ χαρίεν τοῦ λόγου καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν Χαρίτων, *Μούσας* δὲ τὰς ἐπιστολὰς [61 R.] διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐννέα Μουσῶν. Φέρεται δὲ αὐτοῦ καὶ ἄλλος λόγος, ὁ *Δηλιακὸς νόμος*· οὐκ ἐγκρίνει δὲ αὐτὸν ὁ Καικίλιος [73], ἀλλ' Αἰσχίνην ἄλλον σύγχρονον τοῦδε Ἀθηναῖον τὸν πατέρα εἶναι τοῦ λόγου φησίν.

Οὗτος ὁ Αἰσχίνης εἷς ἦν τῶν δέκα ῥητόρων. Κατηγορηθεὶς δὲ παραπρεσβείας ὑπὸ Δημοσθένους οὐχ ἑάλω, ἅτε δὴ Εὐβούλου τοῦ δημαγωγοῦ, ᾧ ὑπηρέτησε, συναγωνισαμένου αὐτῷ κατὰ Δηλιακὸς ἐν τῷ παρασκευάσαι τοὺς δικαστὰς ἀναστῆναι ἔτι τοῦ Δημοσθένους λέγοντος. Ὕστερον δὲ κατηγορήσας τοῦ ψηφίσματος ὡς παρανόμου, ὃ κατὰ Κτησιφῶντος ἔγραψε Δημοσθένης, καὶ ὁρίσας τὸ πρόστιμον [29 H.] αὐτὸς ἑαυτῷ, ἐὰν μὴ δείξῃ παράνομον, μὴ δείξας [74] ὡς [75] ὑπέσχετο ἐξέπεσε τῆς πατρίδος. Καὶ πρὸς μὲν Ἀλέξανδρον τὸν Φιλίππου ἐν Ἀσίᾳ στρατεύοντα φεύγειν ὁρμηθεὶς ἐπεσχέθη, τὸν ἐκείνου θάνατον ἀκούσας καὶ μεστοὺς θορύβων τοὺς ἐκείνου μαθὼν διαδόχους, εἰς Ῥόδον δὲ πλεύσας κατέμεινε χρόνον, ἐν ᾧ τοὺς νέους ἐπαίδευε. Θαυμαζόντων δὲ τῶν ἀκροατῶν, καὶ ἀπορούντων ὅπως τοσαύτην ἔχων δύναμιν τοῦ γράφειν ὑπὸ Δημοσθένους ἡττήθη, ἔφη· « Εἰ ἠκούσατε τοῦ θηρίου ἐκείνου (θηρίον καλῶν τὸν Δημοσθένην), οὐκ ἂν ὑμῖν τοῦτο ἠπόρητο. » Λέγεται δὲ οὗτος πρῶτος ἐκεῖσε σχολάζων τὰ πλάσματα καὶ τὰς λεγομένας μελέτας συνθεῖναι. Γηράσας δὲ ἀπὸ Ῥόδου εἰς Σάμον μετέστη, κἀκεῖ τελευτᾷ. Ἦν δὲ πατρὸς μὲν Ἀτρομήτου, μητρὸς δὲ Γλαυκοθέας τῆς ἱερείας, ἀσήμου γένους· ἀδελφοὺς δὲ εἶχε δύο, Ἀφόβητον καὶ Φιλόχαριν. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἠριταγωνίστει μεγαλόφωνος ὤν, ἔπειτα ἐγραμμάτευε τῇ βουλῇ, καὶ κατ' ὀλίγον ἐπὶ τὸ δημαγωγεῖν προῆλθε. Τῆς δὲ τῶν Φιλιππιζόντων ἐν Ἀθήναις μοίρας ἦν· διὸ καὶ διεπολιτεύετο Δημοσθένει. Διακοῦσαι δὲ αὐτὸν Πλάτωνος καὶ Ἀντιαλκίδᾳ φασὶ μαθητεῦσαι, καὶ εἶναί [76] τι καὶ ἑκατέρου δεῖγμα διὰ τῶν Αἰσχίνου λόγων [77], τὸ μέγεθος τῶν ὀνομάτων καὶ τὴν σεμνότητα [78] τῶν πλασμάτων. Διονύσιος δέ ποτε ὁ σοφιστὴς ἐντυχὼν τῷ κατὰ Τιμ-

VARIÆ LECTIONES.

[71] δὲ ὁ καὶ ς. [72] φησὶ A. [73] Κικίλλος A. Κικίλιος ς. [74] δείξει ς. [75] δείξας δὲ ὡς ς. [76] εἶναί τι καί A: ἦν ἔτι ς. [77] διὰ τῶν — λόγων A : τὸν — λόγον ς. [78] ἡ σεμνότης A.

NOTÆ.

(45) Nunc 12 leguntur.

(46) Forte Cæcilius, cujus oratoris meminit Plut. in *Vita Demosth. et Dionys. Halicarn.* Epist. ad pop. Deliacam autem hanc etiam Plutarch. Æschini abjudicat lib. *De decem orat.*

(47) *Socraticum* cognomento, de quo et hic seq. pag. et Suid.

(48) Refert idem ἀνώνυμος vitæ Æschinis scriptor : Ὅτι ἠδυνήθη κινῆσαι τὴν κατηγορίαν Εὐβούλου συναγωνισαμένου, etc.

(49) Emendo, ὃ κατὰ Κτησιφῶντα ἐγράφη Δημοσθένει, vel trajecta voce, ὃ ὑπὲρ Δημοσθένους ἔγραψε Κτησιφῶν.

(50) Vide Plut. opuscul. 10, orat. in Æsch.

(51) Vide Plin. *Histor.* lib. VII, c. 30; et Plin. Secund. lib. II, epist. 3, et Auct. Vide Æsch. ἀνώνυμον.

(52) Ἱέρεια, alibi τελέστρια, quasi *initiatrix* : apud Suid.

(53) Cic. Divina in Verr. sic reddit τὸν τριταγωνιστοῦντα, qui rarius ad agendum regrediebatur, quam qui secundarum esset. Idem *Tertiarius* quoque dictus legitur.

(54) Quod ei Demosth. exprobravit. orat. *De falsa legat.*

Digitized by Google

ἄρχου λόγῳ, καὶ τὴν ἀρχὴν ἀναγνοὺς τοῦ προοιμίου[79], « Οὐδένα πώποτε οὔτε γραφὴν γραψάμενος οὔτε ἐν εὐθύναις λυπήσας, » — « Εἴθε πολλοὺς ἐγράψω, ἔφη, εἴθε πολλοὺς ἐλύπησας, ἵνα πλείους καταλελοιπὼς ἐτύγχανες λόγους ! » οὕτως ἤσθη τῷ χαρακτῆρι τοῦ ῥήτορος.

civili contentione dissensit. Platonis quoque auditorem, et Anatalcidæ (55) discipulum fuisse ferunt : et sunt utriusque rei indicio **20** *b* Æschinis orationes, cum verborum granditate, tum gravitate inventionis. Dionysius vero sophista (56), cum forte in ejus orationem, quam adversus Timarchum habuit, incidisset, lecto procœmii ejus hoc principio, « Equidem nulli unquam aut in judicio periculum creavi, aut in rationibus exigendis molestus fui, » dixisse fertur : « Utinam multis sæpe periculum creasses ; utinam multis molestus fuisses, ut multas id genus orationes nobis reliquisses (57) ! » Adeo est oratoris hujus charactere delectatus.

Ἔστι δὲ ὁ λόγος αὐτῷ ὥσπερ αὐτοφυὴς καὶ αὐτοσχέδιος, οὐ τοσοῦτον διδοὺς τὴν τέχνην ἀποθαυμάζειν[80] τοῦ ἀνδρὸς ὅσον τὴν φύσιν· καὶ γὰρ ὅσα δεινότητος ἔχεται, ταῦτα ἔστιν εὑρεῖν παρὰ τοῖς λόγοις αὐτοῦ, καὶ ἃ φύσεως μᾶλλόν ἐστι δείγματα. Περί τε γὰρ τὴν ὀνομασίαν ἐστὶν ἁφελὴς καὶ εὔσημος, καὶ περὶ τὴν τῶν λόγων σύνθεσιν οὔτε ἄγαν ἄτονος ὥσπερ Ἰσοκράτης, οὔτε πεπιεσμένος καὶ συνεσφιγμένος ὥσπερ ὁ Λυσίας· πνεύματι δὲ καὶ τόνῳ οὐδὲν Δημοσθένους ἀπολείπει. Σχήματι δὲ κέχρηται διανοίας τε καὶ λέξεως, οὐ πρὸς τὸ δοκεῖν τι σὺν τέχνῃ λέγειν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀναγκαιότατον τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασι. Διὸ καὶ ἀπάνουργός πως ὁ λόγος εἶναι δοκεῖ, καὶ ὡς τὰς ἐν πλήθει ῥητορείας καὶ τοὺς ἰδιωτικοὺς λόγους[81] μάλιστα ἐμπρέπων· καὶ γὰρ οὐδὲ ἐπιχειρήμασιν οὐδὲ ἐνθυμήμασι συνεχής τις καὶ λίαν [64 R.] ἐκβιασμένος. Τὸν μέντοι Αυσανίου Αἰσχίνην ἄλλοι τε καὶ Φρύνιχος μᾶλλον, ὃν καὶ Σωκρατικὸν καλοῦσιν, εἰς τοὺς ἀρίστους ἐγκρίνει, κανόνα μετά γε τοὺς πρώτους Ἀττικοῦ λόγου τοὺς ἐκείνου ἀποφαινόμενος λόγους[82].

Est ejus oratio tanquam sponte nata et extemporanea ; non tantam artis, quantam ingenii ipsius admirationem concitans. Etenim cum grandia omnia in ejus orationibus reperias, tum quæ maxime naturæ præstantiam ostendant. In vocibus enim simplex et candidus, clarus tamen, et in orationum compositione, neque valde languidus ut Isocrates, neque contractus et astrictus ut Lysias : ipso insuper spiritu ac contentione nihil Demosthene inferior. Schematibus præterea cum sententiarum, tum verborum ita usus est, non tam ut arte, quam pro subjectæ rei ac negotii necessitate, dicere videatur. Quamobrem et simplex atque inelaborata ejus apparet dictio, ac veluti populari orationi, et privato sermoni maxime conveniens. Non enim vel in ratiocinationibus, vel in enthymematis multus, nimiumque coactus. Cæterum Æschinem (58), Lysaniæ filium, quem et Socraticum nominant, cum alii plures, tum Phrynichus (59) potissimum, in optimis oratoribus, ut regulam statuit, ejusque orationes post Attici sermonis principes collocat.

ΞΒ'.

Πραξαγόρου Ἀθηναίου τῆς κατὰ τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον ἱστορίας βιβλία β'.

[30 H.] Ἀνεγνώσθη Πραξαγόρου[83] τοῦ Ἀθηναίου τῆς *Κατὰ τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον ἱστορίας* βιβλία δύο. Ἐν οἷς λόγοις διέξεισιν ὅτι ὁ πατὴρ Κωνσταντίνου Κωνστάντιος Βρετανίας ἐβασίλευσε[84], Μαξιμῖνος δὲ τῆς Ῥώμης καὶ τῆς ἄλλης Ἰταλίας καὶ Σικελίας, ὁ δὲ ἕτερος Μαξιμῖνος τῆς τε Ἑλλάδος καὶ τῆς κάτω Ἀσίας καὶ Θράκης· Διοκλητιανὸς δὲ, ὁ καὶ τῶν ἄλλων πρεσβύτατος, τῆς τε Βιθυνίας ἦρχε καὶ τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Λιβύης καὶ τῆς Αἰγύπτου, ὅσην ὁ Νεῖλος ἐπερχόμενος ἄρδει. Τὸν οὖν Κωνσταντῖνον ὁ πατὴρ πέμπει παρὰ[85] Διοκλητιανὸν εἰς Νικομήδειαν παιδευθησόμενον. Παρὼν δὲ, φησὶ, Μαξιμῖνος ὁ τῆς κάτω Ἀσίας βασιλεύων εἰς ἐπιβουλὰς ὥρμησε τοῦ νέου, καὶ πρὸς μάχην λέοντι ἀγρίῳ

LXII.

Praxagoræ Atheniensis de rebus Constantini Magni libri II.

Lecti sunt Praxagoræ Atheniensis *De gestis Constantini Magni historiarum* libro duo : quibus narrat Constantini patrem Constantium Britanniæ et Hispaniæ (60) imperasse ; Maximinum Romæ (61), et cæteræ Italiæ, atque Siciliæ regnum tenuisse : alterum vero Maximinum Græciam, Macedoniam, minoremque Asiam, ac Thraciam occupasse : Diocletianum autem, qui cæteros ætate anteibat, Bithyniam habuisse ; Arabiam item, et Africam, atque Ægypti omnem oram quam Nilus alluit. Igitur Constantinum pater ad Diocletianum Nicomediam erudiendum misit. Aderat tum forte Maximinus ille, qui inferiori Asiæ imperitabat, et insidias adolescenti tendere animum inducens, ad pugnam

VARIÆ LECTIONES.

[79] προοιμίου ὡς οὐδένα — γραψάμενος ὤφθην οὔτε ς. [80] ἀποθαυμ. τὴν τέχνην ς. [81] ταῖς — ῥητορείαις καὶ τοῖς ἰδιωτικοῖς λόγοις ς. [82] post λόγους illa ὅτι οἱ μαργαρῖται — πολὺ ἐν τῇ χρήσει ponit A quæ p. 22*a* leguntur. [83] Πραξαγόρου] πραξαγόρου τοῦ πραξαγόρου A. [84] Βρεττανίας καὶ Σικιλίας ἐβασ. ς. [85] παρὰ A : πρὸς ς.

NOTÆ.

(55) Inf. cod. CCLXIV et in Plutarchi Decem oratoribus Leodamantis auditor dicitur. Suidæ vero Alcidamantis Eleatæ.

(56) Cujus vitam habes apud Laert. lib. II.

(57) Infr. cod. CLVIII.

(58) Cujus vitam habes apud Laert. lib. II.

(59) Inf. cod. CLVIII.

(60) Ἰθηρίας hoc loco pro Σικελίας legendum, historiæ monent.

(61) Maximianum, Maximinum et Licinium impp. videtur confundere.

Digitized by Google

cum **21***a* fero leone inеundam composuit. Ille vero feram superans, occidit, deprehensisque insidiis, ad patrem confugit : quo vita simul et imperio functo, regnum filius excepit.

Eo potitus, Gallos et Germanos, gentes finitimas ac barbaras, in potestatem redegit. Cognito dein impotenter ac tyrannice subditis imperare Maxentium (hic post Maximinum Romæ dominabatur), expeditionem adversus eum suscepit, pœnas tyrannidis in subditos exacturus. Mox prælio superior, in fugam tyrannum convertit. Ille vero fugiens, quem hostibus per dolum interitum machinatus est, ipse reperit, in foveam, quam aliis paraverat, delatus. Hujus caput Romani a corpore resectum, hastæque impositum, per urbem gestabant : et victori Constantino libentes se ac volentes etiam hujus regni incolæ dediderunt.

Audito rursum Licinium quoque crudeliter et inhumane suis abuti, cui pars illa imperii obvenerat, quam Maximinus (is qui Constantino per leonem insidias struxerat) tenuerat, mortemque obierat : non ferens intolerandam civibus vim atque injuriam inferri, copias item contra hunc eduxit, quo tyrannidem legitimo commutaret imperio. Licinius vero, intellecta in se expeditione, metu perculsus, immanitatem texit, humanitatisque speciem præferens, jurejurando etiam se obstrinxit, clementem deinceps subditis futurum, quæque fœdere icto promisisset, integre servaturum. Quamobrem bello tunc imperator abstinuit. Post tamen (ut conquiescere improbitas nequit) violati jurisjurandi reum, atque in omne flagitiorum genus delapsum, ingentibus prœliis oppugnans, Nicomediæ inclusum, obsedit. Hinc supplicis habitu ad Constantinum fugienti, ademptum imperium est, et Constantino Magno traditum. Sic, quæsito pridem digno imperatore, sibi tandem ille jam dicta imperia omnia vindicavit. Patrium enim regnum hæreditatis jure adiit, Romanum etiam, everso Maximino (62), Græciæ quoque ac Macedoniæ, minorisque Asiæ, exuto, ut diximus, regno Licinio. Verumtamen et alterius partis, cui Diocletianus præfuerat, imperium sibi adjunxit. Nam etiam hanc **21***b* belli jure Maximino ademptam tenebat, qui Diocletiano successerat, Licinius. Victor itaque, et unum ex omnibus imperium conflans, mox Byzantium cognominem sibi civitatem fecit. Refert autem Praxagoras, tametsi gentium sectæ adhærens, omni virtutum atque honestatis genere, omnique adeo felicitate, omnes omnino qui antecesserint imperatores, facile obscurasse Constantinum : quibus et duo ipsius Historiarum libri terminantur.

καθίστησι τὸν νεανίαν· ὁ δὲ τὸ μὲν θηρίον κρατήσας ἀνεῖλε, τῆς δὲ ἐπιβουλῆς αἰσθόμενος φεύγει πρὸς τὸν πατέρα. Οὗ τὸν βίον λιπόντος ὁ παῖς ἐκδέχεται τὴν βασιλείαν.

Ταύτης δὲ ἐπιβὰς Κελτοὺς καὶ Γερμανοὺς, ἔθνη πρόσοικα καὶ βάρβαρα, κατεστρέψατο. Ἀσελγῶς δὲ καὶ βαρέως τῶν ὑπηκόων ἄρχειν Μαξέντιον μαθὼν (οὗτος δ' ἄρ' ἦν μετὰ Μαξιμῖνον τῶν ἐν Ῥώμῃ καταστὰς κύριος), ἐστράτευσεν ἐπ' αὐτὸν, δίκας τῆς εἰς τοὺς ἀρχομένους παρανομίας πραττόμενος. Καὶ μάχῃ νικήσας ἐς φυγὴν ἔτρεψε. Φεύγων δὲ, ἣν τοῖς πολεμίοις αὐτὸς ἀπωλείας ἐδολορράφει μηχανὴν [66], ταύτην εὗρατο τοῦ βίου καταστροφὴν, τῇ παρ' αὐτοῦ κατασκευασθείσῃ διώρυγι περιπεσών. Τὴν μέντοι τούτου κεφαλὴν τινες τῶν Ῥωμαίων ἀποτεμόντες καὶ ξύλῳ ἀρτήσαντες τὴν πόλιν περιεπόλευον. Κωνσταντίνῳ δὲ καὶ ἥδε ἡ βασιλεία προθύμως καὶ χαίρουσα προσεχώρησεν.

Ἐπεὶ δὲ καὶ Λικίνιον ὠμῶς καὶ ἀπανθρώπως τοῖς ὑπηκόοις ἀποκεχρημένον ἐπυνθάνετο (οὗτος δὲ τῆς μοίρας ἐκείνης ἐβασίλευσεν, ἧς Μαξιμῖνος ὁ τὴν ἐπιβουλὴν Κωνσταντίνῳ διὰ τοῦ λέοντος προσενεγκὼν ἐπεστάτει, αὐτοῦ τὸν βίον λιπόντος), οὐκ ἐνεγκὼν ὁμοφύλων ὕβριν ἀφόρητον ἐστράτευεν ἐπ' αὐτὸν, τῆς τυραννίδος αὐτὸν εἰς τὸ βασιλικῶς ἄρχειν μεταστησόμενος [67]. Λικίνιος δὲ τὴν τοῦ βασιλέως ἐπιστρατείαν ἀκούσας καὶ δείσας, ἔκρυπτέ τε τὴν ὠμότητα φιλανθρωπίας [67*] προσχήματι, καὶ ὅρκους ὑπέτεινεν ἀγαθόν τε ἑαυτὸν τοῖς ὑπὸ χεῖρα παρασχέσθαι καὶ ἃς ἔθετο σπονδὰς συντηρεῖν ἀπαραβάτους. Διὸ τότε μὲν ὁ βασιλεὺς ἀπέστη τοῦ πολεμεῖν· ὕστερον δὲ, ἐπεὶ κακία ἠρεμεῖν οὐχ οἷά τέ ἐστι, καὶ τῶν ὅρκων ἠφειδηκότα καὶ ἐς πᾶν κακότητος ἐληλακότα καταπολεμήσας μάχαις καρτεραῖς [68] καὶ ἐν τῇ Νικομηδείᾳ συγκλείσας ἐπολιόρκει. Κἀκεῖθεν ἐν ἱκέτου πρὸς βασιλέα καταφυγόντα σχήματι κατέλιπεν [69] ἡ βασιλεία, καὶ συνέβη τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον, τῆς μεγάλης ἀρχῆς τὸν ἄξιον ἐπιζητούσης, εἰς ἑαυτὸν τὰς εἰρημένας βασιλείας ἐπισπάσασθαι· τῆς τε γὰρ πατρῴας κληρονόμος ἐγένετο, καὶ τῆς Ῥωμαίων καταλύσας Μαξιμῖνον, Ἑλλάδος τε καὶ Μακεδονίας [65 R.] καὶ τῆς κάτω Ἀσίας παραλύσας τῆς ἀρχῆς τὸν ῥηθέντα Λικίνιον. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης μοίρας, ἧς ἦρχε Διοκλητιανὸς, αὐτὸς [70] ἀνεδήσατο [31 H.] τὸ κράτος· ὁ γὰρ Λικίνιος καὶ ταύτην εἶχεν ὑφ' ἑαυτὸν, Μαξιμίνου [71] πολέμου νόμῳ ἀφελὼν, ὃς Διοκλητιανοῦ διάδοχος ἐγεγόνει. Κρατυνάμενος [72] οὖν καὶ μίαν δείξας τὴν σύμπασαν βασιλείαν, κτίζει τὸ Βυζάντιον ἐπώνυμον ἑαυτῷ. Φησὶν οὖν ὁ Πραξαγόρας, καίτοι τὴν θρησκείαν Ἕλλην ὤν, ὅτι πάσῃ ἀρετῇ καὶ καλοκαγαθίᾳ καὶ παντὶ εὐτυχήματι πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ βεβασιλευκότας ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἀπεκρύψατο. Ἐν οἷς αὐτοῦ καὶ οἱ δύο συμπεραιοῦνται λόγοι.

VARIÆ LECTIONES.

[66] τοῖς πολ. — μηχανὴν A : αὐτὸς τοῖς πολεμίοις ἐδολορράφει μηχανὴν τῆς ἀπωλείας ς. [67] μεταστησάμενος. [67*] ὠμότητα καὶ φιλανθρωπίας ς. [68] κρατεραῖς ς. [69] κατέλειπεν ς. [70] αὐτὸς add. A. [71] Μαξιμῖνον Casaubonus. [72] κρατυνόμενος A.

NOTÆ.

(62) Imo verius Maxentio, ex historiæ fide.

Digitized by Google

Ἔτος δὲ τῆς ἡλικίας ἦγε δεύτερον καὶ εἰκοστὸν Πραξαγόρας, ὡς αὐτός φησιν, ὅτε ταῦτα συνέγραφε. Συνεγράψατο δὲ ὁ αὐτὸς καὶ ἕτερα βιβλία δύο *Περὶ τῶν Ἀθήνησι βασιλευσάντων*, ἔτος ἀνύων ἐννεακαιδέκατον. Συνέταξε δὲ καὶ ἕτερα βιβλία ἕξ *Εἰς τὸν τῶν Μακεδόνων βασιλέα Ἀλέξανδρον*, τριακοστὸν πρῶτον ἐλαύνων ἐνιαυτόν. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν σαφὴς καὶ ἡδύς, ὀλίγον δὲ τοῦ δέοντος ἀτονώτερος. Κέχρηται δὲ Ἰωνικῇ [93] διαλέκτῳ.

Annos natus erat duos admodum et viginti Praxagoras, ut de se ipse testatur, cum hæc commentaretur. Scripserat et libris duobus *De regibus Athenarum*, annum agens undevicesimum. Composuit quoque Historiarum libros sex *De rebus gestis Alexandri Magni regis Macedonum*, primo et tricesimo ætatis anno. Stylus illi apertus est ac jucundus; nonnihil tamen æquo languidior. Ionica vero et ipse usus est dialecto.

ΞΓ'.

Προκοπίου ῥήτορος ἱστορικὰ βιβλία η'.

Ἀνεγνώσθη Προκοπίου τοῦ ῥήτορος *Ἱστορικὸν* ἐν βιβλίοις ὀκτώ. Ἱστορεῖ δὲ τὰ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ συνενεχθέντα πρός τε Πέρσας Ῥωμαίοις καὶ πρὸς Βανδήλους [94] καὶ Γότθους, ἃ Βελισάριος [95] στρατηγῶν διεπράξατο μάλιστα· ᾧ καὶ τὰ πολλὰ ὁ ῥήτωρ συνὼν τὴν ἱστορίαν ἐξ ὧν ὄψει παρείληφε συνεγράψατο.

LXIII.

Procopii rhetoris Historiarum libri VIII.

Leguntur Procopii (62*) rhetoris *Historiarum* libri octo. Narrat quæ sub Justiniano imperatore Romani cum Persis, Vandalis ac Gotthis gesserunt, ductu potissimum Belisarii, belli imperatoris: cum quo rhetor (63) hic diu multumque familiariter versatus, quæ oculis spectaverat, memoriæ mandavit.

Ἐν μὲν οὖν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ διέξεισιν ὡς ἀποθιοὺς Ἀρκάδιος ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς Θεοδοσίῳ τῷ παιδὶ Ἰσδιγέρδην τὸν [96] Περσῶν βασιλέα κηδεμόνα κατέλιπεν ἐν ταῖς διαθήκαις· ὁ δὲ ταύτας δεξάμενος ἐπιτρόπευσε τοῦ παιδὸς σωφρόνως καὶ Θεοδοσίῳ τὴν βασιλείαν διεσώσατο. Εἶτα Οὐαραράνης τὸν Ἰσδιγέρδην τελευτήσαντα διαδεξάμενος ἐστράτευσεν ἐπὶ Ῥωμαίους· Ἀνατολίου δὲ τοῦ τῆς Ἑῴας στρατηγοῦ παρὰ Θεοδοσίου εἰς Πέρσας ἐπὶ πρεσβείᾳ σταλέντος Οὐαραράνης ὁ Περσῶν βασιλεὺς τὴν πρεσβείαν δεξάμενος ὑπέστρεψε σπονδὰς θέμενος. Εἶτα Περόζης ὁ Περσῶν βασιλεὺς, Ἰσδιγέρδην ἄλλον τὸν Οὐαραράνου παῖδα διαδεξάμενος, ἐπολέμησε πρὸς Οὔννους, ἔθνος οὕτω καλουμένους Ἐφθαλίτας, οὓς καὶ Λευκοὺς καλοῦσι· λευκοὶ γάρ εἰσι καὶ οὐκ ἄμορφοι τὰς ὄψεις, οὐδ' ὁμοιοι τοῖς ἄλλοις Οὔννοις· οὔτε γὰρ νομαδικοί εἰσιν οὔτε ἄγριοι, ἀλλὰ πολιτείᾳ τε νομίμῳ χρῶνται καὶ ὑπὸ σφῶν βασιλέα τάττονται. Προσοικοῦσιν δὲ [97] πρὸς βορρᾶν ἄνεμον Πέρσαις· διὸ καὶ ὁροθεσίων ἕνεκα ἐπὶ τοὺς Ἐφθαλίτας Περόζης ἐστράτευσεν. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον δυσχωρίαις περιπεσὼν ἐκ προνοίας τῶν Ἐφθαλιτῶν, αἰσχρῶς καὶ μόλις σπονδὰς θέμενος ὑπέστρεψε· προσεκύνησε γὰρ ἅτε κύριον τὸν βασιλέα τῶν Ἐφθαλιτῶν, καὶ μήποτε ἐπιστρατεύειν διομοσάμενος ἀπηλλάγη. Παρασπονδήσας δὲ ὕστερον καὶ [98] ἐπιστρατεύσας ἀκλεῶς ἅμα τῷ παντὶ στρατῷ διεφθάρη, τάφροις τισὶ καὶ διώρυξι [99] περιπεσὼν διεσκευασμένοις, τέταρτον δὲ καὶ εἰκοστὸν τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐλαύνων ἐνιαυτόν· ἐν ᾧ καὶ τὸν πολυθρύλητον [1] μάργαρον, ὅσπερ ἐξ ὠτὸς τοῦ δεξιοῦ Περόζου ἀπεκρέματο, συνέβη ἀφανισθῆναι.

Primo itaque libro isthæc commemorat. Arcadius Romanorum imperator, vita functus, Theodosio filio tutorem Isdigerdam regem Persarum testamenti tabulis reliquit. Quibus ille tabulis acceptis, puerum liberaliter eduxit, regnumque illi sartum tectum servavit. Inde Vararanes, Isdigerda mortuo, succedens, contra Romanos bellum movit; verum Anatolio, duce Orientis, ad Persas in legationem a Theodosio misso, Vararanes Persarum rex, legatione audita, domum icto fœdere revertit. Post hæc Perozes Persarum rex, Isdigerdam alterum, Vararanæ filium, excipiens, iis Hunnis bellum intulit, qui Ephthalitæ (64) et Candidi nominantur: sunt enim albi coloris: utque egregia specie, sic et cæteris Hunnis dissimiles. Neque Numidarum (65) ritu vagantur, vel agrestes sunt; sed civilem inter ipsos societatem legibus tuentur, regibusque suis subjiciuntur. Hi ad boream Persis finitimi sunt; **22** *a* quamobrem etiam finium terminorumque causa in Ephthalitas Perozes exercitum duxit; sed Ephthalitarum vafritie, ad iniqua primum loca delatus, ignominiose et vix salutem pactus, rediit. Adorans enim, tanquam dominum, Ephthalitarum regem, et nunquam postea bellum se moturum jurejurando confirmans, evasit. Rupto tamen ille postea fœdere, ductisque iterum copiis, fœde simul cum omni exercitu periit, fossis quibusdam ac puteis ab hoste comparatis haustus, cum quartum et vicesimum regnaret annum; quando et celebratus ille unio, quem dextera gestabat aure, periit.

[68 R.] « Ὅτι οἱ μαργαρῖται καὶ μάργαροι λέγονται καὶ μαργαρίδαι. Εὕρηται γὰρ ὁ μάργαρος παρά

« Margaritæ (66), et margari, et margaridæ dicuntur. Invenitur enim Margatus hic apud Proco-

VARIÆ LECTIONES.

[93] δὲ καὶ Ἰωνικῇ ς. [94] Βανδίλους A. [95] Βελισσάριος ς. et hic et infra. [96] τὸν] τῶν A. [97] ὁροθετῶν A. [98] καὶ om. A. [99] διωρύξεσι A. [1] πολυθρύλλητον ς.

NOTÆ.

(62*) Suid. Illustrii cognomentum illi tribuit, patriamque Cæsaream Palæstin. Lege ibi plura.

(63) Scribam fuisse Belisar. testis Suid.

(64) Vide inf. cod. LXIV.

(65) Nomades dicuntur Plin. lib. v, cap. 5, a permutandis pabulis.

(66) Hoc scholion, alieno loco in exempl. Græco prioris editionis collocatum, huc tanquam in suam sedem retraximus.

Digitized by Google

pium rhetorem, aliosque classicos scriptores. Margaridæ est apud Praxagoram, Ionicum scriptorem, libro secundo *Historiarum de vita Constantini Magni*, et alios item auctores. Margaritæ vero frequens est, et a multis usurpatum. »

Dehinc post Perozen Cabades, minimus natu filius, regnum excepit. Is violatarum legum reus factus, in custodiam, cui Lethes nomen, ab ipsis Persis missus, uxoris tandem fraude dilapsus, ad Euthalitas confugit : quorum cum ingentem collegisset exercitum, quem in Persas duxit, regnum sine pugna recuperavit : et Blasen Perozi fratrem jam tum pro se regnantem, desertum a suis captumque, oleo ferventi in oculos misso (sic enim Persis solemne est) excæcavit. Quæ insuper Pacurium inter Persarum regem et Arsacen Armeniorum contigerunt, deque magorum consilio Pacurio contra Arsacen dato, nisi fabulosa hæc sunt, scripsit auctor.

Idem ille Cabades Euthalitis ingenti ære obstrictus, ab Anastasio imper. pecuniam mutuam postulavit. Quam ubi non impetravit, nulla alia de causa repentina incursione bonam Armeniæ partem vastavit, Amidamque obsedit. Dum vero ab ea, potiundæ spe amissa, recedit, fœdum meretricularum spectaculum iterandæ obsidionis causam præbuit. Ira igitur ac furore percitus Cabades in obsidione perdurans, urbem vi expugnat, civesque servos esse jubet. Postea tamen plerosque captivos gratis domum remisit, quos et Anastasius omni est benevolentiæ genere complexus.

Cognito vero Amidam obsideri, ingentes admodum adversus Persas Anastasius **22** *b* copias misit, creatis ducibus Areobindo Orientis duce, qui Olybrii, ejus qui paulo ante in Occidente imperaverat, gener erat : Celere item magistro, Patricio quoque Phryge, et Hypatio cognato patruele. Ad quatuor autem hosce duces accesserunt et Justinus, qui Anastasii imperium excepit, aliique plurimi bello præstantes viri. Exercitum tantum nunquam a Romanis in Persas missum ferunt. At dum moram cunctando nectunt, capta civitas est, neque simul omnes cum Cabade, conserta manu, conflixerunt ; sed seorsim singuli turpiter victi, multis suorum desideratis, discesserunt. Tandem tamen, ductis ad Amidam copiis, urbem cinxerunt, diuque hærentes Romani, Persas inclusos, et rerum inopia laborantes, ad septem annorum inducias compulerunt, auctoribus Celere Romano et Aspevede Persa.

Taurus Cilicum mons per Cappadocas primum ; et Armenios sese extendit, ac terram, quos vocant, Persarmeniorum ; dehinc per Albanos porrigitur, et Iberos, et quascunque alias sui juris gentes, quæ Persis dicto audientes, iis in locis habitant. Præter-

τε Προκοπίῳ τῷ ῥήτορι καὶ ἄλλοις [a] ἀξιολόγοις, τὸ δὲ μαργαρίδαι παρά τε Πραξαγόρᾳ Ἰωνίζοντι ἐν τῇ *Περὶ τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον* δευτέρᾳ Ἱστορίᾳ, καὶ παρ' ἄλλοις. Οἱ δὲ μαργαρῖται σύνηθες καὶ πολὺ ἐν τῇ χρήσει. »

Εἶτα μετὰ Περόζην ὁ νεώτατος [32 Η.] υἱὸς Καβάδης ὡς ἐβασίλευσεν, ὅπως τε [b] παρανομῶν εἰς τὸ τῆς Λήθης φρούριον ὑπ' αὐτῶν Περσῶν ἐνετέθη, ὅπως τε λαθὼν διὰ τῆς γυναικὸς εἰς τοὺς Ἐφθαλίτας ἀπέδρα, καὶ ὅπως ἐκεῖσε κηδεύσας, στρατῷ μεγάλῳ Ἐφθαλιτῶν ἐπὶ Πέρσας ἐλάσας, ἀμαχητὶ τὴν ἀρχὴν ἀνεκτήσατο, καὶ Βλάσιν [c] τὸν Περόζου ἀδελφὸν ἀντ' αὐτοῦ βασιλεύσαντα ἔρημον λαβὼν τῶν ἀμυνομένων ἐξετύφλωσε, ζέον ἔλαιον τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡνεψγμένοις [d] ἐπεγχέας· τρόπῳ γὰρ τῷδε Πέρσαι τυφλοῦσιν. Τά τε περὶ Πακουρίου τοῦ Περσῶν βασιλέως καὶ Ἀρσάκου Ἀρμενίων τῆς τε τῶν ἐπαοιδῶν ὑποθήκης κατὰ Ἀρσάκου τῷ Πακουρίῳ γεγενημένης, εἰ μὴ μῦθος ταῦτα συνέθετο.

Ὅτι Καβάδης ὁ προειρημένος ὄφλων Ἐφθαλίταις χρήμστα Ἀναστάσιον βασιλέα ἠτεῖτό οἱ δανεῖσαι, τοῦ δὲ μὴ δόντος ἄνευ ἄλλης αἰτίας· ἀθρόον πολλὰ τῆς Ἀρμενίας κατέδραμε καὶ Ἀμίδαν ἐπολιόρκει, ἀπορήσας δὲ ἀνεχώρει, ἀναχωροῦντι δὲ ἡ τῶν ἑταιρίδων γυναικῶν αἰσχροπραγμοσύνη αἰτία τῆς ὑποστροφῆς κατέστη, καὶ πολιορκήσας θυμῷ καὶ ὀργῇ Καβάδης τήν τε πόλιν κατὰ κράτος ἔσχε καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ἠνδραποδίσατο. Ὕστερον δὲ πολλοὺς τῶν αἰχμαλώτων ἀφῆκε προῖκα, οὓς καὶ Ἀναστάσιος ἐς τὰ μάλιστα ἐφιλοφρονήσατο.

Ὅτι πολιορκουμένην Ἀμίδαν μαθὼν Ἀναστάσιος στρατεύματος πλῆθος λίαν κατὰ Περσῶν ἔστειλε, στρατηγοὺς ἐπιστήσας Ἀρεόβινδόν τε τὸν Ἐφας στρατηγὸν, ὃς ἦν Ὀλυβρίου [e] κηδεστὴς τοῦ μικρῷ πρόσθεν τῆς Ἑσπέρας βασιλεύσαντος, Κέλερά τε τὸν μάγιστρον, Πατρίκιόν τε τὸν Φρύγα, καὶ Ὑπάτιον τὸν οἰκεῖον ἀδελφιδοῦν. Οὗτοι μὲν οὖν στρατηγοὶ τέσσαρες, συνῆν δὲ αὐτοῖς καὶ Ἰουστῖνος ὁ μετὰ Ἀναστάσιον βασιλεύσας [f], ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ τὰ πολέμια· στράτευμα γὰρ τοιοῦτον οὔποτε ἐπὶ Πέρσας Ῥωμαίοις φασὶ ξυστῆναι, ἀλλ' ὑστερησάντων ἡ πόλις ἑάλω, καὶ οὐχ ἅμα Καβάδῃ πολεμήσαντες, ἀλλὰ χωρὶς ἕκαστοι, ἀκλεῶς ἀπηλλάγησαν, πολλοὺς τῶν οἰκείων ἀποβαλόντες. Ὕστερον δὲ ἐς Ἀμίδαν ἀφικόμενοι ἐπολιόρκουν τὴν πόλιν· χρονοτριβούντων δὲ, οἱ ἐντὸς Πέρσαι, ἤδη δὲ καὶ ἀπορούμενοι, ἐς σπονδὰς Ῥωμαίοις ἔτεσιν ἑπτὰ συνέθησαν, Κέλερος μὲν ὑπὲρ Ῥωμαίων, Ἀσπευέδου δὲ ἀντὶ Περσῶν αὐτὰς ποιησαμένων.

Ὅτι τὸ Κιλίκων [g] ὄρος ὁ Ταῦρος ἀμείβει μὲν τὰ πρῶτα Καππαδόκας, καὶ Ἀρμενίους καὶ τῶν Περσαρμενίων τὴν γῆν, εἶτα Ἀλβανοὺς, καὶ Ἴβηρας, καὶ ὅσα ἄλλα αὐτόνομα ἔθνη καὶ Πέρσαις κατήκοα ταύτῃ ᾖκηνται. Ὑπερβάντι δὲ τοὺς Ἰβήρων [h] ὄρους ἀτρα-

VARIÆ LECTIONES.

[a] post ἄλλοις cum A omisi τε. [b] τε A : δὲ ς. [c] βλάσην ς. [d] ἀνεψγμένοις ς. [e] Ὀλυμβρίου ς. [f] βασιλεὺς ς. [g] Κίλικος A. [h] Ἰβήρους A.

Digitized by Google

πῇ ἐστιν ἐν στενοχωρίᾳ πολλῇ ἐπὶ σταδίους πεντή- A gresso vero Iberorum fines, semita quædam occurκοντα[9] ἐξικνουμένη, αὕτη τε ἡ ἀτραπὸς ἐς ἀπότομόν rit angustissima, stadiis fere sexaginta (67) productum τινα καὶ ὅλως ἄβατον τελευτᾷ χῶρον· δίοδος γὰρ οὐ- quæ in abruptum quemdam penitusque δεμία φαίνεται, πλήν γε δὴ ὅτι ὥσπερ τινὰ χειροinvium desinit locum : ubi neque transitus apparet ullus, præterquam porta tanquam manu constructa, ibidem a natura constituta, quæ Caspia (68) antiquitus dicta. Ultra eam portam campi sunt equitationi accommodi, et nativis aquis referti, ac regio multa equis pascendis, et plana : ubi Hunnorum feregentes omnes habitant, usque ad Mæotidem pertinentes paludem. Hi si quando per Caspiam portam (cujus modo memini) in Persarum et Romanorum regionem tendunt, integris equis quam incitatissimo cursu feruntur. Nam sexaginta his B duntaxat, quæ diximus, stadiis cum loci difficultate conflictantur, quotquot ad Iberiæ fines penetrare volunt : cum tamen per alios quosdam exitus profecti, magno labore ægre aliquando in Persarum ac Romanorum oram perveniant. Quod ubi Alexander Philippi filius animadvertit, portas in dicto loco exædificavit : præsidioque ibidem relicto, munivit. Id munimentum Anastasii imperatoris temporibus Ambazuces tenuit, domo Hunnus, Romanorum et Anastasii amicus, qui et portas illas eidem principi tradidit. **23***a* Ille benevolentiam quidem suscepit, at loci curam non item. Itaque Cabades, mortuo Ambazuce, dejectis per vim ejus liberis, portas occupavit. Anastasius, pactis cum Cabade induciis, urbem C [de suo nomine,] Persis repugnantibus, ædificavit in regione Daras et Anchu : alteram item in Armenia, proxime ad Persarmeniæ fines, quæ prius Theodosiopolis dicta, quod Theodosius imp. urbis dignitatem ignobili vico attribuisset.

Anastasio vita functo, quamvis multi generis claritate imperio digni reperirentur, cæteris repulsam passis, Justinus succedit : ad quem Cabades, quo filio natu minimo Chosroæ regnum tuto relinqueret, litteras dedit, adoptari ab ipso Chosroen postulans. Justinus postulantis votum libenter accepit, ut et Justinianus sororis ejus filius, qui regni hæres sperabatur. Sed Procli quæstoris consiliis sententiam mutarunt, neque a Justino Chosroes est adoptatus. Legibus enim filios D bonorum patris successores, suosque hæredes exsistere aiebat. Hinc pro Chosroe et pace, a Persis Seoses, qui Cabaden pridem servarat, et Beodes (69), a Romanis vero Rufinus, et Hypatius, legati missi. Et Beodes quidem Seosem apud Persas calumniatus, vita privandum curavit. Rufinus vero Hypatium apud imperatorem insimulando, magistratu dejecit.

τὸ ἐστιν ἐν στενοχωρίᾳ πολλῇ ἐπὶ σταδίους πεντήκοντα[9] ἐξικνουμένη, αὕτη τε ἡ ἀτραπὸς ἐς ἀπότομόν τινα καὶ ὅλως ἄβατον τελευτᾷ χῶρον· δίοδος γὰρ οὐδεμία φαίνεται, πλήν γε δὴ ὅτι ὥσπερ τινὰ χειροποίητον πυλίδα ἐνταῦθα ἡ φύσις ἐξεῦρεν, ἡ Κασπία ἐκ [69 R.] παλαιοῦ ἐκλήθη. Τὸ δὲ ἐνθένδε πεδία τέ ἐστιν ἱππήλατα καὶ ὑδάτων πολλῶν ἀτέχνως ἔμπλεα, καὶ χώρα πολλὴ ἱππόβοτός τε [33 H.] καὶ ἄλλως ὑπτία, οὗ δὴ τὰ Οὔννων ἔθνη σχεδόν τι πάντα ἵδρυται ἄχρι ἐς τὴν Μαιῶτιν διήκοντα λίμνην. Οὗ δὴ ἦν μὲν διὰ τῆς πυλίδος, ἧς ἄρτι ἐμνήσθην, ἴωσιν ἐς τὰ Περσῶν καὶ Ῥωμαίων ἤθη, ἀκραιφνέσι τοῖς ἵπποις ἴενται· μόνοις γὰρ τοῖς εἰρημένοις πεντήκοντα[10] σταδίοις τῆς δυσχωρίας ταλαιπωροῦνται, οἵπερ ἐς[11] τοὺς Ἰβηρίας ὅρους, ὥσπερ ἐρρήθη, διήκουσιν· ἐπ' ἄλλας δέ τινας ἐξόδους ἰόντες πόνῳ τε πολλῷ καὶ μόλις εἰς τὰ Περσῶν καὶ Ῥωμαίων ἤθη παραγίνονται. Ὅπερ ἐπειδὴ ὁ Φιλίππου Ἀλέξανδρος κατενόησε, πύλας τε ἐν χώρῳ τῷ εἰρημένῳ ἐτεκτήνατο καὶ φυλακτήριον κατεστήσατο. Τοῦτο ἐν ταῖς Ἀναστασίου ἡμέραις Ἀμβαζούκης κατεῖχεν, Οὖννος μὲν τὸ[12] γένος, Ῥωμαίοις δὲ καὶ Ἀναστασίῳ φίλος, ὃς καὶ ἐνεχείριζεν Ἀναστασίῳ[13] τὰς πύλας. Ὁ δὲ τῆς μὲν προθυμίας ἀπεδέχετο, οὐκ ἀνεδέχετο δὲ τὴν φροντίδα. Καβάδης δὲ τελευτήσαντος Ἀμβαζούκου ἐδιάσατο τοὺς παῖδας καὶ τὰς πύλας ἔσχεν. Ἀναστάσιος δὲ, ἐπεὶ αἱ πρὸς Καβάδην ἐγένοντο σπονδαὶ, πόλιν ἐδείματο ἐν χωρίῳ Δαρᾶς ἐχυρὰν[14] Περσῶν οὐκ ἐθελόντων, καὶ ἑτέραν πόλιν ἐν Ἀρμενίοις, ἐγγυτάτω τῶν C Περσαρμενίας ὁρίων, ἥτις πρὶν ἐκαλεῖτο Θεοδοσίου πόλις, ἅτε Θεοδοσίου πόλεως αὐτῇ ἀξίωμα ἀντὶ κώμης περιθεμένου.

Ὅτι Ἀναστασίου τελευτήσαντος, καίτοι πολλῶν ὄντων τῶν πρὸς γένους[15] ἀξίων τῆς βασιλείας, πάντων ταύτης ἀπεληλαμένων Ἰουστῖνος τὴν ἀρχὴν διεδέξατο. Πρὸς ὃν Καβάδης, Χοσρόῃ τῷ νεωτάτῳ παιδὶ τὴν βασιλείαν μέλλων ἀσφαλῶς καταλιπεῖν[16], γράμματα ἔγραψεν υἱοποιηθῆναι αὐτῷ τὸν Χοσρόην αἰτούμενος. Ἰουστῖνος δὲ περιχαρὴς[17] ἐδέξατο τὴν αἴτησιν, ἀλλά γε δὴ καὶ Ἰουστινιανὸς ὁ ἀνεψιὸς, ἤδη ἐπίδοξος ὢν τὴν βασιλείαν ἐκδέξασθαι[18]. Ἀλλὰ Πρόκλου τοῦ κυαίστορος[19] ταῖς συμβουλαῖς μετέμελε τὰ δόξαντα, καὶ Χοσρόης ἐσποιητὸς υἱὸς Ἰουστίνῳ[20] D οὐκ ἐγένετο· τὸν γὰρ υἱὸν ἔφασκε καὶ κληρονόμον εἶναι τῆς πατρῴας ἀρχῆς νόμιμον. Ἐπὶ δὲ τοὺς περὶ Χοσρόην λόγους καὶ τὴν εἰρήνην Περσῶν μὲν Σεόσης ὁ Καβάδην σώσας πάλαι καὶ Βεόδης[21] ἐστάλησαν, Ῥωμαίων δὲ Ῥουφῖνος καὶ Ὑπάτιος. Καὶ Βεόδης μὲν Σεόσην Πέρσαις ἐνδιαβαλὼν ἀναιρεθῆναι ἐποίησε, Ῥουφῖνος δὲ Ὑπάτιον εἰς βασιλέα διαβαλὼν παρελυθῆναι τῆς ἀρχῆς παρεσκεύασεν.

VARIÆ LECTIONES.

[9] πεντήκοντα A : ξ' ς. [10] ἑξήκοντα ς. [11] εἰς ς. [12] τὸ om. A. [13] Ἀναστασίου A. [14] Δαρᾶς ἐχυρὰν A : Δαρᾶς καὶ Ἀγχοῦ ς. [15] γένος ς. [16] καταλ. ἀσφ. ς. [17] περιχαρῶς ς. [18] ἀναδέξασθαι A. [19] κυέστορος A : κοιαίστορος ς. [20] Ἰουστίνου ς. [21] Βεώδης ς.

NOTÆ.

(67) al. quinquaginta.

(68) De Caspiis portis geographi videndi, et Quint. Curt., Arrianus, etc.

(69) Aliter *Mebodes*, in Procopio, Raphaele Volaterrano interprete.

Digitized by Google

Quod inter Bosporum et Chersonem dierum viginti medium interjacet spatium, Hunni incolunt: qui suis olim legibus degentes, in Justini nuper potestatem venerunt: ut jam Cherson Romani terminus imperii esset. Accesserunt et Iberi Justino imper. una cum Gurgogene (70) eorum duce, a Persis male tractati. Qua de causa Romanos inter et Persas bellum exarsit.

Vivens etiamnum Justinus in societatem imperii ascivit Justinianum, qui, mortuo avunculo, solus imperio potitus est. Belisarius et Sitas prætoriani milites fuerunt, quo tempore Justinianus copias ducebat: a Justino vero militibus in Daras præfectus Belisarius datus est: cum et Procopius hic scriptor a consiliis illi additus. Imperante post solo **23***b* Justiniano, dux Orientis creatus Belisarius in Persas movere jussus est. Cabades Perozen genere Persam, dignitate meranem, exercitui suo præfecit. Cum autem uterque exercitum circa Daras haberet, Belisario Perozes denuntiavit, paratum sibi in urbe balneum haberet: lavare enim postero die velle. Quamobrem Romani ad pugnam fortiter se compararunt. In acie dein utriusque exercitu constituto, Andreas quidam Byzantius, gymnasticis (71) exercitationibus atque palæstræ Byzantii præfectus (qui et Buzæ, militum cum Belisario tribuno, domesticus hærebat, Buzæ corpus in balneo curare solitus), cum ad singulare certamen provocatum esset, ignotus omnibus, bis depugnando victor decessit, cœptumque prælium finierunt. Post iterum commisso inter eos prælio, Romani longe superiores evaserunt, cum ingenti Persarum clade. Quo factum est, ut cum Romanis exinde justo prælio dimicare detrectarint, incursiones tamen utrinque factæ.

Cabades alterum in Armeniam Romanis subditam exercitum misit, qui ex Persarmenis, et Saunitis [*al.* Sauritis], et Saberis (72) constabat. His Mermeroes copiis præfectus. Dorotheus vero Armeniæ dux, et Sittas, qui et toti huic Romano exercitui præfuit, manu cum hoste conserta, pauci majores longe copias superarunt: unde et domum Persæ fugerunt. Hac occasione Romani cum alia Persicæ regionis occuparunt loca, tum Pharangium, quod vocant, ceperunt, unde aurum Persæ effodientes, regi pendunt. Zani vero, Sanni antiquitus appellati, liberi, et latronum ritu vicina populantes loca, Sitta duce victi, in jus nostrum, ditionemque concedentes, Christiani facti sunt, et

Ὅτι μεταξὺ [22] Βοσπόρου καὶ Χερσῶνος, αἳ διέχουσιν ἀλλήλων ὁδὸν ἡμερῶν εἴκοσι τὰ ἐν μέσῳ Οὐννικὰ ἔθνη αὐτόνομα ὄντα πρότερον Ἰουστίνῳ κατήκοα γέγονεν· ἡ δὲ Χερσὼν ἐσχάτη τῆς Ῥωμαϊκῆς ὑπῆρχε γῆς. Προσεχώρησαν δὲ καὶ Ἴβηρες Ἰουστίνῳ ἅμα Γουργένῃ [23] τῷ σφῶν ἡγεμόνι, ὑπὸ Περσῶν ταλαιπωρούμενοι. Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν Ῥωμαίοις καὶ Πέρσαις ἠρέθη [24] πόλεμος.

Ὅτι ἔτι ζῶν Ἰουστῖνος Ἰουστινιανὸν κοινωνὸν τῆς βασιλείας ἐποιήσατο, τελευτήσαντος δὲ τοῦ θείου ἐς μόνον Ἰουστινιανὸν τὰ τῆς ἀρχῆς περιελήλυθε. Βελισάριος δὲ καὶ Σίττας [25] δορυφόρω ἤστην Ἰουστινιανοῦ ἔτι στρατηγοῦντος. [34 H.] Ὑπὸ δὲ Ἰουστίνου τῶν ἐν Δαρᾶς [26] καταλόγων Βελισάριος ἄρχων κατέστη, [72 R.] ὅτε καὶ Προκόπιος ὁ συγγραφεὺς σύμβουλος αὐτῷ ἠρέθη. Μοναρχήσαντος δὲ Ἰουστινιανοῦ Βελισάριος τῆς Ἕω στρατηγὸς καταστὰς ἐπὶ Πέρσας στρατεύειν ἐτέτακτο. Καβάδης δὲ Περόζην ἄνδρα Πέρσην, μιρράνην [27] δὲ τὸ ἀξίωμα, τοῦ οἰκείου στρατοῦ ἡγεμόνα κατεστήσατο· καὶ ἄμφω τὰ στρατεύματα περὶ Δαρᾶς ἐστρατοπεδεύσαντο. Καὶ Περόζης Βελισαρίῳ ἐδήλου ἐν παρασκευῇ τὸ ἐν πόλει βαλανεῖον ἔχειν· βούλεσθαι γὰρ αὐτὸν λούσασθαι τῇ ὑστεραίᾳ [28]. Διὸ δὴ Ῥωμαῖοι τὰ ἐς τὴν συμβολὴν [29] κρατερῶς ἐξηρτύοντο. Παρατάξεως δὲ γενομένης ἑκατέρου στρατεύματος, Ἀνδρέας τις Βυζάντιος παιδοτρίβης καὶ παλαίστρας ἐν Βυζαντίῳ προεστηκώς, ὃς δὴ καὶ ἐν τοῖς τοῦ Βούζου τοῦ συστρατηγοῦντος Βελισαρίῳ οἰκείοις ἐτύγχανεν, ἅτε τοῦ Βούζου σώματος ἐν βαλανείῳ ἐπιμελούμενος, οὗτος προκλήσεως ἐς μονομαχίαν γεγενημένης λαθὼν ἅπαντας, δεύτερον μονομαχήσας, ἐνίκησε, καὶ ἀρξαμένου τοῦ πολέμου διελύθησαν. Ὕστερον δὲ πάλιν συστάντος αὐτοῖς πολέμου πολλῷ καθυπέρτεροι Ῥωμαῖοι ἐγένοντο καὶ Περσῶν πολὺς [30] ἐρρύη φόνος, καὶ ἀπ' αὐτοῦ οὐκέτι ἤθελον ἐκ τοῦ εὐθέος μάχην διενεγκεῖν ἐς Ῥωμαίους [31], ἔφοδοι δὲ ἐξ ἐπιδρομῆς ἀμφοτέροις ἐγίνοντο.

Ὅτι Καβάδης ἄλλο στράτευμα ἐς Ἀρμενίαν τὴν Ῥωμαίοις κατήκοον ἔπεμψεν, ὃ δὴ στράτευμα Περσαρμενίων καὶ Σαυνιτῶν καὶ Σαβίρων [32] ἦν· τούτῳ τῷ στρατῷ Μερμερόης ἡγεῖτο. Δωρόθεος δὲ ὁ Ἀρμενίας στρατηγὸς, καὶ Σίττας, ὃς παντὸς ἐφεστήκει τοῦδε τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος, συμβαλόντες τοῖς πολεμίοις ὀλίγοι πολὺ πλειόνων ἐκράτησαν· ἐξ οὗ δὴ καὶ ἐπ' οἴκου οἱ [33] τῇδε Πέρσαι ἀνεχώρησαν. Τότε καὶ ἄλλα μὲν Περσικὰ χωρία Ῥωμαῖοι κατέσχον, κατέσχον δὲ καὶ τὸ Φαράγγιον καλούμενον, ὅθεν δὴ καὶ τὸν χρυσὸν Πέρσαι ὀρύσσοντες βασιλεῖ φέρουσι. Καὶ Τζάνοι δὲ, οἱ πάλαι Σάνοι [34] καλούμενοι, αὐτόνομοι ὄντες καὶ ληστρικώτερον τοὺς πλησιοχώρους [35] κατατρέχοντες, ὑπὸ Σίττα καταστρατηγη-

VARIÆ LECTIONES.

[22] ὅτι τὰ μεταξύ A. [23] Γουργογένει ς. [24] ἠρέθη A. malim ἤρθη. [25] Σίλας ς. [26] Δάρας A, qui sic et infra. [27] μηράνην ς. [28] post ὑστεραίᾳ cum A omisi ἔφη. [29] libri συμβουλήν. ἐξηρτοῦντο ς. [30] πολύς A; πολλοὺς ς. [31] ἐς Ῥωμαίους A : Ῥωμαίους ς. [32] Σαβήρων ς. [33] οἱ add. A. [34] Σάνοι A : Σαῦνοι ς. *alibi legitur* Ἴσαυροι. Casaubonus. [35] τοῖς πλησιοχώροις ς.

NOTÆ.

(70) *Gurgenes* est in Procopio Volaterrani.

(71) Παιδοτρίβης, magister exercitor, apud Plaut. *Trinum.*

(72) Ita quoque Hunni vocati sunt.

Digitized by Google

θέντες εἰς τὸ ἡμέτερόν τε μεταβληθέντες Χριστιανοὶ γεγόνασι καὶ κατήκοοι Ῥωμαίοις, ὡς καὶ ἐς λόγους στρατοῦ Ῥωμαϊκοῦ κατατάττεσθαι.

Romanis parent, ut etiam in horum castris una permisti militarint.

Ὅτι Καβάδης ἄμφω τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ ἡττηθέντων ἐν ἀπορίᾳ ἦν, Ἀλαμούνδαρος δὲ ὁ τῶν πρὸς Πέρσαις Σαρακηνῶν βασιλεὺς, ἀνὴρ ὢν δεινὸς τὰ πολέμια καὶ δραστήριος, ὃς [36] ἐς γόνυ τὰ Ῥωμαίων ἔκλινε πράγματα ἔτεσι πεντήκοντα, οὗτος ὑπέθετο Καβάδῃ ἐς Ἀντιόχειαν τότε ἀφύλακτον οὖσαν καὶ τὰ ταύτῃ [37] χωρία ἐσβαλεῖν. Γνοὺς δὲ Βελισάριος κατὰ τάχος ὑπηντίαζε, στράτευμα Ἰσαύρων καὶ Ἀρέθαν τὸν [38] τῶν παρὰ Ῥωμαίοις Σαρακηνῶν βασιλέα ἅμα τοῦ οἰκείου συνεπαγόμενος λαοῦ [39]. Ἀλαμούνδαρος δὲ καὶ Ἀζαρέθης ὀρρωδήσας ἐπ' οἶκου ἀπεχώρει· καὶ Βελισάριος εἵπετο, οὔτι [40] ἐς χεῖρας ἐλθεῖν προαιρούμενος, τὴν δίωξιν δὲ σχηματιζόμενος. Ἀλλὰ τό γε πλῆθος ἐλοιδορεῖτο αὐτῷ, [35 H.] πρῶτον μὲν οὐκ εἰς τὸ ἐμφανές· ἐπεὶ δὲ ἐμφανῶς [41] ἐκάκιζον, ἄκων συγκροτεῖ τὸν πόλεμον. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα πιπτόντων ἑκατέρωθεν ἀγχώμαλος ἡ μάχη ἐγένετο, ἔπειτα δὲ τραπέντος τοῦ περὶ Ἀρέθαν λαοῦ καὶ τῶν Ἰσαύρων κατὰ κράτος ἐνίκων Πέρσαι [42]· καὶ εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ ἵππου καταβὰς Βελισάριος τοῖς καταλελειμμένοις συνετάττετο καὶ ἠμύνετο, ἅπαντες ἂν διεφθάρησαν. Ἀζαρέθης [43] μέντοι ὁ Περσῶν στρατηγὸς ὑποστρέψας πρὸς [44] Καβάδην οὐκ ἀπώνατο τῆς [73 R.] νίκης· πολλοὺς γὰρ ἦν καὶ αὐτὸς ἀποβαλὼν ἐν τῇ μάχῃ, εἰ καὶ πολὺ πλείους τῶν ἀντιπάλων διεφθάρησαν· διὸ ἐν τοῖς ἀτίμοις ἐτέλει.

Cabades, amisso utroque exercitu, animi pendebat. Sed Alemundarus Persicorum Saracenorum rex, vir bello acer ac strenuus, res Romanorum valde infregit, annis quinquaginta. Hic Cabadi suggessit, **24** *a* Antiochiam præsidio nudatam, finitimaque invaderet. Belisarius, re cognita, quam maturrime occurrit, eductis Isaurorum copiis, et Aretha Romanarum partium Saracenorum rege, qui suam ipse gentem ductabat. Alamundarus vero, et Azarethes metu percussus, retro domum se recepit. Et Belisarius pone sequebatur, non tam cum hoste manus conserere cupidus, quam ut eum insequi se fingeret : donec multis vulgi conviciis, primum quidem clam, deinde etiam palam lacessitus, invitus ad pugnam descendit. Cadentibus initio multis utrinque, ac cæsis, aneeps diu pugna fuit ; versis dehinc in fugam Arethæ copiis, atque Isauris, a Persis summa virtute pugnantibus, victoria stetit : ut nisi ex equo ad pedes Belisarius desiliisset, ac reliquis sese adjungendo auxilium attulisset, debellatum eo die esset, cæsique ad unum omnes internecione fuissent. Attamen Azarethes Persarum dux, domum ad Cabaden reversus, victoriæ fructum non tulit. Suorum enim multos in prælio amiserat, licet adversariorum plures cecidissent. Quamobrem inhonoratis adnumeratus est.

Ὅτι Βελισάριον ὁ βασιλεὺς ἐς [45] Βυζάντιον μεταχαλεσάμενος, ἐφ' ᾧ ἐπὶ Βανδάλους [46] στρατεύσειε, Σίτταν φυλάξοντα [47] τὴν Ἐφαν ἀπέστειλεν· ἐν ᾧ καὶ Πέρσαι κατὰ Ῥωμαίων ἐσβάλλουσι, καὶ Καβάδου τελευτήσαντος ὁ παῖς Χοσρόης τὴν βασιλείαν ἐκδέχεται. Ῥουφῖνος δὲ καὶ Ἀλέξανδρος καὶ Θωμᾶς σὺν Ἑρμογένει παρὰ Χοσρόην παραγίνονται ἐπὶ πρεσβείαν· οἷς τὴν εἰρήνην ἀπέραντον ἔφησε θέσθαι δέκα καὶ ἑκατὸν κεντηναρίοις. Ἀλλὰ τότε μὲν ἄπρακτοι διελύθησαν, ὕστερον δὲ τὴν ἀπέραντον εἰρήνην ἐσπείσαντο, ἕκτον ἤδη ἔτος τὴν βασιλείαν Ἰουστινιανοῦ ἔχοντος. Καὶ Ῥωμαῖοι μὲν τά τε χρήματα καὶ τὸ Φαράγγιον καὶ Βῶλον [48] τὸ φρούριον Πέρσαις παρέδοσαν, Πέρσαι δὲ Ῥωμαίοις τά τε Λαζικῆς ὅρια καὶ Δάγαριν [49], ἄνδρα ἀγαθὸν τὰ πολέμια, ἀντ' αὐτοῦ ἕτερον κεκομισμένοι [50] οὐκ ἀφανῆ ἄνδρα. Εὐθὺς μέντοι ἑκατέρῳ βασιλεῖ ἐπιβουλὴν ξυνηνέχθη γενέσθαι πρὸς τῶν ὑπηκόων. Καὶ Χοσρόην μὲν ἅτε θορυβώδη καὶ ἄτακτον ὁ Περσῶν μισήσας λεὼς, Καβάδην τὸν Ζάμου τοῦ ἀδελφοῦ παῖδα βασιλέα σφίσιν ἐβουλεύσαντο στήσασθαι· ἀλλὰ γνοὺς ὁ Χοσρόης Ζάμην [51] τε τὸν ἀδελφὸν καὶ τοὺς ἄλλους ἀδελφοὺς ἅμα

Evocat Constantinopolim Justinianus imperatorem Belisarium, ut inde in Vandalos expeditionem suscipiat : Orientique custodem Settam imposuit. Hisce temporibus et Persæ cum Romanis concurrerunt, et, Cabade mortuo, filius Chosroes regni habenas suscepit. Missi ergo ad eum legati, Rufinus, Alexander, Thomas, et Hermogenes : quibus pacem velle se facere dixit perpetuam, centenariorum nimirum centum et decem, Verum re tum infecta discesserunt : nec nisi postea constituta pactaque pax illa est perpetua, imperante sextum (73) jam annum Justiniano. Per eam Romani pecunias, Pharangium, et Bolum arcem Persis reddiderunt, etsi vicissim Romanis Laziorum in finibus oppida, et Dagarem, virum bello strenuum (tradito pro eo et altero non ignobili viro) remiserunt. Mox utrique imperatori structæ insidiæ a subditis. Chosroen quidem, ut turbulenti intemperantisque ingenii virum, Persæ invisum cum habent, Cabaden Zamæ fratris ejus filium, regem sibi facere constituunt. Quo cognito, Chosroes Zamen **24** *b* fratrem, reliquosque germanos, et conjurationis socios necat. Sic tranquil-

VARIÆ LECTIONES.

[36] ὃς add. A. [37] ταύτῃ apographum Stephani : ταύτης ς. [38] τὸν om. A. [39] τῷ οἰκείῳ — λαῷ ς. [40] οὔτε ς. [41] ἐπεὶ ἀφανῶς ς. [42] ἐνίκων Πέρσαι κατακράτος ς. [43] Ἀζαρίθης ς. [44] πρὸς A : εἰς ς. [45] εἰς ς. [46] Βανδίλους A. [47] φυλάξαντα ς. [48] βόλων. [49] Δαγάρην ς. [50] αὐτοῦ δὲ καὶ ἕτερον κεκοσμημένον ς. [51] Ζάμον ς.

NOTÆ.

(73) Septimo imperii anno, inquit Procop.

Digitized by Google

lata res est, quiesque data. Cabades tamen, Zamæ filius, admodum adolescens, prudentia Chanarangi Adergi-Dubantæ (74) cædem effugit, quo nomine hic postea a Chosroe est interfectus. Justiniano quoque imper. plebs Romæ insidias comparavit, creato imperatore (tametsi repugnaret) Hypatio Anastasii ejus, qui imperarat, patruele, nata seditione, ortoque tumultu e contentione ludorum circensium (75). Cæsar itaque Justinianus, Belisario et Mundo ducibus usus, Hypatium occidit, multosque conjurationis hujus socios sustulit, plane ut civium tunc ad triginta millia occubuerint. Imperatori suppetias afferebant Boraïdes, et Justus Justiniani fratris filius.

A τῶν μετασχόντων [53] τῆς βουλῆς ἀνελὼν τὴν στάσιν ἔπαυσε. Καβάδης δὲ ὁ Ζάμου [53], κομιδῇ νέος ὤν, προνοίᾳ Χαναράγγου τοῦ Ἀδέργου Δουβάνδου [54] διέφυγε τὸν θάνατον· καὶ ὁ Χαναράγγης ὕστερον διὰ τοῦτο [55] ὑπὸ Χοσρόου ἀνῄρηται. Ἰουστινιανὸν [56] δὲ ὁ δῆμος ἐπιβουλεύων Ὑπάτιον ἄκοντα, τὸν Ἀναστασίου τοῦ βεβασιλευκότος ἀδελφιδοῦν, βασιλέα σφῶν ἀνηγόρευσαν [57], ἀρξάμενοι τῆς ἐπιβουλῆς καὶ τῆς στάσεως ἀπὸ τῆς ἐν τοῖς ἱπποδρομίοις ἔριδος· βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς, Βελισαρίῳ τε καὶ Μούνδῳ τοῖς στρατηγοῖς χρώμενος, τόν τε Ὑπάτιον κἀθεῖλε καὶ πολλοὺς τῶν στασιωτῶν ἀνεῖλεν, ἄχρι καὶ ἐς τρεῖς μυριάδας τοῦ ἀναιρεθέντος λαοῦ συντελοῦντος. Συνέπραττον δὲ τῷ βασιλεῖ Βοραΐδης [58] καὶ Ἰοῦστος, οἱ αὐτοῦ ἀνεψιοί.

In eo ipso libro narrat de Triboniano, qui e Pamphylia genus duxit, et quæstoris munus obiit, deque avaritia ejusdem, ac blandiloquentia. De Joanne item Cappadocum præfecto prætorio, ejusque vitiis plurimis. Ut Antonina Belisarii conjux per Euphemiam filiam ejus callide Joannem circumvenerit, et insidias imperatori struere patefecerit : utque demum, Eusebio Cyzici episcopo ex insidiis occiso, impii sceleris consors habitus, corpore quæstionibus cruciato, inclementer tandem ac severe proscriptus sit.

B Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ λόγῳ περὶ Τριβωνιανοῦ τοῦ ἐκ Παμφυλίας ἕλκοντος τὸ γένος διέξεισιν, ὃς τὴν κυαίστορος [59] διεῖπεν ἀρχὴν, περί τε τῆς φιλοχρηματίας καὶ τῆς ἄλλης αἰμυλίας, καὶ περὶ Ἰωάννου τοῦ ἐπάρχου τοῦ ἐκ Καππαδοκῶν, τῆς τε πανουργίας καὶ ἀπληστίας καὶ μέθης καὶ τῆς ἄλλης κακότητος· ὅπως τε Ἀντωνῖνα ἡ τοῦ Βελισαρίου γυνὴ δι' Εὐφημίας τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς φρεναπατήσασα Ἰωάννην [36 H.] ἐπίβουλον ἔδειξε βασιλέως, ὅπως τε ὕστερον, Εὐσεβίου τοῦ ἐπισκόπου Κυζίκου ἐξ ἐπιβουλῆς ἀναιρεθέντος, συνεργὸς ὑπονοηθεὶς τοῦ μιάσματος ἠκίσθη τὸ σῶμα καὶ ἀκλεῶς [60] ἐξορίᾳ πικρᾷ καὶ τελευταίᾳ παρεδόθη.

Libro secundo *Rerum Persicarum* ista refert. Chosroen invidia stimulatum, quod Africæ ditionem Romani tenerent, pacisque propterea fœdera solvere parantem, Vitiges, Gothorum rex, per Ligures quosdam legatos, dein et per Basacum collocutus, magis inflammavit. Quo cum item tempore Armenii a Romanis defecissent, Sitta duce pugnando interempto, Persisque se permisissent, perpetua illa, ut vocant, pacis fœdera rumpere Chosroes, bellumque gerere animum induxit. Justinianus imperator, re cognita, Anastasium legatum misit hortatum ne pacem solveret. Eadem tempestate et Vitiges a Belisario captus, Constantinopolim est missus. Chosroes nihilominus Romanorum fines invadens Surorum oppidum cepit, Surinosque in servitutem abduxit. **25** *a* Sed tandem undecim captivorum millia ducentis aureis permutans, liberos omnes dimisit, Candido Sergiopolis episcopo pecuniam pollicito : qui cum promissis non staret, ad justam dissolutionem adactus est. Chosroes dein Hierapolim obsidere cœperat, cum illi Berhœæ episcopus (cui Magno nomen) pondo argenti duo millia promisit. Solvit itaque obsidionem rex,

C Ὅτι ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ διέξεισιν ὅπως τε Χοσρόην μελετῶντα λῦσαι τὰς σπονδὰς διὰ τὴν τῶν [61] Ῥωμαίων κατὰ Λιβύην [62] ἐπικράτειαν (φθόνῳ γὰρ ἐβάλλετο) Οὐΐτιγις [63] ὁ τῶν Γότθων βασιλεὺς διά τινων Λιγούρων κοινολογησάμενος μᾶλλον ἐπώτρυνεν· εἶτα καὶ Βασσάκου [64] ἅμα τῶν Ἀρμενίων ἀποστάντων μὲν [65] Ῥωμαίων καὶ Σίτταν τὸν στρατηγὸν ἐν μάχῃ ἀνελόντων, Πέρσαις δὲ προσχωρησάντων, τὰς ἀπεράντους σπονδὰς [66] καλουμένας λύσας Χοσρόης πολεμεῖν ἔγνω, [76 R.] Ἰουστινιανὸς δὲ μαθὼν παραίνεσιν αὐτῷ δι' Ἀναστασίου προσῆγε μὴ παρασπονδεῖν. Ἐν τούτῳ καὶ Οὐΐτιγις αἰχμάλωτος παρὰ Βελισαρίου εἰς Βυζάντιον ἀνεπέμφθη. Χοσρόης δὲ τὰ Ῥωμαίων ὅρια καταδραμὼν τὴν Σούρων πόλιν εἶλε καὶ Σούρηνας [67] ἠνδραποδίσατο. Ὕστερον μέντοι εἰς δισχιλίους [68] καὶ μυρίους ὄντας τοὺς αἰχμαλώτους δυοῖν ὁμολογίᾳ κεντηναρίων ἀφῆκεν ἅπαντας, Κανδίδου τοῦ ἐπισκόπου Σεργιουπόλεως ἐκτῖσαι τὸ χρέος ὑποσχομένου [69]· ὁ δὲ τῆς ὑποσχέσεως ἀλογήσας τὴν δικαίαν εἰσεπράττετο ἔκτισιν. Χοσρόης δὲ τὴν Ἱεράπολιν πολιορκεῖν ἀρξάμενος, ἐπεὶ ὁ Βεροίας [70] αὐτῷ ἐπίσκοπος ἀργύρου σταθμὰ δισχίλια ἔθετο, ἀπέστη τῆς πολιορκίας, ὁμολογήσας καὶ

VARIÆ LECTIONES.

[53] τοῖς μετασχοῦσι ς. [53] Ζαμοῦ A. [54] Δουνάντου ς. [55] διὰ τοῦτο ὕστερον ς. [56] Ἰουστινιανῷ ς. [57] ἀνηγόρευσεν ς. [58] Βαραΐδης ς. [59] τὴν τοῦ κοιαίστωρος ς. [60] ἀνηλεῶς ς. [61] τῶν add. A. [62] Λιβύων A. [63] ὁ Ὑίττιγις ς. [64] Βασάκου ὅτε ἅμα ς. [65] μὲν] μὲν τῶν ς. [66] καλουμένας σπονδὰς ς. [67] Σύρον — Συρίνους ς. [68] χιλίους ς. [69] ὑποσχουμένου ς. [70] Βερρόιας ς.

NOTÆ.

(74) « Adeo Quadubadi, » est in Procopio Latino.

(75) Populus ubique factione Veneta et Prasina divisus erat. (PROCOPIUS.)

Digitized by Google

πάσης ἀποστῆναι τῆς Ἑῴας, εἰ δέκα χρυσοῦ κεντηνάρια λάβοι. Βούζης δὲ ὁ τῆς Ἑῴας στρατηγὸς, ἀξιόμαχον ἑαυτὸν οὐκ οἰόμενος τῷ Χοσρόῃ, ὧδε κἀκεῖσε περιεπλανᾶτο. Χοσρόης δὲ ἐπὶ Βέροιαν στρατεύσας ἤτει μὲν πολλὰ χρήματα, λαβὼν δὲ δισχίλια σταθμὰ ἀργυρίου ἄλλα τοσαῦτα προσεπεζήτει, μὴ διδούντων [71] δὲ ἰσχυρῶς ἐπολιόρκει. Τοῦ δὲ σφῶν ἐπισκόπου παραγενομένου [72] (Μέγας ἦν ὄνομα αὐτῷ) καὶ Χοσρόην λιπαροῦντος τοὺς μὲν Βεροιαίους κακῶν ἀπαθεῖς ἀφῆκεν ἰέναι, ὅπῃ φίλον ἑκάστῳ εἴη· οἱ δὲ στρατιῶται οἱ πλεῖστοι ἑκόντες εἵποντο στρατευόμενοι Χοσρόῃ, ὅτι αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς τῶν συντάξεων ἀπεστέρει. Χοσρόης δὲ, ἐπεὶ χρήματα Ἀντιοχεῖς αἰτήσας οὐκ ἔλαβεν, ἐπολιόρκει τὴν Ἀντιόχειαν· σφοδρῶς δὲ πολιορκουμένης Θεόκτιστος καὶ Μελάτζης, ἅμα τῶν ἑπομένων αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ Λιβάνου στρατιωτῶν, ὑπεξελθόντες ἔφυγον, καὶ οὕτω Χοσρόης ἀταλαιπώρως Ἀντιόχειαν παρεστήσατο καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ἠνδραποδίσατο. Πρέσβεων δὲ παρ' αὐτὸν ἡκόντων Ἰωάννου τε τοῦ Ῥουφίνου καὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ γραμματέως τῶν ἀπορρήτων, καὶ πολλῆς δικαιολογίας ἀναμεταξὺ αὐτῶν τε καὶ Χοσρόου γεγενημένης, τέλος ἀλλήλοις συνέβησαν ἐφ' ᾧ Χοσρόην ἐν μὲν τῷ παραυτίκα κεντηνάρια πεντήκοντα παρὰ [73] Ῥωμαίων λαβόντα, πέντε δὲ φερόμενον ἐπέτειον ἄλλον [74] δασμὸν εἰς τὸν πάντα αἰῶνα, μηδὲν αὐτοὺς ἐργάσασθαι περαιτέρω κακόν· πρέσβεις τε πάλιν παρὰ βασιλέως στελλομένους τὰς ἀμφὶ τῇ εἰρήνῃ [75] σπονδὰς ἐμβεβαιωθήσεσθαι. Ἀλλὰ καίτοι ταῦτα [37 II.] θέμενος Χοσρόης, ἐπί τε τὴν Ἀπάμειαν ἦει [76], θωμᾶ τότε ἀρχιερατεύοντος, καὶ χρήματα μεγάλα εἰσεπράττετο· τέλος τά τε ἱερὰ καὶ τὰ ἀναθήματα πάντα λαβὼν ἀπιὼν ᾤχετο. Ἐν ᾧ καὶ περὶ τῶν τιμίων καὶ ζωοποιῶν ξύλων τεθαυματούργηται. Εἴρηται καὶ ὅπως Χοσρόης ἱπποδρόμιον ἐκεῖ ἐθεάσατο. Ἀλλ' ἐκεῖθεν Χοσρόης ἐπὶ Χαλκίδα πάλιν [77] ἐπορεύετο, ὑπὲρ ἧς δύο λαβὼν κεντηνάρια [78] παρὰ τῶν οἰκούντων ἀπολιόρκητον εἶασε. Καὶ ἐπὶ Ἔδεσσαν δὲ [79] πορευθεὶς, δύο λαβὼν κεντηνάρια, τισὶ δὲ καὶ θεοσημείαις ἀπειληθεὶς, ἀπολιόρκητον εἶασε κἀκείνην. Αὕτη ἐστὶν Ἔδεσσα, ἐν ᾗ Αὔγαρός τε καὶ τὰ περὶ Αὔγαρον πάλαι πρὸς Χριστοῦ ἐπράχθη. Οὗτος δὲ ὁ Αὔγαρος καὶ παρ' Αὔγουστον τὸν τότε Ῥωμαίων αὐτοκράτορα παραγεγονὼς φίλος τε ἐς τὰ μάλιστα ἐχρημάτισε, καὶ τὴν ἐς τὰ οἰκεῖα ἐπάνοδον σοφίᾳ κατεπράξατο. Ἀλλ' ὅ γε Χοσρόης ἐξ Ἐδέσσης ἀπάρας ἐπορεύετο. Τότε καὶ [77 R.] Ἰουστινιανὸς ἔγραψε τοῖς πρέσβεσιν, ἐπιτελέσειν τὰ συντεθέντα ὁμολογῶν. Χοσρόης

pollicitus adhæc omni adeo Orientis Romanorum ditione se excessurum, si mille auri pondo caperet. Interea Buzes, dux Orientis, viribus suis diffisus, cum Chosroe pugnare detrectans, circumcirca oberrabat. Ergo Berhœæ admoto exercitu, Chosroes pecuniarum nimium quantum postulavit, acceptisque pondo argenti millibus duobus, alterum tantum exegit : quam quia cives summam non pendebant, valide urbem oppugnat. Verum accedente Magno oppidi episcopo, et Chosroen deprecante, Berhœenses immunes liberosque abire permisit, quo quisque vellet. Hinc plerique etiam militum ad Chosroen sua sponte transierunt, quod stipendiis eos imperator fraudasset. Ab Antiochenis similiter pecuniam Chosroes postulans, nec impetrans, arcte Antiochiam cinxit. Cumque rex urgeret obsidium, Theoctistus et Mulatzes, una cum iis militibus quos a Libano secum duxerant, clam urbem egressi, fugerunt. Ita Chosroes sine labore Antiochiam ad deditionem compulit, civesque in servitutem redegit (76). Inde legati ad illum missi, Joannes Rufini filius, et Julianus secretorum scriba : multisque ultro citroque de æquis conditionibus habitis sermonibus, tandem convenit : ut Chosroe (77) statim Romani quinque aureorum millia numerarent, quingentos vero aureos quotannis, tributi alterius nomine, perpetuo penderent, nihil se deinceps molestiæ allaturum promittenti : utque missi iterum ab imperatore legati, pacis conventa firmarent. Verum etiam his ita compositis, Chosroes Apameam profectus, ubi Thomas episcopus præsidebat, magnam ei pecuniarum vim impetravit, ac tandem sacra vasa, templisque dedicata universa secum auferens, discessit : inter quæ circa adorandæ ac vivificæ crucis lignum miraculum contigit (78). Narratur etiam ludos equestres ibidem spectasse. Inde ad Chalcidem urbem progressus est, et 25 *b* ducentis aureis ab incolis exactis, sine obsidione recessit. Venit hinc Edessam, et tantumdem abstulit : ac signis quibusdam divinis deterritus, hanc quoque urbem non obsedit. (Hæc Edessa illa est in qua Augarus (79), quæque in illo antiquitus per Christum patrata ; idemque hic Augarus, qui ad Augustum, tunc Romanorum imperatorem profectus, amico eo in primis usus, ut illi ad suos redire nonnisi solertia quadam sit datum). Sic igitur Chosroes Edessa discessit. Ea etiam tempestate legatis suis Justinianus rescripsit, paratum se pacta conventa pacis

VARIÆ LECTIONES.

[71] διδόντων ς. [72] παραγεναμένου A. [73] παρὰ] πρὸς A. [74] ἄλλον A : μᾶλλον ς. [75] τὴν εἰρήνην ς. [76] ἦει A : εἴη ς. [77] πάλιν ς. [78] κεντηνάρια λαβὼν ς. [79] δὲ add. A.

NOTÆ.

(76) Addit Procop. « Urbemque præter templa incendit. »

(77) Ut Chosroes in præsens quinquaginta millia nummum aureorum ac totidem quotannis perpetuo accipiat, neque eos ultra lacessat. (Sic Procop. Volater. lib. II.)

(78) Ζωοποιῶν ξυλων. Apparente desuper ignis jubare.

(79) De quo D. Baron. tom. I, ad an. Chr. 31, ex Damasceno lib. IV *Orthod. fidei*, cap. 17, ubi Abagarus nominatur. Et lib. I *Contra Iconomachos*. Euseb. lib. c. 13, *Agburus* ; aliis *Acbarus*. Vide et Sur. 16 Aug.

Digitized by Google

perficere. Chosroes nihilominus Constantiæis pecuniam imperavit, et Daras delatus, urbem cinxit, quam tamen, Martino duce hanc propugnante, de obsidionis successu diffidens, non oppugnavit, sed acceptis mille argenti pondo, in Persidem concessit. Antiochenos vero in recens a se condita urbe in Assyria (quæ diei itinere a Ctesiphonte distabat, et *Antiochia Chosroæ* appellabatur) una omnes habitare jussit, tanta benevolentiæ significatione ac gratia in eos usus, ut principum nemini, præterquam sibi, parere voluerit hippodromiis quoque, aliisque voluptatibus illorum animos ibi oblectans.

Belisarius ex Italia dux revocatus, adversus Chosroen et Persas ineunte : vere missus, et in Mesopotamia versans, nudum fere ab armis exercitum, et ad Persarum nomen trepidantem, accurate armavit, animavitque. Chosroes vero (Lazis eum invitantibus, qui cum suo duce Gunaze jam Persis sese adjunxerant, propterea quod sordidius (80) Joannes cauponaretur, atque tributa exigeret), adversus Peiras urbem movit : quæ urbs Colchidis maritima est, ad Pontum Euxinum sita. Hanc dum obsidet, quandiu quidem Joannes superstes fuit, nihil profecit, cum vero jaculo Joannes jugulum trajectus perilt, urbem occupavit. Inquilinos tamen ab injuria liberos dimisit. Sponsione enim illos in deditionem accepit, et solius Joannis bona plurima, quæ monopoliis ille quæsierat, invasit omnia. Belisarius interim sibi frustra tentata, Sisaurorum urbem (81) obsidens, vique oppugnans, pactis conditionibus cepit, et Bleschamen ducem **26***a*, Persarumque viros gravissimos ibi captos, Constantinopolim misit. Arethas quoque cum exercitu contra Assyrios missus, eam oram deprædatus est : unde magna pecuniarum vi ab Arethæ sociis parata, ad Belisarium redire detrectarunt. Belisarius ipse, tentato morbis exercitu, et rebus ab Aretha gestis nondum cognitis, Rhecithango insuper et Theoctisto discedere parantibus, ad Phœnicum oram custodiendam, quam Alamandarus vastabat, sic e Persarum regione domum revertit, et Constantinopolim ad Justinianum Augustum accersitus est (82).

LXIV.

Theophanis Byzantii Historiarum libri x.

Lecti sunt Theophanis Constantinopolitani *Historiarum* libri decem, quorum primus initium ducit ab i lo Persico bello, quod ruptis jam fœderibus iis exortum est, quæ Justinus (83) imperator et Cho-

Α δὲ ἔτι Κωνσταντιαίους χρήματα εἰσεπράττετο, καὶ ἐπὶ Δαρὰς ἐλθὼν ἐπολιόρκει τὴν πόλιν, Μαρτίνου τοῦ στρατηγοῦ ἔνδον μαχομένου. Ἀπορήσας δὲ τῆς πολιορκίας, καὶ χίλια σταθμὰ ἀργυρίου [80] λαβὼν, ἐς τὰ Περσῶν ἦθη ἐχώρει, καὶ τοὺς Ἀντιοχεῖς ἅπαντας [81], πόλιν ἐν Ἀσσυρίοις [82] δειμάμενος ὁδὸν ἡμέρας ἀπὸ Κτησιφῶντος διέχουσαν, Ἀντιόχειάν τε τὴν Χοσρόου καλέσας, ἐν αὐτῇ συνῴκισε [83], πολλῇ φιλοφροσύνῃ καὶ χάριτι ἐς αὐτοὺς χρησάμενος, καὶ οὐδενὶ ὑποκεῖσθαι αὐτοὺς [84] τῶν ἀρχόντων πλὴν ἑαυτῷ θεσπίσας, ἱπποδρομίαις τε καὶ ταῖς ἄλλαις ἐψυχαγώγει τέρψεσιν.

Β Ὅτι Βελισάριος ἐξ Ἰταλίας μετακληθεὶς στρατηγὸς ἐπὶ Χοσρόην καὶ Πέρσας ἅμα ἦρι ἀρχομένῳ ἐστάλη, καὶ ἐν Μεσοποταμίᾳ γενόμενος ἄνοπλον ὄντα σχεδόν τι τὸν στρατὸν καὶ κατεπτηχότα τὸ Περσῶν ὄνομα ὡπλιζέ τε ἐπιμελῶς καὶ ἐπεθάρρυνε. Χοσρόης δὲ, Λαζῶν αὐτὸν ἐπαγομένων, ἅτε δὴ [85] αὐτῶν τε καὶ Γουβάζου [86] τοῦ σφῶν ἡγεμόνος Πέρσαις προσκεχωρηκότων διὰ τὴν Ἰωάννου φορολογίαν τε καὶ καπηλείαν, ἐπὶ Πέτρας τὴν πόλιν, ἐπιθαλασσίαν οὖσαν ἐν Κόλχοις πρὸς τῷ Εὐξείνῳ καλουμένῳ Πόντῳ, ἠπείγετο, καὶ ταύτην πολιορκῶν, ἕως μὲν Ἰωάννης περιῆν, οὐδὲν ἤνυεν, ἐπεὶ δὲ βέλει τρωθεὶς τὸν τράχηλον ἐτελεύτησε, τὴν πόλιν παρεστήσατο. Τοὺς μέντοι ἐνοικοῦντας ἀπαθεῖς κακῶν ἀφῆκεν· ὁμολογίᾳ γὰρ αὐτοὺς προσελάβετο, καὶ μόνα τὰ τοῦ Ἰωάννου χρήματα, ἅπερ ἀπὸ τοῦ μονοπωλίου αὐτῷ συνείλεκτο, ἐλήϊσατο πολὺ πλῆθος [87] ὄντα. Βελισάριος δὲ Νισίβιδος μὲν ἀποπειράσας οὐδὲν ἴσχυσε, τὴν Σισαύρων δὲ πόλιν [88] πολιορκήσας καὶ βιασάμενος ὁμολογίᾳ παρεστήσατο, Βλησχάμην τε [89] τὸν στρατηγὸν καὶ τοὺς λογιωτάτους Περσῶν ἐν αὐτῷ λαβὼν ἐς τὸ Βυζάντιον ἔπεμψε. Καὶ Ἀρέθαν ἅμα στρατῷ ἐν Ἀσσυρίοις [90] πέμψας τὰ ἐκείνῃ [91] χωρία ἐλήϊζετο· ἐξ ἧς χρήματα πολλὰ οἱ περὶ Ἀρέθαν περιβαλλόμενοι οὐκ ἤθελον ὑποστρέφειν ἐπὶ Βελισάριον. Βελισάριος δὲ τοῦ σταυροῦ νοσοῦντος καὶ τῶν περὶ Ἀρέθαν ἀγνοουμένων, καὶ Ῥεκιθάγγου καὶ Θεοκτίστου ἀποπορεύεσθαι [92] μελλόντων ἐς φυλακὴν τῶν περὶ Φοινίκην [38 II.] [93] χωρίων, ἃ ὑπὸ Ἀλαμουνδάρου κατετρέχετο [94], διὰ ταῦτα ἐξ ἠθῶν τῶν Περσῶν εἰς τὰ οἰκεῖα ἐπανῆει, καὶ ἐς Βυζάντιον παρὰ βασιλέως μετεπέμπετο [95].

LXIV.

Theophanis Byzantii Historiarum libri x.

Lecti sunt Theophanis Constantinopolitani *Historiarum* libri decem, quorum primus initium ducit ab i lo Persico bello, quod ruptis jam fœderibus iis exortum est, quæ Justinus (83) imperator et Cho-

ΞΔ'.

Θεοφάνους Βυζαντίου ἱστορικοὶ λόγοι ι'.

Ἀνεγνώσθη Θεοφάνους Βυζαντίου *Ἱστορικῶν* λόγοι δέκα. Ἄρχεται δὲ [96] ὁ πρῶτος λόγος ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ πολέμου τοῦ συστάντος μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν σπονδῶν, ἃς Ἰουστινιανὸς [97] ὁ βασιλεὺς καὶ Χοσρόης

VARIÆ LECTIONES.

[80] ἀργύρου A. [81] πάντας ς. [82] Ἀσσυρίᾳ ς. [83] συνῴκισε Schottus: libri συνῴκησε. [84] αὐτοὺς post πλὴν ponit A. [85] δὲ A : δὴ ς. [86] Γουνάζου ς. [87] πολυπληθῆ ς. [88] ante πόλιν in A lacuna quatuor litterarum. [89] τε A : δέ ς. [90] πρὸς Ἀσσυρίους ς. [91] ἐκεῖσε ς. [92] ἀποπορεύσεσθαι ς. [93] Φοινίκων A. [94] κατεστρέφετο ς. [95] post μετεπέμπετο in A lacuna trium columnarum. [96] δὲ add. A. [97] Ἰουστῖνος ς.

NOTÆ.

(87) Cognomento *Zibus*.

(82) Τὴν Σισαύρων πόλιν, Procop. Σισαυρόνων. Fortassis idem locus *Sisarbanum* inf. vocatur a Theophil. Simocate lib. III.

(82) *Betesmaches* Procopio, et *Bleschamus*

(83) Al. *Justinianus* supr. Procop. II *De bell. Pers.*

Digitized by Google

ὁ Περσῶν ἀλλήλοις ἔθεντο, ἔλυσε δὲ Χοσρόης τε αὐτὸς καὶ Ἰουστῖνος διάδοχος Ἰουστινιανοῦ καταστάς, δευτέρου ἔτους τῆς ἀρχῆς αὐτῷ [80 R.] περαιουμένου [84]. Ἀρχόμενος δὲ ἐντεῦθεν τῆς ἱστορίας κάτεισι μέχρι δεκάτου ἔτους αὐτοῦ τοῦ πολέμου. Μέμνηται δὲ ἐν τῷδε τῷ πρώτῳ τοῦ βιβλίου λόγῳ καὶ τὰ κατὰ Ἰουστινιανὸν ἱστορῆσαι· οὐ μὴν ἀλλὰ δῆλός ἐστιν ὡς καὶ ἑφεξῆς τῶν δέκα λόγων ἑτέρους συνέταξε. Διέξεισι δὲ ἐν μὲν τῷδε τῷ λόγῳ ὅπως αἱ σπονδαὶ συνεχύθησαν, Ἰουστίνου μὲν διὰ Κομεντιόλου Σουανίαν παρὰ Χοσρόου ἀπαιτοῦντος, αὐτοῦ δὲ ὑποτιθεμένου, οὐ μέντοι διδοῦντος [85], ὅπως τε ἡ Μεσοποταμία πᾶσα ἐσείσθη, προοίμιον τῶν ἐπελευσομένων κακῶν γενομένη.

A sroes Persarum rex invicem constituerant. Solverant ea Chosroes ipse, et Justinus (84), Justiniani jam successor, exeunte altero imperii anno. Hinc ergo narrationem auspicatus, pergit ad annum usque belli decimum. Meminit vero hoc ipso primo voluminis libro, scripsisse quoque se quæ sub Justiniano gesta sunt, imo et plures eum decem hisce subjunxisse libros, satis manifeste apparet. Narrat autem hoc libro, qua ratione pacta conventa sint dissoluta, cum Justinus per Comentiolum Suaniam a Chosroe repeteret, ipse vero verbo quidem promitteret, non tamen re præstaret. Refert et in tota Mesopotamia terram movisse, initium nimirum calamitatum, quæ subsecutæ sunt.

Ὅτι τὰ [1] πρὸς Εὖρον ἄνεμον τοῦ Τανάϊδος Τοῦρκοι νέμονται, οἱ πάλαι Μασσαγέται [2] καλούμενοι, οὓς Πέρται οἰκείᾳ γλώσσῃ *Κερμιχίωνάς* φασι. Καὶ αὐτοὶ δὲ ἐν τῷ τότε δῶρα καὶ πρέσβεις πρὸς βασιλέα Ἰουστῖνον ἔστειλαν, δεόμενοι μὴ ὑποδέξασθαι αὐτὸν [3] τοὺς Ἀβάρους· ὁ δὲ τὰ δῶρα λαβὼν καὶ ἀντιφιλοφρονησάμενος ἀπέλυσεν εἰς τὰ οἰκεῖα. Τοῖς δὲ Ἀβάροις ὕστερον ἐλθοῦσιν, καὶ Παννονίαν οἰκῆσαι καὶ εἰρήνης τυχεῖν δεομένοις, διὰ τὸν πρὸς τοὺς Τούρκους λόγον καὶ τὰς συνθήκας οὐκ ἐσπείσατο.

In Oriente ad Tanaim Turci degunt, qui Masagetæ antiquitus dicti, a Persis sua lingua *Kermichiones* appellantur. Hi tempestate hac legatos cum muneribus ad Justinum imp. legarunt, ne Abaros reciperet obsecrantes. Ille munera libenter accepit, omnique adeo benevolentiæ atque humanitatis genere complexus domum remisit. Cumque Abari mox accessissent (qui Pannoniam habitare, paceque frui Romanorum precabantur) ob datam Turcis fidem, pactasque conditiones, repulsam tulerunt.

Ὅτι τὴν τῶν σκωλήκων γένεσιν ἀνὴρ Πέρσης βασιλεύοντος Ἰουστινιανοῦ ἐν Βυζαντίῳ ὑπέδειξεν, οὔπω πρότερον ἐγνωσμένην Ῥωμαίοις. Οὗτος δὲ ἐκ Σηρῶν ὁρμηθεὶς ὁ Πέρσης τὸ σπέρμα τῶν σκωλήκων ἐν νάρθηκι λαβὼν μέχρι Βυζαντίου διεσώσατο, καὶ τοῦ ἔαρος ἀρξαμένου ἐπὶ τὴν τροφὴν τῶν συκαμίνων φύλλων ἐπαφῆκε τὰ σπέρματα· τὰ δὲ τραφέντα τοῖς φύλλοις ἐπτεροφύησέ τε καὶ τἄλλα εἰργάσατο. Ὧν τήν τε γένεσιν καὶ τὴν ἐργασίαν ὁ βασιλεὺς Ἰουστῖνος ὕστερον τοῖς Τούρκοις ὑποδείξας ἐθάμβησεν· οἱ γὰρ Τοῦρκοι τότε τά τε Σηρῶν ἐμπόρια καὶ τοὺς λιμένας κατεῖχον. Ταῦτα δὲ πρὶν μὲν Πέρσαι κατεῖχον, Ἐφθαλάνου δὲ τοῦ Ἐφθαλιτῶν βασιλέως, ἐξ οὗ καὶ τὸ γένος ἔσχε τὴν κλῆσιν, Περόζην καὶ Πέρσας νικήσαντος ἀφῃρέθησαν μὲν τούτων οἱ Πέρσαι, δεσπόται δὲ κατέστησαν Ἐφθαλῖται· οὓς μικρῷ ὕστερον μάχῃ νικήσαντες Τοῦρκοι ἀφεῖλον ἐξ αὐτῶν καὶ ταῦτα.

Bombycum (85) originem homo quidam Persa, Justiniano imperante, Constantinopoli ostendit, nunquam antea Romanis cognitam. Ille Persa e Serum regione profectus, vermium semen ferula inclusum, Constantinopolim salvum deportavit **26***b*, ac vere ineunte in alimentum mori foliis semina imposuit· quæ foliis nutrita, et in alas se induerunt, et mire cœperunt operari. Ergo bombycum ortum, texendique artificium cum post Turcis Justinus imperator ostendisset, vehementer obstupuerunt; nam Serum illi tum emporia portusque tenebant, quæ Persæ prius tenuerant. Ephthalanus enim Ephtalitarum rex (a quo et appellationem universum genus traxit) Perozen et Persas cum vicisset (86), submoti his locis Persæ, rerum vero potiti sunt Ephthalitæ, quos post paulo Turci prælio superantes, his etiam finibus pepulerunt.

Ἰουστῖνος δὲ Ζήμαρχον ἐς τοὺς Τούρκους πρέσβυν ἀπέστειλεν· ὃς καὶ λαμπρῶς ἐστιάσας τε τοὺς Τούρκους καὶ ἐς τὰ μάλιστα φιλοφρονηθεὶς ἐς τὸ Βυζάντιον ἐπανῆλθε. Διὸ καὶ ὁ Χοσρόης ἐπ' Αἰθίοπας, φίλους ὄντας Ῥωμαίοις, τοὺς πάλαι μὲν Μακροβίους νῦν δὲ Ὁμηρίτας καλουμένους, ἐστράτευσε, καὶ τόν τε [4] βασιλέα τῶν Ὁμηριτῶν Σανατούρκην διὰ Μηράνους τοῦ Περσῶν στρατηγοῦ ἐζώγρησε, τήν τε πόλιν αὐτῶν ἐξεπόρθησε, καὶ τὸ ἔθνος παρεστήσατο. Διέξεισι δὲ καὶ ὅπως Ἀρμένιοι [39 H.] ὑπὸ Σουρήνου [5] κακούμενοι, καὶ μάλιστα περὶ τὴν εὐσέβειαν,

Justinus Zemarchum ad Turcos legatum misit: qui et publice eos epulis excipiens, omnique adeo officii genere exceptus, Constantinopolim remissus est. Quamobrem etiam Chosroes in Æthiopas, amicos populi Romani (olim Macrobios, nunc Homeritas appellatos) expeditionem suscepit, regemque Homeritarum Sanaturcen, opera Meranis Persarum ducis, vivum cepit, urbeque eorum direpta, incolas subjugavit. Armenii a Surina male accepti (maxime in pietatis religionisque negotio) Surinam, conjuratione facta per Vardanum, (cujus fratrem

VARIÆ LECTIONES.

[84] αὐτοῦ A. [85] διδόντος ς. [1] τὰ] libri et. [2] μασαγέται ς. [3] αὐτῶν pr. A. [4] τε add. A. [5] Ζουρίνου et Σουρῖναν ς.

NOTÆ.

(84) *Justinus junior.*

(85) De his et Theophyl. Simocates lib. VII, inf. cod. sec. et Procop. lib. IV; Niceph. quoque lib. XVII. cap. 32.

(86) Vide supr. Procop. princ. cod. 63.

Digitized by Google

Manuelem ille interfecerat) et alium quemdam Verdum occiderunt; et a Persis deficientes ad Romanos transiere, relictoque oppido quod incolebant, Dubii nomine, in Romanorum regionem commigrarunt. Atque hæc ipsa potissimum causa Persis fuit rumpendi fœderis, induciarumque cum Romanis. Desciverunt post hos statim etiam Iberes, et Gorgene ipsos ducente, ad Romanos transierunt. Metropolis autem Iberorum Tiphilis tunc erat.

Marcianus Justini imp. patruelis, Orientis dux jam renuntiatus, in expeditionem adversus Chosroen, octavo imp. Justini ann. missus est. Joannes vero Armeniæ dux et Meranes Persarum, qui et Baramaanes, exercitum colligebant. Et Armeniis quidem socios se conjunxerunt, Colchi, Abasgi, et Saroes rex Alanorum: Meranæ vero Sabiri (87), et Dagaues et Dilmaina gens. Marcianus ad Nisibenorum urbem, signis collatis, Meranem in fugam convertit: eoque prælio mille et ducentos cecidit, **27***a* vivos cepit septuaginta, Romanis septem duntaxat desideratis. Mox Nisibenorum mœnia obsidione cinxit. Chosroes, re matura cognita, quadraginta equitum millia, peditum vero amplius centum conducens, auxilium ferre, et cum Romanis confligere properavit. Interea loci apud imperatorem Marcianus affectati imperii accusatur, et calumniæ fidem adhibens Justinus, exercitus eum imperio submovit, Theodorumque Justiniani filium Tziron cognomento, suffecit. Hinc turbatis rebus, Romani quoque obsidionem solverunt, et Chosroes Daras oppugnatam urbem vi cepit.

LXV.

Theophylacti Simocatte Historiarum libri VIII.

Lecti sunt Theophylacti expræfecti, et Scribæ octo libri *Historiarum*. Est hic Theophylactus domo Ægyptius. Dictio illius Veneris aliquid habet, nisi quod figuratis vocibus, et allegoricis sensibus putide nimis ac frequenter ad satietatem usus, in frigiditatem quamdam ac juveniles ineptias dilabatur. Verumtamen et sententiarum illa interjectio minus opportuna, diligentiam arguit et curiosam, et supervacaneam. Cætera bonus, in reprehensionem non incurrit. [Auspicatur à Mauricii imperio, pergitque dum Phocas creatus imperator est.

Libro primo hæc narrat (88): Mauricius a Tiberio tunc imperante renuntiatus imperator est (89),

τόν τε Σουρήναν ὁμοφρονήσαντες διὰ Οὐαρδάνου, οὗ τὸν ἀδελφὸν Μανουὴλ ἐτύγχανεν ἀνελὼν, καὶ δι' ἑτέρου τινὸς Οὐάρδου ἀνεῖλον, καὶ Περσῶν ἀποστάντες Ῥωμαίοις προσεχώρησαν, τὸ Δούβιος τὸ πόλισμα, ἐν ᾧ κατῴκουν, ἀπολιπόντες καὶ πρὸς τὰ Ῥωμαίων ἦθη γενόμενοι· καὶ τοῦτο μάλιστα γέγονε τῆς τῶν Περσῶν πρὸς Ῥωμαίους σπονδῶν καταλύσεως αἴτιον. Ἀπέστησαν δὲ παραυτίκα καὶ Ἴβηρες, καὶ προσεχώρησαν Ῥωμαίοις, Γοργένους αὐτῶν ἡγεμονεύοντος· ἦν δὲ τῶν Ἰβήρων τότε ἡ Τίφιλις [6] μητρόπολις.

Ὅτι Μαρκιανὸς ὁ τοῦ Ἰουστίνου τοῦ βασιλέως ἐξάδελφος, τῆς Ἑῴας χειροτονηθεὶς στρατηγὸς, εἰς τὸν πρὸς Χοσρόην πόλεμον ὀγδόῳ ἔτει τῆς Ἰουστίνου βασιλείας ἐξαποστέλλεται. [81 R.] Ἰωάννης δὲ ὁ τῆς Ἀρμενίας στρατηγὸς καὶ Μιρανης [7] ὁ τῶν Περσῶν, ὁ καὶ Βαραμαάνης, τὴν στρατείαν συνήθροιζον. Καὶ τοῖς μὲν Ἀρμενίοις συνεμάχουν Κόλχοι, Ἀβασγοὶ καὶ Σαρώης [8] ὁ Ἀλανῶν βασιλεὺς, τῷ δὲ Μιράνῃ Σάβιροι καὶ Δαγάνες [9] καὶ τὸ Διλμαῖνὸν ἔθνος. Πολεμήσας [10] δὲ ὁ Μαρκιανὸς τὸν Μιράνην περὶ τὴν Νισιβηνῶν [11] πόλιν αὐτὸν μὲν ἐς φυγὴν ἔτρεψεν, ἀνεῖλε δὲ ἐν τῇ μάχῃ χιλίους καὶ διακοσίους, καὶ ζῶντες ἐλήφθησαν ο'· Ῥωμαίων δὲ ἄνδρες [12] ἀνῃρέθησαν ζ'· ἐπολιόρκει τε ἤδη καὶ τὸ τῶν Νισιβηνῶν [13] τεῖχος. Χοσρόης δὲ ταῦτα μαθὼν τεσσαράκοντα μὲν χιλιάδας ἱππέων [14], πεζῶν δὲ ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν συναγείρας ἠπείγετο βοηθεῖν καὶ πολεμεῖν Ῥωμαίους [15]. Ἐν τούτῳ δὲ διαβάλλεται ὁ Μαρκιανὸς τῷ βασιλεῖ ὡς ἐρῶν τυραννίδος, καὶ ὁ βασιλεὺς [16] πεισθεὶς αὐτὸν μὲν παρέλυσε τῆς ἀρχῆς, Θεόδωρον ἀντικαταστήσας τὸν τοῦ Ἰουστινιανοῦ παῖδα, Τζίρον ἐπίκλην. Ἀταξίας δὲ διὰ ταῦτα συμβάσης τῆς τε πολιορκίας Ῥωμαῖοι ἀπέσχοντο, καὶ Χοσρόης τὸ Δαρὰς πολιορκήσας παρεστήσατο [17].

ΞΕ'.

Θεοφυλάκτου ἀπὸ ἐπάρχων καὶ ἀντιγραφέως, λόγοι ὀκτώ.

Ἀνεγνώσθη Θεοφυλάκτου ἀπὸ ἐπάρχων καὶ ἀντιγραφέως ἱστοριῶν λόγοι ὀκτώ. Ἔστι δὲ οὗτος ὁ Θεοφύλακτος τῷ γένει Αἰγύπτιος. Ἡ μέντοι φράσις αὐτῷ ἔχει μέν τι χάριτος, πλήν γε δὴ ἡ τῶν τροπικῶν λέξεων καὶ τῆς ἀλληγορικῆς ἐννοίας κατακορὴς χρῆσις εἰς ψυχρολογίαν τινὰ καὶ νεανικὴν ἀπειροκαλίαν ἀποτελευτᾷ. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ τῆς γνωμολογίας οὐκ ἐν καιρῷ παρενθήκη φιλοτιμίας ἐστὶ περιέργου καὶ περιττῆς. Τὰ δ' ἄλλα οὔ τι ἐς μῶμον ἥκει [18]. Ἄρχεται δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Μαυρικίου, καὶ κάτεισι μέχρι τῆς Φωκᾶ ἀναῤῥήσεως.

Ἐν μὲν οὖν τῷ πρώτῳ λόγῳ διέξεισιν ὅπως ὁ Μαυρίκιος ὑπὸ Τιβερίου τοῦ βασιλέως ἀναγορεύεται

VARIÆ LECTIONES.

[6] τιφλὶς ς. [7] Μηράνης ς. [8] Σαρόης ς. [9] Δαδάνες καὶ τὸ Διλιμνιτῶν Labbeus. [10] πολεμίσας ς. [11] Νισιβινῶν A. [12] post ἄνδρες in A lacuna quinque vel sex litterarum. [13] Νισιβινῶν A. [14] ἱππέας A. [15] Ῥωμαίοις ς. [16] καὶ βασιλεὺς πεισθεὶς A, καὶ πεισθεὶς ὁ βασιλεὺς ς. [17] post παρεστήσατο in A versus quatuordecim vacui. [18] ἥκοι ς.

NOTÆ.

(87) Iidem forte, qui sup. Saberi a Procop. dicti.

(88) Nicephor. Callistus eadem narrat lib. XVIII *eccles. Historiæ*, c. 45.

(89) Ejus nominis IV, quem Jejunatorem appellarunt. De quo sup. quoque lib.

Digitized by Google

βασιλεὺς, Ἰωάννου κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῆς Κωνσταν- A
τινουπολιτῶν Ἐκκλησίας προεστηκότος· ὅσα τε εἰς
νουθεσίαν εἶπε Μαυρικίου, Ἰωάννῃ τῷ κυαίστορι [19]
χρώμενος ὑπουργῷ τῶν λόγων, ὃς πρός τε αὐτὸν
Μαυρίκιον καὶ τὸν δῆμον τὴν ἐν τῷ λόγῳ πρᾶξιν
ἐτάχθη πληροῦν τοῦ βασιλέως· ὅπως τε αὐτῷ τὴν
θυγατέρα κατενεγύησεν [20]· ὅπως τε τῇ ὑστεραίᾳ τῆς
Μαυρικίου ἀναῤῥήσεως ἐτελεύτησε, καὶ ὡς πρὶν ἢ
τελευτῆσαι αὐτὸν εἶδεν ὄψιν λέγουσαν αὐτῷ, Τάδε σοι,
Τιβέριε, τὸ τρισάγιον [40 H.] λέγει· Οἱ τύραννοι τῆς
ἀσεβείας [21] ἐπὶ τῆς σῆς βασιλείας οὐ φοιτήσουσι
χρόνοι. Ἦν δ' ἄρα ταῦτα [22] ἐκεῖνα τραγῳδίας τινὸς
προαγόρευσις τῆς ἀνὰ τὸν παλαμναῖον Φωκᾶν ἀνο-
σιουργοῦ τυραννίδος· ἔτι δὲ καὶ ὡς πρὸς Ἀβάρους
ἤδη μικρῷ πρόσθεν τὸ Σίρμιον πολιορκήσαντας Μαυ-
ρίκιος σπονδὰς ἔθετο, ἀν' [23] ἔτος ἕκαστον τοῖς βαρ- B
βάροις συνθέμενος ἐγκαταβάλλεσθαι δι' ἐμπορείας [24]
ἀργύρου τε καὶ ἐσθῆτος χρυσοῦ χιλιάδας π'. Αἱ μέχρις
ἐνιαυτῶν δύο διήρκεσαν, ὑπὸ τῆς βαρβαρικῆς ἀπλη-
στίας λυθεῖσαι· εἴκοσι γὰρ χιλιάδων χρυσοῦ ὁ βάρ-
βαρος προσθήκην ἐζήτει. Ἐξοῦ λύσις γέγονε τῶν σπον-
δῶν· καὶ ἁλίσκεται ὑπὸ τῶν βαρβάρων Σιγγηδὼν ἡ
πόλις καὶ Αὐγούστα καὶ τὸ Βιμινάκιον, πολιορκεῖται
δὲ καὶ Ἀγχίαλος πόλις. Καὶ πρεσβεύονται Ἐλπίδιος
καὶ Κομεντίολος Ῥωμαίων πρέσβεις πρὸς τὸν τῶν
Ἀβάρων Χαγάνον, [84 R.] καὶ ἀτιμοῦνται, ἅτε δὴ
Κομεντιόλου παῤῥησιασαμένου πρὸς τὸν βάρβαρον.
Τοῦ δὲ ἐπιγενομένου ἔτους πάλιν Ἐλπίδιος πρὸς τὸν
Χαγάνον διαπρεσβεύεται ἐπὶ τῷ καὶ τὰς εἴκοσι
χιλιάδας προστεθῆναι, καὶ λαβὼν Ταργίτιόν [25] τινα
ἀπὸ τῶν Ἀβάρων ἐς Βυζάντιον ἦκεν. Ἐπεὶ δὲ οἱ C
βάρβαροι [26] πολλὰ τῶν Ῥωμαίων ἐλῃΐζοντο, Ταργί-
τιος εἰς Χαλκίδα νῆσον ἐξορίζεται, μηνῶν ἓξ τῇ
ἐξορίᾳ παραταθέντων. Στρατηγὸς δὲ αἱρεθεὶς [27] Κο-
μεντίολος κατὰ Σκλαβήνων ἠνδραγάθησε. Καὶ ὅπως
πάλιν ὁ Χαγάνος τὰς σπονδὰς συγχεῖ. Καὶ περὶ
Βουγολόβρα [28] τοῦ μάγου· πόρθησίς τε πλείστων
πόλεων Ῥωμαϊκῶν ὑπὸ τῶν βαρβάρων.

Εἶτα τὸν πόλεμον διέξεισι τῶν Περσῶν καὶ Ῥωμαίων
τὸν ἐπὶ τὸν Νύμφιον ποταμὸν τόν τε γάμον Μαυρικίου
καὶ Κωνσταντίνης τῆς Τιβερίου θυγατρός. Διαλαμβά-
νει δὲ καὶ περὶ τοῦ γενομένου ἐμπρησμοῦ, ὃς [29] ἐν τῷ
φόρῳ κατὰ τὰ προοίμια τῆς βασιλείας Μαυρικίου [30]
συνέβη, καὶ περὶ τῆς ἀναιρέσεως Παυλίνου τοῦ περὶ
τοῦ θαύματος τοῦ κατὰ τὴν κόγχην Γλυκερίας τῆς D
μάρτυρος, ὅπως τε Ἰωάννης ὁ πατριάρχης, φιλαν-
θρωπότερον δοκοῦντος ἔχειν τοῦ βασιλέως, αὐτὸς πυρὶ
παραδοθῆναι τὸν γόητα διισχυρίζετο, παρυφαίνων τῷ
λόγῳ καὶ τὴν ἀποστολικὴν ῥῆσιν [31]· καὶ ὅτι Παυλῖνός
τε καὶ ὁ παῖς, κοινωνὸς ὢν τῆς ἀσεβείας, τὴν ἐπὶ

Joanne eadem tempestate Constantinopolitanæ Ec- A
clesiæ sedem tenente. Præcepta quædam imperator
Mauricio dedit, Joannis quæstoris ad eam rem ope-
ra usus, qui ad Mauricium ipsum, populumque
verba facere, imperatoris loco jussus est. Filiam
Mauricio Tiberius despondit, posteroque die quam
creatus Mauricius est, hic vita decessit (90). Morti
vicinus visum vidit, hac edita voce : Tibi, o Tibe-
ri, Trinitas Deus nuntiat, impietatis tyrannica
tempora, te imperante, minime ventura. Denuntia-
bat nimirum tragœdiam nefariæ tyrannidis a cru-
deli Phoca sceleratoque occupandæ. Cum Abaris,
qui jam Sirmium obsidere cœperant, inducias Mau-
ricius fecit, ea lege, ut Barbaris quotannis cum
pecunia numerata, tum vestibus, **27***b* auri pondo
millia octoginta penderet. Quæ, cum biennium in- B
duciæ servatæ fuissent, barbarica quadam et inex-
plebili cupiditate solutæ sunt : viginti enim millia
amplius (ut centum essent) additamenti vice postu-
labant. Hinc postissimum ruptæ induciæ, captæ-
que a Barbaris Singedon oppidum, Augusta item,
et Viminacium; obsessa et Anchialos urbs. Missi
Romanorum legati Elpidius, et Comentiolus ad
Abarorum Chaganum, qui, quod liberius locutus
apud Barbarum Comentiolus esset, contumeliose
accepti. Vertente anno, Elpidius rursum ad Chaga-
num in legationem profectus, viginti se millia
additurum quotannis pollicetur : et Targetium
quemdam legatum ab Abaris accipiens, Constanti-
nopolim misit. Postquam vero Abari Romanorum
agros, prædas magnas agentes, diripuissent, in C
Chalcidem insulam Targetius deportatur, sex men-
sium illi exsilio decreto. Comentiolus deinde ad-
versus Sclavos dux creatus, rem præclare fortiter-
que gessit. Pacem iterum cum Romanis Chaganus
turbat. Refer auctor de Boscolobra mago, et de
multarum urbium Romanorum per Barbaros expu-
gnatione.

Narrat porro Persarum Romanorumque prælium
ad Nymphium flumen (91). Nuptias item Mauricii,
et Constantinæ Tiberii filiæ. Refert et incendium
in foro natum, sub initium imperii Mauricii Augu-
sti (92). De Paulini venefici nece, et miraculo in
pelvi Glyceriæ martyris. Quomodo et Joannes pa-
triarcha, quod Cæsaris lenior esset sententia, igni- D
bus esse tradendum præstigiatorem pronuntiarit,
Apostoli etiam verbis in testimonium adhibitis,
(*De veneficiis*). Quare Paulinus cum filio, impietatis
æque reo, ense percussi, capitis pœnas dederunt.
Adhæc de præsidio Adhumorum, et Acbæ. In eodem

VARIÆ LECTIONES.

[19] κοιαίστορι ς. [20] κατηγγύησεν ς. [21] εὐσεβείας pr. A. [22] ταῦτα add. A : in quæ sit ultima sequentis vocabuli littera, non liquet. [23] ἀνὰ ς. [24] ἐμπορίας ς. [25] Ταργήτιον et infra Ταργήτιος ς. [26] βάρβαροι A : ἄβαροι ς. [27] προαιρεθεὶς ς. [28] Βοσκολόβρα ς. [29] ὃς A : ὡς ς. [30] Μαυρικίου βασιλείας ς. [31] εἰ θέλεις μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν, τὸ ἀγαθὸν ποίει καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ ἔκδικός ἐστι τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι· οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ. (Rom. XIII, 3.) ταύτην, οἶμαι φησὶν ἀποστολικὴν ῥῆσιν mg A.

NOTÆ.

(90) Niceph. lib. XIIX, c. 7.
(91) Niceph. lib. XVIII, cap. 8.
(92) Ibid. cap. 31.

Digitized by Google

libro Persarum Romanorumque pugna commemoratur, utque Joannis filius Barbarorum astu oppressus fuerit (93). Magnus item ille terræ motus, qui sub initium quoque principatus Mauricii accidit : deque ejusdem consulatu (94). Ut Philippicus, Cæsaris ducta filia **28** *a* Gordia gener, Orientis imperii dux renuntiatus : resque præclare ac fortiter gesserit : deque egressu Romani exercitus e Media, utque aquæ penuria vehementer Romani laborarint. Ut item Arzaninen regionem, Romanorum dux in prædam suis dederit, deque Romani exercitus fortitudine : et uti Persarum dux quidquid ad Martyropolim agrorum est vastavit. Legatio etiam Persarum una, et item altera ad Romanos. Et hæc quidem libro I.

A θανάτῳ ἀπήχθησαν, ξίφει τὸν βίον καταστρεψάμενοι [32]. Ἔτι τε περὶ τῶν Ἀφούμων καὶ Ἀκβᾶς τῶν φρουρίων· ἐμπεριέχεται δὲ τῷ λόγῳ μάχη Ῥωμαίων καὶ Περσῶν, καὶ ὅπως ὁ Ἰωάννης [33] καταστρατηγεῖται ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Ἔτι δὲ καὶ ὁ μέγας σεισμὸς [34] ὁ γενόμενος κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναγορεύσεως Μαυρικίου, καὶ περὶ τῆς ὑπατείας αὐτοῦ. Ὅπως τε [35] Φιλιππικὸς, ὁ ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ βασιλέως Γορδίᾳ γαμβρὸς, τῆς ἑῴας δυνάμεως προχειρίζεται στρατηγὸς, καὶ ἀνδραγαθίαι [36] αὐτοῦ, ἀναχώρησίς τε ἐκ τῆς Μηδικῆς τῶν Ῥωμαίων, καὶ ὅπως ἀνυδρίᾳ τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐκινδύνευσεν, ὅπως τε τὴν Ἀρζανηνὴν χώραν ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς προνομῇ παραδέδωκεν, ἀριστεία τε τῆς Ῥωμαίων δυνάμεως, καὶ ὅπως τὰ κατὰ τὴν Μαρτυρόπολιν ὁ Περσῶν στρατηγὸς κατεπόρθησε, πρεσβεία τε Περσῶν πρὸς Ῥωμαίους πρώτη καὶ δευτέρα. Ταῦτα μὲν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ.

Libro secundo, de monte Izala agit : deque insultatione atque, jactantia Persarum Cardarigæ, exercitus apud eos ducis. De pugna item Philippici, et Romanorum cum Cardariga, et Persis ad Arzamonem pugnata : utque Philippicus non manufactam imaginem gestans obierit, lustraritque exercitum, ac victoria perillustris penes Romanos fuerit : et uti imago illa non manufacta, ad Simeonem Amidæ episcopum cum veneratione missa sit : Barbarorum agrum Romani deprædati sunt, fugitque Cardagiras ad urbem Daras. Dareni ab urbe ipsum profligarunt, viribus hostium jam fractum. De Romanis militibus e Quarto Partheorum legione vulneratis : ita vocant eos, qui Berrhœæ urbe Syriæ, commorabantur. Romanorum expeditio in Arzaninem regionem, Maruthas et Jovius ejus oræ duces ad Philippicum, et Romanos defecerunt. Privatas copias Cardarigas, quibus Romanos ex insidiis adoriretur, collegit. Heraclius (ejus Heraclii, qui post imperator fuit, pater) a Philippico ad hostem speculatum emissus mirifice servatus est. De Zaberta homine Persa hic agitur, utque a Chlomarorum oppugnatione cessarint Romani. Adhuc de effusa turpique Philippici fuga, turbatoque ordine Romani exercitus. De morbo quo Philippicus correptus est, et de Heraclio, Heraclii post imperatoris patre, in exercitus curam advocato, utque in meridianos Medos Romanorum exercitum subimperator ille duxerit, et vere ineunte, **28** *b* in Persarum agros Romani irruperint. Complectitur et hic liber, ut contra Abaros Comentiolus expeditionem susceperit, subimperatores nactus Maximum et Castum, utque rebus ab iis præclare adversus Abaros gestis, vivus tandem Castus in hostium venerit potestatem : utque Ansimuth

B Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ διαλαμβάνει περὶ τοῦ ὄρους τοῦ Ἰζαλὰ [37], περί τε τῆς κατὰ τὸν Καρδαρηγὰν [38] τὸν τῶν Περσῶν στρατηγὸν ἀλαζονείας, ὅπως τε Φιλιππικοῦ τε καὶ [41 R.] Ῥωμαίων πρὸς τὸν Καρδαρηγὰν [39] καὶ Πέρσας μάχη περὶ τὸ Ἀρζάμων [40] συνέστη, καὶ ὅπως ὁ Φιλιππικὸς τὴν ἀχειροποίητον εἰκόνα φέρων περιῆει καθαγιάζων τὸ στράτευμα, καὶ ὡς νίκη ἐπιφανεστάτη τότε Ῥωμαίων ἐγένετο, ὅπως τε ἡ ἀχειροποίητος πρὸς Συμεώνην τὸν ἐπίσκοπον Ἀμίδης [41] μετὰ σεβασμιότητος ἀποστέλλεται. Σκυλεύεται δὲ ὑπὸ Ῥωμαίων τὸ βάρβαρον, καὶ φεύγει ὁ Καρδαρηγὰν [42] ἐπὶ τὸ Δαράς [43]· καὶ ὅπως οἱ Δαρηνοὶ ἀπὸ τοῦ ἄστεος αὐτὸν ἀποπέμπονται διὰ τὸ κατὰ κράτος ἡττηθῆναι. Ὅπως τε ὁ Ῥωμαίων στρατιώτης τὸ σῶμα κατετέτρωτο· ἦν δὲ τῆς τῶν C Κουαρτοπαρθῶν τάξεως, οὕτω καλουμένων τῶν ἐν Βεροίᾳ πόλει τῆς Συρίας τὰς διατριβὰς ποιουμένων. Περί τε τῆς ἐπιστρατείας Ῥωμαίων [44] κατὰ τῆς Ἀρζανηνῆς, καὶ ὅπως Μαρουθᾶς καὶ Ἰώβιος οἱ ἡγεμόνες αὐτῆς αὐτομολοῦσι πρὸς Φιλιππικὸν καὶ Ῥωμαίους. Καὶ περὶ τῆς ἰδιωτικῆς δυνάμεως τῆς συναθροισθείσης ὑπὸ τοῦ Καρδαρηγὰν [45] εἰς τὸ ἐξαπατῆσαι Ῥωμαίους. [85 R.] Καὶ ὅπως Ἡράκλειος ὁ Ἡρακλείου τοῦ αὐτοκράτορος πατὴρ ὑπὸ τοῦ Φιλιππικοῦ ἐπὶ κατασκοπῇ τῶν πολεμίων ἀποσταλεὶς παραδόξως διασώζεται. Καὶ περὶ Ζαβέρτα τοῦ Πέρσου, καὶ ὅπως τῆς τῶν Χλομαρῶν [46] πολιορκίας Ῥωμαῖοι ἀπέσχοντο. Ἔτι δὲ περὶ τῆς ἀθρόας καὶ ἀλόγου φυγῆς Φιλιππικοῦ, καὶ τῆς γενομένης ἀταξίας τοῖς [47] Ῥωμαϊκοῖς ἐκστρατεύμασι. Περί τε τῆς ἐνεχθείσης D τῷ Φιλιππικῷ νόσου, καὶ ὅτι Ἡράκλειος ὁ Ἡρακλείου τοῦ αὐτοκράτορος πατὴρ τὰς φροντίδας τῆς ἡγεμονίας ἀναδέχεται [48]. Ὅπως τε τοῖς μεσημβρινοῖς τῆς Μηδικῆς προσβάλλει ὁ τῆς Ῥωμαίων δυνάμεως

VARIÆ LECTIONES.

[32] ποῖοι καταστρεψόμενοι ? [33] Ἰωάννου ς. [34] ὁ post σεισμὸς add. A. [35] τε ὁ Φιλ. ς. [36] καὶ αἱ ἀνδρ. ς. [37] Ἴξαλα ς. [38] Καδαρίγαν ς. [39] καὶ ante Ῥ. om. A. [40] Ἀρζαμὼν ς. [41] ἀμίδης ς. [42] Καρδαρίγας ς. [43] δάρας A. [44] Ῥωμαίων καὶ κατὰ τῆς ἀζαρνίνης ς. [45] Καρδαρίγα ς. [46] χλομάρων ς. [47] τοῖς om. A. [48] ἀνεδέχετο ς.

NOTÆ.

(93) Niceph. lib. XVIII, cap. 15. (94) Ibid. 16.

Digitized by Google

ὑποστράτηγος· καὶ ὡς ἔαρος ὥρᾳ προσβάλλουσι A Ῥωμαῖοι κατὰ τῆς Περσῶν πολιτείας· διαλαμβάνει τε ὡς Κομεντίολος κατὰ τῶν Ἀβάρων ἐκστρατεύει, ἔχων ὑποστρατήγους Μαρῖνον καὶ Κάστον, καὶ ὡς εὐδοκιμοῦσιν οὗτοι κατὰ τῶν Ἀβάρων, ὕστερον δὲ ζωγρεῖται ὁ [49] Κάστος. Καὶ ὅτι Ἀνσιμοὺθ τὸν ἔξαρχον τῆς πεζικῆς Ῥωμαίων δυνάμεως οἱ Ἄβαροι ζωγρίαν ἔλαβον, καὶ κατέδραμον τὰ ἀνὰ τὴν Θρᾴκην αἱ δυνάμεις αὐτῶν. Καὶ Κομεντιόλου διάσκεψις εἰ χρὴ ἐπιτίθεσθαι τοῖς [50] Ἀβάροις, καὶ δημηγορία ἐπὶ τὸ δεῖν ἐπιτίθεσθαι, καὶ ἀντιδημηγορία. Ὅπως φωνὴ ἐμπεσοῦσα τῷ στρατῷ τῶν Ἀβάρων ἄπρακτον τὴν τοῦ [51] Κομεντιόλου ἐπίθεσιν τὴν κατὰ τοῦ Χαγάνου εἰργάσατο. Καὶ περὶ Βουσᾶ τοῦ στρατιώτου, ὅπως τε [52] κυνηγῶν ἑάλω ὑπὸ τῶν Ἀβάρων, καὶ ὅπως ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων ὑπεροφθεὶς πρῶτος διὰ B τοῦτο τοὺς Ἀβάρους πολιορκητικὰ ὄργανα ἐδίδαξε κατασκευάζεσθαι. Ὅπως τε ὑπὸ τοῦ Χαγάνου πολιορκεῖται Βερόη, καὶ ὅπως ἀποτυγχάνει τοῦ ἐγχειρήματος. Ὅπως τε Διοκλητιανοῦ πόλιν ὁ αὐτὸς πολιορκήσας ἀπρακτεῖ. Καὶ ὅπως ὁ βασιλεὺς Μαυρίκιος ὑπὸ τοῦ ἀγελαίου πλήθους τῶν Βυζαντίων ἐλοιδορεῖτο διὰ τὰ ἀπὸ τῶν βαρβάρων συμβεβηκότα περὶ τὴν Εὐρώπην δυστυχήματα, ὅπως τε ἐκπέμπει στρατηγὸν τὸν Ἰωάννην, ὃν ἐπεκάλουν Μυστάκωνα [53], ὑποστράτηγον αὐτῷ καταστησάμενος Δρόκτωνα, ὃς καὶ πολιορκουμένης ὑπὸ τῶν Ἀβάρων τῆς Ἀδριανουπόλεως [54] συμμίξας τοῖς πολεμίοις τὴν πόλιν [42 H.] διεσώσατο. Διαλαμβάνει δὲ καὶ ὅπως ὁ Ἡράκλειος φρούριον Περσικὸν ἐνεχείρει τοῖς ὅπλοις ἑλεῖν, καὶ περὶ τοῦ Βεϊουδάες φρουρίου, καὶ ὅπως παραδόξῳ ἀριστείᾳ Σάπηρος τοῦ στρατιώτου εἷλον τὸ φρούριον Ῥωμαῖοι. Καὶ τὴν ἐνδημίαν δὲ Φιλιππικοῦ περὶ τὸ βασίλειον ἄστυ.

Ὁ δὲ τρίτος λόγος διέξεισιν ὅπως χειροτονεῖται C ἀντὶ Φιλιππικοῦ στρατηγὸς ὁ Πρίσκος τῆς ἑῴας δυνάμεως, ὅπως τε Φιλιππικὸς διαφθονούμενος Πρίσκῳ πρὸς Ἡράκλειον ἔγραψεν ἐμφανίσαι τῷ στρατῷ τῶν σιτήσεων αὐτῶν τὴν μείωσιν, καὶ ὅτι Πρίσκος προσπελάζων τῷ στρατοπέδῳ οὐκ ἀπέδη τοῦ ἵππου κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος καὶ οὕτως ἠσπάσατο τὸ στρατιωτικόν· διὸ τὸ [55] στρατιωτικὸν, ὅτι τε αἱ σιτήσεις ὑπετέμνοντο καὶ ὅτι ἠτιμοῦντο, ἐστασίαζον. Καὶ Πρίσκος ἐλιφρέδα [56] δοὺς τὴν ἀχειροποίητον δι' αὐτῆς ἐκλιπαρεῖν τὸ πλῆθος ἐτέχναζεν· οἱ δὲ καὶ ταύτην λίθοις ἔβαλον. Διὸ φεύγει μὲν ἐν Κωνσταντίνῃ Πρίσκος, καὶ αἱρεῖται ὑπὸ τῆς στρατιᾶς [57] Γερμανὸς αὐτοῖς στρατηγὸς ἀκούσιος· καὶ ταύτης τῆς τυραννίδος κρατούσης πολλαὶ παρὰ Περσῶν συμφοραὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἐναπετίκτοντο. Διὸ καὶ βα- D σιλεὺς παύει μὲν Πρίσκον, ἀνταποστέλλει δὲ [88 R.] Φιλιππικὸν πάλιν στρατηγόν. Ἡ δὲ στρατιὰ καὶ πρὸς αὐτὸν ἐστασίαζε. Καὶ πολιορκεῖται μὲν Κωνσταντῖνα ὑπὸ Περσῶν, ῥύεται δὲ τῶν κινδύνων ἐπιστάντος αὐτῇ Γερμανοῦ. Καὶ πόλεμος Πέρσαις καὶ

pedestrium copiarum Romanarum tributum, Abari vivum ceperint, et in Thraciam incursionem exercitus eorum fecerit, Comentiolo interim deliberante, an Abaris occurreret : habitaque est in eam sententiam concio, et altera item contra, ne se hosti objiceret. Quomodo ortus in castris Abarorum rumor, Comentioli adversus Chaganum irruptionem irritam fecerit. De Busa milite, qui in venatione ab Abaris captus, et a suis neglectus contemptusque, Barbaros eam ob causam oppugnandarum urbium machinas fabricare primus docuit. Uti Chaganus Beroen obsederit, sed nihil profecerit. Similiter et Diocletiani urbem oppugnarit, neque ceperit tamen. Mauricium imperatorem Constantinopoli ab incondita Byzantiorum plebe conviciis exceptum. quod ob res infeliciter cum Barbaris gestas, Europa afflicta esset. Misisse itaque Joannem, cognomento Mystacona, belli ducem, Droctone ipsi subimperatore attributo : qui obsessam ab Abaris Adrianopolim, pugna cum hoste commissa præsens servavit. Complectitur etiam hic liber, ut arcem Persarum quamdam vi capere Heraclius sit aggressus : et de Bejudaes, sic dicto castello, utque incredibili Saperis militis fortitudine, Romani præsidium occuparint. Denique ut Philippicus in regia urbe Constantinopoli remanserit.

Tertio libro. In Philippici locum Orientalis militiæ dux suffectus Priscus : cui Philippicus invidens Heraclio scripsit, commeatum exercitui, cibariaque minueret. Priscus quoque in castra profectus, non (94*) ad pedes veteri more, ex equo desiliens milites salutavit. Itaque exercitus, tum quod annona accisa esset atque angusta (95), tum quod sine honore esset ab illo habitus, militari seditione tumultuatus est. Priscus (96) eliphrepha non manu facta illa imagine ipsis tradita, placare per eam gregarium militem tentavit : sed illam etiam lapidibus petierunt. Igitur **29***a* Constantinam fugit. Invitus interim ab exercitu dux elegitur Germanus. Dum hæc per vim atque tumultum geruntur, multis interim Romani a Persis calamitatibus afflicti. Quare Prisco imperator dignitatem adimit, ejusque in locum Philippicum iterum ducem mittit. Sed et his rursum, turbato exercitu, tumultuatum. Constantina (97) a Persis obsessa periculisque, Germano suppetias ferente, eximitur. Prælium Romanos inter et Persas ad Martyropolim commissum. Victoria

VARIÆ LECTIONES.

[49] ὁ add. A. [50] τοῖς A : τότε ς. [51] τοῦ add. A. [52] τε] τε καὶ ς. [53] μουστάκωνα ς. [54] Ἀνδριανουπόλεως ς. [55] διὸ καὶ τὸ ς. [56] ἐλιφρέφα ς. [57] στρατιᾶς mg : στρατείας ς. [58] Μαρτυρούπολιν A.

NOTÆ.

(94*) Vide cl. V. Justi Lipsii epistol. in notis ad exemplar. Græcum).

(95) Niceph. lib. I, cap. 11, aliam tumultus hujus causam reddit.

(96) De aurea imagine accipiendam vocem barbaram ἐλφρέφα seu ἐλιφρίδα, quidam hic notarunt.

(97) Niceph. lib. XVIII, cap. 14.

Digitized by Google

illustri eo die penes Romanos fuit, Maruza Persarum duce, cum tribus suorum millibus, ad internecionem cæso, captis vero mille. Reconciliato, Aristobuli opera, cum imperatore exercitu, ad arcem Giligerdorum virtus captivorum militum enituit : et Gregorius (98) Antiochiæ episcopus, susceptа legatione, Philippicum restituit exercitui. Martyropolis, Sittæ fraudibus a Persis capta (99). Philippicus officio dejicitur, suffectusque ab imperatore Mauricio in ejus locum Comentiolus, cui mandatum commissumque bellum est Persicum. Getæ sive Sclavi, ea tempestate, vicina Thrasiæ populabantur : Roma adversus Longibardos arma induebat : Africa quoque Maurusios superavit (1). Comentiolo duce, puguatum juxta Sisarbanum (2), prope Nisibin, a Persis atque Romanis. Romani (3) militari virtute superiores evasere, Heraclio hastam fortiter tum vibrante. Cecidit eo prælio Phraates ipse Persicarum copiarum dux, castrisque direptis opima spolia lecta. Baram (4), Turcis devictis, magnas ex eis opes Hormisdæ regi suppeditavit, et strictos gladio Suaniæ minatus est. Romani autem, ductante Romano quodam nomine, conserta manu cum exercitu Barami, collatisque inter se signis, viribus fortiores, illustrem retulere victoriam. Hormisdas ob cladem acceptam, per opprobrium contumeliamque, Baramo vestem misit muliebrem. Hic contumeliam vicissim et injuriam ulturus, datis ad eum litteris (5), inscripsit : Chrosroes filiæ (non filio) Hormisdæ. Hoc bello et Armenii, Sabbatii persuasione adducti, Joannem (6) ducem suum sustulerunt, et ad Persas deficere parabant. Comentiolus interim ab imperatore missus, et militarem sedat tumultum, et Sabbatium Constantinopolim ducit, qui ad bestias ibi damnatus, Cæsaris tamen clementia morti eripitur. Hormisdas Saramen adversus Baramum mittit : pugnaque victum **29***b* Saramen Baramus elephantis devorandum objecit, et palam contra Hormisdam arma tulit. Hic Baramus eo honoris ante defectionem fuerat evectus, ut ei a rege secundo nemo omnium dignitate antecelluerit. Curopalatæ enim (7), ut Romanis dicitur, summo magistratu functus est. Recensentur hoc quoque libro obiter, quæ temporibus longe antiquioribus gesta fuerunt : breviterque narrantur ea, quæ sub Justino et Tiberio augustis evenerunt. Hormisdæ quoque Persarum regis crudelitas exponitur, et Persarum regum series a capite arcessitur. Atque hæc quidem libro tertio.

A Ῥωμαίοις κατὰ τὴν Μαρτυρόπολιν[58] γίνεται, καὶ νικῶσι Ῥωμαῖοι λαμπρῶς, ἅτε τοῦ Περσῶν στρατηγοῦ Μαρούζα καὶ τρισχιλίων πεσόντων, χιλίων δὲ ζωγρηθέντων. Καὶ διαλλάσσεται πρὸς τὸν αὐτοκράτορα δι' Ἀριστοβούλου τὸ στρατόπεδον· γίνεταί τε κατὰ τὸ φρούριον Γιληγερδῶν[59] τῶν δεσμωτῶν Ῥωμαίων ἀριστεία. Καὶ Γρηγόριος ὁ Ἀντιοχείας ἀρχιερεὺς Φιλιππικὸν διὰ πρεσβείας ἀποκαθίστησι τῷ στρατεύματι. Ἁλίσκεται δὲ ὑπὸ Περσῶν ἡ Μαρτυρόπολις διὰ Σίττα δόλῳ, καὶ ἀποχειροτονεῖται Φιλιππικὸς, καὶ Κομεντίολος ἀντ' αὐτοῦ τὸν Περσικὸν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος πιστεύεται πόλεμον. Οἱ δὲ Γέται ἤτοι Σκλάβοι τὰ περὶ τὴν Θρᾴκην ἐλυμαίνοντο, ἡ Ῥώμη δὲ πρὸς τοὺς Λογγιβάρδους[60] ἀνθωπλίζετο, καὶ Λιβύη τῶν Μαυρουσίων περιεγίνετο. Κομεντιόλου δὲ στρατηγοῦντος συμπλέκονται περὶ τὸ Σισάρβανον πλησίον Νίσιβος Πέρσαι καὶ Ῥωμαῖοι, καὶ νικῶσι κατὰ κράτος Ῥωμαῖοι, Ἡρακλείου περιφανῶς ἐνευδοκιμοῦντος τῷ δόρατι· πίπτει γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ τῶν Περσῶν στρατηγὸς Φραάτης, καὶ σκυλεύεται τὸ πολέμιον. Ἔτι δὲ διαλαμβάνει ὅπως ὁ Βαράμ Τούρκους καταπολεμήσας, καὶ πολὺν πλοῦτον Ὁρμίσδᾳ τῷ βασιλεῖ ἐκεῖθεν χορηγήσας, ἦρε τὴν μάχαιραν καὶ κατὰ Σουανίας· Ῥωμαῖοι δὲ Ῥωμανοῦ στρατηγοῦντος συμπλέκονται Βαράμ καὶ τῷ ὑπ' αὐτῷ[61] στρατῷ, καὶ κατὰ κράτος νικῶσι. Καὶ ὡς διὰ τὴν ἧτταν Ὁρμίσδας τῷ Βαράμ ἐπονειδίζων γυναικείαν ἔστειλεν ἐσθῆτα· ὁ δὲ ἀνθύβριζε, θυγατέρα Χοσρόου, ἀλλ' οὐχ υἱὸν Ὁρμίσδαν τοῖς γράμμασιν ἐπιγραφόμενος. Ἐν ᾧ καὶ Ἀρμένιοι ὑποθήκαις Σαββατίου τὸν[62] μὲν σφῶν στρατηγὸν Ἰωάννην ἀναιροῦσι, [43 H.] προσχωρεῖν δὲ Πέρσαις ἐγχειροῦσι. Κομεντίολος δὲ σταλεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τήν τε στάσιν κατευνάζει καὶ Σαββάτιον[63] ἐς Βυζάντιον ἄγει· ὁ δὲ θηρίοις βορὰ γενέσθαι καταδικάζεται, φιλανθρωπίᾳ δὲ βασιλικῇ τοῦ θανάτου ἀπολύεται. Ὁρμίσδας δὲ Σαράμην κατὰ Βαράμ ἀποστέλλει· Βαράμ δὲ μάχῃ νικήσας Σαράμην ἐλεφάντων βορὰν ἐποιήσατο καὶ ἀναφανδὸν κατὰ Ὁρμίσδα παρατάσσεται. Ὁ δὲ Βαράμ ἐπὶ τοσοῦτο[64] δόξης ἦν κεχωρηκὼς πρὶν[65] ἢ μελετῆσαι τὰ τῆς ἀποστασίας ὡς μετά γε βασιλέα μηδένα τῶν πάντων μείζονα δόξαν ἔχειν αὐτοῦ· ὁ γὰρ κουροπαλάτην[66] Ῥωμαῖοι καλοῦσι, ταύτης ἀπῆλαυε τῆς τιμῆς. Ἐμπεριέχεται δὲ τῷ λόγῳ καὶ ἀναδρομὴ τῶν συγκυρησάντων περὶ τοὺς πρεσβυτέρους χρόνους, καὶ σύντομος ἀφήγησις τῶν κεκινημένων ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστίνου καὶ Τιβερίου τῶν αὐτοκρατόρων, καὶ περὶ τῆς ὠμότητος Ὁρμίσδου τοῦ Περσῶν βασιλέως, καὶ τῆς Περσικῆς γενεαρχίας ἀφήγησις. Ταῦτα μὲν καὶ ὁ γ'.

B

C

D

VARIÆ LECTIONES.

[59] γιλιγέρδων ς. [60] λαγγιβάρδους habere videtur A. [61] ὑπ' αὐτὸν ς. [62] τὸν] καὶ τὸν ς. [63] Σαββάτιον mg : libri συμβάτιον. [64] τοσούτῳ A, τοσοῦτον ς. [65] πρὶν] τὸ πρὶν A. [66] ἦν γὰρ κουροπαλάτου ς.

NOTÆ.

(98) Oratio Gregorii est apud Niceph. lib. XVIII, cap. 15 et 16.

(99) De Sitta vero transfuga cap. 17, et hic inf.

(1) Qui a Græcis Maurusii appellantur, eos Romani et indigenæ Mauros vocant. Strabo lib. XVII.

(2) Sisaurorum urbem sup. nominare Procop. lib. II videtur.

(3) Niceph. lib. XVIII, cap. 18.

(4) Varamus hic est Niceph. lib. XVIII, cap. 19.

(5) Niceph. *ibid.*

(6) Cujus et sup. mentio lib. I.

(7) Qui antea, prætorio præfectus. Latine dictus. Tu lege Pet. Fabri Semost. lib. I, cap. 1, et duo seqq.

Digitized by Google

Ὁ δὲ τέταρτος διαλαμβάνει, ὅπως τε Πέρσαις ὁ ἐμφύλιος ἐκρατύνετο πόλεμος, καὶ ὅσα συνεκύρησε[67] κατὰ τὴν τυραννίδα Βαράμ τρόπαιά τε καὶ εὐτυχήματα· καὶ ἡ τοῦ Φερεχάνους ἀναίρεσις καὶ ἡ Ζαδέσπρα προσχώρησις[68]· ὅπως τε ὑπὸ Βινδόου καθαιρεῖται τῆς βασιλείας Ὁρμίσδας· ὅπως τε ᾔτησε δέσμιος ὢν δημηγορῆσαι, καὶ ὡς δημηγορεῖ· ὅπως τε Βινδόης δημηγορεῖ, καὶ κατασφάζεται ἐνώπιον Ὁρμίσδα ὁ [89 R.] παῖς καὶ τεμαχίζεται ἡ βασιλὶς, καὶ τυφλοῦται καὶ αὐτὸς Ὁρμίσδας· ὅπως τε ὕστερον ὑπὸ τοῦ παιδὸς Χοσρόου, ὃν ἐστήσαντο Πέρσαι βασιλέα, ῥοπάλοις ἀναιρεῖται. Ἐπικράτειά τε τῆς τυραννίδος Βαράμ, καὶ φυγὴ Χοσρόου τοῦ Περσῶν βασιλέως, ὅπως τε ἐπὶ τὸ Κιρκήνσιον ὁ Περσῶν βασιλεὺς παραγίνεται, προσχωρήσας Μαυρικίῳ τῷ αὐτοκράτορι, ὅπως τε διαπρεσβεύεται πρὸς αὐτόν. Περὶ Βαράμ δὲ πάλιν, ὅπως τεχναζόμενος ὑπ' αὐτῶν ἀναῤῥηθῆναι βασιλεὺς καὶ μὴ τυχὼν ἑαυτὸν ἀνηγόρευσε βασιλέα. Ὅπως ὁ βασιλεὺς Χοσρόην ἐπὶ τὴν ἱερὰν πόλιν μετάγει, βασίλειον αὐτῷ θεραπείαν συστησάμενος. Καὶ περὶ τῶν συγκυρησάντων Βαράμ καὶ Χοσρόῃ πρὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς συμμαχίας, καὶ ὡς διαπρεσβευσάμενος Βαράμ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μαυρίκιον ἀποπέμπεται, διαπρεσβεύεται δὲ πάλιν Χοσρόης καὶ τυγχάνει. Ὅπως ὁ βασιλεὺς τὸν τῆς Μελιτηνῆς[69] ἱερέα ἅμα[70] Γρηγορίῳ τῷ Ἀντιοχείας ἀρχιερεῖ πρὸς Χοσρόην ἐξέπεμψε. Περὶ τῆς δολοφονίας Βαράμ, ἣν Ζαμέρδης καὶ Ζοανάμβης[71] συνεσκευάσαντο, καὶ περὶ τοῦ φόνου τῶν εἰς τοῦτο συμπραξαμένων. Περὶ Βινδόου τοῦ Πέρσου, καὶ ὅπως δραπετεύει Περσίδα, τῆς κατὰ Βαράμ ἐπιβουλῆς κοινωνὸς γεγονώς. Ὅπως ἡ Μαρτυρόπολις ὑπὸ Χοσρόου ἀποδίδοται Ῥωμαίοις, καὶ περὶ τῆς[72] Σίττα διὰ πυρὸς ἀναιρέσεως, καὶ ἑορταστικὴ τοῦ ἐπισκόπου Μελιτηνῆς (Δομετιανὸς ὄνομα αὐτῷ) ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τοῦ ἄστεος. Ἐν οἷς καὶ ὁ τέταρτος λόγος.

Quartus liber ista complectitur. Uti apud Persas bellum invaluerit intestinum, quæque in Barami tyrannide acciderint victoriæ, ac res secundæ. Cædem item Pherechani, successumque Zadespræ. Quomodo a Bindoe (8) regno exutus Hormisdas, e vinculis causam dicere postularit, causaque dicta, concionatus sit et Bindoes. In Hormisdæ oculis jugulatus filius, regina (9) quoque in partes dissecta : ipse excæcatus Hormisdas : post etiam a Chosroe filio suo, quem Persæ regem sibi constituerant, fustibus necatus est. Tyrannidis Barami potentia, et Chosroe Persarum regis fuga, utque ad Circesium delatus, ad Mauricium imperatorem tendens, legationem ad eum miserit. Rursum de Barame, uti dum astu ageret, ut rex ab illis crearetur, nec voti fieret compos, regem se ipse pronuntiarit. Quomodo Cæsar Hierapolim deduxerit Chosroen, addita etiam familia rege digna (10). De iis, quæ gesta Chosroen inter et Baramum, antequam cum Romanis fœdus fieret : utque ad Mauricium imp. legatione missa, Baramus repulsam tulerit, Chosroes contra impetrarit. De legatione Domitiani (11), Meletinæ episcopi, et Gregorii præsulis Antiochiæ, ab imperatore ad Chosroen missa. De nece Baramo per fraudem a Zamerda et Zoanamba parata, eorumque cæde, qui rei conscii fuissent. De Bindoe, homine Persa, utque e Perside fugerit, quod percussorum Barami socius esset; de Martyropoli a Chosroe Romanis reddita **30** *a*, deque Sitta (12) flammis exusto. Oratio item solemnis publice de recepta urbe habita a Domitiano Melitinensium præsule. Et de his quatuor liber.

Ὁ δὲ πέμπτος διέξεισιν, ὅπως Χοσρόης ὁ Περσῶν βασιλεὺς ἀπορίᾳ τὴν ψυχὴν κατατρυχόμενος ἐπρέσβευε τὸν ἐν μάρτυσι Σέργιον, ὃν καὶ τὰ λοιπὰ [44 H.] βάρβαρα πρεσβεύουσιν ἔθνη, λύσιν τῶν δυστυχημάτων εὑρεῖν· καὶ ὡς σταυρῷ χρυσῷ λιθοκολλήτῳ ἐτίμησεν· ἐντεῦθέν τε Ζαδέσπρας διὰ Ῥοσᾶ δολοφονεῖται Βλησχάνους ὑποθήκαις, καὶ τἄλλα θυμήρη Χοσρόῃ συναντᾷ. Περὶ τοῦ ἐκδανεισθέντος χρυσίου Χοσρόῃ τῷ Περσῶν βασιλεῖ ὑπὸ Μαυρικίου τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ὡς χειρογραφεῖ Χοσρόης τὸ δάνεισμα. Πρεσβεία τε Χοσρόου ἐφ' ᾧ ἀποστῆναι Κομεντίολον τῆς ἡγεμονίας, καὶ χειροτονία Ναρσοῦ ἀντὶ Κομεντιόλου, καὶ συμμαχία Ῥωμαίων κατὰ τοῦ τυράννου Βαράμ. Καὶ περὶ τῶν βασιλικῶν δώρων τῶν σταλέντων Χοσρόῃ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος· καὶ ὅπως τὰς κλεῖς τοῦ Δαρὰς ὁ Χοσρόης διὰ τοῦ πρέσβεως

Quintus Liber continet, ut animi dubius, et æger Chosroes, Persarum rex, beatum Sergium martyrem veneratus sit, quem et Barbaræ nationes honore afficere consuevissent, quo malorum liberationem reperiant. Utque cruce aurea (13), margaritis distincta, eum honorarit : indeque Zadespræ fraudulenta per Rhosam cædes, consilio Bleschanis, aliaque, quæ ex animi sententia Chosroæ obvenerint. De auri pecunia mutua Chosroæ Persarum regi a Mauricio imper. data, ejusdemque regis chirographo acceptæ pecuniæ. Legatio item Chosroæ ut Comentiolo exercitus præfectura adimeretur. Narsen (14) ergo Comentiolus successorem habuit ; fœderatumque Romanorum adversus Baram tyrannum bellum. De regiis Chosroæ ab imperatore missis muneribus, utque claves urbis Daras ille per Dolbam legatum

VARIÆ LECTIONES.

[67] συνεκύρωσε ς. [68] προχώρησις ς. [69] Μελιτινῆς ς. [70] ἅμα τῷ Γρηγ. ς. [71] Ζωανάμβης ς. [72] τῆς] τῆς τοῦ στ.

NOTÆ.

(8) Niceph. lib. XVIII, cap. 19.
(9) Ut et Roxane apud Ctesiam in Persicis infr.
(10) Cum multis muneribus regiis, inquit Nicephor. lib. XVIII, cap. 20.
(11) Mauricii cognati Niceph. ibidem.
(12) In crucem actum Sitam refert Niceph. lib. XVIII, cap. 20, *et prius etiam* lapidibus obrutum Evagr. lib. VI, cap. 18.
(13) Niceph. lib. XVIII, cap. 21 ; et lib. XVII, cap. 17.
(14) Ibid. cap. 20.

Digitized by Google

Cæsari remiserit. Oratio Domitiani Melitinæ episcopi, qua hortatur Romanos, ut belli societatem fœdusque ineant cum Chosroe contra Baram, quæ item ante congressum ac prælium Romanorum cum Persis felicia Chosroi secundaque evenerint, utque thesauros regios cum regia ipsa Persica Chosroes receperit per Bindoen. Conjunctio Romanorum copiarum cum ex Armenia, tum ex Oriente. Pugna cum Baramo, victoriaque valde memoranda Romanorum. Quo in prælio, Narsis ductu, capti et Turci, qui tum in fronte crucis signum gestabant (15), quod sibi impresserant, ut ipsimet narrabant, depellendæ sic olim luis pestilentis causa. Quæ item in Perside a Golinduch acta, quamque illa vitam monasticam egerit austere (16). Chosroæ in pristinam regiam postliminii reditus, quæque dona Sergio martyri miserit. Ad eumdem sanctum virum legatio ejusdem, ut ex Hierem, quæ religione Christiana erat, liberos suscipere, et quomodo voti compos redditus, dona iterum egregia templo ejus martyris dedicarit. Chosroes tyrannidis consortes, atque adeo Bindoen ipsum, ut qui in regem manum armarat, mortis pœna vindicavit. De iis quæ prænuntiavit Chosroes, (16') fore, **30**^{b} ut Romani tyrannide pressi tumultuarentur. Legatio Probi Chalcedonensis præfecti : et de imagine Deiparæ Virginis, quæque in ea legatione acciderint. Imperatoris ad Anchialum Europæ urbem profectio (17), et quod ei in sue oblatum portentum (18) ; utque domum ad palatium revertit, cum Persica legatio, cui Zalamban præerat, jam advenisset. Et in his liber quintus.

Ὅπως τε ὑπέστρεψεν εἰς τὰ βασίλεια ὁ αὐτοκράτωρ, οἷς καὶ ὁ πέμπτος λόγος.

Libro sexto hæc insunt : uti exeuntem ex urbe Augustum, marina tempestas exceperit : utque ad Heracleam (19), dum ibi commoratur, monstrosus partus natus : infans manibus, et oculis carens, adhæc et superciliis ac palpebris, ad femur piscis cauda appendente : et quomodo sublatum hoc monstrum. De tribus illis Sclavis, citharas importantibus, qui ex Oceani partibus ad Chaganum missi ferebantur, et a Mauricio imperatore spectati sunt. Legatio item Francorum ad Cæsarem, qua stipendio se illi militaturos polliciti, repulsam tulerunt. Bossus, et Bettus legationem hanc a Theodoricho missi obibant. De grege cervorum ; utque ingens quidam telo ictus in silvam se contulerit : insequente vero hastifero, et altero item Gepædo (20), ut hic illum

Δόλβζα [73] παραδέδωκε τῷ βασιλεῖ. Δημηγορία τοῦ Δομετιανοῦ Μελιτηνῆς, προτρέπουσα τὸ Ῥωμαϊκὸν συμμαχεῖν Χοσρόῃ κατὰ Βαράμ· καὶ περὶ τῶν συγκυρησάντων [74] εὐτυχημάτων πρὸ τῆς [75] συμπλοκῆς Ῥωμαίων τε καὶ Περσῶν Χοσρόῃ, καὶ ὅπως οἱ βασιλικοὶ θησαυροὶ τά τε Περσικὰ βασίλεια ἀποκαθίσταται Χοσρόῃ διὰ Βινδόου. Ἕνωσις τῶν Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων Ἀρμενίας τε καὶ τῆς Ἑῴας, καὶ μάχῃ κατὰ Βαρὰμ, καὶ νίκη Ῥωμαίων περιφανεστάτη· ἐν ᾗ μάχῃ, Ναρσοῦ στρατηγοῦντος, καὶ Τοῦρκοι συνελήφθησαν, οἳ ἐπὶ τῶν μετώπων τὸν τύπον ἔφερον τοῦ σταυροῦ, ὃ ἐπέθεντο, ὡς ἐκεῖνοι διηγοῦντο, εἰς ἀπαλλαγὴν [76] τῆς [77] πάλαι προσπεσούσης αὐτοῖς λοιμικῆς νόσου. Τὰ κατὰ τὴν Γολινδοὺχ ἐν Περσίδι γεγονότα, καὶ οἷον ἐκείνη βίον ἀσκητικὸν ἠγωνίσατο. Ἐπανάζευξίς τε Χοσρόου εἰς τὰ οἰκεῖα βασίλεια. Καὶ περὶ τῶν σταλέντων δώρων παρὰ Χοσρόου Σεργίῳ τῷ μάρτυρι. Πρεσβεία τε τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν ἅγιον, ὥστε ἐκ τῆς Σειρὲμ [78] παιδοποιήσασθαι· Χριστιανὴ δὲ ἐτύγχανεν αὕτη. [92 R.] Καὶ [79] ἐπιτυχία τε τῆς αἰτήσεως, καὶ δώρων πολυτελῶν ἀποστολὴ παρ' αὐτοῦ εἰς τὸν νεὼν τοῦ μάρτυρος. Ὅπως τε Χοσρόης τοὺς κεκοινωνηκότας τῇ τυραννίδι καὶ Βινδόην αὐτὸν, ὡς κατὰ βασιλέως χεῖρας ἄραντα, θανάτῳ διώλεσε. Περὶ τῶν προαγορευθέντων ὑπὸ Χοσρόου, καὶ ὡς στασιάσει τὰ Ῥωμαίων πράγματα τυράννοις δουλεύοντα. Πρεσβεία τε Πρόβου τοῦ Καλχηδόνος [80] προέδρου, καὶ περὶ τῆς εἰκόνος τῆς Θεομήτορος, καὶ ὅσα κατὰ τὴν πρεσβείαν ἀπήντησε. Ἐκδημία [81] τε τοῦ αὐτοκράτορος ἐπὶ τὴν τῆς Εὐρώπης Ἀγχίαλον, καὶ περὶ τοῦ συναντήσαντος αὐτῷ ἐν ὑΐ φάσματος. Πρεσβείας Περσικῆς ἐπιστάσης διὰ Ζαλαβζάν [82]. Ἐν

Ὁ δὲ ἕκτος λόγος περιέχει, ὅπως ἀπὸ τῆς πόλεως ἐξιόντι τῷ βασιλεῖ ἐνέσκηψε κλύδων θαλάττιος. Ὅπως τε περὶ Ἡράκλειαν, ἐκεῖσε τοῦ βασιλέως διατρίβοντος, τέρας ἐγεννήθη [83], παιδίον μήτε χεῖρας μήτε ὄμματα ἔχον μήτε ὀφρῦς μήτε βλέφαρα, πρὸς δὲ τῷ ἰσχίῳ ἰχθύος οὐρὰ ἀπεκρέματο· καὶ ὅπως τὸ τέρας ἀνῄρητο. Περὶ τῶν τριῶν Σκλαβηνῶν τῶν κιθάρας ἐπιφερομένων, οἳ ἐκ τῶν μερῶν τοῦ Ὠκεανοῦ ἐλέγοντο πρὸς τὸν Χαγάνον ἀπεστάλθαι· οἳ καὶ [45 II.] ἐνεφανίσθησαν Μαυρικίῳ τῷ βασιλεῖ. Πρεσβεία τε Φράγκων [84] πρὸς τὸν βασιλέα ἐφ' ᾧ συμμαχεῖν ἐπὶ δώροις, καὶ ἀποστροφὴ τῆς αἰτήσεως· Βόσσος καὶ Βέττος οἱ πρέσβεις, ὁ δὲ ἀποστείλας ὀνόματι Θεοδώριχος. Περὶ τῆς ἀγέλης τῶν ἐλάφων, καὶ ὅπως ἡ μείζων βάλλεται καὶ εἰς λόχμην τινὰ φεύγει, καὶ ὡς

VARIÆ LECTIONES.

[73] δόλβα ς. [74] συγκυρωσάντων ς. [75] τῆς add. A. [76] libri ἐπαλλαγήν. [77] τῆς add. A. [78] Ἱερὲμ ς. [79] καὶ add. A. [80] Χαλκηδόνος ς. [81] ἐκδημία τε A : καὶ ἐκδημίαν ς. [82] Ζαλαμβᾶν ς. [83] ἐγενήθη ς. [84] Φράγγων A.

NOTÆ.

(15) Narrat eadem Niceph. lib. XVIII, cap. 20.

(16) Lege Vitam apud Niceph. lib. XVIII, cap. 25, a quo tamen nonnihil recedit Gr. Menolog. 11 Jul.

(16') Niceph. lib. XVIII, cap. 27.

(17) Niceph. ibid. cap. 28.

(18) Georg. Cedren. canini hic partus monstrosi meminit. An ergo κυνὶ forte an hoc loco pro ὑΐ legas.

(19) Niceph. lib. XVIII, cap. 35.

(20) Ὑπὸ Γέπαιδος infra Gepades populi nominantur, ab hoc auctore ut et Suid. Γήπαιδες, scribit etymol. οἱ λεγόμενοι Λογγίβαρδοι οἱονεὶ Γετίπαιδες, εἰ Γετῶν παῖδες et recentior quidam Græcus : Οἱ Οὔγγροι ἐλεγοντο τὸ παλαιὸν Γήπαιδες.

Digitized by Google

ἐπιδιώκεται ὑπό τινος τῶν δορυφόρων [85] καὶ ἑτέρου τινὸς Γήπαιδος [86], ὅπως τε ὁ δορυφόρος διὰ τὰ περὶ αὐτὸν χρύσεια δολοφονεῖται, καὶ ὡς χρόνῳ μακρῷ ὕστερον ὁ Γήπαις δολοφονήσαι φωραθεὶς πυρὶ παραδίδοται. Στρατεία Ἀβάρων κατὰ Ῥωμαίων καὶ πολιορκία Σιγγιδόνος τῆς πόλεως, χειροτονία τε Πρίσκου τοῦ στρατηγοῦ, καὶ ὅπως τοῦ κατὰ τὴν Εὐρώπην πολέμου τοῦτον προεστήσατο. Καὶ ὅπως ὁ Χαγάνος εἰς Δριζίπερα γενόμενος τὸν νεὼν Ἀλεξάνδρου τοῦ μάρτυρος ἐπυρπόλησε [87], καὶ ὅπως ἐν Τζουρουλῶν [88] τῇ πόλει Ῥωμαῖοι συγκλεισθέντες ὑπὸ τοῦ Χαγάνου πολιορκοῦνται, ὅπως τε δόλῳ φενακίζει τὸν βάρβαρον ὁ Μαυρίκιος καὶ τῆς πολιορκίας ἀπάγει. Πρεσβεία [89] τε Ἀβάρων πρὸς Ῥωμαίους, καὶ ὅσα τῷ Ἀρδαγάστῳ ἐκ τῆς Ῥωμαίων ἀπήντησε δυνάμεως, ἔτι δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν Τατίμερ [90]. Ἀνδραγαθία τε τοῦ Ῥωμαίων ταξιάρχου Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀνδραγαθία Ῥωμαίων, καὶ Σκλαβηνῶν ἀναίρεσις, ἔφοδός τε Σκλαβηνῶν κατὰ Ῥωμαίων. Περὶ τῶν τεχθέντων τεράτων πρὸ τοῦ ἄστεως [91] τῆς βασιλίδος, ὡς [92] τὸ μὲν ἦν [93] τετράπουν παιδίον, τὸ δὲ δικόρυφον. Ὅπως Πρίσκος ἀποχειροτονεῖται τῷ δοῦναι [94] τῷ Χαγάνῳ ἀπὸ τῆς τῶν Σκλαβηνῶν [95] λείας, καὶ Πέτρος ἀντιχειροτονεῖται στρατηγὸς τῆς κατὰ τὴν Εὐρώπην μάχης· καὶ περὶ Θεοδώρου τοῦ πρέσβεως, σταλέντος [96] πρὸς τὸν Χαγάνον ὑπὸ τοῦ Πρίσκου, τῆς τε περὶ αὐτὸν παιδείας καὶ δεξιότητος. Ἐν οἷς καὶ ὁ ἕκτος λόγος.

A ob aurea ornamenta ex insidiis interfecerit, et longo post intervallo cædis reus deprehensus, flammis traditus. Abarorum contra Romanos expeditio, urbisque Singidonis obsidium. Uti Priscus (21), belli dux delectus, et militiæ Europææ præfectus sit. Ut Chaganus Driziperam delatus beati Alexandri martyris templum obsederit : et quomodo Tzurulo oppido inclusos Romanos Chaganus cinxerit : utque Mauricius astu deceptum Barbarum ab obsidione averterit. Missa ab Abaris ad Romanos legatio, et quæ Ardagastus ab exercitu Romano acceperit incommoda, præterea quæ sub Tatimero acta. Alexandri Tribuni militum fortitudo, Romanorumque res fortiter gestæ, et Sclavorum interitus, horumque vicissim in Romanos impetus. De

B monstris ad regiam urbem natis (22), infantes, unus biceps, alter quadrupes. Uti Prisco imperium fuerit abrogatum (23), quod partem prædæ e Sclavis abductæ **31***a* Chagano donasset, utique pro Illi Petrus Europæo bello dux præficiatur. De Theodoro item legato ad Chaganum a Prisco ire jusso, et de ejus doctrina, atque rerum gerendarum dexteritate. Et in his liber sextus.

Ὁ δὲ ἕβδομος λόγος διαλαμβάνει περὶ τῆς γεγενημένης ἀταξίας ταῖς Ῥωμαίων δυνάμεσιν, ἀριστείαν τε Ῥωμαίων κατὰ Σκλαβηνῶν ἤτοι Γετῶν· Γέται γὰρ τὸ παλαιὸν ἐκαλοῦντο. Καὶ περὶ τῶν ἐν Ἀσίμῳ [97] τῇ Θρᾳκῴᾳ πόλει Πέτρῳ τε καὶ τοῖς πολίταις συμβεβηκότων. Καὶ ὡς Πιράγαστος ὁ τῆς τῶν Σκλαβηνῶν δυνάμεως φύλαρχος ἀνῄρηται· [93 R.] καὶ ἀνδραγαθία Ῥωμαίων. Περὶ τῆς ἀνυδρίας τῆς παρακολουθησάσης ταῖς Ῥωμαίων δυνάμεσι. Καὶ ὅπως τοῦ Πέτρου καταπολεμηθέντος ὑπὸ Σκλαβηνῶν [98] Πρίσκος αὖθις γίνεται στρατηγός. Θάνατος Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ περὶ τῶν ἐκδανεισθέντων [99] αὐτῷ χρημάτων ὑπὸ Μαυρικίου, καὶ περὶ τοῦ ἐν τῇ ὁμολογίᾳ χειρογραφήματος, καὶ ὅπως διὰ τιμῆς ἦγεν ὁ φιλευσεβὴς ὡς ἀληθῶς αὐτοκράτωρ τὰ εὑρεθέντα τῷ ἀρχιερεῖ μετὰ θάνατον ῥάκια. Περὶ τῶν Μαρουσίων τῶν συστραφέντων κατὰ Καρχηδόνος τῆς πόλεως, καὶ ὅπως τῇ τοῦ Γενναδίου τόλμῃ ὁ πόλεμος ἔσβεστο [1]. Καὶ περὶ τοῦ κομήτου τοῦ φανέντος ἐπὶ ἡμέρας πολλάς. Περὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου [2] τοῦ γενομένου τοῖς Τούρκοις, καὶ ἐν ἐκθέσει τὰ περὶ τῆς τῶν Τούρκων πολιτείας. Καὶ ὡς τὸν ἐθνάρχην τῶν

Libro septimo agitur de turbatis Romanorum ordinibus, eorumdemque rebus fortiter gestis contra Sclavos, sive Getas : hoc enim nomine antiquitus appellati sunt. De iis quæ in ignobili quodam Thraciæ oppido Petro et incolis acciderunt : utque Sclavorum præfectus Piragastus sit interfectus. De militum Romanorum virtute, licet aquarum ingenti penuria premerentur. Petro a Sclavis pugna superato, Priscus iterum belli imperator delectus est. Obitus Joannis cognomento Jejunatoris (24), patriarchæ Constantinopolitani ; deque mutuo a Mauricio imperatore accepta pecunia, datoque æris accepti confessique chirographo ; quantoque in pretio vere pius augustus ille relictas a præsule post mortem pannosas vestes (25) habuerit. De Maurusiorum adversus Charthaginem expeditione, utque Gennadii fortitudine bellum illud exstinctum sit. De cometa, qui dies complures visus est. De intestino apud Turcos, et civili bello : accessit de eorumdem republica narratio, ut Turcorum Chaganus (26), Ephthalitarum principe interfecto, totam eam gentem subegerit : ut Agarenorum adhæc

VARIÆ LECTIONES.

[85] τῶν δορυφόρων A : δορυφόρου ς. [86] Γήπεδος A. [87] ἐπολιόρκησε ς. [88] Τζουρουλῷ ς. [89] πρέσβεις A. [90] Τατίμερον ς. [91] ἄστεος ς. [92] ὡς;] καὶ pr. A. [93] ἦν om. pr. A. [94] τῷ δοῦναι — ἀντιχειροτονεῖται add. A. [95] Σκαυηνῶν A sic et infra. [96] σταλ.] τοῦ σταλ. A. [97] ἀσήμῳ στ. [98] ὑπὲ Σκαυήνων A, ὑπὸ τῶν Σκλαβήνων ς. [99] ἐνδανεισθέντων ς. [1] ἔσβετο ς. [2] πολέμου om. A.

NOTÆ.

(21) Niceph. hæc eadem lib. XVIII, cap. 28.

(22) Ibid. cap. 35.

(23) Ibid. cap. 25.

(24) Quarti hujus nominis, de quo legendus Baron. card. tom. VII et VIII.

(25) Niceph. lib. XIX, cap. 34, lectulum addit ligneum. Hic non recte a quibusdam cum Joanne Eleemosynario Alexandrino confunditur. Minus etiam recte pro sancto habitus a suis, teste D. Baron. t. VIII Annal. ad an. Ch. 595, ex B. Gregorii Magni auctoritate.

(26) Niceph. lib. XVIII, cap. 30.

Digitized by Google

et Colchorum gentem trecentarum millium strage ceciderit, utque insurgentem adversus se Turum interfecerit, quo nomine victoriæ nuntiam epistolam Mauricio imp. scripserit. Idem Abaros quoque sub jugum victos misit. Refert et de gentibus, quæ Taugas incolunt, et de Nucri, in quas devicti Abari dispersi sunt (27). Item de Var, et Chuni, quorum pars magna jam inde a Justiniani temporibus, in Europa sedes habent, Abarosque sese nominarunt. Turcorum regionem terræ motui, ac pesti minime obnoxiam. De monte qui Aureus sit dictus, ac de ipsa urbe, Taugas. De bombycibus (28), qui ex se vestes gignunt sericas, et quod serici (29) ingens gignatur ad Chubdam urbem, **31***b* quam appellant, copia, quæque in illis vermibus glomerandis fieri solita. De Indis, qui candido sunt corpore. Disceptatio Chagani cum Prisco, de Singidonensibus in servitutem abducendis, Priscique contraria sententia, utque eam urbem Priscus servarit. Quæ per Dalmatiam Barbari gesserint quasque urbes everterint. Quomodo Gundoes a Prisco adversus Barbaros in Dalmatiam missus, res fortiter gesserit.

Undevicesimo imperii Mauricii anno Monachus quidam mortem illi, liberisque ejus (30) prædixit. Stricto enim gladio, a foro ad palatii vestibulum procurrens, Mauricium una cum liberis ferro occisum iri denuntiat. Quin et Herodianus quidam imperatori eventura prænuntiavit (31) : famem scilicet illam, quæ post in castris orta. Ut incredibili Chaganus humanitate esurienti exercitui quinque dierum inducias concesserit, quibus absque metu Barbarorum commeatus annonaque ferretur Romanis, utque vicissim a Prisco donis honoratus, in proxima Mysiæ loca discesserit. In Mysia Chaganus cum Comentiolo signis collatis conflixit, perfidiaque Comentioli Romanorum exercitus, clade accepta, cæsus a Barbaris est, fuga interim dilapso Comentiolo : quem ad Driziperam urbem (32) deletum cives, ut transfugam repellunt : quare inde ad Muros *longos*, quos vocant, ille se recepit. Barbari porro pone insequentes Driziperam capiunt, et Alexandri martyris templo incenso, corpus capsa extrahentes contumeliis afficiunt (33). Verum divina mox ultio martyris est violatores consecuta. Septem enim Chagani filii una die, inguinum morbo correpti, perierunt. Comentiolus in his turbis Constantinopoli hæret. Barbaris interim ad *Muros longos* propius accedentibus. Unde tantus

A Ἐφθαλιτῶν[3] ὁ Χαγάνος τῶν Τούρκων ἀνελὼν καὶ δουλώσας τὸ ἔθνος[4], ἔτι δὲ καὶ τοὺς Ὄγωρ[5] τὸ ἔθνος, καὶ δὴ καὶ τοὺς Κόλχους ἄχρι τριάκοντα μυριάδων διέφθειρεν. Ἀλλὰ καὶ τὸν ἐπαναστάντα [46 H.] αὐτῷ Τουρσὶμ ἀνελὼν ἐπινίκιον ἐπιστολὴν Μαυρικίῳ τῷ αὐτοκράτορι ἔστειλεν· ἐδουλώσατο δὲ καὶ Ἀβάρους. Διέξεισι δὲ καὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν Ταυγὰς[6] ἐθνῶν καὶ περὶ τοῦ Μουκρὶ[7], ἐν οἷς οἱ Ἄβαροι ἡττηθέντες διεσπάρησαν. Καὶ περὶ τοῦ Οὐὰρ καὶ Χουνὶ[8] τῶν ἐθνῶν, ἐξ ὧν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἀπόμοιρα τῶνδε τῶν ἐθνῶν ἐνδημεῖ τῇ Εὐρώπῃ, οἳ καὶ Ἀβάρους ἑαυτοὺς ἐπεφήμισαν. Καὶ ὡς ἡ Τούρκων χώρα σεισμοῦ καὶ λοιμοῦ ἀπείρατος[9]. Περί τε τοῦ χρυσοῦ λεγομένου ὄρους, καὶ περὶ τῆς Ταυγὰς, περί τε τῶν σκωλήκων τῶν τικτόντων τὴν ἐσθῆτα τὴν σηρικὴν, καὶ ὡς πόλλ' B ἐστι περὶ τὴν λεγομένην Χουβδὰν ἡ τῆς μετάξεως[10] γένεσις, καὶ τὰ περὶ αὐτὴν νόμιμα. Καὶ περὶ[11] τῶν Ἰνδῶν τῶν λευκῶν τὸ σῶμα. Διάλεξις πρὸς τὸν Πρίσκον Χαγάνου περὶ ἀνδραποδισμοῦ τῆς[12] Σιγγιδόνος, καὶ ἀντιλογία Πρίσκου πρὸς αὐτὸν, καὶ ὅπως ὁ Πρίσκος Σιγγιδόνα σώζει τὴν πόλιν. Ὅσα τε κατὰ Δαλματίαν οἱ βάρβαροι διεπράξαντο καὶ πόλεις ἐπόρθησαν, ὅπως τε ὁ Γουνδοὺς[13] παρὰ Πρίσκου σταλεὶς κατὰ τῶν ἐν Δαλματίᾳ βαρβάρων ἠρίστευσεν.

Ὅτι τῷ ἐννεακαιδεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Μαυρικίου προαγορεύει μοναχός τις τὸν αὐτοῦ θάνατον καὶ τῶν τέκνων· ξίφος γὰρ γυμνώσας, ἀπὸ τοῦ φόρου μέχρι τῶν προαυλίων τῶν ἀνακτόρων διαδραμὼν αὐτόν τε Μαυρίκιον καὶ τὰ τέκνα ξίφει τεθνάναι προηγόρευσεν. Ἀλλὰ καὶ Ἡρωδιανός τις ὀνόματι[14] τῷ C βασιλεῖ διεῖπε τὰ συμβησόμενα. Περὶ τοῦ συμβάντος λιμοῦ[15] τοῖς στρατεύμασι, καὶ ὡς ὁ Χαγάνος παραδόξῳ φιλανθρωπίᾳ πενθημέρους σπονδὰς τοῖς λιμώττουσιν ἔθετο, ὡς ἂν ὁ ἐπισιτισμὸς ἀπὸ τῶν βαρβάρων τοῖς Ῥωμαίοις ἀδεὴς ἔσοιτο· καὶ ὡς ἀρώμασιν[16] ὑπὸ Πρίσκου φιλοτιμηθεὶς ἐπὶ τὰ κατὰ Μυσίαν ἐχώρησεν. Ὡς συνῆψεν ὁ Χαγάνος περὶ τὴν Μυσίαν πρὸς Κομεντίολον μάχην, ἐπιβουλῇ δὲ Κομεντιόλου διαφθείρεται ὑπὸ τῶν βαρβάρων τὸ Ῥωμαϊκόν. Καὶ φεύγει Κομεντίολος, καὶ πρὸς Δριζίπερα[17] τὴν πόλιν παραγίνεται, καὶ ἀποπέμπεται τῆς πόλεως ὡς φυγὰς, καὶ πρὸς τὰ μακρὰ παραγίνεται τείχη. Οἱ δὲ βάρβαροι κατόπιν ἰόντες πρῶτον τὰ Δριζίπερα αἱροῦσι, καὶ τὸν Ἀλεξάνδρου τοῦ μάρτυρος ἐμπρήσαντες νεὼν, καὶ D τὸ σῶμα τῆς θήκης ἐκσύραντες ὕβρισαν. Θεία δὲ δίκη μετῆλθε τοὺς ὑβριστὰς τοῦ μάρτυρος· [96 R.] ἑπτὰ γὰρ παῖδες τοῦ Χαγάνου ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ βουβῶσι περιληφθέντες ἐτελεύτησαν. Κομεντίολος δὲ μετὰ τῶν θορύβων ἐνδημεῖ τῇ Κωνσταντινουπόλει, οἱ δὲ βάρ-

VARIÆ LECTIONES.

[3] τῶν Ἐφθαλιτῶν τῶν ἀδελῶν ἤτοι τῶν Ἐφταλιτῶν A. [4] καὶ δουλώσας τὸ ἔθνος A : τὸ ἔθνος ἐδουλώσατο ς. [5] Ὄγωρ A : Ἀγὰρ ς, Labbeus Ἀβασγῶν vel Ἀβάρων. [6] Ταύγας. [7] Νουκρὶ στ. [8] Χουνὶ τῶν] χουνιτῶν A. [9] ἀπείραστος ς. [10] μετάξης ς. [11] καὶ τὰ περὶ A. [12] τῆς A : τοῦ ς. [13] Γουνδούης ς. [14] ὀνόματι add. A. [15] λιμοῦ corr. A : λοιμοῦς ς. [16] δωρήμασιν Scaliger. [17] Δριζίπερα ς. sic et infra.

NOTÆ.

(27) Nicephor. lib. xviii, cap. 30.

(28) De his etiam supra in Theophane Byzantio, et Procop. lib. iv, et Nicephor. l. xviii, cap. 30.

(29) Τῆς μετάξης. Μέταξαν sericum esse crudum nondum lotum, neque tinctum, sed αὐτοφυὲς : ex qua vestimenta serica conficiantur docent lexicographi. Vide Suidam voce Σῆρες et Συρική.

(30) Niceph. lib. xviii, cap. 15.

(31) Ibid.

(32) Vide quæ notavimus sup. ad 6 hujus auctoris.

(33) Niceph. lib. xviii, cap. 28.

Digitized by Google

ὅαροι τοῖς μακροις πλησιάζουσι τείχεσι. Καὶ οἱ τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ τοσοῦτον ἔδεισαν, ὡς καὶ καταλιπεῖν Εὐρώπην καὶ πρὸς τὴν Ἀσίαν περαιωθῆναι διεμελέτησαν. Πρεσβεύεται δ' οὖν ὅμως ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν Χάγανον δι' Ἀρμάτωνος, καὶ δώροις λαμπροῖς καὶ προσθήκαις χρυσοῦ χιλιάδων εἴκοσι πείθει μόλις τὴν εἰρήνην δέξασθαι, λέγοντα· Κρίναι ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον Χαγάνου καὶ Μαυρικίου καὶ ἀνὰ μέσον Ῥωμαίων καὶ Ἀβάρων [32]. Περὶ τῶν φανέντων ἀνθρωπομόρφων τεράτων ἐν τοῖς Νειλῴοις ὕδασι, καὶ περὶ τῆς τοῦ Νείλου ἀναβάσεως δόξαι διάφοροι. Ὁ δὲ συγγραφεὺς Ἀγαθαρχίδου [33] τοῦ Κνιδίου [47 H.] τῇ δόξῃ προστίθεται· φησὶ δὲ οὗτος ἀν' [34] ἔτος ἕκαστον ἐν τοῖς κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν μεγάλους καὶ συνεχεῖς γίνεσθαι ὄμβρους ἀπὸ θερινῶν τροπῶν μέχρι τῆς ἰσημερίας τῆς ἐν τῷ μετοπώρῳ γινομένης καθ' ἕκαστα· εὐλόγως οὖν τὸν Νεῖλον ἐν μὲν τῷ χειμῶνι συστέλλεσθαι, κατὰ φύσιν ἔχοντα ῥύσιν ἀπὸ μόνων τῶν ἑαυτοῦ πηγῶν, κατὰ δὲ τὸ θέρος διὰ τοὺς ἐκεῖθεν ἐκχεομένους εἰς αὐτὸν ὄμβρους λαμβάνειν τὴν αὔξησιν. Ταῦτα μὲν [35] καὶ ὁ ἕβδομος.

A Constantinopolitanos terror invasit, ut de Europa deserenda, et in Asiam transmittendo deliberarent. Legationem itaque extemplo imperator per Harmatonam ad Chaganum mittendam censuit, splendidisque muneribus, et viginti millium auri pondo accessione, pacem ægre redemit : dicente illo : « Judicet Deus Chaganum inter et Mauritium, romanos item inter **32***a* ac Barbaros. » De monstris (33*) humana forma in Nilo flumine visis, deque Nili incremento atque eluvione variæ discrepantesque sententiæ. Hic vero scriptor Agatharcidæ Gnidio assentitur (34). Quotannis enim ille ait in Æthiopiæ locis magnos continentesque cœli imbres decidere ab æstivo solstitio, ad usque autumni æquinoctium. Non sine causa itaque angustius hieme Nilum fluere, quod suas B duntaxat e fontibus suapte natura natas vehat undas; at æstate, decurrentibus in Nilum ex Æthiopia imbribus, crescere nimium quantum, atque augeri. Et hæc quidem libro septimo.

Ὄγδοος λόγος διαλαμβάνει ὅπως ὁ Χοσρόης διὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σαρακηνῶν τῶν ὑπὸ Ῥωμαίοις ταττομένων λῦσαι τὰς σπονδὰς ἐνεχείρησε, Γεωργίου δὲ πρὸς αὐτὸν σταλέντος αἱ σπονδαὶ μεμενήκασι· καὶ Γεώργιος ἀτιμάζεται ὡς εἰπόντος Χοσρόου διὰ Γεώργιον ἀλύτους [36] τηρεῖν τὰς σπονδάς, ἀλλ' οὐ διὰ τὸν βασιλέα Μαυρίκιον. Ὅπως τε Κομεντίολος προδοσίας κρίνεται, καὶ διαλλαγαὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων πρὸς αὐτὸν, καὶ ὅπως αὖθις ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος στρατηγὸς στέλλεται. Μάχη Ῥωμαίων καὶ Ἀβάρων, στρατηγοῦντος Πρίσκου καὶ [37] Κομεντιόλου, καὶ Κομεντιόλου μὲν ἀπομάχου διά τινας προσποιήσεις ὄντος, Πρίσκου δὲ τῷ στρατοπέδῳ παρόντος Ἀριστεία Ῥωμαίων καὶ ἀναίρεσις τῶν Ἀβάρων μέχρι τεσσάρων χιλιάδων. Δευτέρα μάχη, καὶ ἀναίρεσις τῶν αὐτῶν ἄχρι χιλιάδων ἐννέα. Τρίτη μάχη, καὶ ἔτι τῶν αὐτῶν ὅλεθρος μέχρι πεντεκαίδεκα χιλιάδων. Τετάρτη μάχη, καὶ νίκη πάλιν Ῥωμαίων λαμπρὰ, καὶ ἀναίρεσις Ἀβάρων [38] ἅμα Γηπαίδων [39] χιλιάδων τριάκοντα. Πέμπτη μάχη, καὶ νίκη Ῥωμαίων, καὶ ἀναίρεσις Ἀβάρων, καὶ ἅλωσις τῶν μὲν ζωγρηθέντων Ἀβάρων τρισχιλίων, ἄλλων δὲ βαρβάρων τετρακισχιλίων, καὶ ἑτέρων δισχιλίων καὶ διακοσίων, καὶ Σαβήνων [40] χιλιάδων ὀκτώ· ἐξ ὧν ὁ Χαγάνος ἀπατήσας τὸν αὐτοκράτορα τοὺς ζωγρηθέντας Ἀβάρους ἀνέλαβε. Περὶ τῆς Κομεντιόλου μελαγχολίας, καὶ ὅπως τῇ τούτου ἀβουλίᾳ πλῆθος Ῥωμαίων, πρὸς Φιλιππούπολιν ἀπαίροντος [41], τῷ κρύει διώλοντο. Ὡς Πέτρος αὖθις στρατηγὸς τῆς Εὐρώπης ὑπὸ τοῦ

Octavus hæc fere complectitur: Chosroen ob illorum Saracenorum (35), qui Romanis parebant, incursiones, rumpere inducias conatum, Georgii tamen legatione persuasum, fœdus sartum tectum servasse; Georgium (36) vero Cæsaris indignationem incurrisse, quod Chosroes dixisset se, Georgii potissimum gratia, non imperatoris Mauricii causa, ratam pacem fecisse, ut Comentiolus proditionis reus actus, mox Romanorum sibi militum animos, conciliarit; C atque eam ob rem dux iterum exercitus ab imperatore creatus sit. Romanorum pugna commemoratur et Abarorum, Prisco et Comentiolo ducibus: Comentiolo tamen nescio quid causante, et a pugna abstinente, Prisco vero copias ducente. Militum Romanorum fortitudo, et Abarorum cædes quatuor millium. Prælium item alterum, eorumdemque Abarorum millium novem strages. Tertia pugna cum quindecim millium clade Abarorum. Quartum rursus prælium illustrem Romanis victoriam concessit, cæsis ad internecionem Abarorum et Gepædum (37) triginta millibus. Quinta in pugna penes Romanos victoria quoque stetit : cæsi captique Abari, ac vivi quidem in potestatem venere ad tria millia, cæterorum Bar- D barorum quatuor; aliorum ad hæc duo millia et ducenti, et Sclavorum octo millia. Postea tamen Chaganus, decepto Mauricio imperatore, vivos Abaros recepit. De Comentioli præfracto mœrore (38); utque ejus temeritate Romanorum copiæ, quas ad Philippopolim proficisci jubebat, frigore sint exstinctæ. Quo-

VARIÆ LECTIONES.

[32] Ἀβάρων A : βαρβάρων ς. [33] Ἀγαθαρχίδου Schottus : libri ἀναρχίδου. [34] ἀνὰ ς. post Αἰθιοπίαν addiderim δρεσιν collato Diodoro Sic. I, 41. [35] μὲν οὖν καὶ ς. [36] ἀλύτους A : αὐτοὺς ς. [37] alterum καὶ Κομεντιόλου add. A [38] Ἀβάρων A : βαρβάρων ς. [39] γηπέδων A. [40] Σκλαβήνων mg. [41] ἀπαίροντες apographum Stephani.

NOTÆ.

(33*) Niceph. lib. XVIII, c. 26. De Nilo vide Herodotum et Melam.

(34) Al. Anarchidæ.

(35) Duplicis generis Saracenos alios Persis, Romanis alios junctos didicisti ex Procop. supra.

(36) Niceph. lib. XVIII, cap. 37.

(37) Vide sup. ad 6 hujus auctoris.

(38) Niceph. lib. XVIII, cap. 37.

Digitized by Google

modo Petrus iterum belli dux totius Europæ, ab imperatore creatus sit. **32***b* De nuptiis Theodosii filii Mauricii (39), et filiæ Germani. Urbem regiam fame ea tempestate laborasse; precesque in Ecclesia fundente Mauricio, plebem esse tumultuatam (40). De ejus mansuetudine ac lenitate, militumque ablegatione; utque eodem sint die revocati. Petrum ab Augusto missum, ut omni ope atque opere Thracicas copias ad oppositam Istri ripam distineret (41); deque divinitus Petrum appellante voce. Tumultuantem rursum in castris Romanorum, et contra Mauricium factio instituta, electo ab incondita multitudine Phoca (42). Petrus fuga interim salutem quærit, et seditionis ad imperatorem rumor defertur. Plebs autem a Sergio atque Cosma tribunis plebis primum incitata, novis studere rebus incipit; repertique Prasinorum M. D. Venetorum vero trecenti duntaxat. Hinc plebeiis donativa Mauricius præbuit. Sequitur ad tumultuantes milites ejusdem legatio, et legationis repulsa; utque regiam urbem præsidio munierit. Exercitus ad Theodosium Mauricii F. legatio, ipsum, aut socerum illius germanum dari sibi imperatorem postulans. Ejus rei nuntius ad Mauricii aures accidit, indeque suspectio in Germanum, ut tyrannidis auctorem. Minæ, minarumque Augusti in Germanum per Theodosium generum delatio: et Germani in Deiparæ templum, ut in asylum fuga (43). Hinc Cyros, et Stephanus eunuchus (qui Cæsaris liberis morum præfectus fuerat) ad Germanum missi, ut templo digrederetur; sed irrita legatio fuit. Fustibus cæsus Theodosius a parente Mauricio, quod socero suas minas indicasset. Germani e templo B. Virginis ad Sanctæ Sophiæ transitus, et iterata, ut inde digrediatur, hortatio; sed qua nihil persuadetur, Andrea quodam egressum dissuadente, dum precandi gratia templum frequentat (44). Turbæ iterum, incendiumque Urbanæ domus Constantini, patricii, quem Lardyn vulgo cognominabant (45). Mauricii æstuatio ac fuga, utque exorta maris tempestas fugam ipsi interciderit (46). Theodosii filii ad Chosroen missio, reductioque Nicæa ex indicio annuli **33***a*, quem filio parens Mauricius signi tesseræque loco tradiderat. Urbanorum ad tyrannum, in quibus et Hebdomites erat, concursus. Imperium Germanus affectans voto excidit, Prasinis se eum creaturos imperatorem negantibus, quod, ut ipsi affirmabant, factionis esset Venetorum (47). Ergo Phocas deinde in templo B. Joannis, quod est in Septimo, impera-

A αὐτοκράτορος προχειρίζεται. Περί τε τοῦ γάμου [τοῦ παιδὸς] Θεοδοσίου τοῦ παιδὸς Μαυρικίου ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Γερμανοῦ. Καὶ περὶ τῆς σιτοδείας τῆς γενομένης τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων, καὶ τῆς συμβάσης ἀταξίας τῶν δήμων λιτανεύοντος τοῦ βασιλέως, καὶ περὶ τῆς μακροθυμίας αὐτοῦ, καὶ ἐξορίας τῶν στρατιωτῶν καὶ μονονημέρου ἐπανόδου. Ὅπως Μαυρίκιος ἐπέστελλε[28] Πέτρον παντὶ τρόπῳ τὰς Θρακῴας [97 R.] δυνάμεις εἰς τὸ ἀντιπέρας τοῦ Ἴστρου διατρίβειν, ὅπως τε θεία προσέπεσεν ὁμφὴ τῷ Πέτρῳ. Καὶ ὅπως στάσις ταῖς Ῥωμαϊκαῖς εἰσήρρησε[29] δυνάμεσι, καὶ τυραννὶς συνέστη κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, Φωκᾶ τοῦ τυράννου ὑπὸ τοῦ πλήθους ἀναρρηθέντος. Ὅπως τε[30] φεύγει Πέτρος, καὶ ὅπως ἡ στάσις διαγγέλλεται τῷ βασιλεῖ. Καὶ ὅπως τὰ πρῶτα διὰ τῶν δημάρχων Σεργίου
B καὶ Κοσμᾶ πολυπραγμονεῖ τὸ πλῆθος τῶν δήμων, καὶ εὑρίσκεται Πρασίνων μὲν ,αφ', Βενέτων δὲ ἐννακοσίων[31], καὶ ὅπως τοῖς δημοτικοῖς[32] φιλοτιμίας παρέσχετο. Πρεσβεία τε τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τὰς στασιαζούσας δυνάμεις, καὶ [48 H.] ἀποστροφὴ τῆς πρεσβείας· ὅπως τε περιφρουρεῖ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων. Πρεσβεία τε τῶν στρατευμάτων πρὸς Θεοδόσιον τὸν Μαυρικίου υἱόν, ἀξιοῦσα ἢ αὐτὸν ἢ τὸν πενθερὸν Γερμανὸν βασιλέα σφῶν ἀναρρηθῆναι. Γνῶσίς τε τούτων εἰς Μαυρίκιον ἀφιγμένη, καὶ ὑπόνοια εἰς Γερμανὸν ὡς αἴτιον τῆς τυραννίδος, καὶ ἀπειλή, καὶ μήνυσις τῆς βασιλικῆς ἀπειλῆς διὰ τοῦ γαμβροῦ Θεοδοσίου, καὶ καταφυγὴ Γερμανοῦ πρὸς τὸν νεὼν τῆς Θεομήτορος. Τῶν Κύρου καὶ Στεφάνου τοῦ εὐνούχου[33], ὃς ἐπίτροπος ἐτέτακτο τοῖς βασιλέως παισὶ,
C πρὸς Γερμανὸν ἀποστολὴ εἰς τὸ ἐξελθεῖν αὐτὸν τοῦ ναοῦ καὶ ἀπραξία· καὶ ἡ διὰ ῥάβδων μαστίγωσις Θεοδοσίου τοῦ παιδὸς ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἕνεκα τῆς πρὸς τὸν πενθερὸν καταμηνύσεως. Καὶ μεταφοίτησις Γερμανοῦ ἀπὸ τοῦ νεὼ τῆς Θεομήτορος ἐπὶ τὴν ἁγίαν Σοφίαν, καὶ πάλιν πρόσκλησις ἐπὶ τὸ ἐξελθεῖν, καὶ ἀπείθεια, Ἀνδρέα[34] τινὸς συνεχῶς φοιτῶντος ταῖς λιτανείαις τὴν ἔξοδον κεκωλυκότος. Θόρυβοί τε καὶ ἐμπρησμὸς τῆς κατὰ τὴν πόλιν οἰκίας Κωνσταντίνου τοῦ πατρικίου, ὃν Λαρδῦν[35] ἐπεκάλει τὰ πλήθη· καὶ ἀπορία Μαυρικίου καὶ ἀπόδρασις. Ὅπως κλύδωνος γεγονότος ἐγκοπὴν πρὸς τὴν ἀπόδρασιν λαμβάνει. Καὶ ἀποστολὴ Θεοδοσίου τοῦ παιδὸς πρὸς Χοσρόην,
D καὶ ὑποστροφὴ πάλιν ἀπὸ Νικαίας τῇ ἐπιδείξει τοῦ δακτυλίου, ὃ ἦν εἰς σύνθημα τῷ παιδὶ παρὰ τοῦ πατρὸς ποιηθέν. Ὅπως τε πρὸς τὸν τύραννον οἱ τοῦ ἄστεως[36], ἐν οἷς ἦν[37] καὶ ὁ Ἑβδομίτης[38], προσεχώρησαν. Ὅπως τε Γερμανὸς κατασκευάζων ἑαυτῷ τὴν βασιλείαν ἀποτυγχάνει, τῶν Πρασίνων ἀπειπόντων

VARIÆ LECTIONES.

[28] ἔστελλε ς. [29] εἰσείρησε ς. [30] τε add. A. [31] ἐννακοσίων] τ' ς. [32] τοῖς δημοτικοῖς A: τῆς δημιουργικῆς ς. [33] εὐνούχου A: ἡμιάῤῥενος ς. [34] Ἀνδρέου ς. [35] Λάρδυν ς. vide Anecd. nostra, p. 1195. [36] ἄστεος ς. [37] ἦν add. A. [38] Ἑδομίτης A: Ἑβδομήτης ς.

NOTÆ.

(39) Niceph. lib. XVIII, cap. 37.
(40) Ibid. cap. 38.
(41) Niceph. Christum ipsum in somnis apparuisse, Mauriciumque appellasse narrat.
(42) Niceph. lib. XVIII, cap. 39.
(43) Niceph. ibid.
(44) Ibid.
(45) Ibid. cap. 40.
(46) Podagra quoque dolores Nicephor. adjungit.
(47) Niceph. ibid.

Digitized by Google

τὴν ἀνάῤῥησιν διὰ τὸ τῆς αἱρέσεως αὐτὸν εἶναι, ὡς ἐκεῖνοι ἔφασκον, τῶν Βενέτων. Εἶτα ἀναγόρευσις ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐν τῷ Ἑβδόμῳ τοῦ Φωκᾶ· Κυριακὸς δὲ τηνικαῦτα τοὺς τῆς βασιλίδος ἀρχιερατικοὺς ἐγκεχειρίστο νόμους. Εἴσοδός τε Φωκᾶ πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ ἀνάῤῥησις Λεοντίας τῆς γυναικὸς Φωκᾶ. Καὶ περὶ τὴν[39] τόπων στάσιν τῶν δημάρχων ἔρις, καὶ ὠθισμὸς Κοσμᾶ τοῦ δημάρχου τῶν Βενέτων ὑπὸ Ἀλεξάνδρου, καὶ ὕβρις εἰς Ἀλέξανδρον[40]. Καὶ μνήμη Μαυρικίου, ὡς οὐκ ἀπέθανε, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ τυράννου πρὸς τὸν φόνον τοῦ βασιλέως μᾶλλον[41] ὁρμή. Ἀναίρεσίς τε τῶν τοῦ βασιλέως παίδων ἐνώπιον τοῦ πατρὸς ἐν τοῖς Εὐτροπίου, καὶ φιλοσοφία καὶ εὐχαριστία τοῦ βασιλέως, καὶ αὐτοῦ ἐκείνου διὰ Λιλίου ἀναίρεσις. Καὶ περὶ τῆς ἐπὶ Ἡρακλείου τοῦ βασιλέως εὐρεθείσης διαθήκης Μαυρικίου τοῦ αὐτοκράτορος[42]. Ὅπως τε τὰ σώματα τῶν βασιλέων τῷ θαλαττίῳ ῥοθίῳ παρεδόθησαν. Ἐπιτάφιός τε εἰς Μαυρίκιον· καὶ ὅπως τὰς ἀντιδόσεις τῶν παρανομηθέντων αὐταῖς εἰς Μαυρίκιον αἱ Ῥωμαϊκαὶ δυνάμεις κρίσει προνοίας θείας ἐλάμβανον, ὡς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ μηδένα τῶν κοινωνησάντων τῆς τυραννίδος ἐκ τοσούτου πλήθους ὑπολειφθῆναι, [100 R.] ἀλλ' οἱ μὲν λοιμῷ, οἱ δὲ πυρὶ οὐρανίῳ, οἱ δὲ καὶ στόματι διεφθάρησαν μαχαίρας, ὥστε ἡνίκα Ἡράκλειος ὁ βασιλεὺς πρὸς Ῥαζάτην τὸν Πέρσην πολεμεῖν ἔγνω, ἑκταξιν τῆς στρατείας ποιησάμενος δύο μόνους εὗρεν ὑπολελειμμένους [49 II.] τῆς φιλοτυράννου πληθύος, καὶ τότε ἤρξατο τὸ Ῥωμαϊκὸν κατὰ Περσῶν ἐνισχύειν· μέχρι γὰρ ἂν ἐκεῖνοι περιῆσαν, ἡ νίκη τοῖς Πέρσαις ἐνηυλίζετο. Ἀναίρεσις ὑπὸ τοῦ τυράννου δι'[43] Ἀλεξάνδρου Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως τοῦ αὐτοκράτορος παιδὸς, καὶ Πέτρου καὶ Κομεντιόλου καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Λαρδοῦ· πλάνη τε περὶ Θεοδοσίου, ὡς οὐ πεφόνευται. Καὶ ὅπως κατὰ τὴν[44] Ἀλεξάνδρειαν τὰ ἀγάλματα τῆς οἰκείας ἕδρας ἀποφοιτῶντα προηγόρευον[45] τὰ γεγονότα καλλιγράφῳ τινὶ, κατὰ τὸ Τυχαῖον οὕτω καλούμενον, ἀπὸ δείπνου πρὸς τὰ οἴκοι διερχομένῳ[46]. Ὅπως τε ὁ Μαυρίκιος λέγεται τρίτην μοῖραν τῶν φόρων συγχωρῆσαι[47] τοῖς ὑπηκόοις, καὶ τριάκοντα δοῦναι τάλαντα τοῖς Βυζαντίοις εἰς νεουργίαν τοῦ τῶν ὑδάτων ὀλκοῦ. Καὶ ὅπως ἐφιλοτιμεῖτο λαμπρῶς τοὺς τῶν μαθημάτων ἐραστάς. Καὶ περὶ τῶν γεγονότων παραδόξων τῆς τῶν αἱμάτων ῥύσεως Εὐφημίας τῆς μάρτυρος, καὶ ὡς Μαυρίκιος πειράσας μᾶλλον τὸ θαῦμα δι' ἀπιστίας ἐπίστωσε. Καὶ ὅπως ὁ τύραννος Κωνσταντῖναν[48] τὴν τοῦ βασιλέως Μαυρικίου γυναῖκα ἅμα ταῖς θυγατράσιν ἐν ἰδιωτικῇ οἰκίᾳ ἐνέκλεισε. Πρεσβεία τοῦ τυράννου πρὸς Χοσρόην τὸν Περσῶν βασιλέα,

tor renuntiatur, Cyriaco regiæ urbis patriarcha (48), Phocæ in regiam ingressus, et Leontiæ ejus uxoris, ut augustæ consalutatio. Tribunorum plebis ingens tum de locorum statione contentio atque altercatio. Cosmæ partis Venetæ tribuni plebis ab Alexandro propulsatio, et injecta mentio, nondum obiisse Mauricium. Quo factum, ut impetu quodam ad imperatoris cædem tyrannis se proripuerit. Hinc cædes liberorum Augusti in parentis oculis ad Eutropii (49). Animi sapientia Cæsaris, actis Deo gratiis; utque a Lilio percussus obierit. Legitur et testamentum Mauricii Heraclio imperante inventum. Quomodo regia corpora marinis commissa fluctibus; et funebris in Mauricium laudatio, utque divinæ judicio providentiæ (50), Romani milites, eorum, quæ in Mauricium flagitiose patrarunt, pœnas dederint, quod post non diu, cædis, tyrannidisque sociorum nemo, in tanta multitudine, superfuerit: peste enim alii, alii cœlesti igne, ferro cæteri ad unum omnes perierunt: atque adeo Heraclius post paulo rerum potitus, cum Rasate Persa bellum gesturus, delectu habito, vix duos ex illis partium studiosis relictos reperit. Actum demum Romani Persis superiores esse cœperunt, qui, dum illi nefarii superstites essent, a Persis victi semper discesserant. Cædes a tyranno per Alexandrum intentata Theodosio, Augusti filio; Petro item et Comentiolo; atque Constantino, Lardy cognomento (51). Falsus etiam rumor de Theodosio exortus est, quasi is tum non fuisset interfectus. Quomodo Alexandriæ statuæ suis sedibus sponte motæ, quæ Byzantii accidissent nuntiarint calligrapho cuidam per Tychæum transeunti cum a cœna domum reverteretur (52). Ut Mauricius tertiam vectigalium portionem subditis remisisse feratur: triginta quoque Byzantinis donasse talenta, reficiendis aquæductibus **33** *b*. Quo honore præmioque disciplinarum studiosos publice affecerit (53). Quæ in fluxu sanguinis Euphemiæ martyris admiranda acciderint: utque Mauricius, rei periculo facto, quod initio non credidisset, miraculum magis confirmarit (54). Uti Phocas tyrannus Constantiam, Mauricii augusti conjugem, cum filiabus, privatæ domui incluserit. Phocæ ad Chosroen Persarum regem missa legatio: sed irrita. Ruptæ enim induciæ sunt, Chosroe prætexente, quod Mauricium juste vindicaret (55). Sic Lilius, qui legatus erat, re infecta domum retro revertit. Cædes Alexandri rerum novarum Phocæ socii, eo nomine suspecti,

VARIÆ LECTIONES.

[39] τὴν] τὴν τῶν ς. [40] καὶ ὕβρισε εἰς Ἀλέξανδρον add A. [41] μᾶλλον A : πάλιν ς. [42] αὐτοκράτορος ἀνάγνωσις. ὅπως ς. [43] διὰ ς. sed ejusmodi minutias ut nunquam sine codice mutavi, ita non amplius memorabo. [44] τὴν add. A. [45] προηγόρευε ς. [46] διερχομένου A. [47] συγχωρεῖν ς. [48] Κωνσταντίαν ς.

NOTÆ.

(48) Ibid.
(49) Subaudio *Portum*, qui erat Chalcedone ex Zonar. init. Phocæ.
(50) Niceph. l. xviii, cap. 41.
(51) Ibid. cap. 41.
(52) Ex matutina vigilia, inquit Diac.
(53) Niceph. l. xviii, cap. 42.
(54) Ibid. cap. 41.
(55) Ibid. cap. 43.

Digitized by Google

quasi Theodosium, Mauricii filium, quem occidit, A servasset. Atque hic universæ finis historiæ (56).

καὶ ἀποτυχία, κατάλυσίς τε τῶν σπονδῶν προφασιζομένου Χοσρόου τὴν ὁσίαν διεκδικεῖν Μαυρικίου· καὶ οὕτως ὁ Λίλιος (οὗτος γὰρ ὁ πρεσβεύων ἦν) ἀνεχώρησεν ἄπρακτος. Ἀναίρεσις Ἀλεξάνδρου τοῦ συννεωτερίσαντος τῷ Φωκᾷ, δι' ὑπόνοιαν ὅτι Θεοδόσιον τὸν Μαυρικίου παῖδα, ὃν ἀνεῖλε, περιεποιήσατο. Ἐν οἷς καὶ τῆς ὅλης ἱστορίας τὸ πέρας.

LXVI.

S. Nicephori patriar. Constantinopolitani historica Epitome.

Lecta *Epitome historica* (57) Nicephori Constantinopolitanæ sedis antistitis. A Mauricii imp. interitu ducit initium, tenditque ad Leonis et Irenes conjugium. Nihil stylus habet supervacaneum aut obscurum : verborum delectu, orationisque compositione neque nimis dissoluta, neque contra nimis astricta, anxie est usus; sed qualia adhibere possit B rhetor quivis, vel perfectus revera orator. Vitat enim nove ficta, neque antiquitate usuque probata præterit. Jucunditas adhæc illi gratiam conciliat in dicendo. Denique, ut verbo expediam, plerosque, qui antecesserunt, historica scriptione transcundo obscurat, nisi quod nimia brevitate non videatur omnes venustatis partes explevisse.

LXVII.

Sergii Confessoris Historia.

Lecta est Sergii (58) Confessoris *Historia*. Incipit a Michaelis imp. rebus gestis, recurritque ad impia et nefaria Copronymi facinora : a quibus porro narrare ex ordine pergit ad octavum usque Michaelis C annum, res ab eo partim in republica, partim in Ecclesia gestas. Quin et quæ militiæ gessit, quidque de rebus divinis senserit, accurate recenset.

Dictio ejus imprimis perspicua, et non affectate exornata, cum verborum significatu atque compositione, tum cætera orationis dispositione, ut ex tempore fusus illi sermo quodammodo videatur. Oratio enim nativa venustate florida nullam formæ **34***a* mutationem ex anxia nimis accuratione admisit. Qualis maxime dictio, quod et studio illi fuit, ecclesiasticam historiam decet.

LXVIII.

Cephalæonis Musæ, sive Historicæ Epitomes libri IX. D

Lecta et Cephalæonis *historica Epitome* (59) : cu-

ΞΖ'.

Νικηφόρου τοῦ ἐν ἁγίοις ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Ἱστορικὸν σύντομον.

Ἀνεγνώσθη *Ἱστορικὸν Σύντομον* Νικηφόρου τοῦ ἐν ἁγίοις Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιερέως. Ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἀναιρέσεως Μαυρικίου, καὶ κάτεισι μέχρι τῆς εἰς γάμον κοινωνίας Λέοντος καὶ Εἰρήνης. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν ἀπέριττός τε καὶ σαφὴς, καλλιλεξίᾳ τε καὶ συνθήκῃ λόγου οὔτε λελυμένῃ οὔτε αὖ πάλιν συμπεπιεσμένῃ περιέργως κεχρημένος, ἀλλ' οἵᾳ ἂν χρήσαιτο ὁ ῥητορικὸς ὡς ἀληθῶς καὶ τέλειος ἀνήρ· τό τε γὰρ νεωτεροποιὸν ἐκκλίνει, καὶ τὸ ἀρχαιότροπον καὶ ἐξησκημένον οὐ παρατρέχει. Ἔτι δὲ καὶ ἡδονὴ κέκραται αὐτοῦ σὺν χάριτι τοῖς λόγοις. Καὶ ὅλως πολλούς ἐστι τῶν πρὸ αὐτοῦ ἀποκρυπτόμενος τῇδε τῆς ἱστορίας τῇ συγγραφῇ, εἰ μή τῳ τὸ λίαν συντετμημένον οὐχ ὁλόκληρον δόξει διαπεραίνειν τὴν χάριν.

ΞΖ'.

Σεργίου τοῦ Ὁμολογητοῦ στηλιτευτικὸν τῶν εἰκονομάχων.

Ἀνεγνώσθη Σεργίου τοῦ Ὁμολογητοῦ. Ἄρχεται ἀπὸ τῶν τοῦ Μιχαὴλ πράξεων, [101 R.] καὶ ἀνατρέχει ἐπὶ τὰ τοῦ Κοπρωνύμου ἀθέμιτα καὶ ἐδδελυγμένα ἔργα, καὶ κάτεισιν ἐκεῖθεν ἐφεξῆς διεξιὼν μέχρι τοῦ ὀγδόου ἔτους αὐτοῦ Μιχαὴλ, τάς [49] τε κατὰ τὴν πολιτείαν καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἀναγραφόμενος αὐτοῦ πράξεις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἃ κατὰ πόλεμον αὐτῷ ξυνηνέχθη, καὶ οἷος ἐτύγχανε τὴν δόξαν περὶ τοῦ Θείου, πάντα λεπτομερῶς διεξιών.

Ἔστι δὲ τὴν φράσιν, εἴπερ τις, σαφηνείᾳ καὶ τῷ ἀπεριέργῳ κοσμούμενος ἔν τε τῷ εὐσήμῳ τῶν λέξεων καὶ τῇ συνθήκῃ καὶ τῇ ἄλλῃ τοῦ λόγου οἰκονομίᾳ, ὥστε δοκεῖν καὶ αὐτοσχεδίᾳ πως αὐτῷ συγγεγράφθαι· ἐμφύτῳ γὰρ ὁ λόγος ἀνθῶν χάριτι τὴν ἐκ περιεργίας οὔ τι προσήκατο μόρφωσιν. Διὸ καὶ πρέπων ὁ λόγος ἐκκλησιαστικῇ μάλιστα ἱστορίᾳ· ὃ καὶ βούλεται.

ΞΗ'.

Κεφαλίωνος Σύντομον Ἱστορικόν.

[50 H.] Ἀνεγνώσθη Κεφαλίωνος [50] *Σύντομον Ἱστο-*

VARIÆ LECTIONES.

[49] καὶ τὰς A : τάς τε ς. [50] Κεφαλαίωνος ς. cf. p. R. 104, 43 et 341, 34. adde Allatium de patria Homeri c. 1, et Niebuhr. de Eusebio Armen. (in Actis academ. Berolin. a. 1820-21), p. 43.

NOTÆ.

(56) Exstant hi Theophylacti libri VIII *De vita Mauricii imp.* Græce compositi : quot nuperrime Latinos fecit Augustæ Vindel. P. Jacobus Pontanus noster, de re litteraria pridem optime meritus. Circumferuntur et hæc ejusdem Simocattæ, a nobis reperta. *Physica problemata*, *Legationum excerpta* ex libris illis historiarum : item *Epistolæ mistæ*, ab Aldo majore olim epistolarum Græcarum volumini insertæ. Meminit hujus sophistæ Suidas ac Cedrenus : et hinc Nicephorum Callistum pleraque vitæ Mauricii sublegisse observando ad oram notavi.

(57) Hujus Chronologia Latine excusa, exstat Græce in Augustana bibliotheca.

(58) Ob defensum enim cultum sacrarum imaginum excruciatus, fortunis exutus, atque in exsilii ærumnis mortuus est, ut docet Græcorum *Menologium* ad 13 Maii, idque sub Leonis Isaurici tyrannide.

(59) Al. Cephalionis, ut infr. cod. 70 et 161, et apud Suid., qui Cephalonem quoque dictum scribit, ac de Cephalone etiam consentit Strabo, lib. XII.

Digitized by Google

ρικόν. Ἄρχεται ἀπὸ τῆς βασιλείας Νίνου καὶ Σεμιράμεως, καὶ κάτεισι μέχρι τῶν τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου χρόνων. Συμπεραίνεται δὲ αὐτοῦ ἡ ἱστορία ἐν λόγοις θ' κατ' ἐπωνυμίαν τῶν θ' Μουσῶν, Κλειοῦς, Θαλείας, Πολυμνίας [61], Μελπομένης, Τερψιχόρης, Εὐτέρπης, Καλλιόπης, Ἐρατοῦς, Οὐρανίης· ἐν ᾗ καὶ τὰ κατὰ Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα διέξεισιν.

A jus arcessit initium a Nino, et Semiramide, pergitque ad Alexandri Magni tempora. Libris novem universa comprehensa est historia, inditis totidem Musarum nominibus, Clius, Thaliæ, Polymniæ, Melpomenes, Terpsichoræ, Euterpes, Calliopes, Eratus (60), et Uraniæ, quo in opere et Alexandri regis Macedonum gesta refert.

Ἔστι δὲ τὴν φράσιν Ἰωνίζων, καὶ τοῦ προσήκοντος πλέον τῇ συντομίᾳ ἀποχρώμενος, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν ἄξιον θαυμάσαι καὶ ζηλῶσαι ἐνδεικνύμενος πλὴν τῆς κατὰ τὴν ἱστορίαν μαθήσεως. Οὗτος τὸ μὲν γένος αὐτοῦ καὶ πατρίδα, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνός φησιν, ὥσπερ Ὅμηρος, ἀποσιωπᾷ, ὅτι δὲ διατρίβων ἐν Σικελίᾳ φυγῆς ἕνεκα τὴν ἱστορίαν συνέταξεν, ἀποφαίνεται, τὸ μὲν ἀναγκαῖον, πατρίδα εἰπεῖν καὶ γένος, παρεὶς, τὸ δὲ καὶ μικροψυχίαν ἐμφαῖνον ἐν μνήμῃ πεποιηκώς. Καὶ τὸ ἐκ τόσων δὲ καὶ τόσων συνειλέχθαι αὐτῷ τὴν ἱστορίαν σεμνύνεσθαι οὐ πάνυ ψυχῆς τὸ μικρολόγον τε καὶ τὴν παιδαριώδη φιλοτιμίαν ἀποσειομένης [62] ἀπόδειξις. Φησὶ δ' ὅμως τὸν πρῶτον αὐτῷ [63] τῆς ἱστορίας συνειλέχθαι ἐκ λόγων μὲν [64] φο', ὧν πατέρας λ' καὶ α' ἀπομνημονεύει· τὸν δὲ δεύτερον ἐκ βιβλίων ση', συγγραφέων δὲ κε'· καὶ τὸν τρίτον δὲ ἐκ βιβλίων μὲν [65] χ', συγγραφέων δὲ κς'· τὸν μέντοι τέταρτον ἐκ βιβλίων μὲν ων', συγγραφέων δὲ λβ' [66]· καὶ τὸν πέμπτον δὲ [67] ἐκ βιβλίων μὲν [67*] σ', συγγραφέων δὲ κς' [68]· τὸν δὲ ἕκτον ἐκ βιβλίων μὲν.., συγγραφέων δὲ.., τὸν δὲ ἕβδομον ἐκ βιβλίων μὲν.., συγγραφέων δὲ... τὸν δὲ ὄγδοον ἐκ βιβλίων μὲν ... συγγραφέων δὲ.., καὶ τὸν ἔνατον δὲ [69] ἐκ βιβλίων μὲν.., συγγραφέων δὲ τριάκοντα· ἐν οἷς καὶ ἡ Κεφαλίωνος ἱστορία.

Ionica dialecto est usus; tanta quoque citra decorum brevitate adhibita, ut præter nudam gestarum rerum narrationem, nihil mirandum, aut imitandum afferat. Genus et patriam, ut et ipse non inficiatur, Homeri exemplo, premit silentio. In Sicilia tamen exsilii causa degentem, historiam scripsisse apparet. Quod ergo necessarium erat, patriam et B genus profiteri id omisit (61), quod autem abjecti est animi indicium, [exsilium] memoriæ prodidit. Animi quoque nondum prorsus inanem puerilemque gloriam repudiantis, magnum satis argumentum est, e quot quantisque scriptoribus historia collecta sit, jactare. Ait enim compositum librum primum e libris quingentis et septuaginta, quorum auctores unum et triginta commemorat. Librum vero secundum e libris ducentis et octo, scriptorum XXV. Tertium e libris DC, scriptoribus vero sex et viginti. Quartum e XXXVI scriptorum libris octingentis et quinquaginta. Quintum, e ducentis libris, quorum scriptores sex et viginti. Sic de reliquis (62). Nonum e libris .... collectum affirmat, scriptoribus vero triginta. Atque hæc fere Cephalæonis historia.

Ξθ'.

Ἡσυχίου Ἰλλουστρίου καθολικὴ Ἱστορία.

C

LXIX.

Hesychii illustris Milesii historiæ omnigenæ, atque Romanæ libri VI *et res a Justino seniore imp. gestæ.*

Ἀνεγνώσθη μοι [69] βιβλίον ἱστορικὸν ὡς ἐν συνόψει κοσμικῆς ἱστορίας· ὁ δὲ συγγραφεὺς Ἡσύχιος ὁ Ἰλλούστριος [61], Μιλήσιος μὲν ἐκ πατρίδος, παῖς δὲ Ἡσυχίου καὶ Φιλοσοφίας [62], καθ' ὃ καὶ ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ βιβλίου μετὰ τοῦ [63] ἱστορίας Ῥωμαϊκῆς τε καὶ παντοδαπῆς τυγχάνει. Ἄρχεται μὲν οὖν ἀπὸ τῆς τοῦ Βήλου τοῦ Ἀσσυρίων βασιλέως βασιλείας, κάτεισι δὲ μέχρι τῆς τελευτῆς Ἀναστασίου, ὃς Ῥωμαίων γέγονεν αὐτοκράτωρ [104 R.]. Ἔστι δὲ σύντομος καὶ καλλιεπής· λέξει τε γὰρ [64] ἀνθηρᾷ καὶ εὐσήμῳ κέχρηται, καὶ ἡ συνθήκη τοῦ λόγου κατὰ λόγον αὐτῷ ἡρμοσμένη· κυριολογίᾳ μὲν μάλιστα χαίρων· εἰ δέ που καὶ τρέψοιτο [65], τῷ τε εὐσήμῳ καὶ ἐμφατικωτάτῳ τῆς λέξεως ἥδυνε μὲν τῇ τροπῇ τὸν

Lectus et *historicus liber* (auctore Hesychio (63) illustri, patria Milesio, Hesychii et Sophiæ filio) qui veluti comprehensio quædam est totius de mundo historiæ, ut inde quoque titulus *Romanæ* simul, et *omnigenæ historiæ* inscriptionem præferat. Incipit a Belo **34***b* Assyriorum rege, et in Anastasii Romanorum imperatoris excessum desinit. Concisus est atque disertus. Nam et dictione usus florida ac significante, et ipsa orationis structura pari est ratione ab illo elaborata, dum verborum maxime gaudet proprietate. Sicubi vero dictionem significantem, etiam cum maxima emphasi, sectatur ita D sua translatione auditorem oblectat, ut nihilo obscurius, quin forte clarius, rem ob oculos ponat

VARIÆ LECTIONES.

[61] Πολυμνείας ς. [62] ἀποσειμένης A. [63] αὐτῷ add. A. [64] μὲν ἐκ λόγων ς. [65] μὲν add. A. [66] λς ς. [67] δὲ add. A. [67*] μὲν om. A. [68] κς] κα' vel κδ' (incertum enim) A. lacunæ eædem in AC. [69] δὲ ante ἐκ add. A. [69] μοι add. A. [61] ἰλούστριος A. [62] Σοφίας ς. [63] τοῦ add. A. [64] γὰρ om. pr. A. [65] τέρψοιτο ς.

NOTÆ.

(60) Qui liber inf. advocatur cod. 161.

(61) Strabo lib. XIII, in Troade Gergethium fuisse hunc Cephalonem docet ut et Suidas.

(62) Quatuor hic librorum calculus auctorum eorumdem tomorum periit.

(63) De quo legendus Suidas. Exstat Græco-latina hujus epitome Catalogi virorum doctrinæ laude clarorum alphabeti serie typis Plantinianis edita.

Digitized by Google

quam si nulla figura usus fuisset. Veritatis præterea se hic inprimis studiosum promittit.

Cæterum opus sex in partes divisum. Primus liber, quæ bellum Trojanum antecesserunt, refert. Secundus, ab Ilio capto ad Romam usque conditam, gesta. Tertius, quæ ab urbe condita sub regibus acciderunt, donec consulibus Romæ creatis regnum esse desiit, commemorat; Olympiade circiter sexagesima octava. Quartus, ex quo consules Romæ præfuerunt, hoc est, a sexagesima octava Olympiade usque ad CLXXXII, cum consules, Julio Cæsare solum imperante, esse desierunt. Quinto libro ea narrantur, quæ a Julii Cæsaris imperio usque dum Byzantinæ urbis gloria ac virtus ad summum perducta est, contigerunt, Olympiade CCLXXVII inchoante. Sexto libro, ex quo Constantinum Constantinopolis magno suo bono nacta est imperatorem, usque ad Anastasii excessum gesta narrat; quem Cæsarem scriptor hic clementia, ac benignitate (64), nescio quomodo, multis antecelluisse prædicat : cujus obitus in undecimam indicit indictionem, Magno consule sine collega. Temporum vero periodus, qua historia illa absolvitur, annorum est CIↃ CXC.

Legimus item ejusdem Hesychii (65) alterum opus Justini imperat. res gestas continens : quomodo Anastasio mortuo suffectus Justinus, et hujus vicissim imperium Justinianus exceperit, aliaque annis aliquot sub eo gesta. Ne cætera scriptor memoriæ mandaret, revocatus est morte Joannis filii, quæ mentem hominis adeo perculit, ut commentandi scribendique conatum infregerit.

LXX.

35 *a Diodori Siculi Historiarum libri* XL.

Legimus *Diodori Siculi Historiarum libros quadraginta*, qui universam quamdam mundi continent historiam. Est Cephalione longe uberior, saltem cum eadem refert, ut et Hesychio illustri. Stylo utitur perspicuo, nec affectato, sed qui historiam maxime deceat. Neque etiam, ut sic dixerim, nimium atticissat, aut antiquarius est supra modum, neque contra ad humile dicendi genus se demittit : sed mediocri forma sermonis delectatur, figuratam orationem, aliaque vitans; nisi quod de gentium diis, et heroibus, poetarum more, fabulatur. Ducit historiæ initium a Græcorum, Barbarorumque fabulosis temporibus, pergitque ad inchoatum bellum, quod cum Gallis Romani gessere : qua tempestate C. Julius Cæsar (cui ob res gestas Divi cognomentum addidere Romani) plurimas, maximeque belli-

ἀκροατὴν, οὐδὲν δὲ ἧττον, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον σαφῶς τὸ πρᾶγμα, ἢ εἰ μὴ ἐτέτραπτο, παρεστήσατο. Ὑπισχνεῖται δὲ καὶ ἀληθείας εἶναι φροντιστής.

Διαιρεῖται δὲ αὐτῷ τὸ σπούδασμα εἰς τμήματα ἕξ, ὧν τὸ μὲν πρῶτον τμῆμα περιέχει τὰ πρὸ τῶν Τρωϊκῶν, τὸ δὲ δεύτερον τὰ ἀπὸ Ἰλίου ἁλώσεως ἕως τῆς κτίσεως Ῥώμης, τὸ δὲ τρίτον τὰ ἀπὸ τῆς κτίσεως Ῥώμης μέχρις ὅτου [66] Ῥωμαίοις ἡ τῶν ὑπάτων εἰσήχθη ἡγεμονία καταλύσασι τοὺς βασιλέας, κατὰ τὴν ὀγδόην καὶ ἑξηκοστὴν Ὀλυμπιάδα· τὸ δὲ τέταρτον, ἐξ οὗπερ Ῥωμαίων ἡγήσαντο ὕπατοι, ἤτοι ἀπὸ τῆς ὀγδόης καὶ ἑξηκοστῆς Ὀλυμπιάδος, μέχρι δευτέρας καὶ ὀγδοηκοστῆς καὶ ἑκατοστῆς [51 H.] Ὀλυμπιάδος, οὗ καὶ ἔληξεν ἡ τοιαύτη ἀρχὴ Ἰουλίου τοῦ Καίσαρος μοναρχήσαντος. Τὸ δὲ πέμπτον τμῆμα περιέχει τὰ ἀπὸ τῆς Ἰουλίου τοῦ Καίσαρος μοναρχίας μέχρις ὅτου Βυζάντιον ἐπὶ μέγα δόξης ἰσχύος [67] ἦρθη, Ὀλυμπιάδος ἑβδόμης καὶ ἑβδομηκοστῆς καὶ διακοσιοστῆς ἱσταμένης. Τὸ δὲ ἕκτον, ἐξ οὗ βασιλέα Κωνσταντινούπολις εὐτύχησε [68] Κωνσταντῖνον, μέχρι τῆς [69] Ἀναστασίου τελευτῆς, ὃν οὗτος ὁ συγγραφεὺς πραότητι καὶ [70] ἡμερότητι, οὐκ οἶδ' ὅπως, πολλῶν ἀποσεμνύνει διενεγκεῖν· οὗ συνέπεσεν ἡ τελευτὴ κατὰ τὴν ἐνδεκάτην ἰνδικτιῶνα, Μάγνου μόνου [71] ὑπατεύοντος. Ἡ δὲ περιοχὴ τῶν χρόνων χιλίων καὶ ἐνενήκοντα καὶ ἑκατόν. Ἐν οἷς καὶ ἡ συγγραφή.

Ἀνεγνώσθη δέ μοι καὶ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ βίβλος, ἐν ᾗ περιείχετο τά τε Ἰουστίνῳ πραχθέντα, ὅπως τε Ἀναστασίου τελευτήσαντος αὐτὸς ἀνερρήθη. Εἶτα καὶ τὴν Ἰουστινιανοῦ τοῦ μετὰ Ἰουστῖνον ἔστιν ἀνάρρησιν κατιδεῖν, καὶ τὰς ἄλλας πράξεις μέχρις ἐτῶν τινων [72] τῆς αὐτοῦ βασιλείας. Καὶ τὸ λοιπὸν ὁ συγγραφεὺς ἐπεσχέθη, θανάτῳ τοῦ παιδὸς Ἰωάννου τὴν ψυχὴν καιρίαν βληθεὶς καὶ τῆς πρὸς τὸ γράφειν ὁρμῆς ἐκκοπείς.

Ο'.

Διοδώρου Σικελιώτου Ἱστορικόν.

Ἀνεγνώσθη [73] μοι Διοδώρου Σικελιώτου βιβλίον ἱστορικὸν ἐν λόγοις μ', οἰκουμενικὴν περιέχουσιν ἱστορίαν. Ἔστι δὲ πολλῷ πλατύτερος τοῦ τε Κεφαλίωνος, ἐν οἷς τοὺς αὐτοὺς χρόνους συμβαίνει αὐτοῖς ἀναγράφειν, καὶ τοῦ Ἡσυχίου τοῦ Ἰλλουστρίου [74]. Κέχρηται δὲ φράσει σαφεῖ τε καὶ ἀκόμψῳ καὶ ἱστορίᾳ μάλιστα πρεπούσῃ, καὶ μήτε τὰς (ὡς ἂν εἴποι τις) λίαν ὑπερηττικισμένας ἢ ἀρχαιοτρόπους διώκων συντάξεις, μήτε πρὸς τὴν καθωμιλημένην [75] νεύων παντελῶς, ἀλλὰ τῷ μέσῳ τῶν λόγων χαρακτῆρι χαίρων, φεύγων τε τροπὰς καὶ τἄλλα, πλὴν τῶν παρ' Ἕλλησι μυθολογουμένων θεῶν τε καὶ ἡρώων, ὅσα τὸ ποιητικὸν ἔθος [76] νέμεται. Ἄρχεται μὲν οὖν τῆς ἱστορίας ἀπὸ τῶν μυθολογουμένων παρ' Ἕλλησι καὶ βαρβάροις, ἐξῆς διιὼν μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ συστάντος πολέμου Ῥωμαίοις τε καὶ Κελτοῖς, καθ' ὃν

VARIÆ LECTIONES.

[66] ὅτου] ὅτε A. [67] ἰσχύος] malim καὶ ἰσχύος. [68] ηὐτύχησε ς. [69] τῆς] καὶ τῆς ς. [70] καὶ] τε καὶ ς. [71] μόνου ς. [72] τινῶν] fortasse legendum τριῶν. [73] ἀνεγνώσθη βιβλίον διοδ. σικ. ς. [74] ἰλουστρίου A. [75] καθωμαλισμένην ς. [76] ἔθνος Stephanus et Casaubonus.

NOTÆ.

(64) Fortasse ob Chrysargyron, tributi genus, sublatum, alioqui minime militaris.
(65) Cujus nulla est apud Suidam mentio.

Digitized by Google

χρόνον Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ, ᾧ διὰ τὰς πράξεις θεὸν ἐπίκλην ἔθεντο Ῥωμαῖοι, κατεπολέμησε τὰ πλεῖστα καὶ μαχιμώτατα τῶν Κελτῶν ἐθνη· ἐν τριάκοντα δὲ ἔτεσιν, ὡς αὐτός φησι, περὶ ταύτην ἐπόνησε τὴν ἱστορίαν, τόπους τε πολλοὺς ἀμείβων χάριν πολυμαθίας, καὶ ταλαιπωρίαις οἷα εἰκὸς ἐντυγχάνων. [105 R.] Σικελιώτης δὲ ὢν ἐξ Ἀγυρίου τὸ γένος ἔσχε, καὶ διὰ τὴν ἐπιμιξίαν τῶν Ῥωμαίων πολλὴν ἐμπειρίαν τῆς Ῥωμαίων εἰληφὼς διαλέκτου ἀκριβῶς ἀνελάβετο. A

Ἐν μ' δὲ βιβλίοις τὴν ὅλην συμπεραινόμενος πραγματείαν ἐν μὲν ς' ταῖς πρώταις τὰς πρὸ τῶν Τρωϊκῶν πράξεις τε καὶ μυθολογίας ἐκτίθεται, ἐν δὲ ταῖς ἑφεξῆς ια' τὰς ἀπὸ τῶν Τρωϊκῶν κοινὰς πράξεις εὑρήσεις ἀναγεγραμμένας ἕως τῆς τελευτῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνων βασιλέως. Ἐν δὲ ταῖς ὑπολοίποις κγ' βίβλοις αἱ λοιπαὶ τυγχάνουσι πράξεις ἀναγεγραμμέναι, μέχρις ὅτου Ῥωμαίοις πρὸς Κελτοὺς ὁ πόλεμος συνερράγη, καθ' ὃν ἡγούμενος Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ [52 H.] ἐκράτησε μὲν τῶν πλείστων καὶ μαχίμων παρὰ Κελτοῖς ἐθνῶν τῷ πολέμῳ προεβίβασε δὲ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ῥώμης μέχρι τῶν Βρεττανικῶν νήσων· ἐν οἷς καὶ ἡ ἱστορία τελευτᾷ. B

Libris quadraginta historiam complexus est universam : quorum sex prioribus, quæ ante Trojani belli tempora acciderunt, fabulosaque commemorat. Undecim vero insequentibus, quæ a capto Ilio ubique gentium acciderunt, litteris consignata reperies, usque ad Alexandri Magni obitum. Reliquis tribus et viginti libris, quæ deinceps evenerunt, memoriæ prodita leges; dum exortum est Romanorum cum Gallis bellum, ductu Julii Cæsaris gestum; qui plerasque et fortissimas eorum gentes debellavit, Romanumque provexit imperium in Britanniam usque : in qua expeditione historia desinit.

ΟΑ'.

Κασσιανοῦ Κοκκιανοῦ ἢ Κοκκίου Δίωνος Ἱστορικοὶ λόγοι π'.

LXXI.

Dionis Cassii Historiarum libri LXXX.

Ἀνεγνώσθη βιβλίον Κασσιανοῦ Κοκκιανοῦ ἢ Κοκκίου Δίωνος, ἐν λόγοις π'. Ἄρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ Αἰνείου ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐκ Τροίας καθόδου καὶ τῆς κτίσεως Ἀλμπόλεως [77] καὶ Ῥώμης, διέρχεται δὲ καθεξῆς, ἀποπαυόμενος εἰς τὴν τοῦ Ἀντωνίνου, ὃν Ἑλαγάβαλον ἀπεκάλουν, σφαγήν· τοῦτον δὲ καὶ Τιβερῖνον καὶ Σαρδανάπαλον καὶ Ψευδαντωνῖνον καὶ Ἀσσύριον [78] ἀπὸ τῶν αὐτῷ πραττομένων ἐπωνόμαζον. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν κάτεισιν Ἀλεξάνδρου, ὃς Ἀντωνίνου σφαγέντος (σὺν αὐτῷ γὰρ τὸ κράτος εἶχεν, ἀναληφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ) μόνος τὸν ἐπ' αὐτῷ μελετηθέντα κίνδυνον φυγὼν τὴν βασιλείαν ἐκδέχεται. Τοῦτόν φησι τὸν Ἀλέξανδρον καὶ συνυπατεῦσαι αὐτῷ ὁ συγγραφεὺς τὸ δεύτερον [79], καὶ τὸ ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς κατὰ τὸ προσῆκον ἀνάλωμα φιλοτιμίᾳ τῇ ἐς τὸν συνύπατον αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα ἀναλῶσαι. Οὗτος δ' ὁ συγγραφεὺς Περγάμου καὶ Σμύρνης (Μακρῖνος αὐτῷ τὴν ἀρχὴν ὁ αὐτοκράτωρ ἐγχειρίζει) ἐπεστάτησεν, ἔπειτα τῆς Ἀφρικῆς ἡγεμόνευσεν, εἶτα Παννονίας [80] ἦρξε, καὶ ὑπατεύσας τὸ δεύτερον, ὡς ἐρρήθη, οἴκαδε ἀπῆρε παρειμένος ἐπὶ τῇ τῶν ποδῶν ἀῤῥωστίᾳ, ἐκεῖ τὸ λοιπὸν, ὡς καὶ τὸ δαιμόνιον αὐτῷ, φησὶ, προεῖπεν ἐν Βιθυνίᾳ διατρίβοντι, βιωσόμενος C

Legimus Dionis Cassiani Cocciani seu Coccii *Historiarum* libros octoginta (66-67) : Hic inchoando ab Æneæ **35**[b] in Italiam adventu, et Alba urbe, ac Roma condita, tendit continenter, finiens in Antonini, ejus qui Elagabalus est cognominatus (68), cædem : quem et Tiberinum, et Sardanapalum, et Pseudantoninum, atque Assyrium, a flagitiis nominarunt. Quin et ad Alexandri principatum pervenit, qui percusso Antonino quicum imperarat, ab illo in societatem ascitus solus, periculum sibi comparatum effugiendo, sceptra susceperat. Hunc Alexandrum consulatum iterum secum gessisse scriptor refert, sumptusque, quos in magistratus (69) administrationem Dionem impendisse oportuit, imperatorem ipsum, collegam nimis honorandi cupidum, contulisse. Idem quoque historicus a Macrino imperatore Pergamo ac Smyrnæ præfectus, post in Africa dux fuit. Pannoniam hinc administravit; consulque iterum, ut dictum est, creatus, revertit domum pedibus jam æger, vitæ reliquum ibi (quod in Bithynia agenti genius ille, ut ait, prædixerat) victurus D

Ἐκ τ' ἀνδροκτασίης [81] *ἓξ θ' αἵματος ἔκ τε κυδοι-* [μοῦ.

Extra hominum cædem, sine sanguine, et absque [tumultu.

VARIÆ LECTIONES.

[77] ἄλβης πόλεως Schottus. [78] ἀσύριον A. [79] τὸ βιβλίον δεύτερον ς. [80] πανονίας A. [81] Ἐκ τ' ἀνδρ.] Hom. Il. II, 164.

NOTÆ.

(66-67) De quibus 25 modo exstant, et ultimorum 45, excerpta per Joannem Xiphilinum.

(68) Herodiano, *Elæagabalus*, Eutrop. *Heliogabalus*. Vide quæ notata in Indice Lat. ad Dionem.

(69) Sic et Honorius Aug. sumptus Constantii collegæ toleravit ex Heracliani bonis, apud Olympiodorum, infr. cod. LXXXIX.

Digitized by Google

Patria illi Nicæa Bithyniæ : quam ex parte palus, Ascania dicta, circumluit. Grandis ejus sermo, et tumidus, eo quod rerum ingentium sensa afferat. Veteris item ipsi constructionis sermo plenus, verborumque, quæ rerum magnitudini respondeant. Periodi parenthesibus trajectæ, et hyperbatorum opportunus usus. Numeri porro, et intercisio, etsi accurate adhibita, ob orationis tamen perspicuitatem, obiter legentibus non sunt manifesta. In narrationibus præterea et concionibus, Thucydidis maxime est æmulus; nisi quod ad perspicuitatem magis tendit : cætera fere Thucydides illi norma est ac regula.

A Ἔσχε δὲ πατρίδα τὴν ἐν Βιθυνίᾳ Νίκαιαν, ἣν κατὰ μέρη ἡ καλουμένη λίμνη Ἀσκανία περιλιμνάζει. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν μεγαλοπρεπῶς τε καὶ ἐς ὄγκον διεσκευασμένος, ὅτι καὶ μεγάλων ἔργων ἐννοίας ἀπαγγέλλει. Ἀρχαϊκῶν τε αὐτῷ συντάξεων ὁ λόγος μεστὸς καὶ λέξεων πρεπουσῶν μεγέθει [82] περίοδοί τε μετὰ παρενθέσεων παρατεταμέναι, [82a] καὶ ὑπερβατῶν εὔκαιρος χρῆσις. Ῥυθμός τε καὶ ἀναπαύσεις [83] εἰς ἐπιμέλειαν ἠσκημένα διὰ τὸ σαφὲς οὐκ ἔστι τοῖς ἁπλῶς ἀναγινώσκουσιν ἐμφανῆ [84]. Ἐν δέ γε ταῖς [85] δημηγορίαις ἄριστος καὶ μιμητὴς [86] Θουκυδίδου, πλὴν εἴ τι πρὸς τὸ σαφέστερον ἀφορᾷ. Σχεδὸν δὲ κάν τοῖς ἄλλοις Θουκυδίδης ἐστὶν αὐτῷ ὁ κανών.

LXXII.

Ctesiæ Cnidii Persicarum rerum libri XXIII.

Lecta Ctesiæ Cnidii *Persica*, in libros distributa tres supra viginti. Attamen prioribus sex libris Assyriorum res, et quæcunque Persicum imperium antecesserunt, complexus, non nisi a septimo deinceps res Persicas narrare pergit. Ipso itaque septimo libro, octavo item ac nono, decimo, undecimo et duodecimo, ad tertium usque decimum, quæ ad Cyrum, et Cambysen, ac Magum (70-71) illum, itemque ad Darium et Xerxem pertinent, descripsit; in omnibus propemodum Herodoto (72) adversatus, **36a** quem (ut posterior illo scripsit) mendacem in multis, et fabularum confictorem facit. De se vero prædicat, eorum quæ scribit majorem partem coram vidisse; cætera, quæ videre non licuerit, ab ipsismet Persis accepisse, atque ita ad historiam scribendam accessisse. At non ab Herodoti tantummodo historia discedit, sed ab ipso etiam Xenophonte Grylli filio alicubi dissentit. Floruit illius Cyri temporibus, qui Dario (73) et Parisatide genitus, frater fuit Artaxerxis (74), ejus ad quem Persicum regnum devenit.

B

ΟΒ'.

Κτησίου τοῦ Κνιδίου τὰ Περσικά.

Ἀνεγνώσθη βιβλίον Κτησίου τοῦ Κνιδίου τὰ *Περσικὰ*, ἐν βιβλίοις κγ'. Ἀλλ' ἐν μὲν [108 R.] τοῖς πρώτοις ς' τά τε Ἀσσύρια [87] διαλαμβάνει καὶ ὅσα πρὸ τῶν Περσικῶν, ἀπὸ μέντοι τοῦ ζ' τὰ Περσικὰ διεξέρχεται. Καὶ ἐν μὲν τῷ ζ' καὶ η' καὶ ι' καὶ ια' καὶ ιβ' καὶ ιγ' διέξεισι, τὰ περὶ Κύρου καὶ Καμβύσου καὶ τοῦ μάγου Δαρείου τε καὶ τοῦ Ξέρξου, σχεδὸν ἐν ἅπασιν ἀντικείμενα Ἡροδότῳ ἱστορῶν, ἀλλὰ καὶ ψεύστην αὐτὸν ἀπελέγχων [88] ἐν πολλοῖς καὶ λογοποιὸν ἀποκαλῶν· καὶ γὰρ νεώτερος μέν ἐστιν αὐτοῦ, φησὶ δὲ αὐτὸν τῶν πλειόνων, ἃ ἱστορεῖ, αὐτόπτην γενόμενον ἢ παρ' αὐτῶν Περσῶν, ἔνθα τὸ ὁρᾶν μὴ ἐνεχώρει, αὐτήκοον καταστάντα, οὕτω τὴν ἱστορίαν συγγράψαι. Οὐχ Ἡροδότῳ δὲ μόνῳ τἀναντία ἱστορεῖ, [53 H.] ἀλλὰ καὶ πρὸς Ξενοφῶντα τὸν Γρύλλου ἐπ' ἐνίοις διαφωνεῖ. Ἤκμασε δὲ τοῖς χρόνοις Κύρου τοῦ ἐκ Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος, ὃς ἀδελφὸς Ἀρτοξέρξου [89], εἰς ὃν ἡ Περσικὴ βασιλεία κατῆλθεν, ἐτύγχανεν.

C

Mox ergo refert de Astyage (75), quem et Astyigan vocat, nulla Cyrum (76) ipsi generis propinquitate junctum fuisse. Fugisse autem Astyigan a Cyri conspectu in Ecbatana, ibique in ipsis regiarum ædium criscranis ab Amyti filia, et ejus viro Spitama occultatum, latuisse. At supervenientem Cyrum : non e Spitama solum, atque Amyti, sed ex eorum quoque liberis Spitace et Megaberne, quæstiones de Astyiga per tormenta exerceri imperasse. Ipsum igitur Astyigan, ne pueri nepotes ejus causa torquerentur, sese prodidisse, ca-

Φησὶν οὖν αὐτίκα περὶ τοῦ Ἀστυάγους ὡς οὐδὲν αὐτοῦ Κῦρος πρὸς γένος ἐχρημάτιζεν· οὗτος δὲ αὐτὸν καὶ Ἀστυῖγαν [90] καλεῖ. Φυγεῖν δὲ ἀπὸ προσώπου Κύρου Ἀστυῖγαν Ἐκβατάνοις [91], καὶ κρυφθῆναι ἐν τοῖς κριοκράνοις [92] τῶν βασιλείων οἰκημάτων, κρυψάντων αὐτὸν τῆς τε θυγατρὸς Ἀμύτιος [93] καὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Σπιτάμα. Ἐπιστάντα δὲ Κῦρον ἐπιτάξαι ἀνακρίνειν διὰ στρεβλώσεων Σπιτάμαν τε καὶ Ἀμύτιν [94], ἀλλὰ καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν Σπιτάκην τε καὶ Μεγαβέρνην, περὶ Ἀστυΐγα· τὸν δὲ ἑαυτὸν προσαγγεῖλαι, ἵνα μὴ δι' αὐτὸν στρεβλωθείη-

D

VARIÆ LECTIONES.

[82] μεγέθη ς. [82a] παρατετραμμέναι ς. [83] ἀνάπαυσις ς. [84] ἐμφανές A. [85] ταῖς ἱστορίαις καὶ δημηγορίαις ς. [86] καὶ μιμητὴς ἄριστος ς. [87] ἀσύρια A. [88] ἀπελέγχων A : ἀποκαλῶν ς. [89] Ἀρταξέρξου ς. [90] Ἀστυῖγᾶν ς. sic et infra. [91] ante Ἐκβατάνοις cum pr. A omisi ἐν. [92] κρισκράνοις ς. [93] Ἀμύντιος ς. [94] καὶ τὴν Ἀμυντεν ς.

NOTÆ.

(70-71) *Sphendatatem* inf. nominat. Herodot. *Smerden.*

(72) Qui de quatuor hisce duntaxat scripsit : Ctesias vero his alios quinque adjecit.

(73) *Dariæum* hunc, non Darium, in iis quæ sequentur vocat.

(74) De quo infra hic auctor.

(75) De Astyage, Amyti, Œbare et Petesaca (ut ibi scribitur), vide ex Ctesia quæ breviter excerpsit Joan. Tzetzes in Chiliadib. histor. lib. I, in fine.

(76) Cyrus hic Major.

Digitized by Google

σαν οἱ παῖδες. Ληφθέντα δὲ πέδαις παχείαις ὑπὸ Οἰ- A
βάρα [95] δεθῆναι, λυθῆναι δὲ ὑπ' αὐτοῦ Κύρου μετ'
οὐ πολὺ καὶ ὡς πατέρα τιμηθῆναι, καὶ τὴν θυγατέρα
Ἀμύτιν [96] πρότερον μὲν μητρικῆς ἀπολαῦσαι τιμῆς,
ἔπειτα δὲ καὶ εἰς γυναῖκα ἀχθῆναι τῷ Κύρῳ, Σπιτά-
μα [97] τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀνῃρημένου, ὅτι ἐψεύσατο
ἀγνοεῖν εἰπὼν ἐρευνώμενον Ἀστυΐγαν. Ταῦτα λέγει
Κτησίας περὶ Κύρου, καὶ οὐχ οἷα Ἡρόδοτος. Καὶ
ὅτι πρὸς Βακτρίους ἐπολέμησε, καὶ ἀγχώμαλος ἡ
μάχη ἐγένετο· ἐπεὶ δὲ Βάκτριοι Ἀστυΐγαν μὲν πατέρα
Κύρου γεγενημένον, Ἀμύτιν δὲ μητέρα καὶ γυναῖκα
ἔμαθον, ἑαυτοὺς ἐκόντες Ἀμύτι καὶ Κύρῳ παρέδο-
σαν. Καὶ ὅτι πρὸς Σάκας ἐπολέμησε Κῦρος, καὶ συν-
έλαβεν Ἀμόργην τῶν [98] Σακῶν μὲν βασιλέα, ἄνδρα
δὲ Σπαρέθρης, ἥτις καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ ἀνδρὸς
στρατὸν συλλέξασα ἐπολέμησε Κύρῳ, ἀνδρῶν μὲν B
στράτευμα τριάκοντα μυριάδας ἐπαγομένη, γυναι-
κῶν δὲ εἴκοσι, καὶ νικᾷ Κῦρον, καὶ συλλαμβάνει
ζωγρίαν μετὰ καὶ ἄλλων πλείστων Παρμίσην τε τὸν
Ἀμύτιος ἀδελφὸν καὶ τρεῖς αὐτοῦ παῖδας· δι' οὓς
ὕστερον καὶ Ἀμόργης ἠφέθη [99], ἐπεὶ κἀκεῖνοι ἠφ-
έθησαν.

Καὶ ὅτι στρατεύει Κῦρος ἐπὶ Κροισον καὶ πόλιν [1]
Σάρδεις, συνεργὸν ἔχων Ἀμόργην. Ὅπως τε [2] βουλῇ
Οἰβάρα Περσῶν εἴδωλα ξύλινα ἀνὰ τὸ τεῖχος φανέντα
εἰς δέος μὲν κατέστησε τοὺς ἐνοικοῦντας, ἧλω δὲ διὰ
ταῦτα καὶ αὐτὴ ἡ πόλις. Ὅπως τε πρὸ τῆς ἁλώσεως
δίδοται ὁ παῖς Κροίσου ἐν ὁμήρου λόγῳ, δαιμονίου
φαντάσματος ἀπατήσαντος Κροῖσον· ὅπως τε δολορ- C
ραφοῦντος Κροίσου ὁ παῖς κατ' ὀφθαλμοὺς ἀναιρεῖ-
ται· καὶ ὅπως ἡ μήτηρ τὸ πάθος ἰδοῦσα ἑαυτὴν τοῦ
τείχους ἀποκρημνίζει [109 R.] καὶ θνήσκει [3]. Ὅπως
τε ἁλούσης τῆς πόλεως πρὸς τὸ ἐν τῇ πόλει ἱερὸν τοῦ
Ἀπόλλωνος καταφεύγει ὁ Κροῖσος, [4] καὶ ὡς τρὶς ἐν τῷ
ἱερῷ πεδηθεὶς ὑπὸ Κύρου λύεται τρίτον ἀοράτως,
καίτοι σφραγίδων τῷ ἱερῷ ἐπικειμένων καὶ τούτων
τὴν φυλακὴν Οἰβάρα ἐμπεπιστευμένου· ὅπως τε οἱ
συνδούμενοι Κροίσῳ τὰς κεφαλὰς ἀπετέμνοντο ὡς
καταπροδιδόντες λύεσθαι Κροῖσον· καὶ ὅτι ἀναληφθεὶς
ἐν τοῖς βασιλείοις καὶ δεθεὶς ἀσφαλέστερον βροντῶν
καὶ σκηπτῶν ἐπενεχθέντων λύεται πάλιν, καὶ τότε
μόλις ὑπὸ Κύρου ἀφίεται· Ἐξ οὗ καὶ περιείπετο,
[54 H.] καὶ ἔδωκε Κῦρος Κροίσῳ πόλιν μεγάλην Βα- D
ρήνην [5] ἐγγὺς Ἐκβατάνων, ἐν ᾗ ἦσαν ἱππεῖς μὲν
πεντακισχίλιοι, πελτασταὶ δὲ καὶ ἀκοντισταὶ καὶ το-
ξόται μύριοι.
cum aliis eum humanitatis officiis prosecutum esse,

ptumque gravibus ab Œbara compedibus oneratum) fuisse; solutum tamen non ita multo post ab ipso Cyro, parentisque loco habitum observatumque: quin et Astyigæ ipsius filiam Amytin pro matre primum in honore a Cyro habitam, eidemque tandem nupsisse; post virum ejus Spitamam interfectum, propterea quod dum quæreretur Astyigas, ignorare se illum mentitus fuisset. Hæc de Cyro Ctesias, ab iis diversa quæ Herodotus commemorat. Addit, adversus Bactrios Cyrum bellum gessisse, et æquo marte cum ipsis prælium commisisse. Bactrios dein, intellecto Astyigan Cyro patrem factum, Amytin vero matrem atque uxorem, ultro sese libentesque Amyti ac Cyro dedidisse. Narrat item Cyrum bellum Sacis intulisse (77), regemque ipsorum Amorgen, Sparethræ reginæ maritum cepisse. Hanc ergo, marito capto, exercitum collegisse, atque adversus Cyrum bellum suscepisse, eductisque in aciem virorum trecentis, mulierum ducentis millibus, Cyrum superasse, et vivum cum aliis plurimis, Parmysen Amytis fratrem, ac ternos ejus liberos, cepisse. Horum autem causa postea Amorgen liberum dimissum, quod ipsi prius omnes liberati fuissent.

Scribit æque Cyrum, Amorgæ adjutum ope Crœsum atque Sardeis urbem bello petivisse. Quomodo etiam Œbaræ consilio (78) lignea Persarum simulacra **36**[b] per muros exhibita, et incolis terrorem incusserint, et urbis capiendæ causam dederint. Quo item pacto ante captam urbem, pro obside Crœsi filius datus fuerit, cum Crœsus ipse antea divino quodam spectro deceptus fuisset. Rursus quomodo dolos nectente Crœso, in parentis oculi [obses] filius sit interfectus; utque mater filii cædem intuita, e muro sese præcipitem egerit, nec tamen occubuerit. Ut post captam urbem ad Apollinis, quæ ibi erat, ædem Crœsus confugerit, perieritque (79). Ut tertium in templo vinctus a Cyro Crœsus, tertium etiam fallente oculos fascino solutus sit, quamvis pluribus templum esset sigillis obsignatum, Œbara ipso ad horum custodiam apposito. Uti et illis qui cum Crœso vincti una fuerant, capita sint amputata, quod eorum proditione vinculis solutus esse Crœsus putaretur. Crœsum in regiam adductum, firmiusque vinctum, cum fulmina atque tonitrua irruissent, iterum fuisse solutum, ac tum demum a Cyro ægre esse liberum dimissum. Ex eo itaque tempore Cyrum tum urbem ei magnam, Barenen nomine (80).

VARIÆ LECTIONES.

[95] Οἰβαρᾶ ς. [96] Ἀμυντιν πρῶτον ς. [97] Σπιταμᾶ ς. [98] τῶν] malim τόν. [99] ἀφειθη ἀφεἰθησαν ς. [1] πόλιν] πόλεις A. [2] τε] τε τῇ ς. [3] καὶ οὐ θνήσκει ς. [4] Κροῖσος, καὶ θνήσκει, καὶ ὡς. [5] βαρήυνην A

NOTÆ.

(77) De Sacis et hoc Cyri bello varia scripsit Strabo, lib. II.

(78) Joan. Tzetz. Hist. lib. I.

(79) Negantem hinc particulam in præcedentem versum perperam translatam plane mihi persuadeo. Alii omissa voce *Crœsus*, hæc ad ejus uxorem referunt.

(80) Hinc forsitan Steph Byzant.: Βαρήνη, πόλις Μηδίας, ἐγγὺς Ἀγβατάνων. Qui et de hujus vocis scriptura: Κτησίας παντοχοῦ τῶν Περσικῶν, τὰ παρὰ Μήδοις Ἀγβάτανα διὰ τοῦ *α* γράφει· παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις διὰ τοῦ *ε*. Vide alibi plura.

Digitized by Google

prope Ecbatana dedisse, in qua quinque essent equitum, peltatorum vero jaculatorumque et sagittariorum ad decem millia.

Refert præterea, Petisacam eunuchum, magna apud Cyrum auctoritate pollentem, in Persas amandatum, qui Astyigan a Barcaniis adduceret, quod cum ipse, tum Amytis filia parentem videre exoptaret. Œbaran autem consilium Petisacæ dedisse, ut in deserto loco aliquo Astyigan relictum fame sitique conficeret; illudque etiam ita factum esse. Verum scelere per somnia patefacto, Petisacam a Cyro, identidem illud exposcenti Amyti, ad supplicium deditum esse. Illam oculos primum semiviro exsculpsisse, tum pellem detraxisse, ita denique in crucem egisse. Hinc Œbaran, ne idem aliquando pateretur veritum (etsi certo illi affirmaret Cyrus, nihil se ejusmodi unquam permissurum), decem nihilominus dierum inedia ipsum sibi mortem conscivisse. Jam ipsum Astyigan splendide cum primis atque magnifice sepultum fuisse; intactum quippe feris ejus cadaver locis illis desertis permansisse, quod illud ibi leones, dum Petisacas reversus auferret, conservassent.

Cyrus in Derbices (81), quorum tum rex Amoræus, exercitum ducit; at illi ex insidiis productis elephantis, Cyri equitatum in fugam convertunt. Ipse ibi Cyrus ex equo decidit, et Indus quidam (Derbicibus enim Indi opem in bello ferebant, atque ab his illi, quos ducebant, elephantos acceperant). **37***a* Indus igitur ille Cyrum delapsum jaculo sub coxa in femore vulneravit, quo ille ex vulnere postea moritur. Ipsum autem tum adhuc vivum familiares sui sustulerunt, atque in castra concesserunt. Occubuere hoc in prælio Persarum multi, neque Derbicum pauciores. Decem enim etiam horum millia cecidere. Amorges ibi, accepto de Cyro nuntio, propere ad Persas accedit, Sacarum ducens equitum viginti millia. Prælio ergo Persas inter ac Derbices conserto, a Persis atque Sacis fortissime pugnantibus victoria stetit. Occumbit Derbicum rex ipse Amoræus cum duobus filiis. Ceciderunt et Derbicum triginta millia, Persarum novem. Ita regio illa in Cyri ditionem concessit.

Cyrus vero sub mortis tempus filium natu maximum Cambysen regem creat: juniorem dein (82), Tanyoxarcem nomine, Bactriorum (83) dominum ipsiusque regionis, necnon Choramniorum, Parthiorumque, et Carmaniorum constituit, immunesque suas sibi regiones a tributo habere jubet. E Spitamæ vero liberis, Spitaden (84) Derbicibus præfecit, Megabernem Barcaniis, eosque Amyti matri in omnibus parere præcipit. Datis etiam dextris, et inter se, et cum Amorge amicitiam inire voluit, fausta illis omnia precatus, qui in mu-

Ἔτι δὲ διαλαμβάνει [6] ὡς ἀποστέλλει Κῦρος ἐν Περσίδι Πετησάκαν[7] τὸν εὐνοῦχον [8], μέγα παρ' αὐτῷ δυνάμενον ἐνέγκαι ἀπὸ Βαρκανίων Ἀστυΐγαν· ἐπόθει γὰρ αὐτός τε καὶ ἡ θυγάτηρ Ἀμύτις τὸν πατέρα ἰδεῖν. Καὶ ὡς Οἰβάρας βουλεύει Πετησάκᾳ [9] ἐν ἐρήμῳ τόπῳ καταλιπόντα Ἀστυΐγαν λιμῷ καὶ δίψει [10] ἀπολέσαι· ὃ [11] καὶ γέγονε. Δι' ἐνυπνίων δὲ τοῦ μιάσματος μηνυθέντος Πετησάκας, πολλάκις αἰτησαμένης Ἀμύτιος, εἰς τιμωρίαν παρὰ Κύρου ἐκδίδοται· ἡ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύξασα καὶ τὸ δέρμα περιδείρασα ἀνεσταύρωσεν. Οἰβάρας δὲ δεδιὼς μὴ τὰ ὅμοια πείσεται [12], καίτοι Κύρου μηδὲν τοιοῦτον ἰσχυριζομένου παραχωρῆσαι, αὐτὸς μὲν [13] ἀποκαρτερήσας δι' ἡμερῶν δέκα ἑαυτὸν ἐξήγαγεν, Ἀστυΐγας δὲ μεγαλοπρεπῶς ἐτάφη. Καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ δὲ ἄβρωτος αὐτοῦ διέμεινεν ὁ νεκρός· λέοντες γὰρ αὐτοῦ, φησί, μέχρι Πετησάκαν [14] πάλιν ἐλθεῖν καὶ ἀναλαβεῖν ἐφύλαττον τὸν νεκρόν.

Κῦρος δὲ στρατεύει ἐπὶ Δέρβικας Ἀμοραίου βασιλεύοντος αὐτῶν. Καὶ ἐξ ἐνέδρας οἱ Δέρβικες ἱστῶσιν ἐλέφαντας, καὶ τοὺς ἵππεῖς Κύρου τρέπουσι. Καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Κῦρος ἐκ τοῦ ἵππου, καὶ Ἰνδὸς ἀνὴρ (συνεμάχουν γὰρ [15] Ἰνδοὶ τοῖς Δερβίκεσιν [16], ἐξ ὧν καὶ τοὺς ἐλέφαντας ἔφερον), οὗτος [17] ὁ Ἰνδὸς πεπτωκότα Κῦρον βάλλει ἀκοντίῳ ὑπὸ τὸ ἰσχίον εἰς τὸν μηρόν· ἐξ οὗ καὶ τελευτᾷ. Τότε δὲ ζῶντα ἀνελόμενοι αὐτὸν οἱ οἰκεῖοι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἦσαν. Ἀπέθανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ καὶ Περσῶν πολλοὶ καὶ Δερβίκων ἴσοι· μύριοι γὰρ καὶ αὐτοί. Ἀμόργης δὲ περὶ Κύρου ἀκούσας σπουδῇ παραγίνεται, ἔχων Σακῶν δισμυρίους ἱππέας. Καὶ πολέμου συῤῥαγέντος Περσῶν καὶ Δερβίκων νικᾷ κατὰ κράτος ὁ Περσικὸς καὶ Σακῶν στρατὸς, ἀναιρεῖται δὲ καὶ [18] ὁ τῶν Δερβίκων βασιλεὺς Ἀμοραῖος καὶ αὐτὸς καὶ οἱ δύο παῖδες αὐτοῦ. Ἀπέθανον δὲ Δερβίκων μὲν τρισμύριοι, Περσῶν δὲ ἐνακισχίλιοι [19], καὶ προσεχώρησεν ἡ χώρα Κύρῳ.

Κῦρος δὲ μέλλων τελευτᾷν Καμβύσην μὲν τὸν πρῶτον υἱὸν βασιλέα καθίστη, Τανυοξάρκην δὲ τὸν νεώτερον ἐπέστησε [20] δεσπότην Βακτρίων καὶ τῆς χώρας καὶ Χοραμνίων καὶ Παρθίων καὶ Καρμανίων, ἀτελεῖς ἔχειν τὰς χώρας διορισάμενος. Τῶν δὲ Σπιτάμα παίδων Σπιτάκην [21] μὲν Δερβίκων ἀπέδειξε σατράπην, Μεγαβέρνην δὲ Βαρκανίων· τῇ μητρὶ δὲ πάντα πείθεσθαι προσέταττε. Καὶ Ἀμόργην φίλον τούτοις τῶν δεξιῶν ἐμβαλλομένων ἐποιεῖτο, καὶ ἀλλήλοις· [112 R.] καὶ τοῖς μὲν ἐμμένουσι ταῖς πρὸς ἀλλήλους εὐνοίαις ἀγαθὰ ηὔχετο, ἐπηρᾶτο δὲ τοῖς χειρῶν ἄρ-

VARIÆ LECTIONES.

[6] Ἔτι δὲ καὶ λαμβάνει ς. [7] Πετισακᾶν ς. [8] εὐνοῦχον A : ἡμιάρρενας ς. [9] Πετισακᾶν ς. [10] δίψῃ ς. [11] ὃ add. A. [12] πήσεται A. [13] μὲν] ὅμως ς. [14] πετισάκα ς. [15] γὰρ] γὰρ καὶ ς. [16] δερβικέσιν A. [17] ὁ] οὖν ὁ ς. [18] καὶ add. A. [19] ἐννεακισχίλιοι ς. [20] ἐπέστη ς. [21] Σπιτάδην. vid. p. 36 *a* 16.

NOTÆ.

(81) Derbicæ, inquit Steph. Byzant., populus est Hircanis vicinus. Apollonius per duplex *cc* scribit Ctesias vero *Derbios* vocat, aut *Terbissos*.

(82) *Smerden Cyri* perpetuo Herodotus nominat.

(83) Videndus de his Stephan. et Strabo.

(84) *Spitacen* supra.

Digitized by Google

ξουσιν ἀδίκων. Ταῦτα εἰπας [23] ἐτελεύτησε τρίτῃ ὕστερον ἀπὸ τοῦ τραύματος ἡμέρᾳ, βασιλεύσας ἔτη λ'. Ἐν οἷς ὁ ια' [24] Κτησίου λόγος τοῦ Κνιδίου.

tua perstarent benevolentia, dirisque illos devovens qui priores injuriam illaturi essent. Ista locutus, vivere desiit, tertio ab accepto vulnere die, cum annos jam regnasset triginta. Hic finis undecimi Ctesiæ Cnidii librorum.

Ἄρχεται δὲ ὁ ιβ' [25] ἀπὸ τῆς Καμβύσου βασιλείας. Οὗτος βασιλεύσας ἀπέστειλε τὸν τοῦ πατρὸς νεκρὸν διὰ Βαγαπάτου τοῦ εὐνούχου [26] εἰς Πέρσας ταφῆναι [26], καὶ τἆλλα, ὡς ὁ πατὴρ ὥρισεν [27] διῳκήσατο. Μέγιστον δὲ παρ' αὐτῷ ἠδύνατο [55 H.] Ἀρτασύρας Ὑρκάνιος, τῶν δὲ εὐνούχων [28] Ἰζαβάτης [29] τε καὶ Ἀσπαδάτης καὶ Βαγαπάτης, ὃς καὶ παρὰ τῷ πατρὶ μέγιστος ἦν μετὰ [30] τὸν Πετησάκα θάνατον. Οὗτος στρατεύει ἐπ' Αἴγυπτον καὶ τῶν Αἰγυπτίων τὸν βασιλέα Ἀμυρταῖον, καὶ νικᾷ Ἀμυρταῖον, Κομβάφεως [31] τοῦ εὐνούχου [32], ὃς ἦν μέγα δυνάμενος παρὰ τῷ Αἰγυπτίων βασιλεῖ, καταπροδόντος τάς τε γεφύρας καὶ τἆλλα τῶν Αἰγυπτίων πράγματα, ἐφ' ᾧ γενέσθαι ὕπαρχος Αἰγύπτου. Καὶ γέγονε· ταῦτα γὰρ αὐτῷ Καμβύσης διὰ Ἰζαβάτου τοῦ Κομβάφεως ἀνεψιοῦ συνέθετο, καὶ αὐτὸς δὲ [33] οἰκειοφώνως ὕστερον. Ζωγρίαν δὲ λαβὼν τὸν Ἀμυρταῖον οὐδὲν ἄλλο κακὸν εἰργάσατο ἢ ὅτι εἰς Σοῦσα ἀνάσπαστον σὺν ἑξακισχιλίοις Αἰγυπτίοις, οὓς αὐτὸς ᾑρετίσατο, ἐποιήσατο. Καὶ τὴν Αἴγυπτον δὲ πᾶσαν ὑπέταξεν. Ἀπέθανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ Αἰγυπτίων μὲν μυριάδες πέντε, Περσῶν δὲ ἑπτακισχίλιοι [34].

Duodecimus liber a Cambysis regno inchoatur. Hic, regnum adeptus, patris mox corpus per Bagapatem eunuchum in Persidem sepeliendum misit, reliquaque ex patris decreto administravit. In iis autem qui plurimum auctoritate apud Cambysen valebant, Artasyras erat Hircanius, atque ex eunuchis Izabates, et Aspadates, et qui apud patrem etiam maximus fuerat, Bagapates. Hic enim post Petisacæ mortem exercitum adversus Ægyptum, ipsumque Ægyptiorum regem Amyrtæum ducebat, quem et superaviit, cum ei Combapheus, qui apud Ægyptiorum regem multum poterat, pontes ac cæteras Ægyptiorum res prodidisset, quo ipse [per Cambysen] Ægypti præfecturam consequeretur. Id quod et obtinuit. Nam hæc ita ei Cambyses constituerat, per Isabaten primum Combaphei patruelem, et suis ipse verbis postea. **37***b* Vivus autem Amyrtæus cum in Cambysæ potestatem venisset, aliud ille nullum incommodum accepit, quam quod in Susa cum sex Ægyptiorum millibus, quos ipsemet delegisset, ablegatus sit. Universa est itaque subacta Ægyptus, occisis in prælio Ægyptiorum millibus quinquaginta, Persarum septem.

Μάγος δέ τις Σφενδαδάτης [35] ὄνομα, ἁμαρτήσας καὶ μαστιγωθεὶς ὑπὸ Τανυοξάρκου, ἀφικνεῖται πρὸς Καμβύσην ἐνδιαβάλλων τὸν ἀδελφὸν Τανυοξάρκην ὡς ἐπιβουλεύοντα αὐτῷ· καὶ σημεῖον ἐδίδου τῆς ἀποστάσεως, ὡς εἰ κληθείη ἐλθεῖν, οὐκ ἂν ἔλθοι. Δηλοῖ τοίνυν ὁ Καμβύσης ἐλθεῖν τὸν ἀδελφόν· ὁ δὲ, χρείας ἄλλης ἀπαιτούσης μένειν, ἀνεβάλετο. Παῤῥησιάζεται [36] ταῖς διαβολαῖς πλέον ὁ μάγος. Ἀμύτις δὲ ἡ μήτηρ τὰ τοῦ μάγου ὡς ἦν ὑπονοοῦσα, ἐνουθέτει Καμβύσην τὸν υἱὸν μὴ πείθεσθαι· ὁ δὲ ὑπεκρίνετο μὴ πείθεσθαι, ἐπείθετο δὲ μάλιστα. Διαπεμψαμένου δὲ τρίτον Καμβύσου πρὸς τὸν ἀδελφὸν παραγίνεται. Καὶ ἀσπάζεται μὲν αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς, οὐδὲν [37] δὲ ἧττον ἀνελεῖν ἐμελέτα· κρύφα δὲ Ἀμύτιος εἰς πρᾶξιν ἀγαγεῖν τὴν μελέτην ἔσπευδε. Καὶ λαμβάνει πέρας ἡ πρᾶξις· ὁ γάρ τοι μάγος βουλῆς τῷ βασιλεῖ κοινωνῶν βουλεύει τοιοῦτον· Ὅμοιος ἦν αὐτὸς ὁ μάγος κάρτα τῷ Τανυοξάρκῃ [38]· βουλεύει τοιγαροῦν αὐτὸν μὲν ἐν τῷ φανερῷ, ὡς δῆθεν ἀδελφοῦ βασιλέως κατειπόντα, τὴν κεφαλὴν προστάξαι ἀποτμηθῆναι, ἐν δὲ τῷ κρυπτῷ ἀναιρεθῆναι Τανυοξάρκην, καὶ τὴν ἐκείνου στολὴν ἀμφιασθῆναι τὸν μάγον, ὥστε καὶ τῷ ἀμφιάσματι νομίζεσθαι Τανυοξάρκην. Καὶ γίνεται ταῦτα· αἵματι γὰρ ταύρου, ὃ ἐξέπιεν, ἀναιρεῖται Τανυοξάρκης, ἀμφιάζεται δὲ ὁ μάγος καὶ νομίζεται

Magus interim quidam, cui Sphendadatæ (85) nomen erat, cum fuisset ob delictum a Tanyoxarce verberibus multatus, ad Cambysen accedit, atque apud eum fratrem struxisse in ipsum insidias calumniatur. Addit argumentum rebellionis: non venturum Tanyoxarcen, si advocetur. Jubet igitur Cambyses fratrem ad se venire. Ille, ut tum forte alia res quæpiam manere suadebat, venire distulit. Ergo magus eum audacius ex eo criminari. Amytis interea mater, id quod erat de mago suspicata, Cambysen filium admonebat, ne quam fidem mago haberet. Et fingebat rex, nihil se horum credere, cum tamen crederet maxime. Tertium igitur a Cambyse accersitus frater, venit tandem: et amplexatus est eum rex, nihilo tamen secius de illo interficiendo cogitans. Maturat autem clam matre Amyti meditatum facinus ad exitum perducere: quod equidem perfectum est. Etenim magus, consilium cum rege communicans, tale hoc suggessit. Simillimus Tanyoxarcæ magus ipse cum esset, suadet ut palam quidem atque in propatulo, tanquam falso regii fratris delatori caput sibi amputari jubeat; clam vero atque in occulto Tanyoxarcen ipsum interfici curet, et illius sibi vestem indui, ut ex ipso etiam vestitu pro Tanyoxarce haberi possit. Atque ita fa-

VARIÆ LECTIONES.

[23] εἰπών ς. [24] ια'] πρῶτος A. [25] ιβ'] δεύτερος A. [26] εὐνούχου A : ἡμιάῤῥενος ς. [26] ταφῆναι νεκρὸν. καὶ ς. [27] ὡρίσατο ς. [28] εὐνούχων A : ἡμιαῤῥένων ς. [29] Ἰζαλβάτης A. [30] ἦν. καὶ μετὰ ς. [31] Κομφαβέως ς. [32] ἡμιάῤῥενος ς. [33] δὲ ante οἰκ. add. A. [34] post ἑπτακισχίλιοι cum A omisi δύο. [35] Σφανδαδάτης ς. [36] παῤῥ. δὲ ταῖς ς. [37] ἀδελφὸς ἐπεὶ οὐδὲν ς. [38] τανυοξάρκει A.

NOTÆ.

(85) *Smerden magum* constanter Herodotus vocat.

Digitized by Google

etiam est. Taurino (86) enim hausto sanguine Tanyoxarces interit, et illius indutus vestem magus, pro Tanyoxarce agnoscitur, diuque latet omnes, præter Artosyran, Bagapaten, atque Izabaten. His quippe solis rem aperire Cambyses ausus est. Rex inde Labyzum, qui inter Tanyoxarcæ eunuchos facile primus erat, et præter hunc alios ad se vocat : magum in illa veste sedentem exhibet, et numquid hunc Tanyoxarcen agnoscerent, interrogat. Ad quæ Labyzus : Et quemnam, inquit, alium agnosceremus? adeo texit magum corporis habitusque similitudo. Mittitur ergo in Bactrios, omniaque haud aliter quam si ipsemet esset Tanyoxarces, administrat. Post quintum tandem annum res tota per Tybetheum eunuchum, **38***a* quem magus pulsaverat, Amyti exponitur. Postulat hæc sibi Sphendadaten a Cambyse dedi. At rex dedere noluit : quamobrem diras illi imprecata, epotoque veneno, moritur. Accidit deinde ut, sacra operante Cambyse, cum victimæ jugularentur, sanguis non flueret; qua sane ex re animo concidere cœpit; ac magis etiam postea, quando ei Roxane carentem capite puerum peperit; et magi renuntiarunt, nullum ab eo regni successorem relictum iri, hisce monstris portendi. Quin et astans noctu in somnis mater, minasque ob perpetratam cædem intentans, longe maxime regem perculit. Cum itaque Babylonem venisset, atque ibi parvum lignum cultro poliens, quo tempus falleret, femoris musculum percussisset, undecimo post die mortem obiit, cum annos regnasset duodeviginti.

A Τανυοξάρκης. Καὶ λανθάνει πάντας ἐπὶ πολὺν χρόνον, πλὴν Ἀρτασύρα καὶ Βαγαπάτου [59] καὶ Ἰζαβάτου· τούτοις γὰρ μόνοις Καμβύσης ἐθάρρησε τὴν πρᾶξιν. Λάβυξον [60] δὲ τῶν εὐνούχων [61] τὸν πρῶτον, οἳ ἦσαν Τανυοξάρκεω, προσκαλεσάμενος ὁ Καμβύσης καὶ τοὺς ἄλλους, ὑποδείξας [62] τὸν μάγον ὡς ἐσχημάτιστο καθεζόμενον, Τοῦτον ἔφη νομίζετε Τανυοξάρκην; Ὁ δὲ Λάβυξος θαυμάσας Καὶ τίνα ἄλλον, ἔφη, νομιοῦμεν; [113 R.] τοσοῦτον ἐλάνθανε τῇ ὁμοιότητι ὁ μάγος. Ἐκπέμπεται οὖν εἰς Βακτρίους, καὶ πράττει πανταὼς Τανυοξάρκης. Πέντε δὲ ἐνιαυτῶν διελθόντων, μηνύεται ἡ Ἀμύτις τὸ δρᾶμα διὰ Τιβέθεως τοῦ εὐνούχου [63], ὃν ὁ μάγος τυπτήσας ἐτύγχανε· καὶ αἰτεῖ τὸν Σφενδαδάτην [64] παρὰ Καμβύσου· ὁ δὲ οὐ δίδωσιν. Ἡ δὲ ἐπαρᾶται, καὶ πιοῦσα φάρμακον τελευτᾷ. Θύει ὁ Καμβύσης, καὶ τῶν ἱερείων σφαζομένων αἷμα οὐκ ἀπορρεῖ, [56 H.] καὶ ἀθυμεῖ. Καὶ τίκτει αὐτῷ ἡ Ῥωξάνη παιδίον ἀκέφαλον, καὶ πλέον ἀθυμεῖ· καὶ οἱ μάγοι λέγουσιν αὐτῷ τὴν τῶν τεράτων δήλωσιν, ὅτι οὐ καταλείψει [65] τῆς ἀρχῆς διάδοχον. Καὶ ἐφίσταται αὐτῷ ἡ μήτηρ ἐν νυκτὶ ἀπειλοῦσα τῆς μιαιφονίας, καὶ πλέον ἀθυμεῖ. Ἀφικόμενος δὲ εἰς Βαβυλῶνα, καὶ ξέων ξυλάριον μαχαίρᾳ διατριβῆς χάριν, παίει τὸν μηρὸν εἰς τὸν μῦν, καὶ ἐνδεκαταῖος τελευτᾷ, βασιλεύσας δυοῖν δέοντα εἴκοσι.

B

Bagapates autem et Artasyras consilium, antequam Cambyses moreretur, inierunt, de regno ad magum deferendo; et vero post illius mortem deuolere. Corpus Cambysæ Izabates sumptum in Persidem avexit. Unde aliquando reversus, regnantem jam sub Tanyoxarcæ nomine magum prodere apud universum exercitum, atque infamare aggressus, in templum confugit, verum inde extractus, capite pœnas luit. Hinc septem inter Persas illustres viri una adversus magum conspiravere, Onophas, Idernes, Norodabares, Mardonius, Barises, Ataphernes, et Darius Hystaspe filius. Hi cum primi inter se fidem dedissent, post etiam Artasyras assumitur, et Bagapates præterea, qui claves omnes regiarum ædium in potestate habebat. Septem ergo illi, Bagapatæ opera, in regias ædes ingressi, dormientem cum Babylonia pellice magum offendunt. Quos ille, ut vidit, subito prosiliit, et cum nullum sese telum bellicum offerret (clam enim omnia Bagapates subtraxerat), sedile forte aureum confregit, ejusque arrepto pede pugnare cœpit, dum tandem a se-

C

D

Βαγαπάτης δὲ καὶ Ἀρτασύρας, πρὶν ἢ Καμβύσης τελευτήσει, ἐβουλεύσαντο βασιλεῦσαι τὸν μάγον· καὶ ἐβασίλευσεν [66] ἐκείνου τελευτήσαντος. Λαβὼν δὲ τὸ Καμβύσου σῶμα Ἰζαβάτης [67] ἦγεν εἰς Πέρσας. Τοῦ μάγου δὲ βασιλεύσαντος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τανυοξάρκου ἦκεν Ἰζαβάτης ἐκ Περσίδος, καὶ κατειπὼν τῇ στρατιᾷ πάντα [68] καὶ θριαμβεύσας τὸν μάγον κατέφυγεν εἰς τὸ ἱερὸν, ἐκεῖθέν τε συλληφθεὶς ἀπετμήθη. Ἐντεῦθεν ἑπτὰ τῶν Περσῶν ἐπίσημοι συνέθεντο ἀλλήλοις κατὰ τοῦ μάγου, Ὀνόφας, Ἰδέρνης, Νοροναβάτης [69], Μαρδόνιος, Βαρίσσης [70], Ἀταφέρνης καὶ Δαρεῖος Ὑστάσπεω. Τούτων ἀλλήλοις πίστεις δόντων προσλαμβάνεται καὶ ὁ Ἀρτασύρας, εἶτα καὶ ὁ Βαγαπάτης, ὃς τὰς κλεῖς πάσας τῶν βασιλείων εἶχε. Καὶ εἰσελθόντες διὰ τοῦ Βαγαπάτου οἱ ἑπτὰ εἰς τὰ βασίλεια εὑρίσκουσι τὸν μάγον παλλακῇ Βαβυλωνίᾳ συγκαθεύδοντα. Ὃς δὲ εἶδεν, ἀνεπήδησε, καὶ μηδὲν εὑρὼν τῶν πολεμικῶν ὀργάνων (πάντα γὰρ ὁ Βαγαπάτης λάθρα ὑπεξήγαγε) δίφρον χρύσεον συντρίψας καὶ λαβὼν τὸν πόδα ἐμάχετο, καὶ τέλος κατακεντηθεὶς ὑπὸ τῶν ἑπτὰ ἀπέθανε, βασιλεύσας μῆνας ἑπτά.

VARIÆ LECTIONES.

[59] Βαγαπάθου ς. [60] Λάβυζον—Λάβυζος ς. [61] ἡμιαρρένων ς. [62] ὑποδ.] καὶ ὑποδ. ς. [63] ἡμιάρρενος ς. [64] Σφανδαδάτης ς. [65] οὐκ ἐγκαταλείψει ς. [66] libri ἐβασίλευσαν. [67] Ἰξαβάνης ς. [68] πάντα A : πάση ς. [69] Νοροδαβάτης ς. [70] Βαρίσης ς.

NOTÆ

(86) Venenosum eum esse docent medici, et non alio veneno exstincti Midas, Themistocles, alii. Vide infr. cod. 190, lib. III, Ptolem. Hephæst.

Digitized by Google

Βασιλεύει δὲ τῶν ἑπτὰ ὁ Δαρεῖος, τοῦ ἵππου, καθὰ A συνέκειτο ἀλλήλοις, πρώτου [81] μηχανῇ τινι καὶ τέχνῃ, ἐπειδὰν ὁ ἥλιος πρὸς ἀνατολὰς ἐγένετο, χρεμετίσαντος. Ἄγεται τοῖς Πέρσαις ἑορτὴ τῆς μαγοφονίας, καθ' ἣν Σφενδαδάτης ὁ μάγος ἀνῄρηται.

ptem illis viris confossus occubuit, septimo regni aditi mense.

Δαρεῖος προστάσσει τάφον ἑαυτῷ κατασκευασθῆναι ἐν τῷ διττῷ ὄρει, καὶ κατασκευάζεται. Ἐπιθυμήσας δὲ ἰδεῖν αὐτὸν ὑπό τε τῶν Χαλδαίων καὶ τῶν γονέων κωλύεται. Οἱ δὲ γονεῖς ἀνελθεῖν βουληθέντες, ἐπεὶ οἱ ἱερεῖς εἶδον ὄφεις [82] οἱ ἀνέλκοντες αὐτοὺς, καὶ ἐφοβήθησαν, καὶ φοβηθέντες ἀφῆκαν τὰ σχοινία, ἔπεσον καὶ ἐτελεύτησαν. Καὶ ἐλυπήθη Δαρεῖος λίαν, καὶ ἀπετμήθησαν αἱ κεφαλαὶ τεσσαράκοντα ὄντων τῶν ἀνελκόντων.

Regnat deinde ex septem illis viris Darius, cum ejus equus (sic inter illos convenerat) arte quadam adhibita, primus post ortum solem hinniisset. Cæterum quo die Sphendadates magus interfectus est, festum ex eo apud Persas, Magophonia dictum (87), celebratur. Darius hic sepulcrum sibi in bicipiti monte exstrui imperabat (88), et jam exstruebatur; quod videre ipse cum desideraret, a Chaldæis atque parentibus prohibitus est. Eo tamen parentes ejus ascendere voluerunt **38***b*, sed in præceps acti mortui conciderunt, cum ad serpentum aspectum funes territi remisissent, qui eos sursum trahebant, sacerdotes, quæ res ingentem Dario mœrorem attulit, et vero capita illis quadraginta viris amputata sunt, qui hos attraxerant.

Ὅτι ἐπιτάσσει Δαρεῖος Ἀριαράμνῃ [83] τῷ σατράπῃ B Καππαδοκίας ἐπὶ Σκύθας διαβῆναι καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας αἰχμαλωτίσαι· ὁ δὲ διαβὰς πεντηκοντόροις λ' ἠχμαλώτισε. Συνέλαβε δὲ καὶ ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τοῦ Σκυθῶν Μαρσαγέτην [84], ἐπὶ κακώσει εὑρὼν παρὰ τοῦ οἰκείου ἀδελφοῦ δεδεμένον. [116 R.] Σκυθάρβης [85] δὲ ὁ Σκυθῶν βασιλεὺς ὀργισθεὶς ἔγραψεν ὑβρίζων Δαρεῖον, καὶ ἀντεγράφη αὐτῷ ὁμοίως. Στράτευμα δὲ ἀγείρας Δαρεῖος π' μυριάδας, καὶ ζεύξας τὸν Βόσπορον καὶ τὸν Ἴστρον, διέβη ἐπὶ Σκύθας, ὁδὸν ἐλάσας ἡμερῶν ιε'. Καὶ ἀντέπεμπον ἀλλήλοις τόξα. Ἐπικρατέστερον δ' ἦν [86] τὸ [87] τῶν [57 H.] Σκυθῶν· διὸ καὶ φεύγων Δαρεῖος διέβη τὰς γεφυρώσεις, καὶ ἔλυσε σπεύδων πρὶν ἢ τὸ ὅλον διαβῆναι στράτευμα. Καὶ ἀπέθανον ὑπὸ Σκυθάρβεω [88] οἱ καταλειφθέντες ἐν τῇ Εὐρώπῃ μυριάδες ὀκτώ. Δαρεῖος C δὲ τὴν γέφυραν διαβὰς Χαλκηδονίων [89] οἰκίας καὶ ἱερὰ ἐνέπρησεν, ἐπεὶ τὰς πρὸς αὐτοῖς γεφύρας ἐμελέτησαν λῦσαι, καὶ ὅτι τὸν βωμὸν, ὃν περῶν [90] Δαρεῖος κατέθετο ἐπ' ὀνόματι διαβατηρίου Διός, ἠφάνισαν. Δᾶτις δὲ ἐπανιὼν ἐκ Πόντου καὶ τοῦ Μηδικοῦ [91] στόλου ἡγούμενος ἐπόρθει νήσους καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἐν Μαραθῶνι δὲ Μιλτιάδης ὑπαντιάζει, καὶ νικᾷ τοὺς βαρβάρους, καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Δᾶτις· καὶ οὐδὲ τὸ σῶμα Πέρσαις αἰτησαμένοις ἐδόθη. Δαρεῖος δὲ ἐπανελθὼν εἰς Πέρσας καὶ θύσας καὶ ἡμέρας νοσήσας λ' τελευτᾷ, ζήσας μὲν ἔτη οβ' [92], βασιλεύσας δὲ ἔτη λα'. Ἀπέθανε δὲ καὶ Ἀρτασύρας. Καὶ ὁ Βαγαπάτης δὲ τὸ σῆμα Δαρείου παρακαθίσας ἔτη ζ' ἐτελεύτησε.

Ariammen præterea Cappadociæ satrapam adversus Scythas proficisci, et viros inde ac feminas captivos abducere Darius imperat. Ille cum triginta navibus quinquaginta remorum trajiciens, mandata perfecit. Cepit inter alios regis Scytharum fratrem Masageten, quem ob illata mala in vincula a rege fratre conjectum reperit. Ergo Scytharces (89), Scytharum rex, indignatus, contumeliis plenas ad Darium litteras scripsit; et simili ad ipsum modo rescriptum est. Darius tandem octingentorum millium coacto exercitu, et Bosporo Istroque ponte constratis, adversus Scythas quindecim dierum itinere progressus est. Hi arcus (90) sibi mutuo miserunt. Sed cum Scythicus validior esse deprehenderetur, fugiens per pontes Darius, festinanter eos, antequam totus transiisset exercitus, dissolvit. Qua re factum est, ut qui reliqui ad octoginta millia in Europa relicti erant, a Scytharce omnes interfecti fuerint. Darius autem, ponte transmisso, flammis Chalcedonensium domos atque templa combussit: tum quod eos qui apud ipsos pontes erant, rescindere tentassent: tum quod aram, quam ipse transmittens, in Jovis Diabaterii (91) honorem statuerat, illi evertissent. Datis vero ex Ponto revertens, ut Ponticæ præerat classi, insulas passim Græciamque vastabat. Huic apud Marathonem (92) Miltiades occurrens Barbaros vicit, ipso etiam occumbente Date, cujus vel cadaver petentibus Persis denegatum est. Darius quoque ad Persas reversus, post oblata sacrificia, et dierum triginta morbum, vita functus est, cum annos vixisset LXXII, post regnum aditum triginta et

VARIÆ LECTIONES.

[81] πρῶτον ς. [82] ὄφεις om. pr. A. [83] Ἀριάμμη ς. [84] Μασαγέτην ς. [85] Σκυθαρχης ς. [86] δ' ἦν om. pr. A. [87] τὸ om. A. [88] Σκυθάρων ς. [89] καρχηδονίων ς. [90] περῶν A : περσῶν ς. [91] Μηδικοῦ A : ποντικοῦ ς. [92] οβ' A : ιβ' πρὸ τοῦ βασιλεῦσαι ς.

NOTÆ.

(87) Herodotus lib. III, et Agathias, lib. II.

(88) Lege Persepoleos arcis descriptionem apud Diodor. Sicul. lib. XVII *Biblioth*, ubi βασιλικὸν ὄρος hunc locum vocat. Potentiores autem in montibus fere sepeliri solitos, multa veterum scriptorum testimonia docent.

(89) *Jancyrum* nominat Justin. lib. XII.

(90) De arcu ab Æthiopum rege sic ad Cambysen D misso, lege Herod. lib. III, post init.

(91) Solemne quippe gentibus fuit, transitus causa diis sacrificare. Sic Lucull. apud Plut. Euphrati taurum fecit.

(92) Marathonia pugna nihil unquam celebratum magis, 300 ad eam describendam occupatis doctorum ingeniis, Plutarcho teste.

Digitized by Google

annum. Obiit item extremum vitæ diem Artasyras; Bagates etiam cum septem ad Darii sepulcrum resedisset annos.

Regnum excipit Xerxes filius, apud quem magnam obtinet auctoritatem Artapanus, Artasyræ filius, æque ut hujus pater apud regis patrem olim obtinuerat: itemque Mardonius ille priscus. De eunuchis autem potentia præstabat Natucas. Uxorem deinde ducit (93) Xerxes Amistrin, Onophæ filiam: ex qua illi filius nascitur Dariæus, et post duos annos alter, Hystaspes nomine; itemque tertius, Artaxerxes: duæ quoque filiæ, quarum altera de aviæ nomine Amytis dicta; altera Rhodogune (94).

Xerxes adversus Græcos expeditionem suscepit, tum quod 39 *a* Chalcedonenses dissolvere pontem, ut modo dictum est, conati essent: tum quod aram, quam Darius excitarat, disturbassent; tum etiam quod Datin Athenienses occidissent, ejusque cadaver tradere recusassent. Verum antea Babylonem proficisci, et Belitanæ (95) sepulcrum inspicere voluit; et inspexit, Mardonio adjuvante, sed urnam olei non potuit (quemadmodum scriptum fuerat) implere. Inde Ecbatana profecto Xerxæ nuntius affertur de Babyloniorum defectione, deque Zopyro, belli apud illos duce, ab eisdem necato. Atque hunc quidem in modum de his loquitur Ctesias, aliter atque Herodotus. Quæ vero de Zopyro ille refert (hoc uno excepto quod mula ipsius pepererit), cætera saltem noster hic auctor confecta narrat per Megabyzum qui Xerxæ gener, ducta ejus filia Amyti, jam factus erat. Ita Babylon per Megabyzum capta, cui Xerxes, præter alia multa, molam donavit auream sex talentorum pondo: quod munus apud Persas omnium habetur regiorum munerum præstantissimum. Xerxes itaque Persico exercitu coacto (constabat is, præter currus, millibus hominum octingentis, et triremibus mille), cum Abydum ponte junxisset, in Græciam copias duxit. Ibi primum Demaratus Lacedæmonius ad eum accessit, atque una trajecit, et ne Lacedæmona rex invaderet, impedivit. Inde per Artapanum, decem hominum millia ducentem, confixit Xerxes ad Thermopylas cum Leonida Lacedæmoniorum duce; quo in prælio cæsæ misere sunt Persarum copiæ, e Lacedæmoniis vix duobus aut tribus desideratis. Viginti postea millia in aciem educi jubet, qui et ipsi superantur. Cum autem verberibus in pugnam adacti, victi nihilominus etiam tunc fuissent, quinquaginta postridie millia educi præcepit. At cum ne hi quidem aliquid effecissent, pugnare ultra destitit. Thessalus et Tra-

A Βασιλεύει Ξέρξης ὁ υἱὸς [62], καὶ Ἀρτάπανος ὁ Ἀρτασύρα παῖς γίνεται δυνατὸς παρ' αὐτῷ ὡς ὁ πατὴρ παρὰ τῷ πατρὶ, καὶ Μαρδόνιος ὁ παλαιός· εὐνούχων [64] δὲ μέγιστον ἠδύνατο Νατάκας [63]. Γαμεῖ δὲ Ξέρξης Ὀνόφα [66] θυγατέρα Ἀμῆστριν [67], καὶ γίνεται αὐτῷ παῖς Δαρειαῖος [68], καὶ ἕτερος μετὰ δύο ἔτη Ὑστάσπης, καὶ ἔτι Ἀρτοξέρξης [69], καὶ θυγατέρες δύο, ὧν ἡ μὲν Ἀμύτις κατὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς μάμμης, ἡ δὲ Ῥοδογούνη.

B Ὁ δὲ δὴ Ξέρξης στρατεύει ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας, ὅτι τε Καλχηδόνιοι [70] λῦσαι τὴν γέφυραν, ὡς ἤδη εἴρηται, ἐπειράθησαν, καὶ ὅτι τὸν βωμὸν ὃν ἔστησε Δαρεῖος καθεῖλον, καὶ ὅτι Δᾶτιν Ἀθηναῖοι ἀνεῖλον καὶ οὐδὲ τὸν νεκρὸν ἔδοσαν. Πρότερον δὲ εἰς Βαβυλῶνα ἀφίκετο, καὶ ἰδεῖν ἐπεθύμησε τὸν Βελιτανᾶ τάφον, καὶ εἶδε διὰ Μαρδονίου, καὶ τὴν πύελον ἐλαίου [71] οὐκ ἴσχυσεν, ὥσπερ καὶ ἐγέγραπτο, πληρῶσαι. Ἐξελαύνει Ξέρξης εἰς Ἐκβάτανα, καὶ ἀγγέλλεται αὐτῷ ἀπόστασις Βαβυλωνίων καὶ Ζωπύρου τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν ὑπὸ σφῶν ἀναίρεσις. Οὕτω καὶ περὶ τούτων φησὶ Κτησίας, καὶ οὐχ ὡς Ἡρόδοτος· ἃ δὲ περὶ Ζωπύρου ἐκεῖνος λέγει, πλὴν ὅτι ἡμίονος αὐτῷ ἔτεκεν, ἐπεὶ τά γε ἄλλα Μεγάβυζον οὗτος λέγει διαπράξασθαι, ὃς ἦν γαμβρὸς ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Ἀμύτει τοῦ Ξέρξου. Οὕτω μὲν ἦλω διὰ τοῦ Μεγαβύζου Βαβυλών. Δίδωσι δὲ [72] αὐτῷ Ξέρξης ἄλλα τε πολλὰ καὶ μύλην χρυσῆν ἓξ ἑλκουσαν τάλαντα· ὃ τιμιώτατον τῶν βασιλικῶν δώρων παρὰ Πέρσαις ἐστί. Ξέρξης δὲ συναγείρας στρατιὰν [73] Περσικὴν, ἄνευ τῶν ἁρμάτων ὀγδοήκοντα μυριάδας, καὶ τριήρεις χιλίας, ἦλαυνεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ζευγνὺς τὴν Ἄβυδον. Δημάρατος δὲ [74] ὁ Λακεδαιμόνιος παρεγένετο ἤδη πρῶτον, καὶ συνῆν αὐτῷ ἐν τῇ διαβάσει, [117 R.] καὶ ἀπεῖργε τῆς εἰς Λακεδαίμονα ἐφόδου. Ξέρξης δὲ προσβάλλει ἐν Θερμοπύλαις Λεωνίδᾳ τῷ στρατηγῷ τῶν Λακεδαιμονίων δι' Ἀρταπάνου, ἔχοντος μυρίους· καὶ κατεκόπη τὸ Περσικὸν πλῆθος, τῶν Λακεδαιμονίων δύο ἢ τριῶν ἀναιρεθέντων. Εἶτα προσβαλεῖν κελεύει μετὰ δισμυρίων, καὶ ἧττα γίνεται κἀκείνων. Εἶτα μαστιγοῦνται ἐπὶ τῷ [75] πολεμεῖν, καὶ μαστιγούμενοι ἔτι [58 H.] ἡττῶντο. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ κελεύει μάχεσθαι μετὰ πεντακισμυρίων· καὶ ἐπεὶ οὐδὲν ἤνυεν, C ἔλυσε τότε τὸν πόλεμον. Θώραξ δὲ ὁ Θεσσαλὸς καὶ Τραχινίων οἱ δυνατοὶ, Καλλιάδης καὶ Τιμαφέρνης παρῆσαν στρατιὰν ἔχοντες. Καλέσας δὲ Ξέρξης τούτους τε καὶ τὸν Δημάρατον καὶ τὸν Ἡγίαν τὸν Ἐφέσιον, ἔμαθεν ὡς οὐκ ἂν ἡττηθεῖεν Λακεδαιμόνιοι, εἰ

D

VARIÆ LECTIONES.

[62] υἱὸς αὐτοῦ καὶ ς. [64] ἡμιαρρένων ς. [63] Ναθάκας ς. [66] ὀνοφᾶ A. [67] Ἀμιστριν ς. [68] δαριαῖος A. [69] Ἀρταξέρξης ς. [70] καρχηδόνιοι ς. [71] ἐλαίας A. [72] δὲ om. A. [73] στρατιὰν mg.: στρατείαν ς. [74] δὲ add. A. [75] τὸ ς.

NOTÆ.

(93) Xerxem et Amistrin Scaliger Assuerum et Estherem interpretatur, quod Nic. Serarius confutat.

(94) Rhodogunes cujusdam Persicæ imaginem habes apud Philostratum, lib. II, icon. 5.

(95) Legendus Ælian. lib. XIII *Ποικίλης*, cap. 3.

Digitized by Google

μὴ κυκλωθείησαν. Ἡγουμένων δὲ τῶν δύο Τραχινίων διὰ δυσβάτου στρατὸς Περσικὸς διελήλυθε, μυριάδες τέσσαρες, καὶ κατὰ νώτου γίνονται τῶν Λακεδαιμονίων· καὶ κυκλωθέντες ἀπέθανον μαχόμενοι ἀνδρείως ἅπαντες. Ξέρξης δὲ πάλιν στράτευμα πέμπει κατὰ Πλαταιέων, μυριάδας ιβ', ἡγούμενον [76] αὐτοῖς Μαρδόνιον ἐπιστήσας· Θηβαῖοι δ' ἦσαν οἱ κατὰ Πλαταιέων τὸν Ξέρξην κινοῦντες. Ἀντιστρατεύει δὲ Παυσανίας ὁ Λακεδαιμόνιος, τριακοσίους μὲν ἔχων Σπαρτιήτας, χιλίους δὲ τῶν περιοίκων, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων πόλεων χιλιάδας [77] ἕξ· καὶ νικᾶται κατὰ κράτος ἡ Περσικὴ στρατιά, καὶ φεύγει τραυματισθεὶς καὶ Μαρδόνιος. Οὗτος ὁ Μαρδόνιος πέμπεται συλῆσαι τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν παρὰ Ξέρξου, κἀκεῖ, φησὶ, θνήσκει χαλάζης ἐπιπεσούσης παχείας· ἐφ' ᾧ λίαν Ξέρξης ἐλυπήθη. Ξέρξης δὲ ἐπ' αὐτὰς Ἀθήνας ἐλαύνει, καὶ Ἀθηναῖοι πληρώσαντες ἑκατὸν δέκα τριήρεις φεύγουσιν εἰς Σαλαμῖνα. Καὶ Ξέρξης τὴν πόλιν κενὴν αἱρεῖ καὶ ἐμπίπρησι [78], πλὴν τῆς ἀκροπόλεως· ἐν αὐτῇ γὰρ ἔτι τινὲς ὑπολειφθέντες ἐμάχοντο. Τέλος κἀκείνων νυκτὶ φυγόντων κἀκείνην συνέφλεξαν [79]. Ὁ δὲ Ξέρξης αὐτόθεν ἐλθὼν ἐπὶ στενώτατον [80] τῆς Ἀττικῆς (Ἡράκλειον [81] καλεῖται), ἐχώννυε χῶμα ἐπὶ Σαλαμῖνα, πεζῇ ἐπ' αὐτὴν διαβῆναι διανοούμενος. Βουλῇ δὲ Θεμιστοκλέους Ἀθηναίου καὶ Ἀριστείδου τοξόται μὲν ἀπὸ Κρήτης προσκαλοῦνται καὶ παραγίνονται, εἶτα ναυμαχία Περσῶν καὶ Ἑλλήνων γίνεται, Περσῶν μὲν ναῦς ἐχόντων ὑπὲρ τὰς χιλίας, στρατηγοῦντος αὐτοῖς Ὀνόφα, Ἑλλήνων δὲ ἑπτακοσίας. Καὶ νικῶσιν Ἕλληνες, καὶ διαφθείρονται Περσικαὶ πεντακόσιαι νῆες, καὶ φεύγει Ξέρξης, βουλῇ πάλιν καὶ τέχνῃ Ἀριστείδου καὶ Θεμιστοκλέους· ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἁπάσαις μάχαις ἀπέθανον Περσῶν δώδεκα μυριάδες. Ξέρξης δὲ περάσας εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἀπελαύνων εἰς Σάρδεις, ἔπεμπε Μεγάβυζον τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν συλῆσαι· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος παρῆλθε, ἀποστέλλεται Ματάκας [82] ὁ εὐνοῦχος, ὕβρεις τε φέρων τῷ Ἀπόλλωνι καὶ πάντα συλήσων· καὶ δὴ οὕτω ποιήσας πρὸς Ξέρξην ὑπέστρεφεν.

A cheniensium principes Calliades atque Timaphernes, cum exercitu aderant. His Xerxes ad se vocatis, unaque Demarato, et Hegia Ephesio, nulla ratione vinci posse Lacedæmonios intellexit, nisi copiis cincti in orbem pugnare cogantur. Quadraginta ergo Persarum millia, ducibus Tracheniensibus illis duobus, per invia transgressi, a tergo Lacedæmonios adoriuntur, qui hoc pacto circumdati, fortiter pugnantes ad unum omnes occubuere. Mittit rursus exercitum Xerxes adversus Platæenses centum et **39***b* viginti millium, duce Mardonio. Thebani autem regem in Platæenses concitabant, Mardonio occurrit Pausanias Lacedæmonius, Spartanos non nisi trecentos, accolas mille, et ex aliis urbibus ad sex millia secum ducens. Ibi Persico B exercitu superato, Mardonius vulneratus aufugit. Idem hic Mardonius ad diripiendam Apollinis ædem a Xerxe missus, ingenti oppressus grandine interiit, magno admodum regis dolore. Xerxes deinde Athenas ipsas petit cum exercitu. Verum Athenienses, centum et decem triremibus instructis, ad Salaminam insulam fugerunt. Urbem itaque vacuam cum cepisset, incendit; præter solam arcem, quam aliquot adhuc ibi relicti propugnabant. Sed cum tandem et hi noctu fugissent, etiam illam exussit. Rex inde ad angustissimum Atticæ locum, quem Heracleum appellant, profectus, aggerem Salaminam versus ducere cœpit, eo consilio, ut pedestri ad insulam itinere transire aliquando possit. At ex Themistoclis Atheniensis et Aristidæ consilio sagittarii ex Creta accersuntur et veniunt; deinde et C navali pugna Persæ cum Græcis congrediuntur. Ducebant illi naves supra mille, quibus Onophas præerat, hi septingentas. Vincunt tamen Græci, et quingentas Persæ naves amittunt. Ipse quoque Xerxes consilio rursus et arte Aristidis atque Themistoclis, fugam arripit, interfectis de Persico exercitu, omnibus hisce præliis, non minus centum viginti millibus. Cum autem in Asiam rex trajecisset, et Sardes pergeret, Megabyzum designat, qui templum Delphicum diriperet; sed detrectavit ille facinus; quare Matacas eunuchus injurias Apollini illaturus, omniaque expilaturus mittitur: qui confectis ita rebus, ad regem reversus est.

Ξέρξης [83] ἀπὸ Βαβυλῶνος εἰς Πέρσας παραγίνεται, καὶ Μεγάβυζος κατὰ τῆς γυναικὸς τῆς ἰδίας Ἀμύτιος, ἣ θυγάτηρ, ὡς προεῖρηται, Ξέρξου ἐτύγχανεν, ὡς μεμοιχευμένης λόγους ἐκίνει. Καὶ ἐπιτιμᾶται Ἀμύτις λόγοις ὑπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ ὑπισχνεῖται σωφρονεῖν.

D In Persiam interim Xerxes Babylone venerat cum Megabyzus uxorem suam Amytin (quæ, ut jam antea dictum, Xerxæ filia erat) adulterii insimulat, quamobrem illa acriter a parente increpita, spondet se castam esse.

Ἀρτάπανος [84] δὲ μέγα παρὰ Ξέρξῃ δυνάμενος μετ' Ἀσπαμίτρου [85] τοῦ εὐνούχου [86], [120 R.] καὶ αὐτοῦ μέγα δυναμένου, βουλεύονται ἀνελεῖν [87] Ξέρξην, καὶ ἀναιροῦσι, καὶ πείθουσιν Ἀρτοξέρξην [88] τὸν υἱὸν ὡς Δαρειαῖος [89] αὐτὸν ὁ ἕτερος παῖς ἀνεῖλε.

Artapanus item, qui plurimum apud Xerxen auctoritate valebat, et cum eo Aspamitres eunuchus (qui ipse quoque plurimum apud regem poterat) de Xerxe interficiendo consilium agitant, eademque patrant **40***a*. Artaxerxæ interim filio persua-

VARIÆ LECTIONES.

[76] ἡγούμενον δὲ αὐτοῖς ς. [77] χιλιάδας ἕξ.] ς. A. [78] ἐμπίμπρηοι ς. [79] συνέφλεξεν ς. [80] στενώτατον ς. [81] Ἡρ.] ὁ Ἡρ. ς. [82] Ματάκας idemne qui supra (p. 38 *b*) Νατάκας? [83] Ξέρξης δὲ ἀπὸ ς. [84] Ἀρταβάζας ς. [85] libri μετὰ Σπαμίτρου cf. p. 40 *a*. [86] ἡμεφόρενος ς. [87] ἀνελεῖν] ἀναιρεῖν A. [88] Ἀρταξέρξην ς hic et infra. [89] Δαριαῖος A, qui sæpe ita.

Digitized by Google

dent, a Dariæo altero filio patrem esse necatum. Adducitur ergo ab Artapano in Artaxerxæ domum Dariæus, multo cum clamore identidem pernegans se parricidam esse, is tamen capite plexus moritur nihilominus.

Artaxerxes (96) deinde Artapani opera regno potitur. Attamen etiam hujus vitæ Artapanus idem insidias tendit, et communicato cum Megabyso consilio (qui jam ob suspectam adulterii uxorem suam Amytin, magno in mœrore versabatur), jurejurando sibi mutuo cavent. Verum re tota Megabyzi indicio prodita, eodem mortis genere quod Artaxerxes tollendus fuerat, Artapanus ipse tollitur, atque adeo quæcunque in Xerxem ac Dariæum perpetrata fuerant, patefiunt omnia. Quare Aspamitres (97) quoque, qui Xerxis atque Dariæi cædis conscius fuerat, acerbo in primis ac duro (98) mortis genere, adhibitis per scapham tormentis, afficitur. Post Artapani mortem pugna exoritur inter conjurationis illius socios reliquosque Persas : qua in pugna Artapani filii cadunt, Megabyzo quoque graviter saucio. Quem hujus casum Artaxerxes, itemque Amytis et Rhodogune, ipsarumque mater Amistris vehementer luxerunt. Tandem tamen, etsi ægre admodum, insigni diligentia Apollonidæ Coi medici servatus est.

Desciscunt ab Artaxerxe Bactra, una cum satrapa Artapano altero et pugnatur æquo utrinque Marte. Sed cum jam altero inito prælio in Bactriorum faciem ventus spiraret, superior Artaxerxes efficitur, atque in ejus ditionem Bactria concedit universa.

Defecit et Ægyptus, Inaro Lydio, alteroque Ægyptio quodam defectionis auctoribus, et omnia bello gerendo necessaria comparantur. Quin et Athenienses Inaro petenti quadraginta naves submittunt. Quamobrem Artaxerxes ipse in hanc expeditionem proficisci cogitabat. Verum id ei amicis dissuadentibus, Achæmenidem fratrem cum peditum millibus quadringentis, et navibus octoginta in Ægyptum mittit. Confligit Inarus cum Achæmenide; superant Ægyptii ; Achæmenides ipse ab Inaro percussus moritur, corpusque ad Artaxerxen mittitur. In mari quoque victoriam Inarus obtinuit, magnam ibi gloriam indepto Charitimide, qui quadraginta illarum navium, quæ ab Atheniensibus advenerant, præfectus erat. Nam ex quinquaginta navibus Persicis, viginti cum ipsis hominibus captæ sunt, reliquæ triginta periere. 40*b* Mittitur post hæc Megabyzus adversus Inarum, qui ad copias quæ reliquæ fuerant, alium ducebat exercitum ducentorum millium, cum navibus tre-

Καὶ παραγίνεται Δαρειαῖος[90] ἀγόμενος ὑπὸ Ἀρταπάνου εἰς τὴν οἰκίαν Ἀρτοξέρξου[91], πολλὰ [59 H.] βοῶν καὶ ἀπαρνούμενος[92] ὡς οὐκ εἴη φονεὺς τοῦ πατρὸς, καὶ ἀποθνήσκει.

Καὶ βασιλεύει Ἀρτοξέρξης σπουδῇ Ἀρταπάνου. Καὶ ἐπιβουλεύεται πάλιν ὑπ' αὐτοῦ, καὶ λαμβάνει κοινωνὸν τῆς βουλῆς Ἀρτάπανος Μεγάβυζον ἤδη λελυπημένον ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ Ἀμύτι διὰ τὴν τῆς μοιχείας ὑπόληψιν· καὶ ὅρκοις ἀλλήλους ἀσφαλίζονται. Ἀλλὰ μηνύει πάντα Μεγάβυζος, καὶ ἀναιρεῖται Ἀρτάπανος ᾧ τρόπῳ ἔμελλεν ἀναιρεῖν Ἀρτοξέρξην. Καὶ γίνεται πάντα δῆλα τὰ εἰργασμένα ἐπὶ Ξέρξῃ καὶ Δαρειαίῳ, καὶ ἀπόλλυται πικρῷ καὶ κακίστῳ θανάτῳ Ἀσπαμίτρης, ὃς ἦν κοινωνὸς ἐπὶ τοῖς φόνοις Ξέρξου καὶ Δαρειαίου· σκαφεύεται γὰρ καὶ οὕτως ἀναιρεῖται. Μάχη δὲ γίνεται μετὰ τὸν θάνατον Ἀρταπάνου τῶν τε συνωμοτῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων Περσῶν, καὶ πίπτουσιν ἐν τῇ μάχῃ οἱ τρεῖς τοῦ Ἀρταπάνου υἱοί, τραυματίζεται δὲ καὶ Μεγάβυζος ἰσχυρῶς· καὶ θρηνεῖ Ἀρτοξέρξης καὶ ἡ Ἀμύτις καὶ ἡ Ῥοδογούνη καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν Ἀμῆστρις, καὶ μόλις πολλῇ ἐπιμελείᾳ περισώζεται Ἀπολλωνίδου[93] ἰατροῦ τοῦ Κῴου.

Ἀφίσταται Ἀρτοξέρξου Βάκτρα καὶ ὁ σατράπης, ἄλλος Ἀρτάβανος· καὶ γίνεται μάχη ἰσοπαλής. Καὶ γίνεται πάλιν ἐκ δευτέρου, καὶ ἀνέμου κατὰ πρόσωπον Βακτρίων πνεύσαντος νικᾷ Ἀρτοξέρξης, καὶ προσχωρεῖ αὐτῷ πᾶσα Βακτρία.

Ἀφίσταται Αἴγυπτος, Ἰνάρου Λυδίου[94] ἀνδρὸς καὶ ἑτέρου Αἰγυπτίου τὴν ἀπόστασιν μελετήσαντος, καὶ εὐτρεπίζεται τὰ πρὸς πόλεμον· πέμπουσι καὶ Ἀθηναῖοι αἰτησαμένου αὐτοῦ τεσσαράκοντα νῆας. Καὶ μελετᾷ αὐτὸς Ἀρτοξέρξης ἐκστρατεῦσαι, καὶ τῶν φίλων οὐ συμβουλευόντων πέμπει Ἀχαιμεδίνην τὸν ἀδελφὸν, τεσσαράκοντα μὲν μυριάδας ἐπαγόμενον στράτευμα πεζικὸν, νῆας δὲ π'. Συμβάλλει πόλεμον Ἴναρος πρὸς Ἀχαιμενίδην, καὶ νικῶσιν Αἰγύπτιοι, καὶ βάλλεται Ἀχαιμενίδης ὑπὸ Ἰνάρου, καὶ θνήσκει, καὶ ἀποπέμπεται ὁ νεκρὸς αὐτοῦ εἰς Ἀρτοξέρξην. Ἐνίκησεν Ἴναρος καὶ κατὰ θάλατταν[95], Χαριτιμίδου[96] εὐδοκιμήσαντος, ὃς τῶν ἐξ Ἀθηνῶν μ' νηῶν ἐχρημάτιζε[97] ναύαρχος· καὶ ν' Περσῶν νῆες, αἱ μὲν κ' αὐτοῖς ἀνδράσιν ἐλήφθησαν, αἱ δὲ λ' διεφθάρησαν, εἶτα πέμπεται κατὰ Ἰνάρου Μεγάβυζος, ἐπαγόμενος ἄλλο στράτευμα πρὸς τῷ ὑπολειφθέντι, μυριάδας κ', καὶ νῆας τ', καὶ ἐπιστάτην αὐταῖς[98] Ὁρίσκον[99], ὡς εἶναι χωρὶς τῶν νεῶν τὸ ἄλλο πλῆθος ν' μυριάδας· Ἀχαιμενίδης γὰρ ὅτε ἔπεσε, δέκα μυριάδες αὐτῷ,

VARIÆ LECTIONES.

[90] Ἀρταξέρξης ς. [91] Ἀρτοξέρξου corr. A : Δαρειαίου ς. [92] ἀπαρνούμενος A : παραινούμενος ς. [93] Ἀπολλωνίδου Stephanus : libri Ἀπολλωνίου. [94] Λύδιου] inimo Λίβυος. vid. Thucydid. I, 104. [95] θάλασσαν ς. [96] χαριστιμίδου A. [97] ἐχρημάτισε ς. [98] libri αὐτοῖς. [99] Ὥρισκον ς.

NOTÆ.

(96) *Longimanus* cognomento.

(97) Paulo ante *Spamitres* dictus.

(98) Habes id a Plutarcho descriptum in Vita Artaxerxæ, mox a principio.

Digitized by Google

ἐξ ὧν ἦγε μ', συνδιεφθάρησαν. Γίνεται οὖν μάχη κρατερὰ, καὶ πίπτουσιν ἀμφοτέρωθεν πολλοὶ, πλείους δὲ Αἰγύπτιοι, καὶ βάλλει Μεγάβυζος εἰς τὸν μηρὸν Ἴναρον[1], καὶ τρέπεται, καὶ νικῶσι Πέρσαι κατὰ κράτος. Φεύγει δὲ πρὸς τὴν Βύβλον Ἴναρος (πόλις [2] ἰσχυρὰ ἐν Αἰγύπτῳ αὕτη), καὶ οἱ Ἕλληνες δὲ μετ' αὐτοῦ, ὅσοι μὴ ἐν τῇ [3] μάχῃ καὶ μετὰ Χαριτιμίδου ἀπέθανον. [121 R.] Προσχωρεῖ δὲ Αἴγυπτος πλὴν Βύβλου πρὸς Μεγάβυζον. Ἐπεὶ δὲ ἐκείνη ἀνάλωτος ἐδόκει, σπένδεται πρὸς Ἴναρον καὶ τοὺς Ἕλληνας, ἑξακισχιλίους ὄντας καὶ ἔτι πρὸς, ὁ Μεγάβυζος, ἐφ' ᾧ μηδὲν κακὸν παρὰ βασιλέως [60 H.] λαβεῖν, καὶ τοὺς Ἕλληνας, ὅτε βούλοιντο, πρὸς τὰ οἰκεῖα ἐπανελθεῖν. Καθίστησι δὲ τῆς Αἰγύπτου σατράπην Σαρσάμαν[4]. Καὶ λαβὼν Ἴναρον καὶ τοὺς Ἕλληνας παραγίνεται πρὸς Ξέρξην, καὶ εὑρίσκει λίαν κατὰ Ἰνάρου τεθυμωμένον, ὅτι τὸν ἀδελφὸν Ἀχαιμενίδην ἀπεκτονὼς εἴη. Διηγεῖται τὰ γεγονότα Μεγάβυζος [5], καὶ ὡς πίστεις δοὺς Ἰνάρῳ καὶ τοῖς Ἕλλησι Βύβλον εἵληφε· καὶ ἐξαιτεῖται λιπαρῶς βασιλέα περὶ τῆς αὐτῶν [6] σωτηρίας, καὶ λαμβάνει, καὶ ἐξάγεται [7] τέλος τῇ στρατιᾷ ὡς Ἴναρος καὶ οἱ Ἕλληνες οὐδὲν κακὸν πείσονται [8].

centis, quibus Oriscus præerat: ut præter naves, reliquæ copiæ quingentorum millium numerum explerent. Nam cum Achæmenides cecidit, e quadringentis millibus quæ duxerat, centum una millia perierant. Pugnatur itaque modo acriter, ac multis utrinque cadentibus, plures tamen Ægyptii occumbunt. Inarum tandem Megabyzus in femore vulnerat, atque in fugam vertit: et viribus Persæ fortiores facti vincunt. Fugiens autem Inarus, Byblum se recepit (urbs hæc in Ægypto est admodum munita) et cum eo Græci omnes, quicunque vel in prælio, vel cum Charimitide cæsi non fuerant. Qua ex re præter Byblum, Ægyptus universa ad Megabazi partes se adjunxit. Et quoniam Byblus expugnari non posse videbatur, Megabyzus cum Inaro et Græcis, quorum erant supra sex millia, fide data paciscitur, nullum eos a rege incommodum accepturos, ac Græcos etiam, cum liberet, domum reversuros. Sartaman igitur cum Ægypto præfecisset, assumpto secum Inaro Græcisque ad Artaxerxen proficiscitur: quem invenit Inaro vehementer iratum, quod is Achæmenidem regis fratrem interfecerat. Porro Megabyzus, quæ gesta fuerant, omnia narrat, et quomodo fide Inaro Græcisque data Byblum ceperit: precibus dein multis apud regem instando, ut salvos eos esse vellet, postulata impetrat: tandemque ad exercitum defertur, Inarum ac Græcos nihil mali esse passuros.

Ἀμύτις δὲ ὑπὲρ τοῦ παιδὸς Ἀχαιμενίδου [9] δεινὰ ἐποιεῖτο, εἰ μὴ τιμωρήσαιτο [10] Ἴναρον καὶ τοὺς Ἕλληνας· καὶ αἰτεῖται ταῦτα βασιλεῖ, ὁ δὲ οὐκ ἐνδίδωσιν· εἶτα Μεγαβύζῳ [11], ὁ δὲ ἀποπέμπεται. Εἶτα ἐπεὶ διώχλει τὸν υἱὸν, κατειργάσατο, καὶ πέντε παρελθόντων ἐτῶν λαμβάνει τὸν Ἴναρον παρὰ βασιλέως καὶ τοὺς Ἕλληνας. Καὶ ἀνεσταύρωσε μὲν ἐπὶ τρισὶ σταυροῖς· πεντήκοντα δὲ Ἑλλήνων, ὅσους λαβεῖν ἴσχυσε, τούτων ἔτεμε τὰς κεφαλάς. Καὶ ἐλυπήθη λύπην σφοδρὰν Μεγάβυζος, καὶ ἐπένθησε, καὶ ἠτήσατο ἐπὶ Συρίαν τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἀπιέναι· ἐνταῦθα λάθρα καὶ τοὺς ἄλλους τῶν Ἑλλήνων προέπεμπε. Καὶ ἀπῆει, καὶ ἀπέστη βασιλέως, καὶ ἀθροίζει μεγάλην δύναμιν, ἄχρι ιε' μυριάδων χωρὶς τῶν ἱππέων καὶ τῶν πεζῶν. Καὶ πέμπεται Οὐσιρις [12] κατ' αὐτοῦ σὺν κ' μυριάσι, καὶ συνάπτεται πόλεμος, καὶ βάλλουσιν ἀλλήλους Μεγάβυζος καὶ Οὐσιρις, ὁ μὲν ἀκοντίῳ, καὶ τυγχάνει Μεγαβύζου εἰς τὸν μηρὸν καὶ τιτρώσκει ἄχρι δακτύλων δύο, ὁ δὲ ὡσαύτως ἀκοντίῳ τὸν τοῦ Οὐσίριος μηρόν· εἶτα βάλλει εἰς τὸν ὦμον, κἀκεῖνος πίπτει ἐκ τοῦ ἵππου, καὶ περισχὼν Μεγάβυζος προστάσσει ἀναλαβεῖν καὶ περισῶσαι. Ἔπιπτον δὲ πολλοὶ τῶν Περσῶν, καὶ ἐμάχοντο ἀνδρείως οἱ τοῦ Μεγαβύζου παῖδες Ζώπυρος καὶ Ἀρτύφιος [13], καὶ νίκη γίνεται Μεγαβύζῳ κραταιά.

Enimvero Amytis (99), præ dolore ex filii Achæmenidæ interitu, indignam rem fore arbitrabatur, nisi cum Græcis Inarus quoque pœnas sibi daret; quare ab rege sibi illos poposcit; verum ille non tradidit; deinde ab ipso Megabyso, sed æque repellitur: donec tandem, dum filio molesta esse non desinit, quod optabat confecit, quintumque post annum Inarum pariter et Græcos a rege accepit. Et crucibus quidem tribus (1) illum suffixit: de Græcis vero quinquaginta (tot enim capere potuit) capita curavit amputari. Magno ergo Megabyzus dolore luctuque oppressus, ut sibi in Syriam regionem suam proficisci liceret, petiit, quo jam occulte cæteros Græcorum præmiserat, eoque aliquando profectus, a rege descivit, magnas omnino copias colligens, ad centum usque et quinquaginta millia, seorsum equitum peditumque. Adversus eum 41a Osiris mittitur cum ducentis millibus. Conserta dein manu, mutuo sese vulnerant Osiris ac Megabyzus: ille jaculo Megabyzi femur attingens, duos altum digitos vulnus inflixit; hic itidem jaculo Osiris primum femur, deinde et humerum ita percussit, ut etiam ex equo ceciderit; at complexus eum Megabyzus, sublatum servari jussit. Multi illic Persæ ceciderunt, Zopiro atque Artiphio

VARIÆ LECTIONES.

[1] Ἰνάρω A. [2] πόλις δὲ ἰσχ. ς. [3] τῇ] αὐτῇ A. [4] Σαρτάμαν ς. [5] γεγ. πάντα Μεγ. ς. [6] αὐτοῦ ς. [7] ἐξάγεται τέλος] infra (p. 41 a 30.) τέλος ἔπεμπε. [8] πήσονται A. [9] ἀχαιμενίδους A. [10] τιμωρήσαι τὸν Ἴναρον ς [11] Μεγάβυζον ς. [12] Ὄσιρις ς. sic et posthac. [13] Ἀρτίφυος ς.

NOTÆ

(99) P. Amistris illa Onophæ filia, Artaxerxæ mater.

(1) Ita Plut. in Artaxerxe refert Mesabatæ corpus transversum tribus fuisse fixum crucibus.

Digitized by Google

Megabyzi filiis strenue pugnantibus, ingeniique Megabyzus potitur victoria. Osirin autem omni cura conservare studet, quem etiam ad Artaxerxen, ipsum repetentem, dimisit. Mittitur deinde et alter adversus Megabyzum exercitus, unaque Menostrates, Artarii filius: erat Artarius Babylonis satrapa, et Artaxerxæ ipsius frater. Concurrunt iterum exercitus: sed Persæ fugiunt, et Menostates in humero a Megabyzo percutitur, post etiam in capite, at non lethali vulnere, sagitam excepit. Fugit tamen cum suis omnibus, et Megabyzo illustrem victoriam concedit. His rebus ita gestis, monet Megabyzum per legatos Artarius, cum rege ut paciscatur. Ille se pacisci quidem cum rege paratum ostendit, non tamen ad eum proficisci, sed in sua manere provincia velle. Hæc regi nuntiantur, quem Artoxares, e Paphlagonia eunuchus, ipsaque adeo Amistris hortantur, propere ut paciscatur. Ipse itaque Artarius, et Amytis uxor, unaque Artoxares, vicesimum jam agens annum, et Osioros filius Petisas, qui et Spitamæ pater, mittuntur. Hi multis sermonibus ac juramentis securum Megabyzum reddentes, ægre tamen persuadent, ut ad regem proficiscatur. Cui tandem reverso, rex significavit, veniam se illi eorum quæ admisisset, dare. Egressus post hæc aliquando ad venationem rex, a leone invaditur, quem in sublime sese attollentem, jaculo percutiens Megabyzus interficit. Id factum graviter tulit Artaxerxes, quod antequam ipse feram nactus esset, eam Megabyzus confecisset; quare caput ei abscindi imperat. Sed Amistris, et Amytis, et aliorum precibus, mortis ei pœna condonata, ad urbem quamdam Cyrtæ nomine, circa mare Rubrum, relegatur. Artoxares quoque eunuchus, quod sæpius apud regem pro Megabyzo liberius locutus fuisset, in Armeniam mittitur exsulatum. At Megabyzus, quinque in exsilio transactis annis **41***b* pisagan sese simulando (*pisagas* autem Persis dicitur *leprosus*, ad quem nemini omnium accedere permittitur), aufugit, domumque ad Amytin reversus, ægre tandem agnitus est. Hinc per Amistrin atque Amytin cum rege reconciliatur: qui eum, uti antea, suæ mensæ participem fecit. Verum cum sex jam et septuaginta vixisset annos, magno regis cum dolore mortuus est.

Post Megabyzi mortem, cum multis admodum viris Amytis consuescebat, ut ante eam mater quoque Amistris. Appollonides ergo, Cous ille medicus, cum Amytis leviter ægrotaret, et ejus ipse amore captus esset, fore dixit ut ea in pristinam valetudinem restitueretur, si cum viris congrederetur, nam vulvæ vexari morbo. Quæ cum illi ars ex voto successisset, atque cum ea concubuisset, ubi feminam contabescere animadvertit, abstinuit a consuetudine. Igitur illa, morte accedente, matri indixit, Appollonidem ut ulciscereturl. Hæc regi ipsi Artaxerxi rem omnem exposuit, et quomodo

A Περιποιεῖται Οὔσιριν ἐπιμελῶς, καὶ ἀποπέμπει τοῦτο αἰτησάμενον πρὸς Ἀρτοξέρξην. Πέμπεται δὲ κατ' αὐτοῦ ἑτέρα στρατιά, καὶ Μενοστάτης ὁ τοῦ Ἀρταρίου παῖς· ὁ δὲ Ἀρτάριος σατράπης μὲν ἦν Βαβυλῶνος, Ἀρτοξέρξου δὲ ἀδελφός. Καὶ συμβάλλουσιν ἀλλήλοις, καὶ φεύγει ἡ Περσικὴ στρατιά, καὶ Μενοστάτης βάλλεται εἰς τὸν ὦμον ὑπὸ Μεγαβύζου, εἶτα εἰς τὴν κεφαλὴν τοξεύεται οὐ καιρίαν, φεύγει δὲ ὅμως αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ νίκη λαμπρὰ γίνεται Μεγαβύζῳ. Ἀρτάριος δὲ πέμπει πρὸς Μεγάβυζον, καὶ παραινεῖ σπείσασθαι βασιλεῖ· ὁ δὲ δηλοῖ σπείσασθαι μὲν βούλεσθαι καὶ αὐτὸν, οὐ μέντοι παραγενέσθαι πρὸς βασιλέα, ἀλλ' ἐφ' ᾧ μένειν ἐν τῇ ἑαυτοῦ [14]. Ἀπαγγέλλεται ταῦτα βασιλεῖ, καὶ συμβουλεύουσιν Ἀρτοξάρης τε ὁ Παφλαγὼν εὐνοῦχος,

B ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀμῆστρις, σπουδῇ σπείσασθαι. Πέμπεται οὖν Ἀρτάριός τε αὐτὸς καὶ Ἀμύτις ἡ γυνὴ καὶ Ἀρτοξάρης ἐτῶν ἤδη ὢν εἴκοσι, καὶ Πετήσας [15] ὁ Οὐσίριος καὶ Σπιτάμα πατήρ. [124 R.] Πολλοῖς οὖν ὅρκοις καὶ λόγοις πληροφορήσαντες Μεγάβυζον μόλις ὅμως πείθουσι πρὸς βασιλέα παραγενέσθαι, καὶ βασιλεὺς τέλος [61 H.] ἔπεμπε παραγενομένῳ συγγνώμην ἔχειν τῶν ἡμαρτημένων. Ἐξέρχεται βασιλεὺς ἐπὶ θήραν, καὶ λέων ἐπέρχεται αὐτῷ, μετεώρου δὲ φερομένου τοῦ θηρίου βάλλει ἀκοντίῳ Μεγάβυζος καὶ ἀναιρεῖ· καὶ ὀργίζεται Ἀρτοξέρξης ὅτι πρὶν ἢ αὐτὸς τύχῃ Μεγάβυζος ἔβαλε [16], καὶ προστάσσει τὴν κεφαλὴν τὸν Μεγάβυζον ἀποτμηθῆναι. Ἀμήστριος δὲ καὶ Ἀμύτιος καὶ τῶν ἄλλων τῇ παραι-

C τήσει τοῦ μὲν θανάτου ῥύεται, ἀνάσπαστος δὲ γίνεται εἰς τὴν Ἐρυθρὰν ἔν τινι πόλει, ὀνόματι Κύρται. Ἐξορίζεται δὲ καὶ Ἀρτοξάρης ὁ εὐνοῦχος εἰς Ἀρμενίαν, ὅτι πολλάκις ὑπὲρ Μεγαβύζου βασιλεῖ ἐπαῤῥησιάσατο. Ὁ δὲ Μεγάβυζος πέντε διατρίψας τῇ [17] ἐξορίᾳ ἔτη ἀποδιδράσκει, ὑποκριθεὶς τὸν [18] πισάγαν· πισάγας δὲ λέγεται παρὰ Πέρσαις ὁ λεπρὸς, καὶ ἔστι πᾶσιν ἀπρόσιτος. Ἀποδρὰς οὖν παραγίνεται πρὸς Ἀμύτιν καὶ τὸν οἶκον, καὶ μόλις ἐπιγινώσκεται. Καὶ δι' Ἀμήστριος καὶ Ἀμύτιος [19] καταλλάσσεται ὁ βασιλεὺς, καὶ ποιεῖ αὐτὸν ὡς τὸ πρόσθεν ὁμοτράπεζον. Ζήσας δὲ ἔξ καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη ἀπέθανε, καὶ κάρτα ἠχθέσθη βασιλεύς.

D Τελευτήσαντος δὲ Μεγαβύζου κάρτα ἦν Ἀμύτις ἀνδράσιν ὁμιλοῦσα, καὶ πρό γε ταύτης καὶ ἡ μήτηρ Ἀμῆστρις ὁμοίως. Ὁ δὲ Ἀπολλωνίδης ὁ ἰατρὸς ὁ Κῷος, ἐπεὶ ἀσθενῶς εἶχεν Ἀμύτις, εἰ καὶ βληχρῶς [20] καὶ οὐκ ἰσχυρῶς, ἐκεῖνος δὲ ἠράσθη αὐτῆς, ἔφη εἰς τὴν ὑγείαν αὐτὴν ἐπανελθεῖν, ἐὰν ἀνδράσιν ὁμιλήσῃ· τῆς γὰρ ὑστέρας εἶναι τὸ νόσημα. Ἐπεὶ δὲ αὐτῷ ἐξεγένετο τὸ ἐπιτήδευμα καὶ ὠμίλει αὐτῇ, ἡ δὲ ἄνθρωπος ἐμαραίνετο, ἀπέστη τῆς συνουσίας. Τελευτῶσα δὴ οὖν ἐπήγγειλε τῇ μητρὶ ἀμύνασθαι Ἀπολλωνίδην. Ἡ δὲ ἀπήγγειλε πάντα Ἀρτοξέρξῃ τῷ [21] βασιλεῖ, ὅπως τε ὠμίλει καὶ

VARIÆ LECTIONES.

[14] αὐτοῦ ς. [15] Πετίσας ς. [16] ἔβαλλεν A. [17] τῇ] ἐν τῇ ς. [18] τὸν] εἰς τὸν ς. [19] Ἀμύτιος] δι' Ἀμύτιος ς. [20] ἀβληχρῶς ς. [21] τῷ om. pr. A.

Digitized by Google

ὅπως ἀπέστη ὑβρίσας, καὶ ὅπως ἡ θυγάτηρ ἐπήγειλεν, Ἀπολλωνίδην ἀμύνασθαι· ἐκεῖνος δὲ τῇ μητρὶ τὸ παριστάμενον αὐτῇ πράττειν ἐπιτρέπει. Ἡ δὲ λαβοῦσα ἔδησε τὸν Ἀπολλωνίδην δυσὶ μησὶ κολάζουσα, ἔπειτα ζῶντα κατώρυξεν, ὅτε καὶ Ἀμύτις ἀπέθανεν.

Ζώπυρος δὲ ὁ Μεγαβύζου καὶ Ἀμύτιος παῖς, ἐπεὶ αὐτῷ ὅ τε πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ἐτελεύτησεν, ἀπέστη βασιλέως καὶ εἰς Ἀθήνας ἀφίκετο, κατὰ τὴν τῆς [22] μητρὸς εἰς αὐτοὺς εὐεργεσίαν. Εἰς Καῦνον δὲ ἄμ' αὐτῶν ἑπομένων [23] εἰσέπλευσε, καὶ ἐκέλευσε παραδιδόναι τὴν πόλιν. Καύνιοι δὲ αὐτῷ μὲν παραδιδόναι τὴν πόλιν ἔφασκον, Ἀθηναίοις δὲ τοῖς συνεπομένοις οὐκέτι. Εἰσιόντι δὲ Ζωπύρῳ εἰς τὸ τεῖχος λίθον Ἀλκίδης Καύνιος ἐμβάλλει εἰς τὴν κεφαλήν, καὶ οὕτω Ζώπυρος ἀποθνήσκει. Ἀμῆστρις δὲ ἡ μάμμη τὸν Καύνιον ἀνεσταύρωσεν. Ἀποθνήσκει δὲ καὶ ἡ Ἀμῆστρις κάρτα γραῦς γενομένη. Καὶ Ἀρτοξέρξης δὲ [24] ἀποθνήσκει μ' καὶ β' ἔτεα βασιλεύσας. Τελευτᾷ [25] ἱστορία ιζ', ἄρχεται ιη'.

Ἀρτοξέρξου [26] τελευτήσαντος Ξέρξης ὁ υἱὸς βασιλεύει, ὃς μόνος ἦν γνήσιος ἐκ Δαμασπίας, ἡ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ καὶ Ξέρξης ἐτελεύτησεν, ἀπεδίω. Βαγόραζος δὲ τὸν νεκρὸν τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς ἀπήγαγεν εἰς Πέρσας. Ἐπταικαίδεκα δὲ νόθους υἱοὺς ἔσχεν ὁ Ἀρτοξέρξης, ἐξ ὧν ἐστι καὶ Σεκυδιανὸς [27] [62 H.] ὁ ἐξ Ἀλογούνης τῆς Βαβυλωνίας, καὶ Ὦχος, [125 R.] καὶ Ἀρσίτης ὁ ἐκ Κοσμαρτιδηνῆς [28], καὶ αὐτῆς Βαβυλωνίας· ὁ δὲ Ὦχος ὕστερον καὶ βασιλεύει. Ἔτι δὲ παῖδες αὐτοῦ πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ Βαγαπαῖος καὶ Παρύσατις ἐξ Ἀνδρίας, καὶ αὐτῆς Βαβυλωνίας· αὕτη ἡ [29] Παρύσατις Ἀρτοξέρξου καὶ Κύρου μήτηρ ἐγένετο. Τὸν δὲ Ὦχον ζῶν ὁ πατὴρ Ὑρκανίων σατράπην ἐποίησε, δοὺς αὐτῷ καὶ γυναῖκα Παρύσατιν ὄνομα, ἥτις ἦν Ξέρξου μὲν θυγάτηρ, ἀδελφὴ δὲ οἰκεία. Ὁ δὲ Σεκυδιανὸς προσποιησάμενος Φαρνακύαν τὸν εὐνοῦχον, ὃς ἦν μετὰ Βαγόραζον καὶ Μενοστάνη καὶ ἑτέρους τινάς, μεθύοντος ἐν ἑορτῇ τινι τοῦ Ξέρξου καὶ καθεύδοντος ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσελθόντες ἀποκτείνουσιν αὐτὸν, τεσσαρακοστῆς καὶ πέμπτης ἡμέρας διαγενομένης ἀπὸ τῆς τοῦ πατρὸς τελευτῆς. Συνέβη οὖν ἀμφοτέρους ἅμα εἰς Πέρσας ἀποκομισθῆναι· αἱ γὰρ ἄγουσαι τὴν ἁρμάμαξαν ἡμίονοι, ὥσπερ ἀναμένουσαι καὶ τὸν τοῦ παιδὸς νεκρὸν, οὐκ ἤθελον πορεύεσθαι, ὅτε δὲ κατέλαβε, σὺν προθυμίᾳ ἀπῆεσαν.

Βασιλεύει δὲ Σεκυδιανὸς, καὶ γίνεται Ἀζαβαρίτης αὐτῷ Μενοστάνης. Ἀπιὼν δὲ Βαγόραζος καὶ ὑποστρέψας πρὸς Σεκυδιανὸν, ἐπεὶ παλαιὰ αὐτοῖς ἔχθρα ὑπετύφετο, ὡς δῆθεν ἄνευ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης τοῦ πατρὸς

A filia velle de Appollonide supplicium sumi, sibi indicasset. Rex, quidquid matri visum agendi fecit potestatem : quæ cum vinctum Appollonidem integro bimestri excruciasset, vivum postea defodi, eodem ipso tempore curavit, quo Amytis diem suum obiit.

Zopyrus autem, Megabyzi et Amytis filius, utroque orbatus parente, a rege descivit, Athenasque profectus est, propterea quod mater ejus Athenienses olim beneficiis affecerat Caunum ergo ipse, navibus cum asseclis delatus, tradi sibi urbem postulat. Caunii tradere se ipsi quidem urbem paratos responderunt; qui vero ipsum sequebantur Atheniensibus, nequaquam. Quare in Zopyri muros subeuntis caput, saxum Alcides Caunius conje-
B cit, ex quo ille ictu mortuus est. Caunium hunc Amistris avia cruci affixit : ac tandem ipsa quoque senio confecta decessit. Quin et Artaxerxes vita abiit, cum duos et quadraginta regnasset annos. Atque hic finis septimi decimi *Historiarum* libri, inchoaturque octavus decimus.

Regnum Artaxerxæ defuncti filius Xerxes excepit, solus legitimus e conjuge Damaspia, quæ ipso illo die quo Xerxes [postea] vita decessit. Bagorazus vero patris matrisque corpus in Persiam avexit. **42***a* Septemdecim huic Artaxerxæ spurii filii fuerunt, in quibus Secyndianus, ex Alogune Babylonia : et Ochus, atque Arsites; ille ex
C muliere quadam Martidene nomine, etiam ipsa Babylonia; Ochus autem hic post etiam regno potitur. Porro præter jam dictos ipsius æque liberi fuere, Bagapæus et Parysatis ex Andia, item Babylonia. Hæc Parysatis Artaxerxæ postea Cyrique mater fuit. Ochum pater, dum adhuc in vivis esset, Hyrcaniorum satrapam constituerat, data ei uxore cui Parysati nomen, quæ Xerxæ filia, ipsiusque Ochi soror erat. Secyndianus vero, ascito sibi Pharnacyo eunucho (qui Bagorazo et Menostane (2), ac quibusdam aliis auctoritate inferior erat), cum Xerxes die quodam festo ebrius in regia dormiret, ingressi una eum interficiunt,
D quadragesimo quinto a patris morte die. Ita evenit, ut amborum simul corpora in Persiam avehercntur. Quæ enim antea mulæ currum [cum Artaxerxæ cadavere] protractura, tanquam filii quoque cadaver exspectarent, progredi noluerant, eædem, postquam ista contigerunt, magna cum alacritate sunt iter ingressæ.

Ita regno potitus Secyndianus, Menostanem sibi creat Azabariten : reversumque deinde Bagorazum; quando vetus inter eos simultas ardebat, prætexens quod absque suo consilio patris cadaver

VARIÆ LECTIONES.

[22] τῆς om. A. [23] ἅμα τῶν ἑπομένων A : ἅμα τοῖς ἑπομένοις ς. [24] δὲ om. A. [25] τελευτᾷ — ιη'] τελ. ἱστορ. ιζ'· ἄρχεται ιη' A : τέλος τῆς ιζ' ἱστορίας. ἀρχὴ δὲ τῆς ιη' ς. cf. p. 43 *b* 1. [26] Ἀρταξέρξου δὲ τελευτ. ς. [27] Σεκυνδιανὸς ς. hic et posthac. [28] ἐκ γυναικὸς Μαρτιδηνῆς ς. [29] ἡ om. A.

NOTÆ.

(2) Supra Menestates.

Digitized by Google

ibi reliquisset, lapidibus obrui imperavit. Quod factum exercitus moleste admodum tulit : neque ullis largitionibus ille efficere potuit, ut non eum tum ob Xerxæ fratris, tum ob Bagorazi cædem, vehementer odissent. Dimittit postea Secyndianus qui Ochum accerseret. Qui se venturum sæpius pollicitus, non tamen venit, donec multis tandem munitus copiis, regnum occupaturus putaretur. Et vero Arbarius, equitum Secyndiani præfectus, ab eo ad Ochum deficit, post hunc Ægypti satrapa Arxanes : quin et Artoxares ab ipsa usque Armenia ad Ochum accessit : cui etiam invito citariam (3) hi imposuere. Ochus ergo regnum adit, mutatoque nomine Dariæus appellatur (4). Hic dolis mox juramentisque, Parysatidis monitu, Secyndianum aggreditur : ac multum licet Menostanes hortaretur, ne juramentis Secyndianus crederet, neve cum fallacibus hominibus pactum ullum iniret, credit tamen. Capitur itaque, et in cinerem **42***b* conjectus moritur, cum menses sex (5), et dies quindecim regnasset.

Solus inde regnat Ochus, qui et Dariæus, apud quem auctoritate valebant tres eunuchi : maxime quidem Artoxanes, post hunc Artibazanes, tertio loco Athous. Sed uxorem potissimum in consilium adhibebat : ex qua jam ante aditum regnum binos susceperat liberos, Amistrin filiam, et filium Arsacam, qui mutato post nomine Artaxerxes (6) dictus. Parit autem ipsi et alterum filium jam regnans uxor, cui a sole Cyri (7) nomen imponitur; deinde Artosten, aliosque deinceps ad tredecim usque liberos. (Hæc scriptor hic ex ipsamet se audisse Parysatide refert.) Verum cæteri quidem cito vivere desierunt, superstitibus relictis iis, quos modo nominavimus, cum quarto insuper filio, cui Oxendræ nomen fecerunt.

Defecerunt a rege germanus ejus frater Arsites, eodem patre eademque matre prognatus, et Megabyzi filius Artyphius. Mittitur adversus hos Artasyras, belloque Artyphium invadens, duobus e prælii victus abiit : tertio deinde congressus, Artyphium superat, et quos ille secum habebat Græcos ita muneribus ad se pellexit, ut tandem cum tribus admodum Milesiis relictus fuerit. Quare jurejurando fideque ab Artasia data, regi sese dedidit. Parysatis vero regi ad Artyphium interficiendum incitato id consilii dedit, illo ut tempore non occideret : per eam enim fraudem etiam Arsiten ipsum sese dediturum; ubi hic quoque deceptus captusque esset, tum demum tempus utriusque necandi. Et vero ita factum est, dum ei consilio

λιπὼν τὸν νεκρὸν αὐτοῦ, προστάξει βασιλέως λιθόλευστος ἐγεγόνει· ἐφ' ᾧ ἡ [20] στρατιὰ εἰς λύπην κατηνέχθη. Ὁ δὲ δῶρα αὐτῇ ἐδίδου· οἱ [21] δὲ ἐμίσουν αὐτὸν, ὅτι τε τὸν ἀδελφὸν Ξέρξην ἀπεκτόνει καὶ ὅτι Βαγόραζον. Διαπέμπεται Σεκυδιανὸς προσκαλούμενος Ὦχον· ὁ δὲ ὑπισχνεῖται μὲν, οὐ παραγίνεται δέ. Καὶ γίνεται τοῦτο πολλάκις. Τέλος περιβάλλεται Ὦχος πολλὴν στρατιὰν, καὶ ἐπίδοξος ἦν βασιλεύειν. Ἀφίσταται Ἀρβάριος ὁ τῶν ἱππέων Σεκυδιανοῦ ἄρχων πρὸς Ὦχον, εἶτα Ἀρξάνης ὁ Αἰγύπτου σατράπης· καὶ Ἀρτοξάρης δὲ ὁ εὐνοῦχος [22] ἐξ Ἀρμενίας ἦκε πρὸς Ὦχον. Καὶ ἐπέθεντο αὐτῷ τὴν κίταριν, οὔτι ἑκόντος [23]. Βασιλεύει Ὦχος, καὶ μετονομάζεται Δαρειαῖος [24]. Καὶ μετέρχεται ἀπάτῃ καὶ ὅρκοις, ὑποθήκῃ Παρυσατίδος, τὸν Σεκυδιανὸν, πολλὰ Μενοστάνους [25] παραινοῦντος Σεκυδιανὸν μὴ πιστεύειν τοῖς ὅρκοις μηδὲ σπένδεσθαι τοῖς ἐξαπατῶσι. Πείθεται δ' οὖν ὅμως, καὶ ἁλίσκεται, καὶ εἰς τὴν σποδὸν ἐμβάλλεται καὶ ἀπόλλυται βασιλεύσας [26] μῆνας ἕξ, ἡμέρας δεκαπέντε.

Βασιλεύει οὖν μόνος Ὦχος ὁ καὶ Δαρειαῖος. Εὐνοῦχοι δὲ τρεῖς ἠδύναντο παρ' αὐτῷ, μέγιστον μὲν Ἀρτοξάρης [27], δεύτερος δὲ Ἀρτιβαρζάνης [28] καὶ τρίτος Ἄθως. Ἐχρῆτο δὲ συμβούλῳ μάλιστα τῇ γυναικί [29]· ἐξ ἧς πρὸ τῆς βασιλείας δύο ἔσχε τέκνα, Ἀμῆστριν θυγατέρα καὶ Ἀρσάκαν υἱὸν, ὃς ὕστερον μετωνομάσθη Ἀρτοξέρξης. Τίκτει δὲ αὐτῷ ἕτερον υἱὸν βασιλεύουσα, καὶ τίθεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἡλίου Κῦρον· εἶτα τίκτει Ἀρτόστην, καὶ ἐφεξῆς μέχρι παίδων δεκατριῶν. Καί φησιν ὁ συγγραφεὺς αὐτὸς παρ' αὐτῆς ἐκείνης τῆς Παρυσάτιδος ταῦτα ἀκοῦσαι. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἄλλα τῶν τέκνων ταχὺ ἀπέβιω, οἱ δὲ περιγεγονότες οἵ τε προρρηθέντες τυγχάνουσι καὶ ἔτι τέταρτος υἱὸς, Ὀξένδρας ὠνομασμένος.

Ἀφίστανται βασιλέως Ἀρσίτης ὁ οἰκεῖος ἀδελφὸς, ὁμοπάτριος καὶ ὁμομήτριος, καὶ Ἀρτύφιος ὁ Μεγαβύζου. Πέμπεται [63 H.] Ἀρτασύρας κατ' αὐτῶν, καὶ πολεμεῖ Ἀρτύφιον, καὶ δυσὶ μάχαις Ἀρτασύρας ἡττᾶται. [128 R.] Εἶτα πάλιν συμβαλὼν νικᾷ Ἀρτύφιον, καὶ ὑπάγεται τοὺς σὺν αὐτῷ Ἕλληνας δώροις, καὶ καταλιμπάνονται αὐτῷ Μιλήσιοι μόνοι τρεῖς. Τέλος ὅρκους καὶ πίστεις λαβὼν παρὰ Ἀρτασύρα, ἐπεὶ ὁ Ἀρσίτης οὐκ ἐφαίνετο, προσεχώρησε βασιλεῖ. Παρύσατις δὲ βουλεύεται βασιλεῖ, ὁρμῶντι πρὸς τὸν Ἀρτυφίου θάνατον, μὴ ἀνελεῖν τέως· ἔσεσθαι γὰρ τοῦτο ἀπάτην καὶ εἰς τὴν προσχώρησιν τοῦ Ἀρσίτου· ἐπειδὰν δὲ κἀκεῖνος ἀπατηθεὶς ἁλῷ, δεῖν [40] τότε ἄμφω διαχρήσασθαι. Καὶ γέγονεν οὕτως, εὐοδωθείσης τῆς συμβουλῆς, καὶ ἐμβάλλεται εἰς τὴν σποδὸν Ἀρτύφιος

VARIÆ LECTIONES.

[20] ἡ add. A. [21] οἱ] αὐτοὶ A. [22] ὁ εὐνοῦχος add. A. [23] ἑκόντι ς. [24] δαριαῖος ς. [25] πολλὰ μὲν Ὀστάνους ς. [26] βασιλεύσας add. A : idem hoc loco reposuit quæ vulgo v. 3, post Δαρειαῖος legunlur, μῆνας ς' ἡμέρας ιε'. [27] Ἀρτοξάνης ς. [28] Ἀρτιβαζάνης ς. [29] μάλιστα τῇ γυναικὶ συμβούλῳ ς. [40] δεῖ A.

NOTÆ.

(3) De *citari*, sive *cidari*, lege doct. Brissonium in *Persicis*, lib. 1.

(4) Alias *Darius Nothus* dictus.

(5) Sequor versionem editam, quæ locum hunc ex historiæ ratione restituit.

(6) Cognomento Μνήμων.

(7) Cyrus hic minor est.

Digitized by Google

καὶ Ἀρσίτης· καίτοι Ἀρσίτην ὁ βασιλεὺς οὐκ ἐβούλετο ἀπολέσαι[41]. Ἀλλ' ἡ Παρύσατις τὰ μὲν πείθουσα τὰ δὲ βιαζομένη ἀπώλεσε. Κατελεύσθη δὲ καὶ Φαρνακύας [42] ὁ συνανελὼν Σεκυδιανῷ Ξέρξην. Ἀνηρέθη δὲ καὶ Μενοστάνης ὑφ' ἑαυτοῦ, ἤδη πρὸς θάνατον συλλαμβανόμενος.

Ἀφίσταται Πισούθνης, καὶ ἀποστέλλεται κατ' αὐτοῦ Τισαφέρνης καὶ Σπιθραδάτης [43] καὶ Παρμίσης. Ἀντεπεξῆει δὲ Πισούθνης, ἔχων καὶ Λύκωνα τὸν Ἀθηναῖον ἅμα Ἑλλήνων [44] ὧν ἐκεῖνος ἦρχε. Λαμβάνουσι δὲ οἱ τοῦ βασιλέως στρατηγοὶ χρήμασι [45] Λύκωνα καὶ τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἀφιστῶσι Πισούθνου· εἶτα δόντες αὐτῷ πίστεις καὶ λαβόντες ἄγουσι παρὰ βασιλέα. Ὁ δὲ εἰς τὴν σποδὸν ἐνέβαλε, Τισσαφέρνῃ [46] δοὺς τὴν Πισούθνου σατραπείαν. Ἔλαβε δὲ Λύκων καὶ πόλεις καὶ χώρας ὑπὲρ τῆς προδοσίας.

Ἀρτοξάρης ὁ εὐνοῦχος [47], ὃς μέγα ἠδύνατο παρὰ βασιλεῖ, ἐπιβουλεύει βασιλέα, θέλων αὐτὸς βασιλεῦσαι· πώγωνα γὰρ καὶ ὑπόρρινα προσέταξεν αὐτῷ γυναικὶ κατασκευάσαι, ἵνα ὡς ἀνὴρ φαίνοιτο. Δι' ἧς καὶ καταμηνύεται καὶ συλλαμβάνεται. Καὶ παραδίδοται Παρυσάτιδι, καὶ ἀναιρεῖται.

Ἀρσάκης [48] ὁ τοῦ βασιλέως παῖς, ὁ καὶ ὕστερον μετονομασθεὶς Ἀρτοξέρξης, γαμεῖ τὴν Ἰδέρνεω θυγατέρα Στάτειραν [49], τὴν δὲ τοῦ βασιλέως θυγατέρα ὁ τοῦ Ἰδέρνεω υἱός· Ἀμῆστρις ἦν ἡ θυγάτηρ, τῷ δὲ ταύτης νυμφίῳ ὄνομα [50] Τεριτούχμης, ὃς καὶ τοῦ πατρὸς τελευτήσαντος ἀντ' αὐτοῦ σατράπης κατέστη. Ἦν δὲ ὁμοπατρία αὐτῷ ἀδελφὴ Ῥωξάνη, καλὴ τῷ εἴδει καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν ἐμπειροτάτη. Ἐρῶν δὲ ταύτης ὁ Τεριτούχμης καὶ συγγινόμενος ἐμίσει Ἀμῆστριν, καὶ τέλος ἐμβαλεῖν αὐτὴν εἰς σάκκον [51] καὶ κατακεντηθῆναι ὑπὸ τριακοσίων ἀνδρῶν, μεθ' ὧν καὶ τὴν ἀπόστασιν ἐμελέτησεν [52], ἐβουλεύσατο. Ἀλλά τις Οὐδιάστης [53] ὄνομα, ἰσχὺν ἔχων παρὰ Τεριτούχμῃ, καὶ γράμματα παρὰ βασιλέως πολλὰς ὑποσχέσεις ἔχοντα, εἰ περισωθείη αὐτῷ ἡ θυγάτηρ, δεξάμενος, ἐπιτίθεται καὶ ἀναιρεῖ Τεριτούχμην, γενναίως ἐν τῇ ἐπαναστάσει ἀνδρισάμενον καὶ πολλοὺς ἀποκτείναντα [54]· μέχρι γὰρ λ' καὶ ζ' φασὶν αὐτὸν ἀποκτεῖναι. Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Οὐδιάστου Μιθραδάτης [55], ὑπασπιστὴς ὢν Τεριτούχμου καὶ μὴ

optatus respondit exitus, et uterque in cinerem conjicitur (8), etsi Arsiten rex perditum noluit, quod tamen Parysatis partim precibus, partim vi, aliquando effecit. Pharnacyas quoque, qui cum Secyndiano Xerxem occiderat, lapidibus obrutus : et Menostanes ipse sibi mortem conscivit, cum jam ad cædem comprehenderetur.

Desciscit Pisuthnes, in quem Tissaphernes mittitur, atque Spithradatas, et Parmises. Tenditque adversus hos Pisuthnes, Lyconen Atheniensem, cum Græcis quorum ille dux erat, secum educens; verum acceptis a regiis ducibus pecuniis, Lycon Græcique Pisuthnem deserunt, quem duces deinde, fide data 43a acceptaque ad regem perducunt. Qui ipsum in cinerem conjecit, ejusque satrapiam Tissaphernæ tradidit. Lycon interim urbes integras ac regiones pro hujusce proditionis mercede accepit.

Artoxares quoque, qui plurimum apud regem poterat, regnandi cupiditate adactus, insidias regi molitur. Hic eunuchus cum esset, barbam sibi mystacasque ut conficeret, uxori imperavit, quo vir esse putaretur, ab ea ipse proditus capitur, et Parysatidi traditus necatur.

Regis autem filius Arsaces, qui Artaxerxæ postea nomen tulit, Stateiram Idernæ filiam uxorem accipit, et hujus vicissim filius regis filiam. Hæc Amistris, ejus sponsus Terituchmes dicebatur, qui et in patris demortui locum satrapa creatus est. Erat huic soror eodem patre genita, Roxane nomine, quæ cum forma, tum sagittandi jaculandique peritia præstabat : cujus amore captus Terituchmes, ususque consuetudine, Amistrin scilicet oderat, ut eam tandem in saccum conjicere statuerit, a trecentis ita viris, cum quibus ille defectionem meditabatur, confodiendam. Verum Udiastes quidam, qui auctoritate apud Terituchmen pollebat, et litteras jam a rege acceperat promissis plenas, si sua ipsi filia servaretur incolumis, Terituchmen invadit atque interficit, cum prius ipse fortiter invasoribus resistens, eorum multos stravisset, septem enim supra triginta mactasse traditur. Ipsius autem Udiastæ filius Mithridates, qui Terituchmæ armiger erat, nec turbis hisce interfuerat, ubi

VARIÆ LECTIONES.

[41] ἀπολέσθαι ς. [42] φαρνακύτας A. [43] Σπιθαραδάτης ς. [44] Ἕλλησιν ς. [45] χρήματα ς. [46] Τισσαφερνίδης τὴν ς. [47] ὁ εὐνοῦχος A : δὲ ς, additis (post βασιλεῦσαι) ἐκτομίας ὑπάρχων. [48] Ἀρσάκης δὲ ὁ ς. [49] στατεῖραν A. [50] ὄνομα om. pr. A. [51] σάκον A. [52] μελετήσασα ς. [53] Οὐδιαστὴς — [54] ἀποκτείνοντα ς. [55] μιστροδάτις A.

NOTÆ.

(8) Eodem noc mortis genere sublatus quoque Secyndianus supra[ſ]et infra Pisuthnes. Brisson. in *Persicis*, vivos exustos censet. Lycophronis sane scholiastes φλέγουσαν σποδὸν exponit πυρκαϊὰν καὶ καῦσιν. Sed numquid vivos flammis tradere licebat, saltem noxios, apud quos mortuum quid, aut cœnum, in ignem conjiciens morte puniebatur, ut refert Strabo, lib. xv extr.? An forte in Pyrætheiorum copioso cinere, ibidem descripto, exstinctos istos suspicari liceat.—Præter mentem meam accidit, ut hæsitatio nostra prima de cinerum supplicio hoc loco expressa sit. Nam ecce tibi clarissime descripsit Valerius Max. lib. ix, cap. 2, *Externorum historia sexta*, quo supplicii genere perierint qui hic ἐμβάλλεσθαι εἰς τὴν σποδὸν dicuntur, quod etiam Ovid. in lib. v. 321 in his versiculis indicat :

Utque necatorum Darii fraude secundi,
Sic tua succensus devoret ossa cinis.

Dixeris et beatum Hieronymum olim hanc ipsam phrasin, alterius Machabæorum libri cap. xiii, n. 6, legisse, cum de sacrilego illo Menelao eodem hoc supplicii genere necato, vulgata ejus versio refert : *Inde in cinerem dejici jussit sacrilegum.* Schotus.

Digitized by Google

facinus intellexit, multas patri diras imprecatus est, captamque Zarin urbem, Terituchmæ filio conservavit. At Parysatis matrem Terituchmæ, fratresque Metrosten atque Helicum, sorores item duas, quas præter Stateiram habebat, vivas defodi jussit (9-10); et ipsam Roxanen (11) vivam item secari. Tantumdem de Stateira, Arsacæ filii uxore, rex conjugi imperavit. At cum Arsaces multis matrem patremque lacrymis atque planctibus mitigasset, postquam ipsa 43*b* Parysatis flexa est, etiam rex pœnam illi condonavit, hoc addito ad uxorem, fore aliquando ut eam valde pœniteret.

παρὼν, ἐπεὶ ἔμαθε, πολλὰ τῷ πατρὶ κατηράσατο, καὶ πόλιν Ζάριν καταλαβὼν ἐφύλασσε ταύτην τῷ παιδὶ τοῦ Τεριτούχμεω. Ἡ δὲ Παρύσατις τήν τε μητέρα τὴν Τεριτούχμεω καὶ τοὺς ἀδελφοὺς Μιτρώστην[56] καὶ Ἥλικον καὶ τὰς ἀδελφὰς, δύο οὔσας χωρὶς τῆς Στατείρας[57], ζώσας ἐκέλευσε καταχῶσαι, τὴν δὲ [64 H.] Ῥωξάνην ζῶσαν κατατεμεῖν· καὶ ἐγένετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπε τῇ γυναικὶ Παρυσάτιδι ποιῆσαι ὁμοίως καὶ Στάτειραν τὴν Ἀρσάκου γυναῖκα τοῦ παιδός· [129 R.] ἀλλ' ὅ γε Ἀρσάκης πολλὰ τὴν μητέρα καὶ τὸν πατέρα δάκρυσι καὶ κοπετοῖς ἐξιλεωσάμενος[58], ἐπεὶ[59] ἡ Παρύσατις ἐπεκάμφθη, συνεχώρησε καὶ Ὦχος ὁ Δαρειαῖος[60], εἰπὼν Παρυσάτιδι πολλὰ μεταμελήσειν αὐτήν[61]. Τελευτᾷ[62] ἡ ιη'[63].

Decimo nono deinde libro refert, ut Ochus Darieus ex morbo mortuus sit Babylone, cum annos regnasset quinque supra triginta. Arsaces, idemque Artaxerxes (12) mutato nomine, regnum deinde suscipit; et exacta retro (per cervicem) lingua Udiastæ exsecatur, atque ita moritur, Mithridate ejus filio pro parente satrapa creato: quæ quidem Stateiræ studio non sine magno Parysatidis dolore peracta sunt. Tissaphernes criminatur Cyrum apud Artaxerxem fratrem; mox ille ad matrem confugit, atque ab objecto crimine absolvitur. Hac ergo a fratre affectus ignominia Cyrus, ad satrapiam suam recedit, ac de rebellione cogitat. Criminatur Orondem Satibarzanes cum Parysatide consuetudinem habere, cum alioquin castissime viveret. Morte igitur multatur Orondes, et mater regi indignatur, venenoque Teriteuchmæ filium necat. De eo quoque fit hic mentio, qui parentem contra legem per ignem sepelivit (13). Unde etiam Hellanicus atque Herodotus mendacii arguuntur. Deficit a fratre Cyrus, Græco simul et barbarico collecto exercitu (14). Porro Clearchus Græcorum dux erat. Syennesis vero Cilicum rex utrumque, Cyrum dico et Artaxerxem, in bello adjuvabat. Cyrus suum, et Artaxerxes vicissim suum exercitum cohortatus est. Clearchus Lacedæmonius, idemque Græcorum dux, et Menon Thessalus, quorum uterque Cyrum sequebatur, assidue inter se dissidebant, propterea quod Cyrus in omnibus Clearchi consilio uteretur, nulla Menonis habita ratione. Cum multi ab Artaxerxe ad Cyrum transfugerent, nullus tamen ab hoc ad illum transibat. Quam etiam ob causam Artabarius, cum ad Cyrum sese adjungere statuisset, eoque nomine accusatus esset, in cinerem conjectus est.

Ἐν δὲ τῇ ιθ' ἱστορίᾳ διαλαμβάνει ὡς Ὦχος ὁ Δαρειαῖος[64] ἀπέθανεν ἀσθενήσας ἐν Βαβυλῶνι, ἔτη βασιλεύσας τριάκοντα πέντε, βασιλεύει δὲ Ἀρσάκης ὁ μετονομασθεὶς Ἀρτοξέρξης. Καὶ ἐκτέμνεται ὁ Οὐδιάστης τὴν γλῶτταν, καὶ ἐξελκύεται ταύτην ἐξόπισθεν, καὶ θνήσκει· ὁ δὲ παῖς αὐτοῦ Μιτραδάτης ἀντὶ τοῦ πατρὸς καθίσταται σατράπης. Ἐπράχθη δὲ ταῦτα σπουδῇ Στατείρας, καὶ ἠνιᾶτο Παρύσατις. Διαβάλλεται Κῦρος ὑπὸ Τισσαφέρνους πρὸς Ἀρτοξέρξην τὸν ἀδελφὸν, καὶ καταφεύγει Παρυσάτιδι τῇ μητρὶ, καὶ ἀπολύεται τῆς διαβολῆς. Ἀπελαύνει Κῦρος ἠτιμωμένος παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ πρὸς τὴν οἰκείαν σατραπείαν, καὶ μελετᾷ ἐπανάστασιν. Διαβάλλει Σατιβαρζάνης Ὁρόνδην, ὡς Παρυσάτιδι μίγνυται, καίτοι λίαν αὐτῆς σωφρονούσης· καὶ ἀναιρεῖται Ὁρόνδης, καὶ ὀργίζεται ἡ μήτηρ τῷ βασιλεῖ, ὅτι Παρύσατις φαρμάκῳ διαφθείρει τὸν Τεριτούχμεω υἱόν. Καὶ περὶ τοῦ θάψαντος τὸν πατέρα διὰ τοῦ πυρὸς παρὰ τὸν νόμον· ἐξ οὗ καὶ ἔλεγχος Ἑλλανίκου καὶ Ἡροδότου, ὡς ψεύδονται. Ἀπόστασις Κύρου ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ συναγωγὴ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος καὶ βαρβαρικοῦ, καὶ στρατηγῶν Κλέαρχος Ἑλλήνων. Ὅπως τε Συέννεσις[65] ὁ Κιλίκων βασιλεὺς ἄμφω συνεμάχει, Κύρῳ τε καὶ Ἀρτοξέρξῃ. Ὅπως τε Κῦρος τῇ ἰδίᾳ στρατείᾳ καὶ Ἀρτοξέρξης πάλιν τῇ οἰκείᾳ παρῆνεσαν. Κλέαρχος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος, ὃς ἦρχε τῶν Ἑλλήνων, καὶ Μένων ὁ Θετταλὸς, οἳ μετὰ Κύρου ἦσαν, ἀεὶ διάφοροι ἀλλήλοις ἐτύγχανον, διότι τῷ μὲν Κλεάρχῳ ἅπαντα ὁ Κῦρος συνεβούλευε, τοῦ δὲ Μένωνος λόγος οὐδεὶς ἦν. Ἠτιμόλουν δὲ ἀπὸ μὲν Ἀρτοξέρξου πρὸς Κῦρον πολλοὶ, πρὸς δὲ Ἀρτοξέρξην ἀπὸ Κύρου οὐδείς· διὸ καὶ Ἀρταβάριος[66] προσχωρῆσαι Κύρῳ μελετήσας καὶ διαβληθεὶς εἰς τὴν σποδὸν ἐνεβλήθη.

VARIÆ LECTIONES.

[56] Μητρώστην ς. [57] στρατεία; A. [58] ἐξιλεούμενος ς. [59] ἐπεὶ δὲ ἡ ς. [60] δαριαῖος A. [61] αὐτὴν] nonne αὐτῇ? [62] τελευτᾷ] τέλος τῆς ς. [63] post ιη' cum A omisi ἱστορίας. [64] δαριαῖος A. [65] Συνέννεσις ς. [66] Ἀρταβάριος] ὁ βάρβαρος A.

NOTÆ.

(9-10) Usitato apud Persas supplicio, ut ex Herod. non uno loco discimus.

(11) Quod genus supplicii multis etiam post sæculis apud eam gentem usurpatum, ut quando regina Hormisdæ regis uxor τετεμαχίσθαι dicitur supra

(12) Mnemon cognominatus cujus vitam accurate descriptam habemus apud Plut.

(13) Herodot. *Thalia*, et Strabo lib. xv.

(14) Cyri hanc adversus fratrem rebellionem persecutus est diligentissime. Xenophon, lib. I et II *Ἀναβάσεως*.

Digitized by Google

Προσβολὴ Κύρου πρὸς τὴν βασιλέως στρατιάν, καὶ νίκη Κύρου· ἀλλὰ καὶ θάνατος Κύρου ἀπειθοῦντος Κλεάρχῳ, καὶ αἰκισμὸς τοῦ σώματος Κύρου ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ [67] Ἀρτοξέρξου· τήν τε γὰρ κεφαλὴν καὶ τὴν χεῖρα, μεθ' ἧς τὸν Ἀρτοξέρξην ἔβαλεν, αὐτὸς ἀπέτεμε καὶ ἐθριάμβευσεν. Ἀναχώρησις Κλεάρχου τοῦ Λακεδαιμονίου ἅμα τῶν σὺν αὐτῷ [68] Ἑλλήνων τῆς νυκτὸς, καὶ τῶν τῆς Παρυσάτιδος πόλεων [69] μιᾷ κατάληψις· εἶτα σπονδαὶ βασιλέως πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ὡς Παρύσατις εἰς Βαβυλῶνα ἀφίκετο πενθοῦσα Κῦρον, καὶ μόλις ἐκομίσατο τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ τὴν χεῖρα, καὶ ἔθαψεν, καὶ ἀπέστειλεν εἰς Σοῦσα. Τὰ περὶ Βαγαπάτου τοῦ ἀποτεμόντος προστάξει βασιλέως τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ σώματος Κύρου, ὅπως ἡ μήτηρ μετὰ βασιλέως κύβοις ἐπὶ συνθήκαις παίξασα καὶ νικήσασα ἕλαβε Βαγαπάτην, καὶ ὃν τρόπον τὸ δέρμα περιαιρεθὶς ἀνεσταυρίσθη [70] ὑπὸ [65 H.] Παρυσάτιδος, ὅτε καὶ τὸ πολὺ ἐπὶ Κύρῳ πένθος αὐτῇ [71] ἐπαύσατο διὰ τὴν πολλὴν τοῦ Ἀρτοξέρξου δέησιν. [130 R.] Ὡς Ἀρτοξέρξης δῶρα ἔδωκε τῷ ἐνέγκαντι τὸν Κύρου πῖλον, καὶ ὡς τὸν Κᾶρα τὸν δοκέοντα Κῦρον βαλεῖν [72] Ἀρτοξέρξης ἐτίμησε, καὶ ὡς Παρύσατις τὸν τιμηθέντα Κᾶρα αἰκισαμένη ἀπέκτεινεν. Ὡς Ἀρτοξέρξης παρέδωκεν αἰντησαμένῃ Μιτραδάτην [73] Παρυσάτιδι, ἐπὶ τραπέζης μεγαλαυχήσαντα ἀποκτεῖναι Κῦρον [74], κἀκείνη λαβοῦσα πικρῶς [75] ἀνεῖλε. Ταῦτα [76] ἡ ιθ' καὶ κ' ἱστορία.

Ἐν δὲ τῇ κα' καὶ β' καὶ γ', ἥτις καὶ τῆς ὅλης πέρας ἐστὶν ἱστορίας, τάδε περιείληπται [77], ὡς Τισαφέρνης ἐπιβουλεύει τοῖς Ἕλλησι, καὶ προσεταιρισάμενος Μένωνα τὸν Θεσσαλὸν δι' αὐτοῦ Κλέαρχον καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς ἀπάτῃ καὶ ὅρκοις ἐχειρώσατο, τοῦ Κλεάρχου καὶ προειδομένου καὶ ἀποκρουομένου τὴν ἐπιβουλήν· ἀλλὰ τό τε πλῆθος διὰ Μένωνος ἀπατηθὲν κατηνάγκασε καὶ ἄκοντα Κλέαρχον πρὸς Τισσαφέρνην παραγενέσθαι, καὶ Πρόξενος ὁ Βοιώτιος αὐτὸς ἤδη προαλοὺς ἀπάτῃ συμπαρῇνει. Ὡς εἰς Βαβυλῶνα πρὸς Ἀρτοξέρξην Κλέαρχον καὶ τοὺς ἄλλους ἀπέστειλεν ἐν πέδαις, καὶ ὡς ἐπὶ θέαν Κλεάρχου ἅπαντες συνερρύησαν. Ὡς Κτησίας αὐτὸς ἰατρὸς ὢν Παρυσάτιδος πολλὰ Κλεάρχῳ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὄντι πρὸς ἡδονὴν καὶ θεραπείαν δι' αὐτῆς ἔπραξε· καὶ τῶν δεσμῶν ἂν Παρύσατις ἔλυσε καὶ ἀφῆκεν, εἰ μὴ Στάτειρα τὸν ἄνδρα Ἀρτοξέρξην ἀνέπεισε τοῦτον ἀναιρεθῆναι. Καὶ ἀνῃρέθη Κλέαρχος, καὶ τέρας ἐπὶ τῷ σώματι συνέστη· αὐτομάτως γὰρ ἐπ' αὐτῷ τάφος, μεγίστου πνεύσαντος ἀνέμου, ἐπὶ μέγα ἠρμένος ἐπισυνέστη. Ἀνῃρέθησαν δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἀναπεμφθέντες Ἕλληνες πλὴν Μένωνος.

Λοιδορία Παρυσάτιδος πρὸς Στάτειραν, καὶ ἀναίρεσις διὰ φαρμάκου τοῦτον διασκευασθέντος τὸν τρόπον· ἐφυλάττετο γὰρ Στάτειρα λίαν μὴ παθεῖν ὅ

A Cyrus in regium exercitum impressionem facit, victoriaque potitus, dum Clearchum audire noluit, deinde occumbit. Indignis modis a fratre Artaxerxe in Cyri corpus sævitum, nam et caput, et manum ipsam, qua regem hic percusserat, abscidit, eamque velut in triumpho circumtulit. Recedit 44a cum suis Græcis nocte Clearchus Lacedæmonius, unamque de Parysatidis urbibus occupat. Ita rex fœdus cum Græcis init. Parysatis Babylonem profecta est, Cyrum lugens, cujus vix tandem caput atque manum recuperare potuit; quæ illa functorum more curavit, et Susa misit. De Bagapate (pergit narrare auctor) qui regis jussu caput Cyri a trunco amputarat: quomodo item regis mater, cum filium in talorum lusu vicisset, Bagapaten (15) ex pacto obti-
B nuerit, et quomodo idem, detracta pelle (16), in crucem deinde a Parysatide sit actus, quo item tempore magnum illa suum e Cyri morte luctum compressit, multis ad id Artaxerxæ precibus adducta. Uti Artaxerxes dona illi largitus sit, qui Cyri tiaram attulerat: et Carem item illum honorifice exceperit, qui Cyrum a se vulneratum putabat, utque illum ipsum misere excruciatum Parysatis interfecerit. Ut rex petenti Parysatidi Mithridatem quoque condonarit, qui se interfecisse Cyrum gloriatus in mensa fuerat: utque hunc abreptum crudeliter necarit. Hæc libro XIX atque XX narrantur.

Vicesimo autem primo, itemque XXII et XXIII (qui totius etiam historiæ finis est) ista continentur. Quo-
C nam pacto Tissaphernes Græcis insidias struxerit, ascitoque in socium sibi Menone Thessalo, per eum dolo ac juramentis Clearchum cæterosque duces in suam redegerit potestatem; etsi Clearchus insidias prævideret, atque amoliri conaretur. Sed tum vulgus per Menonem deceptum, Clearchum vel invitum coegit ad Tissaphernem accedere: tum Proxenus quoque Bœotius, jam antea dolo circumventus, hoc eum facere hortabatur. Clearchum ille cum cæteris vinctos compedibus, Babylonem misit ad Artaxerxen, ubi omnes ad Clearchum conspiciendum accurrerunt. Ctesias ipse, medicus tum Parysatidis, multa per eam illi humanitatis officia exhibuit. Et vero vinculis virum Parysatis exemisset, dimisissetque, ni Stateira maritum Artaxerxen ad eum interficien-
D dum hortando compulisset. Necatus ergo Clearchus, ad cujus cadaver portentum hocce exstitit, quod, flante vento vehementissimo, magnæ altitudinis tumulus sponte sua supra illud coierit. Interfecti insuper quotquot cum eo missi fuerant Græci, solo Menone excepto.

Conviciis Parysatis Stateiram proscindit, quam et veneno sustulit, hunc in modum præparato. Cavebat sibi Stateira diligenter 44b ab eo malo, quod tamen

VARIÆ LECTIONES.

[67] τοῦ ἀδελφοῦ ς. [68] τοῖς Ἕλλησι ς. [69] πόλεως A. [70] ἀνεσταυρώθη ς. [71] αὖτη ς. [72] βαλεῖν Κῦρον ς. [73] Μιθριδάτην ς. [74] Κῦρον] τὸν Κύρον ς. [75] πικρῶς ἂν ἀνεῖλε ς. [76] ταῦτα καὶ ἡ ς. [77] διείληπται ς.

NOTÆ.

(15) Plut. in Artaxer. vocat Mesabaten.

(16) Pari supplicio affectus sup. Petisacas.

Digitized by Google

ei aliquando contigit (17). Cultelli alterum latus veneno illinitur, cæteris eo partibus non contactis, hoc cultello parva adinstar ovi ovicula (*rhindacen* Persæ appellant) in duas secatur partes, et veneno intactam partem sibi assumptam Parysatis comedit, infectam alteram Stateiræ porrexit. Hæc igitur, ut illam ipsam quæ porrexerat, suam vidit partem comedentem, neque ita quidquam potuisset mali suspicari, etiam ipsa cœpit una mortiferum venenum comedere. Hinc matri succenset rex, ministrantesque ipsi eunuchi comprehensi torquentur atque necantur. Ginge præterea comprehenditur, quæ Parysatidi familiaris erat, judicioque de ipsa instituto, judicum quidem sententiis innocens absolvitur, sed tamen a rege damnatur; quare et hæc cruciatibus inflictis necatur, qua de causa et Parysatis filio, et hic vicissim matri succenset. Post annos octo palmis obsitus Clearchi tumulus apparuit, quas ibi clam Parysatis, quo tempore ille mortuus est, per inservientes sibi eunuchos defoderat.

Causæ ob quas ab Evagora rege Salaminis Artaxerxes dissenserit Evagoræ nuntii ad Ctesiam, ut ab Abuleta epistolas acciperent: et Ctesiæ ad ipsum epistola de reconciliando ipsum cum Anaxagora Cypriorum rege. Nuntiorum Evagoræ adventus in Cyprum, redditæque Evagoræ, quas ad ipsum Ctesias dederat, litteræ Cononis ad Evagoram oratio de adeundo ad regem, et Evagoræ epistola de honoribus, quibus ab illo fuerat affectus. Cononis ad Ctesiam epistola, et tributum ab Evagora regi datum. Epistolas Ctesias accipit, qui de Conone cum rege collocutus, epistolam ad illum mittit. Traduntur Satibarzanæ munera ab Evagora missa, nuntiique in Cyprum perveniunt. Cononis epistola ad regem ac Ctesiam, Lacedæmoniorum nuntii ad regem missi ab eo retenti sunt. Regis ad Cononem ac Lacedæmonios epistola, quam Ctesias ipse tulit. Conon a Pharnabazo classi præfectus est. Ctesiæ in Cnidium patriam suam, deindeque Lacedæmonem adventus. Ejus disceptatio adversus Lacedæmoniorum legatos apud Rhodum, et 45*a* ut Epheso dimissus fuerit Bactra. Indicæ regionis mansionum, dierum, atque parasangarum enumeratio, Catalogus item regum inde a Nino et Semiramide ad usque Artaxerxen: quibus et hoc opus absolvitur (18).

Scriptoris hujus Ctesiæ candidus est ac valde simplex sermo, quo etiam fit ut non injucundus accidat. Usus vero dialecto est Ionica, etsi non per omnia, ut Herodotus, sed in quibusdam tantummodo vocibus. Neque etiam in diverticula quæ-

πέπονθε. Μαχαιρίου τὸ ἓν μέρος ἐπαλείφεται τῷ φαρμάκῳ, τὸ δὲ λοιπὸν οὐ μετεῖχε. Τούτῳ τέμνεται ὀρνίθιον μικρὸν, μέγεθος ἴσον[78] ὠοῦ· ῥυνδάκην[79] Πέρσαι τὸ ὀρνίθιον καλοῦσι. Τέμνεται δὲ δίχα, καὶ τὸ μὲν καθαρεῦον τοῦ ἰοῦ ἥμισυ αὐτὴ[80] λαβοῦσα Παρύσατις ἐσθίει, τὸ δὲ προσομιλῆσαν τῷ φαρμάκῳ ὀρέγει Στατείρᾳ· ἡ δὲ, ἐπειδὴ[81] ἐσθίουσαν τὴν ἐπιδοῦσαν ἑώρα τὸ ἥμισυ, μηδὲν συνιδεῖν δυνηθεῖσα καὶ αὐτὴ συνεσθίει τοῦ θανάτου τὸ φάρμακον· ὀργὴ διὰ ταῦτα τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν μητέρα, καὶ σύλληψις τῶν εὐνούχων αὐτῆς[82] καὶ αἰκισμὸς καὶ ἀναίρεσις. Καὶ ἔτι σύλληψις Γίγγης, ἣ ὠκείωτο Παρυσάτιδι, καὶ κρίσεις ἐπ' αὐτῇ, καὶ ἀθώωσις μὲν παρὰ τῶν κριτῶν, καταδίκη δὲ παρὰ βασιλέως, καὶ αἰκισμὸς Γίγγης καὶ ἀναίρεσις, καὶ ὀργὴ διὰ τοῦτο Παρυσάτιδος πρὸς τὸν υἱὸν κἀκείνου πρὸς τὴν μητέρα. Καὶ τὸ χῶμα δὲ τοῦ Κλεάρχου δι' ἐτῶν ὀκτὼ μεστὸν ἐφάνη φοινίκων, οὓς ἦν κρύφα Παρύσατις, καθ' ὃν καιρὸν ἐκεῖνος ἐτελεύτησε, διὰ εὐνούχων[83] κατα-χώσασα.

Αἰτίαι δι' ἃς Εὐαγόρᾳ βασιλεῖ Σαλαμῖνος βασιλεὺς Ἀρτοξέρξης διηνέχθη. [66 H.] Καὶ ἄγγελοι Εὐαγόρα πρὸς Κτησίαν ὑπὲρ τοῦ λαβεῖν παρὰ Ἀβουλήτου τὰς ἐπιστολὰς, καὶ Κτησίου πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴ περὶ τοῦ διαλλαγῆναι αὐτὸν Ἀναξαγόρᾳ τῷ Κυπρίων βασιλεῖ. Τῶν παρὰ Εὐαγόρα ἀγγέλων εἰς Κύπρον [133 R.] ἄφιξις καὶ τῶν παρὰ Κτησίου γραμμάτων ἀπόδοσις Εὐαγόρᾳ. Καὶ Κόνωνος πρὸς Εὐαγόραν λόγος ὑπὲρ τοῦ πρὸς βασιλέα ἀναβῆναι, καὶ Εὐαγόρα ἐπιστολὴ περὶ ὧν ἠξιώθη ὑπ' αὐτοῦ. Καὶ Κόνωνος πρὸς Κτησίαν ἐπιστολὴ, καὶ βασιλεῖ παρὰ Εὐαγόρα φόρος, καὶ τῶν ἐπιστολῶν Κτησίᾳ ἀποδόσις. Κτησίου λόγος πρὸς βασιλέα περὶ Κόνωνος καὶ ἐπιστολὴ πρὸς αὐτόν. Τῶν παρὰ Εὐαγόρου δώρων ἀπόδοσις Σατιβαρζάνῃ, καὶ τῶν ἀγγέλων τῶν εἰς Κύπρον ἄφιξις, καὶ Κόνωνος ἐπιστολὴ πρὸς βασιλέα καὶ Κτησίαν. Ὡς ἐτηρήθησαν οἱ παρὰ Λακεδαιμονίων ἄγγελοι πεμφθέντες πρὸς βασιλέα. Βασιλέως ἐπιστολὴ πρὸς Κόνωνα καὶ[84] Λακεδαιμονίους, ἃς[85] Κτησίας αὐτὸς ἐκόμισεν. Ὡς ὑπὸ Φαρναβάζου ναύαρχος Κόνων ἐγένετο. Κτησίου εἰς Κνίδον τὴν πατρίδα ἄφιξις καὶ εἰς Λακεδαίμονα, καὶ κρίσις πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίων ἀγγέλους ἐν Ῥόδῳ[86], καὶ ἄφεσις. Ἀπὸ Ἐφέσου μέχρι Βάκτρων καὶ Ἰνδικῆς ἀριθμὸς σταθμῶν, ἡμερῶν, παρασαγγῶν. Κατάλογος βασιλέων ἀπὸ Νίνου καὶ Σεμιράμεως μέχρι Ἀρτοξέρξου. Ἐν οἷς καὶ τὸ τέλος.

Ἔστι δὲ οὗτος ὁ συγγραφεὺς σαφής τε καὶ ἀφελὴς λίαν, διὸ καὶ ἡδονῇ αὐτῷ σύγκρατός ἐστιν ὁ λόγος. Κέχρηται δὲ τῇ Ἰωνικῇ διαλέκτῳ, εἰ καὶ μὴ δι' ὅλου, καθάπερ Ἡρόδοτος, ἀλλὰ κατ' ἐνίας τινὰς λέξεις. Οὐδὲ πρὸς ἐκτροπὰς δέ τινας ἀκαίρους, ὥσπερ ἐκεῖ-

VARIÆ LECTIONES.

[78] ἴσον A : ὅσον ς. [79] ῥυνδάκην ς. [80] αὕτη ς. [81] ἐπεὶ ς. [82] τῶν ὑπηρετούντων εὐνούχων αὐτῇ ς. [83] post εὐνούχων cum A omisi τῶν ὑπηρετούντων αὐτῇ. [84] καὶ πρὸς Λακ. [85] ἃς A : ἣν ς. [86] Ῥόδῳ A : λόγῳ ς.

NOTÆ.

(17) Hoc ipso circumventum fuisse dolo a consanguineo suo L. Verum imp. finxerunt quidam, ut refert Aurel. Victor. in *Hist. August.* in Anton. Philosopho.

(18) A Nino id et Semiramide inchoatum, ad magistratum usque Ithyclis, id est, Olym. XCV an. 3 deduxisse Ctesiam auctor est Diod. lib. XIV, pag 421, edit. Græc.

Digitized by Google

νος, ἀπάγει τὸν λόγον. Τῶν μέντοι γε μύθων, ἐν οἷς ἐκείνῳ λοιδορεῖται, οὐδ' οὗτος ἀφίσταται, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ἐπιγραφομένοις αὐτῷ *Ἰνδικά*. Ἡ δὲ ἡδονὴ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ τῶν διηγημάτων αὐτοῦ γίνεται διαφορᾷ, τὸ παθητικὸν καὶ ἀπροσδόκητον ἐχούσῃ πολὺ καὶ τὸ ἐγγὺς τοῦ μυθώδους αὐτὴν διαποικίλλειν. Καὶ διαλελυμένος δέ ἐστι πλέον τι τοῦ δέοντος αὐτῷ ὁ λόγος, ὡς καὶ εἰς ἰδιωτισμὸν ἐκπίπτειν. Ὁ δὲ τοῦ Ἡροδότου λόγος ταύτῃ τε καὶ τῇ ἄλλῃ τοῦ ἔπους δυνάμει καὶ τέχνῃ κανών ἐστιν Ἰωνικῆς διαλέκτου.

A dam, ut ille importune sermonem avertit, quanquam a fabulis quas illi probrose objicere audet, ne ipse quidem abstinet, in eo præsertim libro, quem Indica inscripsit. Jucunditas vero historiæ magnam illi partem in narrationum posita est apparatu, qui multum habet et vehementiæ, et inexspectati; quanquam illa etiam rebus pene fabulosis magna cum varietate exornatur. Oratio illi plus æquo dissoluta, ut et in idiotismum trivialemque sermonem incidat. Herodoti autem stylus hac ipsa et simili orationis virtute atque artificio, Ionica dialecti norma est ac regula.

Sequuntur eclogæ variæ Scholiorum loco.

REGUM PERSICORUM SERIES EX CTESIA.

Rex.	*Uxor.*	*Liberi.*	*Regnavit.*	*Mortuus.*
I. Cyrus.	Amytis.	Cambyses et Tanyoxarces.	an. XXX.	Ex vulnere in prælio accepto.
II. Cambyses.	Roxane.		an. XVIII.	Casu ictus suomet cultello.
III. Sphendadates Magus, aliis Smerdes.			mens. VII.	A VII conjuratis interfectus.
IV. Darius Hystaspæ F.		Xerxes.	an. XXXI.	Post XXX dierum morbum.
V. Xerxes.	Amistris.	Darieus, Hystaspes, Artaxerxes, Achæmedides, Artarius, Amytis et Rhodogune.	an. XXII, aliis auctoribus.	Ab Artapano et Spamitre peremptus.

Artapanus Xerxæ percussor ab aliis hic inseritur, et dicitur regnum tenuisse mens. VII. Eadem morte, qua Artaxerxem statuerat e medio tollere.

VI. Artaxerxes, Longimanus appellatus.	Damaspia	Xerxes, solus legitimus; spurii XVII, inter quos Secyndianus et Ochus postea in regnum successerunt.	an. XLII.	Morte naturali.
VII. Xerxes alter.			dies XLV.	Secyndiani et Pharnaciæ manu.
VIII. Secyndianus, aliis Sogdianus.			mens. VI, dies 25.	In cinerem conjectus.
IX. Ochus, qui et Darieus, Darius Nothus aliis.	Parysatis	Arsaces, Cyrus, Artostes, Oxendras, et alii XIII, qui cito vita abierunt. Amistris filia.	an. XXXV.	Ex morbo, Babylone.
X. Arsaces, idemque mutato nomine Artaxerxes, aliis Mnemon cognominatus.	Stateira.	Adversus hunc Cyrus frater consurgens, in prælio occubuit. Reliqua hujus dabit Plutarch. in Artaxerxe.		

Quatuordecim porro Persicorum regum brevem tibi Catalogum exhibebit noster P. Benedictus Pererius Comment. in Daniel, lib. XIII, initio.

CTESIÆ PERSICIS VARIORUM AUCTORUM EXCERPTA.

Clemens Alexandrinus Stromateo I.

Assyriorum res multis annis Græcorum rebus antiquiores sunt, ut ex dictis Ctesiæ constat.

Athenagoras Legatione pro Christianis.

Propter Dercetum [Semiramidis matrem] et columbas, et Semiramida venerantur Syri. Quod enim fieri nequit, in columbam versa est Semiramidis, ut habet fabula apud Ctesiam.

Apud Athenæum Dipnosoph. XII.

Ctesias libro Persicorum tertio scribit, omnes quidem quoquot in Asia regnarint, luxui et voluptatibus deditos fuisse, sed præ cæteris Ninyam, Nini et Semiramidis filium. At certe hic quoque voluptatibus domi indulgebat, ita ut a nemine conspiceretur, præterquam ab eunuchis, et suis uxoribus. Talis autem erat et Sardanapalus, quem alii Anacindaraxis, alii Anabaxaris filium fuisse memorant. At cum Arbaces, gnere Medus, unus e ducibus qui illi suberant, egisset cum Parameize, etc.

Paulo post de eodem Sardanapalo.

Ctesias autem narrat ipsum ad bellum devenisse, et cum collecto numeroso exercitu ab Arbace regno ejectus esset, mortem obiisse, cum seipsum cremasset, exstructo rogo ad quatuor jugerum altitudinem: cui imposuerat lectos aureos CL. ac totidem mensas, et quidem aureas. Struxerat autem in ipsa pyra cœnaculum pedum centum, ex lignis: atque hic quoque lectos straverat, in quibus cum uxore cubuit: pel-

Digitized by Google

hices autem in aliis. Filios enim tres, et duas filias, cum malum rerum suarum videret, antea miserat in urbem Ninum, ad eum qui ibi regnabat, dederatque illis tria talentorum auri millia. Texerat autem illud ædificium trabibus magnis et crassis, quin etiam multa ligna, et ea quidem crassa, circumposuerat, ita ut nullus pateret exitus : quin etiam talentorum auri imposuerat illi mille myriades, argenti decies mille : nec non vestes et purpuras, et omne genus eorum, quæ ad cultum corporis pertinent. Quæ cum fecisset, accendere pyram jussit, quæ per quindecim dies ardebat. At qui fumum videbant mirabantur, ac putabant illum sacrificare : soli vero eunuchi rem noverant. Sardanapalus igitur, qui prodigiose voluptatibus deditus fuerat, quam potuit generosissime vitam finivit.

Non multo post.

Ctesias vero Annarum regis præfectum, et qui Babyloniæ regionis imperium obtinuerunt, veste et ornatu muliebri usum esse tradit, et ad eum cœnantem, cum regis servus esset, accedere solitas centum quinquaginta psallentes et canentes mulieres. Psallebant autem hæ, et canebant illo cœnante.

Apud Demetrium Phalereum in libro qui Περὶ ἑρμηνείας *vocatur.*

Stryaglius quidam Medus, cum ex equo Sacidem mulierem dejecisset (apud Sacas enim mulieres eodem quo Amazones modo præliantur) eamque et formosam, et ætate florentem esse vidisset, salvam dimisit. At percusso postea fœdere, cum illa, quam alioqui deperibat, potiri non posset, statuerat quidem inedia vitam finire : scribit tamen prius illi hanc epistolam, qua expostulat : *Ego te servavi, et tu per me servata es. At ego per te perii.*

Stephanus Byzantius voce Δυρβαῖοι *ex Ctesia Persicorum X.*

Regio juxta eum adjacet Dyrbæorum, beata plane gens, dives atque justa ; nam neque injuriam cuipiam inferunt, neque mortem. Quod si forte per viam aut aurum invenerint, aut aliud quidquam.....

Athenæus Dipnosophist. X.

Amyntas quoque in libro qui Σκθμοὶ inscribitur, Tapyrorum gentem ita vino deditam esse tradidit, ut ne ad unguendum quidem alia re ulla quam vino utatur. Eadem autem et Ctesias commemorat in libro, quem de Asiaticis tributis scripsit : qui et justissimos esse illos tradit.

Apollonius Histor. mirab. XX.

Ctesias libro rerum Persicarum decimo, camelos esse in ea regione prodit, quarum pili mollitie lanas Milesias æquant. Sacerdotesque et alios proceres vestes ex iis confectas gestare.

Ex Steph. Byzant.

Choramnæi, Persica agrestium hominum natio. (Ctesias Persicorum X). Tanta vero celeritate est genus illud hominum agrestium, ut cervos ipsos insequendo capiat; aliaque multa de his narrat.

Apud Athenæum, Dipnosophist. lib. II.

Rex Persarum, ut scribit libro I Herodotus, aquam in potum suum secum vehit a Choaspi fluvio, qui Susa superfluit : atque ex hoc solo bibit. Hujus autem aquæ decoctæ plena vasa argentea portantes plurimi currus, rotarum quatuor, quos muli trahunt, ipsum sequuntur. At Ctesias Cnidius narrat etiam quomodo regia hæc Choaspis fluvii aqua coquatur, et quomodo vasis imposita, portetur ad regem ; additque illam et levissimam et suavissimam esse.

Apud eumdem, Dipnosoph. IV.

Rex autem Persarum (ut scribunt Ctesias, et Dinon in Persicis) cum virorum millibus quindecim cœnabat, et in cœnam quadraginta talenta insumebantur.

Apud eumdem, libro II.

Ctesias autem Carmaniam oleum acanthinum producere, et eo regem uti, ait. Qui etiam in libro, quem *De Asiaticis tributis* scripsit, cœnæ regiæ apparatum describens, neque piperis, neque aceti meminit, quod unum inter condimenta est optimum.

Et libro XI.

Verum repudianda sunt nobis fictilia pocula. Apud Persas enim, ut testatur Ctesias, quemcunque rex inhonoratum esse voluerit, fictilibus poculis utitur.

Apud eumdem, Dipnosoph. XIII.

Quin etiam Cambysi suscipiendæ in Ægyptum expeditionis (ut scribit Ctesias) causa fuit mulier. Nam cum Ægyptias mulieres in congressu præstare cæteris intellexisset, ad Amasim Ægypti regem misit unam ex ejus filiabus in uxorem poscens. At hic e suis quidem unam haud misit : suspicatus illi non habitum iri honorem uxori debitum, sed pallacæ : verum Apriæ filiam Nentetin. Exciderat autem regno Apries, propter cladem in pugna adversus Cyrenenses acceptam, et ab Amasi fuerat interfectus. Cambyses Nentetidis consuetudine delectatus, et valde in amorem ejus illectus, omnia ex illa discit; et cum orasset eum, ut cædem Apriæ patris ulcisceretur, persuadet ut bellum Ægyptiis inferat.

Ejusdem libro X.

Ctesias autem, apud Indos regi non licere inebriari tradit. At vero apud Persas regi conceditur inebriari die uno, in quo sacrificant Mithræ.

Libro XIV.

Berosus autem Babyloniacorum lib. I, decima sexta die mensis Loi, festum Babylone quinque dierum spatio celebrari ait, Saceas dictum : per quod tempus solere dominos famulis parere : unumque ex his domui præesse, veste, quæ regiæ similitudinem referebat, indutum : quem et Zoganem appellari meminit istius festi Ctesias quoque libro *Persicorum* secundo.

Digitized by Google

Ex Xenophonte, lib. I De expeditione Cyri.

Cum Cyrus una cum his esset, regem et globum qui illum circumstabat conspicatur. Ac statim continere se non potuit : sed hæc locutus, *Video hominem*, in eum invadit, et infesta hasta per loricam pectus verberat : ut refert Ctesias medicus, qui et vulnus illud se curasse dicit. Dum autem regem ferit, in eum nescio quis tragulam magno impetu jaculatur, et sub oculo vulnerat. Hic pugnantibus rege et Cyro, illisque qui circa illos erant, quam multi quidem ceciderint eorum qui regem circumstabant, Ctesias commemorat (apud illum enim erat) : Cyrus autem et ipse occubuit, et octo fortissimi eorum qui latus ejus cingebant, super illo jacebant.

Ex Plutarcho in Artaxerxis Vita.

Ctesiæ narratio, ut brevibus multa perstringam, hujusmodi est.

Cyrus, trucidato Artaxerxe, equum in regem permisit, et hic in illum, silentio uterque. Occupat Cyri amicus Ariæus ferire regem, nec sauciavit eum : rex missa lancea a Cyro aberravit, Tissaphernem autem fidum Cyro et fortem virum percussit atque interemit. Cyrus intorto per loricam regis jaculo, vulnus pectori illius ingessit, duos digitos altum. Unde ille ictus vi defluxit ex equo ad terram. Fuga et tumultu cohortis regiæ edito, rex assurgens, cum paucis (inter quos Ctesias) tumulum vicinum cepit, ubi tenuit se quietum. Cyrum inter hostes volitantem equus ferox longe abstulit : nec tenebris jam cognoscebatur ab hostibus, et ab amicis quærebatur. Erectus autem victoria, ardorisque et fiduciæ plenus, per medios vehebatur hostes, clamans : « Cedite, miseri. » Dum hoc identidem lingua Persica clamat, pars venerabundi decedunt ei via. Ibi cum tiara capiti ejus defluxisset, prætercurrens adolescens Perses (Mithridati nomen erat) tempus Cyri jaculo secundum oculum ferit, inscius qui sit. Eructante vim sanguinis vulnere, captus Cyrus vertigine et sopore collabitur. Equus fugiens oberrabat. Stratum equi prolapsum capit comes illius, qui Cyrum percussit, sanguine redundans. Cyrum ex plaga ægre tandem colligentem se assistentes eunuchi pauci alteri equo imposuere, quo eriperent eum. Quem equitandi impotentem, pedibusque connitentem ire, sustinentes ducebant : corpore quidem, ob vulnus in capite acceptum gravem cespitantemque ; sed victorem arbitrantem se, quod fugientes audiret, Cyrum regem alta voce appellantes, atque ut parceret ipsis orantes. Interea Cunii quidam homines, tenues inopesque, qui humilium ministeriorum gratia regis castra sequebantur, confusi forte ut amici fuere cum illis qui circa Cyrum erant. Hi ut tandem punicea sagula eorum advertere (cum regii haberent omnes candida) intellexerunt hostes esse. Ita unus eorum ausus est, ignarus qui esset Cyrum jaculo a tergo ferire. Vulnerata poplitis vena prolapsus Cyrus, tempus simul saucium ad saxum offendit : unde animam exhalavit.

Apud Demetrium Phalereum libro Περὶ ἑρμηνείας.

Oportet autem quæ facta sunt, non statim fateri facta esse ; sed paulatim suspensum tenendo auditorem, et nobiscum angi cogendo. Quod Ctesias in allato de Cyri morte nuntio facit. Nec enim nuntius, simul atque ad Parysatin venit, ei Cyrum mortuum esse dicit : hæc enim est, quæ Scythica oratio appellatur. Sed primum quidem, victoria potitum eum nuntiavit : quæ verba illi gaudium anxietati mistum attulerunt. Postea vero interrogat rex : At quomodo se nunc gerit ? Tunc ille ; Fugæ se dedit, inquit. Hic ille sermonem excipiens : Tissaphernes horum ei malorum est auctor, inquit. Rursumque interrogat : Cyrus vero ubi nunc est ? Respondet nuntius : Ubi fortes viros diversari decet.

Ex Plutarcho in Vita Artaxerxis.

Eduxerat autem Artaxerxes (ut Ctesias auctor est) in aciem quadringena millia : Dinon et Xenophon multo plures fuisse, qui conflixere, memorant. Inito cæsorum numero Ctesias novem millia capitum relata perhibet ad Artaxerxem ; sibi vero non minus viginti millia visos, qui ceciderant. Verum hæc in controversia fuere. Illud vero jam Ctesiæ nobile est mendacium, qui se cum Zacynthio Phyllo, et quibusdam aliis missum refert ad Græcos. Nam Xenophontem non latuit agere in regis contubernio Ctesiam. Si quidem meminit ejus, et constat hosce libros eum voluisse. Quare nuntium eum, et tantæ legationis interpretem non præteriisset tacitus, qui Phayli Zacynthii mentionem faciebat. Sed mire scilicet ambitiosus Ctesias. Nec secius Laconum et Clearchi studiosus, passim in historia aliquas etiam sibi ipse attribuit partes : in quibus cum est, multa et præclara de Clearcho commemorat, et de Lacedæmone.

Postquam autem Clearchum, aliosque duces interposito jurejurando circumvenit Tissaphernes, comprehensosque et vinculis astrictos ad regem misit : rogatum refert se a Clearcho Ctesias, ut pectinis copiam sibi faceret. Quo accepto, curasse eum caput, oblectatumque pectinis usu. Annulum item suum, amicitiæ mutuæ ad necessarios et familiares Lacedæmone suos insigne, sibi dedisse. Insculptas in pala fuisse caryatidas saltantes. Cibaria quæ Clearcho mittebantur, a concaptivis militibus interversa et consumpta, pauca vero ex illis relicta Clearcho. Cui etiam rei adhibuisse se remedium Ctesias narrat, effecisseque ut copiosiora mitterentur Clearcho, ac militibus separatim præberentur alia ; atque hæc subministrasse, et suppeditasse ex beneficio et sententia Parysatidis. Cum mitteretur quotidie Clearcho inter cibaria, perna, orasse ipsum Clearchum ac subjecisse, modicum pugionem ut in carnem conditum clam sibi mitteret, neque sineret ut regiæ fata sua paterent atrocitati ; cæterum abnuisse metu se. Regem deprecanti matri pro Clearchi incolumitate, jurejurando annuisse : verum impulsu inde Stateiræ cunctos fuisse ab eo præter Menonem trucidatos. Hinc Stateriæ tetendisse Parysatidem insidias, virusque ei concinnasse. Verum parum probabilia affert, et conjuncta cum absurda causa, facinus admisisse adeo nefarium, atque in periculum sese præcipitavisse Parysatidem Clearchi gratia, sustinentem justam regis conjugem, liberorumque consortem ad regnum educatorum, necare. Cæterum non obscure exaggerat hæc ad Clearchi commendandam memoriam. Etenim attexit hoc quoque, duces obtruncatos cæteros fuisse a canibus et alitibus laniatos Clearchi cadaveri venti procellam cumulum terræ excitasse, atque injecisse corpori, idque contexisse : quo loco enato palmeto, brevi eximium nemus excrevisse, ac locum eum inumbrasse : itaque magna ductum pœnitentia regem, quod virum diis charum peremisset Clearchum. Parysatis ergo (cum odium jam inde ab initio atque æmulationem concepisset in Stateiram, quod cerneret potentiam suam, nonnisi a rege se reverente et honorante proficisci, illius vero amore et fide stabilem firmamque esse) instruxit ei insidias, de summa, uti arbitrabatur, aleam jaciens. Ancillam habebat fidam, quæ plurimum apud ipsam poterat, Gigim dictam : quam administram veneni Dinon tradit fuisse, consciam modo et quidem invitam Ctesias. Illum qui venena dedit, hic Belitaram appellat, ille Melantam. Instituentes autem ex superioribus suspicionibus ac simultate, congredi denuo, et una cœnare, cum metu tamen et cautione

Digitized by Google

iisdem epulis atque ab iisdem utebantur paratis. Nascitur apud Persas exigua avis, quæ omni caret excremento habetque intestina omnia adipe differta : unde vento arbitrantur et rore hoc animal vivere : ryntaces dicitur. Hanc autumat Ctesias cultello, quam altero latere illeverat toxico, dissecuisse Parysatidem, atque infecisse alteram partem veneno, suam partem sinceram et puram ori ingestam ipsam mandisse, Stateiræ vero dedisse virulentam. Dinon, non Parysatidem, sed Melantam medicatas carnes secuisse cultro, et Stateiræ apposuisse. Cum animam igitur magnis cum cruciatibus et doloribus ageret mulier, et ipsa olfecit maleficium, et suspicionem regi adversus matrem attulit, feritatem illius, et animum implacabilem cognoscenti. Unde quæstioni extemplo intentus, ministros matris et structores corripuit, ac tormentis laceravit : at Gigim diu Parysatis in cubiculo suo tenuit, deposcentique denegavit regi. Verum cum postea orasset illa, ut domum nocte dimitteretur, certior factus rex, locatis insidiis comprehendit Gigim, eamque rei capitalis damnavit.

Ælianus, de animalium natura, lib. VII, cap. 1.

Susidas boves numerandi scientiam tenere Ctesias scribit. Nam Susis regi singulæ quotidie centum cados in hortos sicciores, et minus riguos hauriunt. Quem quidem laborem, sive quod eis sit certus et constitutus, sive etiam quia diu multumque in eo se exercuerunt, promptissime obeunt, nullam enim ad opus remollescere videres. At si supra quem diximus centenarium numerum, vel unum cadum instilleris subvehere, nullis jam eas, inquit, vel blanditiis inducere, vel verberibus adigere ad id poteris.

Apud eumdem, lib. XVI, cap. 46.

Porro Ctesias Gnidius refert, in flumine cui nomen Argades, quod ad Persicam Sittacen est, serpentes abunde gigni, capite albas, reliquo corpore nigras, quatuor cubitorum longitudinem habere, et quos percusserint interimere. Interdiu eas haudquaquam videri solere, sub aqua natantes : noctu vero vel aquam haurientibus, vel lintea lavantibus, perniciem afferre. Multi enim huc adiguntur, aut propter aquæ deficientis necessitatem, aut quod negotiis impediti interdiu vestes abluere non quiverint.

Apud Diodor. Siculum lib. II *Biblioth. aliquoties item citatum Ctesiam reperies : uti et apud Joan. Tzetzen in Chiliadib. et arpocrationem in Lexico.*

Ctesiæ Cnidii Indicorum liber.

Legi et Indica Ctesiæ, magis etiam Ionice libro singulari descripta. Refert Indum fluvium (19), qua est angustissimus, quadraginta patere stadia, qua latissimus, ducenta. Indos solos, cæteros fere mortales universos multitudine superare. Scribit de verme quodam, qui in flumine est, et solum quidem hunc de cæteris animalibus, in eo nasci, Ultra Indos nullos habitare homines. Per Indicam præterea regionem nunquam pluere : sed flumen eam rigare. De *pantarba* (20) sigillari gemma : atque inter cætera ut hæc LXXVIII sigillares gemmas, lapidesque pretiosos in flumen conjectos (erant ea Bactrii cujusdam institoris) invicem sibi adhærentes retraxerit. De elephantibus, qui muros dissolvunt (21) atque evertunt. De parvis simiis, quarum caudæ ad quatuor cubitos protenduntur. De maximis gallis gallinaceis (22). De bittaco ave (23), humano sermone ac voce prædita : accipitris eam esse magnitudine et fronte purpurea, barbamque gestare nigram : alioqui ad collum cærulei coloris est, ad modum cinnabaris. Hominis item in morem Indice hanc avem loqui : imo et Græce, si hunc quoque sermonem docta fuerit.

A

Κτησίου τοῦ Κνιδίου τὰ Ἰνδικά.

[144 R.] Ἀνεγνώσθη δὲ αὐτοῦ καὶ τὰ *Ἰνδικά*, ἐν ἑνὶ βιβλίῳ, ἐν οἷς μᾶλλον Ἰωνίζει. Λέγει περὶ τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ τὸ μὲν στενὸν αὐτοῦ εὖρος μ' σταδίων εἶναι, τὸ δὲ πλατύτατον [87] καὶ διακοσίων. Λέγει περὶ αὐτῶν [88] τῶν Ἰνδῶν ὅτι πλείους σχεδὸν συμπάντων ἀνθρώπων. Περὶ τοῦ σκώληκος [89] τοῦ ἐν τῷ ποταμῷ, ὃ καὶ μόνον τῶν ἄλλων θηρίων ἐν αὐτῷ γίνεται. Περὶ τοῦ μὴ οἰκεῖν ἐπέκεινα αὐτῶν ἀνθρώπους. Ὅτι οὐχ ὕει, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ ποτίζεται ἡ Ἰνδική. Περὶ *παντάρβας* τῆς σφραγῖδος, καὶ ὡς υοζ' [90] σφραγῖδας ἀπορρίψείσας καὶ τιμίους λίθους εἰς τὸν ποταμὸν, ἅτινα ἦν τοῦ Βακτρίων καπήλου, αὕτη [91] ἀνείλκυσεν ἐχομένας ἀλλήλων. Περὶ τῶν τειχοκαταλυτῶν ἐλεφάντων. Περὶ τῶν μικρῶν πιθήκων τῶν ἐχόντων οὐρὰς τετραπήχεις, καὶ [92] περὶ τῶν ἀλεκτρυόνων τῶν μεγίστων, καὶ περὶ τοῦ ὀρνέου τοῦ βιττάκου, ὅτι γλῶσσαν ἀνθρωπίνην ἔχει [67 H.] καὶ φωνὴν, μέγεθος μὲν ὅσον ἱέραξ, πορφύρεον δὲ πρόσωπον, καὶ πώγωνα φέρει μέλανα, αὐτὸ δὲ [93] κυάνεόν ἐστιν ὡς [94] τὸν τράχηλον ὥσπερ κιννάβαρι· διαλέγεσθαι δὲ αὐτὸ ὥσπερ ἄνθρωπον, Ἰνδιστὶ, ἂν δὲ Ἑλληνιστὶ μάθῃ, καὶ Ἑλληνιστί.

VARIÆ LECTIONES.

[87] πλατύτατον Stephanus : πλατύτερον ς. [88] περὶ τῶν αὐτῶν ς. [89] τοῦ σκώληκος] cf. Schneiderus Aristotel. II. A. t. 4, p. 474. [90] οζ' ς. [91] αὐτὴ A. [92] καὶ add. A. [93] δὲ] δὲ καὶ ς. ad αὐτὸ cf. αὐτοῦ p 46 *b* 10. [94] ὡς] ὡς . . . . , ἐρυθρὸν δέ?

NOTÆ.

(19) Hic ipse locus ita citatus legitur ab Arriano lib. v *De expedit. Alexandri.* At Ctesias quidem asserit Indi, qua angustissimus is est 40 stadiorum latitudine ripas inter se distare; qua vero latissimus etiam centum summum stadiorum spatium intermedium esse.

(20) Ignem etiam exstinxisse refert Heliod. infr. cod. 73. Vide et Philostrat. *De vita Apollonii*, lib. III.

(21) Pectore suo, cum rex Indicorum jubet, iis incumbendo. Lege cap. 29 Æliani *De animal.* lib. XVII, ubi plura de his.

(22) Hinc sumpsisse videtur quæ de iisdem refert Ælian. *De animal.*, lib. XVI, cap. 2.

(23) Psittacum vocant alii. Meminit inf. quoque Olympiodorus, cod. 80, et Ælian. non semel.

Digitized by Google

Περὶ τῆς κρήνης τῆς πληρουμένης ἀν' ἔτος ὑγροῦ χρυσίου, ἐξ ἧς ἑκατὸν πρόχοι [95] ὀστράκινοι ἀν' ἔτος ἀρύονται· ὀστρακίνους δὲ δεῖ εἶναι, ἐπεὶ πήγνυται ὁ χρυσὸς ἀπαρυόμενος, καὶ ἀνάγκη τὸ ἀγγεῖον θλᾶν καὶ οὕτως ἐξαγαγεῖν [96] αὐτόν. Ἡ δὲ κρήνη τετράγωνός ἐστιν, ἑκκαίδεκα μὲν πηχῶν ἡ περίμετρος, τὸ δὲ βάθος ὀργυιά· ἑκάστη δὲ προχοὴ τάλαντον ἕλκει. Καὶ περὶ τοῦ ἐν τῷ πυθμένι τῆς κρήνης σιδήρου, ἐξ οὗ καὶ δύο ξίφη Κτησίας φησὶν ἐσχηκέναι, ἓν παρὰ βασιλέως καὶ τὸ ἄλλο [97] παρὰ τῆς τοῦ βασιλέως μητρὸς Παρυσάτιδος. Φησὶ δὲ περὶ αὐτοῦ ὅτι πηγνύμενος ἐν τῇ γῇ νέφους καὶ χαλάζης καὶ πρηστήρων ἐστὶν ἀποτρόπαιον [98]· καὶ ἰδεῖν αὐτὸν ταῦτά φησι βασιλέως δὶς ποιήσαντος.

A Agit de fonte (24), qui humido quotannis auro ita impleatur, ut centum ex eo urcei fictiles anni spatio hauriantur. Fictiles autem esse urceos propterea oportere, quod haustum mox 45*b* aurum concrescat, ut ad illud educendum vas ipsum confringere necesse sit. Fontem ipsum quadratum esse refert, sedecim cubitorum ambitu uniusque altitudine : singulis porro urceis singula talenta auri extrahi. De ferro, quod in hujus fontis fundo reperitur, ex quo duos se habuisse aliquando gladios ipse Ctesias commemorat, unum a rege (25), alterum a Parysatide regis ipsius matre sibi donatum. Ferri autem hujus eam esse vim, ut in terram depactum nebulas, et grandines, turbinesque avertat, hoc semel se iterumque vidisse, cum rex ipse ejus rei

B periculum faceret.

Περὶ τῶν κυνῶν τῶν Ἰνδικῶν, ὅτι μέγιστοί εἰσιν, ὡς καὶ λέοντι μάχεσθαι. Περὶ τῶν ὀρῶν τῶν μεγάλων, ἐξ ὧν ἥ τε σαρδὼ ὀρύσσεται καὶ οἱ ὄνυχες καὶ αἱ ἄλλαι σφραγῖδες. Ὅτι ἀλέα πολλὴ, καὶ ὅτι ὁ ἥλιος δεκαπλασίων τὸ μέγεθος ἢ ἐν ταῖς ἄλλαις χώραις αὐτὸς ἑαυτοῦ φαίνεται, καὶ πολλοὶ ἐνταῦθα τῷ πνίγει φθείρονται. Καὶ θάλασσάν φησιν αὐτόθι οὐδὲν ἐλαττόν [99] τῆς Ἑλληνικῆς· τὸ δὲ ἄνω αὐτῆς ἕως τεσσάρων δακτύλων θερμὸν εἶναι, ὥστε μὴ ἰχθὺν ζῆν προσπελάσαντα τῷ θερμῷ, ἀλλὰ κάτωθεν διαιτᾶσθαι.

De canibus Indicis (26) tantæ magnitudinis, ut cum ipsis quoque leonibus certamen ineant. De magnis illis montibus, ex quibus cum sardo, tum onyches etiam, atque aliæ gemmæ effodiuntur. Ingentem illic sævire æstum, solemque ipsum decuplo quam in aliis regionibus majorem videri : ac multos in ea regione mortales æstu præfocatos exstingui. Mare ibi nihilominus quam Græcum flatu tumere : vero id in summo, ad quatuor usque digitorum altitudinem, fervidum esse ; adeoque pisces juxta calorem illum vivere nullo modo posse, sed in imis degere.

Ὅτι ὁ Ἰνδὸς ποταμὸς ῥέων διὰ πεδίων καὶ δι' ὀρέων ῥεῖ, ἐν οἷς καὶ ὁ λεγόμενος Ἰνδικὸς κάλαμος φύεται, πάχος μὲν ὅσον δύω [1] ἄνδρε περιωργυωμένοι περιλάβοιεν, τὸ δὲ ὕψος ὅσον μυριοφόρου [2] νεὼς ἱστός· εἰσὶ καὶ ἔτι μείζους καὶ ἐλάττους, οἵους εἰκὸς ἐν ὄρει μεγάλῳ. Εἶναι δὲ τῶν καλάμων καὶ ἄῤῥενας καὶ θηλείας. Ὁ μὲν οὖν ἄῤῥην ἐντεριώνην οὐκ ἔχει καὶ ἔστι κάρτα ἰσχυρὸς, ἡ δὲ θήλεια ἔχει. Καὶ περὶ τοῦ μαρτιχόρα τοῦ ἐν αὐτοῖς ὄντος θηρίου, ὡς τὸ πρόσωπον ἐοικὼς [3] ἀνθρώπῳ μέγεθος μέν ἐστιν ὥσπερ λέων, καὶ χρόαν ἐρυθρὸς ὡς κιννάβαρι, [14ᾶ R.] τρίστιχοι δὲ ὀδόντες· ὦτα δὲ ὥσπερ ἀνθρώπου, καὶ ὀφθαλμοὺς γλαυκοὺς ὁμοίους ἀνθρώπῳ, τὴν δὲ κέρκον ἔχει οἵανπερ σκορπίος ὁ ἠπειρώτης, ἐν ᾗ καὶ τὸ κέντρον ἔχει, μείζω ὑπάρχουσαν [4] πήχεος [5]. Ἔχει δὲ καὶ ἐκ πλαγίου τῆς κέρκου ἔνθα καὶ ἔνθα κέντρα, ἔχει δὲ καὶ ἐπ' ἄκρῳ ὥσπερ σκορπίος κέντρον. Καὶ τούτῳ μὲν, ἐὰν προσέλθῃ τις, κεντεῖ τῷ κέντρῳ, καὶ πάντως ὁ κεντηθεὶς ἀποθνήσκει· ἐὰν δέ τις πόῤῥωθεν μάχηται πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔμπροσθεν ἱστὰς τὴν οὐρὰν ὥσπερ ἀπὸ τόξου βάλλει τοῖς κέντροις, καὶ ὄπισθεν ἐπ' εὐθείας

C Indum fluvium per campestria delatum, ipsos quoque montes interlabi, in iisque locis nasci calamum (27), quem vocant Indicum, tantæ crassitudinis, quantam duo simul homines expansis ulnis complecti possint, altitudinis vero, quanta est mali ingentis onerariæ navis. Esse tamen inter hos calamos majores minoresque, quemadmodum in magno aliquo monte accidere solet. In marem item feminamque eosdem distingui, et illum quidem admodum esse validum ac firmum, sine medulla, quam tamen habeat femina. De regionis illius animali scribit martichora (28) dicto : humanum id referre vultum, leonis magnitudine, colore cinnabaris in modum rubente. Triplicem illi esse dentium ordinem, aures humanis similes, et oculos æque nostro more glaucos, caudam item cubitali majorem habere, qualem scorpius terrestris,

D in qua et aculeus, etsi alioqui illa per transversum etiam spinis aspera sit. Aculeum item in vertice gerere, ut scorpius, eoque accedentes ita pungere, ut nec mortem ullo pacto, quicunque percussus fuerit, evadere possit. Jam si quis eminus cum hoc

VARIÆ LECTIONES.

[95] προχοαὶ ϛ. [96] ἐξάγειν ϛ. [97] τὸ ἄλλο A : ἓν ϛ. [98] ἀποτρόπαιος ϛ. [99] præstat ἐλάττονα [1] δύο ϛ. [2] μυριαμφόρου Lobeck ad Phrynich p. 602. [3] ἐοικὸς ϛ. [4] ὑπάρξουσα ϛ. [5] πήχεως ϛ.

NOTÆ.

(24) Falsa hæc esse ait Philostrat. lib. III *De vita Apollonii*.

(25) Artaxerxe τῷ Mnemone.

(26) Ælianum lege, lib. IV *De animal.* cap. 19, qui sua hinc petivisse videtur.

(27) « Arundini indicæ arborea amplitudo, » inquit Plin. lib. XVI, cap. 36, quo te, lector, remitto.

(28) Et hoc esse mendacium vult Philostr. Ælian. lib. IV, *De animal.* cap. 21, postquam multis de Mantichora egit, penes Ctesiam fidem omnium esse vult. Meminit et Pausan. hujus Ctesianæ narrationis in *Bœotic.* Plin. item, lib. VIII, cap. 21, apud quos *mantichora* legitur.

Digitized by Google

animali pugnam ineat, 46a non minus ab anteriori illud parte caudam prætendendo, inde velut ab arcu emissas sagittas, aculeos suos spargere atque ferire, quam a posteriore parte rectam illam protendendo, ad jugeri autem spatium jaculari, omnesque quos attigerit certissimo interficere, uno duntaxat excepto elephante, ipsos vero aculeos pedali esse longitudine, tenuissimique funis latitudine. Addit martichora, Græcis ἀνθρωποφάγον (id est, hominivorum) significare, quod homines ut plurimum interimat, voretque, etsi aliis quoque animalibus vescatur. Unguibus etiam hoc animal, non tantum aculeis pugnare, atque hos jaculando emissos identidem renasci. Magnam item esse horum animalium copiam in India, eaque telis ab hominibus confici, quæ elephantis vecti in illud contorqueant.

A ἀποτείνων. Βάλλει δὲ ὅσον πλέθρον εἰς μῆκος, καὶ πάντα, οἷς ἂν βάλῃ [6], πάντως ἀποκτείνει, πλὴν ἐλέφαντος. Τὰ δὲ κέντρα αὐτοῦ ἐστὶ τὸ μὲν μῆκος ὅσον ποδιαῖα, τὸ δὲ πλάτος ὅσον σχοίνου λεπτότατος. Μαρτιχόρα δὲ Ἑλληνιστὶ ἀνθρωποφάγον, ὅτι πλεῖστα ἐσθίει ἀναιρῶν ἀνθρώπους· ἐσθίει δὲ καὶ τὰ ἄλλα ζῶα. Μάχεται δὲ καὶ τοῖς ὄνυξι καὶ τοῖς κέντροις· τὰ δὲ κέντρα πάλιν φησὶν, ἐπειδὰν ἐκτοξευθῇ, ἀναφύεσθαι. Ἔστι δὲ πολλὰ ἐν τῇ Ἰνδικῇ. Ἀποκτείνουσι δὲ αὐτὰ τοῖς ἐλέφασιν ἐποχούμενοι ἄνθρωποι κἀκεῖθεν βάλλοντες.

De summa Indorum justitia, itemque de moribus ac ritibus eorum. De (29) loco illo sacro, quem in tractu inhabitabili ejus regionis sub solis lunæque nomine venerantur: quo nonnisi quindecim dierum itinere a Sardus monte perveniri possit. Solem illic annis singulis per dies triginta quinque lentius urendo refrigerare. ne scilicet dum celebrant festum ac revertuntur, etiam adurantur. Nec tonitrua, nec fulgura, nec pluvias ullas in India esse, sed ventos bene frequentes ac turbines, qui etiam abripiant quidquid apprehenderint. Solem orientem in plerisque Indiæ locis, alteri diei parti frigus, alteri vehementem æstum afferre (30). Non a sole, sed a natura Indos esse nigros: esse enim inter illos viros quosdam ac mulieres, etsi pauciores, supra omnes alios candidissimos. Atque adeo ejusmodi Indas duas et Indos quinque a se visos auctor refert. In confirmationem porro ejus, quod supra de sole dixerat, triginta eum et quinque dies in India frigidiorem auram afferre, addit: ignem etiam illum, qui ex Ætna erumpit (31), medium regionis tractum, quod is justorum hominum sit, nequaquam infestare, cum tamen alia circum loca infestet. Quin et apud Zacynthum piscosos inveniri fontes, ex quibus insuper pix educatur. In Naxo quoque fontem esse, e quo vinum, et quidem suavissimum emanet [ita Phasidis fluvii aquam (32), si justum ipsa diem in vase aliquo conservetur, in suavissimum vinum commutari]. Ignem præterea esse in Lycia (33), non procul Phaselide, perpetuum, noctes atque dies sine intermissione ardentem, et eum aqua non exstingui, sed magis accendi: fimo tamen illum exstingui. [Hoc item modo assidue in Ætna atque Prusa ignem ascendere.]

B Περὶ τῶν [68 H.] Ἰνδῶν, ὅτι δικαιότατοι, καὶ περὶ τῶν ἐθῶν καὶ νομίμων αὐτῶν. Περὶ τοῦ ἱεροῦ χωρίου τοῦ ἐν τῇ ἀοικήτῳ, ὃ ἐπ' ὀνόματι τιμῶσιν ἥλιόν καὶ σελήνης· ἐν ᾧ διὰ ιε' ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους τῆς σαρδοῦς [8] τις παραγίνεται. Καὶ ὅτι λε' ἡμέραις [9] ὁ ἥλιος ψύχει ἐκεῖσε τοῦ ἐνιαυτοῦ διὰ τὴν ἑορτὴν, ἵνα [10] ἄφλεκτοι αὐτὴν τελέσωσι καὶ ὑποστρέψωσιν. Ὅτι βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ ὄμβροι οὐκ εἰσὶν ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ἄνεμοι δὲ πολλοὶ καὶ πρηστῆρες πολλοὶ [11], καὶ ἁρπάζουσιν ὅ τι ἂν λάθωσιν. Ὁ δὲ ἥλιος ἀνίσχων τὸ ἡμισυ τῆς ἡμέρας ψύχος ποιεῖ, τὸ δ' ἄλλο λίαν ἀλεεινὸν ἐν τοῖς πλείστοις τῶν τῆς Ἰνδικῆς τόπων. Ὅτι οἱ [12] Ἰνδοὶ οὐχ ὑπὸ τοῦ ἡλίου εἰσὶ μέλανες, ἀλλὰ φύσει· εἶναι γάρ φησιν ἐν αὐτοῖς καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας λευκοτάτους πάντων, εἰ [13] καὶ ἐπ' ἔλαττον· C ἰδεῖν δὲ καὶ αὐτὸν τοιαύτας Ἰνδὰς δύο γυναῖκας καὶ πέντε ἄνδρας [14]. Ὅτι πιστῶσαι τὰ περὶ τοῦ ἡλίου βουλόμενος, ὡς ἐν λε' ἡμέραις ἐν Ἰνδίᾳ ψύχει, λέγει ὅτι καὶ τὸ πῦρ ἐκ τῆς Αἴτνης ῥέον τὸν μέσον χῶρον, ἅτε δικαίων ἀνδρῶν ὄντα [15], οὐ φθείρει φθεῖρον τὰ ἄλλα· καὶ ἐν Ζακύνθῳ κρηνῖδας ἰχθυοφόρους εἶναι ἐξ ὧν ἀίρεται πίσσα, καὶ ἐν Νάξῳ κρήνην ἐξ ἧς οἶνος ἐνίοτε ῥεῖ καὶ μάλα ἡδύς· καὶ ὅτι πῦρ ἐστιν ἐγγὺς Φασήλιδος ἐν Λυκίᾳ ἀθάνατον, καὶ ὅτι ἀεὶ καίεται ἐπὶ πέτρας καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὕδατι μὲν οὐ σβέννυται, ἀλλὰ ἀναφλέγει, φορυτῷ δὲ σβέννυται.

Narrat præter ista, in media India homines reperiri nigros, qui Pygmæi appellentur (34). Eadem hos, qua Indi reliqui, lingua uti, sed valde esse parvos, ut maximi duorum cubitorum, et plerique unius

D Ὅτι ἐν [16] μέσῃ τῇ Ἰνδικῇ ἄνθρωποί εἰσι μέλανες, καλοῦνται [17] πυγμαῖοι, ὁμόγλωσσοι τοῖς ἄλλοις [18] Ἰνδοῖς· μικροὶ δέ εἰσι λίαν, οἱ μακρότατοι αὐτῶν πηχέων δύο, οἱ δὲ πλεῖστοι ἑνὸς ἡμίσεως πήχεος [19].

VARIÆ LECTIONES.

[6] πάντας οὓς ἂν βάλλῃ ς. [7] τιμῶσιν in mg. habet A. [8] τῆς σαρδοῦς τὸ ὄρος A. [9] ἡμέρας ς. [10] ἵνα] ἵνα μὴ ς. [11] πολλοὶ] ποικίλοι? [12] οἱ add. A. [13] εἰ A: ἢ ς. [14] ἄνδρας πέντε ς. [15] ὄντα] ὄντων A. [16] ἐν om A. [17] καὶ καλ. ς. [18] τοῖς ἄλλοις ὁμόγλωσσοι ς. [19] ἡμίσεος πήχεως ς.

NOTÆ.

(29) Simile quid habet Nonnosus supr. Cod. 3.

(30) Nonnosus supr. idem fere narrat.

(31) Illum forte quem εὐσεβῶν χώραν appellatum fuisse, docebit infr. Conon. narrat. 43.

(32) E Bavarico codice ista uncis inclusa inseri hic, atque alibi, non ingratum fore putavi.

(33) « Flagrat in Phaselide mons Chimæra, » inquit Plin. dum hunc Ctesiæ locum affert lib. II, cap. 106.

(34) Similia Nonnosus sup. Et de Pygmæis Plin. videndus, Solinus et Juvenalis.

Digitized by Google

Κόμην δὲ ἔχουσι μακροτάτην, μέχρις [20] ἐπὶ τὰ γόνατα καὶ ἔτι κατώτερον, καὶ πώγωνα μέγιστον πάντων ἀνθρώπων· ἐπειδὰν οὖν τὸν πώγωνα μέγαν [21] φύσωσιν, [148 R.] οὐκέτι ἀμφιέννυνται οὐδὲν ἱμάτιον, ἀλλὰ τὰς τρίχας τὰς μὲν ἐκ τῆς κεφαλῆς ὄπισθεν καθίενται πολὺ κάτω τῶν γονάτων, τὰς δὲ ἐκ τοῦ πώγωνος ἔμπροσθεν μέχρι ποδῶν ἐλκομένας, ἔπειτα περιτυκασάμενοι τὰς τρίχας περὶ ἅπαν τὸ σῶμα ζώννυνται, χρώμενοι αὐτοῖς ἀντὶ ἱματίου. Αἰδοῖον δὲ μέγα ἔχουσιν, ὥστε ψαύειν τῶν σφυρῶν αὐτῶν, καὶ παχύ. Αὐτοὶ δὲ [22] σιμοί τε καὶ αἰσχροί. Τὰ δὲ πρόβατα αὐτῶν ὡς ἄρνες, καὶ οἱ βόες καὶ αἱ βόες [23] σχεδὸν ὅσον κριοί, καὶ οἱ ἵπποι αὐτῶν καὶ ἡμίονοι [24] καὶ τὰ ἄλλα κτήνη πάντα [25] οὐδὲν μείζω κριῶν. Ἕπονται δὲ τῷ βασιλεῖ τῶν Ἰνδῶν τούτων τῶν πυγμαίων ἄνδρες τρισχίλιοι· σφόδρα γάρ εἰσι τοξόται. Δικαιότατοι δέ εἰσι καὶ νόμοισι χρῶνται ὥσπερ [26] καὶ οἱ Ἰνδοί. Λαγούς [27] τε καὶ ἀλώπεκας θηρεύουσιν, οὐ τοῖς κυσίν, ἀλλὰ κόραξι καὶ ἱκτῖσι καὶ κορώναις καὶ ἀετοῖς. Ὅτι λίμνη ἐστὶν ἐν αὐτοῖς (σταδίων ὀκτακοσίων ἡ περίμετρος), ἐν ᾗ ἀνέμου μὴ πνέοντος ἐπάνω τῆς λίμνης ἔλαιον ἐφίσταται· καὶ πλοιαρίοις πλέοντες δι' αὐτῆς ἐκ μέσης αὐτῆς σκαφίοις τοῦ ἐλαίου ἀπαρύονται καὶ χρῶνται. Χρῶνται δὲ καὶ σησαμίνῳ [28]. Ἔχει δὲ ἡ λίμνη καὶ ἰχθύας. Καὶ τῷ καρυΐνῳ δὲ χρῶνται· κρεῖσσον δὲ τὸ λιμναῖον.

Ἔστι δὲ αὐτόθι ἄργυρος πολὺς καὶ ἀργύρεα [29] μέταλλα, οὐ βαθέα· ἀλλὰ βαθύτερα εἶναί φασι [69 H.] τὰ ἐν Βάκτροις. Ἔστι δὲ καὶ χρυσὸς ἐν τῇ Ἰνδικῇ χώρᾳ, οὐκ ἐν τοῖς ποταμοῖς εὑρισκόμενος καὶ πλυνόμενος, ὥσπερ ἐν τῷ Πακτωλῷ ποταμῷ, ἀλλ' ὄρη πολλὰ καὶ μεγάλα, ἐν οἷς οἰκοῦσι γρῦπες, ὄρνεα τετράποδα, μέγεθος ὅσον λύκος, σκέλη καὶ ὄνυχες οἷάπερ λέων· τὰ ἐν τῷ ἄλλῳ σώματι πτερὰ μέλανα, ἐρυθρὰ δὲ τὰ ἐν τῷ στήθει. Δι' αὐτοὺς δὲ ὁ ἐν τοῖς ὄρεσι χρυσὸς πολὺς ὢν γίνεται δυσπόριστος.

Ὅτι τὰ πρόβατα τῶν Ἰνδῶν, καὶ αἱ αἶγες μείζους ὄνων εἰσὶ, καὶ τίκτουσι ἀνὰ τεσσάρων [30] καὶ ἓξ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Ἔχουσι δὲ οὐρὰς μεγάλας· διὸ τῶν τοκάδων ἀποτέμνουσιν, ἵνα δύνωνται ὀχεύεσθαι. Ὗς δὲ οὔτε ἥμερος οὔτε ἄγριος ἔστιν ἐν τῇ Ἰνδικῇ. Οἱ δὲ φοίνικες οἱ ἐν Ἰνδοῖς καὶ οἱ τούτων βάλανοι τριπλάσιοι τῶν ἐν Βαβυλῶνι. Καὶ ποταμόν φησιν ἐκ πέτρας ῥέοντα μέλι.

A duntaxat cubiti cum dimidio altitudinem non excedant. Comam **46**[b] alere longissimam, ad ipsa usque genua demissam, atque etiam infra, cum barba longiore, quam apud ullos hominum : quæ quidem ubi illis promissior esse cœperit, nulla deinceps veste uti; sed capillos multo infra genua a tergo demissos, barbamque præter pectus ad pedes usque defluentem, per totum corpus in orbem constipare et cingere, atque ita pilos ipsis suos vestimenti loco esse. Veretrum illis esse crassum et longum, quod ad ipsos quoque pedum malleolos pertingat. Pygmæos hosce simis esse naribus et deformes. Ipsorum item oves agnorum (55) nostrorum instar esse; boves et asinos arietum fere magnitudine, equos item mulosque et cætera jumenta omnia nihilo B esse nostris arietibus majora. Tria horum pygmæorum millia Indorum regem in suo comitatu habere, quod sagittarii sint peritissimi. Summos esse justitiæ cultores, iisdemque quibus Indi reliqui, legibus parere. Venari quoque lepores vulpesque, non canibus, sed corvis, milvis, cornicibus, aquilis adhibitis (36). Lacum apud eos esse octingentorum stadiorum ambitu (37); cui oleum [nostro simile] supernatet, quoties nullus aspirat ventus; per hunc ergo lacum parvulis navigiis vectos, ex ejus meditullio scaphiis oleum ad usum haurire. Uti quidem et ex sesamo expresso oleo, ut et e nucibus : præstantius tamen esse illud e lacu haustum. Pisces nihilominus habere hunc lacum.

Abundare quoque scribit hanc regionem argento, C neque profundas ejus esse fodinas, sed Bactrias ipsas venas altiores haberi. Quin et aurum habere Indiam : non quod in fluminibus reperiatur, laveturque, ut fit in Pactolo flumine; sed quod multi vastique montes suppeditent, in quibus quod gryphes (38) habitent (aves quadrupedes, lupi magnitudine, leoninis cruribus atque unguibus, pennis toto corpore nigris, at in pectore rubris) hinc scilicet, quod ibi tanta copia sit aurum, difficulter adeo obtineri.

Indorum oves, caprasque asinis esse nostris majores, et plurimum quaternos, imo et senos parere. Caudas vero adeo habere magnas (39) ut fetis amputandæ sint, quo marem admittere possint. Porcum (40) item neque cicurem neque silvestrem tota D India reperiri. Palmas Indicas, earumque fructus triplo esse quam apud Babulonios majores. Insuper et fluvium ibi quemdam e petra melle fluere.

VARIÆ LECTIONES.

[20] μέχρις A : μέχρι καὶ ς. [21] μέγα ς. [22] δὲ] τε ς. [23] αἱ βόες καὶ οἱ ὄνοι ς. [24] καὶ οἱ ἡμίονοι ς. [25] κτήνη πάντα A : πάντα ζῶα. [26] ὥσπερ] οἷσπερ ? [27] λαγούς ς. [28] σησάμῳ ς. [29] ἀργύρια ς. [30] τέσσαρα ς.

NOTÆ.

(35) Ælian. lib. xvi, cap. 37; *Hist. animal.* Pygmæis Indicis totum illud pumili pecoris genus attribuit.

(36) Quo autem modo hasce aves venari doceant Indi, ex Ctesia tradit Ælian. lib. iv, cap. 26, *De nat. animal.*

(37) Meminit hujus loci Antigonus, Mirabil. narrat. 165.

(38) De gryphibus hæc, et auri colligendi modo lege cap. 27, lib. iv, Æliani *De animal.*

(39) Cubitum totum latas, ut hinc expressit Ælian. lib. ii, *De animal.* cap. 3.

(40) Addit Ælian. lib. xvi, cap. 37, ex hoc Ctesiæ loco, suilli generis usum Indos detestari, et tantopere ab eo vescendo, quam ab humanis carnibus abhorrere.

Digitized by Google

47a Multa refert de Indorum justitia, et in suum regem benevolentia, deque illorum mortis contemptu. Fontem quoque apud eos esse ait, cujus aqua, simulatque hausta fuerit, casei in morem coaguletur. Hujus autem coagulati si cui ad tres obolos contriveris, atque in vulgari aqua bibendos dederis, indicare mox illum quæcunque admisit (41). Eo enim die mente alienatum insanire. Uti ergo eo regem in accusatis, quoties certo cognoscere velit, an objectorum criminum affines sint. Et si quidem ediderint crimen, imperare ut inedia mortem accersant : si vero nihil deprehendatur, liberos dimitti.

A Πολλὰ δὲ λέγει περὶ τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν, καὶ τῆς περὶ τὸν σφῶν βασιλέα εὐνοίας, καὶ τῆς τοῦ θανάτου καταφρονήσεως. Λέγει δὲ ὅτι πηγή ἐστι, καὶ ἐπειδάν τις ἀρύσῃ τὸ ὕδωρ αὐτῆς, πήγνυται ὥσπερ τυρός. Τούτου οὖν τοῦ πηκτοῦ ὅσον τρεῖς ὀβολοὺς ἐὰν τρίψας δῷς ἐν ὕδατι πιεῖν, ἐξαγγέλλει πάντα ὅσα ἔπραξε· παραφρονεῖ γὰρ καὶ μαίνεται ταύτην τὴν ἡμέραν. Χρᾶται δὲ αὐτῷ ὁ βασιλεὺς ἐφ' ὧν κατηγορουμένων τἀληθὲς εὑρεῖν ἐθελήσει· κἂν μὲν ἐξείπῃ, προστάσσεται ἀποκαρτερῆσαι, ἂν δὲ μηδὲν ἐλεγχθῇ, ἀφίεται.

Indorum neminem aut capitis, aut oculorum, aut dentium dolore vexari; neminem oris pustulas, aut penitus ullum putrescens ulcus pati.

Ὅτι, φησὶν, ὡς [31] Ἰνδῶν οὐδεὶς κεφαλαλγεῖ οὐδὲ ὀφθαλμιᾷ οὐδὲ ὀδονταλγεῖ, οὐδὲ ἑλκοῦται τὸ στόμα, οὐδὲ σηπεδόνα οὐδεμίαν ἴσχει· ἡ δὲ ζωὴ αὐτῶν ρκ' καὶ λ' καὶ ν' καὶ σ' οἱ τὰ πλεῖστα βιοῦντες.

B [De Seris ferri aut, itemque de ulterioribus Indis (42), immania prorsus illos habere corpora, ut tredecim ibi cubitos alti viri reperiantur, quorum æque vita (43) ducentesimum excedat annum (43). Visos et in Gaitæ fluminis quadam parte ferinos homines, hippopotami fere cute, quam ne tela quidem perfoderent. In illa ipsa India (ut ferunt) ad intimas marinæ infusæ partes, prælongas gestare caudas incolas (44), quales vel satyris appingi solerent.]

Serpentem apud Indos esse quemdam memorat, spithamæ longitudine, pulcherrimæ purpuræ specie, capite candidissimo, nullisque omnino dentibus : quem in æstuosissimis illis montibus, ex quibus sardo [gemma] effoditur, venatores capiant. Hunc non mordere quidem, sed quemcunque locum vomitu suo consperserit, eum necessario putredine vitiari. Eumdem per caudam suspensum duplex emittere venenum electri specie prius, et alterum nigrum; illud vivo effluere, hoc mortuo. Prius item C illud, si sesami tantum grani quantitate detur, confestim interimere; ejus qui illud sumpserit cerebro per nares effluente : alterum vero si detur, lentam conficiat.

Ἔστιν ὄφις σπιθαμιαῖος ἐν αὐτοῖς, [149 R.] τὸ δὲ εἶδος αὐτοῦ ὡς ἡ καλλίστη πορφύρα, ἡ δὲ [32] κεφαλὴ λευκοτάτη ὀδόντας δὲ οὐδ' ὅλως ἔχει. Θηρεύεται ἐκτῶν καυματωδεστάτων ὀρέων, ὅθεν ἡ σαρδὼ ὀρύσσεται. Οὗτος δάκνει μὲν οὔ, ὅτου δ' ἂν κατεμέσῃ, τοῦτο τὸ χωρίον πάντως σήπεται. Ποιεῖ δὲ φάρμακον διττὸν ἀπὸ τῆς οὐρᾶς κρεμάμενος, ἠλεκτροειδὲς καὶ μέλαν. Καὶ τὸ μὲν ζῶντος ἀπορρεῖ, τὸ δὲ μέλαν θανόντος· καὶ τὸ μὲν ὅσον σήσαμον, διδόμενον ὁ ζῶντος ἔρρευσεν, αὐτίκα φθείρει τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ πιόντος διὰ τῶν ῥινῶν ἀπορρεύσαντος, τὸ δὲ ἄλλο διδόμενον εἰς φθίσιν ἀπάγει καὶ δι' ἐνιαυτοῦ μόλις διόλλυσι.

Serpentem apud Indos esse quemdam memorat, spithamæ longitudine, pulcherrimæ purpuræ specie, capite candidissimo, nullisque omnino dentibus : quem in æstuosissimis illis montibus, ex quibus sardo [gemma] effoditur, venatores capiant. Hunc non mordere quidem, sed quemcunque locum vomitu suo consperserit, eum necessario putredine vitiari. Eumdem per caudam suspensum duplex emittere venenum electri specie prius, et alterum nigrum; illud vivo effluere, hoc mortuo. Prius item C illud, si sesami tantum grani quantitate detur, confestim interimere; ejus qui illud sumpserit cerebro per nares effluente : alterum vero si detur, lentam tabem adducere, quæ vix anni spatio hominem conficiat.

Avem (45) describit δίκαιρον appellatum (δίκαιον, id est, *justum*), Græce dixeris, perdicis ovo non majorem : hanc sua effodere excrementa, ne inveniri possint. Quod si de inventis, quantum sesami grarum est, quispiam biberit, mane somno corripi, sensusque expertem dormire, quoad occidente sole moriatur.

Καὶ ὄρνεον, φησὶν, ἐπικαλούμενον *δίκερον* [33], ὅπερ Ἑλληνιστὶ *δίκαιον* σημαίνει, τὸ μέγεθος ὅσον πέρδικος ὠόν, τοῦτο τὸν ἀπόπατον κατορύσσει, ἵνα μὴ εὑρεθῇ· εὑρισκόμενον δὲ ἂν ποθῇ αὐτοῦ ὅσον σησάμου ἔωθεν, ὕπνος ἐπιλαμβάνει, καὶ καθεύδει μηδὲν αἰσθανόμενος, καὶ δύνοντος τοῦ ἡλίου τελευτᾷ.

Esse et ibi lignum *parebum* dictum (46), oleæ magnitudine, quod in regiis duntaxat hortis reperiatur, neque florem ullum, neque fructum producens. Quindecim id tantum habere sub terra radices; sed eas ita crassas, ut tenuissima brachii crassitudinem exæquet. Hujus ergo radicis si partem aliquam vel spithamam longam sumpseris, qui-

Καὶ ξύλον ἔστι, πάρηβον καλούμενον, τὸ μέγεθος ὅσον ἐλαία· ἐν τοῖς βασιλείοις μόνοις [34] εὑρίσκεται κήποις· οὔτε ἄνθος φέρει οὔτε καρπὸν, δεκαπέντε δὲ μόνας ῥίζας ἔχει, καὶ ταύτας παχείας κατὰ γῆς. Ἔστι δὲ τὸ πάχος αὐτῆς ὅσον βραχίων, τὸ λεπτότατον. Αὕτη ἡ ῥίζα ὅσον σπιθαμὴ λαμβανομένη, οὗ ἂν προσαχθῇ, πάντα ἕλκει πρὸς ἑαυτὴν, χρυσὸν, ἄργυ-

VARIÆ LECTIONES.

[31] φησὶν ὡς A : φησὶ τῶν ς. [32] δὲ om. A. [33] δίκαιρον ς. [34] μόνον ς.

NOTÆ.

(41) An huc forte facit Antigoni Narrat. mirab. 160 Ctesiam scribere, in Æthiopia fontem aquam habere instar cinnabaris rubentem, quæ pota vecordes reddat.

(42) Addita et hæc e Bavarico Cod. quæ prætermittenda non duxi.

(43) De Seris Lucian. quoque proditum refert ad trecentesimum eos vitæ annum pertingere.

(44) Vide inf. p. seq.

(45) Plura excerpsit de hac avicula Ælian. lib. IV, cap. 41, *De animal.*

(46) Apud Apollonium, cum hujus loci mentionem facit (*Hist. mirabil.*, 17), πάρυβον hodie legitur.

Digitized by Google

ρον, χαλκὸν, λίθους, καὶ τἆλλα πάντα πλὴν ἠλέκτρου· εἰ δὲ ὅσον πήχεος [35] ἡ ῥίζα ληφθῇ, ἕλκει καὶ ἄρνας καὶ ὄρνεα· ταύτῃ γὰρ καὶ [36] τὰ πλεῖστα τῶν ὀρνέων θηρεύουσι· καὶ ἐὰν [70 H.] βούλῃ καὶ ὕδωρ πῆξαι ὅσον χόα, τῆς ῥίζης ἐμβαλὼν ὅσον ὀβολὸν πήξεις αὐτὸ, καὶ ἐὰν οἶνον, ὡσαύτως, καὶ ἕξεις τῇ χειρὶ αὐτὸ ὥσπερ κηρόν· τῇ δὲ ὑστεραίᾳ διαχεῖται. Δίδοται δὲ κοιλιακοῖς βοήθημα.

A buscunque eam rebus admoveris, omnia mox ad se rapturam, aurum, argentum, æs, lapides, cæteraque, præter solum electrum. Sin cubitum longam partem resecueris, jam agnos etiam [et boves, ac cætera animalia] ipsasque adeo aves ad se pertracturam. Nam **47** *b* hujus potissimum auxilio maximam, quas venentur, avium partem incolas capere. Quin etiam, si aquæ vel congium integrum coagulare velis, obolum unum hujus radicis in aquam conjectum, eam coacturum : idem et in vino eventurum, ut manu etiam velut certam tenere possis, postridie tamen solutum iri. Addit etiam cœliacis auxiliari.

Ἔστι δὲ καὶ ποταμὸς διαῤῥέων διὰ τῆς Ἰνδικῆς, οὐ μέγας μὲν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ δύο σταδίους τὸ εὖρος· ὄνομα δὲ τῷ ποταμῷ Ἰνδιστὶ μὲν Ὕπαρχος, Ἑλληνιστὶ δὲ *φέρων πάντα τὰ ἀγαθά*. Οὗτος τοῦ ἐνιαυτοῦ λ' ἡμέρας ἤλεκτρον καταῤῥεῖ. Φασὶ γὰρ ἐν τοῖς ὄρεσι δένδρα εἶναι ὑπερέχοντα τοῦ ὕδατος· ὕδατι γὰρ ῥεῖται τὰ ὄρη· εἶτα ὥρα ἐστὶν ὅτε δάκρυα φέρει, ὥσπερ ἀμυγδαλῆ ἢ πίτυς ἢ ἄλλο τι δένδρον, μάλιστα δὲ εἰς λ' ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ· εἶτα ἀποπίπτει τὰ δάκρυα ταῦτα εἰς τὸν ποταμὸν καὶ πήγνυται. Τῷ δενδρέῳ δὲ τούτῳ ὄνομά ἐστιν Ἰνδιστὶ σιπταχώρα [37]· Ἑλληνιστὶ σημαίνει *γλυκὺ ἡδύ*. Κἀκεῖθεν οἱ [38] Ἰνδοὶ συλλέγουσι τὸ ἤλεκτρον. Φέρειν δὲ καὶ καρπὸν τὰ δένδρα βότρυς, ὥσπερ ἄμπελος, ἔχειν [39] δὲ τὰς ῥῶγας ὥσπερ κάρυα τὰ Ποντικά.

Interlui quoque Indiam flumine non ita magno, lato videlicet duo fere stadia (47). Ὕπαρχος Indis esse fluvio nomen, quod Græce efferas, *φέρων πάντα τὰ ἀγαθά*, [id est, *afferens bona omnia*]. Triginta diebus hunc per annos singulos succinum in undis vehere : narrari enim in montibus (qui et ipsi alluantur aqua), exstare ex aqua arbores, quæ certo anni tempore, maximeque per triginta continuos dies, amygdalæ, pinus, similisque arboris in morem, lacrymis emittant, quæ in profluentem delapsæ concrescant. Vocari eam arborem Indica lingua *sipacora*, quæ vox Græce significet γλυκὺ, vel ἡδὺ, [id est, *dulce*, *suave*]. Hinc itaque succinum suum Indos colligere. Vitis item instar racemos ferre arbores pro fructu : earumque acinos ponticæ nucis magnitudine esse.

Ἐν τοῖσδε τοῖς ὄρεσι φησιν ἀνθρώπους βιοτεύειν [40] κυνὸς ἔχοντας κεφαλήν· ἐσθῆτας δὲ φοροῦσιν ἐκ τῶν ἀγρίων θηρίων, φωνὴν δὲ διαλέγονται οὐδεμίαν, ἀλλ' ὠρύονται ὥσπερ κύνες, καὶ οὕτω συνιᾶσιν αὐτῶν τὴν φωνήν. Ὀδόντας δὲ μείζους ἔχουσι κυνὸς, καὶ τοὺς ὄνυχας ὁμοίους κυνὸς [41], μακροτέρους δὲ καὶ στρογγυλωτέρους. Οἰκοῦσι δὲ ἐν τοῖς ὄρεσι μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ. Μέλανες δέ εἰσι καὶ δίκαιοι πάνυ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι Ἰνδοὶ, οἷς καὶ ἐπιμίγνυνται. Καὶ συνιᾶσι μὲν τὰ παρ' ἐκείνων λεγόμενα, αὐτοὶ δὲ οὐ δύνανται διαλέγεσθαι, ἀλλὰ τῇ ὠρυγῇ [42] καὶ ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς δακτύλοις σημαίνουσιν, ὥσπερ οἱ κωφοί [43]. Καλοῦνται δὲ ὑπὸ τῶν [125 R.] Ἰνδῶν καλύστριοι, ὅπερ ἐστὶν Ἑλληνιστὶ *κυνοκέφαλοι*. Τὸ δὲ ἔθνος ἐστὶν ἕως δώδεκα μυριάδων. Παρὰ δὲ τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ τούτου [44] ἐστὶ πεφυκὸς ἄνθος πορφυροῦν, ἐξ οὗ πορφύρα βάπτεται οὐδὲν ἧττων [45] τῆς Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ πολὺ εὐανθεστέρα.

Degere iisdem hisce in montibus homines memorat canino capite (48), qui ferarum pellibus vestiantur. Sermone hos nullo uti, canum tantum more latratum edere, atque ita mutuo sese intelligere. Dentes illis esse quam canibus majores, et caninos similiter ungues, sed longiores ac rotundiores. Montes incolere ad Indum fluvium usque, et colore esse nigro, insignesque justitiæ cultores, cæterorum Indorum more, inter quos versentur. Intelligere quoque quæ ab Indis dicantur, licet ipsi loqui minime possint, ut propterea latratu, manibus, atque digitis signa dent, quemadmodum fere surdi ac muti solent. Vocari hos ab Indis *calystrios* (49), quod Græci dicerent κυνοκεφάλους, id est *canicipites* [carnibus eosdem vesci crudis], totiusque gentis capita numerari ad centum et viginti millia. Addit ad hujus fluminis, [jam proxime descripti] fontes, florem nasci purpureum, ex quo purpura tingatur, Græca ipsa nihilo inferior, imo multo floridior.

Ὅτι αὐτόθι ἐστὶ γινόμενα θηρία τὸ μέγεθος ὅσον κάνθαρος, ἐρυθρὰ [46] δὲ ὥσπερ κιννάβαρι· πόδας δὲ ἔχει μακροὺς σφόδρα. Μαλακὸν δέ ἐστιν ὥσπερ

Ibidem et animalia (50) nasci scarabæi magnitudine, instar cinnabaris rubentia, quæ pedes habeant longissimos, et vermium instar mollia sint : nasci

VARIÆ LECTIONES.

[35] πηχεως ς, ut solet. [36] καὶ ne habeat A an aliud quid non liquet. [37] σιπαχόρα ς. [38] οἱ om. A. [39] ἔχει A. [40] φασὶν — βιωτεύειν A. [41] ὁμοίως κυνῶν ς. [42] ὀρυγῇ ς. [43] post κωφοὶ cum A omisi, quæ vulgo adduntur, καὶ ἄλαλοι. [44] τούτου τοῦ ποταμοῦ ς. [45] ἧττον A. [46] δὲ post ἐρυθρὰ add. A.

NOTÆ.

(47) Hypobarus legitur apud Plin. lib. xxxvii, cap. 2 extr. ubi et *universa ferre bona* ex hoc Ctesiæ loco restituas.

(48) Exscripsit hæc (ut Indicorum Ctesiæ aliaque pleraque) Ælian. lib. iv, cap. 46, *Hist. anim.*

(49) Pro mendacio hæc habet Philostrat. Refert ea tamen ex Ctesia. Plin. lib. vii, cap. 2.

(50) Leges hæc apud Ælianum quoque, lib. iv, cap. 46, *De animal.*

Digitized by Google

hæc in illis arboribus quæ succinum ferunt, earumque fructus ad eum modum depascere atque vitiare, quo phthires apud Græcos vites perdere ac vastare solent. 48a Indos itaque animalibus hisce contritis punicea sua saga tunicasque, et quidquid præterea velint, inficere, tinctura longe quam Persica præstantiore,

Narrat insuper hos cynocephalos in montibus habitantes nullum exercere opificium; sed de venatione vivere, ferasque quas occiderint ad solem torrere. Magnam nihilominus pecoris copiam alere, caprarumque et ovium: quarum quidem ovium lac atque oxygala pro potu illis sit. Vesci tamen etiam sipachoræ fructu; e qua [uti dictum est arbore], succinum emanat; dulcem enim illum esse. Hunc item illos fructum arefactum in corbes constipare, ad eum modum quo uvas passas Græci. Eosdem illos cynocephalos ratem quoque extemporariam construere, qua impositum hujus fructus onus, ut et purpuræ (sed purgato prius ejus flore) itemque electri, ad ducenta et sexaginta talenta, quotannis avehant: additis talentis totidem illius pigmenti, quo infectores puniceum colorem inducunt. Electri præterea mille talenta quotannis ad Indorum regem advehere. Imo et alia plura devehere ad Indos venalia, pro quibus vicissim panes, farinam et xylinas vestes accipiant. Habere quoque enses venales, quibus ipsi ad venatum utuntur, cum arcubus et jaculis; peritissimos enim esse jaculandi atque sagittandi, et præterea etiam, quod montes habitent altos atque inaccessos, bello insuperabiles. Regem ipsis pro munere quinto quoque anno præbere trecenta arcuum totidemque jaculorum millia; jam pellarum centum viginti, et gladiorum quinquaginta millia. Nullas item apud hos esse domos, sed in antris degere. In venatione jaculis potissimum feras, vel sagittis petere; easdemque persequendo, quod cursus velocitate præstent, etiam assequi. Horum uxores semel duntaxat per mensem, cum menstrua patiuntur, lavare; alias nunquam. Neque vires unquam omnino lavare, sed manus tantummodo abluere. Oleo tamen ex lacte confecto ter saltem mensibus singulis ungi, et pellibus deinde abstergi. Veste ad hæc uti, non villosa, sed e glabris maceratisque pellibus quam tenuissimis, ipsos æque atque uxores: exceptis forte ditissimis inter eos, et iis quidem paucis, qui lineos gestent amictus. Nec item lectorum novisse usum eos, qui extemporaneos sibi toros exstruant. Hunc apud eos ditissimum haberi, qui plurimum habeat pecoris, ac reliquas opes his propemodum esse similes. Caudam (51) insuper habere omnes, tam viros quam mulieres, supra clunes, caninæ similem, nisi quod major sit, et pilis densior. Quadrupedes item

A σκώληξ. Καὶ γίνεται ταῦτα ἐπὶ τῶν δένδρων τῶν τὸ ἤλεκτρον φερόντων, καὶ τὸν καρπὸν κατεσθίει αὐτῶν καὶ διαφθείρει, ὥσπερ ἐν τοῖς Ἕλλησιν οἱ φθεῖρες τὰς ἀμπέλους. Ταῦτα οὖν τὰ θηρία τρίβοντες οἱ Ἰνδοὶ βάπτουσι τὰς φοινικίδας καὶ τοὺς χιτῶνας καὶ ἄλλο ὅ τι ἂν βούλωνται. Καὶ εἰσὶ [47] βελτίω τῶν παρὰ Πέρσαις βαμμάτων.

Ὅτι οἱ κυνοκέφαλοι οἰκοῦντες ἐν τοῖς ὄρεσιν οὐκ ἐργάζονται, ἀπὸ θήρας δὲ ζῶσιν· ὅταν δὲ ἀποκτείνωσιν αὐτὰ, ὀπτῶσι πρὸς τὸν ἥλιον. Τρέφουσι δὲ καὶ πρόβατα πολλὰ καὶ αἶγας καὶ ὄνους [48], πίνουσι δὲ γάλα καὶ ὀξύγαλα τῶν προβάτων. Ἐσθίουσι δὲ καὶ τὸν καρπὸν τοῦ σιπταχόρου, ἀφ' οὗ τὸν ἤλεκτρον (γλυκὺς γάρ ἐστι)· καὶ ξηραίνοντες αὐτοὺς σπυρίδας συρράπτουσιν, ὥσπερ ἐν τοῖς Ἕλλησι τὴν ἀσταφίδα [49]. Οἱ δὲ κυνοκέφαλοι σχεδίαν ποιησάμενοι καὶ ἐπιθέντες ἀπάγουσι [50] φόρτον τούτου καὶ τῆς πορφύρας, τὸ ἄνθος καθαρὸν ποιήσαντες, [καὶ τοῦ ἠλέκτρου [51]] ξ' καὶ ο' [91 H.] τάλαντα τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ ὅτῳ [52] τὸ φοινίκιον βάπτεται, τοῦ φαρμάκου ἕτερα τοσαῦτα. Καὶ ἠλέκτρου χίλια τάλαντα ἀπάγουσι κατ' ἐνιαυτὸν τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ. Καὶ ἕτερα δὲ κατάγοντες πωλοῦσι τοῖς Ἰνδοῖς πρὸς ἄρτους καὶ ἅλφιτα καὶ ξύλινα ἱμάτια. Πωλοῦσι δὲ καὶ ξίφη, οἷς χρῶνται πρὸς τὴν τῶν θηρίων ἄγραν, καὶ τόξα καὶ ἀκόντια· πάνυ γὰρ καὶ δεινοί εἰσιν ἀκοντίζειν καὶ τοξεύειν. Ἀπολέμητοι δ' εἰσὶ διὰ τὸ οἰκεῖν αὐτοὺς ὄρεα ἄβατα καὶ ὑψηλά. Δίδωσι δὲ αὐτοῖς διὰ πέμπτου ἔτους δῶρα ὁ βασιλεὺς, λ' μὲν μυριάδας τόξων, καὶ ἀκοντίων τοσαύτας, πελτῶν δὲ ιβ', καὶ ξίφη δὲ πεντακισμύρια. Τούτοις τοῖς κυνοκεφάλοις οὐκ εἰσὶν οἰκίαι, ἀλλ' ἐν σπηλαίοις διατῶνται. Θηρεύουσι δὲ τὰ θηρία τοξεύοντες καὶ ἀκοντίζοντες, καὶ διώκοντες καταλαμβάνουσι· ταχὺ γὰρ τρέχουσι. Λούονται δὲ αἱ γυναῖκες αὐτῶν ἅπαξ τοῦ μηνὸς, ὅταν τὰ καταμήνια αὐταῖς [53] ἔλθῃ, ἄλλοτε δ' οὔ· οἱ δὲ ἄνδρες οὐ λούονται μὲν, τὰς δὲ χεῖρας ἀπονίζονται. Ἐλαίῳ δὲ χρίονται [54] τρὶς τοῦ μηνὸς, τῷ ἀπὸ τοῦ γάλακτος γινομένῳ, καὶ ἐκτρίβονται δέρμασι. Τὴν δὲ ἐσθῆτα ἔχουσιν οὐ δασεῖαν, ἀλλὰ ψιλῶν τῶν μασθλημάτων, ὡς λεπτοτάτων, καὶ αὐτοὶ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν. Οἱ δὲ πλουσιώτατοι αὐτῶν λινᾶ φοροῦσιν· οὗτοι δ' εἰσὶν ὀλίγοι. Κλίναι δὲ αὐτοῖς οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ στιβάδας ποιοῦνται. Οὗτος δ' αὐτῶν πλουσιώτατος νομίζεται εἶναι, ᾧ ἂν πλεῖστα πρόβατα ᾖ· ἡ δὲ ἄλλη οὐσία παραπλησία. Οὐρὰν δὲ ἔχουσι πάντες, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὑπὲρ τῶν ἰσχίων, οἷανπερ κύων, μείζονα δὲ καὶ δασυτέραν. Καὶ μίσγονται ταῖς γυναιξὶ τετραποδιστὶ, ὥσπερ οἱ κύνες· [153 R.] ἄλλως δὲ μιγῆναι αὐτοῖς ἐστιν αἰσχρόν. Δίκαιοι δέ εἰσι, καὶ μακροβιώτατοι πάντων ἀνθρώπων· ζῶσι γὰρ ἔτη ρ' καὶ ο', ἔνιοι δὲ αὐτῶν καὶ σ'.

VARIÆ LECTIONES.

[47] καὶ εἰσὶ A : εἰσὶ δὲ καὶ ς. [48] ὄνους A : ὄϊς ς. [49] σταφίδα ς. [50] ἐπάγουσι A. [51] ἠλέκτρου om. pr. A. [52] ὅτῳ] οὕτω ς. [53] αὐτῆς ι. [54] χρῶνται ς.

NOTÆ.

(51) Caudatorum hominum meminit quoque Plin. lib. VII, cap. 2 in fine.

Digitized by Google

hos, canum more, cum 48b mulieribus congredi, aliumque congrediendi modum omnem pro turpi habere. Justissimos eosdem esse, vitæque reliquos inter homines longissimæ. Vivere namque ad centesimum usque et septuagesimum, nonnullosque ad ducentesimum quoque annum.

Ὑπὲρ δὲ τούτων [55] ἑτέρους φασὶ βιοτεύειν, [56] ἄνω A τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ. Οὗτοι [57] δὲ οἱ [58] ἄνθρωποι μέλανες μέν εἰσιν ὥσπερ οἱ ἄλλοι Ἰνδοί, ἐργάζονται δὲ οὐδέν, οὐδὲ ἐσθίουσι σῖτον, οὐδὲ πίνουσιν ὕδωρ, πρόβατα δὲ πολλὰ τρέφουσι, καὶ βοῦς καὶ αἶγας καὶ ὄϊς· πίνουσι δὲ τὸ γάλα, ἄλλο δὲ οὐδέν. Ὅταν δὲ γένηταί τινι αὐτῶν παιδίον, οὐ τέτρηται τὴν πυγὴν οὐδὲ ἀποπατεῖ, ἀλλὰ τὰ μὲν ἰσχία ἔχει, τὸ δὲ ῥῆμα συμπέφυκε. Διὸ ἀποπατοῦσι μὲν οὖ, οὐρεῖν δὲ ὥσπερ τυρὸν αὐτούς φασιν οὐ πάνυ παχὺν ἀλλὰ θολερόν. Ἐπὰν δὲ πρωῒ πίωσι τοῦ γάλακτος, καὶ εἰς μέσον ἡμέρας αὖθις πιόντες, ῥίζαν φασὶ παρ' αὐτοῖς εἶναι γλυκεῖαν, ἥτις οὐκ ἐᾷ τὸ γάλα πήγνυσθαι ἐν τῇ κοιλίᾳ· ταύτην οὖν τρώγοντες εἰς ἑσπέραν ἕμετον ποιοῦνται, καὶ ἐξεμοῦσιν ἅπαντα εὐκόλως.

Hos ultra scribit habitare alios supra fluvii illius fontes, reliquorum Indorum instar nigros, qui neque ipsi quidquam operentur. Quin nec cibo eos vesci ullo, aut aquam bibere; pecoris tantum magnam alere copiam, boum, caprarum, ovium; horum lac bibere, ac nihil præterea. Infantes præterea, qui apud hos nascantur, non habere perforatam corporis sui sedem, neque per eam excrementa ejicere; nam etsi clunes habeant, anus tamen ipse coaluit. Itaque nihil ipsos quidem per annum excernere; sed caseosum quid, illudque non conspissatum, at feculentum tantummodo, per urinæ meatum ejicere. Quod si lacte mane poto, etiam in meridie adbiberint, dulcem apud eos inveniri radicem quamdam, quæ lac illud in eorum ventre B coagulari non sinat. Hujus ergo esu vomitum sibi vesperi provocare, per quem omnia facile ejiciant.

Ὅτι εἰσὶν ὄνοι ἄγριοι ἐν τοῖς Ἰνδοῖς, ἴσοι ἵπποις καὶ μείζους· λευκοὶ δέ εἰσι τὸ σῶμα, τὴν κεφαλὴν πορφυροῖ, καὶ ὀφθαλμοὺς ἔχουσι [59] κυανέους. Κέρας δὲ ἔχει ἐν τῷ μετώπῳ, ἐνὸς πήχεος τὸ μέγεθος. Καὶ ἔστι τὸ μὲν κάτω τοῦ κέρατος, ὅσον ἐπὶ δύο παλαιστὰς πρὸς τὸ μέτωπον, πάνυ λευκόν· τὸ δὲ ἐπάνω ὀξύ ἐστι τοῦ κέρατος. Τοῦτο δὲ φοινικοῦν ἐστιν, ἐρυθρὸν πάνυ· τὸ δὲ ἄλλο τὸ ἐν τῷ μέσῳ μέλαν. Ἐκ τούτων οἱ πιόντες [60] (κατασκευάζουσι [92 H.] γὰρ ἐκπώματα) σπασμῷ, φασὶν, οὐ λαμβάνονται οὔτε τῇ ἱερᾷ νόσῳ, ἀλλ' οὐδὲ φαρμάκοις ἁλίσκονται, οὔτ' ἂν προπίωσιν οὔτ' ἂν τῷ φαρμάκῳ [61] ἐπιπίωσιν ἢ οἶνον ἢ ὕδωρ ἢ ἄλλο τι ἐκ τῶν ἐκπωμάτων. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ὄνοι καὶ ἥμεροι καὶ ἄγριοι καὶ τἆλλα μώνυχα θηρία πάντα ἀστραγάλους οὐκ ἔχουσιν [62] οὐδὲ χολὴν ἐπὶ τοῦ ἥπατος· οὗτοι [63] δὲ καὶ ἀστράγαλον καὶ χολὴν ἐπὶ τοῦ ἥπατος ἔχουσι, τὸν δὲ ἀστράγαλον κάλλιστον ὧν ἐγὼ εἶδόν ἐστιν οἷόν περ βοὸς καὶ τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος· βαρὺς δ' ὡς μόλιβδος, τὴν δὲ χρόαν ὥσπερ κιννάβαρι, καὶ διὰ βάθους. Ταχύτατον δέ ἐστι τὸ ζῶον τοῦτο καὶ ἀλκιμώτατον· οὐδὲν δὲ οὔτε ἵππος οὔτε ἄλλο τι διωκόμενον καταλαμβάνει. Ἄρχεται δὲ τρέχον βραδύτερον· ὅσον δ' ἂν πλέον [64] χρόνον τρέχῃ, ἐντείνεται δαιμονίως καὶ μᾶλλον καὶ θᾶσσον τρέχει. Ἄλλως μὲν οὖν [65] ἀθήρατόν ἐστι τὸ ζῶον τοῦτο· ὅταν δὲ τὰ τέκνα μικρὰ ὄντα περιάγωσιν ἐπὶ τὴν βοτάνην καὶ ὑπὸ ἱππείας πολλῆς περιληφθῶσιν, οὐ βούλονται φεύγειν καταλιπόντες τοὺς πώλους, ἀλλὰ μάχονται καὶ κέρατι [66] καὶ λακτίσμασι καὶ δήγμασι, καὶ πολλοὺς καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας ἀπολλύουσιν, ἁλίσκονται δὲ καὶ αὐτοὶ τοξευόμενοι καὶ ἀκοντιζόμενοι· ζῶντα γὰρ οὐκ ἂν λάβοις. Τὰ δὲ κρέα διὰ τὴν πι-

Asinos (62), scribit, habet India silvestres, equis ipsis pares, et quandoque majores: qui totum albi corpus, caput solum habent purpureum, oculosque cæruleos. Cornu illis cubitale media procedit fronte [cujus scobs in potu datur, tueturque a mortiferis venenis.] Ejus inferior frontique proxima pars, ad duorum palmorum spatium egregie candida, suprema in acumen desinens, cum summo rubore punicea est; quæ vero inter has media intercedit, nigra. Jam qui ex his bibunt (nam et in pocula tornantur ea cornua) ii neque spasmo, ut ferunt, corripiuntur, nec morbo sacro. Imo nec veneno possunt lædi ullo, qui modo ante vel post illud haustum, vinum, aquam, aut aliud quidpiam ex hisce poculis bibant. Ac cum cæteri quidem sive mansueti, sive silvestres asini, aliaque quibus solida ungula est, animalia omnia, neque talos habeant, neque in jecore fel, hæc tamen utraque in his invenire est, et talum certe omnium, quos equidem viderim, pulcherrimum, bovis talo et specie, et magnitudine similem, sed instar plumbi gravem, et minii colore ad intima usque rubentem. Velocissimum quoque est hoc animal ac robustissimum: ut nec equus, nec aliud ullum assequi hoc persequendo possit. Et remissius quidem initio currere solet: sed miro quodam modo, quo diutius currit, eo incitatur magis, ut plus atque velocius currat. Quod igitur alias nunquam per venationem capi posset, ubi suos pullos adhuc parvulos 49a ad pascua circumducere cœpit, multo cingitur equitatu: ac dum relictis pullis fuga sibi consulere non vult, sed cornu, calcibus, morsibus ita certat, ut multos cum equos,

VARIÆ LECTIONES.

[55] τούτους ς. [56] βιωτεύειν A. [57] οὗτοι A: αὐτοὶ ς. [58] οἱ] καὶ οἱ ς. [59] καὶ et ἔχουσι om. A. [60] πίνοντες ς. [61] τοῦ φαρμάκου A. [62] οὐκ ἔχουσιν add. rc. A. [63] οὗτοι] ἔχουσιν αὐτοὶ ς. [64] πλείονα Stephanus. [65] οὖν om. A. [66] κέρασι ς.

NOTÆ.

(52) Totam hanc narrationem, mutatis duntaxat aliquot vocabulis, retulit Ælian. In cap. 52, lib. IV, *De animal.*

Digitized by Google

tum viros interimat, sagittis tandem ac jaculis confossum (cum vivum nequeat) capitur. Carnes ob amaritiem edi non possunt. Neque vero ob aliud quidpiam, quam propter solum cornu et talos hoc animal venantur.

A κρότητα ἄβρωτά ἐστι. Θηρεύεται δὲ τῶν κεράτων καὶ τῶν ἀστραγάλων ἕνεκεν.

Indorum in flumine vermis nascitur (55), ait, specie quidem illi non absimilis, qui innasci ficui arbori solet : sed cubitos septem longus (etsi alius alio major, minorque) et ita crassus, ut eum decem annorum puer utroque vix brachio amplecti queat : duos tantummodo habet dentes, supra unum, alterum infra ; his quidquid prehenderit, devorat. Interdiu in cœno fluminis commorans, noctu tantum egreditur. Quod si tum forte in bovem aut camelum inciderit, morsu correptum in flumen trahit, totumque præter solum ventrem, vorat. Capitur grandi hamo cujus ferreis catenis hædum sive agnum alligaverint. Captum (54) per dies triginta suspensum tenent, suppositis vasis, distillatque interea temporis ex eo liquoris tantum, quantum decem cotylæ Attiçæ capiant. Post diem tricesimum vermem ipsum abjiciunt, oleumque probe ac tuto reconditum ad solum Indorum regem afferunt; nam aliorum nemini aliquid hujus olei apud se habere licet. Cuicunque autem rei hocce oleum fuerit superfusum, eam accendit; adeoque ligna ipsa atque animalia comburit : neque aliter exstingui potest, quam multi crassique luti injectu.

Ὅτι ἐν τῷ ποταμῷ τῶν Ἰνδῶν [67] σκώληξ γίνεται τὸ μὲν εἶδος, οἷόνπερ ἐν ταῖς συκαῖς εἴωθε γίνεσθαι, τὸ δὲ μῆκος πήχεις [68] ἑπτά, καὶ μείζους δὲ καὶ ἐλάττους· τὸ δὲ πάχος δεκαετέα παῖδα μόλις φασὶ ταῖς χερσὶ περιλαβεῖν. Ἔχουσι δὲ ὀδόντας δύο, ἕνα ἄνω καὶ ἕνα κάτω· [156 R.] καὶ ὅ τι ἂν λάβωσι τοῖς ὀδοῦσι, κατεσθίουσι. Καὶ τὴν μὲν ἡμέραν ἐν τῇ ἰλύϊ τοῦ ποταμοῦ διαιτῶνται, τῇ δὲ νυκτὶ ἐξέρχονται, καὶ ἐάν τινι ἐντύχῃ [69] ἐν τῇ γῇ βοῒ ἢ καμήλῳ καὶ δάκῃ, συλλαβὼν ἕλκει εἰς τὸν ποταμὸν, καὶ πάντα κατεσθίει πλὴν τῆς κοιλίας. Ἀγρεύεται δὲ ἀγκίστρῳ μεγάλῳ, ἔριφον ἢ ἄρνα ἐνδησάντων [70] καὶ ἁλύσεσι B σιδηραῖς ἐναρμοσάντων. Ἀγρεύσαντες δὲ τριάκοντα ἡμέρας κρεμῶσιν αὐτὸν [71] καὶ ἀγγεῖα ὑποτιθέασι, καὶ ῥεῖ ἐξ αὐτοῦ ὅσον δέκα κοτύλας Ἀττικὰς τὸ πλῆθος. Ὅταν δὲ παρέλθωσιν αἱ τριάκοντα ἡμέραι, ἀπορρίπτουσι τὸν σκώληκα, καὶ τὸ ἔλαιον ἀσφαλισάμενοι ἄγουσι τῷ βασιλεῖ μόνῳ τῶν Ἰνδῶν· ἄλλῳ δὲ οὐκ ἔξεστιν ἐξ αὐτοῦ ἔχειν. Τοῦτο τὸ ἔλαιον, ἐφ' ὅ [72] ἂν ἐπιχυθῇ, ἀνάπτει, καὶ καταφλέγει ξύλα καὶ ζῶα, καὶ ἄλλως οὐ σβέννυται εἰ μὴ πηλῷ πολλῷ τε καὶ παχεῖ.

Sunt apud Indos arbores cedro aut cupresso proceritate pares, palmæ foliis ; paulo tamen latioribus et absque sinu sive axilla. Florem habent lauri masculæ similem, sed fructum nullum ferunt. Nomen illis Indice Carpion, Græce μυροφόρα. Distillant C ea hac non admodum frequenti arbore, olei cujusdam gutlæ, quas lana de trunco abstersas in lapideos deinde alabastros exprimunt. Modice illud rubrum est, et crassiusculum suavissimi prorsus odoris, quem etiam ad quintum usque stadium diffundi aiunt. Soli autem regi, ejusque propinquis id habere conceditur. Ex eo cum Indorum rex ad Persarum regem aliquid misisset, vidisse 49*b* se narrat Ctesias, talemque odorem percepisse, qualis neque verbis exprimi, neque cum alio ullo conferri posset.

Ὅτι ἔστι δένδρα ἐν Ἰνδοῖς ὑψηλὰ ὥσπερ κέδρος ἢ κυπάριττος [73], τὰ δὲ φύλλα ὥσπερ φοίνιξ, ὀλίγον πλατύτερα· καὶ μασχαλίδας οὐκ ἔχει. Ἀνθεῖ δὲ ὥσπερ ἡ ἄρσην δάφνη, καρπὸν δ' οὐκ ἔχει. Ὀνομάζεται δὲ Ἰνδιστὶ μὲν κάρπιον, Ἑλληνιστὶ δὲ μυροφόρα. Ἔστι δὲ σπάνια. Ῥέουσι δὲ ἐξ αὐτοῦ ἐλαίου σταγόνες, οὓς [74] ἐρίῳ ἀναψῶντες ἀπὸ τοῦ δένδρου ἀποπιέζουσιν εἰς ἀλαβάστρους λιθίνους. Ἔστι δὲ τὸ μὲν χρῶμα ἀτρέμας ὑπέρυθρον καὶ ὑπόπαχυ, ὄζει δὲ πάντων [93 H.] ἡδιστον· ὄζειν δέ φασιν αὐτὸ καὶ ἐπὶ πέντε σταδίους. Μόνῳ δὲ βασιλεῖ κτητόν ἐστι τοῦτο καὶ τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ. Καὶ ἐπεμψεν [75] ὁ Ἰνδῶν τῷ Περσῶν βασιλεῖ, καί φησιν [76] ἰδεῖν αὐτὸ Κτησίας, καὶ ὀσφρανθῆναι ὀσμῆς οἵας οὔτε εἰπεῖν ἦν οὔτε εἰκάσαι.

Caseum item ac vinum omnium suavissimum habere hos narrat, idque se gustando expertum didicisse.

Ὅτι τὸν τυρὸν καὶ τὸν οἶνον πάντων φησὶ γλυκύτατον, ὡς αὐτὸς, φησὶ, φαγὼν διὰ πείρας ἔμαθεν.

Fons, ait, in Indiis est quadrata forma, quinque circiter ulnarum ambitu. Hujus aqua ita intra saxum continetur, ut a labro ad ipsam trium cubitorum spatium intercedat, aqua vero ipsa trium similiter ulnarum altitudinem teneat. Lavant in ea (cum D

Ὅτι κρήνην [77] ἐν Ἰνδοῖς φησιν, ὅσον πέντε ὀργυιῶν ἡ περίμετρος, τετράγωνος [78] δέ. Ἔστι δὲ τὸ ὕδωρ ἐν πέτρᾳ· βάθος δὲ εἶναι μέχρι τοῦ ὕδατος τριῶν πηχῶν, τὸ δὲ καθ' ὕδατος τριῶν ὀργυιῶν. Λούονται δὲ ἐν αὐτῷ οἱ ἐπισημότατοι τῶν Ἰνδῶν, καὶ ἄνδρες

VARIÆ LECTIONES.

[67] malim τῷ Ἰνδῷ. [68] πήχεων ς. [69] ἐάν τινι ἐντύχῃ A : τούτων ὅς ἂν ἐντύχῃ τινὶ ς. [70] ἐνδησάντων τῷ ἀγκίστρῳ καὶ ς. [71] αὐτὸ A. [72] δ] ᾧ A. [73] κυπάρισσος ς. [74] οὓς] nonne ἃς ? ἀνάψαντες ς. [75] καὶ ἔπεμψεν A : ἔπεμψε δὲ ἐξ αὐτοῦ ς. [76] φασὶν ς. [77] κρήνη ς. [78] τετράγωνος om. ς.

NOTÆ.

(53) Hæc ipsa, atque alia de hoc verme plura, excerpsit ex Ctesia Ælian. lib. v, cap. 3, *De animal.*
(54) Idem de eo et Philostratus refert.

Digitized by Google

καὶ παῖδες καὶ γυναῖκες· κολυμβῶσι δὲ ἐπὶ πόδας ῥίπτοντες ἑαυτούς. Ὅταν δὲ εἰσπηδῶσιν, ἐκβάλλει αὐτοὺς τὸ ὕδωρ ἄνω. Οὐκ ἀνθρώπους δὲ μόνον ἀναῤῥίπτει, ἀλλὰ καὶ ἄλλο ὅ τι ἂν ᾖ ζῶον ἐκρίπτει εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ ζῶν καὶ τεθνηκὸς, καὶ ἁπλῶς πάντα τὰ ἐμβαλλόμενα πλὴν σιδήρου καὶ ἀργύρου [79] καὶ χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ· ταῦτα δὲ δέχεται κάτω. Ἔστι δὲ τὸ ὕδωρ πάνυ ψυχρὸν καὶ ἡδὺ πιεῖν· ψόφον δὲ παρέχει μέγαν, ὥσπερ ζέον ἐκ λέβητος. Καθαίρει δὲ τὸ ὕδωρ τοῦτο ἀλφοὺς καὶ ψωριῶντας. Καλεῖται δὲ Ἰνδιστὶ *Βαλλάδη*. Ἑλληνιστὶ δὲ ὠφελίμη.

purgandi corporis causa, tum ut morborum omne genus abarceant) Indorum spectatissimi quique, cum uxoribus ac liberis : et natant in pedes sese conjicientes. Nam quando insiliunt, ejaculatur eos aqua sursum. Neque homines ita solummodo in sublime jacit, sed quodvis etiam animal, vivum illud sit sive mortuum, in siccam ejicit terram : imo et quæcunque in eam injiciuntur (55) ; si ferrum, aurum, æs, atque argentum (quæ sola in fundum demittit) excipias. Aqua ipsa perfrigida est, et potu suavis ; quæ et strepitum edit magnum, qualis in lebete bullientis. Sanat hæc vitiligine et scabie laborantes : vocaturque lingua Indica *Ballade*, Græca ὠφελίμη, id est, *utilis*.

Εἰσὶν [80] ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς Ἰνδικοῖς, ὅπου ὁ κάλαμος αὐτῶν φύεται, ἄνθρωποι τὸ πλῆθος αὐτῶν ἄχρι καὶ τριῶν μυριάδων. Τούτων αἱ γυναῖκες ἅπαξ τίκτουσιν ἐν τῷ βίῳ, καὶ τὰ τικτόμενα ὀδόντας ἔχει καὶ τὰ ἄνω καὶ τὰ [81] κάτω πάνυ καλούς· καὶ τὰς τρίχας [82] τάς τε ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ ταῖς ὀφρύσι πολιὰς [83] ἔχει πάντα ἐκ γενετῆς, καὶ τὰ θήλεα [84], καὶ τὰ ἄῤῥενα. Μέχρι μὲν οὖν λ' ἐτῶν λευκὰς ἔχει ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων τὰς τρίχας καθ' [85] ὅλου τοῦ σώματος, ἄρχονται δὲ ἐκεῖθεν μελαίνεσθαι· ἑξήκοντα δὲ ἐτῶν γενομένους [86] ἔστιν ἰδεῖν αὐτοὺς πάσας ἔχοντας μελαίνας [87], [157 R.] ἔχουσι δὲ οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἀνὰ ὀκτὼ δακτύλους ἐφ' ἑκατέρᾳ [88] χειρὶ, ὡσαύτως ἀνὰ ὀκτὼ καὶ τοῖ; ποσὶ, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες ὡσαύτως. Εἰσὶ δὲ σφόδρα πολεμισταὶ, καὶ βασιλεῖ τῶν Ἰνδῶν ἕπονται τοξόται τούτων πεντακισχίλιοι καὶ ἑξακοντισταί. Τὰ δὲ ὦτά φησι τηλικαῦτα ἔχειν, ὥστε τοὺς βραχίονας αὐτῶν ὑπ' αὐτῶν καλύπτεσθαι μέχρι τῶν ἀγκώνων, καὶ ὄπισθεν τὸν νῶτον ὑπ' αὐτὰ [89] συγκαλύπτειν· τὸ δὲ οὖς τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου θιγγάνει.

Versatur in illis Indiæ montibus (56), in quibus calamus Indicus nascitur, genus hominum quoddam ad triginta millia, quorum feminæ semel duntaxat in vita pariunt fetum, pulcherrime infra supraque dentatum, omnibusque tam feminis quam masculis jam inde a nativitate, et capitis et superciliorum pili canent. Usque ad tricesimum ergo ætatis, annum, albos habet eorum quilibet totius corporis pilos, qui deinceps nigrescere incipiunt, dum sexagesimo demum anno omnes omnino nigri facti conspiciantur. Octonos habent isti, viri æque ut mulieres, in utraque manu digitos, ac totidem in singulis quoque pedibus. Sunt etiam strenui admodum milites, ut Indorum ex his regem sequantur quinque sagittariorum jaculatorumque millia. Aures vero illis tantæ ait esse magnitudinis, ut ad cubitum usque dependentes brachia obtegant, et a tergo invicem tangentes totos operiant humeros.

Est autem in Æthiopia stupendi prorsus roboris animal quoddam *crocottas* (57) appellatum, vulgo *cynolycus*. Ferunt id humanam imitatum vocem, ex nomine noctu homines evocare, et accedentes devorare, habere idem leonis magnanimitatem, equi velocitatem, et tauri robur, ac ferro quidem expugnari. In Euboea quoque Chalcidica felle carere illius loci oves, carnesque harum admodum esse amaras, ut ne canes quidem iis vesci queant. Aiunt et ultra Maurusias fauces æstate complui regionem, hieme torreri. In Cyoniorum præterea regione fontem esse quemdam, qui pro aqua oleum scaturiat, quo etiam incolæ ad cibos omnis generis utantur. In regione adhæc, cui Metatridæ nomen, non ita prope mare, esse fontem, qui media nocte vehementissime exundans, magnam ejiciat piscium copiam in terram, ut nec colligendis iis incolæ sufficientes, maximam partem in sicco fetere sinant.

Ταῦτα γράφων καὶ μυθολογῶν Κτησίας λέγει τὰληθέστατα γράφειν, ἐπάγων ὡς τὰ μὲν αὐτὸς ἰδὼν γράφειν, τὰ δὲ παρ' αὐτῶν μαθὼν τῶν ἰδόντων [90], πολλὰ δὲ τούτων καὶ ἄλλα θαυμασιώτερα παραλιπεῖν διὰ τὸ μὴ δόξαι τοῖς μὴ τεθεαμένοις [91] ἄπιστα συγγράφειν. Ἐν οἷς καὶ ταῦτα [92].

Hæc dum scribit Ctesias atque fabulatur, vult tamen verissima scripsisse videri, additque, vel ipsummet suis spectasse oculis (58), quæ scribit **50***a*, vel ab oculatis certe testibus accepisse : imo et his longe magis admiranda prætermisisse, ne cui forte, qui hæc nunquam viderit, indigna fide scripsisse videatur. Hic igitur illa desinunt.

VARIÆ LECTIONES.

[79] καὶ ἀργύρου post. χαλκοῦ ponit. ς. [80] ἔστιν A [81] τὰ add. A. [82] καὶ τρίχας ἔν τε τῇ ς. [83] πολιὰς A : πεπολιωμένος ς. [84] θήλεια ς. [85] καθ'] καὶ A : δι' ς. [86] γινομένους ς. [87] post μελαίνας cum A omisi τρίχας. [88] ἑκάστῃ ς. [89] ὑπ' αὐτὰ A : ἅπαντα ς. [90] ἰδόντων A : εἰδότων ς. [91] τεθεαμένοις A : ταῦτα θεασαμένοις ς. [92] ἐν οἷς καὶ ταῦτα om. C. addit mg. rc. A : ἐθέλω μὲν ψεύδεσθαι λένειν καὶ αὐ-

NOTÆ.

(55) Antigonus Hist. mirab. 165, hanc narrationem attingit additque ἂν τι ἐμπέσῃ πλάγιον, ὀρθὸν, ἐνβαλεῖν. Vitiose autem ibi legi, τὰ εἰς αὐτὴν ἀφιεμένα καταδίχεσθαι, omissa negatione pro μὴ κατα δέχεσθαι ; ex hoc, puto, Ctesiæ loco intelliges.

(56) Vide supra in pr. h. cod. Plin. lib. VII, c. 2.

(57) Assutum hoc e cod. Bavarico, si forte huc pertineat.

(58) Hujus etiam Diodorus Sicul. meminit lib. III *Bibl.* cap. 3, legendum Æliani cap. 22, lib. VII *De natura animal.*

Digitized by Google

LXXIII.

Heliodori Æthiopicon libri x.

Legimus Heliodori *Æthiopica*. Opus est dramaticum, ea phrasi, quæ argumentum conscriptum deceat; multa etenim est in eo sine affectatione simplicitas atque jucunditas. Affectibus præterea rerum partim præsentium, partim speratarum, aut insperatarum, temperata narratio est, salute sæpenumero præter opinionem in mediis calamitatibus allata. Verba quoque adhibentur significantia, et pura, quæ si interdum, ut par est, in figuram deflectantur, perspicua tamen sunt, evidenterque propositam rem exhibent. Periodi etiam, pro subjecta re, aptæ, quippe aliquanto breviores contractioresque. Compositio denique, ut cætera omnia, narrationi ipsi accommodata, qua viri quidem feminæque refertur amor, sed qui castitatis præferat desiderium, custodiamque accuratam.

Dramatis hujus argumentum auctori præbuere Theagenes et Chariclea, caste inter se ac pudice amantes, cum ultro citroque jactati errarunt, et capti etiam identidem, fidem tamen conjugalem constanter servarunt. Ergo nomina horum adducuntur, et summatim quidquid passi sunt egeruntve. Atheniensium festus dies, quo, Chariclea sacerdote, Theagenes cursu certat. Ab oculis tunc natus invicem amor ortusque ex eo morbus in Chariclea, quæ rapta, non invita, e domo Chariclis, qui parens habebatur. Raptor vero, opera Calasiridis, Theagenes. Abnavigatio atque appulsio in Zacynthum. Navarchus Cariclem amore capitur, et ficta promissio facta a Chalasiride conjugii. In littore Chariclea hospitio accepta, et indicium factum a piscatore, qui receperat, Trachinum quemdam, latronum præfectum, virginis raptum meditari. Hinc Calasiridis fuga et Chariclem: quos Trachinus insectatus, navem capit, captusque amore est, et Chariclea nuptias velle fingit. Expostulatio Theagenis ut fratris, Calasiridis vero ut parentis, qui et voti compotes redditi. Maris hinc tempestate suborta[1], et naufragium vitant **50***b*, et ad quamdam Ægypti oram navem appellunt. Chariclem nuptiarum a Trachino facta mentio, et Calasiridis ficti parentis promissa atque deceptio, nuptiali epulo instituto. Peloris amor, incitante Calasiride, et contentio Trachini et Peloris super Chariclea. Strages hinc tandem nata, mutuaque latronum internecio, quam ipsa quoque Chariclea mittendis in illos telis multum promovit. Luctus Chariclem super Theagene vulneribus strato. Aliorum iterum latronum incur-

ΟΓ'.

Ἡλιοδώρου Αἰθιοπικόν.

Ἀνεγνώσθη Ἡλιοδώρου *Αἰθιοπικόν* [93]. Ἔστι δὲ τὸ σύνταγμα δραματικὸν, φράσει δὲ πρεπούσῃ τῇ ὑποθέσει κέχρηται· καὶ γὰρ ἀφελείᾳ καὶ γλυκύτητι [94 H.] πλεονάζει. Καὶ πάθεσι δὲ τὰ μὲν παροῦσι, τὰ δὲ ἐλπιζομένοις, τὰ δὲ καὶ [96] ἀνελπίστοις διαποικίλλεται ἡ διήγησις, καὶ παραδόξοις ἐκ [95] συμφορῶν σωτηρίαις, λέξεσί τε εὐσήμοις καὶ καθαραῖς. Καὶ εἴ που, ὡς εἰκὸς, καὶ ταῖς εἰς τροπὴν κλινούσαις ἀποχρήσαιτο, εὔσημοί τέ εἰσι καὶ ἐναργῶς παριστῶσαι τὸ προκείμενον. Περίοδοι σύμμετροι καὶ πρὸς [98] τὸ βραχύτερον οἷα δὴ συστελλόμεναι [97]. Καὶ ἡ συνθήκη δὲ καὶ τἆλλα τῷ λόγῳ ἀνάλογα. Ἔρωτα μὲν ἀνδρὸς ὑφαίνει καὶ γυναικὸς, σωφροσύνης δὲ δείκνυσι πόθον καὶ φυλακὴν ἀκριβῆ.

Καὶ ἔστιν αὐτῷ ἡ τοῦ δράματος ὑπόθεσις Χαρίκλεια καὶ Θεαγένης, σώφρονες ἀλλήλων ἐρασταὶ, καὶ πλάνη τούτων καὶ αἰχμαλωσία παντοδαπὴ καὶ φυλακὴ τῆς σωφροσύνης. Τὰ δὲ ἐμφερόμενα ὀνόματα καὶ ὡς ἐν κεφαλαίῳ τὰ πάθη καὶ αἱ πράξεις, ἑορτὴ Ἀθηναίων καὶ Χαρίκλεια ἱερατεύουσα καὶ Θεαγένης σταδιοδρόμος, καὶ πρὸς ἀλλήλους ἔρως ἀπὸ τῆς ὄψεως, καὶ νόσος Χαρικλείας ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, καὶ ἁρπαγὴ ταύτης ἑκούσης ἀπὸ Χαρικλέους, ὃς ἐνομίζετο αὐτῇ πατήρ [98]· Θεαγένης δ' ἦν ὁ ἡρπακὼς διὰ Καλασίριδος. Ἀπόπλους καὶ κατάπλους ἐπὶ Ζάκυνθον, καὶ ἔρως τοῦ ναυάρχου πρὸς Χαρίκλειαν, καὶ πεπλασμένη παρὰ [99] Καλασίριδος τοῦ γάμου ὑπόσχεσις, καὶ κατάλυσις παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τῶν περὶ Χαρίκλειαν, καὶ μήνυσις παρὰ τοῦ ὑποδεξαμένου ἁλιέως ὅτι Τραχινὸς ὁ λῃσταρχος ἁρπαγὴν τῆς κόρης βουλεύεται, καὶ ἀπόπλους διὰ τοῦτο Καλασίριδος καὶ τῶν περὶ Χαρίκλειαν, [160 R.] καὶ ἐπιδίωξις Τραχινοῦ, καὶ κατάληψις τῆς νεὼς, καὶ ἔρως Τραχινοῦ, καὶ ὑπόκρισις εἰς συγκατάθεσιν Χαρικλείας, καὶ ἐξαίτησις Θεαγένους ὡς ἀδελφοῦ, ὡς δὲ πατρὸς Καλασίριδος, καὶ ἐκπλήρωσις τῆς αἰτήσεως, καὶ τρικυμία θαλάσσης, καὶ διαφυγὴ ναυαγίων, καὶ προσόρμησις μέρεσί τισι τῆς Αἰγύπτου, καὶ Τραχινὸς τοῦ γάμου Χαρικλείας μεμνησκόμενος, καὶ Καλάσιρις ὁ δῆθεν πατὴρ ὑπισχνούμενος, καὶ ἀπάτη. καὶ γαμήλιος εὐωχία, καὶ Πέλωρος ἔρως Καλασίριος [1] παροτρύνοντος, καὶ ἔρις Τραχινοῦ καὶ Πέλωρος περὶ Χαρικλείας, καὶ τέλος σφαγὴ καὶ ἀπώλεια παρ' ἀλλήλων τῶν λῃστῶν συνεργούσης καὶ Χαρικλείας τῇ ἐκείνων ἀπωλείᾳ τοῖς τοξεύμασι, καὶ θρῆνος Χαρικλείας ἐπὶ Θεαγένην [2] τραύμασι κείμενον. Λῃστῶν

VARIÆ LECTIONES.

τὸς τὲν τοιοῦτον Κνίδιον συγγραφέα, ἀλλ' ἐξ ὧν ἀπισχυρίζονται οἱ παρὰ τοῖς ἀνατολικωτέροις μερεσιν ἐμφιλοχωρήσαντες ἡμέτεροι ἐωρακέναι, καὶ τοῦ νεκροῦ δὲ σώματος, ὃ οὐ πρὸ πολλοῦ Ἰταλοί τινες διεκόμισαν ἐνταυθοῖ, ἀνθέλκομαι φάναι ἴσως ἀληθεύειν αὐτόν. [93] αἰθιοπικά ς : cf. cod. 94. Ἰαμβλίχου δραματικόν. [94] καὶ ante ἐλπι. ponit. ς. [95] ἐκ | δὲ ἐκ ς. [96] πρὸς A : εἰς ς. [97] συστελλόμεναι add. A. [98] πατὴρ. καὶ Θιαγ. ς. [99] παρα A : περὶ ς. [1] Καλασίριδος ς. [2] malim Θεαγένει — κειμένῳ.

NOTÆ.

(58') Contra refert Lucian. lib. I, *Veræ histor.* Ctesiam de Indis scripsisse ἃ μήτε αὐτὸς εἶδε, μήτε ἄλλου εἰπόντος ἤκουσε.

Digitized by Google

πάλιν ἄλλων ἔφοδος, καὶ τούτων ἐπὶ Χαρικλείᾳ ἔκπληξις, εἶτα σύλληψις αὐτῆς καὶ Θεαγένους, καὶ ἀπαγωγὴ πρὸς Θύαμιν, ὃς ἐπῆρχε τῶν Βουκόλων λῃστῶν· τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ὄνομα, ὅσοι τὴν νῆσον ᾤκουν. Ἐρᾷ πάλιν Θύαμις Χαρικλείας, καὶ ὁ Θεαγένης εἰς ἀδελφὸν ὀνομάζεται. Ἐπιδρομὴ κατὰ τῶν Βουκόλων καὶ πόλεμος, καὶ σφαγὴ τῶν Βουκόλων, καὶ φυγὴ Θυάμιδος, καὶ φυγὴ Ἑρμούθιος. Κνήμων καὶ Θεαγένης [a] καὶ ἐν τῷ σπηλαίῳ Χαρίκλεια, καὶ Θίσβη κατὰ τὰς εἰσόδους τοῦ σπηλαίου ἐσφαγμένη καὶ [b] κειμένη νεκρά, καὶ Θεαγένους ὡς [c] ἐπὶ Χαρικλείᾳ πένθος ἀφόρητον, ἕως ἔνδοθεν Χαρίκλεια [95 H.] ἀνεβόησε. Καὶ ἀπορία ἐπὶ τῇ Θίσβης τῇ σφαγῇ [d], καὶ Ἑρμουθις ἐπ' αὐτῇ ὀδυρόμενος. Καὶ ἀποπορεία [e] Κνήμωνος καὶ Ἑρμούθιος, καὶ δι' ἑτέρας Χαρικλείας καὶ Θεαγένους, καὶ Κνήμων ἀπολιμπάνων Ἑρμοῦθιν. Καὶ συνάντησις Καλασίριος καὶ Κνήμωνος, καὶ διήγησις τῶν συμπεσόντων ἀλλήλοις, Κνήμων μὲν περὶ Θίσβης καὶ Δημαινέτης [f] τῆς μητρυιᾶς καὶ τοῦ ἐξοστρακισμοῦ καὶ τῆς ἄλλης δυσπραγίας, Καλάσιρις δὲ περὶ Χαρικλέους καὶ περὶ Χαρικλείας καὶ Θεαγένους. Καὶ θρῆνος ἐπὶ τούτοις. Εἶτα Κνήμων εὐαγγελιζόμενος ὅτι σώζοιτο Χαρίκλεια καὶ Θεαγένης, καὶ ὅτι Θύαμις αὐτόν τε κἀκείνους εἶχε. Ναυσικλῆς ἄγων Χαρίκλειαν, παρ' ᾧ καὶ Καλάσιρις ᾤκει, ἐν [g] ὀνόματι Θίσβης [10]· καὶ ταραχὴ διὰ Θίσβην Κνήμωνος (ᾔδει γὰρ αὐτὴν τεθνηκυῖαν), καὶ χαρὰ ἐπὶ Χαρίκλειαν [11]. Ἐπιζήτησις πρώτη Θεαγένους, καὶ γάμος Κνήμωνος καὶ Ναυσικλείας. Καὶ ἀποδημία Καλασίριος σὺν Χαρικλείᾳ ἐπὶ τὴν Θεαγένους ζήτησιν. Καὶ γραῦς καταλαμβανομένη ἐπὶ παιδὶ [12] κατὰ πόλεμον πεσόντι κωκύουσα καὶ μαγγανείαις [13] τὸν τοῦ παιδὸς ἐπερωτῶσα νεκρόν· καὶ Χαρίκλεια καὶ Καλάσιρις ὁρῶντες τὰ [14] ποιούμενα. Ἐρώτησις πάλιν βιαία πρὸς τὸν νεκρόν, εἰ περισωθείη αὐτῇ [15] ὁ ἕτερος υἱός· καὶ ἀρὰ κατὰ τῆς μητρὸς, ὅτι βιάζεται καὶ ὅτι πράττει ἀθέμιστα [15*], καὶ ὅτι καὶ [16] ὁ ἕτερος υἱὸς σφαγήσεται [16*], αὐτὴ δὲ πρὸ ἐκείνου ἀνθ' ὧν ἀθέμιτα εἰς τὸν νεκρὸν ἔδρασε. Καὶ σφαγὴ τῆς γραὸς, κλάσματι δορατίου ἀκούσης περιπεσούσης.

Θύαμις καὶ Θεαγένης καὶ τὸ ἄλλο λῃστρικὸν σύνταγμα ἐπὶ πόλιν Αἰγυπτίων Μέμφιν, ἐπὶ ἀναζητήσει τῆς ἱερωσύνης, ἣν αὐτὸν [17] ἀφελὼν ὁ νεώτερος εἶχεν ἀδελφὸς Πετόσιρις· καὶ θόρυβος περὶ τὴν πόλιν. Καὶ Ἀρσάκη προκαθημένη καὶ παύειν ἐπιχειροῦσα τὸν πόλεμον, [166 R.] καὶ μονομαχεῖν ἀλλήλοιν τοῖν ἀδελφοῖν ἐπιτρέπουσα, καὶ τῷ νικῶντι τὴν ἱερωσύνην ἁρμόζειν δικάζουσα. Μάχη τῶν ἀδελφῶν καὶ ἄκοντος Πετοσίριος· ἄπειρος γὰρ οὗτος ἦν πολέμου,

sus, qui aspectu Charicleæ consternati animo, eam deinde rapiunt cum Theagene, et ad Thyamin adducunt. Is erat latronum Bucolorum (59) (sic enim appellabantur, qui eam insulam tenebant) præfectus. Ardet et hic Charicleam, Theagenesque frater nominatur. Impetus item in Bucolos fit, pugnaque excitata, horum oritur cædes : Thyamis fuga dilapsus, Hermuthis (60) quoque, et Cnemon, atque Theagenes. Chariclea interim illo in antro [ad quod abducta fuerat] remansit, ad cujus ostium cæsa jacebat Thisbe, qua visa tanquam super Chariclea ingens Theagenis dolor exstitit, donec ex imo antro Chariclea acclamaret. De Thisbes cæde hæsitatio, et super ea Hermuthis luctus, ac fletus (61). Abitus Cnemonis atque Hermuthis, aliaque ex parte Charicleæ atque Theagenis. Cnemon ab Hermuthi discedens Calasiridi occurrit ; narrant utrinque, quæcunque acciderint ; Cnemon quidem de Thisbe, et Demænete (62) noverca, deque exsilio per testularum suffragia, præter alia adversa : Calasiris vero de Charicle et Chariclea, atque Theagene. Utrinque comploratio ob hæc ipsa mala. Mox Cnemon lætum narrat nuntium, Theagenem et Charicleam superstites etiamnum esse ; se enim cum illis in Thyami manibus fuisse. Nausicles autem, apud quem et Calasiris habitabat, Charicleam adducit, sub Thisbes nomine. Ad hujus ergo nomen turbatur Cnemon, quod nosset eam mortem obiisse : verum mox gaudium oritur super Chariclea. Investigatio primum Theagenis, nuptiæque Cnemonis, et Nausicleæ. Calasiridis item peregrinatio cum Charicle, ut Theagenem inveniant. Anus deprehensa, quæ filium bello exstinctum lamentaretur, magicisque artibus ac superstitione filii cadaver consuleret : aspicientibus 51*a* Calasiride et Charicle quæ fierent. Interrogat illa iterum diris adhibitis cadaver, alterne filius viveret, et imprecatur mortuus matri, quod vi ageret, ac per nefas ; alterum ergo filium occisum iri, sed illam prius, eo quod injuriam mortuo fecisset. Vetulæ interitus, per hastæ fragmentum invite morientis.

Thyamis et Theagenes cum reliqua latronum manu in Ægypti urbem Memphim ibant, ut sacerdotium ille a fratre Petosiri nato minore occupatum, repeteret. Hinc tumultus ad urbem excitatus. Arsace ad urbem sedens, ab armis discedere, duello vero fratres confligere jubet, victorem sacerdotio dignum idoneumque fore judicans. Singulare dehinc fratrum certamen, Petosiri invito, utpote armis ferendis insueto, Thyamide contra belligerandi

VARIÆ LECTIONES.

[a] Κνήμονος καὶ Θεαγένους ς. [b] καὶ add. A. [c] ὡς delet A. [d] τῇ σφαγῇ Hoeschelius : libri τῆς σφαγῆς. [e] ἀπορία ς. [f] δημενέτης ς. [g] ἐν] ἐν τῷ ς. [10] Θίσβης ς. [11] imo Χαρικλείᾳ [12] παιδίῳ ς. [13] μαγανίαις ς. [14] ὁρῶντες καὶ τὰ ς. [15] αὐτῆς ς. [15*] ἀθέμιτα ς. [16] καὶ ante ὁ add. A. [16*] σφαγίζεται ς. [17] αὐτῶν ς.

NOTÆ.

(59) Bucolorum in Ægypto meminit Strabo, lib. XVII.

(60) Thermuthis est in libris excussis.

(61) Lego ἀπὸ πορείας, uti exigit Heliodori narratio.

(62) Libri editi secundam syllabam per diphthongum exprimunt *Demænete*.

Digitized by Google

peritissimo. Fratrem hic itaque tergum vertere, abjectisque armis se proripere cogit. Insectatur Thyamis, et urbem sæpius cursu ambiunt. Thyamin Theagenes sequitur, quem visum deperit Arsace, Oroondati conjux. Superveniunt Calasiris et Chariclea. Et ille quidem liberos cognito in mutuam cædem ruere (Calasiridis enim filii Thyamis ac Petosiris erant) accurrit, et clamore sublato, ægre cædem inhibuit, quod vix parentem liberi agnoscerent. Chariclea ibi in Theagenem incidit, ac positis deinde armis, sacerdotium Thyamis adeptus a patre est, qui mox vita decessit.

A Θύαμις δὲ ἐγεγόνει ἐμπειρότατος. Διὸ καὶ τρέπεται τὸν ἀδελφόν. Ὁ δὲ πάντα ῥίψας φεύγει, καὶ ἐπιδιώκει Θύαμις, καὶ κυκλοῦται πολλάκις ἡ πόλις ὑπὸ τοῦ δρόμου. Καὶ παρέπεται Θεαγένης Θυάμιδι, καὶ ἑρᾷ τοῦτον ἰδοῦσα Ἀρσάκη ἡ Ὀροονδάτου [18] γυνή. Καὶ καταλαμβάνει Καλάσιρις καὶ Χαρίκλεια. Καὶ ὁ μὲν ἰδὼν τοὺς παῖδας κατ' ἀλλήλων φονῶντας (παῖδες γὰρ Καλασίριδι Θύαμις καὶ Πετόσιρις) προστρέχει, ἀναβοᾷ, μόλις ἐπέσχε τὸν θάνατον μόλις τῶν παίδων αὐτὸν ἐπεγνωκότων· ἡ δὲ Χαρίκλεια ἐπιπίπτει Θεαγένει. Καὶ τοῦ πολέμου συσταλέντος [19] δέχεται Θύαμις τὴν ἱερωσύνην παρὰ [20] πατρὸς, αὐτὸς δὲ τελευτᾷ.

En iterum insidiæ Arsaces in Theagenem adolescentem, et Charicleam. Cybeles quoque ancillæ promptum ad omnia obsequium, domum Arsaces eos evocantis, hujus quoque amor in Theagenem immodicus, machinis omnibus nequitiæ adhibitis, viisque quæsitis omni delinimentorum genere. Pravum huc accedit consilium Cybeles, quæ venenatum Charicleæ poculum miscuit, sospite tamen Chariclea, sibi necem attulit venefica. Cruciatus atque ærumna Theagenis et Charicleæ, quod Arsaces amorem Theagenes detrectaret. Chariclea ignis pœna condemnatur, sed is Pantarbes (63), lapidis beneficio exstinguitur. Sic evasit in præsentia Chariclea. Arsace interim furibunda necem in posterum diem machinatur Charicleæ. Oroondates, Arsaces maritus, mittit [Bogoam eunuchum] qui noctu hos juvenes secum sumpsit. **51***b* Sic enim imperatum fuerat, postquam Cybelis filius, spe potiundi Charicleæ nuptiis frustratus, quæcunque ab Arsace patrata essent, ad herum profectus nuntiasset omnia.

Ἄλλη πάλιν ἐπιβουλὴ Ἀρσάκης κατὰ τῶν νεανιῶν Θεαγένους καὶ Χαρικλείας, καὶ Κυβέλης τῆς θεραπαινίδος αὐτῆς πρόθυμος εἰς πάντα ὑπουργία, καὶ πρόσκλησις αὐτῶν ἐπὶ τὴν οἰκίαν Ἀρσάκης, καὶ ἔρως αὐτῆς πρὸς Θεαγένην ἀκατάσχετος, καὶ μηχαναὶ πᾶσαι καὶ μέθοδοι κακώσεών τε καὶ θεραπειῶν, καὶ ἐπιβουλὴ [96 H.] Κυβέλης διὰ φαρμάκου κατὰ Χαρικλείας. Σωτηρία Χαρικλείας· καὶ ἀναίρεσις, δι' ὧν ἀναιρεῖν ἐμελέτησε, Κυβέλης. Στρέβλωσις καὶ κάκωσις Χαρικλείας καὶ Θεαγένους, ὅτι μὴ συντίθεται πρὸς τὸν Ἀρσάκης ἔρωτα ὁ Θεαγένης· καὶ Χαρικλείας εἰς πῦρ καταδίκη, καὶ τοῦ πυρὸς διὰ τῆς παντάρβης τοῦ λίθου κατάσβεσις, καὶ τῆς Χαρικλείας τέως ἄφεσις, καὶ Ἀρσάκη μαινομένη καὶ θάνατον εἰς αὔριον Χαρικλείᾳ εὐτρεπίζουσα. Ἀποστολὴ Ὀροονδάτου τοῦ [21] τῆς Ἀρσάκης ἀνδρὸς, καὶ ἀνάληψις διὰ τῆς νυκτὸς τῶν νεανιῶν· τοῦτο γὰρ προσετέτακτο, ἐπεὶ ὁ παῖς τῆς Κυβέλης ἀποτυχὼν τοῦ πρὸς Χαρίκλειαν γάμου, πάντα, ὅσα τῇ Ἀρσάκῃ διαπέπρακτο [22], πρὸς τὸν δεσπότην ἀπάρας ἀπήγγειλεν.

B

C

Æthiopum mox irruptio, raptusque Theagenis et Charicleæ, atque ad Hydaspen Æthiopum regem abductio narratur, et ut ille quidem Soli deo, Chariclea vero Lunæ consecretur victima. Hinc certamina et sacrificia, præsentibus Sisimithro, gymnosophistarum principe, cum suis gymnosophistis, atque Persina regis uxore. Postulat Chariclea sui defendendi potestatem fieri apud Hydaspen. Causa dicta est, judicante Sisimithro, testibusque superstitibus probantibus, Hydaspis ac Persinæ filiam esse Charicleam. Regi non satis persuadetur; qui etiam sic hostiam, patriæ legi moribusque obsecutus, cædere illos parat. Populus contradicit. Sic sursum libera abire jussa Chariclea, quæ quidem liberatio incredibilem omnibus peperit lætitiam. Sed iterum Charicleæ discrimen creatum. Theagenes vinctus, ut hostia aris adhuc destinatur. Variæ multæque eo nomine apud parentem preces, sed ille liberationem Theagenis, impunitatemque abnuit. Animo itaque externata Chariclea, omnia quæ sibi et Theageni adversa accidissent, matri enar-

Ἐπίθεσις τῶν Αἰθιόπων, καὶ ἁρπαγὴ Θεαγένους καὶ Χαρικλείας, καὶ πρὸς Ὑδάσπην τὸν βασιλέα τῶν Αἰθιόπων ἀπαγωγή. Εἶτα ἀφιέρωσις τούτων εἰς τὸ τυθῆναι, τὴν μὲν τῇ Σελήνῃ, τὸν δὲ τῷ Ἡλίῳ. Εἶτα ἀγῶνες καὶ θυσίαι, καὶ Σισιμίθρου τοῦ πρώτου τῶν γυμνοσοφιστῶν καὶ αὐτῶν παρουσία, καὶ Περσίνης τῆς γυναικὸς τοῦ βασιλέως. Καὶ αἴτησις Χαρικλείας ἵνα δικαιολογηθῇ Ὑδάσπῃ, καὶ δικαιολογία, καὶ κρίσις Σισιμίθρου καὶ μαρτυρία ὅτι Χαρίκλεια παῖς εἴη Ὑδάσπου καὶ Περσίνης. Πείθεται μόλις Ὑδάσπης. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἄγειν ἔμελλεν εἰς θυσίαν τιμῶν τὸν πάτριον νόμον. Ὁ δὲ δῆμος ἀπηγόρευε, καὶ ἀφίεται Χαρίκλεια, καὶ χαρὰ πάντων ἐπὶ τῇ ἀφέσει. Ἀγὼν πάλιν ἄλλος Χαρικλείᾳ, Θεαγένης ἔτι δέσμιος ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, καὶ λόγοι περὶ αὐτοῦ [23] πρὸς τὸν πατέρα πολλοὶ καὶ ποικίλοι, τοῦ δὲ πατρὸς ἀπόνευσις ἐπὶ τῇ ἀθωώσει Θεαγένους, καὶ ἀδημονία Χαρικλείας, καὶ πρὸς τὴν μητέρα ἐξαγόρευσις πάντων, ὅσα αὐτῇ συνηνέχθη καὶ Θεαγένει. Καὶ ἀριστεία Θεαγένους ἐπὶ τῷ ταύρῳ, καὶ τοῦ δήμου τέρψις. Ἔτι ἀριστεία ἐν τῇ πρὸς τὸν Αἰθίοπα τὸν μέ-

D

VARIÆ LECTIONES.

[18] Ὀροδάτου ς. [19] συστάντος ς. [20] περὶ ς. [21] τοῦ add. A. [22] διεπέπρακτο ς. [23] περὶ αὐτοῦ vulgo post ματέρα ponunt.

NOTÆ.

(63) De qua vide Ctesiæ Indica supr., et Philostr. lib. III de Vita Apollonii.

Digitized by Google

γιστον πάλη, καὶ νίκη λαμπρὰ, καὶ κρότος τοῦ δήμου· [164 R.] ἀλλ' ἔτι πρὸς τὴν θυσίαν καὶ μετὰ τοὺς στεφάνους Θεαγένης ἀγόμενος. Χαρικλῆς ἀπὸ Ἀθηνῶν πρὸς αὐτὸ τὸ στάδιον ἐφιστάμενος [24], καὶ τὸν βασιλέα τὴν νομιζομένην αὐτῷ θυγατέρα αἰτούμενος. Καὶ συγκατάθεσις βασιλέως διδόναι, ἂν αὐτὸς εὕρῃ· ὁ δὲ οὐχ ηὕρισκεν [25]· ἁρπαγή τε ὑπὸ αὐτοῦ καὶ συρμὸς Θεαγένους, καὶ βοή, ὡς Οὗτός ἐστιν ὁ τὴν ἐμὴν ἁρπάσας ἐξ Ἀθηνῶν θυγατέρα, καὶ κρίσις, καὶ τέλος ἀθώωσις καὶ Θεαγένους Σισιμίθρου ἐπικρίναντος καὶ μηκέτι τὴν ἐπ' ἀνθρώπων ὁλέθρῳ θυσίαν γίνεσθαι διατυπώσαντος. Εὐφροσύνη ἁπάντων καὶ θυμηδία πολλὴ, καὶ Θεαγένης καὶ Χαρίκλεια [26] μετὰ μυρίους κινδύνους ἀλλήλους ἀπολαμβάνοντες, καὶ τὰς ἱερωσύνας ἡ μὲν παρὰ τῆς μητρὸς, ὁ δὲ παρὰ τοῦ κηδεστοῦ ἐκδεχόμενοι, καὶ θύοντες, καὶ πρὸς τοὺς γάμους εὐτρεπιζόμενοι.

rat. Theagenes interim taurum fortiter pugnando superavit, ingenti spectantis plebis voluptate : Æthiopum item maximum palæstra vicit, illustrique victoria parta, plausum etiam populi meruit. Ducitur nihilominus ad aras coronatus, ut hostiæ instar cadat Theagenes. Charicles tum forte Athenis profectus, huic stadio astabat filiamque uti credebat suam ab ipso rege postulat. Spondet rex daturum si amissam reperisset. Verum illam non inveniebat. Arripitur deinde, trahiturque Theagenes ab Charicle clamante : Hic meam Athenis rapuit filiam. Lata denique sententia, qua et Theagenes tandem indemnis est declaratus, ipso etiam adjudicante Sisimithro, neve posthac humanis victimis mortalium damno litaretur statuente. Gaudio hinc cuncti atque lætitia exsultare, Theagenes etiam et Charicłea, quod tot tantisque defuncti periculis invicem potirentur. Sacerdotiis itaque illa quidem matris, hic soceri beneficio acceptis, et re divina facta, nuptias adornant.

Ταῦτα δὲ συνέγραψε Φοῖνιξ ἀνὴρ Ἀμινδηνὸς [27] Θεοδοσίου παῖς Ἡλιόδωρος· ἐν οἷς καὶ τὸ τέλος. Τοῦτον δὲ καὶ ἐπισκοποῦ [28] τυχεῖν ἀξιώματος ὕστερόν φασιν.

Hæc quidem Heliodorus Theodosii F. domo Phœnix Amindenus (64), conscripsit, finivitque historiam : quem etiam episcopi (65) post dignitate auctum ferunt.

ΟΔ'.

Θεμιστίου πολιτικοὶ λόγοι ξ'.

[97 H.] Ἀνεγνώσθησαν Θεμιστίου *Λόγοι πολιτικοὶ ξ'*, ὧν εἰσι καὶ οἱ πρὸς Κωνστάντιον τὸν βασιλέα καὶ εἰς Οὐάλεντα καὶ Οὐαλεντινιανὸν τὸν νέον, ἀλλὰ καὶ εἰς Θεοδόσιον, τοὺς βασιλεῖς, ἐπαίνους αὐτῶν καὶ ἐγκώμια περιέχοντες. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν σαφὴς καὶ ἀπέριττος καὶ ἀνθηρὸς, καὶ λέξεσι πολιτικαῖς καὶ εἰς τὸ σεμνόν τι ἐπικλινούσαις χρώμενος. Ἤκμαζε δὲ μάλιστα ἐν τοῖς Οὐάλεντος [29] χρόνοις, ὡς κἀκ τῶν αὐτοῦ λόγων δῆλον· ἐπὶ δὲ Κωνσταντίου ἔτι νέος ἦν, ὑφ' οὗ καὶ ἐνετάγη τῇ τῶν Ῥωμαίων γερουσίᾳ, ὡς καὶ ἡ πρὸς αὐτὴν τὴν ἐν Ῥώμῃ γερουσίαν ὑπὲρ αὐτοῦ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐπιστολὴ ἀποσταλεῖσα [30] δηλοῖ. Πατὴρ δὲ ἦν Θεμιστίου Εὐγένιος, καὶ αὐτὸς φιλοσοφήσας.

Τούτου τοῦ Θεμιστίου εἰς πάντα τὰ Ἀριστοτελικὰ φέρονται ὑπομνήματα· οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ μεταφράσεις αὐτοῦ εἴδομεν, εἰς τὸ χρήσιμον ἐπιτετμημένας, τῶν τε *Ἀναλυτικῶν* καὶ τῶν *Περὶ ψυχῆς* βιβλίων καὶ τῶν *Τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως* καὶ ἑτέρων τοιούτων. Εἰσὶ δὲ καὶ εἰς τὰ Πλατωνικὰ αὐτοῦ ἐξηγητικοὶ πόνοι, καὶ ἁπλῶς ἐραστής ἐστι καὶ σπουδαστὴς φιλοσοφίας.

LXXIV.

52*a Themistii orationes civiles* XXXVI (*a*).

Lectæ sunt *Civiles orationes* (66), Themistii sex et triginta. Harum aliæ ad Constantinum imper. habitæ : in Valentem quoque, et Valentinianum minorem, sed et in Theodosium August. laudibus eos encomiisque celebrantes. Sermo illi apertus, supervacaneis carens, ac floridus. Verbis usus quidem est vulgaribus, sed in gravitatem aliquantum flexis. Floruit potissimum Valente rerum potito, ut vel orationes ipsæ loquuntur. Constantio imperante, juvenis etiamnum erat, a quo et in senatum Romæ lectus est, quemadmodum Cæsaris de illo ad senatum Rom. missa epistola fidem facit. Pater Themistio Eugenius nomine, qui et ipse philosophiæ operam dedit.

Hujus Themistii in omnia fere Aristotelis scripta feruntur, non solum Commentaria, sed etiam Metaphrases (67), utiliter et compendio scriptæ : ut *Analyticorum*, ut librorum *De anima*, et *Physicæ auscultationis*, similiumque operum. Platonis etiam quædam exposuit : cætera philosophiæ amans in primis, ac perstudiosus.

VARIÆ LECTIONES.

[24] ἀφιστάμενος ς. [25] εὕρισκεν ς. [26] Θεαγένους καὶ Χαρικλείας ς. [27] Ἀμινδηνὸς] Εμεσηνὸς corr. A. [28] ἐπισκόπου ς. [29] Οὐαλέντου ς. [30] ἀποσταλεῖσα ἐπιστολὴ ς.

NOTÆ.

(64) Emisenus est in edito Heliodoro extremo.

(65) Tricæ in Thessalia; auctores Socrat. lib. v, cap. 21, et Niceph. lib. XII, cap. 34. Addit hic, episcopatum deponere maluisse Heliodorum, quam sua hæc *Ἐρωτικὰ*, olim in adolescentia conscripta, supprimere.

(66) Hujus Orationes Græce dedit H. St. Alias præterea ἀνεκδότους apud Petr. Pantinum, amicum singularem, vidimus. Legendus et D. Baron. card. tom. IV *Annal. eccles.*

(67) Exstat hodie Paraphrasis in Aristot. lib. VIII *Φυσικῆς ἀκροάσεως* Græce atque Latine. Item in lib. *De cœlo*, *De anima*, *parvaque* (*ut vocant*) *Naturalia*. Lege Suidam.

(*a*) Orationem XXXVIIam edidit Ang. Mai. a. 1816.

Digitized by Google

Lesbonactis orationes politicæ XVI.

Lectæ sunt et Lesbonactis *Orationes politicæ* sedecim (68). Hic autem Lesbonax ...

LXXV.

Joan. Philononi Libellus contra Joannem patriarch. CP. cognom. Scholasticum (69).

Legi Joan. Philoponi Libellum adversus ea, quæ pro certo dogmate, *De sancta ac consubstantiali Trinitate* divine tradidit B. Joannes Scholasticus, archiepiscopus, Constantinopolitanus in oratione sua Catechetica, quam Justino [minore] imperante habuit prima indictione (70).

Dictionis genere sui similis est, perspicuus videlicet, nihilque intensum habens, aut grave; verum argumentationis forma, non impius modo, sed et putidus, atque imbecillus est, ut ne umbratili quidem veritatis specie, propria potuerit colorare adversus pios sophismata. Naturas etenim atque essentias, deosque commentus, nullas inde non ore infrenato in Christianam (71) fidem blasphemias vomit istud identidem: « Unum quam multa significat (72) » anxie nimis, nimiumque minute consectans. Ita per suam artificiosam, ut illi quidem videtur, nugacitatem, vel pueriles potius ineptias, mystagogiam nostram theologicam nihili se facere, insolenter jactavit. At non **52** *b* in hoc solum argumentandi genere infirmus est, ac demens, sed et in aliis omnibus suis, quorum quidem auctor est, scriptis. Excipio illa, quæ, aliorum inventa compilans, sibi vindicavit. Longissime enim infra eos auctores est, qui falsum norunt a vero dijudicare, et ad ipsa sensorum acumina pertingere. Quæ ergo sibi subdititia arrogat, servant illa quidem scriptorum characterem: attamen sunt in iis nonnulla, maligno improboque orationis veluti victu quodam atque apparatu ab ipso corrupta, id quod germanum erat in ipsis auctoribus, ac masculum, amiserunt: suntque iis similia compositis, quæ quidem natura optima, ob cibi tamen victusque rationem, illegitimum quid, et improbum præ se ferunt. Verumtamen in hoc ipso libro sanctorum Patrum dicta colligit: ut Gregorii cognomento Theologi, et Basilii Magni, Athanasii item illius variis malis exerciti, ac B. Cyrilli, quæ tamen causam ipsius impiam, quam habet propositam, minime promoveant.

A *Λεσβώνακτος λόγοι πολιτικοὶ ις'.*

Ἀνεγνώσθησαν δὲ καὶ Λεσβώνακτος *Λόγοι πολιτικοὶ* δεκαέξ. Οὗτος δὲ ὁ Λεσβῶναξ....

OE'.

Ἰωάννου τοῦ Φιλοπόνου πρὸς τὸν Ἰωάννην ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀνεγνώσθη Ἰωάννου τοῦ Φιλοπόνου βιβλιδάριον κατὰ τῶν ἐνθέως δογματισθέντων *Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος* ὑπὸ τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ ἀπὸ Σχολαστικῶν, ἐν τῷ Κατηχητικῷ λόγῳ [21], ὃν εἶπεν ἐπὶ τῆς πρώτης ἐπινεμήσεως βασιλεύοντος Ἰουστίνου.

Ἔστι δὲ τὴν φράσιν ὅμοιος ἑαυτῷ· σαφής τε γὰρ καὶ οὐδὲν μετέχων τόνου ἢ σεμνότητος. Τοῖς ἐπιχειρήμασι δὲ οὐ μόνον ἀσεβὴς, ἀλλὰ καὶ λίαν σαθρὸς καὶ ἀνίσχυρος [165 R.] καὶ μηδ' ἐπιπολαίῳ φαντασίᾳ τῆς ἀληθείας τὰ οἰκεῖα δυνηθεὶς ἐπιχρῶσαι κατὰ τῆς εὐσεβείας σοφίσματα· φύσεις γὰρ καὶ οὐσίας καὶ θεότητας [22] καὶ θεοὺς πλασάμενος, ἐντεῦθεν ἀθυροστόμως πᾶσαν βλασφημίαν τῆς Χριστιανῶν κατα-
B χέει [23] πίστεως, τὸ « ἓν πόσα σημαίνει » σμικρολογῶν· κἀκ τῆς τεχνικῆς αὐτοῦ, ὡς οἴεται [24], ματαιολογίας, μᾶλλον δὲ παιδαριώδους ἀπειροκαλίας, τὴν θεολογικὴν ἡμῶν ἐξουθενεῖν ἐφρυάξατο μυσταγωγίαν. Οὐ μόνον δ' ἐν τούτοις [25] ἐστὶ τοῖς ἐπιχειρήμασιν ἀσθενὴς καὶ ἀνήτητος, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν αὐτοῦ συντάγμασιν, ὧν ἐστιν αὐτὸς πατὴρ, ἀλλὰ μὴ ἀλλαχόθεν ἐκκλέψας τὰς εὑρέσεις ὑπεβάλλετο [26], λίαν ἐστὶν [27] ἀπωκισμένος τῶν συνιδεῖν ἐχόντων τὸ ψεῦδος ἢ τἀληθὲς καὶ τῶν εἰς [28] δριμύτητα τεινόντων
C νοημάτων ἐφάψασθαι. Ἃ δ' ἐστὶν αὐτῷ ὑποβολιμαῖα, σώζει μὲν τῶν φύντων τὸν χαρακτῆρα, πλὴν ἔστι καὶ ἃ τῇ μοχθηρᾷ παρ' αὐτοῦ διαίτῃ καὶ διασκευῇ τοῦ λόγου τὸ γενναῖον καὶ ἀῤῥενωπὸν τῶν γεννησαμένων ἀπεβάλλετο [29], καὶ ἔστιν ὥσπερ σύνθετα, φυὴν μὲν ὅριστα, τροφῇ δὲ καὶ διαίτῃ τὸ νόθον καὶ μοχθηρὸν ὑποφαίνοντα. Πλὴν ἀλλ' ἔν γε τούτῳ τῷ λόγῳ καὶ Πατέρων ῥήσεις παραφέρει, τοῦ τε Θεολόγου Γρηγορίου καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου Ἀθανασίου τε τοῦ πολυάθλου καὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου· ἀλλ' οὐδὲν αὐτῷ συντελοῦσιν οὐδ' αὗται εἰς τὸν προκείμενον καὶ ἠσεβημένον σκοπόν.

LXXVI.

Fl. Josephi Antiquitatum Judaicarum libri XX.

Legimus Flavii Josephi *Judaicæ antiquitatis* li-

D OC'.

Φλαβίου Ἰωσήπου Ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας λόγοι κ'.

[98 H.] Ἀνεγνώσθη Φλαβίου Ἰωσήπου *Ἰουδαϊκῆς*

VARIÆ LECTIONES.

[21] λόγῳ] αὐτοῦ λόγῳ ς. [22] καὶ θεότητας add. A. [23] καταχέεται ς. [24] ὡς οἴεται A : προσοίεται ς. [25] τούτοις ἐστὶ τοῖς ἐπιχειρήμασιν A : τούτων τοῖς ἐπιχειρήμασίν ἐστιν ς. [26] ὑπεβάλλετο] malim aoristum. [27] λίαν δέ ἐστιν ς. [28] ἐς ς. [29] ἀπεβάλετο margo, nescio an recte.

NOTÆ.

(68) Lesbonactis duæ leguntur Orationes: politica una, de bello Corinthio; altera protreptica, ad pugnam cum Lacedæmoniis. Historiam refert Thucyd. lib. VII. Antiquior hic illo Lesbonacte est, quem sub Augusto philosophum egisse scribit Suidas.

(69) Hujus Joannis patriarchæ mentio est supr. cod. 24. Quem sanctum dictum puta ex formula tantum Græcorum. Vide D. Bar. tom. VII.

(70) Ἐπὶ τῆς πρώτης ἐπινεμήσεως Glossarium vetus indictionem interpretatur. Sup. in Hesychio ἐνδεκάτην ἰνδικτιῶνα extulit.

(71) Hinc atque aliunde merito, ut a fide Christiana abhorrens traducitur a Conone et sociis sup. cod. 23.

(72) *Τὸ ἓν πόσα σημαίνει, σμικρολογῶν.* Quo fere modo apud Cassiod. in vita B. Chrysost. legimus Arianos cecinisse. « Ubi sunt, qui dicunt tria virtute unum? »

Digitized by Google

ἰρχαιολογίας, ἐν λόγοις κ'. Ἄρχεται ἀπὸ τῆς Μωϋσέως κοσμογονίας, τὰ πολλὰ συνᾴδων τῇ Μωϋσέως συγγραφῇ [46], ἔστι δὲ ἔνθα ἀλλοιότερον συγγραφόμενος. Κάτεισι δὲ μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ πρὸς Ῥωμαίους Ἰουδαίων πολέμου· ἐβασίλευε δὲ τότε τῶν Ἰουδαίων Ἀγρίππας ὁ τοῦ Ἀγρίππα τοῦ μεγάλου παῖς, ὃ, Ἰησοῦν τὸν τοῦ Γαμαλιὴλ τὴν ἀρχιερωσύνην ἀφελόμενος δίδωσι Ματθίᾳ τῷ [47] Θεοφίλου. Πρῶτος δὲ Ἀντίοχος καὶ ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Λυσίας, ἀφ' οὗ τοῖς Ἰουδαίοις ἀρχιερωσύνης ἐγνώσθη ἄξίωμα, εἰς ταύτην τὴν τολμηρὰν κατέστη ἐγχείρησιν· τὸν γὰρ Ὀνίαν, ᾧ Μενέλαος ἐπίκλην, τὴν ἀρχιερωσύνην ἀφελόμενοι καὶ ἀνελόντες, εἶτα καὶ τὸν παῖδα τῆς διαδοχῆς ἀπελάσαντες, καθιστᾶσιν Ἰάκιμον [48], γένους μὲν τοῦ Ἀαρῶνος [49], οὐκ ὄντα δὲ τῆς οἰκίας ταύτης. Πρὸ δὲ τούτου διὰ βίου ἀρχιερατεύειν νενόμιστο [50] ἀπὸ Ἀαρῶνος ἀρξάμενος, καὶ παῖς παρὰ πατρὸς [51] τὴν τιμὴν διεδέχετο. Τελευτήσαντος δὲ Ἰακίμου [52], τρισὶν ἐνιαυτοῖς ἀρχιερατεύσαντος, ἔμεινεν ἡ πόλις ἐνιαυτοὺς ἑπτὰ χωρὶς ἀρχιερέως. Ὁ δὲ τοῦ Ἀσαμωναίου ἔγγονος [53] Ματθαίας [54] καὶ οἱ τούτου παῖδες, τὴν προστασίαν τοῦ ἔθνους πιστευθέντες καὶ πολεμήσαντες Μακεδόσιν, Ἰωνάθην ἀρχιερέα καθιστῶσιν. Ἐξ ἧς γενεᾶς ἦν καὶ Ἰούδας ὁ ἐπικληθεὶς Ἀριστόβουλος, ὃς καὶ πρῶτος διάδημα περιέθετο, ἀρχιερεὺς ὁ [55] αὐτὸς ἅμα καὶ βασιλεὺς χρηματίσας. Καὶ ἐπιβιοὺς ἐνιαυτὸν ἕνα, διάδοχον ἔσχε καὶ τῆς βασιλείας καὶ τῆς ἱερατικῆς ἀρχῆς τὸν ἀδελφὸν (Ἀλέξανδρος αὐτῷ ὄνομα), [168 R.] ὃς ἐπέβιω τῇ ἀρχῇ ἔτη κζ'. Καὶ διέδραμεν ἡ βασιλεία μετὰ τῆς ἀρχιερωσύνης τοῖς ἀπὸ Ἀσαμωναίου σωζομένη μέχρις Ὑρκάνου, ὃν Πομπήϊος ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς, πορθήσας τὰ Ἱεροσόλυμα, τὴν μὲν βασιλείαν ἀφείλατο [56], ἀρχιερατεύειν δὲ τοῦ ἔθνους κατέλιπεν· ἄρξας δὲ πάντα ἔτη [57] τριάκοντα καὶ τρία αἰχμάλωτος ὑπὸ Φαρναβάζου καὶ Πακόρου τῶν τῆς Παρθυηνῆς δυναστῶν γίνεται, καὶ καθίσταται ὑπ' αὐτῶν ὁ τοῦ Ἀριστοβούλου ἀδελφοῦ υἱὸς Ἀντίγονος βασιλεύς. Ὃν τρεῖς μῆνας καὶ τρία ἔτη ἄρξαντα Σόσσιος [58] ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς καὶ Ἡρώδης ὁ πρῶτος, ὁ τοῦ Ἀντιπάτρου τοῦ Ἀσκαλωνίτου τοῦ ἱεροδούλου καὶ τῆς Κύπριδος τῆς Ἀραβίσσης παῖς, ἐξεπολιόρκησαν, Ἀντώνιος δὲ εἰς Ἀντιόχειαν ἀναχθέντα ἀνεῖλε. Καὶ παύεται ἡ Ἀσαμωναίων [59] γένος, καὶ λαμβάνει τὴν τῶν Ἰουδαίων βασιλείαν παρὰ Ῥωμαίων Ἡρώδης· ὃς τοῖς τυχοῦσι νέμων τὴν ἀρχιερωσύνην καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν ἀρχὴ γέγονε καὶ παράδειγμα. Κάτεισιν οὖν, ὥσπερ εἴρηται, ὁ συγγραφεὺς ἐν τοῖς εἴκοσι βιβλίοις, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς κοσμογονίας, μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ τελευταίου πρὸς Ῥωμαίους Ἰουδαίων πολέμου, καθ' ὃν καιρὸν Ἰουδαίων μὲν ἐβασίλευεν ὑπὸ Ῥωμαίων καταστὰς Ἀγρίππας ὁ τοῦ

bros XX. A mundi creatione apud Mosen initium ducit, qui cum etsi magnam partem concinit, interdum tamen diversus abit, pergitque usque ad bellum cum Romanis Judaicum. Judæis tum rex imperabat Agrippa, Agrippæ Magni F. qui Jesum Gamalielis F. pontificatu dejecit, suffecitque Matthiam Theophili F. Quo audaciæ post cognitam Hebræis sacerdotii dignitatem primus omnium Antiochus ejusque dux Lysias conando progressus est. Oniam enim illi, cui Menelao cognomentum fuit, pontificio submoverunt necaruntque : quin et filium paternæ dignitatis successione privarunt, subrogato Jacimo (73) e genere quidem Aaronis, sed alterius familiæ. Olim vero per omnem vitam Pontificatum gerere, jam inde ab Aaronis temporibus, et filium in demortui patris dignitatem succedere lex jubebat. Mortuo autem post triennii pontificatum Jacimo, septennio deinde civitas pontifice caruit. Quare cum ex Asamonæi (74) stirpe Matthiæ (75) hujusque filiis gentis Judaicæ esset credita præfectura, bellumque iidem cum Macedonibus gessissent, Jonatham pontificem creant. Ex qua stirpe et Judas cognomento Aristobulus fuit, qui et **53a** diadema capiti primus imposuit. Regis ergo idem hic jure simul, et sacerdotii usus, anno uno superstes, successorem reliquit regni simul et pontificatus fratrem, cui Alexandro nomen. Gessit hic imperium annos septem et viginti. Ab hoc pervenit deinceps regnum cum sacerdotio, Asamonæi posteris servatum, ad Hyrcanum usque, quem Romanorum dux Pompeius, captis Hierosolymis, regno quidem spoliavit, sacerdotium tamen summum Judaicæ gentis gerere permisit. Præfuit in universum annos tres et triginta, cum sub Pharnabazo et Pacoro Parthorum præfectis captus est, suffectusque ab illis rex Aristobuli fratris filius Antigonus. Hunc ipsum, cum annos tres, totidemque menses imperasset, Sosius quidem Romanorum dux et Herodes primus (is qui Antipatri Ascalonitæ sacerdotis, et Cypridis Arabicæ filius fuit) debellarunt. Antonius autem Antiochiam perductum necavit. Ita finem Asamonæa soboles habuit, et imperium Judæorum a Romanis Herodes sumpsit. Ille cuivis pontificatum præbens, successoribus, ut idem auderent, caput exstitit atque exemplum. Pertingit itaque, ut supra diximus, hic scriptor libris viginti, ab orbe condito auspicatus, ad initium usque belli ultimi Judæorum cum Romanis : qua tempestate in Judæa regnavit, auctoritate Romanorum, Agrippa, Agrippæ F. Syriæ vero ac Judææ præfectus fuit Gesius Florus, is qui Albino successit; cujus impotentem dominatum, crudelitatemque Judæorum natio non ferens, tu-

VARIÆ LECTIONES.

[46] γραφῇ ς. [47] τῷ] τῷ τοῦ ς. [48] καθιστῶσιν Ἰάκειμον ς. [49] Ἀαρὼν, ς. [50] νενόμιστο add. A. [51] παρὰ τοῦ πατρὸς ς. [52] Ἰακείμου ς. [53] οἱ—ἔγγονοι C. [54] ματαθίας C. [55] ὁ] δὲ ὁ ς. [56] ἀφείλετο ς. [57] ἔτη om. A. [58] Σούριος ς. cf. Hudson. ad Joseph. B. Jud. 1 proœm. 7. [59] Ἀσαμωναῖον ς. [60] τοῦτο. ποιεῖν ἀρχὴ] τοῦτο ἀρχὴ A, τοῦτο ποιεῖν καταλιπὼν ἀρχὴ ς.

NOTÆ

(73) Al. Alcimo, vel Jacchimo.

(74) De his multa doctiss. Oriolanus episc. Joseph. Stephanus in cap. Machabæor.

(75) Al. Matathiæ.

Digitized by Google

multuari cœpit, melius esse rata multos simul et in libertate, quam lente ac paulatim, et in servitute exstingui. Altero certe præfecturæ Flori, Neronis vero decimo anno, bellum agitari cœptum, finisque est Josephi Historiæ : de cujus stylo supra dicere memini.

Genus illi Judaicum, et sacerdos ipse, patris quoque stirpem e sacerdotibus longa majorum serie ducebat : nam mater regii sanguinis fuit ex Asamonæorum illa sobole, quæ diutissime inter contribules sacerdotio potita summo, et regno. Natus ergo Josephus ex illa matre, et Matthia, **53***b* anno primo Caii Romani imperatoris, jam inde a teneris unguiculis philosophiæ studiis sese dedidit. Annum deinde attingens sextum decimum, animum quoque ad Judæorum sectas appulit (tres (76) autem numerantur) omnesque magno animi studio persecutus est, ut omnium capto experimento, optimam tandem amplecteretur. Atque hæ fere sectæ illæ : Pharisæi, Sadducæi et Esseni (77). Quas cum percurrisset, in solitudinem secedit, ibique viro tres annos utitur(78), qui solitariam erat vitam austere pridem complexus, cui vestimentum arborum folia, alimentum vero herbæ sponte natæ præbebant : et frigida insuper sæpius interdiu noctuque lavabat, puritatis continentiæque gratia. Hinc ad undevicesimum ætatis annum urbem repetiit, Pharisæorum potissimum hæresim secutus, quam ei fere similem faciunt (79), quæ apud gentes Stoica est appellata. Annum agens postea tricesimum, ab Hierosolymitanis ad Galilæam procurandam mittitur. Jam enim turbari res cœperant Judæorum, multisque ipsi agitari tumultibus. Dein Galilæorum ductor creatus, rempublicam bene gessit, et multas variasque æmulorum (80) in republica administranda insidias evitavit. Cum inimicis etiam moderatius agendo, non raro eos in suam redegit potestatem. Bellum item, quod adversus Romanos invitus suscepit, fortiter Jotapitis sustinuit. Vivus tamen in Vespasiani, Romanorum copiis præfecti, potestatem venit : quem in se humanum sensit, ac perbenignum jam tum, et vero amplius postquam Romanum obtinuit imperium : neque solum illum talem expertus est, sed etiam liberos ejus Titum ac Domitianum, qui parentis

A Ἀγρίππα, ἐπετρόπευε δὲ τῆς Συρίας καὶ Ἰουδαίας Γέσιος Φλῶρος, Ἀλβίνου διάδοχος · οὗ τὴν κακουργίαν καὶ ὠμότητα τὸ Ἰουδαίων ἔθνος οὐ φέροντες ἐστασίασαν, [99 H.] κρεῖσσον ἡγησάμενοι ἀθρόον καὶ σὺν ἐλευθερίᾳ ἢ κατ' ὀλίγον καὶ σὺν δουλείᾳ ἀπολέσθαι. Δεύτερον δ' ἦν [55] ἔτος τῆς Φλώρου ἐπιτροπῆς, δωδέκατον δὲ τῆς Νέρωνος ἀρχῆς, ὅτε ὁ πόλεμος ἐλάμβανε κίνησιν · ἐν οἷς καὶ τῆς ἱστορίας τὸ πέρας. Οἷος δὲ τὴν φράσιν ἐστὶν, ἔμπροσθεν εἴρηται.

Ἔστι δὲ ὁ [56] Ἰώσηπος γένος μὲν Ἰουδαῖος ἱερεὺς καὶ ἐξ ἱερέων τὰ πρὸς πατρὸς ἄνωθεν καταγόμενος, ἐκ βασιλείου δὲ [57] φυλῆς ὑπὸ τῆς μητρός · τῶν γὰρ Ἀσαμωναίου παίδων, οἳ ἐπὶ μακρότατον τῶν ὁμοφύλων ἱεράτευσάν τε καὶ ἐβασίλευσαν, ἡ γεννησαμένη ἀπόγονος. Γίνεται δὴ [58] ἐξ αὐτῆς καὶ Ματθίου κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Γαΐου Ῥωμαίων ἡγεμο-
B νίας Ἰώσηπος, ἐκ νέας μὲν φιλολογῶν · περὶ δὲ τὸ ἐκκαιδέκατον ἔτος γεγονὼς ἐπέβαλε καὶ ταῖς παρὰ Ἰουδαίοις αἱρέσεσι (τρεῖς δ' εἰσὶ) καὶ πάσας εὐτόνως μετῆει ὑπὲρ τοῦ πασῶν πεῖραν εἰληφότα ἑλέσθαι τὴν ἀμείνω. Εἰσὶ δ' αἱ αἱρέσεις Φαρισαῖοι Σαδδουκαῖοι καὶ Ἐσσηνοί · ἃς διελθὼν ἔξεισιν ἐπὶ τὴν ἔρημον, κἀκεῖ συνδιατρίβει ἀνθρώπῳ τινὶ τὸν ἐρημικὸν ἀθλοῦντι βίον ἐπὶ ἔτη τρία. Ἦν δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐσθὴς μὲν ἐκ δένδρων, καὶ τροφὴ τῶν αὐτοφυῶν αἱ βοτάναι, καὶ ψυχροῦ ὕδατος λουτρὸν πολλάκις καὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς πρὸς ἁγνείαν. Ἐκεῖθεν περὶ τὸ ἐννεακαιδέκατον ἔτος ἐπάνεισι πρὸς τὴν πόλιν, τὴν Φαρισαίων αἱρεσιν στέργων, ἣν καὶ τῇ παρ' Ἕλλησί φασιν [59] ἐοικέναι ἐπιλεγομένῃ Στωϊκῇ. Εἶτα περὶ τὸ τριακοστὸν ἔτος πέμπεται παρὰ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν τῶν ἐν Γαλι-
C λαίᾳ προνοήσων [60]· ἀρχὴν γὰρ ταραχῆς ἐδέχετο τὰ Ἰουδαίων, πολλαῖς ἀταξίαις ἤδη συναλλοιουμένων. Εἶτα καὶ στρατηγὸς τῶν περὶ τὴν Γαλιλαίαν χειροτονηθεὶς εὖ τε προῦστη [61] τοῦ ἔθνους, καὶ μυρίας καὶ ποικιλωτάτας ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων ἐπιβουλὰς ὑποστὰς [169 R.] πάσας ἐξέφυγε, καὶ μετρίως [62] τοῖς ἐχθροῖς ἔχων ὑπεξουσίους [63] πολλάκις ἐχρήσατο. Καὶ τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον ἄκων ἀναδεξάμενος καὶ ἀνδρείως διενεγκὼν, ἐν Ἰωταπάτοις [64] ὅμως ζωγρείᾳ [65] Οὐεσπασιανῷ Ῥωμαίων τότε στρατηγοῦντι ἁλίσκεται. Εἶτα τυγχάνει λίαν εὐμενοῦς αὐτοῦ τότε τε [66] καὶ ἐπὶ πλέον Ῥωμαίων ἄρξαντος, οὐκ αὐτοῦ δὲ μόνου ἀλλὰ καὶ τῶν παίδων Τίτου καὶ Δομετιανοῦ ἐκ διαδοχῆς [67] βεβασιλευκότων, ὡς καὶ τῆς [68]
D Ῥωμαϊκῆς τυχεῖν πολιτείας καὶ πάντων ἐν ἀφθονίᾳ καταστῆναι. Ἀπηρτίσθη ἡ [69] ἱστορία νς' ἄγοντι

VARIÆ LECTIONES.

[55] δ' ἦν A : δὴ ς. [56] ὁ add. A. [57] ἐκ βασ. ς. [58] δὴ A : δὴ οὖν ς. [59] φασιν] malim φησιν. cf. Joseph. Vit. 2 extr. [60] προνοησόμενος ς. [61] προέστη ς. [62] μέτριον A. [63] ὑπεξουσίως A, ὑπεξουσίοις ς. [64] ἰαταπάτοις ς. [65] ζωγρείᾳ corr. A : ζωγρίαν ς. [66] τότε τε A : τε τότε ς. [67] κατὰ διαδοχὴν ς. [68] τῆς om. A. [69] ἡ] δὲ ἡ ς.

NOTÆ.

(76) De quibus copiose D. Baron. card. initio tom. 1. *Annal. Eccles.* Et noster Nicol. Serrarius singulari suo Trihæresium opusculo.

(77) Vide Philonem Judæum lib. *Quod omnis probus liber*, in med. et lib. *De vita contemplativa*, toto. Suid. quoque vocibus Ἐσσαῖοι et Φαρισαῖοι.

(78) Cui nomen Bano, teste Josepho lib. *De vita sua*, initio.

(79) Hinc forte et illa Stoica dogmata a Philone tractata singulis libellis : Omnes probos esse liberos, et omnes improbos esse servos.

(80) In quibus Justus Tiberiensis de quo sup. cod. 33.

Digitized by Google

ἐνιαυτὸν, Ῥωμαίων Δομετιανοῦ ἔτος τῆς ἀρχῆς ἄγοντος [70] τρισκαιδέκατον.

A imperium ordine exceperunt, ut et Romana sit civitate donatus, multisque opibus auctus. Absoluta ab eo historiæ scriptio sexto et quinquagesimo ætatis anno, imperii vero Domitiani Romani Augusti tertio decimo.

ΟΖ'.

Εὐναπίου Χρονικῆς Ἱστορίας τῆς μετὰ Δέξιππον, λόγοι ις'.

Ἀνεγνώσθη Εὐναπίου *Χρονικῆς Ἱστορίας* τῆς μετὰ Δέξιππον, νέας ἐκδόσεως, ἐν βιβλίοις τεσσαρεσκαίδεκα [71]. Ἄρχεται μὲν τῆς ἱστορίας ἀπὸ τῆς Κλαυδίου βασιλείας, ἐς ὃν Δεξίππῳ [72] ἡ ἱστορία καταλήγει, ἀποτελευτᾷ δὲ εἰς τὴν Ὀνωρίου καὶ Ἀρκαδίου τῶν Θεοδοσίου παίδων βασιλείαν, ἐκεῖνον τὸν χρόνον τέλος τῆς ἱστορίας ποιησάμενος, ὃν Ἀρσάκιος μὲν, τοῦ χρυσοῦ τῆς Ἐκκλησίας στόματος Ἰωάννου ἀπελαθέντος, εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον ἀνηγμένος ἱεράτευεν, ἡ δὲ τοῦ βασιλεύοντος Ἀρκαδίου γυνὴ κατὰ γαστρὸς ἔχουσα καὶ ἀμβλώτασα τὸν βίον ἀπέλιπεν. Οὗτος ὁ Εὐνάπιος Σαρδιανὸς μὲν [100 H.] γένος ἐστὶ (τὰς γὰρ ἐν Λυδίᾳ Σάρδεις ἔσχε πατρίδα), δυσσεβὴς δὲ τὴν θρησκείαν ὢν (τὰ Ἑλλήνων γὰρ ἐτίμα), τοὺς μὲν εὐσεβείᾳ τὴν βασιλείαν κοσμήσαντας παντὶ τρόπῳ καὶ ἀνέδην κακίζων διασύρει, καὶ μάλιστά γε τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον, ἐξαίρει δὲ τοὺς δυσσεβεῖς, καὶ τῶν ἄλλων πλέον Ἰουλιανὸν τὸν Παραβάτην, καὶ σχεδόν τι τὸ τῆς ἱστορίας αὐτῷ εἰς τὸ ἐκείνου ἐγκώμιον συντεθὲν ἐξεπονήθη.

B

LXXVII.

Eunapii Chronicorum post Dexippum libri XIV.

Lecti sunt Eunapii (81) novæ *Chronicorum* post Dexippum editionis libri quatuordecim. Narrationis initium a Claudii Cæsar. imperio ducit, in quem Dexippi historia finitur, desinitque in Honorii et Arcadii liberorum Theodosii tempora, ut tunc historiæ suæ terminum ponat, quando Arsacius, 54*a* Joann. Chrysostomo exterminato, solium episcopi occupavit, Arcadiique imperatoris uxor gravida, et mox abortiens, vita decessit. Eunapius hic Sardianus genere (Sardibus enim Lydiæ natus) quod gentium dogmata sequeretur, non parum impius fuit. Qui ergo pietate singulari imperium ornarunt, eos omnino largiter vellicat, atque traducit, maximeque omnium (82) Constantinum Magnum; impios contra extollit, ac præ cæteris Julianum Apostatam, ut fere ad hunc laudandum historicum hocce opus elaborasse videatur.

Ἔστι δὲ καλλιεπὴς τὴν φράσιν, εἰ περιέλοι τις αὐτοῦ τῶν λόγων τὸ ἀλεκτρυονῶδες καὶ ἐλαφωδέστερον καὶ συωδέστερον, καὶ δέκα [73] τοὺς ἱερακώδεις καὶ κορακώδεις καὶ πιθηκώδεις, καὶ τὸ ποταμῶδες δάκρυον, καὶ τὰ ὅμοια· τούτοις γὰρ καὶ τὴν ἄλλην τῶν ὀνομάτων περιλυμαίνεται καὶ διανοθεύει εὐγένειαν. Καὶ τροπαῖς μὲν κέχρηται παραβόλως, ὅπερ ὁ τῆς ἱστορίας οὐκ ἐθέλει [74] νόμος· ἀφαιρεῖται δὲ τὸ λυποῦν ἡ τῆς λέξεως ἔμφασις τὰ πολλὰ καὶ ἀστειότης. Τῇ συνθήκῃ δὲ καὶ τῷ σαφεῖ πρὸς ἱστορίαν καὶ ταῖς περιόδοις συμμέτρως καὶ οἰκείως ἔχει· πλὴν ἐνιαχοῦ δικανικώτερον μᾶλλον ἢ ἱστορικώτερον μεστοῖ καὶ περιβάλλει τὸν λόγον. Νεωτερίζει δ' οὐκ ὀλίγα καὶ περὶ τὰς συντάξεις, πλὴν οὐκ εἰς τὸ ἄχαρι οὐδ' εἰς τὸ ταῖς μεθόδοις [75] λαβὴν ἐπιδοῦναι.

C

Pulchra ejus dictio, si quis ista exceperit : Ἀλεκτρυονῶδες, καὶ ἐλαφωδέστερον, καὶ συωδέστερον, καὶ δὴ καὶ τοὺς ἱερακώδεις, καὶ κορακώδεις, καὶ πιθηκώδεις, καὶ τὸ ποταμῶδες δάκρυον. Id est : *Gallinaceosum, magis cervinum, magisque suillum, accipitrosi, corvosi, simiosi, et lacryma fluminosa*, et id genus alia. His enim aliisque vocibus generosum dicendi genus corrumpit, atque adeo adulterat. Tropos ad hæc præter modum adhibet, quod historiæ lex vetat. Eximit autem molestiam ut plurimum dicendi vis, et urbanitas. Compositione vero, et perspicuitate, ac periodis ad historiam accommodate ac proprie utitur, nisi quod interdum juridice magis, quam historice implet, texitque orationem. Innovat non pauca in construendo, verum id non ingrate, neque ut periodis reprehendendis ansam præbeat.

Δύο δὲ πραγματείας τὴν αὐτὴν περιεχούσας ἱστορίαν συνεγράψατο, πρώτην καὶ δευτέραν, καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ πολλὴν κατὰ τῆς καθαρᾶς ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πίστεως κατασπείρει βλασφημίαν, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἀποσεμνύνει δεισιδαιμονίαν, πολλὰ τῶν εὐσεβῶν βασιλέων καθαπτόμενος· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ, ἣν καὶ *Νέαν ἔκδοσιν* ἐπιγράφει, τὴν μὲν πολλὴν ὕβριν καὶ ἀσέλγειαν, ἣν κατὰ τῆς εὐσεβείας

D

Duos autem tomos, qui eamdem Historiam complectantur, scripsit, primum, et secundum. Ac priori quidem, multis in sinceram Christianæ nostræ fidei doctrinam blasphemiis conjectis, gentium contra detestandum errorem magnifice commendat, multa quoque piorum imperatorum facta mordens. Altero vero tomo, quem et novam editionem vocat, ingentem illam conviciorum turbam, quam in

VARIÆ LECTIONES.

[70] ἔχοντος ς. [71] τεσσαρακαίδεκα ς. cf. Boissonad. Eunap. p. XL. [72] Δεξίππου ς. [73] δέκα] δὴ καὶ Max. Margunius : τ' A. [74] οὐ θέλει ς. [75] περιόδοις ς.

NOTÆ.

(81) Eunapii exstant *Sophistarum vitæ* Græcolat., typis Plantinianis, et in Germania, additis ejus *Ieastionum fragmentis*, ex his *Chronicorum* libris, quos ob maledicentiam in Christianam religionem divina quadam providentia intercidisse arbitror.

(82) Ut et Zosimus de quo inf. cod. 98, Quem. D. Baron. t. II *Annal. eccles.* passim refellit.

Digitized by Google

Christianam pietatem petulantius antea sparserat, nonnihil contrahit, ac reliquum deinde historiæ corpus utcunque connectens, *Novam*, ut dixi, *editionem* inscribit, quæ nihilominus furoris illius et rabiei, qua primum tomum compleverat, non exiguam etiamnum partem repræsentat. Equidem incidimus in antiquos utriusque editionis libros, seorsim ab invicem divisos et compactos, quibus lectis, utriusque discrimen deprehendimus. Accidit autem in nova editione locos plurimos, ob dictorum facta compendia, obscure truncatos esse, tametsi perspicuitatis rationem auctor magnam habuerit, nihilo tamen minus **54***b* (quod id factum sit modo, nescio) non recte, qua compendia occurrunt, connexuit orationem in nova editione, Sensum enim corrumpit eorum quæ ibi leguntur. Atque hic finis esto.

A ἐσκέδαζεν, ὑποτέμνεται, [172 R.] τὸ δὲ λοιπὸν τῆς συγγραφῆς σῶμα συνείρας *Νέαν ἔκδοσιν*, ὡς ἔφημεν, ἐπιγράφει, ἔτι πολλὰ τῆς ἐκείσε λύσσης ὑποφαίνουσαν. Ἀμφοῖν δὲ ταῖς ἐκδόσεσιν ἐν παλαιοῖς ἐνετύχομεν βιβλίοις, ἰδίως ἑκατέραν [76] ἐν ἑτέρῳ τεύχει καὶ ἑτέρῳ συντεταγμένην· ἐξ ὧν αὐτῶν καὶ τὴν διαφορὰν ἀναλεξάμενοι ἔγνωμεν. Συμβαίνει οὖν ἐν τῇ νέᾳ ἐκδόσει πολλὰ τῶν χωρίων διὰ τὰς γεγενημένας τῶν ῥητῶν περικοπὰς ἀσαφῶς ἐκκεῖσθαι, καίτοι φροντιστής ἐστι τοῦ σαφοῦς· ἀλλ' ὅτῳ τρόπῳ λέγειν οὐκ ἔχω, μὴ καλῶς κατὰ τὰς περικοπὰς ἁρμόσας τοὺς λόγους ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τὸν νοῦν λυμαίνεται [77] τῶν ἀναγινωσκομένων. Ἐν οἷς καὶ τὸ τέλος.

LXXVIII.

Malchi Sophistæ Byzantinæ Historiæ libri VII.

Lecti sunt Malchi (83) Sophistæ *Historiæ Byzantinæ* libri septem. Auspicatur ab eo tempore, quo morbus Leonem (84) imperatorem septimo decimo imperii anno exstinxit. Narrat igitur Zenonis inaugurationem, atque ut idem extorris imperio atque privatus vixerit, ut item Basiliscus, illi suffectus, purpuram deinde posuerit. Mox Zenonis ad imperium reditum, cædemque ejus quem dixi Basilisci, uxore etiam ac liberis, iniqua lege, una trucidatis. Armatum (85) quoque, qui Zenonem reduxerat, similem accepisse mercedem, cum is ab Onulpho (86) neci datus est. Refert item Theuderichi (87) Otriarii F. seditionem : Theuderichi Malamiri F. amicitiam, et cum illo altero Theudericho bellum : certamen etiam adversus Zenonem, et Marciani rebellionem, et ante hanc Berinæ socrus [in Zenonem] insidias, Marcianique perpetuum exsilium. Rursum Berinæ priores Hillo paratas insidias (88), utque Epidamnum Theuderichus Malamiri F. fraude occuparit. Hæc ubi retulit, res quoque Romanorum attingit : finisque septimi libri mors est nepotis, qui Glycerium Cæsarea potestate exuit, Romanorumque invasit imperium, et clericorum ritu illum attonsum, pro imperatore episcopum constituit (89), a quo demum insidiis petitus, periit. Hi septem historiarum libri, etiam præcedentes (90) plures ab eo libros fuisse conscriptos, indicant, et initium libri primi de septem idem ostendit. Quin et deinceps historiam persecuturum fuisse, si lon-

B

OH'.

Μάλχου σοφιστοῦ Βυζαντιακὰ βιβλία ζ'.

Ἀνεγώσθη Μάλχου σοφιστοῦ *Βυζαντιακὰ* ἐν βιβλίοις ἑπτά. Ἄρχεται μὲν ἐξ οὗ Λέοντα τὸν βασιλέα ἡ νόσος ἐπίεζε, τούτῳ δὲ τῆς βασιλείας ἔτος ἐπτακαιδέκατον παρετείνετο· διέρχεται δὲ τήν τε Ζήνωνος ἀνάῤῥησιν, καὶ τὴν ὑπερόριον τῆς βασιλείου δόξης διατριβήν, καὶ τὴν Βασιλίσκου ἀνάῤῥησιν, καὶ τὴν τῆς ἀλουργίδος ἀπόθεσιν, καὶ τὴν ἐπὶ [78] τῇ βασιλείᾳ πάλιν κάθοδον Ζήνωνος, τήν τε τοῦ προειρημένου Βασιλίσκου διὰ ξίφους ἀναίρεσιν, ἧς καὶ γυνὴ καὶ τέκνα παρανόμῳ κρίσει ἐκοινώνησαν. Καὶ ὅτι Ἀρμάτος [79] ὁ Ζήνωνα κατάγων τοιαύτης ἀντιμισθίας ἀπώνατο, διὰ Ὀνούλφου [80] δεξάμενος τὴν σφαγήν. Διαλαμβάνει [101 H.] δὲ καὶ τὴν Θευδερίχου τοῦ Ὀτριαρίου στάσιν, καὶ τὴν Θευδερίχου τοῦ Μαλαμείρου φιλίαν, καὶ τὸν πρὸς τὸν τοῦ [81] Ὀτριαρίου Θευδέριχον πόλεμον, καὶ τὴν κατὰ Ζήνωνος πάλιν στάσιν [82], καὶ τὴν Μαρκιανοῦ ἐπανάστασιν, καὶ πρό γε τούτου τὴν τῆς πενθερᾶς Βηρίνης ἐπιβουλὴν, καὶ τὴν διὰ τοῦτο [83] φυγαδείαν τὴν ἀΐδιον, καὶ τὴν κατὰ Ἰλλοῦ πρότερον ἐπιβουλὴν Βηρίνῃ συσκευασθεῖσαν, καὶ τὴν Ἐπιδάμνου [84] ὑπὸ Θευδερίχου τοῦ Μαλαμείρου ἐν δόλῳ κατάσχεσιν. Ταῦτα διεξιὼν διέξεισι καὶ τὰ ἐπὶ Ῥώμης καὶ τέλος τοῦ ἑβδόμου λόγου ποιεῖται τὸν Νέπωτος θάνατον, ὃς ἐκβαλὼν τῆς ἀρχῆς Γλυκέριον τήν τε [85] Ῥωμαϊκὴν ἰσχὺν περιεβάλετο, καὶ εἰς σχῆμα κείρας κληρικοῦ ἀντὶ βασιλέως ἀρχιερέα κατέστησεν· ὑφ' οὗ καὶ ἐπιβουλευθεὶς ἀνῄρηται. Οὗτοι οἱ ζ' τῆς ἱστορίας λόγοι καὶ προηγουμένους [86] ὑποφαίνουσιν αὐτῷ λόγους ἄλλους διαπεπονῆσθαι· καὶ ἡ ἀπαρχὴ δὲ τῶν

C

VARIÆ LECTIONES.

[76] quidni ἑκατέρᾳ — συντεταγμένῃ ? [77] τὸν γὰρ νοῦν ἐκλαμβάνεται ς. [78] ἐπὶ A : ἐν ς. [79] ἁρμάτιος corr. A. [80] ὀνύλφου rc A, ροιούλφου vel νοιούλφου pr. [81] τοῦ add. A. [82] πάλιν στάσιν A : πάλην ς. [83] διὰ τοῦτο A : τούτου ς. [84] ἐπιδαύγου ς. [85] τε. A : τότε ς. [86] προηγουμένως ς.

NOTÆ.

(83) Malchus, Syrorum lingua designat regem, teste Eunapio *De vitis Sophistarum*, in Porphyrio. De hoc porro Malcho lege Suidam, qui Byzantium eum sophistam facit.

(84) Seniorem, de quo hujus Malchi κρίσιν habes a Suida excerptam in Leone imp.

(85) Al. Harmatius dicitur. Ut apud Suid. ubi de ipso plura.

(86) In frusta dissectam refert infr. cod. seq

(87) Sic plerique vocant Græci codices, et scriptores, recte, ex etymo Gotthico, pro Virtutibus opulento.

(88) Quas refert infr. Candidus cod. seq.

(89) Episcopum Portuensem ordinavit, ait Paulus diaconus, lib. XVI *Histor. miscellæ*.

(90) Lego προηγουμένους Suid. a Constantino ad Anastasium usque produxisse historiam testatur.

Digitized by Google

ἑπτὰ τοῦ πρώτου λόγου τοῦτο παραδηλοῖ· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἑπομένους, εἰ τὸ ζῆν προσῆν τῷ συγγραφεῖ, ὡς τοῦ ἑβδόμου λόγου τὸ πέρας ἐνδείκνυσιν.

Ἔστι δ' ὁ συγγραφεὺς Φιλαδελφεύς, εἴ τις ἄλλος, κατὰ συγγραφὴν ἱστορίας ἄριστος, καθαρὸς, ἀπέριττος, εὐκρινὴς, λέξεων ταῖς ἀνθηροτάταις καὶ εὐσήμοις καὶ εἰς ὄγκον τινὰ ἀνηγμέναις χρώμενος· καὶ [87] οὐδὲ αἱ καινοπρεπεῖς αὐτῷ, ὅσαι τὸ ἐμφατικὸν καὶ εὔηχον καὶ μεγαλεῖον ἔχουσι, παραβλέπονται [88]. καὶ ὅλως [89] κανών ἐστιν ἱστορικοῦ λόγου. Σοφιστὴς δ' ἦν τὸ ἐπιτήδευμα, καὶ ῥητορικῆς εἰς ἄκρον ἑλληνικῶς, καὶ τὴν θρησκείαν οὐκ ἔξω τοῦ Χριστιανικοῦ θιάσου [90].

A gior vitæ usura contigisset, extremo libro septimo significat.

Philadelphensis est hic scriptor, et si quis alius in historia scribenda præstantissimus, utpote purus, minime redundans, non confusus, verbis maxime floridis, ac significantibus usus, quæ ad magnitudinem ac pompam aliquam tendant, ne novatis quidem vocibus, quando ille vehemens quid et sonorum, aut granditatem aliquam habent, prætermissis. Itaque quantusquantus est, norma historici sermonis est, 55*a* sophistam vero agens, ad rhetoricæ summum apicem pervenit, inter Christianos religionis cultu recensendus.

ΟΘ'.

Κανδίδου Ἱστορίας Λόγοι γ'.

[173 R.] Ἀνεγνώσθησαν Κανδίδου *Ἱστορίας* λόγοι τρεῖς. Ἄρχεται μὲν τῆς ἱστορίας ἀπὸ τῆς Λέοντος ἀναῤῥήσεως, ὃς ἦν ἐκ Δακίας μὲν τῆς ἐν Ἰλλυριοῖς, στρατιωτικῷ παραγγελίας τάγματι καὶ τελῶν ἄρξας τῶν ἐν Σηλυμβρίᾳ, τὴν βασιλείαν δὲ [91] σπουδῇ Ἄσπαρος ἐγχειρισθεὶς, ὃς ἦν Ἀλανὸς μὲν [92] γένος, ἐκ νεαρᾶς δὲ στρατευσάμενος ἡλικίας, καὶ παιδοποιησάμενος ἐκ τριῶν γάμων Ἀρδαβούριον, Πατρίκιον, Ἐρμενάριχον, καὶ θηλείας δύο. Ποιεῖται μὲν ὁ συγγραφεὺς, ὡς εἴρηται, ἀρχὴν τῆς [93] ἱστορίας τὴν ἀρχὴν τῆς Λέοντος βασιλείας, τελευτᾷ δ' εἰς τὴν ἀναγόρευσιν Ἀναστασίου. Ἔστι δὲ πατρίδος μὲν Ἰσαυρίας, ὡς αὐτός φησι, τῆς τραχείας, ἐπιτήδευμα δὲ ἔσχεν ὑπογραφεὺς τῶν ἐν Ἰσαύροις πλεῖστον ἰσχυσάντων. Τὴν δὲ θρησκείαν Χριστιανὸς ἦν καὶ ὀρθόδοξος· τήν τε γὰρ τετάρτην σύνοδον ἐπαίνοις στέφει, καὶ τοὺς [94] κατ' αὐτῆς καινοτομοῦντας καθάπτεται δικαίως. Τὴν δὲ φράσιν οὐκ ἔχει πρέπουσαν λόγῳ ἱστορικῷ. Ταῖς τε γὰρ ποιητικαῖς λέξεσιν ἀπειροκάλως τε κέχρηται καὶ μειρακιωδῶς, καὶ ἡ συνθήκη αὐτῷ εἰς τὸ τραχύτερον καὶ δύσηχον ἐκδιθυραμβοῦται, ὥσπερ αὖ πάλιν εἰς τὸ ἐκλελυμένον τε καὶ ἐκμελὲς ὑπτιάζει. Νεωτερίζει δὲ καὶ ταῖς συντάξεσιν, οὐκ εἰς τὸ γλαφυρὸν μᾶλλον καὶ ἐπαφρόδιτον, ὥσπερ ἕτεροι, ἀλλ' ὥστε δυσχερῆς ἀκοῦσαι καὶ τοῦ ἡδέος ὑπερόριος. Πλὴν αὐτὸς ἑαυτοῦ πολὺ βελτίων ἐνιαχοῦ ταῖς λόγοις πάντα γινόμενος, συμμιγῆ τὴν ἱστορίαν καὶ ἐξ ἀνομοιοτάτων ἁρμόζων ἁλίσκεται. [102 H.] Οὗτος ἰσχυρίζεται τὴν Ἰσαυρίαν ἀπὸ τοῦ Ἡσαῦ λαβεῖν τὴν ἐπωνυμίαν.

B

C

D

LXXIX.

Candidi Historiarum libri III.

Lecti sunt Candidi *historici libri tres*. Inchoat historiam ab electione Leonis, qui e Dacia Illyrica oriundus, cum militari agmini (91) Selymbrianisque cohortibus præesset, Asparis studio imperium adeptus est. Hic Aspar genere Alanus erat, a pueritia militiam secutus (92), qui ternis nuptiis totidem filios, Ardaburium, Patricium, Ermenarichum (93) duasque filias sustulit. Incipit ergo, uti diximus, historicus ab initio Leonis imperatoris desinit vero cum Anastasius imperator renuntiatus est. Patria illi ea Isauria est, ut ipse fatetur, quæ *Trachea* [sive aspera] dicitur. Tabellio fuit vitæ instituto sub iis qui apud Isauros poterant plurimum : religione vero Christianus, et quidem orthodoxus. Quartam enim synodum laudibus ornat, meritoque perstringit eos, qui eam oppugnant. Stylum habet historiæ non satis accommodatum. Nam et poetarum phrasibus sine delectu, ac juveniliter abutitur, et compositio ejus durior et absona, dithyramborum ritu, quæ alias iterum in dissolutum atque inconcinnum dilabitur. Constructiones innovat non ad ornatum majorem ac venustatem, ut reliqui solent, sed ita, ut auditu molestus fiat, omnisque adeo expers suavitatis. Interdum autem se ipso verbis melior prorsus evadens, promiscuam historiam, etiam ex admodum dissimilibus, concinnare deprehenditur. Hic Isauriam ab Esau nomen mutuatam dicere audet.

Διέρχεται δὲ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ λόγῳ τὴν Ἄσπαρος καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ δυναστείαν, τὴν ἀνάῤῥησιν διὰ τοῦ Ἄσπαρος Λέοντος, τὸν συμβάντα τῇ πόλει ἐμπρησμὸν, καὶ ὅσα Ἄσπαρι περὶ τούτου ἐπὶ τὸ κοινῇ συμφέρον διαπέπρακται. Καὶ περὶ Τιτιανοῦ [95]

Primo libro narrat Asparis, liberorumque ejus potentiam, et Leonis per Asparem electionem. De urbis conflagratione exorta, quæque hic ab Aspare, reipublicæ commodo gesta sint. De Titiano et Viviano, utque de illis Aspar cum imperatore con-

VARIÆ LECTIONES.

[87] καὶ omA. [88] παραβλέπονται] παραβλέπωνται ὥσπερ... τὸ... καὶ τοιαῦθενια A. [89] ὅλος ς. [90] θειασμοῦ A. [91] δὲ om. A. [92] μὲν] μὲν τὸ ς. [93] τῆς ἱστ.] τὴν ἱστ. A. [94] τῶν — καινοτομούντων A: [95] Τατιανοῦ Labbeus.

NOTÆ.

(91) Τελῶν ἄρξας τῶν ἐν Σηλυμβρίᾳ. Thraciæ urbs est Selymbria, de qua Stephan. Strabo, et alii.

(92) Qui cum parente Ardaburio Valentinianum imp. reduxit, teste Olympiodoro infr. cod. 80 in fin.

(93) Hermonarichus, Armenerichus idem vocatur.

Digitized by Google

tenderit, et quæ ac qualia inter eos verba tum jactata sint. Imperatorem ea ex causa cum Isaurorum genere societatem iniisse, per Tarasicodisam Rusumbladeoti F. quem etiam (Zenonem mutato nomine vocatum) generum sibi ascivit, cum is priorem conjugem, mortalium lege amisisset, Ardaburium item, **55***b* quo imperatori adversaretur, Isauros æque suarum partium facere constituisse : atque Martinum quemdam, Ardaburii familiarem, Tarasicodisæ indicasse, quæcunque in imperatorem machinaretur Ardaburius. Quomodo exinde asperius in dies crescente mutua suspicione, Leo imperator Asparem sustulit, ejusque liberos, Ardaburium et Patricium Cæsarem : et si Cæsar excepta plaga inopinato salvus evasit, vixitque ; et alius item de Asparis filiis Armenerichus (94), quod abesset tum forte a patre, cædem perinde effugit. Tarasicodisam ergo sibi generum, data Ariadna filia, imperator ascivit, Zenonemque nominatum (95), exercitus in Oriente ducem creavit. Refert deinde quæ in Africa secunda adversaque gesserit, Basiliscus. Leonem quoque multa volentem molientemque, quo Zenonem generum imperatorem renuntiaret, plebe repugnante, minime id quidem efficere potuisset : sed paulo ante obitum, nepotem ex Ariadna et Zenone natum, creasse : ita post Leonis excessum a Leone filio Zenonem patrem, assentiente senatu, esse imperatorem coronatum. Hinc Isaurorum stemma per series descripsit auctor, atque illos esse Esau posteros ac sobolem studiose persuadere conatur. Ut a Verina deceptus Zenon (96), fugerit cum uxore ac matre ex urbe, imperioque : utque Verina spe adjungendi sibi Patricium magistrum, foreque ut imperaret, generum suum [Zenonem] fugaverit per fraudem, quæ tamen spes eam fefellerit, cum ii, qui in magistratu erant, Basiliscum ejus fratrem imperatorem renuntiarunt. De Isaurorum incredibili Constantinopolitana in urbe cæde, utque post nepotem Romanorum imperatorem, Orestes pater Augustulum Romano præfecerit imperio. Et hæc fere libro primo narrat Candidus.

Altero vero libro ista. Patricius magister, qui cum Verina consuetudinem habebat, indignante ipso Basilisco, periit. Eapropter in fratrem Verina odio concepto, ac Zenonem opibus ad recuperandum imperium adjuvans, extrema quæque a fratre pertulit, ac nisi e templo Armatus eam clam subduxisset, forte et ipsa e medio sublata fuisset. Cum Basilisci deinde uxore (97) adulteratus Armatus, ad summam pervenit potentiam, adeo ut tandem ei bellum, quod adversus Zenonem gerebatur,

καὶ Βιβιανοῦ, καὶ ὡς περὶ αὐτῶν διηνέχθη Ἄσπαρ καὶ ὁ βασιλεὺς, καὶ οἷα εἰς ἀλλήλους ἀπεφθέγξαντο. Καὶ ὡς ὁ βασιλεὺς διὰ τοῦτο ἡταιρίσατο τὸ [96] Ἰσαύρων γένος διὰ Ταρασικοδίσσα [97] Ῥουσουμβλαδεώτου, ὃν καὶ Ζήνωνα μετονομάσας γαμβρὸν ἐποιήσατο, τὴν προτέραν γυναῖκα θανάτου νόμῳ ἀποβαλόντα. Καὶ ὡς Ἀρδαβούριος εἰς τὸ ἐναντίον μελετῶν τῷ βασιλεῖ καὶ αὐτὸς οἰκειοποιήσασθαι τοὺς Ἰσαύρους διενοήθη· καὶ ὅτι Μαρτῖνος, οἰκεῖος ὢν Ἀρδαβουρίου, μηνύει Ταρασικοδίσσᾳ ἅπερ Ἀρδαβουρίῳ [98] κατὰ βασιλέως ἐτυρεύετο· καὶ ὡς ἐντεῦθεν ἐς τὸ τραχύτερον τῆς ἐς ἀλλήλους ὑπονοίας [99] προϊούσης ἀναιρεῖ Λέων ὁ βασιλεὺς Ἄσπαρα καὶ τοὺς παῖδας, Ἀρδαβούριον καὶ Πατρίκιον τὸν Καίσαρα. Ἀλλ' ὁ μὲν Καῖσαρ τῶν πληγῶν ἀνενεγκὼν παραδόξως διεσώθη καὶ διέζησεν. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἕτερος τῶν παίδων Ἀρμενέριχος οὐ συμπαρὼν τῷ φύντι τὸν φόνον τότε διέφυγε. Ταρασικοδίσσαν δὲ γαμβρὸν θυγατρὶ Ἀριάδνῃ Λέων [1] ὁ βασιλεὺς ποιεῖται, καὶ μετονομάζει Ζήνωνα, στρατηγὸν τῆς Ἑῴας χειροτονήσας. Καὶ τὰ κατὰ Ἀφρικὴν Βασιλίσκου εὐτυχήματά τε καὶ δυστυχήματα. Καὶ ὡς Λέων πολλὰ βουληθεὶς καὶ διαμηχανησάμενος Ζήνωνα τὸν γαμβρὸν ἀνειπεῖν βασιλέα, τῶν ὑπηκόων μὴ παραδεχομένων, [176 R.] οὐκ ἴσχυσε. Καὶ ὡς πρὸ τελευτῆς αὐτοῦ τὸν ἔγγονον μὲν αὐτοῦ ἐκ Ζήνωνος φύντα τῇ Ἀριάδνῃ· καὶ ὡς μετὰ τελευτὴν Λέοντος ὁ παῖς Λέων Ζήνωνα τὸν πατέρα, συναινέσει τῆς βουλῆς, βασιλέα [2] ἔστεψε. Λεπτομερῆς τε τῆς Ἰσαύρων γενεαλογίας ἀφήγησις· καὶ ὡς εἶησαν ἀπόγονοι τοῦ Ἡσαῦ, πολλῇ σπουδῇ καὶ διήγησις. Ὅπως τε Ζήνων ὑπὸ Βηρίνης ἀπατηθεὶς φεύγει γυναικὶ ἅμα καὶ μητρὶ τῆς πόλεως καὶ τῆς βασιλείας· καὶ ὡς Βηρῖνα, ἐλπίδι τοῦ συναφθῆναι Πατρικίῳ τῷ μαγίστρῳ καὶ βασιλεύειν αὐτὸν [3] τὸν γαμβρὸν αὐτῆς [4] φυγαδεύσασα ἐξ ἀπάτης, καὶ αὐτὴ τῆς ἐλπίδος ἐσφάλη, τῶν ἐν τέλει Βασιλίσκον τὸν αὐτῆς ἀδελφὸν ἀνειπόντων βασιλέα. Περί τε τῆς Ἰσαύρων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀμυθήτου σφαγῆς. Καὶ ὡς μετὰ Νέπωτα βασιλέα Ῥώμης Αὐγούστουλον ὁ πατὴρ Ὀρέστης Ῥώμης κατεπράξατο βασιλεύειν. Ταῦτα ὁ πρῶτος λόγος.

Ὁ δὲ δεύτερος, ὅπως Πατρίκιος ὁ μάγιστρος, ὁ Βηρίνῃ συμφθειρόμενος, ἐπαγανακτήσαντος αὐτῷ Βασιλίσκου ἀπεβίω, καὶ διὰ τοῦτο Βηρῖνα δι' ἔχθρας πρὸς τὸν ἀδελφὸν καταστᾶσα, καὶ Ζήνωνι διὰ χρημάτων τὴν τῆς βασιλείας ἀνάληψιν συμπράττουσα, τὰ ἔσχατα ἔπασχεν ὑπὸ [5] τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ εἰ μὴ διέκλεψεν αὐτὴν Ἀρμάτος [6] ἐκ τοῦ ναοῦ, τάχα ἂν καὶ διεφθάρη. Ὡς [7] [103 H.] Ἀρμάτος τῇ γαμετῇ [8] συνδιαφθειρόμενος Βασιλίσκου ἐπὶ μέγα δυναστείας ἦρθη, καὶ ὡς ὕστερον τὸν κατὰ Ζήνωνος πιστευθεὶς

VARIÆ LECTIONES.

[96] τὸ] τὸ τῶν ς. [97] Τηρασικοδίσα ς. [98] Ἀρδαβούριος ς. [99] ἐπινοίας A. [1] λέων λαβὼν ὁ A. [2] βασ.] καὶ βασ. ς. [3] αὐτῶν ς. [4] αὐτῆς ς. [5] ὑπὲρ ς. [6] ἁρμάτος pr. A ἁρμάτιος corr. [7] καὶ ὡς ς. [8] γαμετῇ A : γυναικὶ sic et infra. ς.

NOTÆ.

(94) *Al.* Ermenarichus.

(95) Multis de hoc Suid.

(96) Duas ipsi Constantinopoli erectas columnas descripsit Suid. in Verina.

(97) Zenonide. Lege plura voce Ἀρμάτιος, Ἀρμάτος apud Suid.

Digitized by Google

πόλεμον ἀπέκλινεν ἐπὶ συνθήκαις δι' Ἰλλοῦ πρὸς αὐτὸν, καὶ εὐδοκιμῶν ἐπὶ Ζήνωνος, ὡς καὶ τὸν υἱὸν Βασιλίσκον Καίσαρα ἰδεῖν, ὕστερον ἐκρεουργήθη, καὶ ὁ παῖς ἐκ τοῦ [9] Καίσαρος εἰς τοὺς ἐν Βλαχέρναις ἀναγνώστας ἐτέλεσεν. Ὡς πρὸ τούτων Βασιλίσκος Μάρκον τὸν ἴδιον υἱὸν Καίσαρα ἀνεῖπεν [10], εἶτα καὶ βασιλέα. Καὶ ὡς Ἰλλοῦς συνέδη Ζήνωνι εἰς φιλίαν, καὶ πάλιν ἀναλαβεῖν παρεσκεύασε τὴν βασιλείαν. Καὶ ὡς καταστασιασθεὶς βασιλεὺς σὺν τῇ γυναικὶ Ζηνωνίδι καὶ τέκνοις καταφεύγει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, κἀκεῖθεν ἀπάτῃ Ἀρμάτου ἐκβληθεὶς ἐξορίζεται εἰς Καππαδοκίαν, εἶτα παγγενεὶ [11] κατασφάζεται. Ὡς Πέτρου τοῦ δυσσεβοῦς τὰς τῆς Ἀνατολῆς ταράσσοντος Ἐκκλησίας Καλανδίωνα Ζήνων ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ἱερᾶσθαι Ἀντιοχείας ἀπέστειλε [12], καὶ δεόμενος χρημάτων ἐκ μηνυμάτων ἐπέτυχε, καὶ πολλοὶ νεωτερίσαντες κατ' αὐτοῦ καὶ ἐαλωκότες δίκην ἔδοσαν. Ὡς Ἰλλοῦς πολλὰ τῇ Ῥωμαίων συνήνεγκε πολιτείᾳ ταῖς τε κατὰ πόλεμον ἀνδραγαθίαις καὶ ταῖς κατὰ πόλιν φιλοτιμίαις τε καὶ δικαιοπραγίαις. Ὡς μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ βασιλέως Νέπωτος Ῥώμης καὶ τὸν διωγμὸν τοῦ μετ' αὐτὸν Αὐγουστούλου Ὀδόακρος Ἰταλίας καὶ αὐτῆς ἐκράτησε Ῥώμης· καὶ στασιασάντων αὐτῷ τῶν δυσμικῶν Γαλατῶν, διαπρεσβευσαμένων τε αὐτῶν καὶ Ὀδοάκρου πρὸς Ζήνωνα, Ὀδοάκρῳ μᾶλλον ὁ Ζήνων ἀπέκλινεν. Ὡς Ἀλανός τις Ἰλλοῦν ἀνελεῖν βουληθεὶς καὶ πλήξας Ἐπινίκιον εἶπεν, ὃς ἦν οἰκεῖος Βηρίνῃ, τὴν ἀναίρεσιν ὑποθέσθαι· καὶ ὡς ἐξεδόθη Ἐπινίκιος Ἰλλοῦ· καὶ ὡς ὑποσχέσει καὶ ἀμνηστίας [13] καὶ εὐεργεσιῶν ἐξεῖπε πάντα Ἐπινίκιος, ὅσα ἐπεβούλευε Βηρῖνα κατὰ Ἰλλοῦ· [177 R.] καὶ ὡς Ζήνων Βηρῖναν διὰ τοῦτο ἐκδίδωσιν, ὁ δὲ αὐτὴν εἰς φρούριον Κιλικίας ὑπερορίσας ἠσφαλίσατο. Ὡς Παμπρεπίῳ τῷ δυσσεβεῖ διὰ Μάρσου Ἰλλοῦς φιλιωθεὶς ἅπαντα κατὰ μικρὸν συνέχεε τὰ αὐτοῦ. Ὡς ἐμφύλιος συνέστη Ζήνωνι [14] πόλεμος ἐξάρχοντος Μαρκιανοῦ καὶ Προκοπίου, υἱῶν τοῦ βασιλεύσαντος Ῥώμης Ἀνθεμίου· καὶ κρατήσαντος Ζήνωνος δι' Ἰλλοῦ πρεσβύτερος μὲν Μαρκιανὸς ἐχειροτονήθη, ὁ δὲ Προκόπιος πρὸς Θεοδώριχον τὸν ἐν Θράκῃ διέφυγε. Καὶ ὡς ὑπερορισθεὶς Μαρκιανὸς ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ διαφυγὼν ἐτάραξε τὴν κατ' Ἄγκυραν Γαλατίαν, εἶτα συλληφθεὶς εἰς Ἰσαυρίαν διῳκίσθη. Καὶ ὡς ἡ πρὸς Ἰλλοῦν ἔχθρα τῷ βασιλεῖ συνέστη καὶ ηὐξήθη. Οὕτω μὲν οὖν [15] καὶ ὁ δεύτερος.

A creditum fuerit, ad quem tamen certis pactis Hilli (98) opera conditionibus, defecit. Sub Zenone igitur tanti cum esset nominis Armatus, ut et filium Basiliscum Cæsarem viderit, post nihilominus in frusta discerptus est (99) et puer ipse ex Cæsare inter lectores in Blachernis profiteri cœpit. Basiliscus ante hæc Marcum filium Cæsarem crearat, ac post etiam imperatorem. Hillus cum Zenone conciliata amicitia imperium eidem recuperare studuit. Basiliscus itaque a seditiosis superatus, cum Zenonide conjuge, ac liberis in templum se recepit, unde Armati fraudibus extractus, et in Cappadociam relegatus, mox cum tota stirpe cæsus est. Cum Petrus (1) ille impius Orientis turbaret Ecclesias, misit Zeno imperator Calandionem, ut Antiochenæ sedis episcopus sacraretur. Cum item pecunia indigeret imperator, quærendæ illi pecuniæ rationes ostensæ sunt. Multi rebus novis contra illum studentes, capti pœnas dederunt. Multa Hillus Romanæ reipublicæ contulit, cum militiæ rebus fortiter gestis, tum domi honestis studiis, ac justitiæ cultu. Post interemptum Romanum Cæsarem nepotem, et ejus successorem Augustulum expulsum, Odoacer Italia, atque ipsa adeo urbe potitus est. Rebellantibus autem huic Occidentis Gallis, et legatione ab ipsis, aliaque ab Odoacro ad Zenonem missa, in Odoacrum magis Zenonis animus inclinavit. Alanus quidam occidere Hillum conatus, cum eum percussisset, ab Epinicio, qui erat Verinæ domesticus, subornatum se ad cædem ait, itaque traditus Hillo Epinicius est, qui data fide et oblivionis, et præmiorum, ordine cuncta enarravit, quæ in Hillum Verina moliretur. Quare Zeno Verinam Hillo tradidit, qui eam in Ciliciæ castellum ablegavit, atque ita tutum sese reddidit. Hillus Pamprepio, homini impio, Marsi opera, factus carus, paulatim omnia ipsius negotia perturbavit. Civile Zenoni bellum fuit, atque intestinum insurgentibus Marciano et Procopio, filiis ejus qui Romæ imperaverat Anthemii quos cum Hillus Zenonis auspiciis devicisset, Marcianus quidem natu grandior ordinatus est presbyter : Procopius vero ad Theuderichum in Thraciam confugit. Quin et extorris in Cappadocia Marcianus, fuga elapsus, quæ ad Ancyram pertinet Galatiam, turbavit, donec captus in Isauriam est relegatus. In Hillum quoque ab imperatore odium conceptum est, auctumque. Atque hæc libro secundo prodita.

Ὁ δὲ τρίτος ἄλλα τε περιέχει, καὶ ὡς εἰς τὸ ἐμφανὲς Ἰλλοῦς ἐπαναστὰς Ζήνωνι βασιλέα Λεόντιον σὺν Βηρίνῃ ἀνεῖπεν, ὅπως τε δυσπραγήσαντες ἐπολιορκήθησαν καὶ ἁλόντες ἀπετμήθησαν, καὶ τἄλλα ἕως τῆς Ζήνωνος τελευτῆς.

56b Tertius deinde liber cum alia continet, tum quomodo palam in Zenonem Hillus insurrexerit, Leontiumque imperatorem Verina renuntiaverit, utque re infeliciter gesta, obsessi captique capite truncati sint, aliaque ad (2) exitum usque Zenonis.

VARIÆ LECTIONES.

[9] ἐκ τοῦ A : ἀπὸ ς. [10] εἶπεν A. [11] παγγενῆ A. [12] ἀπέσταλκε ς. [13] ἀμνηστείας ς. [14] Ζήνωνι] τῷ Ζήνωνι ς. [15] μὲν οὖν om. A.

NOTÆ.

(98) Zenonis hunc Magum fuisse scripsit Suid.

(99) Malchus sup ab Onulpho interfectum ait.

(1) Hæreticus, supr. cognominatur, cod. 41 ; alibi *Fullo*, Antiochenæ sedis raptor.

(2) Quem lege apud Suid. in Zenone.

Digitized by Google

LXXX.

Olympiodori historiarum libri XXII.

Lecti sunt *Olympiodori Historiarum* libri duo et viginti, ducto initio ab Honorii Romani imperatoris consulatu septimo, et Theodosii secundo : deducitque historiam ad id usque tempus, quo Valentinianus, Placidæ et Constantii filius, Romanus imperator declaratus est. Scriptor hic ortum ducit Ægyptiacis Thebis, professione poeta, ut de se fatetur, religione vero gentium imbutus. Dictio illi clara ; remissa tamen ac dissoluta, et in protritam devoluta verborum affluentiam. Oratio itaque indigna ut historiæ adnumeretur : cujus ipse fortasse conscius, non historiam hanc a se adornari, sed materiam duntaxat, seu Commentarium Historiæ suppeditari contendit. Adeo informis ac specie B carens, etiam ipsemet dictionis suæ character visus est. Et vero nulla idea hic enitet, nisi quis eum alibi simplicitati accedere contendat ; etsi neque hanc attingat, dum nimis humili ac vili dictionis genere usus, in idiotismum plebeiumque sermonem prorsus delabitur. Et licet *Silvam* suum ipse opus appellet, libris tamen distinguit, præfationibusque ornare nititur. Historiam inscribit Theodosio [Minori] imperatori qui Arcadii filius, Honorii ac Placidiæ patruelis fuit.

Narrat itaque Stelichonem ad magnam pervenisse potentiam, cum eum Theodosius Magnus parens ipse, suis liberis Arcadio atque Honorio C tutorem imposuisset, ac præterea uxorem Serenam duxisset, a Theodosio æque ipsi desponsam. Post etiam, filia sua Thermantia nuptui Honorio imperatori data, illum sibi generum ascivisse : indeque ad summam prorsus evectum potentiam. Multa pro Romanis cum variis gentibus bella gessisse feliciter, donec sanguinaria (3) immanique Olympii opera (qui per Stelichonem imperatori familiaris factus fuerat) ferro mortem excepit (4).

Addit Alarichum Gothorum præfectum, **57***a* quem olim evocarat Stelicho, ut Honorio Illyricum armis teneret (hæc enim illi provincia a parente Theodosio in partitione regni obvenerat) tum ob Stelichonis cædem, tum quod promissum illi datum non esset, cinxisse, et cepisse Romam, D in eaque urbe incredibilem argenti vim præda avertisse. Quin et Honorii Placidiam (5), Romæ tum agentem, captivam habuisse. Ante captam vero urbem illustrem tum virum, cui Attalo (6)

A Π'.

Ὀλυμπιοδώρου ἱστορίας λόγοι κβ'.

Ἀνεγνώσθησαν Ὀλυμπιοδώρου Ἱστορικοὶ Λόγοι κβ'. Ἄρχεται ἀπὸ τῆς Ὀνωρίου τοῦ βασιλέως Ῥώμης τῆς ὑπατείας τὸ ἕβδομον καὶ Θεοδοσίου τὸ δεύτερον [16], κατέρχεται δὲ μέχρις ὅτου Βαλεντινιανὸς ὁ Πλακιδίας [17] καὶ Κωνσταντίνου [18] παῖς εἰς τὴν βασίλειον τῆς Ῥώμης ἀνερρήθη [104 H.] ἀρχήν. Οὗτος ὁ συγγραφεὺς Θηβαῖος μέν ἐστιν, ἐκ τῶν πρὸς Αἴγυπτον Θηβῶν τὸ γένος ἔχων, ποιητὴς [19], ὡς αὐτός φησι, τὸ ἐπιτήδευμα, Ἕλλην τὴν θρησκείαν, σαφὴς μὲν τὴν φράσιν, ἄτονος δὲ καὶ ἐκλελυμένος καὶ πρὸς τὴν πεπατημένην κατενηνεγμένος χυδαιολογίαν, ὥστε μηδ' ἄξιος εἰς συγγραφὴν ἀναγράφεσθαι ὁ λόγος. Ὃ καὶ αὐτὸς ἴσως συνιδὼν οὐ συγγραφὴν αὐτῷ ταῦτα B κατασκευασθῆναι, ἀλλὰ ὕλην συγγραφῆς ἐκπορισθῆναι διαβεβαιοῦται· οὕτως ἄμορφος καὶ ἀνίδεος [20] καὶ αὐτῷ τοῦ λόγου ὁ χαρακτὴρ κατεφαίνετο. Καὶ γὰρ οὐδεμιᾷ τῶν ἰδεῶν καλλωπίζεται, πλὴν εἴ τις ἔν τισι τῇ ἀφελείᾳ πλησιάζειν ἐκδιάσοιτο· τῷ γὰρ λίαν ταπεινῷ καὶ ἐξηυτελισμένῳ καὶ ταύτης ἐκπίπτων εἰς ἰδιωτισμὸν ὅλως ὑπενήνεκται. Ὕλην δὲ αὐτὸς *ἱστορίας* ταῦτα καλῶν, ὅμως καὶ λόγοις διαιρεῖ καὶ προοιμίοις πειρᾶται κοσμεῖν, καὶ πρὸς Θεοδόσιον τὸν βασιλέα, ὃς ἀνεψιὸς ἐχρημάτιζεν Ὀνωρίου καὶ Πλακιδίας, Ἀρκαδίου δὲ παῖς, πρὸς τοῦτον τὴν ἱστορίαν ἀναφωνεῖ.

Διαλαμβάνει τοίνυν περὶ Στελίχωνος, ὅσην τε περιεβέβλητο δύναμιν, καταστὰς ἐπίτροπος [21] τῶν παίδων Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πατρὸς C αὐτῶν Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, καὶ ὡς Σερῆναν νόμιμα γάμου ἠγάγετο, Θεοδοσίου καὶ ταύτην αὐτῷ κατεγγυήσαντος. Ὅτι τε μετὰ ταῦτα Στελίχων εἰς τὴν ἑαυτοῦ Θερμαντίαν τὸν βασιλέα Ὀνώριον γαμβρὸν ἐποιήσατο, καὶ ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἔτι μᾶλλον ἦρθη δυνάμεως, καὶ πολλοὺς πολέμους ὑπὲρ Ῥωμαίων πρὸς πολλὰ τῶν ἐθνῶν κατώρθωσε· καὶ ὅτι μιαιφόνῳ καὶ ἀπανθρώπῳ σπουδῇ Ὀλυμπίου, ὃν αὐτὸς τῷ βασιλεῖ προσῳκείωσε, τὸν διὰ ξίφους ὑπέμεινε θάνατον.

[180 R.] Ὅτι Ἀλάριχος ὁ τῶν Γότθων φύλαρχος, ὃν Στελίχων μετεκαλέσατο ἐπὶ τῷ φυλάξαι Ὀνωρίῳ τὸ [22] Ἰλλυρικὸν (τῇ γὰρ αὐτοῦ ἦν παρὰ Θεοδοσίου τοῦ πατρὸς ἐκνενεμημένον βασιλείᾳ), οὗτος ὁ [23] Ἀλάριχος διά τε τὸν φόνον Στελίχωνος, καὶ ὅτι ἃ συνέκειτο αὐτῷ οὐκ ἐλάμβανε, πολιορκεῖ καὶ ἐκπορθεῖ τὴν [24] Ῥώμην· ἐξ ἧς χρήματά τε ἄπειρα ἐξεκόμισε, καὶ τὴν ἀδελφὴν Ὀνωρίου Πλακιδίαν ἐν Ῥώμῃ διάγουσαν ᾐχμαλώτισε. Καὶ πρὸ τῆς ἁλώσεως δὲ ἕνα τινὰ τῶν κατὰ τὴν Ῥώμην ἐπιδόξων (Ἀττα-

VARIÆ LECTIONES.

[16] τοῦ δευτέρου ς. [17] πλακίδας pr. A. [18] Κωνσταντίου Schottus, Sylburgius, Labbeus. [19] ποιητὴς i. e, operator chymicus. Vid. Fabric. Biblioth. Gr. t. VII. p. 541, ed. Harles. [20] ἀνείδεος libri. [21] ἐπίτροπος add. A. [22] τῷ] τὸ A. [23] ὁ] οὖν ὁ ς. [24] τὴν πόλιν ῥώμην A.

NOTÆ.

(3) Ita pietate insignem virum Christianum perstringit homo ethnicus, ut et Zosimus, lib. v. Laudat tamen binis ad eum datis litteris B. Augustinus, epist. 124, 129.

(4) Manu Heracliani, qui hujus facinoris præmium accepit Africæ præfecturam. Ejus et inf. mentio fit ab hoc auctore.

(5) Quæ Galla Placidia dicta.

(6) Priscus Attalus vocatus est, teste Sozomeno lib. IX, cap. 8.

Digitized by Google

λος ἦν ὄνομα αὐτῷ) τὴν ἐπαρχότητα τότε διέποντα εἰς βασιλέα ἀνηγόρευσεν. Ἐπράχθη δὲ αὐτῷ ταῦτα διά τε τὰς προειρημένας αἰτίας, καὶ ὅτι Σάρον, καὶ αὐτὸν Γότθον ὄντα, καὶ πλήθους μὲν ὀλίγου ἐπάρχοντα (ἄχρι γὰρ σ' ἢ καὶ τ' αὐτῷ ὁ λαὸς ἐξετείνετο), ἄλλως δὲ ἡρωϊκόν τινα καὶ ἐν μάχαις ἀκαταγώνιστον, τοῦτον ὅτι Ῥωμαῖοι ἡταιρίσαντο δι' ἔχθρας Ἀλαρίχῳ ὄντα, ἄσπονδον ἐχθρὸν Ἀλάριχον [25] ἐποιήσαντο. Ὅτι ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Ῥώμης ἀλληλοφαγία τῶν ἐνοικούντων ἐγίνετο. Ὅτι Ἀλάριχος ἔτι ζῶντος Στελίχωνος μ' κεντηνάρια μισθὸν ἔλαβε τῆς ἐκστρατείας. Ὅτι μετὰ θάνατον Στελίχωνος ἀναιρεῖται ἐναποπνιγεῖσα καὶ Σερῆνα [26] ἡ τούτου γυνή, αἰτία νομισθεῖσα τῆς ἐπὶ Ῥώμην ἐφόδου Ἀλαρίχου· ἀναιρεῖται δὲ πρότερον μετὰ τὴν [105 H.] ἀναίρεσιν Στελίχωνος [27] ὁ ταύτης κἀκείνου παῖς Εὐχέριος. Ὅτι τὸ Βουκελλάριος ὄνομα ἐν ταῖς ἡμέραις Ὀνωρίου ἐφέρετο κατὰ στρατιωτῶν οὐ μόνον Ῥωμαίων ἀλλὰ καὶ Γότθων τινῶν· ὡς δ' αὕτως καὶ τὸ *φοιδεράτων* κατὰ διαφόρου καὶ συμμιγοῦς ἐφέρετο πλήθους. Ὅτι Ὀλύμπιος ὁ ἐπιβουλεύσας Στελίχωνα μάγιστρος τῶν ὀφφικίων γέγονεν, εἶτα ἐξέπεσε τῆς ἀρχῆς, εἶτα πάλιν ἐπέβη ταύτης, ἔπειτα ἐξέπεσεν, εἶτα ἐκπεσὼν ῥοπάλοις ὕστερον ὑπὸ Κωνσταντίου [28], ὃς ἠγάγετο Πλακιδίαν, παιόμενος ἀναιρεῖται, τὰς ἀκοὰς πρότερον ἐκκοπείς· καὶ ἡ δίκη τὸν ἀνοσιουργὸν εἰς τέλος οὐκ ἀφῆκεν [29] ἀτιμώρητον. Ὅτι τῶν μετὰ Ῥοδογάϊσον Γότθων οἱ κεφαλαιῶται [30] ὀπτίματοι ἐκαλοῦντο, εἰς δώδεκα συντείνοντες χιλιάδας, οὓς καταπολεμήσας Στελίχων Ῥοδογάϊσον προσηταιρίσατο. Ὅτι Ἀλαρίχου νόσῳ τελευτήσαντος διάδοχος αὐτοῦ Ἀδαοῦλφος καθίσταται, ὁ τῆς γυναικὸς ἀδελφός. Ὅτι τὸν ξηρὸν ἄρτον βουκελλάτον ὁ συγγραφεὺς καλεῖσθαί φησι, καὶ χλευάζει τὴν τῶν στρατιωτῶν ἐπωνυμίαν, ὡς ἐκ τούτου Βουκελλαρίων ἐπικληθέντων.

Ὅτι Κωνσταντῖνος εἰς τυραννίδα ἀρθεὶς πρεσβεύεται πρὸς Ὀνώριον, ἄκων βιασθεὶς ἀπολογούμενος ἄρξαι, συγγνώμην δὲ αἰτῶν καὶ τὴν τῆς βασιλείας ἀξιῶν κοινωνίαν· καὶ βασιλεὺς διὰ τὰ ἐνεστηκότα δυσχερῆ τέως κατεδέχετο τὴν τῆς βασιλείας κοινωνίαν. Κατὰ τὰς Βρεττανίας δὲ ὁ Κωνσταντῖνος ἐτύγχανεν ἀνηγορευμένος, στάσει τῶν ἐκεῖσε στρατιωτῶν εἰς ταύτην ἀνηγμένος τὴν ἀρχήν. Καὶ γὰρ ἐν ταύταις ταῖς Βρεττανίαις, πρὶν ἢ Ὀνώριον τὸ ἕβδομον ὑπατεῦσαι, εἰς στάσιν ὁρμῆσαν τὸ ἐν αὐταῖς στρατιωτικὸν Μάρκον τινὰ ἀνεῖπον αὐτο-

nomen, summam præfecturam gerentem, imperatorem renuntiasse. Actaque esse hæc ob eas, quas diximus causas, et ob Sarum (7), Gothum item genere, sed paucorum hominum præfectum (vix enim ducentos, aut summum, trecentos ductabat), cætera generosum virum, armisque invictum, quem quod socium sibi Romani adjunxissent, Alarichi infestum hostem, in perpetuum idcirco hunc renuntiasse Sari amicitiæ. In hac urbis obsidione mutua carne pastos obsessos. Alarichum, vivente etiamnum Stelichone, militiæ mercedem centenarios quadraginta accepisse. Post Stelichonis interitum, suffocatam periisse, et Serenam (8) ejus conjugem, quod Alarichi ad urbem adventus causa exstitisse putaretur. Interfectum antea, interempto jam Stelichone, filium ejus ex Serena Eucherium. Buccellarii (9) vocabulum Honorii imperatoris temporibus tributum militibus, non Romanis solum, sed et Gothis quibusdam. Eodem modo et *fœderatorum* nomen attributum inconditæ, et e diversis conflatæ multitudini. Olympium illum, qui Stelichonj insidiatus erat, officiosum magistrum factum, ea post dignitate excidisse. Dehinc iterum potitum, rursum privatum esse : tandem fustibus a Constantio, qui Placidiam uxorem duxerat, mactatum occubuisse, cum ei ante cædem auriculæ resectæ fuissent. Ita impium (10) illum non impunitum obiisse. Gothorum, qui cum Rodogaiso erant, primarios viros, *optimatos* appellatos ait, duodecim fere millium numero (11), quibus omnibus debellatis, Stelichonem cum Rodogaiso societatem iniisse (12). Alaricho morbi vi exstincto successorem datum Adaulphum, uxoris fratrem. **57***b* Panem siccum scriptor hic buccellatum (13) vocari tradit, illuditque militum cognomini, ut qui hinc Buccellarii sint appellati.

Constantinus ad imperium tyrannice sublatus, ad Honorium legatos mittit excusantes, invitum illum, et a militibus coactum, imperium suscepisse ; veniam igitur postulare, societatemque imperii. Imperator propter impendentes molestias tantisper suscepit in societatem. Constantinus hic in Britannia renuntiatus fuerat, militari tumultu ad imperium adactus. Etenim ante Honorii consulatum septimum, in seditionem illic versus exercitus, Marcum quemdam imperatorem crearat : quo ab ipsis sublato, Gratianus suffectus est. Hic

VARIÆ LECTIONES.

[25] Ἀλάριχος ἐποιήσατο ς. [26] καὶ Σερῆνα A : καισαρίνα ς. [27] παῖς ὁ Εὐχ. ς. [28] Κωνσταντίνου ς. [29] ἀφεῖκεν ς. [30] κεφαλιῶται ς.

NOTÆ.

(7) Idem alias Asarus appellatur, ut apud Zosim. inf. cod. 98.

(8) Σερηνίαν lego.

(9) Buccellarii Suidæ Gallo-Græciæ milites. Plura Turneb. lib. XXIV, cap. 16, et lib. XXVI, cap. 15. Vide etiam Constant. Porphyrogennetæ lib. *De Thematib.*, ubi sextum describit Buccellariorum fuisse, et præ cæteris Nicol. Rigaltii *Glossar.* ταχτικόν.

(10) Sic, homo impie, Christianum et laudatum virum appellare audes?

(11) Unde Zosimi calculus de quadringentorum millium exercitu fidem non plane excedere videtur.

(12) Atqui a Stelichone captum atque necatum referunt, Prosper, Cassiodorus, Orosius, et S. Augustinus lib. v de civitate Dei, cap. 29.

(13) Vide supr. paulo Buccellarii, ex Turnebo.

Digitized by Google

ubi menses quatuor, illis jam fastidio ductis, præterfuisset, interficitur. Tum Constantinus Augusti nomine salutatur. Is Justinum, et Neovigasten, militarium copiarum duces creans, relicta Britannia, cum suis trajecit, venitque Bononiam (14), maritimam urbem sic dictam, primam in Galliæ finibus positam. Ibi moratus, Gallum omnem, et Acytarum (15) militem sibi adjungens, omni est Gallia potitus ad Alpes usque, quæ Italiam a Gallia separant. Huic filii duo erant, Constans, et Julianus. Illum Cæsarem constituit; Julianum deinde eo ipso tempore nobilissimum nominavit.

A κράτορα· τοῦ δὲ ὑπ' αὐτῶν [21] ἀναιρεθέντος Γρατιανὸς αὐτοῖς ἀντικαθίσταται· ἐπεὶ δὲ καὶ οὗτος εἰς τετράμηνον αὐτοῖς προσκορὴς γεγονὼς ἀπεσφάγη, Κωνσταντῖνος τότε εἰς τὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἀναβιβάζεται ὄνομα. [181 R.] Οὗτος Ἰουστῖνον καὶ Νεοβιγάστην στρατηγοὺς προβαλόμενος [22], καὶ τὰς Βρεττανίας ἐάσας, περαιοῦται ἅμα [23] τῶν αὐτοῦ ἐπὶ Βονωνίαν, πόλιν οὕτω καλουμένην, παραθαλασσίαν καὶ πρώτην ἐν τοῖς τῶν Γαλλιῶν [24] ὁρίοις κειμένην. Ἔνθα διατρίψας, καὶ ὅλον τὸν Γάλλον καὶ Ἀκύτανον [25] στρατιώτην ἰδιοποιησάμενος, κρατεῖ πάντων τῶν μερῶν τῆς Γαλατίας [26] μέχρι τῶν Ἄλπεων τῶν μεταξὺ Ἰταλίας τε [27] καὶ Γαλατίας [28]· οὗτος δύο παῖδας ἔσχε, Κώνσταντα καὶ Ἰουλιανὸν, ὧν τὸν μὲν Κώνσταντα Καίσαρα χειροτονεῖ, εἶτα ὕστερον κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας καὶ τὸν Ἰουλιανὸν νωβελίσσιμον.

Attalus contra Honorium imperans, ad Ravennam castrametatus est, missusque ad illum tanquam ab Honorio imperatore ad imperatorem (16) Jovinianus præfectus atque patricius, et Valens, utriusque militiæ dux, et Potamius quæstor, et Julianus notariorum primicerius. Hi Attalo significant ab Honorio sese missos ut cum illo de imperii societate tractent. Abnuit vero ille : concedere tamen se, ut insulam inhabitet malorum expers Honorius, vel alium certe quem velit locum. Respondet adhæc lætabundus Jovianus, indicatque exutum jam ab Attalo una regni parte Honorium imperatorem. Quare Jovium Attalus increpando, nullum ferre morem dixit, ut spoliarit dicendus sit imperator, qui sponte sua imperio abdicaret. Verum Jovianus **58***a* sæpenumero legatione obita, neque quidquam proficiens, mansit tandem apud Attalum, illiusque patricius est appellatus. Ravennæ interim delabitur ad Eusebium (17) præpositum (18) potestas : qui post non diu (19), Allovichi violentia, ac decreto publico, in oculis imperatoris fustibus est occisus. Post etiam dum Alaricho (20) non acquiescit Attalus, et vero maxime Jovii opera, qui Honorii legatos prodiderat, imperio dejicitur manetque privatam apud Alarichum vitam degens. Deinde non multo post iterum imperavit, ac rursum abdicare coactus est. Post hæc tandem ad Ravennam profectus, et summis dexteræ manus digitis truncatus proscribitur. Allovichus item post paulo, quod Eusebium præpositum sustulisset, imperatoris sententia pœnas dedit, atque in ejus conspectu occiditur (21). Constantinus tyrannus, cognita Allovichi morte,

B Ὅτι Ἄτταλος βασιλεύσας κατὰ Ὀνωρίου ἐπὶ Ῥάβενναν ἐκστρατεύεται, καὶ πέμπεται πρὸς αὐτὸν, ὡς ἐκ βασιλέως Ὀνωρίου πρὸς βασιλέα, Ἰοβιανὸς [29] ἔπαρχος καὶ πατρίκιος, καὶ Οὐάλης στρατηγὸς ἑκατέρας δυνάμεως, καὶ Ποτάμιος ὁ κυαίστωρ, καὶ Ἰουλιανὸς πριμικήριος τῶν νοταρίων· οἳ ἐδήλουν Ἀττάλῳ ἐπὶ κοινωνίᾳ τῆς βασιλείας ἀπεστάλθαι παρὰ Ὀνωρίου. Ὁ δὲ ἀπένευσεν, ἀλλὰ νῆσον οἰκεῖν ἢ ἕτερόν τινα τόπον, ὃν ἂν βούλοιτο, συγχωρεῖν Ὀνώριον, κακῶν ἀπαθῆ. Ἀποκρίνεται δὲ Ἰοβιανὸς ἡσθεὶς, [106 H.] ἐπαγγελλόμενος καὶ σινῶσαι καθ' ἑνὸς μέλους [30] τὸν βασιλέα Ὀνώριον. Ἐφ' ᾧ ἐπετίμησεν Ἄτταλος Ἰοβιανῷ [31], ὡς οὐθενὸς ἔθους ὄντος σινοῦσθαι βασιλέα ἑκόντι τὴν βασιλείαν ἀποτιθέμενον. Ἀλλὰ Ἰοβιανὸς μὲν πολλάκις πρεσβεύσας καὶ

C μηδὲν ἀνύσας καταμένει πρὸς Ἄτταλον, πατρίκιος Ἀττάλου ὀνομασθεὶς, μετέρχεται δὲ κατὰ τὴν Ῥάβενναν ἐπὶ τὸν πρεπόσιτον Εὐσέβιον ἡ δυναστεία, ὃς μετὰ ἱκανὸν χρόνον, Ἀλλοβίχου [32] ἐπηρείᾳ καὶ ὑποθήκῃ δημοσίᾳ καὶ ἐπ' ὄψεσι τοῦ βασιλέως ῥάβδοις ἀναιρεῖται. Χρόνος ἔρρευσεν ἱκανὸς, καὶ μὴ πειθόμενος Ἄτταλος Ἀλαρίχῳ, σπουδῇ δὲ μάλιστα Ἰοβιανοῦ, ὃς ἦν τὴν Ὀνωρίου πρεσβείαν προδεδωκὼς, καθαιρεῖται τῆς βασιλείας, καὶ μένει τὸν ἰδιώτην παρὰ Ἀλαρίχῳ βίον ἀνθῃρημένος. Ἔπειτα μετὰ χρόνον τινὰ βασιλεύει, εἶτα καθαιρεῖται. Καὶ μετὰ ταῦτα ὕστερον ἐπὶ Ῥάβενναν παραγεγονὼς καὶ τοὺς τῆς δεξιᾶς χειρὸς δακτύλους ἀκρωτηριασθεὶς ἐξορίᾳ παραπέμπεται [33]. Ὅτι Ἀλλόβιχος μετὰ βραχὺ, τὴν ἐφ'

D ᾧ τὸν πρεπόσιτον Εὐσέβιον ἀνεῖλε δίκην τινὺς, γνώμῃ τοῦ βασιλέως κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ ἀναιρεῖται· καὶ Κωνσταντῖνος ὁ τύραννος τὸν Ἀλλοβίχου

VARIÆ LECTIONES.

[21] αὐτοῦ ς. [22] libri προβαλλόμενος. [23] των A : τοῖς ς. [24] Γαλα τῶν ὅροις ς. [25] ἀκύταλλον A, ἀκύταρον ς correxit Schottus. [26] Γαλλίας ς. [27] τε add. A. [28] Γαλλίας ς. [29] Ἰωβιανὸς ς sic et infra. [30] μέρους ς. [31] Ἰωβίῳ ς. [32] ἀλοβίχου A. [33] περιπέμπεται ς.

NOTÆ.

(14) Burboniam legitur apud Sozomenum lib. IX, cap. 11.

(15) Aquitanum emenda, ex Sozom. supr. et Sigon. lib. X.

(16) Zosimus lib. V extr. Jovium hunc perpetuo vocat. Photii editio inconstantior est.

(17) Sacri cubiculi. Vide Zosimum lib. V, et Sigon. lib. X.

(18) *Δυναστεία. Jovii* ἐπαρχίαν τῆς αὐλῆς hic accipio. Hanc enim secundæ post principem potestatis fuisse, viri docti notarunt.

(19) Ellobichum vocat Sigon. lib. XI, *hist. Occident. imper.* Ebodichum Sozom. lib. IX, cap. 13.

(20) De Africana expeditione legendus Zosimus lib. 6.

(21) Aliter hæc Sozom. lib. IX, cap. 13.

Digitized by Google

θάνατον μαθὼν, ἐπειγόμενος πρὸς Ῥάβενναν ὥστε σπείσασθαι Ὀνωρίῳ, φοβηθεὶς ὑποστρέφει. A Ravenam accedens, ut cum Honorio fœdus iniret (22) metu perculsus revertit.

Ὅτι τὸ Ῥήγιον μητρόπολίς ἐστι τῆς Βρεττίας [44], ἐξ οὗ φησιν ὁ ἱστορικὸς Ἀλάριχον ἐπὶ Σικελίαν βουλόμενον περαιωθῆναι ἐπισχεθῆναι· ἄγαλμα γὰρ, φησὶ, τετελεσμένον ἱστάμενον ἐκώλυσε [45] τὴν περαίωσιν. Τετέλεστο δὲ, ὡς μυθολογεῖ, παρὰ τῶν ἀρχαίων ἀποτρόπαιόν τε τοῦ ἀπὸ τῆς Αἴτνης πυρὸς καὶ πρὸς κώλυσιν παρόδου διὰ θαλάσσης βαρβάρων· ἐν γὰρ τῷ ἑνὶ ποδὶ πῦρ ἀκοίμητον ἐτύγχανε, καὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ ὕδωρ ἀδιάφθορον. Οὗ καταλυθέντος ὕστερον ἔκ τε τοῦ Αἰτναίου πυρὸς καὶ ἐκ τῶν βαρβάρων βλάβας ἡ Σικελία ἐδέξατο. Κατέστρεψε δὲ τὸ ἄγαλμα Ἀσκληπιὸς ὁ τῶν ἐν Σικελίᾳ κτημάτων Κωνσταντίου καὶ Πλακιδίας διοικητὴς καταστάς.

Rhegium metropolim esse (23) Bruttiorum, e qua refert historicus Alarichum, dum in Siciliam trajicere parat, retentum fuisse. Statua enim, inquit, inaugurata, ibi stans trajectum vetabat. Fuerat vero hæc, ut fabulatur, ab antiquis inaugurata, cum ut Ætnæ montis ignes averteret, tum ut maris transitu Barbaros prohiberet. Altero enim pede perpetuum ignem, altero vero perennem aquam gestabat. Ea igitur statua confracta, tandem ex Ætnæo igne (24), et a Barbaris detrimentum Siciliam cepisse. Eversam vero statuam ab Æsculapio, qui in Sicilia possessionum Constantii et Placidiæ curator erat.

Ὅτι Κωνσταντίνου [46] τοῦ τυράννου καὶ Κώνσταντος τοῦ παιδὸς, ὃς πρότερον μὲν Καῖσαρ ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς [184 R.] ἐχειροτονήθη, τούτων ἡττηθέντων καὶ πεφευγότων Γερόντιος ὁ στρατηγὸς, τὴν πρὸς τοὺς βαρβάρους ἀσμενίσας εἰρήνην, Μάξιμον τὸν ἑαυτοῦ παῖδα, εἰς τὴν τῶν δομεστίκων τάξιν τελοῦντα, βασιλέα ἀναγορεύει· εἶτα ἐπιδιώξας Κώνσταντα κατεπράξατο ἀναιρεθῆναι, καὶ κατὰ πόδας εἵπετο διώκων καὶ τὸν πατέρα Κωνστάντινον. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνετο, Κωνστάντιος καὶ Οὐλφιλᾶς ἀποστέλλονται παρὰ Ὀνωρίου κατὰ Κωνσταντίνου, καὶ καταλαβόντες τὴν Ἀρήλατον, ἔνθα τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο Κωνσταντῖνος σὺν Ἰουλιανῷ τῷ παιδὶ, ταύτην πολιορκοῦσι· καὶ Κωνσταντῖνος καταφυγὼν εἰς εὐκτήριον πρεσβύτερος τότε χειροτονεῖται, ὅρκων αὐτῷ ὑπὲρ σωτηρίας δοθέντων· καὶ τοῖς πολιορκοῦσιν αἱ πύλαι τῆς πόλεως ἀναπετάννυνται. Καὶ πέμπεται σὺν τῷ υἱῷ Κωνσταντῖνος πρὸς Ὀνώριον· ὁ δὲ μνησικακῶν αὐτοῖς ὑπὲρ τῶν ἀνεψιῶν αὐτοῦ, οὓς ἐτύγχανε Κωνσταντῖνος ἀνελὼν, πρὸ τριάκοντα τῆς Ῥαβέννης μιλίων παρὰ τοὺς ὅρκους προστάττει τούτους ἀναιρεθῆναι. Γερόντιος δὲ παραγενομένων Οὐλφιλᾶ [107 H.] καὶ Κωνσταντίνου φεύγει, καὶ καταληφθεὶς, ὅτι ἐγκρατῶς ἦρχε τοῦ οἰκείου στρατοῦ, ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων ἐπιβουλεύεται· πῦρ γὰρ κατὰ τῆς οἰκίας αὐτοῦ ἀνῆψαν. Ὁ δὲ πρὸς τοὺς ἐπαναστάντας κρατερῶς ἐμάχετο, ἕνα συναγωνιστὴν ἔχων Ἀλανὸν τὸ γένος, εἰς δούλους αὐτοῦ [47] ἀριθμούμενον. Τέλος τόν τε Ἀλανὸν καὶ τὴν γυναῖκα, τοῦτο προθυμουμένους, ἀναιρεῖ, ἐπικατασφάζει δὲ καὶ ἑαυτόν. Μάξιμος δὲ ὁ παῖς ταῦτα μαθὼν πρὸς τοὺς ὑποσπόνδους φεύγει βαρβάρους.

B Constantino tyranno, et Constante filio (qui primum quidem Cæsar, post etiam imperator creatus fuerat victis, fugaque dilapsis, Gerontius belli dux cum Barbaris pace libens inita filium suum Maximum qui inter domesticos (25) numerabatur, Cæsarem renuntiat. Constantem deinde insecutus, e medio sustulit, et vestigia consectans, Constantinum quoque patrem persequebatur. Dum hæc geruntur, Constantinus (26) et Ulphilas ab Honorio adversus Constantinum missi; cumque Arelatem pervenissent **58***b* ubi Constantinus cum Juliano filio agebat, hanc obsident. Constantinus ad templum confugiens, sacerdos ordinatur, jurejurando de salute illi dato; sic urbis portæ obsidentibus militibus apertæ sunt, missusque est cum Juliano filio Constantinus ad Honorium. Ille vero minime ipsis ignoscens, ob interfectos a Constantino cognatos suos (27), ad triginta (28) a Ravenna milliaria, contra jurisjurandi fidem interfici eos jubet. Gerontius dein, accedentibus Ulphila et Constantino, fugam capessit: deprehensusque quod impotentius exercitui præfuisset, suorum insidiis petitus est. Ignem itaque ipsius ædibus injecerunt: at ille fortiter in adversarios pugnat, uno adjuvante famulo, qui Alanus erat. Re tamen tandem desperata Alanum illum, suamque uxorem (29), ut ipsi postularant, interimit, ac denique etiam sibi mortem consciscit. Maximus ejus filius, re intellecta, ad fœderatos confugit Barbaros.

C

Ὅτι Ἰοβῖνος [48] ἐν Μουνδιακῷ [49] τῆς ἑτέρας Γερμανίας κατὰ σπουδὴν [50] Γώαρ τοῦ Ἀλανοῦ καὶ Γουντιαρίου, ὃς φύλαρχος ἐχρημάτιζε τῶν Βουργουντιό- D Jovinius apud Mundacium (30) Germaniæ alterius urbem, studio Goaris Alani, et Guntiari Burgundiorum præfecti tyrannus creatus est. Cui ut sese

VARIÆ LECTIONES.

[44] Βρετανίας ς. [45] ἐκώλυε ς. [46] Κωνσταντίνου pr. A. Κωνσταντίου corr. [47] αὐτῷ ς. [48] Ἰωβῖνος ς, sic et infra [49] Μογουντιακῷ Hœschelius. [50] σπονδὴν A.

NOTÆ.

(22) Anno Christi 411. Car. Sigon.
(23) Omnino Βρεττίας legendum hic.
(24) Ex vana scilicet gentium superstitione.
(25) De *Domesticis* videndus Curopalat. libello de official. Constantinop. Brisson in lexico, et alii.
(26) Idem qui Placidiam postea conjugem accepit.
(27) Verenianum ac Didymum intelligit, de quibus Zosimus atque Sozomenus, et ex his Sigonlib x.
(28) Ad Mincium flumen, Sigon.
(29) *Nonniohiam* Car. Sigon. vocat.
(30) *Mogunliacum* debebat scribere Olympiod.

Digitized by Google

adjungeret Adaulpho auctor fuit Attalus. Et vero hic cum copiis ad illum se confert. Jovinius tamen Adaulphi adventu offensus, obscure, et veluti per ænigmata Attalum accusat; quod adventum suasisset. Sarus (31) item ad Jovinium venturus erat; sed Adaulphus cognita re, collectus decem millibus militum, occurrit Saro, viros octodecim aut viginti apud se habenti quem gesta heroica, et stupore digna edentem (32), scutis adhibitis, vivum ægre capere potuerunt, tandemque occidunt. Desciverat autem ab Honorio Sarus, audito Belleridem domesticum suum interfectum; nullam tamen cædis rationem dixisse imperatorem, nec in percussorem inquirendo vindicasse.

Refert item de Donato, et Hunnis, deque regum (33) eorum sagittandi peritia. Seipsum ad illos et Donatum, oratorem missum scriptor ait; multisque maris erronibus, periculisque jactatum, tragice narrat. Donatum quoque jurejurando circumventum contra fas jugulatum esse: et Charatonem inter reges primum, ob cædem ira incensum, imperatoris donis rursum mitigatum, placatumque fuisse. 59a Et hæc quidem prima operis decade continentur.

Alteram vero hinc auspicatur. Jovinus fratrem suum Sebastianum, invito Adaulpho, imperatorem creans, in ejus odium incurrit. Adaulphus itaque per interruntios capita se tyrannorum missurum, pacemque initurum Honorio pollicetur. Hi domum ut redierunt, et jusjurandum præstitum est, Sebastiani mox caput imperatori mittitur. Jovinus etiam ipse ab Adaulpho obsessus se dedidit, missusque ad imperatorem est: quem Dardanus præfectus sua manu percutiens, interimit, utriusque caput extra Carthaginem (34) palis infixum: ubi et Constantini ac Juliani antea resectum: Maximini item et Eugenii, qui sub Theodosio magno tyrannidem affectantes, eumdem sunt exitum sortiti. Postulatum est ab Adaulpho, studio maxime Constantii ejus qui illam postea uxorem duxit, Placidiam quam apud se Romæ captam habebat, Honorio fratri ut redderet. Sed quod Adaulpho promissa, præsertim de curanda annona, perfecta non fuissent, neque ipsam reddidit, et pacem bello commutaturus videbatur.

Adaulphus ergo, cum Placidia repeteretur, frumentum vicissim ipse promissum petiit. Cujus conferendi, etsi qui promiserant copiam nullam haberent, nihilo tamen secius consentiunt, si Placidiam reciperent, accepturum. Ad quæ simili fere et ipse Barbarus simulatione utebatur. Massiliam interea, sic dictam urbem profectus, dolo eam

A νων [61], τύραννος ἀνηγορεύθη. Πρὸς ὃν [62] παραγενέσθαι Ἄτταλος Ἀδαοῦλφον παραινεῖ· καὶ παραγίνεται [63], ἅμα τοῦ πλήθους. Καὶ Ἰοβῖνος ἀνιᾶται ἐπὶ τῇ Ἀδαούλφου παρουσίᾳ, καὶ μέμφεται δι' αἰνιγμάτων τῷ παραινέσαντι Ἀττάλῳ τὴν ἄφιξιν. Καὶ Σάρος δὲ ἔμελλε πρὸς Ἰοβῖνον παραγενέσθαι· ἀλλ' Ἀδαοῦλφος τοῦτο μαθὼν προϋπαντιάζει, χιλιάδας δέκα συνεπαγόμενος στρατιώτην [64], ἔχοντι ἄνδρας περὶ αὐτὸν [Ἀσάρῳ [65]] ὀκτωκαίδεκα ἢ καὶ εἴκοσιν. Ὃν ἔργα ἡρωϊκὰ καὶ θαυμάσαι ἄξια ἐπιδειξάμενον μόλις σάκκοις [66] ἐζώγρησαν, καὶ ὕστερον ἀναιροῦσι. Σάρος δ' ἦν ἀποστὰς Ὀνωρίου, ὅτι Βελλερίδου, ὃς ἦν αὐτῷ δομέστικος, ἀναιρεθέντος οὐδεὶς λόγος τῷ βασιλεῖ τῆς ἀναιρέσεως· οὐδὲ τοῦ φόνου γίνεται [67] εἴσπραξις.

Ὅτι διαλαμβάνει περὶ Δονάτου καὶ περὶ τῶν B Οὔννων, καὶ περὶ τῶν ῥηγῶν αὐτῶν τῆς εὐφυεστάτης τοξείας, καὶ ὡς πρὸς αὐτοὺς καὶ Δονάτον ὁ ἱστορικὸς ἐπρέσβευσε· καὶ τὴν διὰ θαλάσσης αὐτοῦ πλάνην ἐκτραγῳδεῖ καὶ τὸν κίνδυνον. Καὶ ὅπως ὅρκῳ Δονάτος ἀπατηθεὶς ἐκθέσμως ἀποσφάζεται, καὶ ὅπως Χαράτων ὁ τῶν ῥηγῶν πρῶτος ἐπὶ τῷ φόνῳ εἰς θυμὸν ἀνάπτεται, ὅπως τε πάλιν βασιλικοῖς δώροις διαπραΰνεται καὶ ἡσυχάζει· ἐν οἷς καὶ ἡ πρώτη τῆς ἱστορίας δέκάλογος.

Ἄρχεται δὲ ἡ δευτέρα ὧδε, ὅτι Ἰοβῖνος [68] παρὰ γνώμην Ἀδαούλφου τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Σεβαστιανὸν [69] βασιλέα χειροτονήσας εἰς ἔχθραν Ἀδαούλφῳ κατέστη. Καὶ πέμπει Ἀδαοῦλφος πρὸς Ὀνώριον [185 R.] πρέσβεις, ὑποσχόμενος τά τε τῶν τυράννων κεφαλὰς καὶ εἰρήνην ἄγειν. Ὧν ὑποστρεψάντων καὶ ὅρκων C μεσιτευσάντων Σεβαστιανοῦ μὲν πέμπεται τῷ βασιλεῖ ἡ κεφαλή, Ἰοβῖνος δὲ ὑπὸ Ἀδαούλφου πολιορκούμενος ἑαυτὸν ἐκδίδωσι. Καὶ πέμπεται κἀκεῖνος τῷ βασιλεῖ, ὃν αὐθεντήσας Δάρδανος ὁ ἔπαρχος ἀναιρεῖ· καὶ ἀποτίθενται ἅμφω αἱ κεφαλαὶ Καρθαγένης [70] ἔξωθεν, ἔνθα καὶ ἡ Κωνσταντίνου καὶ ἡ Ἰουλιανοῦ ἀπετμήθησαν πρότερον, ἥ τε Μαξιμίνου καὶ ἡ Εὐγενίου, οἱ ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου τυραννίδι ἐπιθέμενοι εἰς τοῦτο τέλους κατέστρεψαν. Ἀδαοῦλφος δὲ Πλακιδίαν ἀπῃτεῖτο κατὰ σπουδὴν μάλιστα Κωνσταντίνου, ὃς [71] ὕστερον αὐτῇ καὶ εἰς γάμους ἔζευξεν· ἀλλὰ τῶν πρὸς Ἀδαοῦλφον ὑποσχέσεων μὴ περαινομένων [72], καὶ μάλιστα τῆς σιτοπομπίας, οὔτε ταύτην ἀπεδίδου καὶ εἰς μάχην ἐμελέτα [73] τὰ τῆς εἰρή-

D νης διαλύεσθαι.

Ὅτι Ἀδαοῦλφος ἀπαιτούμενος Πλακιδίαν ἀνταπῄτει τὸν ὁρισθέντα [108 H.] σῖτον. Ἀπόρων δ' ὄντων τῶν ὑποσχομένων εἰς τὸ δοῦναι, οὐδὲν δὲ ἧττον ὁμολογούντων, εἰ λάβοιεν Πλακιδίαν, παρασχεῖν, καὶ ὁ βάρβαρος τὰ ὅμοια ὑπεκρίνετο, καὶ πρὸς Μασσαλίαν, πόλιν οὕτω καλουμένην, παραγενόμενος δόλῳ ταύτην λαβεῖν ἤλπιζεν. Ἔνθα πληγεὶς Βονιφατίου

VARIÆ LECTIONES.

[61] Βουργυντιόνων ς. [62] ὃν] οὓς rc. A : pr. enim om. [63] τῷ πλήθει ς. [64] στρατιώτῃ ς. [65] Ἀσάρῳ om. pr. A. [66] σάκκοις ς. [67] ἐγίνετο ς. [68] ἰδιος A. [69] σεβαστῖνον A. [70] καρταγένης ς Schottus Ῥαβέννης. [71] ὃς] ὃν A. [72] περαιουμένων A. [73] ἐμελετᾶτο A : ἀπεδίδου ς.

NOTÆ.

(31) Al. *Asarus*. inf. apud Zosimum cod. 98.
(32) Pro σάκκοις lego σάκοις vel σάκεσιν.
(33) Ῥηγῶν Latina voce dixit.
(34) *Ravennam* arbitror legendum.

Digitized by Google

τοῦ γενναιοτάτου βαλόντος [64], καὶ μόλις τὸν θάνατον A διαφυγὼν, εἰς τὰς οἰκείας ὑπεχώρησε σκηνὰς, τὴν πόλιν ἐν εὐθυμίᾳ λιπὼν καὶ δι' ἐπαίνων καὶ εὐφημίας ποιουμένην Βονηφάτιον. Ὅτι Ἀδαοῦλφος τὸν γάμον Πλακιδίας, Κωνσταντίου [65] ταύτην ἀπαιτοῦντος βαρυτέρας προὔτεινεν αἰτήσεις, ἵνα διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν αἰτήσεων εὔλογον δόξῃ τὴν κατάσχεσιν αὐτῆς πεποιηκέναι.

Ὅτι Κωνστάντιος διαίγνατος [66] πάλαι γεγονὼς ὕπατος κατὰ τὴν Ῥάβενναν προέρχεται, μεθ' οὗ κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν ὑπατεύει Κώνστας· καὶ χρυσίον μὲν σύμμετρον καὶ ἱκανὸν πρὸς τὸ τῆς ὑπατείας ἀνάλωμα εὕρηται ἐκ τῶν τοῦ Ἡρακλειανοῦ [67], ὃς τυραννίδα μελετῶν ἀνῄρηται, οὐ μὴν γε τοσοῦτον εὑρέθη ὅσον καὶ ἠλπίζετο. Χρυσίον μὲν γὰρ οὐδὲ μέχρι κεντηναρίων καὶ εὕρηται, ἡ δὲ B ἀκίνητος αὐτοῦ οὐσία καὶ αὐτὴ εἰς δισχιλίας λίτρας συνέτεινε. Καὶ ταύτην ἅπασαν τὴν ὑπόστασιν Κωνστάντιος ἐκ μιᾶς αἰτήσεως παρὰ Ὀνωρίου εἰλήφει. Ἦν δὲ Κωνστάντιος ἐν μὲν ταῖς προόδοις κατηφὴς καὶ σκυθρωπὸς, μεγαλόφθαλμός τε καὶ μεγαλαύχην καὶ πλατυκέφαλος, νεύων δι' ὅλου ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ φέροντος αὐτὸν ἵππου, καὶ οὕτω [68] τῇδε κἀκεῖσε λοξὸν ἐκπέμπων τὸ ὄμμα, ὡς, τὸ τοῦ λόγου, πᾶσι φαίνεσθαι εἶδος ἄξιον τυραννίδος. Ἐν δὲ δείπνοις καὶ συμποσίοις τερπνὸς καὶ πολιτικὸς, ὡς καὶ ἐρίζειν τοῖς μίμοις πολλάκις παίζουσι πρὸ τῆς τραπέζης.

Ὅτι Ἀδαούλφῳ σπουδῇ καὶ ὑποθήκῃ Κανδιδιανοῦ ὁ πρὸς Πλακιδίαν συντελεῖται γάμος, μὴν ὁ Ἰανουάριος ἐνειστήκει, ἐπὶ δὲ τῆς πόλεως Νάρβωνος, ἐν C οἰκίᾳ Ἰγγενίου τινὸς πρώτου τῶν ἐν τῇ πόλει· ἔνθα προκαθεσθείσης Πλακιδίας ἐν παστάδι [69] τε Ῥωμαϊκῶς ἐσκευασμένῃ καὶ σχήματι βασιλικῷ συγκαθέζεται αὐτῇ καὶ Ἀδαοῦλφος ἐνδεδυμένος χλανίδα καὶ τὴν ἄλλην Ῥωμαίων ἐσθῆτα. Ἐν οἷς μετὰ τῶν ἄλλων γαμικῶν δώρων [188 R.] δωρεῖται Ἀδαοῦλφος καὶ ν' εὐειδεῖς νεανίας Σηρικὴν ἐνδεδυμένους ἐσθῆτα, φέροντος ἑκάστου ταῖς χερσὶν ἀνὰ δύο μεγίστων δίσκων [70], ὧν ὁ μὲν χρυσίου πλήρης, ὁ δὲ τιμίων λίθων, μᾶλλον δὲ ἀτιμήτων ἐτύγχανεν· ἃ τῆς Ῥώμης ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἅλωσιν τοῖς Γότθοις ἀποσυληθέντα. Εἶτα λέγονται καὶ ἐπιθαλάμιοι, Ἀττάλου πρῶτον εἰπόντος, εἶτα Ῥουστικίου [71] καὶ Φοιβαδίου· καὶ συντελεῖται ὁ γάμος παιζόντων καὶ χαιρόντων ὁμοῦ τῶν τε Βαρβάρων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς Ῥωμαίων. D

Ὅτι μετὰ τὴν ὑπὸ Γότθων ἅλωσιν τῆς Ῥώμης Ἀλβῖνος ὁ τῆς Ῥώμης ἔπαρχος, ἤδη ταύτης πάλιν ἀποκαθισταμένης, ἔγραψε μὴ ἐξαρκεῖν τὸ χορηγού-

intercipere tentavit, sed a Bonifacio, nobilissimo viro vulneratus, et vix salvo capite fugiens, in sua se tentoria recepit: urbe omissa, quæ lætitiæ plena, laudibus, ac bonis ominibus Bonifacium est prosecuta. Adaulphus idem de Placidiæ nuptiis satagens, Constantio eam postulanti graviores prætexit postulationes: ut si compos illarum non fieret, illa juste retenta videretur.

Constantius olim designatus, consul aliquando Ravennæ creatur, cum quo Constantinopolitanum consulatum Constans gerit. Auri vis justa, sufficiens ad consulatus sumptus (35) tolerandos reperta in Heracliani bonis (36), qui tyrannidis (37) affectatæ nomine est interemptus; etsi tamen tantum pecuniæ repertum non est, quantum speratum erat. **59***b* Auri enim nondum duo millia [denariorum] inventa, et immobilium insuper bonorum ad bis mille libras. Quas quidem facultates omnes una postulatione ab Honorio Constantius accepit. Erat ipse Constantius, cum prodiret, subtristi vultu ac tetrico, ingentibus oculis sublataque cervice, et plano capite, inclinans se omnino in equi, quo vehebatur, collum; et sic huc illuc oblique torquens oculos, ut, quod veteri verbo dicitur, « imperio digna forma (38) » omnibus appareret. In cœnis tamen atque symposiis, jucundus adeo civilisque fuit, ut et cum mimis interdum ad mensam ludentibus contenderit.

Adaulpho, studio ac consilio Candidiani, nuptiæ cum Placidia conveniunt. Januario mense nuptiis dictus dies, Narbone (39) Galliæ urbe, in domo Ingenii cujusdam, primarii ejus urbis viri. Hic digniore loco residente Placidia in atrio, Romano more adornato, habituque regio, assedit ipsi et Adaulphus læna indutus, omnique alio amictu Romano. Inter alia nuptiarum dona, donatur (40) Adaulphus etiam quinquaginta formosis pueris, serica veste indutis, ferentibus singulis utraque manu ingentes discos binos: quorum alter auri plenus, alter lapillis pretiosis, vel pretii potius inæstimabilis, quæ ex Romanæ urbis direptione Gotthi deprædati fuerant. Hinc versus canuntur epithalamii, Attalo præcinente, dein Rustacio (41) atque Phœbadio, nuptiisque finis datus, lusu gaudioque ingenti Barbarorum simul, et Romanorum qui cum iis erant.

Post Romam a Gotthis captam, Albinus Urbis præfectus, quod jam eadem ad pristinum rediret statum, scripsit non sufficere præbitam populo

VARIÆ LECTIONES.

[64] βαλόντος rc. A, λαβόντος pr.: βάλλόντος ς. [65] Κωνσταντίῳ — ἀπαιτοῦντι ς. [66] διαίγματος Κωνστάντιος ς. [67] Ἡρακλιανοῦ A. [68] οὕτω mg.: libri οὔπω. [69] σπαστάδι A. ῥωμαίαν A. [70] μεγίστους δίσκους. [71] Ῥουσταχίου ς.

NOTÆ.

(35) Quos et in Dionis Cassii consulatu tolerasse Alexandrum Severum supr. retulit. cod. 71.

(36) In fiscum redactis, ut patet ex l. XXI *De pan.* Cod. Theod.

(37) Vide Oros. lib. VII, cap. 42.

(38) Eurip. in *Phœnissis*. Πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος.

(39) Foro-Cornelii ait auctor *Miscellæ* Paul. Diaconus lib. XIII.

(40) Δωρεῖται ν' εὐειδεῖς νεανίας. *Donat* etiam reddere possis.

(41) Al. *Rusacio*; malim tamen *Rusticio*.

Digitized by Google

partem (42), multitudine jam aucta civitate; addit- A
que uno die numerum initum esse civium quatuor-
decim millium.

Adaulphus, nato sibi e Placidia filio, cui Theo-
dosio nomen dedit, Romanam amplius rempublicam
amare videbatur. Verum Constantio, ejusque asse-
clis repugnantibus, ejus et uxoris Placidiæ, [pacis
ineundæ] conatus frustra fuerunt. Exstinctum au-
tem postea infantem vehementer uterque parens
luxit **60***a* argenteaque capsa conditum, juxta Bar-
cinonem in templo quodam sepelierunt. Interficitur
deinde et Adaulphus ipse (dum equos suos in sta-
bulo, de more, contemplatur) a Gotthо quodam
ejus domestico, Dobbii nomine, cum hanc veteris
odii vindicandi occasionem ille captasset; hujus
enim prior dominus, Gotthicæ partis rex, fuerat B
ab Adaulpho e medio sublatus. Exinde Dobbium
receptum Adaulphus in suam familiam asciverat:
qui in ultionem prioris domini, alterum hunc, in-
jecta manu violenta, sustulit. Moriens Adaul-
phus fratri suo injunxit, Placidia ut [Honorio]
redderetur; utque, si quo modo possent, Romanæ
sibi gentis concordiam [Gotthi] societatemque
conciliarent. At qui successit Sari frater Singiri-
chus (studio potius ac vi, quam successione, aut
lege creatus) Adaulphi e priore conjuge liberos
vi e sinu Sigesari episcopi abreptos, occidit;
atque ipsam Placidiam reginam, in Adaulphi
scilicet contumeliam, pedibus ante equum una
cum cæteris captivis ambulare coegit, idque toto C
illo spatio quod est ab urbe ad duodecimum us-
que lapidem. Septem ille dies cum imperasset,
interemptus est, et Gotthorum dux Valias (44) con-
stituitur.

Refert hic scriptor audisse se e Valerio claris-
simo viro, de argenteis statuis ad Barbaros ar-
cendos inauguratis (45). Nam Constantii, inquit,
imperatoris temporibus, præfecto in Thracia Va-
lerio, indicium factum thesauri reperiundi. Vale-
rius vero ad locum accedens, sacrum illum esse
religione ex incolis cognovit, et antiquo ritu statuas
ibidem consecratas. Retulit hæc ad imperatorem,
rescriptumque accepit, quo jubebatur indicata illa
bona tollere. Igitur effosso loco, tres solidæ ex
argento fabricatæ repertæ sunt statuæ, specie barba- D
rica sitæ, et utroque brachio ansato, veste præterea
variegata barbarico ritu indutæ, et comam capite
gestantes atque in septentrionem, quæ barbarorum
regio est, obversæ. Quæ simul atque statuæ sublatæ

μενον μέρος τῷ δήμῳ εἰς πλῆθος ἤδη τῆς πόλεως
ἐπιδιδούσης· ἔγραψε γὰρ [72] καὶ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τε-
τέχθαι [73] ἀριθμὸν χιλιάδων δεκατεσσάρων.

[109 H.] Ὅτι Ἀδαοῦλφος τεχθέντος αὐτῷ ἐκ τῆς
Πλακιδίας παιδὸς, ᾧ ἐπέθετο [74] κλῆσιν Θεοδόσιον,
πλέον ἠσπάζετο τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν· Κων-
σταντίου δὲ καὶ τῶν περὶ Κωνστάντιον ἀντιπραττόν-
των ἔμενεν ἄπρακτος ἡ τούτου καὶ [75] Πλακιδίας ὁρμή.
Τελευτήσαντος δὲ τοῦ παιδὸς, πένθος μέγα ποιοῦσιν ἐπ'
αὐτῷ, καὶ θάπτουσιν ἐν λάρνακι καταθέντες ἀργυρᾷ
πρὸ τῆς Βαρκέλλωνος ἔν τινι εὐκτηρίῳ. Εἶτα ἀναι-
ρεῖται καὶ Ἀδαοῦλφος, εἰς ἐπιτήρησιν τῶν οἰκείων
ἵππων, ὡς εἴθιστο αὐτῷ, διατρίβων ἐν τῷ ἱππῶνι.
Ἀναιρεῖ δὲ αὐτὸν εἷς [75a] τῶν οἰκείων Γότθων Δού-
βιος [76] τοὔνομα, ἔχθραν παλαιὰν καιροφυλακήσας·
πάλαι γὰρ ἦν ὁ [77] τούτου δεσπότης, μοίρας Γοτθικῆς
ῥῆξ, ὑπὸ Ἀδαούλφου ἀνῃρημένος, ἐξ οὗ καὶ τὸν
Δούβιον λαβὼν Ἀδαοῦλφος ᾠκειώσατο· ὁ δὲ τῷ
πρώτῳ δεσπότῃ ἀμύνων τὸν δεύτερον διεχρήσατο [78].
Τελευτῶν δὲ Ἀδαοῦλφος προσέταττε τῷ ἰδίῳ ἀδελφῷ
ἀποδοῦναι τὴν Πλακιδίαν, καὶ, εἴ τι δύναιντο, τὴν
Ῥωμαίων φιλίαν ἑαυτοῖς περιποιήσασθαι. Διάδοχος
δὲ ὁ τοῦ Σάρου ἀδελφὸς Σιγγέριχος, σπουδῇ μᾶλλον
καὶ δυναστείᾳ ἢ ἀκολουθίᾳ καὶ νόμῳ, γίνεται· ὃς τά
τε παιδία, ἃ ἐκ τῆς προτέρας γυναικὸς ἐτύγχανεν
Ἀδαούλφῳ γεγεννημένα, ἀνεῖλε, βίᾳ τῶν τοῦ ἐπισκό-
που Σιγησάρου κόλπων ἀποσπάσας, καὶ τὴν βασιλίδα
Πλακιδίαν εἰς ὕβριν Ἀδαούλφου ἐκ ποδὸς προηγῆ-
σασθαι τοῦ ἵππου ἅμα λοιπῶν [79] αἰχμαλώτων ἐπ-
έταξε· καὶ τὸ διάστημα ἦν [80] τῆς προπομπῆς ἐκ τῆς
πόλεως μέχρι δωδεκάτου σημείου. Ἑπτὰ δὲ ἡμέρας
ἄρξας ἀναιρεῖται, ἡγεμὼν δὲ τῶν Γότθων Οὐαλίας
καθίσταται.

Ὅτι ὁ ἱστορικός φησι παρὰ Οὐαλερίου, τινὸς τῶν
ἐπισήμων ἀκοῦσαι περὶ ἀνδριάντων ἀργυρῶν τετε-
λεσμένων [81] εἰς βαρβάρων ἀποκώλυσιν. Ἐν γὰρ ταῖς
ἡμέραις, φησὶ, Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως ἐν τῇ
Θρᾴκῃ Οὐαλερίου ἄρχοντος μήνυσις γέγονεν ὡς θη-
σαυρὸς εὑρεθείη. Οὐαλέριος δὲ παρὰ τὸν τόπον παρα-
γενόμενος μανθάνει παρὰ [82] τῶν ἐπιχωρίων ἱερὸν
εἶναι τὸν τόπον [83], καὶ ἐξ ἀρχαίας τελετῆς ἀνδριάν-
τας ἐν αὐτῷ ἀφιερῶσθαι. Εἶτα ἀναφέρει ταῦτα τῷ
βασιλεῖ, καὶ δέχεται γράμμα ἐπιτρέπον αὐτῷ ἀναλα-
βεῖν τὰ μηνυθέντα. Ἀνορυχθέντος τοίνυν τοῦ τόπου
εὑρίσκονται τρεῖς ἀνδριάντες δι' ὅλου ἐξ ἀργύρου
πεποιημένοι, ἐν [84] σχήματι βαρβαρικῷ [85] κατακεί-
μενοι καὶ ἐζηγκωνισμένοι κατ' ἀμφοῖν ταῖν χεροῖν,
[189 R.] ἐνδεδυμένοι δὲ βάρβαρον πεποικιλμένην

VARIÆ LECTIONES.

[72] γὰρ A : δὲ ς. [73] τετάχθαι ς. [74] ἐπέθηκε ς. [75] καὶ τῆς Πλ. ς. [75a] εἰς om. A. [76] Δόβ-
βιος — Δόββιον ς. [77] ὁ om. A. [78] διεχειρίσατο ς. [79] λοιποῖς αἰχμαλώτοις ς. [80] ἦν] δὲ ἦν ς.
[81] τετελεσμένων] vid. Kuster. ad Suid. v. Μάλεος. [82] παρὰ A : περὶ ς. [83] τὸν τόπον εἶναι ς. [84] ἐν
om. A. [85] βαρβαρικοῦ ς.

NOTÆ.

(42) Subaudi *frumenti publici*, quod viritim pu-
blice populo Rom. distribuebatur, de quo multa in
impp. rescriptis.

(43) Græce est πρὸ τῆς Βαρκέλλωνος, ut hodie
dicitur: antiquitus vero *Barcino*, Plinio et Paulino.

(44) Sigon. et alii *Vallia* ediderunt.

(45) Commendare conatur homo ethnicus suam
superstitionem.

Digitized by Google

ἐσθῆτα, καὶ κομῶντες τὰς κεφαλὰς, νεύοντες ἐπὶ τὸ ἀρκτῷον μέρος, τουτέστι κατὰ τοῦ βαρβαρικοῦ χώρου. Ὧν ἀνδριάντων ἀναληφθέντων πάραυτα καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας πρῶτον μὲν τὸ [86] Γότθων ἔθνος [87] πᾶσαν ἐπιτρέχει τὴν Θράκην, ἔμελλε δὲ μικρὸν ὕστερον καὶ τὸ τῶν Οὔννων καὶ τὸ τῶν Σαρματῶν καταδραμεῖσθαι τό τε Ἰλλυρικὸν καὶ αὐτὴν τὴν Θράκην· ἐν μέσῳ γὰρ αὐτῆς τε Θράκης καὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ κατέκειτο τὰ τῆς τελετῆς, καὶ ἐῴκει τῶν τριῶν ἀνδριάντων ὁ ἀριθμὸς κατὰ παντὸς ἔθνους [88] τετελέσθαι [89] βαρβάρου.

A sunt paucos post dies, Gothorum primum gens universam incurrit Thraciam; futuræque post 60*b* paulo erant Hunnorum ac Sarmatarum incursiones in Illyricum, et ipsam Thraciam : uti Thraciam inter et Illyricum sita sunt hæc consecrationis loca et trium statuarum numerus, adversus omnes gentes barbaras inauguratus videbatur.

[110 H.] Ὅτι ὁ ἱστορικὸς περὶ τοῦ οἰκείου διαλαμβάνων διάπλου πολλὰ παθεῖν καὶ δυστυχῆσαί φησι. Λέγει δὲ καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας κατᾶραι, καὶ τῇ αὐτοῦ σπουδῇ καὶ ἐπιμελείᾳ εἰς [90] τὸν σοφιστικὸν θρόνον ἀναχθῆναι Λεόντιον οὔπω ἐθέλοντα. Λέγει δὲ καὶ περὶ τοῦ τρίβωνος, ὡς οὐκ ἐξῆν κατὰ τὰς Ἀθήνας περιβαλέσθαι αὐτόν τινα, καὶ μάλιστα ξένον, ᾧ μὴ [91] τῶν σοφιστῶν ἡ γνώμη ἐπέτρεπε καὶ αἱ κατὰ τοὺς σοφιστικοὺς νόμους τελεταὶ ἐβεβαίουν τὸ ἀξίωμα. Ἦν δὲ [92] τὰ τελούμενα τοιαῦτα· Πρῶτον μὲν κατήγοντο ἐπὶ τὸ δημόσιον βαλανεῖον ὅσοι νεήλυδες, ἄν τε μικροὶ ἄν τε μεγάλοι. Ἐξ ὧν καὶ οἱ πρὸς τὸν τρίβωνα ἐπιτήδειοι, ἡλικίας ἤδη καιροῦ γεγονότες οὓς εἰς μέσον ἔβαλλον οἱ κατάγοντες σχολαστικοί. Εἶτα τῶν μὲν ἔμπροσθεν τρεχόντων καὶ κωλυόντων, τῶν δὲ ὠθούντων καὶ ἐπεχόντων, πάντων δὲ τῶν κωλυόντων ταῦτα βοώντων « Στᾶ, στᾶ, οὐ λούει, » κατακρατεῖν δῆθεν τοῦ ἀγῶνος ἐδόκουν οἱ ἀντωθοῦντες εἰς τιμὴν τοῦ καταγομένου σχολαστικοῦ, ὅστις μετὰ πολλὴν ὥραν, στάσεως πολλῆς ἐπὶ τοῖς προαχθεῖσιν ἐθίμοις ῥήμασι προγενομένης, εἰσάγεται εἰς τὸν θερμὸν οἶκον καὶ ἀπολούεται· εἶτα ἐνδυσάμενος ἐδέχετο τὴν τοῦ τρίβωνος ἐξουσίαν [93], καὶ αὐτόθεν μετὰ τοῦ τρίβωνος ἐκ τοῦ βαλανείου ἐντίμῳ καὶ περιδόξῳ δορυφορούμενος πομπῇ ἀπῄει, δαπάνας ἐπιγνοὺς φανερὰς εἰς τοὺς τῶν διατριβῶν προστάτας τοὺς λεγομένους Ἀκρωμίτας

De sua scriptor hic navigatione refert multa se adversa pertulisse. Athenas quoque appulisse tradit, suoque studio et cura ad sophisticam etiam sedem evectum Leontium, tametsi id ille nequaquam vellet. Sed et de pallio sophistico (46) memoriæ B prodidit, nemini (præsertim vero extero homini), Athenis id gestare licuisse; nisi sophistarum suffragio ejus gestatio illi concessa, dignitasque ista sophistarum legum ritibus esset confirmata. Ritus autem, qui peragebantur, tales erant. Primum ad publicum balneum deducebantur qui novitii advenissent, sive parvi, sive grandiores: atque inter hos etiam ii qui per ætatem ad pallium sumendum apti erant, quos in medium protrudebant scholastici, a quibus deducebantur, deinde aliis præcurrentibus atque prohibentibus, aliis protrudentibus, et contra tendentibus : quotquot autem prohibebant vociferantibus : « Sta, sta, non lava, » nihilominus tamen in certamine ii videbantur obtinere, qui in honorem scholastici, quem deducebant, obsistentes C retrudebant. Tandem post longam moram, multamque ob illata ex more ultro citroque verba contentionem, is qui deducitur, in calidam cellam inducitur, ibique abluitur. At postquam se induit, pallii dignitatem accipit, atque exinde cum pallio e balneo, celebri et honorifica stipatus pompa, digreditur, decretis luculentis sumptibus in scholarum antistites, qui dicuntur Acromitæ (47).

Ὅτι οἱ Οὐάνδαλοι τοὺς Γότθους *Τρούλους* καλοῦσι διὰ τὸ λιμῷ πιεζομένους αὐτοὺς τροῦλαν σίτου παρὰ τῶν Οὐανδάλων ἀγοράζειν ἑνὸς χρυσίνου [94]· ἡ δὲ τροῦλα οὐδὲ τρίτον ξέστου χωρεῖ.

Vandali Gothos appellant *Trulos*, propterea quod hi enecti aliquando fame, tritici trulam a Vandalis aureo uno redimerent. Trula vero nondum tertiam sextarii partem capit.

Ὅτι κατὰ τὰς Ἱσπανίας τῶν Οὐανδάλων καταδραμόντων, καὶ τῶν Ῥωμαίων εἰς τὰς τετειχισμένας πόλεις καταφυγόντων, τοσοῦτος αὐτῶν λιμὸς κατεκράτησεν ὡς εἰς ἀλληλοφαγίαν ἐκβιασθῆναι. Καὶ γυνὴ τέσσαρα τέκνα ἔχουσα πάντα κατέφαγε, πρόφασιν ἐφ' ἑκάστου ποιουμένη τὴν τῶν ὑπολοίπων τροφὴν καὶ σωτηρίαν, ἕως ἂν πάντα καταφαγοῦσα λίθοις ὑπὸ τοῦ δήμου ἀνῃρέθη. D

Dum Vandali Hispanias vastassent, qui in muratas se urbes Romani receperant, eo inediæ adacti sunt, ut invicem se laniando edere cogerentur. Ibi mulier una, quatuor liberorum mater, omnes devoravit; ad singulos prætexens, reliquos se alere, ac salvare velle, donec omnibus absumptis lapidibus a plebe obruta est.

Ὅτι Εὐπλούτιος ὁ μαγιστριανὸς πρὸς Οὐάλιον, ὃς τῶν Γότθων ἐχρημάτιζε φύλαρχος, ἀποστέλλεται

61*a* Euplutius magistrianus ad Valium (48) Gothorum præfectum mittitur, qui pacis fœdera ini-

VARIÆ LECTIONES.

[86] τὸ] τὸ τῶν ς. [87] ἔθνος A : μέρος ς. [88] ἔθνους om. A. [89] τελεῖσθαι ς. [90] εἰς] καὶ εἰς ς'. [91] ἡ ante τῶν ponit ς. [92] ἦν δέ] cf. Wyttenbach. Eunap. 2. p. 280. [93] ἐξουσίαν A : ἀξίαν ς. [94] χρυσίον ς.

NOTÆ.

(46) Vide B. Gregor. Nazianz. orat. 20, quæ est de B. Basilio Magno, post init. Eunap. quoque initio Probæresii, et Jo. Gorop. Becanum lib. IV *Origin.*

(47) Οἱ μείζονες Hesychio, et quasi superiores.

(48) Sup. *Valiam* vocavit.

Digitized by Google

ret, Placidiamque reciperet. Ille vero commode recepit, missaque frumentatione sexcentorum millium, Placidia Euplutio tradita, ad Honorium fratrem remittitur.

Cum Athenis inquiri cœptum esset, quonam modo conglutinari possent libri, discere quærentibus modum glutinis, Philtatius, scriptoris hujus socius, in re litteraria bene industrius, ostendit, quare et honoris gratia statuam illi cives collocarunt.

De Oasi auctor multa narrat incredibilia. De ejus primum temperie : et quod sacro ibi morbo non modo nulli laborent, sed etiam si qui aliunde adveniant, eo liberentur, ob benignam aeris temperiem. De copiosa deinde quæ ibidem est arena, deque puteis, qui fossione ad ducentos et trecentos, nonnunquam vero etiam ad quingentos cubitos facta, scaturiginis rivos per orificium effundunt : unde per vices ii, qui communi labore opus fecerunt, hauriunt, et arva sua rigant agricolæ. Arbores (49) perpetuo ibi poma ferre et frumentum illic natum omni frumento esse præstantius, niveque candidius. Interdum bis quotannis hordeum ibi seri, millium autem perpetuo ter. Rigare incolas ruscula sua, æstate tertio quoque die, hieme, sexto, atque hinc tantam terræ fertilitatem conciliari. Nunquam ibi cœlum nubes contrahere. Ad hæc de horologiis, quæ ibidem conficiuntur. Oasim memorat insulam olim fuisse, atque a continente divulsam, eamdemque ab Herodoto vocari [Thalia] *Beatorum insulam;* ab Herodoto (50) autem eo qui Orphei ac Musæi conscripsit historiam nominari *Phœacidem* (51). Insulam ante fuisse ex eo conjecturas ducit, quod testæ marinæ, et ostrea lapidibus adhærescentia, in eo monte inveniantur, qui ex Thebaide in Oasim ducit. Deinde etiam, quod perpetuo copiosa ibi arena scatet, tresque Oases replet. Nam etiam ipse (52) tres Oases esse tradit. Duas magnas, exteriorem unam, alteram interiorem, e regione sibi invicem oppositas, centum milliarium **61** *b* spatio interjecto, cum tertia parva, longo interstitio ab alteris duabus separata. Insuper hoc etiam argumento insulam fuisse tradit, quod sæpenumero accidit, ut pisces ab avibus eo delati visantur, aut certe arrosorum piscium reliquiæ : ut inde conjectare liceat, non admodum longe abesse mare. Ait (53) autem et Homerum ex vicina huic Thebaide genus ducere.

ἐφ' ᾧ σπονδάς τε θέσθαι εἰρηνικὰς καὶ ἀπολαβεῖν τὴν Πλακιδίαν · ὁ δὲ ἑτοίμως δέχεται. Καὶ ἀποσταλέντος αὐτῷ σίτου ἐν μυριάσιν ἑξήκοντα ἀπολύεται[95] Πλακιδία παραδοθεῖσα Εὐπλουτίῳ πρὸς Ὀνώριον τὸν οἰκεῖον αὐτῆς ἀδελφόν.

Ὅτι ζητήματος ἐν ταῖς Ἀθήναις ἀνακύψαντος περὶ τῶν κεκολλημένων[96] βιβλίων μαθεῖν [192 R.] τοῖς ἐπιζητοῦσι τὸ μέτρον τοῦ κόλλου[97], Φιλτάτιος[97a] ὁ τοῦ ἱστορικοῦ ἑταῖρος, εὐφυῶς περὶ γραμματικὴν ἔχων, τοῦτο ἐπέδειξε[98], καὶ εὐδοκιμήσας τυγχάνει παρὰ τῶν πολιτῶν εἰκόνος.

Ὅτι περὶ τῆς Ὀάσεως ὁ συγγραφεὺς πολλὰ παραδοξολογεῖ, περί τε [111 H.] τῆς εὐκρασίας αὐτῆς, καὶ ὅτι οἱ τὴν ἱερὰν νόσον ἔχοντες οὐ μόνον ἐκεῖσε οὐ γίνονται, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχόθεν παραγινόμενοι ἀπαλλάττονται τοῦ νοσήματος[99] διὰ τὴν τοῦ ἀέρος εὐκρασίαν. Καὶ περὶ τῆς ψάμμου τῆς πολλῆς ἐκείνης καὶ τῶν ὀρυσσομένων φρεάτων, ὡς εἰς διακοσίους καὶ τριακοσίους, ἔστ' ὅτε δὲ καὶ εἰς πεντακοσίους πήχεις ὀρυσσόμενα ἀναβλύζουσι τὸ ῥεῖθρον αὐτοῦ τοῦ στομίου προχεόμενον · ἐξ οὗ κατὰ διαδοχὴν ἀρυόμενοι, ὅσοις κοινὸν γέγονε τὸ ἔργον, τὰς[1] οἰκείας ἀρούρας ποτίζουσιν οἱ γεωργοί. Καὶ ὅτι αἱ ὀπῶραι ἀεὶ τοῖς δένδρεσι φέρονται, καὶ ὅτι ὁ σῖτος παντὸς κρείττων[2] σίτου καὶ χιόνος λευκότερος, καὶ ὅτι ἔστ' ὅτε δὶς τοῦ ἔτους σπείρεται ἡ κριθή, τρὶς δὲ ἀεὶ ἡ κέγχρος. Ἀρδεύουσι δὲ τὰ γήδια αὐτῶν ἐν θέρει μὲν διὰ τρίτης ἡμέρας, ἐν χειμῶνι δὲ διὰ ἕκτης, ἐξ οὗ καὶ ἡ εὐφορία γίνεται. Καὶ ὅτι[3] οὐδέποτε συννεφία γίνεται. Καὶ περὶ τῶν ποιουμένων αὐτοῦ ὡρολογίων[4]. Λέγει δὲ ὅτι νῆσος τὸ παλαιὸν ἦν καὶ ἀπεχερσώθη, καὶ ὅτι ταύτην καλεῖ Ἡρόδοτος *Μακάρων νήσους*· Ἡρόδωρος δὲ, ὁ τὴν Ὀρφέως καὶ Μουσαίου συγγράψας ἱστορίαν, *Φαιακίδα* ταύτην καλεῖ. Τεκμηριοῦ δὲ νῆσον αὐτὴν γεγονέναι ἔκ τε τοῦ ὄστρακα θαλάσσια καὶ ὄστρεα λίθοις τοῦ ὄρους προσπεπλασμένα[5] εὑρίσκεσθαι τοῦ ἐπὶ τὴν Ὄασιν ἀπὸ τῆς Θηβαΐδος φέροντος, δεύτερον ὅτι ψάμαθος πολλὴ ἐπεχεῖται ἀεὶ καὶ τὰς τρεῖς ἀναπληροῖ Ὀάσεις. Τρεῖς γάρ φησιν Ὀάσεις καὶ αὐτὸς εἶναι, δύο μεγάλας[6], τὴν μὲν ἐξωτέρω, τὴν δὲ ἐσωτέρω, καταντικρὺ κειμένας ἀλλήλαις, συντείνοντος εἰς ἑκατὸν σημεῖα τοῦ μεταξὺ διαστήματος · ἔστι δὲ καὶ ἄλλη τρίτη μικρά, πολλῷ διαστήματι τῶν δύο κεχωρισμένη. Λέγει δὲ εἰς πίστιν τοῦ νῆσον γενέσθαι ὅτι καὶ ὑπὸ ὀρνέων ὁρᾶσθαι συμβαίνει πολλάκις ἰχθῦς φερομένους καὶ ἰχθύων ἄλλοτε λείψανα, ὡς ἐντεῦθεν εἰκάζεσθαι μὴ πολὺ πόρρω εἶναι τὴν θάλασσαν. Φησὶ[7] δὲ καὶ Ὅμηρον ἐκ τῆς πρὸς ταύτῃ Θηβαΐδος ἕλκειν τὸ γένος.

VARIÆ LECTIONES.

[95] ἀπολύεται A : ἀποστέλλεται ς. [96] κεκωλωμένων A, altero ω correcto. [97] κώλου A. [97a] Φιλλάτιος ς. [98] ἀπέδειξε ς. [99] τοῦ νοσήματος post εὐκρασίαν ponit A. [1] τὰς] καὶ τὰς ς. [2] κρείσσων παντὸς ς. [3] καὶ ὅτι οὐ περὶ A. [4] αὐτοῖς ὡρολογειῶν A. [5] πεπλασμένα ς. [6] μεγάλας καὶ τὴν ς'. [7] φασὶ ς.

NOTÆ.

(49) Al. Zosim lib. v nec arborem ibi ullam, nec domicilium esse. Vide Notas D. Baron. ad Martyrolog. 12 Junii.

(50) E cujus item libris τῶν κατὰ Ἡρακλέα, frequentia passim adducuntur testimonia.

(51) Alia est Homeri Φαιακία, quæ cæteris *Corcyra* dicitur.

52) Ut antea Strabo lib. xvii *Geograph.* ubi Ἀνάσεις, vel e mss. Αὐάσεις legitur : Stephano Αὐασίς.

(55) Ex Calasiris quoque sententia apud Heliod. in *Æthiopicis*, lib. iii.

Digitized by Google

Ὅτι ὕπατος ὁ βασιλεὺς Ὀνώριος προελθὼν τὸ A ἐνδέκατον, καὶ σὺν αὐτῷ Κωνστάντιος τὸ δεύτερον τὸν Πλακιδίας γάμον ἐπιτελοῦσιν· ἐφ' ᾧ πολλὰ μὲν αὐτὴ ἀνανεύουσα Κωνστάντιον παρεσκεύασε κατὰ τῶν αὐτῆς ὀργίζεσθαι θεραπόντων. Τέλος ἐν τῇ τῆς ὑπατείας ἡμέρᾳ ἀπὸ χειρὸς ταύτην ὁ βασιλεὺς καὶ ἀδελφὸς Ὀνώριος ἄκουσαν λαβὼν ἐγχειρίζει παραδιδοὺς Κωνσταντίῳ, καὶ ἐπιτελεῖται εἰς τὸ λαμπρότατον ὁ γάμος. Εἶτα καὶ παῖς αὐτοῖς τίκτεται, ἣν ὀνομάζουσιν Ὀνωρίαν, καὶ ἕτερος πάλιν, ᾧ κλῆσιν ἔθεντο Οὐαλεντινιανός[8]· ὃς ζῶντος μὲν Ὀνωρίου Νοβελίσσιμος γίνεται βιασαμένης τῆς Πλακιδίας τὸν[9] ἀδελφὸν, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως, καὶ ἔτι μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ τυραννήσαντος Ἰωάννου, καὶ Ῥώμης βασιλεὺς ἀποδείκνυται[10]. Ὁ δὲ Κωνστάντιος συμβασιλεύει τῷ Ὀνωρίῳ, αὐτοῦ μὲν B χειροτονοῦντος, ἀλλὰ σχεδόν τι[11] ἄκοντος. [193 R.] Χειροτονεῖται δὲ καὶ ἡ Πλακιδία Αὐγούστα, τοῦ τε ἰδίου ἀδελφοῦ καὶ τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς χειροτονησάντων. Εἶτα πέμπεται πρὸς [112 H.] Θεοδόσιον, ὃς ἀδελφιδοῦς ὢν Ὀνωρίου τῶν πρὸς ἕω μερῶν ἐβασίλευεν[12], ἡ ἀνάρρησις μηνυομένη τῆς τοῦ[13] Κωνσταντίου βασιλείας, καὶ μένει ἀπαράδεκτος. Ἐφίσταται νόσος Κωνσταντίῳ, καὶ μετέμελεν αὐτῷ ἡ βασιλεία, ὅτι οὐκέτι ἦν αὐτῷ ἐπ' ἀδείας ὥσπερ πρότερον ἐξιέναι τε καὶ ἀπιέναι ὅπη καὶ ὅπως βούλοιτο, καὶ ὅτι οὐκ ἐξῆν χρῆσθαι[14] βασιλεύοντι οἷς ἔθος εἶχε χρῆσθαι παιγνίοις. Τέλος ἑπτὰ βασιλεύσας μῆνας, ὥσπερ αὐτῷ καὶ ὁ ὄνειρος εἶπεν, « Ἓξ ἤδη πεπλήρωνται καὶ ἄρχονται ἑπτά, » πλευριτικῇ νόσῳ τελευτᾷ, συντελευτησάσης αὐτῷ καὶ τῆς κατὰ τὴν[15] ἀνατολὴν C ὀργῆς καὶ ὁρμῆς, ἣν ὤδινεν, ὅτι τὴν ἀναγόρευσιν αὐτοῦ τῆς βασιλείας[16] οὐ προσήκαντο. Ὅτι Οὐαλίου[17] τοῦ φυλάρχου τελευτήσαντος Θευδέριχος τὴν ἀρχὴν διαδέχεται.

Honorius Augustus undecimum, et Constantius iterum consules creati, Placidiæ nuptias conciliant. Sed has ipsa nuptias cum vehementer detrectaret, effecit ut ipsius famulis indignaretur Constantius. Tandem nihilominus ipso quo consulatum iniit die, manu ipsam arreptam Honorius imperator frater ejus invitam Constantio in manum tradit, nuptiæque splendide celebrantur. Hinc nata filia, quam Honoriam nominarunt. Filius item, cui Valentiniano nomen datum, qui superstite etiamnum Honorio, Nobilissimus dictus, impellente fratrem Placidia. Quin et mortuo Honorio, disjectaque Joannis tyrannide, Romanorum idem Augustus creatus est. Constantius vero Honorii in Augustali imperio collega fit, ab illo quidem ipso, sed pene B repugnante, constitutus. Placidia quoque Augusta a fratre et marito dicta est. Dein ad Theodosium, qui fratre Honorii genitus Orientis partibus Augustus imperabat, de Constantii imperatoris electione nuntius mittitur, minimeque receptus est. Hinc morbum Constantius contraxit, suscepti pœnitens imperii, quod non jam (ut antea) eundi redeundique, quo et quando vellet, libertas esset, neque ludicris, ut moris ejus erat, operam dare jam imperatori permitteretur. Igitur septimo imperii mense (quemadmodum et insomnium sic indicaverat : « Sextus ablit; septimus inchoatur », pleuritide exstinctus est : exstincta simul cum ipso in Occidentem ira, atque expeditione, quam quod ad imperii societatem admissus non esset, animo agitabat. Valia præfecto [Gotthorum] morte absumpto, C imperium Teudericbus suscepit.

Ὅτι κατὰ θάλασσαν πολλὰ παθὼν ὁ συγγραφεὺς μόλις διασώζεται. Ἐν ᾧ καὶ περὶ ἀστέρος τινὸς τερατολογεῖ, ἐπιβρίσαντος τῷ ἱστίῳ τοῦ πλοίου μέλλειν αὐτοὺς βυθίζεσθαι· οὐρανίαν δὲ τὸ φανὲν παρὰ τῶν ναυτῶν[18] καλεῖσθαι. Λέγει δὲ περὶ ψιττακοῦ, ᾧ εἴκοσι ἔτεσιν συνδιῆγεν, ὡς σχεδόν τι οὐδὲν τῶν ἀνθρώπῳ πραττομένων ἀμίμητον κατελίμπανεν[19]· ὠρχεῖτό τε[20] γὰρ καὶ ᾖδε καὶ ἐκάλει ἐξ ὀνόματος καὶ τἄλλα ἔπραττεν.

Scriptor varia maritimo itinere passus vix salvus evasit. **62**a Ubi et prodigiosa quædam de sidere (54) commemorat, in ipsum navigii malum magno cum pondere ingruente, ut jam mergendi viderentur. Uraniam vero meteoron illud a nautis appellatum. Refert de psittaco, quocum annos ipse viginti vixerit, ut nullam fere humanarum D actionum, quam non imitaretur, omiserit. Saltabat enim, et canebat, et suo quemque nomine compellabat, aliaque id genus exprimebat.

Ὅτι ὁ ἱστορικός φησι διάγοντος αὐτοῦ[21] κατὰ τὰς[22] Θήβας καὶ τὴν Σοήνην[23] ἱστορίας ἕνεκα, ἐν ἐπιθυμίᾳ γενέσθαι τοὺς φυλάρχους καὶ προφήτας τῶν κατὰ τὴν Τάλμιν βαρβάρων, ἤτοι τῶν Βλεμμύων, τῆς ἐντυχίας αὐτοῦ· ἐκίνει γὰρ αὐτοὺς ἐπὶ τοῦτο ἡ

Refert item historicus, cum apud Thebas et Soenem (55) lustrandorum locorum, cognoscendique studio versaretur, fama excitatos præfectos ac vates eorum Barbarorum, qui ad Talmin incolunt, quos Blemmyas vocant, ipsius optasse congressum

VARIÆ LECTIONES.

[8] imo Οὐαλεντινιανόν : supra certe (p. 59 *b* 37) ᾧ ἐπέθετο κλῆσιν Θεοδόσιον. cf. 64 *b* 17. [9] τὸν post δὲ add. A ; quanquam μετὰ θάνατον est p. 4 *b* 38 et 31 *a* 20 : μετὰ τελευτὴν p. 55. *b* 19 : πρὸ τελευτῆς p. 55 *b* 17. [10] ἀναδείκνυται ς. [11] τι add. A. [12] ἐβασίλευσεν ς. [13] τοῦ add. A. [14] ἐξῆν αὐτῷ χρῆσθαι ς. [15] τὴν om. A. [16] τῆς βασιλείας αὐτοῦ ς. [17] Οὐάλη ς. [18] ναυτῶν A ; αὐτῶν ς. [19] κταλιμπάνας ς. [20] τε add. A. [21] αὐτοῦ om. A. [22] τὰς add. A. [23] Σοῦνην ς.

NOTÆ.

(54) Hispani nautæ *Sant Telmo* appellare solent. (55) For. *Syenem*.

Digitized by Google

atque colloquium. Abripuerunt itaque me, ait, ut illas quoque regiones perlustrarem, in ipsam usque Talmin, a meis contribulibus quinque dierum intervallo distantem, ad urbem quæ dicitur Prima. Hæc olim prima Thebaidis urbs, proxime a Barbarico solo aberat, eamque ob causam a Romanis Latino vocabulo Prima nominata, quo etiam nunc nomine vocitatur, quamvis longo jam tempore Barbari eam sibi vindicarint, cum aliis quatuor oppidis Phœnicone, Chiride, Thapide et Talmide. In hac regione smaragdi se fodinas reperisse scribit: unde Ægyptiorum regibus olim smaragdi illa tanta copia suppeditabat. Et hæc quidem Barbarorum vates inspicere invitabant: verum id sine bona regis venia non licebat.

De Libanio quodam admiranda refert, Asianum B genere hunc Honorio et Constantio imperatoribus Ravennam venisse, summumque veneficum ac magum fuisse. Dicit enim professum esse, admiranda posse se absque armatis hominibus adversus Barbaros patrare. At cum deinde experimentum promissi dedisset, et fama longius manans ad ipsas usque Placidiæ aures rumorem detulisset, necatum illum esse, comminante Placidia conjugi Constantio divortium, nisi e vivis tolleretur Libanius præstigiator atque infidelis.

Constantius genere Illyrius fuit, e Panæso urbe Cadiæ, qui multis obitis jam inde a Theodosii Magni temporibus militiæ muneribus ad summum tandem, uti diximus, imperii apicem evectus est. Is cum cætera fuit laude dignus, tum quod auri nulla C cupiditate flagraret, **62***b* antequam quidem Placidiæ conjungeretur. Nam ea uxore ducta, pecuniarum avidus evasit. Ipso ergo mortuo, cum postulatis homines Ravennam undique confluxerunt, quos bonis ille per injuriam exuisset. Verum Honorii, inquit, lenitas, et Placidiæ cum eo arcta nimis familiaritas, frustra ut essent hæ quærimoniæ, omnisque adeo juris vis ac potentia, effecit.

Honorii erga sororem insita affectio tanta fuit, ex quo Constantius ejus maritus vita decessit, ut perdite nimis amando, et assidue os ejus osculando, turpis apud multos consuetudinis suspicionem non effugerit. Sed hic amor in tantum brevi vertit odium, allaborantibus Spadusa (56), atque Elpidia, D Placidiæ nutrice, quibus illa tribuebat plurimum; adjurante item ipsas Leonteo illius curatore (57), ut et seditiones Ravennæ frequenter exsisterent (adhærebat enim ipsi adhuc Barbarorum turba, cum ex Adaulphi, tum ex Constantii imperatoris conjugiis) et vulnera etiam utrinque inferrentur. Donec tandem ob eas ipsas inimicitias, et priori

φήμη. Καὶ ἔλαβόν με, φησὶ, μέχρι [24] αὐτῆς τῆς Τάλμεως, ὥστε κἀκείνους τοὺς χώρους ἱστορῆσαι, διέχοντας [25] ἀπὸ τῶν Φιλῶν [26] διάστημα ἡμερῶν πέντε, μέχρι πόλεως τῆς λεγομένης Πρίμα, ἥτις τὸ παλαιὸν πρώτη πόλις τῆς Θηβαΐδος ἀπὸ τοῦ βαρβαρικοῦ ἐτύγχανε [27]· διὸ παρὰ τῶν Ῥωμαίων Ῥωμαΐᾳ φωνῇ Πρίμα ἥτοι πρώτη ὠνομάσθη, καὶ νῦν οὕτω καλεῖται καίτοι ἐκ πολλοῦ οἰκειωθεῖσα τοῖς βαρβάροις μεθ' ἑτέρων τεσσάρων πόλεων, Φοινικῶνος, Χίριδος, Θάπιδος, Τάλμιδος. Παρὰ τούτους τοὺς χώρους φησὶ καὶ σμαράγδου μέταλλα εἶναι μαθεῖν, ἐξ ὧν τοῖς Αἰγυπτίων βασιλεῦσιν ἡ σμάραγδος ἐπλεόναζε. Καὶ ταῦτα, φησὶν, οἱ προφῆται τῶν βαρβάρων προὔτρεπόν με θεάσασθαι· ἀλλ' οὐκ ἦν τοῦτο δυνατὸν γενέσθαι χωρὶς βασιλικῆς προστάξεως.

Ὅτι Λιβάνιόν τινα τερατολογεῖ, Ἀσιανὸν τὸ γένος, κατὰ τὴν βασιλείαν Ὀνωρίου καὶ Κωνσταντίου ἐπὶ Ῥάβενναν παραγενέσθαι. Ἄκρον δὲ τοῦτον εἶναι τελεστικόν. Καὶ δύνασθαι δέ φησι καὶ ὑπισχνεῖσθαι αὐτὸν χωρὶς ὁπλιτῶν καὶ κατὰ Βαρβάρων ἐνεργεῖν. Εἶτα πεῖραν δοὺς, φησὶν, οὗτος τῆς ὑποσχέσεως, καὶ τῆς φήμης δραμούσης ὥστε καὶ Πλακιδίαν τὴν βασιλίδα μαθεῖν, ἀναιρεῖται ὁ τελεστής· ἠπείλει γὰρ, φησὶν, ἡ Πλακιδία Κωνσταντίῳ χωρισμὸν τοῦ γάμου, εἰ τοῖς ζῶσι Λιβάνιος [28] περιλείποιτο, ἀνὴρ γόης καὶ ἄπιστος.

Ὅτι Κωνστάντιος Ἰλλυριὸς ἦν τὸ γένος, ἀπὸ Παναΐσου [29] πόλεως τῆς [113 H.] Καδίας, καὶ πολλὰς στρατείας ἀπὸ τῶν Θεοδοσίου χρόνων τοῦ μεγάλου διελθὼν ὕστερον καὶ τὴν [30] βασίλειον ἀρχὴν, ὡς [196 R.] ἐῤῥήθη, ὑπέδυ. Ἦν δὲ τἆλλα μὲν ἐπαινετὸς, καὶ χρημάτων δὲ κρείττων πρὶν ἢ συναφθῆναι Πλακιδίᾳ· ἐπεὶ δὲ αὐτῇ [31] συνέζευκτο, εἰς φιλοχρηματίαν ἐξώκειλε. Μετὰ μέντοι τὸν αὐτοῦ θάνατον δεήσεις κατ' αὐτοῦ τῶν εἰς χρήματα [32] ἀδικηθέντων ἐπὶ Ῥάβενναν πανταχόθεν συνέῤῥεον· ἀλλ' ἡ τοῦ Ὀνωρίου, φησὶ, κουφότης καὶ ἡ τῆς Πλακιδίας πρὸς αὐτὸν οἰκειότης ἀπράκτους αὐτῶν τὰς αἰτήσεις καὶ τὴν ἰσχὺν τοῦ δικαίου ἀπέφηνεν.

Ὅτι τοσαύτη διάθεσις Ὀνωρίῳ [33] πρὸς τὴν οἰκείαν ἀδελφὴν, ἐξ οὗπερ ὁ ταύτης ἀνὴρ Κωνστάντιος ἀπεβίω, παρεμπεφύκει, ὡς τὴν ἄμετρον ἀγάπην αὐτῶν [34] καὶ τὰ συνεχῆ κατὰ στόμα φιλήματα εἰς ὑπόληψιν αἰσχρὰν αὐτοὺς [35] τοῖς πολλοῖς ἐμβαλεῖν. Ἀλλὰ τοσαύτη πάλιν αὐτοῖς ἐναπετέχθη ἔχθρα σπουδῇ Σπαδούσης [36] καὶ Ἐλπιδίας (τροφὸς δ' ἦν αὕτη Πλακιδίας), αἷς καὶ τὰ πολλὰ προσεῖχε, συμπράττοντος αὐταῖς καὶ Λεοντέως τοῦ ταύτης κουράτορος, ὥστε στάσεις μὲν πολλάκις ἐν τῇ Ῥαβέννῃ συστῆναι (περιῆν γὰρ κἀκείνῃ πλῆθος βαρβάρων ἐκ τῆς πρὸς Ἀδαοῦλφον συναφείας καὶ ἐκ τῆς πρὸς Κωνστάντιον συζυγίας) καὶ πληγὰς δὲ προελθεῖν ἐξ ἑκατέρου

VARIÆ LECTIONES.

[24] μέχρις ς. [25] διέχοντος ς. Labbeus διέχοντα vel διεχούσης. [26] φίλων ς. [27] διετύγχανε ς. [28] Λιβάνιος περιλίποιτο τοῖς ζῶσιν ς. [29] ἀπὸ Ναΐσου Labbeus. [30] καὶ εἰς τὴν ς. [31] αὐτῇ add. A. [32] χρημάτων ς. [33] Ὀνωρίου ς. [34] αὐτῶν ἀγάπην ς. [35] αὐτοὺς] αὐτῶν A. [36] Σπαδούσης καὶ A : σπουδαζούσης ς.

NOTÆ.

(56) Lego Σπαδούσης, dum quid certius reperiam.

(57) *Palatii* forsitan, qui *Curopalates* quoque appellatus. Vide et Brisson. *Lexicon.*

Digitized by Google

μέρους. Τέλος ἐκ τῆς ἀναφθείσης ἐκείνης ἔχθρας καὶ τοῦ ἀντιβρόπου τῆς πρὶν φιλίας μίσους εἰς Βυζάντιον Πλακιδία, τοῦ ἀδελφοῦ ὑπερισχύσαντος, σὺν τοῖς οἰκείοις παισὶν ἐξορίζεται. Καὶ μόνος αὐτῇ Βονηφάτιος τὰ πιστὰ φυλάττων ἀπὸ τῆς Ἀφρικῆς, ἧς ἦρχε, καὶ χρήματα ὡς ἐδύνατο ἔπεμπε καὶ πρὸς τὴν ἄλλην αὐτὸς ἔσπευδε θεραπείαν, ὕστερον δὲ καὶ εἰς τὴν τῆς βασιλείας ἀνάληψιν ἅπαντα συνεβάλλετο.

A amori par nunc odium, Constantinopolim Placidia, fratre prævalente, cum liberis ablegatur. Solus Bonifacius fidem illi servans, cum ex Africa, cui præerat, pecuniam, ut poterat, submisit, tum ad alia ei obsequia præsto fuit. Qui post etiam, ut ad imperium hæc rediret, nihil non fecit, tulitque.

Ὅτι Ὀνώριος ὑδερικῷ νοσήματι ἁλοὺς πρὸ ἓξ καλανδῶν Σεπτεμβρίων τελευτᾷ· καὶ πέμπονται γράμματα πρὸς [87] τὴν ἀνατολὴν τὸν βασιλέως θάνατον μηνύοντα. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπέμποντο, Ἰωάννης τις αὐθεντήσας τυραννεῖ. Ἐφ' οὗ καὶ τῆς ἀναῤῥήσεως γινομένης [88] ἐῤῥήθη ὥσπερ ἀπό τινος προῤῥήσεως προαχθέν[89]· « Πίπτει, οὐ στήκει, » καὶ τὸ πλῆθος ὥσπερ ἀναλύοντες [90] ἐπὶ τὸ ῥηθὲν [91] ἀναφωνοῦσι· « Στήκει, οὐ πίπτει. »

B Honorius aquæ intercutis morbo correptus, ante diem VI Kal. Septemb. (58) vitam finiit, missæque in Occidentem litteræ, Augusti mortem nuntiantes. Quæ dum ultro citroque mittuntur, Joannes quidam tyrannidem occupavit, atque ejus inauguratione imperii, tanquam ab aliquo futuræ rei oraculo, jactum est : « Cadit, non stat ; » quod vulgus dictum invertens exclamabat : « Stat, non cadit. »

Ὅτι Βονηφάτιος ἀνὴρ ἦν ἡρωϊκὸς, καὶ κατὰ πολλῶν πολλάκις βαρβάρων ἠρίστευσεν, ἄλλοτε μὲν σὺν ὀλίγοις ἐπερχόμενος, ἄλλοτε δὲ καὶ σὺν πλείοσιν, ἐνίοτε δὲ καὶ μονομαχῶν· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, παντὶ τρόπῳ πολλῶν βαρβάρων καὶ διαφόρων ἐθνῶν ἀπήλαξε τὴν Ἀφρικήν. Ἦν δὲ καὶ δικαιοσύνης ἐραστὴς καὶ χρημάτων κρείττων. Ἐπράχθη δὲ αὐτῷ καί τι τοιοῦτον· Ἀνήρ τις ἄγροικος, ἔχων ἀνθοῦσαν γυναῖκα τὴν ὥραν, ὑπό τινος τῶν συμμάχων βαρβάρων ἐμοιχεύετο [92]. Δεῖται τοιγαροῦν Βονηφατίου, τὴν ὕβριν ὀλοφυρόμενος. Ὁ δὲ Βονηφάτιος μαθὼν τὸ διάστημα τοῦ τόπου καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀγροῦ, ἐν ᾧ τὰ τῆς μοιχείας ἐπράττετο, τὸν μὲν ἱκέτην [93] [114 H.] τέως ἀπέπεμπε, προστάξας πάλιν τῇ ἑξῆς αὐτῷ προσελθεῖν, ὀψίας δὲ λαθὼν ἅπαντας, καὶ ἐπὶ τὸν ἀγρὸν ἐλάσας ἑβδομήκοντα διεστάμενον σταδίοις, καὶ εὑρὼν τὸν βάρβαρον τῇ μοιχευομένῃ συγκαθεύδοντα, τέμνει τε αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καὶ δι' αὐτῆς ὑποστρέφει νυκτός. Προσελθόντι δὲ κατὰ τὸ πρόσταγμα εἰς τὴν αὔριον τῷ ἀνδρὶ ἐπιδίδωσι τοῦ βαρβάρου τὴν κεφαλὴν, διαπυνθανόμενος εἰ ἐπιγινώσκοι [94] αὐτήν. [197 R.] Ὁ δὲ τοῖς παροῦσιν ἅμα καταπλαγεὶς καὶ ἀμηχανήσας, ἔπειτα ἐπιγνοὺς καὶ πολλὰ τῆς δικαιοσύνης εὐχαριστήσας [95], σὺν χαρᾷ ἀπῆει.

C Honorius (59) vir erat heroicus, qui cum multis sæpe gentibus barbaris strenue pugnavit, paucis interdum copiis adhibitis, interdum pluribus, nonnunquam vero et singulari certamine : et, ut verbo dicam, barbaras multas, variasque gentes Africa expulit. Idem justitiæ vel in primis studiosus, et abstinens ac pecuniarum contemptor fuit, a quo etiam hujusmodi aliquando patratum facinus. **63***a* Rusticus quidam præstanti forma uxorem suam cum Barbaro quodam e confœderatis milite consuescere cognovit, rogavit itaque Bonifacium, dedecus illud familiæ deplorans, ut opem ferret. Ille, cognito loci intervallo, et agri nomine, ubi adulterium patraretur, hominem tum quidem dimisit, in posterum diem ad se redire jussum. Noctu autem, insciis omnibus in agrum illum septuaginta stadiis dissitum profectus, deprehensi cum mœcha Barbari caput amputavit, eademque domum nocte revertit. Redeunti dein, ut mandatum fuerat, postridie marito, Barbari caput obtulit, percontatus an novisset. Ille spectaculo percussus, et quasi sensu motus, mox ubi agnovit, multis justitiæ causa actis gratiis, domum lætus rediit.

Ὅτι ἕκαστος τῶν μεγάλων οἴκων τῆς Ῥώμης, ὡς φησιν, ἅπαντα εἶχεν ἐν ἑαυτῷ ὁπόσα πόλις σύμμετρος ἐδύνατο ἔχειν, ἱππόδρομον καὶ φόρους καὶ ναοὺς καὶ πηγὰς καὶ λουτρὰ διάφορα. Διὸ καὶ ὁ συγγραφεὺς ἀπεφθέγξατο.

Εἷς δόμος ἄστυ πόλει· πόλις ἄστεα μυρία κεύθει [96].

D E magnis Romanæ urbis domibus (ut hic refert) omnia intra se unaquæque habuit, quæcunque mediocris etiam urbs habere potuit ; hippodromum, fora, delubra, fontes, varia baluea. Hinc et scriptor sic exclamat :

Est urbs una domus : mille oppida continet una urbs.

Ἦσαν δὲ καὶ λουτρὰ δημόσια παμμεγέθη. Αἱ δὲ Ἀντωνιανὰι οὕτω καλούμεναι εἰς χρείαν τῶν λουομένων καθέδρας εἶχον [97] παρακειμένας χιλίας ἑξακοσίας, ἐκ μαρμάρου κατεσκευασμένας ξεστοῦ· αἱ δὲ

Sed et lavacra publica ingenti prorsus fuere magnitudine, e quibus, quæ Antoninianæ nominantur thermæ, ad commodiorem lavantium usum, mille sexcenta habuerunt sedilia e marmore polito fabri-

VARIÆ LECTIONES.

[87] πρὸς A : εἰς ς. [88] γενομένης ς. [89] πραχθὲν ς. [90] ἀναλύοντες] fortasse leg. ἀλύοντες. [91] ἐπὶ τὸ ῥηθὲν A. τὸ ῥῆμα ς. [92] ἐμοιχεύετο A : ἔγνω αὐτὴν μοιχευομένην ς. [93] οἰκέτην ς. [94] ἐπιγινώσκει ς. [95] ἀπευχαριστήσας ς. [96] κεύθει A : τεύχει ς. [97] εἶχε ς.

NOTÆ.

(58) Discrepat hic calculus ab aliis, nam XVIII Kal. Septemb. obiisse Honorium tradunt Socrates, Prosper, Marcellinus et Cassiodorus.

(59) Hic B. Augustino perfamiliaris fuit, ut crebræ utrinsque litteræ ostendunt.

Digitized by Google

eata : Diocletianæ, duplo fere plura : Romanæ vero urbis mœnia ex Ammonis geometriæ dimensione, quo tempore Gothi illam priore incursione infestarunt, viginti et unius milliaris spatium in circuitu habere comperta sunt.

Multas Romæ familias annuos reditus e bonis accepisse quadraginta circiter auri centenarios, absque frumento et vino, aliisque ejus generis, quæ tertiam æquabant auri partem, si venderentur. Alteras vero post has, decem aut quindecim centenarios in censu habuisse. Probum Alypii (60) filium in prætura, quam Joannis tyranni temporibus gessit, auri centenarios duodecim expendisse. Symmachum vero oratorem, mediocri censu senatorem, ante captam urbem (63*b*) filio Symmacho præturam gerente, centenarios impendisse viginti. Maximum dein, ex opulentis ac beatis unum, in filii præturam quadraginta centenarios impendisse. Septem autem diebus solemnes ludos prætores celebrabant.

Scriptor hic Ulyssem ait, non circa Siciliam, sed ad extremas Italiæ oras oberrasse : et trajecto Oceano (61) ad inferos descendisse, atque in eo mari variis illis erroribus jactatum fuisse. Quod multis confirmare nititur. Nos et alios plures legimus (62), in his cum illo consentire.

Remissa est Constantinopoli a Theodosio Placidia cum liberis, adversus Joannem tyrannum (63) : et illa quidem Augustæ nomen, Valentinianus vero Nobilissimi titulum suscepit. Submissus quoque exercitus, bellique imperator utriusque militiæ, Ardaburius nimirum cum Aspare filio, addito et tertio Candidiano. Ad Thessalonicam [cum ventum esset,] Helicon officiorum magister a Theodosio missus, Valentinianum in illa ipsa urbe Cæsaris veste induit, annos natum non amplius quinque. Cum autem ad Italiam pervenissent, Ardaburius a tyranni militibus capitur, missusque ad illum amicitiam cum eodem init. Ejus interim filius [Aspar] una cum Placidia in magna rerum desperatione luctuque versabantur. Sed Candidianus, multis occupatis urbibus, partaque rebus bene gestis nominis claritate, luctum dissipavit animosque reddidit. Cæso dein Joanne tyranno, Placidia una cum Cæsare filio Ravennam iniit. Helion vero magister et patricius Romam invasit omnibusque eo confluentibus, Valentinianum jam septennem veste induit imperatoria ; ubi historiæ finis est.

A Διοκλητιαναὶ ἐγγὺς διπλασίους. Τό τε τεῖχος τῆς[58] Ῥώμης μετρηθὲν παρὰ Ἀμμωνος τοῦ γεωμέτρου, καθ' ὃν καιρὸν Γότθοι τὴν πρότερὰν κατ' αὐτῆς ἐπιδρομὴν[59] ἐποιήσαντο, εἴκοσι καὶ ἑνὸς μιλίου διάστημα ἔχον ἀπεδείχθη.

Ὅτι πολλοὶ οἶκοι Ῥωμαίων προσόδους κατ' ἐνιαυτὸν ἐδέχοντο ἀπὸ τῶν κτημάτων αὐτῶν ἀνὰ μ' χρυσοῦ κεντηνάρια[60], χωρὶς τοῦ σίτου καὶ τοῦ οἴνου καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων εἰδῶν, ἃ εἰς τρίτον συνέτεινεν, εἰ ἐπιπράσκετο, τοῦ εἰσφερομένου χρυσίου. Τῶν δὲ μετὰ τοὺς πρώτους δευτέρων οἴκων τῆς Ῥώμης πεντεκαίδεκα καὶ δέκα κεντηναρίων ἡ πρόσοδος ἦν. Καὶ ὅτι Πρόβος ὁ παῖς Ὀλυμπίου[61], τελέσας τὴν οἰκείαν πραιτοῦραν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς Ἰωάννου τυραννίδος, δώδεκα κεντηνάρια χρυσοῦ ἀνήλωσε[62]. B Σύμμαχος δὲ ὁ λογογράφος, συγκλητικὸς ὢν τῶν μετρίων, πρὶν ἢ τὴν Ῥώμην[63] ἁλῶναι, τοῦ παιδὸς Συμμάχου πραιτοῦραν τελοῦντος κ' κεντηνάρια ἐδαπάνησε· Μάξιμος δὲ, εἷς τῶν εὐπόρων, εἰς τὴν τοῦ υἱοῦ πραιτοῦραν μ' κατεβάλετο κεντηνάρια. Ἑπτὰ δὲ ἡμέραις οἱ πραίτωρες τὰς πανηγύρεις ἐτέλουν.

Ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῷ Ὁδυσσεῖ τὴν πλάνην οὐ κατὰ Σικελίαν φησὶ γεγενῆσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὰ πέρατα τῆς Ἰταλίας[64]· καὶ τὴν εἰς ᾅδου κάθοδον παρὰ τὸν Ὠκεανὸν γεγενῆσθαι, ἐν ᾧ καὶ ἡ πολλὴ πλάνη. Ἀγωνίζεται δὲ διὰ πολλῶν τοῦτο παραστῆσαι. Ἡμεῖς δὲ καὶ ἄλλους διαφόρους ἀτέγνωμεν ἐν τούτοις αὐτῷ συμφωνοῦντας[65].

Ὅτι ἀποστέλλεται ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως παρὰ Θεοδοσίου Πλακιδία ἅμα παισὶ κατὰ τοῦ τυράννου, C καὶ ἐπαναλαμβάνει αὐτὴ μὲν τὸ τῆς Αὐγούστης, ὁ δὲ Οὐαλεντινιανὸς τὸ τοῦ Νωβελισσίμου ἀξίωμα· συνεκπέμπεται δὲ αὐτοῖς καὶ στρατὸς καὶ στρατοπεδάρχης ἑκατέρας δυνάμεως [115 H.] Ἀρδαβούριος ἅμα τῷ παιδὶ Ἄσπαρι, καὶ τρίτος Κανδιδιανός. Κατὰ δὲ τὴν Θεσσαλονίκην Ἡλίων ὁ τῶν ὀφφικίων μάγιστρος παρὰ Θεοδοσίου ἀποσταλεὶς ἐνδύει[66] Βαλεντινιανὸν ἐπ' αὐτῆς Θεσσαλονίκης τὴν τοῦ Καίσαρος ἐσθῆτα, πέμπτον ἔτος ἄγοντα τῆς ἡλικίας. Κατιόντων δὲ αὐτῶν Ἀρδαβούριος μὲν ἁλίσκεται παρὰ τῶν τοῦ τυράννου, καὶ ἀναπέμπεται πρὸς αὐτὸν, καὶ φιλιάζει αὐτῷ· ὁ δὲ τούτου παῖς ἅμα Πλακιδίᾳ ἐν ἀθυμίᾳ καὶ λύπῃ ἦσαν· Κανδιδιανὸς δὲ πολλὰς πόλεις αἱρῶν καὶ εὐδοκιμῶν λαμπρῶς τὸ λυποῦν διεσκέδαζε καὶ ἐψυχ- D αγώγει. Εἶτα σφάζεται ὁ τύραννος Ἰωάννης, καὶ Πλακιδία ἅμα Καίσαρι τῷ παιδὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν Ῥάβενναν. Ἡλίων δὲ ὁ μάγιστρος καὶ πατρίκιος καταλαβὼν τὴν Ῥώμην, [200 R.] καὶ πάντων ἐκεῖσε συνδραμόντων, τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα ἐπταετηρὸν ὄντα ἐνδύει Βαλεντινιανόν. Ἐν οἷς καὶ τὰ τῆς ἱστορίας.

VARIÆ LECTIONES.

[58] τὸ δὲ τῆς Ῥώμης τεῖχος ς. [59] καταδρομὴν ς. πίου ς. [62] ἀνάλωσε ς. [63] Ῥώμην A : πόλιν ς. [65] συμφρονοῦντας ς. [66] ἐκδύει ς.

[60] κεντηναρίων apographum Stephani. [61] Ἀλυ- [64] Ἰταλίας], «quid si *Hispaniæ* legas ? » Labbeus.

NOTÆ.

(60) Al. *Olympii*.

(61) Ex Homeri ipsius sententia *Odyss.* Λ, v. 136, ἣ δ' εἰς πείραθ' ἵκανε βαθυῤῥόου Ὠκεάνοιο.

(62) In quib. forte Strabo lib. I.

(63) Cujus apud Suid. clementia, prudentia atque moderatio commendantur.

Digitized by Google

ΠΑ'.

Θεοδώρου πρεσβυτέρου περὶ τῆς ἐν Περσίδι μαγικῆς, ἐν λόγοις γ'.

Ἀνεγνώσθη βιβλιδάριον Θεοδώρου *Περὶ τῆς ἐν Περσίδι μαγικῆς, καὶ τίς ἡ τῆς εὐσεβείας διαφορὰ*, ἐν λόγοις τρισί. Προσφωνεῖ δὲ αὐτοὺς πρὸς Μαστούβιον ἐξ Ἀρμενίας ὁρμώμενον, χωρεπίσκοπον δὲ τυγχάνοντα. Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ λόγῳ προστίθεται [57] τὸ μιαρὸν Περσῶν [58] δόγμα, ὃ Ζαράδης [59] εἰσηγήσατο, ἤτοι περὶ τοῦ Ζουρουὰμ [60], ὃν ἀρχηγὸν πάντων εἰσάγει, ὃν καὶ *Τύχην* καλεῖ· καὶ ὅτι σπένδων, ἵνα τέκῃ τὸν Ὡρμίσδαν, ἔτεκεν ἐκεῖνον καὶ τὸν Σατανᾶν· καὶ περὶ τῆς αὐτῶν [61] αἱμομιξίας. Καὶ ἁπλῶς τὸ δυσσεβὲς καὶ ὑπέραισχρον δόγμα κατὰ λέξιν ἐκθεὶς ἀνασκευάζει ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ. Ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς δυσὶ λόγοις τὰ περὶ τῆς εὐσεβοῦς διέρχεται πίστεως, ἀπὸ τῆς κοσμογονίας ἀρξάμενος, καὶ περὶ αὐτῆς τῆς χάριτος ὁμοίως καὶ ἐπιτροχάδην διελθών.

Οὗτος ὁ Θεόδωρος [62] ὁ Μοψουεστίας εἶναι δοκεῖ· τήν τε γὰρ Νεστορίου αἵρεσιν, καὶ μάλιστα ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ, κρατύνων [63] προαναφωνεῖ [64], ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν ἀποκατάστασιν τερατεύεται.

ΠΒ'.

Δεξίππου τὰ μετὰ Ἀλέξανδρον, καὶ ἕτερον Σύντομον ἱστορικὸν καὶ τὰ Σκυθικά.

Ἀνεγνώσθη Δεξίππου *Τὰ μετὰ Ἀλέξανδρον* ἐν λόγοις τέσσαρσιν. Ἀνεγνώσθη δὲ αὐτοῦ καὶ ἕτερον *Σύντομον ἱστορικὸν, μέχρι τῆς Κλαυδίου* ἐπιτρέχον τὰς κεφαλαιώδεις πράξεις βασιλείας. Ἀνεγνώσθη δὲ αὐτοῦ καὶ τὰ *Σκυθικά*, ἐν οἷς αἱ [65] Ῥωμαίων αὐτῷ καὶ Σκυθῶν ἀναγράφονται πρὸς ἀλλήλους μάχαι τε [66] καὶ ἀξιόλογοι πράξεις. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν ἀπέριττός τε καὶ ὄγκῳ καὶ ἀξιώματι χαίρων, καὶ ὡς ἄν τις εἴποι, ἄλλος μετά τινος σαφηνείας Θουκυδίδης, μάλιστά γε ἐν ταῖς Σκυθικαῖς ἱστορίαις.

Ἄρχεται δὲ ἐν τοῖς μετὰ Ἀλέξανδρον ἀπ' αὐτῆς τῆς τοῦ βασιλέως τελευτῆς, καὶ διέξεισιν ὅπως εἰς τὸν ἀδελφὸν Ἀλεξάνδρου τὸν Ἀριδαῖον [67], ὃς ἦν ἐκ Φιλίννης τῆς Λαρισαίας [68] τῷ Φιλίππῳ γεγενημένος, ἡ τῶν Μακεδόνων ἀρχὴ περιέστη, εἰς αὐτόν τε καὶ εἰς τὸν μέλλοντα Ἀλεξάνδρου παῖδα τίκτεσθαι ἐκ Ῥωξάνης (ἐν γαστρὶ γὰρ ἔχουσα καταλέλειπτο) καὶ

LXXXI.

Theodori Mopsuestiæ de Persarum Magia libri III.

Lecti sunt Theodori *De Persica magia et quid hæc a pio cultu differat*, libelli tres : quos Mastubio Armeno, et chorepiscopum agenti (64), inscribit. Ac primo quidem libro exponit nefandum Persarum dogma, quod Zasrades (65) induxit, sive de Zarvam quem principem omnium facit, et *Fortunam* appellat. Hunc libatione oblata ut Hormisdam (66) gigneret, et illum, et Satanam præterea genuisse. De eorum insuper 64*a* sanguinis mistione (67). Denique ubi simpliciter impium ac perobscenum dogma ad verbum proposuit, priore illud libro refellit. Reliquis duobus de fidei pia doctrina tractat, ductoque a mundi creatione exordio, ad ipsam legem gratiæ pari modo cursim delabitur.

Hic Theodorus ille Mopsuestius esse creditur. Nestorii enim hæresim, maxime libro tertio, confirmans citat. Quin et peccatorum in pristinum statum restitutionem constringit.

LXXXII.

Dexippi de rebus post Alexandrum gestis libri IV ; *Epitome historica usque ad Claudii imperium et Scythica.*

Lecti sunt Dexippi (68) *Rerum post Alexandrum Magnum gestarum* libri quatuor. Lecta et ejusdem altera *Epitome historica, usque ad imperium Claudii Aug.* (69), summa gestarum rerum capita attingens. *Scythica* quoque ejusdem legimus, quibus Romanorum et Scytharum inter se prælia, resque memoratu dignas commemorat. Oratio ejus ut nihil habet redundans, ita pompam quamdam ac majestatem affectat. Unde quis eum jure dixerit alterum esse, sed cum perspicuitate quadam, Thucydidem; potissimum vero in Scythicis illis historiis.

Rerum post Alexandrum gestarum narrationem ab ipso mox regis excessu inchoat, referitque porro ut ad Alexandri fratrem Aridæum (70), qui ex Philine Larissæa Philippo natus fuerat, Macedonum regnum devenerit; ad illum, inquam, et Alexandri filium, nasciturum ex Roxana, quæ prægnans relicta fuerat; itemque ad Perdiccam (71) et socios, qui Ma-

VARIÆ LECTIONES.

[57] ἐκτίθεται ς. [58] μ. τῶν Περσῶν ς. [59] Ζασράδης ς. [60] Ζαρουὰμ ς. [61] τῆς αὐτῆς αὐτῶν ς. [62] οὗτος δ' ὁ ς. [63] ἐπικρατύνων ς, [64] προσαναφωνεῖ ς. [65] αἱ] αἱ τῶν ς. [66] τε add. A. [67] Ἀρριδαῖον A, [68] Λαρισσαίας ς.

NOTÆ.

(64) Quasi ὁ ἐν χώρᾳ ἐπισκόπου ὤν, episcopi vicarius, qui etiam ipse episcopus esset ut ex Antioch. conc. constat. Eum hodie *Suffraganeum* vulgo appellant.

(65) Sarades hic legendum doceor ab Agathia lib. II *De bello Goth.* ubi hoc item nomine Soroastrem Persarum legislatorem vocatum monet. Gnosticorum hæc omnia deliramenta, e conficto ab ipsis revelationum Soroastris libro petita forsitan.

(66) Ὡρομάζην, seu Ὡρομάσδην, et malum Genium Ἀρειμάνιον puto indicari, de quib. Plutar. libel. *De Iside et Osiride.* Vide Brisson. *Persic.* II, et ibi laudatos.

(67) Αἱμομιξία. Gnosticorum intelligo, Soroastris disciplinam sectantium. Vide nostri Mart. Delrii *Magic. Disquisit.* lib. III, p. I, q. 24, sect. 2ª auctoresque ibi citatos.

(68) Rhetoris Atheniensis, cui Suid. Herennii cognomentum tribuit.

(69) *Chronicorum* hujus scriptoris X ac XI librum citavit Stephan.

(70) Arrianus inf. geminata *rr* littera, *Arridæum* perpetuo profert, ut et Plut. in Alexandro.

(71) Vide Arrian. inf. cod. 92.

Digitized by Google

cedonum judicio, regum nomine imperium procurabant. Narrat deinceps, ut Alexandri sit divisum imperium. Asiæ quidem hoc modo. Ptolemæo Lagi filio totius Ægypti, et Libyæ, et omnis ultra hanc regionis Ægypto adjacentis, imperium datum. Cleomenes vero ab Alexandro rege huic Satrapiæ impositus, vicariam Ptolemæo præstare operam jussus est. Laomedon Mitylenæus Syriam tenuit; Philotas, Ciliciam; Pithon vero, Mediam; Eumenes, Cappadociam et Paphlagoniam, gentesque ad Euxinum pontum sitas, ad usque Trapezuntem. Antigonus Pamphyliis et Cilicibus (72) præfectus est, usque ad Phrygiam. Asandro Cares (73) obvenerunt; Lydi vero Menandro. Leonatus Phrygiam, quæ ad **64***b* Hellespontum est, obtinuit. Atque ita quidem Asia distributa. In Europa, Thracia, quidem, et Cherronesus Lysimacho cessit (74). Antipater autem universæ Macedoniæ, et Græciæ, Illyriis item, et Triballis, atque Agrianis, omnibusque adeo iis, quibus in continente [Europæa] fuerat ab Alexandro adhuc superstite cum plena et summa potestate imperator præfectus. Curatoris porro officium, quæque ad regiam pertinerent tutelam, Cratero mandata. At quod summum est apud Macedonas dignitatis culmen, Perdiccas Hephæstionis chiliarchiam tenuit (75).

Indorum omnium præfecti Porus et Taxiles fuere. Ac Poro quidem, quæ Indum inter et Hydaspen flumina jacent; Taxili vero reliqua sunt attributa. Pithon (76) alter horum finitimis imperavit, exceptis Paramisadis (77). Qui vero Indis contermini sunt, sub Caucaseis montibus incolentes, Oxyartæ Bactrio, Roxanes patri, regendi obtigerunt. Huic Roxanæ filius natus post Alexandri patris obitum, quem æque parentis nomine Alexandrum Macedones appellarunt. Arachosiis et Gedrosiis Sibyrtius præfuit. Stasanor [*al.* Stanosor] Soliensis apud Arcios et Drangos regnavit. Philippus Sogdianis imperavit, ut Radaphernes Hyrcaniis, et Neoptolemus Carmaniæ. Persæ Peucestæ paruerunt. Sogdianorum quippe regnum Oropius tenuerat, non a patre relictum, sed ab Alexandro acceptum. Qui postquam in eam calamitatem incidit, ut perduellionis reus regno exuendus esset, communicatum cum alio (78) horum [Sogdianorum] imperium tenuit. Babyloniorum vero, ejusque regionis quæ media Tigrim (79) inter et Euphratem fluvios sita est, ita distributum imperium, ut illis quidem Seleucus, Mesopotamiæ vero Archelaus imperaret. Hic itaque gentium, earumque præfectorum catalogus, postquam Perdiccas

A εἰς τοὺς ἀμφὶ Περδίκκαν, οἳ κρίσει τῶν Μακεδόνων ἐπετρόπευον αὐτοῖς τὴν ἀρχήν. Διέξεισι καὶ ὅπως ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου διενεμήθη ἀρχή. [116 H.] Τὰ μὲν οὖν τῆς Ἀσίας οὕτω. Πτολεμαῖος ὁ Λάγου Αἰγύπτου πάσης καὶ Λιβύης καὶ τῆς ἐπέκεινα γῆς, ὁπόση Αἰγύπτῳ συνάπτει, ἄρχειν ἐτάχθη· ὁ δὲ τῷ βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ ἐπὶ τῇ σατραπείᾳ ταύτῃ τεταγμένος Κλεομένης ὕπαρχος Πτολεμαίῳ ἀποκατέστη. Λαομέδων δὲ ὁ Μιτυληναῖος Σύρων ἡγεῖσθαι ἀπεφάνθη, καὶ Φιλώτας μὲν Κιλικίας, Πίθων [69] δὲ Μηδίας, Εὐμένης δὲ Καππαδοκίας τε καὶ Παφλαγονίας καὶ τῶν ἐπὶ τὸν Εὔξεινον πόντον κατιόντων μέχρι καὶ ἐς Τραπεζοῦντα [70], Ἀντίγονος δὲ Παμφύλων καὶ Κιλίκων μέχρι Φρυγίας, Καρῶν δὲ Ἄσανδρος, [201 R.] Μένανδρος δὲ Λυδῶν, Λεωνάτος δὲ τῆς ἐφ' Ἑλλησπόντῳ [71]

B Φρυγίας. Καὶ τῶν μὲν Ἀσιανῶν οὕτω, τῶν δ' Εὐρωπαίων Θρᾴκης μὲν καὶ Χερρονήσου Λυσίμαχος, Ἀντίπατρος δὲ ἐπὶ πᾶσι Μακεδόσι καὶ Ἕλλησι καὶ Ἰλλυριοῖς καὶ Τριβαλλοῖς καὶ Ἀγριᾶσι καὶ ὅσα τῆς ἠπείρου ἐξέτι [72] Ἀλεξάνδρου στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ἐτέτακτο. Τὴν δὲ κηδεμονίαν καὶ ὅση προστασία τῆς βασιλείας, Κρατερὸς ἐπετράπη, ὃ δὴ πρώτιστον τιμῆς τέλος παρὰ Μακεδόσι· Περδίκκας δὲ τὴν Ἡφαιστίωνος χιλιαρχίαν.

Ἦσαν δὲ ἄρχοντες Ἰνδῶν μὲν ἁπάντων Πῶρος καὶ Ταξίλης· ἀλλ' ὁ μὲν Πῶρος οἳ ἐν μέσῳ Ἰνδοῦ ποταμοῦ καὶ Ὑδάσπου νέμονται, Ταξίλης δὲ τῶν λοιπῶν. Πίθων [73] δέ τις τῶν τούτοις ὁμόρων ἡγεῖτο, πλὴν

C Παραμισάδων [74]. Οἱ δὲ συνάπτοντες Ἰνδοῖς, ὅσοι ὑπὸ τοῖς Καυκασίοις ὄρεσι [75] νέμονται, Ὀξυάρτῃ τῷ Βακτρίῳ, ὃς ἦν Ῥωξάνης πατήρ, εἰς ἀρχὴν ἀπενεμήθησαν· ἧς ἐτέχθη παῖς μετὰ τὸν τοῦ πατρὸς Ἀλεξάνδρου θάνατον, ᾧ τὸ Μακεδόνων πλῆθος τοῦ πατρὸς τὴν προστηγορίαν Ἀλέξανδρον ἔθεντο. Ἀραχωσίων δὲ καὶ Γαδρωσίων ἐπῆρχε Σιβύρτιος, καὶ Στασάνωρ ὁ Σόλιος Ἀρείων καὶ Δράγγων ἡγεῖτο. Φιλίππου δὲ ἦν ἀρχὴ Σογδιανοί καὶ Ῥαδαφέρνους Ὑρκανίαι καὶ Νεοπτολέμου Καρμανία. Πέρσαι δὲ ὑπὸ

D Πευκέστῃ ἐτάχθησαν. Τὴν δὲ Σογδιανῶν βασιλείαν Ὀρώπιος εἶχεν, οὐ πάτριον ἔχων ἀρχήν, ἀλλὰ δόντος αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου· ἐπεὶ δὲ τύχη τις αὐτῷ συνέπεσεν, ἐπαναστάσεως αἰτίαν φεύγοντι παραλυθῆναι τῆς ἀρχῆς, τότε κοινῶς αὐτῶν τὴν ἀρχὴν εἶχε. Βαβυλωνίων δὲ καὶ τῆς μέσης τῶν ποταμῶν Τίγρητος καὶ Εὐφράτου, τῶν μὲν Σέλευκος, τῆς δὲ Μεσοποταμίας Ἀρχέλαος ἦρχε. Τοσόσδε ἀριθμὸς ἐθνῶν τε καὶ ἔθνεσιν ἀρχόντων ἦν, ὅτε Περδίκκας μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν τὰς ἀρχὰς ἔνειμε. Καὶ τὰ ἄλλα

VARIÆ LECTIONES.

[69] πείθων pr. A, πύθων corr. [70] τραπεζοῦντος A. [71] Ἑλλησπόντου corr. A: [72] ἐξέτι A: ξξ ἔτη ς. [73] πύθων corr. A. [74] παραμεισαδῶν A: verum est Παροπαμισαδῶν. [75] τὰ Καυκάσια ὄρη ς.

NOTÆ.

(72) Pro his habet inf. *Lyciis* Arrian. cod. 92.

(73) Cassandrum apud Justin. et Curtium leges: ut et in priore imperii Macedonici divisione apud Arrianum inf. cod. 92.

(74) Horum triumviratum conferas licet cum Arriano infr. cod. 92.

(75) Jungo hæc cum Perdiccæ dignitate, secutus Arrianum inf. et ita exigunt res de Perdicca scriptæ.

(76) Non ille, cui supr. Mediam obvenisse retulit, sed quem Agenoris filium facit Justinus, et Arrianus inf. cod. 92.

(77) *Parapamisadas* leges infra apud Arrianum cod. 92.

(78) Cum Philippo nimirum, cui jam mox Sogdiani attributi legebantur.

(79) Unde *Mesopotamia* dicta est.

Digitized by Google

διέξεισιν ἐν πολλοῖς, ὡς κἀν τούτοις, Ἀρριανῷ [76] κατὰ τὸ πλεῖστον σύμφωνα γράφων [77]. A

ΠΓ'.

Διονυσίου Ἁλικαρνασσέως Ἱστορικοὶ λόγοι κ'.

Ἀνεγνώσθη Διονυσίου Ἁλικαρνασσέως [78] τοῦ Ἀλεξάνδρου *βιβλία ἱστορικῶν λόγων* εἴκοσιν. Ἄρχεται ἀπὸ τῆς Αἰνείου μετὰ [79] Τροίας ἅλωσιν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἀφίξεως, καὶ διέξεισιν ἐν πολλῇ λεπτολογίᾳ τήν τε τῆς Ῥώμης οἴκισιν [80] καὶ τὴν Ῥέμου [81] καὶ Ῥωμύλου γέννησιν καὶ ἁπλῶς ἑφεξῆς ἅπαντα, μέχρις ὅτου Ῥωμαίοις ὁ πρὸς Πύρρον τὸν Ἠπειρώτην πόλεμος συνέστη. Διέρχεται δὲ καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον, καὶ τελευτᾷ ἐς τὴν ρ' καὶ κη' Ὀλυμπιάδα, ἔτους [117 H.] αὐτῆς ἐνεστηκότος [82] τρίτου· ἀφ' ἧς καί φησιν ἀπάρξασθαι τὸν Μεγαλοπολίτην Πολύβιον τῆς B ἱστορίας. Ἧκμασε δὲ οὗτος ἐπὶ τῶν Αὐγούστου χρόνων, καταπλεύσας εἰς Ἰταλίαν ἅμα τῷ καταλυθῆναι τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ὃς αὐτῷ τε Αὐγούστῳ καὶ Ἀντωνίῳ ἐπολεμήθη· διατρίψας δὲ, ὥς φησιν, ἔτη δύο καὶ εἴκοσι, καὶ τήν τε [83] Ῥωμαϊκὴν ἐξακριβώσας διάλεκτον, καὶ τὰ παρ' αὐτοῖς ἀρχαῖα ἐκμαθών, καὶ πάντα ὅσα πρὸς τὴν ἱστορίαν τείνει παρασκευασάμενος, οὕτως ἄρχεται τῆς πραγματείας. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν καὶ τὴν λέξιν καινοπρεπὴς καὶ εἰς τὸ ἀνακεχωρηκὸς τῶν πολλῶν [204 R.] τὸν λόγον ἐκβιαζόμενος· ἡ δὲ κατὰ μέρος διήγησις μετέχειν τε τῆς κατὰ διάνοιαν ἀφελείας ποιεῖ, καὶ οὐδ' εἰς τὸ ἄχαρι καὶ σκληρὸν ἐπιτρέπει παρασυρῆναι. Κέχρηται δὲ καὶ παρεκβάσει οὐκ ὀλίγῃ, τὸν C ἀκροατὴν ἀπὸ τοῦ περὶ τὴν ἱστορίαν κόρου διαλαμβάνων ταύτῃ καὶ ἀναπαύων καὶ ἀνακτώμενος. Εἰπεῖν δὲ συντόμως, ὅτι καὶ τὸ κομψὸν τοῦ λόγου, τῇ τε κατὰ μέρος ἀφηγήσει καὶ τῇ παρεκβάσει κεκραμένον συνέπειαν.

ΠΔ'.

Τοῦ αὐτοῦ Σύνοψις τῶν εἰρημένων ἡ λόγων.

Ἀνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ *Σύνοψις τῶν τῆς ἱστορίας* ε' βιβλίων ἐν ε' βιβλίοις· ἐν ᾗ μᾶλλον δοκεῖ ἑαυτοῦ κομψότερος [84] μὲν, ἀφῃρημένος δὲ τὸ ἡδῦνον, εἰ καὶ τῷ χρησίμῳ μᾶλλον διαπρέπει, ἅτε χωρὶς τῶν ἀναγκαίων μηδὲν τῷ λόγῳ καταμιγνύμενος. Ἀλλ' εἶπεν ἄν τις, ὡς ἂν ἀπὸ σκήπτρου θεμιστεύων, καὶ τῷ ἀπερίττῳ καὶ συντετμημένῳ, καὶ ἔτι τῇ τε συνθήκῃ καὶ τῇ λέξει, ἠχώ τινα πέμπων, τραχύτερός πώς D ἐστι τοῖς ἀκροαταῖς προσφερόμενος. Πλὴν συνόψει μὲν ὁ λόγος οὐκ ἀνάρμοστος, τῷ δὲ τελείῳ καὶ ὁλοκλήρῳ τῆς ἱστορίας οὔτι πρόσφορος. Δῆλον δ' ὡς οὗτος ὁ συγγραφεὺς Διωνός τε τοῦ Κοκκίου καὶ Ἀπ-

LXXXIII.

Dionysii Halicarnassei Historiarum libri XX.

Legimus Dionysii Halicarnassei Alexandri filii *Historiarum libros* (80) viginti. Incipit ab Æneæ, capta jam Troja, in Italiam adventu, pergitque singulatim narrare (81) Romam conditam, Romulique et Remi ortum, et ordine deinceps universa usque ad Romanorum cum Pyrrho Epirotarum rege bellum (quod ipsum quoque describit), desinitque in olympiadis CXXVIII **65** *b* annum tertium : a quo tempore historiam inchoasse refert Polybium Megalopolitam. Claruit hic scriptor Augusti imperio; nam finito jam intestino bello quod Augustum inter et Antonium exarserat, in Italiam advavigavit. Ubi cum annos duos et viginti, ut ipse ait, vixisset, et Latinam linguam accurate (homo Græcus) didicisset (82), omnemque adeo antiquitatem rerum Romanarum vestigasset, paratis denique universis scribendæ historiæ necessariis, ad rem ipsam aggressus est. Stylus ejus atque dictio, quæ novatorem deceat, et vero per insuetam vulgo viam orationem impellit. At rerum singularum minuta explicatio et sensus, illi quamdam simplicitatem affert, et ne ad ingratum sermonem atque asperum abripiatur, vetat. Digressionibus utitur non raro : quare historiæ fastidium levat, reficitque lectorem interdum, ac retinet. Ut autem verbo expediam, orationis elegantia rerum particularium narratione et digressione temperata, dictionem in asperitatem abituram lenit.

LXXXIV.

Ejusdem Historiarum Synopseos libri V.

Lecta est ejusdem librorum viginti *Historiarum Synopsis* (83), quinque ipsa libris comprehensa : in qua, ut se ipse vincere elegantia videtur, ita quoque omni exutum jucunditate putes. Quæ tamen res ad utilitatem magis facit, dum nihil præter necessaria orationi interserit. Dicas eum tanquam regem cum imperio jus dicere et temperato concisoque dicendi genere, ad hæc etiam compositione ac dictione ipsa vocis quamdam imaginem edere, ut durior quodammodo ex eo ad audientium aures deferatur, quod genus orationis compendio satis aptum, perfectæ atque integræ historiæ minime con-

VARIÆ LECTIONES.

[76] Ἀρειανῷ ς. [77] post γράφων in A versus viginti duo vacui. [78] ἁλικαρνασέως ς. [79] μετὰ τὴν τῆς Τροίας ς. [80] libri οἴκησιν. [81] Ῥέμου] ῥώμου corr. A. [82] ἐνεστηκότος αὐτῆς ς. [83] τε add. A. [84] κεκραμμένον A. [85] μὲν κομψότερος ς.

NOTÆ.

(80) Undecim hodie duntaxat leguntur. Vide quæ de hoc scriptore toto 1 libro operarum prodidit Hen. Steph. in edit. Dionys. Lugdunensi. Vide et Francofurd. edit. Græco-Lat.

(81) Ut et Appian. Alexand. cod. 57, et Sex. Aurelius Victor in origine gentis Rom. Dion. item Cassius supra cod. 71.

(82) Idem de se Plut. testatur initio Vitæ Demosth. et de Diodoro Siculo Photius sup. cod. 70

(83) De qua Henr. Steph. cap. 5 et 7 operæ suæ 1 in hunc Dionys.

Digitized by Google

veniat. Illud apparet scriptorem hunc Dione Cassio, et Appiano Alexandrino, Romanarum quoque rerum historicis, priorem ætate fuisse.

A

LXXXV.

Heracliani (84) *episcopi Chalcedonis contra Manichæos libri* XX.

Lecti sunt Heracliani (84) Chalcedonensis episcopi *Adversus Manichæos* libri viginti. Oratio illi concisa, minime redundans, atque sublimis, non absque perspicuitate, quam (85) granditas temperat. Atticismum enim cum familiari sermone admiscet, ac **65** *b* veluti puerorum præceptor, in certamine, plusquam Atticismo, ut sic loquar, contendit. Evertit vero id quod Manichæi appellant *Evangelium* (86), et *Giganteum librum*, atque *Thesauros*. Recenset item eos, qui ante se in Manichæorum impietatem calamum strinxerunt. Hegemonium nimirum, qui disputationem Archelai adversus ipsum [Manetem] perscripsit : et Titum (87), qui cum se putavit contra Manichæos scribere, in Addæ (88) magis libros scripsit. Ad hæc et Georgium (89) Laodicensem, qui eadem fere, quibus usus est Titus, argumenta pro veritate adhibet (90). Præterea Serapionem (91) episcopum Thmueos. Denique et Diodorum illum (92), qui libris quinque et viginti cum Manichæis certavit : quorum septem prioribus putat quidem *vividum* se Manichæorum *Evangelium* refellere; at non assequitur : dum non illud, sed quod ab Adda scriptum erat, et *modium* appellatur, everjit : reliquis deinde libris ea sacræ Scripturæ loca pure explanans atque declarans, quæ Manichæi ad ea quæ animo concepissent, accommodare solerent. Et hæc de Diodoro. Horum ergo Patrum, ut eos pientissimus Heraclianus nominat, facta mentione, quæcunque in ipsis non satis firmiter pronuntiata sunt, breviter confirmat, quæ prætermissa pie supplet, quæ satis accurate prodita integre citat, cum nominis honorifica appellatione, additis similiter quæ sibi in mentem venerint.

B

C

Spirat hic vir philosophicum robur, aliarum quoque artium opibus egregie instructus. Igitur quæ fabulose nugantur Manichæi, validissime evertit, atque ex ipsa etiam rerum, quæ exsistunt, consideratione, fabulosas ipsorum de Ente nugas refutat.

πιανοῦ τοῦ Ἀλεξανδρέως, τῶν τὰς Ῥωμαϊκὰς ἱστορίας συντεταχότων, χρόνῳ καθέστηκεν ἀρχαιότερος.

ΠΕ'.

Ἡρακλειανοῦ ἐπισκόπου Χαλκηδόνος κατὰ Μανιχαίων βιβλία κ'.

Ἀνεγνώσθη Ἡρακλειανοῦ ἐπισκόπου Χαλκηδόνος[86] *Κατὰ Μανιχαίων* ἐν βιβλίοις κ'. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν συντετμημένος καὶ ἀπέριττος καὶ ὑψηλὸς, οὐδὲ τοῦ σαφοῦς ἐκκλίνων· ἀλλὰ σύγκρατος αὐτοῦ τῷ μεγέθει ἡ σαφήνεια, ἅτε καὶ τῷ Ἀττικισμῷ τὸ καθωμιλημένον μιγνύντος καὶ παίδων ἡγουμένου εἰς ἀμιλλαν καθισταμένων[87] τὸν, ὡς ἂν εἴποι τις, ὑπεραττικισμόν. Ἀνατρέπει δὲ τὸ παρὰ τοῖς Μανιχαίοις καλούμενον *Εὐαγγέλιον* καὶ τὴν *Γιγάντειον βίβλον* καὶ τοὺς *Θησαυρούς*. Καταλέγει καὶ ὅσοι πρὸ αὐτοῦ κατὰ τῆς τοῦ Μανιχαίου συνέγραψαν ἀθεότητος, Ἡγεμόνιόν τε τὸν τὰς Ἀρχελάου πρὸς αὐτὸν ἀντιλογίας ἀναγράψαντα, καὶ Τίτον, ὃς ἔδοξε μὲν κατὰ Μανιχαίων γράφειν, ἔγραψε δὲ μᾶλλον κατὰ τῶν Ἄδδου συγγραμμάτων, ἔτι δὲ καὶ τὸν Λαοδικέα Γεώργιον, τοῖς αὐτοῖς σχεδὸν οἷς ὁ Τίτος κατὰ τῆς ἀσεβείας[88] κεχρημένον ἐπιχειρήμασι[89], καὶ Σεραπίωνα τὸν τῆς Θμούεως ἐπίσκοπον, καὶ τὸν Διόδωρον, ἐν κ' καὶ ε' βιβλίοις τὸν κατὰ Μανιχαίων ἀγῶνα ἀγωνισάμενον, ὃς διὰ μὲν τῶν πρώτων [118 H.] βιβλίων ἑπτὰ οἴεται μὲν τὸ τοῦ Μανιχαίου *Ζῶν Εὐαγγέλιον* ἀνατρέπειν, οὐ τυγχάνει δὲ ἐκείνου, ἀλλὰ ἀνατρέπει[90] τὸ ὑπὸ Ἄδδα γεγραμμένον, ὃ καλεῖται *Μόδιον*· διὰ δὲ τῶν ἑφεξῆς τὴν τῶν Γραφικῶν ῥητῶν, ἃ οἱ Μανιχαῖοι ἐξοικειοῦνται πρὸς τὸ σφίσι βεβουλημένον, ἀνακαθαίρει χρῆσιν καὶ διασαφεῖ. Καὶ ὁ μὲν Διόδωρος οὕτως. Τούτων δὲ τῶν, ὡς αὐτός φησιν, ὁ θεοσεβέστατος Ἡρακλειανὸς[91], Πατέρων μνήμην πεποιηκὼς, ὅσα μὲν ἀσθενῶς αὐτοῖς[92] εἴρηται, ἐπισημαινόμενος παρατρέχει, ὅσα δὲ ἐλλιπῶς, εὐλαβῶς ἀναπληροῖ, καὶ ὅσα ἀρκούντως, ἀδεκάστως ἀποδεχόμενος δι' εὐφημίας ποιεῖται, συντάττων αὐτοῖς καὶ ἅπερ αὐτῷ διενοήθη.

Ἔστι δὲ ὁ ἀνὴρ πνέων καὶ τὴν [205 R.] ἀπὸ φιλοσοφίας ἰσχὺν, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων μαθημάτων πλουτῶν θεωρίαν· διὸ καὶ τὰ παραλόγως μυθολογηθέντα τῷ Μανιχαίῳ εἰς τὸ σφοδρότατον ἀνατρέπει, ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν ὄντων θεωρίας τὴν περὶ τοῦ Ὄντος

VARIÆ LECTIONES.

[86] Χαλκηδόνος ς. [87] καθισταμένου τῷ — ὑπεραττικισμῷ ς. accusativos dedit C. [88] ἀσεβείας A : ἀληθείας ς. [89] ἐπιχειρήματα ς. [90] ἑπτὰ τὸ — ἀνατρέπει ς. [91] et ἡρακλιανὸς A. sic infra [92] αὐτοῖς ἀσθενῶς ς. [93] τὴν add. A.

NOTÆ.

(84) Cujus inf. honorifica mentio inter Patres orthodoxos, cod. 231.

(85) Horum originem, principes et scripta refert B. Cyrillus Hierosol. catechesi VI; Suid. *in Manes;* et nuper editus Petr. Siculus copiosius in *Hist. de Manich. hæret.*

(86) Cujus specimen apud eumd. Cyrill. sup. B. Hieron. cap. 72 *Catal.* legendum.

(87) Bostrenum episc. quem sortes adversum Manichæum scripsisse libros auctor B. Hieron. in *Catal.* cap. 102.

(88) Βουδδᾶν Cyrillus atque Suidas appellarunt. Niceph. lib. VI, cap. 22, *Addam* cum hoc nostro nominat.

(89) De quo Nicephor. supr. et alibi.

(90) Κατὰ τῆς ἀληθείας. Sed forte Κατὰ τῆς ἀσεβείας, totidem elementis, « contra impietatem, » reponendum.

(91) Scholasticum cognomento, et B. Antonio charum, teste B. Hieron. *Catal.* cap. 99.

(92) Metropolis Ciliciæ episc. Niceph. lib. VI, cap. 32, ubi Eusebius Phœnix etiam contra hos fertur scripsisse.

Digitized by Google

αὐτῷ μεμυθολογημένην ἀπελέγχων φλυαρίαν. Ἐγράφη δὲ αὐτῷ ἡ εἰκοσάβιβλος αὕτη ἡ κατὰ τῶν Μανιχαίων πρὸς Ἀχίλλιον [94] αἰτησάμενον, ὃν καὶ πιστὸν καὶ ποθεινότατον ἀποκαλεῖ τέκνον· ὁ γὰρ Ἀχίλλιος[95], ὁρῶν τὴν τῶν Μανιχαίων εἰς πλάτος ἐπιδιδοῦσαν ἀσέβειαν, ᾔτησε τὴν κατ' αὐτῆς ἀναγραφῆναι στήλην, καὶ εἰς ἀπαράγραπτον ἀναγέγραπται θρίαμβον. Ἦν δ' οὗτος ὁ θεοσεβέστατος Ἡρακλειανὸς κατὰ τοὺς χρόνους[96]. . . . . .

A Scriptum est autem hocce adversus Manichæos viginti librorum opus ad Achillium quemdam, qui id postulaverat, quem et fidum et charissimum filium appellat. Perspecto enim Manichæorum impietatem longius serpere, publicis eam scriptis refutari Achillius flagitarat. Et certe ad æternum de hac impietate triumphum, scriptum est hoc opus. Claruit vero hic pientissimus Heraclianus temporibus. . . . . .

ΠϚ'.

Ἐπιστολαὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἃς ὑπερορισθεὶς ἔγραψε.

Ἀνεγνώσθησαν ἐπιστολαὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἃς μετὰ τὴν ἄδικον καὶ ἀπάνθρωπον ἐξορίαν πρὸς διαφόρους ἔγραψεν· ἐν αἷς εἰς τὸ χρειωδὲς μᾶλλον συντείνουσαι αἵ τε πρὸς τὴν εὐλαβεστάτην Ὀλυμπιάδα τὴν διάκονον αὐτῷ γεγραμμέναι δεκαεπτὰ, καὶ αἱ πρὸς Ἰννοκέντιον [97] τὸν Ῥώμης, ἐν αἷς καὶ ὅσα αὐτῷ συνηνέχθη ὡς ἐν ἐπιστολῇς εἶδει ἐξιστορεῖ. Κέχρηται δὲ κἀν ταύταις ταῖς ἐπιστολαῖς τῷ συνήθει τοῦ λόγου χαρακτῆρι· λαμπρός τε γάρ ἐστι καὶ σαφὴς καὶ ἀνθῶν μετὰ τοῦ ἡδέος τὴν πιθανότητα, πλὴν ὅσον ἐμμελέστερόν πως δοκοῦσιν αἱ πρὸς Ὀλυμπιάδα αὐτῷ συγκεῖσθαι ἐπιστολαί, εἰ καὶ τοῦ ἐπιστολιμαίου τύπου, τῶν πραγμάτων τότε εἰς τὴν ἑαυτῶν ἰσχὺν τοὺς τῶν ῥημάτων νόμους ἐκβιασαμένων, οὐ λίαν ἐγράφησαν στοχαζόμεναι.

B

LXXXVI.

B. Joannis Chrysostomi Epistolæ quas relegatus scripsit.

Lectæ sunt epistolæ sancti Patris Joannis Chrysostomi (93), quas injuste atque inhumaniter relegatus ad varios misit : **66** *a* in quibus utilissimæ sunt, quas ad piissimam Olympiadem diaconissam decem et septem conscripsit, et ad Innocentium Pont. Roman., quibus etiam quæcunque pertulit, quantum per epistolam licet, enarrat. Utitur in his usitata sibi dicendi forma. Clarus enim est, atque perspicuus, et persuadendi vi cum jucunditate floridus, nisi quod accuratius videantur scriptæ ad Olympiadem litteræ : neque enim ad epistolicum illæ stylum usquequaque accommodari potuerunt, quod rerum ista magnitudo scribendi legibus vim afferret, easque ad se pertraheret.

ΠΖ'.

Ἀλεξανδρέως Ἀχιλλέως Τατίου Τῶν περὶ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα λόγοι η'.

Ἀνεγνώσθησαν Ἀλεξανδρέως Ἀχιλλέως Τατίου *Τῶν περὶ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα λόγοι η'.* Ἔστι δὲ δραματικὸν, ἐρωτάς τινας ἀτόπους ἐπεισάγον. Καὶ λέξει μὲν καὶ συνθήκῃ δοκεῖ διαπρέπειν· εὐσήμῳ τε γὰρ καὶ ἐπὶ τροπὴν [98] οἰκείως τετραμμένῃ ὕτε καὶ ταύτῃ χρῷτο· ἀφοριστικαί τε καὶ σαφεῖς καὶ τὸ ἡδὺ [99] φέρουσαι αἱ πλεῖσται περίοδοι, καὶ τὴν ἀκοὴν τῷ ἤχῳ λεαίνουσαι. Ἀλλὰ τό γε λίαν ὑπέραισχρον καὶ ἀκάθαρτον τῶν ἐννοιῶν καὶ τὴν τοῦ γεγραφότος φαυλίζει γνώμην [1] ἐν πᾶσι καὶ σπουδὴν, καὶ τοῖς ἀναγινώσκειν ἐθέλουσι κατάπτυστον τὴν ἀνάγνωσιν ποιεῖται καὶ φευκτήν. Πολλὴν δὲ ὁμοιότητα ἐν τῇ διασκευῇ καὶ πλάσει τῶν διηγημάτων [2], πλὴν σχεδόν τι τῶν προσώπων τῆς ὀνομασίας καὶ τῆς μυσαρᾶς αἰσχρότητος, πρὸς τὰ τοῦ Ἡλιοδώρου δράματα φυλάττει.

C

LXXXVII.

Achilles Tatius De rebus Leucippes et Clitophontis libri VIII.

Legimus Achillis Tatii Alexandrini *De rebus Leucippes et Clitophontis* (94) octo libros. Est vero dramaticum opus, amores quosdam continens intempestivos. Et dictione quidem ac compositione videtur excellere. Claritudinem enim, atque aptam translationem, quoties ea utitur, adhibet. Definitæ præterea (95), et perspicuæ, quæque delectationem afferant, pleræque sunt periodi, auditum quoque consonantia quadam lenientes. Verum obscenissimi ejus, et nimis impuri sensus, cum scriptoris sententiam in omni re seria elevant, tum legere volentibus abominandam fugiendamque reddunt lectionem. Exceptis autem nominibus fere personarum, et detestanda illa obscenitate, magnam omnino similitudinem videtur in apparatu ac narrationum fictione cum Heliodori dramate habere.

ΠΗ'.

Γελασίου ἐπισκόπου Καισαρείας τῆς κατὰ Παλαιστίνην Ἱστορίας Ἐκκλησιαστικῆς λόγοι γ'.

[119 II.] Ἀνεγνώσθη βιβλίον, ὡς ἐν ἱστορίας

D

LXXXVIII.

Gelasii [Cyziceni] Cæsareæ Palæst. episc. Historiæ ecclesiast. libri III.

Legimus historiæ forma *Res in Nicæna synodo*

VARIÆ LECTIONES.

[94] Ἀχχίλιον ς. [95] Ἀγχίλλιος ς. [96] post χρόνους in A versus quatuor vacul. [97] Ιοκέντιον A. [98] ἐπὶ τροπὴν A : ἐπιτροπῇ ς. [99] ἡδὺ οὐ φέρουσαι ς. [1] γνώμην] καὶ γνώμην A. πάσῃ σπουδῇ ς. [2] ante πλὴν eum A omisi ἐμφαίνει.

NOTÆ.

(93) Exstant mss. in Biblioth. Aug.

(94) Exstant hodie Græco-Lat. in Germania nuper evulgati. Hunc ipsum scriptorem Christianis tandem sacris initiatum episcopum creatum esse memorat Suid.

(95) Ἀφοριστικαί. Quales fort. a M. Tullio vocantur, « certus et circumscriptus ambitus verborum. »

Digitized by Google

gestas, libris (96) tribus. Refert auctor Hosium Cordubæ episc. et Bitonem (97) atque Vincentium Romanos sacerdotes, Silvestri Romani pontificis legatos, adfuisse, ipsum quoque Eustathium Antiochenum patriarcham, et Alexandrum presbyterum Metrophanis Constantinopolitani legatum; neque enim hic, ætate confectus (centesimum excedebat annum), adesse poterat. Adfuisse et Alexandrum (98) Alexandriæ antistitem, una cum Athanasio, qui post etiam ei in episcopatu successit: et præter eos **69** *b* Macarium Hierosolymorum præsulem, cum magna præterea episcoporum ac sacerdotum multitudine. Indictam autem synodum memorat, anno decimo sexto (99) imperii Constantini; durasseque actiones ejus ad usque ejusdem primum et vicesimum annum cum semestri, ut nimirum sex (1) ipsos annos [Patres] consederint.

Exturbatum ibi refert Arium, et anathematis fulmine confixum, sed inde iterum conatum impetrare admissionem, tentantibus id sæpenumero Eusebio Nicomediensi præsule, et Eutocio (2) Ariano presbytero ordinato, quem posteriorem, animam agens Constantia imperatoris soror, fratri commendarat. Verum etsi Arium isti in Ecclesiam reducere conati fuerint, non permisisse tamen divinam ultionem, hostem hunc Ecclesiæ suæ templo sanctioriique adyto insultare dum lata in eum sententia, in latrinis voluit vitam terminare eodem illo die quo ipse ejusque sectarii et asseclæ statuerant illius reditu Dei Ecclesiam, et sacra profanare. Accidisse autem hunc [impii] e vita excessum loco publico, quod a foro proxime latrinæ illæ abessent. Constantinum Magnum gavisum scribit, quod integerrimus judex Deus controversiam omnem sententia lata diremisset, misisseque mox ad varios epistolas, quibus justam de Ario vindictam, velut cippo inscriptam omnibus promulgaret. Ita hujus scriptoris narratio consentit cum Athanasio Magno (3), cum Theodoreto (4), aliisque plurimis (5). Nonnullis enim tradere visum (6), non Constantini Magni temporibus, sed Constantio filio imperante, tam fœdo Arium exitu hominem exuisse. Et hæc quidem

A τύπῳ, *Τὰ κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον πραχθέντα*· τόμοι δὲ τὸ βιβλίον [3] τρεῖς. Λέγει δὲ τὸν μὲν Ὅσιον τὸν τοῦ Κουδρούβης [208 R.] καὶ Βίτωνα καὶ Βικέντιον, Ῥωμαϊκοὺς ἱερέας, ἐκ προσώπου Σιλβέστρου τοῦ Ῥώμης παρεῖναι, Εὐστάθιον δὲ τὸν Ἀντιοχείας αὐτὸν ἐκεῖνον, Ἀλέξανδρον, ὃς τότε [4] πρεσβυτέρου ἀξίωμα εἶχεν, εἰς πρόσωπον τοῦ [5] Κωνσταντινουπόλεως Μητροφάνους παρεῖναι· ἐκεῖνος γὰρ ἐκωλύετο βαθυτάτῳ γήρᾳ, ἐπεὶ αὐτῷ ὁ χρόνος τοῦ βίου ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἐξετείνετο [6] ἔτη. Συμπαρεῖναι καὶ Ἀλέξανδρον τὸν Ἀλεξανδρείας ἅμα Ἀθανασίῳ, ὃς ὕστερον καὶ διάδοχος τοῦ θρόνου κατέστη. Ἔτι δὲ παρεῖναι καὶ τὸν Ἱεροσολύμων Μακάριον καὶ ἄλλο πλῆθος ἀρχιερέων καὶ ἱερέων. Συγκροτηθῆναι δέ φησι τὴν σύνοδον ἐξκαιδεκάτῳ [7] ἔτει τῆς Κωνσταντίνου βασι-
B λείας, παραταθῆναι δὲ ταύτης τὰς πράξεις μέχρι δευτέρου καὶ [8] εἰκοστοῦ ἡμίσεος, ἤγουν [9] δηλονότι ἔτεσι ταύτης συγκροτουμένης.

Φησὶ δὲ καθαιρεθῆναι μὲν Ἄρειον καὶ ἀναθέματι καθυποβληθῆναι, εἶτα πάλιν πειρᾶσθαι ὥστε [10] παραδεχθῆναι· καὶ τοῦτο πολλάκις ἐπιτηδευθῆναι δι' Εὐσεβίου, ὃς ἦρχε Νικομηδείας, καὶ δι' Εὐτοκίου δὲ τοῦ Ἀρειανοῦ, πρεσβυτέρου ἔχοντος χειροθεσίαν, ὃν ἡ τοῦ βασιλέως ἀδελφὴ Κωνσταντῖνα, τὴν τέλειον [11] ἡμέραν ὑπερχομένη τοῦ βίου, παρέθετο τῷ ἀδελφῷ. Ἀλλ' οὗτοι μὲν ἔσπευδον τὸν Ἄρειον ἐπαγαγεῖν [12] τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἡ δὲ θεία δίκη οὐκ εἴασε τὸν ἐχθρὸν [13] κατορχήσασθαι αὐτῆς τοῦ νεὼ καὶ τῆς
C ἐν αὐτῷ παστάδος, ἀλλ' ἐν ἀφεδρῶσι τὸν βίον ἐδίκασε καταστρέψαι, καθ' ἣν αὐτὸς καὶ οἱ σπουδασταὶ αὐτοῦ ὥρισαν ἡμέραν διὰ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ τὴν ἐκκλησίαν βεβηλῶσαι τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ ἅγια. Καὶ ἡ καταστροφὴ δὲ δημόσιος [14] γίνεται· πλησίον γὰρ οἱ ἀφεδρῶνες ἐχρημάτιζον τοῦ φόρου. Ἐφ' ᾧ ἠσθῆναί τε τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον γράφει, ὡς τοῦ ἀδεκάστου κριτοῦ οἷς ἔκρινε λύσαντος ἀμφισβήτησιν πᾶσαν, γράψαι τε αὐτὸν πολλοῖς ἐπιστολὰς, τὴν ἔνδικον Ἀρείου καταστροφὴν στηλιτεύοντα [15]. Καὶ ὁ μὲν οὕτω φησὶ, συμφωνῶν ἐν τούτῳ Ἀθανασίῳ τε τῷ μεγάλῳ καὶ Θεοδωρήτῳ καὶ ἄλλοις πλείοσιν· ἐνίοις δὲ γράφειν ἔδοξεν οὐχὶ κατὰ τοὺς Κωνσταντίνου [16] τοῦ Μεγάλου χρόνους, ἀλλὰ τοῦ παιδὸς Κωνσταντίου βασιλεύοντος οὕτως αἰσχρῶς τὸν Ἄρειον ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι.

VARIÆ LECTIONES.

[3] τοῦ βιβλίου ς. [4] τότε A : τοῦ ς. [5] τοῦ A : αὐτοῦ τοῦ ς. [6] ἐξέτεινεν ς. [7] ἐκκαιδεκάτῳ ς. [8] καὶ add. A. [9] ἐξ] ἐξ ἡμισυ A. [10] ὥστε add. A. [11] τελείαν ς. [12] ἀπαγαγεῖν ς. [13] τὸν ἐχθρὸν οὐκ εἴασε ς. [14] δημοσίως ς. [15] στηλιτευούσας ς. [16] Κωνσταντίου τοῦ παιδὸς ς.

NOTÆ.

(96) Horum duos nobis Græce et Latine dedit Rob. Palforeus. Tertii enim loco tres admodum Constantini imp. epistolas exhibuit. Noster autem Alphons. Pisanus ex hoc opusculo et exemplari quodam Arabico, sanctorumque aliquot Patrum monumentis, quatuor suos de hac synodo libros contexuit. Franc. Turrianus Canones edidit.

(97) Βιτῶνα hunc video a Græcis appellari, quem in Latinis codicibus *Victorem* legimus.

(98) Idem ille qui in demortui Metrophanis locum subrogatus, primus est factus Constantinopolit. patriarch. impietatisque antistitem (Arium) oratione sua sustulit, BB. Athanas. et Greg. Nazianz. auctoribus.

(99) Balforei aque ac Pisani edit. sex menses addit dimissamque synodum ipsis Constantini Aug. Vicennalibus.

(1) Alii tres cum semestri annos duntaxat numerant. D. Baron. card. tom. III Annal. ecclesiast. uno anno esse absolutam Nicænam pertendit.

(2) De cujus fraudibus plura Metaphrast. *De gestis Nicænæ synodi*, I. IV, Surii.

(3) Disp. I. adversus Arianos sub fin. et Epist. ad Serapionem tota.

(4) Lib. IV *Epitom. contra hæret.* et lib. I *Hist. Eccles.* cap. 13 et 14.

(5) In quibus Epiphan. et auctor Vitæ Athanasii inf. cod. 258.

(6) Metaphrastæ *Orat. De gestis Nicænæ synodi*, tom. VI Surii.

Digitized by Google

Καὶ ταῦτα μὲν τόδε τὸ βιβλίον· οὐ γὰρ ἐπεγέγραπτο αὐτῷ ἡ κλῆσις τοῦ γράψαντος. Ἐν ἄλλῳ μέντοι ἔχοντι τὰ αὐτά· Γελασίου τοῦ ἐπισκόπου Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης εὗρον τὸ βιβλίον ἐπιγραφόμενον. Ἡ δὲ φράσις εἰς τὸ ταπεινὸν καὶ χυδαῖον τοῦ λόγου λίαν κατενηνεγμένη.

Τίς ποτε δέ ἐστιν ὁ Γελάσιος οὗτος, οὐκ ἔχω σαφῶς ἐκμαθεῖν. Μέχρι γὰρ νῦν τριῶν, ὡς [17] ἔστιν εἰκάσαι, Γελασίων καὶ [18] ἐπισκόπων Καισαρείας τῆς κατὰ Παλαιστίνην [19] βιβλίοις ἐνετύχομεν, ἢ πάντως γε δύο. Αἱ δὲ βίβλοι αἷς ἐνετύχομεν, ἡ μέν ἐστι· *Κατὰ Ἀνομοίων* συντεταγμένη, αἱ δὲ ἄλλαι δύο ἐκκλησιαστικὰς ἀναγράφουσι πράξεις, ὧν *μία* ἧς νῦν ὡς ἐν κεφαλαίῳ ἐπεμνήσθημεν. Ἔχει [20] δὲ (120 H.) αὕτη, ἐν οἷς αὐτὴν ἐπιγεγραμμένην εὕρομεν, ἐπιγραφὴν ὥσπερ εἴρηται, *Γελασίου ἐπισκόπου Καισαρείας τῆς κατὰ Παλαιστίνην Ἱστορίας Ἐκκλησιαστικῆς λόγοι γ'.*

[209 R.] Καὶ ἀπάρχεται δὲ οὕτω· *Τὰ κατὰ τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην καὶ οἰκουμενικὴν τῶν ἐπισκόπων συναθροισθεῖσαν σύνοδον ἐκ πασῶν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῶν τοῦ Ῥωμαίου κόσμου ἐπαρχιῶν καὶ Περσίδος*, καὶ ἑξῆς. Καὶ τελευτᾷ δὲ εἰς τὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου τελευτήν, ἐν ᾗ καὶ τὸ τῆς ἀφέσεως ἐδέξατο θεῖον λουτρὸν, τὰς ἐν βίῳ κηλῖδας, οἷα εἰκὸς ἄνθρωπον ὄντα ταύτας ἐφέλκεσθαι [21], ἀπολουσάμενος. Τυχεῖν δέ φησι τοῦ βαπτίσματος ὀρθοδόξου μυσταγωγήσαντος καὶ τελέσαντος, ἀλλ' οὐχ ὥς τισιν ἔδοξε, τῶν αἱρετικῶν τινος χειραπτήσαντος. Ἡ δέ γε ἀναβολὴ αὐτῷ τοῦ βαπτίσματος παρετείνετο, ὅτι δι' ἐπιθυμίας πλείστης ἦν αὐτῷ τοῖς Ἰορδάνου, βαπτίσασθαι. Φησὶ δὲ αὐτὸν ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἐπὶ Βασιλίσκου, ὃς ἐκβαλὼν Ζήνωνα ἐτυράννησεν, ἀκμάζειν, καὶ ἀνεγνωκέναι τὰς τῆς συνόδου πράξεις ἐν παλαιαῖς μεμβράναις ἔτι κατὰ τὴν πατρῴαν οἰκίαν διατρίβοντα· ὧν τὴν μνήμην ἔχοντα, καὶ ἐξ ἑτέρων γραμμάτων ὅσα χρήσιμα συναγείροντα [22], τὴν ἱστορίαν συντάξαι. Μνημονεύει δ' οὗτος καὶ ῥητῶν τινων Γελασίου τινὸς, Γελάσιον αὐτὸν καὶ Ῥουφῖνον ἅμα καλῶν [23]. Λέγει δὲ αὐτοῦ καὶ πατρίδα τὴν Κύζικον, καὶ πατέρα τῶν κατ' αὐτὴν πρεσβυτέρων ἕνα τινά. Καὶ οὗτος [24] μὲν ὁ τοῦδε τοῦ βιβλίου πατὴρ, καὶ ταῦτα αὕτη ἡ βίβλος.

liber ille continebat. In alio tamen exemplari (7), quo eadem prorsus continebantur, hunc titulum libro inscriptum reperi : Gelasii Cæsareæ Palæstinæ episcopi. Ipsa porro dictio ad humilem vilemque stylum plus æquo vergere animadvertitur.

Verum quis hic Gelasius sit, certo non potui cognoscere. Trium enim hactenus Gelasiorum (quos discernere nequeas) Cæsareæ Palæstinæ episcoporum, vel certe (8) duorum libros leginus. Quorum quidem librorum unus *Adversus Anomœos* [hæreticos] conscriptus est : reliqui duo, res continent ecclesiasticas, alteriusque horum jam modo est a nobis obiter facta mentio : **67** *a* cujus sane titulus (ubi quidem illum ascriptum invenimus) is est, quem antea diximus : *Gelasii Cæsareæ Palæstinæ episcopi Ecclesiasticæ Historiæ libri tres.*

Operis autem ipsius principium ejusmodi est : *Quæ in sancta, magna, et universali episcoporum synodo, ex omnibus, ut sic dicam, Romani orbis provinciis, ipsaque adeo Perside congregata*, et reliqua. Desinitque in Constantini Magni obitum, quando divino remissionis [peccatorum] lavacro susceptio (9), vitæ hujus maculas, quas communi mortalium sorte contraxisse oportuerat, una eluit. Baptismate vero tinctum refert ab orthodoxo sacerdote, sacroque ritu, non, ut quidam prodiderunt, ab hæreticorum aliquo. Longiorem autem hanc baptismati obvenisse moram, quod ipsis Jordanis fluminis aquis tingi vehementer optasset. Affirmat hic scriptor sub Basilisco, qui, Zenone pulso, tyrannidem (10) occupavit, vixisse se, ac legisse concilii acta in antiquis membranis conscripta (11), dum adhuc paternis in ædibus versaretur. Ex horum itaque memoria, et ex aliis præterea scriptis, utilia quæque colligendo, historiam composuisse. Meminit insuper, laudatque dicta quædam Gelasii cujusdam quem ipse Gelasium (12), Ruffinum quoque nominat (13). Suam porro patriam esse ait Cyzicum : patremque unum de (14) presbyteris ibidem exstitisse. Sic libri hujus loquitur scriptor, atque hæc liber ipse commemorat.

Πθ'.

Γελασίου ἐπισκόπου Καισαρείας Παλαιστίνης Προοίμιον εἰς τὰ μετὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου.

Ἡ δὲ λοιπὴ βίβλος ἐπιγραφὴν μὲν ἔχει τοιαύτην·

LXXXIX (15).

Gelasii Cæsareæ Palæstinæ episcop. Proœmium in additamentum ad Ecclesiast. Historiam Eusebii Pamphili.

Jam alter [rerum ecclesiasticarum, de quo supra

VARIÆ LECTIONES.

[17] ὡς] πρὸς A, οὐκ ς. [18] καὶ add. A : [19] κατὰ Παλαιστίνην A : ἐν Παλαιστίνῃ γενομένων ς. [20] verbo ἔχει numerum infra (v. 27) omissum, πθ', apponit mg. A. [21] ἐφελκόμενον ταύτας ς. [22] συναγείραντα. [23] ἅμα καλῶν A : ἀναλῶν ς. [24] οὕτω ς.

NOTÆ.

(7) Illum forte codicem putat, quem supra loco i recensuit

(8) Illustriss. certe Baron. t. VI, *ad ann. Chr.* 496, init., eumdem demonstrat Gelasium hujus *Hist.* et *Libelli Adversus Anomœos*, sive Eutychen, De duabus naturis in Christo, auctorem esse. Vide inf. cod. 102.

(9) Eusebii errorem, a multis pridem Græcis Latinisque scriptoribus refutatum, sequitur hic Gelasius : et hæc forsitan causa omissi in ms. tertii hujus Hist. libri. Vide Bar. card. t. III, *ad an. Ch.* 314.

(10) Ann. Christi 466.

(11) Quæ fuissent Dalmatii, Cyzicenorum quondam archiepis., cujus et Socrates meminisse videtur lib. VII, cap. 28.

(12) Lib. I, cap. 7. init. Ὅτε μὴν Ῥουφῖνος, ἤγουν Γελάσιος.

(13) Initio Præfationis.

(14) Ante sacerdotium tamen in conjugio nostrum Gelasium esse genitum tibi certum sit.

(15) Quem ego numerum, primum omissum, de-

Digitized by Google

commemini] liber hunc titulum præfert : *Proœmium episcopi Cæsareæ Palæstinæ in ea quæ ad ecclesiasticam historiam Eusebii Pamphili adjiciuntur.* Incipit vero hoc modo : « Cæteros quidem, qui ad scribendum animum appulerunt, quique rerum gestarum historias memoriæ prodere statuerunt (16), » et quæ sequuntur.

Prædicat se avunculum habuisse Cyrillum Hierosolymorum episcopum, qui et sibi ad hæc ipsa scribenda auctor fuerit. Alibi autem legendo hoc quidem comperi, Cyrillum ipsum cum hoc Gelasio (17) Ruffini Romani historiam in Græcum vertisse sermonem, non vero propriam suam aliquam condidisse. Illud certum, Gelasium hunc, quando Cyrilli Hierosolymitani æqualis fuit, proximo illo esse ætate priorem. Et hic certe Gelasius diserta quoque dicendi forma ab illo discrepat **67** *b* : quanquam uterque longe est eo, qui adversus Anomœos scripsit, inferior. Qui quidem episcopus et ipse ejusdem Palæstinæ inscribitur, sed dictione ac varia doctrina, logicisque rationibus (quibus tamen, nescio qui, non aptissime est usus) cæteros duos, qui inferiorem ordinem dicendo tenuisse visi sunt, multo intervallo reliquit. An vero horum aliquis hæc idem conscripserit, et opportune collegerit, addideritque reliqua, cognoscere nondum potui.

A Προοίμιον ἐπισκόπου Καισαρείας Παλαιστίνης εἰς τὰ μετὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου, ἄρχεται δὲ οὕτω· « Τοὺς μὲν ἄλλους ἐπὶ τὸ συγγράφειν ὡρμημένους καὶ τῶν γενομένων τὰς ἱστορίας τῇ μνήμῃ παραπέμπειν ἐγνωκότας, » καὶ ἑξῆς [25].

Λέγει δὲ αὐτὸν ἀνεψιὸν πρὸς μητρὸς Κυρίλλου τοῦ Ἱεροσολύμων, καὶ ὑπ' ἐκείνου προτραπῆναι εἰς τήνδε τὴν συγγραφήν. Ἡμεῖς δὲ εὕρομεν ἀνεγνωκότες ἐν ἄλλοις ὅτι αὐτός τε Κύριλλος καὶ Γελάσιος οὗτος τὴν Ῥουφίνου τοῦ Ῥωμαίου [26] μετέφρασαν ἱστορίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν, οὐ μέντοι ὅτι [27] ἰδίαν συνετάξαντο ἱστορίαν. Δῆλον δ' ὡς ἀρχαιότερος ἦν οὗτος τοῦ προειρημένου, εἴ γε κατὰ Κύριλλον ἥκμασε τὸν [28] B Ἱεροσολύμων. Ἀλλ' οὗτος μὲν ὁ Γελάσιος ἐκείνου καὶ τῇ φράσει ἐπὶ τὸ λογιώτερον διαφέρει. Ἑκάτερος μέντοι αὐτῶν πολὺ τοῦ κατὰ Ἀνομοίων συγγεγραφότος ἐνδεέστερος ὑπάρχει. Ἐπίσκοπος δ' ἄρα κἀκεῖνος τῆς αὐτῆς ἐπιγράφεται Παλαιστίνης. Ἀλλ' ἐκεῖνός γε ὁ Γελάσιος τῇ τε [29] φράσει καὶ τῇ πολυμαθίᾳ καὶ ταῖς λογικαῖς ἐφόδοις, αἷς οὐκ οἶδ' ὅπως εἰπεῖν καὶ ἀπειροκάλως κατεχρήσατο, παρὰ πολὺ τούτους τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἐλάττονα τάξιν ἐπέχειν ἀπελαύνει [30]. Εἰ δέ τις τούτων αὐτός ἐστιν ὁ γράψας, καὶ ταῦτα χρόνῳ συλλέξας [31] καὶ συναυξήσας τὰ λείποντα, οὔπω μαθεῖν ἔσχον.

XC.

Libanii (18) *sophistæ Orationes et Epistolæ.*

Lecti sunt Libanii tomi duo. Is in fictis suis, quasque exercitationis tantum causa scripsit, orationibus, se ipso est, quam in aliis præstantior. Nimis enim diligens ac curiosus dum esse vult, nativam effusamque sermonis (ut ita dixerim) gratiam ac venustatem in illis aliis corrupit, atque in obscuritatem delapsus est, multa quidem interpositionibus obscuriora reddendo, quædam etiam ablatis necessariis. Regula est alioqui hoc in genere, ac norma sermonis Attici. Clarum item habet in epistolis (19) scribendis nomen : multaque et varia circumferuntur ab eo conscripta.

ΚΓ'.

Λιβανίου ἐν τεύχεσι β' Λόγοι καὶ Ἐπιστολαί.

[121 H.] Ἀνεγνώσθη ὁ Λιβάνιος ἐν τεύχεσι δυσίν. C Οὗτος δὲ ἐν τοῖς πλασματικοῖς αὐτοῦ [212 R.] καὶ γυμναστικοῖς λόγοις μᾶλλόν ἐστιν ἢ ἐν τοῖς ἄλλοις αὐτὸς ἑαυτοῦ χρησιμώτερος· τῇ γὰρ πολλῇ περὶ τοὺς ἄλλους φιλοπονίᾳ τε καὶ περιεργίᾳ τὴν τε ἔμφυτον τοῦ λόγου καὶ αὐτοσχέδιον, ὡς ἂν τις εἴποι, χάριν ἐλυμήνατο καὶ τέρψιν, καὶ εἰς τὸ ἀσαφέστερον περιέτρεψε, πολλὰ μὲν ἐπισκοτίζων παρενθήκαις, ἔνια δ' ἀφαιρέσει καὶ τοῦ ἀναγκαίου. Τὰ δ' ἄλλα ἐν τούτοις κανών ἐστι καὶ στάθμη λόγου Ἀττικοῦ. Ἔστι δὲ δόκιμος κἀν ταῖς ἐπιστολαῖς. Πολλὰ δὲ αὐτοῦ καὶ παντοδαπὰ συγγράμματα φέρεται.

XCI.

Arriani De Alexandri Magni rebus gestis libri VII.

Legimus Arriani *De rebus gestis Alexandri Magni* (20) libros septem. Refert ipsum cum Athenien-

ΚΑ'.

Ἀρριανοῦ τὰ κατὰ Ἀλέξανδρον ἐν λόγοις ζ'.

Ἀνεγνώσθη Ἀρριανοῦ *Τὰ κατὰ Ἀλέξανδρον* ἐν λόγοις ἑπτά, ἐν οἷς διεξέρχεται τάς τε πρὸς Ἀθη-

VARIÆ LECTIONES.

[25] καὶ τὰ ἑξῆς ς. [26] τῶν ῥωμαίων A. [27] ὅτι om. A. [28] τὸν A : τῶν ς. [29] τε et τῇ om. A. [30] ante ἀπελαύνει cum A omisi διαγινωσκομένους. [31] Συγγράψας ς.

NOTÆ.

inde ascriptum, loco non suo, huc traducendum putavi.

(16) A Ruffino, puta : qui ad hanc histor. Latinam a se factam, adjecisse libros decimum atque undecimum, legitur ap. Gennad. *De scriptoribus Eccles.* cap. 17 ; et ipsemet Ruffin. profitetur ad finem libr. IX. Eusebii enim X libros in novem contraxerat.

(17) Eumdem hunc statuo Gelasium quem Niceph. lib. XII, cap. 11, inter laudatos episcopos numerat tertium ab Eusebio Pamphili, et Acacii successorem. Quem item egregie laudat Theodoret. *Eranistæ* dial. 1, citata ejus concione apparitionis Domini. et B. Hieron. in Catal. cap. 15, ubi Eusebio successisse dicitur, quem Niceph. quod sede pulsus fuerit, non retulit in censum episcoporum.

(18) De quo Suid. legend.

(19) Lamlat et has Eunapius in Libanii Vita : nosque trecentas fere ineditas reperimus.

(20) Exstant Græce et Latine ab H. S. excusi, cum Indica historia, quam aliqui 8 hic librum faciunt.

Digitized by Google

ναίους σπονδὰς καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, ἄνευ μέντοι Λακεδαιμονίων, καὶ τὴν ἐπὶ τὴν Ἀσίαν περαίωσιν, ὅπως τε μάχαις τρισὶ[33] κατεστρέψατο Πέρσας, ἐν Γρανικῷ μὲν τοὺς σατράπας Δαρείου, στρατιὰν ἄγοντας δισμυρίους μὲν ἱππεῖς, πεζοὺς δὲ παρὰ[33] μικρὸν ἴσους, τούτους σύμπαντας καταπολεμήσας, ἐν Ἰσσῷ δὲ αὐτόν τε Δαρεῖον καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν κατὰ κράτος τρεψάμενος, καὶ συλλαβὼν αἰχμαλώτους παῖδάς τε καὶ αὐτὴν γυναῖκα, ἐν Ἀρβήλοις δὲ ἤτοι ἐν Γαυγαμήλοις εἰς τέλος αὐτὸν ἐκνικήσας. Ὅπως τε φεύγων Δαρεῖος ὑπὸ τῶν οἰκείων ἀνῃρέθη, ἀνερρήθη δὲ ἀντ' αὐτοῦ ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς βασιλέα Βῆσσος· ὅπως τε ὕστερον Βῆσσον Ἀλέξανδρος λαβὼν τῆς εἰς Δαρεῖον τόλμης ἐλωβήσατό τε καὶ ἀνεῖλεν. Ἔτι τε ὅπως ἐν μάχαις Ἀλέξανδρος ἑπτάκις ἐτρώθη· καὶ ὅπως εἶλε τὰ ἐν Παγάσαις[34] βασίλεια χρήματα· καὶ ὅτι πεισθεὶς ὡς Φιλώτας εἴη βουλὴν κατ' αὐτοῦ μελετῶν, ἀνεῖλεν αὐτόν τε καὶ τὸν πατέρα Παρμενίωνα. Ἐγένετο δὲ καὶ τῶν Σογδιανῶν βασιλείων κύριος, καὶ Σκύθας δὲ τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ μάχῃ ἐκράτησεν. Ὅπως τε τὸ τοῦ Κλείτου πάθημα τῷ[35] ποτῷ παρενεχθέντος Ἀλεξάνδρου συνέδη, καὶ οἷον πένθος ἀνανήψας ἐπεδείξατο. Ἔτι δὲ καὶ ἡ ἐκ παίδων κατ' Ἀλεξάνδρου ἐπιβουλή, καὶ ἡ ἐπὶ τούτῳ κόλασις. Ὅπως τε ἡ ἐν τῇ Σογδιανῇ πέτρα ἑάλω καὶ ἡ γυνὴ Ὀξυάρτου, ὃς ταύτης τῆς χώρας ἐβασίλευεν· ἀλλὰ καὶ ἡ θυγάτηρ Ῥωξάνη, ἣν ὕστερον Ἀλέξανδρος γάμου νόμῳ γυναῖκα ἠγάγετο. Καὶ ὡς Ἀλέξανδρος ἐκ Βάκτρων ἐπὶ Ἰνδοὺς ἐλάσας μάχαις ἐκράτησε, καὶ πόλεις αὐτῶν πολιορκίᾳ πολλὰς εἷλεν· ἐν οἷς καὶ τὴν καλουμένην Ἄορνον παραλαβὼν εἰς τὴν Ἀσκάνων[36] χώραν ἐμβάλλει. Ἐξεύχθη δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Ἰνδὸς ποταμὸς πλοίοις, καὶ διαβὰς Πῶρόν τε τὸν Ἰνδῶν βασιλέα ἐνίκησε μιᾷ μάχῃ καὶ εἷλε ζωγρίαν, εἶτα καὶ φιλοφρονησάμενος πλειόνων ἄρχειν ἢ πρόσθεν ἔδωκε. Λέγει δὲ ὅτι οἱ Ἰνδοὶ ποταμοί, καθάπερ καὶ ὁ Νεῖλος, θέρους μὲν αὔξονται, χειμῶνος δὲ μειοῦνται. Διαλαμβάνει δὲ καὶ ὅπως ἄλλον τινὰ Πῶρον, καὶ αὐτὸν Ἰνδῶν βασιλεύοντα, ὃν καὶ εἰς κακίαν ἐλάσαι λέγει, τοῦτον διώκων Ἀλέξανδρος τὸν Ὑδραώτην[37] ποταμὸν ἐπεραιώθη, καὶ τοὺς ταύτῃ οἰκοῦντας Ἰνδοὺς ἐχειρώσατο, καὶ [122 H.] πόλεις αὐτῶν μεγάλας καὶ πολυανθρώπους ἐκπολιορκήσας ἐπὶ τὸν Ὑφασιν ποταμὸν ἐχώρει. Ἐπεὶ δὲ διαβαίνειν καὶ τοῦτον Ἀλέξανδρος [213 R.] ἔμελλεν, ἐς στάσιν ἐνικήθη τὸ πλῆθος, οὐ φέροντες ἔτι τοὺς πόνους καὶ τὴν ἀπέραντον ἐκστρατείαν· καὶ τοῦτο αἴτιον Ἀλεξάνδρῳ τῆς ἀπ' Ἰνδῶν ὑποστροφῆς κατέστη. Ἐν ᾧ καὶ ὁ πέμπτος τοῦ συγγραφέως ἀποπερατοῦται[38] λόγος.

Ὑποστρέφοντι δὲ Ἀλεξάνδρῳ, ὡς ὁ ἕκτος ὑπολαμβάνει λόγος, μάχαι τε αὐτῷ καὶ νῖκαι γίνονται

A sibus cæterisque Græcis, Lacedæmoniis exceptis, fœdus inivisse, ac dehinc in Asiam trajecisse, prœliisque Persas fregisse, et ad Granicum quidem Darii satrapas, copias ducentes equitum viginti millia, pedites pene totidem, omnes debellasse: ad Issum vero Darium cum exercitu fudisse fugasseque, et liberos, atque adeo uxorem cepisse. In Arbelis, sive in Gaugamelis tandem et ipsum Darium superasse, et hunc fugientem a suis occisum esse. Suffectum deinde ab iisdem in Darii locum regem Bessum, æque postmodum ab Alexandro captum, et ob audacem in Darium injuriam ludibrio affectum, vitaque privatum. Adhæc septies Alexandrum inter pugnandum fuisse vulneratum, regiasque in Pagasis opes sustulisse (21). Cum item persuasum ei esset B Philotam insidias moliri, cum parente Parmenione interficiendum ipsum curasse, Sogdianorum quoque regnorum potitum esse, 68a et Asiæ Scythas prœlio vicisse. Clitum ab Alexandro potu correpto, interemptum, magnumque mox eum facti, ut ad sobrietatem redierat, mœrorem ostendisse: ad hæc et Alexandro a pueris structas fuisse insidias, pœnasque idcirco irrogatas. Petram illam (22), quæ in Sogdiana regione est, occupatam esse, capta Oxyarti, qui regioni illi imperitabat, conjuge, una cum Roxana filia, quam post Alexander uxorem rite duxerit. Alexandrum ex Bactris ad Indos profectum, pugna illos superasse, urbesque eorum plurimas obsidione cepisse: in his et Aorno (quæ dicitur) occupata, in Asacanorum provinciam (23) C pervenisse. Navibus præterea Indo flumine constrato, trajecisse, et Porum Indorum regem uno devictum prœlio, vivum cepisse, humaniterque complexum, latius etiam quam antea regnare jussisse. Indos fluvios, non secus atque Nilum æstate augeri, hieme vero minui memorat. Refert item alium quemdam Porum, Indis quoque imperantem, quem et facinorosum fuisse ait. Alexandrum vero dum hunc persequitur, Hydaspen fluvium transivisse, ejusque accolas Indos bello superasse: horum quoque oppida ingentia, et frequenter habitata armis cepisse, tetendisseque porro ad Hyphasim (24) flumen: quod dum transmittere Alexander pararet, tumultuari militem cœpisse, quod nec labores assiduos toleraret, nec belli quietem, finemque expeditionis videret. Hac de causa, relicta In- D dia, reverti coactum Alexandrum. Atque hic quintum librum scriptor clausit.

Sexto itaque libro, frequentes ab Alexandro redeunte pugnas cum hoste commissas, ingentesque

VARIÆ LECTIONES.

[33] τρισὶν A : τισί ς. [33] παρὰ A : κατὰ ς. [34] Πασαγάρδαις Schottus. [35] τῷ A : τοῦ τῷ ς. [36] Ἀσακάνων ς. [37] Ὑδραώτην A : Ὑδάσπην ς. [38] libri ἀποπεραιοῦται. cf. p. R. 600. ima. 704, 9. 905, 46.

NOTÆ.

(21) Emenda ex editis, et ex Strab., Stephano et aliis, Pasagardis.

(22) Q. Curtius extremo lib. VIII.

(23) Al. Ascanorum.

(24) Al. Hypasis, ut Plin. et Solino. Item Ptolem. *Bybasis*, et Strab. *Hypanis*.

Digitized by Google

partas victorias commemorat. Quibus in prœliis fortiter dimicantem ad superiora quinque vulnera, alia iterum duo accepisse, ac licet e septimo moriturus videretur, commode tamen fuisse curatum. Ex India revertentem, terrestri ipsum itinere profectum esse, Nearcho (25) altera exercitus parte commissa, ac per mare redire jusso. Convenisse utrasque copias, cum maritimas, tum terrestres ad Carmaniam. A Carmania deinde in Persidem Alexandrum progressum, imperato ut Nearchus in Susianorum regionem cursum, et ad Tigridis fluminis ostia institueret. Hanc autem Nearchi navigationem **68***b* Ionica describit dialecto Arrianus, eamque proprio titulo *Indica* indigitat.

Alexander post hæc neglectum Cyri sepulcrum (26) adornavit, et Calanum (27) gymnosophistam, qui flammis se committere vellet, quod morbo tentaretur, patrio (28) exstingui ritu permisit. Nuptias ad hæc cum suas, tum aliorum splendide celebravit. Ipse (29) quidem natu maximam Darii filiam, Arsinoen nomine, duxit, natuque minimam filiarum Ochi, quæ Parysatis dicta. Roxana enim jam antea ducta erat. Drupetin, Darii quoque filiam, Hephæstioni nuptui dedit : Cratero Amastrinam, Ptolemæo vero et Eumeni, Artacanam et Artonem Artabazi filias tradidit ; Nearcho Barsines et Meltoris filiam uxorem dedit ; Seleuco Spitamenis filiam. Cæteris quoque sociis clarissimas Persarum ac Medorum filias numero fere octoginta stabili connubio junxit, factis Persarum ritu ac jure nuptiis. Macedonum quoque veteranos exauctoratos in Macedoniam misit : et Antipatrum interim recens collectas copias sibi adducere jussit. Dum hæc aguntur, Harpalus regias furatus opes, fuga dilapsus est. Hephæstion item vita defungitur, cujus obitu ingenti mœrore consternatus Alexander est, atque incredibiles (30) in rogum ac justa facienda sumptus fecit. Quo item tempore legati ex Africa et Carthagine ad illum missi : imo ex Italia, ut hic refert. Cujus quidem Italiæ (31) incrementum, illos intuitus, denuntiando prædixit. In Babyloniam eundi cupido ipsum incessit, et obitum vates (32) denuntiant : cumque inconsiderate quidam in throno ejus consedisset, ex eo jam certius mortem ejus augures prædixerunt. Classem nihilominus profectioni ad-

A λαμπραί· ἐν οἷς λαμπρῶς ἀγωνιζόμενος ἐπὶ ταῖς προτέραις πέντε πληγαῖς δύο[59] ἔτι βάλλεται, ὧν ἐπὶ τῇ ἑβδόμῃ καὶ τελευτᾷν ἐδόκει, εἰ καὶ οὐ χαλεπῶς περιεγένετο. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐξ Ἰνδῶν ὑποστρέφων διὰ γῆς ἐποιεῖτο τὴν ἐπάνοδον, Νεάρχῳ δὲ στρατιὰν[60] παρασχὼν ἐπέτρεψε τὴν διὰ θαλάσσης πορείαν· καὶ συμβάλλουσιν ἀλλήλοις τὰ ἀπὸ γῆς καὶ θαλάσσης στρατόπεδα περὶ Καρμανίαν. Ἀπὸ Καρμανίας δὲ Ἀλέξανδρος μὲν[61] ἐν Περσίδι[62], Νέαρχος δὲ ἐς τὴν Σουσιανῶν γῆν ἐπετράπη ἀποπλεῖν[63] καὶ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ τὰς ἐκβολάς· καὶ διαλαμβάνει τὸν τοῦ Νεάρχου περίπλουν Ἰωνικῇ φράσει ἡ ἐπιγραφομένη αὐτῷ ἰδίως *Ἰνδική*.

B Ἀλέξανδρος δὲ καὶ τὸν Κύρου τάφον ἠμελημένον ἐπισκευάζει, καὶ Κάλανον τὸν γυμνοσοφιστὴν αἰτησάμενον εἰς πῦρ εἰσελθεῖν, ὅτι νόσος αὐτὸν ἠνώχλει, παρέσχε κατὰ τὰ πάτρια τελευτῆσαι. Ἐπιτελεῖ δὲ καὶ γάμους αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἑταίρων[64] λαμπροὺς, αὐτὸς μὲν τὴν πρεσβυτάτην τῶν Δαρείου παίδων (Ἀρσινόη αὐτῇ[65] ὄνομα) ἀγόμενος, καὶ τὴν νεωτάτην δὲ τῶν Ὤχου θυγατέρων (Παρύσατις[66] ὠνομάζετο)· Ῥωξάνη γὰρ ἤδη προηγμένη ἐτύγχανε. Τὴν μέντοι Δρυπέτιν, θυγατέρα καὶ αὐτὴν[67] οὖσαν Δαρείου, Ἡφαιστίωνι δίδωσι, Κρατερῷ δὲ Ἀμαστρίνην[68], Πτολεμαίῳ δὲ καὶ Εὐμένει τὰς Ἀρταβάζου παῖδας Ἀρτακάμαν[69] καὶ Ἀρτώνην, Νεάρχῳ δὲ τὴν Βαρσίνης καὶ Μέντορος[70] παῖδα, Σελεύκῳ δὲ τὴν Σπιταμένους, καὶ τοῖς ἄλλοις ἑταίροις τὰς δοκιμωτάτας τῶν Περσῶν καὶ Μήδων παῖδας, ἄχρι καὶ ἐς ὀγδοήκοντα.

C Πέμπει δὲ καὶ τοὺς ἀπομάχους τῶν Μακεδόνων εἰς Μακεδονίαν, ἄλλους ἀντ' αὐτῶν νεοσυλλέκτους ἀποφέρειν αὐτῷ προστάξας Ἀντίπατρον. Ἐν τούτῳ καὶ Ἅρπαλος βασιλικὰ[71] λαβὼν ᾤχετο φεύγων χρήματα. Τελευτᾷ καὶ Ἡφαιστίων, ἐφ' ᾧ μέγα πένθος Ἀλεξάνδρῳ ἐποιήθη, καὶ πολυδάπανος ἡ ἐπὶ τῷ σώματι πυρὰ καὶ κηδεία· ἐν ᾧ καὶ πρέσβεις[72] Λιβύων[73] τε καὶ Καρχηδονίων πρὸς αὐτὸν ἀφίκοντο. Καὶ Ἰταλῶν δὲ παραγενέσθαι φησὶ, καὶ ὅτι τὴν αὔξησιν τῶν Ἰταλῶν ἐς αὐτοὺς ἰδὼν προεῖπε καὶ ἀπεφήνατο. Ὁρμᾷ δὲ καὶ ἐπὶ Βαβυλῶνα, καὶ προλέγουσιν αὐτῷ οἱ μάντεις τὴν τελευτήν· καὶ ἐπικαθίζει τις αὐτοῦ τῷ θρόνῳ παραλόγως, ἐξ οὗ μᾶλλον ἐξοιώνιστο τοῖς μάντεσιν αὐτοῦ ἡ τελευτή. Παρεσκευάζετο δ' αὐτῷ[74] ὅμως τὸ

D ναυτικὸν ὡς ἐπὶ Ἄραβας[75] τοὺς πολλοὺς, οἳ δύο

VARIÆ LECTIONES.

[59] δύο] libri δεύτερον. [60] στρατείαν ς. [61] μὲν add. A. [62] ἐς Περσίδα ς. [63] ἐπιπλεῖν A. [64] ἑτέρων ς. [65] αὐτῆς. [66] Παρ.] ἡ Παρ. ς. [67] καὶ αὐτὴν θυγατέρα ς. [68] Ἀμαστίνην ς. [69] Ἀρτακάναν ς. [70] Μέλτωρος ς. [71] βασ.] τὰ βασ. A. [72] ante πρέσβεις cum A omisi οἱ. [73] Λιβῶν — Καρχηδόνων ς. [74] αὐτῶν A. [75] Ἄρραβας ς.

NOTÆ.

(25) De quo frequens apud Strab. mentio.

(26) Aperuisse commemorat Q. Curtius lib. x. Vid. Strab. lib. xv, sub fin.

(27) *Sphingen* dictum auctor est Plularch. in Alexandro. A Græcis vero *Calanum* vocatum, quod indico sermone, *Kale*, id est, *salve*, accedentes salutasset. Plura in notis ad Græcum exemplar, quibus adde Philonis locum insignem libello, quod omnis probus liber, et Ælian. lib. v Var. hist. cap. 6, et Claud. Guichar Funeral. lib. III, p. 4.

(28) *Patrio* ait *ritu*. Apud Indos enim sapientes, inquit Curtius lib. VIII, occupare fati diem pulchrum, et vivos se cremari jubent. Quibus aut segnis ætas, aut incommoda valetudo est, exspectatam mortem pro dedecore vitæ habent. Nec ullus corporibus, quæ senectus solvit, honos habetur. Inquinari putant ignem, nisi qui spirantes recipit.

(29) De nuptiis ista nonnihil turbata, ex VII lib. init. restituenda.

(30) Decies millium talentorum quidam referunt : duodecies vero Diod. lib. XVII ; et Justinus lib. VII.

(31) T. Livius legendus lib. IX, ab V. C.

(32) Quamobrem deliberat apud Senecam rhetorem Suasor. IV. an Babyloniam intret.

Digitized by Google

μόνον σέβουσι θεοὺς, Οὐρανὸν καὶ Διόνυσον. Καὶ ταῦτα παρασκευαζόμενος, καὶ τῆς νόσου ἤδη ἐπικρατούσης, καταλύει τὸν βίον. Ἡ δὲ τελευτὴ [123 H.] αὐτοῦ ἄλλοις ἄλλως ἀναγέγραπται, καὶ πολλαὶ περὶ αὐτῆς[56] ἐξηνέχθησαν διαφωνίαι. Ἔζησε δὲ β' καὶ λ' ἔτη, καὶ τοῦ τρίτου μῆνας ἐπέλαβεν ὀκτώ· ἐβασίλευσε δὲ τούτων τούς τε ὀκτὼ μῆνας καὶ ἔτη ιβ'. Ἐπαινεῖ δὲ αὐτὸν ἐπὶ πάσαις σχεδόν τι ταῖς ἀρεταῖς ἐς τὰ μάλιστα ὁ συγγραφεύς. Καὶ ὁ ἕβδομος ἀπαρτίζεται λόγος, ὃν ἐκδέχεται βιβλίον ἕν, ἡ *Ἰνδική*.

A ornat, ut in Arabas moturus multitudine innumerabiles, qui duos duntaxat deos, Cœlum et Bacchum, colerent. Hæc dum præparat, vi morbi superatus, vita decessit. De ejus excessu varii varie scripserunt, multaque etiam pugnantia prodiderunt (33). Vixit annos duos supra triginta, et menses octo : quibus octo mensibus, annisque duodecim regnavit. Laudatur mirifice ab hoc scriptore Alexander, ob singularem virtutum fere omnium præstantiam, in quo septimus desinit liber, quem *Indica* excipit *Historia*, libro singulari.

[214 R] ΚΒ'.

Τοῦ αὐτοῦ τὰ μετὰ Ἀλέξανδρον, ἐν λόγοις ι'.

XCII.

Ejusdem Arriani De rebus post Alexandrum gestis libri X.

Συνεγράφη δὲ αὐτῷ καὶ *Τὰ μετὰ Ἀλέξανδρον* ἐν λόγοις δέκα, ἐν οἷς διαλαμβάνει τήν τε στάσιν τῆς στρατιᾶς καὶ τὴν ἀνάῤῥησιν Ἀῤῥιδαίου, ὃς ἐκ Φιλίννης τῆς Θεσσαλῆς Φιλίππῳ τῷ Ἀλεξάνδρου πατρὶ ἐγεγέννητο, ἐφ' ᾧ καὶ Ἀλέξανδρον, ὃν ἔμελλεν ἐξ Ἀλεξάνδρου τίκτειν Ῥωξάνη, συμβασιλεύειν αὐτῷ· ὃ καὶ γέγονεν εἰς φῶς ἀχθέντος τοῦ παιδός. Τὸν Ἀῤῥιδαῖον δὲ ἀνειπόντες μετωνόμασαν Φίλιππον. Διεφέρετο δὲ[57] ἐς ἀλλήλους τὸ πεζὸν καὶ τὸ ἱππικὸν, ὧν οἱ μέγιστοι τῶν ἱππέων καὶ τῶν ἡγεμόνων Περδίκκας ὁ Ὀρόντου καὶ Λεοννάτος ὁ Ἄνθους[58] καὶ Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, τῶν δὲ μετ' ἐκείνους Λυσίμαχός τε ὁ Ἀγαθοκλέους καὶ Ἀριστόνους ὁ Πεισαίου καὶ Πίθων ὁ Κρατεύα[59] καὶ Σέλευκος ὁ Ἀντιόχου καὶ Εὐμένης ὁ Καρδιανός. Οὗτοι μὲν ἡγεμόνες[60] τῶν ἱππέων[61], Μελέαγρος δὲ τῶν πεζῶν. Εἶτα διαπρεσβεύονται πρὸς ἀλλήλους πολλάκις, καὶ τέλος συμβαίνουσιν οἵ τε τὸν βασιλέα ἀνειπόντες πεζοὶ καὶ οἱ τῶν ἱππέων ἡγεμόνες, ἐφ' ᾧ Ἀντίπατρον μὲν στρατηγὸν εἶναι τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην, Κρατερὸν δὲ προστάτην τῆς Ἀῤῥιδαίου βασιλείας, Περδίκκαν δὲ χιλιαρχεῖν χιλιαρχίας ἧς ἦρχεν Ἡφαιστίων (τὸ δὲ ἦν ἐπιτροπὴ τῆς ξυμπάσης[62] βασιλείας), Μελέαγρον δὲ ὕπαρχον[63] Περδίκκου. Περδίκκας δὲ τὸν στρατὸν καθᾶραι σκηψάμενος τοὺς ἐπιφανεστάτους τῆς γενομένης συνέλαβε στάσεως, καὶ συλλαβὼν ὡς ἐκ προστάξεως Ἀῤῥιδαίου αὐτοῦ παρόντος ἀνεῖλε, δέος ἐμποιήσας τῷ λοιπῷ πλήθει. Ἀναιρεῖ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Μελέαγρον. Ἐξ ὧν Περδίκκας ὕποπτος ἐς πάντας ἦν καὶ αὐτὸς ὑπώπτευεν. Ὅμως ἐς σατραπείας[64] ἀνειπεῖν οὓς ὑπώπτευεν, ὡς Ἀῤῥιδαίου κελεύοντος, ἔγνω. Καὶ δὴ Πτολεμαῖος μὲν ὁ Λάγου Αἰγύπτου καὶ Λιβύης, καὶ ὅσα τῆς Ἀράβων γῆς ξύνορα Αἰγύπτῳ[65], ἄρχειν ἐπετάχθη, Κλεομένης δὲ ὁ ἐξ Ἀλεξάνδρου τῆς σατραπείας ταύτης ἄρχειν τεταγμένος Πτολεμαίῳ ὑπ-

69a Scripsitidem *Res post Alexandrum gestas* libris B decem, quibus militarem exercitus seditionem complectitur, electionemque ea conditione factam Arridæi (34) (quem Philippo patri Alexandri peperit Philine mulier Thessala) ut et Alexander [infans], quem Roxana Alexandro paritura erat, simul regnaret. Quod etiam evenit, edito in lucem infante. Igitur Arridæum regem renuntiantes, Philippum cognominarunt. Tumultuati vero sunt, et invicem dissenserunt pedites equitesque. In quibus et equitum, et ducum principes erant Perdiccas Orontis F. et Leonnatus Anthæi et Ptolemæus Lagi F. post hos Lysimachus Agathoclis F. et Aristonus Pisæi F. et Pithon Cratevæ F. et Seleucus Antiochi F. et Eumenes Cardianus, qui quidem equitum ductores fuere : peditum vero Meleager. Missæ dehinc variæ C utrinque legationes : tandemque convenit inter pedites, qui jam antea regem nominarant, et equitum duces, ut Antipater in Europa belli imperator esset, Craterus regni Arridæi præfectus, Perdiccas vero legionis, quam Hephæstion duxerat, Chiliarchus (quod quidem regni totius erat procurationem illi tutelamque committere), Meleager denique Perdiccæ vicarium præfectum ageret. Cum itaque postea exercitum lustrare Perdiccas simularet (35), seditionis auctores præcipuos comprehendit, comprehensosque, tanquam jubente Arridæo, ipsoque inspectante, occidit (36). Quo ex facto terror reliquos persuasit. Post paulo et Meleagrum interfecit. Hinc suspectus omnibus Perdiccas, cæteros quoque D ipse suspectos habere cœpit : quos tamen ad præfecturas nihilo secius, tanquam Arridæo jubente, provehere statuit. Et vero Ptolemæus Lagi F. Ægypto et Africæ, omnique illi Arabiæ parti quæ Ægypto adjacet, imperare jussus est. Cleomenes autem, qui

VARIÆ LECTIONES.

[56] αὐτὴν A. [57] δὲ A : γὰρ ς. [58] Ἄντους ς. [59] ὁ τοῦ Κρατέα ς. [60] μὲν οὖν ἡγ. ς. [61] ἱππέων καὶ Μελ. ς. [62] ξυμπάσης A : ὅλης ς. [63] ὕπαρχον] adde εἶναι. [64] σατραπείαν ς. [65] Αἰγύπτῳ om. pr. A.

NOTÆ.

(33) Vide Vitas parallelas nostras Aristotelis, ac Demosthenis, et Joseph. Stephanum episc. Oriol. Commentario ad cap. x Machabæorum.

(34) Dexippus sup. cod. 82 unica tantum canina littera Aridæum nominat.

(35) Καθᾶραι quasi expiare dicas. Cujus ritum notatu dignum apud Curtium legas lib. v, sub finem.

(36) Quando elephantis in conspectu exercitus objecti trecenti, omnes belluarum pedibus protriti sunt. Curt. lib. x.

Digitized by Google

ab Alexandro satrapa ibi constitutus fuerat, Ptolemæi vicarius præfectus fit. Syriæ deinde quæ huic satrapiæ subjacet, Laomedon impositus. Philotas Ciliciæ præfectus est, ut Pithon Mediæ (37). Eumenes vero Cardianus Cappadociam et Paphlagoniam, quæque Ponto adjacent Euxinio suscepit, ad usque Trapezuntem Sinopensium coloniam. Pamphylis, et Lyciis, magnæque Phrygiæ Antigonus datus. Cares **69** *b* Cassandro obvenerunt; Lydi Menandro: ut Leonnato illa Phrygia, quæ pertinet ad Hellespontum (38), quam ab ipso Alexandro Calas quidam nomine obtinebat, etsi deinde Demarcho commissa fuerit (39). Ita tunc Asia est distributa.

Per Europam vero, Thraciæ quidem et Cherroneso, gentibusque Thraciæ finitimis, usque ad mare quod Salmydessum Ponti Euxini urbem attingit, Lysimachus præfectus datur. At quæ ultra Thraciam usque ad Illyricos, Triballos, et Agrianos pertinent, ipsaque adeo Macedonia, et Epirus ad Ceraunios usque montes pertingens, cum Græcia universa Cratero, et Antipatro obvenerunt. Ita hæc divisio facta: nam plurima loca, ut ab Alexandro relicta erant, indigenis parentia præfectis, indivisa permanserunt.

Interea et Roxana prægnans parit filium, quem mox regem militaris turba renuntiavit: et seditionibus ab Alexandri excessu omnia replebantur. Etenim Antipater cum Atheniensibus, cæteraque Græcia, quam Leosthenes imperator defendebat, bellum gessit: primumque victus, et in angustias adductus, superior tandem evasit, amisso tamen Leonnato, qui suppetias Antipatro attulerat. Lysimachus quoque cum Seutha Thrace nimis audacter conflixit pro imperio. Cum paucis enim pugnans, etsi strenue se gereret, tamen confectus est. Perdiccas item cum Ariarathe Cappadociæ præfecto conseruit, quod Eumeni ibi imperare jusso non cessisset. Uno itaque hic et altero prælio superior, captum illum suspendit, Eumenemque in regnum restituit. Craterus vero Antipatro portans adversus Græciam auxiliares copias, victoriæ illius auctor, qua victi Græci, exstitit. Quamobrem utrique dicto audientes, imperata deinceps absque tergiversatione fecerunt. Et hæc quidem libris quinque complectitur.

Sextus refert Demosthenem et Hyperidem Athenienses fugisse, Aristonicum item Marathonium, et Himeræum Demetrii Phalerei fratrem, Æginamque primum venisse, ubi dum versarentur, orante Demade, capitis sententia ab Atheniensibus dam-

A ἀρχος εἶναι· τῆς δὲ ἐπὶ ταύτῃ[66] Συρίας Λαομέδων, Φιλώτας δὲ Κιλικίας καὶ Πίθων Μηδίας[67], Εὐμένης δὲ ὁ Καρδιανὸς Καππαδοκίας καὶ Παφλαγονίας, καὶ ὅσα τοῦ Πόντου τοῦ Εὐξείνου σύνορα ἔστε[68] ἐπὶ πόλιν Ἑλλάδα[69] Τραπεζοῦντα, Σινωπέων ἄποικον· Παμφύλων δὲ καὶ Λυκίων καὶ Φρυγίας τῆς μεγάλης Ἀντίγονος, Καρῶν δὲ Κάσανδρος[70], Λυδῶν δὲ Μέναν-δρος, τῆς δὲ ἐφ' Ἑλλησπόντῳ Φρυγίας Λεοννάτος, ἣν[71] ἐξ[72] Ἀλεξάνδρου μὲν Κάλας ὄνομα κατέχει[73], ἔπειτα Δήμαρχος ἐπετέτραπτο. Τὰ μὲν κατὰ[74] τὴν Ἀσίαν ὧδε ἐνεμήθη.

Τῶν δὲ κατὰ τὴν Εὐρώπην Θρᾴκης μὲν καὶ Χερ-ρονήσου, καὶ ὅσα Θρᾳξὶ σύνορα ἔθνη, ἔστε ἐπὶ θά-B λασσαν τὴν[75] ἐπὶ Σαλμυδησσὸν τοῦ Εὐξείνου Πόντου [124 H.] καθήκοντα, Λυσιμάχῳ ἡ ἀρχὴ ἐπετράπη[76]· τὰ δὲ ἐπέκεινα τῆς Θρᾴκης ὡς ἐπὶ Ἰλλυριοὺς καὶ Τριβαλλοὺς καὶ Ἀγριᾶνας, καὶ αὐτὴ Μακεδονία καὶ ἡ[77] Ἤπειρος ὡς ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ Κεραύνια ἀνήκουσα, καὶ οἱ Ἕλληνες σύμπαντες, Κρατερῷ καὶ Ἀντιπά-τρῳ ἐνεμήθη. Καὶ ἡ μὲν νέμησις οὕτως· πολλὰ δὲ καὶ ἀδιανέμητα ἔμεινεν ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ἀρχόντων, ὡς ἐτάχθησαν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου, ἐχόμενα.

Ἐν τούτῳ Ῥωξάνη κύει καὶ τίκτει, καὶ εἰς βασι-λέα τὸ τεχθὲν ἀνεῖπε τὸ πλῆθος. [217 R.] Στάσεων δὲ μετὰ τὸν Ἀλεξάνδρου θάνατον πάντα ἐπληροῦτο. Καὶ πολεμεῖ Ἀντίπατρος πρός τε Ἀθηναίους καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, Λεωσθένους[78] αὐτοῖς στρατη-γοῦντος· καὶ τὰ πρῶτα ἡττώμενος καὶ εἰς ἀπορίαν C συγκλειόμενος ὕστερον ἐκράτει. Ἀλλὰ πίπτει καὶ Λεοννάτος ἐπιβοηθεῖν δοκῶν Ἀντιπάτρῳ. Καὶ Λυσί-μαχος δὲ Σεύθῃ τῷ Θρᾳκὶ πολεμῶν ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς παραβόλως (σὺν ὀλίγοις γὰρ) καὶ εὐδοκιμῶν ὅμως ἀνῃρέθη. Πολεμεῖ δὲ καὶ Περδίκκας Ἀριαράθῃ τῷ Καππαδοκίας, ὅτι Εὐμένει ἄρχειν ἐπιτεταμμένῳ τῆς ἀρχῆς οὐκ ἐξίστατο· καὶ δυσὶ νικήσας μάχαις καὶ συλλαβὼν ἐκρέμασεν, Εὐμένει τὴν ἀρχὴν ἀπο-καταστήσας. Κρατερὸς δὲ συμμαχῶν Ἀντιπάτρῳ κατὰ τῶν Ἑλλήνων αἴτιος τῆς νίκης, ἧς ἐνίκησαν αὐτούς, γέγονεν· ἐξ οὗ καὶ ἅπαντα, ἅπερ ἂν αὐ-τοῖς Κρατερὸς ἐπέταττε καὶ Ἀντίπατρος, ἀπροφα-σίστως ἐπράττετο. Καὶ ταῦτα μέχρι τοῦ πέμπτου βιβλίου.

D

Ἐν δὲ τῷ ἕκτῳ διαλαμβάνει ὅπως[79] ἐξ Ἀθηνῶν οἱ ἀμφὶ Δημοσθένην καὶ Ὑπερείδην[80] ἔφυγον, Ἀρι-στόνικός[81] τε ὁ Μαραθώνιος καὶ Ἱμεραῖος[82] ὁ Δημη-τρίου τοῦ Φαληρέως ἀδελφὸς, τὰ μὲν πρῶτα εἰς Αἴγι-ναν· ἐκεῖ δὲ διαγόντων θάνατον αὐτῶν κατέγνω τὸ

VARIÆ LECTIONES.

[66] ἐπὶ ταύτῃ A : ἐπ' αὐτῇ ς. [67] Μηδείας ς. [68] ἔστε A : ἔσται ς. [69] Ἑλλάδα add. A. [70] Καρῶν καὶ Κάσ. ς. [71] ἣν] ἣν A : ὃν ς. [72] ἐξ om. A. [73] κατέχειν A. [74] μὲν οὖν κατὰ ς. [75] ἐπὶ τὴν θάλ. A. [76] ἐπετέτραπτο ς. [77] ἡ add. A. [78] Λεοσθένους A. [79] ὅπως οἱ ἐξ ς. [80] Ὑπερίδην ς. [81] Ἀριστόνεικός A. [82] Ἡμεραῖος ς.

NOTÆ

(37) Credo Cratevæ F. nam *Agenoris* F. Colonis Macedonum in Indiis præfuit.

(38) Quæ et *Phrygia minor* Justino lib. XIII, aliisque.

(39) Curtius, lib. III, initio, *Calam* hunc Paphlagoniæ, et Enetis ab Alexandro præpositum ait.

Digitized by Google

Ἀθηναίων πλῆθος εἰπόντος Δημάδου, καὶ Ἀντίπατρος εἰς ἔργον ἤγαγε τὸ ψήφισμα. Καὶ ὡς Ἀρχίας ὁ Θούριος εἰς τὸν θάνατον αὐτῶν ὑπουργήσας, ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ καὶ ἀτιμίᾳ κατατρίψας ἐτελεύτησε τὸν βίον. Καὶ ὡς Δημάδης οὐ πολλῷ ὕστερον ἐς [83] Μακεδονίαν ἀχθεὶς ὑπὸ Κασάνδρου ἐσφάγη, τοῦ παιδὸς ἐν τοῖς κόλποις προαποσφαγέντος· αἰτίαν δ' ἐπῆγε [84] Κάσανδρος, ὅτι τὸν αὐτοῦ πατέρα ἐξυβρίσειεν ἐν οἷς ἔγραψε Περδίκκᾳ σώζειν τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ σαπροῦ καὶ παλαιοῦ στήμονος ἠρτημένους, οὕτω τὸν Ἀντίπατρον ἐπιχλευάζων. Δείναρχος δὲ ὁ Κορίνθιος ὁ κατήγορος ἦν. Ἀλλ' ὅ γε Δημάδης τῆς αὐτοῦ δωροδοκίας καὶ προδοσίας καὶ ἐς πάντα ἀπιστίας τὴν ἀξίαν ἀπέτισε δίκην.

A natos, quod decretum Antipater perficiendum curarit. Deinde ut Archias Thurius, qui eorum necem perpetrarat, ad extremam 70a redactus inopiam atque infamiam, vita decesserit : utque Demades non ita multo post in Macedoniam delatus, a Casandro interfectus sit, ejus primum filio in sinu et oculis parentis jugulato. Causam vero cædis Casandrum allegare, quod parentem suum Demades olim injuria affecisset, cum Perdiccæ scripsit, ut Græcos e putrido ac vetere filo pendentes servare vellet; Antipatrum nimirum his verbis irridendo. Dinarchum (40) Corinthium horum indicium fecisse, atque ita Demadem aliquando avaritiæ ac proditionis, et in re quaque perfidiæ, meritas dedisse pœnas.

Διαλαμβάνει δὲ καὶ ὡς Θίβρων ὁ Λακεδαιμόνιος Ἅρπαλον τὸν τὰ Ἀλεξάνδρου χρήματα ζῶντος ἐκείνου ἁρπάσαντα καὶ φυγόντα πρὸς τὰς Ἀθήνας, τοῦτον ἐκεῖνος ἀποκτείνας, καὶ ὅσα ὑπελείπετο [85] λαβὼν χρήματα, πρῶτα μὲν ἐπὶ Κυδωνίας [86] τῆς ἐς Κρήτην ἐστάλη, ἔνθεν δὲ ἐς [87] Κυρήνην διέβαλε μετὰ στρατιᾶς εἰς ἑξακισχιλίους συντελούσης· ἐπῆγον δὲ αὐτὸν τῶν ἐκ Κυρήνης καὶ Βαρκέων οἱ φυγάδες. Ἐν οἷς πολλαῖς μὲν μάχαις, πολλαῖς δὲ ἐπιβουλαῖς ἄλλοτε μὲν κρατῶν, ἐνίοτε δὲ ἡττώμενος, τέλος φεύγων [125 H.] ὑπὸ Λιβύων τινῶν συνωρίδας ἀγόντων συνελήφθη, καὶ παρ' Ἐπικύδην ἄγεται τὸν Ὀλύνθιον εἰς Τεύχειρα, ᾧ τὴν πόλιν ἐκείνην Ὀφελλᾶς ἐπετετρόφει, ἀνὴρ Μακεδών, ὃς ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου ἐπὶ βοηθείᾳ τῶν Κυρηναίων ἐτύγχανε σταλείς. Οἱ δὲ Τευχειρῖται [88], Ὀφελλᾶ τὴν ἐξουσίαν δόντος, ἡκίσαντό τε τὸν Θίβρωνα καὶ εἰς τὸν τῶν Κυρηναίων ἔπεμψαν κρεμασθῆναι λιμένα. Ἔτι δὲ τῶν περὶ Κυρήνην στασιαζόντων Πτολεμαῖος ἐπελθὼν καὶ πάντα καταστησάμενος ὀπίσω ἀπέπλευσε.

B Refert etiam hæc. Thibro Lacedæmonius Harpalum (qui superstite etiamnum Alexandro opes ejus furatus, Athenas se receperat) interemit (41), et sublato quidquid illi pecuniarum reliquum erat, primum quidem in Cydoniam Cretæ urbem vovit : sed deinde in Cyrenem cum exercitu sex millium trajecit, accersitus ab Cyrenensium Barcensiumque (42) exsulibus. Apud quos dum variis pugnis, variisque insidiis, interdum vincit, interdum vincitur, in fuga tandem ab Afris quibusdam bigas agentibus comprehensus, ad Epicydem Olynthium Teuchiram adducitur (43). Huic enim urbem illam curandam commiserat Ophellas, vir Macedo, qui a Ptolemæo Lagi F. Cyrenæis auxilio missus fuerat. Teucheritæ ergo, Ophella illis permittente, Thibronem flagellis cæsum, in Cyrenensium portum de cruce suspendendum mittunt. At cum Cyrenæi nihilominus in rebellione perstarent, ipse denique Ptolemæus accessit, rebusque omnibus tranquillatis, retro domum adnavigavit.

Περδίκκας δὲ Ἀντιγόνῳ ἐπιβουλεύων εἰς δικαστήριον ἐκάλει· ὁ δὲ εἰδὼς ἐπιβουλεύεσθαι [220 R.] οὔτε ὑπήκουσε, καὶ εἰς ἔχθραν ἀλλήλοις κατέστησαν. Ἐν τούτῳ δὲ παρὰ τὸν Περδίκκαν ἐκ Μακεδονίας ἦκον Ἴόλλας τε καὶ Ἀρχίας, ἄγοντες αὐτῷ τὴν Ἀντιπάτρου παῖδα Νίκαιαν εἰς γυναῖκα. Ἀλλά γε καὶ Ὀλυμπιὰς ἡ Ἀλεξάνδρου μήτηρ ἔπεμπε παρ' αὐτὸν κατεγγυωμένη τὴν θυγατέρα Κλεοπάτραν. Καὶ ὁ μὲν Εὐμένης ὁ Καρδιανὸς συνεβούλευεν ἄγειν Κλεοπάτραν, Ἀλκέτᾳ [89] δὲ τῷ ἀδελφῷ εἰς Νίκαιαν ἔτεινεν ἡ συμβουλή· καὶ νικᾷ τὸ Νίκαιαν μᾶλλον ἀγαγεῖν. Οὐ πολὺ δὲ ὕστερον καὶ τὸ περὶ Κυνάνην πάθος συνηνέχθη, ὃ Περδίκκας τε καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἀλκέτας διεπρά-

C

D Perdiccas insuper Antigonum insidiose in jus vocabat, verum ille, ut peti se insidiis cognovit, parere recusavit : atque hinc ortæ invicem inimicitiæ. Hoc item tempore e Macedonia Jollas (44) et Archias ad Perdiccam venerunt, adducta in uxorem illi Nicæa Antipatri filia. Quin et Olympias (45), magni Alexandri mater, mittit ad eumdem, despondetque Cleopatram filiam. Ibi Eumenes Cardianus Cleopatram ducere suadebat : Alcetæ vero fratris consilium ad Nicææ magis nuptias inclinabat, cujus item sententia pervicit. Post non diu Cynanes (46) cædes accidit, quam Perdiccas, ejusque frater Alcetas intulerunt. Hæc Cynane

VARIÆ LECTIONES.

[83] εἰς ς. [84] ἐπήνεγκε ς. [85] ἀπελίπετο ς. [86] Κυδωνίαν τὴν ἐν Κρήτῃ ς. [87] εἰς ς. [88] Τευχερῖται A. [89] Ἀλκετέᾳ et infra Ἀλκετέας ς.

NOTÆ.

(40) Vide inf. cod. 277, et Plutarch. lib. decem *Græciæ* Oratorum.

(41) Pausanias tamen in Corinthiacis a servo interfectum scripsit.

(42) A *Barce* (quæ post *Ptolemais* dicta geographis) *Barcæi* appellati Maroni, *Barcitæ* Ptolemæo, *Barcæni* Synesio. Hinc etiam *Barceus* derivatus. Vide Steph.

(43) Quæ Ptolemæo et Melæ *Arsinoe* est *Cyrenaicæ*. Hæc autem regio Plinio *Pentapolis Libyæ* dicitur.

(44) Antipatri filius, natu minimus, qui Alexandro venenum propinasse traditur ab Arriano ipso aliisque.

(45) Justin. hæc aliter paulo, astu utramque quæsitam, neutram acquisitam, lib. XII.

(46) In edito Arriano hæc *Cyna* vocatur, Athenæo *Cynna* lib. XII. Lege de ea Polyæn. sub fin. lib. VIII.

Digitized by Google

eumdem cum Alexandro patrem 70*b* Philippum habuit, sed matrem Eurydicen (47), atque Amyntæ illius uxor fuit, quem Alexander e medio sustulit, cum in Asiam, expeditione suscepta, moveret. Idem autem ille interemptus Amyntas, Perdiccæ Philippi fratris filius, Alexandri patruelis erat. Nunc itaque Cynane filiam suam Adean, quæ post Eurydices cognomen tulit, Arridæo uxorem adducebat, quam et postea duxit, ipso transigente Perdicca, quo per illas nuptias Macedonum sedaretur seditio, quæ ob sublatam Cynanem accensa, abibat in deterius. Antigonus interim in Macedoniam ad Antipatrum et Craterum profugit, sibique a Perdicca structas insidias exponit, ac tantumdem eum in omnes studiose meditari affirmat. Similiter et Cynanes infortunium tragice exaggerat. Quibus ita expositis, ad bellum ipsos contra Perdiccam gerendum inflammat.

Arridæus quoque Alexandri apud se corpus servans, repugnante Perdicca, ad Ptolemæum Lagi F. accepto corpore proficiscitur (48), a Babylone per Damascum in Ægyptum iter habens. Qui sæpenumero licet a Polemone Perdiccæ familiari impeditus, pervicit tamen, re ex animi sui sententia gesta. Interea Eumenes Perdiccæ munera Sardeis ad Cleopatram attulit : decretumque jam esse Perdiccæ, Nicæa repudiata, ejus in locum Cleopatram ducere, quod ubi innotuit (Menander Lydiæ satrapa Antigono significavit, et per eum Antipatro quoque et Cratero res publicata), eo etiam vehementius illi ad Perdiccam bello persequendum incitati sunt. Antipater itaque et Craterus e Cherroneso Hellespontum trajiciunt, trajectus custodibus clam per legatos deceptis. Mittuntur et ab his ad Eumenem ac Neoptolemum, Perdiccæ obnoxios, legati : quibus Neoptolemus quidem assentitur, Eumenes vero minime.

Hinc Eumeni suspectus esse cœpit Neoptolemus, et bellum inter se gerunt. Quo in bello viribus superante Eumene, fugit cum paucis Neoptolemus ad Antipatrum Craterumque, quibus et persuadet, ut sibi in bello adversus Eumenem socius Craterus daretur. Nec mora, prœlio utrique cum Eumene confligunt. Dedit vero operam omnem Eumenes, ut ignorarent sui Craterum adversus se belligerare : ne fama adducti, vel castris suis desertis, ad illum transirent, vel certe apud se manentes, 71*a* audaciores minus essent. Qui cum illi dolus atque astus processisset, prœlio quoque victor evasit. Ergo Neoptolemus ipsius Eumenis scribæ manu cæsus

ξαντο. Ἡ δὲ Κυνάνη Φίλιππον μὲν εἶχε πατέρα, ὃν καὶ Ἀλέξανδρος, ἐκ δὲ μητρὸς Εὐρυδίκης ἦν, γυνὴ[90] δὲ Ἀμύντου, ὃν ἔφθη Ἀλέξανδρος κτεῖναι, ὁπότε εἰς τὴν Ἀσίαν διέβαινεν. Οὗτος[91] δὲ Περδίκκου παῖς ἦν, ἀδελφὸς δὲ Φιλίππου Περδίκκας, ὡς εἶναι Ἀμύνταν τὸν ἀνῃρημένον Ἀλεξάνδρου ἀνεψιόν. Ἦγε δὲ ἡ Κυνάνη Ἀδέαν τὴν αὐτῆς θυγατέρα[92], ἥτις ὕστερον Εὐρυδίκη μετωνομάσθη, τῷ Ἀρριδαίῳ εἰς γυναῖκα· ἣν καὶ ὕστερον ἠγάγετο Περδίκκα διαπραξαμένου ἐφ' ᾧ παῦσαι τὴν Μακεδόνων στάσιν, ἥτις ἐπὶ τῷ Κυνάνης πάθει ἀναφθεῖσα ἐπὶ μέγα κακοῦ[93] προεχώρει. Ἀντίγονος δὲ ἐς Μακεδονίαν παρὰ Ἀντίπατρον καὶ Κρατερὸν ἔφυγε, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν ἐπιβουλὴν, ἣν Περδίκκας ἐβούλευε, διηγήσατο, καὶ ὡς κατὰ πάντων ἡ αὐτὴ αὐτῷ μελέτη σπουδάζεται· ἀνεδίδαξέ τε καὶ τὸ τῆς Κυνάνης ἐκτραγῳδήσας πάθος. Καὶ ταῦτα διαθέμενος εἰς πόλεμον αὐτῷ τούτους κατέστησε.

Καὶ Ἀρριδαῖος δὲ ὁ τὸ[94] τοῦ Ἀλεξάνδρου σῶμα φυλάσσων, παρὰ γνώμην αὐτὸ Περδίκκου λαβὼν, πρὸς Πτολεμαῖον παραγίνεται τὸν Λάγου, ἀπὸ Βαβυλῶνος διὰ Δαμασκοῦ ἐπ' Αἴγυπτον ἐλαύνων· ὃς πολλὰ μὲν ὑπὸ Πολέμωνος τοῦ προσοικειουμένου Περδίκκᾳ κωλυθεὶς ἐνίκησεν ὅμως εἰς τὸ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἔργῳ[95] ἐξενεγκεῖν. Ἐν τούτῳ καὶ[96] Εὐμένης παρὰ Περδίκκου δῶρα πρὸς Κλεοπάτραν ἐς[97] Σάρδεις ἐκόμισε, καὶ ὅτι ἐγνωσμένον εἴη Περδίκκᾳ Νίκαιαν μὲν ἐκπέμπειν, ἀντ' ἐκείνης δὲ ταύτην ἄγεσθαι. Οὗ μηνυθέντος (Μένανδρος δὲ ὁ Λυδίας σατράπης ἐμήνυσεν[98] Ἀντιγόνῳ) καὶ δι' αὐτοῦ τοῖς περὶ Ἀντίπατρον καὶ Κρατερὸν δημοσιωθέντος, ἐπὶ μᾶλλον αὐτοῖς τὰ πρὸς Περδίκκαν ἐξεπεπολέμωτο. Περαιοῦται δὴ[99] Ἀντίπατρος καὶ Κρατερὸς ἀπὸ τῆς Χερρονήσου τὸν Ἑλλήσποντον, τοὺς τὸν πόρον φυλάσσοντας διὰ[1] πρεσβείας ὑπαγόμενοι. Πρεσβεύονται δὲ καὶ πρὸς Εὐμένη καὶ πρὸς Νεοπτόλεμον, τοὺς ὑπὸ Περδίκκᾳ[2]· καὶ [126 H.] Νεοπτόλεμος μὲν πείθεται, Εὐμένης δὲ οὐκ ἀνέχεται.

Ὑποπτεύεται Εὐμένει Νεοπτόλεμος, καὶ συγκροτεῖται πρὸς ἀλλήλους πόλεμος, καὶ νικᾷ κατὰ κράτος Εὐμένης. Φεύγει δὲ Νεοπτόλεμος παρὰ Ἀντίπατρον καὶ Κρατερὸν σὺν ὀλίγοις, καὶ πείθει τούτους ἐπὶ συμμαχίαν κατὰ Εὐμένους ἐλθεῖν αὐτῷ Κρατερόν· καὶ πολεμοῦσιν ἅμφω Εὐμένει[3]. Καὶ πάντα ποιήσας Εὐμένης ὥστε λαθεῖν τοὺς σὺν αὐτῷ Κρατερὸν αὐτῷ πολεμεῖν, ἵνα μὴ τῇ περὶ αὐτὸν ἀλόντες φήμῃ ἢ προσχωρήσωσιν αὐτῷ ἢ καὶ μένοντες ἀτολμότεροι εἶεν, καὶ κρατήσας τοῖς τεχνάσμασι, κρατεῖ καὶ τῷ πολέμῳ· καὶ πίπτει μὲν Νεοπτόλεμος τῇ αὐτοῦ Εὐμένους τοῦ γραμματέως δεξιᾷ, [221 R.] ἀνὴρ στρατιωτικὸς καὶ πολέμοις ἡριστευκώς, Κρα-

VARIÆ LECTIONES.

[90] γυνὴ A : γένει ς. [91] ὅτε ς. [92] θυγατέραν A. [93] κακὸν ς. [94] τὸ add. A. [95] ἔργῳ A : εἰς ἔργον ς. [96] καὶ A : δὲ καὶ ς. [97] εἰς ς. [98] ἐμήνυεν A. [99] δὴ A : δὲ ς. [1] φυλ. καὶ διὰ ς. [2] Περδίκκαν ς. [3] Εὐμενεῖ ς.

NOTÆ.

(47) Athenæus lib. XIII, initio ex *Audata Illyrica* susceptam *Cynanam* scripsit.

(48) Moribundus enim amicis præceperat ut corpus suum ad Ammonis ferri juberent. Memphim tamen a Ptolemæo translatum est, et inde paucis post annis Alexandriam. Curt. lib. X.

Digitized by Google

τερὸς δὲ ὑπό τινων Παφλαγόνων, ἀφειδῶς πρὸς πάντα μαχόμενος καὶ χωρῶν ὥστε γνωσθῆναι· ἀλλ' ἔφθη πεσὼν μὴ γνωσθεὶς, καίτοι καὶ τὴν καυσίαν τῆς κεφαλῆς ἀφελών. Ἡ μέντοι πεζὴ στρατιὰ σὼα πρὸς Ἀντίπατρον ἐκ τοῦ πολέμου παρεγένετο, ὃ καὶ τὸ πολὺ τῆς ἀθυμίας ἐπεκούφισε.

A cecidit, vir cætera militaris, et bello strenuus. Craterus autem in obvium quemque intrepide pugnans, atque ita incedens ut cognosci potuerit, nihilo tamen secius a Paphlagonibus quibusdam incognitus occiditur, tametsi ille maxime causiam capite dejecisset. Attamen pedestres copiæ salvæ ad Antipatrum e prœlio redierunt; quæ res animum reddidit, metumque minuit.

Παραγίνεται ἀπὸ Δαμασκοῦ Περδίκκας ἐπ' Αἴγυπτον σὺν τοῖς βασιλεῦσι καὶ τῇ δυνάμει Πτολεμαίῳ πολεμῆσαι. Κατηγορήσας δὲ Πτολεμαίου, κἀκείνου ἐπὶ τοῦ πλήθους[5] ἀπολυομένου ταξιαρχίας, καὶ δόξας μὴ δίκαια ἐπικαλεῖν, ὅμως καὶ τοῦ πλήθους οὐχ ἑκόντος πολεμεῖ. Καὶ δὶς ἡττηθεὶς, καὶ τραχὺς πρὸς τοὺς[6] παρὰ Πτολεμαίον ἐθέλοντας χωρῆσαι λίαν καταστὰς, καὶ τἄλλα[7] τῇ στρατιᾷ ὑπερογκότερον ἢ κατὰ στρατηγὸν προσφερόμενος, ὑπὸ τοῦ οἰκείου πλήθους τῶν ἱππέων ἀναιρεῖται, μαχόμενος καὶ αὐτός. Πτολεμαῖος δὲ μετὰ τὴν ἀναίρεσιν Περδίκκου πρός τε τοὺς βασιλεῖς ἐπεραιώθη τὸν Νεῖλον, καὶ ζώροις φιλοφρονησάμενος καὶ τῇ ἄλλῃ θεραπείᾳ, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ τοὺς ὅσοι ἐν τέλει Μακεδόνων. Ὁ δὲ καὶ τοῖς Περδίκκου φίλοις συναχθόμενός τε δῆλος ἐγένετο, καὶ ὅσοις τι κινδύνου ἔτι[8] ἐκ Μακεδόνων ὑπελείπετο, καὶ τούτους ἀπαλλάξαι τοῦ δέους παντὶ τρόπῳ διεσπούδασεν· ἐφ' οἷς παραυτίκα τε καὶ ἐς τὸ ἔπειτα εὐδοκιμῶν ἐγινώσκετο. Συνεδρίου δὲ κροτηθέντος ἄρχοντες μὲν τῆς πάσης δυνάμεως ἀντὶ Περδίκκου Πίθων[9] καὶ Ἀρρίδαῖος ἐν τῷ τέως ἀνερρήθησαν, τῶν δὲ περὶ Εὐμένη τε καὶ Ἀλκέταν[10] ἐς πεντήκοντα κατεγνώσθησαν, μάλιστα ἐπὶ τῇ Κρατεροῦ[11] ἀναιρέσει τῶν Μακεδόνων πρὸς αὐτοὺς ἐκπολεμωθέντων[12]. Μετεκαλεῖτο δὲ καὶ Ἀντίγονος ἐκ Κύπρου, καὶ Ἀντίπατρος δὲ, ἐπιταχῦναι πρὸς τοὺς βασιλέας. Οὔπω δὲ καταλαβόντων[13] ἡ Εὐρυδίκη Πίθωνα καὶ Ἀρρίδαῖον μηδὲν ἄνευ αὐτῆς ἠξίου πράττειν. Οἱ δὲ τὰ πρῶτα μὲν οὐκ ἀντεῖπον, ἔπειτα δὲ μηδὲν αὐτὴν ἐπικοινωνεῖν τοῖς δημοσίοις ἀντέλεγον πράγμασιν· αὐτοῖς γὰρ, ἕως Ἀντίγονος καὶ Ἀντίπατρος παραγένωνται, μελήσειν περὶ πάντων. Ὧν παραγεγονότων εἰς Ἀντίπατρον ἡ δυναστεία περιίσταται. Καὶ ὁ στρατὸς αἰτεῖ τὰ παρὰ Ἀλεξάνδρου ὑποσχεθέντα αὐτοῖς ἐπὶ τῇ συστρατείᾳ[14] χρήματα, καὶ Ἀντίπατρος παραυτίκα μὲν μηδὲν ἔχειν ἀποκρίνεται [127 H] φράζειν ἀκριβὲς, ἐξετάσας δὲ τούς τε βασιλείους θησαυροὺς καὶ τοὺς ὅσοι ἀλλαχόθι που κείμενοι ὦσι, τηνικαῦτα τὸν δυνατὸν τρόπον μὴ ἂν αὐτοῖς ἐπίμεμπτος νομισθῆναι· ἐφ' ᾧ[15] οὐχ ἡδέως ἡ στρατιὰ ἤκουσεν. Εὐρυδίκης δὲ συλλαμβανούσης ταῖς κατὰ Ἀντιπάτρου διαβολαῖς τῷ ἀπὸ τοῦ πλήθους ἄχθει στάσις γίνεται. Καὶ δημηγορεῖ Εὐρυδίκη κατ' αὐτοῦ, τοῦ γραμ-

B

C

D

Perdiccas Damasco profectus, adversus Ptolemæum Lagi F. dimicaturus, in Ægyptum cum regibus (49) et copiis venit. Ptolemæum itaque cum accusasset, atque ille objecta crimina coram multitudine ita purgasset, ut injuste accusatus videretur, bellum tamen, repugnante licet militum vulgo, Perdiccas infert. Quo in bello jam iterum victus, iisque asperior factus qui ad Ptolemæum transire vellent, cætera etiam in castris superbior (50), quam imperatorem deceret, a suis ipse equitibus inter pugnandum occiditur. Ptolemæus vero, sublato Perdicca, ad reges, transmisso Nilo, proficiscitur, donisque allatis, et variis quoque obsequiis tam eos, quam cæteros Macedonum proceres, amanter complexus est. Imo et ipsorum Perdiccæ amicorum vicem dolere se palam ostendit : et quibuscunque Macedonibus periculum aliquod imminere videretur, eosdem ille omni ope ac ratione metu liberare studuit. Quo factum est, ut jam tum, atque in posterum omnium ore laudaretur. Habito dein conventu, Pithon et Arridæus copiis universis, Perdiccæ loco, præfecti renuntiati in præsens sunt, et ex Eumenis atque Alcetæ sectatoribus ad quinquaginta damnati, idque maxime ob Craterum interfectum, cum Macedones inter se mutuis prœliis dissiderent. Antigonus adhæc e Cypro evocatus, quin et Antipater, ad reges festinare jubentur. Nondum vero adventantibus illis, Eurydice (51) Pithonem et Arridæum nihil se inconsulta volebat agere. Qui a primo quidem non repugnarunt : post tamen, nihil illi commune cum republica esse responderunt : sibi, dum Antigonus et Antipater veniant, curæ rem fore publicam. Illi igitur cum accessissent, Antipatro summa rei commissa : exercitusque ab Alexandro promissa militiæ **71** *b* præmia poscit. Antipater, cum in præsentia nihil haberet, æquum postulare respondit : at mox, ut nec justam eorum indignationem incurrere possit, quoad ejus fieri poterit exploraturum thesauros regios, quæque alibi recondita essent : quæ certe ipsius oratio jucunda parum fuit exercitui. Quare cum Eurydice quoque criminationes adversus Antipatrum fove-

VARIÆ LECTIONES.

[4] τὸ add. A. [5] τὸ πλῆθος ς. [6] πρὸς τοὺς — ἐθέλοντας A : τοῖς — θελήσασι ς. [7] τὰ ἄλλα ς. [8] ἔτι A : αἴτιον ς. [9] Πείθων pr. A. Πύθων corr. : καὶ Πίθων ς. [10] Ἀλκιτέα ς. [11] Κρατεροῦ ἀναιρέσει A : τοῦ Κρατεροῦ ς. [12] ἐκπολεμηθέντων ς. [13] καταλαβόντος A. [14] στρατείᾳ. [15] ὧν ς.

NOTÆ.

(49) Arridæo, et Alexandro puero, Roxanes F.

(50) Justin. lib. XIII : « Perdiccæ plus odium arrogantiæ, quam vires hostium nocebant, quam exosi etiam socii ad Antipatrum gregatim profugiebant. »

(51) Arridæi conjux, prius *Adea* dicta, Cynanes filia, sup. Quæ viri valetudine abutens, ejus sibi officia vindicabat. Justin. lib. XIV.

Digitized by Google

ret, plebe indignante, seditio cooritur. Quo tempore et ipsa in eum concionatur, Asclepiodoro scriba sermonem ejus referente, et præter eam item Attalus. Plane ut vix cædi ereptus Antipater sit, patrocinatis apud inconditam plebem Antigono et Seleuco, quorum advocationem Antipater postularat : qui et ipsi propterea non parum de vita periclitati sunt. Morti ergo ereptus Antipater ad suum se recepit exercitum, et equitum præfecti dein evocati convenerunt, vixque tandem seditioni fine dato, Antipatrum rursum, ut antea, summæ præesse rei jubent.

Ibi et ab ipso Asiæ facta divisio est, qua priorem illam partim ratam habuit, partim, ubi temporum necessitas exigeret, innovavit. Nam Ægyptum quidem et Libyam, vastamque ultra Africam, et quidquid præterea bello partum ad occidentem solem jacet, Ptolemæi esse pronuntiat. Laomedonti vero Mitylenæo Syriam assignat. Philoxenus (52) Ciliciam, quam antea provinciam sortitus erat, retinuit. Jam inter superiores satrapias, Mesopotamiam et Arbelum Amphimacho regis fratri attribuit : Seleucus vero Babyloniæ præficitur. Antigeni, qui primus Perdiccam invaserat, et Macedonum Argyraspidarum (53) ductor erat, præfectura totius Susianæ data. In Perside Peucestes confirmatur. Carmaniæ Tlepolemus præponitur, ut Mediæ usque ad Caspias portas Pithon. Philippus Parthis : Ariis vero et Drangenorum regioni, Stasander præfectus venit. Bactrianæ et Sogdianæ Stasamor Soliensis, Arachotarum vero Sibyrtius evenit. Oxyartæ, Roxanes patri, Parapamisadæ dantur : Indorum autem ea ora, quæ Parapamisadis adjacet, Pithoni Agenoris F. tributa. De proximis deinde satrapiis ea quæ ad Indum flumen est, et Patala urbs, quæ in illa India est maxima, 72a Porro regi cessit : at quæ ad Hydaspen flumen pertinet, Taxilæ item Indo, attribuitur, quando non facile esset ipsos dimovere, qui ab Alexandro ipso in imperio constituti, magnam satis potentiam nacti essent. Adhæc qui a Tauro monte ad Boream vergebant, Cappadocas Nicanori attribuit : Magnam vero Phrygiam, Lycaoniam, Pamphyliam, et Lyciam, ut antea, Antigonus retinuit. Cariam Asander (54) accepit. Lydia Clito data, ut Arridæo ea, quæ ad Hellespontum jacet, Phrygia. Pecuniæ Susis colligendæ Antigenes præficitur; cui et e Macedonibus, qui maxime tumultuati fuerant, ad tria millia traditi. Corporis præterea regii custodes ac

A ματέως Ἀσκληπιοδώρου ὑπηρετησαμένου τῷ λόγῳ· καὶ Ἄτταλος δέ. Καὶ ῥύεται μόλις Ἀντίπατρος τῆς σφαγῆς, Ἀντιγόνου καὶ Σελεύκου τῇ παρακλήσει Ἀντιπάτρου ἀντιδημηγορησάντων ἐν τῷ πλήθει· οἳ καὶ αὐτοὶ διὰ τοῦτο ἐγγὺς ἐγένοντο τοῦ κινδύνου. Ῥυσθεὶς δὲ Ἀντίπατρος τοῦ θανάτου πρὸς τὸ οἰκεῖον ὑπεχώρησε στρατόπεδον. Καὶ οἱ ἵππαρχοι Ἀντιπάτρου καλοῦντος πρὸς αὐτὸν ἦκον, καὶ μόλις τῆς στάσεως πεπαυμένης [224 R.] Ἀντίπατρον πάλιν, ὡς καὶ πρόσθεν, ἄρχειν εἵλοντο.

Καὶ ποιεῖται νέμησιν καὶ αὐτὸς τῆς Ἀσίας, τὰ μὲν τῆς προτέρας νεμήσεως ἐπικυρῶν, τὰ δὲ τοῦ καιροῦ βιαζομένου νεωτερίζων. Αἴγυπτον μὲν γὰρ καὶ Λι-
B βύην καὶ τὴν ἐπέκεινα ταύτης τὴν πολλὴν, καὶ ὅτιπερ ἂν πρὸς τούτοις δόριον[16] ἐπικτήσηται πρὸς δυομένου ἡλίου, Πτολεμαίου εἶναι, Λαομέδοντι δὲ τῷ Μιτυληναίῳ Συρίαν ἐπιτετράφθαι. Φιλόξενον δὲ ἐπὶ Κιλικίας ἔταξεν, ἣν καὶ πρῶτον εἶχεν. Τῶν δὲ ἄνω σατραπειῶν[17] τὴν μὲν μέσην τῶν ποταμῶν γῆν καὶ τὴν Ἀρβηλίτιν Ἀμφιμάχῳ τῷ τοῦ βασιλέως ἀδελφῷ ἔνειμε, Σελεύκῳ δὲ τὴν Βαβυλωνίαν προσέθηκεν. Ἀντιγένει δὲ τῷ πρώτῳ μὲν ἐπιθεμένῳ Περδίκκᾳ, τῶν δὲ ἀργυρασπίδων Μακεδόνων ἡγουμένῳ, τῆς Σουσιανῆς συμπάσης ἄρχειν· Πευκέστᾳ δὲ ἐβεβαίου τὴν Περσίδα· Καρμανίαν δὲ Τληπολέμῳ ἔνειμε, καὶ Μηδίαν
C Πίθωνι ἔστ' ἐπὶ πύλας τὰς Κασπίους[18], Φιλίππῳ δὲ τὴν Παρθυαίων γῆν· Ἀρείων δὲ καὶ τῆς Δραγγηνῶν χώρας Στάσανδρον καθίστη ἡγεμόνα, τῆς δὲ Βακτριανῆς καὶ Σογδιανῆς Στασάνορα τὸν Σόλιον, Ἀραχώτων δὲ Σιβύρτιον· καὶ Παραπαμισάδας[19] Ὀξυάρτῃ τῷ Ῥωξάνης πατρὶ, τῆς δὲ Ἰνδῶν γῆς τὰ μὲν σύνορα Παραπαμισάδαις Πίθωνι τῷ Ἀγήνορος, τὰς δὲ ἐχομένας σατραπείας, τὴν μὲν παρὰ[20] τὸν Ἰνδὸν[21] ποταμὸν καὶ Πάταλα τῶν ἐκείνῃ[22] Ἰνδῶν πόλεων τὴν μεγίστην Πώρῳ τῷ βασιλεῖ ἐπεχώρησε[23], τὴν δὲ παρὰ τὸν Ὑδάσπην ποταμὸν Ταξίλῃ, καὶ τούτῳ Ἰνδῷ, ἐπεὶ μηδὲ ῥᾴδιον μετακινῆσαι αὐτοὺς ἐξ Ἀλεξάνδρου τε
D ἐπιτετραμμένους τὴν ἀρχὴν καὶ δύναμιν ἱκανὴν ἔχοντας. Τῶν δὲ ἀπὸ τοῦ Ταύρου ὄρους ὡς ἐπὶ τὴν ἄρκτον φερόντων Καππαδόκας μὲν Νικάνορι ἐπέτρεψεν, ἐπὶ δὲ Φρυγίας τῆς μεγάλης καὶ ἐπὶ Λυκάοσί τε καὶ Παμφύλοις[24] καὶ Λυκίοις, ὡς καὶ πρόσθεν, Ἀντίγονον· Καρίαν δὲ Ἀσάνδρῳ ἔνειμε, Λυδία δὲ Κλείτῳ ἐδόθη, καὶ Ἀρριδαίῳ Φρυγία ἡ πρὸς Ἑλλησπόντῳ[25]. Τῇ δὲ κατακομιδῇ τῶν ἐν Σούσοις χρημάτων Ἀντιγένην ἔταξε, καὶ τούτῳ τῶν στασιασάντων Μακεδόνων τοὺς μάλιστα τρισχιλίους παρέδωκε. Σωματοφύλακας

VARIÆ LECTIONES.

[16] δόριον A : δόρειον ς. malim οορί : cf. Bast. comment. palæograph. p. 771. [17] ξατραπειῶν A. [18] Κασπείας ς. [19] ξύνορα Παραπαμεισάδαις A. [20] παρὰ A : περὶ ς. [21] Ἰνδῶν ς. [22] ἐκεῖ ς. [23] ἐπεχώρισε ς. [24] Παμφυλίοις ς. [25] Ἑλλήσποντον ς.

NOTÆ.

(52) Philotas eam quidem supra acceperat in pr. h. cod. et apud Dexippum sup. cod. 83, at orto duces inter dissidio, Philotæ adempta Philoxono a Perdicca datur. Justin. ad extremum lib. XII. Eadem ergo provincia, sublato Perdicca, etiam ab Antipatro hic Philoxeno confirmatur.

(53) Ab argenteis ita clypeis appellati quidam Alexandri M. milites, ut refert Justinus lib. XII, et Athenæus lib. XII.

(54) Casander legendum suadent Latini, Justin. et Curt. ipseque Arrian. sup. in pr. hujus cod.

Digitized by Google

δὲ τοῦ βασιλέως Αὐτόλυκόν τε τὸν Ἀγαθοκλέους [128 A H.] παῖδα καὶ Ἀμύνταν τὸν Ἀλεξάνδρου παῖδα, Πευκέστου δὲ ἀδελφὸν[26], καὶ Πτολεμαῖον τὸν Πτολεμαίου καὶ Ἀλέξανδρον τὸν Πολυσπέρχοντος, Κάσανδρον δὲ τὸν ἑαυτοῦ παῖδα χιλιάρχην τῆς ἵππου, τῆς δυνάμεως δὲ τῆς πρόσθεν ὑπὸ Περδίκκᾳ τεταγμένης Ἀντίγονον ἡγεμόνα ἀπέφηνε, καὶ τούτῳ τοὺς βασιλέας φρουρεῖν τε καὶ θεραπεύειν προστάξας, τὸν πόλεμον ἅμα τὸν πρὸς Εὐμένη διαπολεμῆσαι αὐτῷ αἱρουμένῳ ἐπέτρεπεν. Ἀντίπατρος δὲ αὐτὸς πολλὰ ὑπὸ πάντων ἕνεκα πάντων ἐπαινούμενος ἐπ' οἴκου ἀνεχώρει. Ἐν οἷς καὶ ὁ θ' λόγος.

Ὁ δὲ δέκατος διαλαμβάνει ὡς Εὐμένης τὰ περὶ Περδίκκαν μαθὼν, ὅτι καὶ[27] πολέμιος ἐψηφίσθη Μακεδόσιν, ἐπὶ πόλεμον παρεσκευάζετο. Καὶ ὡς Ἀλκέτας ὁ Περδίκκου ἀδελφὸς διὰ ταῦτα ἔφυγε. Καὶ Ἄτταλος ὁ τῆς κατὰ Ἀντιπάτρου στάσεως οὐδενὸς φέρων τὰ δεύτερα, καὶ αὐτὸς φυγὼν συνέμιξε τοῖς[28] ἄλλοις φυγάσι. Καὶ συνήχθη Ἀττάλῳ στρατὸς, πεζοὶ μὲν μύριοι, ἱππεῖς δὲ ὀκτακόσιοι. [225 R.] Καὶ ὡς Ἄτταλος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἐπιθέσθαι Κνίδῳ καὶ Καύνῳ καὶ Ῥοδίοις ἐπιχειρήσαντες, ὑπὸ Ῥοδίων καρτερῶς[29] ἀπεκρούσθησαν, Δημαράτου ναυαρχοῦντος αὐτοῖς. Διαλαμβάνει δὲ καὶ ὡς Εὐμένης Ἀντιπάτρου ἐς[30] Σάρδεις ἰόντος ἐς χεῖρας ἐλθεῖν ἐγγὺς ἦν, Κλεοπάτρα δὲ ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀδελφὴ, ἵνα μὴ ἐς τὸ τῶν Μακεδόνων πλῆθος ἐν διαβολῇ[31] γένηται ὡς αὐτὴ τὸν πόλεμον αὐτοῖς ἐπάγουσα, παραινεῖ καὶ πείθει Εὐμένη ἀποχωρῆσαι τῶν Σάρδεων. Ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ἧττον ὁ Ἀντίπατρος παραγενόμενος αὐτὴν ἐπωνείδιζε[32] τῆς ἐς Εὐμένη καὶ Περδίκκαν φιλίας. Ἡ δὲ πρός τε ταῦτα κρεῖσσον ἢ κατὰ γυναῖκα ἀπελογεῖτο, καὶ πολλὰ ἄλλα ἀντεπεκάλει[33]· τέλος δὲ εἰρηνικῶς ἀλλήλων ἀπηλλάγησαν. Ὅτι Εὐμένης ἐπελθὼν ἀπροσδόκητος[34] τοῖς οὐχ ὑπ' αὐτῷ προσχώροις, καὶ λείαν πολλὴν καὶ χρήματα συλλαβὼν, τὸν οἰκεῖον στρατὸν κατεπλούτει. Διαπρεσβεύεται δὲ καὶ πρὸς[35] Ἀλκέταν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐς ταυτὸν τὰς δυνάμεις συναγαγεῖν[36] ἀξιῶν, καὶ οὕτω τοῖς κοινοῖς ἐχθροῖς μάχεσθαι· οἱ δὲ, ἄλλων ἄλλα συμβουλευσαμένων[37], τέλος οὐ πείθονται. Ὅτι Ἀντίπατρος Εὐμένει μὲν πολεμεῖν τέως οὐκ ἐθάρρει, κατὰ δὲ Ἀττάλου καὶ Ἀλκέτα πέμπει πολεμήσοντα Ἄσανδρον[38]· καὶ ἀγχωμάλου τῆς μάχης γεγενημένης[39] ἡττᾶται Ἄσανδρος. Ὅτι διαφέρεται Κάσανδρος πρὸς Ἀντίγονον, καὶ παύεται Κάσανδρος τῆς κατὰ Ἀντιγόνου ἀταξίας Ἀντιπάτρου τοῦ πατρὸς διακωλύσαντος. Ὅμως οὖν ὁ Κάσανδρος, περὶ Φρυγίαν συμβαλὼν τῷ πατρὶ, ἀναπείθει μήτε πόρρω τῶν βασιλέων ἀποχωρεῖν καὶ Ἀντίγονον δι' ὑπονοίας ἔχειν. Ὁ δὲ τῇ τε μετριοφροσύνῃ καὶ τῇ ἄλλῃ θεραπείᾳ καὶ ἀρετῇ τὸν δυνατὸν τρόπον διέλυε τὴν ὑπόνοιαν. Καὶ Ἀντίπατρος ἐπικλασθεὶς τῆς τε ξυνδιαβάσης αὐτῷ

stipatores nominavit Autolycum, Agathoclis F. et Amyntam Alexandri F. Peucestæ fratrem : Ptolemæum item Ptolemæi F. et Alexandrum Polysperchontis F. Casandrum vero suum filium, equitum chiliarchum ; iisdemque copiis, quibus antea Perdiccas præfuerat, Antigonum præfectum constituit, cui etiam regum curam custodiamque mandans, bellum cum Eumene gerendum atque conficiendum volenti commisit. Antipater ipse, valde ab omnibus ob res bene gestas laudatus, domum revertit. Atque in his nonus clauditur liber.

Decimus porro narrat Eumenem, cognito quæ Perdiccæ accidissent, seque hostem a Macedonibus judicatum, quæ ad bellum essent necessaria, comparasse, et Alcetam Perdiccæ fratrem, fuga salutem ob hæc ipsa quæsiisse. Attalum quoque, qui in civili ab Antipatro defectione nemini secundus fuerat, fugientem pariter cæteris sese exsulibus miscuisse, exercitumque tandem conflasse, peditum decem millium, equitum octingentorum ; ac cum his Cnidum, Caunum, et Rhodum invadere conantem, a Rhodiis fortiter, Demarato apud eos classis præfecto, repulsum fuisse. Refert etiam parum abfuisse, cum Sardeis peteret Antipater, quin ad manus cum eo Eumenes venerit. At Cleopatram Alexandri sororem (ne forte apud Macedonum vulgus, quasi belli ipsis causa foret, in crimen illa vocaretur) suasisse ac persuasisse Eumeni, Sardibus ut abscederet. Antipatrum tamen eam **72***b* nihilominus cum advenisset, ob amicitiam, societatemque cum Eumene atque Perdicca, non sine probris atque conviciis increpuisse : illamque, supra quam ab eo sexu exspectari poterat, sese defendisse aliaque plurima vicissim objecisse, ac tandem pacatos eos discessisse. Eumenem nec opinato in vicinorum eorum agrum, qui ei non parerent, irrumpentem cum prædam magnam egisse, tum pecuniæ magnam vim diripuisse, quibus ille suum exercitum magnopere ditarit. Nuntios insuper ad Alcetam ejusque socios misisse, qui copias omnes in unum adducere, atque ita junctis viribus communem hostem oppugnare rogarent. Illos vero aliis aliud suadentibus, tandem minime esse assensos. Antipatrum addit cum Eumene pugnare adhuc non ausum, misisse tamen Asandrum (55), qui cum Attalo atque Alceta dimicaret. Certatum esse hic æquo propemodum Marte : sic tamen, ut inferior Asander discesserit. Casandrum adhæc ab Antigono dissensisse, verum animi perturbationem, Antipatro patre inhibente deposuisse. Apud Phrygiam deinde Casan-

VARIÆ LECTIONES.

[26] δὲ τὸν ἀδελφὸν A. [27] καὶ ὅτι A : ὅτι καὶ ς. [28] τοῖς] καὶ τοῖς ς. [29] κρατερῶς ς. [30] εἰς ς, sic et infra. [31] ἐν διαβολῇ A : διαβολὴ ς. [32] ὠνείδιζε ς. [33] ἀντενεκάλει ς. [34] ἀπροσδοκήτως — ὑπ' αὐτὸν ς. [35] πρὸς om. A. [36] ἀναγαγεῖν ς. [37] βουλευσαμένων ς. [38] Ἄσσανδρον et Ἄσσανδρος ς. [39] γενομένης ς.

NOTÆ.

(55) Cui Caria provincia obvenerat, ut hic ait pag. 127, et Dexippus pag. 116

Digitized by Google

drum cum parente congressum, ne a regibus longius discederet, sed Antigonum suspectum haberet, hortatum esse. Illum vero cum temperata sua prudentia, tum variis obsequiis atque virtutibus suspicionem pro virili sustulisse. Mitigatum itaque Antipatrum, de illis copiis, quas in Asiam secum transvexerat, peditum illi [Antigono] Macedonici generis octo millia et quingentos tradidisse, equitum vero externorum parem numerum : elephantorum quoque dimidiam partem, id est septuaginta; quo facilius bellum cum Eumene conficeret. Ita Antigonum bellum hoc administrare exorsum esse : Antipatrum vero, acceptis regibus, cæterisque copiis, tanquam in Macedoniam trajecturum abivisse. Addit iterum ibi tumultuantes milites pecuniam postulasse, Antipatrumque promisisse, ubi Abydum pervenisset, illam sese curaturum præbiturumque fortasse donativum universum : sin vero, majorem certe partem accepturos. Hac ergo spe lactatos, absque seditione deinceps Abydum usque perduxisse; unde ipse noctu (deceptis astu militibus) una cum regibus Hellespontum, ad Lysymachum trajecerit : postridie ergo ejus diei, etiam ipsos transiisse, de pecunia poscenda in præsens quiescentes. Atque hoc libri decimi extremum est.

A ἐς τὴν Ἀσίαν δυνάμεως πεζοὺς μὲν ἐπιτρέπει αὐτῷ Μακεδόνας ὀκτακισχιλίους καὶ πεντακοσίους, καὶ ἱππέας τῶν ἑτέρων[60] ἴσους, ἐλέφαντας δὲ τῶν πάντων τοὺς ἡμίσεας ο', ὡς ῥᾷον διαπολεμήσειεν [129 H.] τὸν πρὸς Εὐμένη πόλεμον. Καὶ Ἀντίγονος μὲν τοῦ πολέμου ἥπτετο, Ἀντίπατρος δὲ ἀναλαβὼν τοὺς βασιλεῖς καὶ τὴν ἄλλην δύναμιν ᾔει ὡς περαιωσόμενος ἐπὶ[61] Μακεδονίαν. Καὶ στασιάζει πάλιν ὁ στρατὸς, αἰτῶν τὰ χρήματα. Ἀντίπατρος δὲ, ἐπειδὰν ἔλθῃ εἰς Ἄβυδον, ὡμολόγησε[62] πορεῖν αὐτὰ, καὶ δώσειν τυχὸν μὲν πάντα, ὅση ἡ δωρεὰ, εἰ δὲ μὴ, τήν γε[63] πλείστην. Καὶ ταύταις αὐτοὺς ταῖς ἐλπίσιν ἀναρτήσας, ἀστασιάστως[64] τὸ λοιπὸν καταλαμβάνει τὴν Ἄβυδον. Ἐκεῖ δὲ τέχνῃ τούτους[65] παρακρουσάμενος, νυκτὸς ἅμα τοῖς βασιλεῦσι περαιοῦται τὸν Ἑλλήσποντον παρὰ Λυσίμαχον. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ καὶ αὐτοὶ ἐπεραιώθησαν, ὑπὲρ τῆς ἀπαιτήσεως τῶν χρημάτων παραυτίκα ἡσυχάσαντες. Ἐν οἷς καὶ τοῦ δεκάτου λόγου τὸ τέλος.

B

Est sane scriptor hic nemini eorum qui historiam optime contexuerunt postponendus. 73a Nam et narrationum brevitate præstat, et importunis digressionibus, aut crebra parenthesi, continentem historiæ tenorem minime lædit. Decori insuper observans, nova orationis compositione magis quam vocabulis usque eo est plane ut alio nullo modo neque clarior, neque dilucidior fieri narratio possit. Dum vero significantes sonantesque ac teretes adhibet dictiones, æqualitate non minus, quam granditate orationem temperat. Verborum item innovatio non est illi longius, sed e propinquo petita, et quæ lumen orationi vel maximum addat, ut sit vocabuli quasi habitus quidam ac gestus potius quam mutatio consuetorum verborum. Quo fit, ut et perspicuitas exoriatur, non in hac solum parte, sed etiam in apparatu, ordine, et narrationis maxime compositione : quod ipsum est totum perspicuitatis artificium. Jam usus tractatioque simplicium ac rectarum periodorum, vel apud indoctos plerumque reperiatur : et vero ad supinum atque humile dicendi genus orationem nimium demittit; præsertim si merus ille atque impermistus sit usus. Quod hic noster (etsi ad perspicuitatem illud facere videatur) non admisit unquam. Tropis item ellipseos, non ambitum ipsum verborum concidendo, sed voces singulas supprimendo ita utitur, ut ne percipiendi quidem defectus vestigium ullum relinquat : idque adeo, ut si quis quod deest addere tentet, supervacaneum potius addidisse, quam defectum supplevisse, merito censeatur. Schematum etiam copia optime orationem suam

C

D

Ἔστι μὲν οὖν ὁ[66] ἀνὴρ οὐδενὸς τῶν ἄριστα συνταξαμένων ἱστορίας δεύτερος· ἀπαγγεῖλαί τε γὰρ καὶ μετὰ συντομίας κράτιστος, καὶ παρεκτροπαῖς ἀκαίροις οὐδὲ παρενθήκαις τὸ συνεχὲς τῆς ἱστορίας οὐδαμοῦ λυμαινόμενος, καινοπρεπὴς δὲ συνθήκῃ λόγου μᾶλλον ἢ λέξει, καὶ οὕτως ὥστε μὴ ἂν ἄλλως [228 R.] μήτε σαφέστερον μήτε ἐναργέστερον τὸ διήγημα δηλωθῆναι. Εὐσήμῳ δὲ καὶ εὐήχῳ καὶ τῷ τῶν λέξεων ἀποκεχρημένος στρογγύλῳ, καὶ τὸ λεῖον ἔχει τῷ μεγέθει συγκιρνάμενον. Καὶ ἡ καινότης τῶν λέξεων οὐχὶ εἰς τὸ πόῤῥω νεωτερίζεται, ἀλλ' ἐγγιστά τε καὶ εἰς τὸ ἐμφατικώτατον[67], ὡς σχηματισμὸν εἶναι λέξεως, ἀλλ' οὐχὶ ἐναλλαγὴν συνήθους ὀνόματος. Διὸ καὶ τὸ σαφὲς συνεφέλκεται οὐκ ἐν τούτῳ μόνον, ἀλλὰ[68] κἀν τῇ διασκευῇ καὶ τάξει καὶ καταστάσει μάλιστα τοῦ διηγήματος· ὅπερ ἐστὶ καὶ τῆς σαφηνείας τὸ ἔντεχνον· ἡ γάρ τοι χρῆσις ἡ κατὰ τὰς εὐθείας τῶν περιόδων καὶ τοῖς ἰδιώταις πρόσεστι μάλιστα, καὶ εἰς ὑπτιότητα καὶ ταπεινότητα λίαν καταβιβάζει τὸν λόγον, ἄκρατος μάλιστα γινομένη· ὅπερ οὗτος[69] εἰ καὶ τοῦ σαφοῦς εἶναι δοκεῖ, οὐ προσήκατο. Καὶ τῷ ἐλλείποντι δὲ τῶν τρόπων οὕτω κέχρηται, οὐ κατὰ τὰς περιοδικὰς ἐλλείψεις τοῦτο ποιῶν, ἀλλὰ κατά γε τὰς τῶν λέξεων, ὥστε μηδ' ἐλλείπειν διδόναι συναίσθησιν· καὶ εἴ τις τὸ λεῖπον ἐπιχειροίη προσθεῖναι, εἰς τὸ παρέλκον ἂν ἐπιτεῖναι δόξαι, ἀλλὰ μὴ τοῦ ἐλλιποῦς ἐξευρεῖν τὴν ἀναπλήρωσιν. Ἄριστα δὲ αὐτοῦ καὶ τὸ πολυσχημάτιστον ἔχει, οὐκ ἀθρόον μεταβαλλόμενον ἀπὸ τῆς αὐτοσχηματίστου χρήσεως, ἀλλ' ἠρέμα καὶ ἐξ ἀρχῆς συμπλεκόμενον, ὡς μήτε τῷ προσκορεῖ ἀνιᾷν μήτε τῷ ἀθρόῳ ποιεῖν ἐκταράσσεσθαι[70]. Καὶ ἁπλῶς, εἴ τις κατ' αὐτὸν ἐπὶ τοὺς ἱστορικοὺς ἀναχθείη

VARIÆ LECTIONES.

[60] ἑταίρων A. [61] ἐπὶ A : τὴν ς. [62] ὡμολόγει ς. [63] γε A : τε ς. [64] ἀστασίαστον A. [65] τούτους τέχνῃ ς. [66] ὁ add. A. [67] ἐμφαντικώτατον ς. [68] ἀλλ' ἐν ς. [69] οὕτως A. [70] ἐκταράττεσθαι ς.

Digitized by Google

λόγους, πολλοὺς καὶ τῶν ἀρχαίων ἴδοι τῆς αὐτοῦ τάξεως ἱσταμένους ταπεινότερον.

adornat. Non enim repente et simu. omnium obvium ac nativum usum immutat, sed sensim atque ab initio statim hæc commiscet. Ita neque satietate molestiam affert, neque repentina mutatione turbat. Denique ut semel dicam, si quis post hunc [lectum] ad cæteros historicos sese contulerit, multos etiam antiquorum humiliores deprehendat.

Libuit hic ἐν τύπῳ *subjicere regni Macedonici, extincto jam Alexandro, distributionem, ac pene dixerim sectionem : cum ut uno aspectu sese offerat, tum ut Græcorum Arriani ac Dexippi, Latinorumque Justini, Curtii atque Orosii dissensio melius appareat.*

DIVISIO PROVINCIARUM IMPERII ALEXANDRI MAGNI A PERDICCA FACTA.

Apud Arrianum hic in principio cod. XCII.

Cum prius, ex pacto pedites inter equitesque,

Antipater		Exercitus dux per Europam.
Craterus		Tutor regni Arridæi.
Perdiccas		Tribunus militaris pro Hephæstione constituti fuissent :

Ptolemæus Lagi F.	imperare jussus	Ægypto, Libyæ, et Arabiæ, quoad hæc Ægypti fines attingit.
Cleomenes		Loco Ptolemæi vicaria potestate.
Laomedon		Syriæ.
Philotas		Ciliciæ.
Pithon		Mediæ.
Eumenes Cardianus		Cappadociæ, Paphlagoniæ, et Euxino Ponto finitimis, Trapezuntem usque.
Antigonus		Pamphylis, Lyciis, et Phrygiæ majori.
Casander		Caribus.
Menander		Lydis.
Leonnatus		Phrygiæ, quæ est ad Hellespontum.

Sic Asia partita.

IN EUROPA VERO.

Lysimachus	Imperare jussus	Thraciæ, Cherroneso, omnibusque Thracibus finitimis gentibus, ad Salmydessum Euxini Ponti.
Craterus		Omnibus quæ ultra Thraciam sunt locis usque ad Illyrios Triballos et Agrianas, ipsi quoque Macedoniæ, et Epiro ad Ceraunios usque montes, et omnibus Græcis.

ALTERA PROVINCIARUM DIVISIO PER ANTIPATRUM.

Ex eodem Arriano hic in epitome libri noni.

Ptolemæus	accepit	Ægyptum, Libyam, et vastam, quæ has ultra est, regionem.
Laomedon Mitylenæus		Syriam.
Philoxenus		Ciliciam.
Amphimachus		Mesopotamiam et Arbelem.
Seleucus		Babyloniam.
Antigenes		Susianam satrapiam.
Peucestes		Persida.
Tlepolemus		Carmaniam.
Pithon		Mediam usque ad Caspias portas.
Philippus		Parthyæorum regionem.
Stasander		Aræorum et Drangenorum provinciam.
Stasanor Soliensis		Bactrianen et Sogdianen.
Sibyrtius		Arachotos.
Oxyartes Roxanes P.		Parapamisadas.
Pithon Agenoris F.		Finitimos Parapamisadibus.
Porus Indus		Quæ ad Indum fluvium sunt, et Patala orbem.
Taxiles Indus		Provinciam ad Hydaspen fluvium.
Nicanor		Cappadocas.
Antigonus		Phrygiam majorem, Lycaonas, Pamphylios, Lycios, ut prius.
Asander		Cariam.
Clitus		Lydiam.
Arridæus		Phrygiam ad Hellespontum.

Digitized by Google

Antigenes		Collectionem vectigalium Susianorum.
Autolycus Agathoclis F. Amyntas Alexandri F. idemque Peucestæ frater Ptolemæus Ptolemæi F. Alexander Polysperchontis F.	accepit	Regii corporis custodiam.
Casander Antipatri F. Antigonus		Præturam equitum. Imperium in Perdiccæ olim copias, et regem præsidium.

DIVISIO IMPERII MACEDONICI

Perdicca distribuente.

Apud Dexippum sup. cod. 82.

In Asia.

Ptolemæo Lagi F.	obvenit	Ægyptus universa, et Libya, et quidquid ultra Ægyptum attingit.
Cleomeni		Ptolemæi vicarium præfectum agere.
Laomedonti Mitylenæo		Syria
Philotæ		Cilicia.
Pithoni		Media.
Eumeni.		Cappadocia, Paphlagonia, et quidquid ad Pontum Euxinum vergit Trapezuntem usque.
Antigono		Pamphyli et Cilices usque ad Phrygiam.
Asandro		Cares.
Menandro		Lydi.
Leonnato		Phrygia ad Hellespontum.

In Europa.

Lysimacho Antipatro Cratero Perdiccæ	obvenit	Thracia et Cherronesus. Omnes Macedones, Græci, Illyrii, Triballi, Agrianes, et quæcunque in Epiro. Tutoris ac curatoris regii dignitas. Chiliarchia Hephæstionis.

Apud Indos.

Pero	obvenerunt	Indum inter et Hydaspen populi.
Taxilæ		Indi reliqui.
Pithoni alteri		Indorum finitimi, exceptis Paramisadibus.
Oxyarti Bactrio		Caucaseis subjecti montibus populi, Indis proximi.
Roxanes patri		
Sibyrtio		Arachosii atque Gadrosii.
Stasanori Soliensi		Aræi et Drangi.
Philippo		Sogdiani.
Rhadapherno		Hyrcania.
Neoptolemo		Carmania.
Peucestæ		Persæ.
Oropto		Sogdianorum pars.
Seleuco		Babylonii.
Archelao		Mesopotamia.

MACEDONICARUM PROVINCIARUM PARTITIO.

Apud Justinum libro XIII.

Accipiunt a Perdicca	Ptolemæus	Ægyptum, et Africæ Arabiæque partem.
	Laomedon Mitylenæus	Syriam.
	Philotas cum filio	Ciliciam et Illyricos.
	Acropatos	Mediam Majorem.
	Alcetas Perdiccæ frater	Mediam Minorem.
	Synus	Susianam gentem.
	Antigonus Philippi F.	Phrygiam Majorem.
	Learchus	Lyciam et Pamphyliam.
	Cassander	Cariam.
	Menander	Lydiam.
	Leonnatus	Phrygiam Minorem.
	Lysimachus	Thraciam, et regiones Pontici maris.
	Eumenes	Cappadociam cum Paphlagonia.
	Seleucus Antiochi F.	Summum castrorum tribunatum.
	Cassander Antipatri F.	Præfecturam stipatorum regis satellitumque.
	Taxiles	Res Indum inter et Hydaspen flu.
	Pithon Agenoris F.	Colonias in Indiis conditas.

Digitized by Google

Accipiunt a Perdicca	Parapomenus	Fines Caucasi montis.
	Axiarches	Dracas.
	Statanor	Argæos.
	Amyntas	Bactrianos.
	Scythæus	Sogdianos.
	Nicanor	Parthos.
	Philippus	Hyrcanos.
	Phratafernes	Armenios.
	Neoptolemus	Persas.
	Peucestes	Babylonios.
	Artous	Pelasgas.
	Archesilaus	Mesopotamiam.

DIVISIO IMPERII MACEDONICI A PERDICCA FACTA.

Apud Q. Curtium lib. x.

Rex	obtineret	Summam imperii.
Ptolemæus		Ægyptum et Africæ gentes, quæ in ditione erant.
Laomedon		Syriam cum Phœnice.
Philotas		Ciliciam.
Antigonus		Lyciam cum Pamphylia, et majore Phrygia.
Cassander		Cariam.
Menander		Lydiam.
Leonnatus		Phrygiam minorem Hellesponto adjunctam.
Eumenes		Cappadociam cum Paphlagonia usque ad Trapezunta.
Pithon		Mediam.
Lysimachus		Thraciam, appositasque Thraciæ Ponticas gentes.
Perdiccas		Præfecturam copiarum, quæ regem sequebantur.

ΚΓ'.

Τοῦ αὐτοῦ Βιθυνιακὰ ἐν βιβλίοις η'.

[233 R.] Ἀνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ τὰ *Βιθυνιακὰ* [51] ἐν βιβλίοις ὀκτὼ, ἐν οἷς τά τε μυθικὰ τὰ περὶ Βιθυνίας καὶ τἄλλα, ὅσα συνέστη περὶ αὐτὴν, εἰς λεπτὸν [52] ἀναγράφει, τῇ πατρίδι δῶρον ἀναφέρων τὰ πάτρια· Νικομήδειον γάρ τι τὸ γένος αὐτοῦ ἐν ταύτῃ τῇ συγγραφῇ διορίζει, ἐν αὐτῇ τε γεννηθῆναι [130 H.] καὶ τραφῆναι καὶ παιδευθῆναι καὶ ἱερέα τῆς Δήμητρος καὶ τῆς παιδὸς αὐτῆς, αἷς καὶ τὴν πόλιν ἀνακεῖσθαί φησι, χρηματίσαι. Μέμνηται δὲ ἐν ταύτῃ [53] τῇ συγγραφῇ καὶ ἑτέρων πραγματειῶν, ὧν ἡ μὲν ὅσα Τιμολέοντι τῷ Κορινθίῳ κατὰ Σικελίαν ἐπράχθη διαλαμβάνει, [236 R.] ἡ δὲ τὰ Διωνι τῷ Συρακουσίῳ ὅσα ἀξιαφήγητα ἔργα ἐπετελέσθη, ἡνίκα τὰς Συρακούσας καὶ πᾶσαν Σικελίαν ἀπὸ τοῦ δευτέρου Διονυσίου, ὃς ἦν παῖς τοῦ προτέρου, ἠλευθέρου, καὶ τῶν βαρβάρων, οὓς ὑπὲρ τοῦ βεβαίως τυραννεῖν Διονύσιος ἐπηγάγετο. Φαίνεται δὲ τετάρτην γράφων τὴν τῆς πατρίδος ἀφήγησιν· μετὰ [54] γὰρ [55] τὰ περὶ Ἀλέξανδρον καὶ Τιμολέοντα καὶ Δίωνα [μετὰ τὰς περὶ αὐτοὺς ἱστορίας] ἥδε αὐτῷ ἡ συγγραφὴ ἐξεπονήθη, ἐξ [56] ἀρχῆς μὲν, ἀφ' οὗ γράφειν ἴσχυσε, ταύτην ἐνστήσασθαι καὶ συντάξαι τὴν ὑπόθεσιν βουληθέντι, τῆς δὲ παρασκευῆς τῷ ἐνδεῶς αὐτὸν ἔχειν [57] παρατεινάσης τὸν χρόνον· ταύτην γὰρ αὐτὸς τῆς ἐπὶ τούτῳ [58] βραδυτῆτος ἀποδίδωσιν αἰτίαν.

Ἄρχεται μὲν οὖν, ὥσπερ [59] εἴρηται, ἀπὸ τῶν μυθικῶν τῆς ἱστορίας, κάτεισι δὲ μέχρι τελευτῆς τοῦ

XCIII.

Ejusdem Arriani Bithynica.

Legi *Bithynica* ejusdem libris octo : quibus de Bithynia fabulosas narrationes, cæteraque ad ea pertinentia, accurate perscribit : patriæ nimirum patriam historiam offerens. Nicomedia enim genus se ducere hoc opere ostendit ; **73***b* eaque in urbe natum, altum litterisque imbutum, sacerdotium Cereris, ejusque filiæ Proserpinæ (quibus sacram esse urbem scribit) gessisse. Meminit vero hoc ipso in libro et aliorum operum : quorum alterum quidem (56) Timoleontis Corinthii res in Sicilia gestas continet; alterum vero res Dionis Syracusani, memoratu dignas refert, cum Syracusas hic omnemque adeo Siciliam a Dionysii secundi (qui primi filius fuit) tyrannide liberavit : insuperque et a barbaris, quos ut tyrannidem firmaret, Dionysius eo adduxerat. Apparet vero hoc opus, quo patriam descripsit post Alexandri magni, Timoleontis, et Dionis rerum gestarum historias, quarto loco confectum esse : et initio quidem certe, ex quo animum ad scribendum appulerit, hoc sibi consulto argumentum proposuisse et præfixisse; verum quod rebus illis hujus apparatus indigeret, tardius absolvisse. Hanc enim ipsemet cessationis tardæque editionis causam affert.

A fabulosis ergo, ut jam diximus, narrationibus ducendum putavit initium, pergitque porro ad ex-

VARIÆ LECTIONES.

[51] Βιθυνιακὰ A, Βιθυνικὰ ς. cf. p. 17 *a* 27. [52] εἰς λεπτὸν A : λεπτομερῶς ς. [53] ταύτῃ] ταύτῃ αὐτῇ A. [54] μετὰ] μετά τε ς. [55] γὰρ — μετὰ om. A. [56] ἐξ] καὶ ἐξ ς. [57] αὐτὸν ἔχειν A : ἔχειν αὐτῶν ς. [58] τοῦτο ς. [59] ὥσπερ εἴρηται post ἱστορίας ponit ς.

NOTÆ.

(56) Dionis, qui Timoleontem præcessit, ipsiusque etiam Timoleontis vitam habes apud Plut.

Digitized by Google

cessum Nicomedis ultimi, qui vita decedens, Romanis regnum testamento reliquit : qui quidem Romani jam inde regibus parere desierant, ex quo urbe Roma exactus est Tarquinius Superbus.

A ἐσχάτου Νικομήδους, ὃς τελευτῶν τὴν βασιλείαν Ῥωμαίοις κατὰ διαθήκας ἀπέλιπεν, οὕπω βασιλευομένοις μετὰ τὴν τοῦ Ταρκυνίου ἐξέλασιν

XCIV.

Jamblichi De rebus Rhodanis et Sinonidis libri XVI.

Lecta est Jamblichi (57) *Actio fictitia*, amores repræsentans. Qui etsi honestius paulo Achille Tatio (58), furtorum arcana detegit, longe tamen impudentius Heliodoro illo Phœnice. Hi enim tres (59), eodem fere sibi proposito scopo, amatorium argumentum tractarunt; attamen Heliodorus gravius atque decentius : minus vero quam ille decenter hic Jamblichus; obscene vero atque inverecunde Achilles ille, qui Leucippes ac Clitophontis amores libris octo narravit. Cujus etiam fluxa et mollis dictio est, ac si quid in ea plausibile, non id ad firmitatem rigoremque, sed ad titillationem quamdam, ut sic loquar, atque lasciviam distortum est. Porro Jamblichus, quod ad verborum et compositionis 74*a* præstantiam ac narrationum ordinem attinet, dignus sane fuerat, qui rhetoricum suum artificium atque facultatem non in ludicris his fictisque, sed in vel maxime seriis rebus ostenderet.

ἡΔ'.

Ἰαμβλίχου δραματικόν.

Ἀνεγνώσθη Ἰαμβλίχου [60] *Δραματικόν*, ἔρωτας ὑποκρινόμενον. Ἔστι δὲ τῇ αἰσχρολογίᾳ τοῦ μὲν Ἀχιλλέως τοῦ Τατίου ἧττον ἐκπομπεύων, ἀναιδέστερον δὲ μᾶλλον ἢ ὁ Φοῖνιξ Ἡλιόδωρος πρόσφερόμενος· οἱ γὰρ τρεῖς οὗτοι σχεδόν τι τὸν αὐτὸν σκοπὸν προθέμενοι ἐρωτικῶν δραμάτων ὑποθέσεις ὑπεκρίθησαν, ἀλλ' ὁ μὲν Ἡλιόδωρος σεμνότερόν τε καὶ εὐφημότερον, ἧττον δὲ αὐτοῦ ὁ Ἰάμβλιχος, αἰσχρῶς δὲ καὶ ἀναιδῶς ὁ Ἀχιλλεὺς [61] ἀποχρώμενος. Καὶ ἡ γε λέξις αὐτῷ ῥέουσα καὶ μαλακή· καὶ ὅσον αὐτῆς ὑπόκροτον, οὐ πρὸς τόνον τινά, ἀλλ' ἐπὶ τὸ γαργαλίζον, ὡς ἄν τις εἴποι, καὶ βλακῶδες παρακεκίνηται. Ὁ μέντοι Ἰάμβλιχος, ὅσα γε εἰς λέξεως ἀρετὴν καὶ συνθήκης καὶ τῆς ἐν τοῖς διηγήμασι τάξεως, καὶ τοῖς σπουδαιοτάτοις τῶν πραγμάτων, ἀλλ' οὐχὶ παιγνίοις καὶ πλάσμασιν ἄξιος τὴν τῶν λόγων τέχνην καὶ ἰσχὺν ἐπιδείκνυσθαι.

B

Personæ ergo dramatis inducuntur Sinonis et Rhodanes, pulchra uterque forma et conjugii lege ut copulati, sic etiam invicem amantes. Garmus Babyloniæ rex, amissa conjuge, Sinonidis captus amore, uxorem eam ducere maturabat : renuente vero Sinonide, aureo illa torque vincta est, et Rhodanes propterea (Damæ et Sacæ eunuchis regiis commisso negotio) tollendus in crucem erat. Verum studio Sinonidis inde liberatus, effugit uterque hic crucem, illa nuptias. Idcirco Damæ et Sacæ aures naresque præciduntur, et ad fugitivos investigandos missi, duas in partes divisi, se comparant, propiusque factum est nihil, quam ut ab

Εἰσὶ δὲ αὐτῷ πεποιημένα τοῦ δράματος πρόσωπα Σινωνὶς [62] καὶ Ῥοδάνης, καλὴ καὶ καλὸς τὴν ὄψιν, νόμῳ γάμου ἐρῶντες ἀλλήλων καὶ δὴ καὶ ζευγνύμενοι, καὶ Γάρμος βασιλεὺς Βαβυλῶνος τῆς αὐτοῦ γυναικὸς θανούσης εἰς ἔρωτα ἀναπτόμενος Σινωνίδος, καὶ πρὸς γάμον ἄγειν ἐπειγόμενος. Ἀνάνευσις Σινωνίδος καὶ δεσμὰ χρυσῷ τῆς ἁλύσεως διαπεπλεγμένης, καὶ Ῥοδάνης διὰ τοῦτο, Δάμα καὶ Σάκα τῶν βασιλικῶν εὐνούχων [63] τὴν πρᾶξιν ἐπιτραπέντων, ἐπὶ σταυροῦ ἀναρτώμενος. Ἀλλ' ἐκεῖθεν καθαιρεῖται σπουδῇ Σινωνίδος, καὶ φεύγουσιν ἄμφω, ὁ μὲν τὸν σταυρὸν, ἡ δὲ τὸν γάμον. Καὶ περιτέμνεται διὰ τοῦτο Σάκας καὶ Δάμας [64] τὰ ὦτα καὶ τὰς ῥῖνας, καὶ ἐπὶ

C

VARIÆ LECTIONES.

[60] Ἰαμβλίχου] οὗτος ὁ Ἰάμβλιχος Σύρος ἦν γένος πατρόθεν καὶ μητρόθεν, Σύρος δὲ οὐχὶ τῶν ἐπωκηκότων τὴν Συρίαν Ἑλλήνων, ἀλλὰ τῶν αὐτοχθόνων, γλῶσσαν δὲ Σύραν εἰδὼς καὶ τοῖς ἐκείνων ἔθεσι ζῶν, ἕως αὐτὸν τροφεὺς, ὡς αὐτός φησι, Βαβυλώνιος λαβὼν Βαβυλωνίαν τε γλῶσσαν καὶ ἦθη καὶ λόγους μεταδιδάσκει, ὧν ἕνα τῶν λόγων εἶναί φησιν καὶ ὃν νῦν ἀναγράφει. Αἰχμαλωτισθῆναι δὲ τὸν Βαβυλώνιον καθ' ὃν καιρὸν Τραϊανὸς εἰσέβαλεν εἰς Βαβυλῶνα, καὶ πραθῆναι Σύρῳ ὑπὸ τῶν λαφυροπώλων. Εἶναι δὲ τοῦτον σοφὸν τὴν βάρβαρον σοφίαν, ὡς καὶ τῶν βασιλέως γραμματέων ἐν τῇ πατρίδι διάγοντα γεγενῆσθαι. Ὁ μὲν οὖν Ἰάμβλιχος οὗτος Σύραν τὴν πάτριον γλῶσσαν εἰδὼς, ἐπιμαθὼν καὶ τὴν Βαβυλωνίαν, μετὰ ταῦτα καὶ τὴν Ἑλληνά φησιν ἀσκήσει καὶ χρήσει λαβεῖν ὡς ἀγαθὸς ῥήτωρ γένοιτο. mg. A. *Jamblichus hic utrumque parentem Syrum habuit, non de illis advenis Græcis, sed de ipsis Syriæ indigenis. Syrorum ergo et lingua est usus, et moribus vixit, donec eum, qui educavit, Babylonius quidam (ut ipsemet narrat) ad se receptum Babylonica quoque lingua, moribusque, ac rhetoricis instruxit : quarum quidem rhetoricarum exercitationum una illa sit, quam hic modo tractat. Captum deinde refert hunc Babylonium, quo tempore Trajanus in Babylonia irrupit, atque a prædarum mercatoribus Syro cuidam esse venditum, barbarica sapientia imbuto, quique inter scribas regios, cum in patria degeret, meruisset. Ipse itaque Jamblichus, cum Syram linguam, quod ei patria esset, bene calleret, ac præterea Babylonicam didicisset, etiam Græca post exercitatum se, rhetorisque non postremi nomen adeptum esse, prædicat.* Alius ergo Jamblichus hic sit necesse, ab illo Porphyrii auditore, et Juliani illius impii παραβάτου familiari, item Syro, cujus liber de Pythagoræ Vita Græco-Latinus exstat, quique ab Eunapio Sardiano et Suida describitur. [61] post Ἀχιλλεὺς cum A omisi, quæ vulgo addunt : ὁ κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα ἐρωτικὰ ἐν βιβλίοις η' γράψας. [62] Σιννωνὶς Suid. v. Σίννων. [63] εὐνούχων A : ἡμιῤῥόνων ς. [64] Δάμας καὶ Σάκας ς.

NONÆ.

(57) Eam Βαβυλωνικὰ vocari solitam docet Suid.

(58) De quo sup. cod. 87 ut de Heliodoro, codice 73.

(59) Vidimus tamen et in Italicis bibliothecis Eustathium quemdam hujus argumenti.

Digitized by Google

τὴν τούτων ἀποστέλλονται ζήτησιν, καὶ δίχα μερισθέντες [131 H.] ἐπὶ τὴν ἔρευναν τρέπονται. Καταλαμβάνονται [65] σχεδόν τι παρά τινα λειμῶνα οἱ περὶ Ῥοδάνην ὑπὸ τοῦ διώκοντος Δάμα· ἁλιεὺς δ' ἦν ὃς τοὺς ποιμένας ἐμήνυσεν, οἱ στρεβλούμενοι τὸν λειμῶνα μόλις δεικνύουσιν. Ἐν ᾧ καὶ χρυσὸν Ῥοδάνης εὗρισκε, τῆς στήλης τοῦ λέοντος ὑποδηλούμενον τῷ ἐπιγράμματι.

A insequente Dama ad pratum quoddam Rhodanes caperetur. Piscator enim quidam pastores indicavit, qui quæstionibus torti, pratum illud vix tandem demonstrant. Quo in prato et aurum Rhodanes repererat, ab inscriptione (60) columnæ, cui leo insidebat, ostensum.

[237 R.] Καὶ τράγου τι φάσμα ἐρᾷ Σινωνίδος· ἐξ ἧς αἰτίας καὶ οἱ περὶ Ῥοδάνην τοῦ λειμῶνος ἀπαίρουσι. Δάμας δὲ τὸν ἀπὸ τοῦ λειμῶνος τῆς Σινωνίδος στέφανον εὑρὼν πέμπει Γάρμῳ παραμύθιον. Φεύγοντες δὲ οἱ περὶ Ῥοδάνην ἐντυγχάνουσιν ἐπὶ καλύβης γραΐ τινι γυναικὶ, καὶ κρύπτονται ὑπ' ἄντρῳ [66], ὃ διαμπερὲς [67] ἦν ὀρωρυγμένον ἐπὶ σταδίους τριάκοντα· λόχμῃ δὲ τὸ στόμα ἐβέβυστο. Καὶ οἱ περὶ τὸν Δάμαν ἐφίστανται, καὶ ἀνακρίνεται ἡ γραῦς, καὶ ξίφος γυμνὸν ἰδοῦσα ἐξέψυξεν. Οἱ δὲ τοῦ Ῥοδάνους ἵπποι καὶ τῆς Σινωνίδος, οἷς ἐπωχοῦντο, συλλαμβάνονται. Καὶ περικαθίσταται [68] στρατὸς τὸ χωρίον ἐν ᾧ Σινωνὶς καὶ Ῥοδάνης ἀπεκρύπτετο, καὶ καταῤῥήγνυταί τινος τῶν περιπόλων ἀσπὶς ἐκ χαλκοῦ τοῦ ὀρύγματος ὕπερθεν, καὶ τῷ διακένῳ τοῦ ἤχου τῶν κεκρυμμένων μήνυσις γίνεται, καὶ περιορύσσεται τὸ ὄρυγμα, καὶ πάντα Δάμας βοᾷ. Καὶ γίνεται τοῖς ἔνδον συναίσθησις, καὶ φεύγουσιν ὑπὸ τοῖς τοῦ ἄντρου μυχοῖς [69], καὶ διεκπίπτουσι πρὸς τὴν ἑτέραν αὐτοῦ ὀπήν. Καὶ μελιττῶν [70] ἀγρίων σμήνη ἐκεῖθεν ἐπὶ τοὺς ὀρύσσοντας τρέπεται, καταῤῥεῖ δὲ τοῦ μέλιτος καὶ ἐπὶ τοὺς φεύγοντας· αἱ δὲ μέλισσαι καὶ τὸ μέλι ἐξ ἑρπετῶν πεφαρμακευμέναι τροφῆς, αἱ μὲν κρούσασαι [71] τοὺς ἐπὶ τὸ ὄρυγμα ἠκρωτηρίαζον, οὓς δὲ καὶ ἀπέκτειναν. Τῷ δὲ λιμῷ κρατούμενοι οἱ περὶ Ῥοδάνην διαλιχμησάμενοι [72], καὶ τὰς γαστέρας καταῤῥυέντες [73], πίπτουσι παρὰ τὴν ὁδὸν ὡσεὶ νεκροί. Φεύγουσιν ὁ στρατὸς τῷ τῶν μελισσῶν πολέμῳ πονούμενοι, καὶ τοὺς περὶ Ῥοδάνην ὅμως διώκουσι, καὶ οὓς ἐδίωκον ὁρῶντες ἐῤῥιμμένους παρέτρεχον, νεκρούς τινας ὡς ἀληθῶς ὑπολαμβάνοντες. Ἐν τούτῳ τῷ ἄντρῳ κείρεται τοὺς πλοκάμους ἡ Σινωνὶς, δι' οὗ ὕδωρ αὐτοῖς ἀνιμήσονται· καὶ τοῦτο εὑρὼν ἐκεῖσε Δάμας πέμπει τῷ Γάρμῳ, σύμβολον τοῦ ἐγγὺς εἶναι κἀκείνους συλλαβεῖν. Ἐῤῥιμμένων δὲ πῃ [74] τὴν ὁδὸν τοῦ τε Ῥοδάνους καὶ τῆς Σινωνίδος, ὁ στρατὸς παρερχόμενος ὡς ἐπὶ νεκροῖς κατὰ τὸ πάτριον ἔθος οἱ μὲν χιτωνίσκους ῥίπτοντες ἐκάλυπτον, ἄλλοι δὲ ἄλλο τι τῶν προσόντων, καὶ κρεῶν δὲ μέρη καὶ ἄρτου, ἐπέῤῥιπτον· καὶ οὕτω παρῆλθεν ὁ στρατός. Οἱ δὲ τῷ μέλιτι καρωθέντες μόλις ἀνίστανται, κοράκων μὲν τῶν περὶ τὰ κρέα διεριζόντων Ῥοδάνην, ἐκείνου δὲ Σινωνίδα διαναστήσαντος. Ἀναστάντες οὖν πορεύονται τὴν ἐναν-

Hirci quoque spectrum quoddam Sinonica illic amare cœpit : quæ causa fuit, ut Rhodanes ex eo prato excederet. Damas vero, repertam ibi Sinonidis coronam solatio Garmo submisit. Ipsi fuga dilapsi, inciderunt in vetulam quamdam in tugurio habitantem, antrumque subeuntes latent, quod antrum per stadia omnino triginta effossum, fauces habebat densis arbustis obstructas. Damas hic instat, anusque altercatur, sed strictum ut vidit gladium, exanimata est. Equi quibus vehebantur Rhodanes atque Sinonis capiuntur, locumque exercitus cinxit, in quo se illi absconderant. Disrupto tum forte unius, qui locum obibat, æreo clypeo, in superiori defossi antri parte, et per vacuum resonante echo, indicium fit latere nonnullos. Itaque fossa circumfoditur : et Damas per omnes partes inclamat, ut qui intus erant, audierint, atque ad abditos speluncæ recessus diffugerint, et ad alterum tandem ejus foramen delaberentur. Illic apum agrestium examen fodientes (milites) invadit, melle interea in fugitivos defluente. Apes ipsæ 74*b* ac mel, serpentum esu, veneno infecta erant ; inde quos illæ ad fossam pupugerunt, partim labefactarunt, partim etiam occiderunt. Fame ad hæc Rhodanes atque socia coacti, cum (hujus quoque aliquid) linxissent, postquam id in ventrem defluxit, ad viam veluti mortui afflicti sunt. Copiæ autem illæ obsidentes, cum ab apibus illatum bellum sustinere non possent, terga vertunt, Rhodanemque nihilominus persequuntur : at dum prostratos quos insequebantur vident, cursu pertranseunt, cadavera revera esse putantes. In hoc antro crines attonsa est Sinonis, ut iis aqua ipsis hauriretur, quos repertos inibi Damas Garmo misit, signum, quo intelligeret, in proclivi esse ut (fugitivi) capiantur. Stratis utique juxta viam Rhodane et Sinonide, tanquam ad mortuos accessit exercitus : ac patrio more alii quidem vestes projicientes operiebant, alii vero aliud quid eorum, quæ ad manum erant, carnium ac panis partem objecerunt, sicque abscesserunt. Neque vero hi ob mellis esum veterno capti (61), nisi ægre expergiscebantur, dum corvi pro carne inter se pugnantes, Rhodanem, et hic Sinonida assurgere cogunt. Jam itaque excitati, aliam quam exercitus viam ingredium-

B

C

D

VARIÆ LECTIONES.

[65] τρέπονται καὶ καταλαμβ. A. [66] ἄντρον ς. [67] διαμπερὲς] cf. Suidas h. v. [68] περικάθηται ς. [69] τοὺς — μυχοὺς ς. [70] μελισσῶν ς. [71] κρούουσαι ς. [72] διαλιχμησάμενοι ς. [73] παραῤῥυέντες ς. [74] παρὰ A : περὶ ς.

NOTÆ.

(60) De leone in cippo lege inf. Ptolem. Hephæst. col. 190. Habes et in Æsopi Vita repertum ex cippi inscriptione thesaurum.

(61) Negat tamen eam mellis esse vim Adrian. Turneb. lib. xxvm, cap. 45.

Digitized by Google

tur, quo minus ii esse, qui quærebantur, agnoscerentur. Inventis deinde asellis duobus, conscendunt ipsi, oneraque imponunt, quæ secum attulerant, ex iis rebus quas velut mortuis exercitus adjecerat. Hinc in diversorium se recipiunt, unde tamen fugientes, juxta plenum forum in aliud diversorium concedunt. Accidit interea fratrum ibi cædes, cujus accusati, post etiam liberantur. Fratrum enim natu major, qui minorem veneno sustulerat, hos quidem accusarat, sed sibi ipsi manus inferendo, omni rursus crimine liberarat. Rhodanes inscius venenum hinc secum aufert; subeuntque post hæc latronis domum, qui in viatores grassabatur, quos et sibi epulandos apponebat. Missi autem huc a Dama milites, postquam latronem comprehenderunt, ignem in ejus domum injecerunt; quo igne et illi comprehensi, ægre admodum mortem evaserunt, per jugulatos et in ignem conjectos asinos transitu sibi parato. Visi igitur a militibus noctu, qui domum accenderant, et interrogati quinam essent, umbras se esse eorum, quos latro ille jugulasset, respondent : ita pallore macieque vultus, ac vocis remissione militibus satisfecerunt, terroremque incusserunt. Fugam rursum inde capessentes, **75***a* in puellam forte ad sepulcrum elatam inciderunt, atque ad spectandum affluenti se turbæ immiscent. Illic senex Chaldæus propter astans, sepeliri puellam vetat; spirare enim ac vivere etiamnum affirmans, ut res ipsa declaravit. Rhodani etiam vaticinans, prædixit aliquando regnaturum. Tumulus ergo puellæ inanis deseritur, multa ibi veste, quæ in sepulcro exurenda fuerat, relicta, cum esculentis ac poculis, quibus Rhodanes cum socia lautius epulati, raptis deinde indumentis quibusdam, sese in eodem sepulcro dormituri collocant. At qui latronis domo ignem injecerant, cum deceptos exorto jam sole se esse animadvertissent, vestigia Rhodanis ac Sinonidis sunt insecuti, rati socios esse latronis. Igitur ad sepulcrum per vestigia delati, cum eos jacere ibi viderent, nihilque moveri (quod somno vinoque sepulti essent) cadavera se videre credebant : neque attigerunt, incerti an eo ferrent vestigia. Discessit inde Rhodanes, fluviumque trajecit, cujus aqua dulcis ac limpida regi (62) quoque Babyloniæ potum præbebat : ac dum Sinonis ibi vestimenta vendit, quasi sepulcrum expilasset, comprehenditur, et ad Soræchum Soræchi publicani filium, Justi cognomento, pertrahitur, qui regi Garmo mittere eam ob pulchritudinem constituit. Qua de causa fratrum illud venenum Rhodanes atque Sinonis miscent. Mortem enim optabant potius, quam Garmum videre. Soræcho interim ancilla significat, quid Rhodanes et Sinonis molirentur. Clam igitur

A τίαν τραπόμενοι τῷ στρατῷ, ἵνα μᾶλλον λάθοιεν μὴ ὄντες οἱ διωκόμενοι. Καὶ εὑρόντες ὄνους δύο ἐπέβησάν τε καὶ τὰ φορτία ἐπέθεντο, ἃ συνεκεκόμιστο αὐτοῖς ἀφ' ὧν ὡσεὶ νεκροῖς ἐπέρριψεν ὁ στρατός. Εἶτα καταίρουσιν εἰς πανδοχεῖον, καὶ φεύγουσιν ἐκεῖθεν, καὶ περὶ πλήθουσαν ἀγορὰν εἰς ἄλλον στα-

B θμὸν καταλύουσι. Καὶ γίνεται τὸ πάθος τῶν ἀδελφῶν, καὶ κατηγοροῦνται φόνου, καὶ [132 H.] ἀφίενται ,τοῦ πρεσβυτέρου τῶν ἀδελφῶν, ὃς ἀνῃρήκει φαρμάκῳ τὸν ὕστερον, κατηγορήσαντος μὲν, τῇ δὲ οἰκείᾳ ἀναιρέσει ἀθωώσαντος · καὶ λανθάνει Ῥοδάνης ἀνελόμενος τὸ φάρμακον. Καταίρουσιν εἰς οἴκημα λῃστοῦ τοὺς παροδίτας λῃστεύοντος καὶ τούτους ἑαυτῷ ποιουμένου τράπεζαν. Καὶ στρατιωτῶν ὑπὸ τοῦ Δάμα σταλέντων, ἐπεὶ ὁ λῃστὴς συνείληπτο, πῦρ ἐμβάλ-

C λεται εἰς τὴν οἰκίαν · καὶ περιλαμβάνονται τῷ πυρὶ, [240 R.] καὶ διαφεύγουσι μόλις τὸν ὄλεθρον τῶν ὄνων σφαγέντων καὶ τῷ πυρὶ εἰς ὁδὸν ἐπιτεθέντων. Καθορῶνται νύκτωρ ὑπὸ τῶν τὸ πῦρ ἐμβαλόντων, καὶ ἐπερωτηθέντες τίνες εἶεν, Εἴδωλα τῶν ὑπὸ τοῦ λῃστοῦ ἀναιρεθέντων, ἀποκρίνονται, καὶ τῇ ὠχρότητι καὶ λεπτότητι τῆς ὄψεως καὶ τῇ ἀτονίᾳ τῆς φωνῆς ἔπεισάν τε τοὺς στρατιώτας καὶ ἐδειμάτωσαν. Καὶ φεύγουσι πάλιν ἐκεῖθεν[78], καὶ καταλαμβάνουσι κόρην ἐπὶ ταφὴν ἀγομένην, καὶ συῤῥέουσιν ἐπὶ τὴν θέαν · καὶ Χαλδαῖος γέρων ἐπιστὰς κωλύει τὴν ταφὴν, ἔμπνουν εἶναι τὴν κόρην ἔτι λέγων · καὶ ἐδείχθη οὕτως. Χρησμῳδεῖ δὲ καὶ τῷ Ῥοδάνει[79] ὡς βασιλεύσοι. Καταλιμπάνεται κενὸς ὁ τῆς κόρης τάφος,

D καὶ πολλὰ τῶν πέπλων, ἃ ἔμελλεν ἐπικαίεσθαι τῷ τάφῳ, ἔτι τε σιτία καὶ ποτά · καὶ οἱ περὶ Ῥοδάνην τούτοις εὐωχοῦνται, καὶ λαμβάνουσί τινα καὶ τῶν ἀμφίων, καὶ καθεύδουσιν ἐν τῷ τῆς κόρης τάφῳ. Οἱ δὲ τὸ πῦρ τῇ τοῦ λῃστοῦ οἰκίᾳ ἐμβαλόντες, ἡμέρας ἐπιλαβούσης ἠπατημένους ἑαυτοὺς ἐγνωκότες[77], ἐδίωκον κατ' ἴχνη Ῥοδάνους καὶ Σινωνίδος, συνεργοὺς αὐτοὺς εἰκάζοντες εἶναι τοῦ λῃστοῦ · ἰχνηλατήσαντες δὲ μέχρι τοῦ τάφου, καὶ ἐνιδόντες αὐτοὺς ἐγκειμένους μὲν τῷ τάφῳ, ἀκινητίζοντας δὲ ἅτε ὕπνῳ καὶ οἴνῳ πεπεδημένους, ἔδοξαν νεκροὺς ὁρᾶν καὶ κατέλιπον, ἀπορούμενοι ὅτι ἐκεῖ τὰ ἴχνη ἔφερεν. Ἀπαίρουσιν ἐκεῖθεν οἱ περὶ Ῥοδάνην, καὶ περῶσι τὸν ποταμὸν, γλυκύν τε ὄντα καὶ διαυγῆ καὶ βασιλεῖ Βαβυλωνίων εἰς πόσιν ἀνακείμενον. Καὶ πιπράσκει Σινωνὶς τὰ ἱμάτια, καὶ συλλαμβάνεται ὡς τάφον συλήσασα, καὶ ἀναφέρεται εἰς Σόραιχον[78], ὃς ἦν Σοραίχου τοῦ τελώνου υἱὸς, ἐπίκλην δὲ αὐτῷ δίκαιος. Καὶ βουλεύεται πέμπειν αὐτὴν ἐπὶ βασιλέα Γάρμον διὰ τὸ κάλλος, καὶ κιρνᾶται διὰ τοῦτο τὸ τῶν ἀδελφῶν φάρμακον Ῥοδάνει καὶ Σινωνίδι · αἱρετώτερον γὰρ αὐτοῖς ὁ θάνατος ἢ Γάρμον ἰδεῖν. Μηνύεται Σοραίχῳ διὰ τῆς θεραπαινίδος ἅπερ[79] εἰς ἔργον ἐμελλε χωρεῖν Ῥοδάνει καὶ Σινωνίδι · καὶ λαθὼν ὁ Σόραι-

VARIÆ LECTIONES.

[78] ἐκεῖθεν πάλιν ς. [76] Ῥοδάνῃ A. sic et infra. [77] διεγνωκότες ς. [78] Σηραιχ. Suid. v. Ζίγνων. [79] περ add. A.

NOTÆ.

(62) E solo Choaspe fluvio aquam bibere solitum Persarum regem ex Herod. I, et Ctesia Cnidio notavit Athenæus Dipnoso II. Ex maximis autem et longinquis fluminibus petitam cum thesauris recondere observat e Dione Plut. in Alexand. Vide Brisson. *Persic.* lib. I.

Digitized by Google

χος τὸ τοῦ θανάτου μὲν φάρμακον κενοῖ, πληροῖ δὲ A ille mortiferum illud pharmacum abjicit, impletque
τὴν κύλικα ὑπνωτικοῦ φαρμάκου· καὶ πίνοντας καὶ somnifero potu calicem, quo hausto, ut somno cu-
ὑπνοῦντας λαβὼν ἐφ' ἁρμαμάξης ἤλαυνε πρὸς βα- piti sunt, vehiculis imponuntur ad regem devehendi.
σιλέα. Πλησιαζόντων δὲ Ῥοδάνης ἐνυπνίῳ [66] δει- Dum propius accedunt, ecce tibi Rhodanes, e somno
ματοῦται καὶ βοᾷ καὶ ἐξανιστᾷ Σινωνίδα· ἡ δὲ ξίφει experrectus, inclamat, excitatque Sinonide, ac
αὐτῆς τὸ στέρνον πλήττει. Καὶ ἀναπυνθάνεται τὰ mox illa gladio pectus suum vulnerat. Cuncta ibi,
κατ' αὐτοὺς ἅπαντα Σόραιχος, καὶ λαβόντες πίστεις quæ ad eos spectarent, percunctatos Soræchus, fide
ἀπαγγέλλουσι, καὶ λύει αὐτοὺς, καὶ ὑποδείκνυσι τὸ data intellexit universa, vinculisque eos liberat:
τῆς Ἀφροδίτης ἱερὸν ἐν τῇ νησίδι, ἐν ᾧ ἔμελλε καὶ qui in Veneris ostendit fanum in ea insula, ubi
τὸ τραῦμα ἡ Σινωνὶς θεραπευθήσεσθαι. vulnus Sinonidis sanetur.

Ὡς ἐν παρεκβολῇ δὲ διηγεῖται καὶ τὰ περὶ τοῦ ἱε- Narrat porro a re proposita nonnihil digrediens,
ροῦ καὶ τῆς νησίδος, καὶ ὅτι ὁ Εὐφράτης καὶ ὁ Τί- de delubro illo, atque insula, quam Euphrates et
γρις περιῤῥέοντες αὐτὴν ποιοῦσι νησίδα, καὶ [133 H.] Tigris circumfluentes efficiant. Veneris ibi sacer-
ὅτι ἡ τῆς ἐνταῦθα Ἀφροδίτης ἱέρεια τρεῖς ἔσχε dotis feminæ tres fuisse liberos Euphratem, Tigrim
παῖδας, Εὐφράτην καὶ Τίγριν καὶ Μεσοποταμίαν, et Mesopotamiam : vultu quidem hanc deformem
αἰσχρὰν τὴν ὄψιν ἀπὸ γενέσεως, ὑπὸ δὲ τῆς Ἀφρο- B genitam, sed a Venere post donatam venustate
δίτης εἰς κάλλος μετασκευασθεῖσαν. Δι' ἣν καὶ ἔρις (tanta), ut de ipsa etiam iis exorta tres inter aman-
τριῶν ἐραστῶν γίνεται, καὶ κρίσις ἐπ' αὐτούς· Βό- tes fuerit, decretumque judicium Borocho, sive
χορος [67] ὁ κρίνων ἦν, κριτῶν κατ' ἐκείνους καιροὺς Borycho arbitro, qui suo sæculo judicum præstan-
ἄριστος. Ἐκρίνοντο δὲ καὶ ἤριζον οἱ τρεῖς, ὅτι τῷ tissimus habebatur. Addit 75 *b* contendisse hos
μὲν ἡ Μεσοποταμία τὴν φιάλην ἐξ ἧς ἔπινεν ἔδωκε, tres, judicium que subiisse, propterea quod huic
τῷ δὲ τὸν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἐξ ἀνθέων ἀφελομένη quidem Mesopotamia cyathum, unde bibere solita,
στέφανον περιέθηκε, [241 R.] τὸν δὲ ἐφίλησε. Καὶ præbuerat; alteri deinde direptum capiti suo flori-
τοῦ φιληθέντος κρίσει νικήσαντος οὐδὲν ἔλαττον αὐ- dum sertum circumposuerat; tertio vero osculum
τοῖς ἡ ἔρις ἤκμαζεν, ἕως ἀλλήλους ἀνεῖλον ἐρίζον- tulerat : qui sane tertius judicio victor cum esset,
τες. Λέγει οὖν ὡς ἐν παρενθήκῃ περὶ τοῦ τῆς Ἀφρο- nihilominus contentionem viguisse, dum certan-
δίτης ἱεροῦ, καὶ ὡς ἀνάγκη τὰς γυναῖκας ἐκεῖσε tes mutuis se vulneribus confecissent. Refert igitur
φοιτώσας ἀπαγγέλλειν δημοσίᾳ τὰ ἐν τῷ ναῷ αὐταῖς veluti digrediens, de Veneris fano, atque necesse
ὁρώμενα ὄνειρα. Ἐν ᾧ καὶ τὰ περὶ Φαρνούχου καὶ fuerit matronas eo accedentes publice enuntiare,
Φαρσίριδος καὶ Τανάϊδος, (ἀφ' οὗ καὶ Τάναϊς ὁ ποτα- C quæ in eo delubro cubantibus insomnia visa essent.
μὸς), λεπτομερῶς διεξέρχεται, καὶ ὅτι τὰ περὶ τὸν Ubi et de Pharnucho et Pharsiride, ac Tanaide
τόπον καὶ τὴν χώραν τοῦ Τανάϊδος τοῖς κατοικοῦσιν (unde etiam flumen Tanais) accuratam instituit nar-
Ἀφροδίτης μυστήρια Τανάϊδος καὶ Φαρσίριδός εἰσιν. rationem : mysteriaque Veneris circa Tanaidem
Ἐν δὲ τῇ προειρημένῃ νησίδι ῥόδων ἐντραγὼν ὁ habitantibus, hujus esse Tanaidis, atque Pharsiri-
Τίγρις τελευτᾷ· κανθαρὶς γὰρ τοῖς τοῦ ῥόδου φύλ- dis. In insula vero supra scripta, rosas edentem Ti-
λοις ἔτι συνεπτυγμένοις [68] οὖσιν ὑπεκάθητο. Καὶ ἡ grim exstinctum : quod cantharis rosæ foliis invicem
τοῦ παιδὸς [69] μήτηρ ἥρωα πείθεται γενέσθαι τὸν υἱὸν adhuc implicatis subsederat; additque post adhi-
ἐκμαγεύσασα. Καὶ διεξέρχεται ὁ Ἰάμβλιχος μαγικῆς bita incantamenta, matrem ipsius persuasum ha-
εἴδη, μάγον ἀκρίδων καὶ μάγον λεόντων καὶ μάγον buisse, Tigrim jam heroem esse factum. Hic Jam-
μυῶν· ἐξ οὗ καλεῖσθαι καὶ τὰ μυστήρια ἀπὸ τῶν blichus magiæ species persequitur; magum enim
μυῶν (πρώτην γὰρ εἶναι τὴν τῶν μυῶν μαγικήν). esse locustarum, et magum leonum, et magum
Καὶ μάγον δὲ λέγει χαλάζης καὶ μάγον ὄφεων, καὶ murium (atque inde etiam τὰ μυστήρια ἀπὸ τῶν
νεκυομαντείας [70] καὶ ἐγγαστρίμυθον, ὃν καὶ, φησιν, μυῶν derivari, cum cæterarum prima murium ma-
ὡς Ἕλληνες μὲν Εὐρυκλέα λέγουσι, Βαβυλώνιοι δὲ D gia sit), magum quoque grandinis, et magum ser-
Σαχχοῦραν ἀποκαλοῦσι. Λέγει δὲ καὶ ἑαυτὸν Βαβυ- pentum, et divinationis e mortuis, ac ventriloquum,
λώνιον εἶναι ὁ [71] συγγραφεὺς, καὶ μαθεῖν τὴν μαγι- quem, inquit, ut Græci Euryclea (63), sic et Sac-
κὴν, μαθεῖν δὲ καὶ τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, καὶ churan Babylonii appellant. Se quoque Babylonium
ἀκμάζειν ἐπὶ Σοαίμου τοῦ Ἀχαιμενίδου τοῦ Ἀρσα- hic scriptor facit, ac magiam didicisse, et Græ-
κίδου, ὃς βασιλεὺς ἦν ἐκ πατέρων βασιλέων, γέγονε corum ei disciplinas adjunxisse : floruisse vero
δὲ ὅμως καὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς τῆς ἐν Ῥώμῃ, temporibus Soaemi Achæmenidis filii, Arsacæ ne-
καὶ ὕπατος δὲ, εἶτα καὶ βασιλεὺς πάλιν τῆς μεγάλης potis : qui rex regibus oriundus, creatus tamen et
Ἀρμενίας. Ἐπὶ τούτου γοῦν ἀκμάσαι φησὶν [72] ἑαυ- Romæ senator, imo consul fuerit, ac deinde rex
τόν. Ῥωμαίων δὲ διαλαμβάνει βασιλεύειν Ἀντωνί- iterum majoris Armeniæ. Hujus igitur se ætate vi-

VARIÆ LECTIONES.

[66] ἐν ὕπνῳ ς. [67] Βόχορος] ἢ βόχορο; A post erasum nescio quid. Βόροχος ἢ Βόρυχος ς. [68] συνεπηγμένοις ς. [69] παιδὸς δὴ μήτηρ ς. [70] νεκυομαντίας ς. [71] ὁ add A. [72] φησὶν ἀκμάσαι ς.

NOTÆ.

(63) Vide Photii epistol. 1, 2, inf. et Delrium *De magia*, lib. 4, cap. 2, quæst. 6.

Digitized by Google

guisse affirmat, cum Romæ imperium Antoninus (64) haberet. Qui cum Verum imperatorem fratrem simul et generum (suum) mitteret cum Vologæso Parthorum rege bellum gesturum, tum prædixisse et bellum hoc esse oriturum, et quando debellandum esset. Addit Vologæsum quidem ultra Euphratem ac Tigrim flumina victum fugisse, Parthorum vero regionem in Romanorum ditionem concessisse.

Tigris et Euphrates [sacerdotis illius] filii, **76** *a* persimiles invicem erant, et Rhodanes utrosque forma referebat. Post alterum igitur illum filium, per rosam, uti diximus, enectum, Rhodanes in insulam una cum Sinonide trajecit : et mater Rhodanem aspiciens, inclamat natum suum exstinctum revixisse, filiamque pone subsequi eum jubet. Dissimulat hæc Rhodanes, insulanorum simplicitatem ludificans. Damas interea, quæ Rhodani accidissent, quæque Soræchus cum illo gessisset, indicio cognovit. Index vero ac delator medicus ille fuit, quem Soræchus, ut Sinonidis vulnus curaret, clam submiserat. Capitur hoc nomine Soræchus, et ad Garmum adducitur. Mittitur et delator cum Damæ litteris, ad Veneris sacerdotem, quibus Sinonida comprehendre jubetur. Medicus ergo sacræ insulæ flumen permeans, seipsum de more camelo appendit, litterasque [jumenti] dextræ auri imponit. Verum delatore illo fluminis undis merso, camelus ad insulam adnatavit, ubi Rhodanes rem totam didicit, sublata e jumenti aure Damæ epistola. Quare fuga inde se proripiunt, occurruntque Soræcho ad Garmum regem ducto, et una in hospitium divertunt. Ibi noctu Rhodanes auri cupiditate injecta, facile persuadet, Soræchi ut custodes jugulentur. [Quo facinore perpetrato,] fugit cum his Soræchus, mutuam hanc prioris suæ beneficentiæ mercedem nactus. Porro Damas comprehendit Veneris sacerdotem, et de Sinonide quæstionem instituit : atque ubi tandem sententia condemnatus est senex, ut e sacerdote carnifex efficiatur, mores quoque carnificis ac consuetudines Euphrates discit. Pater, idemque sacerdos Euphratem pro Rhodane habet appellatque. Fugit et soror Euphratis Mesopotamia. Dein ad Sacan Euphrates ipse adducitur, interrogaturque de Sinonide : pro Rhodane enim habebatur, atque examinabatur. Indicat ergo Sacas Garmo regi captum esse Rhodanem, captandam quoque propediem Sinonida. Euphrates enim quasi Rhodanes esset, in judicio respondet, Sinonida, dum ipse caperetur, fugisse. Coactus nimirum et ipse Sinonida appellare sororem suam Mesopotamiam.

Rhodanes interim et Sinonis una cum Soræcho in fugam versi agricolæ tugurium subeunt, cui filia erat eleganti forma, nuper admodum viduata viro,

νον. Καὶ ὅτε Ἀντωνῖνος, φησὶν, Οὐῆρον[87] τὸν αὐτοκράτωρα καὶ ἀδελφὸν καὶ κηδεστὴν ἔπεμψε Βολογαίσῳ τῷ Παρθυαίῳ πολεμήσοντα, ὡς αὐτός τε προείποι καὶ τὸν πόλεμον, ὅτι γενήσεται, καὶ ὅποι[88] τελευτήσοι[89]. Καὶ ὅτι Βολόγαισος μὲν ὑπὲρ τὸν Εὐφράτην καὶ Τίγριν ἔφυγεν, ἡ δὲ Παρθυαίων γῆ Ῥωμαίοις ὑπήκοος κατέστη.

Ἀλλ' ὅ γε Τίγρις καὶ Εὐφράτης οἱ παῖδες ἐμφερεῖς ἀλλήλοις ἦσαν, καὶ Ῥοδάνης ἀμφοτέροις. Τοῦ δὲ παιδὸς, ὥσπερ ἔφημεν, τῷ ῥόδῳ τελειωθέντος, Ῥοδάνης πρὸς τὴν νησῖδα ἅμα Σινωνίδι περαιοῦται, καὶ βοᾷ ἡ μήτηρ τὸν τεθνηκότα αὐτῆς υἱὸν ἀναβιῶναι, εἰς τὸν Ῥοδάνην ὁρῶσα, καὶ κόρην αὐτῷ ἐκεῖθεν[90] ἕπεσθαι· συνυποκρίνεται Ῥοδάνης ταῦτα, τῆς τῶν νησιωτῶν κατεντρυφῶν εὐηθείας. Μηνύεται Δάμας τὰ περὶ Ῥοδάνην, καὶ ὅσα Σόραιχος περὶ αὐτοὺς ἔπραξε· [244 R.] μηνυτὴς δ' ἦν αὐτὸς ὁ ἰατρὸς, ὃν ὁ Σόραιχος κρύφα πέμψας τὸ τῆς Σινωνίδος [134 H.] ἐθεράπευσε[91] τραῦμα. Συλλαμβάνεται διὰ[92] τοῦτο Σόραιχος, καὶ ἄγεται ἐπὶ Γάρμον. Ἀποστέλλεται καὶ αὐτὸς ὁ μηνυτὴς γράμμα Δάμα ἐπιφερόμενος πρὸς τὸν τῆς Ἀφροδίτης ἱερέα, ἐφ' ᾧ συλλαβεῖν τοὺς περὶ Σινωνίδα. Διαβαίνει τὸν[93] ποταμὸν ὁ ἰατρὸς τῆς ἱερᾶς ἑαυτὸν, ὡς ἔθος, ἐξαρτήσας καμήλου, τὸ δὲ γράμμα τῷ δεξιῷ παρενθεὶς τῶν ὤτων· καὶ τέλος ὁ μηνυτὴς ἐναποπνίγεται τῷ ποταμῷ, διαβαίνει δὲ πρὸς τὴν νησῖδα ἡ κάμηλος, καὶ πάντα μανθάνουσιν οἱ περὶ Ῥοδάνην, τὸ τοῦ Δάμα γράμμα τῶν ὤτων ἀνελόμενοι τῆς καμήλου. Φεύγουσιν ἐκεῖθεν διὰ τοῦτο, καὶ συναντῶσιν ἀγόμενον Σόραιχον ἐπὶ Γάρμον, καὶ καταλύουσιν ἅμα ἐν πανδοχείῳ. Καὶ τῇ τοῦ χρυσίου ἐπιθυμίᾳ νύκτωρ ἀναπείθει Ῥοδάνης, καὶ ἀναιροῦνται οἱ Σοραίχου φύλακες, καὶ φεύγει σὺν αὐτοῖς Σόραιχος, ἀμοιβὴν εὑρὼν τῆς προϋπαρξάσης εὐεργεσίας. Συλλαμβάνει Δάμας τὸν τῆς Ἀφροδίτης ἱερέα, καὶ ἀνακρίνεται περὶ Σινωνίδος, καὶ τέλος κατακρίνεται δήμιος γενέσθαι ἀντὶ ἱερέως ὁ πρεσβύτης· καὶ τὰ περὶ τὸν δήμιον ἔθη καὶ νόμιμα. Συλλαμβάνεται Εὐφράτης, ὅτι ὁ πατὴρ καὶ ἱερεὺς, ὡς Ῥοδάνην αὐτὸν ὑπολαβὼν, οὕτως ἐπεκάλει· καὶ φεύγει Μεσοποταμία ἡ ἀδελφή. Καὶ πρὸς τὸν Σάκαν ἀπάγεται Εὐφράτης, ἀνακρίνεται περὶ Σινωνίδος· ὡς γὰρ Ῥοδάνης ἠτάζετο. Καὶ ἀποστέλλει Σάκας πρὸς Γάρμον ὅτι Ῥοδάνης συνείληπται καὶ Σινωνὶς συλληφθήσεται· ὁ γὰρ Εὐφράτης, ὡς Ῥοδάνης κρινόμενος, ἔφη τὴν Σινωνίδα συλλαμβανομένου αὐτοῦ πεφευγέναι[94], Σινωνίδα καλεῖν κἀκεῖνος ἐκβιαζόμενος τὴν ἀδελφὴν Μεσοποταμίαν.

Ὅτι οἱ περὶ Ῥοδάνην καὶ Σινωνίδα φεύγοντες ἅμα Σοραίχῳ καταίρουσιν εἰς γεωργοῦ· τῷ δ' ἦν κόρη, θυγάτηρ καλὴ τὴν ὄψιν, ἄρτι χηρωθεῖσα καὶ τῇ

VARIÆ LECTIONES.

[87] Οὐῆρον Casaubonus : οὖκρον ς. [88] ὅποι A : ὅτι ποῖ ς. [89] τελευτήσει ς. [90] ἐκεῖθεν A : ἔθηκεν ς. [91] ἐθεράπευε ς. [92] διὰ A : δὲ ς. [93] τὸν] δὲ τὸν ς. [94] διαπεφευγέναι ς.

NOTÆ.

(64) M. Aurel. Antoninus Philosophus.

Digitized by Google

πρὸς τὸν ἄνδρα εὐνοΐᾳ τὰς τρίχας περικειραμένη. Πέμπεται αὕτη τῆς ἁλύσεως τῆς χρυσῆς ἀπεμπολῆσαι, ἣν οἱ περὶ Ῥοδάνην ἐκ τῶν δεσμῶν ἐπεφέροντο· καὶ ἅπεισι πρὸς τὸν χρυσοχόον ἡ τοῦ γεωργοῦ θυγάτηρ. Καὶ ἰδὼν ἐκεῖνος τήν τε ὄψιν τῆς κόρης καλὴν καὶ τῆς ἁλύσεως τὸ μέρος, ἧς αὐτὸς ἐργάτης ἐτύγχανε, καὶ τὴν κόμην περιῃρημένην, ὑπονοεῖ Σινωνίδα εἶναι, καὶ πέμψας πρὸς Δάμαν καὶ λαβὼν[98] φύλακας ἀπερχομένην ἐφύλαττε κρύφα. Ἡ δέ, ὑπονοήσασα τὸ πραττόμενον, φεύγει εἰς ἔρημον κατάλυμα· ἐν ᾧ καὶ τὰ περὶ τῆς κόρης τῆς ἐπικαλουμένης[96] Τροφίμης καὶ τοῦ δούλου τοῦ ἐραστοῦ καὶ φονέως, καὶ τοῦ κόσμου τοῦ χρυσοῦ, καὶ αἱ ἐκθεσμοι[97] τοῦ δούλου πράξεις, καὶ τὸ ἑαυτὸν ἐπισφάξαι, καὶ τὸ αἱματωθῆναι τὴν τοῦ γεωργοῦ θυγατέρα τοῖς τοῦ ἑαυτὸν[98] διαχρησαμένου αἵμασι, καὶ ὁ τῆς κόρης διὰ ταῦτα φόβος καὶ ἡ φυγὴ, καὶ ἡ ἔκστασις τῶν φυλάκων καὶ φυγὴ, καὶ ἡ πρὸς τὸν πατέρα τῆς κόρης ἄφιξις καὶ διήγησις τῶν συγκυρησάντων, καὶ φυγὴ ἐκεῖθεν τῶν περὶ Ῥοδάνην, καὶ πρὸ τούτων[99] γράμμα πρὸς Γάρμον τοῦ χρυσοχόου ὅτι Σινωνὶς εὕρηται· καὶ ἦν πίστις ἡ ἐξωνηθεῖσα ἅλυσις πεμπομένη καὶ τὰ ἄλλα, ἃ περὶ τὴν τοῦ γεωργοῦ θυγατέρα ὑπωπτεύετο. Ῥοδάνης [135 H.] ἀπιὼν ἐφ' ᾧ φεύγειν φιλεῖ τὴν κόρην τοῦ γεωργοῦ, καὶ ἀνάπτεται εἰς ὀργὴν Σινωνὶς διὰ τοῦτο, εἰς ὑπόνοιαν μὲν πρῶτον ἀφιγμένη τοῦ φιλήματος, [245 R.] ἔπειτα καὶ ἀπὸ τῶν τοῦ Ῥοδάνους χειλέων ἀφελομένη τὸ αἷμα, ὃ φιλήσας αὐτὴν περιεκέχριστο, εἰς ἰσχυρὰν πίστιν καταστᾶσα[1]. Ζητεῖ διὰ τοῦτο Σινωνὶς τὴν κόρην ἀνελεῖν, καὶ ὑποστρέφειν πρὸς αὐτὴν ἠπείγετο καθάπερ τις ἐμμανής· καὶ συνέπεται Σόραιχος, ἐπεὶ μὴ κατασχεῖν τῆς μανιώδους ὁρμῆς ἴσχυε. Καὶ καταίρουσιν εἰς πλουσίου τινὸς, τὸ ἦθος δὲ ἀκολάστου, Σήταπος αὐτῷ ὄνομα, ὃς ἐρᾷ τῆς Σινωνίδος καὶ πειρᾷ· ἡ δὲ ἀντερᾷν ὑποκρίνεται, καὶ μεθυσθέντα τὸν Σήταπον κατ' αὐτὴν τὴν νύκτα καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔρωτος ἀναιρεῖ ξίφει. Καὶ ἀνοῖξαι κελεύσασα τὴν αὐλιον, καὶ τὸν Σόραιχον ἀγνοοῦντα τὸ πραχθὲν καταλιποῦσα, ἐπὶ τὴν τοῦ γεωργοῦ κόρην ἠλαύνετο. Σόραιχος δὲ, τὴν ἔξοδον αὐτῆς μαθὼν, ἐδίωκεν ὀπίσω, καὶ καταλαμβάνει ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τῶν Σητάπου δούλων, οὓς ἦν μισθωσάμενος, ἵνα κωλύσῃ τὴν σφαγὴν τῆς τοῦ γεωργοῦ κόρης· καταλαβὼν δὲ ἀναλαμβάνει εἰς τὴν ἁρμάμαξαν (παρεσκεύαστο γὰρ καὶ τοῦτο) καὶ ἀπελαύνει ὀπίσω. Ὑποστρεφόντων δὲ αὐτῶν οἱ τοῦ Σητάπου θεράποντες, ἐπεὶ τὸν δεσπότην ἀνῃρημένον ἐθεάσαντο, ἀπήντησαν ὠργισμένοι, καὶ συλλαβόντες Σινωνίδα καὶ δήσαντες, ἦγον ἐπὶ Γάρμον ὡς ἀνδροφόνον κολασθησομένην. Καὶ Σόραιχος ἦν ἄγγελος Ῥοδάνει τῶν κακῶν, κόνιν τε κατὰ τῆς κεφαλῆς πασάμενος καὶ τὸν κάνδυν περιερρηγμένος[2]. Καὶ Ῥοδάνης ἀναιρεῖν ἑαυτὸν ὁρμᾷ[3]· ἀλλ'

A 76*b* ejusque desiderio crines attonsa. Hæc torquem illam auream vendere mittitur, quam e vinculis Rhodanes atque Sinonis attulerant. Verum ad aurifabrum agricolæ filia ut venit, puellæ hic venustate, et torquis parte, quam ipse fabricasset, detonsaque coma conspecta, ipsam esse Sinonida suspicatur. Mittit igitur ad Damam, assumptisque custodibus, abscedentem puellam clam observat. Illa, quid ageretur suspicata, in desertum se recipit domicilium : ubi et illa, quæ de puella quadam Trophima nomine, et de servo amante, atque homicida, itemque de mundo muliebri aureo narrantur, contigerunt : nefanda insuper illa servi facinora, quando et manus ille sibi intulit, ut rustici filia sanguine aspersa metuque percussa, fugerit, territis æque, et in fugam versis custodibus. Ad patrem itaque filia reversa, narrat ea quæ acciderant. Quare fugam inde capessit Rhodanes. Litteræ autem ante hæc ad Garmum ab aurifabro missæ fuerant de reperta Sinonide : fidemque fecerat, cum torques empta, atque ad eum missa, tum cætera quæ de rustici ille filia suspicando cogitarat. Rhodanes hic, dum fuga sibi consulturus discedit, osculum rustici filiæ offert. Quamobrem ira Sinonis incanduit, dum in suspicionem primum venit basii, quæ deinde suspicio (quando ex Rhodanis labiis detersit sanguinem, qui puellam osculando ei adhæserat) magis etiam est confirmata. Hinc interimere vult rusticam puellam Sinonis, retroque ad illam sese contulit, furenti similis. Soræchus, quia furibundum ejus impetum refrenare non posset, insequitur; succedunique in domum divitis quidem hominis, sed perditis moribus, cui Setapo nomen. Hic Sinonidis amore captus, pergit eam sollicitare, et illa, redamare se fingens, ebrium Setapum noctu, et in amoris initio, ferro conficit; domum deinde sibi aperiri illa jubet, et rei gestæ ignarum Soræchum ibi relinquens, ad rustici filiam properat. Verum cognito Soræchus ejus discessu, pone sequitur, comitesque secum ducit de Setapi servis aliquot, quos ut agricolæ filiæ cædem prohiberet, mercede conduxerat. Assecutus igitur eam carpento imponit (nam et hoc sibi paraverat) 77*a*, ac retro revertitur. Redeuntibus autem illis, cæteri servi Setapi, qui jam interfectum herum deprehenderant, furibundi accurrunt, captamque Sinonida, et vinculis colligatam, ad Garmum veluti homicidii ream, pœnasque daturam ducunt. Soræchus ergo, pulvere aspersus caput, et (65) Persicæ involutus tunicæ, ad Rhodanem infortunium refert. Ad quæ certe Rhodanes necem sibi conscivisset, ni Soræchus obstitisset, Garmus interim, acceptis Sacæ litteris de capto Rhodane, et ab aurifabro de Sinonide retenta,

VARIÆ LECTIONES.

[98] λαβὼν A : ἀνελὼν ς. [96] καλουμένης ς. [97] αἱ ἐκθεσμοι] τὰς ἐκθέσμους A. [98] ἑαυτοῦ διαχειρισαμένου ς. [99] πρὸς τούτοις A. [1] πίστιν καὶ καταστ. ς. [2] περιερρίμμένος ς. [3] ὁρμᾷ A : τολμᾷ ς.

NOTÆ.

(65) τὸν κανδὺν περιερρίμμένος Vide Polluc., Bayf. et ante alios doctiss. Brisson. *Persicorum* I et III.

Digitized by Google

gaudio perfusus ad sacrificandum diis accedit, nuptiasque parat. Præconis item voce ubique denuntiari jubet, ut vincti omnes solvantur atque dimittantur. Ita Sinonis, quæ a Setapi servus in vincula ducebatur, publico decreto soluta, ac missa facta est. Damam præterea occidi Garmes jubet, traditurque illi ipsi carnifici, quem ipsemet ex sacerdote carnificem fecerat. Indignabatur etenim, quod apud alios Rhodanes, ut putabat, ac Sinonis constricti tenerentur. Damæ succedit frater ejus Monasus.

Narratio deinde instituitur de Berenice (66) Ægyptiorum regis filia, deque immani ejus et infando amore, utque ad hujus Mesopotamia colloquium ac familiaritatem pervenerit. Capta itaque post hæc Mesopotamia a Saca, cum fratre suo Euphrate ad Garmum adducitur, qui, litteris aurifabri certior factus aufugisse Sinonida, et illum interfici, et omnes ad hanc custodiendam, atque adducendam lictores missos, una cum uxoribus ac liberis, defodi vivos jubet. Canis interim Rhodanis, Hyrcanus appellatus, repertis in abominando illo diversorio miseræ puellæ, ac perdite amantis illius atque sicarii servi corporibus, hunc primum devorat, mox etiam paulatim puellæ viscera mandebat, cum pater ipse Sinonidis ad eum quoque locum accessit. Aguito igitur Rhodanis cane, et puellam semesam animadvertens, canem quasi Sinonida ulturus mactavit, seque ipse laqueo suspendit, tumulato tamen prius, compositoque reliquo puellæ corpore, inscripto e canis sanguine titulo, *Hic sita est pulchra Sinonis.* Accesserunt huc forte Soræchus et Rhodanes, visoque ad tumulum interfectum canem, et Sinonidis parentem laqueo suspensum; lecto adhæc sepulcri titulo, Rhodanes quidem primum vulnus sibi inflixit, suoque **77***b* sanguine Sinonidis titulo ascripsit: *Et Rhodanes pulcher;* Soræchus laqueo caput inseruit. Dum autem ultimum Rhodanes vulnus inferre sibi parat, ecce ibi agricolæ filia ingenti clamore accurrit: Non est, inquiens, o Rhodane, Sinonis quæ hic jacet. Nec mora laqueum Soræchi discindit, Rhodanique gladium eripit. Hinc narrando, quæ infelici puellæ accidissent, et de auro defosso, ad quod ipsa recipiendum venisset, vix tandem persuadet. Sinonis interea, vinculis expedita, domum fugit agricolæ, furore etiamnum in ejus filiam agitata; qua non reperta, parentem de ea percunctatur. Ille viam monstrat (67), et insequitur ipsa stricto gladio. Ut vero ad Rhodanem prostratum pervenit, illamque [rustici filiam] solam assidentem, et pectoris vulnus refrigerantem, (So-

A ἐκώλυε[4] Σόραιχος. Ὁ δὲ[5] Γάρμος Σάκα δεξάμενος γράμμα ὅτι περ Ῥοδάνης συνελήπται, καὶ παρὰ[6] τοῦ χρυσοχόου ὅτι Σινωνὶς ἔχεται, ἐχαιρέ τε καὶ ἔθυε καὶ τοὺς γάμους ἡτοίμαζε, καὶ κήρυγμα ἥπλωτο πανταχοῦ πάντας δεσμώτας λύεσθαι καὶ ἀφίεσθαι· καὶ Σινωνὶς ὑπὸ τῶν Σητάπου θεραπόντων δέσμιος ἀγομένη τῷ κοινῷ τοῦ κηρύγματος λύεται καὶ ἀφίεται. Δάμαν δὲ κελεύει Γάρμος παραδοθῆναι θανάτῳ, καὶ παραδίδοται δημίῳ ὃν αὐτὸς ἀπὸ ἱερέως εἰς τὸν δήμιον μετέστησεν· ἐδυσχέραινε δὲ τῷ Δάμᾳ ὁ Γάρμος, ὅτι παρ' ἄλλοις Ῥοδάνης, ὡς ἐνόμιζε, καὶ Σινωνὶς συνεσχέθησαν. Διάδοχος δὲ Δάμα ὁ ἀδελφὸς καθίσταται Μόνασος.

B Διάληψις περὶ Βερενίκης, ἥτις ἦν θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Αἰγυπτίων, καὶ τῶν ἀγρίων αὐτῆς καὶ ἐκθέσμων ἐρώτων· καὶ ὅπως Μεσοποταμίᾳ[7] συνεγένετο. Καὶ ὡς ὕστερον ὑπὸ Σάκα συνελήφθη Μεσοποταμία, καὶ πρὸς Γάρμον ἅμα τῷ ἀδελφῷ Εὐφράτῃ ἀπάγεται. Γράμμα δεξάμενος Γάρμος παρὰ τοῦ χρυσοχόου ὡς Σινωνὶς διαπέφευγε, προστάσσει ἐκεῖνόν τε ἀναιρεθῆναι καὶ τοὺς ἐπὶ φυλακῇ ταύτης καὶ ἀγωγῇ σταλέντας αὐταῖς γυναιξὶ καὶ τέκνοις ζῶντας κατορυχθῆναι. Ὑρκανὸς κύων ὁ τοῦ Ῥοδάνους, εὑρὼν ἐν ἐκείνῳ τῷ ἀποτροπαίῳ καταγωγίῳ τὰ σώματα τῆς τε δυστυχοῦς κόρης καὶ τοῦ παλαμναίου καὶ δυσέρωτος δούλου, κατέφαγε πρῶτον τὸ τοῦ δούλου, ἔπειτα κατὰ μικρὸν καὶ τῆς κόρης· καὶ ἐφίσταται τῷ τόπῳ ὁ τῆς Σινωνίδος πατήρ, καὶ [136 H.] τὸν κύνα ὡς εἶδε Ῥοδάνους εἰδὼς καὶ τὴν κόρην ἡμίβρωτον ἰδών, σφάζει μὲν ὡς ἐπὶ Σινωνίδι τὸν κύνα, ἀναρτᾷ δὲ καὶ C ἑαυτὸν βρόχῳ, καταχώσας τὸ ὑπόλοιπον τῆς κόρης σῶμα καὶ ἐπιγράψας αἵματι τοῦ κυνός. *Ἐνθάδε κατάκειται Σινωνὶς ἡ καλή.* Παραγίνονται τῷ τόπῳ Σόραιχος καὶ Ῥοδάνης, καὶ τόν τε κύνα ἐσφαγμένον τῷ τάφῳ ἰδόντες [248 R.] τόν τε πατέρα τῆς Σινωνίδος ἀνηρτημένον τό τε τοῦ τάφου ἐπίγραμμα, ὁ μὲν Ῥοδάνης πρώτην πληγὴν ἑαυτῷ ἐπενεγκὼν προσέγραφε[8] τῷ ἰδίῳ αἵματι ἐπὶ τῷ τῆς Σινωνίδος ἐπιγράμματι. *Καὶ Ῥοδάνης ὁ καλός·* ὁ δὲ Σόραιχος βρόχῳ ἑαυτὸν ἐξῆπτεν. Ἐν ᾧ δὲ καὶ τὴν τελευταίαν πληγὴν ὁ Ῥοδάνης ἐπάγειν ἤρχετο, ἡ τοῦ γεωργοῦ θυγάτηρ ἐπιστᾶσα μέγα ἐβόα· Οὐκ ἔστι Σινωνὶς, ὦ Ῥοδάνη, ἡ κειμένη. Καὶ δραμοῦσα κόπτει τε τὸν βρόχον Σοραίχου καὶ τὸ ξίφος ἀφαιρεῖται Ῥοδάνους, καὶ D πείθει μόλις, διηγησαμένη τά τε περὶ τὴν δυστυχῆ κόρην καὶ περὶ τοῦ χρυσίου τοῦ κατορωρυγμένου, καὶ ὡς ἐπὶ τῷ ἀναλαβεῖν τοῦτο ἥκοι. Ἡ δὲ Σινωνὶς ἀπολυθεῖσα τῶν δεσμῶν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἔφθη[9] τοῦ γεωργοῦ, ἔτι κατὰ τῆς κόρης ἐπιμαινομένη. Μὴ εὑροῦσα δὲ αὐτὴν ἐπηρώτα τὸν πατέρα· ὁ δὲ τὴν ὁδὸν ἔφραζε, καὶ αὐτὴ ἐδίωκεν ὀπίσω, γυμνώσασα τὸ ξίφος. Ὡς δὲ κατέλαβεν ἐῤῥιμμένον μὲν τὸν Ῥοδάνην, ἐκείνην δὲ μόνην παρακαθημένην[10] καὶ τὸ τραῦμα

VARIÆ LECTIONES.

[4] ἐκώλυσε ς. [5] ὁ δὲ om. A. [6] παρὰ A : περὶ ς. [7] μεσοπ. τε συνεγίνετο A. [8] προσέγραψε ς. [9] ἔφθη. A : ἔφυγε ς. [10] παρακαθημένην A : παραμυθουμένην ς.

NOTÆ

(66) Ob Berenicen illam, comæ gratia cantatam a Callimacho atque Catullo, videtur hic nomen illud assumptum.

(67) Pro ἔφρειξε, repono ἔφραζε.

Digitized by Google

τοῦ στήθους παραψήχουσαν [11] (ὁ Σόραιχος γὰρ ἐπὶ ζήτησιν ἰατροῦ ἐξῆλθεν), ὀργῆς τε καὶ ζηλοτυπίας μᾶλλον ἐμπίπλαται καὶ ὁρμῇ κατὰ τῆς κόρης. Ὁ δὲ Ῥοδάνης ὑπὸ τῆς βίας κρείττων τοῦ τραύματος γεγονὼς ὑπήντα καὶ ἐκώλυε τὴν Σινωνίδα, τὸ ξίφος ἁρπάσας ἀπ' αὐτῆς. Ἡ δὲ ὑπ' ὀργῆς ἐκπηδήσασα τοῦ καταγωγίου, καὶ δρόμῳ χρωμένη μανιώδει, τοῦτο πρὸς Ῥοδάνην εἰποῦσα ἀπέῤῥιψε μόνον· « Καλῶ σε σήμερον εἰς τοὺς Γάρμου γάμους. » Σόραιχος δὲ παραγενόμενος, καὶ μαθὼν ἅπαντα, παρηγορεῖ μὲν Ῥοδάνην, καὶ ἰατρεύσαντες τὸ τραῦμα ἀπολύουσι μετὰ τῶν χρημάτων τὴν κόρην πρὸς τὸν πατέρα.

A rænus enim medicum accersitum ierat) furore et zelotypia magis incensa, in puellam cum impetu ruit. At Rhodanes, collectis ad eam violentiam nonnihil a vulnere viribus, accurrit, avertitque ab illa Sinonida, et ferrum eripuit. Illa igitur præ ira domicilio exsiliens, et furibunda procurrens, Rhodani tantum hoc objiciens dixit : « Hodie te ad Garmi nuptias invito. » Sorænus dein reversus, et re omni cognita, Rhodanem consolatur; curataque plaga, cum pecunia puellam ad parentem remittunt.

Ἄγεται πρὸς Γάρμον Εὐφράτης ὡς Ῥοδάνης, καὶ ὡς Σινωνὶς Μεσοποταμία· ἄγεται καὶ Σόραιχος καὶ ὁ ἀληθὴς Ῥοδάνης. Καὶ διαγνοὺς ὁ Γάρμος μὴ εἶναι Σινωνίδα τὴν Μεσοποταμίαν, δίδωσι Ζοβάρᾳ παρὰ ποταμὸν Εὐφράτην καρατομῆσαι [12], ἵνα μή, φησὶ, καὶ ἑτέρα τις τοῦ τῆς Σινωνίδος ἐπιβατεύσῃ ὀνόματος. Ὁ δὲ Ζοβάρας ἀπὸ πηγῆς ἐρωτικῆς πιὼν καὶ τῷ Μεσοποταμίας ἔρωτι σχεθεὶς [13], σώζει τε ταύτην [14], καὶ πρὸς Βερενίκην Αἰγυπτίων ἤδη, ἅτε τοῦ πατρὸς τελευτήσαντος, βασιλεύουσαν, ἐξ ἧς ἦν καὶ ἀφελόμενος, ἄγει· καὶ γάμους Μεσοποταμίας ἡ Βερενίκη ποιεῖται, καὶ πόλεμος δι' αὐτὴν Γάρμῳ καὶ Βερενίκῃ διαπειλεῖται. Εὐφράτης δὲ παραδίδοται τῷ πατρὶ ὡς δημίῳ, καὶ ἀναγνωσθεὶς σώζεται, καὶ πληροῖ μὲν αὐτὸς τὰ τοῦ πατρὸς ἔργα, ὁ δὲ πατὴρ οὐ μιαίνεται τοῖς ἀνθρώπων αἵμασιν· ὕστερον δὲ, ὡς τοῦ δημίου κόρη, ἐξέρχεται τοῦ οἰκήματος καὶ διασώζεται. Ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς συγκαθευδούσης τῷ δημίῳ, τά τε περὶ αὐτὴν ἔθιμά τε καὶ νόμιμα, καὶ περὶ τῆς τοῦ γεωργοῦ θυγατρὸς, [137 H.] ὅπως ἀνάσπαστος γίνεται, ἐπεὶ Σινωνὶς τῷ Συρίας βασιλεῖ γαμηθεῖσα ἔσχεν ἰσχὺν τὴν ὀργὴν ἐπ' αὐτῇ πληρῶσαι [15]· καὶ ὡς δημίῳ ταύτην συγκαθεύδειν καταδικάζει· καὶ ὅτι συνεκαθεύδησεν ἐν τῷ τῶν δημίων περιβόλῳ [16] εἰσελθοῦσα τῷ Εὐφράτῃ, ὃς καὶ ἀντ' αὐτῆς εἰς τὸ ἐκείνης πρόσωπον ὑποκριθεὶς ἐξῆλθε τοῦ περιβόλου, καὶ ἐκείνη ἀντὶ τοῦ Εὐφράτου τὸ ἔργον ἔπραττε τοῦ δημίου. Καὶ ταῦτα μὲν ὧδε προύβαινε, παραδίδοται δὲ καὶ [17] Σόραιχος ἐπὶ τῷ ἀναστανρωθῆναι· ὁ δὲ τόπος ὥριστο, ἔνθα Ῥοδάνης καὶ Σινωνὶς τὰ πρῶτα ηὐλίσαντο, ἐν τῷ λειμῶνι [249 R.] καὶ ἐν τῇ πηγῇ, ἐν οἷς καὶ τῷ Ῥοδάνει τὸ κεκρυμμένον ἐπεφώρατο χρυσίον, ὃ καὶ ἀπαγομένῳ ἐπὶ τὸν σταυρὸν Σοραίχῳ μηνύει. Καὶ Ἀλανῶν στρατὸς ἀπόμισθος Γάρμῳ γεγονὼς καὶ ἀπεχθανόμενοι περὶ τὸν χῶρον, ἐν ᾧ Σόραιχος ἔμελλεν ἀνασταυροῦσθαι, διατρίβουσιν· οἱ καὶ ἀπελάσαντες τοὺς Σοραίχου ἄγοντας ἔλυσαν. Ὁ δὲ τὸ μηνυθὲν χρυσίον εὑρὼν, καὶ τέχνῃ τινὶ καὶ σοφίᾳ ἐκ τοῦ ὀρύγματος ἀνιμώμενος, τοὺς [18] Ἀλανοὺς ἔπειθεν ὡς ὑπὸ θεῶν ταῦτά

Interea Euphrates ad Garmum ducitur, quasi Rhodanes esset, et pro Sinonide Mesopotamia. Ducitur et Sorænus, verusque Rhodanes. Verum cognito Garmus Mesopotamiam non esse veram Sinonida, Zobaræ eam tradidit, ad Euphratem fluvium capite truncandam, ne qua, inquit, alia Sinonidis nomen, ejus exemplo, falso usurpet. Zobaras tamen Mesopotamiæ (68) possessus amore, servavit eam, et ad Berenicen Ægypti, jam patre exstincto, reginam unde ipse olim abductus fuerat, adducit, et Mesopotamiæ nuptias Berenice facit. Qua etiam de causa bellum invicem Garmus et Berenice minantur. Euphrates item parenti suo, ut carnifici, traditus atque agnitus, servatur : et parentis officio fungitur, ita se humano nullo sanguine pater contaminat. Post tamen, ut carnificis ille filia e carcere egressus, liber evasit. **78** *a* Ibidem et de carnificis concubina, ejusque legibus ac moribus, et ut rustici filia, posteaquam Sinonis, regi Syriæ nupta, iræ vindicandæ potestatem nacta est, vi abrepta fuerit, atque damnata ad concumbendum cum carnifice. Septum itaque carnificum introiens, cum Euphrate congressa est : qui ejus personam fingens pro ipsa e septo egreditur, et illa vicissim pro Euphrate lictoris munere functa est. Et hæc quidem ita gesta. Sorænus autem cruci affigendus damnatur, locusque definitur ubi Rhodanes et Sinonis hospitati primum fuerant, in prato illo, atque ad fontem, quibus etiam in locis antea Rhodanes auri thesaurum deprehenderat, quem nunc quoque Sorænco, ad patibulum ducto, indicavit. Alanorum tum forte exercitus, mercede a Garmo fraudatus, et hostiliter in eum animatus, eodem in loco, ubi cruci affigendus erat Sorænus, consederat. Hic Sorænum, pulsis iis qui eum ad mortem ducebant, liberavit. Ille vero, reperto quod monstratum erat, auro, atque arte quadam et astu e fossa deducto, Alanis persuasit, se a diis hæc atque alia edoctum scire. Paulatim autem eos deliniendo ita assuefecit, ut illum pro rege suo agnoscerent,

VARIÆ LECTIONES.

[11] παραψύχουσαν A. [12] καρατ.] καρατ. αὐτὴν ς. [13] σχεθεὶς ἔρωτι ς. [14] αὐτὴν ς. [15] ἐπ' αὐτῇ πληρῶσαι A : ἀντιπληρῶσαι ς. [16] εἰς τὸν — περίβολον ς. cf. p. 79, 39 : εἰσέρχεται ἐν τῇ πόλει. [17] καὶ add. A. [18] τοὺς A : καὶ τοὺς ς.

NOTÆ.

(68) Hinc Suidam corrigas, apud quem Μεσόπτης, natu, ut solet, ex compendio errore.

Digitized by Google

bellumque cum Carmi exercitu gesserit ac vicerit; sed hæc post evenerunt. Verum quo tempore ad patibulum Sorækus ducebatur, eodem et Rhodanes ab ipso Garmo coronato atque saltante, ad priorem illam crucem iterum ductus est, atque affixus. Dum autem ibi Garmus largius se ingurgitat, et choream circa crucem una cum tibicinis mulieribus ducens, lætus sese oblectat, litteræ a Saca missæ Garmo redduntur, de Sinonide Syriæ regi etiamnum adolescenti nuptui data. Quo nuntio Rhodanes pendens exhilaratus est : at Garmus ad inferendum sibi necem ruebat : sustinuit tamen, ac mox Rhodanem invitum a cruce, in qua mori maluisset, liberum dimisit, militaribusque ornatum insignibus, ejus belli quod adversus Syriæ regem movebat, imperatorem creat, tanquam amantem adversus rivalem. Sic blande, sed simulate, acceptus a Garmo est. Nam cæteris ille inferioribus ducibus per litteras clam imperavit, si forte victoria potiti, Sinonida vivam cepissent, Rhodanem ut interficerent. Vicit vero Rhodanes, et suam Sinonida recuperavit, ac Babyloniis imperavit. Quod et hirundinis augurium antea denuntiarat. Ipso enim præsente Garmo, cum is **78***b* Rhodanem mitteret, et aquila hanc insectatur, et milvus, at licet aquila ungues illa effugerit, a milvo tamen rapta est. Atque hic sedecim (69) librorum finis est.

XCV.

Joannis Scythopolitæ Contra Eutychianos libri XII.

Lectus est Joan. Scythopolita (70) scholasticus, *Adversus Ecclesiæ desertores*, sive, *Contra Eutychen, et Dioscorum, ejusdemque sectæ asseclas*, qui in duabus naturis prædicare Christum recusabant. Rogaverat opus hoc conscribi patriarcha quidam, cui Juliano nomen (71) : quod et libris duodecim absolutum est. Scriptoris autem oratio clara est ac pura, verbisque utitur historico stylo accommodatis. Contra hæresim præterea neque languide pugnat, neque sacræ Scripturæ abutitur testimoniis : ac ne logicas quidem, ubi illæ ad rem ipsam pertinent, disputationes prætermittit. Ipse vero auctor hujus sectariorum scripti, in quem Scythopolita scribit, nomen suum tegit, titulo duntaxat hoc operi callide (72) præfixo : *Adversus Nestorium*, ut ipsa nimirum libri inscriptione simpliciores furtim ad legendum alliciat. Fortasse Basilius Cilix est auctor, qui post etiam dramaticum, et dignum sua religione Dialogum contra Joannem composuit.

A τε καὶ τὰ ἄλλα ἐκδιδάσκοιτο. Καὶ κατὰ μικρὸν ἐλκύσας εἴθισεν [19] ὥστε σφῶν ἡγεῖσθαι βασιλέα, καὶ πολεμεῖ στρατὸν [20] Γάρμου, καὶ νικᾷ, ἀλλ' ὕστερον ταῦτα· ὅτε δὲ Σόραιχος ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἐπέμπετο, τότε καὶ Ῥοδάνης ὑπ' αὐτοῦ Γάρμου ἐστεφανωμένου καὶ χορεύοντος ἐπὶ τὸν πρότερον σταυρὸν πάλιν ἤγετο καὶ ἀνεσταυροῦτο, καὶ Γάρμος μεθύων ἅμα καὶ χορεύων περὶ τὸν σταυρὸν σὺν ταῖς αὐλητρίσιν ἔχαιρέ τε καὶ εὐφραίνετο. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, Σάκας πρὸς Γάρμον γράμμα [21], πέμπει, ὡς Σινωνὶς τῷ Σύρων βασιλεῖ, μειρακίῳ ὄντι, γαμεῖται· καὶ Ῥοδάνης ἄνωθεν ἔχαιρε, Γάρμος δὲ [22] ἑαυτὸν ἀνελεῖν ὥρμησεν. Ἐπισχὼν δὲ κατάγει Ῥοδάνην ἄκοντα τοῦ σταυροῦ (θανεῖν γὰρ μᾶλλον ἠρεῖτο) καὶ κοσμεῖ στρατηγικῶς, καὶ πέμπει τοῦ πολέμου, ὃν B πρὸς τὸν τῶν Σύρων ἀνεκίνει βασιλέα, στρατηγὸν ὡς ἐραστὴν κατὰ τοῦ ἀντεραστοῦ, καὶ φιλοφρονεῖται ὑπούλως, καὶ γράμμα κρύφιον [23] γράφει τοῖς ὑποστρατήγοις, εἰ νίκη γένηται καὶ συλληφθῇ Σινωνὶς, ἀναιρεθῆναι Ῥοδάνην· Ῥοδάνης δὲ καὶ νικᾷ καὶ τὴν Σινωνίδα ἀπολαμβάνει, καὶ βασιλεύει Βαβυλωνίων [24]. Καὶ τοῦτο χελιδὼν προμηνύει· ταύτην γὰρ, ὅτε παρῆν Γάρμος καὶ συνεξέπεμπε Ῥοδάνην, ἀετὸς ἐδίωκε καὶ ἐκτῖνος· ἀλλὰ τὸν μὲν ἀετὸν ἐξέφυγεν, ὁ δὲ ἐκτῖνος ταύτην ἥρπασεν. Ἐν οἷς ὁ [25] ις' λόγος [26].

ΛΕ'.

Ἰωάννου Σκυθοπολίτου σχολαστικοῦ κατὰ Εὐτυχιαριστῶν.

C Ἀνεγνώσθη Ἰωάννου Σκυθοπολίτου σχολαστικοῦ *Κατὰ τῶν ἀποσχιστῶν τῆς Ἐκκλησίας*, ἤτοι *Κατὰ Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου καὶ τῶν τὰ ὁμοια φρονούντων* καὶ ἀθετούντων ἐν δύο φύσεσι τὸν Χριστὸν κηρύσσειν. Ἀξιοῖ δὲ τὴν συγγραφὴν ἀρχιερεύς τις ὀνομα Ἰουλιανὸς συνταγῆναι [27]· ἐν τόμοις δὲ ἀπαρτίζεται δυοκαίδεκα. Ἔστι δὲ τὸν λόγον ὁ συγγραφεὺς σαφής τε καὶ καθαρὸς, καὶ λέξεσι λόγῳ συγγραφικῷ πρεπούσαις χρώμενος, καὶ κατὰ τῆς αἱρέσεως οὐκ ἀσθενῶς ἐπαγωνιζόμενος, καὶ ταῖς γραφικαῖς ἀποχρώμενος μαρτυρίαις μετὰ τοῦ μηδὲ τὰς λογικὰς, [138 H.] ὅσαι τείνουσι πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, παρατρέχειν ἐφόδους. Ὁ δέ γε τοῦ τῶν ἀποσχιστῶν συγγράμματος [28] πατὴρ, καθ' οὗ καὶ ὁ Σκυθοπολίτης D οὗτος τὴν γραφὴν ἐνεστήσατο, τὸ οἰκεῖον ἀπέκρυψεν ὄνομα, ἐπιγραφὴν κακοῦργον ἐπιθεὶς τῷ γράμματι *Κατὰ Νεστορίου*, ἵνα τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ συγγράμματος κλέπτειν ἔχοι τοὺς ἁπλουστέρους εἰς ἀκρόασιν. Ἴσως δὲ Βασιλειός ἐστιν ὁ Κίλιξ, ὁ καὶ ὕστερον δραματικὸν καὶ τῆς αὐτοῦ θρησκείας ἐπάξιον κατὰ τοῦ Ἰωάννου Διάλογον συμπλάσας.

VARIÆ LECTIONES.

[19] ἐθίσας εἶλκυσεν A. [20] στρατῷ ς. [21] γράμματα A. [22] δὲ om. A. [23] κρυφὶ A. [24] Βαβυλωνίαν ς. [25] ὁ A : καὶ ς. [26] post λόγος in A lacuna est versuum duodecim et columnæ, quam dicimus, totius. [27] συγγραφῆναι ς. [28] γράμματος.

NOTÆ.

(69) Suidas, λθ *Babylonicorum*, hujus auctoris libros numerat.

(70) Idem ille hic videtur, quem Antiochenæ parœciæ ex Grammatico presbyterum nominat Marcellinus, et Gennad. *De script. eccles.* cap. 93.

(71) Antiochenum, puto, illum vult, quem impio Fulloni (Petro, inquam, Gnapheo) suffectum tradit Onuph. Panvin. in *Fastis* ad an. Chr. 460, ex Theod. Lect. lib. I Collect.

(72) Cujus excerptum mox leges cod. 107.

Digitized by Google

ϟϛ'.

Γεωργίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Εἰς τὸν βίον τοῦ Χρυσοστόμου.

[252 R.] Ἀνεγνώσθη βιβλίον, *Τὰ περὶ τὸν Χρυσόστομον ἐπιγραφὴν* ἔχον, Γεωργίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας· ὅστις δ' ἐστὶν οὗτος, οὐκ ἔχω σαφές τι παραστῆσαι. Ἔστι μέντοι τὴν φράσιν ἁπλοῦς καὶ εἰς πολλὴν χυδαιότητα κατενηνεγμένος, μηδὲ, τοῦτο δὴ τὸ παρὰ τοῖς γραμματικοῖς κατὰ χεῖρας, τὴν τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων σύνταξιν ἠκριβωμένος. Λέγει δὲ ἔκ τε Παλλαδίου (ἐπίσκοπος δὲ ὁ Παλλάδιος, καὶ διαλογικῷ τύπῳ καλῶς τε καὶ ἐσπουδασμένως τὰ περὶ τὸν Χρυσόστομον ἀνεγράψατο), ἔκ τε οὖν τούτου φησὶ καὶ Σωκράτους καὶ διαφόρων ἄλλων τὴν ἱστορίαν ἀναλεξάμενον [29] εἰς ἓν συναθροίσασθαι.

Φησὶν οὖν τὸν μέγαν Ἰωάννην παῖδα γενέσθαι Σεκούνδου καὶ Ἀνθούσης· ἐπιφανεῖς δὲ οὗτοι τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ. Ἕλληνας δὲ αὐτοὺς τὴν θρησκείαν ὄντας ὁ ἐξ Ἀρμενίας Μελέτιος, τῇ Ἀντιοχέων ἐγκαταστὰς [30] Ἐκκλησίᾳ, ἐμύησέ τε καὶ τοῦ σωτηριώδους μετασχεῖν βαπτίσματος κατηξίωσε, τὸν υἱὸν πρότερον μυσταγωγήσας καὶ βαπτισάμενος [31]. Παραδίδοται τοίνυν ὁ μέγας Ἰωάννης φοιτᾷν εἰς διδασκάλου. Εἰς ἄκρον δὲ ταπεινοφροσύνην [32] ἐκ παιδὸς ἦσκει· διὸ οὐδὲ παῖδας, οἷα εἰκὸς τοὺς πλούτῳ καὶ δόξῃ περιῤῥεομένους, μαλακίζεσθαι, οὐ μὲν οὖν οὔτε [33] τούτους αὐτῷ παρέπεσθαι, ἀλλ' οὐδὲ ἱππάζεσθαι ἠνείχετο. Εἶτα ἐν Ἀντιοχείᾳ τὰ μὲν γραμματικὰ καὶ ῥητορικὰ παρὰ Λιβάνιον φοιτῶν ἐπαιδεύετο, παρὰ Ἀνδραγάθιον δὲ τὰ φιλόσοφα. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ πατρὸς τοῦ πένθους ἦν τῇ μητρὶ παραμύθιον, πάντων ἀπεχόμενος παιγνίων τε καὶ ἡδονῶν, μόνοις δὲ προσανακείμενος τοῖς μαθήμασιν.

Ἀπαίρει γοῦν πρὸς τὰς Ἀθήνας, τὰ λείποντα προσλαβεῖν· καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πάντας ὑπερβαλόμενος [34] διεφθονήθη Ἀνθεμίῳ, ὃς τηνικάδε ἱερεὺς Ἀθηνᾶς ἐχρημάτιζε καὶ πρῶτος τῶν ἐκεῖ σοφῶν ἐνομίζετο. Ὁ δὲ τῆς πόλεως ἔπαρχος [35] (Δημοσθένης ὄνομα αὐτῷ) μετακαλεῖται πολυτελῶς τὸν σοφὸν Ἰωάννην· ὁ δὲ λίαν εὐτελῶς παραγίνεται. Καὶ λόγων ῥαγέντων μεταξὺ αὐτοῦ τε καὶ Ἀνθεμίου, κρατεῖ ὁ Ἰωάννης τῇ τε σοφίᾳ καὶ συνέσει καὶ τῇ εὐσεβείᾳ. Καὶ πρῶτον αὐτῷ [36] ἐπιτελεῖται τότε θαῦμα, τὸ [37] τὸν Ἀνθέμιον δαιμονίῳ τε ἁλῶναι καὶ ἀπαλλαγῆναι γλώσσῃ καὶ εὐχῇ Ἰωάννου· ὃς καὶ ὑπὸ τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ ἐβαπτίσατο.

XCVI.

Georgius episc. Alexandrinus, De vita B. Chrysostomi.

Lectus liber Georgii episc. Alexandriæ hac inscriptione : *Res B. Chrysostomi* (73). Qui vero hic Georgius sit (74), non habeo certo affirmare. Dictio certo simplex in humilem admodum stylum delabitur : neque saltem, quod vel litteratoribus in promptu, nominum verborumque accuratam adhibet constructionem. Refert autem ex Palladio episcopo (75), qui dialogi forma pulchre ac studiose Chrysostomi res conscripsit, itemque ex Socrate (76), aliisque nonnullis, historiam a se collectam.

Magnus igitur Joannes (77), nobilibus, apud Antiochiam, parentibus, Secundo atque Anthusa natus est. Meletius vero Armenus, qui Antiochenæ tunc Ecclesiæ præerat, salubri hos doctrina (cum gentium antea cultum sectarentur) informavit, et salutifero **79a** baptismatis lavacro aptos reddidit; eorum tamen filio prius instituto atque baptizato. Joannes itaque ludum frequentare litterarium jussus. Jam inde a puero summam modestiam, animique demissionem præferebat. Quamobrem, neque pueros, ut solet, divitiis et gloria affluentes, emolliri, neque hos se consectari sinebat, sed neque equo vehi sustinebat. Deinde Antiochiæ in grammaticis quidem et rhetoricis Libanio, Andragathio vero in philosophicis operam dedit. Mortuo vero parente, matri in luctu solatium alloquiis attulit, et a ludicris omnibus abstinens, ac voluptate prorsus sibi interdicens, disciplinarum duntaxat studio animum adjungebat.

Quare Athenas ad uberiorem ingenii cultum profectus, brevi cæteris ita antecelluit omnibus, ut et Anthemius, qui tum ibi Minervæ sacerdos erat, illi invideret, et sapientes inter princeps ipse haberetur. Ergo urbis quoque præfectus, Demosthenes nomine, sapientem hunc Joannem multo cum honore ad se vocabat : ad quem ille magna tamen cum animi demissione atque modestia accedebat. Ibi disputatione forte cum Anthemio instituta, superior Joannes evasit, non doctrina modo et intelligentia, sed pietate quoque. Atque hoc tum ab illo primum est ibi patratum miraculum, quod Anthemius divina Joannis lingua, et precatione convictus

VARIÆ LECTIONES.

[29] nonne ἀναλεξάμενος? [30] συγκαταστὰς ϛ. [31] malim βαπτίσας. [32] ταπεινοφροσύνης ϛ. [33] οὐδὲ ϛ. [34] ὑπερβαλόμενος corr. A : ὑπερβαλλόμενος ϛ. [35] Ὕπαρχος ϛ. [36] αὐτῷ om. A. [37] τὸ add. A.

NOTÆ.

(73) Integras nobis Parisiis Latine dedit Godefrid. Tilmannus, an. 1557. Easdem integro pæne libro suo XII diligenter persecutus etiam est Nicephorus Callistus. Vide quoque Metaphrasten, et Theodoreti lib. V, cap. 27, cum seqq. atque inprimis Illustris. Baronii card. *Annal.* IV.

(74) Ego illum puto, qui S. Joan. Eleemosynario successit circa an. Chr. 620. Et vero B. Joan. Damasceno priorem satis constat, cum is ex hac vita (non expresso scriptoris nomine) adducat historiam de imagine S. Pauli apost. orat. 1, *De imagin.*, sub fine.

(75) Helenepolitano, quem Latine versum habes tom. I operum B. Chrysost. edit. Paris. cum aliis qui hoc argumentum tractarunt.

(76) Lib. VI, ex quo Niceph. quoque sua, quæ de B. Chrysost. scripsit, hausisse constat.

(77) Niceph. lib. XIII, cap. 2; Socrat. lib. VI, cap. 3.

Digitized by Google

discesserit, ab ipsomet urbis episcopo postea cum omni familia baptismo tingendus. Præfectus autem, quod pridem baptizatus esset, catechesi instruitur magnaque omnino hominum paganorum multitudo ad hoc accessit. Jam ipse quoque urbis episcopus Joannem ordinare, et pro se episcopum relinquere in animo habebat.

A Κατηχεῖται δὲ καὶ ὁ ἔπαρχος· πάλαι γὰρ ἦν οὗτος βαπτισθείς. Καὶ ἄλλο δὲ πολὺ πλῆθος Ἑλλήνων προσέδραμεν. Ὁ δὲ τῆς πόλεως [139 H.] ἐπίσκοπος ἔμελλε χειροτονεῖν τὸν Ἰωάννην, καὶ ἀντ' αὐτοῦ καταλιμπάνειν ἐπίσκοπον. Ὅπερ γνοὺς ἐκεῖνος, λάθρα καὶ σπουδῇ πρὸς τὴν πατρίδα ἀπέπλευσε.

Ea re cognita, clam ille, ac celeriter in patriam adnavigavit, ubi dum juris dicendi auctoritatem ei cives sui mandare vellent, solitariam vitam prætulit, octavum decimum, non amplius, ætatis annum agens. E condiscipulorum adhæc turba, qui eidem præceptori operam dederant, persuasit tunc Theodoro, qui post Mopsuestiæ episcopus fuit, et Maximo Seleuciæ quoque postea episcopo, rejecta vita quæstuaria ac publica, privatam ac simplicem ut amplecterentur. Plurimum vero (78) Basilio usus est Magno, (non illo altero, ut alii affirmant) quem et Meletius diaconum ordinavit, et Joannes cæteris in amicitia prætulit. Hic 79 ante Joannem mundo eum valedixisset, ad idem vitæ genus amicum quoque accersivit, quem matris hactenus cura impediebat. Zeno forte tum (79) episcopus Hierosolymis profectus lectorem nunc [nostrum] Antiochenæ Ecclesiæ constituit: cujus et mater post paulo moritur. Patriis ergo ille opibus in egenos distributis, urbeque relicta, in monasterium extra oppidum se dedit, fitque ibi speculum ac norma religiosorum omnium.

Τῆς δὲ πόλεως Ἀντιοχείας ἐπὶ δικανικὴν τάξιν ἀγόντων αὐτὸν, αὐτὸς μᾶλλον πρὸς τὸν μονήρη βίον ἀπέκλινε, δέκατον καὶ ὄγδοον τῆς ἡλικίας ἔτος ἀνύων. Τῶν δὲ συμφοιτησάντων αὐτῷ εἰς διδασκάλου [38] πείθει τότε [39] Θεόδωρον, ὃς ὕστερον Μοψουεστίας κατέστη ἐπίσκοπος, καὶ Μάξιμον (Σελευκείας δὲ καὶ οὗτος ἐπεσκόπησε) τὸν χρηματιστικὸν βίον διαπτύσαντας [40] [253 R.] ἑλέσθαι τὸν λιτόν. Τὰ δὲ B πολλὰ Βασιλείῳ συνῆν τῷ μεγάλῳ, ἀλλ' οὐχ, ὡς ἕτεροί φασιν, ἑτέρῳ· ὃν καὶ διάκονον ὁ Μελέτιος χειροτονεῖ, καὶ τῶν ἄλλων πλέον ὁ Ἰωάννης εἰς φιλίαν προὔκρινεν. Οὗτος προαποτάσσεται Ἰωάννου, καὶ προσκαλεῖται [41] τὸν φίλον ἐφ' ᾧ τῆς αὐτῆς μετασχεῖν πολιτείας· ἡ δὲ μήτηρ τέως ἐκώλυε. Ζήνων δὲ ἀπὸ Ἱεροσολύμων ἐλθὼν ὁ ἐπίσκοπος ἀναγνώστην Ἰωάννην τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησίας καθίστησι. Τελευτᾷ δὲ μετ' οὐ πολὺ ἡ [42] μήτηr Ἰωάννου, καὶ οὗτος καλῶς τὸν πατρῷον σκορπίσας οἶκον [43], καὶ τὴν πόλιν λιπὼν, τοῖς ἔξω ταύτης μοναστηρίοις ἑαυτὸν ἐκδίδωσι, καὶ γίνεται αὐτὸς τύπος καὶ κανὼν τῶν μαναζόντων.

Hesychius quidam monachus e Syria, futurorum præscius, duos vidit viros candidis indutos vestibus, C quorum alter librum quem tenebat, claves alter Joanni tradiderit. Ille (80) se Petrum apostolum esse dicebat, alter Joannem theologum. Hæc monachis Hesychius narravit, cavens tamen ne qua ad Joannem perferrentur. Ne summam, inquit, ob humilitatem, nostrum monasterium relinquat. Tunc quoque religiosis eum exercitationibus vehementer exercitum ferunt, et asceticas præterea orationes conscripsisse.

Ὅτι Ἡσύχιος μοναχὸς, Σύρος τῷ γένει, προγνώσεως ἀξιωθείς, θεωρεῖ ἄνδρας λευχειμονοῦντας. Ὧν ὁ μὲν κατεῖχε τόμον, ὁ δὲ ἄλλος κλεῖς· καὶ ἐπεδίδουν ἑκάτερος αὐτῶν ταῦτα τῷ Ἰωάννῃ, ὁ μὲν ἑαυτὸν εἶναι τὸν ἀπόστολον Πέτρον, ὁ δὲ λέγων τὸν θεολόγον Ἰωάννην. Καὶ ταῦτα ἀναγγέλλει τοῖς ἐν τῇ μονῇ, ἀσφαλισάμενος μὴ διαγνωσθῆναι τῷ Ἰωάννῃ, ἵνα μὴ, διὰ ταπεινοφροσύνην ἄκραν, ταύτης ἡμῶν, φησὶν, ἀναχωρήσῃ τῆς μονῆς. Τότε καὶ μεγάλους αὐτὸν ἀσκητικοὺς φασι διαπαλαῖσαι ἀγῶνας καὶ ἀσκητικοὺς συγγράψαι λόγους.

Sed et miracula in hoc monasterio patravit. Civis enim cujusdam capitis partem alteram dolor usque eo invaserat, ut et dexter oculus dependeret; ille ergo, ad Joannem accedens, sanitatem extemplo recepit. Archelaus præterea quidam, divitiis et auctoritate pollens, lepram in facie nactus, jussus in lacu, unde D fratres frigidam biberent, lavare, morbo liberatus est: qui, et facultatibus suis distributis, in eodem illo ubi restitutus erat cœnobio, rebus hujus mundi valedixit: ac præter hunc alii plurimi. Quidam Eucleus nomine, dæmonis improbitate altero amisso oculo, monachis aggregandus venit: qui et a san-

Γίνεται δὲ καὶ [44] θαύματα ἐν τῷ μοναστηρίῳ παρ' αὐτοῦ. Τὶς γὰρ τῶν τῆς πόλεως τὸ ἡμίκρανον τῆς κεφαλῆς ὑπεραλγῶν, ὥστε καὶ τὸν δεξιὸν αὐτοῦ [45] ἐκκρέμασθαι ὀφθαλμὸν, προσελθὼν αὐτῷ, παραχρῆμα τυγχάνει τῆς ἰάσεως. Καὶ Ἀρχέλαός τις [46] τῶν ἐν ἀξιώματι καὶ πλούτῳ περιβλέπτος, λέπραν ἐν τῷ προσώπῳ ἔχων, κελεύσαντος ἐκ τοῦ λάκκου, οὗ οἱ ἀδελφοὶ ἔπινον, λούσασθαι, ὑγιὴς γέγονεν· ὃς καὶ διαδοὺς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, ἐν ᾧ καὶ ἰάθη μοναστηρίῳ ἀπετάξατο, καὶ πολλοὶ δ' ἕτεροι. Ἄλλος δέ τις ὀνόματι Εὔκλεος ἐκ δαιμονικῆς ἐνεργείας [47] τὸν δεξιὸν ἀπολέσας ὀφθαλμὸν, προσ-

VARIÆ LECTIONES.

[38] διδασκάλους ς. [39] τότε] præstat τόν τε. [40] διαπτύσαντας βίον ς. [41] προκαλεῖται A. [42] ἡ καὶ ἡ ς. [43] οἶκον A: πλοῦτον ς. [44] καὶ om. A. [45] αὐτοῦ om. A. [46] τις] τέ τις ς. [47] ἐνεργείας A: ἐπηρείας ς.

NOTÆ.

(78) De Basiliis B. Chrysos. amicis remitto te ad Baron. card. *Annal.* tom. IV, ad an. Chr. 372 et Notas Claud. Dausqueii nostri in homil. B. Basil. Seleuciens. De Basilio autem Cæsareæ Cappadocum hic locutum Georgium, ex ipsius opere integro manifestissimum. Vide etiam inf. cod. 168.

(79) Gazæ, sive Majumæ episcop. Niceph. cap. 2.

(80) Eosdem iterum visos esse morienti, Niceph. lib. XIII, cap. 37, retulit.

Digitized by Google

ἦλθε μονάσαι, καὶ ἀποκειρόμενος [48] τὰς τρίχας, προσευχομένου τοῦ ἁγίου ἀπείληφε τὸν ὀφθαλμόν. Γυνὴ [49] δέ τις αἱμόῤῥους ἐπὶ ἔτη ἑπτὰ ἔτυχε τῆς ἰάσεως. Καὶ λέοντα δέ, ὡς [50] φησι, πολλοὺς ὁδοιπόρους ἁρπάζοντα, τοῖς αἰτησαμένοις δοὺς τὸ τοῦ σταυροῦ σύμβολον, νεκρὸν ἔδειξεν [51] ὑπὸ τῷ σταυρῷ.

Ὅτι μετὰ τετραετίαν διὰ τὸν ὄχλον τῶν προσιόντων ἐξέρχεται τῆς μονῆς, καὶ ἔτι ἔτη δύο ἔν τινι σπηλαίῳ ἄϋπνος τὰ πολλὰ διετέλει, μὴ ἀναπεσὼν [140 H.] ὅλον τὸν χρόνον τῆς διετίας· ἐν ᾧ καὶ νεκρωθεὶς ὑπὸ τοῦ κρύους τὰ περὶ τὴν [52] γαστέρα καὶ τοὺς νεφροὺς, εἰσέρχεται διὰ τὴν νόσον ἐν τῇ πόλει· ἐν ᾧ καὶ χειροτονεῖται ὑπὸ Μελετίου διάκονος, καὶ ὑπηρετεῖ τῷ θυσιαστηρίῳ ἔτη πέντε. Γράφει δὲ τότε καὶ τοὺς πρὸς Σταγείριον [53] τρεῖς λόγους καὶ τοὺς *Περὶ ἱερωσύνης* καὶ τοὺς *Περὶ ἀκαταλήπτου*. Τελευτήσαντος δὲ Μελετίου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀναχωρεῖ πάλιν ὁ θεῖος Ἰωάννης ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Φλαβιανὸς δὲ ἀντὶ Μελετίου καταστὰς ἐκ θείας ἀποκαλύψεως χειροτονεῖ πρεσβύτερον, ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου εἰς τὴν πόλιν αὐτὸν ἀγαγὼν, τῆς ἀποκαλύψεως καὶ Ἰωάννην χειροτονηθῆναι καὶ Φλαβιανὸν χειροτονῆσαι ἐπιτρεπούσης. Καὶ περιστερὰ δὲ ἐπιπτᾶσα καὶ ὑπὲρ κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου στᾶσα ἐδήλου τὴν ἐπ' αὐτῷ θείαν χάριν, ὅση ἔσται. Καὶ διέτριψεν ἐν τῷ τῆς Ἀντιοχείας ἱερατείῳ ἔτη ιβ'. [256 R.] Ἦν δὲ διὰ ζῆλον σωφροσύνης ἐκ νέας ἡλικίας πικρὸς, καὶ θυμῷ μᾶλλον ἢ αἰδοῖ χαριζόμενος. Πολλὰς δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐγγράφους ἐποιήσατο ἐξηγήσεις, καὶ τοῦ ἐπισκόπου βιασαμένου καὶ αὐτοσχεδίως καθωμίλησε [54] τῷ λαῷ ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος.

Ὅτι γυναικός τινος Εὐκλείας υἱὸς νόσῳ πυρεκτικῇ βληθεὶς ἀπεγνώσθη, ἔτυχε δὲ παρὰ Ἰωάννου τῆς ἰάσεως διὰ τοῦ ὕδατος, ὃ ἐκεῖνος σφραγίσας περιῤῥανθῆναι ἔδωκε. Καὶ γυνὴ δέ τις τῶν Μαρκιανιστῶν (ἀρχὰς δέ τινας τῶν ἐν τῇ πόλει ὁ ταύτης ἐχείρισεν ἀνὴρ) δυσεντερικῇ περιπεσοῦσα νόσῳ ἀπέγνωστο, τυχοῦσα δὲ τῆς ἰάσεως αὐτή τε καὶ ὁ ταύτης ἀνὴρ σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν ἐπέστρεψε, καὶ πολλοὶ ἄλλοι τῶν Μαρκιανιστῶν.

Ὅτε Νεκταρίου Κωνσταντινουπόλεως τελευτήσαντος μετάπεμπτος ἀπὸ Ἀντιοχείας ὁ Χρυσόστομος γίνεται, πολλὰ μὲν ἐναντιωθέντων τῶν Ἀντιοχέων (τὸ γὰρ οἰκεῖον ἀγαθὸν αὐτοὶ καὶ ἔχειν [55] ἠξίουν), ἐνικησάσης δὲ ὅμως τῆς βασιλικῆς μεταπέμψεως [56]. Καὶ χειροτονεῖ τοῦτον ἄκων ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος· ἐπεσείοντο γὰρ αὐτῷ, εἰ μὴ πρὸς τὴν χειροτονίαν κατανεύσοι, οἱ τῶν ἐγκλημάτων λίβελλοι. Χειροτονεῖται γοῦν ψήφῳ κοινῇ, καὶ δαιμονῶν ἐξ αὐτῆς [57] τῆς παρ' αὐτοῦ τυγχάνει ἰάσεως.

A cto viro detonsus oculum r :cepit. Mulier quoque sanguinis fluxu annos septem afflicta, valetudinem recuperavit. Leo etiam, ut ferunt, viatores multos abripiebat; at cum rogatus Joannes cruci eis signum impressisset, hujus mox ille vi examinatus est.

Post quadriennium deinde, ob frequentem accedentium turbam, monasterio excessit, et biennium adhuc in spelunca quadam, insomnis plerumque, nec unquam toto illo tempore humi stratus, delituit. Emortuis autem hic præ frigore iis corporis partibus, quæ ventrem ac renes attingunt, in urbem hoc malo coactus revertit, ubi a Meletio diaconus ordinatus, altari 80a quinque per annos ministravit. Scripsit tum ad Stagirium libros tres, et *De sacerdotii dignitate* (81), et *De incomprehensibili* (82). Verum Meletio Constantinopoli exstincto, in monasterium beatus Joannes revertit: quem Flavianus, Meletii in sede Antiochena successor, apparitione divina monitus, e cœnobio in urbem reductum presbyterum creat (83). Quæ sane visio et Joannem ordinari, et Flavianum ordinare mandabat. Columba item illa advolans, quæ jam ordinandi capiti insedit, quanta Dei gratia replendus ille esset, satis ostendit. Antiochiæ itaque sacris operatus est ad annos duodecim. Erat autem ob ardens probitatis studium jam inde ab adolescentia severus atque asper (84), et iracundiæ potius, quam verecundiæ morem gerens. Varios rursum Antiochiæ conscripsit commentarios: et episcopo urgente ex tempore est de superiore loco ad populum concionatus.

Feminæ Euclæ nomine filius, febri ad medicorum desperationem correptus, a Joanne curatus est aqua, quam ille cruce signatam ad aspergendum dederat. Mulier item quædam sectæ Marcionistarum (cujus conjux ea in urbe magistratum quemdam gerebat) dysenteria graviter laborans, desperata jacebat: sanitate vero per illum recepta, ipsa cum conjuge, omnique adeo familia, compluresque alii Marcionistæ, hæresi abjurata, ad orthodoxos redierunt.

Nectario deinde Constantinopolitano patriarcha vita functo, evocatur Antiochia Chrysostomus, multum repugnantibus Antiochenis, qui suum ipsi bonum amittere nolebant. Pervicit tamen Cæsaris jussum, ordinatque hunc (85) invitus Theophilus Alexandriæ præsul. Timendi enim erant ei accusationum libelli (86) nisi ordinationi annuisset. At dum ille communi decreto ordinatur, a dæmoniis obsessus quidam ejus ope liberabiit.

VARIÆ LECTIONES.

[48] ἀποκειρόμενος τὰς τρίχας προσευχομένου A : ἀποκειρομένου ς. [49] γυνὴ A : καὶ γυνὴ ς. [50] ὡς add. A. [51] ἀπέδειξεν ὑπὸ τοῦ σταυροῦ ς. [52] τὴν om. A. [53] τάγειρον pr. A. [54] καθωμ.] καὶ καθωμ. ς. [55] καὶ ἔχειν] fortasse leg. κατέχειν. [56] διαπέμψεως ς. [57] ἑξαυτῆς A : αὐτίκα ς.

NOTÆ.

(81) Hos mire prædicat Suidas.

(82) Addit Nicephorus, lib. XIII, cap. 2, in fine Περὶ τῶν συνεισάκτων.

(83) Mire variant hic historici, teste Niceph. lib. XIII, cap. 2 in fine. Simeon Metaphrastes nobiscum facit.

(84) Suidas eodem, ut et Cassiod.

(85) Quod Isidoro presbyt. Alexandrino hunc episcopatum tradere studeret, Niceph. lib. XIII, cap. 2.

(86) Quos adversus Theophilum oblatos examinatum iri minabatur Eutropius præpositus palatii, ut habet Cassiod. in Vita B. Chrysost.

Digitized by Google

Magnus itaque jam ordinatus Chrysostomus illum continuo morem sustulit, quo cœlibatum professi, diversi sexus (87) contubernales apud se alebant. In injustos item, ventriquæ ac libidini deditos, longis invectus est orationibus. Erat adhæc pauperum ita studiosus, ut hinc a plerisque Eleemosynarius cognominatus sit. Uno dicam verbo, et virtutem omnem docebat, et ab omni vitio deterrebat. Misit autem et in Phœniciam monachos, qui idololatriæ illic etiam num deditos ab errore in viam reduceret : 80*b* per quos item imperatoris legibus armatos, idolorum fana subvertit, subversionis sumptibus piis aliquot feminis suppeditantibus. Celticam (88) adhæc [militum] turbam Arianismo infectam, ordinatis qui ejus gentis linguam callerent sacerdotibus, orthodoxorum gremio restituit. Ad Istrum insuper misit, qui Noniadas ibi Scythas ad Christianæ fidei veritatem volentes adduxerunt. Marcionis præterea hæresim (89), in Oriente tum repullulantem, funditus exstirpavit. Nocturnos psalmorum hymnos auxit. Solus vero cibum capere solebat, (90) tum quod vino ob capitis calorem prorsus abstineret (nisi id forte æstate tantum cum rosaceum [91] biberet), tum etiam quod ægro stomacho esset, ut ea fere quæ ipsi apponebantur, non ederet, sed alia pro his appeteret : tertio denique quod frequenter negotiis vacans, absque cibo diem transigeret. Clero autem rigidus nimis atque asper videbatur. Et Serapion (92) ejus diaconus ingentem illi invidiam conflavit. Etsi multos etiam alias ob causas Joannes ab Ecclesia relegavit. Conflictatus deinde Serapion etiam cum Severiano Gabalorum episcopo, ingens hujus excitavit in Joannem odium, quod ad extremum usque spiritum retinuit. Amabatur tamen Joannes singulari studio a populo, ob crebras in templo conciones : ut ipse vicissim sancti Pauli epistolas valde adamabat, quas et explanavit; visusque est a Proclo (93) tribus continuo noctibus Paulus apostolus, suarum illi suggerens epistolarum interpretationem.

Offendit insuper Augustam Joannes propter Theuderichum (94) patricium. Ab iniqua enim exactione, quam Augusta exigebat, cum ægre hominem liberasset, illeque post facultatum maximam partem, ut gratuitum Deo donum, Ecclesiæ pauperibus attribuisset, in iram hinc Eudoxia invidiamque incensa est. Eutropius (95) legem ferendam curarat, ne ad

Ὅτι ὁ μέγας Χρυσόστομος παραυτίκα τοὺς ἔχοντας συνεισάκτους τοῦ ἔθους ἐξέκοψε, καὶ κατὰ τῶν ἀδίκων καὶ γαστριμάργων καὶ φιληδόνων λόγους μακροὺς κατέτεινεν. Ἦν δὲ καὶ ἐλεήμων σφόδρα, ἐξ οὗ παρὰ πολλοῖς ὁ τῆς ἐλεημοσύνης ἐπεκλήθη Ἰωάννης. Καὶ ἁπλῶς πᾶσαν μὲν ἀρετὴν ἐδίδασκε, πάσης δὲ κακίας ἀπέτρεπεν. Ἀπέστειλε δὲ καὶ εἰς Φοινίκην μοναχοὺς ἐφ' ᾧ τοὺς ἔτι τῇ εἰδωλολατρείᾳ κατεχομένους ἀπαλλάξαι τῆς πλάνης· οὓς καὶ νόμοις ὁπλίσας βασιλικοῖς τοὺς ναοὺς τῶν εἰδώλων κατέστρεφε, τῶν ἀναλωμάτων τῶν ἐπὶ καταστροφῇ ἐκ τῶν εὐλαβῶν γυναικῶν παρεχομένων. Καὶ τὸν Κελτικὸν δὲ ὅμιλον ἀρειανίζοντα, ὁμογλώσσους χειροτονήσας, μετέστρεψεν [88] εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν. Καὶ ἐπὶ τὸν Ἴστρον πέμψας τοὺς νομάδας Σκύθας ἐπὶ τὸν [141 H.] Χριστιανισμὸν ἑκόντας εἱλκύσατο. Καὶ τὴν Μαρκίωνος αἵρεσιν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν φυομένην ἐξένεμε. Καὶ τὰς νυκτερινὰς ψαλμῳδίας ἐπηύξησε. Μόνος δὲ ἤσθιεν, ὅτι τε οἶνον διὰ τὴν τῆς κεφαλῆς θέρμην οὐκ ἔπινεν, εἰ μή που ἐν τῷ θέρει τὸν [89] διὰ ῥόδου [90], καὶ ὅτι κακόσιτος ὢν οὐκ ἐχρῆτο τοῖς παρακειμένοις αὐτῷ πολλάκις, ἀλλ' ἀντ' αὐτῶν ἄλλα ἐπεζήτει, καὶ τρίτον ὅτι πολλάκις σχολάζων ἄσιτος δι' ἡμέρας ἔμενεν. Ἐδόκει δὲ τῷ κλήρῳ μάλιστα σκληρὸς εἶναι καὶ τραχύς. Καὶ Σεραπίων δὲ ὁ διάκονος αὐτοῦ πολλοῦ μίσους αὐτῷ γέγονεν αἴτιος. Πολλοὺς δὲ καὶ ὁ [91] Ἰωάννης ἄλλους δι' ἄλλας αἰτίας τῆς Ἐκκλησίας ἐξέβαλε. Προσκρούει δὲ Σεραπίων [92] καὶ Σεβηριανῷ τῷ Γαβάλων, καὶ τίκτεται μεγάλη αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰωάννην ἔχθρα, ἣν καὶ μέχρι τέλους συνετήρει. Ὁ δὲ λαὸς διὰ τοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λόγους σφόδρα ἠγάπα τὸν Ἰωάννην. Ἠγάπα δὲ οὗτος τὰς τοῦ ἁγίου Παύλου ἐπιστολὰς λίαν, καὶ ἡρμήνευεν αὐτάς· ἐμφανίζεται δὲ Πρόκλῳ ἐπὶ τρεῖς [257 R.] νύκτας ἐμπνεόμενος ὁ μέγας Ἰωάννης ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου [93] εἰς τὴν τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ [94] ἑρμηνείαν.

Ὅτι προσκρούει τῇ Βασιλίδι διὰ Θεοδώριχον [95] τὸν πατρίκιον. Τῆς μὲν γὰρ παραλόγου εἰσπράξεως, ἣν ἐποίει ἡ βασιλίς, μόλις ἀπαλλάσσει τὸν ἄνδρα· ὁ δὲ δίδωσι τῷ τῆς Ἐκκλησίας πτωχείῳ εὐχαριστήριον τῷ Θεῷ τὸ πολὺ μέρος αὐτοῦ τῆς ὑπάρξεως, ὑφ' οὗ πρὸς κακίαν καὶ διαβολὴν ἀναφλέγεται ἡ Εὐδοξία. Ὅτι Εὐτρόπιος νόμον εἰσάγει τοὺς πρόσφυγας τῆς ἐκκλησίας μὴ τυγχάνειν τοῦ τῆς ἀσυλίας προνομίου, καὶ

VARIÆ LECTIONES.

[88] κατέστρεψεν ς. [89] τὸν pr. A : τὸ ς. [90] ῥόδων ς. [91] ὁ om. A. [92] Σαραπιων A. [93] post ἀποστόλου cum A omisi Παύλου. [94] αὐτοῦ add. A. [95] Θευδέριχον corr. A.

NOTÆ.

(87) συνεισάκτους, sive subintroductas, et ἀγάπητὰς vocabant, de quibus D. Baron. t. V, ann. Chr. 398, et B. Greg. Nazianz., *Carm. ad Virgin.* vers. 96; *Gnomisque distic.* vers. 13. Ejusd. item Comment. Nicetas in orat. 43.

(88) *Scythiam* Theodoret. et Niceph. cap. 2, itemque Cassiod.

(89) Apud *Osroænos* Niceph.

(90) Quo vero consilio id ille fecerit, nemo clare dixit, inquit Niceph. Plures rationes vide apud Pallad. et Metaphr.

(91) διὰ ῥόδων, quod ῥοδίτην vocavit Diosc. lib. v,

(92) De quo Niceph. cap. 9, et Cassiod. init. Vitæ B. Chrysost. Quem etiam acerbius incusat Leo imp. orat. in B. Chrysost. quam hujus Georgii vestigia proxime insectandos, tantum non ad verbum hinc videtur transcripsisse.

(93) Chrysost. hic primum scriba, ac multo post tempore in episcopatu etiam successor. Niceph. lib. xiv, cap. 48.

(94) Theodericum al. vide Metaphor. hic post causam Antonini, Pallad., etc.

(95) Niceph. hæc refert, cap. 4.

Digitized by Google

μετ' οὐ πολὺ καταφυγὼν αὐτὸς τῆς οἰκείας ἀπολαύει νομοθεσίας. Οὗ ὑπὸ τὸ θυσιαστήριον ἐρριμμένου λόγον ἐλεγκτικὸν διεξῆλθεν ὁ μέγας Ἰωάννης, καὶ πολλοὺς εἰς μῖσος ἐκίνησεν· ἐδόκει γὰρ ἀφιλανθρώπως λίαν ἐπιπλήττειν τὸν δυστυχοῦντα. Ὅτι τῶν Ἀρειανῶν τὰς ἐκκλησίας ἀφείλετο, καὶ τὸν βασιλέα αἰτησάμενος τῆς πόλεως ἐξέβαλε. Καὶ ἀντίφωνα ἐκείνων ἐπιτηδευσάντων εἰς ἐξαπάτην τῶν ἁπλουστέρων αὐτὸς ὑπερέβαλε, συναραμένης τῆς βασιλίδος, ὡς καὶ σταυροὺς ἀργυροῦς τοῖς ἀντιφώνοις παραπήγνυσθαι. Ἀρχὴν δέ φασι τῶν ἀντιφώνων Ἰγνάτιον γενέσθαι τὸν θεοφόρον, ἀγγέλους τὸ θεῖον ὑμνοῦντας τοῦτον τὸν τρόπον ἐκμιμησάμενον. Ὅτι Γαϊνᾶς ὁ Ἀρειανὸς δυνατὸς ὢν ᾔτησε τῷ βασιλεῖ ἐκκλησίαν, καὶ ὁ Ἰωάννης παρὼν μετὰ πολλῆς ἐπετίμησε τῆς παῤῥησίας καὶ τὴν αἴτησιν ἀπεκρούσατο. Χρόνῳ δὲ ὕστερον χεῖρας ἀντάραντος βασιλεῖ μηδὲν μελλήσας [66] ὁ Ἰωάννης, ἀξιούντων τοῦτο πάντων, πρὸς αὐτὸν παραγίνεται διαπρεσβεύσασθαι, καὶ παύει τότε τὴν ἐπανάστασιν.

A ecclesiam confugientibus sacri immunitas loci valeret. Sed post non diu cum Eutropius ipse ad ecclesiam perfugisset, legis suæ fructum tulit. Eo igitur ad aram prostrato, reprehensionis plenam orationem adhibuit Joannes, qua plurimorum in se odium concitavit. Nimis enim inhumane afflictum hominem accipere visus est. Arianis sacras ecclesias ademit, et, imperatoris implorata ope, Constantinopoli exegit. Antiphonis (96) item [alternis cantandis,] quibus illi compositis plebem circumveniebant, 81*a* eosdem superavit : ita adjuvante Augusta, ut et argenteæ cruces ad antiphonorum cantum decorandum adhiberentur. Cæterum antiphonorum originem ad Ignatium illum divinum hominem referunt, laudes Dei concinentes angelos
B hac in re imitantem. Gainas (97) Arianus, cum potentia valeret plurimum, templum Arianis suis in urbe ab imperatore postulabat. Sed Joannes ibi tum præsens, ingenti cum libertate rem penitus improbavit, obstititque ne postulata ille obtineret sua. Post igitur cum copias idem, contra imperatorem insurgens, collegisset, Joannes, nihil veritus, reliquis omnibus id postulantibus, ad barbarum legationem instituit, ac rebellionem compressit.

Ὅτι Εὐσέβιος ἀπὸ τοῦ Κελβιανοῦ [67] ἐπίσκοπος Οὐαλεντινουπόλεως [68] κατὰ Ἀντωνίνου [69] τοῦ Ἐφεσίων λιβέλλους ἐπιδίδωσι. Περιείχετο δὲ τοῖς βιβλίοις [142 H.] ἐγκλήματα ἑπτά, ἱεροσυλίας τρία· καὶ ὅτι παῖδα φονέα γεγονότα ἀνεπιτίμητον ἔχει μεθ' ἑαυτοῦ· καὶ ὅτι τὸ διαφέρον τῇ Ἐκκλησίᾳ τόπιον [70], ὅπερ Βασιλίνα ἡ τοῦ Ἰουλιανοῦ μήτηρ κατέλιπε, πωλήσας ἐσφετερίσατο· καὶ ὅτι τῇ γυναικὶ ἀποταξάμενος συνήπτετο καὶ ἐπαιδοποίησεν ἐξ αὐτῆς· ἕβδομον δὲ ὅτι ἐπὶ χρήμασι [71] χειροτονεῖ. C Ἐξετάζεται ὡς [72] βαρύτερον τὸ ἕβδομον, καὶ τῆς δίκης ἐπὶ πολὺ παρατεινομένης (ἐχρηματίζετο γὰρ ἐθελοκακεῖν καὶ ὁ κατήγορος), ὁ μὲν Ἀντωνῖνος τελευτᾷ, ὁ δὲ μέγας Ἰωάννης πρὸς τὴν Ἔφεσον παραγίνεται, καὶ τοὺς ἐπὶ χρήμασι χειροτονηθέντας συγκαταθεμένους, ἓξ ὄντας τὸν ἀριθμὸν, καθαιρεῖ. Καθαιρεῖ δὲ καὶ ἑτέρους ἓξ ἐν τῇ Ἀσίᾳ διὰ τὴν αὐτὴν νόσον. Καὶ χειροτονεῖ ἀντὶ μὲν Ἀντωνίνου Ἡρακλείδην τὸν οἰκεῖον διάκονον, ἐφ' ᾧ καὶ στάσις συμβαίνει, καὶ ἀντὶ τῶν λοιπῶν ἑτέρους εὐλαβείᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ πολὺ διαφέροντας. Ἀλλ' οὗτοι πάντες ἐξορισθέντος τοῦ Χρυσοστόμου τῶν ἐπισκοπῶν ἀπηλάθησαν, τῶν κατεγνωσμένων καὶ ἐκβεβλημένων πάλιν τοῖς θρόνοις ἐγκαταστάντων.

Eusebius Valentianopolis post Celbianum episcopus, contra Antoninum (98) Ephesiorum antistitem libellos obtulit, quibus ille septem accusationis capita (99) complexus est ; sacrilegia tria ; deinde quod puerum homicidam, quem idcirco ne reprehendisset quidem, apud se haberet : tum quod quidquid ad Ecclesiæ utilitatem a Basilina Juliani matre relictum esset, ipse vendidisset, sibique vindicasset : quod uxore præterea, quam pietatis antea studio deseruerat, rursus familiariter uteretur, ac sobolem etiam ex ea sustulisset : septimum denique, quod pecunia corruptus ordinaret. In septimum autem crimen, cum id omnium gravissimum videretur, inquisitum est. At dum judicium hoc in longum protenderetur (de industria enim improbe agere etiam ipse accusator dicebatur), Antoninus interim diem clausit extremum. Quare magnus Joannes Ephesum ipse proficiscitur, pecuniaque ordinatos, et crimen fassos, sex numero, sedibus submovit. Totidem alios in ea ipsa Asia ob idem crimen episcopatu expulit. In Antonini vero locum Heraclidem diaconum suum suffecit, unde et seditio exorta est. Pro submotis item illis aliis, pietate, cæterisque virtutibus longe meliores episcopos creavit. Qui tamen omnes, pulso post in exsilium Chrysostomo, episcopatu privati sunt, receptique suis rursum sedibus, qui judicio ejecti erant.

Ὅτι Σεβηριανὸς ὁ Γαβάλων μαθὼν Ἀντίοχον ἐν Κωνσταντινουπόλει παραγεγονότα καὶ [260 R.] χρή-

D Severianus (1) quidam Gabalorum episcopus, cognito Antiochum Constantinopolim venisse (2),

VARIÆ LECTIONES.

[66] libri μελήσας. [67] τὸ κελβιανὸν A. [68] Οὐαλεντιανουπόλεως ς. [69] Ἀντωνίου ς. [70] τόπιον C ς, τὸ πᾶν A. [71] χρήματα ς. [72] ante ὡς cum A omisi δέ.

NOTÆ.

(96) Ἀντίφωνα describit Niceph. « Carmina, quæ alternis per responsionem concinuntur. » Vide totum cap. 8.

(97) De Gaina, lege Niceph. cap. 5 et 6.

(98) Qui apud Nicephor. cap. 9, et semel hic non recte Antonius appellatur.

(99) Quæ leges apud Pallad. et Metaphr.

(1) Ptolemaidis Syriæ episcop. Niceph.

(2) Niceph. hæc cap. 5, sub fin. Habes autem ex hoc ipso producta testimonia apud Theodoret. in *Eranista*, meminitque Gennad. in *Catal.* cap. 21.

Digitized by Google

atque per dicendi gratiam rem auxisse familiarem, eodem et ipse accessit. Huic igitur Joannes Ephesum proficiscens, suas, dum abesset, docendi in Ecclesia vices commendavit. Hinc ergo imperatori Severianus omnibusque adeo innotuit.

A Callitropa (3), pronaucleri cujusdam vidua, iniquæ exigebantur multæ. Paulacius vero **81***b* Alexandriæ Augustalis his exprimendis, quæ nummorum quingentorum summam conficiebant, miseram exercebat. Confugit hæc ad Augustam, quæ a Paulacio auri libras centum multæ nomine exegit : e quibus tamen misere huic afflictæ mulierculæ sex tantum et triginta nummi cesserunt. Illa igitur velut in communem tempestate jactatorum portum, ad magnum se recepit Joannem : qui mox dicam Paulacio scripsit de quingentis viduæ aureis persolvendis. Eudoxia hinc simultatem cum Joanne suscepit, liberum dimitti Paulacium satagens; neque tamen ei mos geritur, sed justa nihilominus postulans justus præsul, quod per nefas ille retinuerat, injuria affectæ mulieri restituit. Qua in re et miraculum accidit. Extrahere enim Paulacium dum studet Eudoxia, vel invito Joanne, ecce tibi hastam ferens angelus apparuit, qui missos ab Augusta satellites terrore percellens (4), ne mandata illi persequerentur, effecit. Ex his ergo atque similibus [præclaris beati Joannis facinoribus] Acacius Berrhœæ, Theophilus, Antiochus, et Severianus, adjuvante maxime atque præeunte Eudoxia, improba illa in Joannem consilia moliri cœperunt : subsecutis confestim et aliis multis, quibus ille suis increpationibus molestus fuerat.

Theophilus (5) Petrum Alexandriæ archipresbyterum hoc nomine accusavit, quod Manichææ mulieri eucharistiam tradidisset. Hic vero pro sui defensione afferebat, et conversam illam esse, et nonnisi ejus jussu mysteriorum participem factam. Qua in re fidei testem laudavit Isidorum presbyterum, advenis Alexandriæ recipiendis præfectum. Hic ille est, quem ob virtutem Theophilus antea ad Damasum miserat, quique Flaviano (6) amicitiam Roma societatemque attulerat, cum jam vicesimum annum utraque Ecclesia ab altera dissideret. Hic, inquam, Isidorus secundum Petrum testimonium dixit. Quare Theophilus ira incensus, Petrum extemplo Ecclesia submovit, in Isidorum vero illum admirandum virum, quas impudicitiæ plenas finxerat tabulas, protulit, et puerum accusatorem pretio subornavit. Quod ubi facinus deprehensum est, magis etiam iracundia Theophilus excanduit : etsi illa quoque alia ex causa accensa est. Mille enim nummos, quos inopibus distribuendos Theodota tribuerat, Isidorus acceperat et distribuerat, nihil

ματα διὰ τὴν ῥητορείαν αὐτοῦ συλλεξάμενον καὶ αὐτὸς παραγίνεται, διδάσκειν δὲ αὐτὸν ἀπείρων εἰς Ἔφεσον ὁ μέγας Ἰωάννης ἀντ' αὐτοῦ ἐπ' Ἐκκλησίας [73] ἐπιτρέπει, ἐξ οὗ καὶ τῷ βασιλεῖ καὶ πᾶσι γνώριμος γίνεται.

Ὅτι Καλλιτρόπη ἡ χήρα γυνή τινος προναυκλήρου ζημίας εἰσπράττεται παραλόγους. Παυλάκιος δ' ἦν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας αὐγουστάλιος ὁ ταῖς ζημίαις ἐκτρίβων τὸ γύναιον, εἰς πεντακόσια δὲ νομίσματα ἐκεφαλαιοῦτο ἡ ζημία. Καὶ καταφεύγει αὕτη πρὸς τὴν βασίλισσαν, καὶ ἀπαιτεῖται ὁ Παυλάκιος χρυσίου λίτρας ἑκατόν· τὸ δὲ ἐκτετρυχωμένον γύναιον, λαμβάνει μόνα λς' νομίσματα. Προστρέχει τοίνυν τῷ κοινῷ τῶν χειμαζομένων λιμένι, τῷ μεγάλῳ Ἰωάννῃ. Ἄγεται παρ' αὐτοῦ ὁ Παυλάκιος ἀπαιτούμενος τὰ πεντακόσια τῆς χήρας νομίσματα. Γίνεται πρὸς αὐτὸν ἡ Εὐδοξία δι' ἔχθρας, ἀνεθῆναι τὸν Παυλάκιον σπεύδουσα καὶ οὐχ ὑπακουομένη. Ὅμως ἀπαιτήσας ὁ δίκαιος δίδωσι τὸ ἀδίκημα τῇ ἠδικημένῃ. Ἐν ᾧ καὶ θαῦμα γίνεται· ἀποσπάσαι γὰρ πέμπει [74] ἡ Εὐδοξία τὸν Παυλάκιον καὶ ἄκοντος Ἰωάννου, ἄγγελος δὲ λογχοφόρος φανεὶς καὶ φοβήσας τοὺς ἀποσταλέντας ἀπράκτους ἐποίησεν [75]. Ἐκ δὲ τούτων καὶ τοιούτων Ἀκάκιος ὁ Βεροίας [76] καὶ Θεόφιλος καὶ Ἀντίοχος καὶ Σεβηριανὸς συλλαμβανομένης Εὐδοξίας καὶ προκαταρχομένης σκευωροῦσι [77] τὰ κατὰ τὸν Ἰωάννην, πολλῶν καὶ ἄλλων συνεπομένων, οὓς ἐλέγχων ἐλύπει.

Ὅτι Θεόφιλος Πέτρον τὸν πρωτοπρεσβύτερον Ἀλεξανδρείας ἐν αἰτίᾳ ἐποιεῖτο ὡς γυναικὶ Μανιχαΐᾳ [78] τῶν μυστηρίων μεταδόντα· ὁ δὲ ἀπελογεῖτο [143 H.] καὶ μετατεθεῖσθαι αὐτὴν καὶ τῇ ἐκείνου ἐπιτροπῇ τῶν μυστηρίων αὐτὴν ἀξιῶσαι, καὶ παρῆγε τοῦ λόγου μάρτυρα Ἰσίδωρον τὸν πρεσβύτερον καὶ ξενοδόχον τῆς Ἀλεξανδρείας. Οὗτός ἐστιν ὁ διὰ τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν παρὰ Θεοφίλου [πάλαι [79]] πρὸς Δαμασὸν σταλείς, καὶ κομίσας ἀπὸ Ῥώμης Φλαβιανῷ τὴν ἀποδοχὴν καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν κοινωνίαν, ἐπὶ ἔτεσιν εἴκοσι διαφερομένων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀλλήλας. Ὁ δὲ Ἰσίδωρος ἐμαρτύρει Πέτρῳ, καὶ ὠργίζετο ὁ Θεόφιλος. Καὶ τὸν μὲν Πέτρον αὐτίκα τῆς Ἐκκλησίας διώκει, κατὰ Ἰσιδώρου δὲ τοῦ θαυμασίου χάρτην ἀσελγείας συμπλάσας προκομίζει καὶ παῖδα κατήγορον μισθοῦται. Καὶ τοῦ δράματος ἐλεγχθέντος εἰς πλείονα κακίαν ἐκκαίεται ὁ Θεόφιλος. Συνῆπτε [80] δὲ αὐτοῦ τὸ πάθος, ὅτι χρήματα [81] λαβὼν μέχρι χιλίων νομισμάτων πτωχοῖς διανείμαι (Θεοδότη δ' ἦν ἡ παρασχομένη) οὕτω καὶ ἐποίησε, μηδὲν τούτων Θεοφίλῳ προσαναθέμενος. Φεύγει οὖν διὰ τὴν

VARIÆ LECTIONES.

[73] Ἐκκλησίαν ς. [74] πέμπει A : σπεύδει ς. [75] ἐποίει ς. [76] Βερόλας ς. [77] σκαιωροῦσι ς [78] γυναῖκα μανιχαίαν A. [79] πάλαι om. A, habet C. [80] συνανῆπται ς. [81] ὅτι καὶ χρήματα ς.

NOTÆ.

(3) Hoc nomine Theognosti vidua, de qua hic inf., sed contra Palladii et Metaphr. auctoritatem, cum quibus Noster quoque sentit.

(4) Duos centuriones cum suis cohortibus addit Leo August. in *Vita B. Chrysost*

(5) Narrat hæc Nicephor. cap. 9 et 10.

(6) Antiocheno patriarchæ.

Digitized by Google

ἐπικειμένην ὀργὴν ἐπὶ τὸ τῆς Νιτρίας ὄρος, ἐν ᾧ καὶ πρὶν κελλίῳ ἡσύχαζε. Τῶν δὲ τῆς Αἰγύπτου μοναστηρίων Διόσκορος ἡγοῦντο καὶ Ἀμμώνιος καὶ Εὐθύμιος καὶ Εὐσέβιος ἀδελφοί, οὓς ἀπὸ τῆς τοῦ σώματος ἀναδρομῆς *Μακρούς* ἐκάλουν. Συνέβη δὲ τότε τὸ κατὰ τῶν Ἀνθρωπομορφιτῶν ἐκραγῆναι φιλονείκημα [82]. Καὶ στασιαζόντων τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον [261 R.] μοναχῶν, ἀγραμμάτων ὄντων καὶ ἀγροίκων τῶν πολλῶν, ὁ Θεόφιλος, ἐπεὶ ἐπέστησαν αὐτῷ, δεδοικὼς, ὡς ἐδόκει, κατασοφίζεται, καί φησι πρὸς αὐτούς· *Εἶδον τὰ πρόσωπα ὑμῶν ὡς πρόσωπον Θεοῦ*. Τῶν δὲ καὶ Ὠριγένην, ὡς ἀσχημάτιστον τὸ θεῖον λέγοντα, ἀναθεματισθῆναι προσεπιζητούντων ὑπέσχετο ποιήσειν [83] καὶ τοῦτο, καὶ διέφυγε τὸν θάνατον. Ταύτης δραξάμενος κατὰ τῶν μακρῶν τῆς προφάσεως (οὐ γὰρ ἐβούλοντο ἔτι, ὥσπερ πρότερον, αὐτῷ συνδιαιτᾶσθαι· οὗτοι δὲ τὸ θεῖον ἀσχημάτιστον, ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος, ἐπρέσβευον) διαβάλλει τούτους πρὸς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ μοναχοὺς, καὶ κινεῖ κατ' αὐτῶν τὸ ἀγελαῖον ἐκεῖνο [84] πλῆθος, ἔτι δὲ καὶ κατὰ τοῦ προειρημένου Ἰσιδώρου, δι' ὃν μᾶλλον καὶ πρὸς ἐκείνους ἐξυπεπολέμωτο. Τέλος μετὰ πολλὰς κακώσεις καὶ ἐπιβουλὰς, καὶ μετὰ τὸν ἐμπρησμὸν τὸν ἐκκαέντα κατὰ τῶν κελλίων αὐτῶν, φεύγουσιν ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ δὲ συμπαθέστατος Ἰωάννης ὑποδέχεται μὲν αὐτοὺς καὶ ἄλλως φιλοφρονεῖται, οὐ μεταδίδωσι δὲ διὰ Θεόφιλον κοινωνίας. Γράφει δὲ αὐτῷ καὶ ἐπιστολὴν, πρὸς εἰρήνην συμβιβάζων· ὁ δὲ παρακρούεται. Ἐπιδιδοῦσιν οἱ [85] μακροὶ κατὰ Θεοφίλου λιβέλλους. Πείθει καὶ ἐκεῖνός τινας κατ' αὐτῶν ἐπιδιδόναι· ἀλλ' ὕστερον μὲν οὗτοι μηδὲν ἀποδεικνύντες ἐφυλακίσθησαν, καὶ μαστιχθέντες [86] ἱκανῶς οἱ μὲν τῇ φυλακῇ ἐναπέθανον, οἱ δὲ τὴν Προκόννησον [87] οἰκεῖν ἐξορίᾳ κατεδικάσθησαν. Ὁ δὲ Ἰωάννης δηλοῖ Θεοφίλῳ περὶ τῶν κατ' αὐτοῦ λιβέλλων· καὶ γράφει Θεόφιλος ὀργιζόμενος· « Οἶμαι μὴ ἀγνοεῖν σε τὸ διάταγμα τῶν ἐν Νικαίᾳ κανόνων, ὅπως θεσπίζουσιν ἐπίσκοπον [144 H.] ὑπερόριον μὴ κρίνειν δίκην. Εἰ δὲ ἀγνοεῖς, μαθὼν ἀπόσχου τῶν καθ' ἡμῶν λιβέλλων. » Ἀλλὰ τότε ταῦτα [88] γράφων Θεόφιλος [89] ὕστερον αὐτὸς ὑπερόριον τὴν κατ' ἐκείνου ἔκρινε δίκην. Οἱ δὲ μοναχοὶ τῶν κατὰ Θεοφίλου λιβέλλων οὐκ ἀφίσταντο, καὶ ὁρίζεται παρὰ βασιλέως Θεόφιλος ἐπὶ τὴν δίκην ἐλθεῖν. Ὁ δὲ φθόνος κρατήσας ἐπὶ τὴν δίκην αὐτὴν Ἰωάννου καθίζει παραγεγονότα.

horum Theophilo conscio. Secessit igitur devitandæ iracundiæ in montem Nitriæ, quietemque inibi in solita cella quæsivit: cum eo tempore monasteriorum per Ægyptum præfecti essent Dioscorus, 82*a* Ammonius, Euthymius, et Eusebius germani fratres, quos a corporum proceritate *Longos* appellabant. Gliscebat ea tempestate contentio cum Anthropomorphitis hæreticis. Versis autem ex eo in seditionem, turbasque per Ægyptum concitantibus monachis aliquot indoctis et agrestibus, Theophilus, ab his circumsessus, præ metu, ut apparet, hujusmodi eos sophismate delusit: *Sic vestras*, inquit, *facies vidi, ut faciem Dei*. At cum hi præterea ab ipso postularent, ut Origenes quoque, quod is humana Deum forma carere assereret, anathemate damnaretur; facturum se recepit, sicque mortem devitavit. Hac igitur ille arrepta occasione adversus Longos fratres (qui jam recusabant diutius ejus uti contubernio, quod Deo, ut res est, formam esse humanam tribuendam negarent), apud Ægypti monachos, per calumniam eos traduxit, et imperitam illam multitudinem cum in illos concitavit, tum in Isidorum, quem diximus: cujus etiam nomine cum illis libentius certare cœperat. Post multas ergo illatas injurias structasque insidias, post ignem quoque injectum ipsorum cellis, fuga sibi denique consulentes, Constantinopolim veniunt. Ibi Joannes ille benignissimus excepit quidem illos fratres, humaniterque complexus est; propter Theophilum tamen in communionem minime admisit, sed eum per epistolam ad concordiam invitavit. Ille nihil audit. Longi interim fratres Theophilum oblatis libellis accusabant: et suasit hic vicissim quibusdam (7), ut illos acusarent. Tandem cum nihil hi probare adversus Longos possent, in custodiam missi, flagellisque graviter cæsi, partim in vinculis mortui sunt, partim in insulam Præconesum deportari jubentur. Joannes hinc Theophilum de oblatis adversus eum accusationis libellis certiorem facit. Ad quæ bile accensus ille: « Arbitror, inquit, non ignorare te Nicæni concilii canones, iisque prohiberi, ne episcopus de peregrino, alteriusque diœcesis judicium exerceat. Si ignoras, disce, atque ab accusationis meæ libellis abstineto. » Verum qui hæc tunc Theophilus scripsit, post ipsemet alienæ diœcesis hunc ipsum Joannem, suo judicio condemnavit. Monachis deinde ab accusando Theophilo minime cessantibus, decrevit imperator, ut Theophilus judicio sisteretur. At invidia interim nimium invalescens, illum ipsum, ubi advenit, qui de Joanne sententiam ferret, judicem constituit.

Ὅτι Θεογνώστου συγκλητικοῦ δημευθέντος καὶ κατὰ τὴν ἐξορίαν τελευτήσαντος ἡ γυνὴ τὸν ὑπολειφθέντα [90] αὐτῇ ἀγρὸν ὑπὸ τῆς βασιλίδος ἀφαιρεῖται. Ἡ δὲ ἐπὶ τὸν τῶν χηρῶν καταφεύγει πρόμα-

Theognosti senatoris proscripti et in exsilium mortui uxor (8), agrum sibi 82*b* relictum habebat, quem Eudoxia invitæ eripuit. Illa igitur ad viduarum propugnatorem Joannem se recepit: qui pro

VARIÆ LECTIONES.

[82] φιλονίκημα ς. [83] ποιῆσαι ς. [84] ἐκεῖνος ς. [85] οἱ] δὲ οἱ ς. [86] μαστιγωθέντες ς. [87] Προικόνησον ς. [88] ταῦτα] μετὰ ταῦτα ς. [89] Θεόφ. ὁ Θεόφ. ς. [90] ὑπολῃφθέντα ς.

NOTÆ.

(7) Monachis ex Pallad.

(8) Callitropam vocat Niceph. cap. 14, non recte, ut indicatum supr. pag. præced.

Digitized by Google

vidua libere multa perorans, adeo nihil profecit, ut etiam Augustam in sui odium concitarit. Quare mandatum dedit, ut cum festo die Exaltationis [sanctæ crucis], qui in decimum quartum Septembris incidit, in templum iniqua imperatrix ventura esset, portæ illi clauderentur. Conficitur præsulis mandatum, et pudore suffusa, iraque incensa Augusta, domum revertit ; exindeque hæc sancti viri e sede depulsionem, exsilium, aliaque adversa, quæ indignatio suggerebat, machinari cœpit. At vero dum ad templum illa progressa fores sibi obseratas offendit, de comitatu ejus quidam gladium in claudentes stringens, manum sibi subito exaruisse sensit, qui tamen post sancti viri genibus accidens, sanitatem recuperavit.

Magnus quoque Epiphanius (9), quem Theophilus callide deceptum in Joannem incitarat, Constantinopolim veniens, ecclesiasticum quibusdam suis factis ordinem turbavit. Diaconum namque in Septimo (sic enim locus templi Sancti Joannis appellatur) contra canonem ordinarat, deindeque sine bona Chrysostomi venia rem divinam fecerat, et Origenis scripta ab eo damnari postularat. Refert vero hunc scriptor noster (quod et in Epiphanii Vita legitur), minime consensisse, ut quibusdam placuit, in Chrysostomi expulsionem, licet ab ipsa Augusta eo adigeretur. Meminit idem de pronuntiatis invicem vaticiniis (10) : quibus significabatur neutrum ipsorum visurum aliquando thronum suum. Accidit præterea, priusquam condemnaretur Joannes, ut cognito indignari sibi Eudoxiam, bene longam haberet in malas feminas orationem. Hanc plebs rapiens, in Augustam pronuntiatam interpretabatur. Mox igitur ut Theophilus Constantinopolim advenit, apparatæ in magnam athletam Joannem machinationes procedunt. Cumque synodo nunquam interfuisset, Theophilus tamen cum suis decretum in eum tulit, frustra inclamante ipso, ac publice testificante, paratum esse, et ad synodum venire, et ad objecta respondere, modo manifestos ipsius hostes concilio subducerent. Aderant tum Joanni quadraginta adhuc episcopi, adversus Theophilum parati pro ipso pugnare : quos ille quiritantes, cum lacrymis obtestando sedabat, atque hortabatur Ecclesias ne discinderent. Sede ita pulsus, in Bospori Hieron (11) ablegatur. At cum deinde terra divinitus concuteretur **83***a* (12) Constantinopolim iterum reducitur, sedique restituitur invitus. Pastoχον. Ὁ δὲ πολλὰ παῤῥησιασάμενος ὑπὲρ τῆς χήρας οὐδὲν ἤνυσεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἔχθραν ἐκίνησε τὴν βασιλίδα. Προστάσσει δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ὑψώσεως (τεσσαρεσκαιδεκάτη ἐστὶν αὕτη [91] τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς), ἐπειδὰν ἡ ἄδικος βασιλὶς προσέρχεσθαι μέλλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀποκλεισθῆναι κατ' αὐτῆς τὰς πύλας. Καὶ πληροῦται τὸ πρόσταγμα, καὶ κατῃσχυμμένη καὶ περιωργισμένη ἀποπέμπεται ἡ βασιλίς · καὶ ἤδη ἡ κατὰ τοῦ ἁγίου καθαίρεσις συνεκροτεῖτο παρ' αὐτῆς καὶ ἡ ἐξορία, καὶ εἴ τι ἄλλο δεινὸν ὁ θυμὸς ἐπέτρεπεν. Ὅτε δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ προσιοῦσα τὰς πύλας κατ' αὐτῆς ἀποκλεισθείσας [92] ἐδέξατο, τότε τις τῶν σὺν αὐτῇ ξίφος κατὰ τῶν ἀποκλειόντων ἐνέτεινε, καὶ ἐξηράνθη τὴν χεῖρα· ὕστερον δὲ προσπεσὼν τῷ θαυμασίῳ Ἰωάννῃ ὑγιὴς γέγονεν.

[264 R.] Ὅτι ὁ Ἐπιφάνιος ὁ μέγας, ὃν ὁ Θεόφιλος κατὰ Ἰωάννου ἐξηπάτησε, παραγενόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀταξίας ἐποίησε · διάκονον γὰρ ἐν τῷ ἑβδόμῳ [93] (οὕτω καλεῖται ὁ τόπος) τῇ [94] τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐκκλησίᾳ παρὰ τὸν κανόνα ἐχειροτόνησε, καὶ χωρὶς τῆς [95] τοῦ Χρυσοστόμου γνώμης ἐλειτούργει, καὶ ἀπῄτει [96] αὐτὸν τὰ Ὠριγένους ἀναθεματίσαι. Φησὶ δὲ αὐτὸν ὁ συγγραφεὺς (ὥσπερ καὶ ὁ βίος αὐτοῦ λέγει), μὴ συνευδοκῆσαι, καθὼς ἑτέροις ἔδοξε λέγειν, ἐπὶ τῇ τοῦ Χρυσοστόμου καθαιρέσει, καίτοι τῆς βασιλίδος ἐκβιαζομένης. Μνημονεύει δ' οὖν ὅμως καὶ οὗτος τῶν ἀμοιβαίων ἀλλήλοις προφητειῶν, ἐν αἷς ἐδηλοῦτο μηδέτερον ἔτι [97] τὸν οἰκεῖον ὄψεσθαι θρόνον. Πρὸ δὴ τῆς αὐτοῦ καταδίκης πυνθανόμενος ὀργῇν τὴν Εὐδοξίαν, λόγον διεξέρχεται μακρὸν κατὰ γυναικῶν, καὶ τὸ πλῆθος ἥρπασε τὸ ῥηθὲν ἐκλαμβάνοντες εἰς τὴν βασιλίδα. Καὶ τοῦ Θεοφίλου παραγεγονότος ἀρτύεται τὰ κατὰ τοῦ μεγάλου ἀθλητοῦ. Καὶ μὴ παρουσιάσαντος αὐτοῦ τῇ συνόδῳ τὴν ψῆφον οἱ περὶ Θεόφιλον ἤνεγκαν, καίτοι βοῶντος αὐτοῦ καὶ διαμαρτυρομένου ἕτοιμον [98] εἶναι καὶ παραγενέσθαι καὶ ἀπολογεῖσθαι, εἰ τοὺς προφανεῖς ἐχθροὺς τοῦ συνεδρίου ἐκστήσωσι [99]. Συνῆσαν δὲ αὐτῷ τεσσαράκοντα ἐπίσκοποι οἱ [1] καὶ τοῖς περὶ Θεόφιλον ἀπεμάχοντο · ὁ δὲ τούτους ποτνιωμένους παρεμυθεῖτο, καὶ παρῄνει τῆς [145 H.] Ἐκκλησίας μὴ σχίζεσθαι. Καθαιρεθεὶς δὲ ἐκπέμπεται εἰς τὸ τοῦ Βοσπόρου ἱερόν. Καὶ σεισμοῦ θεηλάτου γενομένου πάλιν ἐπὶ τὴν πόλιν κατάγεται, καὶ ἄκων εἰς τὸν θρόνον ἀνάγεται · οὐ γὰρ ἔφασκεν ἐθέλειν τῆς ποιμαντικῆς ἀρχῆς ἀπάρχεσθαι πρὶν ἂν εἰς ἐξέτασιν αὐτοῦ τὴν ἄδικον προτεθῆναι κρίσιν. Τῆς δὲ Εὐδοξίας μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἀναφλεχθείσης, ὅτι ἐπετίμα αὐτῇ μετὰ

VARIÆ LECTIONES.

[91] αὕτη om. A. [92] ἀποκλειούσας A. [93] ἐκδόμῳ ς. post οὕτω cum A omisi γάρ. [94] τῆς — ἐκκλησίας ς. [95] τῆς add. A. [96] κἀπῄτει ς. [97] ἔτι A: αὐτῶν ς. [98] ἑτοίμου corr. A. [99] ἐκστήσουσι ς. [1] οἱ add. A.

NOTÆ.

(9) Niceph. *De Epiphanio*, cap. 13.

(10) Quæ et Sozomenus commemorat lib. VIII, cap. 15.

(11) Ἱερὸν στόμα, quasi *sacrum os* sive *ostium*, ut Cassiod. vertit. Oppidum ei, statio navium in ostio Ponti Theodoreto, lib. V, cap. 34 ; et Niceph. cap. 16. Unde profectus, ut Pallad. ait, « agellos ad Bithyniæ Prænetum occupat. »

(12) Et cubilis ex eo imperatorii pars corruisset, ut est auctor Leo imper. in *Vita Chrysost.*

Digitized by Google

πολλῆς [2] παῤῥησίας διὰ τὸν ἀνδριάντα, ὃς πλησίον τῆς ἐκκλησίας αὐτῇ ἀνεγήγερτο (θόρυβος γὰρ ἐκεῖθεν πολὺς τῇ ἐκκλησίᾳ ἐτίκτετο), πάλιν τὰ κατὰ τὸν μέγαν Ἰωάννην συσκευάζεται. Ὁ δὲ Θεόφιλος ταύτῃ ἐρμαίῳ [3] τῇ πράξει περιτυχὼν, αὐτὸς μὲν τὸ τῆς πόλεως μῖσος δεδιὼς [4] οὐ παραγίνεται· ἐμισήθη γὰρ λίαν, ὅτι μετὰ τὴν Ἰωάννου καθαίρεσιν καὶ τοῖς μακροῖς, δι' οὓς ἐκείνῳ ἐπεβούλευεν, ἐκοινώνησε, καὶ τῶν Ὠριγενείων ἀναγνωσμάτων, ἐν οἷς ἐκεῖνον διέβαλλεν, οὐκ ἀπείχετο. Οὐ παραγίνεται οὖν διὰ τὸ μῖσος, πέμπει δ' ἀντ' αὐτοῦ, μηδ' εἰς κρίσιν ἔτι καλεῖν ἀποθεσπίζων Ἰωάννην, ὡς μετὰ τὴν καθαίρεσιν τολμήσαντα ἱεράσασθαι, τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου τῷ μετὰ καθαίρεσιν ἑαυτῷ τὴν ἱερωσύνην ἐκδικήσαντι [5] οὐδὲ τόπον ὑπολιπούσης ἀπολογίας. Οἱ δέ γε περὶ Ἰωάννην Ἀρειανῶν ἔλεγον εἶναι καὶ τὸν κανόνα καὶ τὴν σύνοδον, ἐπὶ συσκευῇ Ἀθανασίου ἐκτεθειμένου, ἣν οἱ ἐν Σαρδικῇ ἀπεφήναντο ἄκυρον, Ἀθανάσιον οὐκ εἰς ἀπολογίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἱερωσύνην ἅμα Μαρκέλλῳ δεξάμενοι.

ralis enim præfecturæ curam recipere se velle negabat, priusquam iniquum illud judicium, propositum excussumque foret. Eudoxia post non diu furore rursum incensa, quod liberius perstricta fuisset, propter statuam, quæ juxta templum posita illi fuerat (magnus enim inde strepitus in templo excitabatur), iterum in beatum hominem calumniæ adornantur (13). Quæ sane res, etsi præter spem Theophilo accidit optatissima, veritus tamen ille civium odium, ipse quidem non accessit (valde enim jam invisus esse cœperat, tum quod pulso Joanne, cum Longis tamen fratribus, per quos illi antea insidiabatur, communicasset, tum quod legere ipse Origenis scripta, quo nomine Joannem criminabatur, non desineret) non accessit, inquam, odii metu; sed pro se alium submisit, pronuntiatum, ne in judicium quidem vocandum Joannem, ut qui post ejectionem sacra obire munia non dubitasset, cum Antiochena synodus post expulsionem sacerdotii munus ad hunc obeunti, nullum defensionis locum reliquerit. Ad quæ Joannis studiosi, Arianorum illum esse canonem consessumque excipiebant, ad insidias duntaxat Athanasio struendas comparatum. Hinc eam ipsam synodum Patres Sardicenses concilii nullam esse censuisse, et Athanasio non solum defendendi sui potestatem fecisse, verum etiam sacerdotium una cum Marcello administrare permisisse.

Κωλύεται μὲν οὖν τότε ὁ Χρυσόστομος ἱεράσασθαι καὶ ὅλως πρὸς τὴν ἐκκλησίαν κατέρχεσθαι· ἡ δὲ τῶν Χριστοῦ Γενεθλίων ἑορτὴ ἐνειστήκει, [265 R.] καὶ ἔμεινε μέχρι τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς, καὶ ἔτι πρὸς ἡμέρας πέντε σχολάζων καὶ μηδὲν ὅλως ἐκκλησιαστικὸν διαπραττόμενος. Τότε δὲ τελείως καὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς πόλεως ἐξεβλήθη, καὶ ἐξωρίσθη εἰς Κουκουσὸν, ὅτε καὶ τὸ πῦρ ἀναφθὲν τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἄμβωνος πολλὰ τῶν πέριξ κατενεμήσατο. Καὶ πολλοὶ δὲ τῶν κατὰ τοῦ ἁγίου παραδειγματίσθησαν, ἢ νόσοις ἐξαισίοις ἢ συμφοραῖς θεηλάτοις τὸν βίον ἀποῤῥήξαντες. Ἐξορισθεὶς δὲ εἰς Κουκουσὸν, ὡς οὗτός φησι, καὶ ἐδίδασκε καὶ ἐχειροτόνει πολλοὺς μὲν ἐπισκόπους, πλείους δὲ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους. Ἐπετέλει δὲ καὶ πολλὰ σημεῖα ἐν τῇ ἐξορίᾳ, ζῶν τε καὶ μετὰ θάνατον. Τελευτᾷ δὲ οὐ μετὰ πολὺν χρόνον, τοῦ ἐπισκόπου Κομάνων καὶ μάρτυρος Βασιλίσκου τὴν τελευτὴν αὐτῷ προμηνύσαντος, καὶ θάπτεται ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ μάρτυρος λάρνακι.

Igitur prohibent, Chrysostomus sacris ne operetur, neve omnino ad ecclesiam veniat. Christi tum Natalium festus dies instabat (14), mansitque ad festum Pentecostes et dies insuper quinque cessans, et ab omni ecclesiastico abstinens officio. Tum enim omnino et ecclesia pulsus et urbe, Cucusum exsulatum missus est. Quo item tempore et ignis templi primum suggestum corripiens (15), multa quoque circumcirca flammis absumpsit. Plerique etiam inimicorum Joannis exempla dederunt, partim fœdis morbis, partim divinitus immissa clade vita exuti (16). Cucusum (17) ergo deportatus Joannes (ut hic quidem perhibet scriptor) et docuit ibi pro concione, et ordinavit multos episcopos, ac plures etiam sacerdotes, atque diaconos. Multa item miracula in eo exsilio cum vivus, tum mortuus edidit. Obiit vero non multo post (18), cum episcopus Comanorum (19) Basiliscus, idemque martyr, finem ei secundum quietem prædixisset: conditusque est in ejusdem martyris tumulo.

Κατέκριναν δὲ οἱ περὶ Θεόφιλον καὶ Ἡρακλείδην τὸν Ἐφέσου, ἀπόντα. Καὶ Σεραπίωνα δὲ ποικίλαις [6] ὑποβαλόντες τιμωρίαις καὶ τῆς ἐπισκοπῆς Ἡρακλείας, ἐν ᾗ αὐτὸν μετὰ τὴν πρώτην τῆς ἐξορίας ἐπάνοδον ἐτύγχανεν ὁ μέγας Ἰωάννης χειροτονήσας,

Theophilus autem cum suis condemnarunt Heraclidem **83***b* Ephesi episcopum absentem, et Serapionem, multa affectum injuria, Heracleæ episcopatu, in quo ipsum magnus Joannes post prius exsilium reversus ordinarat, ejiciunt. Heraclidæ de-

VARIÆ LECTIONES.

[2] πολλῆς add. A. [3] ἑρμαίᾳ ς. [4] δεδοικὼς ς. [5] τὸν — ἐκδικήσαντα A. [6] ποικίλαις A : πολλαῖς ς.

NOTÆ.

(13) Niceph. cap. 18; Socrat. lib. VI, cap. 18; Sozom. lib. VIII, cap. 20.

(14) Pridie Paschæ ipso magno Sabbato, hæc cum summa perturbatione confecta esse Pallad. tradit, et ipse Georg. editus a Tilmanno.

(15) Cassiod. inanis studiosos ecclesiam, intendisse refert, et plures, quos refellit Illustriss. Baro. *Annal.* V. ad an. Chr. 404.

(16) Niceph. cap. 22, et Pallad.

(17) Niceph. cap. 26.

(18) Niceph. 57 post med. Sozom. lib. VIII, cap. ult.

(19) Leo imper. etiam S. Lucianum martyrii olim ibi B. Basilisco socium, apparuisse una tradit.

Digitized by Google

inde sufficiunt Victoris (20) tribuni eunuchum, hominem fœdissimum. Alios item episcopos numero fere viginti vexatos sedibus submoverunt suis; presbyteros quoque ac diaconos plurimos, et plures etiam laicos, quotquot Joanni addicti esse deferebantur; imo pias etiam matronas, quarum fama celebres fuere Olympias (21) Pentadia, Procla et Sylvana.

Innocentius interim urbis Romæ episcopus valde pro beato Joanne (22) laboravit, etsi frustra consumptus labor est. Misit enim hoc nomine apocrisiarios, quos hi contumeliose remiserunt. Litteras item scripsit, quibus tamen nihil eorum quæ studiose conabatur perfecit; vix ut tandem Arsacius (23) Joannis nomen in diptycha retulerit. Donec Proclus multo post ejus in urbem corpus attulit. Hæc hactenus.

Scriptor ipse quidem præter historiæ fidem narrasse quædam visus est. Verum quid prohibet utilia lectorem seligere, cætera præterire?

A καθεῖλον. Χειροτονοῦσι δὲ ἀντὶ Ἡρακλείδου τὸν τοῦ τριβούνου Βίκτορος εὐγοῦχον, ἄνδρα ὑπέραισχρον. Καὶ ἄλλους δὲ ἐπισκόπους, ἐγγὺς τῶν [7] εἴκοσι, κακώσαντες ἀπήλασαν καὶ τῶν ἐπισκοπῶν [8], πρεσβυτέρους δὲ καὶ διακόνους πολλοὺς, καὶ λαϊκοὺς πλείους, ὅσοι προσκεῖσθαι [146 H.] Ἰωάννῃ διεβάλλοντο· καὶ γυναῖκας δὲ τῶν εὐλαβῶν, ὧν αἱ ἐπίσημοι Ὀλυμπιὰς καὶ Πενταδία καὶ Πρόκλη καὶ Σιλβανή.

Ὁ δὲ Ῥώμης Ἰνοκέντιος [9] πολλὰ ὑπὲρ τοῦ ἁγίου ἠγωνίσατο, εἰ καὶ ἄπρακτος αὐτοῦ γέγονεν ἡ σπουδή· καὶ γὰρ καὶ ἀποκρισιαρίους ἔπεμψεν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ κακῶς ἀπεπέμφθησαν, καὶ γράμματα ἔγραφεν, ἀλλ' οὐδὲν ὧν ἔσπευδεν ἤνυεν. Ὕστερον δὲ Νεκτάριος [10] μόλις ἐντάσσει αὐτοῦ τοῖς διπτύχοις τὸ ὄνομα. Καὶ Πρόκλος δὲ χρόνῳ ὕστερον εἰσάγει αὐτοῦ τῇ πόλει τὸ λείψανον. Καὶ ταῦτα μὲν ὧδε.

B

Ὁ δὲ συγγραφεὺς οὗτος οὐκ ὀλίγα φαίνεται παριστορῶν· ἀλλ' οὐδὲν κωλύει τοὺς ἀναγινώσκοντας ἐκλεγομένους τὰ χρήσιμα, τὰ λοιπὰ παροράν.

XCVII.

Phlegontis Tralliani Olympicorum et Chronicorum collectio.

Lecta mihi Philegontis Tralliani, ejus qui Adriani Augusti libertus fuit, *Olympicorum et Chronicorum Collectio*. Opus inscribitur Alcibiadi cuidam, qui unus e corporis custodibus Adriani imperatoris fuit. Auspicatur vero a prima Olympiade (24): quod priora, ut et alii fere omnes affirmant, nullum hactenus accuratum verumque scriptorem sint nacta, sed aliter (25) atque aliter ea, in quæ forte inciderunt? Neque inter se convenientia scripserint, etiam ii qui ex hac scriptione gloriam quæsissent. Initium igitur operis a prima, uti diximus, ducit Olympiade, perrexitque, ut ipse ait, ad Adriani usque tempora (26).

C

Equidem legi usque ad CLXXVII Olympiada, qua victor fuit Hecatomnus Milesius, stadii cursu et recursu (27), armato vero cursu ter vicit Hypsicles Sicyonius dolicho, Caius Romanus, et Aritonymias Cous, pentathlo Isidorus Alexandrinus, lucta Aptotus, periodo Atyanas Hippocratis Atramittei F. pugillatu Sphodrias Sicyonius, pancratio Sosigenes Asianus. Jam puerorum stadio vicit Apollophanes Cyparissius, lucta Soterichus Eleus 84*a* pugillatu Calas Eleus, uti pan-

D

ΚΖ'.

Φλέγοντος Τραλλιανοῦ Ὀλυμπιακῶν καὶ Χρονικῶν συναγωγή.

Ἀνεγνώσθη Φλέγοντος Τραλλιανοῦ, ἀπελευθέρου τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ, *Ὀλυμπιονικῶν* καὶ *Χρονικῶν Συναγωγή*. Προσφωνεῖ τὸ σύνταγμα πρὸς Ἀλκιβιάδην τινὰ, ὃς εἷς ἦν τῶν εἰς τὴν φυλακὴν τεταγμένων τοῦ Ἀδριανοῦ. Ἄρχεται δὲ τῆς συναγωγῆς ἀπὸ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος, διότι τὰ πρότερα, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι σχεδόν τι πάντες φασὶν, οὐκ ἔτυχεν [11] ὑπό τινος ἀκριβοῦς καὶ ἀληθοῦς ἀναγραφῆς, ἀλλὰ ἄλλο τι ἄλλος [12] τῶν ἐπιτυχόντων καὶ οὐ συμφώνως ἔγραψαν, ὅσοις καὶ γράψαι πεφιλοτίμηται. Τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν τοῦ συγγράμματος, ὥσπερ ἔφημεν, ἀπὸ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ποιεῖται· κάτεισι δὲ, ὡς αὐτός φησι, μέχρι τῶν Ἀδριανοῦ χρόνων.

Ἐμοὶ δὲ ἀνεγνώσθη μέχρι τῆς ροζ' Ὀλυμπιάδος, ἐν ᾗ ἐνίκα Ἑκατόμνως [13] Μιλήσιος στάδιον καὶ δίαυλον καὶ ὁπλίτην, τρὶς, Ὑψικλῆς Σικυώνιος δόλιχον, Γάϊος Ῥωμαῖος [268 R.] δόλιχον, Ἀριστωνυμίδας [14] Κῷος πένταθλον, Ἰσίδωρος Ἀλεξανδρεὺς πάλην, Ἄπτωτος περίοδον, Ἀτυάνας Ἱπποκράτους Ἀδραμυτίου [15] παὶς πὺξ, Σφοδρίας Σικυώνιος παγκράτιον, Σωσιγένης Ἀσιανὸς παίδων στάδιον, Ἀπολλοφάνης Κυπαρισσιεὺς παίδων πάλην, Σωτήριχος

VARIÆ LECTIONES.

[7] τῶν post ἐγγὺς om. A. [8] ἐπισκοπιῶν ς. cf. v, 2, et p. 81 *a*, 32. [9] Ἰνωκέντιος ς. [10] Νεκτάριος A: Ἀρσάκιος C ς. [11] ἔτυχεν ὑπὸ] ἐτυχέ πώ Scaliger. [12] ἄλλοτε ἄλλως ς. [13] Ἑκατόμνος ς. [14] Ἀριτωνυμίδας A: Ἀριτωνυμίας ς. [15] Ἀτραμυτείου ς.

NOTÆ.

(20) Niceph. cap. 29, extr. Monstri autem illius flagitia indicabit Pallad.

(21) De quo Niceph. cap. 24. Nebridii quondam præfecti sponsa Pallad., apud quem de eadem plura.

(22) Nicephor. cap. 33 et 34.

(23) Niceph. lib. XIV, cap. extr. Zonar. tom. III, et ipsa Georgii edit. Latina, non Arsacio, sed Artico relatum nomen D. Joan. in diptycha tribuunt. Cassiod. item et reliqui.

(24) Suid. Ἐτέθη δὲ πρώτη Ὀλυμπιὰς ἐπὶ Σολομῶντος εἰς ἑορτὴν κοσμικὴν τοῦ Διός.

(25) Unde merito tempus illud μυθικὸν Varro, Censorin. Euseb. August. et alii appellarunt.

(26) Et Olymp. 229. Suid. auct., cujus anno 2, mortuus Adrian. imp.

(27) Olympica ἀγωνίσματα e Pausan. Eliac. priore libro colligere licet, et descripsit Bud. prioribus in Pandect. Comment.

Digitized by Google

Ἠλεῖος παίδων πυξ, Κάλας Ἠλεῖος παίδων παγκράτιον, Ἑκατόμνως Μιλήσιος καὶ ὁπλίτην [16] (οὗτος ἐν τῇ αὐτῇ τὰ τρία ἐστεφανώθη, στάδιον, δίαυλον, ὁπλίτην), Ἀριστόλοχος ὁ Ἠλεῖος τέθριππον, Ἀγήμονος Ἠλείου κέλης, Ἑλλανίκου Ἠλείου συνωρίς, τοῦ αὐτοῦ πωλικὸν τέθριππον, Κλητία [17] Ἠλείου [18] πωλικὴ συνωρίς, Καλλίππου Πηλίου πωλικὸς κέλης.

Λεύκολλος δὲ Ἀμισὸν [19] ἐπολιόρκει, καὶ Μουρήναν ἐπὶ τῆς πολιορκίας καταλιπὼν μετὰ δυοῖν ταγμάτοιν αὐτὸς μετὰ τριῶν ἄλλων προῆγεν ἐπὶ Καβείρων, ὅπου διεχείμαζε. Καὶ Ἀδριανὸν ἐπέταξε πολεμῆσαι Μιθριδάτῃ· καὶ πολεμήσας ἐνίκησε. Καὶ σεισμοῦ ἐν Ῥώμῃ γενομένου πολλὰ ταύτης συνέπεσε. Καὶ ἄλλα δὲ πλεῖστα ἐν ταύτῃ ξυνηνέχθη τῇ Ὀλυμπιάδι. Καὶ Ῥωμαίων τῷ τρίτῳ αὐτῆς ἔτει ἀπετιμήθησαν μυριάδες ἐνενήκοντα καὶ μία. Καὶ Σινατρούκην τὸν Πάρθων βασιλέα τελευτήσαντα διεδέξατο Φραάτης [20] ὁ ἐπικληθεὶς Θεός. Καὶ Φαίδρον τὸν Ἐπικούρειον διεδέξατο Πάτρων. Καὶ Οὐεργίλιος [21] Μάρων ὁ ποιητὴς ἐγεννήθη τούτου τοῦ ἔτους, εἰδοῖς Ὀκτωβρίαις. [147 H.] Τῷ δὲ τετάρτῳ ἔτει Τιγράνης καὶ Μιθριδάτης ἀθροίσαντες πεζοὺς μὲν τέσσαρας μυριάδας, ἱππέας [22] δὲ τρεῖς, καὶ τὸν Ἰταλικὸν αὐτοὺς τάξαντες τρόπον, ἐπολέμησαν Λευκόλλῳ [23]· καὶ νικᾷ Λεύκολλος, καὶ πεντακισχίλιοι μὲν τῶν μετὰ Τιγράνους ἔπεσον, πλείους δὲ τούτων ἡχμαλωτίσθησαν, χωρὶς τοῦ ἄλλου σύγκλυδος [24] ὄχλου. Καὶ τὸ Καπιτώλιον ἐν Ῥώμῃ Κάτλος καθιέρωσε. Καὶ Μέτελλος ἐπὶ τὸν Κρητικὸν πόλεμον ὁρμήσας, τρία τάγματα ἔχων, ἦλθεν εἰς τὴν νῆσον, καὶ μάχῃ νικήσας τὸν Λασθένην [25] αὐτοκράτωρ ἀνηγορεύθη, καὶ τειχήρεις κατέστησε τοὺς Κρῆτας. Καὶ Ἀθηνόδωρος πειρατὴς ἐξανδραποδισάμενος Δηλίους τὰ τῶν λεγομένων θεῶν ξόανα διελυμήνατο· Γάϊος δὲ Τριάριος τὰ λελωβημένα τῆς πόλεως ἐπισκευάσας ἐτείχισε τὴν Δῆλον.

Μέχρι μὲν οὖν ταύτης μοι τῆς Ὀλυμπιάδος ἐν λόγοις πέντε ἡ ἀνάγνωσις γέγονεν. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν οὔτε λίαν χαμαιπετὴς οὔτε τὸν Ἀττικὸν ἐς τὸ ἀκριβὲς διασώζων χαρακτῆρα. Ἄλλως τε δὲ καὶ ἡ περὶ τὰς Ὀλυμπιάδας καὶ τὰ ἐν αὐταῖς τῶν ἀγωνισμάτων ὀνόματα καὶ πράξεις [26] καὶ ἡ περὶ τοὺς χρησμοὺς ἄκαιρος φιλοπονία τε καὶ φιλοτιμία, εἰς κόρον ἀπάγουσα τὸν ἀκροατὴν καὶ μηδὲν ἄλλο τῶν ἐν τῷ λόγῳ προκύπτειν συγχωροῦσα, ἀηδῆ τε [27] τὸν λόγον δεικνύει καὶ χάριτος οὐδὲν ἔχειν παρατίθησι. Χρησμοῖς δὲ παντοίοις εἰς ὑπερβολὴν ἐστι κεχρημένος.

cratio et armato cursu Hecatomnus Milesius. Ter hic eodem ipso die coronatus est, stadio ejusque recursu, et armato cursu, Aristolochus Eleus quadriga victor, equo vero singulari Agemon Eleus. Hellanico Eleo biga cessit, et equuleorum quadriga. Cletiæ Elei equuleorum biga fuit, et Callippi Pelæi singularis equuleus.

Lucullus eo tempore Amisum obsidebat; sed Murena in obsidione cum duabus legionibus relicto, ipse cum tribus aliis adversus Cabeiros duxit, et in hibernis ibidem castra locavit. Idem Adrianum cum Mithridate confligere jubet, quo etiam prælio superior fuit. Romæ quoque terra movit, multaque afflixit, et alia præterea plurima hac ipsa Olympiade contigerunt. Nam anno tertio censæ sunt Romæ myriades (29) nonaginta et una. Sinatruce Parthorum rege exstincto (30), successit Phraates cognomento Deus; et Phædrum Epicureum mortuum, Patron excepit. Virgilius item Maro (31) hoc ipso anno Idibus Octobris natus est. Quarto vero hujus Olympiadis anno Tigranes et Mithridates, collectis (32) peditum quadraginta milibus, equitum triginta, instructaque Romanorum more acie, cum Lucullo dimicantes victi sunt: cæsis e Tigranis copiis quinque millibus, et his pluribus captis, præter cæteram hominum colluviem (33), Capitolium Romæ Catulus dedicavit: et ad Creticum (34) bellum profectus cum triginta legionibus Metellus, insulam eam tenuit: ubi et manu cum Laosthene conserta, victor imperator est appellatus, Cretensibus intra oppida murosque compulsis. Athenodorus pirata Deli incolas captivos abducens, deorum, qui vocantur, signa destruxit; at Cajus quidam Triarius urbis ruta cæsa instaurans, Delum muro cinxit.

Ad hanc itaque Olympiadem usque libros quinque perlegimus. Auctoris stylus neque omnino humi serpit, neque Atticum usquequaque characterem servat. Alioquin illa nimis putida ipsius accuratio atque diligentia in Olympiadibus percensendis, singulorumque certaminum nominibus, et rebus gestis, atque ipsis etiam oraculis referendis, non tædium modo lectori affert, dum per eam reliqua omnia in hoc libro obteguntur, neque apparere sinuntur: verum etiam injucundum propemodum reddit sermonem, quique 84*b* gratiæ nihil habere indicetur et vero omnis generis deorum responsa sine modo inculcat.

VARIÆ LECTIONES.

[16] Μιλ. καὶ ὁπλίτην ς. [17] Κλητεία ς. [18] Πηλείου ς. [19] Λεύκολος δὲ ἄμινσον ς. [20] Φράτης ς. [21] Οὐϊργίλιος ς. [22] ἱππέων. ς. [23] Λευκούλλῳ — Λεύκουλλος ς. [24] συγκλυδοῦς ς. [25] Λαοσθένη ς. [26] καὶ τὰς πράξεις C ς. [27] τε σχεδὸν τόν ς.

NOTÆ.

(28-29) Id est, decem millia supra nongenta millia.

(30) *Sanatrucen*, huic, ut videtur, cognominem. Armeniorum quemdam regem citat Suid.

(31) Cn. Pompeio et M. Crasso coss., ut ait Donatus in ejus Vita, anno U. C. 684.

(32) Errorem hic irrepsisse in calculum ex cæteris historicis, negantibus parem unquam a sole visam pugnam, manifestissime constat. Vide vel Plut. Lucullum.

(33) Συγκλυδῆ ὄχλον ad ministeria destinatos (quorum ad 35 millia fuisse refert Plut.) calones accipio.

(34) De quo L. Florus, lib. III, cap. 7.

Digitized by Google

Scholion. Suidas hujus Phlegonis (ut quidem ille inflectit) catalogum texit, librosque Olympiadum sedecim attribuit. E quorum primo libro, hoc quod damus fragmentum, in Germania Græco-Lat. evulgatum, excerptum videtur. Ex XIV vero libro illustre affert testimonium Eusebius in *Chronico*, quod hic etiam apponere placuit.

« Exponenda mihi videtur causa, ob quam Olympia institui contigit. Est autem hæc. Post Pisum, Pelopem, atque Herculem, qui primi solemnem conventum ac certamen Olympicum instituerant, cum Peloponnesii eam festivitatem aliquandiu intermisissent, per id scilicet tempus quod ab Iphito ad Coroebum usque Eleum, duodetriginta Olympiadum numeratur, certamenque neglexissent, seditio in Peloponneso fuit coorta. Ibi Lycurgus Spartanus, Prytanei filius, Europi nepos Sosi pronepos (qui Sosus patrem habuit Prodeum, avum Aristodemum, proavum Aristomachum : fuit autem hic Cledoei filius, cujus pater Hyllus, Hercule et Dejanira fuit natus) et Iphytus Hæmonis, aut (ut alii perhibent) Praxonidæ F. ab Herculе prognati, Eleus domo, ac Cleosthenes Cleonici F. Pisæus, ut populum ad concordiam pacemque reducerent, cum Olympicam festivitatem statuerunt ad pristinam formam redigere, tum certamen gymnicum edere. Itaque Delphos miserunt, qui Deum percunctarentur, an hoc eorum probet consilium. Is respondit, bona eventura, si id exsequantur : jussitque ferias indici urbibus, quæ certaminis esse vellent participes. Quo oraculo in Græcia renuntiato, discus ejus conscriptus est a Græcorum judicibus, quos ipsi Hellanodicas vocant, formam agendorum Olympiorum indicans. Cæterum Peloponnesios non admodum id certamen gratum habentes, molesteque id ferentes, pestis invasit, frugumque pernicies afflixit. Itaque ii qui ante a societate istorum ludorum desciverant, denuo Lycurgum pestis amolitionem ac remedium poposcerunt. Pythia vero sic respondit :

O qui telluris famosam totius arcem
Mortales inter natuque et laude supremi
Incolitis, quæ fata Dei cano discite jussi.
Neglecta altitonans irascitur ob sacra vobis
Juppiter, immenso qui maximus imperat orbi.
Cujus Olympia vos cultu spoliastis avito :
Quæ princeps Jovis ut Pisus celebraret honorem
Instituit : post huncque Pelops, quo Græcia rege
Floruit, unanimesque habuerunt mœnia cives,
Œnomao instituit certamina lumine casso.
Tertius hæc Pelopi satus Amphitruone dicavit.
Tantalidæ, grati servans pia jura nepotis.
Hæc sacra, et ludos abolere hos Juppiter ausis
Iratus pestem immisit diramque, famemque ;
Verum instauratis cessabunt hæc mala sacris.

« Peloponnesii, ubi hoc eis renuntiatum oraculum fuit, fidem derogantes, denuo communi de sententia miserunt ipsi, qui accuratius deum de oraculo interrogarent. Pythia autem hæc retulit :

O Peloponnesi cives, altaria circum
Ite, sacris factisque animis advertite dicta
Vatum, qui leges et jura paterna sequuntur,
Vatum Eleorum monitis parete volentes.

« Hoc oraculo accepto, Peloponnesii concesserunt Eleis, ut certamen Olympicum instituerent, et ferias urbibus denuntiarent. Porro autem postea temporis Elei cum opitulari vellent Lacedæmoniis, Elos urbem oppugnantibus, Delphos consultum miserunt : et respondit Pythia in hanc sententiam :

Exsortes belli, patriam defendite vestram,
Et pacis Græcos communia jura docete
Auctores, anni veniant dum gaudia quinti.

« Hoc oraculo dato, Elei bello abstinuerunt, et Olympia curaverunt. Quinque Olympiades ita sunt exactæ, ut coronaretur nemo. Sextum placuit oraculum scitari, an victoribus coronæ essent imponendæ, eamque ob rem missus ad fanum dei rex Iphitus : deus sic est fatus :

Iphite, victorem malo donare caveto.
Verum, sylvestris fructu redimitor olivæ,
Quem circum teneris inclusit aranea filis.

« Cum ergo venisset Olympiam, inque loco multi essent oleastri, unum eorum deprehendens araneis circumdatum, ædificio cinxit : atque ex ea arbore corona data est victoribus. Primus coronatus est Daicles Messenius, Olympiade VII stadio victor. »

Eusebius porro ista refert: « Bithynia terræ motu concussa, et in urbe Nicæna ædes plurimæ corruerunt. Quæ omnia his congruunt, quæ in passione Salvatoris acciderunt. Scripsit super his et Phegon [*Phlegon* emenda] qui Olympiadarum egregius supputator est, in XIV libro ita dicens : « Quarto autem anno CCII Olympiadis, magna et excellens inter omnes, quæ ante eam acciderant, defectio solis est facta : dies hora sexta ita in tenebrosam noctem versus, ut stellæ cœlo visæ sint, terræque motus in Bithynia Nicenæ urbis multas ædes subvertit. » Hæc supradictus vir.

Exstat ejusdem Phlegontis libellus ἀκέφαλος *De mirabilibus et longævis*, cum Anton. Liberalis *Metamorphosibus* et aliis libellis in Germania vulgatus.

XCVIII.

Zosimi Comitis Historiarum libri VI.

Legitur *Historicum opus* libris sex Zosimi comitis, et ex advocato fisci. Impiam hic paganorum

ϞΗ'.

Ζωσίμου Κόμητος ἱστορικῶν λόγοι ς'.

Ἀνεγνώσθη Ἱστορικὸν λόγοις ἓξ Ζωσίμου κόμητος ἀπὸ φισκοσυνηγόρου [28]. Ἔστι τὴν θρησκείαν ἀσε-

VARIÆ LECTIONES.

[28] φησκοσυνηγόρου A.

Digitized by Google

θης καὶ πολλάκις ἐν πολλοῖς ὑλακτῶν κατὰ τῶν εὐσεβῶν, σύντομος δὲ τὴν φράσιν, [272 R.] εὐκρινής τε καὶ καθαρὸς, οὐδὲ τοῦ ἡδέος ἀπῳκισμένος. Ἄρχεται μὲν τῆς [29] ἱστορίας, ὡς ἄν τις εἴποι, ἀπὸ Αὐγούστου, ἐπιτρέχει δὲ πάντας τοὺς μέχρι Διοκλητιανοῦ, ψιλὴν ὥσπερ τὴν ἀνάρρησιν καὶ τὴν διαδοχὴν αὐτῶν ἀφηγούμενος. Ἀπὸ δὲ Διοκλητιανοῦ πλατύτερον περὶ τῶν βεβασιλευκότων διαλαμβάνει ἐν βιβλίοις πέντε· τὸ γὰρ πρῶτον τοὺς μέχρι Διοκλητιανοῦ ἀπὸ Αὐγούστου ἀριθμεῖται. Καὶ πληροῖ τὴν ἕκτην βίβλον ἐν ἐκείνοις ἀπαρτιζομένην τοῖς χρόνοις, ἐν οἷς Ἀλάριχος τὴν Ῥώμην τὸ δεύτερον πολιορκῶν, καὶ τῶν ἐνοικούντων ἀπορουμένων, λύει τὴν πολιορκίαν, βασιλέα τούτοις Ἄτταλον ἀνειπών. Εἶτα δὲ καὶ τῆς βασιλείας τοῦτον παραλύσας διὰ τὸ μὴ δοκεῖν εὖ διατίθεσθαι τὰ τῆς ἐγκεχειρισμένης αὐτῷ βασιλείας, πρὸς Ὀνώριον τὸν βασιλέα κατὰ τὴν Ῥάβενναν διατρίβοντα ἐφ' ᾧ σπείσασθαι [30] ἔτο. Ἀλλὰ Σάρος, Γότθος καὶ αὐτὸς, διάφορος ὢν Ἀλαρίχῳ, ἔχων τε ὑπ' αὐτὸν ἄχρι τριακοσίων καὶ προστεθεὶς Ὀνωρίῳ καὶ συμπολεμεῖν αὐτῷ κατὰ Ἀλαρίχου διατεινόμενος, ἐμποδὼν ἔστη. Καὶ ἡ μὲν ἕκτη αὐτῷ ἱστορία ὧδε τελευτᾷ.

Εἴποι δ' ἄν τις οὐ γράψαι αὐτὸν ἱστορίαν, ἀλλὰ μεταγράψαι τὴν Εὐναπίου, τῷ συντόμῳ μόνον διαφέρουσαν, καὶ ὅτι οὐχ, ὥσπερ ἐκεῖνος, οὕτω καὶ οὗτος Στελίχωνα διασύρει· τὰ δὲ ἄλλα κατὰ τὴν ἱστορίαν [148 H.] σχεδόν τι ὁ αὐτὸς, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς τῶν εὐσεβῶν βασιλέων διαβολαῖς. Δοκεῖ δέ μοι καὶ οὗτος δύο ἐκδόσεις, ὥσπερ κἀκεῖνος, πεποιηκέναι. Ἀλλὰ τούτου μὲν τὴν προτέραν οὐκ εἶδον· ἐξ ὧν δὲ, ἣν ἀνέγνωμεν, ἐπέγραφε *Νέας ἐκδόσεως* συμβαλεῖν ἦν καὶ ἑτέραν αὐτῷ, ὥσπερ καὶ τῷ Εὐναπίῳ, ἐκδεδόσθαι. Σαφὴς δὲ μᾶλλον οὗτος καὶ συντομώτερος, ὥσπερ ἔφημεν, Εὐναπίου, καὶ ταῖς τροπαῖς, εἰ μὴ σπάνιον, οὐ κεχρημένος.

A secutus religionem, in pluribus adversus pios sæpius latrat. Alioqui brevis est, dictione perspicuus ac purus, nec suavitatis expers. Incipiens autem historiam jam inde, ferme dixerim, ab Augusto, et imperatores omnes ad Diocletianum usque percurrens, nudam quasi designationem successionemque eorum commemorat: dum latius tandem a Diocletiano, de iis qui imperio potiti sint, libris quinque tractare pergit. Primus enim liber imperatores ab Augusto ad Diocletianum usque recenset, sextique finis in iis desinit temporibus, quibus Alarichus (36) Romam iterum obsidens, civibus ad inopiam redactis obsidionem solvit, eisque imperatorem dedit Attalum, quem tamen deinde rursus abdicavit imperio, quod regnum sibi traditum minus recte videretur administrare: atque ad Honorium Augustum Ravennæ tum agentem fœdus cum eo initurum misit. Asarus (37) vero, Gothus et ipse, simultates adversus Alarichum exercens, cum trecentis quibus præerat, Honorianis partibus adjunctus, bellique societatem pollicitus, Alarichi rebus impedimentum objecit. Atque hunc sexti Historiarum libri finem facit.

B

Dixerit autem aliquis hunc non suam Historiam scripsisse, sed Eunapianam descripsisse, et partim brevitate duntaxat ab illa differre, partim etiam quod Zosimus non, ut ille, Steliconem conviciis proscindat. Cætera propemodum idem est in historia, pios præsertim imperatores criminando. Arbitror autem duas hunc quoque, sicut et illum, editiones instituisse, etsi priorem hujus editionem non vidi, conjicere tamen ex editionis novæ (38), quam nos legimus, inscriptione licet, etiam alteram hunc, sicut et Eunapium, publicasse. Verum magis hic planus est, et brevior, uti diximus, quam Eunapius, figurisque nonnisi raro utitur.

C

ιθ'.

Ἡρωδιανοῦ ἱστορικοὶ λόγοι η'.

Ἀνεγνώσθησαν Ἡρωδιανοῦ ἱστορικοὶ λόγοι ὀκτώ. Ἄρχεται ἐξ οὗ Μάρκος ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς ἐτελεύτησε, καὶ διέξεισιν ὅπως τε Κόμοδος ὁ Μάρκου υἱὸς ἐβασίλευσεν, ὅπως τε τῶν πατρῴων ἠθῶν ὑπὸ τῶν κολάκων ἐκδιαιτηθεὶς ὕστερον ὑπὸ Μαρκίας τῆς αὐτοῦ παλλακῆς καὶ Λαίτου καὶ Ἐκλέκτου συσκευασθεὶς ἀνῃρέθη. Καὶ βασιλεύει Περτίναξ πρεσβύτης καὶ καλὸς τὰ ἤθη· ὃν οἱ στρατιῶται, ἀπεχθανόμενοι τὸ σῶφρον, εἰσδραμόντες ἐν τῇ βασιλικῇ κτείνουσιν οἰκίᾳ [31]. Καὶ ὅπως Ἰουλιανὸς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν χρήμασι λαβὼν τὴν ἀρχὴν, μετ' οὐ πολὺ ταῖς αὐτῶν ἀνῃρέθη χερσίν. Ὅπως τε Νίγρος, ἀνὴρ ἐπιεικὴς εἶναι δοκῶν, ζῶντος ἔτι Ἰουλιανοῦ εἰς μοναρχίαν ἦρθη. Καὶ Σεβῆρος [32] δὲ, ἀνὴρ ἀγχίνους τε καὶ πό-

D

XCIX.

Herodiani historiarum libri VIII.

Legimus Herodiani *historiarum* libros octo. Incipit a Marci [Aurelii Antonini philosophi] Rom. imperatoris excessu, pergitque porro narrare, ut Commodus Marci filius 85*a* imperium adeptus, a paternis moribus, assentantium opera, degenerarit; tandemque a Marcia pellice, et Læto atque Electo, paratis insidiis exstinctus sit. [Lib. II.] Pertinax hinc imperium tenuit, grandævus jam, honestisque moribus. Quem milites, modestiæ nomine exosum, in curiam ejus irrumpentes obtruncant. Hinc Julianus a militibus non diu post emptum pecunia imperium, ipsorum jugulatus manibus, amisit. [Lib. 3.] Niger autem, mitis quantum apparebat vir, superstite etiamnum Juliano ad imperium evectus est. Hunc

VARIÆ LECTIONES.

[29] τῆς A : τές ς. [30] πεισασθαι εἶετο. Ἀλλ' Ἄσαρος ς. [31] οἰκείᾳ ς. [32] Σευῆρος ς.

NOTÆ.

(36) De his lege Olympiodorum. supra cod. 80, in princ.

(37) Olympiod. supra cod. 80, in princ. Sarum perpetuo nominat.

(38) Aliam hujus epigraphes hanc rationem notavit quidam ad Zosimum: quasi veterum Dionis et Herodiani historia attexuisset.

Digitized by Google

Severus, vir solers tolerandisque laboribus exercitus, et alioquin astutus, imperii nactus habenas, pugna victum sustulit, et obstantia quæque partim validis prælliis, partim callidis artibus superavit. Verum in subditos insolentior redditus est, et morbo exstinctus, dum Britannos bello aggreditur. [Lib. IV.] Antoninus inde filiorum ejus natu major, fœdere cum his inito revertit, sociumque imperii, vel invitus sumpsit Getam fratrem : quem post paulo in Juliæ utriusque matris sinu interemit. Hic crudelitate, omnique turpitudine vincere omnes contendens, dum circa Syriam versatur, insidiis petitur, quas illi Macrinus cædem veritus, et prævertere conatus, comparavit. [Lib. V.] Sublato igitur Antonino, regnat Macrinus, vir ætate quoque grandævus, ignavus minimeque continens, cætera vero lenis ac mitis. Jam Mesa, quæ Juliæ soror erat, duas habebat filias, Soœmida, et Mammæam : quarum majori quidem filius erat Bassiani nomine : alteri vero Alexinus : furtivo uterque concubitu ex Antonino, ut ferebatur, geniti. Exercitus autem, minima capta occasione, Bassianum in castris imperatorem renuntiat, addito Antonini (39) cognomento, victusque dein prælio Macrinus, ac fugiens e Phœniciæ atque Syriæ finitimis, Chalcedonem se recepit, Romam inde petere cogitans. Sed qui ex Antonini studiosis ad hoc missi fuerant, antevertunt, caputque resectum revertentes asportarunt. [Lib. VI.] Atque ipse quidem Antoninus dum matri paret, modeste satis imperavit, et Alexinum (40) in filium adoptatum Cæsarem creavit, imposito ei Alexandri nomine. Verum postquam adulatoribus se commisit, 85*b* nullum turpitudinis atque intemperantiæ genus prætermisit. Quin et Alexandro insidiari cum cœpisset, a militari manu prohibetur, quos ipse punire propterea meditatus, ab iisdem interficitur. Alexander ergo, Mammææ filius, annos imperavit quatuordecim; recte sane atque clementer, quantum quidem in ipso fuit, et sine ullo omnino sanguine. Sed matris Mammææ, ut hic refert, pecuniarum cupiditate, ac sordibus factum est, ut uterque, Maximo electo, militari seditione necatus sit.

[Lib. VII.] Maximinus post hunc annos fere tres ferociter ac tyrannice imperavit, homo fastuosus, moribusque sævus. Quamobrem Africæ præfectum a se constitutum, moribus similem, milites ibi tumultuantes, atque in imperatorem insurgentes, Gordianum olim proconsulem, jam octogenarium, imperatorem creant, vel invitum; cujus mox Roma libentibus electionem animis accepit, honores-

A νοις δεινὸς ἐγχαρτερεῖν καὶ βαθυγνώμων ἄλλως, ἀνῆλθέ τε εἰς τὴν βασίλειον ἀρχὴν, καὶ Νίγρον μάχῃ νικᾷ καὶ ἀναιρεῖ, καὶ πᾶν τὸ ἀντιστατοῦν ἢ μάχαις βιαίοις ἢ τέχναις δυσδιαφύκτοις ὑπηγάγετο, καὶ τῶν ὑπηκόων ἐπὶ τὸ σοβαρώτερον ἦρξε προϊών, καὶ τελευτᾷ νόσῳ τὸν πρὸς Βρεττανοὺς [33] διαχειρίζων πόλεμον. Καὶ Ἀντωνῖνος ὁ τῶν αὐτοῦ παίδων πρεσβύτερος σπονδὰς πρὸς αὐτοὺς θέμενος ἀναχωρεῖ, καὶ συμβασιλεύοντα καὶ ἄκων λαμβάνει τὸν ἀδελφὸν Γέταν, [275 R.] καὶ μετ' οὐ πολὺ Ἰουλίας τῆς αὐτῶν μητρὸς πρὸς τοῖς κόλποις τοῦτον ἀναιρεῖ, καὶ εἰς ὠμότητα καὶ αἰσχρότητα ὑπερβαλέσθαι πάντας φιλονεικήσας περὶ Συρίαν διάγων ἐπιβουλεύεται· Μακρῖνος δ' ἦν ὁ τὴν ἐπιβουλὴν συσκευάζων [34], δεδιὼς καὶ αὐτὸς θάνατον καὶ προλαμβάνειν ἀγωνισάμενος.

B Ἐπεὶ δὲ ἀνῄρητο Ἀντωνῖνος, βασιλεύει Μακρῖνος, ἀνὴρ πρεσβύτης καὶ μελλητὴς καὶ οὐδ' ἐγκράτειαν ἀσκῶν, τὰ δὲ ἄλλα δοκῶν ἐπιεικής. Τῆς δὲ Μέσης, ἥτις ἦν Ἰουλίας ἀδελφὴ, δύο θυγατέρας ἐχούσης, Σοαιμίδα καὶ Μαμαίαν, καὶ τῆς μὲν ἐχούσης παῖδα ὄνομα Βασσιανὸν [35], τῆς δὲ Ἀλεξῖνον, οἱ ἐξ Ἀντωνίνου λαθραίαις μίξεσιν ἐλέγοντο γεγεννῆσθαι, τὸ στρατιωτικὸν, μικρᾶς λαβόμενοι προφάσεως, ἐν τῷ σφῶν ἀναγορεύουσι στρατοπέδῳ τὸν Βασσιανὸν, μετονομάσαντες [36] Ἀντωνῖνον· καὶ μάχαις ἡττηθεὶς Μακρῖνος καὶ φεύγων ἐκ τῶν μεθορίων Φοινίκης τε καὶ Συρίας τὴν Χαλκηδόνα κατέλαβε, πρὸς τὴν Ῥώμην ἐκεῖθεν ἀφικέσθαι διανοούμενος· ἀλλ' ἐπικαταλαβόντες αὐτὸν [37] οἱ τοῦ Ἀντωνίνου ἐπὶ τοῦτο [38]

C ἀπεσταλμένοι τέμνουσί τε τὴν κεφαλὴν καὶ ὀπίσω ἀποκομίζουσιν. Ἀντωνῖνος δὲ, ἕως μὲν ἐπείθετο τῇ μάμμῃ, ἐσωφρόνει, καὶ ποιεῖται καὶ τὸν [149 II.] Ἀλεξῖνον [39] υἱόν τε ἅμα καὶ Καίσαρα, εἰς Ἀλέξανδρον μετακληθέντα· ἐπεὶ δὲ τοῖς κόλαξιν ἑαυτὸν ἐξέδωκεν, οὐδεμίαν ὑπερβολὴν [40] αἰσχρότητος καὶ ἀκρασίας ἀπέλιπεν. Ἐπιβουλεύειν δὲ καὶ Ἀλεξάνδρῳ ἐπιχειρήσας ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀνεκόπη· ὁ δὲ τούτους τιμωρήσασθαι διανοηθεὶς ὑπ' αὐτῶν ἀνῃρέθη. Ἐβασίλευσέ τε Ἀλέξανδρος ὁ Μαμαίας [41] ἔτη ιδ', καὶ τό γε ἐπ' αὐτῷ καλῶς τε καὶ ἐπιεικῶς ἄρξας, καὶ χωρὶς αἱμάτων ὅλως· τῆς δὲ μητρὸς Μαμαίας, ὥς φησιν, ἥ τε φιλοχρηματία καὶ τὸ μικρολόγον εἰς σφαγὴν αὐτὸν τὴν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν σὺν αὐτῇ, Μαξιμίνου ἀναῤῥηθέντος, ἀπήνεγκεν.

D Ἦρχε δὲ Μαξιμῖνος ἐπὶ ἔτη τρία ἐμβριθῶς τε [42] καὶ τυραννικῶς, ἀνὴρ ὑπερμεγέθης καὶ τὸ ἦθος ὠμός. Διόπερ τὸν Λιβύης ὑπάρχοντα ὑπ' αὐτοῦ καταστάντα καὶ ὅμοιον ὄντα τοῖς τρόποις οἱ ἐκεῖσε στασιάσαντες καὶ ἀνελόντες [43], Γορδιανὸν ἀνθύπατον γεγονότα καὶ ὀγδοηκοστὸν ἄγοντα ἔτος χειροτονοῦσι καὶ ἄκοντα βασιλέα. Καὶ ἡ Ῥώμη περιχαρῶς αὐτοῦ τὴν ἀνάῤῥησιν δεξαμένη, πάσας τοῦ Μαξιμίνου τιμὰς καθ-

VARIÆ LECTIONES.

[33] Βρετανοὺς ς. [34] παρασκευάζων ς. [35] ὀνόματι Βασιανόν ς. [36] μετονομ. αὐτὸν Ἀντ. ς. [37] αὐτὸν add. A. [38] τούτῳ ς. [39] Ἀλεξιανόν A. [40] ὑπερβολὴν post ἀκρασίας ponit ς. [41] Μαμμαίας ς. [42] τε add. A. [43] ἀνελθόντες ς.

NOTÆ.

(39) Quem Elagabalum, a novo quem colendum suscepit deo, agnominarunt.
(40) Melius *Alexianum*.

Digitized by Google

εἶλε. Συνανεῖπον δὲ αὐτῷ καὶ υἱὸν Γορδιανοῦ Γορδιανὸν βασιλέα. Μαξιμίνου δὲ παρασκευαζομένου πρὸς πόλεμον, καὶ Γορδιανὸς ἅμα τῷ υἱῷ τὴν Καρχηδόνα [42] καταλαβὼν καὶ ἐν ἀπογνώσει τῶν ὅλων γεγονὼς βρόχῳ ἀνεπαύσατο τοῦ βίου· ὁ δὲ παῖς τῆς πρὸς Μαξιμῖνον μάχης κρατουμένης ἀναιρεθεὶς ἠφανίσθη. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τῷ πάθει τούτων ὑπεραλγήσαντες, καὶ δεδιότες καὶ μισοῦντες Μαξιμῖνον, ἀναγορεύουσιν ἐν Ῥώμῃ Βαλβῖνόν τε καὶ Μάξιμον· καθ' ὧν στάσεως ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀνεγειρομένης συμβασιλεύει τούτοις καὶ Γορδιανὸς, ἀπόγονος Γορδιανοῦ τοῦ πρώτου, κομιδῇ παῖς, θυγατρὸς υἱός. Καὶ Μαξίμου ἐξιόντος κατὰ Μαξιμίνου ἀναιρεῖται Μαξιμῖνος ὑπὸ τῶν οἰκείων στρατιωτῶν, καὶ κομίζεται πρὸς Μάξιμον ἡ κεφαλὴ, εἶτα καὶ πρὸς αὐτὴν Ῥώμην. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ οἱ στρατιῶται στασιάσαντες ἐξάγουσι τῶν βασιλείων Βαλβῖνον καὶ Μάξιμον, [276 R.] καὶ πᾶσαν αὐτοὺς αἰκίαν αἰκισάμενοι ἀναιροῦσι, μόνον ἀνειπόντες βασιλέα Γορδιανὸν, περὶ ἔτη τρισκαίδεκα γεγονότα· ἐν οἷς καὶ ὁ ὄγδοος τελειοῦται λόγος.

Ἔστι δὲ τὴν φράσιν σαφὴς καὶ λαμπρὸς καὶ ἡδὺς, καὶ λέξει χρώμενος σώφρονι, μήτε ὑπεραττικιζούσῃ καὶ τὴν ἔμφυτον ἐξυβριζούσῃ χάριν τοῦ συνήθους, μήτε πρὸς τὸ ταπεινὸν ἐκλελυμένῃ καὶ τὴν ἐντεχνον ὑπερορώσῃ γνῶσιν. Οὔτε δὲ περιττολογίαις ἐστὶ σεμνυνόμενος, οὔτε τι τῶν ἀναγκαίων παραλιμπάνων, καὶ ἁπλῶς [43] ἐν πάσαις ταῖς κατὰ τὴν ἱστορίαν ἀρεταῖς οὐ πολλῶν ἐστι δεύτερος.

P'.

Ἀδριανοῦ τοῦ βασιλέως μελέται διάφοροι.

Ἀνεγνώσθη Ἀδριανοῦ τοῦ βασιλέως μελέται διάφοροι, εἰς τὸ μέτριον τοῦ λόγου ἀνηγμέναι καὶ οὐκ ἀηδεῖς.

PA'.

Βικτωρίου τοῦ Λαμπαδίου ὑπατικοὶ Λόγοι.

Ἀνεγνώσθησαν Βικτωρίνου τοῦ Λαμπαδίου (Ἀντιοχεὺς δὲ οὗτος) ὑπατικοὶ λόγοι διάφοροι, καὶ βασιλικοὶ δὲ εἰς Ζήνωνα τὸν βασιλέα, ἐφ' οὗ καὶ εἰς βαθὺ γῆρας ἦν [150 H.] ἐληλακώς. Τὴν δὲ φράσιν τό τε σαφὲς καὶ τὸ ἀπέριττον καὶ τὸ σύνηθες ἐπικοσμεῖ.

PB'.

Γελασίου ἐπισκόπου Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης κατὰ Ἀνομοίων. Καὶ Διοδώρου Ταρσοῦ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διάφορα ἐπιχειρήματα.

Ἀνεγνώσθη ἐν μονοβίβλῳ Γελασίου ἐπισκόπου Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, *Κατὰ Ἀνομοίων*. Ἔστι

que omnes Maximino ademit: Gordiano insuper Gordiani filio in Cæsarem illi allecto. At dum Maximinus bellum adornat, videns Gordianus, (qui jam una cum filio Carthaginem (41) occuparat) in summam rerum omnium desperationem se adductum, laqueo vitam abrupit. Filius vero, commissa dein cum Maximo pugna, interfectus periit. Romani hic incredibili dolore ex horum interitu percussi, simul metuentes, atque odio Maximinum prosequentes, imperatores Romæ renuntiant Balbinum, et Maximum. In quos ut rursum militaris excitata seditio est, imperavit una cum eis et Gordianus, Gordiani majoris ex filia nepos, admodum adhuc puer. [Lib. VIII.] Maximo post adversus Maximinum profecto, interfectus a suis militibus Maximinus est, allatumque caput ejus ad Maximum, et inde Romam. Nec longo interjecto tempore, tumultuantes denuo milites, palatio educentes Balbinum, et Maximum, omnibus contumeliis cruciatibusque affectos interimunt, et uni Gordiano tredecim circiter annos nato imperium mandant. Hoc libri octavi extremum est.

Scriptoris hujus dictio clara est, atque perspicua, quin et jucunda: vocibus autem utitur temperatis, neque supra modum Atticis, quibus nativa illa communis sermonis gratia quodammodo violetur: nec rursus in humilitatem quamdam ita demissis, ut artem omnem illæ fugisse videantur. Ad hæc nec supervacaneis tumet, nec necessarium quid omittit: sed, ut uno verbo absolvam, 86*a* omnibus historiæ virtutibus paucis sane cedit.

C.

Adriani Declamationes.

Lectæ sunt Adriani (42) Augusti variæ *Declamationes*, dicendi moderatione temperatæ, nec injucundæ.

CI.

Victorini Lampadii filii Orationes consulares.

Lectæ sunt Victorini Lampadii filii Antiocheni *Orationes consulares variæ, simul et imperatoriæ* in Zenonis Augusti laudem: quo imperante, ad extremam hic pervenerat senectutem. Dictionem ejus, in qua nihil redundans, perspicuitas, usitatusque loquendi modus exornant.

CII.

Gelasii Cæsareæ Palæstinæ episcopi, liber (43) contra Anomœos,
Et Diodori Tarsensis de Spiritu sancto argumenta.

Lectus est liber singularis Gelasii Cæsareæ Palæstinæ episcopi *adversus Anomœos* (44). Hujus

VARIÆ LECTIONES.

[42] Χαλκηδόνα ς. [43] ἁπλῶς] ἁπλῶς ἱστορικῶν A.

NOTÆ.

(41) Male Χαλκηδόνα legebatur in textu Græco. EDIT.

(42) Lege plura apud Suid. et Xiphilinum. Exstant ejus et sententiæ quædam, sive δικαστικὰ responsa *in Vet. Glossar.*

(43) Exstat hodieque titulo *De duabus naturis in Christo*, sed falso Gelasio pontif. Rom. ascriptus, ut docet illustriss. Baron. card. tom. IV, ad ann. Chr. 496 init.

(44) Non illos Eunomianos apud Niceph. ibid. 1, cap. 11, sed integro pene sæculo posterius exortos Eutychianos, sic forsitan ab aliquibus dictos, quod negarent Christum habuisse corpus ὁμοούσιον nobis, qua etiam ratione apud DD. Athanas. atque Chrysost. dicti *Anomœi* Ariani, qui Christum Patris inæqualem, et aliqui dissimilis quoque substantiæ, faciebant.

Digitized by Google

oratio minime superflua, sed gravis ac vehemens, Atticis permista vocibus, et axiomatis accuratius instructa, ne ratiocinationibus quidem indigens, per omnia denique insignis est : tantum putide nimis ac pueriliter, quasi nuper dialecticorum libros inspexisset, logicæ artis regulis, ipsisque adeo vocibus abutitur : etsi excusationem intempestivi hujus sermonis scripto suo adnectat. Verum id, quod excusatione post noverat indigere, nec jam inde a principio suscipiendum illi fuerat. Quanquam neque ipse libri ordo reprehensione caret.

A δὲ τὴν φράσιν ἀπέριττός τε καὶ σύντονος[46] καὶ ἐξητ-τικισμέναις λέξεσι κεχρημένος, καὶ ἀξιώμασιν ἀπηκριβωμένος, καὶ οὐδὲ τοῖς ἐπιχειρήμασιν ἄπορος, καὶ πάντα καλὸς εἰ μὴ ὅτι κατακόρως καὶ μειρακιωδῶς[47], ὡς ἄρτι παρακύπτων εἰς τοὺς διαλεκτικοὺς λόγους, τοῖς τῆς λογικῆς τέχνης καὶ κανόσι καὶ αὐταῖς ἀπεχρήσατο λέξεσιν, εἰ καὶ ἀπολογίαν τῆς τοιαύτης ἀκαιρολογίας ἐνυφαίνει τῷ συγγράμματι· ὅπερ γὰρ εἰς ἀπολογίαν αὐτὸν[48] καθιστάνειν ἔγνω, οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἐχρῆν αὐτὸ μεταχειρίζεσθαι. Καὶ ἡ τάξις δὲ τοῦ λόγου οὐκ ἀνεπίμωμος.

Continebantur autem hoc eodem libello varia etiam argumenta (45) Diodori Tarsensis *De sancto Spiritu* : quibus et Nestorii labe se jam inde contaminatum ostendit.

Ἐμπεριείχετο δὲ τῇ δέλτῳ καὶ Διοδώρου Ταρσοῦ Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διάφορα ἐπιχειρήματα, ἐν οἷς καὶ τὴν Νεστορίου νόσον αὐτὸς ἐπιδείκνυται προηρρωστηκώς.

CIII.

Philonis Judæi legum sacrarum allegoria, et viri civilis vita.

Lectus est Philonis Judæi *sacrarum legum Allegoria*, et *De vita viri civilis*.

ΡΓ'.

Φίλωνος Ἰουδαίου νόμων ἱερῶν ἀλληγορίαι, καὶ περὶ βίου τοῦ πολιτικοῦ.

Ἀνεγνώσθη Φίλωνος τοῦ Ἰουδαίου νόμων ἱερῶν ἀλληγορίαι[49] καὶ περὶ βίου πολιτικοῦ.

CIV.

Ejusdem Essenorum et Therapeutarum vivendi ratio.

Lecta et eorum vivendi ratio, qui philosophicum vitæ genus apud Judæos sive contemplando, sive agendo sectati sunt. Hi Esseni (46), illi Therapeutæ appellabantur. Ac proximi quidem non monasteria tantum, atque σεμνεῖα (has ipsas ille voces adhibet) ædificarunt, sed etiam vivendi normam iis, qui nunc solitariam degunt vitam præscripserunt.

ΡΔ'.

Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν παρὰ Ἰουδαίοις φιλοσοφησάντων.

Ἀνεγνώσθησαν δὲ καὶ[50] τῶν παρὰ Ἰουδαίους φιλοσοφησάντων τήν τε θεωρητικὴν καὶ τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν βίοι· ὧν οἱ μὲν Ἐσσηνοί, οἱ δὲ θεραπευταὶ ἐκαλοῦντο, οἳ καὶ μοναστήρια καὶ σεμνεῖα, ὡς αὐταῖς λέξεσι λέγει, ἐπήγνυντο, καὶ τῶν νῦν μοναζόντων τὴν πολιτείαν προῦπέγραφον.

CV.

Ejusdem Caius (imp.) reprehensus, et Flaccus reprehensus.

Legitur ejusdem liber, cui titulus *Caius repre-*

ΡΕ'.

Τοῦ αὐτοῦ Γάϊος ψεγόμενος, καὶ Φλάκκος ψεγόμενος.

[277 R.] Ἀνεγνώσθη δὲ αὐτοῦ καὶ λόγος οὗ ἡ

VARIÆ LECTIONES.

[46] σύντονος] malim σύντομος. cf. p. 91 *a* 15. [47] μειρακοειδῶς ς. [48] αὐτῶν corr. A. [49] ἀλληγορία ς. [50] καὶ add. A.

NOTÆ.

(45) Quorum mireris nullam fieri mentionem apud Suidam, in accurato illo hujus viri *Operum Catalogo*.

(46) *Esseni*. Hos Philo ipse Essæos appellat, a sanctitate, ut ait, (Suid. Ἀπὸ τῆς θεωρίας vocare vult Ἐσσαίους, hoc est, θεωρητικούς, quam recte, ipse viderit. Cætera de Essenis diligentissime nuper posuit omnia Nic. Serarius noster, tertio suo Trihæresium libro), nomine derivato, lib. *Quod omnis probus liber*. Quo medio libello totam Essæorum vivendi rationem exponit. Et Chrysostomus, hom. XLIV in Act. : Esseni, qui etiam ὅσιοι dicuntur (Latine *sancti*) ; hoc enim vult nomen Essenorum a vitæ honestate.

Therapeutæ autem distinctum Essenorum genus, (contra atque aliqui sentiunt) ut aperte constat Philonis illum locum attentius cum libello de vita theoretica comparanti. Et vero ne longius abeam, in limine statim disjungi videas inf. Ἐσσαίων πέρι διαλεχθείς, οἳ τὸν πρακτικὸν ἐζήλωσαν καὶ διεπόνησαν βίον, etc. αὐτίκα καὶ περὶ τῶν θεωρίαν ἀσπασαμένων, ἀκολουθίᾳ τῆς πραγματείας ἐπόμενος τὰ προσήκοντα λέξω. Subdit post paulo nominis etymon, quod ita Latine redditur : Vocantur enim Therapeutæ Therapeutidesque (hoc est, curatores et curatrices, sive cultores et cultrices) vero nomine : vel quia profitentur medicinam præstantiorem ista, per omnia oppida vulgata. Nam hæc medetur solis corporibus : illa et animas liberat morbis gravibus, et adversus medelas contumacibus, quos inflixerunt voluptates, concupiscentiæ, dolores, timores, avaritiæ, insipientiæ, injustitiæ, et cæteræ perturbationes, vitiorumque agmen innumerabile ; vel quia didicerunt a natura, et a sacris legibus, illud Ens colere, quod et bono melius, et uno sincerius, et unitate in generando antiquius est.

Σεμνεῖον quoque quid fuerit, ex eodem accipe Philone inf., Ἑκάστῳ δὲ [τῶν θεραπευτῶν] ἔστιν οἴκημα ἱερὸν ὃ καλεῖται σεμνεῖον καὶ μοναστήριον, ἐν ᾧ μονούμενοι τὰ τοῦ σεμνοῦ βίου μυστήρια τελοῦνται, *etc.* Latine vertas : Therapeutarum vero quilibet ædiculam habet sacram, quam Semneion atque monasterium vocant : in qua solitarii ipsi severioris vitæ mysteriis navant operam : nihil huc inferentes, non potum, non cibum, non aliud ad necessariam corporis sustentationem spectans : sed legem solam, et divinitus edita prophetarum oracula, cum hymnis, cæterisque quibus tum scientia, tum pietas augeri ac perfici possit.

Digitized by Google

ἐπιγραφὴ « Γάϊος ψεγόμενος » καὶ « Φλάκκος ἢ Φλάκκον ψεγόμενος · » ἐν οἷς λόγοις μᾶλλον τῶν ἄλλων ἥ τε κατὰ τὴν ῥητορείαν ῥώμη καὶ τὸ κάλλος ἐπιφαίνεται [51] αὐτοῦ τῶν λόγων. Ἁμαρτάνει δὲ ἐν πολλοῖς, ἰδέας τε ὑποτιθέμενος [52], καὶ ἄλλ' ἄττα τῆς Ἰουδαϊκῆς φιλοσοφίας ἀλλότρια συγγραφόμενος. Ἐν δὲ τοῖς χρόνοις ἤκμασε Γαΐου τοῦ Καίσαρος, πρὸς ὃν καὶ ὑπὲρ τοῦ ἰδίου ἔθνους γράφει πρεσβεῦσαι Ἀγρίππα τῆς Ἰουδαίας βασιλεύοντος. Φέρεται δὲ αὐτοῦ πολλὰ καὶ ποικίλα συντάγματα, ἠθικοὺς λόγους περιέχοντα καὶ τῆς Παλαιᾶς ὑπομνήματα, τὰ πλεῖστα πρὸς ἀλληγορίαν τοῦ γράμματος ἐκβιαζόμενα· ἐξ οὗ, οἶμαι, καὶ πᾶς ὁ [53] ἀλληγορικὸς τῆς Γραφῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ λόγος ἀρχὴν ἔσχεν [54] εἰσρυῆναι. Λέγεται δὲ αὐτὸν καὶ τὰ Χριστιανῶν μυηθέντα ὕστερον τούτων διά τινα λύπην καὶ ὀργὴν ἐκπεσεῖν. Ἀλλὰ πρότερόν γε αὐτόν φασιν, ἐπὶ Κλαυδίου τὴν Ῥώμην καταλαβόντα, Πέτρῳ τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων ἐντυχεῖν καὶ φιλίως διατεθῆναι, ἐξ οὗ καὶ τοὺς μαθητὰς [55] Μάρκου τοῦ εὐαγγελιστοῦ (ἀκροατὴς δ' ὁ Μάρκος Πέτρου) μνήμης καὶ εὐφημίας ἀξιῶσαι· ἐκείνους γὰρ λέγειν αὐτόν [56] φασι [57] παρὰ Ἰουδαίοις πεφιλοσοφηκέναι. Ὧν καὶ τὰς διατριβὰς μοναστήρια τε καλεῖ, καὶ τὸν ἀσκητικὸν διανύειν αὐτοὺς ἀνακηρύττει βίον, νηστείᾳ καὶ προσευχῇ καὶ ἀκτησίᾳ προσανέχοντας.

[151 H.] Ἔστι δὲ τὸ γένος ἐξ ἱερέων καταγόμενος, Ἀλεξανδρεὺς δὲ τὴν πατρίδα. Τοσοῦτον δ' αὐτὸν τοῖς Ἕλλησιν παρασχεῖν θαῦμα τῆς ἐν τοῖς λόγοις δυνάμεως, ὡς καὶ λέγειν αὐτούς· « Ἢ Πλάτων [58] φιλωνίζει, ἢ Φίλων πλατωνίζει. »

hensus, aliusque *Flaccus reprehensus*. Quibus in libris magis, quam in aliis, 86b dicendi vis ejus ac venustas apparet. Peccat tamen non raro ideis transmutandis, cæterisque a Judaica secta alienis describendis. Floruit Caii Cæsaris temporibus, ad quem et pro sua gente (Hebræa) legationem se suscepisse scribit, regnante in Judæa Agrippa. Circumferuntur ejusdem alia quoque varia opuscula (47), quibus disputationes fere de moribus continentur, Veterisque Testamenti explanationes, ad allegoriam ut plurimum ipsa littera aptata. Et vero ab hoc arbitror (48) omnem allegoricum sacræ Scripturæ sermonem in Ecclesiam promanasse. Ferunt eumdem Christianis etiam sacris initiatum, ab his tandem dolore quodam atque iracundia descivisse. Verum antea Claudio Augusto imperante adita Roma, in beatum Petrum apostolorum principem incidisse, eoque usum familiariter; atque hinc etiam factum esse, ut et discipulorum beati Marci evangelistæ, sancti Petri auditoris, mentionem laudationemque posuerit. Hos enim (aiunt) apud Judæos philosophicam duxisse vitam, iste commemorat : horum domicilia, monasteria appellat, eosdemque meditationi deditam vitam jejunio, atque precatione degere, nihil interim opum possidendo, prædicat.

Duxit autem Philo genus a sacerdotibus, patria Alexandrinus, tantamque sibi apud Græcos artis dicendi peritia celebritatem peperit, ut vulgo etiam sermone illud usurparetur : Aut Plato philonizat, aut Philo platonizat (49).

PϚ'.

Θεογνώστου Ἀλεξανδρέως λόγοι ζ'.

[280 R.] Ἀνεγνώσθησαν Θεογνώστου Ἀλεξανδρέως λόγοι ἑπτά· οὗ ἡ ἐπιγραφή, « Τοῦ μακαρίου Θεογνώστου Ἀλεξανδρέως καὶ ἐξηγητοῦ ὑποτυπώσεις. · » Ἐν μὲν οὖν τῷ πρώτῳ λόγῳ διαλαμβάνει περὶ τοῦ Πατρός, καὶ ὅτι ἐστὶ δημιουργὸς ἐπιχειρῶν δεικνύναι, καὶ κατὰ τῶν ὑποτιθέντων συναΐδιον ὕλην τῷ Θεῷ. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τίθησι μὲν ἐπιχειρήματα δι' ὧν δεῖν φησι τὸν Πατέρα ἔχειν Υἱόν, Υἱὸν δὲ λέγων κτίσμα αὐτὸν ἀποφαίνει, καὶ τῶν λογικῶν μόνον ἐπιστατεῖν, καὶ ἄλλ' ἄττα, ὥσπερ Ὠριγένης, ἐπι-

CVI.

Theognosti Alexandrini Hypotyposeon libri VII.

Lecti sunt Theognosti Alexandrini libri septem, hac inscriptione : « Beati Theognosti Alexandrini, et sacrorum Librorum interpretis *Hypotyposes*. » Primo libro de Patre agit, eumque esse rerum opificem ostendere nititur : etiam contra eos, qui materiam (50) Deo coæternam faciunt. Libro vero secundo argumenta quidem ponit, quibus effici ait necessario Patrem habere Filium. At cum Filium dicit, creaturam esse ipsum demonstrat, et ratione præditis tantum præesse. Ac plura id genus

VARIÆ LECTIONES.

[51] φαίνεται ϛ. [52] ὑπερτιθέμενος, [53] ὁ om. A. [54] ἔσχεν ἀρχήν ϛ. [55] τοὺς μαθητάς corr. A, τῶν μαθητῶν ϛ. [56] αὐτόν add. A. [57] φασι mg.: φησι ϛ. [58] cf. Suid. vol. 1, p. 11, 10.

NOTÆ.

(47) Innumera, inquit B. Hieronym. Suidas, ἄπειρα.

(48) Per Origenem et Cyrillum Alexandr. ut inter Latinos B. Ambrosius pleraque a Philone mutuatus est.

(49) Beatum Petrum apostolum innotuisse Philoni Eusebius lib. II *Hist. eccl.* narrat : Φίλωνα λόγος ἔχει κατὰ Κλαύδιον ἐπὶ τῆς Ῥώμης εἰς ὁμιλίαν ἐλθεῖν Πέτρῳ τοῖς ἐκεῖσε τότε κηρύττοντι. Tum beatus quoque Hieronymus in Catalogo : Aiunt hunc, cum secunda vice venisset ad Claudium in eadem urbe [Romæ] locutum esse cum apostolo Petro, ejusque habuisse amicitiam : et ob hanc causam etiam Marci, discipuli Petri, apud Alexandriam sectatores ornasse laudibus. Quæ totidem verbis Suidas, ex Hieronymi metaphraste Sophronio fortasse, descripsit : Λέγουσι τοῦτον, ὅτε τὸ δεύτερον ἦλθε πρὸς Κλαύδιον ἐν τῇ αὐτῇ πόλει [Ῥώμῃ], διαλεχθῆναι τῷ ἁγίῳ ἀποστόλῳ Πέτρῳ, καὶ τούτου ἐσχηκέναι φιλίαν, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς σπουδαστὰς Μάρκου, μαθητοῦ Πέτρου, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἅπασι κεκοσμηκέναι.

(50) Ut philosophi quidam veteres, et post Seleuciani sive Herminiani, de quibus August. *De hæresib.* cap. 59.

Digitized by Google

alia, una cum Origene Filio ascribit (51), sive eadem impietate ductus; sive, ut quis dixerit, illius defendendi studio, exercitationis isthæc gratia, et non ex sua sententia proponens, sive a veritate nonnihil abduci sinens, ob imbecillitatem captumque auditoris, qui nulla fortasse fidei Christianæ cognitione imbutus, 87*a* minus poterat accuratiorem de religione cognitionem admittere, ut Filii propterea qualemcunque cognitionem auditori utiliorem existimarit esse, quam si omnino nec agnitus ille sit, nec auditus. Verum ut maxime in disputatione hoc pacto rectam sententiam declinare, ab eaque recedere non omnino absurdum, aut reprehensione dignum videatur : (nam ibi pleraque ejus, qui contra disputat, sententia et opinione, ac quasi vi fiunt). In scripta tamen oratione, quæ legis instar omnibus in communi proponenda sit, si quis hanc sui purgandi causa, blasphemiæ conscriptæ defensionem afferat, is sane ad imbecillum confugiet patrocinium. Jam ut secundo libro, ita et tertio, de Spiritu sancto tractans, argumenta quidem adhibet, quibus Spiritum sanctum esse conatur ostendere; verum cætera, ad modum Origenis libro *De principiis*, etiam hic nugando delirat. Quarto dein libro *de angelis et dæmonibus* inania æque, ut ille, jactitans, exilia ipsis corpora inducit. Quinto vero et sexto pertractat ut Deus hominem induerit, tentatque suo more demonstrare incarnationem Filii fieri potuisse. Multa et hic nugatur, maximeque dum illud asserere audet, imaginatione quidem nostra Filium aliis atque aliis locis circumscribi, re tamen atque actu ipso non esse circumscriptum. Septimo denique libro, quem *De Dei creatione* inscripsit, aliquanto pie magis cum de aliis tractat, tum præsertim de Filio in extrema operis parte.

Dictio ejus plena est, et nihil habet redundans. Vocibus item ut in Attica, minimeque affectata oratione, ita utitur venuste, ut nec in compositione quidem a consueto loquendi modo recedat : imo nec perspicuitatis, et accurationis caua a magnitudine deflectat. Floruit vero ***

φέρει [59] τῷ Υἱῷ, εἴτε ὁμοίως ἐκείνῳ δυσσεβεῖν ἁλωκὼς, εἴτε (ὡς ἄν [60] τις εἴποι) ἐκβιασάμενος τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπολογίαν, ἐν γυμνασίας λόγῳ καὶ οὐ δόξης ταῦτα προτιθεὶς, ἢ καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἀκροατοῦ ἕξιν καὶ ἀσθένειαν, ἀμυήτου παντελῶς, εἰ τύχοι, ὄντος τοῦ τῶν Χριστιανῶν θειασμοῦ καὶ μὴ δυναμένου δέξασθαι τὴν τῆς θρησκείας ἀκρίβειαν, ὑποκατασπώμενος τῆς ἀληθείας, καὶ τὴν ὁπωσδήποτε γνῶσιν Υἱοῦ τῆς παντελοῦς ἀνηκοΐας καὶ ἀγνωσίας λυσιτελεστέραν νομίζων εἶναι [61] τῷ [62] ἀκροατῇ. Ἀλλὰ διαλέξει μὲν ἡ τοιαύτη καταφυὴ τοῦ μὴ λέγειν ὀρθῶς καὶ ἀναχώρησις οὐκ ἂν ἀπίθανος οὐδὲ ψόγου ἐχομένη δόξῃ [63] · τὰ πολλὰ γὰρ τῇ τοῦ προσδιαλεγομένου γνώμῃ καὶ δόξῃ καὶ ἰσχύϊ διαπράττεται · ἐγγράφου δὲ λόγου καὶ κοινοῦ προκεῖσθαι μέλλοντος ἅπασι νόμου [64], εἴ τις τῆς ἐν αὐτῷ βλασφημίας τὴν προειρημένην εἰς ἀθώωσιν ἐπιφέρει ἀπολογίαν, εἰς ἀσθενῆ κατέδραμε συνηγορίαν. Ὥσπερ δὲ ἐν τῷ δευτέρῳ, οὕτω καὶ ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διαλαμβάνων τίθησι μὲν ἐπιχειρήματα, τὴν τοῦ παναγίου Πνεύματος ὕπαρξιν δεικνύειν [65] ἀποπειρώμενος, τὰ δ' ἄλλα, ὥσπερ Ὠριγένης ἐν τῷ *Περὶ ἀρχῶν*, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐνταῦθα παραληρεῖ. Ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ περὶ ἀγγέλων καὶ δαιμόνων ὁμοίως ἐκείνῳ κενολογεῖ [66], καὶ σώματα αὐτοῖς λεπτὰ ἀμφιέννυσιν. Ἐν δὲ τῷ πέμπτῳ καὶ ἕκτῳ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Σωτῆρος διαλαμβάνων [67] ἐπιχειρεῖ μὲν, ὡς ἔθος αὐτῷ, δυνατὴν εἶναι δεικνύναι [68] τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Υἱοῦ, πολλὰ δὲ ἐν αὐτοῖς κενοφωνεῖ, καὶ μάλιστα ὅταν ἀποτολμᾷ λέγειν ὅτι τὸν Υἱὸν φανταζόμεθα ἄλλοτε ἐν ἄλλοις τόποις περιγραφόμενον, μόνῃ δὲ τῇ ἐνεργείᾳ μὴ περιγραφόμενον. Ἐν δὲ τῷ ἑβδόμῳ, ὃ καὶ περὶ Θεοῦ δημιουργίας ἐπιγράφει, εὐσεβέστερόν πως περί τε τῶν ἄλλων διαλαμβάνει, καὶ μάλιστα πρὸς τῷ τέλει τοῦ λόγου περὶ τοῦ Υἱοῦ.

Ἔστι δὲ τὴν φράσιν ἀπέριττος καὶ βαθὺς, καλλιλεξίᾳ τε ὡς ἐν Ἀττικῷ καὶ συνήθει χρώμενος λόγῳ καὶ τοῦ συνήθους οὐδ' ἐν ταῖς συντάξεσιν ἀνακεχωρηκώς. Τοῦ μέντοι μεγέθους δι' ἐνάργειαν καὶ ἀκρίβειαν τῶν ῥημάτων οὐ καταφέρεται. Ἤκμασε [69] δὲ (52)...

CVII.

Basilii Cilicis contra Joannem Scythopolitam (53) *libri* XVI.

Lectus est liber Basilii presbyteri Cilicis, adversus Joannem Scythopolitam, cui et Causidici nomen,

ΡΖ'.

Βασιλείου πρεσβυτέρου Κιλικίας κατὰ Ἰωάννου Σκυθοπολίτου ις'.

[281 R., 152 H.] Ἀνεγνώσθη Βασιλείου, πρεσβυτέρου Κίλικος, κατὰ Ἰωάννου τοῦ Σκυθοπολίτου, ὃν

VARIÆ LECTIONES.

[59] ἐπιφορεῖ A. [60] ἄν om. A. [61] εἶναι νομίζων λυσιτελεστέραν ς. [62] τῷ add. A. [63] δόξῃ οὐδὲ ἐχομένη ψόγου. [64] ἅπασι νόμου A : νόμου τοῖς πᾶσιν ς. [65] δεικνύειν ὕπαρξιν ς. [66] καινολογεῖ ς. [67] διαλαμβάνειν A. [68] δυνατὴν εἶναι δεικνύναι post υἱοῦ ponit ς. [69] ἤκμασε δέ om. A, habet C.

NOTÆ.

(51) Supr. cod. 8.

(52) Post Origenem, ut hic indicat Photius, et ex beato Athanasio colligas, qui utriusque adhibeus testimonium, liber in illud Evang. : *Quicunque dixerit verbum contra Filium hominis*, etc. Origeni hunc continenter subjungit, et priscum, admirandum, perquam studiosum appellat, allatis duobus ex eo fragmentis. Alibi etiam disertum virum, quando ejus librum ii Hypotyposeón in Arianos advocat. Itaque non absimile vero fuerit his ipsis libris, quod Clementis item Hypotyposibus accidisse auctor est in Origenis Apologia Ruffinus, ut ab hæreticis interpolati, contaminati fuerint. Dolo certe malo præteritam ab Eusebio maximi hujus viri mentionem, docet illustris. Baron. t. II *Annal. ad ann.* C. 109.

(53) De Joanne Scythopolita sup. cod. 95. De Basilio cod 96 et 42.

Digitized by Google

καὶ διχολόγον λέγει καὶ μυρία ἄλλα αὐτοῦ καταγράφει, ὅτι τε ἐν ὑπονοίᾳ γέγονεν Μανιχαϊσμοῦ, καὶ ὅτι τὴν ἁγίαν Τεσσαρακοστὴν εἰς τρεῖς ἑβδομάδας συγκλείων οὐδὲ ἐν ταύταις τῆς ἐκ[70] τῶν πτηνῶν κρεοφαγίας ἀπείχετο, καὶ ὡς Ἑλληνικαῖς τελεταῖς συνήγετο, καὶ ὅτι ὡς ἐπίπαν ὑπὸ γαστριμαργίας ἐλαυνόμενος οὐδέποτε ἐκοινώνει τῆς ἱερουργίας τελειουμένης, ἀλλὰ μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον παισὶν ἅμα τῶν μυστηρίων μετελάμβανε, καὶ παραυτίκα πρὸς τὴν τράπεζαν ἀπέτρεχε. Ταῦτα κατὰ τοῦ ἀνδρὸς σχεδόν τι δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς βίβλου κατασπείρων ἐνασελγαίνει. Τὸ δὲ σύγγραμμα δραματικὸν ποιεῖται[71]· προσφωνεῖ δὲ αὐτὸ πρός τινα Λεόντιον αἰτησάμενον. Τὰ δὲ τοῦ δράματος εἰσάγει πρόσωπα Λαμπάδιον μὲν ὑπερμαχοῦντα αὐτοῦ, Μαρῖνον δέ τινα ὡς[72] δῆθεν ὑπὲρ τοῦ Ἰωάννου ἀγωνιζόμενον, ὃς καὶ μετά τινας διαλέξεις εἰσάγεται αὐτῷ καταγινώσκων μὲν οὗ ἐδόκει προσώπου ὑπερασπίζεσθαι, Λαμπαδίῳ δὲ προστιθέμενος· μεθ' ὃν Ταράσιόν τινα τὸν ἀγῶνα ὑπεισελθεῖν ὑποκρίνεται, ἐκεῖνα δὴ τούτους καὶ ἐρωτᾷν κατασχηματίζων καὶ ἀποκρίνεσθαι, ἃ συνοίσειν μὲν ἑαυτῷ, μῶμον δὲ καὶ ἀπορίαν τῷ συνηγορουμένῳ δῆθεν ἐώρα κατασκευάζοντα. Ἐξκαίδεκα δὲ λόγοις τὸ σύγγραμμα διαιρεῖ, καὶ ἐν μὲν τοῖς τρισὶ καὶ δέκα τὸν διαλογικὸν εἰσάγει τύπον, κατὰ τοῦ πρώτου μόνου τῶν Ἰωάννου λόγων τοσαύτην σπουδὴν καὶ πόνον εἰσενεγκάμενος, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς τρισὶ καταδρομὴν ποιεῖται τῶν ἐν τῷ δευτέρῳ καὶ τρίτῳ λόγῳ ῥηθέντων τῷ Ἰωάννῃ.

Ἐν μὲν οὖν τῷ πρώτῳ λόγῳ τὸν πρόλογον ἀπαρτίσας, κατὰ δύο κεφαλαίων ἵσταται, καθ' ἑνὸς μὲν τοῦ ὅτι ὁ[73] Λόγος ἔπαθε σαρκὶ, καθ' ἑτέρου δὲ τοῦ ὅτι ταυτόν ἐστι τὸ[74] λέγειν Χριστὸν τῷ λέγειν Θεόν. Ἐν δὲ τῷ β' λόγῳ ὅτι τε μάτην ἐλοιδορήθη πειρᾶται δεικνύναι, καὶ ὅτι τὸ, « Ἀναβήσεται[75] ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαί, » κακῶς ὁ Σκυθοπολίτης Ἰωάννης ἐξελάβετο. Ἐν δὲ τῷ γ' ὡς δῆθεν συζητεῖ ὅπως δεῖ νοεῖν τό· « Νῦν[76] ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, » καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ ῥητοῦ. Ἐν δὲ τῷ δ', πῶς ἴδιον λέγεται[77] τοῦ Θεοῦ τὸ σῶμα, καὶ περὶ ἑνώσεως, καὶ περὶ τοῦ « Ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς, ὁ Θεός[78] σου, » καὶ περὶ τοῦ, « Ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν· » ἐν ᾧ λόγῳ καὶ ὁ[79] Μαρῖνος τῆς ὡς δῆθεν ἀποστὰς ἀντιλογίας τῷ Λαμπαδίῳ[80] συντίθεται. Ἐν δὲ τῷ ε', ἔνθα καὶ ὁ Ταράσιος ἀναδέχεσθαι τὸν ἀγῶνα ἀντὶ Μαρίνου ὑποκρίνεται, τὰς κατὰ τοῦ Ἰωάννου κατηγορίας ἀναλαμβάνει πικρότερον, καὶ ὁ λόγος αὐτῷ σχεδόν τι ἐν ταύταις καταναλίσκεται. Ἐν δὲ τῷ ς' δριμύτερόν πως κατατρέχει τῆς κατὰ Χριστὸν τὸν Σωτῆρα ἡμῶν ἑνώσεως· καὶ περὶ τοῦ, « Ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς, ὁ Θεός σου, » καὶ ὅπως ἡ κατ' αὐτὸν Ἐκκλησία περὶ τοῦ, « ἐσαρκώθη, » δοξάζει. Ἐν δὲ τῷ ἡ' περὶ τοῦ· « Ὁ Λόγος[81] σὰρξ ἐγένετο, » εἰς ἀτοπίας

et alia sexcenta impingit : ut, in suspicionem Manichææ sectæ venisse : sacrum Quadragesimæ tempus ad tres tantùm hebdomadas revocasse, iisdemque nec ab avium carnibus abstinuisse : ad gentium sacra accessisse : ut plurimum præterea **87***b* ventri plus satis deditum, non absoluto jam sacro communicasse, sed post Evangelium una cum pueris mysteria sumpsisse, statimque ad mensam advolasse. Talia fere toto libro sparsa ac disseminata, petulanter in virum illum jactat. Opus ipsum dramaticum est, Leontio cuidam id efflagitanti inscriptum. Personas fingit hic Lampadium quemdam, qui pro Basilio certet, cum Marino, qui Joannis partes tuendas susceperit. Hunc post dissertationes aliquot damnato eo, quem defendendum susceperat, ad Lampadium sese adjungentem inducit, ac post eum victum Tarasium quemdam iterum certamen redintegrantem. Ubi illa hos et interrogare, et respondere comminiscitur, quæ cum sibi conductura, tum patrocinanti adversario reprehensionem ac perplexitatem paritura viderentur. In sedecim autem libros opus universum divisit : quorum tredecim priores dialogi forma sunt ab eo, contra primum duntaxat Joannis librum, tanto cum studio ac diligentia conscripti : reliquis vero tribus ea oppugnat, quæ in secundo suo et tertio libro Joannes asseruerat.

Primo igitur libro post præfationem absolutam, duobus capitibus oppugnandis insistit. Primum quidem illud : « Verbum passum est in carne[1]. » Alterum vero : « Idem est dicere Christum, atque dicere Deum. » Jam secundo libro temere se affectum injuria ostendere conatur : et illud : « Egredietur virga de radice Jessæ[2]. » Male a Scythopolita Joanne intellectum esse. Tertio deinde libro, de illo scilicet quærit loco, quomodo intelligendus : « Nunc clarificatus est Filius hominis, et Deus clarificatus est in illo[3], » et quæ ibi sequuntur. Quarto libro, quomodo dicatur proprium esse Dei corpus, tum de unitate, et de illo : « Unxit te Deus tuus[4]; » et de illo : « Ego sanctifico meipsum[5]. » Quo in libro Marinus contradicendi partes relinquens scilicet, cum Lampadio consentit. Quinto vero libro, ubi et Tarasius certamen subire Marini loco fingitur, accusationes Joannis acerbius suscipit, totusque adeo liber in iis fere consumitur. Sexto tum libro vehementius etiam invehitur in unionem Christi Servatoris nostri. **88***a* De illo quoque disputat : « Unxit te Deus, Deus tuus; » docetque quid ipsius Ecclesia censeat de illo : « Caro factum est[6]. » Libro octavo in varias absurditates præcipitat, dum de illo

[1] I Petr. IV, 1. [2] Isa. II, 1. [3] Joan. XII, 31. [4] Psal. XXXIV, 8. [5] Joan. XVII, 19. [6] Joan. I, 14.

VARIÆ LECTIONES.

[70] ἐκ add. A. [71] δραμ. ἤδη ποιεῖται ς. [72] ὡς A : φήσας ὡς ς. [73] ὁ add. A. vid. I Petr. IV, 1. [74] τὸ om. A. [75] ἀναβήσεται] Isa XI, 1. [76] νῦν] Joan. XIII, 31. [77] λέγεται εἶναι ἴδιον ς. [78] ὁ Θεὸς semel ponit ς. vid. Psal. LXV, 8. [79] ὁ add. A. [80] Λαμπαδίῳ add. rc. A. [81] ὁ Λόγος] Joan. I, 14.

Digitized by Google

agit: « Verbum caro factum est [7], » itemque de illo : « Nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit, Filius hominis, qui est in cœlo [8]. » Nono libro de illo agit : « Petra autem erat Christus [8*]; » et de illo : « Ecce vita vestra suspensa est in oculis vestris [9]. » Rursum de illo : « Porta hæc clausa erit [10]; » quæ omnia impie interpretatur. Decimo vero libro de illo : « Vobis verbum salutis missum est [11]; » deque eo : « Qui Filio suo non pepercit [12]. » Et : « De Verbo vitæ, quod manus vestræ contrectaverunt [13]. » Iterum de illo : « Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret [14], » et quæ sequuntur. In undecimo libro de illo tractat loco : « Hic Deus noster : non reputabitur alius coram ipso. Deinde in terra visus est, et cum hominibus conversatus est [15]. » Rursum super illo : « Exsurge, Deus, judica terram [16], » Deque altero loco : « Qui videt me, videt et Patrem [17]. » Tum adversus eos, qui dicerent non posse apostolos propter imbecillitatem audientium verum docere. Duodecimo libro docet unum e Trinitate passum. Et de illo item : « Si enim cognovissent, non ipsum Dominum gloriæ crucifixissent [18]. » Ubi et quod non dicamus duos Christos, infirma malaque ratione defendit : ad suam ipse voluntatem nimirum sensumque defensionem accommodans. Tertio decimo denique libro quærit : Quomodo non sint duo Filii. Et vero ex iis quibus defensionem instituit, duos esse Filios dicere necesse sit. Qua in re Tarasius veluti jam victus silentium tenet. Desinit et Basilius, sive Lampadius studiose interrogare ac respondere. Libri porro tres, quartus decimus, quintus decimus, et sextus decimus, perpetua contexti oratione, in secundum et tertium librum assertionum Joannis Scythopolitæ incurrunt.

Fuit hic Basilius presbyter, ut de se ipse affirmat, Antiochenæ Ecclesiæ, quo tempore thronum ibi tenebat Flavianus (54), Romanique clavum imperii moderabatur Anastasius. Dictio ejus in dialogis potissimum humilis est, ut nec a vocibus e trivio sumptis sibi temperet. Sed et in compositione parum accuratus, peccare non raro, atque solœcismum facere deprehenditur **88***b*. Verum uti perspicuus in his esse laboravit, ita quoque in suis adversus pios argumentis vehemens sane est, atque visu tritus, ut omnem plane vitam in hoc vano contra pietatem studio consumpsisse videatur. Etsi vero Nestoriana (55) hæresi infectus est, Nesto-

A πολλὰς ἐκτραχηλίζεται, καὶ περὶ τοῦ· « Οὐδεὶς [81] ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ [153 H.] οὐρανοῦ καταβὰς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. » [284 R.] Ἐν δὲ τῷ θ' περὶ τοῦ· « Ἡ δὲ [83] πέτρα ἦν ὁ Χριστὸς, » καὶ περὶ τοῦ, « Ὄψεσθαι [84] τὴν ζωὴν ὑμῶν κρεμαμένην πρὸ ὀφθαλμῶν ὑμῶν, » καὶ περὶ τοῦ, « Ἡ πύλη [85] αὕτη κεκλεισμένη ἔσται, » πάντα ταῦτα δυσσεβῶς ἐκλαμβάνεται. Ἐν δὲ τῷ ι' περὶ τοῦ, « Ὑμῖν [86] ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ἀπεστάλη· » καὶ περὶ τοῦ, « Ὃς τοῦ [87] ἰδίου Υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, » καὶ, ὅτι [88] « Αἱ χεῖρες [89] ὑμῶν ἐψηλάφησαν, περὶ τοῦ Λόγου τῆς ζωῆς [89*], » καὶ περὶ τοῦ, « Οὕτως [90] ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, » καὶ ἑξῆς [91]. Ἐν δὲ τῷ ια' περὶ τοῦ, « Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται B ἕτερος πρὸς αὐτόν· » — « Εἶτα [92] ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη, » καὶ περὶ τοῦ « Ἀνάστα [93], ὁ Θεὸς, κρίνων τὴν γῆν, » καὶ περὶ τοῦ, « Ὁ ἑωρακὼς [94] ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα, » καὶ πρὸς τοὺς λέγοντας μὴ δύνασθαι τοὺς ἀποστόλους διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκουόντων διδάσκειν τἀληθές. Ἐν δὲ τῷ ιβ', ὅτι εἷς τῆς Τριάδος ὁ παθὼν, καὶ περὶ τοῦ, « Εἰ γὰρ [95] ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν, » καὶ πῶς [96] οὐ λέγομεν δύο Χριστοὺς ἀσθενῶς καὶ κακοτρόπως ἀπολογεῖται, πρὸς τὸ οἰκεῖον μέντοι συμβαίνουσαν βούλημα τὴν ἀπολογίαν προάγει. Ἐν δὲ τῷ ιγ' περὶ τοῦ πῶς οὐ δύο Υἱοί· καίτοι ἐξ ὧν δοκεῖ ἀπολογεῖσθαι, ἀνάγκη λέγειν δύο Υἱούς. Ἐν ᾧ καὶ ὁ Ταράσιος ὡς δῆθεν ἐκνενικημένος σιωπᾷ, καὶ παύει καὶ ὁ Βασίλειος ἤτοι ὁ Λαμπάδιος C τῆς κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν σπουδῆς τὴν σχολὴν, καὶ ποιεῖται τὸν ιδ', ιε' τε καὶ ις' λόγον διεξοδικωτέρῳ λόγῳ, καὶ κατατρέχει τῶν ἐν τῷ β' καὶ γ' βιβλίῳ εἰρημένων τῷ Ἰωάννῃ.

Ἦν δ' οὗτος ὁ Βασίλειος πρεσβύτερος, ὡς αὐτός φησι, τῆς κατὰ Ἀντιόχειαν Ἐκκλησίας, ἀρχιερατεύοντος μὲν τῶν ἐκεῖσε Φλαβιανοῦ, Ῥωμαίων δὲ Ἀναστασίου βασιλεύοντος. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν χυδαῖος, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς διαλογικοῖς αὐτοῦ [97] οὐδὲ τῶν ἐκ τριόδου ῥημάτων ἀπέχεται· ἀλλ' οὐδὲ τὴν σύνταξιν ἀκριβὴς, ὥστε καὶ μέχρι τοῦ σφάλλειν καὶ σολοικισμοῖς κεχρῆσθαι πολλάκις ἐξάγεται· καὶ τὸ σαφὲς δὲ, ὡς ἐν τούτοις [98], ἐπετήδευσε. Τοῖς μέντοι D κατὰ τῆς εὐσεβείας ἐπιχειρήμασι δριμύς τέ ἐστιν καὶ ἐντριβὴς, καὶ τὸν ὅλον βίον τούτοις, ὡς ἔοικε, τοῖς ματαίοις κατὰ τῆς εὐσεβείας πόνοις ἐγκατασαπείς. Καὶ τὴν αἵρεσιν δὲ Νεστορίου νοσῶν Νεστόριον

[7] Joan. I, 14. [8] Joan. III, 13. [8*] I Cor. X, 4. [9] Deut. XXVIII, 66. [10] Ezech. XXXIV, 2. [11] Act. XIII, 26. [12] Rom. III, 32. [13] Joan I, 1. [14] Joan III, 16. [15] Baruch. III, 36-38. [16] Psal. LXXXI, 8. [17] Joan, XIV, 9. [18] I Cor. II, 8.

VARIÆ LECTIONES.

[81] οὐδείς] Joan. III, 13. [83] ἡ δέ] I Cor. X, 4. [84] Deut. XXVIII, 6. [85] ἡ πύλη] Ezech. XLVI, 1. [86] ὑμῖν ὁ] Act. XIII, 26. [87] ὃς τοῦ] Rom. VIII, 32. [88] ὅτι om. A. [89] αἱ χεῖρες] I Joan. I, 1. [89*] περὶ τοῦ Λόγου τῆς ζωῆς] hæc cum ante ὅτι legerentur transposui cum A. [90] οὕτως] Joan. III, 16. [91] καὶ τὰ ἑξῆς ς. [92] εἶτα] Baruch. III, 30. [93] ἀνάστα] Psal. XXVIII, 8. [94] ὁ ἑωρακώς] Joan. XIV, 9. [95] εἰ γάρ] I Cor. II, 18. [96] ὅπως ς. [97] αὐτοῦ add. A. [98] σαφὲς ἐν τούτοις ς.

NOTÆ.

(54) Ejus nominis secundus circa ann. Christi 500.

(55) Nestorianum hic dici mireris sane cum sup. cod. 9, pro Eutychianis scripsisse hunc adversus Nestorium videatur, ipsumque Scythopolitam contra illos scripsisse constet.

Digitized by Google

μὲν οὐκ οἰκειοῦται, Διόδωρον δὲ καὶ Θεόδωρον ἐπιγράφεται Πατέρας. Καὶ κατὰ μὲν τοῦ θεσπεσίου Κυρίλλου εἰς πρόσωπον οὕτως ἀναισχύντως οὐ βλασφημεῖ· τὸν μέντοι γε Ἰωάννην, καθ' οὗ τὴν γραφὴν ἐνεστήσατο, μηδενὶ ἄλλῳ ἀλλ' ἢ τοῖς Κυρίλλου φησὶν ἐπερείδεσθαι ιβ' κεφαλαίοις, καὶ τῷ δωδεκάτῳ, φησὶ, μάλιστα, ὃ παρεισάγει τὴν θεοπάθειαν· ἐν οἷς αὐτῷ καὶ [99] τῆς ματαιοπονίας τὸ τέλος. Τὸ δὲ σύνταγμα αὐτῷ πρὸς Λεόντιον, ὡς ἔφημεν, ἐποιήθη, ὃν ὁσιώτατον καὶ θεοφιλέστατον καὶ Πατέρα ἀποσεμνύνει.

A rium tamen sibi nequaquam vindicat, sed Diodorum (56) atque Theodorum patres laudat. Et contra divinum quidem Cyrillum non tam impudenter in eos blasphemat. Attamen Joannem hunc, in quem stylum strinxit, alii præterea nulli rei, præterquam Cyrilli duodecim capitibus inniti refert, ac duodecimo, ait, maxime, quo Deum ille passum subintroducit. Atque in his finem accipit frustra ille ab eo susceptus labor. Opus vero, ut supra dicere memini, Leontio dedicat cuidam, quem sanctissimum, Deoque charissimum, et Patrem magnifice prædicat.

PH'.

Θεοδώρου μονάζοντος Ἀλεξανδρέως κατὰ Θεμιστίου λόγος. Καὶ Θεμιστίου ἀπολογία ὑπὲρ τοῦ ἁγίοις Θεοφοβίου.

Ἀνεγνώσθη Θεοδώρου μονάζοντος Ἀλεξανδρέως *κατὰ Θεμιστίου*, οὗ ἡ ἐπιγραφή, « Ἔλεγχος ὡς ἐν συντόμῳ τῆς ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς Θεμιστίου κατὰ τῶν ἡμῶν [1] Πατέρων προπετοῦς καὶ ἀλογωτάτης ἐνστάσεως, ἐκ προφάσεως νῦν ἡμῖν πεπονημένος [285 R.] τῶν προβεβλημένων ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τῆς ἀληθείας ζητημάτων τε καὶ [154 H.] προτάσεων, καὶ σαφὴς διευκρίνησις τῆς προκειμένης ὑποθέσεως. » Ἡ μὲν οὖν ἐπιγραφὴ τοιαύτη βιβλίον μᾶλλον ἢ ἐπιγραφὴ βιβλίου τυγχάνουσα· ἄμφω δὲ, ὅ τε Θεόδωρος καὶ Θεμίστιος, αἱρετικοὶ καὶ τῆς τῶν Θεοπασχιτῶν μερίδος ὑπάρχουσι, Σεβήρῳ [2] προσανακείμενοι. Ὁ μέντοι Θεμίστιος ἢ Καλώνυμος (ἐξονομάζει γὰρ καὶ οὕτως αὐτὸς ἑαυτὸν) καὶ τῆς τῶν Ἀγνοϊτῶν [3] προστάτης ἐστὶν αἱρέσεως, καὶ λόγον ὑπὲρ τῆς τοιαύτης νόσου συνέγραψεν, ὃν ἐπέγραψε « *Καλωνύμου τοῦ καὶ Θεοφιλου ἀπολογία ὑπὲρ τοῦ ἐν ἁγίοις Θεοφοβίου*, ἐν ᾧ καὶ Σεβήρου, ᾧ προσανάκειται (τοιοῦτον γὰρ τὸ ψεῦδος καὶ οἱ ἐρασταὶ τοῦ ψεύδους), καθάπτεται. Εὐθύνας δὲ ἐν τῷδε τῷ λόγῳ παρὰ [4] Θεοδώρου εἰσπράττεται· τὰ γάρ τοι τοῦ Θεμιστίου ἐπιχειρήματα τέσσαρα μὲν ὄντα, τὴν ἄγνοιαν δὲ, ὡς ᾤετο, ἐπὶ Χριστοῦ κατασκευάζοντα, καθ' ἓν ὁ Θεόδωρος ταξάμενος, ἕκαστος μυρίαις ἀτοπίαις ἐχόμενον [5] δείκνυσιν. Εἶτα πάλιν ὁ Θεμίστιος, ὥσπερ τὴν ἧτταν ἀνακαλούμενος, κατὰ Θεοδώρου μονόβιβλον ἔγραψε. Καὶ ὁ Θεόδωρος πάλιν ἐν τρισὶ τόμοις τοὺς κατ' αὐτοῦ ἐλέγχους ἀποσκευασάμενος, τὴν οἰκείαν ἐπὶ [6] τούτῳ δόξαν ἀληθῆ παρεστήσατο. Ἔστι δὲ τούτων ἑκάτερος τοῦ τε συγγράφειν οὐκ ἀπείρως ἔχων, καὶ τὸ σαφὲς μετὰ τοῦ συντόνου καὶ τοῦ καθεστηκότος ἐν λόγοις διώκων [7].

CVIII.

Theodori Monachi Alexandrini Adversus Themistium liber.

Themistii Apologia pro sancto Theophobio.

B Lectus est Theodori Alexandrini monachi *adversus Themistium* liber, cujus hæc inscriptio : Confutatio brevis, qua superioris temporis denuo repetita illa Themistii contra Patres temeraria maximeque absurda contentio refellitur : a nobis nunc elaborata, occasione objectarum ab ipso contra veritatem quæstionum, atque enuntiationum, cum dilucida explicatione objecti argumenti. » Talis hic igitur libri titulus, ut liber potius, quam titulus libri videatur. Uterque vero Theodorus æque ac Themistius, hæretici et partium studiosi fuerunt, eorum qui divinitatem (57) passam esse asseverant, Severo nimirum addicti. Cæterum Themistius, sive Calonymus (hoc enim sibi cognomentum quoque addidit) etiam Agnoetarum (58) C sectæ caput fuit : de qua et librum conscripsit, affixo titulo : *Colonymi seu Themistii apologia pro sancto Theophobio* (59). Quo in libro ipsum quoque Severum, cui tamen addictus erat (tanta est vis falsitatis, tale et mendacii amantes) perstringens, dictorum a Theodoro rationes exigit. Themistii enim quatuor argumenta illa, quibus se inscitiam in Christo probasse arbitrabatur, Theodorus singulatim expendens atque æstimans, singula sexcenta continere absurda ostendit. Hinc rursum Themistius : acceptam veluti cladem reparans, singularem librum in Theodorum conscripsit. Theodorus autem tribus vicissim libris, et **89** *a* quæ D ille reprehenderat, refutat, et suam de hac re veram opinionem exponit. Uterque scribendi non imperitus, perspicuitatem solida cum vehementia in dicendo sectatus est.

PΘ'.

Κλήμεντος Ἀλεξανδρείας πρεσβυτέρου βιβλία.

Ἀνεγνώσθη Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως πρεσβυ-

CIX.

Clementis Alexandrini presbyteri Scripta.

Lecta sunt Clementis (59) Alexandrini presbyteri

VARIÆ LECTIONES.

[99] καὶ om. pr. A. [1] ἡμῶν add. A. [2] post Σεβήρῳ cum A omisi δέ. [3] ἀγνοητῶν A. [4] παρά A. περί ς. [5] ἐχόμενα A. [6] ἐπί A : ἐν ς. [7] διώκων ἐν λόγοις ς.

NOTÆ.

(56) Hic Tarsensis, sequens Mopsuestiæ episcopus fuit.

(57) Theopaschitæ a Græcis appellati. Vide Niceph. lib. XVIII *Historiæ Ecclesiast.* cap. 51.

(58) Niceph. lib. XVIII *Eccles. hist.* cap. 50, non Themistius hic sub Valente philosophus, sed potius Cononis ille in oppugnando Philopono socius videtur, cujus sup. mentio cod. 23. A quo Agnoetæ primum, post Themistiani dicti, ut ait beatus Damasc. lib. *De hæresibus.*

(59) Lege Baron. card. *Annal.* tom. II, et edit. Lat. Gentiani Herveti, Notasque in Germanicam edit.

Digitized by Google

tria librorum volumina, quorum unius inscriptio est, *Hypotyposes*; alterius, *Stromateus*; tertii vero *Pædagogus*.

Hypotyposeon, sive Dispositionum libri VIII.

Hypotyposes quidem disceptationem continent locorum aliquot Veteris Novique Testamenti, quæ etiam summatim explicat, et interpretatur. Etsi autem recte in quibusdam sentire visus est, in aliis rursus impie omnino fabuloseque disserit. Asserit enim materiam æternam esse, et ideas veluti certis decretis induci fingit. Filium quoque in rebus creatis numerat. Adhæc animarum migrationes, multosque ante Adamum mundos prodigiose comminiscitur. Evam præterea, ex Adamo, non ut sacri libri tradunt, sed obscene atque impie educit. Angelos quoque, cum feminis congressos, liberos inde sustulisse somniat. Quin et Verbum carnem non esse factum, sed ita visum duntaxat. Duo ad hæc Patris Verba finxisse deprehenditur, quorum minus mortalibus sit visum. Imo ne hoc quidem; sic enim scribit: « Dicitur quidem et Filius Verbum æquivoce cum Patrio Verbo. Verum (60) neque hoc illud Verbum est, quod caro factum est, neque etiam Patrium illud Verbum: sed vis quædam ac potestas Dei, tanquam a Verbo ipso profluens, mens effecta, hominum animos pervasit. » Quæ quidem omnia sacræ Scripturæ testimoniis aliquot astruere nititur. Quanquam et alia id genus sexcenta blasphema voce nugatur, seu ipse, sive quis alius (61), ejus personam indutus; plane ut octo ipsos libros hisce blasphemiarum portentis, de iisdem identidem disserendo, ac sparsim atque confuse, veluti stupore perculsus Scripturas producendo, repleverit. Universi autem operis scopus fuisse videtur Geneseos, Exodi, Psalmorum, Epistolarum beati Pauli, et catholicarum, ac denique Ecclesiastici interpretatio. Hoc interim fatetur ipse discipulum se fuisse Pantæni. Sed de *Hypotyposibus* hactenus.

CX.

Ejusdem Pædagogi libri III.

Jam *Pædagogus* tribus libris **89**[b] conscriptus, vitam moresque informat; quibus et alium quemdam præmittit, adjungitque singularem librum, quo gentium refellit impietatem (62). Nihil autem simile habent hi omnes cum *Hypotyposibus*, quando et stolidis illis ac blasphemis opinionibus omnino vacant, et dictio ipsa in his floridior ad temperatam quamdam gravitatem non sine jucunditate assurgit, et varia illa, quæ in iis est, rerum cognitio, nihil

τέρου τεύχη βιβλίων τρία, ὧν τὸ μὲν ἐπιγραφὴν ἔλαχεν Ὑποτυπώσεις, τὸ δὲ *Στρωματεῖς*, τὸ δὲ *Παιδαγωγός* [8].

Ὑποτυπώσεων τόμοι ὀκτώ.

Αἱ μὲν οὖν Ὑποτυπώσεις διαλαμβάνουσι περὶ ῥητῶν τινων τῆς τε Παλαιᾶς καὶ Νέας Γραφῆς, ὧν καὶ κεφαλαιωδῶς ὡς δῆθεν ἐξήγησίν τε καὶ ἑρμηνείαν ποιεῖται. Καὶ ἐν τισὶ μὲν αὐτῶν ὀρθῶς δοκεῖ λέγειν, ἐν τισὶ δὲ παντελῶς εἰς ἀσεβεῖς καὶ μυθώδεις λόγους ἐκφέρεται. Ὕλην τε γὰρ ἄχρονον καὶ ἰδέας ὡς ἀπό τινων ῥητῶν εἰσαγομένας δοξάζει, καὶ τὸν Υἱὸν εἰς κτίσμα κατάγει. Ἔτι δὲ μετεμψυχώσεις καὶ πολλοὺς πρὸ τοῦ Ἀδὰμ κόσμους τερατεύεται· καὶ ἐκ τοῦ Ἀδὰμ τὴν Εὔαν, οὐχ ὡς ὁ ἐκκλησιαστικὸς λόγος βούλεται, ἀλλ' αἰσχρῶς τε καὶ ἀθέως ἀποφαίνεται· μίγνυσθαί τε τοὺς ἀγγέλους γυναιξὶ καὶ παιδοποιεῖν ἐξ αὐτῶν ὀνειροπολεῖ, καὶ μὴ σαρκωθῆναι τὸν Λόγον, ἀλλὰ δόξαι. Λόγους τε τοῦ Πατρὸς δύο τερατολογῶν ἀπελέγχεται, ὧν τὸν ἧττονα τοῖς [9] ἀνθρώποις ἐπιφανῆναι, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐκεῖνον· φησὶ γάρ· « Λέγεται μὲν καὶ ὁ Υἱὸς Λόγος, ὁμωνύμως τῷ Πατρικῷ Λόγῳ, ἀλλ' οὐχ [10] οὗτός ἐστιν ὁ σὰρξ γενόμενος· οὐδὲ μὴν ὁ Πατρῷος Λόγος, ἀλλὰ δύναμίς τις τοῦ Θεοῦ, οἷον ἀπόῤῥοια τοῦ Λόγου αὐτοῦ, νοῦς γενόμενος τὰς τῶν ἀνθρώπων καρδίας διαπεφοίτηκε. » Καὶ ταῦτα πάντα πειρᾶται [11] ἀπὸ ῥητῶν τινων κατασκευάζειν τῆς Γραφῆς. Καὶ ἄλλα δὲ μυρία φλυαρεῖ καὶ βλασφημεῖ [12], εἴτε αὐτὸς, εἴτε τις ἕτερος τὸ αὐτοῦ πρόσωπον ὑποκριθείς. Ἐποιήθησαν δὲ αὐτῷ αἱ βλάσφημοι αὗται τερατολογίαι ἐν τόμοις ὀκτώ. Λέγει δὲ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν πολλάκις, καὶ σποράδην καὶ συγκεχυμένως [288 R.] ὥσπερ ἔμπληκτος παράγει τὰ ῥητά. Ὁ δὲ ὅλος σκοπὸς ὡσανεὶ ἑρμηνεῖαι τυγχάνουσι τῆς Γενέσεως, τῆς Ἐξόδου, τῶν Ψαλμῶν, τοῦ θείου [13] Παύλου τῶν Ἐπιστολῶν, καὶ τῶν Καθολικῶν, καὶ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ [14]. Μαθητὴς δὲ, ὡς καὶ αὐτός φησι, γέγονε Πανταίνου. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν αἱ Ὑποτυπώσεις.

PI'.

Τοῦ αὐτοῦ ὁ Παιδαγωγὸς ἐν τόμοις γ'.

Ὁ δὲ *Παιδαγωγὸς* ἐν τρισὶ τόμοις ἐστὶν αὐτῷ διαπεπονημένος, ἤθους καὶ βίου κατορθωτικός. Ἔχει δὲ τούτων καὶ προηγούμενον καὶ συνταττόμενον λόγον ἕτερον, ἐν ᾧ τὴν Ἑλλήνων διελέγχει ἀθεότητα. Οὐδὲν δὲ ὅμοιον ἔχουσι πρὸς τὰς Ὑποτυπώσεις οὗτοι οἱ λόγοι· τῶν τε γὰρ ματαίων καὶ βλασφήμων ἀπηλλαγμένοι δοξῶν καθεστήκασι, καὶ ἡ φράσις ἀνθηρὰ καὶ [155 H.] εἰς ὄγκον ἡρμένη σύμμετρον μετὰ τοῦ ἡδέος, καὶ ἡ πολυμάθεια ἐμπρέ-

VARIÆ LECTIONES.

[8] δὲ ὁ παιδ. A [9] τοῖς] αὐτοῖς A. [10] οὐχ] οὐ νῦν A. [11] πειρᾶται post τινῶν ponit ς. [12] βλασφημεῖ καὶ φλυαρεῖ ς. [13] τοῦ θείου — ἐπιστολῶν om. pr. A. [14] ἐκκλησιαστικοῦ ς.

NOTÆ.

(60) Pro οὐχ lege οὐδέ, eo quod hic præcesserint: μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐκεῖνον.

(61) Quod vero similius videatur: Arianos enim plerosque (ut hæretici solent) Clementis scripta inquinasse docet Rufinus Apologia pro Origene. Adde et reliqua ejus scripta sanæ esse doctrinæ ac purioris styli.

(62) Qui hodie nomine *Protreptici ad gentes*, mutior exstat.

Digitized by Google

πουσα. Μνημονεύει δὲ πρὸς τῷ τέλει καὶ περὶ εἰ- A habet minus conveniens. Extremo vero libro etiam
κόνων. de imaginibus commeminit (63).

PIA'.

Τοῦ αὐτοῦ ὁ Στρωματεὺς ἐν τόμοις η'.

Οἱ δὲ *Στρωματεῖς* εἰσὶ μὲν καὶ αὐτοὶ ἐν ὀκτὼ λόγοις κατὰ Ἑλλήνων καὶ αἱρέσεων τὸν ἀγῶνα εἰσενηνεγμένοι, σποράδην δὲ καὶ ὥσπερ οὐκ ἐν τάξει τὴν τῶν κεφαλαίων παράθεσιν κάνταῦθα ποιεῖται, καὶ τὴν αἰτίαν ὥσπερ ἀποδιδοὺς ἐν τῷ τέλει τοῦ ἑβδόμου λόγου αὐταῖς λέξεσιν οὕτως λέγει· «Τούτων ἡμῖν προδιηνυσμένων, καὶ τοῦ ἠθικοῦ τύπου ὡς ἐν κεφαλαίοις ὑπογραφέντος [15], σποράδην τε, ὡς [16] ὑπεσχήμεθα, καὶ διερριμμένως τὰ ζώπυρα τῆς ἀληθοῦς γνώσεως ἐγκατασπειράντων μαθήματα, ὡς μὴ ῥᾳδίαν εἶναι τῷ περιτυχόντι τῶν ἀμυήτων τὴν τῶν ἁγίων εὕρεσιν,» καὶ ἑξῆς [17]. Ἡ μὲν οὖν τοῦ [18] διερ- B ριμμένως αὐτὰ κατατάξαι αὐτῷ αἰτία αὕτη, ὡς φησι, γέγονεν. Εὗρον μέντοι γε ἔν τινι παλαιῷ βιβλίῳ τὴν αὐτὴν πραγματείαν οὐχὶ *Στρωματεῖς* μόνον ἐπιγραφομένην, ἀλλ' ὁλοκλήρως οὕτως, *Τιτοῦ Φλαβίου* [19] *Κλήμεντος πρεσβυτέρου Ἀλεξανδρείας, τῶν κατὰ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν γνωστικῶν ὑπομνημάτων Στρωματέων α', β', γ', δ', ε', ς', ζ', καὶ η'.* Ἀλλ' ὁ μὲν πρῶτος [20] μέχρι τοῦ ἑβδόμου τὴν αὐτὴν ἔχουσιν ἐπιγραφὴν καὶ ἐνιαῖοι τυγχάνουσιν ἐν ἅπασι τοῖς βιβλίοις· ὁ μέντοι ὄγδοος διάφορός τέ ἐστι καὶ τῇ ἐπιγραφῇ καὶ τῷ ἐδάφει. Ἐν τισὶ μὲν γάρ· *Τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος* ἐπιγράφεται, καὶ ἄρχεται οὕτως· «Οἱ μὲν τοὺς ἐγκωμιαστικοὺς λόγους,» καὶ ἑξῆς· ἐν τισὶ δὲ *Στρωματεὺς ὄγδοος* ὥσπερ C καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἑπτά, ἐπιγράφεται, καὶ ἀπάρχεται· «Ἀλλ' οὐδὲ οἱ παλαίτατοι τῶν φιλοσόφων,» καὶ ἑξῆς. Αὕτη δὲ ἡ τῶν *Στρωματέων* βίβλος ἐνιαχοῦ οὐχ ὑγιῶς διαλαμβάνει, οὐ μέντοι γε ὥσπερ αἱ *Ὑποτυπώσεις*, ἀλλὰ καὶ πρὸς πολλὰ τῶν ἐκεῖ διαμάχεται.

Ἐπαγγέλλεται δὲ καὶ ἄλλα πεποιῆσθαι αὐτῷ συγγράμματα οὐκ ὀλίγα, καί γε καὶ ὑφ' ἑτέρων πεποιῆκέναι μεμαρτύρηται *Περὶ τε τοῦ Πάσχα* καὶ *Περὶ νηστείας*, καὶ *Περὶ κακολογίας*, *Περὶ καιρῶν ἐκκλησιαστικῶν κατὰ τῶν ἀκολουθούντων τῇ τῶν Ἰουδαίων πλάνῃ*, ὃν Ἀλεξάνδρῳ Ἱεροσολύμων ἐπισκόπῳ προσειπεῖν [21]. Ἤκμασε δὲ Σεβήρου καὶ Ἀντωνίνου υἱοῦ αὐτοῦ Ῥώμης βασιλευόντων.

CXI.

Ejusdem Stromatei libri VIII.

Stromateon autem libri quoque octo sunt, adversus paganos atque hæreses pugnam instituentes : in quibus item sparsim, et non ordine capita recensentur. Cujus quasi rationem reddere in extremo libro septimo hisce fere verbis videtur : « Hæc cum a nobis jam antea pertractata sint, et morum illa rudior formula per summa velut capita, quantum polliciti sumus, sparsim descripta : iis, quæ ad veram excitant cognitionem, dogmatibus ita hic illic inspersis, ut res illas sacras nactus quispiam, qui mysteriis nostris initiatus non sit, haud facile comperiat (64) » et quæ sequuntur. Hæc igitur, ut ipse fatetur, causa fuit, cur ista sine ordine congesserit. Reperi autem in pervetere exemplari hoc opus non solum *Stromateon* nomine inscriptum, sed integre ad hunc modum : *Titi Flavii* (65) *Clementis presbyteri Alexandrini Gnosticarum* (66) *secundum veram philosophiam commentationum Stromateus* I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII. Ac primi quidem septem eumdem præferunt titulum, iidemque prorsus sunt in omnibus codicibus. Verum octavus, cum inscriptione, tum rei subjectæ materia, variat. In quibusdam enim inscribitur : *Quis dives salvetur* (67), ejusque principium est : « Qui laudatorias orationes, » et reliqua. In aliis vero, *Stromateus octavus*, ut et reliqui septem libri, inscribitur, et incipit : « Sed neque philosophi antiquissimi, » quæque sequuntur. *Stromateon* autem liber hic alicubi non sana tradit ; non tamen ut *Hypotyposes*. Nam multa etiam quæ ibi dicta fuerunt, oppugnat.

Feruntur autem ab eodem alia non pauca conscripta. Et vero etiam alii (68) composuisse testantur *De paschate*, *De jejunio*, *De obtrectatione*, *De canonibus ecclesiasticis*, et *Adversus eos qui Judæorum errorem sequuntur*, **90***a*, quem Alexandro Hierosolymorum episcopo nuncupasse videtur. Claruit vero Severo et Antonino (69) ejus filio Romæ imperantibus.

PIB', PIΓ'.

Κλήμεντος τοῦ Ῥώμης διαταγαὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, Ἀναγνώρισται, καὶ τἄλλα.

[289 R.] Ἀνεγνώσθη Κλήμεντος τοῦ Ῥώμης

CXII, CXIII.

Clementis Romani pont. Constitutiones apostolorum, Recognitiones et alia.

Legimus Clementis Romani pont. librorum volu-

VARIÆ LECTIONES.

[15] ὑπογράφοντος ς. [16] τε, ὡς A : τέως ς. [17] καὶ τὰ ἑξῆς ς. [sic et infra. [18] τοῦ αὐτη add. rc A. [19] Φλαυίου A. [20] πρῶτος] α A : ὄγδοος ς. [21] post προσειπεῖν cum A omisi ἔδοξεν.

NOTÆ.

(63) Facit libenter Photius, ut quæ in piis reperit scriptoribus pro imaginum cultu annotet, quod vigeret tunc, cum hæc scriberet, Iconomachorum hæresis. Vide s. cod. 29, et infr. in Pierio cod. 119.

(64) .Τοῦ ἠθικοῦ τύπου, pro quo alii τόπου legunt.

(65) Quem titulum totidem elementis apud Euseb. lego *Eccles. Histor.* lib. VI, c. 7. ex ipsius Clementis lib. I, III, et V, extremis verbis, alibi non semel repetitis.

(66) Cognitione refertarum, sive etiam cognitionem facientium per me dixeris.

(67) Euseb. supr. singularem hunc libellum facit : et in editis omnibus illud alterum de antiquissimis philosophis initium legitur.

(68) Divus Hieronymus lib. *De ecclesiasticis scriptoribus* cap. 38. Quibus adde ab ipsomet citata *De resurrectione*, *De nuptiis*, *De continentia*, et ab Euseb. *Hist. Eccles.* lib. VI, cap. 11, *De patientia ad recens baptizatos*.

(69) Cognomento Caracalla.

Digitized by Google

mina duo. Horum alteri hic est titulus : *Constitutiones apostolorum per Clementem* (70) continetque synodicos canones illos qui apostolorum cœtui ascribuntur. Alterum autem volumen epistolæ forma Jacobo fratri Domini dedicatur. Habet hoc *Acta*, quæ dicuntur, *Petri apostoli, et cum Simone Mago dissertationes* : *Recognitionem* adhæc *Clementis, ejusque parentis, tum aliorum fratrum*. Quamobrem etiam in quibusdam codicibus hæc ei inscriptio tribuitur : *Clementis Romani Recognitio*, in aliis tamen, uti diximus, epistola præfigitur tanquam ad fratrem Domini Jacobum ; et hæc neque eadem, neque ut ab eodem profecta, sed in libris nonnullis, veluti a Petro apostolo ad Jacobum missa, in aliis rursus tanquam a Clemente ad Jacobum, alia atque alia ut modo diximus. Harum prior ostendit ipsummet Petrum res a se gestas conscripsisse, et Jacobo eas postulanti misisse : altera vero refert Clementem Petri jussu easdem res gestas litteris proditas, postquam ille jam ad immortalem commigrasset vitam Jacobo transmisisse. Ex quo conjectura capitur bis fuisse res gestas sancti Petri editas (71), ac cum temporis longinquitate periisset altera, illam Clementis tandem solam perdurasse. In omnibus enim libris, quos quidem videre mihi contigit (non paucos illos certe) post diversas illas epistolas atque inscriptiones, idem omnino sine variatione hoc operis initium reperi : *Ego Clemens*, et quæ ordine deinceps sequuntur. Refertum autem hoc opus absurdis nugis, non sine plurimis ex Arii opinione in Filium blasphemiis. Constitutiones porro (72) tribus ex capitibus duntaxat reprehensioni videntur obnoxiæ. Ex mala nimirum fictione, quam depellere non est admodum difficile : deinde quod contra Deuteronomium criminationes quasdam adducant, quæ et ipsæ dilui facillime possunt : denique ex Arianismo, quem item acarus paulo instando, refellere queas. Liber attamen Actorum Petri (*qui de Recognitionibus inscriptus est*) perspicuitate ac gravitate, ad hæc puritate **90**[b] et vehementia, aliisque orationis dotibus, rerum item variarum doctrina, tantum Constitutiones ipsas superat, nulla ut hos inter comparatio, ad sermonem quod attinet, fieri debeat.

Hic Clemens (73) ille est, de quo beatus Paulus in ea quæ est ad Philippenses epistola : « Cum Clemente et reliquis cooperatoribus meis, quorum nomina scripta sunt in libro vitæ. » Scripsit idem magni faciendam ad Corinthios epistolam (74), quæ

A τεύχη βιβλίων δύο, ὧν τὸ μὲν ἐπιγράφεται, *Διαταγαὶ τῶν ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος*, ἐν ᾧ καὶ οἱ τῶν συνοδικῶν κανόνων τῷ ἀθροίσματι τῶν ἀποστόλων κανόνες ἐπιγραφόμενοι περιέχονται· τὸ δὲ τὴν προσφώνησιν ὡς ἐν ἐπιστολῆς εἶδει πρὸς Ἰάκωβον τὸν ἀδελφόθεον ποιεῖται, ἐν ᾧ αἵ τε λεγόμεναι τοῦ *ἀποστόλου Πέτρου Πράξεις* καὶ αἱ *Πρὸς Σίμωνα τὸν Μάγον διαλέξεις*, καὶ ἔτι ὁ *Ἀναγνωρισμὸς Κλήμεντος καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν*, διὸ καὶ ἔν τισι τῶν βιβλίων ἡ ἐπιγραφὴ, *Κλήμεντος τοῦ Ῥωμαίου ἀναγνωρισμὸς* ἐπιγράφεται. ἐν τισὶ δὲ, ὡς ἔφημεν, ἐπιστολὴ προτάττεται ὡς πρὸς τὸν ἀδελφόθεον Ἰάκωβον, καὶ αὕτη δὲ οὐχ ἡ αὐτὴ, οὐδὲ ὡς ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ προσώπου προενηνεγμένη, ἀλλ' ἐπὶ μέν τινων βιβλίων ὡς ἀπὸ Πέτρου τοῦ ἀποστόλου πρὸς B Ἰάκωβον ἐπεσταλμένη, ἐφ' ἑτέρων δὲ ὡς ἀπὸ Κλήμεντος πρὸς Ἰάκωβον, [156 H.] ἄλλη καὶ ἄλλη, καθὼς προεῖπομεν. Καὶ ἡ μὲν δηλοῖ Πέτρον τὰς οἰκείας συγγράψασθαι[22] πράξεις καὶ πρὸς Ἰάκωβον αἰτησάμενον ταύτας ἀποστεῖλαι· ἡ δὲ διαλαμβάνει ὡς Κλήμης ταύτας κατὰ πρόσταγμα Πέτρου συγγράψειε, κἀκείνου πρὸς τὴν ἀγήρω μεταναστάντος[23] ἀποστεῖλοι Κλήμης πρὸς Ἰάκωβον. Ἔστι νοῦν εἰκασμῷ διαλαβεῖν ὡς δύο μὲν εἶησαν τῶν Πέτρου Πράξεων ἐκδόσεις γεγενημέναι, τῷ δὲ χρόνῳ τῆς ἑτέρας διαῤῥυείσης ἐπεκράτησεν ἡ τοῦ Κλήμεντος· ἐν πᾶσι γὰρ τοῖς βιβλίοις ἃ εἴδομεν, καίτοι οὐκ ὀλίγων ὄντων, μετὰ τὰς διαφόρους ἐκείνας ἐπιστολὰς καὶ ἐπιγραφὰς τὴν αὐτὴν εὕρομεν ἀπαραλλάκτως πραγματείαν, C ἀρχομένην· *Ἐγὼ Κλήμης*, καὶ τὰ ἑξῆς ἐντατόμενα. Μυρίων δὲ ἀτοπημάτων ἡ πραγματεία γέμει αὕτη, καὶ τῆς εἰς τὸν Υἱὸν βλασφημίας κατὰ τὴν Ἀρείου δόξαν ἐστὶν ἀνάπλεως. Αἱ δέ γε *Διαταγαὶ* τρισὶ μόνοις δοκοῦσιν ἐνέχεσθαι, κακοπλαστίᾳ, ἣν οὐ χαλεπὸν ἀποσκευάσασθαι, καὶ ὅτι κατὰ τοῦ Δευτερονομίου ὄβρεις τινὰς ἐπαφίησιν, ἃ καὶ ῥᾷστον διαλύσασθαι, καὶ ἔτι Ἀρειανισμῷ, ὅπερ ἄν τις καὶ βιαίως διακρούσαιτο. Ἡ μέντοι γε τῶν τοῦ *Πέτρου Πράξεων* βίβλος τῷ τε λαμπρῷ καὶ τῇ σεμνότητι καὶ ἔτι τῷ καθαρῷ καὶ συντόνῳ καὶ τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ τοῦ λόγου καὶ πολυμαθείᾳ τοσοῦτον ἔχει πρὸς τὰς *Διαταγὰς* τὸ παραλλάττον, ὡς μηδὲ συγκράσει τῇ κατὰ τοὺς λόγους πρὸς ἀλλήλας παραβάλλεσθαι τὰς βίβλους.

D Οὗτός ἐστιν ὁ Κλήμης περὶ οὗ φησιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους Ἐπιστολῇ[24], «Μετὰ καὶ Κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς.» Οὗτος καὶ ἐπιστολὴν ἀξιόλογον πρὸς Κορινθίους γράφει, ἥτις παρὰ πολ-

VARIÆ LECTIONES.

[22] συγγράψαι ς. [23] μεναστάντος ς. [24] ἐπιστολῇ] IV, 3.

NOTÆ.

(70) Earum octo libros Græce primum deinde et Latine doctissime explanatos, firmissimeque defensos edidit Franc. Turrianus noster. Eosdem item cum X *Recognitionum* libris ex Ruffini interpretatione, additis et cæteris quæ tum reperiri potuerunt B. Clement. Operib. dederunt Latine Colonienses. an. 1599.

(71) *Recognitionum* duo fuisse volumina, in aliquibus inter se diversa, testatur etiam Ruffinus Præf. ad Gaudent.

(72) Franciscus Turrianus, Soc. Jesu, in Clementis *Constitutiones apost.* Prolegomenis hæc eadem solvit.

(73) Lege B. Hieron. cap. 15, Catal.

(74) Vide Hieronymum *De scriptor. ecclesiast.* cap. 15, et inf. cod. 126.

Digitized by Google

λοῖς ἀποδοχῆς ἠξιώθη ὡς καὶ δημοσίᾳ ἀναγινώσκεσθαι. Ἡ δὲ λεγομένη δευτέρα πρὸς τοὺς αὐτοὺς ὡς νόθος ἀποδοκιμάζεται, ὥσπερ ὁ [25] ἐπιγραφόμενος ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ Πέτρου καὶ Ἀππίωνος πολύστιχος διάλογος. Τοῦτόν φασιν οἱ μὲν δεύτερον μετὰ Πέτρον Ῥώμης ἐπισκοπῆσαι [26], οἱ δὲ τέταρτον· Λίνον γὰρ καὶ Ἀνάκλητον [27] μεταξὺ αὐτοῦ καὶ Πέτρου Ῥώμης ἐπισκόπους διαγεγονέναι· τελευτῆσαι δὲ αὐτὸν τρίτῳ ἔτει Τραϊανοῦ.

A a plerisque tanto in pretio est habita, adeoque laudata, ut etiam publice legi soleret. At quæ secunda dicitur ad eosdem, ut spuria rejicitur. Quemadmodum et longa illa disputatio, beati Petri et Appionis nomen falso præferens. Hunc Clementem (75) alterum a Petro urbis Romæ episcopum fuisse quidam autumant, alii vero quartum. Linum enim et Anacletum inter utrumque pontifices intercessisse, ac tertio demum Trajani imperatoris anno vitam finiisse (76).

ΡΙΔ'.

Λευκίου Χαρίνου αἱ τῶν ἀποστόλων Περίοδοι.

[292 R.] Ἀνεγνώσθη βιβλίον, αἱ λεγόμεναι *Τῶν ἀποστόλων Περίοδοι*, ἐν αἷς περιείχοντο πράξεις Πέτρου, Ἰωάννου, Ἀνδρέου, Θωμᾶ, Παύλου. Γράφει δὲ αὐτὰς, ὡς δηλοῖ τὸ αὐτὸ βιβλίον, Λεύκιος Χαρῖνος. Ἡ δὲ φράσις εἰς τὸ παντελὲς ἀνώμαλός τε καὶ παρηλλαγμένη· καὶ συντάξεσι γὰρ καὶ λέξεσι κέχρηται ἐνίοτε μὲν οὐκ ἠμελημέναις, κατὰ δὲ τὸ πλεῖστον ἀγοραίοις καὶ πεπατημέναις, καὶ οὐδὲν τῆς ὁμαλῆς καὶ αὐτοσχεδίου φράσεως καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἐμφύτου χάριτος, καθ' ἣν ὁ εὐαγγελικός τε καὶ ἀποστολικὸς διαμεμόρφωται λόγος, οὐδ' ἴχνος ἐμφαίνων. Γέμει δὲ καὶ μωρίας πολλῆς καὶ τῆς πρὸς ἑαυτὸν [28] μάχης καὶ ἐναντιώσεως. Φησὶ γὰρ ἄλλον εἶναι τὸν τῶν Ἰουδαίων Θεὸν καὶ κακὸν, οὗ καὶ Σίμωνα τὸν Μάγον ὑπηρέτην καθεστάναι, ἄλλον δὲ τὸν Χριστὸν, ὃν φησιν ἀγαθόν· καὶ φύρων [29] ἅπαντα καὶ συγχέων καλεῖ αὐτὸν καὶ Πατέρα καὶ Υἱόν. Λέγει δὲ μηδ' ἐνανθρωπῆσαι ἀληθῶς, ἀλλὰ δόξαι, καὶ πολλὰ πολλάκις φανῆναι [30] τοῖς μαθηταῖς, νέον καὶ πρεσβύτην πάλιν, καὶ πάλιν παῖδα, καὶ μείζονα καὶ [157 H.] ἐλάττονα καὶ μέγιστον, ὥστε τὴν κορυφὴν διήκειν ἔσθ' ὅτε μέχρις οὐρανοῦ. Πολλὰς δὲ καὶ περὶ τοῦ σταυροῦ κενολογίας καὶ ἀτοπίας ἀναπλάττει, καὶ τὸν Χριστὸν μὴ σταυρωθῆναι, ἀλλ' ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ, καὶ καταγελᾷν διὰ τοῦτο τῶν σταυρούντων. Γάμους τε [31] νομίμους ἀθετεῖ, καὶ πᾶσαν γένεσιν πονηράν τε καὶ τοῦ πονηροῦ λέγει. Καὶ πλάστην τῶν δαιμόνων ἄλλον ἐκληρεῖ [32]. Νεκρῶν δὲ ἀνθρώπων καὶ βοῶν καὶ κτηνῶν ἄλλων [33] παραλογωτάτας καὶ μειρακιώδεις τερατεύεται ἀναστάσεις. Δοκεῖ δὲ καὶ κατ' εἰκόνων τοῖς Εἰκονομάχοις ἐν ταῖς Ἰωάννου Πράξεσι δογματίζειν. Καὶ ἁπλῶς αὖτη ἡ βίβλος μυρία παιδαριώδη καὶ ἀπίθανα καὶ κακόπλαστα καὶ ψευδῆ καὶ μωρὰ καὶ ἄλλοις [34] μαχόμενα καὶ ἀσεβῆ καὶ ἄθεα περιέχει· ἣν εἰπών τις πάσης αἱρέσεως πηγὴν καὶ μητέρα οὐκ ἂν ἀποσφαλείη τοῦ εἰκότος.

B C D

CXIV.

Lucii Charini Periodi apostolorum,

Lectus liber est hoc titulo : *Apostolorum Periodi.* Complectitur Acta Petri, Joannis, Andreæ, Thomæ, et Pauli, auctore, ut liber ipse ostendit, Lucio Charino. Dictio ejus omnino inæqualis ac varia : constructione vero ac vocibus utitur interdum quidem non abjectis, ut plurimum tamen forensibus, ac protritis : nec ullum in eo æqualis, et subitariæ dictionis, ac nativæ, quæ hinc exsistere solet gratiæ (quo modo evangelicus et apostolicus sermo conformatus est) vestigium apparet. Scatet item stultis, et secum pugnantibus narrationibus. Alium enim Judæorum Deum, eumque malum esse asserit, cujus Simon Magus minister fuerit, alium rursus esse Christum, quem bonum facit. Omnia ergo inquinans atque confundens, eumdem illum et Patrem vocat et Filium. Jactat vero, neque revera hominem factum, sed tantum apparuisse. Varia item forma sæpe discipulis visum, nunc juvenem, mox iterum senem, rursumque puerum ; nunc majorem, nunc minorem, interdum et maximum, vertice etiam cœlum attingentem. Multas etiam super cruce nugas fingit atque ineptias, neque Christum fuisse cruci affixum, sed alium pro eo, et hinc illum eos, qui in crucem egerant, irridentem facit. Conjugia insuper legitima rejicit, omnemque adeo generationem malam esse, **91***a* et a malo asserit, aliamque dæmonum formationem comminiscitur. Mortuorum adhæc hominum, boum, ac jumentorum absurdas puerilesque resurrectiones prodigiose fingit. In Actis quoque beati Joannis imaginum usum cum Iconomachis vituperare videtur. Vis verbo dicam? quantus est liber, puerilia continet sine numero, et inopinata, malignèque conficta, ac falsa, imo stulta, et inter se pugnantia, impia denique et detestanda tot, ut qui eum omnis hæresis fontem atque auctorem dixerit, non ille a veritate vel minimum discesserit.

ΡΙΕ'.

Ἀνωνύμου κατὰ Ἰουδαίων καὶ Τεσσαρεσκαιδεκατιτῶν Λόγος. Καὶ Μητροδώρου περὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πάσχα ἑορτῆς.

Ἀνεγνώσθη βιβλίον ἀνώνυμον, οὗ ἡ ἐπιγαφὴ Λό-

CXV.

Liber anonymus contra Judæos et Quartadecimanos, itemque Metrodori Calculus Paschalis.

Legi incerti auctoris librum, qui titulum præfert :

VARIÆ LECTIONES.

[25] ὁ add. A. [26] ἐπισκοπῆσαι Ῥώμης ς. [27] ἀνέγκλητον A. [28] libri ἑαυτήν. [29] φυρῶν ς. [30] φανῆναι πολλάκις A. [31] δέ ς. [32] ἐκκληροῖ ς. [33] ἄλλων add. A. [34] ἄλλοις] immo ἀλλήλοις.

NOTÆ.

(75) Vide D. Baron. tom. I, ad annum Christi 96.
(76) Martyrio coronatum ut docet D. card. Baron. t. II, ad annum Christi 102.

Digitized by Google

Disputatio adversus Judæos, unaque sentientes hæreticos (77), *et Quartadecimanos, ut vocant, qui primo Hebræorum mense sanctum Paschæ festum non celebrant* (78). Hujus oratio vehemens est, neque redundans, fastu jactantiaque non vacans. Asserit vero sacra quinta (die) legale non edisse Pascha Dominum Jesum Christum (neque enim illum ejus edenti statutum fuisse diem), sed sequenti. Ac neque tum, quæ ederit, ex legis præscripto edisse. Nam neque agnum, neque azyma, neque aliud quidpiam eorum fecisse, quæ legale servantes Pascha, more rituque majorum observant. Itaque privatam tantum, mysticam illam tamen, vult cœnam edisse, atque ex ea discipulis panem, et calicem porrexisse.

Alius item liber conjunctus erat Metrodori cujusdam, *Calculus* nimirum *de sacro Paschæ festo celebrando* novem decennalium cyclorum viginti octo in seipsum quasi in orbem redactus. Hic autem Metrodorus, quicunque tandem est (nihil enim aliud de illo dicere statui) a Diocletiano, inchoando quingentorum triginta trium annorum dies festos collegit, idque (quantum videtur) secundum accuratam illam, quam vocant, quartæ-decimæ lunæ computationem. Etenim neque hunc Ecclesia, neque vetus traditio dies illos servasse videntur.

A γος πρὸς Ἰουδαίους καὶ τοὺς μετὰ τούτων αἱρετικοὺς καὶ τοὺς καλουμένους Τεσσαρεσκαιδεκατίτας, μὴ τῷ πρώτῳ καθ' Ἑβραίους μηνὶ ἐπιτελοῦντας τοῦ ἁγίου Πάσχα τὴν ἑορτήν. Οὗτος μὲν ὁ λόγος σύντομος[38] καὶ ἀπέριττος καὶ κόμπου μετέχων. Λέγει μέντοι τῇ ἁγίᾳ Πέμπτῃ μὴ τὸ νομικὸν φαγεῖν Πάσχα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· μηδὲ γὰρ εἶναι τότε τὸν καιρὸν, ἀλλὰ τῇ ἐπιούσῃ. Καὶ ὅτι οὐδὲ νομικῶς τελῶν ἔφαγεν, ἅπερ[39] ἔφαγεν, εἰς τὴν ἐπιοῦσαν· οὔτε γὰρ ἀρνὸν οὔτε ἄζυμα οὔτε ἄλλο τι πράττων, ὅσα οἱ τὸ νομικὸν τελοῦντες Πάσχα ἔθος ἔχουσι παραφυλάττειν· ἀλλ' ἴδιον μυστικόν φησι δεῖπνον φαγεῖν, ἐξ οὗ καὶ τοῖς μαθηταῖς ἄρτου καὶ ποτηρίου μεταδοῦναι.

B [293 R.] Ἐνεφέρετο δὲ λόγος ἕτερος Μητροδώρου τινὸς, ψῆφος ἐννεακαιδεκαετηρίδων κη' εἰς ἑαυτὴν ἀνακυκλουμένη περὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πάσχα ἑορτῆς. Οὗτος ὁ Μητρόδωρος, ὅστις ποτέ ἐστι (οὐ γὰρ ἄλλο τι ἔγνων εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ), ἀπὸ Διοκλητιανοῦ ἀρξάμενος φλγ' ἐτῶν συνήγαγε κατὰ τὴν λεγομένην ἀκριβῆ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ψηφοφορίαν[37] ἡμέρας, ὅσα τῷ δοκεῖν, ἑορταστικάς· καὶ γὰρ οὔτε νῦν ἡ Ἐκκλησία οὔτε ἡ παλαιὰ παράδοσις ταύταις φαίνεται κεχρημένη.

CXVI.

Auctoris incerti de sacro Paschæ festo volumen III.

Lectus quoque liber est, qui scriptoris non expresso nomine inscribitur: *De sacro Paschæ festo volumen tertium libris octo.*

C Simplici dictione, styloque apertissimo scriptum opus, multa sane atque præclara sensa continet. Scriptor hic libro quarto Metrodorum sæpe reprehendit, ac dum sacris sese Scripturæ testimoniis communit, non pauca, explanatoris fere methodo, **91***b* in sex dierum opus utilia hisce de Paschate libris intexuit. Dedicat vero Theodoro, quem dilectum fratremque appellat. Scripsit eadem de re alios quoque libros, verum hic uberior est atque utilior; ut qui in re tenui utilia quæque ad rem pertinentia afferat. Nam de bissexto, et mense intercalari, solisque ac lunæ epactis, et enneacædecaeteridibus (79), et de ratione ac via hæc investigandi, singula excutiendo dilucide tradit. De mensibus item, et neomenia, et hebdomade, ejusque diebus, et quinam D communes anni appellantur, quique interjecti anni. De curriculo præterea solis octo et viginti annorum, et novemdecim annorum lunæ, ac quarto decimo ejusdem die. Rursum de mensibus lunaribus

PIG'.

Ἀνωνύμου περὶ τῆς ἁγίας τοῦ Πάσχα ἑορτῆς λόγοι γ'.

Ἀνεγνώσθη βιβλίον, ὅσον ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ συντεταχότος, ἀνεπίγραφον· ἐπὶ τῇ γε βίβλῳ ἐπεγέγραπτο· « Περὶ τῆς ἁγίας τοῦ Πάσχα ἑορτῆς λόγος τρίτος, ἐν τόμοις ὀκτώ. » Αὕτη ἡ βίβλος ἁπλῇ μὲν καὶ σαφεστάτῃ συγγέγραπται φράσει, πολλὰ δὲ καὶ καλὰ νοήματα περιέχει[38]. Οὗτος ὁ συγγραφεὺς ἐν τῷ τετάρτῳ τόμῳ καὶ κατὰ Μητροδώρου ποιεῖται ἐλέγχους, καὶ ταῖς Γραφικαῖς δὲ μαρτυρίαις ὠχύρωται, καὶ πολλὰ τῶν εἰς τὴν Ἑξαήμερον χρησίμων, ὡς ἐν ἑρμηνείας τύπῳ, κατὰ τούσδε τοὺς περὶ τοῦ Πάσχα λόγους συνυφαίνει. Προσφωνεῖ δὲ Θεοδώρῳ τὸν λόγον, ὃν ἀγαπητόν τε καὶ ἀδελφὸν ὑπαγορεύει. Πεποίηκε δὲ καὶ ἑτέρας περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως πρότερον[39] βίβλους· ἀλλ' αὕτη πλατυτέρα τε καὶ χρησιμωτάτη, ὡς ἐπὶ [158 H.] λεπτῷ πάντα τὰ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν χρήσιμα διεξιοῦσα. Περί τε γὰρ βισέξτου[40] καὶ ἐμβολίμου μηνὸς καὶ ἐπακτῶν ἡλίου καὶ ἐπακτῶν σελήνης καὶ ἐννεακαιδεκαετηρίδων καὶ μεθόδου τῆς εὑρέσεως αὐτῶν λεπτομερῶς καὶ σαφῶς διαλαμβάνει, καὶ περὶ μηνῶν καὶ νεομηνίας καὶ ἑβδομάδος καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἡμερῶν, τίνες τε κύκλοι[41] ἐνιαυτοὶ προσαγορεύονται καὶ τίνες ἐμβόλιμοι ἐνιαυτοὶ, περί τε[42]

VARIÆ LECTIONES.

[38] σύντονος ς. [39] ἅπερ ἔφαγεν add. A. [37] ψηφηφορίαν ς. [38] περιέχει νοήματα ς. [39] πρότερον et mox τε add. A. [40] βισέκτου A. [41] κύκλοι Rothomag., κοινοὶ Scaliger. [42] τε add. A.

NOTÆ.

(77) Montanistas, Novatianos, Blasium et similes.

(78) Τεσσαρεσκαιδεκατίτας: qui non lunæ cursum, more Judaico, sed solis sequebantur, texte Sozom. lib. VII, cap. 18, 19, et a Victore Papa damnati sunt. Legendus D. Baron. tom. II, ad ann. Chr. 198, et Theodoret. atque Epiphan., Euseb. quoque lib. V, sub fin.

(79) Ἐννεακαιδεκαετηρίδων: quarum auctorem Eusebium facit S. Hieronym. in Hippolyto, lib. *De script. ecclesiast.*, et Beda, *De tempore*, cap. 42.

Digitized by Google

ὀκτωκαιεικοσαετηρίδος ἡλίου καὶ ἐννεακαιδεκατηρίου σελήνης, καὶ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης αὐτῆς, καὶ περὶ μηνῶν σεληνιακῶν καὶ μηνῶν ἡλιακῶν, καὶ νουμηνίας σεληνιακοῦ μηνὸς [48] καὶ ἡλιακοῦ, μηνός τε ὁμαλοῦ τῆς σελήνης καὶ μηνὸς ἀκριβοῦς, καὶ ἀπαριθμήσεως τῶν ἐτῶν τοῦ [49] κόσμου. Φησὶ δὲ οὗτος ὅτι κατὰ μὲν τοὺς ἄλλους τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἐνιαυτοὺς ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν ὁ Χριστὸς τὸ νομικὸν ἐπιτέλει Πάσχα, καθ' ὃν δὲ παρεδόθη οὐκέτι· καὶ σκοπεῖν χρή. Ὁ γὰρ Χρυσόστομος καὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ τότε φησὶν αὐτὸν ἐπιτελέσαι τὸ νομικὸν πρὸ τοῦ μυστικοῦ δείπνου.

A ac solaribus, et neomenia mensis cum lunaris tum solaris, qui lunari sit par, deque mense exacto ac justo : de annorum denique mundi supputatione. Refert idem secundum illos alios adventus sui annos, Christum Dominum ac Deum nostrum lege præscriptum Pascha celebrasse, non item eo, quo proditum est. Quod consideratione sane dignum, cum Chrysostomus et Ecclesia tunc ipsum docent legitimum Pascha perfecisse, antequam mysticam institueret cœnam.

ΡΙΖ'.

Ὑπὲρ Ὠριγένους καὶ τῶν αὐτοῦ δογμάτων, τόμοι πέντε.

Ἀνεγνώσθη βιβλίον ὑπὲρ Ὠριγένους καὶ τῶν αὐτοῦ θεοστυγῶν δογμάτων, ἐν τόμοις ε'. Ἀνεπίγραφον δὲ τὴν ὀνομασίαν ἐτύγχανε τοῦ συντεταχότος, τὴν δὲ φράσιν οὔτε σαφὲς οὔτε καθαρὸν, οὔτε εἰς ἄλλο τι ἀξιόλογον ἀνηγμένην [50] ἔχον. Ὁ δὲ τοῦ συγγράμματος πατὴρ μάρτυρας ὑπὲρ Ὠριγένους τε καὶ τῶν αὐτοῦ δογμάτων Διονύσιον προκομίζει τὸν Ἀλεξανδρείας, Δημήτριόν τε καὶ Κλήμεντα καὶ ἑτέρους πλείους· μᾶλλον [51] δὲ τῶν ἄλλων ἁπάντων Παμφίλῳ τε τῷ μάρτυρι ἐπερείδεται καὶ τῷ Εὐσεβίῳ, ὃς τῆς κατὰ Παλαιστίνην Καισαρείας ἐπεσκόπησεν. [296 R.] Ἡ δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπολογία οὐκ ἔστι λύσις τῶν ἐπικλημάτων ὡς ἐπὶ πλεῖστον [52], ἀλλὰ συνηγορία τῆς κατηγορίας· οὕτως οὐδ' οὗτος ἀπήλλακτο τῶν ἐκείνου βλασφήμων δοξῶν τελείως. Ψυχῶν τε γὰρ προϋπαρξιν συνομολογεῖ, Γραφικαῖς καὶ Πατρικαῖς φωναῖς, ὡς οἴεται, τὸν λῆρον τοῦτον ἐπισυγκροτῶν, καὶ σωμάτων ἄλλων εἰσάγει ἀνάληψιν. Περὶ μέντοι τῆς ἁγίας Τριάδος οὐδὲν οὗτος τῶν ἐσφαλμένων λέγει· φησὶ δὲ καὶ περὶ τοῦ Ὠριγένους μηδὲν αὐτὸν κατὰ δόξαν ἐσφάλθαι περὶ τῆς Τριάδος, ἀντιφερόμενον δὲ τῇ αἱρέσει Σαβελλίου εἰς μέγα κακοῦ ἠρμένῃ τότε, καὶ τὴν τῶν προσώπων Τριάδα ἐναργεστάτην καὶ πολλοῖς τρόποις διαφέρουσαν ἀγωνιζόμενον παραστῆσαι, πέρα τοῦ [53] προσήκοντος καὶ εἰς τοὐναντίον ἀπενεχθῆναι, ἐξ οὗ δόξαι καὶ τῷ Ἀρειανῷ ἀῤῥωστήματι προσαλωκέναι [54]. Ὑπὲρ μέντοι γε τῶν ἄλλων αὐτοῦ δογμάτων, ὅσοις μήτε συγκαταθέσθαι [55] τοῦ θαῤῥεῖν πρόφασιν ἔχει μήτε τὴν προειρημένην αἰτίαν πορίσασθαι δυνατὸν εἶδε, πολλὴν εἰσάγει σπουδὴν ἀποφῆναι, ἢ γυμνασίας αὐτῷ χάριν εἰρῆσθαι, ἢ ὑπό τινων ἑτεροδόξων τοῖς αὐτοῦ συγγράμμασι παρεμβεβλῆσθαι. Καὶ προάγει καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον τοῦτο βοῶντα καὶ διατεινόμενον· ψωράσαι γὰρ αὐτόν φησι καὶ ἔτι ζῶντα ταύτην κατ' αὐτοῦ τὴν ῥαδιουργίαν. Ἔστι δὲ, ἃ λέγει μάτην αὐτοῦ κατηγορηθῆναι, κεφάλαια πεντεκαίδεκα, [159 H.] ἅτινα καὶ διελέγχει διαβολὰς εἶναι, ἐκ

CXVII.

Apologiæ de Origene, et ejus dogmatibus libri v.

Legimus librum pro Origene, ejusque Deo invisis dogmatibus. Libris quinque opus absolvitur, quod nec scriptoris nomen in titulo exhibet. Dictio neque clara est, neque pura, nec laudandum quid præferens. Scriptor autem ipse pro Origene ejusque sententiis hos fere testes laudat, Dionysium Alexandrinum, Demetrium quoque et Clementem (80), aliosque plurimos. Præ cæteris vero Pamphilo martyri innititur, atque Eusebio Cæsareæ Palæstinæ episcopo. Cæterum hæc Apologia non solutio est ut plurimum eorum quæ Origeni objiciuntur, sed accusationis potius astipulatio. Adeo hic a blasphemis illius opinionibus liber omnino non est. Itaque et animas ante corpora exsistere fatetur, sacræ quoque Scripturæ ac sanctorum Patrum testimoniis ad hunc errorem stabiliendum, ut putat, adhibitis : et corporum quoque aliam fingit resumptionem. Verum de sancta Trinitate **92***a* nihil erratorum affert. Quin etiam hoc asserit de Origene, nihil eum, quod quidem ad dogma de Trinitate attinet, errasse : pugnantem tantum cum Sabellii (81) hæresi, cujus tum improbitas magnopere sese efferebat, et personarum Triadem, manifestam maxime multisque modis differentem, demonstrare conantem, a recto atque officio etiam in contrariam partem abreptum fuisse videretur. Enimvero pro aliis ejus dogmatibus, quibus neque satis speciose assentiri audet, neque putat posse prædictam causam aptari, pro hujusmodi, inquam, dogmatibus, multam adhibet operam, ut demonstret, vel exercitationis duntaxat causa hæc ab eo esse dicta, vel certe ab aliis, qui diversa sentirent, ejus scriptis inserta fuisse. Testem hujus laudat eum ipsum (82) hoc clamantem atque contendentem, cum viventem etiamnum ipsum talem deprehendisse fallaciam refert. Ipsa dein capita, ob quæ falso illum accusari asserit, quindecim in universum numerat; eadem-

VARIÆ LECTIONES.

[48] σεληνιακοῦ μηνὸς] σεληνιακῆς A. [49] τοῦ et infra καὶ post Ἐκκλ. add. A [50] ἀνενηγμένην ς. [51] μᾶλλον] μάλιστα A. [52] ἐπὶ τὸ πλεῖστον ς. [53] πέρα A : παρὰ ς. [54] ἁλωκέναι ς. [55] libri συγκαθέσθαι.

NOTÆ.

(80) Utrumque etiam Alexandrinum.

(81) Quæ personarum in Trinitate numerum ac differentiam confundebat.

(82) Epistola quam affert B. Hieron. *Apolog.* lib. II.

Digitized by Google

que meras esse calumnias, ex ipsiusmet scriptis allatis argumentis, libro quarto convincit : ad quæ item refellenda ubi ad quintum venit librum, cæterorum quoque pro ipso affert testimonia. Ipsa vero capita hæc sunt : aiunt illum docere : 1. Filium non esse invocandum. 2. Neque esse ipsum absolute bonum. 3. Neque Patrem cognoscere, ut seipsum. 4. Rationales naturas in brutorum corpora ingredi. 5. Esse in diversas corporum species migrationem. 6. Christi Servatoris animam non aliam quam ipsiusmet Adami fuisse. 7. Non esse pœnam delictorum sempiternam. 8. Neque carnis resurrectionem. 9. Adhæc magiam malam non esse. 10. Astronomiam eorum quæ fiunt causam esse. 11. Unigenitum præterea regnum nullum obtinere. 12. Sanctos [angelos] delapsos in mundum venisse, non ad aliorum obsequium. 13. Deum Patrem ne a Filio quidem videri posse. 14. Cherubim Filii esse cognita. 15. Rursum, quod Dei imago, relata ad illum cujus est imago, quatenus est imago, veritas non est. Hæc fere depellit, uti diximus, quasi falso Origeni objecta, omnique ope ecclesiasticum esse virum et orthodoxum ostendere nititur. At non, bone vir, si quis ostensus est haud omnibus omnino modis impius esse, mox etiam in quibus manifestæ blasphemiæ tenetur, pœnam effugiet.

A τῶν αὐτοῦ ἐκείνου συγγραμμάτων ποιούμενος τοὺς ἐλέγχους ἐν τῷ τετάρτῳ τόμῳ, κατὰ δὲ τὸν πέμπτον γενόμενος καὶ ἑτέρων ὑπὲρ αὐτοῦ μαρτυρίαις ἀποῤῥαπίζων ταῦτα. Τὰ δὲ κεφάλαιά ἐστι ταῦτα · Φασὶν αὐτὸν παραγγέλλειν μὴ προσεύχεσθαι[81] τῷ Υἱῷ, καὶ μὴ εἶναι αὐτὸν ἁπλῶς ἀγαθὸν, καὶ μὴ γινώσκειν τὸν Πατέρα ὡς αὐτὸν ἑαυτὸν, καὶ τὰς λογικὰς φύσεις εἰς ἀλόγων εἰσκρίνεσθαι σώματα, καὶ εἶναι μετενσωμάτωσιν, καὶ ὅτι ἡ τοῦ Σωτῆρος ψυχὴ ἡ τοῦ Ἀδὰμ ἦν, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν αἰώνιος κόλασις οὐδὲ σαρκὸς ἀνάστασις, καὶ ὅτι οὐ κακὸν ἡ μαγεία[82], καὶ ὅτι ποιητικὴ τῶν πραττομένων ἡ ἀστρονομία, καὶ ὅτι παύεται ὁ Μονογενὴς τῆς βασιλείας, καὶ ὅτι ἐκ καταπτώσεως ἦλθον οἱ ἅγιοι εἰς τὸν κόσμον, ἀλλ' οὐ δι' ἑτέρων θεραπείαν, καὶ ὅτι ὁ Πατὴρ καὶ τῷ Υἱῷ ἀόρατος, καὶ ὅτι τὰ Χερουβὶμ ἐπίνοιαι τοῦ Υἱοῦ εἰσιν, καὶ ὅτι ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ὡς πρὸς ἐκεῖνον οὗ ἐστιν εἰκὼν, καθ' ὃ εἰκὼν, οὐκ ἔστιν ἀλήθεια. Ταῦτα ἀπελέγχει, ὡς προείρηται, ψευδῶς εἰρῆσθαι κατὰ Ὠριγένους, καὶ τό γε ἐπὶ τῇ αὐτοῦ σπουδῇ ἐκκλησιαστικὸν καὶ τῶν ὀρθοδόξων ἀποφαίνεται τὸν ἄνδρα. Ἀλλ' οὐκ εἴ τις, ὦ βέλτιστε, μὴ πάντας τοὺς τρόπους ἐδείχθη δυσσεβῶν, οὐδ' ἐν[83] οἷς προφανῶς βλασφημεῖ τὴν δίκην διαδιδράσκων ὀφθήσεται.

B

CXVIII.

Pamphili martyris, simul et Eusebii, Apologiæ pro Origene libri IV.

Lecti sunt Pamphili martyris, et **92***b* Eusebii *pro Origene* libri sex : quorum quinque sunt a Pamphilo in carcere (83), præsente etiam Eusebio, elaborati : sextus vero, postquam jam martyr ferro privatus vita, ad unice desideratum Deum migrarat, ab Eusebio est absolutus. Quanquam alii quoque plurimi eo ipso tempore magni nominis viri apologiis Origenem defendendum susceperunt. Aiunt igitur Origenem Severi imperatoris persecutione Leonidæ patri scriptum misisse, quo ad martyrii curriculum eum exacueret : et sane stadium fortiter decurrens ille bravium accepit (84). Addunt ipsummet Origenem summo studio idem certamen suscipere conatum fuisse (85), sed matrem impetum vel ipso invito refrenasse : quod ipsum item epistola quadam sua testatum reliquit. Quin Pamphilus martyr, et alii cum eo plurimi, res Origenis ex illis ipsis, qui hominem viderant, accuratius perscrutati, narrant, eum celebri martyrio tum vita decessisse, cum Cæsareæ Decius suam in Christianos crudelitatem effunderet (85'). Alii tamen volunt ad Galli ac Volusiani usque tempora perdurasse, et sexagesimum nonum ætatis

C

D

ΡΙΗ'.

Παμφίλου τοῦ μάρτυρος καὶ Εὐσεβίου ὑπὲρ Ὠριγένους τόμοι ς'.

Ἀνεγνώσθη Παμφίλου τοῦ μάρτυρος καὶ Εὐσεβίου ὑπὲρ Ὠριγένους. Τόμοι δὲ τὸ βιβλίον ς', ὧν οἱ μὲν ε' Παμφίλῳ τὸ δεσμωτήριον οἰκοῦντι συμπαρόντος Εὐσεβίου[84] ἐξεπονήθησαν, ὁ δὲ ἕκτος, ἐπεὶ ὁ μάρτυς ξίφει[85] τοῦ ζῆν ἀπαχθεὶς ἀνέλυσε πρὸς ὃν ἐπόθει Θεὸν, Εὐσεβίῳ λοιπὸν ἀπαρτίζεται. [297 R.] Καὶ ἄλλοι δὲ πλεῖστοι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ καὶ ἀξιολογώτατοι ἀπολογίας ὑπὲρ αὐτοῦ συνετάξαντο. Φασὶ δὲ τὸν Ὠριγένην ἐν τοῖς κατὰ Σεβῆρον διωγμοῖς γράψαι Λεωνίδῃ τῷ[86] πατρὶ ἐπαλείφοντα πρὸς τὸν τοῦ μαρτυρίου δρόμον, ὃν καὶ καλῶς δραμόντι τῶν βραβείων τυχεῖν ἐξεγένετο, καὶ αὐτὸν δὲ ἀποδύσασθαι σπεύδειν πρὸς τὸ τῶν ἀγωνισμάτων στάδιον, τὴν δὲ μητέρα καὶ ἄκοντα δυνηθῆναι τῆς ὁρμῆς ἐπισχεῖν · καὶ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐν ἐπιστολῇ οἰκείᾳ ἐπισημαίνεται. Φασὶ δὲ αὐτὸν ὅ τε Πάμφιλος μάρτυς καὶ ἕτεροι πλεῖστοι, οἵτινες ἀπ' αὐτῶν τῶν ἑωρακότων Ὠριγένην τὰ περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἠκριβώσαντο, διαδοῆτῳ μαρτυρίῳ τοῦ βίου ἐξεληλυθέναι ἐπ' αὐτῆς τῆς Καισαρείας Δεκίου τὴν κατὰ τῶν Χριστιανῶν ὠμότητα πνέοντος. Οἱ δέ φασιν αὐτὸν ἕως Γάλλου καὶ Βολουσιανοῦ διαρκέσαντα καὶ ἑξηκοστὸν ἕνατον ἔτος[87] τῆς ἡλικίας ἄγοντα, ἐν Τύρῳ καὶ τελευτῆσαι καὶ ταφῇ παραδοθῆναι. Ἔστι

VARIÆ LECTIONES

[81] εὔχεσθαι ς. [82] μαγία ς. [83] ἐν add. A. [84] συμπ. καὶ Εὐσεβ. ς. [85] ξίφει om. pr. A. [86] τῷ add. A. [87] ἔτος om. A.

NOTÆ.

(83) Communi opera elucubratam hanc *Apologiam* asserit ipse Euseb. lib. VI *Eccles Hist.* cap. 20. Vide card. Baron. *Annal.* t. II, ad ann. Chr. 256.

(84) Capite truncatus, ut refert Euseb. lib. VII, c. 1.

(85) Ibid. Euseb. cap. 3

(85') S. Hieron. De Script. eccles. cap. 54.

Digitized by Google

δὲ μᾶλλον οὗτος ὁ λόγος ἀληθὴς, εἴ γε αἱ φερόμεναι A annum agentem Tyri mortuum, in eademque urbe
αὐτοῦ μετὰ τὸν Δεκίου διωγμὸν[58] ἐπιστολαὶ οὐκ ἔχουσι sepultum. Quæ quidem verior narratio est : si
τὸ πλαστόν. Παντὸς δὲ μαθήματος ἰδέαν φασὶν αὐ- modo germanæ sunt, quæ feruntur, epistolæ illius
τὸν[59] καὶ μετελθεῖν[60] καὶ διδάσκειν. Τοῦτον τοίνυν post Decii persecutionem conscriptæ. Omnes autem
τὸν Ὠριγένην, ὃν καὶ Ἀδαμάντιον ἐπονομάζεσθαί omnino disciplinas ipsum et percepisse et docuis-
φασιν, ὅτι ἀδαμαντίνοις δεσμοῖς ἐῴκεσαν οὓς ἂν δή- se ferunt. Hunc item Origenem (quem etiam
σειε λόγους, ἀκροατὴν καὶ διάδοχον λέγουσι γενέσθαι Adamantium cognominatum ex eo tradunt, quod
Κλήμεντος τοῦ Στρωματέως καὶ τοῦ κατὰ [160 R.] (86) rationes, quas colligaret, adamantinis quibus-
τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐκκλησιαστικοῦ διδασκαλείου· dam quasi vinculis non absimiles viderentur) audi-
Κλήμεντα δὲ Πανταίνου γενέσθαι λέγουσι καὶ ἀκροα- torem fuisse Clementis ejus qui *Stromateus* dictus
τὴν καὶ τοῦ διδασκαλείου διάδοχον, Πάνταινον δὲ est, ejusdemque in catechetica schola quæ Alexan-
τῶν τε τοὺς ἀποστόλους ἑωρακότων ἀκροάσασθαι, οὐ driæ erat, successorem. Clementem porro Pantæni
μὴν ἀλλὰ καί τινων αὐτῶν ἐκείνων διακοῦσαι. fuisse discipulum scholæque successorem : et
Pantænum rursum iis usum magistris, qui apostolos vidissent : quin et illorum nonnullos audiisse.

Τὰς δὲ κατὰ Ὠριγένους κινήσεις ἐκεῖθεν λέγουσιν B Cæterum hinc in Origenem excitatam omnem
ἐκρυῆναι· Δημήτριος Ἀλεξανδρείας ἐπεσκόπει, ὃς tempestatem commemorant. Demetrius Alexandriæ
Ὠριγένην δι' ἐπαίνων εἶχε καὶ ἐς τοὺς φιλτάτους præsul Origenem multum laudans, in paucis cha-
συνέταττεν. Ἀλλ' Ὠριγένης μέλλων[61] ἀπαίρειν εἰς rissimum habebat. At cum hic absque bona epi-
Ἀθήνας, χωρὶς τῆς τοῦ οἰκείου γνώμης ἐπισκόπου, scopi venia Athenas profecturus esset, Theotecnus
εἰς πρεσβύτερον οὐ δέον[62] ἀναβιβάζεται. Θεότεκνος (87) Cæsareæ Palæstinæ tum archiepiscopus, se-
δ' ἦν ὁ κατὰ Καισάρειαν τὴν ἐν Παλαιστίνῃ τὸν ἀρχ- cus eum quam oporteret, presbyterum ordinavit,
ιερατικὸν χειρίζων νόμον ὁ τῆς Ὠριγένους αὐτουρ- non improbante factum hoc Alexandro Hierosoly-
γὸς χειροτονίας, ἔχων συνευδοκοῦντα καὶ τὸν Ἱερο- morum episcopo. **93***a* Hinc Demetrio amor in
σολύμων Ἀλέξανδρον. Τρέπεται διὰ τοῦτο Δημητρίῳ odium vertit, laudesque mox cum vituperatione
εἰς μῖσος τὸ φίλτρον καὶ οἱ ἔπαινοι πρὸς τοὺς ψόγους, commutatæ. Synodus insuper episcoporum coacta
καὶ σύνοδος ἀθροίζεται κατὰ Ὠριγένους[63] ἐπισκόπων et presbyterorum quorumdam contra Origenem :
καί τινων πρεσβυτέρων. Ἡ δὲ, ὡς ὁ Πάμφιλός φησι, quæ, ut Pamphilus refert, decretum fecit Alexan-
ψηφίζεται μεταστῆναι μὲν ἀπὸ Ἀλεξανδρείας τὸν dria quidem pellendum Origenem, neque in ea
Ὠριγένην, καὶ μήτε διατρίβειν ἐν αὐτῇ μήτε διδά- versari aut docere permittendum; sacerdotii ta-
σκειν, τῆς μέντοι τοῦ πρεσβυτερίου τιμῆς οὐδαμῶς C men dignitate nequaquam submovendum. Verum
ἀποκεκινῆσθαι. Ἀλλ' ὅ γε Δημήτριος ἅμα τισὶν ἐπι- Demetrius una cum Ægyptii episcopis aliquot, sa-
σκόποις Αἰγυπτίοις καὶ τῆς ἱερωσύνης ἀπεκήρυξε, cerdotio quoque illum abjudicat, subscribentibus
συνυπογραψάντων καὶ τῇ ἀποφάσει τῶν συμψήφων etiam edicto huic, quotquot antea suffragati ei
αὐτῷ γεγενημένων. Φυγαδευθέντα δὲ τῆς Ἀλεξαν- fuissent. Ita igitur Alexandria in exsilium pulsum
δρείας τὸν Ὠριγένην[64] Θεότεκνος ὁ Παλαιστίνης Origenem, Theotecnus Palæstinæ episcopus liben-
ἀσμένως τε διάγειν ἐν Καισαρείᾳ ὑπεδέξατο, καὶ τοῦ ter Cæsareæ et degere jussit, et de superiore loco
διδάσκειν πᾶσαν ἐξουσίαν ἐνεχείρισε. Καὶ τὰς μὲν docendi potestatem fecit. Has ille causas affert, ex
αἰτίας, ἐξ ὧν συνέβη τὰς διαβολὰς ἐκραγῆναι τῷ quibus omnes illæ calumniæ in Origenem eruperint.
Ὠριγένει, ταύτας φησίν.

Τὴν δὲ ὑπὲρ Ὠριγένους ἀπολογίαν, ὡς ἔφημεν, ὁ Ejus porro Apologiam, ut diximus, Pamphilus
Πάμφιλος σὺν Εὐσεβίῳ καθειργμένος τῷ οἰκήματι una cum Eusebio, communi carcere inclusi, con-
συνεγράψατο, καὶ ταύτην πρὸς τοὺς ἐν μετάλλοις διὰ scripserunt, eademque ad eos, qui pro Christi no-
Χριστὸν ταλαιπωρουμένους [300 R.] διεπέμψατο, ὧν mine ad metalla damnati exercebantur, consola-
ἦν τὸ ἀκροθίνιον Πατερμούθιος, ὁ μετὰ βραχὺ τῆς tioni miserunt, quorum princeps erat Paterm-
Παμφίλου ἀναλύσεως διὰ πυρὸς καὶ αὐτὸς σὺν ἑτέ- D uthius (88), qui post Pamphili per martyrium emi-
ροις τὸν βίον τελειωθείς. Ἦν δὲ Παμφίλου διδάσκα- grationem, brevi interjecto tempore, flammis et
λος ὁ Πιέριος, τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ αὐτὸς προ- ipse cum aliis vita pulsus est. Pamphili præceptor
εστηκὼς διδασκαλείου· μάρτυς δὲ καὶ ὁ Πιέριος ἅμα Pierius fuit, ipse quoque scholæ Alexandrinæ ma-
τῷ ἀδελφῷ Ἰσιδώρῳ τῶν ἀθλητικῶν ἀξιωθέντες gister, martyrque idem, una cum fratre Isidoro
στεφάνων, οἷς, ὥς φασι, καὶ νεὼς καὶ οἶκοι ὑπὸ certaminis coronam adeptus est : quibus etiam

VARIÆ LECTIONES.

[58] διωγμὸν Δεκίου ς. [59] αὐτόν φασι ς. [60] καὶ ante μετελθεῖν om. pr. A. [61] μέλλων add. A. [62] post δέον cum A omisi ὄν. [63] κατὰ Ὠριγένους post πρεσβυτέρων ponit ς. [64] τὸν Ὠριγ. τῆς Ἀλεξ. ς.

NOTÆ.

(86) S. Epiphan. et alii.

(87) Theoctistum vocat S. Hieron. lib. *De script. eccles.* cap. 54; et Euseb. lib. VI, *Hist. eccles.* c. 7.

(88) Alius hic videtur. Patermuthius ab eo, qui in Græcorum *Menologio* et *Rom. Martyrologio* 9 Julii sub Juliano Apostata passus dicitur.

Digitized by Google

templum, domusque a piis hominibus constructa referunt (89). Beatus autem Pamphilus presbyter erat, et Origenis eum pleraque, quibus sacram explanavit Scripturam, sua manu exarasse scribunt (90).

A τῶν εὐσεβούντων ἱδρύθησαν [68]. Ὁ δὲ θεῖος Πάμφιλος πρεσβύτερος ἦν· καὶ πολλὰ δὲ τῶν Ὠριγένους εἰς τὴν θείαν Γραφὴν ἐξηγήσεων ἰδίᾳ χειρὶ λέγουσιν αὐτὸν γεγραφέναι.

CXIX.

Pierii presbyteri scriptorum libri XII.

Lectum est Pierii presbyteri (quem una cum Isidoro fratre germano martyrii pro Christi nomine certamen subiisse, Pamphili quoque martyris in sacrarum Litterarum studio doctorem, atque Alexandrinæ scholæ præfectum fuisse ferunt) volumen librorum duodecim. Stylus illi clarus, ac perspicuus, et quasi sponte fluens, nihil exquisitum præ se fert, sed velut ex tempore fusus, placide ac leniter, sensimque decurrit. Enthymematis B autem, si quis alius, maxime abundat. Plurima quoque præter ea quæ in Ecclesia hodie obtinent, veteri fortassis more, tradit. De Patre tamen et Filio pie **93***b* credit, nisi quod substantias duas, totidemque naturas esse dicit: substantiæ et naturæ nomine (quantum ex iis quæ hunc locum antecedunt et consequuntur, colligitur) pro hypostasi usus; non ita vero, ut qui Ario adhærent. Verumtamen de Spiritu sancto periculose nimis, atque parum pie docet, dum hunc inferioris esse gloriæ, quam sit Pater et Filius, affirmat. Habet item testimonium quoddam in eo libro qui inscribitur « in Evangelium Lucæ, » ex quo demonstrare licet, imaginis honorem et irreverentiam, proto- C typi esse honorem sive irreverentiam. Obscurius deinde etiam hic, secundum Origenis nugas, indicat animas præexsistere. In eo vero libro, quem in Pascha, et Oseam prophetam (91) scripsit, agit quoque de Cherubim (92) a Mose factis, et de Jacobi lapide, ubi factos quidem illos fatetur, at divinæ tantum providentiæ ratione fuisse concessos negatur: quasi aut nihil fuerint, aut aliud quidpiam fuerint, aut aliud [saltem illa fuerint] quæ facta sunt. Neque enim [inquit] vestigium aliud præferebant alicujus formæ, sed alarum duntaxat speciem fabulatur illos ferre.

Ilic Pierius (93) presbyter fuit Ecclesiæ Alexandrinæ, cum Theonas illi patriarcha præesset, Carusque ac Diocletianus Romanum tenerent imperium. Quem eo assiduus labor atque ingenii felicitas provexit, cum magnam insuper non absque utilitate voluptatem in suis ad plebem concionibus

ΡΙΘ'.

Πιερίου πρεσβυτέρου λόγοι διάφοροι.

Ἀνεγνώσθη βιβλίον Πιερίου πρεσβυτέρου, ὃν καὶ σὺν τῷ ἀδελφῷ Ἰσιδώρῳ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ἀγωνίσασθαί φασιν ἀγῶνα, Παμφίλου τε τοῦ μάρτυρος ὑφηγητὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν γενέσθαι μαθημάτων καὶ τοῦ κατὰ Ἀλεξάνδρειαν ἡγήσασθαι παιδευτηρίου. Λόγους δὲ τὸ βιβλίον περιεῖχε ιβ'. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν σαφής τε καὶ λαμπρὸς καὶ [66] ὥσπερ ῥέων τῷ λόγῳ, μηδέν τε ἐπιμελὲς ἐνδεικνύμενος, ἀλλ' ὡς ἐξ B αὐτοσχεδίου ὁμαλῶς τε καὶ λείως καὶ ἠρέμα φερόμενος, τοῖς δὲ ἐνθυμήμασιν, εἴπερ τις ἄλλος, γονιμώτατος. [161 H.] Πολλὰ δὲ ἔξω τῶν νῦν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καθεστηκότων, ἀρχαιοτρόπως ἴσως, ἀποφαίνεται· ἀλλὰ περὶ μὲν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ εὐσεβῶς πρεσβεύει, πλὴν ὅτι οὐσίας δύο καὶ φύσεις δύο λέγει τῷ τῆς οὐσίας καὶ φύσεως ὀνόματι, ὡς δῆλον ἔκ τε τῶν ἑπομένων καὶ προηγουμένων τοῦ χωρίου, ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως, καὶ οὐχ ὡς οἱ [67] Ἀρείῳ προσανακείμενοι, χρώμενος. Περὶ μέντοι τοῦ Πνεύματος ἐπισφαλῶς λίαν καὶ δυσσεβῶς δογματίζει· ὑποβεβηκέναι γὰρ αὐτὸ τῆς τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἀποφάσκει δόξης. Ἔχει δὲ χρῆσιν εἰς τὸν λόγον οὗ [68] ἐπιγραφὴ « εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν, » δι' ἧς ἔστι παρ- C ιστᾷν ὅτι ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ καὶ ἡ [69] ἀτιμία τοῦ πρωτοτύπου ἐστὶ τιμὴ ἢ πάλιν ἀτιμία. Ὑπαινίττεται δὲ οὗτος, κατὰ τὸν Ὠριγένους ὗθλον, καὶ προϋπαρξιν ψυχῶν. Ἔχει δὲ καὶ ἐν τῷ εἰς τὸ Πάσχα καὶ τὸν Ὡσηὲ λόγῳ περί τε τῶν ποιηθέντων Χερουβὶμ τῷ Μωϋσεῖ [70] καὶ περὶ τῆς τοῦ Ἰακὼβ στήλης, ἐν οἷς τὴν μὲν ποίησιν αὐτῶν ὁμολογεῖ, οἰκονομίας δὲ λόγῳ συγχωρηθῆναι ματαιολογεῖ, ὡς οὐδὲν ἦσαν, ὡς ἕτερον ἦσαν [71], ὡς ἕτερον τὰ [72] γεγενημένα, οὐδὲ [73] τύπον ἄλλον ἔφερε μορφῆς, ἀλλὰ μόνον πτερύγων κενολογεῖ [74] φέρειν αὐτὰ σχῆμα.

Οὗτος ὁ Πιέριος πρεσβύτερος ἦν τῆς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν Ἐκκλησίας Θεωνᾶ τηνικαῦτα ταύτης ἀρ- D χιερατεύοντος, ἡνίκα Κᾶρος καὶ Διοκλητιανὸς τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα ἔφερον. Καὶ ἐπὶ τοσοῦτον δ' αὐτὸν ἐλάσαι λέγουσι φιλοπονίας καὶ εὐφυΐας καὶ τῆς ἐν πλήθεσιν ὁμιλίας τέρψιν παρέχειν σὺν ὠφε-

VARIÆ LECTIONES.

[68] ἱδρύνθησαν ς. [66] καὶ add. A. [67] οἱ add. A. [68] οὗ] οὗ ἡ ς. [69] ἡ post καὶ add. A. [70] post Μωϋσεῖ cum Roth. omisi ὡς οὐδὲν ἦσαν. [71] ὡς ἕτερον ἦσαν add. A. [72] ἕτερα τά ς. [73] οὐδέ A : ὡς οὐδέ ς. [74] κατανολογεῖ A.

NOTÆ.

(89) Epiphan. inter cæteros, hæres. 69.

(90) In his et S. Hieronym. *De eccles. scriptor.* cap. 75 ubi hæc addit: « Sed et in duodecim prophetas XXV Ἐξηγήσεων Origenis volumina manu ejus exarata reperi, quæ tanto amplector et servo gaudio, ut Crœsi opes habere me credam. »

(91) Hujus, inquit B. Hieron., est longissimus *Tractatus de propheta Osee*, quem in pervigilio Paschæ habitum sermo ipse demonstrat.

(92) Quæ autem deinceps sequuntur, ex supplemento, quod in Græci exemplaris Notationibus exstabat, translata sunt.

(93) Laudatur et a Niceph. lib. VI, cap. 35 *Hist. eccl.*

Digitized by Google

λείᾳ, ὥστε καὶ νέον ὀνομασθῆναι Ὠριγένην· ἦν γὰρ τότε ἐν τοῖς ἀξιολογωτάτοις Ὠριγένης. Διαλεκτικὴν δὲ καὶ ῥητορικὴν αὐτόν φασιν ἀσκηθῆναι, καὶ ἐγκρατείας δὲ καὶ ἑκουσίου πτωχείας ἐραστὴν γενέσθαι. Καὶ οἱ μὲν αὐτὸν καὶ μαρτυρίῳ τὸν βίον τελειῶσαι, οἱ [78] δὲ μετὰ τὸν διωγμὸν τὸν ὑπόλοιπον τοῦ ζῆν χρόνον ἐν Ῥώμῃ διαγεγονέναι [76.77].

A afferret, ut Origenes alter cognominaretur; erat quippe tunc eorum in numero, qui maximo in pretio haberentur, Origenes. Addunt in dialecticis atque rhetoricis versatum, temperantiæ quoque et ultro susceptæ paupertatis amatorem fuisse. Nec desunt, qui eum martyrio vitam finiisse tradant, etsi alii (94) post persecutionem reliquum vitæ Romæ transegisse malint.

ΡΚ'.

Εἰρηναίου κατὰ αἱρέσεων λόγοι πέντε.

Ἀνεγνώσθη βιβλίον Εἰρηναίου ἐπισκόπου Λουγδούνων (ἐν Κελτοῖς δὲ τὰ Λούγδουνα), λόγοι ε'· οὗ ἡ ἐπιγραφὴ *Ἐλέγχου καὶ ἀνατροπῆς τῆς ψευδωνύμου γνώσεως*, τοῦτο δέ ἐστι κατὰ αἱρέσεων. Ὧν ὁ πρῶτος, διαλαμβάνων περὶ Οὐαλεντίνου [301 R.] καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀθέου πλάνης, ἀπάρχεται ὥσπερ ἀναποδίζων καὶ ἄνωθεν διεξιὼν ἀπὸ Σίμωνος τοῦ μάγου μέχρι [78] Τατιανοῦ, ὃς τὰ πρῶτα μαθητὴς Ἰουστίνου τοῦ μάρτυρος χρηματίσας ὕστερον εἰς πλάνην ἐξεκυλίσθη [79] αἱρέσεως. Ἔτι δὲ διαλαμβάνει περὶ τῶν ἰδίως γνωστικῶν καλουμένων [80] καὶ τῶν Καϊνῶν, τὰ βδελυρὰ αὐτῶν ἐκτιθεὶς δόγματα· ἐν οἷς καὶ ὁ [81] πρῶτος λόγος. Ὁ δὲ δεύτερος ἀνατροπὴν περιέχει τῶν τοῖς αἱρεσιώταις ἀσεβῶς δογματιζομένων. Ὁ δὲ τρίτος καὶ Γραφικὰς κατ' αὐτῶν προκομίζει παντοδαπὰς μαρτυρίας. Ὁ δὲ τέταρτος τὰς παρὰ τῶν αἱρετικῶν προτεινομένας ἀπορίας διαλύει. Καὶ ὁ πέμπτος δέ, ὅσα διὰ παραβολῶν ἐλέχθη τε καὶ ἐπράχθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ἐκ τῶν ὑπολοίπων τῆς σωτηριώδους αὐτοῦ διδασκαλίας καὶ ἐκ τῶν ἀποστολικῶν ἐπιστολῶν ταῖς αἱρετικαῖς τερθρείαις εἰς ἔλεγχον ἁρμόζειν παρίστησι.

B

C

Legimus scriptorum (95) Irenæi episcopi Lugdunensis (est autem Galliæ Celticæ urbs Lugdunum) libros quinque sic inscriptos: *Elenchus atque Confutatio falsæ doctrinæ* sive *contra hæreses*. Quorum primus (96) de Valentino agens atque ab impio ejus errore ducens initium, rursum quasi relato pede, altiusque origine repetita, narrat porro a Simone Mago usque ad Tatianum, qui Justini Martyris primum discipulus, in errorem tandem hæresis præcipitavit. Disserit præterea de iis, qui proprie Gnostici appellantur, itemque de Cainis (97), exsecranda illorum **94***a* dogmata exponens. Et hæc quidem libro primo. Nam secundo ea refellit quæ ab hæreticis impie asseruntur. Tertius varia adversus illos affert sacræ Scripturæ testimonia. Quartus autem ab hæreticis objectas quæstiones diluit. Quintus tandem, quæcunque per parabolas a Christo dicta factave fuerint, cum ex reliqua ejusdem salutifera doctrina, tum ex apostolorum epistolis, hæreticorum imposturis refellendis aptissima esse demonstrat.

Πολλὰ δὲ τοῦ θεσπεσίου Εἰρηναίου καὶ παντοδαπὰ καὶ ἕτερα συγγράμματα καὶ ἐπιστολαὶ φέρονται, εἰ καὶ ἔν τισιν αὐτῶν ἡ τῆς κατὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ δόγματα ἀληθείας ἀκρίβεια νόθοις λογισμοῖς κιβδηλεύεται, ἃ χρὴ παρασημαίνεσθαι.

Plura (98) vero ejusdem sancti Irenæi ac varia scripta et epistolæ circumferuntur; etsi in aliquibus ecclesiasticorum dogmatum certa veritas spuriis rationibus fucari videtur, quæ observassse convenit.

Τοῦτόν φασι γενέσθαι Πολυκάρπου μὲν τοῦ ἱερομάρτυρος Σμύρνης ἐπισκόπου μαθητήν, πρεσβύτερον δὲ Ποθεινοῦ, οὗ καὶ τῆς ἐπισκοπῆς τῶν Λουγδούνων διάδοχος κατέστη. Βίκτωρ δὲ ἄρα κατ' ἐκεῖνο καιροῦ Ῥώμης ἐπεσκόπει, πρὸς ὃν καὶ πολλάκις γράφει, παραινῶν μὴ ἕνεκεν [82] τῆς περὶ τοῦ Πάσχα διαφωνίας τινὰς τῆς Ἐκκλησίας ἀποκηρύττειν.

Aiunt (98*) hunc Polycarpi ejus qui sanctus martyr et Smyrnæ episcopus fuit, discipulum fuisse, presbyterum vero Pothini, cui et in Lugdunensi episcopatu successit. Victor ea tempestate Romæ pontificium tenuit: quem crebris litteris hortatus est Irenæus, ne ob Paschatis dissensionem ab Ecclesia aliquos abdicaret (99).

ΡΚΑ'.

Ἱππολύτου κατὰ αἱρέσεων βιβλιδάριον

Ἀνεγνώσθη βιβλιδάριον Ἱππολύτου· μαθητὴς δὲ

D

CXXI.

Hippolyti libellus contra hæreses.

Legi libellum Hippolyti (1) (qui Irenæi discipulus

VARIÆ LECTIONES.

[78] ὁ A. [76.77] Οὗτος... διαγεγονέναι add. A. eadem C habet in mg. posita: ἐν ἄλλῳ ἀντιγράφῳ οὕτως ἔχον εὕρηται. [78] ἄχρι ς. [79] μετεκυλίσθη ς. [80] λεγομένων ς. [81] ὁ post καὶ add. A. [82] ἕνεκα ς.

NOTÆ.

(94) B. Hieron. cap. 76 *Catalogi*, ex quo etiam hic locus conformatus videtur. Et *Rom. Martyrologium* 4 Novem.

(95) Quem Græce scripsisse allatis ex Eusebio, Theodoreto et Epiphanio fragmentis, evincit doctiss. Brisson. ad l. Dominicam *Cod. Theodos.* Eoque longe uberius Franc. Feuardentius: cujus Irenæum vide.

(96) Hujus libri primi magnam partem invenies apud Epiphan. hæres. 31.

(97) A Cain dictis, commodiore forma, quam si cum aliis Caianos voces.

(98) Quæ recenset B. Hier. 35 cap. *Catalogi* et Euseb. lib. v, cap. 25.

(98*) Euseb. lib. v, cap. 5, et in *Catalogo* B. Hieron.

(99) Episcopos Asianos, ut ait B. Hieron. ubi sup. et Euseb. lib. v, cap. 24.

(1) Antea Arabiæ Metropolitani, post cum Romam venisset a Callisto Pont. Portuensis episc. creati,

Digitized by Google

fuit) contra duas et triginta hæreses. Auspicatus a Dositheanis (2) usque ad Noeti (3) et Noetianorum hæreses : quas refert, Irenæo disserente, argumentis profligatas : horumque argumentorum summam colligentem se, libellum hunc conscripsisse. Oratio ejus clara est, ac nonnihil gravis, minimeque redundans, etsi ad Atticum sermonem non tendat. Refert autem cum alia non omnino proba, tum epistolam ad Hebræos non esse Pauli apostoli (4). Ferunt item hunc conciones ad populum, Origenis imitatione, habuisse, illoque familiarissime utentem, tantum esse factum scriptorum ejusdem admiratorem, ut ad divinam Scripturam commentario illustrandam hortando impulerit (5) : additis etiam illi suo sumptu septem notariis, qui dictata celeriter exciperent, totidemque librariis, qui accurate describerent. Hæc igitur subministrantem Hippolytum, sine remissione solitum exigere opus, quod elaborasset Origenes : atque hinc etiam operis exactorem epistola quadam ab eo nominari. Commemorant autem (6) et hunc alia præterea plurima scripsisse.

A Εἰρηναίου ὁ Ἱππόλυτος. Ἦν δὲ τὸ σύνταγμα κατὰ αἱρέσεων λβ', ἀρχὴν ποιούμενον [162 H.] Δοσιθεανούς, καὶ μέχρι Νοητοῦ καὶ Νοητιανῶν διαλαμβάνον [83]. Ταύτας δέ φησιν ἐλέγχοις ὑποβληθῆναι ὁμιλοῦντος Εἰρηναίου, ὧν καὶ σύνοψιν ὁ Ἱππόλυτος πριούμενος τόδε τὸ βιβλίον φησὶ συντεταχέναι. Τὴν δὲ φράσιν σαφὴς ἐστι καὶ ὑπόσεμνος καὶ ἀπέριττος, εἰ καὶ πρὸς τὸν Ἀττικὸν οὐκ ἐπιστρέφεται λόγον. Λέγει δὲ ἄλλα τέ τινα τῆς ἀκριβείας λειπόμενα, καὶ ὅτι ἡ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολὴ οὐκ ἔστι τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Λέγεται δὲ οὗτος καὶ [84] προσομιλεῖν τῷ λαῷ κατὰ μίμησιν Ὠριγένους, οὗ καὶ συνήθης μάλιστα καὶ ἐραστὴς τῶν λόγων ὑπῆρχεν, ὡς καὶ προτρέψασθαι αὐτὸν τὴν θείαν ὑπομνηματίσαι Γραφήν, ἐγκαταστήσας αὐτῷ καὶ ὑπογραφέας, ἑπτὰ B ταχυγράφους καὶ ἑτέρους τοσούτους γράφοντας εἰς κάλλος, ὧν ἦν καὶ τῆς δαπάνης αὐτὸς χορηγός· καὶ ταῦτα ὑπηρετούμενος αὐτῷ ἀπαιτεῖν αὐτὸν ἀπαραιτήτως τὸ ἔργον, ἐξ οὗ καὶ ἐργοδιώκτην ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν παρὰ Ὠριγένους κληθῆναι. Πλεῖστα δὲ καὶ οὗτος λέγεται συγγεγραφέναι.

CXXII.

Sancti Epiphanii Panariorum libri VII.

94*b* Legimus sanctissimi episcopi Epiphanii adversus octoginta hæreses *Panaria*, voluminibus tribus in libros septem distributa. Ducto igitur a barbarismo initio, tendit inde usque ad Messalianos (7) : cæteris, qui ante ipsum contra hæreses scripserunt (8), copiosior atque utilior : propterea quod quæ reliqui utilia continebant, hic nequaquam prætermisit; sed quæcumque præter illa studiose reperire potuit, adjunxit. Dictio ejus humilis, ac plane talis, qualem ejus esse oportuit, qui Atticæ elegantiæ rationem nullam duceret. Infirmus vero ut plurimum est in conflictibus adversus impias hæreses susceptis. Est tamen ubi fortiter aggreditur atque irruit, quamvis neque verborum ipsius, neque constructionis proprietas ulla ex parte præstantior efficiatur.

ΡΚΒ'.

Ἐπιφανίου ἐπισκόπου Κύπρου τὰ Πανάρια, λόγοι ζ'.

Ἀνεγνώσθη Ἐπιφανίου τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου τὰ *Πανάρια*, ἐν τεύχεσι μὲν γ', τόμοις δὲ ζ', κατὰ αἱρέσεων δὲ π'. Ἄρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ βαρβαρισμοῦ, [304 R.] κάτεισι δὲ μέχρι τῶν Μεσσαλιανῶν. Πάντων δὲ τῶν πρὸ αὐτοῦ κατὰ αἱρέσεων καταβεβληκότων πόνους C πλατύτερός τε καὶ χρησιμώτερος, ὅτι ἅπερ τε ἐκείνοις ἐῤῥήθη τὸ χρήσιμον ἔχοντα, οὗτος οὐ παραλέλοιπε, καὶ εἴ τι προσεξευρεῖν ἠδυνήθη, προσέθηκε. Τὴν δὲ φράσιν ταπεινός τε καὶ οἷα εἰκὸς Ἀττικῆς παιδείας ἀμελέτητον τυγχάνειν. Ἀσθενὴς δὲ ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον ἐν ταῖς κατὰ τῶν δυσσεβῶν αἱρέσεων συμπλοκαῖς· ἐνιαχοῦ μέντοι ἀριστεύει ταῖς ἐπιβολαῖς, εἰ καὶ τῶν ῥημάτων αὐτῷ καὶ τῆς συντάξεως οὐδὲν τὸ ἰδίωμα συμβελτιοῦται.

CXXIII.

Ejusdem Ancoratus.

Legimus ejusdem *Ancoratum* (9) quæ quasi comprehensio quædam brevior est *Panariorum*.

ΡΚΓ'.

Τοῦ αὐτοῦ ὁ Ἀγκυρωτός.

Ἀνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ ὁ Ἀγκυρωτὸς, σύνοψις D ὥσπερ τῶν *Παραπλήσιον* ὑπάρχουσα.

VARIÆ LECTIONES.

[83] διαλαμβανόμενον ς. [84] οὗτος καί A : καὶ οὗτος ς.

NOTÆ.

unaque martyrio coronati : de quo D. Baron. tom. II, ad annum Chr. 129; et Nicephor. Callist. lib. IV, cap. 31.

(2) De Dositheo Samaritanorum principe meminit B. Hieron contra Luciferian. et Philastr. in Catalogo hæreseon. Hegesippum quoque vide, et Epiphan. lib. I *Panar.*

(3) Præceptoris Sabellii, de quo vide Epiphan. hæres. 57; et Theodoret. lib. II *Contra hæres.* Noetianos autem eosdem videri cum Sabellianis, auctor est B. August. *De hæres.* cap. 4.

(4) Discussam hanc controversiam leges apud duos illustriss. cardd. Bellarm. tom. I, cont. I, lib. I, c. 17; et Baron.-tom. I *Annal.*, ad annum Ch. 69.

(5) Eusebius tamen lib. VI, et ex eo B. Hieron. cap. 61 *De Script. eccles.* et Suidas Ambrosio tribuunt illi quem de Marcionis hæresi Origenes converterat : idque potissimum æmulatione hujus Hippolyti factum.

(6) Euseb. lib. VI, cap. 16 *Histor. eccles.* et plura B. Hieron. in Hippolyto, itemque Niceph. Callist. lib. IV, cap. 31.

(7) De quibus sup. cod. 52.

(8) Justino Martyre, Irenæo, Hippolyto, Theodoreto quoque.

(9) *Al.* Ancyrotum.

Digitized by Google

ΡΚΔ'.

Τοῦ αὐτοῦ [περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν].

Ἀνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ [88].

ΡΚΕ'.

Ἰουστίνου τοῦ μάρτυρος ἀπολογία ὑπὲρ Χριστιανῶν, ἀπορίαι καὶ ἕτερά τινα.

Ἀνεγνώσθη Ἰουστίνου τοῦ μάρτυρος *Ἀπολογία ὑπὲρ Χριστιανῶν* καὶ κατὰ Ἑλλήνων καὶ κατὰ Ἰουδαίων, καὶ ἔτι ἑτέρα αὐτοῦ πραγματεία *κατὰ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως*, ἤτοι κατὰ εἴδους καὶ ὕλης καὶ στερήσεως, ἐπιχειρηματικοὶ καὶ βίαιοι καὶ χρειώδεις λόγοι, καὶ *κατὰ τοῦ πέμπτου σώματος ὁμοίως, καὶ κατὰ τῆς ἀιδίου κινήσεως*, ἣν Ἀριστοτέλης δεινότητι λογισμῶν ἐναπέτεκεν, ἔτι τε *Ἀπορίων κατὰ τῆς εὐσεβείας κεφαλαιώδεις ἐπιλύσεις.*

Ἔστι δὲ φιλοσοφίας μὲν ὁ ἀνὴρ τῆς τε καθ' ἡμᾶς καὶ μάλιστά γε τῆς θύραθεν εἰς ἄκρον ἀνηγμένος, πολυμαθίᾳ [86] τε καὶ ἱστοριῶν περιῤῥεόμενος πλούτῳ· ῥητορικαῖς δὲ τέχναις οὐκ ἔσχε σπουδὴν ἐπιχρῶσαι τὸ ἔμφυτον αὐτοῦ τῆς φιλοσοφίας κάλλος. Διὸ καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ ἄλλως ὄντες δυνατοὶ καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν διασώζοντες, τῶν ἐκεῖθεν οὐκ εἰσὶν ἀποστάζοντες [163 H.] ἡδυσμάτων, οὐδὲ τῷ ἐπαγωγῷ καὶ θελκτηρίῳ τοὺς πολλοὺς τῶν ἀκροατῶν ἐφελκόμενοι. Τέσσαρας δὲ πραγματείας κατὰ τῶν ἐθνῶν συνέταξεν, ὧν τὴν μὲν πρώτην Ἀντωνίνῳ τῷ ἐπίκλην Πίῳ καὶ τοῖς υἱέσι τῇ τε συγκλήτῳ ἐπέδωκε [87], τὴν δὲ δευτέραν ὁμοίως τοῖς ἐκείνου διαδόχοις. Ἐν δὲ τῇ τρίτῃ περὶ φύσεως δαιμόνων διείλεκται. Ὁ δὲ τέταρτος αὐτῷ λόγος, ὁμοίως κατὰ τῶν ἐθνῶν συγκείμενος, *Ἔλεγχος* ἐπιγραφὴν ἔχει. Ἔστι δὲ αὐτῷ καὶ ὁ *Περὶ Θεοῦ μοναρχίας*, καὶ ὁ ἐπιγραφόμενος *Ψάλτης*, καὶ μὴν [88] καὶ *Κατὰ Μαρκίωνος*, ἀναγκαῖοι λόγοι, καὶ ἡ *Κατὰ πασῶν αἱρέσεων* χρήσιμος πραγματεία.

Οὗτος υἱὸς μὲν ἦφυ Πρίσκου Βακχείου, πατρίδα δὲ εἶχε Νεάπολιν τὴν ὑπὸ τὴν ἐπαρχίαν τελοῦσαν Παλαιστίνης, ἐν Ῥώμῃ δὲ τὰς διατριβὰς ἔσχε, φιλοσοφῶν καὶ τοῖς λόγοις καὶ τῷ βίῳ καὶ τῷ σχήματι. Διάπυρος δὲ τῆς εὐσεβείας ὢν ἐραστὴς [305 R.] ἔσχε Κρίσκην [89] ἕνα τινὰ τῶν καλουμένων κυνικῶν ἀντιπολιτευόμενον αὐτῷ καὶ τῷ βίῳ καὶ τῇ θρησκείᾳ. Ὑφ' οὗ καὶ συσκευασθεὶς ἀξίως τῆς ὅλης τοῦ βίου προαιρέσεως καὶ τὴν ἐπιβουλὴν συνδιέθηκε [90]· μαρτυρίου γὰρ ταύτην ὑπόθεσιν ἐνστησάμενος, λαμπρῶς καὶ χαίρων τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον ἀνεδέξατο.

ΡΚϚ'.

Κλήμεντος ἐπιστολαὶ πρὸς Κορινθίους β', καὶ Πολυκάρπου ἐπιστολὴ πρὸς Φιλιππησίους.

Ἀνεγνώσθη βιβλιδάριον ἐν ᾧ Κλήμεντος *Ἐπιστο-*

CXXIV.

Ejusdem de mensuris et ponderibus liber.

Legimus ejusdem *De mensuris et ponderibus* libellum (10).

CXXV.

Justini Martyris Apologia pro Christianis, Quæstiones et alia.

Lecta est (11) Justini Martyris *Apologia pro Christianis*, cum adversus gentes, tum adversus Judæos. Et præterea alter ejus tractatus *contra primum et secundum librum physicæ auscultationis*, sive contra formam, materiam et privationem, rationibus epicherematicis ac violentis, quod ex usu est inferens : itidemque *Contra quintum illud corpus, motumque sempiternum*, quem rationum suarum vi Aristoteles peperit, *Quæstionum* denique *contra* [*Christianam*] *religionem summariæ solutiones.*

Est autem vir ille ad philosophiæ tum nostræ, tum potissimum profanæ summum evectus fastigium, multiplicisque eruditionis et historiarum copia circumfluens. Sed rhetorico artificio nativam philosophiæ suæ pulchritudinem colorare haud studio habuit. Quamobrem etiam oratio ejus, pollens alioqui ac valida, scientificumque servans stylum, rhetoricæ illa condimenta non spirat, nec illecebris et blandimentis vulgus auditorum attrahit. Porro quatuor adversus gentes composuit tractatus : quorum primum Antonino cognomento Pio, filiisque ipsius, ac senatui obtulit. Alterum similiter ipsius successoribus (12) : in tertio autem de dæmonum natura disseruit. Quartus denique liber, 95*a* et ipse contra gentes, *Elenchus* [sive *Refutatio*] inscribitur. *De Dei* insuper *monarchia* conscriptus ab eo liber est, et alius, cui titulus *Psaltes*; tum etiam *Contra Marcionem* libri sunt lectu necessarii, et *Contra omnes hæreses* utile opus.

Fuit ipse Prisci Bacchii filius : patriamque habuit Neapolim, Palæstinæ provinciæ. Romæ autem commoratus, sermonibus ibidem ac vita, pariter ut habitu philosophum egit. Itaque ferventi cum esset pietatis amore ac studio incensus, Crescentem quemdam ex iis qui Cynici vocitantur, adversarium habuit, cum ipsi, tum vitæ cultuique ac religioni ejus obnitentem : a quo tandem insidiose accusatus, ita ut toto ipsius vitæ instituto dignum erat, insidias istas pertulit. Martyrii namque hac ansa captata, splendide lætoque animo pro Christo mortem oppetiit.

CXXVI.

Clementis Epistolæ ad Corinthios II, et sancti Polycarpi Epistola ad Philippenses.

Legi libellum, quo Clementis *Epistolæ duæ ad*

VARIÆ LECTIONES.

[88] τοῦ αὐτοῦ om. pr. A. deinde lacuna in A versuum 3 1/2, in C 1 1/2. Ed. Roth. [*λείπει ἴσως* περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν.] [86] πολυμαθείᾳ ϛ. [87] ἐπέθηκε ϛ. [88] καὶ post μὴν om. A. [89] Κρισκῆ corr. A. [90] συνέθηκε ϛ.

NOTÆ.

(10) Cujus quædam illustrat Georg. Agricola in suo *De mensuris* opere.

(11) De quo vide B. Hieron. cap. 24 *De scriptoribus eccles.*, et D. Baron. card. t. I *Annal.*

(12) Hoc est M. Antonino Vero et L. Aurelio Commodo, ait B. Hieronymus in *Catalog.*

Digitized by Google

Corinthios continebantur (13). Quarum prima ipsos accusat, quod seditionibus, turbis ac schismatis violarint, quam inter eos servari oportuerat, pacem concordiamque : hortaturque ab hoc malo temperare. Simplex ejus oratio est ac perspicua, ad ecclesiasticam et inelaboratam accedens dicendi formam. Reprehendat vero hoc in illis quispiam, quod extra Oceanum mundos aliquos collocet. Deinde forte et illud, quod phœnicem avem unicam tanquam pro verissimo adhibet argumento (14). Tertio, quod summum sacerdotem præsidemque Dominum nostrum Jesum Christum appellans, ne illas quidem Deo convenientes et sublimiores de eo voces pronuntiet, tametsi nec aperte ipsum ullibi in his blasphemet. Altera vero epistola et ipsa institutionem admonitionemque vitæ continet melioris : atque ipso mox initio Christum Deum prædicat, etsi dicta quædam peregrina velut e sacra Scriptura subinducit, quibus ne prima quidem epistola omnino vacat. Interpretationes præterea locorum quorumdam alieniores profert. Alioquin ipsa quæ in his epistolis insunt sensa, nonnihil abjecta, continentem quoque seriem ac consequentiam non servant.

A

B

Legebatur autem in eodem libello et Polycarpi (15) Epistola ad Philippenses, multis referta admonitionibus, cum perspicuitate ac simplicitate, ecclesiastici more interpretis. Refert quoque **95***b* divini Ignatii litteras ad illos se misisse, postulatque certior vicissim fieri, si quid forte de eo inaudierint.

C

CXXVII.

Eusebii Pamphili De vita Constantini M. libri IV.

Leguntur Eusebii Pamphili *De vita Constantini Magni August.* laudatorii libri quatuor. Continent autem hujus viri cum cæteram vivendi formam,

καὶ πρὸς Κορινθίους β' ἐνεφέροντο, ὧν ἡ πρώτη δι' αἰτίας αὐτοὺς ἄγει, στάσεσι καὶ ταραχαῖς καὶ σχίσμασι τὴν πρέπουσαν αὐτοῖς εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν ἐμπολιτεύεσθαι λύσαντας, καὶ παραινεῖ παύσασθαι τοῦ κακοῦ. Ἁπλοῦς δὲ κατὰ τὴν φράσιν καὶ σαφὴς ἐστι καὶ ἐγγὺς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ἀπεριέργου χαρακτῆρος. Αἰτιάσοιτο δ' ἄν τις αὐτὸν ἐν ταύταις ὅτι τε τοῦ Ὠκεανοῦ ἔξω κόσμους τινὰς ὑποτίθεται εἶναι, καὶ δεύτερον ἴσως ὅτι ὡς παναληθεστάτῳ τῷ κατὰ τὸν φοίνικα τὸ ὄρνεον ὑποδείγματι κέχρηται, καὶ τρίτον ὅτι ἀρχιερέα καὶ προστάτην τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξονομάζων, οὐδὲ τὰς θεοπρεπεῖς καὶ ὑψηλοτέρας ἀφῆκε περὶ αὐτοῦ φωνάς· οὐ μὴν οὐδ' ἀπαρακαλύπτως αὐτὸν οὐδαμῇ ἐν τούτοις βλασφημεῖ. Ἡ δὲ δευτέρα καὶ αὐτὴ νουθεσίαν καὶ παραίνεσιν κρείττονος εἰσάγει βίου, καὶ ἐν ἀρχῇ Θεὸν τὸν Χριστὸν[91] κηρύσσει, πλὴν ὅτι ῥητά τινα ὡς ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς ξενίζοντα παρεισάγειῶν οὐδ' ἡ πρώτη ἀπήλλακτο παντελῶς. Καὶ ἑρμηνείας δὲ ῥητῶν τινων ἀλλοκότους ἔχει. Ἄλλως τε δὲ καὶ τὰ ἐν αὐταῖς νοήματα ἐῤῥιμμένα πως καὶ οὐ συνεχῆ τὴν ἀκολουθίαν ὑπῆρχε φυλάττοντα.

Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ βιβλιδαρίῳ ἀνεγνώσθη καὶ Πολυκάρπου Ἐπιστολὴ πρὸς Φιλιππησίους, γέμουσα πολλῆς νουθεσίας μετὰ σαφηνείας καὶ ἁπλότητος κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν τῆς ἑρμηνείας τύπον. Λέγει[92] δὲ καὶ τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῖς Ἰγνατίου τοῦ θεοφόρου ἀπεσταλκέναι, καὶ αἰτεῖται ἀναδιδαχθῆναι παρ' αὐτῶν εἴ τι περὶ ἐκείνου διακούσαιεν.

ΡΚΖ'.

Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἡ εἰς Κωνσταντῖνον τὸν μέγαν βασιλέα τετράβιβλος.

Ἀνεγνώσθη Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἡ *Εἰς Κωνσταντῖνον τὸν μέγαν βασιλέα* [508 R.] ἐγκωμιαστικὴ τετράβιβλος, ἐν ᾗ περιέχεται ἥ τε τοῦ ἀνδρὸς

VARIÆ LECTIONES.

[91] Χριστὸν τὸν Θεόν ς. [92] λέγεται A.

NOTÆ.

(13) De quibus sup. quoque Photius. cap. 113, et B. Hieron. cap. 14.

(14) Adhibent tamen pro carnis resurrectione Patrum plurimi : Tertull. lib. *De resurrect.* cap. 13, ubi etiam illud Psal. XCI, δίκαιος ὡς Φοῖνιξ ἀνθήσει, reddere ausus est, *Velut Phœnix florebit*. B. Ambros. lib. VI in *Hexaemer.* cap. 23, iterumque lib. *De fide resurrect.* S. Greg. Nazianz. *Carm. ad Virgin.* S. Epiphan. Ancorato : atque ex ipsius B. Clem. *Constit.* lib. V, c. 6 ; B. Cyrill. *Catechesi* 18, meminitque hujus avis Euseb. lib. IV *De Constant. vita;* cui adde gentium scriptorum turbam : Lucian. in *Sectis*, Plin. lib. X, cap. 11 ; Tacitum, *Annal.* V ; Aurel. Victor. *Histor. Augusta* ; Pomp. Melam, lib. III, cap. 9 ; Solin. cap. 36 ; Claudian. et Auct. *Carm. de Phœnice*, apud Lactant. ; et de Græcis Xiphilin. in *Tiberio ;* Herodot. lib. II ; Horapol. lib. I, cap. 35 et alibi ; Ælian. *De animal. nat.* lib. VI, cap. 58. Etsi ante Photium dubitando de hac ave locuti sint, B. Clem. supra, cum B. Greg. Naz. orat. de Spiritu sancto quæ est 37 ; B. vero Maximus martyr etiam logica dissertatione eamdem planissime negavit, ibi ad Petrum illustrem contra Severi dogmata, quem ipsum hic tibi locum e Notis Græcis, sed Latine, appendere placuit. Quod si, ait, avis est phœnix, etiam animal sit, omnino necesse est. Quod si animal eam esse concedis, primum, non omnino potest illud esse singulare, quantum saltem animal est, nullum enim solum animal. Deinde, si animal est, utique corpus, animatum simul et sensu præditum. Jam si corpus est animatum et sensu præditum, certe etiam generationi atque corruptioni obnoxium erit. Ipsos, si libet, sapientes consule, rerum quæ exsistunt inspectores, fierine possit, ut generationi quod obnoxium est atque corruptioni corpus, animatum item ac sensu præditum, singularis esse naturæ (ad exsistentiam quod attinet) possit : cum aliorum in his ex aliis successio, evidentissimum sit exsistendi indicium, certissimusque terminus. Quemadmodum in Scriptura ipsa sacra testatur justo illi Noemo hujus rei certitudinem exhibens, ubi Gen. VII, ait : *Ingredere tu et omnis*, etc. Itemque *ex omnibus volatilibus*, etc., in quibus si phœnix, quod alatum ille sit animal, numerandus est, sane singularis, quoad exsistentiam, naturæ non est, ut Deus ipse pronuntiavit.

(15) Exstat ea hodie, vel ex hic indicatis signis nobilis, Latine cum operibus B. Clementis Rom. Coloniæ excusa.

Digitized by Google

ἄλλη πολιτεία ἐξ αὐτῆς πρώτης ἡλικίας ἀρχομένη, καὶ ὅσαι πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν [164 H.] ἱστορίαν συντελοῦσι πράξεις, μέχρις οὗ τὸν βίον ἀπέλιπεν, εἰς ἑξηκοστὸν καὶ τέταρτον παραταθέντα χρόνον. Ἔστι μὲν οὖν κἀνταῦθα τὴν φράσιν ὅμοιος ἑαυτῷ, πλὴν μικρόν τε πρὸς τὸ λαμπρότερον ἐκβεβίασται αὐτῷ ὁ λόγος, καὶ λέξεις εἰς τὸ ἀνθηρότερον ἐνιαχοῦ συνελήφθησαν· τῆς μέντοι κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ἡδονῆς καὶ χάριτος οὐδὲν μέγα, ὥσπερ οὐδὲ ἐν τοῖς ἄλλοις, ἐμφαίνεται. Καταστρώννυσι δὲ ἐν ταύτῃ αὐτοῦ τῇ τετραβίβλῳ πάμπολλα χωρία ἐξ ὁλοκλήρου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς αὐτοῦ δεκαλόγου *ἱστορίας*.

A jam inde a pueritia inchoando, tum quæcunque ad ecclesiasticam pertinentia historiam ille gessit, ad extremum usque finem, hoc est, quatuor et sexaginta annorum spatio. Est porro etiam in hoc opere sui satis in dictione similis, nisi quod nonnihil ad splendorem magis trahitur oratio, vocesque ad floridum alicubi genus tendunt : etsi jucunditatis et gratiæ in explicando modicum adhibere, ut in aliis quoque libris, videtur. Afferuntur vero loca plurima in his quatuor libris ex universa ejus decem librorum *Ecclesiastica Historia*.

Λέγει μὲν οὖν καὶ αὐτὸς ἐν Νικομηδείᾳ τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον βαπτίσασθαι, μέχρι τότε τὸ λουτρὸν ἀναβαλλόμενον, ἅτε δὴ ἐν ἐπιθυμίᾳ ποιούμενον τοῖς Ἰορδάνου τὸ λουτρὸν ὑποδέξασθαι· τίς δὲ ὁ βαπτίσας, οὐδὲν διασαφεῖ. Περὶ μέντοι γε τῆς Ἀρειανῆς αἱρέσεως οὐδὲν σαφὲς ἀπαγγέλλει, οὐδ' εἰ τῆς δόξης ἐκείνης εἶχετο, οὐδ' ὅτι μεταβέβληται, ἀλλ' οὐδ' ὅτι φαύλως ἢ ὀρθῶς ἐδόξαζεν Ἄρειος, καίπερ ἀνάγκην ἔχων ἐν μνήμῃ ταῦτα ποιήσασθαι, ἅτε δὴ μέγα μέρος ἐπεχούσης τῆς συνόδου τῶν τοῦ μεγάλου πράξεων Κωνσταντίνου, κἀκείνης πάλιν ἐξαπαιτούσης τὴν περὶ τούτων λεπτομερεστάτην ἱστορίαν. Ἀλλὰ στάσιν μὲν ἐμπεσεῖν μεταξὺ Ἀρείου καὶ Ἀλεξάνδρου, τὴν αἵρεσιν οὕτω[93] λέγων καὶ ὑποκρυπτόμενος, ἀποφαίνεται, ἐπί τε τῇ στάσει λίαν ἀλγῆσαι τὸν θεοφιλῆ βασιλέα, καὶ ἀγωνίσασθαι διά τε ἐπιστολῶν, διά τε τοῦ Ὁσίου, ὃς Κουδρόβης ἐπεσκόπει, εἰς φιλίαν καὶ ὁμόνοιαν συζεῦξαι τὸ στασιάζον τῆς πρὸς ἀλλήλους ἔριδος ἀφεμένους καὶ τῶν τοιούτων ζητήσεων· ὡς δ' οὐκ ἔπειθε, σύνοδον πανταχόθεν ἀθροῖσαι καὶ τὴν ἐμπεσοῦσαν ἔριν εἰς εἰρήνην διαλύσασθαι· οὐ μὴν εἰς τὸ ἀκριβὲς καὶ ἐπίδηλον ἀναγράφεται. Οὗτος οὖν ὥσπερ αἰσχυνομένῳ ἐοικὼς καὶ μὴ βουλομένῳ δημοσιεύειν Ἄρειον[93a] τήν τε τῆς συνόδου ἐξενηνεγμένην κατ' αὐτοῦ ψῆφον καὶ τῶν συνασεβησάντων αὐτῷ καὶ συνεξωσθέντων τὴν δικαίαν εἴσπραξιν, οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' ἣν θεόθεν πᾶς ὀφθαλμὸς εἶδεν ἔνδικον Ἀρείου καταστροφήν, οὐδὲν τούτων ἄγων εἰς φῶς, τήν τε περὶ τῆς συνόδου καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πραχθέντων καὶ περὶ αὐτὴν[94] ἱστορίαν παρέδραμε. Διὸ καὶ περὶ τοῦ θεσπεσίου Εὐσταθίου διηγεῖσθαι μέλλων[95] οὔτε τοῦ ὀνόματος μέμνηται, οὐδ' ὅσα περὶ αὐτὸν ἐτολμήθη καὶ εἰς ἔργον ἀποβέβηκεν· ἀλλ' εἰς στάσιν καὶ ταραχὴν ἀνάγων καὶ ταῦτα, γαληνίας καὶ πάλιν ἐπιλέγει, ἐπισκόπων κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν συνδεδραμηκότων σπουδῇ βασιλέως καὶ συνεργίᾳ, καὶ τὸ στασιάζον καὶ ταραττόμενον εἰς τὸ εἰρηναῖον μεταβεβληκότων. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν οἷς ὁ πολύαθλος ἐσκευωρήθη Ἀθανάσιος, εἰς ταῦτα τὴν ἱστορίαν ὁρμήσας ἐπαφεῖναι, στάσεως μὲν

Refert ergo hic Nicomediæ baptizatum magnum Constantinum (16), hactenusque lavacrum distulisse, quod in votis haberet in Jordane baptismo tingi : quis vero baptizarit, silentio præterit. De Ariani insuper hæresi prorsus nihil manifeste commemorat, neque an Constantinus illi aliquando adhæserit, neque an eam abjecerit, sed neque an recte, aut secus senserit Arius : tametsi necessitas eum compelleret horum meminisse, quando et magna pars fuit synodus rerum a magno Constantino gestarum, et alioquin illa ipsa vicissim postularet exactissimam his de rebus historiam. Itaque dissensionem quidem ortam Arium inter et Alexandrum commemorat (sic nimirum hæresim appellare ac tegere videtur), ac dissidii hujus gratia valde indolentem pientissimum imperatorem allaborasse, cum per epistolam, tum per Ilosium Cordubensis Ecclesiæ episcopum, ut, missa contentione illa mutua, et hujusmodi quæstionibus, ad amicitiam concordiamque dissidentes adigeret : atque ubi non persuasit synodum undique convocasse et natam contentionem pace permutasse. Quæ tamen neque accurate neque perspicue ab eo scribuntur. Quare præ pudore videtur hic Arium, et a synodo factum contra illum decretum, publicare non voluisse, ut nec ejus erroris socios, aut simul expulsorum justam ultionem, quin neque illam, **96***a* quam divinitus sumptam omnis oculus vidit, justam Arii vindictam (17) : quando horum nihil in lucem proferens, synodi ipsius rerumque in ea gestarum historiam obiter tantum percurrit Quo etiam fit, ut de divino Eustathio (18) narraturus, ne nominis quidem meminerit ; tantum abest ut quæ in ipsum audacissime machinati sunt (19), reque ipsa præstiterunt, recensuerit. Igitur ad dissensionem duntaxat atque tumultum ea referens, tranquillitatem rursum commemorat episcoporum eorum, qui cum Antiochiam imperatoris studio atque opera convenissent, seditionem turbamque pace commutarunt. Similiter ubi narrationem instituit de

B

C

D

VARIÆ LECTIONES.

[93] οὕτω A : δ' οὕτω ς. [93a] Ἀρείου A. [94] καὶ περὶ αὐτὴν add. A. [95] μέλλων διηγεῖσθαι ς.

NOTÆ.

(16) Supr. col. 88, et ibi Scholion in fine.
(17) Eam legas supr. col. 88, circa medium.
(18) Antiocheno episc. quo de Baron. card. tom. III ad ann. Chr. 340.
(19) Theodoretus ea refert lib. I *Hist. eccles.*, cap. 21.

Digitized by Google

lis quæ in magnum illum athletam Athanasium (20) improbe comparata fuerunt, seditione quidem ac tumultu impletam iterum Alexandriam refert, sed eam episcoporum, qui imperatoris auctoritate niterentur, præsentia placatam fuisse. Neque interim quis seditionem concitarit, aut quænam illa fuerit, neque quo pacto contentionem alii sedarint, omnino manifeste ostendit. Quin fere quotiescunque episcoporum inter ipsos de fidei capitibus contentiones, vel aliæ denique dissensiones fuerunt, eumdem servat in narrando celandi modum.

A ἐμπλησθῆναι πάλιν καὶ ταραχῆς τὴν Ἀλεξάνδρειαν λέγει[96], καὶ ταύτην πραῦνθῆναι ἐπισκόπων παρουσίᾳ τὴν βασιλικὴν ἐχόντων συμμαχίαν· οὔτε δὲ τίς ἦν ὁ [97] στασιάζων, οὐδ' ἥτις ἡ στάσις, ἢ τί καὶ πράξαντες τὴν ἔριν ἐπράῦναν, οὐδὲν οὐδ' ὅλως ποιεῖται ἐπίδηλον. [309 R.] Καὶ σχεδὸν ἐν οἷς [165 H.] ἐπισκόπων πρὸς ἀλλήλους φιλονεικίαι περὶ δογμάτων ἢ περί τινων ἄλλων διαφωνίαι γεγόνασι, τὸν αὐτὸν τῆς ἐπικρύψεως ἐν τῇ διηγήσει τύπον διαφυλάττει.

CXXVIII.

Luciani Opera varia.

Leguntur Luciani (27) *Pro Phalaride* [*orationes duæ*], *et mortuorum amantiumque dialogi varii*; alii item diversis de rebus libelli, in quibus fere singulis gentium res comice irridet: ut in diis fingendis errorem illorum atque amentiam; in libidinem præterea immoderatum impetum atque intemperantiam; poetarum item apud ipsos prodigiosas opiniones ac fictiones, indeque natum in republica errorem; reliquæ etiam vitæ inconstantem cursum atque casus: philosophorum ad hæc ipsorum fastu plenos mores, qui nonnisi fictarum inaniumque opinionum referti sint; denique gentes tanquam per comœdiam, uti diximus, pedestri numerisque soluta oratione irridere studio illi fuit. Ex eorum autem numero esse videtur, qui nihil omnino certi pronuntiant (22). Aliorum enim perstringens atque irridens opiniones, ipse quid sentiat tacet: nisi quis hanc illius fuisse certam opinionem contendat, nihil esse certo de rebus ullis statuendum. Ad stylum quod attinet, longe optimus: dictione usus significante ac propria, quæque efficax dicendi genus deceat. Distinctionis adhæc atque puritatis, æque ut perspicuitatis et aptæ magnitudinis, si quis alius perstudiosus est. Compositionem quoque adeo commode concinnat, ut lector credat non se orationes legere, **96***b* sed jucundum aliquod carmen, sine manifesto cantu, audientium auribus instillari. Uno verbo, ut repetam, venustissima ejus oratio est, nec satis subjectæ rei decens, quam ille voluit ridendo ludere. Quod autem de iis unus ipse fuerit, qui nihil certo assererent, vel libro inscriptum hoc epigramma satis ostendit:

B

C

Scripsi hæc Lucianus prisci stultique peritus:
Stulta etenim, vulgo credita docta tamen.
Ergo nil hominum certo mens concipit unquam;
Ast quod miraris, ridiculum est aliis.

CXXIX.

Lucii Patrensis Metamorphoses.

Lectæ sunt Lucii Patrensis *Transformationum narrationes variæ*. Dictio ejus clara, pura et dulcedine delectans: fugiens vero orationis novitatem, supra modum prodigiosas consectatur narrationes,

ΡΚΗ'.

Λουκιανοῦ διάφοροι λόγοι.

Ἀνεγνώσθη Λουκιανοῦ Ὑπὲρ Φαλάριδος, καὶ Νεκρικοὶ καὶ Ἑταιρικοὶ διάλογοι διάφοροι, καὶ ἕτεροι διαφόρων ὑποθέσεων λόγοι, ἐν οἷς σχεδὸν ἅπασι τὰ Ἑλλήνων κωμῳδεῖ, τήν τε τῆς θεοπλαστίας αὐτῶν πλάνην καὶ μωρίαν καὶ τὴν εἰς ἀσέλγειαν ἄσχετον ὁρμὴν καὶ ἀκρασίαν, καὶ τῶν ποιητῶν αὐτῶν τὰς τερατώδεις δόξας καὶ ἀναπλάσεις, καὶ τὸν ἐντεῦθεν πλάνον τῆς πολιτείας, καὶ τοῦ ἄλλου βίου τὴν ἀνώμαλον περιφορὰν καὶ τὰς περιπτώσεις, καὶ τῶν φιλοσόφων αὐτῶν τὸ φιλόκομπον ἦθος καὶ μηδὲν ἄλλο πλὴν ὑποκρίσεως καὶ κενῶν δοξασμάτων μεστόν· καὶ ἁπλῶς, ὡς ἔφημεν, κωμῳδία τῶν Ἑλλήνων ἐστὶν αὐτῷ ἡ σπουδὴ ἐν λόγῳ πεζῷ. Ἔοικε δὲ αὐτὸς τῶν μηδὲν ὅλως πρεσβευόντων εἶναι· τὰς γὰρ ἄλλων κωμῳδῶν καὶ διαπαίζων δόξας, αὐτὸς ἦν θειάζει οὐ τίθησι, πλὴν εἴ τις αὐτοῦ δόξαν ἐρεῖ τὸ μηδὲν δοξάζειν. Τὴν μέντοι φράσιν ἐστὶν ἄριστος, λέξει εὐσήμῳ τε καὶ κυρίᾳ καὶ τῷ ἐμφατικῷ διαπρεπούσῃ κεχρημένος, εὐκρινείας τε καὶ καθαρότητος μετὰ τοῦ λαμπροῦ καὶ συμμέτρου μεγέθους, εἴ τις ἄλλος, ἐραστής. Συνθήκη τε αὐτῷ οὕτως ἥρμοσται, ὥστε δοκεῖν τὸν ἀναγινώσκοντα μὴ λόγους λέγειν, ἀλλὰ μέλος[98] τι τερπνὸν χωρὶς ἐμφανοῦς ᾠδῆς τοῖς ὠσὶν ἐναποστάζειν τῶν ἀκροατῶν. Καὶ ὅλως, ὥσπερ ἔφημεν, ἄριστος ὁ λόγος αὐτῷ καὶ οὐ πρέπων ὑποθέσεσιν, ἃς αὐτὸς ἔγνω σὺν τῷ γελοίῳ διαπαῖξαι. Ὅτι δὲ αὐτὸς τῶν μηδὲν ἦν ὅλως δοξαζόντων, καὶ τὸ τῆς βίβλου ἐπίγραμμα δίδωσιν ὑπολαμβάνειν· ἔχει γὰρ ὧδε

D

Λουκιανὸς τάδ' ἔγραψα, παλαιά τε μωρά τε εἰδώς·
Μωρὰ γὰρ ἀνθρώποις καὶ τὰ δοκοῦντα σοφά.
Οὐδὲν ἐν ἀνθρώποισι διακριδὸν ἐστι νόημα·
Ἀλλ' ὃ σὺ θαυμάζεις, τοῦθ' ἑτέροισι γέλως.

ΡΚΘ'

Λουκίου Πατρέως Μεταμορφώσεων λόγοι.

Ἀνεγνώσθη Λουκίου Πατρέως *Μεταμορφώσεων*[99] λόγοι διάφοροι. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν σαφής τε καὶ καθαρὸς καὶ φίλος γλυκύτητος· φεύγων δὲ τὴν ἐν λόγοις καινοτομίαν, εἰς ὑπερβολὴν διώκει τὴν ἐν

VARIÆ LECTIONES.

[96] libri λέγεται. [97] ὁ et infra οὐδὲν add. A. [98] μέρος ς. [99] μεταμορφώσεως ς.

NOTÆ.

(20) Cujus vitam infr. lege cod. 258.
(21) Videndus de hoc scriptore Suidas aliique.
(22) Quales Pyrrhonii et Academici, utrique hinc σκεπτικοὶ καὶ ἀπορητικοὶ appellati Videndus Agellius lib. II, cap. 5, et Diog. Laer. in Pyrrhone. Sex. quoque Empiricus in Hypotyposibus Pyrrhoniatis.

Digitized by Google

τοῖς διηγήμασι τερατείαν, καὶ ὡς ἂν τις εἴποι, ἄλλος ἐστὶ Λουκιανός. Οἱ δέ γε[1] πρῶτοι αὐτοῦ δύο λόγοι μόνον οὐ μετεγράφησαν Λουκίῳ ἐκ τοῦ Λουκιανοῦ λόγου ὃς ἐπιγέγραπται *Λοῦκις ἢ ὄνος*, ἢ ἐκ τῶν Λουκίου[2] λόγων Λουκιανῷ. Ἔοικε δὲ μᾶλλον ὁ Λουκιανὸς μεταγράφοντι, ὅσον εἰκάζειν· τίς γὰρ χρόνῳ πρεσβύτερος, οὔπω ἔχομεν γνῶναι. Καὶ γὰρ ὥσπερ ἀπὸ πλάτους τῶν Λουκίου λόγων ὁ Λουκιανὸς ἀπολεπτύνας, καὶ περιελὼν ὅσα μὴ ἐδόκει αὐτῷ πρὸς τὸν οἰκεῖον χρήσιμα σκοπὸν, αὐταῖς τε λέξεσι καὶ συντάξεσιν εἰς ἕνα τὰ λοιπὰ συναρμόσας λόγον, *Λοῦκις ἢ ὄνος* ἐπέγραψε τὸ ἐκεῖθεν ὑποσυληθέν. [312 R.] Γέμει δὲ ὁ ἑκατέρου λόγος πλασμάτων μὲν μυθικῶν, ἀῤῥητοποιίας δὲ αἰσχρᾶς. Πλὴν ὁ μὲν Λουκιανὸς [166 H.] σκώπτων καὶ διασύρων τὴν Ἑλληνικὴν δεισιδαιμονίαν, ὥσπερ κἀν τοῖς ἄλλοις, καὶ τοῦτον συνέταττεν· ὁ δὲ Λούκιος σπουδάζων τε καὶ πιστὰς νομίζων τὰς ἐξ ἀνθρώπων εἰς ἀλλήλους μεταμορφώσεις τάς τε ἐξ ἀλόγων εἰς ἀνθρώπους, καὶ ἀνάπαλιν καὶ τὸν ἄλλον τῶν παλαιῶν μύθων ὕθλον καὶ φλήναφον, γραφῇ παρεδίδου ταῦτα καὶ συνύφαινεν.

A ut jure dixeris alterum eum esse Lucianum. Priores certe duo ipsius libri, tantum non descripti sunt a Lucio ex Luciani libro, qui inscriptus est *Lucius, vel Asinus*, nisi contra ex Lucii libris a Luciano ille transcriptus est. Ac si conjectare licet (neque enim uter tempore prior fuerit, cognoscere hactenus potui) Lucianus potius transcripsisse videtur. Nam quasi copiosiores Lucii libros, resecatis quæ ad proprium pertinere scopum minime videbantur, Lucianus accidisset, iisdemque verbis et compositionibus cætera uni aptasset narrationi, *Lucium, seu Asinum*, quem inde furto compilavit, librum inscripsit. Fabulosarum autem fictionum (23) ac nefandæ turpitudinis pleni sunt utriusque libri, hoc solo discrimine, quod Lucianus, ut cæteros suos B libros omnes, ad irridendum atque perstringendum gentium superstitiosum deorum cultum, hunc quoque composuerit ; Lucius vero serio agens, et certas ratus hominum in alios transformationes, et brutorum rationis expertium in homines, ac vice versa, aliasque antiquarum fabularum ineptias ac nugas his litteris prodiderit atque contexuerit.

ΡΑ'.

Δαμασκίου Περὶ παραδόξων λόγοι δ'.

Ἀνεγνώσθησαν Δαμασκίου λόγοι δ', ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἐπιγραφὴν ἔχει: *Περὶ παραδόξων ποιημάτων κεφάλαια τνβ'*, ὁ δὲ δεύτερος *Παραδόξων περὶ*[3] *δαιμονίων διηγημάτων κεφάλαια νβ'*, ὁ δὲ τρίτος *Περὶ τῶν μετὰ θάνατον ἐπιφαινομένων ψυχῶν παραδόξων διηγημάτων κεφάλαια ξγ'*, ὁ δὲ τέταρτος καὶ *παραδόξων φύσεων κεφάλαια ρε'* · ἐν οἷς ἅπασιν ἀδύνατά τε καὶ ἀπίθανα καὶ κακόπλαστα τερατολογήματα καὶ μωρὰ καὶ ὡς ἀληθῶς ἄξια τῆς ἀθεότητος καὶ δυσσεβείας Δαμασκίου, ὃς καὶ τοῦ φωτὸς τῆς εὐσεβείας τὸν κόσμον πληρώσαντος αὐτὸς ὑπὸ βαθεῖ σκότῳ τῆς εἰδωλολατρείας ἐκάθευδε. Κεφαλαιώδης δὲ αὐτῷ ἐν τούτοις ὁ λόγος, καὶ οὔτε ἄκομψος οὔτε τὸ σαφὲς ὑπερορῶν, ὡς ἐν διηγήμασι τοιούτοις.

C

CXXX.

Damascii Incredibilium libri IV.

Lecti sunt Damascii (24) libri quatuor, quorum quidem primus sic inscribitur : *De incredibilibus fictionibus capita CCCLII.* Alter deinde : *Incredibilium de dæmoniis narrationum capita LII.* Tertius porro : *De animis a morte apparentibus incredibilium narrationum capita LXIII.* Quartus (25) denique : *Naturarum etiam incredibilium capita CV.* In quibus omnibus plurima reperies, quæ neque fieri **97***a* neque credi possint, male conficta et stulta mendaciorum portenta, impio atque atheo Damascio vere digna : qui dum Evangelii lumen orbem terrarum illustraret universum, ipse in densissima idololatriæ caligine immersus jacuit. Brevis ac velut compendiaria hic ejus est oratio, non incompta tamen, neque perspicuitatem, ut in talibus narrationibus solet, negligens.

ΡΑΑ'.

Ἀμυντιανοῦ εἰς Ἀλέξανδρον τὸν βασιλέα, καὶ ἕτερά τινα.

Ἀνεγνώσθη Ἀμυντιανοῦ *Εἰς Ἀλέξανδρον* · προσφωνεῖ δὲ τὸν λόγον τῷ αὐτοκράτορι Ῥωμαίων Μάρκῳ, καὶ ἐπαγγέλλεται μὲν ἀξίως εἰπεῖν τῶν Ἀλεξάνδρου πράξεων, ἐδείχθη δὲ προϊὼν ὡς ἐπαγγελίαι[4] μέν ἐστιν ἔνθερμος καὶ τολμητὴς, πληρῶσαι δὲ τὴν ἐπαγγελίαν ψυχρὸς καὶ δειλός· πολὺ γὰρ καταδεέστερον καὶ τῶν ἔμπροσθεν εἰρηκότων λέγει

D

CXXXI.

Amyntianus in Alexandrum Magnum, et alia.

Lectus est Amyntiani *de Alexandri laudibus liber.* Dedicat eum Marco Antonino Romanorum imperatori : prædicatque se stylo res Alexandri gestas æquaturum. At deprehensus est in orationis progressu calidus quidem et audax promissor, in promisso vero implendo, frigidus atque imbecillus. Multo enim in dicendo iis etiam inferior est, qui

VARIÆ LECTIONES.

[1] δέ γε an habeat A non liquet. [2] Λουκίς ς, sic et infra. [3] περὶ om. A. [4] ἐπαγγελίαι] rectius scripseris ἐπαγγείλασθαι.

NOTÆ.

(23) Ut ex Luciano vicissim D. Apuleius Madaurensis, fabulæ Milesiæ *Asinum aureum*. Vide ejus interpretes.

(24) Damascii sive hujus, sive alterius, philosophica quædam exstant Ἀνέκδοτα in Vaticana Pontificis bibliotheca. Habes item ex ejus Isidori Vita excerpta infra capita 142, et de eadem κρίσεις cap. 181. Plura Suidas.

(25) In Græco leg. παραδόξ. διηγημ. κεφάλαια ξγ. Ὁ δὲ τέταρτος, καὶ παραδόξων φύσεων κεφάλαια ρε'.

Digitized by Google

ante ipsum de Alexandro scripserunt. Tenui atque elumbi usus est dicendi genere. Etsi autem perspicuitate non caret, plurima tamen necessaria prætermittit.

Scripsit idem, cum alios non unius generis libros, tum *vitas* invicem *comparatas*; ut Dionysii et Domitiani, libris duobus; Philippi quoque Macedonum regis et Augusti, libris totidem. Fertur ejusdem et *de Olympiadis*, Alexandri matris *Vita* liber singularis.

A περὶ αὐτοῦ, ἀτόνῳ δὲ καὶ ἐκλύτῳ χαρακτῆρι χρῆται [8]. Τοῦ μέντοι σαφοῦς οὐ διαπίπτει, πολλὰ δὲ τῶν ἀναγκαίων παραλιμπάνει.

'Ο αὐτὸς δὲ καὶ ἑτέρους λόγους ἔγραψε διαφόρους, καὶ *παραλλήλους* συνέθηκε *βίους*, ὥσπερ Διονυσίου καὶ Δομιτιανοῦ [6] ἐν δυσὶ λόγοις, Φιλίππου τε Μακεδόνων καὶ Αὐγούστου ἐν ἑτέροις δυσίν. Ἔτι δὲ καὶ *Περὶ 'Ολυμπιάδος* τῆς 'Αλεξάνδρου μητρὸς λόγον ἔγραψεν

CXXXII-CXXXV.

Palladii, Aphthonii, Eusebii, et Maximi Declamationes.

Lectæ sunt Palladii (26) Sophistæ *Declamationes variæ*, Aphthonii (27) quoque et Eusebii (28) Sophistarum, item Maximi sophistæ Alexandrini. Verum cæteros Palladius omni dicendi artificio multis partibus superavit.

B Μαξίμου σοφιστοῦ 'Αλεξανδρέως. 'Αλλὰ τῶν ἄλλων ὁ Παλλάδιος κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν τὴν ἐν λόγοις ἐπὶ πλεῖστον διενήνοχεν.

CXXXVI.

Cyrilli Thesauri.

Leguntur Cyrilli *Thesauri*. Epicherematis refertus est liber, pugnatque valide ac varie cum Arii et Eunomii furibunda rabie. Etenim et logicis argumentis sapienter illorum destruit amentiam, quibus dum sacræ Scripturæ annectit attexitque testimonia, quam sit illa doctrina futilis omni ex parte divulgat. Adhibet idem nuda quoque sacræ Scripturæ testimonia, ut quo se fastuosi vertant, obsepti undique atque conclusi, non habeant. Est autem inter omnia ejus scripta liber hic maxime perspicuus, iis potissimum, qui logicorum argumentorum sensum capere possunt.

C

CXXXVII.

Eunomii hæretici libellus.

Legi libellum Eunomii (29), quo **97***b* suam ipse prodit impietatem, cujus hic titulus :... Libellum hunc, quod Eunomianis in admiratione esset, de industria, ne ad alios perveniret, occultatum vix tandem nactus Basilius magnus, fortiter eum ac splendide, omnemque adeo dicendo vim ac facultatem pervadens, evertit ac jugulavit. Diceres eum Babylonicum infantem ad firmam fidei petram allidendo contudisse, ac putidi cadaveris instar risu dignum ostendisse, quod tantam antea sui admirationem concitarat.

D

CXXXVIII.

Ejusdem Eunomii Refutationis B. Basilii magni libri III. *Item Epistolæ XL.*

Lectum ejusdem impii hominis tres libros continens volumen, quod velut confutatio est illarum ineptiarum, quas in ipsius reperiri blasphemiis sanctus Basilius demonstrarat. Hoc in opere partu-

CXXXIII-CXLV.

Palladii, Aphthonii, Eusebii, et Maximi Declamationes.

'Ανεγνώσθησαν Παλλαδίου σοφιστοῦ *Μελέται διάφοροι*, καὶ 'Αφθονίου καὶ Εὐσεβίου σοφιστοῦ καὶ

CXXXVI.

Κυρίλλου οἱ Θησαυροί.

'Ανεγνώσθησαν Κυρίλλου οἱ *θησαυροί*. 'Επιχειρηματικόν ἐστι [7] τὸ βιβλίον, καὶ [313 R.] κατὰ τῆς 'Αρείου καὶ Εὐνομίου λύσσης γενναίως καὶ πολυτρόπως ἀγωνιζόμενον· καὶ γὰρ καὶ λογικαῖς ἐφόδοις ἐπιστημόνως αὐτῶν ἀπελέγχει τὴν ἄνοιαν, καὶ Γραφικὰς αὐταῖς συμπλέκων καὶ συνυφαίνων χρήσεις πανταχόθεν τὸ σαθρὸν αὐτῶν στηλιτεύει τοῦ δόγματος. Τίθησι δὲ καὶ μαρτυρίας ἁπλῶς τῆς Γραφῆς ὁ θεσπέσιος Κύριλλος, εἰς ἀμηχανίαν αὐτῶν διὰ πάντων συγκλείων τὸ φρύαγμα. Ἔστι δὲ τῶν ἑαυτοῦ λόγων ἐνταῦθα, καὶ μάλιστα τοῖς ἔννοιαν λαβοῦσι τῶν λογικῶν ἐφόδων, σαφέστατος.

CXXXVII.

Εὐνομίου τοῦ δυσσεβοῦς βιβλιδάριον.

[167 H.] 'Ανεγνώσθη βιβλιδάριον Εὐνομίου, τῆς οἰκείας δυσσεβείας ἔκθεσις, οὗ ἡ ἐπιγραφὴ [9]..... Τοῦτο τὸ βιβλιδάριον ἐπεὶ τοῖς συναιρεσιώταις Εὐνομίου διὰ θαύματος μὲν ἦγετο, κρύφιον δὲ καὶ ἀνέκφορον τοῖς ἄλλοις εἶναι διεσπούδαστο, μόλις ποτὲ ὁ μέγας Βασίλειος ἐπὶ χεῖρας λαβεῖν δυνηθείς, γενναίως τε καὶ λαμπρῶς, καὶ εἴ τις ἀρετὴ λόγων καὶ ἰσχὺς, διὰ πασῶν ἐλθὼν, ἀνέτρεψέ τε καὶ ἀνεσκεύασεν, ὥσπερ [9] τι νήπιον Βαβυλώνιον τῇ στερρᾷ τῆς ἀληθείας [10] προσαράξας πέτρᾳ, καὶ θνησιμαῖον καὶ γέλωτα δείξας τό ποτε θαυμαζόμενον.

CXXXVIII.

Τοῦ αὐτοῦ κατὰ τῆς πραγματείας τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἐν ᾗ δυσσεβὲς αὐτοῦ ἀνέτρεπε δόγμα· καὶ 'Επιστολαὶ μ'.

'Ανεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ δυσσεβοῦς Εὐνομίου βιβλίον, ἐν λόγοις τρισὶν, ὡς δῆθεν τῶν ἀποδεδειγμένων κατὰ τῆς βλασφημίας αὐτοῦ τῷ θείῳ Βασιλείῳ ἀτόπων ἔλεγχος. Ταύτην τὴν βίβλον ὠδίνοντα πολλάς φασιν

VARIÆ LECTIONES.

[8] χρῆται AC : κέχρηται ς. [6] Δομετιανοῦ ς. [7] ἐστι A : δέ ἐστι ς. [9] post ἐπιγραφὴ lacuna in A versuum 2 1/2, in C litterarum 13 vel 14. [9] ὥσπερ] Ps. CXXXVII, 9. [10] ἀληθείας A : πίστεως ς

NOTÆ.

(26) Suidas inspiciendus.

(27) Cujus exstant *Progymnas.* et *Fabulæ Græcolat.* in Germana edit. ubi plura.

(28) An hic ille Arab. quem ἀντισοχεσεῦσαι ultimo legimus apud Suidam ?

(29) Vide Suid.

Digitized by Google

αὐτὸν ἐτῶν Ὀλυμπιάδας κατατρῖψαι, ἐν οἰκίσκῳ ἑαυτὸν καθειργνύντα, καὶ λαθραίαις μίξεσι τὸ πονηρὸν ἐκεῖνο τέρας κύοντα μόλις εἰς φῶς δι' ἐτῶν ἀμβλωθρίδιον ἐκτρῶσαι, θάλπειν τε ἐκεῖθεν, καὶ μόλις καὶ αὐτοῖς τοῖς συμμύσταις ἐπιδεικνύναι τὸ κύημα, δεδιότα μάλιστα μή πως καὶ αὐτὸ ταῖς Βασιλείου χερσὶ περιπεσὸν [11] πρὶν ἢ πῆξιν λαβεῖν διασπασθῇ καὶ πρὸ τοῦ ἀνθῆσαι ξηρανθῇ ἄωρον ἀποφθαρέν. Διόπερ ἐπιμελῶς καὶ ὥσπερ ὁ τοῦ Κρόνου μῦθος τὸ γέννημα καταπιὼν ἔκρυπτέ τε καὶ συνεκάλυπτε, μέχρις ἂν ἡ Βασιλείου ζωὴ τῷ ἐπικήρῳ παρατεινομένη βίῳ τὸν φόβον ἐπέσειεν. Ἐπεὶ δὲ ὁ θεῖος ἐκεῖνος ἀνὴρ τὴν παροικίαν λιπὼν εἰς τὸν οἰκεῖον καὶ οὐράνιον κλῆρον ἀνέδραμε, τοῦ πολλοῦ λυθέντος δέους ὀψὲ [12] τοῦ καιροῦ, δημοσιεύειν [13] οὐδὲ τότε πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς φίλοις ἐθάρρησεν. Ὃ περιτυχόντες Θεόδωρος καὶ Γρηγόριος Νύσσης καὶ Σωφρόνιος, ὧν ἐμνήσθημεν ἄνωθεν, πολλαῖς αἰκίαις λόγων λωβησάμενοι οὐδὲν ἧττον τοῦ προτέρου νεκρὸν καὶ πάσης ἀπόζον ἀκαθαρσίας τῷ γεγεννηκότι ἀπέρριψαν. Τὰ μὲν οὖν τῆς ἀσεβείας οὕτως ἔδωκε δίκην, ὁ δὲ τοῦ λόγου χαρακτὴρ χάριτος μὲν καὶ ἡδονῆς οὐδ' εἴ τις ἔστιν οὐδ' [14] ἐγγὺς γέγονε τοῦ εἰδέναι, κόμπον δέ τινα τερατώδη καὶ δύσηχον ἦχον φιλοτιμεῖται ψοφεῖν τῶν τε συμφώνων τῇ ἐπαλληλίᾳ [316 R.] καὶ τῶν λέξεων ταῖς δυσεκφράστοις καὶ πολυσυμφώνοις καὶ τοῦ ποιητικοῦ τύπου, ἢ μᾶλλον ἀκριβέστερον εἰπεῖν, τοῦ διθυραμβικοῦ εἴδους τυγχανούσαις. Συνθήκη τε αὐτῷ ἐκβεβιασμένη καὶ συμπεπιεσμένη καὶ ἔκκροτος, ὡς ἀνάγκην εἶναι τῷ ἀναγινώσκοντι τὰ ἐκείνου τύπτειν σφοδρῶς τὸν ἀέρα τοῖς χείλεσιν, εἰ μέλλοι τρανῶς ἀπαγγέλλειν ἃ περιτραχύνων [15] καὶ συστρέφων συνθλίβων τε καὶ παρεμβάλλων καὶ ἀκρωτηριάζων ἐκεῖνος μόλις συνέταττε. Μακραί τε ἐνίοτε εἰς ἀμετρίαν περίοδοι ἐκτεινόμεναι, καὶ τὸ σκοτεινόν τε καὶ ἄδηλον δι' ὅλου κεχυμένον τοῦ συγγράμματος, ἵνα δοκῇ τε τοῖς πολλοῖς δυνάμει δεινότητος ἐκφεύγειν αὐτῶν τὴν κατάληψιν, καὶ ὅσον ἀσθενὲς τῶν νοηθέντων (καὶ γάρ ἐστι πολὺ) τῷ ἀσαφεῖ καὶ δυσκαταλήπτῳ ἐπισκιάζειν ἔχῃ [168 H.] καὶ κρύπτειν τῆς διανοίας τὰ ἀῤῥωστήματα. Δοκεῖ δὲ καὶ ταῖς λογικαῖς ἐπερείδεσθαι μεθόδοις, ἄλλους τε διασύρων ἐπὶ τούτῳ, καὶ αὐτὸς προθυμούμενος μὲν ἀποκεχρῆσθαι τούτοις ὅτι μάλιστα, ὀψιμαθὴς δὲ κάν τούτοις καὶ οὐδ' εἰς τὸ βάθος αὐτῶν ἐλθὼν ἐν πολλοῖς πολλάκις ἐλεγχόμενος.

riendo, multas eum annorum Olympiadas ædiculæ inclusum suæ absumpsisse ferunt; ac vix tandem post multorum annorum intervallum, abortiendo improbum illum ac prodigiosum, quem furtivis congressibus conceperat, fetum in lucem ejecisse. Quin tunc etiam miserum illic fovendo partum, ipsis quoque sectæ asseclis non temere exhibuisse, veritum nimirum maxime, nequando et hoc opus in Basilii manus prius veniens, quam coalesceret, dissiparetur, et antequam floreret, præmature corruptum marcesceret. Igitur studiose, velut alter in fabulis Saturnus, natum devorando texit atque abscondit, quandiu quidem Basilius in fluxa ista vita degens metum inculeret. Postquam vero vir ille divinus, peregrina habitatione relicta, in suam, hoc est, in cœlestem commigravit hæreditatem, et ingenti illo metu discusso, vix tandem sero edendi advenit occasio, ne tunc quidem omnibus, sed amicis duntaxat [evulgare] ausus est. In quem incidentes Theodorus (30) et Gregorius Nyssenus, atque Sophronius (quorum supra (31) est a me habita mentio), multis verborum plagis, non secus quam priorem [illum ejusdem libellum] Basilius, conficientes, jugulatum jam et præ impuritate olidum, in auctorem suum conjecerunt. Has itaque tum impietas pœnas dedit. Ad stylum quod attinet, tantum is ab omni et gratia et jucunditate remotus est, ut ne cognovisse quidem, an tale quid exstaret, videatur. Jactantiam tantummodo quamdam prodigiose ostentat, sonumque dissonum stridendo edere affectat, tum consonantium alterna vicissitudine, tum vocibus pronuntiatu difficilibus, et quæ multis abundent consonantibus; idque poetico more, vel, ut verius dicam, dithyrambico potius ritu. Compositio ipsius coacta est, et vi compressa, atque extusa, ut necesse habeat illius scripta legens, aerem vehementer labiis verberare, si modo aperte pronuntiare velit, quæ forte nanciscens atque contorquens, aut collidens etiam, ac temere interjiciens, imo et truncans, vix tandem ille conjunxit. Longas quoque interdum et immodice productas periodos facit: obscuritatem insuper atque incertitudinem per omne opus offundens, cum ut vulgo videatur ipsa suæ eloquentiæ vi eorum longe caeptum excedere; tum ut, quod in ejus sensis atque cogitatis imbecillum est (ut est sane plurimum) hac ipsa obscuritate, et intelligendi difficultate obtegere, sententiæque celare vitium possit. Videtur vero et logicis inniti argumentis, dum partim alios hoc nomine insectatur, partim ipse libentissime iis utitur, tametsi frequenter (cum sero hoc studium arripuerit, neque ad ejus intima penetrarit) in multis sæpe merito erroris notatur.

Ἀνεγνώσθησαν δὲ καὶ *Ἐπιστολαὶ* αὐτοῦ *πρὸς διαφόρους*, μέχρι τεσσαράκοντα. Ἀλλὰ καὶ ἐν ταύταις τὸ αὐτὸ τῶν λόγων εἶδος λεπτουργῶν, παντελῶς τοῦ τῶν ἐπιστολῶν χαρακτῆρος οὐδὲ τοὺς νόμους ἀκού-

Ejusdem quoque *Epistolæ ad varios* lectæ numero quadraginta. At dum in his item eamdem dicendi formam subtiliter affectat, qui omnino epistolicæ dictionis nec leges audiverat unquam, nec in iisdem

VARIÆ LECTIONES.

[11] ἐμπεσόν ς. [12] ὀψέ A : ὅτε ς. [13] δημοσιεύειν A : τὸ δημοσιεύειν ὑπῆρχεν ς. [14] alterum οὐδ' add. A. [15] περιτυγχάνων ς.

NOTÆ.

(30) Antiochenus idemque Mopsuestiæ episc. (31) Cod. 4, 5, 6.

Digitized by Google

se exercuerat, publicam per ea infamiæ notam incurrit.

CXXXIX.

Beati Athanasii in Ecclesiasten et Cantica canticorum Commentarius.

Legi magni Athanasii *in Ecclesiasten et Cantica canticorum Commentarium*. Dilucide dicit, ut in omnibus suis scriptis. Ad earum tamen (32) epistolarum gratiam et venustatem, quibus secessum excusat suum, quæque ad exsilium pertinent exponit, neque hic liber, neque alius ejus (qui quidem in meas inciderit manus) attingit.

CXL.

Ejusdem contra Arium libri v.

Lecti sunt ejusdem sancti viri *contra Arium ejusque dogmata* libri quinque.

Hujus dictio perspicua, ut et in cæteris ejus omnibus, sobria item et candida, vehemensque ac profunda, et argumenta valide torquens : ejus vero ubertas in his ac fecunditas admodum sane fuit mirabilis. Dialecticis adhæc usus est argumentis, non illis nude propositis, et ipsismet ex ea arte petitis vocibus (quod pueri recentioresque discipuli, juveniliter sese ac gloriose ostentantes, solent), verum philosophorum more, magnificeque prolatis, ac per nudas duntaxat notiones, et has quidem bene ornatas. Sacræ quoque Scripturæ testimoniis ac **98***b* demonstrationibus valide communitur : et ut uno verbo absolvam, solus hic liber ad Arianismum universum refellendum sufficere queat. Imo qui Gregorium Theologum, sanctumque Basilium dixerit ex hoc tanquam fonte haustos egregios illos et limpidos librorum suorum rivos contra eumdem errorem profudisse, sane a scopo minime aberrarit.

CXLI.

Basilius Magnus in Hexaemeron.

Legimus B. Basilium *in opus sex dierum* (33), [seu de mundi fabrica]. Præstantissimus est in libris omnibus. Pura enim dictione, significante, propria, et omnino civili ac panegyrica, si quis alius, uti novit : sensuumque ordine ac puritate primus, et nemini secundus apparet. Jam persuadendi quoque vim, ac jucunditatem cum perspicuitate amat, atque ita ejus fluit oratio, quasi ultro, tanquam e fonte rivulus, scaturiret. Verisimilitudine autem usque eo est usus, ut si quis ejus sermones pro civilis orationis exemplo sibi proposuerit, in iisque sese exercuerit (modo ne eorum, quæ huc conferunt,

ΡΛΘ'.

Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου ὑπόμνημα εἰς τὸν Ἐκκλησιαστὴν καὶ εἰς τὰ Ἄσματα τῶν ἀσμάτων.

Ἀνεγνώσθη τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου Ὑπόμνημα εἰς τὸν Ἐκκλησιαστὴν καὶ εἰς τὰ Ἄσματα τῶν ἀσμάτων. Σαφὴς[17] μέν ἐστιν, ὥσπερ πανταχοῦ τῶν λόγων αὐτοῦ, εἰς μέντοι τὴν χάριν καὶ τὸ κάλλος τῶν ἐπιστολῶν, αἳ τὴν ἀπολογίαν αὐτῷ τῆς φυγῆς καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἐξεργάζονται[18], οὔτε τόδε τὸ βιβλίον, ἀλλ' οὐδ' ἄλλο τι, ὅσα ἐμὲ τῶν αὐτοῦ εἰδέναι, οὐδὲν ἀναφέρεται[19].

ΡΜ'.

Τοῦ αὐτοῦ κατὰ τῶν τοῦ Ἀρείου δογμάτων ἡ πεντάβιβλος.

Ἀνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ ἁγίου ἡ *Κατὰ Ἀρείου καὶ τῶν αὐτοῦ δογμάτων* πεντάβιβλος. Τὴν μὲν[20] φράσιν σαφής τέ ἐστιν, ὡς καὶ ἐν πᾶσι, καὶ ἀπέριττος καὶ ἀφελής, δριμὺς δὲ[21] καὶ βαθὺς καὶ λίαν τοῖς ἐπιχειρήμασιν εὔτονος. Καὶ τὸ γόνιμον δὲ αὐτοῖς ἡλίκον ὅσον καὶ θαυμάσιον. Λογικαῖς τε μεθόδοις οὔτι[22] γυμνῶς καὶ ἀπὸ τῶν[23] ἐκεῖθεν λέξεων, ὥσπερ οἱ παῖδες καὶ ἀρτιμαθεῖς μειρακιώδη φιλοτιμίαν ἐπιδεικνύμενοι πράττουσιν, ἀλλ' ἐμφιλοσόφως τε καὶ μεγαλοπρεπῶς καὶ ταῖς ἐννοίαις μόναις, καὶ ταύταις διεσχηματισμέναις, ἀποκέχρηται, Γραφικαῖς τε μαρτυρίαις καὶ ἀποδείξεσιν εἰς τὸ καρτερὸν κατωχύρωναι. Καὶ ἁπλῶς ἀρκεῖ τὸ βιβλίον τοῦτο κατὰ πάσης Ἀρειανῆς παρατάξεως. Καὶ εἴ τις τὸν Θεολόγον Γρηγόριον καὶ τὸν θεῖον Βασίλειον ἐκ ταύτης ὥσπερ ἀπὸ[24] πηγῆς ἀρυσαμένους φαίη τῆς βίβλου τοὺς καλοὺς ἐκείνους [317 R.] καὶ διειδεῖς τῶν οἰκείων λόγων κατὰ τῆς πλάνης ῥεῦσαι ποταμούς, οὐκ ἂν, οἶμαι, σφαλείη τοῦ παραδείγματος.

ΡΜΑ'.

Βασιλείου τοῦ μεγάλου εἰς τὴν Ἑξαήμερον.

Ἀνεγνώσθη Βασιλείου τοῦ θεσπεσίου τὰ *εἰς τὴν Ἑξαήμερον*. Ἄριστος μὲν[25] ἐν πᾶσι τοῖς αὐτοῦ λόγοις ὁ μέγας Βασίλειος· λέξει τε γὰρ καθαρᾷ καὶ εὐσήμῳ καὶ κυρίᾳ καὶ ὅλως πολιτικῇ καὶ πανηγυρικῇ δεινός, εἴ τις ἄλλος, χρήσασθαι, νοημάτων τε τάξει καὶ καθαρότητι πρῶτος, ἀλλ' οὐδενὸς δεύτερος ᾄδεται[26]· πιθανότητος δὲ καὶ γλυκύτητος καί γε λαμπρότητος ἐραστής, καὶ ῥέων τῷ λόγῳ, καὶ ὥσπερ ἐξ αὐτοσχεδίου πηγάζων τὸ ῥεῖθρον. Καὶ τῷ πιθανῷ δὲ[27] ἐπὶ τοσοῦτον ἦκεν ἀποκεχρημένος, ὡς εἴ τις πολιτικοῦ λόγου τοὺς αὐτοῦ λόγους παράδειγμα ἑαυτῷ θείη, ἔπειτα τούτους ἐκμελετῴη, μηδὲ τῶν

VARIÆ LECTIONES.

[16] ἀκοῦσαι A. [17] σαφής A : καὶ σαφὴς ς. [18] αἳ — ἐξεργάζονται A : αἷς — ἐξεργάζεται ς. [19] ἄρα φέρεται ς. [20] μέν A : μὲν οὖν ς. [21] δὲ add. A. [22] οὔτε ς. [23] τῶν add. A. [24] ἀπὸ add. A. [25] μέν A : δέ ς. [26] ᾄδεται an εἴδεται habeat A non liquet : εἴδεται C : om. ς. [27] δὲ om. A.

NOTÆ.

(32) Lectæ sunt sup. codic. 32.

(33) Plutarchi libellum, *De animantium natura*, magnam partem æmulum. Sicut vicissim B. Ambrosius, *De opere sex dierum*, tractatum ab hoc Basilio est mutuatus.

Digitized by Google

εἰς τοῦτο συντελούντων δηλονότι νόμων ἄπειρος ὑπάρχων, οὐδενὸς [28] αὐτὸν ἑτέρου δεήσεσθαι οἶμαι, οὔτε Πλάτωνος οὔτε Δημοσθένους, οἷς οἱ παλαιοὶ ἐνδιατρίβειν προτρέπονται, εἰς τὸ πολιτικόν τε καὶ πανηγυρικὸν ῥήτορα γενέσθαι.

PMB'.

Τοῦ αὐτοῦ Ἠθικοὶ λόγοι.

[169 H.] Ἀνεγνώσθησαν αὐτοῦ καὶ οἱ λεγόμενοι *Ἠθικοὶ λόγοι*, ἐν οἷς ἅπασιν ἡ προειρημένη ἀρετὴ τῶν λόγων μάλιστα διαφαίνεται.

PMΓ'.

Τοῦ αὐτοῦ Ἐπιστολαί.

Ἀνεγνώσθησαν δὲ αὐτοῦ καὶ *Ἐπιστολαί*, αἵ τε κανονικαὶ καὶ τὸ ἄλλο πλῆθος, ἃς διαφόροις ἐπέστειλεν· ἐξ ὧν τό τε ἦθός ἐστι τοῦ ἀνδρὸς, ὁποῖον ἦν ἀξιάγαστον, χαρακτηρίσαι, καὶ κανόνα λαβεῖν ἂν ἄλλως [29] τις μὴ ἔχῃ, ἐπιστολιμαίου χαρακτῆρος [30].

PMΔ'.

Τοῦ αὐτοῦ Ἀσκητικά.

Ἀνεγνώσθη καὶ τὰ *Ἀσκητικὰ*, ἤγουν [31] ἀσκητικῆς πολιτείας ὑποθῆκαι, καθ' ἃς τις βιοὺς τὴν οὐράνιον οἰκήσει βασιλείαν. Ἔν μέντοι [32] παρηλλαγμένον ἐστὶν ἰδεῖν, τὸ κεχρῆσθαι αὐτὸν ἐμφάσεσιν ἐν πολλοῖς κεφαλαίοις.

PME'.

Ἑλλαδίου Λεξικόν.

Ἀνεγνώσθη *Λεξικὸν* κατὰ στοιχεῖον Ἑλλαδίου, ὧν ἴσμεν λεξικῶν πολυστιχώτατον. Οὐ λέξεων δὲ μόνον ἡ συναγωγὴ, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ κομματικῶν τινων χαριεστάτων λόγων καὶ εἰς κῶλου πολλάκις σύνθεσιν ἀπαρτιζομένων. Πεζοῦ δὲ λόγου ἐστὶ τὸ πλεῖστον τῶν λέξεων, ἀλλ' οὐχὶ ποιητικοῦ, ὥσπερ ἡ Διογενιανῷ ἐκπονηθεῖσα συλλογή· οὐδὲ κατὰ πάσας τὰς συλλαβὰς τὴν τοῦ στοιχείου τάξιν φυλάττει, ἀλλὰ κατὰ μόνην τὴν ἄρχουσαν. Πολύστιχος δὲ οὕτως ἡ συλλογὴ, ὥστε μηδ' εἰς πέντε σύμμετρα τεύχη τὴν ὅλην πραγματείαν ἀπαρτίζεσθαι· ἡμεῖς δ' ἐν ἑπτὰ τεύχεσιν αὐτῇ ἐνετύχομεν. [320 R.] Χρήσιμον δὲ τὸ βιβλίον τοῖς τε [33] συγγράφουσι καὶ τοῖς ἄλλως πολυμαθίαν τιμῶσιν· ἔχει γὰρ καὶ μαρτυρίας ῥητόρων τε καὶ τῶν εἰς ποιητικὴν μέγα κλέος ἐχόντων.

PMς'.

Λεξικὸν τῆς καθαρᾶς ἰδέας.

Ἀνεγνώσθη *Λεξικὸν* κατὰ στοιχεῖον *καθαρᾶς ἰδέας*. Μέγα καὶ πολύστιχον τὸ βιβλίον, μᾶλλον δὲ πολύβιβλος ἡ πραγματεία. Καὶ χρήσιμον, εἴπερ τι ἄλλο, τοῖς τὸν χαρακτῆρα μεταχειριζομένοις τῆς τοιαύτης ἰδέας.

præceptionum rudis sit), nullum alium præterea, quantum quidem existimo, desideraturus esse videatur; non ipsum quoque Platonem, sive Demosthenem, quos tamen versandos antiqui præcipiunt iis, qui in oratores civiles ac panegyricos evadere cupiant.

CXLII.

Ejusdem Orationes ethicæ.

Legimus ejusdem et *morales orationes*: in quibus omnibus supradicta dicendi virtus maxime elucescit.

CXLIII.

Ejusdem Epistolæ.

Leguntur ejusdem *Epistolæ* cum canonicæ, tum reliquæ, sane multæ, ad varios missæ. Ex his et viri mores, quam admirandi fuerint, facile apparet, et norma esse queant (si alia nulla suppetat) conscribendarum epistolarum.

CXLIV.

Ejusdem Ascetica.

Legimus et *Ascetica* (34), hoc est monasticæ vitæ præceptiones: ex quarum quidem præcepto qui vixerit, cœlesti certe regno aliquando potiatur. Hic unum illud insolitum videas, quod in plerisque capitibus indicationibus (35) sit usus.

CXLV.

Helladii Lexicon.

Legi *Lexicon* (35') Helladii alphabeti serie conscriptum, maximum eorum quæ novimus Lexicorum, non verborum duntaxat in eo 99a facta collectione, sed interdum etiam incisorum quam elegantissimorum, quæ et perfecta cola non raro adæquent. Voces autem ipsæ maximam partem e soluta sunt oratione, non evincta numeris, quales habet Diogeniani (36) collectio. Nec item hic ordinem alphabeti per singulas servavit syllabas, sed in ipso duntaxat vocabuli principio. In immensum plane crevit hæc congeries, ut nec quinque justis voluminibus opus integrum contineri queat; nos illud in septem divisum partes nacti sumus. Scribentibus sane perutilis liber, quique variam rerum cognitionem consectantur. Nam et oratorum adhibet testimonia, et eorum præterea, qui in poetica magnam sunt laudem consecuti.

CXLVI.

Lexicon puræ ideæ.

Lexicon legi *ideæ puræ* litterarum ordine. Magnus et hic liber, ut multi potius, quam unus esse videatur. Utilis autem, si quis alius, iis est, qui hanc ideam tractant.

VARIÆ LECTIONES.

[28] οὐδενὸς A : καὶ οὐδενὸς ς. [29] ἄλλως] ἄλλον Casaubonus. [30] ἐπιστολιμαίους χαρακτῆρας ς. [31] ἤγουν om. A. [32] ἐν μέντοι] ἐν μὲν τοῖς A. [33] τε et infra ἐστιν add. A.

NOTÆ.

(34) Quæ a multis Eustathio Sebastiensi episcopo tribui refert Niceph. lib. IX, cap. 10, et rursus lib. XIII, cap. 29.

(35) Ἐμφάσεσι, quæ summa quædam capita sunt quæstionum brevius aut fusius tractandarum.

(35') Ejusdem Helladii Χρηστομαθειῶν librorum quatuor excerpta habes infr. cod. 279, quem scriptorem forsitan indicatum voluit Stephan. in Βηρυτός. Plura de eo Suidas.

(36) Libros huic 5, redactis in compendium 400 et 5, Pamphili cujusdam de vocabulis opere, tribuit Suid.

Digitized by Google

CXLVII.

Lexicon gravis styli.

Legi *ideæ gravioris Lexicon*, quod ipsum quoque in immensum crevit, ut legentibus aptius fore arbitrer, si in duos opus illud aut tres tomos distribuatur. Digestum item est litterarum ordine, pateatque utile esse iis qui sublimi tumidoque dicendi genere excellere studio habent.

CXLVIII.

Lexicon sermonis politici.

Vidimus *Lexicon civilis sermonis* seorsim, tribus voluminibus, ingens plane opus ac vastum. Utilissimum, si quod aliud, ad præclare rem suam agendam, et ex quo facillime objectiones suppetant. Non enim nunc ediscere, sed adnotare tantum hic voces, quibus indigeat, legentem oportet : qui quidem non omnino in antiquis scriptoribus legendis hospes sit. Alphabeti ordine hoc item opus contextum est.

CXLIX.

Pollionis Lexicon.

Legimus et Pollionis (37) *Lexicon* alphabeticum. Plurimas quidem voces poeticas continet : pauciores tamen quam Diogenianus, cujus duplo majus opus.

CL.

Juliani, Philostrati Tyrii, et Diodori Lexicon e decem oratoribus.

Legi Juliani *Lexicon*, vocum e decem Græciæ oratoribus alphabeti serie collectarum. Immensus vero hic item liber, qui cum voces omnium, quæ apud Athenienses (38) **99** *b* certa atque constituta habebantur, explicat, tum quidquid ad privatam ipsorum historiam pertinens rhetores hi adhibuerunt, sive patrio aliquo more usurparunt. Illud certe manifestum, ad oratorias conciones legendas hoc opus plurimum conferre posse.

Incidimus autem, et in Philostrati Tyrii (39) ejusdem argumenti non ignobile opus : etsi præstantior tamen hic Juliani labor.

Juliano præterea in nullo inferior Diodorus quoque idem argumentum tractavit, nisi quod testimonia plerumque Julianus advocat. Uter vero tempore prior sit (alter enim alterum descripsisse, et non ab utroque separatim collectum opus videtur), uter, inquam, ab altero mutuatus sit non habeo dicere.

CLI.

Timæi Lexicon vocum Platonicarum.

Lectum est Timæi ad Gentianum *De vocibus*

PMZ'.

Λεξικὸν σεμνῆς ἰδέας.

Ἀνεγνώσθη *Λεξικὸν σεμνῆς ἰδέας*. Εἰς μέγεθος ἐξετείνετο τὸ τεῦχος, ὡς ἄμεινον εἶναι δυσὶ μᾶλλον τεύχεσιν ἢ τρισὶ τοῖς ἀναγινώσκουσι τὸ φιλοπόνημα περιέχεσθαι. Κατὰ στοιχεῖον δὲ ἡ πραγματεία, καὶ δῆλον ὡς χρησίμη τοῖς εἰς μέγεθος καὶ ὄγκον ἐπαίρειν τοὺς λόγους αὐτῶν ἐν τῷ συγγράφειν ἐθέλουσιν.

PMH'.

Λεξικὸν τοῦ πολιτικοῦ λόγου.

Ἀνεγνώσθη *Λεξικὸν* ἰδίως *λόγου πολιτικοῦ*, ἐν τρισὶ τεύχεσι πολυστίχοις. Αὕτη ἡ πραγματεία πλήθει μέν ἐστι πολλῇ, κατορθωθῆναι δὲ χρησιμωτάτη, καὶ ῥᾴστη δὲ εἰς ἀντίληψιν, εἴ τις ἄλλη· οὐ γὰρ νῦν μανθάνειν, ἀλλὰ μόνον ἀποσημειώσασθαι τὰς ἐν αὐτῇ λέξεις τὸν ἀναγινώσκοντα δεήσει, εἴπερ μὴ παντάπασίν ἐστιν ἀνήκοος παλαιῶν ἀναγνωσμάτων. Κατὰ στοιχεῖον δὲ καὶ ὁ πόνος οὗτος.

PMΘ'.

Λεξικὸν Πολλίωνος.

Ἀνεγνώσθη Πολλίωνος [36] *Λεξικὸν* κατὰ στοιχεῖον. Ἔχει πλείστας μὲν [35] ποιητικὰς λέξεις, ἧττον δὲ Διογενιανοῦ· εἰς τὸ διπλάσιον δὲ αὐτῷ τῆς ἐκείνου πραγματείας τὸ φιλοπόνημα παρατείνεται.

PN'.

Λεξικὸν τῶν παρὰ τοῖς δέκα ῥήτορσι κεχρημένων, τοῦ Ἰουλιανοῦ, καὶ Φιλοστράτου Τυρίου, καὶ Διοδώρου.

[170 H.] Ἀνεγνώσθη λεξικὸν Ἰουλιανοῦ τῶν παρὰ τοῖς δέκα ῥήτορσι λέξεων κατὰ στοιχεῖον. Πολύστιχον δὲ καὶ τοῦτο τὸ βιβλίον, καὶ τῶν τε παρ' Ἀθηναίοις δικῶν [36] ἑρμηνεῦον τὰ ὀνόματα, καὶ εἴ τι καθ' ἱστορίαν ἰδιάζουσαν αὐτοῖς οἱ ῥήτορες παρειλήφασιν ἢ κατά τι πάτριον ἔθος ἐπεχρήσαντο. Δῆλον δ' ὅτι εἰς τὰς τῶν ῥητορικῶν λόγων συναναγνώσεις τὰ μέγιστα ἡ πραγματεία συμβάλλοιτ' ἄν.

Ἐνετύχομεν δὲ καὶ Φιλοστράτου Τυρίου εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν οὐκ εὐδοκίμῳ σπουδάσματι· ἀλλ' ἄμεινον ὁ Ἰουλιανὸς διεπόνησεν.

Οὐδὲν δὲ ἧττον Ἰουλιανοῦ καὶ Διόδωρος εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν διεπραγματεύσατο· πλὴν Ἰουλιανῷ ἡ τῶν μαρτυριῶν χρῆσις ἐπὶ πλέον παρατίθεται. Ὅστις δὲ χρόνῳ τῶν δύο πρεσβύτερος (δοκεῖ γὰρ ὥσπερ μεταγραφὴ θατέρῳ τὸ σπούδασμα, ἀλλ' οὐχὶ ἰδίᾳ ἑκατέρῳ αὐτῶν [37] συνειλέχθαι), ἀλλὰ τίς ἐξ ἄλλου μετέγραψε, τέως οὐκ ἔχω λέγειν.

PNA'.

Τιμαίου Λεξικὸν περὶ τῶν παρὰ Πλάτωνι λέξεων.

[321 R.] Ἀνεγνώσθη Τιμαίου πρὸς Γαϊτιανὸν [38]

VARIÆ LECTIONES.

[35] Πολίωνος AC, A, quidem ante lacunam litterarum 12 Ἀλεξανδρέως inserit Hoeschelius. [35] μὲν om. A. [36] δικῶν, A · ῥητῶν ς. [37] αὐτῶν add. A. [38] Γεντιανόν.

NOTÆ.

(37) Alexandrini illius philosophi, cujus mentio apud Suidam suo loco, et in Diodoro Valerio.

(38) Hujus etiam historiam de Vita Apollonii Tyanei habes supr. cod. 44, et excerpta infr. cod. 241 ; Suidas tamen Τὰ ζητούμενα παρὰ τοῖς ῥήτορσι Philostrati Lemnio tribuit.

(39) Cognomento *Valerius*, Pollionis F., de quibus videndus Suidas.

Digitized by Google

περὶ τῶν *παρὰ Πλάτωνι* λέξεων κατὰ στοιχεῖον βραχὺ πονημάτιον ἐν ἑνὶ λόγῳ.

PNB'.

Αἰλίου Διονυσίου Ἁλικαρνασσέως Ἀττικῶν Ὀνομάτων λόγοι.

Περιείχετο [39] δὲ τῷ τεύχει καὶ Αἰλίου Διονυσίου Ἁλικαρνασσέως *Ἀττικῶν Ὀνομάτων* τῆς πρώτης ἐκδόσεως λόγοι πέντε, ἀπὸ τοῦ α μέχρι τοῦ ω τὰς Ἀττικὰς λέξεις κατὰ στοιχεῖον ἀναγράφοντες. Σκύμνῳ δὲ τὸ σύνταγμα προσφωνεῖ. Χρησιμώτατος δ' ὁ πόνος οὗτος τοῖς τε ἀττικίζειν ἔχουσι φροντίδα καὶ τοῖς τῶν Ἀττικῶν συγγράμμασιν ἐνομιλεῖν προαιρουμένοις. Ὅσαι τε γὰρ ἐπιχωριάζουσι λέξεις τοῖς Ἀθηναίοις περί τε τὰς ἑορτὰς καὶ τὰς δίκας, ἐντεῦθεν ἔστιν ἐκμαθεῖν· καὶ εἴ τι ἄλλο ἰδιοτρόπως αὐτοῖς λέγεται, οὐ χαλεπὸν εὑρεῖν, μάλιστα εἴ τις μὴ τοὺς τῆς πρώτης ἐκδόσεως μόνον τόμους διερευνῴη ἀλλὰ καὶ τῆς δευτέρας ἐκδόσεως, καὶ αὐτοὺς πέντε τόμους ὄντας, καὶ ἀπὸ τοῦ α μέχρι τοῦ ω τὰς Ἀττικὰς λέξεις περιέχοντας, ὅσαι γε [40] τῇ προτέρᾳ [41] οὐ συμπεριελήφθησαν ἢ περιελήφθησαν μὲν, μαρτυρίαις δὲ ταῖς οὔσαις οὐκ ἐβεβαιώθησαν· ἐν γὰρ τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει πλατύτερόν τε [42] καὶ ἀφθονώτερον [43] αἱ μαρτυρίαι παρατέθεινται. Ὧν εἴ τις τὰς δύο πραγματείας εἰς ἓν συναγαγεῖν σύνταγμα [44] βουληθείη, χρησιμώτερόν τε τὸ φιλοτέχνημα ἐπιδείξει καὶ μετὰ ῥᾳστώνης ἐκτελέσει.

PNG'.

Παυσανίου Λεξικόν.

Ἀνεγνώσθη δὲ ἐν τῷ αὐτῷ τεύχει Παυσανίου *Λεξικὸν* κατὰ στοιχεῖον, οὐδὲν ἔλαττον τῶν προειρημένων εἰς τὰς Ἀττικὰς συναναγνώσεις χρήσιμον, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον. Εἰ γὰρ καὶ ταῖς μαρτυρίαις ἐνδεέστερον ἔχει, ἀλλ' οὖν ἔν τισι τῶν στοιχείων πολὺ ταῖς λέξεσι πλεονάζει, ὡς ἀμφοτέραις ἅμα ταῖς Αἰλίου Διονυσίου Ἁλικαρνασσέως πραγματείαις τὴν μίαν ταύτην, (καίτοι τῶν χρήσεων ἐπ' ἔλαττον ὡς ἔφημεν ἀπτομένην,) ἐξισάζεσθαι τῷ τῆς γραφῆς ὄγκῳ. Εἰ δέ τις ἐκείναις ταῖς δυσὶν ἐκδόσεσιν καὶ τὴν Παυσανίου ἐγκατατάξας ἐνἀπεργάσαιτο [45] σύνταγμα (ῥᾷστον δὲ τῷ βουλομένῳ), οὗτος ἂν εἴη τὸ κάλλιστον καὶ χρησιμώτατον τοῖς ἀναγινώσκουσι τὰς Ἀττικὰς βίβλους σπούδασμα εἰσενηνεγμένος [46].

PNΔ'.

Βοηθοῦ Λέξεων Πλατωνικῶν Συναγωγή.

[171 H.] Ἀνεγνώσθη δ' ἐν τῷ αὐτῷ τεύχει καὶ Βοηθοῦ *Λέξεων Πλατωνικῶν Συναγωγὴ* κατὰ στοιχεῖον, πολλῷ τῆς [47] Τιμαίου συναγωγῆς χρησιμώτερον. Προσφωνεῖ δὲ Μελάντᾳ τινὶ τὸ συνταγμάτιον.

PNE'.

Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν παρὰ Πλάτωνι ἀποροιμένων λέξεων.

Συνετάγη δὲ αὐτῷ καὶ ἕτερόν τι Ἀθηναγόρᾳ

apud Platonem alphabeti serie, breve opusculum libri unius.

CLII.

Ælii Dionysii Halicarnassei Dictionum Atticarum libri x.

Continebat idem volumen et Ælii (40) Dionysii Halicarnassei *Atticorum Verborum* primæ editionis libros quinque : in quibus a prima littera ad ultimam usque Atticas voces elementorum serie collegit. Dedicat opus illud Scymno, laborque hic iis perutilis exsistit, qui Atticæ linguæ studio tenentur, et in Atticis versantur scriptoribus. Quæcunque enim Atheniensibus patrio more vocabula cum in festis, tum in foro usitata sunt, hinc haurire licet; imo et si quid aliud proprie illi usurpant, facile hic reperias. Idque adeo maxime, si quis non primæ editionis tantum tomos scrutetur, sed et secundæ, quæ et ipsa libros quinque continet, et ab A usque ad Ω Attica nomina complectitur, quæ prima editio non continebat quidem : sed aptis ea scriptorum testimoniis non confirmabat. Copiosius enim in secunda editione, uberiusque veterem loca laudata adhibentur. Quare si quis ex utraque editione unam fabrefecerit, næ ille utilissimum opus nullo negotio exhibuerit.

CLIII.

Pausaniæ Lexicon.

Legi in hoc ipso volumine **100***a Lexicon* Pausaniæ (41), litterarum serie concinnatum, nihilo illis prioribus minus Atticæ linguæ studiosis utile futurum, imo et magis. Etsi enim testimoniorum minus afferat, in quibusdam tamen alphabeti litteris plures habet voces, ut cum utroque Ælii Dionysii Halicarnassei opere unum hoc (etsi testimoniorum minus, ut diximus, adhibeat) mole saltem ipsa adæquare liceat. Si vero quis Ælii duabus illis editionibus Pausaniæ quoque librum adjiciens unum corpus effecerit (et facile conanti fuerit) pulcherrimum hic opus, et utilissimum scriptores Atticos versanti, elaboraverit.

CLIV.

Boethi Vocum Platonicarum Collectanea.

Legimus in eo ipso codice, et Boethi *Vocum Platonicarum Collectanea*, serie litterarum. Utilius longe hoc opus Timæi Collectione, Melaniæ cuidam inscriptum.

CLV.

Ejusdem opusculum de dubiis apud Platonem vocibus.

Conscripsit et alterum *Opusculum* Athenagoræ

VARIÆ LECTIONES.

[39] περιείχοντο ς. [40] γε] libri τε. [41] *προτεραίᾳ* ς. [42] τε add. A. [43] ἀφθονέστερον apographum Sanphani. [44] οὐνταγμα συναγαγεῖν. [45] ἀπειργάσατο A. [46] εἰσενεγκάμενος ς. supra (p. 89 *b* 10) εἰσὶ τὸν ἀγῶνα εἰσενηνεγμένοι. [47] τῆς add. A.

NOTÆ.

(40) Quem sæpius advocat Eustath. in Hom.

(41) Citatur identidem ab Eustath.

Digitized by Google

nuncupatum, cui titulus : *De dubiis apud Platonem vocibus.* Horum libellorum si quis vocabula in unum conferens componat, compositasque Timæo addiderit, is sane magnam Platonis lectoribus utilitatem attulerit.

προσφωνούμενον σπουδασμάτιον, ὃ *Περὶ τῶν παρὰ Πλάτωνι ἀπορουμένων λέξεων* ἐπιγράφει. Ὃν εἴ τις τὰς λέξεις εἰς ἓν συναγάγοι, συνεντάσσων καὶ τὰς συνηγμένας Τιμαίῳ, ἀπηρτισμένην τὴν ὠφέλειαν παράσχοι[48] τοῖς τὰ Πλάτωνος ἀναγινώσκειν ἐθέλουσιν.

CLVI.

Dorothei de vocibus externorum more usurpatis libellus.

Lectus ibidem Dorotheus *De externorum more usurpatis vocibus*, alphabeti ordine; quod item utilissimum esse studiosis opus apparet.

PNϚ'.

Δωροθέου περὶ τῶν ξένως εἰρημένων λέξεων.

[324 R.] Ἀνεγνώσθη δὲ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ Δωροθέου *Περὶ τῶν ξένως εἰρημένων λέξεων* κατὰ στοιχεῖον. Δῆλον δὲ ὡς οὐκ ἄχρηστον τοῖς φιλοπόνοις τὸ σύνταγμα.

CLVII.

Mœridis Atticista.

Lectus ad hæc etiam Mœridis (42) *Atticista* : qui libellus et ipse litterarum serie decurrit.

PNZ'

Μοίριδος ἀττικιστής.

Ἔτι δὲ καὶ Μοίριδος Ἀττικιστὴς · κατὰ στοιχεῖον δὲ καὶ τοῦτο τὸ πονημάτιον.

CLVIII.

Phrynichi Arabi Apparatus oratorii libri XXXVI.

Legi Phrynichi (43) Arabii *Oratorii apparatus* libros sex et triginta. Collectio est vocum atque incisorum, etsi ex his aliqua, quæ nimirum venuste, et cum novitate non indecenter dicta atque composita fuere, ad membra etiam integra extendantur. Horum pleraque et in Helladii Collectaneis reperias licet : sed ea passim ibi in vasta illa congerie dispersa jacent, hic vero simul id genus collecta. Quando et Phrynicho talia congerere propositum fuit, et Helladius, si quid hujusmodi, dum vocabula simpliciter accumulat, **100**[b] in commu- nem vocabulorum librum retulit, id tantum cum cæteris una inclusum, ibique relictum voluit. Alphabeti autem hæc etiam ordine digeruntur.

Floruit hic scriptor, imperante Romæ Marco Antonino Augusto ejusque filio Commodo, cui etiam operis initium ita inscribit : « Commodo Cæsari Phrynichus Salutem. » Commodo itaque librum dedicans, dum in sua ad eum Præfatione ad discendi studium hortatur, et opus hoc verbis extollit, septem sese ait supra triginta in illum usque diem composuisse libros, quos et imperatori obtulerit, seque alios totidem præter hos editurum promittit, si longior vitæ usura daretur. Horum nos sex tantum et triginta (44), uti dictum est, legimus, a prima littera ad extremam usque deductos.

Etsi vero imperatori eos libros se offerre ait, variis tamen eosdem nuncupasse constat. Confestim enim primum illorum Aristocli cuidam mittit, eumque velut ludum quemdam natali Aristo-

PNH'.

Φρυνίχου Ἀραβίου σοφιστικῆς Παρασκευῆς λόγοι λϚ'.

Ἀνεγνώσθησαν Φρυνίχου Ἀραβίου[49] *σοφιστικῆς Παρασκευῆς* λόγοι λϚ'· ἔστι δὲ τὸ βιβλίον λέξεών τε συναγωγὴ καὶ λόγων κομματικῶν, ἐνίων δὲ καὶ εἰς κῶλα παρατεινομένων τῶν χαριέντως τε καὶ καινοπρεπῶς εἰρημένων τε καὶ συντεταγμένων. Πολλὰ δὲ αὐτῶν ἔστι καὶ ἐν τῇ Ἑλλαδίου τῶν λέξεων εὑρεῖν συλλογῇ, ἀλλ' ἐκεῖ μὲν διεσπαρμένα ἐν τῷ πλήθει τῆς συναγωγῆς, ἐνταῦθα δὲ ὁμοῦ τὰ τοιαῦτα συνηγμένα, ἐπεὶ καὶ Φρυνίχῳ μὲν τὰ τοιαῦτα συναγαγεῖν γέγονε σκοπὸς, Ἑλλάδιος δὲ λέξεις ἀθροίζων ἁπλῶς, καὶ εἴ τι τῶν τοιούτων συνέταξε, τῷ κοινῷ λόγῳ τῶν λέξεων καὶ ταῦτα συμπεριειληφὼς ἐναπέθετο. Κατὰ στοιχεῖον δὲ καὶ αὕτη ἡ συναγωγή.

Ἤκμασε δὲ ὁ ἀνὴρ ἐν τοῖς χρόνοις Μάρκου βασιλέως Ῥωμαίων καὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ Κομμόδου, πρὸς ὃν καὶ τὴν ἀπαρχὴν[50] τοῦ συντάγματος ποιεῖται ἐπιγράφων · « Κομμόδῳ Καίσαρι Φρύνιχος χαίρειν. » Ἀλλὰ Κομμόδῳ τὸ βιβλίον προσφωνῶν, κἀκείνῳ προοιμιαζόμενος, καὶ παραίνεσιν φιλομαθίας[51] κατατιθέμενος, καὶ ἐξαίρων τῷ λόγῳ τὸ βιβλίον, ἐν οἷς λέγει λζ' αὐτῷ μέχρι τοῦ[52] τότε καιροῦ συντετάχθαι λόγους, οὓς καὶ ἀναθέσθαι λέγει τῷ βασιλεῖ, ἐπαγγέλλεται καὶ ἄλλους τοσούτους φιλοπονήσεθαι τῆς ζωῆς αὐτὸν οὐκ[53] ἀπολιμπανούσης. Ἡμεῖς δὲ, ὡς ἔφημεν, ἓξ καὶ τριάκοντα μόνους ἀνέγνωμεν, ἀπὸ τοῦ α περιλαμβάνοντας μέχρι τοῦ ω.

Ἀλλ' εἰ καὶ τῷ βασιλεῖ φησι τοὺς λόγους ἀναθεῖναι, ὅμως διαφόροις αὐτοὺς φαίνεται προσπεφωνηκώς. Αὐτίκα[54] τὸν πρῶτον αὐτὸν τοῦτον[55] λόγον Ἀριστοκλεῖ τινι γράφει, παιδιάν τινα τῇ γενεθλίῳ

VARIÆ LECTIONES.

[48] παράσχοιτο τὴν ὠφέλειαν Ϛ. [49] ἀῤῥαβίου Ϛ. [50] ἀρχὴν Ϛ. [51] φιλομαθείας Ϛ. [52] τοῦ om. A. οὐ καταλιμπανούσης Ϛ. [54] αὐτίκα] καὶ αὐτίκα Ϛ. [55] αὐτῶν τούτων Ϛ.

NOTÆ.

(42) Exstare fertur in Vaticana pontificis Bibliotheca.

(43) Lege Petri Nunnesii Præfat. ad Phrynici Atticistæ Epitomen, et Suid.

(44) Suidas septem et quadraginta numerat.

Digitized by Google

ἡμέρᾳ τοῦ Ἀριστοκλέους ἁρμόττουσαν φιλοτιμούμενος γενέσθαι τὴν γραφὴν καὶ συμπαίστην [56] ὑπάρχειν αὐτόν. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν δεύτερον λόγον αὐτῷ προσφωνεῖ, καὶ δὴ καὶ τὸν τρίτον. Τὸν δὲ τέταρτον Ἰουλιανῷ τινι συμπολίτῃ καὶ φίλῳ προσφωνεῖ, καί φησιν ὅτι Ἀριστοκλεῖ μὲν ἐξ ἀρχῆς ὥριστο ἡ πραγματεία προσειρῆσθαι, ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος βασιλικῷ δόγματι τῆς ἐν Ῥώμῃ μεγάλης βουλῆς ἐγένετο [57] κοινωνός, τοῦτον ἀντ' ἐκείνου καὶ φίλον καὶ συνουσιαστὴν τῶν καλῶν λαβεῖν, καὶ αὐτῷ καὶ κριτῇ καὶ ἐπιγνώμονι χρῆσθαι τῶν συγγραφομένων. [172 II.] Ἀλλ' οὕτως εἰπὼν καὶ ὑποσχόμενος τὸν πέμπτον ὅμως λόγον Μηνοδώρῳ τινὶ φίλῳ τε καὶ πεπαιδευμένῳ ἀνδρὶ προσφωνεῖ, ὃς καὶ αἰτίαν ἐπήνεγκεν αὐτῷ τοῦ ἐνδεῶς εἰρῆσθαι τὸ πρὸ τούτου περὶ κρίσεως [58] ὀνομάτων πρόβλημα· [325 R.] ἐπιτάξαντος δὲ Μηνοδώρου λέγει τὸν λόγον συντάττειν, ὑστερῆσαι δὲ, ὅτι τρία νοσήματα αὐτῷ συμπεσεῖν συνέβη, τὴν σύντροφον τῷ γήρᾳ στραγγουρίαν, καὶ διωλύγιόν τινα καὶ μακρὰν φρενῖτιν, καὶ διὰ γαστρὸς αἵματος ῥύσιν, καὶ ἔτι δὲ καὶ ἕτερα πλεῖστα τῶν ἀῤῥωστημάτων· ἂν μέντοι τῶν νοσημάτων ἀπαλλαγεὶς ἐπιβιῴη, καὶ τὸ νῦν ἐπίταγμα ἐς πέρας ἀγαγεῖν ὑπισχνεῖται, καὶ εἴ τι ἄλλο προστάττοι φιλοκαλίας τε καὶ πολυμαθείας καὶ καινότητος ἐχόμενον. Ἀλλὰ καὶ τὸν ἕκτον λόγον τῆς σοφιστικῆς ταύτης παρασκευῆς ἄλλῳ τινὶ πάλιν Τιβερίνῳ προσφωνεῖ.

Καὶ δὴ καὶ τὸν ἕβδομον ἑτέρῳ Μηνοφίλῳ, ὃν καί φησι παιδείας εἰς ἄκρον ἥκοντα καὶ ῥήσεις ὁλοκλήρους πρὸς τὰς ἀποδείξεις συντελούσας τοῦ ἕκτου λόγου τῆς *Σοφιστικῆς Παρασκευῆς* παραθεῖναι, καὶ προτρέπειν καὶ αὐτὸν ἐπὶ πλεῖστον ταύτας ἀθροίζειν τοῖς συγγράμμασι. Τὸν μέντοι ὄγδοον πάλιν Ἰουλιανῷ ἀνατίθησι, καὶ αἰτεῖται αὐτὸν, εἴ τι ἀτελῶς εἴρηται, ἅτε δὴ καὶ μετὰ νόσον γράφοντι, ταῦτα διαθεῖναι πρὸς διόρθωσιν. Τὸν δὲ ἔνατον Ῥουφίνῳ, φάσκων αἴτιον μὲν τοῦ [59] ἀπάρξασθαι τῆς συγγραφῆς Ἀριστοκλέα γενέσθαι, τοῦ δὲ ἐπὶ πέρας ἐλθεῖν αὐτὸν αἴτιον [60] ἔσεσθαι, ὅτι ἐντυχὼν τοῖς γεγραμμένοις τό τε χρήσιμον συνιδεῖν ἔσχε καὶ ἐπαινέσειε τὸν πόνον. Τὸν δὲ δέκατον πάλιν ἐπαναστρεφὴς πρὸς Ἀριστοκλέα συντάττει. Ὁ δὲ ἐφεξῆς Μηνοδώρῳ προσπεφώνηται πάλιν, ἐν ᾧ καὶ Ἀριστείδου τοῖς λόγοις (ὡς φησιν) ἐντυχὼν ἄρτι, τότε ἀκμάζοντος, πολὺν τοῦ ἀνδρὸς ἔπαινον ποιεῖται, καὶ Μαρκιανόν φησι τὸν κριτικὸν [61] συγγραφέα ὑπερορᾷν μὲν Πλάτωνος καὶ Δημοσθένους, τὰς δὲ Βρούτου τοῦ Ἰταλοῦ ἐπιστολὰς προκρίνειν καὶ κανόνα τῆς ἐν λόγῳ ἀρετῆς ἀποφαίνειν. Ταῦτα δὲ οὗτός φησιν οὐχὶ τὴν τοιαύτην κρίσιν ἀποδεχόμενος, ἀλλ' εἰς τὸ μὴ θαυμάζειν εἴ τινες καὶ τῆς Ἀριστείδου δόξης ἐλάττονα τὸν ἄνδρα τοῦ Ἀριστοκλέους ἁρμόττουσαν φιλοτιμούμενος γενέσθαι τὴν γραφὴν καὶ συμπαίστην ὑπάρχειν αὐτόν. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν δεύτερον λόγον αὐτῷ προσφωνεῖ, καὶ δὴ καὶ τὸν τρίτον. Τὸν δὲ τέταρτον Ἰουλιανῷ τινι συμπολίτῃ καὶ φίλῳ προσφωνεῖ, καί φησιν ὅτι Ἀριστοκλεῖ μὲν ἐξ ἀρχῆς ὥριστο ἡ πραγματεία προσειρῆσθαι, ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος βασιλικῷ δόγματι τῆς ἐν Ῥώμῃ μεγάλης βουλῆς ἐγένετο [57] κοινωνός, τοῦτον ἀντ' ἐκείνου καὶ φίλον καὶ συνουσιαστὴν τῶν καλῶν λαβεῖν, καὶ αὐτῷ καὶ κριτῇ καὶ ἐπιγνώμονι χρῆσθαι τῶν συγγραφομένων. [172 II.] Ἀλλ' οὕτως εἰπὼν καὶ ὑποσχόμενος τὸν πέμπτον ὅμως λόγον Μηνοδώρῳ τινὶ φίλῳ τε καὶ πεπαιδευμένῳ ἀνδρὶ προσφωνεῖ, ὃς καὶ αἰτίαν ἐπήνεγκεν αὐτῷ τοῦ ἐνδεῶς εἰρῆσθαι τὸ πρὸ τούτου περὶ κρίσεως [58] ὀνομάτων πρόβλημα· [325 R.] ἐπιτάξαντος δὲ Μηνοδώρου λέγει τὸν λόγον συντάττειν, ὑστερῆσαι δὲ, ὅτι τρία νοσήματα αὐτῷ συμπεσεῖν συνέβη, τὴν σύντροφον τῷ γήρᾳ στραγγουρίαν, καὶ διωλύγιόν τινα καὶ μακρὰν φρενῖτιν, καὶ διὰ γαστρὸς αἵματος ῥύσιν, καὶ ἔτι δὲ καὶ ἕτερα πλεῖστα τῶν ἀῤῥωστημάτων· ἂν μέντοι τῶν νοσημάτων ἀπαλλαγεὶς ἐπιβιῴη, καὶ τὸ νῦν ἐπίταγμα ἐς πέρας ἀγαγεῖν ὑπισχνεῖται, καὶ εἴ τι ἄλλο προστάττοι φιλοκαλίας τε καὶ πολυμαθείας καὶ καινότητος ἐχόμενον. Ἀλλὰ καὶ τὸν ἕκτον λόγον τῆς σοφιστικῆς ταύτης παρασκευῆς ἄλλῳ τινὶ πάλιν Τιβερίνῳ προσφωνεῖ.

clis (45) die accommodum fieri exoptat, quo ille se oblectet. Similiter et alterum librum, imo et tertium eidem inscribit. Quartum dein Juliano cuidam civi suo, atque amico : addens id eo factum, quod Aristocli quidem ab initio opus exhibere destinasset; at postquam Cæsaris decreto Romæ in intimum consilium ascitus esset, hunc sibi pro illo amicum sociumque honesti laboris adoptasse, quo et judice, et cognitore suorum scriptorum esset usurus. Verum ista locutus, atque pollicitus, quintum tamen subinde librum Menodoro cuidam amico, et erudito viro exhibet : qui et reprehenderat, quod parcius antea illam de nominum inflexione quæstionem agitasset. Jubente ergo Menodoro sententiam dicere, hunc se ait librum conscripsisse. Serius autem id præstitisse, quod in tria morborum genera incidisset, in urinæ nimirum stillicidium, senectutis comitem, in diuturnum graveque mentis delirium; et sanguinis e ventre fluxum, morbosque alios quamplurimos. Siquidem autem his aliquando liberatus superesset, et hoc opus ad exitum adducturum se pollicetur, et si quid forte aliud ipse jubeat ab honesta doctaque novitate non alienum. **101***a* At sextum nihilominus librum rhetoricl hujus apparatus, iterum alii cuidam Tiberino dedicat.

Καὶ δὴ καὶ τὸν ἕβδομον ἑτέρῳ Μηνοφίλῳ, ὃν καί φησι παιδείας εἰς ἄκρον ἥκοντα καὶ ῥήσεις ὁλοκλήρους πρὸς τὰς ἀποδείξεις συντελούσας τοῦ ἕκτου λόγου τῆς *Σοφιστικῆς Παρασκευῆς* παραθεῖναι, καὶ προτρέπειν καὶ αὐτὸν ἐπὶ πλεῖστον ταύτας ἀθροίζειν τοῖς συγγράμμασι. Τὸν μέντοι ὄγδοον πάλιν Ἰουλιανῷ ἀνατίθησι, καὶ αἰτεῖται αὐτὸν, εἴ τι ἀτελῶς εἴρηται, ἅτε δὴ καὶ μετὰ νόσον γράφοντι, ταῦτα διαθεῖναι πρὸς διόρθωσιν. Τὸν δὲ ἔνατον Ῥουφίνῳ, φάσκων αἴτιον μὲν τοῦ [59] ἀπάρξασθαι τῆς συγγραφῆς Ἀριστοκλέα γενέσθαι, τοῦ δὲ ἐπὶ πέρας ἐλθεῖν αὐτὸν αἴτιον [60] ἔσεσθαι, ὅτι ἐντυχὼν τοῖς γεγραμμένοις τό τε χρήσιμον συνιδεῖν ἔσχε καὶ ἐπαινέσειε τὸν πόνον. Τὸν δὲ δέκατον πάλιν ἐπαναστρεφὴς πρὸς Ἀριστοκλέα συντάττει. Ὁ δὲ ἐφεξῆς Μηνοδώρῳ προσπεφώνηται πάλιν, ἐν ᾧ καὶ Ἀριστείδου τοῖς λόγοις (ὡς φησιν) ἐντυχὼν ἄρτι, τότε ἀκμάζοντος, πολὺν τοῦ ἀνδρὸς ἔπαινον ποιεῖται, καὶ Μαρκιανόν φησι τὸν κριτικὸν [61] συγγραφέα ὑπερορᾷν μὲν Πλάτωνος καὶ Δημοσθένους, τὰς δὲ Βρούτου τοῦ Ἰταλοῦ ἐπιστολὰς προκρίνειν καὶ κανόνα τῆς ἐν λόγῳ ἀρετῆς ἀποφαίνειν. Ταῦτα δὲ οὗτός φησιν οὐχὶ τὴν τοιαύτην κρίσιν ἀποδεχόμενος, ἀλλ' εἰς τὸ μὴ θαυμάζειν εἴ τινες καὶ τῆς Ἀριστείδου δόξης ἐλάττονα τὸν ἄν-

Ut et septimum alteri Menophilo, quem ad summum eruditionis culmen pervenisse ait, et integras etiam loquendi formulas suppeditasse, non parum profuturas ad ea comprobanda, quæ sexto hujus *Oratorii Apparatus* libro traduntur. Exhortari ergo etiam hunc ad voces hujusmodi quamplurimas scriptis amplificandas. Octavum rursum Juliano dedicat, rogatque si quid minus perfectum exciderit morbo laboranti, corrigere ne gravetur. Nonum Ruffino inscribens, Aristoclem ait huic causam scriptioni dedisse; quod autem ad finem eadem deducta sit, ipsum auctorem futurum; propterea quod nactus ea quæ hactenus erant edita, et utilitatem eorum agnoverit, et laborem probaverit. Decimum porro, gradu iterum reducto, ad Aristoclem refert. Sequens quoque Menodoro rursum offertur : ubi et in Aristidæ etiam tum vigentis orationes (46) sese incidisse affirmat, ac virum laudibus in cœlum tollit. Refert et Marcianum eum qui *Critica* conscripsit, Platone atque Demosthene despecto, Bruti Romani epistolas (47) cæteris anteponere, atque hunc pro norma omnis in dicendo virtutis statuere. Quæ quidem a Phrynicho allata sunt, non quod hoc judicium ipse probaret; at ne quis miretur, si quidam Aristidis

VARIÆ LECTIONES.

[56] συμπαίκτης ς. [57] ἐγίνετο ς. καὶ ante φίλον add. A. [58] κρίσεως AC : κινήσεως ς. [59] τοῦ — συγγραφῆς A : τῷ — γραφῆς ς. [60] αἴτιον Scaliger : libri ἄξιον. [61] κρητικὸν corr. A. κριτικῶν Schottus, κρητικῶν Fabricius.

NOTÆ.

(45) Quo de mittendorum munerum natali die Alexand. ab Alex. lib. II *Genial.* cap. 22; et ibi Tiraquel. Gul. Stuckius, lib. I *Conririal.* cap. 16, noster Mart. de Roa Cord. singulari libello.

(46) De quibus infr. cod. 246. et seq.

(47) Quas a brevitate commendatas refert Plutarch. in ejus Vita init. exstantque 70 a Mithridate olim collectæ et nuper Græce ac Latine evulgatæ in Germania.

Digitized by Google

gloria supcratum existiment hunc virum, qui ad summum in orationibus gloriæ decus pervenisset. Læsit enim nonnullorum invidia ipsum quoque Aristidem, ut et alios plurimos doctrina excellentes viros. Undecimus quoque idem dicatur Menodoro. Sequentium vero (ne et nos hic loquacitatis nimiæ cum illo incusemur) alius quidem liber Rhigino, alius Aristocli, rursum alius Basididi Milesio Sophistæ nuncupatur : in quo ait, simul ut a morbo recreatus esset, hunc se ad illum scripsisse : postulatque errata, quæ morbi vitio, ut fit, accidissent, lima sua emendet. Reliquos omnes libros, quos quidem nos vidimus, Menophilo rursum usque ad Ω obtulit.

Utile sane hoc opus esse constat, cum scribendi tum bene dicendi studiosis. Collectas autem a se voces **101***b* ad hunc modum discernere se ait, ut aliæ oratoribus tribuantur, aliæ historicis addicantur, aliæ familiari aptentur sermoni ; nonnulla etiam vocabula convitiis subserviant, ad hæc et in amatoriis adhibeantur. Sinceri deinde et puri et Attici sermonis regulam, normam atque exemplum esse præstantissimum vult, Platonem atque Demosthenem, cum reliquo novem Græciæ oratorum choro, Thucydidem quoque et Xenophontem, et Æschinem (48) illum Lysanii filium Socraticum appellatum. Critiam item Calæschri filium et Antisthenem cum germanis ejus orationibus duabus de Cyri et Ulyssis laudibus. E comicis, Aristophanem cum suis (49), ubi quidem Atticos imitentur. De tragicis, Æschylum illum maxime grandiloquum ac Sophoclem suavem, et usquequaque sapientem Euripidem. Hos cæteris omnibus anteponit sive oratoribus, sive historicis sive poetis. Ex his tamen rursum cæteris præfert, quos, ait, ne ipse quidem Momus reprehenderit, aut omnino accesserit ; non etiam si maxime deus ille, quem Corycæum (50) fabulæ indigitant, illis inhiasset. Platonem indicat, Demosthenem, et Lysanii filium Æschinem, propter hujus septem Dialogorum (51) excellentiam : quos etiam quidam scriptis ejus eximentes, ad Socratem referunt. Sed hæc hactenus.

Scriptor hic, si quis alius, varia tinctus est doctrina, verbosus alioqui, et modum excedendo redundans. Enimvero ipsum hoc opus, nihil necessariorum omittendo, quinta totius parte potuit absolvisse, cum interim ipse, intempestiva sua verborum profusione, inutilem extenderit in vastitatem. Ita dum elegantis ac venustæ orationis silvam aliis

δρα νομίζουσιν, οὕτω κλέους τοῦ ἐν λόγοις εἰς ἄκρον ἐλάσαντα· ἦψατο γὰρ ὁ φθόνος ὑπ' ἐνίων πεμπόμενος καὶ Ἀριστείδου, ὥσπερ καὶ ἄλλων πολλῶν παιδείᾳ διενεγκόντων. Ἀλλ' ὁ μὲν ἑνδέκατος Μηνοδώρῳ ἐπιπεφώνηται· τῶν δὲ ἑφεξῆς, ἵνα μὴ καὶ ἡμεῖς κατ' ἐκεῖνον πολυλογίας αἰτίαν λάβοιμεν, ὁ μὲν Ῥηγίνῳ [68], ὁ δὲ πάλιν Ἀριστοκλεῖ, ὁ δὲ Βασιλείδῃ τῷ Μιλησίῳ σοφιστῇ προσεφωνήθη [69], ἐν ᾧ φησιν αὐτίκα τοῦ ἀνακύψαι τῆς νόσου ποιήσασθαι τὴν πρὸς αὐτὸν γραφήν, καὶ αἰτεῖται τῶν διὰ τὴν νόσον (ὡς εἰκός) αὐτῷ ἐν τῷ γράμματι παρασφαλέντων ἐπιθεῖναι τὴν διόρθωσιν. Οἱ δὲ λοιποὶ σύμπαντες λόγοι, οὓς ἡμεῖς ἀνέγνωμεν, τῷ Μηνοφίλῳ πάλιν μέχρι τοῦδε ἀνετέθησαν.

Χρήσιμον δὲ δηλονότι τὸ βιβλίον τοῖς τε συγγράφειν καὶ ῥητορεύειν ἐθέλουσιν. [173 H.] Αὐτὸς δὲ διακρίνεσθαί φησι τὰς συνειλεγμένας αὐτῷ φωνὰς τοῦτον τὸν τρόπον· τὰς μὲν γὰρ αὐτῶν ῥήτορσιν ἀποδεδόσθαι, τὰς δὲ τοῖς συγγράφουσι [66], τὰς δὲ συνουσίαις ἐφαρμόζειν, ἐνίας δὲ καὶ εἰς τὰς σκωπτικὰς ὑπάγεσθαι λαλιάς, ἢ καὶ εἰς τοὺς [67] ἐρωτικοὺς ἐκφέρεσθαι τρόπους. Εἰλικρινοῦς δὲ καὶ καθαροῦ καὶ Ἀττικοῦ λόγου κανόνας καὶ στάθμας καὶ παράδειγμά φησιν ἄριστον Πλάτωνά τε καὶ Δημοσθένην μετὰ τοῦ ῥητορικοῦ τῶν ἐννέα χοροῦ, Θουκυδίδην τε καὶ Ξενοφῶντα καὶ Αἰσχίνην τὸν Λυσανίου τὸν Σωκρατικόν, [328 R.] Κριτίαν τε τὸν Καλλαίσχρου [68] καὶ Ἀντισθένην μετὰ τῶν γνησίων αὐτοῦ δύο λόγων, τοῦ περὶ Κύρου καὶ τοῦ περὶ Ὀδυσσείας [67]· τῶν μέντοι κωμῳδῶν Ἀριστοφάνην μετὰ τοῦ οἰκείου, ἐν οἷς ἀττικίζουσι, χοροῦ, καὶ τῶν τραγικῶν Αἰσχύλον τὸν μεγαλοφωνότατον καὶ Σοφοκλέα τὸν γλυκὺν καὶ τὸν πάνσοφον Εὐριπίδην. Τούτους προκρίνων τῶν ἄλλων ἁπάντων καὶ ῥητόρων καὶ συγγραφέων καὶ ποιητῶν, ἐξ αὐτῶν πάλιν προτάττει, οὓς ἄν, φησίν, οὐδ' αὐτὸς ὁ Μῶμος καταμέμψαιτο, οὐδ' εἴ τις δαίμων ὁ μυθολογούμενος Κωρυκαῖος εἰ ἐπεγχάνοι, χαιρήσειεν [68]· οὗτοι δ' εἰσὶ Πλάτων καὶ Δημοσθένης καὶ ὁ τοῦ Λυσανίου Αἰσχίνης δι' ἀρετὴν τῶν ἑπτὰ Διαλόγων, ἃ καὶ ἀφαιρούμενοί τινες τῶν συγγραμμάτων Σωκράτει προσνέμουσιν. Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ περὶ τούτων.

Ἔστι δὲ ὁ συγγραφεύς, εἴ τις, πολυμαθέστατος, ἄλλως δὲ λάλος καὶ περιττός· καὶ γὰρ καὶ ταύτην τὴν πραγματείαν, μετὰ τοῦ μηδὲν τῶν ἀναγκαίων παραλιπεῖν, ἑνὸν μηδ' εἰς πέμπτον [69] μέρος τοῦ ὅλου συγγράμματος ἀπαρτίσαι, αὐτὸς ἀκαιρολογῶν εἰς πλῆθος ἐξέτεινε δύσχρηστον, καὶ καλοῦ καὶ ὡραίου λόγου ὕλην ἄλλοις συναθροίζων αὐτὸς

VARIÆ LECTIONES.

[66] Ῥιγίνῳ ς. cf. Vales. add. in annot. ad Socrat. p. 44. C. ed. Amst. [68] προσεπεφωνήθη ς. [66] συγγραφεῦσι Scaliger. [67] τοὺς add. A. [68] Καλαίσχρου ς. [67] ὀδυσσῆ τὸν -- κωμῳδὸν ς. [68] χαιρήσειεν A et corr. C. qui pr. χαρρήσειεν : χωρήσειεν ς. Leichius χωρίσειεν, omisso (ante ἐπεγχάνοι εἰ. [69] πέμπτον' ἐν corr. A, qui quid pr. habuerit, non liquet.

NOTÆ.

(48) De quo item supr. cod. 61.
(49) Veteris comœdiæ scriptoribus.
(50) Vide Suidam et Adagia.
(51) Quos in ejus Vita Laert. Diogenes enumerat. In quibus et Axiochus, seu De morte, ab Harpocratione quoque eidem tributus : etsi hodie, sed falso, Platoni adscribitur. Vide et Suidam in Æschine.

Digitized by Google

οὐ λίαν τοιούτῳ περὶ αὐτῶν ἀπαγγέλλων ἐχρήσατο[70].

A accumulat, ne illa quidem ipsa, de qua cæteris præcepta tradit, recte satis Phrynichus est usus.

PNΘ'.

Ἰσοκράτους τοῦ ῥήτορος Λόγοι κα', καὶ ἐπιστολαὶ θ'.

Ἀνεγνώσθη[71] Ἰσοκράτους τοῦ ῥήτορος Λόγοι κα' καὶ Ἐπιστολαὶ θ'. Συμβουλευτικοὶ μὲν τῶν αὐτοῦ λόγων εἰσὶν ὅ τε πρὸς Δημόνικον καὶ ὁ πρὸς Νικοκλέα, χρησίμους παραινέσεις περιέχοντες, καὶ ἔτι ὁ δεύτερος πρὸς Νικοκλέα καὶ ὁ[72] *Περὶ τῆς εἰρήνης*. Καὶ ὁ *Παηγυρικὸς* δὲ σκοπὸν ἔχειν ὑποτίθεται τὴν συμβουλὴν, δι' ἧς ὁμόνοιά τε πρὸς ἀλλήλους τοῖς Ἕλλησι καὶ κοινὸς ὁ πρὸς τοὺς βαρβάρους καταπραχθείη πόλεμος· τὸ δὲ πλεῖστον τοῦ λόγου εἰς τὰ τῶν Ἀθηναίων ἐγκώμια κατατρίβεται. Καὶ ὁ *Ἀρεοπαγιτικὸς* δὲ τῶν συμβουλευτικῶν ἐστι, προτρέπων τοὺς Ἀθηναίους ἐπ' ἀρετὴν ἐξ ἐπαίνου μὲν τῶν προγεγονότων, καταδρομῆς δὲ τῶν ἔτι τῷ βίῳ[73] περιόντων. Καὶ ὁ *Πλαταϊκὸς* δὲ συμβουλευτικός ἐστι. Καὶ ὁ ἐπιγραφόμενος δὲ Ἀρχίδαμος συμβουλευτικός ἐστι· παρακαλεῖ[74] Λακεδαιμονίους ἐπὶ τὸν κατ' Ἀθηναίων πόλεμον ὑπὲρ Μεσσηνίων[75]. Ὁ δὲ *Κατὰ τῶν Σοφιστῶν* ἐπιγραφόμενος κατηγορία τῶν ἀντιπολιτευομένων αὐτῷ ἐστι σοφιστῶν. Ὁ δὲ ἑξῆς λόγος Βουσίριδος αὐτῷ ἐστὶν ἐγκώμιον, ὥσπερ καὶ ἐπιγέγραπται. Ὁ δὲ ἑνδέκατος *Ἑλένης ἐγκώμιον*. Καὶ ὁ δωδέκατος Εὐαγόρου ἐγκώμιον, ὃς *Εὐαγόρας* ἐπιγράφεται, προσπεφωνημένος Νικοκλεῖ τῷ υἱεῖ. Ὁ δὲ ἐπιγραφόμενος *Φίλιππος* συμβουλευτικός ἐστι, Φιλίππῳ συμβουλεύων τῆς τε τῶν Ἑλλήνων φροντίζειν ὁμονοίας [174 H.] καὶ τῆς κατὰ τῶν ἐν Ἀσίᾳ βαρβάρων συστρατείας. Ὁ δὲ *Παναθηναϊκὸς* ἐγκώμιόν ἐστι τῆς Ἀθηναίων πόλεως καὶ τῶν προγόνων, ὃν ἀπάρξασθαι μέν φησι συγγράφειν ἐνενήκοντα καὶ τεττάρων ἐτῶν ἄγων ἡλικίαν, νόσου δὲ χαλεπῆς τριετίαν κατασχούσης ἐν τῷ ἐνενηκοστῷ ἑβδόμῳ εἰς πέρας ἀγαγεῖν τὸν λόγον. Ὁ δὲ *Περὶ τῆς ἀντιδόσεως* ἐπιγραφόμενος λόγος δικανικός τις εἶναι δοκεῖ, καὶ ἀπολογίαν ἔχων ὧν Λυσίμαχος κακῶς εἶπεν Ἰσοκράτην. [329 R.] Δύο δὲ καὶ ὀγδοήκοντα ἐτῶν ὄντι οὗτος αὐτῷ[76] μέγιστος ὢν τῶν ἄλλων ὁ λόγος συνετάγη, ἔστι δ' ὁ λόγος[77] σύμμικτος καὶ ποικίλος. μᾶλλον ἢ οἱ ἄλλοι· παρατίθεται δὲ καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῦ λόγων περικοπάς τινας, ἐξ ὧν οὐ φθείρειν τοὺς νέους ἀλλ' ὠφελεῖν τὸ κοινὸν ἐπιδείκνυσιν ἑαυτόν. Δικανικὸς δὲ καὶ ὁ *Πρὸς Καλλίμαχον*· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ *Αἰγινητικὸς*[78] ὑπὲρ κλήρου ἀγωνιζόμενος. Τῶν δικανικῶν δὲ καὶ ὁ *Πρὸς Εὐθύνουν ὑπὲρ Νικίου*, καὶ ὁ *Τραπεζιτικὸς*, καὶ ὁ *Πρὸς Λοχίτην*, ὕβρεως καὶ πληγῶν δίκην ἀπαιτῶν. Οὕτω μὲν καὶ τοσούτους ἔγνω-

CLIX.

Isocratis Orationes XXI. *et Epistolæ* IX.

Legimus Isocratis oratoris *unam supra viginti Orationes, et Epistolas novem*. Deliberativi quidem generis orationes habet ad Demonicum et ad Nicoclem, quæ admonitiones continent perutiles; et alteram item ad Nicoclem, unamque (52) *De pace*. *Panegyrica* autem etsi illa proposita deliberatio videatur, qua Græcis, concordia inter ipsos inita, sociali bello Barbaros esse oppugnandos persuadeatur, **102***a* longe tamen maxima illius orationis pars in Atheniensium laudibus recensendis consumpta est. *Areopagiticus* quoque in suasoriarum numero, B Athenienses ad virtutem incitat, cum a majorum laudibus, tum eorum reprehensione, qui adhuc superstites essent. *Plataicus* item deliberatio est, uti et *Archidamus* qui inscribitur, Lacedæmonios ad bellum cum Atheniensibus (53) super Messeniis gerendum hortatur. At oratio illa *Contra Sophistas* inscripta, eosdem a se dissidentes accusat. Sequens deinde, quod titulus ipse præfert, Busiriden (54) laudat. Undecima *encomium* est *Helenæ*. Duodecima vero Evagoræ laus, unde et *Evagoras* inscribitur, Nicocli ejusdem filio dedicata. Oratio sequens, cui *Philippi* titulus est, suasorii rursum generis, Philippum adhortatur, ut et Græcorum studeat concordiæ, et de communi adversus barbaras Asiæ C gentes expeditione adjuvanda cogitet. *Panathenaicus* laudatio est urbis Athenarum, majorumque ejus illustrium: quam se scribere (55) cœpisse ait, annos jam natum quatuor et nonaginta; morbo autem gravi triennium vexante, tertio demum ante centesimum ætatis annum ad exitum eam adduxisse. Oratio vero, cui *De permutatione* titulus, judicialis esse videtur, continetque purgationem eorum, quibus Isocratem Lysimachus esset calumniatus. Hanc anno ætatis octogesimo secundo, orationum (56) cæterarum maximam conscripsit, et mistam quidem eam magisque variam, quam e reliquis ullam, insertis insuper aliarum ejus orationum segmentis (57), quibus non corrumpere se juventutem, sed rem juvare publicam ostendit. Forensis æque est D et illa *Contra Callimachum*; similiter et *Æginetica* de hæreditate contendens. Judiciorum quoque sunt, oratio (58) *Adversus Euthymum pro Nicia* et *Trapezitica*, et *Adversus Lochitem*, injuriarum plagarumque pœnam reposcens. Has quidem Isocratis ora-

VARIÆ LECTIONES.

[70] ἐχρήσατο] add. ς. ὁ Φρύνιχος. [71] Ἀνεγνώσθησαν Coræs Isocrat. 2, p. μζ'. [72] ὁ ante περὶ add. A. [73] βίῳ A : βιβλίῳ ς. [74] παρακαλεῖ AC : καὶ παρακαλεῖ ϙ. [75] μεσηνίων A. [76] αὐτῷ A : αὐτὸς ς. ὁ add. A. [77] λόγος καὶ σύμμ. καὶ A. [78] αἰγινικὸς A.

NOTÆ.

(52) Hujus non esse hanc Parænesin, sed alterius cujusdam Isocratis, disputat M. Ant. Muretus lib. lect. et alii.

(53) Imo Thebanis, pene nulla Græcorum elementorum mutatione, κατὰ Θηβαίων, hic restituendo.

(54) De quo videndus Diod. Siculus lib. 1, cap. 2 extremo.

(55) Cic. De senectute, et Luc. ἐν Μακρόβιος.

(56) Intellige judicialium. Alioquin omnium longissima Panathenaica, et hinc Panegyrica.

(57) Præsertim Panegyricæ, et de pace.

(58) Quæ et Ἀμάρτυρος vulgo inscribitur.

Digitized by Google

tiones unam et viginti legimus (59). Jam e novem ipsius epistolis, una est ad Dionysium Siciliæ tyrannum, altera ad Archidamum, duæ ad Philippum, una ad Alexandrum, alia ad Antipatrum. Quin et ad Timotheum, et ad Mitylenæorum magistratus nona.

Cæterum orator iste rhetoricæ artis præceptiones **102**b discipulis tradere maluit, quam ut reliqui novem Græciæ oratores, quos inter et Demosthenes, rempublicam gerere: tametsi ut ante horum tempora dicendi laude clarebat, ita nec eorum temporibus ulli gloria cederet. Maxima est in eo, ut cuivis legenti statim patet, orationis distinctio ac puritas; tantamque in eadem elaboranda accurationem præfert (60), ut in supervacaneum quoque incidat ornatum diligentiamque. Quin operosus nimis hic ejus conatus, non tam argumentis fecundum, quam decoris servandi parum studiosum eum declarat. Jam neque lenior saltem affectus ullus, neque simulatione carens sinceritas, neque incitatior paulo dicendi ulla vis in eo deprehenditur. Granditatis duntaxat tantum, quantum ad civilem orationem satis est, non male, et pari fere cum perspicuitate ab eo adhibetur. Etsi justo languidior ejus sit oratio, nec parum illa membrorum æqualium ad fastidium usque copia, minutam ejus anxiamque diligentiam arguat. Verum hæc adversus ejus in dicendo præstantiam dicta sint, ad ea tantummodo indicanda, in quibus lapsa, sibique dissimilis ejus virtus fuit. Nam cum quibusdam certe, qui orationes scribere instituunt, comparatus, etiam vitia ipsius in virtutibus numerari queant.

μεν Ἰσοχράτους [79] λόγους, ἕνα καὶ εἴκοσιν ὄντας. Τῶν δ' ἐννέα ἐπιστολῶν αὐτοῦ μία μέν ἐστι πρὸς Διονύσιον τὸν Σικελίας τύραννον, ἑτέρα δὲ πρὸς Ἀρχίδαμον, καὶ πρὸς Φίλιππον δύο, μία δὲ πρὸς Ἀλέξανδρον, καὶ πρὸς Ἀντίπατρον ἄλλη, καὶ δὴ καὶ πρὸς Τιμόθεον, καὶ πρὸς τοὺς Μιτυληναίων ἄρχοντας ἡ ἐνάτη.

Οὗτος μὲν οὖν ὁ ῥήτωρ σοφιστεύειν μᾶλλον ἢ τῶν κοινῶν προστάττειν, ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἐννέα ῥήτορες, ὧν καὶ Δημοσθένης ἦν, εἵλετο, καίτοι καὶ πρὸ ἐκείνων τοῖς τῆς ῥητορικῆς ἀκμάζων λόγοις, καὶ κατ' ἐκείνους τὴν ἐπ' αὐτοῖς δόξαν οὐκ ἐλαττούμενος. Κέχρηται δὲ μάλιστα μὲν, ὡς αὐτίκα τοῖς ἀναγινώσκουσι δῆλον, εὐκρινείᾳ καὶ καθαρότητι, πολλήν τε ἐπιμέλειαν περὶ τὴν ἐργασίαν τῶν λόγων ἐπιδείκνυται, ὥστε καὶ εἰς περιττὸν αὐτῷ [80] διεκπίπτειν τὸν κόσμον καὶ τὸ ἐπιμελές. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ τῆς ἐργασίας πλεονάζον παρ' αὐτῷ οὐ τὸ γόνιμον μᾶλλον τῶν ἐπιχειρημάτων ἢ τὸ ἀπειρόκαλον παριστᾷ. Ἦθος δὲ καὶ ἀλήθεια καὶ γοργότης οὐδὲ μέτεστιν αὐτῷ [81], μεγέθους δὲ αὐτῷ ὅσον εἰς τὸν πολιτικὸν ἐναρμόζει λόγον, ἄριστα καὶ παραπλησίως κέκραται τῇ σαφηνείᾳ. Ἄτονος δὲ πλέον τοῦ δέοντος ὁ λόγος. Οὐχ ἥκιστα δὲ αὐτοῦ σμικρολογίαν καὶ τὸ προσκορὲς τῶν παρισώσεων αἰτιᾶται. Ἀλλὰ ταῦτά φαμεν πρὸς τὴν ἐν λόγοις αὐτοῦ ἀρετὴν τὸ ἐκπῖπτον [82] ἐκείνης καὶ ἀνόμοιον ἐνδεικνύμενοι, ἐπεὶ πρός γε ἐνίους τῶν [83] γράφειν λόγους ἐπαιρομένων ἀρεταὶ ἂν δόξωσι καὶ τὰ ἐκείνου ἐλαττώματα.

Habes syllabum Isocratis *Orationum, et Epistolarum. Intercidisse autem quædam, idoneos teste habeo. Orationes enim quatuor desiderat Dionysius Halicarnasseus, Cæcilius Romanus septem, undecim Suidas. Epistolarum vero unam ad Antipatrum legit Photius, nos quærimus. Nam ad Archidamum, quæ hactenus latuit e Cod. Ful. Ursini Rom. hominis doctissimi descriptam, et jam Latine utcumque loquentem, volentes damus. Duas autem ad Philippum, et ad Jasonis liberos alteram, invisas Photio, vulgatas observo.*

Isocrates Archidamo Lacedæmoniorum regi.

Cognito, Archidame, quam multi te, parentemque tuum (61), cum vestro genere universo (62) laudibus ornare aggressi essent, eam ipsis dicendi materiam, cum facilis admodum esset et obvia, relinquendam putavi. Illud enim mihi in animo est, hortari te, non ad ejusmodi expeditionem aliquam quales hoc tempore suscipiuntur: sed ad ea, ex quibus civitati non minus tuæ, quam Græciæ plane universæ commodorum maximorum auctor futurus sis. Neque vero istud scribendi argumentum delegi, quod nescirem, quidnam esset ad pertractandum facilius: sed ex eo potius, quod certo scirem, quam arduum foret parumque obvium adinvenire tibi, quas geras res, præclaras, magnas, utiles,

Ἰσοκράτης Ἀρχιδάμῳ, Λακεδαιμονίων βασιλεῖ.

Εἰδὼς, ὦ Ἀρχίδαμε, πολλοὺς ὠρμημένους ἐγκωμιάζειν σε, καὶ τὸν πατέρα, καὶ τὸ γένος ὑμῶν· εἱλόμην τοῦτον μὲν τὸν λόγον, ἐπειδὴ λίαν ῥᾴδιος ἦν, ἐκείνοις παραλιπεῖν· αὐτὸς δέ σε διανοοῦμαι παρακαλεῖν ἐπὶ στρατηγίας καὶ στρατείας οὐδὲν ὁμοίας ταῖς νῦν ἐνεστηκυίαις· ἀλλ' ἐξ ὧν μεγάλων ἀγαθῶν αἴτιος γενήσῃ καὶ τῇ πόλει τῇ σαυτοῦ, καὶ τοῖς ἕλλησιν ἅπασι· ταύτην δὲ ἐποίησάμην τὴν αἵρεσιν, οὐκ ἀγνοῶν τὸν λόγον τὸν εὐμεταχειριστότερον· ἀλλ' ἀκριβῶς εἰδὼς, ὅτι πράξεις μὲν εὑρεῖν καλὰς καὶ μεγάλας καὶ συμφερούσας χαλεπὸν καὶ σπάνιόν ἐστιν· ἐπαινέσαι δὲ τὰς ἀρετὰς τὰς ὑμετέρας ῥᾳδίως οἷός τ' ἂν ἐγενόμην. Οὐ γὰρ ἔδει με παρ' ἐμαυτοῦ πορίζεσθαι τὰ λεχθησόμενα περὶ αὐτῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν

VARIÆ LECTIONES

[79] Ἰσοκράτου A. [80] αὐτῷ A : τῷ ς. [81] μετ. παρ' αὐτῷ ς. [82] ἐμπίπτον ς. [83] ἐνίους τῶν A : ἐνίων ς.

NOTÆ.

(59) Una tamen hic sive auctori sive librario excedit, Περὶ ζεύγους, De bigis, et una item epistola.

(60) *In compositione adeo diligens*, ait Quintil. lib. x, ut cura ejus reprehendatur.

(61) Agesilaum de cujus vita Xenoph. et Plutarc.

(62) Heraclidarum.

Digitized by Google

ὑμῖν πεπραγμένων τοσαύτας ἂν καὶ τοιαύτας ἀφορ- A cum tamen virtutes vestras laudare non ita magna
μὰς ἔλαβον, ὥστε τὰς περὶ τῶν ἄλλων εὐλογίας μηδὲ cum difficultate potuissem. Neque enim de meo af-
κατὰ μικρὸν ἐναμίλλους γενέσθαι τῇ περὶ ὑμᾶς ῥη- ferre, quæ de his dicerentur, opus fuisset : quando
θείσῃ. Πῶς γὰρ ἄν τις ἢ τὴν εὐγένειαν ὑπερεβάλλετο ex ipsis per vos gestis rebus, talis mihi ac tanta
τῶν γεγονότων ἀφ' Ἡρακλέους καὶ Διὸς, ἣν πάντες dabatur laudandi facultas, ut quæ de aliis prædi-
ἴσασι μόνοις ὑμῖν ὁμολογουμένως ὑπάρχουσαν· ἢ τὴν cantur laudes, ne vel tantillum cum ea conferri
ἀρετὴν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ τὰς δωρικὰς πόλεις κτι- possint, qua vos celebrati estis. Quisnam enim ali-
σάντων, καὶ τὴν χώραν ταύτην κατασχόντων· quando vel ab Hercule Joveque ipso genus ducen-
ἢ τὸ πλῆθος τῶν κινδύνων καὶ τῶν τροπαίων, tium nobilitatem superet, quam omnes æque con-
τῶν διὰ τὴν ὑμετέραν ἡγεμονίαν καὶ βασι- sentiunt in vobis solis inveniri : vel virtutem eo-
λείαν σταθέντων ; τίς δ' ἂν ἠπόρησε διεξιέναι βου- rum, qui Doricas in Peloponeso urbes condiderunt,
ληθεὶς τὴν ἀνδρείαν ὅλην τῆς πόλεως καὶ σωφροσύ- atque hanc regionem universam tenuerunt : vel
νην καὶ πολιτείαν τὴν ὑπὸ προγόνων τῶν ὑμετέρων illam præliorum tropæorumque multitudinem, quæ
συνταχθεῖσαν ; πρὸς οἷς δ' ἂν λόγοις ἐξεγένετο χρή- vestro ductu atque auspiciis facta statutaque sunt ?
σασθαι περὶ τὴν φρόνησιν τοῦ σοῦ πατρὸς, καὶ τὴν Quinam etiam dicendi materia deesse possit ei,
ἐν ταῖς συμφοραῖς διοίκησιν, καὶ τὴν μάχην τὴν ἐν B qui velit cum fortitudinem ac temperantiam totius
τῇ πόλει γενομένην; Ἧς καὶ ἡγεμὼν σὺ καταστὰς, civitatis, tum a vestris majoribus institutum reipu-
καὶ μετ' ὀλίγων πρὸς πολλοὺς κινδυνεύσας, καὶ πάν- blicæ statum percensere? Quam item non licuisset
των διενεγκὼν, αἴτιος ἐγένου τῇ πόλει τῆς σωτη- adhibere orationem ad explicandam cum parentis
ρίας, οὗ κάλλιον ἔργον οὐδεὶς ἂν ἐπιδείξειεν. Οὔτε tui prudentiam, tum ejus in adversis rei gerendæ
γὰρ πόλεις ἑλεῖν, οὔτε πολλοὺς ἀποκτεῖναι τῶν πολε- rationem, tum illud, quod eo regnante in ipsa urbe
μίων, οὕτω μέγα καὶ σεμνόν ἐστιν, ὡς εἰπεῖν, τῶν τοιού- commissum est prælium? In quo tunc quidem præ-
των κινδύνων σῶσαι τὴν πατρίδα μὴ τὴν τυχοῦσαν, lio, postquam dux tu ipse creatus cum paucis ad-
ἀλλὰ τὴν τοσοῦτον ἐπ' ἀρετῇ διενεγκοῦσαν. Περὶ ὧν versus multos pugnando omnibus antecelluisti, ur-
μὴ κομψῶς, ἀλλ' ἁπλῶς διελθών· μηδὲ τῇ λέξει bem simul ipsam servasti. Quo quid præclarius ab
κοσμήσας μόνον, ἀλλ' ἐξαριθμήσας καὶ χύδην εἰπών, ullo afferri possit ? Neque enim vel urbes expu-
οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἂν εὐδοκιμήσειεν. gnare, vel hostium magnum numerum interimere
magnum adeo est, aut honorificum, ut fuit e tantis periculis liberare patriam, non illam vulgarem ali-
quam, sed quæ tantopere virtutis causa emineret. De quibus nemo non dico cum ostentatione, sed
plene narrando disseruerit, nec cum verborum ornatu, sed enumerando duntaxat, et sine discri-
mine quidvis effundendo dixerit, qui non ex eo magnam sibi laudem paraverit.

Ἐγὼ τοίνυν δυνηθεὶς ἂν καὶ περὶ τούτων ἐξαρκούν- C Ego itaque, qui vel de his poteram satis multa
τως διαλεχθῆναι, κἀκεῖνο γινώσκω· πρῶτον μὲν, ὅτι dicere, illud quoque sentio, facilius in primis esse
ῥᾷόν ἐστι περὶ τῶν γεγενημένων εὐπόρως ἐπιδραμεῖν, de præteritis copiose disserere, quam de futuris
ἢ περὶ τῶν μελλόντων νουνεχούντως, εἰπεῖν. Ἔπειθ', admonendo, verba facere. Omnes deinde homines
ὅτι πάντες ἄνθρωποι πλείω χάριν ἔχουσι τοῖς ἐπαι- majorem habere gratiam suis laudatoribus, quam
νοῦσιν, ἢ τοῖς συμβουλεύουσι. Τοὺς μὲν γὰρ ὡς consilia suggerentibus, quando illos ut sui stu-
εὖνους ἀποδέχονται· τοὺς δ' ἂν μὴ κελευσθέντες diosos libenter excipiunt, hos vero, si forte injussi
παραινῶσιν, ἐνοχλεῖν νομίζουσιν. admonent, pro turbatoribus habent.

Ἀλλ' ὅμως ἅπαντα ταῦτα προειδὼς, τῶν μὲν πρὸς Quæ etsi omnia satis providi antea, nihilo ta-
χάριν ἂν ῥηθησομένων ἀπεσχόμην· περὶ δὲ τοιούτων men secius ab his, quæ ad gratiam ineundam di-
μέλλω λέγειν, περὶ ὧν οὐδεὶς ἂν ἄλλος τολμήσειεν· cenda essent, abstinere volui ; de iis tantummodo
ἡγούμενος δεῖν τοὺς [περὶ] ἐπιεικείας καὶ φρονή- dicturus, quæ nemo alius ausit : ratus decere eos,
σεως ἀμφισβητοῦντας, μὴ τοὺς ῥᾴστους προαιρεῖσθαι qui de æquitate atque prudentia cum æqualibus
τῶν λόγων, ἀλλὰ τοὺς ἐργωδεστάτους· μηδὲ τοὺς ἡ certant, nequaquam illa sibi deligere, quæ ipsi fa-
δίστους τοῖς ἀκούουσιν, ἀλλ' ἐξ ὧν ὠφελήσουσι καὶ cillime oratione persequi possint, sed quæ difficili-
τὰς πόλεις τὰς αὐτῶν, καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, D me persuaderi queant : neque rursum ea quæ au-
ἐφ' οἷσπερ ἐγὼ τυγχάνω νῦν ἐφεστηκώς. ditu sint jucundissima, sed ex quibus emolumenti
plurimum afferant, cum civitatibus suis, tum Græcis
omnibus, quorum ego modo causa ad te accessi.

Θαυμάζω δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν πράττειν ἢ Magnam autem hic mihi admirationem concitant
λέγειν δυναμένων, εἰ μηδὲ πώποτ' αὐτοῖς ἐπ- cæteri, quibus vel agendi est, vel dicendi aliqua
ῆλθεν ἐνθυμηθῆναι, περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων, facultas, quod nulla unquam de communibus rebus
μηδ' ἐλεῆσαι τὰς τῆς ἑλλάδος δυσπραξίας οὕτως illorum animos cogitatio subeat, neque infelicis
αἰσχρῶς καὶ δεινῶς διατιθεμένης. Ἧς οὐδεὶς παρα- Græciæ commiseratione ducantur, cujus jam sta-
λέλειπται τόπος, ὃς οὐ γέμει καὶ μεστός ἐστι πολέ- tus miserandum in modum adeo deformatus est ut
μου καὶ στάσεων καὶ σφαγῶν καὶ κακῶν ἀναριθμή- angulus in ea nullus reperiatur, qui non bellorum,
των. Ὧν πλεῖστον μέρος μετειλήφασιν οἱ τῆς Ἀσίας seditionum, cædium, et infinitorum malorum ple-
τὴν παραλίαν οἰκοῦντες. Οὓς ἐν ταῖς συνθήκαις nus sit. Quorum quidem partem longe maximam

Digitized by Google

sustinent ii qui Asiæ maritima incolunt, et a nobis omnibus fœderibus exclusi, non barbaris tantummodo gentibus permissi sunt, sed iis item Græcis, qui etsi lingua nobiscum utantur eadem, a moribus certe Barbarorum nihil discrepant. Quos equidem, si quidquam in nobis esset mentis reliquum, nequaquam sineremus per tantam nostram negligentiam coire, a quibusvis in expeditionem educi, majoraque et validiora colligi agmina e vagis, quam legitimo imperio gubernatis hominibus. Qui cum exiguam admodum regionis ejus partem, quæ regi paret, damno afficiant, Græcas potius, ad quascunque accesserint civitates, devastant, dum in his alios interficiunt, alios suis sedibus pellunt, alios bonis exuunt. Taceo puerorum ac mulierum injurias; et forma in his maxime præstantes violari, cæteras etiam iis quibus corpora sua tegunt, exui, ut nudæ jam a multis conspiciantur, quas in peregrina veste antea nunquam ne ornatus quidem gratia vidisses, præterquam quod aliquæ in vilibus præ inopia pannis pereuntes obeant. Quæ cum tanto hactenus tempore mala durent; nulla tamen hæc vel civitas ex iis quæ Græcos inter principatum obtinet, vel vir de principibus aliquis molestius tulit: unum excipio parentem tuum. Solus enim Agesilaus, quod noverimus, in magno semper vixit desiderio, tum Græcos in libertatem vindicandi, tum bella Barbaris inferendi. Qui tamen et ipse una saltem adhuc in re aberrasse visus est. Neque mireris velim, si tecum ego disserens, mentionem faciam eorum, quæ minus ille recte sensit. Nam et libere semper animi sensa proferre soleo, et malim ob justam reprehensionem invidiam sustinere, quam per immeritam laudem gratificari. Me igitur quæ attingunt, hoc sese modo habent.

Verum ille, qui in cæteris alios superabat omnes, cum esset maxime temperans, idemque justissimus, ac reipublicæ studiosissimus, duplicem præ se tulit cupiditatem, præclaram illam quidem utramque per se, ut apparebat; sed ita invicem dissidentes, nunquam ut simul ambæ confici possent. Cupiebat itaque et cum rege [Persarum] bellum gerere, et amicos, qui ad se confugissent, in civitates suas reducere, ac negotiis ibi publicis summa cum potestate præficere. Ergo illud inde sequebatur, ut et ob studium erga alios, in bellis ac calamitatibus Græci versarentur, et propter exortam inde rerum perturbationem, neque otii satis, neque virium ad lacessendos bello Barbaros invenirent. Quare vel ex iis quæ tunc temporis contigerunt, non est difficile intelligere, non expedire (ubi recta saltem obtineant consilia) bellum inferre regi prius, quam Græcos quispiam inter se conciliatos ab hoc contendendi furore abduxerit. Qua de re, ut alias disserui, ita neque modo supersedebo. Tametsi maxime quidam ex ils qui alios docere se posse pollicentur, cum sint ipsi doctrinæ omnis expertes, et mea carpere audent, quæ tamen imitari desiderant, amentis forsitan esse dicant, quod Græciæ me calamitatum cura tangat aliqua, quasi mea oratione melius cum illa agi deinceps possit aut dete-

ἅπαντες ἐκδεδώκειμεν οὐ μόνον τοῖς βαράρβοις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἑλλήνων τοῖς τῆς μὲν φωνῆς τῆς ἡμετέρας κοινωνοῦσι, τῷ δὲ τρόπῳ τῷ τῶν βαρβάρων χρωμένοις. Οὓς, εἰ νοῦν εἴχομεν, οὐκ ἂν περιορῶμεν ἀθροιζομένους, οὐδ' ὑπὸ τῶν τυχόντων στρατηγουμένους, οὐδὲ μείζους καὶ κρείττους συντάξεις στρατοπέδων γιγνομένας ἐκ τῶν πλανωμένων ἢ πολιτευομένων. Οἳ τῆς μὲν βασιλέως χώρας μικρὸν μέρος λυμαίνονται, τὰς δὲ πόλεις τὰς ἑλληνίδας εἰς ἣν ἂν εἰσέλθωσιν, ἀναστάτους ποιοῦσιν, τοὺς μὲν ἀποκτείνοντες, τοὺς δὲ φυγαδεύοντες, τῶν δὲ τὰς οὐσίας διαρπάζοντες. Ἔτι δὲ παῖδας καὶ γυναῖκας ὑβρίζοντες· καὶ τὰς μὲν εὐπρεπεστάτας καταισχύνοντες, τῶν δ' ἄλλων, ἃ περὶ τοῖς σώμασιν ἔχουσι περισπῶντες, ὥστε, ἃς πρότερον οὐδὲ κεκοσμημένας ἦν ἰδεῖν τοῖς ἀλλοτρίοις ταύτας ὑπὸ πολλῶν ὁρᾶσθαι γυμνάς· ἐνίας δ' αὐτῶν ἐν ῥάκεσι περιφθειρομένας, δι' ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων. Ὑπὲρ ὧν πολὺν ἤδη χρόνον γιγνομένων οὔτε πόλις οὐδεμία τῶν προστῆναι τῶν ἑλλήνων ἀξιουσῶν ἠγανάκτησεν· οὔτ' ἀνὴρ τῶν πρωτευόντων οὐδεὶς βαρέως ἤνεγκε. Πλὴν ὁ σὸς πατήρ. Μόνος γὰρ Ἀγησίλαος, ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, ἐπιθυμῶν ἅπαντα τὸν χρόνον διετέλεσε τοὺς μὲν ἕλληνας ἐλευθερῶσαι, πρὸς δὲ τοὺς βαρβάρους πόλεμον ἐξενεγκεῖν· οὐ μὴν ἀλλὰ κἀκεῖνός ἐνὸς πράγματος διήμαρτε· καὶ μὴ θαυμάσειας, εἰ πρός σε διαλεγόμενος μνησθήσομαι τῶν οὐκ ὀρθῶς ὑπ' αὐτοῦ γνωσθέντων· εἴθισμαί τε γὰρ μετὰ παῤῥησίας ἀεὶ ποιεῖσθαι τοὺς λόγους. Καὶ δεξαίμην ἂν δικαίως ἐπιτιμήσας ἀπέχθεσθαι μᾶλλον, ἢ παρὰ τὸ προσῆκον ἐπαινέσας χαρίσασθαι. Τὸ μὲν οὖν ἐμὸν οὕτως ἔχον ἐστίν.

Ἐκεῖνος δ' ἐν ἅπασι τοῖς ἄλλοις διενεγκών, καὶ γενόμενος ἐγκρατέστατος, καὶ δικαιότατος, καὶ πολεμικώτατος, διττὰς ἔσχεν ἐπιθυμίας. Χωρὶς μὲν ἑκατέραν καλὴν εἶναι δοκοῦσαν, οὐ συμφωνούσας δ' ἀλλήλαις, οὐδ' ἅμα πράττεσθαι δυναμένας· ἠβούλετο γὰρ βασιλεῖ τε πολεμεῖν, καὶ τῶν φίλων τοὺς φεύγοντας εἰς τὰς πόλεις καταγαγεῖν, καὶ κυρίους καταστῆσαι τῶν πραγμάτων. Συνέβαινεν οὖν ἐκ μὲν τῆς πραγματείας, τῆς ὑπὲρ τῶν ἑτέρων, ἐν κακοῖς καὶ κινδύνοις εἶναι τοὺς ἕλληνας· διὰ δὲ τὴν ταραχὴν, τὴν ἐνθάδε γιγνομένην, μὴ σχολὴν ἄγειν, μηδὲ δύνασθαι πολεμεῖν τοῖς βαρβάροις. Ὥστ' ἐκ τῶν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ῥᾴδιον καταμαθεῖν, ὅτι δεῖ τοὺς ὀρθῶς βουλευομένους μὴ πρότερον ἐκφέρειν πρὸς βασιλέα πόλεμον, πρὶν ἂν διαλλάξῃ τις τοὺς ἕλληνας, καὶ παύσῃ τῆς μανίας καὶ τῆς φιλονεικείας ἡμᾶς. Περὶ ἧς ἐγὼ καὶ πρότερον εἴρηκα, καὶ νῦν ποιήσομαι τοὺς λόγους. Καί τοί τινες τῶν μηδεμιᾶς μὲν παιδείας μετεσχηκότων, δύνασθαι δὲ παιδεύειν τοὺς ἄλλους ὑπισχνουμένων, καὶ ψέγειν μὲν τὰ ἐμὰ τολμώντων, μιμεῖσθαι δὲ γλιχομένων· τάχα ἂν μανίαν εἶναι φήσαιεν τὸ μέλειν ἐμοὶ τῶν τῆς ἑλλάδος συμφορῶν, ὥσπερ παρὰ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἢ βέλτιον ἢ χεῖρον αὐτὴν πράξουσαν· ὧν δικαίως ἂν ἅπαντες πολλὴν ἀνανδρίαν καὶ μικροψυχίαν καταγνοῖεν ὅτι προσποιούμενοι φιλοσοφεῖν, αὐτοὶ μὲν ἐπὶ μικροῖς φιλο-

Digitized by Google

τιμοῦνται · τοὺς δὲ δυναμένους περὶ τῶν μεγίστων συμβουλεύειν φθονοῦντες διατελοῦσιν. Οὗτοι μὲν οὖν βοηθοῦντες ταῖς αὐτῶν ἀσθενείαις, καὶ ῥᾳθυμίαις ἴσως τοιαῦτ' ἐροῦσιν. Ἐγὼ δὲ οὕτως ἐπ' ἐμαυτῷ μέγα φρονῶ, καίπερ ἔτη γεγονὼς ὀγδοήκοντα, καὶ παντάπασιν ἀπειρηκὼς, ὥστε οἶμαι καὶ λέγειν ἐμοὶ προσήκειν μάλιστα περὶ τούτων, καὶ καλῶς βεβουλεῦσθαι πρὸς σὲ ποιούμενον τοὺς λόγους · καὶ τυχὸν ὑπ' αὐτῶν γενήσεσθαί τι τῶν δεόντων. Ἡγοῦμαι δὲ καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, εἰ δεήσειεν αὐτοὺς ἐξ ἁπάντων ἐκλέξασθαι τόν τε τῷ λόγῳ κάλλιστα δυνηθέντα παρακαλέσαι τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ τὴν τῶν βαρβάρων στρατείαν, καὶ τὸν τάχιστα μέλλοντα τὰς πράξεις ἐπιτελεῖν τὰς συμφέρειν δοξάσας, οὐκ ἂν ἄλλους ἀνθ' ἡμῶν προκριθῆναι. Καί τοι πῶς οὐκ ἂν αἰσχρὸν ποιήσαιμεν, οὕτως ἐντίμων ὄντων, ὧν ἅπαντες ἂν ἡμᾶς ἀξιώσειαν; τὸ μὲν οὖν ἐμὸν ἐλαττόν ἐστιν · ἀπῳφήνασθαι γὰρ ἃ γινώσκει τις, οὐ πάνυ τῶν χαλεπῶν πέφυκε. Σοὶ δὲ προσήκει προσέχοντι τὸν νοῦν τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις βουλεύσασθαι πότερον ὀλιγωρητέον ἐστὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων, γεγονότι μὲν ὥσπερ ὀλίγῳ πρότερον ἐγὼ διῆλθον · ἡγεμόνι δὲ λακεδαιμονίων ὄντι · βασιλεῖ δὲ προσαγορευομένῳ · μεγίστην δὲ τῶν ἑλλήνων ἔχοντι δόξαν · ἢ τῶν μὲν ἐνεστώτων πραγμάτων ὑπεροπτέον, μείζοσι δ' ἐπιχειρητέον. Ἐγὼ μὲν γάρ φημι χρῆναί σε πάντων ἀφέμενον τῶν ἄλλων, δυοῖν τούτοιν προσέχειν τὸν νοῦν · ὅπως τοὺς μὲν Ἕλληνας ἀπαλλάξῃς τῶν πολέμων, καὶ τῶν ἄλλων κακῶν, τῶν νῦν αὐτοῖς παρόντων · τοὺς δὲ βαρβάρους παύσῃς ὑβρίζοντας, πλείω κεκτημένους ἀγαθὰ τοῦ προσήκοντος. Ὡς δ' ἐστὶ ταῦτα δυνατά, ἐμὸν ἔργον διδάξαι περὶ αὐτῶν ἐστίν.

A rius. Quos merito sane pusilli nimis, ac parum virilis animi omnes æque censeant; quod se philosophos jactitantes, non solum ipsi parvis e rebus gloriolam aliquam venentur, sed aliis quoque, qui de majoribus consilia suggerere possint, non desinant invidere. Atque illi quidem, imbecillitati et ignaviæ obsequentes suæ talia forsan dicturi sunt: ego vero, quanquam octogesimum jam natus annum penitus defeci, magnifice tamen adeo de me adhuc sentio, ut putem non tantum mei vel in primis fuisse muneris de his dicere, sed etiam tecum agendo præclara suggessisse consilia, ac fortasse per hæc aliqua recte esse gerenda. Quin et cæteros ego Græcos existimo, si ex omni suorum numero deligendi ipsis essent, cum qui Græcos posset optime B oratione sua incitare ad invadendos bello Barbaros, tum qui celerrime conficere posset, quæ utiliter gerenda viderentur, nullos omnino alios nobis præposituros. Et vero quomodo non alioqui turpem prorsus rem committeremus, cum honorifica forent adeo illa, quibus nos omnium judicio ornaremur? Etsi a me quod proficisci potest, minoris id sane momenti est; cum non ita soleat esse arduum, suam de re quapiam sententiam proferre. Cum tuum sit ad ea animum, quæ modo indicavimus, advertentem dispicere, Græciæne res negligendæ tibi sint, eo quod paulo ante dixi genere nato, Lacedæmoniorum duci, regi quoque declarato, et maximum inter Græcos nomen sustinenti, an potius præsentia sint omittenda negotia, quo his C majora suspicias. De quibus sane ego illud sentio, in hæc duo potissimum, cæteris omnibus prætermissis, esse tibi incumbendum, ut Græcos hisce bellis, ac miseriis, quibuscum hodie conflictantur, liberes: utque barbarorum coerceas insolentiam, qui jam pluribus, quam par sit, bonis abundant. Id autem confieri posse, meas partes duxi commonefacere.

ΡΞ'.

Χορικίου Σοφιστοῦ λόγοι διάφοροι, καὶ Προκοπίου σοφιστοῦ Γάζης στίχων Ὁμηρικῶν Μεταφράσεις.

[336 R.] Ἀνεγνώσθη Χορικίου σοφιστοῦ Γάζης *Μελέται καὶ Συντάξεις λόγων διάφοροι*. Οὗτος χαίρει μὲν εὐκρινείᾳ καὶ καθαρότητι, εἰς τὸ χρήσιμον δὲ καὶ τῇ περιβολῇ κεχρημένος τῷ τε εὐκαίρῳ καὶ τῷ [85] μὴ εἰς μῆκος περιόδου ταύτην παρατείνειν οὐδὲν τῇ σαφηνείᾳ λυμαίνεται, ἤθει τε καὶ ἀληθείᾳ συγκέκραται, οὐδὲ τῆς γνωμολογικῆς [86] σπουδῆς ἀστοχῶν. Ἡ δέ γε λέξις αὐτῷ τῶν λογάδων [175 H.] οὖσα ἐν πολλοῖς οὐκ ἀεὶ τὸ γνήσιον διώκει · ἔσθ' ὅτε γὰρ διὰ τὴν ἄκρατον τῆς τροπῆς [86] ἐκτροπὴν εἰς ψυχρολογίαν ἐκπίπτει. Καὶ πρὸς τὸ ποιητικώτερον δὲ ἔστιν οὗ παρασύρεται. Χρῆσιμος δέ ἐστιν αὐτὸς ἑαυτοῦ μᾶλλον ἐκφράσεις καὶ ἐγκώμια διερχόμενος [87]. Ἔστι δὲ καὶ τῆς εὐσεβείας ἐραστὴς, τὰ Χριστιανῶν ὄργια καὶ τεμένη τιμῶν · πλὴν οὐκ οἶδ'

CLX.

Choricii Sophistæ declamationes variæ, et Procopii Gazæi Homericorum versuum Metaphrases.

Lectæ sunt Choricii Sophistæ Gazæi *Declamationes Orationumque classes variæ* (63). Gaudet hic accurata distinctione atque puritate: ac si quando utilitatis alicujus gratia etiam circumductione utitur, tam eam opportune adhibet, in periodi D longitudinem nequaquam excurrendo, nihil ut perspicuitatem lædat. Mitior item affectus apud ipsum egregio candore temperatur, neque tamen ideo a docta recedit diligentia. Selectis utitur plerumque vocibus, etsi non semper genuinum illæ sunm servent usum. Interdum enim ob nudam figurarum deflexionem in frigidam incidit dictionem: et est ubi ad poeticum potius stylum delabitur. Vincit autem seipsum, præstantiorque est, dum in descriptionibus ac laudationibus versatur. Religionis item

VARIÆ LECTIONES.

[85] τῷ post καὶ om. A. [86] γνωμονικῆς C ς. [86] προτροπῆς ς. [87] διεξερχόμενος ς.

NOTÆ.

(63) Συντάξεις quales mox quinque numerantur.

Digitized by Google

amans, Christianorum sacra ritusque veneratur : nisi quod nescio qua negligentia, et sine ulla causa, cum minime decet, fabulas historiasque gentilium scriptis suis admisceat : interdum etiam cum de rebus sacris disserit. Varia autem plurimaque ab illo litterarum monumentis prodita in manibus versantur. Reperias enim ejus fictorum (64) argumentorum orationes panegyricas (65), lamentabiles, nuptiales, refutationes, et id genus alia. Æqualis fuit Justiniani Augusti, discipulus vero Procopii rhetoris (non illius (66) Cæsariensis tamen) **103**a unius e summis viris : qui temporibus illis multa et utilia scribendo, perpetuam sui memoriam hominibus paululum modo humanioribus reliquit. Altero (67) item in ea ipsa sua patria doctore usus est, perinde rhetore, cui jam ætate affecta gratissimum accidit discipulum suum videre docendi pro se munus occupantem. Hujus quoque libri multi (68) variæque doctrinæ circumferuntur, lectu atque imitatione digni. Est item liber ejus integer *Homericorum versuum Metaphrases* (69), variis dicendi formis commutatæ, quæ summam viri cum dicendi facultatem, tum declamitandi vim satis per se queant ostendere, quam virtutem, quoad ejus a discipulo fieri potest, in Orationibus Choricius expressit. Uterque pius est, ac sæpenumero in suis orationibus, neque abs re, de sacro faciendarum imaginum usu disserunt. Ex Procopii vero præceptoris obitu epitaphii argumentum Choricio est oblatum.

A

B

ὅπως ὀλιγώρως καὶ λόγῳ σὺν οὐδενὶ μύθους καὶ ἱστορίας Ἑλληνικὰς, οὐ δέον [88], ἐγκαταμίγνυσι τοῖς ἑαυτοῦ συγγράμμασιν [337 R.] ἔστιν ὅτε καὶ ἱερολογῶν. Ποικίλα δὲ αὐτοῦ καὶ πολλὰ συγγράμματα φέρεται · πλασματικοῖς τε γὰρ καὶ πανηγυρικοῖς καὶ μονῳδίαις καὶ ἐπιθαλαμίοις καὶ ἀντιῤῥητικοῖς ἔστιν αὐτοῦ λόγοις ἐντυχεῖν καὶ τοιούτοις ἑτέροις. Ἤκμασε δὲ ἐν τοῖς Ἰουστινιανοῦ χρόνοις. Γέγονε δὲ μαθητὴς Προκοπίου ῥήτορος, ἑνὸς τῶν ἀρίστων, οὐ τοῦ Καισαρέως δὲ, ὃς εἰς μέγα κτῆμα καὶ ὄφελος κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τὰς ἱστορικὰς [89] γραφὰς συντάξας ἀείμνηστον αὐτοῦ κλέος τοῖς σπουδαιοτέροις καταλέλοιπεν · ἑτέρῳ δέ τινι προσωμίλησεν ἐν τῇ αὐτῇ πατρίδι καὶ αὐτῷ λαχόντι σοφιστεύειν, ὃς καὶ εἰς γῆρας ἐλάσας ἡδέως εἶχεν ὁρᾷν ἀνθ' ἑαυτοῦ τὸν ὁμιλητὴν τῆς σχολῆς ἐξηγούμενον. Τούτου λόγοι πολλοί [90] τε καὶ παντοδαποὶ φέρονται, ἄξιον ζήλου καὶ μιμήσεως χρῆμα, καὶ δὴ καὶ βιβλίον ὅλον, *στίχων Ὁμηρικῶν Μεταφράσεις* εἰς ποικίλας λόγων ἰδέας ἐκμεμορφωμέναι· αἳ μάλιστα τὴν τοῦ ἀνδρὸς περὶ ῥητορικὴν δύναμιν καὶ μελέτην ἱκαναὶ πεφύκασιν ἀπαγγέλλειν · οὗ τινος, ὡς ἔστι δυνατὸν μαθητῇ, Χορίκιος μιμητὴς κατὰ τοὺς λόγους γέγονεν. Ἄμφω δὲ ἦστην εὐσεβέε [91], καὶ πολλαχοῦ τοῖς λόγοις αὐτῶν, οὐδὲ παρέργως, περὶ τῆς ἱερᾶς εἰκονουργίας διαλαμβάνουσιν. Γέγονε δὲ Χορικίῳ καὶ ἡ τοῦ διδασκάλου τελευτὴ ἐπιταφίου ὑπόθεσις.

CLXI.

Sopatri Excerptorum variorum libri XII.

Lectæ sunt *Eclogæ variæ doctrinæ* libris duodecim Sopatri sophistæ (70). Collegit autem hoc opus e multis et diversis historicis, atque scriptoribus. Primus itaque liber de fabulosis gentium diis agit. Electa hæc ex Apollodori (71) libro tertio *De diis*, qui patria Atheniensis grammaticam docuit. Nec vero e tertio duntaxat libro hæc selegit; sed et e quarto, quinto, ac nono. Item e primo, duodecimo, decimo quinto, et decimo sexto, usque ad quartum et vicesimum. Quibus collectaneis, quæ de diis fabulose ficta sunt, quæque historice narrantur, complectitur universa, ut et de heroibus, ac Dioscuris (72), de iis item, qui apud inferos degunt, aliaque id genus plurima. Colligit hæc quoque e secundo libro Jubæ (73) *De pictura*, et

C

D

ΡΞΑ.

Σωπάτρου Ἐκλογαὶ διάφοροι ἐν βιβλίοις ιβ'.

Ἀνεγνώσθησαν *Ἐκλογαὶ διάφοροι* ἐν βιβλίοις [92] ιβ' Σωπάτρου σοφιστοῦ. Συνείλεκται δὲ αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων ἱστοριῶν καὶ γραμμάτων. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον περὶ τῶν παρ' Ἕλλησι μυθολογουμένων Θεῶν διαλαμβάνει · ὃ συνείλεκται ἐκ τῶν Ἀπολλοδώρου *Περὶ Θεῶν* γ' λόγου (Ἀθηναῖος δὲ ὁ Ἀπολλόδωρος, καὶ γραμματικὸς τὴν τέχνην). Οὐκ ἐκ τοῦ τρίτου δὲ μόνον ἡ διαλογὴ αὐτῷ πεποίηται, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐκ δ' καὶ ε' καὶ θ', τοῦ τε [93] α' πάλιν καὶ ιβ' ιε' [94] τε καὶ ις' [95] καὶ μέχρι τοῦ κδ'. Ἐν ᾗ συλλογῇ τά τε μυθικῶς περὶ θεῶν [96] διαπεπλασμένα, καὶ εἴ τι καθ' ἱστορίαν εἴρηται, περιείληφε, περί τε τῶν παρ' αὐτοῖς ἡρώων καὶ Διοσκούρων, καὶ περὶ τῶν ἐν ἅιδου, καὶ ὅσα παραπλήσια. Ἔτι δὲ καὶ συνείλεκται αὐτῷ ἡ βίβλος καὶ ἐκ τοῦ

VARIÆ LECTIONES.

[88] δέον ὂν ἐγκ. ς. [89] ἱστορικὰς add. A. [90] λόγοι πολλοί] vid. Boissonad. ad Marin. p. 76. [91] εε in εὐσεβέε corr. A. [92] βίβλοις A. [93] τε post τοῦ om. A. [94] νε A : καὶ ιε' ς. [95] καὶ ante μέχρι add. A. [96] θεῶν] αὐτῶν. A.

NOTÆ.

(64) Μονῳδίας, quas describit Suidas, aliique.

(65) Quem *Illustrem* Suidas nominat.

(66) Ut *Historiarum* libros, de quibus supr. cod. 63.

(67) Procopio Gazæo, ex Max. Margunii scholio.

(68) Quos habes infr. cod. 206 et 207.

(69) Qualem scripsisse Dorionem meminit Seneca rhetor Suasor. 1, ad quem locum plures notavimus.

(70) Quem Suid. Apameensem, sive Alexandrinum potius putat.

(71) Est hujus mentio infr. cod. 186, in fine, et in Prolegomenis Bened. Ægii ad ejusdem Apollodori Bibliothecam.

(72) Castore, et Polluce.

(73) Lege Suidam de hoc regum doctissimo et multis eruditissime scriptis libris clarissimo.

Digitized by Google

δευτέρου λόγου τῶν [97] *Περὶ γραφικῆς* Ἰόβα, καὶ μὴν καὶ [98] ἐκ τῶν Ἀθηναίου τοῦ Ναυκρατίτου *Δειπνοσοφιστῶν*. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος λόγος ἐκ τούτων ἠθροίσθη καὶ τάδε περιλαμβάνει.

Ὁ δὲ δεύτερος ἔκ τε τῶν Σωτηρίδα Παμφίλης *Ἐπιτομῶν* πρώτου λόγου καὶ καθεξῆς μέχρι τοῦ δεκάτου, καὶ [176 H] ἐκ τῶν Ἀρτέμωνος τοῦ Μάγνητος *Τῶν κατ' ἀρετὴν γυναιξὶ πεπραγματευμένων διηγημάτων*, ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν Διογένους τοῦ Κυνικοῦ *Ἀποφθεγμάτων*, καὶ μὴν καὶ ἐξ ἄλλων διαφόρων, ἀλλά γε καὶ ἀπὸ ὀγδόου λόγου [99] τῆς Σαπφοῦς· ἐν οἷς καὶ ἡ δευτέρα βίβλος τῶν συλλόγων.

Ὁ δὲ τρίτος λόγος συλλέγεται αὐτῷ ἐκ τῆς Φαβωρίνου *Παντοδαπῆς Ὕλης* [1], ἔκ τε τοῦ ν καὶ τοῦ [2] ξ καὶ καθεξῆς, πλὴν τοῦ τ, μέχρι τοῦ ω, ἐν οἷς διάφοροι ἱστορίαι καὶ τῶν κατὰ τὰ ὀνόματα θέσεων αἰτιολογίαι καὶ τοιαῦτα ἕτερα· εἰς ἃ καὶ ὁ τρίτος αὐτῷ συμπεραίνεται λόγος.

Ὁ δὲ τέταρτος αὐτῷ λόγος ἔκ τε ἀνεπιγράφου αὐτῷ βιβλίου συνηθροίσθη (*Θαυμάτων* δὲ μόνον ἐπιγράφεται *Συναγωγὴ* τὸ [340 R.] βιβλίον) καὶ ἐκ τῶν τοῦ Ἀριστοξένου *Συμμίκτων ὑπομνημάτων*, οὐκ ἐκ πάντων δὲ, ἀλλ' ἔκ γε τοῦ ἑκκαιδεκάτου λόγου μόνου, καὶ ἐκ τοῦ ὀγδόου λόγου τῆς [3] Ῥούφου *Δραματικῆς Ἱστορίας*· οἷς παράδοξά τε καὶ ἀπίθανα μάλιστα ἔνεστιν [4] εὑρεῖν, καὶ τραγῳδῶν καὶ κωμῳδῶν διαφόρους [5] πράξεις τε καὶ λόγους καὶ ἐπιτηδεύματα, καὶ τοιαῦθ' ἕτερα. Ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν καὶ ὁ τέταρτος.

Ὁ δὲ πέμπτος σύγκειται αὐτῷ ἔκ τε τῆς Ῥούφου *Μουσικῆς Ἱστορίας* πρώτου καὶ δευτέρου καὶ τρίτου βιβλίου ᾧ τραγικῶν τε καὶ κωμικῶν ποικίλην ἱστορίαν εὑρήσεις· οὐ μόνον [6] δὲ, ἀλλὰ καὶ διθυραμβοποιῶν τε καὶ αὐλητῶν καὶ κιθαρῳδῶν, ἐπιθαλαμίων τε ᾠδῶν καὶ ὑμεναίων καὶ ὑποχρημάτων ἀφήγησιν, περί τε ὀρχηστῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς θεάτροις ἀγωνιζομένων, ὅθεν τε καὶ ὅπως οἱ τούτων ἐπὶ μέγα κλέος παρ' αὐτοῖς ἀναδραμόντες γεγόνασιν, εἴτε ἄῤῥενες εἴτε καὶ τὴν θήλειαν φύσιν διεκληρώσαντο· τίνες τε τίνων ἐπιτηδευμάτων ἀρχὴ διεγνώσθησαν, καὶ τούτων δὲ τίνες τυράννων ἢ βασιλέων ἐρασταὶ καὶ φίλοι γεγόνασιν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τίνες τε οἱ ἀγῶνες καὶ ὅθεν, ἐν οἷς ἕκαστος τὰ τῆς τέχνης ἐπεδείκνυτο. Καὶ περὶ ἑορτῶν δὲ, ὅσαι πάνδημοι τοῖς Ἀθηναίοις. Ταῦτα δὴ πάντα, καὶ εἴ τι ὅμοιον, ὁ πέμπτος ἀναγινώσκοντί σοι παραστήσει λόγος.

Ὁ δὲ ἕκτος αὐτῷ συνελέγη λόγος ἔκ τε αὐτῆς [7] Ῥούφου *Μουσικῆς βίβλου* πέμπτης καὶ τετάρτης, αὐλητῶν δὲ καὶ αὐλημάτων ἀφήγησιν ἔχει, ἄνδρες τε ὅσα ηὐλησαν καὶ δὴ καὶ γυναῖκες. Καὶ Ὅμηρος

vero etiam ex Athenæi Naucratitæ filii *Dipnosophistis*. Et ex his quidem primus liber compositus, tantumdemque comprehendit.

Aliter deinde liber e Pamphiles (74) Soteridæ filii *Epitomarum* libro primo, ac deinceps ad decimum usque, et ex Artemonis Magnetis filii *Narrationibus de recte factis mulierum*. Ad hæc etiam e Diogenis Cynici *Apophthegmatis*, aliisque diversis. Quin et ex octavo libro Sapphus. Quæ secundi libri collectanea sunt.

103*b* Tertius tum liber legitur ex *Omnigena* Favorini *Silva* (75), ex ejus, inquam, N, Ξ, et ordine sequentibus, uno excepto T, usque ad Ω. Variæ hic afferuntur historiæ, et impositorum nominum rationes, atque id genus alia, in quæ tertius desinit liber.

Quartus autem ex incerti auctoris libro concinnatus, cujus titulus est : *Admirandorum Collectanea*, et ex Aristoxeni (76) *Miscellaneorum commentariis*, ac ne iis quidem omnibus, sed a decimo sexto duntaxat libro, atque ex octavo libro Rufi, *Dramaticæ Historiæ*. Hic incredibilia atque inopinata maxime reperias, et cum tragœdorum, tum comœdorum varia gesta, sermones, vitæque instituta, et similia, ex quibus quartus liber conficitur.

Quintus vero collectus e Rufi *Musicæ historiæ* libris primo, secundo, et tertio, ubi tragicorum, ac comicorum variam invenies historiam. Quin et dithyrambos scribentium, et aulœdorum ac citharœdorum, epithalamiorumque carminum, et hymenæorum, atque cantilenarum in chorea enumerationem. Item de saltatoribus, aliisque in Græcorum theatris usitatis certaminibus. Unde item, et quo genere nati fuerint, qui apud ipsos viri sive feminæ, ad summum in his decus pervenerunt. Quinam etiam singulorum auctores ac principes studiorum exsiterint : et qui horum regibus aut imperatoribus in deliciis, et amici fuerint. Hoc amplius, qui ludi, et unde, in quibus artem quisque suam ostendit. De festis quoque diebus, qui a toto Atheniensi populo celebrantur. Hæc igitur omnia, et si quid his forte simile, legentibus quintus liber, exhibet.

Sextus ab illo collectus liber, ex ejusdem Rufi *Musicæ historiæ* libro quarto, et quinto. Tibicinum vero, et carminum, quæ vel a viris, vel a feminis ad tibiam cantata fuere, narratio instituitur. Home-

VARIÆ LECTIONES.

[97] τῶν] τοῦ A. [98] καὶ ante ἐκ om. A. [99] λόγου AC : βίβλου ς. [1] πύλης C. [2] τοῦ ante ξ add. A. [3] τῆς τοῦ Ῥ. ς. [4] μάλιστα ἔνεστιν A : ἔστιν ς. [5] διαφόρους add. A. [6] μόνον A : μὴν νῦ. [7] αὐτῆς] αὐτοῦ A.

NOTÆ.

(74) De quo etiam infr. cod. 75, et Suid.

(75) Videndus de hoc Suidas, et frequens ejus apud Agel. mentio.

(76) Quem vel ex Suida noveris.

Digitized by Google

rus item, Hesiodus, et Antimachus poetæ, aliique plurimi ex hoc poetarum genere, magnam hujus narrationis partem efficiunt. Addit vero et de feminis vaticinandi arte claris. Quæ item, et unde dictæ Sibyllæ. Atque hæc quidem a Rufo mutuatur. Sumit et e secundo libro **104***a Halieuticon* Damostrati (77). Quin et ex Diogenis Laertii *De philosophorum vita*, libro primo, quinto, nono, et decimo, ubi philosophorum res exponit. Unde nimirum nata primum divina illa res philosophia, utque viguerit : qui quarum sectarum auctores ac principes exstiterint, quos quisque sui studiosos, aut artis forsitan æmulos habuerit, quos singuli mores præ se tulerint, unde genus duxerint; quale ab initio vitæ genus sectati sint, quibusque temporibus floruerint. Hinc de rhetoribus, rebusque ad artem dicendi pertinentibus, ex hoc cognoscas libro licet. Idem etiam ex Ælii Dionysii (78) scriptis *De Alexandria urbe* decerptus liber, et ex Hellanici *Ægyptiacis*. E quibus ubi fabulosa et fictitia multa cum aliorum item magna varietate collegeris, in sexti tandem libri extremum incides.

Septimus postea liber ex Herodoti *Historia* velut e floribus eleganter ac varie contextus est.

Octavus autem liber excerpta continet e veteri quodam codice (79), qui ille ipse, cui colligentis haud est ascriptum nomen. Feminas hic recenset, quarum illustris gloria famaque esset : virorum item quorumdam præclare gesta, et ab his instituta dicendi artis gratia colloquia. Amicitiæ quoque vim, et proborum hominum apophthegmata refert. Sublegit hæc Plutarchi opuscula (80) : *Quomodo adolescentem audire deceat poetas; De natura et laboribus.* Ut nimirum multi sæpenumero labore vitiosam naturam correxerint; alii contra bonam ignavia corruperint : utque in multis, qui in pueritia tardi omnibus videbantur, atque inepti, florente post ætate acrius ingenium ac perspicacius emicuerit. Librum item, *De inutili verecundia; De garrulitate; De iracundia; Quomodo quis ex inimicis utilitatem capiat; De animi tranquillitate; Politicas ipsius præceptiones;* ' *De divitiis; Quomodo se quis in virtute proficere sentiat.* Rursum *Valetudinis tuendæ*, et *Conjugales ejusdem præceptiones.* In quibus plurima reperias cum gesta prædicatione digna, tum ad multa tibi perutilia. Hæc fere octavus liber complectitur.

Jam nonus ex ejusdem similiter Plutarchi libellis compendio factus. Ut ex opusculo *De sera Numinis*

A δὲ αὐτῷ καὶ Ἡσίοδος καὶ Ἀντίμαχος οἱ ποιηταὶ τῆς διηγήσεως μέρος, καὶ τῶν ἄλλων πλεῖστοι τῶν εἰς τοῦτο τὸ γένος τῶν ποιητῶν ἀναγομένων. Ἔτι δὲ καὶ περὶ γυναικῶν μαντικῶν ἀναγράφει, τίνες τε καὶ ὅθεν αἱ καλούμεναι Σίβυλλαι, καὶ ταῦτα μὲν ὡς ἀπὸ τῶν Ῥούφου, σύγκειται δὲ αὐτῷ καὶ ἐκ τῶν Δαμοστράτου Ἁλιευτικῶν δευτέρου λόγου [8], καὶ ἐκ τῶν Λαερτίου Διογένους *Φιλοσόφων βίων* βιβλίου πρώτου καὶ πέμπτου ἐννάτου τε [9] καὶ δεκάτου, ἐν οἷς τὰ περὶ τῶν φιλοσόφων διέξεισιν, ὅθεν τε τὸ φιλοσοφίας ἱερὸν χρῆμα τὴν ἀρχὴν ἔφυ, καὶ ὅπως ἤκμασε, τίνες τε τίνων αἱρέσεων ἀρχηγοὶ καὶ προστάται κατέστησαν, τίνας τε ἔσχον ἐραστὰς καὶ τίνας ἀντιτέχνους τίνες, ποῖόν τε ἕκαστος [177 H.] αὐτῶν ἐπεδείκνυτο ἦθος, καὶ πόθεν εἴλκε τὸ γένος,
B καὶ οἷον τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐπιτήδευμα, καὶ πότε καιροῦ ἤκμασε. Καὶ περὶ ῥητόρων δὲ καὶ ῥητορικῆς τὰ παραπλήσιά σοι ἔστιν ἐκεῖθεν ἀναλαμβάνειν. Ἔτι μὴν [10] σύγκειται ὁ αὐτὸς λόγος καὶ ἐκ τῶν Αἰλίου Δίου [11] *Περὶ Ἀλεξανδρείας*, καὶ ἐκ τῶν *Αἰγυπτιακῶν* Ἑλλανίκου [12], δι' ὧν μυθικά τε καὶ πλασματικὰ πολλὰ συλλέξας καὶ διάφορα ἕτερα εἰς τὸ τέλος τοῦ ἕκτου λόγου καταντήσεις.

Ὁ δὲ ἕβδομος αὐτῷ λόγος διήνθισται ἐκ τῆς Ἡροδότου *Ἱστορίας*:

C Ὁ δὲ ὄγδοος ἐκ τόμου τινὸς ἀρχαίου · ἐκλογαὶ καὶ αὐτὸ τυγχάνει τὸ βιβλίον, οὐκ ἔχον ἐπιγραφόμενον τὸν συνηθροικότα · ἐν οἷς τὰς εἰς μέγα δόξης καὶ ὄνομα λαμπρὸν ἀρθείσας γυναῖκας καταλέγει, καὶ ἀνδρῶν ἐνίων ἔργα, καὶ ἐπὶ παιδείᾳ λόγων συνουσίας, ἀρετήν τε αὖ φιλίας, καὶ τῶν σπουδαίων ἀποφθέγματα [341 R]. Σύγκειται δὲ αὐτῷ καὶ ἐκ τῶν Πλουτάρχου *Περὶ τοῦ πῶς δεῖ τὸν νέον ἀκούειν ποιημάτων. Περὶ τε φύσεως καὶ πόνων*, ὅπως τε πολλοὶ πολλάκις πόνῳ τὴν φύσιν οὐκ εὖ φερομένην ὤρθωσαν, ἕτεροι δὲ καλῶς ἔχουσαν ἐξ ἀμελείας διέφθειραν, ὅπως τε ἔνιοι ἐν μὲν νέοις βραδεῖς ἐνωρῶντο πᾶσι ἀσύνετοι, ἀκμασάντων δὲ εἰς τὸ ταχὺ καὶ συνετὸν αὐτοῖς ἡ φύσις ἐξέλαμψε · καὶ ἐκ τοῦ *Περὶ δυσωπίας* δὲ λόγου, καὶ *Περὶ ἀδολεσχίας*, καὶ *Περὶ ὀργῆς*, καὶ ἐκ τοῦ *Πῶς ἄν τις ὑπὸ ἐχθρῶν ὠφελοῖτο*, καὶ *Περὶ εὐθυμίας* δὲ, καὶ *Τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ παραγγελμάτων, Περὶ τε πλούτου*, καὶ *Ὅπως ἄν τις συναισθοιτο ἑαυτοῦ πρὸς*
D *ἀρετὴν ἐπιδιδόντος*, ἔκ τε τῶν *Ὑγιεινῶν αὐτοῦ καὶ γαμικῶν παραγγελμάτων*. Ἐν οἷς ἔστιν εὑρεῖν πλεῖστα καὶ ἀξιομνημόνευτα, λόγους καὶ [13] ἔργα, καὶ πρὸς πολλά σοι χρησιμεύοντα. Ταῦτα μὲν καὶ ἐκ τούτων καὶ [14] ὁ ὄγδοος λόγος.

Καὶ δὴ καὶ ὁ ἔννατος αὐτῷ ὁμοίως ἐκ τῶν Πλουτάρχου συνετμήθη, ἔκ τε τοῦ *Ὅτι βράδιον οἱ* [15]

VARIÆ LECTIONES.

[8] ἐκ τοῦ δευτέρου λόγου τῶν Δαμ. ἁλ. ς. [9] τε om. pr. A. [10] μὲν ς. [11] Δίου A : δι' οὗ ς. Hoeschelius Διονυσίου. [12] ἑλανίκου A. [13] λόγους καὶ A · ἐν λόγοις ς. [14] καὶ ante ὁ add. A. [15] οἱ add. A.

NOTÆ.

(77) Qui et a Suida referuntur. Meminit item Ælian. *Hist. animal.* lib. XIII, cap. 21.

(78) Αἰλίου Διονυσίου emendo cujus supr. Lexicon Atticarum vocum legas 252.

(79) Superiore pag. forsitan indicatus.

(80) Quorum omnium Catalogum texuit Lamprias a Suida laudatus et nuper evulgatus. — Quæ autem ex his interciderunt, ea tibi asterisco indicanda putavi.

Digitized by Google

θεοὶ τιμωροῦνται, καὶ δὴ καὶ ἐκ τοῦ Βίου Δημητρίου καὶ Βρούτου τοῦ Ῥωμαίου, καὶ ἐκ τοῦ λόγου ὃς ἐπιγέγραπται αὐτῷ, *Ἀνδρῶν ἐνδόξων Ἀποφθέγματα*, ἔκ τε τοῦ *Περὶ ποταμῶν* [16.16], καὶ *Πῶς ἂν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου*, καὶ μὴν καὶ ἐκ τοῦ *Κράτητος Βίου*, *Δαιφάντου τε* [16] *καὶ Πινδάρου*, καὶ ἐκ τοῦ βιβλίου δὲ ὃ ἐπιγέγραπται αὐτῷ *Βασιλέων καὶ στρατηγῶν Ἀποφθέγματα*, σὺν οἷς καὶ ἐκ τῶν *Συμποσιακῶν* αὐτοῦ ἀπό τε τοῦ πρώτου καὶ ἑφεξῆς μέχρι τοῦ ὀγδόου. Καὶ ἀπὸ μὲν τῶν Πλουτάρχου ἐκ τούτων· συνείλεκται δὲ καὶ ἐκ τῆς Ῥούφου *Ῥωμαϊκῆς Ἱστορίας* πρώτου καὶ δευτέρου καὶ τρίτου βιβλίου καὶ τετάρτου, ἐν οἷς ἔστι περιτυχεῖν πολλοῖς ἀξιολόγοις, εἰ καὶ ἔνια αὐτῶν εἰς μύθους καὶ μακρὸν ἐκπίπτουσι [18] λῆρον. Ἀλλ' ὧδε μὲν καὶ ὁ ἔνατος.

A vindicta, e Vita Demetrii ac Bruti Romani; ex libro cujus index est 104*b* *Clarorum virorum Apophthegmata*. Ex libello *De fluminibus* (81); *Quomodo assentatorem ab amico discernas*. Rursum ex Cratetis Vita, Daiphantique, et Pindari: et ex opusculo, quod *Regum atque imperatorum Apophthegmata* inscripsit; atque ex *Convivalium* ejus *Sermonum* libris, a primo ad octavum usque. Hæc fere Plutarchus suppeditavit. Allata vero nonnulla e Rufi *Historiæ Romanæ* libris, primo, secundo, tertio et quarto: in quibus occurrent pleraque memoratu non indigna, tametsi horum quædam in fabulas incidant, et prolixiores nugas. Ita se nonus habet liber.

Ὁ δέκατος δὲ συνηθροίσθη ἔκ τε τῆς Κεφαλίωνος Ἐρατοῦς, διαλαμβανούσης τὰ κατὰ Ἀλέξανδρον, καὶ δὴ καὶ ἐκ τῶν Ἀπολλωνίου τοῦ Στωϊκοῦ, ὅσαι γυναῖκες ἐφιλοσόφησαν ἢ καὶ [19] ἄλλως τι ἐπίδοξον διεπράξαντο, καὶ δι' ἃς οἰκίαι [20] εἰς εὔνοιαν συνεκράθησαν, καὶ ἐκ τῶν Θεαγένους δὲ *Μακεδονικῶν πατρίων*, ἔκ τε τῶν Πλουτάρχου περὶ βίων Νικίου καὶ Ἀλκιβιάδου [178 H], Θεμιστοκλέους τε καὶ Θησέως καὶ Λουκούργου Σόλωνός τε καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλίππου, ἔκ τε τῶν βίων Κίμωνος καὶ Περικλέους καὶ Πελοπίδου καὶ Φωκίωνος καὶ Ἀριστείδου, ὧν τὰ πλεῖστα ἀξιαφήγητά τε καὶ ἀξιομνημόνευτα. Ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν καὶ ὁ δέκατος.

B Decimus vero coaluit ē Cephalionis (82) Erato, quo libro Alexandri gesta referuntur. Item ex Apollonii Stoici libris, quæ sint unquam mulieres philosophatæ, quidve aliud præclare gesserint, et per quas familiæ aliquando in concordiam redactæ, ex Theagenis quoque *Macedonicis patriis*. Rursum e Plutarchi Vitis Niciæ, Alcibiadis, Themistoclis, Thesei, Lycurgi, Solonis et Alexandri Philippi filii. Item e Vitis Cymonis, ac Lysandri, Demosthenis, Periclis, Pelopidæ, Phocionis, et Aristidæ: quorum pleraque memoranda, admirationeque digna. Atque hic decimus liber est.

Ὁ δὲ ἑνδέκατος ἔσχε τὴν συναγωγὴν ὁμοίως ἐξ ὧν Πλούταρχος συνέταξε βίων, Ἐπαμινώνδου [21] καὶ Δίωνος καὶ Ἀγησιλάου καὶ Ἄγιδος καὶ Κλεομένους, Εὐμένους τε τοῦ Καρδιανοῦ καὶ Φιλοποίμενος καὶ Τιμολέοντος καὶ Ἀράτου, ὃς δημαγωγὸς καταστὰς τῶν Ἀχαιῶν ἑπτακαιδεκάκις ἐν αὐτοῖς ἐστρατήγησε, μεγάλα πράξας στρατηγῶν ἔργα· ναὶ δὴ καὶ ἐκ τοῦ βίου Πύρρου τοῦ Ἠπειρώτου, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐκ τῶν Ἀριστοφάνους τοῦ γραμματικοῦ *Περὶ ζώων* βιβλίου πρώτου καὶ δευτέρου, καὶ ἐκ τῆς [22] Ἰόβα τοῦ βασιλέως *Θεατρικῆς Ἱστορίας* ἑπτακαιδεκάτου λόγου. Οὕτω μὲν καὶ ὁ ἑνδέκατος.

C Undecimus perinde e Plutarchi Vitis selecta continet, puta Epaminondæ, Dionis Agesilai, Agidis, Cleomenis, Eumenis Cardiani, Philopœmenis, Timoleontis, et Arati, qui Achæorum creatus tribunus plebis decies septies copias eorum duxit, multa in eo imperio præclare gerens. Rursum e Vita Pyrrhi Epirotarum regis. Quin et ex Aristophanis (83) grammatici, *De animalibus* libro primo, et secundo, atque ex *Historiæ theatricæ* (84) Jubæ regis libro decimo septimo. Atque his quidem undecimus liber constat.

Ὁ δὲ δωδέκατος αὐτῷ λόγος συνήθροισται ἐξ ἄλλων τε διαφόρων, καὶ ἐκ τῆς Καλλιξένου *Ζωγράφων τε* [23] *καὶ ἀνδριαντοποιῶν Ἀναγραφῆς*, καὶ ἐκ τῶν Ἀριστονίκου [24] *Περὶ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μουσείου*, καὶ ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους *Πολιτειῶν*, Θετταλῶν τέ φημι καὶ Ἀχαιῶν καὶ Παρίων [344 R.] Λυκίων τε καὶ Κίων, καὶ ὧν ἐκεῖνος ἁπλῶς ἐν τοῖς πολιτικοῖς αὐτοῦ διαλαμβάνει· ὧν τὸ χρήσιμον οὐκ ἄδηλον. Ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν Σωπάτρῳ καὶ ὁ δωδέκατος τῶν συλλογῶν πόνος.

D Duodecimus denique coacervatus est e variis: ut e Callixeni *Pictorum ac statuariorum Relatione*; ex Aristonico, *De Museo Alexandrino*; ex Aristotelis, *Politicis*; Thessalorum, inquam, Achæorum, 105*a* Pariorum, Lyciorum; Chiorum, atque adeo omnium (85) quos ille suis in Politicis commemorat, quorum non vulgarem esse usum constat. Qua in re Sopatri labor hoc duodecimo ejus libro consumitur.

VARIÆ LECTIONES.

[16] ποταμοῦ A. [17] τε add. A. [18] ἐπιπίπτουσι ς. [19] καὶ post ἢ om. pr. A. [20] οἰκίαι AC: οἰκείας ς. [21] Ἐπαμεινώνδου ς. [22] τῆς] τῆς τοῦ ς. [23] ζωγρ.] καὶ ζωγρ. ς. [24] ἀριστονείκον A.

NOTÆ.

(81) Et montibus; exstatque hodie, sed alterius esse Plutarchi critici judicant.

(82) Quem novem Musarum appellatione historicam Epitomen scripsisse supra retulit Photius cod. 63. Unum autem hinc elementum α fugisse suspiceris cum κεφαλαίων ibi dictus sit, nisi apud Suid. κε φαλίων ἢ κεφάλων legeretur.

(83) Cujus apud Suidam mentio.

(84) Hujus operis librum IV ab Athenæo laudatum reperies lib. IV.

(85) Quorum nomina aliquot collegit diligenter Is. Cas. cod. Laertii lib. V.

Digitized by Google

Magnam sane utilitatem hæc legentibus lucubratio affert. Etsi enim fabulis, prodigiis, mendaciis, atque incredibilibus, ut sæpius a me dictum, non caret, ex his ipsis tamen, quæ ad variam veluti e penu aliquo promendam doctrinam faciunt, etiam ad virtutem atque honestatem facientia decerpere quam plurima licet. Ad bene dicendi vero facultatem, ut ipsemet ad amicos præfatur, non modicum eadem afferunt emolumentum, insignemque utilitatem legenti pariunt. Dictio ejus varia, neque unius formæ, tametsi perspicuitatem in omnibus servarit.

A Πολλὴν δὲ τὴν χρείαν τοῦτο δὴ τὸ φιλοπόνημα τοῖς ἀναγινώσκουσι παρέχεται· εἰ γὰρ καὶ μύθων καὶ τεράτων ψευδῶν τε καὶ ἀπιθάνων, ὥς μοι πολλάκις εἴρηται, οὐ καθαρεύει, ἀλλ' οὖν ἐν οἷς τε εἰς πολυμάθειαν ἐκ τοῦ ἑτοίμου συντελεῖ, καὶ πρὸς ἀρετὴν καὶ καλοκἀγαθίαν πλεῖστα ἔστιν αὐτῶν ἀπανθίσασθαι, πρός τε τὸ ῥητορεύειν καὶ σοφιστεύειν (ὡς καὶ αὐτὸς τοῖς ἑταίροις[25] γράφων προοιμιάζεται) οὐκ ἐλαχίστην φέρει ῥοπὴν[26], ἱκανὸν εἰς χρείαν καθέστηκεν. Ἡ δὲ φράσις αὐτῷ ποικίλη καὶ οὐ μία τὴν ἰδέαν, εἰ καὶ διὰ πάσης τὸ σαφὲς ὤδευεν.

CLXII.

Eusebii episcopi (Thessalonicæ) contra Andream quemdam libri x.

Lecti sunt Eusebii cujusdam, ut dignitate episcopi (86), sic et fide orthodoxi, decem libri adversus Andream quemdam inclusum (87), qui horum illi scribendorum causam dedit. Scripserat enim hic ad Eusebium epistolam, quam παραναγνωστικὸν nominarat (88), jurejurando ipsum ad eam legendam adigens. Qua lecta, Eusebius primum quidem hominem increpat, imperitiam iuxta ejus (89), atque audaciam reprehendens, ostendendo in ipsis etiam syllabis lapsum; et cum versum nullum potuerit sine solœcismo facere, ad scribendum tamen sese extulisse, instituti sui, simul et quietis oblitum. Hæreticam dein illius sententiam pluribus refellere aggreditur. Erat enim ille ex eorum numero, qui ab improba quam tenebant opinione, *Aphthartodocetæ* (90) sunt dicti. Primum itaque ostendit illi rationem esse reddendam, cur in una duntaxat significatione *corruptionis* vocabulo accepto, de solo id peccato dici arbitretur: cum suo vocabulorum usu sancti Patres tradiderint, ad varias omnino res hanc vocem extendi. Secundo, quod immortale, et impatibile, et incorruptibile ex ipsa unitione corpus Christi Domini dixerit, quemadmodum et Julianus ausus (91) est asserere, cum tamen in eadem hac affirmet epistola contra Severum et Julianum, hunc a se susceptum esse laborem, ut qui duas naturas, vel substantias duas in Christo dicere non sustineant, neque duas proprietates, neque actiones duas. Tertio quod Adami corpus asserat ante lapsum, neque **105** *b* mortale esse conditum, neque suapte natura corruptibile, ut nimirum ex hoc, pro ipsius opinione, illud item sequeretur, Christum Dominum ex ipsa conjunctione incorruptibile corpus, atque immortale esse conditum, neque suapte natura corruptibile, ut nimirum ex hoc, pro ipsius opinione, illud item sequeretur, Christum Dominum ex ipsa conjunctione incorruptibile corpus, atque im-

ΡΞΒ',

Εὐσεβίου ἐπισκόπου κατὰ Ἀνδρέου τινὸς λόγοι ι'.

B Ἀνεγνώσθησαν Εὐσεβίου τινὸς (ἐπίσκοπος ἦν[27] τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν πίστιν ὀρθόδοξος)· τούτῳ λόγοι ι' κατὰ Ἀνδρέου τινὸς ἐγκλειστοῦ συνεγράφησαν, τὴν αἰτίαν λαβόντες ἐκ τοῦ εἰρημένου ἐγκλειστοῦ. Οὗτος γὰρ ἔγραψεν ἐπιστολὴν Εὐσεβίῳ (παραναγνωστικὸν δὲ καλεῖ τὴν ἐπιστολήν), ὅρκοις αὐτὸν εἰς τὴν ταύτης ἀνάγνωσιν ἐκκαλούμενος· ἣν Εὐσέβιος ἀναγνοὺς πρῶτον μὲν τὸν ἄνθρωπον ἐπιτιμᾷ, ἀμαθίαν ἅμα καὶ θράσος ἐπικαλῶν, καὶ δεικνὺς καὶ περὶ αὐτὰς πταίοντα τὰς συλλαβάς, καὶ ὅτι μηδένα στίχον ἀσόλοικον εἰπεῖν δεδυνημένος, ὁ δὲ καὶ ἐπὶ τὸ συγγράφειν ἦρθη, τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τῆς ἐν ἀσκήσει ἡσυχίας ἐπιλελησμένος· εἶτα τὸ αἱρετικὸν αὐτοῦ φρόνημα διὰ πολλῶν ἀπελέγχει. Ἦν δὲ ἄρα τῶν λεγομένων ἀπὸ τῆς φαύλης δόξης τῶν ἐχόντων Ἀφθαρτοδοκητῶν. C Καὶ πρῶτον μὲν δείκνυσιν αὐτὸν εὐθύνας ὑπέχοντα, ὅτι μονοσήμαντον τὸ τῆς φθορᾶς ἐξειληφὼς ὄνομα ἐπὶ μόνης ἁμαρτίας οἴεται τάττεσθαι, τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν, δι' ὧν ταῖς φωναῖς ἀπεχρήσαντο, κατὰ διαφόρων πραγμάτων [179 H.] τοῦτο τὸ ὄνομα φέρεσθαι παραδεδωκότων. Β' ὅτι[28] ἀθάνατον καὶ ἀπαθὲς καὶ ἄφθαρτον ἐξ αὐτῆς ἑνώσεως τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, ὥσπερ[29] ὁ Ἰουλιανὸς, ἐτόλμησεν ἀποφήνασθαι, καίτοι[30] διατεινόμενος ἐν αὐτῷ τῷ γράμματι κατὰ Σεβήρου[31] καὶ Ἰουλιανοῦ τὸν τοιοῦτον αὐτῷ διαπεπονῆσθαι πόνον, ἅτε δύο φύσεις ἢ δύο οὐσίας ἐπὶ Χριστοῦ εἰπεῖν ἐκείνων οὐκ ἀνεχομένων, οὐδὲ δύο ἰδιότητας, οὐδὲ δύο ἐνεργείας. Γ' ὅτι πρὸ τῆς παραβάσεως τὸ τοῦ Ἀδὰμ σῶμα οὔτε θνητὸν λέγει διαπεπλάσθαι οὔτε φθαρτὸν φύσει, ἵν' D ἐκ τούτου καθ' ὁδὸν αὐτῷ[32] χωρήσῃ τὸ καὶ τὸν Χριστὸν ἐξ αὐτῆς ἑνώσεως σῶμα ἄφθαρτον ἀνειληφέναι καὶ ἀπαθὲς, δέον καὶ νοεῖν καὶ λέγειν ὡς τὸ τοῦ

VARIÆ LECTIONES.

[25] ἑτέροις ς. [26] ῥοπὴν καὶ ἱκανὸν ς. [27] ἦν A : οὗτος ἦν ς. [28] ὅτι] cf. Suidas v. Ἰουλιανὸς Ἁλικαρνασσεύς. [29] κυρίου ἐξεῖπεν ὥσπερ ς. [30] καίτοι add. A. [31] Σευήρου ς. [32] αὐτοῦ ς.

NOTÆ.

(86) Thessalonicæ, ut te docebit B. Gregor. Mag. epist. 69, lib. 9.

(87) Monachum ad S. Paulum Romæ, ut ibi B. Greg.

(88) Quasi juxta legendum scriptum dicas, quod ex diverso et altrinsecus cum aliorum scriptis legatur, ut ea inter se componantur.

(89) Imperitum litterarum, et divinæ Scripturæ nescium appellat B. Greg. sup.

(90) Quasi dicas *incorruptionis assertores*. De quibus legendus Niceph. lib. xvii, cap. 29.

(91) Episc. Halicarnassensis, qui cum Severo Chalcedonense concilium prædicare abnuens, a Justiniano imp. sede pulsus est, ut ait Liberatus in Breviario, cap. 19.

Digitized by Google

Ἀδὰμ σῶμα θνητὸν ἦν φύσει καὶ παθητόν, θείᾳ δὲ χάριτι ἀϊδάνατον διεφυλάττετο καὶ ἀπαθὲς, μέχρις ἂν αὐτὸ ἡ παράβασις τῆς φυλακῆς ἀπεγύμνωσεν· οὕτω γὰρ καὶ ὁ τῶν ἁγίων χορὸς ἀποφαίνεται. Δ' ὅτι τὸν παρόντα κόσμον ἄφθαρτον καὶ ἀνώλεθρον λέγει, δέον εἰδέναι ὅτι φθαρτός ἐστι καὶ ἀλλοιωτός. Καὶ [33] ἕτερα δὲ σὺν τούτοις κεφάλαια κατὰ τὴν πρώτην ἀντιγραφὴν ὁ ἐπίσκοπος, τὰ μὲν ἀσαφῶς, τὰ δὲ [34] βλασφήμως ἀπελέγξας ἔχοντα, διορθωθῆναι παρηγγυήσατο [35] τὸν Ἀνδρέαν.

[345 R.] Ὁ δὲ δεξάμενος τὴν ἐπὶ τῇ διορθώσει παραίνεσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀπέκλινε, καὶ βιβλίον δεύτερον συνέταξεν, ἐν ᾧ καὶ τὰ προγεγραμμένα αὐτῷ [36] πλατύτερον καὶ (ὡς οἴεται) δι' ἀποδείξεων [37] συγκροτεῖ. Καθ' οὗ δὴ καὶ τὴν εἰρημένην δεκάλογον ὁ εὐσεβὴς Εὐσέβιος συντάττει, δι' ἧς ἐλέγχει [38] μὲν αὐτὸν ὡς μὴ ἀρεσθέντα τῷ τῆς πίστεως ὅρῳ, ὃν αἱ ἅγιαι ἐξέθεντο σύνοδοι, ἰδίαν δέ τινα τολμηρῶς συνταξάμενον ἔκθεσιν πίστεως· εἶτα δὲ καὶ ὅτι πολλὰ τῶν ἁγίων [39] ἀποσπαράξας ῥητὰ καὶ παραποιησάμενος εἰς τὴν ἰδίαν ὑπόληψιν ἐξεβιάσατο [40], καὶ ὅτι ἐναντιοῦται τῇ τε νέᾳ καὶ παλαιᾷ [41] Γραφῇ καὶ τοῖς ἁγίοις ἡμῶν Πατράσιν ἄφθαρτον καὶ ἀνώλεθρον τὸν κόσμον δοξάζων. Ἔτι δὲ καὶ ὅτι τὴν ἀλλοίωσιν καὶ μεταστοιχείωσιν καὶ ῥεῦσιν εὐδιάβλητα εἶναι λέγει ὥσπερ τὰ ἀπὸ κακίας πάθη, καὶ δὴ καὶ διὰ τοῦτο τὸν [42] Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀναλλοίωτον καὶ ἀπαθὲς καὶ ἄφθαρτον καὶ ἀῤῥεύστον ἀναλαβεῖν σῶμα. Καὶ πάλιν εἰπόντα διελέγχει ἀΐδιον καὶ ἄφθαρτον καὶ ἀγένητον τὸν κόσμον, τὴν δὲ λεγομένην πρὸς τὸ ἀΐδιον αὐτοῦ μεταστοιχείωσιν μὴ παραδεχόμενον, ἅτε καὶ αὐτῆς τῶν εὐδιαβλήτων [43] παθῶν παρ' αὐτῷ δογματιζομένης. Καὶ ὅτι τοῦ Ἀδὰμ ἄφθαρτον καὶ ἀθάνατον κατὰ φύσιν καὶ ἀπαθὲς διαπλασθῆναι λέγει τὸ σῶμα, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ χοῦς ἄφθαρτος ἦν, ἐξ οὗ τὸ σῶμα διεπλάσθη. Πάλιν ἐλέγχει αὐτὸν μονοσήμαντον τὸ τῆς *φθορᾶς* ὄνομα ἐξειληφότα, ἐν ᾧ καὶ δείκνυσιν ὅτι οὔτε φθορᾶς οὔτε θανάτου οὔτε τοῦ κατὰ κακίαν πάθους, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἁμαρτητικῶν λογισμῶν οὐδενὸς τούτων δημιουργὸς ὑπάρχει ὁ Θεὸς, εἰ καὶ τῶν φθαρτῶν καὶ τῶν [44] θνητῶν οὐσιῶν καθέστηκε δημιουργός· ἐκεῖνα γὰρ [180 H.] τῶν ἀνυπάρκτων [45] ἐστὶ καὶ καθ' ἑαυτὰ μὴ ἐχόντων ὑπόστασιν. Ἔτι δὲ διελέγχει αὐτὸν τὸ κυριακὸν σῶμα ἐξ αὐτῆς ἑνώσεως ἀπαθὲς καὶ ἄφθαρτον καὶ ἀναλλοίωτον ἀποφαινόμενον· ὅπερ ἵνα συστήσῃ, ὡς ἐνόμισε, δείκνυσιν αὐτὸν καὶ τὴν ἄλλην ἀτοπίαν περί τε τοῦ κόσμου καὶ τοῦ Ἀδὰμ ἀποφθέγξασθαι. Δείκνυσι δὲ ἐν ταὐτῷ ὁ Εὐσέβιος καὶ τὸ τῆς φθορᾶς καὶ

patibile assumpsisse. Ubi sentiendum ipsi fuerat, atque dicendum Adami corpus mortale quidem natura sua fuisse, ac patibile, verum divina gratia immortale atque impatibile custoditum, donec eum prævaricatio custodia illa privavit. Hæc enim concors est sanctorum Patrum sententia. Quarto, quod hunc mundum incorruptibilem, interitusque expertem asserat, cum tenendum sit corruptibilem eum esse, atque mutabilem. Plura id genus alia capita, prima hac responsione episcopus, partim obscure, partim blaspheme dicta reprehendens, corrigere hæc eadem Andream cohortatus est.

Verum ille, accepta de emendandis suis admonitione, in sinistram inclinavit, et deteriora arripuit (92). Alterum enim mox librum scripsit, quo planius ea quæ prius asseruerat, et (ut arbitratur) demonstratione quadam astruit. In quem librum decem hos, uti diximus, pius ille Eusebius conscripsit: quibus probat ipsum non contentum illis fidei terminis, quos sacra concilia statuissent, peculiarem quamdam fidei expositionem audacter composuisse: multa quoque sanctorum Patrum dicta decerpta atque adulterata, vi in suam detorsisse sententiam. Veteri ad hæc, et Novo Testamento, sanctis Patribus eum adversari, dum incorruptibilem et expertem interitus mundum asserit. Mutationem præterea illum, transformationem, ac fluxum, reprehendenda esse dicere, non minus quam illæ quæ ex vitiositate ortum habent perpessiones; ac Christum propterea Dominum nostrum immutabile corpus, atque impatibile, et incorruptum, minimeque fluxum assumpsisse. Rursum autem eum reprehendit, dum affirmat mundum hunc æternum esse, et ingenerabilem atque incorruptibilem; neque tamen elementorum illam transmutationem recipit, quæ ad æternitatem illius constituendam affertur, utpote quod hæc etiam inter illas passiones sit, quas reprehensibiles illæ esse certo docet. Deinde quod Adamum incorrupto et immortali suapte vi, et impatibili corpore effictum dicat: hoc amplius addito, ipsum quoque terræ lutum, ex quo formatum corpus erat, corruptionis expers fuisse. Reprehendit eumdem iterum quod *corruptionis* vocabulo, unicam duntaxat subesse notionem asseruerit. Ubi etiam illud demonstrat, neque corruptionis, **106** *a* neque mortis neque vitiosæ alicujus passionis, sed neque culpandarum quidem cogitationum auctorem esse Deum, tametsi corruptibilium ac mortalium substantiarum auctor exsistat: quod illa de non exsistentium numero sint, et per se ipsa subsistentiam nullam habeant. Carpit item Andream, quod Christi Domini corpus ex ipsa Verbi unitione impatibile, incorru-

VARIÆ LECTIONES.

[33] καὶ om. A. [34] δὲ] δὲ καὶ ς. [35] παρεγγυήσατο A. [36] αὐτῷ om. pr. A. [37] ἀποδείξεως ς. [38] ἐλέγχει A : λέγει ς. [39] ἁγίων A : ἰδίων ς. [40] παρεβιάσατο ς. [41] παλαιᾷ καὶ νέᾳ ς. [42] εὐδιάβλητα Casaubonus : libri ἐνδιάβλητα. [43] τὸν] καὶ τὸν A. [44] τῶν add. A. [45] an. forte ἐνυπάρκτων?

NOTÆ.

(92) Quare nec multo post damnatus in concil. Rom., ut refert card. Baron. ad ann. Chr. 601, sub fin.

Digitized by Google

ptibile, et incommutabile dixerit; ostenditque ipsum ad hoc stabiliendum, ut quidem putabat, reliqua illa de mundo, et Adamo absurde tradidisse. Demonstrat autem eodem hoc in opere Eusebius, quot quantisque notionibus corruptionis vocabula in sacris Litteris usurpentur. Etenim dici ait de naturalibus minimeque reprehendendis affectionibus, et de labore, morbo, atque senectute usurpari. Nam et adolescentiæ corruptio senectus est, ut et labores fatigationesque robur corporis destruunt. Dicitur insuper de corporis afflictione in Asceticis, ac spirituali certamine. Sic enim loqui Apostolum: « Licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur, tamen is, qui intus est, renovatur de die in diem: » et quæ sequuntur. Adhiberi quoque affirmat in illata corpori afflictione, sive in tabe et plagis, atque punitione. Dici vero et de noxa sive partis sive totius in animantibus, semine ac stirpibus: imo et de morte ipsa. Adhæc de dissolutione usurpari, ac de fluxu corporum, quæ humi conditis accidere solet. Præterea de vitiosa quoque in malum affectione, sive de peccatis. Tot igitur modis *corruptionis* nomen adhiberi cum possit, lapsum esse merito Andream ostendit, qui unam duntaxat his vocibus subesse significationem tradiderit.

Confirmat deinde hasce suas Reprehensiones e libris sacræ Scripturæ, veteris juxta, ac novi instrumenti: Patrum item lectissimorum sententiis, Athanasii, et trium Gregoriorum, admirandorum, inquam, illius patratoris, et Gregorii Theologi, ac beati Nysseni episcopi. Basilii similiter Cæsareæ antistitis, et Joannis Chrysostomi, Cyrilli Alexandriæ, et Constantinopolitanæ sedis præsulis Procli (93), sancti adhæc martyris Methodii (94), et Codrati (95). Quorumdam enim ex his dicta quædam Andreas avulserat, ac perverterat, simulque malitiose, aut imperite interpretando, errorem suum ex illis, ut sibi quidem persuasit, confirmarat. Verum ob hæc omnia, quæ modo dixi, justas Eusebio pœnas dedit, **106***b* ob adulterationem (96), inquam, sanctorum Patrum, et improbitatem, atque inscitiam: quodque hæreticorum dicta quædam compilans, sanctis ea Patribus attribuere sit ausus.

Ostendit postea ex iis, quæ ineptiendo proferebat, statuere illum certo, nihil Christum Dominum resurgendo mutatum de corruptione in incorruptionem, æque esse impatibilem in humanitate, ut in divinitate: ausumque blasphemos appellare cæteros, qui sentirent et dicerent, mortali ac patibile corpore

A καταφθορᾶς καὶ δὴ καὶ [46] τῆς διαφθορᾶς ὄνομα ἐπὶ τίνων καὶ πόσων σημαινομένων ἡ θεία Γραφὴ ἀποδέχεται, καί φησιν ὅτι φέρεται μὲν ἐπὶ τῶν φυσικῶν καὶ ἀδιαβλήτων παθῶν, καὶ ἐπί τε τῶν ἀπὸ κόπου καὶ καμάτου καὶ γήρους [47]· καὶ γὰρ φθορὰ μὲν τὸ γῆρας νεότητος καὶ οἱ κόποι δὲ καὶ κάματοι τοῦ σωματικοῦ τόνου. Ἔτι δὲ ἐπὶ [48] τῆς τοῦ σώματος ἐν ἀσκήσει καὶ πνευματικοῖς ἀγῶσι ταπεινώσεως· καὶ γάρ φησιν ὁ Ἀπόστολος· « Εἰ [49] καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος φθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦνται, » καὶ ἑξῆς [50]. Φέρεσθαι δέ φησι καὶ ἐπὶ τῆς ἐγγινομένης τῷ σώματι ταπεινώσεως ἤτοι τηκεδόνος ἀπό τινων αἰκιῶν καὶ κολάσεων· ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ τῆς βλάβης τῆς ἐγγινομένης τοῖς ζώοις καὶ σπέρμασι καὶ φυτοῖς, τῆς τε μερικῆς καὶ τῆς καθόλου. Οὐ μὴν B ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θανάτου τὸ ὄνομα φέρεσθαι, καὶ ἔτι χωρὶς τῶν εἰρημένων ἐπὶ [51] τῆς διαλύσεως καὶ ῥεύσεως τῶν σωμάτων τῆς ἐν τοῖς τάφοις συμβαινούσης· ἀλλὰ καὶ παρὰ [52] ταῦτα ἐπὶ τοῦ κατὰ κακίαν πάθους ἤτοι τῶν ἁμαρτημάτων. Τοσαυταχῶς οὖν [53] *τῆς φθορᾶς* καὶ καταφθορᾶς καὶ διαφθορᾶς λαμβάνεσθαι δυναμένης [348 R.] εἰκότως διεσφάλθαι δεικνύει τὸν Ἀνδρέαν ὡς μονοσήμοις ἀποχεχρημένον ταῖς λέξεσι.

Παρατίθησι δὲ τὰς κατὰ τοὺς ἐλέγχους ἀποδείξεις ἔκ τε τῆς θείας [54] Γραφῆς, Παλαιᾶς τε καὶ Νέας, καὶ ἐκ τῶν λογάδων Πατέρων, Ἀθανασίου καὶ τῶν τριῶν Γρηγορίων, τοῦ τε [55] θαυματουργοῦ λέγω καὶ τοῦ C Θεολόγου καὶ τοῦ θεσπεσίου Νύσσης, Βασιλείου τε τοῦ Καισαρείας καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου Κυρίλλου τε [56] τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Πρόκλου, ἀλλὰ δὴ καὶ Μεθοδίου τοῦ Ἱερομάρτυρος καὶ Κοδράτου· ὧν ἐνίων καὶ ῥήσεις τινὰς ὁ Ἀνδρέας ἀποσπαράξας καὶ παραπλασάμενος, ἃ δὲ καὶ κακούργως ἢ καὶ ἀνοήτως ἐξειληφὼς, ἐκεῖθεν (ὡς ᾤετο) τὴν οἰκείαν πλάνην ἐκράτυνεν. Ἀλλὰ πάντων ἕνεκεν τῶν εἰρημένων Εὐσεβίῳ δίδωσι δίκας, τῆς τε παραποιήσεώς φημι καὶ κακουργίας ἢ καὶ ἀνοίας, καὶ ὅτι αἱρετικῶν ῥητά τινα παραλεξάμενος τοῖς ἁγίοις ἡμῶν Πατράσιν ἐτόλμησεν ἀναθεῖναι ταῦτα.

Ἐπὶ τούτοις δείκνυσιν αὐτὸν, ἐξ ὧν ἐματαιολόγει, D δοξάζοντα ὅτι μὴ ἀλλοιωθεὶς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τῆς ἀναστάσεως ἐκ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν ὡσαύτως ἐστὶν ἀπαθὴς κατὰ [57] τὴν ἀνθρωπότητα, ὥσπερ ἐστὶν ἀπαθὴς κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὅτι ἐτόλμησε βλασφήμους ἀποκαλέσαι τοὺς φρονοῦν-

VARIÆ LECTIONES.

[46] καὶ an. τῆς om. A. [47] γήρως ς. [48] δὲ καὶ ἐπὶ ς. [49] εἰ] II Cor. IV, 16. [50] καὶ τὰ ἑξῆς ς. [51] ἐπὶ A: καὶ ἐπὶ ς. [52] παρὰ A: περὶ ς. [53] οὖν add. A. [54] θείας add. A. [55] τε om. A. [56] τε add. A. [57] κατὰ] καὶ κατὰ A.

NOTÆ.

(93) De quo Baron. card. V, et Notis ad Martyrol. 24 Octobr.

(94) Cujus meminit B. Hieron. in Catalogo sancti Epiphan. hæres. 64; Suidas Tabulæ sacræ martyrum, 18 Septembr. et infr. Phot.

(95) Pro Quadrati, ut Latini. V. B. Hier. in Catal. Euseb. lib. IV Hist. eccles. cap. 3 et alibi, et Martyrol. Rom. 26 Maii. De his omnibus lege Niceph.

(96) Sicut et Eusebii hujus apud se depositam ad B. Greg. epistolam corrupit et sermones errorum plenos ejusdem pontif. nomine falso inscripsit, ut propterea damnatum in synodo Romana Greg. anno 12 e superiore discas epist.

Digitized by Google

τας καὶ λέγοντας θνητῷ καὶ παθητῷ σώματι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν τῷ κόσμῳ πολιτεύσασθαι, αὐτὸς οὐκ ἐρυθριῶν μετὰ νίκην παθῶν καὶ θανάτου καὶ φθορᾶς ἀναίρεσιν παθητὸν τὸ κυριακὸν τερατεύεσθαι σῶμα, καὶ ὁ [88] φθαρτολάτρας ἐνυβρίζων τοὺς ὀρθοδόξους λέληθεν αὐτὸν [181 H.] δι' ὧν λέγει παθητολάτρης ἀληθῶς ἀπελεγχόμενος. Ἐντεῦθέν τε παρατίθησι πάλιν φωνὰς [89] πατρικὰς, καὶ παρίστησι παθητὸν καὶ θνητὸν καὶ κατὰ τοῦτο φθαρτὸν τὸ κυριακὸν σῶμα ἕως τῆς αὐτοῦ ἐνδόξου ἀναστάσεως, ἐκεῖθεν δὲ δι' αὐτῆς μεταβληθὲν εἰς ἀθανασίαν καὶ ἀπάθειαν. Λέγει δὲ ὡς ματαιολογεῖ φθαρτολάτρας ὁ Ἀνδρέας ἐπιφημίζων τοὺς ὀρθοδόξους· Ἀρείῳ γὰρ καὶ Ἀετίῳ καὶ Εὐνομίῳ, Ἀπολλιναρίῳ τε καὶ Νεστορίῳ, ἀλλ' οὐ τοῖς εὐσεβέσι κατάλληλος καὶ οἰκεία ἡ τοιαύτη κλῆσις. Δογματίζει δὲ καὶ τοῦτο, ὡς ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν τὰ φυσικὰ μὲν καὶ ἀδιάβλητα πάθη ὡς τῆς φύσεως Δημιουργὸς ἀνεδέξατο (ἃ οὐδὲ κυρίως πάθη, ἀλλ' ἔργα ἂν οἰκειότερον καλοῖτο τῆς φύσεως), τῶν δὲ κυρίως παθῶν, ἤτοι τῶν ἀπὸ κακίας, παντελῶς ἀνεπίδεκτος ἦν· καὶ ὅτι οὐχ, ὡς πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἤσθιε καὶ ἔπινεν, οὕτω καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν συνέφαγε καὶ συνέπιε τοῖς μαθηταῖς, ἀλλὰ τὸ μὲν ἔπρατε νόμῳ φύσεως, τὴν ῥέουσαν σάρκα βρώσει καὶ πόσει ὡς ἀληθῶς ἀνακτώμενος καὶ περικρατῶν, τὸ δὲ ἐτέλεσεν ὑπερφυῶς δι' οἰκονομίαν, ἵνα τοῖς μαθηταῖς πιστώσηται, καὶ δι' αὐτῶν πᾶσι πιστοῖς, ὡς αὐτὸ τὸ πεπονθὸς καὶ σταυρωθὲν ἀνέστη σῶμα, ἀλλ' οὐχ ἕτερον παρ' ἐκεῖνο, εἰ καὶ πρὸς ἀφθαρσίαν καὶ ἀπάθειαν μετεστοιχειώθη. Ταῦτα φιλοθέως ἐπιδογματισάμενος τέλος ἐπιτίθησι τῇ δεκαλόγῳ. Ἔστι δὲ σαφὴς καὶ ἁπλοῦς τὴν φράσιν, καθαρότητι χρώμενος, καὶ εἴ που δέοι, καὶ εὐκρινείᾳ.

A versatum in terris Christum Dominum, cum ipse non erubesceret, etiam post superatos cruciatus, et mortem ac corruptionem sublatam, patibile esse Domini corpus prodigioso mendacio asserere, nihil interim advertens, dum orthodoxos Phthartolatras (97) per injuriam appellat, suis ipsum verbis Pathetolatram (98) se revera probare. Addit dein iterum sanctorum Patrum sententias, ostenditque passibile ac mortale, et quod hinc sequitur, corruptibile Christi corpus fuisse, usque ad gloriosam ejus resurrectionem : inde vero immortale atque impatibile per ipsam esse redditum. Vanum item esse Andream indicat, qui orthodoxis probrosum Phthartolatrarum objiciat cognomentum; in Arium enim, Aetium, Eunomium, Apollinarium atque Nestorium, non in B pios, hanc quadrare appellationem. Illud quoque docet Eusebius, Dominum Deumque nostrum, ut naturales, minimeque reprehendendas perpessiones, tanquam naturæ opifex atque architectus assumpsit (quæ non passiones (99) proprie, sed opera naturæ magis proprie appellentur), sic proprie dictas passiones, sive a vitiositate profectas, omnino suscipere non potuisse : non item quo ante resurrectionem ederat ac biberat modo, etiam post resurrectionem cum discipulis una edisse ac bibisse ; sed prius illud quidem ex naturæ legibus fecisse, fluxam carnem cibo ac potu revera reparando atque corroborando, hoc vero supra naturæ ordinem procurandæ salutis nostræ gratia gessisse, ut discipuli crederent, et per illos fideles omnes, idem C omnino corpus, quod cruciatibus excarnificatum, atque in crucem actum fuisset, a mortuis surrexisse : neque aliud esse ab illo, quantumvis jam ad incorruptionem et indolentiam transformatum esset.

Hæc ubi Eusebius divine docuit, decimum tandem librum absolvit. Stylus ei clarus est, et simplex puroque dicendi genere utitur, atque, ubi opus est, etiam bene distincto.

ΡΞΓ'.

Οὐινδανίου Ἀνατολίου Βηρυτοῦ Συναγωγὴ γεωργικῶν ἐπιτηδευμάτων ἐν τόμοις ιβ'.

[349 R.] Ἀνεγνώσθη Οὐινδανίου Ἀνατολίου Βηρυτου [90] *Συναγωγὴ γεωργικῶν ἐπιτηδευμάτων*· συνήθροισται δὲ αὐτῷ τὸ βιβλίον ἔκ τε τῶν Δημοκρίτου Ἀφρικανοῦ τε καὶ Ταραντίνου καὶ Ἀπουληίου καὶ Φλωρεντίου καὶ Οὐάλεντος καὶ Λέοντος καὶ Παμφίλου, καὶ δὴ καὶ ἐκ τῶν Διοφάνους *Παραδοξων*· τόμοι δέ εἰσι τὸ βιβλίον ιβ'. Χρήσιμον δὲ τὸ βιβλίον, ὡς καὶ διὰ πείρας αὐτῆς ἐπὶ πολλῶν εἴδομεν, πρὸς τὰς κατὰ D γῆν ἐργασίας καὶ τοὺς γεωργικοὺς πόνους, καὶ σχεδόν τι χρησιμώτερον τῶν ἄλλων, ὅσοι τῆς αὐτῆς αὐτῷ πραγματείας ἥψαντο. Ἔχει δ' ὅμως ἔνια καὶ τοῦτο τὸ βιβλίον τερατώδη καὶ ἄπιστα καὶ τῆς Ἑλληνικῆς πλάνης ὑπόπλεα, ἃ δεῖ τὸν εὐσεβῆ γηπόνον ἐκτρεπόμενον τῶν λοιπῶν, συλλέγειν τὰ χρή-

CLXIII.

Vindanii Anatolii Beryti Collectaneorum de agriculturæ disciplina libri XII.

Legi Vindanii Anatolii Beryti *De agriculturæ disciplina collectanea.* **107***a* Conflatus autem hic ab eo liber est e Democriti et Africani atque Tarantini scriptis, Apuleii quoque et Florentii, Valentis, Leonis Pamphili (1); tum vel maxime ex Diophanis *Paradoxis*. Opus duodecim absolvitur libris, utile sane, ut ipsa nos experientia in multis docuit, ad terram excolendam, laboresque rusticos; Quin fere cæteris utilior hic liber, quotquot in ea ipsa re elaborarunt. Continet tamen nonnulla prodigiis similia, fidemque excedentia, et Græcis referta fabulis, quæ præterire pium decet agricolam, cætera quæ usui futura sint, arripientem. Et vero alii omnes, qui de re rustica scripserunt, eadem fere de iisdem, quan-

VARIÆ LECTIONES.

[88] ὁ add. AC. [89] πάλιν παρατίθησι ς. [90] Βηρύττου A.

NOTÆ.

(97) Quasi dicas Corruptibilicolas.

(98) Pari forma Patibilicolam dixeris.

(99) Theologi nostri in scholis hodie Propassiones nominant.

(1) Tres huic *Georgicorum* libros tribuit Suidas.

Digitized by Google

tum videre potui, prodiderunt, neque in multis adeo dissentiunt. Quibus autem inter se dissident, in his Leonis experimenta cæteris anteponuntur omnibus.

CLXIV.

Galenus De sectis medicorum.

Legimus Galeni librum *De sectis*. Disserit autem de sectis quæ in arte medica inter se conspirarunt. Eas tres ait esse potissimas. Unam *logicam* appellatam, quam et *dogmaticam* agnominat, et *analogisticam*. Alteram vero *empiricam* dictam : hanc *observatricem* quoque ac *memorialem* nominat. Tertiam denique *methodicam*. Differunt autem inter se cum aliis rebus, tum inventionis modo. Dogmaticus enim medicus, ex eo quod ratiocinando curandi methodos reperiat, artem suam constituit. Empiricus vero non ratiocinatione, sed experimento atque observatione artem colligit. Jam methodicus, qui et ratione usum se, et experimento profitetur, etsi horum neutro satis accurate utatur, ab utrisque illis merito distinctus censebitur.

Liber hic tres in partes secatur : quarum in prima quidem empiricam atque dogmaticam graphice describit : ubi etiam, qualis utriusque natura sit, ostendit. Altera vero parte duas invicem sectas valde contendentes, et de principatu certantes componit. Tertia denique methodicam producit, et quidem cum aliis suprascriptis duabus pugnantem, qualibet e tribus sectis sua jura proferente, et reliquas vincere satagente. Atque hic tertii libri finis est. Illud clarum, opus hoc inter cætera artis medicæ scripta omnibus præferri oportere. Siquidem discere convenit, quæ secta inter omnes optima sit, ut eam deinde secteris. Videtur autem non proprie medicus habendus liber hic, sed proœmii vicem præbere, atque ad philosophiam potius pertinere. **107***b* Certum item illud, ad dictionem quod attinet, atque compositionem, purum eum esse, ac venustum. Harum enim ubique formarum studiosus imprimis Galenus exstitit, tametsi in plerisque scriptis intempestivis suis sermonibus ac digressionibus, prælongisque periodis non sine molestia libros commisceat, dictorum sensum obscuret, et orationis seriem quodammodo abrumpat, lectorem etiam ipsum longioribus hisce deliramentis in negligentiam abducens : quibus saltem vitiis vacat hoc de sectis opus.

CLXV.

Himerii sophistæ Declamationes.

Lectæ sunt Himerii (2) sophistæ *Declamationes* (3) seu *Orationes variæ*. Suasoriæ duæ, judiciales tres : quarum etiam edit argumenta (4). Et suasoriarum

σιμα. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ τῶν τὰς γεωργικὰς πραγματείας συγγραψαμένων σχεδόν τι τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν, ὅσα ἐμὲ εἰδέναι, ἀποφαίνονται, οὐκ ἐπὶ πολλοῖς δὲ διαφωνοῦσιν. Ἐν οἷς δὲ διαπεφωνήκασιν, ἡ τοῦ Λέοντος τῶν ἄλλων προκρίνεται πεῖρα.

ΡΞΔ'.

Γαληνοῦ περὶ αἱρέσεων.

Ἀνεγνώσθη Γαληνοῦ *Περὶ αἱρέσεων*. Περὶ αἱρέσεων δὲ τῶν κατὰ τὴν ἰατρικὴν τὴν σύστασιν ἐσχηκυιῶν διαλαμβάνει, καί φησι τρεῖς κατ' ἰατρικὴν καθολικὰς αἱρέσεις συστῆναι, τήν τε καλουμένην *λογικὴν*, ἣν καὶ *δογματικὴν* ἐπονομάζει, ἔτι δὲ καὶ *ἀναλογιστικήν*· δευτέραν δὲ τὴν καλουμένην *ἐμπειρικὴν*, ἥτις καὶ *τηρητικὴ* καὶ *μνημονευτικὴ* ἐπικαλεῖται· τρίτην [182 H.] δὲ τὴν *μεθοδικήν*. Διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων αὗται ἄλλοις τε καὶ τῷ τρόπῳ τῆς εὑρέσεως· ὁ μὲν γὰρ δογματικὸς λόγῳ κεχρημένος καὶ τὰς μεθόδους τῆς ἰατρείας εὑρίσκων τὴν τέχνην συνίστησιν, ὁ δὲ ἐμπειρικὸς οὐκέτι τῷ λόγῳ, ἀλλὰ τῇ πείρᾳ καὶ τῇ τηρήσει· ὁ δὲ μεθοδικὸς ἐπαγγελλόμενος καὶ λόγῳ καὶ πείρᾳ κεχρῆσθαι, ἀκριβῶς δὲ μηδετέρῳ χρώμενος, εἰκότως ἀμφοῖν διοίσει.

Εἰς γ' δὲ τμήματα διαιρεῖται τὸ παρὸν βιβλίον. Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τὴν σύστασιν τῆς ἐμπειρικῆς καὶ δογματικῆς ἀναγράφει, ἐν ᾧ καὶ ὁποία ἡ ἑκάστης οὐσία διδάσκει· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ εἰσάγει τὰς δύο διαφιλονεικούσας αἱρέσεις ἀλλήλαις καὶ τῶν [61] πρωτείων ἀμφισβητούσας· ἐν δὲ τῷ γ' τμήματι τὴν καλουμένην εἰσάγει μεθοδικὴν ταῖς προειρημέναις δυσὶ μαχομένην, κἀκείνας [62] πρὸς ταύτην, ἑκάστης τῶν τριῶν τὰ οἰκεῖα προβαλλομένης δίκαια καὶ σπευδούσης εἰς τὴν κατὰ τῶν ὑπολοίπων νίκην. Ἐν οἷς καὶ τὸ τρίτον ἀπαρτίζεται τμῆμα. Δῆλον δ' ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο τῶν κατὰ τὴν ἰατρικὴν ἀναγνωσμάτων πάντων προτάττεσθαι ὀφείλει, εἴπερ δεῖ μαθεῖν ποία πασῶν ἀρίστη αἵρεσις, εἶθ' οὕτω ταύτῃ κεχρῆσθαι. Εἴη δ' ἂν οὐδὲ κυρίως ἰατρικὸν τὸ βιβλίον, ἀλλὰ προοιμίου τόπον ἐπέχον καὶ φιλοσοφίᾳ μᾶλλον ἀνακείμενον. Δῆλον δὲ ὅτι, ὅσα γε ἐπί τε λέξει καὶ συντάξει, καθαρόν ἐστι καὶ εὐκρινές· τούτων γάρ ἐστιν ἐν πᾶσιν ὁ Γαληνὸς φροντιστής, εἰ καὶ ἐν πολλοῖς αὐτοῦ τῶν συγγραμμάτων ἀκαιρολογίαις καὶ παρεκτροπαῖς [352 R.] καὶ τῷ τῶν περιόδων σχοινοτενεῖ φορτίζων [63] τὰ βιβλία συγχεῖ καὶ σκοτοῖ τῶν γεγραμμένων τὸν νοῦν, τήν τε σύμφρασιν οἱονεὶ διακόπτων, καὶ εἰς ἀκηδίαν ἄγων διὰ τοῦ μακροῦ λήρου τὸν ἀκροατήν· ὧν τέως τὸ παρὸν βιβλίον ἀπήλλακται.

ΡΞΕ'.

Ἰμερίου σοφιστοῦ Λόγοι διάφοροι.

Ἀνεγνώσθησαν Ἰμερίου σοφιστοῦ *Μελέται*, καὶ ἄλλως *Λόγοι διάφοροι*, ὧν [64] συμβουλευτικαὶ μὲν δύο, δικανικαὶ δὲ μελέται τρεῖς· τούτων δὲ καὶ προ-

VARIÆ LECTIONES.

[61] καὶ τῶν AC : καὶ περὶ τῶν ς. [62] κἀκείνην ς. [63] φροντίζων ς. [64] ὧν add. A.

NOTÆ.

(2) Vide Suidam.

(3) Earum excerpta quædam inf. reperies cod. 245.

(4) προθεωρίας, quasi præfationes ad ea quæ dicentur.

Digitized by Google

θεωρίας ἐκτίθεται. Καὶ τῶν συμβουλευτικῶν μὲν τὴν πρώτην εἰς Ὑπερίδην διατυποῖ[65] δῆθεν ὑπὲρ Δημοσθένους συμβουλεύουσαν, τὴν δὲ εἰς Δημοσθένην αὐτὸν ὑπὲρ Αἰσχίνου τὴν συμβουλὴν σχηματίζοντα. Οἱ δὲ λοιποὶ τρεῖς, ὁ μὲν κατ' Ἐπικούρου διαπλάττεται ἀσεβείας γραφὴν ὡσανεὶ φεύγοντος, ὁ δὲ κατὰ πλουσίου, πένητος ἀνδρὸς οἰκίαν ὅλην μυσαροῖς κενώσαντος δράμασι, καὶ αὐτὸν εἰσάγει τὸν πένητα διαγωνιζόμενον· ὁ δὲ τρίτος Θεμιστοκλέα παράγει βασιλεῖ Περσῶν ἀντιλέγοντα, ἐπειδὰν ὑποσχέσεις ἐκεῖνος προὔτεινεν[66] ὑπὲρ τῆς τοῦ πολέμου καταλύσεως.

A quidem primam Hyperidi affingit, quasi super Demosthene deliberatio sit. Alteram vero ipsi Demostheni, consultationem super Æschine efformanti. Trium reliquarum prima contra Epicurum, velut impietatis reum instituitur. Altera adversus divitem, qui pauperis integram domum scelestis suis facinoribus exhauserat, ipsumque adeo pauperem inducit causam hanc perorantem. Tertia Themistoclem facit adversus Persarum regem sententiam dicentem, quando hic ad amoliendum bellum promissa pacis afferebat.

Οὗτοι δὴ αὐτῷ οἱ λόγοι τὴν τε ἐν λόγοις ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ τῶν νοημάτων τὸ ἀνθηρὸν καὶ ἦκον εἰς δύναμιν μᾶλλον τῶν ἄλλων δεικνύειν πως ἐμελετήθησαν· περιβολαῖς τε γὰρ κατὰ ζῆλον Δημοσθένους πλεονάζει, καὶ τῷ πολυσχηματίστῳ ποικίλλεται, καὶ ταῖς ἰδέαις καλῶς τοὺς λόγους κεράννυσι, τῷ μεγάλῳ[67] μᾶλλον ὑψούμενος· καὶ λέξει δὲ χρῆται, ὅσον μὲν εἰς τύπον [183 H.] καὶ τῇ καθ' ἑαυτὴν σημασίᾳ καὶ ἐμφάσει, οὐδὲν[68] τοῦ σαφοῦς λειπομένῃ· τὸ δὲ λύσεις αὐτὰς ὀνομάτων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ξενίζει μὲν μετὰ τοῦ ἡδέος τὴν ἀκοήν, οὐ μέντοι τοῖς πολλοῖς ἐπ' ἴσης παρέχεται τὴν κατάληψιν. Σαφὴς δὲ καὶ τοῖς τῆς εὐκρινείας ἰδιώμασι. Χρώμενος δ', ὡς ἔφην, περιβολῇ τῇ τε κατ' αἰτιολογίαν καὶ ἄλλως [κεχρημένος[69]] φαίνεται· γοργοῖς μέντοι τοῖς σχήμασιν ἀποδιδοὺς τὴν[70] ἐντεῦθεν ἀσάφειαν ἐκκαθαίρει. Καὶ ὑπερβατῷ δὲ καὶ τροπῇ, εἰ καὶ τῆς περιβολῆς ἐπ' ἔλαττον, ὅμως ἐνταῦθα πολλῇ καὶ εὐφυῶς χρῆται. Καὶ σύντονος ἐν τούτοις καὶ γοργός, ὅπου δεήσοι. Ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς εἰρημένοις λόγοις τοιοῦτος.

Hæ autem ab eo sunt orationes conscriptæ, ut in iis quodammodo, plus quam in cæteris, dicendi vim suam, sententiarumque florem pro viribus exhiberet. Ad imitationem enim Demosthenis circumductionibus (5) abundat, ac multis schematibus varie distinguitur. Ideis item pulchre orationes temperat, sublimi se dicendi genere magis efferens. Verbis ad hæc utitur, quæ (ad formam saltem quod attinet) neque ob propriam suam notionem, neque ob emphasim a perspicuitate recedunt : etsi, quia nominum dissolutiones (6) ut plurimum sunt, aures quidem cum jucunditate peregrino suo sono feriunt : sed non æque a vulgo inteliguntur. Clarus quoque est earum rerum observatione, quæ ad distinctam orationem proprie pertinent. Utitur etiam, ut diximus, complexione cum alibi, tum ubi rei alicujus rationem reddit. Dum vero incitatis schematibus suam redditionem apponit, simul etiam omnem, quæ ex illis orta fuerat, obscuritatem tollit. Hyperbatum præterea, ac tropum, **108a** etsi rarius quam complexionem, frequenter tamen hic et scite adhibet, non sine contentione atque velocitate, cum quidem ita opus est. Talem igitur se in iis, quas enumeravi, orationibus exhibet.

Ἐφεξῆς δὲ τούτων τάττει τὸν Πολεμαρχικὸν, ὃς ἐγκώμιόν ἐστι τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας πρὸς Πέρσας ἐν μάχῃ πεσόντων καὶ πολέμου ἔπαινος. Μεθ' ὃν ἐστιν ὁ Ἀρεοπαγιτικὸς ἢ καὶ ἐλευθερωτικὸς Ῥουφίνου τοῦ οἰκείου υἱοῦ. Οὗτος οὐ[71] πλασματικὸς, οὐδ' ὁ ἑφεξῆς, ἢ εἰς τὸν αὐτὸν υἱὸν τελευτήσαντα μονῳδία. Εἶτα ἐπιθαλάμιος εἰς ἑταῖρον Σεβῆρον· οὐδ'[72] οὗτος δὲ δηλονότι τῶν[73] πλασματικῶν. Τούτου δὲ πάλιν καὶ θεωρίαν προκαθίστησιν. Ἐφ' οἷς Διογένης ἢ προπεμπτικός· σεμνύνεται δὲ καὶ οὗτος προθεωρίᾳ, καί γε καὶ ὡς διαλόγῳ τυποῦται πλαττόμενος. Εἶτα πρὸς τοὺς ἑταίρους συντακτήριος, ὅτε ἐξῄει εἰς Κόρινθον. Πάλιν εἰς Φλαβιανὸν προπεμπτήριος, προαχθέντα

Subjicit iis Polemarchicum [ut vocat] : quæ quidem oratio eorum qui pro patriæ libertate cum Persis fortiter pugnando ceciderunt, laudatio est, et belli simul brevem laudem continet. Hanc excipit Areopagitica, sive pro libertate Rufini filii, quæ fictitia non est, ut neque sequens in eumdem filium recens vita functum monodia. Dehinc epithalamius sermo in Severum socium, qui nec ipse fictitius est, et iterum argumentum præfixum habet. Deinceps Diogenes, seu Propempticus (7). Hæc quoque argumento ornatur ac dialogorum more fictis personis conformata est. Hinc ad socios Syntacterius (8), quando Corinthum proficiscebatur. Pro-

VARIÆ LECTIONES.

[65] ἐκτυποῖ ς. [66] προτείνειεν ς. [67] μεγαλείῳ ς. [68] οὐδὲ ς. [69] κεχρημένος om. pr. C. [70] τὴν A : τήν τε ς. Stephanus : libri ὁ. [72] οὐδ' add. A. [73] τῶν om. A.

NOTÆ.

(5) περιβολαῖς. De quibus Hermogenes, lib. I *Ideārum*.

(6) Λύσεις ὀνομάτων, quas Demetrius Phalareus fieri scripsit λυθέντος ὀνόματος εἰς λόγον οἷον σίτου πομπὴ, ἀντὶ σιτοπομπίας. Vide ibi doctiss. P. Victorii *Comment.* et Aristot. *Rhetor.* lib. III.

(7) Qui fausti ominis causa ad hominem mox profecturum habetur.

(8) Idem qui ἀποτακτήριος, ut docet doctiss. Billius ad S. Joan. Damasceni orat. *De fidelib. defunct.* schol. 48, et S. Greg. Nazian. orat. 32 describitur : Ὁ ἐν ἐξόδοις τῶν πόλεων ἐπὶ τῶν ἀρχόντων ἀποχαιρετισμός. Vide de hoc, aliisque apud Himerium orationum generibus, Menandrum sophistam in *Epidicticis*.

Digitized by Google

pemptertius ater ad Flavianum Asiæ consulem factum. Deinde in Pisonem advenam (9). Rursum *Protreptica*, quæ et *Diogenes* inscribitur. Hinc *Schedium* (10), ob contentionem in schola exortam. In Cyprorum adventum. In primum suum e Cappadocia auditorem. Mox ingenii quoddam specimen, quando ut diceret rogatus recusavit primum: de quo tamen ipso postea disseruit, Pulchra omnia etiam esse rara. In Musonium (11) Græciæ proconsulem; in Severum quoque advenam, Symplegadæ præfectum. Hinc sermocinatio (12); in Ursacium comitem; in Severum sodalem; in Scylacium Græciæ proconsulem; in Ephesios hospites, ac Mysos, Leonisque cives; in sodales e patria; in Athenæum comitem; in Privatum Romanum, qui Ampelii proconsulis filium instituebat; in reditum Corintho; in Phœbum Alexandri proconsulis filium: in Arcadium medicum et comitem. Oratio quoque propemptica in amicos, qui nuper venerant; altera item in Flavianum; Epithalamium quoque dictum in Panathenæum. Hinc sermocinatio una, et item altera. Disputatio habita Philippis, cum evocatus a Juliano imperatore iter illac haberet. Post oratio habita in urbe, in ipsius Constantinopolis laudem, ac Juliani Cæsaris. In sacrificium Mythræ (13). Dissertatio in Sallustium præfectum, cui et argumentum annexum; iterum in Flavianum proconsulem; in sodalis sui natalem diem. Sermocinatio quoque in sanitatem socii; in insidiantes; **108** *b* in Basilium proconsulem; in eumdem rursum; in Hermogenem pariter, qui Græciæ proconsulatum gerebat; in Plotianum itidem proconsulem; iterumque in Ampelium (14) proconsulem; in Græciæ proconsulem Prætextatum, atque sodales. Hinc ad Julianum imperatorem discessum adornans. Deinde Nicomediæ habita oratio hortatu prætoris Pompeiani. Mox in advenas; rursum in advenam; deinde in Zenonem socium; et in Aphobinum adversam; in eum qui a Neptuni oraculo reverterat; in eos pariter qui ex Ionia adventassent; in Ionas hospites. Ex tempore quoque in sociorum laudem recitatum. Oratio, quam amico Constantinopolitano tradidit. Sermo quoque inter amicos post reditum e patria. De suo docendi munere extemporalis disputatio. Objurgatio eorum qui negligenter orationes audirent. Schedium in quosdam ad se ventilantes discipulos, qui respuere frenos videbantur. In Cytianum cum sociis, qui cum petulantia eum audierant, dum schedium suum recitaret. Adhorta-

τῆς Ἀσίας ὕπατον. Ἐφεξῆς εἰς τοὺς περὶ Πείσωνα νεήλυδας. Πάλιν προπεμπτικὸς [74] ἢ *Διογένης*. Καὶ σχέδιον ἐφεξῆς ἐπὶ τῇ γενομένῃ στάσει ἐν [353 R.] τῇ διατριβῇ, εἰς τε τὴν τῶν Κυπρίων ἐπιδημίαν, καὶ εἰς τὸν πρῶτον ἐκ Καππαδοκίας αὐτοῦ ἀκροασάμενον. Εἶτα ἐπίδειξις, ὅστε ἀναβαλλόμενος εἰπεῖν ἀξιούμενος εἰς αὐτὸ τοῦτο διείλεκται, ὅτι Σπάνια τὰ καλά. Καὶ εἰς Μουσώνιον δὲ τὸν ἀνθύπατον Ἑλλάδος, καὶ εἰς Σεβῆρον νέηλυν ἐπιστάντα συμπηγάδι. Εἶτα λαλιά, καὶ εἰς τὸν κόμητα Οὐρσάκιον, καὶ εἰς Σεβῆρον ἕτερον [75], καὶ εἰς Σκυλάκιον ἀνθύπατον Ἑλλάδος, καὶ εἰς νεήλυδας Ἐφεσίους καὶ Μυσοὺς καὶ πολίτας τοῦ Λέοντος. Εἶτα εἰς τοὺς ἐκ πατρίδος ἑταίρους, καὶ εἰς Ἀθήναιον κόμητα, καὶ εἰς Πριβᾶτον Ῥωμαῖον παιδεύοντα τὸν παῖδα Ἀμπελίου τοῦ ἀνθυπάτου, καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν ἀπὸ Κορίνθου ἐπάνοδον, καὶ εἰς τὸν Ἀλεξάνδρου τοῦ ἀνθυπάτου παῖδα Φοῖβον, καὶ εἰς Ἀρκάδιον τὸν ἰατρὸν καὶ κόμητα. Καὶ προπεμπτήριος εἰς τοὺς προσελθόντας ἑταίρους, προπεμπτικός τε εἰς Φλαβιανὸν, καὶ ἐπιθαλάμιος ῥηθεὶς εἰς Παναθήναιον. Εἶτα λαλιὰ, ἑτέρα λαλιὰ, καὶ διάλεξις ἐν Φιλίπποις, ὅτε ἀπῆει παρὰ Ἰουλιανοῦ βασιλέως καλούμενος, εἶτα ῥηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει [76] εἰς αὐτήν τε τὴν πόλιν [77] καὶ [78] Ἰουλιανὸν τὸν βασιλέα, καὶ εἰς τὴν Μίθρου τελετήν. Διάλεξις εἰς Σαλούστιον ἔπαρχον, ἧς ἐστι καὶ θεωρία. Εἰς Φλαβιανὸν πάλιν τὸν ἀνθύπατον, καὶ εἰς τὴν γενέθλιον τοῦ ἑταίρου. Καὶ λαλιὰ εἰς τὸ ὑγιαίνειν τὸν ἑταῖρον. Ἔτι δὲ εἰς τοὺς ἐπιβουλεύοντας, καὶ εἰς τὸν ἀνθύπατον Βασίλειον, καὶ πάλιν εἰς τὸν αὐτὸν Βασίλειον. Εἰς Ἑρμογένην τε τὸν τῆς Ἑλλάδος ἀνθύπατον, καὶ εἰς Πλωκιανὸν τὸν ἀνθύπατον. Πάλιν εἰς Ἀμπέλιον τὸν ἀνθύπατον, καὶ εἰς τὸν ἀνθύπατον τῆς Ἑλλάδος [184 H.] Πραιτεκστάτον καὶ τοὺς ἑταίρους [79]. Εἶτα πρὸς τὸν βασιλέα Ἰουλιανὸν ἀπαίρειν μέλλων. Εἶτα ἐν Νικομηδείᾳ, προτραπεὶς ὑπὸ τοῦ ἐκεῖσε ἄρχοντος Πεμπτίανου. Μεθ' ὃν ὁ εἰς νεήλυδας. Εἶτα εἰς νέηλυν. Ἐπὶ τούτοις ὁ εἰς Ζήνωνα τὸν ἑταῖρον, καὶ μετ' αὐτὸν [80] εἰς Ἀφοβῖνον νέηλυν, καὶ εἰς τὸν ἐκ τοῦ χρησμοῦ τοῦ Ποσειδῶνος φοιτήσαντα, εἴς τε τοὺς ἀπὸ Ἰωνίας ἐπιδημήσαντας, καὶ εἰς τοὺς Ἴωνας ξένους [81]. Καὶ εἰς τοὺς ἑταίρους σχέδιον ῥηθέν. Καὶ ἣν ἐξέδωκεν ἑταίρῳ Κωνσταντινουπολίτῃ. Διάλεξίς τε ἐν τοῖς ἑταίροις μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς πατρίδος ἐπάνοδον, καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ διατριβὴν ἐξ αὐτοσχεδίου διάλεξις. Καὶ ἐπίπληξις τοῖς ῥᾳθύμως ἀκροωμένοις τῶν λόγων, καὶ σχέδιον εἴς τινας τῶν φοιτώντων δόξαντας ἀφηνιάζειν, καὶ εἰς τοὺς περὶ Κυτιανὸν ἀτάκτως ἀκούσαντας, ὅτε τὸ σχέδιον εἶπε. Καὶ προτροπὴ πρὸς τὸ

VARIÆ LECTIONES.

[74] προτρεπτικὸς ς. [75] ἑταῖρον ς. [76] Κωνσταντίνου A : τῇ ς. [77] πόλιν A : Κωνσταντινούπολιν ς. [78] τὸν ante Ἰουλιανὸν ponit A. [79] ἑτέρους ς. [80] μετὰ τοῦτον ς. [81] ξένους Ἴωνας ς.

NOTÆ.

(9) Hæc illa forsitan est, quæ inter excerpta, *In advenam Ægyptium* inscribitur inf. cod. 245.

(10) *Ex tempore dictum* reddit Glossar. vetus, inf. αὐτοσχέδιον vocat.

(11) De quo Suidas.

(12) λαλιά, de qua multa legas apud Menandrum Sophist in *Epidicticis*.

(13) Quem Persæ solem putant. Lege Suid., Brisson. et alios : qui hanc vocem per ἰῶτα fere scripserunt.

(14) Propemptica ad Ampelium inf.

Digitized by Google

χρῆναι τὴν ἐν τοῖς [83] λόγοις ποικιλίαν ἀσπάζεσθαι. Καὶ ἡ μετὰ τὴν τοῦ τραύματος θεραπείαν διάλεξις. Εἶτα ὁ μετὰ τὴν ἀπὸ Κορίνθου ἐπάνοδον, εἰς τε τὸ γραφεῖον καὶ τοὺς ἑταίρους, καὶ εἰς τὴν Λακεδαιμονίων πόλιν, ὅτε ὀνείρατι πειθόμενος τῷ Ἀμυκλαίῳ θεῷ ἐφοίτησεν εὔξασθαι. Καὶ ὅτι οὐ δεῖ πάντως δημοσίᾳ τὰς ἀκροάσεις ἀπαγγέλλειν. Καὶ λαλιὰ ὅτι δεῖ ἐν γυμνασίοις εἶναι. Καὶ λαλιὰ ἐν Κορίνθῳ ἐκδεδομένη.

Τούτους οἶμαι τοὺς λόγους μόνους [83] τοῦ σοφιστοῦ Ἱμερίου, περὶ που ὀ' ὄντας, κατὰ πρόσωπον ἡμῶν τὴν σὴν φιλοπονίαν ἀνεγνωκέναι. Ἐν οἷς ἐστὶ πᾶσι τὸν μὲν τῆς λέξεως τύπον καὶ τὸ αὐτὸ σχῆμα φυλάττων, τῇ τε περιβολῇ καὶ τῇ τροπῇ χρώμενος, εἰ καὶ τὸν κόρον οὐκ ἔτεκεν ἡ μετ' εὐφυΐας χρῆσις καὶ οἰκείωσις τῆς τροπῆς· καὶ κατά γε ἐμὴν [356 R.] εἴδησιν οὐδεὶς οὕτως [84] (οἶμαι) χρησάμενος τῇ τροπῇ καλῶς οὕτω καὶ ἡδέως ἀπήλλαξε. Παραδείγμασι δὲ ἐξ ἱστορίας τε καὶ ἐκ μύθων παντοδαπῶν μεστὰ αὐτοῦ τυγχάνει τὰ γράμματα, ἢ πρὸς ἀπόδειξιν ἢ πρὸς ὁμοιότητα ἢ πρὸς ἡδονὴν καὶ κάλλος ὧν λέγει, τούτοις ἀπευθύνων τὸν λόγον καὶ ποικιλλόμενος. Καὶ τὰ προοίμια δὲ καὶ οἱ ἐπίλογοι, ἔστι δὲ οὗ καὶ οἱ οἷον ἀγῶνες ἀπὸ τούτων αὐτῷ διασκευάζονται. Πολλῇ δὲ κέχρηται καὶ τῇ προδιατυπώσει. Ἀλλὰ τοιοῦτος ὢν ἐν τοῖς λόγοις ἀσεβὴς (ὡς δῆλον) ἐστὶ τὴν θρησκείαν, εἰ καὶ τοὺς λαθραίους μιμεῖται τῶν κυνῶν καθ' ἡμῶν ὑλακτῶν. Ἤκμασε δὲ ἐπὶ Κωνσταντίου καὶ τοῦ δυσσεβεστάτου Ἰουλιανοῦ, καὶ τοῦ ἐν Ἀθήνῃσι κατὰ ῥητορείαν προϋστη διδασκαλείου.

tio quoque ad rerum varietatem in dicendo sectandam. Dissertatio post vulneris medelam. Dein oratio post reditum Corintho. In Stylum ac socios. In urbem Lacedæmoniorum, quando somnio obsequens, Amiclæum (15) deum precaturus accessit : et non oportere recitationes omnes publice pronuntiare. Sermocinatio, oportere in gymnasio versari. Altera Corinthi edita.

Has, puto, nec plures orationes Himerii sophistæ fere septuaginta (16), me præsente, studiose legisti (17). In quibus omnibus eadem dictionis forma, eademque figura servata; circumductionem ita ac tropum adhibet, tædium ut nullum pariat ingeniosus et quasi familiaris redditus troporum usus. Imo nemo hactenus, mea quidem sententia, aut venustius, aut jucundius tropis usus est. Exemplis porro ex historia, fabulisque omnigenis scripta ejus referta sunt, vel ad demonstrationem, vel similitudinem, vel voluptatem, et pulchritudinem rei, de qua agitur : quibus orationem suam et emendatiorem efficit, et varie exornat. Quin et exordia interdum ipsa, atque epilogi, et quæ quasi contentiones (18) (vocant,) his ab eo rebus exornantur : non raro insuper iis antea delineatis quæ post tractaturus est. Verum in dicendo talis tantusque cum esset **109**a, impie tamen de religione sensisse perspicuum est, latenterque mordentes imitatus canes, Christianos allatravit. Vixit Constantio et impiissimo Juliano imperatoribus, atque Athenis eloquentiæ ludo doctor præfuit.

ΡΞϚ'.

Ἀντωνίου Διογένους τῶν ὑπὲρ Θούλην Ἀπίστων λόγοι δ' καὶ κ'.

Ἀνεγνώσθησαν Ἀντωνίου Διογένους *Τῶν ὑπὲρ Θούλην Ἀπίστων λόγοι κδ'*. Δραματικὸν οἱ λόγοι, σαφὴς ἡ φράσις, καὶ οὕτω καθαρὰ ὡς ἐπ' ἔλαττον εὐκρινείας δεῖσθαι, καὶ τότε κατὰ τὰς ἐκτροπὰς τῶν διηγημάτων. Ταῖς δὲ [85] διανοίαις πλεῖστον ἔχει τοῦ ἡδέος, ἅτε μύθων ἐγγὺς καὶ ἀπίστων ἐν πιθανωτάτῃ πλάσει καὶ διασκευῇ ὅλην ἑαυτῇ διηγημάτων ποιουμένη.

Εἰσάγεται τοίνυν ὄνομα Δεινίας κατὰ ζήτησιν ἱστορίας ἅμα τῷ παιδὶ Δημοχάρῃ [185 H.] ἀποπλανηθεὶς τῆς πατρίδος, καὶ διὰ τοῦ Πόντου καὶ ἀπὸ τῆς κατὰ Κασπίαν καὶ Ὑρκανίαν θαλάσσης πρὸς τὰ Ῥιπαῖα καλούμενα ὄρη καὶ τοῦ Τανάϊδος ποταμοῦ τὰς ἐκβολὰς ἀφιγμένοι, εἶτα διὰ τὸ πολὺ τοῦ ψύχους ἐπὶ τὸν Σκυθικὸν ἐπιστραφέντες ὠκεανὸν, καὶ δὴ

CLXVI.

Antonii Diogenis Incredibilium de Thule insula libri XXIV.

Lecti sunt Antonii Diogenis *Incredibilium de Thule* (19) *insula libri quatuor et viginti*. Dramatici sunt, et dictio ipsa ita clara, ita pura, ut minus egeat perspicuitate. Per narrationum quoque diverticula jucunditatis plurimum sensis inest: quando et ad fabulas propius accedit elocutio, et incredibilium narrationum silvam, cum verisimili tamen fictione atque apparatu sibi suppeditat.

Inducitur itaque Dinias quidam nomine, ut exigebat historia, una cum filio Demochare patria profugus, qui per Pontum, et a Caspio atque Hyrcanio mari ad Riphæos, ut vocantur, montes, et Tanais fluminis ostia primum delati : ingentibus deinde adacti rigoribus ad Scythicum conversi Oceanum, atque hinc ad Orientalem tendentes, ad

VARIÆ LECTIONES.

[83] τοῖς add. A. [83] μόνους om. C. [84] οὕπως ϛ. [85] δὲ add. A.

NOTÆ.

(15) Apollinem qui Amyclis Laconicis colebatur. Nam quæ proverbio celebrantur Amyclæ, in Latio fuerunt.

(16) Unam supra septuaginta hic numero. Excerpta vero duarum, hoc loco præteritarum, inf. cod. 243, colligo, ex Propemptico, et ex oratione in Anatolium cons.

(17) Tarasium fratrem alloquitur.

(18) Vulgo *Confirmationes*.

(19) Adi geographos de hac veriora narraturos, et in primis Procop. *Gothicorum* II; Ortelii *Islandiam* in *Theatro;* Petrarch. lib. III, epist. 1; Guil. Camden, *De insulis Britan.* et alios.

Digitized by Google

solis orientis partes venerunt; unde circulo facto, exterius mare longo tempore, variisque erroribus circumiere. Errorum socii fiunt Carmanes, Meniscus et Azulis: atque in Thule denique insula stationem interim errorum quamdam constituerunt. In hac ipsa insula cum Dercyllide quadam Dinias consuetudinem habuit: quæ genere Tyria, et claris in ea urbe natalibus orta, cum fratre (20) Mantinia hoc in loco versabatur. Cum illa igitur Dinias consuescens, ejus audit fratrisque jactationes, et quanta mala Paastius (21) quidam, Ægyptius sacrificulus, intulerit. Hic enim cum vastata ejus patria, Tyrum migrasset, et hospitio acceptus a parentibus horum fratrum, Mantiniæ atque Dercyllidis, benevolus primum in bene de se meritos, familiamque adeo universam esse videretur: ingentibus postea malis domum, hosque et eorum parentes affecit. Refert deinde quomodo in Rhodum, post tantas familiæ calamitates, cum fratre abducta sit, indeque in Cretam errore delata fuerit, mox ad Tyrrhenos et rursum inde ad Cimmerios, quos nominant, utque apud hos inferos spectarit, et eorum multa, quæ ibidem sunt, didicerit: Myrto magistra usa, **109***b* sua quadam pedisequa, quæ olim vita abierat, et a morte dominam docebat.

Hæc itaque narrare incipit Dinias Cymbæ cuidam nomine, domo Arcadia, quem commune Arcadum legatum miserat Tyrum, Diniam ibi rogantes, ut ad ipsos in patriam suam rediret. At quoniam ipsum jam gravis senii ætas prohibebat, fingitur hic referre, tum ea quæ ipsemet erroribus jactatus viderat, tum quæ ab aliis conspecta acceperat, quæque a Dercyllide in Thule narrata didicerat: supradictum, inquam, ejus errorem, utque post suum illa reditum ab inferis, cum Ceryllo et Astræo (jam enim a fratre segregata erat) ad Sirenes venerit sepulcrum; et quæ rursum ipsa ex Astræi sermone cognoverit de Pythagora, et Mnesarcho: qualia vicissim Astræus ex Philotide didicerit, et in oculis ipsius spectrum, visumque plane fabulosum: et quascunque rursum Dercyllis ad suos reversa errores retulit, ut in hominum civitatem inciderit in Iberia, qui noctu quidem viderent: interdiu autem quotidie cæcutirent. Quæ item ibi Astræus tibia canens, hostibus eorum fecerit, utque benevoli inde dimissi in Celtas inciderint, gentem immanem ac stolidam, quos in equis ipsi effugerint, quæque in mutato equorum colore acciderint: ut hinc ad Aquitanos penetrarint, quantosque honores ibi adepti sint Dercyllis atque Ceryllus; et hoc amplius Astræus, quod oculorum suorum incremento at-

καὶ εἰς τὸν ἐῶον ἐμβαλόντες καὶ πρὸς ταῖς τοῦ ἡλίου ἀνατολαῖς γεγονότες, ἐντεῦθέν τε κύκλῳ τὴν ἐκτὸς περιελθόντες θάλασσαν ἐν χρόνοις μακροῖς καὶ ποικίλαις πλάναις· οἷς συνεφάπτονται τῆς πλάνης Καρμάνης καὶ Μηνίσκος καὶ Ἄζουλις. Γίνονται δὲ καὶ ἐν Θούλῃ τῇ νήσῳ, ἐνταῦθα τέως καὶ σταθμὸν[88] ὥσπερ τῆς πλάνης τινὰ ποιούμενοι. Ἐν ταύτῃ τῇ Θούλῃ Δεινίας κατ' ἔρωτος νόμον ὁμιλεῖ Δερκυλλίδι τινὶ καλουμένῃ, ἥτις γένει μὲν ὑπῆρχε Τυρία τῶν κατὰ τὴν πόλιν εὐπατριδῶν, ἀδελφῷ[87] δὲ συνῆν ὄνομα Μαντινίᾳ. Ταύτῃ Δεινίας ὁμιλῶν ἀναμανθάνει τήν τε τῶν ἀδελφῶν πλάνην, καὶ ὅσα Παάπις[89] τις ἱερεὺς Αἰγύπτιος, τῆς πατρίδος αὐτοῦ λεηλατηθείσης καὶ παροικήσας Τύρον καὶ φιλοξενηθεὶς ὑπὸ τῶν τεκόντων τοὺς ἀδελφοὺς Δερκυλλίδα καὶ Μαντινίαν, καὶ δόξας τὰ πρῶτα εὔνους εἶναι τοῖς εὐεργέταις καὶ ὅλῳ τῷ οἴκῳ, μετὰ ταῦτα ὅσα κακὰ τόν τε οἶκον καὶ αὐτοὺς καὶ αὐτῶν γονέας εἰργάσατο· ὅπως εἰς Ῥόδον ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν οἶκον συμφορᾶς σὺν τῷ ἀδελφῷ ἀπήχθη, κἀκεῖθεν εἰς Κρήτην ἐπλανήθη, εἶτα εἰς Τυῤῥηνούς, κἀντεῦθεν εἰς Κιμμερίους οὕτω καλουμένους· καὶ ὡς τὰ ἐν Ἅιδου παρ' αὐτοῖς ἴδοι καὶ πολλὰ τῶν ἐκεῖσε μάθοι, διδασκάλῳ χρωμένη Μύρτῳ[90] θεραπαινίδι οἰκείᾳ, πάλαι τὸν βίον ἀπολιποῦσῃ καὶ ἐκ τῶν νεκρῶν τὴν δέσποιναν ἀναδιδασκούσῃ.

[357 R.] Ταῦτα τοίνυν ἀπάρχεται Δεινίας διηγεῖσθαι Κύμβα τινὶ ὀνόματι ἐξ Ἀρκαδίας πατρίδος, ὃν στεῖλαι τὸ κοινὸν τῶν Ἀρκάδων ἐς Τύρον, αἰτούμενοι Δεινίαν πρὸς αὐτούς τε καὶ πατρίδα ἐπαναζεῦξαι. Ἐπεὶ δὲ αὐτὸν τὸ βάρος τοῦ γήρως ἐκώλυεν, εἰσάγεται διηγούμενος ἅπερ τε αὐτὸς κατὰ τὴν πλάνην θεάσοιτο ἢ καὶ ἄλλων θεασαμένων ἀκήκοε, καὶ ἃ Δερκυλλίδος ἐν Θούλῃ διηγουμένης ἀνέμαθε, λέγω δὴ τήν τε[91] προειρημένην πλάνην αὐτῆς, καὶ ὅπως μετὰ τὴν ἐξ Ἅιδου αὐτῆς ἀναχώρησιν σὺν Κηρύλλῳ καὶ Ἀστραίῳ, ἤδη τοῦ[91] ἀδελφοῦ διασπασθείσα, ἐπὶ τὸν Σειρήνης ἀφίκοντο[92] τάφον· καὶ ὅσα πάλιν αὐτὴ ἐξ Ἀστραίου λέγοντος ἤκουσε, περί τε Πυθαγόρου φημὶ καὶ Μνησάρχου· οἵά τε Φιλώτιδος αὐτὸς Ἀστραῖος ἤκουσε, καὶ τὸ κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς[93] αὐτοῦ μυθῶδες θέαμα· καὶ ὅσα αὖθις Δερκυλλὶς ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἐπανιοῦσα πλάνην ἀπήγγελλεν, ὡς περιπέσοι ἀνθρώποις πόλει κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, οἳ ἑώρων μὲν ἐν νυκτὶ, τυφλοὶ δὲ ὑπὸ ἡμέρᾳ ἑκάστῃ[94] ἐτύγχανον· καὶ ὅσα ἐκεῖ Ἀστραῖος αὐλῶν τοῖς πολεμίοις ἐκείνων εἰργάσατο. Καὶ ὡς ἀφεθέντες εὐμενῶς ἐκεῖθεν περιπεπτώκασι τοῖς Κελτοῖς[95], ἔθνει ὠμῷ καὶ ἠλιθίῳ, ἵπποις τε αὐτοὺς ἐξέφυγον, καὶ ὅσα αὐτοῖς περὶ τῆς κατὰ τὴν χρόαν τῶν ἵππων ἐναλλαγῆς ἐγεγόνει. Ὅπως τε κατὰ τοὺς Ἀκυτανοὺς ἐγένοντο, καὶ οἷας ἐκεῖ τιμῆς [186 H.] ἀπήλαυσαν

VARIÆ LECTIONES.

[88] καὶ σταθμὸν — ποιούμενοι A : σταθμίον — ποιούμενα ς. [87] ἀδελφῇ ς. [89] Παάπις] Παάπιός A : παάστιός ς. [90] Μύρθῳ ς : Scaliger Μυρτοῖ. [91] τε add. A. [91] τοῦ om. A. [92] ἀφίκοντο apographum Stephani : ἀφίκοιντο ς. [93] ὀφθαλμοὺς A : ἀδελφοὺς C ς. [94] ἡμέραν ἑκάστην ς. [95] βελτοῖς A.

NOTÆ.

(20) ἀδελφῷ legendum docent sequentia. (21) Qui *Paapis* deinceps perpetuo nominatur.

Digitized by Google

Δερκυλλίς τε καὶ Κήρυλλος, καὶ ἔτι μᾶλλον Ἀστραῖος τῇ περὶ τοὺς οἰκείους ὀφθαλμοὺς αὐξομειώσει τὰς σεληνιακὰς σημαίνων αὐξομειώσεις, καὶ λύων ἔριδος τοὺς ἐκεῖσε περὶ τῆς ἀρχῆς βασιλεῖς, οἳ δύο ὄντες κατὰ τὰ τοιαῦτα τῆς σελήνης πάθη ἀλλήλων ἀντικαθίσταντο διάδοχοι· δι' ἃ καὶ ὁ ἐκεῖσε δῆμος τοῖς περὶ Ἀστραῖον ἔχαιρον.

Ἐντεῦθεν ἐπιμυθεύεται ὅπως τά τε ἄλλα Δερκυλλὶς εἰδέ τε καὶ ὑπήνεγκε, καὶ ὡς ἐν[96] Ἀρτάβροις ἦχθη, οὗ γυναῖκες μὲν πολεμοῦσιν, ἄνδρες δὲ οἰκουροῦσι καὶ τὰ γυναικῶν ἐπιμελοῦνται. Ἐπὶ τούτοις οἷα κατὰ τοὺς Ἀστύρους τὸ ἔθνος αὐτῇ τε καὶ Κηρύλλῳ συνεκύρησε, καὶ ἔτι ὅσα ἰδίως Ἀστραίῳ συνηνέχθη, καὶ ὡς παρ' ἐλπίδας πάσας τοὺς ἐν Ἀστύροις συγγενοὺς κινδύνους ἐκπεφευγότες Κήρυλλος σὺν Δερκυλλίδι τὴν δίκην ὅμως, ἣν ἀδικήματος παλαιοῦ ὠφληκὼς ἐτύγχανεν, οὐκ ἀπέφυγεν, ἀλλὰ παρὰ δόξαν[96] πᾶσαν ὡς ἐσώθη τῶν κινδύνων, οὕτω καὶ ἐκρεουργήθη. Μετὰ ταῦτα οἷα κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν πλανωμένη ἐθεάσατο, καὶ ὡς ἐν Ἔρυκι γενομένη πόλει Σικελίας συλλαμβάνεται καὶ πρὸς Αἰνησίδημον[97] (ἐτυράννει δὲ τότε Λεοντίνων οὗτος) ἀπάγεται. Ἐν ᾧ πάλιν Παάπιδι τῷ τρισαλιτηρίῳ περιπίπτει τῷ τυραννοῦντι συνόντι, καὶ τῆς ἀπροσδοκήτου συμφορᾶς ἀνέλπιστον εὑρίσκει παραμυθίαν τὸν ἀδελφὸν Μαντινίαν, ὃς πολλὰ πλανηθεὶς, καὶ πολλῶν ἀπιστοτάτων θεαμάτων περί τε ἀνθρώπους καὶ ἕτερα ζῶα περί τε αὐτὸν ἥλιον καὶ σελήνην καὶ φυτὰ καὶ νήσους μάλιστα ἐξηγητὴς αὐτῇ καταστὰς, ὕλην ἄφθονον παρέσχε μυθοποιίας ἀπαγγέλλειν ὕστερον τῷ Δεινίᾳ· ἅπερ αὐτὸς συνείρων εἰσάγεται διηγούμενος τῷ Ἀρκάδι Κύμβᾳ.

Ἔπειτα ὡς λαβόντες Μαντινίας καὶ Δερκυλλὶς ἐκ Λεοντίνων[98] τὸ Παάπιδος πηρίδιον μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ βιβλίων, καὶ τῶν βοτανῶν [360 R.] τὸ κιβώτιον, ἀπαίρουσιν εἰς Ῥήγιον κἀκεῖθεν εἰς Μεταπόντιον, ἐνᾧ αὐτοὺς Ἀστραῖος ἐπικαταλαβὼν μηνύει κατὰ πόδας διώκειν Παάπιν. Καὶ ὡς συναπαίρουσιν αὐτῷ ἐπὶ Θρᾷκας καὶ Μασσαγέτας[99], πρὸς Ζάμολξιν τὸν ἑταῖρον αὐτοῦ ἀπιόντι. Ὅσα τε κατὰ ταύτην τὴν ὁδοιπορίαν ἴδοιεν[1] καὶ ὅπως ἐντύχοι Ἀστραῖος Ζαμόλξιδι παρὰ Γέταις· ἤδη θεῷ νομιζομένῳ· καὶ ὅσα εἰπεῖν αὐτῷ καὶ δεηθῆναι Δερκυλλίς τε καὶ Μαντινίας Ἀστραῖον ὑπὲρ αὐτῶν ἠξίωσαν· καὶ ὡς χρησμὸς αὐτοῖς ἐκεῖθεν ἐξέπεσεν ἐπὶ Θούλην εἶναι πεπρωμένον ἐλθεῖν, καὶ ὡς ἐς ὕστερον καὶ πατρίδα ὄψονται, πρότερον ἄλλα τε ἐνταλαιπωροῦντες, καὶ δίκην τῆς ἐς τοὺς τοκέας ἀνοσιότητος (εἰ καὶ ἄκοντες ἥμαρτον) τινύντες τῷ τὸν βίον αὐτοῖς εἰς ζωὴν καὶ θάνατον διαμερισθῆναι, καὶ ζῆν μὲν ἐν νυκτὶ, νεκρυλλίδι τὴν δίκην ὅμως, ἣν ἀδικήματος παλαιοῦ ὠφληκὼς ἐτύγχανεν, οὐκ ἀπέφυγεν, ἀλλὰ παρὰ δόξαν[96] πᾶσαν ὡς ἐσώθη τῶν κινδύνων, οὕτω καὶ ἐκρεουργήθη. Μετὰ ταῦτα οἷα κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν πλανωμένη ἐθεάσατο, καὶ ὡς ἐν Ἔρυκι γενομένη πόλει Σικελίας συλλαμβάνεται καὶ πρὸς Αἰνησίδημον[97] (ἐτυράννει δὲ τότε Λεοντίνων οὗτος) ἀπάγεται. Ἐν ᾧ πάλιν Παάπιδι τῷ τρισαλιτηρίῳ περιπίπτει τῷ τυραννοῦντι συνόντι, καὶ τῆς ἀπροσδοκήτου συμφορᾶς ἀνέλπιστον εὑρίσκει παραμυθίαν τὸν ἀδελφὸν Μαντινίαν, ὃς πολλὰ πλανηθεὶς, καὶ πολλῶν ἀπιστοτάτων θεαμάτων περί τε ἀνθρώπους καὶ ἕτερα ζῶα περί τε αὐτὸν ἥλιον καὶ σελήνην καὶ φυτὰ καὶ νήσους μάλιστα ἐξηγητὴς αὐτῇ καταστὰς, ὕλην ἄφθονον παρέσχε μυθοποιίας ἀπαγγέλλειν ὕστερον τῷ Δεινίᾳ· ἅπερ αὐτὸς συνείρων εἰσάγεται διηγούμενος τῷ Ἀρκάδι Κύμβᾳ.

Ἔπειτα ὡς λαβόντες Μαντινίας καὶ Δερκυλλὶς ἐκ Λεοντίνων[98] τὸ Παάπιδος πηρίδιον μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ βιβλίων, καὶ τῶν βοτανῶν [360 R.] τὸ κιβώτιον, ἀπαίρουσιν εἰς Ῥήγιον κἀκεῖθεν εἰς Μεταπόντιον, ἐνᾧ αὐτοὺς Ἀστραῖος ἐπικαταλαβὼν μηνύει κατὰ πόδας διώκειν Παάπιν. Καὶ ὡς συναπαίρουσιν αὐτῷ ἐπὶ Θρᾷκας καὶ Μασσαγέτας[99], πρὸς Ζάμολξιν τὸν ἑταῖρον αὐτοῦ ἀπιόντι. Ὅσα τε κατὰ ταύτην τὴν ὁδοιπορίαν ἴδοιεν[1] καὶ ὅπως ἐντύχοι Ἀστραῖος Ζαμόλξιδι παρὰ Γέταις· ἤδη θεῷ νομιζομένῳ· καὶ ὅσα εἰπεῖν αὐτῷ καὶ δεηθῆναι Δερκυλλίς τε καὶ Μαντινίας Ἀστραῖον ὑπὲρ αὐτῶν ἠξίωσαν· καὶ ὡς χρησμὸς αὐτοῖς ἐκεῖθεν ἐξέπεσεν ἐπὶ Θούλην εἶναι πεπρωμένον ἐλθεῖν, καὶ ὡς ἐς ὕστερον καὶ πατρίδα ὄψονται, πρότερον ἄλλα τε ἐνταλαιπωροῦντες, καὶ δίκην τῆς ἐς τοὺς τοκέας ἀνοσιότητος (εἰ καὶ ἄκοντες ἥμαρτον) τινύντες τῷ τὸν βίον αὐτοῖς εἰς ζωὴν καὶ θάνατον διαμερισθῆναι, καὶ ζῆν μὲν ἐν νυκτὶ, νε-

A que decremento, lunæ quoque designaret alternationes, quodque contentionem dirimeret, duos inter reges de principatu contendentes, qui juxta tales lunæ vicissitudines invicem succedebant in imperio, ut ob ista etiam populo illi Astræus charus acceptusque fuerit.

Narrat præter hæc Dinias, Dercyllida cum alia vidisse atque pertulisse, tum ut ad Artabros (22) pervenerit, ubi feminæ bella gerunt, viri autem domum custodiunt, ac muliebria quæque obeunt officia : quæ item apud Asturum gentem ipsi Cerylloque contigerint, et quæ Astræo quoque privatim acciderint : utque præter omnem spem frequentia apud Asturos pericula cum effugissent Ceryllus cum
B Dercyllide, pœnam tamen ille, **110***a* quam improbitatis olim causa commeritus esset, non effugerit, sed ut inopinato pericula hæc evaserit, ita etiam tandem excarnificatum fuisse. Refert postea quænam per Italiam Siciliamque oberrans illa viderit. Ut in Eryce Siciliæ civitate comprehensa, ad Sænisidemum, qui tunc Leontinis imperabat, adducta fuerit : ubi rursum in Paapidem, sceleratissimum illum hominem, apud regem agentem incidit, reperitque nec opinato calamitatis ingentis solatium, Mantiniam fratrem, qui diu multumque jactatus, varia quoque et incredibilia, quæ cum in hominibus ac cæteris animantibus, tum circa solem ipsum et lunam, plantasque, et insulas potissi-
C mum spectarat, sorori commemoravit, uberemque admodum præbuit fabularum materiam, quas Diniæ postmodum illa referret, quæ hic omnia ipse connexuisse, et Cymbæ Arcadi retulisse fingitur.

Addit dehinc, ut Mantinias cum Dercyllide (Paapidis pera cum libris, herbarumque arcula sublata) Rhegium e Leontinis trajecerint, indeque Metapontium, ubi eos Astræus assecutus, Paapin vestigia eorum subsequi significarit, utque Astræum hi in Thraciam, et Massagetas ad Zamolxin (23) socium proficiscentem secuti sint. Quid item ille hac in profectione conspexerit, ac quomodo in Zamolxida inciderit, apud Getas jam tum pro deo cultum : quæque dicere, ac postulare pro se Astræum jusserint Dercyllis ajque Mantinias ; ut ibi oraculum
D illis datum sit, in Thulen insulam deferri fatis esse destinatum : tandem tamen in patriam redituros, sed cum alia prius adversa passuros, tum impietatis in parentes (tametsi deliquissent inviti) pœnas daturos : vitam nimirum ipsis cum morte alternis vicibus commutatum iri, et noctu quidem victuros (25), interdiu vero semper mortuos fu-

VARIÆ LECTIONES.

[96] περὶ ς. [97] Αἰνησίδημον Leichius p. IX : αἰνισίδημον A : σαινισίδημον C ς. [98] Λεοντιόνων ς. [99] Μασσαγέτας ς. [1] ἴδοι ς. [2] Γέτας ς.

NOTÆ.

(22) Hodie *Cabo de Finistera*, nautarum vulgo apud Ortel. in *Thesauro*. Meminere Plin., Strabo, Mela et alii.

(23) Plura de hoc apud Strab. lib. VII, Suidam et Herodot. *Melpomene*.

(24) De qua seq. pag.

(25) Qua ratione noctes vixisse 60 supra septingentas sepulcrales docebunt inscriptiones inf. in fine hujus codicis.

Digitized by Google

turos. Refert insuper, ut hoc audito vaticinio, inde discesserint, Astræo cum Zamolxide summa apud Getas in existimatione relictis: quæ item ad Boream videre admiranda atque audire ipsis contigerit.

Hæc cum omnia Dinias in Thule Dercyllide narrante audisset, eadem nunc referre pergit Cymbæ Arcadi. Ad hæc etiam, ut Paapis, Dercyllidis vestigia insecutus, in ea **110***b* insula ipsis supervenerit, et arte sua magica hoc effecerit, ut interdiu morerentur, nocte vero accedente reviviscerent, hoc tantum ritu ad illud efficiendum usus, quod publice in illorum faciem conspueret. Thruscanum item quemdam, Thule oriundum, Dercyllidis amore captum, viso amatam suam Paapidis malis artibus in eum morbum incidisse, ingentem adeo ex eo cepisse dolorem, ut subito Paapida invadens gladio percusserit, atque interfecerit. Hunc vix tandem Tyrios malorum reperisse exitum. Thruscanum tamen postquam Dercyllida mortuæ similem jacere conspexit, mortem sibi quoque conscivisse. Hæc igitur omnia, et alia id genus plurima, ut eorum sepulturam, et e tumulo reditum, amores Mantiniæ, quæque hinc illis acciderunt, et ejus farinæ multa cum Dinias in Thule insula, Dercyllide referente, cognovisset, inducitur nunc eadem Cymbæ Arcadi commemorans. Atque hic tandem finis est tertii et vicesimi libri, Antonii Diogenis *Incredibilium de Thule* inscripti, cum nihil pene, ac nisi pauca tantum ab initio hujus operis de hac insula memoriæ prodiderit.

Quartus vero et vicesimus liber inducit Azulin narrantem, atque inde etiam Diniam ad ea quæ antea Cymbæ retulisset, Azulidis gesta cumulantem. Quomodo nimirum præstigiarum illarum rationem deprehenderit, quibus Paapis Dercyllida et Mantiniam ludificarat, nocte quidem ut viventes apparerent, interdiu vero mortui: utque malum illud depulerit, cum modum ac rationem hujus cruciatus, ejusque curandi viam didicisset ex perula Paapidis, quam secum Mantinias atque Dercyllis attulerant. Neque hoc solum, sed et illud reperit, quomodo Dercyllis et Mantinias parentes jacentes ingenti malo liberare possent. Hos enim illi ex Paapidis præscripto, quasi hoc sibi profuturum esset, gravi affecerant incommodo, cum longo eos tempore mortuorum instar jacere fecissent. Accedit huc, uti Dercyllis, et Mantinias in patriam properarint, parentibus ut vitam salutemque rederent.

Dinias interim una cum Carmane et Menisco, separato ab ipsis Azulide, ultra ipsam Thulen etiam oberravit; quo quidem in errore quæ supra Thulen incredibilia viderit, nunc inducitur referre Cymbæ: ea nimirum a se conspecta esse dicens, quæ et

A κροὺς δὲ ἐν ἑκάστῃ εἶναι ἡμέρᾳ· εἶτα ὡς τοιούτους χρησμοὺς λαβόντες ἀπαίρουσιν ἐκεῖθεν, τὸν Ἀστραῖον σὺν Ζαμόλξει λείποντες[3] ὑπὸ Γετῶν δοξαζόμενον· καὶ ὅσα περὶ Βορρᾶν αὐτοῖς τεράστια ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι συνηνέχθη.

Ταῦτα πάντα Δεινίας κατὰ [187 H.] Θούλην ἀκούσας διηγουμένης Δερκυλλίδος εἰσάγεται νῦν ἀπαγγέλλων τῷ Ἀρκάδι Κύμβᾳ. Ἐπὶ τούτοις καὶ ὡς Παάπις διώκων μετ' ἴχνια τοὺς περὶ Δερκυλλίδα ἐπέστη αὐτοῖς ἐν τῇ νήσῳ, καὶ τὸ πάθος ἐκεῖνος τέχνῃ μαγικῇ ἐπέθηκε, θνήσκειν μὲν ἡμέρας, ἀναβιώσκειν δὲ νυκτὸς ἐπιγινομένης. Καὶ τὸ πάθος αὐτοῖς ἐνέθηκεν ἐμπτύσας αὐτῶν κατὰ τὸ ἐμφανὲς τοῦ προσώπου[4]. Καὶ ὡς Θρουσκανός τις Θουλίτης, ἐραστὴς διάπυρος Δερκυλλίδος, ἰδὼν πεσοῦσαν τῷ B ἐκ Παάπιδος πάθει τὴν ἐρωμένην καὶ ὑπεραλγήσας, ἀθρόον τε[5] ἐπιστὰς, παίει ξίφει ἐκ τοῦ αἰφνιδίου τὸν Παάπιν καὶ ἀναιρεῖ, τοῦτο μόλις τῶν μυρίων κακῶν[6] τέλος εὑράμενον. Καὶ ὡς Θρουσκανὸς, ἐπεὶ Δερκυλλὶς ἔκειτο δοκοῦσα νεκρὰ, ἑαυτὸν ἐπικατασφάττει. Ταῦτα πάντα καὶ τούτων ἕτερα πολλὰ παραπλήσια, τήν τε ταφὴν αὐτῶν καὶ τὴν ἐκεῖθεν ὑπαναχώρησιν καὶ τοὺς ἔρωτας Μαντινίου[7], καὶ ὅσα διὰ τοῦτο συνέβη, καὶ ἕτερα ὅμοια κατὰ Θούλην τὴν νῆσον Δεινίας μαθὼν μυθολογούσης Δερκυλλίδος εἰσάγεται νῦν συνυφαίνων τῇ Ἀρκάδι Κύμβᾳ· καὶ συμπληροῦται Ἀντωνίῳ Διογένει ὁ εἰκοστὸς τρίτος λόγος *Τῶν ὑπὲρ Θούλην* ἐπιγραφομένων *Ἀπίστων*, καίτοι μηδὲν ἢ βραχέα κατ' ἀρχὰς περὶ Θούλης τῆς συγγραφῆς ὑποδηλωσάσης.

C

Ὁ δὲ εἰκοστὸς τέταρτος λόγος εἰσάγει Ἄζουλιν διηγούμενον, κἀκεῖθεν Δεινίαν τοῖς ἔμπροσθεν αὐτῷ μυθολογηθεῖσι πρὸς Κύμβαν συνείροντα τὰ Ἀζούλιδος, ὡς κατανοήσοι τῆς γοητείας τὸν τρόπον, καθ' ὃν Παάπις ἐγοήτευσε Δερκυλλίδα καὶ Μαντινίαν νυκτὶ μὲν ζῶντας ἐν ἡμέρᾳ[8] δὲ νεκροὺς εἶναι, καὶ ὡς ἀπήλλαξεν αὐτοὺς τοῦ πάθους, τόν τε τρόπον τῆς τιμωρίας ταύτης καὶ δὴ καὶ τῆς ἰάσεως ἐκ τοῦ πηριδίου ἀνευρὼν τοῦ Παάπιδος, ὃ συνεπεφέροντο Μαντινίας καὶ Δερκυλλίς. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλ' εὗρε καὶ ὅπως[9] Δερκυλλὶς καὶ Μαντινίας ἀπαλλάξειαν μεγάλου κακοῦ τοὺς τοκέας κειμένους, οὓς ὑποθήκαις Παάπιδος, [361 R.] ὡς ἂν ἐπὶ τῷ ἐκείνων συμφέροντι, αὐτοὶ ἐλυμήναντο, ἴσα κεῖσθαι νεκροῖς μακρὸν χρόνον κατεργασάμενοι. Εἶτα ὡς ἐκεῖθεν Δερκυλλὶς ἅμα Μαντινίᾳ ἐπὶ τὴν πατρίδα ἔσπευδον ἐπὶ τῇ τῶν τεκόντων ἀναβιώσει καὶ σωτηρίᾳ.

Δεινίας δὲ ἅμα Καρμάνῃ καὶ Μηνίσκῳ, ἀποχωρισθέντος αὐτοῖς Ἀζούλιδος, πρὸς τὰ ὑπὲρ τὴν Θούλην τὴν πλάνην ἐξέτεινον· καθ' ἣν πλάνην τὰ ὑπὲρ τὴν Θούλην ἄπιστα θεάσασθαι νῦν ἀπαγγέλλων εἰσάγεται Κύμβᾳ, ἐκεῖνα λέγων ἰδεῖν ἃ καὶ οἱ τῆς ἀστροθεά-

VARIÆ LECTIONES.

[3] λιπόντες A. [4] τὸ πρόσωπον ς. [5] τε add. A. [6] τούτων μόνων τῶν τυρίων κακὸν — εὑράμενον ς. [7] Μαντίου ς. [8] ἐν ἡμέρᾳ A : ἡμέρας ς. [9] ὅπως A : πῶς ς.

Digitized by Google

μονος τέχνης σπουδασταὶ ὑποτίθενται, οἷον ὡς ἔστιν ἐνίοις δυνατὸν κατὰ κορυφὴν τὴν ἄρκτον εἶναι, καὶ τὴν νύκτα μηνιαίαν, καὶ ἔλαττον δὲ καὶ πλέον, καὶ ἑξαμηνιαίαν δέ, καὶ τὸ ἔσχατον ἐνιαυσιαίαν· οὐ μόνον δὲ τὴν νύκτα ἐπὶ τοσοῦτον παρατείνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡμέραν ταύταις συμβαίνειν ἀνάλογον· καὶ ἕτερα δὲ ἀπαγγέλλει ἰδεῖν ὅμοια. [188 H.] Καὶ ἀνθρώπους δὲ ἰδεῖν καὶ ἑτερά τινα τερατεύεται, ἃ μηδεὶς μήτε ἰδεῖν ἔφη μήτε ἀκοῦσαι, ἀλλὰ μηδὲ φαντασίαις ἀνετυπώσατο. Καὶ τὸ πάντων ἀπιστότατον, ὅτι πορευόμενοι πρὸς Βορρᾶν ἐπὶ σελήνην, ὡς ἐπί τινα γῆν καθαρωτάτην, πλησίον ἐγένοντο, ἐκεῖ τε γενόμενοι ἴδοιεν ἃ εἰκὸς ἦν ἰδεῖν τὸν τοιαύτην ὑπερβολὴν πλασμάτων προαναπλάσαντα. Εἶτα καὶ ὡς ἡ Σίβυλλα τὴν μαντικὴν ἀπὸ Καρμάνου ἀνέλαβε. Μετὰ δὲ ταῦτα ὅτι εὐχὰς ἰδίας ἕκαστος ηὔξατο, καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἑκάστῳ συνέπεσεν ὥσπερ ηὔξατο, αὐτὸν δέ φησιν ἐκεῖθεν ἀφυπνώσαντα εἰς Τύρον εἰς τὸν τοῦ Ἡρακλέος νεὼν εὑρεθῆναι, ἐκεῖθέν τε ἀναστάντα τήν τε Δερκυλλίδα καὶ τὸν Μαντινίαν ἀνευρεῖν εὖ πεπραχότας καὶ τούς τε γονεῖς τοῦ μακροῦ ἀπαλλάξαντας ὕπνου, μᾶλλον δὲ ὀλέθρου, καὶ τἆλλα εὐδαιμονοῦντας.

A astrorum studiosi docere solent. Qualia sunt ista: habitare quosdam posse sub polo arctico, et noctem inveniri unius mensis, aliamque qua breviorem, **111***a* qua longiorem, ut sex etiam mensium, et summum anni unius spatium teneat. Neque vero noctem solum eo usque produci, sed diem etiam ipsum noctibus his proportione respondere: aliaque id genus a se visa nuntiat. Homines item conspexisse se, et quædam alia fabulatur, qualia mortalium nemo vidit, nec audivit, sed ne mente quidem efflnxit. Hoc autem omnium maxime omnem excedit fidem, quod Boream versus profecti ad lunam propius, tanquam ad purissimam quamdam tellurem (26), accesserint, indidemque cernere potuerint ea quæ vidisse par est eum qui nugas hujusmodi supra fidem confinxerit. Ad hæc et Sibyllam vaticinandi artem a Carmane didicisse tradit, ac vota post ista quemque sua et preces concepisse, atque ut optarant, res dein singulis cecidisse: hinc enim e somno ait excitatum se Tyri in templo Herculis (27) repertum: unde cum surrexisset, ipsam quoque Dercyllida et Mantiniam reperisse, cum cætera belle hactenus egisse, tum parentes feliciter excitasse (28) beatamque modo in omnibus vitam ducere.

B

Ταῦτα Κύμβα Δεινίας διεμυθολόγησε, καὶ κυπαριττίνας δέλτους προενεγκὼν ἐγγράψαι ταύτας τὸν Ἀθηναῖον Ἐρασινίδην [10] συνεπόμενον τῷ Κύμβᾳ (ἦν γὰρ τεχνίτης λόγων) παρεκελεύσατο. Ὑπέδειξε δὲ αὐτοῖς καὶ τὴν Δερκυλλίδα· αὕτη γὰρ καὶ τὰς κυπαριττίνας δέλτους ἤνεγκε. Προσέταξέ τε τῷ Κύμβᾳ δίχα ταῦτα τὰ διαμυθολογηθέντα ἀναγράψασθαι, καὶ θατέραν μὲν τῶν δέλτων αὐτὸν ἔχειν, τὴν ἑτέραν δὲ, καθ' ὃν ἀποβιώῃ καιρὸν, τὴν Δερκυλλίδα πλησίον τοῦ τάφου κιβωτίῳ ἐμβαλοῦσαν καταθεῖναι.

C

Hæc Cymbæ Dinias fabulose retulit, prolatisque cupressinis tabulis, inscribere eas jubet Erasinidem Atheniensem, Cymbæ comitem, litterarum non imperitum. Ostendit etiam ipsis Dercyllida (hæc enim cupressinas illas tabulas attulit) Cymbæque negotium dedit, ut duplici exemplo eis hactenus narrata inscriberentur: et alteram quidem tabellarum ille penes se haberet: alteram vero Dercyllida cum e vita decessisset, suo in tumulo capsulæ impositam collocaturam.

Ὁ γοῦν [11] Διογένης, ὁ καὶ Ἀντώνιος, ταῦτα πάντα Δεινίαν εἰσαγαγὼν πρὸς Κύμβαν τερατευσάμενον, ὅμως γράφει Φαυστίνῳ ὅτι τε συντάττει [12] περὶ τῶν ὑπὲρ Θούλην ἀπίστων, καὶ ὅτι τῇ ἀδελφῇ Ἰσιδώρᾳ φιλομαθῶς ἐχούσῃ τὰ δράματα προσφωνεῖ. Λέγει δὲ ἑαυτὸν ὅτι ποιητής ἐστι κωμῳδίας παλαιᾶς, καὶ ὅτι εἰ καὶ ἄπιστα καὶ ψευδῆ πλάττοι, ἀλλ' οὖν ἔχει [13] περὶ τῶν πλείστων αὐτῷ μυθολογηθέντων [14] ἀρχαιοτέρων μαρτυρίας, ἐξ ὧν σὺν καμάτῳ ταῦτα συναθροίσειε· προτάττει δὲ καὶ ἑκάστου βιβλίου τοὺς ἄνδρας οἳ τὰ τοιαῦτα προαπεφήναντο, ὡς μὴ δοκεῖν μαρτυρίας χηρεύειν τὰ ἄπιστα. Ἐπιστολὴν μὲν οὖν κατ' ἀρχὰς τοῦ βιβλίου γράφει πρὸς τὴν ἀδελφὴν Ἰσιδώραν, δι' ἧς εἰ [15] καὶ τὴν προσφώνησιν αὐτῇ τῶν συγγραμμάτων δείκνυται πεποιημένος, ἀλλ' οὖν εἰσ-

D

Diogenes igitur, idemque Antonius, qui hasce omnes prodigiis similes fabulas Diniam facit Cymbæ narrantem, Faustino tamen scribit: *De incredibilibus* se, *quæ ultra Thulen essent*, scribere, et Isidoræ sorori, litteris cum primis deditæ, hæc ipsa dedicare. Veteris præterea comœdiæ poetam se profitetur: ac licet falsa, eaque incredibilia finxerit, habere tamen de his ipsis fabulis testes longe antiquiores, e quorum scriptis summo hæc labore conquisierit. Singulis deinde libris auctores laudat, qui eadem antea in litteras miserint, ne teste scilicet idoneo carere etiam incredibilia illa viderentur. Ipso igitur operis initio epistolam ad Isidoram sororem scribit, qua licet hoc **111***b* illi volumen inscriptum esse ostendat, Balagrum nihilo secius

VARIÆ LECTIONES.

[10] Ἐρασινίδην ἀθηναῖον A. [11] γοῦν] γὰρ A : malim δ' οὖν. [12] συντάττω A. [13] ἔχοι ς. [14] μυθολ. αὐτῷ ς. addendum ante pronomen τῶν. [15] εἰ om. A.

NOTÆ.

(26) Habitari in luna, eamque esse terram multarum urbium et montium dixit olim Xenophanes, ut refert Cic., *Acad. Quæst.*, quæst. 4.

(27) Vide Arrian., Curt., Greg., Cyrald. de hoc Hercule.

(28) Herbis etiam homines ad vitam revocatos fabulatur Plin. lib. xxv, cap. 2, et Apollod. lib. III *Biblioth.* Glaucum Minois filium sic quoque vitæ restitutum refert.

Digitized by Google

quemdam ibi uxori suæ, Philæ nomine, Antipatri filiæ, scribentem narrantemque facit, cum ab Alexandro Macedonum rege Tyrus caperetur, et ignis plurima devastaret, venisse ad Alexandrum militem, qui se peregrinum quid, præterque opinionem indicandum habere diceret. Esse enim quid extra oppidum spectatu dignum. Regem itaque assumptis una secum Hephæstione et Parmenione sociis, militem secutum ad tumulos e lapide subterraneos quosdam pervenisse, quorum alius sic esset inscriptus : *Lysilla vixit annos* XXXV. Alter vero sic : *Mnason Mantiniæ filius vixit annos* LXVI (29), *post* LXXI. Alius vero titulus erat : *Aristion Philoclis filius vixit annos* XLVII, *post* LII (29). Alius rursum sic inscriptus lapis : *Mantinias Mnasonis filius annos vixit* XLII, *noctesque* LX *et* IDCC. Item alius : *Dercyllis Mnasonis filia annos vixit* XXXIX *noctesque* LX. *et* IDCC. Sextus vero tumulus hoc epigrammate : *Dinias Arcas vixit annos* C *et* XXV. His lectis dum animi pendent (præterquam in primo tumulo, cujus clarior erat titulus), ad parietem inciderunt in arculam e cupresso fabricatam, cui sic inscriptum : *Hospes quisquis es, aperi ut discas quæ admiraris.*

Aperto igitur ab Alexandri sociis scriniolo, cyparissinas inveniunt tabellas, quas, ut apparet, Dercyllis ibi Diniæ mandato collocarat. Hæc fere uxori scribentem Balagrum inducit, quodque cyparissinas istas tabulas transcribens, eidem conjugi transmiserit. Ab hac occasione fertur deinceps oratio ad cupressinarum lectionem, scriptionemque tabularum, et Dinias quoque adest narrans, quæ prædiximus Cymbæ. Ad hunc ergo modum, ac de his fere rebus dramatis est fictio ab Antonio Diogene composita.

Videtur autem ipse tempore prior esse iis qui talia studiose confinxerunt (30), ut Luciano, Lucio (31), Jamblicho (32), Achille Tatio (33), Heliodoro (34), atque Damascio (35). Nam et *Verarum* Luciani *narrationum et transformationum* Lucii fontem hunc et radicem dixeris. Quin et eorum quæ de Sinonide ac Rodane, de Leucippe ac Clitophonte, de Chariclea ac Theagene, deque fictis eorum rebus, erroribus, amoribus quoque et raptu atque periculis composita sunt, Dercyllis, Ceryllus, Thruscanus ac Dinias exemplum præbuisse merito censeri queant. Qua vero tempestate **112***a* fabularum hic auctor, Diogenes ille Antonius vixerit, non habeo certo affirmare. Illud tantum conjicere liceat, non ita diu post Alexandri Magni tempora floruisse. Meminit item Antiphanis cujusdam se antiquioris, quem id

A ἀγει Βάλαγρον [364 R.] πρὸς τὴν οἰκείαν γυναῖκα, Φίλαν τοὔνομα, γράφοντα (θυγάτηρ δὲ ἦν Ἀντιπάτρου αὕτη) ὅτι τῆς Τύρου ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως Μακεδόνων εἰς ἅλωσιν ἐλθούσης καὶ πυρὶ τὰ πλεῖστα δαπανηθείσης στρατιώτης ἥκειν ὡς [16] Ἀλέξανδρον, ξένον τι καὶ παράδοξον λέγων μηνύειν, εἶναι δὲ τὸ θέαμα τῆς πόλεως ἔξω. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἡφαιστίωνα καὶ Παρμενίωνα συμπαραλαβὼν εἵποντο τῷ στρατιώτῃ, καὶ καταλαμβάνουσιν ὑπογείους λιθίνους [17] σοροὺς, ὧν ἡ μὲν ἐπεγέγραπτο « Λυσίλλα ἐβίω ἔτη πέντε καὶ τριήκοντα [18], » ἡ δὲ « Μνάσων Μαντινίου ἐβίω ἔτη ς' καὶ ξ' ἀπὸ ἑνὸς καὶ ο', » [189 H.] ἡ δὲ « Ἀριστίων Φιλοκλέους ἐβίω ἔτη ζ' καὶ μ' ἀπὸ β' καὶ ν', » ἄλλη δὲ « Μαντινίας Μνάσωνος ἔτη ἐβίω β' καὶ μ' καὶ νύκτας ξ' καὶ ψ' » ἑτέρα δὲ « Δερκυλλὶς B Μνάσωνος ἐβίω [19] ἔτη θ' καὶ λ' καὶ νύκτας ξ' καὶ ψ', » ἡ δὲ ἕκτη σορὸς « Δεινίας Ἀρκᾶς ἐβίω ἔτη ε' καὶ κ' καὶ ρ'. » Τούτοις διαποροῦντες πλὴν τῆς πρώτης σοροῦ (σαφὲς γὰρ τὸ ἐκείνης ἐπίγραμμα [20]) ἐντυγχάνουσι παρὰ τοίχῳ [21] κιβωτίῳ μικρῷ κυπαριττου πεποιημένῳ, ᾧ ἐνεγέγραπτο· « Ὦ ξένε, ὅστις εἶ, ἄνοιξον, ἵνα μάθῃς ἃ θαυμάζεις. »

Ἀνοίξαντες οὖν οἱ περὶ Ἀλέξανδρον τὸ κιβώτιον, εὑρίσκουσι τὰς κυπαριττίνας δέλτους, ἃς (ὡς ἔοικε) κατέθηκε Δερκυλλὶς κατὰ τὰς ἐντολὰς Δεινίου. Ταῦτα Βάλαγρον εἰσάγει τῇ γυναικὶ γράφοντα, καὶ ὅτι τὰς κυπαριττίνους δέλτους μεταγραψάμενος διαπέμψειε τῇ γυναικί. Καὶ λοιπὸν εἰσβάλλει [22] ἐντεῦθεν ὁ λόγος C εἰς τὴν τῶν κυπαριττίνων δέλτων ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, καὶ πάρεστι Δεινίας Κύμβᾳ διηγούμενος ἅπερ προείρηται. Οὕτω μὲν οὖν καὶ ἐπὶ τούτοις ἡ τῶν δραμάτων πλάσις τῷ Ἀντωνίῳ Διογένει ἐσχημάτισται.

Ἔστι δ', ὡς ἔοικεν, οὗτος χρόνῳ πρεσβύτερος τῶν τὰ τοιαῦτα ἐσπουδακότων διαπλάσαι, οἷον Λουκιανοῦ, Λουκίου, Ἰαμβλίχου, Ἀχιλλέως Τατίου, Ἡλιοδώρου τε καὶ Δαμασκίου· καὶ γὰρ τοῦ περὶ ἀληθῶν διηγημάτων Λουκιανοῦ καὶ τοῦ περὶ μεταμορφώσεων Λουκίου πηγὴ καὶ ῥίζα ἔοικεν εἶναι τοῦτο. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ τῶν περὶ Σινωνίδα καὶ Ῥοδάνην, Λευκίππην τε καὶ Κλειτοφῶντα, καὶ Χαρίκλειαν καὶ Θεαγένην, τῶν τε περὶ αὐτοὺς πλασμάτων καὶ τῆς πλάνης ἐρώτων τε καὶ ἁρπαγῆς καὶ κινδύνων, ἡ D Δερκυλλὶς καὶ Κήρυλλος καὶ Θρουσκανὸς καὶ Δεινίας ἐοίκασι παράδειγμα γεγονέναι. Τὸν χρόνον δὲ, καθ' ὃν ἤκμασεν ὁ τῶν τηλικούτων πλασμάτων πατὴρ Διογένης [23] ὁ Ἀντώνιος, οὕπω τι σαφὲς ἔχομεν λέγειν, πλὴν ἔστιν ὑπολογίσασθαι, ὡς οὐ λίαν πόῤῥω τῶν χρόνων τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου. Μνημονεύει

VARIÆ LECTIONES.

[16] ὡς] πρὸς A. [17] λιθίνους] quidni λιθίνας? et infr. κυπαριττίνας. [18] τριάκοντα ς. [19] ἐβίω Μνάσωνος ς. [20] ἐκείνης ἦν ἐπίγρ. ς. [21] τοίχον ς. [22] ἐμβάλλει ς. [23] ὁ ante Διογένης ponit A.

NOTÆ.

(29) Jacuerunt enim mortui toto eo tempore quo Mantinias atque Dercyllis in Thulen usque aberrarunt, donec post ad horum reditum revixerant, ut fabulatur supra.

(30) De quibus supra.

(31) Cod. 325.
(32) Cod. 94.
(33) Cod. 82.
(34) Cod. 73.
(35) Cod. 130.

Digitized by Google

δ' οὗτος ἀρχαιοτέρου τινὸς Ἀντιφάνους, ὃν φησι περὶ τοιαῦτά τινα τερατολογήματα κατεσχολακέναι. Ἔστι δὲ ἐν αὐτοῖς καὶ μάλιστα, ὡς ἐν τηλικούτοις πλάσμασί τε καὶ μυθεύμασι, δύο τινὰ θηρᾶσαι χρησιμώτατα, ἓν μὲν ὅτι τὸν ἀδικήσαντά τι, κἂν μυριάκις ἐκφυγεῖν δόξῃ, εἰσάγει πάντως δίκην δεδωκέναι, καὶ δεύτερον ὅτι πολλοὺς ἀναιτίους, ἐγγὺς μεγάλου γεγονότας κινδύνου, παρ' ἐλπίδας [24] δείκνυσι πολλάκις διασωθέντας.

A genus prodigiosis narrationibus simillima conscripsisse ait. Ex ipsis vero potissimum, ut et e cæteris hujus farinæ fictis narrationibus duplex parari, eaque non modica utilitas potest. Primum quidem, quod hinc, etsi qui injuste quidpiam admiserunt, effugere sæpius videantur, tandem tamen meritas dare pœnas, discas. Insontes deinde multos, ingentibus vicinos periculis, præter spem omnem sæpenumero servari.

ΡΞΖ'.

Ἰωάννου Στωβαίου Ἐκλογαί, Ἀποφθεγμάτων Ὑποθετικῶν βιβλία δ'.

[365 R.] Ἀνεγνώσθη Ἰωάννου Στοβαίου *Ἐκλογῶν* [25], *Ἀποφθεγμάτων*, *Ὑποθηκῶν*, βιβλία τέσσαρα ἐν τεύχεσι δυσί. Προσφωνεῖ δὲ ταῦτα, δι' ὃν καὶ τὴν συνάθροισιν φιλοπονῆσαι λέγει, Σεπτιμίῳ [26] ἰδίῳ υἱῷ. Ἡ δὲ συναγωγὴ αὐτῷ ἔκ τε ποιητῶν καὶ ῥητόρων καὶ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας [190 H.] λαμπρῶς βεβιωκότων ἐγένετο, ὧν (ὡς καὶ αὐτός φησι) τῶν μὲν τὰς ἐκλογὰς [27] τῶν δὲ τὰ ἀποφθέγματα καί τινων ὑποθήκας συλλεξάμενος, ἐπὶ τῷ ῥυθμίσαι καὶ βελτιῶσαι τῷ παιδὶ τὴν φύσιν, ἀμαυρότερον ἔχουσαν πρὸς τὴν τῶν ἀναγνωσμάτων μνήμην [28], στείλειεν.

B

Ἔστι δὲ αὐτῷ τὸ μὲν α' βιβλίον φυσικὸν, τοῦ δὲ β' τὸ μέν τι κατ' ἀρχὰς μέρος λογικὸν, τὸ [29] δὲ λοιπὸν καὶ πλεῖστον [30] ἠθικόν· καὶ τὸ γ' δὲ καὶ τὸ δ', πλὴν ὀλιγίστων, ἠθικὰ καὶ πολιτικά. Καὶ γὰρ τὸ μὲν α' ἔχει μὲν κεφάλαια Ξ', οἷς καὶ τὰς τῶν παλαιῶν ἀρμόζει χρήσεις καὶ χρείας· ταῦτα δέ εἰσι μετὰ τὸ περὶ Θεοῦ διαλαβεῖν, ὅτι Δημιουργὸς τῶν ὄντων καὶ διέπει τὸ ὅλον τῷ τῆς προνοίας λόγῳ, δεύτερον περὶ τῶν νομιζόντων μὴ εἶναι πρόνοιαν καὶ ἑπομένας ταύτῃ θείας ἐπὶ τῇ τοῦ παντὸς διοικήσει δυνάμεις, εἶτα περὶ δίκης παρὰ τοῦ Θεοῦ τεταγμένης ἐποπτεύειν τὰ γινόμενα ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, τιμωρὸν οὖσαν τῶν ἁμαρτανόντων, καὶ περὶ ἀνάγκης θείας, καθ' ἣν ἀπαραιτήτως τὰ κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ γίνεται βούλησιν· περί τε εἱμαρμένης καὶ τῆς τῶν γινομένων εὐταξίας· περί τε τύχης ἢ ταυτομάτου, καὶ ὅτι ἀλόγιστος ἡ φορὰ τῆς τύχης· περί τε [31] χρόνου οὐσίας καὶ μερῶν, καὶ πόσων εἴη αἴτιος· καὶ περὶ Ἀφροδίτης οὐρανίας καὶ ἔρωτος θείου· δέκατον περὶ ἀρχῶν καὶ στοιχείων καὶ τοῦ παντός. Εἶτα περὶ ὕλης, περὶ ἰδέας, περὶ αἰτίων, περὶ σωμάτων καὶ περὶ τῆς [32] τούτων τομῆς καὶ περὶ ἐλαχίστου, περὶ σχημάτων, περὶ χρωμάτων, περὶ μίξεως καὶ κράσεως, περὶ κενοῦ [33] καὶ τόπου καὶ χώρας, περὶ

C

D

Legimus Joannis Stobæi *Eclogarum*, *Apophthegmatum*, *et Præceptionum vitæ* libros quatuor, voluminibus duobus. Dedicat eas, cujus maxime gratia collectos affirmat, Sestimio (36) filio suo. Collegit autem (ut ipsemet indicat) e [philosophis,] poetis, oratoribus, atque ex iis qui in omni republica rebus gestis claruerunt, partim eclogas, partim apophthegmata, partim denique instituendæ vitæ præcepta, quæ instar columnæ alicujus erigere voluit, quo ad hanc rerum lectarum stelen dubium nonnihil filii ingenium componeret, meliusque redderet.

Primus autem liber totus est physicus : alter deinde (37) aliqua sui parte ad sermonem ab initio pertinet : cætera vero, et longe maxima, ethicus est. Tertius denique et quartus, pauca si demas, ethica rursum et politica continent (38). Primus itaque liber capita complectitur LX, ad quæ veterum sententias (39) celebriaque dicta redegit. Sunt autem ista : Postquam de Deo disseruit (40), cunctorum eum Opificem esse, et providentia sua gubernare universum. Secundum caput de iis agit, qui providentiam tollunt, divinasque facultates eas, quæ illam ipsam ad universum administrandum consequuntur. 3. Deinde de constituta a Deo justitia ad hominum facta inspicienda, et peccata punienda. 4. De divina necessitate, qua necessario cuncta quæ ex Dei voluntate sunt, fiunt. 5. De fato, et apto eorum quæ fiunt ordine. 6. De fortuna sive casu. 7. Temere huc illuc fortunam ferri. 8. De temporis natura ac partibus, et quot quantarumque rerum causa sit (41). 9. De venere cœlesti et divino amore. 10. De principiis, et elementis, atque universo. 11. Hinc **112***b* De materia. 12. De idea. 13. De causis. 14. De corporibus, eorumque sectione, et de minimo. 15. De figuris. 16. De co-

VARIÆ LECTIONES.

[24] ἐλπίδα ς. [25] ἐκλογαὶ ς. [26] Σεστιμίῳ ς. [27] ἐκλογὰς] Ισ. γνώμας Stephanus. [28] μνήνην A : στήλην ς. [29] τὸ ante μέν om. pr. A. [30] πλεῖστον A : πολιτικὸν καὶ ς. [31] τε add. A. [32] περὶ τῆς] τῆς πέρι A.

NOTÆ.

(36) Suidas (Ἐπίμιον vocat) puto legend. utrobique Ἑπτίμιον qui et ipse quatuor Stobæi libros nuncupaverat, quorum vix tres hodie integri circumferuntur.

(37) Sex prima capita, quæ et interciderunt.

(38) Quin et œconomica quædam.

(39) Habes ea omnia, aut pene omnia, Græce et Latine a Gul. Cantero pridem edita, sed aliter alicubi distincta, et nonnusquam perturbata, aut varie sine titulis dispersa, præterquam quod multis in locis corrupta sint ac mutila.

(40) Quod hic intercedit in Canteri editione. *De numeris caput, e Prolegomenis huc male trajectum docet Phot. pag. seq. et nostra fragmenta* ἀνέκδοτα. *Constat idem ex cod. ms. Bibliothecæ Augustanæ.*

(41) Emenda hinc in Canteri edit. καὶ πόσων εἴη αἴτιος.

Digitized by Google

loribus. 17. De mistione et temperamento. 18. De vacuo, loco, et spatio. 19. De motu. 20. De ortu atque interitu. 21. De mundo ; et, Animatusne sit ac Providentia regatur, atque ubi principatum habeat, et unde nutriatur. 22. De mundi ordine ; et An unum sit universum. 23. De cœli natura ac divisione. 24. De siderum natura, figura, motu, significatione. 25. De solis natura, magnitudine, figura, conversionibus, defectu, signis et motu. 26. De lunæ natura, magnitudine, figura et illustratione, deque eclipsi, ejusdem intervallo (42), ac signis. 27. De lactea via. 28. De cometis, transvolantibus stellis, ac similibus. 29. De tonitruis, fulguribus, fulminibus, igneis turbinibus, et typhonibus (43). 30. De iride, de corona, parelio, ac virgis. 31. Item de nubibus, nebula, pluviis, rore, nive, pruina, et grandine. 32. De ventis. 33. De terra : sitne una, et finita. 34. Quantæ magnitudinis terra sit, deque ejus situ. 35. De figura ipsius terræ. 36. Fixane terra sit atque immota, an mobilis. 37. De terræ motu. 38. De mari; quonam pacto æstus ejus modo recedat, modo accedat. 39. De aquis. 40. De universo. 41. De natura, causisque ex ea ortis. 42. De animantium generatione, cæterisque (44). 43. Quot sint animantium genera : et, An omnia ratione sensuque prædita? 44. De somno et morte. 45. De stirpibus (45). 46. De animantium nutrimento, edendique appetitu. 47. De natura hominis. 48. De mente. 49. De anima (46). 50. De sensibus, et sensuum objectis : et, An etiam veræ sint sensiones? 51. Quot sint sensus, cujusque naturæ singuli, atque efficaciæ. 52. De visu, et speciebus visibilibus. 53. De auditu. 54. De odoratu. 55. De gustatu. 56. De tactu. 57. De voce; et, An corporis expers, ac quid sit in ea præcipuum. 58. De imaginatione, ac dijudicandi facultate. Nonum vero et quinquagesimum : De opinione. Sexagesimum denique : De respiratione atque [ejus] affectionibus. Et hæc quidem libri primi capita sunt, taliaque continent, ad naturam nimirum pertinentia, pauci duntaxat initio exceptis, quæ ad metaphysica quispiam rectius retulerit. Per hæc ergo capita, ut diximus, veterum sententias, sive consentientes, sive repugnantes legendas Stobæus apposuit. Hoc ipso tamen libro, antequam ea, quæ modo recensui, aggrediatur capita, **113***a* de aliis duobus disserit. Quorum primum philosophiæ laudatio est, et ea quidem ex variis congesta scriptoribus. Alterum vero de

A κινήσεως. Εἰκοστὸν δὲ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς, περὶ κόσμου, καὶ εἰ ἔμψυχος καὶ προνοίᾳ διοικούμενος, καὶ ποῦ ἔχει τὸ ἡγεμονικὸν, καὶ πόθεν τρέφεται· περὶ τάξεως τοῦ κόσμου· εἰ ἓν τὸ πᾶν· περὶ τῆς οὐρανοῦ οὐσίας καὶ διαιρέσεως· περὶ οὐσίας ἄστρων καὶ σχημάτων κινήσεώς τε καὶ ἐπισημασίας· περὶ οὐσίας ἡλίου καὶ μεγέθους σχήματός τε καὶ τροπῶν καὶ ἐκλείψεως καὶ σημείων καὶ κινήσεως· περὶ σελήνης οὐσίας μεγέθους καὶ σχήματος φωτισμῶν τε, καὶ περὶ ἐκλείψεως καὶ ἐμφάσεως [34], καὶ περὶ ἀποστημάτων καὶ σημείων· περὶ γάλακτος· περὶ κομητῶν καὶ διαττόντων καὶ τῶν τοιούτων· περὶ βροντῶν, ἀστραπῶν, κεραυνῶν, πρηστήρων, τυφώνων. Τριακοστὸν δὲ περὶ ἴριδος, περὶ ἅλω καὶ παρηλίου καὶ ῥάβδων, καὶ δὴ καὶ περὶ νεφῶν, ὁμίχλης, ὑετῶν, δρόσου, χιόνος, πάχνης, χαλάζης· περὶ ἀνέμων· περὶ γῆς, εἰ μία καὶ πεπερασμένη· καὶ [περὶ [35]] ποίου μεγέθους, καὶ περὶ θέσεως αὐτῆς, καὶ περὶ σχήματος γῆς [36]· καὶ πότερα μένει ἡ γῆ ἢ κινεῖται· περί τε σεισμῶν [37] γῆς· καὶ περὶ θαλάττης, πῶς ἄμπωτις καὶ πλημμῦραι γίνονται· περὶ ὑδάτων, περὶ τοῦ παντὸς, περὶ φύσεως καὶ τῶν συμβαινόντων ἐξ αὐτῆς αἰτίων, περὶ τῆς τῶν ζώων γενέσεως, καὶ τὰ ἑξῆς· [368 R.] πόσα γένη ζώων, καὶ εἰ πάντα λογικὰ καὶ αἰσθητά· περὶ ὕπνου καὶ θανάτου· περὶ φυτῶν, περὶ τροφῆς καὶ ὀρέξεως τῶν ζώων, περὶ φύσεως ἀνθρώπων, περὶ [191 H.] νοῦ, περὶ ψυχῆς, περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητῶν, καὶ εἰ ἀληθεῖς αἱ αἰσθήσεις· πόσαι εἰσὶν αἱ αἰσθήσεις, καὶ ποίας οὐσίας καὶ ἐνεργείας ἑκάστη· περὶ ὁράσεως καὶ κατοπτρικῶν ἐμφάσεων, περὶ ἀκοῆς, περὶ ὀσφρήσεως, περὶ γεύσεως, περὶ ἁφῆς· περὶ φωνῆς, καὶ εἰ ἀσώματος ἡ φωνὴ, καὶ τί αὐτῆς τὸ ἡγεμονικόν· περὶ φαντασίας καὶ κριτηρίου· νθ' περὶ δόξης, καὶ ξ' περὶ ἀναπνοῆς καὶ παθῶν. Καὶ τὰ μὲν τοῦ α βιβλίου κεφάλαια τοσαῦτα καὶ περὶ τούτων, καὶ δηλονότι φυσικὰ, πλὴν ἐνίων τῶν ἐν ἀρχῇ, ἃ μᾶλλον ἄν τις εἰς τὰ [38] μετὰ τὰ φυσικὰ ἀνάξοι. Τούτοις δὲ, ὡς ἔφημεν, τὰς τῶν παλαιῶν δόξας, εἴτε συμφώνους οὔσας εἴτε καὶ [39] διαφώνους, παρατίθησιν. Ἐν μέντοι τούτῳ τῷ βιβλίῳ, πρὸ τοῦ τοῖς εἰρημένοις κεφαλαίοις ἐπιβαλεῖν, περὶ δύο κεφαλαίων διαλαμβάνει, ὧν τὸ μὲν ἔπαινός ἐστι φιλοσοφίας, καὶ οὗτος ἐκ διαφόρων αὐτῷ συνηρανισμένος· τὸ δὲ περὶ τῶν κατ' αὐτὴν [40] συνεστηκυιῶν αἱρέσεων. Ἐν ᾧ καὶ περὶ γεωμετρίας καὶ μουσικῆς καὶ ἀριθμητικῆς δόξας παλαιὰς συναναγράφει.

sectis, quæ in ea conspirarunt. Ubi pariter veterum opiniones de geometria, musica et arithmetica describit.

VARIÆ LECTIONES.

[33] καινοῦ A. [34] καὶ ἐμφάσεως add. A. [35] περὶ ante ποίου expungit A. [36] γῆς A : αὐτῆς τῆς γῆς ς [37] σεισμοῦ ς : θαλάσσης ς. [38] τὰ post μετὰ om. pr. A. [39] καὶ om. A. [40] κατὰ ταύτην ς.

NOTÆ.

(42) Addit Cant. liber *Faciem* : de qua Plutarchi in opusculis libellus.

(43) περὶ πρηστήρων. Vide Plin. lib. II, cap. 48 et seq.

(44) Cujusmodi illa, quæ apud Gul. Canterum inscribuntur, *De causis similitudinis parentum*, etc.

(45) Huc refero Canteri illud : *Quomodo stirpes alantur et animalia.*

(46) De qua duodecim tractasse Stobæum indicat Cant. codex.

Digitized by Google

Τὸ δὲ β' βιβλίον συμπληροῦται μὲν κεφαλαίοις ϛ' καὶ Μ· διαλαμβάνει δὲ πρῶτον μὲν περὶ τῶν τὰ θεῖα ἑρμηνευόντων, καὶ ὡς εἴη ἀνθρώποις ἀκατάληπτος ἡ τῶν νοητῶν κατὰ τὴν οὐσίαν ἀλήθεια, εἶτα περὶ διαλεκτικῆς, καὶ περὶ ῥητορικῆς, καὶ περὶ λόγου καὶ γραμμάτων, περὶ ποιητικῆς, περὶ χαρακτῆρος τῶν παλαιῶν[41], περὶ τοῦ ἠθικοῦ εἴδους τῆς φιλοσοφίας, περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν, ὅτι οὐδεὶς ἑκὼν πονηρός, ὁποῖον χρὴ εἶναι τὸν φιλόσοφον, ὅτι χρὴ σέβειν τὸ θεῖον, ὅτι τοῖς εὐσεβέσι καὶ δικαίοις βοηθεῖ τὸ κρεῖττον· περὶ μαντικῆς· ὅτι χρὴ περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι τὰς τῶν σοφῶν συνουσίας, ἐκκλίνειν δὲ[42] τοὺς φαύλους καὶ ἀπαιδεύτους· περὶ τοῦ δοκεῖν καὶ τοῦ εἶναι, καὶ ὅτι οὐ τῷ λόγῳ χρὴ κρίνειν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ· ὅτι οἱ ἄλλοις ἐπιβουλεύοντες ἑαυτοὺς λανθάνουσι καταβλάπτοντες· περὶ εὐδοξίας· περὶ φήμης· ὅτι μέτρον ἄριστον· ὅτι δυσκατόρθωτον ἡ ἀρετή, εὐμεταχείριστον δὲ ἡ κακία· ὅτι οὐ χρὴ λόγον ποιεῖσθαι τῆς[43] τῶν ἀσυνέτων δοκιμασίας· ὅτι τὴν ὑπόκρισιν, τοῖς κεχρημένοις ἐπιβλαβῆ οὖσαν καὶ πρὸς οὓς γίνεται, τῆς ψυχῆς ἐκβλητέον· ὅτι οὐ χρὴ πολυπραγμονεῖν, φθόνου γὰρ καὶ διαβολικῆς αἰτίων γίνεται τὸ τοιοῦτον· ὅτι ἐν οἷς πλημμελεῖ τις τὸ μεταμελεῖσθαι κάλλιστον· περὶ λοιδορίας, ὡς οὐκ ἀγαθόν· ὅτι ἐν τῷ λοιδορεῖσθαι χρὴ σκοπεῖν μὴ τοῖς αὐτοῖς περιπεπτώκαμεν ἐλαττώμασι· περὶ ἀνάγκης τῆς κατὰ τὸν βίον· ὅτι εὐκαίρως δεῖ πράττειν· περὶ τοῦ βούλεσθαι· ὅτι οὐ δεῖ ὡς ἔτυχεν ἀναβάλλεσθαι· ὅτι τὸ δυστυχῆσαι πολλάκις ἐπωφελὲς γίνεται, καὶ μάλιστα τοῖς ἄφροσι· περὶ ἀγωγῆς καὶ[44] παιδείας· ὅτι κάλλιστον ἡ φιλία τῶν ἀγαθῶν· [369 R.] ὅτι ἡ ὁμοιότης τῶν τρόπων τὴν[45] φιλίαν ἀπεργάζεται· [192 H.] ὅτι χρὴ ἐν ταῖς δυστυχίαις καὶ τοῖς κινδύνοις μὴ περιορᾶν τοὺς φίλους· ὅτι οὐ χρὴ συναδικεῖν τοῖς φίλοις· περὶ γνησίων[46] καὶ ἀβεβαίων φίλων· ὅτι χρὴ ταχείας ποιεῖσθαι τὰς πρὸς τοὺς φίλους διαλλαγάς, τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν ῥᾳδίως φέροντας μετὰ τῆς ἀμνηστίας[47]· ὅτι ἐν ταῖς ἀτυχίαις τοὺς γνησίους τῶν φίλων διαγινώσκομεν· φιλικὰ παραγγέλματα· περὶ ἔχθρας καὶ τοῦ ὁποῖόν τινα χρὴ εἶναι[48] πρὸς τοὺς ἐχθρούς· περὶ τοῦ πῶς ἔστιν ἀπ' ἐχθρῶν ὠφεληθῆναι· περὶ τοῦ εὐεργετεῖν· ὅτι μεῖζων ἡ χάρις ἐν καιρῷ δοθεῖσα· περὶ τοῦ ἀντευεργετεῖν· ὅτι τοὺς πονηροὺς οὐ χρὴ εὖ ποιεῖν οὐδὲ παρ' αὐτῶν εὐεργετεῖσθαι, καὶ τὸ τελευταῖον περὶ ἐχαριστίας[49]. Ἐν οἷς καὶ τὰ τοῦ β' κεφάλαια.

Alter dein liber XLVI absolvitur capitibus (47). Primum quidem de sacrorum interpretibus, et quod a mortalibus spiritualium vera natura comprehendi nequeat. 2. Hinc de arte disserendi. 3. De bene dicendi facultate. 4. De Oratione, ac litteris (48). 5. De arte poetica. 6. De charactere, seu forma orationis. 7. De morum philosophia (49) 8. De iis quæ in nostra sunt potestate. 9. Neminem sponte esse improbum. 10. Qualem deceat esse philosophum. 11. Pietatem erga Deum colendam esse. 12. Piis ac justis Numen auxilio esse. 13. De vaticinio. 14. Sapientum consuetudinem magni esse faciendam : fugiendos vero, ac declinandos improbos atque imperitos. 15. De eo quod videtur tantum, et de eo quod vere est. 16. Non e verbis, sed moribus de homine esse judicandum. 17. Eos qui aliis insidientur, seipsos potius imprudentes lædere. 18. De nominis gloria. 19. De fama. 20. Modum esse optimum. 21. Virtutem ægre parari : vitium contra facile acquiri. 22. Non oportere stultorum judicii rationem habere. 23. Fictionem sive hypocrisin, quæ non iis tantum apud quos exercetur, sed ipsis quoque fingentibus nocet, ex animo esse pellendam. 24. Curiositatem esse vitandam (50) : præbere enim ansam invidiæ, atque calumniæ (51). 25. Optimum esse resipiscere, in quibus ipse deliqueris. 26. Convicium minime esse bonum. 27. In conviciando considerandum, ne in eadem ipsi quandoque errata inciderimus. 28. De vitæ necessitate. 29. Opportune res agi debere. 30. De voluntate : non esse eam temere differendam. 31. Adversis affligi sumnæ sæpenumero utilitati esse : maxime vero imprudentibus. 32. De educatione atque institutione. 33. Optimum bonorum omnium esse amicitiam. 34. Morum similitudinem amicitiam conciliare. 35. In adversis suis atque periculis non esse negligendos amicos. 36. Non esse amicos juvandos, cum quid injuste faciendum suscipiunt. 37. De fidis atque infidis amicis. 38. Cito esse cum amicis in gratiam redeundum, eorumque vitia ferenda, cum erratorum oblivione. 39. In adversis fidos explorari amicos. 40. Præcepta amicitiæ. 41. De inimicitiis, et, **113***b* quo se quis modo cum hoste gerat. 42. Qua ratione ex inimicis (52) capi possit utilitas. 43. De benemerendi studio. 44. Majus esse beneficium quod in tempore confertur. 45. De remunerandis beneficiis. 46. Non esse benigne faciendum

VARIÆ LECTIONES.

[41] τῶν παλαιῶν add. A. [42] δὲ om. A. [43] τῆς A : περὶ τῆς ϛ. [44] καὶ] περὶ A. [45] τὴν add. A. [46] περὶ μὴ γν. A. [47] ἀμνηστείας ϛ. [48] εἶναι χρὴ ϛ. [49] εὐχαριστίας ϛ. cf. Gaisford. Stob. 4, append. p. 30 u.

NOTÆ.

(47) De quibus vix tria hæc, primum, septimum et octavum : utcunque integra posteriore *Eglogarum* libro a Cant. edito legas : quinque inter hæc mediis capitibus, partim turbatis, partim alio rejectis. Reliqua porro 38 hujus libri alterius capita, magno sane damno publico periisse, vel solæ inscriptiones hæ testantur.

(48) Huc plane pertinent quæ serm. 80, 81 et 82, in Conradi edit. hodieque leguntur.

(59) Cui rursum capita quinque subjicit Cant. codex, quorum tamen ultimum illud est, quod octavum hic locum obtinet.

(50) Vide Plutarchum libello *De curiositate*.

(51) Lege Luciani libell. *Non esse calumniæ credendum*.

(52) De quo et Plutarchi libellus.

Digitized by Google

improbis, neque ab iis beneficium ullum accipiendum. Denique de gratitudine (53). Atque hæc summa capitum secundi libri.

Tertius dehinc capita continet XLII (54). Primum de virtute. Alterum de vitio. 3. De prudentia. 4. De imprudentia. 5. De temperantia. 6. De intemperantia. 7. De fortitudine. 8. De timiditate. 9. De justitia. 10. De habendi cupiditate atque injustitia. 11. De veritate. 12. De mendacio. 13. De loquendi libertate. 14. De assentatione. 15. De prodigalitate. 16. De parcimonia [seu tenacitate]. 17. De continentia. 18. De incontinentia. 19. De patientia [seu malorum tolerantia]. 20. De iracundia. 21. De cognoscendo seipsum. 22. De fastu. 23. De cæco sui amore. 24. De conscientia. 25. De memoria. 26. De oblivione. 27. De jurejurando. 28. De perjurio. 29. De laboris studio. 30. De ignavia. 31. De pudore. 32. De impudentia. 33. De silentio. 34. De tempestiva oratione. 35. De dicendi brevitate. 36. De garrulitate (55). 37. De benignitate. 38. De invidia. 39. De patria. 40. De peregrina terra. 41. De arcanis, et 42. De calumnia.

A Ἐν δὲ τῷ γ' περιέχεται κεφάλαια ΜΒ', πρῶτον περὶ ἀρετῆς, εἶτα περὶ κακίας, περὶ φρονήσεως, περὶ ἀφροσύνης, περὶ σωφροσύνης, περὶ ἀκολασίας, περὶ ἀνδρίας, περὶ δειλίας, περὶ δικαιοσύνης, περὶ πλεονεξίας καὶ ἀδικίας, περὶ ἀληθείας, περὶ ψεύδους, περὶ παῤῥησίας, περὶ κολακείας, περὶ ἀσωτίας[80], περὶ φειδωλίας, περὶ ἐγκρατείας, περὶ ἀκρασίας, περὶ ἀνεξικακίας, περὶ ὀργῆς, περὶ τοῦ γνῶθι σαυτὸν, περὶ ὑπεροψίας, περὶ φιλαυτίας, περὶ τοῦ συνειδότος, περὶ μνήμης, περὶ λήθης, περὶ ὅρκου, περὶ ἐπιορκίας, περὶ φιλοπονίας, περὶ ἀργίας, περὶ αἰδοῦς, περὶ ἀναιδείας, περὶ σιγῆς, περὶ τοῦ εὐκαίρως λέγειν, περὶ βραχυλογίας, περὶ ἀδολεσχίας, περὶ χρηστότητος, περὶ φθόνου, περὶ πατρίδος, περὶ ξένης, περὶ ἀπορῥήτων, καὶ μβ' περὶ διαβολῆς.

Quarti denique libri capita hæc sunt. Primum de republica (56), alterum de legibus et consuetudinibus. 3. De plebe (57). 4. De potentibus in civitate. 5. De principatu; et Qualem esse principem ac magistratum deceat. 6. Optimum esse unius imperium. 7. Regni administrandi præceptiones. 8. Vituperatio tyrannidis. 9. De bello. 10. De audacia (58). 11. De juventute (59). 12. De belli imperatoribus; et, De iis quæ militiæ usui esse possint præcepta (60). 13. De pace. 14. De agricultura*. 15. De tranquillitate. 16. De navigatione (et naufragio). 17. De artibus*. 18. De dominis et servis. 19. De Venere vulgari (quæ generationis humanæ (61) causam fovet). 20. De amore voluptatum corporis (62). 21. De pulchritudine*. 22. De nuptiis, et ejus capitis cætera (63). 23. Connubialia præcepta. 24. De liberis, et ejus generis reliqua (63). 25. Debito parentes honore a liberis esse afficiendos [et, An per omnia eis obedire conveniat]. 26. Quales deceat esse parentes erga liberos (64), [et quod utrinque naturali quadam necessitate mutuo afficiantur]. 27. Fraternum amorem, et animi affectum, erga cognatos esse honestissimum [quodque hi necessarii sint.] 28. De rei familiaris tuendæ ratione. 29. De nobilitate [nobiles illos esse, qui ex virtutis præscripto vivant, tametsi nec bonis moribus præditis parentibus orti sint] et reliqua ejusdem ar-

B Τὰ δὲ τοῦ δ' βιβλίου ἐστὶ ταῦτα, πρῶτον περὶ πολιτείας, δεύτερον περὶ νόμων καὶ ἐθῶν, περὶ δήμου, περὶ τῶν ἐν ταῖς πόλεσι δυνατῶν[81], περὶ ἀρχῆς, καὶ περὶ τοῦ ὁποῖον χρὴ εἶναι τὸν ἄρχοντα, ὅτι κάλλιστον ἡ μοναρχία, ὑποθῆκαι περὶ βασιλείας, ψόγος τυραννίδος, περὶ πολέμου, περὶ τόλμης, περὶ νεότητος, περὶ στρατηγῶν, καὶ περὶ τῶν κατὰ πόλεμον χρειῶν ὑποθῆκαι, περὶ εἰρήνης, περὶ γεωργίας, περὶ ἡσυχίας, περὶ ναυτιλίας, περὶ τεχνῶν, περὶ δεσποτῶν καὶ δούλων, περὶ Ἀφροδίτης πανδήμου καὶ[82] περὶ ἔρωτος τῶν κατὰ τὸ σῶμα ἡδονῶν, περὶ κάλλους, περὶ γάμου, καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ κεφαλαίου τούτου. Γαμικὰ παραγγέλματα, καὶ περὶ παίδων, καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ κεφαλαίου τούτου. Καὶ ὅτι χρὴ τοὺς γονεῖς τῆς καθηκούσης τιμῆς καταξιοῦσθαι παρὰ τῶν τέκνων·

C ὁποίους χρὴ εἶναι τοὺς πατέρας περὶ τὰ τέκνα. Ὅτι κάλλιστον ἡ φιλαδελφία καὶ ἡ περὶ τοὺς συγγενεῖς διάθεσις. Οἰκονομικός. Περὶ εὐγενείας, καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ κεφαλαίου τούτου· περὶ δυσγενείας. Περὶ πλούτου, καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ κεφαλαίου τούτου· περὶ πενίας· σύγκρισις πενίας καὶ πλούτου. Ὅτι ὁ βίος [193 H.] βραχὺς καὶ φροντίδων ἀνάμεστος. [372 R.] Περὶ λύπης, ὅτι λύειν μοχθηρά. Περὶ νόσου καὶ ἰάσεως[83], περὶ ὑγιείας καὶ διαμονῆς αὐτῆς, περὶ ἰατρῶν. Περὶ εὐδαιμονίας, περὶ κακοδαιμονίας· ὅτι ἀβέβαιος ἡ τῶν ἀνθρώπων εὐπραξία· περὶ τῶν παρ' ἀξίαν εὐτυχούντων· περὶ τῶν παρ' ἀξίαν δυστυχούντων· ὅτι δεῖ

VARIÆ LECTIONES.

[80] ἀσωτείας ς. [81] δυνατῶν AC : δυναστῶν ς. [82] καὶ add. A. [83] ἰάσεων ς.

NOTÆ.

(53) Unica in monade a superiore calculo aberravimus. Quem facile errorem corriget, qui olim hunc librum nobis integrum in lucem dabit.

(54) Quæ totidem et iisdem inscriptionibus *Sermonum* nomine, una cum quarto libro edita fuere sæpius, Græce Venetiis, Græco-Lat. Tiguri non semel ac denique Francofurti cum Ant. Melissa, aliisque gnomologis.

(55) De qua Plutarch. etiam.

(56) Hodie in Stobæo vulgato sermo est 43.

(57) Qui sermo in libris editis non exstat.

(58) Hoc signo notavimus, quæ in editis distincta D in laudem ac vituperationem reperimus.

(59) In Stobæo est hic, *De Militia et viribus corporis.*

(60) Evulgatis libris hoc additum.

(61) In editis legitur præcedenti capite et subauditur, *Vituperatio Veneris, et quod malus sit amor, ac multorum malorum auctor.*

(62) De quibus sex habent capita libri editi.

(63) Quæ libri editi per tria distributa capita exhibent.

(64) Tres hic insertos sermones 80, 81, 82, in libris aliunde irrepsisse, jam sup. indicavimus.

Digitized by Google

γενναίως φέρειν τὰ προσπίπτοντα· ὅτι δεῖ τὰς εὐτυχίας προφαίνειν, τὰς δ' ἀτυχίας κρύπτειν. Περὶ ἐλπίδος· περὶ τῶν παρ' ἐλπίδα. Ὅτι οὐ χρὴ ἐπιχαίρειν τοῖς ἀτυχοῦσιν· ὅτι οἱ ἀτυχοῦντες χρῄζουσι τῶν συμπασχόντων. Περὶ γήρως, καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ κεφαλαίου τούτου. Περὶ θανάτου, περὶ ζωῆς· σύγκρισις ζωῆς καὶ θανάτου. Περὶ πένθους, περὶ ταφῆς. Παρηγορικά· ὅτι οὐ χρὴ παροινεῖν εἰς τοὺς τετελευτηκότας· ὅτι τῶν πλείστων μετὰ θάνατον ἡ μνήμη διαῤῥεῖ ταχέως.

A gumenti (65). 30. De ignobilitate. 31. De divitiis; et hujus generis cæteris (66). 32. De inopia. 33. Divitiarum paupertatisque comparatio. 34. Vitam esse perbrevem, curarumque plenam. 35. De tristitia, ejusque molestia. 36. De morbo **114** *a* et medelis. 37. De valetudine, ejusque permansione. 38. De medicis, et medicina. 39. De felicitate. 40. De infelicitate. 41. Instabilem esse mortalium prosperitatem. 42. De his qui præter meritum felices sunt. 43. De his qui præter meritum infelices sunt. 44. Quæcunque accidunt, constanter esse ferenda [hominibus, quorum est ex virtute vitam instituere]. 45. Secundas res ostendi (67), adversas contra tegi oportere, [et rebus præstantibus recte utendum]. 46. De spe. 47. De insperatis eventibus. 48. De aliorum infortunio gaudendum non esse. 49. Infelices indigere condolentibus. 50. De senectute (68), aliaque huc spectantia (69). 51. De morte, [et eam evitari non posse]. 52. De Vita. 53. Vita (70) et mors invicem comparata. 54. De luctu. 55. De sepultura. 56. Consolatoria. 57. In vita functos non esse exercendam contumeliam. 58. Plurimorum a morte memoriam cito evanescere.

Ὁμοῦ τὰ κεφάλαια τοῦ τετάρτου ΝΗ', τῶν δὲ τεσσάρων βιβλίων σῆ'. Οἷς παρατίθησιν, ὡς ἔφημεν, ὁ [56] Ἰωάννης ἔκ τε τῶν ἐκλογῶν καὶ τῶν ἀποφθεγμάτων καὶ τῶν ὑποθηκῶν δόξας τε καὶ χρήσεις καὶ χρείας.

B Hæc quarti libri LVIII capita sunt : cum quatuor ipsorum librorum in universum octo sint supra ducenta (71), quibus, uti diximus, sententias, testimonia, et chreias ex eclogis et apophthegmatis, ac vitæ præceptis Stobæus proponit.

Ἀγείρει δὲ ταύτας ἀπὸ μὲν φιλοσόφων, ἀπό τε Αἰσχίνου τοῦ Σωκρατικοῦ καὶ Ἀναξάρχου καὶ Ἀναχάρσιδος, Ἀριστωνύμου καὶ Ἀπολλωνίου, Ἀντισθένους καὶ Ἀριστίππου, Ἀρίστωνος καὶ Ἀριστοξένου καὶ Ἀρχύτου, Ἀριστοτέλους, Ἀναξιμάνδρου, Ἀναξιμένους, Ἀρχελάου, Ἀναξαγόρα, Ἀρχαινέτου, Ἀρκεσιλάου, Ἀρβιανοῦ [58], Ἀντιπάτρου Ἰστιαίου, Ἀντιφάνους, Ἀπολλοδώρου, Ἀριστάρχου, Ἀσκληπιάδου, Ἀριστοτέλους, Ἀρχεδήμου Ἐκαταίου [59], Ἀπολλοφάνους, Αἰγιμίου, Αἴσαρος, Ἀττικοῦ, Ἀμελίου, Ἀλβίνου, Ἀριστάνδρου, Ἀποκρατίωνος [57], Ἀπελλοῦς, Ἀριστάγόρου, Ἀριστομβρότου, Ἀρχιμήδους, Βοηθοῦ, Βίαντος, Βηρώσου [58], Βερονίκης, Βροτίνου, Βίωνος, Γλαύγωνος [59], Δημώνακτος, Δημητρίου, Δαμίππου, Διογένους, Διοδώρου, Δημοκρίτου [60], Διοτίμου, Διοκλέους, Δαμαρμένους, Διδύμου, Δίωνος, Δίου, Εὐκλείδου, Εὐφράτου, Ἐπιχάρμου, Ἐπανδρίδου, Ἐρασιστράτου, Ἐκπώλου, Ἐπικούρου Γαργηττίου, Ἐπικτήτου, Ἑρμοῦ, Ἐμπεδοκλέους, Ἐπικούρου Ἀθηναίου, Εὐσεβίου, Εὐρύσου [61], Ἐρατοσθένους, Εὐρυστράτου, Ἐκφάντου, Ἐπιδίκου, Εὐδόξου, Ἐπιγένους, Εὐηνίου, Εὐρυφάμου, Ζαλεύκου,

Philosophi autem, ex quibus ista collegit, hi fere sunt : Ægimæus (72), Æschines Socraticus, Albinus, Amelius, Anacharsis, Anaxagoras, Anaxarchus, Anaximander, Anaximenes, Antipater Istiæus, Antisthenes, Apelles, Apollodorus, Apollonius, Apollophanes, Arcesilaus, Archænetus, Archedemus, Hecatæus, Archelaus, Archimedes, Archytas, Arianus, Aristagoras, Aristander, Aristarchus, Aristippus, Aristobrotus, Ariston, Aristonymus, Aristoteles, Aristoxenus, Asclepiades Aristæi, filius; Atticus; C Beronice, Berosus, Bias, Bion, Boethus, Brotinus; Callicratides, Callimachus, Carneades, Cebes, Charondas, Chilon, Chion, Chrysippus, Cleanthes, Cleobulus, Clineas, Clitomachus, Coriscus, Crantor, Critias, Critolaus, Criton, Damarmenes, Damippus, Demetrius, [Democritus,] Demonax, Didymus, Diocles, Diodorus, Diogenes, [Dion,] Diotimus, Dius, Ecphantus, Ecpolus, Empedocles, Epandrides, Epicharmus, Epictetus, Epicurus Gargitius (73), Epicurus Atheniensis, Epidicus, Epigenes, Erasistratus, Eratosthenes, Erysus (74), Euclides, Eu-

VARIÆ LECTIONES.

[56] ὁ add. A. [58] Ἀρειανοῦ C ς : Αἰστιαίου A. Ἀντιφάνους, Ἀρχεδήμου Ἐκαταίου, Ἀπολλοφάνους Αἰγιμαίου, omissis infra illis Ἀρχεδ. — Αἴσαρος, ς cum C, nisi quod Αἰγιμίου est in C. [56] αἰκαταίου pr. A. [57] Ἀποκρατίωνος pr. C. Ἀπέλλους A. Ἀριστοβρότου ς. [58] Βηρόσσου ς. [59] Γλαύγωνος A : Γλαύτωνος superaddito γ τῷ τ C. Γλαύττωνος ς. [60] Δημοκρίτου et mox Δίωνος add. A. [61] Ἐρύσου ς.

NOTÆ.

(65) Tribus explicata capitibus in libris editis.

66) Quæ in duo capita distraxerunt alii.

(67) Inserunt hoc loco vulgati libri caput *De pusillanimitate.*

(68) Divulsa hinc videntur, quæ in editis libris distinctum cap. faciunt : *Facilius esse alium admonere, quam seipsum.*

(69) Libri editi singulari cap. proponunt : *Quod senectutis molestiam prudentia tollat, ipsamque multa reverentia dignam effici.*

(70) Addunt hic typis excisi caput, *De laude mortis.*

(71) Atqui sex tantum supra ducenta singulorum D librorum calculi collecti conficiunt. Erroris ansa fortassis ex numerorum notis objecta. Cæterum ex his 28 secundi libri, quæ interciderunt, capita desideramus.

(72) Commodum tibi fore, lector, arbitratus sum, si neglectum alicubi elementorum ordinem accurate restituerem.

(73) 2. C. H. St.

(74) Nimis sane liberaliter Photius duos nobis offert Epicuros, cum unus idemque. ab urbe Atheniensis dicatur, qui a pago Gargetius est, ut docet Laert. lib. x, init.

Digitized by Google

doxus, Evenius, Euphrates, Euryphamus, Euristratus, Eusebius, Glauton, Harpocration, Heraclides, Heraclitus, Hermæ, **114***b* Herophilus, Hierax, Hierocles, Hieronymus, Hippalus, Hippias, Hippodamus, Hipponus, Hypsæus, Ion, Jamblicus, Juncus, Leophanes, Leucippus, Longinus, Lucius, Lysis, Lycon, Lysis (Epaminondæ præceptor), Maximus, Melissus, Melon, Menechmus, Mendemus, Metopus, Metrocles, Metrodorus, Moderatus, Mnesarchus, Musonius, Naucratus, Naumachius, Nicolaus Nicostratus, Nictis, Numenius, Ocellus, Onatus, Onetor, Panacæus, Panætius, Parmenides, Pempelus, Periander, Perictiones, Phavorinus, Pherecydes, Philoxenus, Phintis, Pittacus, Plato, Platinus, Plutarchus, Polemon, Polybius, Porphyrius, Porus, Posidonius, Protagoras, Pyrrhon, Pythagoras, Pytheas, Pythiades, Reginus, Rufus, Scythinus, Seleucus, Serenus, Severus, Socrates, Solon, Sosiades, Sotion, Spensippus, Sphærus, Stilpon, Straton, Taurus, Teles, Timæus, Timagoras, Timon, Thales (76), Theagenes, Theages, Themistius, Theobulus, Theocritus, Theodorus, Theophrastus, Thrasillus, Xenocrates, Xenophanes, Zaleucus, Zeno, Zoroaster. Ii vero ex Cynicorum secta, Antisthenes, Crates, Diogenes, Hegesianax, Menander, Monimus, Onesicritus, Polyzelus, Theomnestus, Xanthippus. Igitur philosophi, ex quibus hanc collectionem fecit, isti sunt.

A Ζήνωνος, Ζωροάστρου, Ἡρακλείδου, Ἡρακλείτου, Ἡροφίλου, Θεμιστίου, Θεοδούλου[66], Θεανοῦς, Θεάγους, Θεοφράστου, Θεοδώρου, Θάλητος, Θεοκρίτου, Θρασύλλου, Ἱερωνύμου, Ἱππίου, Ἰαμβλίχου, Ἱεροκλέους, Ἱππάλου, Ἴωνος, Ἱππώνου, Ἱέρακος, Ἱπποδάμου, Ἱππάτου, Ἰούγκου, Κρίτωνος, Κλεοβούλου, Κέβητος, Κορίσκου, Κλειτομάχου, Κριτολάου, Κλινέου, Καρνεάδου, Κλεάνθους, Καλλιμάχου, Κριτίου, Κράντορος, Καλλικρατίδου, Λευκίππου, Λουκίου, Λύσιδος, Λύκου[63], Λύκωνος, Λεωφάνους, Λογγίνου, Μεναίχμου, Μητροκλέους, Μετώπου, Μενεδήμου, Μουσωνίου, Μνησάρχου, Μελίσσου, Μητροδώρου, Μίλωνος[64], [194 H.] Μοδεράτου, Μαξίμου, Νικολάου, Νουμηνίου, Ναυμαχίου, Ναυκράτους, Νικίου[65], Νικοστράτου, Ξενοκράτους, Ξενοφάνους, Ὀνάτου, Ὀκέλλου[66], Ὀνήτορος, Πανακαίου, Πιττακοῦ, Περιάνδρου, [373 R.] Πυθαγόρου, Πλουτάρχου, Πεμπέλου, Πλάτωνος, Πανaιτίου, Ποσειδωνίου, Περικτιόνης[67], Πορφυρίου, Παρμενίδου, Πολέμωνος, Πυθέου[68], Πώρου, Πολυβίου, Πλωτίνου, Πρωταγόρου, Πυθιάδος[69], Πύρρωνος, Ῥούφου, Ῥηγίνου, Σόλωνος, Σωτίωνος[70], Σωσιάδου, Σερήνου, Σωκράτους, Στίλπωνος, Σπευσίππου, Στράτωνος, Σκυθίνου, Σφαίρου, Σελεύκου, Σεβήρου[71], Τίμωνος, Τιμαίου, Ταύρου, Τιμαγόρου, Τέλητος, Ὑψαίου[72], Φιλοξένου, Φιλολάου, Φερεκύδου, Φαβωρίνου, Φίντυος[73], Χίωνος, Χρυσίππου, Χαρώνδου, Χίλωνος, καὶ Κυνικῶν δὲ Ἀντισθένους, Διογένους, Κράτητος, Ἡγησιάνακτος, Ὀνησικρίτου, Μενάνδρου, Μωνίμου, Πολυζήλου, Ξανθίππου, Θεομνήστου, καὶ τῶν μὲν φιλοσόφων, ἐξ ὧν[74] τὴν συλλογὴν ἐποιήσατο, οὗτοι.

B

Poetæ autem hi: Achæus, Æschylus, Agathon, Alcæus, Alcidamas, Alexander, Alexis, Amphis, Anacreon, Anaxandrides, Anaxilles, Andronicus, Antimachus, Antiphanes, Apollodorus, Apollonides, Aralochus, Aratus, Archilochus, Archippus, Aristæus, Aristarchus, Aristocrates, Aristophanes, Aristophon, Astydamas, Athenodorus, Axinicus, Bacchylides, Bathon, Bion, Biotus, Callimachus, Callinicus, Carcinus, Cercidas, Chæremon, Chares, Chœrilus, Cleanthes, Clebinetus, Cleobulus, Clinias, Clitias, Clitomachus, Crantor, Cratinus, Demetrius, Dicæogenes, Dictys, Diodorus, Dionysius, Diphylus, Epicharmus, Eratosthenes, Evenus, **115** *a* Euphorion, Euphron, Eupolis, Euripides, Euthydamus, Heliodorus, Heniochus, Hermolochus, Herodes, Hesiodus, Hipponax, Hippothoon, Hippothous, Homerus, Hypobolimæus, Hypsæus, Ion, Iophon, Isidorus, Julius, Laon, Leonides, Licymnius, Linus, Lycophron, Melino, Menander, Menip-

C

Ποιηταὶ δὲ Ἀθηνόδωρος, Ἀναξίλλης, Ἄρχιππος, Ἀπολλωνίδης, Ἀλκιδάμας[75], Ἀρισταῖος, Ἀντίμαχος, Ἀντιφάνης, Ἀρίσταρχος, Ἀρχίλοχος, Ἀχαιὸς, Αἰσχύλος, Ἀγάθων, Ἄλεξις, Ἀριστοκράτης, Ἄμφις, Ἀλκαῖος, Ἄρατος, Ἀστυδάμας, Ἀνδρόνικος, Ἀναξανδρίδης, Ἀριστοφάνης, Ἀράλοχος[76], Ἀπολλόδωρος, Ἀλέξανδρος, Ἀνακρέων, Ἀξίνικος, Ἀριστοφῶν, Βραχυλίδης[77], Βίων, Βίοτος[78], Βάθων, Δίφιλος, Διονύσιος, Δημήτριος, Δικαιογένης, Διόδωρος, Δίκτυς[79], Εὐθύδαμος, Εὔπολις, Εὔφρων, Ἐρατοσθένης, Ἐπίχαρμος, Εὔηνος, Εὐφορίων, Ἑρμόλοχος, Εὐριπίδης, Ζήνων, Ζηνόδοτος, Ζώπυρος, Ἡσίοδος, Ἡρώδης, Ἡνίοχος, Ἡλιόδωρος, Θεόδεκτος[80], Θέσπις, Θέογνις, Θεόκριτος, Θελέροφος, Ἰοφῶν, Ἱππόθοος, Ἱππῶναξ, Ἰσίδωρος, Ἱπποθόων, Ἰούλιος, Ἴων, Κλεάνθης, Κλεαίνετος[81], Καλλίμαχος, Κριτίας[82], Κλεόβουλος, Κρατῖνος, Καρκῖνος, Κερκιδᾶς, Καλλίνικος[83], Κλεινίας, Κράντωρ, Κλειτόμαχος, Λίνος, Λικύμνιος[84], Λυκόφρων, Λεωνίδης, Λάων, Μένανδρος, Μύρων[85], Μοσχίων, Μένιπ-

D

VARIÆ LECTIONES.

[63] Θεοβόλου C ς. Θεανοῦς A: Θεαγένους C ς. [63] Λύγκου A. Λύγκωνος C ς: Λεοφάνους A. [64] Μήλωνος C ς. [65] Νικίου A: Νίκτου C ς. [66] Ὀκκέλλου A: Ὠνήτορος C ς. Πανακέου A. [67] Περικτουτόνης A. [68] Πυθέου] vid. Gaisford. Stob. 3, p. 363 (55 *a*). [69] Σοτίωνος ς. [71] Σεβήρου] Σεβήρου Σερένου C ς: Σεβήρου Σερήνου Σωκράτους A. [72] Ὑψέου A. [73] Φίντιος ς: Χίονος C ς. [74] ἐξ ὧν add. A. [75] Ἀλκιδάμας] vid. Gaisford. 3, p. 459 (3 *b*). [76] Ἀράλοχος] vid. Ruhnken. ad Vellei. 1, 5. [77] Βαυχυλλίδης ς. [78] Βίοτος] vid. Gaisford. 3, p. 104 (3 *a*). [79] Δίκτυς] vid. Valckenar. diatrib Euripid. p. 18. [80] Θεόδεκτος A: Θευδοτος C ς: Θελέρεφος ς. [81] Κλεαινος pr. A: Κλέαινος corr.: Κλεδίνετος C ς. [82] Κρειτίας A: Κλειτίας C ς. [83] Καλλίνικος] Καλλίνικος Κρατίας A. [84] Λικύμνιος] vid. Valckenar. l. l. p. 17 [85] Μύρων om. C, post Μοσχίων ponit ς. Μελιννὼ A.

NOTÆ.

(76) *al.* Theano.

Digitized by Google

πος, Μόσχος, Μίμνερμος, Μελινὼ, Μητρόδωρος, Μηνόφιλος, Νικόστρατος, Νικόλαος, Νεόφρων, Νικόμαχος[86], Ναυμάχιος, Νεοπτόλεμος, Ξενοφάνης, Ξέναρχος, Ὅμηρος, Ὀρφεὺς, Ὀλυμπιὰς, Πίνδαρος, Παρμενείδης[87], Ποσείδιππος, Παυσανίας, Πολυείδης, Πατροκλεὺς[88], Πείσανδρος, Πανύασις, Πειρίθους, Πομπήϊος, Ῥιανὸς, Σοφοκλῆς, Σωτάδης, Σιμωνίδης, Σωσιφάνης[89], Σιμύλος, Σωσίθεος, Σκλήριος, Σαπφὼ, Σαραπίων, Σωσικράτης, Στάγιμος[90], Σώπατρος, Σθενίδης, Σουσάρων, Στησίχορος, Τιμόστρατος, Τιμοκλῆς, Τυρταῖος, Τελεσίλλα, Ὑποβολιμαῖος[91], Ὑψαῖος[92], Φιλίτας, Φιλόξενος, Φιλιππίδης, Φρύνιχος, Φιλωνίδης, Φιλήμων, Φωκυλίδης, Φίλιππος, Φοινικίδης, Φιλίσκος, Φερεκράτης, Φανοκλῆς, Φίντυς, Φιλαῖος[93], Χαιρήμων, Χοίριλος, Χάρης. [195 H ·] Ἀλλὰ καὶ ποιηταὶ, ὧν χρήσεις[94] τοῖς κεφαλαίοις παρέθηκεν, οὗτοι.

pus, Menophilus, Metrodorus, Mimnermus, Moschion, Moschus, Myron, Naumachius, Neophron, Neoptolemus, Nicolaus, Nicomachus, Nicostratus, Olympias, Orpheus, Panyasis, Parmenides, Patrocles, Pausanias, Phanocles, Pherecrates, Philæus, Philetas, Philemon, Philippides, Philippus, Philiscus, Philonides, Philoxenus, Phintys, Phocylides, Phœnicides, Phrynichus, Pindarus, Pisander, Polyides, Pompeius, Posidippus, Rhianus, Sappho, Serapion, Sclerius, Simonides, Simylus, Sopater, Sophocles, Sosicrates, Sosiphanes, Sositheus, Sotades, Staginus, Stesichorus, Stehenides, Susaron, Telessilla, Therelephus, Theocritus, Theognis, Thespis, Timocles, Timostratus, Tyrtæus. Xenarchus, Xenophanes, Zeno, Zenodotus, Zopyrus. Verum poetæ, quorum sententias his capitibus est persecutus, isti fuerunt.

Ῥήτορες δὲ καὶ ἱστοριογράφοι βασιλεῖς τε καὶ στρατηγοὶ (καὶ γὰρ καὶ ἐκ τούτων μαρτυρίας συνήθροισεν) οἵδε· Ἀριστείδης, Ἀριστοκλῆς, Αἰλιανὸς, Αἰσχίνης, Ἀγάθων, Ἀντιφῶν, Ἀρχέλαος, Γάϊος, Γοργίας, Δημοσθένης, Δημάδης, Δημάρατος, Ἔφορος, Ζώπυρος, Ἡρόδοτος[95], Ἡγησιάδης, Ἡγήσιος, Θουκυδίδης, Θησεὺς, Θεόδωρος, Θράσυλλος[96], Θεόπομπος, Ἰσοκράτης, Ἰσαῖος, Κορνηλιανὸς, Καλλισθένης, Κλειτοφῶν, Κτησίας, Λυσίας, Νικίας, Ξενοφῶν, Ὄβριμος[97], [376 R.] Πολύαινος, Πρόδικος, Πρωταγόρας, Σώστρατος, Τιμαγόρας, Τρόφιμος, Ὑπερείδης[98], Φιλόστρατος, Χρύσερμος. Ἀλέξανδρος, Ἀγησίλαος, Ἀγαθοκλῆς, Ἀντίγονος, Ἄγις, Ἀγρεππῖνος[99], Ἀναξίλαος, Ἀρχίδαμος, Διονύσιος, Δαρεῖος, Ἐπαμεινώνδας, Εὐδαμίδας, Θεμιστοκλῆς, Ἰφικράτης, Ἵππαρχος, Κότυς, Κλείταρχος, Λυκοῦργος, Λεωνίδης, Λάμαχος, Μαλλίας, Περικλῆς, Πύῤῥος, Πτολεμαῖος, Σεμίραμις, Σκηπίων, Σκίλλουρος[1], Τιμόθεος, Φίλιππος, Φωκίων, Φάλαρις, Χάριλλος, Χαρίας[2], Χάρης. Ἀριστοφάνης, Αἴσωπος, Ἀντιγενίδας, Ἀριστοτέλης, Ἀριστείδης ὁ Δίκαιος, Ἀλκμαίων ἰατρὸς, Ἄντυλλος ἰατρὸς, Ἀρίμνηστος, Ἀπελλῆς, Βρύσων[3], Γλαύκων, Γαληνὸς ἰατρὸς, Διοκαίαρχος, Δίων, Διονύσιος, Διοκλῆς ἰατρὸς, Εὔξιθεος, Ἕρμαρχος, Ἑρμιππος, Ἐρυξίμαχος[4], Εὐφρανίας, Ἐρασίστρατος ἰατρὸς, Εὐρυφῶν[5] ἰατρὸς, Ἐρατοσθένης, Εὔβουλος, Θεόπομπος, Θεόκριτος, Θυμαρίδης[6], Θύνων, Ἱπποκράτης ἰατρὸς, Κάτων, Κηφισόδωρος[7], Κλεόστρατος, Κλειτόμαχος, Λικύμνιος, Μύσων[8], Μητρόδωρος, Μητροκλῆς, Νικόστρατος, Πραῦσίων, Σιμωνίδης, Σερίφιος, Σωτίων, Σώστρατος, Σπεύσιππος.

Rhetores deinde et historici, regesque ac duces, quando horum quoque testimonia collegit, ii sunt: Ælianus, Æschines, Agathon, Antiphon, Archelaus, Aristides, Aristocles, Caius, Callisthenes, Chrysermus, Clitophon, Cornelianus, Ctesias, Demades, Demaratus, Demosthenes, Ephorus, Gorgias, Hegesiades, Hegesius [Herodotus], Hyperides, Isæus, Isocrates, Lysias, Nicias, Ombrinus [*al.* Obrimus], Philostratus, Polyænus [Prodicus], Protagoras, Sostratus, Theodorus, Theopompus, Theseus, Thrasillus, Thucydides, Timagoras, Trophimus, Xenophon, Zopyrus. [Reges et imp.] Agathocles, Agesilaus, Agis, Agrippinus, Alexander, Anaxilaus, Antigonus, Archidamus, Chares, Charias [*al.* Chabrias], Charillus, Clitarchus, Cotys, Darius, Dionysius, **115***b* Epaminondas, Eudamidas, Hipparchus, Iphicrates, Lamachus, Leonides, Lycurgus, Mallius, Pericles, Phalaris, Philippus, Phocion, Ptolemæus, Pyrrhus, Scipio, Scyllurus, Semiramis, Themistocles, Timotheus. [Medici, philosophi, et alii.] Æsopus, Alcmæon medicus, Antigenidas, Antyllus medicus, Apelles, Arimnestus, Aristides Justus, Aristophanes, Aristoteles, Brasson, Cato, Cephisidorus, Cleostratus, Clitomachus, Dicæarchus, Diocles medicus, Dion, Dionysius, Erasistratus medicus, Eratosthenes, Eubulus, Euphranias, Euryphron medicus, Euryximachus, Euxitheus, Galenus medicus, Glaucon, Hermarchus, Hermippus, Hippocrates medicus, Licymnius, Metrocles, Metrodorus, Mysson, Nicostratus, Prausion, Seriphius, Simonides, Sostratus, Sotion, Speusippus, Theocritus Theopompus, Tymarides, Thynon.

Ἀλλὰ τὰ μὲν κεφάλαια, οἷς τὰς τῶν παλαιοτέρων ῥήσεις ἥρμοσεν Ἰωάννης ὁ Στοβαῖος, καὶ ἐξ ὧν ἀνδρῶν, φιλοσόφων τε καὶ ποιητῶν, ῥητόρων τε καὶ

Tot illa capita, in quæ veterum dicta Joannes contulit Stobæus, et ex his potissimum philosophis, poetis, oratoribus, regibus atque imperatoribus,

VARIÆ LECTIONES.

[86] Νικόμαχος, Νεόφρων ς. [87] Παρμενίδης Ποσείδιππος ς. [88] Πατροκλεύς AC : Πατροκλῆς ς. Πειρίνθευς ς. [89] Σωσιφάνης] Σωτάτης Σωσιφάνης Σιμωνίδης AC. Σκληρίος C. [90] Στάγιμος A, Σταγῖνος C : Στάγινος ς. [91] Ὑποβολιμαῖος] vid. Gaisford. 3, p. 60 (56 *a*). [92] Ὑψέος A. Φιλίτας] immo Φιλητᾶς. [93] Φίλεος A. [94] χρήσεις A et corr. C : ῥήσεις Genev. παρ. τ. κεφ. ς. [95] Ἡρόδοτος add. A. [96] Θράσυλος A. [97] Ὄμβριμος ς. Πρόδικος add. A. [98] Ὑπερίδης ς. [99] Ἀγριππῖνος C. [1] Σκύλλουρος ς. [2] Χαβρίας apographum Stephani. [3] Βράσσων ς. [4] Εὐρυξίμαχος A : Εὐρυξίμαρχος ς. [5] Εὐρυφῶν AC : Εὐρύφρων ς. [6] Θομαρίδης C. [7] libri. Κηφησίδωρος. [8] Μύσσων ς.

Digitized by Google

hæc eadem collegit. Cæterum utile hoc opus, cum iis, qui horum scripta operaque legerunt (77), ut eorum per hæc memoria renovetur, tum iis in primis, qui non legerunt, quod assiduo sese in his exercendo, brevi admodum tempore pulchra multa et varia, summatim comprehensa, mente recondere cum fructu queant. Communis autem utrisque hæc utilitas accedet, quod quæ investigabunt absque labore, et brevi, ut apparet, inventuri sint, qui se a capitibus his ad fusiorem pertractationem conferre volent. Imo et quibusvis dicere, et scribere volentibus perutile hoc opus futurum sit (78).

CLXVIII.

Beati Basilii Seleuciæ episcopi Orationes XV.

Lectæ sunt sancti Basilii episcopi Seleuciæ *Orationes* quindecim (79). Prima in illud : « In principio fecit Deus cœlum et terram. » Post hanc in Joseph, in Adamum, in Cain et Abel, in Abrahamum, in Moysen, Eliam **116***a* et Jonam. Item nona in Centurionem. Decima in illud : « Navigabant discipuli cum Jesu [21], » et quæ sequuntur. Deinde in illud : « Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos [22], » etc. Tum in Publicanum et Pharisæum. Itemque in illud : « Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram, et alter ad sinistram [23]. » Et in illud : « Quem dicunt homines esse Filium hominis [24] ? » Decima quinta in illud : « Tu es qui venturus es, an alium exspectamus [25] ? »

In quibus quidem ejus orationibus hoc observare licet, magnum eum esse, si quis unquam alius fuit, figuratæ atque incitatæ orationis, pariumque artificem. Perspicuitatem nihilominus ac suavitatem retinet. Verum quia nimius in tropis et schematis incitatis, satietatem parit, sive potius, quia tam assiduus in his est ac totus, nihil ut aliud sine modo occurrat, auditori fastidium et calumniandi ansam præbet, atque ad scriptoris ipsius vituperationem incitat, quasi neque naturam arte moderari, neque regula, quod inordinatum erat, digerere possit

ΡΞΗ'.

Τοῦ μακαρίου Βασιλείου Σελευκείας ἐπισκόπου λόγοι ιε'.

Ἀνεγνώσθησαν τοῦ μακαρίου Βασιλείου ἐπισκόπου Σελευκείας λόγοι ιε', πρῶτος μὲν εἰς τό· « Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· » εἶτα εἰς τὸν Ἰωσήφ, εἰς τὸν Ἀδάμ, εἰς τὸν Κάϊν καὶ Ἄβελ, εἰς τὸν Ἀβραάμ, εἰς τὸν Μωϋσῆν, εἰς τὸν Ἠλίαν, εἰς τὸν Ἰωνᾶν· ἔννατος εἰς τὸν ἑκατοντάρχην, δέκατος εἰς τό· « Συνέπλεον [13] οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ » καὶ ἑξῆς· [377 R. 196 H.] εἶτα εἰς τὸ, « Δεῦτε [14] πρός με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι » καὶ ἑξῆς· κἄπειτα εἰς τὸν Τελώνην καὶ τὸν Φαρισαῖον, καὶ εἰς τό· « Εἰπὲ [15] ἵνα οἱ δύο μου υἱοὶ καθίσωσιν, εἷς ἐκ δεξιῶν σου [16] καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων, » καὶ εἰς τό· « Τίνα [17] με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ; » ἐκκαιδέκατος [18] δὲ εἰς τό· « Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν ; »

Ἐν τούτοις οὖν αὐτοῦ τοῖς λόγοις τὸ μὲν τροπικὸν καὶ γοργὸν καὶ πάρισον [19], εἴπερ ποτέ τινι καὶ ἄλλῳ, ἔστιν ἰδεῖν αὐτῷ δημιουργούμενον, καὶ τὸ σαφὲς δὲ καὶ ἡδὺ διατρέχει [20]· τὸ δὲ λίαν προσκορὲς τῆς τροπῆς καὶ τῶν γοργείων [21]· σχημάτων, μᾶλλον δὲ τὸ συνεχὲς καὶ ἄκρατον καὶ ἀδιάπαυστον εἰς ἀηδίαν καὶ διαβολὴν τὸν ἀκροατὴν διεγείρει, καὶ ψόγον κινεῖ τοῦ συγγραφέως οὐκ ἔχοντος, ὡς ἔοικε, τέχνῃ τὴν φύσιν ῥυθμίσαι καὶ κανόνι τὸ ἄτακτον διατάξαι. Πλεονάζων δ' ὅμως ταῖς τροπαῖς, καὶ αὐτὸ τῆς τροπολογίας πηγάζων τὸ εἶδος, οὔτε εἰς ψυχολογίαν, εἰ

[21] Luc. VIII, 23. [22] Matth. XI, 28. [23] Matth. XX, 21. [24] Matth. XVI, 13. [25] Matth. XI, 3.

VARIÆ LECTIONES.

[9] ἀναγινώσκουσιν ς. [10] τὰ συγγράμματα τῶν ἀνδρῶν καὶ συντάγματα ς. [11] ει καὶ A : εἰς ς. [12] δ' om. A. [13] συνέπλεον] Luc. VIII, 23. καὶ τὰ ἑξῆς ς. [14] δεῦτε] Matth. XI, 28. πρός με et 5, τὸν om. A. [15] εἰπὲ] Matth. XX, 21. [16] σου add. A. [17] τίνα] Matth. XVI, 13. εἶναι om. A. [18] πεντεκαιδέκατος corr. A. οὐ] Matth. XI, 3. [19] καὶ τὸ πάρισον ς. [20] διατρέφει ς. [21] γοργίων A.

NOTÆ.

(77) Sequor τὸ ἀνεγνωκόσι.

(78) Præsagit animus (quid enim vetat ominari ?) fore ut ope Photianæ *Bibliothecæ*, quæ latent, eruantur non pauca, et quemadmodum nunc exiverunt Adrianus, Gelasius, Theophylactus, Simocatta, ac quædam etiam Diodori Siculi, sic quoque spes est, Stobæi Eclogas omnes, capite truncas, alibi vitiosas, turbatas, mutilas, primo maxime et secundo libro, philosophi alicujus opera atque philologi in integrum restitutum iri, ut apto illo colligentis ordine servato, majore cum reipublicæ commodo appareant. Et tibi, quod omnium primum, œconomiam librorum, ac singulorum cujusque capitum seriem, et argumentum Photius accurate designet : dein Augustanæ bibliothecæ (cujus multa jam exstant in rem litterariam beneficia) codex calamo exaratus, ut et nostræ neque pauca, neque contemnenda fragmenta, quæ ex Ant. Augustini V. C. libro descripsimus, magna sane ad id, quod suggerimus, afferent adjumenta. Nunc quoniam in medio palma est, huc Græcæ ac politæ philosophiæ studiosos invito.

(79) Longe plures exstant hodie Græce in Germania evulgata, quas nuper Latinas fecit noster Claudius Dausqueius.

Digitized by Google

μὴ ὡς [23] ἐλάχιστον, ἐκφέρεται, οὔτε ἀσαφείᾳ σκοτίζει τὸ νόημα, ἀλλὰ τῇ βραχύτητι [23] τῶν κώλων καὶ τῶν περιόδων καὶ τῇ ἐμφάσει τῶν λέξεων τῆς τροπολογίας περιαιρεῖται τὸ δύσληπτον. Ἀλλ' οὖν, ὅπερ ἔφην, ὁ κόρος τὴν χάριν ἀμβλύνει, καὶ τὸ ἄκρατον τῆς τροπῆς τοὺς νόμους τῆς τέχνης οὐκ ἐᾷ παρρησιάσασθαι. A Etsi autem tropis hoc modo abundet, ipsumque adeo tropologicum dicendi genus fontis in morem effundat, nunquam tamen ideo vel in frigidum sermonem, nisi perraro delabitur, vel obscuritate aliqua sensum obumbrat : sed si quid ob tropologiam intelligi minus commode poterat, id cum accelerata membra atque periodi, tum dictionum ipsarum significantia facile tollit. Cæterum, ut jam dixi, satietas gratiam omnem hebetat, et purorum illa troporum affluentia artificii legibus nullam dicendi libertatem concedit.

Ἔοικε δὲ οὗτος μᾶλλον εἶναι ἢ ὁ Καισαρείας μέγας Βασίλειος, ὁ τῷ τρισμακαρίστῳ Ἰωάννῃ τῷ Χρυσοστόμῳ φίλος γεγονὼς καὶ ὁμωρόφιος, πρὸς ὃν καὶ ὁ περὶ [24] ἱερωσύνης λόγος συντέτακται· πολλὰ γὰρ ἴχνη τῶν ἐκείνου καὶ λόγων [25] καὶ νοημάτων, καὶ μάλιστα τῶν κατὰ τὴν θείαν Γραφὴν, ἐν τοῖς B τοῦ Βασιλείου λόγοις ἐπιφαίνεται, ὡς ἂν ἀπὸ τῆς αὐτῆς πηγῆς τῶν μαθημάτων ἀρυσαμένων [26] ἄμφω τὰ πρόσφορα. Καὶ τῆς τροπῆς δὲ ἡ κατ' ἔμφασιν καὶ οἰκείωσιν μεταχείρισις τῆς Ἰωάννου συνουσίας καὶ συναναγνώσεως οὐκ ἐλάχιστον ὑπάρχει τεκμήριον· κέχρηται γὰρ ταύτῃ καὶ ὁ θεῖος ἐκεῖνος ἀνὴρ, εἰ καὶ κεχραμένῃ καὶ λίαν ἐπικαίρως, καὶ τῇ ἀφελείᾳ τὸν ἐκεῖθεν ὄγκον μιγνύς [27] τε καὶ διαλεαίνων εὐφυῶς, καὶ τὸν ὅλον λόγον πολιτικοῦ λόγου εἰκόνα ποιούμενος [28].

Hic autem potius Basilius, quam Magnus ille Cæsareæ episcopus (79), videtur beatissimi Chrysostomi amicus ille, et contubernalis fuisse, ad quem etiam librum De sacerdotio scriptum miserit. Multa enim in hujus Basilii orationibus vestigia apparent orationum ac sensuum illius (80), eorum præsertim, quibus sacram explanat Scripturam ; ut uterque sibi utilia ex eodem fonte hausisse videatur. Et vero figurarum ille cum significantia tum familiaris usus, permagnum est singularis cum Joanne consuetudinis, lectorumque librorum ejus argumentum. Utitur enim iisdem et divinus ille vir, licet moderate et opportune, atque ita, ut et tumorem, qui ex illis nascitur, simplicitate temperet ingenioseque molliat, et orationem suam universam civili sermoni persimilem efficiat.

Ἔστι δὲ Βασίλειος οὗτος ὁ καὶ μέτροις ἐντείνας τὰ τῆς πρωτομάρτυρος Θέκλης ἔργα καὶ ἄθλα καὶ νικητήρια· καὶ ἄλλα δὲ αὐτοῦ συγγράμματα φέρονται [29].

116[b] Idem vero hic Basilius ille est, qui primæ martyris Theclæ præclare gesta (81), et certamina, atque victorias metris persequitur : cujus item alia scripta [præter ista] circumferuntur.

C

ΡΞΘ'.

Τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου Κατὰ τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν τόμοι ε'. Ἐπιστολαὶ καὶ Σχόλιον περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς.

Ἀνεγνώσθησαν τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου κατὰ τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν τόμοι ε', ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἀνατρέπει τῆς Νεστορίου βλασφημίας κεφάλαια δέκα, ὁ δὲ δεύτερος κεφάλαια ιδ', ὁ δὲ τρίτος ς', ὁ δὲ τέταρτος ζ', ὁ δὲ πέμπτος καὶ αὐτὸς ζ'. Ἔστι δὲ τὸ τῆς ἑρμηνείας αὐτῷ εἶδος κατὰ τὴν ἰδιάζουσαν αὐτοῦ τῶν λόγων ἰδέαν ἐκμεμορφωμένον, βραχὺ δέ τι πρὸς τὸ ταπεινότερον ὑπενηνεγμένον [30].

CLXIX.

Beati Cyrilli Contra Nestorii blasphemias libri v. Epistolæ variæ, et Scholion de incarnatione Unigeniti.

Lecti sunt sancti Cyrilli *Adversus Nestorii blasphemias* libri quinque, quorum primus quidem calumniarum Nestorii capita decem refellit. Alter deinde quatuordecim. Tertius vero sex. Quartus denique ac quintus singuli septem. Elocutionem autem ipsam hic ad peculiarem illum suum, quem in orationibus sequitur, dicendi modum ita conformavit, paululum ut magis ad humile dicendi genus tendat.

[380 R.] Ἐμπεριείχετο δὲ τῇ βίβλῳ καὶ πρὸς αὐτὸν Νεστόριον ἐπιστολὴ, ἐπιχειροῦσα δῆθεν αὐτὸν μεταπείθειν καὶ φιλικῶς διορθοῦσθαι. Ἀλλὰ καὶ Νεστορίου πρὸς Κύριλλον [197 H.] ἀντίγραφον, τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ κεφάλαια ἐμφερόμενα ποιούμενον ἐν D

Erat in eodem volumine ad ipsum quoque Nestorium epistola, qua in viam illum reducere, et amice corrigere nititur. Quin et Nestorii ad Cyrillum responsio, qua capita illa, quæ sua hic epistola complexus fuerat, damnanda esse censet. Altera item

VARIÆ LECTIONES.

[23] ὡς A : εἰς ς. [23] τραχύτητι ς. [24] ὁ περὶ A : περὶ τῆς ς. [25] καὶ ante λόγων add. A. [26] ἀρυσαμένω ς. [27] μιγνύς τε καὶ A : μιγνύεται ς. [28] ποιούμενος λόγου εἰκόνα ς. [29] φέρεται ς. [30] malim ἀπενηνεγμένον. cf. p. 119 *a* 28.

NOTÆ.

(79) Quod putavit Georg. Alexand. cod. 96 ex Socrat. lib. VI, cap. 3, et alii. Cum Photio tamen sentit Suidas calamo exaratus Bibliothecæ nostræ societ. Antuerp. Verum D. Baron. card. t. IV. *Annal. Eccl.* ad ann. Christi 382 tertium quemdam Basilium quærit. Vide quæ notavit noster Claud. Dausqueius ad beati Basilii Seleuc. quas vertit Orationes, initio.

(80) Quamobrem etiamnum hodie Orationes quædam promiscue utrique tribuuntur, ut 39 ac tres seqq. in libris editis.

(81) Est in Bibliothecis hæc Vita Græce Basilio inscripta, sed soluta oratione non metro : edetque in lucem Petr. Pantinus V. Cl. Porro B. Theclam templum habuisse celebre admodum Seleuciæ testatur beatus Gregor. Naz. in *Carm. de vita sua* et Nicephor. lib. XVI, cap. 8.

Digitized by Google

Cyrilli epistola [ibi legebatur] ex Alexandrina synodo ad Nestorium missa, quæ duodecim eum capitum errores abjurare jubebat. Tertia quoque ad Valerium episcopum adversus Nestorium, ejusque dogmata. Item ad Acacium Melitinæ episcopum dogmatica epistola, vel apologia potius unionis atque concordiæ cum Joanne Antiochiæ patriarcha : aliæque variæ ejusdem argumenti litteræ, quarum binæ divinam quoque Nicænæ synodi doctrinam explanant. In quibus quidem omnibus, contentiusne agat, an remissius, propriam ubique dicendi formam tenet.

Erat et hic epistola ad Acacium episcopum Scythopolitanum, De emissario (82) capro. Alter item liber sic inscriptus : *Scholion de Unigeniti incarnatione*, quo hæc fere exponuntur : Quid est Christus? Qua ratione intelligendus Emmanuel? Quid est Jesus Christus? Juxta quid Dei Verbum dictum est homo? Juxta quid evacuatum esse Dei Verbum dicitur? Quomodo item Christus unus est? Quomodo etiam unus est Emmanuel? Quamnam dicimus esse exinanitionem (83)? Item de ignito carbone viso ab Isaia [26], aliaque præterea, his tamen affinia, capita decem. Permagnam vero legentibus utilitatem liber hic afferre potest.

A εὐθύναις. Καὶ δὴ ἑτέρα ἐπιστολὴ Κυρίλλου, ὡς ἀπὸ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συνόδου πρὸς Νεστόριον ἀποσταλεῖσα, ἥτις ἀναθεματίσαι αὐτὸν ἠξίου ἀναθεματισμοὺς ιβ' κεφαλαίων. Ἔτι δὲ καὶ ἑτέρα [31] πρὸς Οὐαλέριον ἐπίσκοπον κατὰ Νεστορίου καὶ τῶν αὐτοῦ δογμάτων · καὶ πρὸς Ἀκάκιον ἐπίσκοπον Μελιτηνῆς δογματική, μᾶλλον δὲ ἀπολογίαν περιέχουσα τῆς πρὸς Ἰωάννην τὸν Ἀντιοχείας ἑνώσεως καὶ ὁμονοίας. Καὶ ἕτεραι διάφοροι περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, ὧν ἐν δυσὶ καὶ τὸ ἐν Νικαίᾳ διερμηνεύει θεόσοφον μάθημα. Ἐν οἷς ἅπασι τῶν οἰκείων λόγων τὸν χαρακτῆρα ἐπιτείνων ἢ ἀνιεὶς ὅμως διαφυλάττει.

Συμπεριείχετο δὲ καὶ ἡ πρὸς Ἀκάκιον ἐπίσκοπον Σκυθοπόλεως περὶ τοῦ ἀποπομπαίου. Καὶ ἕτι ἕτερος λόγος, ἐπιγραφόμενος · « Σχόλια [32] περὶ τῆς B ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς, » ἐν ᾧ διασαφοῦνται [33] ταῦτα · Τί ἐστι Χριστός ; τίνα τε [34] τρόπον προσήκει νοεῖσθαι τὸ Ἐμμανουήλ ; Καὶ τί ἐστιν Ἰησοῦς [35] ὁ Χριστός ; καὶ κατὰ τί εἴρηται ἄνθρωπος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ; Εἶτα κατὰ τί κεκενῶσθαι λέγεται ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ; Καὶ πῶς εἷς ὁ Χριστὸς, καὶ πῶς εἷς ὁ Ἐμμανουήλ ; Καὶ τίνα λέγομεν εἶναι τὴν ἕνωσιν [36] ; καὶ περὶ τοῦ ἄνθρακος ὃν εἶδεν Ἡσαΐας, καὶ ἕτερα παραπλήσια τούτοις ι' κεφάλαια. Πολὺ δὲ τὸ χρήσιμον οὗτος ὁ λόγος ἔχει.

CLXX.

Anonymi Testimoniorum de Christo e gentium scriptis libri XV.

117*a* Legi opus multorum versuum, vel librorum potius (libros enim quindecim quinque volumi- C nibus continebat), in quibus testimonia, locaque integrorum etiam librorum, non modo Græca verum etiam Persica, Thracica, Ægyptia, Babylonica, Chaldaica, quin et Italica, ex iis qui apud singulas harum gentium doctrina clari haberentur : quæ quidem hic scriptor sanctæ, cœlesti atque divinæ Christianorum religioni non inutilia esse conatur ostendere. Cujusmodi affert, de ipsa quoque sanctissima et consubstantiali Trinitate ; quomodo nimirum per eosdem illos prædicetur atque enuntietur. Item de Verbi in carne adventu, signisque divinis, et de cruce, cruciatibus ac sepultura, de resurrectione, atque ascensione, et de sanctissimi Spiritus ignitis linguis in discipulos inexplicabili modo superveniente gratia nec non de tremendo D Christi Domini nostri secundo adventu, mortuorumque resurrectione ac judicio, et remuneratione eorum quæ in vita quisque gesserit. Ad hæc de universi fabrica, de providentia, de paradiso, deque similibus. Quin et de virtute Christianorum propria et si quid huic finitimum est. De his omnibus

[26] Isa. VI, 6.

PO'.

Ἀνεπίγραφον βιβλίον ἐν ᾧ χρήσεις Ἑλληνικαὶ καὶ βάρβαροι τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως, ἐν λόγοις ιε'.

Ἀνεγνώσθη βιβλίον πολύστιχον, μᾶλλον δὲ πολύ- C βιβλον, ἐν λόγοις μὲν ιε', τεύχεσι δὲ ε', ἐν οἷς μαρτυρίαι δῆθεν καὶ χρήσεις ὁλοκλήρων λόγων, οὐχ Ἑλληνικαὶ μόναι, ἀλλὰ καὶ Περσικαὶ καὶ Θρᾴκιοι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Βαβυλωνιακαὶ [37] καὶ Χαλδαϊκαὶ καὶ δὴ καὶ Ἰταλοὶ ἐκ τῶν παρ' ἑκάστοις δοκούντων λογίων κατεστρώθησαν, ἃς ὁ συγγραφεὺς συμφερομένας πειρᾶται δεικνύειν τῇ τῶν Χριστιανῶν ἀχράντῳ καὶ ὑπερφυεῖ καὶ θειοτάτῃ θρησκείᾳ, περί τε αὐτῆς τῆς ὑπερουσίου καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, ὡς καὶ ὑπ' ἐκείνων κηρύττεται καὶ καταγγέλλεται, περί τε τῆς ἐν σαρκὶ τοῦ Λόγου παρουσίας, τῶν τε θεοσημείων καὶ τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ πάθους καὶ τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς τε ἀναλήψεως καὶ τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος πυρίναις γλώσσαις ἐπιχορηγηθείσης τοῖς μαθηταῖς ὑπὲρ λόγον χάριτος, καὶ δὴ καὶ D τῆς φοβερᾶς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν δευτέρας παρουσίας καὶ τῆς τῶν νεκρῶν ἀναβιώσεως καὶ κρίσεως καὶ ἀμοιβῆς ὧν ἕκαστος ἐν βίῳ διεπράξατο. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ περὶ [38] τῆς τοῦ παντὸς δημιουργίας καὶ προνοίας, παραδείσου τε καὶ τῶν συστοίχων τούτοις, καὶ δὴ καὶ περὶ ἀρετῆς τῆς παρὰ Χριστιανοῖς ἀσκουμένης, καὶ εἴ τι ταύτης παραπλήσιον, περὶ τού-

VARIÆ LECTIONES.

[31] Ἑτεραι apographum Stephani. [32] σχόλια A, σχολ · C, superscripto λ : σχόλιον ς. [33] διασαφεῖται ς. [34] τε] δέ ς. τό A : τόν ς. [35] ὁ add. pr. A. [36] ἕνωσιν A : κένωσιν C ς. Ἡσαΐας] cap. VI, 6. [37] Βαβυλωνιακαί ς. [38] περί add. A.

NOTÆ.

(82) Cujus emissio atque cæremoniæ Levit. XVI præscripta.
(83) *Al.* Unionem.

Digitized by Google

τῶν ἁπάντων [39] Ἕλλησί τε καὶ Αἰγυπτίοις καὶ Χαλδαίοις καὶ τοῖς προειρημένοις [381 R ·] πεφιλοσοφῆσθαί τε καὶ διακεκηρῦχθαι ἐν ἰδίοις αὐτῶν πειρᾶται δεικνύναι συγγράμμασιν. Οὐ μόνον δὲ ἀπὸ τῶν εἰρημένων [40] ἀγείρει καὶ συντίθησι τὰς μαρτυρίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν χειμευτικῶν [41] Ζωσίμου λόγων (Θηβαῖος δ' ἦν οὗτος Πανοπολίτης) οὐκ [42] ἐφείσατο τὰ [198 H.] αὐτὰ κατασκευάζειν· ἐν οἷς καὶ Ἑβραϊκῶν λέξεων [43] ἐκτίθεται σημασίας, καὶ τῶν ἀποστόλων ἕκαστος ἔνθα τε [44] τὸ σωτήριον ἐκήρυξε μάθημα, καὶ ἐν ᾧ τόπῳ τῶν ἀνθρωπίνων πόνων ἀνεπαύσατο. Ἐπὶ τέλει δὲ τῶν λόγων καὶ παραίνεσιν ἰδίαν κατατίθεται, γνωμολογίαις τε τῶν ἔξω καὶ Γραφικοῖς λογίοις ταύτην συνυφαίνων καὶ διαπιστούμενος· ἐν ᾗ μάλιστα τὸ φιλάρετον τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸ εἰς εὐσέβειαν ἀδιάβλητον ἔστιν ἐπιγνῶναι.

Ἡ δὲ τῶν λόγων αὐτοῦ [45] ἰδέα οὐκ ἀφέστηκε τοῦ μηδὲ ἰδέα εἶναι· ἥ τε γὰρ συνθήκη ἐν πολλοῖς οὕτως ἀπημέληται, καὶ ἡ λέξις ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μηδὲ τῶν ἐκ τριόδου ῥημάτων ἐνίοτε φείδεσθαι. Καὶ ὁ νοῦς δὲ τῶν γραφομένων αὐτῷ πολλάκις οὐδὲν ἀμείνων. Καὶ τὸν μὲν τοῦ ἀνδρὸς πόνον καὶ τὸν σκοπὸν οὐκ ἄν τις εὐγνωμονῶν ἐπιμέμφοιτο, οὐκέτι δ' ὁμοίως καὶ τὸ ἔργον. Οὐ ῥητὰ γὰρ μόνον ἐν πολλοῖς καὶ πολλάκις ἀνάρμοστα τοῖς ἡμετέροις θείοις δόγμασιν ἐφαρμόζειν ἐκβιάζεται, ἀλλὰ καὶ μύθους καὶ ὀνείρους τοὺς παρ' αὐτῶν ἐκείνων τῶν τεκόντων γελωμένους ἄν, εἴγε σωφρονεῖν ἔμελλον. Ὁ δὲ οὐδὲ τούτους λέγειν παραιτεῖται τῇ ἡμετέρᾳ θεοσοφίᾳ συμφέρεσθαι, ἀλλὰ καὶ σπεύδει τὴν ἐν τοῖς μύθοις καὶ ὀνείροις ἀλλόκοτον ἔννοιαν εἰς τὰς ἀληθεῖς καὶ θεοπρεπεῖς καὶ ἀπαραγράπτους καὶ καθαρὰς ἐννοίας τοῦ θείου δόγματος ἀνατίθεσθαι· ἐξ ὧν κέρδος μὲν οὐδ' ὁτιοῦν τῇ εὐσεβείᾳ, ἀφορμὰς δὲ λαβῆς κατ' αὐτῆς τοῖς φιλαιτίοις οὐκ ἂν ἀλόγως δόξῃ πορίζεσθαι, εἴγε καὶ τὰ μηδὲν προσήκοντα, ἀλλὰ καὶ ὡς πλεῖστον ἀπεμφαίνοντα, ἐπιχειροῦντάς τινας τῶν ἡμετέρων ἐξουσι δεικνύειν εἰς σύστασιν τῆς ἀπροσδεοῦς καὶ μόνης καθαρᾶς καὶ ἀληθοῦς λατρείας ἡμῶν, τὰ ἐκείνων ἐκβιαζομένους καὶ ἐπιχειροῦντας εἰς συμφωνίαν ἄγειν, ἃ πλέον πρὸς τὰ ἡμέτερα ἢ τὸ σκότος πρὸς τὸ φῶς διέστηκεν· ὑπέδυ δὲ τὸν πολύμοχθον τοῦτον ὁ ἄνθρωπος πόνον, ὡς αὐτὸς πολλάκις ἐδήλωσεν, ἵνα δείξας τὸ Χριστιανῶν δόγμα ἐν πᾶσιν ἔθνεσι προκαταγγελθὲν παρὰ τῶν ἐν ἑκάστοις λογίων καὶ προκηρυττόμενον, ἀναπολογήτους ἐλέγξῃ τοὺς ἐξ ἐθνῶν, ὅσοι μὴ τῷ θείῳ προσῆλθον κηρύγματι. Καὶ ὁ μὲν σκοπὸς ἐπαινετός, οὐκ ἔδει δὲ δι' ὧν ἦν ἄπορόν τε καὶ ἀπίθανον, ἀλλὰ δι' ὧν ἐνεχώρει καὶ ἡ πίστις συνείπετο, τοῦτον περαίνεσθαι.

Τὸ μέντοι ὄνομα τοῦ συντεταχότος τὰ τεύχη μέχρι νῦν οὐκ ἔσχομεν εἰδέναι· οὐ γὰρ ἐνεφέρετο τοῖς βι-

Græcos, Ægyptios, Chaldæos, et quos nominavi cæteros philosophatos, eademque suis ipsorum scriptis divulgasse, ostendere nititur. Neque vero horum tantummodo testimonia congesta laudat, atque advocat, sed et e frigidis (84) Zosimi libris petita. Thebanus fuit hic Panopolita, qui neque argumentis eadem probare neglexit, in quibus et Hebraicarum vocum significationes exponit, et singuli ubinam locorum apostoli salutarem doctrinam prædicarint, quaque ratione humanis curis ac laboribus sint defuncti. Donec ad finem tandem horum librorum, suam quoque affert admonitionem, quam gentium sententiis, ac Scripturæ locis contexit atque confirmat : in qua potissimum hominis illius cum virtutis studium, tum nulli obnoxiam calumniæ pietatem licet agnoscere.

Ad orationis vero ejus ideam quod attinet, ea nulla esse posse videtur. Nam et compositio ita in plerisque neglecta est, ipsæque adeo dictiones, ut nec a trivialibus interdum verbis abstineat : et eorum item quæ scribit sententia nihilo his aliquando melior evadit. Quare etsi laborem viri, **117**b ac scopum cordatus nemo merito reprehendat, ipsum tamen opus non perinde se habet. Non solum enim dissentanea sæpe in multis dicta divinæ nostræ fidei accommodare nititur; verum etiam fabulas ac somnia, quæ vel ab ipsismet, qui prodiderunt scriptoribus, si quid saperent, irrideantur : quæ tamen ille Christianæ nostræ fidei conducere adeo affirmare non veretur, ut studiose quoque fabularum et somniorum alienum sensum in veros, pios, purosque ac sinceros divini dogmatis sensus traducat : unde ut emolumentum omnino nullum veræ religioni attulisse, ita criminandi occasionem cavillantibus præbuisse, non injuria videatur. Ostendere siquidem deinceps gentes poterunt e nostris quosdam, qui ad commendandam religionem nostram (quæ sola pura est ac vera, neque ulla præterea re opus habet) ejusmodi adhibeant, quæ nihil ad rem pertineant, quin maximam potius partem prorsus aliena sint, quia res illorum conciliare cum nostris conentur, a quibus tamen nihilominus, quam a lumine tenebræ, disjunctæ sint. Subiit vero ille ingentem hunc laborem, quod ipse identidem testatur, ut ostenso, Christianorum doctrinam in omnibus gentibus prænuntiatam fuisse, et ab eloquentissimis quibusque in singulis nationibus prædicatam, inexcusabiles eos omnes inter gentes esse convinceret, qui divinæ non sint assensi doctrinæ. Qui quidem scopus laudandus sane est, etsi non oportebat eum per dubia et incredibilia confici, sed per ea tantum quorum et facultas ejusmodi esset, et quæ fidem invenirent.

Ejus autem qui hæc volumina collegit, nomen cognoscere ad hanc diem non potui (nec enim libri,

VARIÆ LECTIONES.

[39] πάντων ς. [40] προειρημένων ς. [41] χυμευτικῶν corr. A. [42] οὐκ A ; ὃς οὐκ ς. [43] λέξεων A : λόγων [44] τε add. A. [45] αὐτῷ ς.

NOTÆ.

(84) De cujus historia Phot. sup. cod. 88.

Digitized by Google

quos vidimus, id præferebant); illud tantum, Constantinopoli se cum uxore ac liberis ex ea susceptis habitare, atque post Heraclii tempora vixisse ostendit.

A

CLXXI.

Eustratii Magnæ eccles. presb., De vita functorum animis tractatus III. — *Chrysippi Hierosolymorum presb. Historia de Gamaliele et Nicodemo.*

Legimus librum Eustratii Magnæ ecclesiæ presbyteri, qui oratione quidem usus est minime laudabili, sed argumentis non admodum culpandis : et dictio ipsa perspicua est. Tria potissimum illi proposita. Primum quidem, beatorum animas, mox ut corpore solutæ sint, operari : nec beatorum duntaxat, sed et omnino, prout quisque meritus sit, omnium hominum. Animas illas, quæ multis sæpenumero sese, variisque modis conspiciendas offerunt, in sua quamque natura apparere, nequaquam vero divinam virtutem in formas sanctarum animarum traductam **118***a* operationes illas exhibere. Quid enim fingere attinet seu formas, seu figuras, cum promptius ea possint [a] sanctis illis animis, quæ numini visa sunt, perfici ? Quod quidem utrumque caput cum Veteris ac Novi Testamenti locis, tum vero diversorum Patrum testimoniis confirmare nititur. Tertium denique caput hoc studiose persequitur, oblata pro iis (85), qui in fide obierant a sacerdotibus sacrificia, atque donaria, vel preces aliaquin, supplicationesque, et eleemosynas, pro iisdem factas ad fidelium salutem, ac delictorum remissionem iis valere omnino, pro quibus hæc offerantur. In his autem tertia offerre sacra refert, qui Dominicæ ac triduanæ resurrectionis mysterium in precationis subsidium atque auxilium assumant. Novemdialia similiter, quod post octavum a resurrectione diem visus iterum est a discipulis Christus. Præterea quadraginta, quod post dies totidem a discipulis postremum visus, in cœlos cum humana nostra natura ascendit.

B

C

Reperi quoque in eodem illo codice, Pauli in lege magistrum Gamalielem, et credidisse, et baptizatum fuisse. Nicodemum item nocturnum (quondam) amicum, diurnum etiam redditum, martyrioque coronatum, quem et Gamalielis patruelem hæc testatur historia. Baptizatum vero utrumque a Joanne, et Petro, una cum Gamalielis filio, cui Abibo nomen. Beatum igitur Nicodemum a Judæis, cum

D

βλίοις, ὅσα εἴδομεν, πλήν γε δὴ ὅτι Κωνσταντινούπολιν ᾤκει, γυναικί τε νόμῳ γάμου συνῴκει καὶ τοῖς ἐξ αὐτῆς αὐτοῦ παισὶ, καὶ ὅτι μετὰ τοὺς Ἡρακλείου χρόνους τὸν βίον διήνυσεν [46].

ΡΟΑ'.

Εὐστρατίου πρεσβυτέρου Μεγάλης Ἐκκλησίας Περὶ τριῶν τινων κεφαλαίων διάληψις. — Χρύσιππος πρεσβύτερος Ἱεροσολύμων Περὶ τοῦ Γαμαλιὴλ καὶ Νικοδήμου.

[384 R.] Ἀνεγνώσθη βιβλίον Εὐστρατίου πρεσβυτέρου τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, φράσει μὲν συγκείμενον οὐκ ἐπαινετῇ, λογισμοῖς δὲ οὐ λίαν ψεκτοῖς· σαφὴς δ' ὁ λόγος. Ἡ δὲ πρόθεσις τῷ ἀνδρὶ τρία ταῦτα συστῆσαι, ἓν μὲν ὅτι μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ σώματος αὐτίκα ἐνεργοῦσιν αἱ τῶν [199 H.] ἁγίων ψυχαὶ, οὐ μόνον δὲ τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ ἁπλῶς, κατὰ τὴν οἰκείαν ἑκάστη ἀξίωσιν, πᾶσα ἀνθρωπίνη ψυχή. Καὶ ὅτι ἐπιφαινόμεναι πολλοῖς πολλάκις καὶ κατὰ διαφόρους τρόπους [47] αἱ ψυχαὶ αὐταὶ κατ' ἰδίαν ὕπαρξιν ἐπιφαίνονται, ἀλλ' οὐχὶ δύναμίς τις [48] θεία εἰς τύπους σχηματιζομένη τῶν ὁγίων ψυχῶν τὰς ἐνεργείας ἐπιδείκνυσι· τί γὰρ ὑποκρίσεως δεῖ καὶ σχημάτων καὶ τύπων, ἐνὸν ἑτοιμότερον δι' αὐτῶν ἐκείνων τῶν ἁγίων ψυχῶν τὰ δεδογμένα τῷ κρείττονι ἐπιτελεῖσθαι [49]; Πειρᾶται δὲ ἑκάτερον τῶν εἰρημένων κατασκευάζειν ἔκ τε χρήσεων τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς καὶ τῆς Νέας, καὶ δὴ καὶ μαρτυρίαις διαφόρων Πατέρων. Τρίτον δὲ αὐτῷ κεφάλαιον σπουδάζεται, ὅτι πάντως αἱ ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει τελευτώντων τοῖς ἱερεῦσιν ἐπιτελούμεναι [50] θυσίαι καὶ προσφοραὶ, ἢ ἄλλως δεήσεις καὶ ἱκεσίαι καὶ ἐλεημοσύναι ὑπὲρ αὐτῶν παρὰ [51] τῶν πιστῶν, ἐλευθερίαν καὶ πταισμάτων ἄφεσιν καταπράττονται τοῖς ὑπὲρ ὧν ἐπιτελεῖται ταῦτα· ἐν οἷς καὶ τὰ τρίτα μὲν ἐπιτελεῖσθαί φησι, λαμβάνοντας τὸ μυστήριον τῆς Δεσποτικῆς καὶ τριημέρου ἐγέρσεως εἰς συνεργίαν καὶ ἐπιβοήθειαν τῆς ἱκεσίας· τὰ δὲ ἔννατα ὡσαύτως (μεθ' ἡμέρας [52] γὰρ ἡ τῆς ἐγέρσεως ὤφθη [53] τὸ δεύτερον τοῖς μαθηταῖς ὁ Δεσπότης)· τὰ δὲ τεσσαρακοστὰ [54] ὁμοίως, ὅτι μετὰ τοσαύτας ἡμέρας τὸ τελευταῖον τοῖς μαθηταῖς ὁραθεὶς μετὰ τοῦ ἡμετέρου φυράματος ἀνελήφθη.

Εὗρον δὲ ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ καὶ τὸν τοῦ Παύλου κατὰ τὸν νόμον διδάσκαλον Γαμαλιὴλ καὶ πιστεύσαντα καὶ βαπτισθέντα, καὶ Νικόδημον τὸν νυκτερινὸν φίλον καὶ ἡμερινὸν γεγονότα καὶ μαρτυρίῳ τελειωθέντα, ὃν καὶ ἀνεψιὸν γενέσθαι τοῦ Γαμαλιὴλ ἡ ἱστορία διδάσκει· βαπτίσασθαι δὲ ἑκάτερον ὑπὸ Ἰωάννου καὶ Πέτρου, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ τὸν Γαμαλιὴλ παῖδα Ἄβιβος ὄνομα αὐτῷ). Τὸν γοῦν μα-

VARIÆ LECTIONES.

[46] διήνυεν ς. [47] malim τόπους. [48] τις, et paulo post δι' αὐτῶν add. A. [49] ἐπιμελεῖσθαι A. [50] ἐπιμελούμεναι pr. A. [51] παρά A : περί ς. [52] μεθ' ἡμέρας γάρ A : καθ' ἡμέρας ς. [53] ὤφθη] ὤφθη Χριστός A. τὸ δεύτερον post δεσπότης ponit ς. [54] τεσσαράκοντα ς.

NOTÆ.

(85) Antiquum hic mihi morem nota, vita functos sacrificiis, precibus, atque eleemosynis juvandi. De quo et S. Joannis Damasceni exstat oratio in qua etiam tria hæc sacrificandi intervalla observari olim solita videbis.

Digitized by Google

κάριον Νικόδημον, ἐπεὶ ἐπύθοντο οἱ [55] Ἰουδαῖοι βαπτίσασθαι, διὰ τοῦτο πληγαῖς πολλαῖς ὑπέβαλον, αἷς στερρῶς ἐναθλήσας μετ' ὀλίγον ἐτελειώθη. Ταύτην τὴν ἱστορίαν περιεῖχε μὲν τὸ βιβλίον, Χρυσίππῳ δὲ αὐτὴν ἀνετίθει. Πρεσβύτερος δ' ὁ Χρύσιππος Ἱεροσολύμων, ὃς γράφων ἐγκώμιον εἰς τὸν μάρτυρα Θεόδωρον ὡς ἐν παρεκβάσει Λουκιανοῦ τινος μέμνηται, καὶ αὐτοῦ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων χρηματίσαντος πρεσβυτέρου, ὅτε ὁ Ἰωάννης τῆς ἐκεῖσε ἀρχιερωσύνης προεστήκει. Οὗτος δ' ὁ Λουκιανὸς ἐν μιᾷ τῶν νυκτῶν, περὶ τρίτην ὥραν, καθ' ὕπαρ ἀλλ' οὐκ ὄναρ, λέγεται τὰ προειρημένα μυηθῆναι· ἐπιστάντα γὰρ αὐτῷ τὸν Γαμαλιὴλ ταῦτα ἐμφανίσαι, ὡς εἴη μὲν αὐτὸς Γαμαλιὴλ, καὶ ὡς ἐβαπτίσατο, καὶ ὑφ' ὧν, εἴη δὲ καὶ Ἄβιβος ὁ παῖς, καὶ ὡς θήκῃ μὲν μιᾷ αὐτοὶ ἐναποτέθειντα, [385 R.] ἔστι δὲ καὶ Στέφανος ὁ πρῶτος μαρτύρων κατὰ τὴν ἀνατολικὴν τεθησαυρισμένος θήκην· οὗ παρὰ τοὺς πόδας ἐν ἑτέρᾳ θήκῃ Νικόδημος, ὅσα τε πάθοι [200 H.] καὶ ἐφ' οἷς καὶ ὑπὸ τίνων· ἡ δὲ μετὰ ταῦτα θήκη αὐτοῦ τε καὶ τοῦ παιδός ἐστι. Ταῦτα εἰπόντα τὸν Γαμαλιὴλ ἐπισκῆψαι τῷ Λουκιανῷ μὴ ἀμελεῖν ἔτι τῶν λειψάνων, μηδὲ ἐᾷν ἡλίῳ καὶ ὄμβροις διαφθείρεσθαι. Σεισμόν τε γενέσθαι σύνδρομον τῇ ὀπτασίᾳ, καὶ πολλὰς πολλῶν νοσημάτων ἰάσεις ἐπιτελεσθῆναι, τοῦ πρωτομάρτυρος μάλιστα τῆς θήκης τὰ ἰάματα προχεούσης [56].

A baptizatum eum inaudissent, plagis multis percussum; quas cum fortiter tolerasset, e vita post non diu decessisse. Hanc codex iste continebat historiam, eamque Chrysippo ascribebat, Hierosolymorum presbytero, qui in laudatione Theodori martyris, quasi aliud agens, Luciani cujusdam meminit, ejusdem æque Ecclesiæ presbyteri, quo tempore Joannes præsul eam sedem tenuit. Hic Lucianus (86) nocte quadam, hora fere tertia, revera, non in somnis, dicitur ea quæ diximus, didicisse. Hæc enim astantem ipsi Gamalielem omnia revelasse : **118***b* verum nimirum esse se Gamalielem, a supradictis apostolis, una cum Abibo filio baptizatum, et in eadem capsa collocatum. Esse et Stephanum protomartyrem in theca orientem versus conditum, B atque ad ejus pedes in altero scriniolo Nicodemum jacere, quæ item per quos, et sub quibus passus esset, indicavit : thecamque post hæc proximam suum ac filii corpus continere. His dictis Gamalielem præcepisse Luciano, ne posthac reliquias illas in sole, et pluvia corrumpi per negligentiam sineret. Terræ motum insuper ad hoc visum exortum, multaque plurimorum genera morborum hic curata esse, protomartyris maxime theca medelam afferente.

ΡΟΒ'-ΡΟΔ'.

Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου Ὁμιλίαι εἰς τὴν Γένεσιν ξα', ἐν τεύχεσι τρισίν.

Ἀνεγνώσθησαν τοῦ Χρυσοστόμου ὁμιλίαι εἰς τὴν γένεσιν ξ' καὶ μία, ἐν τεύχεσι τρισὶν, ὧν τὸ μὲν πρῶτον ὁμιλίας περιεῖχεν κ', τὸ δεύτερον δὲ δεκαὲξ [57], καὶ [58] τὸ τρίτον κε'. Ἐμφαίνεται δὲ ἐν τῷ πρώτῳ ὡς ἀπ' ἀρχῆς τῆς τεσσαρακοστῆς ἀρξάμενος ὁμιλεῖν μή πω συναπαρτισθείσης αὐτῆς τούς τε κ' λόγους τούτους καὶ ἄλλους τινὰς γ' ἢ δ', μεταξὺ τῶν εἰς τὴν Γένεσιν λόγων, χρείας, ὡς εἰκὸς, παρεμπεσούσης τῷ λαῷ προσωμίλησεν. Ἔνεστι δὲ συνιδεῖν ὡς εἰ καὶ, Λόγοι, ἔχει τὴν ἐπιγραφὴν τὸ βιβλίον (οὕτω γὰρ εὗρον ἐν οἷς ἀνέγνων), ἀλλὰ μᾶλλον ἐοίκασιν ὁμιλίαις, τά τε ἄλλα καὶ ὅτι ἐν πολλοῖς πολλάκις ὡς παρόντας [καὶ] [59] ὁρῶν τοὺς ἀκροατὰς, οὕτω πρὸς αὐτοὺς ἀποτείνεται καὶ ἐρωτᾷ καὶ ἀποκρίνεται καὶ ὑπισχνεῖται, δυναμένου μὲν καὶ ἄλλως ἔχοντος τοῦ λόγου καὶ οὐ καθ' ὁμιλίαν τὰ τοιαῦτα σχηματίζειν καὶ ἐνδείκνυσθαι, οὐ μὴν ἀλλὰ τὸ συνεχῶς καὶ ἐπιμόνως τοῦτο ποιεῖν, καὶ οὐχὶ σὺν οἰκονομίᾳ τινὶ, παρίστησιν ὁμιλίας αὐτοὺς [60] εἶναι. Ὁμιλεῖ δὲ ταύτας τῷ πλήθει, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ αὐτῶν τούτων, πολλάκις μὲν καθ' ἑκάστην, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ὑπὲρ ἡμέραν. Οὕτω μὲν τὸ πρῶτον βιβλίον, ἐν ᾧ αἱ [61] κ' ὁμιλίαι. Τὸ δ' ἕτερον

CLXXII-CLXXIV.

Beati Joannis Chrysostomi Homiliarum in Genesim volumina III.

C Legimus Chrysostomi *Homilias in Genesim* unam et sexaginta, in tria distributas volumina : quorum primum quidem viginti, alterum deinde sexdecim, tertium quinque et viginti continebat. Significat autem in horum primo, Quadragesimæ statim initio concionari cœpisse, atque ante jejunii tempus illud decursum, viginti hos sermones una cum aliis item tribus quatuorve, in medio concionum in Genesim (usu ita, ut apparet, veniente) interjectis, ad populum declamitasse. Animadvertas quoque, etsi Orationum nomen præferant hi libri (sic enim in iis reperi exemplaribus, quæ legi), homiliis tamen similes magis esse, cum cæteris rebus, tum quod sæpenumero tanquam præsentes respiciens D auditores, sermonem ad eos convertit, interrogat, respondet, ac pollicitationibus utitur. Et ut possit maxime alio in dicendi genere, quam homiliarum isto, similia formare atque exhibere, quia tamen illud assidue constanterque sine ullo dispositionis ordine servat, homilias illas esse satis superque declarat. Habuit autem eas ad populum, ut ex singulis deprehendas, sæpe quotidie, interdum alternis.

VARIÆ LECTIONES.

[55] οἱ, et infra μὲν ante τὸ, τῶν ante Ἱεροσολύμων, ὁ ante Ἰωάννης, αὐτοὶ post μιᾷ add. A. [56] προχεούσης A, προσχεούσης C : προσεχούσης ς. Infra (p. R. 513, 32.) σωτηρία καὶ ὠφέλεια τοῖς προσέχουσι προχεῖται. [57] δεκαὲξ A : ἐκκαίδεκα ς. [58] καὶ om. A. [59] καὶ om. C. [60] αὐτούς AC : αὐτάς ς. [61] αἱ AC : καὶ ς.

NOTÆ.

(86) Cujus et de hac ipsa re epistola exstat encyclica. Vide Sur. tom. IV, et D. Baron. tom. V ad annum Christi 415 et Not. Martyr. 3 Augusti.

Digitized by Google

Ita se primum hoc viginti homiliarum volumen habet. Alterum deinde sedecim orationes complectitur, quarum priores septem durante adhuc Quadragesima habitas, apparet, ut totius Quadragesimæ tempore usque ad hebdomadis sanctæ feriam quartam, viginti septem in Genesim orationes habuisse constet. Neque vero secundi voluminis sermones reliqui novem, et tertii viginti quinque, statim atque continenter **119**a post Pascha habiti. Nam post homiliam feria quarta majoris hebdomadis habitam, quæ in Genesim septima est atque vicesima, concionatus est deinceps de sancta cruce, hinc de proditione Judæ : atque ita ordine prout festi dies, sive argumenta inciderunt, homiliæ quoque aptatæ sunt. Jam post resurrectionis homilias in apostolorum Acta continenter verba fecit, quemadmodum ipse octavam supra vicesimam, quæ sequitur in Genesim orationem auspicatus ostendit, quam, ut apparet, cum reliquis [hujus argumenti] longo post tempore habuit. Quinquaginta enim illis in Acta homiliis recitandis unum ferme annum insumpsit, cum non quotidie unam, sed quinto tantum aut septimo die, et aliquando rarius etiam eas recitarit : et quidam, ut ipsemet tradit, cum tertium jam annum præsul esset. Quas vero in Genesim scripsit, quo sint tempore habitæ, non potui cognoscere. Tantum si illas a se habitas homilias sermone illo XXVIII meminit, quas tertio episcopatus anno composuit : neque de aliis quam in Acta scriptis, ibi mentionem facit (quod equidem hactenus non potui deprehendere), præsul nimirum cum esset, etiam has contexuerit; viginti quidem et septem secundi anni Quadragesima, cæteras dein triginta quatuor, anno quarto.

Dictio hic illius de more perspicua et pura, splendida insuper ac flueus apparet, multam interim cum sensuum varietatem, tum gratissimorum exemplorum copiam exhibens. In humile tamen hic dicendi genus dictio pronior tanto est ea, qua in homiliis in Acta apostolorum utitur, inferior, quanto hæc a Commentariis in Apostolum ac Psalmos superatur. Cum enim ubique orationem puram, illustrem ac bene dispositam non sine voluptate artificiose contexat : in his maxime scriptis virtutibus illis, exemplorumque ubertate, atque enthymematum copia, et cum ita opus est, etiam gravitate excellit. Quin, ut semel dicam, verbis hæc monumenta, compositione, methodo, sensibus, et id genus apparatu, præstantissime exornata edidit. Cæterum quænam in Apostoli Epistolas Antiochiæ dum ageret, elaboraverit, et accuratiora quidem illa, quæ item præsul conscripserit, ex illis ipsis facile potest dignosci. Quæ autem ad historiam Commentariorum in Psalmos pertinent, cognoscere nondum licuit, nisi quis forte vim, aliasque dicendi virtutes suspiciens, otiosum illa potius, quam publicis immersum negotiis, elaborasse affirmet. Quod sicubi sententia-

A βιβλίον, ἔχον ις' λόγους, τοὺς μὲν πρώτους ζ' ἔτι τῆς τεσσαρακοστῆς ἐνισταμένης ὑπεδήλου καθομιληθῆναι, ὡς εἶναι τοὺς δι' ὅλης αὐτῷ τῆς τεσσαρακοστῆς μέχρι τῆς μεγάλης τετράδος τῶν εἰς τὴν Γένεσιν λόγους κζ'. Οἱ δὲ ὑπόλοιποι λόγοι ἐννέα τοῦ ἑτέρου [63] βιβλίου καὶ οἱ λοιποὶ κε' τοῦ τρίτου οὐκ εὐθὺς ὡμιλήθησαν, οὐδὲ συνεχῶς μετὰ τὸ Πάσχα. Μετὰ γὰρ τὴν ἐν τῇ μεγάλῃ τετράδι ὁμιλίαν, ἥτις ἦν τῶν εἰς τὴν Γένεσιν κζ', ὡμίληται αὐτῷ [63] τῇ ἑφεξῆς εἰς τὸν σταυρὸν, εἶτα εἰς τὴν προδοσίαν, καὶ λοιπὸν ἑφεξῆς κατὰ τὰς ἀνακυπτούσας τῶν ἡμερῶν πανηγύρεις τε καὶ ὑποθέσεις ἀναλόγως αἱ ὁμιλίαι ἐγίνοντο. Καὶ μετὰ τὰς περὶ ἀναστάσεως ὁμιλίας ὡμίλησεν εἰς τὰς Πράξεις συνεχῶς, ὡς [64] αὐτὸς ἐκεῖνος ἀρχόμενος τοῦ κη' λόγου τῶν εἰς τὴν Γένεσιν ἐπισημαίνεται · ὃν, ὡς δῆ-

B λον, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ μετὰ πολὺν χρόνον προσωμίλησεν. Αἱ γὰρ εἰς τὰς Πράξεις ὁμιλίαι νε' [65] μέν εἰσι, σχεδὸν δὲ δι' ὅλου αὐτῷ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐρρήθησαν · οὐ γὰρ καθ' ἡμέραν ταύτας, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ε' καὶ ὑπὲρ ζ' [388 R.] καὶ πλείω καθωμίλει. Ἃς δῆλον αὐτὸς ποιεῖ ὅτι ἀρχιερατεύων κατὰ τὸ τρίτον ἔτος ὡμίλησε. Τὰς [201 H.] δ' εἰς τὴν Γένεσιν οὐκ ἔσχομεν γνῶναι ὁπότε ὁμιλήσειε [66] · πλὴν εἰ ἐκείνων μέμνηται τῶν ὁμιλιῶν ἐν τῷ κη' λόγῳ ὁμιλῆσαι, ἃς διὰ τοῦ τρίτου ἔτους τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ ἐξειργάσατο, ἀλλὰ μὴ ἑτέρων τινῶν παρὰ [67] ταύτας (οὔπω γὰρ τοῦτο ἔγνων), δῆλον ὅτι καὶ ταύτας ἀρχιερατεύων κατεσκεύασε, τὰς μὲν κζ' τῇ τεσσαρακοστῇ τοῦ δευτέρου ἔτους, τὰς δὲ λοιπὰς λδ' ἐν τῷ τετάρτῳ ἔτει.

C Ἡ δὲ φράσις αὐτῷ μετὰ τῆς συνήθους σαφηνείας καὶ καθαρότητος καὶ τὸ λαμπρὸν καὶ εὔρουν ἐνδείκνυται, τὸ πολύχουν τῶν νοημάτων καὶ τὴν τῶν παραδειγμάτων προσφυεστάτην εὐπορίαν συνυποφαίνουσα. Ἠλάττωται δὲ ὅμως τῆς ἐν ταῖς Πράξεσι φράσεως ἐπὶ τὸ ταπεινότερον ἀπενηνεγμένη, ὅσον τῶν εἰς τὸν Ἀπόστολον ἑρμηνειῶν καὶ ἔτι τῶν εἰς τὸν Ψαλτῆρα ὑπομνημάτων ἡ ἐν ταῖς Πράξεσιν ὑπολείπεται. Πανταχοῦ γὰρ τοῖς λόγοις αὐτοῦ τὸ καθαρὸν καὶ λαμπρὸν καὶ εὐκρινὲς μετὰ τοῦ ἡδέος τεχνουργῶν, τούτοις τε ἐνταῦθα μάλιστα διαπρέπει καὶ τῇ τῶν παραδειγμάτων εὐπορίᾳ καὶ τῇ τῶν ἐνθυμημάτων ἀφθονίᾳ καὶ, εἴ που δέοι, καὶ δεινότητι, καὶ ἁπλῶς ἔν τε λέξει καὶ συνθήκῃ καὶ μεθόδῳ καὶ νοήμασι καὶ τῇ ὅλῃ [68] κατασκευῇ ἄριστα τάσδε τὰς

D συγγραφὰς ὑπεστήσατο. Ἀλλὰ τὰς μὲν εἰς τὸν Ἀπόστολον ἔστιν ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἐπιγνῶναι, ποῖαί τε αὐτῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ διατρίβοντι ἐξεπονήθησαν, αἵ καὶ μᾶλλον διηκρίβωνται, καὶ ποῖαι ἀρχιερατεύοντι ἐποιήθησαν · τὰς δὲ εἰς τοὺς Ψαλμοὺς οὕπω ἔχομεν ὅσον [69] καθ' ἱστορίαν γνῶναι, πλὴν εἴ τις τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν τοῦ λόγου θαυμάζων σχολάζοντα αὐτὸν μᾶλλον ἀλλ' οὐ πράγμασι κοινοῖς ἐν-

VARIÆ LECTIONES.

[63] ἑτέρου A : δευτέρου ς. [63] αὐτῷ add. A. [64] ὃν om. pr. A. [65] ε' add. A. [66] ὡμίλησεν corr. A. [67] παρά A : περί ς. [68] ὅλῃ A : ἄλλῃ ς. [69] ὅσον om. C.

Digitized by Google

στρεφόμενον ταύτας φαίη ἐξεργάσασθαι. Εἰ δέ τινα τῶν ῥητῶν ἢ ἑρμηνείας ἢ βαθυτέρας θεωρίας δεόμενα οὐκ ἐπιμελῶς ἐπεξῆλθεν, οὐ δεῖ θαυμάζειν · ὅσα γὰρ ἡ τῶν ἀκροατῶν ἐχώρει δύναμις καὶ εἰς τὴν ἐκείνων συνέτεινε σωτηρίαν καὶ ὠφέλειαν, οὐδὲν οὐδαμοῦ παρῆκε. Διό μοι καὶ ἀεὶ θαυμάζειν ἔπεισι τὸν τρισμακάριστον ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὅτι ἀεὶ καὶ ἐν πᾶσιν αὐτοῦ τοῖς [70] λόγοις τοῦτο σκοπὸν ἐποιεῖτο, τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀκροατῶν, τῶν δ' ἄλλων ἢ οὐδ' ὅλως ἐφρόντιζεν ἢ ὡς ἐλάχιστον, ἀλλὰ καὶ τοῦ δόξαι λαθεῖν αὐτὸν ἕνια τῶν νοημάτων καὶ τοῦ πρὸς τὰ βαθύτερα μὴ πειρᾶσθαι παρεισδύνειν, καὶ εἴ τι τοιοῦτον, ὑπὲρ τῆς τῶν ἀκροωμένων ὠφελείας παντάπασιν ὠλιγώρει.

A rum aliquæ, **119***b* seu interpretationis, seu profundioris indagationis indigebant, neque tamen diligenter satis eas explanavit mirum id minime videri debet. Quæcunque enim auditorum captui accommodata essent, atque ad eorum salutem et utilitatem pertinerent, ea neutiquam ille prætermittebat. Quamobrem neque admirari sanctissimum virum satis unquam possum, quod perpetuo in omnibus suis scriptis auditorum ita utilitatem, tanquam scopum præfixisse sibi videatur, ut cætera vel omnino neglexerit, vel levissime attigerit. Sed et illud penitus præ auditorum utilitate contempsit, quod alicui vel sensus aliquos ignorasse, vel ad profundiora quædam penetrare refugisse, vel id genus alia præteriisse, videri posset.

ΡΟΕ'.

Παμφίλης Συμμίκτων ἱστορικῶν ὑπομνημάτων λόγοι η'.

Ἀνεγνώσθησαν Παμφίλης *Συμμίκτων ἱστορικῶν ὑπομνημάτων λόγοι η'*. Αὕτη ἀνδρὶ μὲν συνῴκει, ὡς καὶ αὐτὴ [71] τῶν ὑπομνημάτων προοιμιαζομένη ἐπισημαίνεται · ᾧ καὶ ιγ' ἔτη ἐκ παιδὸς συμβιοῦσα ἤδη τῆς ὑπομνηματικῆς ταύτης συγγραφῆς λέγει ἀπάρξασθαι, [389 R.] συγγράψαι δὲ ἃ τε παρὰ τοῦ ἀνδρὸς μάθοι, τὰ ιγ' ἔτη συνεχῶς αὐτῷ συνοῦσα, καὶ μηδ' ἡμέραν μηδ' ὥραν ἀπολειπομένη, καὶ ἃ παρ' ἄλλου τινὸς ἀκοῦσαι [202 H.] συνέβη τῶν παρ' αὐτὸν ἀφικνουμένων (πολλοὺς [72] δὲ φοιτᾷν ὄνομα καὶ δόξαν ἔχοντας ἐπὶ παιδείᾳ), καὶ δὴ καὶ ὅσα βιβλίων αὐτὴ ἀνελέξατο. Ταῦτα δὲ πάντα, ὅσα λόγου [73] καὶ μνήμης αὐτῇ ἄξια ἐδόκει, εἰς ὑπομνήματα συμμιγῆ καὶ οὐ πρὸς τὰς ἰδίας ὑποθέσεις διακεκριμένον ἕκαστον ἐσιέναι, ἀλλ' οὕτως εἶχε καὶ ὡς [74] ἕκαστον ἐπῆλθεν ἀναγράψαι, ὡς οὐχὶ χαλεπὸν ἔχουσα, φησί, τὸ κατ' εἶδος αὐτὰ διελεῖν, ἐπιτερπέστερον δὲ καὶ χαριέστερον τὸ ἀναμεμιγμένον καὶ τὴν ποικιλίαν τοῦ μονοειδοῦς νομίζουσα. Χρήσιμον δὲ τὸ βιβλίον εἰς πολυμαθίαν [75] · εὕροι γὰρ ἄν τις καὶ τῶν ἱστορικῶν οὐκ ὀλίγα ἀναγκαῖα, καὶ δὴ καὶ ἀποφθεγμάτων καὶ ῥητορικῆς [76] διατριβῆς ἕνια καὶ φιλοσόφου θεωρίας ποιητικῆς ἰδέας, καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἐμπέσοι.

CLXXV.

Pamphilæ historiæ Miscellæ libri VIII.

Lecti sunt Pamphilæ (87) *Mistarum historiarum libri commentarii octo* (88). Vixit hæc viro nuptui data (89), ut ipsa operis initio præfatur : cum quo conjuge annos ipsos tredecim a pubertate conjuncta fuit, et hoc opus meditari cœpit atque conscribere. Scripsit autem, tum quæ ex viro didicit cum quo tredecim, ut diximus, annos conjunctissime vixit, nullo interim die aut hora otiose transacta : tum ea quæ ab aliis accepisset, qui mariti domum plurimi frequentarent, nomine et doctrinæ gloria claris : tum denique quidquid legendo ipsa observasset. Hæc omnia, et quæcunque memoria digna visa sunt, in Commentarium per saturam retulit, et non per prios singula locos distribuit, sed ut quodque visum est, utque occurrebat, congessit, non quod difficile futurum ipsi esset in suas quæque classes dividere, sed quod jucundius longeque gratius Miscellaneum hoc scriptum, varietatemque, quam generis unius opus existimaret. Utilis sane liber hic omnigenæ doctrinæ. Reperias enim in eo historica non pauca bene necessaria, imo et scite dicta. Rhetorica etiam ac philosophicæ contemplationis quædam, et poeticæ facultatis formas, et si quid hujusmodi forte se offerat.

Αἰγυπτία δὲ τὸ γένος ἡ Παμφίλη, ἤκμασε δὲ καθ' οὓς χρόνους [77] Νέρων ὁ Ῥωμαίων ἤκμαζεν αὐτοκράτωρ. Ἡ δὲ φράσις, ὡς ἔστιν ἐκ τῶν προοιμίων συλλαβεῖν καὶ ἐν οἷς ἄλλοθί που ἰδιόν τι λέγει, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν διάνοιαν, οἷα δὴ καὶ [78] γυναικὸς ἔγγονον οὖσα, τῆς ἀφελοῦς ἐστιν ἰδέας, οὐδὲ τῇ λέξει πρὸς τὴν ἰδέαν ἀλλοτριουμένη. Ἐν οἷς δὲ τὰ τῶν ἀρχαιοτέρων ἀπομνημονεύουσα λέγει, ποικιλώτερον αὐτῇ καὶ οὐ καθ' ἓν εἶδος σύγκειται ὁ λόγος.

Ægyptia genere Pamphila hæc fuit, floruitque ea tempestate, cum Nero Romanorum imperium Cæsar tenuit. Dictio vero (quantum ex proœmiis colligere licet, cumque proprium quid affert, et maxime in sensu) **120***a* ut mulieris propria, simplicis est formæ, ac ne verbis quidem ipsis ab idea sua alienior. At quoties veterum dicta commemoranda colligit, varia ejus oratio est, neque uni formæ accommodata.

VARIÆ LECTIONES.

[70] τοῖς om. A. [71] αὐτῇ ς. [72] πολλοὺς δὲ φοιτᾷν — ἔχοντας A : πολλῶν ὄντων καὶ — ἐχόντων C ς. [73] ὅσα λόγου add. A. [74] ὡς] πρὸς A. [75] πολυμαθείαν ς. [76] ῥητ. καὶ διατρ. ς. [77] Χρόνους ὁ Νέρων ς. [78] καὶ add. A.

NOTÆ.

(87) Pamphiles hujus (sed eam Epidauriam dicens) scripta refert Suidas, et Agell. lib. XV, cap. 171 *Commentarium* Pamphilæ, 29, laudat. Supraque col. 161, *Epitomarum* ejus libri decem referuntur.

(88) Suidas 35 numerat.

(89) Socratidæ ut testatur Suid. in Pamphilo : sive Soteridæ, ut idem in hac voce scripsit.

Digitized by Google

CLXXVI.]

Theopompi Historiarum libri LIII.

Legimus Theopompi (90) *Opus historicum* librorum trium et quinquaginta, qui reliqui sunt (91). Intercidisse vero sextum, septimum, et nonum, vicesimum atque tricesimum, etiam veteres quidam affirmarunt : neque sane mihi videre hosce contigit. Menophanes autem, vetus et ipse, minimeque contemnendus auctor, ubi de Theopompo disserit, duodecimum quoque periisse scribit, quem tamen nos cum aliis legimus. Narrat duodecimus hic liber res gestas Pacoridis Ægyptiorum regis (92), ut cum Barcæis fœdus inierit, et pro Evagora Cyprio adversus Persas steterit. Qua ratione inopinato Cypriorum imperio potitus sit Evagoras, Audymone Citieo (93), qui eam tenebat, capto. Qua arte Græci Agamemnonem secuti Cyprum occuparint, Cinnyra cum suis ejecto, quorum posteri reliqui sunt Amathusii. Ut rex cum Evagora bellum gerere animum induxerit, imperatore creato Autophradate Lydiæ satrapa, Navarcho vero Hecatomno (94) : et de pace quam palmarii vice Græcis donavit, utque acrius cum Evagora dimicarit, ac de navali ad Cyprum pugna (95). Ut Atheniensium civitas in fœdere cum rege inito perseverare studuerit. Lacedæmonii vero, secundis rebus elati, pacta conventa ruperint. Quomodo item sub Antalcida pacis fœdus percusserint. Ut Teribazus bellum gesserit, et Evagoræ insidias struxerit, utque apud regem (96) Evagoras illum accusarit, ac cum Oronte transegerit. Ut a Nectenibi (97) occupato Ægyptiorum regno, ad Lacedæmonios Evagoras legatos miserit, quaque ratione Cyprium bellum confecerit. De Nicocreonte (98), qui insidias locarat, quomodo nec opinato deprehensus sit effugeritque. Quomodo cum ejus filia virgine relicta, et Evagoras et hujus filius Prytagoras (99), clam alterutro concubuerint, Thrasidæo eunucho (qui genere Eleus erat) **120**[b] vicissim illis subserviente ad puellæ amorem : utque hæc ipsis interitus causa fuerit, Thrasydæo necem illis procurante. Refert dein, qua ratione Acoris Ægyptius cum Pisidis belli societatem inierit, deque ipsorum regione, et de Aspendiis. De medicis quoque Cois, et Cnidiis, quod Ascle-

A

ΡΟϚ'.

Θεοπόμπου Λόγοι ἱστορικοὶ γ' καὶ ν'.

Ἀνεγνώσθησαν Θεοπόμπου *Λόγοι ἱστορικοὶ* · ν' δὲ καὶ γ' εἰσὶν οἱ σωζόμενοι αὐτοῦ τῶν ἱστορικῶν λόγοι · διαπεπτωκέναι δὲ καὶ τῶν παλαιῶν τινες ἔφησαν τήν τε ἕκτην καὶ ἑβδόμην, καὶ δὴ καὶ [79] τὴν ἐνάτην καὶ εἰκοστὴν καὶ τὴν τριακοστήν. Ἀλλὰ ταύτας μὲν οὐδ' ἡμεῖς εἴδομεν, Μηνοφάνης δέ τις τὰ περὶ Θεόπομπον διεξιὼν (ἀρχαῖος δὲ καὶ οὐκ εὐκαταφρόνητος ὁ ἀνὴρ) καὶ τὴν δωδεκάτην συνδιαπεπτωκέναι λέγει · καίτοι αὐτὴν ἡμεῖς ταῖς ἄλλαις συναναγνωμεν. Καὶ περιέχει ὁ δωδέκατος λόγος περί τε Πακώριος [80] τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέως, ὡς πρός τε τοὺς Βαρκαίους [81] ἐσπείσατο, καὶ ὑπὲρ Εὐαγόρου ἔπραττε τοῦ Κυπρίου, ἐναντία πράττων τῷ Πέρσῃ · ὅν τε τρόπον παρὰ δόξαν [82] Εὐαγόρας τῆς Κυπρίων ἀρχῆς ἐπέβη, Ἀβδύμονα [83] κατασχὼν τὸν Κιτιέα, ταύτης ἐπάρχοντα · τίνα τε [84] τρόπον Ἕλληνες οἱ σὺν Ἀγαμέμνονι τὴν Κύπρον κατέσχον, ἀπελάσαντες τοὺς μετὰ Κινύρου, ὧν εἰσιν ὑπολειπεῖς Ἀμαθούσιοι · ὅπως τε ὁ βασιλεὺς Εὐαγόρᾳ συνεπείσθη πολεμῆσαι, στρατηγὸν ἐπιστήσας Αὐτοφραδάτην τὸν Λυδίας σατράπην [85], ναύαρχον δὲ Ἑκατόμνων · καὶ περὶ τῆς εἰρήνης ἣν αὐτὸς τοῖς Ἕλλησιν ἐβράβευσεν · ὅπως τε πρὸς Εὐαγόραν ἐπικρατέστερον ἐπολέμει, καὶ περὶ τῆς ἐν Κύπρῳ ναυμαχίας · καὶ ὡς Ἀθηναίων ἡ πόλις ταῖς πρὸς βασιλέα συνθήκαις ἐπειρᾶτο ἐμμένειν, Λακεδαιμόνιοι δὲ ὑπέρογκα φρονοῦντες παρέβαινον τὰς συνθήκας · τίνα τε τρόπον τὴν ἐπὶ Ἀνταλκίδου ἔθεντο εἰρήνην · καὶ ὡς Τιρίβαζος ἐπολέμησεν, ὅπως τε [86] Εὐαγόρᾳ ἐπεβούλευσεν, ὅπως τε αὐτὸν Εὐαγόρας πρὸς βασιλέα διαβαλὼν συνέβαλε [87] μετ' Ὀρόντου · [392 R.] καὶ ὡς Νεκτενίβιος παρειληφότος τὴν Αἰγύπτου [88] βασιλείαν πρὸς Λακεδαιμονίους πρέσβεις ἀπέστειλεν Εὐαγόρας · τίνα τε τρόπον ὁ περὶ Κύπρον αὐτῷ πόλεμος διελύθη · καὶ περὶ [203 H.] Νικοκρέοντος, ὡς ἐπεβούλευσεν, ὡς παραδόξως ἐφωράθη, ὡς ἔφυγε · καὶ ὡς τῇ ἐκείνου παιδὶ καταλειφθείσῃ κόρῃ Εὐαγόρας τε καὶ ὁ τούτου παῖς Πνυταγόρας, λανθάνοντες ἀλλήλους, συνεκάθευδον, Θρασυδαίου τοῦ εὐνούχου [89], ὃς ἦν Ἠλεῖος τὸ γένος, αὐτοῖς παρὰ μέρος ὑπηρετουμένου τῇ πρὸς τὴν κόρην ἀκολασίᾳ · καὶ ὡς τοῦτο αὐτοῖς αἴτιον ὀλέθρου γέγονε, Θρασυδαίου τὴν ἐκείνων ἀναί-

B

C

D

VARIÆ LECTIONES.

[79] καὶ post δὴ om. A. [80] Παχώριος] Ἄχορις *Diodoro lib.* 15, *ut item hic mox* Ἄχωρις. Schottus. [81] Βαρκαίους] βαρβάρους corr. A. [82] παρὰ δόξαν A. παράδοξον ϛ. [83] Αὐδύμονα ϛ. [84] τε A : δέ ϛ. [85] σατράπην A : ἐξατράπην C ϛ. [86] priorem τε om. A. [87] συνέβαλλεν A. at legendum συνέλαβε collato Diodoro Siculo 15, 8. [88] Αἰγυπτίων ϛ. [89] εὐνούχου A : ἡμιάρρενος C ϛ.

NOTÆ.

(90) De Theopompo legendus Halicarnass. in *Criticis*, et Suidas.

(91) Suidas 72 recenset.

(92) Ἄχορις *Diodor*, lib. xv, ut item hic mox Ἄχωρις.

(93) Ἀβδήμονα Θύρσιον vocat Diodorus liber xiv *Biblioth.* ubi etiam plura de Evagora ; et in Isocratem *Evagora.*

(94) Cariæ præfecto apud Diodorum supr. qui et solus ibi bello præfuisse dicitur.

(95) Quam refert Diodor. lib. xv initio.

(96) Ab Oronte accusatum refert Diodorus supr.

(97) Νεκτανεβώς. Diodoro lib. xv extremo.

(98) Ab hoc Cypri tyranno memorat Laert. lib. ix Anaxarchum philosophum necatum.

(99) *Pythagoras*, Diodoro sup. Isocrati vero *Protagoras.*

Digitized by Google

ρεσιν κατεργασαμένου· εἶτα τίνα τρόπον Ἄκωρις ὁ Αἰγύπτιος πρὸς τοὺς Πισίδας ἐποιήσατο συμμαχίαν, περί τε τῆς χώρας αὐτῶν καὶ τῶν Ἀσπενδίων· περί τε τῶν ἐν Κῷ καὶ Κνίδῳ ἰατρῶν, ὡς Ἀσκληπιάδαι [90], καὶ ὡς ἐκ Σύρνου οἱ πρῶτοι ἀφίκοντο ἀπόγονοι Ποδαλειρίου· καὶ περὶ Μόψου τοῦ μάντεως καὶ τῶν θυγατέρων Ῥόδης καὶ Μηλιάδος καὶ Παμφυλίας, ἐξ ὧν ἥ τε Μοψουεστία καὶ ἡ ἐν Λυκίᾳ Ῥοδία καὶ ἡ Παμφυλία χώρα τὰς ἐπωνυμίας ἔλαβον· τίνα τε τρόπον ὑφ' Ἑλλήνων ἡ Παμφυλία κατῳκίσθη· καὶ ὁ πρὸς ἀλλήλους πόλεμος [91]· καὶ ὡς Λύκιοι πρὸς Τελμισσεῖς, ἡγουμένου αὐτοῖς τοῦ σφῶν βασιλέως Περικλέους, ἐπολέμησαν, καὶ οὐκ ἀνῆκαν πολεμοῦντες ἕως αὐτοὺς τειχήρεις ποιήσαντες καθ' ὁμολογίαν παρεστήσαντο. Ἃ μὲν οὖν ὁ ἠφανισμένος [92] Μηνοφάνει δωδέκατος λόγος περιέχει, ταῦτά ἐστιν. A

piadæ sint : quodque e Syrno posteri Podalirii primi accesserint. De Mopso (1) vate, ejusque filiabus Rhode, Meliade ac Pamphylia. Ab his Mopsuestiam, et in Lycia Rhodiam, Pamphyliamque regionem nomen accepisse. Ut a Græcis habitari Pamphylia cœpta, mutuo bello arserit : et quomodo Lycii cum Telmissiis, belli duce Pericle eorum rege, pugnarint : nec manus conserere desierint, donec ipsos intra muros compulsos ad concordiam adegerunt. Hæc duodecimo illo libro, quem Menophanes non vidit, continentur.

Ἔστι δὲ Θεόπομπος Χῖος μὲν τὸ γένος, υἱὸς Δαμοστράτου, φυγεῖν δὲ λέγεται τῆς πατρίδος ἅμα τῷ πατρὶ, ἐπὶ Λακωνισμῷ τοῦ πατρὸς ἁλόντος, ἀνασωθῆναι δὲ τῇ πατρίδι τελευτήσαντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς, τὴν δὲ κάθοδον Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνων βασιλέως δι' ἐπιστολῶν τῶν πρὸς τοὺς Χίους καταπραξαμένου· ἐτῶν δὲ εἶναι τότε τὸν Θεόπομπον ε' καὶ μ'. Μετὰ δὲ τὸν Ἀλεξάνδρου θάνατον πανταχόθεν ἐκπεσόντα εἰς Αἴγυπτον ἀφικέσθαι, Πτολεμαῖον δὲ τὸν ταύτης βασιλέα οὐ προσίεσθαι τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ καὶ ὡς πολυπράγμονα ἀνελεῖν ἐθελῆσαι, εἰ μή τινες τῶν φίλων παραιτησάμενοι διεσώσαντο. Συνακμάσαι δὲ λέγει αὐτὸς ἑαυτὸν [93] Ἰσοκράτει τε τῷ Ἀθηναίῳ καὶ Θεοδέκτῃ τῷ Φασηλίτῃ καὶ Ναυκράτει [94] τῷ Ἐρυθραίῳ, καὶ τούτους ἅμα αὐτῷ τὰ πρωτεῖα τῆς ἐν λόγοις παιδείας ἔχειν ἐν τοῖς Ἕλλησιν· ἀλλὰ Ἰσοκράτην μὲν δι' ἀπορίαν βίου καὶ Θεοδέκτην μισθοῦ λόγους γράφειν καὶ σοφιστεύειν, ἐκπαιδεύοντας τοὺς νέους κἀκεῖθεν καρπουμένους τὰς ὠφελείας, αὐτὸν δὲ καὶ Ναυκράτην αὐτάρκως ἔχοντας ἐν τούτοις ἀεὶ τὴν διατριβὴν ἐν τῷ φιλοσοφεῖν καὶ φιλομαθεῖν ποιεῖσθαι. Καὶ ὡς οὐκ ἂν εἴη αὐτῷ παράλογον ἀντιποιουμένῳ τῶν πρωτείων, οὐκ ἐλαττόνων μὲν ἢ δισμυρίων ἐπῶν τοὺς ἐπιδεικτικοὺς τῶν λόγων συγγραψαμένῳ, πλείους δὲ ἢ τε' μυριάδας, ἐν οἷς τάς τε τῶν Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων πράξεις μέχρι νῦν ἀπαγγελλομένας ἔστι λαβεῖν· ἔτι δὲ καὶ διότι οὐδείς ἐστι τόπος κοινὸς τῶν Ἑλλήνων οὐδὲ πόλις ἀξιόχρεως, εἰς οὓς αὐτὸς οὐκ ἐπιδημῶν καὶ τὰς τῶν λόγων ἐπιδείξεις ποιούμενος οὐχὶ [204 H.] μέγα κλέος καὶ ὑπόμνημα τῆς ἐν λόγοις αὐτοῦ κατέλιπεν ἀρετῆς. [393 R.] Ταῦτα αὐτὸς περὶ αὐτοῦ [95] λέγων, τοὺς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις ἔχοντας ἐν λόγοις τὸ πρωτεύειν πολὺ καταδεεστέρους ἀποφαίνεται τῶν καθ' ἑαυτὸν οὐδὲ τῆς δευτέρας τάξεως ἀξιουμένων [96], καὶ τοῦτο δῆλον εἶναί φησι καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν παρ' ἑκατέροις ἐκπεπονημένων καὶ καταλελειμμένων λόγων· πολλὴν [97] B C D

Theopompus hic Chius genere fuit, genitus patre Damostrate (2). Patria vero cum parente excessisse fertur, cum Laconum ille rebus studere convictus fuisset, quo mortuo patriæ restitutum aiunt, Alexandro Macedonum rege per epistolam ad Chienses reditum ipsi impetrante, ætatis Theopompi anno quinto et quadragesimo. Verum mortuo dein Alexandro, undique exsulantem in Ægyptum venisse narrant, ibique regem Ptolemæum non solum hominem non excepisse, sed etiam velut nimis curiosum tollere de medio voluisse, nisi amicorum precibus servatus fuisset. Æquales (3) suos ipsemet nominat : Isocratem (4) Atheniensem, Theodectem Phaselitem, et Naucratem Erythræum, quos et secum in dicendi facultate principatum in Græcia tenuisse refert. Sed Isocratem quidem rei familiaris angustia, uti et Theodecten, pretio orationes conscripsisse, ac ludo aperto adolescentes informasse, indeque lucrum reportasse : se vero cum Naucrate, quod vitam tueri honeste possent, assidue in his, in philosophia, inquam, ac dicendi facultate exercitum. Neque vero temere se, aut præter rationem primas sibi vindicare, cum demonstrativi generis orationes non pauciores, quam viginti millium versuum conscripserit : quin et **121**[a] supra quindecim versuum myriadas, in quibus Græcorum ac Barbarorum res gestas hactenus narratas legere liceat. Ad hæc vero nullam esse ait Græciæ alicujus pretii locum urbemve, quo non ipse pervenerit, publiceque perorans magnum decus, ac virtutis in dicendo suæ monumentum reliquerit. Hæc de se ipsis pronuntians, eos qui apud sæculum prius dicendo claruerunt, ætatis (5) suæ oratoribus longe postponit, ac ne in secundis quidem subsistere posse affirmat, clarumque id esse vel e scriptis utrorumque, et orationibus ad posteros transmissis. Crevisse namque immensum quantum sua ætate hanc

VARIÆ LECTIONES.

[90] Ἀσκληπιάδα ς. [91] ἀλλ. συνέστη πόλ. C ς. [92] ἠφανισμένος post λόγος ponit ς. [93] αὐτὸς ἑαυτὸν λέγει ς. [94] Ναυκράτῃ ς. [95] ἑαυτοῦ ς. [96] καὶ οὐδὲ — ἀξιουμένους ς. [97] πολλὴν] πάλιν A.

NOTÆ.

(1) De quo et Strabo lib. XIV, ad Colophonem Ioniæ, aliique sæpe.
(2) *Damasistratum* Suidas nominat.
(3) De quibus vide Dionys. Halicarn.
(4) Quo et præceptore usus teste Cicer, Dionys. atque Plutarchi. Legendus autem de his Suidas.
(5) Simile tractat argumentum sive Fabius, sive Tacitus : *Cur ævi sui oratores veteribus concedant.*

Digitized by Google

ipsam dicendi facultatem. Verum quos ætate priores nominet, equidem aperte non capio. Non enim credo perstringere audeat Herodotum atque Thucydidem, quibus ille viris longe facundia inferior est. Nisi fortasse Hellanicum (6), aut Philistum historicos innuit, vel Gorgiam, et Lysiam, cæterosque ætati suæ viciniores, obscure significat : quanquam ne hi quidem adeo dicendi inopes fuerunt. Ita Theopompus judicat.

A γὰρ τὴν τοιαύτην παίδευσιν ἐπίδοσιν λαβεῖν κατὰ[98] τὴν αὐτοῦ ἡλικίαν. Ἀλλὰ τίνας λέγει τοὺς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, οὐκ ἔχω σαφῶς συμβαλεῖν· οὐ γὰρ δή γε τολμῆσαι αὐτὸν ὑπολαμβάνω εἰς Ἡρόδοτον καὶ Θουκυδίδην ἀποτείνεσθαι, πολὺ καὶ αὐτοῦ ἐν πολλοῖς ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν ἐλαττουμένου. Ἢ τάχα πρὸς Ἑλλάνικον καὶ Φίλιστον ἀφορᾷ τοὺς ἱστορικούς, ἢ Γοργίαν καὶ Λυσίαν καὶ τοὺς τοιούτους, ἐγγὺς τῆς αὐτοῦ ἡλικίας προγεγονότας, αἰνίττεται, οὐδ' ἐκείνων τοσοῦτον ἐνδεέστερον ἐχόντων πρὸς τοὺς λόγους. Ἀλλὰ Θεόπομπος μὲν ταῦτα.

Ferunt eum una cum Ephoro Isocratis fuisse auditorem, ut et libri ipsi satis declarant. Frequens enim est in Theopompi scriptis Isocraticæ formæ imitatio, tametsi in operis accuratione longe a tergo hæreat. Et vero narrandi argumenta præceptorem utrique præbuisse volunt, superioris (7) quidem ætatis Ephoro, Theopompo autem post Thucydidem (8) res Græcorum, pro utriusque scilicet captu, etiam reipsa accommodata. Hinc et Historiarum procœmia utrisque cum sensibus tum aliis rebus esse simillima, velut ab iisdem stadii carceribus, ad calcem usque historia decurrente. Digressionibus itaque variæ historiæ quamplurimis, historicos suos implet libros Theopompus. Quamobrem et Philippus (9), ille qui cum Romanis bellum gessit, digressionibus hisce sublatis, et Philippi (10) rebus gestis, quas Theopompus (11) scribendas potissimum susceperat, collectis, in sedecim eas duntaxat libros (nihil de suo addens, aut præter digressiones, ut diximus, detrahens) redegit.

B Φασὶ δὲ αὐτόν τε καὶ Ἔφορον Ἰσοκράτους γενέσθαι μαθητάς. Δῆλον δὲ τοῦτο ποιοῦσι καὶ οἱ λόγοι· πολὺ[99] γὰρ ἐν τοῖς Θεοπόμπου ἡ κατὰ μίμησιν ἰδέα τῶν παρ' Ἰσοκράτει, εἰ καὶ λείπεται τῆς κατὰ τὴν ἐργασίαν ἀκριβείας. Καὶ τὰς ἱστορικὰς δὲ ὑποθέσεις τὸν διδάσκαλον[1] αὐτοῖς προβαλεῖν, τὰς μὲν ἄνω τῶν χρόνων Ἐφόρῳ, Θεοπόμπῳ δὲ τὰς μετὰ Θουκυδίδην Ἑλληνικάς, πρὸς τὴν ἑκατέρου φύσιν καὶ τὸ ἔργον ἁρμοσάμενον. Διὸ καὶ τὰ προοίμια αὐτοῖς τῶν ἱστοριῶν τῇ τε διανοίᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐστὶν ὁμοιότατα, ὡς ἂν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀφετηρίας ἐκδραμόντων[2] ἑκατέρου πρὸς τὸ στάδιον τῆς ἱστορίας. Πλείσταις μὲν οὖν παρεκβάσεσι παντοδαπῆς ἱστορίας τοὺς ἱστορικοὺς αὐτοῦ λόγους Θεόπομπος παρατείνει. Διὸ καὶ Φίλιππος ὁ πρὸς Ῥωμαίους πολεμήσας, ἐξελὼν ταύτας καὶ τὰς Φιλίππου συνταξάμενος πράξεις, αἳ σκοπὸς εἰσι Θεοπόμπῳ, εἰς ις' βίβλους μόνας, μηδὲν παρ' ἑαυτοῦ προσθεὶς ἢ ἀφελών, πλὴν ὡς εἴρηται, τῶν παρεκτροπῶν, τὰς πάσας ἀπήρτισε.

Duris autem Samius libro primo Historiarum sic de illo scribit : Ephorus et **121***b* Theopompus superioribus longe sunt inferiores. Imitationis enim gratia destituuntur, carentque dicendi venustate, describendo tantum solliciti. Etsi Duris ipse in eadem illa dispositione longe post hos, quos carpit viros, intervallo relinquitur. Verum an huic arroganti Theopompi censuræ (qua veteribus secundas quidem tribuebat) hoc objecerit, non habeo dicere. Hoc tantum vel maxime contenderim, neutrum ipsorum juste satis reprehendendum fuisse. Cleochares vero Smyrlcanus de Isocraticis, opinor, omnibus loquens (hoc enim illi est, in comparatione cum Demosthene non postremas illis dare), ait : *Demosthenis quidem orationes militum corpori similes maxime videri, Isocratis vero athletarum* (12).

C Δοῦρις μὲν οὖν ὁ Σάμιος ἐν τῇ πρώτῃ τῶν αὐτοῦ Ἱστοριῶν οὕτω φησίν· Ἔφορος δὲ καὶ Θεόπομπος τῶν γενομένων[3] πλεῖστον ἀπελείφθησαν· οὔτε γὰρ μιμήσεως μετέλαβον οὐδεμιᾶς οὔτε ἡδονῆς ἐν τῷ φράσαι, αὐτοῦ δὲ τοῦ γράφειν μόνον ἐπεμελήθησαν. Καίτοι Δοῦρις καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς τούτοις οἰκονομίας, οἷς αἰτιᾶται, πολλὰ τῶν ἀνδρῶν λειπόμενος· ἀλλ' εἰ μὲν πρὸς τὸν ὑπερήφανον ἐκεῖνον Θεόπομπου λόγον, ὃς τοὺς ἀρχαιοτέρους οὐδὲ τῶν δευτερείων ἠξίου, τοῦτο ἀπέρριψεν, οὐκ ἔχω λέγειν· πλὴν ὅτι οὐδέτερος αὐτῶν προσηκόντως ἐπελάβετο, καὶ μάλιστα ἂν διισχυρισαίμην. Κλεοχάρης δὲ ὁ Σμυρλεανὸς, ὑπὲρ τῶν Ἰσοκρατικῶν ἁπάντων, οἶμαι, λέγων (τοῦτο γὰρ ἐστι τὸ ἐν τῇ[4] πρὸς τὸν Δημοσθένην συγκρίσει μὴ τὰ πόρρω αὐτοῖς παρασχεῖν) φησὶ *τοὺς μὲν Δημοσθενικοὺς λόγους τοῖς τῶν στρατιω-*

D

VARIÆ LECTIONES.

[98] λαβεῖν φησὶ κατά ς. [99] an. πολλή? [1] διδάσκοντα ς. [2] ἐνδραμόντων ς. [3] προγενομένων Casaubonus. [4] τῇ add. A.

NOTÆ.

(6) Vide Dionys. Halicarn. *Critica* et Cicer.

(7) Cumanus Ephorus (inquit Diodorus lib. XVI *Biblioth.* ad annum Philippi XX) Historiam suam, cum ad Perinthi oppugnationem pervenisset, desinit. Is in scribenda ea ab Heraclidarum reditu exorsus, Græcorum et Barbarorum res gestas annorum ferme 101 libris 30 describit.

(8) Scriptor ille (de Theopompo refert Diod. lib. XIV *Biblioth.*) a prælio ad Cynossema exorsus ad quod Thucydides negotium destituerat, sedecim annorum tempus perscripsit.

(9) Demetrii filius, et Macedonicorum regum penultimus.

(10) Amyntæ filii patris Alexandri Magni.

(11) Quod et Diodorus testatur lib. XVI *Biblioth.* ad annum Philippi XVIII.

(12) Philippo regi Macedonum hoc dictum tribuit Plutarchus.

Digitized by Google

τῶν ἐοικέναι μάλιστα σώμασι, τοὺς δὲ Ἰσοκρατικοὺς τοῖς τῶν ἀθλητῶν. Δῆλον δὲ ὡς Θεόπομπος οὐδενὸς τῶν Ἰσοκρατικῶν εἰς τοὺς λόγους ἀτιμότερος.

A Illud clarum, Theopompum nemine esse Isocratis discipulorum in dicendo inferiorem.

Τὸ μὲν οὖν Θεοπόμπου γένος καὶ ἡ παίδευσις καὶ ὁ διδάσκαλος [205 H.] καὶ οἱ συνακμάσαντες καὶ οἱ λόγοι καὶ ἡ πολιτεία καὶ ἡ ἐν τοῖς λόγοις ἰδέα καὶ προαίρεσις, κατὰ κεφαλαιώδη ἀπαρίθμησιν, καὶ ὁ καθ' ὃν ἤκμασε χρόνος, καὶ ὅσα αὐτῷ συνεκύρησε κατὰ τὸν βίον, ἐπὶ τοσοῦτον.

Cæterum Theopompi genus, institutionem, præceptorem, æquales, libros, civilem vitam, orationum formam, atque institutum singulatim adnumerando, quibus denique temporibus viguerit, quæ item illi in vita contigerint, hactenus exposuerimus.

POZ'.

Θεοδώρου Ἀντιοχέως πρὸς τοὺς λέγοντας φύσει, καὶ οὐ γνώμῃ, πταίειν τοὺς ἀνθρώπους.

CLXXVII.

Theodori Antiocheni Contra asserentes peccare homines natura, non voluntate, libri v.

[396 R.] Ἀνεγνώσθη βιβλίον οὗ ἡ ἐπιγραφὴ, *Θεοδώρου Ἀντιοχέως* [a] *πρὸς τοὺς λέγοντας φύσει, καὶ οὐ γνώμῃ, πταίειν τοὺς ἀνθρώπους.* Διαπεραίνεται μὲν αὐτῷ ὁ πρὸς αὐτοὺς ἀγὼν ἐν λόγοις ε', πρὸς δὲ τοὺς ἀπὸ τῆς Δύσεως τοῦτο τὸ νόσημα νενοσηκότας γράφει τὸ βιβλίον· ὧν καὶ τῆς αἱρέσεως ἀρχηγὸν λέγει γενέσθαι, ἐκεῖθεν μὲν ὁρμώμενον, τοῖς δὲ τῆς Ἀνατολῆς ἐπιχωριάζοντα τόποις, καὶ συντάττοντα λόγους ὑπὲρ τῆς καινοποιηθείσης αὐτῷ αἱρέσεως διαπέμπειν τοῖς τὸ πατρῷον ἔδαφος οἰκοῦσιν, ὑφ' ὧν καὶ πολλοὺς τῶν [b] ἐκεῖσε πρὸς τὸ οἰκεῖον φρόνημα ἑλκῦσαι, ὡς καὶ Ἐκκλησίας ὅλας τοῦ ἀτοπήματος πληρωθῆναι. Ἀρὰμ δὲ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν (οὐ γὰρ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν) εἴτε ὀνομάζει εἴτε ἐπονομάζει. Τοῦτον δὲ πέμπτον Εὐαγγέλιον προσαναπλάσαι λέγει, ἐν ταῖς Εὐσεβίου τοῦ Παλαιστινοῦ βιβλιοθήκαις ὑποπλαττόμενον εὑρεῖν· καὶ ἀπώσασθαι μὲν τῆς θείας καὶ Παλαιᾶς Γραφῆς ἣν οἱ Ἑβδομήκοντα συνελήλυθότες ἐκδεδώκασι μετάφρασιν, καὶ δὴ καὶ τὴν Συμμάχου καὶ Ἀκύλα καὶ τῶν ἄλλων, ἰδίαν δέ τινα καὶ καινὴν ἐπαρθῆναι συντάξαι μήτε τὴν Ἑβραίων ὥσπερ ἐκεῖνοι ἐκ παιδὸς ἀσκηθέντα μήτε τὸν τῆς θείας Γραφῆς νοῦν ἐκδιδαχθέντα, Ἑβραίων δέ τισι τῶν χαμαιπετῶν ἑαυτὸν ἐκδεδωκότα ἐκεῖθεν θαῤῥῆσαι ἰδίαν ἔκδοσιν ἀναγράφειν. Ἔστι δὲ τὰ τῆς αἱρέσεως αὐτοῖς, ὡς ἐν κεφαλαίῳ φάναι, ταῦτα· Φύσει, καὶ οὐ γνώμῃ, πταίειν φασὶ [c] τοὺς ἀνθρώπους, φύσει δὲ οὐ κατ' ἐκείνην ἐν ᾗ κατὰ πρώτας δημιουργηθεὶς ὑπέστη ὁ Ἀδὰμ (ἐκείνην γὰρ ἀγαθὴν ἀγαθοῦ Θεοῦ ποίημα οὖσάν φασιν), ἀλλὰ κατ' ἐκείνην ἣν ὕστερον ἁμαρτήσας ἐκληρώσατο, τῇ περὶ τὸ κακὸν πράξει καὶ ἁμαρτίᾳ κακήν τε ἀντ' ἀγαθῆς ἑαυτῷ καὶ θνητὴν ἀντὶ τῆς ἀθανάτου ἀλλαξάμενος· ταύτῃ τοι καὶ φύσει γεγονότας κακοὺς ἐκ τοῦ ὑποστῆναι φύσει πρότερον ἀγαθοὺς, ἐν τῇ φύσει, καὶ οὐκ ἐν τῇ προαιρέσει, κεκτῆσθαι τὴν ἁμαρτίαν. Δεύτερον ἀκόλουθον αὐτοῖς λέγειν μηδὲ τὰ παιδία, κἂν ἀρτιγέννητα ᾖ, μὴ ἀπηλλάχθαι ἁμαρτίας, ἅτε ἀπὸ τῆς τοῦ Ἀδὰμ παραβάσεως τῆς φύσεως ἐν ἁμαρτίαις ὑποστάσης, καὶ εἰς πᾶν τὸ ἐξ ἐκείνου γένος τῆς ἁμαρτωλῆς (ὡς ἂν εἴποιεν [d] ἐκεῖνοι) φύσεως παρατεινομένης. Φέρειν τε

Lectum est opus Theodori Antiocheni (qui Mopsuestus ille episcopus est, ut ex ejus quibusdam epistolis colligimus) hoc titulo : *Contra asserentes peccare homines natura, non voluntate.* Ea disputatio quinque libris absolvitur, quos adversus Occidentales hac labe infectos scripsit. Inde enim oriundum hæresis hujus auctorem in Orientis modo regionibus versari, librosque de recens ab se excogitata hæresi compositos ad populares suos in patriam transmittere narrat, ut jam ibi multos per hanc artem in suam pertraxerit sententiam , integrasque adeo Ecclesias absurdis illis imbuerit opinionibus. *Aram* vero illorum librorum auctorem sive nomine, sive cognomine (13), incertum appellat. Hunc etiam quintum Evangelium confinxisse, illudque se in Eusebii Palæstini Bibliothecis reperisse ait. Rejecta præterea divini ac Veteris Testamenti versione ; quam Septuaginta interpretes simul convenientes ediderunt, ut et Symmachi, et Aquilæ, aliorumque interpretatione, propriam quamdam suam novamque **122***a* conficere ausum : cum neque Hebraicæ linguæ, ut illi, a puero assuevisset, neque mentem sacræ Scripturæ didicisset : Hebræis tantummodo quibusdam abjectæ sortis in disciplinam se tradidisse, atque hinc propriam sibi editionem conscribere aggressum. Sectæ vero illius summa capita hæc fere sunt Homines natura , non voluntate peccare. Natura, inquam , non ea qua præditus ab initio conditusque est Adam (illam enim bonam, et boni Dei opus esse asserunt), sed ea quam post peccatum adeptus sit ; quando per prævaricationem atque peccatum malam pro bona, mortalemque pro immortali commutavit. Hac quippe ratione natura quoque improbos effectos, qui antea natura boni fuissent, in natura jam, et non in voluntate peccatum sibi acquisivisse. Alterum deinde caput ex illo deductum. Infantes, tametsi recens natos, peccati immunes non esse, cum ob Adæ prævaricationem, natura in peccatis constituta, ad omnes ejus posteros peccatrix (ut ipsi loquuntur) natura propagetur. Afferre autem ipsos et illud ait : « Ecce in

VARIÆ LECTIONES.

[a] Ἀντιοχέως] ὁ Μοψουεστίας ἐστὶν, ὡς ἀπό τινων ἐπιστολῶν ἐμάθομεν mg. A : om. C. [b] τῶν add. A. [c] φασὶ add. A. [d] εἴποιεν ἂν ς.

NOTÆ.

(13) Ab infausta forsitan τοῦ, ἀρὰ significatione.

Digitized by Google

iniquitatibus conceptus sum [17], » et si quæ sunt A generis ejusdem, sanctum ad hæc baptisma, sacrique corporis communionem in peccatorum remissionem. Quin etiam ipsis infantibus allata hæc præbere, ad propriæ opinionis confirmationem. Neminem præterea mortalium esse justum. Quod ipsum item ex eo, quod initio posuerunt, consequitur : « Non enim justificabitur, inquit Propheta, in conspectu tuo omnis caro [18], » et his similia (14). Quartum (o blasphemas voces et impias !), ne Christum quidem Deum, assumpta nimirum peccatis infecta natura, sceleris purum esse. Quanquam et in aliis ipsorum blasphemiis observare licet, inquit ille, non vere hos et naturæ, sed figura duntaxat humanam ipsi naturam attribuere. Quintum, matrimonium, vel certe congrediendi cupiditatem, et seminis missionem, omniaque similia, quibus successione genus humanum propagatur, perversæ naturæ opera esse asserunt : in quam quidem per peccatum lapsus Adam, naturæ mox vitio malorum omnium examen in se susceperit. Hæc sectariorum dogmata sunt.

Porro Theodorus hic recte quidem facit, quod hæc ipsa detestetur ac rejiciat, interdumque optime ac valide **122***b* ipsorum absurdas et blasphemas opiniones refellat, nec non sacræ Scripturæ locis, quibus illi abusi sunt, proprios sensus adaptando, ut omnino imperitos redarguat. Verum hoc ei perpetuum non est : nam et Nestorii sectam in multis parturire nobis visus est, et Origenis, saltem de fine suppliciorum, mussitare sententiam. Quod autem asserit præterea (jam inde ab initio quidem formatum esse mortalem Adam, sed Deum, ut scilicet peccatum odissemus, ita tantum simulasse, quasi pro peccato pœnæ loco mors imposita fuerit), mihi sane rectam sententiam nullam afferre, sed multis potius objectum esse criminationibus, si quis rationes exigere velit, videtur : quantumvis, ut ipse dixerit, satis acriter hujusmodi opinio adversus hæreticos pugnet. Non enim, si quid cum deteriori pugnet, continuo bonum est : etenim malum quoque secum ipsum pugnat : sed si quid rectæ rationi consentaneum, manifestumque sit sacris Litteris, illud demum recipiendum, tametsi nulla hæresis ei sententiæ resistere audeat.

Nec illud item ego curiose dictum, et Ecclesiæ Dei inauditum, in veritatis dogmatibus numeraverim, cum duas esse peccatorum remissiones asserit. Alteram quidem de commissis : alteram vero (quam nescio qui remissionem quispiam, ut ille loquitur, appellare possit) impeccantiam (15) ipsam

αὐτοὺς τὸ, « Ἐν ἁμαρτίαις [9] ἐγεννήθην, » καὶ εἴ τι τοιοῦτον, καὶ αὐτὸ τὸ ἅγιον βάπτισμα καὶ τὴν τοῦ ἀχράντου σώματος κοινωνίαν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν · καὶ τοῖς βρέφεσιν ἐπιφερόμενα ταῦτα προκομίζειν ἐπὶ βεβαιώσει, φησὶ [10], τῆς οἰκείας νομίσεως. Ἔτι δὲ καὶ ὅτι οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις ἐστὶ δίκαιος. Ἀκόλουθον δὲ καὶ τοῦτο δηλονότι τῆς ἀπ' ἀρχῆς αὐτῶν θέσεως · « Οὐ δικαιωθήσεται [11] γὰρ [206 H.] ἐνώπιόν σου, φησὶ, πᾶσα σὰρξ, » καὶ τὰ τοιαῦτα. Τέταρτον (ὦ βλασφήμων καὶ δυσσεβῶν στομάτων!) ὅτι οὐδ' ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν, ἅτε τὴν ἡμαρτημένην φύσιν προσειληφὼς, οὐδ' αὐτὸς ἐκαθάρευεν ἀπὸ ἁμαρτίας. Καίτοι ἀλλαχοῦ τῆς βλασφημίας αὐτῶν ἔστιν αὐτοὺς ἰδεῖν, ὡς φησιν, οὐδ' ἀληθείᾳ καὶ φύσει, σχήματι δὲ μόνον [12] διδόντας αὐτῷ τὴν ἐνανθρώπησιν. [397 R.] Πέμπτον, ὅτι τὸν γάμον, ἤτοι τὴν τῆς μίξεως ὄρεξιν καὶ τὴν τοῦ σπέρματος καταβολὴν καὶ πάντα δὴ τὰ τοιαῦτα, ἀφ' ὧνπερ κατὰ διαδοχὴν τὸ ἡμέτερον γένος αὔξεται, τῆς μοχθηρᾶς ἔργα φασὶ φύσεως, εἰς ἣν διὰ τῆς ἁμαρτίας πεσὼν ὁ Ἀδὰμ τῇ τῆς φύσεως κακίᾳ τὸν ἐσμὸν ἐδέξατο τῶν κακῶν. Ἀλλὰ τὰ μὲν τῶν αἱρετιζόντων τοιαῦτα.

Ὁ δὲ Θεόδωρος οὗτος εὖ μὲν ποιεῖ ἀποπεμπόμενος αὐτὰ, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἄριστα αὐτῶν καὶ σὺν ἰσχύϊ τὸ ἀλλόκοτον καὶ βλάσφημον τῶν ὑπολήψεων ἐπιῤῥαπίζει, καὶ ταῖς Γραφικαῖς φωναῖς, ἃς ἐκεῖνοι κακῶς ἐξελάμβανον, τὰς καταλλήλους ἐννοίας ἁρμόζων ἀμαθεῖς αὐτοὺς τελείως ἐξελέγχει. Οὐκ ἀεὶ δὲ, ἀλλὰ τήν τε Νεστορίου αἵρεσιν ὠδίνων ἡμῖν ἐν πολλοῖς ὤπται, καὶ τὴν Ὠριγένους κατά γε τὸ τέλος ὑποφωνεῖν τῆς κολάσεως. Ἔτι δὲ οὐδὲ τὸ λέγειν αὐτὸν ἀπ' ἀρχῆς μὲν θνητὸν πεπλάσθαι τὸν Ἀδὰμ, ἐνδείξει δὲ μόνον, ἵνα μισήσωμεν τὴν ἁμαρτίαν, σχηματίσαι οὕτω τὸν Θεὸν, ὡς διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀντὶ τιμωρίας ἐπιτέθειται ὁ θάνατος, οὐ μὲν οὖν οὐδὲ τοῦτό μοι δοκοῦν εἰς ὀρθοὺς ἀναφέρειν λογισμοὺς, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ὑπέχειν τὰς εὐθύνας, εἴ τις ἀπαιτεῖν ἐθέλοι, κἂν, ὡς ἐκεῖνος εἶποι, ἱκανῶς ἡ τοιαύτη δόξα πρὸς τοὺς αἱρεσιώτας ἀπομάχηται [13]. Οὐ γὰρ εἴ τι διαμάχεται τῷ χείρονι, ἀγαθόν · καὶ γὰρ καὶ ἑαυτῷ μάχεται τὸ κακόν · ἀλλ' εἴ τι σύμφωνον ὀρθῷ λογισμῷ καὶ γνώριμον ταῖς θείαις Γραφαῖς, τοῦτο ἀποδεκτὸν, κἂν οὐδεμία αἵρεσις μάχεσθαι τολμᾷ πρὸς αὐτό.

Ἔτι δὲ κἀκεῖνο οὐκ ἐγκρίνω ἔγωγε τοῖς τῆς [14] ἀληθείας δόγμασι, περιέργως τε εἰρημένον καὶ οὐδὲ γνώριμον τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, τὸ δύο ἀφέσεις ἁμαρτιῶν εἶναι λέγειν, τὴν μὲν τῶν πεπραγμένων [15], τὴν δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως εἶποι τις ἂν καὶ ἄφεσιν, ὡς ἐκεῖνος λέγει, αὐτὴν τὴν ἀναμαρτησίαν ἤτοι τὸ μη-

[17] Psal. L, 7. [18] Psal. CXLII, 2

VARIÆ LECTIONES.

[9] ἐν ἁμαρτίαις] Psal. L, 7. [10] βεβαιώσει φησί A : βεβαίωσιν ς. [11] οὐ δικ.] Psal. CXLII, 2. [12] μόνῳ ς. διαδόντας A. [13] ἀπομάχεται A. [14] τῆς add. A. [15] τῶν τε πεπρ. ς.

NOTÆ.

(14) Πᾶσα σάρξ. In vulgata edit. πᾶς ζῶν, *omnis vivens*.

(15) Ita cum B. Hieron. proœmio comment. in Jerem. redde ἀναμαρτησίαν.

Digitized by Google

κέτι ἁμαρτάνειν· δεῖ γὰρ ἡμῖν, ὡς ἔοικε, καὶ πλειόνων σαφηνιστικῶν λέξεων, ἵνα τὴν καινὴν ἐκείνην ὑποδηλώσωμεν τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσιν· ὅπερ ὁ μὲν ὀρθὸς λόγος ἀναμαρτησίαν οἶδεν, οὗτος δὲ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν τελείαν καὶ κυριωτάτην καὶ ἀναίρεσιν καλεῖ ἁμαρτίας παντελῆ. Τίς οὖν ἡ τοιαύτη ἁμαρτιῶν ἄφεσις, καὶ ποῦ διδομένη, καὶ πόθεν ἀρξαμένη; Ἤρξατο μὲν, φησὶν [16], ἐμφανίζεσθαι ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν Δεσπότην Χριστὸν οἰκονομίας καὶ ἐν ἀρραβῶνος ἡμῖν δίδοσθαι τάξει, δίδοται δὲ τελείως καὶ ἐπ' αὐτοῖς ἔργοις [17] ἐν τῇ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀποκαταστάσει, ὑπὲρ ἧς, ἵνα τύχωμεν, καὶ ἡμεῖς καὶ τὰ βρέφη βαπτιζόμεθα. Ἀλλὰ τὰ μὲν μέχρι τούτου ὡς σεμνὰ, καὶ κεχηνέναι μόνον οὐχὶ πρὸς τὸ πέρας ἅπαντας παρασκευάζοντα. Εἰπὲ δὴ λοιπὸν Καὶ τί τοῦτο; Ὀρθὰ γάρ σοι παρεχόμεθα τὰ ὦτα. Τίς ἡ τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσις [207 H.] ἡ παντελὴς ἐκείνη; Οὐκέτι, φησὶ, μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἁμαρτησόμεθα. Ἀλλὰ γὰρ ὡς ἐξ οἵων ἡμᾶς κατέσπασας τῶν ἐλπίδων! Ἵνα γὰρ νῦν ἐάσω ζητεῖν ὅπως ἔστι λέγειν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν τοῦτο, ἐκεῖνο συντόμως ἐρῶ· Τί οὖν; Διὰ τοῦτό σοι Χριστὸς ἐσαρκώθη καὶ ἐσταυρώθη, ἵνα μὴ ἐκεῖθεν ἀναστὰς ἁμαρτήσῃς; [400 R.] ἡμάρτανον δὲ ἄρα ἐκεῖθεν οἱ προκαταλύσαντες τὸν βίον, πρὶν ἢ Χριστὸς ἐπιδημήσειεν; Ἂν δὲ μὴ βαπτιζώμεθα, ἁμαρτίας ἔτι διαπραξόμεθά σοι ἐκεῖ καὶ ἡμεῖς καὶ τὰ βρέφη; τί δέ; οἱ ἄπιστοι πάντες πάλιν κἂν τῷ μέλλοντι αἰῶνι καὶ κλέψουσι καὶ πορνεύσουσι καὶ δυσσεβήσουσι καὶ ληστεύσουσι καὶ πᾶσαν αὐτῶν μοχθηρὰν ἐπιθυμίαν πληρώσουσιν; Οὐ γὰρ δικαίας γε αὐτοῖς τῶν ἐνταῦθα πεπλημμελημένων καὶ βαρυτάτας ἐξεῦρες τὰς τιμωρίας.

sive non amplius peccare. Oportet enim nos, ut apparet, pluribus explanantibus vocabulis uti, ut novam illam peccatorum remissionem declaremus. Quod enim recta loquendi ratio *impeccantiam* nominat, ille peccatorum veniam perfectam, et maxime ratam, integrumque appellat peccati interitum. Ecquænam igitur hæc peccatorum remissio, et ubi facta, undeque originem duxit? Cœpit quidem illa manifestare se, ait, ex quo Christus Dominus carnem induit, et arrhabonis nobis loco tradi: perfecte vero datur, cum pro bonis operibus, tum in illa instauratione, quæ post carnis resurrectionem futura est, qua ut potiamur, tam nos, quam recens nati infantes baptizamur. Satis quidem illa, quæ dicta sunt hactenus, præclara, et quæ tantum non inhiare fini omnes jubeant. Dic ergo deinceps: Et quid hoc rei: aures enim tibi arrectas præbemus. Quænam, inquam, hæc est peccatorum perfecta remissio? Non amplius, inquis, post resurrectionem peccabimus. Quam sane ab ingenti spe nos deturbasti! ut enim nunc quærere omittam; quonam modo dicere liceat, peccatorum remissionem; **123***a* illud tantum breviter rogabo: Quid ais? Propterea ne Christus tibi homo factus est, et cruci affixus, ne tu ibi post resurrectionem iterum pecces? Peccabantne igitur illic, qui vita prius abierunt, quam in mundum Christus veniret? Et si forte non baptizemur, peccabimus ibi adhuc [tuo judicio] et nos, et infantes? Quid? Infideles omnes, rursumne futuro sæculo, et furabuntur, et fornicabuntur, impieque agent, ac latrocinabuntur, omnemque adeo sui desiderii nequitiam adimplebunt? Non enim justas satis vel eorum, quæ hic commiserunt, quantumvis gravissimas pœnas, reperias.

Ἀλλ' ἐξ ὧν [18] μοι οὐκ ἐγκριτέον αὐτοῦ τὴν τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσιν, ἐνεδειξάμην. Τάχα δ' οὐδ' αὐτὸς ἑκὼν ἐπὶ τοῦτο ἦλθεν, ἀλλ' ἵνα λύσῃ τὴν ἀπορίαν τῶν λεγόντων, Διὰ τί τὰ βρέφη κοινωνεῖ τῶν ἀχράντων μυστηρίων; διὰ τί τοῦ βαπτίσματος ἀξιοῦται, εἰ μὴ καὶ αὐτὰ γέμει ἁμαρτιῶν, ἐν τῇ φύσει τῆς ἁμαρτίας κατεσπαρμένης; καὶ γὰρ εἰς ἄφεσιν [19] ταῦτα δίδοται ἁμαρτιῶν. Ἀλλ' ἐχρῆν καὶ τὴν ἀπορίαν, πολλὰς ἔχουσαν λύσεων ἀφορμὰς, ἑτέρωθεν ἐπιλύσασθαι, καὶ τὰ ἑπόμενα τῇ ἀφέσει τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ ἄτοπα ἐπισκοπήσαντα μηδὲν τερατεύσασθαι τοιοῦτον.

En tibi ex quibus istam ipsius peccatorum remissionem probare non possim, jam ostendi. Sed fortasse ne ipse quidem volens huc deductus est, tantumque ut dubios sic quærentium nodos dissolvat: Quare pueri sanctissimis mysteriis communicant? Cur baptismate digni judicantur? nisi quia et ipsi peccatis abundant, insito jam in naturam ipsam peccato? In peccatorum enim hæc remissionem conferuntur. Verum oportebat et illam dubitationem, multas alioqui habentem dissolvendi vias, alio modo dissolvere, absurdisque illis, quæ ad ipsius peccatorum remissionem consequuntur, consideratis, nihil ejusmodi prodigiose confingere.

Ἔστι μὲν οὗτος ὁ Θεόδωρος ὁ καὶ κατ' Εὐνομίου ἐν κ' καὶ η' λόγοις οὐκ ἀγεννῶς ἀγωνισάμενος, τὴν [20] Βασιλείου τοῦ θεσπεσίου, μᾶλλον δὲ τῆς ἀληθείας, κρατύνων δόξαν· ἥ τε γὰρ λέξις καὶ τῶν λέξεων ἡ συνθήκη καὶ ὁ νοῦς τῶν δογμάτων καὶ τὸ πολύχουν τῆς ἀνατροπῆς καὶ τἄλλα κατ' οὐδὲν διαλλάσσει. Ἀσαφὴς δέ ἐστι, καίτοι λέξει οὐ ξενιζούσῃ

Idem hic Theodorus ille est, qui adversus Eunomium libris octo et viginti (16) non segniter depugnavit, et sancti Basilii, vel ipsiusmet potius veritatis, sententiam confirmavit. Etenim neque voces, neque vocum compositio, neque dogmatum mens, neque varia illa et fusa refutandi ratio, nec id genus alia quidpiam differunt. Etsi autem dictionibus

VARIÆ LECTIONES.

[16] φησὶν add. A. [17] ἔργοις καὶ ἐν ς. [18] ἐξ ὧν A : ἐξῆς ς. [19] καὶ γὰρ καὶ εἰς ς. [20] τὴν] καὶ τὴν ς.

NOTÆ.

(16) Sup. cod. xxv duntaxat referuntur.

Digitized by Google

utatur non inusitatis, obscurus tamen est. Quia enim catenatas ut plurimum adhibet periodos, et interpositiones crebras, per quas etiam sensus quam longissime a re proposita recedit : rursum quia nominum obliquis ac participiis redundat, et res easdem frequenter (neque id satis ornate) revolvit ac repetit : quia denique repetitiones illius pluribus, quam narrationes ipsæ (quod omnino sine methodo fit) circumstantiis refertæ sunt, similibusque ex causis non parum obscuritatis scriptis suis aspergit. Apparet autem studiosius versatum fuisse in sacra nostra divina Scriptura, etsi in plerisque a veritate aberret.

A χρώμενος · ἀλλὰ τῷ σχοινοτενέσι χρῆσθαι ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον περιόδοις καὶ παρεμβολαῖς ἀλλεπαλλήλοις, δι' ὧν καὶ εἰς μήκιστον ὁ νοῦς ἀποτείνεται τῶν προκειμένων, ταῖς τε τῶν ὀνομάτων πλαγίαις καὶ ταῖς μετοχικαῖς λέξεσι πλεονάζειν, τὰ αὐτά τε πολλάκις καὶ οὐδὲ σὺν κόσμῳ ἐπανακυκλεῖν, καὶ τὰς ἐπαναλήψεις πλέον τῶν διηγήσεων (ὅπερ ἀμέθοδον παντελῶς) ταῖς περιστάσεσι μεμεστῶσθαι, καὶ τοῖς τοιούτοις οὐκ ὀλίγον ζόφον τῶν αὐτοῦ γραμμάτων κατασκεδάζει. Ἔοικε δὲ φιλοπονώτερον περὶ τὴν ἱερὰν ἡμῶν καὶ θείαν Γραφὴν διατεθῆναι, εἰ καὶ ἐν πολλοῖς παρασύρεται τῆς ἀληθείας.

CLXXVIII.

Dioscoridis De materia medica libri VII.

Legimus Dioscoridis *De materia* [*medica*] volumen **123***b* septem distinctum libris. Quorum in prioribus quinque agit de herbis, stirpibus, aromatibus, confectioneque olei et unguenti. Item de animantibus ,et de partium illorum utilitate. De arboribus quoque, et succis, ac lacrymis. Præterea de melle, et lacte, atque adipe: deque iis, quæ frumentacea et oleracea vocantur. Ad hæc de radicibus, plantis, arbustis, herbis, et quæcunque ex his vel liquorem vel fructum ad medicam facultatem utilem habent. Quin et de vini generibus, ac de metallicis quæ nominantur, abunde tractat et plurimorum, de quibus dicere instituerat, figuram, naturam, ortus locum, quo investigata citius cognoscantur, accurate describit. Parcius duntaxat usum rei cujusque, minusque accurate historiam ascribit. Vinorum item varium in his prodit apparatum. Sexto autem libro de iis medicamentis disserit, quæ aut noxia sunt, aut salutaria. Septimo denique et hujus operis (18) ultimo, venenatorum animantium historiam scribit, ac per quænam qui in horum aliquod inciderint, aut perfectam medicinam, aut quidquid saltem solatii afferri possit, reperiant. Atque hic operi huic scopus præfigitur. Quod utilissimum sane est, non medicæ tantum facultati deditis, verum etiam philosophicæ ac physicæ speculationi intentis. Jam quotquot post illum de simplicibus medicamentis scripsisse visi sunt, alii librum hunc duntaxat transcripserunt, aliis ne in ipsa quidem sua scriptione accuratio curæ fuit; sed universam de singulis doctrinam discerpserunt, dum formam, naturam et ortum simplicium seorsim colligunt ; seorsimque rursum ac divisim usum et utilitatem perscribunt. Alexander [Aphrodisiensis] vero, Paulus [Ægineta], Aetius, similesque ne formæ quidem rationem habuerunt : sed solius usus summa duntaxat veluti ca-

ΡΟΗ'.

Διοσκορίδου Περὶ ὕλης λόγοι ζ'.

B Ἀνεγνώσθη Διοσκορίδου *Περὶ ὕλης* βιβλίον ζ' λόγοις διηρημένον. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ε' περί τε βοτανῶν καὶ φυτῶν διαλαμβάνει ἀρωμάτων τε καὶ σκευασίας ἐλαίων καὶ μύρων, καὶ δὴ καὶ ζώων καὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἐν αὐτοῖς μορίων ὠφελείας, ἀλλὰ καὶ δένδρων καὶ ὀπῶν καὶ δακρύων, ἔτι δὲ μέλιτος καὶ γάλακτος καὶ στέατος, καὶ τῶν καλουμένων σιτηρῶν καὶ λαχανικῶν, ῥιζῶν τε [21], φυτῶν καὶ θάμνων καὶ βοτανῶν, ὅσα τε αὐτῶν τὸ χύλισμα εἰς ἰατρικὴν χρείαν συντελοῦν ἔχει ἢ τὸν καρπόν · [208 H.] οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ οἴνων καὶ τῶν καλουμένων μεταλλικῶν ἐφ' ἱκανὸν διαλαμβάνει. Καὶ τῶν γε πλείστων, ὧν προὔθετο λέγειν, εἰδός τε καὶ φύσιν καὶ τόπον γενέσεως εἰς τὸ ἀκριβὲς πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ ζητουμένου ἀναγράφει · ἐπ' ἔλαττον δὲ τὴν χρείαν μόνην C ἢ οὐκ ἀκριβῆ τὴν ἱστορίαν ὑπογράφει. Οἴνων δὲ διαφόρους παραδίδωσιν ἐν τούτοις σκευασίας [22]. [401 R.] Ἐν μέντοι τῷ ς' περὶ φαρμάκων διέξεισιν, ὅσα τέ ἐστι τῶν δηλητηρίων καὶ ὅσα τῶν ἀλεξικάκων· ἐν δὲ τῷ ζ' καὶ τῆς ὅλης προθέσεως τελευταίῳ περὶ τῶν ἰοβόλων ζώων τὴν ἱστορίαν ποιεῖται, οἵς τε οἱ περιπεπτωκότες τινὶ τούτων τὴν δυνατὴν παραμυθίαν ἢ καὶ τελείαν εὑρήσουσι θεραπείαν. Ὁ μὲν οὖν σύμπας τοῦ βιβλίου σκοπὸς οὗτος, χρήσιμον δὲ τὸ βιβλίον οὐ πρὸς ἰατρικὴν φιλοπονίαν [23] μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐμφιλόσοφον καὶ φυσικὴν θεωρίαν. Καὶ ὅσοι δὲ μετ' αὐτὸν περὶ ἁπλῶν φαρμάκων ἔδοξαν γράφειν, οἱ μὲν μετέγραψαν μόνον τὸ βιβλίον, οἱ δὲ οὐδὲ κἂν τῇ μεταγραφῇ [24] τὸ *ἀκριβὲς* διασῶσαι πε- D φροντίκασιν, ἀλλὰ καὶ [25] κατέτεμον τὸ ὁλόκληρον τῆς περὶ ἑκάστου διδασκαλίας, χωρὶς μὲν εἴδος καὶ φύσιν καὶ γένεσιν τῶν ἁπλῶν συναγείροντες, χωρὶς δὲ καὶ μεμερισμένως τὴν χρείαν καὶ ὠφέλειαν διαγράφοντες. Ἀλέξανδρος δὲ καὶ Παῦλος καὶ Ἀέτιος καὶ οἱ τοιοῦτοι οὐδὲ τοῦ εἴδους λόγον ἔθεντο, μόνην δὲ τὴν χρείαν ἀκρωτηριάσαντες τοῖς ἰδίοις συντάγμασιν ἐναπέθεντο, εἰ καὶ Παύλῳ οὐ μόνον οὐδὲν ὧν

VARIÆ LECTIONES.

[21] τε φ.] τε καὶ φ. ς. [22] διασκευασίας ς. [23] φιλοπονίαν A : φιλοσοφίαν ς. [24] τῇ γραφῇ A : διασῶσαι τὸ ἀκριβὲς πεφροντίκασιν ς. [25] καὶ add. A.

NOTÆ.

(17) Ut libri editi repræsentant.

(18) Ipse Dioscorides libri VI Proœmio sextum ipsum diserte statuit τῆς ὅλης πραγματείας τελευταῖον. Septimum autem hunc in duos modo distractum libros in vulgatis exemplaribus videmus.

Digitized by Google

Διοσκουρίδης εἶπε τῆς χρείας παρεῖται, ἀλλὰ καὶ ὧν ἐκεῖνος οὐκ ἐμνήσθη, οὐκ ὀλίγων [26] ἡ χρεία καὶ τὸ ὠφέλιμον συνηθροῖσθαι [26*]. Ἀέτιος δὲ μετὰ τοῦ μηδὲν προσθεῖναι, καὶ πολλὰ ὧν Διοσκουρίδης ἔγραψεν οὐκ οἶδα ἀνθ' ὅτου παρῆλθεν. Ἀλλ' οὐδ' ὁ τούτων δοκῶν εἶναι πλατυντικώτερος [27] Ὀριβάσιος ἅπαντα, ὅσων μνήμην ἔσχε Διοσκουρίδης, ἐν ταῖς ἰδίαις συναγωγαῖς ἀνεγράψατο, ἀλλὰ καὶ τὴν χρείαν τοῦ εἴδους καὶ τῆς φύσεως ἔτεμεν. Καὶ Γαληνὸς μετὰ τοῦ πλεῖστα τῶν βοτανῶν παραλιπεῖν, μόνην τὴν δύναμιν ἤτοι τὴν χρῆσιν καὶ ὧν ἐμνημόνευσεν ἔγραφε, ψυχρὰν αἰτίαν τοῦ παραλιπεῖν, εἶδός τε καὶ φύσιν αὐτῶν ἀποδεδωκώς· καίτοι περὶ τῶν μεταλλικῶν διαλαμβάνων, καὶ περιεργότερον ἢ κατὰ Διοσκουρίδην διέλαβεν, οὐκ ἐλαχίστῳ μέρει οὐδὲ τοῦ χρησίμου ἐν τούτοις τὸν ἄνδρα παρευδοκιμούμενος, οὐκ ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἐφ' ὅσον περὶ τῶν βοτανῶν λόγῳ ὁρᾶται τούτου ἀπολειπόμενος. Ὥστε, ὅσα γε ἐμὲ εἰδέναι, εἰς ἐπίγνωσιν εἴδους τε καὶ φύσεως καὶ γενέσεως οὐκ [28] ἂν τις χρειωδεστέρου ἢ Διοσκουρίδου τύχοι.

A pita libantes, suis ea scriptis inseruerunt. Quanquam Paulus non solum eorum, quæ Dioscorides tradidit, usum minime omisit, sed et multorum, quorum ille non meminit, usum utilitatemque ac cumulat. Aetius vero præterquam quod nihil ipse addat, multa insuper, quæ Dioscorides scripserat, nescio quo consilio prætermisit. At neque Oribasius, qui his omnibus uberior esse videatur, omnia quorum Dioscorides meminit, in sua retulit collectanea; sed usum a forma naturaque disjunxit. Galenus **124***a* item cum herbarum multa genera omiserit, facultatem duntaxat, aut usum earum, quarum quidem meminit, descripsit, frigida sane causa, cur harum et figuram, et naturam prætermiserit, allata. Etsi de metallicis curiosius sane B quam Dioscorides egit, non minima ex parte, et quidem utili, virum illum superans, non adeo tamen, quantum herbarum ab illo causa vinci vicissim videtur. Quamobrem mea quidem sententia, ad figuras, naturæ, atque ortus intelligentiam, Dioscoride nemo facile utilior inveniatur.

Ἔστι δὲ ὁ ἀνὴρ, ὡς καὶ Γαληνὸς ἐπιμαρτύρεται, Ἀναζαρβεύς· ἐγὼ δὲ ἐνέτυχόν τισιν οἳ Πεδάνιον ἅμα καὶ Ἀναζαρβέα [29] ταῖς ἐπιγραφαῖς ἐπεκάλουν. Πολλῶν δὲ καὶ πρὸ αὐτοῦ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν συγγεγραφότων, ἀκριβέστερος ἁπάντων [30] καὶ χρειωδέστερος πείρᾳ γινώσκεται.

Scriptor hic, ut et Galenus (19) testificatur, Anazarbensis est. Incidi tamen aliquando in eos libros, qui Pedacii (20) simul et Anazarbei nomen in titulo præferrent. Omnibus autem, qui ante illum multi ea de re scripserunt, accuratione atque utilitate antecellere videri (21) studet.

ΡΟΘ'.

Ἀγαπίου λόγοι γ' καὶ κ'.

[209 H.] Ἀνεγνώσθη τοῦ μισητοῦ καὶ δυσσεβοῦς Ἀγαπίου βιβλίον, λογίδια περιέχον γ' καὶ κ', καὶ ἕτερά τινα [31] κεφάλαια δῆθεν β' καὶ ρ', ἐν οἷς ἅπασι δείκνυσι μὲν ἑαυτὸν ὑποκρινόμενον ὄνομα τὸ Χριστιανῶν, οὐδεὶς δ' οὕτω δι' αὐτῶν ἐκείνων ἐλέγχεται μισόχριστος ὤν. Προσφωνεῖ δὲ ταῦτα Οὐρανίᾳ τινὶ τοὔνομα γυναικί, συμφιλόσοφον ἀποσεμνύνων αὐτήν. Πάντα γοῦν τἀναντία δογματίζων καὶ κρατύνων Χριστιανοῖς, [404 R.] ἀρχὴν πονηρὰν αὐθυπόστατον ἀντανίστησιν ἐξ ἀϊδίου τῷ Θεῷ, ἣν ποτὲ μὲν *φύσιν*, ἄλλοτε δ' *ὕλην*, καὶ ἄλλοτε δὲ *Σατανᾶν* καὶ *διάβολον* καὶ *ἄρχοντα τοῦ κόσμου* καὶ *θεὸν τοῦ αἰῶνος τούτου* καὶ μυρίοις [32] ἄλλοις ἀποκαλεῖ. Ἀνάγκῃ τε καὶ ἄκοντας τοὺς ἀνθρώπους πταίειν διατείνεται, καὶ τὸ σῶμα τῆς φαύλης μοίρας εἶναι, τῆς θείας δὲ τὴν ψυχὴν, καὶ ὁμοούσιον (φεῦ τῆς μανίας!) τῷ Θεῷ. Τὴν δὲ παλαιὰν Γραφὴν κωμῳδεῖ, Μωϋσέα [33] τε αὐτὸν, καὶ τοὺς, προφήτας, καὶ δὴ καὶ τὸν πρόδρομον ὁ τρισάθλιος δυσφημῶν· ἀνάπτει τε τούτους καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ παλαιᾷ λελεγμένα τε καὶ πεπραγμένα (ὢ τῆς ἀθεότητος!) τῇ χείρονι καὶ ἀντικειμένῃ τῷ Θεῷ ἀρχῇ. Καὶ τὸ ἐν παραδείσῳ φυτὸν τὸν Χριστὸν εἶναι τερατολογεῖ, ὃν καὶ χείλεσι μὲν τιμᾷν ὁμολογεῖ, ἔργοις δὲ καὶ δόξαις οὐδ' ἔστι λόγοις παραστῆσαι

CLXXIX.

Agapii libri XXIII.

C Legi Agapii, odio digni atque impii hominis, opus trium et viginti libellorum, et alia præterea capita duo supra centum. Quibus omnibus satis ostendit, falso eum sibi Christiani nomen vindicare, cum tantus nemo omnium Christi osor quantus Agapius vel ex his ipsis libellis, deprehendatur: quos Uraniæ cuidam feminæ sectæ suæ studiique sociæ, uti jactat, inscribit. Cum igitur nullum dogma introducat atque confirmet, quod non Christianæ doctrinæ adversetur, principium quoddam malum per se subsistens, ab æterno esse Deo oppositum vult, quod interdum *naturam*, *materiam* nonnunquam, alias etiam *Satanam*, *diabolum*, *mundi principem*, *sæculi hujus deum*, aliisque sexcentis appellat nominibus. Tradit adhæc, neces- D sario atque invitos peccare homines: et corpus deterioris esse partis, divinæ vero auræ particulam esse animam, atque (o ingentem amentiam!) ejusdem cum Deo naturæ. Vetus dein Testamentum irridet, ac Moysen ipsum cum prophetis; quin et Domini præcursorem miserrimus ille subsannat. Hos autem ipsos, et Veteris Testamenti dicta factaque omnia (o impietatem summam!) malo illi et cum Deo pugnanti principio ascribit. Paradisi quo-

VARIÆ LECTIONES.

[26] ὀλίγη corr. A. [26*] συνηθροίσθη ς. [27] πλατυκώτερος ς. [28] οὐκ] τῶν cod. suprascript. τοῦ, οὐκ A. [29] Πεδάκιον καὶ Ἀναβαρζέα ς. [30] ἀπάντων] ἀπ' αὐτῶν A. [31] τινα add. A. [32] μυρίους ἄλλους ς. [33] Μωσέα ς.

NOTÆ.

(19) Lib. VI *Simpl. medicam.* Proœmio.

(20) Quo modo in vulgatis hodie legimus Πιδακίου Διοσκορίδου Ἀναζαρβέως περὶ ὕλης ἰατρικῆς.

(21) Libri primi Proœmio.

Digitized by Google

que arborem illam Christum esse fabulatur, quem etsi ore quidem venerari se fingit, factis tamen ipsis et opinionibus, quantum exprimi verbis haud potest, blasphemat. Trinitatem insuper consubstantialem fateri se dicere audet exsecrandus ille, sed hoc impie ac malitiose, tantumque ut pietatis hisce vocabulis decipiat, simplicius ac **124***b* minus circumspecte ad eum accedentes, utque pestilente dogmatis veneno, ac quasi dulcedine quadam temperata atque commista, hujus illos noxæ confestim adimpleat. Sic et corpus se Christi honorare ac prædicare ait, et Christum cruci affixum, imo ipsam crucem, baptismum, sepulturam, atque resurrectionem ejus, mortuorumque adeo omnium resurrectionem ac judicium; et ut semel dicam, omnia fere pietatis ac Christianæ religionis vocabula ad alios, vel absurdos atque abominandos, vel alienos ac stultos, vel ineptos et incongruos sensus transferens atque traducens, suam ita nititur confirmare impietatem. Tantam vero dolo mistam impietatem meditatus est, ut cum intolerabile odium, bellumque implacabile, cooperante illi diabolo, cum semper Virgine Maria ac matre Christi Dei nostri gerat, Mariæ tamen nomen per simulationem usurpare, eamque matrem Christi mendaciter appellare, nec Dei, nec ullius omnino pudoris metu vereatur. Quamobrem et venerandam salutiferamque Christi crucem mille conviciis lacerans, atque ad Judæos propulsandos telum per blasphemiam appellans, dicere nihilominus impudenter audet, honore dignam se ac veneratione Christi Dei crucem ducere, aliis nimirum appellationibus res perverse enuntians. Sic et corpus et sanguinem Christi fabulatur, non illud, quod Christiani agnoscimus, sed quod rabida ipsius ac furiosa mens confinxit: voces quidem piorum admittendo, res vero ipsas allatrando. De sole præterea et luna sine pudore veluti de diis disserit, ejusdemque cum Deo esse naturæ prædicat: neque sensu horum lucem percipi, sed sola mente posse intelligi, mentitur homo sensu carens communi. Hinc et incorporea formæque ac coloris expertia hymnis celebrans, cultum illis majestatemque attribuit. Abstinentiam vero a carnibus atque a re uxoria, tanquam a rebus detestandis, maxime ipse detestandus, simulat. Vinum quoque velut ebrietatis causam aversatur, non considerans vino id vitium minime, sed immoderato indecentique usui tribuendum, ut et ciborum omnium, imo et ipsius aquæ immodicus usus nocet. De aere item infelix ille tanquam de deo quopiam disputat, ut columnam eum et hominem hymnis celebrans: Ignem tamen aspernatur terramque, et pejori hæc parte collocat. Sic aliis quoque deliramentis nugisque multis, cum e Græcorum superstitione emendicatis, tum

A ὅσον βλασφημεῖ. Καὶ Τριάδα δὲ [33a] ὁμοούσιον ὁ κατάρατος λέγει μὲν ὁμολογεῖν, ἀλλὰ δυσσεβῶς καὶ κακούργως, ἵνα μόνον κλέψῃ τῆς εὐσεβείας τοῖς ῥήμασι τοὺς ἁπλούστερον αὐτῷ ἢ ἀμαθέστερον προσιόντας, καὶ τὸν ὁλέθριον τοῦ δόγματος ἰὸν τούτοις οἷον γλυκάνας καὶ κερασάμενος ἀθρόον τῆς αὐτοῦ πληρώσῃ λύμης. Οὕτω δὴ καὶ σῶμα λέγει τιμᾶν καὶ κηρύσσειν Χριστοῦ, καὶ Χριστὸν ἐσταυρωμένον, καὶ σταυρὸν καὶ βάπτισμα, καὶ ταφὴν Χριστοῦ, καὶ ἀνάστασιν, καὶ νεκρῶν ἀνάστασιν καὶ κρίσιν· καὶ ἁπλῶς σχεδὸν ἅπαντα τὰ τῆς εὐσεβείας καὶ παρὰ Χριστιανοῖς ὀνόματα ἐπ' ἄλλαις ἢ ἐκτόποις καὶ βδελυκταῖς, ἢ ἀλλοκότοις καὶ μωραῖς, ἢ ἀναρμόστοις καὶ ἀνακολούθοις ἐννοίαις μεταφέρων καὶ περιτιθείς, οὕτω τὴν οἰκείαν ἀσέβειαν πειρᾶται κρατύνειν. Καὶ τοσοῦτον αὐτῷ
B τὸ ἄθεον μετὰ τοῦ δολίου μεμελέτηται, ὥστε μῖσος ἄσχετον καὶ πόλεμον ἄσπονδον ἔχοντι κατὰ τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ μητρὸς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν [34]· ὅμως συμπλάττεται αὐτῷ καὶ Μαρίας ὄνομα, καὶ μητέρα Χριστοῦ τερατολογεῖν αὐτὸ [35] οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ, οὐδέ τις ὅλως αἰσχύνη. Διὸ καὶ τὸν τίμιον καὶ σωτήριον τοῦ Χριστοῦ σταυρὸν μυρίαις ὕβρεσι βάλλων, καὶ ἀμυντήριον Ἰουδαίων δυσφημῶν, ὅμως ἀναισχυντεῖ λέγων τιμῆς ἀξιοῦν καὶ σεβασμιότητος τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ [36], ἄλλα πράγματα ἑτέροις ὀνόμασι κακούργως ὑποδηλῶν. Οὕτω καὶ σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ οὐχ ὃ ἴσμεν οἱ [37] Χριστιανοί, ἀλλ' ὃ ἡ λυσσώδης αὐτοῦ καὶ μανικὴ διάνοια ἀνεπλάσατο, μυθολογεῖ, τὰς μὲν τῶν εὐσεβῶν λέξεις
C συνομολογῶν, κατὰ δὲ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὑλακτῶν. Ἥλιον δὲ καὶ σελήνην ἀναισχύντως θεολογεῖ καὶ ὁμοούσια κηρύττει Θεῷ, οὐκ αἰσθητὸν αὐτῶν τὸ φῶς, [210 H.] ἀλλὰ νοητὸν ὁ ἀναίσθητος τερατευόμενος· διὸ καὶ ἀσώματα καὶ ἀσχημάτιστα καὶ ἀχρωμάτιστα αὐτὰ ἐξυμνῶν, τὸ σέβας αὐτοῖς ἀνάπτει. Νηστείαν δὲ κρεῶν καὶ γάμων ἀποχὴν ὡς βδελυρῶν ὁ βδελυρώτατος ὑποκρίνεται, καὶ τὸν οἶνον δὲ οἷα δὴ μεθυστικὸν ἀποστρέφεται, οὐ συνορῶν ὡς οὐχ ὁ οἶνός ἐστι μεθυστικός, ἀλλ' ἡ ἄμετρος καὶ παρὰ τὸ πρέπον χρῆσις, ὥσπερ καὶ τροφῆς ἁπάσης καὶ ὕδατος ἡ παρὰ τὸ μέτρον χρῆσις βλαβερόν. [405 R.] Θεολογεῖ δὲ ὁ δύστηνος καὶ τὸν ἀέρα, κίονα αὐτὸν καὶ ἄνθρωπον ἐξυμνῶν. Τὸ πῦρ δὲ μυσάττεται καὶ τὴν γῆν, εἰς τὴν χείρονα μοῖραν συντάττων αὐτά. Καὶ ἄλλους
D λήρους καὶ φληνάφους πολλοὺς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἐρανισάμενος δεισιδαιμονίας καὶ ἐκ τῆς ἰδίας ἀναπλασάμενος τερατείας, φορυτὸν κακῶν καὶ ἀσεβείας ἔσχατον τὸ οἰκεῖον παρίστησι δόγμα. Ἀποσπαράσσων δὲ ῥητά τινα τοῦ θείου [38] Εὐαγγελίου καὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ θεσπεσίου Παύλου, πειρᾶται στρεβλοῦν αὐτὰ καὶ πρὸς τὴν οἰκείαν [39] δυσσέβειαν ἕλκειν· καὶ ταῖς λεγομέναις δὲ Πράξεσι τῶν δώδεκα ἀποστόλων, καὶ μάλιστα Ἀνδρέου πεποιθὼς [40] δείκνυται, κἀκεῖθεν ἔχων τὸ φρόνημα ἡρμένον. Κρατύνει δὲ καὶ τὰς μετεμψυχώσεις, τοὺς μὲν εἰς ἄκρον

VARIÆ LECTIONES.

[33a] δὲ om. A. [34] post ἡμῶν cum A omisi, quæ vulgo adduntur, συνεργεῖν αὐτῷ τὸν διάβολον. [35] αὐτοῦ ς. [36] τοῦ Θεοῦ Χριστοῦ ς. [37] οἱ et 31, δὲ add. A. [38] Θεσπεσίου A : Θείου ς. [39] οἰκείαν] ἰδίαν A. [40] πεποιθὼς — ἔχων A · οὐ μόνον οὐ συντίθεται, ἀλλὰ κἀκεῖθεν ἔχει ς.

Digitized by Google

ἀρετῆς ἐλαχότας εἰς Θεὸν ἀναλύων, τοὺς δ' εἰς ἔσχατον [41] κακίας πυρὶ διδοὺς καὶ σκότῳ, τοὺς δὲ μέσως πως πολιτευσαμένους πάλιν εἰς σώματα κατάγων. Κέχρηται δὲ μάρτυσιν ἀπηρυθριασμένως καὶ τοῖς τὴν Ἕλληνα θρησκείαν ἠγαπηκόσι, μάλιστα δὲ Πλάτωνι, πρὸς σύστασιν τῆς ἰδίας θεομαχίας, θείους αὐτοὺς καὶ ἱεροὺς, ὥσπερ καὶ τὸν παρ' αὐτῷ Χριστὸν καὶ Σωτῆρα, ἀποκαλῶν. Καὶ ἄλλα δὲ πολλῆς ἀνοίας καὶ δόλου καὶ ἀθεότητος ἔμπλεα. Μάχεσθαι δὲ δοκεῖ πρὸς τὴν Εὐνομίου κακοδοξίαν, αὐτὸς οὐδ' ἔστιν εἰπεῖν ὅσον ἐκείνου ἀθεώτερον βλασφημῶν.

A prodigiose e suo conflictis cerebro, malorum colluviem, atque impietatis apicem, suam stabilit sectam. Divellit et dicta quædam **125***a* a sacro Evangelio, epistolisque B. Pauli, quæ et ipsa detorquere molitur, atque ad suum trahere impium dogma. Actis item illis, quæ duodecim apostolorum (22) vocantur, et Andreæ maxime, non solum assentitur, sed etiam inde superbia extollitur. Probat insuper animarum migrationes : alios quidem, qui ad summum virtutis culmen pervenerunt, in Deum resolvendo : alios vero, qui summum improbitatis attigerunt, igni tradendo ac tenebris ; alios denique, qui medio quodam modo vitam instituerunt, in corpora iterum revocando. Testibus præterea sine verecundia, etiam iis ad suam stabiliendam impietatem utitur, qui gentium religionem fuerunt amplexi, maximeque Platone, divinos illos ac sacros (quibus æque nominibus Christum Servatorem afficit) appellans. Alia quoque affert ingentis amentiæ, fraudis, atque impietatis plenissima. In Eunomii item errorem invehi videtur, cum ipse quantum vix credi potest, impie magis quam ille blasphemet.

Ἔστι δὲ τὴν λέξιν καὶ φράσιν ἐνιαχοῦ μὲν οὐκ ἀδόκιμος, καὶ μάλιστα ἔκφρασίν τινος εἴ που μελετήσῃ, ἐν δέ τισιν εὐτελὴς καὶ οὐδὲν διενηνοχὼς τῶν ἐκ τριόδου. Μετεῖχε δὲ καὶ [42] φιλοσόφων τινῶν ὁ ἄθλιος μαθημάτων, οὐδ' ἐκείνοις τὸ ἀνόθευτον καὶ γνήσιον διασώζων, ἀλλὰ πάντα κυκῶν καὶ συμφύρων. Καὶ κακουργῆσαι μὲν τάληθὲς καὶ εὐθὲς [43] οὐ πόρρω τοῦ δραστηρίου καὶ δεινότατος [44], ἐξευρεῖν δὲ καὶ κατανοῆσαι παντελῶς εὐήθης καὶ ἠλίθιος. Χρησιμεύει δὲ τὸ ἀθεώτατον αὐτοῦ καὶ ἀχρηστότατον σύνταγμα εἰς ἔλεγχον μόνον καὶ αἰσχύνην τῶν τῇ δυσσεβεστάτῃ καὶ ἀθέῳ δόξῃ τῶν Μανιχαίων καὶ αὐτῷ ἐκείνῳ προσανακειμένων.

B Dictio ejus et phrasis interdum quidem non contemnenda, præsertim si quid aut describere, aut explicare satagit ; in quibusdam rursus vilis, nihilque a trivialibus differens. Attingit et philosophica quædam dogmata miser ille, in quibus tamen germanum nihil aut genuinum retinet, sed omnia miscet atque confundit. Ad depravandum etenim verum rectumque non parum in agendo strenuus, vel in dicendo solers, ad inveniendum atque excogitandum simplex omnino ac stolidus deprehenditur. Prodest autem impium illius atque ineptissimum opus ad reprehendendum duntaxat, pudoremque incutiendum, cum Manichæorum impiissimam doctrinam, tum hunc ipsum sectantibus.

ΡΠ'.

CLXXX.

Ἰωάννου Λαυρεντίου Φιλαδελφέως τοῦ Λυδοῦ πραγματεῖαι γ'.

Joannis Laurentii Philadelphensis Lydi tractatus tres.

Ἀνεγνώσθησαν Ἰωάννου Λαυρεντίου Φιλαδελφέως τοῦ Λυδοῦ πραγματεῖαι τρεῖς, *περὶ διοσημειῶν, περὶ μηνῶν, περὶ ἀρχῶν πολιτικῶν*. Ἀλλ' ἡ μὲν περὶ διοσημειῶν, ὅσα γε κατ' ἐμὴν κρίσιν καὶ πεῖραν, οὐδὲν ἢ ἐπ' ὀλίγον διενήνοχε μύθων· ἡ δὲ περὶ μηνῶν, εἰ καὶ πολὺ τὸ ἄχρηστον ἔχει, ἀλλ' οὖν πρὸς τὴν τῆς ἀρχαιότητος μάθησιν ἐπίχαρί τε καὶ λίαν χρειώδες· ἡ δὲ περὶ πολιτικῶν ἀρχῶν τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα μάλιστα φιλοτιμουμένοις οὐκ [211 H.] ἄκομψον παρέχεται [45] τὴν ἱστορίαν.

Κέχρηται δ' οὗτος ὁ συγγραφεὺς τροπαῖς κατακόρως, καὶ πολλαχοῦ μὲν ψυχρῶς ἄγαν καὶ παραβόλως, ἔστι δ' ἔνθα οἰκείως καὶ ἐπαφροδίτως. Κἂν [46] τοῖς ἄλλοις δὲ πολλὴν νοσεῖ τὴν ἀνωμαλίαν, ὑπερόπτης ἐν οἷς οὐ δεῖ, καὶ κατεπτηχὼς πάλιν ἐν οἷς μὴ δεῖ, κόλαξ τε τῶν περιόντων ἀπροφάσιστος, [408 R.] καὶ τῶν ἀποιχομένων, καὶ παρ' ὧν οὐ νομίζει δίκην ὕβρεως πράττεσθαι, εἰς τὸ φορτικώτατον τοὺς μώμους καταχέων. Καὶ λέξει μὲν ἔστιν οὗ κέχρηται λογάδι τε καὶ ἐς τὸ ἠττικισμένον ἀνηγμένῃ, ἔστι δ' ὅπου χαμαιπετεῖ τε

Legi Joannis Laurentii Philadelphensis Lydi tractatus tres : *De prodigiis ; de mensibus*, et *de politicis magistratibus*. At ille *De prodigiis*, mea quidem sententia atque judicio, parum aut nihil a fabulis differt. Alter vero *De mensibus*, etsi inutilia multa continet, ad antiquitatis tamen gratam atque jucundam cognitionem vehementer prodesse potest. Denique *De magistratibus politicis* liber, iis potissimum, qui ejusmodi ambiunt, non inelegantem affert historiam.

Utitur autem hic scriptor verborum immutationibus ad satietatem, et plerumque frigide nimis atque audacter, etsi interdum quoque proprie ac D venuste. **125***b* In aliis item inæqualitate laborat, dum fastuosum agit, ubi non oportet ; et contra abjectus est, ubi et hoc minime decet. Adulator adhæc superstitum inexcusabilis, in mortuorum vero et a quibus vindictam non timeret, reprehensiones, immodice effusus. Dictione præterea utitur interdum quidem selecta, atque Atticorum more sublimi :

VARIÆ LECTIONES.

[41] ἔσχατον A : ἄκρον ς. [42] καὶ add. A. [43] εὐθὲς AC : Rothomag. εὐθύ. [44] δεινότατος corr. A : δεινότητος ς. [45] περιέχεται A. [46] κἀν A : καὶ ς.

NOTÆ.

(22) De quibus copiose D. Baron. t. I, ad annum Christ. 44.

Digitized by Google

et est rursum, ubi ea repat humi, atque neglecta A sit, nihilque supra trivialem afferat. Verum in libris *De prodigiis*, ac *De mensibus* nemo fortassis idcirco ipsum admodum reprehenderit : quando tamen de politicis agens magistratibus, et historicas referens narrationes, aut aliquos laudandos suscipiens, eamdem retinet dicendi inæquabilitatem, cum in dictionibus atque sensibus, tum in compositione scriptorum, nullam ego veniam deinceps ejusmodi vitia mereri video.

Militavit hic vir sub præfectis annum agens vicesimum primum. Ætatis vero quadragesimo causas egit, deinde et matricularius (23) fuit, post quæ tempora et tractatus illos se conscripsisse refert, et imperatoris judicio palatio dignum esse habitum. De tempore quo vixit : Anastasii imperium attigit, B et Justini transegit, gubernantis insuper post illum Justiniani emetiens. Religione vero superstitiosior videtur. Gentilium enim sectam colit simul et fidem nostram, sic tamen, ut lector non facile colligat, utrum sic vere sentiat, an potius veluti in scena ludat.

CLXXXI.

Damascii Damasceni liber, De Isidori philosophi vita.

Lectus est Damascius Damascenus *De Isidori philosophi vita* (24). Liber est multorum versuum, in capita (25) fere sexaginta divisus. Isidori autem vitam scribere instituens, Theodoræ cuidam feminæ opus inscribit, ethnicorum æque cultum sectanti, et philosophicæ doctrinæ, omniumque sive ad poeticam, sive ad grammaticam facultatem spectantium non imperitæ, imo et ad geometricam atque arithmeticam speculationem evectæ; quam una cum junioribus sororibus Isidorus ipse atque Damascius variis docuerant temporibus. Filia hæc fuit **126** *a* Cyrinæ, atque Diogenis, Eusebii F. Flaviani Nep. qui genus duxit a Sampsigeramo, et Monimo, a quibus et Jamblichus originem repetit, viris qui primas in idololatrica superstitione tulerunt. Igitur Damascius Isidori vitam huic dedicat, cujus etiam petitio, accedentibus et aliis quibusdam causis, auctorem ad scribendum impulit, ut testatum ipse reliquit. Neque tamen Isidori magis vitam, quam multorum aliorum, qui vel eadem cum eo, vel præcedente ætate floruerunt, una describit : actis quoque eorum ac narrationibus cum digressionibus plurimis ad satietatem adjunctis. Ad religionem porro quod attinet, summe is impius fuit, et novis atque anilibus fabellis animum (26) simul ac sermonem refertum gerens. Quare et sanctam fidem nostram,

καὶ παρεωραμένῃ καὶ μηδὲν ἐχούσῃ τῶν ἐκ τριόδου πλέον. Ἀλλ' ἐν μὲν τῇ *περὶ διοσημειῶν* καὶ *περὶ μηνῶν* συγγραφῇ τούτου γε ἕνεκα οὐ μάλα [47] ἄν τις ἴσως αὐτὸν νεμεσήσῃ· ὅτε δὲ καὶ πολιτικὰς ἀρχὰς ἀναγράφων, καὶ δή καὶ ἱστορικοὺς διεξιὼν λόγους, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐνίων ἐγκώμια καθιεὶς ἑαυτὸν, τῆς αὐτῆς ἐστι φίλος ἀνωμαλίας περί τε τὴν λέξιν καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν σύνταξιν τῶν γεγραμμένων, εἰς οὐδεμίαν λοιπὸν συγγνώμην ὁρῶ τὴν τοιαύτην πλημμέλειαν ἀναφερομένην.

Ἐστρατεύσατο δ' οὗτος ὁ ἀνὴρ ὑπὸ τοῖς ὑπάρχοις ἄγων ἡλικίας κα', ἔτη δὲ μ' δικολόγος ὤν, εἶτα καὶ ματρικουλάριος [48]· μεθ' ὃν χρόνον καὶ τὰς εἰρημένας συγγράψαι λέγει [49] πραγματείας, καὶ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς ψήφῳ βασιλέως ἀξιωθῆναι. Χρόνος δὲ, καθ' ὃν οὗτος ἐβίου [50], Ἀναστασίου ἤπτετο τῆς βασιλείας καὶ τὴν Ἰουστίνου ἐπεραίου, μετρῶν καὶ τοῦ μετ' ἐκεῖνον Ἰουστινιανοῦ. Τὴν δὲ θρησκείαν ὁ ἀνὴρ ἔοικε δεισιδαίμων εἶναι· σέβεται μὲν γὰρ [51] τὰ Ἑλλήνων καὶ θειάζει, θειάζει δὲ καὶ τὰ ἡμέτερα, μὴ διδοὺς τοῖς ἀναγινώσκουσιν ἐκ τοῦ ῥᾴστου συμβαλεῖν πότερον οὕτω νομίζων θειάζει, ἢ ὡς ἐπὶ σκηνῆς.

ΡΠΑ'.

Δαμασκίου Δαμασκηνοῦ εἰς τὸν Ἰσιδώρου τοῦ φιλοσόφου βίον.

Ἀνεγνώσθη Δαμασκίου Δαμασκηνοῦ *εἰς τὸν Ἰσιδώρου τοῦ φιλοσόφου βίον*· ἔστι μὲν οὖν τὸ βιβλίον πολύστιχον, οἱονεὶ δὲ κεφαλαίοις ξ' ἀπαρτίζεται. Γράφειν δὲ τὸν Ἰσιδώρου βίον προθέμενος, Θεοδώρᾳ τινὶ τὸ σύνταγμα προσπεφώνηκεν, Ἕλληνα μὲν καὶ αὐτῇ θρησκείαν τιμώσῃ, μαθημάτων δὲ τῶν τε κατὰ φιλοσοφίαν, καὶ ὅσα περὶ ποιητάς τε καὶ γραμματικὴν στρέφεται ἐμπειρίαν, οὐκ ἀπείρως ἐχούσῃ, ἀλλά γε καὶ πρὸς γεωμετρικήν τε καὶ ἀριθμητικὴν ἀνηγμένῃ θεωρίαν, αὐτοῦ τε Δαμασκίου καὶ Ἰσιδώρου [52] τὴν διδασκαλίαν αὐτῇ τε καὶ ταῖς νεωτέραις ἀδελφαῖς κατὰ διαφόρους χρόνους πεποιημένων. Αὕτη θυγάτηρ ἐγεγόνει Κυρίνας καὶ Διογένους τοῦ Εὐσεβίου τοῦ Φλαβιανοῦ, ὃς εἶλκε τὸ γένος ἀπὸ Σαμψιγεράμου [53] τε καὶ Μονίμου, εἰς οὓς ἀνάγεται καὶ Ἰάμβλιχος, ἄνδρας τὰ πρῶτα τῆς εἰδωλολατρούσης ἀσεβείας ἀπενεγκαμένους. Τὴν μὲν οὖν βιογραφίαν Ἰσιδώρου ὁ [54] Δαμάσκιος ταύτῃ προσφωνεῖ, ἧς καὶ ἡ ἀξίωσις, καὶ ἄλλων τινῶν συναιτίων γεγενημένων τῆς προτροπῆς, αἰτία κατέστη τῷ συγγραφεῖ, [212 H.] καθάπερ αὐτὸς ἐπιμαρτύρεται, τῆς σπουδῆς. Οὐ μήν γε μᾶλλον Ἰσιδώρου βίον ἢ πολλῶν ἄλλων, τῶν μὲν συνηκμακότων τἀνδρὶ, τῶν δὲ καὶ προγεγονότων, συναναγράφει, πράξεις τε καὶ διηγήματα τούτων συνδιατιθεὶς καὶ πλείστῃ χρώμενος καὶ κατὰ κόρον τῇ παρεκδρομῇ. Ἔστι δὲ τὴν μὲν περὶ τὰ θεῖα δόξαν

VARIÆ LECTIONES.

[47] μάλα A : μάλιστα ς. αὐτῷ corr. A. [48] ματρικουλάριος] κορνικουλάριος Hasius commentar. de Joanne Lydo p. XXII. [49] λέγει συγγράψαι ς. [50] ἐβίω ς. [51] γὰρ add. A. [52] Ἰσιδώρου καὶ Δαμασκίου ς. [53] Σαμψιγεράμου AC : Ζαμψιγεράμου ς. [54] ὁ add. A.

NOTÆ.

(23) Fisci, fori, an militiæ tabulis hic præfuit? Indices enim et catalogos jurisperiti *matrices*, ac per diminutionem, *matriculas appellare soliti*.

(24) Excerpta inde inf. reperias cap. 242.

(25) Qua etiam distinctione usus dicitur sup. cap. 130.

(26) Quem apparuisse videtur quatuor illis *Paradoxon* libris sup. cap. 130.

Digitized by Google

εἰς ἄκρον δυσσεβῆς, καινῶν[55] δὲ καὶ γραοπρεπῶν μυθαρίων αὐτόν τε τὸν νοῦν καὶ τοὺς λόγους πεπληρωμένος· διὸ καὶ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν, εἰ καὶ δειλιώσῃ καὶ λαθραιοτέρᾳ κακοφροσύνῃ, ὅμως οὐκ ὀλιγάκις φαίνεται[56] καθυλακτῶν εὐσεβείας. [409 R.] Πάντων δ' ὅσους ἐξαίρει τοῖς λόγοις, καὶ κρείττους ἢ κατ' ἀνθρώπων φύσιν θειάζει γεγονέναι ταῖς τε[57] τῶν ἐπιστημῶν τελεωτάταις θεωρίαις, καὶ τῷ τάχει τῆς διανοίας, τούτων ἑκάστου κριτὴν ἑαυτὸν ἐπικαθιστῶν[58] οὐκ ἔστιν ὅτου μὴ καθήψατο, ἐφ' ἑκάστου τῶν θαυμαζομένων μὴ ἐνδεέστερον ἔχειν, τοῦ μὲν εἰς ἀγχίνοιαν ἐξηρμένου[59], ὅτι μὴ πάντα ἀγχίνους, τοῦ δ' εἰς ἐπιστήμας ἀπαραβλήτου, ὅτι μὴ πάντα ἐπιστήμων, καὶ δὴ καὶ τοῦ εἰς ἀρετὴν ἐγγίζοντος Θεῷ, ὅτι πολλῶν ἐνδεής. Οὕτως ἐκείνων ἕκαστον, οὓς ἄνω φέρων ἐξῆρε, κατασύρων καὶ ῥίπτων χαμαί, τὸ κράτος ἑαυτῷ κατὰ πάντων καὶ ἐπὶ πᾶσι λεληθότως ἀναρτᾷ. Διὸ καὶ Ἰσίδωρον οὐχ ἧττον ἐπαινῶν ἢ ψόγοις περιβάλλων διατελεῖ. Καίτοι γε ἐξ ὧν ἀλλοτρίας τε λογικὰς ἀπορίας καὶ λύσεις ὡς δὴ θαυμασίους προκομίζει, καὶ ἃς αὐτὸς ἐπὶ τάχει νοῦ καὶ ἀκριβείᾳ ἐπιστήμης μέγα φρονῶν εἰς μέσον προάγει, οὔτε τι τῶν περὶ φιλοσοφίαν συνήθων ὑψηλότερον ἔστιν εὑρεῖν τὸν ἄνθρωπον κατωρθωκότα, οὔτε μὴν εἰς δεινότητα καὶ ἀγχίστροφον διανοίας τάχος, ὅση γε ἀνθρωπίνη, μὴ ὅτι[60] γε δαιμονία, ἀνηγμένον, ἀλλ' οὐδέ τινα τῶν μετρίως πως περὶ φιλοσοφίαν ἐχόντων, μή τί γε ὀι' ἀκριβείας ἐντελοῦς ἠγμένων, οἷς ἐκεῖνος ἐλλαμπρύνεται, σεμνυνόμενον.

Τὴν μέντοι φράσιν ὁ ἀνὴρ κατά γε τὸ πλεῖστον αὐτοῦ τῶν λέξεων οὐ πόρρω τείνει τοῦ σαφοῦς. Ἔχει δέ τι καὶ τῶν ἄλλων ἰδεῶν, ὅσαι χαρακτηρίζονται λέξεσι, τήν τε τραχεῖάν φημι, δι' ἧς τραχύνεται ἡ ἠχώ, καὶ δὴ καὶ ὅση πλατύνει τὴν φωνήν, καὶ τὴν εἰς τὸ ποιητικώτερον, εἰ καὶ σπανιάκις, ἐλευθεριάζουσαν. Καὶ αἱ τροπικαὶ δὲ διαμορφοῦσιν αὐτοῦ τοὺς λόγους, οὐκ εἰς ἄμουσον ψυχρολογίαν ἢ τροπὰς ἀποτόμους ἐκφερόμεναι, ἀλλ' ἔκ γε τοῦ ἐπὶ πλεῖστον τὸ γλυκύ τε καὶ χαρίεν τὸ καθ' ἑαυτὰς παρεχόμεναι. Ἀλλὰ σαφὴς ὢν τῷ πλείστῳ μέρει τῶν λέξεων[61], οὐκέτι καὶ τῇ ὅλῃ τοῦ λόγου οἰκονομίᾳ τοιοῦτος καθέστηκεν· ἥ τε γὰρ συνθήκη οὐ συνθήκη μᾶλλον ἢ καινοπρέπεια, καὶ ἡ περιβολὴ κόρον ἐμποιοῦσα συχνὸν τό τε εἰς σαφήνειαν ἐπηλυγάζει προφαινόμενον καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν τοῦ λόγου σπουδήν. Διὸ καὶ χαρίεις ἂν ἄλλως ὁ λόγος εἶναι δυνάμενος, τὴν ὅσην ἂν δυνατὸς ἦν κεκολασμένων τούτων χάριν παρασχεῖν τοῖς εἰρημένοις ἀφῄρηται. Καὶ αἱ περιβολαὶ δὲ οὔτι γε δριμείας διανοίας, [213 H.] οὐδ' ἐπαφρόδιτοι, οὐδὲ τὸ γοργὸν ὑποτρέχουσαι, αἷς ἄν τις κατὰ τρόπον καὶ καλλωπίσαιτο, ἀλλὰ τούτων δὴ τῶν κοινῶν καὶ ἐπιπολαίων καὶ οὐδὲ τὸ ἀναγκαῖον τῇ χρήσει καὶ ταῖς περιστάσεσιν ἀναφαινόντων[62] βλαστήματα. Τὰ δὲ σχήματα εἰ μὴ κατὰ τὸ πλεονάζον ἐπὶ μήκιστον ταῖς περιόδοις ἐξετείνετο, οὔτ' ἂν αὐτὰ τὸ [μὴ][63]

tametsi timide, tectaque malevolentia, non raro tamen allatrat. Quotquot autem verbis extollit, et qua ob doctrinæ excellentiam, qua ob ingenii solertiam supra humanam conditionem, ut divinos celebrat, horum cujusque judicem seipsum constituens, nullum non perstringit, in singulis etiam quos laudarat, aliquid desiderans: in acri ingenio prædito, quod non per omnia æque solers sit: in eo qui incomparabili est scientia, quod non omnia sciat; imo et in eo, qui virtute Deo proximus videatur, quod adhuc multa ei desint. Ita singulos eorum, quos in cœlum antea sustulerat, rursum detrahendo humoque allidendo, imperium sibi in omnes et de omnibus latenter arrogat. Quamobrem Isidorum quoque assidue non magis laudat, quam vituperiis onerat. Neque vero ex logicis cum quæstionibus, tum solutionibus, quas vel ex aliis ille pro admirandis, vel de suo pectore (ob celerem mentis agitationem et accuratiorem scientiam arroganter sese efferens) in medium producit, quidquam supra eos, qui in philosophia versari vulgo solent, ab hoc homine paulo felicius confectum reperias; aut rursum ad acumen eum, et volubilem mentis agitationem, quantum saltem homini fas est, nedum quantum Deo, pervenisse, sed neque alia ostentare, quæ vel mediocria in rebus philosophicis sint. Mitto quæ per summam accurationem deducantur, quibus tamen ille nominibus clarus illustrisque habetur.

Ad stylum quod attinet, pleraque ejus verba non procul a perspicuitate discedunt. Habet item aliquid **126** *b* aliarum formarum, quæ verbis designantur: asperitatem, inquam, qua pronuntiatio asperior, ac vox quasi planior redditur; et in poeticum præterea usum, raram quidem, sed liberiorem evagationem. Tropi vero ita ejus efformant orationem ut in imperitam quamdam ac frigidam elocutionem, aut duriorem aliquam immutationem nequaquam deferantur, sed suavitatem ut plurimum et gratiam ex seipsis, saltem concilient. Verum ut perspicuus sit, maximam vocum partem, universa tamen orationis serie, non item. Nam et compositio ejus non tam compositio, quam innovatio quædam est: et ipsa porro circumductio assiduam afferens satietatem, non perspicuitatis modo factam spem, verum etiam omne omnino in oratione positum studium obscurat. Quare cum jucunda posset alias oratio esse, omni illa gratia, quam his expolitis habere poterat, per ea quæ diximus spoliata est. Circumductiones adhæc, neque acriorem sensum aliquem, neque venustatem, neque velocitatem vel obiter attingunt; quibus tamen rebus non inepte quispiam glorietur: verum communium horum atque levium ornamentorum ne ea quidem hic apparent germina, quæ ad necessarium usum atque circumstantias per-

VARIÆ LECTIONES.

[55] καινῶν] aptius videtur κενῶν. [56] φαίνεται add. A. [57] τε add. A. [58] ἀποκαθιστῶν ς. [59] ἐξηρμένου et 28, ἐξῆρεν Scaliger : libri ἐξηρημένου — ἐξῆρει. [60] μὴ ὅτι] imo μή τί. [61] τῶν λέξεων μέρει ς. [62] ἀποφαινόντων A : ἀποφαίνονται ς. [63] μὴ ante κατὰ om. A.

Digitized by Google

tineant. Jam figuræ, nisi longissime cum redundantia per ambitus extenderentur, nunquam eas vires haberent, quibus a medio decorumque servante temperamento abducerent. Vehementia item atque amarities abunde his inest scriptis : quanquam et illa sæpenumero languescit, non mistione ac temperamento idearum, quod foret optimum, sed defectione dictionum et earum partium quæ eam vim habent, ut phrasim valentiorem reddant ac turgidiorem ; quod multis quidem, ejusmodi peculiarem aliquam loquendi formam consectantibus, contingit : non tamen hoc cum laude iis saltem evenit, qui sustinere supra vires susceptum onus non potuerunt. Hoc igitur esto, ut simpliciter dicam, de ejus dictione judicium : nam in eo, qui vitam conscribit, fuerint et alia fortasse plura advertenda. Quid enim opus ipsi erat granditatis uti forma? legislatoris enim ac præscribentis orationi hoc proprium. Quid dein contentio,| tantaque circumductio, et compositionis insuitata ratio? Sed hæc hactenus.

Damascius autem in dicendi arte tres ipsos annos Theoni operam dedit, præfuitque rhetoricis exercitationibus annos fere novem. Geometriæ et arithmeticæ **127***a* cæterarumque artium doctorem habuit Marinum (27) Athenis Procli successorem. In philosophicis disciplinis, Zenodoro Athenis usus est magistro, qui et ipse post Marinum Proclo successit; Ammonio vero Hermiæ filio (28) Alexandriæ, quem non parum cæteris suæ ætatis philosophis antecellere scribit, et maxime in mathematicis. Hujus in Platonicis se auditorem fuisse Damascius scribit, ut et Ptolemæi magnæ astronomicorum syntaxeos. Dialecticæ tamen exercitationis vim usu se ac familiaritate Isidori consecutum contendit, quem et in hac ipsa disserendi facultate omnes quotquot illud sæculum tulit, doctos homines obscurasse commemorat.

A κατὰ τὸ μᾶλλον μεγεθύνεσθαι οὔτε τὸ μὴ τὸ ποικίλον [66] ἀπενέγκασθαι οὐκ ἂν αὐτὰ τῆς συμμέτρου κράσεως καὶ τὸ πρέπον ἐχούσης ἰσχὺν εἶχεν ἀπάγειν. Τὸ μέντοι εὔτονον [68] καὶ πικρὸν περίεστι τῷ λόγῳ· ἀλλὰ καὶ τοῦτο πολλάκις ἐκλύεται, οὐ μίξει καὶ κράσει τῶν ἰδεῶν, ὅπερ ἄριστον, ἀλλ' ἐπιλείψει καταβιαζόμενον [66] τῶν τεινόντων τὴν φράσιν καὶ διογκούντων λέξεών τε καὶ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς τοιαύτης ἰσχύος· [412 R.] ὃ πολλοῖς μὲν τῶν γε τὴν τοιαύτην ἰδιοτροπίαν ἐπιτετηδευκότων συνέβη, οὐ μὴν πρὸς ἐπαίνου γε τοῖς μὴ διασεσωκόσι τὸν ὑπὲρ ἰσχὺν ἡρμένον φόρτον ἀποβαίνει. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κρίσις [67], ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς γε λόγου· τοῦ δὲ βίον γράφοντος τάχα ἂν εἴη καὶ ἕτερα πλείονα. Τί γὰρ αὐτῷ δεήσει μορφῆ διὰ μεγέθους ἥκουσα; νομοθέτου B γὰρ καὶ προστάττοντος τοῦτο λόγου. Τί δὲ τόνος καὶ περιβολὴ τοσαύτη καὶ τῆς συνθήκης τὸ ἄηθες; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

Ὁ δὲ Δαμάσκιος τήν τε ῥητορεύουσαν τέχνην ὑπὸ Θέωνι τρία ἔτη ὅλα διεπόνησε, καὶ προῦστη διατριβῶν ῥητορικῶν ἐπὶ ἔτη θ', γεωμετρίας δὲ καὶ ἀριθμητικῆς καὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων Μαρῖνον τὸν διάδοχον Πρόκλου ἐν Ἀθήναις ἔσχε διδάσκαλον. Τῆς δὲ φιλοσόφου θεωρίας ὅ τε Ζηνόδοτος αὐτῷ καθηγεμὼν Ἀθήνῃσι καὶ αὐτὸς ἐγεγόνει (διάδοχος δὲ καὶ οὗτος Πρόκλου, τὰ δεύτερα Μαρίνου φέρων), καὶ Ἀμμώνιος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁ Ἑρμείου, ὃν οὐ μικρῷ C μέτρῳ τῶν καθ' ἑαυτὸν ἐπὶ φιλοσοφίᾳ φησὶ διαφέρειν, καὶ μάλιστα τοῖς μαθήμασι. Τοῦτον καὶ τῶν Πλατωνικῶν ἐξηγητὴν αὐτῷ γεγενῆσθαι Δαμάσκιος ἀναγράφει, καὶ τῆς συντάξεως τῶν ἀστρονομικῶν Πτολεμαίου βιβλίων. Τῆς μέντοι διαλεκτικῆς τριβῆς τὰς Ἰσιδώρου συνουσίας τὴν ἰσχὺν αὐτῷ διατείνεται παρασχεῖν, ὃν καὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ τῶν λόγων δυνάμει πάντας ἀνθρώπους, ὅσους ὁ κατ' ἐκείνην τὴν γενεὰν ἤνεγκε χρόνος, ἀποκρύψασθαί φησιν.

CLXXXII.

B. Eulogii, archiepisc. Alexandrini, Contra Navatum libri VI.

Lecti sunt B. Eulogii Alexandrini archiepiscopi *Contra Navatum* (29) et *De administratione* (30) [*ecclesiastica*] libri quinque (31). Hominis dictio ad verba quod attinet, fere mediocriter est accurata : D verum constructione non procul sæpe a solœcismo abscedit. Divinarum adhæc Scripturarum non est imperitus, quarum testimonia feliciter atque appo-

ΡΠΒ'.

Εὐλογίου, ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, κατὰ Ναυάτου λόγοι ς'.

Ἀνεγνώσθη Εὐλογίου τοῦ ἐν ἁγίοις ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας *κατὰ Ναυάτου* καὶ *περὶ οἰκονομίας λόγοι ε'*. Ἔστι τὴν φράσιν ὁ ἀνὴρ, ὅσα μὲν εἰς λέξιν ἥκει, τοῦ μετρίου πως ἐπ' ἔλαττον ἠκριβωμένος, ὅσα δὲ εἰς συντάξεις, ἐγγὺς πολλάκις τῶν σολοικιζόντων ἀφιγμένος, τῶν δὲ θείων οὐκ ἀμελέτητος Γραφῶν, ἀλλὰ καὶ εὐστόχως αὐταῖς κατά τε [68] Ναυ-

VARIÆ LECTIONES.

[66] ποικίλλον A. [68] ἔντονον ς. τῶν λόγων ς. [66] κατὰ τὸ βιαζόμενον ς. [67] κρίσιν A. [68] τε add. A.

NOTÆ.

(27) Cujus libellus *De Procli Diadochi vita* in manibus est; lege Suid.

(28) Ad distinctionem hujus ab altero antiquiore Ammonio Sacca, de quo Suidas.

(29) Novatianum hunc fuisse, sed a Novato quodam B. Cypriani presb. seductum (quæ Græcis forte ansa confundendi horum nomina), disces ex BB. Cornelii, Cypr. Hieron. et aliorum Latinorum scriptis. Vide Epiphanium hæresi 59 ; Theodor. *Hæret. fab.* lib. III, et *Annal.* II Baron. card., Nicephorum, item Callist. et Suid.

(30) Περὶ οἰκονομίας. Intelligo potestatem Ecclesiæ in recipiendis lapsis. De οἰκονομίᾳ idem inf. quoque cod. 227.

(31) De quibus iterum, sed brevius, inf. cod. 218. Eorum porro excerpta, quæ quidem ad sacrarum Scripturarum expositionem facerent, habes inf. cod. 230. Sextus autem qui fictas de Navato fabulas confutat, contra ipsos potius ejus sectatores scriptus videtur.

Digitized by Google

ατιανῶν καὶ ἐπ' ἄλλων τινῶν κεχρημένος, πιθανὸς δὲ ὡς ἐν τοιαύτῃ φράσει, διδασκαλικός τε καὶ οὐδ' ἄχαρις.

Λέγει δὲ τὸν Ναυάτον ὑπὸ Κορνηλίου παπα Ῥώμης ἀρχιδιάκονον τῆς Ῥωμαίων καθεστάναι Ἐκκλησίας, εἰς ὃν ὁ τηνικάδε τύπος κρατῶν τελευτῶντος τοῦ πάπα τὸν ἀρχιερατικὸν κλῆρον ἔφερε· τὸν γὰρ ἀρχιδιάκονον ἐνενόμιστο [214 H] διάδοχον τοῦ ἀρχιερατεύοντος καθίστασθαι. Ἀλλὰ τῦφον [69] τε νοσοῦντα Κορνήλιος (φησὶ) καὶ τῷ οἰκείῳ ἐφεδρεύοντα θανάτῳ μαθὼν, πρεσβύτερον χειροτονεῖ, πάσας τὰς εἰς τὸν [70] ἀρχιερατικὸν θρόνον φερούσας αὐτοῦ περικόψας ἐλπίδας. Ὁ δὲ καιροφυλακῶν, ἐπεὶ Κορνήλιος ἐπὶ διαφόροις πταίσμασί τινας δεξάμενος εἰς μετάνοιαν καὶ τοῖς ἀνήκουσιν ἐπιτιμίοις ὑποβαλὼν τῆς τῶν ἀχράντων μυστηρίων κοινωνίας ἠξίωσε, τοῦτο πρόφασιν ἁρπασάμενος ῥήγνυταί τε τῆς Ἐκκλησίας, ἐπικαλῶν Κορνηλίῳ τὴν τῶν ἡμαρτηκότων παραδοχὴν, καὶ ἰδίας αἱρέσεως ἀρχηγὸν ἀναδείκνυσιν ἑαυτὸν, *Καθαροὺς* μὲν τοὺς συναποστάτας ἐπονομάσας, *Κορνηλιανοὺς* δὲ τὸ σύμπαν τῆς Ἐκκλησίας πλήρωμα.

site cum adversus Navatianos, tum in aliis quibusdam rebus adhibet. Persuadet item, ut ejus dicendi genius est, docetque ac placet.

Refert autem Navatum (32), Cornelio pontifice, Romanæ esse Ecclesiæ archidiaconum creatum, ad quem ipsum pontificium, pro ejus temporis more, decedente e vita pontifice, deferebatur. Archidiaconum enim succedere summo sacerdoti statutum erat. Verum hunc (ait Eulogius) superbia laborantem Cornelius, et in suam mortem imminentem cum cognovisset, presbyterum ordinat, omnes sic illi ad supremam cathedram perveniendi spes præcidens. Ille vero intentus in occasionem, postquam Cornelius e variis peccatis ad pœnitentiam quosdam recepit, et qua par erat pœna multatos ad immaculatorum mysteriorum communionem admisit; hac ansa [miser] arrepta, divisus est ab Ecclesia, exprobrans Cornelio quod peccatorum esset receptator, seque ipsum hæresis propriæ declaravit auctorem: *Catharos* quidem sectæ sócios nominans, *Cornelianos* autem universæ cœtum Ecclesiæ.

[413 R] Ἐν μὲν οὖν τοῖς τέσσαρσι λόγοις κατὰ τῆς αἱρέσεως κοινῶς [71] τοῦ Ναυάτου ἀγωνίζεται ὁ συγγραφεὺς, γραφικοῖς αὐτὸν αἰκιζόμενος ῥήμασιν. Ἐν δὲ τῷ πέμπτῳ ἰδίως περὶ τοῦ δεῖν τιμᾶν τὰ τῶν μαρτύρων λείψανα ἐπαγωνίζεται, ὃ μὴ ἀνέχεσθαι πράττειν φησὶ τοὺς ἀνὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν διασπαρέντας Ναυατιανοὺς, εἴτε τούτων μόνων [72] καὶ τὴν τοιαύτην νόσον προσνενοσηκότων, εἴτε κοινῶς τῆς αἱρέσεως τοῦτο διαπρεσβευούσης. Ἐν δὲ ἕκτῳ ἀνατρέπει τὰ παρὰ τοῖς Ναυατιανοῖς λεγόμενα ὑπομνήματα καὶ τὴν ψευδεπίγραφον ἄθλησιν Ναυάτου ἐπισκόπου· ἐπίσκοπον γὰρ Ῥώμης τὸν αἱρεσιάρχην ἀποσεμνύνουσιν. Ἔστι δὲ τὰ ὑπομνήματα ταῦτα εἰς ἔσχατον χυδαιότητος λέξει τε καὶ διανοίᾳ καὶ συνθήκῃ καὶ πᾶσι τοῖς περὶ τὸν λόγον θεωρουμένοις ἐλαύνοντα. Ὑπόθεσιν δ' ἔχει, ὅτι βασιλεύοντος Ῥωμαίων Δεκίου καὶ Οὐαλεριανοῦ Περέννιος [73] δουκηνάριος, πρόσταγμα λαβὼν παρ' αὐτῶν, πάντας τοὺς ἀνὰ τὴν Ῥώμην καὶ τὰς πέριξ ἐπαρχίας Χριστιανοὺς βαρυτάταις βασάνοις καὶ πικραῖς τιμωρίαις εἰδωλολατρεῖν ἐβιάζετο. Καὶ πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι ἐνεδίδουν τῇ βίᾳ, καὶ δὴ καὶ Μακεδόνιος ἐπίσκοπος ὢν τηνικάδε Ῥώμης, ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν πρεσβυτέρους θ', ὧν εἷς Ναυάτος ἦν· ἀλλ' ὅ γε Μακεδόνιος σὺν τοῖς η' ἐπιτέθυκε, μόνου Ναυάτου τὸν ὅλεθρον τὸν ψυχικὸν διαφυγόντος. Τὰ μὲν ὑπομνήματα τοῦτο

In his igitur libris quatuor **127***b* cum Navati secta in genere scriptor hic pugnans, sacræ Scripturæ locis ipsum misere flagellat: dum quinto singulatim libro martyrum esse reliquias venerandas contendit, quod detrectare per Alexandriam dispersos Navatianos ait: sive hi soli eo morbo laborarint, sive communiter illud hæresis tota profiteretur. At in sexto evertit, qui de Navatiana secta feruntur commentarios, et falso inscriptum *Navati episcopi certamen;* episcopum (33) enim urbis Romæ fuisse hæresiarcham hunc arroganter jactitant. Sunt autem hi commentarii extremæ utilitatis, tum dictionibus ac sensu, tum etiam compositione, omnibusque adeo quæ in sermone spectantur. Eorum illud est argumentum: Imperantibus Romæ Decio et Valeriano, Perennium ducenarium (34), accepto ab ipsis mandato, omnes Romanæ urbis, et circumcirca ditionis Christianos, exquisitis cruciatibus pœnisque acerbis ad idolorum cultum per vim compulisse: et multos quidem alios tormentis cessisse; in his autem et Macedonium (35), qui tum urbis Romæ episcopus novem sibi subditos presbyteros (36) habebat, in quibus Navatus unus erat. Macedonium ergo hunc cum illis octo sacrificasse, uno Navato animæ mortem effugiente. Hæc commentarii illi referunt,

VARIÆ LECTIONES.

[69] τάφον ς. [70] τὸν add. A. [71] κοινῶς τοῦ Ναυάτου A : Ναυάτου κοινῶς ς. [72] μόνον — προσνενοσηκότων ς. [73] Περένιος A.

NOTÆ.

(32) Vide inf. cod. 280.

(33) Per schisma, cujus hic in Rom. Ecclesia primus auctor adversus Cornelium Pontificem insurrexit.

(34) Ita dicti, instituti ab Augusto judices (Suet. Aug. cap. 32), quod ducena sestertia possiderent. Vide Cl. V. Lævini Torrentii *Comment. in Sueton. Claud.* cap. 24, et Jac. Pamel. in B. Cypr. epist. 68. Brisson. item in Lexico. Est et militiæ nomen apud Veget. lib. II, cap. 8.

(35) At nullus hoc nomine unquam Rom. episcop. Quare suspicetur quispiam Macedonii Constantinop. odiose hic ab imperito mendaciorum figulo nomen esse usurpatum, quod crudelitatis illius in Navatianos recentior esset memoria.

(36) Al. *Episcopos*, non recte. Docent quæ jam pag. ult. et ipsa hujus fabulæ series.

Digitized by Google

pugnamque Navati per ineptas Perennii interrogationes, stultioresque Navati responsiones describunt. Addunt cum Navato Marcellum, et Alexandrum Aquileiæ episcopos, Agamemnonem quoque Tiberis episcopum (37), cæterorumque Christianorum quosdam, fide inviolata servata, una habitasse ædiculam ab ipsis exstructam; quod iis, qui idolis immolassent, uti simulque sacris operari recusarent. Refertur et Alexandrinus episcopos (38) ea tempestate summum urbis Romæ præsulatum Navato attribuisse. Atque id quidem commentariorum de certamine Navati est argumentum. Refellit autem hæc libro quinto Eulogius (39), ut diximus, mendacia esse eadem illa falsoque conficta, atque incredibilia ex ipsismet quæ scripta essent, ostendens.

A λέγει, καὶ τὴν ἄθλησιν Ναυάτου ἐν ἀλλόκοτοις ἐρωτήσεσι Περεννίου καὶ μωροτέραις ἀποκρίσεσι Ναυάτου περιγράφει. Φησὶ δὲ ὅτι σὺν Ναυάτῳ Μάρκελλός τε καὶ Ἀλέξανδρος ἐπίσκοποι Ἀκυληΐας καὶ Ἀγαμέμνων ἐπίσκοπος Τιβέρεως [74] καὶ ἕτεροί τινες τῶν Χριστιανῶν, ἀπρόδοτον τὴν πίστιν διασωσάμενοι ἅμα συνῴκουν, οἰκίσκον τινὰ ἑαυτοῖς δειμάμενοι [75]· οἳ καὶ τοῖς ἐπιτεθυκόσι συνιέναι καὶ συνιερᾶσθαι οὐκ ἠνέσχοντο. Τοὺς δὲ περὶ Ἀλεξάνδρειαν ἐπισκόπους τηνικαῦτά φησι καὶ τὴν ἀρχιερωσύνην τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας Ναυάτῳ περιθεῖναι. Ἡ [76] μὲν τῶν ὑπομνημάτων ὑπόθεσις τῆς ἀθλήσεως Ναυάτου τοιαύτη· ἐλέγχει δὲ ταῦτα [77] ἐν τῷ πέμπτῳ, ὡς εἴρηται, λόγῳ, κακόπλαστα καὶ ψευδῆ καὶ ἀπίθανα ἐξ αὐτῶν δεικνύων τῶν γεγραμμένων.

Librorum igitur quinque beati Eulogii hic scopus est. Qui in confutanda illa secta per sacræ Scripturæ loca progressus, explanationes quasdam perutiles attexit, quanquam neque cætera ipsius cum aliorum pia sententia pugnent, **128**a sed accommodate ad sectæ illius refutationem assumpta sint.

B Ὁ μὲν τῶν ε' λόγων τοῦ ἐν ἁγίοις Εὐλογίου σκοπὸς οὗτος· ἐν δὲ τοῖς πρὸς τὴν αἵρεσιν ἐλέγχοις διὰ τῶν [215 H.] Γραφικῶν ῥητῶν προϊὼν καὶ ἑρμηνείας αὐτοῖς συνυφαίνει, ἐνίας αὐτῶν πολὺ τὸ χρειῶδες παρεχομένας, οὐδὲ τῶν ἄλλων τῇ εὐσεβεῖ δόξῃ μαχομένων, ἀλλὰ καὶ [78] προσφόρως πρὸς τὸν αἱρέσεως ἔλεγχον παρειλημμένων.

CLXXXIII.

Eudociæ Augustæ Metaphrasis metrica in Octateuchum.

Lecta est *Metaphrasis Octateuchi*, heroico carmine condita libris octo, pro translatorum scilicet numero ac divisione librorum. Inscriptio autem codicis ab Eudocia Augusta (40) elaboratum hoc carmen affirmabat, quod, tum quia mulieris, et quidem in imperio deliciis affluentis, tum quia præclarum adeo est, admiratione sane dignum judicatur. Etenim illustris est hic labor, ut in heroico carmine, si quis unquam alius. At dum artis legibus altius immergitur, in hoc uno (maximo tamen illo ad eorum laudem, qui propius libros vertendos censent) ab arte deficit, quod neque poeticæ libertate, veritatem in fabulas commutando, adolescentum aures demulcere studeat, neque rursum digressionibus auditorem a re proposita abducat, sed ad verbum adeo veteribus illis scriptis suum metrum adaptet, ut iis nihil, qui hæc verset, indigere videatur. Nam et sensuum, nihil quidquam aut diffundendo, aut contrahendo, proprietatem servat assidue; et in verbis, quoad ejus fieri potest, proxima quæque atque simillima confirmat. Quando porro liber hic eam, quæ ex arte versibus orationem struxisset, indicabat, sic fere loquebatur:

ΡΠΓ'.

Εὐδοκίας τῆς βασιλίδος μετάφρασις τῆς Ὀκτατεύχου.

Ἀνεγνώσθη *Μετάφρασις τῆς Ὀκτατεύχου*· ἡρῷον δ' [79] αὐτὴν μέτρον μετεποίει. Λόγοι δ' ἦσαν η' κατὰ ἀριθμὸν καὶ τομὴν τῶν ἀμειφθέντων, Εὐδοκίας δὲ τῆς βασιλίδος ἐν ἐπιγραφαῖς πόνον ἔλεγεν ἡ βίβλος τὸ μέτρον. Ὅπερ ὅτι καὶ γυναικὸς καὶ βασιλείᾳ τρυφώσης καὶ οὕτω καλὸν, ἄξιον θαυμάσαι. Σαφὴς μὲν γὰρ ὁ πόνος ὡς ἐν ἡρῴῳ μέτρῳ, εἴ πού τις ἄλλος [416 R.], καὶ νόμοις δὲ τῆς [80] τέχνης βαθύνεται, ἐκεῖνο μόνον ταύτης ἐλλείπων, ὃ μέγιστόν ἐστιν εἰς ἔπαινον τῶν ἐγγὺς ἀμείβειν λόγους ἀξιούντων· οὔτε γὰρ ἐξουσίᾳ ποιητικῇ μύθοις τὴν ἀλήθειαν τρέπων ἡδύνειν σπουδάζει μειρακίων [81] ὦτα, οὔτε ταῖς ἐκβολαῖς τὸν ἀκροατὴν διαπλανᾷ τοῦ προκειμένου, ἀλλ' οὕτω περὶ πόδα τὸ μέτρον ἔθετο τοῖς ἀρχαίοις ὡς μηδὲν ἐκείνων δεῖσθαι τὸν τούτοις ἐνομιλοῦντα. Τὰς μὲν γὰρ διανοίας οὔτε παρατείνων οὔτε συστέλλων ἀεὶ φυλάσσει κυρίας· καὶ ταῖς λέξεσι δὲ, ὅπου δυνατὸν, τὴν ἐγγύτητα καὶ ὁμοιότητα συνδιαφυλάσσει. Οἷς δ' ἔλεγεν ἡ βίβλος τὴν τὰ μέτρα τοῖς λόγοις τεχνησαμένην, ἔλεγεν ὧδε·

VARIÆ LECTIONES.

[74] Τιβούρεως Scaliger. [75] δειμάμενοι A : δομησάμενοι ς. [76] ἡ] καὶ ἡ ς. [77] δὲ μετὰ ταῦτα ς. [78] καὶ add. A. [79] δ'] libri δι'. [80] τῆς add. A. [81] μειράκια ς.

NOTÆ.

(37) Minus recte pro *Tibyris*.

(38) Inf. pag. ult. tres hic nominatos manus Navato imposuisse, summique Pontif. dignitatem in eum contulisse, refert Phot. Et exstat Dionys. tunc Alexandr. archiepisc. Navatum reprehendentis epist. apud Euseb. lib. VI, cap. 37, et alios.

(39) Imo sexto. Ex præcedenti proxime enumeratione et manifestissime ex pag. ult.

(40) De qua multa Niceph. Callist. lib. XIV, cap. 23, et alibi. Zonaras etiam centones Homericos Patricii cujusdam opus imperfectum, ab eadem absolutum scribit: et hodie Græce plerique exstant, ut et Latine redditi, tom. VIII *Bibliothecæ S. Patrum*.

Digitized by Google

Δευτερίην [81] *καὶ τήνδε Θεοῦ θέμιδος κλῆσε* A *[βίβλον*
Εὐδοκίη βασίλεια Λεοντιὰς εὐπατέρεια.

Καὶ τοῦ Ἰησοῦ δὲ τοῦ Ναυῆ καὶ τῶν Κριτῶν αἱ ἐπιγραφαὶ συνεπιμαρτύρονται τοῖς εἰρημένοις.

Scripsit divina deductum hoc lege volumen
Eudocia, illustri regina e stirpe Leonti.

Et vero Jesu Nave, Judicumque libri inscriptiones iis, quæ jam dicta sunt, testimonium præbent.

ΡΠΔ'.

Τῆς αὐτῆς μετάφρασις τοῦ τε θεσπεσίου Ζαχαρίου καὶ τοῦ προφήτου Δανιὴλ· καὶ λόγοι γ' εἰς τὸν ἅγιον Κυπριανόν.

Ἀνεγνώσθη τῷ αὐτῷ μέτρῳ καὶ τῆς αὐτῆς γλώσσης *Μετάφρασις* προφητικῶν λόγων, τοῦ τε *θεσπεσίου Ζαχαρίου καὶ τοῦ κλεινοῦ Δανιὴλ*· ἡ αὐτὴ δὲ χάρις τοῦ τεχνίτου διέπρεπε κἀν τούτοις.

Ἐμπεριείχοντο δὲ τῷ τεύχει, τῷ αὐτῷ τοῦ μέτρου χαρακτῆρι, λόγοι γ' εἰς μάρτυρα τὸν Κυπριανόν· ἐδήλου δὲ ἄρα τὰ σπουδάσματα, ὡς παῖδες μητέρα, B τῶν τῆς βασιλίδος καὶ ταῦτα ὠδίνων ἔκγονα εἶναι. Ὧν ὁ μὲν πρῶτος λόγος τά τε περὶ τῆς μάρτυρος διέξεισιν Ἰουστίνης, ὅπως τε αὐτὴ εἰς Χριστιανοὺς μετετάξατο, καὶ οἱ τεκόντες δι' αὐτῆς ἠλλάξαντο εὐσέβειαν εἰδωλολατρίας· ὅπως τέ τις ἐραστὴς πειράσας καὶ κακῶς ἀπαλλάξας, Ἀγλαΐδας ὄνομα [83], προσέρχεται Κυπριανῷ μάγον τέχνην ἠσκηκότι, ἀμῦναί τε δεῖται δυσερῶντι καὶ τὴν κόρην αὐτῷ πειθήνιον παρασκευάσαι· καὶ ὡς Κυπριανὸς πάσας τε [84] μεθόδους μάγου τέχνης κινήσας, τούς τε βιαιοτάτους καὶ χαλεπωτάτους τῶν δαιμόνων πέμψας ἐπὶ τὴν παρθένον, καὶ ἡσχυμμένους καὶ νενικημένους τοῦ σταυροῦ τῷ τύπῳ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἀναμαθὼν, ἀφίσταταί τε τῆς πρὸς ἐκείνους εὐνοίας, καὶ C τὰς μαγικὰς ἁπάσας βίβλους κατακαίει, καὶ τέλος τὰ Χριστιανῶν μυεῖται καὶ βαπτίζεται, καὶ θύρας τῆς ἐκκλησίας πιστεύεται, καὶ ἀξιωθεὶς χαρισμάτων πολλοὺς μὲν νόσων, πολλοὺς δὲ δαιμόνων ἐκάθηρε, καὶ λοιπὸν καὶ τοῦ [216 H.] ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος ἀξιοῦται. Ὁ μὲν οὖν πρῶτος λόγος τοιαῦτα.

CLXXXIV.

Ejusdem Eudociæ Metaphrasis metrica, in Zachariam et Danielem prophetas, et in B. Cyprianum martyrem libri III.

Legi eodem carminis genere atque idiomate, *Metaphrasim* propheticorum librorum *beati Zachariæ et inclyti Danielis*. Eadem autem artificii venustas hæc quoque exornabat.

Hoc ipso item volumine continebantur, simili versuum forma conscripti, libri tres in laudem B. Cypriani martyris (41) : ostendebantque vel ipsa carmina, ut liberi matrem solent, hunc quoque Augustæ partum esse legitimum. Primus horum liber res beatæ Justinæ martyris persequitur, ut in Christianorum illa numerum adoptata, parentes quoque suos ab idolorum ad veri Dei cultum transtulerit : utque amore quidam ejus captus, frustra illa sollicitata, ad Cyprianum magicis deditum artibus se contulerit, rogans perdite amanti succurrat, ac puellam sibi obsequentem reddat. Addit **128***b* Cyprianum omnes magicæ artis rationes incassum tentantem, violentissimos quosque ac perniciosissimos dæmones oppugnandæ virginis castitati immisisse : hos vero pudore suffusos, victosque sacrosanctæ crucis signo, rejectos fuisse, C ut ex illis ipsis cognorit. Quare propensum suum in improbos illos spiritus animum deposuisse, omnesque adeo magicos libros flammis tradidisse. Christiana denique fide imbutum, mox etiam baptizatum esse, ac templi janitorem (42) constitutum. Quin et charismatum dona a Deo accepisse, itaque morbis alios, alios dæmonibus liberasse, donec tandem archiepiscopi quoque dignitate ornaretur. Et hæc quidem liber habet primus.

Ὁ δὲ δεύτερος ἀπάρχεται μὲν τὴν ἐκ νέας ἡλικίας Κυπριανοῦ περί τε τὰ εἴδωλα σπουδὴν καὶ τὴν τῶν δαιμόνων θεραπείαν διηγεῖσθαι, τόν τε περὶ τὰς μαγείας πόθον καὶ τὴν μελέτην, αὐτὸν ἐκεῖνον εἰσάγων ἐξηγητήν· καὶ ὅσα ἄλλα μάθοι περί τε βοτανῶν καὶ φυτῶν καὶ ζώων φύσεως παντοδαπῶν· καὶ ὅτι ποικίλων δαιμονίων φασμάτων θεατὴς γένοιτο· καὶ ὅπως ἐξ Ἀθηνῶν ἐς Ἄργος, κἀκεῖθεν ἐς Φρυγίαν ἀφίκετο [85], ἱερουργός τε τῶν δαιμονίων ἁπανταχοῦ καθιστάμενος [417 R.] καὶ πολλὴν συνάσκησιν τῆς μαγικῆς ἀθροιζόμενος· εἶτα προῖων ὡς Αἰγύπτου τε ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐπέβη καὶ Ἰνδοὺς ἐπῆλθεν, ὅσα D

Secundus deinde, dum a capite paulo altius res Cypriani arcessit, ipsummet narrantem inducit suum jam inde a pueritia in idola studium, cultumque dæmonum, et discendæ magicæ artis cupiditatem atque conatum. Quænam dehinc alia de herbarum variarum, stirpium, atque animantium natura didicerit, utque varia etiam dæmonum ludibria viderit. Quomodo item Athenis Argos, indeque in Phrygiam profectus, dæmonibus ubique sacrificus constitutus fuerit, ac multam magicæ artis exercitationem collegerit. Pergit adhæc narrare, ut in Ægyptum eorumdem causa

VARIÆ LECTIONES.

[81] δευτερίην Casaubonus : libri δευτέρην. [83] Ἀγλαΐδας ὄνομα add. A. [84] π. τε καὶ μεθ. ς. [85] ἀφίκοιτο, ἱερουργὸς δέ ς.

NOTÆ

(41) De utrisque his martyribus *Martyrolog. Rom.* 26 Septemb. et *Græc. Menolog.* 2 Octob. Item D. Gregorius Nazianz. *Orat. in B. Cyprian.* qui duos Cyprianos confundere videtur, ut et Prudentius *Hymn.* XIII Περὶ στεφάν. ac Metaphrastes.

(42) B. Gregor. Naz. *Orat. in B. Cyprianum* Νεοκόρον facit.

Digitized by Google

venerit, atque ad Indos accesserit, quæque ibi inopinata et valde absurda, cum alia, tum simulacra viderit atque observarit. Addit se, cum tricesimum jam ætatis annum attingeret, ad Chaldæos venisse, eorumque litteris institutum, astrologiam accurate perdidicisse, quæque alia cognitu digna apud illos viderentur. Omnia tandem hæc vidisse refutata, quando stulto seu potius animis pernicioso labore hisce artibus impenso, a Justina martyre repulsus est. Commemorat item hic nonnulla, quibus alium se ipse interdum magicis artibus exhibuit, aliosque interdum transformavit : utque a dæmonum cultu discedens, cacodæmonem minitantem, et ad desperationem usque territantem senserit, ac quomodo borum sit metu liberatus, cum in pium virum incidisset, cui Timotheo nomen. Quomodo præterea Antiochiæ apud frequens auditorium narraverit, nefanda multa se ac prodigiosa effecisse, quibus homines ita decipiebat, ut pro deo ipsum haberent. Lacrymis itaque ac luctu genas ob hæc humectantem, ex memoria improborum facinorum in salutis desperationem iterum delapsurum fuisse, nisi Eusebius quidam optimus ad pietatem et pœnitentiam dux, sacræ Scripturæ alloquiis, sacrisque narrationibus, desperationis nebulam dissipans, **129**a claræ spei radiis eum illustrasset, et in domum suam deductum cibum capere jussisset, trium dierum inedia jam maceratum. Refert item, ut in sacrum ab illo templum fuerit adductus, et sua ipse manu coram multitudine magicæ artis suæ libros allatos flammis tradiderit, ac bona insuper sua pauperibus distribuerit, atque ad Christianorum inde cœtum aggregatus sit : Eusebius autem hic, ait, sacerdotii dignitate exornatus erat. Accedit quomodo Aglaidas, gravis ille Justinæ procus, cum voti compos factus non esset, bona quoque fortunæ pauperibus omnia erogaverit, et dæmonibus tanquam deceptoribus nuntio remisso, Christianis sese sacris addixerit : in quo secundi libri finis est.

A τ' ἐκεῖ παράδοξα καὶ δεινῶς ἄτοπα ἄλλα τε καὶ εἴδωλα εἶδέ τε καὶ ἐξέμαθε · καὶ εἰς τριακονταετίαν αὐτῷ τῆς ἡλικίας τελούσης ἐπὶ Χαλδαίους ἦλθε, καὶ τὰ ἐκείνων πάντα μυηθεὶς ἀστρολογίαν τε ἠκριβώσατο, καὶ εἴ τι ἄλλο σοφὸν [86] νομίζεται παρ' αὐτοῖς. Καὶ ὅτι ταῦτα πάντα εἶδεν ἐληλεγμένα καὶ μάταιον, μᾶλλον δὲ [87] ψυχώλεθρον πόνον, προσβαλὼν ταῖς τέχναις τῇ μάρτυρι Ἰουστίνῃ [88]. Διέξεισι δὲ ἐν τούτοις ἐνια ὧν αὐτός τε ἑαυτὸν ταῖς μαγείαις ἄλλοις ἄλλον ἐφάντασεν ἄλλοτε, καὶ ὧν ἑτέρους ἐμόρφωσεν · ὅπως τε τῆς δαιμονίων πλάνης ἀποστὰς τὸν πονηρὸν ἀπειλοῦντα ἔσχε καὶ εἰς ἀπόγνωσιν ἐκδειμαίνοντα, καὶ ὡς ἐλύθη τούτων τῆς δειλίας ἐντυχὼν ἀνδρὶ θεοσεβεῖ, ὄνομα Τιμοθέῳ. Ἐπ' Ἀντιοχείας τε εἰς ἐπήκοον [89] πολλῶν ὡς ἐξήγγειλεν ἔργα πολλὰ ἀθέμιτα [90] καὶ τεράστια διαπράξασθαι, οἷς ἐδουκόλει τὸ ἀνθρώπινον καὶ θεὸν αὐτὸν τίθεσθαι · ὅπως τε δάκρυσι καὶ θρήνοις ἐῤῥαίνετο, καὶ ἡ μνήμη τῶν ἀθεμίτων ἔργων εἰς ἀνελπιστίαν σωτηρίας αὐτὸν πάλιν ἔῤῥιπτεν, εἰ μή τις Εὐσέβιος, εὐσεβείας ἄριστος καὶ μετανοίας ὑφηγητής, τοῖς τε θείοις λογίοις [91] καὶ ταῖς ἱεραῖς ἱστορίαις λύσας τὸ τῆς ἀπογνώσεως νέφος, ηὔγασε λαμπρῶν ἐλπίδων ἀκτῖσι, καὶ τροφῆς ἔπεισε μετασχεῖν, εἰς οἶκον ἀγαγὼν ὅλας τρεῖς ἡμέρας ἀπόσιτον διαγεγονότα · ὅπως τε εἰς τὸν θεῖον ἄγει νεὼν, καὶ ὅπως αὐτὸς ὁ τεχνίτης τὰς μάγους ἐνώπιον πολλῶν βίβλους πυρὶ δίδωσι φέρων, τόν τε πλοῦτον πένησι νέμει, καὶ τῆς Χριστιανῶν ἀγέλης ἀξιοῦται · ἱερωσύνης δ' ὁ Εὐσέβιος ἀξίωμα περιέκειτο. Καὶ ὡς Ἀγλαΐδας ὁ τῆς Ἰουστίνης δεινὸς B ἐραστὴς, ἀποτυχὼν ὧν ἐσπούδαζε, τότε δὴ καὶ αὐτὸς τόν τε [92] πλοῦτον πένησι διανέμει, καὶ τῶν δαιμόνων ὡς ἀπατηλῶν ἀλογήσας τὰ Χριστιανῶν ἀντηλλάξατο. Οὕτω καὶ ὁ δεύτερος λόγος.

Tertius denique martyrium complectitur beati Cypriani, et claræ virginis Justinæ, qui Diocletiano et Maximino Romæ imperantibus, morte testimonium dixerunt fidei. Una enim ad martyrii lauream abrepti sunt ; Cyprianus quidem ex patria et urbe Antiochia, cujus etiam archiepiscopatum post Anthimum administrarat ; Justina vero Damasco ; ibi enim illa, postquam Antiochia migrarat (quæ et ipsa virginis patria erat) palam Christum professa est. His ita captis, cum impii ille hominis sermonibus nihil moveretur, vinculis in sublime rapti latera raduntur, hæc autem boum nervis cæditur. Verum ubi nihil illi de constantia remittere tyranno videntur, in custodiam eos seorsum reductos compingit. Unde post evocatos, cum verbis frustra tentasset, in æream sartaginem (pice, adipe, ac cera in eadem simul mistis, multoque igne accenso)

Ὁ δὲ τρίτος τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ καὶ Ἰουστίνης τῆς καλλιπαρθένου μετρεῖ, οἳ ἐμαρτύρησαν Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἐχόντων. Συνελήφθησαν δ' ἐπὶ τὸ μαρτύριον ὁ μὲν ἐξ Ἀντιοχείας, ἧς καὶ μετὰ Ἄνθιμον τὸν ἀρχιερατικὸν ἔθυνε θεσμὸν, τὴν αὐτὴν καὶ πατρίδα λαχὼν, ἡ δὲ ἐκ Δαμασκοῦ · ἐκεῖ γὰρ τῆς Ἀντιόχου D μεταστᾶσα (αὕτη δὲ καὶ τῇ παρθένῳ [217 H.] ἐχρημάτιζε πατρὶς) τὸν Χριστὸν ἐκήρυσσε λαμπρῶς. Συλληφθέντες δὲ, ὁ μὲν μὴ πειθόμενος τοῖς τοῦ δυσσεβοῦντος λόγοις μετέωρος δεσμοῖς αἴρεται καὶ τὰς πλευρὰς ξύεται [93], ἡ δὲ βουνεύροις τύπτεται. Ὡς δὲ οὐδεμία ἔνδοσις ἐν αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ τυραννοῦντος ἐνωρᾶτο, φυλακαῖς μὲν τότε κεχωρισμένους καθειργνύει, εἶτα μεταλαβὼν, ἐπεὶ λόγοις πειρῶν πάλιν ἀπετύγχανεν, ἐν χαλκῷ τηγάνῳ πίσσης [94] καὶ στέατος καὶ κηροῦ βληθέντων καὶ πολλῆς φλογὸς

VARIÆ LECTIONES.

[86] σοφόν A : φιλόσοφον ς. [87] δέ A : καί ς. [88] post Ἰουστίνῃ cum A omisi ἀπεκρούσθη. δέ A : τέ ς. [89] ὑπήκοον A. [90] ἀθέμιστα A. [91] λόγοις ς. [92] τε add. A. [93] ξέεται ς [94] πίσσης A : μετὰ πίσσης ς.

Digitized by Google

ἀναφθείσης ἐμβάλλει τοὺς μάρτυρας Κυρίου. Ἐγκαρτερούντων δὲ τῶν ἀθλητῶν τῇ βασάνῳ, μᾶλλον δ' ὡς ἐν δρόσῳ φαιδρῶς Θεὸν ὑπὲρ ὧν [98] κρείσσους ὀδυνῶν ἐγίνοντο δοξαζόντων, [420 R.] Ἀθανάσιός τις ἄθλιος δαιμόνων ἱερεὺς καὶ τοῦ θείου πρότερον συνήθης Κυπριανοῦ, σύνεδρός τε [98] τηνικάδε τοῦ κολάζοντος χρηματίζων, ἀπονοίᾳ ληφθεὶς ἐτόλμα βαίνειν ἐπὶ τοῦ πυρὸς, τοὺς οἰκείους ἐπικαλούμενος θεοὺς [97], σμικρύνειν τὸ θαῦμα ἐν τῷ μηδ' αὐτόν τι παθεῖν διατεινόμενος. Τὸ δὲ πλέον ηὔξετο· αὐτίκα γὰρ οὗτος πυρὸς δαπάνη καὶ τέφρα ἐδείκνυτο. Ἐξαπορήσας δὲ ὁ κολάζων ἀναπέμπειν ἔγνω τοὺς μάρτυρας πρὸς Διοκλητιανὸν, γράψας καὶ ἃ τε πάθοιεν καὶ ὡς κρείττους πασῶν [98] εἰσι βασάνων. Ὁ δὲ ταῦτα ἐν τῇ Νικομήδους διαγνοὺς προστάσσει πρὸς τῷ παρακειμένῳ τῇ πόλει ποταμῷ (Γάλλος δ' ὠνόμαστο) τὰς κεφαλὰς τοὺς μάρτυρας ἀποτμηθῆναι. Σὺν οἷς καὶ Θεόκτιστος αὐθωρὸν ὤφθη μάρτυς, ἔλεγχον εὑρὼν τῆς εὐσεβείας τὸ προσφθέγξασθαι τῷ μάρτυρι Κυρίου. Τὰ δὲ λείψανα τῶν ἁγίων ναῦταί τινες ἀπὸ Ῥώμης ἐπιδεδήμηκότες ἄρτι, ὧν ἦν ἑταῖρος καὶ ὁ μάρτυς Θεόκτιστος, οὗτοι λαθόντες τοὺς φύλακας ἀνείλοντο καὶ εἰς Ῥώμην ἀπεκόμισαν, ἐν ᾗ καὶ ναὸς αὐτοῖς περικαλλὴς, ἐγγίζων τῷ Κλαυδίου φόρῳ, ἀνηγέρθη, ἔργον Ῥουφίνης εὐσεβόφρονος, ἧς τὸ γένος εἰς τὸ Κλαυδίου διέβαινεν αἷμα. Ταῦτα καὶ ὁ [99] τρίτος λόγος.

martyres Dei conjecit. Ibi cum athletæ illi fortiter in cruciatibus perdurarent, ac potius velut in rore Deum, quod tormentis superiores evasissent, læti laudarent, Athanasius quidam miser, dæmonum sacerdos, beato Cypriano antea perfamiliaris, et assessor tum forte judicis tormenta inferentis, mentis cæcitate correptus, ausus est, deos suos familiares invocans, in ignem quoque ingredi, sed dum miraculum extenuare nititur, si et ipse sine noxa ibidem perduraret, magis illud auxit. Confestim enim ab igne absumptus in cinerem versus est. Hæsitans ergo judex, decrevit martyres ad Diocletianum mittere, et ad eum, tum quæ pertulissent tormenta, tum quemadmodum pœnis essent omnibus superiores, perscribere. Quæ cum imperator Nicomediæ intellexisset, præcepit martyres ad vicinum urbi flumen, cui **129***b* Gallo nomen, capite truncari. Cum his, et eadem ipsa hora Theoctistus (43) martyrii palmam accepit, pietatis suæ hoc solo dato indicio, quod martyrem Christi salutasset. Reliquias istorum sanctorum nautæ quidam Roma eo nuper delati, quibus et Theoctistus martyr usus fuerat familiariter, clam custodibus abstulerunt, Romamque vexerunt, ubi et pulchrum ipsis templum Claudii foro proximum excitatum, opera Rufinæ piæ matronæ, quæ generis stirpem a Claudio imperatore repetebat. Et hæc quidem libro tertio.

ΡΘΕ'.

Διονυσίου Αἰγέως Δικτυακῶν κεφάλαια ρ'.

Ἀνεγνώσθη [1] βιβλιδάριον Διονυσίου Αἰγέως, *Δικτυακῶν* ἐπιγραφὴν ἔχον, ἐν ᾧ κεφάλαια περιείληπτο τὸν ἀριθμὸν ρ'. Πρῶτον ὅτι ἐξ ἀμφοτέρων ἡ τοῦ σπέρματος καταβολὴ καὶ ζωογονία, δεύτερον ὅτι οὐκ ἐξ ἀμφοτέρων· τρίτον ὅτι ἀφ' ὅλου τοῦ σώματος ἡ τοῦ σπέρματος ἔκκρισις γίνεται, τέταρτον ὅτι οὐκ ἀφ' ὅλου, ἀλλ' ἀπὸ τῶν διδύμων· ε' ὅτι ἡ πέψις θερμασίᾳ γίνεται, ς' ὅτι καὶ [2] ἡ πέψις οὐ γίνεται θερμασίᾳ· ζ' ὅτι τρίψει ἡ πέψις, η' καὶ ὅτι οὐ τρίψει ἡ πέψις· θ' ὅτι ἰδιότητι πνεύματος ἡ πέψις, ι' καὶ ὅτι οὐκ ἰδιότητι πνεύματος ἡ πέψις· ια' ὅτι σήψει ἡ πέψις, ιβ' καὶ ὅτι οὐ σήψει ἡ πέψις· ιγ' ὅτι θερμασίας ἰδιότητι ἡ πέψις, ιδ' καὶ ὅτι οὐ χυμῶν ἰδιότητι ἡ πέψις· ιε' ὅτι διαφέρει τὸ θερμὸν ποιότητι, ις' ὅτι οὐ διαφέρει τὸ θερμὸν ποιότητι· ιζ' ὅτι θερμασίᾳ ἡ ἀνάδοσις, ιη' καὶ ὅτι οὐ θερμασίᾳ· ιθ' ὅτι ἡ ἀνάδοσις τὸ τὴν θερμασίαν [218 H.] ἐφ' ἑαυτὴν ἕλκειν, κ' καὶ ὅτι οὐκ ἐφέλκεται τὸ θερμόν· κα' ὅτι τῷ πνεύματι ἡ ἀνάδοσις, κβ' καὶ ὅτι οὐ τῷ πνεύματι ἡ ἀνάδοσις· κγ' ὅτι τῇ τῶν ἀρτηριῶν παραθέσει ἡ ἀνάδοσις, κδ' καὶ ὅτι οὐ τῇ τῶν ἀρτηριῶν παραθέσει ἡ ἀνάδοσις·

CLXXXV.

Dionysii Ægei Dictyaca.

Legi bellum Dionysii Ægei, cui *Dictyaca* titulus est, capita (44) centum comprehendentem. Primum est ab utroque parente semen emitti, gignique animal. 2. Secundum, id non ab utroque fieri. 3. E toto corpore seminis fieri excretionem. 4. Non e toto corpore, sed e testibus. 5. Concoctionem per calorem fieri. 6. Concoctionem non fieri per calorem. 7. Per attritum sive subactionem [alimenti] concoctionem fieri. 8. Non fieri. 9. Proprio spiritus [calore] concoctio fit. 10. Id negat. 11. Putrefactione concoctionem fieri. 12. Negat hoc. 13. Caloris (45) proprietate concoctionem esse. 14. Non succorum proprietate concoctionem fieri. 15. Calorem nativum ad qualitatem pertinere. 16. Calorem illum ad hanc non pertinere. 17. Per calorem fieri ciborum digestionem. 18. Idem negat. 19. Digestionem ex eo fieri (46), quod calor ad se trahat. 20. Non attrahere calorem. 21. Spiritu fieri digestionem. 22. Idem negat. 23. Arteriarum applicatione digestionem fieri. 24. Id negat. 25. Quod per defectum, qui cum vacuitate est, digestio fiat.

VARIÆ LECTIONES.

[98] ὧν A : οὗ ς. [98] τε] malim δέ. [97] θεούς A · θεοὺς καί ς. [98] πασῶν] ἁπάντων A. [99] ὁ add. [1] Ἀνεγνώσθη — 130*b*, 23. ἀνεύθυνον om. A. quippe quæ infra (cod. 211) recurrant. [2] ὅτι καί] immo καὶ ὅτι.

NOTÆ.

(43) Cujus neque in Rom. *Martyrol.* aut *Græco Menolog.* neque apud D. Nazianz. ulla mentio. Eudociam tamen secutus est Sim. Metaphrast.

(44) Omnia hæc capita totidem pene verbis, additis duntaxat censura brevissima, repetuntur infr. cod. 211.

(45) Cod. 211. inf. utriusque horum capitum adversa disputatio indicatur.

(46) Ex cod. 211, lego hic τῷ... ἕλκειν.

Digitized by Google

26. Non per defectum incertum sive quemcunque digestionem fieri. 27. Glaucedinem ex eo oriri, quod meatus visualis alimento destituatur. 28. Negat id. 29. Per sanguinis illapsum in visualem meatum, glaucedinem fieri. 30. Negat id. 31. Crassitie humorum atque exhalatione glaucedinem fieri. **130**[a] 32. Idem inficiatur. 33. Phrenitidem per meningis distensionem, sanguinisque corruptionem fieri. 34. Phrenitidem ita fieri negatur. 35. E caloris nimia abundantia phrenitidem accidere. 36. Quod sequitur caput idem negat. 37. Contingere phrenitidem ex inflammatione. 38. Negatur. 39. Lethargum inflammatione gigni. 40. Mox idem negat. 41. Lethargicum morbum distentione fieri et corruptione. 42. Lethargicum non ob multitudinem, sed ob qualitatem eorum, quæ exhalantur accidere. 43. Edendi bibendique appetitum toto corpore diffundi. 44. Non in toto corpore hunc esse appetitum, sed in stomacho. 45. Edendi bibendique appetitum in imaginatione esse. 46. Sitim nasci ex humorum indigentia. 47. Non in humidorum defectu sitim esse. 48. Duplicem quamdam esse in stomacho operationem. 49. Hoc negat. 50. Exteriorem illam cerebri pelliculam, quæ in cavo est, principium esse nervorum. 51. Hoc idem negatur. 52. Pharmaca cum per corpus sparguntur, purgare. 53. Non cum diffunduntur, sed ipso allapsu suo purgare asserit. 54. Pharmacis utendum esse purgativis. 55. Deinde id negat. 56. Venam (47) esse incidendam. 57. Non esse ait. 58. Febricitantibus non utiliter porrigi vinum asserit. 59. Recte iis præberi vinum. 60. Febricitantibus esse balneum adhibendum. 61. Idem negat. 62. Oportere in morborum incrementis clystere uti. 63. Negat id. 64. Utendum esse inunctionibus in principiis. 65. Idem negat. 66. Non esse caput cataplasmatis curandum, sed olfactoria duntaxat adhibenda. 67. Utendum esse in capite cataplasmatis. 68. Quæ vomitum provocent juvare. 69. Non esse utendum iis quæ vomitum cient. 70. Cor sanguinem non emittere. 71. Tamen id asserit. 72. Cor spiritum non emittere, sed arterias illum attrahere. 73. Cor spiritum emittere, neque ab arteriis attrahi. 74. Cor per se moveri. 75. Idem inficiatur. 76. Arterias ex natura sanguinem continere. 77. Arterias non esse sanguinis receptaculum. 78. Omnia vasa ubi prominent ac turgent, simpla esse. 79. Receptacula esse texta involucra. 80. Per nervos sensum ac **130**[b] motum perfici. 81. Id ita fieri negat. 82. Venarum principium cor esse. 83. Idem statim negat. 84. Jecur esse venarum principium. 85. Mox id inficiatur. 86. Venarum principium esse ventriculum. 87. Id mox inficias ire non dubitat. 88. Receptaculorum omnium originem esse

A κε' ὅτι τῇ κατὰ τὸ κενὸν ἀπουσίᾳ ἡ ἀνάδοσις, κς' καὶ ὅτι οὐ τῇ κατὰ τὸ ἄδηλον ἀπουσίᾳ ἡ ἀνάδοσις· κζ' ὅτι δι' ἀτροφίαν τοῦ ὁρατικοῦ πόρου ἡ ἀπογλαύκωσις γίνεται, κη' καὶ ὅτι οὐ δι' ἀτροφίαν τοῦ ὁρατικοῦ πόρου ἡ ἀπογλαύκωσις γίνεται· κθ' ὅτι κατὰ παρέμπτωσιν αἵματος εἰς τὸν ὁρατικὸν πόρον ἡ ἀπογλαύκωσις γίνεται, λ' καὶ ὅτι οὐ κατὰ παρέμπτωσιν αἵματος εἰς τὸν ὁρατικὸν πόρον ἡ ἀπογλαύκωσις γίνεται· λα' ὅτι καθ' ὑγρῶν πάχος καὶ διαπνοὴν ἡ ἀπογλαύκωσις γίνεται, λβ' καὶ ὅτι οὐ καθ' ὑγρῶν πάχος καὶ διαπνοὴν ἡ ἀπογλαύκωσις γίνεται· [421 H.] λγ' ὅτι ἡ φρενῖτις κατὰ διάστασιν τῆς μήνιγγος καὶ φθορὰν τοῦ αἵματος γίνεται, λδ' καὶ ὅτι οὐ διὰ ταύτην ἡ φρενῖτις γίνεται· λε' ὅτι κατὰ θερμασίας πλεονασμὸν ἡ φρενῖτις συμβαίνει, λς' καὶ ὅτι οὐ διὰ τοῦτο· λζ'

B ὅτι διὰ φλεγμονὴν ἡ φρενῖτις συμβαίνει, λη' καὶ ὅτι οὐ διὰ φλεγμονήν· λθ' ὅτι ὁ λήθαργος κατὰ φλεγμονὴν γίνεται, μ' καὶ ὅτι ὁ λήθαργος οὐ γίνεται κατὰ φλεγμονήν· μα' ὁτι κατὰ διάστασιν οἱ ληθαργικοὶ καὶ φθοράν· μβ' ὅτι ληθαργικὸς οὐ παρὰ τὸ πλῆθος, ἀλλὰ τὴν ποιότητα τῶν διαπνεομένων συμβαίνει· μγ' ὅτι περὶ ὅλον τὸ σῶμα ἡ ὄρεξις τοῦ φαγεῖν καὶ πιεῖν ὑπάρχει, μδ' καὶ ὅτι οὐ περὶ ὅλον, ἀλλὰ περὶ τὸν στόμαχον· με' ὅτι ἡ τοῦ φαγεῖν καὶ πιεῖν ὄρεξις περὶ διάνοιάν ἐστι· μς' ὅτι καθ' ὑγρῶν ἔνδειαν γίνεται τὸ δίψος, μζ' καὶ ὅτι οὐχ ὑγρῶν ἐλλείψει γίνεται τὸ δίψος· μη' ὅτι περὶ τὸν στόμαχόν ἐστί τις διπλῆ ἐνέργεια, μθ' καὶ ὅτι οὐκ ἔστι διπλῆ τις ἐνέργεια περὶ τὸν στόμαχον· ν' ὅτι ἡ ἐκτὸς μῆνιγξ ἡ ἐν τῷ κοιλώ-

C ματι ἀρχὴ τῶν νεύρων ἐστί· να' ὅτι οὐχ ἡ ἐκτὸς μῆνιγξ ἀρχὴ τῶν νεύρων ἐστί· νβ' ὅτι ἀναδιδόμενα τὰ φάρμακα καθαίρει, νγ' ὅτι οὐκ ἀναδιδόμενα τὰ φάρμακα, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρόσπτωσιν καθαίρει· νδ' ὅτι χρηστέον τοῖς καθαρτικοῖς, νε' καὶ ὅτι οὐ χρηστέον· νς' ὅτι φλεβοτομίᾳ χρηστέον, νζ' καὶ ὅτι οὐ χρηστέον· νη' ὅτι οἴνου δόσις οὐ χρησίμη ἐπὶ τῶν πυρεσσόντων, νθ' καὶ ὅτι οἴνος δοτέος τοῖς πυρέσσουσι· ξ' ὅτι τὸ λουτρὸν τοῖς πυρέσσουσιν ἐπακτέον, ξα' καὶ ὅτι οὐκ ἐπακτέον· ξβ' ὅτι δεῖ ἐν ταῖς ἐπιτάσεσι κλύζειν, ξγ' καὶ ὅτι οὐ δεῖ· ξδ' ὅτι δεῖ ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἐπαλείφειν χρῆσθαι, ξε' καὶ ὅτι οὐ δεῖ· ξς' ὅτι οὐ δεῖ καταπλάσσειν τὴν κεφαλήν, ἀλλὰ τοῖς ὀσφραντοῖς μόνοις χρῆσθαι, ξζ' καὶ ὅτι δεῖ [a] χρῆσθαι καταπλάσμασιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· ξη' ὅτι ἐμετοποιία συμφέρει, ξθ' καὶ

D ὅτι οὐ χρηστέον ἐμετοποιίᾳ· ο' ὅτι οὐκ ἐπιπέμπει ἡ καρδία αἷμα, οα' καὶ ὅτι ἐπιπέμπει· οβ' ὅτι οὐχ ἡ καρδία ἐπιπέμπει τὸ πνεῦμα, ἀλλ' αἱ ἀρτηρίαι· ἕλκουσιν, ογ' καὶ ὅτι ἡ καρδία ἐπιπέμπει τὸ πνεῦμα, καὶ οὐχὶ αἱ ἀρτηρίαι ἕλκουσιν· οδ' ὅτι ἐξ ἑαυτῆς ἡ καρδία κινεῖται, οε' καὶ ὅτι οὐκ ἐξ ἑαυτῆς ἡ καρδία κινεῖται· ος' ὅτι κατὰ φύσιν αἷμα ἐν ταῖς ἀρτηρίαις ὑπάρχει, οζ' [219 H.] ὅτι οὐχ αἵματος ἀγγεῖον αἱ ἀρτηρίαι· οη' ὅτι πάντα τὰ ἀγγεῖα ἐν τῷ ἔγκῳ ἁπλᾶ ἐστιν, οθ' καὶ ὅτι ἐστὶ τὰ ἀγγεῖα πλέγματα· π' ὅτι

VARIÆ LECTIONES.

[a] δεῖ] libri οὐ δεῖ.

NOTÆ.

(47) Absunt hæc duo capita cod. 211, quorum loco 13 et 14 capitis adversa sententia illis proponitur. Ita capitum utrobique numerus idem efficitur.

Digitized by Google

διὰ τῶν νεύρων αἴσθησις καὶ κίνησις ἐπιτελεῖται, A πα' καὶ ὅτι οὐ διὰ τῶν νεύρων ἡ αἴσθησις καὶ κίνησις ἐπιτελεῖται· πβ' ὅτι ἀρχὴ φλεβῶν ἡ καρδία, πγ' καὶ ὅτι οὐκ ἀρχὴ φλεβῶν ἡ καρδία· πδ' ὅτι ἦπαρ ἀρχὴ φλεβῶν, πε' καὶ ὅτι οὐχ ἦπαρ ἀρχὴ φλεβῶν· πς' ὅτι κοιλία φλεβῶν ἀρχὴ, πζ' καὶ ὅτι οὐκ ἀρχὴ φλεβῶν ἡ κοιλία· πη' ὅτι πάντων τῶν ἀγγείων ἀρχὴ μῆνιγξ, πθ' καὶ ὅτι οὐκ ἀρχὴ πάντων τῶν ἀγγείων ἡ μῆνιγξ· ι' ὅτι πνεύμων ἀρτηριῶν ἀρχὴ, ια' καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἀρτηριῶν ὁ πνεύμων ἀρχή· ιβ' ὅτι ἡ παρὰ τὴν ῥάχιν ἀρτηρία ἀρτηριῶν ἀρχὴ, ιγ' καὶ ὅτι οὐχ ἡ παρὰ τὴν ῥάχιν ἀρτηρία ἀρτηριῶν ἀρχή· ιδ' ὅτι καρδία ἀρτηριῶν ἀρχὴ, ιε' καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἀρχὴ ἀρτηριῶν ἀλλ' ἡ περιέχουσα τὸν ἐγκέφαλον μῆνιγξ, ιζ' καὶ ὅτι οὐχ ἡ περιέχουσα τὸν ἐγκέφαλον μῆνιγξ ἀρχὴ νεύρων· ιη' ὅτι οὐ περὶ καρδίαν τὸ διανοητικὸν, ἀλλὰ περὶ καρδίαν τὸ διανοητικόν· ρ' ὅτι τὸ διανοητικόν ἐστι περὶ κοιλίαν ἐγκεφάλου.

meninga. 89. Negat hoc. 90. Arteriarum principium esse pulmonem. 91. Sequens mox caput id inficiatur. 92. Arteriam illam, quæ juxta dorsi spinam est, arteriarum esse originem. 93. Statim id refellit. 94. Cor arteriarum esse principium. 95. Id negat. 96. Non cor esse principium nervorum, sed membranulam, qua cerebrum continetur. 97. Membranulam illam non esse principium nervorum. 98. Non in corde, sed capite intelligendi vim sitam esse. 99. Insequens vero contra, non capite nos, sed corde intelligere vult. 100. Intelligendi vim in cerebri ventriculo sedem habere.

Ταῦτα μὲν τὸ βιβλιδάριον τῶν Διονυσίου *Δικτυακῶν* διελέγετο. Οὐκ ἄχρηστον δὲ πρός τε γυμνασίαν διαλεκτικὴν καὶ δοξῶν εἴδησιν ἐνίων ἰατρικῇ θεωρίᾳ οἰκείων. Δοκεῖ δὲ καὶ δοξάζειν [a] ταῖς δόξαις, πλὴν οὐκ ἐν ἁπάσαις ἐκφέρεται πρὸς τὸ πάγιον [c] καὶ ἀνεύθυνον.

Hæc quidem omnia Dionysius libello *Dictyacorum* disseruit : neque is sane infructuosus est labor dialecticæ exercitationi, neque ad opinionum quarumdam intelligentiam, quæ medicæ sunt speculationis propriæ. Videtur autem et judicium de his opinionibus ferre, non per omnia tamen sancte incorrupteque judicat.

ΡΠϚ'.

Κόνωνος διηγήσεις ν', καὶ Ἀπολλοδώρου γραμματικοῦ ἡ λεγομένη Βιβλιοθήκη.

Ἀνεγνώσθη βιβλιδάριον, *Κόνωνος Διηγήσεις*. Προσφωνεῖ μὲν τὸ πονημάτιον Ἀρχελάῳ Φιλοπάτορι βασιλεῖ, περιέχεται δ' αὐτῷ ἐκ πολλῶν ἀρχαίων συνειλεγμένα ν' διηγήματα.

Ὧν πρῶτον τὰ περὶ Μίδα καὶ Βριγῶν, ὅπως τε θησαυρῷ περιτυχὼν ἀθρόον τε εἰς πλοῦτον ἦρθη, καὶ Ὀρφέως κατὰ Πιέρειαν τὸ ὄρος ἀκροατὴς γενόμενος πολλαῖς τέχναις Βριγῶν βασιλεύει. Καὶ ὡς Σειληνὸς περὶ [b] τὸ Βρέμιον ὄρος Μίδου βασιλεύοντος ὤφθη, ὑφ' ᾧ καὶ τὸ ἔθνος ᾤκει πολυανθρωπότατον ὄν· καὶ ὡς ἤχθη τὸ ζῶον ἐξηλλαγμένον τὴν ἰδέαν ὡς ἐν ἀνθρώπου φύσει. Καὶ ὅπως αὐτῷ χρυσὸς ἐγίνετο καὶ τὰ [c] εἰς τροφὴν παρατιθέμενα ἅπαντα· καὶ ὡς διὰ τοῦτο πείσας τὸ ὑπήκοον ἀπ' Εὐρώπης διαβῆναι τὸν Ἑλλήσποντον ὑπὲρ Μυσίαν ᾤκισε [d], Φρύγας ἀντὶ Βριγῶν βραχύ τι παραλλαγείσης τῆς λέξεως μετονομασθέντας. Μίδας δὲ πολλοὺς ἔχων ἀπαγγέλλοντας αὐτῷ τὰ ὅσα ἐλέγετό τε καὶ ἐπράττετο τοῖς ὑπηκόοις, καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῷ ἀνεπιβουλεύτῳ τὴν βασιλείαν ἔχων καὶ εἰς γῆρας ἐλθὼν, μακρὰ ὦτα ἔχειν ἐλέχθη, καὶ κατ' ὀλίγον ἡ φήμη δνου ὦτα τὰ μακρὰ μετεποίει, καὶ ἀπὸ τοῦ σκῶψαι τὴν ἀρχὴν ὁ λόγος ἔργον εἶναι ἐπιστεύθη.

CLXXXVI.

Cononis Narrationes L, *et Apollodori Grammatici Bibliotheca*

Lectus est libellus *Narrationum Cononis*, quod quidem opusculum Archelao Philopatori regi inscriptum, e variis veterum scriptis collectas continet narrationes quinquaginta.

Prima est de Mida et Brigibus, ut in thesaurum ille incidens, ingentes subito sit nactus opes, ut post Orpheum in Pieria monte auditum, variis artibus Brigibus imperarit. Quomodo item Silenus juxta Brimium montem Mida regnante, sit visus, ad quem montem gens illa frequenter habitabat, et quomodo (48) adductum sit illud animans peregrina et inusitata forma, cum tamen humanam naturam atque indolem referret. Quomodo etiam omnia, quæ pro cibis apponebantur, in aurum illi sint conversa (49), utque per hoc persuasis subditis ex Europa in Hellespontum trajicere, ultra Mysiam incoluerit, Phrygibus pro Brigibus (50) parva vocis immutatione suis appellatis. Porro Midas, quod multos (51) haberet internuntios eorum quæ et dicerentur a subditis et gererentur, atque ita tutus ab insidiis usque in extremam ætatem imperium administraret, longas (52) habere aures **131***a* dictus est : quas etiam paulatim fama in asininas commutavit. Ita e joco initio sumpto, verum esse tandem, quod dicebatur, creditum est.

VARIÆ LECTIONES.

[a] παρά] libri περί. [b] δικάζειν C. [c] πάγιον C : πανάγιον ϛ. [d] Σιληνὸς παρὰ ϛ. βρέμιον A : Βριμίου ϛ. [e] καὶ τὰ — παρατιθέμενα A : τὰ — παραθέμενα ϛ. [f] ᾤκισε Kannius : libri ᾤκησε.

NOTÆ.

(48) Colloquium quoddam Sileni cum Mida, confictum a Theopompo exscripsit Ælian. lib. III *Var. Hist.* cap. 18. Capti Sileni meminit et *Tuscul.* I, ext.

(49) Max. Tyrius orat. 31. Lucian. in *Votis.* Philostrat. lib. I *Imag. adagia ;* Ovid. *Metamor.* lib. II.

(50) Herod. lib. VII ; Strabo, lib. LXXVII ; Cic. *De orat.* Stephan.

(51) Vide Suid. voce *Midas*, et ibi multas hujus de auribus famæ opiniones.

(52) Lucian. *De non cred. calumn.*

Digitized by Google

Altera narratio de Byblide instituitur. Filia (53) hæc fuit Mileti, fratrem habens Caunum. Habitarunt vero Miletum (54) Asiæ (55), quem post quidem Iones illi, qui Athenis cum Neleo (56) profecti erant, tenuerunt, tunc autem Cares (57) eam incolebant, populus frequens, ac vicatim habitans. Caunus (58) hic impotenti correptus amore Byblidis sororis, cum ea potiri non posset, multa licet movisset, terram illam deseruit. Qui ubi non comparuit, doloribus plurimis affecta Byblis, paternam et ipsam domum reliquit, et per deserta diu oberrans, atque ob frustratos amores animo fracta, nexo de zona laqueo, ex nuce seipsam suspendit. Inde flente illa lacrymæ fluxerunt, fonsque hinc enatus, quem Byblida indigenæ nominant. Caunus ipse vagus interim oberrans, in Lyciam tandem pervenit. Huic ipsi Pronoe, una et Naiadibus, flumine emergens, quæ Byblidi accidissent narrat, utque amore sit coacta mori. Suadet insuper sibi ut connubio jungatur, quo ejus oræ regnum occupet, quod in eam jam collatum fuerat. Ita Caunus e Pronoe Ægialum sustulit, qui et ipse regnum, patre defuncto, tenuit : collectoque populo sparsim habitante, urbem flumini impositam exædificavit magnam atque opulentam, quam de patris nomine Caunum (59) appellavit.

Tertia : Ad Ionium mare Scheria insula non procul ab Epiro et Ceraunii montibus sita dicitur. Hæc Phæacas incolas tenuit, qui initio quidem indigenæ fuerunt, imposito huic nationi nomine a quodam ejus regionis rege, donec post Corinthiorum (60) pars eo commigravit nomenque exinde commutavit ut Corcyra (61) diceretur, quæ (62) et maris ibidem imperium habuit. Phæace autem insulæ rege mortuo, liberi ejus Alcinous et Locrus inter se dissidentes, ita tandem convenerunt, ut Alcinous quidem Phæacidi imperaret, Locrus vero pretiosas opes mobiles, partemque populi auferens, regione excederet. In Italiam igitur hic adnavigans, a Latino Italorum rege hospitio acceptus est, qui filiam quoque suam Laurinam eidem nuptui dedit. **131***b* Qua etiam ex causa Phæaces Italicos hosce Locrenses in cognatos asciverunt. Accidit deinde ut Hercules eadem tempestate elegantes Geryonis boves ex Erythia abigens, in Italiam adveniret, atque a Locro humaniter hospitio exciperetur. Has itaque Latinus boves

Δεύτερον τὰ περὶ Βυβλίδος, ὡς παῖς ἦν Μιλήτῳ, ἔχουσα[10] ἐξ αὐτῆς ἀδελφὸν Καῦνον. Ὤκουν δε Μίλητον τῆς Ἀσίας, ἣν ὕστερον μὲν Ἴωνες καὶ[11] οἱ ἀπ' Ἀθηνῶν μετὰ Νηλέως ὁρμηθέντες ᾤκησαν, τότε[12] δ' ἐνέμοντο Κᾶρες, ἔθνος [220 H.] μέγα, κωμηδὸν οἰκοῦντες. Καύνῳ δ' ἔρως, ἐγείρεται ἀμήχανος τῆς ἀδελφῆς Βυβλίδος· ὡς δ' ἀπετύγχανε πολλὰ κινήσας, ἔξεισι τῆς γῆς ἐκείνης. Καὶ ἀφανισθέντος, μυρίῳ ἄχει κατεχομένη ἡ Βυβλὶς ἐκλείπει καὶ αὐτὴ τὴν πατρῴαν οἰκίαν, καὶ πολλὴν ἐρημίαν πλανηθεῖσα, καὶ πρὸς τοὺς ἀτελεῖς ἡμέρους ἀπαγορεύουσα, βρόχον τὴν ζώνην τινὸς καρύας καθάψασα ἑαυτὴν ἀνήρτησεν· ἔνθα δὴ[13] κλαιούσης αὐτῆς ἐῤῥύη τὰ δάκρυα καὶ κρήνην ἀνῆκε, Βυβλίδα τοῖς ἐπιχωρίοις ὄνομα. Καῦνος δὲ[14] πλανώμενος εἰς Λυκίαν φθάνει, καὶ τούτῳ Προνόη (Ναΐς δ' ἦν αὕτη) ἀναδῦσα τοῦ ποταμοῦ τά τε συνενεχθέντα τῇ Βυβλίδι λέγει, ὡς ἐχρήσατο[15] ἔρωτι δικαστῇ, καὶ πείθει αὐτὸν αὐτῇ ἐπὶ τῷ[16] τῆς χώρας λαβεῖν τὴν βασιλείαν (καὶ γὰρ εἰς αὐτὴν ἀνῆπτο) συνοικῆσαι. [425 R.] Ὁ δὲ Καῦνος ἐκ τῆς Προνόης τίκτει Αἰγιαλὸν, ὃς καὶ παραλαβὼν τὴν βασιλείαν, ἐπεὶ ὁ πατὴρ ἐτελεύτησεν, ἠθροισέ τε τὸν λαὸν σποράδην οἰκοῦντα καὶ πόλιν ἔκτισεν ἐπὶ τῷ ποταμῷ μεγάλην καὶ εὐδαίμονα, Καῦνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἐπονομάσας.

Τρίτον[17], ἡ παρὰ τὸν Ἰόνιον πόντον Σχερία νῆσος, οὐχ ἑκὰς οὖσα τῆς ἠπείρου καὶ τῶν Κεραυνίων[18] ὀρῶν. Αὕτη Φαίακας ἔσχεν οἰκήτορας τὸ πρότερον, αὐτόχθονας, ἔθνος λαχὸν τὴν ἐπωνυμίαν ἀπό τινος τῶν ἐπιχωρίων βασιλέως· ὕστερον δ' ἐπῴκησεν[19] αὐτὴν μοῖρα Κορινθίων, καὶ τό τε ὄνομα εἰς Κέρκυραν μετέβαλε καὶ τῆς περὶ ἐκείνα θαλάσσης ἦρξε. Φαίακος δὲ τοῦ τῆς νήσου βασιλεύοντος τελευτήσαντος οἱ υἱεῖς Ἀλκίνους καὶ Λοκρὸς στασιάσαντες συνέβησαν πάλιν ἐφ' ᾧ βασιλεύειν μὲν Ἀλκίνουν[20] τῆς Φαιακίδος, Λοκρὸν δὲ κειμήλια καὶ μοῖραν λαβόντα τοῦ ἔθνους ἀποικίζεσθαι τῆς χώρας· ὃς καὶ ἐπὶ Ἰταλίας πλεύσας ξενίζεται παρὰ Λατίνῳ[21] Ἰταλῶν βασιλεῖ, δόντι πρὸς γάμον τὴν[22] θυγατέρα Λαυρίνην. Διὰ ταῦτα ὡς συγγενεῖς[23] Φαίακες Λοκροὺς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ προσεποιοῦντο. Ὁ δὲ Ἡρακλῆς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τὰς τοῦ Γηρυόνου περικαλλεῖς ὅσαι βόες[24] οὖσας ἐξ Ἐρυθείας ἐλαύνων εἰς[25] Ἰταλίαν ἀφικνεῖται, καὶ ξενίζεται φιλοφρόνως παρὰ τῷ Λοκρῷ· ὁ δὲ Λατῖνος πρὸς τὴν θυγατέρα ἐλθὼν καὶ τὰς βοῦς

VARIÆ LECTIONES.

[10] ἔχουσα corr. A : ἔχων ς. [11] καὶ add. A. [12] τότε corr. A : τό ς. [13] δὴ add. A. [14] δέ A : καί ς. [15] ὡς ἐχρήσατο ἔρωτι A : καὶ ὡς ἐχρήσατο τῷ ἔρωτι ς. [16] τῷ A : τό ς. [17] τρίτον om. A. παρὰ] κατά Heynius, cf. νήσους τὰς περὶ τὸ Αἰγαῖον p. R. 457, 2. [18] Κεραυνείων ὀρῶν λέγεται αὕτη ς. [19] ἐπῴκησεν pr. A : ἐπῴκησαν ς. [20] ἀλκίνουν μέν ς. [21] Λακίνῳ Dukerus ad Thucyd. 3, 70. [22] τήν A : καὶ τήν ς. [23] ὡς συγγενεῖς] μὲν ὡς συγγενῶν A. [24] ὅσαι βόες] βοῦς corr. A. cf. p. R. 968, 42. πάντας ὅσοι τύραννοι ὑπερβαλέσθαι ἱστόρηνται. [25] εἰς — φιλοφρόνως] ἦκε A.

NOTÆ.

(53) Ita quoque Steph. Byzant. *De urbibus*, in voce βύβλος.

(54) De quo Strab. lib. XIV, initio.

(55) Nam et alia Cretica fuit, e qua in hanc cum colonis traductum nomen. Strabo, ibid.

(56) Vide Ælian. lib. VIII, cap. 5.

(57) Lego hic τότε δέ.

(58) Vide *Caunius amor*, apud Suid. et in *Adag.* Parthen. quoque ἐρωτικῶν cap. II.

(59) Ita quoque Stephanus de urb. simulque observa ibi dici refugientem Caunum a Byblide fuisse adamatum. Quod et Ovidius testari videtur.

(60) Lege Strab. lib. VI.

(61) Ab Asopi filia hujus ejusdem nominis. Pausan. *Corinth.*

(62) Ita quoque Thucyd. lib. I, et in Excerpt. ex lib. VII Strab.

Digitized by Google

ἰδὼν ἡράσθη τε καὶ ἠλαυνεν. Ὅπερ ἀναμαθὼν Ἡρα- A
κλῆς ἐκεῖνον τόξῳ βαλὼν ἀνεῖλε, τὰς δὲ βοῦς ἀνεκό-
μισε. Λοκρὸς δὲ δεδιὼς περὶ τῷ Ἡρακλεῖ, μή τι δει-
νὸν ὑπὸ Λατίνου πάθῃ (ἦν γὰρ Λατῖνος σώματι γεν-
ναῖος καὶ ψυχῇ), ἐξελαύνει ἐπὶ βοηθείᾳ τοῦ ξενισθέν-
τος, ἀμειψάμενος καὶ στολήν. Ἡρακλῆς δ' ἰδὼν αὐτὸν
θέοντα, καὶ νομίσας τινὰ εἶναι ἄλλον πρὸς ἐπικουρίαν σπεύδοντα Λατίνου, βαλὼν ἄτρακτον κτείνει. Ὕστερον δὲ μαθὼν ἀπωλοφύρατο μὲν καὶ τὰ ὅσια αὐτῷ ἐπετέλεσε· καὶ μεταστὰς δ' ἐξ ἀνθρώπων ἔχρησε, φάσμα τι φανεὶς τῷ λαῷ, πόλιν οἰκίζειν ἐπ' Ἰταλίας, ἐν ᾧ ἦν τὸ σῆμα τοῦ Λοκροῦ. Καὶ διαμέ-
νει τῇ πόλει τοὔνομα, τιμώσῃ τῇ κλήσει τὸν Λοκρόν. Οὕτω μὲν [221 H.] καὶ ἡ τρίτη διήγησις. Ἀλλά τί μοι δεῖ μικροῦ μεταγράφειν ταύτας, δέον πολλῷ κεφα- B
λαιωδέστερον ἐπελθεῖν;

Ἡ τοίνυν δ' διήγησις τὰ περὶ Ὀλύνθου τῆς πόλεως καὶ Στρυμόνος τοῦ Θρᾳκῶν βασιλεύσαντος ἀπαγγέλ-
λει, οὗ καὶ ὁ πάλαι Ἡιονεὺς [26] ποταμὸς ἐπώνυμος· καὶ ὅτι παῖδες αὐτῷ τρεῖς γεγόνασι [27], Βράγγας καὶ Ῥῆσσος καὶ Ὄλυνθος, καὶ Ῥῆσσος μὲν ἐπὶ Τροίαν Πριάμῳ συστρατεύσας ἀναιρεῖται χειρὶ Διομήδους, Ὄλυνθος δὲ λέοντι συστὰς ἑκουσίως [28] ἔν τινι κυνη-
γησίῳ θνήσκει· καὶ Βράγγας ὁ ἀδελφὸς πολλὰ κατ-
οἰκτιρόμενος τὴν συμφοράν, Ὄλυνθον ὕπερ ἐτελεύ-
τησε τόπῳ θάπτει· εἰς Σιθωνίαν δὲ ἀφικόμενος πόλιν ἔκτισεν εὐδαίμονα καὶ μεγάλην, Ὄλυνθον αὐτὴν ἀπὸ τοῦ παιδὸς ὀνομάσας.

Ἡ ε' [τὰ] περὶ Ῥηγίνου [29] καὶ Εὐνόμου τοῦ Λο- C
κροῦ τῶν κιθαρῳδῶν τὴν ἱστορίαν ποιεῖται, καὶ ὡς εἰς Δελφοὺς ἀφίκοντο· καὶ ὅτι ποταμῷ διοριζόμενοι Ῥηγῖνοί τε καὶ Λοκροὶ (Ἅλης ὄνομα τῷ ποταμῷ) οἱ μὲν ἀφώνους, ἡ δὲ Λοκρὶς ᾄδοντας ἔχει τοὺς τέττι-
γας· καὶ ὡς ἐρίζων Εὔνομος τῷ Ῥηγίνῳ [428 R.] τέττιγος ᾠδῇ κρατεῖ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ. Ἐπταχόρδου γὰρ τότε τῆς ἁρμονίας οὔσης, καὶ μιᾶς ῥαγείσης τῶν χορδῶν, τέττιξ ἐπιπτὰς τῇ κιθάρᾳ τὸ λεῖπον ἀνεπλή-
ρωσε τῆς ᾠδῆς.

cum filiam invisens forte aspexisset, cupiditate ductus et ipse abegit. Qua re cognita, Hercules telo ipsum trajectum occidit, bovesque recepit. Locrus ibi Herculi metuens, ne quid gravius forsitan a Latino pateretur (qui excellente erat et animo et corpore), mutata veste in hospitis auxilium egressus est. Hercules vero currentem ipsum intuitus, aliumque esse ratus, qui subsidium ferre Latino maturaret, misso jaculo interimit. Ubi tamen postea rem cognovit, amicum luxit, ac justa illi persolvit, vitaque cum decessisset, populo apparens, urbem in Italia condere eodem loco jussit, ubi Locri sepulchrum fuit. Hinc nomen urbi manet, quæ vel ipso sui nominis vocabulo Locrum honorat. Sic quidem tertia refert narratio. Sed quid ego has ad verbum pene transcribo, cum multo sint illæ brevius mihi percurrendæ?

Quarta narrat de Olyntho (63) oppido, et Strymone Thracum rege: quo item nomine fluvius ille appellatus, qui olim Eoneus dicebatur. Huic tres referuntur nati esse filii, Brangas, Rhesus, et Olynthus. In his Rhesus, pro Priamo ad Ilium militans, Diomedis manu cæsus occubuit. Olynthus ultro cum leone in venatione congressus periit, quem Brangas frater infelicem casum vehementer deplorans, eodem, quo cecidit loco sepeliendum curavit. In Sithoniam vero delatus ipse, urbem ibi condidit, felicem sane ac magnam quam Olynthum pueri de nomine nuncupavit.

Quinta de Rhegino (64) quodam, et Eunomo Locrensi citharœdis. Refert hos venisse Delphos(65): Rheginos autem atque Locrenses flumine, cui nomen Alex, separari: et illos quidem mutas, Locrenses vero vocales habere cicadas. Cum Rhegino item contendentem Eunomium, cicadæ cantantis auxilio vicisse adversarium. Cum enim septem fidibus cithara esset instructa, unaque chordarum rupta dissiluisset, citharæ advolans cicada reliquum cantus supplevit (66).

VARIÆ LECTIONES.

[26] Ἰωνεὺς ς. [27] γέγονεν A. [28] ἐκούσιος ς. [29] Ῥηγίνου] Ἀριστωνος τοῦ Ῥηγίνου Heynius.

NOTÆ

(63) Olynthus Thraciæ urbs apud Sithoniam Macedoniæ ab Olyntho Herculis filio condita. Steph. Byz.

(64) Aristonem hunc Rheginum citharœdum fuisse appellatum, leges cum fabula hac tota apud Strabon. lib. VI, sub finem Italiæ. Et apud Antigonum Mirab. narrat. I. Vide et Clem. Alexand. ipso mox initio Protrep. et lib. IV, Epigr. Græc. Pausan. Eliac. poster. atque Adagia.

(65) Certamen apud Delphos antiquitus fuisse citharœdorum, testis Strabo, lib. IX, in Phocide.

(66) Usus est hac fabula Photius in quadam sua epistola ad Joannem patricium, exercitus in Græcia ducem, quam si hic tibi apposuero, non ingratum fore putavi. Εὔνομος ᾄδων ἐσεμνύνετο, φασὶν, ὁ Λοκρός· καὶ ἦδε γὰρ θέλγων καὶ κηλούμενος τοὺς ἀκροατάς. Μιᾶς δέ ποτε ῥαγείσης αὐτῷ χορδῶν, τέττιξ ἐπὶ τὸν πῆχυν καθίσας τὸν φθόγγον ἀνεπλήρου τῆς ῥαγείσης χορδῆς, καὶ ἦν Εὐνόμῳ πάλιν ᾄδειν, ὡς τὸ πρότερον, ἐμμελῶς· εἰ δέ γε ἡμῖν ἀντὶ τέττιγος καὶ ξένης ᾠδῆς, τῆς σῆς φιλίας, οὐκ οἶδ' ὅθεν περιῤῥαγείσης, ἀποκαταστήσας πάλιν ἐντείνεις τὴν νεῦραν, ἴσως ἂν εἰς τὴν προτέραν ἡμῶν ὁλοκληρίαν ὁ βίος ἐπ- D
ανελθὼν, καὶ συμφωνίαν ἀρίστην ἀναλαβὼν, ᾄσεταί τι μέλος εὐδαιμονίας, ἀντὶ τῆς νῦν τραγῳδίας, ᾠδὴ καὶ τερπνόν· καὶ τοῖς ἔπειτα τῶν ἀνθρώπων, οὐχὶ Εὔνομος κιθαρῳδὸς καὶ τέττιξ μουσουργὸς, μύθου πλάσμα παλαιοῦ, ἀλλ' ἀρχιερεὺς Θεοῦ, καὶ φίλος ἔνθεος καὶ καλὸς, εἰς παράδειγμα καὶ παροιμίαν ἐξαρκέσει ἀληθινήν. *Eunomus, ut aiunt, Locrius de cantu gloriabatur. Et mulcebat sane oblectabatque auditorem. Accidit autem, ut chordarum ejus una [inter canendum] fracta, cicada mox citharæ jugo insidens, ruptæ chordæ sonum suppleret. Quare potuit Eunomus iterum, ut antea, suaviter canere. At vero tu, si jam nobis pro cicada et peregrino cantu, abruptum quo nescio pacto, amicitiæ tuæ nervum denuo restitutum intenderis, fortassis ad pristinam integritatem vita nostra revocata, optimoque concentu repetito, suave aliquod atque jucundum melos de hac tragœdia [in felicitatem versa, concinet. Quin et pro citharœdo Eunomo cum cicada cantatrice, veteris fabulæ figmento, Dei patriarcha, divinusque ejus ac laudandus amicus, magnum satis exemplum celebreque dictum posteris dabunt.*

Digitized by Google

132 *a* Sexta narratio de Mopso. Mantus (67) hic atque Apollinis filius matre exstincta, pro sorte velut hæreditaria Clarium Apollinis oraculum obtinet. Eadem autem tempestate Calchas Colophonem venit, qua Mopsus oraculum tenens vaticinabatur, post Trojæ excidium errando jactatus. Cum igitur diu multumque inter se contenderent, Amphimachus tandem Lyciorum rex litem diremit. Mopsus enim ad bellum exeuntem prohibuit, victum iri denuntians; Calchas contra victoriam pollicens, ad exeundum hortabatur. At victo deinde Amphimacho, Mopsus majori est honore affectus, Calchas seipsum occidit.

Septima refert Philammonem Philonidis filium, ejus quæ ex Eosphoro et Cleobœa in Atticæ Thorico nata est, excellenti corporis pulchritudine fuisse. Nympharum itaque unam adolescentis amore captam (68), uterum etiam ex illo gestasse, ac præ verecundia e Peloponneso digressam, et littori [adverso] appulsam Thamyrin (69) peperisse. Qui cum ex ephebis excessit, eam est fidibus canendo laudem consecutus, ut regem eum sibi, tametsi peregrinus esset, Scythæ crearint. Cantu vero cum ipsis Musis contendens, præmiisque victori propositis, illi quidem Musarum conjugium; Musis vero, quod ejus cumque delegissent; canendo superatus, oculorum (70) luminibus orbatus est.

Octava de Proteo Ægyptio vate narrat, cujus filiâ Theonoe Canobi (is (71) Menelai illius Trojani nauclerus erat) amore capta, voto frustratur. Addit quomodo Canobus formosus adolescens, abeuntibus ex Ægypto, qui ad eam appulerant, Menelao atque Helena, a vipera morsus (72), tibia tabefacta, post non diu interierit, et a Menelao atque Helena in Ægypto sepultus sit: ubi nunc quoque cognominis ei civitas condita est. Quin et ultimum Nili fluminis ostiorum *Canobus*, vel *Canobicum* a nauclero illo nomen trahit.

Nona de Semiramide (73) narratio est. Hanc non uxorem, ut alii prodiderunt, sed filiam fuisse Nini tradit: et ut breviter dicam, quæcunque alii (74) Atossæ Assyriæ attribuunt, hic ad Semiramidem omnia retulit: haud scio, an quia duobus eam nominibus appellatam censuit: an eorum quæ de Semiramide narrantur, peritior non fuerit. Refert

Ἡ ς' ὡς Μόψος ὁ Μάντης [36] καὶ Ἀπόλλωνος τῆς μητρὸς τελευτησάσης ἐκδέχεται κλῆρον τὸ ἐν Κλάρῳ Ἀπόλλωνος μαντεῖον. Κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ ἀφικνεῖται Κάλχας εἰς Κολοφῶνα, ἐν ᾧ Μόψος ἔχων ἔχρα το μαντεῖον [31], μετὰ Τροίας πλανώμενος ἅλωσιν. Ἤριζον οὖν ἐπὶ πολὺ ἀλλήλοις, καὶ Ἀμφίμαχος ὁ Λυκίων βασιλεὺς λύει τὴν ἔριν· ἐπὶ πόλεμον γὰρ ἐξιόντα Μόψος μὲν ἐκώλυεν [32] ἦτταν προαγγέλλων, Κάλχας δὲ ἐπέτρεπε νίκην σημαίνων, καὶ ἠττᾶται, καὶ Μόψος μὲν ἐπὶ μᾶλλον [33] ἐτιμήθη, Κάλχας δ' ἑαυτὸν διεχρήσατο.

Ἡ ζ' διηγεῖται ὡς Φιλάμμων παῖς Φιλωνίδος, ἡ γέγονεν ἐξ Ἑωσφόρου καὶ Κλεοβοίας ἐν Θορικῷ [34] τῆς Ἀττικῆς, οὗτος ὁ Φιλάμμων ὑπερφυὴς τὸ κάλλος ἐγένετο. Μία δὲ τῶν νυμφῶν ἐρᾷ τοῦ νεανίου, καὶ ἐγκύμων γίνεται. Αἰδουμένη δ' ἀπαίρει Πελοποννήσου, καὶ εἰς τὴν ἀκτὴν παραγενομένη τίκτει κοῦρον Θάμυριν, ὃς ἡδήσας ἐπὶ τοσοῦτον ἦκε κιθαρῳδίας ὡς καὶ βασιλέα σφῶν, καίπερ ἐπηλύτην [35] ὄντα, Σκύθας ποιήσασθαι. Ἐρίσας δὲ καὶ [36] ταῖς Μούσαις ὑπὲρ ᾠδῆς, καὶ ἄθλων τῷ νικήσαντι τεθέντων, ἐκείνῳ μὲν τοὺς [37] Μουσῶν γάμους, ἐκείναις δὲ ὃ ἔλοιντο τῶν αὐτοῦ, ἐξεκόπη τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡττηθείς.

Ἡ η' [38] διηγεῖται τὰ περὶ Πρωτέως τοῦ Αἰγυπτίου μάντεως, οὗ ἡ θυγάτηρ Θεονόη ἐρασθεῖσα Κανώβου (ἦν δ' οὗτος κυβερνήτης Μενελάου τοῦ Τρώου [39]) ἀποτυγχάνει· καὶ ὡς ὁ Κάνωβος καλὸς καὶ νέος ἀπαίροντος Μενελάου [222 H.] ἀπ' Αἰγύπτου καὶ Ἑλένης, καὶ προσορμισαμένων [40] τῇ γῇ, ὑπὸ ἐχίδνης δηχθεὶς καὶ σαπεὶς τὸ σκέλος μετ' οὐ πολὺ θνήσκει· καὶ Μενέλαος καὶ Ἑλένη θάπτουσιν αὐτὸν ἐπ' Αἰγύπτου, οὗ νῦν ἐπώνυμος ᾠκισται πόλις. Καὶ τῶν τοῦ [41] Νείλου στομάτων τὸ τελευταῖον ὁ Κάνωβος ἢ Κανωβικὸν ἐκ τοῦ κυβερνήτου τὴν ὀνομασίαν ἕλκει.

Ἡ θ' τὰ περὶ Σεμιράμεως λέγει, καὶ Σεμίραμιν οὐχὶ γυναῖκα κατὰ τοὺς ἄλλους φησὶ Νίνου γενέσθαι, ἀλλὰ θυγατέρα· καὶ λόγῳ ἑνὶ, ὅσα οἱ ἄλλοι περὶ Ἀτόσσης [42] τῆς [43] Ἀσσυρίου ἀναγράφουσι, ταῦθ' οὗτος εἰς Σεμίραμιν ἀναφέρει, οὐκ ἔχω [44] λέγειν εἴτε δυσὶν ὀνόμασι τὴν αὐτὴν νομίζων [45] καλεῖσθαι, ἢ τὰ περὶ Σεμιράμεως ἄλλως οὐκ εἰδώς. Λέγει δ' ὡς ἡ

VARIÆ LECTIONES.

[36] Μάντης A : μάντις ς. Heynius Μαντοῦς. [31] ἔχρα τὸ μαντεῖον A : μαντεῖον ἐχρᾶτο. cf. p. 136 *b* 33. [32] ἐκώλυσεν — προαπαγγέλλων ς. [33] ἐπὶ μᾶλλον] vid. Boeckh. in Platon. Min. p. 153 et Schaefer. ad Bosii Ellips. p. 557. [34] Θωρικῶι A. [35] ἐπήλυτον ς. [36] καὶ ante ταῖς add. A. [37] τοῦ M. γάμου Heynius. [38] ἡ A. Καὶ ἡ ς. [39] Τρώου A : Τρωός ς. unde fuit qui facerei Ἀτρέως. [40] καὶ ὡς ὁρμισαμένων A. [41] τοῦ add. τό A : τόν ς. [42] Ἀτόσσης Kannius, Αἰγόσσης A : Ἀττόσης ς. [43] τῆς add. A. [44] post ἔχω cum A omisi δέ. [45] νομίξειν A.

NOTÆ.

(67) Emendo Μάντους. Strab. lib. xiv Cilic. extrem. Vide quoque ejusdem Ioniam extrem. lib. xiii, et Hesiodum. Lycoph. aliosque.

(68) Argiopam quidam dixere cum Apollon. lib. i.

(69) Vide Eustat. in Hom. 2. B. Lil. Gyrald. Dial. 2. Natal. comit. Mythol. et Sicul. lib. iii, cap. 5.

(70) Apud Eustath. etiam loquendi facultate privatus legitur.

(71) Strabo lib. xvii de Ægypto.

(72) Lege Nicand. Theriac. in Hæmorrhoo; a quo ipse percussum Canobum refert. Helenamque propterea huic serpenti lumbos fregisse. Nicandri narrationem exhibet Ælian. lib. xiv *de Animal.* cap. 13.

(73) Justinus, lib. i, Diod. Sicul. lib. ii; Herod. Ælianus aliique de eo pluribus.

(74) Herodotus forte et Ælianus, multique historici.

Digitized by Google

Σεμίραμις αὐτη τῷ υἱῷ λάθρα καὶ ἀγνοοῦσα μιγεῖσα, [429 R.] εἶτα γνοῦσα, ἄνδρα ἐν τῷ φανερῷ ἔσχε, καὶ ἐξ ἐκείνου, πρότερον βδελυκτὸν ὄν, Μήδοις καὶ Πέρσαις καλὸν καὶ νόμιμον ἔδοξε μητράσι [46] μίγνυσθαι.

Ἡ ι' δὲ ὡς Σίθων [47] ὁ Ποσειδῶνος καὶ Ὄσσης, ὁ τῆς Θρᾳκίας Χερρονήσου βασιλεὺς, γεννᾷ θυγατέρα Παλλήνην ἐκ Μενδηΐδος νύμφης· ἣν πολλῶν μνηστευομένων, ἄθλον ἔκειτο τῷ μάχῃ κρατήσαντι Σίθωνος καὶ τὴν κόρην ἔχειν καὶ τὴν βασιλείαν. Ἀναιρεῖται οὖν ὑπὲρ τοῦ γάμου διαθλῶν [48] Μέροψ ὁ Ἀνθεμουσίας βασιλεὺς καὶ Περιφήτης ὁ Μυγδονίας. Ἔπειτα Σίθων ὁρίζει μὴ πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ πρὸς ἀλλήλους διαμάχεσθαι τοὺς μνηστῆρας, καὶ τῷ νικήσαντι τὸ αὐτὸ ἄθλον εἶναι. Διαγωνίζεται τοίνυν Δρύας καὶ Κλίτος [49], καὶ πίπτει Δρύας δόλῳ Παλλήνης. Οὗ διαγνωσθέντος Σίθωνι, ἔμελλε δίκην θάνατον Παλλήνη διδόναι, εἰ μὴ Ἀφροδίτη νυκτὸς ἐπιφοιτήσασα πᾶσι ταῖς πολίταις τὴν κόρην ἥρπασε θανάτου. Καὶ τελευτήσαντος τοῦ πατρὸς Παλλήνη καὶ Κλίτος τὴν βασιλείαν ἐκδέχονται [50], καὶ ἀπ' αὐτῆς ἡ χώρα Παλλήνη ἔλαβεν ὄνομα.

Ἡ ια' τὰ περὶ τῆς Ἡρακλέος [51] θυσίας, ἣν Λίνδιοι μετὰ ἀρᾶς θύουσιν αὐτῷ, διέξεισι, καὶ ὡς τὴν ἀρχὴν ἔσχεν ἀπό τινος ἀροτῆρος Λινδίου, ὃς, ἐπεὶ τροφὰς ᾔτει Ἡρακλῆς ὑπὲρ Ὕλλου τοῦ παιδὸς, ὃν κομιδῇ νέον κατὰ τὴν ὁδὸν συνεπήγετο, ἀντὶ τοῦ [52] παρασχεῖν καὶ προσύβρισεν. Ἡρακλῆς δὲ χαλεπήνας, ἕνα τῶν βοῶν κατασφάξας, αὐτός τε θοινᾶται καὶ τῷ παιδὶ δίδωσιν. Ἤρατο δὲ πόρρωθεν ὁ ἀροτήρ. Καὶ ὁ Ἡρακλῆς γέλωτι διδοὺς τὰς ἀρὰς, οὐδέποτε ἀπεφθέγξατο θοίνης ἡδίονος ἀπολαῦσαι ἢ τῆς μετὰ τῶν ἀρῶν.

Ἡ ιβ' τὰ περὶ Τρωὸς τοῦ Ἐριχθονίου τοῦ Δαρδάνου διαλαμβάνει, ὃς ἐβασίλευσε τῶν περὶ τὴν Ἴδην χωρίων, καὶ γεννᾷ ἐκ Καλλιῤῥόης [53] τῆς Σκαμάνδρου Ἶλον (ἐξ οὗ τὸ Ἴλιον) καὶ Ἀσάρακον καὶ Γανυμήδην, ὃν ἥρπασε Ζεύς. Ἀσάρακος δὲ [54] σὺν τῷ πατρὶ Δαρδανίας ἐβασίλευσε, καὶ [221 H.] ἦν τοῦτο τῶν Τρώων βασίλειον. Ἶλος δὲ, ὃς [55] κτίζει τὸ Ἴλιον, κρατεῖ μάχῃ Βεβρύκων βασιλέως Βύζου ὄνομα, καὶ ἐπὶ μέγα τὸ Ἴλιον αἴρει.

item Semiramidem clam primum, et 132 ignaram cum filio suo concubuisse : sed deinde cognita re, viri etiam loco publice habuisse. Ex eo itaque tempore, quod prius exsecrandum habebatur, Medis ac Persis jus fasque visum, matribus (74*) commisceri.

Decima narratio : Œtho (75) Neptuni et Ossæ filius, Cherronesi Thraciæ rex, filiam ex Mendeide nympha sustulit Pallenen : quam cum multi ambirent, præmium ei positum est, qui Œthonem pugnando superasset, ut et filia et regno potiretur. Igitur interfecti pro nuptiis hisce certantes, Merops Anthemusiæ, et Periphetes Mygdoniæ reges. Hinc decretum ab Œthone, ne secum amplius, sed inter se proci dimicarent, idemque victori præmium fore. Depugnarunt ergo Dryas et Clitus, cæsusque Pallenes fraude Dryas. Id ubi rescivit Œthon, pœnas Pallene morte dedisset, nisi Venus nocte cives omnes appellans, puellam morti eripuisset. Parente vero fatis exstincto, Pallene et Clitus regnum adepti, et a Pallene (76) regio nomen est mutuata.

Undecima de Herculis sacrificio commemorat, quod Lindii (77) cum exsecratione ipsi immolant, utque originem hoc ab aratore quodam Lindio duxerit : qui, cum Hercules alimenta pro Hyllo puero postularet (quem admodum adhuc juvenem in via sibi adjunxerat), non tantum cibum non præbuerit, sed etiam conviciis incesserit. Qua Hercules indignatus re, alterum boum ejus mactans, cœpit ipse epulari, et puero porrigere : agricola interim eminus ei imprecante. Verum Hercules imprecationes irridens, nunquam se suaviores affirmabat gustasse epulas, quam quæ imprecationibus conditæ fuissent.

Duodecima quædam continet de Troe (78) Erichthonii filio et Dardani nepote, qui in regione Idæ [monti] vicina regnavit : genuitque ex Callirrhoe Scamandri filia Ilum (a quo Ilium nominatum) et Assaracum, et Ganymedem, quem Jupiter rapuit. Assaracus hic una cum patre Dardaniæ imperavit, quæ erat Troum regia. Ilus autem Ilium exædificavit, vicitque pugna regem Bebrycum, cui Byzæ nomen, et Ilium in immensum auxit.

VARIÆ LECTIONES.

[46] μητράσι] ὅτι οὐ τὰς μητέρας γαμοῦσιν, ἀλλὰ ταῖς μητρυιαῖς μίγνυνται οἱ Πέρσαι ἕως τοῦ νῦν, ἀπέχονται δὲ τῶν γεννησαμένων, ὡς λέγεται παρὰ τῶν εἰδότων τὰ κατ' αὐτούς mg. A. [47] Σίθων Heynius : libri Οἴθων. [48] διαθλεύων corr. A. [49] Κλίτος ς, præstat Κλεῖτος. [50] ἐκδέχεται A. [51] Ἡρακλέως A. [52] τοῦ A : τοῦ μή ς, et tuetur negationem Schæferus, Corinth. p. 102. [53] Καλλιρόης A. [54] δὲ om. A. [55] ὃς] ὡς A. κρατεῖ] καὶ κρατεῖ A.

NOTÆ.

(74*) Non matres quidem uxores ducunt Persæ, sed a genitricibus abstinentes, cum novercis etiamnum consuetudinem habent, ut narrant Persicarum rerum periti. Cod. ms. hic ad marg. Clemens tamen lib. III *Stromat.* e Xantho in Magicis, magos matribus, filiabus, sororibus commisceri solitos esse refert Catull. Nam magus ex matre et gnato nascatur oportet. Sic vera est Persarum impia religio. Plura colligit Cælius Rhodiginus, cap. 18, lib. X.

(75) Stephan. Byzan. voce *Pallene* Σθῶνα vocat, Parthen. Σθόνα, cap. 6 Ἐρωτικῶν, ubi hanc fabul. fusius paulo refert.

(76) De qua in Excerpt. ex fine lib. VII Strab.

(77) Consule Girald. syntag. 10 *Hist. deorum*, vel potius Lactantii lib. I *Institut.* extrem., cujus et in *Adagiis* habes descripta verba ad illud : Λίνδιον τὴν θυσίαν.

(78) Vide Diodori Siculi cap. 12 lib. IV; et Apollod. lib. III *Biblioth.*

Digitized by Google

133*a* Decima tertia refert de Æthilla, quæ filia Laomedontis, et Priami soror fuit. Hanc Protesilaus cum aliis captivis ex Ilio navibus avehens, Mendem inter et Scionem post varias tempestates vix naves appellit : cumque aquatum Protesilaus cum suis omnibus longius a littore ad interiora regionis loca procurreret, tum inter cætera Æthilla reliquas allocuta captivas, Si, inquit, cum Græcis in Græciam abducimur, aurea nobis, quæ ad Trojam pertulimus adversa, videantur. Persuasit itaque navibus ignes immittere (79). Hinc vel inviti cum ipsis Græci in eadem illa regione remanent, urbemque Scionem ibi conditam una habuerunt.

Quarta decima est de Endymione, qui Aethno (80) Jovis filio, et Protogeneia Deucalionis filia natus, binos suscepit liberos, Eurypylen (81) et Ætolum. Hic e Peloponneso patria ditione excedens (82) in oppositam regionem cum sequentium turba, pulsis Curetibus (83), commigravit : et pro Curetide, Ætolida nominari fecit. Eurypyles vero et Neptuni filius (84) Elis, mortuo avo materno Endymione (85), regnum suscepit, conditamque ab Endymione urbem Elim nominavit.

Quinta decima de Pheneatensibus (86), et Cerere atque Proserpina, quam Pluto raptam matre inscia ad infera regna abduxit, utque Pheneatensibus Ceres, quod ipsi locum ostendissent, qua descenderetur (erat is hiatus in Cylina) (87), cum alia bona sit largita, tum quod nunquam permissura esset, ut centum Pheneatenses in bello caderent.

Sexta decima de Promacho (88) et Leucocoma Gnossiis : urbs autem Cretæ Gnossus (89) est. Quomodo Promachus pulchrum Leucocomam adolescentem adamarit ; et quomodo labores atque certamina illi magna et periculorum plena proposuerit, quæ omnia Promachus potiundi spe superarit. Qui ubi ne per hæc quidem voti compos evasit, Leucocomam vicisssim molestia affecit, quando ultimum suum præmium (galea autem erat fama celebrata) alteri cuidam pulchro juveni, Leucocoma spectante, imposuit. Hinc enim zelotypia victus hic, ferro se ipse interemit.

Septima decima. Dicæus et Syléus fratres, Neptuni filii, ad Peleum Thessaliæ montem habita-

Ἡ δὲ ιγ' τὰ περὶ Αἰθίλλας διέξεισιν, ἥτις ἦν θυγάτηρ μὲν Λαομέδοντος, ἀδελφὴ δὲ Πριάμου. Ταύτην Πρωτεσίλαος [56] ἐξ Ἰλίου μετὰ καὶ ἄλλων νησῶν ἄγων αἰχμάλωτον [57], εἰς τὸν μεταξὺ Μένδης καὶ Σκιώνης μετὰ πολλοὺς χειμῶνας μόλις ὁρμίζονται. Καὶ πρὸς ὑδρείαν τῶν περὶ Πρωτεσίλαον ἁπάντων τοῦ αἰγιαλοῦ ἄνωθεν πρὸς τὴν χώραν ἀναδραμόντων, ἄλλα τε ἡ Αἰθίλλα ταῖς συναιχμαλώτισιν εἰποῦσα, καὶ ὡς, εἰ ἀφίκοιντο σὺν τοῖς Ἕλλησιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, χρυσὸς ἂν αὐταῖς δόξειε τὰ τῆς Τροίας κακά, πείθει πῦρ ἐνεῖναι ταῖς ναυσί. Καὶ καταμένουσι σὺν αὐταῖς ἐν τῇ χώρᾳ καὶ ἄκοντες οἱ Ἕλληνες, καὶ πόλιν κτίζουσι Σκιώνην, καὶ συνοικίζουσιν.

Ἡ ιδ' τὰ περὶ Ἐνδυμίωνος ἱστορεῖ, ὅτι τε παῖς ἦν Αἰθλίου [58] τοῦ Διὸς καὶ Πρωτογενείας τῆς Δευκαλίωνος, καὶ ὡς δύο τέκοι, παῖδας Εὐρυπύλην καὶ Αἰτωλόν, ὃς ἐκ Πελοποννήσου τὴν πατρῴαν λιπὼν ἀρχὴν εἰς τὴν ἀντίπερα ταύτης γῆν μετὰ τῆς ἑπομένης μοίρας, Κουρῆτας ἐκβαλών, ὤκησε, καὶ ἀντὶ Κουρήτιδος Αἰτωλίδα [59] καλεῖσθαι δίδωσιν. [432 R.] Ὁ δ' Εὐρυπύλης καὶ Ποσειδῶνος παῖς Ἦλις [60] τελευτήσαντος τοῦ μητροπάτορος Ἐνδυμίωνος τὴν βασιλείαν ἐκδέχεται, καὶ τῇ κτισθείσῃ πόλει ὑπὸ Ἐνδυμίωνος Ἦλιν ἐπώνυμον ἔθετο.

Ἡ ιε' περὶ Φενεατῶν καὶ Δήμητρος καὶ Κόρης, ἣν Πλούτων ἁρπάσας καὶ λαθὼν τὴν μητέρα εἰς τὰ κάτω βασίλεια ἤγαγε· καὶ ὡς Φενεάταις μηνύσασι Δήμητρι τὸ χωρίον δι' οὗ ἡ κάθοδος (ἦν δέ τι χάσμα ἐν Κυλλήνῃ [61]) ἄλλα τε ἀγαθὰ ἐχαρίσατο, καὶ μηδέποτε ὑπεριδεῖν ἑκατὸν ἄνδρας [62] Φενεατῶν ἐν πολέμῳ πεσεῖν.

Ἡ ις' τὰ περὶ Προμάχου καὶ Λευκοκόμα τῶν Κνωσσίων (πόλις δὲ Κρήτης ἡ Κνωσσὸς) διέξεισιν, ὡς ἦρα Πρόμαχος νεανίου καλοῦ τοῦ Λευκοκόμα, ὡς ἆθλα αὐτῷ μεγάλα προὔτεινε καὶ κινδύνων μεστὰ, ὡς πάντα ὑπέστη Πρόμαχος ἐλπίδι τοῦ τυχεῖν, ὡς οὐδ' οὕτω [63] τυγχάνει, καὶ ἀντιλυπεῖ Λευκοκόμαν, τὸ τελευταῖον τῶν ἄθλων (κράνος δ' ἦν περιδόητον) [ἐν] ἑτέρῳ καλῷ νεανίᾳ ὁρῶντος περιθεὶς τοῦ Λευκοκόμα· καὶ ὃς [64] οὐκ ἐνεγκὼν τὴν ζηλοτυπίαν ξίφει ἑαυτὸν διεχρήσατο.

Ἡ ιζ', Δίκαιος καὶ Συλεὺς ἀδελφοὶ, Ποσειδῶνος υἱοὶ, περὶ τὸ Πήλιον ὄρος τῆς Θεσσαλίας [65] ᾤκουν.

VARIÆ LECTIONES.

[56] Πρωτεσίλαος] Cononem non Πρωτεσίλαος, sed οἱ περὶ Πρωτεσίλαον scripsisse videri monet Kannius. καὶ A : τῶν ς. [57] αἰχμαλώτων ς. Σκιόνης ς. [58] Ἀεθλίου Kannius : libri Ἀέθνου. [59] malim Αἰτωλίαν ς. [60] Ἠλεῖος Heynius. [61] Κυλήνῃ A : Κυλίνῃ ς. [62] ἄνδρας ἑκατόν ς. [63] οὐδ' A : δ' οὐδ' ς. [64] ὃς A : ὡς ς. [65] τῆς Θεσσαλίας A : Θεσσαλίαν ς.

NOTÆ.

(79) Stephan. Byzant. eadem in Σκιώνῃ.

(80) Pausan. lib. 1 *Eliac.* et Apollodor. in *Biblioth.* Aetlium vocant.

(81) Pausan. Eurycyden.

(82) Steph. a Salmoneo Pissa pulsum refert in *Ætol.* Lege et Pausan. sup.

(83) Strabo lib. x.

(84) Pausan. *Eletu.*

(85) Pausan. *Eustrath.*

(86) Steph. *Pheneum* in Arcadia ponit, et quidem sub Cyllene monte.

(87) Cyllenem Arcadiæ montem ex Strab. et Steph. intelligo : apud quem Stygis aquæ, Eustat. et alii.

(88) Attingere videntur hanc fabulam Strabo lib. x, ex Theophrasto *De amore*, et Plut. Ἐρωτικῷ : apud quos Euxiathetus pro hoc Promacho inducitur.

(89) Minois regia. Hom. et alii. Vide Strab. supr.

Digitized by Google

Καὶ ἦν ὁ μὲν δίκαιος, καὶ ὡς ὠνομάζετο, οὕτω καὶ ἦν· Συλέα δὲ ὑβριστὴν ὄντα Ἡρακλῆς ἀναιρεῖ, Ξενίζεται δ' ὑπὸ Δικαίου, καὶ ἐρᾷ τῆς Συλέως θυγατρὸς, ἰδὼν αὐτὴν παρ' αὐτῷ τρεφομένην, καὶ ἄγεται εἰς γυναῖκα. Ἡ δὲ ἀποδημήσαντος Ἡρακλέους [66] τῷ περὶ αὐτὸν ἔρωτι καὶ πόθῳ βαλλομένη θνήσκει· καὶ ἐπὶ προσφάτῳ τῇ κηδείᾳ ἐπανιὼν [222 H.] Ἡρακλῆς ἔμελλεν αὐτὸν τῇ πυρᾷ συγκατακαίειν, εἰ μὴ οἱ παρόντες λόγοις παρηγοροῦσι μόλις ἐκώλυσαν. Καὶ ἀπελθόντος Ἡρακλέους [67] τὸ σῆμα τῆς κόρης οἱ πρόσοικοι περιεδείμαντο, καὶ ἀντὶ μνήματος ἱερὸν Ἡρακλέους ἀπέφηναν.

Ἡ ιη', Λοκροὶ μαχόμενοι, ἐπεὶ συγγενὴς αὐτοῖς Αἴας ἦν, ἐν τῇ παρατάξει χώραν κενὴν ἐῶσιν, ὡς δῆθεν Αἴας ἐν ᾗ παρατάττοιτο. Παρατεταγμένων οὖν ἐν τῇ πρὸς Κροτωνιάτας μάχῃ, Αὐτολέων Κροτωνιάτης ἠβουλήθη διὰ τοῦ διαλείποντος διεκπεσεῖν [68] μέρους καὶ κυκλώσασθαι τοὺς πολεμίους. Τρωθεὶς δ' ὑπὸ φάσματος τὸν μηρὸν ἀπετράπη [69], καὶ ἐσφακέλιζεν, ἕως ἂν κατὰ χρησμὸν εἰς τὴν ἐν Πόντῳ Ἀχίλλειον νῆσον (ἔστι δ' αὕτη παραπλεύσαντι τὸν Ἴστρον ὑπὲρ τῆς Ταυρικῆς) ἐκεῖσε παραγεγονὼς, καὶ τούς τε ἄλλους ἥρωας ἐκμειλιξάμενος, μάλιστα δὲ τὴν Αἴαντος τοῦ Λοκροῦ ψυχὴν, ἰάθη. Κἀκεῖθεν ἐξιόντα [70] ἀπαγγέλλειν αὐτὸν Στησιχόρῳ Ἑλένη κελεύει τὴν εἰς αὐτὴν ᾠδὴν, εἰ φιλεῖ τὰς ὄψεις, παλινῳδίαν. Στησίχορος δ' αὐτίκα ὕμνους Ἑλένης συντάττει καὶ τὴν ὄψιν ἀνακομίζεται.

Ἡ ιθ' ὡς Ψαμάθη ἡ Κροτώπου [71] ἐξ Ἀπόλλωνος κύει, καὶ τεκοῦσα, ἐπεὶ τὸν πατέρα ἐδεδοίκει, ἐκτίθεται, Λίνον ὀνομάσασα. Καὶ ὁ δεξάμενος ποιμὴν ὡς ἴδιον ἀνέτρεφε, καί ποτε οἱ τῆς ποίμνης κύνες διέσπασαν αὐτόν. Ἡ δὲ ὑπερπαθήσασα κατάφωρος γίνεται τῷ [72] πατρὶ, καὶ δικάζει αὐτῇ θάνατον, πεπορνεῦσθαι καὶ καταψεύδεσθαι αὐτὴν Ἀπόλλωνος οἰηθείς. Ἀπόλλων δὲ τῷ τῆς ἐρωμένης φόνῳ χολωθεὶς [433 R.] λοιμῷ κολάζει τοὺς Ἀργείους. Καὶ χρωμένοις ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς Ψαμάθην ἀνεῖλε καὶ Λίνον ἱλάσκεσθαι. Οἱ δὲ τά τε ἄλλα ἐτίμησαν αὐτοὺς, καὶ γύναια ἅμα κόραις ἔπεμπον θρηνεῖν Λίνον· αἱ δὲ θρήνους ἀντιβολίαις μιγνῦσαι τάς τε ἐκείνων καὶ τὰς σφετέρας ἀνέκλαιον τύχας. Καὶ οὕτως ἦν ἐκπρεπὴς ὁ ἐπὶ Λίνῳ θρῆνος, ὡς ἀπ' ἐκείνων καὶ τοῖς ἔπειτα ποιηταῖς παντὸς πάθους παρενθήκη Λίνος

bant. In his Dicæus (90) quidem erat, quod nomen quoque præfert, justus : Syleum **133***b* vero injuriam (91) aliis inferentem Hercules interfecit. A Dicæo deinde hospitio exceptus, et amore filiæ Sylei (92), quam apud illum educari viderat, captus, uxorem eam duxit. Illa interim peregre agentis Herculis desiderio amoreque saucia, interiit. Ibi Hercules cum recens mortuæ funeri forte rediens intervenisset, in ignem una cremandum se conjecisset, nisi qui aderant exsequiis, ægre tandem dissuadendo, prohibuissent. Vicini porro, Hercule jam profecto, puellæ sepulcrum ædificio cinxerunt, ac pro monumento fanum Herculis effecerunt.

Octava decima : Locri pugnantes, quod gentis ejusdem Ajax fuerit, in acie instructa vacuum illi locum relinquere solent, perinde ac si in eo ordine constitisset. Ita ergo cum ordinati starent in eo prœlio quod ipsis cum Crotoniatis fuit, voluit Autoleon Crotoniates per vacuam illam partem erumpere, hostesque cingere. Verum a spectro vulneratus in femore, fugit atque contabescere cœpit, donec ex oraculo in insulam Ponti Achilleum (quæ Istrum præternaviganti supra Tauricam sita est), delatus, cum alios ibi heroas, tum vero maxime Ajacis Locrensis manes placando, sanatus est. Decedenti autem inde Helena negotium dedit, Stesichoro (93) ut nuntiaret, si oculos aspectumque amaret, palinodiam eorum caneret, quæ in se conspexisset. Stesichorus igitur confestim hymnos in Helenæ laudem composuit, oculorumque lumen recuperavit.

Nona decima : Psamathe (94) Crotopi filia ex Apolline gravida peperit, patremque verita infantem exposuit, Lini nomine indito. Pastor repertum pro suo educavit, sed gregis canes infantem forte lacerarunt. Illa vero cum dolore ex eo valde commoveretur, deprehenditur a patre, qui corruptam eam, et falso in Apollinem vitium referre arbitratus, capitis damnat. Quare Apollo, ob amatæ cædem ira commotus, peste Argivos vexavit, consultusque de averruncando malo, Psamathen et Linum placandos respondit. Illi vero præter cæteros honores illis exhibitos, feminas etiam cum virginibus ad Linum deplorandum miserunt : quæ cum deplorationes obtestationibus miscerent, non illorum solum, sed sua etiam infortunia deplorabant. Adeo autem decenter Linum illæ luxerunt, ut ex eo a poetis (95),

VARIÆ LECTIONES.

[66] Ἡρακλέως A : Ἡρακλέος ς. [67] Ἡρακλέος ς. [68] ἐκπεσεῖν ς. [69] ἀπεσάπη Pierson. Moer. add. et corrig. ad p. 342. [70] ἐξιὼν A. [71] Ψαμήθη ἡ Κροτόπου A. [72] τῷ] καὶ τῷ A.

NOTÆ.

(90) Dicæam Thraciæ urbem ab hoc nomen traxisse Steph. tradit in ea voce.

(91) Peregrinos per Aulidem iter facientes, terram fodere compulisse refert Apollod. lib. II *Biblioth.*

(92) Xenodicen tamen Sylei filiam una cum patre occisam scribit Apollod. supr.

(93) Vide Isocratis *Encomion Helenæ ;* Suid. et Gyrald. *Hist. poet.* Dion. Chrysost. orat. 11, et alios. Falso autem hanc narrationem referre vult Ptolem. Hephæst. inf. cod. 190.

(94) Narrationem hanc cum Pausan. in *Attic.* comparare pretium operæ fuerit.

(95) Quod præter Homerum etiam Hesiodus docet apud Eustath. ad vers. 570, *Iliad.* Σ. Ubi plura de Lino, deque appellatu ab eo carmine, quod et Αἴλινον est nominatum. Hesychius quoque Λίνον ᾠδῆς ὄνομα κατὰ μέν τινας ἀπὸ τοῦ κλωστοῦ λίνου, notavit. Vide et Thesaur. ling. Græcæ H. St.

Digitized by Google

qui deinceps secuti sunt, in omni pæne lamentationum genere Linus decantatus inseratur. Quin et mensem **134***a* Arneum (96) appellarunt, quod inter agnos Linus educatus fuisset. Imo sacrificium eidem, festumque diem, Arnida utrumque nominatum, instituerunt, mactantes eo die, quotquot uspiam reperire canes potuissent. At ne sic quidem cessavit malum, donec Crotopus (97) ipse Argos ex oracuło reliquit, conditamque urbem in Megaride Tripodisclum nomine inhabitavit.

A ᾄδεται. Μῆνά τε ὠνόμασαν ἀρνεῖον, ὅτι ἀρνάσι Λίνος συνανετράφη· καὶ θυσίαν ἄγουσι καὶ ἑορτὴν ἀρνίδα, κτείνοντες ἐν[78] ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ κυνῶν ὅσους ἂν εὕρωσι. Καὶ οὐδ' οὕτως ἐλώφα τὸ κακὸν, ἕως Κρότωπος κατὰ χρησμὸν ἔλιπε τὸ Ἄργος, καὶ κτίσας πόλιν ἐν τῇ Μεγαρίδι καὶ Τριποδίσκιον ἐπικαλέσας κατῴκησεν.

Vicesima : Theoclus Chalcidensis captus a Bisaltis (Thraciæ hi populi sunt, ex adversum Pallenes habentes) Chalcidenses (98) occulte accersens, Bisaltas prodidit. Turbarunt itaque primum illi subita sua irruptione Bisaltas, post etiam intra mœnia compulsos, et Bucoli ac Doli apud eos captivorum opera urbem capientes, Bisaltas ejiciunt. Bucolum tamen proditorem rupta fide jam data cum occidissent, divina propterea in eos ira irruit, donec ex oracuło pulchrum Bucolo illi monumentum ponentes, et tanquam heroi sacrificantes, malum tandem averterunt.

Ἡ κ' ὡς Θέοκλος ὁ Χαλκιδεὺς αἰχμάλωτος ὑπὸ Βισαλτῶν γεγονὼς (οἱ δὲ Βισάλται Θρᾳκικὸν ἔθνος, ἀντίπερα Παλλήνης οἰκοῦντες), οὗτος Χαλκιδεῖς λάθρα[74] μεταπεμψάμενος προδίδωσι Βισάλτας· καὶ αὐτοὶ πρῶτον μὲν τῷ αἰφνιδίῳ ἐτάραξαν Βισάλτας, B εἶτα τειχήρεις ποιήσαντες βουκόλου δόλῳ αἰχμαλώτου[75] παρ' αὐτῶν γεγενημένου αἱροῦσι τὴν πόλιν, ἐκδιώξαντες τοὺς Βισάλτας. Τὸν δὲ προδότην βουκόλον, παραβάντες τὰς συνθήκας, κτείνουσι. Καὶ μῆνις αὐτοῖς διὰ τοῦτο θεόθεν [223 H.] ἐνέσκηψε[76]. Καὶ κατὰ χρησμὸν τάφον περικαλλῆ χώσαντες τῷ βουκόλῳ καὶ ὡς ἥρωϊ θύοντες τοῦ κακοῦ ἀπηλλάγησαν.

Vicesima prima : Dardanus et Jason Jovis erant filii ex Electra Atlantis filia, habitabantque Samothraciam insulam. Verum Jason (99) apparens Cereris spectrum fœdare stupro conatus, fulmine ictus interiit. Dardanus autem fratris exemplo conterritus in oppositam terram, ubi agri multi, monsque Ida fuit, ratibus (nondum enim navigiorum usus erat) profectus est. Ea vero tempestate regionem illam tenebat Teucer, Scamandri fluminis et nymphæ [Idææ (1)] filius : a quo Teucri incolæ dicti, et Teucria regio. Cum illo Dardanus sermone habito dimidiam regionis partem accipit : urbemque, ubi ratibus appulsus exscenderat, Dardaniam nomine, ædificavit. Teucro deinde vita functo, omnis ea ora in Dardani ditionem concessit.

Ἡ κα', Δάρδανος καὶ Ἴασων[77] παῖδες ἦστην Διὸς ἐξ Ἠλέκτρας τῆς Ἀτλαντίδος, καὶ ᾤκουν Σαμοθρᾴκην τὴν νῆσον. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἴασων φάσμα Δήμητρος αἰσχῦναι βουληθεὶς, ἐκεραυνώθη, Δάρδανος δὲ ἐπὶ τἀδελφῷ συγχυθεὶς εἰς τὴν ἀντίπερα γῆν, ἐν ᾗ καὶ πεδιὰς πολλὴ καὶ τὸ ὄρος ἡ Ἴδη, σχεδίαις (πλοίων γὰρ χρῆσις οὐδέπω ἦν) διαβαίνει. Εἶχε δὲ C τὸ κράτος τότε τῆς χώρας ὁ Σκαμάνδρου τοῦ ποταμοῦ καὶ νύμφης Τεύκρος, ἐξ οὗ Τεῦκροί τε οἱ οἰκήτορες καὶ Τευκρία ἡ γῆ· ᾧ κατὰ λόγους συνελθὼν Δάρδανος λαμβάνει τὴν ἡμίσειαν, καὶ πόλιν, ἐν ᾧ τῆς σχεδίας ἀπέβη, κτίζει Δαρδανίαν. Ὕστερον δὲ τελευτήσαντος Τεύκρου ἡ πᾶσα τῆς χώρας εἰς αὐτὸν ἀρχὴ περιῆλθεν.

Vicesima secunda (2) : Cretensi puero tanquam pro amasio datus est draconis fetus. Hunc eo usque educavit ille, studioseque curavit, dum grandior factus metum etiam incolis injiceret. Coegerunt itaque puerum in solitudinem draconem deferre. Et paruit ille, multum plorans. Tandem vero cum ad venationem aliquando adolescens egressus in latrones incidisset, opemque inclamasset : agnita voce draco, et corporibus sese implicans, prædones occidit, atque adolescentem, veteris signa necessitudinis ostendens, periculo eripuit.

Ἡ κβ' μειρακίῳ Κρητὶ γέννημα δράκοντος ἐραστὴς δωρεῖται. Ὁ δὲ ἔτρεφέ τε καὶ ἐπεμελεῖτο, ἕως ηὐξήθη καὶ φόβον ἐνεποίει[78] ὁ δράκων τοῖς ἐπιχωρίοις· οὗτοι γὰρ τότε ἠνάγκασαν τὸ μειράκιον ἐκθεῖναι τὸ θηρίον ἐπὶ τῆς ἐρημίας, καὶ πολλὰ κλαίων[79] ἐξέθετο. Ὕστερον δ' ἐπὶ θήραν ἐξελθόντος τοῦ μειρακίου καὶ λῃσταῖς περιπεσόντος[80], ἀνακαλουμένου D τοὺς βοηθήσοντας[81], ἀναγνωρίσας ὁ δράκων τὴν φωνὴν τοὺς μὲν λῃστὰς διέφθειρεν, ἑκάστῳ περιειληθεὶς, σημεῖα δὲ τῷ παιδὶ παλαιᾶς αἰσθήσεως ἐνδειξάμενος ἀπαλλάσσει τῆς ἐπιβουλῆς.

VARIÆ LECTIONES.

[73] ἐν add. A. [74] Χαλκίδης μεταπεμψάμενος λάθρα ς. [75] libri βουκόλῳ καὶ δόλῳ αἰχμαλώτῳ — γεγενημένῳ. correxerunt Kannius et Heynius. [76] ἐπέσκηψε ς. [77] Ἰασίων Heynius : cf. Car. Otfr. Müller. Orchomen. p. 265. [78] ἐποίει A. [79] κλαῖον ς. [80] περιπεσ. καὶ ἀνακαλ. ς. [81] βοηθήσοντας Heynius : libri βοηθήσαντας.

NOTÆ.

(96) Eustath. quoque teste.

(97) Pausan. Corœbo hæc tribuit.

(98) Lege Χαλκιδεῖς.

(99) Lege Steph. voce *Dardan.* et Strab. lib. VII extremo *De Samothrace;* Apollod. quoque lib. III ex quo hæc pæne ad verbum descripta narratio; ubi et Jasion legi observandum puto.

(1) Id nymphæ nomen, quod hinc forte fugerat, ex Apollodoro et Diod. Siculo lib. IV revocare visum.

(2) Refert hanc etiam Ælianus *Variar. Histor.* lib. XIII, cap. 46.

Digitized by Google

Ἡ κγ' ὡς Ἀλεξάνδρου τοῦ Πάριδος [82] καὶ Οἰνώνης, ἣν ἐγήματο πρὶν ἢ τὴν Ἑλένην ἁρπάσαι, παῖς Κόρυθος γίνεται, κάλλει νικῶν τὸν πατέρα. Τοῦτον ἡ μήτηρ Ἑλένῃ προσέπεμπε, ζηλοτυπίαν τε κινοῦσα Ἀλεξάνδρῳ καὶ κακόν τι διαμηχανωμένη Ἑλένῃ. Ὡς δὲ συνήθης [83] ὁ Κόρυθος πρὸς Ἑλένην ἐγένετο, Ἀλέξανδρός ποτε παρελθὼν εἰς τὸν θάλαμον [136 R.] καὶ θεασάμενος τὸν Κόρυθον τῇ Ἑλένῃ παρεζόμενον καὶ ἀναφλεχθεὶς ἐξ ὑποψίας εὐθὺς ἀναιρεῖ. Καὶ Οἰνώνη τῆς τε εἰς αὐτὴν ὕβρεως καὶ τῆς τοῦ παιδὸς ἀναιρέσεως πολλὰ Ἀλέξανδρον ἀρασαμένη, καὶ ἐπειποῦσα (καὶ γὰρ ἦν ἐπίπνους μαντείας καὶ τομῆς φαρμάκων ἐπιστήμων) ὡς τρωθεὶς ποτε ὑπ' Ἀχαιῶν καὶ μὴ τυγχάνων θεραπείας δήσεται αὐτῆς, οἴκαδε ᾔει. Ὕστερον δ' Ἀλέξανδρος ἐν τῇ πρὸς Ἀχαιοὺς ὑπὲρ Τροίας μάχῃ τρωθεὶς ὑπὸ Φιλοκτήτου καὶ δεινῶς ἔχων δι' ἀπήνης ἐκομίζετο πρὸς τὴν Ἴδην, καὶ προεκπέμψας κήρυκα ἐδεῖτο Οἰνώνης· ἡ δὲ ὑβριστικῶς μάλα τὸν κήρυκα διωσαμένη πρὸς Ἑλένην ἴέναι Ἀλέξανδρον ἐξωνείδιζε [84]. Καὶ Ἀλέξανδρος μὲν κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπὸ τοῦ τραύματος τελευτᾷ, τὴν δὲ μήπω πεπυσμένην τὴν τελευτὴν μετάμελος ὅμως δεινὸς [85] εἶχε, καὶ δρεψαμένη τῆς πόας ἔθει φθάσαι ἐπειγομένη. Ὡς δ' ἔμαθε παρὰ τοῦ κήρυκος ὅτι τεθνήκοι καὶ ὅτι αὐτὴ αὐτὸν ἀνῄρηκεν, ἐκεῖνον μὲν [224 H.] τῆς [86] ὕβρεως, λίθῳ τὴν κεφαλὴν πατάξασα, ἀναιρεῖ, τῷ δ' Ἀλεξάνδρου νεκρῷ περιχυθεῖσα, καὶ πολλὰ τὸν κοινὸν ἀμφοῖν καταμεμψαμένη δαίμονα, ἑαυτὴν ἀνήρτησε τῇ ζώνῃ.

Ἡ κδ', ἐν Θεσπείᾳ τῆς Βοιωτίας (ἔστι δ' ἡ πόλις οὐχ ἑκὰς τοὺς Ἑλικῶνος) παῖς ἔφυ Νάρκισσος πάνυ καλὸς καὶ ὑπερόπτης Ἔρωτός τε καὶ ἐραστῶν. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι τῶν ἐραστῶν ἐρῶντες ἀπηγόρευσαν, Ἀμεινίας [87] δὲ πολὺς ἦν ἐπιμένων καὶ δεόμενος· ὡς δ' οὐ προσίετο ἀλλὰ καὶ ξίφος προσέπεμψεν, ἑαυτὸν πρὸ τῶν θυρῶν Ναρκίσσου διαχειρίζεται, πολλὰ καθικετεύσας τιμωρόν οἱ γενέσθαι τὸν θεόν. Ὁ δὲ Νάρκισσος ἰδὼν αὐτοῦ τὴν ὄψιν καὶ τὴν μορφὴν ἐπὶ κρήνης ἐνδαλλομένην τῷ ὕδατι, καὶ μόνος καὶ πρῶτος ἑαυτοῦ γίνεται ἄτοπος ἐραστής. Τέλος ἀμηχανῶν, καὶ δίκαια πάσχειν οἰηθεὶς ἀνθ' ὧν Ἀμεινίου ἐξύβρισε τοὺς ἔρωτας, ἑαυτὸν διαχρᾶται. Καὶ ἐξ ἐκείνου Θεσπιεῖς [88] μᾶλλον τιμᾷν καὶ γεραίρειν τὸν Ἔρωτα καὶ πρὸς [89] ταῖς κοιναῖς θεραπείαις καὶ ἰδίᾳ θύειν ἔγνωσαν. Δοκοῦσι δ' οἱ ἐπιχώριοι τὸν νάρκισσον τὸ ἄνθος ἐξ ἐκείνης πρῶτον τῆς γῆς ἀνασχεῖν, εἰς ἣν ἐξεχύθη τὸ τοῦ Ναρκίσσου αἷμα.

134*b* Vicesima tertia: Alexandri seu Paridis et Œnones (3) (quam uxorem priusquam Helenam raperet, domum duxerat) filius fuit Corythus, pulchritudine patrem superans. Hunc mater ad Helenam misit, cum ut Alexandrum ad zelotypiam provocaret, tum ut Helenæ malum machinaretur. Ut ergo Corythus Helenæ familiarior esse cœpit, supervenies aliquando in thalamum Alexander, et cum Helena filium sedentem conspicatus, ira incensus, suspectum gnatum occidit. Œnone, et ob hanc injuriam, et ob filii interitum, multa Alexandro imprecata, hoc insuper adjecit (ut erat vaticinandi perita (4), legendarumque herbarum (5) gnara) vulneratum eum aliquando ab Achivis, neque medelam reperientem, se etiam obsecraturum; atque ita domum discessit. Post igitur Paris (6) in pugna pro Troja adversus Achivos a Philoctete vulneratus, graviterque saucius, ad Idam curru vehebatur, præmissoque nuntio, Œnonem deprecatus est. Hæc contumeliose valde nuntio rejecto, ad Helenam ire Paridem per convicium jussit. Ille interim per viam ex vulnere diem clausit extremum. Antequam tamen de illius interitu quidquam Œnone inaudisset, pœnitentia gravi ducta est, herbisque lectis, curriculo festinabat prævertere. At ubi mortuum esse jam, et quidem ab ea necatum, nuntius retulit, hunc primum, lapide in caput impacto, ob illatam [exprobrando] injuriam occidit, cadaver vero Paridis amplexa, et communem utriusque fortunam diu questa, zona seipsam strangulavit.

Vicesima quarta: In Bœotiæ civitate Thespeia quæ non longe ab Helicone sita est, puer natus Narcissus, pulcher admodum, sed amoris amatorumque contemptor. Quare alii quidem despondere (7) animum amantes cœperunt: Aminiasque tantum assiduus erat et pertinax precator. At cum neque hunc audiret ille, sed gladium insuper mitteret, se ipse pro Narcissi foribus occidit, deum vehementer precatus, ultor sibi ut fieret. Narcissus (8) igitur vultum aliquando suum contemplatus, formæque simulacrum in aqua fontis apparens, et solus et primus incipit cæco sui amore flagrare. Ergo consilii tandem inops, et justas sese dare pœnas arbitratus, quod Aminiam amatorem injuria læsisset, mortem sibi conscivit. Ex eo, responso dato, ut amor magis honoraretur colereturque, præter communem **135***a* cultum, privatim quoque sacrificare decreverunt. Ea autem incolarum opinio est (9), primum ex illa terra exstitisse narcissum florem, in quam effusus Narcissi sanguis fuisset.

VARIÆ LECTIONES.

[82] Πάριδος] καὶ Πάριδος Scaliger. [83] συνήθης] μυηθεὶς A. [84] ἐξωνείδιζε A : διωνείδιζε ς. [85] δεινός corr. A : δεινῶς ς. [86] τῆς A : ἀντὶ τῆς ς. [87] ἀπηγορεύθησαν ς. Ἀμινίας A, et infra Ἀμινίου. [88] Θεσπιεῖς A : Θεσπίσας ς. [89] καὶ ante πρὸς add. A.

NOTÆ.

(3) Lege Parthen. Ἐρωτικῶν cap. 4 et 34, et Lycophron Cassan. ejusque interpr.

(4) A Rhea edocta, ut vult Apollod. lib. III, ubi et plura de his.

(5) Dono Apollinis, ut ipsa sua docet epistola ad Paridem apud Ovid. in fin.

(6) Hæc Q. Calaber posteriore parte libri sui x, paulo aliter describit. Vult enim fato decretum fuisse ut non nisi ab Œnone Paris curari posset, et ipsam se in rogum mariti conjecisse, etc.

(7) Sequor τὸ ἀπηγόρευσαν.

(8) Pausan. *Bœotic.* legendus, et Ovid. *Metam.* III.

(9) Sed vana, ut docet Pausan. *Bœotic.*

Digitized by Google

Vicesima quinta. Minos Jovis et Europæ filius A Cretam rex tenuit, Dædalumque (10) quæsiturus classe instructa navigavit in Sicaniam (quæ hodie *Sicilia* dicitur), ubi a Cocali oræ illius regis filiabus est interfectus. Natio hinc Cretensium, regis sui cædem ultura, bellum adversus Siculos suscepit. Sed victi Cretes cum domum redeunt, ad Iapygas (11) sunt tempestate delati : ibique tum sedes fixerunt, Iapyges pro Cretensibus facti. Post horum pars quædam per seditionem inde expulsa, oraculi responsum illud consulentes acceperunt, ubi quis ipsis terram et aquam præberet, ibi ut habitarent. Atque ita Bottiæorum terram incoluerunt. Ibi enim pueri, panis cæterorumque condimentorum varia genera per ludum et jocum ex luto fingentes, petentibus ipsis panis loco distribuerunt luteos panes : et illi im- B pletum esse oraculum interpretati, sedem a Macedonum rege postulantes, Bottiæorum oram habitandam acceperunt, et Cretensium nomen jam tertio cum Bottiæorum commutantes, portio nunc sunt Macedonum.

Ἡ κε' ὡς Μίνως υἱὸς Διὸς καὶ Εὐρώπης, ὁ βασιλεύων Κρήτης, κατὰ ζήτησιν Δαιδάλου στόλῳ πλεύσας εἰς Σικανίαν (αὕτη δ' ἐστὶν ἡ νῦν Σικελία) ὑπὸ τῶν Κωκάλου θυγατέρων (ἐβασίλευε δ' οὗτος Σικελῶν [90]) ἀναιρεῖται. Καὶ τὸ Κρητικὸν πολεμεῖ Σικελοῖς ὑπὲρ τοῦ βασιλέως, καὶ ἡττᾶται. Καὶ ἐπανιόντες ὑπὸ χειμῶνος ἐξέπεσον εἰς Ἰάπυγας, καὶ αὐτόθι τότε ἱδρύσαντο, ἀντὶ Κρητῶν γεγονότες Ἰάπυγες. Χρόνῳ δὲ ὕστερον μοῖρά τις κατὰ στάσιν ἐκπεσόντες τῆς χώρας χρησμὸν ἔλαβον, ἔνθα ἄντις αὐτοῖς γῆν καὶ ὕδωρ ὀρέξῃ [91], ἐνταῦθα οἰκίζεσθαι. Καὶ ὦκησαν [92] τὴν Βοττιαίων· ἐκεῖ γὰρ παῖδες ἄρτων εἴδη καὶ ἄλλων ὄψων παίζοντες ἀπὸ πηλοῦ καὶ πλάττοντες, αἰτουμένοις ἐπέδωκαν αὐτοῖς ἀντὶ ἄρτων τοὺς πηλίνους ἄρτους· καὶ οἵ γε τὸν χρησμὸν τετελέσθαι νομίσαντες ᾐτήσαντο τὸν βασιλέα Μακεδόνων, καὶ ἔλαβον οἰκεῖν τὴν Βοττιαίων, [437 R.] καὶ Βοττιαῖοι μὲν τρίτον γένος ἀπὸ Κρητῶν ἀμείψαντες μοῖρα νῦν εἰσὶ Μακεδόνων.

Vicesima sexta narrat Apollinis spectrum, cui Carno (12) nomen, Dorienses sequi solitum, ab Hippota (13) quodam e stirpe Herculis tum esse interfectum, cum in Peloponnesum Heraclidæ rediirent. Cum ergo propterea peste graviter laborarent, oraculo accepto e castris Hippoten expulerunt. Erat autem spectrum hoc Doriensibus vatis loco. Et Heraclidæ quidem tum in Peloponnesum trajecerunt : Hippotes vero ille oberrans, filium genuit cui ex re Aletæ (14) nomen dedit. Hic ubi ad C ætatem virilem pervenit, Dorici populi parte collecta, pulsisque Sisyphidis, qui tum Corinthi reges erant, cum ipsorum sociis lonibus, urbem illam denuo incolis replet, pergebatque adversus Atticam, cum oraculi responsum eidem datum, victorem fore, si ab Atheniensium rege abstineret (15). Hoc oraculo ab Atheniensibus cognito, Codro septuagenario persuadent, libens se pro patria ut devoveat. Ille veste mutata, quasi lignatorum unus esset, a Doriensi quodam interficitur. Dorienses re postea cognita, de victoria desperantes, cum Atheniensibus pacis fœdera inierunt.

Ἡ κς' διέξεισιν ὡς φάσμα Ἀπόλλωνος, ὄνομα Κάρνος, Δωριεῦσιν ἑπόμενον, Ἱππότης τις τῶν ἀφ' Ἡρακλέους ἀναιρεῖ, ὅτε κατῆσαν εἰς Πελοπόννησον Ἡρακλεῖδαι. Καὶ λοιμοῦ τούτοις προσπεσόντος, χρησμὸν [93] λαβόντες ἤλασαν τὸν Ἱππότην τοῦ στρατοπέδου. Μάντις δ' ἦν τὸ φάσμα [94] τοῖς Δωριεῦσιν. Ἡρακλείδαις μὲν κάθοδος εἰς Πελοπόννησον ἐγένετο· ὁ δ' Ἱππότης ἀλώμενος [95] τίκτει παῖδα, ἐκ τοῦ πράγματος Ἀλήτην καλέσας, ὃς ἀνδρωθεὶς καὶ μοῖραν τοῦ Δωρικοῦ συλλέξας, καὶ Σισυφίδας ἐκβαλὼν Κορίνθου βασιλέας ὄντας καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς Ἴωνας, ἀνοικίζει τὴν πόλιν καὶ ἐπῄει κατὰ τῆς Ἀττικῆς, [225 H.] ὅτε καὶ χρησμὸν λαμβάνει νικήσειν, εἰ ἀπόσχοιντο τοῦ βασιλέως Ἀθηναίων. Καὶ τοῦ χρησμοῦ γνωσθέντος Ἀθηναίοις, πείθουσι Κόδρον ἑβδομηκοντούτην ὄντα ἑκόντα δοῦναι ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Καὶ ἀμειψάμενος τὴν στολήν, ὡς εἷς τῶν ξυλοφόρων ὑφ' ἑνὸς τῶν Δωριέων ἀναιρεῖται. Καὶ γνόντες ὕστερον Δωριεῖς, καὶ ἀπογνόντες τὴν νίκην, ἐσπείσαντο Ἀθηναίοις.

Vicesima septima refert de rebus Deucalionis, qui in Phthiotide regnavit, deque Græciæ inundatione ejus temporibus : ac de Hellene filio ejus D **135***b* (quidam Jovis esse dicunt) qui et Deucalione mortuo, in regno successit, habuitque filios tres. Ex his Æolum natu maximum, merito voluit ejus regionis sceptrum tenere, cui ipsemet antea impe-

Ἡ κζ' τὰ περὶ Δευκαλίωνος ἀπαγγέλλει, ὃς ἐβασίλευε [96] τῆς Φθιώτιδος, καὶ τοῦ κατ' αὐτὸν τῆς Ἑλλάδος κατακλυσμοῦ· καὶ περὶ Ἕλληνος τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, ὃν ἔνιοι τοῦ Διὸς παῖδα εἶναί φασιν, ὃς καὶ διεδέξατο τὴν βασιλείαν τελευτήσαντος Δευκαλίωνος, καὶ τίκτει παῖδας [97] τρεῖς. Ὧν Αἴολον μὲν τὸν πρῶτον βασιλεύειν ἐδικαίωσεν ἧς ἦρχε γῆς,

VARIÆ LECTIONES.

[90] Σικελῶν mg. : libri Σικεῶν. [91] ὀρέξει ς. [92] ὦκισαν ς. [93] χρησμόν] καὶ χρησμόν A. [94] φάντασμα ς. [95] ἀλώμενος] cf. Ruhnken. ad Vellej. p. 12. [96] ἐβασίλευσε ς. [97] παῖδας om. A.

NOTÆ.

(10) Lege Pausan. *Achaic.* init.
(11) Vide Strab. lib. VI.
(12) Hæc de Carno aliter aliquanto refert Pausan. in *Laconic.*
(13) Quem Phylantii filium facit Pausan. cum Apollod. lib. II *Biblioth.*, qui hanc ad Naupactum patratam cædem tradit.
(14) Quasi *Erronem* a parentis erroribus dixeris.
(15) Pausan. init. *Corinthiac.*

Digitized by Google

Ἀσωπῷ καὶ Ἐνιπεῖ δυσὶ ποταμοῖς τὴν ἀρχὴν διορι- A
σάμενος, ἐξ οὗ τὸ Αἰολικὸν κατάγεται γένος· Δῶρος
δ' ὁ δεύτερος μοῖραν τοῦ λαοῦ λαβὼν παρὰ τοῦ πα-
τρὸς ἀποικίζεται, καὶ ὑπὸ τὸν Παρνασσὸν τὸ ὄρος
κτίζει πόλεις, Βοιὸν, Κυτίνιον [98], Ἐρινέον, ἐξ οὗ
Δωριεῖς· ὁ δὲ νεώτατος Ἀθήναζε [99] ἀφικόμενος
κτίζει τετράπολιν καλουμένην τῆς Ἀττικῆς, καὶ
γαμεῖ Κρέουσαν τὴν Ἐρεχθέως, καὶ τίκτει ἐξ αὐτῆς
Ἀχαιὸν καὶ Ἴωνα. Καὶ ὁ μὲν Ἀχαιὸς ἀκούσιον φό-
νον ἐργασάμενος ἠλάθη, καὶ εἰς Πελοπόννησον ἐλθὼν
Ἀχαΐαν κτίζει τετράπολιν, ἐξ οὗ Ἀχαιοί· Ἴων δὲ,
θανόντος τοῦ μητροπάτορος, διά τε τὴν ἀρετὴν καὶ
τὴν ἄλλην ἀξίωσιν αἱρεθεὶς βασιλεύει Ἀθηναίων, ἐξ
οὗ Ἴωνες οἵ τε Ἀθηναῖοι ἤρξαντο καλεῖσθαι καὶ τὸ
ἄλλο πᾶν Ἰωνικόν. B

Ἡ κη' ὡς Τέννης καὶ Ἡμιθέα παῖδες ἦστην Κύκνῳ
βασιλεῖ Τρῳάδος, καὶ Κύκνος [1] ἀποθανούσης αὐτῷ
τῆς γυναικὸς ἑτέραν ἐπεισάγεται· ἡ δ' ἐπιμανεῖσα
Τέννῃ καὶ μὴ τυγχάνουσα καταψεύδεται τοῦ παιδὸς
τὰ ἑαυτῆς· καὶ ὁ πατὴρ ἀκρίτως εἰς λάρνακα [2] Τέν-
νην κατακλείει, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἡμιθέαν περιαλγοῦ-
σαν τἀδελφοῦ [3], καὶ ἀφίησι τῇ θαλάσσῃ. Ἡ δ' εἰς
νῆσον ἐκφέρεται, καὶ οἱ ἐπιχώριοι τὴν λάρνακα ἀνα-
κομίζονται, καὶ τὸ κράτος τῆς γῆς ἐκείνης ἴσχουσι [4]
Τέννης καὶ Ἡμιθέα, καὶ ἡ νῆσος Τένεδος ἀντὶ Λευ-
κόφρυος ὠνομάσθη. Ὁ δὲ Κύκνος μεταγνοὺς καὶ
ὁρμισάμενος πρὸς τὴν νῆσον, ἐδεῖτο τοῦ παιδὸς ἀπὸ
τῆς νεὼς ἀμνηστίαν ἔχειν. Ὁ δὲ, ὡς μὴ ἐπιβαίη τῆς C
νήσου, πέλεκυν ἁράμενος τὰ πείσματα τῆς νεὼς
διακόπτει· [440 R.] καὶ ἀπ' αὐτοῦ οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ
παντὸς ἀποτόμου πράγματος τὸν Τέννου πέλεκυν
ἐπιλέγουσιν.

Ἡ κθ' ὡς Μάγνητες οἱ Μαγνησίαν τὴν ἐν Ἀσίᾳ
νῦν οἰκοῦντες τὸ πρότερον περὶ Πηνειὸν ποταμὸν καὶ
τὸ Πήλιον ὄρος ᾤκησαν, καὶ συνεστράτευσαν [5]
Ἀχαιοῖς κατὰ Τροίας ἡγουμένου αὐτῶν Πρόθοου,
καὶ ἐκαλοῦντο Μάγνητες. Εἶτα δεκάτη [6] Μαγνήτων
ἀνακομιζομένων αὐτῶν ἀπὸ Τροίας οἰκίζει κατ' εὐ-
χὰς εἰς Δελφούς. Μετὰ χρόνον δὲ ἀναστάντες τοῦ
ἱεροῦ καὶ κατιόντες ἐπὶ θάλασσαν ἐπεραιώθησαν εἰς
Κρήτην [7]. Ὕστερον [226 H.] δὲ βιασθέντες ἀνέστη-
σαν ἐκ Κρήτης, καὶ πλεύσαντες εἰς τὴν Ἀσίαν ἐρ- D
ρύοντο κακῶν νεόκτιστον οὖσαν τὴν Ἰωνίαν καὶ τὴν
Αἰολίδα, συμμαχοῦντες αὐτοῖς κατὰ τῶν ἐπιτιθεμέ-

raverat, quamque Asopo et Enipeo fluviis distermi-
naverat. Atque hinc Æolicum genus derivatur.
Alter deinde Dorus, accepta a parente populi parte,
coloniam alio traduxit, condiditque has ad Parnassi
montis radicem urbes, Bœum, Cytinium et Erineum.
Ab hoc Dores dicti. Natu denique minimus cum
Athenas pervenit (16), Atticæ quam vocant tetra-
polim (17) ædificavit, duxitque uxorem Creusam
Erechthei filiam, e qua Achæum et Iona (18) sus-
tulit. Achæus hic, cum cædem imprudens patrasset,
pulsus, in Peloponnesum venit, condiditque Achaiam
tetrapolim. A quo etiam Achæi originem ducunt.
Ion vero, mortuo avo materno Erechtheo, cum vir-
tutis, tum reliquæ dignitatis ergo creatus rex, Athe-
niensibus imperavit. Unde et Iones appellari cœ-
perunt Athenienses, omnisque adeo regio Ionia
dicta.

Vicesima octava : Tennes et Hemithea liberi erant
Cycni regis Troadis (19). Cycnus autem mortua
conjuge duxit alteram (20), quæ insano Tennæ pri-
vigni amore capta, cum potiri non posset, suum cri-
men falso illi imponens accusavit. Parens igitur
indicta causa Tennem filium arculæ inclusit, quin
et una Hemitheam, fratris infortunio immodice do-
lentem, atque ita mari commisit. Hæc arcula in
insulam quamdam delata, atque ab incolis sub-
lata est, et totius regionis imperio potiuntur Ten-
nes atque Hemithea : ipsa vero insula Tenedos
pro Leucophry dici cœpta. Cycnus postea facti pœ-
nitens, et ad insulam profectus, filium precabatur
e navi, præteritarum rerum ut oblivisceretur. Ille
autem, ne ad insulam appelleret parens, securim
arripiens navis retinacula dissecuit. Unde dici cœ-
ptum in omni abrupto atque præciso negotio, Ten-
næ (21) bipennem fuisse adhibitam.

Vicesima nona : Magnetes, qui Magnesiam Asiæ
nunc incolunt, antea ad Peneum flumen montemque
Pelium habitarunt, et adversus Trojam ductu at-
que auspiciis Prothoi militantes, Magnetes item
dicti sunt. Ille postea hos, decimam Troja repor-
tantes, Delphis ex voto collocavit. Post tamen re-
licto fano, navibusque conscensis, in Cretam trans-
miserunt. Inde quoque vi repulsi Cretam deserunt,
et in **136***a* Asiam adnavigantes, malis afflictam
nuper conditam Ioniam atque Æolidem liberant,
pugnantes una cum his adversus eos, qui mala illa
inferebant. Hinc denique eodem quo nunc sunt

VARIÆ LECTIONES.

[98] Κτίνιον ς. [99] Ἀθήναζεν ς. [1] καὶ Κύκνος A : Κύκνος δέ ς. [2] εἰς λάρνακα A : λάρνακι ς. [3] ἀδελ-
φοῦ ς. [4] ἀνίσχουσι A. [5] καὶ συνεστρ. A : συνεστρ. δέ ς. [6] δεκάτην ς. [7] εἰς Κρήτην] cf. Ruhnken.
ad Vellei. p. 13.

NOTÆ.

(16) Strabo lib. VIII, initio Achaiæ *Xuthum* nominat, ubi hanc leges historiam.

(17) Œnoen, Probalinthum, Tricorithum, et Marathona, ut refert Steph. et Strabo supr.

(18) Steph. in *Ionia* facit eum ex Atheniens. opinione Apollinis et Creissæ filium.

(19) Strabo lib. XIII Colonarum hunc regem facit, in Troade tamen. Vide Lycophr. interp. et Servium, ac Pausan. *in Phocicis*. Diodor. quoque Sicul. extremo lib. V.

(20) Philonomen vocat Steph. in *Tenedos* : quem fusius hæc tractantem lege, et Adag. opus.

(21) Suidas etiam Τενέδιος ἄνθρωπος et Τενέδιος ξυνήγορος παροιμιωδῶς dici refert.

Digitized by Google

loco perveniunt, urbemque condunt, quam veteri de nomine patriæ Magnesiam item nuncuparunt.

Tricesima de Pithenio (22) Apolloniate, qui, oves Soli sacras pascens, cum sua incuria sexaginta de grege oves lupi discerpsissent, oculis a civibus est orbatus, quare tellus, irato Deo, fructus Apolloniatis non protulit, donec astu et suburbanis prædiis duobus Pithenium placantes et una insuper domo, quam ipsemet elegisset, sterilitatem effugerunt. Erat autem Pithenius illustris genere, sicut et quotquot alii ejus successores sacrarum curam ovium gesserunt. Ipsa vero Apollonia (23) Græca civitas est in Illyrica regione mari adjacens, quam Lous fluvius (24), qui in Ionium mare exit, mediam dividit.

Tricesima prima : Tereus (25), Thracum rex, eorum qui ad Dauliam cæteramque Phocida pertinent, uxorem duxit Procnen, Pandionis Athenarum regis filiam. Hic postquam insano captus amore, per vim constupravit invitam Philomelam, Procnes sororem, linguam quoque ejus exsecuit, veritus nimirum ne factum proderet. At illa peplum texens, dolorem ei suum filis inscripsit. Procne, re cognita, et facinus ulcisci cupiens, filium [Itym] marito suum epulandum in cœna apposuit. Tum Tereus, ubi vel ex ipsa Procne exsecrandum convivium didicit, et hanc et sororem veluti facti consciam gladio percussurus insequitur. Illis vero per fabulam inde sublatis, Procne quidem in lusciniam (26), Philomela vero in hirundinem vertitur, canuntque perpetuo suas illas calamitates. Sed et Tereus in upupam avem, ut fabulæ referunt, mutatus : aiuntque hos, ne aves quidem factos, iram deposuisse, quando upupæ perpetuo hirundines atque luscinias insectantur.

Tricesima secunda : De Europa (27) Phœnicis (28) filia e conspectu sublata, utque filios pater ad sororem investigandam dimiserit. In his etiam Cadmus fuit, quicum una et Proteus, Busiridis tyrannidem veritus, ex Ægypto trajicit. Addit quomodo post varios errores nihil invenientes, in Pallenam venerint, utque Proteus, hospitalibus muneribus Clito oblatis, amicitiaque inita **136**[b] (erat Clitus hic rex prudens et justus Sithonum Thraciæ populorum) filiam ejus Chrysonoen uxorem duxerit. Bisaltis deinde patria sua eo bello pulsis, quod ipsis a Clito et Proteo illatum est, regionibus illi Proteus imperavit, genuitque patris longe dissimiles liberos,

νων. Ἐκεῖθεν ἀφικνοῦνται ἐν ᾧ νῦν εἰσι, καὶ κτίζουσι πόλιν, ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ ἀρχαῖον πατρίδος Μαγνησίαν αὐτὴν ἐπικαλέσαντες.

Ἡ λ' τὰ περὶ Πειθηνίου τοῦ Ἀπολλωνιάτου, ὃς τὰ ἱερὰ Ἡλίου [8] νέμων πρόβατα, ἐπεὶ αὐτῶν ἐξήκοντα λύκοι διεσπάραξαν, ἀμελήσαντος; τὰς ὄψεις ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἐκκόπτεται. Καὶ ἡ γῆ καρπὸν Ἀπολλωνιάταις μηνίσαντος αὐτοῖς τοῦ θεοῦ οὐκ ἐδίδου, ἕως τέχνῃ καὶ προαστείοις δυσὶν ἱλασάμενοι Πειθήνιον καὶ οἰκίᾳ μιᾷ, ὧν [9] αὐτὸς [10] ᾑρετίσατο, τὴν ἀκαρπίαν διέφυγον. Τῶν ἐπιφανῶν δ' ἦν ὁ Πειθήνιος, καὶ ὅσοι ἄλλοι ἐκ διαδοχῆς τῶν ἱερῶν εἶχον προβάτων τὴν ἐπιμέλειαν. Καὶ ἡ Ἀπολλωνία πόλις Ἑλλάς ἐστιν ἐν τῇ Ἰλλυριῶν γῇ, κεῖται δ' ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ποταμὸς Λῶος [11] διὰ μέσης αὐτῆς ῥέων εἰς τὸ Ἰόνιον ἐκβάλλει πέλαγος [12].

Ἡ λα' ὡς Τηρεὺς, βασιλεὺς Θρᾳκῶν τῶν περὶ Δαυλίαν καὶ τὴν ἄλλην Φωκίδα, ἄγεται Πρόκνην γυναῖκα τὴν Πανδίονος βασιλεύοντος Ἀθηνῶν, καὶ ὡς ἐπεμάνη καὶ ἐμίγη ἀκούσῃ Φιλομήλᾳ τῇ ἀδελφῇ Πρόκνης, καὶ τέμνει [13] τὴν αὐτῆς γλῶσσαν, δεδιὼς τὸν ἐκ λόγων θρίαμβον. Ἡ δὲ πέπλον ὑφαίνουσα γράφει τὰ πάθη τοῖς νήμασι. Καὶ ἡ Πρόκνη μαθοῦσα καὶ ἀμυνομένη παρατίθησιν αὐτῷ δεῖπνον τὰ αὐτοῦ γεννήματα. Ὁ δὲ Τηρεὺς, μαθὼν τοῦ δείπνου τὸ μύσος ὑπ' αὐτῆς Πρόκνης, ἐδίωκεν αὐτήν τε καὶ τὴν ἀδελφὴν ὡς συνεργὸν ξίφει ἀνελεῖν. Τὰς δὲ μῦθος [14] λαβὼν ἐντεῦθεν Πρόκνην μὲν ἀηδόνα ποιεῖ, Φιλομήλαν δὲ χελιδόνα· καὶ ᾄδουσι διὰ παντὸς τὰς τότε συμφοράς. Ἀλλὰ καὶ ὁ Τηρεὺς εἰς ἔποπα [15] ἔπτη τῷ μύθῳ. Καὶ οὐδ' ἐν ὄρνισιν αὐτούς [16] φασι πεπαῦσθαι τῆς ὀργῆς, ἀλλ' ἔποπες ἀεὶ ἀηδόνας καὶ χελιδόνας [17] διώκουσιν.

Ἡ λβ' τὰ περὶ Εὐρώπης τῆς Φοίνικος θυγατρὸς ἀφανοῦς γεγενημένης, καὶ ὡς πέμψειε τοὺς υἱεῖς ὁ πατὴρ κατὰ ζήτησιν τῆς ἀδελφῆς, ὧν ἦν καὶ Κάδμος, μεθ' οὗ συναπαίρει καὶ Πρωτεὺς ἐξ Αἰγύπτου, τὴν Βουσίριδος δεδιὼς βασιλείαν. Καὶ ὡς μετὰ πολλὴν πλάνην μηδὲν εὑρόντες κατέσχον εἰς Παλλήνην, καὶ ὡς Πρωτεὺς ξένια δοὺς Κλίτῳ καὶ λαβὼν φιλίαν (βασιλεὺς δ' ἦν ὁ Κλίτος σώφρων καὶ δίκαιος Σιθώνων Θρᾳκίου ἔθνους) ἄγεται Πρωτεὺς γυναῖκα τὴν θυγατέρα Χρυσονόην. [441 R.] Καὶ Βισαλτῶν [227 H.] ἀπελαθέντων τῆς οἰκείας γῆς τῷ πρὸς αὐτοὺς πολέμῳ, ὃν ἐπολέμησε Κλίτος καὶ Πρωτεὺς, βασιλεύει τῆς χώρας Πρωτεὺς, καὶ τίκτει παῖδας οὐχ ὁμοίους

VARIÆ LECTIONES.

ἡλίου A : τοῦ ἡλίου ς. αὐτῶν (vel αὐτοῦ) ἑξήκ. λ. διεσπ. ἀμελ. A : ἀμελ. τούτου αὐτῶν ἑξήκ. λ. διεσπ. ς. [9] ὧν] corr. A. [10] αὐτὸς] ultimæ litteræ correctæ in A. ἐπιφ. δ' A : δ' ἐπιφ. ς. [11] Ἀῶος Kanitius. [12] εἰς τὸ Ἰόνιον ἐκβ. πέλ. A : καὶ οὗτος ἐκβ. εἰς τὸ Ἰώνιον πέλ. ς. [13] τέμνει ς. [14] δὲ ὡς μῦθος ς. [15] εἰς ἔποπα] vid. Wyttenbach. Eunap. 2, p. 186. [16] αὐτὰς ς. [17] χελιδόνας καὶ ἀηδόνας ς.

NOTÆ.

(22) Evenium nominat Herodot. *Calliope*, sub fin. ubi integra hæc narratio legitur.

(23) De quo Strabo, lib. VII *in Illyride*.

(24) Abus. Strab. et Liv.

(25) Pausan. in *Atticis*, et mythologi omnes. Vide quoque Ælian. *Variar. hist.* lib. XII, cap. 20.

(26) Cum hoc sentit Aristoph. in *Avibus* ; Apollod. lib. XXXI *Biblioth.* et alii plures.

(27) Vide *Nat. Comit.* et cæteros mythologos.

(28) Apollodorus lib. III *Biblioth.* init. Agenoris fuisse mavult ; ubi et alia quædam aliter quam hic narrata legas.

Digitized by Google

αὐτῳ, ἀλλ' ὠμοὺς καὶ παρανόμους, οὓς Ἡρακλῆς μισοπόνηρος ὢν ἀναιρεῖ. Καὶ αὐτοῖς μὲν [18] ὁ πατὴρ χῶμα ἔχωσεν, Ἡρακλέα δὲ (ἦν γὰρ ἐναγὴς) καθῆρε τοῦ φόνου.

Ἡ λγ' ὡς Δήμοκλος ὁ Δελφὸς γεννᾷ παῖδα ἐκπρεπῆ Σμῖκρον [19] ὄνομα· καὶ ὡς πλεῖ κατὰ χρησμὸν ἐπὶ Μιλήτου, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν παῖδα ἐν ἡλικίᾳ· καὶ ὡς καταλιμπάνει τοῦτον σπουδῇ τοῦ ἐκπλεῦσαι καὶ ἀγνοίᾳ, τρισκαιδέκατον ἔχοντα ἔτος· καὶ ὡς παῖς Ἐριθάρσου αἰπόλος καταλαμβάνει τὸν Σμῖκρον ἀθυμοῦντα, καὶ ἄγει πρὸς τὸν πατέρα· καὶ ὁ Ἐριθάρσης οὐκ ἔλαττον τοῦ ἰδίου παιδὸς, μαθὼν τὰς τύχας καὶ τὸ [20] γένος τοῦ Σμίκρου, τοῦτον περιεῖπε. Καὶ περὶ τοῦ Κύκνου τοῦ συλληφθέντος ἄμφω τοῖς παισὶ, καὶ τῆς ἔριδος, καὶ τοῦ τῆς Λευκοθέας φάσματος, ὡς [21] εἶποι τε τοῖς παισὶ πρὸς Μιλησίους φάναι τιμᾶν αὐτὴν καὶ παίδων ἀγῶνα γυμνικὸν τελεῖν αὐτῇ· ἡσθῆναι γὰρ αὐτὴν τῇ ἔριδι τῶν παίδων. Καὶ ὡς ὁ Σμῖκρός τινος τῶν ἐν Μιλησίοις ἐνδόξων θυγατέρα γαμεῖ, καὶ αὕτη τίκτουσα ὁρᾷ ὄψιν τὸν ἥλιον αὐτῇ [22] διὰ τοῦ στόματος εἰσδύντα διὰ τῆς γαστρὸς [23] καὶ τῶν αἰδοίων διεξελθεῖν· καὶ ἦν τὸ ὅραμα τοῖς μάντεσιν ἀγαθόν. Καὶ ἔτεκε κόρον, Βράγχον ἀπὸ τοῦ ὀνείρου καλέσασα, ὅτι ὁ ἥλιος αὐτῆς διὰ τοῦ βράγχου διεξῆλθε [24]. Καὶ ἦν ὁ παῖς κάλλιστος ἀνθρώπων, καὶ αὐτὸν ἐφίλησεν ἐρασθεὶς Ἀπόλλων, εὑρὼν ποιμαίνοντα, ἔνθα βωμὸς Ἀπόλλωνος φιλίου ἵδρυται. Ὁ δὲ Βράγχος ἐξ Ἀπόλλωνος ἐπίπνους μαντικῆς γεγονὼς ἐν Διδύμοις τῷ χωρίῳ ἔχρα. Καὶ μέχρι [25] νῦν χρηστηρίων Ἑλληνικῶν ὧν ἴσμεν, μετὰ Δελφοὺς κράτιστον ὁμολογεῖται τὸ τῶν Βραγχιδῶν.

Ἡ λδ' ὡς μετὰ τελευτὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ Πάριδος οἱ Πριάμου παῖδες Ἕλενος καὶ Δηΐφοβος ἤριζον ὑπὲρ τῶν Ἑλένης γάμων, καὶ κρατεῖ βίᾳ καὶ θεραπείᾳ τῶν δυνατῶν Δηΐφοβος, νεώτερος ὢν Ἑλένου. Ἕλενος δὲ, τὴν ὕβριν οὐ φέρων, εἰς τὴν Ἴδην ἀποχωρήσας ἡσύχαζε. Καὶ κατὰ συμβουλὰς [26] Κάλχαντος οἱ πολιορκοῦντες Τροίαν Ἕλληνες λόχῳ τὸν Ἕλενον συλλαμβάνουσι· καὶ τὰ μὲν ἀπειλαῖς τὰ δὲ δώροις, πλέον δὲ τῇ πρὸς Τρῶας ὀργῇ, ἀποκαλύπτει αὐτοῖς Ἕλενος ὡς ξυλίνῳ ἵππῳ πεπρωμένον ἐστὶν Ἴλιον ἁλῶναι, καὶ τὸ τελευταῖον, ἐπειδὰν Ἀχαιοὶ λάθωσι τὸ διοπετὲς Ἀθηνᾶς Παλλάδιον, πολλῶν ὄντων τὸ σμικρότατον. Στέλλονται οὖν ἐπὶ τῇ κλοπῇ τοῦ Παλλαδίου Διομήδης καὶ Ὀδυσσεὺς, καὶ ἀναβαίνει ἐπὶ τὸ τεῖχος [27] Διομήδης, ἐπιβὰς τῶν ὤμων Ὀδυσσέως· ὁ δὲ οὐκ ἀνελκύσας Ὀδυσσέα, καίτοι τὰς χεῖρας ὀρέγοντα, ᾔει τὴν ἐπὶ τὸ Παλλάδιον, καὶ ἀφελόμενος αὐτὸ πρὸς Ὀδυσσέα ἔχων ὑπέστρεφε. Καὶ διὰ τοῦ πεδίου κατιόντων πυνθανομένῳ [228 H.] ἕκαστα τῷ Ὀδυσσεῖ Διομήδης, τὸ δόλιον τάνδρὸς [28] εἰδὼς, οὐχ

crudeles admodum atque injustos, qui post ab Hercule, quod improbos valde odisset, occisi sunt. Et parens ipse tumulum suis effodit, Herculemque cæde pollutum expiavit.

Tricesima tertia : Democlus Delphus filium genuit insigni forma, cui *Smicro* (29) nomen, navigavitque Miletum ad consulendum oraculum, ducto secum filio annorum tredecim : quem, nimis festinato navigandi studio, atque imprudens, ibi reliquit. Inventum itaque tristem Smicrum, caprarius quidam, Eritharsi filius, ad patrem adducit : qui non secus atque suum filium, cognita pueri et conditione et stirpe, honeste eum apud se habuit. Narrat et de Cycno cum duobus filiis capto, deque contentione, ac de Leucotheæ spectro. Quomodo hæc pueris dixerit, Milesios ut admonerent, ipsam honorandam, et puerorum certamen gymnicum ipsi exhibendum : lætari enim se puerorum contentione. Addit etiam, ut Smicrus, clari cujusdam apud Milesios viri filiam uxorem duxerit, quæ pariens secundum quietem videre visa sit, solem per os ipsam subire, et per ventrem atque verenda egredi. Quod visum bonum esse omen vates interpretati, peperit illa filium, Branchumque a somnio nominavit, eo quod per fauces ex ipsa sol egressus esset (30). Hic mortalium formosissimus puer, ab Apolline est adamatus, cum oves pascentem reperisset. Ubi et ara Apollinis amantis consecrata. Branchus vero, Apollinis dono vaticinandi arte donatus, Didymis oracula reddidit, hodieque, inter omnia quæ novimus, Græca oracula, Branchidarum oraculum (31) post Delphicum maximum prædicatur.

Tricesima quarta. Paride mortuo, Helenus et Deiphobus Priami filii super Helenæ nuptiis contenderunt, vicitque per vim et potentium opem Deiphobus, ætate licet minor. Helenus ergo, injuriæ impatiens, in Idam **137***a* secedens otium egit : ubi Calchantis suasu, qui Trojam obsidebant Græci ex insidiis eum capiunt : ille partim minis, partim donis, vel potius odio Trojæ, Græcis indicavit, ligneo equo Trojam capiendam, fato esse designatum. Imo et hoc denique, cum Achivi cepissent cœlo delapsum (32) illud Minervæ Palladium (33), quod inter multa erat minimum. Igitur missi ad Palladium furto auferendum, Diomedes et Ulysses : evaditque in murum per Ulyssis humeros conscendens Diomedes, neque tamen manus tendentem socium attraxit, sed ad Palladium abiit, eoque ablato, ad Ulyssem revertit. Ita cum per plana redirent, interroganti singulatim omnia Ulyssi, hominis astutiam non ignorans, respondit, non quod Helenus Palladium indicasset se accepisse, sed pro eo aliud quoddam. Verum moto forte fortuna

VARIÆ LECTIONES.

[18] μὲν alii. A. [19] Σμικρός ς. [20] τὸ om. A. [21] ὡς] καὶ ὡς ς. εἶποι A : εἴ τοι ς. [22] αὐτῇ τὸν ἥλιον ς. [23] γαστρὸς δὲ καί ς. [24] ἐξῆλθε ς. [25] μέχρι τοῦ νῦν ς. [26] συμβουλήν ς. [27] ἐπὶ τὸ τεῖχος] τοῦ τείχους A. [28] τοῦ ἀνδρός ς.

NOTÆ.

(29) Simerum vocat Lactantius ad vers. 198, lib. VIII *Thebaid.* Stat. Papin. Ubi plura ex Varrone.

(30) Εἰσῆλθε potius legendum videtur.

(31) De quo Strabo et Pausan. non semel.

(32) Διοπετές. De qua voce lege Suidam.

(33) Vide Suid. et interpr. Virg. Apollod. item lib. III *Biblioth.*, ac Dictyn Cretens. lib. V init.

Digitized by Google

Palladio, agnovit Ulysses illud ipsum esse. Quare a tergo se statuens Diomedis, interfecturus illum, gladium strinxit, quo ipsemet Achivis Palladium afferret. At dum plagam inflicturus esset, vidit Diomedes, splendente tum forte luna, ensis vibrati lucem. Ita Ulysses a cæde abstinuit, stringente vicissim gladium Diomede, qui et timiditatem illi exprobrans, et gladii lamina, quod antecedere nollet, humeros verberans, eumdem ante se egit. Unde proverbium (33*) natum : *Diomedeia necessitas*, adhiberi solitum in eo, qui aliquid faciat invitus.

A ὅπερ ἔφησεν Ἕλενος Παλλάδιον λαβεῖν αὐτὸν, ἀλλ' ἀντ' ἐκείνου ἕτερον, ἀποκρίνεται. Κινηθέντος δὲ τοῦ Παλλαδίου κατά τινα δαίμονα, γνοὺς Ὀδυσσεὺς αὐτὸ ἐκεῖνο εἶναι καὶ κατόπιν γεγονὼς σπάτᾳ τὸ ξίφος, ἐκεῖνον μὲν ἀνελεῖν βουληθεὶς, [444 R.] αὐτὸς δ' Ἀχαιοῖς τὸ Παλλάδιον κομίζειν. Καὶ αὐτοῦ μέλλοντος πληγὴν ἐμβαλεῖν (ἦν γὰρ σελήνη), ὁρᾷ Διομήδης τὴν αὐγὴν τοῦ ξίφους. Ὀδυσσεὺς δ' ἀναιρεῖν μὲν ἀπέσχετο ἀντισπασαμένου κἀκείνου ξίφος, δειλίαν δ' ὀνειδίσας πλατεῖ τῷ ξίφει οὐκ ἐθέλοντα προϊέναι τύπτων τὰ νῶτα ἤλαυνεν. Ἐξ οὗ ἡ παροιμία « ἡ Διομήδειος [29] ἀνάγκη, » ἐπὶ παντὸς ἀκουσίου λεγομένη.

Tricesima quinta duos inducit pastores ad Lyssum Ephesini agri montem pascentes : qui apum examen in profundo quodam atque ad descendendum perdifficili antro cum vidissent, alter sportulam ad descendendum ingressus est, alter eam e fune suspensam demittebat. Cum autem qui descenderat, mellis atque auri ingentem copiam reperisset, impositum sportulæ onus tertio attrahere sursum jussit. Auro dein deficiente, seipsum deinceps sportam ingredi acclamavit. At postquam insidiarum ipsi suspicio cum verbo illo in mentem venit, lapidem pro se sportæ imposuit, jussitque attrahere. Alter itaque, ut jam pæne ad oram usque speluncæ onus attraxit, ratus se socium occidere, confestim per præcipitium quoddam sportam præcipitavit, auroque humi defosso, verisimiles de pastore qui desiderabatur, causas interrogantibus commentus est. Hinc cum alter ille in spelunca **137***b* pastor nullam salutis viam reperiret, Apollo in somnis jussit, ut acuto lapide sibi corpore lacerato, quietus jaceret. Paruit ille monenti, et vultures tanquam ad cadaver advolantes, unguesque alii comæ, alii vestibus infigentes, in sublime hominem sustulerunt, avexeruntque illæsum in subjectam vallem. Inde profectus in curiam, cuncta magistratui exposuit. Quare Ephesii insidiatorem illum convictum, aurumque defossum vel invitum ostendere coactum [pro meritis] multarunt : injuria vero affecto auri dimidium attribuentes, alterum dimidium Apollini ac Dianæ obtulerunt. Servatus ergo pastor ille, auroque donatus, ad summas pervenit divitias, et aram in summo montis vertice Apollini, Vulturii nomine, in rei gestæ memoriam sempiternam, dedicavit.

B C D Ἡ λε' δύο ποιμένας ὑπὸ Λυσσὸν τὸ ὄρος τῆς Ἐφεσίας γῆς εἰσάγει νέμοντας, οἳ μελισσῶν ἐσμὸν ἔν τινι βαθεῖ καὶ δυσκαθόδῳ θεασάμενοι σπηλαίῳ, ὁ μὲν [30] εἰς φορμίδα κατιέναι ἐνέδη, ὁ δὲ καθίει κάλῳ ἀρτησάμενος, Ὁ κατελθὼν δὲ καὶ τὸ [31] μέλι καὶ χρυσὸν πολὺν εὑρὼν καὶ τῇ φορμίδι ἕως τρὶς ἐμβαλὼν [32] ἀνιμᾶν ἐκέλευσεν, ἐπιλείψαντος δὲ [33] τοῦ χρυσοῦ ἑαυτὸν ἐμβαίνειν λοιπὸν προσβοήσας, ἐπεὶ ἐπιβουλῆς ἔννοια αὐτῷ ἅμα τῷ ῥήματι συνεισῆει, λίθον ἀνθ' αὑτοῦ τῇ φορμίδι βαλὼν ἐκέλευσεν [34] ἀνιμᾶν. Ὡς δ' ἐγγὺς τῆς στεφάνης ὁ ἀνιμῶν ἀπῃωρήσατο, αὐτίκα ὡς διαφθερῶν [35] τὸν ἕτερον [36] ἀφῆσαι κατά τινος φάραγγος, καὶ τὸ χρυσίον κατορύξας πιθανὰς ὑπὲρ τοῦ ἀφανοῦς ποιμένος ἐπλάττετο τοῖς πυνθανομένοις τὰς προφάσεις. Ὡς δ' ἦν ἄπορα πανταχόθεν τῷ ἐν τῷ σπηλαίῳ ποιμένι τὰ τῆς σωτηρίας, Ἀπόλλων ὄναρ κελεύει ὀξεῖ λίθῳ τὸ σῶμα ἀμύξαντα κεῖσθαι ἠρέμα. Τοῦ δὲ πράξαντος τὸ προσταχθὲν γῦπες ὡς ἐπὶ νεκρὸν ἐφιπτάμενοι, καὶ τοὺς ὄνυχας οἱ μὲν εἰς τὴν χαίτην, οἱ δ' εἰς τὴν ἐσθῆτα πηξάμενοι, ἐκούφιζον καὶ κατέφερον αὐτὸν κακῶν ἀπαθῆ ἐπὶ τὸν ὑποκείμενον αὐλῶνα. Ἐλθὼν δ' ἐπὶ τὸ ἀρχεῖον ἅπαντα φράζει. Καὶ τὸν μὲν ἐπιβουλεύσαντα οἱ Ἐφέσιοι, ἐλεγχθέντα καὶ τὸν χρυσὸν κατορωρυγμένον καὶ ἄκοντα ἐπιδείξαντα, τιμωροῦνται, τῷ δ' ἠδικημένῳ τὴν ἡμίσειαν τοῦ χρυσοῦ νείμαντες, τὴν ἑτέραν ἡμίσειαν ἱερὰν ἀπέφηναν Ἀρτέμιδι καὶ Ἀπόλλωνι. Ὁ δὲ διασωθεὶς καὶ τῷ χρυσίῳ τιμηθεὶς ποιμὴν τῶν τε πάνυ πλουσίων ἐγένετο καὶ βωμὸν ἐπ' ἄκρας τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Ἀπόλλωνος εἵσατο [37], Γυπαιέως εἰς μνημεῖον τῶν συνενεχθέντων ὀνομάσας.

Tricesima sexta. Philonomus Lacedæmonius (34), Sparta Doriensibus prodita, Amyclas mercedis loco accepit, in eamque ex Imbro atque Lemno incolas coegit. Qui cum tertia dein ætate seditionem adversus Dorienses excitassent, Amyclis pulsi sunt. Assumptis itaque secum e Spartiatis quibusdam, ducibusque usi Polide et Delpho, in Cretam adna-

Ἡ λς' ὡς Φιλόνομος ὁ Σπαρτιάτης [38] προδοὺς Λακεδαίμονα Δωριεῦσι δῶρον ἔχει Ἀμύκλας, καὶ συνοικίζει ταύτην ἐξ Ἴμβρου καὶ Λήμνου. Τρίτῃ δὲ γενεᾷ στασιάσαντες πρὸς Δωριέας μετανίστανται [229 H.] Ἀμυκλῶν, συμπαραλαβόντες δὲ καί τινας Σπαρτιατῶν, ἡγουμένων αὐτοῖς Πόλιδος καὶ Δελφοῦ, ἔπλεον ἐπὶ τῆς Κρήτης. Ἐν τῷ παράπλῳ δὲ τοῦδε [39]

VARIÆ LECTIONES.

[29] ἡ Διομ.] cf. Schol. Platon. p. m. 408. [30] ὁ μὲν] ὅμως ὁ μέν A. [31] καὶ τὸ add. A. [32] ἐμβάλλων A. [33] δέ A : καὶ ς. [34] ἐκέλευεν A. [35] διαφθείρων ς. [36] ἑταῖρον corr. A. τινος] τῆς Kannius. [37] εἵσατο] ἐδωμήσατο corr. A. [38] cf. Müller. Orchom. p. 316. [39] τοῦδε add. A.

NOTÆ.

(33*) Quod ipsum alia etiam ratione affert Suidas.

(34) Meminit Strabo lib. VIII, initio *Laconicæ*.

Digitized by Google

τοῦ στόλου Μῆλον Ἀπόδασμος οἰκίζει, καὶ τὸ τῶν Μηλιέων [60] γένος ἐνθένδε οἰκειοῦται Σπαρτιάτας [61]. Οἱ δὲ λοιποὶ ἅπαντες Γόρτυναν μηδενὸς εἴργοντος λαβόντες, ταύτην ἅμα τῶν περιοίκων [62] Κρητῶν συνοικίζουσιν.

Ἡ λζ' ὡς ἀπὸ Θάσου τοῦ Κάδμου ἀδελφοῦ Θάσος ἡ νῆσος ὠνομάσθη· ἐκεῖ γὰρ αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς, δοὺς τοῦ στρατοῦ μοῖραν, ἀπολείπει. Καὶ ὡς Κάδμος ὑπὸ τοῦ Φοινίκων βασιλέως, μέγα καὶ αὐτὸς δυνάμενος παρὰ Φοίνιξιν, ἐπὶ τὴν Εὐρώπην σταλείη. Οἱ δὲ Φοίνικες τότε [445 R.] μέγα τε (ὡς λόγος) ἴσχυον, καὶ πολλὴν τῆς Ἀσίας καταστρεψάμενοι τὸ βασίλειον ἐν Θήβαις ταῖς Αἰγυπτίαις εἶχον. Σταλῆναι δὲ Κάδμον οὐχ ὡς Ἕλληνές φασι, κατὰ ζήτησιν Εὐρώπης, ἣν παῖδα Φοίνικος οὖσαν ἥρπασε Ζεὺς ἐν σχήματι ταύρου, ἀλλ' ἀρχὴν μὲν ἰδίαν ἐν Εὐρώπῃ μηχανώμενον [63] πλάττεσθαι ἀδελφῆς ἡρπασμένης ποιεῖσθαι ζήτησιν, ἐξ οὗ καὶ ὁ τῆς Εὐρώπης μῦθος ἦκεν εἰς Ἕλληνας. Περιπλέων δὲ τὴν Εὐρώπην τὸν μὲν ἀδελφὸν Θάσον, ὡς εἴρηται, τῇ νήσῳ λείπει, αὐτὸς δ' εἰς Βοιωτίαν πλεύσας ἄνεισι πρὸς [64] τὰς νῦν καλουμένας Θήβας, καὶ σὺν τῇ δυνάμει περιτειχίσας τὸ χωρίον Θήβας ἀπὸ τῆς οἰκείας ἐπωνόμασε πατρίδος. Τῶν δὲ Βοιωτῶν εἰς μάχην αὐτοῖς συμπλακέντων ἡττῶνται Φοίνικες, εἶτα κρατοῦσιν ἐνέδραις καὶ προλοχισμοῖς καὶ τῇ ἀήθει τῶν ὅπλων ὄψει· κράνος γὰρ [65] καὶ ἀσπὶς οὔπω τοῖς Ἕλλησιν ἔγνωστο. Καὶ κρατεῖ Κάδμος τῆς Βοιωτῶν γῆς, καὶ φυγόντων τῶν διασωθέντων ἐπὶ τὰς οἰκείας πόλεις οἰκίζει Φοίνικας ἐν Θήβαις, καὶ τὴν Ἄρεως [66] καὶ Ἀφροδίτης Ἁρμονίαν γαμεῖ. Βοιωτοῖς δὲ πρὸς τὴν ἔκπληξιν τῶν ὅπλων καὶ τῶν προλοχισμῶν καὶ τῆς ἐνέδρας δόξα παρέστη αὐτοῖς ὅπλοις ἀνεῖναι τῆς γῆς [67] τοὺς ἄνδρας, καὶ Σπαρτοὺς ὡς ἐκ τοῦ χωρίου φύντας αὐτοὺς ἐκάλεσαν. Περὶ μὲν [68] Κάδμου καὶ Θηβῶν οἰκίσεως [69] οὗτος ὁ ἀληθὴς λόγος, τὸ δ' ἄλλο μῦθος καὶ γοητεία ἀκοῆς.

velut ex eo ipso loco satos, nominarint. Igitur de ratio est : altera illa, fabula auriumque præstigia.

Ἡ λη' ὡς Μιλήσιός τις ἀνὴρ, τῆς πατρίδος αὐτῷ ὑπὸ Ἁρπάγου τοῦ Κύρου ἐν κινδύνῳ οὔσης, εἰς τὸ ἐν Σικελίᾳ Ταυρομένιον ἀπαίρει [70], κἀκεῖ φίλῳ τινὶ τραπεζίτῃ παραθέμενος τὸ χρυσίον οἴκαδ' ἔπλει. Εἶτα δεδούλωτο μὲν Μίλητος Κύρῳ, δεινὸν δ' οὐδὲν ἄλλο ὧν ὑφεωρᾶτο [71] ἐπεπόνθει· καὶ ὁ Μιλήσιος ἦκεν εἰς Ταυρομένιον ἀνακομισόμενος [72] τὴν παρακαταθήκην. Ὁ δὲ λαβὼν ὁμολογεῖ μὲν λαβεῖν, διετείνετο δ' ἀποδεδωκέναι. Ὡς δὲ μετὰ πολλὴν ἔριν καὶ λογομαχίαν ὁ Μιλήσιος εἰς ὅρκον τὸν ἀδικοῦντα [230 H.] προὐκαλεῖτο, ὁ τραπεζίτης μηχανᾶται τοιόνδε· Νάρθηκα κοιλάνας καθάπερ αὐλὸν καὶ συντήξας τὴν παραθήκην [73] τῷ νάρθηκι ἐγχεῖ καὶ ἀσφαλίζεται·

Tricesima septima. A Thaso (36) Cadmi fratre Thasum insulam appellatam refert. Ibi enim illum frater, data exercitus parte, reliquit. Cadmus (37) hic a Phœnicum rege, magnæ alioquin et ipse apud Phœnicas auctoritatis, in Europam missus est. Quippe Phœnices eo tempore viribus plurimum ac potentia, ut ferunt, valebant, magnaque Asiæ parte in potestatem redacta, regiam sedem Thebis Ægyptiis constituerunt. Missus ergo Cadmus, non (ut Græci fabulantur) Europam quæsiturus, quam Phœnicis filiam, tauri mentitus formam Jupiter rapuisset, sed proprium sibi in Europa imperium constituere molitus, raptæ sororis investigationem prætexuit. Atque hinc illa de Europa fabula ad Græcos prodiit. Europam igitur circumnavigans ille, Thasum fratrem, ut diximus, in ea insula reliquit, ipse in Bœotiam tendens, **138** Thebas illas, quæ nunc appellantur, ædificavit, muroque comitum opera cinctum locum a patriis ita Thebis appellavit. Bœotis autem pugna concurrentibus, victi primum Phœnices, per insidias mox, ac stratagemata, et inusitatum armorum aspectum, superiores evaserunt : neque enim galea et scutum fuerunt unquam Græcis ad eam diem cognita. Ita Cadmus, Bœotorum potitus regione, fugientibus qui cladi supererant in suas quisque urbes, Thebis Phœnicas, qui incolerent, collocat, ipse Harmoniam Martis ac Veneris filiam uxorem ducit. Bœotorum interim animis, ob armorum illum atque insidiarum metum, hæc opinio insedit, cum armis ipsis viros illos e terra exstitisse, ut inde etiam Spartas (38), Cadmo Thebarumque inhabitatione vera hæc nar-

Tricesima octava : Milesius quidam, periclitante sub Harpago Cyri filio patria, Tauromenium, Siciliæ urbem adnavigavit, ibidemque apud notum quemdam trapezitam auro deposito, domum rediit. Cyrus post hæc Miletum in potestatem redegit, nihilque in eam gravius, ut metuerant constituit. Rediit itaque Milesius Tauromenium, ut depositum illud suum reciperet. Ibi mensarius quidem depositum accepisse non abnegabat, sed reddidisse contendebat. Ut vero Milesius, post multas tandem rixas atque contentiones, ad jusjurandum hominem adegit, trapezita tale quid machinatus est : Ferulam tibiæ instar excavans, in eaque depositum lique-

VARIÆ LECTIONES.

[60] Πηλιέων ς. ἐνθένδε Heynius : libri ἐνθάδε. [61] Σπαρτιᾶται ς. [62] τοῖς περιοίκοις Κρησί ς. [63] μηχανούμενον ς. [64] πρός A : καί ς. [65] γὰρ A : δέ ς. τοῖς Ἕλλησιν A : αὐτοῖς ς. cf. Müller. Orchom. p. 217. [66] Ἄρεος ς. [67] τὴν γῆν Heynius, recte, nisi legendum ἀνιέναι, i. e. prodire. [68] μὲν οὖν K. ς. [69] οἰκήσεως A. [70] ἀπῇει ς. [71] ὑφωρᾶτα ς. [72] ἀνακομισάμενος ς. [73] παρακαταθήκην ς. τῷ] τῇ A.

NOTÆ.

(35) Cycladum una Steph. cum ejusdem nominis urbe.

(36) Apollod. Thasum Neptuni filium facit, lib. III init. Stephan. *Thassus* geminato sibilo profert.

(37) De Cadmo Pausan. legendus in *Bœotic.*

(38) Pausan. init. *Bœotic.* et alibi.

Digitized by Google

factum infundens, probe obturat. Accedens igitur ad juranduin, ferensque pro scipione ferulam, quasi pedibus æger ea fulciebatur. Antequam tamen jurare, Milesio sibi astanti, veluti mox repetiturus arundinem tradidit. Ita dum manibus sublatis dejerat, se depositum eidem, a quo accepisset, reddidisse, Milesius indignans arundinem projecit, simul etiam hominum fidem defecisse clamans. Tum fracta arundine oculis etiam patuit compositum illud auri causa perjurium. Milesius itaque aurum sibi suum vindicavit : trapezita vero præ verecundia, et quod improbus coram omnibus deprehenderetur, laqueo vitam sibi abrupit.

A ἐπὶ δὲ τὸν ὅρκον ἰὼν[54], κατέχων ὡς βακτηρίαν προφάσει ποδῶν[55] ἀσθενείας, τῷ νάρθηκι ἐπηρείδετο· μέλλων δ' ὀμνύειν πλησίον ἑστῶτι τῷ Μιλησίῳ, ὡς αὐτίκα πάλιν ἀναληψόμενος, τὸν νάρθηκα ἐπιδίδωσιν. Ὡς δὲ τὰς χεῖρας ἀνασχὼν κατώμνυτο τὴν παρακαταθήκην ἀποδοῦναι τῷ παραθεμένῳ[56], περιπαθήσας ὁ Μιλήσιος ῥίπτει τὸν νάρθηκα, ἔρρειν ἅμα ἀνακραγὼν τὴν ἐν ἀνθρώποις πίστιν. Καὶ ὁ νάρθηξ ἐῤῥήγνυτο, καὶ περιφανὲς ἦν πρὸς τὴν ὄψιν τοῦ χρυσίου τὸ σόφισμα τῆς ψευδορκίας. Καὶ ὁ μὲν Μιλήσιος τὸ ἴδιον εἶχεν, ὁ δὲ τραπεζίτης ὑπ' αἰδοῦς καὶ τοῦ κακίζεσθαι πρὸς ἁπάντων βρόχῳ τοῦ ζῆν ἑαυτὸν ἐξάγει.

Tricesima nona. Melanthus ex genere fuit Elidarum, **138**[b] qui Pylo et Messanæ jam inde a Neptuno imperarunt. Hunc cum Heraclidæ expulissent, armis regione potiti sunt. Ille Athenas versus ex oraculo discessit, civitateque donatus, claruit ibi in paucis. Accidit autem ut Athenienses cum Bœotis super Œnoe (39) bellum gererent, placuitque singulari regum certamine litem dirimi. Ibi Thymœtes (40), qui tum Athenis regnabat, duellum formidans, regno etiam cessit ei, quicunque cum Xantho Bœotorum rege dimicare vellet. Melanthus itaque regni præmio invitatus, pugnandi conditionem accipit, et pacta conficiuntur. Ubi ad manus ventum est, vidit Melanthus visum quoddam imberbis viri specie Xanthum sequi. Ut vero injuste fieri ille exclamavit, quod contra pacta auxiliatorem adduxisset, Xanthus falso sermone turbatus, vertit se : atque ita illico Melanthus lancea trajectum transfodit. Sic uno certamine Œnoen Atheniensibus, sibi regnum acquisivit. Certe Erechthidarum genus ad Melanthidas, quo in numero et Codrus erat, ab hoc traductum est. Athenienses vero postea Baccho Melanthidæ (41) ex oracuio fanum dedicarunt, et quotannis rem divinam fecerunt : Jovi insuper deceptori sacras litantes victimas, quod in pugna dolo fuissent usi.

Ἡ λθ' ὡς[57] Μέλανθος γένος μὲν ἦν τῶν Νηλειδῶν, οἳ Πύλου καὶ Μεσσήνης ἀπὸ Ποσειδῶνος ἐβασίλευον. B Τοῦτον ἀναστήσαντες Ἡρακλεῖδαι πολέμῳ τὴν γῆν ἔσχον· ὁ δὲ κατὰ χρησμοὺς Ἀθήναζε ἀφικνεῖται, καὶ πολίτης γίνεται, καὶ ἦν τῶν τιμωμένων. Ἀθηναίοις δὲ καὶ Βοιωτοῖς πόλεμος ὑπὲρ Οἰνόης συνίστατο, [448 R.] καὶ ἐδόκει ἐν τῇ τῶν βασιλέων μονομαχίᾳ τὴν κρίσιν εἶναι. Θυμοίτης μὲν οὖν βασιλεύων Ἀθηναίων ἐδεδοίκει τὸν ἀγῶνα, καὶ ἐξίστατο τῆς βασιλείας τῷ βουλομένῳ διακινδυνεῦσαι πρὸς Ξάνθον, ὃς ἐβασίλευσε Βοιωτῶν. Καὶ Μέλανθος ἐπ' ἄθλῳ τῆς βασιλείας[58] ὑπέρχεται τὸν ἀγῶνα, καὶ προβαίνουσιν αἱ συνθῆκαι. Ἐπεὶ δ'[59] εἰς μάχην ἦκον, καθορᾷ ὁ Μέλανθος φάσμα τι τῷ Ξάνθῳ ἄνδρα ἑπόμενον ἀγένειον. Ὡς δ' ἀνεβόησε μὴ δίκαια ποιεῖν παρὰ τὰς συνθήκας ἐπαγόμενον[60] βοηθόν, με- C ἐστράφη ὁ Ξάνθος, πρὸς τὸ ἄπιστον τοῦ λόγου ἐκπλαγείς· καὶ αὐτὸν εὐθὺς ὁ Μέλανθος τῷ ὄρατι βαλὼν κτείνει, καὶ τὴν τε Οἰνόην Ἀθηναίοις καὶ ἑαυτῷ τὴν βασιλείαν ἑνὶ περιεποιήσατο ἀγωνίσματι. Τὸ μὲν δὴ τῶν Ἐρεχθειδῶν[61] γένος εἰς τοὺς Μελανθίδας, ὧν ἦν καὶ Κόδρος, ἀπὸ τούτου μετέστη· Ἀθηναῖοι δ' ὕστερον Διονύσῳ Μελανθίδῃ[62] κατὰ χρησμὸν ἱερὸν ἱδρυσάμενοι θύουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος, καὶ τῷ ἀπατουρίῳ Διὶ ἱερὰ ἀνάπτοντες, ὅτι αὐτοῖς ἐκ τῆς ἀπάτης ἀγώνισμα ἐγένετο.

Quadragesima historia (42) de Andromeda secus narrat, quam Græci fabulantur. Duos fratres fuisse refert, Cephea et Phinea : ac Cephei quidem regnum, Phœnices postea nomen induisse, cum ad eum diem Joppe (43) a maritima civitate appellatum fuisset, habuisseque imperii terminos a mari D nostro ad eam usque Arabiam, quæ ad Erythræum mare pertinet. Fuisse item Cepheo insigni pulchri-

Ἡ μ' ἱστορία τὰ περὶ Ἀνδρομέδας ἱστορεῖ ἑτέρως ἢ[63] ὡς ὁ Ἑλλήνων μῦθος. Ἀδελφοὺς μὲν γὰρ δύο γενέσθαι, Κηφέα καὶ Φινέα, καὶ εἶναι τὴν τοῦ Κηφέως βασιλείαν τότε ἐν τῇ μετονομασθείσῃ μὲν ὕστερον Φοινίκῃ, τηνικαῦτα δ' Ἰώππᾳ[64] ἀπὸ Ἰώπης τῆς ἐπιθαλασσιδίου πόλεως τοὔνομα λαβούσῃ[65]· καὶ ἦν τὰ τῆς ἀρχῆς ὅρια ἀπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς θαλάσσης μέχρι Ἀράβων[66] τῶν πρὸς τὴν Ἐρυθρὰν θά-

VARIÆ LECTIONES.

[54] ἰὼν καὶ κατ. ς. [55] προφ. τῆς τῶν ποδῶν ς. [56] περιθεμένῳ ς. [57] ὡς om. A. Νηλειδῶν Leichius p. ix : libri ἡλίδων. [58] malim τῇ βασιλείᾳ. [59] ἐπειδὴ ς. [60] ἐπαγόμενος A. [61] Ἐρεχθίδων A : Ἐρεχθούντων ς. [62] Μελανθίδι A. [63] ἢ] ἢ καί A. post γενέσθαι cum A omisi φασί. [64] δ' Ἰόππᾳ A : δι' ὅπα ς. Heynius δ' Ἰοπίᾳ. ἀπὸ] ὃ ἀπό A. [65] λαβούσης A. [66] Ἀῤῥάβων ς.

NOTÆ.

(39) Περὶ Κελαινῶν Suid. et Polyæn.

(40) Oxinthæ filius qui postremus de Thesidis regnavit. Pausan. *Corinth.* Attingit quoque hanc historiam Strabo lib. IX init. et maxime Suid. Ἀπατουρία. Interp. Aristoph. Polyæn. lib I, *Stratagem.* Frontin. lib. II, cap. 3.

(41) Suidas voce ἀπατουρία Dionysium hunc μελαναίγιδα vocat ex eo quod τραγῆν ἐνημμένος μέλαιναν visus ille post Xanthum apparuerit. Hujus tamen Bacchi ædem Pausan. in *Corinthiac.* apud Trœzenios statuit.

(42) Vide Hyginum Apollodorum, et interpret. Apollon. Arati, atque Lycophr. Ovid. V *Metamorph.*

(43) Strabo hanc item sententiam affert lib. I, et iterum XVI ; Plinius quoque, Pausan. ac plerique omnes.

Digitized by Google

λασσαν ὠχημένων. Εἶναι δὲ τῷ Κηφεῖ καὶ θυγατέρα πάνυ καλὴν Ἀνδρομέδαν, καὶ αὐτὴν μνᾶσθαι Φοίνικά τε καὶ τὸν ἀδελφὸν Κηφέως Φινέα. Κηφεὺς δὲ μετὰ πολλοὺς τοὺς ἐφ' ἑκατέρῳ [231 H.] λογισμοὺς ἔγνω δοῦναι μὲν Φοίνικι, ἁρπαγῇ δὲ τοῦ μνηστῆρος τὸ αὐτοῦ ἑκούσιον ἀποκρύπτειν· καὶ ἁρπάζεται ἀπό τινος νησίδος ἐρήμου ἡ Ἀνδρομέδα, ἐν ᾧ εἰώθει ἀπωθοῦσα θυσίας τῇ Ἀφροδίτῃ θύειν. Φοίνικος δ' ἁρπάσαντος νηΐ (Κῆτος δ' αὖτη ἐκαλεῖτο, ἢ μίμησιν ἔχουσα τοῦ ζώου ἢ καὶ [67] κατὰ τύχην) ἡ Ἀνδρομέδα, ὡς κατὰ ἄγνοιαν τοῦ πατρὸς ἁρπαζομένη, ἀνωλοφύρατό τε καὶ μετ' οἰμωγῆς τοὺς βοηθήσοντας ἀνεκαλεῖτο. Περσεὺς δ' ὁ Δανάης κατὰ δαίμονα παραπλέων κατίσχει, καὶ πρὸς τὴν πρώτην ὄψιν τῆς κόρης οἴκτῳ καὶ ἔρωτι συσχεθεὶς τό τε πλοῖον, τὸ Κῆτος, διαφθείρει, καὶ τοὺς ἐμπλέοντας [68] ὑπὸ ἐκπλήξεώς μόνον οὐχὶ λιθωθέντας ἀναιρεῖ. Καὶ τοῦτο Ἕλλησι τὸ τοῦ μύθου Κῆτος καὶ οἱ παγέντες εἰς λίθους ἄνθρωποι τῆς [69] Γοργόνος τῇ κεφαλῇ. Ἄγεται δ' οὖν γυναῖκα τὴν Ἀνδρομέδαν, καὶ οἴχεται αὐτὴ συμπλέουσα εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ Περσεῖ, καὶ βασιλεύοντος τὸ Ἄργος οἰκεῖται.

tudine filiam Andromedam, quam proci ambirent, Phœnix quidam, et ipse Cephei frater Phineus. At Cepheum postquam varia de utroque secum ipse considerasset, Phœnici tandem despondere filiam statuisse, ac per filiæ raptum consentientem suam voluntatem obtegere. Abreptam igitur fuisse ex deserta quadam insula Andromedam, in quam soleret Veneri sacrificia oblatura secedere. Ita cum Phœnicis hujus rapientis navi (quæ Cetus dicta est, sive a piscis illius similitudine, sive casu aliquo) Andromeda **139**a tanquam insciente patre aveheretur, misere eam ejulasse, opemque cum lacrymis invocasse. Ad ea Perseum (44) Danaes filium forte fortuna præternavigantem, cursum inhibuisse : primoque mox puellæ aspectu, pietate simul, et amore captum : tum navigium illud Ceti nomine expugnasse, et vectores tantum non in lapides præ metu versos, occidisse. Atque hunc illum esse Græcæ fabulæ Cetum, hos homines, Gorgonis (45) viso capite, in saxa mutatos. Perseum igitur Andromedam uxorem accepisse, secumque in Græciam navigio vexisse, atque Argos sub illius imperio habitari cœptum.

Ἡ μα' ὡς Ἄντανδρον ᾠκησαν Πελασγοί, ἀλλ' ὡς μὲν ἔνιοί φασι, δόντος αὐτοῖς Ἀσκανίου λύθρον ἀνθ' αὐτοῦ, ἐπεὶ ἐνέδρᾳ συνελήφθη ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἀπολυθέντος· διὸ καὶ Ἄντανδρος, ὅτι ἀντὶ ἑνὸς ἀνδρὸς ἕλαβον πόλιν. Ὁ [70] δ' Ἀσκάνιος υἱὸς μὲν ἦν Αἰνείου, μετὰ δὲ Τροίας ἅλωσιν ἐβασίλευσεν Ἴδης. Οἱ δέ φασιν ἐντεῦθεν οἰκῆσαι [71] Πελασγοὺς Ἄντανδρον. Ἀπόλλωνος καὶ Κρεούσης Ἄνιος γίνεται παῖς [72], τοῦ δὲ Ἄνδρος, ὃς μίαν οἰκήσας τῶν νήσων τὸ ὄνομα λείπει τῇ νήσῳ, [449 R.] κατὰ στάσιν δ' ἐκεῖθεν ἐκπεσών, καὶ χωρίον [73] ἰδὼν ὑπὸ τὴν Ἴδην παραπλήσιον Ἄνδρῳ, πολίζει τὸ χωρίον καὶ Ἄντανδρον πρὸς τὴν ὁμοιότητα ὀνομάζει. Τὴν δ' Ἄνδρον ἔρημον οὖσαν λαὸς Πελασγῶν ἐσῳκίσατο [74]. Καὶ ἡ Κύζικος δὲ Πελασγοὺς ἔσχεν οἰκήτορας· καὶ γὰρ Κύζικος ὁ Ἀπόλλωνος, Πελασγῶν τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ βασιλεύων, ὑπὸ Αἰολέων μετὰ Πελασγῶν ἐκπεσὼν τὴν χερρόνησον τῆς Ἀσίας πολίζει, δοὺς αὐτῇ καὶ τοὔνομα. Καὶ ηὐξήθη ἐκ ταπεινῆς Κυζίκῳ εἰς μέγα ἡ ἀρχή, ἀφ' οὗ Κλείτην τὴν Μέροπος, ὃς τῶν περὶ Ῥυνδακὸν χωρίων ἐβασίλευε, γυναῖκα ἠγάγετο. Οἱ δὲ μετὰ [75] Ἰάσονος ἐπὶ τὸ δέρας ἰόντες κατίσχουσι πρὸς τὴν Κύζικον τῇ Ἀργοῖ, καὶ μαθόντες οἱ Πελασγοὶ Θεσσαλίδα τὴν ναῦν, κατὰ μῆνιν τῆς ἐκβολῆς νυκτὸς ἐμάχοντο τῇ Ἀργοῖ. Κύζικον δὲ λῦσαι τὴν μάχην

Quadragesima prima : Antandrum habitarunt Pelasgi. Verum (ut quidam narrant) ex eo, quod hanc ipsis Ascanius pro redemptionis suæ pretio donasset, cum ex insidiis captus ab his dimissusque fuisset : hinc enim Antandri nomine urbem dixisse, quam ἀντὶ ἑνὸς ἀνδρὸς [pro uno viro] accepissent. Ascanius autem hic Æneæ filius, fuit, qui capta jam Troja in Ida regnavit. Alii hinc potius referunt Pelasgos Antandrum incoluisse. Ex Apolline, aiunt, atque Creusa gignitur Anius, et ex hoc Andrus, qui unam insularum inhabitans, nomen (46) quoque suum insulæ reliquit. Sed exortis deinde seditionibus hinc exactus, locum quemdam contemplatus est sub Ida, Andro vicinum, in quo urbem ædificavit, quam ob similitudinem Antandrum nominavit. Andrum interim desertum Pelasgorum gens inhabitavit. Ita Cyzicus quoque incolas habuit Pelasgos. Etenim Cyzicus Apollinis filius, Pelasgis, qui in Thessalia erant, imperans, ab Æolensibus cum suis Pelasgis ejectus, in Cherroneso Asiæ (47) urbem de suo nomine exstruxit, ibique ex humili magnam in potentiam crevit, postquam Cliten filiam Meropis, qui vicina Ryndaco (48) loca rex tenuit, connubio sibi junxit. Jasonis (49) postea comites, qui cum illo ad vellus aureum proficiscebantur, Argo

VARIÆ LECTIONES.

[67] καὶ om. A. [68] ἐμπλέοντας A : ἐμπεσόντας ς. [69] τῆς add. A. [70] ὁ A : ὡς ς. [71] οἰκίσαι A. [72] παῖς A : παρά ς. [73] καὶ τὸ χωρίον A. [74] ἐσοικίσατο A : εἰσῳκήσατο ς. [75] μετὰ add. A.

NOTÆ.

(44) Persei hujus imaginem inspice apud Philostr. lib. I *Icon.* antepenult.

(45) Strabo, lib. X extrem. Vide Ovid. et mythолog.

46) Antandrus, inquit Stephan. ab Antandro Æolensium strατego.

(47) Strabo lib. XII extrem. Cyzicum facit insulam, ut Apollon. *Argonautic.* I. Vide scholiastas. Plin. vult olim insulam ab Alexandro continenti junctam.

(48) Ryndacus, Strab. lib. XII extr. in Cyzico, fluvius est in Propontidem exiens. Stephano etiam urbs Phrygiam inter et Hellespontum.

(50) De quibus Apollon. lib. I *Argonaut.* et Valer. Flacc.

Digitized by Google

navi ad Cyzicum appulerunt, quam ut Pelasgi Thessalicam esse navim didicerunt, ex veteri illo odio, quod ab his olim expulsi fuissent, noctu Argo oppugnant. Cyzicum ibi pugnam dirimere conantem Jason occidit imprudens, cæsis cum illo et aliis aliquot Pelasgis : ipsa vero Argo in Colchida vela fecit. Itaque Pelasgi de regis sui interitu admodum mœsti, tunc quidem optimatibus suis, quod Cyzicus hæredem nullum reliquisset, rempublicam commiserunt : donec postmodum Cyzico pulsi a Tyrrhenis, qui, Cherroneso **139**[b] occupata, et his qui Milesiorum pars erant, pugna superatis, ipsimet Cyzicum incoluerunt.

A ἐπιστάντα ἀγνοῶν Ἰάσων κτείνει, πεσόντων καὶ ἄλλων Πελασγῶν. Καὶ ἡ μὲν Ἀργὼ ἔπλει ἐπὶ Κόλχους· οἱ δὲ τότε μὲν ὑπερηχθέσθησαν ἐπὶ τῇ τοῦ βασιλέως τελευτῇ, καὶ τοῖς παρ' αὐτοῖς δυνατοῖς τὰ τῆς πόλεως ἐνεχείρισαν (οὐδὲ γὰρ ἦν παῖς Κυζίκῳ διάδοχος), ὕστερον δὲ ὑπὸ Τυῤῥηνῶν Κυζίκου μεταναστῆσαν, καὶ Τυῤῥηνοὶ τὴν Χερρόνησον ἔσχον. Καὶ τούτους Μιλησίων μοῖρα μάχῃ νικήσαντες αὐτοὶ Κύζικον ᾤκησαν.

Quadragesima secunda. Gelon Siculus tyrannidem invadere studens, Himeræorum (50) populum colebat, ac pro eo adversus potentiores pugnabat. Unde ipsum plebs adeo adamabat, ut petenti sibi dari corporis custodes, promptissime eos concesserit (51). Stesichorus tamen Himeræus poeta, suspicatus regnum affectare illum velle, apologum hunc populo recitavit, imaginem eorum, quæ post acciderent malorum. Equus (52), inquit, forte pascens ad fontem bibiturus accedebat, cum cerva interim per agrum illum transiens, et herbam proculcavit, et aquam turbavit. Equus itaque vindictæ admodum cupidus, sed pedum celeritate inferior, venatoris opem imploravit. Ille, si frenum ore acciperet, et tergo sedere pateretur, facillime se hujus injuriam ulturum pollicetur. Quod ubi sic factum est, cerva quidem telis confossa jacuit, sed equus etiam a venatore subjugatum se sensit. Idem, inquit, ego vereor, o Himeræi, ne nunc cum in populari statu sitis, hostibus quidem per Gelonem superiores reddamini, sed tandem adhuc eidem Geloni serviatis. Grata enim omnis potentia, adversus eum qui dederit, accipienti est, quando hanc ille non amplius tam facile auferre potest, quam antea contulit.

Ἡ μβ' ὡς Γέλων ὁ Σικελιώτης τυραννίδι ἐπιθέσθαι διανοούμενος Ἱμεραίων ἐθεράπευε τὸν δῆμον, καὶ κατὰ τῶν δυνατῶν ὑπερεμάχει, καὶ αὐτὸν ἠγάπα τὸ πλῆθος, καὶ φυλακὴν τοῦ σώματος αἰτοῦντι ὡρμᾶτο[76] διδόναι. Στησίχορος δ' ὁ Ἱμεραῖος ποιητής, ὑποτοπήσας ἐπιχειρεῖν αὐτὸν τυραννίδι, στὰς αἶνον [232 H.] ἔλεξεν εἰς τὸ πλῆθος, εἰκόνα τοῦ μέλλοντος πάθους. Ἵππος, φησί, νεμόμενος ἐφοίτα ποιούμενος ἐπὶ κρήνην, ἔλαφος δὲ τὸ πεδίον διαθέουσα[77] τήν τε πόαν κατέστειβε καὶ τὸ νᾶμα ἐτάραττε. Καὶ ὁ ἵππος ποθῶν τὴν ἀδικοῦσαν τιμωρῆσαι, τάχει δὲ ποδῶν λειπόμενος, ἄνδρα κυνηγέτην[78] βοηθὸν ἐκάλει· ὁ δὲ, εἰ χαλινὸν δέξοιτο καὶ ἀναβάτην, ῥᾷστα ἀμύνειν αὐτῷ ὑπισχνεῖτο. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἡ μὲν ἔλαφος ἀκοντίοις ἔκειτο βληθεῖσα, ὁ δ' ἵππος ἥσθετο δεδουλωμένος τῷ κυνηγέτῃ. Τοῦτ', ἔφη, δέδοικα καὶ[79] αὐτὸς, ὦ Ἱμεραῖοι, μὴ νῦν δῆμος ὄντες τῶν ἐχθρῶν μὲν διὰ Γέλωνος περιγένησθε, αὐτοὶ δ' ὕστερον Γέλωνι δουλεύσητε· φιλεῖν[80] γὰρ ἅπασαν τὴν δύναμιν τῷ λαβόντι ἐπὶ τὸν δόντα εἶναι, ὅταν ὥσπερ δοῦναι αὐτὴν μηκέτι ἐκ τοῦ ὁμοίου κομίσασθαι ἔχῃ[81].

Quadragesima tertia. Ignis Ætnæi crateres (53) tantas aliquando, fluminis instar, flammas per eam regionem effuderunt, ut Catanæis (urbs autem Græca Siciliæ Catana est) extremum urbis interitum certissimo allaturæ viderentur. Ex ea igitur cives quam citissime fugientes, aurum alii, alii argentum efferebant, alii vero quæcunque subsidium in exsilio allatura videbantur. Anapias (54) tantum et Amphinomus, præ omnibus parentes senio confectos, humeris impositos fugientes extulerunt. Cæteros interim flamma adurens exstinxit, quæ in horum circuitu ita diffindi visa est, ut insulæ in modum circumcirca locus igne liber fieret. Quare Siculi

Ἡ μγ', οἱ τῆς Αἴτνης τοῦ πυρὸς κρατῆρες ἀνέβλυσάν ποτε ποταμοῦ δίκην φλόγα κατὰ τῆς χώρας, καὶ Καταναίοις (πόλις δ' Ἑλλὰς ἐν Σικελίᾳ ἡ Κατάνη) ἔδοξε παντελὴς ἔσεσθαι φθορὰ τῆς πόλεως, καὶ ταύτης[82] φεύγοντες ὡς εἶχον τάχους οἱ μὲν χρυσὸν, οἱ δὲ ἄργυρον ἔφερον, οἱ δὲ ὅ τι ἂν τις βούλοιτο ἐπικούρημα τῆς φυγῆς. Ἀναπίας δὲ καὶ Ἀμφίνομος ἀντὶ πάντων τοὺς γονεῖς γηραιοὺς ὄντας ἐπὶ τοὺς ὤμους ἀναθέμενοι ἔφευγον. Καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἡ φλὸξ ἐπικαταλαβοῦσα ἔφθειρεν, αὐτοὺς δὲ περισχίσθη τὸ πῦρ, καὶ ὥσπερ νῆσος ἐν τῇ φλογὶ πᾶς ὁ περὶ αὐτοὺς χῶρος ἐγένετο. Διὰ ταῦτα οἱ Σικελιῶται τόν τε χῶρον ἐκεῖνον Εὐσεβῶν χώραν[83] ἐκάλεσαν, [452 R.]

VARIÆ LECTIONES.

[76] ὥρμητο corr. A. [77] διελθοῦσα ς. [78] κυναγέτην A. [79] καὶ add. A. [80] φιλεῖν Kannius : libri φλῆν. [81] ἔχοι A. [82] ante ταύτης cum A omisi ἀπό. cf. p. 55 *b* 23 φεύγει τῆς πόλεως et p. 128 *b* 20 φυγεῖν τῆς πατρίδος. item p. R. 1169, 23. [83] χώραν] malim χῶρον cum Lycurgo § 96 ed. Berolin.

NOTÆ.

(50) Polyæn. lib. x *Strateg.* Syracusan. tyrannum hunc factum scribit, aliaque usum fraude.

(51) Aristot. II *Rhetor.* refert hæc Stesichorum in Phalaridem recitasse.

(52) Eadem usus fabula Horat. lib. I, epist. 10.

(53) Ita vocant Ætnæ montis fauces illas et ora (ut vertit Lucret. lib. VI), per quæ ignis cinisque evomitur. Vide Arist. *De mundo*, Pausan. in *Phocicis*, Plin. lib. III, cap. 8 ; Strab. VI *Sicil.* extr. Val. Max. lib. V, cap. 4 ; Ælianum Solinum, cap. 11; Claudianum, aliosque ; apud quos etiam variari horum fratrum nomina deprehendes. Porro de Ætnæ incendio, crateribus, situ, et aliis eo pertinentibus, lege plane admiranda in libello Ant. Philothei de Homodeis, inter scriptores *Italiæ illustratæ*.

(54) Strabo, lib. VI *Sicil.* in Catana ; Seneca. *De benefic.* lib. III, cap. 27 ; Silius, lib. XIV, et auctor *Ætnæ* in *Catalect.* Virgil.

Digitized by Google

καὶ λιθίνας εἰκόνας ἐν αὐτῷ τῶν ἀνδρῶν, μνημεῖα θείων τε ἅμα καὶ ἀνθρωπίνων[84] ἔργων, ἀνέθεσαν.

A Piorum regionem locum eum appellarunt, et lapideas in horum virorum monumento statuas, divinorum simul illorum atque humanorum factorum testes, collocarunt.

Ἡ μδ' ἱστορία φησὶν ὡς Λεωδάμας καὶ Φίτρης ἤρισαν ὑπὲρ τῆς Μιλησίων βασιλείας, γένους ἄμφω ὄντες βασιλείου. Τὸ κοινὸν δὲ τῇ ἐκείνων κακούμενοι στάσει τῆς μὲν φιλονεικίας μετὰ πολλὰ πάθη ἐξίσταντο, ἔκρινον δ' ἐκεῖνον βασιλεύειν, ὃς Μιλησίους πλείω ἀγαθὰ ἐργάσοιτο. Ἦσαν δ' αὐτοῖς τότε δύο πόλεμοι Καρυστίοις καὶ Μηλιεῦσι. Καὶ πρὸς μὲν Μῆλον (αὐτῷ γὰρ ὁ κλῆρος τοῦτον ἐδίδου τὸν πόλεμον) Φίτρης στρατεύσας ἀπράκτος ἀναστρέφει· Λεωδάμας δὲ λαμπρῶς κατὰ Καρυστίων ἀνδραγαθήσας, καὶ κατακράτος ἑλὼν τὴν πόλιν καὶ ἀνδραποδισάμενος, Μιλήτου ἐπανιὼν κατὰ τὰ συγκείμενα βασιλεύει. Αἰχμάλωτον δὲ[85] κατὰ χρησμὸν γυναῖκα Καρυστίαν, παῖδα φέρουσαν ὑπομάσθιον[86], μετὰ πολλῶν καὶ ἄλλων ἀναθημάτων, ἃ δεκάτη τῶν λαφύρων ἐτύγχανον, ἀνέπεμψεν ἐν Βραγχίδαις. Αὐτὸς δὲ τότε Βράγχος προὔστήκει τοῦ τε ἱεροῦ καὶ τοῦ μαντείου, ὃς τήν τε αἰχμάλωτον γυναῖκα ἐνόμισε καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς ἔθετο. Ηὔξανε δ' ὁ παῖς οὐ κατὰ λόγον, ἀλλὰ θείᾳ τινὶ τύχῃ, καὶ πλέον ἢ πρὸς τὴν ἡλικίαν ἁπήντα τὸ εὐσύνετον. Ποιεῖται δ' αὐτὸν ὁ Βράγχος καὶ ἄγγελον τῶν μαντευμάτων, Εὐάγγελον ὀνομάσας. [233 H.] Οὗτος ἡδήσας τὸ Βράγχου μαντεῖον ἐξεδέξατο, καὶ ἀρχὴ γένους Εὐαγγελιδῶν παρὰ Μιλησίοις ἐγένετο.

B Quadragesima quarta historia refert quomodo Leodamas et Phitres de Milesiorum regno contenderint, regia uterque stirpe oriundi. Plebs ergo cum per horum contentionem malis vexaretur, post multa tandem incommoda finem rixæ imposuit, 140a facto decreto, ut qui de Milesiis melius mereretur, is demum regnaret. Erant ipsis duo tunc hostes Carystii et Melienses. Adversus Melum, Phitres (huic enim sorte bellum illud obvenerat) expeditione suscepta, re infecta rediit. Leodamas vero, re contra Carystios naviter ac præclare gesta, urbeque eorum vi expugnata, atque in servitutem redacta, Miletum victor reversus, secundum pacta conventa regnavit. Quare ex oraculi præscripto Carystiam feminam captivam infantem uberibus lactantem, cum aliis plurimis donariis, manubiarum decimis, ad Branchidas misit. Ipse vero tunc Branchus (55) et templo et oraculo præerat, qui captivam mulierem magna cura nutrivit (56), ejusque filium adoptavit. Puer ipse non tam hominum usitato modo, quam divina quadam fortuna crevit, et supra ætatem prudens evasit. Fit igitur a Brancho oraculorum nuntius, Evangelus appellatus. Hic jam adulta ætate in oraculo Brancho successit, principiumque fuit et caput Evangelidarum apud Milesios.

Ἡ με' ὡς Ὀρφεὺς, ὁ Οἰάγρου καὶ Καλλιόπης μιᾶς τῶν Μουσῶν, ἐβασίλευε Μακεδόνων καὶ τῆς Ὀδρυσίδος, ἐπετήδευε δὲ μουσικήν, καὶ μάλιστα κιθαρῳδίαν. Καὶ (φιλόμουσον γὰρ τὸ Θρᾳκῶν καὶ Μακεδόνων γένος) ἤρεσκεν ἐν τούτοις διαφερόντως τῷ πλήθει. Κατέσχε δὲ δόξα ὡς εἰς Ἅιδου κατάβοι ἐρωτι τῆς γυναικὸς Εὐρυδίκης, καὶ ὡς τὸν Πλούτωνα καὶ τὴν Κόρην ᾠδαῖς γοητεύσας δῶρον λαβοῖ τὴν γυναῖκα· ἀλλ' οὐ γὰρ ἔνασθαι τῆς χάριτος ἀναδιωσομένης, λαθόμενον τῶν περὶ αὐτῆς ἐντολῶν. Οὕτω δὲ θέλγειν καὶ κατακηλεῖν αὐτὸν ᾠδαῖς εἶναι σοφὸν, ὡς καὶ θηρία καὶ οἰωνοὺς καὶ δὴ καὶ ξύλα καὶ λίθους συμπεριοστεῖν ὑφ' ἡδονῆς. Τελευτᾷ δὲ διασπασαμένων αὐτὸν τῶν Θρᾳκίων καὶ Μακεδόνων γυναικῶν, ὅτι ὡ[87] μετεδίδου αὐταῖς τῶν ὀργίων, τάχα μὲν καὶ κατ' ἄλλας προφάσεις, φασὶ δ' οὖν αὐτὸν δυστυχήσαντα περὶ γυναῖκα πᾶν ἐχθῆραι τὸ γένος. Ἐφοίτα μὲν οὖν τακταῖς καὶ ἡμέραις ὡπλισμένον πλῆθος Θρᾳκῶν καὶ Μακεδόνων ἐν Λιβήθροις, εἰς οἴκημα ἓν[88] συνερχόμενον μέγα τε καὶ πρὸς τελετὰς εὖ πεποιημένον· ὁπότε δ' ὀργιάζειν εἰσίασι, πρὸ τῶν πυλῶν ἀπετίθεσαν τὰ ὅπλα. Ὁ αἱ γυναῖκες ἐπιτηρήσασαι, καὶ τὰ

C Quadragesima quinta. Orpheus Œagri (57) filius atque Calliopes, quæ una in novem Musis numeratur, Macedonum rex fuit et Odrysidis (58). Musicam hic artem exercuit, maximeque citharisticam (etenim Thracum illud et Macedonum genus musicæ studiosum est vel imprimis), plebi per eam supra modum gratus. Fama autem fuit, ad inferos ipsum amore Eurydices conjugis adductum, descendisse, ibique Plutonem ac Proserpinam cantu sic conciliasse, ut dono uxorem caperet. Verum hac gratia frui, qua ad vitam illa revocata est, non potuit, quod quæ de ipsa mandata essent, non servasset (59). Adeo autem oblectare cantibusque demulcere peritus erat, ut et feræ et aves, atque adeo ligna ac lapides, cum ipso una præ jucunditate oberrarent. Interfectus autem est lacerantibus ipsum Thressis ac Macedonicis feminis, quod orgia cum illis non communicaret : ac forsitan etiam aliis de causis. Aiunt enim illum de uxore infelicem, muliebrem omnem sexum odisse. Igitur cum statis diebus Thracum ac Macedonum vulgus armis tectum Libethris conveniret in domum magnifice exstructam, et ad

D

VARIÆ LECTIONES.

[84] ἀνδρῶν τῷ μνημείῳ ς. [85] δὲ om. A. [86] ὑπομάζιον ς. [87] οὐ om. pr. A. [88] ἓν add. A.

NOTÆ.

(55) De quo supra narrat. 33.

(56) Lego ἐκόμισε.

(57) De Orpheo leges multa præter hæc apud Pausan. in *Bœotic.* et apud mythologos, ac Suidam.

(58) Quam ad Thraciam referunt Strabo, et ex eo Stephan.

(59) Virgil. IV *Georg.*; Apollodor. lib. I init.; Diod. Sicul., lib. IV.

Digitized by Google

rem divinam comparatam, ibique orgia celebraturi domum ingressi ad portam arma deponerent, observasse hoc mulieres, correptisque armis illis magna ira inflammatas, quod contemnerentur, cum cæteros ibi procumbentes interfecisse, tum 140b Orphea ipsum membratim dissectum, in mare passim projecisse. Pestilentia deinde regionem illam vastante, eo quod de feminis minime sumptum esset supplicium, rogantes incolas lucm depelli, responsum e tripode accepisse : Si Orphei (60) caput repertum humi conderent, fore ut contagio desineret. Ita vix tandem illud ad ostia Meletis fluminis a piscatore quodam esse inventum, etiam tunc canens, nihilque a marinis fluctibus deformatum, nec quidquam eorum passum, quæ solita sint per mortale fatum in hominum cadaveribus fœda exoriri : sed elegans potius ipsum, nativoque sanguine imbutum tanto post tempore viguisse. Caput ergo istud acceptum ingenti tumulo mandasse, monumentumque ipsi heroicum ab initio circumdedisse, donec id postmodum obtinuit, ut pro divino fano haberetur. Sacrificiis enim, aliisque rebus quibuscunque dii honorari solent, etiam ipse colitur. Feminis interim omnino inaccessum templum illud est.

A ὅπλα ἁρπασάμεναι, ὑπ' ὀργῆς τῆς διὰ τὴν ἀτιμίαν τούς τε προσπίπτοντας κατειργάσαντο, καὶ τὸν Ὀρφέα κατὰ μέλη ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν σποράδην. Λοιμῷ δὲ τῆς χώρας, ὅτι μὴ ἀπῃτήθησαν δίκην αἱ γυναῖκες, κακουμένης, δεόμενοι λωφῆσαι τὸ δεινὸν, ἔλαβον χρησμὸν, τὴν κεφαλὴν τὴν [89] Ὀρφέως ἂν ἀνευρόντες θάψωσι, τυχεῖν ἀπαλλαγῆς. Καὶ μόλις αὐτὴν περὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μέλητος δι' ἀλιέως ἀνεῦρον ποταμοῦ, καὶ τότε ᾄδουσαν, [455 R.] καὶ μηδὲν παθοῦσαν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, μηδέ τι ἄλλο τῶν ὅσα κῆρες ἀνθρώπιναι νεκρῶν αἴσχη φέρουσιν, ἀλλ' ἐπακμάζουσαν αὐτὴν καὶ ζωϊκῷ καὶ τότε [90] αἵματι μετὰ πολὺν χρόνον ἐπανθοῦσαν. Λαβόντες οὖν ὑπὸ σήματι μεγάλῳ θάπτουσι, τέμενος αὐτῷ περιείρξαντες, ὅ τέως μὲν ἡρῷον ἦν, ὕστερον δ' ἐξενίκησεν ἱερὸν εἶναι· θυσίαις τε γὰρ καὶ ὅσοις ἄλλοις [91] θεοὶ τιμῶνται, γεραίρεται. Ἔστι δὲ γυναιξὶ παντελῶς ἄβατον.

B

Quadragesima sexta : Dum Troja expugnaretur, emisit Priamus in Lydiam duos Hectoris filios, Oxynium et Scamandrum. Capto dein Ilio, Æneas, Anchisæ ac Veneris filius, Græcos fugiens, Idam primo incoluit : sed cum reversi e Lydia Oxynius et Scamander omnia circum Ilium loca ex paterna velut hæreditate relicta, sibi vindicarent : assumpto Æneas patre Anchise, et quotquot potuit e profugis solem versus orientem (61) de Veneris matris mandato tetendit. Trajecto igitur Hellesponto, venit ad sinum, qui Thermus est nominatus, ubi Anchisen vita functum sepelit, ipseque oblatum ab incolis regnum recusat. Hinc in Brusiadem (62) regionem profectus est, ubi omnibus, quibuscunque uteretur, expetitus gratusque fuit, ob morum nimirum a Venere inditam suavitatem. Ibi mugiente, quæ ipsum ex Ida sequebatur, bove (sic enim Venus antea mandarat), ejus oræ imperium donantibus incolis suscepit, bovemque matri mactavit. Ad hæc urbem condidit, quæ tunc quidem a conditore Ænea (63), post inflexo nonnihil nomine Ænus (64) dicta. Hæc igitur una narratio, præter alia multa, refertur a Græcis. Altera tamen illa, quæ Romanæ gentis originem ab ipso repetit, et Albæ conditorem facit, simul etiam oraculum, qua incolere jubebatur, ubi ipse cum sociis sacris operatus, mensam (65) quoque absumpsisset, hæc, inquam, narratio valde jam trita est.

C

D

Ἡ μς' ὡς Τροίας πορθουμένης [92] ὑπεκτίθεται Πρίαμος εἰς Λυδίαν δύο παῖδας Ἕκτορος, Ὀξύνιον καὶ Σκάμανδρον. Ἐπεὶ δὲ τὸ Ἴλιον ἦλω, Αἰνείας ὁ Ἀγχίσου καὶ Ἀφροδίτης, διαφυγὼν τοὺς Ἀχαιοὺς, τὸ μὲν πρῶτον ᾤκει τὴν Ἴδην· Ὀξυνίου δὲ καὶ Σκαμάνδρου ἐπαγελθόντων [93] ἀπὸ Λυδίας καὶ ὡς πατρῴας λήξεως μεταποιουμένων τῶν περὶ τὸ Ἴλιον τόπων, ἀναλαβὼν Ἀγχίσην τὸν πατέρα καὶ ὅσους δύναιτο τῶν συμφυγάδων, πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ᾤχετο κατὰ Ἀφροδίτης ἐπίσκηψιν. Διαβὰς οὖν [234 H.] τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ ἀφικόμενος [94] εἰς Θερμὸν καλούμενον κόλπον, Ἀγχίσην μὲν ἀποθανόντα θάπτει, αὐτὸς δὲ τῶν ἐπιχωρίων δεομένων ὥστε βασιλεύειν αὐτῶν οὐκ ἐδέξατο. Εἶτα εἰς τὴν Βρουσιάδα γῆν ἔρχεται· πᾶσι δ' ἦν ἐφίμερος, οἷς ἐτυγχάνοι, κατὰ χάριν τῆς Ἀφροδίτης. Ἐνταῦθα μυκησαμένης τῆς συνεπομένης αὐτῷ βοὸς ἐξ Ἴδης (τοῦτο γὰρ Ἀφροδίτη ἐπέσκηψε) λαμβάνει τὸ κράτος τῆς γῆς διδόντων τῶν ἐπιχωρίων, καὶ τὴν βοῦν θύει Ἀφροδίτῃ, καὶ κτίζει πόλιν, ἣ τότε μὲν [95] Αἰνεία ἀπὸ τοῦ κτίσαντος, ὕστερον δὲ παρενεγκόντος τοῦ ὀνόματος Αἶνος ἐκλήθη. Λόγος μὲν οὖν εἷς οὗτος ὑπὸ Ἑλλήνων ἐπὶ πολλοῖς ἄλλοις λέγεται· ὁ δὲ τὸ Ῥωμαῖον γένος εἰς αὐτὸν ἀναφέρων καὶ οἰκιστὴν ποιῶν Ἄλβας, καὶ τὸ χρηστήριον ὃ κατοικεῖν ἐπέτρεπεν [96] ὁπότ' ἂν αὐτὸς ἅμα τῶν [97] σὺν αὐτῷ θύσας μετὰ τῶν σιτίων καταφάγοι καὶ τὰς τραπέζας, οὗτος κατημάξευται.

VARIÆ LECTIONES.

[89] κεφ. τοῦ O. ἣν ἂν εὑρόντες ς. [90] καὶ τότε add. A. [91] ἄλλους om. pr. A. [92] ni forte πολιορκουμένης malis. cf. p. R. 988, 43 et 989, 22. [93] ἐλθόντων A. [94] ἀφικούμενος ς. [95] τοῦ μὲν κτ. ς. [96] ἔπρεπε ς. [97] τῶν] τῷ A : τοῖς ς.

NOTÆ.

(60) Lucian. *Adversus indoct.*

(61) Ἀνίσχοντα errore geographico pro καταδυντα

(62) An *Brusis* forte an hæc, illa Macedoniæ pars? Eam ab Emathii filio Bruso nomen habere docet Steph. Byzant.

(63) Apud Steph. etiam Æneada dictam observo, *ibique sepultum Anchisen.* Lege Virg. III *Æneid.* init. et ibi Servium cæterosque interpretes.

(64) Ita Plinius et Pomp. Mela, lib. II, eam quoque appellant : et Pausan. *Eliacis.* Aur. Victor etiam in *Orig. gent. Rom.*

(65) Aur. Victor, *De orig. gent. Rom.*

Digitized by Google

Ἡ μζ' ὡς Ἀλθαιμένης, τοῦ Ἡρακλειδῶν γένους A τρίτη γενεὰ ἀπὸ Τεμένους[98], στασιάζει πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς (νεώτατος δ' ἦν) καὶ μετανίσταται Πελοποννήσου, στρατὸν Δωριέων ἔχων καί τινας Πελασγῶν. Ἔστελλον δὲ καὶ Ἀθηναῖοι τότε τὴν σὺν Νειλέῳ[99] τε καὶ τοῖς Κοδρίδαις ἀποικίαν· ὁμοίως δὲ καθ' ἑαυτοὺς καὶ Λακεδαιμόνιοι τὸν Φιλονόμου λαὸν ἀπῴκιζον, ὧν ἡγεῖτο Δελφὸς ὄνομα καὶ Πόλις. Ἑκάτεροι[1] οὖν παρεκάλουν Ἀλθαιμένην συμμετέχειν αὐτοῖς τοῦ ἔργου, οἵ τε Δωριεῖς τοῦ ἐπὶ Κρήτην πλοῦ, ἅτε καὶ αὐτὸν Δωριέα ὄντα, οἵ τε Ἴωνες εἰς τὴν Ἀσίαν μετὰ σφῶν περαιωθῆναι. Τῷ δ' οὐδετέροις ἐδόκει συμπλεῖν, ἀλλὰ κατὰ τὸν δοθέντα αὐτῷ χρησμὸν ἐπὶ Δία καὶ Ἥλιον κομίζεσθαι, καὶ παρ' αὐτῶν αἰτεῖν εἰς κατοίκησιν γῆν· εἶναι δὲ Διὸς μὲν Κρήτην, Ἡλίου δὲ Ῥόδον. Ἀναγόμενος οὖν ἐκ Πε- B λοποννήσου προσίσχει πρὸς τὴν Κρήτην, καὶ μέρος τοῦ λαοῦ τοὺς βουλομένους αὐτόθι οἰκεῖν καταλείπει· αὐτὸς δὲ τοὺς πλείους ἔχων Δωρικὸν ἔπλει ἐπὶ Ῥόδον. Τὴν δὲ Ῥόδον τὸ μὲν ἀρχαῖον λαὸς αὐτόχθων ἐνέμοντο, ὧν ἦρχε τὸ Ἡλιαδῶν[2] γένος, οὓς Φοίνικες ἀνέστησαν καὶ τὴν νῆσον ἔσχον· [456 R.] Φοινίκων δ' ἐκπεσόντων Κᾶρες ἔσχον, ὅτε καὶ τὰς ἄλλας νήσους τὰς περὶ τὸ Αἰγαῖον[3] ᾤκησαν. Οἷς ἐπιπλεύσαντες οἱ Δωριεῖς, πολέμῳ τὸ Καρικὸν καταστρεψάμενοι, τρεῖς πόλεις ἔκτισαν, Λίνδον, Ἰήλυσον καὶ Κάμειρον[4]. Οἱ μὲν οὖν Δωριεῖς ἀπὸ Ἀλθαιμένους ἀρξάμενοι μέχρι καὶ δεῦρο καταβεβήκασιν· αἱ δὲ τρεῖς πόλεις εἰς μίαν ἀποκλεισθεῖσα μεγάλην καὶ εὐδαίμονα, ταὐτὸν ὄνομα τῇ νήσῳ Ῥόδον ἔδοσαν κα- C λεῖσθαι.

Quadragesima septima : Althæmenes (66), Heraclidarum generis soboles (67) **141***a* a Temene tertia, fratribus dissentiens tumultuabatur. Natu ergo minimus cum esset, Peloponneso discedit, Doriensium secum copias, et Pelasgorum quosdam ducens. Miserunt tum quoque Athenienses coloniam cum Neleo (68), et Codri posteris. Similiter vero et Lacedæmonii eo ipso tempore Philonomi (69) populum alio habitatum miserunt, quem duxit Delphus quidam nomine, et Polis. Utrique Althæmenem in operis societatem vocarunt. Dores quidem, ut in Cretam una navigaret, quod et ipse Doriensis esset. Iones vero, ut in Asiam secum trajiceret, invitabant. Verum Althæmeni cum neutris sese conjungere placuit, maluitque ex oraculi responso quod acceperat, ad Jovem et Solem proficisci, atque ab his habitandi locum postulare. Cretam autem esse Jovis, Solis Rhodum. Evectus igitur e Peloponneso, in Cretam appulit, populique partem, quæ residere ibi vellet, reliquit. Ipse plurimos secum habens Dorienses in Rhodum adnavigavit : quam quidem insulam antiquitus incolæ ibidem nati tenuerant, Iliadum ipsis gente præposita, quos tamen Phœnices post everterant, et insulam occuparant, Phœnicibus quoque aliquando ejectis, Cares successerant : qua tempestate et alias maris Ægæi insulas incoluerunt. Ad hos ergo adnavigantes Dorienses, armis Cares pepulerunt, tresque urbes condiderunt, Lindum, Ielysum et Camirum. Igitur Dorienses, ducta ab Althæmene origine, ad hanc usque ætatem descenderunt. Tria vero illa oppida in unam magnam, opibusque potentem urbem coaluerunt, cui et insulæ Rhodi nomen indiderunt.

Ἡ μη' τὰ περὶ Ῥώμου καὶ Ῥωμύλου διηγεῖται, παραλλάσσουσα πρὸς τοὺς ἄλλους ἔν τισι. Φησὶ δὲ ὡς Ἀμόλιος ἐπιβουλεύσας Νεμέτορα[5] τὸν ἀδελφὸν κτείνει, καὶ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα Ἰλίαν, ἵνα μὴ τέκοι μηδ' ἀνδρωθείη, τῆς Ἑστίας ἱέρειαν ἀπέφηνε. Ταύτῃ μιχθεὶς Ἄρης, ἀπολυόμενος τῆς [235 H.] ὁμιλίας, ὅστις τε ἦν ἐδήλωσε, καὶ ὅτι δύο κόρους τέξεται ἐξ αὐτοῦ καὶ χρὴ θαῤῥεῖν. Ἀλλὰ τεκοῦσαν αὐτὴν μὲν Ἀμόλιος εἰς δεσμωτήριον ἔτρυχε βαλών, τινὶ δὲ ποιμένι τῶν αὐτῷ πιστῶν τὰ τεχθέντα[6] διαφθεῖραι δίδωσιν. Ὁ δὲ λαβὼν τὸ μὲν μίασμα χερσὶν ἰδίαις πρᾶξαι οὐ προσίετο, εἰς σκάφην δὲ μεθῆκε D κατὰ τοῦ Θύβρεως[7] φέρεσθαι. Αὕτη δὲ μετὰ πολλὴν φορὰν περὶ προὔχουσαν ἠόνα κατίσχεται ῥίζαις ἐρινεοῦ, ὃς μέγας ἐκεῖσε ἐπεφύκει[8]. Καὶ ἡ σκάφη ἐκεῖθεν τὰ παιδία πρὸς τὴν ἠόνα ἐκβάλλει ἐπὶ μαλακῆς καὶ ψαμμώδους γῆς. Λύκος δὲ νεοτόκος ἐπιτυγχάνει τοῖς

Quadragesima octava de Romo (70) et Romulo narrat, nonnihil a reliquis diversa. Amulius, inquit, Numitori fratri necem ex insidiis intulit, filiamque ejus Iliam, ne pareret, neve cum viro consuesceret, Vestæ sacerdotem fecit. Hæc tamen a Marte compressa est, qui post congressum, et quis esset declaravit, et geminos pariturum prædixit, bono eam animo esse jubens. Verum partu liberatam Amulius patruus in vincula missam compegit : fetum autem fido cuidam pastori necandum tradidit. Quem ut accepit, patrare ille suis manibus scelus noluit, sed alveo per Tiberim deportandos imposuit. **141***b* Alveus autem post multam jactationem tandem circa prominentem ripam caprifici cujusdam, quæ ingens ibi excreverat, radicibus inhæsit, atque inde pueros in ripam, molli et arenoso solo, ejecit. Ibi lupa, quæ recens pepererat,

VARIÆ LECTIONES.

[98] Τημένου Kannius. [99] Νηλέῳ ς. [1] ἑκάτεροι οὖν A : καὶ ἑκάτεροι ς. [2] Ἡλιαδῶν Jackson. apud Kannium : libri Ἰλιάδων. [3] αἴγεον A. [4] ἰήλυσαν καὶ ἄμιρον A. [5] Νουμέτορα ς. [6] τὰ τεχθέντα add. mg. A. [7] θύμβρεως ς. [8] πεφύκει ς.

NOTÆ.

(66) Meminit Steph. Byzant. voce κρητηνία, et Strabo, lib. XIV, in *Rhodo*.
(67) De quo multa Pausan.
(68) Vide Ælian. lib. VIII, cap. 5, *Var. Hist.*
(69) Vide supr. narrat. 36.
(70) Sic quoque Appianus supr. cod. 57 hunc nominat, quem Latini Remum.

Digitized by Google

in puerulos forte incidit, et circumgressa, vagientibus, manusque tendentibus mammas præbuit. Ita illi alebantur solo suo casu indignantem lupam compescentes. Hoc ubi vidit Faustulus pastor, divinum quid latere ratus, pueros tollit, et pro suis educat. Longo post tempore in eum forte Faustulus pastorem incidit, qui exposuerat, reque omni de pueris cognita, narrat jam adultis, regio illos esse stemmate natos, Martisque sobolem, quæque cum matri, tum avo materno acciderant. Erant autem egregia forma, et corporis robore invicti, insignitaque audacia. Extemplo igitur pugiones arreptos vestibus tegunt, Albamque accedunt. Hic quod inexspectatum esset eorum incœptum, Amulium sine corporis custodibus reperiunt, pœnasque exigentes ferro confodiunt, et matrem e custodia educunt. Plebs quoque dextras jungit, regnantque Albæ, et finitimis in locis. Ingenti deinde hominum multitudine ad eos confluente, relicta Alba, urbem novam ædificant, Romamque appellant, quæ nunc, ut sic dicam, mortalium tenet imperium. In eorum porro, quæ tunc acciderunt, fidem ostenditur in Romano foro sacra caprificus, æneis curiæ cancellis circumdata. Tugurium item in Jovis templo (argumentum illius vivendi formæ, quam Faustulus tenuit) e quisquiliis et tenerioribus virgultis structum, conservant.

Quadragesima nona : In Anaphe (71) insula, quæ supra Theram jacet non procul Lacedæmone, templum erat Apollini Ægletæ sacrum (72), in quo sacrificabant insulani cum irrisione, tali fere de causa : Jasonem, e Colchide rapta Medea domum redeuntem, valida oppressit tempestas, reque omni desperata, Argivi in navi ad preces votaque confugiunt. Apollo igitur arcum ipsis obtendens, mala omnia avertit, et fulgure e cœlo erumpente, insulam subito terra ex imo maris gurgite emisit, in quam desilientes, quod primum eam sol tunc aspexisset, Anaphen ab eventu nominarunt, et tanquam sacram ædem Apollini Ægletæ statuerunt, festumque diem hilare egerunt cum epulis, eo quod incredibile effugissent malum. Medea interim cum suis ancillis, quas ad contractas **142***a* cum Jasone nuptias dono (73) acceperat, post vini potum ludens, scommatis heroas pervigilio excipiebat. Illi vero convicia vicissim mulieribus regerebant. Unde nata consuetudo, ut insulani isti (habitata enim post Anaphe est) anniversario ritu Apollini Ægletæ invicem conviciantes, festum diem ad illorum imitationem celebrarent.

παιδίοις, καὶ ἀμφιβᾶσα κλαυθμυριζομένοις καὶ χεῖρας ὀρέγουσι παρεῖχε τὰς θηλάς· τὰ δ' ἐτρέφετο βαρυνομένην ἀναπαύοντα ἐκ τῆς συντυχίας τὴν λύκον. Φαιστύλος δέ τις ποιμαίνων[9] τοῦτο ἰδὼν καὶ θεῖον νομίσας, ἀναλαμβάνεται καὶ ὡς ἑαυτοῦ τρέφει τὰ παιδία. Χρόνῳ δ' ὕστερον περιτυγχάνει τῷ ἐκθεμένῳ ποιμένι, καὶ ἅπαντα παρ' αὐτοῦ μαθὼν τὰ περὶ τῶν παίδων, ἀπαγγέλλει τούτοις ἤδησασιν ἤδη ὡς εἶησαν βασιλείου τε γένους καὶ Ἄρεως γονεῖς, καὶ ὅσα ἡ μήτηρ καὶ ὁ μητροπάτωρ πάθοι. Οἱ δὲ (ἦστην γὰρ[10] καλοί τε ὄψει καὶ ῥώμην ἄμαχοι καὶ τόλμῃ γενναῖοι) αὐτίκα ἐγχειρίδια ἀναλαβόμενοι[11] καὶ κρύψαντες ἐπὶ τὴν Ἄλβαν ἐχώρουν, καὶ ἐπιτυχόντες Ἀμολίῳ[12] διὰ τὸ ἀπροσδόκητον τῆς ἐπιβουλῆς ἀφυλάκτῳ ἐπάγουσι τὴν τιμωρίαν, ξίφεσιν ἀνελόντες, καὶ τὴν μητέρα λύουσι τῶν δεσμῶν, τό τε πλῆθος δεξιοῦνται[13], καὶ βασιλεύουσιν Ἄλβας καὶ τῶν περὶ αὐτήν. Πολλοῦ δὲ αὐτοῖς προσερρύηκότος[14] πλήθους μεταστάντες Ἄλβας κτίζουσι πόλιν, Ῥώμην ἐπονομάσαντες, ἣ νῦν ὡς εἰπεῖν τὸ ἀνθρώπων ἔχει κράτος. Δείκνυται δὲ μαρτυρία[15] τῶν τότε παρὰ Ῥωμαίοις ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἐρινεὸς ἱερά, τοῦ βουλευτηρίου κιγκλίσι χαλκαῖς περιειργομένη, καὶ καλύβη τις ἐν τῷ τοῦ Διὸς ἱερῷ γνώρισμα τῆς Φαιστύλου διαίτης[16], ἣν ἐκ φορυτῶν καὶ νέων φρυγάνων συνιστῶντες διασώζουσιν.

Ἡ μθ', ὡς ἐν Ἀνάφῃ τῇ νήσῳ (αὕτη δ' ἐστὶν ὑπὲρ νήσου Θήρας, οὐχ ἑκὰς τῆς Λακεδαιμονίων) ἱερὸν Ἀπόλλωνος αἰγλήτου ἵδρυται, ἐν ᾧ σὺν τωθασμῷ οἱ ἐπιχώριοι θύουσι δι' αἰτίαν τοιαύτην· Ὅτε Ἰάσων ἐκ Κόλχων Μήδειαν ἁρπάσας οἴκαδ' ἔπλει, χειμὼν αὐτοὺς ἄφατος περιέσχε καὶ ἀμηχανία πᾶσα· εὐχομένων δὲ καὶ πολλὰ τῶν ἐν τῇ Ἀργοῖ δεομένων, Ἀπόλλων, τόξον αὐτῶν ὑπερανασχών, τὰ δεινὰ διέλυσεν ἅπαντα, [457 R.] καὶ σέλατος ἐξ οὐρανοῦ διαΐσσοντος νῆσον ἀνέσχεν ἡ γῆ ἐκ τοῦ βυθοῦ, εἰς ἣν ὁρμισάμενοι, ὡς πρῶτον ὀφθεῖσαν ὑφ' ἡλίου τότε, Ἀνάφην ἀπὸ τῆς συντυχίας ἐκάλεσαν, καὶ ἱερὸν[17] Ἀπόλλωνος Αἰγλήτου ἱδρύσαντο, καὶ εὐφραίνοντο τῆς ἀνελπίστου τῶν κακῶν ἀπαλλαγῆς καὶ[18] ταῖς ἄλλαις εὐωχίαις. Μήδεια δὲ σὺν ταῖς ἀμφ' αὐτὴν γυναιξὶν, αἳ δῶρον ἦσαν γάμων τῶν Ἰάσονος, παίζουσαι μετὰ μέθην ἔσκωπτον τοὺς ἥρωας ἐν τῇ παννυχίδι· οἱ δὲ ἀντετώθαζον τὰς γυναῖκας. Ἐκ τούτου τοιγαροῦν καὶ Ἀνάφης[19] [236 H.] ὁ λαὸς (ᾠκίσθη γὰρ ἡ νῆσος) ἀνὰ πᾶν ἔτος Ἀπόλλωνι αἰγλήτῃ κερτομοῦντες ἀλλήλους, ἑορτὴν[20] κατὰ μίμησιν ἐκείνων ἄγουσιν.

VARIÆ LECTIONES.

[9] ποιμένων A : τῶν ποιμένων ς. [10] γὰρ add. A : idem. om. τε. [11] τόλμαν γενν. καὶ αὐτ. ς. ἀναλαμβανόμενοι A. [12] Ἀμουλίῳ A. [13] δεξιοῦται ς. [14] προσρυέντος ς. [15] μαρτύρια Heynius : qui mox πρὸ τοῦ βουλ. [16] διαΐξοντος A. [17] καὶ ὡς ἱερὸν ς. [18] καὶ] θυσίαις καὶ Heynius. [19] ἀναφέως A. an leg. Ἀναφαίων ? [20] ἀλλ. καὶ ἑορτὴν ς.

NOTÆ.

(71) De qua Steph. Byzant. Totam porro fabulam leges apud Apoll. Rhodium extremo lib. IV *Argonaut.*

(72) *Æglæo* scribit Apollod. lib. I, qui tibi legendus hic.

(73) Ab Arete Alcinoi Phæacensium regis uxore, duodecim numero, ut narrat Apollod. lib. I.

Digitized by Google

Ἡ ν' ὡς Ἀλέξανδρον τὸν τύραννον Θήβη ἀναιρεῖ ἡ αὐτοῦ γυνή. Αὕτη δ' ἦν Ἰάσονος μὲν θυγάτηρ, τοῦ ποτὲ Θεσσαλίας [21] τυραννήσαντος, ἀδελφοὺς δ' εἶχε τρεῖς, Τισίφονον καὶ Λυκόφρονα καὶ Πυθόλαον [22]· ὁμομήτριοι δ' ἦσαν, πατὴρ δ' αὐτῶν Εὐάλκης [23] ἦν. Τούτους Ἀλέξανδρος οὗτος ὁ Φερῶν δι' ὑποψίας ἔχων ἐμελέτα ἀνελεῖν· εἰδὼς δ' ὡς οὐκ ἀνάσχοιτο Θήβη περιιδεῖν τοὺς ὁμομητρίους ἀναιρουμένους ἀδελφούς, καὶ αὐτὴν ἐπενόει συνανελεῖν. Καὶ νήφων μὲν ἔκρυβε τὸ βούλευμα, μεθύων δὲ (ἦν γὰρ ἥττων οἴνου) παρεγύμνου τε καὶ ἀπεκάλυπτε. Θήβη δὲ τὸ βούλευμα μαθοῦσα, τοῖς μὲν ἀδελφοῖς ἐγχειρίδια δοῦσα παρασκευάζεσθαι πρὸς τὴν σφαγὴν παρεκάλει, οἴνῳ δὲ πολλῷ Ἀλέξανδρον βαπτίσασα καὶ κατευνάσασα ἐκπέμπει τοὺς τοῦ θαλάμου φύλακας, προφάσει ὡς λουτροῖς χρησομένη, κἀὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ ἔργον ἐκάλει. Οἱ δὲ ἀπεδειλίων, καὶ μάλιστα αὐτῶν ὁ νεώτατος [24]. Ἡ δὲ ἄλλα τε διαπειλησαμένη, καὶ ὡς τὸν Ἀλέξανδρον αὐτίκα [25] ἀνεγερεῖ καὶ καταγορεύσει αὐτῶν τὸν φόνον, θαρρεῖν αὐτοὺς ἐβιάσατο· καὶ κτείνουσι κοιμώμενον τὸν Ἀλέξανδρον. Θήβη δὲ τοὺς ἡγεμόνας τῶν φυλάκων εἰσκαλεσαμένη, καὶ τὰ μὲν ἀπειλαῖς τὰ δ' ἐπαγγελίαις ὑπελθοῦσα [26], πείθει συγκατασκευάζειν αὐτῇ τὴν τυραννίδα. Καὶ οἱ μὲν ἐπέτρεπον. Καὶ αὐτὴ τὴν μὲν ἰσχὺν δέχεται, τοὔνομα δὲ καὶ τὴν δόξαν τῆς τυραννίδος Τισιφόνῳ τῷ πρεσβυτάτῳ [27] τῶν ἀδελφῶν δίδωσι.

Ταῦτα μὲν τῶν Κόνωνος ν' διηγήσεων. Ἀττικὸς δὲ τὴν φράσιν ἐστί, ταῖς τε συνθήκαις καὶ ταῖς λέξεσι χαρίεις τε καὶ ἐπαφρόδιτος, ἔχων τι καὶ τοῦ συνεστραμμένου καὶ ἀνακεχωρηκότος τοῖς πολλοῖς.

Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ τεύχει καὶ Ἀπολλοδώρου γραμματικοῦ βιβλιδάριον ἀνεγνώσθη μοι· *Βιβλιοθήκη* αὐτῷ ἡ ἐπιγραφή. Περιεῖχε δὲ [28] τὰ παλαίτατα τῶν Ἑλλήνων, ὅσα τε περὶ θεῶν καὶ ἡρώων ὁ χρόνος αὐτοῖς δοξάζειν ἔδωκεν, ὀνομασίας τε ποταμῶν καὶ χωρῶν καὶ ἐθνῶν καὶ πόλεων, ὅθεν, καὶ τὰ ἄλλα [29] ὅσα εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀνατρέχει, καὶ κάτεισι μέχρι τῶν Τρωϊκῶν, καὶ ἀνδρῶν τινων πρὸς ἀλλήλους μάχας καὶ ἔργα ἐπιτρέχων καὶ τῶν ἀπὸ Τροίας πλάνας τινάς, μάλιστα δ' Ὀδυσσέως, εἰς ὃν αὐτῷ καὶ ἡ ἀρχαιολογία καταλήγει. Σύνοψις δ' ἐστὶ τὰ πολλὰ τοῦ βιβλίου, καὶ οὐκ ἄχρηστος τοῖς τὰ παλαιὰ ἐπὶ μνήμης ἔχειν λόγον [30] ποιουμένοις. Ἔχει δὲ καὶ ἐπίγραμμα τὸ βιβλιδάριον οὐκ ἄκομψον τόδε,

[460 R.] *Αἴωνος σπείρημα* [31] *ἀφυσσάμενος ἀπ' ἐμεῖο*]
Παιδείης, μύθους γνῶθι παλαιγενέας,

Quinquagesima narratio: Alexander (74) tyrannus a Thebe conjuge interfectus est. Hæc Jasonis ejus, qui in Thessalia quondam regnarat, filia fuit, fratresque uterinos tres, patre Eulabe (75) genitos, habuit, Tisiphonum, Lycophrona et Pytholaum. Hos Alexander ille Pheræorum suspectos habens, e medio tollere studebat. Cognito autem Theben nequaquam æquo laturam animo uterinorum suorum fratrum cædem, ipsam quoque interimere decrevit. Sobrius igitur facile consilium tegebat: at vino captus (ebriosus enim erat) rem aperiebat. Ut ergo Thebe consilium illud intellexit, dato singulis fratribus pugione, ad cædem faciendam, ut se comparent, hortatur. Ipsa Alexandrum mero implens et sopiens, dimissis e conclavi custodibus, quæsito colore, quasi in balneo lavare vellet, fratres mox ad facinus incitat. Qui cum timidius agerent, et maxime natu minimus, inter alia comminata est, se et Alexandrum confestim excitaturam, et ut cædis reos accusaturam. Sic vi illi ad audendum adacti, dormientem Alexandrum jugulant. Nec mora Thebe, corporis custodum præfectis ad se accersitis, et qua minis, qua pollicitationibus usa, persuadet, sibi ut in acquirendo regno adsint. Illi postulata concedunt, atque ipsa imperium quidem sibi sumpsit, nomen vero titulumque regni Tisiphono fratrum natu maximo concessit.

Hactenus ex quinquaginta illis Cononis narrationibus. Attico utitur sermone; compositione vero ac vocibus gratiosus est et venustus: habet tamen alicubi contortum quid, atque a vulgi cognitione remotum.

In eodem item volumine legi Apollodori grammatici libellum cui *Bibliothecæ* (76) titulus erat. Continebat antiquissimas quasque Græcorum historias, et quæ sive de diis, sive de heroibus temporis ratio dedit opinanda, cum appellationibus fluminum, **142***b* regionum, gentium et urbium. Hinc et pleraque antiqua, ad ipsa usque Trojana tempora descendens refert. Virorum quoque nonnullorum inter se pugnas, resque gestas commemorat, et capta jam Troja, errores quorumdam, præcipue Ulyssis, in quem ejus priscarum rerum narratio terminatur. Compendiosa quædam narratio est maxima hujus libelli pars, iis non inutilis, qui vetera complecti memoria volunt. Ascriptum item erat lepidum istud epigramma:

Sæclorum seriem nostra si legeris arte,
Antiqua hinc fiet fabula nota tibi.

VARIÆ LECTIONES.

[21] Θεσσαλίαν ς. [22] Πυθόλαον Hœschelius: libri θόλαον. [23] Εὐαλκὴς A: Εὐλαβὴς ς [24] νεώτερος ς. [25] post αὐτίκα cum A omisi τε. ἀνεγείρει A. [26] μετελθοῦσα A. [27] πρεσβυτέρῳ A. [28] δὲ et mox τε add. A. [29] ἄλλα A: πολλὰ ς. [30] λόγων μεταποιουμένοις ς. [31] πείρημα A.

NOTÆ.

(74) Videndus Cicero *Offic.* II, init.; Valer. Max. lib. IX, cap. 13; Plutarch., *Pelopida*, extremo.

(75) Al. *Evalce.*

(76) Ejus partem in tres divisam libros Beneo. Ægius, Græco-Lat. ed. Romæ, ubi et de variis Apollodori disseritur a Scip. Tertio. Porro lib. XXIV Apollod. hujus περὶ Θεῶν citat tibi Sopater supr. cod. 161 in princ.

Digitized by Google

Mæonidæ ne volve volumina, neve elegiam,

Ne tragicam Musam, ne melicos numeros.
Multisonos Cyclicum versus ne quære: quod in me

Invenias quidquid maximus orbis habet.

CLXXXVII.

Nicomachi Geraseni Arithmeticorum theologicorum libri II.

Legi Nicomachi Geraseni *De arithmetica ad res divinas applicata* libros duos. Quæ quidem inscriptio magnam admirationem, vehementemque amorem concitare queat: cum opus tamen ipsum (ne id ratiocinationes vanas, perditique otii occupationem esse dicam) longe a titulo suo recesserit. Neque enim hic de numeris ab unitate usque ad denarium disserens (quod in arithmetica (77) sua, eique præmissa isagoge præstitit) illa pertractat, quæ numeris suapte natura insunt, utilemque habent contemplationem: sed ea plurimum, quæ noxii sunt ingenii figmenta; et ejus quidem ingenii, quod res ipsas ad suam potius speculationem contentiose aptare studeat, quam quod ad rerum naturam mentis suæ cogitata dirigere conetur. Cæterum quod vir ille rerum, quæ subsistunt, naturam ad numerorum essentiam referre, et huic pariter includere aggressus sit, resecando, addendo, permutando, ac divellendo, interdum quidem res ipsas, nonnunquam etiam illos amicos adeo sibi numeros ac deos, idque vel alteram tantummodo partem, vel certe utramque obeundo: etsi hujus rei multæ essent ipsi reddendæ rationes, in medio tamen id relinquatur. De eo tantum [loquor] quod deos et deas videre numeros exoptans, idque ipsis solum attribuens, secundum propriam cujusque definitamque quantitatem: hanc tamen ipsam non servet integram, dum in deorum ordinem numeros refert, sed (ut antea jam diximus) secando, augendo, vel omnino etiam dissipando, sic tandem ipsos ut plurimum pro diis adoret; destruens interim eam quæ ab initio aderat quantitatem, ut per hanc Deus [aliquis] fiat, **143***a* et hac [ipsa rursum] eumdem illum spolians. Neque vero aut ineffabilis, aut operta hujusmodi theologia est. Sed hæc ejus sapientior, et amari dignior pars videtur, quod oporteat ingressurum in hanc admirabilem theologiam, altiusque in abscondita ejus penetraturum, geometriæ imprimis rudem non esse, sed numerandi quoque rationem accurate tenere: neque item astrorum inspectionem obiter didicisse, quin potius et in musicis speculationibus, atque adeo illius instrumentis esse exercitatum. Ut enim e numeris deos efficiat, eosdemque omnis essen-

A *Μηδ' ἐς 'Ομηρείην σελίδ' ἔμβλεπε, μηδ' ἐλεγείην,*

Μὴ τραγικὴν Μοῦσαν, μηδὲ μελοτραφίην,
Μὴ κυκλίων ζήτει πολύθρουν στίχον· εἰς ἐμὲ
δ' ἀθρῶν [31*]

Εὑρήσεις ἐν ἐμοὶ πάνθ' ὅσα κόσμος ἔχει.

ΡΠΖ'.

Νικομάχου Γερασηνοῦ Ἀριθμητικῶν θεολογουμένων βιβλία β'.

[237 H.] Ἀνεγνώσθη Νικομάχου Γερασηνοῦ *Ἀριθμητικῶν θεολογουμένων* βιβλία β'. Ἡ μὲν οὖν ἐπιγραφὴ οὕτω θαυμάσαι καὶ δριμὺν ἔρωτα κινῆσαι ἀξία, ὁ δὲ πόνος, ἵνα μὴ λέγω λογισμῶν κενεμβατούντων καὶ ματαιοσχόλων ἔργον, πόρρω τῆς ἐπιγραφῆς διεῤῥιμμένος. Διαλαμβάνει μὲν γὰρ περὶ τῶν ἀπὸ μονάδος μέχρι δεκάδος ἀριθμῶν, οὐχ ὥσπερ B ἐν τῇ ἀριθμητικῇ αὐτοῦ καὶ πρὸ ταύτης εἰσαγωγῇ, ὅσα τοῖς ἀριθμοῖς φύσει πρόσεστι καὶ θεωρίας ἔχεται σπουδαίας, διεξιὼν, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα διανοίας οὐ καθαρευούσης βλάβης ἀναπλάσματα, καὶ οὐχὶ πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν τοὺς λογισμοὺς ἰθυνούσης, τὰ δὲ πράγματα πρὸς τὰς ἰδίας φαντασίας μεταμείβειν φιλονεικούσης. Ἀλλ' ὅσα μὲν ὁ ἀνὴρ τὴν τῶν ὄντων φύσιν εἰς τὴν τῶν ἀριθμῶν ὑπόστασιν ἀναφέρειν τε καὶ συγκατακλείειν διανέστη, περικόπτων, περιτιθεὶς, ἀμείβων, διασπῶν ποτὲ μὲν τὰ πράγματα ποτὲ δὲ τοὺς φίλους ἀριθμοὺς καὶ θεούς, καὶ τοῦτο ἢ παρὰ[33] μέρος ἑκάτερον ἢ καὶ δι' ἀμφοῖν ἰὼν, καίτοι μεγάλας ὑπέχων εὐθύνας, ὅμως ἐάσθω τοῦτο. Ἀλλ' ὅτι θεούς τε καὶ θεὰς ἐπιθυμήσας ἰδεῖν τοὺς ἀριθμοὺς, καὶ τοῦτο διδοὺς αὐτοῖς διὰ μόνην C τὴν ἰδιάζουσαν καὶ ὡρισμένην ἑκάστου ποσότητα, οὐ φυλάττει ταύτην ἀκέραιον ἀναφέρων[34] εἰς τὸ θεῶν γένος αὐτοὺς, ἀλλ' ὡς καὶ προείπομεν, τέμνων, αὔξων, παντοίως κεραΐζων, οὕτως αὐτοὺς ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον θεοὺς προσκυνεῖ, τὴν μὲν ἐξ ἀρχῆς φθείρων ποσότητα, ἵνα θεὸς ᾖ διὰ ταύτην, ταύτης δ' αὐτὸν ἀποστερῶν· οὐ γὰρ ἀπόῤῥητος καὶ σεπτὴ[35] ἡ τηλικαύτη θεολογία. Τὸ δὲ σοφώτερον καὶ στέργεσθαι δίκαιον, δεῖ τῷ μέλλοντι τῇ θαυμασίᾳ ταύτῃ ἐμβαθῦναι θεολογίᾳ καὶ τῆς κρυφιότητος εἴσω διεισδῦναι γεωμετρίας μὲν οὐκ ἀμαθῶς ἔχειν, ἐλάσαι δὲ καὶ πρὸς ἀριθμητικὴν ἀκριβολογίαν, οὐδὲ τῆς ἀστροθεάμονος σοφίας ἐν τῷ παρέργῳ τὴν μάθησιν πεποιῆσθαι, καὶ μὴν[35] καὶ τοῖς μουσικοῖς θεωρήμασι καὶ δὴ καὶ ὀργάνοις ἐγγεγυμνάσθαι. Ἵνα γὰρ τοὺς D ἀριθμοὺς θεοποιήσῃ καὶ τῶν ὄντων τῆς οὐσιώσεως αἰτίους[36] ἀναπλάσῃ, ἀφ' ἑκάστης τῶν εἰρημένων ἐπιστημῶν ἑνιά τινα τῶν θεωρημάτων τῇ περὶ[37] τοὺς ἀριθμοὺς ἐνυφαίνει θεοπλαστίᾳ, ὧν ἡ ἄγνοια ἐμποδὼν ἂν σταίη πρὸς τὴν τῶν τηλικούτων μυσταγωγίαν, καὶ μάτην τὸ πρόθυμον ἐπιδείξεται[38] ὁ ταῖς εἰρημέναις μὴ προτελεσθεὶς ἐπιστήμαις. Καὶ δεῖ ἄρα, ὡς ἔοικε, βίον ἀνθρώπου κατατρῖψαι καὶ

VARIÆ LECTIONES.

[31*] ἐς με γὰρ ἀθρῶν ς. [33] παρὰ A : περὶ ς. [34] ἀναφέρων post γένος ponit ς. [35] σκεπτὴ ς. [35] μὴν καὶ A : μὴν ἐν ς. [36] αἰτίας ς. [37] περὶ A : πρὸς ς. [38] ἐπιδέξεται ς.

NOTÆ.

(77) Cuius libri duo Græce editi Parisiis an. 1538.

Digitized by Google

πρναλῶσαι τῆς θεολόγου ταύτης τῶν ἀριθμῶν τερατείας, καὶ φιλοσοφῆσαι τοῖς [59] μαθήμασι σπουδαίως, ἵν' ἐξῇ καὶ ματαιολογῆσαι τελείως. Ὡς μὲν οὖν ἐν κεφαλαίῳ, μᾶλλον δὲ πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν φάναι, τοιοῦτον ἡ τοῦ Γερασηνοῦ Νικομάχου θεολογία.

tiæ rerum subsistentium auctores ac causas effingat, e singulis jam nominatis disciplinis theoremata quædam huic deorum effictioni intexit; quorum scilicet ignoratio tanto sit ad hujusmodi mystagogiam impedimento futura, ut frustra suam ad discendum alacritatem præ se ferat ille, qui-

cunque supradictis disciplinis jam antea imbutus non fuerit. Quare oporteat, ut apparet, ætatem universam iis disciplinis diligenter incumbendo contrivisse, atque consumpsisse, antequam ad hæc theologica circa numeros, et prodigiosa commenta veniatur, quo delirare tandem penitus tibi concedatur. Tale quid igitur summatim, vel de solo potius titulo loquendo, Nicomachi Geraseni theologia est.

[461 R.] Λέγει δὲ τὴν μονάδα ἄλλα τε οὐκ ὀλίγα τῶν πλασμάτων τῇ περὶ αὐτὴν ἀληθείᾳ καὶ τοῖς προσοῦσι [60] φυσικοῖς ἰδιώμασι καταμιγνύς, καὶ ὡς νοῦς [258 H.] τε εἴη, εἶτα καὶ ἀρσενόθηλυς, καὶ θεὸς, καὶ ὕλη δέ πως, πάντα χρήματα μιγνὺς ὡς ἀληθῶς, καὶ πανδοχεὺς λοιπὸν καὶ χωρητικὴ καὶ χάος, σύγχυσις, σύγκρασις, ἀλαμπία, σκοτωδία, χάσμα, Τάρταρος. Καὶ Στύγα δὲ αὐτὴν τερατολογοῦσι, καὶ φρικωδίαν καὶ ἀμιξίαν καὶ βάραθρον ὑποχθόνιον, καὶ Λήθην, καὶ στιφρὰν παρθένον, καὶ Ἄτλαντα· ἄξων τέ ἐστιν αὐτοῖς καὶ ἥλιος καὶ πυράλιος, καὶ μορφὼ δὲ καὶ Ζανὸς πύργος, καὶ σπερματίτης λόγος, Ἀπόλλων τε καὶ προφήτης καὶ λόγιος. Ἡ δὲ τῶν ὀνομάτων αἰτία ἡ μὲν φρενὸς ἀστάτου καὶ δεισιδαιμονούσης, ἡ δὲ οὐδὲ τῆς παιδαριώδους ἀνατυπώσεως ἀπηλλαγμένη. Ἀλλ' ἡ μὲν μονὰς οὕτω Νικομάχῳ καὶ τοῖς αὐτοῦ διδασκάλοις θεολογεῖταί τε ἅμα καὶ βάλλεται ὕβρει.

De unitate ergo (præter alia figmenta non pauca, quæ rebus de ea veris, naturalibusque proprietatibus in eam quadrantibus admiscet) etiam illud refert: Mentem hanc esse, deinde et viro feminam (78), ac Deum, et materiam quodammodo. Eamdem res omnes revera miscere, et deinceps omnium receptricem esse atque capacem, chaos, confusionem, contemperationem, obscuritatem, tenebras, hiatum, Tartarum insuper hanc, imo Styga esse nugantur, et horrorem, atque impermistionem: barathrum quoque subterraneum, Lethen, rigidam virginem (79), et Atlantem. Axis præterea ipsis est, et Sol, et Pyralios, Morpho (80), Jovis arx, ac seminalis ratio. Apollo ad hæc et propheta, et fatidicus. Nominum vero horum ratio, partim a mente est instabili, ac superstitiosa, partim ne a puerili quidem recessit imaginatione. Cæterum unitas hoc pacto a Nicomacho, ejusque præceptoribus simul in deos refertur, et contumelia afficitur.

Ἡ δὲ δυὰς τόλμα τέ ἐστιν αὐτοῖς, καὶ ὕλη, καὶ τῶν ἀνομοίων αἰτία, καὶ μεταίχμιον πλήθους καὶ μονάδος. Ἐκ συνθέσεώς τε καὶ κατακράσεως μόνη ἴσον ποιεῖ, διὸ καὶ ἴση. Ἀλλὰ καὶ ἄνισος, καὶ ἔλλειψις, καὶ πλεονασμὸς, καὶ μόνη ἀσχημάτιστος καὶ ἀόριστος καὶ ἄπειρος, ἀρχή τε ἀρτίου μόνη, καὶ οὐκ ἄρτιος, οὐ μὴν οὐδ' ἀρτιάκις ἀρτία, οὐδὲ περισσάρτιος, οὐδ' ἀρτιοπέριττος. Ἀλλὰ τούτων μὲν τὰ πλείω ἐγγύς ἐστι τῇ δυάδος φυσικῇ ἰδιότητι· ἃ δὲ τῆς τερατείας, πηγή ἐστι πάσης συμφωνίας, καὶ Μουσῶν ἡ Ἐρατὼ, καὶ ἁρμονία [61], καὶ τλημοσύνη, καὶ ῥίζα, οὐ κατ' ἐνέργειάν πω, καὶ δύναμις, καὶ πόδες πολυπιδάκου [62] Ἴδης, καὶ κορυφαὶ, καὶ Φάνης. Ἀλλὰ καὶ ἴσον Δία [63] τὴν δυάδα ἡ μυθοπλαστία θεολογεῖ, καὶ δίκην [64], καὶ Ἶσιν, καὶ φύσιν, καὶ Ῥέαν, καὶ διομάτερα, καὶ πηγὴν διανομῆς· ἔστι δ' αὐτοῖς ὡς Ῥία καὶ Φρυγία καὶ Λυδία καὶ Δινδυμήνη, καὶ Δήμητρα καὶ Ἐλευσινία, καὶ Ἄρτεμις, καὶ Ἵμερος, καὶ Δίκτυννα, καὶ Ἀερία, καὶ Ἀστερία, καὶ Δίσα-

Dyas deinde, seu binarius, audacia ipsis est ac materia, dissimiliumque causa, et unitatem inter ac multitudinem interstitium. Ex compositione atque permistione solus hic æqualitatem efficit: quare etiam æqualis est, sed et inæqualis est, defectusque et **143***b* abundantia: solus item informis, et indefinitus, carensque termino. Solus paritatis principium: nec tamen par, neque rursum pariter par, neque impariter par, neque pariter impar. Verum horum plurima affinia sunt naturali binarii ipsius proprietati. Quæ vero ad prodigiosa commenta pertinent, hæc fere sunt. Fons est omnis concentus, et inter Musas Erato, itemque Harmonia. Tolerantia adhæc, radixque, etsi non actu quodammodo, potestas præterea, et pedes fontibus (81) abundantis Idæ, ac vertices, et Phanes (82). Quin et a binario æquum esse Jovem, fabularum hæc figlina theologice disputat: Justitiam (83) ad hæc esse Dyada, et Isin, Naturam, ac Rheam, et

VARIÆ LECTIONES.

[59] τοῖς] περὶ τοῖς A. [60] προσιοῦσι ς. [61] ἁρμονία] ἁρμονία ωδυη οἷον ὑπομονὴ A. [62] πολυπίδακος ς. [63] Δία διὰ τὴν ς. [64] ἴσην pr. A.

NOTÆ.

(78) Ἀρσενόθηλυς. Quod de Minerva Orpheus quoque hymno cecinit Ἄρσην μὲν καὶ θῆλυς ἔφυ.

(79) Στιφρὰν παρθένον. Ita Seneca, *Medea*, Dianam dixit *asperam virginem*.

(80) Veneris id apud Lacedæmonios cognomentum, de qua Pausan. *Laconic.*

(81) Homero quoque nota πολυπίδαξ Ἴδη.

(82) Sol hic quibusdam, aliis Amor. Vide Suidam et Gyrald. De Phane Thebæo quodam meminit Pausan. in *Corinthiac.*

(83) Δίκη de qua mythologi.

Digitized by Google

Jovis matrem, fontemque distributionis. Est insuper ipsis tanquam Rhea tam Phrygia, quam Lydia atque Dindymene (84). Demetra (85) quoque et Eleusinia, Diana, Appetitus, Dictynna (86), Aeria, Asteria, Disamus, et Vesta (87). Quin etiam Venus, Dione (88), Michæa (89), Cythereia. Ignorantia item atque imprudentia, falsum, permistio (90), simultas, contentio, dissidium, fatum denique et mors. Sic fere de binario ab ipsis est theologice disputatum.

μος καὶ Ἐστὼ, καὶ μὴν καὶ Ἀφροδίτη καὶ Διώνη, καὶ Μυχαία καὶ Κυθέρεια, καὶ ἄγνοια καὶ ἀγνωστία, καὶ ψεῦδος καὶ ἀδιοριστία, καὶ ἑτερότης καὶ νεῖκος, καὶ διχοστασία, καὶ μόρος καὶ θάνατος. Τοιαῦτα μὲν αὐτοῖς καὶ ἡ δυὰς θεολογεῖται.

Ternarius vero primus omnium actu impar est, primusque perfectus numerus, et medietas, ac proportio : qui unitatis vim in actum atque exporrectionem procedere facit. Idem prima est omnium, et quidem propria unitatum coagmentatio. Hinc porro ad physiologiam numerum hunc traducunt. Causa enim est rei tripliciter separabilis, et infinitatem numerorum definiens : simile quoque, et idem, et ejusdem proportionis, ac determinatum. Verum hæc nondum adeo stolida, quibus isthæc nequaquam similia. Mens quædam ternarius est, et sapientiæ atque intelligentiæ causa : cognitio ad hæc, quæ numeri est pars maxime propria, musicæ quoque universæ potestas, ac compositio : et vero geometriæ vel maxime. Quin etiam hic rerum ad astronomiam, sive ad cœlestium naturam ac scientiam pertinentium vim omnem habet ac continet, eamque ad substantiæ productionem impellit. Virtutes quoque omnes ab hoc numero dependent, atque ab eo proficiscuntur. Deinceps quæ ad fabulas spectant refert. Hinc trias ipsis Saturnia est, et Latona, Amaltheiæ cornu. Ophionia (91) item eam esse nugantur ac Thetin, et Harmonia. Hecaten quoque, et Eranam (92) et Chariliam, atque e Musarum choro Polymniam, Plutonemque et Loxiam, Ursam præterea, et Helicen, atque eam (93), quæ æquore non mergitur, Damatramen, Dioscoriam (94), Metin (95), Trigeminam, Tritona, Maris præsidem, Tritogeneiam, Acheloam, Habitatricem, Truncipedem Curetida (96), Cratæida (97), Harmoniam, Symbeniam, Gamum, Gorgoniam, Phorciam, Trisamum, et Lydium (98). Talis ipsis ternarius est, atque in tam multos eorum deos refingitur.

Ἡ δὲ τριὰς ἔστι μὲν πρῶτος, περισσὸς κατ' ἐνέργειαν, καὶ τέλειος πρῶτος καὶ μεσότης, καὶ ἀναλογία· τήν τε τῆς μονάδος δύναμιν εἰς ἐνέργειαν καὶ ἐπέκτασιν προχωρεῖν ποιεῖ. Ἀλλὰ καὶ πρωτίστη, καὶ κυρίως μονάδων σύστημα. Εἶτα λοιπὸν ἐντεῦθεν αὐτοῖς πρὸς τὸ φυσιολογικὸν αἱρεται ὁ ἀριθμός· αἰτία τε γὰρ τοῦ τριχῇ διαστατοῦ, καὶ περατωτικὴ τῆς ἀπειρίας τῆς ἐν ἀριθμῷ, καὶ ὅμοιον, καὶ ταὐτὸν, καὶ ὁμόλογον, καὶ ὡρισμένον. Ἀλλ' οὔπω ταῦτα φορτικά. Τὰ δ' οὐχ ὅμοια. Καὶ νοῦς τις ἡ τριὰς, καὶ εὐβουλίας καὶ συνέσεως αἰτία, καὶ γνῶσις, ἀριθμοῦ τὸ κυριώτατον, μουσικῆς τε πάσης κυρία καὶ σύστασις, καί γε καὶ γεωμετρίας ὅτι μάλιστα. Καὶ μὴν καὶ τῶν κατὰ ἀστρονομίαν καὶ οὐρανίων φύσιν τε καὶ γνῶσιν αὕτη τὸ κράτος ἔχει καὶ συνέχει καὶ εἰς οὐσίωσιν ἄγει. Καὶ ἡ ἀρετὴ δὲ πᾶσα ταύτης ἐξῆπται καὶ ἐκ ταύτης πρόεισιν. [239 H.] Εἶτα λοιπὸν τὰ μυθώδη. [464 R.] Διὰ ταῦτα αὐτοῖς ἡ τριὰς Κρονία καὶ Λατὼ καὶ Ἀμαλθείας κέρας, Ὀφιονά τε αὐτὴν τερατολογοῦσι καὶ Θέτιν καὶ Ἁρμονίαν, Ἑκάτην τε καὶ Ἐράναν καὶ Χαριτίαν καὶ Μουσῶν Πολύμνιαν, Ἀΐδαν τε καὶ Λοξίαν, Ἄρκτον, Ἕλικα, καὶ ποτὶ βυθὸν οὐ δυομέναν, Δαματράμην τε καὶ Διοσκορίαν, καὶ Μῆτιν, καὶ Τριδύμην, Τρίτωνα, Ταλασσοῦχον, Τριτογένειαν, Ἀχελῷον, νάστιν [45], καὶ ἀγυιόπεζαν Κουρητίδα, Κραταΐδα, Ἁρμονίαν, Συμβηνίαν, Γάμον, Γοργονίαν, Φορκίαν, Τρίσαμον καὶ Λύδιον. Οὕτω [46] μὲν αὐτοῖς καὶ ἡ τριὰς καὶ εἰς τοσούτους αὐτῶν θεοὺς ἀναπλάττεται.

Quaternarius item magno ipsis miraculo est, novus deus, et quidem multiplex, vel potius omnideus. Fons enim ipsis est naturalium effectuum, atque naturæ claviger. Sed et suam hic disciplinis constitutionem ac permansionem affert, atque conciliat; imo natura ipsa est et varietas. Idem quoque

Ἡ δὲ τετρὰς πάλιν αὐτοῖς θαῦμα μέγιστον, ἄλλη θεὸς πολύθεος, μᾶλλον δὲ πάνθεος· ἔστι γὰρ αὐτοῖς τῶν τε φυσικῶν ἀποτελεσμάτων πηγὴ καὶ κλειδοῦχος τῆς φύσεως. Ἀλλὰ καὶ τῆς κατὰ τὰ μαθήματα συστάσεώς τε καὶ διαμονῆς αὕτη προαγωγὸς καὶ αἰτία. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ φύσις καὶ αἰόλα ἐστὶν αὐτοῖς καὶ

VARIÆ LECTIONES.

[45] νάστιν A : ναέτιν ς. κραταινίδα ς. [46] οὕτω A : ὅσῳ ς.

NOTÆ.

(84) De Dindymene matre Pausan. et Gyrald. Syntagm. IV.

(85) Suida quoque ὄνομα θεᾶς.

(86) Vide Pausan. et Gyrald. Syntagm. XII, et reliquos mytholog.

(87) Ἐστώ. Nisi hic Εὐεστὼ legendum malis. De qua Diogen. Laert. in *Democrit.*, Clemens Alexand., II *Strom.*, Hesych. et Suid.

(88) Διωναία, inquit Suid., ἡ Ἀφροδίτη, καὶ Διώνη ἡ αὐτή.

(89) Μυχεία, ἡ Ἀφροδίτη. Suidæ, a μύχῳ forsitan.

(90) Ἀδιοριστία, ἀδιόριστον, Suida, ἀδιαχώριστον, Hesych. etiam ἀναμίξ.

(91) Ophioneus Messeniorum vates celebratur apud Pausan. in *Messen.*

(92) *Erganam* forte legendum. De hac enim Minerva multa Pausan. et illius etiam hic mentio seq. p.

(93) F. vers. major, de qua Hom. *Iliad.* Σ. Οἵη δ' ἔμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο. D. H.

(94) Minerva poetis dicitur Διὸς κούρη.

(95) Minervæ matrem eam facit Hesiod. *Theog.* Vide et Apollod. et Gyrald. Syntagm. XI.

(96) Empusam forsitan intelligit. Porro de Curetibus θεολογούμενα multa Strabo, lib. X et Pausan. Lege et Gyrald. Syntag. III, de Junone Cureti.

(97) Κραταΐς Scylles mater Hesychio.

(98) Quo nomine Bacchum Nonnus ornat.

Digitized by Google

Ἡρακλῆς καὶ ἔξαρμα καὶ ἀλκιμωτάτη καὶ ἀρρενικὴ καὶ ἀθήλυντος, Ἑρμῆς τε καὶ Ἥφαιστος καὶ Διόνυσος καὶ Σωρίτας, καὶ Μαιαδεὺς ἢ Μαιάδης (τῆς γὰρ Μαίας υἱὸς ἤτοι τῆς δυάδος ἡ τετρὰς) καὶ Ἐριούνιος καὶ Σῶκος καὶ Διάκτορος [47], καὶ Βασσαρεὺς καὶ δίμάτωρ, μητρὸς τετευχὼς δυάδος, θηλύμορφός τε καὶ ἔπανδρος καὶ ἀρρενουργὸς καὶ βακχασμὸν ἀνεγείρων [48], καὶ Ἁρμονία, καὶ τῶν Μουσῶν ἡ Οὐρανία. Ἀλλ' οὕτω μὲν αὐτοῖς καὶ ἡ τετρὰς τερατολογουμένη θεολογεῖται, καὶ τὸ α' τῶν θεολογουμένων ἀριθμῶν Νικομάχῳ συναπαρτίζεται βιβλίον.

A iis Hercules, et impetus ac maximum robur, virilis potentia, nihilque habens femineum. Mercurius item et Vulcanus, Bacchus, Soritas, Maiadeus, vel Maiades. Est enim Maiæ filius, hoc est binarii, quaternarius. Eriunius (99) adhæc, et Socus, atque Dioscorus (1). Bassareus (2) insuper, et Bimater (matrem nactus binarium) feminea forma, virilis viriliaque patrans, bacchari faciens. Item Harmonita seu Harmonia, et in Musis Urania. Ad hunc fere modum de quaternario nugando philosophantur, ubi et primi libri theologice expositorum a Nicomacho numerorum terminus est.

Ἐν δὲ τῷ β' μετὰ τὸ προοίμιον ἡ πεντὰς αὐτῷ πληροῖ τὸν ἀγῶνα. Ἡ γὰρ πεντὰς πρώτη μεσότητος τῆς ἀρίστης καὶ φυσικωτάτης ἐμφατική, κατὰ διάζευξιν ἀμφοτέροις πέρασι τοῦ φυσικοῦ ἀριθμοῦ, μονάδι μὲν ὡς ἀρχῇ, δεκάδι δὲ ὡς τέλει συνεζευγμένη, καὶ συλληπτικὴ τῶν ἐν τῇ κοσμικῇ φύσει φαινομένων· καὶ γὰρ κατὰ μὲν τὴν μονάδα ὁ κόσμος ἐρρίζωται, ἥνυσται δὲ καὶ πέφανται [49] κατὰ τὴν δεκάδα. Ἀλλὰ καὶ ὅτι προσεχέστατον καὶ μόνον μέρος τῆς δεκάδος. Καὶ τὰ στοιχεῖα δὲ τοῦ παντὸς κατὰ τὴν πεντάδα· προστίθησι γάρ τοι· τέσσαρσι καὶ τὸν αἰθέρα, ὃ οὐκ ἂν ἀνέξοιτο ὑμνῶν τὴν τετράδα. Καὶ πολλὰ τοιαῦτα. Ἀλλ' οὕπω ταῦτα κομψὰ καὶ σοφά, τὰ δ' ἑφεξῆς σκόπει. Ἀνεικία γὰρ ἡ πεντὰς καὶ ἀλλοίωσις καὶ φόος καὶ δικαιοσύνη, καὶ ἐλαχίστη ἀκρότης τῆς ζωότητος, καὶ Νέμεσις, καὶ Βουβάστια, καὶ δίκησις καὶ Ἀφροδίτη, καὶ Γαμηλία, καὶ Ἀνδρογυνία [50], καὶ Κυθέρεια, καὶ Ζωναία, καὶ κυκλιοῦχος, καὶ Ἀμίθεος, καὶ Ζανὸς πύργος, καὶ Διδυμαία, καὶ ἄξων ἑδραία. Ἀμβροτόν τε αὐτὴν [51] ὑψηλολογοῦσι καὶ Παλλάδα, καὶ Κραδεᾶτιν [52] καὶ Ἀγεμονίαν, καὶ Ἀκρεῶτιν, καὶ ἀτάλαντον, καὶ ἄζυγα, καὶ Ὀρθιᾶτιν, καὶ Μουσῶν Μελπομένην, καὶ ἀμειδομένην ὁπὶ καλῇ, καὶ μέσων μέσην καὶ ἀκρότητα γονίμων. Ἐπὶ τούτοις μὲν οὖν σεμνύνει καὶ τὴν πεντάδα.

Altero igitur libro mox a procœmio res illi cum quinario numero est. Hic enim primus medietatem optimam, maximeque naturalem designat per disjunctionem ab utraque extremitate numeri naturalis : cum interim unitati quidem tanquam principio, denario vero tanquam fini coagmentetur : comprehendere simul potens ea omnia, quæ in mundi natura apparent. Per unitatem etenim mundus tanquam fixis radicibus stabilitus est ; per denarium vero perfectus, atque in lucem productus. Sed id non nisi ad extremam denarii partem [conficitur] cum universi elementa per quinarium [perficiantur, atque in lucem producantur]. Nam etiam æthera ad quatuor illa adjicit : etsi hanc additionem nunquam admitteret, si vel in quaternarii, vel multorum similium laude versaretur. Sed nondum hæc elegantia, aut scita, quæ consequuntur, consideranda sunt. Quinarius enim sive pentas (3) quies est a rixis, et alteratio, jubar quoque ac justitia, minimaque extremitas facultatis vivendi. Nemesis adhæc, et Bubastia (4), jurisdictio, Venus, Gamelia (5), Androgynia (6), Cythereia : Zonæa (7), circulorum præses, Semidea, arx Jovis, Didymæa, et axis stabilis. Hanc etiam divinam esse sublimibus verbis prædicant, et Pallada, et Credeaten, Ductricem (8), Acreotin, æquilibrem, expertem jugi. Orthiatin (9), atque inter Musas Melpomenem, pulchraque voce respondentem (10), mediorumque medium, et fecundorum culmen. Et sic quidem ille quinarium extollit.

[240 H.] Ἡ δὲ ἑξὰς εἶδος εἴδους αὐτῷ αἰτιολογεῖται, καὶ τῇ ψυχῇ μόνος ἀριθμῶν ἁρμόζων, καὶ διάρθρωσις τοῦ παντὸς ψυχοποιὸς καὶ τῆς ζωτικῆς ἕξεως [53] ἐμποιητικὴ (παρὸ καὶ ἑξὰς) καὶ Ἁρμονία

144*b* Senarius ab illo formæ forma, ratione reddita dicitur, et solus inter numeros animæ accommodus, atque universi articulatio, animi effector, et qui vitalem appetitum indere solet. Unde etiam

VARIÆ LECTIONES.

[47] Διόσκορος ς. [48] post ἀνεγ. καὶ cum Roth. omisi ἁρμονίτα ἢ. [49] πέφ.] πεπέρανται Astius, προσεχέστατον A : πρὸς ἔσχατον ς. [50] Ἀνδρογυνία καὶ Ζανὸς πύργος καὶ ς. [51] αὐτὴν add. A. [52] Κρεδεάτην ς. [53] ἕξεως A : ὀρέξεως ς.

NOTÆ.

(99) Mercurii epitheta. Lege Notas exemplaris Græci, et Eustath. in Hom.

(1) Quasi Jovis filius dicas, quo modo Apollo, *Anthолog.* διόπαις dicitur.

(2) Bacchi cognomenta.

(3) Ἀνεικία, quæ vox etiam alias admittit expositiones.

(4) Bubastin ab Ægyptiis dictam esse Dianam docet Herod. Euterpe, et alii.

(5) De Junone Gamelia sive Nuptiali vide Gyrald. Syntag. III.

(6) An biformem barbatamque illam Venerem indicat, quam a Roman. mulieribus erectam describit Suid. ?

(7) Ἀπατουρίαν forsitan illam Minervam innuit, cui Trœzeniorum virgines zonas ante nuptias dicare solitas scripsit Pausan. *Corinthiac.* Est et Αυστιζώνη Diana apud Apollon. et alios ut *Cinxia Juno* apud Festum.

(8) Unde Ἡγεμότης nomine Diana coli cœpta, docebit Pausan. *Arcadic.*

(9) De Orthia Diana multa Pausan.

(10) Periphrasis est Calliopes, quam hic, alibi nusquam nominat.

Digitized by Google

senarius Harmonia atque universa natura, et magis proprie ipsamet Venus, cum luga, tum nuptialis, et androgynea theologice ab eo constituitur. Jugalis adhæc et illecebra : pax quoque, amicitia, sanitas, et Acmon (10*), ac veritas. Hexada insuper volunt hi Parcas inter Lachesin esse, principiumque ac dimidium totius, et longe jaculantem (11), ac Triviam, Dichroniam (11*), Perseiam (12), Triformem, Amphitriten, Anchidica (13), et de Musarum numero Thaleiam, ac Panaceiam. Ita neque senarius ab ipsis præteritus est, quin deum deamque esse omni studio probaretur.

A [465 R.] καὶ οὐλομέλεια [56], καὶ κυρίως αὕτη [58] μᾶλλον Ἀφροδίτη ζυγία τε καὶ γαμηλία καὶ ἀνδρογυνία [56] θεολογεῖται. Ἀλλὰ καὶ ζυγῖτις καὶ φιλοτησία καὶ εἰρήνη καὶ φιλία καὶ ὑγεία, Ἄκμων τε καὶ ἀλήθεια. Καὶ μοιρῶν δὲ Λάχεσιν αὐτὴν ποιοῦσι, καὶ ἀρχὴν καὶ ἥμισυ παντὸς, καὶ ἑκατηβελέτιν, καὶ Τριοδῖτιν, καὶ Διχρονίαν, καὶ Περσείαν, καὶ Τρίμορφον, καὶ Ἀμφιτρίτην, καὶ Ἀγχιδίκαν, καὶ Μουσῶν Θάλειαν, καὶ Πανάκειαν. Οὕτω μὲν οὐδ' ἡ ἑξὰς αὐτοῖς θεὸς εἶναι καὶ θεοῖς [57] διέφυγε φιλοτιμεῖσθαι.

Jam hebdomas (quid dicas?) confestim fit (14) σεπτὰς· ubi si consuetudo (15) Σ forte exterat, trahit hoc facile ex duplici littera Ξ, quam ipsa natura ad præcedentis (16) numeri finem veluti sorte attribuit, ut hæc adminiculo adversus vulgi insidias augusto illi numero esset. Atque hæc admiranda illa demonstratio est, qua ita exsistere docet [vocem] σεπτὰς, et cultu dignum numerum ἑπτὰ. At rursum etiam (17) hic unitatis est ac denarii medietas. Fortuna item, et Occasio, Minerva, Mars, Acreotis, Agelia (18), Atrytone, et Capta (19) cademque valido (20) patre nata, Tritogeneia, cæsios habens oculos, Alalcomeneia (21), Panteuchia (22), Ergana (23) et multis precibus expetita, integritas naturæ, Amaltheiæ stirps, Ægis, Osiris, somnus, vox, sonus, et de Musarum numero Clio. Si libet, etiam judicium, et Adrasteia, et ejusmodi

B Ἡ δὲ ἑβδομὰς, τί ἂν τις καὶ εἴποι; εὐθὺς μὲν γάρ ἐστι σεπτάς· κἂν τὸ σ' φθείροι ἡ συνήθεια, ἕλκει τοῦτο ῥᾷστα ἐκ διπλοῦ τοῦ ξ', ὅπερ τῷ πρὸ αὐτοῦ ἀριθμῷ ἡ φύσις πρὸς τῷ τέλει ἀπεκλήρωσεν, ἵν' ᾖ τοῦτο ἐπικούρημα τῷ σεβαστῷ ἀριθμῷ πρὸς τὴν ἐπιβουλὴν τὴν ἀπὸ τῶν πολλῶν. Τοιαύτη μὲν ἡ ἀπόδειξις θαυμαστὴ, ὡς ἔστι πάντως [57*] σεπτὰς καὶ σεβασμοῦ ἄξιος ὁ ἑπτά. Πάλιν δὲ καὶ αὐτὴ μεσότης μονάδος καὶ δεκάδος, τύχη καὶ καιρὸς, Ἀθηνᾶ καὶ Ἄρης, καὶ Ἀκρεῶτις, καὶ Ἀγελεία [58], καὶ Ἀτρυτώνη, φυλακῖτις, ὁβριμοπάτρα, Τριτογένεια, γλαυκῶπις, Ἀλαλκομένεια, Παντευχία, Ἐργάνη, πολυαρήτη, οὐλομέλεια, Ἀμαλθείας γένος, Αἰγὶς, Ὄσιρις, ὄνειρος, φωνὴ, αὐδὴ, καὶ Μουσῶν ἡ Κλειὼ, εἰ βούλει δὲ, καὶ κρίσις καὶ Ἀδράστεια καὶ πολὺς φλύαρος [59] τοιοῦτος. Οὕτω μὲν ἡ πάνσεπτος αὐτοῖς ἑπτὰς μακροτέρῳ πόνῳ μέγας καὶ πολὺς θεὸς ἀνυμνεῖται.

neptiæ multæ. Sic plane ille adorandus septenarius, ingenti longoque labore, ut magnus multiplexque deus ab ipsis laudibus celebratur.

Octonarius deinde, etsi nequaquam tantam laudem (ne octava quidem ex parte) obtinuit : quando tamen pro deo etiam hic ipsis est, e sede sua non excidit. Adorant enim ipsum quasi summam Harmoniam et Cadmeiam (24) matrem, ac Rheam mulierificam (25), Cybelen, Cybeben Dindymen, urbisque custodem, velut amorem item, atque amicitiam, prudentiam, intelligentiam, Oreiam (26), Themin (27), legem, natum (28) ante exactos menses, et Musarum Euterpen.

C Ἡ δὲ ὀκτὰς, εἰ καὶ μὴ τοῖς ἴσοις μηδ' ὀγδόῳ μέρει, ἀλλ' οὖν τῷ θεὸς κὐτοῖς εἶναι οὐδ' αὐτὴ τοῦ θρόνου ἀπερρύφη· Παναρμονίαν γὰρ αὐτὴν προσκυνοῦσι, καὶ Καδμείαν [60] μητέρα τε καὶ Ῥέαν καὶ θηλυποιὸν καὶ Κυβέλην, Κυβήβην τε καὶ Δινδύμην καὶ πολιοῦχον, ἐρωτά τε καὶ φιλίαν, μῆτιν, ἐπίνοιαν, Ὀρείαν, Θέμιν, νόμον, ἡλιτομήναν, καὶ τῶν Μουσῶν τὴν Εὐτέρπην.

Novenarius item posthabetur, et in deitate, et in longa descriptione, qua septenarius in altum

D Καὶ ἡ ἐννὰς δὲ ὑστερεῖ μὲν καὶ τῆς θειότητος καὶ τῆς μακρᾶς συγγραφῆς, οἷς [61] ἡ ἑβδομὰς ὑπερῆρτο·

VARIÆ LECTIONES.

[56] οὐλομελία A. [58] αὐτὴ ς. [56] ἀνδρογυναῖα ς. καὶ post ζυγῖτις add. A. [57] θεὰ ς. [57*] πάντως A : οὕτω ς. [58] ἀγελία libri ἀκρέωσις ς. [59] καὶ πολυφλύαρος ς. [60] Καδμείας ς. τε add. A. [61] οἷς A : ἧς ς.

NOTÆ.

(10*) Eustathio Oceanus, et Saturni pater. Cons. et Varini Lexicon.

(11) ἑκατηβελέτιν Dianæ epith.

(11*) *Bitempoream* Latina forma dicas.

(12) Hecates a patre Perseo, epith. apud Valer. Flac. lib. VI, ex Apol. lib. III, et Orpheo.

(13) Quasi *vicina justitia*, et quæ ad manum sit.

(14) *Septenio* Latina formatione. De septenario autem multa quoque Philo scripsit lib. *De creatione mundi*, in quibus aliqua his non absimilia M. Varron. *Hebdomadum* libri interciderunt, quales nuper Fabius Paulinus Venetiis dedit.

(15) ἑπτὰ enim vulgo dicimus.

(16) τὸ ἓξ intelligit.

(17) Ut supra quinarius.

(18) Lege Eustat. in Hom. et Gyrald. Syntag. XI, voce ἀλαλκομενὶς Ἀθηνᾶ.

(19) Φυλακῖτες. Ovid. inspiciendus, XXXV *Fast.*

(20) ὁβριμοπάτρα rationem nominis docet Eustat.

(21) Gyrald. supr.

(22) Quod omni armorum genere instructa esset.

(23) Multis a Pausan. celebrata.

(24) Semelen, puto, vult.

(25) θηλυποιόν, ob emasculatos gallos.

(26) Suid. ἐν ὄρεσι ἀναστρεφομένην.

(27) De qua copiose Steph. Pighius libello singulari.

(28) Ἡλιτόμηνα. Bacchum accipio.

Digitized by Google

πλὴν τῆς ὀκτάδος ἐγγὺς θεολογεῖται. Ὠκεανὸς γὰρ αὐτοῖς αὕτη περιῤῥεῖται [62], καὶ ὁρίζων ἀνυμνεῖται· Προμηθέα τε αὐτὴν καὶ ὁμόνοιαν καὶ Περσείαν [63] καὶ Ἅλιον ἱερολογοῦσιν, ἀνεικίαν, ὁμοίωσιν, Ἥφαιστον, Ἥραν, Διὸς ἀδελφὴν καὶ σύνευνον, ἐκάεργον, Παιᾶνα, Νυσσηΐδα, Ἀγυιέα, Ἐνυάλιον, Ἀγελείαν, Τριτογένειαν, Ὁμόνοιαν, Πειθώ, Κουρήτιδά τε καὶ Κόρην, Ὑπερίονα [64], καὶ Μουσῶν Τερψιχόρην.

A nimium quantum evectus fuerat : at proximum saltem in divinitate gradum cum octonario obtinet. Circumfunditur enim ab ipsis tanquam Oceanus, atque ut visum finiens circulus [Horizonta Græci vocant] celebratur. Promethea quoque ipsum faciunt, et Concordiam. Perseiam, et Solem indigitant. Quietem quoque a rixis, et similitudinem, Vulcanum, Junonem, Jovis **145***a* sororem et conjugem, eminus operantem (29) Pæana, Nysseida, Agyrea (30), Enyalium (31), Ageliam, Tritogeniam, Concordiam, Suadam, Curetidem, Proserpinam, et Hyperionem, Musarum denique Terpsichoren.

Ἡ μέντοι δεκὰς αὕτη ἐστὶν αὐτοῖς τὸ πᾶν, Θεὸς ὑπέρθεος καὶ Θεὸς θεῶν, ὅτι δέκα χειρῶν καὶ δέκα ποδῶν δάκτυλοι, καὶ δέκα κατηγορίαι, καὶ τοῦ λόγου δέκα μέρη· ἵνα γὰρ ᾖ αὐτοῖς πάντα ἡ δεκὰς, προστιθέασι τοῖς τοῦ λόγου [241 H.] μέρεσι προσηγορίαν καὶ παραπλήρωμα. Τί δεῖ λέγειν ὡς ἐν αὐτῇ περιλαμβάνουσι τά τε [65] στερεὰ καὶ τὰ ἐπίπεδα, ἄρτια, περισσὰ, ἀρτιοπέρισσα, τέλεια [66], πρῶτα καὶ ἀσύνθετα, ἰσότητα καὶ ἀνισότητα, τὰς δέκα σχέσεις, τὰ σφαιρικὰ, τὰ κυκλικὰ, γεννητικὰ, τελεστικὰ, ἐναρμόνια, τὰ τοιαῦτα; ἀλλ' ὅπως αὐτοῖς κόσμος ἡ δεκὰς καὶ οὐρανὸς, εἱμαρμένη, αἰὼν, κράτος, πίστις, ἀνάγκη, [408 R.] Ἄτλας, ἀκάμας θεὸς, Φάνης, Ἥλιος, Οὐρανία, Μνήμη, Μνημοσύνη; καὶ πάντα ἂν οἶμαι τὰ προειρημένα τῶν θεῶν αὐτῶν ὀνόματα τῇ δεκάδι ἀνήψαντο ἂν, εἰ μὴ προλαβόντες [67] ἐκεῖνοι ταῦτα ἰδιοποιήσαντο καὶ συνεχῶς τὰ αὐτὰ κατὰ πάντων λέγειν οὗτοι ἀπώκνησαν, ἐπεὶ ὑπέρθεός γε αὐτοῖς ἡ δεκὰς, καὶ τὸ κράτος τῆς ἐν ἀριθμοῖς ἔχουσα θεότητος. Διὰ τοῦτο Νικομάχῳ καὶ πολύστιχος ὁ περὶ αὐτὴν πόνος. Εἰ γὰρ καὶ πολλῷ [68] μακροστιχώτερος ὅ τε τῆς μονάδος καὶ ἑβδομάδος, ἀλλ' ὁ μὲν τῆς μονάδος, ὅτι καὶ περὶ τῶν ἑξῆς ἀριθμῶν οὐκ ὀλίγα διεξέρχεται καὶ προοιμίοις πλατύνεται. Πλὴν ἐν [69] ἀμφοῖν πολλὰ καὶ περὶ τῆς δεκάδος ἐμφιλοχωρεῖ, ὥσπερ καὶ ἐν τῷ περὶ τῆς πεντάδος λόγῳ μικροῦ πρὸς τὸν τῆς ἑβδομάδος παρεισουμένῳ κατὰ μῆκος.

Denarius denique ipsis est universum, Deus summus, et deorum Deus, quod manuum pedumque decem sint digiti, decemque [ut logici vocant] prædicamenta, et orationis partes decem. Omnia enim ipsis decas ut sit, allocutionem cæteris orationis partibus apponunt et supplementum. Quid attinet dicere, complecti illos hic solida, plana, paria, imparia, pariter imparia, perfecta, prima et simplicia, æqualia, inæqualia, decem ipsas habitudines, sphærica, circularia, ad genituras atque imitationes spectantia, et his consentientia. Ut itidem ipsis decas sit mundus, cœlum, fatum, ævum, potentia, fides, necessitas, Atlas, indefessus deus (32), Phanes, Sol, Urania, Memoria, Mnemosyne. Et vero omnia, opinor, prædicta deorum nomina decadi attribuissent : nisi his ipsis antea occupatis, propria jam illa aliis fecissent, et continenter eadem de singulis dicere piguisset. Quando enim superdeus (33) ipsius denarius est, qui etiam omnem ejus divinitatis vim, quæ in numeris invenitur, obtineat : propterea quoque fusus adeo Nicomachus in hoc describendo esse voluit, quanquam multo adhuc longior sit in monade atque septenario. Verum id ita in monade accidit, quod de reliquis item numeris non modica ibi disputat, et præfationibus insuper extenditur. Ubi et hoc observo, libentius eum sermoni de decade, dum de utroque illo numero disputat, inhærere : quod idem in quinario facit, de quo æque pene multis atque de septenario disserit.

Ἀλλὰ γὰρ αὕτη σοι, ὦ φίλτατε ἀδελφῶν, καὶ τῶν Νικομάχου ἀριθμῶν ὡς ἐν κεφαλαίῳ ἡ πολυθρύλητος καὶ δυσεύρετος θεολογία, οὐ (μὰ τὴν [70] ὑμῶν ἀγχίνοιαν καὶ φιλοπονίαν) διὰ τὸ ἐν αὐτῇ δυσέμβατόν τε καὶ δυσκατάληπτον μικροῦ τῶν ἀνθρώπων ἀνακεχωρηκυῖα, ἐπεὶ νῦν τά τε γεωμετρικὰ καὶ ἀριθμητικὰ καὶ τἄλλα τῶν μαθημάτων, ὡς καὶ σὺ σύνεπίστασαι, πολλοὶ τῶν ἡμᾶς ἐγνωκότων οὐκ ἔλαττον οἶμαι τοῦ παιδὸς Ἑρμείου (οἶδας [71] πάντως τῆς περὶ ταῦτα ἀξιότητα τοῦ Ἀμμωνίου) διακριβοῦσι, καὶ οὐδὲν

En tibi, charissime frater, per summa capita recensitam Nicomachi illam celebrem, repertuque difficilem in numeris theologiam, quæ tamen hercle ob inaccessa pene sua, præceptuque difficilia sensa, nequaquam perspicax vestrum ingenium atque diligentiam extra humanam propemodum conditionem removere potuit : quandoquidem jam geometrica, arithmetica, cæterasque mathematicas disciplinas (ut et tu scis) plerique nobis non ignoti nihilo negligentius, opinor, tractant,

VARIÆ LECTIONES.

[62] περιρεῖται A : περιερρεῖται ς. Fortasse legendum περιῤῥεῖ τε. [63] Περσίαν A. [64] Ὑπερίονα A : καὶ Ὑπερίονα ς. [65] τε add. A. [66] τέλα ς. καὶ ante ἀνισ. et mox τὰ add. A. [67] προβάντες ς. [68] πυλλῶν A. ὅ τε A : οὔτε ς. [69] ἐν A : ἓν ἐν ς. [70] οὐ μὰ τὴν] ἢ μὰ τὴν corr. A. οὐ μάτην ς. [71] οἶδας γὰρ π. ς.

NOTÆ.

(29) Ἑκάεργον, id est, Apollinem.

(30) Apollinis epitheton apud Macrob. lib. I Saturnal. Vide Pausan. et Gyrald. Syntag. VII.

(31) Vide H. St. *Thesaur. linguæ Græc.*

(32) Ἀκάμας Θεός. Quomodo ἀκάμαντα ἦλιον non semel dixit Homerus.

(33) Ὑπέρθεος. Quemadmodum ὑφ' ἓν legendum censet Servius illud Virg. *semperdeus*, aliasque alii.

Digitized by Google

quam Hermeiæ [quondam] filius (neque enim ignoras Ammónii in his artibus dexteritatem); plane ut nullum ipsos latere possit eorum theorematum, quæ numerorum huic studio Nicomachus innexuit. **145**b Verum unde hæc defecerunt? Tempus, opinor, et quod ne utilibus quidem parcatur, dum inutilia quæque facillime labefactantur, validam invexit consuetudinem invictamque vim, per quam etiam id commodi acceperit illud Nicomachi studium, quod pene cum multis utilibus censeretur accisum ut est, non exiguam (quemadmodum et gloriam parit.

A αὐτοὺς λάθοι ἂν τῶν θεωρημάτων, ἃ συνεπεισκυκλεῖ Νικόμαχος τῷ περὶ ἀριθμῶν πόνῳ. Ἀλλὰ πόθεν; Ἐσπάνισεν ὁ χρόνος, οἶμαι, καὶ τὸ μὴ φείδεσθαι τῶν χρησίμων ἐκ τοῦ ῥᾷστα τὰ ἄχρηστα φθείρειν ἔθος ἔλαβε μέγα καὶ ἄμαχον κράτος, καὶ ἐκέρδανεν ἂν καὶ ἡ Νικομάχου σπουδὴ τὸ μετὰ πολλῶν χρησίμων μικροῦ νομίζεσθαι διεφθάρθαι. Ἀλλ' ἔστι καὶ πράττεται, οὐκ ὀλίγην δόξαν, ὡς ὁρᾷς καὶ οἶδα ὄψει σαφέστερον, ἀποκειραμένη.

periisse. Quanquam hodieque attonsum atque modo vides, et post etiam, scio, clarius videbis)

CLXXXVIII.

Alexandri Admirabilium Collectio, et Protagoræ Geometriæ universi orbis libri VI.

Lecta est *Admirabilium* Alexandri (34) *Collectio*. Qui multa quidem prodigiosa hoc volumine atque incredibilia commemorat, sed alios non incelebres laudat auctores, qui eadem prius narrarint. Scribit autem de animalibus, de plantis, de regionibus nonnullis, de fluminibus, de fontibus et herbis, atque id genus aliis. Clara ejus est dictio, summatimque cum narret, non omnino jucunditatis expers est.

In hoc eodem volumine Protagoræ quoque *Geometriæ*, quæ *Universi orbis* titulum præ se ferebat, libri sex continebantur. Horum quinque, etsi non studiosam, neque (ut postea fecit) accuratam, Asiæ tamen, et Africæ, quin et Europæ situs descriptionem complectuntur. Sextus vero liber Alexandri quodammodo Collectioni respondet. Describit enim, quæ in mundo universo paradoxa referuntur : quorum pleraque veteribus accepta refert scriptoribus : plurima etiam a se visa narrat, non minus omnium opinionem, quam superiora illa exsuperantia. Perspicua et hujus dictio est, ac brevis narratio, hoc sexto libro maxime.

B

C

ΡΠΗ'.

Ἀλεξάνδρου Θαυμασίων Συναγωγή, καὶ Πρωταγόρου Γεωμετρίας τῆς οἰκουμένης λόγοι ἕξ.

Ἀνεγνώσθη Ἀλεξάνδρου *Θαυμασίων Συναγωγή*. Λέγει μὲν ἐν τῷ βιβλίῳ πολλὰ τερατώδη καὶ ἄπιστα, πλὴν ἄλλους τῶν οὐκ ἀφανῶν εἰσάγει ταῦτα προϊστορήσαντας. Λέγει δὲ περί τε ζώων καὶ φυτῶν καὶ χωρῶν τινων καὶ [73] ποταμῶν, καὶ κρηνῶν, καὶ βοτανῶν, καὶ τῶν τοιούτων. Σαφὴς δὲ τὴν φράσιν καὶ κεφαλαιώδης ἐστὶ, καὶ οὐδὲ τοῦ ἡδέος ἀπεστερημένος.

Ἐν ταὐτῷ δὲ καὶ Πρωταγόρου *Γεωμετρίας τῆς Οἰκουμένης ἐπιγραφὴν* ἔχον, λόγοι ς', ὧν τὰ μὲν ε', εἰ καὶ μὴ σπουδαίως καὶ ὡς οἱ [74] ὕστερον ἀκριβῶς, ἀλλ' οὖν τὴν τῆς Ἀσίας καὶ Λιβύης, ἀλλὰ καὶ Εὐρώπης περιήγησιν ποιεῖται. Τὸ δὲ ἕκτον σύστοιχόν [75] πώς ἐστι τῇ Ἀλεξάνδρου Συναγωγῇ· τῶν γὰρ κατὰ τὴν οἰκουμένην παραδοξολογουμένων ἀναγράφει τὴν ἱστορίαν, ὧν τὰ μὲν εἰς ἀρχαιοτέρους ἀναφέρει, πολλὰ δὲ καὶ εἰς αὐτοψίαν [242 H.] ἔλκει, οὐκ ἔλαττον τῶν ἄλλων προβαλλόμενα τὸ παράδοξον. Σαφὴς δὲ καὶ οὗτος καὶ κεφαλαιώδης κατὰ τὸ ἕκτον τὴν φράσιν μάλιστα.

CLXXXIX.

Sotion De fluminibus, fontibus, ac lacubus. — Nicolai Damasceni Morum incredibilium Collectanea. — Acestoridæ Mythologiæ politicæ libri IV.

Legi quæ Sotion (35) sparsim inopinata de fluviis, fontibus ac lacubus referri scripsit. Respondet et hic libellus, convenitque cum Protagoræ sexto, et Alexandri Collectaneis, nisi quod hic de fontibus tantum et lacubus incredibilia commemoret, cum illi ejusmodi de aliis etiam plurimis scribant. Sermo autem non longe ab illorum dictione recessit.

In hoc item volumine lectus est Nicolai liber, Herodi (36) Judæorum regi inscriptus, quo *Incredibilium morum Collectio* continebatur. Incidit au-

D

ΡΠΘ'.

Σωτίωνος Τῶν σποράδην Περὶ ποταμῶν καὶ κρηνῶν καὶ λιμνῶν παραδοξολογουμένων. — Νικολάου Παραδόξων ἐθῶν Συναγωγή. — Ἀκεστορίδου Τῶν Κατὰ πόλιν μυθικῶν λόγοι δ'.

[469 R.] Ἀνεγνώσθη Σωτίωνος *Τῶν σποράδην περὶ ποταμῶν καὶ κρηνῶν καὶ λιμνῶν παραδοξολογουμένων*. Σύστοιχον καὶ τοῦτο τὸ βιβλιδάριον τῷ ἕκτῳ τε τῶν Πρωταγόρου καὶ τῇ Ἀλεξάνδρου Συναγωγῇ, πλὴν ὅτι ἐνταῦθα τὰ περὶ κρηνῶν μόνον [76] καὶ λιμνῶν παραδοξολογούμενα ἱστορεῖται, ἐν ἐκείνοις δὲ καὶ πλειόνων ἄλλων. Ἡ δὲ φράσις παραπλήσιος ἐκείνοις.

Ἐν ταὐτῷ δὲ συνανεγνώσθη [77] καὶ Νικολάου λόγος Ἡρῴδῃ τῷ Ἰουδαίων βασιλεῖ προσπεφωνημένος, ἐν ᾧ *Παραδόξων ἐθῶν* ἐστι *Συναγωγή*. Συμβαίνει [78]

VARIÆ LECTIONES.

[72] καὶ ante ποταμῶν om. A. [73] δὲ A : γὰρ δὲ ς. γεωγραφίας Casaubonus. [74] οἱ add. A : cum eodem post Ἀσίας omisi τε. [75] σύστοιχον] στοιχεῖον A. [76] μόνων ς. [77] συνανέγνω —λόγον A. [78] συμβαίνει μὲν εἰς ταὐτὸν A : καὶ συμβαίνει μὲν ς.

NOTÆ.

(34) Polyhistoris illius Milesii, de quo Suid. et Athenæus.

(35) An hic ille forsitan Alexandrinus, qui ab Athenæo laudatur?

(36) Hujus enim ὑπογραφὴ fuisse Nicolaum scribit quoque Constantinus Porphyrogen. libello *De Thematibus Orient.*

Digitized by Google

μὲν εἰς ταὐτὸν ἐνίοις τῶν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου παραδόξων συνειλεγμένων, καὶ περὶ ὧν δὲ Κόνων συνέταξεν, οὐκ ὀλίγα προσέγραψε [79] · πλὴν ἔν τισι παραλλάσσει ταῖς ἱστορίαις, ἑτεροτρόπως αὐτὰ διεξιών. Τὴν δὲ φράσιν ἐστὶ [80] μὲν καὶ αὐτὸς κεφαλαιώδης, οὐ μὴν οὐδὲ τοῦ σαφοῦς ἀνακεχωρηκώς, μετέχων δέ πως καὶ τῶν προειρημένων μᾶλλον συστροφῆς τινος [81] καὶ δεινότητος. Λέγει δ' ἔνια μὲν πολλοῖς, εἰ καὶ ξενίζοντα εἴη, ὅμως ὁμολογούμενα, τινὰ δ' ἀγνοούμενα μέν, οὐ μὴν ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς πρὸς μάχην τῷ πιθανῷ καθιστάμενα· ἔθη γὰρ ἐθνῶν ἰδιότροπα τὰ πολλὰ περιαγγέλλει· εὑρεῖν δ' ἔστιν ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ ἀπίθανον προϊσχόμενα. Ὁ ἐκ Δαμασκοῦ δ' ἔστιν οὗτος, οἶμαι, Νικόλαος, ὁ ἐπὶ τῶν Αὐγούστου χρόνων ἀκμάσας καὶ φίλος αὐτῷ χρηματίσας· ἐξ οὗ καὶ πλακούντων τι εἶδος, ἃ διέπεμπε Καίσαρι, εἰς τιμὴν τοῦ δεξιουμένου [82] νικολάους ὁ Καῖσαρ ἐκάλεσεν. Οὗτος καὶ Ἀσσυριακὴν [83] Ἱστορίαν ἐν πολυστίχῳ βιβλίῳ, ὅσα παλαιὰν μνήμην [84] ἀναγνωσμάτων ἔχομεν, καταλέλοιπεν.

tem interdum in eadem inopinata, quæ ab Alexandro collecta fuerunt, ascriptis etiam non paucis ex Cononis (37) narrationibus. Attamen in quibusdam historiis, aliter instituta narratione, dissentit. Hujus quoque oratio **146***a* summis quasi capitibus absolvitur, nec a perspicuitate unquam discedit : adhibita interim frequentiore, quam prædicti, inversione ac gravitate. Refert item nonnulla, quæ licet sua novitate turbent, multis tamen in confesso sunt : et rursum incognita multa, sed quæ manifesto tamen cum veritate non pugnent. Gentium enim mores unicuique proprios, ut plurimum commemorat. Quanquam et in his reperias, quæ mox nullam mereri fidem indicent. Damascenus autem hic, uti ego existimo, Nicolaus ille est, qui Augusti temporibus floruit, eoque est usus familiari (37*). A quo (38) et placentarum genus nicolaos Cæsar nominabat, quas ideo ad hunc ille honoris gratia mittere solebat, quod parem sibi familiaritate reddidisset. Hic idem ingenti volumine Assyriam (39) Historiam, quantum potuit ex antiqua memoria legendo assequi, reliquit.

Ἐν ταὐτῷ δὲ τεύχει συνανεγνώσθη ἐν λόγοις δ' Ἀκεστορίδου *Τῶν Κατὰ πόλιν Μυθικῶν* [85]. Ἔοικε μὲν οὖν οὗτος ὁ ἀνὴρ οὐκ ὀλίγων εὐστοχώτερον τῇ ἐπιγραφῇ κεχρῆσθαι· ἃ γὰρ ἕτεροι ἢ οἵ γε μετριώτεροι μηδὲν ἐπισημηνάμενοι, ἢ ἔνιοι καὶ ὡς ἀληθῆ σπουδαιολογήσαντες [86] ἀνεγράψαντο, ταῦθ' οὗτος σὺν τῷ φιλαλήθει μύθους καλέσας τὴν περὶ αὐτῶν ἱστορίαν ἢ μυθολογίαν, ὡς καὶ αὐτὸς χαίρει λέγων, συνετάξατο. Πολλὰ μὲν οὖν ἔστιν ἐν τούτοις εὑρεῖν, ἃ τε συνείλεκται Κόνωνι, καὶ Ἀπολλόδωρος ἐν τῇ αὐτοῦ εἶπε Βιβλιοθήκῃ καὶ Ἀλέξανδρος ἠθροισε καὶ Νικόλαος προσεφώνησε καὶ Πρωταγόρας προδιέλαβεν· ἔστι δ' Ἀκεστορίδῃ τούτῳ καὶ πολλὰ μὲν τῶν ἐκείνοις ἀφειμένων ἀναγεγραμμένα, πλὴν καὶ ἐν πολλοῖς, περὶ ὧν οὗτός τε κἀκεῖνοι διεξέρχονται, ἀσύμβατον ἔστιν αὐτῶν θεάσασθαι τὴν ἀφήγησιν. Πολλὰ μὲν ὧν ὁ ἀνὴρ καὶ ἱστορίαις ἐπιδόξοις μαρτυρούμενα ἐν τοῖς αὐτοῦ λόγοις ἀναγράφει, ἔστι δ' ἃ καὶ ταῖς ἐναργείαις τὸ πιστὸν [87] ἐνδείκνυσθαι δεδυνημένα. Καὶ ἔοικε μᾶλλον τὸ μυθικὸν οὐκ ἐπὶ διαβολῇ τῶν συντεταγμένων αὐτῷ ἐπειρῆσθαι, ἀλλὰ τὸ χαρίεν καὶ ψυχαγωγὸν αὐτῶν ἐνδεικνυμένῳ, [472 R.] πλὴν ἀλλ' ἔμοιγε κριτῇ εὐγνώμονος ἂν ἀπενέγκοι [243 H.] δόξαν, ὅτι πολλὰ ψευδῆ τοῖς γεγενημένοις συναναγράφειν μέλλων ἀμφιβόλῳ ῥήματι τῆς ἐπιγραφῆς ἀφοσιοῦται τὴν μέμψιν. Παραπλήσιος δὲ τὴν φράσιν καὶ οὗτος.

Eo ipso in codice legimus Acestoridæ *Politicarum Fabularum* (40) libros quatuor. Videtur autem hic scriptor majore solertia in libri sui titulo usus esse, quam plerique alii. Quæ enim cæteri in suis scriptis, partim moderatiores cum essent, ne indicarunt quidem, partim pro veris etiam venditare voluerunt, eadem hic veritatis studio Fabulas nominavit, et earum rerum historiam, seu mythologiam (quomodo libenter ipse appellat) composuit. Multa igitur in his reperias, quæ et Conon collegit, et Apollodorus in suam retulit Bibliothecam, congessitque Alexander, et Nicolaus (41) dedicavit, occupavitque Protagoras. Acestorides porro plurima quoque ab illis prætérita memoriæ mandavit; etsi in plerisque, quæ et hic et illi narrant, discrepantem videas ipsorum historiam. Plurima igitur hic scriptor, certis confirmata historiis, suos in libros retulit : et vero nonnulla, quæ evidenter ut plurimum demonstrari queant, ut fabularum vocabulum non tam ad calumnianda ejus scripta, quam ad eorum gratiam jucunditatemque indicandam additum esse videatur. At vero, me judice, æquus hic rerum æstimator haberi mereatur, quod falsa multa rebus vere gestis additurus, ambigno tamen titulo reprehensioni satisfecerit. Ad stylum vero quod attinet, etiam hic similis est præcedentium.

VARIÆ LECTIONES.

[79] προσανέγραψε ς. [80] ἐστὶ add. A. [81] τινὸς A : τε ς. [82] ἐξισουμένου ς. [83] Ἀσυριακὴν A. [84] παλαιᾶς μνήμης — ἐχόμενα Scaliger. [85] Σκυθικῶν ς. [86] δικαιολογήσαντες ς. [87] πιστὸν A : πλεῖστον ς.

NOTÆ.

(37) De quo supra Cod. 187.

(37*) Ἑταῖρος habet Athenæus lib. XIV qui palmulæ misisse Nicolaum refert : ut et Plutarch. *Convival.* lib. VIII, cap. 4.

(38) Teste Hesychio illustri in *Nicolao*, et Suida, qui de hoc multa meminit ; ejusdem non semel et Fl. Joseph.

(39) Monet Suidas, aliique ἱστορίας sed καθολικῆς, octogesimum explesse librum. Josephus vero etiam ad 124 nos ablegat.

(40) Pro Σκυθικῶν hic, cum mss. aliquot μυθικῶν lego : et infra cod. seq. lib. V. Ptolom. Hephæst. Antiochi cujusdam τὰ κατὰ πόλιν μυθικά laudata video.

(41) Herodi suo.

Digitized by Google

CXC.

Ptolemæi Hephæstionis Novæ ad variam parandam eruditionem historiæ libri VI.

Legi Ptolemæi Hephæstionis (42) *Novæ ad variam parandam eruditionem* **146**b *historiæ libros sex.* Operæ pretium sane hoc opus iis attulerit, qui in multijugæ lectione historiæ horas collocare satagunt. Brevi enim tempore ejusmodi collecta simul cognoscenda suppeditat, quæ nonnisi longo temporis intervallo quispiam per libros passim dispersa laboriose comportare possit. Continent autem prodigiosa multa, et falso conficta : quodque absurdum magis, quarumdam etiam fabellarum causas, ob quas vere evenisse putandæ sint, reddere conatur. Ipse tamen earum collector subinanis est, et in arrogantiam proclivis, neque satis urbanus ejus sermo. Dedicat suum opus Tertullæ cuidam; quam non dominam solum nominat, sed eam insuper litteris variæque doctrinæ deditam prædicat. Nonnullos interim reprehendit eorum, qui ante se hoc argumentum non recte tractassent. Etsi pleraque ab ipso enarrata (illa maxime, quæ nec improbabilia sint, nec fide indigna) variam, et cognitu non ingratam scientiam suggerunt.

Primo igitur libro, Sophoclis mortem enarrat, præmissa etiam Protesilai. Dein quoque de Hercule scribit, ut igne vitam sibi abstulerit, quod arcum suum intendere non posset, annos jam natus quinquaginta. De Crœso servato in rogo : de Achillis interitu, de Laide meretrice ossis (43) olivæ haustu exstincta. Quæ ubi singulatim retulit, eadem non recte ab aliis antea fuisse tractata docet. Deinceps vero de Alexandro rege commemorat, dum Ephesi Palamedem (44) per dolum occisum in tabula spectaret, turbatum animo fuisse, quod illi per fraudem interempto similis esset Aristoneicus Alexandri in pilæ lusu socius. Tanta nimirum erat Alexandri animi mansuetudo, tantumque amicorum studium. Illud deinde apud Euphorionem (45) in Hyacintho ignoratum :

Solus Cocytus sua vulnera lavit Adonim (46);

hoc [ait] significat : Cocytus quidam nomine, Chironis in re medica discipulus, Adonim curavit ab apro sauciatum. Refert item illum, qui apud Herodotum, libro I *Historiarum*, ab Adrasto Gordii filio interfectus dicitur, Agathonem fuisse appellatum, et de coturnice quidem contendentem occubuisse. Cadmum quoque et Harmoniam in leones esse transformatos (47). Tiresiam ad hæc formam suam se-

Pλ'.

Πτολεμαίου τοῦ Ἡφαιστίωνος Περὶ τῆς εἰς πολυμαθίαν καινῆς ἱστορίας λόγοι ς'.

Ἀνεγνώσθησαν Πτολεμαίου τοῦ Ἡφαιστίωνος *Περὶ τῆς εἰς πολυμαθίαν*[88] *καινῆς ἱστορίας* λόγοι ς'. Χρήσιμον ὡς ἀληθῶς τὸ βιβλίον τοῖς περὶ τὴν ἱστορικὴν πολυμαθίαν πονεῖν ὡρμημένοις· ἔχει γὰρ δοῦναι συνειλεγμένα[89] βραχεῖ χρόνῳ εἰδέναι, ἃ σποράδην τις τῶν βιβλίων ἀναλέγειν πόνον δεδεγμένος μακρὸν κατατρίψει βίον[90]. Ἔχει δὲ πολλὰ καὶ τερατώδη καὶ κακόπλαστα, καὶ τὸ ἀλογώτερον, ὅτι καὶ ἐνίων μυθαρίων αἰτίας, δι' ἃς ὑπέστησαν, ἀποδιδόναι πειρᾶται. Ὁ μέντοι τούτων συναγωγεὺς ὑπόκενός τέ ἐστι καὶ πρὸς ἀλαζονείαν ἐπτοημένος, καὶ οὐδ' ἀστεῖος τὴν λέξιν. Προσφωνεῖ δὲ τὸ σύνταγμα Τερτύλλᾳ τινί, ἣν καὶ δέσποιναν ἀνομνεῖ καὶ τὸ φιλολόγον αὐτῇ καὶ πολυμαθὲς ἐπιφημίζει. Διαβάλλει δ'[91] ἐνίους καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ οὐχ ὑγιῶς ἐπιβαλόντας τῇ ὑποθέσει. Τά γε μὴν πλεῖστα τῶν ἱστορουμένων ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ὅσα τοῦ ἀπιθάνου καὶ ἀπίστου καθαρεύει, παρηλλαγμένην ὅμως καὶ οὐκ ἄχαριν εἰδέναι τὴν μάθησιν ἐμπαρέχει.

Περιέχει μὲν οὖν τὸ α' βιβλίον περὶ Σοφοκλέους τῆς τελευτῆς, καὶ πρὸ αὐτοῦ περὶ τῆς Πρωτεσιλάου, εἶτα καὶ περὶ τῆς Ἡρακλέους, ὡς πυρὶ αὐτὸν ἀνεῖλε μὴ δυνηθεὶς τὸ οἰκεῖον ἐντεῖναι τόξον πεντηκοντούτης γενόμενος, περί τε τῆς Κροίσου ἐν τῇ πυρᾷ σωτηρίας, περί τε τῆς Ἀχιλλέως τελευτῆς, καὶ περὶ Λαΐδος τῆς ἑταίρας, ὡς τελευτήσοι ὀστοῦν ἐλαίας καταπιοῦσα. Τούτων ἕκαστον διεξιὼν ἀποφαίνεται τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἐσφαλμένως τὰ περὶ τούτων ὑπολαβεῖν τε καὶ ἀναγράψαι. Ἐφεξῆς δὲ περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως φησὶν, ὡς ἐν Ἐφέσῳ θεασάμενος Παλαμήδην δολοφονούμενον ἐν πίνακι ἐθορυβήθη, διότι ἐῴκει τῷ δολοφονουμένῳ Ἀριστόνεικος ὁ σφαιριστὴς Ἀλεξάνδρου· τοιοῦτος γὰρ ἦν Ἀλέξανδρος τὸ ἦθος, ἐπιεικὴς καὶ φιλέταιρος. Εἶτα ὅτι τὸ παρ' Εὐφορίωνι ἐν Ὑακίνθῳ ἀπορούμενον,

Κωκυτὸς[92] *μοῦνος ἀφ' ἕλκεα νίψεν Ἄδωνιν·*

τοιοῦτόν ἐστι· Κωκυτὸς ὄνομα, Χείρωνος ἐπὶ τῇ ἰατρικῇ μαθητής, ἐθεράπευσε[93] τὸν Ἄδωνιν ὑπὸ τοῦ συὸς τρωθέντα. Λέγει δ' ὅτι ὁ παρ' Ἡροδότῳ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν *Ἱστοριῶν* ὑπὸ Ἀδράστου τοῦ Γορδίου ἀνῃρημένος Ἀγάθων ἐκαλεῖτο, καὶ ἀναιρεθῆναι αὐτὸν περὶ ὄρτυγος φιλονεικοῦντα. Καὶ ὡς Κάδμος καὶ Ἁρμονία εἰς λέοντας μετεμορφώθησαν, καὶ ὡς Τειρεσίας ἑπτάκις μετεμορφώθη, διά τί τε ὑπὸ Κρητῶν

VARIÆ LECTIONES.

[88] πολυμάθειαν ς. [89] συνειλεγμένα post χρόνῳ ponit ς. [90] βίον A : χρόνον ς. [91] δ' om. A. [92] Κωκυτὸς] Κωκυτός τοι Scaliger. ἀφέλκεα A. cf. Meinek. de Euphorion. p. 92. [93] θεραπεῦσαι A.

NOTÆ.

(42) Suidas etiam χέννον agnominatum tradit. Lege apud eum plura : observa hic latissimum τοῖς φιλομύθοις ματαιόπονοις campum aperiri, dum e tot falsis mendaciores fabulæ procuduntur.

(43) Ut acino uvæ passæ Anacreon teste Plinio, lib. IX, cap. 7.

(44) De quo plurima Philost. *Heroic.* Suid. et Paus. *Phocic.*

(45) Ab Athenæo iste adductus non semel.

(46) Sic et Propert. Eleg. ult. lib. I, *mortuus interna vulnera lavit aqua.*

(47) In angues conversos fingit Ovid. *Metamorphos.* IV.

Digitized by Google

οὗτος Φόρβαντος κόρη ἐκαλεῖτο. Ὅτι Ἐρύμανθος ὁ παῖς Ἀπόλλωνος ἐτυφλώθη, διότι ἴδοι λουμένην[94] Ἀφροδίτην ἀπὸ τῆς Ἀδώνιδος μίξεως, καὶ Ἀπόλλων μηνίσας ἑαυτὸν εἰς σύαγρον μετεμόρφωσε, καὶ τοῖς ὀδοῦσι πλήξας ἀνεῖλε τὸν Ἄδωνιν. [473 R.] Διὰ τί [244 H.] ὁ ποιητὴς πελειάδας ἐποίησε τῆς τροφῆς τῶν θεῶν διακόνους, καὶ τίνα Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς καὶ Ἀριστοτέλης εἰς τοῦτο εἶπον, καὶ περὶ Ὁμήρου καὶ πελειάδων. Ὅτι Ἐπίχαρμος ὁ ποιητὴς ἀπ' Ἀχιλλέως τοῦ Πηλέως εἶλκε τὸ γένος. Ὅτι Πάτροκλον ἐξόχως Ὅμηρος ἱππέα καλεῖ ὡς παρὰ[95] Ποσειδῶνος ἐραστοῦ γεγονότος μαθόντα τὴν ἡνιοχικήν. Ὅτι Ὀδυσσεὺς, διότι ὦτα μεγάλα εἶχεν, Οὖτις πρότερον ἐκαλεῖτο· ὑετοῦ δέ φησι γινομένου μὴ ἀντισχοῦσαν τὴν μητέρα ἔγκυον οὖσαν κατὰ τὴν ὁδὸν τεκεῖν, καὶ τὸν Ὀδυσσέα διὰ τοῦτο οὕτως ὀνομασθῆναι. Ὅτι Περιτάνος[96] τις ὄνομα Ἀρκὰς Ἑλένην συνοῦσαν Ἀλεξάνδρῳ ἐν Ἀρκαδίᾳ[97] ἐμοίχευσεν, Ἀλέξανδρος δ' αὐτὸν ποινὴν τῆς μοιχείας εἰσπραττόμενος ἐξευνούχισε[98], καὶ ἐξ ἐκείνου Ἀρκάδες τοὺς εὐνούχους[99] περιτάνους λέγουσιν. Ὡς Ἀχιλλέα μὲν Ἀριστόνικος ὁ Ταραντῖνος διατρίβοντα ἐν ταῖς παρθένοις παρὰ Λυκομήδει Κερκυσέραν καλεῖσθαί φησιν, ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Ἰσσὰν καὶ Πυρρὰν καὶ Ἄσπετος[1] καὶ Προμηθεύς. Ὅτι Βοτρύας ὁ Μύνδιος τοὺς[2] Νιόβης παῖδας πάντας ὑπὸ Ἀπόλλωνός φησιν ἀνῃρῆσθαι. Ὅτι Ὀδυσσεῖ ἕπεσθαι δίδωσιν ὁ πατὴρ μνήμονα[3] Μυΐσκον τοὔνομα, Κεφαλλῆνα. Εἵπετο καὶ Ἀχιλλεῖ μνήμων τοὔνομα Νοήμων, γένει Καρχηδόνιος, καὶ Πατρόκλῳ Εὔδωρος. Ἀντίπατρος δέ φησιν ὁ Ἀκάνθιος Δάρητα, πρὸ Ὁμήρου γράψαντα τὴν Ἰλιάδα, μνήμονα γενέσθαι Ἕκτορος ὑπὲρ τοῦ μὴ ἀνελεῖν ἑταῖρον Ἀχιλλέως. Καὶ Πρωτεσιλάου δέ φησι Δάρδανον γενέσθαι, γένος Θεσσαλόν. Καὶ Ἀντιλόχῳ δὲ Χάλκωνα ὑπασπιστὴν καὶ μνήμονα ὑπὸ Νέστορος συνεζεῦχθαι τοῦ πατρός. Ταῦτα μὲν ἐν τῇ α' βίβλῳ τὰ κεφάλαια.

Ἡ δὲ β' περὶ Ἡρακλέους, ὡς μετὰ[4] τὴν μανίαν ἐλλεβόρῳ καθαρθείη ὑπὸ Ἀντικυρέως τοῦ καὶ τὸ φάρμακον εὑρόντος τὸ ἐν Ἀντικύρᾳ τῆς Φωκίδος πλεονάζον, κἂν ἄλλοι ἄλλως αὐτόν φασι καθαρθῆναι. Ὅτι Νέστορά φασιν[5] ἐρώμενον Ἡρακλέους γενέσθαι. Ὅτι οὐ Φιλοκτήτης, φησὶν, ἀλλὰ Μόρσιμος ὁ Τρα-

pties mutasse (48), et cur apud Cretas ipse Phorbantis sit filia dictus. Erymanthum Apollinis filium excæcatum, quod post congressum cum Adonide lavantem **147***a* Venerem vidisset, et Apollinem indignatum, apri forma induta, dentibus vulneratum necasse Adonim. Quare poeta columbas (49) cibi deorum ministras fecerit, et quid Alexander rex, atque adeo Aristoteles super hac re censuerit: et de Homero ipso atque columbis. Epicharmum poetam ab Achille Pelei filio genus ducere. Patroclum per excellentiam Equitem ab Homero nominari (50), quasi a Neptuno aurigandi artem didicerit, cum illius hic amator fuit. Ulyssem, quod magnas aures haberet, Outin initio appellatum. At quia pluvia aliquando exorta, cum amplius partum gestare mater gravida non posset, in via pepererat, Odyssea inde esse nominatum. Arcas quidam Peritanus nomine Helenam apud Paridem in Arcadia agentem adulterarat: quare Paris adulterii pœnam irrogans, genitalia illi exsecuit. Unde factum, ut Arcades sic affectos atque exsectos περιτάνους vocent. Achillem Aristonicus Tarentinus cum virginibus apud Lycomedem versantem Cercyseram appellatum esse scribit. Issan quoque Pyrrham Aspetum, atque Promethea. Botryas item Myndius Niobes liberos omnes ab Apolline interemptos tradit. Ulyssi [ait] monitorem (51) parens addidit Myiscum nomine, ex insula Cephalenia. Sequebatur et Achillem monitor [Phœnix (52)] nomine, prudens, Calydonius (53) genere: ut et Patroclum Eudorus. Cæterum Antipater Acanthius refert Daretem (54), qui ante Homerum *Iliadem* conscripsit, monitorem fuisse Hectoris, auctoremque ne Achillis socium interimeret. Sic Protesilao docet Dardanum affuisse, origine Thessalum: et Antilocho Chalconem Armigerum simul, et monitorem a Nestore patre datum. Hæc primi libri capita.

Altero deinde libro de Hercule agit, ut a dementia elleboro sit liberatus ab Anticyreo, qui hoc remedium Anticyræ (55) Phocidis valde frequens primus reperit: etsi alii aliter purgatum memoriæ prodiderunt. A Nestore quoque Herculem adamatum narrat. Item non Philoctetem, sed Morsimum Tra-

VARIÆ LECTIONES.

[94] λουμένην pr. A: λουομένην ς. [95] ὡς παρὰ] libri ὥσπερ. [96] Περιτέτανος ς. [97] Ἀρκαδία corr. A: Ἀρκάδι ς. [98] ἐξευνούχισε A: τὰ παιδογόνα ἀπέτεμε ς. [99] εὐνούχους A: οὕτω παθόντας καὶ ἐκτετμημένους ς. [1] Ἄσπετος] Plutarchi locum (Pyrrho 1.) apponit Leichius p. x. [2] τοὺς A: τῆς ς. [3] μημόσυνα ς. Κεφαλῆνα ς. [4] κατὰ ς. [5] φησιν A. οὐ] ὁ A.

NOTÆ.

(48) Lege Eustath. ad *Odyss.* K.

(49) Πελειάδας. Vide Eustath. ad versum 639 *Odyss.* M.

(50) Vide Eustath. ad versum 63 *Odyss.* M.

(51) Μνήμονα. Pædagogorum id, sive potius consiliariorum intimorum genus, heroibus addi solitum maxime junioribus. Quales fere hodie gubernatores majoris potestatis significativos appellamus. Quomodo etiam dixit Stat.:

Indomiti Phœnix moderator alumni.
(Syl. v, Epiced. in patrem.)

Similem huic pædagogorum catalogum (in quo et Phœnix Achilli tributus) lege apud Clem. Alexan. lib. I *Pædagogi*, c. 8. Cf. Plutarch. in *Præcept. politiæ*.

(52) Ausus sum celebratissimum apud omnes nomen hic inserere: nihil dubitans quin τὸ νοήμων prudentissimi viri epitheton fuerit.

(53) Sic enim hic malo legere quam Καρχηδόνιος: etsi non ignorem, Scepsium apud Strab. lib. XII, *Thessal.* Ormenium Phœnicis patriam facere.

(54) Dares etiam quidam sacerdos Trojanus ab Homero laudatus *Iliad.* E. At quod in manibus jam de bello Trojano Poema, Dareti falso suppositum censent eruditi.

(55) Vide Proverbia.

Digitized by Google

chinium pyram Herculi incendisse. Herculem præterea, devorato a Nemæo leone **147***b* digito uno, novem duntaxat digitos habuisse, exstareque tumulum digiti avulsi. Alii tamen pastinacæ (56) piscis aculeo digitum amissum ferunt. Leonem vero ex lapide Lacedæmone videre est digiti tumulo impositum, symbolum nimirum Herculei roboris. Unde mos inolevit in reliquorum quoque sepulcris, lapideos statuere leones. Verum alii aliter de leone in cippo monumentis imposito tradunt. Ex Herculis rogo magnam locustarum vim enatam, quæ regionem veluti peste vastavit, et quo modo ea lues exstincta fuerit. Ut Venus propter Adonidem, suum et Herculis amasium, Nessum Centaurum, quas Herculi insidias strueret, edocuerit. Ut Nireus, Symæus Herculis amasius, contra Heliconium leonem una pugnarit: quidam tamen Herculis filium Nirea faciunt. Quænam sint illæ apud poetam gratiæ, cum quibus Euphorbi crines componit (57). Herculem a natali Nilum fuisse appellatum asserit: at post servatam Junonem, interfectis qui illam invadebant Anonymo et Peripnoo gigantibus, exinde (quod bellum a Junone profligasset) nomen mutasse. Auderus Herculis amasius, cum de hujus rogo Theseo nuntiasset, ab eodem est interemptus. Dimidium Hydræ caput aureum fuisse, auctor est Aristonicus Tarentinus. Alexander vero Myndius refert, draconem terra genitum una cum Hercule pugnasse, adversus Nemæum leonem: quem et enutritum (58) ab Hercule, Thebasque ductum in hujus tentorio mansisse, eumdemque illum esse, qui pullos (59) passeris cum devorasset, in lapidem conversus fuerit. Argo navem in Ossa Thessaliæ monte Hercules quidem exædificavit: nomen vero ipsi inditum ab Argo, Jasonis filio, qui ipsi in deliciis erat, propter quem etiam ille una cum Jasone ad Scythas adnavigavit. Junonem cum Geryone pugnantem ab Hercule vulnus accepisse secundum dexterum uber, et quæ inde consecuta sint. Corythus, genere Iberus atque Herculis amasius, galeam primus fabricavit. Hinc et his armis nomen id primum datum. Sepulcrum illud in Creta, quod Jovis appellatur, Olympi illius Cretensis esse, qui ereptum Saturno Jovem eduxavit, religionemque edocuit. Verum enim vero nutritorem doctoremque suum Jupiter fulmine, inquit, percussit, quod **148***a* gigantes regnum ejus invadere velle suspicaretur. At cum Jovem postea icti cadaver jam habentem facti pœnituisset, neque posset aliter dolorem lenire, suum saltem nomen

A χίνιος ὑφῆψεν Ἡρακλεῖ τὴν πυράν. Ὅτι Ἡρακλῆς ἀποδρωθέντος αὐτῷ [6] τῶν δακτύλων ἑνὸς ὑπὸ τοῦ Νεμεαίου λέοντος ἐννεαδάκτυλος γέγονε, καὶ ἔστι τάφος τοῦ ἐκκεκομμένου δακτύλου· οἱ δὲ κέντρῳ τρυγόνος ἀποβαλεῖν τὸν δάκτυλον ἔφασαν. Λέοντα δ' ἔστιν ἰδεῖν τῷ τοῦ δακτύλου τάφῳ ἐφεστῶτα λίθινον ἐν Λακεδαίμονι, σύμβολον τῆς τοῦ ἥρωος [7] ἀλκῆς. Ἐξ ἐκείνου δὲ καὶ τοῖς ἄλλων τάφοις λιθίνους ἐφιστῶσι [8] λέοντας. Ἄλλοι δ' ἄλλως περὶ τῆς τοῦ λέοντος ἀναστηλώσεώς φασιν. Ὡς ἐκ τῆς Ἡρακλέους πυρᾶς ἀκρίδων [9] πλῆθος ἀνήφθησαν καὶ λοιμοῦ δίκην τὴν χώραν ἐσίνοντο, καὶ ὡς ἀνῃρέθησαν. Ὡς Ἀφροδίτη δι' Ἄδωνιν τὸν αὐτῆς τε καὶ Ἡρακλέους ἐρώμενον Νέσσον τὸν Κένταυρον διδάξειε τὴν κατὰ Ἡρακλέους ἐνέδραν. Ὡς Νιρεὺς ὁ Συμαῖος Ἡρα-
B κλέους ἦν ἐρώμενος, [245 H.] καὶ συγκατειργάσατο τὸν Ἑλικώνιον λέοντα· οἱ δὲ υἱὸν Ἡρακλέους τὸν Νιρέα φασί. Τίνες αἱ παρὰ τῷ ποιητῇ χάριτες, αἷς παραβάλλει τὰς Εὐφόρβου κόμας. Ὅτι Νεῖλος ὁ Ἡρακλῆς ἀπὸ γενέσεώς φησιν [10] ἐκαλεῖτο, ἐπεὶ δ' Ἥραν ἔσωσεν ἐπερχόμενον αὐτῇ ἀνελὼν τὸν ἀνώνυμον καὶ πυρίπνοον Γίγαντα, [476 R.] ἐκεῖθεν διὰ τὸ ἀπαλαλκεῖν [11] τῆς Ἥρας τὸν πόλεμον μετέβαλε τὴν κλῆσιν. Ὅτι Ἄβδηρος [12] ὁ Ἡρακλέους ἐρώμενος τὰ περὶ τῆς πυρᾶς αὐτοῦ Θησεῖ ἀναγγείλας ὑπ' αὐτοῦ ἀναιρεῖται. Ὅτι τὴν μέσην κεφαλὴν τῆς ὕδρας Ἀριστόνικός [13] φησιν ὁ Ταραντῖνος χρυσῆν εἶναι. Ὅτι Ἀλέξανδρος ὁ Μύνδιός φησι δράκοντα γηγενῆ συμμαχῆσαι Ἡρακλεῖ πρὸς τὸν Νεμεαῖον
C λέοντα, ὃν καὶ ἀνατραφῆναι ὑπὸ Ἡρακλέους, καὶ συνακολουθήσαντα αὐτῷ ἐς Θήβας ἐν αὐλιδι μεῖναι· καὶ τοῦτον εἶναι τὸν τοὺς νεοσσοὺς καταφαγόντα τῆς στρουθοῦ καὶ ἀπολιθωθέντα. Ὡς τὴν Ἀργὼ ἐν Ὄσσῃ τῆς Θεσσαλίας Ἡρακλῆς [14] μὲν κατασκευάζει, ὄνομα δ' αὐτῇ τίθησιν ἀπὸ Ἄργου τοῦ Ἰάσονος, ὃς ἦν ἐρώμενος αὐτῷ, δι' ὃν καὶ Ἰάσονι τὸν ἐπὶ Σκυθίας συνήρατο πλοῦν. Ὡς Ἥρα συμμαχοῦσα τῷ Γηρυόνῃ [15] τιτρώσκεται ὑφ' Ἡρακλέους κατὰ τὸν δεξιὸν μαζόν, καὶ ὅσα ἐξ ἐκείνου τελεῖται. Ὡς Κόρυθος, Ἴδηρ τὸ γένος ὢν καὶ Ἡρακλέους ἐρώμενος, πρῶτος κόρυθα κατεσκεύασεν, ἐξ οὗ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν λαβεῖν φησι τὸ ὅπλον. Ὡς ὁ [16] ἐν Κρήτῃ τάφος λεγόμενος τοῦ Διὸς Ὀλύμπου τοῦ Κρητός ἐστιν, ὃς
D παρὰ τοῦ Κρόνου λαβὼν τὸν Δία ἔτρεφέ τε καὶ ἐπαίδευε τὰ θεῖα. Ἀλλὰ γὰρ βάλλει (φησὶν) ὁ Ζεὺς τὸν τροφέα καὶ διδάσκαλον κεραυνῷ, ὅτι δὴ τοὺς Γίγαντας αὐτοῦ τῇ βασιλείᾳ ἐπιθέσθαι ὑπετίθετο. Ἀλλὰ βαλὼν καὶ νεκρὸν ἔχων μετεμελεῖτο· μὴ ἔχων δ' ἄλλως τὸ πάθος ἐκκλῖναι, δίδωσι τὸ ἴδιον ὄνομα τῷ τάφῳ

VARIÆ LECTIONES.

[6] αὐτοῦ A. [7] ἥρωος A : Ἡρακλέους ς. [8] ἐφεστῶσι ς. [9] ἀκρίδος A. ἀνήφθησαν] imo ἀνέπτησαν. [10] φασιν ς. [11] ἀπαλαλκεῖν] παλαλκὴν A. [12] αὖδηρος ς. [13] Ἀριστόνεικος A. [14] Ἡρακλέως A. [15] Γηρυόνι A. [16] ὁ add. A : λεγόμενος τάφος ς.

NOTÆ

(56) De pastinacæ incurabili morsu, Ælian. variis locis, et alii multi.

(57) *Iliad.* P. vers. 51. De Euphorbo multa Philostr. *Heroic.*

(58) De χειρέχθει dracone Atacis Locrii legendus Philostratus *Heroic.* in Ajace Locr. De aliorum draconibus, alii. Heroibus enim sacros fuisse dracones a multis observatum

(59) De quibus Homer. *Iliad.* B, v. 331 et seqq. Tu ibi Eustath. lege.

Digitized by Google

τοῦ ἀνῃρημένου. Τίνος [17] ἐστὶ τὸ ὑπ' Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλίππου εἰρημένον.

Πρωτέα, τῇ, πίε οἶνον ἐπεὶ φάγες ἀνδρόμεα, κρέα.

Καὶ πάλιν [18] Πρωτέου, « Ποίαν ᾠδὴν εἶχεν ἐν συνηθείᾳ Ἀλέξανδρος ; » καὶ τίνος ἦν ποίημα· εἰς τίνα ἔγραψεν ἐπικήδειον ὁ αὐτὸς Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου. Ταῦτα καὶ τὰ τοῦ β' κεφάλαια βιβλίου.

Τὸ δὲ γ' περὶ τοῦ Ὕλλου τοῦ Ἡρακλέους υἱοῦ, ὡς κέρας εἶχε περὶ τὸ ἀριστερὸν μέρος τῆς κεφαλῆς ἐκπεφυκὸς μικρόν, καὶ τοῦτο λάβοι ὁ Σικυώνιος Ἐπωπεύς, ἐκ μονομαχίας ἀνελὼν αὐτόν, καὶ κομίσοι ἐν τῷ κέρατι τὸ Στυγὸς ὕδωρ, καὶ βασιλεύσοι τῆς χώρας. Ὅτι περὶ τοῦ ἐν Ἀρκαδίᾳ Στυγὸς ὕδατος οὕτω φασὶν, ὡς Δημήτηρ πενθοῦσα τὴν θυγατέρα, ἐπεὶ Ποσειδῶν αὐτὴν [19] ἐν κατηφείᾳ οὖσαν ἐπείρα, εἰς ἵππον ἑαυτὴν μετεμόρφωσε χαλεπήνασα, ἐλθοῦσα δ' ἐπὶ τὴν πηγὴν [20] καὶ θεασαμένη τὴν μορφὴν ἐστύγησέ τε καὶ τὸ ὕδωρ μέλαν ἐποίησε. Περὶ Ἑκάλης, καὶ πόσαις [21] γέγονεν ἐπώνυμον τοὔνομα. Ὅτι Ἀλεξάνδρου πατὴρ οὐχ ὁ Φίλιππος γένοιτο, ἀλλά τις τοὔνομα Δράκων, γένος Ἀρκάς, ἐξ οὗ καὶ τὸν περὶ τοῦ δράκοντος μῦθον ῥυῆναι. Περὶ τοῦ Πτολεμαίου κυνός, καὶ ὡς συνεμάχει τῷ δεσπότῃ, [246 H.] καὶ ὡς μετὰ τελευτὴν [22] ἀνασχισθεὶς τὴν καρδίαν εὑρέθη ἔχων τετριχωμένην· ἦν δὲ [23] γένος Μολοττὸς, ὄνομα Βριάρεως. Περὶ Πουλυδάμαντος [24]. Τί ἐστι τὸ παρὰ τῷ ποιητῇ·

Ὡς δ' ὅτε Πανδαρέου [25] κούρη χλωρῆϊς ἀηδών ;

καὶ ἑξῆς. Περὶ τοῦ Παλλαδίου, ὅτι δύο κλέψειαν Διομήδης καὶ Ὀδυσσεύς. Περὶ τοῦ καλάμου τοῦ εἰπόντος ὅτι *Μίδας ὄρου ἔχει ὦτα*. Περὶ τῶν παρὰ [26] Στησιχόρῳ ζητουμένων Ἀκεσταλίων ὀρνίθων. Περὶ τῆς παρὰ τὸν ὠκεανὸν Γιγωνίας πέτρας, καὶ ὅτι μόνῳ ἀσφοδελῷ κινεῖται, πρὸς πᾶσαν βίαν ἀμετακίνητος οὖσα. [477 R.] Ὅτι Ῥόπαλος υἱὸς Ἡρακλέους ἦν, ὃς [27] ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ ὡς ἥρωϊ τῷ πατρὶ ἐνήγισε καὶ ὡς θεῷ θύσειεν. Ὅτι Ἀμφιάραος ἐκλήθη, ἐπεὶ ἄμφω οἱ τῆς μητρὸς γονεῖς ἠράσαντο αὐτὴν ἄνευ τεκεῖν μόγου. Τίνος ἐστὶν ὁ ὕμνος ὁ ᾀδόμενος ἐν Θηβαίοις [28] εἰς Ἡρακλέα, ἐν ᾧ λέγει *Διὸς καὶ Ἥρας υἱός*. Ἔνθα περὶ τῶν κατὰ πόλεις τοὺς ὕμνους ποιησάντων, καὶ ὡς Φιλοστέφανος ὁ Μαντινεὺς ὁ ποιητὴς ἐκ γενετῆς ἱματίῳ οὐκ ἐχρήσατο, καὶ ὡς Μάτρις ὁ Θηβαῖος ὑμνογράφος μυρσίνας παρ' ὅλον τὸν βίον ἐσιτεῖτο. Καὶ ὡς Εὐπόμπου τοῦ Σαμίου, ὃς δράκοντα θηρίον τέρας ἔτρεφεν ἄπιστον καὶ εἰπεῖν καὶ ἀκοῦσαι, τούτου τοῦ Εὐπόμπου παῖδα Δράκοντα τοὔνομα ὀξυωπέστατον γενέσθαι

A interempti sepulcro indidit. Cujus sit hoc dictum ab Alexandro Philippi filio usurpatum :

Protea, cape, bibas vinum humana carne refectus (60).

Et rursum Proteæ : « Quali consuevit cantione uti Alexander ? » et « Cujus id fuit poema ? In quemnam epicedium idem ille Philippi filius Alexander conscripsit ? » Atque hæc secundi libri capita.

Tertio vero libro de Hyllo Herculis filio commemorat, cornu eum parvum ad lævam capitis partem adnatum habuisse, quod Epopeus Sicyonius, cum in pugna illum occidisset, acceperit, tuleritque in eo Stygis (61) aquam, et regnum oræ illius occupaverit. De Stygis aqua in Arcadia ita narrari, cum Cererem filiæ raptum lugentem eo ipso mœroris tempore Neptunus sollicitaret, in equam illa sese B præ indignatione transformavit. Delata itaque ad fontem, ubi formam hanc suam conspexit, exhorruit, ipsamque aquam nigram reddidit. De Hecale (62), et quam multis illud nomen commune fuerit. Alexandri patrem non Philippum fuisse, sed Arcadem quemdam genere, cui Draconi nomen. Atque hinc illam de dracone fabulam manasse. De Ptolemæi cane, qui pro hero depugnarit, utque a morte sectus habere inventus sit cor pilis obsitum (63). Erat autem genere Molossus, Briarei nomine. De Polydamante. Quid sit apud poetam :

Ut cum Pandarei soboles Chloreis aedon (64)?

et quæ sequuntur. De Palladio (65) a duobus, id est, Diomede et Ulysse, furto fuisse sublatum. De ca- C lamo (66) sic sonante : *Auriculas asini Midas habet*. De avibus Acestaliis apud Stesichorum quæsitis. De lapide Gigonio juxta oceanum, quodque solo asphodelo moveatur, cum vi nulla alia cieri aut moveri queat. Ropalum Herculis filium fuisse, et hunc una eademque die patri ut heroi parentasse, et ut deo sacrificasse. Amphiaraum sic appellatum, quod uterque matris parens precatus sit, ut filiæ sine labore parere concederetur. Cujus sit hymnus, qui apud Thebanos in Herculis honorem canebatur, dicebatque ei : *Jovis ac Junonis fili ;* ibidemque de iis qui hymnos per singulas urbes cani solitos composuerunt. Philostephanum **148***b* vatem ac poetam jam inde a natali die veste nunquam esse usum. D Matrim quoque Thebanum (67) hymnorum scriptorem per omnem vitam myrti baccis assidue victitasse. Eupompum Samium (qui, quod visu audituque incredibile est, ferum admodum monstrum [id

VARIÆ LECTIONES.

[17] τίνος] fortasse legendum τί. [18] πάλιν] πολλάπερ A : ut cum Stephano legendum videatur πολλὰ περί. [19] αὐτὴν — οὖσαν ἐπείρα A : αὐτῆς οὔσης ἐπήρα ς. [20] πηγὴν mg. libri γῆν. [21] πόσαις] πόσις A, i. e. πόσοις. [22] μετὰ τὴν τελ. ς. [23] δὲ τὸ γ. ς. [24] Πολυδάμαντος ς. [25] Πανδαρέη ς. καὶ τὰ ἑξῆς ς. [26] παρὰ A : περὶ ς. [27] ὃς add. A. [28] malim Θήβαις.

NOTÆ.

(60) *Odyss.* IX, vers. 347.

(61) Quo vero vase teneri posset aqua stygia docuimus Vitis comparatis ad Olymp. 114, an. 1.

(62) Ovidius, lib. II, *De remed.* Hecalen feminam pauperem adducit. Suidæ ἡ ἡρωὶς ἡ παρὰ Καλλιμάχῳ, ἡ πρὸς ἑαυτὴν καλοῦσα, etc. Politiani *Miscellan.* cap. 24, lege.

(63) Vide inf. in excerptis ex lib. VII Hephæst.

(64) Hom. *Odyss.* T, v. 518.

(65) Vide supr. Conon. narrat. 34.

(66) Vide Ovid. *Metamorph.* XI ; Persii *Sat.* I ; et Scholiast. Aristoph. in *Plutum*.

(67) Athen. *Dipnosophist.* II, Atheniensem facit : is ergo videndus.

Digitized by Google

est] draconem alebat) filium habuisse Draconem nomine, acutissimi visus, plane ut per viginti (68) stadia commode cerneret. Hunc igitur mille talentis conductum, et Xerxi sub aurea platano assidentem, narrasse quam videret Græcorum ac Barbarorum navalem pugnam, et Artemisiæ (69) fortitudinem. Plesirrhoum Thessalum hymnorum scriptorem ab Herodoto adamatum, bonorumque hæredem institutum fuisse : eumdem etiam exordium libri primi *Historiarum* Herodoti Halicarnassei fecisse : principium enim *Historiarum* Herodoti proprium hoc fuisse : « Persarum doctiores memorant, dissensionum auctores exstitisse Phœnicas. Polyzelum Cyrenæum risisse (70) nunquam : indeque Agelasti cognomentum illi datum. Deorum cultu cæteros omnes superasse ferunt, alii quidem Antigonum Ephesium, alii Lucium Hermionium, cujus et Theophrastus in epistolis meminit. Achilli atque Deidameiæ natos filios duos, Neoptolemum et Oneirum : occisumque ab imprudente Oreste Oneirum in Phocide, cum hic de figendis tentoriis adversus illum certare cœpisset.

Disserit deinde et de historicis quibusdam casibus. Amyci sepulcro rhododaphnem (71) innatam ait, quam qui gustassent, pugilatus studio capi solitos. Antodorum itaque, cum ex ea lauro edisset, victorem tredecies coronam retulisse : eumdem tamen a Dioscoro Theræo in quarto decimo certamine victum, quemadmodum et ipse Amycus dicitur ab altero Dioscurorum lucta superatus. Crœsum quoque festo Veneris die natum : quo item die Lydi omnes divitias pompæ nomine illi deæ apponunt. Taurum aliquando sacrificanti patri nuntiatum, natum ipsi esse Themistoclem, et vero hausto (72) idem taurino sanguine perit. Darius Hystaspis filius a matre expositus, equæ uberibus lactatus est, ab Spargapiza equorum pastore : idemque postea hinnitu equi rex creatur. Ibyci poetæ melici servus Hercules (73) nomine, vivus exustus, quod cum latronibus in dominum conspirasset. Orestes Cereris illius festo die, **149***a* quæ Erinnys dicta, natus est. Philippus puer etiamnum illas quasi stellas, quas suo decursu desilire advertebat, vesperi sagittis petere conabatur : et Diognetum vatem prædixisse ferunt, dominaturum multis adolescentem. Et sane Aster (74) illi nomen fuit, qui eidem oculum sagitta eruit. Marsyas tibicen, ille qui pelle (75) exutus

φασὶν, ὡς διὰ σταδίων κ' θεωρεῖν ῥᾳδίως· ὃν καὶ Ξέρξῃ ἐπὶ χιλίοις συγγενόμενον ταλάντοις καὶ συγκαθεζόμενον ὑπὸ τῇ χρυσῇ πλατάνῳ διηγεῖσθαι βλέποντα τὴν [29] Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων ναυμαχίαν καὶ τὴν Ἀρτεμισίας ἀνδρίαν. Καὶ ὡς Πλησίῤῥοος ὁ Θεσσαλὸς ὁ ὑμνογράφος, ἐρώμενος γεγονὼς Ἡροδότου καὶ κληρονόμος τῶν αὐτοῦ, οὗτος ποιήσειε τὸ προοίμιον τῆς πρώτης ἱστορίας Ἡροδότου Ἁλικαρνασσέως [30]· τὴν γὰρ κατὰ φύσιν εἶναι τῶν Ἡροδότου Ἱστοριῶν ἀρχὴν «Περσέων οἱ λόγιοι Φοίνικας αἰτίους γενέσθαι φασὶ τῆς διαφορῆς. » Καὶ ὡς Κυρηναῖος ὁ Πολύζηλος οὐδέ ποτε γελάσειεν· ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐπώνυμον αὐτῷ ὁ ἀγέλαστος. Καὶ ὡς ἐπὶ θεοσεβείᾳ πάντων διενεγκεῖν οἱ μὲν Ἀντίγονον τὸν Ἐφέσιον, οἱ δὲ Λυκίαν [31] τὸν Ἑρμιονέα, οὗ καὶ Θεόφραστος ἐν ἐπιστολαῖς μνημονεύει, φασίν [32]. Καὶ ὡς Ἀχιλλέως καὶ Δηϊδαμίας δύο ἐγενέσθην παῖδες, Νεοπτόλεμος καὶ Ὄνειρος· καὶ ἀναιρεῖται κατ' ἄγνοιαν ὑπὸ Ὀρέστου ἐν Φωκίδι ὁ Ὄνειρος, περὶ σκηνοπηγίας αὐτῷ μαχεσάμενος.

Εἶτα διαλαμβάνει περὶ συνεμπτώσεως [33] ἱστορικῆς, ὡς Ἀμύκου τῷ τάφῳ ῥοδοδάφνη ἔφυ, καὶ οἱ φαγόντες αὐτῆς ἐπεθύμουν πυκτικὴν, καὶ ὡς Ἀντόδωρος φαγὼν αὐτῆς δεκατρεῖς στεφάνους ἀνείλετο, πλὴν ὑπὸ Διοσκόρου τοῦ Θηραίου ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἀγωνίᾳ ἡττήθη, ὥσπερ καὶ αὐτὸς ὁ Ἄμυκος λέγεται ὑφ' ἑνὸς τῶν Διοσκούρων καταπαλαισθῆναι. Καὶ τὸν Κροῖσόν φασι [34] γεννηθῆναι ἐν ἑορτῇ Ἀφροδίτης, καθ' ἣν Λυδοὶ τὸν ἄπαντα πλοῦτον περιτιθέντες αὐτῇ πομπεύουσι. Καὶ ταῦρον θύοντι τῷ πατρὶ ἀπήγγελται τεχθῆναι Θεμιστοκλῆς, καὶ ταύρου πιὼν αἷμα ἀπεδίω [247 H]. Ὡς ὁ Ὑστάσπου Δαρεῖος ἐκτεθεὶς ὑπὸ τῆς μητρὸς ἵππου θηλαῖς ἀνετράφη ὑπὸ Σπαργαπίσῃ τῷ ἱπποφορβῷ, καὶ ἵππου χρεμετισμῷ βασιλεύει. Καὶ ὡς Ἰβύκου τοῦ μελοποιοῦ θεράπων, τοὔνομα Ἡρακλῆς, ζῶν ἐκαύθη, συναράμενος τοῖς λῃσταῖς κατὰ τοῦ δεσπότου. Ὡς Ὀρέστης κατὰ τὴν ἑορτὴν τεχθείη τῆς Δήμητρος τῆς καλουμένης Ἐριννύος. Ὡς Φίλιππος ἔτι [35] παῖς ὢν τοὺς ἀφαλλομένους τῆς κινήσεως [ὡς] ἀστέρας ἐπειρᾶτο καθ' ἑσπέραν τοξεύειν, καὶ Διόγνητον μὲν εἰπεῖν τὸν μάντιν ἐγκρατῆ πολλῶν τὸ παιδάριον ἔσεσθαι. Ἀστὴρ δ' ἦν ὄνομα καὶ τῷ ἐκκόψαντι αὐτοῦ [36] βέλει τὸν ὀφθαλμόν. Ὡς Μαρσύας ὁ αὐλητὴς, ὃς ἐξεδάρη, ἐν ἑορτῇ Ἀπόλλωνος ἐτέχθη, ἐν ᾗ πάν-

VARIÆ LECTIONES.

[29] τὴν] τῶν A. [30] Ἁλικαρνασέως ς. [31] Λύκιον ς. [32] φασὶν om. A. Δηϊδαμείας ς : συνεμπτώσεως apographum Stephani : συνεκπτώσεως ς. cf. p. 149 *a* 14. [33] φασὶ add. A. [35] ἔτι] ἕταιρος A. [36] αὐτῷ ς.

NOTÆ.

(68) Ita ex Strab. quidam Lyncerus per 135 millia passuum perspexit, ut ex Varrone narrant Plin. lib. VII, cap. 21; Val. Max. lib. I, cap. 8; Solin. cap. 6. Vide et quæ narrantur inf. de Candauli conjuge in excerptis ex lib. V Hephæstionis.

(69) Quam habes descriptam apud Herodot.

(70) Idem de Anaxagora Clazomenio refert Ælian. τῆς Ποικίλης VIII, cap. 13, et de M. Crasso Solin. cap. 4. Cicero semel duntaxat risisse, *De finibus* V. et Plin. lib. VII, cap. 19.

(71) Describit eam Plin. lib. XVI, cap. 20. Apul. *rosea laurea* dicitur.

(72) Vide Ctes. *Persic.* supr. in Excerpt. ex lib. XII *Persic.*

(73) Heracles.

(74) Lege Suid. in Κάρανος : et Vitas a nobis comparatas Arist. et Demosth.

(75) Ab ipso Apolline, ut refert Xenoph. lib. I, De expedit. Cyri.

Digitized by Google

των τῶν θυομένων ζώων τὰ δέρματα αὐτῷ ἐκδερόμενα ἀνατίθεται. Περὶ Τιτυοῦ [37] τοῦ ἐπιβουλεύσαντος Ἀλέξανδρον [38] [480 R.]. Ὡς Κλαύδιον κύουσα ἡ μήτηρ βωλητῶν τοὺς μύκητας ἐπιθυμήσασα [39] φάγοι, καὶ Κλαύδιος μύκητας πεφαρμακευμένους φαγὼν ἀποθιψῃ. Περὶ Κενταύρου τοῦ Λαμίου, ὡς μοιχεύων ληφθείς, οἱ μὲν ὑπὸ Πειρίθου τοῦ εὐνούχου [40], οἱ δ' ὑπὸ Θησέως ἀναιρεθῆναι. Οὕτω πολλὰ ταῖς ἱστορίαις τῶν συνεμπτώσεων ἕπεται. Ἀλλὰ καὶ τὸ γ' ἐν τούτοις βιβλίον.

Τὸ δὲ δ' διεξέρχεται ὡς Ἑλένη πρώτη ἐπενόησε τὸν διὰ δακτύλων κλῆρον, καὶ Ἀλεξάνδρῳ λαχοῦσα ἐνίκησε· καὶ ὡς Ἀφροδίτης εἴη θυγάτηρ. Καὶ ὡς Ἑλένης καὶ Ἀχιλλέως ἐν μακάρων νήσοις παῖς ἄτεκνος γεγόνοι, ὃν διὰ τὸ τῆς χώρας εὔφορον Εὐφορίωνα ὠνόμασαν· καὶ ὡς ἐρᾷ τούτου Ζεὺς, καὶ ἀποτυχὼν κεραυνοῖ ἐν Μήλῳ τῇ νήσῳ καταλαβών δυσκόμενον, καὶ τὰς νύμφας, ὅτι θάψειαν αὐτὸν, εἰς βατράχους μετέβαλε. Καὶ ὡς κυνηγοῦσαν Ἑλένην ἔνιοί φασιν ἐν τῷ Παρθενίῳ [41] ὄρει ἁρπασθῆναι ὑπ' Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐκπλαγεῖσαν τὸ κάλλος ἀκολουθῆσαι ὡς θεῷ. Περὶ τοῦ κεστοῦ ἱμάντος, ὡς λάθοι μὲν αὐτὸν Ἥρα [42] παρὰ Ἀφροδίτης δοίη δ' Ἑλένῃ, κλέψοι δ' αὐτὸν ἡ Ἑλένης θεράπαινα Ἀστυάνασσα, ἀφέλοι δ' αὐτὸν ἐξ αὐτῆς πάλιν Ἀφροδίτη. Τί ἐστι τὸ παρ' Ὁμήρῳ [43] περὶ τῆς Ἑλένης εἰρημένον·

Πάντων Ἀργείων φωτὴρ ἴσκουσ' [44] *ἀλόχοισιν.*

Ὡς Ἡλίου θυγάτηρ καὶ Λήδας Ἑλένη, ἐκαλεῖτο δὲ Λεοντή. Καὶ ὡς κατ' ὀργὴν Ἀφροδίτης τὴν πρὸς Μενέλαον τὴν ἁρπαγὴν λέγουσιν Ἑλένης γενέσθαι, ἐκεῖ ὑποσχόμενος Ἀφροδίτῃ ἑκατόμβην ὑπὲρ τοῦ γάμου οὐκ ἀπέδωκε. Περὶ τῆς Ἑλενείου βοτάνης, ἡ ἐν Ῥόδῳ φύεται, ὅτι τε [45] ἀπὸ τῆς Ἑλένης ἐπωνομάσθη (παρὰ γὰρ τὴν δρῦν ὤφθη φυεῖσα, ἀφ' ἧς ἑαυτὴν ἀπῆγξεν Ἑλένη) καὶ ὡς οἱ φαγόντες αὐτῆς πάντως εἰς ἔριν καθίστανται. Ὡς Μενελάου ἠράσθη Ἑλένη, καὶ οὕτως [46] ἔγημεν αὐτήν. Ὡς ἔνιοι τὴν Ἑλένην φασὶ [47] παραγενομένην εἰς Ταύρους τῆς Σκυθίας σὺν Μενελάῳ ἐπὶ τὴν Ὀρέστου ζήτησιν σφαγιασθῆναι ὑπὸ Ἰφιγενείας τῇ Ἀρτέμιδι σὺν Μενελάῳ· [248 H.] οἱ δέ φασιν ὡς Θέτις αὐτὴν ἀνέλοι ἐν τῷ ἀπόπλῳ τῶν Ἑλλήνων, ἀπεικασθεῖσα φώκῃ. Φασὶ δ' Ἠχὼ μὲν τὴν Ἑλένην τὸ κύριον κληθῆναι διὰ τὸ φωνόμιμον αὐτὴν γενέσθαι, Ἑλένην δὲ ἀπὸ τοῦ ἐν Ἕλει ὑπὸ Λήδας τεχθῆναι. Ὅτι ὁ [48] ἐν Λακεδαίμονι τόπος τὸ Σανδάλιον ἀπὸ τοῦ τῆς Ἑλένης σανδαλίου, ἐκπεσόντος αὐτῆς ἐν αὐτῷ διωκομένης ὑπ' Ἀλεξάνδρου, ἔλκει τὴν κλῆσιν. Ὡς γένοιτο παῖς

A est, auram vitalem haurire cœpit eo festo Apollinis, quo die omnium quæ sacrificarentur animantium pelles dereptæ illi dedicabantur. De Tityo, qui Alexandro struxit insidias. Claudium imperatorem gravida gestans mater, boletum fungorum desiderio capta comedit (76), et Claudius fungos veneno infectos devorans periit. De Centauro Lamiæ filio ut adulterans captus sit, quem alii a Peirithoo eunucho, alii a Theseo interfectum aiunt. Tales varii in istis historiis casus atque eventa referuntur, quibus etiam liber tertius tandem absolvitur.

Libro autem quarto hæc narrantur : Helenam primum excogitasse digitis micando sortitionem, et cum Alexandro sortientem vicisse, fuisseque Veneris filiam. Helena adhæc et Achille filium in Beatorum insulis cum aliis natum, quem ob regionis fertilitatem Euphorionem appellarint : ejus autem amore captum Jovem, et minime potientem, fulmine in Melo insula percussisse fugitantem, nymphasque, quod eum terræ mandassent, in ranas commutasse. Helenam quosdam referre ait venantem in virginali monte raptam a Paride, et hujus pulchritudine captam tanquam deum esse secutam : De zona (77) acu picta quam a Venere acceptam Juno dederit Helenæ, a qua rursum ancilla Astyanassa furto sustulerit, donec eam Venus et huic abstulit. Quid sit illud ab Homero de Helena sic dictum :

Argivum uxores imitata est vocibus omnes (78).

Dictum Solis et Ledæ filiam fuisse Helenam, vocatamque Leontem : raptam autem fuisse ob iratam Menelao Venerem, quod hecatomben pro nuptiis pollicitus, voti reus deæ non solvisset. De Heleneio (79) herba, quæ in Rhodo nascitur, ab Helena nomen hanc sumpsisse. Visam enim ad eamdem nasci quercum, ex qua se Helena strangularit ; quin et eam qui ederint ad rixam omnino concitari. Adamatum prius ab Helena Menelaum, sic tandem eam uxorem duxisse. Addit narrare quosdam, in Tauros Scythiæ profectam cum Menelao Helenam ad investigandum Orestem, immolatam ibi hanc 149 Dianæ una cum Menelao fuisse ab Iphigeneia. Velle tamen alios a Theti, marini forma vituli induta, sublatam illam, dum Græci navibus domum redirent. Ferunt, ait, Echo proprium Helenæ nomen inditum, quod aliorum illa vocem imitari egregie posset : Helenam vero dictam, quod eam Leda in Elei [in palude] ediderit. Lacedæmone locum quemdam Sandalium appellatum ab Helenæ sandalio, quod illic exciderit, dum illam Alexander perse-

VARIÆ LECTIONES.

[37] Τίτυος ς. [38] Ἀλεξάνδρῳ ς. [39] ἐπιθυμήσουσα ς. [40] εὐνούχου A : ἡμιάρρενος ς. [41] παρθενίωι A. [42] αὐτὸν ἡ Ἥρας. [43] Ὁμήρου ς. [44] ἴσκουσαν A. [45] τε om. A. [46] καὶ οὗ ἔγημεν αὐτὸν pr. A. [47] φασὶ τὴν Ἑλ. ς. [48] ὁ add. A.

NOTÆ.

(76) Narrat et Dion. lib. LX, extremo, addens propterea Senecam libellum De hujus morte ἀποκολοκύντωσιν inscripsisse.

(77) Legendus Homer. *Iliad.* E. et ejus interpretes.

(78) Homerus *Odyss.* Δ, vers. 279.

(79) Describit Plinius, lib. XXI, cap. 10 et 21.

Digitized by Google

quitur. Sustulisse Alexandrum ex Helena filiam, ortaque de nomine contentione, illum quidem Alexandram, hanc autem Helenam nominari voluisse. Vicisse tandem Helenam talorum jactu superiorem, atque ita filiam matri cognominem factam . quam ab Hecuba, capto jam Ilio, interemptam ferunt. Ab Iliacis usque temporibus, ait, Helenæ multæ nomen sunt mutuatæ : ut Ægisti et Clytemnestræ filia, ab Oreste interfecta; Veneris item in congressu cum Adonide ministra, Epidamnii filia, et ab Epidauniis Veneris figura culta, divitias inhiantibus largiens; Faustuli præterea illius filia, qui Romum et Romulum educandum curavit: ut et illa est Helena appellata, quæ ternos edebat quotidie hædos. Dicæarchi quoque Telesini soror, aliæque octodecim, in quibus et ea Homero antiquior Helena est, quæ bellum Trojanum conscripsit, Musæi Atheniensis filia : a qua et Homerus (80) accepisse argumentum creditur, et bilinguem agnum possedisse. Tityri insuper Ætoli filia, quæ singulari Achillem certamine provocans, læsit quidem illum, inflicto mortali pene secundum caput vulnere, sed ipsa occubuit. Helena quoque in hunc censum refertur illa pingendi perita, Timonis Ægyptii filia, quæ suis temporibus gestum Issicum bellum penicillo pinxit, et in Pacis templo a Vespasiano imperatore collocata pictura est. Archelaus porro Cyprius, Stesichori poetæ amicam unice dilectam fuisse ait Helenam quamdam, Micythi filiam : et discessisse hanc a Stesichoro, atque ad Bupalum se contulisse : iratum ergo hinc sui contemptu poetam scripsisse [carmen] : *Helena volens discessit.* Falsam autem esse vult narrationem illam de Stesichoro excæcato (81). De moly (82) deinde herba apud Homerum agit, quam e sanguine interfecti in Circes insula gigantis enatam ferunt, habereque candidum florem ; Circes autem in pugna socium Solem, etiam **150***a* gigantem interemisse, atque inde, quod μῶλος pugnam significet, inditum herbæ nomen. Refert quoque Dionysium fuisse Chironis amasium, et ab eodem comessationes, bacchationesque ac sacrificia didicisse. De Myrtillorum (83) patris ac filii Taraxippo in Olympia. Solum item Neoptolemum Maciotem (84) oraculum Phemonoes ab Ætho, uno e fratribus audivisse aiunt, ac de hoc Ætho libro primo *Historiarum* Herodotum dicere : *Etsi nomen ejus mihi notum, non tamen memorabo.* De duplici apud Homerum appellatione, altera apud deos, altera homines quodque Xanthus solus inter flumina fuerit Jovis filius. De aliis item duplici præditis no-

θήλεια ἐξ Ἀλεξάνδρου Ἑλένῃ, διαφιλονεικησάντων δὲ περὶ τῆς κλήσεως (ὁ μὲν γὰρ Ἀλεξάνδραν, ἡ δ' Ἑλένην ὀνομάζειν ἠξίου), νικᾷ Ἑλένη, ἀστραγάλοις λαβοῦσα τὸ κῦρος, καὶ ἡ παῖς τῇ μητρὶ ὁμώνυμος ἐγεγόνει· ταύτην ἀναιρεθῆναί φασιν ὑπὸ Ἑκάβης ἐν τῇ Ἰλίου ἁλώσει. Ὅτι ἀπὸ τῶν Ἰλιακῶν ὀνομασταὶ γεγόνασιν Ἑλέναι· ἡ Αἰγίσθου καὶ Κλυταιμνήστρας θυγάτηρ, ἣν ἀνέλειν Ὀρέστης, καὶ ἡ διακονήσασα Ἀφροδίτῃ ἐν τῇ πρὸς Ἄδωνιν ὁμιλίᾳ, ἡ Ἐπιδαμνίου [69] θυγάτηρ, ἣν Ἐπιδάμνιοι ἐν Ἀφροδίτης σχήματι τιμῶσι, χρήματα λιμώττουσιν ἐπιδοῦσαν [80], καὶ ἡ Φαιστύλου θυγάτηρ τοῦ ἀναθρεψαμένου Ῥῶμον καὶ Ῥωμύλον. Καὶ ἡ τρεῖς ἐρίφους ἐσθίουσα καθ' ἡμέραν Ἑλένη ἐκαλεῖτο, καὶ ἡ [81] Δικαιάρχου τοῦ Τελεσίνου [82] ἀδελφή, [481 R.] καὶ ἕτεραι ὀκτωκαίδεκα, ὧν καὶ ἡ πρὸ Ὁμήρου Ἑλένη, ἡ τὸν Ἰλιακὸν συγγραψαμένη πόλεμον, Μουσαίου τοῦ Ἀθηναίου θυγάτηρ γενομένη· παρ' ἧς καὶ Ὅμηρον λέγεται λαβεῖν τὴν [83] ὑπόθεσιν· ἣν καὶ κτήσασθαι τὸ δίγλωσσον ἀρνίον· καὶ ἡ Τιτύρου τοῦ Αἰτωλοῦ θυγάτηρ, ἥτις εἰς μονομαχίαν Ἀχιλλέα προκαλεσαμένη [84] ἐκεῖνον μὲν κατὰ τῆς κεφαλῆς ἐγγὺς θανατου τραύματι [85] ἔτρωσεν, αὐτὴ δ' ὑπ' αὐτοῦ ἀνῄρηται. Καὶ ἡ ζωγράφος Ἑλένη τοῦ καταλόγου ἐστὶ τούτου, Τίμωνος τοῦ Αἰγυπτίου θυγάτηρ, ἥτις τὴν ἐν [86] Ἰσσῷ μάχην, ἐν ἐκείνοις ἀκμάζουσα [87] τοῖς χρόνοις, ἔγραψε· καὶ ἐν τῷ τῆς Εἰρήνης τεμένει ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ ἀνέκειτο ἡ γραφή. Ἀρχέλαος δὲ ὁ Κύπριος Στησιχόρου φησὶ τοῦ ποιητοῦ Ἑλένην Ἱμεραίαν ἐρωμένην γενέσθαι, Μικύθου θυγατέρα· ἀποστᾶσαν δὲ Στησιχόρου καὶ πρὸς Βούπαλον πορευθεῖσαν ἀμυνόμενον τῆς ὑπεροψίας τὸν ποιητὴν γράψαι ὡς [88] *Ἑλένη ἑκοῦσα ἀπῆρε*· ψευδῆ δὲ τὸν περὶ τῆς πηρώσεως εἶναι λόγον. Περὶ τοῦ παρ' Ὁμήρῳ μώλυος τῆς βοτάνης, ἣν ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ ἀναιρεθέντος ἐν τῇ Κίρκης νήσῳ Γίγαντος λέγουσι φῦναι, ἣ καὶ τὸ ἄνθος ἔχει λευκόν· ὅτι ὁ συμμαχῶν τῇ Κίρκῃ καὶ ἀνελὼν τὸν Γίγαντα ὁ Ἥλιος ἦν· μῶλος δ' ἡ μάχη, ἐξ οὗ καὶ ἡ βοτάνη. Ὡς Διόνυσος [89] ἐρώμενος Χείρωνος, ἐξ οὗ καὶ μάθοι τούς τε κώμους καὶ τὰς βακχείας καὶ τὰς τελετάς. Περὶ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Ταραξίππου καὶ [90] τῶν Μυρτίλλων πατρὸς καὶ παιδός. Ὅτι τὸν ὑπὸ Φημονόης χρησμὸν μόνον Νεοπτόλεμον τὸν Μακιώτην παρὰ Αἴθου τινὸς τῶν Δελφῶν [91] ἀκοῦσαί φασι· περὶ τούτου δὲ τοῦ Αἴθου καὶ Ἡρόδοτός φησιν [92-93] [249 H.] ἐν πρώτῃ ἱστοριῶν ὅτι *Εἰδὼς αὐτοῦ τὸ ὄνομα, οὐκ ἐπιμνησθήσομαι.* Περὶ τῆς παρ' Ὁμήρῳ διωνυμίας παρὰ θεοῖς καὶ ἀνθρώποις, καὶ ὅτι Ξάνθος μόνος ποταμῶν Διὸς υἱὸς, καὶ περὶ ἄλλων διωνύμων. Καὶ ὡς ἐν

VARIÆ LECTIONES.

[69] Ἐπιδαύνιοι ς. [80] ἐπιδιδοῦσαν ς. [81] ἡ add. A. [82] τελεστίνου ς. [83] τὴν εἰ ἣν add. A. [84] μεταχαλεσαμένη ς. [85] τραυματίαν ς. [86] ἐν add. A. [87] libri ἀκμάζουσαν. [88] ὡς add. A. [89] διόνυσσος A. [90] καὶ add. A. [91] ἀδελφῶν ς. [92-93] φασιν A.

NOTÆ.

(80) Similem leges narrat. infr. in Excerptis ex lib. v Hephæst.

(81) Supr. narrat. 18, Conon. Plato in *Phædro*, et alii.

(82) Hom. *Odyss.* K. v. 304, et ejus interpret.

(83) Lege Pausan. *Eliac.* II, pag. 199 edit. Germam.

(84) De hac vate Pausan. *Phocias* non semel.

Digitized by Google

Τυρρηνίᾳ φασὶν εἶναι Ἄλως πύργον καλούμενον, ὀνομασθῆναι δὲ ἀπὸ Ἄλως Τυρρηνῆς φαρμακίδος, ἣ Κίρκης θεράπαινα γενομένη διέδρα τῆς δεσποίνης. Πρὸς ταύτην δὲ, φησὶ, παραγενόμενον τὸν Ὀδυσσέα εἰς ἵππον μετέβαλε τοῖς φαρμάκοις, καὶ ἔτρεφε παρ' ἑαυτῇ [64], ἕως γηράσας ἐτελεύτησεν. Ἐκ ταύτης τῆς ἱστορίας λύεται καὶ τὸ παρ' Ὁμήρῳ ἀπορούμενον·

. . . . . *Θάνατος δέ τοι ἐξ ἁλὸς αὐτῷ.*

Ἐν τούτοις μὲν καὶ τὸ δ' βιβλίον.

Ἡ δὲ ε' βίβλος, ὡς μετὰ Ἀμύκου φασὶν Ἰάσων, ἀλλ' οὐχὶ Πολυδεύκης ἐμαχέσατο. Καὶ ὁ χῶρος μαρτυρεῖ, Ἰησόνιος αἰχμὴ [65] καλούμενος· καὶ πηγὴ ἀνατέλλει ἀγχοῦ Ἑλένη καλουμένη [66]. Ἐκ τούτου λύεται καὶ τὸ Κριναγόρου ἐπίγραμμα. Ὅτι τὸ,

Καὶ [67] Προκλέους ἵπποι χλωρὰν ψαλάκανθαν [ἔδουσιν,

ἀγνοηθὲν Καλλιμάχῳ, Εὐβούλου ἐστὶ τοῦ κωμικοῦ εἰς Διονύσιον [68] κωμῳδία· καὶ περὶ τῆς παρῳδήσεως τοῦ στίχου. Ἡ δὲ ψαλάκανθα βοτάνη ἐστὶν Αἰγυπτία, ἥτις ἵπποις περιαπτομένη νίκην παρέχει καὶ εὐδαιμονίαν. Φασὶ δὲ ὡς ἡ Ψαλάκανθα νύμφη ἐγένετο ἐν Ἰκαρίᾳ τῇ νήσῳ, ἥτις ἐρασθεῖσα Διονύσου συνέπραξεν αὐτῷ τὴν πρὸς Ἀριάδνην ὁμιλίαν, ἐφ' ᾧ καὶ αὐτῇ συγγένοιτο· καὶ ὡς Διόνυσος μὲν οὐκ ἠβουλήθη [69], [484 R.] Ψαλάκανθα δ' ἐπεβούλευσεν Ἀριάδνῃ, ὁ δ' ὀργισθεὶς μετεμόρφωσεν αὐτὴν εἰς τὴν πόαν· μεταγνοὺς δὲ ἐπὶ τιμῇ [70] τοῦ φυτοῦ τῷ Ἀριάδνης αὐτὸ περιέθηκε στεφάνῳ τῷ κατηστερισμένῳ ἐν οὐρανῷ. Τὴν δὲ πόαν οἱ μὲν ἀρτεμισίᾳ ἐοικέναι, οἱ δὲ μελιλώτῳ.

Ὡς Ἀθηνόδωρος ὁ Ἐρετριεὺς ἐν ὀγδόῳ *Ὑπομνημάτων* φησὶ Θέτιν καὶ Μήδειαν ἐρίσαι περὶ κάλλους ἐν Θεσσαλίᾳ, καὶ κριτὴν γενέσθαι Ἰδομενέα, καὶ προσνεῖμαι Θέτιδι τὴν νίκην, Μήδειαν δ' ὀργισθεῖσαν εἰπεῖν, *Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται*, καὶ ἐπαράσασθαι αὐτῷ μηδέποτε ἀλήθειαν εἰπεῖν, ὥσπερ ἐπὶ τῆς κρίσεως ἐποίησε· καὶ ἐκ τούτου φησὶ τοὺς Κρῆτας ψεύστας νομισθῆναι. Παρατίθεται δὲ ἱστοροῦντα τοῦτο ὁ Ἀθηνόδωρος Ἀντίοχον ἐν δευτέρῳ *Τῶν κατὰ πόλιν Μυθικῶν*. Ὅτι Ἴλος, φησὶν [71], ὁ Λαομέδοντος πατὴρ ἵππουριν εἶχε, καὶ τῶν Πριάμου παίδων Μελάνιππος καὶ Ἰδαῖος. Ὡς Ξάνθος καὶ Βαλίος οἱ Ἀχιλλέως ἵπποι πρότερον Γίγαντες ἦσαν, καὶ μόνοι Γιγάντων συνεμάχησαν τοῖς θεοῖς κατὰ τῶν ἀδελφῶν. Ὡς περὶ [72] τὰς Θύλας [73] τῆς Σικελίας ναυαγήσαντος Ὀδυσσέως ἡ Ἀχιλλέως ἀσπὶς ἐξεβράσθη περὶ τὸ μνημεῖον τοῦ Αἴαντος, καὶ ἀνατεθεῖσα

mine. Esse adhæc in Tyrrhenia Halis turrim, quæ vocatur, sumpto nomine ab Hali, Tyrrhena venefica, quæ Circes famula cum esset, ex heræ ædibus aufugit. Ad hanc autem delatum Ulyssem, in equum incantationibus commutatum, atque apud eam educatum, donec senio confectus obiit. Ex hac igitur historia etiam nodum illum apud Homerum dissolvi, cum (85) ait :

. . . . . *Mors illius ex mari.*

Qui finis quarti libri est.

Quintus post hæc liber ista commemorat. Pugnavit, aiunt, Jason cum Amyco, non autem Pollux. Testatur id regio Jasonia cuspis dicta, et fons juxta manans Helena appellatus. Ex hoc etiam illud Crinagoræ solvitur epigramma :

Et Procli equi viridem psalacantham (86) *habent.*

Quod ignoravit Callimachus, cum sit (87) Eubuli comici in Bacchum comœdia. Agit et de parodia versus illius. Psalacantha autem herba est Ægyptia, quæ equis circumligata victoriam præbet et felicitatem. Ferunt, addit, alii Psalacantham nympham fuisse in Icaria insula, quæ Bacchum adamans allaborarit ipsi ad potiendum Ariadna, quod et, cum ipsa postea congrederetur, quod ubi Bacchus recusasset, Ariadnæ hanc esse insidiatam, atque illum indignatum, convertisse eam in herbam : pœnitentia tamen postea ductum, honoris ergo plantam illam Ariadnæ coronæ, quæ cœlestia jam inter sidera translata erat, circumposuisse. Herbam ipsam alios Artemisiæ, Meliloto alios similem facere.

Athenodorus [inquit] Eretriensis, octavo libro *Memorabilium* refert, Thetin et Medeam de pulchritudine in Thessalia certasse, arbitrumque adhibitum Idomenea Thetidi victoriam adjudicasse. Medeam ergo indignabundam, illud protulisse : *Cretenses semper* **150***b mendaces* (88) : eidemque imprecatam, ne verum unquam diceret, ut ne in hac quidem sententia dixisset. Hinc factum scribit, ut mendaces habeantur Cretenses : adducitque hoc idem narrantem Antiochum (89) lib. II *Civilium Fabularum*. Ilus, ut narrant, Laomedontis pater, equinis setis comante galea utebatur, ut et e Priami liberis Melanippus et Idæus. Achillis item equi, Xanthus et Balius appellati, gigantes primum fuere, solique gigantum pro diis pugnarunt adversus fratres. Ad Thylas (90) Siciliæ naufragium passo Ulysse, Achillis (91) scutum ad Ajacis monumentum

VARIÆ LECTIONES.

[64] αὐτῇ ς. [65] αἰχμὴ] cf. Muller. Orchom. p. 267. [66] Ἑλένην καλουμένην ς. [67] καὶ — ψαλάκανθαν ἔδουσιν A : καὶ ψαλακάνθαν ἔχουσιν ς. [68] Διόνυσον ς. [69] ἐβουλήθη ς. [70] ἐπὶ τῇ τιμῇ ς. [71] φησὶν apographum Stephani : φασὶν ς. [72] ὡς περὶ] ὥσπερ A. [73] Θύλας] μύλας Scaliger, στήλας Casaubonus πλαγκτὰς Lennepius Phalar. p. 53.

NOTÆ.

(85) *Odyss.* Λ, v. 133.

(86) Ἀδέσποτον hunc quibusdam videri vocabulum notavit Hesych.

(87) De quo multa Cyrald. *Dialog.* VII, *Hist. poet.* Meminit et Suid.

(88) Vide Proverb. cujus aliam alii causam commenti sunt.

(89) Vide supr. notas ad cod. 189, Acestorida Τὰ κατὰ πόλιν μυθικὰ lecta videmus.

(90) *Mylas* reponam ego, ex geographorum sententia.

(91) Vide Alciati emblema 28.

Digitized by Google

emersit, et sepulcro appositum postridie fulmine est ictum. Herculem non Nemeæi leonis pellem gestasse ait, sed Leonis cujusdam e gigantum numero: ob provocatum ad singulare certamen Herculem ab eodem interemptum: et aurea mala custodiens draco, ait, fratrem habuit leonem illum Nemeæum. Irus apud Homerum Bœotius fuit. Candaulæ conjugem, cujus Herodotus (92) nomen reticet, dictam esse Nyssiam. Eam et duplici pupilla, et acutissimi (93) visus fuisse, quod dracontitem lapidem gestaret: ut per ipsas etiam fores Gygen, ad inquirendum egressum, viderit. Quidam tamen ipsam Tudum dictam volunt, alii Clytiam. Abas autem Abro nuncupatam tradit. Ideo vero ejus feminæ nomen ab Herodoto silentio pressum aiunt, quod cum ejus amasius Plesirrhous Nyssiam nomine amicam haberet, Halicarnasseam genere, nec ea potiri, repulsam passus, potuisset, de superiori loco vitam sibi laqueo abruperit. Hinc velut odiosum, ejus ubique nomen refugisse Herodotum. Centauros Herculem fugientes per Tyrseniam fame periisse, suavi Sirenarum (94) cantu deceptos. Abderum Herculis amasium, Patrocli fratrem fuisse. Epipolim Carystiam, Trachionis filiam, muliebrem sexum dissimulantem cum Græcis militasse, sed per Palamedem tandem detectam, a Græcis obrutam esse lapidibus. Quo tempore Alexander Helenam rapiebat, Menelaum Gortynæ, quod Cretensium oppidum est, Jovi hecatomben immolasse. Palamedem pro Agamemnone Græcis imperasse. Cum enim in Aulidem delatus Agamemnon agrestem capram, Dianæ sacram, telo confixisset, atque hinc **151***a* Græcis navigatione prohibitis Calchas vates respondisset, placari numen, expiarique malum posse, si Iphigeneiam (95) filiam Neptuno immolaret Agamemnon: detrectanti id facere indignati Græci imperium ademerunt, et Palamedem regem crearunt. Addit Philocteten a serpente percussum periisse: et Paridem a Menelao femur hasta ictum, interemptum. Demetrio [inquit] Scepsio mortuo, Tellidis librum ad caput ejus repertum ferunt: ut et Alcmanis natantes (96) [feminas] ad cervical Titonychi Chalcidensis: et Eupolidis (97) Hybristodicas (98) ad Ephialti caput. Cratinique Eunidas (99) apud Alexandrum Macedonum regem. Ita Hesiodi opera et dies Seleucus Nicatoris filius ad caput semper admovit. Quin et

A τῷ τάφῳ τῇ ἐπαύριον ἐκεραυνώθη. Ὡς ὁ Ἡρακλῆς οὐχὶ τὸ τοῦ Νεμεαίου λέοντος δέρας ἠμπίσχετο, ἀλλὰ Λέοντός τινος ἑνὸς τῶν Γιγάντων, ἐπὶ μονομαχίας προκληθεὶς[74] ὑφ' Ἡρακλέους ἀνῃρημένου. [250 H.] Ὡς ἀδελφὸς ἦν ὁ δράκων ὁ τὰ χρυσᾶ μῆλα φυλάσσων[75] τοῦ Νεμεαίου λέοντος. Ὡς ὁ παρ' Ὁμήρῳ Ἶρος Βοιωτὸς ἦν. Ὡς ἡ Κανδαύλου γυνὴ, ἧς Ἡρόδοτος οὐ λέγει τοὔνομα, Νυσία[76] ἐκαλεῖτο· ἦν καὶ δίκορον καὶ ὀξυωπεστάτην φασὶ γενέσθαι, τὸν δρακοντίτην κτησαμένην λίθον, διὸ καὶ αἰσθέσθαι τὸν Γύγην ἐξιόντα[77] διὰ τῶν θυρῶν· ἄλλοι Τουδοῦν αὐτὴν καλεῖσθαι, οἱ δὲ Κλυτίαν, Ἄβας δὲ Ἄβρὼ ταύτην καλεῖσθαι. Σιγῆσαι δὲ τοὔνομά φασι τῆς γυναικὸς τὸν Ἡρόδοτον, ἐπεὶ ὁ ἐρώμενος Ἡροδότου Πλησίρροος Νυσίας[78] ὀνόματι ἐρασθεὶς, Ἁλικαρνασίας τὸ

B γένος, ἐπεὶ μὴ τύχοι τῆς ἑταίρας, οὐκ ἀνεχόμενος[79] βρόχῳ ἑαυτὸν ἀνήρτησε· διὸ[80] φυλάξασθαι ὡς ἀπεχθὲς[81] εἰπεῖν τὸ τῆς Νυσίας ὄνομα Ἡρόδοτον. Ὡς οἱ Κένταυροι φεύγοντες Ἡρακλέα διὰ Τυρσηνίας λιμῷ διεφθάρησαν, θελχθέντες ὑπὸ τῆς Σειρήνων ἡδυφωνίας. Ὡς Ἄβδηρος ὁ Ἡρακλέους ἐρώμενος ἀδελφὸς ἦν Πατρόκλου. Ὡς Ἐπιπόλη ἡ Καρυστία, ἡ Τραχίωνος θυγάτηρ, κρύπτουσα τὴν γυναικείαν φύσιν συνεστρατεύετο τοῖς Ἕλλησι, μηνυθεῖσα δ' ὑπὸ Παλαμήδους ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατελεύσθη. Ὡς Ἀλεξάνδρου ἁρπάζοντος Ἑλένην[82] Μενέλαος ἐν Γορτύνῃ τῆς Κρήτης ἑκατόμβην ἔθυε τῷ Διΐ. Ὡς Παλαμήδης ἀντ' Ἀγαμέμνονος Ἑλλήνων βασιλεύοι· ἐν Αὐλίδι γὰρ παραγενόμενος Ἀγαμέμνων, αἶγα ἀγρίαν ἱερὰν Ἀρτέμιδος κατατοξεύσας, ἀπλοίας δὲ

C γενομένης τοῖς Ἕλλησι χρᾷ[83] Κάλχας λυθῆναι τὸ δεινὸν, εἰ θύσειε τὴν θυγατέρα Ἰφιγένειαν Ἀγαμέμνων Ποσειδῶνι· τοῦ δὲ μὴ ἀνασχομένου, ὀργισθέντες οἱ Ἕλληνες ἀφείλοντο αὐτοῦ τὸ κράτος, καὶ κατέστησαν βασιλέα Παλαμήδην. [485 R.] Ὡς Φιλοκτήτης ὑπὸ ὄφεως πληγεὶς ἀνῃρέθη, καὶ Ἀλέξανδρος ὑπὸ Μενελάου δόρατι τὸν μηρὸν πληγεὶς πίπτει. Ὅτι τελευτήσαντος Δημητρίου τοῦ Σκηψίου τὸ βιβλίον Τέλλιδος πρὸς τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ εὑρέθη· τὰς δὲ Κολυμβώσας Ἀλκμάνους[84] πρὸς τῇ κεφαλῇ Τυρονίχου[85] τοῦ Χαλκιδέως εὑρεθῆναί φασιν[86], τοὺς δ' Ὑβριστοδίκας Εὐπόλιδος πρὸς τῇ Ἐφιάλτου, τοὺς δὲ Εὐνείδας[87] Κρατίνου πρὸς τῇ Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως Μακεδόνων[88], τὰ δ' Ἔργα καὶ τὰς Ἡμέρας

D Ἡσιόδου πρὸς τῇ τοῦ Σελεύκου τοῦ Νικάτορος κεφαλῇ. Ὁ μέντοι νομοθέτης Ἀρκάδων Κερκίδας

VARIÆ LECTIONES.

[74] προσκλήσεις ς. [75] ὁ φυλ. τὰ χρ. μῆλα δράκων ἀδελφὸς ἦν ς. [76] Μυσία ς. [77] ἐξιόντα εἰς ζητησιν διὰ ς. [78] Νυσσίας ς. sic infra. [79] ἀνεσχομένης ὑψόθεν βρόχῳ ς. [80] διὸ καὶ φυλ. ς. [81] ἀπεχθέον ς. [82] Ἑλ. ἁρπ. ς. [83] χιχρᾷ ς. [84] Ἀλκμᾶνος Casaubonus. [85] τυρονίχου A : Τιτωνύχου ς. Tuvnίχου Henr. Valesius (apud nos Commentar. crit. in Platonem p. XI) et Naekius (Chœril. Sam. p. 39). non offendit Kusterus Suid. v. Ἀλκμάν. [86] εὑρ. φησὶν A : φασὶν εὑρ. ς. τοὺς Valesius : libri τάς. [87] libri εὐνίδας : cf. Muller. Orchom. p. 304. [88] μακεδόνος A.

NOTÆ.

(92) Lib. I, ubi omnem pene de Gyge historiam legas.

(93) Vide supr. in excerpt. ex lib. III.

(94) Vide et seq. pag.

(95) Tragœdiam hanc docuit Eurip.

(96) Τὰς κολυμβώσας· quarum etiam Suidas meminit voce *Alcman*.

(97) Ejus vitam collegit Lil. Gyraldus *Dial.* VI, ut et Cratini.

(98) Ὑβριστοδίκαι, οἱ μὴ βουλόμενοι τὰς δίκας εἰσαγαγεῖν, apud Pollux. et Hesyd. vide Sigon. *De magist. Athen.*

(99) Εὐνείδας γένος τι Ἀθήνῃσι κιθαριστῶν. Vide Hesych. ac Suid. et citantur ab Athen.

Digitized by Google

συνταφῆναι αὐτῷ τὸ Α καὶ Β [89] τῆς Ἰλιάδος κελεύσειεν· ὁ δὲ Πομπήϊος ὁ Μάγνος οὐδ' εἰς πόλεμον προΐοι [90] πρὶν ἂν τὸ Α [91] τῆς Ἰλιάδος ἀναγνώσειε, ζηλωτὴς ὢν Ἀγαμέμνονος· ὁ δὲ Ῥωμαῖος Κικέρων Μήδειαν Εὐριπίδου ἀναγινώσκων, ἐν φορείῳ φερόμενος, ἀποτμηθείη τὴν κεφαλήν· ὡς Διόγνητος ὁ Κρὴς, ὁ πύκτης, νικήσας οὐ λάβοι τὸν στέφανον, ἀλλὰ καὶ ἐλαθείη ὑπὸ Ἠλείων, διότι ὁ νικηθεὶς καὶ ἀναιρεθεὶς ὑπ' αὐτοῦ Ἡρακλῆς ἐκαλεῖτο ὁμωνυμῶν τῷ ἥρωϊ· τοῦτον τὸν Διόγνητον ὡς ἥρωα Κρῆτες [92] τιμῶσιν. Ὅτι τὸ Ὁμηρικὸν, τιτρώσκεσθαι μέλλοντος,

Οὐδὲ σέθεν, Μενέλαε, θεοὶ μάκαρες λελάθοντο,

τοῦτον τὸν στίχον παρῴδησεν ὁ Πύθιος Μενέδημε ἀντὶ τοῦ [93] Μενέλαε. Προετάθη δὲ τὸ ζήτημα παρὰ δεῖπνον Αὐγούστου τοῦ βασιλέως, ποῖον στίχον Ὁμήρου [94] παρῴδησεν ὁ χρησμὸς, καὶ τίς ἐστιν ὁ [251 H.] ἐν τῷ χρησμῷ ἱστορούμενος. Καὶ ὡς Μενέδημος Ἠλεὶος Βουνέα υἱὸν ὑπέδειξεν Ἡρακλεῖ περὶ τῆς καθάρσεως τοῦ Αὐγέου [95] κόπρου, ὥστε ἀποστρέψαι τὸν ποταμόν· ὃν καὶ συμμαχῆσαι Ἡρακλεῖ. Ἐν τῷ πρὸς Αὐγέαν πολέμῳ φασὶ, καὶ [96] ἀναιρεθέντα ταφῆναι ἐν Λεπρέῳ [97] παρὰ πεύκης [97*] δένδρῳ. Ἀγῶνα δὲ θεὶς ἐπ' αὐτῷ Ἡρακλῆς ἐπάλαισε Θησεῖ· ἰσοπαλοῦς δὲ τοῦ ἀγῶνος γενομένου ἐρρήθη [98] παρὰ τῶν θεατῶν περὶ τοῦ Θησέως· *Ἄλλος οὗτος Ἡρακλῆς.* Ὅτι Φαντασία τις Μεμφῖτις Νικάρχου θυγάτηρ συνέταξε πρὸ Ὁμήρου τὸν Ἰλιακὸν πόλεμον καὶ τὴν περὶ Ὀδυσσείας διήγησιν· καὶ ἀποκεῖσθαί φασι τὰς βίβλους ἐν Μέμφιδι, Ὅμηρον δὲ παραγενόμενον, καὶ τὰ ἀντίγραφα λαβόντα παρὰ Φανίτου τοῦ ἱερογραμματέως, συντάξαι ἐκείνοις ἀκολούθως. Ὡς Ἄδωνις ἀνδρόγυνος γενόμενος τὰ μὲν ἀνδρεῖα [99] πρὸς Ἀφροδίτην πράσσειν ἐλέγετο, τὰ θηλυκὰ [1] δὲ πρὸς Ἀπόλλωνα.

Ὡς Ἀλφειῷ τῷ ποταμῷ γέρας δωρούμενος Ἡρακλῆς, νικήσας ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἀπ' αὐτοῦ [2] ἐκάλεσε τὸ ἄλφα καὶ προέταξε τῶν στοιχείων. Ὅτι φλυάρων οὗτος ὁ μυθογράφος, Μωσῆς, φησὶν [3], ὁ τῶν Ἑβραίων νομοθέτης *ἄλφα* ἐκαλεῖτο διὰ τὸ ἀλφοὺς ἔχειν ἐπὶ τοῦ σώματος. Γαλέριος δὲ Κράσσος ὁ χιλίαρχος, ὁ ἐπὶ Τιβερίου Καίσαρος, [χιλίαρχος] *βῆτα* ἐκαλεῖτο ἡδέως σεύτλῳ χρώμενος, ὃ δὴ βητάκιον καλοῦσι Ῥωμαῖοι. Καὶ Ὀρπυλλὶς δὲ ἡ Κυζικηνὴ ἑταίρα *γάμμα*. Ἀντήνωρ δὲ ὁ τὰς Κρητικὰς γράψας ἱστορίας *δέλτα* διὰ τὸ ἀγαθὸς εἶναι καὶ φιλόπολις· τοὺς γὰρ Κρῆτας τὸ ἀγαθὸν δέλτον καλεῖν [4]. Ἀπολλώνιος δ' ὁ [4*] ἐν τοῖς τοῦ Φιλοπάτορος χρόνοις ἐπ' ἀστρονομίᾳ περιβόητος γεγονὼς ε [5] ἐκαλεῖτο, διότι τὸ σχῆμα

Arcadum legislator Cercidas tumulo suo primum et secundum Iliados librum inferri jussit. Pompeius quoque Magnus non prius in expeditiones tendebat, quam primum Iliados librum perlegisset, quod æmulus esset, imitatorque Agamemnonis. Cicero item Romanus Euripidis Medeam evolvens, in lectica, qua gestabatur, capite truncatus est. Diognetus Cretensis [ait] pugilatu victor, coronam non solum non accepit, sed etiam ab Eleensibus pulsus fuit, propterea quod victus, cæsusque ab illo, communi cum heroe nomine Hercules appellatus est. Hunc autem Diognetum ut heroa Cretenses colunt. Homericum illum versum de jamjam vulnerando [Menelao]:

Nec, Menelae, tui duxere oblivia Divi;

hunc [inquam] versum per parodiam Pythius, mutato Menelai nomine in Menedemi, usurpavit. Posita autem fuit quæstio in cœna Augusti imperatoris qualem versum oraculum per parodiam enuntiasset, et quis oraculo referretur. Menedemum Eleensem Buneæ filium ferunt Herculi ostendisse expurgandi stabuli Augæi rationem, atque adeo flumen avertisse. Eumdem una cum Hercule bello Augæam oppugnasse, interfectum humo esse conditum in Lepreo, propter piceam arborem. Instituto autem ejus causa certamine, Herculem ibi cum Theseo certasse, cumque viribus pares essent, jactatum a spectatoribus de Theseo: *Alter hic Hercules* (1). Phantasiam aiunt quamdam Memphitida, Nicarchi filiam ante Homerum **151***b* Iliacum bellum et narrationem de Ulysse composuisse (2), depositumque opus Memphide. Homerum ergo profectum eo, a Phanite sacro scriba commodato illud accepisse, ejusque esse ordinem insecutum. Adonis [narrant] androgynus cum esset, ut vir cum Venere, ut mulier cum Apolline congressus est.

Alphèio item flumini remuneraturus in Olympicis victor Hercules, Alpha ab eo litteram nominavit, primamque omnium collocavit. Nugatur (3) etiam fabularum hic scriptor, dum ait, Moysen (4) Hebræorum legislatorem *alpha* idcirco fuisse appellatum, quod ἀλφῷ [hoc est vitiligine] corpus infectum haberet. Galerius Crassus, imperante Tiberio Cæsare tribunus militum *beta* est appellatus, quod illa libentius herba uteretur, quæ a Romanis *beta* nominatur. Horpyllis vero, Cyzicenum scortum *gamma* dicebatur. Antenor, is qui Cretensium historiam conscripsit, *Delta* cognominatus est, quod bonus esset, et civitatis amans. Cretensibus enim *bonum* δέλτον significare affirmant. Sic Apollonius,

VARIÆ LECTIONES.

[89] τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον ς. [90] libri προῇει. πρὶν A : ἢ πρὶν ς. [91] τὸ λ. A : τὸ πρῶτον ς. [92] ἥρωα οἱ Κρῆτες ς. [93] ἀντὶ A : καὶ Θεοῦ ἀντὶ ς. Casaubonus θεὶς ἀντί. [94] Ὁμήρου add. A. [95] libri Αὐγαίου, et mox Αὐγαίαν. [96] καὶ om. A. [97] ἐν Λεπρέῳ] cf. Muller. p. 373. [97*] πεύκης A : λεύκῃ ς. [98] ἐρρέθη ς. [99] ἀνδρῷα ς. [1] θήλεα ς. [2] ἀπ' αὐτοῦ Casaubonus, ἅπαν A, ἄπαυ cæteri. [3] φασὶν A. [4] καλεῖν φασὶν Ἀπολλ. ς. [4*] ὁ add. A. [5] ε A : ἐψιλὸν ς.

NOTÆ.

(1) Vide proverb. et Plut. *Theseum* init.
(2) Supr. in excerpt. ex lib. IV, similem narrat. retulit.
(3) Ut cæteri quoque gentium historici.
(4) Lege quæ ad Philon. Περὶ τῶν μετονομαζομένων notata exstant.

Digitized by Google

Philopatoris temporibus astronomia clarus, Ἐψιλὸν dictus est a figura litteræ E, quæ circumagitur cum luna, in quam ille multum studii contulerat. Satyrus item Aristarchi familiaris Ζῆτα est nuncupatus, ab investigandi rerum causas studio. Narrant et Æsopum ab Idmone hero suo Θῆτα appellatum, quod servili esset indole ac versipellis. Nam θῆτες servos significat. Cupseli adhæc mater, quod pedibus valga esset, Λάμβδα vocata Apollini Pythio. Pythagoram insuper eum, qui numeros omnes descripsit, refert Democydes a tertia cognominatum esse littera. Et hæc quidem quintus continet liber.

A τοῦ ε [6] συμπεριφέρεται [488 R.] τῷ τῆς σελήνης, περὶ ἣν ἐκεῖνος μάλιστα ἠκρίβωτο. Σάτυρος δ' ὁ Ἀριστάρχου γνώριμος ζῆτα ἐκαλεῖτο διὰ τὸ ζητητικὸν αὐτοῦ. Καὶ Αἴσωπόν φασιν [7], ὡς ὑπὸ Ἴδμονος τοῦ δεσπότου θῆτα ἐκαλεῖτο διὰ τὸ δουλικός τις εἶναι καὶ πολύτροπος· θῆτες γὰρ οἱ δοῦλοι. Καὶ [8] ἡ Κυψέλου δὲ μήτηρ [8a], χωλὴ οὖσα, Λάμβδα ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Πυθίου. Δημοκύδης δὲ Πυθαγόραν φησὶ [9], καταγράψαντα πάντας τοὺς ἀριθμοὺς, τῷ γ' [9a] στοιχείῳ κληθῆναι. Τοσαῦτα καὶ τὸ ε' βιβλίον.

Sextus postea liber capita hæc complectitur. Occisum Penthesilea Achillem, Thetidis matris precibus in vitam revocatum, et Penthesilea interempta, rursum ad Orcum rediisse. Lycophronem in Alexandra poemate dicentem :

Qualis Lucinia sterilis centauricida

Sirenas (5) ibi *centauricidas* significasse. Helenum Priami filium, dilectum ab Apolline, munerique accepisse arcum eburneum, quo Achillem secundum manum feriret; Priamum cum Andromacha, suisque liberis supplicem accessisse **152***a* ad Achillem pro Hectoris ossibus (6); Thetin sex numero liberos e Peleo susceptos latenti igne sustulisse, tandemque Achillem esse aggressam. Peleum ergo re cognita, vi hunc eripuisse, talo tantum dexteri pedis adusto, et apud Chironem collocasse, qui effosso Damysi gigantis corpore, in Palene sito (hic gigantum omnium velocissimus fuerat) sublatoque ejus talo, Achillis aptavit pedi, et medicamentis firmavit. Hunc postea talum excidisse refert, insequente ipsum Apolline, et collapsum sic esse interemptum. Ferunt autem et ab Homero ποδάρκην (7) appellari, quod Arces alas infanti nato Thetis addiderit : ut sit ποδάρκης, quasi in pedibus Arces alas tenens. Arce hæc, aiunt, Thaumantis erat filia, et Iridis soror, quæ utræque alas habuerunt. Bello vero deorum cum Titanibus, desciscens a diis Arce ad Titanas transfugit : quare profligato jam bello, partaque victoria, Jupiter ei in Tartarum detrusæ alas ademit. Ad Pelei deinde et Thetidis nuptias accedens, muneri alas istas Thetidi obtulit, sicut Peleo in nuptiis donasse aiunt Vulcanum ensem; Venerem scyphum aureum, qui insculptum habebat Cupidinem; Neptunum equos duos, Xanthum et Balium, Junonem pallium, Minervam tibias, Nerea denique Salem, quem vocant divinum in arcula, qui sal incredibilem habeat virtutem ad juvandam edacitatem, edendique appe-

Τὸ δὲ ς' βιβλίον κεφάλαια περιέχει τάδε, ὡς Ἀχιλεὺς ὑπὸ Πενθεσιλείας ἀναιρεθεὶς, δεηθείσης αὐτοῦ τῆς μητρὸς Θέτιδος, ἀναβιοῖ καὶ ἀνελὼν Πενθεσιλείαν εἰς ᾅδου πάλιν ὑποστρέφει. Ὡς ἐν τῇ Ἀλεξάνδρᾳ Λυκόφρων εἰπὼν [10],

Ποία δ' ἀηδὼν στεῖρα [10a] *κενταυροκτόνος,*

τὰς Σειρῆνας *κενταυροκτόνους* εἶπεν. Ὡς Ἕλενος ὁ Πριάμου Ἀπόλλωνος ἐρώμενος [11] γένοιτο, καὶ ἔλαβε παρ αὐτοῦ δῶρον τόξον ἐλεφάντινον, ᾧ Ἀχιλλέα τοξεύσειε κατὰ τῆς χειρός. Ὅτι μετὰ Ἀνδρομάχης καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Πρίαμος ὑπὲρ τῶν Ἕκτορος ὀστῶν ἱκέτης ἀφίκετο ὡς Ἀχιλλέα [12]. Ὡς Θέτις τοὺς ἐκ Πηλέως αὐτῇ γινομένους παῖδας πυρὶ λαθραίῳ κατηνάλου, ἐξ γεγονότας· ὡς δὲ καὶ Ἀχιλλέα ἐπεχείρησε, γνοὺς Πηλεὺς ἐξέλετο τὸν ἀστράγαλον μόνον τοῦ δεξιοῦ ποδὸς κεκαυμένον, καὶ Χείρωνι παρατίθησιν· ὁ δὲ ἀνορύξας τὸ Δαμύσου τοῦ Γίγαντος σῶμα ἐν Παλλήνῃ κείμενον (ταχύτατος δ' ἦν ὁ Δάμυσος πάντων γιγάντων) καὶ ἀνελόμενος αὐτοῦ τὸν ἀστράγαλον ἐναρμόζει τῷ Ἀχιλλέως ποδὶ, καὶ φαρμάκοις αὐτὸν σωματοποιεῖ. Τοῦτον δὲ τὸν ἀστράγαλον ἀποπεσεῖν διωκομένου αὐτοῦ ὑπὸ Ἀπόλλωνος, καὶ οὕτως αὐτὸν ἀναιρεθῆναι καταπεσόντα. Φασὶ δὲ ποδάρκην αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ λέγεσθαι, ὅτι φασὶ τῆς Ἄρκης τὰ πτερὰ τὴν Θέτιν περιθεῖναι [13] τῷ παιδὶ γεννηθέντι, καὶ εἶναι τὸ *ποδάρκης* ὁ [14] ἐν τοῖς ποσὶ τὰ τῆς Ἄρκης πτερὰ ἔχων. Ἡ δὲ Ἄρκη Θαύμαντος ἦν θυγάτηρ, ἧς ἡ ἀδελφὴ Ἶρις· πτερὰ δ' εἶχεν ἑκατέρα. Ἐν δὲ τῷ πρὸς Τιτᾶνας τῶν θεῶν πολέμῳ ἀποπτᾶσα τῶν θεῶν ἡ Ἄρκη πρὸς τοὺς Τιτᾶνας ἦλθε· μετὰ δὲ τὴν νίκην ὁ Ζεὺς τὰ μὲν πτερὰ αὐτῆς ἀφείλετο, αὐτὴν ταρταρώσας, παραγενόμενος δὲ [15] ἐπὶ τῷ Πηλέως καὶ Θέτιδος γάμῳ δῶρον τὰ πτερὰ τῇ Θέτιδι προσάγει. Ὡς Πηλεῖ ἐπὶ τῷ γάμῳ φασὶ δωρήσασθαι Ἥφαιστον μὲν μάχαιραν, Ἀφροδίτην δὲ φιάλην ἐγγελυμμένην Ἔρωτα χρυσῆν, Ποσειδῶνα δὲ ἵππους Ξάνθον καὶ Βαλίον, Ἥραν δὲ χλαμύδα καὶ Ἀθηνᾶν αὐλοὺς, Νηρέα δὲ τοὺς

VARIÆ LECTIONES.

[6] malim συμφέρεται. [7] φασιν A : δέ φασιν ς. [8] καὶ add. A. [8a] μήτηρ] μηρὸν A. [9] φασὶ A. [9a] γ'] τρίτῳ ς. [10] εἶπε ς. [10a] στεῖρα] ἥρα A. est v. 670. [11] ἐρώμενος Ἀπόλλωνος ς.] [12] ὡς Ἀχ. A : πρὸς Ἀχ. ς. [13] παραθεῖναι ς. [14] ὁ A : ἀντὶ τοῦ ὁ ς. [15] δὲ A : δὲ καὶ ς.

NOTÆ.

(5) Idem indicatum superiore pag.

(6) Vide quæ hic referuntur aliter pleraque narrata apud Apollod. lib. III *Bibliothec.*

(7) Ὡς ἐξαρκοῦντα τοῖς ποσὶ, καὶ ἐπιπολὺ θέειν δυνάμενον, notavit Eustath.

Digitized by Google

θείους ἅλας καλουμένους ἐν κοίτιδι· τούτους δὲ δύναμιν ἔχειν ἀμήχανον πρὸς πολυφαγίαν καὶ ὄρεξιν καὶ πέψιν, ἐξ οὗ λύεταί σοι καὶ τό·

Πάσσε δ' ἁλὸς θείοιο.

Περὶ Ἀχιλλέως τοῦ γηγενοῦς, καὶ ἀπὸ τῶν Ἰλιακῶν ὅσοι [18] ἐγένοντο Ἀχιλλεῖς περιώνυμοι. Καὶ ὡς οὗτος ὁ γηγενὴς φεύγουσαν τὴν Ἥραν ἀπὸ τῆς τοῦ Διὸς μίξεως ὑπεδέξατο ἐν τῷ αὐτοῦ ἄντρῳ, καὶ ἀνέπεισε συνελθεῖν τῷ Διΐ· καὶ πρώτην μίξιν Ἥρας καὶ Διὸς ταύτην γενέσθαι φασίν. Ὁ δὲ Ζεὺς ἐπηγγείλατο Ἀχιλλεῖ πάντας τοὺς τῷ [489 R.] ὀνόματι αὐτοῦ κληθησομένους περιωνύμους ποιήσειν. Διὰ τοῦτο καὶ Ἀχιλλεὺς περιώνυμος ὁ τῆς Θέτιδος. Καὶ ὁ Χείρωνος δὲ διδάσκαλος Ἀχιλλεὺς ἐκαλεῖτο, ἀφ' οὗ καὶ ὁ Πηλέως [17] ἐκλήθη ὑπὸ Χείρωνος. Καὶ ὁ τὸν ὀστρακισμὸν ἐπινοήσας Ἀθήνησιν Ἀχιλλεὺς ἐκαλεῖτο, υἱὸς Λύσωνος. Καὶ Διὸς καὶ Λαμίας Ἀχιλλέα φασὶ γενέσθαι [18] τὸ κάλλος ἀμήχανον, ὃν καὶ ἐρίσαντα περὶ κάλλους νικῆσαι, τοῦ Πανὸς κρίναντος· καὶ διὰ τοῦτο Ἀφροδίτη [19] νεμεσήσασα ἐμβάλλει Πανὶ τὸν Ἠχοῦς ἔρωτα, καὶ μὴν καὶ κατειργάσατο καὶ εἰς τὴν ἰδέαν αὐτὸν, ὅπως ἐκ τῆς μορφῆς αἰσχρὸς καὶ ἀνέραστος φαίνοιτο. Καὶ Γαλάτου τινὸς υἱὸς Ἀχιλλεὺς ἐκλήθη, ὃν ἐκ γενετῆς πολιὸν γενέσθαι φησί. Καὶ ἕτεροι Ἀχιλλεῖς ἐπιφανεῖς γεγόνασι [20] ιδ'· ὧν οἱ δύο κύνες ἦσαν καὶ θαυμάσιοι τὰ κυνῶν ἔργα. Ὅτι Πρίαμος Διὸς ἐρώμενος γένοιτο, καὶ λάβοι παρ' αὐτοῦ τὴν χρυσῆν ἄμπελον, ἣν δῶρον Εὐρυπύλῳ τῷ Τηλέφου ὑπὲρ συμμαχίας δίδωσιν. Ὡς Αἴσωπος ἀναιρεθεὶς ὑπὸ Δελφῶν ἀνεβίωσε, καὶ συνεμάχησε [21] τοῖς Ἕλλησι περὶ Θερμοπύλας. Ὡς Φιλοκτήτην ἐν Λήμνῳ Πύλιος [253 H.] [22] ἰάτρευσεν υἱὸς Ἡφαίστου, καὶ ἔμαθε παρ' αὐτοῦ τὴν τοξικήν. Ὡς Σκαμάνδρου τοῦ ποταμοῦ υἱὸς Μῆλος γένοιτο καλὸς τὴν ὥραν, περὶ οὗ ἐρίσαι φασὶν Ἥραν τε καὶ Ἀθηνᾶν καὶ Ἀφροδίτην τίνος γένοιτο ἱερεύς, Ἀλέξανδρον δὲ κρίναι νικᾶν Ἀφροδίτην· ἐκ ταύτης γοῦν τῆς ἱστορίας ὁ περὶ τοῦ μήλου λόγος διεδόθη. Ὑπερμένης ἐν τῷ περὶ Χίου Ὁμήρου φησὶ θεράποντα γενέσθαι [23] Σκινδαψὸν ὀνόματι· τοῦτον ζημιωθῆναι ὑπὸ Χίων χιλίαις δραχμαῖς διὰ τὸ μὴ καῦσαι τελευτήσαντα τὸν δεσπότην. Ὁ δὲ τὸ ὄργανον εὑρὼν τὸ οὕτω καλούμενον σκινδαψὸν Ἐρετριεὺς [24] ἦν, Ποικίλης τῆς αὐλητρίδος υἱός. Ταῦτα καὶ τὸ ς' βιβλίον.

Sale aspersit sacro.

Agit tum de Achille terra genito, et quot post Iliaca tempora fama clari Achilles fuerint. Hic terræ filius Junonem, Jovis congressum fugientem, antro suo recepit, persuasitque ad Jovem redire; et hæc prima fuit, ut ferunt, Jovis et Junonis coitio. Quamobrem Jupiter quoque Achilli pollicitus est facturum se, ut quotquot ejus nomen sortirentur, clari exsisterent. Propterea et Achilles ille Thetidis filius, illustris exstitit. Chironis quoque præceptor Achilles nominatus: unde Pelei filius per Chironem sic appellatus. Adhæc, qui primus ostracismum (8) Athenis excogitavit, Achilles dictus, filius Lysonis. Jovi quoque et Lamiæ Achilles quidam natus, aiunt, **152***b* præstantissima plane forma, ut etiam de pulchritudine contendens, Pane deo judice, vicerit. Ea ergo de causa Venerem indignatam, Pani Echus amorem immisisse: et certe sic deformasse, ut ipsa duntaxat specie turpis et amabilis nemini videretur. Insuper et Galati cujusdam filius Achilles vocatus, quem ab ipsa nativitate canum fuisse refert. Fuere et alii fama illustres quinquaginta quatuor Achilles: quorum duo canum instar impudentes, nefandis quoque operibus admirandi. Priamus, inquit, Jovis amasius factus, auream ab eo accepit vitem, quam ille post Eurypilo Telephi filio quod bello auxilium portasset, muneri dedit. Æsopus quoque Delphis interfectus vitam recepit, et ad Thermopylas una cum Græcis militavit. Philoctetem in Lemno insula Pylius, Vulcani filius, medendo sanavit, jaculandi artem vicissim ab eo edoctus. Scamandro flumini natum aiunt filium Melum, insigni corporis forma ejusque causa contendisse aiunt Junonem, Palladem, et Venerem, cujus potissimum sacerdos esset. Paridem ergo judicando secundum Venerem sententiam dixisse, atque ex ea historia (9) fabulam esse de malo ortam. Hypermenes adhæc in sua de Chio narratione, Homeri famulum fuisse refert Scindapsum nomine, hunecque mille dragmis a Chiis multatum, quod herum mortuum non exussisset. At qui σκινδαψὸν ab eo nominatum instrumentum (10) lyricum reperit, Eretrius fuit, et Pœciles tibicinæ filius. Hæc fere libri sexti summa est.

Ἐν δὲ τῷ ζ' περιέχεται ὡς Θεόδωρος ὁ Σαμοθρᾴξ τὸν Δία φησὶ γεννηθέντα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἀκατάπαυστον γελάσαι, καὶ διὰ τοῦτο τέλειος ἐνομίσθη ὁ

Septimo denique libro de his agit: Theodorus Samothrax narrat Jovem natum septem continuos dies risisse (11), indeque septenarium numerum

VARIÆ LECTIONES.

[18] ὅσοι ante ἀπὸ ponit ς. — ὡς add. A. [17] πηλεὺς A. [18] γενέσθαι φασὶ ς. [19] Ἀφροδίτην μισήσασαν ἐμβάλλειν ς. [20] γεγόνασι νδ' ς. [21] συνεμάχει — Θερμοπύλης ς. [22] Πήλιος ς. [23] γεν. θερ. ς. τοῦτον A : καὶ τοῦτον ς. [24] Ἐρέτριος ς.

NOTÆ.

(8) Quem explicat Diod. Sicul. lib XI, et Suid. sæpius Plut.

(9) Præter vulgarem sententiam Hygini *Fab.* 92, aliorum.

(10) Athen. describit, lib. IV., et Eustath.

(11) Unum Zoroastrem eodem quo genitus esset die, risisse pro valde insolito adfert Plin. lib. VII., cap. 16.

Digitized by Google

pro perfecto æstimatum. Achillem, quod ex igne servatus sit, cum illum mater adureret, Pyrissoum [quasi *ab igne servatum*] prius esse dictum. At quia labrum ipsius alterum adustum erat, propterea eum pater Achillem appellavit. Sirenes Telemachum, cum eum Ulyssis filium esse didicissent, interfecerunt. Ulysses in Tyrrhenia tibia certavit, ac vicit. Cecinit autem Demodoci (12) poema de Trojæ excidio. Inventus est Stichius Ætolus, Herculis amasius, cum secaretur, hirsutum (13) cor habere. Interfectus vero est ab ipso Hercule, dum furore correptus hic, suos quoque liberos occidit; adduntque propter solum hunc heroem illum luxisse. Mercurius Pollucis, unius gemellorum, amore captus, **153***a* Thessalico eum equo muneris loco donavit. Cum Apollo funebres ederet ludos Pythoni, certavit ibi Mercurius ac Venus, et victrix illa, præmii loco citharam accepit, qua post donavit Paridem, cujus et Homerus sic meminit :

Non tibi profuerit cithara

et quæ sequuntur.

Apud Bacchylidem quid sit, quod tanquam a Sileno dictum refert, et cui hoc carmen pronuntiatum. Leucas (14) petra, inquit, a Leuco Ulyssis socio nomen sumpsit, qui genere Zacynthius, interfectus est (ut refert (15) Homerus) ab Antipho. Hunc quoque dedicasse ferunt templum Apollini Leucatæ. Eos igitur, qui hoc saliant saxo amore liberari, atque hanc esse causam. Post interfectum Adonidem, obambulasse narrant, atque eum investigasse Venerem, repertumque Argi, Cypri civitate, in Apollinis Erithii fano, corpus secum avexisse, sermone etiam cum Apolline de Adonidis amore collato. Hunc ergo eam in Leucada petram adduxisse, et præcipitem inde dare sese jussisse : et vero saxo salientem, amoris æstu liberatam. Interrogante porro dea causam, respondisse ferunt Apollinem, quod vates cum esset, sciverit Jovem quoque semper Junonis amore captum, ad saxum hoc accessisse, atque ei insidendo amoris impotentiam sedasse, compluresque alios utriusque sexus mortales amore ardentes, eodem liberatos, ex hoc saxo desilientes. Sic Artemisiam illam Lygdamidis filiam, quæ Persæ militavit, amore captam Dardani Abydeni, dormientis oculos, cum is eam contempsisset, eruisse : amore vero illius deorum ita crescente, ex oraculo ad Leucadem profectam seipsam præcipitasse, et interfectam ibidem esse sepultam, Hippomedonta quoque Epidamnium, adolescentis

A ἕβδομος [25] ἀριθμός. Ὡς Ἀχιλλεὺς διὰ μὲν τὸ ἐκ πυρὸς αὐτὸν σωθῆναι καόμενον [26] ὑπὸ τῆς μητρὸς Πυρίσσοος ἐκαλεῖτο, διότι [27] δὲ ἓν τῶν χειλέων αὐτοῦ κατακαυθείη, Ἀχιλλεὺς ὑπὸ τοῦ πατρὸς ὠνομάσθη. Ὅτι Τηλέμαχον Ὀδυσσέως υἱὸν μαθοῦσαι εἶναι ἀνεῖλον αἱ Σειρῆνες. Ὡς Ὀδυσσεὺς ἐν Τυῤῥηνίᾳ ἠγωνίσατο αὐλητικὴν, καὶ ἐνίκησεν· ᾔδησε δὲ Ἰλίου ἅλωσιν, Δημοδόκου ποίημα [28]· ὡς Στίχιος ὁ Αἰτωλὸς, ἐρώμενος ὢν Ἡρακλέους, εὑρέθη ἀνασχισθεὶς τετριχωμένην ἔχων τὴν καρδίαν· ἀνῃρέθη δ' ὑπ' αὐτοῦ Ἡρακλέους, ὅτε μανεὶς καὶ τοὺς ἰδίους ἀνεῖλε παῖδας· καὶ ἐπὶ τούτῳ μόνῳ φασὶ θρηνῆσαι τὸν ἥρωα. Ὡς [29] Ἑρμῆς Πολυδεύκους ἑνὸς τῶν Διοσκούρων [30] γεγονὼς ἐραστὴς ἐδωρήσατο αὐτῷ Δώτορα [31] τὸν Θεσσαλὸν ἵππον. Ὅτι Ἀπόλλωνος

B ἐπιτελοῦντος ἐπιτάφιον Πύθωνι παλαίει [32] Ἑρμῆς καὶ Ἀφροδίτη, καὶ κρατήσασα [33] ἆθλον ἔλαβε κιθάραν, ἣν καὶ ἐδωρήσατο Ἀλεξάνδρῳ· περὶ ἧς καὶ Ὅμηρος·

Οὐκ ἄρ τοι χραίσμῃ κίθαρις,

καὶ ἑξῆς [34].

[492 R.] Τί ἐστι τὸ παρὰ Βακχυλίδῃ ὡς ἀπὸ Σειληνοῦ εἰρημένον, καὶ πρὸς τίνα εἶπε τὸ ἔπος. Ὡς ἡ Λευκὰς πέτρα ἀπὸ Λεύκου τοῦ Ὀδυσσέως ἑταίρου τὴν κλῆσιν ἔλαβεν, ὃς Ζακύνθιος μὲν γένος ἦν, ἀνῃρέθη δ', ὥς φησιν ὁ ποιητὴς, ὑπ' Ἀντίφου· τοῦτον ἱδρύσασθαί φασι καὶ ἱερὸν Λευκάτου Ἀπόλλωνος. Τοὺς μὲν οὖν καθαλλομένους ἀπὸ τῆς πέτρας παύεσθαί φασι τοῦ ἔρωτος. Καὶ ἡ αἰτία· μετὰ τὸν Ἀδώνιδος

C φασὶ [35], θάνατον περιερχομένη καὶ ζητοῦσα ἡ Ἀφροδίτη εὗρεν αὐτὸν ἐν Ἄργει πόλει τῆς Κύπρου, ἐν τῷ τοῦ [36] ἐριθίου Ἀπόλλωνος ἱερῷ, καὶ ἀνεῖλεν αὐτὸν, ἀνακοινωσαμένη Ἀπόλλωνι καὶ τὸν περὶ Ἀδώνιδος ἔρωτα. Ὁ δ' Ἀπόλλων ἀγαγὼν αὐτὴν ἐπὶ τὴν Λευκάδα πέτραν προσέταξε ῥίψαι κατὰ τῆς πέτρας· ἡ δὲ ἑαυτὴν ῥίψασα ἐπαύσατο τοῦ ἔρωτος. Ζητούσης δὲ τὴν αἰτίαν εἰπεῖν λέγεται τὸν Ἀπόλλωνα, ὡς μάντις ὢν ἐγνώκει διότι ὁ Ζεὺς ἀεὶ ἐρῶν Ἥρας ἐρχόμενος ἐπὶ τῇ πέτρᾳ ἐκαθέζετο [37] καὶ ἀνεπαύετο

D τοῦ ἔρωτος. Καὶ πολλοὶ δὲ ἄλλοι καὶ πολλαὶ [254 H.] ἔρωτι κάμνουσαι ἀπηλλάγησαν τοῦ ἔρωτος, ἐπεὶ τῆς πέτρας καθήλαντο. Ὡς καὶ Ἀρτεμισία ἡ Λυγδάμιδος, ἡ τῷ Πέρσῃ συστρατεύσασα, ἐρασθεῖσα Δαρδάνου Ἀβυδηνοῦ καὶ ὑπερορωμένη ἐκκόψειε τοὺς ὀφθαλμοὺς κοιμωμένου, τῆς δ' ἐπιθυμίας κατὰ θεῶν μῆνιν ἐπιταθείσης πορευθεῖσα κατὰ χρησμὸν εἰς Λευκάδα ἔῤῥιψεν ἑαυτὴν κατὰ τῆς πέτρας καὶ ἀναιρεθεῖσα ἐτάφη. Καὶ Ἱππομέδοντά φησιν [38] Ἐπιδάμνιον, παιδὸς ἐγχωρίου ἐρασθέντα καὶ μὴ τυγχά-

VARIÆ LECTIONES.

[25] ὁ ἕβδομος] imo ὁ ἑπτά. [26] καιόμενον ς. [27] διότι δὲ — cf. Meinekk. Euphorion. p. 128. αὐτοῦ χειλ. ς. [28] Δημοδόκου ποίημα Ἰλίου ἅλωσιν ς. [29] ὡς A : καὶ ὡς ς. [30] libri Διοσκουριδῶν ς. [31] Δώτορα A : δῶρα ς. [32] παλαίοι ς. [33] κρατήσας ς. [34] ἑξῆς A : τὰ ἑξῆς ς. [35] φησὶ ς. [36] τοῦ add. [37] ἐκαθίζετο ς. [38] φασὶν ς. de Hippomedonte cf. Meinek. Euphorion. p. 33 ima.

NOTÆ.

(12) Vide Suidam, in Ἀοιδός.

(13) Idem de Aristomene Messenio Plin. lib. II, cap. 37 ; et Valer. Max. lib I, cap. ult. aliique de Hermogene rhet. Leonida, Lysandro, cane Alexandri. Vide Rhodiginum, lib. IV, cap. 16.

(14) De qua Strabo, lib. X, et Gyrad. Dial. IX *Poet.*

(15) *Iliad.* Δ, v 491.

Digitized by Google

νοντα, ὅτι πρὸς ἕτερον κλίνειεν, ἀνελεῖν, εἰς δὲ τὴν Λευκάδα παραγενόμενον καὶ ῥίψαντα αὐτὸν [59] ἀποθανεῖν. Καὶ Νικόστρατον δὲ τὸν κωμικὸν Τεττιγιδαίας [60] τῆς Μυριναίας [61] ἐρασθέντα ῥῖψαι ἑαυτὸν καὶ ἀπαλλαγῆναι τοῦ ἔρωτος. Μάκητα δέ φασι τὸν Βουθρώτιον Λευκοπέτραν ἐπικληθῆναι, διότι τετράκις αὐτὸν καταβαλὼν τῶν ἐρωτικῶν κακώσεων ἀπαλλάττοιτο. Καὶ πλῆθός ἄλλο οὕτως ἀπαλλαγῆναι λέγεται. Καὶ Βουλαγόραν δὲ τὸν Φαναγορίτην [62], ἐρασθέντα Διοδώρου τοῦ αὐλητοῦ, καταβαλόντα αὐτὸν ἀναιρεθῆναι γηραιὸν ἤδη ὄντα. Ἀναιρεθῆναι δὲ [63] καὶ Ῥοδόπην [64] Ἀμισηνὴν καταβαλοῦσαν ἑαυτὴν, διδύμων παίδων σωματοφυλάκων Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως ἐρασθεῖσαν, οἷς ὀνόματα Ἀντιφῶν καὶ Κῦρος. Χαρῖνος δὲ ἰαμβογράφος ἠράσθη Ἔρωτος εὐνούχου [65-66] τοῦ Εὐπάτορος οἰνοχόου καὶ πιστεύσας τῷ περὶ τῆς πέτρας λόγῳ κατέβαλεν ἑαυτόν· ἐπεὶ δὲ καταβαλὼν τὸ σκέλος κατεάγη καὶ ὑπὸ ὀδύνης ἐτελεύτα, ἀπέῤῥιψε τάδε τὰ ἰαμβεῖα,

A cujusdam oræ illius amore possessum : cumque repulsam pateretur, quod alteri ille se applicaret, eumdem occidisse. Verum ad Leucadem profectum, sese ex alto præcipitantem periisse. Nicostratum item comicum Tettigidæam Myrrhinæam amantem, indeque se dejicientem, amore solutum ferunt. Maceta autem Buthrotium aiunt Leucopetram cognominatum esse, quod quater inde se demittens, amoris sit impotentia liberatus. Magnam quoque hominum copiam ita liberatam prædicant. Sic enim Bulagoram Pharagoritem, **153***b* Diodorum Auleten perdite amantem, indeque se præcipitantem, in senecta periisse. Periisse quoque Rhodopen Amissenam, dum se inde præcipitat, geminorum duorum, qui Antiochi regis corporis custodes erant, B amore captam, quibus nomina erant Cyri et Antiphontis. Charinus quoque iamborum scriptor, eunuchum quemdem Erota, Eupatoris pincernam, perdite amavit, fabulæque de petra illa fidem habens, præcipitavit et ille. At cum ex lapsu crure fracto, doloris jam vi exspiraret, hos versus iambicos effudit :

Ἔῤῥοις, πλαγῆτι καὶ κακὴ πέτρη Λευκάς.
Χαρῖνον, αἲ αἲ, τὴν ἰαμβικὴν Μοῦσαν,
Κατηθάλωσας ἐλπίδος κενοῖς [67] μύθοις.
Τοιαῦτ' Ἔρωτος Εὐπάτωρ ἐρασθείη.

Fallax peri, peri, mala o Leucas petra :
Charinon, heu, heu, me poetam iambicum
Spei adussisti inanibus quæ fabulis.
In tantum Erota, o! Eupator si diligat.

Νιρεὺς [68] δὲ Καταναῖος ἠράσθη τῆς Ἀττικῆς Ἀθηναίας, καὶ ἐλθὼν κατέβαλεν ἑαυτὸν ἀπὸ [69] τῆς πέτρας, καὶ ἀπελύθη τοῦ διοχλοῦντος, πεσὼν δ' οὖν εἰς δίκτυον ἐνέπεσεν ἁλιέως, ἐν ᾧ ἀνειλκύσθη σὺν κιβωτῷ χρυσίου. Ἐπεδικάζετο δὲ πρὸς τὸν ἁλιέα περὶ τοῦ χρυσίου· ἀλλ' ὁ Ἀπόλλων νυκτερινῇ ὄψει C ἀπέστησεν αὐτὸν τοῦ ἐπιδικάζεσθαι, δέον εὐχαριστεῖν ὑπὲρ τῆς ἀπαλλαγῆς, ἀπειλησάμενος, ἀλλὰ μὴ καὶ [70] ἀλλότριον περιεργάζεσθαι χρυσίον. [493 R.] Πᾶνά [71] φασιν [72] ἰχθὺν εἶναι θαλάσσιον κητώδη, ὅμοιον τῷ Πανὶ κατὰ τὴν ὄψιν· ἐν τούτῳ λίθον εὑρίσκεσθαι τὸν ἀστερίτην, ὃν εἰς ἥλιον τεθέντα ἀνάπτεσθαι, ποιεῖν δὲ καὶ πρὸς φίλτρον [73]. Τοῦτον δὴ τὸν λίθον εἶχεν Ἑλένη, γλυφὴν ἔχοντα αὐτὸν τὸν ἰχθὺν τὸν Πᾶνα, καὶ ταύτῃ ἐκέχρητο τῇ σφραγῖδι. Ἐν οἷς καὶ τοῦ ζ' [74] τῆς Πτολεμαίου τοῦ Ἡφαιστίωνος εἰς πολυμαθίαν καινῆς ἱστορίας τὰ κεφάλαια.

Nereus insuper Catanæus Palladis Atticæ amore possessus, saxo accedens se præcipitavit, et liberatus est molestia. Igitur illapsus in piscatoris rete subjectum, quo una cum auri plena cistula extractus est, piscatori etiam de auri capsula litem intendit. Verum Apollo secundum quietem visus, a litigando minis deterruit. Oportere enim ob solutum amorem gratum esse, non autem alienum aurum appetere.

Pana piscem ait esse marinum, Balenæ magnitudine, forma Pani non absimilem. In hoc pisce lapidem reperiri asteriten, quem soli oppositum incendi ferant, valere etiam ad philtrum : adeoque hunc Helenam lapidem habuisse, insculpta Panis piscis imagine, quo et in obsignando sit usa. Hæc sunt ergo capita libri septimi novæ Ptolemæi Hephæstionis ad variam eruditionem Historiæ

ΡΛΑ'.

Τοῦ μεγάλου Βασιλείου τὰ Ἀσκητικά.

Ἀνεγνώσθη τοῦ ἐν ἁγίοις Βασιλείου, ἐπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας, τὰ λεγόμενα Ἀσκητικά, D ἐν δυσὶ λόγοις. Χρήσιμον μὲν τὸ βιβλίον, εἴπερ τι ἄλλο, ἑκάστῳ τῶν εὐσεβεῖν αἱρουμένων καὶ τυχεῖν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν· [255 H.] μάλιστα δὲ τοῖς ἐν κοινοβίῳ τὸν ἀσκητικὸν διαθλοῦσιν ἀγῶνα. Ἔχει δὲ καὶ πολλῶν ἀπορημάτων [75] Γραφικῶν, ὅσα συνεπικοσμεῖ τὸ ἦθος, ἐν συνόψει λύσεις τε καὶ σαφη-

CXCI.

Sancti Basilii Magni Ascetica.

Legimus beati Basilii episcopi Cæsareæ Cappadociæ, qui vocantur Asceticorum (15') libros duos. Utile sane hoc opus, si quod aliud, pietatis studiosis, quique æterna illa bona consectantur : maxime vero iis, qui in monasteriis ad pietatem veram exercentur. Continet autem cum e sacra Scriptura, variarum quæstionum, quæ ad mores componendos faciant, breviarium : tum his solutiones additas

VARIÆ LECTIONES.

[59] ἑαυτὸν ς. [60] τετεγιδαίας A. [61] Μυῤῥιναίας ς. [62] φαραγορίτην ς. [63] δὲ add. A. [64] Ῥόπιν ἀμισσηνὴν ς. [65-66] εὐνούχου A : ἡμιάῤῥενος ς. [67] καινοῖς A. [68] Νηρεὺς ς. [69] ὑπὸ ς. [70] μὴ καὶ A : καὶ μὴ ς. [71] πᾶνά A : Πᾶνα δὲ ς. de re cf. Suid. v. Αἴσωπος Μιθριδ. ibique Kuster. [72] φησὶν ς. [73] φίλτρα Suidas et l. l. et v. Ἰχθύς. [74] καὶ τὰ τοῦ ς. [75] ἀπορημάτων πολλῶν ς.

NOTÆ.

(15') Similia iterum lecta referuntur supr. cod. 144.

Digitized by Google

atque explanationes. Eminet (16) porro hujus in libris egregie, non ille modo solemnis adeo ipsi affectus lenior, sed pura etiam perspicuitas : nisi quod in **154***a* quæstionibus quibusdam emphaseos aliquid ab eo aspersum appareat, non id adeo vocabulis minus usitatis juveniliter adhibitis, neque compositione per circumductiones obscurata : quin neque aliqua peregrina, et a privato usu civilique sermone remotiore curiositate, aut acrimonia, sed quod hisce de more servatis, emphasim veluti interjiciat ; nullo interim [lectori] indito instituti sui sensu, quanquam ea quæ breviter proposuit, plurimum non pertractat, eo quod summa capita duntaxat oratione persequi propositum habens, clarioris explicationis opportunitatem nullam reperiat. Et adhibet ille quidem suum ad persuadendum accommodatum acumen multis quæstionum solutionibus, sed animæ salus atque utilitas plane ubique spectatur. Quanquam non sola brevitate violetur apud eum perspicuitas : verum et ex eo, quod solutionis indigentem orationem claudat, nulla concludendi forma adhibita : ut inter disjectas propositiones, et inferendi et concludendi vi destitutas probationes, mens aberret.

Harum autem rerum causa in variam providentiæ methodum dissecatur, quam sapientiæ tuæ (17) considerandam permitto. In his [tamen] duobus libris non semper ad emphasim recurrit. Statim enim primus liber nihil præ se fert tale, nisi quod semel alicubi per reticentiam malum omen avertat. Nam ad cætera quod attinet, valde ibi est firmus, et æque purus atque dilucidus, perque duos hosce libros decurrit simplicior quidam et perfamiliaris sermo ac compositio, ad vulgi aures comparata atque demissa, et ad solam demum auditorum salutem intenta. Igitur primus ejus liber (18) continet. Quæ sit causa, quantumque periculum hujusmodi cum Ecclesiarum Dei, tum singulorum hominum inter ipsos dissensionis atque dissidii. Deinde, quod omnis præcepti divini transgressio vehementer ac terribiliter punitur, idque e Scripturis sacris demonstratum. Tertio, de fide nostra catholica, sive de pura nostra et sincera confessione sanctissimæ Trinitatis. Liber vero secundus, Christiani hominis quamdam veluti descriptionem (19) per summa capita breviterque proponit : similemque rursum descriptionem eorum, qui docendo Evangelio præfecti sunt. Deinde quasi regulas quasdam asceticas

A νισμόν. Ἐν μὲν οὖν τοῖς λόγοις τὸ σύνηθες αὐτοῦ ἦθος [56] διαπρέπει καὶ τῆς σαφηνείας τὸ καθαρόν· πλὴν ἐπ' ἐνίοις τῶν ζητημάτων ἐστί πως αὐτῷ παρεσπαρμένον καὶ τὸ ἐμφατικόν, οὐ τῆς λέξεως εἰς γλῶτταν νεανιευούσης, οὐδὲ τῆς συνθήκης περιβολαῖς ἐπηλυγαζομένης, οὐ μὴν οὐδ' ἄλλῃ τινὶ ξενιζούσῃ καὶ ἀνακεχωρηκυίᾳ ἢ τοῦ ἰδίου τρόπου ἢ τοῦ πολιτικοῦ λόγου περιεργίᾳ καὶ δεινότητι· ἀλλὰ ταῦτα φυλάττων ὡς ἔθος, τὸ ἐμφατικὸν ὥσπερ ἐναπορρίπτει, μηδεμίαν ἐναφιεὶς ἐπιτηδεύματος ἔννοιαν, πλὴν ὅσα γε τῇ συντομίᾳ προβάλλει αὐτό. Τὸ μέντοι [57] εὐκρινὲς, ἅτε δὴ κεφαλαιώδη προβεβλημένος τὸν λόγον, καιρὸν οὐχ ὁρῶν εὑρίσκειν, οὐδ' ἐχρήσατο τὰ πολλά. Διήκει δ' αὐτοῦ καὶ τὸ δριμὺ μετὰ τοῦ πιθανοῦ πολλαχοῦ τῶν ζητημάτων ταῖς λύσεσι, παν- B ταχοῦ δὲ τὸ ψυχωφελὲς καὶ σωτήριον. Οὐ μέντοι τῇ συντομίᾳ μόνῃ περιθραύεται τὸ σαφὲς, οὐδὲν δ' ἧττον καὶ τῷ [58] μὴ τοὺς τὴν λύσιν ἐπιτελοῦντας λόγους εἰς τὸ συμπεραντικὸν ἀπαρτίζεσθαι σχῆμα, ἀλλ' ἐν τῷ διερρίμμένῳ μὲν τῶν προτάσεων ἀνεπιφόρῳ δὲ καὶ οὐ συνειλημμένῳ τῶν ἀποδείξεων τὴν διάνοιαν περιπλανᾶσθαι.

Ἡ δὲ τούτων αἰτία εἰς ποικίλην περισχίζεται μέθοδον προνοίας, ἣν ἀφίημί σου τὸ συνετὸν ἐπισκοπεῖν [59]. Οὐκ ἐν τοῖς δυσὶ δὲ λόγοις τὸ ἐμφατικὸν ἐπιτρέχει. Αὐτίκα ὁ πρῶτος οὐδὲν ἐπιδείκνυσι τοιοῦτον, πλὴν ἅπαξ που τῇ ἀποσιωπήσει τὸ δύσφημον οἰκονομῶν, ἐπεὶ τά γε ἄλλα πολὺς μέν ἐστι τὸ C ἀσφαλὲς [60], ἴσος δὲ τὸ καθαρὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐκρινές. Διὰ μέντοι τῶν δύο αὐτῷ διήκει τὸ ἁπλούστερον καὶ καθωμιλημένον τῶν τε λέξεων καὶ τῆς συνθήκης, πρὸς τὴν τῶν πολλῶν ἀκοὴν διατυπούμενόν τε καὶ ταπεινούμενον, καὶ μόνης τῆς τῶν ἀκροατῶν σωτηρίας καταστοχαζόμενον. Ὁ μὲν οὖν πρῶτος αὐτῷ λόγος διεξέρχεται τίς ἡ αἰτία καὶ ὁ κίνδυνος τῆς τοιαύτης τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ ἑκάστου πρὸς τὸν ἕτερον διαφωνίας τε καὶ διαστάσεως. Δεύτερον ὅτι πάσης ἐντολῆς Θεοῦ παράβασις σφοδρῶς καὶ φοβερῶς ἐκδικεῖται· καὶ ἡ ἀπόδειξις ἐκ τῶν Γραφῶν. [496 R.] Τρίτον περὶ τῆς εὐσεβοῦς πίστεως ἡμῶν, ἤτοι τῆς εἰς τὴν ὑπεραγίαν Τριάδα καθαρᾶς ἡμῶν καὶ εἰλικρινοῦς ὁμολογίας. Ὁ δὲ [61] δεύτερος D οἷον χαρακτῆρα Χριστιανοῦ κεφαλαιώδη καὶ σύντομον παρατίθεται, καὶ χαρακτῆρα πάλιν παραπλήσιον τῶν προεστώτων τοῦ λόγου. Εἶτα οἷον ὅρους τινὰς ἀσκητικοὺς, ὡς ἐν ἐρωτήσει καὶ ἀποκρίσει προηγμέ-

VARIÆ LECTIONES.

[56] ἦθος] τοῦ ἤθους A. [57] μέντοι A : μέν τι ς. [58] τῷ — ἐπιτελ. A : μὴ τῷ τοὺς λύσιν ἐπιζητοῦντας ς. [59] τὸ συνετόν σου περισκοπεῖν ς. [60] ἀσφαλὲς] ἀφελὲς apographum Stephani. [61] δὲ add. A.

NOTÆ.

(16) Iterum de B. Basilii stylo judicium tulit supr. cod. 141.

(17) Tarasium fratrem compellat.

(18) Leguntur hæc hodie aliter distributæ. Nam neque in libros dividuntur Ascetica, et septem saltem Lemmatæ tres hasce 1 libri partes antecedunt prima etiam hic et secunda parte in unum ubi caput *De judicio Dei* compacta.

(19) Utraque hæc descriptio nunc *Ethicorum* fide *Moralium* nomine vulgo notior, continenturque Regulæ 80.

Digitized by Google

νους, ἐκτίθεται, τὸν ἀριθμὸν νε', καὶ πάλιν συντο- A μώτερον ἑτέρους ὅρους τιγ'.

interrogando ac respondendo propositas exponit, numero quinquaginta quinque : iterumque breviores (20) alias trecentas tredecim.

PLB'.

Τοῦ ἐν ἁγίοις Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ, Ἀπορηματικῶν Γραφικῶν κεφάλαια ρξδ'.

Ἀνεγνώσθη τοῦ ἐν ἁγίοις Μαξίμου μοναχοῦ, τοῦ καὶ ὁμολογητοῦ, πρὸς Θαλάσσιον ὁσιώτατον πρεσβύτερον καὶ ἡγούμενον προσπεφωνημένον [256 H.] βιβλίον, ἐν ᾧ *Γραφικῶν Ἀπορημάτων ρξδ'* ἀναγράφει *Λύσεις*. Ἐν μέντοι τῷ προοιμίῳ διαλαμβάνει περὶ τῆς γενέσεως τῶν ἐν ἡμῖν παθῶν, καί φησιν ὡς τὸ κακὸν μηδὲν μηδ' ὅλως τῶν ὄντων ὑπάρχον, μὴ ποιότης, μὴ ποσότης, μὴ σχέσις, ἀλλὰ μηδὲ πάθος [62] φυσικῶς τινι τῶν ὄντων ἐνθεωρούμενον, εἰ [63] ἂν ἔλλειψις τῆς πρὸς τὸ τέλος ἐνεργείας τῶν ἐγκειμένων B τῇ φύσει δυνάμεων, ἢ [64] καὶ οὕτω, τῶν φυσικῶν δυνάμεων κατ' ἐσφαλμένην κρίσιν ἐπ' ἄλλο παρὰ τὸ τέλος ἀλόγιστος κίνησις. Αἰτίαν δέ φημι νῦν, ἧς πάντα φυσικῶς ἐφίεται, ἣν ὁ Ἀδὰμ, ἀπάτην τοῦ πονηροῦ νοσήσας, ἠγνόησε, πρὸς ὅλην δὲ κατεσύρη τὴν αἴσθησιν, παρασυμβληθεὶς τοῖς κτήνεσι, καὶ ὅσον τῆς πρὸς αἴσθησιν ἐπεμελεῖτο [65] γνώσεως, τοσοῦτον τῆς θείας ἐξέπιπτε· ὅσον [66] δ' ἐκπίπτων διέμενε, τοσοῦτον τῇ ἀπολαύσει τῶν γνωσθέντων αἰσθητῶν [67] προσηλοῦτο καὶ συγκατεφέρετο· ὅσον δὲ τούτοις ἐνέκειτο, τοσοῦτον τῆς ἐπιβλαβοῦς φιλαυτίας ἐξῆπτε [68] τὸν ἔρωτα· ὅσον δ' εἶχετο τῆς φιλαυτίας, τοσοῦτον ἐπενόει τῆς ἡδονῆς ποικίλους καὶ πολλοὺς τρόπους· γεννήματα γὰρ τῆς φιλαυτίας ταῦτα. C Καὶ ἐπειδὴ πᾶσα κακία τοῖς συνιστῶσιν αὐτὴν συνδιαφθείρεται, εὑρίσκων ἐξ αὐτῆς πεῖρας τῆς ἡδονῆς πάντως δεκτικὸν τὴν ὀδύνην, τῆς μὲν ὑπὲρ δύναμιν ἀντείχετο, τῆς ὀδύνης δὲ σφοδρῶς κατηγωνίζετο, οἰόμενος ὅπερ ἦν ἀμήχανον, διαστῆσαι ταύτας ἀλλήλων καὶ μόνῃ τῇ ἡδονῇ ἐντρυφᾷν καὶ τὴν φιλαυτίαν ταύτῃ συνημμένην ἔχειν. Ἐντεῦθεν ὁ πᾶς ὄχλος τῶν παθῶν· ἡδονῆς γὰρ διὰ τὴν φιλαυτίαν ἀντιποιούμενοι καὶ ὀδύνην ἀποφεύγοντες τὰς ἀμυθήτους τῶν φθοροποιῶν παθῶν ἐπινοοῦμεν γενέσεις. Οἷον [69] εἰ μὲν τῆς ἐν φιλαυτίᾳ ἡδονῆς ἀντιποιούμεθα, γεννῶμεν τὴν γαστριμαργίαν, τὴν ὑπερηφανίαν, τὴν φιλαργυρίαν, καὶ ὅσα τὸν τυχόντα τρόπον πορίζει ἡδονήν· εἰ δὲ τὴν ἐν φιλαυτίᾳ φεύγομεν [70] ὀδύνην, γεννῶμεν τὸν θυμὸν, τὸν φθόνον, τὸ μῖσος, τὴν ἀπόγνωσιν, D καὶ ὅσα ἄλλα τῆς ἡδυνούσης [70a] ἐστέρηται διαθέσεως. Ἐκ δὲ τῆς ἀμφοῖν μίξεως τίκτεται ἡ ὑπόκρισις, ἡ κολακεία, ὁ δόλος, καὶ ἁπλῶς ὅσα ἄλλα μοχθηρίας εἴδη τῆς μικτῆς ἐστι πανουργίας ἐπινοήματα [71] [497 R.]. Ἀλλ' ὃ καὶ προέφημεν, τῆς θείας

CXCII.

B. Maximi monachi et confessoris Quæstionum e sacra Scriptura solutiones CLXIV.

154 Legimus B. Maximi monachi (20') simul et confessoris Thalassio presbytero sanctissimo atque præfecto inscriptum *Opus, quo Quæstionum e sacra Scriptura solutiones* CLXIV *continentur* (21). Cæterum in præfatione disputat de ortu humanarum perturbationum : asseritque peccatum cum nihil sit omnino subsistens (non qualitas, non quantitas, non habitus, non perturbatio denique ipsa naturaliter saltem in exsistentium aliquo considerata) ; tantum B insitarum nobis a natura facultatum esse defectionem suæ actionis a fine, ut sit hoc modo naturalium facultatum ex errante judicio inconsideratus quidam motus, ad aliud quam ad suum finem tendens. Finem vero illum modo dico, quem naturaliter quidem omnia appetunt, sed quem jam deceptus a serpente Adamus non agnovit, totum in sensum pronus, jumentisque similis factus. Imo quantum studii ponebat in cognitione, quæ per sensum adducitur, tantum a divina cognitione recedebat. Rursum quantum in hac recessione perseverabat, tantum etiam rerum cognitarum fruitioni quasi assidebatur, unaque cum iis præceps ferebatur. Quantum item his inhærebat, tantum quoque in eo noxius ille amor sui accendebatur. C Quam denique firmiter amori adhærebat sui, tam etiam studiose multas variasque voluptatis rationes comminiscebatur. Hæc enim amoris sui soboles est. Quoniam vero malitia omnis cum iis una rebus interit, quæ illam crearant, ipseque experimento discebat voluptatis omnino comitem esse dolorem, illam vel supra vires retinere conatus, cum dolore acriter pugnabat, fieri posse arbitratus (quod nullo modo poterat) ut ab invicem hisce divulsis, et sola voluptate perfrueretur, et sui amorem huic voluptati permistum retineret. Hinc [ergo ait] omnis perturbationum multitudo. Nam voluptatem præ amore nostri consectantes, doloremque fugientes, inexplicabiles illos perniciosarum D passionum ortus mente concipimus. Et quatenus quidem in amore proprio voluptatem consectamur, ex eo gulam gignimus, superbiam, avaritiam et quæcunque pro re nata voluptatem pariunt : sin ex amore proprio dolorem fugimus, iram mox, invidiam, odium, desperationem parimus, et alias

VARIÆ LECTIONES.

[62] μηδὲ τὸ πάθος ς. [63] εἰ μὴ A : καὶ εἰ ς. [64] ἢ add. A. [65] ἐπετελεῖτο ς. [66] ὅσον δ' A : καὶ ὅσον ς. [67] αἰσθητῶν et 20. τῆς add. A. [68] ἐξῆπται ς. [69] οἷον A : καὶ οἷον ς. [70] φεύγωμεν A. [70a] ὀδυνούσης ς. [71] ἐπινοσήματα ς.

NOTÆ.

(20) Illis etiam ἐπιτιμίας, sive transgredientium pœnas pro virginibus in libris editis subjunctas knko.

(20') Lege res ab eo gestas sive scriptas apudsi Baron. card. t. VIII.

(21) Irrepsisse hic notulam ρ constat cum nonnisi 64 Quæstiones post enumeret Phot. Exstat Opus hoc cum aliis pluribus ejusdem sancti Maximi cum in Vaticana, tum in August. illa nobilissima biblioth.

Digitized by Google

id genus, quæ carent affectione dolorem concitante. Ex utriusque porro mistione nascitur simulatio, assentatio, dolus, et si quæ omnino alia improbitatis genera, mistæ sunt versutiæ ægritudines. **155***a* At postquam (ut jam paulo ante diximus) per deceptionem homo a divina excidit cognitione, et ad sensum sese penitus convertit, creaturam, quæ sub aspectum cadit, pro Deo cœpit perverse agnoscere, ob utilitatem scilicet, quam ex ea corpus percipiebat, creaturæ potius quam Creatori serviens [a]. Quo quidem corpore perniciosum illud præstando obsequium, voluptatem assidue sentiebat, vehementemque dolorem, reipsa semper inobedientiæ illud lignum boni et mali comedens, et sensibilem sibi cognitionem afferens. Quare fortasse, qui lignum boni et mali dixerit, creaturam esse visibilem, a vero non aberrabit. Natura enim ipsa ita comparatum est, ut usus ejus voluptatis dolorisque afficiendi vim habeat. Vel rursum : Quia et spirituales habet rationes aspectabilis creatura, quæ mentem nutriunt : et iterum (22) vim quamdam naturalem, quæ sensum quidem delectat, sed mentem pervertit, propterea lignum scientiæ boni et mali hæc est appellata. Passionum enim magistra fit iis qui ejus partem aliquam corporeo modo accipiunt. Hinc forte et homini Deus, ne hujus fieret particeps antea interdixit : ut prius (quod par erat) per gratiæ participationem proprio ipse cognito auctore una cum gratis impartita immortalitate, per hanc participationem ad indolentiam et immutabilitatem firmatus, ac velut Deus jam per deificationem factus, cum Deo contemplaretur Dei creaturas, nulloque ab iis accepto detrimento earum cognitionem consequeretur; quasi Deus nimirum aliquis per gratiam, non homo affectus.

Hæc et alia consimilia in proœmio philosophatus atque pollicitus (quasi esset alibi perfectius accuratiusque de iis acturus, ac proprium ei negotio tractatum destinaturus). Interrogationes deinceps Responsionesque aggreditur : quarum prima quæstio est : Quid illud significet : *Pater meus modo operatur* [b]. Altera de illo, qui in Evangelio amphoram aquæ bajulat [c]. Tertia de illo : *Nolite possidere duas tunicas* [d]. IV. De maledicta terra in operibus Adam [e]. V. De illo : *Qui natus est ex Deo, peccatum non facit* [f]. VI. De illo : *Hoc enim et mortuis evangelizatum est* [g]. **155***b* VII. De illo : *Deus lux est* [h]. VIII. De illo ; Quomodo [*Nunc*] *sumus filii Dei*, et quomodo post hæc erimus [i]. IX. De illo : *Qui timet, non est perfectus in dilectione* i. Et : *Non est inopia timentibus eum* [k]. X. Quis illi prin-

A ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἀπάτης καταπεσὼν γνώσεως καὶ πρὸς τὴν αἴσθησιν ὅλος [72] ἐπιστραφεὶς τὴν φαινομένην κτίσιν εἰς Θεὸν παρεγνώρισε, διὰ τὴν ἀπ' αὐτῆς τοῦ σώματος χρείαν τῇ κτίσει λατρεύων παρὰ τὸν Κτίσαντα, καθ' ὃ σῶμα τὴν φθοροποιὸν ἐπιτελῶν λατρείαν ἡδονὴν εἶχεν ἀεὶ καὶ ὀδύνην ἐνεργουμένην, ἐσθίων ἀεὶ τὸ [73] ξύλον τῆς παρακοῆς τοῦ [74] καλοῦ καὶ κακοῦ διὰ τῆς πείρας [75] αὐτῆς, καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν παρέχων τὴν [76] γνῶσιν. Καὶ τάχα ξύλον εἶναι καλοῦ καὶ πονηροῦ τὴν φαινομένην εἰπὼν κτίσιν τις οὐκ ἂν ἁμάρτοι τῆς ἀληθείας· ἡδονῆς γὰρ καὶ λύπης ποιητικὴν ἔχει φυσικῶς τὴν μετάληψιν. Ἢ πάλιν, ἐπειδὴ καὶ λόγους ἔχει πνευματικοὺς ἡ ὁρωμένη κτίσις νοῦν [257 H.] τρέφοντας, καὶ δύναμιν πάλιν φυσικὴν τὴν μὲν αἴσθησιν τέρπουσαν τὸν B δὲ νοῦν διαστρέφουσαν, διὰ τοῦτο ξύλον γνωστὸν καλοῦ τε καὶ κακοῦ προσηγορεύθη· παθῶν γὰρ γίνεται διδάσκαλος τοῖς σωματικῶς αὐτῆς μεταλαμβάνουσι. Διὸ τυχὸν καὶ τῷ ἀνθρώπῳ τὴν μετάληψιν αὐτῆς ὁ Θεὸς ἀπηγόρευσε τέως, ἵνα πρότερον, ὥσπερ ἦν δίκαιον, διὰ τῆς ἐν χάριτι μετοχῆς τὴν οἰκείαν ἐπιγνοὺς αἰτίαν καὶ τὴν χάριτι δοθεῖσαν ἀθανασίαν, διὰ τῆς τοιαύτης μεταλήψεως πρὸς ἀπάθειαν καὶ ἀτρεψίαν στομώσας, ὡς Θεὸς ἤδη τῇ θεώσει γενόμενος μετὰ Θεοῦ τὰ τοῦ Θεοῦ διασκέψηται κτίσματα, μηδὲν ὑπ' αὐτῶν παραβλαπτόμενος καὶ τὴν αὐτῶν ἀναλήψηται γνῶσιν ὡς χάριτι Θεὸς καὶ οὐκ ἄνθρωπος.

C Ταῦτα καὶ τοιαῦτα [77] ἐν προοιμίοις φιλοσοφήσας, καὶ ἐπαγγειλάμενος ὡς ἐν ἑτέροις τελειότερόν τε καὶ ἀκριβέστερον περὶ αὐτῶν ἐπισκέψοιτο καὶ ἰδίᾳ πραγματείᾳ τὴν περὶ αὐτῶν ἀφοριεῖ πραγματείαν, ἐφεξῆς τῶν ἐρωτήσεων καὶ ἀποκρίσεων ἅπτεται. Ὧν πρῶτον ζήτημα περὶ τοῦ τί σημαίνει· *Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται.* Β' περὶ [78.79] τοῦ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τὸ κεράμιον τοῦ ὕδατος βαστάζοντος. Γ' περὶ τοῦ, *Μὴ κτήσησθε* [80] *δύο χιτῶνας.* Δ' περὶ τῆς καταραθείσης γῆς ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Ἀδάμ. Ε' περὶ τοῦ, *Ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ.* Ϛ' περὶ τοῦ, *Εἰς* [81] *τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη.* Ζ' περὶ τοῦ, *Ὁ Θεὸς φῶς ἐστιν.* Η' περὶ τοῦ πῶς ἐσμεν τέκνα Θεοῦ καὶ πῶς [82] μετὰ ταῦτα ἐσόμεθα. Θ' περὶ τοῦ D πῶς, *Ὁ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ*

[a] Rom. I, 25. [b] Joan. V, 17. [c] Marc. XIV, 13; Luc. XX, 10. [d] Matth. X, 10; Luc. IX, 3. [e] Gen., III, 17. [f] I Joan. III, 9. [g] I Petr. IV, 6. [h] I Joan. I, 5. [i] I Joan. III, 2. [j] I Joan. IV, 18. [k] Psal. XXXIII, 9.

VARIÆ LECTIONES

[72] ὅλως Ϛ. [73] τὸ add. A. [74] τοῦ] τὸ A. [75] πείρας A : πορείας Ϛ. [76] τὴν et 19. τε add. A. [77] καὶ τὰ τοιαῦτα Ϛ. [78.79] ante περὶ cum A omisi δέ. [80] κτήσασθαι A. [81] εἰς add. A. cf. I Petr. IV, 6. [82] πῶς add. A.

NOTÆ.

(22) Expungo quæ hoc loco in textu Græco vitiose repetuntur, voces paucula.

Digitized by Google

ἀγάπῃ, καὶ, *Οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.* Ι' περὶ τοῦ τίς ἡ ἀρχὴ τῶν μὴ τηρησάντων αὐτὴν ἀγγέλων, καὶ ὅσα αὐτοῖς ἀπόκειται. ΙΑ' τίς ὁ ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένος χιτών. ΙΒ τί ἐστι, *Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι* [83] *νοούμενα καθορᾶται.* ΙΓ' τί ἐστι, *Καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίσαντα.* ΙΔ' περὶ τοῦ, *Τὸ γὰρ ἄφθαρτον πνεῦμά σού ἐστιν ἐν πᾶσι.* ΙΕ' περὶ τοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ χωνευθέντος μόσχου. ΙϚ' περὶ τοῦ ἀγγέλου τοῦ ἀπειλήσαντος θάνατον τῷ Μωσεῖ ἐν τῇ ὁδῷ Αἰγύπτου. ΙΖ' περὶ τοῦ, εἰ οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται, πῶς οἱ Ἐν νόμῳ δικαιούμενοι τῆς χάριτος ἐκπίπτουσιν; [500 R.] ΙΗ' τί ἐστιν, *Ὅσοι ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται.* ΙΘ' τί ἐστιν ἡ ξηρανθεῖσα ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ συκῆ, καὶ ὅσα περὶ αὐτῆν; Κ' περὶ τοῦ τί ἐστιν, *Ἐκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας*, καὶ ἐξῆς [84], καὶ πῶς ὁ μηδ' ὅλως ἐνδυσάμενος ἐκδύεται; ΚΑ' εἰ ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις ὁ Θεὸς δείξει τὸν πλοῦτον τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, πῶς εἰς ἡμᾶς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν; ΚΒ' περὶ τοῦ, *Δώσει αὐτῷ ὁ θεὸς τὸν οἶκον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ*, πῶς δίδωσι, τῆς βασιλείας Δαβὶδ εἰς τὰ ἐπιγνόντα ἔθνη τὸν ἐξ αὐτοῦ μεταπεσούσης; ΚΓ' τί ἐστι, *Διελθόντες πρώτην καὶ δευτέραν φυλακὴν*, καὶ, τίς ἡ σιδηρᾶ πύλη; ΚΔ' περὶ τοῦ, [258 H.] *Παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ ὁ Χριστός ἐστι*, καὶ ἐξῆς. ΚΕ' περὶ τοῦ βασιλέως Βαβυλῶνος καὶ Ἰούδα καὶ τῶν ἐθνῶν. ΚϚ' περὶ τῆς ἀποκαλύψεως Πέτρου τῆς ἐπὶ τῷ Κορνηλίῳ, καὶ πῶς διεκρίνοντό τινες πρὸς Πέτρον διὰ τὸν Κορνήλιον. ΚΖ' τὸ, *Δεῦτε καὶ καταβάντες συγχέωμεν αὐτῶν τὰς γλώσσας*, πρὸς τίνας εἴρηται. ΚΗ' τί ἐστι τὸ ἐν ταῖς Πράξεσιν, *Οἵτινες διὰ τοῦ Πνεύματος ἔλεγον τῷ Παύλῳ μὴ ἀναβῆναι εἰς Ἱεροσόλυμα*; ΚΘ' τίς ἡ διαφορὰ ποτηρίου καὶ βαπτίσματος; Λ' περὶ τοῦ, εἰ *Οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς ὁ Θεὸς κατοικεῖ*, πῶς ἐν τῷ τῶν Ἰουδαίων ναῷ ἐλέγετο οἰκεῖν; ΛΑ' περὶ τοῦ, *Εἰ ἄρα ψηλαφήσειαν καὶ εὕροιεν Θεόν.* ΛΒ' περὶ τοῦ, *Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ*, καὶ ἐξῆς [85]. ΛΓ' περὶ τοῦ, *Ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτῆσθε* [86], *πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε*, καὶ ἐξῆς. ΛΔ' περὶ τοῦ ὅτι [87] κελευόμεθα τρώγειν τὴν σάρκα καὶ πίνειν τὸ αἷμα, μὴ συντρίβειν δὲ τὰ ὀστᾶ. ΛΕ' περὶ τοῦ *ἵνα* ἐστὶ τὰ τῶν θυομένων ζώων σώματα τοῖς Ἰσραηλίταις. ΛϚ' περὶ τῆς ἐχίδνης ἣ

A cipatus fuerit, quem non servarint angeli, et quæ illis reservantur [l]. XI. Quæ sit illa per carnem commaculata tunica [m]. XII. Quid illud : *Invisibilia enim ipsius a creatura mundi, per ea quæ creata sunt intellecta conspiciuntur* [n]. XIII. Quid illud ibidem : *Coluerunt et servierunt creaturæ potius, quam Creatori* [o-p]. XIV. De illo : *Nam incorruptibilis spiritus tuus est in* (33) *omnibus.* XV. De vitulo quem in deserto conflarunt [q-r]. XVI. De angelo mortem minitantem Mosi in itinere Ægypti [s]. XVII. De illo : *Si factores legis justificabuntur* [t]. Quomodo qui (34) in lege justificantur, gratia excidunt. XVIII. Quid est : *Quicunque sine lege peccaverunt, sine lege etiam peribunt* [u]. XIX. Quid in Evangelio sit ficus arefacta, et quæ ad eam spectant [v]. XX. De illo : *Exspolians principatus et potestates* [x], et reliqua. Et quomodo exuitur, qui nequaquam induit? XXI. Si [demum] sæculis venturis Deus ostendet divitias bonitatis suæ [y], quomodo in nos sæculorum fines pervenerunt [z]? XXII. De illo dicto : *Dabit illi Deus domum David patris sui* [a]. Quomodo dare potest, cum regnum David ad eas devenerit gentes, quæ natum ex eo non cognoverunt? XXIII. Quid est : *Transeuntes primam et secundam custodiam* [b]? et quæ illa porta ferrea? XXIV. De illo : *Omnis viri caput Christus est*, et quæ sequuntur [c]. XXV. De rege Babylonis, et Juda, et gentium. XXVI. De revelatione Petro super Cornelio facta, utque Cornelii causa quidam adversus Petrum disceptarint [d]. XXVII. Ad quos dictum sit : *Venite, et descendamus, et confundamus ipsorum linguas* [e]. XXVIII. Quid sit in Actis apostolorum : *Qui per spiritum Paulo dixerunt, ne ascenderet Hierosolymam* [f]? XXIX. Quod nam sit poculi et baptismatis discrimen [g]? XXX. De illo : Si *non in manufactis templis habitat Deus* [h]? quomodo in Judæorum templo habitare dictus? XXXI. De illo : *Si forte* **156***a attrectent, aut inveniant Deum* [i]. XXXII. De illo dicto : *Amen dico vobis, quicunque dixerit huic monti* [j], et reliqua. XXXIII. De illo : *Quæcunque orantes petitis, credite quod accipietis* [k]; et quæ sequuntur. XXXIV. De illo, quod jubemur comedere carnem, et bibere sanguinem ; non tamen comminuere ossa [l]. XXXV. Quæ fuerint Israelitis animantium, quæ immolabantur, corpora? XXXVI. De vipera, quæ Pauli manum comprehendit. XXXVII. De Saddu-

[l] Judæ, 6. [m] Judæ, 23. [n] Rom. I 20. [o-p] Exod. XXXII, 4. [q-r] Exod. IV, 24. [s] Rom. II, 13. [t] Rom. II, 12. [u] Matth. XXI, 19; Marc. XI, 20. [v] Coloss. II, 15. [x] Rom. II, 3. [y] I Cor. X, 11. [z] Lucæ I, 32. [a] Act. XII, 10. [b] I Cor. XI, 3. [c] Act. X, 1 seqq. [d] Gen. II, 7. [e] Gen. XXI, 4. [f] Marc. X, 38. [g] Act. XVII. 24. [h] Act. XVII, 27. [i] Marc. XI, 23; Matth. XVII, 20. [j] Marc. XI, 24; Matth. XXI, 22. [k] Joan. VI, et XIX, 33; Exodi XII, 9; Num. IX, 9. [l] Act. XXVIII, 3.

VARIÆ LECTIONES.

[83] ποιήμασι A : κτίσμασι ς. [84] ἐξῆς A : τὰ ἐξῆς ς. [85] ἐξῆς A : τὰ ἐξῆς ς. item v. 4 et 25. et 28. et sæpe postea. [86] αἰτεῖσθε A. [87] ὅτι om. A.

NOTÆ.

(33) Sap. XII, 1 : Secundum τῶν LXX vers. nam vulg. *O quam bonus et suavis est, Domine, spiritus tuus.*

(34) Galat. V, 41 : *Evacuati estis a Christo, qui in lege justificamini.*

Digitized by Google

cæorum quæstione, qua septem viros uni mulieri junctos fingebant [m]. XXXVIII. Quid tres dies illi significant, quibus in deserto turba mansit cum Christo [n]? XXXIX. Quid sibi vult numerus sex hydriarum in nuptiis Canæ Galilææ [o]. XL. Quid sibi vult numerus quinque virorum Samaritanæ, et sexti qui vir ejus non erat [p]? XLI. Quomodo dicimus : Nos peccatum et facere, et scire; Christum autem factum esse peccatum, non scire tamen [q]? XLII. De ligno vitæ ac ligno inobedientiæ [r]. XLIII. Ad quemnam dixit [Deus] : *Ecce Adam factus est quasi unus ex nobis* [s]? Si enim ad filium, quomodo Adam cum filio comparatur? Si vero ad angelos, quomodo rursum angelum, secum componit? XLIV. Quid designet pectusculum oblationis (35), et armus separationis [t]? XLV. Quid differat ab ænigmate speculum [u]? XLVI. Quid est illud : *Vox clamantis in deserto* [v], et reliqua? XLVII. De cisternis et turribus ab Ozia rege Juda ædificatis [x]. XLVIII. Quid sit rursum in eodem Paralipomenon libro : *Et vidit Ezechias, quod venerat Sennacherib* [y·z], et reliqua. XLIX. Quid iterum in eodem ipso libro : *Et oravit Ezechias rex, et Isaias filius Amos* [a], et quæ sequuntur? L. Quid est : *Et multi offerebant munera Domino, et dona Ezechiæ regi Juda* [b]? LI. De illo : *Et non juxta retributionem, quam reddidit* (36) *ipsi Deus, reddidit Ezechias* [c], et reliqua. LII. De Ezechia iterum : *Sepelierunt eum supra sepulcra filiorum David* [d], et quæ sequuntur. LIII. De eo, quod libro primo Esdræ de Zorobabel scriptum est : *Sustulit faciem in cæ-* C *tum contra Israel* [e]; et de **156***b* oratione ejus. LIV. De illo : *Omnes* (37) *erant ex Israel ab anno duodecimo* (*exceptis pueris ac feminis*) *myriades quatuor, tria millia, trecenti et sexaginta* [f], et quæ sequuntur. (Qui est in Græco primus.) LV. De illo, quod libro secundo Esdræ scriptum : *Et audierunt inimici tribus Juda et Benjamin, et venerunt scire, quæ esset vox tubarum* [g], et quæ sequuntur. (In Græco item non habentur hæc libro secundo, sed primo, cap. 5, sub fin.) LVI. Quid est : *Multum valet deprecatio justi efficax* [h]? LVII. De illo : *In quo exsultatis modicum nunc, si opus est contristatos vos* [i] et reliqua. Quomodo contrista-

A καθήψατο τῆς χειρὸς Παύλου. ΛΖ' περὶ τῆς [88] ἐρωτήσεως τῶν Σαδδουκαίων, ἥτις ἑπτὰ ἄνδρας ἀνέπλαττε τῇ μιᾷ συνεζεῦχθαι [89] γυναικί. ΛΗ' τί εἰσιν αἱ τρεῖς ἡμέραι ἃς προσμένουσιν οἱ ὄχλοι τῷ Χριστῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ ; ΛΘ' τί σημαίνει ὁ ἀριθμὸς τῶν ἓξ ὑδριῶν τῶν ἐν τῷ γάμῳ τῷ ἐν τῷ Κανᾷ [90] τῆς Γαλιλαίας ; Μ' τίς ὁ λόγος τῶν πέντε ἀνδρῶν τῆς Σαμαρείτιδος, καὶ τοῦ ἕκτου μὴ ὄντος ἀνδρός ; ΜΑ' πῶς ἡμεῖς μὲν λεγόμεθα [91] τὴν ἁμαρτίαν καὶ ποιεῖν καὶ εἰδέναι, ὁ δὲ Κύριος γενέσθαι μὲν ἁμαρτία, μὴ γνῶναι δ' αὐτήν; ΜΒ' περὶ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ξύλου τῆς παρακοῆς. ΜΓ πρὸς τίνα εἶπεν, *Ἰδοὺ γέγονεν Ἀδὰμ ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν* ; Εἰ μὲν γὰρ πρὸς τὸν Υἱὸν, καὶ πῶς συγκρίνεται [92] Ἀδὰμ τῷ Υἱῷ ; εἰ δὲ πρὸς ἀγγέλους, πῶς πάλιν τὸν ἄγγελον ἑαυτῷ συγκρίνει ; ΜΔ' τί σημαίνει τὸ στηθύνιον τοῦ ἐπιθέματος καὶ ὁ βραχίων τοῦ ἀφαιρέματος ΜΕ' τίς ἡ διαφορὰ τοῦ ἐσόπτρου πρὸς τὸ αἴνιγμα ; ΜϚ' τί ἐστι, *Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ*, καὶ ἑξῆς ; ΜΖ' περὶ τῶν Ὀζίου τοῦ βασιλέως Ἰούδα λάκκων καὶ πύργων ἃ ᾠκοδόμησε [93]. ΜΗ' τί ἐστι πόλιν ἐν τῇ αὐτῇ βίβλῳ τῶν Παραλειπομένων, *Καὶ εἶδεν Ἐζεκίας ὅτι ἥκει Σεναχειρὶμ* [94], καὶ ἑξῆς ; [501 R.] ΜΘ' τί ἐστι πάλιν ἐν τῇ αὐτῇ βίβλῳ· *Καὶ προσηύξατο Ἐζεκίας ὁ βασιλεὺς καὶ Ἡσαΐας υἱὸς Ἀμὼς*, καὶ ἑξῆς ; Ν' τί ἐστι, *Καὶ πολλοὶ ἔφερον δῶρα τῷ Κυρίῳ καὶ δόματα Ἐζεκίᾳ τῷ βασιλεῖ Ἰούδα* ; ΝΑ' περὶ τοῦ, ὅτι *Οὐ κατὰ* [95] *τὸ ἀνταπόδομα, ὃ ἀνταπέδωκεν αὐτῷ ὁ Θεὸς, ἀνταπέδωκεν Ἐζεκίας*, καὶ ἑξῆς. ΝΒ' περὶ Ἐζεκίου πάλιν, ὅτι *Ἔθαψαν αὐτὸν ἐν ἀναβάσει υἱῶν Δαβίδ*, καὶ ἑξῆς. ΝΓ' περὶ τοῦ ἐν τῷ πρώτῳ Ἔσδρα, ὅτι γέγραπται περὶ Ζοροβάβελ· *Ἦρε τὸ πρόσωπον εἰς τὸν οὐρανὸν ἐναντίον Ἰσραήλ*, καὶ περὶ τῆς προσευχῆς αὐτοῦ. ΝΔ' περὶ τοῦ, *Οἱ δὲ πάντες ἦσαν ἐξ Ἰσραὴλ ἀπὸ δωδεκαετοῦς χωρὶς παιδίων καὶ γυναικῶν, μυριάδες* [259 H.] *δ' ,γτξ'*, καὶ ἑξῆς. ΝΕ' περὶ τοῦ ἐν τῷ δευτέρῳ Ἔσδρα γεγραμμένου, *Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἐχθροὶ τῆς φυλῆς Ἰούδα καὶ Βενιαμὶν ἐλιθλίθασιν ἐπιγνῶναι τίς ἡ φωνὴ τῶν σαλπίγγων*, καὶ ἑξῆς. ΝϚ' τί ἐστι, *Πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη* ; ΝΖ' περὶ τοῦ, *Ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστὶ λυπηθέντας ἡμᾶς*, καὶ

[m] Matth. XXII, 25; Marc. XII, 20; Luc. XX, 29. [n] Matth. XV, 32; Marc. VIII, 2. [o] Joan. II, 6. [p] Joan IV, 18. [q] II Cor. V, 21. [r] Gen. II, 6. [s] Gen. III, 22. [t] Levit. X, 14. [u] I Cor. XIII, 2. [v] Isa. XL, 3; Matth. III, 3. [x] II Paral. XXVI 10. [y·z] II Paral. XXXII, 2. [a] ibid. 20. [b] II Paral. V, 25. [c] ibid. 25. [d] ibid. 33. [e] I Esdræ IX, 6. [f] III Esd. V, 41. [g] ibid. 66. [h] Jac. V, 16. [i] I Petr. I, 6.

VARIÆ LECTIONES

[88] τῆς om. A. [89] συνεζεῦχναι τῇ, absque μιᾷ, ϛ. [90] τῷ κανᾷ A : τῇ Κανᾷ. [91] λέγομεν ϛ. [92] συγκρ. ὁ Ἀδὰμ ϛ. [93] τοῦ om. A. [94] Σεναχηρεὶμ ϛ. [95] οὐ κατὰ add. A.

NOTÆ.

(35) Pro ἐπιθέματος legitur hodie in textu τῶν LXX ἀφορίσματος. Vulg. tamen edit. cum B. Maximi lectione consentit.

(36) Melius hic τῶν LXX Interp. Rom. edit. ἔδωκεν.

(37) Hæc paulo aliter cum in Græca, tum in Lat. edit. leguntur.

Digitized by Google

ἐξῆς, πῶς τις λυπούμενος ἐν πειρασμοῖς δύναται ἀγαλ- A λιᾶσθαι ; ΝΗ' *Περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν καὶ ἐξηρεύνησαν προφῆται.* Νϑ' περὶ τοῦ *Ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ προεγνωσμένου*, ὑπὸ τίνος προεγνωσμένου ; Τί ἐστιν *Ὅτι καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρῖμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ*, καὶ ἐξῆς ; ΞΑ' περὶ τοῦ δρεπάνου ὃ εἶδε πετόμενον ὁ Ζαχαρίας. ΞΒ' περὶ τῆς χρυσῆς λυχνίας ἣν εἶδεν αὐτὸς προφήτης. ΞΓ' τί ἐστιν, *Ἐν ᾗ κατοικοῦσι πλείους ἢ δώδεκα μυριάδες ἀνδρῶν, οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν δεξιὰν αὐτῶν ἢ ἀριστεράν ;* Τίνες οἱ ἄνδρες, καὶ τίς ἡ δεξιὰ καὶ ἀριστερά ; ΞΔ' διὰ τί μετὰ τὸν [96] θάνατον Σαοὺλ τοῦ ἀδικήσαντος τοὺς Γαβαωνίτας ὁ μηδὲν ἀδικήσας Δαβὶδ ἀπῃτήθη δίκας, λιμῷ τῆς χώρας αὐτοῦ κακουμένης, ἕως ἔδωκε τοὺς ἐκ τοῦ σπέρματος Σαοὺλ ἑπτὰ ἄνδρας τοῖς B Γαβαωνίταις ;

Τούτων οὖν τὰς λύσεις ὁ θεῖος οὗτος ἀνὴρ καὶ γενναῖος ὁμολογητὴς ἀποδιδόναι ὑπέρχεται πόνον. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν σχοινοτενής τε ταῖς περιόδοις, καὶ χαίρων ὑπερβατοῖς, ἐναχμάζων τε ταῖς περιβολαῖς, καὶ κυριολογεῖν οὐκ ἐσπουδασμένος · ἐξ ὧν αὐτῷ τῇ αυγγραφῇ καὶ τὸ ἀσαφὲς καὶ δυσεπισκόπητον [97] διατρέχει. Τῷ τραχεῖ δὲ τοῦ ὄγκου, ὅσα περὶ συνθήκην καὶ ἀναπαύσεις, τὸν λόγον ὑποβάλλων οὐδ' ἡδὺς εἶναι σπουδάζει τῇ ἀκοῇ. Καὶ ἡ μεταφορὰ αὐτῷ τῶν λέξεων οὐκ εἰς τὸ χαρίεν καὶ γεγοητευμένον περιήνθισται, ἀλλ' οὕτως ἁπλῶς καὶ ἀπερι-μερίμνως παραλαμβάνεται. Ὁ δ' ἐγγὺς καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐσπουδακότας ἀποκναίει [98], πόῤῥω τοῦ γράμματος καὶ τῆς ἐγνωσμένης ἱστορίας, ἢ μᾶλλον C καὶ αὐτοῦ τοῦ ἠπορημένου, αἱ λύσεις αὐτῷ περινοοῦνται. Πλὴν εἴ τινι φίλον ἀναγωγαῖς καὶ θεωρίαις τὸν νοῦν ἀνελίσσειν, οὐκ ἂν ποικιλωτέραις οὐδ' ἐσπουδασμέναις μᾶλλον ἢ ταύταις περιτύχοι. Συλλέγει μὲν γὰρ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ εἰς ἕνια τῶν ἠπορημένων εἰρημένα, ἐπισυνάπτει δὲ καὶ τῆς οἰκοθεν φιλοπονίας οὐδὲν ἔλαττον, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον, τὸ γλαφυρόν τε καὶ περινενοημένον προβεβλημένα. [504 R.] Πανταχοῦ δὲ τὸ εὐσεβὲς αὐτοῦ καὶ τοῦ εἰς Χριστὸν πόθου τὸ καθαρὸν καὶ γνήσιον διαλάμπει.

tus quis in tentationibus exsultare queat. LVIII. *De qua salute exquisierunt atque scrutari sunt prophetæ* i ? LIX. De illo : *Quasi immaculati et incontaminati Christi, præcogniti quidem ante constitutionem mundi* k. Sed a quo præcogniti ? LX. Quid est : *Quoniam tempus incipi judicium a domo Dei* l, et reliqua ? LXI. De falce (38), quam volantem vidit Zacharias m. LXII. De candelabro aureo, quod idem vates conspexit n. LXIII. Quid est : *In qua habitant plures quam centum viginti millia virorum, qui non cognoverunt dextram suam aut sinistram* o ? Quinam hi viri sunt, quæque dextra et sinistra ? LXIV. Quare post mortem Saul, qui Gabaonitas injuria affecerat, ab innoxio Davide pœna exacta fuerit, fame ejus regione vexata, donec traderet ex semine Saul septem viros Gabaonitis p.

Has igitur solvere quæstiones divinus ille vir et confessor egregius allaboravit. Oratio ejus comprehensionibus continenter producitur, gaudetque hyperbatis, circumductionibus quoque invalescens ; etsi proprie loqui minime satagit. Ex quibus per scriptum hoc ejus, et obscuritas, et difficultas illud comprehendendi passim decurrit. Asperitatem deinde tumidioris dictionis (quantum ad compositionem cessationesque), sua in oratione sectatus, ne auditu quidem esse jucundus studet. Verborum insuper translatio, nequaquam ad gratiam colligendam lectoremque pelliciendum floride composita est ; sed simpliciter atque incuriose assumitur. Idem præterea sui studiosos propemodum obtundit : adeo (39) procul a littera et nota historia, sive notius ab eo ipso, **157a** quod petitum erat, solutiones ipsius recedunt. Tantum si cui forte gratum anagogicis ac contemplationibus mentem implicare, nunquam is sane reperiat hisce aut magis varia, aut diligentius elaborata. Etenim cum aliorum colligit sententias in dubiis quibusdam pronuntiatas, tum et adjicit, quæ ipsius diligentiæ nihilo his minorem, si non majorem, præferunt venustatem atque solertiam, Ubique autem viri pietas, et purum germanumque Christi desiderium elucet.

ΡΛΒ'.

Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολαὶ κζ'.

Ἔτι ἀνεγνώσθησαν αὐτοῦ καὶ *Ἐπιστολαὶ* περὶ διαφόρων ὑποθέσεων ψυχωφελῶν [99] τε καὶ ἀναγκαίων τοῖς ὀρθοῦν τε τὰ ἤθη καὶ τὸν νοῦν ἐγρηγορότα συντηρεῖν πρὸς [1-59] τὴν εὐσέβειαν ἐσπουδακόσι, τὸν ἀρι-

CXCII' (40).

Ejusdem beati Maximi Epistolæ XVII.

Lectæ adhæc variæ ejusdem Epistolæ de rebus necessariis, et animo utilibus, iis (maxime) qui mores suos corrigere, mentemque in pietate excitatam conservare student, numero viginti septem.

i ibid. 10. k ibid. 19. l I Petr. IV, 17. m Zach. V, 1. n Zach. IV, 2. o Jonæ IV, 11. p II Reg. XXI, 1.

VARIÆ LECTIONES.

[96] τὸν add. A. [97] δυσεπίκτητον ς. [98] ἀποκναίει ἐσπουδακότας ς. [99] ψυχωφελῶν — ἀναγκαίων A : ἀναγκαίων — ψυχωφελῶν ς. [1-59] πρὸς] καὶ πρὸς A.

NOTÆ.

(38) In vulgata editione legitur *volumen volans*.

(39) Huc ego particulam οὕτως commodiore ordine e superiore versu retraho.

(40) Distinguendi gratia hic stellula fuit ad repetitum male numerum adjicienda.

Digitized by Google

Harum erat una pene longa ad Joannem philosophum missa : cujus hæc fere capita (40*) : Primum, Increpatio eorum, qui hæreticorum sectatores, ac potissimum Severi, defendendos susceperunt. Alterum deinde, Oportere omni ratione traditam nobis incorruptam servare religionem. Tertium, De differentia, quaque ratione confiteri pie liceat, duas in Christo post unionem naturas. Quartum est, Numerum neque dividere, neque dividi, nec divisionem in universum ullam secundum propriam rationem afferre iis, quibus additur. Quintum, Quomodo pie numerus ad indicandam differentiam adhibeatur. Sextum, Quomodo beati Cyrilli dictum epistola ad Succensum sit accipiendum. Non etiam pugnare hanc vocem *in duabus*, cum iis, qui dicunt unam Verbi naturam carnem esse factam, nisi ex opinione Nestorii impie sumatur. Septimum, rerum sive substantiarum (41) in Christo, esse differentiam, non qualitatum ; omnemque adeo differentiam necessitate quadam adducere secum eorum quorum est, quantitatem : quemadmodum rursum quantitas (sive continua illa sit, sive discreta) numerum se exprimentem adducit. Octavum, Impie dici, Christum unam esse compositam naturam : illudque cum veritate pugnare. Nonum, De hypostasi composita, et brevis expositio receptarum de fide vocum, quæ recte de Christo ex usu Ecclesiæ catholicæ proferuntur. Decimum, De Hypostasi composita magis naturalis disputatio, una cum accurata demonstratione, quod in eadem nequaquam incidant, qui Christum profitentur unam compositam hypostasin, cum iis qui unam eum dicunt esse compositam naturam. Undecimum, **157**b Per assumptionem factam esse solam illam Verbi cum carne unionem, tanquam præexsistentis, et ad unionem carnis uniri volentis : quod in alio omnino composito minime observetur. In aliis enim, non per alterutrius assumptionem fit unio, sed ambobus, ex eo quod non est, ad compositi perfectionem atque constitutionem concurrentibus. Hæc ergo est ad Joannem epistola, et ejus illa capita.

θμὸν ζ' καὶ κ'. Ὧν ἦν μία πολύστιχος, [καὶ] ἡ πρός A τινα [60] φιλόσοφον Ἰωάννην. Ἧς ἐστι τὰ κεφάλαια πρῶτον ἐπιτίμησις τοῖς ἰδιεκδικοῦσι τοὺς αἱρετίζοντας, καὶ μάλιστα τοὺς ἀπὸ Σεβήρου· δεύτερον ὅτι δεῖ παντὶ τρόπῳ τὴν παραδεδομένην εὐσέβειαν [260 H.] ἀπαράτρωτον [61] διαφυλάττειν· τρίτον περὶ διαφορᾶς, καὶ πῶς ἔστιν εὐσεβῶς δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἕνωσιν ὁμολογεῖν· δ' ὅτι ὁ ἀριθμὸς οὔτε διαιρεῖ οὔτε διαιρεῖται, οὔτε διαίρεσιν εἰσάγει κατὰ τὸν ἴδιον λόγον τὸ σύνολον, οἷς ἐπιλέγεται· ε' πῶς εὐσεβῶς ὁ ἀριθμὸς πρὸς δήλωσιν τῆς διαφορᾶς παραλαμβάνεται· ς' πῶς χρὴ νοεῖν τὴν κειμένην ῥῆσιν ἐν τῇ πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῇ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, καὶ ὅτι οὐ μάχεται ἡ *ἐν δύο* φωνὴ τοῖς λέγουσι μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, εἰ μὴ κατὰ τὸ [62] Νεστορίῳ B δοκοῦν ἀσεβῶς λαμβανομένη· ζ' ὅτι πραγμάτων ἦγουν οὐσιῶν ἐπὶ Χριστοῦ ἡ διαφορά, ἀλλ' οὐ ποιοτήτων, καὶ ὅτι πᾶσα διαφορὰ ἐξ ἀνάγκης συνεισάγει ἑαυτῇ τὴν ὧν ἐστι ποσότητα, καὶ ἡ ποσότης πάλιν τὸν ἑαυτῆς σημαντικὸν ἀριθμόν, κἂν τε συνεχής ἐστι κἂν τε διῃρημένη· η' ὅτι ἀσεβές ἐστι τὸ λέγειν μίαν σύνθετον φύσιν τὸν Χριστόν, καὶ τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενον· θ' περὶ ὑποστάσεως συνθέτου, καὶ ἔκθεσις σύντομος τῆς ἐκδοχῆς τῶν ὀρθῶς ἐπὶ Χριστοῦ κατὰ τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν ὁμολογουμένων τῆς πίστεως φωνῶν· ι' περὶ ὑποστάσεως συνθέτου φυσικωτέρα διάληψις, καὶ ἀπόδειξις ἀκριβὴς τοῦ μὴ τοῖς αὐτοῖς περιπίπτειν τοὺς ὁμολογοῦντας μίαν σύνθετον ὑπόστασιν τὸν Χριστὸν τοῖς μίαν αὐτὸν σύνθετον λέγουσι C φύσιν· ια' ὅτι κατὰ πρόσληψιν ἡ πρὸς τὴν σάρκα μόνη τοῦ Λόγου γέγονεν ἕνωσις, ὡς προόντος καὶ πρὸς ἕνωσιν σαρκὸς ἑνωθῆναι θελήσαντος· ὅπερ οὐκ ἔστιν ὅλως ἐπ' ἄλλου τῶν συνθέτων ἰδεῖν. Ἐπὶ γὰρ τῶν ἄλλων οὐ κατὰ πρόσληψιν θατέρου ἡ ἕνωσις γίνεται, ἀλλ' ἄμφω συνιόντων ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὴν τοῦ συνθέτου συμπλήρωσιν καὶ οὐσίωσιν. Ἡ μὲν [63] πρὸς Ἰωάννην ἐπιστολὴ αὕτη καὶ τὰ ἐν αὐτῇ κεφάλαια.

Reliquarum deinde tres datæ ad Thalassium presbyterum ac præfectum ; duæ ad Joannem cubicularium, totidem ad Sophronium monachum cognomento Eucratam : una ad Joannem Sophistam, et altera ad Janiam præfectam. Iterum una Thalassio præfecto ac presbytero missa, altera Jordanæ presbytero, Stephanoque præfecto ac presbytero. Una quoque Cyrisicio episcopo, rursumque altera Joanni cubiculario, similiter et Stephano præfecto, cum una ad Cononem presbyterum ac

Τῶν δ' ἄλλων ἐπιστολῶν τρεῖς μέν εἰσι πρὸς Θαλάσσιον πρεσβύτερον καὶ ἡγούμενον, δύο δὲ πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον, δύο δὲ πρὸς Σωφρόνιον μονάζοντα τὸν ἐπίκλην Εὐκρατᾶν, καὶ μία πρὸς Ἰωάννην σοφιστὴν, καὶ μία πρὸς Ἰανίαν ἡγουμένην, καὶ μία Θαλασσίῳ ἡγουμένῳ καὶ πρεσβυτέρῳ, καὶ μία Ἰορδάνῃ πρεσβυτέρῳ καὶ Στεφάνῳ ἡγουμένῳ καὶ πρεσβυτέρῳ, καὶ μία [64] Κυρισικίῳ ἐπισκόπῳ, καὶ ἔτι [65] ἑτέρα μία Ἰωάννῃ κουβικουλαρίῳ, ὁμοίως καὶ Στεφάνῳ πρεσβυτέρῳ καὶ [66]

VARIÆ LECTIONES.

[60] τινα φιλόσοφον Ἰωάννην] Ἰωάννην τινὰ A. [61] ἀπαράτρωτον εὐσέβειαν ς. [62] τὸτῷ Νεστορίῳ ς. [63] μὲν οὖν πρὸς ς. [64] καὶ μία Κυρισίνδῳ] hæc infra ponit A ante illa v. 19. καὶ δύο Ἰ. [65] μία ἔτι ἑτέρα ς. [66] πρεσβυτέρῳ καὶ add. A.

NOTÆ.

(40*) Quæ pene omnia repetita leges ad Petrum Illustrem inf. cod. seq.

(41) *Naturarum* quoque versus, ut notum theologis.

Digitized by Google

ἡγουμένῳ [505 R.] καὶ μίᾳ Κόνωνι πρεσβυτέρῳ καὶ ἡγουμένῳ, ἔτι Θαλασσίῳ ἡγουμένῳ καὶ πρεσβυτέρῳ, καὶ δύο Ἰωάννῃ ἐπισκόπῳ, ἔτι Ἰωάννῃ, κουβικουλαρίῳ περὶ τῆς κατὰ Θεὸν λύπης, καὶ Κωνσταντίνῳ Ἰλλουστρίῳ καὶ ἀπὸ σακελλαρίων δύο, καὶ τῷ ἀδελφῷ Πολυχρονίῳ τρεῖς, καὶ πρὸς [261 H.] Ἰουλιανὸν Ἀλεξανδρέα, ἀπὸ τῆς τῶν Ἀκεφάλων αἱρέσεως ἐπιστραφέντα, μία, καὶ ὡς ἀπὸ Γεωργίου ἐπάρχου Ἀφρικῆς πρὸς μοναστρίας ἀποκοινωνησάσας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μία. Ἐν ταύταις οὖν ἁπάσαις ταῖς ζ' καὶ κ' ἐπιστολαῖς ὁ μὲν ἄλλος χαρακτὴρ αὐτοῦ τῶν λόγων καὶ ἡ εὐσέβεια μάλιστα διασώζεται, τὸ δ' ἀσαφὲς, εὖ γε τοῦ ἀνδρὸς ποιοῦντος καὶ τιμῶντος ἐπιστολῆς κατὰ τοῦτο νόμους, οὐκ ἔσχε τὸ ἀνοικονόμητον. Δῆλον δ' ὅτι καὶ ἃ τὴν ἀσάφειαν ἐποίει, τὰ μὲν ἐῤῥίπται τὰ δὲ κεκόλασται.

A præfectum. Iterum Thalassio præfecto et presbytero, et duæ ad Joannem episcopum. Rursum Joanni cubiculario, de eo, qui secundum Deum est dolore; et Constantino Illustri ac sacellario duæ. Abbati quoque Polychronio tres, et ad Julianum Alexandrinum, ab Acephalorum hæresi conversum, epistola una, alteraque Georgii (42) Africæ præfecti nomine ad monachas excommunicatas Alexandriæ. In his omnibus viginti septem epistolis, cum alia ejusdem dicendi forma et pietas potissimum enitet, tum obscuritas (euge virum, qui hac in parte saltem epistolæ colat leges atque observet) nusquam temere adhibita fuit. Liquet vero quædam, quæ obscuritatem afferebant (43), partim hic esse rejecta, partim castigata.

B

ΡΙΓ'.

Τοῦ αὐτοῦ ἀσκητικὸς Λόγος· καὶ ἑτέρα πραγματεία Περὶ ἀγάπης, ἐν υ' κεφαλαίοις.

Ἀνεγνώσθη [67] τοῦ αὐτοῦ [68] ἁγίου Μαξίμου Λόγος ἀσκητικὸς, εἰς πεῦσιν ἐσχηματισμένος καὶ ἀπόκρισιν [69]. Χρήσιμος μὲν ἅπασιν ὁ λόγος, μάλιστα δ' οἷς ἄσκησις ἡ πολιτεία· ἠθῶν γὰρ δι' ὧν ἄν τις οὐρανοπολίτης γένοιτο, ἐστὶ διδάσκαλος καὶ [70] γεωργὸς, μάλιστα δὲ τῆς ἀγάπης καὶ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἐργασίαν πολλὰς ἐνδίδωσιν ἐπελθεῖν ἀφορμάς.

CXCIII.

Ejusdem beati Maximi Liber asceticus, et centuriæ De dilectione.

Legebatur etiam ejusdem sancti Maximi *Liber asceticus*, per interrogationem responsionemque conformatus. Utilis sane omnibus, tum vero iis maxime, qui pietatis studio deditam ducunt vitam. Eorum enim morum magister est et cultor, quibus cœli civis quis evadat: maximeque charitatis, partim notitiam, partim exercitationem consequendi, variam sane opportunitatem præbet.

Συνετέτακτο δὲ καὶ ἑτέρα πραγματεία, εἰς υ' κεφάλαια πληθυνομένη, ἣ καὶ προσεπεφώνητο Ἐλπιδίῳ τινὶ, ὁσιότητι καθωσιωμένῳ. Καὶ αὐτὸς μὲν ὁ συγγραφεὺς Περὶ ἀγάπης τὸν πόνον ἐπιγράφει, ἴσως ὅτι ταύτην τε ἀρχὴν τῷ γράμματι ὑποβάλλεται, καὶ ἀλλαχοῦ πολλάκις περὶ αὐτῆς καταβάλλεται λόγον· οὐ μὴν ἀλλὰ γὰρ καὶ πολλῶν προβλημάτων τε καὶ θεωρημάτων (οἷς θεολογία κρατύνεται καὶ ἃ ὅσιον τὸν βίον καὶ καθαρὸν ποιεῖ) ἱκανήν ἐστιν ἐν αὐτοῖς τοῖς φιλοπόνως αὐτὰ μετιοῦσι καρπώσασθαι τὴν ὠφέλειαν.

Καὶ τὸ εἶδος αὐτῷ τοῦ λόγου εἰς τὸ λευκόν τε καὶ ἐντορνον, ἥπερ οἱ ἄλλοι, διατυποῦται [71], καὶ οὐδὲν παρέχει ὃ ἄν τις διερευνήσοι [72] μωμήσασθαι, πλὴν ὡς [73] ἔσθ' ὅπη τὴν Ἀττικὴν τῆς ἄλλης φωνῆς οὐ προκρίνει.

C

Erat in eodem volumine (44) opus quadringentorum capitum, Elpidio cuidam sanctitatis studioso inscriptum, cui titulum ipsemet **158***a* scriptor indidit *De charitate*, idcirco fortasse, quod inde exordium sumpserit, et alibi frequenter de eadem disserat. Quanquam et e multis ibidem problematis ac theorematis (quibus cum theologia firmatur, tum sanctior ac purior hominis vita redditur) copiosum sane colligere fructum queant ii qui hæc diligenter perlegant.

Dictionis genus candidum præ cæteris atque tornatum hic instituitur: nec quidquam ibi affert, quod reprehendendi causa quispiam excutere possit. Tantum alicubi voces Atticas cæteris non anteponit.

ΡΙΔ'.

Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Γεώργιον ἔπαρχον Ἐπιστολή· καὶ λόγοι β', ἐν οἷς Θεολογικὰ καὶ Ἠθικὰ κεφάλαια σ', καὶ Ἐπιστολαὶ ε'.

Ἔτι ἀνεγνώσθη [74] τοῦ αὐτοῦ ἁγίου ἀνδρὸς Πρὸς Γεώργιον ἔπαρχον Ἐπιστολή, πολλῆς ὠφελείας καὶ κατανύξεως γέμουσα· καὶ τὸ τῆς φράσεως αὐτῆς εἰς τὸ σαφές τε καὶ ἠθικὸν ἀνεπτυγμένον πρὸς τὰ υ' κε-

D

CXCIV.

Ejusdem beati Maximi Epistola ad Georgium eparchum.—Theologicorum Moraliumque capitum centuriæ, sive libri II, *Epistolæ* V.

Lecta præterea est ejusdem sancti viri *Epistola ad Georgium eparchum*, perutilis, sane et compunctionis plena. Dictio vero ejus in perspicuitatem et lenitatem excurrens, minime spuriam sese retinere

VARIÆ LECTIONES.

[67] ante Ἀνεγνώσθη cum A omisi Ἔτι. [68] αὐτοῦ om. A. [69] ἀπόκρ. καὶ χρήσ. ς. [70] καὶ om. A. [71] διατυποῦνται — παρέχοι A. [72] διερευνήσῃ ς. [73] ὡς add. A. [74] Ἔτι ἀνεγνώσθη om. A.

NOTÆ.

(42) Idem alicubi *Gregorius* appellatus legitur.
(43) In cæteris beati Maximi scriptis.
(44) Græce olim et Latine in Germania editum.

Digitized by Google

cum quadringentis illis capitibus quasi cognationem satis declarat.

In eo ipso volumine lectus (45) liber centum constans capitibus, et alter item totidem capitibus absolutus, in quibus non solum divinarum rerum scientia elucet, sed moribus quoque exornandis apta doctrina excellit. Quorum quidem nulla in re cum quadringentis illis capitibus similis genius adulteraretur, si non supposite plerisque allegoriæ, affinia hæc ei scripto quodammodo efficerent, quod diligentem illam dubiorum ac solutionum e sacra Scriptura explanationem persequitur, Thalassio presbytero ac præfecto dedicatum. Quanquam horum etiam librorum cum illis capitibus cognatio, per affinitatem cum hoc scripto [confirmata], eum esse fetum.

A φάλαια τὴν συγγένειαν ἀνόθευτον δείκνυσιν ὅτι διασώζει.

Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ τεύχει συνανεγνώσθη λόγος κεφαλαίοις ρ' διειλημμένος, καὶ ἕτερος ὁμοίως τοῖς ἴσοις ἀπηρτισμένος, ἐν οἷς θεολογία τε διαλάμπει καὶ ἠθῶν διακόσμησις διαπρέπει. Καὶ οὐκ ἂν ἐν οὐδενὶ τὸ ὁμοφυὲς αὐτοῖς πρὸς τὰ υ' κεφάλαια ἐνοθεύετο, εἰ μὴ τὸ ἀλληγορικὸν ἐν πολλοῖς ὑποβαλλόμενον καὶ ὁμόφυλά πως αὐτὰ παραστῆσαν [75] τῇ συντάξει, [508 R.] ἥτις Γραφικῶν [76] ἀπορημάτων καὶ λύσεων ἔκθεσιν σπουδάζει καὶ Θαλασσίῳ ἐστὶ πρεσβυτέρῳ καὶ ἡγουμένῳ προσπεφωνημένη, τὸ πρὸς ταῦτα [77] συγγενὲς διὰ τῆς πρὸς ἐκείνην οἰκειώσεως ὑποβολιμαῖον [78] εἶναι λογισμοὺς ἀναῤῥιπίζει.

omnes repellat causas [suspicandi] suppositum

In eodem simul volumine legebantur variæ ejusdem *Epistolæ*: quarum prima ad Petrum Illustrem. Ejus titulus: *Oratio brevis de mysterio Christi Domini, et adversus Severi dogmata*. Capita hæc (46). De numero e natura magis petita tractatio. De differentia et qualitate accuratius, deque horum orthodoxa professione. Pro blasphemia habendum, si quis ita simpliciter dicat Christum unam esse naturam. De composita natura, ejusque ratione: et impie a quibusdam dici, Christum unam esse compositam naturam. Qui dixerit Christum Deum et hominem post unionem, is simul cum ipsis nominibus confitetur naturas necessario post unionem esse; recte, ut apparet, et consequenter iis quæ dixit, credere volens. **158***b* De voce *in duabus*. Recta confessio unius naturæ Verbi ex Patrum sententia, et rejectio unius compositæ naturæ. De hypostasi composita magis naturalis disputatio. Demonstratio item: Non in eadem incidere absurda, qui Christum esse unam compositam hypostasin confitentur, cum iis qui ipsum esse asserunt unam compositam naturam. Per solam assumptionem factam esse illam secundum carnem unionem [Verbi] tanquam præexistentis et voluntate unionem (47) cum carne operantis. Hæc ad Petrum Illustrem.

B

C

Altera deinde ad Cosmam diaconum Alexandrinum scribitur, De communi et proprio, sive de essentia et subsistentia. Hujus caput primum e natura præcipua petita probatio est: Nihil videlicet eorum quæ sunt, idem etiam secundum essentiam et subsistentiam cum altero esse, propterea quod idem nequaquam sit essentia atque subsistentia, adeo ut quæ essentia eadem sunt, subsistentia [saltem]

D

Ἐν ταυτῷ δὲ συνανεγνώσθησαν τοῦ αὐτοῦ *Ἐπιστολαὶ* διάφοροι. Ὧν πρώτη μὲν πρὸς Πέτρον Ἰλλούστριον, ἧς ἐπιγραφὴ [79] μὲν, *Περὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου Λόγος ἐπίτομος καὶ κατὰ* [262 H.] *τῶν Σεβήρου δογμάτων*, κεφάλαια δὲ τάδε· Περὶ ἀριθμοῦ φυσικωτέρα διάληψις, περὶ διαφορᾶς καὶ ποιότητος ἀκριβέστερον καὶ τῆς αὐτῶν εὐσεβοῦς ὁμολογίας· ὅτι βλάσφημον τὸ λέγειν οὕτως ἁπλῶς τὸν Χριστὸν μίαν φύσιν· περὶ συνθέτου φύσεως καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν λόγου, καὶ ὡς ἀσεβοῦσιν οἱ λέγοντες τὸν Χριστὸν μίαν σύνθετον [80] φύσιν· ὅτι ὁ λέγων τὸν Χριστὸν Θεὸν καὶ ἄνθρωπον μετὰ τὴν ἕνωσιν συνομολογεῖ τοῖς ὀνόμασι τὰς φύσεις ἐξ ἀνάγκης μετὰ τὴν ἕνωσιν, ὀρθῶς δηλονότι καὶ ἀκολούθως οἷς λέγει πιστεύειν ἠρημένος· περὶ τῆς *ἐν δύο* φωνῆς [81]· περὶ τῆς μιᾶς τοῦ λόγου φύσεως εὐσεβὴς [82] ὁμολογία κατὰ τοὺς Πατέρας, καὶ ἀθέτησις τῆς μιᾶς συνθέτου φύσεως· περὶ ὑποστάσεως συνθέτου φυσικωτέρα διάληψις, καὶ ἀπόδειξις ὡς οὐχὶ τοῖς αὐτοῖς ἀτόποις περιπίπτουσιν οἱ μίαν σύνθετον ὑπόστασιν ὁμολογοῦντες τὸν Χριστὸν τοῖς μίαν αὐτὸν σύνθετον λέγουσι φύσιν· θ' κεφάλαιον [83] ὅτι κατὰ πρόσληψιν μόνην [84] ἡ πρὸς τὴν σάρκα γέγονεν ἕνωσις, ὡς προόντος, καὶ θελήματι τὴν πρὸς [85] σάρκα διαπραξαμένου ἕνωσιν [86]. Ἀλλ' ἡ μὲν πρὸς Πέτρον Ἰλλούστριον.

Ἑτέρα δὲ πρὸς Κοσμᾶν διάκονον Ἀλεξανδρείας περὶ κοινοῦ καὶ ἰδίου, τουτέστιν οὐσίας καὶ ὑποστάσεως. Ἧς κεφάλαιον [87] κατασκευὴ φυσικωτέρα ὡς οὐδὲν τῶν ὄντων ἑτέρῳ τινὶ ταυτόν ἐστι κατ' οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν, διὰ τὸ μὴ ταυτὸν εἶναι οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν, ἀλλὰ τὰ μὲν κατ' οὐσίαν ταυτὰ ταῖς ὑποστάσεσιν ἕτερα, ἃ δὲ ταυτὰ καθ' [88] ὑπόστασιν, κατ' οὐσίαν καὶ φύσιν διάφορα. Δεύτερον ὅτι ὁ Χριστὸς

VARIÆ LECTIONES.

[75] παραστήσας A : παραστήσας ἦν ς. [76] συγγραφικῶν A. [77] προσπ. καὶ τὸ πρὸς ταῦτα δὲ ς. [78] ὑπερβολιμαῖον ς. [79] ἧς ἡ ἐπιγραφὴ ς. [80] σύνθετον μίαν ς. [81] φωνῆς καὶ περὶ A. [82] εὐσεβῶς A. [83] θ' κεφάλαιον add. A. [84] μόνην] μόνη erat p. 157 *b* 1. [85] πρὸς τὴν A : κατὰ ς. [86] ἕνωσις Schottus : libri κένωσιν [87] κεφάλαιον] adde α'. [88] καθ' A : κατὰ τὴν ς.

NOTÆ.

(45) Hujus argumenti centur. septem in biblioth. Vatic. exstare affirmat card. Baronius, tom. VIII *Annal.* ut et Augustani in Sud.

(46) Supra quoque 292 ad Joannem philosophum præscripta.

(47) Ἕνωσιν emendo ex epistola ad Petrum illustrem supr.

Digitized by Google

ταῖς μὲν κατ' οὐσίαν τῶν οἰκείων μερῶν πρὸς τὰ ἄκρα κοινότησιν ἐνούμενος, τὴν πρὸς ἄλλα τῶν μερῶν σωζομένην εἶχε διαφοράν, ταῖς δὲ τῶν μερῶν ἰδιότησι τὸ καθ' ὑπόστασιν διεδείκνυ ὡς ὅλον κοινὸν ἀμφοτέρων. Γ' ὅτι τὰ μὲν καθ' ὑπόστασιν κοινὰ τῶν μερῶν τὸ ὅλον, ἤγουν τὸν Χριστὸν, ἠφόριζον [89] τῶν ἄκρων, τὰ δὲ κατ' οὐσίαν πρὸς τὰ ἄκρα κοινὰ τῶν μερῶν ὡς ὅλον συνῆπτε τοῖς ἄκροις οὐσιωδῶς τὸν Χριστόν. Δ' ὅτι Θεὸς ὑπάρχων τέλειος ὁ Χριστὸς καὶ ἄνθρωπος τέλειος ὁ αὐτὸς, εἶχε τὸ κοινὸν αὐτῶν καὶ τὸ ἴδιον οἷς πρὸς ἑαυτὸν ἐποιεῖτο τὴν τῶν ἄκρων ἕνωσιν καὶ διάκρισιν, τῇ μὲν πρὸς ἑαυτὸν ἑνώσει τῶν ἄκρων ἐνἑαυτῷ σωζομένας τὰς ἐξ ὧν συνετέθη φύσεις πιστούμενος, τῇ δὲ πρὸς ἑαυτὸν διακρίσει τῶν ἄκρων τὸ μοναδικὸν τῆς οἰκείας παριστὰς ὑποστάσεως. Ε' περὶ διαφορᾶς διάληψις σύντομος, δι' ἧς δείκνυται τὸ κατ' οὐσίαν ποσὸν τῶν ἡνωμένων σωζόμενον. Ϛ' κατασκευὴ πλατυτέρα καὶ φυσικωτέρα περὶ διαφορᾶς καὶ [90] ποσότητος καὶ τοῦ δηλοῦντος αὐτὰς [91] ἀριθμοῦ. [509 R.] Ζ' ὅτι ὁ μὴ ταυτὸν εἰδὼς φύσιν καὶ ὑπόστασιν εὐσεβῶς ἐπὶ Χριστοῦ δογματίζει τὴν ἕνωσιν καὶ τὴν διαφοράν, ὧν τὸ μὲν ὁρᾶται κατὰ τὴν ὑπόστασιν, τὸ δὲ κατὰ τὴν φύσιν. Η' ὅτι Σεβῆρος ταυτὸν εἶναι βιαζόμενος φύσιν καὶ ὑπόστασιν συγχεῖ τὴν ἕνωσιν καὶ ποιεῖ [92] διαίρεσιν τὴν διαφοράν· καθ' ἣν δείκνυται καὶ τὸν τῆς [93] Τριάδος εἰς τετράδα διασχεδάζων Λόγον, καὶ τὸ τῆς μιᾶς θεότητος κατατέμνων εἰς δυάδα μυστήριον, καὶ πάσης τὸν Χριστὸν ὑπερορίζων οὐσιωδῶς [94] ὑπάρξεως. [263 R.] Θ' ἔκθεσις σύντομος μετὰ τῆς ὀρθῆς συνηγορίας τῆς ἀληθοῦς τῶν Πατέρων ὁμολογίας. Ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν καὶ αὕτη. Καὶ δῆλον καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν κεφαλαίων τὸ εἰς εὐσέβειαν χρήσιμον. Καὶ ἡ φράσις δὲ ὡς ἐν τοιαύτῃ τὸ σαφὲς διώκει καὶ οὐκ ἄκομψον.

distinguantur; et [contra] quæ subsistentia eadem, essentia sint atque natura diversa. Secundum caput ista exponit: Christus rationibus quidem communibus secundum essentiam propriarum partium cum extremis unitus, salvam in reliquis partium distinctionem retinebat; at vero proprietatibus harum partium veluti totum quoddam ambarum commune, hypostasin exhibebat. Tertium: Quæ secundum hypostasin communes erant rationes partium, totum ipsum, id est Christum, distinguebant ab extremis: quæ vero secundum essentiam erant communia partium ad extrema, Christum veluti totum essentialiter cum extremis jungebant. Quartum: Cum Christus Deus perfectus esset, idemque homo perfectus, [simul et] quod commune his erat habebat, et quod proprium; quibus et extremorum ad seipsum unionem efficiebat, ac discretionem. Per unionem quidem extremorum, secum salvas in seipso naturas, ex quibus compositus est, testatum faciens, sed discretione extremorum a se, propriæ hypostaseos exhibens unitatem. Quintum: Brevis de differentia disputatio, qua ostenditur essentialem unitorum quantitatem salvam retineri. Sextum: Fusior magisque philosophica tractatio de differentia (et) quantitate, ac de numero, qui harum index est. Septimum: Qui scit non esse idem naturam et hypostasin, is pie in Christo tradit unitionem ac differentiam ex quibus illa quidem spectatur secundum hypostasin, hæc vero secundum naturam. Octavum: Severus dum per vim idem esse cogit naturam atque hypostasin, et unionem confundit, et divisionem facit **159***a* ex differentia: unde convincitur, et Trinitatis rationem in quaternitatem diffundere, et unius mysterium Divinitatis in duo secare, et ab omni simul substantiali subsistentia Christum extorrem facere. Nonum: Brevis est expositio, cum recta defensione veræ sanctorum Patrum confessionis. In his ergo illa versatur epistola, ut ex ipsis mox capitibus pateat ejus ad pietatis studium promovendum utilitas. Dictio porro, ut in re tali, perspicuitatem sectatur, neque est inelegans.

Ἔτι δὲ πρὸς Πύῤῥον, ἔτι πρεσβυτέρου [94*] βαθμὸν ἔχοντα καὶ οὔπω τῆς ἀρχιερατικῆς ἐπιβάντα καθέδρας. Θειάζει δ' ἐν αὐτῇ τὸν Πύῤῥον, καὶ εὐσεβῆ γνώσιν αὐτῷ καὶ ὁσιότητα ἐπιμαρτύρεται. Ἀλλὰ καὶ περί τινων, ὡς ἔοικεν, ἀξιώσαντος αὐτῷ γραφῆναι ὁ σοφὸς Μάξιμος οὐ μόνον παραιτεῖται, ἰσχνόφωνον ἑαυτὸν καὶ βραδύγλωσσον ἀποκαλῶν, ἀλλ' ἀντ-αξιοῖ αὐτὸν [95] γράμματι μᾶλλον διδάξαι, τίς ἡ ἐνέργεια, καὶ ὁσαχῶς, καὶ τί παρὰ ταύτην ἐστὶ τὸ ἐνέργημα, καὶ τί τούτων διενήνοχεν ἡ πρᾶξις καὶ τὸ ἔργον, καὶ πῶς ἔστι λέγειν ἢ ἐννοεῖν τὴν μίαν ἐνέργειαν. Ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν καὶ ἡ πρὸς Πύῤῥον.

Scribit præterea Pyrrho, dignitate tum temporis presbytero, et cathedram summam nondum adepto. Qua in epistola divinum eum prædicat, et orthodoxam fidem ipsi ac sanctimoniam suo testimonio tribuit. Qui et de quibusdam, ut apparet, scribere Maximum cum rogasset, sapiens hic vir non solum tergiversatur, balbum (48) se et infantem appellans: verum contra obtestatur, ut per litteras se potius doceat: Quid operatio, et quotuplex? et quid præter hanc sit effectus? quidque ab his differant actio et opus? et quanam possit ratione dici sentirive, unam esse in Christo operationem? Atque hæc quidem in epistola ad Pyrrhum.

Γράφει δὲ καὶ πρὸς Θωμᾶν τινα, αἰτησάμενον ῥητῶν τινων ἀπορουμένων ἐπιλύσεις. Τὰ δὲ ῥητὰ τοῦ

Ad Thomam (49) insuper quemdam scribit, qui ambiguorum quorumdam locorum solutiones postu-

VARIÆ LECTIONES.

[89] τὸν Χριστὸν ἠφόριζον A : ἀφώριζον ϛ. [90] καὶ ante ποσ. add. A. [91] αὐτὰς om. A. [92] ποιεῖται corr. A. [93] τῆς om. A. [94] οὐσιώδους mg. [94*] β. πρεσβ. [95] αὐτὸν καὶ γρ. A.

NOTÆ.

(48) Mosis exemplo Exodi IV.

(49) Constantinopolitanum forsitan patriarch.

Digitized by Google

tarat. Erant autem quædam Gregorii Theologi, et divini Dionysii assertiones. Ex illius quidem oratione de Filio (50), illa « Propterea unitas a principio mota, » et quæ sequuntur ; et : « Unitate quidem ob divitias mota : » quod est ex oratione ipsius altera (51) De pace. Altera hæc : « Uni vero capiti, » et reliqua. Tertia, ex ea ipsa oratione, illa : « Hic enim qui nunc a te contemnitur (52), » et quæ sequuntur. Quarta : « Ut Verbum enim neque obediens erat, neque inobediens (53), » et cætera. Divini vero Dionysii illud explicat : « Quomodo dicis, Jesus, qui est supra omnia, cum omnibus est hominibus substantialiter coordinatus (54), » et reliqua : et alia item varia loca. Quæ quidem epistola illa ad Thomam prima continentur : nam in altera veluti repetitionem quamdam ex opere theologico nonnullorum in eo jam antea expositorum instituit : atque illud insuper eodem modo interpretatur : « Per medium mens carni consuescens, donec quod fortius est victoriam reportarit. » Sed hæc ibi.

A Θεολόγου τέ ἐστι Γρηγορίου καὶ τοῦ θείου Διονυσίου, ἐκ μὲν τοῦ περὶ Υἱοῦ εἰς τὸ, « Διὰ τοῦτο μονὰς ἀπ' ἀρχῆς κινηθεῖσα, » καὶ ἑξῆς, καὶ, « μονάδος μὲν κινηθείσης διὰ τὸ πλούσιον, » ὅπερ ἐστὶν ἐκ τοῦ δευτέρου Εἰρηνικοῦ· β' εἰς τὸ, « ἑνὶ δὲ κεφαλαίῳ, » καὶ ἑξῆς· τρίτον ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου εἰς τὸ, « Οὗτος γὰρ ὁ νῦν σοι καταφρονούμενος, » καὶ ἑξῆς· τέταρτον εἰς τὸ [96], « Ὡς μὲν γὰρ λόγος οὔτε ὑπήκοος ἦν οὔτε ἀνήκοος, » καὶ ἑξῆς. Τοῦ δέ γε θεσπεσίου Διονυσίου εἰς τὸ, « Πῶς φῄς, Ἰησοῦς ὁ πάντων ἐπέκεινα πᾶσίν ἐστιν ἀνθρώποις οὐσιωδῶς συντεταγμένος ; » καὶ ἑξῆς, καὶ εἰς ἕτερα διάφορα. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τῇ πρὸς Θωμᾶν πρώτῃ ἐπιστολῇ· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ οἷον ἐπανάληψιν ἑνίων ῥητῶν τῶν προσαφηνιαθέντων ἐκ τῆς θεολογικῆς συντάξεως ποιεῖται, καὶ πρός γε τὸ, « Διὰ μέσου νοὸς ὁμιλήσας σαρκὶ ἕως τοῦ κρείττονος ἐκνικήσαντος, » ὁμοίως ἑρμηνεύει. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις.

CXCV.

Ejusdem sancti Maximi Epistola ad Marianum, et Dialogus cum Pyrrho, De duabus in Christo voluntatibus et operationibus.

Lecta est ejusdem sancti Maximi Epistola, quæ **159***b* Mariano presbytero inscribitur. Hic de naturali voluntate, sive appetitione agit, et de consilio seu deliberatione. Item de præelectione, et de quibusnam consultemus. De sententia præterea, et potestate libera, et opinione. Adhæc de prudentia, hoc est, providentia : et quomodo non per omnia post resurrectionem una erit ac mutua voluntas sanctorum atque Dei, nec una res quam velint omnes, ut quidam asserunt : quibus undecimum accedit caput : Non posse unam Christo attribui voluntatem, sive naturalem dixeris, sive electivam, ut quibusdam visum est. Hæc illa epistola, quæ non ad rectam modo religionem multum affert momenti, sed etiam ad alias multas pulchrasque contemplationes utilis est.

Lectus quoque in eodem ipso volumine *Dialogus de duplici in Christo et voluntate et operatione* (55). Personæ autem inducuntur Pyrrhus et Maximus : quorum hic quidem orthodoxam tuetur sententiam ; ille vero, etsi hæreticorum propugnat opinionem, tamen quasi consentiens cum orthodoxis, enthymemata ac dogmata pro recta sententia affert : fassus ingenue se initio non recte sensisse. Ipsa porro oratio Romæ (56) eum indicat ad hanc descendisse disputationem : posteaquam nimirum ipse [Pyrrhus]

ΡΛΕ'.

Τοῦ αὐτοῦ Ἐπιστολὴ πρὸς Μαριανόν· καὶ Διάλογος περὶ τῶν δύο θελημάτων, καὶ τῶν δύο ἐπὶ Χριστοῦ ἐνεργειῶν.

Ἀνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ ἁγίου ἀνδρὸς Ἐπιστολὴ [97] (Μαριανῷ πρεσβυτέρῳ προσπεφώνηται), ἐν ᾗ περὶ τε φυσικοῦ θελήματος ἤτοι θελήσεως διέξεισι καὶ βουλήσεως καὶ βουλῆς ἤτοι βουλεύσεως, περί τε προαιρέσεως, καὶ περὶ τίνων βουλευόμεθα, καὶ περὶ γνώμης καὶ ἐξουσίας καὶ δόξης, καὶ περὶ φρονήματος εἴτουν φρονήσεως· καὶ ὡς οὐ κατὰ πάντα τρόπον ἔν ἔσται μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὸ θέλημα πρὸς ἀλλήλους τῶν ἁγίων καὶ τοῦ Θεοῦ, κἂν [98] [512 R.] ἓν τὸ θεληθὲν ἅπασιν, ὥς τινες λέγουσι. Καὶ ἐνδέκατον ἐπὶ τούτοις κεφάλαιον, ὅτιπερ ἓν θέλημα οὐ δύναται ἐπὶ Χριστοῦ λέγεσθαι, εἴτε φυσικὸν εἴτε προαιρετικὸν λεχθῇ, ὥς τισιν ἔδοξεν. Αὕτη μὲν ἡ ἐπιστολή· οὐ μόνον δ' εἰς εὐσέβειαν πολὺ τὸ χρειῶδες παρέχεται, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας πολλὰς καὶ καλὰς θεωρίας.

Ἀνεγνώσθη δ' ἐν τῷ αὐτῷ τεύχει *Διάλογος περὶ τῶν δύο θελημάτων καὶ τῶν δύο ἐπὶ Χριστοῦ ἐνεργειῶν*. Τὰ πρόσωπα δὲ [99] τοῦ διαλόγου Πύρρος [264 H.] καὶ Μάξιμος, ὧν ὁ μὲν τῆς ὀρθοδοξούσης προΐσταται γνώμης, Πύρρος δὲ τοῦ αἱρετίζοντος ἀντεχόμενος φρονήματος, ὅμως, ὥσπερ συνεχόμενός τε καὶ συνελαυνόμενος τοῖς ὀρθοδοξοῦσιν ἐνθυμήμασί τε καὶ δόγμασι [1], τίθεται τῇ εὐσεβείᾳ, ἀνομολογῶν ἑαυτὸν οὐκ ὀρθῶς πεφρονηκέναι τὰ πρότερον. Ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ αὐτὸν ὁ λόγος δείκνυσιν ἀφικέσθαι πρὸς

VARIÆ LECTIONES.

[96] εἰς τὸ add. A. [97] ἐπιστολὴ ἤτις Μαρ. ς. [98] κἂν A : καὶ ς. [99] τὰ πρόσωπα δὲ A : καὶ τὰ πρόσωπα ς. [1] ἐνθυμήματά — δόγματα ς.

NOTÆ.

(50) Et quidem prima (quæ est in Billii edit. 35) ipso mox init.

(51) Decima tertia numero, apud Billium in ipso med.

(52) Prima de Filio sub fin.

(53) Leguntur hæc orat. altera de Filio aliquanto post princip.

(54) Initium hoc est epist. 4 B. Dionys. ad Caium.

(55) Græco Latinum edidit card. Baron. tom. VIII, interpr. Franc. Turriano.

(56) Imo in Africa, ut docet Baron. tom. VIII, ad ann. Chr. 645.

Digitized by Google

τὴν διάλεξιν, μεθ' οὗ ἦν [2] αὐτὸς ἑαυτῷ φυγὴν ἐπιβαλὼν τοῦ [3] Κωνσταντινουπόλεως ἐξέπεσε θρόνου. Ὁ μέντοι διάλογος εἰς τὸ ταπεινότερόν ἐστι διεσκευασμένος, εἴτε τὸ αὐτοσχέδιον τῶν διειλεγμένων [4] διασώζειν ἀκέραιον βουλομένου τοῦ συγγεγραφότος, εἴτε καὶ ἕτερόν τι διοικονομοῦντος· δι' ἅπερ οὐδ' οἱ διαλεκτικῆς [5] αὐτῷ νόμοι εὐμενῶς θέλουσιν ἔχειν. Πλὴν καὶ οὕτω χρειῶδες τοῖς εὐσεβέσι τὸ ἀγώνισμα [6].

A exsilio sibi indicto Constantinopolitana sede excidit. Verumtamen dialogus hic humiliore est conscriptus stylo, sive quod sinceritatem sermonis ex tempore habiti servare auctor studuit, sive quid aliud instituit, cum ne dialecticæ quidem leges satis servarit. Quanquam etiam ita utilis sit piis hominibus hæc disputatio.

PKΓ'.

Τοῦ ἐν ἁγίοις Ἐφραιμίου Λόγοι μθ'.

Ἀνεγνώσθησαν τοῦ ἐν ἁγίοις Ἐφραὶμ *Λόγοι Θ' καὶ Μ'*· ὧν ὁ μὲν Α' ἑαυτόν τε ποιεῖ ἀπολοφυρόμενον οἷς ἔβίω, καὶ τόπον [7] ἐπέχει προλόγου τῶν ἑφεξῆς παραινέσεων. Ὁ δὲ Β' τοῖς ἐν κοινοβίῳ ἀδελφοῖς *παραίνεσίν* ἐστιν εἰσηγούμενος. Προτρέπεται πρὸς εὐσέβειαν ὁ Γ'. Ὁ δὲ Δ' τοὺς τῶν μοναχῶν εἰσαγομένους στοιχειοῖ, καὶ ὁ Ε' καὶ ὁ Ϛ' καὶ ὁ Ζ' καὶ ὁ Η' καὶ ὁ Θ'. Ἐπίκοινοι [8] δέ πως ὁ Ι' καὶ ὁ ΙΑ' [9] καὶ ὁ ΙΒ'. Εἰσαγωγικὸς [10] δ' ὁμοίως καὶ ὁ ΙΓ' καὶ ὁ ΙΔ', ὅ τε ΙΕ' καὶ ΙϚ' καὶ ΙΖ' καὶ ΙΗ' καὶ ΙΘ' [11] ἕως τοῦ ΚΓ'. Εἶτα ὁ ἑξῆς κοινὴν παραίνεσιν ἀπογράφει. Ὁ δὲ ΚΕ', ὅτι μὴ δεῖ τόπους ἀμείβειν, τὴν παραίνεσιν ποιεῖται. Ὁ δὲ ΚΗ', ὅτι μὴ δεῖ τὸν ἀποστάντα τοῦ κοινοβίου ὑποστρέφοντα καὶ μεταβαλλόμενον ἀπωθεῖσθαι. Ὁ δὲ ΚΘ' ἐξ ἱστορίας γεγενημένης οἷόν ἐστι κακὸν παρίστησιν ἡ παρακοή, καὶ ὅτι [12] δεῖ τὸν Χριστιανὸν μακρόθυμον καὶ μνησικακίας κρείττω εἶναι. Ὁ Λ' περὶ παθῶν, ὅτι δεῖ φεύγειν αὐτά. Ὁ ΛΑ' ὡς [13] δεῖ τοὺς ὀλιγωροῦντας παρακαλεῖν. Ὁ ΛΒ' ὡς ἐν ἀντιλογίᾳ τῇ σωφροσύνῃ καὶ ἁγνείᾳ τὸ κράτος καὶ τὴν ἰσχὺν βεβαιοῖ. Καὶ ὁ ΛΓ' περὶ ἁγνείας παραινεῖ. Ὁ ΛΔ' [14] τὴν ἡσυχίαν προξενεῖ τοῖς θέλουσι [15] συνιέναι. Καὶ ὁ ΛΕ' περὶ τοῦ μὴ ῥέμβεσθαι διαλαμβάνει τοῖς ὀφθαλμοῖς· καὶ ὡς δι' ἐρωτήσεως διδασκαλία, εἰ δι' ἀποχῆς βρωμάτων ὁ τῆς πορνείας καταργεῖται λογισμός, καὶ τίνι ἄλλῳ. Ὁ δὲ [16] ΛϚ' περὶ πραϋπαθείας. Ὁ δὲ ΛΖ' πρὸς ἀνυποτάκτους ἐστὶν, οὓς καὶ καταστέλλει, μὴ πρὸς τὸ ἔσχατον τῆς ἀπωλείας ἐκτραχηλισθέντας, τῷ ἐκ Θεοῦ φόβῳ καὶ τῷ τοῦ μέλλοντος δικαιωτηρίου κρίματι. [513 R.] Ὁ δὲ ΛΗ' τὴν καλὴν εὐλάβειαν ἐκδιδάσκει. Ὁ δὲ ΛΘ' πρὸς τοὺς ἐξ οἰκείας ἐκπίπτοντας ἀμελείας καὶ προφασιζομένους προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις. Ὁ δὲ Μ' πρὸς ἀδελφόν ἐστιν ἐκπεσόντα, καὶ περὶ μετανοίας. Ὁ δὲ ΜΑ', ὡς οὐ δεῖ ὀμνύειν οὐδὲ δυσφημεῖν, παραινεῖ. Ὁ

B Fratribus in cœnobio degentibus adhortatio est. III. Ad pietatem invitat. IV. Eos (58*) qui ad monachos primum adducuntur, informat : ut etiam V, VI, VII, et VIII, quibus et X, quodammodo consentit atque XI (59). XII, similiter introductorius est, et XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, usque ad XXIII (60). Nam qui deinceps sequitur, communem continet admonitionem. **160** At XXV non oportere (61) locum mutare hortatur. XXVIII. [*Num.* 63.] Non oportere (62) docet cœnobii desertorem redeuntem ac pœnitentem repudiare. XXIX. [*Num.* 64.] Ea historia gesta refert, quam sit perniciosum præsidentibus non obedire : oportere [*Num.* 68] quoque Christianum iram differre, et C injuriarum oblivisci. XXX. De perturbationibus (63) animi fugiendis. XXXI. [*Num.* 71.] Abjecto animo qui sint, esse consolatione erigendos. XXXII. Per contradictionem (64) [qua diabolo quemdam repugnantem inducit] temperantiæ et castitati robur viresque addit. XXXIII. [*Num.* 51.] De castitate præcepta dat. XXXIV. Quietem atque silentium iis commendat, qui degere una volunt. XXXV. Non esse oculis vagandum docet. Quædam etiam quasi ad interrogationem factam institutio. An ciborum abstinentia fornicationis frangatur cogitatio, et qua re alia. XXXVI. [*Num.* 74.] De mansuetudine. XXXVII. [*Num.* 75.] Habitus sermo est ad inobsequentes : quos etiam (si non ad extremum interitus præcipitarint) cum Dei metu, tum justo D judicio futuro compescit. XXXVIII. [*Num.* 76.] Re-

VARIÆ LECTIONES.

[2] οὗ ἦν] malim ἦν. [3] τοῦ A : ὅτε τοῦ ς. [4] διειλημμένων ς. [5] διαλεκτικοὶ ς. [6] ἀγώνισμα] aptius fortasse ἀνάγνωσμα. [7] τύπον A. [8] ἐπίκοινα. A. [9] ὁ ante ΙΑ' et καὶ post ΙΑ' om. A. [10] εἰσαγωγικὸς δ' ὁμοίως A : ὁμοίως εἰσαγωγικὸς ς. [11] ante ΙΗ' et ΙΘ' cum A omisi ὁ. idem infr. om. τοῦ. [12] καὶ ὅτι] ὁ δὲ κθ' ὡς A. [13] ὡς A : ὅτι ς. [14] ΛΔ'—ΛΕ'] δ' — ε' καὶ λ' καὶ λ' A. idem ς' καὶ λ' et θ' καὶ λ' et α' καὶ μ', ς' καὶ μ', ζ' καὶ μ'. [15] ἐθέλουσι ς. [16] ὁ δὲ A : καὶ ὁ ς.

CXCVI.

Ephraim Homiliæ XLIII.

Legimus sancti Ephraim (57) *Sermones* undequinquaginta. Quorum primus (58) deplorantem ipsum inducit quæ admiserat in vita, et sequentium deinceps admonitionum prologi vicem præbet. II. Fratribus in cœnobio degentibus adhortatio est. III. Ad pietatem invitat. IV. Eos (58*) qui ad monachos primum adducuntur, informat : ut etiam V, VI, VII, et VIII, quibus et X, quodammodo consentit atque XI (59). XII, similiter introductorius est, et XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, usque ad XXIII (60). Nam qui deinceps sequitur, communem continet admonitionem. **160** At XXV non oportere (61) locum mutare hortatur. XXVIII. [*Num.* 63.] Non oportere (62) docet cœnobii desertorem redeuntem ac pœnitentem repudiare. XXIX. [*Num.* 64.] Ea historia gesta refert, quam sit perniciosum præsidentibus non obedire : oportere [*Num.* 68] quoque Christianum iram differre, et injuriarum oblivisci. XXX. De perturbationibus (63) animi fugiendis. XXXI. [*Num.* 71.] Abjecto animo qui sint, esse consolatione erigendos. XXXII. Per contradictionem (64) [qua diabolo quemdam repugnantem inducit] temperantiæ et castitati robur viresque addit. XXXIII. [*Num.* 51.] De castitate præcepta dat. XXXIV. Quietem atque silentium iis commendat, qui degere una volunt. XXXV. Non esse oculis vagandum docet. Quædam etiam quasi ad interrogationem factam institutio. An ciborum abstinentia fornicationis frangatur cogitatio, et qua re alia. XXXVI. [*Num.* 74.] De mansuetudine. XXXVII. [*Num.* 75.] Habitus sermo est ad inobsequentes : quos etiam (si non ad extremum interitus præcipitarint) cum Dei metu, tum justo judicio futuro compescit. XXXVIII. [*Num.* 76.] Re-

NOTÆ.

(57) De quo multa Sozomenus lib. VI, cap. 15.

(58) Cujus argumenti tres habes in nuper editis hujus sancti Patris operibus sermones, tom. I. num. 34. Altero item tomo, num. 1, et III denique, num. 6. Plerique autem horum 49 sermonum ad illud quinquaginta Parænescon opus spectant, quod pene secundum editorum tomum conficit.

(58*) Tom. II, n. 35.

(59) Videtur ad tom. I, num. 35, tralatus in editis.

(60) Tom. II, n. 37.

(61) In editis tomi II, num. 62.

(62) 26 et 27 præterita sunt.

(63) Num. 70, et eodem argumento alter tom. I, n. 53.

(64) Antirrhetici nomine exstat in edit. tom. I, num. 50.

Digitized by Google

ciam pietatem edocet. XXXIX [*Num.* 77.] Ad eos, qui sua negligentia labuntur, et excusationes deinde excusant in peccatis. XL. [*Num.* 78.] Ad fratrem lapsum habitus est, et agit de pœnitentia. XLI. [*Num.* 79.] Suadet a juramento ac maledicentia abstinendum. XLII. (65) Colligit juste punitum Heli sacerdotem legis : ad eum qui hac ipsa de re dubitabat. De timore (66) porro Dei XLIII sermone disserit : ut et de dilectione XLIV. XLV. [*Num* 82.] Multarum virtutum admonitiones ac doctrinam ad Eulogium, qui hæc postularat, explicat. XLVI. Ad negligentem et ignavum monachum habitus, argumentis pulchris ac variis a reditu ad [sæcularem] vitam revocareillum studens. XLVII. [*Num.* 84.] Reprehensio est pravorum morum. XLVIII. [*Num.* 85.] Quantum differat solitaria vita a sæculari, ob oculos ponit. XLIX. Secundum (66*) Christi adventum describit, et ad pœnitentiam homines hortatur.

A δὲ ΜΒ' [17] συνίστησιν ὡς δίκαια πέπονθεν Ἠλὶ [18] ὁ ἐν τῷ νόμῳ ἱερεὺς, πρὸς τὸν περὶ αὐτοῦ τούτου ἐπιδιστάζοντα. Περὶ δὲ φόβου Θεοῦ ὁ ΜΓ', καὶ περὶ ἀγάπης ὁ ΜΔ'. Ὁ δὲ ΜΕ' πρὸς Εὐλόγιον μὲν αἰτήσαντα γράφεται, πλειόνων [19] δὲ κατορθωμάτων παραινέσεις καὶ διδασκαλίαν ἀναπτύσσει. Ὁ δὲ ΜϚ' πρὸς [20] [265 H.] ἀκηδιαστήν ἐστι μοναχὸν συντεθειμένος, πολλαῖς καὶ καλαῖς ὑποθήκαις ἀπάγων αὐτὸν τῆς πρὸς τὸν βίον ἐπανόδου. Ὁ δὲ ΜΖ' καταδρομὴν ποιεῖται τῆς κακοηθείας. Ὁ δὲ ΜΗ', ὅσον διενήνοχεν ὁ μοναδικὸς βίος τῆς ἐν κόσμῳ πολιτείας, ἐπιδεικνύει. Ὁ δὲ ΜΘ' τὴν δευτέραν τοῦ Κυρίου διατροπὴ παρουσίαν, καὶ παρακαλεῖ πρὸς μετάνοιαν τοὺς ἀνθρώπους.

In his admonitoriis sancti viri sermonibus, jure quis admiretur, quam alte penetret persuadendi vis, quantumque ab his fluat jucunditatis, quam denique affectuum copia referti sint. Oratio tamen ejus, ac figuræ nihil mirum, si ad consuetum homiliarum usum, et inelaboratum dicendi genus vergant. Non enim in auctorem sensuum, sed in horum interpretem ea conferenda culpa. **160***b* Qui namque Syriacæ sunt linguæ bene periti, verbis adeo ac tropis excellere norunt, ut ambiguum sit, ab hisne an a sensu recondito, tanta ejus dicendi vis atque elegantia proficiscatur. Quamobrem non tam dictionis humilitas admiranda, quam illud suspiciendum, quomodo per tantam verborum vilitatem, tanta salus atque utilitas in legentes velut effundatur.

B Ἐν τούτοις τοῖς παραινετικοῖς λόγοις τοῦ ἁγίου θαυμάσειεν ἄν τις ὅσον μὲν ἐμβαθύνεται τὸ πεῖθον, ὅσον δ' αὐτῶν ἀποστάζει τὸ ἡδῦνον [21], καὶ ὅλως εἰς ὅσον βρύει τὸ ἦθος. Ἡ δὲ λέξις καὶ τὰ σχήματα οὐ θαυμαστὸν εἰ πρὸς τὸ κοινότερον τῆς ὁμιλίας καὶ ἠμελημένον νένευκεν· οὐ γὰρ εἰς τὸν γεννήτορα τῶν νοημάτων, ἀλλ' εἰς τὸν ταῦτα μεταφρασάμενον ἡ αἰτία διαβαίνει [22], ἐπεὶ οἵ γε τῆς Σύρας φωνῆς τὴν ἀκρίβειαν ἠσκημένοι ἐπὶ τοσοῦτον ταῖς λέξεσι καὶ τοῖς σχήμασιν αὐτὸν ἴσασιν εὐδοκιμῆσαι, ὡς ἀμφήριστον εἶναι πότερον διὰ ταῦτα ἢ διὰ τὸν ἐν αὐτοῖς νοῦν ἡ τοσαύτη χάρις καὶ δύναμις τῶν ἐκείνου πρόσεισι λόγων. Οὐ θαυμαστὸν οὖν ἡ τῆς φράσεως ταπεινότης· ἀλλ' ἐκεῖνο θαυμαστὸν, ὡς καὶ διὰ χυδαιότητος τοιαύτης ῥημάτων τηλικαύτη σωτηρία καὶ ὠφέλεια τοῖς προσέχουσι προχεῖται.

C

Eadem est refertus dicendi vi et gratia ejusdem (67) de humilitate suique despectione sermo, in centum productus capita. Ut nec illa mutuam cum superioribus affinitatem ac similitudinem falso indicat oratio, qua ridere (68) atque extolli negat oportere, sed in mœrore potius degendum esse. Ad eumdem modum et illa ad Metebinos (69) monachos ab ipso habita oratio, quæ ut lenitatem ac mansuetudinem docet, ita malitiam fugiendam suadet, ducitque ad longanimitatem, iracundia reprehensa. Sic patientia cœlum parari ac beatitudinem ostendit, animi simul abjecti prolatam miseriam exponens. Timorem insuper Dei, qui sapientiæ æternæ auctor est ac principium, inducit, contemptoremque [Dei hominem] pœnis damnat. Ad hæc

Τῆς δ' αὐτῆς ἐστιν ἠρτημένος καὶ χαριτος καὶ δυνάμεως καὶ ὁ περὶ ταπεινοφροσύνης λόγος, κεφαλαίοις ρ' ἀνηπλωμένος [23]. Ὡσαύτως καὶ [24] ὁ λόγος ὁ περὶ τοῦ ὅτι μὴ χρὴ γελᾷν καὶ μετεωρίζεσθαι, ἀλλ' ἐν πένθει μᾶλλον διατελεῖν, οὐ ψεύδεται τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους [25] συγγένειαν. Ὡσαύτως οὐδ' ὁ πρὸς Μετεβίνους μοναχοὺς αὐτῷ διειλεγμένος [26], ὃς πραότητα μὲν ἐκδιδάσκει, πονηρίαν δ' ἀποτρέπει, καὶ πρὸς μὲν μακροθυμίαν ἄγει, ὀξύχολον δὲ διελέγχει, καὶ τὴν μὲν ὑπομονὴν μακαρισμοῦ πρόξενον δεικνύει, τοῦ δ' ὀλιγώρου τὸ ἄθλιον στηλιτεύει, καὶ τὸν μὲν θεῖον φόβον τῆς ἀϊδίου εὐφροσύνης χορηγὸν κατασκευάζει, τὸν δὲ καταφρονητὴν δίκαις ὑποβάλλει, καὶ τὴν μὲν ἀγάπην πρὸς Θεὸν ἀνάγειν [27], τὸ δὲ μῖσος τῷ διαβόλῳ ἀποφαίνεται [28] συνάπτειν· καὶ ὡς

D

VARIÆ LECTIONES.

[17] δὲ ΜΒ'] ΜΒ' δὲ A. [18] Ἠλεὶ ς. [19] πλειόνως ς. [20] ΜϚ' καὶ μὴν πρὸς ἀκ. ς. [21] ἡδῦνον] ἡδὺ A, fortasse corr. [22] διαλαμβάνει ς. [23] ἐνηπλωμένος ς. [24] καὶ A : δὲ καὶ ς. [25] τοὺς ἄλλους A : ἀλλήλους ς. [26] διειλημμένος ς. [27] ἀνάγει pr. A. [28] φαίνεται ς.

NOTÆ.

(65) Hic est tom. I, num. 3.

(66) Tom. II, num. 30.

(66*) Num. 93. Cui non absimilis alter tom. V, num. 80.

(67) Habes eum in recens editis libris tom. II, num. 87.

(68) Tom. I, num. 44.

(69*) Al. *Metebonos* : quam inscriptionem non videtur reperisse recentior interpres, cum hunc ipsum tractatum cum epigraphe, *De virtutibus et vitiis per oppositionem*, retulit in tom. I, num. 16, et undecim sequentium capitum ordine plerumque mutato.

Digitized by Google

ἡ ἀλήθεια πολλῶν ἐστι μήτηρ κατορθωμάτων, φθορὰ δὲ τούτων τὸ ψεῦδος, ὡσαύτως ἡ ὑπακοὴ ὅτι μακαρίους τοὺς χρωμένους ἀποφαίνει, τὸ δ' ἀνυπότακτον κατάρας καὶ πολλῆς ἄλλης αἰσχύνης ποιεῖ κληρονόμους· καὶ τὸ καθαροὺς εἶναι φθόνου καὶ ζήλου ἀγάπην ἐστὶ καταπεπλουτῖσθαι, ἐνέχεσθαι δὲ τοὺς ἐνισχημένους τῷ πάθει τοῖς τοῦ διαβόλου κρίμασιν, ὥσπερ καὶ τοὺς λοιδορίαις ἐαλωκότας. Καὶ περὶ ἐγκρατείας δὲ καὶ ἀκρασίας κατὰ τὸ ἀνάλογον διαλαμβάνει. Ὁ μὲν οὖν πρὸς τοὺς Μετεβίνους λόγος ἐπὶ τοσούτοις διαπεραιοῦται. [516 R.] Καὶ ἄλλα δὲ πλεῖστα τοῦ ἀνδρὸς, μεταβληθέντα πρὸς τὴν Ἑλλάδα, συντάγματα φέρεται πλήρη χάριτος καὶ δυνάμεως. Σύρων δὲ παῖδές φασιν ὑπὲρ τὰς χιλιάδας λόγους αὐτὸν ἀναγράψαι, οἷς καὶ ὁ περὶ τὴν ἱστορίαν οὐκ ἀναξιόπιστος, εἰ καὶ μὴ τὰ δόγματα, Εὐσέβιος ὁ τὸ Παμφίλου ἐπώνυμον φέρων ἐπιμαρτύρεται [29].

charitatem ad Deum ducere : odium vero dæmoni similes efficere, compertum [ait] habetur. Quem item ad modum veritas multorum est recte factorum parens, quibus mendacium perniciem afferat ; ita obedientia beatos reddit, et inobedientia Dei maledictionem multaque præter eam dedecora acquirit. Puros præterea ab invidia et æmulatione charitate divites fieri [ostendit] : obnoxios contra diaboli judicio effici, qui hoc morbo laborent, non minus quam qui conviciis jaciendis dediti sint. De temperantia denique atque intemperantia pari modo agit. Atque hæc fere oratio illa ad Metebinos monachos continet : quanquam alia (70) quoque plurima sancti viri in Græcam conversa linguam opuscula circumferuntur, dicendi vi ac venustate referta. Syri vero affirmant orationes supra mille scripsisse : quibus etiam testimonium reddit (cujus gravis est in historia, non item in dogmatibus fides) Eusebius ille Pamphili cognomento.

CXCVII.

Cassiani monachi Libri ascetici tres.

[266 H] *Κασσιανοῦ μοναχοῦ Λόγοι ἀσκητικοὶ γ'.*

Ἀνεγνώσθη βιβλιδάριον ἐν ᾧ Κασσιανοῦ μοναχοῦ, Ῥώμην λαχόντος πατρίδα, περιῆσαν λόγοι β', ὧν ὁ μὲν Κάστορι ἐπισκόπῳ ἀνεγέγραπτο, αὐτῷ πεποιημένῳ [30] τὴν τῶν γεγραμμένων αἴτησιν. Τύπους δ' οὗτος καὶ κανόνας ἀπαγγέλλει, καθ' οὓς ἐβίου τὸ ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ συστήματα μοναδικόν [31]· *κοινόβια* δὲ αὐτὰ ὁ ἐκ τῆς ἐτυμότητος ὀνομάζει λόγος. Καὶ ὁ δεύτερος δὲ τῷ αὐτῷ προσπεφωνημένος ἐστὶ, περὶ τῶν ὀκτὼ δὲ λογισμῶν τὴν ἐπιγραφὴν φέρει, οἷς γαστριμαργίαν, πορνείαν, φιλαργυρίαν, ὀργὴν, λύπην καὶ ἀκηδίαν, κενοδοξίαν τε καὶ ὑπερηφανίαν ἐξάπτει. Χρήσιμα δὲ, εἴπερ [32] τι ἄλλο, τὰ λόγια ταῦτα τοῖς αἱρουμένοις τὸν ἀσκητικὸν ἀναδέχεσθαι ἀγῶνα. Καὶ ἐπὶ τοσοῦτον τὸ [33] δυνατὸν αὐτοῖς καὶ θεῖον περίεστιν, ὥστε καὶ μέχρι νῦν, εἴ τι κατὰ τοὺς τύπους τουτουσὶ καὶ τὰ διατάγματα μοναστικὸν [34] σύστημα πολιτεύοιτο, ἀνθεῖ τε ὡς [35] ἀληθῶς καὶ τῶν ἄλλων προλάμπει καὶ τῶν ἀρετῶν ὁρᾶται ἐργαστήριον, ὃς δὲ τούτους διεγράψατο, ἐπὶ μικροῖς τισι λειψάνοις τῶν ἀρετῶν σαλεύει ἢ καὶ ναυαγίῳ περιδύεται. Διὸ χρεών ἐστι μηδὲν τῶν ἐν αὐτοῖς παραδεδομένων παρορᾶν· ἀσποτικῆς γὰρ ταῦτα νομοθεσίας καὶ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας [36] ἐστὶν ἀνάπτυξίς τε καὶ ἐξάπλωσις. Ἔστι δὲ αὐτῷ οἰκεῖα τοῖς διανοήμασι καὶ τὰ ῥήματα, τά τε σαφῆ ἀποστίλβοντα, καὶ τὸ ῥᾳδίως ταῖς ψυχαῖς καὶ ἀνεπαχθῶς [37] ἐγχαράσσεσθαι τὴν χάριν κληρωσάμενα, ἅμα καὶ τοῦ [38] συμπείθειν καὶ ἕλκειν αὐτὰς πρὸς τὸ σπουδαζόμενον. Καὶ οὕτω πάντα σο-

Lectus libellus, quo Cassiani monachi, patria Romani (71), libri duo continebantur. **161**a Eorum alter Castori cuidam episcopo nuncupatur, qui hunc ab illo scribi postularat. Formas (72) autem ac regulas præscribit, ex quarum præscripto vivant in Ægypto monachi per cœtus illos distributi, quos ex vocis origine petita ratione, cœnobia nominant. Alter quoque liber eidem inscriptus, ab octo (73) illis [vitiosis] cogitationibus titulum mutuatur, quibus gulam, luxuriam, avaritiam, iram, invidiam, acediam, inanem gloriam atque superbiam attribuit. Utilissima vero, si quæ alia, hæc iis sunt pronuntiata, qui religiosam inire vitam cupiunt. Et vero tanta iis vis inest, ac quasi divinitas, ut et in hunc usque diem, si quis monachorum conventus hac ex forma et hisce præceptionibus gubernetur, revera tantisper floreat, cæterisque prælucens virtutum esse officina cernatur, cum qui hæc repudiarit cœtus, parvis quibusdam virtutum reliquis [instructus], veluti in fluctibus jactetur, vel etiam naufragium faciat. Quare expedit nihil eorum quæ ibi traduntur contemnere. Nam Dominicæ hæc legis sunt atque evangelicæ disciplinæ expositio et explanatio. Cæterum sensibus ipsa quoque apud eum respondet elocutio, ut quæ non perspicuitatem solum secum afferat, sed ea insuper sit facultate prædita, ut facile ac sine ulla vi hominum animis imprimatur : quin et eosdem

VARIÆ LECTIONES.

[29] post ἐπιμαρτύρεται in A lacuna versuum 3 : in C unius. [30] πεποιημένῳ post αἴτησιν ponit ς. [31] μοναχικὸν ς. [32] εἴπερ] ὑπὲρ A. [33] τὸ om. A. [34] μοναχικὸν ς. [35] ὡς A : τέως ς. [36] πολιτείας post ἐξάπλωσις ponit ς. [37] καὶ ἀνεπ. ἐγχαρ. ταῖς ψυχαῖς ς. [38] τοῦ A : τὸ ς.

NOTÆ.

(70) E quibus supra centum, præter jam enumerata Latine reddita protulit Gerard. Vossius Romæ et Coloniæ edita.

(71) An quia inter Latinos Massiliæ vixit? Nam Scytham natione fuisse Gennadius auctor in *Catal.* cap. 61.

(72) Libellis quatuor, qui passim exstant Latine et Græce in biblioth. August.

(73) Totidem libellis editus Latine, qui Græce sunt in biblioth. August.

Digitized by Google

persuadere, atque ad institutum suum attrahere queat. Imo sapienter adeo sunt omnia et dextre temperata atque efformata, ut nec tropologiis liber secundus destituatur, sed multa contineat, quæ demulceant atque alliciant : ac plura etiam, quæ cum metum ac terrorem incutiant, tum homines ad pœnitentiam commovendi vim habeant.

Tertium adjunctum his libellum legimus, quem a Castoris episcopi morte inscripsit cœnobii illius moderatori, cujus cœnobii causa, et regulæ illæ [prius] missæ fuerant. Qui quidem libellus iis, quos jam enumeravimus, adsimilis est. Docet (74) enim in primis quid discretio sit : deindeque majorem eam esse cæteris virtutibus, tum unde gignatur, ac quomodo hæc eadem cœlitus plerumque donetur : donec tandem Scripturæ testimoniis probat [92] suum quique animum seniori esse indicandum. Addit præterea quis scopus (75) ac finis eorum esse debeat, qui religiosorum exercitationibus probantur. Hæc Mosen quemdam virtutibus admirandum virum ita docentem inducit, **161***b* ut ipsis quoque operibus ob oculos propemodum statutis dogmata sua confirmet. Post quæ Serenum (76) quemdam, vitæ genere nihilo inferiorem, et pari quidem illum doctrina utentem, in medium producit : fieri nimirum non posse, quin turbetur a dæmonibus mens humana, quanquam compelli, atque necessario cogi, ut in malum incidat, nunquam queat. Nostrum enim esse turbam illam motumque vel depellere, vel admittere. Rursum non pervadentes animum dæmones humanas cogitationes cognoscere, sed ex argumentis quibusdam externis eas rimari. Solius enim esse sanctæ Trinitatis, animum cæteraque omnia pervadere. Varia item esse dæmonum genera ; ferocia quidem alia, et valde noxia ; alia vero minus : rursumque alia jocosa. Atque hic tertii finis est libri. Sereno interim promittente, expositurum (77) se opportuno tempore quod quæsitum fuerat : illud nimirum : *Non est enim nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem* [93], et quæ sequuntur. Locutio (78) autem tertius hic libellus dedicatur.

φῶς τε καὶ δεξιῶς κέκραται καὶ διαμεμόρφωται [90], ὥστε καὶ τροπολογίας ὁ δεύτερος λόγος ὑποβαλλόμενος, καὶ πολὺ τὸ ἐπαγωγὸν ἔχων καὶ θελκτήριον [91], πλέον παρέχεται τὸ φοβοῦν τε καὶ καταπληκτικὸν καὶ δυνατὸν ἐπιστρέφειν πρὸς μετάνοιαν.

Καὶ τρίτον δ' ἐπὶ τούτοις λογίδιον συνανεγνώσθη, ὃ μετὰ τελευτὴν Κάστορος τοῦ ἐπισκόπου τῷ διαδεξαμένῳ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς μονῆς, δι' ἣν καὶ οἱ κανόνες ἐστάλησαν, προσπεφώνηται. Ἔστι μὲν συγγενὲς [91] τοῖς προειρημένοις, διδάσκει δὲ τί τέ ἐστι διάκρισις, καὶ ὅτι μείζων αὕτη τῶν ἄλλων ἀρετῶν, καὶ ὅθεν τίκτεται, καὶ ὡς τὸ πλέον τῆς ἄνωθέν ἐστι δωρεᾶς. Καὶ περὶ ἐξαγγελίας Γραφικαῖς πίστεσιν, ὡς δεῖ ταύτην πράττειν, κατασκευάζει, καὶ τίς ὁ σκοπὸς καὶ τί τὸ τέλος τῶν ἐν τοῖς ἀσκητικοῖς ἀγῶσιν ἐξεταζομένων. Ταῦτα Μωσέα τινὰ θαυμαστὸν ταῖς ἀρεταῖς εἰσάγει διδάσκοντα καὶ πράγμασιν αὐτοῖς, μικροῦ κειμένοις ὑπ' ὄψιν, τὰ ῥήματα βεβαιούμενον. Εἶτα Σερῆνον [92] οὐ δεύτερον τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ ὁμοίᾳ χρώμενον διδασκαλίᾳ παριστάνει, [517 R.] ὡς τὸ μὲν μὴ παρενοχλεῖσθαι τὴν διάνοιαν ὑπὸ τῶν δαιμονίων ἀδύνατον εἶναι [93], τὸ δὲ συνωθεῖσθαι καὶ ἀναγκάζεσθαι καταπίπτειν πρὸς τὰ φαῦλα οὐκέτι, ἀλλ' ἡμέτερον καὶ τὸ διωθεῖσθαι τὴν ὄχλησιν καὶ τὸ παραδέχεσθαι αὐτήν· καὶ ὡς οὐ χωροῦντα διὰ τῆς ψυχῆς τὰ δαιμόνια τοὺς ἀνθρωπίνους οἷδε λογισμούς, ἀλλ' ἀπό τινων τεκμηρίων ἔξωθεν θηρᾷ τούτους· μόνης γὰρ εἶναι τῆς ἁγίας Τριάδος τὸ διὰ ψυχῆς καὶ τῶν ἄλλων [267 H.] ἁπάντων χωρεῖν. Καὶ ὡς διάφορα φῦλα δαιμονίων, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ἄγρια καὶ κακωτικὰ λίαν, ἃ δ' ἥττον, καὶ ἄλλα εὐτράπελα. Οἷς καὶ ὁ τρίτος συμπληροῦται λόγος, ἐπαγγελλομένου διαλαβεῖν τοῦ Σερήνου ἐν καιρῷ καὶ περὶ τοῦ ἠρωτημένου, ὅπερ ἦν, *Οὐ γάρ* [94] *ἐστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα*, καὶ ἑξῆς. Λεόντιος δ' ἦν ὄνομα [95] ᾧ τοῦτο τὸ τρίτον λόγιον προσεφωνήθη [96].

CXCVIII.

Sanctorum virorum liber, seu Vitæ sanctorum qui Magni Antonii tempore floruerunt.

Legimus *Sanctorum virorum librum*, qui ipsorum vitas et recte facta narrabat, ad spiritualem [utique legentium] profectum atque utilitatem. Epitoma autem erat, ut apparet, et comprehensio *Magni*, quem nominant, *Limonarii* [seu *prati spiritalis*] quo

ΡΙΗ'.

Ἀνδρῶν ἁγίων Βίβλος, ἢ βίοι τῶν περὶ Ἀντώνιον τὸν Μέγαν ἁγίων.

Ἀνεγνώσθη *Βίβλος ἀνδρῶν ἁγίων*, πολιτείας [97] καὶ κατορθώματα πρὸς ψυχικὴν προκοπὴν καὶ ὠφέλειαν ἀπαγγέλλουσα. Συγκεφαλαίωσις δ' ἦν, ὡς ἔοικε, καὶ σύνοψις τοῦ *Μεγάλου* καλουμένου *Λειμωναρίου*, ὃ ἀπαγγέλλει τοὺς βίους καὶ τὰ ἔργα τῶν

[93] I Reg. III ; Act. IX. 6 ; Galat. II, 2. [94] Ephes. VI, 12.

VARIÆ LECTIONES.

[90] καὶ διαμεμόρφωται om. A. [91] ἔχων τὸ θελκτήριόν τε καὶ ἐπαγωγὸν ς. [91] μὲν οὖν καὶ τοῦτο συγγ. ς. [92] Σερῖνον ς. [93] εἶναι] imo ἐστι. [94] οὐ γάρ] Ephes. VI, 12. [95] ὄνομα add. A. [96] post προσεφωνήθη in A vacui versus 5 . [97] ἀνδρῶν ἁγίων βίβλος πολιτείας τε αὐτῶν καὶ ς.

NOTÆ.

(74) Quinque ista capita exstant *Collat.* II.

(75) Quod primæ *Collationis* est in hodie editis argumentum.

(76) *Serenum* hic emendo : qui *Collat.* VII, apud Cassianum hæc declamitat.

(77) Quod et præstitisse indicat quæ de hoc argumento exstat, *Collat.* VII.

(78) Una cum Helladio, ut in editis planum.

Digitized by Google

περὶ Ἀντώνιον τὸν Μέγαν ἀκμασάντων [48] καὶ τῶν A ἐφεξῆς, ὥσπερ καὶ [49] τὸ καλούμενον *Νέον παραδείσιον* [50] τὰς τῶν ἔτι νεωτέρων μέχρις Ἡρακλείου τοῦ βασιλέως καὶ μικρὸν ἔτι προσωτέρω τοὺς [51] ἀσκητικοὺς ἀγῶνας ἀναγράφει. Ἀλλ' οὖν τὸ προκείμενον βιβλίον εἰς β' καὶ κ' συγκεφαλαιούμενον ὑποθέσεις, ἑκάστης αὐτῶν καὶ τὸ χρήσιμον καὶ τὴν κτῆσιν ἀφόροις διηγήμασιν ἐμφανίζει.

et vitæ opera narrantur, cum magni Antonii et æqualium, tum eorum qui post eos floruerunt. Quemadmodum et qui dictus est *Hortulus novus* his recentiorum ad ætatem usque Heraclii, et paulo etiam viciniorum vitas religiosasque exercitationes describit. Verum hic liber in duo (79) et viginti contractus argumenta, eorum cujusque utilitatem, et obtinendi rationem, variis narrationibus expositam exhibet.

Τῶν τὸ μὲν πρῶτον κεφάλαιον παραίνεσιν εἰς προκοπὴν τελειότητος ἐκ διαφόρων προσώπων περιέχει, τὸ δεύτερον δὲ τὸ ἀπὸ τῆς ἡσυχίας δείκνυσι κέρδος, τὸ γ' περὶ ἐγκρατείας διαλαμβάνει, καὶ ὡς δεῖ τὴν ἐγκράτειαν μὴ βρωμάτων [52] μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν τῆς ψυχῆς κινημάτων ὁμοίως ποιεῖσθαι. Τὸ δὲ δ' πῶς δεῖ ἀσφαλίζεσθαι ἡμᾶς πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς πορνείας ἐπανισταμένους ἡμῖν πολέμους. Τὸ δὲ ε' περὶ ἀκτημοσύνης, καὶ ὡς δεῖ καὶ τὴν πλεονεξίαν φυλάττεσθαι. Περὶ ὑπομονῆς δὲ καὶ ἀνδρείας τὸ ς', καὶ τὸ ζ' ὅτι δεῖ μηδὲν πρὸς ἐπίδειξιν ποιεῖν, καὶ τὸ η' ὅτι οὐ δεῖ τινα κρίνειν. Περὶ διακρίσεως δὲ τὸ θ'. Τὸ δὲ ι' περὶ τοῦ δεῖν ἀεὶ νήφειν, καὶ τὸ ια' ὅτι δεῖ ἀδιαλείπτως καὶ ἐν νήψει προσεύχεσθαι, καὶ τὸ ιβ' ὡς φιλοξενεῖν δεῖ καὶ ἑλεεῖν ἐν ἱλαρότητι. Περὶ δὲ [53] ὑπακοῆς ἐκδιδάσκει τὸ ιγ', τὸ δὲ ιδ' περὶ ταπεινοφροσύνης, καὶ τὸ ιε' περὶ ἀνεξικακίας, περὶ ἀγάπης δὲ τὸ ις'. Τὸ μέντοι ιζ' περὶ διορατικῶν, καὶ τὸ ιη' περὶ σημειοφόρων γερόντων. Τὸ δὲ ιθ' περὶ πολιτείας θεοφιλοῦς διαφόρων Πατέρων. Καὶ λοιπὸν τὸ κ' ἀποφθέγματα τῶν ἐν ἀσκήσει γηρασάντων, εἶτα τὸ α' καὶ κ' διαλέξεις εἰσάγει γερόντων περὶ λογισμῶν πρὸς ἀλλήλους. Καὶ τὸ ἐπὶ πᾶσι β' καὶ κ' [520 R.] Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων γνώμας περιέχει. Ἐν οἷς καὶ ὁ σύμπας τοῦ βιβλίου ἀπηρτίζετο [54] λόγος, χρειωδέστατος καθεστὼς, εἴπερ τι ἄλλο, τοῖς ἐπὶ τῷ κλήρῳ τῶν οὐρανῶν τὸν βίον ἀσκουμένοις. Ἔχει δὲ κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τὸ [55] σαφὲς, καὶ τἄλλα τοιοῦτος, οἷος ἂν γένοιτο ἀνδράσιν ἁρμόζων πρὸς μὲν τὸν κατὰ λόγους ἀγῶνα μηδ' [268 H.] ἐπεστραμμένοις, πάντα δὲ τὸν πόνον καὶ τὴν σπουδὴν εἰς τὴν ἐπὶ τοῖς ἔργοις ἄσκησιν ἀναδεδεγμένοις.

Horum igitur caput primum admonitio est ad perfectionis profectum, et a variis quidem illa instituta personis. 2. Tranquillæ vitæ ac solitariæ fructum ostendit. (80) 3. De continentia agit, quam non in victu duntaxat, sed et in reliquis animi motibus similiter exercendam docet. 4. Ut se munire quisque debeat adversus insurgentes a fornicatione pugnas. 5. De paupertate, utque vitare avaritiam oporteat. 6. De patientia ac fortitudine. 7. Nihil esse per ostentationem agendum. 8. **162**[a] Non oportere quemquam judicare. 9. De discretione. 10. Sobrium (sive circumspectum) semper esse oportere. 11. Assidue esse, et cum attentione precandum. 12. Hospitalitatem esse ac misericordiam cum hilaritate exercendam. 13. Obedientiam docet. 14. De humilitate. 15. De malorum tolerantia. 16. De dilectione. 17. De iis (81) qui visiones viderunt. 18. De senibus qui miracula patrarunt. 19. De variorum sanctorum Patrum vita Deo grata. 20. Aliquot (82) eorum qui in monastica exercitatione consenuerant scite dicta. 21. Collationes (83) continet senum inter ipsos de suis considerationibus. Ad hæc omnia, 22 et ultimum caput, sententias (84) continet Hesychii presbyteri Hierosolymitani : quibus et liber hic totus absolvitur, utilissimus profecto iis, si quis alius, qui ad cœlestem hæreditatem parandam vitam suam componunt. Adhibet idem, quam promiserat, perspicuitatem quoque : alioqui cætera talis, qualis iis aptus sit viris, qui non de verbis laborent, sed omnem operam atque conatum in operibus exercendis ponant.

ΡΙΘ'.

Ἰωάννου τοῦ Μόσχου τὸ Νέον λεγόμενον Λειμωνάριον.

Ἀνεγνώσθη βιβλίον δ' καὶ τ' διηγήμασι περιειλημμένον. Πρὸς τὴν ἀσκητικὴν δὲ καὶ τοῦτο τὰ μάλιστα συντελοῦν ἐστι πολιτείαν, τὰ αὐτά πως πρα-

CXCIX.

Joannis Moschi Pratum, sive Hortulus novus.

Lectus est liber quatuor et trecentis constans Narrationibus. Hic quoque monasticæ potissimum vitæ conducit, eademque fere cum superiore per-

VARIÆ LECTIONES.

[48] καὶ τοὺς ἐξῆς ἀκμασάντων ς. [49] καὶ A : γὰρ ς. [50] παράδεισιν A. [51] τοὺς A : πολιτείας καὶ τοὺς ς. [52] βρώμασι ς. [53] δὲ add. A. [54] ἀπαρτίζεται ς. [55] τὸ A : καὶ τὸ ς.

NOTÆ.

(79) Quæ omnia Hesychii duntaxat sententiis exceptis, leguntur in Vitis Patrum, parte II, post Adhortationes SS. Patrum professionesque monachorum, ut ibi editum.

(80) Præteritum hic, quod de compunctione tertio loco in libris editis legitur.

(81) Περὶ διορατικῶν. Emendanda hic editorum librorum ἐπιγραφή.

(82) Huc septem capitula Moysis ad Pyrmenium, et quæ ibi sequuntur, refero.

(83) Hoc illud esse cap. existimo, quod in libris editis IV, partis ult. de meditationibus XII anachoretarum, inscribitur, idemque quod in August. biblioth. *Catalogo*, cod. 68, num. 2.

(84) Ducentæ hodie ad Theodolum exstant, post opuscula Marci anachor. Lutetiæ vulgata a Joan. Pico A. Ch. 1563.

Digitized by Google

tractat, nisi quod eorum virorum dicta factaque imitatione digna colligit, qui post insecuti sunt. Vitas etenim narrat eorum qui jam inde usque ad Heraclii imperium, et deinceps virtute magis claruerunt.

Pratum autem titulum libro indidit auctor, quem et *Hortulum novum* quidam appellant. Scriptor ejus Joannes quidam, Moschi cognomento, qui in B. Theodosii primum monasterio sæculum valere jubens, cum iis deinde monachis convixit, qui in deserto ad Jordanem exercebantur, quique nova in laura magni Sabæ certabant. Unde rursum ad Antiochiæ oras, et Alexandri urbem, proximamque eremum, et ad Oasin usque delatus, multorum maguorumque virorum res præclare gestas aggregavit, quas partim oculis ipse spectavit, partim recenti tunc auditione didicit. Eadem porro de causa cum etiam insulas Romam versus navigans lustrasset, hisce similibus ibi **162***b* quoque conquisitis, et cognitis, hoc opus conscripsit, quod dedicat Sophronio, seu Sophronæ discipulo suo, eidemque hoc ipsum offert, cum jam animo præciperet, instare vitæ hujus in meliorem commutationem.

Operis autem hujus dictio, magis quam præcedentis, ad humiliorem ac rudiorem vergit stylum. Narrationum adhæc non eumdem servatum numerum in omnibus libris deprehendas, cum in quibusdam ad duo (85) et quadraginta supra trecentas sese extendant, idque vel ex capitum quorumdam divisione, vel certe aliorum interjectione, adaucto numero. Cæterum ex his omnibus industrius quisque et Dei amans, fructum capiens, nunquam hujus scripti nimiam prolixitatem accusarit.

CC.

Marci monachi Asceticorum libri VIII, *et Adversus Melchisedecitas liber* I.

Legebantur Marci monachi libri octo (86) : quorum primus titulum præfert De lege spiritali, utilisque exsistit iis qui religiosam agere vitam aggressi sunt, quemadmodum et sequens eos qui ex operibus justificari se putant, in vanam incidere opinionem docet; imo id vel in primis perniciosum esse demonstrat. Adduntur et alia ibi salutaria præcepta, quæ ad spiritalem æque vitam et institutum conducant. Tertius vero liber de pœnitentia, quod hæc ubique deceat, docere pro scopo sibi proponens, ad eumdem prorsus utilitatis gradum tendit.

Perspicua igitur ejus est dictio, quatenus verbis utitur communibus, et summa capita percurrit oratio : etsi quod ad Atticum sermonem non satis accurate γματευόμενον τῷ προειρημένῳ, πλὴν [56] ὅτι τῶν μεταγενεστέρων ἀνδρῶν ἔργα τε καὶ πράξεις ἀξιοζηλώτους ἀναγράφει· καὶ γὰρ ἐκεῖθεν τῶν μέχρι τῆς Ἡρακλείου ἀρχῆς καὶ ἐπὶ πλέον διαπρεψάντων ἀρεταῖς ἐπέρχεται τοὺς βίους.

Λειμῶνα δὲ καλεῖσθαι δίδωσιν ὁ συνταξάμενος ὄνομα τὸ βιβλίον· τινὲς δὲ αὐτὸ [57] καὶ *Νέον* ἐπονομάζουσι [58] *Παράδεισον* [59]. Ὁ δὲ συντεταχὼς, Ἰωάννης μὲν αὐτῷ ὄνομα [60], ἐξ ἐπικλήσεως δὲ ἐλέγετο ὁ τοῦ Μόσχου· ὃς ἀπετάξατο μὲν ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Θεοδοσίου μονῇ, εἶτα συνδιέτριψε τοῖς τε κατὰ τὸν Ἰορδάνην ἀνὰ τὴν ἔρημον ἀσκουμένοις καὶ τοῖς ἐν τῇ νέᾳ λαύρᾳ τοῦ μεγάλου Σάβα [61] διαθλοῦσιν. Ἐντεῦθεν δὲ τά τε τῆς Ἀντιοχείας κλίματα καὶ τὴν Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν περὶ αὐτὴν ἔρημον καὶ μέχρι Ὀάσεως [62] ἐπελθὼν, καὶ πολλῶν καὶ μεγάλων ἀνδρῶν ἀριστείας συναγηοχὼς τοῦτο μὲν ὤψει τοῦτο δὲ καὶ νεαζούσῃ ἀκοῇ, διὰ τὴν αὐτὴν δ' αἰτίαν καὶ νήσους ἱστορησάμενος ἐτῷ πρὸς τὴν Ῥώμην διάπλῳ, ἐκεῖσέ τε [63] τὰ παραπλήσια διερευνησάμενος καὶ μαθὼν, τὸ παρὸν σύνταγμα γράφει, καὶ προσφωνεῖ Σωφρονίῳ ἢ Σωφρονᾷ τῷ οἰκείῳ μαθητῇ καὶ ἐγχειρίζει, αὐτῷ τούτῳ [64] τὴν τοῦ βίου μέλλουσαν ἐφίστασθαι πρὸς τὰ ἀμείνονα προτεθεαμένος μεταβολήν.

Ἡ δὲ τοῦ λόγου ἑρμηνεία εἰς τὸ ταπεινότερον τοῦ προτέρου καὶ ἀμαθέστερον ἀποκλίνει. Καὶ τὰ διηγήματα δὲ οὐχὶ τὸν ἴσον ἀριθμὸν ἐν πᾶσιν εὑρήσεις τοῖς βιβλίοις διασεσωσμένα, ἀλλ' ἔν τισι καὶ εἰς β' καὶ μ' καὶ τ' [65] διηπλωμένα, τοῦτο μὲν ἐνίων κεφαλαίων ἐπιδιαιρέσει τοῦ ἀριθμοῦ συναυξομένου, τοῦτο δὲ καὶ διηγημάτων ἔστιν ὧν παρενθήκῃ. Πλὴν ἐξ ἁπάντων τὸ χρήσιμον ὁ συνετὸς καὶ θεοφιλὴς ἀνὴρ δρεπόμενος οὐκ ἂν τῶν συντεταγμένων κόρον καταγνοίη.

Σ'.

Μάρκου μοναχοῦ Λόγοι ἀσκητικοὶ η'· καὶ Πρὸς Μελχισεδεκίτας λόγος α'.

Ἀνεγνώσθη βιβλίον Μάρκου μοναχοῦ ἐν λόγοις η', ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἐπιγραφὴν ἔλαχε περὶ νόμου πνευματικοῦ, καὶ χρήσιμος τοῖς τὸν ἀσκητικὸν ἐπαγγελλομένοις βίον· ὥσπερ καὶ ὁ ἐφεξῆς, τοὺς ἐξ ἔργων οἰομένους δικαιοῦσθαι εἰς μάταιον διαπίπτειν [66] λογισμὸν, μᾶλλον δὲ καὶ τὸν ὅτι μάλιστα σφαλερὸν [67], ἐπιδεικνύμενος· [521 R.] ἐν οἷς καὶ ἕτεραι συνυφαίνονται παραινέσεις, εἰς τὸν πνευματικὸν καὶ αὐτὰ συνανήκουσαι βίον [68] καὶ νόμον. Καὶ ὁ γ' δὲ, περὶ μετανοίας τῆς πάντοτε προσηκούσης ἀπευθυνόμενος τὸν σκοπὸν, εἰς τὸν αὐτὸν τῆς ὠφελείας βαθμὸν ἀνατρέχει.

Σαφὴς μὲν οὖν ἐστιν, ὅσον ἐπὶ τῇ κοινότητι τῶν λέξεων καὶ τῷ κεφαλαιωδῶς ἐξενηνέχθαι, ἡ φράσις, εἰ καὶ μὴ πρὸς τὴν Ἀττικὴν ἀπηκρίβωται τὰ ὅλα

VARIÆ LECTIONES.

[56] πλὴν] πλέον A. [57] αὐτὸν A. [58] ὀνομάζουσι ς. [59] παράδεισιν A. [60] ὄνομα αὐτῷ ς. [61] Σάββα ς. [62] μέχρις ἄσεως [63] τε om. pr. A. [64] τοῦτο ς. [65] τ'] libri τριακοσίοις. [66] διαπίπτειν ς. φησὶ λογ. ς. [67] τῶν — σφαλερῶν τοῦτο ἐπιδ. ς. [68] βίον καὶ om. A.

NOTÆ.

(85) Hodie in 219 capita duntaxat distincta leguntur.

(86) Exstant Parisiis Latine excussi, et in Biblioth. SS. Patr. Margarini, t. IV. Alios ejusdem præterea 32 asceticos ad sua pervenisse tempora indicat Niceph. lib. XIV, cap. 54, qui hunc virum cum Nilo B. Chrysost. discipulum facit.

Digitized by Google

γλῶτταν [69]· εἰ δέ που [269 H.] τὸ ἀσαφὲς ἐνορᾶται, τῷ διὰ πράξεως αὐτὰ πεφυκέναι μᾶλλον κατανοεῖσθαι ἀναχωρεῖ τῆς διὰ λόγων ἑρμηνείας, οὐχὶ τῷ δυσκόλως εἰρῆσθαι. Τὸ δὲ τοιοῦτον οὐκ ἐν τοῖς εἰρημένοις μόνον ἀναφαίνεται λόγοις, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς· καὶ οὐχὶ μόνῳ τῷδε τῷ ἀνδρὶ, ἀλλὰ [70] μικροῦ πᾶσιν, οἷς ἀσκητικοὺς νόμους καὶ πάθη καὶ διαθέσεις δι' ἔργων χωρούσας ἀπαγγέλλειν γέγονε σπουδὴ, ὁ τῆς τοιαύτης ἀσαφείας ἐνιαχοῦ συμπρόεισι τρόπος, τῆς ἐκ [71] τῶν ἔργων αὐτῶν ἐπιγνώσεως οὔ τι μάλα στεργούσης τὰς διὰ τῶν ῥημάτων ἐπιδηλώσεις. Ἀλλ' οὕτω μὲν περὶ τούτου. Ὁ γε μὴν δ' λόγος, εἰς τύπον ἐρωτήσεως καὶ ἀποκρίσεως ἐσχηματισμένος, δείκνυσιν ὡς τὸ σωτήριον βάπτισμα τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἁμαρτημάτων μυστικῶς ἡμῖν ἐχαρίσατο [72] καὶ τὴν χάριν τοῦ παναγίου ἐνῴκισε Πνεύματος, καὶ τοιαῦθ' ἕτερα. Ὁ δὲ ε' διαπλάττει τὸν νοῦν πρὸς τὴν οἰκείαν ψυχὴν συμβουλὴν οἷον ἀνακοινούμενον, δι' ἧς οὐκ ἄλλους αἰτίους, ἀλλ' αὐτοὺς ἡμᾶς τῶν ἁμαρτανομένων ἀποφαίνεται. Καὶ ὁ ς' δὲ εἰς διάλογον σχηματίζεται, σχολαστικὸν εἰσάγων τινὰ πρὸς Μάρκον αὐτὸν διαλεγόμενον, ὧν τὰ κεφάλαια ὅτι δεῖ ἀδικούμενον μὴ ἀμύνεσθαι μηδὲ κατακρίνειν τοὺς ἀδικοῦντας, ἀλλ' ἰδίων ἁμαρτημάτων εἰσπράξεις ἡγεῖσθαι τὰς ἐξ ἑτέρων ἡμῖν ἐπιφερομένας [73] ἐπηρείας· καὶ ὅτι χαλεπὸν ἡ ἀνθρωπαρεσκία, καὶ ὡς δεῖ παντὸς σωματικοῦ ἔργου πολλῷ τῷ μέσῳ τὴν προσευχὴν προτάττειν, καὶ τί ἐστι τὸ θέλημα τῆς σαρκός. Ὁ δὲ ζ', οὐκ εἰς τὰ τῶν ῥημάτων ἀμοιβαῖα [74] διατυπούμενος, περὶ νηστείας διαλαμβάνει. Ὁ δὲ η', Νικολάῳ τινὶ μοναχῷ γεγραμμένος, τίσι μάλιστα κοιμίζεται [75] θυμὸς καὶ ὀργὴ ἢ καὶ τέλεον καταργεῖται, ἀναδιδάσκει, καὶ τίσιν ἡ σαρκίνη ἐπιθυμία. Ταῦτα μὲν, εἰ καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀλλήλων διαφέροντα, ὅμως εἰς τὴν πρακτικὴν χειραγωγεῖ φιλοσοφίαν τὰ ὀκτὼ [76] τῶν λογίων. Ὁ δὲ θ', κατὰ Μελχισεδεκιτῶν ἀγωνιζόμενος, οὐδὲν ἔλαττον τὸν γεννησάμενον αὐτὸν αἱρέσεως ἔνοχον οὐ μετριωτέρας στηλιτεύει· πλὴν τῷ γε θηρᾶν πανταχόθεν ἐφιεμένῳ τὸ χρήσιμον, οὐκ ἀσυντελὴς αὐτῷ οὐδ' ἡ ἐκ τούτου ἀνάγνωσις ἔσται. Τὴν δὲ τῶν εἰρημένων λόγων τάξιν οὐ πάντα τὰ ἀντίγραφα τὴν αὐτὴν διασώζει, ἀλλὰ ἔνια μὲν [77] προτάττει, ἄλλα δὲ ὑποτάττει ὡς τινα καὶ τὴν ἐσχάτην τοῖς πρώτοις ἀπονέμειν χώραν [78].

curate linguam componat. Sicubi vero in his obscuritas aliqua cernitur, ideo nimirum ab ea, quæ per verba fit [clara] explicatione recedit, quod hæc ejusmodi sint, ut per actionem ipsam potissimum percipi debeant, non quod difficulter eadem exprimi oratione possint. Quod non in hisce solum libris usu venit, sed et in aliis deinceps sequentibus. Quin neque in hoc duntaxat scriptore, verum etiam in omnibus ferme iis, qui de asceticis institutis, et de perturbationibus atque affectionibus, quæ per ipsa producuntur opera, docere aliquid studuerunt, ejusmodi obscuritatis vitium alicubi invenitur ; quæ enim ex ipsis est operibus percepta cognitio, non usque adeo verbis explicari contenta est. Sed hæc hactenus. Quartus porro liber interrogantis atque respondentis forma compositus, docet salutiferum baptisma, cum liberationem expiationemque criminum mystice nobis contulisse, tum sancti Spiritus gratiam infudisse : **163***a* et id genus alia. Quintus deinde mentis velut consultationem, cum sua ipsius anima ita inducit, ut nos ipsos auctores esse peccatorum, non vero in alios culpam conferendam, demonstret. Sextus autem dialogi forma conscriptus, quo causidicus quidam cum Marco ipso disserens inducitur tractantque hæc fere capita : Qui injuriam acceperit, ulcisci non debere, nec adeo illos damnare, qui injuriam fecerint, cum pœnarum sit potius de peccatis nostris reputanda exactio, quæ ab aliis nobis inferantur injuriæ. Difficile quoque esse hominibus placere. Precationem dehinc cuicunque corporali operi longo esse intervallo præponendam : et quæ sit denique carnis voluntas. Septimus liber [non per dialogum scriptus] de jejunio agit. Octavus tandem Nicolao cuidam monacho inscriptus, quibus potissimum ira ac furor animi sopiatur, vel etiam penitus tollatur, et quibus etiam carnis exstinguatur concupiscentia, edocet. Qui quidem octo libri, etsi plus minusve sint inter se diversi, omnes tamen ad operantem sapientiam quasi manu ducunt. Accessit et nonus liber, quo dum adversus Melchisedecitas (87) depugnat, nihilo interim minus in ipsum parentem suum, hæresis hujus labe contaminatum, vehementer invehitur : qui tamen utilitatem undique investigare desideret, ille ne in hoc quidem legendo operam ludet. Ordo vero istorum librorum non idem in omnibus est codicibus : alia enim quidam præponunt, alia subjiciunt, ut primis etiam aliqui extremum tribuant locum.

ΣΑ'.

Διαδόχου Φωτικῆς ἐν τῇ παλαιᾷ Ἠπείρῳ ἐπισκόπου ὅροι ι'· καὶ ἀσκητικὰ κεφάλαια ρ'. — Νείλου μοναχοῦ Λόγος ἐν κεφαλαίοις ργ'. — Καὶ Ἰωάννου τοῦ Καρπαθίου Παρακλητικός.

[524 R.] Ἀνεγνώσθη βιβλίον τοῖς ἑπομένοις μὲν

CCI.

Diadochi Photicæ veteris Epiri episc. Definitiones x. *et Capita* c. — *Nili monachi De oratione capita* CLIII. — *Joannis Carpathii Consolatorius.*

Legi libellum (88) in quo, post decem admodum

VARIÆ LECTIONES.

[69] γλῶσσαν ς. [70] ἀλλὰ καὶ μ. ς. [71] τῆς δ' ἐκ ς. [72] ἐχαρίσατο ἡμῖν ς. [73] ἐπιφερομένας ἡμῖν. [74] ἀμείβοντα ς. [75] κοιμίζεται μάλιστα ς. [76] τὰ ὀκτὼ τῶν λογίων post ὅμως ponit A. [77] μὲν et 26. δὲ om. A. [78] post χώραν in A versus 5 vacui.

NOTÆ.

(87) De quibus ex veterum scriptis plura cardin. Baronius, tom. II, ad ann. Christi 196.

(88) Etexstat a nostro Franc. Turriano Latine versus, et typis Plantinianis olim excusus.

Digitized by Google

procœmii capita, centum sequuntur alia, quibus totus absolvitur. Illorum primum fidei est definitio: Conceptus [nimirum] mentis de Deo affectionis expers. Alterum dein definitio spei : Egressio mentis ad ea quæ sperantur. Tertium, patientiæ definitio : Mentis oculis [Deum] invisibilem, perinde ac si visibilis esset intuendo, ita indesinenter durare. Quartum, definitio affectionis minime avaræ. Tam esse animatum ad non habendum quam alius quispiam ad habendum. Quintum, definitio cognitionis: Seipsum nescire, extra se positum in Deo. Sextum, humilitatis definitio : Continua oblivio suorum recte factorum. Septimum, definitio vacuitatis iræ : vehemens desiderium non irascendi. Octavum, castimoniæ : Sensus semper Deo affixus. Nonum, **163**[b] charitatis : Amoris incrementum erga eos qui injuriam inferunt. Decimum, perfectæ immutationis: Mortis horrorem pro gaudio reputare in Dei oblectatione. Decem ergo hisce definitionibus centum illa capita subjecta sunt. Hic autem liber iis vel maxime commodus, qui se [ad perfectionem] exercent, imo et qui in ipsis actionibus perficientibus jam exercitati sunt; nihil interim paulo obscurius afferens; scientia enim per experientiam percepta, facile se verbis doceri patitur. Auctorem ejus inscriptio ipsa facit Diadochum, Photices illius quæ est in vetere Epiro, episcopum.

A κεφαλαίοις ρ' ἀπαρτιζόμενον, τοῖς ὡς [79] ἐν προοιμίῳ δὲ τὸν δέκα οὐχ ὑπερβαίνουσιν, ὧν πρῶτόν ἐστιν ὡς πρῶτος ὅρος τῆς πίστεως ἔννοια περὶ Θεοῦ ἀπαθὴς, β' ὡς δεύτερος ὅρος τῆς ἐλπίδος ἐκδημία τοῦ νοῦ πρὸς τὰ ἐλπιζόμενα, γ' ὅρος τῆς ὑπομονῆς, τὸν ἀόρατον ὡς ὁρατὸν ὁρῶντα τοῖς τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς ἀδιαλείπτως καρτερεῖν, δ' ὅρος τῆς ἀφιλαργυρίας, οὕτως ἔχειν τὸ μὴ ἔχειν ὡς θέλει τις τὸ ἔχειν, ε' ὅρος τῆς ἐπιγνώσεως, ἀγνοεῖν ἑαυτὸν ἐν τῷ ἐκστῆναι [270 H.] Θεῷ, ς' ὅρος τῆς ταπεινοφροσύνης, λήθη τῶν κατορθωμένων προσοχῆς, ζ' ὅρος τῆς ἀοργησίας, ἐπιθυμία πολλὴ τοῦ μὴ ὀργίζεσθαι, η' ὅρος τῆς ἀγνείας, αἴσθησις ἀεὶ κεκολλημένη τῷ Θεῷ, θ' ὅρος τῆς ἀγάπης, αὔξησις φιλίας πρὸς τοὺς ὑβρίζοντας, ι' ὅρος τῆς τελείας ἀλλοιώσεως, ἐν τρυφῇ B Θεοῦ χαρὰν ἡγεῖσθαι τὸ στυγνὸν τοῦ θανάτου. Τούτοις οὖν τοῖς δέκα τὰ ἑκατὸν ὑποτέτακται. Καὶ ἔστιν οὗτος ὁ λόγος εἰς τὸ ἄριστον τοῖς ἀσκουμένοις συγκείμενος, καὶ τοῖς ἐν αὐταῖς ἐγγεγυμνασμένοις ταῖς τελειοποιοῖς πράξεσιν οὐδ' ἀσαφές τι ἐμπαρεχόμενος· ἡ γὰρ διὰ πείρας γνῶσις εὐχερῶς τῆς [80] διὰ λόγων ἐπιδατεύει διδασκαλίας. Πατέρα δὲ τοῦ λόγου Διάδοχον ἡ ἐπιγραφὴ λέγει, Φωτικῆς τῆς ἐν τῇ παλαιᾷ Ἠπείρῳ ἐπίσκοπον.

In eodem volumine lectus item est Nili monachi liber in centum (89) et quinquaginta tria capita divisus: quibus precandi formam vir ille divinus exposuit. Feruntur ejusdem et alia plurima lectu digna diversi argumenti opuscula (90), partim epistolæ, partim historiæ forma conscripta, quæ non operum tantum perfectionem insignem, sed in dicendo quoque facultatem ejus testantur. Verum etsi diffusus æque Diadochus non est, quæ tamen ab ipso conscripta sunt centum capita, nullam partem inferiore gradu collocantur, quam quæ modo retuli. Nam et dictio ita composita est, ut reprehendi nequeat, et sensus ex actionibus natam sapientiam præfert. Cæterum Marci librum cum utraque [quam dixi] forma præcedat, alicubi insuper sententiis antecellit. Dederit vero et ille ad finem cujusque capitis ansam iis qui incorrupte pronuntiant, quod sive accessione alicujus adulteratus, sive alias hallucinatione aliqua abreptus ista dixerit. Vellem enim, ne vere confirmare possem, opinionem saltem ejus damnatam fuisse.

Ἐν ταυτῷ δὲ τεύχει καὶ Νείλου μοναχοῦ λόγον [81] ἀνέγνων, τρισὶ καὶ ν' καὶ ρ' κεφαλαίοις διαιρούμενον [82]. Τὸν τῆς προσευχῆς δὲ ἐν τούτοις ὁ θεῖος ἀνὴρ ἀναπτύσσει τύπον. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα αὐτοῦ ἀξιόλογα, ποικίλας ὑποθέσεις ὑποβαλλόμενα, εἴς τε C τὸν ἐπιστολιμαῖον τρόπον καὶ εἰς τὸν [83] συγγραφικὸν ἀνηγμένα συντάγματα φέρεται, τήν τε κατὰ τὰ ἔργα τελειότητα καὶ τὴν ἐν λόγοις μαρτυρόμενα δύναμιν. Πλὴν εἰ καὶ μὴ πολύχους ὁμοίως ὁ Διάδοχος, ἀλλά γε ἀναγεγραμμένα αὐτῷ ἑκατὸν κεφάλαια οὐκ εἰς ἐλάττονα βαθμὸν ἐν οὐδετέρῳ μέρει τῶν εἰρημένων τίθησιν· ὅ τε γὰρ λόγος αὐτῷ εἰς τὸ ἀμώμητον σύγκειται, καὶ ὁ νοῦς τὴν ἀπὸ τῶν πράξεων σοφίαν προβάλλεται. Τοῦ μέντοι Μάρκου δι' ἑκατέρας προέχων ἰδέας, καὶ ἐνιαχοῦ ταῖς γνώμαις ἀντιφέρεται. Δοίη δ' ἂν καὶ αὐτὸς λαβὴν τοῖς ἀδεκάστως ἀκριβολογουμένοις κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἑκατοστοῦ [84] κεφαλαίου, εἴτε παρενθήκῃ τινὸς νοθευόμενος, εἴτε ἄλλως τινὶ συναρπασθεὶς παροράματι [85]· τὸ γὰρ κατὰ D δόξαν ἀλῶναι εὐξαίμην ἂν μὴ ἐπαληθεύειν.

Valde autem in iis, quæ paulo ante recensui, Κρατεῖ δ' οὖν ἐν τοῖς πρὸ ὀλίγου εἰρημένοις πολλῷ

VARIÆ LECTIONES.

[79] ὡς add. A. [80] τῇ ἐμβατεύει διδασκαλίᾳ ς. [81] λόγος ἀνεγνώσθη ς. [82] δισιρούμενος ς. [83] τὸ ς. [84] ἑκατοστοῦ] ρ' A : ἑκάστου ς. [85] παροράματι ταῦτ' εἴρηκε. τὸ ς.

NOTÆ.

(89) 148 duntaxat exhibent libri evulgati a P. Franc. Turriano.

(90) Ut, De nihil possidendo; Περὶ προστασίας. De philosophia Christiana, de virtutibus et vitiis; De comparatione vitæ monachorum qui in solitudine, et qui in civitate degunt; De cæde SS. martyrum monachorum in monte Sina. Liber item Epistolarum, quæ in Italiæ bibliothecis exstant. Hæc noster Turrianus recenset ad suum Nilum. Niceph. lib. xiv, cap. 54. addit ad Græcæ superstitionis sectatores, scripsisse, et ad Eulogium quemdam. At cum plures enumerentur Nili, forsitan non ejusdem sunt omnia.

Digitized by Google

καὶ Ἰωάννου τοῦ Καρπαθίου, ὃς ἐπιγραφὴν αὐτοῦ τῷ πονήματι δίδωσι· *Πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς Ἰνδίας προτρέψαντας μοναχοὺς παρακλητικός*. Ρ' δὲ καὶ οὗτος κεφαλαίοις περαιοῖ αὐτό [86].

ΣΒ'.

Ἱππολύτου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος εἰς τὸν Δανιὴλ ἑρμηνεία· καὶ λόγος περὶ Χριστοῦ καὶ Ἀντιχρίστου.

[525 R.] Ἀνεγνώσθη Ἱππολύτου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος ἑρμηνεία εἰς τὸν Δανιήλ. Κατὰ λέξιν μὲν οὐ ποιεῖται τὴν ἀνάπτυξιν, πλὴν τὸν νοῦν γε, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐ παρατρέχει· πολλὰ μέντοι ἀρχαιοτρόπως καὶ οὐκ εἰς τὸ ὕστερον διηκριβωμένον καταλέγει. Ἀλλ' ἐκείνων οὐκ ἂν εἴη δίκαιος λόγον ὑπέχειν· τοὺς γὰρ ἀρχὴν θεωρίας καταβαλλομένους οὐ [87] δίκας ἀπαιτεῖν τῶν παρειμένων, ἀλλ' ἀγαπᾷν μάλιστα αὐτῆς τε τῆς ἐπιβολῆς καὶ ἐφ' ὅσον ἂν καταλήψεως τῶν διασκοπουμένων προχωροίη. Τὸ δὲ τὴν τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσίαν, καθ' ἣν καὶ ἡ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου τοῦδε συντέλεια ἵσταται, μηδὲ τοῖς μαθηταῖς δεομένοις τοῦ Σωτῆρος ἀποκαλύψαντος, εἶτα αὐτῶν ταύτην πεντακοσίοις [271 H.] ἔτεσιν ἀπὸ Χριστοῦ ὑπαχθέντα περιγράψασθαι, ὡσανεὶ τῶν ἀπὸ πρώτης τοῦ κόσμου καταβολῆς ἑξακισχιλίων ἐτῶν συντελουμένων, καὶ τὴν διάλυσιν αὐτοῦ ἐφεστάναι, τοῦτο καὶ θερμοτέρας ἂν εἴη τοῦ προσήκοντος γνώμης, καὶ ἡ ἀπόφασις ἀνθρωπίνης ἀγνοίας, ἀλλ' οὐκ ἐπιπνοίας τῆς ἄνωθεν διελέγχει. Ἡ δὲ φράσις αὐτῷ τὸ σαφὲς ὅτι μάλιστα οἰκειουμένη πρέποι ἂν ἑρμηνείᾳ [88], εἰ καὶ τοὺς Ἀττικοὺς οὔ τι μάλα θεσμοὺς [89] δυσωπεῖται.

Συνανεγνώσθη αὐτοῦ καὶ ἕτερος λόγος περὶ Χριστοῦ καὶ Ἀντιχρίστου, ἐν ᾧ ἥ τε αὐτὴ τῶν λόγων ἰδέα διαπρέπει, καὶ τὸ τῶν νοημάτων ἁπλούστερόν τε καὶ ἀρχαιότροπον [90].

ΣΓ'.

Τοῦ μακαρίου Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου ἑρμηνεία εἰς τὸν Δανιήλ.

Ἀνεγνώσθη τοῦ μακαρίου Θεοδωρήτου, ἐπισκόπου Κύρου, *Ἑρμηνεία εἰς τὸν Δανιήλ*. Μακρῷ μὲν οὗτος ὁ σοφὸς ἀνὴρ οὐχ Ἱππολύτου μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων τῇ τῶν προφητικῶν ῥημάτων ἀναπτύξει τε καὶ διακαθάρσει κρατεῖ· ἔστι δὲ τὴν φράσιν, εἴ τις ἄλλος, ἑρμηνείαις πρέπων, τῷ τε καθαρῷ καὶ εὐσήμῳ τῶν ῥημάτων ἀνακαλύπτων τὰ συνεσκιασμένα, καὶ τῷ ἡδύνοντι, ἅτε δὴ διαγλυκαίνων [91], προθυμοτέρους πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν παρασκευάζων, καὶ δὴ [92] καὶ τῷ πρὸς μηδεμίαν ἐκτροπὴν καὶ παρέκβασιν ἀποφέρεσθαι τοῦ προκειμένου κόρον τε ἀφαιρούμενος πάντα, καὶ τὴν μάθησιν τῶν ζητουμένων ἀσύγχυτόν τε καὶ ἀδιασκέδαστον καὶ εὐχερῆ τοῖς ἀναλεγομένοις αὐτοῦ [93] τὸν πόνον ἐμποιῶν. Καὶ ἡ λέξις δὲ αὐτῷ καὶ ἡ συνθήκη τῆς Ἀττικῆς εὐγενείας οὐ φεύγει τὰς γονάς, πλὴν εἴ τι περιεργότερον

etiam antecellit Joannem (91) illum Carpathium, qui hunc operi suo titulum indidit : *Ad Indiæ monachos, quem postularant, Consolatorius*. Porro centum et hic capitibus librum suum absolvit.

CCII.

Beati Hippolyti episc. et mart. Interpretatio Danielis, et Homilia de Christo et Antichristo.

Legi Hippolyti (92) episcopi ac martyris *Interpretationem Danielis* ; quem etsi ad verbum non explicat, nullum tamen sensum, ut verum dicam, prætermittit. Pleraque porro veteri more, non ut postea fuere accuratius excussa, recenset, quanquam eorum ipsum reddere rationem æquum non est. Decet enim ab iis, qui princip ium scientiæ alicujus statuerunt, non reposcere rationem eorum quæ præterierunt : **164***a* sed contentum esse potius conatu ipso, et iis quæ quatenus licuit, e considerandis assecuti sunt. Cæterum, quod Antichristi adventum (quando etiam mundi hujus aspectabilis interitus sequetur) quem ne discipulis quidem rogantibus manifestavit Christus, Hippolytus hic quingentesimo post Christum anno ascribere ausus sit, quasi a prima mundi constitutione sex millibus annorum tum decursis ejus interitus instaret, hoc sane calidioris quam par sit animi est. Verum hæc ejus assertio humanam ignorantiam potius, quam cœlestem aliquam inspirationem arguit. Genus ejus dicendi clarum in primis ac perspicuum, interpretem satis decet, etsi Atticas revera leges valde repudiat.

Legimus una ejusdem *Homiliam* (93) *de Christo et Antichristo* : in qua eadem dicendi forma servata, et sensuum simplicitas major est ac vetustas.

CCIII.

Theodoreti Cyrensis episc. Interpretatio Danielis.

Legimus Theodoreti episcopi Cyri *Interpretationem Danielis*. Vir sane doctus, non Hippolyto modo, verum etiam aliis multis propheticorum sermonum interpretatione atque explanatione longe antecellit. Dictio ejus commentationi (si cujusquam alius) aptissima. Nam et puris signantibusque verbis abdita quæque et obscura revelat, et jucunditate quadam quasi delinimento, suavique lepore ad sui lectionem invitat. Quin et ex eo quod ad ambages nullas digressionesque a proposito argumento recedat, satietatem non modo nullam affert, sed ea insuper, quæ in dubium vocantur, sine ulla vel confusione vel dissipatione facile, et commoda ratione lectores suos docet. Vocum item ejus delectus, atque ipsa compositio ab Atticæ elegantiæ origine non refugit, nisi quid forte curiosius illic occur-

VARIÆ LECTIONES.

[86] post αὐτό in versus vacui 7 1/2, in C 2 1/2. [87] οὐ] deest δεῖ. [88] ἑρμηνείᾳ—οὔτι A : ἑρμηνείας — ὄντι ς. [89] θερμοὺς ς. [90] ἀρχαιότροπον om. pr. C. [91] διαγλυκαίνοντι ς. [92] δὴ A : μὴν ς. [93] αὐτῆς A : αὐτοῦ ς.

NOTÆ.

(91) Hujus Περὶ ἀσκήσεως exstare feruntur in Italia, et bibliotheca Regia et Augustana.

(92) Vide B. Hieronym. in *Catal.* cap. 61.

(93) Ea Græce et Latine typis vulgata exstat.

Digitized by Google

rat, quod quis multorum auribus insolitum dicat. Hoc constat, nihil eum, quod ad interpretandum faciat, declinare, adeoque in summum evasisse optimorum interpretum culmen, ut non facile sis aliquem reperturus, qui illo melius obscura explicet. Sunt quidem et alii pure loquentes, qui propositarum sibi rerum sensum haud segniter investigent : at simul et perspicue dicere, et nihil interim cognitu necessarium (vel brevitatis causa) prætermittere ; non item ad diverticula, vel ad doctrinæ ostentationem digredi (nisi hæc forsitan, non sine utilitate, sic adhibeantur, ut percipi nequeat, quod a re proposita discedatur), **164***b* hoc certe præ cæteris rebus omnibus a bono Theodoreto studiose curatum est, non in hoc solum opere, sed fere dixerim in omnibus ejus scriptis, quæ multa sane reliquit, quibus sacram Scripturam industria sua mirifice illustravit. Igitur in aliquibus quidem illi in hac divini Danielis expositione cum Hippolyto martyre convenit, sed plura in quibus dissentit : quorum hæc illustriora sunt[94] (94).

A αὐτῆς ἐστι καὶ τῆς ὡς φάναι πολλῶν ἀκοῆς ἀναχωρηκός· τοῦτο δὲ, ὅτι μηδὲ προσῆκον ἑρμηνείᾳ, ἀποκλίνει. Καὶ ὅλως[94] εἰς τὸ ἄριστόν ἐστι τῶν ἐξηγητῶν καὶ οὐκ ἔχον[95] ῥᾳδίως τὸν ἄμεινον διασαφοῦντα ἀνηγμένος. Ἔστι μὲν γὰρ καὶ ἄλλοις τὸ καθαρῶς εἰπεῖν καὶ ἀνιχνεῦσαι τὸν νοῦν τῶν θεωρουμένων· τὸ δ' ἅμα τε σαφῶς εἰπεῖν καὶ μηδὲν τῶν ἀναγκαίων ἐν τῷ συντόμῳ παραλιπεῖν, μηδὲ πρὸς ἐκδρομὰς ἢ ἐπιδεικτικὰς σοφίας[96], ἢ ἄλλως μὲν οὐκ ἀχρήστους, παρασυρούσας[97] δὲ τοῦ προκειμένου, μὴ ἀπιδεῖν, εἴ τινι ἄλλῳ[98], καὶ τῷ χρηστῷ Θεοδωρήτῳ ἐνεστι διεσπουδασμένον, οὐκ ἐν ταύτῃ μόνον τῇ πραγματείᾳ, ἀλλά γε[99] μικροῦ δέω φάναι καὶ ἐν πάσαις — πολλαὶ δὲ αὗται — ἐν αἷς τῶν ἱερῶν Γραμμάτων αὐτῷ ἡ διασάφησις φιλοπονεῖται·

B Ἔστι μὲν οὖν ἐν τῇ περὶ τὸν θεσπέσιον Δανιὴλ ἀναπτύξει κατ' ἕνια τῷ μάρτυρι συμφερόμενος Ἱππολύτῳ· πλείω δὲ πρὸς ἃ φέρεται τὴν ἑτέραν, ὧν τὰ ἐπιφανέστερα ταῦτα [1].

CCIV.

Ejusdem Octateuchi expositio, et In libros Regum ac Paralipomena.

Legi ejusdem divini viri explanationem Octateuchi, quæ inscriptionem certe operi egregie congruentem nacta est, *In impedita sacræ Scripturæ loca* (95); in quibus et ad libros Regum ac Paralipomena. Utilissimum in primis hoc opus, quodque cum ipsis quasi naturalibus parentis mox genium lectorum oculis subjiciat. Præterquam autem quod C hic consueta ipsi dicendi forma egregie eluceat : habet quoque (si ad majorem perspicuitatem et comprehendendi facilitatem respicias) cum aliud quoddam commodum, tum quod in summa veluti capita per quæstiones solutionesque liber distinctus sit.

[826 R.] ΣΔ'.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν Ὀκτάτευχον, καὶ τὰς Βασιλείας, καὶ τὰ Παραλειπόμενα.

Ἀνεγνώσθη [2] τοῦ αὐτοῦ μακαρίου [3] ἀνδρὸς ἐξήγησις [4] εἰς τὴν Ὀκτάτευχον. Ἐπιγραφὴν δ' ἔλαχε [5] συμβαίνουσαν τῷ ἔργῳ· *Εἰς τὰ ἄπορα* γὰρ χρηματίζει *τῆς Γραφῆς* (95)· ἐν οἷς ἐστι καὶ εἰς τὰ τῶν Βασιλειῶν καὶ εἰς τὰ Παραλειπόμενα. Χρήσιμον δ' ἐς τὰ μάλιστα τὸ βιβλίον, καὶ αὐταῖς γοναῖς τοῖς ἐντυγχάνουσι τὸ γνήσιον ἐπιδεικνύμενον αὐτίκα τοῦ γεγεννηκότος. Τῆς δὲ συνήθους αὐτῷ ἰδέας διαπρεπούσης, ἔχει τι πρὸς τὸ σαφέστερον ὁρᾶν καὶ εὐκατάληπτον καὶ ἕτερον πλεονέκτημα, καὶ τὸ ὡς ἐν κεφαλαίῳ κατὰ τὸ ἀπορούμενον καὶ ἐπιλυόμενον τὸ βιβλίον διατετυπῶσθαι.

CCV.

Idem in XII *Prophetas.*

Legimus ejusdem *in duodecim prophetas* eadem dictionis ac sententiæ venustate adornatum librum.

ΣΕ'.

Τοῦ αὐτοῦ Εἰς τοὺς δώδεκα προφήτας.

[272 H.] Ἀνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ *Εἰς τοὺς ιβ' προφήτας* ἐν τῇ αὐτῇ τῶν λόγων καλλονῇ καὶ τῆς διανοίας διεσκευασμένον [6].

CCVI.

Procopii sophistæ Scholæ commentariorum in Octateuchum, et in libros Regum ac Paralipomena.

Lectæ sunt Procopii sophistæ *Scholæ commentariorum in Octateuchum Veteris Testamenti, et in Regna ac Paralipomena.* Diffusus autem est interpres hic atque prolixus : non quidem propterea, quod in supervacaneas, quæque ad rem nihil perti-

ΣϚ'.

Προκοπίου σοφιστοῦ εἰς τὴν Ὀκτάτευχον, καὶ τὰ τῶν Βασιλειῶν καὶ τὰ Παραλειπόμενα ἐξηγητικαὶ σχολαί.

D Ἀνεγνώσθησαν Προκοπίου σοφιστοῦ *Ἐξηγητικαὶ σχολαὶ εἰς τε τὴν Ὀκτάτευχον τῶν Παλαιῶν Γραμμάτων καὶ εἰς τὰς Βασιλείας καὶ δὴ καὶ τὰ Παραλειπόμενα.* Πολύχους μὲν οὗτος καὶ πολύστιχος ὁ ἐξηγητὴς, πλὴν οὐκ εἰς περιττάς τινας καὶ ἐξ-

VARIÆ LECTIONES.

[94] ὅλος ϛ. [95] libri ἔχων. [96] σοφίας χωρεῖν ἢ — ἀχρήστους ποιεῖν παρ. ϛ. [97] παρασύροντας A, παρασύροντα ϛ. [98] τι ἄλλο. ἐσπουδασμένον ϛ. [99] γε add. A. [1] post ταῦτα versus vacui in A et sinistræ columnæ 34 1/2 : et dextræ omnes (i. e. 38) in C 4. [2] ἀνέγνω A. [3] μακαρίου A : θεσπεσίου ϛ. [4] ἐξηγήσεις A. [5] ἔλαχεν οὐ συμβ. Fabricius. [6] διεσκευασμένον βιβλίον ϛ.

NOTÆ.

(94) Desiderari hic ea, argumento est vacuum in quibusdam codicibus relictum spatium.

(95) Εἰς τὰ ἄπορα τῆς Γραφῆς. Addunt editi libri κατ' ἐκλογήν. Unde interpretes fecerunt : *De selectis Scripturæ sacræ quæstionibus ambiguis.* Quæ autem hoc loco, e cod. Bavar. descripta, exhibentur in Notis exemplaris Græci, eadem et plura vidit atque convertit olim Gent. Hervetus.

Digitized by Google

ἀγωνίους ἀποδιατρίβων παρεκδρομὰς, ἀλλὰ τῷ διαφορὰς δοξῶν περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἀναγράφειν [7] πολλάκις. Τοῦτο δὲ καὶ προοιμιάζεται εἰς ὄγκον αὐτῷ διαπλαττόμενον, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν θεοδωρήτου σύνοψίν τε καὶ φιλοκαλίαν τὸ σύνταγμα αἴρεται. Καὶ εἴη ἂν οἰκειότατόν τε καὶ χρειωδέστατον, εἰ μετὰ τὴν ἐν ἐκείνοις τριβὴν ἡ περὶ ταῦτα τοῦ ἀνδρὸς τὰ σπουδάσματα σχολὴ διαδέχοιτο. Καὶ ἡ φράσις δὲ αὐτῷ ἐς τὸ ἄριστον ἦσκηται, εἰ καὶ τῆς [8] ἐξηγητικῆς διατυπώσεως ἔχει τι καὶ κομψότερον.

A neant egressiones divertat, sed quod opinionum eadem de re diversitates sæpenumero commemoret. Et vero etiam præfatur hoc a se opus magnam in molem esse aggestum : quod item maxime ad Theodoreti brevitatem venustatemque assurgit : ut aptissimum illud plane sit, atque utilissimum, si post illum lectum, ad hujus etiam viri labores legendos otium contingat. Dictio ab eo est optime quidem exculta, sed comptior aliquanto, quam commentarii rudiorem formam deceat.

ΣΖ'.

Τοῦ αὐτοῦ Εἰς τὸν Ἡσαΐαν.

Ἀνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ φιλοπόνου ἀνδρὸς *Εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν*, τήν τε ὁμοίαν τοῖς προειρημένοις διάθεσιν φυλαττόμενον, καὶ τὴν αὐτὴν τῶν λόγων ἐπιδεικνύμενον δύναμιν, καὶ δῆλον ὅτι καὶ τὸ λυσιτελοῦν παραπλήσιον [9].

CCVII.

Idem in Isaiam prophetam.

Legimus ejusdem perstudiosi hominis (96) *In Isaiam prophetam* opus : quod similem suprascriptis B servat commentandi rationem, eamdemque dicendi vim præfert, pari cum lectoris (ut constat) utilitate.

ΣΗ'.

Εὐλογίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας κατὰ Ναυατιανῶν λόγοι ε'.

Ἀνεγνώσθη τοῦ ἐν ἁγίοις Εὐλογίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας *Κατὰ Ναυατιανῶν*, ἐν λόγοις ε'. Τούτῳ τῷ ἀνδρὶ ὄνομα μὲν [529 R.] λιπεῖν ἐπὶ δεξιότητι λόγων οὐδ' ὁτιοῦν προσεμέλησε, τὰ δὲ Ναυάτου σοφισματώδη προβλήματά τε καὶ δελεάσματα διελέγξαι καὶ αἰσχῦναι οὐδὲν τὸ ἀπαράσκευον τῆς κατὰ τοὺς λόγους μελέτης ἐμποδὼν ἔστη· τοῖς γὰρ Γραφικοῖς πλουτῶν νοήμασί τε καὶ θεωρίαις, ὅσα ἐκεῖνος ἀποσπαράσσων τῆς ἰδίας αἱρέσεως πρόβλημα καὶ συνηγορίαν ἐποιεῖτο, ταῦτα αὐτὸς ἀναπτύσσων, καὶ τὸ περὶ αὐτὰ κακοῦργον τῆς αἱρέσεως ἐπιδεικνὺς, ἀφαιρεῖται αὐτοῦ· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἑτέροις τῶν Γραφῶν ῥήμασι τὸ ἀπονενοημένον αὐτοῦ καὶ ἀσύγγνωστον καὶ ἀλλόφυλον τῆς αἱρέσεως στηλιτεύει. Ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τῶν λόγων καὶ τὸ νόθον καὶ κακόπλαστον, ὃ εἰς Ναυάτον ἀναφέρουσιν οἱ αὐτοῦ σπουδασταὶ, μαρτύριον διελέγχει. Ἔστι μὲν οὖν καὶ αὐτὸ τοῦτο ὁ κατὰ Ναυάτου ἔλεγχος τὸ χρήσιμον ἔχων, πλὴν καὶ Γραφικῶν οὐκ ὀλίγων ἐνθεωρεῖται τούτοις πολλαχοῦ τοῖς ἀξιολογωτάτοις τῶν ἐξηγητῶν συμφερομένη ἑρμηνεία. Ἀλλὰ καὶ τὸ πιθανόν τε καὶ ἡδῦνον ὡς ἐν τοιούτῳ λόγων χαρακτῆρι οὐκ ἄν τις ἀγασθεὶς μεταγνοίη.

165a CCVIII.

Eulogii Alexandrini archiepisc. Contra Navatianos libri v.

Legi B. Eulogii archiepiscopi Alexandrini *Adversus Navatianos* (97) libros quinque. Qui etsi scriptor dicendi elegantia nomen sibi quærere nullo modo curarit, nihil tamen, quo minus Navati sophismatum plenæ assertiones captionesque refellantur, atque ignominia notentur, sermonis neglecti incuria impedimento fuerit. Sacræ enim Scripturæ commentationibus ac contemplationibus abunde instructus, quæ hinc ad suam hæresim asserendam atque pro- C pugnandam ille discerpserat, eadem hic interpretando, et una hæresis in iis fraudes detegendo, Navato eripit ac tollit. Quanquam et aliis Scripturarum locis, ipsius venia indignam amentiam, ac peregrinam hæresim, velut cippo eam inscribendo, divulgat. Extremo (98) denique libro falsum illud et improbe confictum, quod Navato ejus studiosi attribuunt, martyrium exagitat. Est igitur hæc Navati confutatio legentibus utilis : præterquam quod hic non paucorum Scripturæ (99) locorum passim sese offerat explicatio, ipsis etiam interpretum principibus profutura(1). Sed et illius persuadendi vim ac jucunditatem, ut in hoc charactere, nemo qui eum veneretur, contemnendam ducat.

ΣΘ'

Δίωνος Λόγοι π'.

Ἀνεγνώσθη Δίωνος βιβλίον ἐν Λόγοις π'. Οὗτος ἔστι μὲν τὴν πατρίδα Προυσαεὺς, φυγὰς δ' ἐγεγόνει

D

CCIX.

Dionis Chrysostomi Orationes LXXX.

Lectus est Dionis (2) *orationum* octoginta liber (3). Patria hic fuit Prusensis, sed tyrannidis (4) dum

VARIÆ LECTIONES.

[7] ὑπογράφειν ς. [8] τῆς om. A. [9] post παραπλήσιον unus in A versus vacuus.

NOTÆ.

(96) Quod cum Latina sua insigni interpretatione, et sacri prophetæ textu edidit Parisiis doctiss. Joan. Curterius. an. 1580.

(97) De iisdem pluribus supr. cod. 182.

(98) Qui sextus numeratur cod. 182 iterumque, cod. 280.

(99) Quæ excerpta leges cod. 230.

(1) Eadem plane χρῖσι etiam supra codice 182.

(2) De quo lege interpretis Latini præfationem et Suidam.

(3) Quæ hodie omnes exstant Parisiis nuperrime cum Notis Græce et Latine editæ.

(4) A cujus mentione orat., 15 quam de exsilio A thenis habuit, inchoatam videas.

Digitized by Google

fugit servitutem, exsul factus, varias oberrando peragravit regiones. Idem in dicendi arte acutus ac solers est habitus, præsertim si de componendis moribus dandum esset consilium. Viguit Trajano Romæ imperante, cum quo diu multumque vixit, et in ea existimatione atque honore, ut et cum Augusto communi interdum carpento veheretur. Patrem habuit Pasicratem, rhetor ipse institutó atque philosophus. Tantam autem morum severitatem affectasse ferunt, ut **165***b* leonina sæpe indutus pelle in publicum prodiret. Vocem mittebat placidam et firmam, incessus minime quidem incitatus, sed non ideo segnis aut fractus, a quo nec reliqui corporis motus discrepabant. Gracilis adhæc erat, et corpore haudquaquam vasto.

Orationes conscripsisse plurimas referunt, quarum octoginta in meas inciderunt manus : quæ quidem orationes Chrysostomi [hoc est *aurei oris*] cognomentum illi apud ejus ætatis homines pepererunt. Cæterum plerasque, ut dicebam, orationum ejus quas quidem noverim, suasoriæ. Sed quando æquum est deliberativo generi quiddam etiam judiciale permisceri, parem ipse virtutem in hoc quoque orationis genere ostendit : et inter omnes quidem maxime *Rhodiaca*. Nam et aerius enthymematis instat, et brevem atque contortam orationem (quod saltem ad characterem) adhibet, et vehementia cum ubertate abundat. Exemplis insuper maxime præstat, quæ ubique multa e variis petita rebus, aptissime ad propositum argumentum accommodat. Libentissime quoque fabulosas narrationes aliquas monitionibus intexit, ut eam etiam ob rem simplex dicendi genus consectatus videri possit. Rarius enim Platonis exemplo ejusmodi eum fabulas afferentem videas, quæ (ut in Borysthenica) elationem aliquam granditatemque orationi addant. Simplici igitur idea plurimum est usus (ut paulo ante diximus) in sensibus, vocabulis item familiaribus, et passim obviis, nihilque compositio habet aut sublimitatis ostentandæ, aut captandæ jucunditatis gratia innovatum. Et vero, in verbis saltem, nominumque conjunctione, perspicuam dicendi genus scriptorem hunc propositum habuisse existimes : sed dum longius sententiæ redditionem producit, digressionibusque ut plurimum orationem intertexit, non parum ab hoc instituto deflectit. Quanquam hæc quidem varietas quædam ideæ, characteris proprietas, non pro vitii indicio haberi forsitan possint. At quod exordia, aut quæ exordiorum instar sunt, longissime producat, id jam palam facit, et eum nequaquam familiarium congressibus accommodatam dicendi formam pro civili et historica usurpare, et majus quasi caput, quam reliquum sit orationis corpus, effingere.

Orationum igitur ejus quatuor priores, de regno

A ταύτης [10] τυραννίδος ἐκκλίνων δουλείαν, καὶ πολλὴν ἐπῆλθε πλανώμενος γῆν. Δεξιὸς δὲ περὶ τοὺς λόγους ἔδοξεν εἶναι, καὶ μάλιστα τοὺς ὅσοι ῥυθμίζειν συμβουλεύουσι τὰ ἤθη. Ἤκμασε δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ βασιλέως Τραϊανοῦ, καὶ πλεῖστον διέτριψε χρόνον παρ' αὐτῷ, καὶ τῆς ὅτι μάλιστα τιμῆς καὶ δεξιώσεως ἔτυχεν, ὡς καὶ συγκαθέζεσθαι αὐτὸν τῷ [273 H.] βασιλείῳ ὀχήματι. Παῖς μὲν ἦν [11] οὗτος Πασικράτους, σοφιστὴς δὲ καὶ φιλόσοφος τὸ ἐπιτήδευμα. Ἐπὶ τοσοῦτον δ' αὐτὸν τῆς κατὰ τὸ σχῆμά φασι σεμνότητος ἀντιποιεῖσθαι, ὥς καὶ λεοντῆν πολλάκις ἐνημμένον ποιεῖσθαι τὴν πρόοδον. Φωνὴν δ' ἡρεμαίαν ἡφίει καὶ σταθεράν. Καὶ σχολαῖον μὲν ἀλλ' οὐκ ἀναβεβλημένον βάδισμα, καὶ τἆλλα [12] τῶν κινημάτων οὐκ ἀσύμφωνα· ἰσχνὸς δ' [13] ἦν καὶ οὐδὲ μέγας τὸ σῶμα.

B Τοῦτον πολλούς φασι καὶ ποικίλους γράψαι λόγους· οἱ δ' εἰς ἡμετέραν φθάσαντες γνῶσιν τὸν π' ἐπλήρουν ἀριθμόν. Χρυσόστομον δ' αὐτὸν οἱ λόγοι τῇ κατ' αὐτὸν γενεᾷ δεδώκασιν ἐπονομάζειν. Ἔστι μὲν οὖν, ὅπερ ἔφην, τὸ πλεῖστον αὐτοῦ τῶν λόγων, οὓς ἡμεῖς ἴσμεν, συμβουλευτικόν· οἷα δ' εἰκὸς, καὶ τῷ συμβουλευτικῷ παραπλεκόμενον τὸ οἷον δικανικὸν παραπλήσιον τὴν ἀρετὴν κἀν τῷ μέρει τῷδε τοῦ λόγου δεικνύει, καὶ μάλιστα τῶν ἄλλων ὁ *Ῥοδιακός*. Ἀριμύς τε γάρ ἐστι τοῖς ἐνθυμήμασι, καὶ τὸ συνεστραμμένον πρός γε τὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα τῶν λόγων ἔχων, καὶ τὸ ἔντονον μετὰ τοῦ γονίμου πλουτῶν. Ἄριστος δὲ τοῖς παραδείγμασι καὶ πολύς ἐστι πανταχοῦ, καὶ ποικίλης ὕλης λαμβάνων αὐτὰ καὶ

C προσφυῶς ἁρμοζόμενος. Χαίρει δὲ μάλιστα καὶ μυθολογήμασι τὰς παραινέσεις συνδιαπλέκειν, διὸ καὶ τὸ ἀφελὲς διώκειν δοκεῖ· σπάνιον γὰρ εἴ τις εὕροι κατὰ τὸν Πλατωνικὸν ζῆλον τοῖς δίαρμα καὶ ὄγκον ἐνεργαζομένοις τῷ λόγῳ, ὥσπερ ἐν τῷ Βορυσθενικῷ, μύθοις αὐτὸν ἀποχρώμενον. [532 R.] Ἀφελὴς μὲν οὖν ἐστι τὰ πολλὰ, ὡς ἔφθην [14] εἰπὼν, ταῖς ἐννοίαις, καὶ τῶν τε καθωμιλημένων αὐτῷ καὶ ἐπιπολαζουσῶν αἱ λέξεις, καὶ οὐδὲν οὐδ' ἡ σύνταξις οὐδ' ἐπὶ τὸ βαθύτερον οὐδὲ τὸ καθηδυνόμενον ἐκνευτερίζει. Καὶ τό γε ἐπὶ τοῖς ῥήμασι καὶ τῇ συμπλοκῇ τῶν ὀνομάτων τοῦ σαφοῦς ἄν τις ἐλπίσειε τὸν συγγραφέα κατεστοχάσθαι· ἀλλὰ τό γε διὰ μακροῦ τὴν τῆς

D διανοίας ἀπόδοσιν προϊέναι, καὶ ταῖς ἐπιδολαῖς ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον τὸν λόγον διαπεπλέχθαι, οὐκ ἐπὶ μικρῷ τῆς τοιαύτης αὐτὸν ἐκκλείει ἰδέας. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν παραλλαγὴ [15] ἰδέας καὶ χαρακτῆρος ἰδίωμα, ἀλλ' οὐκ αἰτίας ἴσως ἔνδειξιν ἔχει [16]· τὸ δ' ἐπὶ μακρότατον ἀποτείνειν τὰ προοίμια ἢ τὰ οἷον προοίμια οὐκέτι ἀφίησιν αὐτὸν τὸ μὴ οὐχὶ ἀντὶ [17] πολιτικοῦ καὶ συγγραφικοῦ τύπου τὸν ἐπὶ ταῖς συνουσίαις ἀλλάξασθαι παραδεδυκότα, καὶ μεῖζω τὴν κεφαλὴν τὴν ὡς ἐν λόγῳ [18] τοῦ λοιποῦ σώματος διαπλάττειν.

Τῶν τοίνυν λόγων αὐτοῦ δ' περὶ βασιλείας μέν

VARIÆ LECTIONES.

[10] ταύτης A : τὴν τῆς ς. [11] ἦν] ἦν οὖν A. [12] τἆλλα A : τὰ λοιπὰ δὲ ς. [13] δ' A. : τε ς. [14] ἔφην A. [15] παραλλαγῆς A. [16] ἔξει ς. [17] ἀντὶ οὐχὶ ς. [18] ἐν τῷ λόγῳ ς.

Digitized by Google

εἰσιν εἰρημένοι· καὶ ὁ Ε' δὲ, *Λιβυκὸς* ἐπιγραφόμενος, μῦθον μὲν Λίβυν ἀπαγγέλλει, ἐκείνων δ' ἐστὶν ἐξημμένος. Ὁ δ' ἕκτος [19] περὶ τυραννίδος δίεισι, καὶ περὶ ἀρετῆς ὁ ἐπὶ τούτῳ. Ὁ δὲ Η' *Διογένης* μὲν ἢ *Ἰσθμικὸς* ἐπιγραφὴν ἔχει, πρᾶξιν δέ τινα καὶ λόγους Διογένους κατὰ τὰ Ἴσθμια διαγγέλλει. Καὶ ὁ Θ', *Διογένης* [20] ἢ *Περὶ οἰκετῶν* [21], παραινεῖ μὲν ἅπαντας δι' ἑνὸς προσώπου αὐτοῦ μὲν ἕκαστον [22] πολλὴν ἐπιστροφὴν καὶ ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι [23], ὀλίγην δὲ τῶν ἔξωθεν συμπιπτόντων· καὶ μὴ χρῆναι φεύγοντα διώκειν οἰκέτην· [274 H.] ἄτοπον γὰρ ἐκείνους μὲν κακοὺς ὄντας ἐλπίζειν ἄνευ τῶν δεσποτῶν ἄμεινον βιώσεσθαι, τοὺς δεσπότας δὲ μὴ ἀξιοῦντας [24] φαύλους εἶναι μὴ νομίζειν ἄμεινον διάξειν, εἰ μὴ παραπολαύοιεν τῆς τῶν δραπετῶν σκαιότητος. Ὁ δὲ Ι' *Τρωϊκὸς* μὲν ἔλκει τὴν ἐπιγραφὴν, ὑπὲρ τοῦ μὴ ἁλῶναι δὲ τὸ Ἴλιον διεσκεύασται, Ὁμήρῳ τε κατὰ τὸ τραχύτερον προσφέρεται, καὶ ὅσα ἄλλα κατὰ τὴν Ἰλιάδα αὐτῷ πεποίηται, τἀναντία τούτοις πραγματεύεται. Ὁ δὲ *Ὀλυμπικὸς* ἢ *Περὶ τῆς πρώτης τοῦ Θεοῦ ἐννοίας*, αὐτὸ τοῦτο πειρώμενος ἐπιδεικνύειν, ἐνδέκατός ἐστιν. Ὁ δὲ ΙΒ', *Ἐν Ἀθήναις περὶ φυγῆς* ἐπιγραφὴν ἔχων, εἴρηται μὲν ἐν αὐταῖς, δίεισι δὲ ὡς οὐδὲν ἡ φυγὴ χαλεπὸν, καὶ ὡς [25] πλοῦτος μὲν καὶ δόξα καὶ δυναστεία θᾶττον ἀπὸ τῶν ἐχόντων ἐπὶ τοὺς μηδ' ἐλπίσαντας μεταῤῥεῖ, τὸ δὲ φιλοσοφεῖν καὶ τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν διὰ βίου τε κτῆμα διαμένει ἀγαθὸν καὶ ἀποιχομένοις συνέπεται. Ὁ δὲ ΙΓ' *Εὐβοϊκὸς* [26] ἢ *Κυνηγετικὸς* ἔλαχεν ἐπιγραφὴν, εἰσάγει δέ τινας ἐν Εὐβοίᾳ τοιοῦτον βίον βιοῦντας, δι' ὧν κατασκευάζει ὡς ὁ ἀπράγμων βίος, εἰ καὶ πενόμενος εἴη, πολλῷ τῶν ἐν ἄστει θορυβουμένων τε καὶ τρυφώντων ἡδίων τε καὶ λυσιτελέστερος. *Ῥοδιακὸς* δὲ ὁ ΙΔ' ἐπιγράφεται· ἐν τούτῳ ἔθος ἄλογον παρὰ Ῥοδίοις ἐπιτιμᾷ ἐπιπολάσαν [27]. Τὸ δ' ἦν, οὓς ἐβούλοντο τιμᾷν ἀνδριᾶσι, τούτοις μὲν ἀνδριάντα ἀνίστασαν οὐδένα, τοὺς δὲ τοῖς πάλαι ἀνεστηκότας, τούτων ἄρα [28] ἢ τὰς ἐπιγραφὰς μεταξέοντες εἰς τὰ τῶν μελλόντων τιμηθῆναι ὀνόματα, ἢ τῷ χρόνῳ μηδὲ φαινομένων ἐπιγράφοντες, τῶν τε οἰχομένων τό γε ἐπ αὐτοῖς τὴν [29] τιμὴν ἐλυμαίνοντο, καὶ οὓς τιμᾷν ὑπεπλάττοντο, ἀλλοτρίαις καὶ κατ' οὐδὲν ἐοικυίαις εἰκόσιν ἐνύβριζον. [533 R.] Ἐν τῷδε τῷ λόγῳ μεγάλη τοῦ ἀνδρὸς τῆς ἀνασκευαστικῆς [30] ἰσχύος ἡ ἀρετὴ [31] διαφαίνεται. Ὁ δὲ ΙΕ' *Πρὸς Ἀλεξανδρεῖς* μὲν ἐπιγέγραπται, δήμου δὲ φύσιν ἀναπτύσσων ταύτης κατατρέχει· καὶ ὅτι μὴ χρὴ τὸν Ἀλεξανδρέων δῆμον, ἴδια πολλὰ τὰ πρὸς ἀρετὴν παρακαλοῦντα ἔχοντα, τῆς ἐν τῷ κοινῷ ἐπιπολαζούσης ταραχῆς καὶ ἀταξίας καὶ αὐτὸν εἶναι [32] ἀνδράποδον, μάλιστα δὲ παραφυλάττεσθαι τὸ ἁμάρτημα κατὰ τὰς δημοτελεῖς πανηγύρεις καὶ τὰ θέατρα. *Ταρσικοὶ* δὲ δύο ἐφεξῆς ἐπιγραφῆς ἔτυχον, ὧν ὁ μὲν α' ἔπαινόν τινα τῆς πόλεως ἐπιτρέχων οὐκ εὐδαίμονας ἐκείνας ἀπο-

A dictæ sunt. Quinta dein, quæ *Libyca* vocatur, et ab illis etiamnum dependet, fabulam Libyn refert. **166***a* Eam excipit sexta, quæ de tyrannide commemorat: ut de virtute septima. Octava, *Diogenis*, sive *Isthmicæ* titulum præferens, facta quædam dictaque Diogenis in Isthmicis narrat. Nona, *Diogenes* quoque dicitur, seu *De servis*. Hortatur singulatim universos, satagere quosque, ac sollicitos esse sui, neglectis quæ extrinsecus adveniant. Non expedire insuper fugitivum servum insequi. Absurdum enim esse, si vel illi, cum improbi sint, sperent absque dominis melius sibi fore, vel heri illorum nequitiæ velut ignari, non judicent melius secum agendum, si nec obiter ullum e fugitivorum servorum stoliditate damnum ferant. Decima oratio

B *Troica* inscribitur, de eo studiose elaborata, quod Ilium non fuerit captum. Homero igitur asperius adversatur, iisque omnibus contraria describit, quæ sunt ab illo in *Iliade* composita. *Olympica*, seu *De prima Dei cognitione* (quæ idem illud demonstrare conatur) undecima est. Duodecima *Athenis de exsilio habita* titulum præfert. Et habita vere ibidem est, docetque exsilium nihil habere molestiarum: divitias item et gloriam atque imperium citius a possidentibus ad eos qui minime sperabant, transferri: sapientiæ vero studium, ac virtutis exercitationem, et perpetuas in hac vita constantesque divitias esse, et hinc etiam emigrantes comitari. XIII. *Euboica* seu *Venatoria* inscribitur. Inducit autem quosdam hanc in Euboea vitam ducentes:

C per quos docet vitam privatam, etsi pauperior sit, longe jucundiorem esse, et utiliorem, quam eorum qui in urbibus turbas juxta ac delicias experiuntur. XIV. *Rhodiaca* nominatur. Absurdum hac oratione morem, qui tum Rhodi invalescebat, reprehendit. Quos enim statuis honorandos censuerant, his nullas statuebant, sed earum, quæ priscis fuerant collocatæ, vel inscriptiones in eorum, qui venturi essent nomina mutantes: vel si temporis injuria non apparerent tituli, novos insculpentes, simul vita functorum gloriam (quantum in ipsis erat) fœdabant, simul quos honorare decreverant, alienis, et quæ nihil similitudinis haberent, imaginibus dedecore potius afficiebant.

D Qua quidem in oratione ingens Dionis refutandi alios vis atque facultas insigniter elucescit. XV. *Ad Alexandrinos habita*, inscribitur. Vulgi in ea ingenium moresque exponit, ac perstringit. Nequaquam insuper decere, ut etiam populus Alexandrinus, **166***b* qui propria tot haberet virtutis incitamenta, exortorum in republica tumultuum ac seditionum velut mancipium fiat. Præsertim vero illum errorem cavendum esse monet, qui in publicis conventibus ac theatris committebatur. *Tarsi-*

VARIÆ LECTIONES.

[19] ἕκτος καὶ περί A. [20] Διογένους A. [21] οἰκ. καὶ παραινεῖ ς. [22] μὲν ἕκαστον A : ἕκαστον μέν ς. [23] ποιεῖσθαι αὐτοῦ ὁλ. ς. [24] ἀξιοῦντες ς. [25] ὡς A : ὅτι ς. [26] Εὐβοεικός ς. [27] ἐπιπολάζον ς. [28] ἄρα] δὲ παρά pr. A. [29] τὴν add. A. [30] ἀνασκευτικῆς ἀττικῆς ἰσχ. A. [31] ἡ ἀρετὴ add. A. [32] εἶναι om. A.

Digitized by Google

carum, quæ duæ sequuntur, appellationem nactæ sunt. Harum prior post urbem illam cursim laudatam, nunquam civitatum felicitatem metiendam docet a fontibus, fluminibus, venustis porticibus aut ædificiis, fructuumque abundantia, quæque his similia laudantur, sed eas urbes commendari, in quibus disciplina ac virtus civium claresceret. Hæc quoque oratio absurdum quemdam ac probrosum castigat morem in vocis emissione quadam [lasciva] ex Alexandrinorum consuetudine petita, monens ei assuetos ut abstineant, vel potius acerbius ipse in eos incurrens. Altera vero hortatur, ne calumniis magistratus persequantur; neve parvis offensionibus statim irritentur, atque illos temere accusent. XVIII. Cui nullus præfixus titulus, Celænis Phrygiæ urbe habita est. Disserit autem non esse virtutis indicium comam illam promissiorem, ut nec alia quæ ad corporis cultum pertinent, ac ne horum quidem contraria. Huic et ipsius urbis laudatio adjungitur. XIX. Ipso mox titulo indicat (5-3), habitam quidem primum Borysthene, sed recitatam postea in patria. In ea cum alia refert auctor, tum Platonis imitatione prædicat de universitatis opifice apud Borysthenitas se disseruisse, ac de mundi totius ornatu motuque, et elementis ejusdem. Est autem illustrior hæc graviorque præ cæteris orationibus. *Corinthica* autem numero vicesima, Corinthi habita, cives ibi objurgat, quod statua se prius honorassent, quam tamen post ipsius profectionem, falsa quadam calumnia adducti, iterum sustulissent. Proxima est hæc dicendi vi ac virtute Rhodiacæ orationi. Quanquam ejus quod exordii loco statuit longitudo, hic, perinde atque alibi fere ubique, virtute vacat. XXI. Inscribitur *De Nicomediensium concordia cum Nicæensibus*. Quam quidem potissimum contendit efficere hæc oratio, quæ non sine jucunditatis ex ea re commemoratione, opportune profertur. Sic enim melius persuadendi vis hominum sese animis insinuare solet. XXII. Nicææ **167***a* pronuntiatam titulus significat : *De concordia, seditione jam exstincta*. Hoc autem est hic viri institutum, rem ibi tum gestam laudibus celebrare. XXIII. In patria recitata est, *De concordia cum Apamensibus :* quod ipsum ibi pertractat; ut et proxime sequenti Apamenses hortatur ad concordiam cum Prusensibus ineundam. XXV. *Disputatio est in patriam*. Ignorare vero se fingit causam ipse qui disputat, cur libenter eum et cupide audiant, cum nihil utile ipsius orationes proponant. *Politica* dehinc inscripta est vicesima sexta oratio, recitata in patria : quemadmodum et quæ proxime sequitur, *Benevolentiæ testificatio in patriam*, quod se benevolo eam animo prosequentem honorifice excepisset. Succedit his *Apologia*, seu *Defensio*, de suo

A φαίνει τῶν πόλεων, ὅσαι κρήνας καὶ ποταμοὺς καὶ κάλλη στοῶν καὶ οἰκοδομημάτων καὶ καρπῶν ἀφθονίαν καὶ τὰ παραπλήσια προβάλλονται, ἀλλ' ἐν ὅσαις τάξις καὶ ἀρετὴ τῶν πολιτευομένων διαδείκνυται. Οὗτος ὁ λόγος καὶ παράλογόν τε καὶ ἐφύβριστον ἔθος κατὰ φωνῆς ἀπήχησιν [33] τοῖς Ἀλεξανδρεῖσι πραττόμενον εὐθύναις ὑπάγει, παραινῶν ἀποσχέσθαι τοὺς χρωμένους, ἢ μᾶλλον αὐτῶν [34] πληκτικώτερον καθαπτόμενος. Ὁ δὲ δεύτερος παραινεῖ μὴ συκοφαντικῶς πρὸς τοὺς ἄρχοντας διακεῖσθαι, μηδ' ἐπὶ τοῖς βραχέσι τῶν παραλυπούντων εὐθὺς ἀνερεθίζεσθαι καὶ ἐπαιτιᾶσθαι τούτους. Ὁ δὲ ΙΗ', ὃς οὐκ ἐπιγέγραπται, ἐν Κελαιναῖς [35] ἐρρήθη τῆς Φρυγίας, διαλαμβάνει δὲ ὡς οὐκ ἀρετῆς εἶη σημεῖον τὸ κομᾶν, ὥσπερ οὐδ' ἄλλο τι τῶν σχημάτων τῶν περὶ τὸ σῶμα,

B ὥσπερ οὐδὲ τούτων τὰ ἐναντία · διαπλέκεται [275 H.] δ' αὐτῷ καὶ τῆς πόλεως ἔπαινος. Τὸν δὲ ΙΘ' μηνύει ἡ ἐπιγραφὴ ῥηθῆναι μὲν ἐν τῷ Βορυσθένει, ἀναγνωσθῆναι δὲ ἐν τῇ πατρίδι · ἐν ᾧ ἄθλα τε δίεισιν ὁ συγγραφεὺς, καὶ κατὰ τὸν Πλατωνικὸν συνομολογεῖ ζῆλον περί τε [36] τοῦ δημιουργοῦ τῶν ὅλων τοῖς Βορυσθενίταις διειλέχθαι τῆς τε τοῦ παντὸς διακοσμήσεως καὶ κινήσεως καὶ τῶν ἐν αὐτῷ στοιχείων. Ἔχεται δέ τινος λαμπρότητος καὶ σεμνότητος οὗτος ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ὁ λόγος. Καὶ ὁ *Κορινθιακὸς* δὲ Κ' ὤν, ἐν Κορίνθῳ μὲν ἐρρήθη, ἐπιτίμησιν δ' αὐτῶν διαπεραίνει ἀνθ' ὧν εἰκόνι τὰ πρῶτα τιμήσαντες αὐτὸν ὕστερον ἀποδημήσαντος ἐκ διαβολῆς οὐ δικαίας περιείλοντο τὸ γέρας. Ἐγγὺς δ' ἐστὶ τοῦ Ῥοδιακοῦ

C κατὰ τὴν ἐν λόγοις ῥώμην καὶ ἀρετὴν οὗτος [37] · ἡ δὲ τοῦ οἷον προοιμίου παράτασις κάνταῦθα, ὡς καὶ παρὰ μικρὸν πανταχοῦ, τῆς ἀρετῆς οὐ μετέχει. Τοῦ δὲ ΚΑ' ἡ ἐπιγραφὴ *Περὶ τῆς πρὸς Νικαεῖς ὁμονοίας τῶν Νικομηδέων* ἐστὶ · καὶ τοῦτον ὑπέρχεται τὸν ἀγῶνα [38] ὁ λόγος εὐκαίρως διὰ τῆς ἡδονῆς προενηνεγμένος · μᾶλλον γὰρ οὕτω ταῖς ψυχαῖς τὸ πιθανὸν ἐθέλει διαδύειν. Τὸν δὲ Β' καὶ Κ' ἐν Νικαίᾳ εἰρῆσθαι ἡ ἐπιγραφὴ δηλοῖ *Περὶ ὁμονοίας, πεπαυμένης τῆς στάσεως* · αὐτὸ δὲ τοῦτο διατίθησιν ὁ ἀνὴρ, ἔπαινον τοῦ γεγονότος. Ὁ δὲ ΚΓ' *Περὶ τῆς πρὸς Ἀπαμεῖς ὁμονοίας* εἴρηται ἐν τῇ πατρίδι, αὐτὸ δὲ διαπράττεται τοῦτο. Καὶ ὁ ἑφεξῆς δὲ περὶ ὁμονοίας τῆς [39] πρὸς τοὺς Προυσαεῖς παρακαλεῖ τοὺς Ἀπαμέας. Ὁ δὲ ΚΕ' *Διάλεξίς* ἐστιν *ἐν τῇ πατρίδι* ·

D ἄγνοιαν δὲ ὑποπλάττεται τῆς αἰτίας ὁ διαλεγόμενος, δι' ἣν μηδὲν χρήσιμον αὐτοῦ τῶν λόγων προβεβλημένων ἡδέως καὶ ποθοῦντες ἀκούουσι. *Πολιτικὸς* δέ ἐστι τῷ ΚϚ' ἡ ἐπιγραφὴ, *Καὶ εἴρηται ἐν τῇ πατρίδι* ὥσπερ καὶ ὁ ἑφεξῆς, φιλοφρονητικὸς ὑπάρχων αὐτῇ ἀνθ' ὧν τιμαῖς τὸν φιλοφρονούμενον ἐδεξιοῦτο. *Ἀπολογισμὸς* [536 R.] δέ ἐστιν ὁ μετ' αὐτοὺς, ὅπως διέκειτο πρὸς τὴν πατρίδα. Ὁ δὲ Θ' καὶ Κ' *Πρὸ τοῦ φιλοσοφεῖν μὲν ἐν τῇ πατρίδι* ἐπιγράφεται, τοὺς δ' ἐπιχειρήσαντας καταλεύειν αὐτόν τε καὶ σὺν αὐτῷ

VARIÆ LECTIONES.

[33] ἀπέχεσθαι ς. [34] αὐτῶν A : αὐτός ς. [35] Κελεναῖς ς. [36] τε add. A. [37] οὗτος] καὶ οὗτος A. [38] τῶν ἀγώνων pr. A. [39] τῆς add. A.

NOTÆ.

(5-3) Boristhenica quam in patria recitavit.

Digitized by Google

ἕτερον, εἶτα δὲ καὶ πυρὶ [46] τὴν οἰκίαν δοῦναι, τούτους ἠρέμα πως ἐπιτιμῶν, τὸ πλανᾶσθαι ἐπὶ τῆς ξένης τῆς οἰκοι διατριβῆς διὰ τὰς ἐν πόλει ἀταξίας ἄμεινον κατασκευάζει. Ἡ δὲ τῶν πολιτῶν ὀργὴ κατ' αὐτοῦ, διότι, φησὶ, καταῤῥέουσαν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀνέλαβε τὴν οἰκίαν. Καὶ ὁ Λ' δὲ, *Δημηγορία ἐν τῇ πατρίδι*, τὴν ἐπιγραφὴν φέρων, εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἀποβλέπει. Καὶ ὁ Α' καὶ Λ' ἐν τῇ πατρίδι μὲν ἐλέχθη, *Πολιτικὸς* δ' ἐπιγέγραπται *ἐν ἐκκλησίᾳ*, καὶ [47] συμβουλεύει τῶν εἰς ἀλλήλους ὕβρεων ἀποσχομένους καὶ προπηλακισμῶν τὴν στάσιν εἰς ὁμόνοιαν διαλύειν. Ὡσαύτως ἐν τῇ πατρίδι μὲν ἐλέχθη καὶ ὁ ἐφεξῆς, ὃ δὲ ἐπιγράφεται, *Παραίτησις ἀρχῆς ἐν τῇ βουλῇ*, τοῦτο καὶ ἐνδείκνυται· ἐκ ψηφίσματος γὰρ ἄρχειν [48] ὁ συγγραφεὺς ἠρημένος παραιτεῖται. Ὁ δὲ ΛΓ', *Περὶ τῶν ἔργων ἐν βουλῇ*, τὴν ἐπιγραφὴν παρέχων, ἔπαινον μέν τινα τῆς βουλῆς ἐπιτρέχει, ἀπολογεῖται δὲ καὶ [49] ὑπὲρ ὧν ὁ [276 H.] Δίων ὑπενοεῖτο, ὡς μὴ τὰ τοῦ παιδὸς ἔργα καὶ αἱ πράξεις αἱ κατὰ τὴν πόλιν τῆς πατρικῆς [50] εἰσι βουλῆς ἐξημμέναι. Ὁ ἐφεξῆς δὲ *Πρὸς Διόδωρον* ἐπιγραφόμενος, προτροπὴν μέν τινα ἐπ' ἀρετὴν εἰσάγει, ἐπαινεῖν δὲ τὴν πόλιν φησὶ δι' ὧν τὸν ἐγκωμιάσαντα Διόδωρον ἐπαίνοις περιβάλλει. Ὁ δὲ ΛΕ', *Περὶ Αἰσχύλου καὶ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου*, ἢ *Περὶ τῶν Φιλοκτήτου* [51] *τόξων* ἐπιγεγραμμένος, τὴν τοῦ Φιλοκτήτου πλάττει ἐξαπάτην, ἣν προβεβλημένος Ὀδυσσεὺς λαβὼν ᾤχετο τὰ τόξα. Τῷ δὲ Ϛ' καὶ Λ' λόγῳ ἡ μὲν ἐπιγραφὴ *Περὶ Ὁμήρου* λέγει, ἔπαινος δέ τις [52] τοῦ ποιητοῦ διυφαίνεται, ὥσπερ καὶ τῷ περὶ Σωκράτους ἐπιγραφομένῳ τοῦ φιλοσόφου. Ὁ δὲ *Περὶ Ὁμήρου καὶ Σωκράτους* ΛΗ' λόγος ὢν, ζηλωτὴν Ὁμήρου Σωκράτην καὶ μαθητὴν ἐπιδείκνυσι [53], καὶ τό τε οἰκεῖον τῆς τῶν παραδειγμάτων μεταχειρίσεως ἐκεῖθεν ἀναμαθεῖν τὸν φιλόσοφον ἐπιδεικνύει, καὶ τὴν ἄλλην τοῦ λόγου χάριν καὶ δύναμιν ἐναπομάξασθαι. Ὁ δὲ ΛΘ', Ἀγαμέμνων ἢ *Περὶ βασιλέως* ἐπιγραφόμενος, διέξεισιν ὡς δεῖ συμβούλων τοῖς ἀρίστοις τὸν βασιλέα κεχρημένον ἐκείνοις τε πείθεσθαι καὶ μὴ κατὰ τὸ δοκοῦν ἀπαυθαδιάζειν. Καὶ ὧ δὲ *Νέστωρ* ἡ ἐπιγραφὴ, ὅπως κεχρῆσθαι προσῆκε τῇ πρὸς τοὺς βασιλεῖς παραινέσει περιλαμβάνεται. Ὁ δὲ ἐφεξῆς, Ἀχιλλεὺς οὐ πειθόμενος τῷ Χείρωνι, προνοίᾳ καὶ τέχνῃ, ἀλλὰ μὴ θράσει καὶ χειρῶν ἰσχύϊ συμβουλεύοντι μεταχειρίζεσθαι πόλεμον, ὕστερον οὐκ ἀπώνατο τῆς ἀπειθείας. Καὶ ὁ *Φιλοκτήτης* δὲ παράφρασίς ἐστι τοῦ κατ' αὐτὸν ἀτυχήματος. Ἐφ' οἷς ὁ *Νέσσος* καὶ ἡ Δηϊάνειρα [54] τῶν ἀπιθάνως περὶ αὐτοὺς πεπλασμένων διά τινος θεραπείας εἰς εἰρμόν τινα καὶ τάξιν δοκεῖ τὸ ἀπίθανον μεταῤῥυθμίζειν. Καὶ ὁ [55]

in patriam amore. XXIX. *Ante philosophiæ studium in patria habita* inscribitur. Eos autem qui lapidibus ipsum cum alio quodam obruere aggressi essent, ac post etiam ejus domum igni cremandam tradere, clementer objurgans, melius ob civiles turbas esse confirmat peregre vagari, quam domi degere. Civium vero suorum erga se indignationem hinc ortam ait, quod ruens jam ædificium quoddam instaurasset. Tricesima deinde *Concio in patria* inscribitur, idemque respicit argumentum. XXXI. In patria habita, *Politicæ in concione* titulum præfert : suadetque ut posthac, injuriis invicem ac probrosis contumeliis valere jussis, seditionem in concordiam vertant. Similiter et ea quæ sequitur habita est in patria, inscribiturque ex eo quod palam indicat : *Recusatio magistratus in senatu*. Magistratum enim scriptor, ad quem suffragio delectus erat, repudiat. XXXIII. *De administrationibus in senatu*, inscriptionem præfert. In ea post brevem senatus laudem, de iis se purgat Dion, ob quæ in suspicionem venerat : nimirum a paterno non esse profecta consilio, quæ in administranda civitate filius egisset. Proxima *Ad Diodorum* inscripta oratio, et ad virtutem hortatur, et se laudare (4) civitatem ait, quando qui eam laudarat Diodorum laudibus ornat. XXXV. *De Æschylo, Sophocle, et Euripide* : seu, *De Philoctetæ arcu et sagittis*, inscripta est. Philocteten (5) hæc dolo deceptum facit, quo **167** *b* Ulysses usus, cum illius arcu et sagittis abierit. Sextæ porro et tricesimæ titulus est *De Homero* : cujus poetæ laudes prædicat : quemadmodum et Socratis illa, quæ hujus philosophi nomen præfert. Hinc illa *De Homero et Socrate*. XXXVIII. Oratio, Homeri æmulum fuisse Socratem ostendit, ac discipulum. Ab hoc item philosophum non illam tantum familiarem adeo sibi exemplorum tractationem hausisse, sed reliquam insuper dicendi vim omnem ac venustatem imbibisse. XXXIX. *Agamemnon*, seu *De rege* inscribitur : docetque oportere regem optimis usum consiliariis, iisdem parere, neque suum arbitrium pervicaciter sequi. Proxima vero quæ inscribitur, *Nestor*, quanam ratione reges admonendi sint instruit. Mox *Achilles* sequitur : qui Chironi non acquiescens, monenti (5*) prudentia potius atque arte quam audacia aut corporis viribus res bellicas geri, tandem neglecti consilii pœnas dedit. Quæ vero *Philoctetes* post hanc inscripta, fusius ejus infortunia commemorat. Post quas *Nessus et Dejaneira* [quæ vocatur oratio] absurdius de iis obsequii cujusdam causa conficta,

VARIÆ LECTIONES.

[46] πυρὶ A : περὶ ς. [47] καὶ om. A. [48] ἀρχὴν ς. [49] καὶ add. A. [50] τῆς πατρικῆς A : πνευματικῆς ς. [51] τῶν Φιλοκτήτου] libri τῶν Ἐπικτήτου. [52] δέ τις A : τις δέ ς. [53] ἐπιδεικνύει ς. [54] καὶ ἡ Δηϊάνειρα] ἡ Διάνειρα A. [55] ὁ] ἡ corr. A.

NOTÆ.

(4) Imo contra Photium dixit Dio, Laudasse se Diodorum, cum quæ hunc prædicarat laudavit civitatem.

(5) Lege Sophoclis *Philocteten*. Nam Æschyli atque Euripidis intercidere, et hujus mox nostri Philoctetæ meminit quoque M. Tullius *Tusc.* II, et ibi Beroald.

(5*) Hesiodum Chironis ad Achillem instituendum Præceptionem scripsisse ex aliquorum sententia Pausan. *Bœotic.*

Digitized by Google

in seriem quamdam atque ordinem meliorem videtur reformare. *Chryseis* [item dicta oratio] laudatio Chryseidis est. *De regno* vero *et tyrannide* oratio, de his ipsis disserit, ut tres deinceps sequentes *De Fortuna* gratas simul ac philosophicas meditationes exhibent. Ad eumdem modum, quæ has excipiunt, totidem *De gloria* orationes, suadent et monent contemnendam esse vulgi gloriam : ubi pulchræ simul et utiles considerationes inter hortandum miscentur. LII. *De virtute* et inscribitur, et disserit. LIII. Agit *De philosophia*, ut LIV. *De philosopho*. At LV. *De habitu cultuque corporis* inscripta, docet non ob tunicam mox et calceos philosophorum, neque ob externam cultus speciem philosophum quemquam esse judicandum. LVI. *De fiducia* titulum sortitur; ut contra huic proxima *De diffidentia*. Suadent hæ cavendum cui fidas, aut te credas; ne iis quidem, qui vel maxime amare videntur. Multos enim aliis confisos in magnam incidisse calamitatem : cum diffidentia munitis manifesta contigerit salus. Sed hæc quidem illa *De diffidentia* oratio. Præcedens enim edisserit, fiduciam magna ut plurimum **168***a* damna confidentibus attulisse. Argumentum deinde orationis LVIII. quod docet inscriptio, *De lege* est, ut et insequentis LIX. *De consuetudine* : quam quidem tantumdem præstare, quantum lex solet, ostendit, sed cum voluptate id potius atque inductione, quam vi, multoque securius. Duæ vero orationes, quæ sequuntur, *De invidia* agunt, ut LXII. *De divitiis*, quarum molestias atque insidias ita omnibus notas facit, ut utiliorem longe esse statuat justitia comitatam paupertatem. LXIII. Inter Cilicas orationes *De libertate* habita inscribitur. Illum (6) autem liberum pronuntiat, qui suarum sit dominus perturbationum, affectionumque animi, tametsi mille ejus corpori imperent domini; illum contra servum, qui malis suis parens affectionibus, servitutem serviat, licet mundi totius imperium tenere videatur. Quam in sententiam subsequens quoque disserit, *De servitute et libertate* inscripta : ut et sequens, quæ *De servis* altera est. Hinc *De ægritudine*, hortatur non oportere virum generosum ac prudentem vinci aut perturbationi succumbere, sed contemnere potius, atque obterere. LXVII. *De avaritia* inscripta, vitare hoc malum jubet. LXVIII. oratio titulum præfert : *De bene dicendi exercitio*, atque hoc idem argumentum suggerit. Mox LXIX. agit inscribiturque *De sua* [*alios*] *audiendi cupiditate*. Septuagesimæ titulus est, *De secessu*, docetque non loca sola sectando, mox etiam vitiosas animi affectiones, ac vitæ tumultus vitari, sed ad seipsum sese convertendo, et ad sui cognitionem contendendo, aliunde accedentis mali

A *Χρυσηΐς* ἔπαινός ἐστι Χρυσηΐδος. Ὁ δὲ *Περὶ βασιλείας καὶ τυραννίδος* περὶ αὐτῶν τούτων διαλαμβάνει. Καὶ οἱ ἐφεξῆς δὲ γ' *Περὶ τύχης* λόγοι χαριεντά τινα καὶ φιλοσοφίας ἅμα ἐχόμενα θεωρήματα διατυποῦσιν. Ὡσαύτως καὶ οἱ μετὰ τούτους *Περὶ δόξης* γ' λόγοι συμβουλεύουσι καὶ παραινοῦσι μηδένα λόγον τῆς τῶν πολλῶν δόξης ποιεῖσθαι· καλὰ δὲ καὶ ὠφέλιμα τῇ παραινέσει συνδιαπλέκεται θεωρήματα. [537 R.] Ὁ δὲ ΝΒ' *Περὶ ἀρετῆς* καὶ ἐπιγράφεται καὶ δίεισι [80]. *Περὶ φιλοσοφίας* δέ ἐστιν ὁ Γ' καὶ Ν'. Ὁ δὲ [81] ΝΔ' *Περὶ τοῦ φιλοσόφου*. Ὁ δὲ Ε' καὶ Ν', *Περὶ τοῦ σχήματος* ἐπιγεγραμμένος, δείκνυσιν ὡς οὐ χιτῶνι καὶ ὑποδήματι φιλοσόφων ὁ κατεσχηματισμένος [82] ἤδη, καὶ τὸν βίον φιλόσοφός ἐστιν. Ὁ δὲ Ϛ' καὶ Ν', *Περὶ πίστεως* ἐπιγραφῆς τυχών, καὶ ὁ ἐφεξῆς,
B *Περὶ ἀπιστίας*, προτρέπονται φυλάσσεσθαι τὸ θαρρεῖν καὶ καταπιστεύειν καὶ τοῖς μάλιστα φιλεῖν δοκοῦσι· πολλοῖς γὰρ πιστεύσασι μὲν μεγάλη ἀπήντησε συμφορά, ἀπιστίᾳ δὲ φραξαμένοις λαμπρὰ περιγέγονε σωτηρία. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ *Περὶ ἀπιστίας* λόγος· ὁ δὲ πρὸ αὐτοῦ διέξεισιν ὡς καὶ τὸ πιστεύεσθαι ὡς ἐπίπαν μεγάλα τοὺς πιστευομένους ἐζημίωσεν. Ἡ δ' ὑπόθεσις τοῦ ΝΗ' λόγου, ὥσπερ καὶ ἡ ἐπιγραφή, *Περὶ νόμου* ἐστίν· ὡς καὶ ἡ τοῦ ΝΘ' *Περὶ ἔθους*, ὃ πράττειν μὲν ὅσα ὁ νόμος ἀποδείκνυσι, μεθ' ἡδονῆς δὲ καὶ πειθοῦς μᾶλλον [277 H.] ἢ βίας, καὶ ἀσφαλέστερον. Δύο δὲ οἱ ἐφεξῆς *Περὶ φθόνου* διαλαμβάνουσι, καὶ ὁ Β' καὶ Ξ' *Περὶ πλούτου*, τὸ ὀχληρὸν αὐτοῦ καὶ ἐπίβουλον στηλιτεύων, καὶ πολλῷ
C λυσιτελεστέραν αὐτοῦ παριστῶν τὴν μετὰ δικαιοσύνης πενίαν. Ὁ δὲ Γ' καὶ Ξ' ἐπιγράφεται τῶν ἐν Κιλικίᾳ *Περὶ ἐλευθερίας*, ἐκεῖνον δὲ ἐλεύθερον παριστᾷ, ὃς τῶν ἐν αὐτῷ κύριος εἴη παθῶν, κἂν μυρίοι ἔξωθεν αὐτοῦ τοῦ σώματος ὦσι δεσπόται, καὶ δοῦλον ἐκεῖνον, ὃς ἀνδράποδόν ἐστι παθῶν, εἰ καὶ συμπάσης [83] ἄρχειν τῆς οἰκουμένης δοκεῖ. Εἰς τὴν αὐτὴν δ' ἀναφέρεται διάνοιαν καὶ ὁ ἐφεξῆς, *Περὶ δουλείας καὶ ἐλευθερίας* ἐπιγραφὴν ἔχων· ὥσπερ καὶ ὁ ἐφεξῆς δεύτερος *Περὶ δούλων* ὤν. Καὶ ὁ μετ' αὐτὸν δὲ, *Περὶ λύπης*, ὡς οὐ χρὴ παρεγγυᾶται τὸν γενναῖον καὶ νοῦν ἔχοντα ἄνδρα ὑποκατακλίνεσθαι τῷ πάθει, περιορᾷν δὲ μᾶλλον καὶ ἀποτρίβεσθαι. Καὶ ὁ *Περὶ πλεονεξίας*, Ζ' καὶ Ξ' [84] ὤν, ἀποτρέπεσθαι ταύτην παρεγγυᾷ. Καὶ ὁ ΞΗ', ὥσπερ ἐπιγέγραπται
D *Περὶ λόγου καὶ ἀσκήσεως*, τοιαύτην καὶ τὴν ὑπόθεσιν ὑποβάλλει. *Περὶ δὲ τῆς αὐτοῦ φιληκοΐας* ὁ ΞΘ' καὶ ἐπιγράφεται καὶ διαλαμβάνει. Ὁ δὲ Ο' ἐπιγραφῆς μὲν *Περὶ ἀναχωρήσεως* τυγχάνει, κατασκευάζει δὲ ὡς οὐχὶ τὸ τὰς ἐρήμους διώκειν ἀναχώρησίς ἐστι παθῶν καὶ τῶν ἐν βίῳ θορύβων, ἀλλὰ τὸ εἰς ἑαυτὸν ἐπεστράφθαι καὶ σπεύδειν γνῶναι ἑαυτὸν, τῆς ἀπὸ τῶν ἄλλων κακίας [85] φορολίγον ἔχοντα λόγον. *Περὶ κάλλους* δὲ ὁ μετὰ τοῦτον λόγος, ὃν ἐπιγέ-

VARIÆ LECTIONES.

[80] διέξεισι apographum Stephani : sed δίεισιν est etiam p. 166 *a* et 19. *b* 24. [81] ὁ δὲ A : καὶ ὁ μέν ϛ. [82] κατεσχηματισμένος ἤδη καὶ τὸν βίον A : οὐ κατεσχηματισμένῳ εἴδει ϛ. [83] πάσης ϛ. [84] ὁ ξ' π. πλ. ὢν ϛ. [85] κακίας φορολίγον] συμφορῶν ὀλίγον corr. A : pr. om. κακίας.

NOTÆ.

(6) Cicero in *Paradoxis*, et Philo Judæus atque Horatius.

Digitized by Google

γραπται τρόπον, τὸν αὐτὸν καὶ περὶ νεανίσκου διέξεισιν· ἐν ᾧ ὡς οὐ παρὰ πᾶσιν ἔθνεσι καὶ βαρβάροις τὸ αὐτὸ νομίζεται κάλλος, ἄλλο δὲ παρ' ἄλλοις νικᾷ. Ὁ δὲ ΟΒ' *Περὶ εἰρήνης καὶ πολέμου* τήν τε ἐπιγραφὴν προβάλλεται καὶ διαλαμβάνει. Ὁ δὲ Γ' καὶ Ο', *Ὅτι εὐδαίμων ὁ σοφός*. Καὶ ὁ ἐπ' αὐτῷ *Περὶ εὐδαιμονίας*. Ὁ δὲ ἐπὶ τούτοις *Περὶ τοῦ δαίμονος*· δαίμονας δὲ καλεῖ τοὺς ὅσοι λαχόντες ἄρχειν [56] ἑτέρων ἄμεινον πράττειν τοὺς ἀρχομένους ἢ καὶ χεῖρον συμμετεσκεύασαν [57]. *Περὶ δὲ τοῦ βουλεύεσθαι* ὁ Ϛ' καὶ Ο' διαλαμβάνει. Ὁ δὲ Ζ' καὶ Ο', *Διατριβὴ περὶ τῶν ἐν συμποσίῳ* τὴν ἐπιγραφὴν πεποιημένος, τινὰ τῶν ἐν αὐτῷ διέξεισι συμπιπτόντων, καὶ ὡς ὁ πολὺς ἄνθρωπος τηνικαῦτα πρὸς φιλοσοφίαν ὁρᾷν εἴωθεν, ἡνίκα αὐτοῦ ὁ βίος ἀνίαις περιῤῥεῖται. Ὁ δὲ Η' καὶ Ο' καὶ ὁ μετ' αὐτὸν, *Μελαγκόμας α' καὶ β'* ἐπιγεγραμμένοι, ἔπαινόν τε διαγράφουσι τοῦ νεανίσκου καὶ μνήμην ἐπὶ χρηστοῖς τελευτήσαντος καὶ λύπην. Ὁ δὲ Π', *Χαρίδημος* μὲν αὐτῷ ἡ ἐπιγραφὴ, [540 R.] ἔπαινον δὲ καὶ πένθος ἐπὶ τελευτήσαντι συνδιαπλέκει τῷ νέῳ.

A exigua (7) interim habita ratione. Proxima ut est *De pulchritudine* inscripta, sic et de adolescente disserit. Ibidem nec apud omnes gentes, etiam barbaras, idem pulchrum videri ait, sed aliud apud alios obtinere. LXXII. *De pace belloque* et agit, et titulum gestat. LXXIII. *Sapientem etiam felicem* prædicat; et sequens *De felicitate* disputat. Hinc *De genio* agitur. Genios autem nominat, qui aliorum ita sortiantur imperium, ut per eos aut melius cum subditis agatur, aut pejus. LXXVI. est *De consultando*. LXXVII. Titulus est *Disputatio de iis, quæ in symposiis accidere solent*, eorumque nonnulla etiam narrat, ac mortalium plerosque tunc ad philosophiam respectum habere consuevisse, cum rebus tristibus vita infestatur. **168** *b* LXXVIII. et altera insequens *Melancomas prima et secunda* inscripta, cum laudem adolescentis illius continent, tum memoriam mœroremque in secundarum rerum affluentia vita functi. Ultima et octogesima, quæ *Charidemi* nomen præfert, laudationem simul ac luctum exstincti juvenis commiscet.

ΣΙ'.

Καισαρίου Ἐκκλησιαστικὰ Κεφάλαια σκ'.

Ἀνεγνώσθη Καισαρίου βίβλος· ἐν ᾗ *Κεφάλαια* περιείχετο [58] *Ἐκκλησιαστικὰ*, τοῦτο μὲν ῥητῶν ἀναπτύξεις, τοῦτο δὲ συζητήσεων [59] ἐπιλύσεις, κ' καὶ σ'. Ὁ μὲν ἀνὴρ ἔοικε νεάζειν τε, καὶ πρὸς γονὰς μὲν λόγων καὶ [60] μάθησιν τῆς τε θύραθεν σοφίας καὶ τῆς ἡμετέρας σφριγᾷν, δεῖσθαι δ' ὅμως οὐκ ἐλαχίστων [61], ἵνα συντόμως εἴπω, εἰς τὸ μὴ καταισχύνειν τὰς ὁρμάς. Πλὴν σαφὴς τέ ἐστι τὴν φράσιν, εἰ καὶ πρὸς ποιητικὰς ἐκνευωτερίζει λέξεις πολλάκις, καὶ τὸ κοινὸν τῆς συντάξεως μετιών ἐστιν, ὅπου ἐπ' ἔλαττον φέρεται καὶ τούτου, καὶ [278 H.] πρὸς τὴν τῶν δογμάτων ἀκρίβειαν ὀλίγων αὐτῷ δεῖ. Εἰς ἐρωτήσεις δὲ καὶ ἀποκρίσεις μεθ' ὑποβολῆς [62] προσώπων τὸ τοῦ λόγου σχῆμα πεποίηται. Εἶναι δέ φασι Γρηγορίου, οὗ τὸ *Θεολόγος* ἐπώνυμον, τὸν συγγραφέα ἀδελφόν [63].

B Legi Cæsarii librum, *Capita* (8) continentem *Ecclesiastica* 220, quibus partim enuntiata quædam explicantur, partim quæstiones solvuntur. Dicas autem hunc scriptorem, et ætate etiamnum florere, et cum rhetoricæ quasi fetura, tum externæ non minus quam nostræ philosophiæ eruditione turgere. Quanquam non minima deesse videntur, ut verbo dicam, quo motus illi atque impetus dedecore careant. Attamen clara ejus dictio est (crebro licet ad poeticas voces juveniliter deflectat, atque ab usitata constructione, non sine defectu aliquo, recedat) et ad summam dogmatum accurationem parum sane ei deest. Per quæstiones porro et responsiones, suppositis quoque personis [interloquentibus], composita illi oratio est, et quidem Gregorii, ut aiunt, cujus hunc auctorem esse fratrem *Theologi* cognomentum indicat (9).

ΣΙΑ'.

Διονυσίου Αἰγέως Δικτυακῶν βιβλιδάριον κεφαλ. ρ'.

Ἀνεγνώσθη Διονυσίου Αἰγέως· *Δικτυακῶν* ἔφερε τὴν ἐπιγραφήν. Ἦν δὲ ἄρα τὸ βιβλιδάριον κεφαλαίοις ἀπαρτιζόμενον ρ', ὧν τὰ μὲν ἰδίαν ἑκάστην [64] ὑπόθεσιν κατεσκεύαζε (ν' δὲ ταῦτα ἦν), τὰ δὲ λοιπὰ ν' ἀνασκευὴν ἕκαστον ποὸς ἑκάστην τῶν κατεσκευα-

C Lecta Dionysii Ægei, *Dictyaca* (10) quæ inscribuntur. Libellus erat centum absolutus capitibus, D quorum quinquaginta suam singula sententiam asserebant : totidem vero suam quodlibet astructam antea hypothesin, evertere conabantur; ita ut sua

CCX.

Cæsarii Capita Ecclesiastica CCXX.

CCXI.

Dionysii Ægei Dictyacorum capita C.

VARIÆ LECTIONES.

[56] ἀρχὴν Ϛ. [57] μετεσκεύασαν Ϛ. [58] ἐν ᾗ κεφάλαια περιείχετο] ἐν ᾗ κεφαλαίοις· περιείχετο δέ A. [59] συζητήσεως A. [60] καὶ ante μάθ. et infr. τῆς ante τε add. A. [61] ἐλαχίστων A : ἐλαχίστως Ϛ. [62] ὑπερβολῆς Ϛ. [63] post ἀδελφὸν cum A omisi δηλοποιεῖ. [64] malim ἕκαστον.

NOTÆ.

(7) Infrequens quidem illud φορολίγον, sed quod vel ex suo ἀναστρέφω τῷ ὀλιγόφορον facile percipias.

(8) An hæc jam in quatuor illos dialogos distributa legimus quod ad finem Operum D. Gregorii Nazianzeni Jac. Billius edidit?

(9) Negat id Jac. Billius argumento in orationem 10 B. Greg. Nazianz.

(10) Sui, ut videtur, oblitus Photius, propositum semel antea opus (supr. cod. 185.) hic denuo repetit, commissis tantum ἀντιῤῥητικῶς capitibus et brevissima κρίσει adjecta.

Digitized by Google

cuique assertioni refutatio statim opponeretur. Ipsa porro elocutio neque admodum exornatur, neque tamen sine venustate negligitur : præsertim cum non ad ostentationem aliquam, sed ad disputationem potius opus hoc comparatum sit a suo auctore, cui tenue dicendi genus et cognatarum rerum series curæ fuit. Utilis autem liber iis est, qui in dialecticis exercentur, atque ista fere suo argumento comprehensa. 1. Ab utroque parente mitti semen, animantiaque gigni; et contra non ab utroque. 2. Ex universo corpore semen excerni : contra vero a testiculis. 3. Concoctionem calore fieri : contra vero non item. 4. Attritu concoctionem fieri : et attritu minime fieri. 5. Putrefactione fieri concoctionem : contra vero minime. 6. **169***a* Proprietate spiritus concoctionem fieri : contra non item. 7. Succorum proprietate concoctio fit; vel minime. 8. Proprietate caloris fit concoctio : et non item. 9. Calore digestionem fieri : et non item. 10. Ciborum distributionem per caloris ad se attractionem fieri; vel minime. 11. Spiritu fit digestio : aut non item. 12. Arteriarum applicatione digestio fit : minime vero sic. 13. Digestio fit per absentiam cum vacuitate : et quod per incertam sive quamcunque absentiam fieri soleat digestio. 14. Ex eo glaucedo nascitur, quod alimento suo visualis porus destituatur : et non item. 15. Sanguinis illapsu in visionis porum glaucedo fit oculorum : et non item. 16. Humidorum crassitie, atque exhalatione fit glaucedo : et non fit. 17. Phrenitidem fieri per distensionem meningis, sanguinisque corruptionem : et non ita fieri. 18. Ex caloris excessu nasci phrenitidem : et non item. 19. Per inflammationem phrenitidem nasci : et non item. 20. Lethargum ex inflammatione fieri : et non ita. 21. Per distensionem corruptionemque lethargicos fieri : et non item. 22. Per universum corpus diffundi appetitum edendi atque bibendi : et tantum in stomacho exsistere. 23. Edendi atque bibendi appetitum in imaginatione situm esse. 24. Ex humorum inopia sitim nasci : et non item. 25. In stomacho duplicem spectari efficiendi vim : et vero minime. 26. Inferior (11) cerebri pellicula in concavitate principium est nervorum : et vero minime, sed exterior. 27. Pharmaca diffusa per corpus purgare; et non item, sed ipso allapsu. 28. Non esse utendum purgantibus medicamentis : imo esse. 29. Vini haustum febricitantibus esse concedendum : et non esse, cum perniciosus sit. 30. Balnea febricitantibus utilia esse : imo noxia esse. 31. In morborum incrementis clystere utendum : et non utendum. 32. Non esse morborum initio unctionibus utendum : imo id perutile esse. 33. Caput cataplasmatis curandum : et non item, sed olfactoriis duntaxat utendum.

σμένων ἐσπούδαζεν, ἑκάστῃ κατασκευῇ ἀντιπαρατεθεμένης παρευθὺ καὶ κατὰ συνέχειαν τῆς ἀνασκευῆς. Ἡ μὲν ἑρμηνεία τοῦ λόγου οὔτε ἐξωράΐσται [66] οὔτε ἐῤῥίπται τοῦ κάλλους, ἄλλως τε καὶ ὅτι οὐδ' ἐπιδεικτικῶς, ἀλλ' ἐς τὸ γυμνάσιον τῷ συγγραφεῖ τὸ σπούδασμα τείνει [66], καὶ ἰσχνότητος αὐτῷ καὶ τῶν συστοίχων μέλει· χρήσιμον δὲ τὸ βιβλίον τοῖς τὴν διαλεκτικὴν τριβὴν ἀσκουμένοις. Ἡ δὲ ὑπόθεσις λέγει ταῦτα, ὅτι ἐξ ἀμφοτέρων ἡ καταβολὴ τοῦ σπέρματος καὶ ζωογονία γίνεται, καὶ τοὐναντίον οὐκ ἐξ ἀμφοτέρων. Δεύτερον ὅτι ἀφ' ὅλου τοῦ σώματος ἡ τοῦ σπέρματος ἔκκρισις, καὶ τοὐναντίον ὅτι ἀπὸ μόνων [67] τῶν διδύμων. γ' ὅτι ἡ πέψις θερμασίᾳ γίνεται, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως. δ' ὅτι τρίψει ἡ πέψις γίνεται, καὶ ὅτι οὐ τρίψει. ε' ὅτι σήψει ἡ πέψις, καὶ ὅτι οὐ σήψει. ς' ὅτι τοῦ πνεύματος ἰδιότητι ἡ πέψις, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως. ζ' ὅτι χυμῶν ἰδιότητι ἡ πέψις, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως. η' ὅτι θερμασίας ἰδιότητι ἡ πέψις, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως. θ' ὅτι θερμασίᾳ ἡ ἀνάδοσις, καὶ ὅτι οὐ οὕτως. ι' ὅτι ἡ ἀνάδοσις τῷ τὴν θερμασίαν ἐφ' ἑαυτὴν ἕλκειν, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως. ια' ὅτι τῷ πνεύματι ἡ ἀνάδοσις, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως. ιβ' ὅτι τῇ τῶν ἀρτηριῶν παραθέσει ἡ ἀνάδοσις, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως. ιγ' ὅτι τῇ κατὰ κενὸν ἀπουσίᾳ ἡ ἀνάδοσις, καὶ ὅτι οὐ κατὰ τὸ ἄδηλον ἀπουσίᾳ ἡ ἀνάδοσις. ιδ' ὅτι διὰ ἀτροφίαν τοῦ ὁρατικοῦ πόρου ἡ ἀπογλαύκωσις συμβαίνει, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως. ιε' ὅτι παρ' ἔμπτωσιν [68] αἵματος εἰς τὸν ὁρατικὸν πόρον ἡ ἀπογλαύκωσις, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως. ις' ὅτι καθ' ὑγρῶν πάχος καὶ διαπνοὴν [69] ἡ ἀπογλαύκωσις, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως. [541 R.] ιζ' ὅτι ἡ φρενῖτις κατὰ διάτασιν τῆς μήνιγγος καὶ φθορὰν τοῦ αἵματος γίνεται, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως. ιη' ὅτι κατὰ θερμασίας πλεονασμὸν ἡ φρενῖτις συμβαίνει, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως. ιθ' ὅτι διὰ φλεγμονὴν ἡ φρενῖτις, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως. κ' ὅτι ὁ λήθαργος διὰ φλεγμονὴν γίνεται, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως. κα' ὅτι κατὰ διάτασιν οἱ ληθαργικοὶ καὶ φθορὰν, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως. κβ' ὅτι [70] περὶ ὅλον τὸ σῶμα ἡ τοῦ πιεῖν καὶ φαγεῖν συνίσταται ὄρεξις, καὶ ὅτι περὶ μόνον τὸν στόμαχον. κγ' ὅτι ἡ τοῦ φαγεῖν καὶ πιεῖν ὄρεξις περὶ διάνοιαν. κδ' ὅτι καθ' ὑγρῶν ἔνδειαν τὸ δίψος, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως. κε' ὅτι περὶ τὸν στόμαχον διπλῆ τις ὁρᾶται ἐνέργεια, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως. κς' ὅτι ἡ [71] ἐντὸς [279 H.] μῆνιγξ ἡ ἐν τῷ κοιλώματι ἀρχὴ τῶν νεύρων ἐστὶ, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἡ ἐκτός. κζ' ὅτι ἀναδιδόμενα τὰ φάρμακα καθαίρει, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρόσπτωσιν. κη' ὅτι οὐ χρηστέον τοῖς καθαρτικοῖς, καὶ ὅτι χρηστέον. κθ' ὅτι οἴνου δόσει χρηστέον ἐπὶ τῶν πυρεσσόντων, καὶ τοὐναντίον ὅτι ἀσύμφορον. λ' ὅτι λουτρὸν τοῖς πυρέσσουσι [72] λυσιτελεῖ, καὶ ὅτι ἀσύμφορον. λα' ὅτι δεῖ ἐν ταῖς ἐπιτάσεσι τῶν νόσων κλύζειν, καὶ ὅτι οὐ προσῆκεν [73]. λβ' ὅτι οὐ δεῖ κατ' ἀρχὰς ὑπαλείφειν χρῆσθαι, καὶ ὅτι συμφέρον. λγ' ὅτι δεῖ καταπλάττειν τὴν κεφαλὴν,

VARIÆ LECTIONES.

[66] ἡ— ἐξωράΐσται A : καὶ ἡ— ἐξωραΐζεται ς. [66] διατείνει ς. [67] μόνων add. A. [68] παρ' ἔμπτωσιν A : παρέμπτωσις ς. [69] διὰ πνοήν ς. [70] ὅτι οὐ περί ς. [71] ἡ add. A. [72] τοὺς πυρέσσοντας ς. [73] προσήκει ς.

NOTÆ.

(11) Supr. cap. 85, ἡ ἐκτός.

Digitized by Google

καὶ ὅτι οὐ δεῖ, τοῖς δ' ὀσφραντοῖς μόνον χρῆσθαι. λδ' ὅτι ἐμετοποιὰ ἀσύμφορον, καὶ ὅτι συμφέρον. λε' ὅτι οὐχ ἐπιπέμπει ἡ καρδία αἷμα, καὶ ὅτι ἐπιπέμπει. λς' ὅτι οὐχ ἡ καρδία τὸ πνεῦμα ἐπιπέμπει, ἀλλ' αἱ ἀρτηρίαι ἕλκουσι, καὶ ὅτι ἔμπαλιν. λζ' ὅτι ἐξ ἑαυτῆς ἡ καρδία κινεῖται, καὶ ὅτι οὐκ ἐξ ἑαυτῆς. λη' ὅτι κατὰ φύσιν αἷμα ἐν ἀρτηρίαις ὑπάρχει, καὶ ὅτι οὐχ αἵματος αἱ ἀρτηρίαι ἀγγεῖον. λθ' ὅτι πάντα τὰ ἀγγεῖα ἐν τῷ ὄγκῳ ἁπλᾶ ἐστι, καὶ ὅτι πλέγματά ἐστιν. μ' ὅτι διὰ [74] τῶν νεύρων ἡ αἴσθησις καὶ ἡ κίνησις τοῦ ζώου, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως. μα' ὅτι ἀρχὴ φλεβῶν ἡ καρδία, καὶ ὅτι οὐκ ἀρχή. μβ' ὅτι ἦπαρ ἀρχὴ φλεβῶν, καὶ ὅτι οὐκ ἀρχή. μγ' ὅτι ἡ κοιλία φλεβῶν ἀρχὴ, καὶ ὅτι οὐκ ἀρχή. μδ' ὅτι πάντων τῶν ἀγγείων ἀρχὴ μῆνιγξ, καὶ [75] ὅτι οὐκ ἀρχή. με' ὅτι πνεῦμα ἀρτηριῶν ἀρχὴ, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἀρχή. μς' ὅτι ἡ παρὰ τὴν ῥάχιν [76] ἀρτηρία ἀρτηριῶν ἀρχὴ, καὶ ὅτι οὐκ ἀρχή. μζ' ὅτι ἡ καρδία ἀρχὴ ἀρτηριῶν [77], καὶ ὅτι οὐκ ἀρχή. μη' ὅτι οὐχ [78] ἡ καρδία ἀρχὴ νεύρων, ἀλλ' ἡ περιέχουσα τὸν ἐγκέφαλον μῆνιγξ, καὶ ὅτι οὐκ ἀρχή. μθ' ὅτι οὐ περὶ καρδίαν τὸ διανοητικὸν, ἀλλὰ περὶ κεφαλὴν, καὶ ὅτι ἀνάπαλιν. ν' ὅτι τὸ διανοητικόν ἐστι περὶ τὴν μέσην τοῦ ἐγκεφάλου κοιλίαν, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως. Ταῦτα καὶ ἡ ὑπόθεσις διατείνεται.

A 34. Vomitus provocationem nihil prodesse : imo utilem esse. 35. Cor emittere sanguinem : et contra non emittere. 36. Cor non emittere spiritum, sed arterias potius ipsum attrahere : et contra. 37. Cor a seipso moveri : imo non a seipso. 38. Sanguinem natura in arteriis exsistere : et arterias non esse sanguinis receptaculum. 39. Vasa omnia in summo simpla esse : imo plicata esse atque involuta. 40. Per nervos sensum esse et motum animantis : et non esse principium. 41. Venarum cor esse principium : et non esse principium; 42. Jecui venarum esse principium : et rursum non esse. 43. E ventriculo venas nasci : et non nasci. 44. Omnium vasorum principium esse meninga, seu cerebri tunicam : et non esse. 45. Spiritum esse arteriarum originem : et contra non esse. 46. Arteria illa, quæ juxta dorsi spinam sita, principium arteriarum est : et non est. 47. Cor esse arteriarum principium : et non esse. 48. Neque cor nervorum principium est; sed cerebrum ambiens pellicula : et non est. 49. In corde non esse intelligendi vim, sed in capite : et contra. 50. Intelligendi vim in medio esse cerebri ventriculo : et non esse. Hæc igitur opus illud [efficere] contendit.

B

ΣΙΒ'.

Αἰνησιδήμου Πυῤῥωνίων λόγοι η'.

Ἀνεγνώσθησαν Αἰνησιδήμου *Πυῤῥωνίων* λόγοι η'. Ἡ μὲν ὅλη πρόθεσις τοῦ βιβλίου βεβαιῶσαι ὅτι οὐδὲν βέβαιον εἰς κατάληψιν, οὔτε δι' αἰσθήσεως, ἀλλ' οὔτε μὴν διὰ νοήσεως · διὸ οὔτε τοὺς Πυῤῥωνίους οὔτε τοὺς ἄλλους εἰδέναι τὴν ἐν τοῖς οὖσιν ἀλήθειαν, ἀλλὰ τοὺς μὲν κατ' ἄλλην αἵρεσιν φιλοσοφοῦντας ἀγνοεῖν τε τἄλλα καὶ ἑαυτοὺς μάτην κατατρίβειν καὶ δαπανᾶν συνεχέσιν ἀνίαις, [544 R.] καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀγνοεῖν, ὅτι οὐδὲν αὐτοῖς τῶν δοξάντων εἰς κατάληψιν ἐληλυθέναι κατείληπται. Ὁ δὲ κατὰ Πύῤῥωνα φιλοσοφῶν τάτε ἄλλα εὐδαιμονεῖ καὶ σοφός ἐστι τοῦ μάλιστα εἰδέναι ὅτε οὐδὲν αὐτῷ βεβαίως κατείληπται · ἃ δὲ καὶ εἰδείη, οὐδὲν μᾶλλον αὐτῶν τῇ καταφάσει ἢ τῇ ἀποφάσει γενναῖός ἐστι συγκατατίθεσθαι. Ἡ μὲν ὅλη [79] τοῦ βιβλίου διάληψις ὃ βούλεται, εἴρηται · γράφει δὲ τοὺς λόγους Αἰνησίδημος προσφωνῶν αὐτοὺς τῶν ἐξ Ἀκαδημίας τινὶ συναιρεσιώτῃ Λευκίῳ Τοβέρωνι [80], γένος μὲν Ῥωμαίῳ, δόξῃ δὲ λαμπρῷ ἐκ [81] προγόνων καὶ [280 H.] πολιτικὰς ἀρχὰς οὐ τὰς τυχούσας μετιόντι.

C

Ἐν μὲν [82] οὖν τῷ πρώτῳ λόγῳ διαφορὰν τῶν τε Πυῤῥωνίων καὶ τῶν Ἀκαδημαϊκῶν εἰσάγων μικροῦ γλώσσῃ αὐτῇ ταῦτά φησιν, ὡς οἱ μὲν ἀπὸ τῆς Ἀκαδημίας δογματικοί τέ εἰσι καὶ τὰ μὲν τίθενται ἀδι-

D

CCXII.

Ænesidemi De Pyrrhoniis libri VIII.

Legi Ænesidemi *Pyrrhoniorum* libros octo. Cujus quidem operis scopus est hoc unum probare : Nihil certo comprehendi aut sensu aut ipsa etiam intelligentia posse. Quare neque Pyrrhonios, neque cæteros, quæ in rebus ipsis lateat, veritatem scire. Reliquarum ergo sectarum philosophos cum alia ignorare multa, tum quod frustra sese assiduis molestiis torqueant atque absumant, quin et hoc ipsum ignorare, quod nihil eorum comprehenderint, quæ jam opinentur se comprehendisse. At qui ex (12) Pyrrhonis instituto [ait] philosophatur (13), cætera felix, in eo quoque sapit, quod vel in primis intelligat, nihil a se certo comprehensum esse. Imo et hoc studiose agat, ne cui eorum, quæ cognorit, affirmando potius, quam negando assentiatur. Porro tota hujus operis commentatio quid propositum habeat, jam dictum. Libros ipsos Academico cuidam sodali Lucio Tuberoni (14) inscripsit, domo Roma, et claris ibi natalibus orto, quique magistratus gesserit civiles non vulgares.

Primo igitur libro, Pyrrhoniorum et Academicorum (15) discrimen referens, tantum non omissa voce ista dicit : Academicos dogmata constituere, et alia certa atque indubitata ponere, alia rursum

VARIÆ LECTIONES.

[74] διὰ om. A. [75] μῆνιγξ ἐστι καὶ ς. [76] ῥάχιν A : ἀρχὴν ς. [77] ἀρτηριῶν ἀρχὴ ς. [78] οὐχ] οὐχί ς. [79] μὲν οὖν ὅλη ς. [80] Τοβέρωνι (littera o a correctore posita) A : Νέρωνι ς. [81] ἐκ om. A. [82] μὲν om. A.

NOTÆ.

(12) Alibi, minus recte, *Onesidemus* legitur.
(13) Ejus vitam ac placita descripsit Diog Laert., qui frequenter hujus Ænesidemi meminit.
(14) *al.* Neroni.
(15) A. Gell. lib. XI, cap. 5, legend. et Sexti Pyrrhonii *Hypotyp.* lib. I, cap. 33.

Digitized by Google

sine ulla dubitatione tollere : Pyrrhonios autem dubios hærere, et ab omni dogmate liberos atque solutos esse ; ut eorum etiam nemo omnino, aut comprehendi omnia posse **170***a* aut non posse dixerit ; sed nihilo magis talia, quam talia esse, aut tunc quidem talia, alias vero non talia, vel uni quidem hujusmodi, alii vero non hujusmodi, tertio etiam plane non esse. Neque rursum omnia esse communiter ejusmodi, ut assequi illa quispiam possit, vel quædam saltem horum assequi non possit, sed non magis fieri posse, ut quis ea assequatur, quam ut non assequatur : vel nunc quidem assequi possit, tunc vero non item. Imo neque verum, neque falsum, neque probabile, neque ens, neque non ens, sed idem, ut sic dicatur, non potius verum esse, quam falsum : aut probabile potius, quam improbabile : aut ens, quam non ens, aut tum quidem tale, alias vero aliusmodi : aut uni tale, mox alteri etiam non tale. Nihil enim in universum Pyrrhonios definite, ne hoc quidem ipsum, quod nihil definiatur. Verum cum non suppetat, ut aiunt, quo sensa mentis efferamus, sic loqui solemus. At qui ad Academiam, maximeque ad hanc novam pertinent, inquit, cum Stoicis interdum opinionibus consentiunt, et (si verum fateri volumus) Stoici ipsi, sed qui cum Stoicis pugnent, videntur. Deinde et de multis decreta statuunt. Virtutem enim atque amentiam inducunt : bonum quoque, et malum velut principia ponunt ; verum item, et falsum, rursum probabile, et improbabile, ens dein, et non ens, aliaque non pauca certo definiunt : ambigere se tantum dicentes de comprehensiva imaginatione. Quamobrem Pyrrhonii, dum nihil definiunt, omnino irreprehensi permanent ; verum Academicis, ait, pares cum aliis philosophis rationes reddendæ. Illud porro maximum : quod illi de re qualibet sibi oblata dubitantes, non tantum eumdem perpetuo teneant ordinem, sed nunquam etiam secum ipsi pugnent, cum hi secum pugnare se, ne sentiant quidem. Simul enim ponere quidpiam, et rursum indubitanter tollere, simul item dicere communiter aliqua esse comprehensibilia, et non esse, manifestam utique pugnam affert. Alioquin quomodo fieri possit, ut qui cognorit hoc esse verum, illud falsum, adhuc dubitet, atque ambigat : et non certo prius illud amplectatur, alterumque declinet ? Nam si ignoratur hoc bonum esse, aut malum : vel hoc verum, illud falsum : et hoc exsistere, illud vero minime ; omnino fatendum horum singula comprehendi non posse ; sin evidenter sensu vel intelligentia horum quidque percipiatur, comprehensibile jam horum esse quodlibet dicendum est. Hæc, aliaque id genus, ab ipso mox librorum initio discrimen Pyrrhonios inter et Academicos ostendens, hic Ænesidemus Ægeus pertractat, universum **170***b*

στάκτως, τὰ δὲ αἰρουσιν ἀναμφιβόλως, οἱ δ' ἀπὸ [83] Πύῤῥωνος ἀπορητικοί τέ εἰσι καὶ παντὸς ἀπολελυμένοι δόγματος, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν τὸ παράπαν οὔτε ἀκατάληπτα πάντα εἴρηκεν οὔτε καταληπτά, ἀλλ' οὐδὲν μᾶλλον τοιάδε, ἢ τοιάδε, ἢ τότε μὲν τοῖα, τότε δὲ οὐ τοῖα, ἢ ᾧ μὲν τοιαῦτα ᾧ δὲ οὐ τοιαῦτα ᾧ δ' οὐδ' ὅλως ὄντα · οὐδὲ [84] μὴν ἐφικτὰ πάντα κοινῶς ἢ τινα τούτων ἢ [85] οὐκ ἐφικτά, ἀλλ' οὐδὲν μᾶλλον ἐφικτὰ ἢ οὐκ ἐφικτά, ἢ τότε μὲν ἐφικτὰ τότε δ' οὐκ ἔτι [86], ἢ τῷ μὲν ἐφικτὰ τῷ δ' οὔ. Καὶ μὴν οὐδ' ἀληθινὸν οὐδὲ ψεῦδος, οὐδὲ πιθανὸν, οὐδ' ἀπίθανον, οὐδ' ὂν οὐδὲ μὴ ὄν, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὡς εἰπεῖν οὐ μᾶλλον ἀληθὲς ἢ ψεῦδος, ἢ πιθανὸν ἢ ἀπίθανον, ἢ ὄν, ἢ οὐκ ὄν, ἢ τότε μὲν τοῖον, τότε δὲ τοῖον, ἢ ᾧ μὲν τοιονδὶ, ᾧ δὲ καὶ [87] οὐ τοιονδί. Καθόλου γὰρ οὐδὲν ὁ Πύῤῥώνιος ὁρίζει, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο, ὅτι οὐδὲν διορίζεται · ἀλλ' οὐκ ἔχοντες, φησὶν [88], ὅπως τὸ νοούμενον ἐκλαλήσωμεν, οὕτω φράζομεν. Οἱ δ' ἀπὸ τῆς Ἀκαδημίας, φησὶ, μάλιστα τῆς νῦν, καὶ Στωϊκαῖς συμφέρονται ἐνίοτε δόξαις, καὶ εἰ χρὴ τἀληθὲς εἰπεῖν, Στωϊκοὶ φαίνονται μαχόμενοι Στωϊκοῖς. Δεύτερον [89] περὶ πολλῶν δογματίζουσιν. Ἀρετήν τε γὰρ καὶ ἀφροσύνην εἰσάγουσι, καὶ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ὑποτίθενται, καὶ ἀλήθειαν καὶ ψεῦδος, καὶ δὴ καὶ πιθανὸν καὶ ἀπίθανον, καὶ ὂν καὶ μὴ ὄν, ἄλλα τε πολλὰ βεβαίως ὁρίζουσι, διαμφισβητεῖν δέ φασι περὶ μόνης τῆς καταληπτικῆς φαντασίας. Διὸ οἱ μὲν ἀπὸ Πύῤῥώνος ἐν τῷ μηδὲν ὁρίζειν ἀνεπίληπτοι τὸ παράπαν διαμένουσιν · οἱ δ' ἐξ Ἀκαδημίας, φησὶν, ὁμοίας τὰς εὐθύνας τοῖς ἄλλοις φιλοσόφοις ὑπέχουσι. Τὸ δὲ μέγιστον, οἱ μὲν περὶ παντὸς τοῦ προτεθέντος διαποροῦντες τό τε σύστοιχον διατηροῦσι καὶ ἑαυτοῖς οὐ μάχονται, οἱ δὲ μαχομένοις [90] ἑαυτοῖς οὐ συνίσασι · τὸ γὰρ ἅμα τιθέναι τι καὶ αἴρειν ἀναμφιβόλως, ἅμα τε φάναι κοινῶς ὑπάρχειν [91] καταληπτά, μάχην ὁμολογουμένην εἰσάγει, ἐπεὶ πῶς οἷόν τε γινώσκοντα τόδε μὲν εἶναι ἀληθὲς τόδε δὲ ψεῦδος ἔτι διαπορεῖν καὶ διστάσαι, καὶ οὐ σαφῶς τὸ μὲν ἑλέσθαι τὸ δὲ περιστῆναι ; εἰ μὲν γὰρ [92] ἀγνοεῖται ὅτι τόδε ἐστὶν ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἢ τόδε μὲν ἀληθὲς τόδε δὲ ψεῦδος, καὶ τόδε μὲν ὂν τόδε δὲ μὴ ὄν, πάντως ὁμολογητέον ἕκαστον ἀκατάληπτον εἶναι· [545 R.] εἰ δ' ἐναργῶς κατ' αἴσθησιν ἢ κατὰ νόησιν καταλαμβάνεται, καταληπτὸν ἕκαστον φατέον. Ταῦτα μὲν ἀρχόμενος τῶν λόγων καὶ τοιαῦθ' ἕτερα, τὴν διαφορὰν τῶν Πυῤῥωνίων καὶ Ἀκαδημαϊκῶν ὑποδεικνὺς, ἀναγράφει ὁ Αἰνησίδημος ὁ ἐξ Αἰγῶν · ἐφεξῆς δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον πρῶτον καὶ τὴν ὅλην ἀγωγὴν ὡς τύπῳ καὶ κεφαλαιωδῶς τῶν Πυῤῥωνίων παραδίδωσι λόγων. Ἐν δὲ τῷ β' κατὰ μέρος ἤδη ἀρχόμενος ἐπεξιέναι τὰ ἐν κεφαλαίῳ εἰρημένα περί τε ἀληθῶν καὶ αἰτίων [281 H.] διαλαμβάνει καὶ παθῶν καὶ κινήσεως, γενέσεώς τε καὶ φθορᾶς καὶ τῶν τούτοις ἐναντίων, κατὰ πάντων αὐτῶν τὸ ἄπορόν τε [93] καὶ ἀκατάληπτον πυκνοῖς, ὡς οἴεται, ἐπιλογισμοῖς ὑποδεικνύς. Καὶ ὁ γ' δὲ αὐτῷ λόγος περὶ κινή-

VARIÆ LECTIONES.

[83] ὑπό ς. [84] οὐδέ A : οὔτε ς. [85] ἢ add. A. [86] οὐκέτι, ἢ τῷ μὲν ἐφικτὰ τῷ δ' οὔ A : οὐκ ἐφικτά ς. [87] καὶ om. A. [88] libri φασίν. [89] δεύτερον] β' A : δεύτερον καί ς. [90] μαχομένους ς. [91] ὑπάρχειν] ὑπάρχειν καὶ μὴ ὑπάρχειν mg. A. [92] γὰρ add. A. [93] τε add. A.

Digitized by Google

σεως καὶ αἰσθήσεως καὶ τῶν κατ' αὐτὰς ἰδιωμάτων, A τὰς ὁμοίας περιεργαζόμενος ἐναντιολογίας, εἰς τὸ ἀνέφικτον καὶ ἀκατάληπτον ὑποφέρει καὶ αὐτά. Ἐν δὲ τῷ δ' σημεῖα μὲν, ὥσπερ τὰ φανερά φαμεν τῶν ἀφανῶν, οὐδ' ὅλως [94] εἶναί φησιν [95], ἠπατῆσθαι δὲ κενῇ προσπαθείᾳ τοὺς οἰομένους, ἐγείρει δὲ τὰς ἐξ ἔθους ἐφεξῆς ἀπορίας περί τε ὅλης τῆς φύσεως καὶ κόσμου καὶ θεῶν, οὐδὲν τῶν [96] εἰς κατάληψιν πεσεῖν ἐντεινόμενος. Προβάλλεται αὐτῷ [97] καὶ ὁ ε' λόγος τὰς κατὰ τῶν αἰτίων ἀπορητικὰς λαβάς, μηδὲν μὲν μηδενὸς αἴτιον ἐνδιδοὺς εἶναι, ἠπατῆσθαι δὲ [98] τοὺς αἰτιολογοῦντας φάσκων, καὶ τρόπους ἀριθμῶν καθ' οὓς οἴεται αὐτοὺς αἰτιολογεῖν ὑπαχθέντας εἰς τὴν τοιαύτην περιενεχθῆναι πλάνην. Καὶ ὁ ς' δὲ τὰ ἀγαθὰ καὶ κακὰ, καὶ μὴν καὶ τὰ αἱρετὰ καὶ φευκτὰ, ἔτι δὲ [99] προηγούμενά τε καὶ ἀποπροηγούμενα, εἰς τὰς αὐτὰς B ἐρεσχελίας ἄγει, τό γε ἐπ' αὐτῷ καὶ ταῦτα τῆς καταλήψεως ἡμῶν καὶ γνώσεως ἀποκλείων. Τὸν μέντοι ζ' κατὰ τῶν ἀρετῶν ὁπλίζει, διακενῆς λέγων τοὺς φιλοσοφοῦντας [1] περὶ αὐτῶν ἀναπλάσαι δόξας, καὶ ἑαυτοὺς [2] ἀποδουκολεῖν [3] ὡς εἰς τὴν τούτων εἵησαν πρᾶξίν τε καὶ θεωρίαν ἀφιγμένοι. Ὁ δ' ἐπὶ πᾶσι [4] καὶ ἡ' κατὰ τοῦ τέλους ἐνίσταται, μήτε τὴν εὐδαιμονίαν μήτε τὴν ἡδονὴν μήτε τὴν φρόνησιν μήτ' ἄλλο τι τέλος ἐπιχωρῶν εἶναι, ὅπερ ἄν τις τῶν κατὰ φιλοσοφίαν αἱρέσεων δοξάσειν, ἀλλ' ἁπλῶς οὐκ εἶναι τέλος τὸ πᾶσιν ὑμνούμενον.

deinceps Pyrrhoniarum rationum institutum eodem hoc priore libro paucis ac summatim traditurus. Secundo deinde libro singulatim jam, quæ universe dixerat, tractare incipiens, de veris et causis disputat, deque affectionibus, de motu item, et generatione atque corruptione, ac de horum contrariis, adversus hæc omnia dubia illa esse atque incomprehensibilia, validis, ut putat, ratiocinationibus ante oculos ponens. Tertius posthæc liber de motu et sensu, eorumque proprietatibus, similes contradictiones curiosius investigando, ad ea quæ nemo assequi aut comprehendere possit, hæc quoque abripere conatur. Quarto autem libro signa rerum obscurarum, quæ nos manifestas hasce res esse dicimus, ne esse quidem vult : sed decipi inani affectione eos qui hæc opinentur. Movet et ex more alias deinde quæstiones de universa natura, de mundo, de diis, nihil horum percipi posse contendens. Proponit ipsis et quintus liber dubitandi adversus causas occasiones, nihil nullius esse causam tradens, et falli qui causas afferre conentur : numerans etiam modos quibus causas reddere suadeant, qui coacti jam in hoc errore versentur. Sextus vero bona et mala, quæque expetenda et quæ fugienda, præposita (16) ad hæc atque rejecta in eamdem ludificatoriam disputationem adducit : quæ, quantum in ipso est, a nostra quoque comprehensione atque cognitione excludit. Septimum adversus virtutes instruit, referens varias de iis opiniones nequidquam commentos esse philosophos, seipsos decipientes, quasi jam ad earum actionem contemplationemque pervenissent. Qui ad hos omnes Octavus accedit liber, contra [bonorum] finem disputat, neque beatitudinem illum esse, neque voluptatem neque prudentiam, neque aliud eorum quidpiam quod cujuscunque philosophorum familiæ sectator opinando asserere queat : sed omnino finem non esse, ab omnibus licet decantetur.

Οἱ μὲν οὖν τοῦ Αἰνησιδήμου λόγοι πρὸς τοιοῦτον C ἀγῶνα κονίζονται [5] · ὅτι δὲ ματαιότης αὐτῶν καὶ πολλὴ λέσχη ἠσπούδη, Πλάτωνί τε καὶ πολλοῖς ἄλλοις τῶν πρὸ ἡμῶν τὸν ἔλεγχον ἔδοσαν · καὶ ὅτι μηδὲν εἰς δόγμα συντελεῖ, καὶ τοῦτο κατάδηλον, ὅπου γε καὶ τὰς ἐνούσας δογματικὰς θεωρίας ἐλαύνειν ἡμῶν τῆς διανοίας ἐπεχείρησαν. Τοῖς μέντοι κατὰ διαλεκτικὴν μελέτην πονουμένοις, ἂν μὴ τὸ ἀστήρικτον αὐτῶν τοῖς λογισμοῖς [6] ἐνεδρεύῃ καὶ ἡ κρίσις πρὸς ἀγχίνοιαν οὐ νενωθευμένη, τὸ βιβλίον οὐκ ἄχρηστον.

Igitur ad hujusmodi concertationem dirigun tur Ænesidemi libri, qui Platoni, aliisque ante nos pluribus satis indicarunt, stultitiæ plenum ac nugarum illius opus esse. Nihil item ipsum ad aliquod dogma [confirmandum] prodesse, æque est manifestum, ubi saltem ipsas quoque inhærentes nostræ menti dogmaticas contemplationes expellere **171***a* aggressus est. Si qui tamen in dialecticis exercentur, non inutilis hic liber : modo ne horum parum adhuc confirmata mens, hisce ratiocinationibus inhærescat, judiciique perspicacitas vitiata non sit.

ΣΙΓ'.

Ἀγαθαρχίδου Ἱστορικόν.

Ἀνεγνώσθη Ἀγαθαρχίδου *Ἱστορικόν* · ἔνιοι δὲ αὐτὸν Ἀγάθαρχον ὀνομάζουσι. Τούτῳ πατρὶς [548 D R.] μὲν ἡ Κνίδος ἦν, ἡ δὲ τέχνη γραμματικὸν ἐπεδείκνυτο· ὑπογραφέα δὲ καὶ ἀναγνώστην ὁ τοῦ Λέμβρου [7] Ἡρακλείδης, δι' ὧν αὐτῷ ἐξυπηρετεῖτο, παρέσχε γνωρίζεσθαι. Ἦν δὲ καὶ θρεπτὸς Κινναίου.

CCXIII.

Agatharchidæ Historica.

Legi Agatharchidæ, quem Agatharchum quidam nominant, *Opus historicum*. Hic patria Cnidius, instituto grammaticus fuit. Scribam tamen atque anagnosten insuper fuisse, præstitum his functionibus Heraclidæ Lembro ministerium, indicium fecit. Fuit et alumnus Cinnæi. Scripsisse autem

VARIÆ LECTIONES.

[94] ὅλως] ἄλλως A. [95] φασιν ς. [96] τῶν] nonne αὐτῶν. [97] αὐτῷ A : δὲ αὐτῷ ς. [98] δέ A : δὲ καί ς. [99] δὲ adh. A. [1] φιλοφρονοῦντας ς. [2] αὐτούς ς. [3] libri ἀποδουκολεῖ. [4] ἐπὶ τούτοις πᾶσι ς. [5] κονίζονται ς. [6] λογισμοῖς A : λόγοις ς. [7] τοῦ Λέμβρου] Λέμβος Casaubonus.

NOTÆ.

(16) Προηγούμενά τε καὶ ἀποπροηγούμενα quæ dicantur apud Stoicos, docebit te Cicero in *De finibus*, et clarius Sextus Empiric. lib. III *Pyrrhon. Hypot.* cap 24, init.

Digitized by Google

Asiaticas res libris decem, et de Europæ rebus libris (17) quadraginta novem historiam pertexuisse, didicimus. Ejus autem libri (18) quinque Rubrum mare, quæque ad illud pertinent, exponunt. Et hæc quidem omnia ipsemet extremo libro quinto commemorat. Ubi et ob alias certas causas a scribendo se cessasse ait, quodque exacta jam ætas in senium vergeret. Sunt qui præter hæc alia ab illo conscripta tradunt, quæ mihi videre nunquam contigit. Nam et Compendium aiunt uno libro reliquisse eorum, quæ de Rubro mari scripsisset; item *De Troglodytis* libros quinque, sed et *Epitomen* Lydes ab Antimacho scriptæ; rursum aliud *Breviarium* eorum quæ de collectione admirabilium ventorum scripta exstarent. Historiarum adhæc Excerpta composuisse, atque de amicorum inter ipsos consuetudine.

Est autem hic vir, quantum ejus libris legendis cognoscere potui, grandiloquus, et sententiis abundans. Qui orationis magnitudine ac dignitate præ cæteris quidem gaudet, sed verbis selectioribus non admodum videtur addictus. Neque tamen dum usitatas per omnia consuetasque voces non adhibet, novas ipse format: nisi forte usurpandorum vocabulorum artifex quispiam, novam quamdam speciem præferentem phrasim de non novis vocabulis effecerit. Quod quidem artificium ingeniose adeo tibi subjicit, ut nec innovatum quidquam videatur, nec minor sit, quam si usitatas attulisset voces perspicuitas. Utitur etiam sententiis, quæ ejus prudentiam non minus, quam industriam manifeste declarant. Ad verborum item immutationem rectius assumendam, egregie præ cæteris comparatus est. Jucunditatem porro, quodque animum demulcere, aut diffundere queat, occulte passim ac latenter **171***b* per totum opus disseminat. Ad tropos quoque ubi se applicarit, sine ullo molestiæ sensu illos adhibet. Quod quidem in eo efficit non verborum ipsa per se commutatio, sed ingeniosa quædam et suavis ad res alias transitio atque conversio. Etenim nomen pro verbo assumere, rursumque verbum in nomen commutare, voces quoque in orationem diffundere, et orationem in nominis quasi formam cogere, nemo est omnium, quos novimus, hoc ipso peritior. Idem Thucydidem in concionibus apparatu et ubertate imitatus, magnitudine orationis æquat, perspicuitate autem etiam vincit. Talis omnino vir iste est, ab ipsa quoque grammatica gloriam assecutus. Cui etsi rhetoris cognomentum improvidum

Γράψαι δὲ τὸν ἄνδρα τοῦτον τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔγνωμεν [8] ἐν βιβλίοις ι' · καὶ τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην δὲ [9] εἰς θ' καὶ μ' παρατείνεται αὐτῷ ἡ ἱστορία · ἀλλὰ καὶ ε' βιβλία τὴν Ἐρυθρὰν αὐτῷ πᾶσαν καὶ τὰ περὶ ταύτην ἐξιστοροῦσι. Τὴν οὖν εἰρημένην ἅπασαν συγγραφὴν [282 H.] καὶ αὐτὸς ἐπὶ τέλει τοῦ ε' λόγου εἰς μνήμην ἀνάγει, ἐν ᾧ καὶ πεπαῦσθαι τοῦ γράφειν διά τινάς τε αἰτίας ἄλλα, καὶ ὅτι τὰ τῆς ἡλικίας ἀποκλίνοι πρὸς τὸ ἔξωρον. Πλήν γε εἰσὶν οἳ φασιν αὐτὸν καὶ ἑτέρας συγγεγραφέναι πραγματείας, ὧν ἡμεῖς οὐδένα οὐδέπω [10] ἴσμεν. Ἐπιτομὴν δὲ αὐτόν φασι τῶν περὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἀναγεγραμμένων ἐν ἑνὶ συντάξαι βιβλίῳ, καὶ μὴν καὶ *Περὶ Τρογλοδυτῶν* βιβλία ε', ἀλλὰ καὶ *Ἐπιτομὴν* τῆς Ἀντιμάχου Λύδης, καὶ πάλιν ἄλλην *Ἐπιτομὴν* τῶν συγγεγραφότων περὶ συναγωγῆς θαυμασίων ἀνέμων, ἐκλογάς τε ἱστοριῶν αὐτὸν συντάξαι [11], καὶ περὶ τῆς προσφιλοῦς ὁμιλίας.

Ἔστι δὲ ἐξ ὧν τὸν ἄνδρα τοὺς λόγους αὐτοῦ διελθόντες ἐπέγνωμεν, μεγαλοπρεπής τε καὶ γνωμολογικὸς, καὶ τῷ μὲν τοῦ λόγου μεγέθει καὶ ἀξιώματι τῶν ἄλλων μᾶλλον χαίρων, λέξεσι μέντοι λογάσιν οὐ πάνυ προστεθειμένος, οὐδὲ διὰ τῶν ἐθίμων δὲ διὰ παντὸς πορευόμενος, γεννῶν δὲ αὐτὸς οὐ λέξεις, ἀλλ' εἴ τις ἄλλος [12] δημιουργὸς τῆς περὶ τὰς λέξεις χρήσεως, καινήν τινα μὴ καιναῖς [13] κεχρημένος λέξεσι φαντασίαν πέμπουσαν [14] ἀποτελεῖ τὴν φράσιν · οὕτω δὲ προσφυῶς ὑποβάλλεται τὴν πρᾶξιν, ὡς τήν τε καινοτομίαν μὴ δοκεῖν εἶναι καινοτομίαν, καὶ τὸ σαφὲς οὐκ ἔλαττον τῶν ἐξ ἔθους λέξεων παρέχειν. Κέχρηται δὲ καὶ γνώμαις τὸ νουνεχὲς καὶ δραστήριον ἐπιδηλούσαις. Τροπὰς δὲ ὑπελθεῖν, εἴ τις ἄλλος, ἄριστα παρεσκευασμένος τὸ μὲν ἡδὺ καὶ κηλοῦν καὶ τὴν ψυχὴν διαχέον λεληθότως δι' ὅλου διασπείρει [15] τοῦ γράμματος, εἰς τροπὴν δὲ ὅτι παρενήνεκται, οὐδεμίαν λύπην δηλοῦσαν ἀφίησι. Ποιεῖ δὲ αὐτῷ τοῦτο μάλιστα οὐχὶ ἡ τῶν λέξεων αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν μεταβολή, ἀλλ' ἡ ἀπὸ πραγμάτων ἑτέρων εἰς ἕτερα μετά τινος σοφῆς καὶ ἠρεμαίας μεταχειρίσεως [16] μετάβασίς τε καὶ μετατροπή. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀντιλαβεῖν μὲν ὄνομα ῥήματος, ἀμεῖψαι δὲ τὸ ῥῆμα εἰς ὄνομα, καὶ λῦσαι μὲν λέξεις εἰς λόγους, συναγαγεῖν δὲ λόγον εἰς τύπον ὀνόματος, οὐδενὸς ἀνεπιτηδειότερου; ὧν ἴσμεν. Καὶ ζηλωτὴς μέν ἐστι Θουκυδίδου ἔν τε τῇ τῶν δημηγοριῶν δαψιλείᾳ τε καὶ διασκευῇ [17], τῷ μεγαλείῳ δὲ μὴ δευτερεύων τοῦ λόγου τῷ σαφεῖ παρελαύνει τὸν ἄνδρα. Ἀλλὰ γὰρ ὁ μὲν ἀνὴρ τοιοῦτος, καὶ τὸ ἀπὸ τῆς γραμματικῆς ἔχων κλέος · εἰ δὲ καὶ τὸ τῆς ῥητορικῆς ἐπώνυμον αὐτῷ ἡ μὴ νήφουσα ψῆφος οὐκ ἐπέθετο · ἀλλὰ γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ οὐδὲν ἔλαττον [18] τῶν γραμματικῶν οὐ δεύτερος ἦ

VARIÆ LECTIONES.

[8] ἔγνωμεν Λ : ἐγνωσμένα ς. [9] δὲ add. A. [10] οὐδένα] imo οὐδέν aut οὐδεμίαν. [11] συντάξαι αὐτόν ς. [12] ἄλλος add. A. [13] κεναῖς ς. [14] πρέπουσαν ς. [15] κατασπείρει ς, [16] μεταχειρήσεως A. [17] διασκευῇ καὶ δαψιλείᾳ ς. [18] ἐλάττων ς.

NOTÆ.

(17) Quos citat non semel Athenæus, ut et Lucian. in *Macrobiis*, IX *Asiaticor.*

(18) Quorum primi et quinti Excerpta occurrent postea cod. 250.

Digitized by Google

τῶν ῥητόρων, δι' ὧν καὶ γράφει καὶ διδάσκει [19], καταφαίνεσθαι. A aliorum judicium non concessit, mea certe sententia non grammaticorum solum, sed ne rhetorum quidem ulli secundus cum docendo, tum scribendo videtur.

ΣΙΔ'.

Ἱεροκλέους Περὶ Προνοίας καὶ Εἱμαρμένης βιβλία ζ'.

Ἀνεγνώσθη βιβλίον Ἱεροκλέους *Περὶ Προνοίας καὶ Εἱμαρμένης*, καὶ τῆς τοῦ ἐφ' ἡμῖν πρὸς τὴν [549 R.] θείαν ἡγεμονίαν συντάξεως. Ἔστι μὲν οὖν τὴν προαίρεσιν φιλόσοφος ὁ ἀνὴρ, ἡ δὲ συγγραφὴ αὐτῷ Ὀλυμπιόδωρον κριτὴν προκαθίζει, ὃν καὶ παρασχεῖν τοῦ λόγου τὰς ἀφορμὰς ὑποτίθεται, καὶ σὺν ἔχοντα τοῦ φιλοσοφεῖν ἔρωτα, οὐ μὴν οὐδὲ τῆς πολιτικῆς σοφίας ἄπειρον· ἐμπρέψαι [283 H.] τε γὰρ Ῥωμαϊκαῖς πρεσβείαις, καὶ πολλὰ καὶ μέγιστα B τῶν βαρβάρων ἐθνῶν τῇ Ῥωμαϊκῇ συνάψαι λήξει [20], αἵτινες αὐτῷ καὶ τῶν μεγίστων παρ' αὐτοῖς τιμῶν κατέστησαν αἴτιαι. Ὁ μὲν [21] Ὀλυμπιόδωρος, πρὸς ὃν ὁ λόγος, τοιοῦτος· ᾧ δὴ καὶ παραμυθικοὺς λόγους ὁ συγγραφεὺς ἐπὶ τέλει τοῦ πρώτου βιβλίου, θετοῦ παιδὸς ἀποβολὴν ποτνιωμένῳ [22] καὶ σκυθρωπάζοντι, προσενήνοχεν. Ἡ δ' ἐπαγγελία τῆς παρούσης σκέψεως *Περὶ Προνοίας* ἐστὶ διαλαβεῖν τῇ Πλάτωνος δόξῃ καὶ Ἀριστοτέλους συνδιατιθεμένῳ· συνάπτειν γὰρ βούλεται τοὺς ἄνδρας ταῖς δόξαις, οὐ κατὰ τοὺς λόγους τῆς Προνοίας μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅσοι τὴν ψυχὴν φρονοῦσιν ἀθάνατον, καὶ εἴ τι περὶ οὐρανοῦ καὶ κόσμου τούτοις πεφιλοσόφηται. Ὅσοι δὲ τοὺς ἄνδρας εἰς διαφωνίαν ἔστησαν, τούτους εἰς τὰ μάλιστα πεπλανῆσθαί τε τῆς τῶν ἀνδρῶν προθέσεως καὶ τοῦ C ἀληθοῦς ἐκπεσεῖν [23] ἀποτείνεται, τοὺς μὲν ἑκόντας ἔριδι καὶ ἀπονοίᾳ σφᾶς αὐτοὺς προσαναθέντας, τοὺς δὲ καὶ προλήψει καὶ ἀμαθίᾳ δεδουλωμένους. Καὶ πολὺν τοὺς ἔμπροσθεν στῆσαι χορὸν, μέχρις ὅτου ἡ Ἀμμωνίου σοφία διέλαμψεν, ὃν καὶ *Θεοδίδακτον* ἐπικαλεῖσθαι ὑμνεῖ· τοῦτον γὰρ τὰς τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν διακαθάραντα δόξας, καὶ τοὺς ἑκατέρωθεν ἀναφυομένους ἀποσκευασάμενον λήρους, σύμφωνον ἐν τοῖς ἐπικαίροις τε καὶ ἀναγκαιοτάτοις τῶν δογμάτων Πλάτωνός τε καὶ Ἀριστοτέλους τὴν γνώμην ἀποφῆναι. Ταῦτα διὰ τῆς γραφῆς ὁ Ἱεροκλέους λόγος σπουδάζων κατασκευάζει μὲν ἃ ἐκείνους φιλοτιμεῖται δοξάζειν, ἀνταγωνίζεται δὲ πρὸς τοὺς ἐσπουδακότας τἀναντία, Ἐπικουρείους τέ φημι καὶ Στωϊκοὺς, καὶ ὅσοι Πλάτωνα μὲν ὑποδύονται καὶ D Ἀριστοτέλην, οὐκ ὀρθῶς δὲ τὰ ἐκείνων εἰσηγοῦνται. Καὶ μὴν ὅσους ὁ τῆς γενεθλιαλογίας ἀνηρτήσατο πόνος, δι' ἐλέγχων [24] ἄγει, σφαλερὰν αὐτῶν τὴν περὶ τῆς εἱμαρμένης ἐπιδεικνὺς δόξαν. Καὶ τοὺς μηχαναῖς [25] τισιν ἡ γοητείαις τὴν Πρόνοιαν τῶν ὄντων ἀποσκευάζειν τολμῶντας ταῖς ὁμοίαις τῶν

Lectus est Hieroclis (19) liber *De Providentia et Fato* (20), atque de arbitrii nostri cum divina gubernatione congruentia. Auctor hic professione philosophus, cui liber ipse Olympiodorum quemdam veluti censorem constituit, qui ejus scribendi causam dederit, cum, philosophiæ non vulgaris adamator, ne civilis quidem sapientiæ rudis esset. Clarum enim legationibus Romanis fuisse, multasque ac magnas e barbaris gentibus Romano adjunxisse imperio, quæ ipsi quoque ad magnos apud illas magistratus acquirendos viam straverint. Igitur Olympiodorus, ad quem liber mittitur, talis fuit; ad quem insuper libro primo extremo adjunxit auctor consolationem, cum ille adoptivi filii amissionem supra modum lugens, non dolenti tantum esset animo, sed etiam vultu tristiore. Ipse autem commentarius *De Providentia*, disputationem præfert, ejus qui erga Platonis non aliter, quam erga Aristotelis sententiam animo affectus esset. Conciliare enim horum philosophorum inter se opiniones studet, non solum in iis quæ de Providentia disputant, verum etiam ubi animos docent esse immortales, aut de cœlo quidpiam ac mundo iidem philosophantur. Quotquot autem hos inter se dissentire ac pugnare arbitrati sunt, eos longissime ab eorum sententia abductos, a veritate omnino aberrasse contendit, alios sua sponte contendendi studio atque **172***a* vesaniæ sese addicentes, alios præoccupata opinione atque imperitia subactos. Ac prioris quidem ordinis ingentem fuisse numerum refert, donec Ammonii aliquando sapientia orbi illuxit, quem etiam *Divinitus edoctum* appellari prædicat. Hunc enim veterum philosophorum opinionibus perpurgatis, et resectis quæ utrinque excreverant nugis, in præcipuis quibusque et maxime necessariis dogmatibus, concordem esse Platonis et Aristotelis sententiam, demonstrasse. Huc igitur Hieroclis scriptio magno studio connitens, et argumentis illa astruit, quæ ipsos sensisse contendit; et acriter cum iis certat, qui contrariam tueri partem conati sunt. Epicureos dico, ac Stoicos, et quotquot forte Platonem atque Aristotelem colunt quidem, sed eorum sensa minus recte explicant. Eos item, qui in genethliaca desudant arte, redarguit, dum fallacem

VARIÆ LECTIONES.

[19] διδάσκει καὶ γράφει ς. [20] λέξει A. [21] μὲν οὖν Ὀλ. ς. [22] ποτνιωμένῳ περιαλγεῖ τε ὄντι καί ς. [23] ἐκπεσεῖν τοῦ ἀληθοῦς ς. [24] δι' ἐλέγχων Bentleius apud Needham. p. 440 : διελέγχων ς. [25] μηχαναῖς τισιν ἢ γοητείαις post τολμῶντας ponit ς, addito δὲ post πρόνοιαν.

NOTÆ.

(19) De quo Suid. et Liban. lib. 1 *Epist. ad Acacium.*

(20) Unde impressa Lutetiæ quædam excerpta, apud Fed. Morell.

Digitized by Google

eorum esse ac lubricam de fato opinionem ostendit. Imo et qui Providentiam rerum creatarum commentis quibusdam aut præstigiis tollere audent, iisdem prorsus rationum quasi quæstionibus explorandos subjicit. Ut autem simul omnia dicam, adversus omnes illas opiniones insurgit, quæ indoctiores eo adducunt, ut divinam Providentiam vel omnino non esse, vel nullius esse momenti ac despicatui ducendam putent.

A λόγων ὑποβάλλει βασάνοις. Καὶ καθόλου φάναι, πρὸς τὰς ὑπολήψεις ἐνίσταται πάσας, ὅσαι τὴν θείαν οὐκ εἶναι Πρόνοιαν, ἢ εἶναι μὲν φαύλην δὲ, τοὺς ἀμαθεστέρους πείθουσι νομίζειν.

Ex Platonis igitur sententia supponit hæc disputatio Deum natura ante illam [providentiam] esse, velut universæ simul aspectabilis et inspectabilis hujus molitionis opificem, quam ex nulla re subjecta vult a suo artifice productam : ut cui sola sufficeret voluntas, quo rerum natura subsisteret. Cæterum corporea substantia per creationem cum incorporea conjuncta, mundum ex utraque natura perfectissimum, duplicem simul et unum, constitutum esse : in quo summa, media, et ima mundi opifex sapientia juxta cujusque naturam decreverit. Horum prima *ratione prædita cœlestia*, et *deos* vocari ait : Quæ vero proximæ post hunc ordinem regioni attributa sunt, ea cum *ratione prædita ætherea*, tum *dæmonas bonos appellat*, bonorum item hominibus interpretes et nuntios factos : humanum denique genus infimum tenere locum, eosque *terrena animantia, et humanas animas*, atque (ut Plato diceret) *mortales homines* appellari tradit. Hæc porro tria genera in uno velut animante, vel choro atque concentu ita esse aptata invicem atque connexa, ut naturalis eorum distinctio per unionem illam, ac nexum mutuum minime confusa conservetur. Ac præesse quidem præstantiora inferioribus : omnibus tamen omnino imperare ipsorum Patrem atque Conditorem Deum. **172**^{b} Hæc ergo ejus tanquam a patre denominatum regnum, et videri, et vere esse Providentiam, quæ quod cuique generi convenit, hoc illi distribuat : at vero justitiam illam, quæ Dei Providentiam comitatur, vocari fatum. Uno enim fati nomine in plures notiones, ab iis qui novitate gaudent, distracto, non aliud tamen fatum sibi videri, quam id quod Aristotelem et Platonem credidisse tradit. Neque enim illam temere positam genethliacorum necessitatem ullo modo admittit, nec stoicam item vim, neque illud etiam fatum, quod Alexander Aphrodisiensis statuit, eoque tandem deducit, ut idem prorsus cum natura corporum Platonicorum efficiat : sed nec eam, quæ carminibus magicis aut sacrificiis a consueto naturæ ordine deflectatur, genesin; sed illud tantummodo fatum, uti diximus, extollit, quod cum suis Plato vult : rerum scilicet evenientium secundum Providentiæ leges judicialem quamdam Numinis operationem, bono ordine ac serie res nostras dirigentem in illum finem, in quem liberæ actiones ex certo proposito feruntur.

Καὶ κατὰ Πλάτωνα Θεὸν αὐτῷ [26] προϋφίστησιν ἡ σκέψις, πάσης ἐμφανοῦς τε καὶ ἀφανοῦς δημιουργὸν διακοσμήσεως, ἣν ἐκ μηδενός φησιν ὑποκειμένου προαγαγεῖν τὸν τεχνίτην· ἀρκεῖν γὰρ αὐτῷ εἰς ὑπόστασιν τῶν ὄντων τὸ βούλημα. Τῆς δὲ σωματικῆς οὐσιώσεως τῇ ἀσωμάτῳ συντεταγμένης δημιουργίᾳ, κόσμον ἐξ ἀμφοῖν τελεώτατον, διπλοῦν τε ἅμα καὶ ἕνα, συστῆσαι, ἐν ᾧ ἄκρα καὶ μέσα καὶ τελευταῖα τὴν κοσμοποιὸν σοφίαν κατὰ φύσιν διακρῖναι· ὧν τὰ μὲν πρῶτα *λογικὰ οὐράνιά* τε καὶ *θεοὺς* καλεῖσθαι, ἃ δὲ ἡ μετ' ἐκεῖνο τὸ σύστημα ἔχειν ἔλαχε χώρα *λογικὰ, αἰθέρια* τε καὶ *ἀγαθοὺς δαίμονας* ὀνομάζει, [552 R.] τῶν τε συμφερόντων ἀνθρώποις ἑρμηνέας τε καὶ ἀγγέλους γενομένους· τὸ δὲ ἀνθρώπειον φῦλον τὴν τελευταίαν τάξιν ἐπέχειν, οὓς *περίγεια* τε *ζῶα καὶ ἀθανάτους ψυχὰς* καὶ (ὡς ἂν εἴποι Πλάτων) *ἀθανάτους* ὀνομάζεσθαι *ἀνθρώπους*. Τὰ δὲ τρία ταῦτα γένη [284 H.] ὡς ἐν ἑνὶ ζώῳ ἢ χορῷ καὶ συμφωνίᾳ συνηρτῆσθαι μὲν ἀλλήλοις, ἀσύγχυτον δὲ τῇ ἑνώσει καὶ ἀλληλουχίᾳ τὴν κατὰ φύσιν αὐτῶν διάκρισιν συντηρεῖσθαι. Καὶ ἡγεῖσθαι μὲν τῶν καταδεεστέρων τὰ προτεταγμένα, πάντων δὲ αὐτῶν βασιλεύειν τὸν Πατέρα Θεὸν καὶ Δημιουργόν. Καὶ ταύτην τὴν πατρονομικὴν [27] αὐτοῦ βασιλείαν πρόνοιαν καὶ νομίζεσθαι καὶ εἶναι, ἥτις ἑκάστῳ γένει τὰ προσήκοντα διανέμει. Τὴν μέντοι γε τῇ Προνοίᾳ συνεπομένην δίκην εἱμαρμένην καλεῖσθαι· εἰς ἑνὸς γὰρ πλείω σημαινόμενα τοῦ τῆς εἱμαρμένης ὀνόματος ὑπὸ τῶν χαιρόντων ταῖς καινοτομίαις κατασκεδασθέντος, οὐκ ἄλλην νομίζειν αὐτὸν εἱμαρμένην ἀλλ' ἢν Ἀριστοτέλει καὶ Πλάτωνι νομίζειν δίδωσι. Τὴν τε γὰρ τῶν γενεθλιαλόγων ἀλόγιστον ἀνάγκην οὐδ' ὅλως προσίεται, οὐδὲ τὴν Στωϊκὴν βίαν, οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' ἣν ὁ ἐξ Ἀφροδισιάδος δοξάζει Ἀλέξανδρος, τῇ Πλατωνικῇ τῶν σωμάτων φύσει εἰς ταυτότητα περιάγων ταύτην· ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἐπιφδαῖς καὶ θυσίαις παρατρεπομένην γένεσιν. Ἐκείνην δὲ, καθὼς ἔφημεν, πρεσβεύει, ἣν οἱ περὶ Πλάτωνα βούλονται· ἥτις τῶν ἐκβαινόντων κατὰ τὸν τῆς Προνοίας θεσμὸν δικαστικὴ τοῦ Θείου ὑπάρχει ἐνέργεια, τάξει καὶ εἱρμῷ πρὸς τὰς προαιρετικὰς ὑποθέσεις τῶν αὐτεξουσίων ἔργων ἐπανορθουμένη τὰ καθ' ἡμᾶς.

At enim isthæc hujus viri scripto cum contineri videas, frequens nihilominus ipsi et magnum certamen est de humanorum animorum priore vita, deque eorum in alia corpora transmigratione. Nam

Ἀλλὰ γὰρ ταῦτα μὲν ἔστιν ἰδεῖν τῷ τοῦ ἀνδρὸς ἐμφερόμενα [28] γράμματι· ὁ πλεῖστος δ' αὐτῷ καὶ μέγας ἀγὼν ἡ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν ἐστι προβιοτὴ καὶ μετενσωμάτωσις, τὸν μὲν [29] ἐξ ἀλόγων

VARIÆ LECTIONES.

[26] αὐτῇ ς. [27] libri πατρωνυμικήν. cf. p. R. 1381, 54. [28] ἐμφερόμενα mg. : libri ἐμφερομένῳ. [29] μέν A : γάρ ς.

Digitized by Google

ζώων ἢ εἰς ἄλογα μεταγγισμὸν οὐκ ἀναδεχόμενος, τὴν δὲ ἐξ ἀνθρώπων εἰς ἀνθρώπους μετσβολὴν σπουδαιολογούμενος. Ταύτην δὲ τὴν ἐπισφαλῆ καὶ ματαίαν ὑπόληψιν ἄνω καὶ κάτω περιστρέφει, δι' αὐτῆς μὲν, ὡς οἴεται, τὴν τοῦ θείου Πρόνοιαν κρατύνων, δι' αὐτῆς δὲ τὸ ἐφ' ἡμῖν καὶ αὐτοδέσποτον κατασκευάζων, ναὶ δὴ καὶ τὴν φίλην αὐτῷ ἐπικουρῶν εἱμαρμένην, ἐξ ἀλλοκότων μὲν ἐπινοιῶν ὁρμώμενος, ἀσυστάτους [30] δὲ τῶν ἐπιχειρημάτων τὰς νομιζομένας αὐτῷ [31] κατασκευὰς προάγων, ἐξ ὧν δ' ὡς ἀληθῶς τὸ τῆς Προνοίας ἂν παρασταίη δόγμα, οὐδ' [32] ἐπὶ νοῦν βαλλόμενος [33]. Μᾶλλον δὲ εἴ τις τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἀλήθειαν προτιμᾷν ἐθέλοι, δι' ὧν ταύτην ἀγωνίζεται κατασκευάζειν, παντελῶς αὐτῆς τὴν ἀναίρεσιν συνεισέγει· σαθρὰν γὰρ αὐτῇ βάθραν ὑποθεὶς, ὡς ἐν ἄλλοις τῆς ὑποθέσεως ἀπαιτούσης πλατύτερον ὑπεδείξαμεν, εὐπερίτρεπον [34] αὐτὴν πρὸς τοὐναντίον καὶ ἀνυπόστατον συναπέφηνεν. Τῆς γὰρ τῶν ψυχῶν προδιοτῆς καὶ μετενσωματώσεως, ἣν αὐτὸς ἔρεισμα καὶ θεμέλιον τῆς Προνοίας ὑποβάλλει καὶ τοῦ αὐτεξουσίου καὶ τῆς εἱμαρμένης, ταύτης παντελῶς εἰς τὸ ἄλογόν τε καὶ ἀδύνατον ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἐξοστρακιζομένης, δῆλον ὅτι συγκαταστρέφεται τῷ δι' ἐκείνων ταῦτα πραγματευομένῳ καὶ ἡ Πρόνοια καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν καὶ ἡ εἱμαρμένη, καὶ εἰς λῆρον αὐτῷ τὸ πολύμοχθον διαλύεται σπούδασμα.

ex animantibus quidem ratione carentibus, aut in bruta transfusionem non recipiens, at vero hominum in hominem transitum studiose defendens, periculosam hanc atque ineptam opinionem sursum deorsum versat. Per illam quidem, ut credit, divinam providentiam corroborans; per hanc, liberum arbitrium, liberumque sui ipsius dominatum astruens; fato certe tam ei grato auxilium ferens : idque non absurdis tantum commentis incitatus, sed etiam ex minime cohærentibus argumentationibus suas, quas putat, probationes producens : cum interim, per quæ revera Providentiæ dogma constitui poterat, ne in mentem quidem illi venerint. Imo vero, si quis huic homini veritatem anteponere studeat, quibus illam argumentis astruere nititur, his ipsis eamdem omnino evertit. Nam qui infirmum argumentum semel veritati substravit (ut alibi, cum res ita postularet, copiosius ostendimus), is in contrariam facile partem converti illam posse, quin et nequaquam subsistere, simul demonstravit. Illa quippe animorum priore vita, et in corpora transmigratione (quam ipse basim ac fundamentum Providentiæ, liberoque arbitrio, ac fato illi subjicit), omnino inter absurda et impossibilia **173***a* per veritatem ablegata, nimirum una cum illo, qui per ista hæc molitur efficere, etiam Providentia, et liberum arbitrium et fatum evertitur, atque in nugas operosa illa machinatio abit.

[553 R.] Ἑπτὰ δὲ λόγοι αὐτοῦ ἐπιμερίζονται τὴν σπουδήν. Καὶ ὁ μὲν [35] α' εἰς ἔκθεσιν διατυποῦται ὧν αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῷ περὶ Προνοίας καὶ δίκης καὶ τῆς κατ' ἀξίαν τῶν ἔργων εἰς ἡμᾶς κατιούσης κρίσεως συνεγυμνάσατό τε καὶ διεσκέψατο, Ὁ β' δὲ τὰς Πλατωνικὰς συλλέγων δόξας, τὴν πίστιν ἐξ αὐτῶν ὧν Πλάτων ἔγραψεν ἐπιτίθησιν. Ὁ δὲ γ' τὰς ὑποφορὰς, αἷς ἄν τις χρήσαιτο πρὸς ἐναντίωσιν τῶν [285 H.] δεδογμένων, παρατιθεὶς διαλύειν αὐτῶν τὴν ἐπιβουλὴν [36] πραγματεύεται. Ὁ δὲ δ' τὰ λεγόμενα λόγια καὶ τοὺς ἱερατικοὺς θεσμοὺς εἰς συμφωνίαν συνάγειν οἷς Πλάτων ἐδογμάτισε βούλεται. Ὁ δὲ ε' εἰς Ὀρφέα καὶ Ὅμηρον, καὶ ὅσοι ἄλλοι πρὸ τῆς Πλάτωνος ἐπιφανείας ἐγνωρίζοντο, τὴν Πλατωνικὴν περὶ τῶν προκειμένων φιλοσοφίαν ἀνάπτει. Ὁ δὲ ς' τοὺς μετὰ Πλάτωνα πάντας, αὐτὸν Ἀριστοτέλην κορυφαῖον λαβὼν, μέχρις Ἀμμωνίου τοῦ Ἀλεξανδρέως, οὗ τῶν γνωρίμων οἱ ἐπιφανέστατοι Πλωτῖνός τε καὶ Ὠριγένης, τοὺς οὖν μετὰ Πλάτωνα μέχρι τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν, ὅσοις ἐπὶ σοφίᾳ γέγονεν ὄνομα λιπεῖν, τούτους ἅπαντας ὁμοδοξεῖν τῇ Πλάτωνος κατασκευάζει κρίσει, καὶ ὅσοι διιστᾶν τῆς ὁμοδοξίας Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλην ἐπεχείρησαν, τῶν φαύλων τε καὶ ἀποτροπαίων τίθησι, πολλά τε νοθεῦσαι τῶν Πλατωνικῶν λόγων, καίτοι Πλάτωνα διδάσκαλον ἐπιγραφομένους [37],

Porro in septem (21) libros universum opus dividitur : quorum primus quidem exponere instituit ea quæ ipse apud se de Providentia, de justitia, et de sententia in nos pro factorum merito ferenda, meditatus esset. Secundus dein, Platonicas colligens opiniones, suas cuique probationes ex ipsis Platonis operibus apponit. Tertius, objectiones proponens, quibus uti quispiam adversus ea quæ tradita sunt, queat, dissolvere harum cavillationes conatur. Quartus oracula, quæ vocantur, ac sacerdotum leges, et Platonis dogmata invicem conciliare studet. Quintus, Orpheo, Homero, et cæteris qui ante Platonem celebrabantur, Platonicam de modo dictis doctrinam tribuit. Sextus, omnes, qui post Platonem fuere, ipso quoque Aristotele principe assumpto, usque ad Ammonium Alexandrinum, cujus in familiaribus celeberrimi Plotinus et Origenes, ad hos, inquam, usque Platonis posteros, qui quidem aliquod sibi nomen sapientiæ pepererunt, ejusdem ad unum omnes cum Platone esse sententiæ, argumentis probat. Quod si qui consentientes Platonis et Aristotelis opiniones dirimere aggressi fuerint, eos et nihili homines, et fugiendos statuit. Multa insuper Platonicorum scriptorum adulterasse eos etiam qui hunc sibi præceptorem ascriberent, ut et Ari-

VARIÆ LECTIONES.

[30] ασυστάτων ς. [31] αὐτῷ add. A. [32] οὐδ' A : ὁ δ' ς. [33] βαλόμενος A. [34] ἀπερίτρεπτον ς. [35] μὲν om. A. [36] ἐπιβολὴν Bentleius. [37] ἐπιγραφόμενος ς.

NOTÆ.

(21) E quorum tribus primis excerpta quædam offeruntur infr. cod. 202.

Digitized by Google

stotelicorum operum eos, qui se hujus partem maximi facere profiterentur : non aliam id utique ob causam, quam ut committere inter se Stagiriten atque Aristonis filium possent. Septimus liber, proprio sibi sumpto argumento, de Ammonii suprascripti Disputatione studiose disserit, utque Plotinus et Origenes, imo et Porphyrius atque Jamblichus, et deinceps ordine cæteri, qui divina (quemadmodum ipse quidem loquitur) generatione sunt editi, usque ad Plutarchum Atheniensem, quem etiam auctorem talium ipse nominat dogmatum, ut, inquam, hi omnes purgatæ Platonis philosophiæ addicti sint.

Ipsa vero hujus auctoris dictio perspicua est ac pura, et philosophicum decens studium : tametsi **173***b* fucatis et supervacaneis coloribus, aut bene dicendi varietate non exornetur.

CCXV.

Joannes Philoponus Contra Jamblichi ovus De simulacris.

Legi Joannis cognomento Philoponi librum *Adversus Jamblichi opus* quod *De simulacris* inscripsit. Scopus autem Jamblicho propositus est, ostendere, cum divina esse idola (nam ista etiam simulacri nomine complectitur), tum præsentia Numinis referta : non solum quæ hominum manibus occulta quadam arte fabricata, ob incognitum nimirum artificem cœlo delapsa nominentur (hæc enim et cœlestis esse naturæ, et inde in terram decidisse, unde etiam sint merita nomen accipere), verum etiam quæcunque fundendi arte, et sculpendi atque fabrili certa simul mercede et opera [ab artificibus] conformata essent. Horum igitur omnium opera naturam excedere, et hominum opinione majora esse Jamblichus scribit ; multa partim incredibilia e fabulis narrando, partim in obscuras causas referendo, partim etiam contra atque oculis cernantur, scribere nihil metuendo. Opus integrum duas in partes secat. *Majoremque* alteram, alteram *Minorem* nominat. Utramque Philoponus oppugnat, consueto orationis genere usus, quin et compositionem ad solitam sibi formam adaptans. A puro enim et dilucido non recedit : neque tamen elegantia et Attica phrasi exornatus nitet. Rationum præterea Jamblichi reprehensiones sane generosas, et per ipsas quoque penetrantes causas frequenter tibi exhibet ; quas interdum superficie tenus tantum refellentes, et ad sola nomina relatas, longiusque a re controversa recedentes [affert ;] etiam cum hæc redarguenti valde est obnoxia, et per se imbecillitatem suam prodit.

CCXVI.

Oribasii medici opera.

Legi volumina quatuor, quibus medicam rem Oribasius (22) a se compositam complexus est :

ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν Ἀριστοτελικῶν γραμμάτων τοὺς τὴν ἐκείνου μερίδα τιμᾷν ὁμολογοῦντας· καὶ δι' οὐδὲν ἕτερον τούτοις τὰ τοιαῦτα μεμηχανῆσθαι, ἢ ἵν' ἔχοιεν συγκρούειν τὸν Σταγειρίτην πρὸς τὸν Ἀρίστωνος. Ὁ δὲ ζ' λόγος ἀρχὴν ἰδίαν ὑποστησάμενος περὶ τῆς διατριβῆς τοῦ προειρημένου Ἀμμωνίου τὴν σπουδὴν ἀναλαμβάνει· καὶ ὡς Πλωτῖνός τε καὶ Ὠριγένης, καὶ μὴν καὶ Πορφύριος καὶ Ἰάμβλιχος καὶ οἱ ἐφεξῆς, ὅσοι τῆς ἱερᾶς (ὡς αὐτός φησι) γενεᾶς ἔτυχον φύντες, ἕως Πλουτάρχου τοῦ Ἀθηναίου, ὃν καὶ καθηγητὴν αὐτοῦ[38] τῶν τοιούτων ἀναγράφει δογμάτων, οὗτοι πάντες τῇ Πλάτωνος διακεκαθαρμένῃ συνάξουσι φιλοσοφίᾳ.

Ἔστι δὲ ἡ φράσις τῷ ἀνδρὶ σαφὴς μὲν καὶ καθαρὰ καὶ σπουδῇ φιλοσόφῳ πρέπουσα, οὐ μήν γε τοῖς κεκαλλωπισμένοις καὶ περιττοῖς ἐξωραϊζομένη χρώμασί τε καὶ ποικίλμασι τῆς ῥητορείας.

ΣΙΕ'.

Ἰωάννου Φιλοπόνου Κατὰ τῆς σπουδῆς Ἰαμβλίχου Περὶ τῶν ἀγαλμάτων.

Ἀνεγνώσθη Ἰωάννου τοῦ Φιλοπόνου *Κατὰ τῆς σπουδῆς Ἰαμβλίχου*, ἣν ἐπέγραψε *Περὶ ἀγαλμάτων*. Ἔστι μὲν οὖν ὁ σκοπὸς Ἰαμβλίχῳ θεῖά τε δεῖξαι τὰ εἴδωλα (ταῦτα γὰρ ὑποβάλλει τῷ ὀνόματι τοῦ ἀγάλματος) καὶ θείας μετουσίας ἀνάπλεα, οὐ μόνον ὅσα χεῖρες ἀνθρώπων κρυφίᾳ πράξει τεχνησάμεναι διὰ τὸ ἄδηλον τοῦ τεχνίτου διοπετῆ ἐπωνόμασαν (ταῦτα γὰρ οὐρανίας τε φύσεως εἶναι κἀκεῖθεν ἐπὶ γῆς πεσεῖν, ἐξ οὗ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν φέρειν συνεστήσαντο), ἀλλὰ καὶ ὅσα τέχνῃ χαλκευτικῇ τε καὶ λαξευτικῇ καὶ ἡ τεκτόνων ἐπὶ δήλῳ μισθῷ καὶ ἐργασίᾳ διεμορφώσαντο. Τούτων οὖν ἁπάντων ἔργα τε ὑπερφυῆ καὶ δόξης ἀνθρωπίνης κρείττονα γράφει ὁ Ἰάμβλιχος, [556 R.] πολλὰ μὲν ἀπίθανα μυθολογῶν, πολλὰ δὲ εἰς ἀδήλους[39] φέρων αἰτίας, πολλὰ δὲ καὶ τοῖς ὁρωμένοις ἐναντία γράφειν οὐκ αἰσχυνόμενος. Εἰς δύο δὲ τὴν ὅλην[40] πραγματείαν διατέμνει, τὴν μὲν *Μείζονα* καλῶν, τὴν δὲ *Ἐλάττονα*. Καθ' ἑκατέρας δὲ τούτων καὶ ὁ Φιλόπονος ἵσταται, λέξει μὲν κεχρημένος ἥπερ εἰώθει, καὶ τὴν συνθήκην δὲ εἰς τὸν ὅμοιον ἑαυτῷ τύπον ἁρμοζόμενος· τοῦ μὲν γὰρ καθαροῦ καὶ εὐκρινοῦς [286 H.] οὐκ ἀποκλίνει, οὐ μέντοι γε τῇ λογάδι καὶ ἀττικιζούσῃ φράσει καλλωπίζεται. Καὶ τοὺς ἐλέγχους δὲ τῶν Ἰαμβλίχου λόγων πολλαχοῦ μὲν γενναίους τε καὶ δι' αὐτῶν ἐρχομένους τῶν πραγμάτων ἐπιδείκνυσιν, ἐνίοτε δὲ ἐπιπόλαιον τὴν ἀνασκευὴν φέροντας καὶ πρὸς ὄνομα γινομένους καὶ πόῤῥω τοῦ ἅπτεσθαι τῶν εὐθυνομένων φερομένους, καίτοι ῥᾳδίων[41] κἀκείνων πρὸς ἔλεγχον ἐκκειμένων[42], καὶ ἐξ ἑαυτῶν προβαλλομένων τὸ ἀνίσχυρον.

ΣΙϚ'.

Ὀρειβασίου Βιβλία.

Ἀνεγνώσθησαν βιβλία δ', ἃ τὴν[43] πραγματείαν ἰατρικὴν Ὀρειβασίῳ[44] συντεταγμένην περιεῖχε· καὶ

VARIÆ LECTIONES.

[38] αὐτοῦ A : αὐτός ϛ. [39] ἀδήλως ϛ. [40] ὅλην τήν ϛ. [41] libri ῥᾴδιον. [42] ἐγκειμένων ϛ. [43] τὴν delerim. [44] Ὀριβασίῳ A.

NOTÆ.

(22) De hoc Eunap. et Suid. meminere.

Digitized by Google

ἔτι ἕτερα ζ' ἀνδρός τε τοῦ αὐτοῦ καὶ εἰς παραπλήσιον ἐξενηνεγμένα[48] τύπον.

Ὀρειβασίου Ἐπιτομὴ τοῦ Γαληνοῦ πρὸς Ἰουλιανόν.

Ἡ μὲν οὖν πρώτη σπουδὴ τῷ ἀνδρὶ, ἃ Γαληνὸς μὲν ἔγραψεν ὁ ἰατρὸς, συντέμνει, Ἰουλιανῷ δὲ τῷ τῆς εὐσεβείας ἀποστάτῃ ἀναγράφει· ἡ καὶ ἀπάρχεται οὕτως·

« Κελεύσαντί σοι, θειότατε αὐτοκράτορ Ἰουλιανὲ, τοὺς τῷ θαυμασίῳ Γαληνῷ χρησίμους εἰς τὴν ἰατρικὴν τέχνην γεγραμμένους λόγους συντεμεῖν[46] εἰς ἔλαττον, προθύμως ὑπήκουσα. Τοῖς τε γὰρ μετιέναι τὴν τέχνην ταύτην προαιρουμένοις, ὡς αὐτός φησιν, οὔτε δὲ φύσεως ἐπιτηδείως[47], οὔθ' ἡλικίας ἁρμοζούσης τετυχηκόσι, πολλάκις δὲ οὐδὲ τῶν πρώτων μαθημάτων ἀρξαμένοις, καὶ διὰ ταῦτα ἀδυνάτως ἔχουσι τοὺς κατὰ διέξοδον λόγους ἐκμανθάνειν, ἀρκέσει τὰ νῦν γραφησόμενα, χρόνου τε βραχυτέρου πρὸς τὴν ἐκμάθησιν χρῄζοντα, καὶ τὴν νόησιν εὐπετεστέραν[48] ἕξοντα τῷ τὴν συναίρεσιν εἰς βραχυλογίαν οὐκ ἀσαφῆ γενήσεσθαι. Τοῖς τε[49] ἐν προπαιδείᾳ γεγενημένοις, καὶ μήτε ὑπὸ φύσεως μήτε ἡλικίας κωλυθεῖσι τελείαις χρήσεσθαι ταῖς διδασκαλίαις, ἁρμόζοι ἂν ἡ τοιαύτη σύνοψις ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων τῆς μὲν χρείας ἐπειγούσης, ἐν βραχεῖ δὲ τῆς ἀναμνήσεως τῶν ἀναγκαιοτάτων γενομένης. »

Οὕτω μὲν ὁ Ὀρειβάσιος ἐν ταύτῃ τῇ πραγματείᾳ προοιμιάζεται, ὑποσχόμενος ἐκεῖνα μόνα συναγαγεῖν, ἃ τῶν ἀρεσκόντων ἐστὶ τῷ ἀνδρὶ καὶ πρὸς τὴν ἰατρικὴν ἀφορᾷ τέχνην τε καὶ τῆς τέχνης μεταχείρισιν. Πεπόνηται δὲ αὐτῷ ἡ τοιαύτη σπουδὴ ἐν λόγοις....

ΣΙΖ'.

Τοῦ αὐτοῦ Πραγματεία ἐν λόγοις ἑβδομήκοντα.

Ἡ δὲ δευτέρα πραγματεία Ἰουλιανῷ μὲν καὶ αὐτὴ τὴν προσφώνησιν ποιεῖται, ἐν ο'[50] δὲ περαίνεται λόγοις, καὶ τὸ χρήσιμον οὐκ ἔλαττον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἢ ἡ προτέρα τοῦ πολυστίχου παρέχεται. Προοιμιάζεται δὲ καὶ αὕτη τοῦτον τὸν τρόπον·

[557 R.] « Τὰς προσταχθείσας ἐπιτομὰς παρὰ τῆς σῆς θειότητος, αὐτοκράτορ Ἰουλιανὲ, πρότερον, ἡνίκα διετρίβομεν ἐν Γαλατίᾳ τῇ πρὸς ἑσπέραν, εἰς τέλος ἤγαγον καθὼς ἠβουλήθης, ἅς τινας ἐκ μόνων τῶν ὑπὸ Γαληνοῦ γραφέντων ἐποιησάμην. Ἐπειδὴ δὲ ἐπῄνεσας ταύτας δευτέραν ἐπέταξας πρᾶξιν, πάντων τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν ἀναζητήσαντά με τὰ καιριώτατα συναγαγεῖν[51] καὶ πάντα ὅσα χρησιμεύει πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος τῆς ἰατρικῆς, καὶ τοῦτο πράττειν ὡς οἷός τέ εἰμι προθύμως διέγνωκα. Περιττὸν δὲ νομίσας εἶναι καὶ παντελῶς εὔηθες τὸ ἐγγράφειν τὰ αὐτὰ πολλάκις καὶ τῶν ἄριστα συγγραψάντων καὶ τῶν μὴ ὁμοίως τὸ ἀκριβὲς ἐξεργασαμένων[52], μόνα τὰ τῶν ἄμεινον εἰπόντων συνάξω, μηδὲν ὧν Γαληνὸς εἶπε παραλιπών, καθότι τῶν συγγραψάντων ἁπάντων εἰς τὰς αὐτὰς ὑποθέσεις αὐτὸς κρατεῖ, μεθόδοις καὶ διορισμοῖς τοῖς

aliaque præterea septem, eadem pene forma ab eodem edita.

Oribasii medici Galeni Compendium ad Julianum imperatorem.

Priore ergo volumine, quæ Galenus medicus conscripserat, ea hic in compendium redigit. Juliano autem Christianæ religionis desertori hunc laborem inscripsit, hoc fere usus principio :

« Jussus a te, dive Juliane imperator, Galeni hominis admirandi perutiles 174*a* de re medica libros ad pauciora redigere, libenter sane voluntati tuæ sum obsecutus. Iis enim qui ad hanc sese artem applicare volent, (ut ipse ait), et natura forsitan destituuntur, neque aptam sunt nacti ætatem, ne prioribus quidem sæpenumero disciplinis initiati (ut ob eas causas libros illos fusiores ediscere nequeant) sufficient quæ jam scribentur : cum et tempore egeant ad ediscendum breviore, et sensum habitura sint faciliorem ; quando in pauca verba hoc compendium vitata interim obscuritate, redigetur. His vero qui præcedentibus medicinam scientiis exculti, neque per naturam, neque per ætatem prohibentur perfectioribus hic imbui præceptis, hæc quoque synopsis conveniet : cum maxime necessaria quæque breviter iis suggerentur tunc, quando in ipso curandi opere urgebit necessitas. »

Sic igitur Oribasius in hoc opere præfatus, illa solum pollicetur collecturum se, quæ Galeno placuissent, quæque ad medicam artem, et ejus tractationem facerent. Absolvit autem illud opus libris . . .

CCXVII.

Ejusdem Medicinalium (23) *collectorum libri* LXX.

Alterum quoque opus eidem Juliano dedicatum septuaginta libris absolvitur : nihilo interim minorem, quam illud prius, sed majorem potius utilitatem sua mole afferens. Ejus autem proloquium hunc in modum instituitur :

« Epitomas, quas tu olim, dive Juliane Cæsar, mihi conficiendas mandaveras, jam pridem (cum in Occidua Gallia versaremur) ad finem, quemadmodum tu voluisti, perduximus : et eas quidem ex iis solis confectas, quæ Galenus conscripsisset. Verum ubi tu iis laudatis alterum mihi laborem adjunxisti, ut perquisitis omnibus quæ medici præstantissimi maxime opportuna dixisset, et quæcunque ad eumdem hunc medicinæ finem pertinerent, unum in volumen redigerem. Id quoque ego pro virili parte, et prompto animo facere decrevi. Supervacaneum igitur, et omnino ineptum arbitratus eadem sæpe scribere, sive quæ ab optimis medicis, sive quæ ab iis qui non ita diligenter res tractaverunt, scripta fuerint : ea solum colligam, quæ nobis reliquerunt ii qui

VARIÆ LECTIONES.

[48] ἐξενηνεγμένην A. [46] συντελεῖν ς. [47] ἐπιτηδείως] imo ἐπιτηδείας. [48] εὐπρεπεστέραν ς, unde Casaubonus εὐτρεπεστέραν. [49] τε A : δέ ς. [50] ο'] οβ' Suidas v. Ὀρειβάσιος. [51] συνάγειν ς. [52] ἐργασαμένων ς.

NOTÆ.

(23) Ita hic titulus in editis legitur libris.

Digitized by Google

cæteris præstiterunt, nihil eorum omittendo, quæ Galenus dixerit; si quidem cæteris, qui easdem res pertractaverunt, optima ipse, et via ac ratione, et distinctione adhibita, omnibus antecellit, ut qui principia et **174**[b] sententias Hippocratis assidue consectetur. Ego vero hic hujusmodi utar ordine. Inprimis colligam ea quæ ad partem materialem spectant, deinde quæ de hominis natura atque fabrica dicta sunt; tum de tuenda sanitate, et reficiendis corporibus agetur: quibus confectis addam quæ ad dignotionem et prænotionem pertinent: ad hæc, quæ de morbis deque symptomatis sunt accedent, et denique ea quæ valent ad corrigendum ea, quæ præter naturam sunt, adhibebuntur.

A ἀκριβεστάτοις χρώμενος, ἅτε ταῖς Ἱπποκρατείοις ἀρχαῖς καὶ δόξαις ἑξακολουθῶν. Χρήσομαι δὲ κἀνταῦθα τοιαύτῃ τάξει. Πρῶτον μὲν συνάξω τὰ τοῦ ὑλικοῦ μέρους, εἶτα ὅσα περὶ φύσεως καὶ κατασκευῆς εἴρηται ἀνθρώπου, μεθ' ἃ τὰ τῆς ὑγιεινῆς καὶ ἀληπτικῆς πραγματείας, μετὰ ταῦτα ὅσα τῆς διαγνωστικῆς καὶ προγνωστικῆς ἔχεται θεωρίας, ἐφ' οἷς τὰ περὶ νοσημάτων καὶ συμπτωμάτων καὶ ὅλως τῆς τῶν παρὰ φύσιν ἐπανορθώσεως. »

Hoc igitur proloquium secundi operis, cujus (perinde ac præcedentis) ab eo argumento ducitur initium, quod alimentorum nobis facultates exponit. Septuaginta vero (24) libris, quæ receperat, pertractat. Opus equidem, ut tempore posterius, ita utilitate prius. Neque enim ea solum, quæ Galenus recte litterarum monumentis prodiderat, continet, sed etiam quæ ab ipso prætermissa alii discenda proposuerunt. Ac mihi quidem sane utilis hic labor videtur, si non cæteris omnibus, quotquot in medicæ artis usum atque contemplationem hactenus collati sunt; at certe præ plurimis; idque vel eo nomine, quod non perspicue tantum sua tradat, nihilque prætermittat, sed eorum etiam quæ congessit pleraque variis vocibus efferantur. Unde si quid forte obscurius hic est ab aliquo prolatum, id mox per aliorum explicationem declaratur. Quare ad medicinæ studium sese applicantibus auctor ego sim, ut hoc potissimum opus assidue versent. Atque hujusmodi quidem Oribasii altera illa est medicæ tractationis et contemplationis collectio.

Ἐς τοιοῦτον μὲν τύπον καὶ ἡ δευτέρα προοιμιάζεται πραγματεία, ἀπ' ἐκείνης ἀρχομένη τῆς ὑποθέσεως, καθάπερ καὶ ἡ πρὸ αὐτῆς, ἥ τις τὰς ἐν τροφαῖς δυνάμεις ἀναδιδάσκει· [287 H.] ἐν ὅ' δὲ λόγοις B διέξεισιν ἃ ἐπαγγέλλεται. Καὶ δευτέρα μέν ἐστι τῷ χρόνῳ, προτερεύει δὲ τῇ χρείᾳ, ἅτε μὴ μόνα ὅσα Γαληνὸς ὀρθῶς ἔγραψε περιέχουσα, ἀλλὰ καὶ ὅσα αὐτῷ μὲν παρεῖται, ἄλλοις δὲ εἰς διδασκαλίαν προτέθειται. Καί γέ μοι δοκῶ[53] χρησιμεύειν τὴν σπουδὴν ταύτην, ἵνα μὴ λέγων πασῶν τῶν ἄλλων ὅσαι εἰς ἰατρικὴν χρείαν τε καὶ θεωρίαν κατεβλήθησαν πραγματεῖαι, ἀλλὰ πάντως γε τῶν πλειόνων τῷ τε σαφῶς[54] ἀπηγγέλθαι τὰ ἀπηγγελμένα, καὶ τῷ μηδὲν παραλιπεῖν, καὶ τῷ φωναῖς διαφόροις τὰ πλείω τῶν συντεταγμένων ῥηθῆναι, ἐξ ὧν καὶ εἴ τι ἀσαφὲς ἐν τούτοις συνέβη τινὶ ῥηθῆναι, διὰ τῆς ἄλλων[55] ἀναπτύξεως σαφηνίζεται. Καὶ τῷ γε ἰατρικὴν μετιόντι κατὰ ταύτην ἔγωγε παραινέσαιμ' ἂν τὴν[56] πραγματείαν τὴν διατριβὴν ὅτι μάλιστα ποιεῖσθαι. Ἀλλὰ τοιαύτη μὲν καὶ ἡ δευτέρα Ὀρειβασίῳ[57] τῆς ἰατρικῆς μεταχειρήσεώς τε καὶ θεωρίας συναγωγή.

Tertium item ab eodem est elaboratum opus, ut ipsemet in proœmio testatur. Secundi illius Compendium, Eustathio filio inscriptum, ac libris novem distinctum, quibus ea morborum medicamenta proponuntur, quæ parari facile possint, in promptuque sint. Cæterum chirurgiæ speciem omnem hisce collectaneis penitus prætermisit. Itaque liber hic memoriam excitando in iis qui in medicæ artis exercitatione ac speculatione jam versati sunt, non modicam affert aut parum promptam utilitatem. Iis item, qui primum ad artis hujus cognitionem hoc compendio pervenire se posse sperant, dicerem brevi tempore non modicum allaturum utilitatis: nisi ex eo quod methodo careat, et nihil definite pronuntiet, quosdam parva rerum harum instructos

CCXVIII.

Ejusdem Compendii ad Eustathium filium libri X.

ΣΙΗ'.

Τοῦ αὐτοῦ Συντομία τῆς δευτέρας Πραγματείας πρὸς Εὐστάθιον υἱόν, ἐν λόγοις θ'.

Τρίτη δὲ αὐτῷ διεσπούδασται, ὡς καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος προοιμιαζόμενος λέγει, συντομίαν αὐτῷ τῆς δευτέρας περιέχουσα πραγματείας. Εὐσταθίῳ δὲ τῷ υἱῷ τὸ βιβλίον ἀναφωνεῖ, θ' διῃρημένον λόγοις, ἐν οἷς ἐστι τῶν παθῶν ἰάματα, ὅσα τὸ εὐπόριστον καὶ πρόχειρον ὑποτίθεται· τὸ μέντοι χειρουργικὸν εἶδος παντελῶς αὐτῷ κατὰ ταύτην τὴν συναγωγὴν παρεῖται. [560 R.] Ἔστι δὲ τὸ παρὸν βιβλίον πρὸς μὲν ἀνάμνησιν τοῖς κατὰ τὰς ἰατρικὰς πράξεις τε καὶ θεωρίας συνηκημένοις οὐ φαύλην παρέχον τὴν χρείαν, καὶ μᾶλλον πρόχειρον· τοῖς δ' ἐκ πρώτων εἰς μάθησιν τῆς τέχνης διὰ τῆσδε τῆς συνόψεως ἐλθεῖν ἡλικόσιν εἶπον ἂν ὡς ἐπ' ὀλίγον εἴη τὸ λυσιτελὲς παρέχον, εἰ μὴ τὸ κατ' αὐτὴν ἀμέθοδόν τε[58] καὶ ἀπροσδιόριστον τοὺς ἀπειρότερον περὶ ταῦτα διακειμένους καὶ ἑτοιμότερον πρὸς τὰς θεραπείας χωροῦντας εἰς τὰς με-

C

D

VARIÆ LECTIONES.

[53] δοκῶ] fortasse legendum δοκεῖ. [54] σαφές ς. [55] ἄλλων] τῶν ἄλλων rc. A. [56] τὴν post ἂν add. A. [57] Ὀριβασίων A. [58] τε add. A.

NOTÆ.

(24) Quorum hodie septemdecim tantum Latine exstant, primo quoque eo volumine, ut opinor, amisso.

Digitized by Google

γίστας βλάβας τῶν καμνόντων, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τῶν ὑγιαινόντων, ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων εἶδον συνωθουμένους. Πλὴν ἀλλ' ἔν γε τοῖς εἰρημένοις λόγοις θ' τῶν σ' βιβλίων τὴν σύνοψιν περιγράφει.

Καὶ ἐν μὲν τῷ α' διαλαμβάνει περί τε τῆς κατὰ τὰ γυμνάσια προφυλακῆς καὶ αὐτῶν τῶν[59] γυμνασίων, κενώσεών τε καθόλου καὶ ἐπὶ μέρους, τῶν τε δι' ἐπινοίας καὶ ὅσων ἡ φύσις κυρία· περί τε ἀέρων καὶ λουτρῶν, αὐτοφυῶν τε καὶ τῶν ἐκ τέχνης· καὶ περὶ ἰδρώτων, ναὶ[60] δὴ καὶ περὶ καταπλασμάτων, περί τε τῆς εἰς ἔλαιον καὶ ὑδρέλαιον ἐμβάσεως, καὶ ὅσα τὸ δέρμα δάκνοντα ἢ ἄλλως διαφοροῦντα τῶν χρονιζόντων παθῶν *τὴν μετασυγκριτικὴν*, ὡς ἂν μεθοδικὸς[61] φαίη ἀνήρ, ἀπεργάζεται θεραπείαν.

Ἐν δὲ τῷ β' περί τε τῆς δυνάμεως τῶν ἁπλῶν διαλαμβάνει φαρμάκων, καὶ περὶ τῆς τούτων ἐκλογῆς, καὶ περὶ κατασκευῆς τῶν τε ἀκόπων καλουμένων χρισμάτων καὶ ἐμπλάστρων, καὶ περὶ σταθμῶν, περί τε τῶν κοπτῶν καλουμένων πλατυσμάτων, καὶ περὶ ἐψήσεως τῶν ἐμβαλλομένων εἰς τὰς ἐμπλάστρους [288 H.] φαρμάκων.

Τὸ δὲ γ' συνθέσεις αὐτῷ φαρμάκων παντοδαπῶν περιέχει.

Τὸ δὲ δ' περὶ τροφῶν ἐστὶν αὐτῷ συντεταγμένον δυνάμεως, καὶ περὶ τῆς τούτων σκευασίας, περί τε μελικράτου καὶ πομάτων ἄλλων, ὅσα χρήσιμα τοῖς ἀῤῥωστοῦσι, περί τε γαλακτοποσίας, καὶ ἔτι περὶ ὑδάτων.

Τὸ δὲ ε' ὅσα τε[62] ταῖς κυούσαις συμβαίνει διδάσκει, δίαιτάν τε αὐτῶν, καὶ ὁποῖαι αἱ τιτθαὶ, περί τε κομιδῆς παιδίου, καὶ ὅσα εἴωθε συμβαίνειν τῷ παιδί. Περί τε κόπων, οὓς ποιεῖ[63] τὰ γυμνάσια, καὶ ὧν οὐκ ἔστι λαβεῖν ἐκ τοῦ φαινομένου τὸ αἴτιον. Καὶ περὶ στεγνώσεως δέρματος. Γερόντων τε δίαιταν εὑρήσεις ἐν τούτῳ, καὶ ὅσα τοῦ σώματος κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν συμπεσόντα ἄχαρι τὴν ὄψιν ποιεῖ, τούτων ἀπαλλαγὴν καὶ τῆς παρατροπῆς ἐπανόρθωσιν, ὀδόντων τε φυλακὴν, καὶ βαρυηκοΐας καὶ ἀχλύος ὀμμάτων διόρθωσιν, καὶ τῆς ἀπὸ τῆς πλησμονῆς βλάβης θεραπείαν, ἀσχόλου τε βίου δίαιταν· περί τε τῶν διαφθειρόντων τὰ σιτία. Ὁδοιποροῦσί τε καὶ πλοΐζομένοις ἐκτίθεται δίαιταν, καὶ περὶ καθαιρέσεως σαρκῶν διαλαμβάνει ἀναθρέψεώς τε, καὶ διάγνωσιν κράσεως, καὶ παρατραπείσης[64] αὐτῆς θεραπείαν.

experientia, **175**[a] et æquo tamen promptius ad curationes aggredientes, in ipso vidissem opere compelli ad maximas noxas tum ægris, tum interdum etiam sanis inferendas. Verum novem hisce libris illorum septuaginta compendium includit.

Primo (25) ergo libro disserit de cautione in corporis exercitationibus adhibenda, et de ipsis exercitationibus, de evacuationibus cum universe, tum singulatim : et iis, vel per ea quæ ingenio sunt excogitata, vel per ea quorum domina natura est. De aere ad hæc, et balneis tam nativis, quam artificiosis. Item de sudoribus et cataplasmatis : de olei meri, et olei aqua diluti labro. [De iis denique] quæ cutem rodendo, aut saltem dissolvendo, illam diuturnorum morborum curationem efficiunt, quam *metasyncriticam* methodici appellant.

Secundo libro (26) de simplicium medicamentorum facultate tractat, eorumque delectu : de apparatu, cum ἀκόπων (27) quæ nominantur unguentorum, tum emplastrorum. Post hæc de ponderibus : de latis emplastris, quæ κοπτὰ [sive *contusa*] appellant, deque coctione medicamentorum, quæ ad emplastri confectionem commiscentur.

Tertio libro compositiones medicamentorum omnis generis persequitur.

Quartus (28) de alimentorum facultate, deque horum apparatu, conscriptus : de mulso item, cæterisque potionis generibus, quæ quidem ægrotantibus utilia sint. De lactis insuper potu, ac denique de aquis.

Quintus liber (29), quæ gravidis ac prægnantibus accidant, tradit, carnimque victum, et quales nutrices eligendæ. De infantis educatione, quæque ei ætati accidere solent. De lassitudine cum ab exercitatione nata, tum ea cujus causa exterius minime apparet : itemque de cutis astrictione. Senum quoque victum hic reperias, et quæcunque corpori extrinsecus advenientia deformitatem conciliant, horumque depulsionem et curationem. Dentium præterea custodiam, et quæ audiendi difficultatem atque oculorum caliginem restituunt : damni ad hæc a saturitate illati curationem, et negotiosæ vitæ victum. De iis etiam quibus alimenta corrumpuntur : et iter agentibus ac navigantibus victus rationem præscribit. Disserit et de carnis extenuatione atque nutritione, post quæ temperamenti cognitionem et ejus eversi curationem tradit.

VARIÆ LECTIONES.

[59] τῶν add. A. [60] ναὶ A : καὶ ς. [61] μεθοδικὴν A : μεθοδικῶς ς. [62] τε add. A. [63] ποιεῖ τὰ A : ποιεῖται ς. [64] περιτραπείσης ς.

NOTÆ.

(25) Is. in 35 hodie capita dissectus.
(26) Hujus unum et 60 capita.
(27) Quænam ea sint, docebit Gorræus in Def.
(28) Capita ei tributa in editis 41.
(29) Sectus in capita 53.

Digitized by Google

175 b In sextum librum (30) ea sunt conjecta, quæ A signa sunt ad recte tutoque de morbis judicandum. Curatio item, ac prænotio febrium atque symptomatum: adjunctis et febrium generibus earumque remediis. De fame, de animi defectione ac syncopa, atque de dolore, et singultu agit. Item de canina appetentia, et contra de prostrato appetitu, et curatione immensæ famis. Præterea de nausea et vomitu, et de insomnia, torpore, colliquatione, siti, atque exulcerati ossis sacri medicina.

Septimo (31) vero libro de ulceribus universis, tam quæ simplicia, quam quæ cava dicuntur: imo et de iis quibus cicatrice est opus, atque de carne abundantibus agit: ubi et igne ambustis remedium affert. Item de papulis, de pruritu, de pustulis, quæ phlyctænæ vocantur, et de ulceribus diruptis ac B malignis. Ad carbunculos quoque et cancros curationes ascribit: convulsorum item ac luxatorum et ruptorum: quibus ad hæc rebus cuspis, arundo, spina, aut sudes carni infixa evellantur. De reduviis, articulorum ulceribus, sanguinis eruptione. De nervis vulneratis, et articulis luxatis; de inflammatione, et de affectione, quæ ex defluxionibus fit; de gangrena, et sphacelismo; de apostematis seu abscessibus et fistulis; de erysipelate et herpete. Item de scirrhis, œdematis, termintho, epinyctide. De dissectis ligamentis et thymo, ficis atque furunculis. De verrucis et myrmeciis, atque similibus. Ad ganglia, quæ appellantur, ad perniones, ac fissuras edit medicamenta; et ad ulcerata pudenda. C De leuce præterea, alpho, lepra, scabie, impetigine tractat, et de inflationibus: utque theriaca e viperis magno sit elephantiacis adjumento. Et hæc quidem septimo continentur libro.

Insequenti vero de memoriæ jactura, deque iis qui nimia vigilia, vel gravi somnolentia torquentur, agit Oribasius (32): tum quid ephialtes sit, morbusque comitialis, et vertigo, apoplexia, atra bilis, insania, vehemens amor, ac lycanthropia: horumque remedia. De cerebri ad hæc morbis, et rabidi canis morsu. De paralysi, seu nervorum resolutione, et rigore, qui calefieri nequeat. De convulsionibus ac distinctione, deque capitis doloribus. Ad puerorum insuper adustiones, ad fœdum narium odorem, **176** a D ad suggillationes sub oculos, et ad ecchymomata inveterata (33). Item de labiorum fissione. Ad ephelidem quoque ac faciei nævos, oculorumque nigras maculas, et varos, ac ficosas menti eminentias. De fœdo alarum odore: de variis oculorum doloribus, de pediculari morbo, de narium obstructione et de strangulatis. Atque hic octavus liber est.

Ἐν δὲ τῷ ς' συντέτακται αὐτῷ ὅσα τε [65] εἰς σημείωσιν ἀσφαλῆ τείνει καὶ κρίσιν ὀρθὴν, θεραπεῖαί τε καὶ προγνώσεις πυρετῶν καὶ συμπτωμάτων. Τά τε εἴδη τῶν πυρετῶν καὶ τὰς ἰάσεις, περί τε λοιμῶν λειποθυμίας τε καὶ συγκοπῆς καὶ ὀδύνης καὶ λυγμοῦ διαλαμβάνει, κυνώδους τε ὀρέξεως καὶ ἀνορεξίας καὶ βουλίμου θεραπείας, [561 R.] ἔτι δὲ περὶ ναυτίας καὶ ἐμέτων ἀγρυπνίας τε καὶ καταφορᾶς, καὶ συντήξεως καὶ δίψους, καὶ ἑλκωθέντος τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ θεραπείας [66].

Κατὰ δὲ τὸ ζ' ἑλκῶν μὲν ἁπάντων, τῶν τε λεγομένων ἁπλῶν καὶ τῶν κοίλων, καί γε καὶ τῶν οὐλῆς δεομένων καὶ ὑπερσαρκούντων ἐκδιδάσκει, πρός τε τὰ πυρίκαυτα θεραπείας εἰσάγει, καὶ περὶ ἐξανθημάτων καὶ κνησμῶν καὶ φλυκταινῶν, ἀναῤῥηγνυμένων τε ἑλκῶν καὶ κακοήθων· πρὸς ἄνθρακάς τε καὶ καρκίνους ἰάσεις ἀναγράφει, σπασμῶν τε καὶ στρεμμάτων καὶ θλασμάτων· οἷοις τε ἂν ἀκὶς ἢ κάλαμος ἢ ἄκανθα ἢ σκόλοψ ἐμπαγέντα σαρκὶ ἀποσπασθείη· περί τε παρωνυχιῶν καὶ τῶν ἐν ἄρθροις ἑλκῶν, αἱμορῥαγίας τε καὶ νευροτρώτων, καὶ περὶ κεχαλασμένων ἄρθρων, περί τε φλεγμονῆς καὶ ῥευματικῆς διαθέσεως, περί τε γαγγραίνης καὶ σφακελισμοῦ, καὶ περὶ ἀποστημάτων καὶ συρίγγων, ἐρυσιπέλατός τε καὶ ἕρπητος, καὶ περὶ σκίῤῥων [67] καὶ οἰδημάτων, τερμίνθου τε καὶ ἐπινυκτίδος, περί τε διατμηθέντων συνδέσμων, καὶ θύμου καὶ συκῶν καὶ δοθιήνων, ἀκροχορδόνων τε καὶ μυρμηκιῶν καὶ τῶν συστοίχων. Πρός τε τὰ λεγόμενα γαγγλία καὶ χείμεθλα [68] καὶ ῥαγάδας ἐκτίθεται ἰάσεις, καὶ πρὸς τὰ ἠλκωμένα τῶν αἰδοίων. Περί τε λεύκης καὶ ἀλφῶν καὶ λέπρας καὶ ψώρας καὶ λειχήνων [69] διαλαμβάνει, καὶ περὶ ἐμφυσημάτων, καὶ ὡς ἡ τῶν ἐχιδνῶν ἐδωδὴ ἄριστον βοήθημα τοῖς ἐλεφαντιῶσι. Ταῦτα μὲν καὶ κατὰ τὸ ἕβδομον.

Κατὰ δὲ τὸ η' περὶ τῆς κατὰ τὴν μνήμην ἀπωλείας καὶ τῶν ἄλλως ἀγρυπνητικῶν ἢ καταφορικῶν διαλαμβάνει, τίς τε ὁ ἐφιάλτης καὶ ἡ ἐπιληψία καὶ τὸ [289 H.] σκοτωματικὸν πάθος, ἀποπληξία τε καὶ μελαγχολία καὶ μανία καὶ ἔρως ὀξὺς, καὶ τίς ἡ λυκανθρωπία, καὶ τούτων ἰάσεις· περί τε τῶν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον παθῶν, καὶ περὶ λυσσοδήκτων, καὶ περὶ παραλύσεως καὶ ἀνεκθερμάντου ῥίγους, περί τε σπασμῶν καὶ τετάνου, καὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν κεφαλὴν παθῶν. Πρός τε τὰ σειριῶντα [70] παιδία, πρός τε δυσωδίας ῥινὸς, καὶ πρὸς ὑπώπια, καὶ πρὸς ἐκχυμώματα [71] κεχρονισμένα. Περί τε χειλέων ῥαγάδος, καὶ πρὸς ἐφήλεις καὶ σπίλους καὶ φακοὺς καὶ ἰόνθους καὶ τὰς ἐν τῷ γενείῳ συκώδεις ἐπαναστάσεις· περί τε μασχαλῶν δυσωδίας, καὶ περὶ τῶν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς παθῶν, περί τε φθειριάσεως καὶ ἐμφράξεως μυξωτήρων, καὶ περὶ τῶν ἀπαγχομένων. Ἐν τούτοις μὲν καὶ ὁ η' λόγος.

VARIÆ LECTIONES.

[65] τε add. A. [66] θεραπείας rc. A : θεραπειᾳ ς. [67] σκίρων A. [68] χήμεθλα A : χέμεθλα ς. [69] λιχήνων A [70] σηριῶντα A. [71] ἐκχυμώματα Rothomagensis : libri scripti ἐχύματα.

NOTÆ.

(30) Continet nunc capita 47.
(31) Uno et 50 capitibus.
(32) Capitibus 57.
(33) Vitiose legi hic ἐκύματα docent libri editi.

Digitized by Google

Ὁ δὲ θ' αὐτῷ, ὅσα πάθη περί τε θώρακα καὶ σπλάγχνα συνίσταται καὶ ἕως αἰδοίων διήκει, διαλαμβάνει, τά τε γυναικεῖα καταλέγει πάθη, καὶ περὶ ποδάγρας καὶ ἀρθρίτιδος καὶ ἰσχιάδος θεραπείας ἀναγράφει. Τοιαύτη καὶ ἡ τρίτη τῷ Ὀρειβασίῳ συντεταγμένη πραγματεία.

Nonus autem et ultimus, (34), illud morborum genus complectitur, quod circa thoracem ac viscera consistit, et ad verenda usque pertingit. Muliebres etiam morbos recenset, adversus podagram, articularem morbum, et ischiadem remedia præscribit. Quod quidem tertium est ab Oribasio scriptum de re medica opus.

ΣΙΘ'.

Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Εὐνάπιον λόγοι δ'.

Ἡ δὲ τετάρτη *Συντομίαν* μὲν καὶ αὐτὴ βούλεται αὐτῷ τῆς τέχνης, ἐν δ' δὲ ἀπαρτίζεται λόγοις, καὶ τὸν Εὐνάπιον ὑποβάλλει, ὃν καὶ λογιώτατον ὑμνεῖ, αἴτιον αὐτῷ τοῦ συντάγματος γεγενημένον. Τὰ εὐπόριστα δὲ αὐτῷ τῶν ἰαμάτων κάνταῦθα γνώμην συναγαγεῖν εἰσάγει, ὧν καὶ τὴν διδασκαλίαν τρισὶ διέρχεται τρόποις, ἑνὶ μὲν τάς τε καθόλου δυνάμεις καὶ τὰς ἐπὶ μέρους χρήσεις ἑκάστου τῶν ἁπλῶν ἐπιὼν. [564 R.] δευτέρῳ δὲ πάθους ἑκάστου τὰ ἰάματα συντάττων· ἐφ' οἷς τήν τε κατανόησιν τοῦ πεπονθότος μορίου καὶ τὴν διήγησιν ἐξ ὧν ἂν θεραπευθείη. Τετάρτην δὲ ὑπόθεσιν μεταχειρίζεται, ἣν καὶ τῶν εἰρημένων προτάττει, τοῦ ὑγιεινοῦ τυγχάνουσαν μέρους. Καὶ ἄρχεται δὲ αὐτίκα ἐξ ὧν καὶ ἡ φύσις, περὶ παιδίου λέγω τροφῆς.

Ἔστι μὲν οὖν ἡ πρὸς Εὐνάπιον αὐτῷ συντεταγμένη σπουδὴ σχεδὸν ἡ αὐτὴ τῇ γεγραμμένῃ πρὸς τὸν υἱόν· Τῶν τε γὰρ χειρουργουμένων οὐδετέρα λόγον ἔχει, κἀν τοῖς ἄλλοις δὲ συμφέρεται, πλὴν ὅσα τὴν τάξιν οὐ τὴν ἴσην καὶ ὁμοίαν διασώζει. Ἐπ' ἐνίοις δὲ μικρόν τι καὶ ἑτέρα τῆς ἑτέρας πλεονεκτεῖ, ὥσπερ ἐν πολλοῖς τῶν κατὰ τοὺς τόπους παθῶν ἡ πρὸς Εὐνάπιον, καὶ εἰς τὴν τῶν ἁπλῶν φαρμάκων διάγνωσιν· ἔστι δὲ οὗ καὶ ἡ πρὸς Εὐστάθιον ἔχει τι ταύτης πλέον σεμνολογήσασθαι. Ἀλλά γε χάρις ὑπὲρ ἑκατέρας τῶν πόνων τῷ ἀνδρί· τὸ γὰρ αὐτοῦ μέρος οὐ βλάβης οὐδενί, ἀλλ' ὠφελείας ἑκατέρα, ὥσπερ δὴ καὶ τὰς πρὸ τούτων συνέτοξεν. Φράσεως δὲ χαρακτῆρα λέγειν τοῦ λόγου ἅμα τε ἄπορον καὶ περιττὸν εἶναι δοκεῖ· ἔκ τε[12] γὰρ διαφόρων καὶ παντοδαπῶν αὐτῷ τὰ συντάγματα συνήθροισται, καὶ ἰατρὸς ἀνὴρ οὐ τοῦ ἐν λόγῳ κάλλους καὶ τῆς σοφίας εὐθύνας ἄν τινι τῶν σωφρονούντων παράσχοι, ἀλλ' εἴ τι τῶν κατὰ τὴν ἰατρικὴν ἔργων οὐκ ὀρθῶς διῆλθεν οὐδ' ἐπεδείξατο.

Εἶδον δὲ ἔγωγε τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἑτέραν πραγματείαν ἐν δ' λόγοις συντεθειμένην. *Εὐπόριστα* δὲ ἐπεγράφετο τὸ βιβλίον, καὶ τὸν Εὐγένιον ὑπόθεσιν τοῦ συντάγματος ἐποιεῖτο. Λογιώτατον δὲ καὶ τὸν Εὐγένιον ὀνομάζει· καὶ χρησιμεύειν [290 H.] τὴν πραγματείαν κατά τε ἀγροὺς καὶ ὁδοιπορίας καὶ

CCXIX.

Ejusdem ad Eunapium libri IV.

Quartum item opus ejusdem esse *Artis Compendium*, Oribasius vult, quatuor illud libris absolvens. Cujus quidem componendi Eunapium (quem et eloquentissimum prædicat) auctorem sibi fuisse commemorat. Remedia vero, quæ facile parantur, tradere sibi propositum ait : quam etiam doctrinam triplici fere modo conficit. Primum enim simplicium facultates universe, et singulatim usum cujusque recenset. Deinde morbi cujusque curationem docet. Tertio præter partis affectæ cognitionem, etiam medicandi rationem exponit. Quarto denique loco illud argumentum tractat, quod ad sanitatem curandam spectat : quod et cæteris jam enumeratis præmittit. Mox ergo cum natura ab infantis educatione auspicatur.

Cæterum hic ad Eunapium labor idem fere ac geminus est cum eo opere, quod ad filium scripsit. Neutrum enim chirurgiæ rationem ducit ; et vere in cæteris quoque conspirant, nisi quod ordinem aliqua eumdem vel similem non servant. In quibusdam item alterum altero nonnihil præstat, ut in plerisque locorum morbis, et quantum ad simplicium medicamentorum cognitionem illud, quod ad Eunapium scribitur, opus. Et habet vicissim alibi quidpiam ad Eustathium liber, de quo præ illo gloriari possit. Verum pro utroque suscepto labore (35) habenda homini gratia est. Quod enim in scriptore fuit non incommodi cujuspiam, sed emolumenti potius causa (36) utrumque (ut et quæ antea scripserat) elaboravit. Quod autem ad dicendi characterem attinet, dubium esse ac supervacaneum videatur, quidquam judicare. Nam eæ variis atque omnigenis **176**[b] hæc sunt ab eo collecta volumina : et vir medicus non sermonis elegantiæ peritiæque reddere rationem prudentibus debet, sed si quam forte medicarum functionum minus recte aut reddidit, aut demonstravit.

Vidi ego alterum ejusdem auctoris opus, totidem libris distinctum, inscriptumque *Paratu-facilia* (37). Id ad Eugenium quemdam argumentum suum referebat, quem et disertum nominat. Utilem quoque scriptionem fore rusticantibus additur, iterque agentibus, et ubicunque locorum medici copia non

VARIÆ LECTIONES.

[12] τε A : γε ς.

NOTÆ.

(34) Per capita 62.

(35) Emendo, ὑπὲρ ἑκατέρας τῶν σπουδῶν, aut ἑκατέρου τῶν πόνων.

(36) Ἕνεκα repono pro ἑκατέρα.

(37) Qui titulus modo librorum ad Eunapium in excussis exemplaribus.

Digitized by Google

suppeteret: verumtamen hic liber etsi titulo, et apposita dedicationi persona, nonnihil differat, cætera tamen nonnisi descriptum esse operis ad Eunapium satis manifeste apparet. Quare in eam cogitando sententiam veni, non esse id unquam ab Oribasio factum : sed vel errorem ejus, qui ab initio missum ad Eunapium librum describendo, titulum quidem in *Paratu-facilia* commutarit, pro Eunapio vero Eugenium subjecerit : vel alium certe quempiam gloriam sibi ex dedicatione quærentem, ad hoc confugisse commentum, ut pro Eunapio Eugenium, et pro scripto ibi titulo *Paratu-facilia* scriberet.

CCXX.

Theonis archiatri Homo.

Legi Theonis archiatri Alexandrini librum medicum, qui *Homo* inscribitur, et Theoctisto dedicatur. Curationes autem auspicatur ab hominis capite usque ad pedes, affectorum omnium humani corporis partium morbis remedia quædam afferens. Non tamen aut morbi naturam, nisi in paucis forte, explicat, aut satis distincte illas res tradit de quibus disserere proponit. Descriptis vero jam eorum morborum remediis, qui pedes atque articulos invadere solent, de purgantibus deinde medicamentis simplicibus agit, conaturque et causas quasdam reddere idque, ut mihi quidem videtur, non recte, neque veritatem secutus, cur purgandi facultatem pharmacorum natura exerat. Hinc medicamentorum omnis generis compositionem pertractat, quæ sufficientem ad supra nominatos morbos, cæteraque humani corporis affectiones usum præbeant, singulis morbosis partibus, quas omiserat, remedia **177***a* ascribens. Emplastra insuper, et adversus lassitudinem remedia, collyria item, ac varias antidotos a variis præscriptas medicis affert. Qua in opus illud consumitur. Liber autem hic eamdem fere utilitatem, quam Oribasii synopsis, afferat.

CCXXI.

Aetii Amideni Operis medici libri XVI.

Legimus Aetii Amideni *De re medica* libros sedecim (38). Collegit autem totum hocce opus non ex iis tantum scriptoribus, e quibus Oribasius suos sive ad Julianum imperatorem sive ad Eustathium et Eunapium libros, sed ex therapeuticis præterea Galeni libris, atque ex Archigene et Rufo. Ad hæc e Dioscoride, Herodoto, Sorano, Philagrio, Philomene, Posidonio, aliisque nonnullis, qui medendi arte nomen sibi gloriamque pepererunt. A facultatibus autem simplicium medicamentorum, ac ciborum e Galeno breviter hæc commemorans, initium

A ἀλλαχοῦ, ὅπῃ παρουσία ἰατροῦ οὐκ ἐπιχωριάζει. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ βιβλίον κατὰ μὲν τὴν ἐπιγραφὴν καὶ τὸ ὑποβαλλόμενον εἰς τὴν προσφώνησιν πρόσωπον διαφορὰν ἔχει, τὰ δ' ἄλλα μάλα περιφανῶς μετεγραφὴ μόνη ἐστὶ τῆς πρὸς Εὐνάπιον πραγματείας, ὥστε ἔγωγε καὶ εἰς λογισμοὺς ἀφικόμην ὡς ἄρα μήποτε οὐκ εἴη τοῦτο Ὀρειβασίῳ διαπεπραγμένον, ἀλλ' ἢ ἁμάρτημα τοῦ ἀπ' ἀρχῆς γράψαντος τὸ πρὸς Εὐνάπιον βιβλίον, ὃς τήν τε ἐπιγραφὴν εἰς τὰ *Εὐπόριστα* μετετάξατο καὶ ἀντὶ Εὐναπίου Εὐγένιον ὑπεβάλετο, ἢ ἑτερόν τινα δόξαν ἑαυτῷ ἐκ τῆς προσφωνήσεως μνώμενον εἰς τὴν τοιαύτην περιενεχθῆναι ἐπίνοιαν, καὶ ἀμεῖψαι τόν τε Εὐνάπιον εἰς Εὐγένιον καὶ τὴν κειμένην ἐπιγραφὴν *Εἰς εὐπόριστα* [18].

ΣΚ'.

B *Θέωνος ἀρχιατροῦ ὁ Ἄνθρωπος.*

Ἀνεγνώσθη Θέωνος ἀρχιτροῦ Ἀλεξανδρέως ἰατρικὸν βιβλίον, ὃ ἐπιγράφει *Ἄνθρωπον*. Θεοκτίστῳ μὲν τὸ σύνταγμα προσφωνεῖ, ἀπάρχεται δὲ τῆς θεραπείας ἀπὸ κεφαλῆς καὶ διήκει μέχρι ποδῶν, πάντων τῶν πεπονθότων μορίων τοῦ σώματος θεραπείας τινὰς ἀναγράφων. Οὔτε δὲ τὴν τοῦ νοσήματος φύσιν πλὴν ἐπί γε βραχέων ἐκδιδάσκει, οὔτε τοῖς πρέπουσι προσδιορισμοῖς [19], περὶ ὧν προάγεται λέγειν, τὴν διδασκαλίαν ὑπάγει. Μετὰ δέ γε τὸ γράψαι [20] τῶν ποδαγρικῶν καὶ ἀρθριτικῶν παθῶν ἰάματα, διέξεισι μὲν περὶ τῶν ἁπλῶν καθαρτικῶν φαρμάκων, πειρᾶται δὲ καὶ αἰτίας τινὰς ἀποδιδόναι, [565 R.] οὐκ ἔμοιγε δοκοῦν ὀρθῶς οὐδὲ τῆς ἀληθείας ἐξημμένος, δι' ἃς τὴν καθαρτικὴν δύναμιν ἡ C τῶν φαρμάκων ἐπιδείκνυσι φύσις. Εἶτα περὶ συνθέσεως παντοδαπῶν διαλαμβάνει φαρμάκων, ὅσα τε αὐτῷ πρὸς τὰ προειρημένα τῶν νοσημάτων ἱκανὴν παρέχεται τὴν χρείαν, καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ πάντα τοῦ σώματος πάθη, ἃ παρῆκε τὴν κατὰ τὰ πεπονθότα μόρια θεραπείαν ἀναγράφων, ἐμπλάστρους τε καὶ ἄκοπα καὶ κουλλούρια καὶ ἀντιδότους διαφόρους ἐκ διαφόρων ἀνδρῶν κατεσκευασμένας ἀναγράφει. Καὶ ἐν τούτοις αὐτῷ ἡ τοιαύτη συμπεραίνεται πραγματεία. Ἔστι μέντοι τὴν χρείαν τὸ βιβλίον ταῖς τοῦ Ὀρειβασίου συνόψεσι παρεχόμενον παραπλησίαν.

ΣΚΑ'.

Ἀετίου Ἀμιδηνοῦ Ἰατρικοὶ Λόγοι ις'.

Ἀνεγνώσθη Ἀετίου Ἀμιδηνοῦ *Βιβλίον ἰατρικὸν* ἐν λόγοις ις'. Ἔστι μὲν οὖν αὐτῷ πᾶσα ἡ πραγματεία συντεταγμένη ἔκ τε ὧν Ὀρειβάσιος πρὸς Ἰουλιανὸν ἔγραψε πρός τε Εὐστάθιον καὶ Εὐνάπιον, ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν θεραπευτικῶν βιβλίων Γαληνοῦ, καὶ μὴν καὶ Ἀρχιγένους καὶ Ῥούφου, ἔτι δὲ Διοσκουρίδου, καὶ Ἡροδότου καὶ Σωρανοῦ, Φιλαγρίου τε καὶ Φιλουμένου καὶ Ποσειδωνίου καὶ ἑτέρων τινῶν τῶν ἐπὶ τῇ τέχνῃ τῆς ἰατρικῆς ὄνομα λιπόντων. Καὶ ἀπάρχεται μὲν ἀπὸ τῆς τῶν ἁπλῶν φαρμάκων τε καὶ τροφῶν δυνάμεως Γαληνοῦ, ἐν συνόψει ταῦτα

D

VARIÆ LECTIONES.

[18] post εὐπόριστα in A vacui versus 28 cum pagina adversa in C versus 2 1/2. [19] πρέπουσι τοῖς διορισμοῖς ς. [20] δέ γε τὸ γράψαι A : δὲ τὸ γράψαι καὶ ς.

NOTÆ.

(38) Quorum priores 18 Græce pridem Venetiis excusi.

Digitized by Google

διεξιών· συμπεραίνεται δὲ αὐτῷ τὸ [291 H.] βιβλίον εἰς τὸν ις' λόγον, περὶ γυναικείων τὴν διδασκαλίαν ποιούμενον παθῶν. Οἷς καὶ ἕτερά τινα συντάττει κεφάλαια, σμήγματά τε ὄψεως παραδιδοὺς καὶ τοῦ λοιποῦ σώματος, σκευασίας τε οἰνανθαρίων, καὶ ἕτερά τινα τοιουτότροπα.

A ducit, finiturque opus libro sexto decimo, qui de mulierum morbis præcepta tradit: quibus cum alia adnectit capita, tum tergendæ faciei, reliquique corporis rationem docet, œnanthariorum insuper præparatione, et id genus aliis quibusdam adjectis. Sic, uti diximus, opus universum et incipit et desinit. Singulatim autem; primus liber simplicium alimentorum ac medicamentorum facultates breviter perstringit.

Ἡ μὲν οὖν ὅλη αὐτῷ πραγματεία ἐξ ὧν τε ἄρχεται, εἴρηται, καὶ ἐν οἷς τὸ πέρας ἀπολαμβάνει· κατὰ μέρος δὲ τὸ μὲν α' αὐτῷ βιβλίον τῶν ἁπλῶν τροφῶν καὶ τῶν φαρμάκων ἐν συνόψει τὰς δυνάμεις καταλέγει, ὁ δὲ β' τὰς τῶν μεταλλικῶν δυνάμεις καὶ χρήσεις καὶ τὰς ἀπὸ τῶν ζώων ὅλων τε καὶ μορίων ὠφελείας ἐν συνόψει παρατίθεται· εἴη δὲ καὶ τοῦτο τῆς περὶ τῶν ἁπλῶν φαρμάκων πραγματείας μέρος οὐκ ἐλάχιστον.

Alter dein metallicorum facultatem et usum, animantiumque vel integrorum vel partium eorum utilitatem paucis in medium affert: possit autem totius de simplicibus medicamentis tractationis pars hæc non modica censeri.

Ὁ δὲ γ' αὐτῷ λόγος περί τε γυμνασίων παντοδαπῶν διαλαμβάνει, καὶ ὅσα παρασκευάζει τὸ γυμνάσιον. Εἶτα μετὰ τὰς κενώσεις ἢ τὰς διαφορήσεις ταύτας τὰς οὐκ ἐπιδήλους περὶ φλεβοτομίας διαλαμβάνει, τρόπους τε τῆς τομῆς διευκρινῶν, καὶ μεγέθους καὶ σχημάτων καὶ καιροῦ καὶ μέτρου κενώσεως ἀναγράφει· περί τε ἀρτηριοτομίας καὶ ἀρτηριακοῦ ἰσχαίμου, καὶ σικύας, καὶ ἐγχαράξεως, καὶ βδελλῶν ἐκλογῆς τε [16] καὶ διαίτης καὶ χρήσεως, περὶ τε καθαιρόντων φαρμάκων, καὶ οἴνων καθαρτικῶν διαφόρου; [17] σκευασίας, καὶ οἰνομέλιτος καθαρτικοῦ καὶ κονδίτου καὶ ἀψινθάτου καὶ ῥοσάτου, καὶ ῥοδομέλιτος καὶ ὀξυμέλιτος, γάρου τε καθαρτικοῦ καὶ μέλιτος καὶ οἰνογάρου [18] καὶ ὀξυγάρου, ζωμοῦ τε μαλακτικοῦ καὶ γάλακτος καὶ ἐλαιῶν καθαρτικῶν, περὶ τούτων ἁπάντων τὴν διδασκαλίαν προάγει. Ἔτι δὲ καὶ περὶ συνθέτων ὀξυπορίων καὶ καθαρτηρίων διαφόρων, καὶ παστίλλων καὶ βουκελλάτων καθαρτικῶν. Ἀλοηδάριά τε καθαρτικὰ ἀναγράφει, καὶ ἄλατα ὁμοίως, καὶ τὰς ε' ἱερὰς, [568 R.] βοηθήματά τε τοῖς λαβοῦσι τὸ καθαρτήριον καὶ οὐ καθαιρομένοις, καὶ τοῖς ὑπὲρ μέτρον κενωθεῖσι. Περί τε ἐμέτων, καὶ τίσι δοτέον τὸν ἑλλέβορον, καὶ τί δύναται, καὶ τίνες πρὸς αὐτὸν ἐπιτήδειοι, δοκιμασίας τε ἑλλεβόρου, καὶ προπαρασκευὰς τοῦ μέλλοντος αὐτὸν πίνειν, τάς τε διαφορὰς τῆς τοῦ ἑλλεβόρου χρήσεως, καὶ τὴν περὶ τοὺς πιόντας αὐτὸν ἐπιμέλειαν. Περί τε ἐπιθεμάτων καθαρτικῶν διαλαμβάνει· καὶ ὅσα τῶν ἐν ἡμῖν μορίων ἐστὶ καθαρτικὰ, ὀφθαλμῶν λέγω καὶ ὤτων καὶ τῶν ἐφεξῆς· περί τε ὑποκαπνισμοῦ εἰς τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν συντελοῦντος· καὶ περὶ κενωτικῶν, λεπτῶν τε ἐντέρων καὶ τῶν σιμῶν τοῦ ἥπατος καὶ τῶν παραπλησίων. Περί τε ἀέρων καὶ ἀνέμων καὶ ἐπισημασιῶν, ὑδάτων τε καὶ λουτρῶν, τῶν τε ἐκ τέχνης καὶ ὅσα ἡ φύσις προήγαγε, ψυχρολουσίας τε καὶ τῆς εἰς ἔλαιον ἐμβάσεως· καὶ περὶ τῶν τοῦ προσώπου κλυσμάτων, καταιονήσεώς τε καὶ ἐγκαθίσματος καὶ ἐμβροχῆς καὶ πυριάσεως. Καὶ περὶ διαφόρων καταπλασμάτων, δροπάκων τε καὶ πτπώσεως καὶ σιναπισμοῦ καὶ φοινιγμοῦ· καὶ ἐπὶ τίσι χρηστέον [292 H.] τοῖς μετασυγκριτικοῖς βοηθήμασι. Ταῦτα μὲν καὶ ὁ γ' αὐτῷ συντάττει λόγος.

Tertius ejus liber agit de omnis generis exercitationibus, quæque exercitationem parent. Hinc post evacuationes, seu humorum eductiones illas occultas, de venæ sectione pertractat, non sectionis tantum modos discernens, sed etiam magnitudinis, formarum, temporis opportuni, atque evacuandi mensuræ describens. Mox de arteriæ sectione, et de sanguinem sistente arteriarum medicamento, de cucurbita, scarificatione, et hirudinum delectu. De victus ratione et usu, de purgantibus medicamentis, et vinorum purgantium vario apparatu. De purgante vino mulso, condito, absinthiato, rosato, melle rosaceo, aceto mulso, itemque de garo purgante. De melle, vino mulso, oxygato, ac jusculo molliente: de lacte, atque olivis purgantibus. De quibus quidem omnibus præceptiones tradit. Præterea et de compositis **177**[b] oxyporis, ac variis purgatoriis, deque pastillis, et buccellatis purgantibus. Aloedaria quoque purgantia describit, similiaque e sale, et illas quinque celebratas hieras. Auxiliantia quoque iis quos purgans medicamentum non purgavit, aut qui supra modum, evacuati sunt. De vomitu, et quibus dandum sit veratrum, quid illud possit, ac qui ad sumendum apti. De exploratione veratri, et præparatione bibituri. De vario ellebori seu veratri usu atque exhibitione, et de cura eorum qui illud biberunt. De epithematis purgantibus prosequitur, et quæcunque in nobis partes purgentur, puta oculos, aures, et reliquas. De suffimento ad eumdem effectum pertinente, et de iis quæ tenuia intestina, semasque jecoris partes, et his similia evacuant. De aere, ventis ac stellarum significationibus. De aquis item et balneis, partim artificio paratis, partim natura productis. De frigida lotione, deque insessu solii ex oleo, et de faciei aspersione, de perfusione, insessionibus, humectatione, et sicco fomento. De variis cataplasmatum generibus. De dropace, picatione, sinapismo, rubricatione, et in quibus sit metasyncriticis, sive humores ex alto evocantibus auxiliis, utendum. Et hæc quidem libro tertio continentur.

VARIÆ LECTIONES.

[16] τε add. A. [17] διαφόρου ς. [18] οἰνογάρου A : οἰνομέλιτος ς.

Digitized by Google

Quartus liber, quæ ad tuendam valetudinem pertinent, colligit. Auspicatus ergo ab infantium educatione, horum cum morbos, tum remedia exponit. Agit et de omnium ætatum ac conditionum victus ratione. De carnium item diminutione, et gracilium instauratione. De lassitudine ab exercitationibus, deque hujus differentiis; de ea item, quæ ex Venere oritur, et cujus causa ignoratur, quam *spontaneam* nominant. Qua cura ad coctionem utendum sit, et de densatæ cutis curatione, atque de æstuoso ardore et frictione opportuna. De cruditate, ac crapula, et æquali temperatura. Optimi præterea temperamenti dinotionem, et calidi aliorumque, cum simplicium, tum compositorum temperamentorum notas (idque non modo corporis totius, sed et capitis cerebri, ventris, cordis, jecoris, ac testiculorum) edocet: horumque omnium, si forte a naturali statu deflexerint, remedia ponit.

Quintus Aetii liber, de morbis, et in primis de febribus disputat, **178***a* quorum signa, prænotiones, dinotiones, curationes diligenter sane pertractat, et quæcunque præterea ad hanc medicam contemplationem spectant: quodnam morbi principium sit judicandum, trifariamque illud dici. Quæ item accessio morbi, quæque remissio: vigor item atque declinatio, cum partialis morbi accessione, tum corporis universi. Quæ sint sanitatis signa, vel mortis in ægrotante: et quænam horum tardius aut citius vel medio modo, ad sanitatem vel interitum pertinere judicentur. De pulsuum signis et urinarum dinotione: ac quid hæc designent. De excrementorum notis, vomitusque prænotione ac significatione. De sanguinis e naribus eruptione, et muliebri purgatione. De notis criticis sudorum atque abscessuum: et de indicio e sputo. Medicum præterea bene peritum cogniturum, morbusne perfecte solutus sit, annon, etiamsi forte solutus videatur: diem etiam atque adeo horam, qua sit ægrotus moriturus. De popularibus et communibus ac pestiferis morbis tractatio, et de iis qui variis ex causis syncope corripiuntur, deque animi deliquio, quod variis item ex causis animanti obvenit. De febricitantium capitis, aurium, atque oculorum dolore, insomnia, luminis hebetatione, ac de eorum curatione quibus sanguinem per nares in febribus effluere contingit, et quomodo sit providendum febricitantibus. De vesica, urinæ difficultate, lumborum doloribus, de ulcerato jam osse sacro, ac testibus, et ano. De pustulis per totum corpus diffusis, vel in corporis parte natis, ac de tremoribus, et convulsionibus. Quibus item dulces potiones in febribus maxime utiles sint, præscribit: ibique liber quintus desinit.

A Ὁ δὲ δ' συναγωγὴν τε τῶν ὑγιεινῶν περιέχει, ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς τοῦ βρέφους διαίτης, τά τε περὶ τὸ βρέφος πάθη καὶ τὰς θεραπείας διέξεισι, καὶ περὶ διαίτης πασῶν τῶν ἡλικιῶν καὶ τῶν διαφόρων βίων, σαρκῶν τε καθαιρέσεως καὶ ἐνδεῶς ἐχουσῶν ἀναλήψεως· περί τε κόπων τῶν ἐπὶ γυμνασίοις, καὶ τῆς διαφορᾶς αὐτῶν, καὶ τοῦ ἐξ ἀφροδισίων κόπου, καὶ τῶν ἄδηλον ἐχόντων τὴν αἰτίαν κόπων, οὓς λέγουσιν *αὐτομάτους*· ποία τε ἐπιμέλεια πρὸς τὰς πέψεις χρησίμη, καὶ τοῦ πυκνωθέντος δέρματος θεραπεία, καὶ περὶ ἐγκαύσεως, καὶ περὶ τρίψεως εὐκαίρου, ἀπεψίας τε καὶ κραιπάλης καὶ ὁμαλοῦς δυσκρασίας· ἀρίστης τε κράσεως ἐκδιδάσκει διάγνωσιν, καὶ θερμῆς γνωρίσματα, καὶ τῶν ἄλλων ἁπλουστέρων τε καὶ συνθέτων κράσεων, οὐχ ὅλου
B μόνον τοῦ[79] σώματος, ἀλλὰ καὶ κεφαλῆς καὶ ἐγκεφάλου καὶ γαστρὸς καὶ πνεύμονος καὶ καρδίας καὶ ἥπατος καὶ ὄρχεων, καὶ τῆς τούτων ἁπάντων ἀπὸ τῆς τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τὸ παρὰ φύσιν παρατροπῆς λάματα.

Ὁ δὲ ε' αὐτῷ λόγος περὶ νοσημάτων διαλαμβάνει, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων περὶ πυρετωδῶν νοσημάτων, τάς τε σημειώσεις αὐτῶν καὶ προγνώσεις καὶ διαγνώσεις καὶ θεραπείας οὐ παρέργως ἐπεξιών, καὶ ὅσα ἄλλα[80] πρὸς τὴν ἰατρικὴν ταύτην θεωρίαν συντελεῖ· τίνα τε δεῖ τοῦ νοσήματος ἀρχὴν λέγειν, καὶ ὅτι τριχῶς λέγεται. Καὶ τίς ὁ παροξυσμὸς, καὶ τίς ἡ ἄνεσις καὶ ἡ ἀκμὴ καὶ ἡ παρακμὴ τοῦ τε μερικοῦ παροξυσμοῦ καὶ ὅλου τοῦ σώματος· τίνα τε σημεῖα
C σωτηρίας τοῦ νοσοῦντος, καὶ τίνα ὀλέθρια, ποῖά τε αὐτῶν βράδιον ἢ τάχιον ἢ διὰ τοῦ μέσου κρίνεται πρὸς τὴν ὑγείαν ἢ καὶ πρὸς τὸν θάνατον. Περί τε σφυγμῶν σημειώσεως καὶ οὔρων διαγνώσεως, καὶ τί δηλοῦσι ταῦτα· καὶ περὶ διαχωρημάτων σημειώσεως ἐμέτων τε προγνώσεως, καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν σημειώσεως· αἱμορραγίας τε ἐκ ῥινῶν, καὶ τῆς γυναικείας καθάρσεως· περί τε τῶν κριτικῶν σημείων τῶν κατὰ τοὺς ἱδρῶτας καὶ τὰς ἀποστάσεις,
D καὶ τῆς ἀπὸ τῶν πτυέλων τεκμηριώσεως· καὶ ὅτι ὁ ἄριστος ἰατρὸς εἴσεται εἰ βεβαίως τὸ νόσημα λέλυται καὶ εἰ μὴ λέλυται, κἂν δοκῇ[81], τήν τε ἡμέραν καὶ ὥραν ἐν ᾗ ὁ νοσῶν τὸν βίον ἀπολείψει. [569 R.] Περί τε πανδήμων καὶ ἐπιδήμων καὶ λοιμωδῶν νοσημάτων ἔκθεσιν ποιεῖται, καὶ περὶ τῶν κατὰ διαφόρους αἰτίας συγκοπτομένων, καὶ περὶ τῆς κατὰ διαφόρους αἰτίας ἐπισυμβαινούσης τῷ ζώῳ λειποθυμίας, περί τε τῆς ἐν πυρετοῖς κεφαλαλγίας καὶ ἀγρυπνίας καὶ ὠταλγίας καὶ ὀφθαλμίας καὶ ἀμαυρώσεως, καὶ ἐφ' ὧν αἵματος ῥύσις ἐν πυρετοῖς συμβαίνει, τῆς τούτων ἀποθεραπείας, ὅπως τε προνοητέον κατὰ τοὺς πυρετοὺς κύστεώς τε καὶ δυσουρίας, καὶ τῶν περὶ ὀσφὺν ἀλγημάτων ἑλκωθέντος τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ καὶ ὀσχέου[82] ἢ δακτυλίου. Καὶ περὶ ἐξανθημάτων καθ' ὅλον τὸ σῶμα ἢ καὶ κατὰ [293 H.] μέρος συμβαινόντων κατὰ τοὺς πυρετοὺς[83], καὶ περὶ τρόμων καὶ σπασμῶν· οἷς πόματα ἡδέα κατὰ τοὺς πυρετοὺς μάλιστα χρησιμεύοντα συντάττει. Ἐν τούτῳ μὲν καὶ ὁ ε' λόγος.

VARIÆ LECTIONES.

[79] τοῦ add. A. [80] ἄλλα add. A. [81] δοκεῖν ς. [82] ὀσχέων ς. [83] κατα τοὺς πυρετοὺς add. A.

Digitized by Google

Ἐν δὲ τῷ ς' λόγῳ περὶ τῶν τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ A ἐγκεφάλου παντοίων διέξεισι παθῶν, ταῦτά τε ἀναδιδάσκων καὶ τὰς θεραπείας αὐτῶν. Διέξεισι δὲ καὶ περὶ λυσσοδήκτων, καὶ περὶ ἀποπληξίας καὶ παραλύσεως, παρέσεώς τε ὀφρύος ἢ βλεφάρων καὶ γλώσσης καὶ τοῦ φωνητικοῦ ὀργάνου καὶ καταπόσεως τῷ αὐτῷ κατασχεθέντων πάθει· καὶ περὶ τῆς τούτων θεραπείας· περί τε κυνικοῦ σπασμοῦ, καὶ περὶ θεραπείας κύστεως παρεθείσης, καυλοῦ τε καὶ ἀπευθυσμένου καὶ σκέλους καὶ ἑτέρου τινὸς κώλου· καὶ περὶ τετάνου, καὶ περὶ διαφόρων κεφαλαλγιῶν ἐκ διαφόρων αἰτιῶν συμβαινουσῶν, περί τε κεφαλαίας καὶ ἡμικρανίας. Ἀλωπεκιῶν τε θεραπείας ἀναγράφει καὶ τριχῶν ῥευσῶν καὶ ὀφρύων λιποτριχουσῶν[84], τριχῶν τε βάμματα, καὶ τούτων οὐλοποιά, ἀφανιστικά τε τριχῶν, καὶ ἀφανιζομένων βοηθήματα, καὶ ψίλωθρα, καὶ λεπτυντικὰ τριχῶν. Περί τε πιτυριάσεως καὶ φθειριάσεως, ἀχώρων τε, καὶ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ συμβαινόντων ἄνευ προφανοῦς αἰτίας ἐξανθημάτων· καὶ τούτων ἁπάντων καὶ τῶν παραπλησίων διέρχεται θεραπείας. Καὶ τῶν ἐν ὠσὶ διαφόρων τε καὶ ἐκ διαφόρου αἰτίας συμπιπτόντων παθῶν, καὶ πρὸς τὰς ἐξ αὐτῶν αἱμορραγίας, καὶ περὶ παρωτίδων, καὶ ὅσα κατὰ τὴν ῥῖνα συνίσταται πάθη, περί τε πταρμικῶν, καὶ ἐξ ὧν ἔστι τούτους πλεονάζοντας παῦσαι. Περὶ τούτων ἁπάντων ἰάματα καὶ θεραπείας ἐν τῷ ς' καταλέγει λόγῳ.

Κατὰ δὲ τὸν ζ', ἐπεὶ[85] ὁ ἔκτος αὐτῷ τὰ ἀπὸ κεφαλῆς πάθη μέχρι ὤτων καὶ ῥινὸς καὶ τὰς τούτων ἰάσεις διεξιὼν ἵσταται, περὶ φύσεως ἀπάρχεται B ὀφθαλμῶν καὶ τῶν συνισταμένων περὶ αὐτοὺς παντοδαπῶν παθῶν, ἔσωθέν τε τὴν αἰτίαν προβαλλομένων, καὶ ὅσα ἐκ τῶν ἐκτὸς ἐπισυμβαίνει καὶ ἀποτίκτεται. Περί τε ὀρτηριοτομίας διδάσκει, καὶ περὶ σκυθισμοῦ καὶ ὑποσπαθισμοῦ καὶ ἀγγειολογίας· ἐν οἷς ἐπιχρίσματά τε καὶ καταπλάσματα καὶ διάφορα κουλλούρια[86], δι' ὧν τὰ τῶν ὀφθαλμῶν θεραπεύεται πάθη, συντάττει. Ταῦτα μὲν κατὰ τὸν ζ' αὐτῷ λόγον φιλοπονεῖται.

Ἐν δὲ τῷ η' λέγει μέν τι κατ' ἀρχὰς περὶ διακοσμήσεως ὀφρύων, τί τε ἔστι καὶ ὅπως γίνεται τὰ ὑπώπια, καὶ ὅπως αὐτὰ θεραπευτέον. Ὅπως τε ὑπὸ ἡλίου ἢ ἀνέμου μὴ ἐπικάοιτο τὸ πρόσωπον, καὶ δι' ὧν ἔστιν ἀῤῥυτίδωτον αὐτὸ συντηρεῖν καὶ μελανίας C ἀπαλλάττειν καὶ ἄλλως [572 H.] ἐπικοσμεῖν, καὶ τὸν τοῦ σώματος χρῶτα πρὸς εὐωδίαν μεταβάλλειν. Ἐντεῦθεν περὶ πάντων τῶν κατὰ τὸ πρόσωπον καὶ στόμα[87] καὶ παρίσθμια συνισταμένων διαλαμβάνει [294 H.] παθῶν, ὅσα τε πρόεισι τὴν αἰτίαν ἔσωθεν λαβόντα, καὶ ὅσα ἐκ τῶν ἐκτὸς ἐπισυμβαίνει, οἷον[88] ὀδόντων τε περιέχεται ποικίλα πάθη καὶ θεραπεία, καὶ γλώσσης, καὶ γαργαρεῶνος, καὶ ἁπλῶς ὅσα τῇ περιγραφῇ συμπεραίνεται[89] τοῦ στόματος· ὧν ἐστι

Sexto porro libro de capitis et cerebri morbis agit universis, non hos solum edocens, sed remedia quoque ipsorum. Agit et de commorsis a rabido cane, et de apoplexia atque paralysi. De supercilii aut palpebrarum resolutione, itemque de lingua, et vocali instrumento, ac gula dum hoc ipso malo infestantur, et de horum curatione. De canina convulsione, et curatione resolutæ vesicæ, penis et intestini recti. De cruris, alteriusve cujuscunque membri medicina; ac de tetano seu distentione. De capitis **178***b* variis doloribus e diversis causis ortum ducentibus, ac de cephalæa et hemicrania. Describit et curationes alopeciarum, capillorum defluentium, et depilium superciliorum. Quæ item capillos tingant, crispent, exstirpent, delabentes juvent, attenuent, unaque horum psilotra. De furfuribus, morbo pediculari, achoribus, quæque capiti accidunt sine causa manifesta pustulis, et horum omnium atque simillium incidentium morborum medicina. Item quæ auribus varia variisque de causis mala accidunt, et adversus sanguinis ex ipsis eruptiones: ac de parotidibus. De affectionibus insuper, quæ naribus contingunt, et de sternutatoriis, ac quibus potissimum remediis redundantes sternutationes sedari possint. Horum omnium medelas et curationes libro sexto recenset.

Septimo post hæc libro (quod sexto capitis affectiones et morbos ad aures usque et nares, earumdemque partium curationes esset persecutus) de oculorum nunc natura orditur, et omnigenis morbis, qui circa ipsos oculos concitantur, sive causam aliquam interiorem illi prætendant, sive ab externis proveniant atque gignantur. De arteriarum quoque sectione præcepta tradit, et de scythismo, ac de frontis per submissum scalpellum excoriatione, venarumque delectu: ubi et illitiones, cataplasmata, varia collyriorum genera, quibus oculorum morbi curantur, præscribit. Quæ quidem libro septimo cum cura tractat.

Octavo autem libro refert ab initio quædam de his quæ supercilia exornent: quid suggillatio sub oculo sit: quaque hæc ratione et fiat, et curetur. Quomodo a sole et vento non aduratur facies, ac per D quæ hæc eadem sine rugis conservari; atruui colorem exuere, aut alia ratione nitidior reddi, corporisque ipsius cutis odora effici possit. Hinc de omnibus iis morbis qui ad faciem et os atque tonsillas excitantur, pertractat, sive illi ab intrinseco accepta causa prodeant, sive ab extrinsecis evenire soleant. Dentium ergo hic varia continentur incommoda, eorumque curatio: ut et linguæ, gurgulionis, ac cæterorum omnium quæ oris termino defluiuntur: quo in numero censentur Cynanche (39) atque Sy-

VARIÆ LECTIONES.

[84] λειπ. ς. [85] ἐπεὶ καὶ ὁ ς. [86] κολλ. A. [87] καὶ στόμα om. A. [88] οἷον pr. A : εἴωθεν ς. [89] συμπαραλαμβάνεται. A.

NOTÆ.

(39) Distinctæ sunt anginæ species.

Digitized by Google

nanche in faucibus consistentes morbi : imo et tonsillarum tumores suprascriptis accedunt. Docet item qua ratione **179***a* strangulati, nondum tamen mortui, refocillari possint, tum de arteriarum affectionibus ac remediis disputat. De catharro quoque ac tussi agens, pharmaca simul tussis dolorem levantia describit, cum sufflitionibus et epithematis. De orthopnoicis posthæc, et anhelosis, ægreque spiritum ducentibus disserit, ac de palpitationibus circa cor. De pulmonis denique ac pectoris morbis postquam tractavit, librum tandem claudunt præceptiones de pleuritide, tam quæ vere adest, quam quæ adesse putatur, utriusque harum descriptione, quæque ad eas curandas faciunt, adjectis.

Nono libro incipit de cardiacis morbis, pergitque porro de his agere, quibus atra bile stomachus perturbatur : aut si qui præterea morbi ventriculi os infestant. Cataplasmata iis atque auxilia, qui variis stomachi malis torquentur, enumerans. Ibidem de iis quoque agit, qui a stomacho epilepticorum more convelluntur; itemque de inappetentia; de canino appetitu, cruditate, et horum curatione. Docet ad hæc qua ratione crapula laborantibus opitulandum sit, et alvi astrictæ curam præscripsit. Agit insuper de inflatione, et volvulo, seu gracilioris intestini obstructione, ac denique de omnibus, qui colicis doloribus cruciantur. De ventris fluxione, atque de cœliaca, quam vocant, affectione. De colliquatione : de lumbricis cum rotundis, tum latis : de iis quæ ascarides nominantur, deque intestinorum passionibus. Eorum quoque remedia describit, qui aurum, qui æs, vel tale quid deglutiverunt : dysentericis item quæ vel superne vel inferne immittantur remedia commemorat : pastillos, supposita, unguenta, epithemata, donec tandem in sermone lienteria librum finiat.

Decimum librum auspicatur ab imbecillitate jecoris, indeque de omnibus hepatis morbis, et per quæ horum fieri medicina queat, tradit. Hinc ad splenis pergit affectiones, ejusque variam intemperiem cum curandi modis refert : [tales] inflationes, inflammationes, scirrhi, tumores præter naturam atque durities. De ictero tum agit, seu morbo arquato, et de mala corporis habitudine : itemque de hydrope, sive aqua inter cutem : unde singuli hi morbi nascantur, et quomodo curari possint via ac ratione tradit : quo libri decimi labor terminatur.

179*b* Undecimo libro de diabete (hoc est urinæ profluvio) tractat, et de renum imbecillitate cruentam urinam excernentium. Hinc de calculosis renibus, calculosa vesica, ac de renum inflammatione, duritia, suppuratione. De dysuria quoque et stranguria, atque ischuria. De resoluta vesica, de his, qui se in somnis permingunt : de inflammata vesica

A καὶ ἡ κυνάγχη καὶ συνάγχη, περὶ τὸν φάρυγγα συνιστάμενα πάθη. Καὶ αἱ ἀντιάδες [90] δὲ τοῖς εἰρημένοις συμπεριέχονται. Πῶς τέ ἐστι δυνατὸν ἀνακαλέσασθαι τοὺς ἀπαγχομένους, μήπω τῷ θανάτῳ παραδεδομένους. Περί τε ἀρτηριακῶν παθῶν καὶ φαρμάκων ἀναγραφὴν ποιεῖται, καὶ περὶ κατάρρου καὶ βηχός· καὶ ἀνώδυνα βηχικὰ φάρμακα γράφει, ὑποκαπνισμούς τε καὶ ἐπιθέματα. Περὶ ὀρθοπνοϊκῶν τε καὶ ἀσθματικῶν καὶ δυσπνοϊκῶν διαλαμβάνει, περί τε παλμῶν τῶν κατὰ τὴν καρδίαν· καὶ ἔτι περὶ [τε] τῶν τοῦ πνεύμονος καὶ θώρακος παθῶν διεξιὼν συμπεραίνει τὸν λόγον εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς πλευρίτιδος, τῆς τε οὔσης καὶ τῆς νομιζομένης, τίς τε ἑκατέρα τούτων, ὑπογράφων, καὶ ὅσα εἰς θεραπείαν αὐτῶν συντελεῖ.

B Κατὰ δὲ τὸν θ' λόγον ἀπάρχεται μὲν περὶ καρδιακῶν, διαλαμβάνει δὲ ἐφεξῆς περί τε τῶν ὑπὸ μελαίνης χολῆς ἐνοχλουμένων τὸν [91] στόμαχον, καὶ ἁπλῶς ὅσα πάθη κατὰ τὸ στόμα τῆς κοιλίας συνίσταται, καταπλάσματά τε καὶ βοηθήματα τοῖς κατὰ διάφορα πάθη τὸν στόμαχον κεκακωμένοις συναριθμῶν. Ἐν οἷς καὶ περὶ τῶν ἀπὸ στομάχου ἐπιληπτικῶς σπωμένων διέξεισιν, ἀνορεξίας τε καὶ κυνώδους ὀρέξεως καὶ ἀπεψίας, καὶ θεραπείας τούτων. Διδάσκει δὲ καὶ ὅπως βοηθητέον τοῖς κραιπαλῶσιν. Ἐπεχομένῃ τε γαστρὶ διατάττει ἐπιμέλειαν, περί τε ἐμπνευματώσεως καὶ ἰλεοῦ, καὶ ἁπλῶς περὶ τῶν ὀδυνωμένων τὸ κῶλον· καὶ περὶ κοιλίας ῥευματιζομένης, τῆς τε κοιλιακῆς λεγομένης διαθέσεως, καὶ περὶ συντήξεως, περί τε ἑλμίνθων, τῶν τε στρογγύλων καὶ τῆς πλατείας καὶ τῶν ἀσκαρίδων λεγομένων. Περί τε τῶν κατὰ τὰ ἔντερα συνισταμένων παθῶν, καὶ ὅσοις χρυσὸς ἢ χαλκὸς ἤ τι τοιοῦτον [92] ἐπόθη. Τούτων τε βοηθήματα ἀναγράφει, καὶ δυσεντερικοῖς τὰ λεγόμενα ἀνωτερικὰ καὶ κατωτερικὰ ἐνέματα καταλέγει [93], τροχίσκους τε καὶ ὑποθετὰ καὶ ἐπιχρίσματα καὶ ἐπιθέματα, καὶ λοιπὸν εἰς τὸν περὶ λειεντερίας καταλήγει λόγον.

D Ὁ δὲ ι' αὐτῷ [94] λόγος ἀπάρχεται μὲν περὶ ἥπατος ἀτονίας, κἀκεῖθεν περὶ πάντων αὐτοῦ τῶν παθῶν, καὶ δι' ὧν ἂν θεραπευθείη ταῦτα, διαλαμβάνει. Εἶτα μεταβαίνει πρὸς τὰς ἐν σπληνὶ διαθέσεις, δυσκρασίας τε αὐτοῦ καὶ θεραπείας διεξιὼν, ἐμπνευματώσεις καὶ φλεγμονὰς καὶ σκίρρους [95] καὶ τοὺς παρὰ φύσιν ὄγκους καὶ τὰς σκληρίας· περί τε ἰκτέρου καὶ καχεξίας, καὶ περὶ ὑδέρων, ὅθεν τε τούτων συνίσταται ἕκαστον καὶ πῶς ἂν θεραπευθείη, μεθόδους παραδιδούς. Ἐν οἷς αὐτῷ καὶ ὁ τ' συμπεραίνεται πόνος.

Ἐν δὲ τῷ ια' περί τε διαβήτου διαλαμβάνει, καὶ ἀτονίας νεφρῶν, αἵματός [295 H.] τε ἐξουρήσεως, καὶ περὶ λιθιώντων νεφρῶν καὶ λιθιώσης κύστεως, φλεγμονῆς τε νεφρῶν καὶ σκληρίας καὶ διαπυήσεως, δυσουρίας τε καὶ στραγγουρίας καὶ ἰσχουρίας, περί τε παραλυθείσης κύστεως, καὶ τῶν κατὰ τοὺς ὕπνους οὐ κατεχόντων [573 R.] τὸ [96] οὖρον· περί τε κύστεως

VARIÆ LECTIONES.

[90] ἀντιδες ς. [91] τὸν add. A. [92] τοιοῦτον] τοιοῦτον ἕτερον apographum Stephani. [93] καταλέγει A : λέγει ς. [94] αὐτοῦ ς. [95] σκίρους A. [96] τὸ add. A.

Digitized by Google

φλεγμαινούσης, καὶ τῆς κατ' αὐτὴν αἱμορραγίας, καὶ τῶν συνισταμένων ἐν αὐτῇ θρόμβων τε καὶ φυμάτων καὶ ἑλκῶν· καὶ περὶ ῥευματιζομένης καὶ ψωριώσης κύστεως· περί τε σατυριάσεως καὶ πριαπισμοῦ καὶ γονορροίας καὶ ὀνειρώξεως. Τούτων ἁπάντων τῶν εἰρημένων παθῶν τάς τε αἰτίας, ὡς οἷόν τέ ἐστι, καταλέγει, καὶ τὰς προφυλακὰς καὶ θεραπείας αὐτῶν. Κατ' αὐτὸ δὲ τὸ τέλος τοῦ λόγου καὶ περὶ τῶν μὴ δυναμένων χρήσασθαι ἀφροδισίοις, γυμνασίας τε αὐτῶν καὶ θεραπείας διατάττει.

A ac de sanguinis per eam eruptione, deque exsistentibus in ea grumis, tuberculis, ulceribus: itemque de vesicæ fluxione ac scabie. De satyriasi, priapismo, seminis fluxu, ac in somnis profluvio. Horum omnium morborum causas, quoad ejus fieri potest, explicat, et cautiones curationesque eorum. Extremo vero libro iis quoque, qui Venere uti nequeant, exercitia curationesque statuit.

Ἐν δὲ τῷ ιβ' λόγῳ περὶ ἰσχιάδος καὶ περὶ ποδάγρας καὶ ἀρθρίτιδος διαλαμβάνει, αἰτίας τε καθολικὰς τῶν παθῶν τούτων καταλέγων, καὶ ὅσαι ἐπὶ μέρους, καὶ παντοδαπὰς θεραπείας αὐτῶν τε καὶ ὅσα κατ' αὐτὰ ἐπισυμβαίνει νοσήματα ἕτερα, κενώσεις τε αὐτῶν διαφόρους, καὶ χρίσματα καὶ μαλάγματα καὶ συγχρίσματα καὶ ἄκοπα καὶ ἀλείμματα συντάττων, καθαρτικά τε ἁρμόζοντα τούτοις καὶ ἀντιδότους, καὶ ὅσα ἄλλα πρὸς τὴν τῶν εἰρημένων νοσημάτων βοήθειαν ἀφορᾷ.

Duodecimo libro de ischiade et podagra atque arthritide sive articulari morbo agit: horum simul causas cum generales, tum singulares exponens, una cum variis curationibus, et si qui ad hos accedere alii morbi solent. Varias item horum evacuationes, unctiones, malagmata, perunctiones, acopa, unguenta præscribit: purgantia quoque illis accommodata et antidotos, aliaque plurima, quæ opem illis morbis afferre possint.

B

Ἐν δὲ τῷ ιγ' λόγῳ περὶ δακετῶν διαλαμβάνει ζώων, ἃς ποιοῦσι διαθέσεις καὶ πάθη περὶ τοὺς δηχθέντας, καὶ τὰς τούτων ἰάσεις ἐκδιηγούμενος. Καὶ δὴ καὶ περὶ τῶν ἰοβόλων θηρίων τὴν ὁμοίαν ποιεῖται διδασκαλίαν. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ὅσα τῶν φυτῶν ἢ βοτανῶν δηλητήρια γίνεται τοῖς χρωμένοις, δηλῶσαι [97] σπουδὴν ποιεῖται. Καὶ περὶ μυκήτων δὲ καὶ αἵματος ταυρείου καὶ θρομβωθέντος ἐν τῇ γαστρὶ γάλακτος παραπλησίως [98] διαλαμβάνει· ὅσα τε τῶν μεταλλικῶν φθαρτικὰ τῷ ζώῳ γίνεται κατὰ γαστέρα ληφθέντα, καὶ περὶ αὐτῶν ἔκθεσιν ποιεῖται. Καὶ περὶ ψυχροποσίας ἢ οἰνοποσίας ἐπιβλαβοῦς τῷ ζώῳ γεγενημένης· περί τε τῶν ἀπαγχομένων, καὶ ὅσοι ἐν ὕδασι κινδυνεύουσιν ἀποπνιγῆναι, καὶ τῶν ἀπὸ μετεώρου τινος πεπτωκότων, καὶ δὴ καὶ περὶ τῶν προφυλακτικῶν καὶ προγνωστικῶν ζώων τῶν κατὰ τὰς οἰκίας [99] τρεφομένων. Ἐπὶ τούτοις περὶ τῆς ἐχιδνῶν θηριακῆς Ἀνδρομάχου διαλαμβάνει, τήν τε κατασκευὴν αὐτῆς καὶ τὴν χρῆσιν καὶ τὸν τῆς χρήσεως χρόνον, δοκιμασίας τε καὶ μέτρον [1] δόσεως, καὶ τίσιν ἁρμόζει τῶν νοσημάτων, ἀναγράφων. Περί τε ἄλλων θηριακῶν, καὶ τῆς Μιθριδατείου ἀντιδότου, κατασκευῆς τε καὶ χρήσεως, καὶ ἐφ' ὧν χρησιμεύει. Ἑτέρας τε διαφόρους ἀντιδότους καταλέγει. Καὶ περὶ τῶν δύο κύφεων, καὶ δὴ καὶ περὶ ἐλεφαντιάσεως καὶ κνησμωδῶν [2] ἐξανθημάτων, καὶ περὶ ψυδράκων καὶ ἱδρωτίδων, καὶ περὶ τῶν ἐν ταῖς κνήμαις ἑλκωδῶν ἐκβρασμάτων, καὶ περὶ τῶν οὐλῶν αἳ ἐκ τῶν ἑλκῶν μελαίνουσι τὸ σῶμα. Ἐπὶ τούτοις περὶ τῶν δύο εἰδῶν [296 H.] τοῦ ἀλφοῦ διαλαμβάνει, καὶ περὶ λεύκης, καὶ τὸ τελευταῖον περὶ λέπρας, γενέσεις τε αὐτῶν καὶ αἰτίας δι' ἃς συμβαίνουσι καταλέγων, καὶ τὰς τούτων θεραπείας. Τοῦτο μὲν καὶ ὁ ιγ' λόγος.

Tertio decimo libro de morsu infestis animantibus agens, simul quas hæc morsis vel affectiones, vel morbos afferant, singulorumque medelas exponit. Hinc et de feris venenum ejaculantibus similem doctrinam tradit. Quin et plantas atque herbas, quæ venena sint, et utentibus noxia, pari studio demonstrat. De fungis etiam, ac sanguine taurino, deque lacte in ventre coacto ingrumos amplius docet. Quæ item metallica animanti noxia si in ventrem mittantur, et horum explanatio. Ad hæc de frigidæ vel vini potu, qui homini noceat. De strangulatis, et qui in aquis a suffocatione periclitantur, aut ex edito loco præcipitarunt. De præservantibus ac præsagis animantibus, præsertim domesticis. Hinc de Andromachi theriaca ex viperis, quomodo apparetur, **180**a quis usus, quando utendum, quomodo exploranda, qua mensura exhibenda, quibus denique morbis potissimum conveniat, describit. De aliis item theriacis, agit vero de antidoto Mithridatica (40), ejusque præparatione, usu, atque in quibus prosit: cui etiam alias antidoti species subjungit; de duobus inde Cyphi generibus scribit. Hinc de elephantiasi, de pruriginosis eruptionibus, de psydracis pustulis, atque e sudore subortis papulis, de tibiarum ulcerosis eruptionibus, et de cicatricibus, quæ ex ulceribus relictæ corpus denigrant; de duobus vitiliginis seu alphi generibus agit, et de leuce, ac tandem de lepra, earum ortum et causas, unde originem trahant, curationemque referens. Atque hæc decimus tertius liber docet.

C

D

Ἐν δὲ τῷ ιδ' περί τε τῶν ἐν ἕδρᾳ φιλοπονεῖται

Quarto decimo libro de sedis variis morbis dili-

VARIÆ LECTIONES.

[97] δηλῶσαι σπουδὴν ποιεῖται A : τὴν ἴσην δείκνυται σπουδὴν ς. [98] παραπλήσιον ς. [99] οἰκείας ς. [1] libri μέτρου. [2] κνισμ. A.

NOTÆ.

(40) Vide Gell. lib. XVII, cap. 16.

Digitized by Google

genter disserit, et de thymis in pudendis, de rimis atque inflammatione, de noma et carbunculis, et de ulceribus urinarum meatum occupantibus. De scabioso ac pruriginoso scroto, ejusque et testium inflammatione, atque de hernias speciebus. De emplastrorum confectione, et eorum coquendi modo, quæ his injiciuntur. Ad hæc de nervis sauciatis ac contusis : et de glandulis inguinis, deque inflammatione generatim. De apostematis item, et cavis ulceribus : quid prædictorum unum quodque sit, subjectis singulorum remediis, exponendo. Præter hæc vero etiam, adversus vermes in ulceribus enatos, et ad nomas ac putredines ulcerum, itemque ad sanguinis eruptionem remedia apponit. Scribit et de sinibus, fistulis, gangræna, sphacelo, tumoribus canceratis, carbunculis, erysipelate, erpete, epinyctide, termintho, et papulis sive pustulis, horum ortus simul et apta remedia recensens. Medelam adjicit igne aut aqua ambustorum, flagris cæsorum, abrasionum, intertriginum, carnis contusæ, vel ruptæ, convulsionis, contorsionis, et de luxatis articulis, ac pernionibus. Item de digitorum pterygiis, de paronychiis, de unguibus contusis, subcruentis, non fixis, scabris ac leprosis : quibus etiam remediis effici possit, ut pro delapsis unguibus, alii subnascantur. De annulis quos aliquando contingit digitis infigi. De clavis et pedum rimis, seu fissuris, et de varicibus. **180**[b] Quæ postquam utiliter omnia, atque ex medendi artis legibus præcepit, in illam tandem medicæ doctrinæ partem desinit, quæ de brachiorum ac crurum dracunculis agit : atque ibi decimo quarto libro finem imponit.

Decimo quinto libro pertractat de tumoribus laxis. De inflationibus, de tumoribus duris, atheromatis, strumis, bronchocelis, meliceridibus, steatomatibus, gangliis, aneurysmate, favis, et hydrocephalis : horum quoque origines, causas, chirurgiam, aliasque curationes exponendo, una cum multorum variique generis emplastrorum præparatione.

Libro decimo sexto et ultimo, de uteri situ, magnitudine, forma scribit. Tempus item quo purgari, ac seminare femina solet. De conceptus earum tempore, et indicio cum fecunditatis, tum an jam conceperint, deque aliis prægnantium affectionibus. De cura item ac sollicitudine iis adhibenda, tum quæ magis ad pariendum aptæ, quæ ineptæ; de ægro partu, et quæ præter naturam nascuntur; de infantis exsectione, et defectu secundæ, seu secundarii involucri. Quibus item de causis vir aut femina steriles sint. Horum omnium prædictorum remedia hoc libro recensentur, ut potiones, pessi et suffitus ad concipiendum. Hinc de uberum, mammarumque morbis omnibus conve-

A παντοδαπῶν παθῶν, καὶ περὶ τῶν ἐν αἰδοίοις θύμων τε καὶ ῥαγάδων καὶ φλεγμονῆς καὶ νομῆς καὶ ἀνθράκων, καὶ τῶν κατὰ τὴν οὐρήθραν ἑλκῶν· περὶ τε ψωριῶντος ὀσχέου, καὶ φλεγμονῆς αὐτοῦ τε καὶ ὄρχεων· καὶ περὶ τῶν τῆς κήλης εἰδῶν· περί τε συνθέσεως ἐμπλάστρων, καὶ τρόπου τῶν ἐμβαλλομένων ἐψήσεως. Ἔτι δὲ περὶ τῶν τὰ νεῦρα τρωθέντων ἢ θλασθέντων, καὶ περὶ βουβώνων, καὶ φλεγμονῆς καθόλου, περί τε ἀποστημάτων καὶ κοίλων ἑλκῶν, τί τέ ἐστιν ἕκαστον τῶν εἰρημένων, καὶ θεραπείας αὐτῶν ἐκτιθείς. [576 R.] Ἔτι δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐν ἕλκεσι σκώληκας, καὶ πρὸς νομὰς καὶ τὰ σηπεδονώδη τῶν ἑλκῶν, καὶ πρὸς αἱμορραγίας λάσεις συγκατατάττει. Διαλαμβάνει δὲ καὶ περὶ κόλπων καὶ συρίγγων, γαγγραίνης τε καὶ σφακέλου, B καὶ περὶ ὄγκων καρκινωδῶν καὶ ἀνθράκων καὶ ἐρυσιπέλατος, ἕρπητός τε καὶ ἐπινυκτίδος καὶ τερμίνθου καὶ φλυκταινῶν, τάς τε γενέσεις αὐτῶν διεξιών, καὶ ὅσαι τούτοις ἁρμόζουσι [3] θεραπεῖαι. Ἔτι δὲ καὶ περὶ [4] τῶν ἐκ πυρὸς ἢ ὕδατος κατακαέντων, καὶ θεραπείας τῶν μαστιγωθέντων καὶ τῶν ἀποσυρμάτων τῶν τε παρατριμμάτων καὶ σαρκὸς θλασθείσης ἢ ῥαγείσης, καὶ σπάσματος καὶ στρέμματος, καὶ περὶ κεχαλασμένων ἄρθρων, καὶ χιμέθλων πτερυγίων τε τῶν ἐν δακτύλοις καὶ παρωνυχίας, καὶ περὶ τεθλασμένων ὀνύχων καὶ ὑφαίμων καὶ σαλευομένων καὶ ψωριώντων ἢ λεπριώντων, καὶ δι' ὧν ἔστι παρασκευάσαι ἀντὶ τῶν ἐκπεσόντων ὀνύχων ἄλλους ἀναφῦναι· περί τε τῶν συμβαινόντων ἐσφηνῶσθαι δακτυλίων περὶ τοὺς δακτύλους· καὶ περὶ ἥλων καὶ C ῥαγάδων τῶν κατὰ τοὺς πόδας, καὶ περὶ κιρσῶν. Ταῦτα πάντα ὠφελίμως καὶ κατὰ τοὺς ἰατρικοὺς καὶ βραχίοσι δρακοντείοις ἰατρικὴν διδασκαλίαν· ἐν νόμους διεξιὼν, τελευτᾷ εἰς τὴν περὶ τῶν ἐν σκέλεσι οἷς καὶ ὁ ιδ' συμπερσίνεται λόγος.

Κατὰ δὲ τὸν ιε' διαλαμβάνει λόγον περὶ οἰδημάτων τε καὶ ἐμφυσημάτων, σκίρων τε καὶ χοιράδων, βρογχοκηλῶν τε καὶ ἀθερωμάτων, καὶ μελικηρίδων καὶ στεατωμάτων καὶ γαγγλίων, ἀνευρύσματός [5] τε καὶ κηρίων καὶ ὑδροκεφάλων, γένεσεις τε αὐτῶν ἐκτιθέμενος καὶ αἰτίας τῆς γενέσεως, χειρουργίας τε καὶ τὰς ἄλλας θεραπείας καὶ ἐμπλάστρων ποικίλων τε καὶ διαφόρων σκευασίας.

Ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τε καὶ ις' λόγῳ περὶ μήτρας θέσεώς τε καὶ μεγέθους καὶ τῆς ἄλλης διαπλάσεως ἀναγράφει, καὶ τὸν καιρὸν καθ' ὃν τε καθαίρεσθαι D καὶ σπερμαίνειν ταῖς γυναιξὶ συμβαίνει. Περί τε κυοφορίας αὐτῶν, [297 H.] καὶ σημειώσεως τῶν πεφυκυιῶν συλλαβεῖν, καὶ εἰ ἤδη συνέλαβον· καὶ ὅσα ἄλλα ταῖς κυοφορούσαις πάθη ἐπιγίνεται· ἥ τε περὶ αὐτὰς ἐπιμέλεια, καὶ ποῖαι μᾶλλον ἐπιτήδειοι πρὸς τόκον, ποῖαι δὲ ἀνεπιτήδειοι· καὶ περὶ δυστοκίας, καὶ ὅσα παρὰ φύσιν τίκτεται, περί τε ἐμβρυοτομίας καὶ ἐκλείψεως χορίου· καὶ κατὰ πόσας αἰτίας ἀνὴρ καὶ γυνὴ τῆς παιδοποιίας στερίσκονται. Πόντων δὲ θεραπεῖαι τῶν εἰρημένων ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ καταλέγονται, καὶ πόματα καὶ πεσσοὶ καὶ ὑποθυμιάματα

VARIÆ LECTIONES.

[3] ἁρμόζουσαι ς. [4] περὶ add. A. [5] ἀνευρύματος ς.

Digitized by Google

συλληπτικά. Ἐκεῖθέν τε περὶ τῶν ἐν τοῖς μαστοῖς παθῶν ἁπάντων μετὰ τῆς πρεπούσης τῇ τέχνῃ σοφίας διηγεῖται, συστάσεις τε τούτων καὶ γενέσεις καὶ χειρουργίας καὶ τὴν [6] ἄλλην συνυφαίνων θεραπείαν. Μεθ' ἃ [7] περὶ τῶν κατὰ διαφόρους αἰτίας ἐπεχομένων ταῖς γυναιξὶν ἐμμήνων καθάρσεων, περί τε ὑπερκαθάρσεως καὶ γυναικείου ῥοῦ, τοῦ τε ἐρυθροῦ καὶ τοῦ λευκοῦ, περί τε ὑστερικῆς πνιγὸς καὶ περὶ γονορροίας διαλαμβάνει, τὴν τούτων εὖ μάλα διατιθεὶς [8] θεραπείαν· καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῆς μήτρας παντοδαπῶν παθῶν, ἀποστημάτων λέγω καὶ οἰδήματος καὶ μύλης καὶ ὕδρωπος καὶ ἕλκους καὶ τῶν παραπλησίων· ἐν οἷς περί τε φιμώσεως μήτρας καὶ ἀτρήτου ὑστέρας καὶ τῶν παραπλησίων ἐπεξιὼν γράφει τούτων θεραπείας. Περί τε νυμφοτομίας καὶ περὶ κερκώσεως κιρσοκήλης τε καὶ θύμων καὶ τῶν ὁμοίων κατὰ τὴν ἴσην μέθοδον τὰς ἰάσεις ἀναγράφει. Οἷς σμήγματά τε ὄψεως καὶ τοῦ ἄλλου σώματος καὶ θυμιαμάτων σκευασίας [577 R.] συντάττει, τὸ ὅλον ἐνταῦθα τῆς σπουδασθείσης αὐτῷ ἰατρικῆς πραγματείας συμπερανάμενος βιβλίον.

A nienti huic arti scientia pertractat, eorumque constitutiones, ortus, chirurgiam, aliasque curationes attexit. Mox de variis agit causis, cur in feminis menstrua sistatur purgatio. De nimia quoque mensium purgatione, et muliebri fluxu partim rubro, partim albo : tum de uteri strangulatione, de seminis fluxu ; admodum bona his statuta curatione. Ad alias quoque matricis varias pergit affectiones, puta apostemata, tumorem, molam, hydropem, ulcera, et id genus alia : ubi de utero obstructo, non perforato, aliisque similibus locutus, medicinas quoque adjicit. Item de nymphæ sectione, cauda, varicosa hernia, thymis, similibusque agit, et eadem iis methodo remedia præscribit. His faciei, cæterarumque corporis partium smegmata jungit, et suffitum compositiones. Atque hic universum medicæ facultatis opus suum Aetius absolvit.

Καὶ ὅσα γε ἐμὲ εἰδέναι, ὁ προκείμενος τοῦ ἀνδρὸς πόνος τῶν μὲν Ὀρειβασίου συνόψεων, ἣν τε πρὸς Εὐστάθιον καὶ ἣν πρὸς Εὐνάπιον ἔγραψε, τοῖς πᾶσι κρατεῖ· αἰτιολογίαις τε γὰρ προέχει καὶ διαγνώσεσι καὶ προγνώσεσι καὶ προσδιορισμοῖς καὶ τῷ τῆς θεραπείας πλάτει. Οὐ τούτων δὲ μόνον ἐν ὑπεροχῇ ὁρᾶται, ἀλλὰ καὶ ἥτις [9] αὐτῷ τῶν Γαληνοῦ βιβλίων σύνοψις ἐφιλοπονήθη, καὶ ταύτης ἐπικρατεῖ τῷ τε εἰς ἐλάττονα ὄγκον ταύτην συνεστάλθαι, καὶ τῷ σαφεστέραν παρέχειν τὴν διδασκαλίαν, καὶ [10] τῷ περὶ πλειόνων παθῶν διαλαμβάνειν ταύτην μᾶλλον ἢ ἐκείνην. Τῆς δὲ τῷ αὐτῷ ἀνδρὶ εἰς ἑβδομήκοντα βιβλία συντεταγμένης τὴν ἄλλην ἄμιλλαν οὐκ εὐλαβουμένη, ἴσως ἂν ἐλαττωθείη οἷς τε τὰ τῆς ἀνατομικῆς ἐγχειρίσεως μὴ παραδραμούσης ἐκείνης αὕτη παρατρέχει, καὶ τὴν θεωρίαν τῆς τῶν μορίων χρείας, φιλοσόφου μᾶλλον οὖσαν σπουδῆς ἢ θεραπείας ἔργον, ὡσαύτως παρῆλθε. Τοῖς αὐτοῖς δὲ τούτοις καὶ τῆς προειρημένης τῶν Γαληνείων συνόψεως τοῦ κρατεῖν ἂν ὑπαναχωροῦσα εἴη. Ἀλλὰ γὰρ ἔγωγε φαίην ἂν ὡς κατὰ τὴν παροῦσαν τῶν ἀνθρώπων ῥᾳθυμίαν καὶ τὴν περὶ τὰ ἄλλα μᾶλλον ὁρμὴν ἢ περὶ ὧν ἡ θεραπεία κατορθωθεὶη τοῖς κάμνουσι, ταύτην ἐκμελετᾶν τὴν συναγωγὴν τῶν ἄλλων μᾶλλον σπουδασμάτων χρὴ, μάλιστά γε ὅσοις μὴ πρὸς τὸ βάθος τῆς ἰατρικῆς θεωρίας ἐλάσαι καὶ τὴν κατὰ φυσιολογίαν σοφίαν τε καὶ ἀλήθειαν σκοπὸς ἐστιν ἀνευρεῖν, πρὸς μόνην δὲ τὴν τῶν [298 H.] σωμάτων θεραπείαν ἡ πρόθεσις ἀφορᾷ, καὶ μηδὲν τῶν περὶ αὐτὴν ἐπὶ τῆς χρείας ὑστερεῖν. Τοῖς γὰρ τὰς ἰάσεις νόσων ἀπελάσεις ἑλομένοις ἐμφανίζειν δι' ἔργων τοῦτο τὸ βιβλίον ἐπιμελῶς μεταχειρίζεσθαι δεῖ, καὶ τὴν σχολὴν εἰς αὐτὸ συντεταμένην [11] ἔχειν, καὶ ὅ γε μειοθεὶς τῇ παραινέσει ἐν αὐτῇ τῇ πείρᾳ τὸ κέρδος εὑρήσει.

181 *a* Qui quidem hujus viri labor (quantum ego cognoscere potui) Oribasii synopses, sive quam Eustathio, sive quam Eunapio inscripsit, in omnibus superat. Neque enim eo solum præcedit, quod causas reddat, quodque dinotiones, pernotiones, ac definitiones afferat : verum eo etiam, quod curationes copiosius tradat. Neque rursum hos modo tractatus conspicitur superare, sed et quæcunque e Galeno ille in epitomen accurate redegit : tum quod majore cum perspicuitate suam doctrinam proponat, tum etiam quod de pluribus agat morbis. At cum Oribasii collectione, quæ septuaginta libros complectitur, committere se ausus Aetii labor, inferior fortasse judicetur : tum quod tractationem de anatomia prætereat, quam illa explicavit : tum quod considerationem de usu partium, quæ philosophi potius erat, quam medici curantis opus, similiter hic prætermisit. Quin et easdem forsitan ob causas nonnihil cedat, ut minus illam e Galeni scriptis collectam epitomam vincat. Verum dixerim equidem (animadversa quæ nunc est hominum negligentia, et inclinatione majore in alia omnia, quam in ea, quibus ægrorum curatio perficiatur) hanc collectionem præ aliis scriptis in usum deducenda : iis præsertim, quibus abstrusiorem medicinam scrutari, aut physiologiæ subsidio cognitionem et veritatem consequi, propositum non est, sed ad solam corporum medicinam respectum habere, nulloque quod ad ejus usum pertineat destitui. Qui enim reipsa demonstrare volent curationibus morbos depelli, eos hunc librum manibus diligenter terere, eidemque operam ac studium navare oportebit. Cui admonitioni quisquis parebit, hæ ille mox experiundo laboris sui fructum referet.

VARIÆ LECTIONES.

[6] καὶ τὴν] κἀν τὴν A. [7] ἃ A : εἃ ς. [8] διατεθεὶς ς. [9] ἥτις] εἴτις corr. A. [10] καὶ] libri κἀν. [11] συντεταμένην ς.

Digitized by Google

CXXII.

Jobii monachi Commentarii libri IX.

Lectum Jobii monachi opus libris novem, capitibus vero quinque quidem illis supra quadraginta, sed quibus alia nonnulla interjiciantur ; ipse auctor titulum libro dedit : *De Verbo incarnato commentarius*. Propterea nimirum, quod (ut ait) multas hic de Filio Dei homine quæstiones pertractet. In tractandis igitur controversiis (si generatim loquaris) non pœnitendus quidem ille est, aut remissus : at non ita etiam recte in solutionibus procedit. Nam ut maxime solutionem in plerisque vestiget : in quibusdam interim sola illi, **181***b* quæ apparet, species satisfacit, ut nihil altius ad certiorem veritatem penetret : quin et hoc fortassis alius quispiam dixerit, ipsi etiam sese offerenti speciei conatum ejus cedere. Etsi cum in hoc opere, tum in eo quod contra Severum scripsit, et rectæ religionis est (quod quidem observaverim) amans, laudeque dignus, et diligentiæ non contemnendæ atque in sacrarum præterea Scripturarum commentatione insigniter exercitatus. Jussu autem viri cujusdam virtute clari ad hunc sese laborem aggressum refert.

A

ΣΚΒ'.

Ἰωβίου μοναχοῦ λόγοι θ'.

Ἀνεγνώσθη βιβλίον Ἰωβίου μοναχοῦ ἐν λόγοις μὲν θ', κεφαλαίοις δὲ μ' καὶ ε', οἷς συνυποβάλλει καί τινα ἕτερα. Τὴν δὲ τοῦ βιβλίου ἐπιγραφὴν Οἰκονομικὴν ἐπέγραψεν ὁ συντάξας *Πραγματείαν*, διότι, φησὶν, ἐν αὐτῷ πολλὰ τῶν περὶ τῆς οἰκονομίας περιέχεται ζητημάτων. Ἐν μὲν οὖν ταῖς ἀπορίαις καθόλου φάναι ὁ συγγραφεὺς οὐκ ἀγεννής ἐστιν οὔτε ἄτονος · οὐχ ὁμοίως δὲ διὰ τῶν λύσεων πρόεισιν, ἀλλ' ἐν πολλοῖς μὲν ἰχνηλατῶν τυγχάνει τῆς λύσεως, ἔστι δ' ἐφ' ὧν τοῖς φαινομένοις ἀρκεῖται, περαιτέρω μηδὲν πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐμβαθύνων ἀκρίβειαν. Τάχα δ' ἄν τις ἕτερος εἴποι καὶ τοῦ φαινομένου πολλάκις τὴν αὐτοῦ σπουδὴν καθυφίεσθαι. Τῆς μέν- B τοι γε εὐσεβείας, ὅσα γε ἐμὲ εἰδέναι, ἔν τε τῷ παρόντι λόγῳ καὶ ἐν τῇ κατὰ Σεβήρου πραγματείᾳ ἐραστής τέ ἐστιν ἀξιέπαινος, καὶ τὸ φιλόπονον οὐκ ἀδόκιμος, καὶ τῆς τῶν ἱερῶν Γραφῶν μελέτης οὐκ ἄπειρος. Ἐξ ἐπιτάγματος μὲν οὖν τινὸς τῶν ἐπ' ἀρετῇ γνωρίμων τὸν προκείμενον ὑπελθεῖν πόνον διηγεῖται.

Lib. I et II. — *Cur Dei Filius, non Pater, aut Spiritus sanctus factus homo?*

1. Primam itaque librorum suorum quæstionem proponit : *Cur Dei Filius et non Pater, neque Spiritus sanctus humanam formam induerit?* cujus esse quæstionis solutionem hanc arbitratur. Quando Filius Verbum est et homo Verbo atque imagine Dei olim cohonestatus, hisce postea excidit : *Comparatusque est jumentis insipientibus, et similis factus est ipsis*[95] ; propterea nimirum Verbum ad eos qui in irrationabilitatem lapsi erant accessit, ruinam nostram reparans, ac nos in pristinam dignitatem postliminio revocans : *Verbum enim*, inquit, *caro factum est* (id est, naturam nostram in irrationabilitatem prolapsam, et nihil jam intelligentiæ habentem, sed totam ad ea, quæ carnis sunt, inclinatam, assumpsit) *et habitavit in nobis*[96]. 2. Nam hanc etiam ob causam, ait, virgineos recens sinus egressum Verbum excepit præsepium, brutorum mensa, bobus atque asinis alimentum præbens. Bobus quidem, quod puri cum sint, veteris populi Israelis symbolum præferant ; asinis vero, quod ob impuritatem gentium cœtum repræsentent : quos D utrosque jam opere atque opinionibus in irrationabilitatem illapsos, Verbum revocavit. Quemadmodum et alicubi propheta Isaias prædixit : (41) *In medio duorum animalium dum clamaveris, memoraberis ; cum appropinquarint anni, cognosceris.*

Πρώτην δὲ τίθησιν αὐτοῦ τῶν λόγων [13] ἀπορίαν, *Διὰ τί ὁ Υἱὸς* [580 R.] *καὶ μὴ ὁ Πατὴρ μηδὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα τὴν ἡμετέραν μορφὴν ὑπέδυ.* Καὶ τούτου τοῦ ἀπορήματος λύσις αὐτῷ νομίζεται, ὅτι ἐπειδὴ Λόγος ὁ Υἱὸς, ὁ δὲ ἄνθρωπος Λόγῳ καὶ εἰκόνι Θεοῦ τιμηθεὶς τούτων τε διαπέπτωκε καὶ *παρεσυρεβλήθη* [13] *τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς* · διὰ τοῦτο ὁ Λόγος τοῖς εἰς ἀλογίαν C πεσοῦσιν ἐπεδήμησεν, τό τε ὀλίσθημα ἡμῶν ἐξιώμενος καὶ πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἀνέλκων ἀξίωμα. Ὁ *Λόγος* [14] γάρ φησι, *σὰρξ ἐγένετο*, τουτέστι τὴν εἰς ἀλογίαν καταπεσοῦσαν φύσιν ἡμῶν, καὶ μηδὲν πρὸς τὸ νοερὸν, ὅλην δὲ πρὸς τὸ σαρκικὸν ἀπονεύσασαν, ἀνελάβετο, *καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν*. Διά τοι γάρ φησι τοῦτο καὶ τῶν παρθενικῶν κόλπων ἄρτι προελθόντα τὸν Λόγον φάτνη ὑποδέχεται, ἡ τῶν ἀλόγων τράπεζα καὶ βοῶν τε καὶ ὄνων τροφὸς, τῶν μὲν ἄτε δὴ καθαρῶν σύμβολα φερόντων τοῦ παλαιοῦ Ἰσραὴλ, τῶν δὲ διὰ τὸ ἀκάθαρτον τὸ ἐκ τῶν ἐθνῶν σύστημα · ὧν ἑκάτερον ἔργοις τε καὶ δόγμασιν εἰς ἀλογίαν ἀπενεχθὲν ὁ Λόγος ἀνεκαλέσατο, ὥς που καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας [15] προεμήνυσεν, *Ἐν μέσῳ δύο ζώων διακεκραγὼς μνησθήσῃ · ἐν τῷ ἐγγίζειν τὰ ἔτη ἐπιγνωσθήσῃ*. Καὶ τὴν σαγήνην δὲ τὴν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ [16] φησὶ μαρτύριον εἶναι τῆς ἐσχάτης ἀλογίας, εἰς ἣν κατηνέχθη τὸ ἀνθρώπινον, ὥστε καὶ ἰχθύων

[95] Psal. XCVIII, 13. [96] Joan. I, 14.

VARIÆ LECTIONES.

[13] τῶν λόγων αὐτοῦ ς. [13] παρεσυν.] Psal. XLVIII, 13. [14] ὁ λόγος]Joan. I, 14. [15] Ἡσαΐας] imo Abac. III, 2. [16] εὐαγγ.] Matth. XVII, 27.

NOTÆ.

(41) Non hæc apud Isaiam, sed apud Habacum, II, 2, leguntur, nonnihil aliter. Vide quæ notata sunt ad Vetus Testamentum Græc. sec. LXX, Rom. edit.

Digitized by Google

τῶν ἀφωνοτάτων τε καὶ ἀλογωτάτων μηδὲν διενηνοχέναι· οὗς ἡ σαγήνη, δῆλον δὲ ὡς παρὰ τοῦ Λόγου βληθεῖσα, ἐκεῖθέν τε ἀνήγαγεν, καὶ τὸ λογικὸν δῶρον τοῖς ἐστερημένοις ἀπεκατέστησεν[17]. Καὶ τὸ πρόσταγμα δὲ τοῦ Λόγου, ὃ ὁ Πέτρος λαβὼν καὶ τὸ τοῦ ἰχθύος διανοίξας στόμα εὗρε στατῆρα, σύμβολον εἶναι τοῦ ὑπὸ τοῦ Λόγου τῆς ἀλογίας ἀπολυθῆναι τὸν ἄνθρωπον· τὸν μὲν γὰρ στατῆρα συμβάλλειν[18] φησὶ τὸ βασιλικὸν νόμισμα [299 H.] ἤτοι τὰ δεσποτικὰ λόγια (*τὰ λόγια γὰρ Κυρίου ἀργύριον πεπυρωμένον*), τὸ δὲ ἐν τῷ στόματι κεκρύφθαι τὸν στατῆρα τοῦ ἰχθύος τὸ συγκεχῶσθαι καὶ κατορωρύχθαι τὴν λογικὴν δύναμιν καὶ χάριν ἐν τοῖς ἰχθύων δίκην ἐξαλογωθεῖσιν. Ὧν ὑπὸ τοῦ Λόγου ῥωσθεὶς ὁ Πέτρος καὶ διανοίξας τὸ στόμα, ἀνακαθαίρει τε τὸ δῶρον καὶ ἐμφανίζει, καὶ εἰς τὸ μέσον προαγαγὼν[20] τὴν οἰκείαν χρῆσιν εἰς πρᾶξιν προενεγκεῖν συνειργάσατο. Καὶ τὸ ἐπὶ ὄνον[20a] δὲ καὶ πῶλον καθίσαι τὸν σεσαρκωμένον Λόγον τὸ αὐτό φησιν ὑπαινίττεσθαι. Ναὶ δὴ καὶ τὸν μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐπὶ τῆς ἀνθρακιᾶς ὀπτώμενον,[21] ἰχθῦν[21a]· τὸ γὰρ πρὶν ἄλογον ὑπὸ τοῦ Λόγου πυρούμενον τῆς τε ἀλογίας ἐξίστασθαι καὶ βρῶμα νοερὸν τοῦ Λόγου καθορᾶσθαι γινόμενον. Ἔτι δὲ καὶ τῶν γλωσσῶν[22] τὴν χάριν τοῖς ἀποστόλοις διδομένην τῆς ἀποστολικῆς αὐτῶν χειροτονίας μηνύειν τὸ ψήφισμα, ὡς ἂν καὶ τῷ σχήματι μάθοιεν ὡς τῷ Λόγῳ τὰ τοῦ Λόγου ὑπηρετήσοντες ἀπήλαυσαν τοῦ τοιούτου χαρίσματος. Καὶ τὸν Πρόδρομον δὲ, *φωνὴν*[23] *βοῶσαν τοῦ Λόγου* παρὰ τῶν ἱερῶν κηρυττόμενον Γραμμάτων, οὐκ ἄλλο τι παρὰ τὰ εἰρημένα δηλοῦν, ἀλλ' ὅτι τὸ τῆς ἀλογίας *ἀῤῥώστημα* ὁ Λόγος ἐπεδήμησεν ἐξιάσασθαι. Ὃ καὶ τὸν Δαβὶδ λέγειν· *Ἐξαπέστειλε*[24] *τὸν Λόγον αὐτοῦ, καὶ ἰάσατο αὐτούς.*

A 3. Sagenam quoque in evangelica parabola testimonium esse affirmat extremæ irrationabilitatis, in quam delatum sit humanum genus, ut vel a piscibus maxime mutis, et irrationabilibus nihil differat, quos sagena, quam a Verbo jactam esse constat, inde eduxit, et rationis donum eo destitutis restituit. 4. Illud item Verbi mandatum, quo recepto Petrus, et piscis ore aperto, staterem invenerit, argumentum esse liberati per Verbum humani generis ab irrationabilitate. Staterem enim indicasse asserit regale numisma, vel certe Dominica oracula: *Eloquia enim Domini argentum* **182** *igne examinatum*[97]. Quod autem in piscis ore stater absconditus latuit, confusam atque defossam ratiocinandi vim et gratiam in ils, qui piscium instar bruti evaB serant [significasse], quorum Petrus donum, a Verbo utique confirmatus, aperto piscis ore, tollit, conspicuum exhibet, et in medium productum munus ut exsequeretur suum efficit. 5. Idem et ex eo significari ait, quod Verbum incarnatum asinæ ac pullo insederit[98]. 6. Quinimo et ex illo pisce, qui post resurrectionem prunis impositus torrebatur[99]. Id enim quod prius erat irrationabile, dum a verbo velut ab igne torretur, non irrationabilitatem solum amittere, sed spiritalem etiam Verbi cibum manifeste fieri. 7. Linguarum insuper illud apostolis donatum munus, nihil indicare aliud, quam apostolicæ ordinationis decretum, ut scilicet vel ex ipsa figura discerent, propterea se illud esse donum consecutos, quo verbis Verbi mandata subminiC strarent. 8. Præcursorem etiam illum, *vocem* utique *clamantem Verbi*[1], quem sacræ Litteræ prædicant, nihil aliud per ea quæ dixit, indicare, quam quod Verbum ad curandum irrationabilitatis morbum accesserit. Hoc et Davidem ipsum pronuntiare: *Misit Verbum suum, et sanavit eos*[2].

[581 R.] Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς δυσὶ πρώτοις διεξέρχεται, ἀγῶνι προαγωνιστῇ νεανιευσάμενος κατὰ τῶν λεγόντων διὰ τοῦτο τὸν Υἱὸν ἄνθρωπον γενέσθαι καὶ Σωτῆρα παραγενέσθαι, διότι τοῖς πρὸς υἱοθεσίαν καλουμένοις τὸν Υἱὸν ἔδει, ἀλλὰ μὴ ἄλλον τινὰ, καθηγεμόνα καὶ ἀνακαινιστὴν τῆς υἱοθεσίας καὶ γεγενῆσθαι καὶ κηρύττεσθαι.

Hæc igitur duobus primis libris sic exsequitur, ut altero certamine prælusorio juveniliter egerit contra adversarios, dicentes: Propterea Dei Filium hominem factum, atque Salvatorem advenisse, eo quod in adoptionem vocatis, non alium aliquem præter ipsum Filium oporteret ducem atque instauratorem adoptionis et esse, et appellari.

Lib. III. — *Cur Dei Filius sit homo factus?*

Ἐν δὲ τῷ γ' [καὶ β'] λόγῳ αἰτίαν ὑπέχει *Δι' ἣν ὁ Υἱὸς σεσάρκωται*, καί φησιν ὡς ἐχρῆν τὸν Δημιουργὸν καὶ πλάστην αὐτὸν καὶ ἀναπλάσαι καὶ ἀνακαινίσαι συντριβὲν τὸ δημιούργημα. Εἰ γὰρ καὶ ὁ Πατὴρ ὡσαύτως Δημιουργὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πλὴν ἀλλὰ πάντα δι' Υἱοῦ γεγενῆσθαι τὸ ἱερὸν συνεχῶς ἐπιμαρτύρεται γράμμα. Ἔδει τοίνυν τὸν πλαστουργὸν, διαῤῥυέντος τοῦ πλάσματος, αὐτό τε εἰς ἑαυτὸν ἀναλαβεῖν καὶ ἀνασῶσαι δι' ἀναπλάσεως.

D 9. Tertio vero libro causam reddit: *Cur Dei Filius homo factus?* Ipsum ergo ait oportuisse Creatorem ac formatorem corruptam creaturam reformare atque innovare. Etsi autem Pater quoque ipse perinde creator est, ut et Spiritus sanctus, nihilo tamen minus omnia per Filium facta esse sacræ Litteræ perpetuo docent. Quare plasmatorem oportebat lapsam creaturam ad se recipere, et per reformationem servare. Quid vero de his sacræ Litteræ?

[97] Psal. II, 7. [98] Matth. XXI, 7. [99] Joan. XXI, 5. [1] Isa. XL, 3. [2] Psal. CVI, 20.

VARIÆ LECTIONES.

[17] ἐπεκατέστησεν A: ἀποκατέστησεν ς. [18] συμβαλεῖν A. [19] τὰ λόγια] Psal. XI, 7. [20] παραγαγὼν ς. [20a] ἐπὶ ὄνον] Matth. XXI, 7. [21] ἀπτόμενον ς. [21a] ἰχθύν] Joan. XXI, 9. [22] τῶν γλ.] Act. II, 3. [23] φωνὴν] Isa. XL, 3. [24] ἐξαπ.] Psal. CVI, 20.

Digitized by Google

Omnia, inquit, *per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil* [3]. Et : *Ex ipso*, ait, *per ipsum et in ipso sunt omnia* [4]. Itemque : *Per quem fecit et sæcula* [5]. Certe qui inde natus est patrum nostrorum chorus, per Filium omnia Patrem facere, divinitus tradiderunt.

Sic illa quæstione profligata, mox ad alteram huic adnatam accedit. 10. Quærit, *Quamobrem, cum una atque eadem efficacia, gloria, potentia in sancta Trinitate consideretur ac celebretur : perpetuo tamen cum sacra Scriptura, tum SS. Patres, per Filium quidem Patrem omnia fecisse affirment, non autem Filium per Patrem?* Adeo ibi acriter hanc quæstionem texit. **182***b* Cæterum ipsa solutio communia esse dicit, quæcunque sive in Patre, sive in Filio divinam decent majestatem, et vero Patri etiam attribui, quæcunque de Filio prædicantur, siquidem ipse Filius non repellit Patrem ab iis operibus, quæ dicitur facere Filius : quin una potius inducit atque collaudat. Quando item Dextera Patris est Filius, et Brachium [6], et Sapientia [7], et Verbum, et Potentia [8], Pater, nihil horum esse dicitur Filii : merito per Filium omnia facere Pater dici possit (cum et in nobis eadem cernatur ratio), non e diverso Filius per Patrem.

Affert et aliam causam (non jam allatæ controversiæ, sed proxime præcedentis) non satis illam, ut mihi videtur, consentaneam. Asserit enim : Quandoquidem omnia per Filium facta esse dicuntur, nisi etiam incarnatio per illum processisset, falsitatis utique argumentum hanc sententiam fuisse daturam. At non qui dicat per Filium facta esse omnia, ipsum mox omnium naturas subiisse dixerit ; absit ! Sed [hoc solum] ipsius hæc fuisse creaturas.

Sapienter deinde mundum ab eodem creatum et recreatum asserit. Argumentum enim hoc esse evidens, quo qui Manetis insaniæ adhæreant, redargui possint. Nam si impia illa Manichæorum turba, cum ab eodem utrumque sacra Scriptura perfectum clamat, tamen universi opificium Filii adversario nescio cui attribuit : ad quæ non [putas] maledicta confugissent, si ab altero factum mundum, ab altero refectum sacræ Litteræ pronuntiassent?

Ad ea quæ modo retulimus capita undecimum illud adjicit. Cum, inquit Jobius, Scriptura Filium per excellentiam quamdam Creatorem vocare soleat, justa simul distributione, et ex consequenti cum judicandi, tum leges ferendi potestatem privatim ipsi decernit, ac multo etiam magis (quando hæc deformata erat) creaturæ renovandæ facultatem.

A Τί δὲ τὰ ἱερὰ Λόγια ; *Πάντα* [26] φησὶ δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδέν, καὶ, Ἐξ [27] *αὐτοῦ*, φησὶ, *καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα*, καὶ Δι' οὗ [28] *τοὺς αἰῶνας ἐποίησε*. Ναὶ δὴ καὶ ἐκεῖθεν φυεὶς τῶν πατέρων ἡμῶν χορὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ τὰ πάντα τὸν Πατέρα πράττειν θεοπρεπῶς ἀνεδίδαξεν.

Οὕτω τὴν λύσιν τῆς προκειμένης ἀποδοὺς ἀπορίας, ἐφ' ἑτέραν φυομένην ἐξ αὐτῆς διαβαίνει, καὶ ζητεῖ, *Διὰ τί μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας καὶ δόξης καὶ ἰσχύος ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος θεωρουμένης καὶ ὑμνουμένης συνεχῶς καὶ τὰ Λόγια καὶ οἱ Πατέρες διὰ μὲν τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα πάντα πεποιηκέναι φασὶν, οὐ μὴν τὸν Υἱὸν διὰ τοῦ Πατρός*. Τὴν μὲν οὖν ἀπορίαν οὕτω δριμέως B διαπλέκει, ἡ δὲ λύσις αὐτῷ κοινὰ μὲν εἶναι λέγει, ὅσα θεοπρεπῆ, Πατρός τε καὶ Υἱοῦ, ἐπὶ μέντοι τὸν Πατέρα ἀνάγεσθαι καὶ ὅσα λέγεται περὶ τοῦ Υἱοῦ, εἴπερ καὶ αὐτὸς ὁ Υἱός· οὐκοῦν οὐκ ἐξίστησι τῶν ἔργων τὸν Πατέρα, ἃ λέγεται πράττειν ὁ Υἱὸς, συνεισάγει δὲ [29] μᾶλλον καὶ συνανυμνεῖ. Ἔτι δὲ ἐπεὶ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, καὶ Βραχίων, καὶ Σοφία, καὶ Λόγος, καὶ Δύναμις· ὁ δὲ Πατὴρ τούτων οὐδὲν εἶναι λέγεται τοῦ Υἱοῦ, εἰκότως διὰ μὲν τοῦ Υἱοῦ πάντα ποιεῖν ὁ Πατὴρ ῥηθείη ἄν, ἐπεὶ καὶ ἐφ' ἡμῶν ἡ αὐτὴ θεωρεῖται τάξις, οὐ μὴν ἀνάπαλιν ὁ Υἱὸς διὰ τοῦ Πατρός.

Ἐπάγει δὲ καὶ ἑτέραν αἰτίαν, οὐ τῆς νῦν εἰρημένης ἀπορίας, τῆς δὲ πρὸ βραχέος, οὐκ ἐμοὶ δοκοῦσαν τὸ ἀκόλουθον σώζειν. Λέγει γὰρ ὡς ἐπεὶ πάντα διὰ C τοῦ Υἱοῦ γεγενῆσθαι λέγεται, εἰ μὴ καὶ ἡ σάρκωσις δι' αὐτοῦ προῆλθε, ψεύδους ἂν ὁ Λόγος ἔλεγχον ἐδίδου. Οὐ γὰρ ἐπειδὰν λέγῃ διὰ τοῦ Υἱοῦ γεγενῆσθαι πάντα, αὐτὸν τὴν ἐκείνων φύσιν ὑποδραμεῖν λέγοι· μὴ γένοιτο· ἀλλ' ὅτι αὐτοῦ δημιουργήματα γέγονεν.

Εἶτα σοφῶς δὲ τήν τε δημιουργίαν καὶ τὴν ἀνάπλασιν δι' αὐτοῦ φησι προελθεῖν· ἔλεγχον γὰρ εἶναι τοῦτον [29] σαφῆ τῶν ἀπὸ τῆς [30] Μανέντος μανίας. Εἰ γὰρ καὶ δι' αὐτοῦ ἑκάτερον τῆς ἱερᾶς Γραφῆς γεγενῆσθαι βοώσης ὅμως τὴν τοῦ παντὸς δημιουργίαν εἰς ἀντικείμενόν τινα τῷ Υἱῷ τὸ δυσσεβὲς ἐκεῖνο στῖφος ἀναφέρουσι, πρὸς τίνα ἂν δυσφημίαν οὐκ ἤλασαν, εἰ δι' ἑτέρου μὲν τὴν πλάσιν δι' D ἑτέρου δὲ τὴν ἀνάπλασιν τὰ ἱερὰ ἡμῖν ἐχρησμῴδει Λόγια ;

Ἐπὶ δὲ τοῖς εἰρημένοις κεφαλαίοις ποιεῖται ια', ὡς [584 R.] συνήθως ἡ Γραφὴ κατ' ἐξαίρετον Δημιουργὸν καλοῦσα τὸν Υἱὸν οἰκονομικῶς αὐτῷ κατὰ τὸ ἀκόλουθον καὶ τὴν κρίσιν καὶ τὴν νομοθεσίαν ἐξαιρεῖ, πολλῷ δὲ μᾶλλον καὶ τὴν (ἐπεὶ συνετρίβη) τοῦ πλάσματος ἀνανέωσιν. Δημιουργοῦ μὲν γὰρ εἰδέναι τὴν φύσιν, εἰδότα δὲ κατὰ λόγον τῶν δεχομένων τοὺς

[3] Joan. I, 3. [4] Rom. XI, 36. [5] Hebr. I, 2. [6] Psal. XLIII, 3. [7] I Cor. I, 24. [8] Joan. I, 1 seqq.; Psal. XXXII, 8.

VARIÆ LECTIONES.

[26] πάντα] Joan. I, 3. [27] ἐξ] Rom. XI, 36. [28] δι' οὗ] Hebr. I, 2. [29] δὲ A : δὲ καὶ ς. [30] τοῦτο A. [30] τῆς om. A.

Digitized by Google

νόμους εἰσφέρειν, νομοθέτου δὲ καὶ τὴν κρίσιν ἔχειν τῶν τε [31] τοὺς νόμους ὑπεριδόντων καὶ ὅσοι κατ' αὐτοὺς ἐπολιτεύσαντο. Διὸ καὶ ὁ *Πατὴρ* [32] φησὶ, *κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ*· καὶ πάλιν, *Ὁ Πατὴρ* [33] *ἀγαπᾷ τὸν Υἱὸν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ*. Ὃς ἀναπλάττων τὸ πλάσμα δι' ἑαυτοῦ, καὶ πρῶτος τοὺς νόμους ἐκπληρῶν, ὑπογραμμὸν ἡμῖν ἑαυτὸν προτάττει πολιτείας, ἣν οὐ κατορθῶσαι χαλεπὸν πρὸς τὸν ἀρχηγὸν ἀφορῶντας καὶ χειραγωγόν. Ἄριστος δὲ νομοθέτης, ὃς μὴ λόγῳ μόνον τὸ πρακτέον, ἔργοις [34] δὲ μᾶλλον νομοθετεῖ· διὸ καὶ φησιν· *Ὧν* [35] *ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν*.

Ἐφεξῆς δὲ ζητεῖ *Διὰ τί μὴ δι' ἀνθρώπου ἡ σωτηρία; ἢ Διὰ τί μὴ ἄγγελος ἐνηνθρώπησε;* Καὶ φησιν ὡς πεπραγμάτευται μὲν πολλάκις δι' ἀνθρώπων τῶν ὁμογενῶν ἡ σωτηρία, ὥσπερ διὰ Μωσέως καὶ διὰ τῶν προφητῶν, ἀλλ' οὐδὲ ἓν ὁλόκληρον ἔθνος, τῶν Ἰουδαίων λέγω, τοῦ κοινοῦ ἀνερρώσθη νοσήματος. Πῶς δὲ καὶ ἀνθρώπου τὸ ὅλον φύραμα νενοσηκὸς ἐξιάσασθαι, ἢ τὸν ἰσχυρὸν δῆσαι, καὶ τούτου διαρπάσαι τὰ σκεύη; [301 H.] Πῶς δὲ καὶ ψιλὸς ἄνθρωπος τὸ ὁμογενὲς ἐξεκάθηρεν, αὐτὸς μέτοχος ὢν τοῦ ῥυπάσματος; *Οὐδεὶς* [36] *γὰρ ἀπὸ ῥύπου καθαρός*. Οὐδ' ἀγγέλου δέ τινος ἦν, εἰ τὴν σάρκωσιν ἐπετέτραπτο, τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας θριαμβεῦσαί τε καὶ παραδειγματίσαι. Πῶς δ' ἂν δοῦλος ὢν τὰ δεσποτικὰ καὶ βασιλικὰ, τοῦ νόμου λέγω, προστάγματα πρὸς τὴν εὐαγγελικὴν πολιτείαν, δι' ἧς ἡμῖν ἡ πρὸς οὐρανοὺς ἄνοδος, μετερρύθμιζέ τε καὶ μετέταττεν, ὥσπερ ὁ Σωτὴρ, *Ἐρρέθη*, [37] λέγων, *τῷ νόμῳ τάδε, ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν τάδε*, πῶς δ' ἂν ὁμοδούλου κελεύοντος τὰ δαιμόνια καὶ ὁ τούτων ἄρχων εἰς τὸ σκότος ἀπεπέμπετο, ὅπου γε ὁ ἀρχάγγελος [38] Μιχαὴλ, περὶ ἑνὸς σώματος τοῦ Μωσέως, καὶ ταῦτα δικαίου, τῷ διαβόλῳ διαφερόμενος, οὐκ ἐτόλμησε παρ' ἑαυτοῦ βλάσφημον ἐξενεγκεῖν κατ' αὐτοῦ κρίσιν; Πρὸς υἱοθεσίαν δὲ ποῦ ἂν αὐτὸς ἡμᾶς δοῦλος ὢν ἀνήγαγεν [39]; ἢ πῶς ἂν σύνεδρον τῷ πατρικῷ θρόνῳ τὸ ἡμέτερον, ὡς νῦν διὰ τοῦ Υἱοῦ, ἐγνωρίζετο φύραμα.

Ταῦτα διελθὼν αἰτιολογεῖται ὡς ὁ Ἰορδάνης καὶ ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα Μωσεῖ μὲν καὶ Ἠλίᾳ καὶ Ἐλισσαίῳ διαβαίνουσι σχίζονται, καὶ τότε τὸ [40] αὐτοῖς πρόσταγμα τοῦ Δεσπότου δυσωπούμενα; ἔργον δὲ φύσεως τὸ βάρους ἐμπεσόντος τῷ ὕδατι διασχίζεσθαί τε καὶ διίστασθαι, ὥστε τὸ ὑπερφυὲς δι' αὐτῶν οὐ βελτιουμένης ἐτελειοῦτο τῆς φύσεως· δεσποτικῷ δὲ ποδὶ ἐπιβαίνοντι οὐκέτι μὲν ἡ θάλασσα τῇ φύσει δουλεύουσα σχίζεται, ὑπερφυῶς δὲ συντηροῦσα τὴν

A Conditoris etenim est creaturam nosse, et ubi noverit, pro suscipientium conditione leges ferre. Legislatoris **183***a* vero est judicium ferre, cum in eos qui legem spreverint, tum in eos, qui secundum illam vixerint : *Quare*, inquit, *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio* [9]. Et iterum : *Pater diligit Filium, et omnia dedit in manu ejus* [10]. Qui creaturam per semet refingens, et primus leges implens, exemplum nobis degendæ vitæ seipsum præscribit : quam vitam facile est recte instituere, si modo in principem, et manu ducentem respiciamus. Optimus quippe legislator ille, qui non verbis modo quid agendum, sed actione potius ipsa præit, quam etiam ob rem dicitur : *Quæ cæpit Jesus facere et docere* [12].

B 11, Quærit deinde : *Quare non per hominem sit facta salvatio ?* aut : *Quare non angelus quispiam carnem induerit ?* Respondet, tentatam quidem hominum salutem per homines non semel, per Mosem nimirum et prophetas : sed nunquam vel unam aliquam gentem, totam Judæorum puta, ab illo communi morbo convaluisse : quomodo igitur humanum genus universum, morbo correptum, sanassent, aut fortem ligassent [13], atque ejus arma abstulissent ? Quomodo vero purus homo ejusdem secum naturæ hominem expurgasset, earumdem ipse particeps sordium ? *Nemo enim a sorde mundus* [14]. Neque rursus angeli ullius erat, si illi commissa fuisset incarnatio, principatus et potestates [15] in triumphum ducere, ac palam traducere. Quo-
C modo etiam servus potuisset Dominica ac regia præcepta, legis, inquam, in melius illud evangelicum institutum (per quod nobis [solum] in cœlum ascensus datur) immutato ordine reformare, quod Salvator fecit, cum diceret : *Dicta sunt hæc in lege, at ego dico vobis* [16]. Quomodo item jubente conservo, dæmonia eorumque princeps in tenebras mitterentur, quandoquidem, Michael archangelus pro solo Mosis, et quidem justi, corpore, cum diabolo disputans, per se non est ausus judicium ei inferre blasphemiæ [17] ? Quomodo servus ipse nos ad ordinem adoptivorum evehere potuisset ? aut quomodo ut nunc per Filium, cognitum fuisset genus nostrum una considendi in patrio throno potestatem esse nactum ?

D Hæc ubi disseruit, causam reddit, cur Jordanes et mare Rubrum, Mose [18] quidem atque Elia et Elisæo transeuntibus [19] dividantur : tunc præceptum Domini, quod in ipsis erat, reverita (naturæ quippe opus est, pondere illapso, aquam scindi ac discedere ; **183***b* sicut per miraculum ab illis patratum nihilo fuerit natura præstantior effecta) Domini vero pede calcante, non jam amplius pelagus naturæ suæ serviens dividatur : sed supra

[9] Joan. v, 22. [10] Joan. III, 35. [11] I Petr. II, 21. [12] Act. I, 1. [13] Luc. II, 22. [14] Job XIV, 4. [15] Coloss. II, 15. [16] Matth. v, 22. [17] Judæ 8. [18] Exod. 34, 21. [19] IV Reg. II, 8.

VARIÆ LECTIONES.

[31] τε add. A. [32] ὁ Πατὴρ] Joan. v, 22. [33] ὁ Πατὴρ] Joan. III, 35. [34] ἔργοις δὲ ompr. A. [35] ὧν] Act. I, 1. [36] οὐδεὶς] Job. XIV, 4. [37] ἐρρέθη] Matth. v, 22. [38] ὁ ἀρχάγγ. Jud. 9. [39] ἀνῆγεν ς. [40] τὸ add. A.

Digitized by Google

naturam, sui continuatione servata, subserviat Domino, seipso validius effectum. Igitur mare imbecillitatis suæ oblitum, naturam quidem non abnegat; verum miraculo retentæ continuationis Domini, per illud ambulationem clare satis prædicat. Quare non absurde, ait, conjiciat aliquis indivisibilitatem illam in Domini per aquam ambulatione, Deitatis indivisibilitatem, divisionem vero, quæ Mosis, et aliorum temporibus accidit, humanam crassitudinem significare quodque nos e duobus simus compositi, materia et forma, e quibus et omnia constant corpora.

13. His dictis, ad tertium decimum transit caput, quo quærit : *Cur hominum genus nudam per divinitatem Verbum non redemerit.* Ac primum quidem dicit : Etiamsi maxime hoc ita factum fuisset, nihil tamen impediret, quominus stultiloqui, et omnia audentes (siquidem ex re qualibet vesani illi homines rationem a Deo reposcere insolenter audeant) alium rursus modum salutis requirant, eo qui fuisset non contenti, rursumque alio dato, et eum reprehendant, et alium inconcessum inquirant. Deinde, quæ hac major esse dementia possit, quam id existimare, se quod conferat, nosse præ Deo, qui ut universa in sapientia produxit, ita etiam conservat ?

Solvitur vero etiam illud hic : Quomodo Deum tum communis sensus, tum divina Scriptura omnipotentem celebret ; divinus vero Paulus dicat : *Deus seipsum negare non potest* (42). Quin alia insuper sexcenta suppetere, quæ Deum non posse æquum sit dicere : ut, non posse bonitatem amittere, neque mutationi [40] obnoxium esse, et alia id genus. Cui quidem dubitationi solutio mox ista subjicitur : Quæ Deum non posse dicimus, ea neque sunt, neque in rerum naturam cadere omnino possunt. Ubi enim proditum est unquam, ut Deus vel negaret seipsum, vel mutaretur, vel bonitate excideret ; aut quod verum erat, falsum fieret ? Omnipotens vero et dicitur, et prædicatur, quod quæ ipsum decent, et salutaria sunt rebus creatis, ea facere possit omnia, cum vult. Alioquin hoc ipsum dicere : Non posse Deum, quæ non decent ipsum, ad potentiam pertinet revera. Si enim hæc omnia privatio atque impotentia quædam sunt, quomodo non summæ hoc erit potentiæ ac fortitudinis, infinito quodam spatio supra hæc omnia collocatum esse ?

184 Quanquam nec ille forsitan a recto discedat, qui istud quoque iis quæ jam dicta, adjiciat, nempe ratiocinationem hanc non divinum solum numen

συνέχειαν ὑπηρετεῖται τῷ Δεσπότῃ, πρὸς τὸ κρεῖττον ἑαυτῆς διακρατουμένη. Διὸ καὶ τὸ κατὰ φύσιν ἀγνοοῦσα πάθος τὴν φύσιν μὲν οὐκ ἀρνεῖται, [585 R.] τῷ δ' ὑπερφυεῖ τῆς συνεχείας τὴν Δεσποτικὴν σαλπίζει πορείαν. Συμβάλοι δ' ἄν τις [41], φησὶν, οὐκ ἀπεικότως τὸ μὲν ἄτμητον τῆς Δεσποτικῆς κατὰ τοῦ ὑγροῦ πεζοπορείας τὸ τῆς Θεότητος ἀδιαίρετον, τὸ δὲ διαιρεθὲν, ὡς ἐπὶ Μωσέως καὶ τῶν ἄλλων, τὴν ἀνθρωπίνην παχύτητα καὶ ὅτι ἡμῶν ἐκ δύο ἡ σύνθεσις, ὕλης τε καὶ εἴδους, ἐξ ὧν καὶ τὰ ἄλλα σώματα.

Ταῦτα εἰπὼν ἐπὶ τὸ ιγ' κεφάλαιον μέτεισιν, ἐν ᾧ ζητεῖ *Διὰ τί μὴ γυμνῇ τῇ θεότητι ὁ Λόγος τὸ ἀνθρώπινον ἔσωσεν·* Καὶ πρῶτον μέν φησιν ὡς εἰ καὶ τοῦτο διήνυστο, οὐδὲν ἂν ἐκώλυσε τοὺς ματαιολόγους καὶ πάντα τολμῶντας, εἴπερ ἐκ παντὸς τὸ Θεῖον οἱ παραπλῆγες λογοθετεῖν ἐφρυάττοντο, πάλιν ἄλλον τρόπον ἐπιζητεῖν σωτηρίας, τὸ γεγενημένον οὐ στέργοντας, καὶ πάλιν ἄλλου δοθέντος τὸ μὲν μωμεῖσθαι, ζητεῖν δὲ ὅπερ μὴ δέδοται. Ἔπειτα τίνα λείπει μανίας ὑπερβολὴν, ἑαυτοὺς νομίζειν τὸ συμφέρον εἰδέναι μᾶλλον τοῦ πάντα ἐν σοφίᾳ καὶ προαγαγόντος [42] καὶ συνέχοντος ;

Ἐπιλύεται δὲ καὶ πῶς μὲν αἵ τε κοιναὶ ἔννοιαι καὶ τὸ θεῖον γράμμα παντοδύναμον ὑμνοῦσι [43] τὸν Θεὸν, ὁ δὲ θεσπέσιος Παῦλός φησιν Ὅτι [44] *ὁ Θεὸς ἀρνήσασθαι* [45] *ἑαυτὸν οὐ δύναται.* Ἀλλὰ καὶ ἄλλα εἶναι μυρία, ἃ μὴ δύνασθαι λέγειν πρέπον ἐστὶ τὸν Θεὸν, ὡς τὸ μὴ δύνασθαι τῆς ἀγαθότητος ἐκπεσεῖν μηδὲ τροπὴν ὑποστῆναι, καὶ ὅσα παραπλήσια. [302 H.] Ἀλλ' ἀπορεῖ μὲν οὕτως, ἐπιλύεται δὲ, ὡς ἃ φαμεν μὴ δύνασθαι τὸ Θεῖον, ταῦτα τῶν μήτε ὄντων ἐστὶ μήτε δυνατῶν ὅλως ὑφέστηκε τὸ ἀρνήσασθαι τὸν Θεὸν ἑαυτὸν, ἢ ἡ τροπὴ, ἢ ἡ τῆς ἀγαθότητος ἔκπτωσις, ἢ τὴν ἀλήθειαν ψεῦδος γενέσθαι ; Παντοδύναμος δὲ ὑμνεῖται καὶ λέγεται ὡς τά τε πρέποντα αὐτῷ καὶ σωτήρια τῶν δημιουργημάτων πάντα δυνάμενος, ὅτε βούλεται. Ἄλλωστε δὲ καὶ τὸ λέγειν μὴ δύνασθαι ἃ μὴ πρέπον αὐτῷ, δυνάμεώς ἐστιν ὡς ἀληθῶς. Εἰ γὰρ ἐκεῖνα πάντα στέρησις καὶ ἀσθένεια, τὸ τούτων ἁπάντων ἀπείρῳ μέτρῳ ὑπεριδρῦσθαι πῶς οὐ τῆς ἀκροτάτης καὶ πανσθενεστάτης δυνάμεως ;

Τάχα δ' ἄν τις οὐκ ἔξω τῆς ὀρθότητος προσθείη τοῖς εἰρημένοις, ὡς τὸ λόγος οὗτος οὐχὶ κατὰ τοῦ θείου μόνον τὸ παντοδύναμον περιτρέπειν πειρᾶται,

[40] Malach. III, 6 ; Jac. III, 6.

VARIÆ LECTIONES.

[41] τις abesset melius : nam συμβάλλειν τ est σύμβολα φέρειν τινός sive αἰνίττεσθαί τι. cf. p. 181 *b.* 40 et 25. [42] προαγόντος ς. [43] ἀνυμνοῦσι ς. [44] ὅτι A : διότι ς. [45] ἀρνήσ.] II Tim. II, 13.

NOTÆ.

(42) II Tim. II, 13. Lege quæ de hac quæstione disputat D. Ambros. epist. 37.

Digitized by Google

ἀλλὰ καὶ ἁπλῶς πάντων τῶν ὄντων τὴν φύσιν συγχεῖν τε καὶ μετασκευάζειν βιάζεται. Εἰ γὰρ ἡ δικαιοσύνη οὐ δύναται ἅπερ ἡ ἀδικία (οὐ γὰρ ἂν ἀδικήσειεν ἡ δικαιοσύνη), ἐπικρατεστέρα ἄρα τῇ δυνάμει τῆς ἀρετῆς ἡ κακία· καὶ εἰ ὁ ἄνθρωπος οὐ δύναται λίθος εἶναι, μᾶλλον ἂν εἴη δυνατὸς ὁ λίθος ἢ τὸ λογικὸν ζῶον. Καίτοι γε ταῦτα πάλιν ἀναστρέψασιν οὐδὲν ἧττον ὀφθείη, ἃ πρὸς τὴν δύναμιν ἐνομίσθη ἀμείνω, ἀσθενέστερα πάλιν ὢν ἐκράτουν τῇ δυνάμει· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως ἁπάντων. Οὕτω παίγνιόν ἐστιν ὁ τοιοῦτος λόγος καὶ σοφιστικῆς ἄθυρμα λέσχης. Ἐπιῤῥαπισθείη δ' ἂν τῶν τοιούτων τὸ κακοῦργον ἢ ἡ ἄγνοια, ὡς οὐκ ἴσασιν ἢ οὐ βούλονται διττὸν εἶναι τὸ τῆς δυνάμεως ὄνομα. Τὸ μὲν γὰρ σημαίνειν τὴν κυρίως δύναμιν, καθ' ὃ καὶ τὸ θεῖον λέγεται παντοδύναμον καὶ ἕκαστον τῶν ὄντων κατὰ τὴν ἔμφυτον καὶ οἰκείαν δύναμιν τὰ κατὰ φύσιν πράττειν, [588 R.] τὸ δὲ τὸ πρέπον καὶ καθῆκον ὑποσημαίνειν. Ὅταν [46] οὖν φαμεν *μὴ δύνασθαι τὸ Θεῖον ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν, μὴ πρέπειν* φαμὲν, *μηδὲ καθῆκον εἶναι* [47] *Θεῷ ἕξαρνον τῆς ἰδίας οὐσίας γενέσθαι*· ὡσαύτως καὶ ὅταν *μὴ δύνασθαι τροπὴν ὑφεστάναι ἢ τῆς ἀγαθότητος ἐκστῆναι*, τὸ μὴ πρέπειν αὐτῷ μηδὲ καθῆκον εἶναι τὰ τῆς τροπῆς ἢ τῆς ἀλλοιώσεως προσάπτειν. Ὅπερ οὐ μόνον οὐδαμῶς οὐδεμιᾶς ἀδυναμίας ἔμφασιν ἔχει, ἀλλὰ καὶ παντοδυνάμου δυνάμεως ἀπαράγραπτος μαρτυρία. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ ὡσαύτως. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὡς ἐν παρενθήκης μέρει.

A oppugnando, conari ejus omnipotentiam evertere, sed illud etiam omni penitus vi moliri, ut omnium rerum naturam confundat atque in aliam formam transmutet. Nam si justitia non potest quod injustitia (nunquam enim injuriam fecerit justitia), vitium utique plus poterit quam virtus : eademque ratione, si homo lapis esse non potest, lapis potentior sit, quam rationis particeps animans. Atqui si hæc iterum invertas, nihilominus quæ viribus potiora judicabantur, rursum imbecilliora videbuntur iis quæ potestate vincebant : et de cæteris omnibus ad eumdem modum. Ita ludicrum quid hujusmodi ratiocinatio est, et nugationis sophisticæ ludibrium. Refellatur igitur horum vel nequitia, vel inscitia, si dicatur, quod aut non norint, aut certe novisse nolint, B duplex esse potentiæ nomen. Alias enim proprie significare potentiam, qua et Deus omnipotens appelletur, et omnia quæ exsistant ex innata sibi ac propria vi, quæ ad naturam suam pertinent, operari dicantur : alias vero duntaxat, quod decorum et conveniens sit, significare. Cum itaque dicimus *non posse Deum seipsum negare*, hoc dicimus, *neque decens esse Deo*, *neque convenire propriam naturam inficiari*. Similiter cum dicimus *non posse ullam mutationem admittere, vel a bonitate excidere*, non decere ipsum dicimus, neque convenire ut aliqua illi vel mutatio vel alteratio attribuatur : quod non modo nullam mutationis significationem habet, sed omnipotentiæ potius firmissimum est testimonium ; eademque in cæteris ratio. Sed hæc [illis argumentis] obiter interposita sunto.

Ἰδ'. Ὁ δὲ σπουδαῖος οὗτος συγγραφεὺς τοῦ παρόντος C βιβλίου [48] κεφάλαιον [49] ποιεῖται ιδ', ὃ μείζονος εἶναι καὶ τιμῆς καὶ σοφίας κατασκευάζει τῆς πλάσεως τὴν ἀνάπλασιν, τά τε ἄλλα καὶ ὅτι ἡ μὲν πλάσις λόγῳ προήχθη, αὐτουργίᾳ δὲ τοῦ Δημιουργοῦ ἡ ἀνάπλασις. Καὶ Παῦλον δέ φησι λέγειν, ἐξαίροντα τὸ τῆς σοφίας μέγεθος, *Ἵνα* [50] *γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ, ἣν ἐποίησεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ*. Καὶ τὸ τῆς ἀγάπης δὲ τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀνυπέρβλητον ἐνδεικνύμενον οὐχ ὅτι κατ' ἀρχὰς τὸν ἄνθρωπον ἔπλασε φάναι, [303 H.] οὐδ' ὅτι κατὰ τὴν αὐτοῦ εἰκόνα ἐπλαστούργησεν, οὐδ' ὅτι ἄλλο τι τῶν μεγάλων καὶ θαυμαστῶν ἔργων ὑπέστησεν. D Ἀλλὰ τί; τὴν ἔνσαρκον παρουσίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, δι' οὗ ἡμῖν ἡ ἀνάπλασις. *Οὕτω* [51] *γὰρ*, φησὶν, *ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς*. Τίνος γὰρ οὐκ ἂν ἀγάπης εἴη, οὐ λέγω τὸ δοῦναι τὸν Μονογενῆ ὑπὲρ ἡμῶν εἰς θάνατον, ἀλλὰ καὶ αὐτό γε τοῦτο, τὸ εὐδοκῆσαι τὸν Υἱὸν, Δεσπότην ἁπάντων ὄντα, μορφὴν ἀναλαβεῖν [52] δούλου, ὅτι μηδ' ἦν γυμνῇ τῇ θεότητι οὔτε εἰς ὄρασιν ἀνθρώπου ἐλθεῖν, οὔτε διὰ τῶν σωματικῶν ἔργων τε καὶ πράξεων τὴν

14. Jam vero probus sane noster hic auctor quartum decimum hujus operis caput illud statuit, quod majoris esse et præstantiæ et sapientiæ docet creaturæ reformationem, quam formationem ; cum cæteris de causis, tum quod per solum verbum formatio confecta sit, reformatio autem nonnisi per ipsiusmet Creatoris operationem. Paulum igitur sapientiæ magnitudinem efferendo, ista loqui ait : *Ut innotescat principibus et potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei, quam fecit in Christo Jesu* [21]. Eum item, qui insuperabilem Dei erga nos amorem ostendere conatur, non hoc commemorare, quod ab initio hominem formaverit, neque quod suam ad imaginem hunc effinxerit, ut nec quod magnum aliquod aut admirandum opus susceperit. **184***b* Quid igitur ? Filii ipsius per carnem adventum refert, per quem utique nostra est patrata reformatio. *Sic enim*, inquit, *Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum dederit pro mundi vita* [22]. Nam quantæ, obsecro, dilectionis fuerit, non dico unigenitum suum pro nobis morti addicere, sed vel hoc ipsum, complacuisse omnino, ut Filius, cum mundi dominus esset, formam servi acciperet : eo quod non posset nuda deitas vel in hominum se conspectum dare, vel per corporeas

[21] Ephes. III, 10. [22] Joan. III, 16.

VARIÆ LECTIONES.

[46] ὅταν μὲν οὖν ς. [47] εἶναι τῷ Θεῷ ς. [48] βιβλίου] libri β'. [49] κεφαλαίου ς. [50] ἵνα] Ephes. III, 10. [51] οὕτω] Joan. III, 16. [52] ἀναλαβεῖν A : λαβεῖν ς.

Digitized by Google

actiones et opera, eam instituendæ vitæ rationem præmonstrare, quam ille prædicaret, ac per quam nobis salus quærenda esset ; vel nos ad educatum nobiscum una disciplinæ exemplar componere atque moderari. Atque hoc illud ipsum esse ait, quod relictis ovibus nonaginta novem [55], ad unam illam errantem accesserit, quam et in humeros sustulerit. Neque enim communi illa et usitata ratione, qua universum creavit, verbo quoque naturam nostram reformavit : sed quod pro re nulla alia sustinuit, non pro angelis, non pro ulla alia natura, hoc ad hominum toleravit salutem, servus pro domino factus. Merito igitur, quod modo referebam, reliquisse eum oves nonaginta dici ; parabola nimirum ænigmatice indicante, non tantum ad inopinatum magis opus magisque admirabile quam sit creatio, eum recessisse atque transivisse, sed ipsam etiam consuetudinem innovasse, cum non eo modo, quo initio hoc universum condidit, sed novo quodam, quique nulla oratione exprimi possit, renovationem nostram perfecerit.

15. Addit insuper, justa cum ratione ac necessario Verbum nobis per carnem salutem esse operatum. Quando enim jam antea omni alia via ac ratione frustra adhibita (etenim et prophetæ, et populi duces, et mirifica prodigia, et beneficia, minæque, ac pœnæ, vel ex parte vel etiam in universum [præcesserant]) humanum tamen genus in melius mutationem nullam admisit, morbusque insanabilis potius factus est : ex necessitate scilicet tum, atque consequentia, vel potius ex ineffabili bonitatis abundantia, Verbum (assumpta carne) ducem se ac præceptorem, atque instauratorem bona cum Patris voluntate, sancto etiam Spiritu cooperante, præbuit. Quam etiam esse causam contemplationis amantes observant, cur novissimis demum temporibus, non ab initio, ad carnem usque Verbum fuerit exinanitum. Cum enim præcedentem omnem curam atque providentiam non admitterent ii quibus hæc impendebatur, tum denique novissimis temporibus per seipsum nostram reparasse naturam.

185*a* His aliam quamdam adnectit quæstionem, quæ contra objici posse videatur. Sed oportebat, aiunt, hominem ab ipsomet principio probum ac bonum constitui ; quo neque molestiarum tantum facesseret, cum ad deteriora continenter defluendo, multiformi adeo ac varia gubernantis Dei cura ad salutem recuperandam indigeret : neque per injuriam aliquando violaretur, quod semel ad Dei imaginem conditum fuisset. Objici hæc quidem ait : verum audire hujusmodi homines ab ipsa Veritate : *Petitis, et non accipitis, eo quod male petatis* [56]. Quin et illud insuper ex his absurdum consequi, quod Dei neque providentia, neque judicio ullo modo contenti, ipsum conditorem velint ex suo

ὑπ' αὐτοῦ κηρυττομένην πολιτείαν, δι' ἧς ἡμῖν ἡ σωτηρία, ὑποδειχθῆναι, καὶ πρὸς μάθησιν ἡμᾶς καταστῆναι σύντροφον. Καί γέ φησι τοῦτο εἶναι τὸ καταλείψαντα [55] τὰ ἑ. πρόβατα ἐφ' ἓν ἐλθεῖν τὸ πλανώμενον, ὃ καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων ἦρε. Καὶ γὰρ οὐ κατὰ τὴν κοινὴν καὶ συνήθη τῶν ὅλων δημιουργίαν λόγῳ καὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν ἀνέπλασεν· ἀλλ' ὅπερ [54] ἐπ' οὐδενὸς τῶν ἄλλων ἠνέσχετο, οὐκ ἐπ' ἀγγέλων, οὐκ ἐπ' ἄλλης τινὸς φύσεως, τοῦτο ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων ὑπέστη σωτηρίᾳ, ἀντὶ Δεσπότου δοῦλος χρηματίσας. Εἰκότως οὖν [58] καὶ καταλιπεῖν, ὡς ἔφην, τὰ ἑ. πρόβατα λέγεσθαι, τὴν εἰς ἄλλο παραδοξότερον καὶ θαυμασιώτερον τῆς δημιουργίας ἀναχώρησίν τε καὶ μετάστασιν καὶ τὴν τῆς συνηθείας καινοτομίαν τῆς παραβολῆς αἰνιγματιζούσης, καὶ ὡς οὐ καθ' ὃν τρόπον τὸ πᾶν ἐξ ἀρχῆς συνεστήσατο, ἀλλὰ καινοπρεπῆ τε καὶ ὑπὲρ πάντα λόγον τὸν ἡμέτεοον ἀνακαινισμὸν ἐξειργάσατο.

ιε'. Εἶτά φησιν εὐλόγως τε καὶ ἀναγκαίως τὴν διὰ σαρκὸς σωτηρίαν τὸν Λόγον ἡμῖν πραγματεύσασθαι. Πάσης γὰρ ἄλλης μεθόδου προκαταβληθείσης [56] (καὶ γὰρ καὶ προφῆται καὶ δημαγωγοὶ καὶ ὑπερφυῆ τέρατα εὐεργεσίαι τε καὶ ἀπειλαὶ καὶ τιμωρίαι [589 R.] τοῦτο μὲν ἐπὶ μέρους, τοῦτο δὲ καὶ παγκόσμιοι) ἐπεὶ τὸ ἀνθρώπινον τὴν πρὸς τὰ κρείττω μεταβολὴν οὐκ ἠσπάσατο, τὸ δὲ νόσημα πρὸς τὸ ἀνίατον μᾶλλον ἐχώρει, κατὰ τὸ ἀναγκαῖον καὶ ἀκόλουθον, μᾶλλον δὲ ἀῤῥήτῳ φιλανθρωπίας πλούτῳ, ἑαυτὸν ὁ Λόγος, σάρκα προσλαβών, καθηγητὴν καὶ διδάσκαλον καὶ ἀνακαινιστὴν, εὐδοκίᾳ Πατρὸς καὶ συνεργίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰσηγήσατο. Ὅ καὶ αἴτιον τοῖς φιλοθεάμοσιν ὁρᾶται τοῦ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, καὶ μὴ ἐξ ἀρχῆς, εἰς σάρκα τὸν Λόγον κενωθῆναι, ἀλλὰ πάσης σπουδῆς καὶ προνοίας ἠγησαμένης, εἶτα ταύτην οὐ προσδεχομένων τῶν προνοουμένων, οὕτω λοιπὸν καιροῖς ἐσχάτοις δι' αὐτοῦ τὴν ἡμῶν οὐσίαν ἀνασώσασθαι.

Τούτοις ἀπορίαν συνάπτει ὡς ἐξ ἀνθυποφορᾶς προτεινομένην. Ἀλλ' ἔδει, φασὶ, τὸν ἄνθρωπον ἀπ' ἀρχῆς καλόν τε καὶ ἀγαθὸν ὑφεστάναι, ἵνα μήτε πράγματα τοσαῦτα παρεῖχε, ῥέων τε συνεχῶς πρὸς τὰ χείρω καὶ διὰ τοῦτο πολυτρόπου [304 H.] τε καὶ ποικίλης οἰκονομίας εἰς τὸ ἀνασωθῆναι δεόμενος, μήτε τὸ ἅπαξ κατ' εἰκόνα Θεοῦ δημιουργηθὲν ἐνυβρίζοιτο. Ἀλλ' ἡ μὲν ἀντίθεσις τοιαύτη· ἀκούσεσθε [57] δὲ ἄρα, φησὶ, τοὺς τοιούτους παρὰ τῆς Ἀληθείας, *ὡς Αἰτεῖτε* [58] *καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς* [59] *αἰτεῖσθε.* Ἀλλὰ καὶ ἕτερον αὐτοῖς ἄτοπον [60] ἕπεσθαι, τὸ μὴ τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν κρίσιν τὴν θείαν στέργειν, αὐτοὺς δ' ἀπαιτεῖν τὸν πλάστην ταῖς ἐκείνων βουλαῖς τε καὶ γνώμαις τυποῦσθαί τε καὶ μεθαρμόζεσθαι, καὶ

[55] Luc. xv, 4. [56] Jac. iv, 3.

VARIÆ LECTIONES.

[53] τὸ καταλ.] Luc. xv, 4. [54] ὅπερ A : ὅτιπερ ς. [58] οὖν add. A. [56] προκαταλυθείσης ς. [57] ἀκούσεσθαι libri. [58] αἰτεῖτε] Jacob. iv, 3. [59] κακὰ ς. [60] ἄτοπον A : τόπον ς.

Digitized by Google

κατὰ τὰς ἐκείνων ψήφους, κἂν εἰς αὐγὰς οὕπω ἥκασιν ἡλίου, τὴν δημιουργίαν κατευθύνεσθαι. Ἔτι δὲ ἅμα τε οἱ αὐτοὶ καλὸν καὶ φαῦλον δεῖν [66] εἶναι τὸν ἄνθρωπον ἀποφαίνουσι. Τὸ γὰρ καλὸν μὲν εἶναι ζητεῖν, ἀνάγκῃ δὲ [τὸ] τοιοῦτον εἶναι προσαπαιτεῖν, τό τε αὐτεξούσιόν ἐστιν ἀφελεῖν, καὶ μηδὲν ὧν πράττουσιν ἄνθρωποι μήτε γέρας εἶναι μήτε ἀντίδοσιν· τὸ γὰρ ἀκούσιον οὔτε ἔμμισθον οὔτε ὑπεύθυνον. Ἀλλὰ, Ναὶ, φησι· τί γὰρ ἐκώλυε, καθάπερ τοὺς ἀγγέλους, οὕτω καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐκτίσθαι; καὶ μὴν κἀπὶ τῶν ἀγγέλων ἡ γνώμη κρατεῖ, καὶ οὐδὲν κατ' ἀνάγκην αὐτοῖς πράττεται. Καὶ μάρτυς ὁ ἐκπεσὼν Ἑωσφόρος, καὶ ὅσον αὐτῷ συναπέστη φῦλον δαιμόνιον. Πῶς δὲ καὶ ἄμεινον κατ' ἀγγέλους προαχθῆναι, ὅπου τὸ μὲν ἁμαρτάνειν ἐν αὐτοῖς ἀμετανόητον καὶ διὰ τοῦτο πάσης συγγνώμης ἀλλότριον, τὸ δὲ ἡμέτερον γένος καὶ πίπτοντες διὰ μετανοίας πάλιν ἀνίστανται; ἔστι μέντοι γε μετὰ τὴν Δεσποτικὴν ἐπιδημίαν καὶ ἐν ἀνθρώποις ἔργα μείζω καθορᾶν ἢ ὅσα πράττουσιν ἄγγελοι· *Ἴδε γὰρ ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν, ὡς εἰ καὶ* [67] *ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζεται ὑμῖν παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω.* Καὶ πάλιν· *Ὁ μὲν ἀρχάγγελος* [68] *Μιχαὴλ οὐκ ἐτόλμησεν ἐξενεγκεῖν βλάσφημον κρίσιν κατὰ τοῦ διαβόλου*, ἡμεῖς δὲ τὴν ἐξουσίαν [69] ἐλάδομεν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ ἀγγέλων μὲν οὐδείς, οὐδένα οὔτε αὐτὸς ἑαυτὸν, Θεὸν ἢ Θεοῦ Υἱὸν εἰπεῖν ἂν τολμήσειεν· [592 R.] τὸ δὲ ἡμέτερον γένος καὶ θεοὶ [69] καὶ υἱοὶ Ὑψίστου κεκλήμεθα. Καὶ ὁ μὲν ἐν ἐκείνοις Ἑωσφόρος [66] ὀνομαζόμενος, εἰπὼν ὅμοιος ἔσεσθαι τῷ Ὑψίστῳ καὶ τὸν θρόνον ὑπεράνω [67] θεῖναι τῶν οὐρανῶν, καὶ ὧν εἶχε καλῶν ἐκπεσὼν τὸν αἰῶνα γελᾶται καὶ κατακρίνεται· ἡμᾶς δὲ ὁμοίους εἶναι τοῦ Πατρὸς καὶ συνθρόνους γενέσθαι [68] τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ἡ τῆς ἀληθείας ψῆφος τὴν ἄδειαν ἔδωκε. Καὶ τὸ μεῖζον· *Συνήγειρε* [69] *καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.* Καὶ, *Εἰ ὑπομένομεν* [70], *καὶ συμβασιλεύσομεν.* Καὶ, *Οἴδαμεν* [71], πάλιν ἄλλος τῶν μαθητῶν διαμαρτύρεται, *ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα.* Ὥστε τοῖς βουλομένοις ἔχειν καὶ τὴν ἀγγέλων τιμὴν ἤδη κεχάρισται

A consilio atque voluntate et formari, et reconcinnari, ipsamque adeo mundi molitionem suo ex decreto, etiamsi tunc lucem nondum aspexissent, dirigi. Idem [addit] illud quoque clare demonstrant, probum simul et improbum esse hominem oportere. Dum enim probum quidem illum esse volunt, et simul necessario talem esse postulant, non liberum solum hoc pacto tollunt arbitrium, sed nullum quoque eorum quæ ab hominibus gerantur præmium esse vel remunerationem statuunt. Involuntarium enim quod est, id neque præmium meretur, neque pœnæ ulli est obnoxium. At certe nihil prohibebat, inquit, eadem homines conditione qua angelos, condi. Enimvero in angelis voluntas libera dominatur, et nihil ab illis necessario agitur. Testis est B delapsus Lucifer, et quotquot cum ipso dæmones defecerunt. Verum quomodo nobis expedire magis possit angelorum conditione produci, quando peccatum ipsorum pœnitentiam non recipit, et propterea omni quoque venia careat: nostrum autem mortale genus etiam peccans per pœnitentiam rursum resurgat? Et certe post Christi Domini adventum, etiam in hominibus majora opera videre licet, quam quæcunque ab angelis fiunt: *Ecce ego dico vobis* (inquit Paulus), *licet angelus de cœlo evangelizet vobis, præter id, quod accepistis, anathema sit* [66]. Et iterum: *Michael quidem archangelus non est ausus judicium inferre blasphemiæ diabolo* [68]; nos vero accepimus potestatem calcandi supra serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem C inimici [67]. Neque angelorum quisquam se vel alium ausus est Deum, aut Dei Filium appellare: hominum vero genus, et dii et filii Dei nominamur [69]. Cum item dixisset, qui inter illos Lucifer **185** vocabatur, similem se futurum Altissimo, soliumque supra cœlum collocaturum [66], illis ipsis, quæ tum possidebat, bonis amissis, in sæcula ludibrio est, atque condemnatus manet: nobis tamen veritatis decretum potestatem illam fecit, ut similes Patri efficeremur, unaque cum ejus Filio in thronis consideremus. Illud amplius: *Conresuscitavit, et consedere nos fecit in cœlestibus in Christo Jesu* [69]. Et: *Si sustinebimus, etiam conregnabimus* [70]. Et: *Scimus* (alius iterum apostolus testatur) *quoniam cum apparuerit, similes ei erimus* [71]. Itaque his ipsis, qui angelorum honorem tantopere ambiunt, jam concessus ille est.

Ἀλλ' ἁμαρτάνομεν, φησὶν, εὐχερέστερον· ἀλλ' ὅσον συνεχῶς, τοσοῦτον θᾶττον, ἂν ἄρα θέλωμεν, ἀνιστάμεθα· μυρίας γὰρ [72] ὁδοὺς τῆς μεταμελείας καὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ὁ [305 H.] ὑπέρσοφος κηδεμὼν ἐχαρίσατο. Ἀλλ' ἐραστὴς σὺ τῆς πρὸς ἀγγέλους συγγενείας. Καὶ μὴν [73] ἠξίωσαι μείζονος· τοῦ γὰρ Δεσπότου συγγενεῖς κατὰ σάρκα γεγόναμεν. Ἔτι δὲ

D Atqui peccamus, inquit, promptius. [Verum.] Sed quanto id promptius, tanto etiam citius resurgimus; si modo volumus. Mille enim vias pœnitendi, nosque solvendi sapientissimus patronus donavit. At, heus tu angelicæ cognationis amator: majore etiam munere dignus es habitus. Nam cognati jam Christi per carnem effecti sumus. Quod item ab illis

[66] Galat. I, 8 et 9. [67] Judæ 9. [68] Luc. X, 19. [69] Psal. LXXXI, 6. [70] Isa. XIV, 14. [71] Ephes. II, 6. [72] II Tim. II, 12. [73] I Joan. III, 2.

VARIÆ LECTIONES.

[66] δεῖ ς. [67] εἰ καὶ] Gal. I, 8. [68] ὁ μὲν ἀρχ.] Jud. 9. [69] τὴν ἐξουσίαν] Luc. X, 19. [69] θεοὶ] Psal. LXXXI, 6. [66] ἑωσφ.] Isa. XIV, 12. [67] ὑπεράνωθεν ς. [68] γίνεσθαι apographum Stephani. [69] συνήγειρε] Ephes. II, 6. [70] εἰ ὑπομ.] II Tim. II, 12. [71] οἴδαμεν] I Joan. III, 2. [72] γὰρ add. A. [73] καὶ μὴν καὶ ἠξ. ς.

Digitized by Google

peccatum est, tametsi forsitan minus est nostro, majori tamen pœna punitur. *Potentes enim potenter tormenta patientur* [25]. Rursus quod illis gravissimam affert pœnam, non parem nobis in pari delicto pœnæ adducit gravitatem. Quin etiam in nobis citius deletur, cum illis semel infusum peccatum, maneat indelebile. Et nobis quidem nostra cum corpore conjunctio, veniæ causam præbet ; illis vero, quanto corpore præstantiores habentur, tanto etiam minus deprecabilis castigatio infligitur. Quamobrem et vas electionis ait : *Angelos judicabimus, quanto magis sæcularia* [24]. Et, *Sancti mundum judicabunt.* Nimirum crassæ huic carni alligati, sed quæ meliora sunt, recte peragentes, liberos illos a corporeis vinculis, sed qui aut non paria nostris, aut pejora etiam patrant, judicamus, atque compescimus, minore cum potestate, quod melius erat, perficientes, præ iis, qui majorem facultatem obtinebant. Nobis insuper peccantibus tota est vita ad pœnitentiam atque emendationem proposita, cum angelos semel lapsos pœna mox consecuta sit. *Caligini enim*, inquit, *inferni immersos tradidit in judicium custodiendos servare* (43). Aliis sexcentis argumentis sapientissima Dei erga nos providentia perspicitur, et eorum qui nos angelos potius **186***a* quam homines conditos volunt, dementia atque insania palam exponitur. Quanquam, si secundum angelorum naturam hominem fabricasset [Deus], ne sic quidem reprehendendi studium repressum foret ; sed aliam rursus naturam quæreret, quæ angelicum vinceret statum. Interim tu et hoc mihi considera : si ad imaginem Dei conditus Adam angelorum par fuisset, et neque nos angelorum gloria caruissemus, ille tamen paulo infra angelos effectus, ob mentem scilicet elatam, minime quod acceperat conservasset, quo [quæso te] pacto, si majorem nactus esset prærogativam, non etiam graviore lapsu corruisset ? Neque illud omiseris. Quæ per necessitatem fit actio, ea non ratione præditorum est, sed ad irrationabilem atque inanimam naturam pertinet. Quare quæ liberum arbitrium homini adimit ratiocinatio, hæc equum nobis aut bovem, aut piscem, aut quæ stirpium naturam habent, pro ratione prædito animali, inducit. Quod si autem is, qui talia sentit, hujusmodi sibi pœnam irrogat, hoc neque injusto judicio fit (invenit enim parem delicto pœnam), et ipse per se exsecrandam suam opinionem arguit. Talia igitur quædam ubi disseruit, qui proposita modo argumenta exponit [Jobius], in liberi arbitrii laude quintum decimum caput concludit.

16. Caput vero decimum sextum non vulgarem continet quæstionem. Quærit enim admodum curiose,

τὸ μὲν παρ' ἐκείνων ἁμάρτημα, κἂν ἔλαττόν ἐστι τῶν παρ' ἡμῖν, κολάσει καθυποβάλλεται μείζονι· (*Δυνατοὶ* [74] *γὰρ δυνατῶς ἐτασθήσονται*). Ὁ δὲ ἐκείνοις ἐπάγει τὴν βαρυτάτην κόλασιν, οὐχ ὁμοίαν ἡμῖν ἐπὶ τοῖς ὁμοίοις τῆς ποινῆς ἐπάγει τὴν βαρύτητα. Ἀλλὰ καὶ ἡμῖν μὲν θᾶττον ἀπαλείφεται, ἐκείνοις δὲ ἄπαξ ἐντακὲν διαμένει ἀνεξάλειπτον· καὶ ἡμῖν μὲν ἡ πρὸς τὸ σῶμα συνάφεια συγγνώμης αἰτίαν χαρίζεται, τοῖς δὲ ὅσῳ κρείττους δοκοῦσι τοῦ σώματος, ἐπὶ τοσοῦτον ἀπαραίτητος [75] ἡ τιμωρία περίσταται. Διὸ καὶ τὸ ἐκλογῆς σκεῦος ἔλεγεν· Ἀγγέλους [76] *κρινοῦμεν, μήτι γε βιωτικά* · καὶ, *Οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσιν*, οἷον [77] σαρκὸς παχύτητι συνδεθέντες καὶ κατορθοῦντες τὰ κρείττονα τοὺς ἐλευθέρους μὲν τῆς σωματικῆς πέδης, μὴ τὰ ἴσα δὲ ἢ καὶ τὰ χείρω πράττοντας κατακρίνομέν τε καὶ ἐπιστομίζομεν, ἐλάττονι δυνάμει τῶν ἐχόντων τὴν μείζω μᾶλλον τὸ ἄμεινον κατορθώσαντες. Ἀλλὰ καὶ ἡμῖν μὲν ὅλος ὁ βίος ἁμαρτάνουσιν εἰς διόρθωσίν τε καὶ μεταμέλειαν πρόκειται, ἀγγέλων δὲ τοὺς ἐξαμαρτόντας εὐθὺς ἡ τιμωρὸς ἔλαβε δίκη· *Ζόφῳ γὰρ* [78] φησὶ, *ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν φυλαττομένους τηρεῖν*. Καὶ μυρίοις ἄλλοις ἥ τε πάνσοφος τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμᾶς γνωρίζεται πρόνοια, καὶ τῶν ἀγγέλους [79] μᾶλλον βουλομένων ἡμᾶς ἢπερ ἀνθρώπους γεγενῆσθαι τὸ παράφορον καὶ ἐμμανὲς στηλιτεύεται. Εἰ δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀγγέλων φύσιν τὸν ἄνθρωπον ἔπλασεν, οὐδ' οὕτως ἂν ἐπεσχέθη τὸ φιλόμωμον, ἀλλὰ φύσιν πάλιν ἄλλην ἐπεζήτει τὴν ἀγγελικὴν νικῶσαν κατάστασιν. Σὺ δέ μοι κἀκεῖνο σκόπει. Κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθεὶς ὁ Ἀδὰμ εἰ μὲν εἶχε τὸ ἰσάγγελον, οὐδὲ τῆς ἀγγέλων δόξης ἐστερήμεθα· εἰ δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους γεγονὼς ὅμως ὑπερήρθη τὸν νοῦν καὶ οὐδ' ὅπερ ἔλαβε διεσώσατο, πῶς ἄν, εἰ μειζόνων προνομίων ἔτυχεν, οὐχὶ μᾶλλον πρὸς τὸ χαλεπώτερον τῶν πτωμάτων κατενήνεκτο ; μηδ' ἐκεῖνο δὲ παρέλθῃς · Ἡ ἐξ ἀνάγκης πρᾶξις οὐ τῶν λογικῶν ἐστι, τῆς δ' ἀλόγου τε καὶ ἀψύχου φύσεως· [593 R.] ὥστε ὁ τὸ αὐτεξούσιον λόγος ἀφαιρῶν ἀνθρώπους ἀνταλλάττεται τοῦ λογικοῦ ζώου τὸν ἵππον ἢ τὸν βοῦν ἢ τοὺς ἰχθῦς, ἢ ὅσα φυτῶν ἀνιχνεύει φύσιν. Εἰ δ' ὅτι τοιαῦτα οὗτος διανοεῖται, τοιοῦτον αὐτῷ τὸ τίμημα ὁρίζει, οὐκ ἄδικος μὲν εἰς κρίσιν (εὗρε γὰρ ἀξίαν τῷ πλημμελήματι τὴν ποινὴν), αὐτὸς δὲ δι' ἑαυτοῦ τὸ βδελυκτὸν τοῦ δοξάσματος ἐλέγχει. Τοιαῦτά τινα διεξελθὼν ὁ τῶν προκειμένων ὑποθέσεων ὑφηγητὴς εἰς ἔπαινον τοῦ αὐτεξουσίου τὸ ιε' κεφάλαιον διαπεραίνει.

Τὸ δὲ ις' τῶν κεφαλαίων οὐ τῶν ἀγεννῶν ἐστι ζητημάτων· πολυπραγμονεῖ γὰρ, *Διὰ τί ὁ ἄνθρωπος ἐκ*

[25] Sap. vi, 7. [24] I Cor. vi, 3.

VARIÆ LECTIONES.

[74] δυνατοί] Sap. vi, 7. [75] ἀπαραίτητον libri. [76] ἀγγέλ.] I Cor. vi, 3. [77] οἷον] οἳ A. [78] ζόφῳ] II Petr. ii, 4. [79] ἀγγέλους μ. βουλομένων mg. ς : libri ἀγγέλων μ. βουλομένους.

NOTÆ.

43) II Petr. ii, 4. Aliter hæc leguntur in Vulg. *Rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in judicium reservari.*

Digitized by Google

δύο πολὺ τῇ φύσει διεστώτων συνέστη[80]· καὶ λύσει μὲν ὑπάγειν τὸ ζήτημα πειρᾶται, ἐνδεέστερον δὲ τῆς ἀπορίας [506 H.] φέρεται. Καὶ πρῶτον μὲν Πατρικὰ ὑποβάλλεται ῥήματα· δεύτερον δέ φησιν ὡς ἔδει τῷ λόγῳ διακοσμεῖσθαι τὸ περίγειον, ὥσπερ ταῖς οὐρανίοις δυνάμεσι τὰ οὐράνια, καὶ διὰ τοῦτο σύνθετον ζῶον ἐπὶ γῆς προῆλθεν ὁ ἄνθρωπος. Ταῦτα δὴ καὶ ἕτερα τοιαῦτα συνυφηνάμενος ἀπαρτίζει τὸ κεφάλαιον.

Εἶτα ζητεῖ, *Διὰ τί σαρκοῦται ὁ Θεὸς Λόγος ;* καὶ ἐπιλύεται τὸ ζήτημα καθ' ἓν μέν, ἵνα, φησὶν, ἡμῖν ὑπογραμμὸν[81] ἀρετῆς καταλίπῃ, δι' οὗ τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ περιγίνεται ἡμῖν οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἑκουσίως κατὰ μίμησιν περιπατῆσαι. Ἔπειτα δὲ τὸ τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου τίθησι ῥητόν· *Σάρκα γὰρ φορεῖ*, φησὶ, *διὰ τὴν ἐμὴν σάρκα, καὶ ψυχῇ νοερᾷ διὰ τὴν ἐμὴν ψυχὴν μίγνυται, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἀνακαθαίρων.* Καὶ ἔτι, ἵνα τὸ λογικὸν ὑπὸ τοῦ ἀλόγου καταδουλωθὲν αὐτὸς Λόγος ὢν ἐλευθερώσῃ ἀνακαλεσάμενος. Ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ ἐπεὶ ὁ Ἀδὰμ νικηθεὶς τὸ ἐν αὐτῷ θεοειδὲς τοῖς τῆς σαρκὸς μυρίοις κατέχωσε πάθεσι καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ βλάβην διέδωκε, διὰ τοῦτο σαρκοῦται ὁ Κύριος, καὶ τῷ πελάγει τῆς ἰδίας θεότητος τὴν τῆς ἡμετέρας φύσεως ὑποδέχεται σταγόνα, ὡς ἂν τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς καταποθῇ καὶ εἰς τὸ γένος ὅλον παραπέμψῃ τὸ δῶρον, καὶ ἵνα τὸ ἄφατον πέλαγος τῆς αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς φιλανθρωπίας ἐνδείξηται. Καὶ ὅτι τὸν δημιουργὸν αὐτὸν ἔδει καὶ τοῦ οἰκείου πλάσματος διαῤῥυέντος γενέσθαι ἀνακαινιστήν. Ἐπάγει δὲ ὡς καί τινα τῶν ἐπὶ τῆς Τριάδος κοινῶς λεγομένων πολλάκις τὸ ἱερὸν γράμμα ὡς κατ' ἐξαίρετον φέρουσιν ἐφ' ἑνὸς τῶν σεβασμίων ὑποστάσεων. Ταύτῃ τοι τὸ δημιουργικὸν καὶ ἐπὶ Πατρὸς καὶ Πνεύματος ἁγίου ὁμοτίμως ταττόμενον, ὅμως οἰκονομικῶς τῷ Υἱῷ πάλιν ὡς ἐξαίρετον ἀφορίζεται. Οὕτω καὶ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, ἣν ὁ Λόγος εἰργάσατο, ἔστιν εὑρεῖν ἀναφερομένην εἰς τὸν Πατέρα. *Ἐλάλησε*[82] *γὰρ ἡμῖν*, φησὶν, *ἐν Υἱῷ*[82]. Καὶ, *Ἵνα*[82*] *γνωρισθῇ νῦν ἡ πολυποίκιλος τοῦ Θεοῦ σοφία, ἣν ἐποίησεν ἐν τῷ Χριστῷ·* καὶ, *Αὐτοῦ*[84] *γάρ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς*, ποίημα καὶ κτίσμα δηλονότι τὴν ἀνάπλασιν τῆς ἀποστολικῆς φωνῆς καλούσης. Καὶ πάλιν· *Γνωρίσας*[85] *ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ ἀνακεφαλαιώσασθαι, τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ*, καὶ μυρία ἄλλα. [596 R.] Εἰ γὰρ καὶ δι' Υἱοῦ τὰ πάντα γενέσθαι πιστεύομεν, ἀλλ' οὖν ἀνάγκη καὶ τὸν Πατέρα δημιουργὸν ὁμολογεῖν[86] διὰ τὸ ταυτὸν τῆς τε βουλῆς καὶ ἐνεργείας καὶ δυνάμεως, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ μάλιστά γε τὸ ἀπολαύειν τοὺς ἀναπλασθέντας τοῦ ἁγιασμοῦ, καὶ διαμέ-

A *Cur homo e duobus plurimum natura distantibus compositum sit?* Ac profligare quidem et solvere quæstionem nititur, sed ipsam dubitationem non satis attingit. Primum ergo Patrum verba subjicit, deinde oportuisse ait ratione adornari terrenam portionem, perinde ut cœlestibus virtutibus cœli ornati fuerint, propterea que compositum animal in terris hominem prodiisse. Hæc et id genus alia contexens, caput hoc absolvit.

17. Quærit hinc, *Cur Deus Verbum homo sit factus?* Solvitque dubitationem. Partim quidem, inquit, ut nobis exemplar virtutis relinqueret[35], per quod nobis ea facultas adsit, qua non necessario, sed libere ac sponte eum imitando, ejusdem vestigiis insistamus. Ubi mox Gregorii cognomento B Theologi (44) verba apponit : *Carnem enim gestat* (inquit ille) *propter meam carnem, et animo intelligente propter meam animam miscetur, simili simile repurgans.* Præterea ut rationalem partem ab irrationabili in servitutem redactam, ipse rationale Verbum exsistens repararet, atque in libertatem restitueret. Ad hæc, **186***b* quandoquidem Adam victus, Dei in se imaginem innumeris carnis passionibus obruit, et ad posteros noxam transmisit, ideo carnem Dominus induit, et in mari Deitatis suæ nostræ conditionis guttam suscepit, cum ut mortale a vita absorberetur, atque in universum genus beneficium effunderet, tum ut inexplicabile pelagus bonitatis suæ erga nos ostenderet : tum etiam quia opificem ipsum oportebat suæ creaC turæ, quæ jam diffluxerat, instauratorem fieri. Addit insuper, ut eorum aliqua, quæ communiter de Trinitate dici solent, sæpenumero sacra Scriptura ad unam peculiariter venerabilium personarum referat. Ita sane creandi vis Patri ex æquo ac sancto Spiritui attributa, certa nihilominus ratione Filio rursus ut excellens quid assignatur. Sic et humani generis redemptionem, quam Verbum perfecit, reperias in Patrem referri : *Locutus est enim*, inquit, *nobis in Filio*[35*] ; et : *Ut innotesceret multiformis sapientia Dei, quam fecit in Christo*[36] ; et : *Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Jesu in operibus bonis*[37] : *facturam* videlicet et *opus* reformationem vocat Apostolus. Et rursum : *Cum notum* D *fecisset nunc nobis sacramentum voluntatis suæ, secundum beneplacitum suum, quod proposuit in eo, ad instaurandum omnia in Christo*[38]. Aliaque id genus plurima. Si enim per Filium omnia esse condita credimus, necessarium certe Patrem quoque creatorem confiteri, saltem propter idem velle, posse, ac facere. Similiter et Spiritum sanctum. Quippe quod jam reformati sanctimoniam consequantur, atque in

[35] I Petr. II, 21. [35*] Hebr. I, 2. [36] Ephes. III, 10 et 11. [37] Ephes. II, 10. [38] Ephes. I, 9, *ut notum faceret* Vulg.

VARIÆ LECTIONES.

[80] συνέστη A : συνετέθη ς. [81] ὑπογραμμὸν] I Petr. II, 21. [82] ἐλάλ.] Hebr. I, 2. [82*] ἐν τῷ υἱῷ ς. [82*] ἵνα] Ephes. III, 10. [84] αὐτοῦ] Ephes. III, 10. [85] αὐτοῦ Ephes. I, 9. [86] ὁμολ. καὶ διὰ ς.

NOTÆ.

(44) Homil. *de Natal. Christi.*

Digitized by Google

reformatione perseverent, id sancti Spiritus creantis atque conservantis præcipue opus est. *Spiritu* quoque, [de] rebus creatis ait David [86], *omnis virtus eorum.* Et vero clarum quod, dum Propheta ibidem dicit : *Verbo Domini cœli firmati sunt, Verbum* ut opificem celebrat. *Firmationem* enim vocat primam illam coagmentationem productionemque. Ut et quod efficiendi perficiendique potentiam Spiritui tribuat, per ea quæ adjunxit : *Et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Gregorius (45) quoque divino suo ore dicit : *Primum angelicas potestates cogitat, atque illa cogitatio erat opus, quod Verbo complebatur, et Spiritu perficiebatur*, aliaque sexcenta. **187***a* Utiliter ergo, et ad institutionem atque introductionem satis accommodatæ divinæ cognitionis præconium processit. Etenim in Veteri Testamento, velut universorum (46) causa primaria primum prædicatur Pater. Deinde Filius tanquam operatrix causa declaratur. Tertio denique, ut causa perficiens, Spiritus sanctus. Quæ enim perficiendi vim habent, ea pro suo quod a fine habent nomine e profectu et incremento rerum temporumque manifestantur, coronæ videlicet illius instar, quæ ob athleticos sudores in fine renuntiato [victori] adaptatur : quamobrem etiam postquam hominem primum formavit Deus, ut eumdem deinde perficeret, *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ* [87].

18. Hæc aliaque similia, quibus Spiritum sanctum perficientem esse doceat, ubi laboriosus hic homo studiose collegit : Propterea, inquit, illuminati catechumeni diebus septem candidati incedunt. Quæ item causa fuit, cur vetus Instrumentum, quod umbratilem baptismi typum gerebat, hoc idem observaret : *Comedite quoque* (ait) *panes, qui positi sunt in canistro consecrationis* [88]. *De ostio quoque tabernaculi testimonii non exibitis septem diebus* [89]. Et non dierum duntaxat numerum descripsit olim Vetus Testamentum, sed et quæcunque alia hic consequuntur. Primo etenim nunc baptizamur, deinde unguento ungimur, inde pretioso sanguine dignamur. Sic prorsus et Moses hæc adumbrans, abluit primo aqua eos qui consecrabantur, mox induit et cingit, deinde confert olei unctionem, et tum sanguine aspergit, atque ad panis sumptionem adducit. Quapropter et beatus Lucas in Evangelio [90] primum ait benedici Dominici sanguinis calici, et fideles participes fieri, atque ita demum panem sumere ; quanquam divinus Apostolus calicis benedictionem alicubi præmittit, interdum vero corporis Dominici benedictioni subjicit. Ait enim : *Calix cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis*

νειν ἐν τῇ ἀναπλάσει, τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματός ἐστι δημιουργίας τε καὶ συνοχῆς. *Καὶ τῷ* [87] *Πνεύματι* δὲ τῶν παραχθέντων, φησὶν ὁ Δαβὶδ, *πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν.* Καὶ δῆλον ὡς δι' ὧν μὲν ὁ προφήτης λέγει, *Τῷ Λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν*, ποιητὴν τὸν Λόγον ὑμνεῖ (στερέωσιν γὰρ τὴν πρώτην [307 H.] πῆξιν καὶ γένεσιν καλεῖ), τελειωτικὸν δὲ καὶ δυναμοποιὸν τὸ Πνεῦμα δι' ὧν ἐπήγαγε· *Καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν.* Καὶ ἡ Γρηγόριος δὲ καὶ θεία γλῶσσά φησι· *Πρῶτον ἐννοεῖ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις, καὶ τὸ ἐννόημα ἔργον ἦν Λόγῳ συμπληρούμενον καὶ Πνεύματι τελειούμενον*, καὶ μυρία ἄλλα. Ὠφελίμως δὲ καὶ παιδαγωγίας καὶ εἰσαγωγῆς οἰκείως τὸ τῆς θεογνωσίας προελήλυθε κήρυγμα. Καὶ γὰρ διὰ μὲν τῆς Παλαιᾶς ὡς προκαταρκτικὸν τῶν ὅλων αἴτιον ὁ Πατὴρ πρώτως κηρύττεται, καὶ δευτέρως δὲ ὁ Υἱὸς ὡς δημιουργικὸν αἴτιον ἐμφανίζεται, καὶ τρίτως ὡς τελειωτικὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Τὰ τελειωτικὰ γὰρ τῷ τέλει φερωνύμως ἀναφαίνεται τῇ προκοπῇ καὶ αὐξήσει τῶν τε [88] πραγμάτων καὶ τῶν χρόνων, οἷα στέφανος ἀναῤῥήσεως· ἐπὶ τοῖς ἀθλητικοῖς ἱδρῶσι κατὰ τὸ τέλος ἐναρμοζόμενος. Διὸ καὶ τὸν ἄνθρωπον πλάσας ὁ Θεὸς πρῶτον, εἶτα τελειῶν [89], *Ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνεῦμα ζωῆς.*

Ταῦτα καὶ τοιαῦτα ἕτερα περὶ τοῦ ὅτι τὸ παναγίον Πνεῦμα τελειωτικόν ἐστι διηγωνισμένος ὁ φιλόπονος οὗτος [90] ἀνὴρ, Διὰ τοῦτο, φησὶν, οἱ φωτιζόμενοι [91] ἑπτὰ ἡμέρας λαμπροφοροῦσι, διότι καὶ ἡ Παλαιὰ, σκιᾶς ἐπέχουσα πρὸς τὸ βάπτισμα τύπον, τοῦτο ἐφύλαττε· *Καὶ φάγεσθε* [92] γὰρ, φησὶ, *τοὺς ἄρτους τοὺς ἐν τῷ καινῷ* [93] *τῆς τελειώσεως, καὶ ἀπὸ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου οὐκ ἐξελεύσεσθε ἑπτὰ ἡμέρας.* Καὶ οὐ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν ἡ Παλαιὰ μόνον προϋπέγραφεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄλλην ἀκολουθίαν. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα πρῶτον μὲν βαπτιζόμεθα, εἶτα τῷ μύρῳ χριόμεθα, ἐκεῖθεν τοῦ τιμίου ἀξιούμεθα αἵματος. Οὕτω δὴ καὶ Μωσῆς σκιογραφῶν ταῦτα λούει πρῶτον τοὺς τελειουμένους τῷ ὕδατι, εἶτα ἐνδιδύσκει καὶ περιζωννύει, εἶθ' οὕτως ἐπιφέρει τὴν τοῦ ἐλαίου χρίσιν, καὶ οὕτω ῥαίνει τῷ αἵματι καὶ πρὸς τὴν τῶν ἄρτων ἄγει μετάληψιν. Διὸ καὶ ὁ θεῖος Λουκᾶς [94] ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ πρῶτόν φησιν εὐλογεῖσθαι τοῦ Δεσποτικοῦ αἵματος τὸ ποτήριον καὶ τοὺς πιστοὺς μετέχειν, καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τοῦ ἄρτου. Ὁ μέντοι θεῖος Ἀπόστολος τὴν εὐλογίαν τοῦ ποτηρίου ποτὲ μὲν προτάττει, ποτὲ δὲ τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος ὑποτάττει. Καὶ γάρ φησι· *Τὸ ποτήριον* [95] *ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵ-*

[86] Psal. xxxii, 6. [87] Gen. ii, 7. [88] Levit. viii, 31. [89] ibid. 32. [90] Luc. xxii, 17.

VARIÆ LECTIONES.

[87] καὶ τῷ]Psal. xxxii, 6. [88] τε add. A. [89] τελειῶν A : τελεῖ ς. [90] οὗτος add. A. [91] οἱ φωτιζόμενοι i. e. οἱ βαπτιζόμενοι. v. Suicer. [92] φάγεσθε] Levit. viii, 31. [93] καινῷ ς. [94] Λουκᾶς] 22, 17. [95] τὸ ποτ.] 1 Cor. x, 16.

NOTÆ.

(45) Homil. 38, quæ est in Nativitate Christi.

(46) Quæ et B. Basilii doctrina est lib. *De Spir. sanct.* cap. 16, itemque Greg. Nyss. *Homil. in sanct. baptisma.*

Digitized by Google

ματος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν; Εἶτα· *Τὸν ἄρτον ὃν* A *κλῶμεν*· καὶ πάλιν· *Οὐ δύνασθε ποτήριον Κυρίου πίνειν καὶ ποτήριον δαιμονίων*· καὶ, *Οὐ δύνασθε τραπέζης Κυρίου μετέχειν*. Ἀλλαχοῦ δέ φησι· *Τῇ* [96] *νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο*, περὶ τοῦ Δεσπότου λέγων, *ἔλαβε τὸν ἄρτον*, εἶτα ἐξῆς καὶ περὶ τοῦ ποτηρίου διαλαμβάνει.

[597 R.] Περὶ τοίνυν τούτων διαλαβὼν πειρᾶται αἰτίαν ἀποδιδόναι τῆς εἰρημένης διαφόρου τάξεως· καὶ φησιν, ὡς Ἐπειδὴ ἐν ἡμῖν πρῶτον τὸ αἷμα συνίσταται, εἶτα μεταβάλλεται εἰς σάρκα, φυσικῶς ἡ Γραφὴ κινουμένη τὴν τάξιν [508 H.] ταύτην καὶ κατὰ τὴν τῶν μυστηρίων διήγησιν ἐφύλαξεν. Ἡ δὲ ἀνάπαλιν τάξις τῆς κοινῆς τραπέζης μιμεῖται τὴν τάξιν· πρῶτον γὰρ ἐπ' αὐτῆς ὁ ἄρτος προτίθεται, εἶτα ὁ οἶνος ἐπιφέρεται. Τὴν δὲ κοινὴν ταύτην τράπεζαν μιμεῖσθαι πάλιν τὴν B πλάσιν ἡμῶν· ἐπειδὴ γὰρ, ὡς δοκεῖ τῷ Ἰὼβ [97], ἐκ πηλοῦ διεπλάσθημεν, ὁ δὲ πηλὸς ἐκ γῆς ἐστι καὶ ὕδατος, πλάσις δέ ἐστι τρόπον τινὰ καὶ ἡ τροφὴ, ἀναπληροῦσα καὶ ἀναπλάττουσα τὸ ἀπορρέον, διὰ τοῦτο ὥσπερ ἐν τῇ παρὰ Θεοῦ πλάσει τὸ ξηρὸν προσίληπται τοῦ ὑγροῦ, οὕτω καὶ ἐν τῇ μιμήσει τῆς παρ' ἡμῖν πλάσεως ὁ ἄρτος τοῦ οἴνου προλαμβάνεται. Καὶ αὐτὸς μὲν τοιαῦτά τινα περὶ τῆς τάξεως φυσιολογεῖ, εἰ καὶ θειοτέρας θεωρίας ταπεινότερον.

Τὸ μέντοι λαμπροφορεῖν, φησὶ, τοὺς βαπτιζομένους, τῆς τῶν ἀγγέλων ἐστὶ σύμβολον λαμπρότητος, τὸ καθαρὸν ἐκείνοις τοῦ νοῦ καὶ ἀμιγὲς τῆς ὕλης καὶ τῶν παθῶν διατυπούσης· ὧν χρὴ καὶ τὸν φωτισθέντα ἐν μεθέξει τῆς χάριτος γεγονότα, ἐν τοῖς τῆς [98] C λαμπρότητος χαρίσμασι συντηρεῖν ἑαυτόν. Ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν αὐτῷ καὶ τὸ ιη' κεφάλαιον εἰς πέρας ἦχθη.

Ἐννεακαιδέκατον δὲ κεφάλαιον πραγματεύεται αἰτίας διερχόμενον· *Δι' ἃς τῆς κοσμογενείας ὁ Μωσῆς οὐκ ἐξ ἀγγέλων ἤρξατο*. Καί φησιν ὅτι Μωσῆς νομοθετεῖν μέλλων ἀνθρώποις, καὶ ἀγαθῶν μὲν ἐπαγγελίαν τοῖς κατορθοῦσιν ἀπειλὰς δὲ καὶ τιμωρίαν παρὰ Θεοῦ τοῖς ἐξαμαρτάνουσι ἐπανατεινόμενος, εἰκότως, ὡς ἐν ἱστορίας τρόπῳ, καὶ τὴν δημιουργίαν ἐκείνων πάντων εἰσάγει, ὧν ἡ χρεία πρός τε εὐεργεσίαν καὶ ἀπειλὴν τῶν νουθετουμένων [99] συντελεῖ· *Ἔσται* [1] γὰρ, φησὶν, *ὁ οὐρανὸς χαλκοῦς* [2] *καὶ ἡ γῆ σιδηρᾶ*. Καὶ ὅσα ἄλλα διὰ τῶν κτισμάτων τοιαῦτα ἢ πρὸς ἀπόλαυσιν τῶν κατορθούντων ἢ πρὸς κόλασιν τῶν ἁμαρτανόντων ἀναγέγραπται. Ἐπεὶ οὖν σκοπὸς ἦν τῷ νομοθέτῃ καὶ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει σωτηριώδεις νόμους εἰσαγαγεῖν, καὶ τῶν νομοθετηθέντων ἀσφάλειαν διά τε τῆς τῶν χαλεπῶν ἀπειλῆς καὶ τῆς τῶν βελτιόνων ὑποσχέσεως περιποιήσασθαι, ἑκάτερον δὲ τούτων ἐκ τῶν κτισμάτων παραλαμβάνειν, διὰ τοῦτο ὅσα μὲν συνετέλει πρὸς τὸν αὐτοῦ [3] σκοπὸν, τούτων καὶ ἱστορίαν τῆς γενέσεως ἀνετάξατο, ὅσα δὲ τέως οὐ κατήπειγεν, ὑπερτίθεται.

Christi est? et panis quem frangimus [44], [*nonne participatio corporis Domini est*]? Et rursum: *Non potestis calicem Domini bibere, et calicem dæmoniorum.* Et: *Non potestis mensæ Domini participes esse* [45] [*et mensæ dæmoniorum*]. Alibi vero dicit: *In qua nocte tradebatur* (de Domino loquens), *accepit panem* [46], ac dein de calice disserit.

Hæc igitur ubi retulit, causam hujus varii ordinis reddere conatur, dum ait: Quandoquidem in nobis primus sanguis constituitur, qui hinc **187** *b* in carnem convertitur, naturali via Scriptura procedens, hunc etiam ordinem in mysteriorum narratione retinuit. Porro contrarius huic ordo, communis mensæ ritum imitatur. Primo enim in ipsa panis apponitur, ac tum vinum infertur. Communem autem illam mensam, rursum respondere B nostræ formationi [addit]. Postquam enim (ut vult Job [47]) de luto formati sumus (quod e terra et aqua temperatur), nutritio autem quædam quasi formatio est, replens ac reficiens, quod defluxerat: idcirco quemadmodum in ea quam Deus fecit formatione, aridum ante humidum sumptum est, sic et in ea, quam nos hujus imitatione facimus formatione, panis ante vinum sumitur. Hujusmodi ille fere de ordine ex natura philosophatur; etsi id non satis pro dignitate theologiæ.

Quod autem candidam, qui baptizantur, vestem gerant, inquit, signum illud est angelici splendoris, qui puritatem mentis illis, sine mistione materiæ ac passionum, exhibet; quorum quidem gratiæ cum C illuminatus sit particeps effectus, in nitoris accepti donis seipsum conservare debet. Atque in his decimo octavo capiti ab eo finis imponitur.

19. Capite decimo nono causas recenset: Cur *in mundi fabrica referenda, Moses ab angelorum creatione initium non duxerit.* Mosen ergo leges hominibus laturum, cum recte quidem agentibus bonorum promissionem, minas vero a Deo et pœnam sceleratis intenderet, merito ait pro historiarum more illorum etiam omnium creationem adducere, quorum usus vel ad beneficentiam, qui admoniti fuere, vel ad terrorem incutiendum valeret. *Erit* enim, inquit, *cœlum æneum, et terra ferrea* [48]. Et quæcunque aliæ hujus- D modi creaturæ eorum vel ad usum recte agentium, vel ad correptionem peccantium descriptæ sunt. Cum igitur legislatori propositum fuerit, et mortali generi leges ferre salutares, et ipsis legibus latis præsidium, suppliciorum minis, ac præmiorum promissione, quærere, utrumque horum ex creaturis desumendo: propterea quæcunque ad hunc scopum conducunt, horum etiam creationis historiam pertexuit, iis quæ eo non pertinebant rejectis.

[44] I Cor. x, 16. [45] ibid. 20, 21. [46] I Cor. xi, 24. [47] Job xxxiii, 6. [48] Deut. xxviii, 23.

VARIÆ LECTIONES.

[96] τῇ] I Cor. xi, 23. [97] Ἰώβ] 33, 6. [98] alterum τῆς add. A. [99] νουθετουμένων A : νενουθετημένων ς. sed malim νομοθετουμένων. [1] ἔσται] Deut. xxviii, 25. [2] χαλκὸς A. [3] αὐτοῦ A : αὐτὸν ς.

Digitized by Google

188*a* Deinde per sensibilem mundum, tanquam per imaginem, voluit Moses artificem ejus, et Creatorem, iis quibus legem ferebat exhibere : qui cum tunc adhuc crassiores essent, et vix e sensibilibus atque cognatis rebus, eorum quæ videntur Creatorem possent cognoscere ; recte illud confici non potuit, cœpta ab angelis narratione. Ex ignotis enim, non autem ex apparentibus notitiam ignoti parare velle, inutilis sane conatus est, valdeque infirmus. Alioqui Deum si non recte, at aliquo saltem modo Judaica gens, etiam ante legem latam, glorificavit : cum angelorum ne appellationem quidem novisset uno forsitan et item altero excepto, quibus id sancti Spiritus gratia revelarat. Confirmat quæ dicimus hoc [49], quod etiamnum Sadducæi Deum quidem exsistere, et architectum esse mundi fatentur, cum tamen angelos ullos esse pertinaciter negent. Angelorum vero natura atque appellatio a principio ignota, inde primum in notionem venit, ex quo Abrahæ in Deum pietas cognosci cœpit : unde aucta atque amplificata, in omnes deinde pios derivata est. Quanquam hos etiam Moses in fine suæ Historiæ cum alia creatura conjungens : *Lætamini*, inquit, *cœli, et adorent eum omnes angeli ejus* [50].

Tertium illud addit Jobius : si visibilia nobis viciniora, atque ad cognoscendum aptiora, quam invisibilia sunt, recte sensibilium tradens ortum Moses, majora tantisper rudibus tradere ob inaccessam difficultatem, et quæ multa indigeret instructione omittit. Tu porro hic una mecum considera, unum esse admodum de sensibilibus docendum illud, quod a Deo producta sint : cum de intelligibilibus duo hæc docenda veniant, et quod sint, et quod suam ex Deo subsistentiam acceperint. Propterea quoque angelorum non meminit Moses, dum mundi creationem narrare primum incipit ; ne qui forte fidem latius extendere cupiunt, atque instabiles sunt, ipsum quoque universum ab angelis conditum esse opinarentur. Si enim cum nullam hujusce causam Moses scribendo dederit, Hebræorum tamen non pauci, et quibus horum placet error, mundum ab angelis, quæque mundo continentur, creata esse nugantur, quanto utique auctior erat futurus morbus, si quid tale ab ipso legislatore Mose scriptum fuisset. Nunc vide mihi ratiocinationis hujus accurationem. Ab Adami prævaricatione ad usque Noe generationem, angelorum natura in hominum **188***b* cognitionem minime venit. Quæ prima omnium ætas fuerit. Ac ne in secunda quidem ætate, quæ in audacem illam turris ædificationem desinit. Sed nec tertia se potest ætas angelorum cognitione jactare, quæ usque dum Abraham Deum cognoscere cœpit, ut manifestum est, extenditur. At postquam Abrahæ promissiones illæ, quæ Dominicam incar-

A Δεύτερον διὰ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ὡς δι' εἰκόνος ὁ Μωσῆς τὸν τεχνίτην αὐτοῦ καὶ δημιουργὸν ἐδούλετο τοῖς νομοθετουμένοις ὑποδεικνύναι, ἅτε δὴ [309 H.] παχυτέροις οὔσι τηνικαῦτα καὶ μόλις ἐκ τῶν αἰσθητῶν καὶ συντρόφων αὐτοῖς δυναμένοις κατανοεῖν τὸν Δημιουργὸν καὶ τεχνίτην τῶν ὁρωμένων. Τοῦτο δὲ ἀπὸ τῆς περὶ ἀγγέλους διηγήσεως οὐκ ἐνῆν κατορθοῦν· ἐξ ἀδήλων γὰρ καὶ οὐκ ἐκ τῶν[5] φαινομένων τοῦ ἀδήλου τὴν γνῶσιν παρέχειν ἀσύμφορόν τε καὶ λίαν ἀσθενές. Ἄλλως τε δὲ καὶ Θεὸν μὲν, εἰ καὶ μὴ ὀρθῶς, ἀλλ' οὖν[6] ἀμηγέπη τὸ Ἰουδαίων ἔθνος καὶ πρὸ τῆς νομοθεσίας ἐδόξαζεν, [600 R.] ἀγγέλων δὲ οὐδὲ προσηγορίαν ἠπίστατο χωρὶς ἑνὸς ἢ καὶ δευτέρου, οἷς ἡ τοῦ Πνεύματος ἀπεκάλυψε χάρις. Μαρτυρεῖ δὲ τὸ λεγόμενον, ὅτι καὶ μέχρι νῦν τὸ Σαδδουκαίων[7] B ἔθνος Θεὸν μὲν εἶναι καὶ Δημιουργὸν ὁμολογεῖ, ἀγγέλους δὲ μηδαμῶς ὑπάρχειν ἀπαυθαδίζεται. Ἡ δὲ τῶν ἀγγέλων φύσις καὶ κλῆσις κατ' ἀρχὰς ἀγνοουμένη ἐκεῖθεν εἰς γνῶσιν κατέστη, ἀφ' οὗ τὸ θεοσεβὲς τοῦ Ἀβραὰμ ἐγνωρίσθη· ἐντεῦθεν αὐξομένη κατὰ προκοπὴν εἰς πᾶν τὸ τῶν εὐσεβῶν διεδόθη γένος· πλήν γε καὶ ὁ Μωσῆς[8] ἐπὶ τέλει τῆς καθ' αὐτὸν ἱστορίας, τούτους τῇ ἄλλῃ συνταττόμενος κτίσει, *Εὐφράνθητε, οὐρανοὶ*, φησὶ, *καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτὸν*[9] *πάντες ἄγγελοι Θεοῦ*.

Τρίτον ἐκεῖνό φησιν. Εἰ τῶν ἀοράτων τὰ ὁρατὰ ἐγγυτέρω τε ἡμῶν[9] καὶ πρὸς γνῶσιν ἐπιτηδειότερα, εὐλόγως τῶν αἰσθητῶν παραδιδοὺς τὴν γένεσιν ὁ Μωσῆς τὰ μείζω τέως τοῖς εἰσαγομένοις διὰ τὸ δυσέφικτον καὶ πολλῆς παιδαγωγίας δεόμενον παρατρέχει. Κἀκεῖνο δέ μοι συνεπιθεώρει· Μιᾶς δέονται τῆς δασκαλίας τὰ αἰσθητὰ, ὅτι προήχθησαν ἐκ Θεοῦ, τὰ δὲ νοητὰ διττὴν ἀπαιτεῖ, ὅτι τέ εἰσι καὶ ὡς ἡ τούτων οὐσίωσις ἐκ Θεοῦ. Ἔτι δὲ ἀγγέλων οὐκ ἐμνήσθη τῆς κοσμογενείας[10] ἀπαρχόμενος, ἵνα μή τινες τῶν εὑρεπίστων τε καὶ εὐμεταβόλων δι' ἀγγέλων τὸ πᾶν ὑποστῆναί τε καὶ δημιουργηθῆναι δοξάσωσιν. Εἰ γὰρ καὶ μηδεμίαν ἀφορμὴν Μωσέως κατὰ τὴν συγγραφὴν παρασχόντος[11] ὅμως Ἑβραίων τε οὐκ ὀλίγοι, καὶ οἷς φίλον ἡ ἐκείνων ἀπάτη, δι' ἀγγέλων τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ δημιουργηθῆναι παραληροῦσιν, ἐπὶ πόσον ἂν οὐκ ἐπενεμήθη τὸ νόσημα, εἴ τι τοιοῦτον τῷ νομοθέτῃ ἀνεγέγραπτο; καὶ ὅρα μοι τὴν τοῦ λόγου ἀκρίβειαν. Ἀπὸ τοίνυν τῆς παραδάσεως Ἀδὰμ μέχρι τῆς Νῶε γενεᾶς ἀγγέλων φύσις εἰς ἀνθρώπων γνῶσιν οὐκ ἀφίκετο· περίοδος δ' ἂν εἴη αὕτη τοῦ χρόνου πρώτη. Οὐ μὴν οὐδὲ κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον, ἥτις εἰς τὴν πυργοποιίας ἀπολήγει τόλμαν. Ἀλλ' οὐδ' ἡ τρίτη τοῦ χρόνου περίοδος τῇ τῶν ἀγγέλων ἔχει γνώσει σεμνύνεσθαι, ἥτις μέχρι τῆς τοῦ Ἀβραὰμ θεογνωσίας, ὡς δῆλον, παρατείνεται. Ἐπὶ δὲ τῷ Ἀβραὰμ αἱ συνθῆκαι τὴν Δεσποτικὴν ἐπιδημίαν οἱονεὶ θεμελιοῦσαί τε καὶ προδιοικονομοῦσαι[12] γεγόνασι, καὶ ἤρξατο μᾶλλον τὸ ἀνθρώπινον τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας τοὺς τῆς διανοίας [310 H.] ὀφθαλμοὺς

[49] Act. xxiii, 8. [50] Deut. xxxii, 42 sec. LXX.

VARIÆ LECTIONES.

[5] τῶν add. A. [6] οὖν] libri οὐκ. [7] τὸ Σαδδ. Act. xxiii, 8. [8] ὁ Μωσῆς] Deut. xxxii, 42. [9] αὐτῷ ς. [9] τε ἡμῶν A : πρὸς ἡμᾶς ς. [10] κοσμογονίας ς. [11] παρατυχόντος ς. [12] διοικονομοῦσα ς.

Digitized by Google

ἐναυγάζεσθαι καὶ τὸ παλίρρουν τῆς γνώμης εἰς στάσιμον εὐσεβείας πίστιν διακήγνυσθαι, τότε δή, τότε τῶν ἀγγέλων ἕνα διοικονομεῖται[13] τῇ παιδίσκῃ τοῦ Ἀβραὰμ Ἄγαρ διακονεῖν καὶ τὸ ἐν αὐτῇ καταπραῦνειν διῃπορημένον τε καὶ ἄθυμον, μόνον οὐχὶ φωνὴν ἀφιείσης τῆς ἱστορίας ὡς πολὺ μέν ἐστι τὸ μέσον διακονίας καὶ δημιουργίας καὶ Δημιουργοῦ καὶ ὑπηρετούντων[14]· τὸ μὲν γὰρ κυριότητος καὶ δεσποτείας, τὸ δὲ ὑπακοῆς καὶ δουλείας. Διὸ καὶ Παῦλος, εἴ τις ἄλλος νομομαθὴς ὤν, *Οὐχὶ*[15] *πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ Πνεύματα, διακόνιαν ἀποστελλόμενα*; διὰ ταύτην μὲν οὖν τὴν αἰτίαν, ὡς ἔφθην εἰπών, ἀγγέλων κατ' ἀρχὰς ἡ ἱστορία γένεσιν οὐκ ἀναγράφει. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ συγγραφεύς, καὶ ἕτερα συνάψας τούτοις οὐκ ἔμοιγε δοκοῦντα τὸ ἀναγκαῖον πρὸς τὴν ὑπόθεσιν φέρειν προβάλλεσθαι, τὸν γ' ἀποπερατοῖ λόγον.

A nationem veluti fundabant, ac præordinabant, factæ sunt, humanæque mentis oculi veritatis luce collustrari magis cœpere, et animi fluctuatio stabili religionis fide confirmari; tunc certe angelus unus introducitur ancillæ Abrahæ Agar ministrans [51], qui illam animi pendentem ac deficientem solaretur. Tantumnon hanc vocem mittente historia, magnum esse discrimen inter ministerium et creationem, interque Creatorem et res creatas. Illud enim dominationis est atque imperii; hoc vero obedientiæ ac servitutis. Quamobrem et Paulus præter cæteros legis bene peritus: *Nonne omnes sunt administratorii Spiritus, in ministerium missi* [52]? exclamavit. Hac igitur de causa, ut diximus, angelorum creationem initio historia non attigit. Quæ quidem ubi B retulit auctor, aliaque adjunxit, quæ (mihi saltem) nequaquam ea videntur ad rem propositam afferre quæ necessaria erant, tertium tandem librum finit.

Lib. IV *et* V. *Cur Filius Dei homo factus.*

[601 R.] Ὁ δὲ δ' αὐτῷ καὶ ε' τοῦ βιβλίου[16] λόγος, ἐν δυσὶ κεφαλαίοις περιγραφόμενος, οὐδὲν ἕτερον διαλαμβάνει ἢ ὅτι τῶν πρεπωδεστάτων ἦν τὴν ἀπαράλλακτον καὶ φυσικὴν εἰκόνα τοῦ Πατρὸς ἡμᾶς τοὺς κατ' εἰκόνα μὲν γεγονότας, τὸν δὲ χαρακτῆρα κιβδηλεύσαντας, ταύτην ἡμᾶς ἀποκαθᾶραί τε τῶν κηλιδωμάτων καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀναμορφώσασθαι· καὶ ὡς ἔδει τὴν ἀληθῆ καὶ ἐνυπόστατον τοῦ Θεοῦ σοφίαν τοὺς εἰς ἀλογίαν παρατραπέντας καὶ πρὸς τὸν κτήνη δὴ βίον ἀπονεύσαντας ἀπαλλάξαι τε τῆς ἀλογίας καὶ πρὸς τὸ νοερὸν ἐπαναγαγεῖν ἀξίωμα.

Quartus vero et quintus liber duobus capitibus absolvitur, neque aliud quid attingit, quam [cap. 20] decentissimum fuisse, ut immutabilis nativaque Patris imago nos ad eamdem conditos (sed qui formam illam jam corruperamus) a sordibus mundaret, et pristino decori restitueret: [cap. 21] utque oportuerit veram et hypostaticam sapientiam Dei conversos in insipientiam, et jumentis similes redditos a stultitia liberare, et ad rationabilis creaturæ dignitatem reducere.

Lib. VI. *Cur Creator, et Judex Dei Filius.*

Ὁ δὲ ς' αὐτῷ λόγος κεφάλαιον προβάλλεται πρῶτον, *Διὰ τί δημιουργὸς ὁ Υἱὸς λέγεται τῆς τε πρώτης ἡμῶν ὑποστάσεως καὶ τῆς ἐπὶ τέλει τῶν αἰώνων ἀναπλάσεως, εἶτα καὶ κριτὴς ἁπάντων ἐν τῷ καιρῷ τῆς κοινῆς*[17] *ἀναστάσεως*. Ἐχομένων γὰρ τῶν τριῶν τούτων καταστάσεων ἀλλήλοις καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν δεσπότην καὶ τεχνίτην ἀναφερομένων, καὶ ἡ περὶ αὐτῶν[18] ἀλληλουχεῖται καὶ συνυφαίνεται ζήτησίς τε καὶ ἐπίλυσις. Ἐπεὶ γὰρ ἔκτισε, δικαίως καὶ διαλυθέντας ἀνακτίζει· καὶ ἐπεὶ τοῦτο, ἀκολούθως τῷ οἰκείῳ πλάσματι καὶ νομοθετεῖ· νομοθετῶν[19] δὲ δῆλον ὅτι καὶ τὴν κρίσιν τοῖς τε νομοφυλακοῦσι καὶ τοῖς τὸ παράνομον προελομένοις αὐτὸς ἀδέκαστον τὸ προνόμιον ἔχει διανέμειν. Προηγουμένης οὖν τῆς ζητήσεως, *Διὰ τί μηδεμιᾶς οὔσης ἐν τῇ Τριάδι διαφορᾶς, καθ' ὑπεροχὴν λέγω καὶ ἔλλειψιν, ὁ Υἱὸς μᾶλλον δημιουργός τε καὶ πλάστης ἀνακηρύττεται*, καὶ ταύτης τὴν λύσιν ἤδη λαμβανούσης, φανερὸν ὡς καὶ τὰ ἐφεξῆς τῶν ζητημάτων συνδιαλύεται. Φησὶν οὖν ὡς καλῶς καὶ εὐλόγως ἡ δημιουργία τοῦ παντὸς κατ' ἐξαίρετον τῷ Υἱῷ ἀναφέρεται. Καὶ γὰρ τοῦ Λόγου μετὰ σαρκὸς ἐπιδημήσαντος οἱ μείζους καὶ πλείους περὶ τὴν δημιουρ-

C Sextus liber primum illud [22] caput proponit: *Quare Dei Filius opifex dicatur, cum primæ nostræ existentiæ, tum reformationis in fine sæculorum, tum etiam Judex omnium, novæ resurrectionis tempore?* His enim tribus inter se connexis, et ad eumdem dominum artificemque **189** *a* relatis, ipsæ quoque quæstio et solutio connexam atque cohærentem rationem habent. Postquam enim creavit, merito perditos reparat. Quod cum ita sit, consequenter etiam suæ creaturæ legem fert. Unde et illud planum efficitur, ipsius esse sententiam incorruptam ferre, tam in legem servantes, quam in eam sponte violantes. Præmissa igitur quæstione: *Cur cum nulla sit in Trinitate gradus superioris aut inferioris differentia, Filius tamen potius opifex atque* D *formator prædicatur*, manifestum est, hac una soluta, reliquas quoque ex ea deinceps ortas quæstiones dissolvi. Quare affirmat recte ac merito universi creationem ad Filium per excellentiam referri. Cum etenim Verbum in carne ad nos venisset, plures ac majores hæreses de creatione processerunt. In his aliqui verum atque unicum Creatorem ignorantes, in varias causas mundi creatio-

[51] Gen. xxi, 17. [52] Hebr. i, 14.

VARIÆ LECTIONES.

[13] ἵνα δὴ οἰκονομεῖται A. [14] ὑπηρετούντων A : δημιουργούντων ς. [15] οὐχὶ] Hebr. i, 14. [16] βιβλίου] libri. [17] καινῆς ς. [18] αὐτὸν ς. [19] νομοθετῶν A : νομοθετεῖ ς.

Digitized by Google

nem retulerunt. Unde non in multitudinem solum deorum quidam sese effuderunt, sed et bono malum opponentes, universi gubernationem indivisibilem in contrarias providentias distraxerunt. Quidam rursum individuæ et per omnia æqualis Divinitatis divisores amaros atque injustos se constituentes, tota Dei majestate Patri attributa, Filium ac Spiritum sanctum ab ejusdem naturæ participatione repulerunt : hoc pro sua dementia prætextu arrepto, quod et Deum unum (quem etiam Patrem prædicat vetus Lex) celebrarent, et noxam adducentis audaciæ esset, Filium vel Spiritum Deum confiteri. Ex his vero fuerint tum qui ignorantia Filii et Spiritus laborarunt; quotquot nimirum Judæorum atque gentilium tabefecit error; tum qui scientia quidem, sed fallaci præditi (ut Arius atque Macedoniani) ipsum Creatorem impie rebus creatis annumeraverunt. Vide igitur, quando hic error longe adeo lateque invalescere potuit; si etiam creationis universi dignitas definite Patri esset attributa, prætereaque redemptio atque judicium, quis non impiis dementiæ color ac prætextus confingeretur, quo Filium ac Spiritum sanctum, vel nullo modo subsistere vel subsistentem in creaturarum ordinem redigere auderent? Propterea igitur Pater Filio justa de causa cedit, cum creationis dignitate ab initio, tum reformationis, tum etiam judicii. **189***b* Veruntamen non si in eorum aliquo, quæ modo diximus, Filio cessit Pater, mox etiam in omnibus cessit. Neque enim hoc disponentis omnia sapienter Providentiæ fuerit, quandoquidem tali nulla penitus apparente occasione, multi impiorum duo Testamenta contrariis legislatoribus assignarunt. Quare convenienti prorsus, quæque Deum deceat ratione, et sapientiæ plena dispensatione, Filio non formatio solum atque reformatio, sed judicium quoque (etsi tribus personis communia hæc sint) per excellentiam attribuuntur. Sic igitur objectam quæstionem Dei amans scriptor hic dissolvit : cui et alia accedunt, quæ parem nequaquam cum suprascriptis utilitatem habent.

Interim præsenti dubitationi aliud quiddam investigatione dignum admiscet. Quærit enim : *Cur Filio Pater præponatur, ac dehinc tertius Spiritus sanctus constituatur?* Respondetque certum esse divinam naturam (cum nec verbis exprimi, nec mente comprehendi queat) neque ratione, neque oratione, hoc ipsum quod est, evulgari vel nominari posse : quibus vero per ineffabilem dispensationem cognoscenda objicitur, non sicuti est, sed ut fas atque utile est iis quibus apparet, sic pulchritudinis suæ splendorem immittere infixius in se intuentes, et utcunque fruendam dare : quapropter ut profundius, et magis theologice loquamur, sive Tri-

A γίαν αἱρέσεις προσέκοψαν [20], καὶ οἱ μὲν τὸν ἕνα καὶ ὡς ἀληθῶς Δημιουργὸν ἀγνοήσαντες [312 H.] εἰς πολλὰς αἰτίας τὴν τῶν ὄντων ἀνῆψαν ὑπόστασιν, ἔνιοι δ' οὖν οὐκ εἰς πλῆθος μόνον θεῶν ἐξεχύθησαν, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀγαθῷ πονηρὸν ἀντανιστῶντες τὴν τῶν ὅλων ἀμέριστον ἐπιστασίαν εἰς ἀντικειμένας προνοίας διέσχισαν. Τινὲς δὲ καὶ τῆς ἀμεροῦς καὶ διὰ πάντων τὸ ἴσον ἐχούσης θεότητος μεριστὰς πικροὺς καὶ ἀδίκους σφᾶς αὐτοὺς προκαθίσαντες, ὅλον τὸ θεοπρεπὲς τῷ Πατρὶ περικλείσαντες, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς συμφυΐας ἀπώσαντο, προφάσεως (ὡς ἐνόμιζεν αὐτῶν τὸ ἀσύνετον) περιδραττόμενοι ὅτι δή που Θεὸν ἕνα, ὃν καὶ Πατέρα ὑμνεῖ, τὰ Παλαιὰ Νόμιμα ἀνακηρύττουσι, καὶ τόλμης ἐστὶν ἀγούσης εἰς παρανομίαν Θεὸν τὸν Υἱὸν ἢ τὸ Πνεῦμα συνομολογεῖν. Τούτων δ' ἂν εἶεν ἄγνοιαν μὲν τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ B Πνεύματος ἐκνοσήσαντες, ὅσοις [21] τὸ Ἰουδαϊκόν τε καὶ Ἑλληνικὸν ἐνετάκη φρόνημα, οἱ δὲ γνῶσιν μὲν ἐπισφαλῆ δὲ κτησάμενοι, ὥσπερ Ἄρειος καὶ οἱ κατὰ Μακεδόνιον, οἳ συνηρίθμουν ἀθέως τῇ κτίσει τὸν Κτίσαντα. Ὅρα οὖν, τῆς τοιαύτης πλάνης οὕτως ἐπιπολάζειν κατισχυούσης, εἰ καὶ τὸ τῆς δημιουργίας τῶν ὅλων ἀξίωμα ἀφωρισμένως προσανετέθη τῷ Πατρὶ, εἶτα καὶ ἡ ἀνάπλασις καὶ ἡ κρίσις, ποία μανίας οὐκ ἂν διεπλάττετο τοῖς ἀσεβέσι πρόφασις [604 R.] εἰς τὸ τὸν μὲν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα ἢ μηδ' ὅλως ὑφεστάναι, ἢ καὶ ὑφεστῶτα εἰς τὴν τῶν κτισμάτων χώραν ἀπελαύνειν καταθρασύνεσθαι; διὰ τοῦτο οὖν ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ οἰκονομικῶς ὑπεξίσταται C τῆς τε κατ' ἀρχὰς δημιουργίας καὶ τῆς ἀναπλάσεως, εἶτα καὶ τῆς κρίσεως. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' εἰ τῶν εἰρημένων μέν τινος ὁ Πατὴρ ὑπεξέστη τῷ Υἱῷ, μὴ πάντων δὲ τῶν εἰρημένων, οὐδὲ τοῦτο ἂν ἦν τῆς πάντα σοφῶς οἰκονομούσης Προνοίας, ὅπου γε μηδὲ τοιαύτης [22] ὅλως ὑποφαινομένης ἀφορμῆς πολλοὶ τῶν ἀσεβῶν τὰς δύο διαθήκας ἐναντίοις νομοθέταις διενείμαντο. Ὥστε ἐναρμόστῳ τε καὶ θεοπρεπεῖ λόγῳ καὶ οἰκονομίᾳ πεπληρωμένῃ σοφίας τῷ Υἱῷ καὶ ἡ πλάσις καὶ ἡ ἀνάπλασις καὶ ἡ κρίσις κἂν [23] τῶν τριῶν ὑποστάσεων εἴη ταῦτα κοινὰ, κατ' ἐξαίρετον ἀναφέρεται. Οὕτω μὲν οὖν τὴν προκειμένην ἀπορίαν ὁ φιλόθεος συγγραφεὺς ἐπιλύεται, συνυποβάλλων [24] καὶ ἑτερά τινα οὐχ ὁμοίως τοῖς εἰρημένοις τὸ χρήσιμον παρεχόμενα.

D Μεταξὺ δὲ τοῦ προκειμένου ζητήματος καὶ ἑτερόν τε αὐτῷ ἄξιον ἐξετάσεως συνδιαπλέκεται. Ζητεῖ γὰρ διὰ τί προτέτακται ὁ Πατὴρ τοῦ Υἱοῦ, εἶτα τὸ Πνεῦμα τρίτον συντάττεται. Καί φησιν ὡς ἡ θεία φύσις ἄῤῥητος οὖσα καὶ ἀκατάληπτος δῆλον ὡς οὔτε λογισμῷ τινι οὔτε ῥήματι αὐτὸ τοῦτο ὅπερ ἐστὶν ἐκκαλύπτεται ἢ ὀνομάζεται, οἷς δ' ἂν καὶ πρὸς ἐμφάνειαν δι' οἰκονομίαν ἄφατον καταστῇ οὐχ ὡς ἔστιν, ἀλλ' ὡς ἑκάστῳ τῶν ἐμφανιζομένων δυνατόν τε καὶ συμφέρον, οὕτως αὐτῆς τοῦ κάλλους τὰς μαρμαρυγὰς ἐνίησί τε τοῖς εἰς αὐτὴν [25] ἀτενίζουσι καὶ παραπολαύειν παρέχεται. Διὸ βαθύτερόν τε καὶ θεολογικώτερον φάναι, κἂν Τριάδα, [312 H.] κἂν μονάδα,

VARIÆ LECTIONES.

[20] προέκοψαν A. [21] ὅσοις A : ὅσας ς. [22] μηδὲ τῆς τοιαύτης ς. [23] κἂν A : καὶ ς. [24] συνιποβάλλων A: συνυποβάλλεται ς. [25] ταύτην ς.

Digitized by Google

κἂν Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα, κἂν Θεότητα, κἂν ἕτερόν τι τὴν ἄληπτον ἐκείνην καὶ ἄφατον ἐνοήσωμεν ἢ ὀνομάσωμεν φύσιν, οὐχὶ ταῦτα ἀλλ' ὑπὲρ ταῦτά ἐστι. Διὸ καὶ ὁ τῶν ἀπορρήτων μυσταγωγὸς, *Ἐκ μέρους* [46], βοᾷ, *γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται.* Καὶ ὁ γνήσιος δὲ τούτου μαθητὴς, ὁ σοφὸς Διονύσιος, τὰ αὐτὰ καὶ τοῖς αὐτοῖς μικροῦ διαμαρτύρεται ῥήμασι, καὶ μάλιστά γε ἐν τοῖς περὶ τελείου καὶ ἑνός. Οὐκοῦν ἐπεὶ τὰ πλεῖστα τῶν περὶ Θεοῦ οὐχ ὅπερ ἐστὶ παριδηλοῖ, χειραγωγία δὲ μᾶλλόν τίς ἐστι καὶ συγκατάβασις, διὰ τῶν συντρόφων ἡμῖν καὶ πραγμάτων καὶ ὀνομάτων τὸν νοῦν ἡμῶν πρὸς τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς ἀναφέρουσα, δῆλον ὅτι τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ προτετάχθαι τὸν Πατέρα κατὰ τὴν ἐκφώνησιν, εἶτα τὸν Υἱὸν καὶ μετ' ἐκεῖνον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὥς που καὶ αὐτὸς ὁ Δεσπότης παιδαγωγῶν ἡμᾶς πρὸς τοὺς μαθητάς φησι· *Πορευθέντες* [47] *μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος*, ἐπεί γε αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ θεία φύσις οὔτε προτέτακται οὔτε ὑποτέτακται, ἀλλὰ καὶ πάσης ὑπερίδρυται καὶ ἀριθμήσεως καὶ μοναδικῆς ἐπινοήσεως, εἴπερ καὶ ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ μονὰς περὶ οὐσίαν, τὸ δὲ θεῖον ὑπερούσιον. Ὥσπερ οὖν τὸ Θεῖον τὰ ἐν χρόνῳ πάντα ἀχρόνως ἐπίσταται καὶ ἀμερίστως τὰ μεριστὰ καὶ ἀῤῥεύστως τὰ ῥέοντα, [605 R.] οὕτω πᾶσα γεννητὴ φύσις καὶ τὸ ὑπέρχρονον ἐν χρόνῳ νοεῖ, καὶ μεμερισμένως τὸ ἀμέριστον, καὶ τὸ ἄφθεγκτον διὰ συντρόφου φωνῆς ὀνόμασι διαμεμορφωμένης καὶ ῥήμασιν.

Εἶτα ἐφεξῆς ἐξετάζει, *Τίνος ἕνεκεν ὁ μὲν Υἱὸς κατὰ τὴν ἐκφώνησιν μέσος παραλαμβάνεται, ἄκρα δὲ ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον* [48]. Καὶ φησιν ὡς ἐπειδὴ δικαιοσυνης ζυγὸς λέγεται ὁ Θεὸς, ἀναλόγως τῷ παρ' ἡμῖν ζυγῷ καὶ ἡ ἐν τῇ θείᾳ φύσει τάξις ἐπινενόηται ὥστε τὸν Υἱὸν τὴν μέσην χώραν ἀναπληροῦντα τὴν ἄκραν ἰσότητα πρὸς τὰ ἄκρα συντηρεῖν· αὐτὸς γὰρ τήν τε κατ' ἀρχὰς δημιουργίαν καὶ τὴν ὕστερον τοῦ γένους ἀνάπλασιν ἀπειργάσατο. Καὶ τὸ παράδειγμα δὲ τοῦ ζυγοῦ τὸ ἰσόῤῥοπόν τε καὶ ἰσοδύναμον τῆς ἀπειροδυνάμου Τριάδος αἰνίττεται, μηδεμιᾶς τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἀναφερομένης τὸ πλέον ἢ πρὸς τὴν κάτω ῥοπὴν ἀποκλινούσης, ἀλλ' ἐν τῷ ἴσῳ τε καὶ ὁμοτίμῳ καὶ ἀδιαφόρῳ τῆς δόξης καὶ τῆς οὐσίας ζυγοστατουμένης τε καὶ θεολογουμένης· ἐξ οὗ καὶ ἐν τοῖς γεννητοῖς ἡ ἰσότης δίδοται καὶ τὸ δίκαιον ταλαντεύεται. Τοιαῦτα μὲν οὖν αὐτῷ κατά τε τὸ κβ' κεφάλαιον τοῦ ις' βιβλίου καὶ τὸ γ' καὶ κ' συνυφαίνεται.

Μετὰ τοῦτο δέ φησιν ἀναλογίαν τινὰ διασώζειν

nitatem, sive unitatem, sive Patrem, sive Filium, sive Spiritum sanctum, sive Deitatem, sive aliud quidpiam incomprehensibilem illam et ineffabilem naturam cogitemus, vel nominemus, non hæc illa, sed supra hæc est. Quamobrem etiam ineffabilium enarrator clamat : *Ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus, cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est* [49]. Hujusque germanus discipulus, sapiens ille Dionysius, hæc ipsa iisdem propemodum testata verbis reliquit : maxime ubi de perfecto (47) atque uno agit. Quando igitur plurima eorum quæ de Deo dicuntur, non id quod est, significant, sed potius manu ducunt, et pro captu nostro per cognatas nobis res atque voces, mentem nostram supra nos attollunt : perspicuum est tale quid illud esse, quod primo loco inter loquendum proferatur Pater, deinde Filius, ac post hunc Spiritus sanctus. Quemadmodum alicubi etiam ipse Dominus, nos instruens, discipulis ait : *Euntes docete omnes gentes,* **190** *a baptizantes eos, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti* [50]. Quoniam ipsa secundum se divina natura, neque præponi, neque subjici apta est, sed supra omnem tam numeri, quam singularitatis notionem collocatur. Numerus siquidem, et unitas de substantia dicuntur : divinitas vero substantiam superat universam. Quemadmodum igitur Deus omnia quæ in tempore exsistunt, sine tempore cognoscit, et indivise, quæ divisibilia, ut et fluxa, sine ullo fluxu : sic omnis creata natura, id quod tempus excedit, in tempore cognoscit, et divise, quod dividi non potest, quodque ineffabile est, per cognatam nominibusque et verbis efformatam vocem.

23. Quærit deinceps, *Cur Filius, cum loquimur, medius assumatur, extremisque locis Pater et Spiritus sanctus ?* Respondet : Quoniam justitiæ trutina dicitur Deus, proportione quadam cum trutina nostra, ideo quoque in natura divina ordo ejusmodi excogitatus est, ut Filius, medio occupato loco, exactam æqualitatem cum extremis teneat. Ipse enim et a principio creationem, et ad postremum generis [nostri] instaurationem perfecit. Quin etiam trutinæ exemplum, infinite potentis Trinitatis æqualem omnino ac parem potestatem subindicat, cum nulla trium personarum, vel plus altera assurgat, vel ad ima magis vergat, sed in æquali et pari, nulloque modo differente gloria et essentia trutinetur, ac theologice expendatur. Unde et in rebus generatis æqualitas datur, et justum æquis ponderibus libratur. Hæc fere in vicesimo secundo capite sexti libri, itemque vicesimo tertio ab eo contexuntur.

24, 25. Post hæc analogiam quamdam servari

[46] I Cor. XIII, 9 et 10. [47] Matth. XXVIII, 29.

VARIÆ LECTIONES.

[46] ἐκ μ.] Cor. XIII, 9. [47] πορευθ.] Matth. XXVIII, 29. [48] τὸ ἅγ. corr. A : τε ἅγ. ς.

NOTÆ.

(47) Cap. 13, lib. *De divin. nominibus.*

Digitized by Google

asserit a duplici illa Trinitate, quæ in alis Seraphim consideratur [55]. Et medium quidem Patri respondere, extrema vero Filio, ac Spiritui sancto. Triplicem quoque illam et omnino invariatam in se vocis *Sanctus* exclamationem, trium personarum immutabilitatem, quoad essentiam, potentiam et facultatem subindicare. Quin et illorum trium consubstantialitatem atque unitatem velut sigillo obsignari ac coaptari, dum unum duntaxat postea [per vocem] *Dominus* inducitur et infertur. Alarum item geminationem, significare cognitionem illam omnem, quæ per hos in homines derivatur (etsi per immateriales spiritus subministretur), non simplicem, sed materiatam deferri : ex nostris nimirum figuris ac formis, velut compositum quoddam, compositis adaptatam, cum duplex sit materiatum omne, ex materia conflatum et forma. Quanquam et **190***b* intelligibiles potestates, ex sanctificatione et substantia, quod duplicibus alis significetur, conflari volunt. Certum vero quod horum cognitio, perfectissima illa, et quæ omnem cognitionis simplicitatem superat, ut quæ soli creatrici Trinitati ascribatur, inferior atque imperfectior exsistens, non ab omni sit compositione libera. Ad hæc vocem Sanctus sine ulla coagmentatione prolatam, et nullo omnino alio intercedente provocabulo, indicare simplicem, minime compositum, excellentem ac sacrosanctum divinæ naturæ statum, cum omni alia natura et subsistentia comparatæ. Illud vero Sanctus sanctorum, ejusmodi significare sanctimoniam, quæ sit supra omnem aliam, quæ nominari possit, collocata : minimeque cum illa componenda. Quotquot enim ob divinam gratiam sancti dicuntur, profani alioqui atque impuri merito judicari queant, si cum Deo componantur. Ut et omnes reges, servi, et exsistentia, non exsistentia, ad eum qui revera exsistit collata. Excellentiam igitur, ut dictum est, ac singulare quid, et supra reliquæ creaturæ terminos de Deo nuntiat verbum illud Sanctus. Sanctum enim hic dicas, non quod ab omni sorde, quæ corpus aut animam inquinat, purum est ; nequaquam. Quænam enim illa Dei laus, aut potius quomodo non extrema ejus vituperatio sit, si id laudationis loco usurpetur, quod Deus ab affectionibus nostris liber exsistat ? Sed distinctam [Dei naturam vox ilia] et cæteris omnibus antecellentem, atque ab iis sejunctam prædicat. Neque vero insolita sacris Litteris ejusmodi hujus vocabuli significatio, ut ibi : *Omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur,* [56], hoc est, selectum. Et rursum Judicum libro : *Paries filium, et non ascendet ferrum super caput ejus, quia sanctificatus* (47*) *est puer.* Aliaque sexcenta. Sic sane san-

A τὴν [29] ἐν ταῖς πτέρυξι τῶν Σεραφὶμ θεωρουμένην διπλῆν Τριάδα, καὶ τὸ μὲν μέσον ἀναλογεῖν τῷ Πατρὶ, τὰ δ' ἄκρα τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Πνεύματι· καὶ τὴν τριαδικὴν τῆς ἁγιότητος ἐκφώνησιν ἀπαράλλακτον οὖσαν πάντη πρὸς ἑαυτὴν τὸ ἀπαράλλακτον κατ' οὐσίαν καὶ δύναμιν καὶ ἐξουσίαν τῶν τριῶν αἰνιγματίζειν [315 H.] ὑποστάσεων. Καὶ ἐπισφραγίζειν δὲ καὶ ἐπισυνάπτειν τὸ ὁμοούσιον καὶ ἑνιαῖον τῶν τριῶν τὴν ἐπαγωγὴν καὶ ἐπιφορὰν τοῦ ἑνὸς Κύριος. Δηλοῦν δὲ καὶ τῶν πτερῶν τὴν διπλόην πᾶσαν τὴν εἰς ἡμᾶς δι' αὐτῶν κατιοῦσαν γνῶσιν, εἰ καὶ διὰ τῶν ἀΰλων διακονεῖται πνευμάτων, οὐχ ἁπλῆν ἀλλ' ὑλικὴν κατιέναι, ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς τύπων τε καὶ σχημάτων τοῖς συνθέτοις σύνθετον ἁρμοζομένην· διπλοῦν δὲ τὸ ὑλικὸν ἅπαν, ἐξ ὕλης συγκείμενον
B καὶ εἴδους. Ἔτι δὲ καὶ τὰς νοερὰς δυνάμεις ἐξ ἁγιασμοῦ καὶ οὐσίας, ὃ τὸ διττὸν αἰνίττεσθαι φασὶ τῶν πτερύγων, συγκεῖσθαί φασι· δῆλον δὲ ὡς καὶ ἡ τούτων γνῶσις τῆς ὁλοτελοῦς καὶ ὑπὲρ ἁπλότητα γνώσεως, ἥτις μόνῃ τῇ δημιουργικῇ Τριάδι ἀφώρισται, ἐλαττουμένη καὶ τὸ ἀτελὲς ἔχουσα οὐκ εἰς πάσης διπλόης τὸ ἐλεύθερον ἔχουσα. Παραδηλοῦν δὲ καὶ αὐτὴν [30] τὴν *ἅγιος* φωνὴν, ἄνευ συνθήκης προαγομένην καὶ μηδὲ μεσολαβοῦντος ἑτέρου προσρήματος, τὸ ἁπλοῦν καὶ ἀσύνθετον καὶ ἐξῃρημένον καὶ ἀβέβηλον τῆς θείας φύσεως πρὸς πᾶσαν ἄλλην φύσιν τε καὶ ὑπόστασιν· τοῦτο δὲ τὸ *ἅγιος*, τῶν ἁγίων αἰνίττεσθαι τὸ ὑπεριδρυμένον καὶ ἀσύγκριτον πρὸς πᾶσαν ἄλλην ὀνομαζομένην ἁγιότητα· καὶ γὰρ
C καὶ ὅσοι διὰ τὸ Θεῖον ἅγιοι λέγονται, βέβηλοί τε ἂν κριθείησαν καὶ ἀκάθαρτοι παραβαλλόμενοι Θεῷ, ὥσπερ καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς δοῦλοι, καὶ μὴ ὄντα τὰ ὄντα πρὸς τὸν ὄντως ὄντα ἐξεταζόμενα. Τὸ ἐξαίρετον τοίνυν, ὡς εἴρηται, καὶ μεμονωμένον καὶ πάσης ἄλλης ὑπερόριον φύσεως ἐπὶ Θεοῦ καταγγέλλει τὸ *ἅγιος*. [608 R.] Ἅγιον γὰρ ἐνταῦθα οὐχὶ τὸ ῥύπου τινὸς καθαρὸν εἶναι διὰ σώματος ἢ ψυχῆς διαβαίνοντος· ἄπαγε· ποῦ γὰρ ἐγκώμιον Θεοῦ, μᾶλλον δὲ πῶς οὐκ ἔσχατος ψόγος εἰς ὕμνον παραλαμβάνειν τὸ παθῶν ἀπηλλάχθαι τὸ Θεῖον λέγειν τῶν ἡμετέρων; ἀλλὰ τὸ ἀφωρισμένον καὶ ὑπεριδρυμένον τῶν ἄλλων ἁπάντων καὶ ἀνακεχωρηκὸς ἀνυμνεῖ. Σύνηθες δὲ τῇ θείᾳ Γραφῇ τὸ τοιοῦτον τῆς λέξεως σημαινόμενον, ὡς τὸ, *Πᾶν* [31] *ἄρσεν διανοῖγον μήτραν*
D *ἅγιον τῷ Κυρίῳ κληθήσεται*, τουτέστιν ἀφωρισμένον. Καὶ πάλιν ἐν τοῖς Κριταῖς [32]· *Τέξῃ υἱὸν, καὶ οὐκ ἀναβήσεται σίδηρος ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ὅτι ἡγιασμένον ἐστὶ τὸ παιδάριον*, καὶ μυρία ἄλλα. Οὕτω δὴ καὶ ἁγιάζεσθαι τὸν τόπον ἢ τὸν ἄρτον ἢ τὸν οἶνον, ἃ τῷ Θεῷ φαμεν ἀφορίζεσθαι καὶ πρὸς μηδεμίαν κοινὴν ὑποφέρεσθαι χρῆσιν.

[55] Isa. VI, 2 seqq. [56] Num. VIII, 16 ; Luc. II, 23.

VARIÆ LECTIONES.

[29] τὴν ἐν] Isa. VI, 2. [30] αὐτὴν add. A. [31] πᾶν] Luc. II, 23. [32] Κριταῖς] 13, 5.

NOTÆ.

(47*) Judic. XIII, 5. In Vulg. et LXX *Nazaræus* legitur : quæ vox Hebræis *sanctum*, vel *sanctificatum* significat, ut apud B. Hieronym. videas.

Digitized by Google

tificari locum, ve panem, vel vinum dicimus, quæ Deo secernuntur, et ad nullum communem usum referuntur.

Εἰς πίστιν δὲ παράγειν ἐπιχειρεῖ, ὅτιπερ αἱ ἄϋλοι δυνάμεις ὑλικῶς τοῖς ἡλικοῖς τὰ ἄνωθεν διαπορθμεύουσι, τὴν λαβίδα [58], ἣν ἓν τῶν Σεραφὶμ πρὸς τὸν προφήτην ἀποστελλόμενον ἔφερε, τὸν ἄνθρακα φέρουσαν. Δῆλον γὰρ ὡς ἐν σωματικοῖς συμβόλοις ἀσωμάτων τινῶν καὶ νοητῶν ἡ ἀσώματος δύναμις ὑπεδήλου τῷ προφήτῃ μυστήρια, διδασκούσης ἡμᾶς τῆς ἱερᾶς Γραφῆς ὅτι, καθάπερ οὐκ ἔστιν ἄνευ μεσότητος οὔτε ὕλης παχυτέρας τοῦ πυρὸς λαβέσθαι, οὕτω καὶ τῶν θείων οὐδὲν ἔστι λαβεῖν ἄνευ συμβόλων ὑλικῶν καὶ [34] προσφόρων τοῖς δεχομένοις. Ἔστι δὲ καὶ ἡ λαβὶς [314 H.] τυποῦσα τὴν ὕλην ὥσπερ ὁ ἄνθραξ τὸ θεῖον· *Ὁ γὰρ* [35] *Θεὸς ἡμῶν πῦρ κατανάλισκον*· καὶ, *Τὰ λόγια* [36] *Κυρίου πεπυρωμένα*. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ φωνὴ τῆς λαβίδος τὴν ἁφὴν ἀπαγγέλλει, ἥτις δηλονότι ἐπὶ μόνων ὁρᾶται τῶν αἰσθητῶν. Ἴσως δὲ καὶ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν τοῦ Λόγου αἰνιγματίζεσθαι διὰ τῶν εἰρημένων συμβόλων φάναι οὐδὲν ἀπεικός· τὸ γὰρ θεῖον πῦρ παχύτητι τῆς καθ' ἡμᾶς σαρκὸς προσωμίλησεν ἡμῖν. Δυνατὸν δέ φησι καὶ τὴν μὲν λαβίδα τὴν νομικὴν εἰκονίζειν σκιάν, τὸν ἄνθρακα δὲ τὴν Νέαν Διαθήκην· καὶ γὰρ διὰ τῶν συμβόλων τῶν νομικῶν τὰ τῆς Νέας μυστήρια παραδηλοῦσθαί τε καὶ τοῖς εὐγνώμοσι παραδίδοσθαι. Λέγει δὲ καὶ τοῦ Κυριακοῦ σώματος ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης προτεθέντος διὰ τοῦτο τοὺς παρ' ἑκάτερα τῶν τὰ ἱερὰ ὑπηρετουμένων ῥιπίδας πτερῶν πεποιημένας τοῖς προκειμένοις φρικτοῖς ἐπικινεῖν, τῶν ἑξαπτερύγων φέροντας σύμβολα, ὡς ἂν μὴ ἐῶσι τοὺς τελουμένους τοῖς ὁρωμένοις ἐναπομένειν, ἀλλὰ παντὸς προσύλου ὑπεράνω γενομένους νοεροῖς ὀφθαλμοῖς διὰ τῶν ὁρωμένων ἐπὶ τὴν ἀόρατον θέαν καὶ τὸ ἀμήχανον ἐκεῖνο [37] κάλλος παρασκευάζουσιν ἀναδραμεῖν. Καὶ γὰρ καὶ σωματικῶς τῷ Δεσπότῃ παρόντι φόβῳ καὶ τρόμῳ τὰ Σεραφὶμ ὑπηρέτει· οὗ τίνος φόβου καὶ τρόμου αἴνιγμα εἶναι καὶ τὴν γενομένην διὰ τῶν πτερῶν κίνησιν, ἣν τὸ ὑπηρετούμενον ἐνεργεῖ. Εἰ δὲ τὰ Σεραφὶμ ὑπηρετοῦντα δηλοῦνται [38] καὶ σαρκωθέντι τῷ Λόγῳ, καὶ οὐδὲν διὰ τὴν κάτω τοῦ Λόγου διαγωγὴν τῆς ἄνω καθυφίησι δουλείας, δηλονότι καὶ ἡ ἄλλη τῶν ἀσωμάτων διακόσμησις νόων τὸν μετὰ σαρκὸς παραγεγονότα λατρεύουσα προσεκύνει. [609 R.] Ἡ γὰρ ἐν τούτοις πρωτεύουσα τάξις, τὴν δουλείαν οὐ καινοτομοῦσα, καὶ τῶν μετ' αὐτὴν τὴν ἴσην ὑπηρεσίαν βεβαιοῦται. Γέγραπται [39] γὰρ ὡς καὶ ἄγγελοι προσελθόντες διηκόνουν αὐτῷ· τὸ δὲ *τοῦ ἀγγέλου* ὄνομα, ὡς οἱ τὰ θεῖα ἴσασι σοφοί, κοινόν ἐστι πάσαις [40] ταῖς νοεραῖς δυνάμεσιν ὄνομα. Καὶ πάλιν περὶ τοῦ εἰς τὴν οἰκουμένην εἰσαγομένου πρωτοτόκου τὸ ἱερὸν

Fidem vero ut faciat his (quod materiæ expertes spiritus materialiter nobis materiatis res cœlestes afferant), forcipem illam adducere pergit [37], quam unus e Seraphim ad prophetam missus attulit, carbonem complexam. Palam enim est corporalibus in symbolis incorpoream illam potestatem incorporeorum quorumdam atque intelligibilium mysteria significare apud prophetam voluisse, docente nos sacra Scriptura : quemadmodum sine intermedio aliquo, et absque crassiore materia ignis capi non potest : sic nec rerum divinarum quidquam percipi posse sine materialibus symbolis, cæterisque rebus, iis qui susciperent accommodatis. Est autem forceps materiam designans, **191** *a* quemadmodum et carbo divinum numen denotat. *Deus enim noster ignis consumens est* [38]. Et : *Eloquia Domini igne examinata* [39]. Ipsa quoque vox forcipis tactum significat, qui scilicet in solis apparet sensibilibus. Fortasse vero et Verbi incarnationem, nostri causa factam, obscure designari prædictis symbolis probabiliter dicatur. Ignis enim divinus, carnis nostræ crassitie [interjecta] nobiscum conversatus est. Fieri etiam potest, ait, ut forceps legalem umbram designet, carbo vero Novum Testamentum, cum per legalia symbola Novi mysteria Testamenti ostendantur, ac bene sentientibus tradantur. Addit insuper : Cum corpus Dominicum in sacra mensa propositum est, ideo qui ab utroque latere sacris operantibus [astant] in eorum quæ sex alas gestant symbolum, confecta ex alis flabella (48) supra oblata ibi horrenda mysteria agitare, ut ne sinant initiatos rebus visis inhærere, sed eos mentis oculis supra omne id, quod cum materia conjunctum est, sublatos, faciant per ea quæ videntur, ad invisibilem contemplationem, et inexplicabilem illam pulchritudinem ascendere. Nam tum etiam cum corporaliter Dominus præsens esset, cum timore ac tremore Seraphim ei inserviebant : hujusque timoris et tremoris specimen obscurum esse, alarum illam agitationem, quam ministrantes adhibent. Si vero Seraphim etiam incarnato jam Verbo ministrare declarantur, ut nihil ob ejus in terram descensum de servitute, quæ in cœlo erat, diminuant : clarum quod et alter incorporeorum spirituum ordo Incarnatum cultu latriæ adorabat. Cum enim qui in his primum ordinem tenent, cultum non immutant, mox etiam par a subsequentibus ministerium exhiberi confirmant. Scriptum est enim, quod etiam angeli accedentes ministrabant ei [60]. *Angeli* vero appellatio, ut rerum divinarum periti norunt, commune est

[57] Isa. VI, 6. [58] Deut. IV, 24. [59] Psal. XVII, 37. [60] Matth. IV, 11.

VARIÆ LECTIONES.

[33] τὴν λαβ.] Isa. VI, 6. [34] καὶ A : τε καὶ ς. [35] ὁ γὰρ] Deut. IV, 24. [36] τὰ λόγια] Psal. XVII, 37. [37] ἐκεῖνον A. [38] δουλοῦται A. [39] γέγραπται] Matth. IV, 11. [40] πᾶσι A.

NOTÆ.

(48) Qu mos in Hispania hodieque spectatur, ad æstum ardente canicula depellendum.

Digitized by Google

intelligibilium spirituum nomen. Et iterum de primogenito in orbem terræ introducto Scriptura loquitur: *Et adorent eum omnes angeli Dei* [61.62]. Propterea etiam simul atque ad altare sacerdotes accedunt, cantor sacer de superiore loco sic clamat: *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis.* Quem hymnum ex veneranda ac tremenda Seraphinorum professione compositum asserit. Non tamen de suo habere hoc inventum, **191***b* sed e Judæorum gente quemdam veritatis doctrina imbutum, qui alios quoque docendi auctoritatem ab Ecclesia accepisset, virum cætera sapientem, vitaque illustrem, hujus doctrinæ Jobio auctorem fuisse, cum unde compositus esset sacer ille hymnus, exponeret. Docere vero ipsum ex Cherubinorum (49) hymno, et psalmo XLI sacrorum cantorum canticum illud conflatum esse. Celebrari enim in hoc Psalmo *Deum fortem vivum* : ac mutatam quidem esse vocem *vivum* in æquipollens vocabulum *immortalis*, ipsa voce *fortis* retenta: ita sacrum illud canticum contextum esse. Porro exprimi voces *Deus* et *Sanctus*, ut distinctio fiat ab idolorum simulacris, quæ terrestria sunt, humanarum manuum opus, et veræ abominationes. *Fortis* vero adversus mota, immobilia et imbecilla idola. *Immortalis* denique, quod idola nec spirent, nec ullam efficiendi vim habeant: sed nec tantillam quidem vitæ partem acceperint. Narrat hoc etiam, eumdem illum sacrum virum sese docuisse, quemadmodum ab aliis quoque scriptoribus refertur, ut beatus (60) Proclus (Constantinopolis is præsul erat) prædicti hymni constructionem, per revelationem edoctus sit, cum angelis sacrum hunc hymnum canentibus, primus ille eamdem deinde doctrinam hausit. Tali disputatione vicesimum quartum et quintum clauditur caput.

26. Capite vicesimo sexto refertur, sex dierum numerum in principio typum esse agnoscendæ Trinitatis, illudque cum ex aliis manifestum evadere, tum ex illo: *Dies diei eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam* [63]. Quin et ex illo: *In capite libri scriptum est de me* [64]: quibus [saltem] contigisset percipere sex illis initialibus diebus nihil esse intelligendum eorum, quæ apparerent. Caput enim et principium libri, sive omnis a Deo inspiratæ Scripturæ, est opus sex dierum, quibus mundi creatio perfecta est: cujus ex magnitudine ac pulchritudine Creator ipse agnitus canitur. Imaginem vero referre Trinitatis: et ad mysterii cognitionem conducere eosdem illos sex dies asserit, non minus quam de sex alis Cherubin symbolica et sacra oratio. Quæ certe doce-

A Γράμμα φησίν· *Καὶ προσκυνησάτωσαν* [61] *αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ.* Διά τοι τοῦτο καὶ ἅμα τῷ πρὸς τὸ θυσιαστήριον εἰσιέναι τοὺς ἱερεῖς ὁ ἱεροψάλτης ἄνωθεν ἀναβοᾷ τὸ, *Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος.* Ἥντινα ὑμνολογίαν συγκεῖσθαί φησιν ἐκ τῆς τῶν Σεραφὶμ φρικτῆς ὁμολογίας. Φησὶ δὲ ὡς οὐδ' οἴκοθεν πρὸς ταύτην ἦλθε τὴν ἔννοιαν, ἀλλ' ἐξ Ἰουδαίων τις τὸν τῆς ἀληθείας. λόγον κατηχηθεὶς καὶ ἄλλους κατηχεῖν παρὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀξίωμα λαβών, σοφός τε τὰ ἄλλα καὶ βίῳ λαμπρὸς, ἐκεῖνος αὐτῷ τῆς προκειμένης μαθήσεως καθηγήσατο, ἐξ ὧν ἡ ἱερολογία συνετέθη, ἀναδιδαξάμενος. Διδάσκειν οὖν αὐτόν φησιν ἔκ τε τῆς Χερουβικῆς ὑμνολογίας καὶ τοῦ μα' ψαλμοῦ τῶν ἱεροψαλτῶν συντεθεῖσθαι τὸ μελῴδημα· B ἅδεσθαι μὲν γὰρ ἐν τῷ ψαλμῷ *τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα*, μεταληφθῆναι δὲ τὸ [62] μὲν *ζῶντα εἰς ἰσοδύναμον* [315 H.] *τὸ ἀθάνατον*, αὐτολεξεὶ δὲ διατηρηθῆναι *τὸν ἰσχυρὸν*, καὶ οὕτω συνυφανθῆναί τι μελῴδημα τὸ ἱερόν. Ἀποδεδόσθαι μέντοι γε τὸ μὲν *Θεὸς* καὶ τὸ *ἅγιος* πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν εἰδωλικῶν σεβασμάτων, ἃ γεώδη τέ ἐστι καὶ χειρῶν [63] ἀνθρώπων ἔργα καὶ βδελύγματα ὡς ἀληθῶς· τὸ δὲ *ἰσχυρὸς* πρὸς τὸ ἐκείνων ἄφωνον καὶ ἀκίνητον καὶ ἀσθενὲς, τὸ δὲ *ἀθάνατος* πρὸς τὸ ἄπνουν ἐκείνων καὶ ἀνενέργητον καὶ οὐδ' ὁπωσοῦν ζωῆς μετασχόν. Λέγει δὲ τὸν αὐτὸν ἱερὸν ἄνδρα καὶ τοῦτο αὐτὸν ἐκδιδάξασθαι, καθὰ καὶ ἑτέροις ἐξιστόρηται, ὡς τῷ μακαρίῳ Πρόκλῳ (Κωνσταντινουπόλεως δὲ πρόεδρος ἦν) ἡ τοῦ εἰρημένου μελῳδήματος δι' ἀποκαλύψεως [ἐμυήθη [64]] C σύνθεσις, ἀγγέλων μὲν τὴν ἱερολογίαν ταύτην ἀναμελπόντων, ἐκείνου δὲ τὴν μύησιν πρώτου ἐκεῖθεν ἐκδεξαμένου. Τοιοῦτον μὲν ἀγῶνα καὶ τὸ δ' καὶ κ' ἅμα τοῦ ἑφεξῆς ε' κεφαλαίου ὑποδύεται.

Ἐν δὲ τῷ κς' κεφαλαίῳ λέγει τὸν [65] ἐν τῇ κοσμογενείᾳ κατ' ἀρχὰς τῶν ς' ἡμερῶν ἀριθμὸν τύπον εἶναι τῆς τριαδικῆς θεογνωσίας, καὶ τοῦτο δηλοῦν σὺν καί τισιν ἑτέροις καὶ τὸ, *Ἡμέρα* [66] *τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα, καὶ νὺξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν.* Ἀλλὰ καὶ τὸ, *Ἐν κεφαλίδι* [67] *βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ*, ὅσοις γέγονεν εἰς τὰς ἀρχικὰς ἐκείνας ἓξ ἡμέρας ἐκλαβεῖν, οὐδὲν τῶν ἀπεμφαινόντων διανοηD θῆναι. Κεφαλὴ γὰρ καὶ ἀρχὴ βιβλίου, τουτέστι πάσης τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, ἡ ἑξαήμερος, ἐν αἷς ἡ κτίσις συνετελέσθη· ὧν ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς ὁ δημιουργὸς καταλαμβανόμενος ἀνυμνεῖται. Εἰκονίζειν δὲ τὴν Τριάδα καὶ πρὸς διδασκαλίαν τοῦ μυστηρίου, συντελεῖν τὰς αὐτὰς ἓξ ἡμέρας, φησὶν, ὥσπερ καὶ τῶν ἓξ Χερουβικῶν πτερύγων τὴν συμβολικὴν

[61.62] Deut. XXXII, 42 sec. LXX; Psal. XCVI, 7; Hebr. I, 6. [63] Psal. XVIII, 3. [64] Psal. XXXIX, 8 et Hebr. X, 7.

VARIÆ LECTIONES.

[61] καὶ προσκ.] Deut. XXXII, 42. [62] τὸ A : τὸν ς. [63] χειρῶν τῶν ἀνθρ ς. [64] ἐμυήθη om. pr. A : C ante id verbum lacunam habet versus dimidii. [65] λέγει τὸν A : λέγεται ς. [66] ἡμέρα' Psal. XVIII, 3. [67] ἐν κεφ.] Psal. XXXIX, 8.

NOTÆ

(49) Idem docet Niceph. Cabasilas exposit. *Liturg.* cap. 20.

(50) Georgius Cedrenus, *Histor. Compend.* anno 30 Theodosii.

Digitized by Google

ἱερολογίαν. Ἡ δὲ ἄρα ἐμυσταγώγει τῆς δημιουργοῦ Τριάδος τὴν γνῶσιν δι' ὑλικῆς παραγίνεσθαι καὶ συνθέτου. Καὶ μὴν καὶ αὐτῆς τῆς ἁπλῆς καὶ ἀσυνθέτου οὐσίας διὰ τῆς ἑνύλου καὶ συντεθειμένης τὴν τριαδικὴν ὑπαινίττεσθαι κυριότητα. [512 R.] Ὅθεν καὶ διὰ διπλῆς Τριάδος τῆς ὑπὲρ πᾶσαν ἁπλότητα Τριάδος τὴν γνῶσιν ἀνακαλύπτεσθαι. Πίστιν δὲ τοῖς τεθεωρημένοις ἐπιτιθεὶς, τὴν ζ' φησὶ τύπον εἶναι τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἐν ᾧ τῶν παχυτέρων καὶ σωματικῶν ἡμῖν ἔργων κατάπαυσις, ὡς που [48] καὶ ὁ Παῦλός φησιν, ὡς *Ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ· ὁ γὰρ ἐλθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ Θεός.* Εἰ δὲ τύπος ἡ ζ' τῆς καταπαύσεως τῶν παρ' ἡμῖν ἔργων τῶν ὑλικῶν, ὅτε κατὰ τὸν αὐτὸν θεσπέσιον Παῦλον [49] καὶ τὸ τέλειον τῆς γνώσεως τῆς ἐπὶ μέρους σοφίας ἀνταλλασσόμεθα, εὐλόγως καὶ τὴν ἑξαήμερον ἂν τύπον εἶναι τῆς ὑλικῆς τεθεωρήκαμεν γνώσεως, καθ' ἣν ἐκ μέρους καὶ ἐν αἰνίγμασιν ἡ περὶ τὸ Θεῖον ἡμῖν ὑπόληψις περιγέγονε. Τούτοις ἐπάγει καὶ τὴν τοῦ Θεολόγου φωνὴν, ἧτις μέχρι τριῶν ἡμῖν ὑποστάσεων τὸ τῆς θεότητος μυστήριον ἀνακαλυφθῆναι λέγει, *Μονάδος μὲν κινηθείσης*, φησὶ, *διὰ τὸ πλούσιον, δυάδος* [316 H.] *δὲ ὑπερβαθείσης διὰ τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος, ἐξ ὧν τὰ σώματα, Τριάδος δὲ ὁρισθείσης διὰ τὸ τέλειον.* Πρώτη γὰρ ἡ Τριὰς δυάδος ὑπερβαίνει σύνθεσιν, ἵνα μήτε στενὴ μένοι θεότης μήτε εἰς ἄπειρον χέηται. Συνάπτει δὲ τῇ αἰτίᾳ ταύτῃ καὶ ἑτέραν τῆς μέχρι Τριάδος θεϊκῆς προόδου, καί φησι διότι καὶ μόνος ἀριθμῶν ὁ τρεῖς ζυγοῦ τύπος ἐστὶ σαφέστατος, ὁ δὲ ζυγὸς ἰσότητος ἔργον ἅμα καὶ σύμβολον· ὅθεν καὶ ἐν ἀριθμοῖς ὁ τριαδικὸς μόνος ἁπάντων φέρει τὸ μέσον πρὸς τὰ ἑκατέρωθεν ἄκρα ἴσον τε καὶ ἀπαράλλακτον, οὐδεμιᾶς τοῖς τρισὶν ἐνορωμένης ὅλως συνθέσεως. Ἐν οἷς καὶ ὁ ς' τῷ φιλοθεάμονι ἀνδρὶ συμπεραίνεται λόγος.

bat Trinitatis creatricis notitiam per materialem atque compositam cognitionem advenire, quàm animo simplicis ipsius et incompositæ **192***a* substantiæ trinam proprietatem, per materialem ac compositam ænigmatice denotari; atque hinc etiam per duplicem Trinitatem illius, omnem simplicitatem excedentis Trinitatis cognitionem revelari. Fidem vero astruens rebus visis, septimum diem ait esse figuram illius temporis, in quo nobis requies erit a corporeis et gravioribus laboribus, ut alibi etiam Paulus affirmat [48], relinqui sabbatismum populo Dei. Qui enim ingressus est in requiem suam, etiam ipse requievit ab operibus suis, sicut a suis Deus. Si vero figura est septimus dies requietis a nostris materialibus operibus, quando secundum eumdem divinum Paulum [49] cum perfectiore cognitione imperfectiorem commutabimus, merito et sex dierum opus figuram esse materialis cognitionis meditando perspeximus, secundum quam ex parte et in ænigmate Deus a nobis cognoscitur. His addit Gregorii Theologi (51) sententiam, qua usque ad tres personas divinitatis mysterium nobis manifestatum dicit: *Unitate mota*, ait, *ob divitias, binario vero superato propter materiam et formam, ex quibus corpora: Trinitate vero propter definitam perfectionem* (*prima enim* [*in numeris*] *trias binarii excedit compositionem*) *ut neque angustis terminis divinitas contineatur, neque in infinitum diffundatur.* Addit huic et aliam causam cur ad Trinitatem usque divinitas progressa sit, et ait: Quia solus numerorum ternarius libræ figura est manifestissima. Libra vero æqualitatem efficit, simul ac significat. Unde et in numeris solus ternarius medium occupat locum inter utraque extrema parem atque incommutabilem, sic ut nulla omnino in tribus animadvertatur compositio, in quibus sextus speculativo huic homini liber absolvitur.

Liber VII.

Ἐν δὲ τῷ ζ' βιβλίῳ διαλαμβάνει ὅτι τρεῖς μεταθέσεις πολιτειῶν τὸ ἱερὸν ἀναγράφει Γράμμα, ἃς καὶ *σεισμοὺς* ὀνομάζει, πρώτην μὲν τὴν ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας ἐπὶ τὴν νομικὴν πολιτείαν μετάθεσιν, ἐν ᾗ μόνος μὲν ὁ Πατὴρ ἐμφανέστατα κηρύττεται, ὁ δὲ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν συμβόλοις μᾶλλον [50] παραδηλοῦται καὶ αἰνίγμασι· δευτέραν δὲ τὴν ἀπὸ ταύτης πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον, ἐν ᾗ τρανότερον ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα ἀποκαλύπτεται· καὶ τρίτην λοιπὸν τὴν ἀϋλοτέραν τε καὶ θειοτέραν λῆξιν, ἐν ᾗ διαπρυσίως πᾶσι τὸ τῆς Τριάδος ἐνοειδὲς καὶ ἀμέριστον καὶ παντοκρατορικὸν, ὡς γεννητῇ φύσει δυνατὸν, εἰς ἀνθρώπων ἀδίστακτον γνῶσιν ἀφικνεῖται. Ἀπαγγέλλει δὲ τὸν μὲν πρῶτον σεισμὸν ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ διὰ τῶν ῥημάτων τούτων· *Ἀπὸ προσώπου Κυρίου ἐσαλεύθη* [51] *ἡ γῆ, ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ·*

Libro septimo [cap. 27] asserit tres politiarum mutationes a sacra repræsentari Scriptura, quas et *Terræmotus* nominat. Primam quidem ab idolorum cultu in legalem reipublicæ ordinationem, in qua solus Pater manifestissime prædicatur. Filius autem et Spiritus symbolis duntaxat et ænigmatis indicantur. Alteram vero ex hac in Evangelium qua magis perspicue Filius et Spiritus sanctus manifestantur. Tertiam denique illam materiæ magis expertem et diviniorem sortem, in qua penitus **192***b* Trinitatis uniformitas, et indivisibilitas, et omnipotentia, quantum natura creata assequi potest, in hominum indubitatam pervenit cognitionem. Primum autem terræ motum prædicat divinus ille David, his verbis: *A facie Domini mota est terra, a facie Dei Jacob* [67]. Addit enim: *Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum* [68].

[48] Hebr. IV, 9. [49] I Cor. XIII, 9. [67] Psal. CXIII, 7. [68] ibid. 13.

VARIÆ LECTIONES.

[48] που] Hebr. IV, 9. [49] Παῦλον] Cor. XIII, 9. [50] μᾶλλον A : μόνον ς. [51] ἐσαλ. Psal. CXIII, 7.

NOTÆ.

(51) Orat. II, *De Pace*, num. 17.

Digitized by Google

Rursumque dicit: *Afferte Domino, patriæ gentium, et intrate in atria ejus* [69]. Sed non in Judaicum, et unum tantum atrium: adjungit enim mox: *Commoveatur a facie ejus universa terra, dicite in gentibus quia Dominus regnavit* [70]. Et iterum: *Dominus regnavit, exsultet terra, lætentur insulæ multæ* [71]. Ac deinceps: *Apparuerunt fulgura tua orbi terræ; vidit, et commota est terra* [72]. Multaque id genus apud eumdem. Isaias quoque dixit: *Cum resurrexerit conterere terram* (52). Divinus vero Paulus secundum simul et tertium terræ motum describit, dum Aggæi prophetæ verba inclamat [73]: *Cujus vox terram movit tunc: nunc autem denuntiavit dicens: Adhuc ego semel moveo non solum terram, sed et cœlum.* Eadem et Gregorium (53) cognomento Theologum scribere affirmat.

A ἐπάγει γὰρ τὰ εἴδωλα τῶν ἐθνῶν, ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων. Καὶ τὸν δεύτερον δὲ ἐν τῷ λέγειν. *Ἐνέγκατε* [53] *τῷ Κυρίῳ αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ εἰσπορεύεσθε εἰς τὰς αὐλὰς αὐτοῦ*, ἀλλ' οὐκ εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν καὶ μίαν αὐλήν· συνάπτει γὰρ αὐτίκα· *Σαλευθήτω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ· εἰπατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὅτι Κύριος ἐβασίλευσε.* Καὶ πάλιν· *Ὁ Κύριος* [53] *ἐβασίλευσεν, ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ, εὐφραν θήτωσαν νῆσοι πολλαί.* Εἶτα· *Ἔφαναν αἱ ἀστραπαί σου τῇ οἰκουμένῃ· εἶδε καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ.* Καὶ πολλὰ τοιαῦτά ἐστι παρ' αὐτῷ. Καὶ ὁ Ἡσαΐας [54] φησίν· *Ὅταν ἀναστῇ θραῦσαι τὴν γῆν.* Ὁ δὲ θεσπέσιος Παῦλος ἅμα τόν τε δεύτερον καὶ τὸν τρίτον ἀναγράφει σεισμὸν ἐν τῷ τὰ τοῦ προφήτου Ἀγγαίου ἀναβοᾷν· *Οὗ ἡ* [55] *φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσε τότε· νῦν δὲ ἔτι* [56] *ἐγὼ ἅπαξ σείω οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν.* Ταῦτα δὲ καὶ τὸν Θεολόγον ἀναγράφειν εἰσάγει Γρηγόριον.

28, 29. Hæc locutus, profundius mox inquirere pergit: Cur primus Pater prædicetur? Respondet Dei providentiam circa nos pro illo rerum statu id fecisse, dum hac sapientissima ratione [homines] a deorum multitudine abducere studet. Absurdum enim fuisset atque inordinatum eum, qui a deorum multitudine avocare vellet, divinitatis Trinitatem iis animis, qui longo temporum curriculo deorum multitudinem attoniti suspexissent, committere. Præsertim cum Patris notio silenti et muto quasi suffragio Filium ac Spiritum sanctum exsistere confirmaret, eorumque cognitionem colligeret, non lædendo quidem imbecillos, sed religionis firmamenta mystice delineando. Nam Pater Filii omnino Pater est, et Spiritus quoque alicujus esse dicatur. Pater igitur nulli ullam multitudinis deorum ansam præbendo, potuit populo prædicari, maxime cum et apud Hebræos et apud gentes in more positum esset, ut ipsorum etiam hominum Pater Deus vocaretur. Mos enim ille inumbrabat supernaturalem Filii cum Patre conjunctionem, eosdemque simul exsistere, et mutuam ante sæcula inter eos habitudinem esse. Quod autem Deus vocetur *Pater*, ex iis quæ nobis pro hominum more chara esse solent, 193*a* dicimus. Nihil enim est omnium apud nos paterna appellatione aut jucundius, aut honorificentius, aut magis venerandum, sed neque familiarius quidquam vel ad beneficentiam propinquius. Nam et producit Pater antea non exsistentes, et alit, et de liberorum victu satagit: quæ quidem, et magis etiam, pro primæ causæ conditione, ad Deum spectant, unde per participationem ad generantem quoque Patrem pertinent, quo Deum vocare Patrem terrigenum more edocti sumus. Porro *Spiritum*, aut *Filium* ut vocemus

B Ἀλλὰ γὰρ ταῦτα εἰπὼν, ἐμβαθύνει ζητεῖν, Διὰ τί ὁ Πατὴρ κηρύττεται πρῶτος; Καὶ ἡλύσις, ὅτι [57] περ ἡ περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ πρόνοια οἰκονομικῶς τοῦτο διεπράξατο, πανσόφῳ μεθόδῳ τῆς πολυθεΐας ἀπάγουσα. Ἀμέθοδον γὰρ ἦν καὶ ἀνοικονόμητον πολυθεΐας ἀπαλλάττοντα [58] τὸ τριαδικὸν τῆς θεότητος ψυχαῖς καταπιστεύειν μακρῷ διεπτοημέναις χρόνῳ περὶ τὸ πολύθεον. Ἄλλως τε δὲ καὶ ἡ τοῦ Πατρὸς ἔννοια [317 H.] σιωπώσῃ καὶ ἀνεκφωνήτῳ ψήφῳ τὴν τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος ὕπαρξιν ἐκύρου καὶ τὴν γνῶσιν συνῆγεν, οὐ πλήττουσα μὲν τοὺς ἀσθενεῖς, τὸ δὲ τῆς εὐσεβείας μυστικῶς κραταίωμα διαγράφουσα. Ὅ τε γὰρ Πατὴρ Υἱοῦ πάντως ἐστὶ Πατήρ, καὶ τὸ Πνεῦμα ἑτέρου τινὸς λέγοιτ' ἄν. Ὁ μὲν οὖν Πατὴρ μηδενὶ μηδεμίαν παρέχων πολυθεΐας C λαβὴν ἠδύνατο δημοσιευθῆναι τῷ πλήθει, ἔθους γε μάλιστα ὄντος παρά τε Ἑβραίοις καὶ Ἕλλησι καὶ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων Πατέρα καλεῖν τὸν Θεόν· συνεσκιάζετο γὰρ τῷ ἔθει ἡ ὑπερφυὴς τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα συνάφειά τε καὶ συνύπαρξις καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους προαιώνιος σχέσις. Πατέρα μέντοι καλεῖν τὸν Θεὸν ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς τιμίων τὸ ἀνθρώπινον ἀνεμάθομεν. Οὐδὲν γὰρ τῶν παρ' ἡμῖν τῆς πατρικῆς προσηγορίας οὔτε ἡδύτερον οὔτε τιμιώτερον οὔτε μὴν αἰδεσιμώτερον, ἀλλ' οὐδ' οἰκειότερον οὔτε πρὸς εὐεργεσίαν ἐγγύτερον. Καὶ προάγει γὰρ ὁ Πατὴρ ἐκ μὴ ὄντων, καὶ τρέφει, καὶ τῆς ζωῆς κήδεται τῶν τέκνων. Ἃ μᾶλλον μέν ἐστι καὶ κατὰ πρώτην αἰτίαν τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖθεν δὲ καὶ κατὰ μετοχὴν καὶ τοῦ φύντος [59] Πατρὸς, ἐξ οὗ καὶ τὸ καλεῖν. Πατέρα τὸν Θεὸν D τὸ γηγενὲς ἐπαιδαγωγήθημεν. *Πνεῦμα* δὲ καλεῖν τὸ Θεῖον ἢ *Υἱὸν* οὐχ οὕτως ἐξ ἡμῶν ἀφορμαὶ ἀναφύονται. Οὐ μὴν οὐδὲ τῆς πολυθεΐας ἡ τούτων τῷ Πατρὶ συναρίθμησις οὕτως ἀφανίζει κἀκ τῶν δυσσεβεῖν ἐσπουδακότων [τῆς πολυθεΐας] τὴν πρόφασιν,

[69] Psal. xcv, 7. [70] ibid. 9. [71] Psal. cvi, 1. [72] ibid. 4. [73] Agg. ii, 7; Hebr. xii, 26.

VARIÆ LECTIONES.

[53] ἐνέγκ.] Psal. xcv, 7. [53] ὁ Κύριος] Psal. xcvi, 1. [54] ὁ Ἡσ.] 2, 21. [55] οὗ ἡ] Hebr. xii, 26. [56] ἔτι a correctore habet A. [57] ὅτι] ὃ pr. A. [58] ἀπαλλάττουσα ς. [59] φύοντος ς.

NOTÆ.

(52) Isa. ii, 21, ubi *percutere* habet Vulg.
(53) Orat. *De Spiritu sancto* quæ est 37 ad schol. 58. *Vide* et schol. 32, ad orat. 21 apud Bill.

Digitized by Google

ὡς ἡ τοῦ Πατρὸς καθ' ἑαυτὸν ἀνακήρυξις. Οὐκοῦν A συμφεράντως τε καὶ προναητικῶς μόνος ὁ Πατὴρ διά τε νόμου καὶ προφητῶν ἐμφανῶς ἐκηρύττετο, μήτε πρόσκομμα τοῖς παχυτέροις παρέχοντος τοῦ κηρύγματος, καὶ τοῖς θεωρητικωτέροις τὴν τοῦ Υἱοῦ ἔννοιάν τε καὶ ὁμολογίαν συνεισάγοντος. Εἰ δὲ πρῶτος ὁ Υἱὸς ἐκηρύττετο, οὐκ ἂν τὸ σοφὸν τῆς οἰκονομίας ὁμοίως προέβαινεν· ἀλλ' οὐδ' εἰ τὸ πανάγιον καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα,

Deum, pares e nobis ipsis causas non habemus. Neque vero deorum multitudinem horum (54), cum Patre enumeratio sic funditus abolevisset, aut impietati deditis multiplicandorum deorum occasionem eripuisset, ut Patris solitarie sumpti prædicatio. Utiliter igitur ac provide solus Pater per leges et prophetas clare prædicabatur, cum sic nec prædicationis offendiculum aliquod crassioribus præberetur, et magis speculativis Filii simul notio atque confessio ingereretur. Ubi si Filius prior prædicaretur, non perinde divinæ Providentiæ sapientia procederet, ut neque si sanctissimus ac vivificus Spiritus.

Τῆς ὁμοίας τοίνυν ἔχεται προνοίας καὶ θεωρίας καὶ τὸ μὴ τὸν Πατέρα σαρκωθῆναι. Ποῦ γὰρ ἀνεκτὸν ἀντὶ τοῦ, *Υἱός* [60] *μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε*, πρὸς τὸν σαρκωθέντα λέγειν· *Πατήρ μου εἶ σὺ, σήμερον γεγέννηκάς με;* Τί γὰρ οὐκ ἂν πρὸς ἀπόνοιαν ἔπραξε τὸ Ἰουδαίων ἔθνος μετὰ τοῦ καταφυγὴν εὑρίσκειν τῆς τόλμης τὸ τοῦ πράγματος δυσπαράδεκτόν τε καὶ ἀνακόλουθον, εἰ ὁ σαρκωθεὶς ἔλεγε· *Πατήρ εἰμι τοῦ Θεοῦ;* [616 R.] Πῶς οὐκ ἂν ἐδόκει μῦθος, εἰ τὸν σαρκωθέντα φωνή τις οὐρανόθεν ἐλέγετο καλεῖν· *Οὗτός ἐστιν ὁ Πατήρ μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα;* ἢ τὸ λέγειν αὐτόν· *Ὁ Υἱὸς ἀπέστειλέ με, καὶ μείζων μού ἐστι*, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Τὰ αὐτὰ δ' ἂν εἴη λέγειν καὶ ἐπὶ τοῦ πανάγιου Πνεύματος. Καίτοι γε τὸ [318 H.] πανάγιον Πνεῦμα καὶ γυμνότερον ἢ τὸν Υἱὸν τὸ ἱερὸν γράμμα θεολογεῖ. Καὶ γάρ φησι περὶ μὲν τοῦ Υἱοῦ· *Δεξιὰ* [61] *Κυρίου ἐποίησε δύναμιν*· καὶ· *Τῷ Λόγῳ* [62] *Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν*, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον· ἃ νοήματι μὲν συμβαίνει καὶ συνομολογεῖ τῇ σημασίᾳ τοῦ Υἱοῦ, τῆς δὲ κατὰ τὴν φωνὴν οὐκ ἐξίσταται παραλλαγῆς. Ὅρα δὲ τὸ τρανὸν καὶ ἀπαράλλακτον τῆς κατὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα φωνῆς· *Τῷ Πνεύματι* [63] *τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν*, καὶ· *Πνεῦμα* [64] *τοῦ Κυρίου πεπλήρωκε τὴν οἰκουμένην*, καὶ· *Τὸ Πνεῦμά* [65] *σου τὸ ἀγαθὸν ὁδηγήσει με ἐν γῇ εὐθείᾳ*, καὶ· *Πνεῦμα* [66] *Κυρίου ἐπ' ἐμέ*, καὶ· *Πνεῦμα* [67] *θεῖον τὸ ποιῆσάν με*, καὶ· *Ἐξαποστελεῖς* [68] *τὸ Πνεῦμα, καὶ κτισθήσονται*, καὶ μυρία ἄλλα. Τῆς ἀῤῥήτου δὲ καὶ τοῦτο τοῦ Θεοῦ σοφίας, τὸ τὸν μὲν Υἱὸν ἑτεροφώνοις λέξεσι θεολογεῖσθαι, τὸ δὲ Πνεῦμα διὰ τῆς οἰκείας ὀνομασίας. Ὁ μὲν γὰρ *Υἱὸς* ῥηθεὶς αὐτίκα τὸ αὐθυπόστατον εἰσῆγεν, ὃ τοῖς τὴν πολυθεΐαν νενοσηκόσι πρόφασις ἂν ἐγεγόνει τοῦ δραμεῖν πρὸς αὐτὴν ἣν φυγεῖν ἐδιδάσκοντο [69]· τὸ δὲ Πνεῦμα εἰ καὶ τοῖς εὐσεβοῦσιν ὁμοίως αὐθυπόστατον γινώσκεται, ἀλλ' οὖν δύναται τοῖς πολλοῖς καὶ παχυτέροις παρακαλύπτεσθαι ὡς οὐχ ἑτέραν εἰσάγον ὑπόστασιν, καὶ οὐδὲν ἧττον λεγόμενον τὸ τῆς μοναρχίας κρατύνειν προνόμιον. Ὥσπερ γὰρ τὸ λέγειν· *Ἠνδίασε* [70] *τὸ πνεῦμά μου*, οὐ δύο συνεισάγει πρόσ-

Ad eamdem utique hoc etiam providentiam et cognitionem pertinet, quod Pater non sit incarnatus. Quomodo enim tolerari posset, si pro illo, *Filius meus es tu, ego hodie genui te* [a], ad incarnatum diceret : *Pater meus es tu, hodie genuisti me?* Quid enim non per dementiam designasset Judæorum gens, invento ex re vix credibili ac minime rationi consentanea audaciæ suæ perfugio, si incarnatus diceret : *Pater sum Dei?* Quomodo item hæc non videretur fabula, si aliqua de cœlo vox diceretur appellare incarnatum : *Hic est Pater meus dilectus, in quo mihi complacitum est*, vel ipsemet diceret : *Filius misit me, et major me est*, et quæcunque sunt alia generis ejusdem? Eademque hæc dici possint de Spiritu sancto. Quanquam de hoc planius etiam Scriptura sacra, quam de Filio disserat. De Filio enim dicit : *Dextera Domini fecit virtutem* [b]. Et : *Verbo Domini cœli firmati sunt* [c]; et similia alibi, quæ intelligentia quidem quadrant, et consentiunt Filii significationi, sed non sine vocum abusione. Jam vide expressum et non detortum Spiritus sancti vocabulum : *Spiritus oris ejus omnis* **193** *virtus eorum* [d]. Et : *Spiritus Domini replevit orbem terrarum* [e]. Et : *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam* [f]; item : *Spiritus Domini super me* [g]. Sic : *Spiritus Domini fecit me* [h]. Et alibi : *Emittes Spiritum tuum, et creabuntur* [i]; aliaque multa. Ubi et hoc ab ineffabili utique Dei sapientia profectum observes, Filium aliis vocibus in theologia, Spiritum vero sanctum suo tantum nomine appellari. *Filii* enim vocabulum prolatum, statim per se exsistens, suppositum adducit, quod errore in deorum multitudine laborantibus occasionem præbuisset, ad illum ipsum errorem recurrendi, quem fugere docebantur. Spiritus vero, etsi a piis similiter suppositum per se agnoscitur, vulgo tamen potest et crassioribus ita tegi, quasi non aliam inducat personam, atque nihilominus etiam dum profertur : monarchiæ prærogativam firmare. Ut enim dum dicitur : *Anxiatus est spiritus meus* [j], non duas id

[a] Psal. II, 7. [b] Psal. CXVII, 17. [c] Psal. XXXII, 6. [d] ibid. 8. [e] Sap. I, 7. [f] Psal. CXLII, 10. [g] Isa. LXI, 1. [h] Job XXXIII, 4. [i] Psal. CIII, 30. [j] Psal. CXLII, 4.

VARIÆ LECTIONES.

[60] υἱός] Psal. II, 7. [61] δεξιὰ] Psal. CXVII, 17. [62] τῷ λόγῳ] Psal. XXXII, 6. [63] τῷ πνεύμ.] Psal. XXXII, 7. [64] πνεῦμα] Sap. I, 7. [65] τὸ πν.] Psal. CXLIII, 10. [66] πνεῦμα] Isa. LXI, 1. [67] πνεῦμα] Job XXXIII, 4. [68] ἐξάπ.] Psal. CII, 30. [69] ἐδιδάσκετο libri. [70] ἠχηδ.) Psal. CXLII, 4.

NOTÆ.

(54) Filii et Spiritus sancti.

Digitized by Google

affert personas, sed unitatem peræque retinet personæ, sic et *Spiritus Dei*, dum ab antiquis audiretur pinguiore modo, et ad eum quo in nobis est, nullius hoc idololatriæ scandalum dabat. Propterea itaque Spiritus plane in Veteri Testamento prædicatur. Filius non item, sed per hujusmodi nomina, quæ et ipsa nequeant unitatem hypostaseos dividere, ut illud : *Dei manus*, *Brachium*. *Sapientia*, *Potentia*, *Dextera*, *Verbum*, et quæ sunt generis ejusdem. Ista etenim nec in mortalium natura ipsam unitatem in duo dividunt, aut personam distinguunt. Sicubi vero etiam Filii vocabulum affertur : quando mox ut dicitur *Filius*, differentia significatur personarum ; ut in illo : *Filius meus es tu* [k]; adumbratum hoc et obtectum adducitur. Adjungitur enim : *Hodie genui te ;* Et : *Postula a me* [l]. Quæ humana cum sint, et divinæ minus apta naturæ, Filii appellationem tegunt et adumbrant. Atque in similibus ad eumdem modum.

At, cur tandem etiam *Dextra* et *Verbum*, et *Potestas Patris*, et similia dicitur Filius, non contra Pater Filii? An quia Pater non e Filio, sed Filius e Patre? Ad hæc, manus quidem, brachiumque ac sapientia, et verbum, hominis esse dicuntur, cum homo dexteræ, vel sapientiæ, vel similium nemo dixerit; quemadmodum non rami arborem, sed ramum arboris esse dicimus. **194***a* Spiritus item sanctus *Dei digitus* appellatur [m]. Quando autem digitus manus esse dicitur, convenienter non solum Patris, sed et Filii, quæ paterna est dextera, esse dicitur. Verum non sic vicissim Filius sancti Spiritus. Neque enim manus digiti recte dicatur. Neque vero vel ob hæc solum ab initio expediebat pro Patre Filium, aut Spiritum sanctum enuntiari. Etenim hominum Pater Deus, ut modo referebam, dictus est : *Filium* vero *nostrum* aut *Spiritum* dici Deum, absurdum sane ac minime consentaneum judicatum fuisset. Quamobrem etiam Pater tunc prædicatus, ob familiarem scilicet vocis usum, unam vulgo innuebat, ostendebatque personam. [Quo tempore] si Filius aut Spiritus sanctus prædicatus fuisset, omnino personarum dualitas simul probabatur. Qui enim Filium audisset, statim ad Patrem retulisset, et Spiritum sanctum similiter; cujus enim esset Spiritus, quæreret mens : [ac] quos multorum deorum morbus teneret, incurabiles ex ipsa salutari theologia redderentur. Adde jam dictis, fieri non potuisse, ut quemadmodum Filii, ac Spiritus sancti, sic etiam Patris persona prudenti aliqua ratione absconderetur. Nam quod Spiritus Dei dictus sit *Dextra*, *Sapientia*, *Potestas*, id multiplicatorum deorum insaniam [non difficulter] effugere potuit. Non enim percipit hic vulgus personarum simul differentiam duci. Cum si *Pater*

A ωπα, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον τὸ ἐνιαῖον διαφυλάττει τῆς ὑποστάσεως, οὕτω καὶ *Πνεῦμα Θεοῦ* τοῖς παλαιοῖς παχυτέρως, καὶ ὡς ἐφ' ἡμῶν ἀκουόμενον οὐδεμιᾶς πολυθεΐας ἐνεδίδου σκάνδαλον. Διὰ τοῦτο τοίνυν τὸ μὲν Πνεῦμα ῥητῶς παρὰ τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ κηρύττεται, ὁ δὲ Υἱὸς οὐκέτι, ἀλλὰ δι' ὀνομάτων τοιούτων ἃ καὶ αὐτὰ δύναται τὸ ἐνιαῖον μὴ[71] διαιρεῖν τῆς ὑποστάσεως, ὡς τὸ, *Χεὶρ Θεοῦ*, καὶ *Βραχίων*, καὶ *Σοφία*, καὶ *Δύναμις*, καὶ *Δεξιὰ*, καὶ *Λόγος*, καὶ ὅσα τοιαῦτα· καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ταῦτα τὸ ἐνιαῖον οὐκ εἰς δύο διαλύει, οὐδὲ διαιρεῖ τὴν ὑπόστασιν. Εἰ δέ που καὶ τῆς *τοῦ Υἱοῦ* φωνῆς ἐμνήσθη, ἐπειδὴ εὐθὺς ὁ Υἱὸς ῥηθεὶς διαφορὰν μηνύει τῶν ὑποστάσεων, ὡς τὸ, *Υἱός μου εἶ σὺ*, ἐπισκιαζόμενον καὶ περικαλυπτόμενον τοῦτο προάγει·

B ἐπάγει γὰρ, *Σήμερον γεγέννηκά σε*, καί· *Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ*, ἅπερ ἀνθρώπινα ὄντα καὶ τῇ θείᾳ μὴ[72] ἐφαρμόζοντα φύσει τὴν τοῦ Υἱοῦ προσηγορίαν παρεκάλυπτέ τε καὶ συνεσκίαζε. Καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων ὡσαύτως.

Τί δή ποτε δὲ *Δεξιὰ* καὶ *Λόγος* καὶ *Δύναμις*, καὶ ὅσα ἄλλα, τοῦ Πατρὸς μὲν ὁ Υἱὸς λέγεται, ἀλλ' οὐκ ἔμπαλιν ὁ Πατὴρ τοῦ Υἱοῦ; ἢ διότι ὁ Πατὴρ μὲν οὐκ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ἀλλ' ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρός. Ἔτι δὲ χεὶρ μὲν, καὶ βραχίων, καὶ σοφία, καὶ λόγος τοῦδε τοῦ ἀνθρώπου λέγεται, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος τῆς δεξιᾶς ἢ τῆς σοφίας ἢ τῶν ὁμοίων οὐκ ἂν ῥηθείη[73], ὥσπερ οὐδὲ τοῦ κλάδου φαμὲν τὸ δένδρον, ἀλλὰ τὸν κλάδον τοῦ δένδρου. Καὶ τὸ Πνεῦμα δὲ δάκτυλος[74] ὀνομάζεται Θεοῦ; [617 R.] καὶ ἐπεὶ ὁ δάκτυλος τῆς χειρὸς, εὐλόγως οὐ μόνον τοῦ Πατρὸς, [319 H.] ἀλλὰ καὶ τοῦ

C Υἱοῦ, ἥτις ἐστὶν ἡ πατρικὴ δεξιά, λέγεται. Ἀλλ' οὐ τὸ ἀνάπαλιν ὁ Υἱὸς τοῦ Πνεύματος· οὐδὲ γὰρ ἡ χεὶρ ῥηθείη ἂν τοῦ δακτύλου. Οὐκ ἦν δὲ ἄρα οὐδὲ διὰ ταῦτα ἀντὶ τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱὸν ἢ τὸ Πνεῦμα κατ' ἀρχὰς συμφέρον καταγγέλλεσθαι. Καὶ γὰρ καὶ ἀνθρώπων Πατὴρ ὁ Θεὸς, ὡς προέφημεν[75], ἐλέγετο· *Υἱὸς* δὲ ἢ *Πνεῦμα ἡμῶν* ὁ Θεὸς, τῶν ἀμηχάνων τε καὶ ἀνακολούθων ἐκρίνετο λέγεσθαι. Διὸ καὶ ὁ[76] Πατὴρ μὲν κηρυττόμενος διὰ τὴν ἐν τῇ συνηθείᾳ κατάχρησιν ἓν παρεδήλου τότε τοῖς πολλοῖς καὶ ὑπεδείκνυε πρόσωπον· εἰ δὲ ὁ Υἱὸς ἢ τὸ Πνεῦμα κατήγγελτο, πάντως ἂν τὸ δυαδικὸν συνωμολογεῖτο τῶν ὑποστάσεων· ὁ γὰρ ἀκούων Υἱὸν, εὐθὺς πρὸς τὸν Πατέρα ἀνήγετο. Καὶ τὸ Πνεῦμα ὁμοίως· οὗ γὰρ ἦν Πνεῦμα,

D ἐπεζήτει ἡ διάνοια, οἷς ἡ νόσος τὸ πολύθεον ἀπὸ τῆς σωζούσης θεολογίας ἐλάμβανε τὸ ἀνίατον. Χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων οὐδὲ δυνατὸν ἦν, καθάπερ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος, οὕτω καὶ τὸ τοῦ Πατρὸς σοφαῖς μεθόδοις περικαλύπτεσθαι πρόσωπον. Πνεῦμα μὲν γὰρ Θεοῦ ῥηθὲν καὶ *Δεξιὰ*, καὶ *Σοφία*, καὶ *Δύναμις* οἶδεν ἐκφεύγειν τὸ τῆς πολυθεΐας παλίμφημον· λανθάνει γὰρ τοὺς πολλοὺς διαφορὰν προσώπων συνεπαγόμενον. *Πατὴρ* δὲ *Θεοῦ* κηρυχθεὶς, κἂν τὸν γεννηθέντα λάβοις, κἂν τὸ ἐκπορευθὲν, οὐκέτι μὲν λαθεῖν ἔχοι τὸ διά-

[k] Psal. II, 7. [l] Psal. IX, 10. [m] Exod. VIII, 19; Luc. XI, 20.

VARIÆ LECTIONES.

[71] μὴ om. pr. A. [72] μὴ et mox του add. A. [73] ἂν μὴ ῥηθείη ς. [74] δάκτυλος] Exod. VIII, 19; Luc. XI, 20. [75] ὥσπερ ἔφημεν A. [76] ὁ om. A.

Digitized by Google

φορον εἰσάγων τῶν ὑποστάσεων, οὐδ' ὅμοιον τοῖς τὸ πολύθεον νοσοῦσι προσφέρειν τὸ ἴαμα. Οὐ μὲν οὖν ἀλλ' οὐδ' εἴπερ ὁ Πατὴρ κατὰ τὸ ἔμπαλιν χεὶρ τοῦ Υἱοῦ ἢ τοῦ Πνεύματος ὠνομάζετο, ὑποκρύπτειν ἑαυτὸν καὶ τὸ δυαδικὸν περικαλύπτειν τῶν προσώπων ἠδύνατο· ἵνα μὴ λέγω ὡς οὐδὲ ῥηθῆναι παντελῶς τὰ εἰρημένα, οὔτε νοῦν οὔτε φύσιν ἔχειν οὐδεὶς ἂν ὑπόθοιτο. Διὰ τί δ' οὖν κατ' ἀρχὰς ἡ Τριὰς οὐχ ἅμα κατήγγελτο; ὅτι καθάπερ τοῖς ὀφθαλμιῶσι τὸ λαμπρὸν φῶς, καίτοι σωτήριον ὄν, ἀθρόον ἐπιβλαβέστατον, οὕτω καὶ τοῖς εἰς τὸ πολύθεον ἀποτυφλωθεῖσιν ἡ τριαδικὴ θεολογία βλαβερὸν ὑπῆρχε καὶ ἐπιζήμιον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῷ φιλοθέῳ συγγραφεῖ καὶ ὁ τῶν λόγων ζ' ἐν τρισὶ φιλοπονεῖται κεφαλαίοις, ἃ μετὰ τὸ κς' τὸν ἀκόλουθον ἀριθμὸν ἀναδέχεται.

A *Dei* enuntiatum sit, sive genitum intellexeris, sive eum qui processit, nequaquam jam id, quin personarum discrimen afferat, ignorari amplius possit, neque simile remedium idololatriæ labe infectis afferri. Itaque ne tum quidem, si Pater e contrario *Filii*, vel *Spiritus sancti manus* nominaretur, seipsum abscondere, et dualitatem personarum contegere posset : ne hoc dicam, neminem unqnam censere potuisse, ut quæ nunc commemoravimus, vel omnino dicerentur, aut sensum aliquem, aut genium habere judicarentur. Quare igitur Trinitas ab initio non evulgata est : quia, quemadmodum laborantibus ex oculis splendidum lucis jubar, etsi salutiferum, maxime noxium est, ita et multorum deorum cultu occæcatis noxia erat Trinitatis theologia, ac perniciosa futura. Verum hæc quidem Dei amans scriptor septimo libro tribus illis graviter pertractat capitibus, quæ post sextum et vicesimum ordine consequuntur.

Τὸ δὲ τριακοστὸν αὐτῷ κεφάλαιον διέξεισιν ὡς ὁ πρῶτος σεισμὸς θεμέλιος τῷ β' γεγένηται, καὶ οὐ μόνον τοῖς κατὰ Μωσέα συνήνεγκε Θεὸν τὸν Πατέρα κηρύξας, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν τῇ χάριτι. Ἐξ ὧν γὰρ τὸν Θεὸν Πατέρα τῶν ἀνθρώπων νομίζεσθαι ἔδωκεν, ἕκαστος[17] τῶν γνησίως προσανεχόντων Θεῷ Υἱὸς Θεοῦ εἰκότως ἐλέγετο· ἐκ δὲ τούτου θύρα καὶ ὁδὸς τῇ διὰ σαρκὸς οἰκονομίᾳ ὑπανοίγνυται. Διὸ καὶ τὸν Υἱὸν ὁ β' κηρύττων σεισμὸς, ὡς ἤδη συνήθους οὔσης τῆς φωνῆς καὶ ἐπὶ ψιλῶν ἀνθρώπων τίθεσθαι, οὐχ οὕτω τοὺς ἀκούοντας ἐξετάραττεν, ἐκ τῆς χρήσεως τῆς πρώτης Διαθήκης καταλεανθέντας τὰς ἀκοάς, καὶ οὐκέτι πρὸς τὴν φωνὴν οὕτως ἐμεμήνεσαν, ὥσπερ ἐμαίνοντο ἄν, εἰ μὴ συνήθης αὐτοῖς ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς ἐγεγόνει Διαθήκης. Ὥσπερ δὲ ἐπὶ τῆς νομικῆς πολιτείας τὸ κηρύττεσθαι τὸν Υἱὸν λαμπρῶς ἢ τὸ Πνεῦμα, δι' ἃς αἰτίας προείπομεν, [320 H.] τοῖς ἔτι τὰς οὐλὰς τῆς πολυθέου πληγῆς ἐν ἑαυτοῖς φέρουσιν, [620 R.] οὕτω δὴ καὶ τὸ σαρκωθῆναι μὲν τὸν Πατέρα ἢ τὸ Πνεῦμα, συνεσκιάσθαι δὲ καὶ λαβεῖν ἰσχὺν εἰς τὸ λαθεῖν, ὃν τρόπον ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ, ἀδύνατον ἦν. Εἰ γὰρ καὶ κοινῆς οὔσης καὶ τετριμμένης τῆς τοῦ Υἱοῦ προσηγορίας ὅμως τὸν Υἱὸν σάρκα λαβόντα, ὅτι Θεοῦ Υἱὸν (ὅπερ ἦν) ἔλεγεν ἑαυτὸν, καὶ χρημνοῖς ἐξῶσαι καὶ ῥαπίσμασι βαλεῖν[18] καὶ τὸ τελευταῖον σταυρῷ ἀναρτῆσαι ἐξεμάνησαν, τί οὐκ ἂν ἐποίησαν καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ μαθηταὶ δούλου μορφὴν ὁρῶντες, εἰ ὁ σαρκωθεὶς ἔλεγεν, *Ἐγώ εἰμι ὁ Πατὴρ, ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον;* ὥστε τὸ πᾶν τῆς οἰκονομίας θεοπρεπῶς τε καὶ ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν διεπραγματεύθη, καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν ἀπειργάσατο.

B Tricesimum vero caput persequitur, ut primus motus terræ fundamentum alterius fuerit, utque non solum iis qui sub Mose vixerunt, Deum Patrem **194***b* prædicando profuerit, sed et qui tempore gratiæ. Postquam enim effecit ut Deus hominum Pater crederetur : mox etiam quicunque in Deo fiduciam collocaret, merito *Dei Filius* appellatur. Unde patefacta janua, et via aperta est ad incarnationem cognoscendam. Quam etiam ob causam dum Filium secundus ille terræ motus prædicaret (quod jam consuetum esset hanc vocem de meris quoque hominibus usurpare), non sic auditores turbabat prioris Testamenti usu mitigatis auribus, ut non amplius sic vocis hujus occasione insaniverint, quemadmodum insanivissent, nisi C usitata illis per Vetus Testamentum esse cœpisset. Quem enim ad modum sub lege Filii aut Spiritus aperta promulgatio, ob eas, quas antea causas diximus, noxia fore videbatur iis, qui adhuc cicatrices inflicti a deorum multitudine vulneris gerebant. Sic certe Patrem vel Spiritum sanctum incarnari, umbraque tegi, et latendi accipere facultatem (ut in Filio factum) impossibile fuisset. Nam si tum quoque, cum Filii appellatio communis esset, atque usu trita, ipsum tamen Filium carne indutum quia *Dei Filium* (quod erat) seipsum dixit [n], ex editiori loco præcipitare, et alapis excipere [o], ac tandem cruci furiose affigere aggressi sunt, quod non fecissent et ipsi, et discipuli, [solam] servi videntes formam, si incarnatus dixisset : *Ego sum Pater*, vel *Spiritus sanctus?* Ergo divinitus, et supra quam dici ac cogitari possit, universa mundi gubernatio una cum hominum salute procurata est.

D

Κατ' ἀρχὰς μέντοι ὁ Λόγος οὐ σεσάρκωται καὶ δι' ἄλλας μὲν αἰτίας, καὶ διότι οὐκ ἔδει εὐθὺς τὸ μέγιστον τῶν φαρμάκων τοῖς νοσοῦσι προσενεγκεῖν,

Attamen mox ab initio Verbum incarnatum non est, cum aliis de causis, tum idcirco quod non oporteret statim maximum medicamentum morbi-

[n] Luc. IV, 29. [o] Marc. XIV, 65; Joan. XIX, 3.

VARIÆ LECTIONES.

[17] ἕκαστον ς. [18] βαλεῖν corr. A : λαβεῖν ς.

Digitized by Google

dis afferre, sed quæ vim haberent paulatim morbum abigendi. Ad hæc, ab initio Verbum incarnatum, non modo quantam in fine temporum, adventu suo utilitatem [non] præbuisset, sed incitamentum potius idololatris ad errorem judicatum fuisset. Nam si, cum Græci rerum potirentur, similibus affectionibus obnoxios homines tam facile in Dei evehebant dignitatem, quomodo scientes in carne Verbum apparens, tanquam Deum celebrari, non statim inde fictorum a se deorum exempla peterent, iisque, qui conarentur ab hoc errore avellere, non promptissime exprobrarent, illos ipsos, qui reprehenderent hominem æque pro Deo prædicare ac venerari. Propterea enim quo tempore Græci deos fabricarent, **195***a* Patris quoque unitas prædicata est. [Ne item dicerent : Si distulisset, suis se viribus humanum genus salvare potuisset, atque ita summa gratia fuisset ingratis summum ingrati animi vitium. Etsi nihil etiam ab initio vetuisset, salutis loco contentionum amantes homines, sic rursum dubitare : Cur non in fine, sed in principio : aut, cur non in medio temporum cursu, sed in principio Verbum incarnatum est? ita in se mutuo quæstiones secundum triplicem temporum differentiam torquentes.] Oportebat itaque primum illa evacuari, et ea quidem prædicatione, quæ Patrem solum annuntiaret : deindeque deorum effingendorum errore e memoria sublato, verum Deum in carne manifestari. Sic igitur se habet hæc de Verbi in temporis plenitudine incarnatione ratiocinatio. Et quemadmodum primus ille terræmotus per contrarias rationes deorum multitudini medicinam fecit, dum personarum discrimen texit, ita in novissimis quoque temporibus, cum Judaica opinio, in unam personam lege ac tempore corroborata, deorum multitudinem profligasset, et divinitus tunc Dei Filius ac benigne carnem assumpsit, et Trinitatis mysterium paulatim detexit.

31. Addit istis sapienter omnino Salvatorem, verbis quidem humilibus utendo, divinitatis absondisse radium, sed per illius opera effecisse, ut omnipotentis virtutis majestas effulgeret, ac per hæc eadem prædicari videretur. Atque hinc etiam, ait, dicebat : *Verba quæ ego loquor, a meipso non loquor; Pater autem in me manens, ipse facit opera* P. *Credite mihi* (56), *quia ego in Patre, et Pater in me est : alioquin propter opera ipsa credite.* Duas autem has ob causas verborum humilitatem adhibuit; primum quidem ad Judæorum effervescentem invidiam mitigandam; deinde vero ut nobis quoque humilitatis exemplum ipsomet facto exprimeret; tertio etiam, quia verborum splendor non omnino actiones simul emicare facit, cum tamen naturam

P Joan. xiv, 10.

ἀλλὰ τὰ ἐπ' ἔλαττον ἐλαύνειν τὴν νόσον δύναμιν ἔχοντα. Ἔτι δὲ καὶ ὅτι κατ' ἀρχὰς σαρκωθεὶς ὁ Λόγος οὐ μόνον [79] παρεῖχεν ἴσην ὥσπερ ἐπὶ τέλει παραγεγονὼς τὴν ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ παράκλησις μᾶλλον τοῖς εἰδωλολατροῦσι πρὸς τὴν πλάνην ἐνομίζετο. Εἰ γὰρ, ὅτε παῖδες Ἑλλήνων ἐπέστη [80], τοὺς ὁμοιοπαθεῖς ἀνθρώπους εἰς τὸ τοῦ Θεοῦ ῥᾳδίως ἀνεβίβαζον ἀξίωμα, πῶς ἂν, εἰδότες σαρκὶ τὸν Λόγον φαινόμενον καὶ Θεὸν ὑμνούμενον, οὐχὶ τῶν παρ' αὐτοῖς πεπλασμένων θεῶν ἐκεῖθεν εἶλκον τὰ παραδείγματα, καὶ τοὺς μέλλοντας αὐτοὺς τῆς πλάνης ἀποσπᾶν εὐχερῶς οὐκ ἂν ἀντωνείδιζον, ἄνθρωπον καὶ αὐτοὺς τοὺς αἰτιωμένους Θεόν τε ὑμνεῖν καὶ σέβεσθαι, Διὰ τοῦτο γὰρ τότε τῶν Ἑλλήνων ἀνθρώπους θεοποιούντων καὶ ἡ τοῦ Πατρὸς μονὰς ἐκηρύττετο [81]. Οὐκοῦν ἔδει μὲν ἐκεῖνα πρῶτον [ἀρχῆσαι, ἔδει] καταργηθῆναι διὰ τοῦ κηρύγματος, ὃ τὸν Πατέρα μόνον κατήγγελλεν· εἶθ' οὕτω λήθῃ δοθείσης τῆς θεοποιοῦ πλάνης τὸν ἀληθῆ Θεὸν ἐν σαρκὶ φανερωθῆναι. Οὕτω μὲν οὖν ὁ λόγος τῆς ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τοῦ Λόγου σαρκώσεως. Καὶ καθάπερ ὁ πρῶτος σεισμὸς διὰ τῶν ἐναντίων ἰάσατο τὸ πολύθεον ἐπικρυψάμενος τῶν ὑποστάσεων τὸ διάφορον, οὕτω [82] καὶ ἐν ἐσχάτοις καιροῖς, τῆς Ἰουδαϊκῆς δόξης εἰς ἓν πρόσωπον νόμῳ καὶ χρόνῳ κρατυνθείσης καὶ περιελούσης τὸ πολύθεον, ὁ Υἱὸς τηνικαῦτα θεοπρεπῶς τε καὶ φιλανθρώπως καὶ σάρκα λαμβάνει καὶ τὸ τῆς Τριάδος κατὰ μικρὸν ἀνακαλύπτει μυστήριον.

Ἐπάγει δὲ τούτοις ὡς πανσόφως ὁ Σωτὴρ τοῖς μὲν ῥήμασιν ἐταπεινολογεῖτο καὶ τὴν τῆς θεότητος συνέστελλεν αὐγὴν, τοῖς ἔργοις δὲ ταύτην [83] παρεσκεύαζεν ἀστράπτειν, καὶ δι' αὐτῶν εὐδόκει [84] κηρύττεσθαι τῆς παντοκρατορικῆς δυνάμεως [321 H.] τὸ ἀξίωμα. Διὸ καὶ ἔλεγε, *Τὰ ῥήματα* [85] *ἃ ἐγὼ λαλῶ, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ· ὁ δὲ Πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. Πιστεύετέ μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ* [621 R.] *καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί. Εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετέ μοι.* Διὰ δύο δὲ ταύτας αἰτίας τὸ ταπεινὸν τῶν ῥημάτων ὑπῆρχετο· μίαν μὲν, τὸν φθόνον τῶν Ἰουδαίων καταπραῦνων φλεγμαίνοντα· δευτέραν δὲ, καὶ ἡμῖν ὑπογραμμὸν ταπεινοφροσύνης ἔργῳ διατυπῶν· καὶ τρίτην, ὅτι ἡ τῶν ῥημάτων λαμπρότης οὐ πάντως ποιεῖ συνεξ-

VARIÆ LECTIONES.

[79] οὐ μόνον) alteram negationem addit Schottus. [80] ἐπέστη AC : ἐπέστησαν ς. · post ἐκηρύττετο hæc addit mg AC. : καὶ ἵνα μὴ λέγοιεν, εἰ ἀνέμεινεν, αὐτὸ ἂν ἑαυτὸ τὸ ἀνθρώπινον ἀνεσώσατο, καὶ ἦν ἂν ἡ ἀνυπέρβλητος χάρις τοῖς ἀγνώμοσιν ὑπερβαλλούσης ἀχαριστίας ὑπόθεσις. Καὶ εἰ κατ' ἀρχὰς, οὐδὲν ἐκώλυε (ἐκώλυσε A) τοῖς ἀντὶ τῆς σωτηρίας τὸ φιλόνεικον ζητοῦσι πάλιν διαπορεῖν διά τί μὴ κατὰ τὸ τέλος, ἀλλὰ κατ' ἀρχὰς, καὶ διὰ τί μὴ κατὰ τὸ μέσον, ἀλλ' ἐν ἀρχῇ ἐσαρκώθη, καὶ κατ' ἀλλήλων τρέπειν τὰς ἀπορίας ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν χρόνον τριττῆς διαφορᾶς. [82] οὕτω] malim οὗτος. [83] ταύτης ς. [84] εὐδόκει apographum Stephani : ἐδόκει ς. [85] τὰ ῥήματα] Joan. xiv, 10.

NOTÆ.

(55) Hæc uncis inclusa verba in duobus duntaxat mss. legebantur.
(56) Vulg. *Non creditis?*

Digitized by Google

αστράπτειν καὶ τὰ πράγματα, ἡ δὲ τῶν ἔργων ὑπερφυὴς καὶ θεοπρεπὴς ἐπίδειξις καὶ τῶν ῥημάτων συνανυψοῖ τὴν εὐτέλειαν.

Ἐνταῦθα δὲ καὶ ῥητοῦ τινος εὐαγγελικοῦ [86] ἁπτύσσει διάνοιαν τοῦ λέγοντος, *Τί* [87] *ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν, Ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι, ἢ Ἔγειραι* [88] *καὶ περιπάτει*; Εὐκοπώτερον δέ φησιν εἶναι τὸ πρωτον, ὅτι τὸ μὲν *ἀφέωνται* οὐκ ἔχει τὴν τῶν ῥημάτων προφορὰν ὡς ἐξ ἰδίας ἐξουσίας προφερομένην καὶ προστάγματος (οὐδὲν γὰρ κωλύει καὶ τὸν μὴ ὄντα τῆς ἀφέσεως Κύριον εὐαγγελίσασθαι ταύτην), τὸ δὲ, *Ἔγειραι καὶ περιπάτει* Δεσποτικῆς ὅλον προστάξεως ἤρτηται, ἄλλως τε δὲ καὶ ὅτι τὸ *Ἔγειραι καὶ περιπάτει*, ἀδιάβλητον φέρον ἔργοις τὴν αὐθεντείαν [89], καὶ τὴν ἄφεσιν συμπεριεῖχεν. Ὁ γὰρ δοὺς τὴν χάριν τοῦ βαδίζειν δηλονότι καὶ τῶν, ὑπὲρ ὧν κατείχετο τῇ νόσῳ, πλημμελημάτων τὴν ἄφεσιν συναπεδίδου. Δεσπότου δὲ φιλανθρώπου καὶ τὴν μάστιγα τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἐπαφεῖναι, καὶ τῆς πληγῆς μετὰ τοῦ πταίσματος τὸν πληγέντα ἀπαλλάξαι. Εἰδὼς δὲ τὸ ἔργον καὶ τὴν ἄφεσιν τῶν ἡμαρτημένων πιστούμενον καὶ τὴν δεσποτείαν τοῦ ἀφιέντος ἐπιδεικνύμενον, ἐπάγει [90]· *Ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου*, καὶ ἑξῆς. Ἀναγκαῖον δὲ ἦν τὸ ἐπισκιάζεσθαι τὸ μυστήριον τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως διά τε τὸ γενέσθαι τοῖς ἀκροωμένοις εὐπαράδεκτον, καὶ ἵνα λάθῃ [91] τοῦ σκότους τὸν ἄρχοντα. Φησὶ γὰρ ὁ θεοφόρος Ἰγνάτιος τρία λαθεῖν τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, τὴν Παρθενίαν Μαρίας, τὴν Σύλληψιν τοῦ Κυρίου, καὶ τὴν Σταύρωσιν. Λέγει δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος περὶ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, ὡς *Εἰ* [92] *ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν.*

Ταῦτα εἰπὼν ἐπιφέρει ὡς ἡ μὲν ἀΐδιος καὶ ὑπεράρχιος Τριὰς ἀεί ἐστι καὶ ὡσαύτως Τριάς, Πατὴρ Υἱὸς καὶ Πνεῦμα ἅγιον, ἀλλ' ὑπὲρ ὃ νοοῦμεν ἢ λαλοῦμεν. Πᾶν γὰρ ὅ λέγομεν περὶ Θεοῦ ἢ νοοῦμεν, ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων τε καὶ ῥημάτων τὰ περὶ αὐτῆς [93] ἀναλόγως καὶ λέγομεν καὶ νοοῦμεν. Ἰσότιμος δὲ καὶ ἰσοσθενὴς ἡ παναγία Τριὰς, πάντα πρὸς τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν οἰκονομοῦσα, καὶ ὅσα θεολογεῖν αὐτὴν δυναμούμεθα [94], αὐτὴ ταῦτα φιλανθρώπως ἡμῖν χαριζομένη πάλιν προσίεται. Διὸ κατ' ἀρχὰς μὲν, ὡς εἴρηται, διὰ τὸ πολύθεον ἡ θεία Γραφὴ συγκαταβαίνουσα, οὐχ ὡς ἔχει φύσεως ἢ τάσεως ἡ Τριὰς, ἀλλ' ὡς ἡμῖν [322 H.] εὐπαράδεκτον παραδιδοῦσα, τὸν Πατέρα λαμπρῶς καταγγέλλει, εἶτα τὸν Υἱὸν κατὰ τὸν δεύτερον σεισμὸν, ἐν ᾧ καὶ τὴν γνῶσιν τοῦ Πνεύματος συμπαραλαμβάνομεν, οὐ μὴν τήν γε τελείαν· αὕτη γὰρ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι καὶ τῷ τελευταίῳ σεισμῷ παραγίνεται, τῆς Τριάδος ὅλης τρανότερον ἡμῖν [624 R.] ἐμφανιζομένης τε καὶ ἀνακαλυπτομένης. Εἰ γὰρ καὶ τοῦ Πνεύμα-

A excedentium et divinorum operum patratio, verborum una secum humilitatem extollat.

Porro hoc loco dicti cujusdam evangelici sensum, exponit : *Quid est facilius dicere : Dimittuntur tibi peccata tua, an dicere : Surge et ambula* [q]? Facilius autem primum esse dicit, quoniam illud, *Dimittuntur*, non eam habet verborum pronuntiationem, quasi ex propria auctoritate proprioque imperio proferretur. Nihil enim prohibet ab illo etiam, qui ejus nequaquam sit dominus, remissionem annuntiari. At : *Surge et ambula*, totum a Dominico pendet imperio. Præsertim cum illud **195***b* *Surge et ambula*, irreprehensibilem rebus ipsis afferendo auctoritatem, ipsam quoque remissionem complecteretur. Qui enim ambulandi gratiam donabat, idem nimirum peccatorum etiam, ob quæ morbo ille tenebatur, remissionem conferebat : perhumani enim Domini est, et flagellum peccatoribus inferre, et flagellatum tam a plaga, quam ab ipsomet peccato liberare. Sciens autem opus hoc non remissionem tantum delictorum confirmaturum, sed potestatem quoque dimittentis ostensurum, addit : *Ut autem sciatis, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata*, etc. Cæterum necesse erat incarnationis Dominicæ mysterium velut umbra tegi, cum ut ab audientibus cupidius acciperetur, tum ut id tenebrarum princeps ignoraret. Nam tria divinus Ignatius [r] sæculi hujus principem latuisse commemorat, Virginitatem Mariæ, Conceptionem Domini, et Cruci affixionem Christi. Affirmat quippe divus Paulus de principibus sæculi hujus : *Si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent* [s].

32. Hæc ubi dixit, infert sempiternam ac summam Trinitatem semper esse, et similiter Trinitatem, Patrem nimirum, et Filium, et Spiritum sanctum, sed supra omne, quod aut cogitamus, aut loquimur. Quandocunque enim de Deo loquimur aut cogitamus, ex nostris verbis ac rebus ea quæ ad ipsam Triadem spectant, proportione quadam, et dicimus et cogitamus. Sanctissima etenim Trinitas, dignitate ac potentia æqualis, omnia quæ ad nostram salutem faciunt provide operata est : quæque theologice de ipsa speculari possimus, hæc illa nobis, benigne gratificans, identidem admittit. Propterea quidem a principio, ut diximus (ob deorum scilicet multitudinem) sacra Scriptura nobis condescendens, non ut natura aut dignitas Trinitatis se habet, sed quatenus a nobis facilius capi potest eam tradendo, perspicue Patrem indicat. In altero deinde terræmotu Filium, in quo et Spiritus sancti cognitionem, etsi minus perfectam, simul accipimus. Hæc enim in futuro sæculo, et ultimo illo accedit

[q] Matth. IX, 5. [r] Epist. 3. [s] I Cor. II, 8.

VARIÆ LECTIONES.

[86] εὐαγγελικὴν ς. [87] τί] Matth. IX, 5. [88] hic et inf. ἔγειρε ς. [89] αὐθεντίαν ς. [90] ἐπάγει δὲ ἵνα ς. [91] λάθῃ post ἄρχοντα ponit ς. [92] εἰ] I Cor. II, 8. [93] αὐτῆς] nonne αὐτοῦ? [94] δυνάμεθα ς.

Digitized by Google

terræ-motu, quo tota nobis Trinitas manifestius apparebit ac revelabitur. Etsi enim Spiritus arrham habemus, ut vas electionis testatur [t] **196a** nondum tamen ad perfectionem spiritalis status pervenimus. Ipsum etenim arrhæ nomen signum quidem perfecti doni est : at non ipsum donum. Idem etiam alibi pignus futuræ hæreditatis esse Spiritum prædicat, et primitias æternorum bonorum [u]. Quare perfectionem Spiritus nonnisi post redemptionem corporis suscipimus.

Jam quando qui apud homines cum pater, tum filius dicitur, per conjugii societatem declaratur atque cognoscitur, propterea præsentis vitæ duos terræmotus, alterum pertinere ad Patrem, alterum ad Filium, vaticinia tradunt. Rursus cum Spiritus sanctus, etiam ut apud nos est, corporum transcendat crassitudinem, merito ubi cessaverint conjugia, excelsior illa et illustrior vita (vita hæc resurrectionis est : *In resurrectione enim neque nubent neque nubentur* [v]), proprie attribuatur Spiritui. Illius autem vitæ tempore, in qua patres filios progenerant, Deum Patrem ordine Filio præpositum cognosci oportebat, non quod Trinitas ordinem aliquem exigeret (quis enim ibi ordo sit, ubi æqualitas immutabilis viget ?) : sed quod per eum ordinem, qui in ipsa ex apta dispositione est, a liberis parentes honorari hortaretur. Spiritus quoque dignitatem sacra Scriptura extollens, universam Trinitatem *Spiritus* nomine appellat. Quale illud : *Spiritus est Deus : et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare* [x]. Hoc item : *Omne peccatum remittetur hominibus : ei autem qui blasphemaverit in Spiritum sanctum, non remittetur* [y], de tota divinitate acceptum, cum prædicto scopo quadrat. Illa quoque per speculum et in ænigmate cognitio supernaturalis in Triade deitatis, per Spiritum nobis in futuro perficitur. Sic enim hic motus ad Spiritum sanctum, quemadmodum duorum præcedentium alter ad Patrem, alter ad Filium refertur. Qui autem ordine primus est terræ motus, extremus idem dignitate et utilitatis magnitudine est. Manifestam enim gratiam multo esse lege [antiqua] majorem et utiliorem. Verum et secundus minor est tertio, siquidem *Nunc videmus per speculum et in ænigmate : tunc autem facie ad faciem* [z]. Quare etiam, *Cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est* [a]. Et considera [quæso] divina operantis Providentiæ **196b** sapientissimam et æqualem trutinam. Videbatur Pater priscis illis præcipuam dignitatem obtinere : rursumque Filius in nova lege quibusdam minorem, at multis æqualem : Spiritus vero sanctus multis minorem, paucis æqualem. Ut igitur ex hominum opinione orta inæqualitas ad æqualitatem reduceretur, primus ille

τος τὸν ἀῤῥαβῶνα, ὡς τῆς ἐκλογῆς ἐπιμαρτύρεται [95] τὸ σκεῦος, ἔχομεν, ἀλλ' οὐκ εἰς τὴν τελειότητα τῆς πνευματικῆς ἐφθάσαμεν καταστάσεως. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ ἀῤῥαβῶνος ὄνομα σύμβολον μέν ἐστι τοῦ τελείου δώρου, οὐ μὴν αὐτό γε τὸ δῶρον. Καὶ πολλαχοῦ [96] ἀῤῥαβῶνα [97] τῆς μελλούσης κληρονομίας τὸ Πνεῦμα ὑμνεῖ καὶ ἀπαρχὴν [98] τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ὥστε τὴν τελειότητα τοῦ Πνεύματος μετὰ τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ὑποδεχόμεθα.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος λεγόμενος καὶ πατὴρ καὶ υἱὸς κοινωνίᾳ γάμου ἀναφαίνεται καὶ γνωρίζεται, διὰ τοῦτο τοῦ παρόντος βίου τοὺς δύο σεισμοὺς, τὸν μὲν πρότερον ἀνήκειν τῷ Πατρὶ, τῷ Υἱῷ δὲ τὸν δεύτερον τὰ Λόγια παραδίδωσι. Πάλιν ἐπειδὴ τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ παρ' ἡμῖν σωμάτων ὑπερβαίνει παχύτητα, εἰκότως ὁ τῶν γάμων πεπαυμένων ἀνακύπτων τε καὶ ἀναλάμπων βίος (οὗτος δὲ ὁ τῆς ἀναστάσεως ἂν εἴη · *Ἐν γὰρ* [99] *τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίσκονται*, οἰκείως ἂν ἀφορισθείη τῷ Πνεύματι. Ἔδει δὲ τὸν βίον, ἐν ᾧ πατέρες παῖδας φύουσι, τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα προτεταγμένον γινώσκεσθαι τοῦ Υἱοῦ, οὐ τῆς Τριάδος τὴν τάξιν ἀπαιτούσης, (ποῦ γὰρ τάξις, ἔνθα τὸ ἴσον ἀπαράλλακτον ;) ἀλλὰ διὰ τῆς ἐν αὐτῇ κατ' οἰκονομίαν τάξεως τοὺς πατέρας τιμᾶσθαι παρὰ τῶν παίδων παραινούσης. Καὶ τὸ ἄξίωμα δὲ τοῦ Πνεύματος ἡ ἱερὰ ἐπαίρουσα Γραφὴ ὅλην τὴν Τριάδα τῇ τοῦ *Πνεύματος* ἐξονομάζει φωνῇ, ὡς τὸ, *Πνεῦμα* [1] *ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν*. Καὶ τὸ, *Πᾶσα* [2] *ἁμαρτία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, τῷ δὲ βλασφημοῦντι εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἀφεθήσεται*, ἐπὶ τῆς θεότητος ὅλης ἐκληφθὲν σύμφωνον ἂν εἴη τῷ προειρημένῳ σκοπῷ. Καὶ ἡ ἐν ἐσόπτρῳ δὲ γνῶσις καὶ ἡ ἐν αἰνίγματι τῆς ὑπερφυοῦς ἐν Τριάδι θεότητος εἰς τὸ τέλειον διὰ τοῦ Πνεύματος ἡμῖν ἀποκαθίσταται κατὰ τὸν μέλλοντα· καὶ γὰρ οὗτος [3] τῷ παναγίῳ Πνεύματι, ὥσπερ τῶν πρὸ αὐτοῦ δύο σεισμῶν ὁ μὲν τῷ Πατρὶ, ὁ δὲ τῷ Υἱῷ ἀναφέρεται. Ἔστι δὲ δηλονότι ὁ μὲν τῇ τάξει πρῶτος σεισμὸς, ἔσχατος τῷ τε ἀξιώματι καὶ τῷ τῆς ὠφελείας μεγέθει · δῆλον γὰρ ὡς ἡ χάρις πολλῷ τοῦ νόμου μείζων τε καὶ λυσιτελεστέρα. Ἀλλὰ καὶ ὁ δεύτερος ἐλαττοῦται τοῦ τρίτου, εἴγε νῦν μὲν *Ἐν ἐσόπτρῳ* [4] *βλέπομεν καὶ ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον*. Διὸ καὶ, *Ὅταν ἔλθῃ τὸ τέλειον, καταργηθήσεται τὸ ἐκ μέρους*. Καὶ σκόπει τῆς θεουργοῦ [5] Προνοίας τὸν πάνσοφόν τε καὶ ἀῤῥεπῆ ζυγόν. [523 H.] Ὁ Πατὴρ ἐδόκει τοῖς πάλαι τὸ μεῖζον ἔχειν, ὁ Υἱὸς δὲ πάλιν κατὰ τὴν νέαν ἐνίοις μὲν τὸ ἔλαττον, τοῖς πολλοῖς δὲ τὸ ἴσον· τὸ δὲ ἅγιον Πνεῦμα τοῖς πολλοῖς μὲν τὸ ἔλαττον, ὀλίγοις δὲ τὸ ἴσον. Ἵνα οὖν τὸ ἄνισον τὸ ἀπὸ τῆς τῶν

[t] II Cor. I, 22. [u] Ephes. I, 14; Rom. VIII, 23. [v] Matth. XXII, 30. [x] Joan. IV, 24. [y] Matth. XII, 31; Marc. III, 29; Luc. XII, 10. [z] I Cor. XIII, 12. [a] ibid. 10.

VARIÆ LECTIONES.

[95] ἐπιμαρτ.] II Cor. I, 22. [96] πολλαχοῦ] ἀλλαχοῦ Hœschelius. [97] ἀῤῥαβ.] Ephes. I, 14. [98] ἀπαρχὴν] Rom. VIII, 23. [99] ἐν γὰρ] Matth. XXII, 30. [1] πνεῦμα] Joan. IV, 24. [2] πᾶσα] Matth. XII, 31. [3] οὕτως ς. [4] ἐν ἐσόπτρῳ] I Cor. XIII, 12. [5] θεουργοῦ] δημιουργοῦ pr. A.

Digitized by Google

ἀνθρώπων ὑπολήψεως εἰς ἰσότητα ἐπαναχθῇ, ὁ μὲν πρῶτος σεισμός, ὃς ἀφώριστο τῷ Πατρὶ, τὸ ἔλαττον ἔσχεν, ὁ δὲ δεύτερος, ὃς ἦν τῷ Υἱῷ, τὸ ἐκείνου μεῖζον, καὶ ὁ τοῦ Πνεύματος ἀμφοῖν ὑπερέχον. Καὶ ὅρα σαφῶς ὅπως ἡ ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων δόξαις ἀνισότης διὰ [a] τῆς τῶν τριῶν καιρῶν ἀνισότητος εἰς ἀρρεπεστάτην τε καὶ θαυμασίαν συνεβιβάσθη ἰσότητα, [625 R.] τῆς τριαδικῆς θεαρχίας ὥσπερ αὐγήν τινα παραδεξαμένη [7] καὶ ἔλλαμψιν. Ὅτι δὲ ἡ ἐν Τριάδι τάξις τὴν τῶν πολλῶν οἰκονομίαν στοχάζεται, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τῆς ὑπερφυοῦς ἐκείνης καὶ ἀῤῥήτου βλαστάνει φύσεως, ὁ τῶν ἀπορῥήτων μύστης διδάσκει, ὃς καὶ τὸν Υἱὸν καὶ Πνεῦμα θεόληπτον μύησιν ἔσχεν ἐνίοτε τοῦ Πατρὸς προτάττειν· *Διαιρέσεις* [8] γὰρ *χαρισμάτων εἰσὶ, καὶ τὸ αὐτὸ*, φησὶ, *Πνεῦμα· διαιρέσεις δὲ διακονιῶν, καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος· καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων, καὶ ὁ αὐτὸς Θεός*. Καὶ πρὸς Γαλάτας [9]· *Παῦλος ὁ ἀπόστολος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὐδὲ δι' ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ Πατρός*. Ὥστε τὸ προτάττεσθαι καὶ ὑποτάττεσθαι τὰ [10] τῆς θεαρχικῆς Τριάδος καὶ πᾶσαν τάξιν καὶ πάντα λόγον ὑπερεχούσης ὀνόματα οὐχ εἱρμόν τινα φυσικὴν διασώζει τάξεως, ἀλλὰ πρὸς τὴν τῶν ἀκροατῶν σωτηρίαν οἰκονομεῖται καὶ διαποικίλλεται. Ταῦτα μὲν οὖν [11] ὁ κλεινός τε καὶ τῶν θείων μαθημάτων διάπυρος ἐραστὴς κατὰ τὸ λα' τε καὶ β' κεφάλαιον φιλοπονησάμενος ἐπραγματεύσατο.

Ἐν δὲ τῷ ἑξῆς κεφαλαίῳ αἰτίας τίθησι δι' ἃς ἡ Παλαιὰ καὶ Νέα Διαθήκη τῷ δυσλήπτῳ τε καὶ δυσερμηνεύτῳ ποικίλλεται, εἰ καὶ μᾶλλον μὲν ἡ Παλαιὰ, ἧττον δὲ τὰ τῆς χάριτος. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ Μωσαϊκοῦ γράμματός φησιν ὅτι, ἐπεὶ τύπος ἦν καὶ σκιὰ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, εἰκότως ὡς ἐν σκιᾷ τε καὶ τύπῳ καὶ αὐτὰ [12] τὰ ῥήματα καὶ τὴν τῶν ῥημάτων συνθήκην προβάλλεται, δι' ὧν κρατεῖ ἡ ἀσάφεια. Πλήν γε κατὰ τὰς διπλᾶς τῆς νομοθεσίας πλάκας διπλῆν καὶ τὴν χρείαν παρέχεται, τοῖς μὲν ἀναβεβηκόσι τὸν νοῦν τὴν αἰγλην ἔσωθεν ἀπαστράπτοντα [13] τὴν τοῦ Πνεύματος, τοὺς δὲ παχυτέρους ψυχαγωγοῦντα τῇ σκιαγραφίᾳ τοῦ γράμματος. Ἐκέκρυπτο δὲ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, ὧν ἡ τῆς Τριάδος γνῶσις τὸ κεφάλαιον, δι' ἃς αἰτίας πολλάκις ἀποδεδώκαμεν, λέγω δὴ διά τε τῶν ἀκροατῶν τὸ ἀσθενὲς καὶ διὰ τὸ λαθεῖν τὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους, καὶ τρίτον ἵνα ἐκ μέσου παντελῶς ἀρθῇ τὸ πολύθεον, μηδεμιᾶς προφάσεως τοῖς πεπλανημένοις τε καὶ ἀμαθεστέροις ἐκ τοῦ τὴν Τριάδα κηρύττεσθαι σαφῶς καὶ χωρὶς παρακαλυμμάτων ὑπολειπομένης πρὸς πλάνησιν. Καὶ ἔοικε τὰ ἱερὰ Γράμματα χρυσίτιδι γῇ, ἥτις οὐ πᾶσιν οὐδὲ τοῖς τυχοῦσιν, [324 H.] ἀλλὰ τοῖς φιλοπόνως καὶ ἐπιστημόνως μεταλλεύουσι τό τε χρυσίον δόκιμον καὶ τὸ κέρδος τῶν πόνων μεῖζον παρέχεται. Ὥσπερ οὖν πενίας οὐκ ἀπαλλάττεται ὁ τὴν μεταλ-

A terræ motus, qui Patri attributus est, minorem dignitatem habuit : secundus dein, qui Filii erat, illo majorem : tertiusque Spiritus sancti, utroque excellentiorem. Ita clare perspicias, quomodo quæ in hominum est opinione inæqualitas, per trium temporum inæqualitatem, in admirandam ac stabilem æqualitatem coierit, Trinitatis majestate veluti splendorem quemdam ac lucem accipiente. Quod vero qui in Trinitate est ordo, vulgi duntaxat ordinationem spectet, non autem ex ineffabili et supernaturali natura promanet, arcanorum ille mysta docet, qui divinitus eam institutionem accepit, ut Filium et Spiritum quandoque ante Patrem locaret : *Divisiones enim gratiarum sunt*, inquit, *idem autem Spiritus : divisiones ministrationum, et idem Dominus : et divisiones operationum, idemque Deus* [b]. Ad Galatas quoque scribens : *Paulus apostolus, non ab hominibus, neque per homines, sed per Jesum Christum, et Deum Patrem* [c]. Quare quod divinæ Trinitatis, quæ omnem et ordinem et sermonem excedit, nomina modo præponantur, modo postponantur, non id seriem aliquam naturalem tuetur, sed ad auditorum salutem varie accommodatur. Hæc vero inclytus ardensque divinarum disciplinarum amator tricesimo primo capite et altero studiose laborando pertractavit.

33. Proximo dehinc capite causas reddit, cur tam Novum quam Vetus Testamentum intellectu atque explanatu difficilibus locis intertextum sit, etsi Vetus Testamentum plus, minus vero Novum hujusmodi difficultatum habeat. Et super Mosaico quidem scripto affirmat, quandoquidem typus illa erant et umbra futurorum bonorum, merito ut in typo atque umbra cum verba tum verborum compositionem ejusmodi proferre, per quæ cresceret obscuritas. Quanquam hæc in duplicibus legis tabulis, geminam quoque utilitatem præbeant, cum et iis qui mente altius ascenderunt, **197***a* interius suum spiritus lumen veluti affulminant, et crassiores litteræ obumbratione delectant. Abscondebantur autem futura bona, in quibus cognitio Trinitatis caput est, ob eas [maxime] causas, quas jam sæpenumero tradidimus, propter audientium imbecillitatem, inquam, utque tenebrarum principem laterent : multorum deorum cultus, cum nullus [deinceps] errantibus atque imperitioribus erroris sui prætextus relinqueretur ex clara et minime velata Trinitatis prædicatione. Ut sacræ Litteræ non dissimiles aureæ terræ videantur, quæ non omnibus neque vulgaribus, sed laboriose tantum ac scienter perscrutantibus, aurum probatum et lucrum labore majus præbet. Quemadmodum itaque pau-

[b] I Cor. XII, 24. [c] Galat. I, 4.

VARIÆ LECTIONES.

[a] διὰ A : καὶ ς. [7] παραδεξαμένη AC : παραδεξαμένην ς. [8] διαιρ.] I Cor. XII, 4. [9] Γαλ.] I, 1] [10] τὰ add. C. [11] οὖν et mox. τε add. A. [12] καὶ πρὸς αὐτὰ ς. [13] ἀπαστράπτοντα et mox ψυχαγωγοῦντα] rectius ἀπαστράπτον — ψυχαγωγοῦν.

Digitized by Google

pertatem non evadit, qui fossilem arenam ornamenti, ludi, aut joci causa tractans, nullum interea studium adhibet, ut quod sub ea absconditum latet investiget : sic neque ignorantiam, neque negligentiæ reprehensionem evadere queat, qui, soli litteræ adhærescens, thesaurum in ipsa reconditum non scrutetur, neque latentem in ejus fundo sensuum utilitatem colligere studeat. Et certe hoc ipsum quod divini sensus abditi lateant, pretium eorum maximum et sublimitatem indicat : ac majus simul inquirendi desiderium iis infigit animis, qui Dei et laboris amorem inertiæ anteponunt.

Judæorum insuper improbitas, et in rebus quæ minime attingendæ essent audacia, obscuritatis est in Veteri Testamento nonnulla causa. Ne enim quæ manifesta essent de Christo atque aperta Scripturarum testimonia circumciderent et obliterarent, ideo adumbrate ea promuntur. Tertio etiam ne divinarum præceptionum contemptrix Judæorum natio, si clare didicissent universam aliquando legem præterfluxuram, atque in aliam reipublicæ formam, quæ apud ipsos in honore ac pretio erant, transitura : magis etiam ad contemptum præceptorum Dei ex ipsa hac clara cognitione traherentur. Quid enim amare attinet me, quod mox dissolvetur, et cujus non ita multo post nulla erit utilitas? Propterea nimirum hæc obscuritate atque percipiendi difficultate involvuntur. Nam si absque ulla causa millies a præceptis Dei desciverunt Judæi, cum neque de eorum mutatione quidquam cognitum haberent, ut neque quod imperfecta et alterius politiæ figura essent atque umbræ, quid tandem [putas] non egissent, **197** *b* si tradita ipsis mandata tandem solvenda atque mutanda e Scripturis clarius cognovissent? Alioquin et illa disciplinas tradendi lex ubique obtinebat, ut qui recenter primis elementis imbuerentur, ad perfectionis usque tempus perfectiora quæque celarentur : sed rudioribus duntaxat præceptis discipuli ad perfectorum cognitionem percipiendam præpararentur. Præter hæc autem etiam naturam ita gubernari, et opera sua regere videmus. Prima enim sementis atque semina perfectam in se speciem clare nequaquam ostendunt, sed ejus tantum rationes abditas continent : ut granum spica non est, etsi in se spicæ rationem tegit. Eadem naturæ series in aliis quoque fructibus ac seminibus cognoscitur, qualem et lex vetus fere rationem cum gratia servat. Nam quæ gratia perficit, jacti per legem seminis seges habetur. Quibus igitur de causis obscuritatem assumpserit lex Mosaica, utcunque jam dictum.

Nunc quod gratiæ quoque lex obscurior, et non ita cuilibet perspicua sit, auditorum recens adhuc instructio, mentisque imbecillitas in causa est. Unde et vas electionis : *Lac*, inquit, *vobis potum dedi, non escam : nondum enim poteratis* [c]. Quem-

A λικὴν ψάμμον ἐν ὡραϊσμῷ ἢ παιδιᾷ ἢ κατὰ μυκτηρισμὸν ἐπαφώμενος, οὐδὲν δὲ φιλοπονῶν οὐδ' ἀνιχνεύων τὸ ὑπὸ ταύτης κρυπτόμενον, οὕτως οὐκ ἂν ἀγνοίας ἀπαλλαγείη οὐδὲ τῆς ἐχούσης τοὺς ῥᾳθύμους αἰτιάσεως ὁ τῷ γράμματι μόνῳ περιφυόμενος, τὸν δὲ ἐν αὐτῷ θησαυρὸν οὐκ ἀνερευνῶν, οὐδὲ τὸ ἐν βάθει κέρδος τῶν νοημάτων ἀναλεγόμενος. Καίτοι καὶ αὐτὸ τὸ κεκρύφθαι τὰ θεῖα νοήματα τὸ τιμώτατον αὐτοῖς καὶ ὑψηλὸν ἐπιμαρτύρεται, καὶ πόθον ἐγκεντρίζει μᾶλλον ζητήσεως ταῖς ψυχαῖς, ὅσαι περὶ τῆς ῥᾳστώνης τὸ θεοφιλές τε καὶ φιλόπονον ἔμπροσθεν ἄγουσι.

[628 R.] Καὶ τὸ κακοῦργον δὲ τῶν Ἰουδαίων καὶ τολμηρὸν περὶ τὰ ἀτόλμητα τῆς κατὰ τὴν Παλαιὰν ἀσαφείας αἴτιον· ἵνα γὰρ μὴ τὰς περὶ Χριστοῦ μαρ- B τυρίας τὸ περιφανὲς καὶ κατάδηλον ἐχούσας τῶν Γραφῶν περικόψωσι καὶ ἐξαφανίσωσι, διὰ τοῦτο μετὰ τοῦ συνεσκιασμένου ταῦτα προάγεται. Καὶ τρίτον, ὅτι ὀλίγωρος ὢν [14] καὶ τῶν θείων προσταγμάτων καταφρονητὴς ὁ τῶν Ἰουδαίων λαός, ἵνα μὴ μαθόντες σαφῶς ὡς τὰ τοῦ νόμου πάντα ῥυήσεται, εἰς ἑτέραν δὲ πολιτείαν ἃ παρ' αὐτοῖς ἐστι τίμιά τε καὶ σπουδαζόμενα μεταστήσεται, ἐκ δὲ τῆς τοιαύτης ἐμφανοῦς ἐπιγνώσεως πλέον τε [15] πρὸς τὴν ὑπεροψίαν ὑπαχθῇ τῶν προσταγμάτων, (τί γάρ με δεῖ στέργειν ἃ μετὰ μικρὸν λυθήσεται καὶ ὧν οὐ μετὰ βραχὺ τὸ ἀνόνητον;) διὰ τοῦτο τῇ ἀσαφείᾳ ταῦτα καὶ τῷ δυσλήπτῳ περικαλύπτεται. Εἰ γὰρ καὶ χωρὶς προφάσεως μυριάκις τῶν τοῦ Θεοῦ προσταγμάτων ἀπέστησαν, μήτε μετάστασιν αὐτῶν ἐγνωκότες, μήτε C ὅτι τὸ ἀτελὲς ἔχουσι μήτε ὅτι πολιτείας ἑτέρας εἰσὶ τύποι καὶ σκιάσματα, τί οὐκ ἂν ἔδρασαν, εἰ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων σαφῶς τὴν οἰκείαν λύσιν καὶ μετάθεσιν ἐμάνθανον [16]; ἄλλως τε δὲ καὶ νόμος πανταχοῦ κρατῶν διδασκαλίας, τοῖς ἄρτι στοιχειουμένοις τὰ τελεώτερα μέχρι καιροῦ τῆς τελειώσεως συγκαλύπτεσθαι, εἰσαγωγικοῖς δὲ παιδεύμασι τὸν μαθητὴν προπαρασκευάζειν πρὸς τὴν τῶν τελεωτέρων κατανόησιν. Ἐπὶ δὲ τοῖς εἰρημένοις, καὶ τὴν φύσιν οὕτως οἰακιζομένην τε καὶ τὰ οἰκεῖα ἔργα ῥυθμίζουσαν ὁρῶμεν. Αἱ γὰρ πρῶται καταβολαὶ καὶ τὰ σπέρματα τὸ μὲν τέλειον εἶδος ἐν ἑαυτοῖς ἐμφανῶς οὐ δεικνύουσι, τούτου δὲ τοὺς λόγους ἐγκεκρυμμένους φέρουσιν, οἷον ὁ κόκκος στάχυς μὲν οὐκ ἔστιν, ἐν ἑαυτῷ D δὲ κρύπτει τὸν λόγον τοῦ στάχυος· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ καρπῶν καὶ σπερμάτων ὁ αὐτὸς τῆς φύσεως εἰρμὸς ἐπιγινώσκεται. Τοιοῦτον δή τινα καὶ ὁ νόμος πρὸς τὴν χάριν διασώζει λόγον· ἃ γὰρ ἡ χάρις ἐτελείωσε, τῶν νομικῶν σπερμάτων ἐστὶ τῆς καταβολῆς τὰ γεώργια. Δι' ἃ μὲν οὖν τὴν ἀσάφειαν ἡ Μωσαϊκὴ νομοθεσία ὑπέδυ, μετρίως εἴρηται.

Καὶ τῆς χάριτος δὲ τὸ ἀσαφὲς καὶ οὐ πᾶσιν ἐπίδηλον τὸ νεοκατήχητον αἴτιον ἔχει τῶν [325 H.] ἀκροατῶν καὶ τῆς διανοίας τὴν ἀσθένειαν. Διὸ καὶ τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, *Γάλα* [17], φησὶν, *ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα· οὔπω γὰρ ἠδύνασθε.* Ὥσπερ

[c] I Cor. III, 2.

VARIÆ LECTIONES.

[14] ὢν] imo ἦν. [15] τε] an fuit τι? [16] ἀνεμάνθανον A. [17] γάλα] I Cor. III, 2.

Digitized by Google

δὲ πᾶσα τροφὴ ἀκατάλληλος βλαβερὰ τῷ μετέχοντι, οὕτω καὶ γνῶσις, κἂν τὸ παναληθέστατον εἴη προβάλλουσα, τοῖς ἀτελέσιν ἀσύμφορος. Εἰ γὰρ καὶ τῆς Παλαιᾶς ἡ Νέα τηλαυγέστερον ἐκδιηγεῖται τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, ἀλλ' οὖν ὡς ἀρχῆς καὶ σπέρματος λόγον ἐπέχουσα καὶ αὐτὴ πρὸς τὴν ἤδη πολιτείαν ἐγκαινιζομένην οὐκ εὐθὺς τοῖς μυουμένοις, ἀλλὰ κατὰ προκοπὴν ἀποκαλύπτει τὰ τέλεια. Ἔτι δὲ καὶ τοῖς κυσὶ, τουτέστι τοῖς ἀντικειμένοις καὶ καθυλακτοῦσιν, οὐχὶ προπετῶς καὶ ἀφιλοσόφως ῥίπτειν τὰ ἅγια, οὐδὲ *τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων*, οἷς ὁ βίος ὁ τῶν ἡδονῶν βόρβορος, Δεσποτικὸν ὑπάρχει καὶ τὴν διδασκαλίαν κατευθῦνον παράγγελμα. Ἄνευ δὲ τῶν εἰρημένων, καὶ ἡ ἁγιοποιὸς τελετὴ μυστήριον ὀνομάζεται, τὸ δὲ μυστήριον οὐ κοινὸν οὐδὲ τοῖς βεβήλοις εὐεπίβατον. [629 R.] Ἔτι μὴν καὶ τὰ ἅγια νοερῶς μὲν τοῖς τε Σεραφὶμ καὶ Χερουβὶμ, ὑλικῶς δὲ καταπετάσμασι καὶ πτεροῖς καὶ πύλαις καὶ κλείθροις περιστοιχίζεται· οὕτω γοῦν [18] χρὴ καὶ τὴν ἱερὰν ἡμῶν Γραφὴν τοῖς μὲν βεβήλοις περικαλύπτεσθαι, ἵνα μὴ τὰ ἅγια ἐξυβρίζοιτο, τοῖς δὲ μεμυημένοις καὶ πιστοῖς ἀνακαλύπτεσθαι. Ἀλλωστε δὲ καὶ εἰ [19] τὸ ῥᾷον εἰς κτῆσιν [20] οὐχ ὥσπερ τὸ πόνῳ κτηθὲν περισπούδαστον, εὐλόγως τὸ ἱερὸν Γράμμα τοῖς μὲν ῥᾳθύμοις τὸν θησαυρὸν ἀποκρύπτεται, τοῖς δὲ φιλοπονοῦσι χαρίζεται. Ἀλλὰ καὶ ἱδρῶσι πᾶν τὸ τίμιον καὶ ἡ ἀρετὴ εἰς κτῆσιν ἀφικνεῖται καὶ ἀπόλαυσιν, ἡ δὲ κακία ῥᾷόν τε καὶ πᾶσι πρόχειρον. Καὶ τὸ μὲν πόνῳ κατορθωθὲν μᾶλλον ποθεῖται· ὃ δὲ ῥᾳδίως λαμβάνεται, καὶ ῥᾳδίως ἀποβάλλεται καὶ πρὸς τὸ παρεωραμένον μᾶλλον ἀντὶ τοῦ ποθεῖσθαι κατασύρεται. Διὸ καὶ ὁ Ἀδὰμ ἄνευ ἄθλων καὶ καμάτων ὁμιλίας ἀξιούμενος θείας καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ῥᾳδίως ὧν ἀπήλαυεν ἐξωλίσθησε· καὶ ἐπειδὴ τὸν ἄλυπον καὶ ἄμοχθον βίον βαράθρου πρόξενον ἑαυτῷ κατεσκεύασεν, ὁ πάνσοφος ἰατρὸς τοῖς ἐναντίοις φαρμάκοις ἐξιᾶται τὸ νόσημα, ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου καὶ τὸν σωματικὸν ἄρτον φαγεῖν νόμον τιθέμενος, καὶ ὅσοις ὁ πνευματικὸς ἔρως πνευματικὴν παρατίθησι τράπεζαν. Ἄνευ δὲ τῶν εἰρημένων, εἰ παντὸς ἦν καὶ χωρὶς καμάτων τῆς κατὰ τὴν Γραφὴν θεωρίας ἡ κατάληψις, ποῦ τῶν ἐπαγρυπνούντων ταύτῃ καὶ ἐπαγωνιζομένων τὰ ἔπαθλα; ἢ τίς ἂν προσανεῖχε τῇ ταύτης φιλοπονίᾳ, οὐδὲν ἔλαττον ἐχόντων τῶν ῥᾳθύμως αὐτῆς ἀπτομένων; ὥστε διὰ τῶν εἰρημένων δίκαιόν τε ἅμα καὶ λυσιτελὲς ἀνεφάνη τὸ μὴ ἀνηπλῶσθαι μᾶλλον μηδ' ἀπαραφυλάκτως ἐῤῥῖφθαι ἢ τὸ [21] κοινὰ προκεῖσθαι πᾶσι καὶ τοῖς ἀναξίοις τῆς Γραφῆς τὰ νοήματα.

admodum autem minus conveniens cibus omnis accipienti noxius, sic et scientia, tametsi verissima proponat, nullam imperfectis utilitatem affert. Etsi enim Novum quam Vetus Testamentum clarius fidei mysterium exponat, cum tamen principii aliquam ac seminis rationem obtineat, etiam hac ratione ad eam quæ nunc innovata est reipublicæ formam, non statim initiatis, sed sensim ac juxta proficientium gradus, quæ perfectiora sunt, manifestat. Canibus præterea (hoc est adversariis et oblatrantibus) ne temere ac sine ratione projicias sancta, aut *margaritas ante porcos*[d] quibus ninirum vita voluptatum cœnum, Dominicum, et quod docendi regulam statuat, præceptum est. Sanctificans item sacrificium mysterium dici solet : mysterium autem commune non est, neque facile profanis adeundum. Quin etiam sancta, spiritualiter quidem a Seraphim atque Cherubim, materialiter vero velamentis, aliis, portis ac repagulis undique ambiuntur. Sic igitur sacram quoque Scripturam nostram oportet profanis hominibus abscondi (ut ne sacra injuria aliqua afficiantur) ac solis initiatis atque fidelibus revelari. Alioqui, quando etiam illud, **198** cujus usus facile obtineri potest, nunquam tam amatur, atque id quod labore multo acquisitum est, merito sacræ Scripturæ thesaurum illum negligentibus abscondunt, quem laboriosis concedunt. Sed et sudantibus honesta omnia, virtutisque non possessio duntaxat, sed fructus insuper obtingit, cum vitium facile paretur, et omnibus in promptu sit. Quidquid item cum labore feliciter confectum est, majus longe sui excitat desiderium : quod autem facile obtinetur, facile etiam rejicitur, propiusque est ut contemnatur, quam ut expetatur. Propterea etiam Adam, qui sine certaminibus aut laboribus divino alloquio cæterisque bonis dignus erat habitus, citius ea quibus utebatur amisit. At postquam doloris ac laboris expertem vitam præcipitii sibi causam fecit, contrariis utique medicamentis sapientissimus medicus morbum curat, lata lege, ut in sudore vultus [e], non corporalis tantum cibus sumeretur, verum et quibus spiritalis amor spiritalem adornat mensam. Adhæc vero, si quivis, nullo etiam labore adhibito, sacræ Scripture sensum percipere posset, ubinam eorum qui in hac non sine vigiliis atque laboribus versantur præmia manerent? Aut quis unquam hujus sese studio addicere velit, si minus nihil consequantur ii qui negligenter eam attingerent? Ex iis igitur, quæ hactenus commemorata sunt, æquum simul et utile appareat, quod non explicata magis Scripturæ sensa neque incautius abjecta, vel in communi omnibus, etiam indignis, proposita fuerint.

Παρὰ μέντοι τὰ εἰρημένα, τῶν μὲν φιλοπόνων καὶ ἀξίων τοῦ κατὰ γνῶσιν πνευματικοῦ χαρίσματος οὐκ [526 H.] ἂν τις αἰτιάσαιτο τῆς Γραφῆς τὴν

Verum ob hæc, quæ jam diximus, nemo eorum, qui aut laboris amantes sunt, aut spiritali intellectus gratia digni, sacræ Scripturæ obscuritatem

[d] Matth. VII, 6. [e] Gen. III, 19.

VARIÆ LECTIONES.

[18] malim οὕτως οὖν. [19] εἰ add. A. [20] κτῆσιν] libri χρῆσιν. [21] ἢ τὸ] εἴτε corr. A : ἢ τὰ ς.

Digitized by Google

accusarit. At negligens et remissus, cur tandem indignetur, si non capiat? Nam si divinarum rerum cognitionem labore aliquo dignam judicat, cur iis non studet rebus quas habet in pretio? Sin ad virtutem hanc nihil esse necessariam putat, cur nullo affectus damno molestiam capit? Quid vero ex ipsa quoque obscuritate, sensum qui quærat, assequi possit? Licet enim, licet cuicunque volenti quæsita facile addiscere. Multorum enim sanctorum virorum labores explicant et elucidant divinas Litteras, quibus inhærere si quis libenter velit, is a proposito minime aberrabit. Quod si facere recuset, manifestum [ejusmodi hominem] nunquam in illarum cognitionem pervenire posse, non, etiamsi omnium essent apertissimæ. Verum autem esse quod diximus, patet, quia sunt qui omnino ne nuda quidem nomina epistolarum apostolicarum noverint; sed neque prophetarum, vel aliorum sacrorum Librorum (sive illi **198***b* antiquæ Legis sint, sive novæ), vel nudum catalogum voce possint recensere; et certe quæ obscuritas, vel quæ tenebræ, quæve difficultas, nominum indicem cognoscere? quanto vero id studio indiget? Cæterum nolentibus, hæc non minus, quam Scriptura ipsa, incognita manent. Quare non eloquiorum Dei obscuritas vulgo ignorantiæ causa est, sed horum incuria ac negligentia etiam clarissima quæque ignorari fecit. Apud quos clari atque obscuri, ut demonstratum est, nullum discrimen: cum studiosos hæc obscuritas, præterquam quod sinceram ex se utilitatem præbeat, sapientes ac virtute præditos efficiat. Quicunque ad hæc Scripturæ sacræ sententiam illustrari optat, si quidem humanam gloriam quærit, merito a divinæ sapientiæ vestibulo arcetur: sin virtutis duntaxat, et supernæ remunerationis gratiam, quantum laboribus ac sudoribus ipsa processerit, tanta eaque certa retributionis assecutio allaborantibus relinquetur. Sed istud quoque ad sapientiæ illius inexplicabilis providentiam pertinet, quod tollens mox ab initio Deus omnem de sorte nostra querimoniam, expertes ærumnarum delicias nobis in paradiso donat, donec deprehenso ex factis nostris, inutilem hominibus esse labore ac miseria carentem vitam, laborum ac miseriarum pondus vitæ [nostræ] tanquam pro remedio admiscuit: hoc veluti stadium nobis ac palæstram constituens, quæ magnum posset quæstum ac [multa] præmia conciliare. His auctor tricesimum tertium caput, simul et septimum librum absolvit.

A ἀσάφειαν· ὁ δὲ ῥᾳθυμος καὶ ἀναπεπτωκὼς τί δή ποτε μὴ καταλαμβάνων δυσχεραίνοι ἄν; Εἰ μὲν γὰρ σπουδῆς ἀξίαν τὴν τῶν θείων γνῶσιν ἡγεῖται, τί μὴ σπουδάζει περὶ τὰ τίμια; Εἰ δὲ πρὸς ἀρετὴν μηδὲν ἀναγκαῖον παρέχουσαν, τί καὶ δυσχεραίνει μηδὲν ζημιούμενος; τί δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀσαφείας παραβλαβείη[23] τις ζητῶν μαθεῖν τὴν διάνοιαν; ἔστι γὰρ, ἔστι τοῖς βουλομένοις ἃ ζητοῦσιν[23] οὐ χαλεπὸν μαθεῖν. Πολλῶν γὰρ ἀνδρῶν ἱερῶν πόνοι ἀναπτύσσουσί τε καὶ ἐξαπλοῦσι τὰ θεσπέσια Λόγια, οἷς ἐμφιλοχωρεῖν τις προαιρούμενος οὐκ ἂν ἀτυχήσῃ τοῦ βουλήματος. Ὃς δ' οὐχ αἱρεῖται, δῆλον ὡς εἰ καὶ πάντων εἴη σαφέστερα, οὐκ ἂν αὐτῶν εἰς γνῶσιν ἀφίκοιτο. Ὅτι δὲ ἀληθὲς τὸ ῥηθὲν, εἰσὶν οἳ μηδὲ ἁπλῶς αὐτὰ τῶν ἀποστολικῶν ἐπιστολῶν ψιλὰ γινώσκουσι τὰ B ὀνόματα, ἀλλ' οὐδὲ τῶν προφητῶν ἢ τῶν ἄλλων ἱερῶν Βίβλων[24], ὅσα τῆς Παλαιᾶς καὶ ὅσα τῆς χάριτος, οὐδ' αὐτὸν τὸν κατάλογον διὰ φωνῆς προάγειν ἐπίστανται. Καίτοι τί σκοτεινὸν, τί δ' ἀσαφὲς, τί δὲ χαλεπὸν ὀνομάτων εἰδέναι κατάλογον; ποίας δὲ μελέτης δεῖται; ἀλλὰ τοῖς γε μὴ βουλομένοις οὐδὲν ἧττον ταῦτα [632 R.] ἢ τὰ τῶν Γράφων[25] μένει ἀνεπίγνωστα. Ὥστε οὐχ ἡ τῶν[26] Λογίων ἀσάφεια τῆς τῶν πολλῶν ἀγνοίας τὸ αἴτιον, τὸ δὲ τούτων ἠμελημένον καὶ ῥᾳθυμον καὶ τὰ σαφέστατα πάντων ἀγνοεῖν παρεσκεύασε. Παρὰ μὲν τοῖς τοιούτοις οὐδὲν τοῦ σαφοῦς τὸ ἀσαφὲς, ὡς δέδεικται, διενήνοχε· τοὺς δὲ σπουδαίους ἡ ἀσάφεια, μετὰ τοῦ παρέχειν ἀκαπήλευτον τὸ οἰκοθεν κέρδος, καὶ σοφούς τε καὶ C σπουδαίους τὴν ἀρετὴν ἐπιδείκνυσιν. Ἔτι δὲ ὁ [μὲν] τῆς ἱερᾶς Γραφῆς τὸν νοῦν ἐλλαμφθῆναι ἀξιῶν, εἰ μὲν ἀνθρωπίνην δόξαν ζητῶν οὗτος, δικαίως τῶν τῆς θείας σοφίας προπυλαίων ἀπελαύνεται· εἰ δὲ τῆς ἀρετῆς χάριν καὶ τῆς ἄνωθεν ἀντιδόσεως, ὅσον διὰ πόνων καὶ ἱδρώτων αὐτῇ πρόσεισιν, τοσοῦτον ἀδίστακτος τῆς ἀμοιβῆς ἡ ἀπόλαυσις τοῖς ἀγωνισταῖς περιγίνεται. Ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῦτο σοφίας ἐστὶ τῆς ἀνεκδιηγήτου πρόνοια. Ἐκκόπτων μὲν γὰρ κατ' ἀρχὰς ὁ Θεὸς τὸ μεμψίμοιρον, δίδωσιν ἡμῖν ἀταλαίπωρον τὴν ἐν παραδείσῳ τρυφήν. Διελέγξας δὲ οἷς ἐπράξαμεν ὡς ἀσύμφορον ἀνθρώποις ὁ ἄμοχθος βίος καὶ ἀταλαίπωρος, ὥσπερ τι φάρμακον τῶν καμάτων καὶ μόχθων τῷ βίῳ τὴν βαρύτητα συνεκέρασε, στάδιον ὥσπερ καὶ ἀγωνιστήριον τοῦτον ἡμῖν προτιθεὶς, D καὶ μεγάλου κέρδους καὶ ἐπάθλων πρόξενον. Ἐν τούτοις μὲν τῷ συγγραφεῖ τό τε τριακοστὸν κεφάλαιον τρίτον καὶ ὁ ζ' ἀπαρτίζεται λόγος.

Liber VIII.

Octavus liber de duobus certamen instituit. 34. Horum primum solutio cujusdam dubitationis est, quæ rem seriam sane nec inelegantem continet. Refert autem eam dubitationem ortam ex astructione ratiocinationis cujusdam, per quam Deum habere Filium probatur; auctoremque hujus

Ὁ δὲ ἡ' περὶ δύο τινῶν τὸν ἀγῶνα ὑποδύεται, ὧν ἓν μὲν λύσις ἐστὶν αὐτῷ ἀπορίας τινὸς οὐκ ἀκομψον σπουδὴν ἐχούσης. Ταύτην δὲ βλάστημα εἶναι κατασκευῆς λόγου τινὸς, δι' οὗ τὸν Θεὸν Υἱὸν ἔχειν κατασκευάζεται· τὸν δὲ πατέρα τῆς κατασκευῆς τὸν Νύσσης[27] εἶναι Γρηγόριον. Λέγει δὲ τὸ ἐπιχείρημα

VARIÆ LECTIONES.

[23] παραλαβείη ς. [23] ἃ μὴ ζητ. ς. [24] aut βιβλίων opus, aut ὅσαι. [25] γρίφων A : γραφῶν ς. [26] οὐχὶ τῶν ς. [27] Νύσης, ut solet, A.

Digitized by Google

[327 II.] ὡς ὅστις μὴ ἄλογον εἶναι διομολογεῖ τὸν Θεὸν, πάντως λόγον ἔχειν συγκατίθεται· ὁ δὲ τοῦ ἀκηράτου λόγος ἀκήρατος· ὁ δὲ ἀκήρατος Λόγος, παρ' ὃν δοξάζομεν Υἱὸν, οὐδὲν ἂν εἴη ἕτερον. Ἡ μὲν οὖν ἐπιχείρησις τοῦ δεῖν Υἱὸν ἔχειν τὸν Θεὸν τοιαύτη· εἶτα πρὸς ταύτην ἀνθυποφέροντά τινα τῶν φίλων εἰσάγει, ὃν καὶ τιμιώτατον ὑμνεῖ. Ἡ δὲ ἀνθυποφορὰ, ὅτι [26] περ οὐδὲν κωλύει τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ περὶ τοῦ Πνεύματος διαλαβεῖν (Θεὸς γὰρ τούτων ἑκάτερον), καὶ οὕτως οὐκ εἰς Τριάδα, ἀλλ' εἰς μυριάδα ὑποστάσεων, ὅσον ἀπὸ τοῦ ἐπιχειρήματος, προελεύσεται τὸ μυστήριον. Ταύτην τὴν ἀνθυποφορὰν, δριμεῖάν τε καὶ συνεστραμμένην οὖσαν, διαφόροις μὲν ἐπιχειρεῖ λόγοις ἀνασκευάζειν, οὐ μὴν κατά γε ἐμὲ τῆς ἀκριβείας ἐφικνεῖται. Καίτοι πολὺς αὐτῷ περιῤῥεῖται τῆς ἐπὶ τούτῳ σπουδῆς ὁ ἰδρώς· μέχρι γὰρ καὶ ιγ' ἐπιχειρήματος τὸν πόνον παρατείνει. Ἀλλὰ πρὸς μὲν τοὺς τὴν εὐσέβειαν τιμῶντας ἔστιν ἃ τῶν ἐν αὐτοῖς εἰρημένων οὐκ ἀφυῶς ἔχει· ἀνδρὶ δὲ διαμαχομένῳ οὐ μόνον οὐδὲν ἐπαγωγὸν πρὸς εὐσέβειαν παρέξει [29], ἀλλὰ καὶ ἀφορμὰς πρὸς τὸν γέλωτα. Φαίη δ' ἄν τις ἴσως συντετμημένῳ τε καὶ ἀπερίττῳ λόγῳ πρὸς τὸν τῇ ἀνθυποφορᾷ γαυρούμενον, ὡς εἰ μέν τις τὸν Πατέρα πρωτίθησιν, εἶτα περὶ αὐτοῦ διερωτᾷ πότερον ἄλογον ἢ λογικὸν, κἀκεῖθεν κατασκευάζει τῷ Πατρὶ δεῖν προσεῖναι καὶ Υἱὸν, [633 R.] τῆς ἀνθυποφορᾶς τὸ περίεργον ἴσως ἔχει πάροδον καὶ ἰσχύν. Εἰ δὲ τοῦτο μὲν οὐ ποιεῖ (οὔτε γὰρ δεῖ, οὔτε ὁ θαυμαστὸς Γρηγόριος οὕτω τὸν λόγον, προήνεγκεν) αὐτὸ δὲ τὸ *Θεός* προβαλλόμενος, ὃ κοινόν ἐστι καὶ ἀμέριστον τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων ὄνομα, ἐπ' αὐτοῦ δὴ καὶ τὸν Λόγον ἢ τὸ γόνιμον, εἰ βούλει δὲ καὶ τὸ ἔμπνουν, ἐπερωτᾷ, κατασκευάσει μὲν τὸ τῆς Τριάδος μυστήριον οὕτος, οὐ μήν γε χώραν ἐνδώσει τῷ βουλομένῳ τὴν κατασκευὴν περιεργάζεσθαι. Ποῦ γὰρ ἴσον ἢ ἐγγὺς ὅμοιον ἀντὶ τῆς ὑλικῆς θεότητος μίαν ὑπόστασιν διαλαβεῖν, καὶ περὶ ταύτης φιλοπραγμονεῖν ἃ καλῶς εἶχε περὶ ὅλης θεολογεῖν τῆς Θεότητος; τὸν γὰρ οὕτω εἰς ἀλογίαν ἐκφερόμενον οὐδὲν κωλύει καὶ ἄνευ τινὸς περινοίας αὐτόθεν [30] παραληρεῖν, ὡς ἐπεί περ ὑμῖν ἐν Τριάδι ὁ Θεός, ἀνάγκη καὶ ἕκαστον τῆς Τριάδος εἰς ἑτέραν Τριάδα πληθύνεσθαι [31]. Πρὸς δὲ τοιοῦτον λῆρον οὐδεὶς ἂν οἶμαι σώφρων ἔλεγχος ἐπιστραφείη. Ἀλλὰ γὰρ ἡ μὲν λύσις τῆς ἀνθυποφορᾶς τοιαύτη τις ἂν εἴη, καὶ ὅσαι ἄλλαι τὴν αὐτὴν ἴενται. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον τοῦ ἑβδόμου βιβλίου κεφάλαιον τοιοῦτον.

A astructionis esse Gregorium Nyssenum. Argumentatio ipsa ita se habet. Quisquis non irrationalem esse Deum confitetur, is etiam omnino Verbum habere concedit, quod immortali immortale est: immortale autem Verbum, præter eum quem Filium statuimus, nihil esse queat aliud. Illa igitur argumentatio, quæ oportere astruit ut Deus Filium habeat, hujusmodi est. Deinde adversus hæc objectionem amici cujusdam adducit, quem ut reverendissimum celebrat. Objectio vero est, Nihil prohibere, quin eadem de Filio quoque ac de Spiritu sancto assumantur. Deus enim horum **199***a* uterque est. Atque ita non in Trinitatem tantum, sed in infinitas personas ex hujus argumenti ut mysterium procedet. Hanc itaque objectionem, B acrem sane atque implexam, variis quidem solvere rationibus aggreditur, non tamen (quantum ego judico) satis accurate. Tametsi multum hac in re laborando desudet, tredecim non minus argumentis allatis. Ac pro pietatis quidem cultoribus, eorum quæ ibi dicta sunt aliqua non inepta sint, sed quæ contentioso alicui homini, non modo nihil ad pietatem impellens afferant, ut ridendi potius occasiones præbeant. Dixerit vero quispiam, concisa ac minime superflua usus oratione, adversus eum, qui hac objectione pugnet insolentius. Si quis Patre primum posito, de ipso deinde interroget, utrum rationis particeps an expers sit, atque ex illo conficiat Patri oportere Filium accedere, objectionis C hujus curiositatem aliquod forsitan specimen ac robur habere. Sin hoc omisso (neque enim expedit, neque admirandus Gregorius sic orationem hanc protulit) ipsam vocem *Deus* proponat, quod commune est atque indivisibile trium divinarum personarum nomen, ac de hujus tum sive Verbo, sive gignendi vi, imo et afflatu, si voles, interroget, hic et Triadis mysterium astruet, et locum ei nullum dabit, qui velit astructionem ipsam curiosius excutere. Ubi enim æquale vel prope simile sit pro tota divinitate unam aliquam hypostasin accipere, et de hac contentiosius illa disputare, quæ recte poterant, de tota Deitate theologice dici? Eum enim qui in tantam absurditatem delabitur, nihil prohibet sine ulla solertia nugando hinc concluD dere, quandoquidem Trinum confitetur Deum, necessarium quoque esse, singulas Triadis personas in aliam Triadem multiplicari. Adversus qualia deliramenta, nulla, opinor, sapiens confutatio intorqueri possit. Verumtamen solutio hujus objectionis talis fuerit, aut si quæ aliæ eadem progrediantur via. Hoc igitur primum est octavi libri caput.

Δεύτερον δὲ ζητεῖ, Διὰ τί, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος ὁμοτίμως ἐκ τοῦ Πατρὸς προϊόντων, ὁ μὲν λέγεται Υἱὸς, τὸ δὲ Πνεῦμα, καὶ οὐκ ἄμφω τὴν [32] τῆς υἱότητος διασώζουσι κλῆσιν, ὥσπερ οὐδὲ τὴν σχέσιν; καὶ οὕτω διαπορήσας ἐπάγει τὴν λύσιν, ὡς ἅπαξ ἡ θεολογία ἐκ τῶν γνωρίμων ἡμῖν τῆς θείας φύσεως τὸ ἐν Τριάδι γνήσιον καὶ ὁμότιμον λογογρα-

35. Alterum deinde quærit: Cur, cum Filius ac Spiritus sanctus ex Patre pariter procedant, hic Filius, ille Spiritus dicatur, et non ambo filiationis appellationem servent, quemadmodum neque habitudinem? Hoc ergo ubi dubitavit modo, solutionem adhibet. Omnino [inquit] theologia ex cognitis nobis rebus germanam atque æqualem divinæ

VARIÆ LECTIONES.

[26] ὅτι] ὡς A. [29] παρέχει A. [30] αὐτόθεν add. A. [31] πληθύεσθαι A. [32] τὴν add. A.

Digitized by Google

naturæ Trinitatem verbis describens, per Patrem, Filium **199***b*, et Spiritum sanctum, ineffabile, quodque denominari nequit divinitatis nomen, consuetis nobis cognatisque appellationibus suggessit. Quando autem consuetum est atque conveniens de filiis nostris dicere generationem, de Spiritu vero processionem : *Spiritus* enim inquit, *vadens et non rediens* [f] Et : *Exibit Spiritus ejus* [g]. Itemque : *Quoniam Spiritus pertransivit in illo, et non subsistet* [h]. Quando igitur in humano genere Filio generationem adaptamus, Spiritui vero processionem : pari quoque ratione in natura ineffabili ac supernaturali, et Filium genitum, et Spiritum sanctum procedere, divinitus edocti sumus. Propterea enim Spiritus, Patris æque ac Filii, Spiritus sanctus dicitur : quia etiam apud nos utriusque horum Spiritus [esse recte] dicitur. Pater vero et Filius Spiritus sancti non item, quia neque apud nos. Cæterum quod Deus suapte natura neque dici a nobis, neque cogitari possit, communis omnium sensus admittit : et vero passim in sacris Litteris prædicatur, sanctorumque Patrum nostrorum cœtus pæne universus idem testificatur, quorum ne verba quidem (cum minime dubia sint) designare necesse. Atque hæc libro octavo Jobius persequitur.

φοῦσα, διὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ ἄρρητόν τε καὶ ἀκατονόμαστον τῆς θεότητος ὄνομα [328 H.] συνήθεσιν ἡμῖν καὶ συντρόφοις προσηγορίαις ὑπέβαλεν. Καὶ ἐπειδὴ σύνηθες ἐπὶ μὲν τῶν καθ' ἡμᾶς υἱῶν καὶ πρόσφορον λέγειν τὴν γένεσιν, ἐπὶ δὲ τοῦ Πνεύματος [23] τὴν ἐκπόρευσιν (*Πνεῦμα* γὰρ, φησὶ, *πορευόμενον καὶ οὐκ ἐπιστρέφον*· καὶ· *Ἐξελεύσεται* [24] *τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ* · καὶ, ὅτι [25] *Πνεῦμα διῆλθεν ἐν αὐτῷ, καὶ οὐκ ὑπάρξει*), ἐπεὶ οὖν ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει τῷ μὲν Υἱῷ τὴν γέννησιν ἐφαρμόζομεν, τῷ Πνεύματι δὲ τὴν ἐκπόρευσιν, ἀναλόγως καὶ ἐπὶ τῆς ἀῤῥήτου καὶ ὑπερφυοῦς φύσεως τὸν μὲν Υἱὸν γεγεννῆσθαι διδασκόμεθα, ἐκπορεύεσθαι δὲ τὸ Πνεῦμα θεοπρεπῶς ἐμυήθημεν. Διὰ [26] τοῦτο γὰρ καὶ Πνεῦμα μὲν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἴρηται, ἐπεὶ καὶ παρ' ἡμῖν ἑκατέρου τούτων Πνεῦμα λέγεται, Πατὴρ δὲ ἢ Υἱὸς τοῦ Πνεύματος οὐκέτι· οὐδὲ γὰρ παρ' ἡμῖν. Ὅτι δὲ τὸ Θεῖον τῇ ἑαυτοῦ φύσει ἄῤῥητόν ἐστι καὶ ἀνεπινόητον, πᾶσα μὲν κοινὴ ἀνομολογεῖ [27] ἔννοια, πολλαχοῦ δὲ καὶ τῆς ἱερᾶς Γραφῆς ἀνακηρύσσεται, καὶ τῶν σοφῶν Πατέρων ἡμῶν μικροῦ πᾶς ὁ χορὸς συνεπιμαρτύρεται, ὧν οὐδὲ τὰς φωνὰς ὡς οὐκ ἀδήλους ἀνάγκη ἐπισημήνασθαι. Ταῦτα μὲν ἐν τῷ η' λόγῳ [28] διέξεισιν.

Liber IX.

Libro nono modice præfatus, dum Josue filius Nave dicitur exercitus principem illum interrogare : *Noster es, an adversariorum* [i] ? Non idem petere disputat Jobius aliquisne esset sensibilium hostium, sed an spiritualium ? Multa enim Josue docebant, neque aliquem esse hunc ex hostili acie, ac neque ex proprio exercitu, ut, quod subito astitisset, quodque nemo adversariorum auderet, vel per medias hostium copias transire, vel in conspectum imperatoris venire, quin et, quod tanta usus audacia, nihil omnino hostile fecisset. Alioqui nec sapientissimi imperatoris fuerat ignorare, qualis contribulium esset habitus atque apparatus, qualis item alienigenarum. Verum noverat quidem Josue visum illud unum intelligentium spirituum esse, sed hoc cognoscere avebat, utrum quod apparuisset ex hostibus esset, an de illo exercitu, qui protegebat Israel. De hoc ergo in proœmio agit.

Ἐν δὲ τῷ θ' μετά τινα διάπλασιν προοιμίου, ἐν ᾧ τὸν τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦν φησιν [29] ἐπερωτῶντα τὸν ἀρχιστράτηγον· *Ἡμέτερος* [30] *εἶ ἢ τῶν ὑπεναντίων;* οὐκ εἴ τίς ἐστι τῶν αἰσθητῶν πολεμίων, ἀλλὰ τῶν νοητῶν, τὴν ἐρώτησιν ποιεῖσθαι. Πολλὰ γὰρ αὐτὸν ἀνεδίδασκε μήτε τῆς παρατάξεως ἐκείνων εἶναι, ἀλλὰ μηδέ τινα τῆς οἰκείας στρατιᾶς· τό τε γὰρ ἀθρόον τῆς ἐπιστασίας, [636 R.] καὶ τὸ μηδένα τολμᾷν τῶν ἐναντίων μήτε διὰ μέσου στρατοπέδου πολεμίου διελθεῖν μήτε εἰς ὄψιν ἐλθεῖν τοῦ στρατηγοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ ταῦτα [31] τολμήσαντα μηδὲν ὅλως πολέμιον δρᾶσαι. Ἄλλωστε δὲ οὐδὲ τοῦ σοφωτάτου τῶν στρατηγῶν ἦν μὴ εἰδέναι ὁποῖόν τι τῶν ὁμοφύλων τὸν σχῆμα καὶ ἡ κατασκευὴ, καὶ οἷον τὸ ἀλλόφυλον. Ἀλλ' ἤδει μὲν τὴν παροῦσαν ὄψιν ἔν τι τῶν νοερῶν πνευμάτων εἶναι, ἐζήτει δὲ μαθεῖν πότερον τὸ φαινόμενον τῆς ἐναντίας εἴη [32] ἢ τῆς ὑπερασπιζούσης δυνάμεως τὸν Ἰσραήλ. Κατὰ μὲν οὖν [33] τὸ προοίμιον περὶ τούτου διαλαμβάνει.

36. Quærit postea, Quomodo utraque hæc concedi queant, nos et adeptos esse gratiam angelica dignitate majorem et angelis æquales in resurrectione **200***a* apparituros ? Quæ quæstio ita dissolvitur. Primum, nihil prohibet eamdem rem secundum aliud honorem quemdam paulo majorem consequi, secundum aliud vero inferioris esse conditionis. In quantum enim nostro corpore assumpto Dominus id sibi

Μετὰ δὲ τοῦτο ζητεῖ, Πῶς ἂν ἀμφότερα συγχωρηθείη, καὶ τὸ τυχεῖν ἡμᾶς χαρίσματος κρείττονος τοῦ ἀγγελικοῦ ἀξιώματος, καὶ τὸ ἰσαγγέλους ἐν τῇ ἀναστάσει ὀφθήσεσθαι; Καὶ ἐπιλύεται τὸ ζήτημα πρῶτον μὲν, ὡς οὐδὲν κωλύει τὸ αὐτὸ κατ' ἄλλο μὲν ἑτέρας τινὸς μείζονος τιμῆς ἀπολαύειν, κατ' ἄλλο δὲ λήξεως εἶναι τῆς ἥττονος. Καθὸ μὲν γὰρ τὸ ἡμέτερον ἀναλαβὼν φύραμα συνῆψεν ὁ Δεσπότης ἑαυτῷ [34],

[f] Psal. LXXVII, 39. [g] Psal. CLXV, 4. [h] Psal. CII, 10. [i] Josue V, 13.

VARIÆ LECTIONES.

[23] πνεῦμα] Psal. LXXVII 39. [24] ἐξελ.] Psal. CLXV, 4. [25] ὅτι] Psal. CII, 16. [26] διὰ om. pr. A. [27] ἀναλογεῖ pr. A. [28] λόγῳ add. A. [29] libri φασὶν ἐπερωτᾶν. [30] ἡμέτερος] Jos. V, 13. [31] τὸ ταῦτα C. : τοσαῦτα ς. [32] εἴη A εἰ ς. [33] οὖν add. A. [34] δεσπ. ἐν ἑαυτῷ ς.

Digitized by Google

καὶ ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας ἀναγαγὼν ἐν δεξιᾷ συνεκάθισε τοῦ Πατρὸς, δῆλον ὅτι τῆς ἀγγελικῆς ἀξίας ἡ ἡμετέρα φύσις προτετίμηται. Καὶ καθὸ ἐγνωρίσθη *ταῖς Ἀρχαῖς καὶ ταῖς Ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς Ἐκκλησίας*, ἤτις ἐστὶν ὁ εἰς Χριστὸν πεπιστευκὼς λαὸς, *ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ, ἣν ἔδειξεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ*, καὶ κατὰ τοῦτο τὸ ἡμέτερον γένος τὸ πρεσβεῖον ἀπηνέγκατο· [329 H.] τρίτον δὲ, ὅτι περ [48] ἐκείνων τὴν ἀπόλαυσιν ἐφιλοτιμήθημεν ἡμεῖς, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. Καὶ καθὸ ἀμφοτέρων παραπεπτωκότων, τοῦ τε Ἀδὰμ καὶ τῆς ἀγγελικῆς τάξεως, τοῦ μὲν τὴν φύσιν λαβὼν ἀνεσώσατο, τῶν δὲ οὐκέτι, κἀντεῦθεν δῆλον ὡς φιλοτιμίας μείζονος ἡ ἡμετέρα φύσις κατηξίωται. Τὸ δὲ ἐν τῇ ἀναστάσει ὡς ἀγγέλους εἶναι τοὺς ἀνθρώπους οὐκ ἰσοτιμίαν ἑκατέρου γένους διδάσκει, ἀλλὰ πολιτείαν ὁμοιότροπον μαρτυρεῖ· τηνικαῦτα γὰρ ὥσπερ οὐδ' οἱ ἄγγελοι, οὕτως οὐδὲ τὸ ἀνθρώπινον γένος γάμου καὶ σωματικῆς ὁμιλίας δεήσονται. Ἔτι δὲ οὐδὲν κωλύει καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἰσαγγέλους ὄντας ἢ βραχύ τι παρ' αὐτοὺς ἠλαττωμένους μείζονος ἀπολαύειν δώρου, ὅταν οἱ μὲν ἀσωμάτου φύσεως τυχόντες καὶ τῆς οἰκείας ἀποστατήσαντες δόξης καὶ ἀξίας ἀμεταμέλητον συντηροῦσι τὴν πτῶσιν, ἡμεῖς δὲ τὸ ἔλαττον ἐκείνων ἐξ αὐτῆς τῆς πλάσεως λαβόντες διὰ τὴν πρὸς τὸ σῶμα συνάφειαν, εἶτα τῆς ἐντολῆς παραβύοντες, οὐ φιλοῦμεν μένειν ἐν τῷ πτώματι, διὰ μετανοίας δὲ ἐκείνων τῶν ἐκπεσόντων τὴν λῆξιν καταλαβεῖν σπεύδομεν, καί γε δι' ὑπερβολὴν φιλοτιμίας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν ἀντὶ τοῦ παραδείσου κατακληροδοτούμεθα.

A conjunxit, et supra omnes Principatus ac Potestates evectum ad dextram Patris consedere fecit, angelicæ scilicet dignitati nostra natura anteposita est. Quatenus item innotuit *Principatus et Potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam* (quæ et in Christum credens populus) *multiformis sapientia Dei, quam exhibuit in Christo Jesu* [i], eatenus etiam genus humanum primas retulit. Tertio quod illo insuper munere ex munificentia donati simus ut iis fruamur rebus, in quas desiderant angeli prospicere [k]. Quatenus etiam utrisque lapsis Adamo et angelorum ordinibus, illius (non item horum) assumpta natura, salutem attulit. Atque hinc clarum est, majori honore dignam esse habitam naturam nostram. Quod autem in resurrectione sicut B angeli erunt homines [l], non id utriusque generis æqualitatem edocet, sed assimile duntaxat vitæ genus attestatur. Tunc enim, quemadmodum angeli non indigent, sic neque genus humanum nuptiis aut corporum congressu indigebit. Præter ista, nihil prohibet homines angelis æquales, vel paulominus [m] ab illis diminutos majus aliquod consequi munus, quando quidem illi, qui corporis expertem naturam consecuti sunt, ubi semel e proprio honore et gloria exciderunt, in suo deinceps casu sine pœnitentia remanent: nos vero, cum inferiorem illis conditionem ex ipsamet origine nostra (propter corporis conjunctionem) acceperimus, præceptum deinde transgressi, in peccatis hærere nolumus, sed illorum qui exciderunt sor- C tem, per pœnitentiam recuperare studemus. Et vere per exsuperantiam [divinæ] munificentiæ, cœlum ac Dei regnum pro paradiso hæreditate cernimus.

Τούτοις ἐπιλυσάμενος τὸ ζητούμενον, εἰς ἀνάπτυξιν πρόεισι τῆς παραβολῆς ἥ τις τὸν νεώτερον καὶ ἄσωτον υἱὸν καὶ τὸν πρεσβύτερον ἅμα τοῦ πατρὸς εἰσάγει, καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς διατίθεται, καί φησι τὸν μὲν πρεσβύτερον υἱὸν τὰς ἀγγελικὰς παραδειγματίζειν δυνάμεις (χρόνῳ γὰρ καὶ τρόπῳ τοῦ ἡμετέρου γένους τὸ πρεσβεῖον αὗται φέρονται), τὸν δὲ ἄσωτον τὸ ἀνθρώπινον γένος, πατέρα δὲ τὸν Δημιουργὸν καὶ Δεσπότην πάντων. [637 R.] Τὸ δὲ ἀποδυσπετεῖν τὸν πρεσβύτερον υἱὸν ἐπὶ τῇ ἀνακλήσει καὶ δεξιώσει τοῦ νεωτέρου, μὴ τῆς ἀγγελικῆς μὲν εἶναι τοῦτο γνώμης [46] ἢ διαθέσεως, κατασχηματίζειν δὲ τὴν παραβολὴν ταύτα, τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας ἐπιδεικνυμένην, ὅτι τοσαύτης μετὰ τοσαύτην ἀσωτείαν [47] ἀπήλαυσε τῆς φιλοτιμίας ὁ ἄσωτος υἱὸς, ὅτι καὶ αὐτὴ ἂν ἡ τῶν ἀγγέλων τάξις, εἴπερ ἦν ἐν τῇ τούτων φύσει τὸ ἐπιβασκαίνειν, ἐδυσχέρανεν [48] ἂν καὶ οὐκ ἀνεκτὴν ἡγήσατο τὴν τῆς φιλοτιμίας ὑπερβολήν. Ποῦ γὰρ ὅμοιον τοὺς αὐτούς τε χαίρειν ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, καὶ βασκαίνειν πάλιν πατρι-

37. His illa profligata quæstione, ad explanationem parabolæ aggreditur [n], quæ juniorem ac prodigum filium, et seniorem simul cum patre inducit, et eorum historiam ita digerit. In seniore ait filio ostendi angelicas potentias (nam et tempore et modo, nostro generi dignitate præstant), in prodigo vero humanum genus: in patre Creatorem universi ac Dominum repræsentari. **200** *b* Indignatum vero seniorem filium revocatione et benigna tractatione junioris, non hoc angelicæ esse mentis aut affectionis, sed parabolam ista, quo beneficii magnitu- D dinem declaret, ita effingere. Quoniam tantum post tam insignem intemperantiam prodigus ille filius expertus est benignitatem, ut ipse quoque angelorum ordo, si invidentia in horum naturam caderet, indignatus utique fuisset, neque tolerabilem putasset tantam benevolentiæ magnitudinem. Quomodo enim alioqui consentaneum sit, lætari eosdem super uno peccatore pœnitentiam agente [o], et rursum invidere, quod amantissimi patris amplexi-

[i] Ephes. III, 10. [k] I Petr. I, 12. [l] Matth. XXII, 30; Luc. XX, 36. [m] Psal. VIII, 6; Hebr. II, 7. [n] Luc. XV, 11 seqq. [o] Luc. X, 15.

VARIÆ LECTIONES.

[46] ὅτι περ] ὅπερ pr. A: ὡς corr. [46] γνώμης τοῦτο ς. [47] ἀσωτίαν ς. [48] ἐδυσχέραναν — ἡγήσαντο ς.

Digitized by Google

bus dignatus esset? Sed enim talis parabolarum fictio esse solet : nec enim ea solum, quæ aut facta aut futura sunt complectuntur, sed et illa, quæ curiosius quispiam eorum commovendi vim, aut jucunditatem, aut consequentiam, aut denique adipiscendi facilitatem utque utilitatem contexendo, adjungeret. Parabolam quoque centum ovium ad angelorum et hominum naturam refert. Meminit aliarum etiam parabolæ de filio prodigo explicationum, sed quibus omnibus prædictam anteponit, quam varia ingenii ostentatione concinnare studet. Hæc septimum ipsius et tricesimum caput studiose tractat.

38. Porro quærit tricesimo octavo capite: *Quomodo pro omnibus mortuus esse Christus dicatur, cum nonnisi multis ætatibus postquam infinita hominum progenies et nata et rursum morte deleta esset, Redemptoris incarnatio evenerit?* Nodus autem sic dissolvitur : multis in locis sarcam Scripturam testificari, quomodo tunc viventibus, eodem etiam iis, qui apud inferos erant, per Christum redemptionem venisse. Nam princeps apostolorum ait : *In hoc enim mortuus est, et resurrexit, ut et mortuorum et vivorum dominetur* [p]. Et rursus : *His qui in carcere erant spiritibus veniens prædicavit* [q], *ut judicentur quidem carne, vivant autem Spiritu* [r]. Hoc est, ut fideles, qui propter infidelitatem suam peccatores remanserant, damnentur, quasi plane caro facti, et divulsi a Spiritu. Quotquot autem etiam apud inferos, Christo (qui ipsa erat justitia) crediderunt, spiritali lætitia perfruantur. Illud igitur : *Ut judicentur carne*, de incredulis dictum affirmat. At illud : *Vivant Spiritu*, de credentibus. Porro ita sermonem instituit, ut quasi de uno aliquo loqui videatur ; quia etiamsi non eadem sit **201** *a* credentium et incredulorum conditio, in unum tamen inferorum ordinem colliguntur. Atque ita etiam de uno eodemque corpore ægrotare idem et valere dicere possumus, secundum aliam nimirum atque aliam sui partem. Quemadmodum autem aliquem igne damnari atque puniri dicimus, sic et sacra Scriptura dicit: *Ut judicentur carne.* Gravissima enim pœna est (maxime resurrectionis tempore) quando ea delectatione perfruuntur justi, quæ humanam omnem superat, et Spiritu vivunt, peccantium tunc multitudinem in nuda carne, et sine ulla spiritali gratia, vitam suam in æternum transigere atque conterere. Verum et aliam licet huic dicto dare explanationem. Ait enim divinus Paulus : *Cujus opus arserit, detrimentum patietur ; ipse autem salvabitur, sic tamen quasi per ignem. Et uniuscujusque opus, quale sit, ignis probabit* [s]. Et ne quis existimet, quemadmodum peccatum, sic et peccantem concremandum atque consumendum, propterea addit : ut si opera ardeant atque dispareant, non

A κῶν ἀξιουμένῳ σπλάγχνων; ἀλλὰ γὰρ τοιοῦτον ἡ διάπλασις τῶν παραβολῶν· οὐ γὰρ τὰ γεγονότα μόνον ἢ γενησόμενα διαλαμβάνουσιν, ἀλλὰ καὶ ἃ ἄν τις συνυφηνάμενος ἐναργέστερον αὐτῶν τὸ καταπληκτικὸν ἢ τὸ ἡδῦνον ἢ τὸ ἀκόλουθον ἢ ἁπλῶς τὸ εὐπάροδον παραστήσει καὶ ὠφέλιμον. Καὶ τῶν ρ' δὲ προβάτων τὴν παραβολὴν εἴς τε τοὺς ἀγγέλους καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀναφέρει φύσιν. Μνημονεύει δὲ περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ ἀσώτου καὶ ἑτέρων τινῶν ἀναπτύξεων, ὧν τὴν προειρημένην ἁπασῶν προκρίνει, πολλοῖς αὐτὴν [49] συγκροτῶν ἀγωνίσμασιν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν αὐτῷ καὶ τὸ ζ' καὶ λ' σπουδάζει κεφάλαιο..

Τὸ δὲ λη' ζητεῖ, *Πῶς ὑπὲρ πάντων ἀποθανεῖν* [330 H.] *λέγεται ὁ Χριστὸς, πολλαῖς γενεαῖς* B *ὕστερον, ἀφ' οὗ μυρίων γένος ἀνθρώπων ἔφυ τε καὶ κατέδυ τῷ θανάτῳ, τῆς κατὰ τὸν Σωτῆρα γεγενημένης οἰκονομίας ;* Καὶ ἐπιλύεται τὸ ζήτημα, ὡς πολλαχοῦ διαμαρτύρεται ἡ Γραφὴ, ὃν τρόπον τοῖς τηνικάδε ζῶσι, τὸν αὐτὸν καὶ τοῖς ἐν Ἅδου διὰ Χριστοῦ τὴν ἀπολύτρωσιν παραγενέσθαι. Λέγει γὰρ ὁ τῶν μαθητῶν κορυφαῖος, *Εἰς τοῦτο* [50] *γὰρ ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ.* Καὶ πάλιν· *Τοῖς* [51] *ἐν φυλακῇ πορευθεὶς ἐκήρυξε πνεύμασιν, ἵνα* [52] *κριθῶσι μὲν σαρκὶ, ζῶσι δὲ πνεύματι*, τουτέστιν, ὅπως οἱ μὲν ἄπιστοι καὶ διὰ τοῦτο ἁμαρτωλοὶ μεμενηκότες κατακριθῶσιν, ἅτε δὴ ὁλοκλήρως σὰρξ γεγονότες καὶ διχοτομηθέντες τοῦ πνεύματος, ὅσοι δὲ κἂν ἐν Ἅδου Χριστῷ τῇ δικαιοσύνῃ πεπιστεύκασι, τῆς πνευματικῆς εὐφροσύνης ἀπολαύσωσιν [53]. Τὸ οὖν *Ἵνα κριθῶσι σαρκὶ* περὶ C τῶν ἀπιστησάντων εἰρῆσθαί φησι, τὸ δὲ *Ζῶσι πνεύματι* περὶ τῶν πεπιστευκότων. Ὡς περὶ ἑνὸς δὲ φαντασίαν παρεχόμενον προφέρει τὸν λόγον, ὅτι κἂν διάφορος ἑκατέρα μερὶς, τῶν τε πεπιστευκότων καὶ τῶν ἀπιστησάντων, ἀλλ' οὖν εἰς ἓν συγκεφαλαιοῦται [54] τὸ τῶν καταχθονίων τάγμα. Οὕτω γοῦν καὶ περὶ σώματος ἑνὸς νοσεῖν τὸ αὐτὸ καὶ ὑγιαίνειν λέγειν δυνάμεθα, κατ' ἄλλο μέρος καὶ ἄλλο τοῦ σώματος. Ὥσπερ δέ φαμεν τὸν δεῖνα πυρὶ κρίνεσθαι καὶ κολάζεσθαι, οὕτω λέγει καὶ τὸ ἱερὸν γράμμα, *Ἵνα κριθῶσι σαρκὶ*· μεγίστη γὰρ κόλασις, καὶ μάλιστά γε κατὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν, ἡνίκα τὴν ὑπὲρ ἄνθρωπον τρυφὴν τρυφῶσιν οἱ δίκαιοι καὶ D πνεύματι ζῶσι, τότε τὸ τῶν ἁμαρτωλῶν πλῆθος σαρκὶ ψιλῇ καὶ πάσης πνευματικῆς κεχωρισμένον [55] χάριτος τὸν βίον δι' αἰῶνος ἐξαναλίσκειν καὶ κατατρίβεσθαι. Ἔστι μέντοι καὶ ἑτέραν ἀποδοῦναι τοῦ ῥητοῦ διασάφησιν. Ὁ θεῖος φησι Παῦλος, *Οὗ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται,* [640 R.] *αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός· καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ αὐτὸ δοκιμάσει.* Καὶ ἵνα μή τις νομίσῃ ὥσπερ τὴν ἁμαρτίαν, οὕτω καὶ τὸν ἐξαμαρτήσαντα κατακαίεσθαι καὶ εἰς ἀφανισμὸν χωρεῖν, ἐπάγει ὡς εἰ καὶ τὰ ἔργα

[p] Rom. XIV, 9. [q] I Petr. III, 19. [r] ibid. IV, 6. [s] I Cor. III, 13-15.

VARIÆ LECTIONES.

[49] αὐτὴν in mg. habet A. [50] εἰς τοῦτο] Rom. XIV, 9. [51] τοῖς] I Petr. III, 19. [52] ἵνα] ibid. IV, 6. [53] ἀπολαύωσιν corr. A : ἀπολαύουσιν ς. [54] κεφαλαιοῦται ς. [55] κεχωρισμένων ς.

Digitized by Google

καταχαήσεται καὶ ἀφανισθήσεται, ἀλλ' αὐτὸς ὁ τῆς ἁμαρτίας ἐργάτης οὐ συναφανισθήσεται· σωθήσεται δὲ, τουτέστι διαμενεῖ τῇ διηνεκεῖ κολάσει συντηρούμενος. Ἵνα δὲ τὸ *σωθήσεται* μὴ δόξῃ λέγειν τοῖς αἱρετίζουσιν ὡς τῆς ἁμαρτίας δαπανωμένης καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν ἕκαστος τοῦ χοροῦ τῶν δικαίων καὶ τῶν σωζομένων γενήσεται, τῆς μὲν κολάσεως παυομένης, τῆς δ' ἀπολαύσεως κοινῆς ἅπασι προτιθεμένης, μετὰ τὸ *Σωθήσεται* ἐπάγει, τὴν γνώμην αὐτῶν ἐμφανῶς καταστρέφων, *οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός*, τουτέστι τῆς διὰ πυρὸς τιμωρίας οὐκ ἀπολυόμενος. Παραπλήσιον τοίνυν ἐστὶ καὶ ὅπερ εἴρηται περὶ τῶν ἐν Ἅιδου μὴ πιστευσάντων τῷ Χριστῷ. Βούλεται γὰρ δηλοῦν τὸ *Ἵνα κριθῶσι σαρκὶ*, καὶ ἑξῆς, τὸ κριθῆναι μὲν αὐτοὺς τοιαῦτα οἷα πέφυκε κρίνεσθαι σάρξ, ζῆν δὲ ὅμως οὐχ οἷα φθειρομένη σὰρξ καὶ τῇ βαρύτητι λυομένη τῶν κολάσεων, ἀνωλέθρους [331 H.] δὲ τῇ δυνάμει συνεχομένους τοῦ θείου Πνεύματος, καὶ ἀφθάρτους ἀφθάρτῳ κολάσει τὴν ἀτελεύτητον καὶ ἐπίπονον ζωὴν διανύοντας. Ἀλλ' ἡ μὲν τοῦ ῥητοῦ διασάφησις ὡς ἐν παρεκβάσει· ὁ δὲ σκοπὸς ἦν παραστῆσαι ὡς καὶ ὑπὲρ ζώντων καὶ ὑπὲρ τῶν ἐξ Ἀδὰμ πάλαι τεθνεώτων ὁ κοινὸς Δεσπότης καὶ Σωτὴρ ἡμῶν ὑπέστη τὸν θάνατον, καὶ δι' αὐτοῦ ἡ σωτηρία καὶ κηρύττεται πᾶσι καὶ βραβεύεται. Ἀλλὰ δι' ὧν μὲν αὐτῷ κατασκευάζεται τὸ προκείμενον, τὸ πρῶτον εἴρηται τῶν ἐπιχειρημάτων.

Δεύτερον δέ φησιν ὡς εἰ τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς μισθοὺς καὶ στεφάνους ἡ ἀνάστασις προξενεῖ, ὁ δὲ σταυρὸς τὴν ἀνάστασιν, καὶ χωρὶς αὐτῆς οὐκ ἔστιν αὐτῶν οὐδένα τῶν ἀγαθῶν τυχεῖν, δῆλον ὡς ὑπὲρ πάντων ἡμῶν τῆς σωτηρίας ὁ Χριστὸς τῷ θανάτῳ παρέδωκεν ἑαυτόν. Ταῦτα εἰπὼν λογοθετεῖ καὶ διαπλοΐ τὴν Δεσποτικὴν φωνὴν τὴν λέγουσαν, *Οὐκ*[87] *ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν*. Καί φησιν ὡς οὐχὶ διαιρῶν εἰς ἁμαρτωλοὺς καὶ δικαίους τὸ τῶν ἀνθρώπων πλῆθος ὁ Σωτὴρ τοῦτο ἐφθέγξατο. Μάχεται γὰρ ἡ τοιαύτη διάνοια καὶ τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ καὶ αὐτῇ τῇ τῶν πραγμάτων φύσει. Καὶ γὰρ πρῶτον μὲν ἅπαντας ὁ κοινὸς Σωτὴρ, καὶ οὐχὶ[88] τοὺς μὲν τοὺς δ' οὗ, ἐκάλει τε καὶ τῆς σωτηρίας ἀπολαύειν ἐδίδου, ἀλλὰ καὶ κοινὴν[89] τὴν διδασκαλίαν ἐποιεῖτο. Καὶ τὸ κηρυχθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ τὴν διαστολὴν τῶν ἁμαρτωλῶν ἀπὸ τῶν δικαίων ἀνατρέπει. Καὶ ὁ Παῦλός φησι· *Πάντες*[90] *εἷς ἐσμεν ἐν Χριστῷ*. Καὶ τῆς σαγήνης[91] ἡ παραβολὴ τὸ κοινὸν τῶν εἰς θήραν συλλαμβανομένων κηρύττει· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἐκείνη τὰ μὲν θηρεύει, τὰ δὲ οὐ μεταδιώκει, ἀλλ' ὁμοῦ πάντα τὰ προσπίπτοντα σαγηνεύει. Καὶ ἡ σινδὼν[92] ἡ τῷ Πέτρῳ ὑποδειχθεῖσα τὴν κοινὴν κλῆσιν ἁπάντων ὑπογράφει, ἀλλ' οὐχὶ[93] τῶν ἀκαθάρτων μόνον, τῶν δὲ καθαρῶν οὐκέτι. Καὶ, *Τέλος*[94] *νόμου Χριστὸς*

A tamen ipsum peccatorem una dispariturum. *Salvabitur vero*, hoc est, perpetuæ manebit pœnæ reservatus. At ne illud, *Salvabitur*, videatur dicere sectariis, quasi peccato expenso, peccatorum quilibet ad justorum atque salvatorum cœtum adjungendus esset (cessante nimirum pœna, ac communi omnibus libertate proposita), post illud, *Salvabitur*, addit, quod eorum sententiam manifestius evertit : *Sic tamen quasi per ignem*, id est, ab ignis pœna non liberatus. Affine igitur et illud est, quod de iis diximus, qui apud inferos Christo credere noluerunt. Hoc enim, *ut judicentur carne*, et quæ sequuntur, indicare videtur judicatos quidem ipsos esse ad eadem, ad quæ caro judicari ac condemnari solet ; sed vivere nihilominus, non tanquam corruptibilis caro, et B quæ pœnarum gravitate solvatur, verum ita, ut cum expertes interitus per sancti Spiritus potentiam conserventur, incorruptibiles in perpetua pœna, carentem fine et laboriosam vitam degunt. Sic hujus loci explanatio tanquam per digressionem tractatur. Præcipuus enim scopus erat ostendere, non super vivis duntaxat, verum et super olim mortuis Adami posteris communem Dominum ac Salvatorem subiisse mortem, salutemque per ipsum omnibus prædicari, et velut certaminis **201***b* præmium conferri. Illud ergo primum eorum argumentorum per quæ probari hæc sententia potest.

Secundo igitur loco sic argumentatur : Si virtutis præmia ac coronas resurrectio conciliat, crux vero resurrectionem, qua sine nihil boni consequi quispiam potest, certum est Christum pro salute C omnium nostrum morti seipsum tradidisse. Post hæc illam Domini sententiam, rationem reposcendo, explanat, quæ dicit : *Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam* [t] ; negatque hæc ita esse a Salvatore pronuntiata, quasi universam hominum multitudinem in peccatores et justos distinguere voluisse. Pugnat enim, inquit, hujusmodi sensus, non cum sacris tantum Litteris, sed cum ipsa quoque rerum natura. Nam inprimis communis Salvator omnes, non aliquos tantum, præmissis cæteris, et appellabat, et redemptione perfrui concedebat, doctrinam [suam] omnibus esse communem volebat. Evangelium quoque prædicatum esse in toto terra- D rum orbe, peccatorum illam a justis discretionem penitus evertit. Paulus item ait : *Omnes unum sumus in Christo* [u]. Imo et parabola de sagena [v] communem captorum conditionem denuntiat. Neque enim hæc alios quidem complectitur, alios vero non persequitur ; sed omnes prorsus quotquot incidunt, irretit. Sic et Petro ostensum linteum [x] communiter omnes appellatos designat, non impuros solos, exclusis puris : *Finis quoque legis Christus* :

[t] Matth. IX, 13. [u] Rom. XII, 5 ; Galat. III, 28. [v] Matth. XIII, 47. [x] Act. X, 11.

VARIÆ LECTIONES.

[87] οὐ] I Cor. III, 15. [87] οὐκ] Matth. IX, 13. [88] οὐκ ς. [89] κοινῇ ς. [90] πάντες] Rom. XII, 5. [91] τῆς σαγ.] Matth. XIII, 47. [92] ἡ σινδ.] Act. X, 11. [93] οὐχὶ A : οὐ ς. [94] τέλος] Rom. X, 4.

Digitized by Google

ad justitiam omni credenti [y] non peccatoribus tantum. Verum idem rursum ait : prædicare se vocatis Judæis atque Græcis, Christum Dei virtutem et Dei sapientiam [z]. Iterumque, Quomodo non pugnare illa videantur ? *In viam gentium ne abieritis, et in civitatem Samaritanorum ne intraveritis ? sed potius ite ad oves quæ perierunt domus Israel* [a]. Quatenus enim, qui perierant, oves erant, justitiæ omnino et virtuti viciniores erant, quam Samaritani atque gentes. Quomodo item filios antea esse satiandos edocet [b], ac tum quæ supersunt canibus relinqui ? Sed et discipulos colligens : *In quamcunque* ait, *civitatem aut castellum intraveritis, interrogate, quis in ea dignus sit* (non quis sit peccator), *et ibi manete, donec inde exeatis* [c]. Hoc item purpuraria illa mulier non ignorans, Barnabæ ac Paulo dixit : **202** *Si judicastis me fidelem, manete apud me* [d]. Et dictum illud apostolis, qui virtutis erant norma : *Vobis datum est nosse mysteria, illis autem non est datum* [e], nimirum indignis. His igitur omnibus jam dictis, quomodo non repugnabit clare illud : *Non veni vocare justos, sed peccatores.* Si quis de hominum divisione in justos et injustos hujus loci sententiam accipiat. Adhæc vero, si justos non vocavit, peccatores autem non accedunt. *Omnis enim qui male agit, odit lucem, et non venit ad lucem* [f]. Et : *Malus homo de cordis sui malo thesauro profert mala* [g]. Item : *Quoties volui congregare filios tuos, et noluisti* [h]. Si, inquam, justos non vocavit, peccatores autem resilire, quam accedere (quemadmodum diximus) maluerunt, quibusnam prædicatum est Evangelium ? Atque idem mihi jam e factis quoque ipsis observa. Oportebat Dei Matrem in terra esse : eam vocavit, quæ omnibus virtutibus alias omnes superaret. Patrem oportebat, et fratres super terram nominare eum, qui sine patre esset. Non e latronibus hos, et meretricibus, deligendos putavit, sed qui justitia collucerent. Talis Joseph, tales et ejus liberi. Jacobus vero in quantum virtutis gradum ascendisset, quantamque de se opinionem apud Judæorum populum excitasset, vel sola ejus appellatio clamat. Ipsum enim populus propter virtutis magnitudinem, atque agendi cum Deo libertatem Obilam (57), hoc est, *populum præsidium, et protectionem* vocabant. Rursum, Verbo præcurrere oportuit Præcursorem : et qui prophetis [o], omnibusque adeo hominibus major esset, præcurrit. Oportuit et testem offerri, qui ejus gloriam testaretur. Simeonem itaque et Annam

A εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι, οὐχὶ τοῖς ἁμαρτωλοῖς μόνοις. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πάλιν φησὶ [641 R.] κηρύσσειν [66] τοῖς κλητοῖς Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν. Πάλιν δὲ πῶς οὐ δόξει [66] μάχεσθαι τὸ, *Εἰς* [67] *ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέρχησθε, πορεύεσθε δὲ πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ;* Ὅσον γὰρ ἂν ἀπολώλει τὰ πρόβατα, δικαιοσύνης μᾶλλον καὶ ἀρετῆς ἐγγύτερα πάντως τῶν Σαμαρειτῶν καὶ Ἑλλήνων ἐτύγχανον. Πῶς δὲ καὶ τὰ τέκνα [68] δεῖν χορτασθῆναι πρότερον διεμαρτύρατο, καὶ τὰ περιττὰ τοῖς κυναρίοις ὑπολείπεσθαι; ἀλλὰ καὶ τοὺς μαθητὰς διατάττων, *Εἰς ἣν* [69] *ἂν*, φησὶ, *πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε τίς ἐστιν ἐν αὐτῇ ἄξιος,* οὐχὶ τίς ἐστιν B ἁμαρτωλὸς, *κἀκεῖ μείνατε ἕως ἐξέλθητε ἐκεῖθεν.* Ὃ καὶ ἡ πορφυρόπωλις εἰδυῖα τοῖς περὶ Βαρνάβαν καὶ Παῦλον ἔλεγεν, *Εἰ* [70] [332 H.] *πιστήν με κεκρίκατε τῷ Κυρίῳ, μείνατε πρός με.* Καὶ τὸ λέγειν μὲν πρὸς τοὺς ἀποστόλους, οἵ τινες ἀρετῆς ὑπῆρχον κανόνες, *Ὑμῖν* [71] *δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται,* δηλονότι τοῖς ἀναξίοις. Τούτοις οὖν τοῖς εἰρημένοις ἅπασι πῶς οὐκ ἀντιπεσεῖται λαμπρῶς τὸ, *Οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους ἀλλ' ἁμαρτωλούς,* εἴ τις ἐπιμερίζων τὸν ἄνθρωπον εἰς ἁμαρτωλῶν καὶ δικαίων τάγμα, οὕτω τὴν τοῦ ῥητοῦ διάνοιαν ἐκλαμβάνει; ἔτι δὲ εἰ τοὺς μὲν δικαίους οὐ κέκληκεν, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ οὐ προσέρχονται (*Πᾶς* [72] *γὰρ ὁ τὰ φαῦλα πράττων μισεῖ* C *τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς,* καὶ· *Ὁ πονηρὸς* [73] *ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει τὰ πονηρά·* καὶ· *Ποσάκις* [74] *ἠθέλησα συναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, καὶ οὐκ ἠθέλησας*), εἰ οὖν τοὺς μὲν δικαίους οὐ κέκληκεν, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ τὸ ἀποσκιρτᾷν τοῦ προσιέναι, καθάπερ εἴρηται, προτετιμήκασι [75], τίσιν ἐκηρύχθη τὸ κήρυγμα; Σὺ δέ μοι καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων σκόπει. Ἔδει μητέρα Θεοῦ ἐπὶ γῆς γενέσθαι· τὴν πασῶν πάσαις ἀρεταῖς ὑπερανελθοῦσαν ἐκάλεσεν. Ἔδει πατέρα καὶ ἀδελφοὺς ἐπὶ γῆς ὀνομάσαι τὸν ἀπάτορα· οὐκ ἐκ τῶν ληστῶν καὶ πορνῶν τούτους ἐξελέξατο, ἀλλὰ τοὺς ἐν δικαιοσύνῃ διαλάμποντας. Τοιοῦτος γὰρ Ἰωσήφ τε [76] καὶ οἱ τούτου παῖδες. Ὁ δὲ Ἰάκωβος ἐφ' ὅσον ἀρετῆς ὕψος ἀνῆλθε D καὶ τίνα παρεῖχεν ὑπόληψιν τῷ τῶν Ἰουδαίων λαῷ, καὶ ἡ κλῆσις ἀναβοᾷ· ὠβλίαν [77] γὰρ αὐτὸν τὸ πλῆθος διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς μέγεθος καὶ τὴν πρὸς τὸ Θεῖον παῤῥησίαν, τουτέστι *περιοχὴν καὶ σκέπην τοῦ λαοῦ* κατωνόμαζον. Πάλιν ἔδει προδραμεῖν τοῦ

[y] Rom. x, 4. [z] I Cor. i, 24. [a] Matth. x, 5, 6. [b] Matth. xv, 26. [c] Matth. x, 11. [d] Act. xvi, 15. [e] Matth. xiii, 11. [f] Joan. iii, 20. [g] Matth. xii, 35. [h] Matth. xxiii 37.

VARIÆ LECTIONES.

[66] κηρύσσειν] I Cor. i, 24. [66] δόξῃ ς. [67] εἰς] Matth. x, 5. [68] τὰ τέκνα δεῖν A : τέκνα δεῖν τὸ ς. locus est Matth. xv, 26. [69] εἰς ἣν] Matth. x, 11. [70] εἰ] Act. xvi, 15 [71] ὑμῖν] Matth. xiii, 11. [72] πᾶς] Joan. iii, 20. [73] ὁ πον.] Matth. xii, 35. [74] ποσ.] Matth xxiii, 37. [75] τετιμήκασι A. [76] τε add. A. [77] ὠβλίαν] libri Ἰὼβ λίαν. cf. Suicer. h. v. cf. Fabricius *B. Gr.* t. X. p. 748 ed. Harles.

NOTÆ.

(57) Confirmat Euseb. lib. II, cap. 22, ex Hegesippo. Vitiatum ergo hic exemplar Græcum corrige.

Digitized by Google

Λόγου Πρόδρομον· ὁ μείζων προφητῶν καὶ πάντων ἀνθρώπων προτρέχει. Ἔδει μάρτυρα τῆς αὐτοῦ προβαλέσθαι[78] δόξης· τὸν Συμεὼν καὶ τὴν Ἄνναν ἐκάλεσεν. Ἔδει μαθητὰς προσλαβεῖν· τοὺς ἀρίστους λογάδας τίθεται· *Οἶδα*[79] γάρ, φησίν, *οὓς ἐξελεξάμην*. [Ἔδει[80]] νεκρὸν ἐγεῖραι [τὸν ἐκ Βηθανίας[81]] Λάζαρον[82]· ἀλλ' ἐξ εὐσεβούσης οἰκίας[83], ἐν ᾗ Μάρθα καὶ Μαρία, ἃς τὴν ἀγαθὴν ἐκλέξασθαι μερίδα τὸ θεῖον ἀπέφηνε ψήφισμα. Ἐξ ἐθνῶν ἔδει κληθῆναι· ἀπαρχὴ τῶν ἄλλων ὁ Κορνήλιος καλεῖται· ὅσος δὲ τὴν ἀρετὴν καὶ πρὸ τοῦ βαπτίσματος, τὸ ἱερὸν ἀνακηρύττει γράμμα. Σταυροῦνται δύο λῃσταί· ἀλλ' ὁ μὲν εὐγνώμων ἀνοίγει τὸν[84] παράδεισον, [644 R.] ὁ δὲ βλασφημῶν καὶ τῆς ἁμαρτίας ἀνεξάλειπτα φέρων τὰ στίγματα εἰς δίκην ἐκ τιμωρίας παραπέμπεται[85].

A vocavit[i-p]. Discipulosne legisse oportuit? optimos utique delegit: *Scio enim*, inquit, *quos elegerim*[q]. [Oportebat] mortuum resuscitare [Bethaniensem] Lazarum[r]. Sed eum nonnisi ex pia domo, in qua Martha et Maria, quam bonam[s] elegisse partem divina pronuntiavit sententia. Ex gentibus quoque vocari aliquos oportuit: primus omnium Cornelius[t] vocatur, qui quantus virtute (etiam ante baptismum) fuerit, sacræ loquuntur Litteræ. Cruci[u] affiguntur duo latrones: sed cur unus melior paradisum sibi aperit; 202 *b* blasphemus contra, et peccati indelebilia gestans vulnera, ex pœna in damnationem mittitur.

Οὕτω κατὰ πᾶν ἔθνος καὶ γένος καὶ πολιτείας ἴδιωμα τοὺς κατ' ἀρετὴν ἔστι μᾶλλον βιοῦντας ὁρᾶν, ἢ τοὺς τἀναντία σπουδάζοντας, καὶ κληθέντας καὶ προσδραμόντας καὶ ἀκολουθήσαντας τῷ καλέσαντι. Εἰ δὲ σὺ πόρνην καὶ τελώνην εἴπῃς, κἀκείνων ἴσθι τῶν διατριβῶν καὶ πολιτευμάτων τοὺς βραχὺν σπινθῆρά τινα τῆς ἀνθρωπίνης εὐγενείας [333 H.] διασώζοντας προσελθεῖν καλοῦντι τῷ Σωτῆρι, καὶ δικαίως[86] πρός γε τὸ πλῆθος τῶν μὴ προσελθόντων ἀξίους καὶ νομίζεσθαι καὶ ὀνομάζεσθαι. Ποῦ τοίνυν τῶν ἁμαρτωλῶν ἡ κλῆσις, ὅτε πόρναι καὶ τελῶναι καὶ λῃσταὶ ὁρῶνται ἐκεῖνοι μόνον ἀσπασάμενοι τὴν σωτήριον κλῆσιν, οἱ τῶν ὁμοτεχνῶν, ὡς ἐν τοσούτῳ κακῶν βάθει, ὅμως προείχον[87] ἐν τοῖς ἀμείνοσιν; οὐδὲ ἐκεῖνο δὲ παρελθεῖν δίκαιον. Τὸ τάγμα τῶν παρθένων ἡ δεκὰς διελάμβανεν· ἀλλ' αἱ μὲν φρόνιμοι τοῦ νυμφῶνος ἀπολαύουσιν, αἱ δὲ μωραὶ ἀπελαύνονται. Καὶ ὁ τὸ ἔνδυμα τοῦ γάμου μὴ φορῶν, τῶν ἄλλων μενόντων ἐν τῇ ἰδίᾳ τάξει, αὐτὸς ἐκβάλλεται μόνος. Τίνες δὲ καὶ ὑπ' ἀγγέλων ἐν τῇ τελευταίᾳ τῆς κρίσεως ἡμέρᾳ εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου παραλαμβάνονται; ἢ δῆλον ὡς οἱ δίκαιοι, ἀλλ' οὐχ οἱ[88] ἁμαρτωλοί; τί οὖν ἐστι τὸ *Οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλούς*; τουτέστιν ἅπαν[89] τὸ ἀνθρώπινον γένος, τῆς ἀκριβοῦς καὶ τελείας διαμαρτόντας δικαιοσύνης, ἦλθον καλέσαι καὶ ἐπαναγαγεῖν πρὸς ἐκείνην τὴν λῆξιν ἧς κατωλίσθησαν. Εἰ γὰρ καὶ διαφορὰν πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὴν πολιτείαν τὸ γένος ἡμῶν ἔχουσιν, οἱ μὲν ἐκτοπώτερα βεβιωκότες, οἱ δὲ ἀνεκτότερα, ὅμως οὐδεὶς χωρὶς ἁμαρτίας. Συνᾴδει δὲ τῇ διανοίᾳ ταύτῃ καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ ῥητοῦ προφορά, ἄνευ τοῦ ἀναφορικοῦ ἄρθρου προφερομένη. Εἰ γὰρ ἔλεγεν· *Οὐκ ἦλθον καλέσαι τοὺς δικαίους, ἀλλὰ τοὺς ἁμαρτωλούς*, τάχα ἂν εἶχεν ἡ ὑπόνοια χώραν ἡ τοὺς ἁμαρτωλοὺς μὲν καλέσαι νομίζουσα, οὐκέτι δὲ τοὺς δικαίους· τὸ δὲ ἀπόλυτον τῆς φωνῆς[90] καὶ χωρὶς ἀναφορᾶς προελθεῖν παντελῶς ἀποφαίνει τὴν ὑπόνοιαν σφαλερὰν. Τοῦτο δὲ καὶ

B Sic in omni etiam natione, tum familia et genere qui ex virtute viverent videmus vocari, accurrere, vocantemque sequi potius quam qui contrariis exsent dediti studiis. Quod si tu prostibulum mihi aut publicanum aliquem adduxeris, etiam illo e numero scias atque ordine ad vocantem Salvatorem accedere qui exiguam saltem humanæ nobilitatis scintillam retinerent, ut merito præ multitudine non accedentium ad Deum, digni habeantur atque dicantur. Ubi est igitur peccatorum vocatio, quando e meretricibus, publicanis et latronibus hosce solos divinam esse vocationem amplexatos videmus, qui inter consortes (quanquam ingenti in malorum barathro) cæteris tamen meliorum rerum studio præstabant. Neque vero illud præterire fas est. Decem

C erat admodum virginum cœtus: sed nonnisi quinque prudentes sponsali thalamo fruuntur, quinque fatuæ repelluntur[v]. Sic ille qui nuptialem vestem non attulerat, cæteris suum quisque locum tenentibus, solus ejicitur[x]. Quinam vero ab angelo in extremo judicii die occursum Domini assumuntur[y]? Nonne justi et non peccatores? Quid igitur sibi vult illud: *Non veni vocare justos, sed peccatores*[z]? Hoc est, quod ab integra atque perfecta justitia exciderat humanum genus, vocatum veni, et in eam sortem, educturus, quam amiserat. Etsi enim vitæ genere valde inter se homines illi differant, qui indecentius vixerint, quique continentius, nemo tamen est sine peccato. Consonat huic menti, etiam ipsa sententiæ enuntiatio, sine articulo relativo

D prolata. Nam si dixisset: *Non veni vocare justos, sed ipsos peccatores*, forsitan illa opinio locum habere poterat, quæ peccatores vocatum venisse, non autem justos, opinatur. At cum vox hæc absolute sine relatione prolata sit, omnino periculosam ac fallacem hanc esse opinionem demonstrat. Hoc autem et divinus ille Paulus confirmat, cum ait: *Christus venit in hunc mundum peccatores salvos facere*: quo-

[i-p] Luc. II, 25, 36. [q] Joan. XIII, 8. [r] Joan. II, 1 seqq. [s] Luc. X, 42. [t] Act. X, 1 seqq. [u] Luc. XXIII, 29 et seq. [v] Matth. XXV, 1 seqq. [x] Matth. XXII, 1 seqq. [y] I Thess. IV, 16. [z] Matth. IX, 13.

VARIÆ LECTIONES.

[78] προβάλλεσθαι ς. [79] οἶδα] Joan. XIII, 8. [80] ἔδει om. AC. [81] τὸν ἐκ Βηθανίας om. C et pr. A. [82] Λάζαρον om. pr. A: Λάζαρον ἤγειρε rc. A. [83] ἀλλ' ἐξ εὐσεβ. οἰκίας om. AC. [84] τὸν om. A. [85] πέμπεται ς. [86] δικαίως Schottus: δικαίους ς. [87] προείχον ς. [88] οὐχ οἱ] libri οὐχί. [89] ἅπαν et paulo post τοὺς add. A. [90] τῆς φωνῆς] rectius τὴν φωνήν.

Digitized by Google

rum primus ego sum [a-b]. Et rursum : *Causati sumus Judæos et gentes omnes, sub peccato esse* **203***a sicut scriptum est : Non est justus quisquam, non est intelligens, non est requirens Deum* [c]. *Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei* [d]. Illudque : *Venit Dominus quærere, et salvum facere quod perierat* [e] ; de toto nimirum hominum genere dicitur, quod etiam supplementum illius centenarii rationabilium ovium designat : quemadmodum et drachma [f] illa una e decem sordibus obruta. Huic etenim [generi] mors imperavit [g], juxta eumdem beatum Paulum, non quibusdam tantum, et quibusdam non, sed ab Adamo usque ad Mosem, in quibus fuerunt Abel, atque Enos, et reliqua sub lege justorum ac prophetarum multitudo. Ac rursum idem charitatis præco, et incensus amator : *Diligentibus Deum*, inquit, *omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt* [h]. Et post hæc : *Quos præscivit, etiam prædestinavit : et quos prædestinavit, hos et vocavit ; et quos vocavit, etiam justificavit, atque glorificavit* [i]. Item : *Elegit nos ante mundi constitutionem* [j]. Non solum ex Judæis, sed etiam ex gentibus. Rursum : *Electio consecuta est : cæteri vero excæcati sunt* [k]. Et, *Qui est Salvator omnium hominum, maxime fidelium* [l] ; ut infinitum fuerit talia vel numerando recensere. Hæc ubi studiosus ille scriptor honorificentius discernit, et tricesimo octavo capiti finem imponit.

39. Eam, quæ in sacris Scripturis videbatur esse dissensio, curiose inquirit, atque perscrutatur. Dubitat enim, quomodo Dominus in sua patria signa facere non posset, *Propter incredulitatem illorum* [m], rursumque ad incusantes quod discipuli dæmonium non ejecissent, culpam in accusantes referendo dixerit : *Propter incredulitatem vestram* [n]. Cum germanus hujus discipulus Paulus contradicat : *Signa enim*, inquit, *infidelibus, non autem fidelibus* [o]. Nodus ab illo sic dissolvitur, ut dicat universe quidem et communiter propter infideles profligiosa signa fieri, quo hæc ipsos eo adducant, ut salubriter acquiescant ei, qui et admiranda illa patrat, et mente jam antea ab illis præceptus est. Illis tamen solis hæc offerri, qui cum obtemperandi studium sua ex parte afferant, etiam nascentem ex iis utilitatem in se admittant. Nam quos ex incredulis sponte sua cæcos ad supernaturalia opera novimus, his signa sine ulla Numinis providentia, et vane oblata videntur. Itaque et incredulis illa **203***b* proponi, et eadem rursus non proponi oportere, consentaneum congruumque [videtur]. Illud

A ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐπισφραγίζει, λέγων· *Χριστὸς*[91] *ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ.* Καὶ πάλιν *Προητιασάμεθα*[92] *Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι, καθὼς γέγραπται, οὐκ ἔστι δίκαιος οὐδὲ εἷς, οὐκ ἔστιν ὁ συνιὼν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν Θεόν· πάντες*[93] *γὰρ ἥμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ.* Καὶ τὸ, *Ὁ Κύριος*[94] *ἦλθε ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλὸς*, δηλονότι περὶ ὅλου τοῦ ἀνθρωπείου γένους εἴρηται· ὃ καὶ ἀναπλήρωμα τῆς τῶν λογικῶν προβάτων ἑκατοντάδος νοεῖται, ὥσπερ καὶ ἡ καταχωσθεῖσα δραχμὴ, μία οὖσα τῶν δέκα δραχμῶν. Καὶ γὰρ ταύτης ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος, κατὰ τὸν αὐτὸν θεσπέσιον Παῦλον, οὐ τινῶν μὲν, τινῶν δ' οὔ, ἀλλὰ ἀπὸ Ἀδὰμ καὶ μέχρι
B Μωϋσέως, ὧν ἦν Ἄβελ καὶ Ἐνὼς καὶ ὁ λοιπὸς τῶν ἐν τῷ νόμῳ δικαίων καὶ προφητῶν χορός. Πάλιν δὲ ὁ αὐτὸς τῆς ἀγάπης καὶ κῆρυξ καὶ διάπυρος ἐραστὴς, *Τοῖς*[95] *ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν*, φησὶ, *πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθὸν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν.* Εἶτα· *Οὓς προέγνω, καὶ προώρισε·* [645 R.] *καὶ οὓς προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε· καὶ οὓς ἐκάλεσε καὶ ἐδικαίωσε καὶ ἐδόξασε.* Καὶ, *Ἐξελέξατο*[96] *ἡμᾶς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου* οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων ἀλλὰ καὶ [334 H.] ἐξ ἐθνῶν· καὶ, *Ἡ ἐκλογὴ*[97] *ἐπέτυχεν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν.* Καὶ, *Ὃς*[98] *ἐστι Σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν.* Καὶ ἀδιεξόδευτον ἂν εἴη τὰ τοιαῦτα φέρειν εἰς ἀριθμόν. Ταῦτα φιλοτιμότερον ὁ φιλόπονος[99] οὗτος συγγραφεὺς ἐπελθὼν καὶ τῷ λη' πέρας ἐπιτίθησι κεφαλαίῳ.

C Ἐν δὲ τῷ λθ' τὴν δοκοῦσαν ἐν τοῖς ἱεροῖς Λογίοις διαφωνίαν πολυπραγμονεῖ καὶ διευθύνει. Ἐπαπορεῖ γὰρ πῶς ὁ μὲν Κύριος ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι σημεῖα ποιεῖν οὐκ ἠδύνατο *διὰ τὴν ἀπιστίαν τῶν ἐν αὐτῇ*, καὶ πάλιν πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας ὅτι οἱ μαθηταὶ οὐκ ἐξέβαλον τὸ δαιμόνιον, τὴν αἰτίαν εἰς τοὺς ἐγκαλοῦντας ἀναφέρων ἔφη, *Διὰ*[1] *τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν.* Ὁ δέ γε τούτου γνήσιος μαθητὴς Παῦλος τἀναντία λέγει· *Τὰ*[2] *γὰρ σημεῖα*, φησὶ, *τοῖς ἀπίστοις, οὐχὶ τοῖς πιστεύουσιν.* Καὶ ἐπιλύεται τὸ ἀπόρημα, λέγων, ὡς Καθολικῷ μὲν καὶ κοινῷ λόγῳ τὰ σημεῖα διὰ τοὺς ἀπίστους τερατουργεῖται, ἄγειν αὐτοὺς εἰς σωτήριον πειθὼ τοῦ θαυματουργοῦντος προνοουμένου· ἐκείνοις μέντοι ταῦτα προβάλλεσθαι, οἳ τὸ ἐπιτήδειον
D τῆς ὑπακοῆς ἀντιπαρέχονται καὶ τὴν ἀπ' αὐτῶν ὠφέλειαν εἰσοικίζονται· ὅσους δὲ τῶν ἀπίστων ἑκουσίως πρὸς τὰ τῶν ἔργων ὑπερφυῆ τυφλώττοντας ἐπιστάμεθα, τούτοις ἡ τῶν σημείων προβολὴ ἀπρονόητόν τε καὶ μάταιον. Ὥστε καὶ τοῖς ἀπίστοις τὰ σημεῖα προβάλλεται, καὶ πρὸς τὸ μὴ δεῖν αὐτοῖς ταῦτα προβάλλειν σύμφωνόν τε καὶ ἐναρμόνιον, τὸ μὲν, ὅτι δι' αὐτῶν τὴν σωτηρίαν κερδαίνουσι, τὸ δὲ, διότι

[a-b] I Tim. I, 15. [c] Rom. III, 10 seqq. [d] ibid. 23; Psal. XIII, 10 et Psal. XII, 4. [e] Luc. XIX, 10. [f] Luc. XV, 4, 8. [g] Rom. V, 14. [h] Rom. VIII, 18 seqq. [i] ibid. 19. [j] Ephes. I, 4. [k] Rom. II, 7. [l] Tim. IV, 10. [m] Matth. XIII, 58. [n] Matth. XVII, 19. [o] I Cor XIV, 22.

VARIÆ LECTIONES.

[91] Χριστὸς] Tim. I, 15. [92] προητ.] Rom. III, 10. [93] πάντες] Rom. III, 23. [94] ὁ Κύριος] Luc. XIX, 10. [95] τοῖς] Rom, VIII. 18. [96] ἐξελέξ.] Ephes. I, 4. [97] ἡ ἐκλ.] Rom. XI, 7. [98] ὃς] I Tim. IV. 10. [99] φιλόπονος A : φιλότιμος ς. [1] διὰ] Matth. XVII, 19. [2] τὰ] I Cor. XIV, 22.

Digitized by Google

πρὸς βάθος καταδύντες [8] ἀπωλείας, ἐξ ὧν ἄλλοι μέγα κέρδος συλλέγουσιν, αὐτοὶ κακοεργοῦντες πρὸς τὰ χείρω κατασύρονται. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ ἐν τῷδε τῷ κεφαλαίῳ.

Ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς ἐρεύνῃ φιλοθεάμονι ἐμβατεύων αἰτιολογεῖ, *Διὰ τί μὴ ὑπὲρ ἀγγέλων πεσόντων, ὥσπερ ὑπὲρ ἀνθρώπων γέγονεν ἄνθρωπος, οὕτω καὶ ἄγγελος.* Καὶ πρώτην μὲν ἀποδίδωσιν αἰτίαν, ὅτιπερ ἐπειδὴ ἐκ πάσης τῆς λογικῆς φύσεως μόνος ὁ ἄνθρωπος σαρκὶ καὶ ὕλῃ συνεδέθη, ἑτοίμη δὲ πρὸς ὄλισθον ἡ ὕλη, ἔτι δὲ [b] δυσὶ φύσεσι μαχομέναις συντεθεὶς ὁ ἄνθρωπος, ἑκατέρας πρὸς τὸ οἰκεῖον ἐπειγομένης διασπᾶσθαι φιλεῖ τὸ ζῶον καὶ διαμερίζεσθαι (*Τὸ γὰρ* [9] *φρόνημα τῆς σαρκὸς*, ὡς καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐπιμαρτύρεται, *τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται*), διὰ ταῦτα ὡς μόνος τῶν λογικῶν ὁ ἄνθρωπος τοιαύταις σωματικαῖς συνδεθεὶς [c] πέδαις, εἶτα καὶ τὴν μετάνοιαν οἰκοθεν τοῦ ὀλισθήματος προβαλλόμενος, εἰκότως καὶ προνοίας εἰς τὸ ἀναστῆναι πλείονός τε καὶ μείζονος δεῖται, καὶ τῆς θείας δαψιλέστερον ἀπολαύει βοηθείας. Καὶ ὁ κατ' ἀρχὰς ἔλαττον τῶν ἄλλων λογικῶν ἀπέφαινεν [7] ἡμᾶς, τοῦτο μεγάλης ἡμῖν σωτηρίας ἀφορμὴν ὁ δίκαιος ἀνέδειξε Κριτής, [335 H.] ὃς καὶ συνέδησε [8] μὲν τῷ σαρκίῳ κολάζων τὴν ὕπαρσιν, δι' ἧς καὶ ἀγγέλων τέλη ἐκτραχηλισθέντα [9] ἀνίατον ἔσχε τὸ παράπτωμα, εἶτα δὲ καὶ ἀφορμὴν τῆς ὑπὲρ νοῦν εὐεργεσίας τὸν νομισθέντα δεσμὸν τῆς ὕλης ὑπέθετο. Τί γὰρ ἂν εἴη μεῖζον καὶ ὑψηλότερον εἰς εὐεργεσίαν, [648 R.] ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς ὁρᾷν τὸ ἡμέτερον ἱδρυμένον φύραμα καὶ τὴν ποτε στασιώδη φύσιν ὑπήκοόν τε καὶ εἰρηναίαν καὶ τῷ Πατρὶ τῶν ὅλων διηλλαγμένην; ὃ διὰ τῆς ἀπαρχῆς ὁ ταύτην προσλαβὼν Λόγος ἀπειργάσατο. Ταύτην μοι δοκεῖ τὴν εἰρήνην τῷ κόσμῳ καὶ διὰ τῶν μαθητῶν, ὡς ἐν ἀῤῥαβῶνος λόγῳ, καταλιμπάνων λέγειν· *Εἰρήνην* [10] *τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, καὶ ἀφίημι ὑμῖν.* Καὶ, *Οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν εἰρήνην.* Οἷς συνᾴδων καὶ ὁ γνήσιος μαθητὴς, *Ἡ εἰρήνη* [11], φησὶ, *τοῦ Θεοῦ, ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν* · καὶ, *Δικαιωθέντες* [12] *ἐκ πίστεως εἰρήνην ἔχομεν τὰ πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν.* Οὐ γὰρ δὴ τὴν ἐκ τῶν πολέμων εἰρήνην ἢ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἐνταῦθα νοεῖν δεῖ, ἀλλὰ δηλονότι τὴν ἑκάστου πρὸς ἑαυτὸν, καὶ διὰ ταύτης πρὸς τὸν δοτῆρα ταύτης καὶ τῆς ἀστασιάστου σωτηρίας ἡμῶν χορηγὸν, ἥτις καὶ φρουρεῖ τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ ὑπερέχει πάντα νοῦν, καὶ ἣν ὁ κόσμος διδόναι οὐ δύναται. Διὸ οὐδὲ μάχεται τὸ, *Οὐκ* [13] *ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν.* Τὴν γὰρ κοσμικὴν, φησὶν, εἰρήνην οὐκ ἦλθον βαλεῖν πάλιν, *Ἔσεσθε* [14] *μισούμενοι ὑπὸ πάντων*, καὶ πολλὰ τοιαῦτα· ἡ γὰρ εἰς

quidem, quia salutem per hæc consequuntur; hoc vero, quia in profundum interitus demersi, unde alii magnum lucrum colligunt, ipsi malefici ad deteriora abripiuntur. Atque ista hoc capite Jobius.

Sequentibus vero, (40 et 41), curiosam ingressus speculationem, causas reddit: *Quare non pro angelis lapsis sit factus angelus* [Dei Filius] *quemadmodum pro hominibus homo factus est.* Primam ergo istam causam affert. Quandoquidem ex omni rationali natura, solus homo carne et materia compactus est (materia vero ad casum prona) atque ex duabus insuper pugnantibus naturis compositus, dum utraque ad suam eum conditionem impellit, divelli debet animal, ac dividi (*Sapientia enim carnis*, ut divinus ait Paulus, *legi Dei non est subjecta* [p]), propterea solus homo inter ratione prædita, istiusmodi corporalibus vinculis innexus, deindeque lapsus sui resipiscentiam a seipso offerens, merito et providentia ad surgendum ampliore atque majore indiget, et divino copiosius fruitur auxilio. Ita quod ab initio infra reliquas ratione præditas creaturas nos esse ostendit, hoc magnæ nobis salutis causam attulisse justus Judex declaravit, qui nos colligavit quidem carni ad coercendam superbiam, per quam ipsi angelorum ordines irreparabili lapsu in præceps acti sunt; sed statutum illud materiæ vinculum in infinitæ postea beneficentiæ occasionem vertit. Quænam enim aut major, aut præstantior beneficentia esse possit, quam ad dexteram Dei Patris videre sedentem nostram conditionem: et rebellantem quondam naturam obedientem jam ac pacificam, et universorum parenti conciliatam contueri? Quod post hanc assumptam, per suam primitiarum oblationem, Verbum perfeci. Atque hanc mihi pacem mundo per apostolos velut pignoris loco relinquendo, dicere videtur: *Pacem meam do vobis* [q]. Et: *Non quomodo mundus dat pacem* [r]. Cui etiam concinit germanus ejus discipulus: *Pax*, inquit, *Dei, quæ exsuperat omnem sensum, custodiat corda vestra* [s]. Et: **204** *Justificati ex fide pacem habemus ad Deum, per Dominum nostrum Jesum Christum per quem et accessum habuimus* [t]. Non enim profecto e bello pacem natam mutuam illam inter nos hic intelligere oportet: sed quam habet unusquisque secum, ac per eamdem etiam cum ejus largitore, et imperturbabilis salutis suppeditatore quæ et corda nostra custodit, et omnem excedit sensum, et quam mundus dare non potest. Quare cum his non pugnat illud: *Non veni mittere pacem, sed gladium* [u]. Mundi enim pacem, inquit, non veni mittere. Rursum: *Eritis odio omnibus* [v], et id genus plurima. Piorum enim cum Deo affinitas, ad odium, invidiam, et metum impios concitavit. Venit igitur

[p] Rom. VIII, 7. [q] Joan. XIV, 27. [r] ibid. 28. [s] Philipp. IV, 7. [t] Rom. V, 1. [u] Matth. X, 34. [v] Marc. XIII, 13.

VARIÆ LECTIONES.

[8] καταδυνται A. [b] δὲ add. A. [9] τὸ γὰρ] Rom. VIII, 7. [c] συντεθεὶς ς. [7] ἀπέφηνεν ς. [8] συνέδεισε ς. [9] ἐκτραχηλιασθέντα A. [10] εἰρήνην] Joan. XIV, 27. [11] ἡ εἰρ.] Philipp. VI, 7. [12] δικαιωθ.Rom. V, 1. [13] οὐκ] Matth. X, 34. [14] Ἔσεσθε] Marc. XIII, 13.

Digitized by Google

Salvator pacem mittere, quæ cum animo ea consentire, quæ corporis sunt, facit, quodque deterius est, melioris arbitrio subjicit. Quam quidem nobis præbuit, cum rebelli nostræ naturæ pacificam deitatem copulavit. Quod et divinus Paulus docuit, cum ait: *Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, et de peccato damnavit peccatum in carne* [x]. Ut jam apte de eadem re dicatur: *Ubi enim abundavit delictum, superabundavit gratia* [y]. Quamobrem et redemptionis nostræ perfectum a verbo opus, *justitiam Dei*, et *judicium*, et *misericordiam* sacra Scriptura prædicat: ut justo judicio Dei, qui inter rationales creaturas soli e luto fabricati sunt, soli etiam tanto honore et ineffabili misericordia digni habiti sint. Indicabat idem et per Oseam dicens: *Sponsabo te mihi in justitia, in misericordia, et in miserationibus* [z]. Mille item alii sacræ Scripturæ loci clamant, ob carnis vincula commiseratione dignum esse habitum humanum genus, et pro annexa nobis materia, incarnationem suam, cæteraque ex ea profecta bona vicissim nobis Dominum donasse: *Recordatus est*, inquit David, *quoniam pulvis sumus* [a]. Et: *Quoniam carosumus* [b]. Et Job: *Memento quod sicut lutum feceris me* [c]. ἡμῖν ὁ Κυριος. Ἐμνήσθη [22] γὰρ, φησὶν ὁ Δαβὶδ, *ὅτι χοῦς ἐσμεν, καὶ ὅτι* [24] *σάρξ ἐσμεν*· καὶ [336 H.] ὁ Ἰὼβ [25], *Μνήσθητι ὅτι πηλόν με ἔπλασας.*

Alteram deinde tam egregie humano generi prospicientis curæ hanc fuisse causam dixeris, quod nequaquam a principio Conditor naturam perfectam, quemadmodum angelis, **204***b* ita et hominibus tribuerit; sed modicis progressibus perfectionem tandem consequi voluerit. Quamobrem et pro virtutis præmio, et pro molestiis toleratis perfectionem rependit: quin et medium mortem inter atque immortalitatem ipsum constituit; alterutrius eligendi facta potestate; cum interim angeli, et si quid aliud ratione præditum et incorporeum [uspiam exsistit] ex ipso mox ortu naturæ perfectionem adepti sint. Unde et David ait: *Potentes virtute, facientes verbum illius* [d], hoc est: Quemadmodum eos nihil materiatum, uti nos, vel deorsum trahit, vel impedit, ita cito, et absque mora jussa perficiunt. Exigebat ergo ineffabile Dei justumque judicium, ut imperfectis quidem (quo tempore placitum esset) quod deerat suppleret, quos vero ab initio perfectos reddidisset, non simili his cura provideret: sed ex æquitate judicaret, cum hos contentos illis [rebus] esse debere, quas ipsimet occupassent, tum illis earum rerum defectus supplendos, quibus aliquando privati fuissent. Enimvero quotquot ex angelis lapsi sunt, non ii materia divellente, neque carne retrahente, sed arbitrio id

[x] Rom. VIII, 3. [y] Rom. V, 20. [z] Osee. II, 19. [a] Psal. CII, 14. [b] Psal. LXXVII, 14. [c] Job X, 9. [d] Psal. CII, 20.

Θεὸν τῶν εὐσεβούντων συναφεια εἰς μῖσος καὶ φθόνον καὶ φόνον [18] τοὺς ἀσεβεῖς διεκύμαινεν. Ἦλθεν οὖν ὁ Σωτὴρ εἰρήνην βαλεῖν, ἥτις σύμφωνα τῇ ψυχῇ τὰ τοῦ σώματος ἀποτελεῖ καὶ ὑποτάσσει, τὸ χεῖρον τοῖς τοῦ κρείττονος βουλήμασι [16]. Καὶ παρέσχε ταύτην, ἑνώσας ἡμῶν τῇ στασιώδει φύσει τὴν εἰρήναρχον θεότητα. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐκδιδάσκει λέγων, *Τὸ* [17] *γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκὸς, ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας, κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί.* Ὡς ἁρμόζειν ἐπ' αὐτῆς λέγεσθαι τὸ, *Οὗ* [18] *γὰρ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν* [19] *ἡ χάρις.* Διὸ καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Λόγου οἰκονομίαν δικαιοσύνην Θεοῦ καὶ κρίσιν καὶ ἔλεον τὸ ἱερὸν ἀνακηρύττει Γράμμα, ὡς δικαίᾳ κρίσει τοῦ Θεοῦ μόνους τῶν λογικῶν τῷ πηλῷ συνδεθέντας μόνους καὶ τῆς τοσαύτης ἀξιωθῆναι φιλοτιμίας καὶ τοῦ ἀνεκφράστου ἐλέους. Ἐδήλου δὲ καὶ διὰ τοῦ Ὡσηὲ [20], *Μνηστεύσομαί σε ἐμαυτῷ* [21], λέγων, *ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἐν ἐλέῳ καὶ οἰκτιρμοῖς.* Καὶ μυρίοι λόγοι ἄλλοι ἱεροὶ [22] διακεκράγασιν ὅτι διὰ τῶν δεσμῶν τῆς σαρκὸς συμπαθείας τὸ ἀνθρώπινον ἠξιώθη γένος, καὶ ἀντὶ ταύτης τῆς συναφθείσης ἡμῖν ὕλης τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ καὶ τὰ δι' αὐτῆς ἀγαθὰ ἀνταπέδωκεν

Δευτέραν δ' ἄν τις αἰτίαν φαίη τῆς περὶ τὸ ἀνθρώπινον τοσαύτης προνοίας, ὡς ἀπ' ἀρχῆς ὁ Πλάστης οὐκ αὐτοτελῆ τὴν φύσιν, καθάπερ ἀγγέλοις, οὕτω καὶ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει παρέσχετο, ἀλλὰ ταῖς κατὰ μικρὸν προκοπαῖς τοῦ τελείου τυγχάνειν εὐδόκησεν· διὸ καὶ ἀρετῆς ἆθλον καὶ κακοπαθείας ἀντάμειψιν τὴν τελειότητα δίδωσι. [649 R.] Καὶ δὴ καὶ μέσον θανάτου καὶ ἀθανασίας αὐτὸν ἔθετο, τῆς πρὸς ἑκάτερον αἱρέσεως ἀναφήνας κύριον. Ἄγγελοι δὲ, καὶ εἴ τι ἄλλο λογικὸν καὶ ἀσώματον, ἐξ αὐτῆς προόδου τὸ ἐν τῇ φύσει τέλειον ἐκληρώσαντο. Διὸ καὶ ὁ [26] Δαβὶδ φησι, *Δυνατοὶ* [27] *ἰσχύϊ ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ*, τουτέστιν οἱ [28] μηδενὶ τῶν ὑλικῶν, καθάπερ ἡμεῖς, καθελκόμενοί τε καὶ συμποδιζόμενοι, οὕτω διὰ ταχέων καὶ χωρὶς τινος μελλήσεως πληροῦσι τὸ κελευόμενον. Τῆς οὖν ἀῤῥήτου δικαιοκρισίας ἦν τοῦ Θεοῦ τοῖς μὲν ἀτελέσι, καθ' ὃν ἐδοκίμασε [29] καιρὸν, τὸ λεῖπον ἀναπληρῶσαι, οὓς δ' ἀπ' ἀρχῆς τελείους ὑπέστησε, μὴ τῆς ὁμοίας προνοίας ἀξιῶσαι, ἀλλὰ τοὺς μὲν οἷς προέλαβον ἀρκεῖσθαι, τοὺς δὲ ὧν ἐστερήθησαν ἀναπληρωθῆναι τὸ ὑστέρημα δικαιῶσαι. Καὶ τῶν ἀγγέλων δὲ ὅσοι πεπτώκασιν, οὐ τῆς ὕλης κατασπώσης οὐδὲ τοῦ σαρκίου μεθέλκοντος, τῆς προαιρέσεως δὲ τὸ φαῦλον ἐλομένης, τῆς οἰκείας δόξης κατηνέχθησαν. Ἡμεῖς δὲ τοῦ τε σαρκίου διοχλοῦντος καὶ τῶν ἐκεῖθεν παθῶν

VARIÆ LECTIONES.

[16] φόνον A : φόβον ς. [17] τὸ γὰρ] Rom. VIII, 3. [18] οὗ] Rom. V, 20. [19] ὑπερπερισσευσεν pr. A : ὑπερεπερίσσευσεν ς. [20] Ὡσηὲ] II, 19. [21] ἐμαυτῷ A : ἐν αὐτῷ ς. [22] ἱερὸς ς. [23] ἐμνήσθη] Psal. CII, 14. [24] καὶ ὅτι] Psal. CXVII, 14. [25] Ἰὼβ] X, 9. [26] ὁ om. A. [27] δυνατοὶ] Psal. CII, 20. [28] οἵ] libri οἷα. [29] ἐδοκίμαζε ς.

Digitized by Google

ὑπογαργαλιζόντων, πρὸς τὰ πλείω τῶν ἁμαρτημάτων οὗ τί γε ἑκούσιοι, εἰ καὶ μὴ τὸ ὅλον ἀκούσιοι [30], καταπίπτομεν. Καὶ γὰρ τὸ δαιμόνιον φῦλον, εἰ καὶ τοῖς αἵμασιν ἥδεται καὶ τοῖς διὰ σαρκὸς χαίρει πάθεσιν, ἀλλ' οὖν οὐδὲν τούτων οὐ μόνον αὐτουργεῖν φύσιν οὐκ ἔλαχεν, ἀλλ' οὐδ' αἰτίαν οἰκοθεν ἔχει πρὸς ἃ μὴ θέμις ὑποσύρουσαν. Οὔτε γὰρ ξίφος ὠθεῖ διὰ τῆς δεξιᾶς πρὸς τὴν σφαγὴν, οὔτε γάμους αὐτὸς ὁμιλῶν τῇ μοιχαλίδι τοὺς ἀνθρωπίνους διορύσσει· ἀλλ' οὐδὲ θυμὸς αὐτὸν κολάζειν ἀδίκημα πρὸς τὴν σφαγὴν συνωθεῖ, οὐ μὴν οὐδὲ σωματικῆς ἔρως μίξεως. Ἡμεῖς δὲ πολλάκις καὶ ὧν τὴν αἵρεσιν βδελυττόμεθα, τῇ ῥοπῇ τῆς ὕλης νικηθέντες ἐργαζόμεθα, καὶ βραχύ τι πρὸς τὸν τοῦ νήφειν τόνον ὑπενδόντες τοῖς πάθεσιν ἀνδραποδιζόμεθα. Ὅθεν καὶ Παῦλος ἐβόα, *Οἶδα* [31] *ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοὶ, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου, τὸ ἀγαθόν· τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι*, καὶ ἑξῆς· καὶ πάλιν, *Οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθὸν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω, τοῦτο πράσσω*. Εἰκότως οὖν καὶ πλείω τῶν δαιμονίων, φησὶν, ἁμαρτάνοντες, συγγνώμης ἡμεῖς ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνοι τυγχάνουσιν.

Ἔτι δὲ οὐδ' εἴ τις δοίη, φησὶ, φύσιν ἀγγέλων ἀναλαβεῖν τὸν ἡμῶν Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν ἐπὶ τῇ τούτων σωτηρίᾳ, οὐδὲν ἂν κέρδος ἐκ τῆς συναφείας αὐτοῖς ἀπήντα. Ἀνάγκη μὲν γὰρ οὐκ ἂν αὐτοὺς μετῆγεν, ὥσπερ οὐδὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἀπὸ τοῦ πτώματος ἐπὶ τὸ κρεῖττον· τὸν δὲ θεοφιλῆ καὶ ἄριστον βίον πρᾶξις ἀρίστη καὶ νεῦσις εἰς Θεὸν, ὅπερ ἐστὶ πίστις ἀκηλίδωτος, κατασκευάζει, ὧν ἡμῖν εἰσηγητὴς καὶ διδάσκαλος ὁ σαρκωθεὶς ἐχρημάτισε Λόγος. Τούτων δὲ οὐδέτερον πρὸς [337 B.] διδασκαλίαν καὶ μάθησιν (ᾔδεισαν γὰρ σαφῶς ἑκάτερον) τῷ τῶν ἀγγέλων συνετέλει γένει· ἐξ αὐτῆς γὰρ παραγωγῆς τὴν τούτων εἶχον γνῶσιν. Οὐ γὰρ, ὥσπερ ἡμεῖς, τῶν τοιούτων ἐπιδεὲς τὸ ἀσώματον. Καὶ γὰρ καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ σαρκὶ παρόντα δαίμονες ἐπεγίνωσκον, καὶ κριτὴν καὶ βασανιστὴν καὶ Δεσπότην ἀνεκήρυττον. Καὶ τὸ ἱερὸν Γράμμα μαρτυρεῖ λέγον, *Σὺ* [32] *πιστεύεις ὅτι Θεός ἐστι, καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καὶ φρίσσουσι*· [652 R.] καὶ ἀλλαχοῦ, *Τὸν μὲν* [33] *Χριστὸν οἶδα, καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι· σὺ δὲ τίς εἶ;* ἐξ ὧν δῆλον ὅτι τὸ δαιμόνιον φῦλον οὐ μόνον ᾔδει τε τὸν Θεὸν καὶ ἐδεδοίκει καὶ ἔσεβεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκείνου γνησίους θεραπευτάς.

Αἰτίαν δὲ τῆς ἀφάτου φιλανθρωπίας ἐπισύναπτε καὶ ταύτην. Ἡμῖν μὲν ἀνοίγει τὸν οὐρανὸν οὔπω γεγονότα βατὸν οὐδὲ θεατόν· ὃς καὶ οὐρανῶν, οἶμαι, βασιλεία προσαγορεύεται. Κατὰ γὰρ τὸν θεῖον Παῦλον, *Ἐνεκαίνισεν* [34] *ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν*· καὶ, *Οὐκ* [35] *εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν, νῦν ἐμφανισθῆναι*

A quod malum erat eligente, de sua gloria deturbati sunt. Nos contra et carne interturbante, et natis ex ea affectionibus titillantibus, ad pleraque delicta non sponte volentes, sed nec omnino inviti, delabimur. Dæmonum enim genus, tametsi sanguine delectetur, et carneis gaudeat affectionibus, non modo tamen eam naturam non accepit, ut quidquam horum perficere per se possit, sed neque ullam ex se proficiscentem causam habet quæ ad nefas trahat. Neque enim gladium dextra vibrat ad cædem, neque nuptias humanas cum adultera consuescens violat. Sed nec iracundia ipsum impellit, cæde ut acceptam injuriam vindicet, neque corporeæ commistionis amor. Nos vero sæpe, materiæ pondere incitati, ea quoque perpetramus, quæ sponte detestemur eligere, atque ad breve admodum tempus sobrietatis contentioni cedentes, rursus ab affectibus nostris captivi abducimur. Unde et Paulus clamabat. *Scio quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum. Nam velle adjacet mihi*[e], et quæ sequuntur : iterumque : *Non enim quod volo bonum, hoc facio, sed quod nolo* [*malum*] *hoc ago*[f]. Merito igitur, etsi plura quam dæmones, inquit, peccemus, nos veniam consequemur, non ipsi.

Amplius vero, neque si concesserit quispiam, inquit, **205***a* nostrum Salvatorem ac Redemptorem angelorum naturam pro illorum salute suscepisse, commodum ipsis ullum ex hac affinitate obveniat. Non enim necessitas ipsos, ut neque homines, a lapsu ad meliorem statum transferat : sed optima quæque operatio, atque propensus in Deum animus, quod est fides immaculata, gratam Deo vitam probamque efficit, quorum nobis dux et præceptor Verbum incarnatum fuit, cum eorum tamen neutrum ad angelici generis (cui hæc ipsa satis erant cognita) instructionem atque doctrinam conduceret; qui ab ipsa sui productione horum scientiam habuissent. Neque enim, ut nos, talibus incorporei indigent. Etenim Dei Filium in carne præsentem dæmones agnoscebant, et judicem eum pœnam inferentem, ac Dominum prædicabant[g]. Et sacræ hoc testatæ Litteræ aiunt : *Tu credis quoniam Deus est, etiam dæmones credunt, et contremiscunt*[h]. Rerumque alibi : *Jesum novi, et Paulum scio : tu vero quis es*[i]? Unde satis patet, dæmonum nationem non solum scire Deum, eumque metuere, et venerari, sed et germanos ejus cultores.

Porro ineffabilis in homines amoris Dei causam et hanc adjungit. Nobis [inquit] inaccessum antea, neminique adhuc visum cœlum (quod *cœlorum* puto *regnum* appellat) aperit. Nam secundum beatum Paulum : *Initiavit nobis viam novam, et viventem*[j]. Et : *Non in manufacta sancta introivit, sed in ipsum cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis*[k]. Et :

[e] Rom. VII, 18. [f] ibid. 19. [g] Matth. VIII, 29. [h] Jac. II, 19. [i] Act. XIX, 15. [j] Hebr. X, 20. [k] Hebr. IX, 24.

VARIÆ LECTIONES.

[30] ἀκούσιον Ϛ. [31] οἶδα] Rom. VII. 18. [32] σὺ] Jac. II, 19. [33] τὸν μὲν] Act. XIX, 15. [34] ἐνεκαίν. Hebr X, 20. [35] οὐκ] ibid. IX, 24.

Digitized by Google

Ubi præcursor pro nobis introivit Christus [l]. Hanc igitur viam revelavit, ad quam ut nobis præiret, justitiæ exemplar fuit, quo aliquando edocti, desiderio accenderemur, eoque accensi ad rem desideratam præpararemur. Angelis vero cœlum jam inde a principio notum fuit, atque testatum. Nostræ præterea conjunctus naturæ resurrectionem nobis, et incorruptionem atque immortalitatem per suam resurrectionem donavit. Incorporeum vero genus, cum sit immortale, hac non indiget gratia. Nostra insuper causa in carne peregrinatus, a diaboli, qua tenebamur, tyrannide nos liberavit, de principatibus [m] triumphans et potestatibus in cruce, data item nobis potestate calcandi omnem virtutem inimici [n]. Ubi si horum subiisset naturam, quosnam destruxisset [o]? Dei quibus triumphasset? Qualem item quibusdam potestatem dedisset, aut in quos?

A τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ, Ὅπου [36] πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθε Χριστός. Ταύτην οὖν τὴν ὁδὸν ἡμῖν ἀνεκάλυψε, καὶ ταύτης ἡμῖν καθηγήσασθαι δικαιοσύνης ἀπόδειξις ἦν, ὡς ἂν μαθόντες ἐπιποθήσωμεν, ποθήσαντες δὲ πρὸς τὸ ποθούμενοι παρασκευαζώμεθα. Τοῖς δὲ ἀγγέλοις γνώριμος ἦν ἀπ' ἀρχῆς καὶ εἰς γνῶσιν ἠγμένος ὁ οὐρανός. Ἔτι δὲ καὶ ἡμῖν μὲν τὴν ἀνάστασιν ἐνωθεὶς καὶ τὸ ἄφθαρτον καὶ ἀθάνατον διὰ τῆς οἰκείας χαρίζεται ἀναστάσεως· τὸ δὲ ἀσώματον γένος, ἀθάνατον ὄν, τῆς τοιαύτης ἀνενδεὲς χάριτος. Καὶ δι' ἡμᾶς μὲν ἐπιδημήσας σαρκὶ τῆς κατεχούσης τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἠλευθέρωσε, τὰς ἀρχὰς θριαμβεύσας καὶ τὰς ἐξουσίας ἐν τῷ σταυρῷ, καὶ δύναμιν ἡμῖν χαρισάμενος πᾶσαν τὴν τοῦ ἐχθροῦ δύναμιν καταπατεῖν· B εἰ δὲ τὴν ἐκείνων ὑπέδυ φύσιν, τίνας ἂν κατήργησε; ποίαν δὲ τὴν ἐξουσίαν τίσιν ἐδίδου καὶ κατὰ τίνων;

205 [b] Ad hæc vero cum nos lapsi sumus, nullum reliquum fuit exemplar, quod eamdem naturam integram retineret. At lapsis dæmonibus innumerabiles nihilominus incorporeorum acies invariate consistunt, quæ et divinæ ordinationis exemplum, et nunquam flexæ rectitudinis specimen exhiberent. Quapropter qui omnia sapienter, et supra quam dici potest, providet ac facit Deus noster, Deique Verbum, cum jam humana natura prolapsa esset, non hanc solum ex infinita sua in homines amoris vi assumit, sed per eam quoque omnibus, qui ejusdem naturæ essent, correctionem, incorruptionem et alia ista innumerabilia bona largitur: cum dæmonis tamen genus assumere neque justum, neque utile esse judicet. Sic 40 et quod sequitur caput ab speculativo et studiose scriptore clauditur.

Χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων, ἡμῖν μὲν πᾶσοῦσιν οὐδεὶς ἦν ὑπογραμμὸς τὴν αὐτὴν λαχὼν φύσιν διορθώσεως, τοῖς δὲ πεπτωκόσι τῶν δαιμόνων μυρία τάγματα τῶν ἀσωμάτων ἀτρέπτως ἑστηκότα πρόκειται, καὶ πολιτείας ἐνθέου παράδειγμα ὄντα καὶ διορθώσεως ἀκλινοῦς ὑποτύπωσις. Διόπερ ὁ πάντα σοφῶς καὶ ὑπὲρ λόγον προνοούμενος καὶ πράττων Θεὸς ἡμῶν, ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, τῆς μὲν ἀνθρωπίνης φύσεως τὸν ὄλισθον ὑποστάσης καὶ προσλαμβάνεται ταύτην ἀῤῥήτῳ φιλανθρωπίας μέτρῳ, καὶ δι' αὐτῆς πᾶσι τοῖς ὁμοφυέσι τήν τε διόρθωσιν καὶ τὴν ἀφθαρσίαν καὶ τὰ μυρία χαρίζεται ἀγαθὰ, τοῦ δὲ δαιμονίου φύλου οὐ μὲν οὖν οὔτε δικαίαν οὔτε συμφέρουσαν κρίνει τὴν πρόσληψιν. Οὕτω μὲν οὖν καὶ τὸ ἐπὶ τούτῳ τῷ φιλοθεάμονι καὶ σπουδαιολόγῳ ἀνδρὶ διανύεται κεφάλαιον.

42. Investigat unde nobis e deteriore in melius, et contra ad deterius e meliori mutatio tam frequens, varia, ac pene continua exsistat: incorporeis vero, aliis bonum sit immutabile, aliis vitium? Causam reddit, quod in nobis cum animi inclinatio in alterutram partem connitatur, ob subjectæ materiæ fluxum atque vacillationem, illa aliquando rationem superet, interdum etiam superetur: in illis, ad quos nequaquam materia irrepere potest, ratio sola in actiones omnes imperium obtineat. Quamobrem illorum quidem casus, qui sponte et imperantis revera more ad deterius delapsi sunt, fit immedicabilis, cum nihil quidquam in se validius habeant, quod sui juris mentem, jam ex se fluentem, ad id quod deterius, revocet: quemadmodum aliis contra, qui sponte ac libere amorem honesti acceperunt, nullo fluxu turbatum illud eorum desiderium conservatur. Cum nos interim veluti duplices quidam, ac propterea etiam male admissorum pœnitentia ducti, non ipsos tanquam alienos incusemus.

Ἐν δὲ τῷ μβ' ζητεῖ πόθεν ἡμῖν μὲν ἔκ τε τοῦ χείρονος εἰς τὸ κρεῖττον καὶ πρὸς τὸ χεῖρον ἀπὸ τοῦ κρείττονος ἡ μεταβολὴ καὶ πολλὴ καὶ διάφορος καὶ μικροῦ συνεχὴς, τῶν δὲ ἀσωμάτων γενῶν τοῖς μὲν τὸ καλὸν ἀμετάβλητον, τοῖς δὲ τὸ φαῦλον. Καὶ τίθησιν αἰτίαν ἡμῖν μὲν τῆς ἐφ' ἑκάτερα στασιαζούσης ῥοπῆς τῆς [538 H.] ὑποβεβλημένης ὕλης τὸ ῥοῶδές τε καὶ εὐπαράφορον, ποτὲ μὲν τοῦ λογισμοῦ κρατοῦσαν [37], ποτὲ δὲ κρατουμένην. Ἐν ἐκείνοις δὲ μηδαμῶς τῆς ὕλης παρεισδυσιν λαβούσης ὁ λογισμὸς D μόνος τῶν πράξεων ἔχει τὸ κράτος. Διὸ τῶν μὲν ἑκουσίως καὶ ὡς ἀληθῶς αὐτοκρατορικῶς πρὸς τὸ χεῖρον ἀπενεχθέντων ἡ πτῶσις ἀνίατος γίνεται, οὐκ ἐχόντων ἕτερόν τι κρεῖττον ἐν ἑαυτοῖς, ὃ τὴν αὐτοδέσποτον γνώμην αὐτὴν ὑφ' ἑαυτῆς ῥεύσασαν πρὸς τὸ χεῖρον πάλιν ἀνακαλέσοιτο· ὥσπερ αὖ πάλιν τοῖς ἑκουσίως καὶ αὐτονόμως τὸν ἔρωτα τοῦ ἀγαθοῦ λαβοῦσιν [653 R.] ἀπαράτρεπτος ὁ πόθος ὑπὸ [38] μηδεμιᾶς ῥοῆς ἐνοχλούμενος διασώζεται. Ἡμεῖς δὲ ὥσπερ διπλοῖ τινές ἐσμεν· διὸ καὶ μεταμεληθέντες οἷς

[l] Hebr. vi, 20. [m] Coloss. ii, 15. [n] Luc. x, 19. [o] I Cor. ii, 6.

VARIÆ LECTIONES.

[36] ὅπου] ibid. vi, 20. [37] lege κρατούσης — κρατουμένης. [38] ὑπὲρ ς.

Digitized by Google

ἁμαρτάνομεν, ὡς ἑτέρους ἑαυτοὺς ἐπιμεμφόμεθα. Δύο δὲ μαχομένων, καὶ τούτων ἀνὰ μέρος κρατούντων τε καὶ κρατουμένων, πῶς ἂν ἡ τὰ τοῦ πτώματος σχοίη τὸ ἀμετάβλητον; οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τῶν πράξεων, αἳ τὸ ἐπαινετὸν ἢ τὸ ψεκτὸν φέρουσιν, ἐφ' ἡμῶν ἡ μεταβολὴ καὶ ἡ παλίρροια τὸ κράτος οὐκ ἔχει ἀνανταγώνιστον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἡμῶν ἐνεργειῶν καὶ παθημάτων. Οὔτε γὰρ διὰ παντὸς καθῆσθαι οὔτε ἑστασθαι δυνάμεθα, ἀτονίας εὐθὺς τῆς κατὰ τὴν φύσιν ἑκατέρου τῇ ὑπερβολῇ συνεπομένης. Καὶ δῆλον τοῦτο, ὡς διὰ τὴν ἐν ἡμῖν τῶν στοιχείων διαφοράν τε καὶ μάχην συμβαίνει. Καὶ γὰρ τὸ μὲν θερμὸν τὴν ἄνω χώραν διώκει, τὸ δὲ γεῶδες βρίθει τε καὶ συγκαθέλκει πρὸς τὴν γῆν. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ τῶν παραπλησίων ὡσαύτως. Ἃ ἐπὶ τῆς ἀσωμάτου [39] οὐκ ἔχει χώραν φύσεως, ἀλλ' ὥσπερ ἐν ἡμῖν τὸ ποικίλον καὶ πολύμορφον, οὕτως ἐν ἐκείνοις τὸ ἀποίκιλον καὶ μονοειδὲς ἐγκαθίδρυται. Ὅθεν τοῖς ἁπλοῖς μὲν καὶ μονοειδέσιν ἀκολουθεῖ τὸ δυσαλλοίωτόν τε καὶ δυσμετάβλητον, τοῖς δὲ συνθέτοις ἡ μεταβολὴ καὶ ἀλλοίωσις. Τὸ δὲ [40] μὴ πάντη πάντως τὸ ἀμετάβλητον καὶ ἀναλλοίωτον μηδὲ ἐν ταῖς ἀσωμάτοις οὐσίαις ὁρᾶσθαι (καὶ γὰρ μετεβλήθη τὸ δαιμόνιον ἀπὸ τοῦ κρείττονος εἰς τὸ χεῖρον) ἐκεῖνο ἄν τις ἴσως προφασίσαιτο, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ἀσώματον ἐκτροπῆς τε καὶ ἀλλοιώσεως ἦρξατο. Ἐκ μὴ ὄντων γὰρ εἰς τὸ εἶναι καὶ αὐτὸ παρήχθη, κἂν τῆς κατὰ τὴν ὕλην συμπλοκῆς ἐλευθέραν ἔσχε τὴν ὕπαρξιν. Τάχα δ' ἂν καὶ διὰ τὴν μίαν ταύτην ἐκτροπὴν μίαν καὶ αὐτοὶ τὴν πρὸς τὸ φαῦλον τῆς γνώμης ἀλλοίωσιν ἐπεδείξαντο. Ταῦτα εἰπὼν ὁ θεοσεβὴς οὗτος [41] φροντίσιν ἱεραῖς ἀνειμένος ἀνὴρ [42] ἐπιῤῥαπίζει τὴν Ὠριγένους περὶ δαιμόνων καὶ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων καὶ ἀστέρων καὶ τῆς ἄλλης ὁρωμένης κτίσεως δυσσεβῆ τε καὶ ἀνόητον καὶ πολυπλανῆ φλυαρίαν, καὶ τέλος ἐπιτίθησι καὶ τῷ β' καὶ μ' κεφαλαίῳ.

Ἐν δὲ τῷ ἑξῆς δύο ταῦτα ζητεῖ, ἓν μὲν διὰ τί αἱ ἅγιαι καὶ νοεραὶ δυνάμεις, ὅσα γε ἡμῶν εἰς γνῶσιν ἦκε καὶ οἱ χρησμοὶ ἐξεπαίδευσαν, τὸ καλὸν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἀμετάβλητον σώζουσιν, ὥσπερ αἱ πονηραὶ τὴν κακίαν· [339 H.] καὶ διὰ τί πολλῶν ἀνθρώπων μελλόντων κολάζεσθαι, *τὸ πῦρ* [43] ἔφησεν ὁ Σωτὴρ *ἡτοιμάσθαι τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ*. Καὶ πρὸς μὲν τὴν πρώτην ζήτησιν ἐφ' ἑκατέρας μερίδος, τῆς τε ἀγγελικῆς, φημί, καὶ τῆς δαιμονίας, τὸ ἁπλοῦν αἰτιᾶται καὶ ἀσύνθετον καὶ ἀποίκιλον, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὰ ἀντικείμενα τῆς μεταβολῆς ἐνυπάρχειν αὐτοῖς τὸ ἀπαράδεκτον. Πρὸς δὲ τὴν δευτέραν ζήτησιν, ὅτι διὰ τοῦτο πῦρ τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ [44] ἡτοιμάσθαι γέγραπται, ἀλλ' οὐχὶ τοῖς ἀνθρώποις, ἐπειδὴ ἐν ἡμῖν μὲν οὐκ ἀδόκητον [45] ἀπὸ τοῦ χείρονος ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἡ μεταβολή, οὗτοι δὲ γνώμῃ παρέσχοντο τὸ ἀνέλπιστον. Τὴν εἰρημένην δὲ τοῦ Σωτῆρος φωνὴν ἅμα τε

A Duo vero ubi pugnant, et hi partim vincentes, partim victi : quomodo in his aut victoria, aut lapsus immutabilis sit? Neque vero solum in actionibus iis quæ laudem aut vituperationem merentur, mutatio et refluxus in nobis imperium sine repugnantia non habet : sed in aliis quoque nostris operationibus atque affectionibus. Nam neque semper sedere, neque rursum stare possumus, cum mox juxta alterutrius naturam virium remissio [in his] excessum **206***a* consequatur. Quod per elementorum in nobis varietatem et pugnam contingere constat. Calor enim ad supera impellit : terrenum vero quod est, deorsum vergit, atque ad terram detrahit; atque in similibus aliis ad eumdem modum quæ sane in incorporeis naturis locum non obtinent. Sed

B quemadmodum in nobis varietas, multiplexque forma, sic in ipsis nihil varium, at una perpetua forma residet. Unde simplices hos atque uniformes illud consequitur, ut alterari atque mutari nonnisi difficulter possint. composita vero comitatur mutatio atque alteratio. Quod autem non omnis omnino immutabilitas ne ab incorporeis quidem naturis abesse videatur (dæmon enim ex bono in malum mutatus est) illud forte aliquis prætexat, quod ipsa quoque incorporea natura ex mutatione atque alteratione initium sumpserit. Nam e non exsistentibus et ipsa producta est, tametsi a materiæ commistione liberam habet subsistentiam. Ac forsitan etiam ob unicam mutationem, unam quo-

C que ipsi mentis illam in malum mutationem ostenderunt. Hæc ubi pius ille, et sacris vir studiis deditus retulit, Origenis de dæmoniis, angelis, hominibus, astris, aliisque sub aspectum cadentibus conditis rebus impias, stolidas, et erroris plenas nugas refellit; sicque finem quadragesimo secundo capiti imponit.

43. In sequenti deinde capite de his duobus quærit. Primum, cur sanctæ et intelligibiles potestates (quod quidem noverimus, atque e sacris Litteris didicerimus) sic virtutem ab initio ad extremum usque immutabilem retineant, quemadmodum improbitatem malignæ? Quam item ob causam, cum multi essent homines puniendi, *ignem* dicat Salvator *diabolo et angelis ejus paratum* [p]. Atque ad primam qui-

D dem quæstionem, utraque in parte (angelorum, inquam, et dæmonum) [naturæ] simplicitatem, quæ neque composita neque varia sit, in causa esse ponit; ac per hoc eam quoque vim iis inesse, ut oppositas mutationis rationes suscipere nequeant. Ad alteram porro quæstionem respondet : Idcirco ignem diabolo ejusque angelis, non autem hominibus præparatum, scribi, quoniam in nobis non inopinata sit e malo in melius mutatio, cum illi confirmata sua voluntate, nullam de se spem reli-

[p] Matth. xxv, 41.

VARIÆ LECTIONES.

[39] ἀσωμάτου A, αὐτομάτου ς. [40] τὸ δὲ] fortasse leg. τοῦ δὲ. [41] οὗτος delevit A. [42] ἀνὴρ] οὗτος ὁ ἀνὴρ A, οὗτος ὁ ἀνὴρ cæteri. [43] τὸ πῦρ] Matth. xxv, 41. [44] αὐτοῦ om. A. [45] ἀδόκητος ς.

Digitized by Google

quam fecerint. Prædictam ergo Salvatoris sententiam simul **206**b pro solutione dubitationis secundæ affert, et simul pro altero argumento, quo dæmonum naturam e malo non mutari posse ostendatur.

Post hæc capite 44 exentitur, qua de causa qui regenerationis lavacro tingendi accedunt, Satanæ et operibus ejus nuntium remittant : non item hominibus improbis, eorumque actionibus ? Enimvero si non dæmonum naturæ, sed operibus duntaxat eorum, tanquam malis, renuntiemus, pari ratione oportebat hominum non naturæ quidem, at certe operibus renuntiare. Non enim quod majora, difficiliora, ac supra naturam nostram dæmonum opera sint, recte quispiam pro dubitationis solutione dixerit. Nam contrarium potius hoc ipsum dubium auget : si quidem illa quispiam ne admittat, deprecetur, non quæ facere nullo modo possit, sed ad quæ agenda propendet. Ipsam igitur dubitationem sic fere instituit : cujus hanc subjicit solutionem. Primam quidem, quod dæmones resipiscere non possint : quod utique longe gravius atque abominandum magis est, quam alia multo graviora peccata : sed quæ ab hominibus, qui per pœnitentiam in viam reduci possint, committuntur. Alteram deinde, quod ab initio Salvator, et securitatis nostræ curator, terminum inimicitiarum immobilem, dæmonem inter et homines præfixerit, ut adversus ipsum odium immortale inter seipsos servantes, nunquam amplius oblatam ab ipso fraudem excipiamus : quemadmodum etiam singuli qui baptizantur, tanquam fateantur se ad id usque tempus cum primo suo parente Adamo deceptos fuisse, recte ac sapienter in posterum deceptoris amicitiæ renuntiant. De hominibus autem, tametsi improbe vivant, nihil tale Dominus, quin potius contrarium penitus præcepit. Ac de sexcentis id genus aliis, quæ hic commemorare poteram, unum illud e maxime necessariis, quod charitati mutuæ prospiciens Ecclesiæ lex (quam mille modis improbus dæmon discindere conatur) omni eam via ac sapientia componere ac conservare jubet. Quare neque ipsos improbos, proximi cum sint [q], pro exsecrandis habere, atque odio esse permittit : sed contra, quoad ejus fieri potest, amare jubet atque diligere. Imo vero de purganda curandaque malitia cogitare, illosque ad se sumere, nullo autem modo repellere, præcipit. Idemque Paulus inter alia monet, qui Judæis **207**a tanquam Judæus, et omnibus omnia factus est, ut omnino aliquos salvos faceret [r].

Quod si a peccatoribus justorum cœtus inde ab initio in hunc usque diem abstinuisset, quis salvus esset? Quomodo mundus sagena captus esset, si, cum peccatores nihil invicem utilitatis afferant,

λύσιν ἐπάγει τῆς δευτέρας ἀπορίας, καὶ δεύτερον ἐπιχείρημα, [656 R.] δι' οὗ τὸ ἀμετάβλητον ἀπὸ κακίας τῆς δαιμονίας ἐπιδείκνυται φύσεως.

Ἐπὶ δὲ τούτοις ἐν τῷ μδ' κεφαλαίῳ διερευνᾶται, τίνος χάριν οἱ τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγενεσίας προσερχόμενοι τῷ μὲν Σατανᾷ καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ἀποτάσσονται, οὐκέτι δὲ καὶ τοῖς πονηροῖς ἀνθρώποις καὶ ταῖς τούτων πράξεσι· καίτοι γε, εἰ μὴ τῇ τῶν δαιμόνων οὐσίᾳ ἀλλὰ τοῖς ἔργοις αὐτῶν ὡς φαύλοις ἀποτασσόμεθα, ἐχρῆν καὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων μὲν οὐσίᾳ μὴ ἀποτάσσεσθαι, τοῖς ἔργοις δ' αὐτῶν ἀποτάσσεσθαι. Οὐ γὰρ ὅτι μείζονα καὶ χαλεπώτερα καὶ ὑπὲρ τὴν ἡμῶν φύσιν τὰ τῶν δαιμόνων ἔργα, τοῦτο ἂν τις λύσιν θείη τοῦ ἀπορήματος· τοὐναντίον γὰρ μᾶλλον αὐξάνει τὸ ἄπορον, εἴπερ ἐκεῖνά τις ἁμαρτάνειν ἀπεύχεται, οὐχ ἃ μηδὲ πράττειν πέφυκεν, ἀλλ' ὧν εἰς τὴν πρᾶξιν καταφέρεται. Τὴν μὲν οὖν ἀπορίαν οὕτω συγκροτεῖ. Λύσιν δὲ ἐπάγει πρώτην μὲν τὸ τῶν δαιμόνων ἀμετανόητον, ὅπερ ἐστὶ καὶ τῶν πολὺ μὲν χαλεπωτέρων ἁμαρτημάτων, ἀνθρώποις δὲ πραττομένων, ἅτε δὴ μετανοίᾳ μεθοδεύεσθαι δυναμένων, λίαν βαρύτερόν τε καὶ βδελυκτότερον. Δευτέραν δὲ, ὡς ἀπ' ἀρχῆς ὁ Σωτὴρ καὶ τῆς ἀσφαλείας ἡμῶν προνοητὴς ὅρον ἔχθρας ἀμετακίνητον μεταξὺ τοῦ τε διαβόλου καὶ ἡμῶν ἐπήξατο, ὡς ἂν τὴν πρὸς αὐτὸν ἔχθραν ἀκήρατον ἐν ἑαυτοῖς διασώζοντες μηκέτι περ' αὐτοῦ προσαγομένην τὴν ἀπάτην εἰσδεξώμεθα [s]. Διὸ καὶ τῶν φωτιζομένων ἕκαστος, ὥσπερ ὁμολογῶν τῇ τοῦ προπάτορος ἀπάτῃ μέχρι τότε συνέχεσθαι, καλῶς τε καὶ θεοσόφως τὸ λοιπὸν τῇ πρὸς ἐκεῖνον ἀποτάσσεται φιλίᾳ. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων, κἂν πονηρίᾳ συζῶσιν, οὐδὲν τοιοῦτον, ἵνα μὴ λέγω πᾶν τοὐναντίον, ὁ Δεσπότης ἐκέλευσε. Καὶ μυρία μὲν ἔστιν εἰπεῖν καὶ ἄλλα, ἓν δὲ τῶν ἀναγκαιοτάτων, ὡς τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης ὁ τῆς Ἐκκλησίας θεσμὸς προνοούμενος, ἣν μυριοτρόπως ὁ πονηρὸς διασπᾷν ἐπείγεται, πάσῃ μεθόδῳ καὶ σοφίᾳ συγκροτεῖν τε ταύτην καὶ συνέχειν νομοθετεῖ. Διὸ οὐδὲ αὐτοὺς τοὺς φαύλους ὁμοφύλους ὄντας βδελύττεσθαι καὶ μισεῖν ἐᾷ, τὸ ἀνάπαλιν δὲ στέργειν τε καὶ φιλεῖν, ὅση δύναμις, ναὶ δὴ καὶ [t] κάθαρσιν [340 H.] μὲν τῆς πονηρίας καὶ θεραπείαν ἐπινοεῖν, προσλαμβάνεσθαι δὲ, ἀλλ' οὐκ ἀπωθεῖσθαι. Καὶ τοῦτο Παῦλος [u] μετὰ τῶν ἄλλων παραινεῖ, ὃς καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος καὶ τοῖς Ἕλλησιν [v] ὡς Ἕλλην καὶ τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος καὶ τοῖς πᾶσι τὰ πάντα ἐγένετο, ἵνα πάντως τινὰς σώσῃ.

Εἰ δὲ τοῖς ἁμαρτωλοῖς ὁ τῶν δικαίων χορὸς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι νῦν ἀπετάσσετο, τίς ἂν ἐσώθη; Πῶς δ' ἂν ὁ κόσμος ἐσαγηνεύθη, τῶν μὲν φαύλων ἀλλήλους οὐδὲν ὠφελούντων, τῶν δ' ἀγαθῶν τούτους βδε-

[q] Matth. v, 44, 45. [r] I Cor. IX, 29.

VARIÆ LECTIONES.

[s] εἰσδεξόμεθα ς. [t] ναὶ δὴ καὶ A : καὶ δὴ ς. [u] Παῦλος] I Cor. IX, 20. [v] καὶ τοῖς Ἕλλησιν — ἄνομος add. A.

Digitized by Google

λυσσομένων τε καὶ ἀποπεμπόντων; Ἀλλὰ καὶ ἡ τῷ A justi insuper illos exsecrarentur ac rejicerent? Sed
Πέτρῳ σινδὼν ὀφθεῖσα, καὶ πλήρης καθαρῶν τε καὶ et quod Petro visum est linteum [s], puris atque im-
ἀκαθάρτων ζώων ὑπάρχουσα, τὴν συναναστροφὴν puris animantibus plenum, ad consuetudinem potius
μᾶλλον καὶ πρόσληψιν τῶν φαύλων, ἀλλ' οὐ τὴν malos assumendos, quam repellendos designat. Jam
ἀποστροφὴν ὑπηνίττετο. Εἰ δὲ τὴν ἀγάπην οὕτω si tum etiam, quando charitatem adeo Dei Verbum
πανταχοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου νομοθετοῦντος καὶ πάσης ubique imperat, et omnibus aliis virtutibus majo-
ἄλλης ἀρετῆς ὑπερέχουσαν διὰ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν rem per suos sectatores clamitat, hostili tamen alii in
ἀναβοῶντος ὅμως πολεμίως πρὸς ἑαυτοὺς διακείμεθα, alios animo sumus, et fere unusquisque proximum,
καὶ μικροῦ τὸν πλησίον ἕκαστος, κἂν ἄριστος ᾖ, tametsi optimus sit, per invidiam lædimus, atque
φθόνῳ κακίζομεν, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ἐπιβουλεύομεν, interdum etiam ei insidias paramus: hac oblata oc-
[657 R.] εἰ τοιαύτης ἀφορμῆς ἐδραξάμεθα, λέγω casione (ut scilicet improbis, ex lege atque pacto
δὴ τοῦ τοῖς πονηροῖς ἐκ νομοθεσίας τε καὶ ὁμολογίας nuntius remittendus sit) equidem quantum hominum
ἀποτάσσεσθαι, ἐγὼ μὲν ἐξ ὧν ὁρῶ τὸ ἀνθρώπινον, mores perspicio, ipsos quoque beneficos in nos, qui
καὶ τοὺς εὐεργέτας φημὶ, ἐπεὶ τούς γέ τι παραλυ- modo aliquam molestiam, etiam juste afferrent absurde
ποῦντας, κἂν δικαίως τοῦτο πράττωσι, πάντως ἂν utique et indecenter odissemus atque aversaremur B
ἐκτόπως ἐμισοῦμέν τε καὶ ἀπεστρεφόμεθα, ἅτε δὴ (velamentum nimirum noxiæ hujus voluntatis et
παρακάλυμμα τῆς φθονερᾶς γνώμης καὶ τῆς πολλῆς probrosi illius quo invicem prosequimur odii
ἐφ' οἷς μισοῦμεν ἀλλήλους αἰσχύνης τὴν θείαν ἐν- divinum præceptum objicientes, et tanquam pro
τολὴν προβαλλόμενοι καὶ συνήγορον ἔχοντες, καὶ advocato habentes) ac neque ad extremum usque
οὐκ ἂν οὐδὲ μέχρι θανάτου τὴν πρὸς τοὺς τοιούτους spiritum odium in tales unquam deponeremus,
ἔχθραν διελυόμεθα, κἂν τὸν ἥλιον μὴ ἐπιδύειν ἐπὶ τῷ etiamsi solem non occidere super iracundiam no-
παροργισμῷ ἡμῶν τῆς Δεσποτικῆς νομοθετούσης stram Domini bonitas præcipiat [t], atque per beni-
ἀγαθότητος, καὶ τοῦ Πατρὸς μιμητὰς ἀποφαίνοντος gnitatem erga omnes, etiam inimicos, Patris sui
ἐν τῷ πᾶσι καὶ τοῖς μισοῦσι χρηστοὺς εἶναι, *Ὃς* imitatores fore declaret, *qui pluit super justos et*
βρέχει [50] *ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους καὶ ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐφ' ἑκατέραν ὁμοίως μερίδα.* *injustos, et solem suum oriri facit super bonos, et*
Εἰ δὲ ἦν νενομισμένον τοῖς πονηροῖς τῶν ἀνθρώπων *malos* [u]. Et vero si lege decretum foret, ut bapti-
τοὺς φωτιζομένους ἀποτάσσεσθαι, καὶ γυνὴ ἂν ταύ- zandi malos homines omnino valere juberent: jam
της τῆς ἀφορμῆς λαβομένη τοῦ ἀνδρὸς διεσχίζετο, et uxor hoc colore a viro discederet, et vir ab
καὶ γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, πατρός τε ὁ υἱὸς καὶ μητρὸς C uxore, filius a patre, a matre filia, a domino ser-
ἡ θυγάτηρ καὶ δοῦλος δεσπότου· ἐστηρίζετο γὰρ vus. Confirmaret enim horum quilibet se suo cum
ἂν ἕκαστος τούτων τῇ πρὸς Θεὸν οἰκείᾳ ὁμολογίᾳ, Deo inito pacto, legemque hanc sibi propria volun-
καὶ νόμον ἐτίθετο τοῦτον ἀπαράβατον τῷ οἰκείῳ tate corroboratam nunquam transgrediendam sta-
θελήματι βεβαιούμενον. Διὰ ταῦτα τοίνυν τῷ διά- tueret. Has igitur ob causas solum diabolum atque
βόλῳ μόνον καὶ τοῖς δαιμονίοις καὶ τοῖς τούτων ἔρ- dæmonia, et eorum opera jubemur fugere, exse-
γοις φεύγειν τε καὶ βδελύττεσθαι καὶ ἀποτάττεσθαι crari, repellere, ac nos per omnia liberos, ne cum
προστετάγμεθα, ἀμέτοχοι τῆς ἐκείνων γνώμης διὰ iis sentiamus, conservare, profitentes atque optan-
παντὸς συντηρηθῆναι ὁμολογοῦντές τε καὶ εὐχόμε- tes, propter eorum ad malum immutabilem et irre-
νοι, διὰ τὴν αὐτῶν πρὸς τὰ φαῦλα ἀκλινῆ τε καὶ vocabilem inclinationem, et quia **207***b* peccatis
ἀμετάθετον ῥοπὴν καὶ διὰ τὸ κόρον τῶν ἁμαρτημά- non satiantur, eosdem nos minime admittere. In
των μὴ δέχεσθαι. Ἀλλήλοις δὲ, κἂν ἀνθρώπινον ᾖ, nos mutuo vero, sive in hominem sive in Deum ad-
κἂν εἰς τὸ Θεῖον διαβαίνῃ [51] τὸ ἁμάρτημα, οὐκ missum peccatum sit, celerem et abruptam ferre
ὀξεῖαν καὶ ἀπότομον τὴν κρίσιν φέρειν ὀφείλομεν· sententiam non debemus (noxium enim illud innato
λυμαντικόν τε γὰρ τοῦτο τῆς ἐμφύτου πρὸς ἀλλήλους nobis amori mutuo esse solet), tum quod genus
στοργῆς, διὰ τὴν συνηρτημένην ὕλην τῷ γένει, καὶ universum a materia dependeat, tum etiam quia
ὅτι πεσοῦσιν ἐλπὶς διορθώσεως ὑπολείπεται [52]. Διὸ D lapsis spes restitutionis adhuc reliqua est. Unde si
καὶ ἂν τις μὲν λέγῃ, *Οὐκ εἰμὶ καθ' ἓνα τῶν δαιμόνων*, quis dixerit: *Egone vel unum dæmonem imitando*
[341 H.] ἐπείπερ ἀληθειάν φησιν, οὐκ ἀπόβλητος· *sequor*: si quidem verum dicit, non est rejiciendus,
ὁ δὲ κατὰ τὸν Φαρισαῖον [52'] ἀλαζονευόμενος καὶ ὡς ὁ τελώνης μὴ εἶναι μεγαλαυχῶν κατα- sin, ut ille Pharisæus, sese jactitet, et Publicano
κρίνεται· οὔτε γὰρ αὐτὸς ὁ ἱστάμενος εἰ μὴ πέσοι non esse similem superbius glorietur, is utique
δῆλον, οὔτε ὁ πεπτωκὼς εἰ μὴ στήσεται. Χωρὶς damnatur [v]. Neque enim constat, an ille qui stabat
δὲ τῶν εἰρημένων κἀκεῖνο θεωρητέον, ὡς ἐπειδὴ τὸ jam non deciderit: neque annon sit surrecturus,
μὲν δαιμόνιον φῦλον ἀμετανόητον, ἡμεῖς δὲ διὰ με- qui ceciderat. Præter ea vero, quæ jam dicta sunt,
τανοίας τῷ βαπτίσματι πρόσιμεν, δι' ὧν τοῖς ἀμετα- etiam illud considerandum, quoniam pœnitentia
duci dæmones non possunt; nos vero per pœni-
tentiam ad baptismum accedimus, ex eo quod im-

[s] Act. x, 11 seqq. [t] Ephes. iv, 26. [u] Matt. v, 45. [v] Luc. xviii, 9 seqq.

VARIÆ LECTIONES.

[50] βρέχει] Matth. v, 45. [51] διαβαίη ς. [52] ἀπολείπεται ς. [52'] τὸν Φαρ.] Luc. xviii, 11.

Digitized by Google

pœnitentibus renuntiamus, pœnitentiam omnino Deo spondere nos apparet. Et vero qui dæmonibus ob id quod non resipiscant, renuntiavit, quomodo is non impœnitentiæ primum renuntiavit? Qui etiam prioris suæ nequitiæ atque impietatis veniam petit, quomodo is hominibus, qui iisdem obnoxii sunt passionibus, eamdem quam per pœnitentiam consecutus est misericordiam, secluserit?

Atque ista quidem hoc capite complexus est. inter quæ illud etiam ait nos in resurrectione angelicam vitam acturos, non jam amplius ad malum ullum pronos, sed in constanti statu confirmatos; non id quidem ex natura consecuti, sed ut et angelorum ordo, virtute sancti Spiritus. Eadem, inquit, ratione etiam illud dicit: *Qui minor est in regno cœlorum, major est Joanne Baptista* [x], quia scilicet præ abundantia gratiæ spiritalis mutari amplius nequit. Quando enim majorem Joannem inter natos mulierum appellavit, qui in Spiritus sancti donis veritas est, Conditor ac Dominus noster, cum hujus et futuræ vitæ differentiam ostenderet: Etsi nunc, ait, spiritalibus donis major est Præcursor, tanta tamen erit in futura vita harum rerum in melius commutatio, tantaque Spiritus copia, ut qui illis minor est, ampliora dona consecuturus sit, quam qui hic majora acceperunt. Qui enim hic degebat, etiamsi majus quid esset consecutus, nondum tamen habebat immutabilitatem; qui vero in cœlorum regno minor, quisquis tandem ille fuerit, quod tulit bonum, id simul stabile et nunquam adimendum tulit, nulli mutationis infirmitati obnoxius.

208 *a* Quinto et quadragesimo capite in eam venit quæstionem: Quomodo illi duo, qui primi in utroque [rationalis creaturæ] genere conditi fuere, diabolus et Adam, statim a creatione ceciderunt? Et Adamum quidem omnium sui generis primum esse conditum, nemini dubium. Quod vero et diabolus tanquam dux antesignanus ceciderit, apud Job, inquit, [legitur] *Hoc est principium creationis Domini, factum, ut illuderetur ab angelis ejus* [y]. Et propheta: *Quomodo cecidit Lucifer, qui mane oriebatur* [z]? Lucifer enim, cum motu quodam suo propinquior sit cæteris stellis, primus est auroræ nuntius. Quod proportione quadam olim in diabolum, respectu spiritalis justitiæ Solis convenisse, obscurius Scriptura indicat. Sed quod jam agitur: Etsi, inquit, minime jucundum creaturæ utriusque, tam intelligibilis quam quæ sensuum particeps est, primogenitos in interitum ruisse: posteris tamen omnibus illorum lapsus in communiter utile exemplar proponitur, præconis more exclamans, magnum ut incolumitatis suæ curam gerant, ne aut cum istis in eadem incidant mala aut talium certe rerum amore teneantur, per quas in perniciem aliquis ruat: sed omni modo omnique vi inobedientiam, quodque per illam committitur peccatum exsecrentur: quando ipsa quoque creationis velut

[x] Matth. II, 2. [y] Job. XL 14, *sec.* LXX. [z] Isa. XIX, 12.

A νοήτως ἔχουσιν ἀποτασσόμεθα, τὴν μενάνοιαν πάντως Θεῷ καθομολογοῦντες δεικνύμεθα. Καὶ ὁ τοῖς δαιμονίοις διὰ τὸ σφῶν ἀμετάθετον ἀποτασσόμενος πῶς οὐχὶ τῷ ἀμεταθέτῳ πρῶτος αὐτὸς ἀπετάξατο; Καὶ ὁ τῆς προτέρας αὐτοῦ πονηρίας καὶ ἀσεβείας συγγνώμην αἰτῶν πῶς ἂν τοῖς ὁμοιοπαθέσιν ἀνθρώποις, ὧν αὐτὸ διὰ μετανοίας ἔσχεν, ἀποκλείσειεν ἔλεον;

'Αλλὰ ταῦτα μὲν καὶ ἐν τῷ παρόντι κεφαλαίῳ· ἐν οἷς καί φησιν ὡς ἐν τῇ ἀναστάσει τὸν ἀγγελικὸν βιωσόμεθα βίον, μηκέτι πρός τι τῶν φαύλων ἐγκλίνοντες, ἀλλ' ἐν τῷ ἀτρέπτῳ στηριζόμενοι, οὐ φύσει τοῦτο κτησάμενοι, τῇ δὲ τοῦ Πνεύματος δυνάμει, ὥσπερ καὶ αὐτὸ τὸ τῶν ἀγγέλων σύστημα. Ταύτῃ B τοί φησι καὶ τὸ, *Ὁ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων ἐστὶν Ἰωάννου*, [660 R.] τουτέστι τῇ πρὸς τὸ ἄτρεπτον δαψιλείᾳ τοῦ Πνεύματος. Ἐπειδὴ γὰρ μείζονα τὸν Ἰωάννην ἐν γεννητοῖς γυναικῶν [ἐν] τοῖς τοῦ Πνεύματος [ἡ ἀλήθεια] χαρίσμασιν ὁ κοινὸς Δημιουργὸς καὶ Δεσπότης ἔφησε, δεικνὺς τὸ διάφορον τῆς μελλούσης πρὸς τὴν παροῦσαν ζωὴν καταστάσεως φησὶν ὡς, εἰ καὶ νῦν τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασι μείζων ἐστὶν ὁ Πρόδρομος, ἀλλ' οὖν τοσαύτη τις ἔσται κατὰ τὸ μέλλον ἡ τῶν παρόντων μεταβολὴ πρὸς τὸ ἄμεινον καὶ ἡ δαψίλεια τοῦ Πνεύματος, ὡς καὶ τὸν ἐκεῖσε μικρότερον τῶν ἐνταῦθα τὸ μεῖζον ἐχόντων μεγαλοπρεπεστέρας τυχεῖν δωρεᾶς. Καὶ γὰρ ὁ μὲν ἐνταῦθα, κἂν τὸ μεῖζον εἶχεν, οὐκ εἶχε τὸ ἄτρεπτον· ὁ δὲ ἐν τῇ βασιλείᾳ C τῶν οὐρανῶν μικρότερος, ὅστις ποτ' ἂν ᾖ, ὅπερ ἂν ἔφερεν ἀγαθὸν, ἀναφαίρετον συνεπεφέρετο, μηδαμῶς ἀῤῥωστίᾳ τροπῆς ὑποκείμενος.

Ἐν δὲ τῷ μϛ' κεφαλαίῳ εἰς ἐξέτασιν ἄγει πῶς οἱ δύο ἐν ἑκατέρῳ γένει πρωτόπλαστοι, ὅ τε διάβολος καὶ ὁ Ἀδὰμ, εὐθέως κτισθέντες ἐξέπεσον. Ἀλλ' ὅτι μὲν ὁ Ἀδὰμ τῶν ἐν τῷ αὐτῷ εἶδει πρωτόπλαστος, δῆλον· ὅτι δὲ καὶ ὁ διάβολος, ἐν τῷ Ἰώβ φησιν, ὥσπερ ὁ στρατηγὸς πρωτοστάτης πεπτωκὼς, *Τοῦτό ἐστιν ἀρχὴ Κυρίου πλάσματος πεποιημένον εἰς τὸ καταπαίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ*. Καὶ ὁ προφήτης, *Πῶς ἔπεσεν ὁ ἑωσφόρος, ὁ πρωὶ ἀνατέλλων*; Ὁ γὰρ ἑωσφόρος, ἅτε δὴ πλησιάζων κατά τινα πορείαν μᾶλλον τῶν ἄλλων D ἀστέρων, πρῶτός ἐστιν ἡλίου κῆρυξ· ὃ ἀναλόγως ἔχειν ποτὲ τὸν διάβολον αἰνιττόμενον τὸ λόγιον πρὸς τὸν νοητὸν τῆς δικαιοσύνης ἡλιόν φησιν. Ἀλλ' ὅπερ πρόκειται, εἰ καὶ λυπηρὸν, φησὶ, τὸ ἑκατέρας κτίσεως, τῆς τε νοητῆς καὶ τῆς μετεχούσης τῶν αἰσθήσεων, τοὺς πρωτογενεῖς εἰς ὄλισθον ἐκπεσεῖν, ἀλλ' οὖν τοί; ἐξῆς ἅπασαι τὸ ἐκείνων πτῶμα [342 H.] κοινωφελὲς παράδειγμα πρόκειται, κήρυκος δίκην ἀναφωνοῦν πολλῆς ἀσφαλείας ἔχειν πρόνοιαν, μὴ τοῖς αὐτοῖς περιπεσεῖν, μηδὲ στέργειν δι' ὧν ἄν τις ὀλισθήσειεν, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ καὶ πάσῃ δυνάμει τὴν παρακοὴν καὶ τὴν δι' αὐτῆς ἁμαρτίαν βδελύττεσθαι, εἴ γε καὶ αὐτὰ τῆς δημιουργίας τὰ οἱονεὶ βάθρα καὶ θεμέλια μὴ τῆς δεούσης ἑαυτοὺς ἀξιώ-

Digitized by Google

σαντες προσοχῆς ἐπὶ τοσοῦτον [55-56] ὠλίσθησαν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ σοφὸς ἡμῶν πλάστης καὶ προνοητὴς πρὸς σωφρονισμὸν τῶν μετὰ ταῦτα πάντων παραυτίκα καὶ πρὸ καιροῦ τρόπον τινὰ ἑκατέρῳ προσάγει τὴν κόλασιν, τὸν μὲν τῷ θνητῷ καταδικάσας, τῷ δὲ τὴν χώραν ἀμείψας καὶ ἀντὶ τῆς ἄνω καὶ μακαρίας διατριβῆς τὸ σκότος ἀντιδοὺς καὶ τὸν τάρταρον, ἑκατέρῳ πάθει κατάλληλον κεράσας τὸ φάρμακον. Ὁ μὲν γὰρ Ἀδὰμ Θεὸς ἔσεσθαι νομίσας καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς φέρειν ἀνεῳγμένους καὶ γνῶσιν πλουτῆσαι [57] τοῦ καλοῦ τε καὶ τοῦ πονηροῦ, θνητός τε ἐδείχθη καὶ πολυπαθής, καὶ μικροῦ τυφλώττουσαν καὶ παντοδαποῦς ἀγνοίας μεστὴν φύσιν ἠνέγκατο· ὁ δὲ τὸν [58] θρόνον εἰς τὸν οὐρανὸν τῇ φαντασίᾳ τιθεὶς καὶ ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ γενόμενος ὑπὸ γῆν τε δικαίως ἐρρίφη καὶ τοὺς ταρταρίους ὑπέδυ μυχούς, καὶ γέγονεν αὐτοῖς ἡ ἀπληστία καὶ τῆς ἐν οἷς ὑπῆρχον συμμετρίας ἀπόπτωσις. Ἰατρικῆς δὲ σοφίας καὶ τὸ προσφέρειν τοῖς ἐναντίοις τὰ ἐναντία ἰάματα. [661 R.] Ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν τῷ ἱερομαθεῖ τε καὶ φιλοθεάμονι τὸ ε' καὶ μ' τὸ πέρας ἀποφέρεται κεφάλαιον.

fundamenta ac bases, dum quantum oportuerat sibi non attendunt, tam turpiter lapsæ sunt. Nam et propterea sapiens hominum formator atque curator ad totius posteritatis emendationem statim, et quodammodo ante tempus utrique pœnam infligit, alterum quidem morte damnando : alteri vero locum permutando, et pro supera beataque vita, tenebras rependendo ac Tartarum, utrique vitio quod conveniat, misto pharmaco. Deum enim aliquem fore se Adam arbitratus, apertosque gestaturum oculos, et boni insuper ac mali cognitione ditandum : mortalis [subito et variis passionibus obnoxius esse demonstratus est, occæcatam ferme ac varia ignorantia plenam naturam sortitus. Qui vero animo jam thronum in cœlo collocarat, ipsi quoque Altissimo similis factus merito sub terram dejectus Tartareas cavernas subiit. Ita hi per insatiabilem cupiditatem ab eo in quo erant bonorum temperamento exciderunt; medici vero sapientis fuit contrariis opponere contraria medicamenta. Verum in his sacrarum ille rerum peritus, et contemplationis amans scriptor quintum et quadragesimum caput absolvit.

ΣΚΓ'.

Διοδώρου ἐπισκόπου Ταρσοῦ κατὰ εἱμαρμένης.

Ἀνεγνώσθη *βιβλίον* Διοδώρου [59] ἐπισκόπου Ταρσοῦ *κατὰ εἱμαρμένης*, ἐν λόγοις μὲν η', κεφαλαίοις δὲ γ' καὶ ν'. Ἔστι μὲν οὖν ἐν τούτοις εὐσεβὼν ὁ ἀνὴρ, καὶ οὐδὲ περὶ τὴν δόξαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἣν ἡ τοῦ Νεστορίου λύσσα διασπαράττει, σφαλλόμενος· τοῖς δὲ ἐπιχειρήμασιν ἔστι μὲν οἷς ὀρθῶς τε καὶ εὐφυῶς ἐπιβάλλει, διελέγχων τοὺς τὴν εἱμαρμένην δοξάζοντας, ἔστι δὲ ὅπου πρὸς μόνον τὸ φαινόμενον τὸν ἀγῶνα φέρει, καὶ μηδὲ σαφῶς τὸ τῶν ἐναντίων ἐξακριβῶν δόγμα. Ὅθεν πολλάκις οὐκ ἐκείνοις, πρὸς οὓς ὁ πόλεμος, ἀλλ' ἑτέροις μᾶλλον δόξειεν ἂν διαμάχεσθαι. Πλὴν ὅ γε εὐγνώμων κριτὴς οὐχ ὑπὲρ ὧν οὐκ εὐστόχως ἐνιαχοῦ φέρεται μωμήσαιτο ἄν· ὑπὲρ ὧν δὲ σπουδάζει τὴν [60] τῆς εἱμαρμένης πλάνην κατενεγκεῖν, καὶ ὡς οὐκ ἐν ὀλίγοις κατ' αὐτῆς εὐδοκιμεῖ, τὸν ἄνδρα τιμῆς καὶ χάριτος ἄξιον ἀνομολογεῖν ἔστι δίκαιος [61]. Ἐν μέντοι γε τῷ α' καὶ ν' κεφαλαίῳ, ἅμα τὴν τῆς εἱμαρμένης κατασείων δόξαν, καὶ τὴν Βαρδισάνου συνεπιῤῥαπίζει. Αὕτη δὲ ἡμιμανής τίς ἐστι καὶ ἡμίτομος· τὴν μὲν γὰρ ψυχὴν εἱμαρμένης τε καὶ τῆς λεγομένης γενεθλιαλογίας ἐλευθέραν ἀπολύει, συντηρῶν αὐτῇ τὸ αὐτ-

208 CCXXIII.

Diodorus Tarsi episcopus Contra fatum,

Lectum est Diodori (58) episcopi Tarsensis *Opus adversus fatum*, libris octo, ac tribus supra quinquaginta capitibus distinctum. Quibus in libris pius quidem est hic scriptor, neque in eam sectam (59) de Dei Filio, quem impia Nestorii rabies dissecuit, aberrando deflectit. Verum in argumentis, etsi quædam recte satis ac dextere adhibet, dum fati laudatores oppugnat, alias tamen neque satis clare, neque satis accurate adversariorum dogma persecutus, ea oppugnare aggreditur, quæ speciem duntaxat dogmatis præ se ferant. Inde sæpenumero non cum illis, quibuscum certamen suscepit, sed cum aliis potius quibusdam pugnare censeatur. Quanquam bene sentiens arbiter, non ob id quod minus feliciter alicubi hanc rem agat, reprehensum eum velit : cum ex eo saltem honor illi et gratia merito debeatur, quod non sine sua in multis laude [noxium] de fato errorem opprimere moliatur. In primo quidem certe et quinquagesimo capite, simul dum fati opinionem convellit, etiam Bardisanis (60) sententiam refellit : quæ ipsa ut e dimidio ab illa refecta, ita semi insana etiamnum remansit. Nam

VARIÆ LECTIONES.

[55-56] τοσοῦτο ς. [57] libri πλουτίσαι. [58] τὸν post εἰς add. A. [59] Θεοδώρου A ς : sed mg. A γρ. Διοδώρου, ὡς πρώην εὑρήσεις. [60] τὴν add. A. [61] δίκαιον ς.

NOTÆ.

(58) *Diodorum* potius quam *Theodorum* appellare placuit : cum quod post paulo a Photio sic nominetur, tum quod suidas Tarsensi huic episcopo κατὰ ἀστρονόμων καὶ ἀστρολόγων καὶ εἱμαρμένης opus attribuat. Idem tractant argumentum B. Chrysostomus sex VI homiliis *De Fato;* et hom. 1 in cap. 1, *ad Timot.* Euseb. toto libro VI. *De præparat. evangel.* Cicero *De divinat.* et *De Fato.* Alexander Aphrodisiæus Favorinus, apud *Agel.* XIV, cap. 1.

(59) Ob quam male audivisse supra indicat Photius cod. 102.

(60) Habes eam apud Euseb. lib. IV *De præparat. evang.* cap. VIII. De ipsa porro Bardisane legendus Euseb. lib. IV, *Hist.* cap. 28; B. Hieron. in *Catalogo*, cap. 43; Niceph. lib. 4, cap. 25, et lib. 2, cap. 10; B. Augustinus, hæres. 35; S. Epiphan. hæres. 10; Theodoret. lib. 1, *Hæret. fabul.*

Digitized by Google

etsi animam quidem a fato, et a natalitia notatione quæ dicitur, liberam dimittit, arbitrii libertatem illi conservando, corpus tamen, et quæcunque ad corpus spectant, fato gubernanda subjicit. Divitias, inquam, egestatem, morbum, vitam, mortem, et quæ in nostra non sunt potestate : eaque omnia fati esse affecta tradit. Ergo hunc studiosus ille et sciendi cupidus Diodorus clare ac valide convincit, verbo quidem mediam duntaxat erroris partem prædicare, re autem ipsa totum confirmare : quandoquidem plurimæ corporis sive affectiones per animæ operationem, cooperationem, aut etiam naturæ consensum, accidere solent ac perfici.

A εξούσιον, ὑποτάττει δὲ τῇ ταύτης διοικήσει τὸ σῶμα καὶ τὰ περὶ τὸ σῶμα, πλοῦτον δή [62] φημι καὶ πενίαν καὶ νόσον καὶ ζωὴν καὶ θάνατον καὶ ὅσα οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ταῦτα πάντα τῆς εἱμαρμένης ἔργα δογματίζει. Ὃν [63] ὁ φιλομαθὴς καὶ σπουδαῖος Διόδωρος σαφῶς [343 H.] τε καὶ γενναίως διελέγχει λόγῳ μὲν ἡμίτομον τὴν τῆς εἱμαρμένης πλάνην κηρύττειν, ἔργῳ δὲ συγκροτεῖν τὴν ὅλην, εἴπερ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν σωματικῶν παθῶν τε καὶ ἔργων διὰ τῆς ψυχικῆς ἐνεργείας τε καὶ συνεργείας, ναὶ [64] δὴ καὶ συμπαθείας εἰωθεν ἐπισυμβαίνειν καὶ ἀποτελεῖσθαι.

Primo igitur libro post alia de fato relata, tum unde tam libere agendi audaciam error sumpserit, adversus eam insurgit opinionem, quæ universum B hoc ortu carere asserit (putat enim ex hac opinione illud quoque de fato figmentum conflari) libroque huic ita finem imponit, ut ne in altero quidem ab eadem pugna desistat.

Ἐν μὲν οὖν τῷ α' λόγῳ ἄλλα τέ τινα περὶ εἱμαρμένης διελθὼν, καὶ ὅθεν ἔσχε τὴν τόλμαν ἡ πλάνη παῤῥησιάσασθαι, καὶ κατὰ τῆς λεγούσης δόξης τόδε τὸ πᾶν ἀγένητον [65] εἶναι διανιστάμενος (οἴεται γὰρ ἐκ τῆς ὑπολήψεως τῆς τὸν κόσμον ἀγένητον ποιούσης, ἐκεῖθεν καὶ τὸ τῆς εἱμαρμένης συγκροτεῖσθαι πλάσμα) περατοῖ τὸν α' λόγον, καὶ ἐν τῷ β' τοῦ αὐτοῦ μὴ ἀφιστάμενος ἀγωνίσματος.

Quamobrem decimo post hæc capite, tam mundum ipsum, quam in eo degentem hominem ortum habere demonstrans, hoc fere modo ad argumentationem aggreditur. Quandoquidem, ait, singulatim hominum **209***a* singuli corruptioni atque generationi obnoxii sunt, manifestum sane ipsam quoque horum naturam ad similem redigi dissolutionem, et nonnisi in solis ex se mutuo successionibus perdurare. Neque enim quod ortu caret, inde suam habere incorruptibilitatem potest, quod unum in C alterius locum identidem succedere cogitemus : sed quod id per seipsum, atque ex suamet subsistentia, tale sit. Porro mundum quoque ipsum habere ortum, ex iis est manifestum, quod quæ in ipso sunt, ignis, aqua, terra, aer, ortum habeant. Hæc enim quotidie particulatim et corrumpuntur, et gignuntur. Rursum autem quod terra corruptibilis sit, ex iis perspicuum evadit, quod sive homo, sive alia animalia corrumpantur, in terram convertantur. Nam quod hæc in illam corrumpantur, argumento utique est, ex illa ipsa corrupta ortum suum initio accepisse. Adde quod etiamnum animantia pleraque ex hac versa atque corrupta gignuntur, et fiant. Quod autem convertitur, etiam D si forte minus fuerit manifesta ejus corruptio, quomodo id ortu carere possit? Quoniam omnis mutatio ejus quod antea sua natura exsistebat, vel maxime in causa esse solet, cur id ortu non creat. Jam si ortus omnis expers fuisset hominis natura, quomodo eam aut genesis aut fatum dispensaret? Nam quod ortu caret, alterius nequaquam indiget, ut subsistat.

Διὸ καὶ ἐν τῷ ι' κεφαλαίῳ γενητὸν εἶναι τόν τε κόσμον καὶ τὸν ἐν αὐτῷ ἄνθρωπον ἐπιδεικνὺς ὧδέ πως εἰσβάλλει πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν· Ἐπεὶ, φησὶ, τῶν κατὰ μέρος ἀνθρώπων ἕκαστος φθαρτός ἐστι καὶ γενητὸς, δῆλον ὡς καὶ ἡ τούτων φύσις εἰς τὴν ὁμοίαν ἄγεται λύσιν, ἐν μόναις ταῖς ἐξ ἀλλήλων διαδοχαῖς διαμένουσα· τὸ γὰρ ἀγένητον οὐκ ἐν [66] διαδοχαῖς ἐπινοούμενον ἔχει τὸ ἄφθαρτον, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὸ καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν ὑπόστασιν. Ὅτι δὲ ὁ κόσμος γενητὸς [67], δῆλον ἐξ ὧν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γενητὰ, πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆ καὶ ἀήρ· καὶ γὰρ ταῦτα παρὰ μέρος καθ' ἑκάστην καὶ φθείρεται καὶ γίνεται. [664 R.] Ὅτι δὲ πάλιν ἡ γῆ φθαρτὴ, δῆλον ἐξ ὧν εἰς γῆν καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ ἄλλα τῶν ζώων φθειρόμενα μεταβάλλεται· τὸ γὰρ εἰς ταύτην φθείρεσθαι ἀπόδειξίς ἐστι τοῦ [68] ἐκ ταύτης φθαρείσης κατ' ἀρχὰς ταῦτα γενέσθαι. Πλὴν καὶ νῦν ἔτι τὰ [69] πολλὰ τῶν ζώων ταύτης τρεπομένης καὶ φθειρομένης γίνεταί τε καὶ συνίσταται. Τὸ δὲ τρεπόμενον εἰ καὶ μὴ πρόδηλον εἶχε τὴν φθοράν, πῶς ἂν εἴη ἀγένητον; Τροπὴ γὰρ πᾶσα τοῦ κατὰ φύσιν προϋπάρχοντος καὶ μάλιστα τῆς ἀγενησίας καθέστηκεν ἔκπτωσις. Εἰ δὲ ἦν ἀγένητον ἄνθρωπος, πῶς ὑπὸ τῆς γενέσεως ἦτοι τῆς εἱμαρμένης διωκεῖτ' [70] ἄν; Τὸ γὰρ ἀγένητον οὐ δεῖταί τινος ἄλλοτρίου πρὸς τὴν ἰδίαν σύστασιν.

Si quis autem ipsa rerum evidentia coactus, forsitan fateatur, orta quidem esse cum terrestria, tum aquatica et aerea : sed illam tamen genesim, per quam hæc perficiantur, cursu suo continuam quamdam, et ortus expertem corruptionem effi-

Εἰ δέ τις ὑπὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἐναργείας βιαζόμενος ὁμολογεῖ γενητὰ μὲν εἶναι τὰ ἐπὶ γῆς καὶ θαλάττης καὶ τὰ ἐν ἀέρι, τὴν δὲ ταῦτα ἀποτελοῦσαν γένεσιν τρέχουσαν διηνεκῆ φορὰν [71] καὶ ἀγένητον ἐνεργεῖν, καὶ ἐργάζεσθαι τὰ προειρημένα πάντα ἀϊδίως

VARIÆ LECTIONES.

[62] δή A : δὲ ς. [63] ὃν Schottus : libri ὧν. [64] ναὶ A : καὶ ς. [65] ἀγέννητον A. [66] ἐν A : ἂν ς. [67] γενητὸς — γεννητὰ ς. [68] τοῦ] libri τό. [69] τὰ om. A. [70] libri διοικεῖτ', et paulo post ἀπ. [71] φθορὰν ς.

Digitized by Google

καὶ ἀγένητον, αὐτόθεν ἔχει τὸν ἔλεγχον. Οὐ γὰρ οἷόν τε αὐτὰ μὲν εἶναι γενητὰ καὶ οὐκ ἀΐδια, ἀΐδιον δὲ αὐτῶν τὴν διοίκησιν. Τὰ γὰρ ὄντα τις συγκρατεῖ καὶ διοικεῖ, τὰ δὲ οὐκ ὄντα πρότερον ποιεῖ μὲν, εἶτα κυβερνᾷ καὶ διοικεῖ· οὐ μὴν πρὸ τοῦ γενέσθαι διοικεῖ καὶ κυβερνᾷ τὰ μὴ ὄντα, εἶτα δημιουργεῖ.

A cere, illuque, quæ jam diximus, omnia perpetuo et sine ortu operari, hic suamet ipsius sententia redarguitur. Non enim fieri potest ut hæc eadem et orta et non sempiterna sint, et tamen sempiternam admittant dispensationem. Nam ea quidem quæ exsistunt tueri quispiam ac dispensare potest : quæ vero non exsistunt, primum facit, ac tum demum gubernat atque dispensat : non autem prius, quæ non sunt, dispensat atque gubernat, ac deinde eadem creat.

Γενητὰ δέ φησι τὰ στοιχεῖα καὶ ἐξ ὧν ὁρᾶται καθ' ἑκάστην ἀλλήλων δεόμενα· τὸ γὰρ ἀγένητον καὶ ἄτρεπτον καὶ ἀνενδεές. Δεῖται δὲ τὰ στοιχεῖα ἀλλήλων καὶ εἰς τὸ [344 H.] σώζεσθαι καὶ εἰς τὸ σώζειν τὰ ἐν αὐτοῖς ζῶα. Ὁ δὲ κόσμος ὅλος γενητὸς, ἐξ ὧν καὶ σύνθεσις ὁρᾶται, ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν μέσῳ συγκείμενος. Εἰ γὰρ καὶ ὥσπερ ὀφθαλμὸς ἢ κεφαλὴ τοῦ λοιποῦ σώματος, οὕτως ὁ οὐρανὸς τῶν κοσμικῶν στοιχείων τὸ τιμιώτατον, ἀλλ' οὖν ὥσπερ κεφαλὴ καὶ ὀφθαλμὸς, κἂν τιμιώτατον, ὁμοιοπαθεῖ τῷ λοιπῷ σώματι, οὕτω καὶ οὐρανὸς γῇ καὶ ὕδατι καὶ ἀέρι καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ φθαρτοῖς ἅπασιν ὁμοιοπαθὴς ὑπάρχων τὴν κοινὴν φθορὰν οὐ διέφυγεν. Ἀλλὰ γὰρ πῶς τὰ διοικούμενα ὑπὸ γενέσεως ἀγένητα; Ἢ πῶς τὰ εἰς τὸ εἶναι ἑτέρων μὴ δεηθέντα εἰς χρείαν ἦλθεν ἀλλοτρίας διοικήσεως, καὶ ταύτης οὐκ ἀγαθῆς; Τί δὲ ἀπὸ τοῦ διοικεῖσθαι κρεῖττον ἕξει πρόσουσης αὐτοῖς ἀγενησίας; Καίτοι τροπὴ πᾶσα φύσεως ἀγενήτου φθορὰ καὶ ἔκστασις οὐσίας ἀνάρχου. Καὶ πῶς ἠνεγκε τὰ ἀγένητα ὑπὸ γενέσεως[73] διοικεῖσθαι οὐκ ἐπὶ τὸ σωθῆναι[73] αὐτοῖς τὸ ἀγένητον, ἀλλ' ἐπὶ τὸ φυλαχθῆναι; Εἰ δέ τις ἀγένητον λέγοι αὐτῶν τὴν τροπὴν, τὸ πάντων ἀδυνατώτερον εἰσάγει· τροπὴ γὰρ πάθος ἐστὶν ἀρχόμενον, καὶ οὐκ ἄν τις εἴποι τροπὴν ἄναρχον. Καὶ συντόμως εἰπεῖν, τῶν στοιχείων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ζώων τε καὶ σωμάτων ἡ πάνσοφος τροπὴ, καὶ τῶν σχημάτων καὶ χρωμάτων καὶ τῶν ἄλλων ποιοτήτων ἡ ποικίλη διαφορὰ μόνον οὐχὶ φωνὴν ἀφίησι μήτε ἀγένητον μήτε αὐτόματον νομίζειν τὸν κόσμον, μήτ' αὖ ἀπρονόητον, [665 R.] Θεὸν δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ εὖ εἶναι παρασχόμενον σαφῶς εἰδέναι καὶ ἀδιστάκτως ἐπίστασθαι.

Ortum autem habere etiam elementa, vel ex eo docet, quod mutuo hæc quotidie subsidio egere videamus. Quoniam quod ortu caret, idem quoque immutabile est et nullius indigens. Porro indigent mutuo elementa, non solum ut ipsa serventur, verum etiam ut animantia, quæ in ipsis degunt, conservent. Mundum ad hæc totum habere ortum apparet ex eo, quod hunc coagmentationem quamdam esse percipimus, e cœlo, terra, eorumque quæ in horum medio sunt constantem. Et vero si, ut oculus vel caput in reliquo corpore, sic et cœlum inter mundi partes dignissimum : omnino, quemadmodum caput et oculus, et si dignissima præ cæteris membra, iisdem cum reliquo corpore permotionibus subjiciuntur, sic etiam cœlum (quod iisdem motibus cum terra, 209*b* aqua, aere, et omnibus quæ in eo sunt corruptibilibus obnoxium est) communem nequaquam effugit corruptionem : etenim quomodo, quæ a genesis dispensatione pendent, ortu careant, vel quomodo quæ ad exsistendum aliorum non indiguerunt, jam alienæ, et quidem non bonæ dispensationis cœperunt indigere? Quid vero ex hac dispensatione emolumenti capient, si jam antea ortu carebant? Omnis quippe naturæ ortu carentis mutatio, corruptio est, atque amissio illius exsistentiæ, quæ principio carebat. Quomodo item posuit ea quæ ortu carent a genesis dispensatione pendere, non ut eis donetur illa ortus expers natura, sed ut conservetur [duntaxat]. Si quis vero dixerit eorum mutationem ortu carere, etiam hoc infert, quod minime omnium fieri potest. Mutatio enim ejusmodi quædam affectio est, quæ principium habet et nullus unquam dixerit mutationem esse sine principio. Quinimo, ut breviter dicam, et elementorum, et quæ ipsis fiunt cum animantium, tum corporum sapientissima mutatio, figurarum ad hæc atque colorum, et reliquarum qualitatum varia differentia, tantum non clamat, ne aut ortu carere mundum, aut naturæ sponte exsistere atque sine providentia esse putemus, sed illud clare sciamus, et indubitate teneamus Deum hisce omnibus et esse, et bene esse largiri.

Τάχα δὲ γενητὰ μὲν τὰ ἄλλα φήσουσι, μόνην δὲ τὴν τῶν ἄστρων φύσιν καὶ θέσιν ἀγένητον. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν τίνος ἦν ἡ γένεσις πρὶν γενέσθαι ταῦτα; Τίς δὲ ὁ τὰ στοιχεῖα δημιουργήσας; Ἢ ἕτερος μὲν οὐδείς, αὐτὰ δὲ ἑαυτά. Τὸ δὲ ἀγένητον οὔτε τροπὴν αὐθαίρετον ἂν ὑποσταίη[74]· πᾶσι μὲν γὰρ φίλον τὸ κατὰ φύσιν, μάλιστα δὲ τῇ ἀγενήτῳ φύσει· οὔτε ὑφ' ἑτέρου μὴ βουλόμενον πάθοι· ἀδίαστον γὰρ τὸ κρεῖττον, κρεῖττον δὲ ἀγενήτου οὐσίας οὐδέν. Πῶς δ' ἂν τὰ μηδαμῇ μηδαμῶς γένοιντο δίχα τοῦ ποιοῦντος; Πῶς δὲ τὸν Θεὸν ταύτην τὴν ἰσχὺν ἀφαιροῦντες αὐτοῖς ἑαυτὰ προάγειν ἐκ μὴ ὄντων περιάπτουσι τὸ

D Verum illud forsitan dicent; cætera quidem ortum habere omnia, sed solam stellarum sive naturam, sive positionem ortu carere. At primo : cujusnam sit genesis illa, priusquam aliquid factum esset? Quis vero elementa creasset? an alius nemo, sed hæc ipsa? Verum quod ortu creat, nunquam sponte sua mutationem ullam subeat. Nam cum omnibus illud gratum esse solet, quod secundum ejus naturam est, tum illi maxime naturæ, quæ ortu careat. Neque vero hæc, si nolit, ab alio quopiam pati res ulla possit. Quoniam quod validius est, vi nulla [minore] cogi queat, et sane nihil illa

VARIÆ LECTIONES.

[73] libri γεννήσεως. [73] σωθῆναι] δοθῆναι Schottus. [74] ἂν ὑποσταίη A : ὑποσταίει ς.

Digitized by Google

natura validius, quæ ortum nullum habet. Quomodo item, quæ nullo prorsus modo sunt, sine opifice fieri possint? aut quomodo Deo hanc vim auferentes, sibi vindicare facultatem eam possunt, ut seipsa producant, quæ antea non exsistebant? Si vero semetipsa producere potuerunt quin item a seipsis dispensandi sui facultatem acceperunt, sed aliena cura opus habuerunt? Multo enim factu difficilius est, primum aliquid fieri, quam postquam factum fuerit permanere. Quomodo igitur quod erat difficilius [a sese habuerunt,] quod autem facilius, non haberent, nisi ab alio accepissent? Et quomodo genesis terram, aerem, et alia quæ non fecit, dispensat. Conditoris enim munus est etiam dispensatio, cum non solum omnium quæ ab ipso condita sunt naturam norit, verum etiam quæ potissimum ratione conservari, et unde rursus **210** *a* confundi queant, atque corrumpi. Si qui porro audeant, elementorum quoque creationem fato tribuere, dicant velim nobis, qualenam astrum, ad suum in zodiacum circulum ingressum, terram perfecerit? Quale etiam aerem, vel ignem, vel aquam? Verum id nunquam dixerint, etiamsi maxime amplius nugari velint. Præterea si, quod facit genesis, non semel facit, sed eadem sæpius post temporum aliquot curricula repetit, ostendant nobis sæpius esse factas multas integras terras, multas integras aquas, multa integra maria, unde etiam mundos infinitos constituant. Ac quemadmodum hoc fieri non potest, ita nec illud, ut vel semel genesis unum aliquod elementum produxerit. Jam si de insania in insaniam delabentes, a Deo quidem creata esse dixerint elementa, verum hæc ab ea genesi dispensari, quæ æque ac Deus ipse ortus expers sit, multo etiam manifestius amentiam suam produnt. Quorsum enim Deus ordinem nullum servanti genesi creatum a se opus subjiciat? An quod ea ipse sapientiam non habeat, qua illi provideat? At quis hanc tulerit blasphemiam? quis amentiam? creandi quidem potentiam habere Deum, providentiæ non habere tantum, quantum inordinata illa genesis sibi rapuerit? Quin et infinitum præter hæc absurdorum examen consequitur. Verum si, quemadmodum bonitate sua [creaturas] fecit Deus, sic et providet: supervacaneum certe ac stultum est hoc de fato sive genesi commentum. Quomodo item sine ortu cœlum esse possit, quandoquidem compositi mundi, quem undique cingit, pars est? at quod ortum nullum habet, id neque cingere quidquam neque aliorum locus esse possit, sed cum ab his, tum ab aliis affectionibus omnibus liberum est. Quin vel ex ipsa eorum quam confingunt hypothesi, satis apparet, omnino neque cœlum, neque stellas ortu carere. Etenim quasdam earum esse beneficas volunt, quasdam rursus maleficas faciunt, domosque aliis alias attribuunt, in quibus dum versentur, aliæ vel malignfores fiant, vel certe ex benignis malignæ evadant, aliæ contra vel ad beneficentiam (malæ cum sint) delabantur, vel benigniores quam antea reddantur. Quomodo ergo de his vel mente concipi

A κράτος; Εἰ δὲ καὶ αὐτὰ προαγαγεῖν ἴσχυσεν ἑαυτὰ διά τί μὴ καὶ τὸ διοικεῖσθαι οἰκοθεν παρέσχεν, ἀλλὰ τῆς ἑτέρου κηδεμονίας ἐδεήθη; Τὸ γὰρ γενέσθαι τοῦ διαμένειν γενόμενον πολλῷ δυσχερέστερον. Πῶς οὖν, ὃ μὲν ἦν δυσχερέστερον, εἰς πρᾶξιν ἤνεγκεν, ὃ δὲ ῥᾴδιον, οὐκ ἂν ἔχοι μὴ παρ' ἑτέρου λαβών; Πῶς δὲ καὶ ἡ γένεσις γῆν τε καὶ ἀέρα καὶ τὰ ἄλλα, ἃ μὴ πεποίηκε, διοικεῖ; Ἔργον γὰρ τοῦ πεποιηκότος καὶ τὸ διοικεῖν, ὅτι καὶ μόνος τῶν ἑαυτοῦ δημιουργημάτων τὴν φύσιν οἶδε, καὶ ὅπως μὲν κρατοῖτο, πόθεν δὲ συγχέοιτο καὶ διαφθείροιτο. Εἰ δὲ τολμήσαιεν καὶ τῶν στοιχείων τὴν δημιουργίαν ἀνάπτειν[75] τῇ εἱμαρμένῃ, [345|H.] λεγέτωσαν ἡμῖν ποῖος μὲν ἀστὴρ εἰς τόδε τὸ ζῴδιον εἰσελθὼν ἀπετέλεσε τὴν γῆν, ποῖος δὲ τὸν ἀέρα ἢ τὸ πῦρ ἢ τὸ ὕδωρ. Ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοιεν λέγειν, εἰ καὶ πλέον ληρεῖν μελετήσωσιν. Ἄλλως τε δὲ εἰ οὐχ ἅπαξ ποιεῖ ὃ ποιεῖ ἡ γένεσις, πολλάκις δὲ τὰ[76] αὐτὰ κατά τινας χρόνων περιόδους, δεικνύτωσαν ἡμῖν πολλάκις μὲν γεγενημένας πολλὰς ὁλότητας γαιῶν, πολλὰς δὲ ὑδάτων, πολλὰς δὲ θαλασσῶν, ἐξ ὧν καὶ κόσμους ἀπείρους συστήσουσιν. Ἀλλὰ μὴν ἀδύνατον τοῦτο· ἀδύνατον ἄρα καὶ τὸ ἅπαξ τὴν γένεσιν ἔν τι τῶν στοιχείων προαγαγεῖν. Εἰ δὲ ἐκ μανίας εἰς μανίαν μεταπίπτοντες ὑπὸ Θεοῦ μὲν δημιουργηθῆναι φαῖεν τὰ στοιχεῖα, ὑπὸ δὲ τῆς γενέσεως ἀγενήτου καὶ αὐτῆς ὥσπερ τὸ Θεῖον οὔσης διοικεῖσθαι, ἐκδηλότερον αὐτῶν τὴν ἄνοιαν στηλιτεύουσι[77]. Διὰ τί γὰρ τὸ Θεῖον ἀτάκτῳ γενέσει τὸ οἰκεῖον ὑπέβαλε δημιούργημα; Ἆρ' ὡς αὐτὸς οὐκ ἔχων τὴν τοῦ προνοεῖν σοφίαν; Καὶ τίς ἂν ἐνέγκοι τὸ δύσφημον, τίς δὲ τὸ ἀνόητον, δημιουργίας μὲν κράτος ἔχειν, προνοίας δὲ μηδ' ὅσον ἡ ἄτακτος ἥρπασε γένεσις; Καὶ μυρίος ἄλλος ἐσμὸς ἀτοπημάτων ἕπεται. Εἰ δ' ὥσπερ ἀγαθότητι ἐποίησεν ὁ Θεός, οὕτω καὶ προνοεῖ, περιττὴ καὶ ματαία ἡ ἐπίνοια τῆς εἱμαρμένης ἤτοι τῆς γενέσεως. Πῶς δὲ ἀγένητος ὁ οὐρανὸς, τοῦ συνθέτου κόσμου μέρος ὑπάρχων καὶ περιοχή; Τὸ γὰρ ἀγένητον οὔτε περιοχή τις οὔτε τόπος ἑτέρων ἂν εἴη, καθαρεύει δὲ τῶν τοιούτων τε καὶ παθῶν ἁπάντων. Ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς αὐτῶν τῆς πλαττομένης ὑποθέσεως δῆλον ὡς οὔτε ὁ οὐρανὸς οὔτε οἱ ἀστέρες ἀγένητοι. Καὶ γὰρ τοὺς μὲν αὐτῶν ἀγαθοποιοὺς τοὺς δὲ κακοποιοὺς λέγουσι, [668 R.] καὶ οἴκους ἄλλους ἄλλοις ἀφορίζουσιν, ἐν οἷς γινόμενοι ἄλλοι μὲν κακύνονται, ἢ πλέον ἢ καὶ ἐξ ἀγαθότητος τραπέντες εἰς κάκωσιν, οἱ δὲ τοὐναντίον ἢ πρὸς ἀγαθότητα κακοὶ ὄντες μετεβλήθησαν, ἢ πλέον τῆς προτέρας ἠγαθύνθησαν ἀγαθότητος. Καὶ πῶς ἂν ἐν τούτοις νοηθῇ ἢ τὸ ἀπαθὲς ἢ τὸ ἁπλοῦν ἢ τὸ ἀσύνθετον ἢ τὸ ἀγένητον καὶ μυρία ἄλλα; Ἐν οἷς καὶ ὁ δεύτερος αὐτῷ συναπαρτίζεται λόγος καὶ τὰ δέκα κεφάλαια, τελευτήσαντα μὲν εἰς τὸ κ', ἀρχὴν δὲ τὸ ι' ποιησάμενα.

B

C

D

VARIÆ LECTIONES.

[75] ἅπτειν A. [76] τὰ et infra ἄλλους add. A. [77] στηλιτεύσουσι ς.

Digitized by Google

possit, perturbationis ea esse expertia, aut simplicia, aut incomposita, aut sine ortu, aliaque prope infinita? Ubi demum secundus liber absolvitur, unaque decem illa capita (61), quæ a decimo initio ducto in vicesimum usque pertingunt.

Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ πειρᾶται μὲν διά τε τοῦ κα' κεφαλαίου καὶ τοῦ κβ', καὶ μὴν καὶ τοῦ γ' καὶ κ' καὶ δ', ἐλέγχειν τοὺς τὸν οὐρανὸν σφαιρικὸν ὑποτιθεμένους, οὐ μέντοι γε διὰ τῶν ἰσχὺν ἐχόντων οἱ ἔλεγχοι πρόεισι. Τὸ σφαιρικὸν δὲ οὐ βούλεται συγχωρεῖν τῷ οὐρανῷ, διότι νομίζει τὴν εἱμαρμένην ἐκ τῆς τοιαύτης εἰσάγεσθαι θέσεως. Καίτοι οὐδεμία τοῦτο ἀπόδειξις ἐκβιάζεται· οὐ γὰρ, εἴ γε σφαιρικὸς ὁ οὐρανὸς, καὶ τὸ τῆς εἱμαρμένης ἐξ ἀνάγκης συνίσταται.

A Tertio deinde libro conatur quidem vicesimo primo, secundo, tertio et quarto capitibus reprehendere eos qui cœlum esse globosum statuunt, **210***b* sed ejusmodi nequaquam argumentis adhibitis, quæ redarguendi vim habeant. Globosam vero formam cœlo concedere propterea recusat, quod fatum ex tali positione induci putet, quanquam nulla id demonstratio extorquet. Non enim, si cœlum globosum sit, mox etiam fatum necessario ponitur.

Τὸ δὲ κε' καὶ ς' κεφάλαιον εὐσεβεῖς μὲν προβάλλεται λόγους, πρὸς ἔλεγχον δὲ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως τὴν ἰσχὺν οὐ λίαν ἐπιδεικνυμένους. Ἐν δὲ τῷ κζ' δόξας προθέμενος περί τε οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἀστέρων, ὃς λέγει τῶν ἀστρολογούντων εἶναι, οὔτε ταύτας [346 H.] ἀκριβῶς προάγει, καὶ τὰς κατ' αὐτῶν ἐπιχειρήσεις οὔτε ἀποδεικτικὰς, ἀλλ' οὐδὲ διὰ τοῦ πιθανοῦ δείκνυσι προϊούσας. Τὸ δὲ κη' πρὸς τὰς αὐτὰς ἐνιστάμενον δόξας δι' ἴσου μὲν τῶν ἀποδείξεων διαπίπτει, οὐ μέντοι γε καὶ τοῦ πιθανοῦ διαμαρτάνει. Ἐν δὲ τῷ κθ' φησὶ, πῶς τὴν ὅλην γῆν εἰς ἴσα μέρη τοῖς δώδεκα καταμερίζοντες ζωδίοις, τὰ μὲν τμήματα τῆς γῆς καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς ὄῆλον οἰκοῦντας εἰς ἕκαστον ἀφωρισμένως ἀναφέρουσι τῶν ζωδίων, καὶ ὑποκεῖσθαι μὲν τὰ τῆς γῆς μέρη, ἐπικεῖσθαι δὲ τῶν ζωδίων ἕκαστον δίκην νεφέλης τῇ ἀφωρισμένῃ μοίρᾳ τῆς γῆς ἐποχούμενον. Ἐν κινήσει γὰρ κατ' αὐτοὺς διηνεκεῖ τοῦ οὐρανίου πόλου φερομένου, καὶ συμπεριαγομένων αὐτῷ τῶν ιβ' ζωδίων, ἀδύνατον τὸ αὐτὸ τῆς γῆς διὰ παντὸς ἐπέχειν τμῆμα, ἀλλὰ παραλλάξει μὲν κατὰ τὴν πορείαν τοῦ πόλου ἕκαστον ζῴδιον πάντα τὰ τμήματα τῆς γῆς, ἄλλοτε μὲν ἐπ' ἀνατολῆς [78], ἄλλοτε δὲ ἐπὶ δύσιν, ἄλλοτε δὲ ἐπὶ μεσημβρίαν τῇ οὐρανίᾳ κινήσει συμπεριδινούμενον, καὶ οὐκ ἐφ' ἑνί τινι στηριζόμενον. Ἐξ οὗ συμβαίνει τῶν ζωδίων [79] ἕκαστον οὐδὲν ἧττον τὸ ἀφωρισμένον τῆς γῆς ἐπέχειν τμῆμα ἢ τὸ ἀλλότριον. Ἄλλως τε δὲ εἰ κατ' αὐτοὺς ἡ γῆ κέντρου καὶ σημείου λόγον ἐπέχει πρὸς τὸν οὐρανὸν, καὶ τῶν ζωδίων ἓν ὁποιονοῦν τῷ τε πλάτει καὶ μήκει πολλαπλάσιόν ἐστιν αὐτῆς, πῶς οἷόν τέ ἐστιν ἕκαστον τῶν δωδεκατημορίων τῆς γῆς ἑκάστῳ τῶν ζωδίων ἰσομοιρεῖν τε καὶ συμπαρατείνεσθαι καὶ διὰ τοῦτο τὴν οἰκείωσιν ἔχειν πρὸς αὐτό; Καὶ τότε οὐδ' αὐτῆς ὅλης οἰκουμένης τῆς γῆς, κατὰ δὲ τὸ πλεῖστον, τὸ μὲν διὰ καύματος τὸ δὲ διὰ ψύχους ὑπερβολὴν, ἀνθρώπων οὔσης ἀοικήτου, καὶ παντελῶς ἀπ' ἀρχῆς ἀφωρισμένης. Εἰ δὲ μὴ τοπικῶς τῶν τῆς γῆς τμημάτων τὰ ζῴδια κρατεῖν λέγοιεν, μηδὲ σωματικῷ μεγέθει κατὰ τὸ ἔχειν αὐτῆς τὸ πλάτος, [669 R.] ἀλλὰ [80] φυσικῶς χαίρειν ἕκαστον τῶν ζωδίων ἑκάστῳ μέρει τῆς γῆς, περιττῶς πρὸς

Porro vicesimum quintum et sextum caput pias continet rationes, sed quæ ad reprehensionem subjectæ hypothesis robur non adeo magnum præferant. Septimo dehinc et vicesimo de cœlo, deque ejus stellis, opinionibus (quas astrologorum esse B ait) aliatis, et non satis ipsas sincere adducit, et quæ contra easdem profert argumenta, ea neque demonstrandi vim habere neque saltem veris similia proponere videntur. Jam vicesimum octavum caput adversus easdem opiniones insurgens, per similem quidem demonstrandi rationem delabitur, sed non ita etiam illud ad verisimili aberrat. Proximo autem refert [Astrologos] terram universam in duodecim æquas partes pro pari signorum cœlestium numero partientes, singulas terræ sectiones, una cum earum incolis, ita definite cuique signo attribuere, ut terræ partibus subjectis singula, zodiaci signa incumbant, atque instar nebulæ supra definitam terræ partem devehantur. At cum etiam ex illorum sententia, perpetuo cœlum motu feratur C unaque cum ipso et duodecim signa circumagantur, fieri nullo modo posse [docet] ut eamdem illa terræ sectionem perpetuo obtineant, sed pertransibit, ait, juxta cœli progressum omnes terræ sectiones signum quodlibet, dum alias ad ortum, alias ad occasum solis, aliasque ad meridiem una cum cœlesti motu circumagitur, et nunquam in una aliqua sectione fixum manet. Unde fit ut singula signa non minus illam sibi definitam terræ sectionem regant, quam alienam. Adde, si secundum eorum opinionem terra centri ac puncti rationem habet ad cœlum, et quodlibet zodiacum signum cum latitudine, tum longitudine multis partibus est, quam illa, majus : qui fieri omnino potest, ut quælibet duodenarum D terræ partium signorum cuilibet ex æquo respondeat, atque coextendatur, ac propterea etiam affinitatem illam cum eo habeat? Præsertim cum neque terra universa sit habitabilis, sed pro maxima parte, præ nimio partim calore, partim frigore, habitari ab hominibus nequeat, ab cæteris item terræ partibus jam inde a principio penitus distincta. Quod

VARIÆ LECTIONES.

[78] ἀνατολῆς] imo ἀνατολὴν. [79] ζώδων, ut solet, A. [80] ἀλλὰ μηδὲ φυσ. ς.

NOTÆ.

(61) Ἑνδεκα legendum, ut calculus quadret : nisi libro insequenti vicesimum caput Photius omiserit.

Digitized by Google

si non ratione situs singulis terræ sectionibus signa imperare dixerint, neque ratione corporeæ magnitudinis, quasi terræ nimirum habeant amplitudinem, sed neque 211a ratione naturæ gaudere singulas signiferi partes singulis terræ partibus, frustra omnino juxta figuras signorum, etiam terræ loca distribuunt : ut cum cancri chelis sive forcipibus eminentes quasdam atque exporrectas extra totius molem partes attribuunt : et tauri rursum coruibus ac pedibus alia quædam loca, quæ propius ad naturalem horum figuram accedant.

A τὰ σχήματα τῶν ζωδίων καὶ γῆς τόπους ἀπονέμουσι ταῖς μὲν τοῦ καρκίνου χηλαῖς ἐξοχάς τινας καὶ ἐκτάσεις ἐκτὸς τοῦ ὅλου μεγέθους, τοῖς δὲ τοῦ ταύρου κέρασι καὶ τοῖς ποσὶν ἑτέρους τῷ τῆς φύσεως σχήματι παραπλησίους.

Adhæc [si] singula signiferi signa singulis terræ sectionibus, ita naturæ ratione gaudeant, ut et lædant ejus partes ac vitient, vel terræ motibus, vel bellis, vel ignis vastationibus, vel sterilitate, quoties malignum aliquod sidus apparet, et contra juvent maxime, agricultura, ædificatione, ubertate, dum benignum aliquod sidus ad eas defertur ; quomodo adhæc loca quædam reperiuntur, quæ ob nimium sive frigus, sive calorem omnino deserta perpetuo remanent : neque vel beneficum aliquod astrum sublata solitudine temperiem hisce attulit, vel ad habitabiles locos malignum signum ascendens, in meram eos solitudinem ac vastitatem redegit? Etsi enim hic contigerint aliquando eluviones, vel grandinum aut fulminum ictus, quibus ea quæ in ipsis sunt, perirent : attamen συμμετρία rursus hæc loca ad naturalem ubertatem reduxit, cum illis desertis nunquam aliquod hactenus felix astrum profuerit. Sed natura nimirum obtinet, cum in solitudinibus, tum ubicunque, non eadem illa rebus omnibus a Deo indita, ut neque pluvia ibi decidat ubi per naturam non solet, neque nivibus unquam illa careant, quæcunque immania pati frigora consueverunt. Quod si qui forsitan immutabilem hunc in locorum natura ordinem pro indicio atque argumento assumant, quod singula signiferi signa singulis terræ partibus gaudeant : certe fertilitatis in sterilitatem commutationes, terræque ipsius motus, imbecillum esse horum argumentum satis arguunt. Nam etsi felicium locorum temperamentum persæpe perierit, solitudinum tamen inhabitabilis asperitas nunquam immutata est. Hæc igitur illa sunt quæ tricesimo capite ita tractantur, ut consequentiam aliquam et probabilitatem habeant, cætera vero, partim capitibus dicta sunt præcedentibus, partim

Ἔτι δὲ εἰ χαίρει τῶν ζωδίων ἕκαστον φυσικῶς ἑκάστῳ μέρει τῆς γῆς, καὶ βλάπτει μὲν αὐτῆς τὰ μέρη καὶ ἀφανίζει ἢ σεισμοῖς [81] ἢ πολέμοις ἢ πυρπολήσεσιν ἢ ἀφορίαις κακοποιοῦ φανέντος τοῦ [82] ἀστέρος, ὠφελεῖ δὲ τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθοποιῶν τινος εἰς αὐτὸ ἐρχομένου, γηπονίαις, εὐφορίαις, πῶς εἰσι τόποι διὰ κρύους ἢ θάλπους ὑπερβολὴν διὰ παντὸς πάντων ἔρημοι, καὶ οὔτε ἀγαθοποιὸς αὐτοῖς ἀφεῖλε τὴν ἐρημίαν, παρέσχε δὲ τὴν εὐκρασίαν [83], οὔτε τοὺς οἰκησίμους τόπους κακοποιὸς οὐδεὶς ἐμβαίνων τῶν ζωδίων εἰς παντελῆ ἐρημίαν καὶ ἀφανισμὸν μετεσκεύασεν ; εἰ γὰρ καὶ γένοιντο [547 H.] κατακλυσμοὶ ἢ χαλάζης ἢ κεραυνῶν βολαὶ, τὰ ἐν αὐτοῖς ἀφανίζοντες, ἀλλ' ἡ συμμετρία πάλιν εἰς τὸ κατὰ φύσιν εὔφορον αὐτοὺς ἐπανήγαγε. Τοὺς δὲ ἐρήμους τόπους οὕπω τις ὠφέλησεν ἀγαθοποιὸς ἀστὴρ, ἀλλ' ἡ φύσις κρατεῖ καὶ ἐν ἐρημίαις καὶ πανταχοῦ παρὰ Θεοῦ τοῖς οὖσι διαφόρως δοθεῖσα, καὶ οὔτ' ἂν ὑετὸς κατενεχθείη ὅπου μὴ πέφυκεν, οὔτ' ἂν νιφετῶν ἀπαλλαγείη τὰ διὰ παντὸς φέροντα κρυμοὺς ἀγρίους. Εἰ δὲ αὐτὸ τῆς τῶν τόπων φύσεως τὸ ἐμτάβλητον δεῖγμα λαμβάνουσι τοῦ χαίρειν ἕκαστον ζῴδιον ἑκάστῳ μέρει γῆς, αἱ ἀπὸ εὐφοριῶν εἰς ἀφορίας μεταβολαὶ καὶ οἱ σεισμοὶ τὸ λεγόμενον αὐτοῖς ἀσθενὲς διελέγχουσι· τῶν μὲν γὰρ ἀγαθῶν τόπων πολλάκις ἠφανίσθη τὸ εὔκρατον, τῶν δὲ ἐρήμων οὐδεπώποτε μετεβλήθη τὸ ἄγριον καὶ ἀοίκητον. Τῶν μὲν οὖν ἐν τῷ λ' κεφαλαίῳ ὅσα τὸ ἀκόλουθόν πως μετὰ τοῦ πιθανοῦ εἶχε, ταῦτά ἐστι· τῶν δ' ἄλλων τὰ μὲν τοῖς προλαβοῦσι κεφαλαίοις προείρηται, τὰ δὲ κατὰ τὸ φαινόμενον μᾶλλον καὶ ἐπιπόλαιον διεσκεύασται.

B

C

partim capitibus dicta sunt præcedentibus, partim in speciem duntaxat exteriorem instructa videntur.

At primo et tricesimo capite astrologorum opinionem labefactans, ita quærit : Cur zodiaci signa errantium stellarum domos appellant? An quia hæc in cœlo fixa sunt? Ergo quotquot similiter fixa manent astra, ipsorum æque domus fuerint. Non ; sed quia non errantium stellarum quælibet gaudet 211b errante. Quin igitur et planetæ signorum zodiaci domus appellantur? Quomodo non item domus invicem sunt benefici prosperique planetæ, et malefici : imo et quæ sibi mutuo familiaria sunt zodiaci signa. Si vero propterea, quod signa e multis componantur stellis, cum singuli planetæ unius generis sint ; mox etiam quamlibet fixarum

Ἐν δὲ τῷ λα' διαπορεῖ τὴν τῶν ἀστρολόγων δόξαν διασείων, καί φησι· Διὰ τί γὰρ ζώδια οἴκους τῶν πλανήτων καλοῦσιν ; ἆρ' ὅτι πέπηγεν [84] ἐν τῷ οὐρανῷ ; καὶ πάντες ἄρα οἱ ὁμοίως πεπηγότες οἶκοι ἔσονται [85] τούτων. Ἀλλ' ὅτι κινοῦνται οἱ πλάνητες ; καὶ οὕτω πάλιν πάντες οἱ πεπηγότες οἶκοι ἂν αὐτῶν εἶησαν εἰκότως. Ἀλλ' ὅτι τῶν ἀπλανῶν ἕκαστος χαίρει τῷ πλάνητι ; διὰ τί οὖν μὴ καὶ οἱ πλάνητες οἶκοι τῶν ζωδίων ; πῶς δὲ μὴ ἀλλήλων οἶκοι πάλιν οἱ ἀγαθοποιοὶ πλάνητες καὶ οἱ κακοποιοὶ, καὶ ἔτι τὰ ἀλλήλοις χαίροντα [86] τῶν ζωδίων ; εἰ δ' ὅτι τὰ μὲν ζώδια σύγκειται ἐκ πολλῶν, ἕκαστος δὲ τῶν πλανήτων μονοειδής, καὶ ἑκάστην σύνθεσιν τῶν ἀπλανῶν

D

VARIÆ LECTIONES.

[81] ἢ ante σεισμοῖς om. A. [82] τοῦ om. C. [83] ἀκρασίαν ς. [84] ἀρ' οὖν ὅτι ς. [85] ἔσονται — οἶκοι add. AC. [86] χαίροντα et mox τοὺς add A.

Digitized by Google

οἶκον ὀφείλουσι ποιεῖν τῶν πλανήτων· πολλὰς γὰρ ἄν τις εὕροι συνθέσεις, βουληθεὶς ζητεῖν, καὶ τῶν ἄλλων ἀπλανῶν. Εἰ δὲ ὅτι μόνα τὰ ζώδια τοῖς πλάνησιν εἰς τὰ ἀποτελέσματα συνεργεῖ, διὰ τί μὴ καὶ οἱ πλάνητες οἶκοι τῶν ζωδίων συνεργοῦντες αὐτοῖς; εἰ δὲ διότι τὰς τῶν ζωδίων ἐνεργείας καὶ ἀκύρους καὶ ἐνεργεῖς δύνανται ποιεῖν, [672 R.] πῶς οὐχὶ καὶ ἀλλήλων οἶκοί εἰσι, τοῖς ἀλλήλων ἀποτελέσμασι καὶ κῦρος καὶ κατάλυσιν ἐπάγειν, ὥς φασιν, ἰσχύοντες; πῶς δὲ μόνα τὰ ζώδια τοῖς πλάνησι συνεργεῖ; ἆρα μάταιός ἐστιν ὁ λοιπὸς τῶν ἀπλανῶν χορός; πῶς δὲ τοὺς πλάνητας ἀγαθοποιεῖν καὶ κακοποιεῖν ὅλως δύνασθαί φασιν; ἆρα διὰ τὸ κινεῖσθαι; οὐκοῦν τῶν ιβ' ζωδίων οὐδὲν οὔτε ἀγαθοποιήσει οὔτε κακοποιήσει· ἀλλ' οὐδέ τις ἄλλος τῶν ἀπλανῶν. Εἰ δὲ διότι, φησὶ, δι' αὐτῶν πορεύονται οἱ πλάνητες, πολλῷ μᾶλλον αἱ ζῶναι καὶ οἱ τοῦ ἀέρος τόποι, δι' ὧν ὁδεύουσι, τοῦ καλοποιεῖν καὶ κακοποιεῖν δύναμιν ἔξουσιν· οὐρανοῦ γὰρ, ἐν ᾧ οἱ πλάνητες, οὐμενοῦν, ὡς φασι, πολλῷ κατωτέρω ὄντες οὐχ ἅπτονται. Τί δὲ δή ποτε σελήνη μὲν τὸ μειοῦσθαι καὶ αὐξάνειν ὑπομένει, τῶν δ' ἄλλων πλανήτων προποδισμοὺς καὶ στηριγμοὺς καὶ ἀναποδισμοὺς εἰσάγοντες, ἥλιον καὶ σελήνην τῆς τοιαύτης [348 H.] παλιντρόπου πλάνης ἐλευθέρους ἐῶσιν; καὶ εἰ μικροφανὴς ὁ Κρόνος, μείζων, ὡς φασι, τῶν ἄλλων ὑπάρχων πλανήτων, ὅτι τούτων ἀνώτερον διατρέχει κύκλον, διὰ τί μείζων ὁ ἥλιος τῆς σελήνης, τετάρτην ἀπ' αὐτῆς ζώνην ἐλαύνων; ἐχρῆν γὰρ αὐτὸν πολλῷ ταύτης μικρότερον φαίνεσθαι. Ὥστε πάντα ψευδῆ καὶ πεπλασμένα, ἃ τῆς ἀστρολογίας οἱ πόνοι κρατύνουσιν. Οὕτω μὲν οὖν καὶ τὸ λα' κεφάλαιον.

A stellarum compositionem planetarum constituere domum astrologi cogitantur. Multas enim, qui investigare velit, etiam aliarum fixarum compositiones reperiat. Sin quod nullæ præter zodiaci signa una cum planetis effectus fatales operentur, cur non et planetæ domus sunt signorum cœlestium, quemadmodum eum illis una operantur? Sin forte propterea quod signorum cœlestium operationes possint planetæ aut irritas, aut efficaces facere, quomodo non etiam aliorum alii domus sunt, quemadmodum mutuos effectus, ut illi fatentur, et ratos et irritos reddere queunt? Quomodo item sola signiferi signa planetis cooperantur? Num supervacaneus est reliquus fixarum cœtus! Quomodo adhæc planetas aut benigne facere, aut nocere posse

B asserunt? an propter motum? Nullum igitur e XII illis zodiaci signis prosperum erit vel adversum: sed neque alia ulla non errans stella. Sin ideo, inquit, quod per illa gradiuntur planetæ, jam multo potius sive zonæ, sive aeris illa loca, per quæ isti gradiuntur, hanc bene aut male agendi potestatem habebunt. Neque enim hæc planetarum cœlum, cum multo sint (ut aiunt) inferiora, contingunt. Quorsum tandem luna minui atque augeri potest: et cum cæterorum planetarum progressus, status fixos, ac retrogressiones adducant, solem tamen et lunam ab hoc retrogrado errore liberos sinunt? Et si parvus qui videtur Saturnus, aliis tamen (ut aiunt) major est planetis, eo quod per altiorem orbem obambulet; cur major luna quam sol, qui

C quarto supra illam orbe decurrit? oportebat enim ipsum multo illa minorem apparere. Quare omnia falsa sunt atque conficta, quæ astrologorum scriptis astruuntur. Sic quidem primum et tricesimum caput absolvitur.

Τὸ δὲ λβ'[87] οὐδὲν τῶν ἀληθῶν πρὸς ἀνατροπὴν, οὐδ' ὅσον εἰς τὸ φαινόμενον, ἀναγράφει· ἀλλ' ὅσον ὁρᾶται κάνταῦθα τοὺς λογισμοὺς εὐσεβῶν ὁ ἀνὴρ, τοσοῦτον ἔχει τὸ ἄτονον, ὅσα γε πρὸς τὴν ἀνασκευὴν τῆς πλάνης. Καὶ τὸ τρίτον δὲ καὶ τριακοστὸν τῆς αὐτῆς ἐστι κατὰ τὴν δύναμιν ἰδέας· ἃ γὰρ εἰς ἀνατροπὴν προβάλλεται τοῦ μὴ σφαῖραν εἶναι τὸν οὐρανὸν, κοινὰ ἂν ἀπορήματα εἴη καὶ πρὸς τοὺς ἡμισφαίριον αὐτὸν τιθέντας ἢ καμάραν ἤ τι ἄλλο τῶν παραπλησίων σχημάτων. Ἐν οἷς καὶ ὁ τρίτος λόγος.

Alterum vero supra tricesimum nihil ad refutandos adversarios affert, quod veri speciem habeat. Sed quam pius in suis ratiocinationibus apparet hic vir, tam etiam (quod saltem ad erroris refutationem attinet) languidum eumdem videas. Jam tertium et tricesimum caput ejusdem est, quoad efficaciam formæ. Quæ enim ibi ad refutandum cœlum esse rotundum affert, **212** a communes esse difficultates queant adversus eos, qui hemisphæricum illud esse statuunt, vel fornicis in modum cavum, vel similem ei aliquam formam tribuunt. Ubi et

D tertius liber desinit.

Ἐν δὲ τῷ δ' μὲν λόγῳ, λ' δὲ δ' κεφαλαίῳ καὶ ε' καὶ ς', διέξεισι ταῦτα· Ἀπὸ τῆς διαφορᾶς ἣν ἔχει τὸ οἰκούμενον πρὸς τὸ ἀοίκητον καὶ ἣν πρὸς ἄλληλα τὰ κλίματα ἔχουσι, τὴν ἀνατροπὴν τῆς γενέσεως ἤτοι τῆς εἱμαρμένης ποιεῖται. Φησὶ γὰρ, ποία τῶν ἀστέρων ἐργάζεται κίνησις τὴν μὲν ἀοίκητον εἶναι δι' ὑπερβολὴν ψύχους, τὴν δὲ δι' ὑπερβολὴν καύματος, καὶ τὴν μὲν διὰ παντὸς μόλις οἰκεῖσθαι τηκομένην τῷ καύματι, τὴν δὲ δυσχερῶς ὁμοίως οἰκουμένην[88], ἅτε δὴ συνεχῶς νειφομένην[89] καὶ τῇ τοῦ κρύους ἐκθηριουμένην ἀγριότητι; διὰ τί δὲ αὐτοῖς οὐ μεταβάλ-

Quarto dehinc libro, capite vero tricesimo quarto, quinto et sexto, hæc fere tractat. E diversitate, quæ cum inter habitabilem orbis partem atque inhabitabilem, tum inter ipsa invicem climata reperitur, refutare genesim sive fatum aggreditur. Quisnam enim astrorum ille motus est, interrogat, quo fit, ut altera quidem terræ pars ob frigus nimium, altera ob intolerabilem calorem habitari omnino nequeat? rursumque alia vel perpetuo liquescens calore, vel assiduis percussa nivibus, et frigoris asperitate velut efferata, nonnisi difficulter

VARIÆ LECTIONES.

[87] λβ' A : δεύτερον ς. [88] οἰκουμένην] præstat οἰκεῖσθαι. [89] νιφομένην ς.

Digitized by Google

incoli possit?. Cur non et in his aeris constitutionem immutat perpetua illa genesis, quæ tot semper in aliis climatibus mutationes producit? Certum igitur illud, neque planetarum cursum, neque signorum cœlestium compositionem, sed unam solis naturam pro intervallo locorumque situ eas, quas jam diximus, varietates efficere. Cur item, cum reliqua ubique terra imbribus irrigetur, solam Ægyptum Nilus, dum certis anni temporibus exundat, atque in illam se effundit, fertilem frugibus reddit? Cur adhæc Thebaidos interiorem regionem, quam Oasin nominant, neque fluvius, neque imber ullus irrigat, sed fontium duntaxat fluxus lætificant, qui magno inquilinorum labore exsistunt, non sponte sua, neque imbribus in terram delabentibus, iisdemque rursus per illius venas redditis, ut apud nos contingit. Cujus quidem rei illud signum esto, quod quæ montibus subjecta sunt loca, ejusmodi fontes emittant, qui integra etiam flumina non minus limpida quam dulcia producant, cum interim patentissimi quique campi a montibus remotiores, maximeque plani, vel nullam habeant aquam, vel nonnisi modicam eamque gravem et salsam, nec scaturientem illam, sed in fossis inventam, ac neque tota æstate siti sufficientem. Quod si omnia per genesim administrantur, qui fit quod in humidum aliquod signum sibique familiare planeta ingresso, non omnem simul terram impleat pluvia, sed alibi nihilominus aquarum abundantia, alibi pluviarum inopia, eodem prorsus tempore, neque magno admodum locorum intervallo, terra vitietur? quanquam et contraria iterum in his alio tempore contingere videas, nisi forte vel peculiaris quædam sit illius populi genesis, ut ipsi **212**[b] fingunt, vel in propinquo alicubi singulari quodam modo exoriens signum communes illas genescos effectiones evertat, inanisque sit universalis geneseos vis, si non et particularis genesis concurrat. Singularum igitur terræ partium geneses aerem movent, neque signum humidum una cum sibi affini planeta quidquam efficere poterit, particulari fato resistente. Quare præterea in locis quibusdam rarior est potabilis aqua, in quibusdam vero abundat, et calidis insuper potiuntur aquis incolæ sponte productis? Siciliæ quoque, Galliæ, Lyciæ, aliarumque gentium non minimarum, maximi montes, perennem ignem sic emittunt, ut etiam longe positis noctu appareat, neque vel frigoribus imminuatur, vel imbribus exstinguatur, vel terræ germinibus noceat: cum qui his ipsis populi adjacent, tale nihil patiantur, neque ostendere [illi] possint, quid tantam locorum, aeris, aquarum, camporum, montium, differentiam dederit. Nam si duodecim signa zodiaci, et septem planetæ [id præstent], quare igitur non eadem ubique operantur? Inopes præterea et divites, im-

A λει τὴν τοῦ ἀέρος κατάστασιν ἡ γένεσις, συνεχεῖς [90] ἀεὶ τὰς μεταβολὰς ἐν τοῖς ἄλλοις παρέχουσα κλίμασιν; ἢ δῆλον ὡς οὔτε πλανήτων δρόμος οὔτε σύνθεσις ζωδίων, μόνη δὲ τοῦ ἡλίου [91] ἡ φύσις πρὸς τὰ διαστήματα καὶ τῶν τόπων τὰς θέσεις τὰς προειρημένας ἐργάζεται διαφοράς. Διὰ τί δὲ πάλιν, τῆς γῆς ὑετοῖς ἀρδομένης ἁπανταχοῦ, μόνην τὴν Αἴγυπτον πλημμυρῶν ὁ Νεῖλος κατά τινα χρόνον τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ ἀναχεόμενος εἰς αὐτὴν καρποφόρον ἐργάζεται; διὰ τί δὲ τὴν ἐνδοτέρω Θηβαΐδος χώραν, ἣν ὀνομάζουσιν Ὄασιν, οὔτε ποταμὸς οὔτε ὑετὸς ἄρδει, ἀλλὰ πηγῶν εὐφραίνει ῥεύματα πολυχειρίᾳ τῶν οἰκητόρων, ἀλλ' οὐκ αὐτομάτως ἀναδιδομένων, οὐδὲ ὑετῶν φορᾶς ἐπὶ γῆς ἐρχομένης [673 R.] καὶ διὰ τῶν ἐν αὐτῇ φλεβῶν ἀναδιδομένης, ὅπερ γίνεται B παρ' ἡμῖν. Καὶ τούτου σημεῖον τὸ τὰς μὲν ὑπωρείας προῆσθαι πηγὰς ποταμοὺς ἐργαζομένας διειδεῖς τε καὶ γλυκεῖς, τὰ δὲ ἐπὶ πλεῖστον ἠπλωμένα πεδία καὶ τῆς τῶν ὀρῶν ἐγγύτητος οὐ μετέχοντα καὶ μάλιστα ἰσόπεδα μὴ ἔχειν ὕδωρ, ἢ σφόδρα βραχύ, καὶ τοῦτο βαρὺ καὶ ἁλμυρῶδες, οὐ πηγάζον ἀλλ' ἐν ὀρύγμασιν εὑρισκόμενον, οὐδὲ δι' ὅλου τοῦ θέρους ἀρκεῖν δυνάμενον. Εἰ πάντα διοικεῖται τῇ γενέσει, πῶς πλάνητος εἰσιόντος εἰς ὑγρὸν ζῴδιον, [349 H.] ᾧ χαίρει, οὐ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν γῆν πληροῖ ὑετός, ἀλλ' ἡ μὲν ὑδάτων πλήθει καὶ διεφθάρη πολλάκις, ἡ δὲ ἀνομβρίαις κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν, καίτοι γε οὐδὲ πολὺ πόῤῥω διισταμένων ἀλλήλων; τἀναντία δ' οὖν πάλιν εἰς καιρὸν ἕτερον ταύταις ὁρᾶται συμβαίνοντα. Τάχα τοῦ ἔθνους [92] ἰδιάζουσά τις γένεσις, ὡς ἂν αὐC τοῖ πλάσαιντο, ἢ τι παρανατέλλον ἰδίως ζῴδιον τὰ κοινὰ τῆς γενέσεως ἀποτελέσματα διέλυσε, καὶ μάταιόν ἐστι τὸ τῆς γενέσεως καθολικὸν, ἂν μὴ συντρέχῃ καὶ ἡ μερική. Οὐκοῦν αἱ τῶν τῆς γῆς μερῶν γενέσεις τὸν ἀέρα κινοῦσι, καὶ οὐδὲν ἀνύσει τὸ ὑγρὸν ζῴδιον μετὰ [93] τοῦ οἰκείου πλάνητος τῆς μερικῆς εἱμαρμένης ἀντιπιπτούσης. Καὶ διὰ τί ἔν τισι μὲν τόποις σπανίζει τὸ πότιμον ὕδωρ, ἔν τισι δὲ καὶ τοῦτο πληθύει, καὶ θερμῶν ὑδάτων ἀπολαύουσιν αὐτομάτως ἀναδιδομένων; Σικελίας δὲ καὶ Γαλλίας [94] καὶ Λυκίας καὶ ἑτέρων ἐθνῶν οὐκ ὀλίγων ὄρη μέγιστα πῦρ ἀέναον [95] ἐκδιδόασι τοσοῦτον, ὡς καὶ τοῖς ἐν νυκτὶ φαίνεσθαι πόῤῥωθεν, μήτε ὑπὸ κρύους ἐλαττούμενον, μήτε ὑπὸ ὄμβρου [96] σβεννύD μενον, μήτε τοῖς τῆς γῆς βλαστήμασι λυμαινόμενον, τῶν παρακειμένων αὐτοῖς μήτε τι τοιοῦτο πασχόντων μήτε ἐπιδεικνύντων; τί τοσαύτην τόπων, ἀέρων, ὑδάτων, πεδίων, ὀρῶν δέδωκε διαφοράν; οὐ ιβ' τὰ ζῴδια καὶ οἱ πλάνητες ζ'; διὰ τί οὖν οὐ πανταχοῦ τὰ αὐτὰ ἐνεργοῦσι; καὶ μὴν πένητας καὶ πλουσίους, ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους, νοσοῦντας καὶ ὑγιαίνοντας καὶ τὰ ἐξῆς εὕροις ἂν ἁπανταχοῦ. Πῶς οὖν οὐ πανταχοῦ καὶ ὑετοὶ καὶ αὐχμοὶ [97] καὶ ὅσα προειρήκαμεν; χρυσοῦ δὲ μέταλλον ἢ ἀργύρου ἢ χαλκοῦ ἢ κασσιτέρου ἢ μολίβδου ἢ τῶν ἄλλων με-

VARIÆ LECTIONES.

[90] συνεχεῖς corr. A : συνεχῆς ς. [91] δὲ τοῦ ἡλίου] τοῦ ἡλίου δὲ A. [92] ἔθνους AC : ἔθους ς. [93] μετὰ AC : κατὰ ς. [94] Γαλλίας] an Ἰταλίας? [95] ἀένναον ς. [96] libri ὄμβρους. [97] καὶ οἱ αὐχμοὶ A.

Digitized by Google

ταλλικῶν ἀπὸ ποίας γενέσεως ἡ φύσις εὑρίσκεται; Θεὸν μὲν οὖν τοσαύτην διαφορὰν καὶ μυρίαν ἄλλην κεχαρίσθαι τῇ γῇ δι' ἡμᾶς ὁμολογοῦντες εὐσεβοῦμεν· εἱμαρμένην[96] δὲ διὰ τοῦτο τεχνίτας πλάττειν, ἵνα χρήσωνται ταῖς ὕλαις, οὔτ' ἂν ἡμεῖς εἴποιμεν οὔτε ἕτερος εὖ φρονῶν. Ἔτι δὲ εἰ κλίμα ἕκαστον διαμένει μυρίαις ταῖς πρὸς ἄλληλα διαφοραῖς ἀπὸ καταβολῆς κτίσεως κοσμούμενον, καὶ ἀκίνητον ἀπ' αἰῶνος ἕστηκεν ὑπὸ[99] τῶν[1] τῆς γενέσεως μεταβολῶν, οὐδὲν[2] βλαπτόμενον (οὔτε γὰρ παλίρροιαι θαλάσσης ἐπαύθησαν, οὐ πυρὸς ἄσβεστοι πηγαί, οὐ ζώων ἑκάστου κλίματος διαφοραί, οὐ μυρίων ἄλλων ἑτερότητες ἀμετάβλητοι), τοσούτων πραγμάτων τῆς παρ' αὐτοῖς[3] γενέσεως ἀπηλλαγμένων πῶς οὐδὲν ἄνευ ταύτης οὔτε γίνεσθαι λέγουσιν οὔτε διαμένειν οὔτε διοικεῖσθαι; πυθοίμην δ' ἂν αὐτῶν ἡδέως, ποία δρόμου κίνησις εἰς τὸ εἶναι τὴν ἀρχὴν παρέσχε ταῖς βοτάναις, τοῖς φυτοῖς, τοῖς ζώοις; δεῖ γὰρ ἑκάστου τούτων φαίνεσθαι τὴν τῆς γενέσεως ὥραν, ὅτε ἀπὸ γῆς ἐπλάττοντο, [676 R.] καὶ ἑτέραν μὲν εἶναι φοίνικος, ἄλλην δὲ συκῆς, καὶ κυνὸς ἰδιάζουσαν καὶ καμήλου· οὐ τὴν αὐτὴν ἵππου, περιστερᾶς, ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. Ἂν μὲν οὖν ἔχωσι λέγειν διὰ τί μὴ καὶ νῦν ἀπὸ γῆς[4] ἡ γένεσις πλάττει τὰ προειρημένα, διδασκέτωσαν· οὐδὲν γὰρ ἅπαξ ὁ τῆς γενέσεως κύκλος ἀποτελέσει, τὸ δ' αὐτὸ ποιεῖ πολλάκις. Διὰ τί δὲ τὴν μὲν ἀρχὴν οὐκ ἂν ἦν ἃ προήχθη, μὴ ἀπὸ γῆς πλασθέντα, [350 H.] μετὰ δὲ ταῦτα οὐδὲν ἂν αὐτῶν ἀπὸ γῆς βλαστήσειε, διὰ δὲ τῆς ἐξ ἀλλήλων διαδοχῆς σώζεται; ἢ πῶς τὸ κυριώτατον καὶ ἀναγκαιότατον ἡ γένεσις οὐκ ἔχουσα, λέγω δὴ τὸ ἀπὸ γῆς πλάσαι τὰ πάντα, τοῦ συγκρατεῖν καὶ ἀποτελεῖν καὶ ἀφανίζειν ἐστὶ κυρία; Ἔτι δὲ εἰ[5] ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ὥραν ἀκριβοῦς ἐπιγνώσεως ἑκάστῳ τῶν γινομένων τὰ συμβησόμενα λέγουσιν, ἀνθρώπῳ, φημί, καὶ βοῒ καὶ ὀρνέῳ καὶ πλοίῳ καὶ πόλει, καὶ πάντων ὧν τὴν πρόγνωσιν ἔχειν ἰσχυρίζονται, πῶς γῆς καὶ θαλάσσης καὶ τοῦ ἀέρος οὐκ εἰδότες τῶν γενέσεων τοὺς καιροὺς, τὰ πάθη τούτων καὶ τὰς κινήσεις καὶ τὰς μεταβολὰς ἐπαγγέλλονται λέγειν; καὶ πῶς οὐκ ἄν τις αὐτοῖς ἀπιστήσειε, πῶς δὲ οὐκ ἂν αὐτῶν ἀποστραφεῖεν τὴν ἄμετρον ἀλαζονείαν; οὐδὲ γὰρ τῶν κατὰ μέρος ἁπάντων ἰδιαζούσας παρέξουσι τὰς γενέσεις. Καὶ μὴν ἀκόλουθον τοσαύτας εἶναι γενέσεων διαφορὰς, ὅσα τὰ γένη τῶν προαγομένων. Πῶς γὰρ ἂν ἡ αὐτὴ τοῦ δρόμου γένεσις κύνα καὶ λέοντα ἐργάσαιτο[6] καὶ ἄνθρωπον καὶ ἵππον, τοὺς τοσοῦτον ἀλλήλων διαλλάττοντας; πῶς δ' ἂν εἴη ποικιλία χρωμάτων, σχημάτων, ποιοτήτων, μὴ πάντα ποικίλης γενέσεως ἀποτελούσης, ὡς φασιν; οὐ μίαν δὲ ἐχόντων πρᾶξιν ἢ πάθος ἓν τῶν ἁπάντων ἀνθρώπων[7] ἢ ἵππων ὅλων ἢ χοίρων, οὐ μέγεθος, οὐ τάχος, οὐκ ἰσχὺν, οὐ φωνὴν, δῆλον ὡς οὐχὶ μίαν γενέσεως ῥοπὴν, ἀλλὰ τοσαύτας ἀναγκασθήσονται λέγειν, ὅση καὶ τῶν ἀποτελουμένων ἡ διαφορὰ, οὐ μόνον ζώων χερσαίων καὶ πτηνῶν καὶ ἐνύδρων,

perantes et subditos, ægros atque sanos, et cætera ubique reperias: quin ergo etiam ubique pluviæ et ariditates, et quæcunque antea commemoravimus? Jam auri metallum, argenti, æris, stanni, plumbi, vel cæterorum metallicorum natura, a quali tandem genesi orta reperitur? Itaque Deum quidem et hanc tantam, et alias innumerabiles varietates nostra potissimum causa terræ impertivisse pie fatemur: a fato vero propterea fabros artifices creari, quo mundi hujus rebus uti possint, id neque nos dixerimus, neque alius recte sentiens quisquam. Præter ista, si singula climata permanent, sexcentis inter se differentiis jam inde a condito orbe exornata, et nihil a geneseos mutationibus læsa, immobilia prorsus ab æterno constituerunt (non enim aut alterni fluxus maris, aut ignis inexstincti fontes aut animalium in singulis climatibus differentiæ aut aliæ innumerabiles, sed immutabiles rerum alterationes unquam cessarunt): tot interim rebus per ipsam genesim immutatis, quomodo sine hac aut fieri quidquam aut permanere aut gubernari posse negant? Libenter autem ab eis quæsierim, qualisnam forte curriculi motus herbis, plantis et animantibus exsistentibus principium dederit: demonstranda enim geniturae horum cujusque hora, qua e terra formabatur: et aliam quidem esse palmæ, aliam ficus, canis item suam esse propriam, similiterque **213***a* cameli, neque eamdem illam esse equi, columbæ, aut hominum, et id genus aliorum. Si ergo possunt dicere, cur non et nunc e terra genesis formet prædicta, doceant nos. Nihil enim, quod semel duntaxat per geneseos ambitum perficiatur, sed idem etiam sæpe efficit. Cur insuper ab initio quidem non essent quæ producta sunt, nisi e terra formata fuissent: post autem nihil horum e terra germinare possit, sed per mutuam debeat successionem conservari? Aut quomodo cum quæ propria maximeque necessaria sunt, genesis non habeat (vim illam puto formandi e terra omnia) conservandi [tamen], perficiendi, atque destruendi potens sit? Præterea si ex accurata illa horæ cognitione, singulis quæ gignuntur eventura referunt, homini, inquam, et bovi, avi atque navi, urbi item et cæteris omnibus, quorum præcognitionem habere se asserunt: [at] qua ratione cum terræ, maris, aeris geniturae tempora non noverint, horum affectiones, ac motiones, mutationesque denuntiare se promittunt? quomodo quis istis credat, aut qua ratione immoderatam ipsorum arrogantiam non aversetur? nunquam enim singulatim omnium exhibere proprias genituras poterunt. Et vero etiam consequens est tot esse geniturarum differentias, quot sunt eorum quæ producuntur genera. Nam quomodo eadem curriculi genesis canem et leonem producat, hominem item et equum tantopere inter se discrepan-

VARIÆ LECTIONES.

[96] εἱμαρμένη A. [99] ὑπὸ] libri ἀπό. [1] τῶν add. A. [2] οὐδὲν A : οὐ ς. [3] αὐτῆς ς. [4] ἀπὸ τῆς γῆς ς. [5] εἰ add. A. [6] εἰργάσατο ς. [7] ἀνθρώπων add. A.

Digitized by Google

tes? quomodo item colorum, figurarum, qualitatum varietas sit, nisi varia quoque genesis hæc omnia efficeret, ut aiunt? Cum vero non una sit omnium sive actio, sive affectio, non equorum omnium vel porcorum eadem magnitudo, celeritas, fortitudo, vox, non unum etiam cogentur, ut constat, genituræ momentum fateri, sed tot plane, quot erunt eorum quæ ab ea perficiuntur differentiæ, non terrestrium modo animalium puta et volantium, atque aquatilium, sed et plantarum, et herbarum, et si quid aliud in terra nascatur. Et quomodo immensam adeo temporis momentorum multitudinem forment? Nunquam sane poterunt, non si decem dierum millibus annus ipsis constet. Ita vero maxime horum mendacium prosternitur, si quis animalia frequenter parientia considerat, ut canes, porcos, gallinas, et potissimum quæ jam plurimos simul gignunt fœtus. Nam porci, pisces, canes, multis pariendis etiam diei integri spatium absumunt. Et vero piscis (quantum ego puto) multos quoque dies, eo quod ovorum illa multitudo **213**b in myriadas piscium ex ordine transformetur, qui deinde singuli pariuntur. Quibus quidem diebus fieri nullo modo potest, quin volatilia vel terrestria in toto mundo, vel natatilia in toto mari et fluviis et stagnis gignantur.

A ἀλλὰ καὶ φυτῶν καὶ βοτανῶν καὶ εἴ τι ἄλλο ἐν κόσμῳ φύεται. Καὶ πῶς ἂν τοσοῦτον ἄπειρον πλῆθος τῶν καιρῶν ἀναπλάσουσιν[8]; ἀλλ' οὐχ ἕξουσιν, οὐδ' εἰ μυριάδες ἡμερῶν αὐτοῖς τὸν ἐνιαυτὸν ἐπλήρουν. Μάλιστα δὲ αὐτῶν τὸ ψεῦδος κατάφωρον[9] γίνεται, εἰ τὰ συνεχῶς τίκτοντα σκοπήσειέ τις, κύνας ἢ χοίρους ἢ ὄρνεις, καὶ οὐχ ἥκιστα τὰ πολυγονώτατα. Χοῖροι γὰρ καὶ ἰχθύες καὶ κύνες πολλὰ τίκτοντες τὸν τῆς ἡμέρας ἀναλίσκουσι καιρὸν, ὁ δ' ἰχθὺς, οἶμαι, καὶ πολλὰς ἡμέρας, τῆς τῶν ὠῶν πληθύος ἐν τάξει μορφουμένης εἰς μυριάδας ἰχθύων κατὰ μέρος τικτομένων, ἐν αἷς ἀμήχανον μὴ γενέσθαι πτηνὰ ἢ[10] χερσαῖα ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ ἢ νηκτὰ ἐν ὅλῃ θαλάττῃ[11] καὶ ποταμοῖς καὶ λίμναις.

Verum hinc etiam, quod volo, certius quis dixcat: quando ver bene temperatum incipit, omnis floret herba et parturit, omnisque lignorum species, sed et multa sive volucrium, sive animantium, sive piscium genera mista invicem concipiunt. Infinita quoque [plantarum] genera eodem tempore perfecta ferunt semina, infinitæque arbores suos fructus, non uno quidem momento, sed multis diebus, dum in eadem planta alii etiamnum florent, alii crescunt, alii maturescunt. Nec dissimilis est in animalibus omnibus, partus conceptusque proportio: quæ idem omnino genituræ momentum habere nullo modo possunt. Adde quod alia per annum integrum fetum utero gestant, quædam mensibus decem, quædam diebus quadraginta, aliaque in his plurima reperitur differentia. Quale igitur astrum in quale signum ingrediens dimensum unicuique generi fetum ferendi tempus determinat? Cur autem, cum animantium in genere vitæ tempus æquale non sit, æqualem tamen illa uteri gestationem habent? Dicant igitur, an hæc etiam a genesi proficiscantur, ut magis irrideantur. Sin per silentium dedecus suum declinent: quomodo aliquid sine genesi fieri negant? Neque tamen hic fetuum differentias affero: quorum alii genitoribus similes sunt, ut homines, equi, leones; alii non item, ut ursæ, vespæ, apes, et quæcunque ex ovis prodeunt. Pars rursum sine coitu generantur, pars absque eo nequaquam. Et quis innumeras, quæ in his reperiuntur, differentias enumeraverit, non animantium modo, verum etiam stirpium et herbarum, aliorumque similium? quorum omnium causas ab his fati auctoribus quærere justum est: siquidem omnia secundum horum sententiam ex genesi pendent, et quod exsistant, et modus quo exsistunt, et gestari utero, et pati et agere

B Ἔτι δὲ ἀκριβέστερον ἄν τις ἐντεῦθεν ὃ λέγω καταμάθοι· Ἡνίκα τὸ ἔαρ εὔκρατον ἐπιστῇ, πᾶσα μὲν ἀνθεῖ βοτάνη καὶ κυοφορεῖ, πᾶσα δὲ ξύλων φύσις, πολλὰ δὲ πτηνῶν καὶ χερσαίων καὶ ἐναλίων γένη μιγνύμενα κύει. Καὶ μυρία μὲν γένη κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν τελεσφορεῖ τὰ σπέρματα, μυρία δὲ τῶν ξύλων τοὺς καρποὺς, οὐκ ἐν μιᾷ ῥοπῇ, ἀλλ' ἐν πλείσταις ἡμέραις, τῶν μὲν ἀνθούντων ἔτι ἐν τῷ αὐτῷ φυτῷ, ἑτέρων δὲ αὐξομένων καὶ ἄλλων πεπαινομένων. [677 R.] Ἡ αὐτὴ δ' ἀναλογία τοῦ τόκου καὶ τῆς κυήσεως καὶ ἐπὶ τῶν ζώων πάντων, ὧν οὐχ οἷόν τε τὴν αὐτὴν τῆς γενέσεως ἔχειν ῥοπήν. Ἔτι δὲ τὰ μὲν ἐνιαυτὸν κυοφορεῖ, τὰ δὲ μῆνας ι', τὰ δὲ ἡμέρας μ', καὶ μυρία ἄλλη διαφορά. Ποῖος οὖν ἀστὴρ εἰς ποῖον ζῴδιον εἰσιὼν μεμετρημένον [351 H.] ἑκάστῳ γένει C τὸν τῆς κυοφορίας ἀφορίζει χρόνον; διὰ τί δὲ τῶν κατὰ τὸ γένος ζώων ὁ τῆς ζωῆς χρόνος οὐκ ἴσος ὢν τὴν κύησιν ἴσην ἔχει; Εἰ μὲν οὖν καὶ ταῦτα ἀπὸ γενέσεως, λεγέτωσαν, ἵνα πλέον ὀφλήσωσι τὸν[12] γέλωτα· εἰ δὲ σιγῇ τὴν αἰσχύνην ἀποκλίνουσι, πῶς οὐδὲν ἄνευ γενέσεως εἶναι λέγουσι; Καὶ οὔπω λέγω τὰς διαφορὰς τῶν τικτομένων. Τὰ μὲν γὰρ ὅμοια τῶν γεννώντων ἐστὶν, ὡς ἄνθρωποι καὶ ἵπποι καὶ λέοντες, τὰ δὲ οὐχ οὕτως, ὡς ἄρκτοι καὶ σφῆκες καὶ μέλιτται καὶ ὅσα διὰ τῶν ὠῶν πρόεισι. Καὶ τινὰ μὲν καὶ δίχα μίξεως τίκτεται, τινὰ δὲ χωρὶς ταύτης οὐδαμῶς. Καὶ τίς ἂν ἀπαριθμήσειε τὰς ἐν τούτοις ἀναριθμήτους διαφορὰς, οὐ τῶν ζώων μόνον, ἀλλὰ καὶ φυτῶν καὶ βοτανῶν καὶ τῶν παραπλησίων; ὧν ἁπάντων τὰς αἰτίας παρὰ τῶν τῆς εἱμαρμένης πατέρων ζη- D τεῖν δίκαιον, εἴπερ πάντα τῆς γενέσεως κατ' αὐτοὺς ἤρτηται, καὶ τὸ εἶναι καὶ ὁ τοῦ εἶναι τρόπος, κυοφορεῖσθαί τε καὶ πάσχειν καὶ δρᾶν καὶ ἀποθνήσκειν. Ἢ κατὰ τῶν ἀθλίων ἀνθρώπων αὐτοῖς μόνον ἠκριβολογήθη τὰ τῆς γενέσεως, ἵνα τὸ πάντων κάλλιστον τῶν[13] ἐν ἡμῖν τὸ αὐθαίρετον ἀγνοηθῇ, καὶ Θεὸς μὴ

VARIÆ LECTIONES.

[8] ἀναπλάσσουσιν ς. [9] κατάφορον ς. [10] ἢ om. A. [11] θαλάσσῃ ς. [12]]τὸν et infr. καὶ post μέλ. A. [13] πάντων κάλλιστον τῶν] libri πᾶν τῶν καλλίστων.

Digitized by Google

εὐχαριστηθῇ οἷς τὸ γένος εὐηργέτησεν; πῶς δὲ πάλιν ἡ γένεσις ἀκαίρους μὲν προσθήκας δίδωσι, τετρακέφαλα κατ' αὐτοὺς ἀποτελοῦσα καὶ χεῖρας πλείους καὶ πόδας τῶν κατὰ φύσιν, τοῖς δὲ ἑρπετοῖς οὐ δίδωσι πόδας, οἳ παρέξουσιν αὐτοῖς τὸ ἐν τῇ βαδίσει χρήσιμον, οὐκ ὀφθαλμοὺς τοῖς ἀσφάλαξιν, οὐδ' ἄλλοις ὧν δέονται; εἶτα ζῇν μὲν οἷς τὰς ἀκαίρους προσθήκας ἔδωκεν οὐκ ἐᾷ (πάντα γὰρ βραχύβια τὰ τερατόμορφα), καὶ τῇ προσθήκῃ τὴν ὅλην ἀφανίζει φύσιν· ὧν δὲ τὰ κατὰ φύσιν ἀφεῖλε, χεῖρας ἢ πόδας ἢ ὀφθαλμοὺς, ταῦτα ζῆν ἐᾷ, τὴν σωματικὴν πήρωσιν ἀπαραμύθητον ἔχοντα. Εἰ μὲν οὖν τις εἰς εἱμαρμένην ἀναφέρει ταῦτα, αὐτὸς [14] σὺν αὐτῇ τῆς ἀτοπίας ὁ αἴτιος· εἰ δὲ τῆς φύσεως οἶδε τὸ διαμαρτάνειν, ἐξαιρεῖ τὸ θεῖον τῆς κατηγορίας. Ὥσπερ γὰρ αὐτῇ τρέχειν οἰκείους νόμους διώρισεν, οὕτω καὶ θνητὴν συνεχώρησε κατά τινα συμφέροντα λόγον. Αὕτη δὲ σώζουσα μὲν τὰ οἰκεῖα μέτρα οὐδὲν ὑβρισμένον φέρει, ἐξοκείλασα [15] δὲ πρὸς ἀμετρίας ἢ ἐνδείας ἢ φόβους ἢ πάθη καὶ τοὺς δοθέντας παραχαράττουσα νόμους οὐδ' ἐν τοῖς τικτομένοις τὸ ἀκίβδηλον σώζει. Διὰ τί δέ τινα τῶν ζώων οὐ τρέφει τὰ γεννήματα, ὥσπερ πτηνῶν μὲν [16] γῦπες καὶ κόρακες, ἰχθύες δὲ μικροῦ σύμπαντες· τὰ δὲ καὶ γηροτροφεῖ τοὺς τεκόντας; καὶ τὰ μὲν καὶ νόθον ὑποβάλλεται γονὴν καὶ τρέφει, τὰ πλεῖστα δὲ οὔ; καὶ τίς ἂν τὰς ἀναριθμήτους τῶν ὄντων διαφορὰς καταλέξειεν; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ ἐν τῷ δ' λόγῳ.

et mori. An forte adversus miseros mortales duntaxat tam accuratus de genesi sermo ab ipsis institutus est: ut, quod in nobis omnium est honestissimum, libertas arbitrii, ignoretur: Deoque pro collatis in genus humanum beneficiis, gratiæ non agantur? At quomodo rursum genesis intempestiva illa additamenta adjicit, dum quadricipites fetus secundum hos, aut plures quam natura exigit, sive manus sive pedes perficiat: cum neque reptilibus pedes tribuat, qui illis ad ambulandum sint usui, neque 214a oculos talpis, neque aliis ea quibus indigent. Adde quod ea quidem quibus intempestiva illa additamenta dedit, non sinit vivere (quæcunque enim prodigiosæ formæ sunt, brevis quoque ævi esse solent), et additione sua totam simul horum naturam abolet: quibus vero a natura debita sive pedes, sive manus, sive oculos abstulit, ea ita vivere permittit, ut mutilati corporis solatium nullum habeant. Si quis hæc igitur ad fatum referat, is absurditatis auctor non minus quam illud efficitur. Sin naturæ esse peccatum agnoscit, omnem accusandi Numinis occasionem tollit. Quemadmodum enim ipsam suis quibusdam currere legibus statuit, sic et eamdem, ratione quadam utili, juxta mortalium conditionem ferri concessit. Ipsa igitur, suum modum servans, nihil quod ulla sit affectum injuria profert: at si in nimietatem vel defectum, in pavorem, vel vehementes affectiones delapsa, adversus latas sibi leges quidpiam admittat, mox neque in iis quæ gignuntur sinceritatem servat. Cur insuper quædam animantia suos fetus non nutriunt, quemadmodum in volatilibus vultures, corvi, piscesque fere omnes; quædam vero etiam parentes in senio alunt; item alia etiam illegitimum sibi suppositum fetum nutriunt, pleraque vero minime? At quis innumerabiles rerum omnium differentias recenseat? Igitur hæc quidem libro quarto continentur.

Ἐν δὲ τῷ ε' λόγῳ ἄλλα τε διέξεισι, καὶ πρὸ αὐτῶν ὁμοίως κατὰ τῆς εἱμαρμένης τοῦτο. Εἰ τοῖς γονεῦσι, [680 R.] φασὶ, τὸ τίκτειν ἀπὸ γενέσεως ὑπάρχει, δῆλον ὡς ἀπὸ τῆς τῶν πατέρων γενέσεως καὶ ἡ τῶν υἱῶν γένεσις καὶ ἡ ταύτης ὥρα διωρίσθη. Εἰ δὲ μή, οὐ τῶν γεννησάντων ἡ γένεσις ἀποτελεῖ τοὺς τικτομένους, καὶ μάτην ὁ πολὺς τῆς εἱμαρμένης λόγος. Εἰ γὰρ τὸ σπαρῆναι καὶ κυοφορηθῆναι καὶ τέλειον προελθεῖν ἢ ἀτελὲς [352 H.] τῆς γενέσεως ἔργον ἐστὶ τῶν τικτόντων, δῆλον ὅτι καὶ ἡ τούτων ὥρα· εἰ δὲ μὴ αὕτη, οὐδὲ ἐκεῖνα. Εἰ δ' αἱ γενέσεις ἐξ ἑτέρων εἰσὶ γενέσεων, καὶ ὁ τοῦ γεννᾶσθαι καιρὸς ἀπὸ τῆς τῶν γεγεννηκότων εἱμαρμένης, ῥᾴδιον ἂν εἴη τοῖς ταύτης ἐρασταῖς μίαν μὲν ἀνθρώπου λαβεῖν γένεσιν, ἐξ αὐτῆς δὲ τήν τε τῶν πατέρων εἰπεῖν καὶ τῶν πάππων καὶ τῶν ἔτι προπατόρων [17], καὶ τούτων ἁπάντων τά τε πάθη καὶ τὰς πράξεις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, τά τε σχήματα καὶ χρώματα καὶ μεγέθη, οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτῆς καὶ τοῦ ἑνὸς γενέσεως τίνες οἱ τεχθησόμενοι προειπεῖν, καὶ πᾶσαν τὴν ἐσομένην ἐκ τῆς διαδοχῆς συγγένειαν, καὶ ταύτης τὰς πράξεις καὶ ὅσα ἄλλα προείρηται, καὶ μήτε τοὺς παρελθόντας ἀγνοεῖν μήτε τῶν ἐσομένων μηδένα· ὃ καὶ αὐτοὶ ἂν διαγελάσαιεν·

Libro quinto cum alia persequitur, tum ante hæc de fato similiter ista. Si quod parentes gignant, ait, a genesi contingit, manifestum est a parentum genesi et filiorum genesim, et hujus horam definitam esse. Sin minus, ergo gignentium genesis eos qui gignuntur non perficit, frustraque longus de fato sermo habetur. Si enim quod fetus seminetur, gestetur, perfectusque vel imperfectus proveniat, a parentum genesi exsistit, clarum quod horum quoque hora ab eadem proficiscatur. Sin minus hæc, ergo nec illa. Jam si geneses aliæ ex aliis sunt, ipsumque nascendi momentum ab eorum qui gennerunt fato proficiscitur, facile sit hujus amatoribus unam aliquam hominis capere genesim, atque ex ipsa tum patrum, tum avorum, imo et majorum genesim indicare, horumque omnium tam animi quam corporis affectiones actionesque, ac simul figuras, colores et magnitudines. Nec hoc solum, sed etiam ex hac ipsa et illius unius genesi licebit quinam generandi sint prædicere, omnemque adeo futuram ex ordine cognationem, cum suis actionibus, et quæcunque alia supradicta sunt: ut neque præteritorum, neque futurorum quisquam ignoretur. Quod et ipsimet 214b irriserint. At tu

VARIÆ LECTIONES.

[14] αὐτὸς A: αὐτῆς ς. [15] ἐξοκέλλουσα A. [16] μὲν et mox καὶ add. A. [17] προπατέρων A.

Digitized by Google

mihi illud quoque inspice: Filiorum, aiunt, genesis infelices reddit parentes, etiamsi forte a propria genesi felicitas ipsis attributa sit. Interdum etiam tollit et vincit patrum genesim ipsa filiorum, quoties videlicet hæc fatalis illius effectus est: sed et patrum genesis infelices reddit liberos et fratrum fratres, eumdemque in modum etiam conjugum; quantumvis forte aliam alter habeat genesim, et aliunde natus sit. Et quod his omnibus magis deplorandum, genesis cogit generantes odium suscipere pro amore erga liberos: liberos item parentibus, atque inter se fratres, conjugesque infestos reddit, et ad cædes provocat, itaque adversus invicem armat naturam, ut totam turbet cognationem. Et ille quidem lamentatur, quod laboret filius, vel mortua sit uxor, aut maritus, ignarus interim quod horum cujusque et genesis, et amorem invicem necessaria conciliarit, et infortunia, dum eorum qui amabantur exitu dolores acerbos objicit. Hæccine sapiens quisquam ferat? Rursum infelices servos esse per dominorum genesim prodigiose iidem referunt: itemque caprarum, boum, et aliorum animantium greges, per genesim possessoris; ut et integros exercitus per genesim regis. Ita innumerabiles geneses per unicam illam unius tantum hominis, sive ad meliora, sive ad deteriora avertuntur: et quidem tam felicium quam infelicium, quæ ob unius genesim infinitas habent varietates ætatum, annorum, mensium, dierum, horarum, patrum, matrum, cognatorum: imo et idem quandoque mortis genus sive gladio, sive mari, sive simili aliquo casu subeunt. Attamen invenio ego et servorum atque militum genesim, quomodo ipsi loquuntur, heros regesque superantem. Fallaciis enim hi aut lenocinio interdum dominos vel alia quapiam ratione aggrediuntur, sua illos genesi in dominos armante. Quod si forte patris familias genesim hanc servis dare nocendi potentiam dixerint, magis etiam difficultatem augebunt. Non solum enim [non] inferiores esse subditos coegit dominorum genesis, sed præterea illum ipsum vincere, cujus est genesis; atque eos qui pro suo fato nunquam tantum ausi fuissent, regis illa genesis in ipsummet provocat. Nam fieri omnino nequit, ut tot simul militum geneses in **215***a* domini mortem conspirent. Civitatis item genesis in universam incolarum multitudinem imperium obtinet. Quando enim hæc decidit, infinitas ætatum varietates pluribus genesibus distinctas e medio tollit, uno hoc eodemque excidio evertens. Ad eumdem quoque modum et aer [corruptus] et diluvium totam sæpe gentem delet; neque enim possunt tot geneses unum mortis genus nancisci. Si quis porro illud etsi impossibile sit, admittat tamen rursum, [dicam] civitatis vel aeris genesis a multitudinis genesi vertitur, atque e duobus alterum [concedendum], vel multorum

A Ὅρα δὲ κἀκεῖνο· Τῶν παίδων, φασὶν, ἡ γένεσις κακοδαίμονας[18] ποιεῖ τοὺς πατέρας, ἂν ἀπὸ τῆς ἰδίας γενέσεως τὸ εὐδαιμον[19] αὐτοῖς ἐβραβεύετο· ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ἀναιρεῖ καὶ νικᾷ τὴν τῶν πατέρων γένεσιν ἡ τῶν τέκνων γένεσις, ἀποτέλεσμα ἐκείνης οὖσα. Ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν πατέρων γένεσις τοὺς παῖδας κακοδαίμονας ποιεῖ, καὶ ἀδελφοὺς ἡ τῶν ἀδελφῶν, καὶ τῶν γεγαμηκότων ὁμοίως, κἂν ἄλλης τινὸς εἴη γενέσεως, κἂν ἐτέρωθεν ἔφυ. Καὶ τὸ πάντων ἀνιαρότερον, μῖσος ἡ γένεσις βιάζεται τοὺς φύντας εἰς τοὺς φυομένους ἀντὶ τῆς στοργῆς ἔχειν, καὶ τέκνα τοῖς γεγεννηκόσι καὶ ἀδελφοὺς πρὸς ἀλλήλους καὶ τοὺς γεγαμηκότας ποιεῖ πολεμίους, καὶ πρὸς ἀναιρέσεις ἐρεθίζει, καὶ κατ' ἀλλήλων ὁπλίζει τὴν φύσιν, ὅλην ταράσσουσα τὴν συγγένειαν. Καὶ ὁ B μὲν ὀδύρεται[20] διότι νοσεῖ ὁ παῖς ἢ τέθνηκεν ἡ γυνὴ ἢ ὁ ἀνὴρ, ἀγνοεῖ δὲ ὅτι ἡ τούτων ἑνὸς ἑκάστου γένεσις καὶ ἀγαπᾷν ἀλλήλους ἠνάγκασε καὶ κακοδαιμονεῖν, ὁριμείαις ὀδύναις περιβάλλουσα, ταῖς τελευταίαις τῶν στεργομένων. Ταῦτα ἀνέξοιτ' ἄν τις νοῦν ἔχων; πάλιν δούλους κακοδαιμονεῖν ὑπὸ τῆς τοῦ δεσπότου γενέσεως τερατεύονται, καὶ αἰγῶν ἀγέλας καὶ βοῶν ἢ τῶν ἄλλων ζώων ὑπὸ τῆς τοῦ κεκτημένου, καὶ στρατόπεδα πάλιν διὰ τὴν τοῦ βασιλέως· καὶ τοσαῦται μυριάδες γενέσεων ἀνατρέπονται διὰ τὴν τοῦ ἑνὸς ἢ πρὸς τὸ χεῖρον ἢ πρὸς τὸ ἄμεινον, καίτοι γε τῶν εὐτυχούντων ἢ δυσπραγούντων διὰ τὴν τοῦ ἑνὸς γένεσιν μυρίας ἐχόντων διαφορὰς ἡλικιῶν, ἐνιαυτῶν, μηνῶν, ἡμερῶν, ὡρῶν, πατέρων, μητέρων, συγγενῶν, καὶ τὸν αὐτὸν ἔσθ' ὅτε τοῦ θα- C νάτου τρόπον ὑπερχομένων, τὸν διὰ σιδήρου ἢ θαλάσσης ἢ τινος παραπλησίου συμπτώματος. Εὑρίσκω δὲ ἔγωγε καὶ τὴν τῶν οἰκετῶν ἢ στρατιωτῶν γένεσιν, ὡς ἂν αὐτοὶ φαῖεν, κρατοῦσαν τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ βασιλέως· ἀπατῶσι γὰρ ἢ φαρμάττουσιν ἔσθ' ὅτε τοὺς δεσπότας, ἢ καὶ ἄλλως ἐπιτίθενται, τῆς γενέσεως αὐτοὺς κατὰ τῶν κυρίων ὁπλιζούσης. Εἰ δὲ λέγοιεν τὴν τοῦ οἰκοδεσπότου γένεσιν τοῖς δούλοις διδόναι τὴν ἰσχὺν τοῦ κακοποιῆσαι, πλείονα ποιοῦσι τὴν ἀπορίαν. [681 R.] Οὐ γὰρ μόνον ἡττᾶσθαι τοὺς ὑπηκόους ἠνάγκασε τοῦ βασιλέως ἡ γένεσις, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ κρατεῖν οὗ ἐστι [353 H.] γένεσις, καὶ τοὺς οὐκ ἂν ἀπὸ οἰκείας εἱμαρμένης τοῦτο τολμήσαντας ἡ τοῦ βασιλέως ἐγείρει κατ' αὐτοῦ· οὐ γὰρ D οἷόν τε τοσούτων ὁμοῦ στρατιωτῶν γενέσεις εἰς τὸν κατὰ τοῦ δεσπότου θάνατον συμφωνεῖν. Κρατεῖ δὲ καὶ τῆς πόλεως ἡ γένεσις τοῦ πλήθους τῶν ἐνοικούντων· καταπίπτουσα γὰρ ἡλικιῶν μυρίας διαφορὰς, μυρίαις γενέσεσι διοικουμένας, ἀναιρεῖ[21] φθορᾷ μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ διαφθείρουσα. Καὶ ὁ ἀὴρ ὁμοίως, καὶ κατακλυσμὸς ὡσαύτως ὁλόκληρον ἔθνος ἀφανίζων· οὐ γὰρ οἷόν τε τοσαύτας γενέσεις μίαν ἔχειν ἰδέαν θανάτου. Εἰ δέ τις καὶ τὸ ἀδύνατον τοῦτο συγχωροίη, πάλιν ἢ[22] τῆς πόλεως γένεσις ἢ τοῦ ἀέρος ὑπὸ τῆς τῶν πολλῶν ἀνατέτραπται· καὶ[23] δυοῖν θάτερον, ἢ τὰς τῶν πολλῶν ἀκυρῶσαι τὴν μίαν,

VARIÆ LECTIONES.

[18] κακοδαίμονος ς. [19] εὐδαῖμον A. [20] ὀδύρεται CA: ὠδύρετο ς. [21] ἀναιρεῖ φθ. ς. [22] ἢ] ἢ ἡ C. [23] καὶ] fortasse legendum ὡς, i. e. ὥστε.

Digitized by Google

ἢ ταύτην τῇ τῶν πολλῶν ἀκολουθῆσαι τῆς οἰκείας ἀποσπωμένην ἐνεργείας. Τὰ δ' αὐτὰ λέγειν ἂν εἴη καὶ περὶ ξύλων καὶ χόρτων καὶ βοτανῶν καὶ ζώων ἁπάντων. Εἰ τοίνυν αἱ γενέσεις ὑπ' ἀλλήλων ἀνατρέπονται, καὶ αἱ μὲν τῶν παίδων τὰς τῶν πατέρων, αἱ δὲ τούτων τὰς ἐκείνων ἀναιροῦσι, καὶ αἱ τῶν συζυγιῶν τὰς ἀλλήλων, καὶ αἱ τῶν οἰκιῶν τοὺς ἐνοικοῦντας ἢ αἱ τούτων τὰς τῶν οἰκημάτων, καὶ ἁπλῶς ὅσα προείρηται, πανταχόθεν ἡ γένεσις ἑαυτὴν ἀνέτρεψε καὶ διέλυσεν. Ἀλλ' οὕτω μὲν τὸ β' καὶ μ' κεφάλαιον. A

Ἐν δὲ τῷ γ' καὶ μ' φησὶν ὅτι ποικίλαις μὲν πράξεσι καὶ πάθεσιν ἡ φυσικαῖς ἢ αὐθαιρέτοις τὰ ἐπὶ γῆς καὶ τὰ ἐν ἀέρι καὶ ἐν θαλάττῃ καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν ὑποκεῖσθαι· τὸ δὲ ἀνάγκην εἱμαρμένην πάντων αἰτίαν εἶναι καὶ ἐκτρεπόμεθα καὶ διελέγχομεν, ἀπὸ τῶν ἀψύχων ἀρχόμενοι καὶ εἰς τὰ ἄλογα ζῶα μεταβαίνοντες, ἐκεῖθεν εἰς τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους διαβιβάζοντες. Μάγνης γοῦν ὁ λίθος σίδηρον ἁρπάζει, καὶ οὐχ ἁρπάζει μόνον, ἀλλὰ καὶ δύναμιν ἐντίθησιν ἕτερον ἁρπάσαι, κἀκεῖνος πάλιν ἄλλον μέχρι πλειόνων. Δίκταμνος[26] ἡ βοτάνη πάλιν τοῖς ἰοβόλοις ἐστὶ πολέμιος· καὶ γὰρ καὶ μόνης τῆς ὁσμῆς ἀντιλαμβανόμενα εἰς τὸ ἀνενέργητον μεταβάλλει. Καὶ βοτανῶν ἁγλαοφωνὶς μόνη τοσοῦτον ἐν νυκτὶ λάμπει ὅσον ἡ προσηγορία δηλοῖ, καὶ τὸν ἐπιθυμοῦντα λαβεῖν φεύγει, καὶ ταῦτα ἐῤῥιζωμένη τόπον ἐκ τόπου παρὰ φύσιν μεταβαίνουσα· ᾧ γὰρ πρόσεστι τοῖς ἐῤῥιζωμένοις κίνησις ἡ μεταβατική. Χαμαιλέων τὸ ζῶον εἰς πολλὰ χρώματα τὸ σῶμα μεταβάλλει, καὶ τοιοῦτος[28] φαίνεται οἷον τὸ πλησιάζον καὶ παρακείμενον αὐτῷ, κἂν ξύλον κἂν λίθος κἂν ἄλλο[26] τι τοιοῦτον ᾖ· πρὸς γὰρ τὴν ἐκείνου χροιὰν ἁρμόττει[27] τὴν ἑαυτοῦ. Καὶ ἡ σελευκὶς τὸ πτηνὸν οὕτως ἐστὶν ἀκρίσιν ὀλέθριον, ὥστε καὶ ὅσαι ἂν τῇ σκιᾷ ταύτης καταληφθεῖεν φθείρονται. Ἄλλοις πάλιν ἡ νὺξ, ἀλλ' οὐχὶ τὸ φῶς ἐστι τῇ ὄψει ἁρμόδιον. Καὶ τροφὴ πάλιν ἄλλοις ἡ ἑτέρῳ[29] θανάσιμος. Ἀλλὰ καὶ τὸ ποτὸν οὐ πᾶσι τοῖς ζώοις χρήσιμον. Τὸ δέ γε οὐρεῖν τετραπόδων μὲν ἐνίοις οὐ πρόσεστι, πτηνῶν δὲ οὐδενί. Καὶ τί δεῖ λέγειν κατὰ μέρος τὰς ἐν τοῖς ζώοις [354 H.] τροφῆς τε καὶ πότου καὶ διαπλάσεων καὶ ᾠδῆς καὶ σιγῆς καὶ μονῆς καὶ ἀποδημίας καὶ ἐπανόδου καὶ ὑπηρεσίας καὶ ἐλευθερίας [684 R.] σωφροσύνης τε καὶ πολυγαμίας καὶ ἐργασίας καὶ ἀργίας θρασύτητός τε καὶ δειλίας καὶ τῶν ἄλλων ἀναριθμήτων διαφορᾶς; Ποία τοίνυν δρόμου κίνησις ἕκαστον γένος τοιοῦτον ὑπέστησε; διὰ τί δὲ τὸ ὅλον γένος τοιοῦτον, καὶ οὔτε λαγὼς θρασυνθῇ οὔτε λέων δειλιάσει[29], οὐδ' ἄλλο τι τῆς κατὰ γένος καὶ προσηκούσης αὐτῷ ἐνεργείας τὴν φυγὴν μελετήσειεν, ἀλλ' ἕκαστον γένος ὅλον ὅμοιον, μόνον[30] δὲ ταῖς μεταβολαῖς τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ποικίλλεται; B

Deinde capite proximo, variis actionibus atque affectionibus, iisque vel naturalibus vel liberis, subjici tam quæ in terra, quam quæ in aere et mari exsistunt, etiam nos, inquit, fatemur: ac necessitatem fatalem horum omnium causam esse, id vero et aversamur, et redarguimus, ducto ab inanimis initio ad rationis expertia animantia descendentes, indeque ad hominem ratione præditum sermonem convertentes. Magnes igitur lapis ferrum ad se rapit, nec ipse rapit tantummodo, sed et huic aliquid ad se ferrum rapiendi vim tribuit, et huic rursum aliud, ad plura usque. Dictamus quoque herba venenatis animalibus adeo inimica est, ut vel solo odoratu recepta, nocendi vim omnem eripiat. Sola item inter herbas aglaophotis (62) ita noctu lucet, ut nominis veriloquium indicat, et carpere conantem refugit; idque radicata cum sit, locum ex loco contra naturam mutans: neque enim quæ radicibus C hærent transitivo motu prædita sunt. Chamæleon adhæc animal in multos colores corpus mutat, talisque omnino apparet, quale quod illi adjunctum atque subjectum est, sive lignum, sive lapis, seu quid aliud fuerit: ad illius enim colorem etiam suum aptat. Seleucis insuper avis usque adeo locustis est inimica, **215***b* ut quotquot ejus umbram subeunt, intereant. Aliis rursum nox est ad videndum quam dies accommodatior: aliis etiam alimentum illud est, quod alteri lethale sit, sed et potus non omnibus convenit animantibus. Quædam adhæc in quadrupedibus, volatilia vero omnia, urinam reddendi facultate destituuntur. Et quid attinet sigillatim animantium infinitas differentias tum in cibo, tum in potu, in figura, in cantu et silentio, in D mansione et migratione ac reditu, in obsequio et libertate, in temperantia et libidine, in labore et otio, in audacia et timiditate, atque in aliis infinitis recensere? Qualis ergo curriculi fatalis motus talis ut esset, genus quodlibet effecit? cur vero universum genus ejusmodi est, ut neque lepus audeat, neque leo paveat, neque aliud ullum animal, innatam suo generi operationem vitare conetur; sed unum-

VARIÆ LECTIONES.

[26] δίκταμος C ς. [28] τοιοῦτο A. [26] ἄλλο τι A : ὅ, τι ς. [27] ἁρμόττει A : ἁρμολογεῖ ς. [29] ἑτέρῳ Schottus. libri ἑτέρα. [29] δειλιάσῃ ς. [30] μόνον Schottus : libri μόναις.

NOTÆ.

(62) Lege Plinium, lib. XXIV, cap. 17, et Ælian. *De animal.* lib. XIV, cap. 27.

Digitized by Google

quodque genus totum informe sit, solusque homo mutationibus varietur? Quod si per genesim unumquodque genus in proprio naturæ more ubique conservatur, quomodo contrarium in hominibus reperitur? Etenim in eo timiditas et audacia, iracundia et mansuetudo, improbitas et probitas, omniaque adeo contraria. Ubi est igitur ille geneseos cursus? ubi septem planetæ, et duodecim zodiaci signa? Quid tandem hominibus tantam præbet affectionum studiorumque varietatem, cæteris non item? Asinus enim ubique onera gestat, pardalis rapax est, cæteraque speciei suæ ordinem servant. Eodem prorsus modo et quæ brutis animantibus secundum cujusque speciem inest natura, cum genesim, tum circiter eam exorientes stellas, omnemque illam longam domorum sortionem vincit. Ubi enim Mars? cujusnam bruti animantis dexteram gladio armavit, vel corpus lorica texit, vel galea caput tutatus est, aut crura aut pedes? Nec enim lupum in lupum armavit, neque leonum unquam acies inter se commisit. Quis autem commemorare studeat, quæ recensere queat nemo? Si enim nihil extra genesim fit, quomodo nullum sidus, non errans stella, non juxta alicubi exoriens, non signiferi signum hæc congenitis brutis præbet, quæ cum homine communicavit? non textoriam artem, non ferrariam: neque alios quidem magistros aliis qui ab ejusdem speciei sociis discerent constituit? Si quis forte a nobis doceri animalia contendat, primum quidem pauca ejusmodi ostendet, et cur non etiam omnia doceantur, difficilius erit demonstrare. Deinde nunquam mente aut intelligentia, quemadmodum homo; sed fraude vel timore animalia docentur. Quemadmodum canis, vel simia, vel equus, si verberibus coerceatur, ea quæ ostensa illi sunt observat: non quod hæc **216**a domino utilia fore existimet, sed quod cædatur, ni faciat. Psittacus quoque astu deceptus [humanam vocem] imitatur, quando per speculum appositum non animadvertit quem imitetur. Clanculo enim post speculum quod objectum est loquuntur, quæ discere ipsos cupiunt: psittacus vero, ratus se alium psittacum videre, voces illas exprimere conatur, nihil interim quæ dicuntur intelligens, cum omnia articulate didicerit. Et vero solus psittacus, non autem aquila, neque aliud ullum animal sic docetur. At quomodo non illud rursum contra genesis legem, quod cum hæc cætera animalia ratione destituta producat, eorum tamen aliqua ab hominibus doceantur, supereique geneseos terminos is qui nunquam hujus legibus solvitur. Si vero etiam apes ab invicem doceri dixerint, in his quoque falsum tuentur: a natura enim, non ab arte operatur apis. Quanquam sic etiam difficultas augeatur. Cur enim neque alia in suo quæque genere inter se aut docent, aut docentur? Quis enim corvos aut vultures volare do-

A εἰ δ' ἡ γένεσις ἕκαστον γένος ἐν τῷ οἰκείῳ τῆς φύσεως ἦθει. πανταχοῦ διασώζει, πῶς ἐν ἀνθρώποις τοὐναντίον εὑρίσκεται; καὶ γὰρ δειλία καὶ θρασύτης, θυμὸς καὶ πραότης, κακουργία καὶ χρηστότης, καὶ τἀναντία πάντα. Ποῦ οὖν ὁ τῆς γενέσεως δρόμος; οὐχ ἑπτὰ οἱ πλάνητες καὶ ζώδια δώδεκα; τί δή ποτ' οὖν τοῖς ἀνθρώποις παρέσχε παθῶν τε τοσαύτην καὶ ἐπιτηδευμάτων διαφοράν, τοῖς δὲ λοιποῖς οὐκέτι; Ἀλλὰ πανταχοῦ μὲν ὄνος ἀχθοφορεῖ, πάρδαλις δὲ ἁρπάζει, καὶ τὰ ἄλλα τοῦ εἴδους τὸν εἰρμὸν συντηρεῖ ὁμοίως, καὶ νικᾷ τῶν ἀλόγων ζώων ἡ κατ' εἶδος φύσις τήν τε γένεσιν καὶ τοὺς παρανατέλλοντας καὶ πάντα τὸν μακρὸν ἐκεῖνον λῆρον[31]. Ποῦ γὰρ ὁ Ἄρης; τίνος τῶν ἀλόγων ὅπλισε ξίφει δεξιάν, ἢ θώρακι τὸ σῶμα, ἢ κράνει τὴν κεφαλὴν ἠσφαλίσατο B ἢ κνήμας ἢ πόδας; Οὐ γὰρ λύκους ὅπλισε κατὰ λύκων, οὐδὲ λεόντων συνεκρότησε φάλαγγας. Ἀλλὰ τίς διεξιέναι φιλονεικοίη τὰ ἀδιεξίτητα; εἰ γὰρ οὐδὲν ἐκτὸς γενέσεως, πῶς οὐδεὶς ἀστὴρ, οὐ πλάνης, οὐ παρανατέλλων, οὐ ζώδιον ταῦτα τοῖς ὁμοφυέσιν ἀλόγοις παρέχει, οἷς τὸν ἄνθρωπον κατεμέρισεν; οὐχ ὑφαντικὴν, οὐ χαλκευτικήν; οὐ τῶν μὲν εἰς διδασκάλους, τοὺς δὲ παρὰ τῶν ὁμοειδῶν μανθάνειν συνέστησεν; εἰ δέ τις παρ' ἡμῶν διδάσκεσθαι ταῦτα ἐρεῖ, πρῶτον μὲν ὀλίγα δείξει, καὶ διὰ τί μὴ πάντα, πλέον ἀπορήσει· δεύτερον οὐχὶ νῦν καὶ ἐπιστήμῃ ὥσπερ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἀπάτῃ ἢ φόβῳ διδάσκεται, ὥσπερ κύων τυπτόμενος ἢ πίθηκος ἢ ἵππος τηρεῖ τὰ δεικνύμενα, οὐχ ὅτι ταῦτα τῷ δεσπότῃ χρήσιμα νοῶν, ἀλλ' C ὅτι μὴ ποιῶν τύπτεται. Καὶ ψιττακὸς ἀπατώμενος μιμεῖται· ἐσόπτρῳ γὰρ παρακειμένῳ τὴν μίμησιν κλέπτεται. Λανθάνοντες γὰρ ὄπισθεν λαλοῦσι τοῦ παρατεθέντος ἐσόπτρου, ἃ μανθάνειν ἐκείνους βούλονται· ὁ δὲ ψιττακὸς ἄλλον δοκῶν ὁρᾷν ψιττακὸν σπεύδει πρὸς μίμησιν τῶν ἐκείνου φωνῶν, οὐ τῶν λεγομένων ἔχων νόησιν· πάντα γὰρ ἂν[32] ἐνάρθρως ἐμάνθανε. Καὶ μὴν καὶ ψιττακὸς μόνος, ἀλλ' οὐκ ἀετὸς οὐδὲ τὰ ἄλλα τῶν ζώων τὰ ἐκείνου διδάσκεται. Ἀλλὰ καὶ πῶς οὐκ αὐτὸ τοῦτο πάλιν παρὰ τὸν τῆς γενέσεως νόμον; ἄλογα γὰρ ἐκεῖνα τὰ ὅλα[33] ζῶα ποιεῖ, διδάσκει δὲ αὐτῶν ὁ ἄνθρωπος ἔνια, καὶ νικᾷ τῆς γενέσεως τοὺς ὅρους ὁ μηδέποτε τούτων ἀπολυόμενος. Εἰ δὲ καὶ τὰς μελίττας διδάσκειν ἀλλήλας φαῖεν, κάνταῦθα τὸ ψεῦδος ἐτίμησαν· ἐκ φύσεως D γὰρ, [355 H.] ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τέχνης ἐργάζεται μέλισσα. Πλὴν καὶ οὕτω τὸ ἄπορον αὔξεται· διὰ τί γὰρ μὴ καὶ τὰ ἄλλα κατὰ γένος ἄλληλα καὶ διδάσκει καὶ διδάσκεται; Τίς δὲ κόρακας καὶ γῦπας ἐδίδαξεν ἵπτασθαι, οὓς οὐδὲ τρέφειν οἱ γεγεννηκότες πεφύκασι; [685 R.] πῶς δ' ἐν[34] αὐτοῖς[35] ἀπεῖπεν ἡ βασιλέας ποιοῦσα καὶ ἄρχοντας γένεσις; οὔτε γὰρ ὄνος ὄνων οὔτε λύκων ἐβασίλευσε λύκος· οὐδὲ ὁ μὲν αὐτῶν πένεται, ὁ δὲ πλουτεῖ· οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδὲν, οἷς τὸ ἀνθρώπινον γένος καταμερίζεται. Ποῦ οὖν οἱ παρανατέλλοντες καὶ ἡ γένεσις καὶ τὸ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῖς πλῆθος; ἢ κατὰ μόνων τῶν ἀθλίων

VARIÆ LECTIONES.

[31] λῆρον AC : κλῆρον ς. [32] ἂν et mox τοῦτο add. A. [33] ὅλα] libri ἄλλα. [34] ἐν A : ἂν ς. [35] ἐκείνους ς.

Digitized by Google

ἀνθρώπων τὸ κρᾶτος ἥρπασαν; καίτοι τῶν ἄλλων ζώων κράτιστον ἄνθρωπος. Καὶ γὰρ καὶ τῶν δυνατωτέρων συνέσει κρατεῖ, καὶ τῶν ἱπταμένων ἐπὶ γῆς βαδίζων κύριος γίνεται, καὶ τὰ εἰς βυθὸν ἀγρεύει νηχόμενα, καὶ ἁπλῶς πάντων ἐστὶ τῷ λόγῳ καὶ τῇ συνέσει κραταιότερος. Πῶς οὖν ἡ γένεσις τοῦ μὲν κρατοῦντος πάντων κρατεῖ, τῶν δ' ὑπ' ἐκείνου κρατουμένων ἄρχειν οὐκ ἴσχυσεν; ἀλλ' ὡς ἔοικε, κατ' ἀνθρώπων αὕτη παρὰ τοῦ πονηροῦ προβέβληται ἡ μηχανή, ἵνα τὸ εὐσεβεῖν καὶ δικαιοπραγεῖν ἀνάγκης ἔργον νομίσαντες ἀλλοτριωθῶσι Θεοῦ, καὶ τὸ τἀναντία πράττειν τῆς αὐτῆς αἰτίας πειθόμενοι οὐδὲν ἀποκνῶσι [36] πρὸς τὰ ἁμαρτήματα. Οὐκοῦν οὐκ ἔστιν ἡ γένεσις, πλάττεται δὲ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας κατὰ τῆς ἀληθείας, ὥσπερ ὑπὸ τῶν ταύτης ἐλέγχεται φίλων.

Οὐδὲ γὰρ τὴν ἀλογίαν εὕροι τις ἂν ἀκριβολογούμενος αἰτίαν τοῦ μὴ μανθάνειν τὰ ζῶα ὅσα καὶ ἄνθρωπος, ὥσπερ οὐδὲ τὸ λογικὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῶν μυρίων ἐπιτηδευμάτων αἴτιον. Πόσους γὰρ κατ' αὐτοὺς ἡ γένεσις ἐργάζεται κωφοὺς, ἀφώνους, μωροὺς, ἀτέχνους, ἀφυεῖς! Τί οὖν ὠφέλησε τὸ λογικὸν τὸν ἐκ μήτρας προελθόντα τυφλὸν καὶ κωφὸν ἢ τοὺς τοιούτους, καὶ πόσων ἀλόγων οὐκ εἰσὶ χείρους καὶ πρὸς βίον καὶ πρὸς μάθησιν; τί δὲ μέλιτταν ἔβλαψεν ἢ ἀράχνην ἢ μύρμηκα ἡ ἀλογία, εἰ πράττει ἃ [37] ἕκαστον ἀκωλύτως κατὰ φύσιν αὐτοῖς ἐπιτηδεύεται; τί δὲ τὰ ἄλλα τῶν ζώων παρέβλαψε πρὸς τὸ οἰκεῖον ἔργον, ἀντὶ τοῦ λογικοῦ λαβόντα τὸ ἄλογον; μὴ τοῖς πτεροῖς ἄδειν τὸν κύκνον ἡ ἀλογία συνέστειλεν, ἢ τοὺς τέττιγας; ἀλλ' ἄρα δύναται καὶ φύσει ποιεῖν ἡ γένεσις μουσικούς· καὶ πῶς οὐχὶ καὶ ῥήτορας καὶ σοφιστὰς ἀπετέλεσε; διὰ τί δὲ καθὰ γινώσκει τὰ ἄλογα, μὴ καὶ ἡμεῖς ἴσμεν χωρὶς τοῦ μανθάνειν; ἀλλὰ τὰ τῶν λογικῶν διὰ τὸ ἄλογον οὐ δύναται μανθάνειν τὰ ἄλογα. Καὶ πῶς τὰ ἀλλήλων διὰ τὴν κοινὴν ἀλογίαν οὐ διδάσκονται, γέρανοι τὰ κύκνων, ὄνοι τὰ κυνῶν, καὶ τὰ μελίττης ἀράχνη, καὶ ἕκαστον τὸ ἀλλότριον; οὐκ ἄρα διὰ τὴν ἀλογίαν ἡ τῶν ἀνθρώπων μάθησις ἀλόγοις ἀπαράδεκτος, ἀλλὰ διὰ τὴν διαφορὰν τῆς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ προαχθείσης φύσεως. Τίς δὲ ἀστὴρ τόδε καταλαβὼν τὸ ζῴδιον [356 H.] τὸ γένος ἔπλασε τῶν θηρίων ἀπὸ τῆς γῆς ἢ τῶν κτηνῶν, ἢ ἀπὸ θαλάσσης τῶν νηκτῶν; καὶ διὰ τί μὴ καὶ νῦν τὸ αὐτὸ διαπράττεται; ἡ δὲ τοὺς ἀώρους θανάτους ἐπάγουσα γένεσις πῶς οὐχὶ καὶ δέκα ἐτῶν ἄνθρωπον ἔδειξε γέροντα, ἢ πρώτοις [38] ἰούλοις τὸ πρόσωπον στεφανούμενον; καὶ εἰ τοῦ χρόνου τὸ μῆκος τῆς ἑκάστου ζωῆς εἰς πέντε καὶ ἕξ [39], ἐνίοτε δὲ καὶ ἀσύγκριτον κατὰ τὸ ἔλαττον ἔτεμε, [688 R.] πῶς οὐδέποτε πενταπλάσιον ἢ δεκαπλάσιον; καὶ τί λέγω πεν-

A cuit, quos ne parentes quidem alere solent? Quomodo item genesis, quæ reges ac principes constituere solet, hos eis negavit? nam neque asinus asinorum, neque lupus luporum rex est, neque inter hos alius pauper est, alius dives, neque aliorum ibi quidquam, quibus humanum genus obnoxium est. Ubi igitur una orientes stellæ? ubi ipsorum genesis, atque illa apotelesmatum multitudo? An hæc in solos miseros mortales tantam abripuere potentiam? Atqui vi cæterorum omnium animantium potentissimus homo. Etenim et fortioribus intellectu præstat, et super terram gradiens volatilium tamen dominus est, et in mari natantia captat, et, ut simul dicam, omnibus animantibus ratione atque intelligendi facultate antecellit. Quomodo igitur genesis in eum habet imperium, qui

B cæteris imperat omnibus, iis vero imperare nequit, quæ hujus imperio continentur? Verum, ut apparet, hæc adversus homines a malo dæmone instructa machina est, ut et pie vivere justeque agere necessitatis esse effectum rati, alieni a Deo efficerentur; et quæ his contraria committerentur, ab eadem proficisci causa persuasi, nullum omnino peccatum prætermitterent. Nulla est igitur prorsus genesis, sed a veritatis hostibus contra veritatem fingitur, quemadmodum ab hujus amicis demonstratur.

Neque enim quod animalia ratione careant, in causa esse diligens rerum perscrutator deprehendet, quominus bruta discant eadem, quæ homines solent, ut neque rationem in homine efficere, quod **216***b* disciplinas prope infinitas comprehendat. Quam multos enim ex illorum sententia genesis efficit surdos, mutos, stultos, inertes, ineptos! Quid igitur ratio profuit ex utero prodeunti cæco, surdo aut simili alicui? Et quibus animantibus inferiores non sunt, sive ad victum quæ-

C rendum, sive ad discendum? Quid vero apiculæ nocuit, vel araneæ, vel formicæ, quod rationis expers sit, si horum quodlibet facit id, quod ei secundum naturam convenit? Quid denique aliis obfuit animantibus ad suum cujusque opus, quod rationis expertia sint? Numquid propterea quod ratione carerent, impediti fuere sive cycni, sive cicadæ, quominus alis suis cantum ederent? Sed quæ ex ipsa natura canendi peritos producere genesis potest, quomodo non eloquentes ac disertos eadem reddidit? Cur bruta damnas? Numquid nos aliquid, nisi discamus, novimus? Verum bruta animantia, cum ratione destituantur, eorum quæ ad rationem

D spectant, discere nihil possunt. Quin ergo, cum perinde omnia ratione careant, non ea saltem discunt, quæ ad cætera bruta pertinent; ut grues quæ ad olores, asini quæ ad canes, et ad apes aranea, et sic deinceps quodlibet, quod ad alterum spectat! Non certe quia ratione destituitur, propterea humanæ institutionis brutum capax non est, sed ob naturæ, quam Conditor produxit, differentiam. Quodnam vero illud astrum est, quod hocce signiferi occupato signo ferarum atque jumentorum genus e terra aut ex mari natalitium formavit? Et cur idem nunc quoque non efficit? Jam quæ

VARIÆ LECTIONES.

[36] ἀποκινοῦσι C : ἀποκνοῦσι ς. [37] ἃ post ἀκωλύτως transponendum. [38] πρώτοις Scaliger : παρὰ τοῖς libri. [39] ἕξ] ς' Scaliger.

Digitized by Google

immaturam mortem adducit genesis, cur non vel decennem aliquem fecit esse senem, vel flanugine saltem faciem vestivit? Et si vitæ spatium cujusque nostrum ad quintum et sexagesimum annum, et nonnunquam etiam longissime infra eum terminum resecuit, qui fit, quod nunquam illud in quintuplum aut decuplum? at quid dico quintuplum, imo vel in triplum aut in duplum extendit?

Quæ ubi vir ille dixit, mox climacteris descriptionem subjecit, ut et astrologicorum nominum ac schematum, accuratius horum expositionem persequendo. Addit deinde, si per stellarum cursum atque schemata omnia animalia gubernantur, quomodo nullum unquam astrum aut schema, aut vicini sideris exortus vel patrem esse mulum fecit, vel matrem mulam, cum tamen hi fecundis non raro animalibus misceantur? Natura nimirum hujus vim elidit, et ubique eam vincit: in temporis productione, in corporum congressu, in gestandi fetus varietate, in ætatum immutatione, in cæteris, **217***a* quæ secundum naturam fiunt omnibus quorum illa nihil potest immutare. Cur enim equus nullus vel asinus hominum effugit flagellum, cum cætera animantia horum ictum non ferant? At si qua, quæ tamen rara sunt, sustinent, ne sic quidem difficultas solvitur. Cur enim non et cætera omnia sustineant numero multo plura? Deinde inter ea, quæ flagris cæduntur, libera sunt bruta, dum adoleverint: nam mox ut onera ferre cœperint, etiam verberari incipiunt. At homo potissimum in pueritia flagellatur: cum autem ad virilem ætatem creverit, aut nunquam, aut saltem raro cæditur. Quare adhæc fibris, suibus, gallis gallinaceis, hominibus, equis, et quibusdam forte aliis, genitalia exsecantur, ferrumque ipsos pro fecundis steriles reddit: cum cætera tamen animantia non modo ab astrorum necessitate nihil lædantur, sed eam etiam irridendam proponant? Cur tandem eadem stellarum positura eumdem cursum tenente, si plantæ amputentur, rursum ramos emittunt, et circumtonsa herba æque ut antea, quin etiam altius erigitur, cum in animalibus, si quod forte membrum dissectum fuerit, oculus, vel nasus, vel digitus, nihil plane fatum ad hujus membri restaurationem adjuvat, etsi hoc ipsum præbere illa quæ sic abstulit, censent? At non naturæ proprietas, sed astrorum motus quidam atque constitutio illud partim bestiis, partim hominibus distribuit. Jam vero quis sues, gallos gallinaceos, capras, boves, et si quid his simile est, ad mortem per gladium subeundam adjudicavit, cum plurima animantia hoc mortis genere non pereant? Olim præterea, cum idolis sacrificandi ritus vigeret, innumerabilis horum quæ jugulantur multitudo una sæpe immolabatur hora. Hoc vero more cessante, non perinde jam hæc animalia gladio subjiciuntur? Siderum tamen constitutio, ut illi loquerentur, constanter eumdem cursum tenes, inæqualiter adeo horum animalium conditionem immutavit, quæ cæterorum priscum vivendi

ταπλάσιον, ἀλλ' οὐδὲ εἰς τὸ τριπλάσιον ἢ διπλάσιον παρεξέτεινε;

Ταῦτα εἰπὼν ὁ ἀνὴρ καὶ κλιμακτῆρος καταγραφὴν ὑπῆχθη ποιεῖν καί τινων ἀστρολογικῶν ὀνομάτων καὶ σχημάτων, τὴν τούτων ἀκριβολογούμενος ἔκθεσιν. Ἐπάγει δὲ ὡς εἰ τῷ δρόμῳ τῶν ἀστέρων καὶ τοῖς σχήμασι πάντα διοικεῖται τὰ ζῶα, πῶς οὐδεὶς ἀστὴρ οὐδὲ σχῆμα οὐδὲ παρανατέλλων ἡμίονον πατέρα ἢ μητέρα, καίτοι καὶ τοῖς γονίμοις πολλάκις μιγνυμένους, οὐδέποτε ἀπειργάσατο; ἀλλ' ἡ φύσις τὸ ἐκείνης λύει κράτος, καὶ πανταχοῦ ταύτην νικᾷ, ἐν παρατάσει χρόνων, ἐν ὁμιλίᾳ σωμάτων, ἐν κυοφοριῶν διαφοραῖς, ἐν ἐξαλλαγαῖς ἡλικιῶν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις πᾶσι τοῖς κατὰ φύσιν, ὧν οὐδὲν ἐκείνη ἐξαλλάττειν δύναται. Διὰ τί γὰρ ὄνων μὲν καὶ ἵππων οὐδεὶς τὰς ἐξ ἀνθρώπων διαφεύγει μάστιγας, τἆλλα δὲ τῶν ἀλόγων ζώων τὴν ἀπὸ τούτων πληγὴν οὐχ ὑπέμεινεν; εἰ δέ που καὶ φάνια, τὸ ἄπορον οὐκ ἀνίεται· διὰ τί γὰρ μὴ καὶ τὰ ἄλλα πολὺ πλείω τυγχάνοντα; εἶτα καὶ αὐτῶν τῶν [46] μαστιζομένων τὰ μὲν ἄλογα, ἕως ἂν ἀνδρωθῇ, μαστίγων ἐλεύθερα, ἀχθοφορεῖν δὲ ἀρχόμενα προσλαμβάνει καὶ τὸ τύπτεσθαι· ἄνθρωπος δὲ ἐν παισὶ μὲν ὢν μᾶλλον μαστίζεται, ἄνδρα δὲ τῆς ἡλικίας αὐτὸν δεικνύσης ἢ οὐδαμῶς ἢ ἐπ' ἔλαττον ὑπὸ μάστιγας ἄγεται. Διὰ τί δὲ κάστορες μὲν καὶ ὗες καὶ ἀλεκτρυόνες καὶ ἄνθρωποι καὶ ἵπποι, καὶ εἴ τι ἄλλο ὑπόλοιπον, τὸ γενεσιουργὸν ὑπ' ἀνθρώπων ἀποτέμνεται, καὶ σίδηρος αὐτοῖς ἀντὶ παιδογονίας δικάζει τὸ ἄγονον, τὰ δ' ἄλλα τῶν ζώων τὴν ἀπὸ τῶν ἄστρων ἀνάγκην ἀντὶ τοῦ σινοῦσθαι γελωμένην καταλείπουσι; τί δήποτε δὲ τῆς αὐτῆς ἀστροθεσίας τὸν αὐτὸν δρόμον ἐχούσης φυτὰ μὲν περιτεμνόμενα πάλιν αὔξει κλάδους, καὶ περικειρομένη βοτάνη ἀνίσχει τὴν ἴσην ἢ καὶ πλείονα, τῷ δὲ ζώῳ [47], εἴ τι τῶν μελῶν περικοπῇ, ὀφθαλμὸν ἢ ῥῖνα ἢ δάκτυλον], οὐδὲν ἡ εἱμαρμένη πρὸς τὴν τοῦ μέλους ἀνάφυσιν συλλαμβάνεται; καίτοι ταύτην καθίζουσιν ἐκείνοις χαριζομένην ἅπερ ἀφεῖλεν, ἀλλ' οὐχὶ τῆς φύσεως τὸ ἰδίωμα. Αὐτο δὲ τοῦτο τίς ἀστέρων κίνησις καὶ σχῆμα τὰ μὲν εἰς ἀλόγους τὰ δὲ εἰς λογικοὺς διεκλήρωσε; τίς δὲ ὑσὶ μὲν καὶ ἀλεκτρυόσι καὶ αἰξὶ καὶ βουσὶ, καὶ εἴ τι τούτοις ὅμοιον, τὸν διὰ μαχαίρας ἐδίκασε [48] θάνατον, τὰ δὲ πλεῖστα τῶν ἄλλων ζώων τὴν τοιαύτην οὐκ οἶδεν [49] ἐπήρειαν; ἀλλὰ καὶ τούτων τῶν [50] ἀναιρουμένων πάλαι μὲν, τῆς εἰδωλοθυσίας ἐπικρατούσης, ἄπειρον [357 H.] ἐν ὥρᾳ μιᾷ κατεθύετο πλῆθος· νῦν δὲ παυθείσης ἐκείνης οὐχ ὁμοίως τὸ ξίφος ὑπέρχονται; Καὶ τῶν ἀστέρων ὁ σχηματισμὸς, ὡς ἂν ἐκεῖνοι φαῖεν, ἀναλλοιώτως τὸν αὐτὸν ἐξομαλίζων δρόμον, οὕτω μὲν τὰ περὶ τούτων ἀνωμάλως ἐξηλλοίωσε, τῶν δ' ἄλλων ζώων τὸν τρόπον τῆς ἀρχαίας ζωῆς οὐ μετέβαλεν. Εἰ δὲ καί τινα παραπλησίως τούτων μεταβέβληκεν, ἀλλ' ὅτ

VARIÆ LECTIONES.

[46] τῶν add. A. [47] τῶν δὲ ζώων ς. [48] ἐδικαίωσε ς. [49] εἶδεν ς. [50] τῶν om. libri.

Digitized by Google

μὴ πάντα μηδὲ τὰ πλεῖστα, οὐδὲν ἧττον ὁ τῶν ἀστέ- A modum invariatum reliquit. Quod si forte alia
ρων ὁμαλὸς δρόμος καὶ πρὸς [55] ἀπαράβατον ἀνάγκη quoque nonnulla ad hunc fere modum immutata
διεχλεύασται. Ἀλλ' εἰς τοῦτο [56] μὲν πέρατος καὶ ὁ ε' sunt, quando id neque in omnibus, neque in plu-
λόγος καὶ τὸ γ' καὶ μ' κεφάλαιον καταλήγει. rimis accidit, æquabilis nihilominus astrorum cur-
sus, et insuper incommutabilis illa necessitas ludibrio exposita est. Et hoc quidem libri v, capitisque
quadragesimi tertii extremum est.

[689 R.] Ἐν δὲ τῷ ς' μὲν λόγῳ, δ' δὲ καὶ μ' κε- **217***b*. Sexto autem libro et capite quadrage-
φαλαίῳ ταῦτα ὑποβάλλει· Εἰ τῆς γενέσεως, φησὶν, ὁ simo quarto hæc subjicit. Si geneseos cursus, ait, e
δρόμος ἀπὸ γῆς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ ἄλλα τῶν ζώων terra hominem cæteraque animalia produxit, quo-
ἀπετέλεσε, πῶς νυνὶ χωρὶς γάμου οὔτε ἄνθρωπον modo nunc sine conjugio nequaquam vel hominem,
οὔτε τὰ μυρία εἴδη τῶν ζώων οὐδαμῶς προάγουσα [57] vel varias illas animantium species producere de-
δείκνυται; Εἰ δέ τινα τούτων καὶ νυνὶ προάγει, ὥσπερ prehenditur? Quod si et nunc quædam eorum sic
σκώληκας καὶ τοιαῦτα [58] ἔνια, πῶς μὴ καὶ πάντα ὅσα producit, vermes puta et id genus nonnulla, quo-
ὁμοίως ἀπ' ἀρχῆς τῆς γῆς ἔδειξε φυόμενα; Ἀλλ' εἰ modo non etiam omnia alia quæcunque eodem
καὶ δρόμος ἀστέρων τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ γῆς κατ' modo e terra ab initio prognata exhibuit? At si
ἀρχὰς ἔπλασε, πῶς οὐχὶ καὶ τεχνίτας αὐτίκα συμ- B forte stellarum cursus homines e terra initio for-
προήγαγεν, ἀλλὰ πολλῷ χρόνῳ ὕστερον τεκτονικὴ καὶ mavit, cur non eos ita produxit, ut simul artibus
ὑφαντικὴ καὶ ἱστορικὴ γεωμετρία τε καὶ ῥητορικὴ instructi prodirent? sed longo post tempore et fa-
καὶ μυρίαι τέχναι ἄλλαι λογισμοῖς ἀνθρωπίνοις εὑ- brilis ars atque textoria, et historica, geometria,
ρέθησάν τε καὶ ἐπεγένοντο; Εἰ δὲ καὶ προελθεῖν ἀπὸ rhetorica, aliæque innumeræ artes humano sunt
γῆς ἐπιστήμονας τοὺς ἀνθρώπους τερατεύσοιντο, πῶς ingenio primum excogitatæ atque inductæ? Si vero
τότε μὲν ἄνευ μαθήσεως ἐπιστήμονες ἀνεφύοντο, νυνὶ provenisse homines olim scientia instructos e terra
δὲ πόνοις καὶ μελέταις μόλις κατορθοῦσι τὴν μάθη- nugentur: quomodo tunc sine disciplina docti sunt
σιν; Ποῦ δ' οὖν οἴχεται δρόμος ἐκεῖνος ὁ παλαιὸς, ὁ nati, qui nunc vix multis laboribus atque exercita-
τοὺς ἅμα τῇ προόδῳ σοφοὺς [59] ἀναπλάττων; Καὶ tionibus doctrinam parant? Quo nunc igitur vetus
πόθεν τὰ νῦν ἀντανέστη ὁ τοὺς αὐτοφυεῖς ἐπιστήμο- ille cursus recessit, qui ab ipso ortu sapientes ho-
νας πόνοις προβιβάζων καὶ μακρᾷ μελέτῃ; Τί δ' οὖν mines fingebat? aut unde hic noster prodiit, qui
ὁ μιαιφόνος ἔπραττεν Ἄρης τότε τῶν ἀνθρώπων κατ' natura sua peritos nonnisi per labores ac longam
ἀλλήλων οὐχ ὁπλιζομένων; Ποῦ δ' ὁ βασιλέας καὶ exercitationem provehit? Quid igitur crudelis Mars
ἄρχοντας ποιῶν τῶν ἀστέρων δρόμος, πολλαῖς γενεαῖς C tum faciebat, cum homines in mutuam cædem non
ὕστερον καὶ τὸ κατὰ κώμας οἰκεῖν, μή τί γε πόλιν ἢ armarentur? Ubi astrorum cursus ille regum et
ἀρχὴν εἰδέναι ἐπινοησάντων; διὰ τί δὲ πάλαι μὲν principum multis post sæculis, ut et pagos habi-
ἄνθρωποι τεχνῶν ἐχρημάτιζον εὑρεταὶ, νῦν δὲ ταῖς tandi auctor, cum neque mente quidem urbem ullam
ἐξευρημέναις ἀρκούμενοι περαιτέρω προελθεῖν οὐκ aut imperium homines excogitassent? Cur adhæc
ἐπινοοῦσιν; Ἢ δῆλον ὅτι ὁ παρὰ Θεοῦ τοῖς ἀνθρώ- olim homines artium inventores erant, nunc vero
ποις δοθεὶς νοῦς, χρόνῳ καὶ πόνῳ καὶ πρό γε τούτων inventis contenti longius progredi non student?
τῇ ἄνωθεν συνεργίᾳ τὰ πρὸς τὸν βίον χρήσιμα ἐξευ- Manifestum certe datam a Deo hominibus intelli-
ρὼν, ἔστη τοῦ πορρωτέρω καὶ μάτην ἐνταλαιπωρεῖ- gendi vim, post inventa cum tempore et labore, ac
σθαι ταῖς ἐπινοίαις. Πῶς δὲ τοῦ αὐτοῦ γένους ἔθνος potissimum cum cœlesti auxilio ea quæ ad vitam
μὲν ὁλόκληρον κομᾷ, ἄλλο δὲ κείρεται; Καὶ ἄλλο μὲν tuendam erant utilia, jam constitisse, neque ultra
μητρογαμεῖ, τὰ πλείω δὲ μυσαρὰν τὴν πρᾶξιν ἡγοῦν- quidquam frustra comminiscendis novis allaborare.
ται; Καὶ μυρίαις ἄλλαις κατατέμνονται [60] διαφοραῖς Quomodo item ejusdem provinciæ tota natio aliqua
νόμων, βίων, ἐθῶν· καὶ οὐδεὶς ἀστέρων δρόμος οὔτε comam nutrit, alia tondetur? Et quædam gens ma-
τοὺς κομήτας κείρει, οὔτε τοὺς κειρομένους κομᾶν tribus miscetur, plures vero hunc exsecrandum esse
ἐκδιάζεται, οὐδὲ [358 H.] τὰ ἄλλα πράττειν ἄλλους, D morem ducunt? Etsi aliis insuper innumerabilibus
ὅσα τοῖς παρὰ σφίσι νόμοις οὐκ ἔμαθον. Καὶ τὰ μὲν differentiis legum, vitæ, ac consuetudinum distin-
τοῦ παρόντος κεφαλαίου τοιαῦτα. guuntur, neque tamen ullus siderum cursus aut
comatos tondet, aut attonsos comam alere cogit, aut alia aliis facere, quæ suis ipsi legibus docti non
sunt. Hæc autem ipso capite continentur.

Ἐν δὲ τῷ ἑξῆς ἐπάγει ὡς, εἰ καὶ δόξαιεν καταφεύ- Proximo vero illud adducit: Si etiam fati amato-
γειν οἱ τῆς εἱμαρμένης ἐρασταὶ ἐπὶ τοὺς παρανα- res illi fugiendum putent ad vicinarum stellarum
τέλλοντας, οἵ τῶν ζωδίων καὶ τῶν πλανήτων εἰσὶν exortus (quæ a signis atque planetis diversæ, **218***a*
ἕτεροι καὶ οὔτε τοῖς τῆς γενέσεως ἀποτελέσμασι fatalibus geneseos eventis affines non sunt, neque
χαίρουσιν οὔτε ἀλλήλοις συνᾴδουσιν, ἀλλὰ κατὰ τὰς inter se consentiunt, sed pro climatum differentiis,
τῶν κλιμάτων διαφορὰς ἕκαστος αὐτῶν τὰ οἰκεῖα singulæ suos suppeditant eventus), dicant velim no-
χορηγεῖ ἀποτελέσματα, εἰπάτωσαν ἡμῖν ποῦ τὸ τῆς bis, ubinam sit geneseos inconcussa illa firmitas at-

VARIÆ LECTIONES.

[55] πρὸς] ὡς A. [56] τοῦτον ς. [57] προσάγουσα ς. [58] ὥσπερ καὶ σκώλ. καὶ τὰ τοιαῦτα ς. [59] πρόοδῳ τοὺς σοφοὺς ς. [60] κατατέμνεται ς.

Digitized by Google

que constantia? Ex iis enim quæ ipsi referunt satis apparet, propriis viribus harum singulas illius effectus rescindere. Quanquam non omnes idem terræ spatium obtinent: qualis sit Persarum atque Iberorum portio, vel Lazorum atque Romanorum, seu aliorum quorumcunque. Quomodo igitur hæc gens oppositis adeo illius gentis vivendi normis, legibus ac moribus gubernatur? Deinde quomodo pleræque gentes suos quæque fines incolentes, in Romanorum terminos irruerunt? Tertio vero, migravit olim populus Judaicus in Ægyptum, neque tamen a patriis legibus recessit: ex Ægypto deinde idem iterum demigrans, Palæstinam et Arabiam inhabitavit, idololatris prius bello pulsis; nec a Mosaica ideo lege descivit, ut neque tunc, cum in captivitatem Babylonem deductus est, sed nec postea per totam terram dispersus patrias leges deseruit. Nullius enim extra zodiacum positæ stellæ ortus, ac neque genesis ipsa, circumcisionis illos aut sabbati præceptum solvere coegit. Quin et nostrum genus, Christianorum inquam, quadringentis abhinc annis exortum, subito orbem, qua patet, occupavit, a suis gente qualibet ritibus abducta, atque ad ducendam ex pietatis præscripto vitam tralata: non id patriam mutando, sed in eadem, ut solebant, habitando; atque ita vetusta illa stellarum harum apotelesmata imbecilla et risu digna relinquendo. Itaque ab hominibus indoctis prolata doctrina, hæc ipsa manifeste evertit, quibus pudibunda cedebat imbellis genesis. Etenim paruit quidem olim Assyriis subactus orbis, hinc Babylon imperavit, deinde Medi imperium exceperunt, et post illos Persæ, donec id tandem ad Macedonas transiit: attamen quæque gens suos retinebat mores, et a suis regebatur regibus, ac saltem communem illum, qui omnibus imperabat, agnoscebat Dominum. Nunc vero, quemadmodum una duntaxat est religio, sic et regium imperium unus tenet, trecentisque gentibus aut amplius, nonnisi una legitima imperii Romanorum majestas præest, **218** quemadmodum et religio nonnisi una est. Neque tamen aliquem hoc tempore cogit genesis vel idola colere, aut matribus misceri, aut alia quædam patrare, quibus metuendæ gentes illæ non inter se tantummodo discrepabant, sed etiam ab oppositis sibi invicem nationibus distinguebantur. Illud ergo nobis explicent, quomodo religionis atque doctrinarum mutationem fatum inducat, neque tamen cætera mutandi vim ullam habeat? Neminem enim unquam aut suadendo, aut vi cogendo eo adduxisse videtur, ut eum ignominiæ, paupertatis, invaletudinis, servitutis, injuriæ, aut alicujus ex infinitis aliis horum similibus desiderium caperet. Sed quemadmodum ubique visa est natura potentior quam fatales effectiones, sic et ratio, propriæ libertatis dignitate servata, manifeste satis in iis, quæ voluntarie operatur, nugas istas vincere demonstratur.

A γενέσεως βέβαιον καὶ ἀσάλευτον· ἕκαστος γὰρ τούτων ἰδίαις ἐνεργείαις τὰ ταύτης ἀνακόπτων, ἐξ ὧν φασιν, ἐπιδείκνυται ἀποτελέσματα. Καίτοι οὐδὲ πάντες τὸ αὐτὸ τῆς γῆς ἔχουσι μέτρον, οἷον ἡ Περσῶν καὶ Ἰβήρων μοῖρα ἢ ἡ Λαζῶν καὶ Ῥωμαίων ἢ τῶν ἄλλων. Πῶς οὖν τόδε τὸ[51] ἔθνος πρὸς[52] τόδε ἀντικειμένοις καὶ βίῳ καὶ νόμοις καὶ ἤθεσι διοικεῖται; Δεύτερον δὲ πῶς τὰ πλεῖστα τῶν ἐθνῶν ἐν τοῖς ἰδίας γῆς ὅροις ἱδρυμένα εἰς τὰ τῶν Ῥωμαίων μετέβαλεν ἤθη; [692 R.] Ἀλλὰ καὶ τρίτον, μετῴκησε[53] μὲν τὸ[54] Ἰουδαίων ἔθνος εἰς Αἴγυπτον, τῶν δὲ πατρῴων νόμων οὐ μετανέστη. Αἰγύπτου δὲ πάλιν ἀπαναστάντες Παλαιστίνην μὲν καὶ Ἀραβίαν ἐποικοῦσι, τοὺς πρὶν οἰκοῦντας εἰδωλολάτρας πολέμοις ὡσάμενοι· καὶ τῶν Μωσαϊκῶν οὐ παρετράπησαν νόμων. Ἀλλ' B οὐδ' ὅτε πρὸς Βαβυλῶνα ᾐχμαλώτευτο τὸ ἔθνος ἀπήχθη, καὶ μετὰ χρόνους εἰς πᾶσαν τὴν γῆν διεσκεδάσθη, [καὶ] τῶν πατρίων οὐκ ἀπεστάτησε νόμων, καὶ οὔτε τις τῶν παρανατελλόντων οὔτε ἡ γένεσις κατηνάγκασεν αὐτοὺς ἢ τῆς περιτομῆς ἢ τοῦ σαββάτου τὸ παράγγελμα λῦσαι. Τὸ δέ γε ἡμέτερον γένος, τὸ τῶν Χριστιανῶν λέγω, πρὸ τετρακοσίων μὲν ἐτῶν τὴν ἀρχὴν ἔσχεν, ἀθρόον δὲ πᾶσαν ἔλαβε τὴν οἰκουμένην, καὶ τῶν μὲν οἰκείων ἐθῶν ἕκαστον ἀπέστησεν ἔθνος, εἰς δὲ τὸν τῆς εὐσεβείας μετερρύθμισε βίον, οὐ τῆς πατρίδος μεθισταμένους[55], ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ὡς καὶ πρότερον οἰκοῦντας, καὶ τὰ[56] τῶν παρανατελλόντων ἀποτελέσματα πολυχρόνια σαθρὰ καὶ γελᾶσθαι κατέλιπεν ἄξια· καὶ πρὸς ἃ ἡ γένεσις ἰσχὺν οὐκ ἔχουσα C κατεδύετο, ταῦτα περιφανῶς τὸ τῶν ἀγραμμάτων κατέλυσε κήρυγμα. Ἐδούλευσε μὲν οὖν Ἀσσυρίοις ὁ κόσμος πάλαι, εἶτα Βαβυλὼν ἐκράτει, καὶ Μῆδοι τὴν ἀρχὴν ἐξεδέξαντο[57], καὶ μετ' ἐκείνους Πέρσαι, καὶ πρὸς[58] Μακεδόνας ὕστερον τὸ κράτος ὅλον μετέβαλεν. Ἀλλ' ἕκαστον ἔθνος τοῖς οἰκείοις ἐνέμενεν[59] ἔθεσι, καὶ βασιλεῦσιν ἰδίοις ἐπολιτεύοντο, εἰ καὶ [μὴ] τὸν πάντων κρατοῦντα κοινὸν Δεσπότην ἐπεγίνωσκον. Νυνὶ δὲ ὥσπερ ἡ εὐσέβεια μία, οὕτω καὶ ὁ τὸ βασίλειον κράτος ἔχων εἷς, καὶ τριακοσίων ἐθνῶν ἢ[60] καὶ πλειόνων μία τις ἔννομος ἡ Ῥωμαίων, ὥσπερ ἡ[61] εὐσέβεια, ἐπάρχει ἀρχή· καὶ οὐδένα βιάζεται ἡ γένεσις νῦν οὔτε εἰδωλολατρεῖν οὔτε μητραγυρτεῖν οὐδὲ τὰ ἄλλα, ὅσοις τὰ διάφορα[62] τῶν ἐθνῶν οὐκ ἐξήλλαττε μόνον ἀλλήλων, ἀλλὰ καὶ πρὸς[63] τὰ [559 H.] D ἀντικείμενα κατετέμνετο. Ἐκεῖνο δὲ ἡμῖν λεγέτωσαν, πῶς, ὥσπερ ἡ[64] εἱμαρμένη μεταβολὰς ποιεῖ θρησκείας καὶ δογμάτων, οὐχὶ καὶ τὰ ἄλλα ἰσχὺν οὐδεμίαν μεταβαλεῖν ἔσχεν; οὐδένα γὰρ ἐφάνη πείσασα οὐδὲ βιασαμένη ἀδοξίας ἢ πτωχείας ἢ ἀῤῥωστίας ἢ δουλείας ἢ κολάσεως ἢ ὕβρεως οὐδὲ μυρίων ἄλλων τοιούτων πόθον λαβεῖν· ἀλλ' ὥσπερ ἡ φύσις κρείττων ὤφθη πανταχοῦ τῶν τῆς γενέσεως ἀποτελεσμάτων, οὕτω καὶ ὁ λογισμὸς τὸ οἰκεῖον τῆς ἐλευθερίας ἀξίωμα διασώζων, ἐν οἷς αὐθαιρέτως πράττει, τῶν ἐκεῖθεν δείκνυται κατεξουσιάζων λήρων.

VARIÆ LECTIONES.

[51] τὸ A : τε ς. [52] πρὸς] ὡς A. [53] libri μετῴκισε. [54] τὸ A : τῶν ς [55] μεθισταμένης A. [56] τὰ add. A. [57] διεδέξαντο ς. [58] πρὸς] ὡς A. [59] ἔμενεν ς. [60] ἢ A : τῶν ς. [61] ἡ A : καὶ ἡ ς. [62] διάφορα A : φοβερὰ ς. [63] πρὸς] ὡς A. [64] ἡ add. A.

Digitized by Google

Ἀλλὰ γὰρ εἰ[68] τὸ εὐσεβεῖν καὶ δυσσεβεῖν ἀπὸ γενέσεως, λεγέτωσαν ἡμῖν τίς γένεσις Στωϊκὸν ποιεῖ, τίς δὲ Ἐπικούρειον, Περιπατητικὸν δὲ ποία ἢ Πλατωνικόν; Τίς λατρεύειν Διόνυσον ἢ Δήμητραν ἢ Σελήνην ἢ Ἥλιον, ἢ τὸν Αἰγύπτιον συνελαύνει λατρεύειν τὸ πρόβατον ἢ τὸν κύνα ἢ τὸν αἴλουρον; Τίς δὲ Μανιχαῖον ἀποτελεῖ, τίς Οὐαλεντίνους[66]; Εἰ δὲ οὐκ ἂν φαῖεν οὐδ' ἂν πλέον θρασυνθεῖεν, ἐν ἡμῖν ἄρα, καὶ οὐ τῆς γενέσεως ἔργον, τὸ τοιῶσδε ἢ τοιῶσδε σέβειν. Εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τὸ σέβειν ἁπλῶς καὶ μὴ[67] σέβειν· ἐκ τῶν μερῶν γὰρ τὸ ὅλον συνίσταται. Πῶς δὲ οὐχ ἁλογώτατον πονηρὸν γενέσθαι ἀπὸ γενέσεως, καὶ μισεῖσθαι ἀπὸ τῆς[68] αὐτῆς διὰ τὴν πονηρίαν; [693 R.] ὁμοίως καὶ ἀγαθὸν γενέσθαι τε καὶ θαυμάζεσθαι; μοιχὸν ὁμοίως ἢ φονέα, καὶ δρᾷν ὑπ' αὐτῆς τὰ ἄτοπα βιαζόμενον, καὶ διὰ τοῦτο κολαζόμενον; νομοθέτας καθίζειν, κολάζειν τοὺς ἁμαρτάνοντας, καὶ ἑτέρους συνωθεῖν καὶ ἄκοντας πρὸς[69] τὰ ἁμαρτήματα, καὶ ὅσων ἄλλων τοιούτων μεστὸς ὁ βίος ὁρᾶται; Ἅπερ εἰ μὲν ἐφ' ἡμῖν[70], ἡμέτερον καὶ τὸ ἔγκλημα τῶν ἐργαζομένων· εἰ δὲ τῆς γενέσεως τὸ κράτος, ἡ μέμψις ἐκείνης ἢ τοῦ ταύτην πεποιηκότος. Οὕτω πανταχόθεν τὸ τῆς εἱμαρμένης μετὰ τοῦ ἀσυστάτου ἀσεβές τε καὶ παλίμφημον. Ἀλλὰ γὰρ ἐν τούτοις καὶ τῶν λόγων ὁ ἕκτος καὶ τὸ ε' καὶ μ' ἐπερατώθη κεφάλαιον.

Ἐν δὲ τῷ ζ' λόγῳ ἀπορίαν τινὰ δῆθεν ὑπὸ τῶν ἀστρολόγων προαγομένην διατιθεὶς, ἐπάγει καὶ τὴν λύσιν. Λέγουσι γάρ, φησὶν, εἰ μὴ ἀπὸ τῆς εἱμαρμένης, πόθεν τὰ κακά; Οἷς ἀποκρίνεται[71], ὡς Εἰ μὲν ἃ διατιθέαμεν ἀλλήλους κακὰ[72] μαθεῖν ἐθέλοιτε πόθεν, τοὺς δρῶντας ὁρῶντες μάτην αἰτίαν ἄλλην ζητεῖτε· εἰ δὲ ἃ πάσχομεν ἄκοντες, καὶ τοῦτο φανερὰν ἔχει τὴν λύσιν. Ἐθολώσαμεν παντοδαπῆς κακίας θυέλλῃ τὸν βίον, πράττομεν ἃ μισεῖ καὶ ἀποτρέπει Θεός· διὰ τοῦτο πάσχομεν ἃ μὴ θέλομεν, ἵνα μηκέτι πρὸς τὸ πταίειν ἐκφερώμεθα. Ἢ ἐχρῆν ὑπευθύνως οὕτω βιοῦντας εὐδαιμονίας ἀπολαύειν, ἵνα τε πλέον Θεὸς ἠγνοήθη καὶ προθυμότερον πρὸς[73] τὰ πάθη καταφερώμεθα; Εἰ δὲ πράττειν τὰ ἄτοπα διὰ τῆς εἱμαρμένης ὁ Θεὸς ἡμᾶς κατηνάγκαζε, πῶς πάλιν κολάζει ὡς πταίσαντας; ἕτερον δέ ἐστιν, ὡς δῆλον, τὸ συγχωρεῖν χρᾶσθαι τῷ αὐτεξουσίῳ καὶ αἱρεῖσθαι ἕκαστον ὃ βούλεται, καὶ τὸ καταναγκάζειν πράττειν τὰ ἄτοπα. Πῶς δὲ ὑμῖν, φησὶν, ἐπῆλθε [360 H.] τῶν τοῦ Θεοῦ οἰκονομιῶν ἀγνοοῦσι τὸ βάθος, εἰς τὸ τῆς γενέσεως ἀποτραπῆναι πλάσμα; Καὶ ὅτι μὴ ἐπὶ γῆς ἕρποντες εἰς τὸ τοῦ Δημιουργοῦ τῶν κριμάτων ὕψος ἀνέβητε, διὰ τοῦτο ἐπ' ἀστέρας καὶ σελήνην καὶ ἥλιον τὰς αἰτίας ἀνάπτειν παρήχθητε τῶν παρ' ἡμῖν πραττομένων, καὶ ἃ μὲν ἑαυτοὺς ὁρῶμεν ἐργαζομένους, οὐχ ἡμέτερα εἶναι τερατεύεσθαι, ἃ δὲ οὐκ ἔστιν ἰδεῖν τοὺς ἀστέρας πράττοντας, ἐκείνων εἶναι τὸ ἔργον

Verumtamen si pie aut impie agere a genesi proficiscitur, explicent velim nobis, quæ genesis Stoicum reddat? quæ Epicureum? Peripateticum item qualis, aut Platonicum? quæ immolare Baccho, aut Cereri, Solive aut Lunæ? Quæ Ægyptium pecus adorare, vel canem felemve? quæ Manichæum reddat? quæ Valentinos? Quod si indicare nequiverint, ne quoque ultra sese efferant, moneo. In nobis igitur situm, non in geneseos operatione, sic vel sic numen colere. Si vero hoc: utique et colere simpliciter, et [omnino] non colere: e patribus enim totum constat. Quomodo autem non absurdissimum illud sit, improbum per genesim fieri, et eidem tamen improbitatis nomine odio esse? similiter et bonum fieri, atque admirationi esse, et similiter adulterum, aut homicidam? Ab eadem item per vim coactum mala perpetrare, et rursum ob illud ipsum puniri? Legislatores constituere, sceleratos punire, et nihilominus alios vel invitos impellere ad peccandum, seu ad alia quibus referta est hominum vita? Quæ siquidem in nostra sunt potestate, nobis quoque eorum quæ fiunt culpa sustinenda; sin genesis summam potestatem obtinet, aut hæc culpanda, aut is certe, qui hanc condidit. Ita undique fatum non consistere tantum nullo modo posse, sed impium insuper esse, atque probrosum [ostenditur]. Verum his et liber sextus et quintum ac quadragesimum caput absolvitur.

Septimo autem libro quæstionem ab astrologis proponi solitam dissolvit. Dicunt enim, ait: **219**a Unde exsistunt mala, si non a fato proficiscuntur? Quibus sic respondet: Si quæ nobis mutuo mala struimus, discere velitis unde exsistant, dum eorum patratores vestris oculis conspicitis, frustra causam aliam quæritis: sin ea mala, quæ inviti patimur, etiam hujus solutio ad oculum patet. Perturbavimus omnigenæ improbitatis turbine ipsam vitam, facimus quæ odit et aversatur Deus; ideo patimur quæ nolumus, ut ne deinceps in vitia prolabamur. Nisi forte oportuit ita criminibus obnoxios felicitate insuper potiri, quo Deus amplius etiam ignoretur, et nos pronius in mala feramur. At si perpetrare mala per fatum Deus nos cogit, quomodo rursum velut peccantes castigat? Aliud autem est, ut clarum, permittere quemlibet libero arbitrio uti, et quod velit eligere; aliud, ad committenda mala impellere. Quomodo vero vobis, ait, divinæ gubernationis profunditatem ignorantibus, in mentem venit ad geneseos illud figmentum converti? Quia per terram reptantes vos ad Conditoris ipsius judiciorum altitudinem nequaquam ascendistis, propterea in stellas, lunam, solemque, eorum quæ a nobis fiunt causa referre conati estis, et quæ nos ipsos efficere videmus, ea non esse nostra nugari; quæque astra efficere nullo modo possunt, hæc tamen

VARIÆ LECTIONES.

[68] εἰ A : εἴς ς. [66] Οὐαλεντινιανοὺς Scaliger. [67] μὴ A : τὸ μὴ ς. [68] ἀπὸ τῆς A : ὑπὸ τῆς ς. [69] πρὸς] ὡς A. [70] ἐφ'] libri ἐν et hic et infra. [71] οἷς καὶ ἀπ. ς. [72] ἀλλ. τὰ κακὰ ς. [73] πρὸς] ὡς A.

Digitized by Google

per illa fieri mendaciter fingere ? Quin ego ipse, inquit, dum hæc scribo, a genesi, secundum vos, coactus sum has ejus scribere reprehensiones : ut ita etiam ipsamet acrius adversus seipsam, quam ullus alius extrinsecus eam oppugnans hostis insurgat.

At vero quid juvat ea discere, quæ a genesi exspectantur ? Nam si quidem vitare cognoscentibus conceditur, quæ fato destinata sunt, inepta est prædictio. Vincit enim quæ in nobis est facultas genesim ; et maxime, quibus fatum non ignotum, solvere ipsius seriem poterunt ; cum hi magis quam cæteri, quæ a genesi ordinata sunt cognoscentes, nihil eorum quæ ipsa minitatur, accidere sibi patientur. At nec hoc, iterum illi aiunt, extra geneseos seriem est, quod qui hæc cognoverint, eripiantur. Igitur genesis in contraria dividitur, partimque prædictionem adhibet, partim eam ipsam irridet : quo quid magis ridiculum esse queat ? Quanquam et alia rursus ex parte multa est in ea injustitia atque inæqualitas. Cur enim non omnibus hoc persuasit, ut eventura sibi discerent, quo item omnes ex his eriperentur ? Quod si vero ei qui ista cognoverit, effugere tamen non licet ; quid frustra cognoscere juvat, curisque ante tempus consumi, percelli ante ictum, et **219***b* ante mortem gravius quam morte ipsa affligi ?

Hoc porro omnibus perspicuum, eos, qui fatum asserunt, et proborum laudes atque coronas e medio tollere, et improbis contra injustam denuntiare pœnam atque correctionem. Nam si necessitate adductus est uterlibet ad ea, quæ agit, jam (63) neque virtuti merces ulla est, neque scelerum pœnam exigere licet : quod non potest non penitus nostram vitam confundere atque invertere, et omnibus in Deum linguam suam acuentibus esse impudentius. Non sufficiebat nimirum miseris, si cogerentur mala cogitare, dicere, facere : sed cum eorum misereri oporteret, odium insuper adjicitur et pœna.

Ubi si quis dixerit, nostrum non esse scire cur Deus talem condiderit genesim ; is dum modeste agere se fingit, pietatem perstringit, ac per ea ipsa etiam magis fit impius, per quæ moderate loqui videtur. Si enim vere bona genesis est, quæ nobis mala apparet, et id quidem per ipsam genesim : non jam hoc meum erratum est, si malam puto, quæ mala non est ; sed ejus potius qui tale per genesim judicium cogitatis nostris inseruit. Nam si meum erratum est, aliena erunt utique a genesi quæcunque ad cogitata pertinent, quæ et sermo et operatio sequuntur, frustraque fuerit genesis. Vera igitur moderatio cautaque hic circumspectio non sit, malam finxisse genesim, deindeque Deo malorum cogitationem concedere ; neque item illud,

καταψεύδεσθαι ; Κἀγὼ δὲ, φησὶ, ταῦτα γράφων ὑπὸ γενέσεως καθ' ὑμᾶς ἠναγκάσθην γράφειν τοὺς κατ' αὐτῆς[76] ἐλέγχους, ὥστε καὶ οὕτως αὐτὴ καθ' ἑαυτῆς[75] πλέον τῶν ἔξωθεν αὐτῇ μαχομένων ἐπανίσταται.

Τί δὲ καὶ ὄφελος τὸ μανθάνειν τὰ ἀπὸ γενέσεως προσδοκώμενα; Εἰ μὲν γὰρ ἔστι φυγεῖν τοὺς μαθόντας ἃ ἐπέκλωσε, λῆρος ἡ πρόρρησις· κρατεῖ γὰρ τὸ ἐφ' ἡμῖν τῆς γενέσεως. Μάλιστα δὲ τοῖς τῆς εἱμαρμένης ἐπιστήμοσι τὸ λύειν αὐτῆς τὸν εἱρμὸν συμβήσεται· οὗτοι γὰρ τῶν ἄλλων μᾶλλον τὰ ἀπὸ[76] γενέσεως αὐτοῖς ἐπιστάμενοι, οὐδὲν τῶν ἀπὸ ταύτης αὐτοῖς ἀπειλουμένων συμπεσεῖν παραχωρήσουσιν. Εἶτα, Ἀλλ' οὐκ ἐκτὸς, φασὶ, γενέσεως τὸ μανθάνοντας[77] ἀπαλλάττεσθαι. Οὐκοῦν ἡ γένεσις εἰς τὰ ἀντικείμενα τέμνεται, καὶ τὸ μὲν αὐτῆς προλέγει, τὸ δὲ καταγελᾷ τῆς προρρήσεως· οὗ τί ἂν εἴη γελοιότερον; Πολλὴ δὲ πάλιν καὶ ἄλλως ἀδικία καὶ ἀνωμαλία. Διὰ τί γὰρ μὴ πάντας ἔπεισε μανθάνειν, ἵνα πάντες τῶν τοσούτων ἀπαλλάττοιντο; [696 R.] Εἰ δὲ καὶ μαθόντα μὴ δυνατόν ἐστι φυγεῖν, τί χρὴ μανθάνειν μάτην καὶ ταῖς φροντίσι προδαπανᾶσθαι καὶ πλήττεσθαι πρὸ τῆς πληγῆς καὶ πρὸ τοῦ θανάτου χεῖρον τῶν τεθνεώτων κολάζεσθαι;

Ἐκεῖνο δὲ πᾶσι καταφανὲς, ὡς ὁ τὴν εἱμαρμένην εἰσάγων καὶ τῶν σπουδαίων ἀφαιρεῖται τοὺς ἐπαίνους καὶ τοὺς στεφάνους, καὶ τῶν κακούργων ἄδικον ἀνακηρύσσει τὴν ποινὴν καὶ τὰς εὐθύνας. Εἰ γὰρ ἑκάτερος ἐξ ἀνάγκης ἦλθεν εἰς τὸ πράττειν ἃ πράττει, οὔτε τῆς[78] ἀγαθοεργίας ἐστὶ μισθὸς οὔτε τῆς κακουργίας ποινῆς εἰσπραξις· ὃ πῶς οὐκ ἂν εἴη ὅλως ἡμῶν συγχέον[79] καὶ ἀνατρέπον τὸν βίον καὶ κατὰ τοῦ Θεοῦ τὴν γλῶσσαν πάντων ὀξῦνον ἀναιδέστερον; Οὐκ ἤρκει δὲ τοῖς δυστυχέσι τὸ[80] τὰ κακὰ νοεῖν τε καὶ λέγειν καὶ πράττειν ἀναγκάζεσθαι, ἀλλὰ δέον ἐλεεῖσθαι καὶ τὸ μισεῖσθαι προστίθεται καὶ τὸ κολάζεσθαι.

Εἰ δὲ λέγοι τις ὡς οὐχ ἡμῶν ἐστιν εἰδέναι διὰ τί τοιαύτην ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε γένεσιν, ἐν προσποιήσει τοῦ μετριάζειν ἐπισφίγγει τὴν ἀσέβειαν[81], καὶ δι' ὧν δοκεῖ μετριάζειν, μεῖζον ἀσεβεῖ. Εἰ γὰρ καλὴ μὲν ἡ γένεσις, ἡμῖν δὲ φαίνεται κακὴ, καὶ τοῦτο δὲ ἀπὸ γενέσεως, οὐκ ἐμὸν τὸ σφάλμα, φαύλην οἴεσθαι τὴν οὐ φαύλην, τοῦ δὲ τοιαύτην κρίσιν διὰ τῆς γενέσεως καταθεμένου ἡμῶν τοῖς λογισμοῖς· εἰ δὲ ἐμὸν τὸ σφάλμα, ἐκτὸς ἄρα γενέσεως τὰ τῶν λογισμῶν, οἷς ἀκολουθεῖ καὶ λόγος καὶ πρᾶξις, καὶ μάτην ἡ γένεσις. Ἀληθὴς τοίνυν μετριότης καὶ εὐλάβεια οὐ τὸ κακὴν πλάσαι γένεσιν, εἶτα παραχωρεῖν Θεῷ τῶν κακῶν τὴν γνῶσιν, οὐδὲ τὸν αὐτὸν λέγειν ὠθεῖν εἰς τὰ [361 H.] κακὰ καὶ κολάζειν οὓς διὰ τῆς γενέσεως ὤθησεν. Οὐκ ἔστι ταῦτα μετριάζοντος, ἀλλ' ἐν σχή-

VARIÆ LECTIONES.

[76] αὐτῆς A : αὐτοὺς ς. [75] ἑαυτῆς Scaliger : libri ἑαυτούς. [76] τὰ A : τὸ ς. [77] μανθάνον ς. [78] οὔτε γὰρ τῆς ς. [79] libri συγχέων — ἀνατρέπων — ὀξύνοντος. [80] τὸ add. A. [81] εὐσέβειαν ς.

NOTÆ.

(63) Extero hic voculam γὰρ ex præcedente forsitan versu illapsam

Digitized by Google

ματι ταπεινοφροσύνης χαλεπὴν ἀπάτην εἰσάγοντος. Τὸ δὲ τῆς εὐσεβείας γένος οὐχ ὑβρίζει Θεὸν δι' ὧν δοκεῖ τιμᾶν, οὐδὲ τὴν αὐτοῦ ἀναιρεῖ ἀγαθότητα, τῶν κακῶν αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν παρέχον. Ἀδικεῖν γὰρ οὔτε οἶδεν οὔτε δυνήσεται ἡ τοῦ Θεοῦ ἐξουσία· οὐ ποιεῖ φονέα καὶ κολάζει, οὐδ' ἀπαγορεύει πταίειν καὶ βιάζεται παρακούειν καὶ παρακούσαντα τιμωρεῖται. Ταῦτα οὔτε πρέπει Θεῷ οὔτε εὐσεβὴς οὐδεὶς δέχεται λογισμός. Τὰ δὲ πρέποντα νοοῦμεν, καὶ τῶν ἐν κόσμῳ γινομένων τὴν παντελῆ κατάληψιν αὐτῷ παραχωροῦμεν, καὶ καταλαβεῖν οὐ φιλονεικοῦμεν, εἰδότες ὡς οὐ καταληψόμεθα. Ἀληθῆ δὲ Θεοῦ ἐξουσίαν ἴσμεν τὸ μήτε πονηρῶν ἡττᾶσθαι καὶ πρὸς τὸ τῶν δημιουργημάτων συμφέρον κεχρῆσθαι τῇ ἀγαθότητι. Σκόπει δὲ κἀκεῖνο· Ἐν κυνηγεσίοις παροξύνουσι ταύρους πρὸς[82] μάχην ἐρεθίζοντες, κἂν μὴ χρήσωνται τοῖς θυμοῖς, ἀγανακτοῦσιν οἱ δεσπόται· ὁ δὲ τῶν ἀστέρων δρόμος τοὺς πειθομένους τοῖς αὐτῶν ἀποτελέσμασι θανάτοις ἀμείβονται. Δούλους πάλιν ἡμεῖς ἀπειθοῦντας κολάζομεν, τιμῶμεν δὲ ὑπακούοντας· ἡ δὲ ταῦτα νοεῖν τε καὶ πράττειν ἀναγκάζουσα γένεσις καὶ πταίειν παρακελεύει καὶ τιμωρίαις ὑπάγει τοὺς πεισθέντας, καὶ ἡμᾶς μὲν δικαίους πρὸς[83] τοὺς ὑπὸ χεῖρα ἔσθ' ὅτε ποιεῖ, αὐτὴ δὲ τὰ ἀδικώτατα δρῶσα εἰς ἡμᾶς οὐκ αἰσχύνεται. Ἆρ' οὐκ ἐσχάτη μανία ταῦτα νομίζειν; Ἀλλὰ τοιαῦτα μὲν καὶ τὸ μ' καὶ ε' διαλαμβάνει κεφάλαιον.

affirmare eumdem et ad malum impellere, et quos eo per genesim impulerit, nihilominus punire; non sunt hæc modeste loquentis, sed ipsa demissionis specie in gravem errorem inducentis. At vero pietatem colens soboles, nullam Deo injuriam per illa eadem facit, per quæ ipsum colere se arbitratur, neque ejus tollit bonitatem, malorum ipsi potestatem attribuendo, injuriam enim facere neque modo novit, neque unquam poterit divina potentia: non, quem hæc homicidam fecit, postea castigat; non ita prohibet labi, ut deinde et cogat non obtemperare præcepto, et puniat negligentem. Hæc neque in Deum cadunt, neque a pia mente admittuntur. Nos autem quæ consentanea sunt mente agitantes, perfecte Deum omnia quæ in mundo fiunt, comprehendere fatemur; at non etiam ipsi comprehendere hæc contendimus, certi nos nunquam comprehensuros. Cæterum hanc esse veram Dei potentiam agnoscimus, quod neque a malis aliquando superetur, et quod in rerum conditarum utilitatem bonitate utatur. At tu mihi etiam illud considera. Solent in venationibus tauri stimulis excitari, atque ad pugnandum proritari, dolorem quoque **220**a dominis sentientibus, si forte minus excandescant. Verum astrorum ille cursus morte remuneratur eos qui ipsius fatalibus decretis obsecutus fuerit. Servos adhæc nostros immorigeros castigamus, obsequentes præmio afficimus. At illa quæ hæc cogitare ac facere cogit genesis, et labi jubet, et persuasos cruciatibus subjicit. Eadem item nos quidem justos in subditos interdum facit, cum ipsa interim injustissima in nos committere non erubescat. Annon igitur extremæ dementiæ hæc statuere? Atque hæc quinto et quadragesimo capite disserit.

[697 R.] Ἐν δὲ τῷ μς' φησὶν ὡς ὑπὸ τῆς γενεθλιαλογίας οἱ ἐκμανέντες καὶ Δημιουργὸν τῶν ἁπάντων ὑποτάττουσι ταύτῃ. Φασὶ γὰρ, ὥσπερ τὸ δικαιοπραγεῖν ἀπὸ γενέσεως, οὕτω καὶ τὸ προσευχόμενον εἰσακούεσθαι καὶ τὸ πληροῦσθαι Θεοῦ παρουσίας καὶ τὸ καταξιοῦσθαι θειοτέρων ἀποκαλύψεων. Ὥστε ἐξ ὧν τολμῶσι λέγειν, τὸν Θεὸν ὑπηρέτην ἀποφαίνουσι τῆς γενέσεως, κἀκείνων εὐεργέτην οἷς ἂν ὁ ταύτης δρόμος τὸ[84] πάσχειν εὖ ἐχαρίσατο· οὗ τί ἂν εἴη ἀθεώτερον ἢ δυσσεβέστερον; Εἰ δὲ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τῆς εἱμαρμένης ἀφαιροῦσι, τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν αὐτῆς ἀποτέμνοντες, μόνης δεσπόζειν πονηρίας ἀναγράφουσιν. Ἀλλὰ καὶ πλείστους ἔδειξεν ὁ μακρὸς χρόνος ἐξ ἀρετῆς εἰς κακίαν μεταβαλόντας· ὥστε πάλιν κρατεῖ ὧν οὐκ ἐκράτει, τοὺς ἀγαθοὺς εἰς φαύλους μετακινήσασα. Οὕτως ἡ ταύτης ὑπόθεσις πάντα συγχεῖ καὶ ταράττει, καὶ πρὸ πάντων ἑαυτὴν καταβάλλει τε καὶ περιτρέπει.

Quadragesimo sexto capite asserit illos a genethlialogia dementatos, omnium quoque architectum Deum eidem subjicere. Ita enim loquuntur, ait, quemadmodum juste vivere a genesi proficiscitur, sic et orantem exaudiri, et Dei præsentia impleri, et divinis dignari apparitionibus. Per ea igitur quæ asserere ipsi audent, Deum esse geneseos ministrum declarant, atque in eos solos esse beneficum, quibus hujus cursus beneficium accipere benigne concesserit. Quo quid esse possit impium magis? Sin hæc atque his similia adimunt, jam maximis ab eo bonis divulsis, in unam duntaxat dominari malitiam scripserint. Attamen tempus docuit quam plurimos e bonis malos evasisse; ita ut probos in improbos commutando, in eos rursum potestatem obtineat, qui ab ejus potentia liberi erant. Adeo dum hæc statuitur, omnia confunduntur atque conturbantur, et vel ipsa sese ante omnia prosternit, ac circumagendo evertit.

Λέγει δὲ κατὰ τὸ ἑξῆς κεφάλαιον (ζ' δὲ τοῦτό ἐστι καὶ μ') ὡς καὶ τῶν παρ' Ἕλλησι φιλοσοφησάντων τὰ τοιαῦτά τινες ἐπὶ νοῦν θέμενοι τὸ[85] τῆς γενέσεως ἐμυσάχθησάν τε καὶ κατεγέλασαν πλάσμα. Καίτοι τόν τε οὐρανὸν σφαιρικὸν οὐδὲν ἧττον ἢ οὗτοι ἐδόξαζον, καὶ μὴν καὶ τὴν τῶν ζωδίων σύνθεσιν καὶ τὴν τῶν πλανήτων κίνησιν οὐκ ἄλλως ἐνόμιζον. Τίς οὖν

Proximum deinde caput (septimum id est et quadragesimum) asserit, Græcos aliquot philosophos hæc animo considerantes, illud de genesi figmentum detestatos esse atque irrisisse, quanquam et cœlum ipsum non secus atque illi globosum asserrent; et non aliter de signorum compositione, deque errantium stellarum motu statuerent. Quænam

VARIÆ LECTIONES.

[82] πρὸς] ὡς A. [83] πρὸς] ὡς A. [84] δρόμος ταύτης C. [85] τὸ add. A.

Digitized by Google

igitur horum sententia est, quod hæc quidem admittant, illud vero nequaquam? Ea quæ terra marique vel in aere et cæteris elementis accidunt præsignificandi, etsi non cogendi aut efficiendi vim habere astrorum cursum arbitrantur. Hunc enim ad eum fere modum futura denuntiare, quo divinandi, aruspicandi, aut similis ars quæpiam solet: ut non propterea hæc eveniant quod prænuntientur, sed ideo prænuntientur, quod eveniant. Neque enim astra per vim gubernare hæc inferiora, sed duntaxat quæ post eventura sint denuntiare. Verum etsi qui **220**b sic sentiunt, magnam illam astrologorum impietatem a se repulerint, ad perfectam tamen veritatem non pervenerunt. Ita septimus liber absolvitur.

Octavus porro liber a quadragesimo octavo inchoatus capite, duos creatos dicit cœlos, unum quidem aspectabili isto superius, quod una cum terra substiterit, alterum vero hoc quod videmus. Horum ergo duorum alterum tecti quasi locum tenere, alterum terræ quidem tecti vicem similiter præbere, sed altiori illi cœlo soli instar esse ac fundamenti; terram adhæc unam esse; cœlestia item potestatibus majoribus esse subjecta, ut et visibilibus ea quæ sub cœlo sunt. Cœlum insuper non rotundum, sed tentorii ac fornicis formam præferre. Pro quidem opinione Scripturæ, ut putat, testimonia profert: non ea solum de figura, sed et de occasu atque ortu solis. Reddit et causam incrementi ac decrementi dierum ac noctium: aliaque id genus curiose investigat, mea quidem sententia, quæ necessaria non sunt, etsi cum sacris oraculis connexionem quamdam habent. Unde pium quidem hunc virum, ex iis quæ refert, judices, at non ita etiam accurata cum ratiocinatione sacrarum Scripturarum testimonia producere dixeris.

Inde ad nonum et quadragesimum caput transitione facta, sacræ nobis Scripturæ leges, admonitionesque, et magnum illud redemptionis nostræ mysterium (nec immerito sane) prædicat; ubi et astrologiam ex iisdem illis divinis libris egregie perstringit.

Hinc ad quinquagesimum caput gradu facto, eumdem illum errorem nihilo segnius oppugnat, præter alia etiam ista referens. Et si quid, ait, ab illis prædictum evenire forte videatur, non id mox [quia prædictum fuit] evenit; multa siquidem et nobis eorum quæ cogitaveramus, acciderunt, et negotii alicujus vel moti jam, vel brevi movendi exspectatione suspensi, illud ipsum tale habuisse principium vel finem postea deprehendimus, qualem speraveramus: neque tamen propterea nos in prophetarum ordinem referimus, sed casus esse hunc eventum, atque conjecturæ agnoscimus. Enimvero si quid alienum ab humana vita prædicerent, ac deinde insolitum

A αὐτοῖς ἡ γνώμη, τοῦτο μὲν δέχεσθαι, ἐκεῖνο δὲ μὴ προσίεσθαι; Ὅτι τῶν ἐπὶ γῆς καὶ θαλάττης συμβαινόντων ἐν ἀέρι τε [362 H.] καὶ τοῖς ἄλλοις στοιχείοις προσημαντικὸν μὲν εἶναι νομίζουσι τὸν τῶν ἀστέρων δρόμον, ἀλλ' οὐκ ἀναγκαστικὸν ἢ ποιητικόν, μηνύειν δὲ τοῦτον τὰ ἐσόμενα ὥσπερ καὶ τὴν μαντικὴν καὶ τὴν[86] οἰωνιστικὴν καὶ ὅσαι αὐταῖς παραπλήσιοι· καὶ οὐκ ἐπειδὴ προλέγει γίνεται, ἀλλ' ἐπειδὴ γίνεται προλέγει· καὶ οὐκ ἀνάγκῃ τῇ ἀπ' αὐτῆς διοικεῖσθαι τὰ ἐνταῦθα, προσημαίνειν δὲ μόνον τὰ ἐσόμενα. Ἀλλ' οἱ ταῦτα μὲν νομίζοντες τὴν πολλὴν τῶν ἀστρονόμων δυσσέβειαν ἀπεσείσαντο, πρὸς δὲ τὸ τῆς ἀληθείας ἀκριβὲς οὐκ ἀφίκοντο. Ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν καὶ τοῦ ζ' λόγου τὸ πέρας.

B Ὁ δὲ η' λόγος, κατὰ τὸ η' καὶ μ' ἀπαρχόμενος κεφάλαιον, δύο μὲν οὐρανοὺς λέγει γεγενῆσθαι, ἕνα μὲν τοῦ ὁρωμένου ἀνώτερον, ὃν καὶ συνυφεστάναι τῇ γῇ, θάτερον δὲ τὸν ὁρώμενον· δύο δὲ ὄντων τὸν μὲν ὀροφῆς ἐπέχειν λόγον, τὸν δὲ πρὸς μὲν τὴν γῆν ὀροφῆς ὡσαύτως, ἐδάφους δὲ καὶ βάσεως πρὸς[87] τὸν ὑπερέχοντα. Καὶ γῆν δὲ μίαν. Καὶ τὰ μὲν οὐράνια ταῖς κρείττοσιν ἀπονενεμῆσθαι[88] δυνάμεσι, τοῖς ὁρωμένοις δὲ τὰ ὑπουράνια[89]. Μὴ σφαῖραν δὲ τὸν οὐρανὸν εἶναι, ἀλλὰ σκηνῆς καὶ καμάρας διασώζειν σχῆμα. Καὶ ταύτης τῆς ὑπολήψεως Γραφικὰς, ὡς οἴεται, προβάλλει μαρτυρίας, οὐ μόνον περὶ τοῦ σχήματος, ἀλλὰ καὶ περὶ δύσεως καὶ περὶ ἀνατολῆς[90] ἡλίου. Αἰτιολογεῖ δὲ καὶ τὴν τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν αὐξομείωσιν, καὶ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα πολυπραγμονεῖ, C ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, τὸ ἀναγκαῖον οὐκ ἔχοντα, εἰ καὶ τοῖς ἱεροῖς λογίοις προσφύεται. Ἐξ οὗ εὐσεβοῦντα μὲν τὸν ἄνδρα, οἷς κέχρηται, θείη ἄν τις, ἀκριβείᾳ δὲ λογισμῶν τὴν τῶν Γραφικῶν μαρτυρίαν προτείνειν οὐκέτι ὁμοίως φήσειεν[91].

Ἐντεῦθεν ἐπὶ τὸ θ' καὶ μ'[92] μεταβαίνων κεφάλαιον, τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Γραφῆς τοὺς νόμους [700 R.] καὶ τὰς παραινέσεις καὶ τὸ μέγα τῆς σωτηρίας ἡμῶν μυστήριον καὶ μάλα δικαίως ἐξυμνεῖ· ἐν ᾧ καὶ τῆς ἀστρολογίας ἐκ τῶν αὐτῶν θεοχρήστων λογίων ἁρμοδίως καθάπτεται.

Ἐκεῖθεν ἐπὶ τὸ ν' ἀνιὼν κεφάλαιον, τῆς αὐτῆς πλάνης οὐδὲν ἧττον καταγωνίζεται, λέγων μετὰ τῶν D ἄλλων ὡς εἰ καί τι τῶν προλεγομένων αὐτοῖς δοκεῖ ἐκβαίνειν, οὐκ ἐπειδὴ τὴν ἔκβασιν ἔσχηκε. Πολλὰ γὰρ[93] καὶ ἡμῖν ἐννοουμένοις τῶν ἐννοηθέντων ἀπήντησε· καὶ πρᾶγμα κεκινημένον ἢ κινηθησόμενον προσδοκήσαντες, οἵαν ἠλπίσαμεν ἀρχὴν λαβεῖν ἢ τέλος, τοιοῦτον λαβεῖν[94] κατελάβομεν. Καὶ οὐ διὰ τοῦτο χειροτονίαν ἑαυτοῖς προφητείας ἐπιφέρομεν, ἀλλὰ συντυχίας ἢ καὶ στοχασμοῦ τὴν ἀπόβασιν ἔργον γινώσκομεν. Εἰ μὲν γάρ τι τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἀλλότριον προεκήρυττον, εἶτα τὸ ξένον ἐξέβη, οὐ λέγω πολλάκις ἀλλ' ἅπαξ, θαυμάζειν εἰκὸς ἦν· εἰ δέ γε τὰ

VARIÆ LECTIONES.

[86] τὴν om. pr. A. [87] πρὸς] ὡς A. [88] ὑπονενεμῆσθαι ς. [89] ὑπουράνια Schottus: ὑπερουράνια ς. [90] περὶ ante ἀνατολῆς add. A. [91] φήσει A. [92] θ' καὶ μ' A: μ' καὶ θ' ς. [93] πολλὰ μὲν γὰρ ς. [94] λαβεῖν μι. A: ἀπολαβεῖν ς.

Digitized by Google

φιλουντα συμβαίνειν δοκοῦσι προλέγειν, τί θαυμαστὸν εἰ τυγχάνουσιν; Οὐ γὰρ ἔστι ῥᾳδίως ἀποτυχεῖν ἐν πλήθει βάλλοντα τοὺς λόγους· θαυμαστὸν δὲ ἦν μᾶλλον, εἰ διὰ παντὸς ἀπετύγχανον. Εἰ δὲ καὶ δαίμονας ἔχουσι συνεργοὺς, ὥσπερ οὖν ἔχουσιν ἐπικρατύνοντας αὐτῶν τὴν [363 H.] πρόῤῥησιν, οὐκέτ' ἂν εἰ ἐπιτυγχάνοιεν ἀπορήσαιμι, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον εἰ μὴ ἐπιτυγχάνοιεν. Συνεργοῦσι δὲ τούτοις οἱ δαίμονες, εἰδότες μὲν τὰ παρὰ τοῖς ἀστρολόγοις γεγραμμένα, πληροῦσθαι δὲ ταῦτα ἀγῶνα πάντα καταβαλλόμενοι, ἵνα τὴν τῆς εἱμαρμένης πλάνην τοῖς πειθομένοις ἐντήξαντες τοῦ Θείου κατολιγωρεῖν ἀναπείσωσι. Προλέγει δὲ τὰ βιβλία πλοῦτον καὶ πενίαν καὶ ὅσα ἐν βίῳ. Ἐπὶ δὲ ταῦτα τοὺς δαίμονας συνεργεῖν οὐ χαλεπόν· καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ἀλλήλους πολλὰ τούτων ἂν βουληθέντες διαθείημεν, ἢ πείθοντες ἢ ἀπατῶντες ἢ καταναγκάζοντες. Κατισχύουσι[98] δὲ ἁμαρτανόντων τὸ δαιμόνιον φῦλον, ἄγουσί τε καὶ φέρουσι τοὺς πειθομένους ὅποι ἂν βούλοιντο[96]. Βούλονται δὲ πρὸς[97] τὰς τῶν ἀστρολόγων ἀπάτας τὸν ἡμέτερον ἁρμόζειν βίον, ἵνα τὰς μὲν ἐκβάσεις ὁρῶντες τοῖς ἀστρολόγοις συμφώνους, τοὺς δὲ ταῦτα πράττοντας μὴ συνορῶντες, τοῦ τε δρόμου τῶν ἀστέρων οἱ ἠπατημένοι καταψεύδοιντο, καὶ τῆς εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης ἀμελήσαντες εἰς τὸν τῆς ἀσεβείας βυθὸν ὀλισθήσωσι. Καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο, τὸ μὴ συνορᾷν αὐτοὺς τὸ ῥηθὲν κατὰ τῶν ἀνθρώπων δραματούργημα, τῶν δαιμόνων ἔργον ἂν εἴη, τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀσεβείας συναιρομένης[98] αὐτοῖς, καὶ τό τε αὐτῶν μηχάνημα συνιέναι διακωλυούσης καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων ὡσαύτως τὸ βάθος. Πῶς γὰρ ἀποκαλύψει τὸ Θεῖον ἢ τὰς τῶν δαιμόνων ἐνέδρας ἢ τὰς ἑαυτοῦ οἰκονομίας, οἷς παροῇ αὐτοῦ[99] σπουδάζεται τὰ προστάγματα; Καὶ γὰρ ἅπερ ἴσμεν ἄδικα, ταῦτα πράττομεν· οὐχ ὧν ἐπαίνους ἴσμεν, ταῦτα μεταδιώκομεν. Καὶ πῶς ἅπερ ἀγνοοῦμεν μαθησόμεθα; Ἔπραξας ἃ ἔμαθες· παρεσκεύασας ἑαυτὸν δι' ἀρετῆς τοῦ μαθεῖν πλέον ὧν ἐπίστασαι ἄξιον· θαύμαζε εἰ μὴ μαθεῖν ἔσχες τὰ τελεώτερα. Εἰ δὲ πάθεσι βρύεις καὶ Θεοῦ καταφρονεῖς, πῶς μαθήσῃ τὰς οἰκονομίας αὐτοῦ ἢ τὴν κατὰ σοῦ τῶν δαιμονίων ἐπῆρειαν; [701 R.] Πῶς δὲ οὐ κρατήσειαν δαίμονες εὐχερῶς ὧν οὐκ ἔστι τὸ Θεῖον ὑπέρμαχον, πρὸς ἐκεῖνα τούτους κατασύροντες ἃ τῶν ἀστρολόγων αἱ βίβλοι προλέγουσιν, ὡς ἂν τὸ τῆς εἱμαρμένης ἐν αὐτοῖς βεβαιώσαντες πλάσμα πλέον Θεοῦ ἀποστατήσωσιν; Εἰ μέντοι γε ὅσην περὶ τὰ κακὰ σπουδὴν εἴχομεν, τοσαύτην περὶ τὰ καλὰ, οὐκ ἂν ἠγνοήσαμεν ὅσον ὑπὸ Θεοῦ τετιμήμεθα, οὐδ' ὅσον κατὰ δαιμόνων ἰσχύομεν. Παντοχοῦ μὲν[1] γὰρ Θεὸς, ἐγγίζει δὲ μᾶλλον τοῖς δι' ἔργων ἀγαπῶσιν αὐτόν· ὅπου δὲ Θεὸς, τίς ὁ λανθάνων τὴν ἐπιβουλὴν ἢ ὁ ἐπιβουλεύων ὅλως; Ταῦτα διαλαβὼν τὰ ἱερὰ λόγια πάλιν κατὰ τῆς εἱμαρμένης ὁπλίζει, παραινῶν τοὺς ἀνθρώπους ἀπαλλάττεσθαι τῆς τοιαύτης πλάνης. Διὰ δὲ τοῦ λέγειν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς

illud, non dico sæpius, sed semel admodum evenisset, merito admirari licebat. At cum ea quæ plerumque accidere solent prædicere videantur, quid mirum si recte conjiciant? non enim facile est tam multa dicentem aberrare. **221***a* Quin illud potius mirandum sit, semper si aberrarent. Jam si etiam dæmones habeant adjutores, quemadmodum sane habent, qui ipsorum prædictionem confirmant, non amplius tum mirer si recte conjectent, sed multo magis si non recte conjiciant. Adjuvant enim eos dæmones, in astrologorum scriptis maxime versati, omni ad hæc perficienda contentione adhibita, quo nimirum, illo de fato errore nimis credulis infuso, contemptum insuper Dei his ipsis persuadeant. Prædicunt autem hujusmodi libri divitias, paupertatem, et quæcunque contingere in hac vita solent, ad quæ sane dæmones suam opem afferre non difficulter possunt. Etenim etiam nos horum non pauca in alios, si modo velimus, vel persuadendo, vel decipiendo, vel vim adhibendo, conferamus. Et vero peccatores in sua tenet potestate dæmonum turba, obsequentesque ducit atque agit quo vult. Velint autem ad astrologorum fallacias nostram componi vitam: ut eventus quidem cum astrologorum prædictionibus consentire animadvertentes, sed eorum auctores non observantes, non solum astrorum cursu decepti fallamur, verum etiam, pietatis ac justitiæ nulla habita ratione, in impietatis abyssum incidamus. Et hoc quidem ipsum, quod illam, quam diximus, compositam adversus homines machinationem hi non animadvertant, dæmonum utique opus fuerit, peccato simul atque impietate ascitis, per quæ prohibeantur [miseri] et horum molitionem, et divinorum similiter judiciorum profunditatem intelligere. Quomodo enim Deus aut dæmonum insidias, aut suæ providentiæ mysteria manifestet iis quibus studio est ejus despicere præcepta? Etenim quæ iniqua esse scimus, perpetramus: neque tamen ea consectamur, quæ laudanda novimus; et adhuc speramus nos ignota percepturos? Ubi ea feceris, quæ didicisti, atque per virtutem teipsum dignum reddideris, ad plura præter ea quæ ante cognoveris percipienda, tum demum mireris, si quæ perfectiora sunt, discere nequiveris. At quandiu perturbationibus refertus es, Deumque contemnis, quomodo tu aut ejus providentiæ mysteria disces, vel contra te dæmonum impetum? Et quomodo non facile vincant dæmones eos quibus non est Deus propugnator? ad illa nimirum hos attrahentes, quæ astrologorum libri prædicunt: ut fati in eis figmento corroborato, amplius etiam a Deo deficiant. Atqui, si quanto ad malum studio contendimus, tanto item ad honestatem incumberemus, non ignoraremus **221***b* quam Deo chari simus, neque quantum virium contra dæmonem habeamus. Etsi enim ubique Deus, ad eos

VARIÆ LECTIONES.

[98] κατισχύουσι apographum Stephani: κατισχύσουσι ς. [96] βούλοιντο ς. [97] πρὸς] ὡς A. [98] συναιρουμένης ς. [99] αὐτοῦ ς. [1] μὲν et infra εἰς add. A.

Digitized by Google

tamen propius accedit, qui per opera ipsum diligunt. Ubi autem Deus est, quænam illic insidiæ lateant, aut quis omnino adsit insidiator? Quæ ubi disseruit, divinis rursum Eloquiis adversus fatum instructus, homines adhortatur, ut se illo errore liberent. Quod autem in signa et tempora [a] et annos factum esse a Deo solem cum luna et stellis dicitur, his ea significari vult, quæ [b] sub Jesu filio Nave et [c] Ezechiæ rege, itemque in [d] Christi passione contigerunt.

A ἐνιαυτοὺς γενέσθαι παρὰ Θεοῦ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, τὰ ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ γεγενημένα δηλοῦσθαί φησι καὶ τὰ ἐπὶ Ἐζεκίου τοῦ βασιλέως καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ δεσποτικοῦ πάθους.

His igitur quinquagesimo capite pertractatis, 51 ad deinceps transit, quo a Bardisane ortos hæreticos redarguit, quod cum profiteantur se prophetas admittere, animas quidem a genesi liberas et sui juris confiteantur, sed corpus nihilominus hujus gubernationi subjiciant. Nam divitias, paupertatem, morbum, sanitatem, vitam, mortem et quæcunque in nostra non sunt potestate, per fati vim effici affirmant. At si secundum Isaiam [e] ignorant cœli astrologi quæ futura sint, et ex Jeremiæ [f] sententia, vanum hoc omne studium est, quomodo hi suscipere se dicunt prophetas, qui corpus fati servituti subjicjunt? Etenim Deus Judæis sive minas sive pœnas nonnisi corporeas intendit, similiaque parat beneficia, quorum tamen cognitionem non habere astrologos per Isaiam pronuntiavit. Quonam igitur pacto fieri potest, ut et prophetis fides adhibeatur, et corporeorum cum malorum tum bonorum potestas omnis fato concedatur, et huic nimium addicti futura prædicant? nisi forte per insaniam dixerint, bona quidem piis, mala vero impiis distribuere, et ipsum insuper numen fato deservire. At qui animæ genesi non subjiciantur, quando Deus ipse, rerum omnium conditor, una cum hac operatur, fatalibusque effectis subservit? Si vero quæ per angelos olim ac prophetas administrata sunt, ea genesis non efficit, ut nec ea quæ Dominus noster Jesus Christus in carne apparens operatus est, dum innumerabilem humanorum corporum multitudinem sanavit, quorsum adhuc volunt affirmare corpus a genesi administrari? Nam aut illud falsum reddent, quod Deus immorigeris pœnas minitetur, obtemperantibusque benigne faciat: aut certe, si primum illud verum, secundum fabula est. Ad hæc **222***a* qui fieri potest, ut genesi corpora subjecta cum sint, animæ tamen ejus imperio subducantur? Si enim a genesi accidat inventio thesauri, vel ædificatio domus, vel aliarum aliquarum corporearum rerum sive assumptio, sive abjectio, imo et adulterantium atque mœchantium pœna, necessarium utique animam impelli ad inventionem thesauri [propter ipsum thesaurum], atque ad discendam vel architecturam propter domum, vel textoriam propter vestem. Quin a muliebri amore vinci hanc oportet ut ferat corpus proprii pœnas delicti: imo etiam ad cædem incitari propter genesim, quæ mortis sententiam tulit: et sic de aliis. Vix enim corporeum quidquam fiet, nisi anima

Ἀλλὰ τοιαυτα μὲν καὶ κατὰ τὸ ν' κεφάλαιον διελθὼν μέτεισιν ἐπὶ τὸ α' καὶ ν', [364 H.] ἐν ᾧ τοὺς ἀπὸ Βαρδισάνους αἱρετικοὺς διελέγχει, δέχεσθαι μὲν προσποιουμένους τοὺς προφήτας, καὶ τὰς μὲν ψυχὰς γενέσεως ἐλευθέρας καὶ αὐτεξουσίους ὁμολογοῦντας, τὸ σῶμα δὲ τῇ ταύτης ὑποτάττοντας διοικήσει· πλοῦτον γὰρ καὶ πενίαν, καὶ νόσον καὶ ὑγίειαν, καὶ ζωὴν καὶ θάνατον, καὶ ὅσα οὐκ ἐφ' [2] ἡμῖν, ἔργον εἶναι λέγουσι τῆς εἱμαρμένης. Εἰ δὲ κατὰ τὸν Ἡσαΐαν οὐκ ἴσασιν οἱ ἀστρολόγοι τοῦ οὐρανοῦ τὰ μέλλοντα, καὶ κατὰ τὸν Ἱερεμίαν ματαία ἐστὶν ἡ περὶ ταύτην σπουδή, πῶς οὗτοι δέχεσθαι μέν φασι τοὺς προφήτας, τὸ σῶμα δὲ δοῦλον ποιοῦσι τῆς εἱμαρμένης; καὶ γὰρ ὁ Θεὸς τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τὰς ἀπειλὰς καὶ τὰ πάθη σωματικὰ ἐπηφίει [3], τοιαύτας δὲ καὶ τὰς εὐεργεσίας, ὧν ἄγνοιαν ἔχειν τοὺς ἀστρολόγους διὰ τοῦ Ἡσαΐου κατεψηφίσατο. Πῶς οὖν ἐγχωρεῖ καὶ τοῖς προφήταις πείθεσθαι, καὶ τῶν σωματικῶν κακώσεων καὶ εὐεργεσιῶν τῇ εἱμαρμένῃ τὸ κράτος χαρίζεσθαι καὶ προλέγειν τοὺς περὶ αὐτὴν ἐπτοημένους τὰ ἐσόμενα; εἰ μὴ ἄρα μεμηνότες εἴποιεν τὰ μὲν ἀγαθὰ τοῖς εὐσεβοῦσι νέμειν, τἀναντία [4] δὲ τοῖς δυσσεβοῦσι, καὶ τὸ Θεῖον ἐξυπηρετούμενον τῇ εἱμαρμένῃ. Καὶ πῶς ψυχαὶ γενέσει οὐχ ὑποκείσονται, Θεοῦ τοῦ πάντων δημιουργοῦ συνεργοῦντος αὐτῇ [5] καὶ ὑπηρετουμένου τοῖς ἀποτελέσμασιν; Εἰ δὲ οὔτε τὰ δι' ἀγγέλων καὶ προφητῶν οἰκονομηθέντα πάλαι γενέσεως ἔργον ἦν, οὐδ' ἅπερ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ σώματος φανεὶς εἰργάσατο, μυριάδας ἀνθρωπείων ἰασάμενος σωμάτων, πῶς οἴονται τὸ σῶμα λέγειν γενέσει διοικεῖσθαι; ἢ γὰρ τὸ ἀπειλεῖν τὸ Θεῖον τοῖς παρακούουσιν, εὐεργετεῖν δὲ τοὺς πειθομένους, εἰς ψεῦδος ἀπάξουσιν· ἢ εἰ τὸ πρῶτον ἀληθὲς, πλάσμα τὸ δεύτερον. Χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων, πῶς οἰόντε, σώματος ὑποκειμένου γενέσει, τὰς ψυχὰς ταύτης ἀπηλλάχθαι; εἰ γὰρ ἀπὸ γενέσεως εὕρεσις θησαυροῦ καὶ οἴκου κτῆσις ἢ ἑτέρων τινῶν σωματικῶν πρόσληψις ἢ ἀποβολὴ, καὶ δὴ καὶ ἡ τῶν πορνευόντων ἢ τῶν μοιχευόντων ποινὴ, ἀνάγκη τὴν ψυχὴν ἐλαύνεσθαι μὲν πρὸς εὕρεσιν θησαυροῦ [6], πρὸς μάθησιν δὲ τεκτονικῆς διὰ τὸν οἶκον ἢ ὑφαντικῆς διὰ τὸ ἱμάτιον. [704 R.] Δεῖ δὲ καὶ γυναικὸς ἡττᾶσθαι διὰ τὸ παθεῖν τὸ σῶμα ἅπερ αὐτῷ εἵμαρται [7], ἀλλὰ καὶ πρὸς φόνον ὠθεῖσθαι διὰ τὴν καταψηφισαμένην τὸν θάνατον γένεσιν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. Οὐδὲν γὰρ σχεδὸν τῶν σωματικῶν τῆς ψυχῆς μὴ ὑπακουούσης καὶ συλλαμβανούσης γενήσεται, καὶ ἀνάγκη τοὺς ἐκ Βαρδισάνους ἢ καὶ τὴν ψυχὴν ὑπο-

[a] Gen. I, 14. [b] Josue X, 13. [c] IV Reg. XX, 9. [d] Matth. XXVII, 45. [e] Isa. XLVII, 12. [f] Jerem. X, 2.

VARIÆ LECTIONES.

[2] ἐφ' Scaliger: libri ἐν. [3] ἐπαφίει ς. [4] τἀναντία δέ A: δὲ τἀναντία ς. [5] αὐτῇ A: αὐτοῖς ς. [6] θησαυροῦ] θησαυροῦ διὰ τὸν θησαυρόν Scaliger. [7] αὐτῷ εἵμαρται A: αὐτὸ ἥμαρτεν ς.

Digitized by Google

τάξαι γενέσει, ἢ τοῦτο μὴ τολμῶντας καὶ τὸ σῶμα ταύτης ἀποφαίνειν ἐλεύθερον. Οὕτω μὲν καὶ τὸ β' καὶ γ' ἀποπερατοῦται κεφάλαιον.

Ἐν δὲ τῷ ἑφεξῆς τὴν ἐσχάτην ἀσέβειαν διελέγχει τῶν γενέσει τολμώντων ὑποβάλλειν καὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν φανέντα πρόφασιν ποιουμένων ἀστέρα, καὶ ταύτην εὖ τε καὶ σοφῶς τὴν ἀπόνοιαν [365 H.] καταβάλλει, πολλοῖς αὐτοὺς κατατιτρώσκων τοῖς ἐπιχειρήμασι, τά τε ἄλλα, καὶ δι' ὧν δείκνυσι τὸν φανέντα ἀστέρα μὴ ἕνα τῶν πολλῶν καὶ κατ' οὐρανὸν εἶναι, ἀλλὰ δύναμίν τινα θειοτέραν, εἰς ἄστρον μὲν σχηματιζομένην, τὴν δὲ τοῦ κοινοῦ Δεσπότου κηρύττουσαν γένεσιν. Λέγει δὲ τοὺς μάγους παραλαβεῖν μὲν παρὰ Χαλδαίων ὡς ἀστὴρ ἔσται τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ κοινοῦ Σωτῆρος μηνυτής, ἐκείνοις δὲ ὡς ὁμοτέχνοις ἀναθεῖναι τὴν πρόρρησιν τὸν Βαλαὰμ [8] ἐκεῖνον, ὃς καὶ ἄκων ἀντὶ κατάρας εὐλογήσας τὸν Ἰσραὴλ, τῇ εὐλογίᾳ συμπεριέλαβε καὶ τὴν τοῦ τεχθησομένου γένεσιν βασιλέως καὶ τὸν ταύτης κήρυκα ἀστέρα. Ἐμφανίζεται δὲ τεχθεὶς Πέρσαις πρὸ τῶν ἄλλων ἐθνῶν ὁ Δεσπότης ἑαυτὸν, δεικνὺς ὅτι καὶ μάγων καὶ γοήτων τοῖς ἐθέλουσιν ἡ δι' αὐτοῦ παρέχεται χάρις καὶ σωτηρία.

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἕτερα διαπερανάμενος, τὸ τελευταῖον κεφάλαιον ἀνακεφαλαίωσιν τῶν εἰρημένων ποιεῖται, καὶ ἅμα τό τε [9] γ' καὶ ν' καὶ τὸν η' τούτοις ἀπαρτίζει λόγον.

Ἔστι δὲ τὴν φράσιν καθαρός τε καὶ εὐκρινὴς ὁ ἀνὴρ, τοῖς δὲ ἐνθυμήμασι καὶ τῇ τῶν ἐπιχειρημάτων διαπλάσει, οἷον αὐτὸν κατὰ μέρος ἐν τῇ τῶν λόγων αὐτοῦ ὑπεδείξαμεν ἐκλογῇ.

ΣΚΔ'.

Μέμνονος ἱστορικόν.

obediat atque adjuvet, ut necesse sit Bardisanæ sectatores, vel animum subjicere genesi, vel si hoc non audeant, etiam corpus ab hujus imperio liberum pronuntiare. Ita secundum et quinquagesimum caput finitur.

Proximo vero extremam illam impietatem confutat eorum, qui ipsum quoque Dominum nostrum Jesum Christum genesi subjicere audent, sumpta de ostensa magis stella occasione. Hanc ergo amentiam bene et sapienter refellit, multis illos confodiens argumentis, cum alibi, tum ubi ostendit visam stellam non unam e multis in cœlo fuisse, sed vim quamdam diviniorem in astrum conformatam, quæ omnium Domini nativitatem denuntiaret (64). Porro magos refert a Chaldæis ita accepisse, stellam quamdam olim fore, quæ natum in carne communem Servatorem nuntiaret. Hoc illis vaticinium, tanquam ejusdem artis studiosis, enarrasse Balaamum illum, qui vel invitus imprecationis loco bene precando Israeli, benedictioni suæ nasciturl regis ortum, et hujus præconem stellam admiscuisset [8]. Duui autem sese videndum obtulit Dominus, præ cæteris nationibus Persis potissimum jam natus apparuit, quod quibuscumque eam expetentibus, sive magis sive incantatoribus, per ipsum gratia et redemptio donaretur.

His ergo atque aliis horum similibus pertractatis, ultimo tandem capite repetitionem prædictorum omnium instituit, simulque quinquagesimum tertium caput, et octavum librum absolvit.

Est autem in loquendo purus atque distinctus, ejusmodi enthymematis atque epicherematis efformatis, qualia ex parte jam in his illius operis excerptis indicavimus.

222*b* CCXXIV.

Memnonis Historiarum libri (65).

Cap. I. — *Summa historiæ sequentis de Heraclea Pontica.*

Ἀνεγνώσθη βιβλίον Μέμνονος ἱστορικὸν, ἀπὸ τοῦ θ' [10] λόγου ἕως ις'. Ἡ δὲ πραγματεία, ὅσα περὶ τὴν Ποντικὴν Ἡράκλειαν συνηνέχθη, σκοπὸν ἀναγράψαι προτίθεται, τοὺς ἐν αὐτῇ τυραννήσαντας ἀναλεγομένη καὶ πράξεις αὐτῶν καὶ ἤθη, καὶ τοὺς ἄλλων βίους, καὶ τὰ τέλη οἷς ἐχρήσαντο καὶ ὅσα τῶν εἰρημένων ἐξήρτηται.

Memnonis historia, a libro v usque ad xvi, quæ circa Heracleam Ponticam acciderunt (id enim operis institutum est) exponit : tum urbis tyrannos, et res horum gestas moresque, tum aliorum etiam vitam et exitum, et quæcunque eo pertinent, recenset.

Cap. II. — *Clearchi tyranni eruditio, et crudelitas.*

Κλέαρχον μὲν οὖν ἐπιθέσθαι πρῶτον τυραννίδι κατὰ τῆς πόλεως ἀναγράφει. Φησὶ δὲ παιδείας μὲν τῆς κατὰ φιλοσοφίαν οὐκ ἀγύμναστον, ἀλλὰ καὶ Πλάτωνος τῶν ἀκροατῶν ἕνα γεγονέναι, καὶ Ἰσοκράτους δὲ τοῦ ῥήτορος τετραετίαν ἀκροάσασθαι, ὠμὸν δὲ τοῖς ὑπηκόοις καὶ μιαιφόνον, εἴπερ τινὰ ἄλλον, ἐπιδειχθῆναι, καὶ εἰς ἄκρον ἀλαζονείας ἐλάσαι, ὡς

Clearchus (ait) primus tyrannidem in hanc sibi urbem vindicavit, disciplinæ philosophicæ haud equidem rudis (e Platonis enim discipulis unus fuit, et quadriennium Isocrati oratori operam dedit); at enimvero crudelem, si quisquam alius, civibus se exhibuit et cruentum : et ad summum usque insolentiæ processit, ut et Jovis se filium nominaret.

[8] Num. xxiv, 1 seqq.

VARIÆ LECTIONES.

[8] Βαλαάκ A. [9] τό τε A : τό ς. [10] θ' A : ε' ς.

NOTÆ.

(64) Eadem Basil. et Nysseni sententia Hom. *de Nativit. Domini.*

(65) De Heracleæ Ponticæ tyrannis. Latinitate donati Laur. Rhodomanno interprete.

Digitized by Google

Nec colore genuino, quo natura faciem ejus tinxerat, contentus, subinde aliis atque aliis eam fucis illinebat, ut nitida et rubicunda intuentibus videretur. Quin et vestes ad terrores et delicias permutabat. Nec vero in his tantum improbus erat, sed etiam in benefactores ingratus : et in omnibus violentus, ad res nefarias audax. Natura industrius ad cædes eorum quos impeteret, non tantum si quid hostile meditaretur contra populares, sed etiam in exteros. Bibliothecam tamen sibi comparavit, cujus laude antegreditur alios quos tyrannis famosos reddidit. Hic insidias crebro multas, propter cædes, immanitatem, et injurias sibi structas, effugit; sed vix tandem a Chione Matris filio (qui vir erat magnanimus, et necessitudine sanguinis tyranno devinctus) et Leone et Euxenone, cæterisque non paucis, conjuratione inita, vulnus lethale accepit : cujus dolore acerbissimo est exstinctus. Commune enim populi sacrum agebat tyrannus. Opportunam igitur occasionem se adeptos rati qui cum Chione conspiraverant, manu Chionis ensem trans ilia communis patriæ hostis adigunt. Qui inter multos et sævissimos cruciatus magis magisque ingravescentes, et pavores a spectris incussos (erant autem simulacra eorum quos crudelem in modum necaverat), altero die post vitam cum morte commutavit, cum annos exegisset in vita 58, et 12 tyrannicum imperium tenuisset. Apud Persas tunc regno præerat Artaxerxes, et exinde Ochus **223***a* patris in imperio successor. Ad quos sæpenumero Clearchus, dum vita fruitur, legatos misit. Qui vero necis auctores tyranno fuerant, prope omnes, partim a satellitibus, in ipso aggressionis articulo (ubi tamen strenuos se viros gerebant) concisi, partim aliquanto post capti, et atrocibus suppliciis (quæ fortiter tolerarunt) affecti, occubuere.

καὶ Διὸς υἱὸν ἑαυτὸν ἀνειπεῖν καὶ τὸ πρόσωπον μὴ ἀνέχεσθαι ταῖς ἐκ φύσεως χρωματίζεσθαι βαφαῖς, ἄλλαις δὲ καὶ ἄλλαις ἰδέαις ποικιλλόμενον ἐπὶ τὸ στιλπνόν τε καὶ ἐνερευθὲς [11] τοῖς ὁρῶσιν ἐπιφαίνεσθαι, ἐξαλλάττειν δὲ καὶ τοὺς χιτῶνας ἐπὶ τὸ φοβερόν τε καὶ ἀδρότερον. [705 R.] Οὐ ταῦτα δὲ μόνον γενέσθαι κακὸν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς εὐεργέτας ἀχάριστον καὶ πάντα βίαιόν τε καὶ τὰ ἄτοπα τολμηρόν· φῦναι δὲ καὶ δραστήριον τὸν παλαμναῖον οἷς ἂν ἐπιβάλοι [12], οὐ κατὰ τῶν ὁμοφύλων μόνον, ἀλλὰ καὶ εἴ τι ἐν ἀλλοφύλοις ἐφρόνει πολέμιον. Βιβλιοθήκην μέντοι κατασκευάσαι πρὸ τῶν ἄλλων οὓς ἡ τυραννὶς ἀπέδειξεν ὀνομάζεσθαι. Τοῦτον δὲ ἐπιβουλὰς μὲν πολλὰς πολλάκις διὰ τὸ μιαιφόνον καὶ μισάνθρωπον καὶ ὑβριστικὸν κατ' αὐτοῦ συστάσας διαφυγεῖν, ὀψὲ δὲ καὶ μόλις ὑπὸ Χίωνος τοῦ Μάτριος, ἀνδρὸς μεγαλόφρονος καὶ κοινωνίαν πρὸς αὐτὸν τὴν ἐξ αἵματος ἔχοντος, [366 H.] καὶ Λέοντος καὶ Εὐξένωνος καὶ ἑτέρων οὐκ ὀλίγων συσκευασθῆναι πληγὴν καιρίαν ἐνεγκεῖν, καὶ τελευτῆσαι πικρῶς ἀπὸ τοῦ τραύματος. Ἔθυε μὲν γὰρ δημοτελῆ θυσίαν ὁ τύραννος· οἱ δὲ περὶ τὸν Χίωνα ἐπιτήδειον εἶναι τὸν καιρὸν τῇ πράξει νομίσαντες τῇ τοῦ Χίωνος χειρὶ τὸ ξίφος διὰ τῶν τοῦ κοινοῦ πολεμίου λαγόνων ἐλαύνουσιν. Ὁ δὲ, πολλῶν αὐτὸν καὶ πικρῶν ἀληθόνων κατατεινόντων, καὶ τοσούτων φασμάτων ἐκδειματούντων (εἴδωλα δὲ τὰ φάσματα ἦν ὧν ἐκεῖνος μιαιφόνως ἀνῃρήκει), οὕτω δευτεραῖος τὸν βίον κατέστρεψε, ζήσας μὲν ἔτη ἡ' καὶ ν', τούτων δὲ τυραννήσας δυοκαίδεκα. Εἶχε δὲ τὴν Περσῶν ἀρχὴν Ἀρταξέρξης τότε, εἶτα καὶ Ὦχος ὁ ταύτην ἐκ πατρὸς ἐκδεξάμενος· πρὸς οὓς καὶ πολλάκις ἔτι ζῶν ὁ Κλέαρχος διεπρεσβεύσατο. Οἱ μέντοι γε ἀνῃρηκότες τὸν τύραννον μικροῦ πάντες οἱ μὲν ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων κατ' αὐτὸν τὸν τῆς ἐπιθέσεως καιρὸν, οὐκ ἀγεννῶς ἀνδρισάμενοι, κατεκόπησαν, οἱ δὲ καὶ ὕστερον συλληφθέντες καὶ πικραῖς τιμωρίαις ἐγκαρτερήσαντες ἀνῃρέθησαν.

Nec vero in his tantum improbus erat, sed etiam in benefactores ingratus : et in omnibus violentus, ad res nefarias audax. Natura industrius ad cædes eorum quos impeteret, non tantum si quid hostile meditaretur contra populares, sed etiam in exteros. Bibliothecam tamen sibi comparavit, cujus laude antegreditur alios quos tyrannis famosos reddidit. Hic insidias crebro multas, propter cædes, immanitatem, et injurias sibi structas, effugit; sed vix tandem a Chione Matris filio (qui vir erat magnanimus, et necessitudine sanguinis tyranno devinctus) et Leone et Euxenone, cæterisque non paucis, conjuratione inita, vulnus lethale accepit : cujus dolore acerbissimo est exstinctus. Commune enim populi sacrum agebat tyrannus. Opportunam igitur occasionem se adeptos rati qui cum Chione conspiraverant, manu Chionis ensem trans ilia communis patriæ hostis adigunt. Qui inter multos et sævissimos cruciatus magis magisque ingravescentes, et pavores a spectris incussos (erant autem simulacra eorum quos crudelem in modum necaverat), altero die post vitam cum morte commutavit, cum annos exegisset in vita 58, et 12 tyrannicum imperium tenuisset. Apud Persas tunc regno præerat Artaxerxes, et exinde Ochus **223***a* patris in imperio successor. Ad quos sæpenumero Clearchus, dum vita fruitur, legatos misit. Qui vero necis auctores tyranno fuerant, prope omnes, partim a satellitibus, in ipso aggressionis articulo (ubi tamen strenuos se viros gerebant) concisi, partim aliquanto post capti, et atrocibus suppliciis (quæ fortiter tolerarunt) affecti, occubuere.

Σάτυρος δὲ ὁ τοῦ τυράννου ἀδελφὸς, οἷα δὴ ἐπίτροπος καταλειφθεὶς τῶν παίδων Τιμοθέου καὶ Διονυσίου, τὴν ἀρχὴν ὑποδέχεται· ὃς ὠμότητι μὲν οὐ Κλέαρχον, ἀλλὰ καὶ πάντας τυράννους ὑπερέβαλεν. Οὐ μόνον γὰρ τοὺς ἐπιβεβουλευκότας τῷ ἀδελφῷ ἐτιμωρήσατο, ἀλλὰ καὶ τῶν τέκνων ἃ μηδὲν συνῄδει τοῖς γεγεννηκόσιν, οὐδὲν ἀνεκτότερον ἐδηλήσατο, καὶ πολλοὺς ἀναιτίους κακούργων δίκας ἀπῄτησε. Τοῦτον δὲ καὶ μαθημάτων τῶν τε κατὰ φιλοσοφίαν καὶ τῶν παντὸς ἐλευθερίου ἄλλου [13] παντελῶς ὑπάρξαι ἀπαράδεκτον, καὶ νοῦν δὲ πρὸς τὰς μιαιφονίας μόνον ὀξύῤῥοπον ἔχοντα φιλάνθρωπον μηδὲν μηδὲ ἥμερον μήτε μαθεῖν ἐθελῆσαι μήτε φῦναι ἐπιτήδειον. Ἀλλὰ πάντα μὲν ἦν οὗτος κάκιστος, εἰ καὶ χρόνος αὐτῷ κόρον λαβεῖν τῶν ἐμφυλίων αἱμάτων καὶ τῆς μιαιφονίας ὑπεξέλυεν, ἐπὶ δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὸ πρῶτον ἠνέγκατο· τὴν γὰρ ἀρχὴν τοῖς τοῦ ἀδελφοῦ παισὶν ἀνεπηρέαστον συντηρῶν, ἐπὶ τοσοῦτον τῆς

Satyrus autem, tyranni germanus, et curator puerorum Timothei et Dionysii relictus, imperium suscipit, qui non Clearchum solummodo, verum cunctos etiam tyrannos crudelitate superavit. Non enim de insidiatoribus fratris tantum vindictam sumpsit, sed et in liberos eorum qui etiam rei perpetratæ conscii non essent, non minus sæviit. Atque ita a multis insontibus maleficorum pœnas exegit. Fuit hic omnis doctrinæ philosophicæ et artium ingenuarum omnino expers, ingenio tantum ad sævitiam propenso; nec voluntas ei erat, humanum aliquid et moderatum discendi, nec a natura indita facultas : sed per omnia erat pessimus, etiamsi tempus ipsum infringebat hominem, ut civilis tandem sanguinis et cædis eum satietas caperet. Amoris tamen fraterni primas tulit. Nam, ut dominatum fratris filiis integrum ab injuriis conservaret, adeo ejus rationem habuit, ut licet

Cap. III. — *Satyri tyranni immanitas et crudelitas, philostorgia in fratrem. Morbus atrox. Vindicta divina etiam in hac vita.*

VARIÆ LECTIONES

[11] ἐρευθές ς. [12] ἐπιβάλοι H. Stephanus : libri ἐπιβάλοιεν. [13] ἐλευθ. ἄλλον ἄλλου ς.

Digitized by Google

αὐτῶν κηδεμονίας λόγον [16] ἐτίθετο, ὡς καὶ γυναικὶ A conjugali uxoris, quam unice amabat, consuetudine
συνὼν, καὶ τότε λίαν στεργομένῃ, μὴ ἀνασχέσθαι uteretur, liberos tamen ex ea procreare nollet, sed
παιδοποιῆσαι, ἀλλὰ μηχανῇ πάσῃ γονῆς στέρησιν omni arte hanc orbitatis et non gignendæ sobolis
ἑαυτῷ δικάσαι, ὡς ἂν μηδ' ὅλως ὑπολίποι τινὰ ceu pœnam sibi irrogaret : ne quem omnino insi-
ἐφεδρεύοντα τοῖς τοῦ ἀδελφοῦ παισίν. Οὗτος ἔτι ζῶν diatorem fratris filiis relinqueret. Superstes adhuc,
καὶ γήρᾳ βαρυνόμενος Τιμοθέῳ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν sed senio gravatus, Timotheo, qui de filiis fratris
παίδων τοῦ ἀδελφοῦ ἐγχειρίζει τὴν ἀρχὴν, καὶ μετὰ ætate præcessit, rerum summam tradit, nec multo
χρόνον οὐ πολὺν ἀνιάτῳ πάθει καὶ χαλεπωτάτῳ tempore post difficillimo corripitur morbo et im-
συαχθεὶς, — καρκίνωμα γὰρ μεταξὺ βουβῶνός τε medicabili. Cancer enim inter inguem et scrotum
καὶ ὀσχέου ὑποφυὲν τὴν νομὴν πρὸς τὰ ἔνδον ἐπ- enatus ad interiora pascendo subinde acerbius pro-
εδίδου πικρότερον, [708 R.] ἐξ οὗ ἰχῶρες ἀναστομω- serpebat : ex quo, carne laxata, sanies, gravissi-
θείσης τῆς σαρκὸς ἐξέῤῥεον βαρὺ καὶ δύσοιστον mos et intolerabiles exspirans odores, proffuebat,
πνέουσαι, ὡς μηκέτι μήτε τὸ ὑπηρετούμενον μήτε ut nec ministri nec medici virulentissimum putre-
τοὺς ἰατροὺς τὸ τῆς σηπεδόνος στέγειν [18] δυσῶδες καὶ dinis fetorem sustinerent ac perferrent. Continen-
ἀνυπόστατον. Καὶ συνεχεῖς [367 H.] δὲ ὀδύναι καὶ tes autem et acerrimi dolores totum ejus corpus
δριμεῖαι ὅλον τὸ σῶμα κατέτεινον, ὑφ' ὧν ἀργυ- B excarnificabant : quorum vigiliis et convulsionibus
πνίαις τε καὶ σπασμοῖς ἐξεδίδοτο, ἕως προκύψασα eousque mali contagio adaugescebat, donec ad ipsa
μέχρις αὐτῶν τῶν σπλάγχνων τοῦ πάθους ἡ νομὴ viscera se insinuans, vitam tyranno abrupit. Qua-
τοῦ βίου ἀπέῤῥηξεν. Ἐδίδου μὲν καὶ οὗτος, ὥσπερ re hic, non minus quam Clearchus, animadverten-
καὶ Κλέαρχος, τελευτῶν τοῖς ὁρῶσιν ἐννοεῖν δίκας tibus considerandum exhibuit, pœnas tandem exig
ἀπαιτεῖσθαι ὧν ὠμῶς τε καὶ παρανόμως τοὺς πο- illorum quæ contra divina et humana jura immani-
λίτας διέθεσαν· πολλάκις γὰρ αὐτόν φασιν ἐν τῇ ter in cives admisissent. Sæpe enim **223***b* inter
νόσῳ τὸν θάνατον ἐπελθεῖν αὐτῷ κατευχόμενον μὴ morbi torturas precatus dicitur, ut quamprimum
τυχεῖν, ἀλλὰ συχναῖς ἡμέραις τῇ πικρᾷ καὶ βαρείᾳ se mors obrueret, voti tamen compos non ante fa-
καταδαπανώμενον νόσῳ οὕτως ἀποτῖσαι τὸ χρεών, ctus, quam morbi vi et acerbitate consumptus, eo
ἔτη μὲν βιώσαντα πέντε καὶ ἑξήκοντα, ὧν ἡ τυραν- modo fatis debitum exsolvit : postquam 65 in vita,
νὶς εἶχεν ζ'. Ἀγησίλαος δὲ τηνικαῦτα Λακεδαιμονίων in tyrannide 7 annos compleverat. Et tempestate
ἐβασίλευεν [19].

illa regnum apud Lacedæmonios Agesilaus admi-
nistrabat.

Cap. IV. — *Timotheus filius Clearchi, princeps III : Ejus merita in rempubl. et privatos. Ejus heroica in bellis virtus. Mors immatura. Honos ei a fratre honos post mortem.*

Ὁ δὲ Τιμόθεος παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν οὕτω ταύ- C Timotheus igitur, imperium adeptus, ita ad mode-
την ἐπὶ τὸ πραότερον καὶ δημοκρατικώτερον [17] μετ- rationem, et quam potuit maxime popularem statum,
ερρύθμιζεν, ὡς μηκέτι τύραννον, ἀλλ' εὐεργέτην illud reduxit, ut non ultra tyrannus, sed benefactor
αὐτὸν, οἷς ἔπραττε, καὶ σωτῆρα ὀνομάζεσθαι. Τά τε et servator ob præclare merita nuncuparetur. Nam
γὰρ χρέα τοῖς δανεισταῖς παρ' ἑαυτοῦ διελύσατο, de suo nomina creditoribus expedivit, et inopia labo
καὶ τοῖς χρῄζουσι πρὸς τὰς ἐμπορίας καὶ τὸν ἄλλον rantibus sine fenore, ad negotiationes et alios vitæ
βίον τόκων ἄνευ ἐπήρκεσε, καὶ τῶν δεσμωτηρίων οὐ usus, pecunias suppeditavit: nec modo insontes, sed
τοὺς ἀνευθύνους μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν αἰτίαις δι- et veris criminibus obnoxios carceribus exsolvit. Ju-
ηρῆσι, καὶ δικαστὴς ἀκριβὴς ἦν ὁμοῦ καὶ φιλάνθρω- dex quidem accuratus et severus, cæteroqui tamen
πος, καὶ τἆλλα χρηστὸς καὶ τὰς ὑποθέσεις οὐκ humanus et benignus. In rebus fidei suæ credendis
ἀπιστούμενος. Ἐφ' [18] οἷς καὶ τὸν ἀδελφὸν Διονύσιον minime suspectus. Idcirco et fratrem Dionysium cum
τά τε ἄλλα πατρικῶς περιεῖπε, καὶ κοινωνὸν μὲν in aliis paterno amore et studio complexus est, tum
εἶχεν αὐτίκα τῆς ἀρχῆς, ἐχομένως δὲ καὶ διάδοχον. statim imperii consortem ascivit, et successorem
Οὐ μὴν ἀλλὰ γὰρ καὶ πρὸς τὰς πολεμικὰς τῶν πρά- sibi destinavit. Sed enimvero ad res bellicas alacri,
ξεων ἀνδρείως ἐφέρετο, μεγαλόφρων δὲ ἦν καὶ γεν- et qui virum decet, animo ferebatur. Magno enim
ναῖος σῶμα καὶ ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς τῆς D spiritu, et generoso corporis et animi robore erat
μάχης διαλύσεις εὐγνώμων τε καὶ οὐκ ἀχαρὶς, præditus. Quin et ad controversias bellorum diri-
πράγματα μὲν συνιδεῖν ἱκανὸς, ἐξικέσθαι δὲ πρὸς τὰ mendas et componendas æquum bonumque se præ-
συνεωραμένα δραστήριος, οἰκτίρμων τε τὸ ἦθος καὶ bebat, nec difficilem. Ad perspiciendum res ido-
χρηστὸς, καὶ τῇ μὲν εὐτολμίᾳ δεινῶς ἀπότομος, τῇ neus, et ad exsequendum bene consideratas stre-
δὲ μετριότητι φιλάνθρωπός τε καὶ μειλίχιος. Διὸ nuus. Ingenio et moribus clemens, misericors et
σφόδρα μὲν περιὼν τοῖς πολεμίοις φοβερὸς ἦν, καὶ beneficus. In periculis quidem adeundis ferox : at
πάντες αὐτὸν κατῤῥώδουν ἐπειδὴν ἀπεχθάνοιτο, in cætera vita perquam humanus et comis. Ideo,
τοῖς δ' ἀρχομένοις γλυκύς τε καὶ ἥμερος. Ἔνθεν καὶ quandiu salva ei vita mansit, hostibus quam maxi-
τελευτῶν πόθον αὐτοῦ κατέλιπε πολὺν, καὶ πένθος me formidabilem (ut omnes quibuscum inimicitias
ἤγειρε τῷ πόθῳ ἐνάμιλλον. Ὁ δὲ τούτου ἀδελφὸς susceperat, eum expavescerent), sed civibus sua-

VARIÆ LECTIONES.

[16] κηδ. τὸν λόγον ς. [18] στέργειν ς. [19] ἐβασίλευσεν ς. [17] libri δημοκρατικώτατον. [18] ἐφ. Α ; ἐν ς.

Digitized by Google

vem et mitem sese præstitit. Hinc accidit ut ad vitæ exitum vocatus, ingens sui desiderium faceret reliquum, et parem desiderio luctum excitaret. Germanus autem ejus frater Dionysius magnificis cadaver sumptibus rogo tradit, et e suis fratri palpebris lacrymas ceu libans effundit, eque propriis visceribus ei gemitus impendit. Ludos etiam equestres, et præter hos, gymnicos et thymelicos et scenicos[9], alios statim, alios postea, qui magnificentiores essent, peregit. Hæc IX et IX libro (quatenus cursim ista perstringimus) historia Memnonis describit.

A Διονύσιος καίει μὲν τὸ σῶμα πολυτελῶς, σπένδει δὲ αὐτῷ καὶ τὰ ἀπὸ βλεφάρων δάκρυα καὶ τὰς ἀπὸ τῶν σπλάγχνων οἰμωγάς, ἐπιτελεῖ δὲ καὶ ἀγῶνας ἱππικοὺς, οὐχ ἱππικοὺς δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ σκηνικοὺς καὶ θυμελικοὺς καὶ γυμνικοὺς, τοὺς μὲν αὐτίκα, τοὺς δὲ λαμπροτέρους καὶ ὕστερον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἡ θ' καὶ ι' τοῦ Μέμνονος, ὡς ἐν ἐπιδρομῇ φάναι, διαγράφει ἱστορία.

Cap. V. — *Dionysius princeps IV, rex fortunatissimus imperii augendi occasiones non negligit. Adversam fortunam studio et fato superat. Lætitiæ ambitiosæ excessus. Arte declinat periculum. Matrimonium felix, e fortuna Amastris. Mira vicissitudo. Imperii amplificati ratio. Fatum. Humana diligentia. Societas. Affinitas. Summus felicitatis gradus. Ignavia. Mors et legata. Benigni cognomentum ex moribus retulit. Curatores filiorum Dionysii. Amastris Lysimacho nupta.*

Dionysius, gubernaculis imperii acceptis, in augendo eo non vanam collocavit operam. Alexander enim, Persis ad Granicum profligatis, securam amplificandi ditiones suas occasionem patefecerat his, qui vellent: cum, quæ hactenus impedimento fuerat, Persarum potentia labefactaretur. Sed varias deinceps fortunæ vices expertus est, maxime cum Heracleæ **224***a* exsules missitandis ad Alexandrum legatis, jam haud dubie Asia potitum, de reditu et patria reipublicæ administratione sollicitarent. Quare non multum abfuit quin excidisset imperio. Et excidisset sane, nisi prudentia et sagacitate mentis, et studiis civium, et suis erga Cleopatram obsequiis, bella, cum minis sibi denuntiata, effugisset: idum qua cedit, iramque mitigat et dilationibus coercet, qua etiam se munit, et contra præparat. At posteaquam Alexander, dum Babylone agit, vitæ cursum absolvit, vel nece violenta vel morbo exstinctus, quam primum accepit nuntium Dionysius, Lætitiæ statuam consecravit: et ad primum famæ adventum, eo affectus est modo præ exuberanti gaudio, quo repentina hominem consternatio affecerit. Nam prope erat ut vertigine correptus prolaberetur, et a sana mente conspiceretur alienus. Hinc, ubi Perdiccas summi imperii negotia procurabat, Heracleæ exsules ad petita ab Alexandro etiam hunc instigarunt. Dionysius igitur eodem utens compendio, quamvis in acie novaculæ prope consisteret, pericula tamen complura sibi intentata devitavit. Verum Perdiccas, quod improbe se gereret, ab iis quibus præerat interimitur: et simul fervida illa spes exsulum exstinguitur. Proinde res Dionysio in statum feliciorem convertuntur. Ad felicitatem vero plurimum ei attulit momenti secundum matrimonium. Amastrin enim duxit, filiam Oxathræ. Frater is erat Darii, quem Alexander imperio exuit, ejusque filiam Statiram uxorem sibi adjunxit. Patrueles igitur erant hæ feminæ, amore inter se eximio devinctæ, qui a communi educatione et convictu in animis ipsarum radices egerat. Amastrin hanc Alexander, cum Stati-

B Τὴν δὲ ἀρχὴν διαδεξάμενος Διονύσιος ηὔξησε ταύτην, Πέρσας ἐπὶ Γρανικῷ τοῦ Ἀλεξάνδρου μάχῃ καταγωνισαμένου καὶ παρασχόντος ἄδειαν τοῖς βουλομένοις αὔξειν τὰ ἑαυτῶν, τῆς τέως ἐμποδὼν πᾶσιν ἱσταμένης Περσικῆς ἰσχύος ὑποστελλομένης. Ὕστερον δὲ ποικίλας ὑπέστη περιστάσεις, μάλιστά [368 H.] γε τῶν τῆς Ἡρακλείας φυγάδων πρὸς [709 R.] Ἀλέξανδρον περιφανῶς ἤδη τῆς Ἀσίας κρατοῦντα διαπρεσβευομένων, καὶ κάθοδον καὶ τὴν τῆς πόλεως πάτριον δημοκρατίαν ἐξαιτουμένων. Δι' ἅπερ ἐγγὺς μὲν κατέστη τοῦ ἐκπεσεῖν τῆς ἀρχῆς· καὶ ἐξέπεσεν ἄν, εἰ μὴ συνέσει πολλῇ καὶ ἀγχινοίᾳ καὶ τῇ τῶν ὑπηκόων εὐνοίᾳ καὶ θεραπείᾳ Κλεοπάτρας τοὺς ἀπειληθέντας αὐτῷ πολέμους διέφυγε, τὰ μὲν ὑπείκων καὶ τὴν ὀργὴν ἐκλύων καὶ μεθοδεύων C ταῖς ἀναβολαῖς, τὰ δὲ ἀντιπαρασκευαζόμενος. Ἐπεὶ δὲ ἡ θανάτῳ [10] ἢ νόσῳ κατὰ Βαβυλῶνα γεγονὼς Ἀλέξανδρος τὸν βίον διέδραμεν, εὐθυμίας μὲν ὁ Διονύσιος ἄγαλμα, τὴν ἀγγελίαν ἀκούσας, ἱδρύσατο, παθὼν τῇ πρώτῃ προσβολῇ τῆς φήμης ὑπὸ τῆς πολλῆς χαρᾶς ὅσα ἂν ἡ σφοδρὰ λύπη δράσειε· μικροῦ γὰρ περιτραπεὶς εἰς τὸ πεσεῖν ὑπῆχθη καὶ ἄνους ὤφθη γενόμενος. Περδίκκα δὲ τῶν ὅλων ἐπιστάντος [20], οἱ μὲν τῆς Ἡρακλείας φυγάδες πρὸς τὰ αὐτὰ καὶ τοῦτον παρώξυνον, Διοσύσιος δὲ ταῖς ὁμοίαις μεθόδοις χρώμενος ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς πολλοὺς κινδύνους κατ' αὐτοῦ συστάντας πάντας διέδρασεν. Ἀλλ' ὁ μὲν Περδίκκας ὑπὸ τῶν ἀρχομένων μοχθηρὸς γεγονὼς ἀνῄρηται, καὶ αἱ τῶν φυγάδων ἐλπίδες ἐσβέννυντο. Διονυσίῳ δὲ πανταχόθεν τὰ πράγματα πρὸς τὸ εὐδαι- D μονέστερον μετεβάλοντο. Ἡ δὲ πλείστη ῥοπὴ τῆς εὐδαιμονίας ὁ δεύτερος αὐτῷ κατέστη γάμος. Ἠγάγετο μὲν γὰρ Ἄμαστριν, αὕτη δὲ ἦν Ὀξάθρου [21] θυγάτηρ· ἀδελφὸς δὲ ἦν οὗτος Δαρείου, ὃν καθελὼν Ἀλέξανδρος Στάτειραν τὴν αὐτοῦ θυγατέρα γυναῖκα ἠγάγετο, ὡς εἶναι τὰς γυναῖκας ἀλλήλαις ἀνεψιάς, ἔχειν δέ τι πρὸς ἑαυτὰς [22] καὶ φίλτρον ἐξαίρετον, ὃ τὸ συντρόφους ὑπάρξαι ταύταις ἐνέφυσεν. Ἀλλὰ ταύτην τὴν Ἄμαστριν Ἀλέξανδρος, ὅτε Στατείρᾳ συνήπτετο, Κρατερῷ (τῶν φιλουμένων ἦν οὗτος ὡς μάλιστα) συναρμόζει [23]. Ἀλεξάνδρου δὲ ἐξ ἀνθρώ-

VARIÆ LECTIONES.

[10] θανάτῳ] φαρμάκῳ Orellius. [20] ἐπιστατοῦντος Scaliger. [21] Ὀξάνθου vel Ὀξάρθου pr. A. [22] ἑαυτάς corr. A : ἑαυτόν ς. [23] ἁρμόζει ς.

Digitized by Google

των ἀποπτάντος, καὶ Κρατεροῦ πρὸς Φίλαν τὴν Ἀντιπάτρου ἀποκλίναντος, γνώμῃ τοῦ λιπόντος Διονυσίῳ ἡ Ἀμαστρις συνοικίζεται. Ἐξ οὗ ἐπὶ μέγα ἡ ἀρχὴ αὐτῷ διήρθη πλούτου τε περιβολῇ τῇ διὰ τῆς ἐπιγαμίας προστεθείσῃ καὶ ἰδίᾳ φιλοκαλίᾳ· καὶ γὰρ καὶ τὴν τοῦ Διονυσίου πᾶσαν ἐπισκευὴν τοῦ Σικελίας τυραννήσαντος αὐτὸν ἐπῆλθεν ἐξωνήσασθαι, τῆς ἀρχῆς ἐκείνου διαφθαρείσης. Οὐ ταῦτα δὲ μόνον αὐτῷ τὴν ἀρχὴν ἐπεκράτυνεν, ἀλλὰ καὶ εὐπραγία καὶ εὔνοια τῶν ὑπηκόων, καὶ πολλῶν ὧν οὐκ ἐκράτει πρότερον ἡ κυριότης. Καὶ Ἀντιγόνῳ δὲ τὴν Ἀσίαν κατέχοντι λαμπρῶς συμμαχήσας, ὁπότε τὴν Κύπρον ἐπολιόρκει, τὸν ἀδελφιδοῦν Πτολεμαῖον (στρατηγὸς δὲ οὗτος ἦν τῶν περὶ τὸν Ἑλλήσποντον) φιλοτιμίας ἀμοιβὴν εὕρατο παρ' Ἀντιγόνῳ γαμβρὸν λαβεῖν ἐπὶ θυγατρί. Ἡ δὲ παῖς ἐκ προτέρων ἦν αὐτῷ γεγενημένη[24] γάμων. Οὕτω γοῦν εἰς μέγα δόξης ἀνελθὼν καὶ τὸν τύραννον ἀπαξιώσας τὸ βασιλέως ἀντέλαβεν ὄνομα. [369 H.] Φόβων δὲ καὶ φροντίδων ἐλευθερίας καὶ ταῖς καθημεριναῖς τρυφαῖς ἐκδιαιτηθεὶς ἐξωγκώθη τε τὸ σῶμα, καὶ τοῦ κατὰ φύσιν πολὺ πλέον ἐλιπάνθη. Ὑφ' ὧν οὐ μόνον περὶ τὴν ἀρχὴν ῥᾳθύμως εἶχεν, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὰν ἀφυπνώσειε, βελόναις μακραῖς τὸ σῶμα διαπειρόμενος[25] [712 R.] (τοῦτο γὰρ ἄκος μόνον τοῦ κάρου καὶ τῆς ἀναισθησίας ὑπελείπετο[26]), μόλις τῆς κατὰ τὸν ὕπνον καταφορᾶς ἐξανίστατο. Τεκνωσάμενος δὲ τρεῖς παῖδας ἐκ τῆς Ἀμάστριος[27], Κλέαρχον, Ὀξάθρην καὶ θυγατέρα ὁμώνυμον τῇ μητρὶ, μέλλων τελευτᾶν ταύτην τε τῶν ὅλων δέσποιναν καταλιμπάνει καὶ τῶν παίδων κομιδῇ νηπίων ὄντων σὺν τισιν ἑτέροις ἐπίτροπον, βιοὺς μὲν ἔτη ε' καὶ ν', ὧν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς λ' ἐγνωρίζετο, πραότατος ἐν αὐτῇ, ὡς εἴρηται, γεγονὼς καὶ τὸ Χρηστὸς ἐπίκλησιν ἐκ τῶν ἠθῶν ἐνεγκάμενος, καὶ πολὺν πόθον τοῖς ὑπὸ χεῖρα καὶ πένθος λιπών.

ram fecisset uxorem, Cratero (qui inter charissimos ei fuit) nuptum dederat. At cum, Alexandro rebus mortalium propere exempto, Craterus ad Philam, Antipatro natam, animum adjiceret, Amatris, desertore non invito, domum a Dionysio ducitur. Ex quo ad magnum ei augmentum dominatus sese extulit, tum opum e recentibus nuptiis accessione, tum ipsius etiam principis studio et magnificentia. Nam et Dionysii, qui Siciliæ tyrannum egerat, omnem ei supellectilem facultas emendi contigit, quando de imperio illius actum fuit. Nec vero his tantum roborabatur ei potestas, sed etiam eo quod prospero successu et favore civium utebatur, et imperium usurpabat in multos antea non subjectos. Antigono etiam, jam magnifice Asiam **224***b* tenenti, suppetias tulit, quando Cyprum oppugnavit, et Ptolemæum, illius fratre natum (cui Hellesponti satrapiam commiserat) quasi præmium studii sui apud Antigonum invenit, ut generum illum haberet, filia quæ ex priore fuerat suscepta conjugio, in matrimonium ei elocata. Itaque ad magnam elatus gloriam, tyranni nomen dedignatur, et regis assumit. Jamque metu et curis liberatus, cum in quotidianis vitam deliciis ageret, in crassam corporis molem excrevit, pinguedine supra naturæ modum adauctus. Unde evenit ut non modo negligenter regnum administraret, sed etiam somno oppressus, aciculis, licet oblongis, in corpore fixis (id enim solum veterni et stuporis superat remedium) vix tamen a soporis gravedine exsuscitaretur. Tribus autem ex Amastri liberis sibi procreatis, Clearcho, Oxathre, et filia ejusdem cum matre nominis, jam morti propinquus, uxori administrationem cunctam, et liberorum, qui adhuc teneræ admodum ætatis erant, tutelam (adjunctis quibusdam aliis) relinquit: cum vixisset annos LV, in imperio autem conspicuus fuisset XXX, in quo se mitissimum (quod dixi) gessit, ita ut cognomentum Benigni ex moribus referret; magnumque civibus desiderium et luctum post se reliquit.

Οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου ἐξ ἀνθρώπων ἀναχώρησιν τὰ τῆς πόλεως πρὸς εὐδαιμονίαν ἐφέρετο, Ἀντιγόνου τῶν τε παίδων Διονυσίου καὶ τῶν πολιτῶν οὐ παρέργως προνοουμένου. Ἐκείνου δὲ πρὸς ἕτερα τὰς φροντίδας τρεψαμένου, Λυσίμαχος πάλιν τῶν περὶ Ἡράκλειαν καὶ τῶν παίδων ἐπεμελεῖτο, ὃς καὶ Ἀμαστριν ποιεῖται γυναῖκα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν λίαν ἔστερξε, πραγμάτων δὲ αὐτῷ προσπεσόντων αὐτὴν μὲν ἐν Ἡρακλείᾳ λείπει, αὐτὸς δ' εἴχετο τῶν ἐπειγόντων. Εἰς Σάρδεις δὲ μετ' οὐ πολὺν χρόνον, τῶν πολλῶν πόνων ῥαΐσας, μετεπέμψατο ταύτην, καὶ ἔστεργεν ὁμοίως. Ὕστερον δὲ πρὸς τὴν θυγατέρα[28] Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου (Ἀρσινόη δὲ ἦν τὸ ὄνομα) τὸν ἔρωτα μεταθεὶς, διαζυγῆναι τὴν Ἀμαστριν αὐτοῦ παρέσχεν αἰτίαν, καὶ καταλιποῦσαν τοῦτον καταλαβεῖν τὴν Ἡράκλειαν. Ἐγείρει δὲ αὕτη παραγενομένη καὶ συνοικίζει πόλιν Ἀμαστριν.

Nihilo tamen minus, post ejus a mortalibus discessum, res civitatis in secundo fortunæ casu permanebant, Antigono filiorum Dionysii et civium non obiter curam gerente. Qui ubi ad alia studium avertit, Lysimachus in curationem Heraclensium et puerorum successit. Qui et Amastrin uxorem sibi ascivit, et initio mirifice amavit: sed gliscentibus negotiis illam Heracleæ relinquit, ipse rebus urgentibus occupatur. Nec longo intervallo post, cum laborum distractione quietem ageret, Sardes illam accersitam pari amore complectitur: postquam vero ad Ptolemæi Philadelphi natam, cui nomen Arsinoe, amorem transtulisset, causam Amastri præbuit disjunctionis, utque deserto illo Heracleam occuparet. Quo reversa, Amastrin urbem erexit, et colonis frequentavit.

VARIÆ LECTIONES.

[24] γεγενημένη A : γεγαμημένη ς. [25] διαπειρομενος corr. A : διαπειρώμενος ς. [26] ὑπελίπετο ς. [27] Ἀμάστρης A. [28] θυγατέρα] ἀδελφὴν Wesseling. Obss. var. I, 26.

Digitized by Google

CAP. VI. — *Clearchus princeps V. Ejus virtus bellica. Fortuna mutabilis. Degeneratio. Parricidium.*

Clearchus autem, ad virilem tunc ætatem progressus, et civitati Heracleæ præfuit, et in bellis non paucis, quæ vel ope sua propulsaret ab aliis, vel illata sibi defenderet, specimen præclarum edidit. Inter quæ etiam, **225***a* dum Lysimacho contra Getas belligeranti operam navat, captus est cum rege : eoque ex captivitate soluto, ipse etiam prudentia Lysimachi postea est dimissus.

A Κλέαρχος δὲ ἀνδρωθεὶς ἤδη τῆς τε πόλεως ἦρχε, καὶ πολέμοις οὐκ ὀλίγοις τὰ μὲν συμμαχῶν ἄλλοις [29], τὰ δὲ καὶ τοῖς ἐπιφερομένοις αὐτῷ ἐξητάζετο. Ἐν οἷς καὶ κατὰ Γετῶν Λυσιμάχῳ [30] στρατευόμενος [31] ἑάλω τε σὺν αὐτῷ, καὶ ἀνεθέντος τῆς αἰχμαλωσίας ἐκείνου καὶ αὐτὸς ὕστεροον τῇ Λυσιμάχου προνοίᾳ ἀφίετο.

Clearchus itaque et frater in regno paterno successores, lenitate et beneficentia erga subditos patre longe inferiores evaserunt. Quid quod ad nefarium et exsecrabile facinus sunt delapsi. Matrem enim, quæ nihil in eos grande peccaverat, cum navi se commisisset, insigni commento et flagitio, mari suffocandam curarunt.

Οὗτος ὁ Κλέαρχος ἅμα τῷ ἀδελφῷ τῆς ἀρχῆς καταστάντες διάδοχοι πρὸς μὲν ἡμερότητα καὶ χρηστότητα πολὺ τοῦ πατρὸς ἐλάττους τοῖς ὑπηκόοις ἀπέδησαν, εἰς ἔκθεσμον δὲ καὶ μιαρώτατον ἔργον ἐξέπεσον· τὴν γὰρ μητέρα μηδὲν περὶ αὐτοὺς μέγα πλημμελήσασαν, μηχανῇ δεινῇ καὶ κακουργίᾳ ἐπιβᾶσαν νηὸς θαλάσσῃ ἀποπνιγῆναι κατειργάσαντο.

CAP. VII. — *Parricidii ultio. Lysimachus VI dominus externus et benignus.*

Quam ob causam Lysimachus, sæpius in historia ista memoratus (in Macedonia autem tunc rerum potiebatur), etsi propter Arsinoes consuetudinem Amastrin a se abalienarat, cum tamen pristini in se amoris ceu igniculum ferret, et immane atque detestabile hoc scelus non tolerandum duceret : animi quidem apud se decreta quam arctissime continuit, antiquæ interim necessitudinis studium Clearcho ostentans : sed tamen arte multa, et strategematis ad fallendum compositis (occultare enim quæ vellet, mortalium ingeniosissimus perhibetur) Heracleam, ceu publico recipientium commodo id fiat, ingreditur : et dum intimam patris affectionem larva quadam Clearcho eique addictis præ se fert, parricidas illos e medio tollit, primo Clearchum, deinde etiam Oxathren : et sic justas maternæ cædis pœnas exigit. Hinc, ubi redacta in clientelam suam civitate, opes tyrannorum dominatu collectas in prædam suam vertisset, et (quod diu exspectaverant) liberam civibus rempublicam restituisset, in proprium se regnum recepit.

B Δι' ἣν αἰτίαν καὶ Λυσίμαχος ὁ πολλάκις ῥηθεὶς (Μακεδονίας δὲ ἐβασίλευεν [32]), εἰ καὶ τὴν Ἀμαστριν διὰ τὴν [33] συνάφειαν Ἀρσινόης λιπεῖν αὐτὸν παρεσκευάσατο, ἀλλ' οὖν τοῦ τε προτέρου πόθου φέρων ἐν ἑαυτῷ τὸ ἐμπύρευμα, καὶ τὸ μυσαρὸν καὶ ὠμὸν τῆς πράξεως οὐκ ἀνασχετὸν ποιούμενος, στεγανώτατα μὲν τὴν αὐτοῦ κατεῖχεν ἔνδον [370 H.] γνώμην, τὴν ἀρχαίαν δὲ φιλίαν πρὸς τοὺς περὶ Κλέαρχον τῷ σχήματι ἐπιδεικνὺς διὰ πολλῶν τε μηχανῶν καὶ τῶν τοῦ λανθάνειν στρατηγημάτων (κρύψαι γὰρ τὸ βουλόμενον [34] δεινότατος ἀνθρώπων γεγονέναι λέγεται), ἐν [35] Ἡρακλείᾳ μὲν ὡς ἐπὶ τῷ τῶν δεχομένων συνοίσοντι παραγίνεται, πατρὸς δὲ στοργὴν τῷ προσωπείῳ τοῖς περὶ Κλέαρχον προβαλλόμενος ἀναιρεῖ μὲν τοὺς μητροκτόνους, πρῶτον μὲν Κλέ- B αρχον, εἶτα καὶ Ὀξάθρην, μητρικῆς ἀπαιτήσας μιαιφονίας δίκας· [713 R.] καὶ τὴν πόλιν ποιησάμενος ὑπὸ τὴν πρόνοιαν τὴν αὐτοῦ, καὶ τὰ πολλὰ δὲ λαφυραγωγήσας ὧν ἡ τυραννὶς ἠθροίκει χρημάτων, ἄδειάν τε δοὺς δημοκρατεῖσθαι τοὺς πολίτας, οὗ ἐφίεντο, πρὸς τὴν ἰδίαν βασιλείαν ἐστέλλετο.

CAP. VIII. — *Heraclius tyrannus VII. Muliebris impotentia.*

Reversus igitur ad sua, Amastrin laudibus extollere, ejusque mores et imperium demirari, ut hoc ad id magnitudinis, potentiæ et majestatis elatum corroborasset, uniceque prædicare Heracleam : sed ut in partem laudis venirent etiam Tius et Amastris, quam nomine suo celebrem illa condidisset. Hæc crebro habens in ore, Arsinoen exstimulavit ut urbium tantopere celebratarum dominatum affectaret, quæque affectabat sibi donari peteret. At is D gravitatem muneris prætendens, initio preces non admittebat, sed tamen, progressu temporis exoratus, concessit. Ingeniosa enim ad circumveniendum fuit Arsinoe, et jam senectus ipsa mansuefactum

Λυσίμαχος δὲ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν καταλαβὼν δι' ἐπαίνων μὲν τὴν Ἀμαστριν εἶχεν, ἐθαύμαζε δὲ αὐτῆς τούς τε τρόπους καὶ τὴν ἀρχήν, πρὸς ὄγκον καὶ μέγεθος καὶ ἰσχὺν ὡς ἐκρατύνατο, ἐξαίρων μὲν τὴν Ἡράκλειαν, μέρος δὲ τῶν ἐπαίνων καὶ τὴν Τῖον καὶ τὴν Ἀμαστριν, ἣν ἐπώνυμον ἠγείρεν ἐκείνη, ποιούμενος. Καὶ ταῦτα λέγων [36] τὴν Ἀρσινόην ἠρέθιζε δεσπότιν τῶν ἐπαινουμένων [37] γενέσθαι. Ἡ δὲ ἐδεῖτο τυχεῖν ὧν ἐπόθει. Καὶ ὁ Λυσί- D μαχος σεμνύνων τὸ δῶρον κατ' ἀρχὰς μὲν οὐ προσίετο, ἐκλιπαρηθεὶς δὲ χρόνῳ παρέσχεν· ἦν γὰρ δεινὴ περιελθεῖν [ἡ Ἀρσινόη, καὶ τὸ γῆρας ἤδη Λυσίμαχον παρεῖχεν [38] εὐεπιχείρητον. Δεξαμένη

VARIÆ LECTIONES.

[29] ἄλλοις A : ἀλλήλοις ς. [30] Λυσιμάχου ς. [31] συστρατευόμενος Scaliger. [32] ἐβασίλευσεν ς. [33] διά τε τὴν ς. [34] βουλευόμενον corr. A. [35] ἐν add. A. [36] ταῦτα μὲν λέγων ς. [37] ἐπαινουμένων A : ἐπαίνων ς. [38] παρεῖχεν A : εἶχεν ς.

Digitized by Google

δ' οὖν ἡ Ἀρσινόη τῆς Ἡρακλείας τὴν ἀρχὴν πέμπει τὸν Κυμαῖον Ἡράκλειτον, ἄνδρα μὲν εὔνουν αὐτῇ, ἀπότομον δὲ ἄλλως καὶ δεινὸν ἐν βουλευμάτων ἐντρεχείᾳ καὶ ὀξύτητι. Ὁ δὲ τῆς Ἡρακλείας ἐπιβὰς τά τε ἄλλα σφόδρα ἐπιστρόφως τῶν πραγμάτων ἐξηγεῖτο, καὶ πολλοὺς αἰτίαις ὑποβάλλων τῶν πολιτῶν οὐκ ἐλάττους ἐτιμωρεῖτο, ὡς πάλιν ἀποβαλεῖν αὐτοὺς τὴν πόλις ἐπιφανεῖσαν εὐδαιμονίαν.

A dederat Lysimachum. Potita igitur Heracleæ dominatu Arsinoe, Heraclitum eo Cymæum mittit, **225***b* virum illius observantem et studiosum, sed alioqui præfractum, et in consiliis dandis et exsequendis perquam industrium et acrem. Hic præfectus Heracleæ, cum alias res nimis rigide administrat, tum multos civium criminibus onerat, nec pauciores supplicio afficit : et sic felicitatem vixdum exortam cives denuo amittebant.

Cap. IX. — *De Lysimachi parricidio in filium Agathoclem, consilio novercæ, ejusque interitu.*

Ὁ μέντοι Λυσίμαχος περιδρομῇ Ἀρσινόης τὸν ἄριστον τῶν παίδων καὶ πρεσβύτερον Ἀγαθοκλέα (ἐκ προτέρων δὲ φὺς ἦν αὐτῷ γάμων) κατ' ἀρχὰς μὲν λανθάνοντι φαρμάκῳ, ἐκείνου δὲ κατὰ πρόνοιαν ἐξεμεθέντος, ἀναιδεστάτῃ διαχειρίζεται γνώμῃ· δεσμωτηρίῳ ἐμβαλὼν κελεύει κατακοπῆναι, ἐπιβουλὴν αὐτῷ καταψευσάμενος [39]. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος, ὃς αὐτόχειρ τοῦ μιάσματος ἐγεγόνει, ἀδελφὸς ἦν Ἀρσινόης, καὶ ἐπώνυμον διὰ τὴν σκαιότητα καὶ ἀπόνοιαν τὸν Κεραυνὸν ἔφερεν. Ὁ τοίνυν Λυσίμαχος διὰ τὴν παιδοκτονίαν μῖσός τε δίκαιον παρὰ τῶν ὑπηκόων ἐλάμβανε, καὶ Σέλευκος ταῦτα πυθόμενος, καὶ ὡς εὐχερὲς εἴη τοῦτον παραλῦσαι τῆς ἀρχῆς, τῶν πόλεων ἀφισταμένων αὐτοῦ, μάχην συνάπτει πρὸς αὐτόν. Καὶ πίπτει ἐν τῷ πολέμῳ Λυσίμαχος [40] παλτῷ βληθείς· ὁ δὲ βαλὼν ἀνὴρ Ἡρακλεώτης ἦν, [371 H.] ὄνομα Μαλάκων, ὑπὸ Σελεύκῳ τασσόμενος. Πεσόντος δὲ ἡ τούτου ἀρχὴ προσχωρήσασα τῇ τοῦ Σελεύκου μέρος κατέστη. Ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν καὶ τὸ ιβ' τῆς Μέμνονος ἱστορίας λήγει.

Cæterum Lysimachus, fraude Arsinoes, natu maximum et optimum filiorum, Agathoclem, e priore sibi conjuge natum, primo quidem veneno clanculario, sed postea, hoc per vomitum rejecto, B sententia impudentissima damnatum necat. In carcerem enim compactum trucidari jubet, insidias patri structas falso criminatus. Ptolemæus autem, qui sua manu scelus id perpetravit, frater erat Arsinoes, et Cerauni [id est fulminis] cognomentum ab importunitate morum et vecordia retulit. Lysimachus igitur propter filii cædem in odio erat subditorum. Et Seleucus, his cognitis, et quod facile sit regno hominem excutere, civitatibus ab eo deficientibus, prœlium cum eo conserit, in quo Lysimachus, dum fortiter dimicat, pilo trajectus occubat. Trajecit autem vir Heracliensis, nomine Malacon, Seleuco militans, subversoque eo, regnum ad Seleuci ditionem (ut pars) accessit. Et hic C Memnonis liber historicus desinit.

Cap. X. — *Heraclienses, expulso tyranno, se in libertatem asserunt.*

Ἐν δὲ τῷ ιγ' τοὺς Ἡρακλεώτας λέγει πυθομένους [41] τὴν ἀναίρεσιν Λυσιμάχου καὶ ὡς εἴη ὁ τοῦτον ἀπεκτονὼς Ἡρακλεώτης, τάς τε γνώμας ἀναῤῥώννυσθαι καὶ πρὸς τὸν τῆς ἐλευθερίας ἀνδραγαθίζεσθαι πόθον, ἣν δ' καὶ π' ἔτεσιν ὑπό τε τῶν ἐμφυλίων τυράννων καὶ μετ' ἐκείνους ὑπὸ Λυσιμάχου ἀφῃρηντο. Προσῆλθον οὖν πρότερον Ἡρακλείδῃ, πείθοντες αὐτὸν μὲν ἐκχωρεῖν τῆς πόλεως, οὐκ ἀπαθῆ κακῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ λαμπροῖς δώροις ἐφοδιαζόμενον, ἐφ' ᾧ τὴν ἐλευθερίαν ἐκείνους ἀναλαβεῖν. Ὡς δὲ οὐ μόνον οὐκ ἔπειθον, ἀλλὰ καὶ εἰς ὀργὴν ἐκπεσόντα εἶδον καί τινας αὐτῶν καὶ τιμωρίαις ὑπάγοντα, [716 R.] συνθήκας θέμενοι πρὸς τοὺς φρουράρχους οἱ πολῖται, αἳ τήν [42] τε ἰσοπολιτείαν αὐτοῖς ἔνεμον καὶ τοὺς μισθοὺς λαβεῖν ὧν ἐστέρηντο [43], συλλαμβάνουσι τὸν Ἡρακλείδην καὶ φυλαττόμενον εἶχον ἐπὶ χρόνον. Ἐκεῖθεν λαμπρὰς ἀδείας λαβόντες, τῆς τε ἀκροπόλεως μέχρις ἐδάφους τὰ τείχη κατέβαλον, καὶ πρὸς Σέλευκον διεπρεσβεύοντο, τῆς πόλεως ἐπιμελητὴν προστησάμενοι Φώκριτον.

In XIII deinceps hæc commemorat, Heraclienses, audito Lysimachi interitu, et quod a populari suo nex ei illata esset, animos confirmant, et pro libertatis recuperandæ desiderio fortes se viros declarant, quam per annos 84 tyranni domestici, et post eos Lysimachus, ereptam tenuerant. Quare Heraclidem conveniunt, et ut non tantum salvus et incolumis, sed etiam splendido munerum viatico instructus excedat, pristinam modo libertatem obtineant, suadent. At eum tam procul abfuit ut persuaderent, ut etiam ira tyrannum inflammari, et nonnullos de suis ad supplicia rapi ab eo viderent, pacto cum præsidii præfectis D inito, ut æquali in republica jure uterentur, et quibus fraudati essent stipendia reciperent, Heraclidem in vincula conjectum ad tempus custodiunt. Metu dehinc soluti, mœnia arcis ad fundamenta usque **226** *a* diruunt, et missa ad Seleucum legatione, Phocritum civitatis principem et curatorem faciunt

Cap. XI. — *Zipœtes Bithynus Heraclienses infestat.*

Ζιποίτης δὲ ὁ Βιθυνῶν ἐπάρχων, ἐχθρῶς ἔχων Ἡρακλεώταις πρότερον μὲν διὰ Λυσίμαχον, τότε

At Zipœtes, Bithyniæ regulus, Heracleotis infensus, antea Lysimachi, tunc etiam Seleuci causa

VARIÆ LECTIONES.

[39] καταψευδόμενος ς. [40] πολ. ὁ Λυσίμαχος ς. [41] πυθομένους ς. [42] αἳ A : οἳ ς. [43] ἐστέρηντο ἠλπιζον συλλ. ς.

Digitized by Google

(nam cum utroque simultates habebat), excursionibus in agro eorum factis, a nullo maleficiorum genere abstinuit. Exercitus tamen ejus, dum huic negotio incumbit, cladium non expers est, sed non multo mitiores, quam infert, recipit.

A δὲ διὰ Σέλευκον (διάφορος γὰρ ἦν ἑκατέρῳ), τὴν κατ' αὐτῶν ἐπιδρομὴν, ἔργα κακώσεως ἀποδεικνὺς, ἐποιεῖτο· οὐ μὴν οὐδὲ τὸ αὐτοῦ στράτευμα κακῶν ἀπαθεῖς ἔπραττον ἅπερ ἔπραττον, ἔπασχον δὲ καὶ αὐτοὶ ὧν ἔδρων οὐ κατὰ πολὺ ἀνεκτότερα [44].

CAP. XII. — *Seleuci ab Heracliensibus alienatio. Exsulum reditus et reipublicæ instauratio.*

Sub hæc Seleucus Aphrodisium procuratorem in oppida Phrygiæ, quæ adjacent Ponto, mittit. Hic rebus quarum causa venerat confectis, post reditum, in aliarum quidem civitatum laude prolixus erat, Heraclienses autem criminabatur ut Seleuco parum addictos. Seleucus ergo, hoc irritatus, legatos ad se profectos fastidit, et minis increpitans terret. Quorum tamen unus Chamæleon nihil his perculsus, ita regem compellat: *Hercules carron* B *Seleuce* (κάρρων autem Doriensibus eum significat qui est fortior). Quam vocem cum rex non intelligeret, concepta in ira persistens, se avertit. Legatis igitur, neque domum redire, neque illic manere, operæ pretium videbatur. Quæ cum Heracliensibus renuntiarentur, tum cæteris se muniunt, tum copias auxiliares colligunt, et per legatos Mithridatem, Ponti regem, et Byzantinos et Chalcedonios de ope ferenda sollicitant. At exsules ab Heraclea qui supererant, ita tandem conveniunt. Nymphidius, quidam ex eorum numero, reditum eis suadet: nec difficilem hunc esse demonstrat, si nihil eorum quæ majores amisissent moleste viderentur et turbulente reposcere, et quam minimo negotio C persuasit. Quare cum eo quo consuluerat modo felicem inveniret successum reditus, tum reducti, tum quæ recepit illos patria in communi et æqua versabantur lætitia et voluptate. Nam et humanissime eos cives tractabant, et nihil horum quæ ad mediocrem vitæ sustentationem conducunt, defleri patiebantur. Hoc itaque modo in antiquum nobilitatis et gubernationis decus sese vindicarunt.

Ἐν τούτῳ δὲ Σέλευκος Ἀφροδίσιον πέμπει διοικητὴν εἰς τε τὰς ἐν Φρυγίᾳ πόλεις καὶ τὰς ὑπερκειμένας τοῦ Πόντου. Ὁ δὲ, διαπραξάμενος ἃ ἐβούλετο καὶ ἐπανιὼν, τῶν μὲν ἄλλων πόλεων ἐν ἐπαίνοις ἦν, Ἡρακλεωτῶν δὲ κατηγόρει μὴ εὐνοϊκῶς ἔχειν τοῖς τοῦ Σελεύκου πράγμασιν. Ὑφ' οὗ Σέλευκος παροξυνθεὶς τούς τε πρὸς αὐτὸν ἀφικομένους πρέσβεις ἀπειλητικοῖς ἐξεφαύλιζε λόγοις καὶ κατέπληττεν, ἑνὸς τοῦ Χαμαιλέοντος οὐδὲν ὀρρωδήσαντος τὰς ἀπειλὰς, ἀλλὰ φαμένου, *Ἡρακλῆς* [45] *κάρρων Σέλευκε* (*κάρρων* [46] δὲ ὁ ἰσχυρότερος παρὰ Δωριεῦσιν). Ὁ δ' οὖν Σέλευκος τὸ μὲν ῥηθὲν οὐ συνῆκεν, ὀργῆς δ' ὡς εἶχε, καὶ ἀπετρέπετο. Τοῖς δὲ οὔτε τὸ ἀναχωρεῖν οἴκαδε, οὔτε τὸ προσμένειν λυσιτελὲς ἐδόκει. Ταῦτα δὲ Ἡρακλεῶται πυθόμενοι τά τε ἄλλα παρεσκευάζοντο καὶ συμμάχους ἠθροιζον, πρός τε Μιθριδάτην τὸν Πόντου βασιλέα διαπρεσβευόμενοι καὶ πρὸς Βυζαντίους καὶ Χαλκηδονίους. Οἱ δὲ περιλειπόμενοι τῶν ἀπὸ Ἡρακλείας φυγάδων, Νύμφιδος, καὶ αὐτοῦ ἑνὸς ὑπάρχοντος τούτων, κάθοδον βουλεύσαντος αὐτοῖς, καὶ ῥᾳδίαν εἶναι ταύτην ἐπιδεικνύντος, εἰ μηδὲν ὧν [47] οἱ πρόγονοι ἀπεστέρηντο αὐτοὶ φανεῖεν διοχλοῦντες [372 H.] ἀναλήψεσθαι, ἔπεισέ τε σὺν τῷ ῥᾴστῳ, καὶ τῆς καθόδου ὃν ἐβούλευσε τρόπον γεγενημένης οἵ τε καταχθέντες καὶ ἡ δεξαμένη πόλις ἐν ὁμοίαις ἡδοναῖς καὶ εὐφροσύναις ἀνεστρέφοντο, φιλοφρόνως τῶν ἐν τῇ πόλει τούτους δεξιωσαμένων καὶ μηδὲν τῶν εἰς αὐτάρκειαν αὐτοῖς συντελούντων παραλελοιπότων. Καὶ οἱ Ἡρακλειῶται τὸν εἰρημένον τρόπον τῆς παλαιᾶς εὐγενείας τε καὶ πολιτείας ἐπελαμβάνοντο.

CAP. XIII. — *Seleucus in expeditione Macedonica a Ptol. Ceraunio trucidatur.*

At Seleucus, successu contra Lysimachum elatus, transitum in Macedoniam instituit (impulit enim amor patriæ, ex qua [cum Alexandro militatum iverat), ibique reliquum vitæ tempus conficere destinans (nam senio confectus erat), Asiam **226**[b] filio Antigono commendavit. Ptolemæus D autem Ceraunus, Lysimachi regno sub arbitrium Seleuci redacto, et ipse sub eo vivebat: nec tamen, ceu captivi loco, neglectim, sed ut regia soboles, in honore et accuratione habitus, imo magnificis etiam promissis ornatus a Seleuco, fore ut defuncto parente in paternum Ægypti regnum deduceretur. Ita sane liberaliter et honorifice ille tractabatur. At hominem improbum bene merita nihilo meliorem fecere. Nam benefactorem insidiis oppressum trucidat, et equi cursu adjutus Lysima-

Σέλευκος δὲ τοῖς κατωρθωμένοις κατὰ [48] Λυσιμάχου ἐπαρθεὶς, εἰς τὴν Μακεδονίαν διαβαίνειν ὥρμητο, πόθον ἔχων τῆς πατρίδος, ἐξ ἧς σὺν Ἀλεξάνδρῳ ἐστράτευτο, κἀκεῖ τοῦ βίου τὸ λεῖπον διανύσαι γηραιὸς ἤδη ὢν διανοούμενος, τὴν δὲ Ἀσίαν Ἀντιγόνῳ [49] παραθέσθαι τῷ παιδί. Πτολεμαῖος δὲ ὁ Κεραυνὸς, τῶν Λυσιμάχου πραγμάτων ὑπὸ Σελεύκῳ γεγενημένων, καὶ αὐτὸς ὑπ' αὐτὸν ἐτέλει, οὐχ ὡς αἰχμάλωτος παρορώμενος, ἀλλ' οἷα δὴ παῖς βασιλέως τιμῆς τε καὶ προνοίας ἀξιούμενος, οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ ὑποσχέσεσι λαμπρυνόμενος, ἃς αὐτῷ Σέλευκος προὔτεινεν, εἰ τελευτήσειεν ὁ γεινάμενος, τὴν [50] Αἴγυπτον, πατρῴαν οὖσαν ἀρχὴν, καταγαγεῖν. [717 R.] Ἀλλ' ὁ μὲν τοιαύτης κηδεμονίας ἠξίωτο, κακὸν δὲ ἄρα αἱ εὐεργεσίαι οὐδὲν ἐβελτίουν [51]. Ἐπιβουλὴν γὰρ συστήσας, προσπεσὼν τὸν εὐεργέτην ἀναιρεῖ,

VARIÆ LECTIONES.

[44] ἀνεκτότερον ς. [45] Ἡρακλῆς corr. A : Ἡρακλεῖς ς. [46] κάρρων] libri καρῶν. [47] μηδὲν A : μηδὲ ς. [48] κατὰ Rhodomannus : μετὰ ς. [49] Ἀντιγόνῳ] Αντιόχῳ Palmerius. [50] τὴν] εἰς τὴν Hœschelius. [51] ἐβελτίουν A : ἐπετέλουν ς.

Digitized by Google

καὶ ἵππου ἐπιβὰς πρὸς Λυσιμαχίαν φεύγει· ἐν ᾗ διάδημα περιθέμενος μετὰ λαμπρᾶς δορυφορίας κατέβαινεν εἰς τὸ στράτευμα, δεχομένων αὐτὸν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης καὶ βασιλέα καλούντων οἳ πρότερον Σελεύκῳ ὑπήκουον.

A chiam profugit : ub. imposito sibi diademate, cum satellitum manu speciosissima ad exercitum tendit. Ibi necessitate compulsi eum recipiunt, et regem salutant, qui paulo ante Seleuco sacramenti religione astricti erant.

Cap. XIV. — *Antigoni expeditio in Ceraunum, Heracliensium auxilio instructum. Antigoni fuga.*

Ἀντίγονος δὲ ὁ Δημητρίου τὰ συνενεχθέντα μαθὼν, ἐπὶ Μακεδονίαν διαβαίνειν ἐπεχείρει πεζῷ καὶ νηίτῃ στρατεύματι, προφθάσαι σπεύδων τὸν Πτολεμαῖον. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος τὰς Λυσιμάχου νῆας ἔχων ἀπήντα καὶ ἀντιπαρετάττετο. Ἦσαν δ' ἐν αὐταῖς ἄλλαι τε καὶ τῆς Ἡρακλείας αἱ μετάπεμπτοι, ἑξήρεις τε καὶ πεντήρεις τε καὶ ἄφρακτοι, καὶ ὀκτήρης μία ἡ λεοντοφόρος καλουμένη, μεγέθους [53] ἕνεκα καὶ κάλλους ἦκουσα εἰς θαῦμα· ἐν ταύτῃ γὰρ ρ' μὲν ἄνδρες ἕκαστον στοῖχον [54] ἤρεττον, ὡς ω' ἐκ θατέρου μέρους γενέσθαι, ἓξ ἑκατέρων δὲ χιλίους καὶ χ'· οἱ δὲ ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων μαχησόμενοι χίλιοι καὶ σ', καὶ κυβερνῆται β'. Τῆς οὖν συμβολῆς γενομένης, κρατεῖ Πτολεμαῖος τὸ ναυτικὸν τρεψάμενος τοῦ Ἀντιγόνου, ἀνδρειότερον τῶν ἄλλων ἀγωνισαμένων [55] αἳ ἦσαν ἐξ Ἡρακλεώτιδος· αὐτῶν δὲ τῶν Ἡρακλεωτίδων τὸ ἐξαίρετον ἔφερεν ἡ λεοντοφόρος ὀκτήρης. Οὕτω κακῶς Ἀντίγονος τῷ στόλῳ πράξας εἰς τὴν Βοιωτίαν ἀνεχώρησε. Πτολεμαῖος δὲ ἐπὶ Μακεδονίαν διέβη, καὶ βεβαίως ἔσχε τὴν ἀρχήν.

Antigonus autem Demetrii filius, hoc intellecto casu, expeditionem suscepit in Macedoniam, pedestribus et nauticis copiis Ptolemæum antevenire properans. At Ptolemæus expeditas habens Lysimachi naves, instructa acie occurrit : inter quas erant tum aliæ, tum ab Heraclea accersitæ hexeres et penteres, et quibus Aphractis est nomen : et una octeris, leonis feræ nomine insignis, quæ magnitudine et elegantia in admirationem veniebat. In B hac enim 100 viri, suæ quique centuriæ ordine, remos ducebant, ut ex altera parte 800, ex utraque autem 1600 numero essent : qui vero de foris pugnarent, 1200. Et duo inerant gubernatores. Postquam in aciem descensum est, superior evadit Ptolemæus, in fugam versa Antigoni classe. Ubi fortius cæteris pugnarunt naves ex Heracleotide, et palmam inter has tulit octoremis leonifera. Sinistram itaque fortunam classis expertus Antigonus, in Bœotiam se recepit : et Ptolemæus, transitu in Macedoniam facto, jam firmiter regnum tenebat.

Cap. XV. — *Cerauni flagitia et interitus. Antigoni in regno Macedoniæ successio.*

Αὐτίκα γοῦν, τὴν οἰκείαν μᾶλλον ἐκφαίνων σκαιότητα, Ἀρσινόην μὲν, ὡς πάτριον τοῦτο τοῖς Αἰγυπτίοις, τὴν ἀδελφὴν γαμεῖ, τοὺς ἐκ Λυσιμάχου δὲ παῖδας αὐτῇ γεγενημένους ἀναιρεῖ· μεθ' οὓς κἀκείνην τῆς βασιλείας ἐξεκήρυξε. Καὶ πολλὰ καὶ παράνομα ἐν δυσὶ διαπραξάμενος [56] ἔτεσι, Γαλατικοῦ [373 H.] μέρους τῆς πατρίδος μεταναστάντος διὰ λιμὸν, καὶ Μακεδονίαν καταλαβόντων καὶ εἰς μάχην αὐτῷ συναψάντων, ἀξίως τῆς ὠμότητος καταστρέφει τὸν βίον, διασπαραχθεὶς ὑπὸ τῶν Γαλατῶν· ζῶν γὰρ ἐλήφθη, τοῦ ἐλέφαντος, ἐν ᾧ ὠχεῖτο, τρωθέντος καὶ καταβαλόντος αὐτόν. Ἀντίγονος δὲ ὁ Δημητρίου ἡττηθεὶς [58] τῷ ναυτικῷ, Πτολεμαίου ἀνῃρημένου τὴν Μακεδόνων λαμβάνει ἀρχήν.

Statim igitur, ut improbitas ejus eo magis in oculos hominum incurrat, Arsinoen sororem, quod patrium hoc sit Ægyptiis prætendens, matrimonii C fœdere sibi astringit, et natos ei ex Lysimacho trucidat : quin mox etiam ipsam, non citra contumeliam, regno expellit. Cumque plurima contra deum hominumque leges intra biennium perpetrasset, accidit ut pars quædam Gallorum fame ex patria migrare coacta, Macedoniam invaderet, a quibus, conserto prœlio, rex vivus capitur, elephanto, quo vehebatur, sauciato excussus, et ab hostibus discerptus, dignum crudelitate sua **227** exitum invenit. Antigonus autem Demetrii, qui pugna (quod dictum est) navali succubuerat, jam hoste sublato, Macedoniæ regnum occupat.

Cap. XVI. — *Patrocles Antiochi præfectus a Bithynis cum exercitu cæditur*

Ὁ δὲ Σελεύκου Ἀντίοχος πολλοῖς πολέμοις, εἰ καὶ D μόλις καὶ οὐδὲ πᾶσαν, ὅμως ἀνασωσάμενος τὴν πατρῴαν ἀρχὴν, πέμπει στρατηγὸν Πατροκλέα σὺν ἐκστρατεύματι εἰς τὴν ἐπιτάδε τοῦ Ταύρου· ὁ δὲ Ἑρμογένην [57] προσαιρεῖται, τὸ γένος Ἀσπένδιον [58], ὃς ἐπί τε πόλεις ἄλλας καὶ ἐπὶ τὴν Ἡράκλειαν ὥρμητο εἰσβαλεῖν. Τῶν δὲ Ἡρακλεωτῶν πρὸς αὐτὸν πρεσβευσαμένων [59], τῆς χώρας ἀναχωρεῖ καὶ φιλίαν συντίθεται, ἐπὶ τὴν Βιθυνίαν διὰ τῆς Φρυγίας τραπόμενος. Ἐνεδρευθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Βιθυνῶν διεφθάρη τε αὐτὸς καὶ ἡ σὺν αὐτῷ στρατιὰ, ἀνδρὸς ἔργα τὸ καθ' ἑαυτὸν εἰς πολεμίους [60] ἐπιδειξάμενος.

Antiochus interim, Seleuci filius, cum vix tandem multis bellis, nec universum tamen patris regnum recuperasset, expeditam manum in ulteriora Tauri mittit, Patrocle duce, qui Hermogenem, Aspendium genere, legatum sibi adoptat. Hic cum alias urbes, tum Heracleam quoque infestare constituerat : verum Heracliensium legatione placatus e finibus eorum excedit, et percusso amicitiæ fœdere, per Phrygiæ agros in Bithyniam se convertit. Exceptus vero Bithynorum insidiis, una cum exercitu internecione cæditur, cum strenui viri facinora, suo loco, in hostes edidisset.

VARIÆ LECTIONES.

[53] καὶ. ἡ μεγέθους ς. [54] ἕκαστον στοῖχον Palmerius, ἕκατον στοιχον A : ἑκατόστοιχον ς. [55] ἀγωνισαμένου ς. [56] διαναστάντος ς. [58] ἡττηθεὶς A : ἡττήθη ς. addendus articulus. [57] Ἑρμογένης ς. [58] Ἀσπέδιον A. [59] Διαπρεσβευσαμένων ς. [60] πολέμους ς.

Digitized by Google

Cap. XVII. — *Heracliensium cum Nicomede societas et urbium recuperatio.*

Hac de causa, Antiocho in Bithynos expeditionem instituente, rex horum Nicomedes per legatos subsidium ab Heracliensibus petit et impetrat: gratiam se relaturum, ubi in simili necessitate tempus flagitet, pollicitus. Hac occasione Cierum, et Tium, et Thinidem terram, multis expensis ad se reduxerunt. Amastrin interea (quæ et ipsa cum aliis adempta fuerat) tam bello quam pretio recuperare dum percupiunt, successu carent felice ; propterea quod qui illam tenebat Eumenes, Ariobazani, Mithridatis filio, gratis eam tradere, quam pecunia revendere Heracliensibus mallet, vesania iræ subactus.

Διὰ ταῦτα δὴ ἐπιστρατεύειν ἐγνωκότος Ἀντιόχου κατὰ Βιθυνῶν, ὁ τούτων βασιλεὺς Νικομήδης διαπρεσβεύεται πρὸς Ἡράκλειαν συμμαχίαν αἰτῶν, καὶ τυγχάνει τῆς σπουδῆς, ἐν ὁμοίοις καιροῖς καὶ χρείαις τὴν ἀμοιβὴν ὑποσχόμενος. Ἐν τούτῳ δὲ Ἡρακλεῶται τήν τε Κίερον καὶ τὴν Τῖον ἀνεσώσαντο καὶ τὴν Θυνίδα γῆν, [720 R.] πολλὰ τῶν χρημάτων δαπανήσαντες· τὴν δὲ Ἄμαστριν (ἦν γὰρ καὶ αὐτὴ μετὰ τῶν ἄλλων ἀφῃρημένη) καὶ πολέμῳ καὶ χρήμασι βουληθέντες τέως ἀναλαβεῖν αὐτὴν οὐ κατώρθωσαν, τοῦ κατέχοντος αὐτὴν Εὐμένους Ἀριοβαρζάνῃ τῷ Μιθριδάτου παιδὶ προῖκα μᾶλλον παραδοῦναι ταύτην, ἢ παρέχουσι χρήματα τοῖς Ἡρακλεώταις, διὰ τὸ τῆς ὀργῆς ὑπαχθέντος ἀλόγιστον.

Cap. XVIII. — *Heracliensium cum Zipœta bellum, clades et victoria.*

Sub tempus illud, bellum adversus Zipœten Bithynum, qui Thyniacam cum imperio Thraciam obtinebat, Heraclienses excepit. Quo in bello Heracleotarum bona pars, fortiter dimicando, cæsa fuit. Et victoria quidem summa vi potitur Zipœtes : sed ubi sociorum auxilia supervenerant Heracleotis, fuga illam dehonestat. Ergo qui modo succubuerant, cadavera suorum asserunt, et cremant secure : et exinde sub arbitrium suum rediguntur, de quibus bello disceptabatur, et ossa interfectorum in urbem relata, magnifice in præclare meritorum de patria monumento conducunt.

Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐκδέχεται τοὺς Ἡρακλεώτας ὁ πρὸς Ζιποίτην τὸν Βιθυνὸν πόλεμος, ὃς τῆς Θυνιακῆς ἐπῆρχε Θρᾴκης. Ἐν ᾧ πολέμῳ πολλοὶ τῶν Ἡρακλεωτῶν γενναίως ἀνδρισάμενοι κατεκόπησαν, καὶ νικᾷ μὲν κατὰ [61] κράτος ὁ Ζιποίτης, συμμαχίδος δὲ δυνάμεως τοῖς Ἡρακλεώταις ἐπελθούσης, φυγῇ τὴν νίκην καταισχύνει. Οἱ δὲ ἡττημένοι τοὺς σφετέρους νεκροὺς ἀδεῶς ἀναλαβόντες καὶ καύσαντες, εἶτα καὶ πάντων κύριοι, περὶ ὧν ἦν ὁ πόλεμος, καταστάντες, καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν ἀνῃρημένων ἀνακομίσαντες εἰς τὴν πόλιν, ἐπιφανῶς ἐν τῷ τῶν ἀριστέων ἔθαψαν μνήματι.

Cap. XIX. — *Antiochi cum Antigono et Nicomede bellum et Heracl. auxilia.*

Circa hæc tempora, inter Antiochum Seleuci et Antigonum Demetrii, ingens movetur bellum : et dum magnos utrinque apparatus faciunt in copias militares, tempus satis longum consumitur. Alteri Nicomedes **227***b* Bithyniæ rex operam navabat ; Antiocho complures alii. Necdum eruptionem fecerat in Antigonum Antiochus, cum bellum adversus Nicomedem instituit. Hic igitur Nicomedes et aliunde auxilia colligit, et de belli societate Heracleam missis legatis, 13 in subsidium triremes accipit, et tum demum classem suam Antiochi classi opponit. Etsi autem adversas aliquandiu tenebant acies, neutri tamen pugnæ initium faciunt, sed absque effectu tandem divelluntur.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους Ἀντιόχῳ τῷ Σελεύκου καὶ Ἀντιγόνῳ τῷ Δημητρίου, μεγάλων ἑκατέρωθεν στρατευμάτων ἀντιπαραττομένων, κινεῖται ὁ πόλεμος, καὶ χρόνον συχνὸν κατέτριψε· συνεμάχει δὲ τῷ μὲν ὁ τῆς Βιθυνίας βασιλεὺς Νικομήδης, Ἀντιόχῳ δὲ πολλοὶ ἕτεροι. Οὔπω δὲ συῤῥαγεὶς Ἀντίοχος Ἀντιγόνῳ τὸν πρὸς Νικομήδην χειρίζεται πόλεμον· ὁ δὲ Νικομήδης ἀλλαχόθεν τε δυνάμεις ἀθροίζει, καὶ συμμαχεῖν πρὸς Ἡρακλεώτας διαπρεσβευσάμενος τριήρεις ιγ' [374 H.] συμμάχους λαμβάνει, καὶ λοιπὸν ἀντικαθίσταται τῷ τοῦ Ἀντιόχου στόλῳ. Ἐπὶ χρόνον δέ τινα ἀντικαταστάντες ἀλλήλοις, οὐδέτεροι μάχης ἦρξαν, ἀλλ' ἄπρακτοι [62] διελύθησαν.

Cap. XX. — *Gallorum in Asiam transmigratio, et sedes distincta.*

Postquam vero Galli ad Byzantium delati, maximam ditionis partem depopularentur, fracti bello Byzantini, sociorum, huc illuc missitantes, auxilia implorant, et quisque pro virium modo suppeditat. Heraclienses etiam aureos mille (tantum enim legati petierant) subministrant. Nec longum in medio spatium, cum Nicomedes Gallis [*al.* Galatis] qui incursatis adhuc Byzantinorum finibus, tametsi sæpenumero in Asiam trajicere conati, toties ab incepto desistere, adversantibus Byzantinis, coacti essent, certis tamen conditionibus transitum con-

Ἐπεὶ δὲ Γαλάται πρὸς τὸ Βυζάντιον ἦκον καὶ τὴν πλείστην αὐτῆς ἐδῄωσαν, τῷ πολέμῳ ταπεινωθέντες οἱ ἐν Βυζαντίῳ πέμπουσι πρὸς τοὺς συμμάχους δεόμενοι ὠφελείας. Καὶ παρέσχον μὲν πάντες ὡς εἶχον ἰσχύος, παρέσχον δὲ καὶ οἱ τῆς Ἡρακλείας (τοσοῦτον γὰρ ἡ πρεσβεία ᾔτει) χρυσοῦς τετρακισχιλίους. Μετ' οὐ πολὺ δὲ Νικομήδης τοὺς Γαλάτας, οἷς ἡ καταδρομὴ τῶν Βυζαντίων ἐγεγένητο, πολλάκις μὲν ἐπιχειρήσαντας τὴν Ἀσίαν περαιωθῆναι, τοσαυτάκις δὲ ἀποτυχόντας, οὐκ ἀνεχομένων τὴν πρᾶξιν Βυζαντίων, ἐπὶ συνθήκαις ὅμως παρασκευάζει πε-

VARIÆ LECTIONES.

[61] κατὰ A ; ἀνὰ ς. [62] ἄπρακτοι A : ἀπεράδιστοι ς.

Digitized by Google

ραιωθῆναι. Αἱ δὲ συνθῆκαι, Νικομήδει μὲν καὶ τοῖς ἐκγόνοις ἀεὶ φίλα φρονεῖν τοὺς βαρβάρους, καὶ τῆς γνώμης τοῦ Νικομήδους χωρὶς μηδενὶ συμμαχεῖν τῶν πρὸς αὐτοὺς διαπρεσβευομένων, ἀλλ' εἶναι φίλους μὲν τοῖς φίλοις, πολεμίους δὲ τοῖς οὐ φιλοῦσι, συμμαχεῖν δὲ καὶ Βυζαντίοις, εἴ που δεήσοι, καὶ Τιανοῖς δὲ καὶ Ἡρακλεώταις καὶ Καλχηδονίοις καὶ Κιερανοῖς καί τισιν ἑτέροις ἐθνῶν ἄρχουσιν. Ἐπὶ ταύταις μὲν ταῖς συνθήκαις Νικομήδης τὸ Γαλατικὸν πλῆθος εἰς Ἀσίαν διαβιβάζει· ὧν περιφανεῖς μὲν ἐπὶ τὸ [65] ἄρχειν ιζ' τὸν ἀριθμὸν ἦσαν, οἱ δὲ καὶ αὐτῶν τούτων προκεκριμένοι καὶ κορυφαῖοι Λεωννώριος ἦστην καὶ Λουτούριος.

[721 R.] Αὕτη τοίνυν τῶν Γαλατῶν ἡ ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διάβασις κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπὶ κακῷ τῶν οἰκητόρων προελθεῖν ἐνομίσθη, τὸ δὲ τέλος ἔδειξεν ἀποκριθὲν πρὸς τὸ συμφέρον· τῶν γὰρ βασιλέων τὴν τῶν πόλεων δημοκρατίαν ἀφελεῖν σπουδαζόντων, αὐτοὶ μᾶλλον ταύτην [66] ἐβεβαίουν, ἀντικαθιστάμενοι τοῖς ἐπιτιθεμένοις. Νικομήδης δὲ κατὰ Βιθυνῶν πρῶτον, συμμαχούντων αὐτῷ καὶ τῶν ἐξ Ἡρακλείας, τοὺς βαρβάρους ἐξοπλίσας, τῆς τε χώρας ἐκράτησε καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας κατέκοψε, τὴν ἄλλην λείαν τῶν Γαλατῶν ἑαυτοῖς διανειμαμένων. Οὗτοι δὲ πολλὴν ἐπελθόντες χώραν αὖθις ἀνεχώρησαν, καὶ τῆς αἱρεθείσης αὐτοῖς ἀπετέμοντο τὴν νῦν Γαλατίαν καλουμένην, εἰς τρεῖς μοίρας ταύτην διανείμαντες, καὶ τοὺς μὲν Τρωγμοὺς ὀνομάσαντες, τοὺς δὲ Τολοστοβογίους, τοὺς δὲ Τεκτοσάγας. Ἐδείμαντο δὲ πόλεις Τρωγμοὶ μὲν Ἄγκυραν, Τολοστοβόγιοι δὲ Ταβίαν, Τεκτοσάγες δὲ Πισινοῦντα.

ciliavit. Conditionum formula hæc erat: Ut barbari Nicomedi ejusque posteris perpetuo amicitiæ fœdere conjuncti manerent, absque Nicomedis sententia et voluntate nemini, a quo per legatos sollicitarentur, in bellis opem ferrent: sed amicis hujus amici, et inimicis hostes forent. A Byzantinis etiam starent, si qua necessitas incideret. Societatem præterea colerent cum Tianis et Heracliensibus, et Chalcedoniis, et Cieranis, et nonnullis qui alias sub jurisdictione gentes haberent. His pactorum legibus Nicomedes Gallorum [*al.* Galatarum] multitudinem in Asiam transmisit. Horum principes in imperio illustres 17 fuere, inter quos præcipui et summi, Leonorius et Lutarius.

Hæc igitur Gallorum in Asiam transmigratio, primo quidem, ad incolarum detrimentum progressura existimabatur: sed exitus, commodis ipsorum destinatum hoc ostendit. Dum enim reges popularem civitatibus statum abrogare satagunt, Galli, hæc molientibus obsistendo, magis illam corroborant. Nicomedes igitur contra Bithynos primum, illorum auxilio et quos ex Heraclea armasset barbarorum, et provinciam subegit, et concidit incolas: quod alioquin erat prædæ, inter se dispertiti sunt Galatæ. Hi enim longe lateque terram depopulati retro demum cesserunt: et de subacta id sibi amputarunt, quod nunc Galatiæ nomen habet, **228***a* in tres partes distributum. Alios enim Trogmos nominant; alios, Tolistobogios; alios, Tectosages. Urbes etiam condiderunt: Trogmi Ancyram, Tolistobogii Tabiam, Tectosages Pesinuntem (65).

Cap. XXI. — *De Astaco et Nicomedia urbibus. Bithynorum principum series.*

Ὁ δὲ Νικομήδης εἰς λαμπρὰν εὐδαιμονίαν ἀρθεὶς πόλιν ἑαυτῷ ὁμώνυμον ἀνεγείρει ἀντικρὺ Ἀστακοῦ. Τὴν Ἀστακὸν δὲ Μεγαρέων ἦ ὥκισαν [68] ἄποικοι Ὀλυμπιάδος ἰσταμένης ιζ', Ἀστακὸν ἐπίκλην κατὰ χρησμὸν θέμενοι ἀπό τινος τῶν λεγομένων σπαρτῶν καὶ γηγενῶν τῶν [69] ἀπογόνων τῶν ἐν Θήβαις, Ἀστακοῦ τὴν κλῆσιν, ἀνδρὸς γενναίου καὶ μεγαλόφρονος. Αὕτη πολλὰς ἐπιθέσεις παρά τε τῶν ὁμορούντων ὑποστᾶσα καὶ πολέμοις πολλάκις ἐκτρυχωθεῖσα, Ἀθηναίων [375 H.] αὐτὴν μετὰ Μεγαρέας ἐπῳκηκότων ἔληξέ τε τῶν συμφορῶν καὶ ἐπὶ μέγα δόξης καὶ ἰσχύος ἐγένετο, Δυδαλσοῦ τηνικαῦτα τὴν Βιθυνῶν ἀρχὴν ἔχοντος· οὗ τελευτήσαντος ἄρχει Βοτείρας, ζήσας ς' καὶ ο' ἔτη. Τοῦτον διαδέχεται Βᾶς ὁ υἱός, ὃς καὶ Κάλαντον [67] Ἀλεξάνδρου στρατηγὸν, καίτοι γε λίαν παρεσκευασμένον πρὸς τὴν μάχην, κατηγωνίσατο, καὶ τῆς Βιθυνίας παρεσκεύασε τοὺς Μακεδόνας ἀποσχέσθαι. Τούτου βίος μὲν ἐγεγόνει ἐτῶν α' καὶ ο', ὧν ἐβασίλευσε ν'. Οὗ παῖς, τῆς ἀρχῆς διάδοχος, Ζιποίτης, λαμπρὸς ἐν πολέμοις γεγονὼς, καὶ τοὺς Λυσιμάχου στρατηγοὺς τὸν μὲν ἀνελὼν, τὸν δὲ

Nicomedes autem, in conspicuo felicitatis gradu positus, de nomine suo exstruxit urbem e regione Astaci. Quam Megarensium colonia sub initium Olympiadis XVII frequentarat, Astacum oraculi jussu denominatam, ab Astaco quodam generoso et cordato viro, ex eorum prosapia qui Sparti et terrigenæ olim Thebis vocabantur. Hæc multum a finitimis appetita, et crebris accisa bellis, Atheniensium colonis postmodum adjectis, vexationum finem, et incrementa gloriæ et potentiæ non mediocria adepta est, Dydalso tunc inter Bithynos rerum potiente. Quo defuncto, Botiras regnat, ad 76 annos ætate producta. Ei filius Bas succedit: qui etiam Calantum, Alexandri copiarum præfectum, licet optime ad pugnam instructum, profligavit acie, et ut Macedones a Bithynia abstinerent effecit. Vixit hic 71 annos, et de iis 50 regnum tenuit, filiumque habuit successorem Zipœten, qui, clarus bellis, e Lysimachi præfectis alium occidit, alium quam longissime a finibus suis depulit. Quin et ipsum Lysimachum repressit. Posthac Antiocho

VARIÆ LECTIONES.

[65] ἐπὶ τό] imo ἐπὶ τῷ. [66] αὐτήν ς. [68] libri ὥκησαν. [69] τῶν post γηγενῶν om. A. [67] Κάλαν τὸν Ἀλ. ς.

NOTÆ.

(65) Vid. lib. II Rer. Boic. Marci Velseri, p. 71.

Digitized by Google

Seleuci, qui Asiam tamen et Macedones imperio coercebat, superior factus, urbem condit ad Lyperum montem, nomine suo insignem. Hic vbi vitam in 76, et administrationem regni in 48 annos extenderat, 4 filios reliquit. Eumque in regno Nicomedes natu maximus excepit, fratribus non frater, sed lictor factus. Confirmavit tamen etiam hic Bithyniæ regnum, maxime eo, quod Galatas sedes in Asiam transferentes adjuvit, urbemque, ut jam indicatum est, sui nominis eduxit.

A ἐπὶ μήκιστον τῆς οἰκείας ἀπελάσας ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ Λυσιμάχου [68], εἶτα καὶ Ἀντιόχου τοῦ παιδὸς Σελεύκου ἐπικρατέστερος γεγονώς, τοῦ τε τῆς Ἀσίας βασιλεύοντος καὶ τοῦ Μακεδόνων, κτίζει πόλιν ὑπὸ τῷ Λυπερῷ ὄρει, τῇ αὐτοῦ κλήσει ἐπώνυμον. Οὗτος βιοὺς μὲν ἔτη ϛ' καὶ ο', κρατήσας δὲ τῆς ἀρχῆς η' καὶ μ', καταλείπει παῖδας δ'. Τοῦτον [69] ὁ πρεσβύτερος τῶν παίδων Νικομήδης διαδέχεται, τοῖς ἀδελφοῖς οὐκ ἀδελφὸς ἀλλὰ δήμιος γεγονώς. Ἐκρατύνατο μέντοι καὶ οὗτος τὴν Βιθυνῶν ἀρχὴν, μάλιστά γε τοὺς Γαλάτας ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαπεραιωθῆναι συναράμενος· καὶ πόλιν, ὡς προείρηται, τὴν αὐτοῦ προσηγορίαν ἀνέστησε φέρουσαν.

Cap. XXII. — *Byzantinorum bellum cum Calatianis Heracliensium colonia.*

Interlapso hinc tempore aliquo, Byzantinis bellum adversus Calatianos (Heracleotarum colonia hæc est) et Istrianos erupit, propter Tomin, emporium Calatianis vicinum, quod monopolium ex eo facere animo conceperant Calatiani. Propterea utrinque ad Heraclienses de belli societate mittitur legatio. At hi neutri **228***b* parti bellicam opem tribuunt, sed legant ad utrosque, qui pacifice controversiam transigant : tametsi absque effectu hoc ipsis studium exivit. Multis igitur detrimentis affecti Calatidis incolæ, ad pacis demum conditiones descenderunt. Nec quidquam fere ab ista calamitate virium potuerunt recipere.

Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον χρόνῳ πόλεμος ἀνερράγη Βυζαντίοις πρὸς Καλατιανούς (ἄποικοι δὲ οὗτοι Ἡρακλεωτῶν ἦσαν) καὶ πρὸς Ἰστριανοὺς περὶ Τόμεως τοῦ ἐμπορίου, ὃ τοῖς Καλατιανοῖς ὅμορον ἦν, μονοπώλιον τοῦτο διανοουμένων κατασκευάσαι τῶν Καλατιανῶν. Διεπρεσβεύοντο οὖν πρὸς Ἡρακλεώτας ἐπὶ συμμαχίαν [70] ἑκάτεροι. Οἱ δὲ πολεμικὴν μὲν ῥοπὴν οὐδετέρῳ ἔνεμον μέρει, διαλλακτηρίους δὲ ἄνδρας ἑκατέροις ἀπέστελλον, κἂν ἄπρακτος αὐτῶν ἡ σπουδὴ τότε γέγονε. [724 R.] Πολλὰ δὲ οἱ τῆς Καλατίδος ὑπὸ τῶν πολεμίων παθόντες, ὕστερον εἰς διαλύσεις ἦλθον, ἀπὸ ταύτης τῆς συμφορᾶς οὐκέτι σχεδὸν ἀναλαβεῖν αὐτοὺς δυνηθέντες.

Cap. XXIII. — *Testamentum Nicomedis, et Zeilæ exclusi bellum cum Bithynis, ope Galatarum.*

Nec multum temporis efluxit, cum rex Bithynorum Nicomedes (postquam e priore ei natus conjugio Zeilas ad Armeniorum regem profugisset, expulsus novercæ Etazetæ machinis, cujus liberi adhuc in tenera ætate erant), morte jam imminente, ex altera natos uxore hæredes regni scripsit : et curatores, Ptolemæum cum Antigono et populo Byzantinorum, nec non Heracliensium Cianorumque, designavit. Zeilas autem cum instructa manu, cui e Galatis Tolistobogii animos augebant, in regnum paternum redit. At Bithyni, dum conservare dominatum parvulis satagunt, matrem horum Nicomedis fratri in matrimonium elocant, et ipsi accepto a curatoribus exercitu Zeilam opperiuntur. Et crebris utrobique prœliis et viribus usi, pacem ad extremum ineunt : cum Heraclienses in pugnis illis excelluissent, et in compositione belli egissent quæ in rem forent. Idcirco Galatæ Heracleam, ut inimicam, invaserunt, ad Calletem usque fluvium : multaque ditati præda, domum repetierunt.

Οὐ πολλοῦ δὲ πάνυ ῥυέντος χρόνου ὁ τῶν Βιθυνῶν βασιλεὺς Νικομήδης, ἐπεὶ ὁ μὲν ἐκ προτέρων αὐτῷ γάμων γεγονὼς παῖς Ζηΐλας φυγὰς ἦν πρὸς τὸν τῶν Ἀρμενίων βασιλέα, ταῖς τῆς μητρυιᾶς Ἑταζέτας μηχαναῖς ἐλαθείς, οἱ δὲ ἐκ ταύτης αὐτῷ γεγονότες ἐνηπίαζον, πρὸς τῷ [71] τελευτᾶν γεγονὼς κληρονόμους μὲν τοὺς ἐκ τῆς δευτέρας γυναικὸς γράφει παῖδας, ἐπιτρόπους δὲ Πτολεμαῖον καὶ Ἀντίγονον καὶ τὸν δῆμον τῶν Βυζαντίων καὶ δὴ καὶ τῶν Ἡρακλεωτῶν καὶ τὸν τῶν Κιανῶν ἐφίστησιν. Ὁ μέντοι Ζηΐλας μετὰ δυνάμεως, ἣν αὐτῷ τῶν Γαλατῶν οἱ Τολοστοβόγιοι θάρσους ἐπλήρουν, ἐπὶ τὴν βασιλείαν κάτεισι. Βιθυνοὶ δὲ τὴν ἀρχὴν σώζειν τοῖς νηπίοις σπουδάζοντες, τὴν μὲν τούτων μητέρα ἀδελφῷ συνοικίζουσι τῷ Νικομήδους, αὐτοὶ δὲ στράτευμα παρὰ τῶν εἰρημένων ἐπιτρόπων λαβόντες ὑπέμενον τὸν Ζηΐλαν. Συχναῖς δὲ μάχαις καὶ μεταβολαῖς ἑκάτεροι [376 H.] ἀποχρησάμενοι, τὸ τελευταῖον κατέστησαν εἰς διαλύσεις, Ἡρακλεωτῶν ἐν ταῖς μάχαις ἀριστευόντων κἀν ταῖς συμβάσεσι τὸ συμφέρον καταπραττόντων. Διὸ Γαλάται ὡς ἐχθρὰν τὴν Ἡράκλειαν κατέδραμον ἕως Κάλλητος ποταμοῦ· καὶ πολλῆς κύριοι γεγονότες λείας οἴκαδε ἀνεχώρησαν.

Cap. XXIV. — *Heracliensium pacificatio inter Antiochum et Byzantinos.*

Sub hæc Byzantinis inferente bellum Antiocho, 40 triremibus Heracleotæ auxiliantur : et horum factum est opera ut ad minas tantummodo progressum haberet bellum.

Βυζαντίους δὲ Ἀντιόχου πολεμοῦντος τριήρεσι συνεμάχησαν μ' οἱ Ἡρακλεῶται, καὶ τὸν πόλεμον παρεσκεύασαν [72] μέχρις ἀπειλῶν προκόψαι.

VARIÆ LECTIONES.

[68] αὐτὸν Λυσίμαχον corr. A. [69] τούτων corr. A. [70] συμμαχία Stephanus. [71] τῷ A : τό ϛ. [72] κατεσκεύασαν ϛ.

Digitized by Google

CAP. XXV. — *Heracl. Mithridati auxiliantur contra Gallos, sed caro. Nymphis historicus.*

Συνέβη δὲ μετ' οὐ πολὺ ἐξ ἀνθρώπων Ἀριοβαρζάνην γενέσθαι, παῖδα Μιθριδάτην καταλιπόντα καὶ ἐν διαφορᾷ πρὸς τοὺς Γαλάτας γεγονότα· δι' ἣν αἰτίαν καταφρονήσαντες τοῦ παιδὸς οὗτοι τὴν αὐτοῦ βασιλείαν ἐσίνοντο. Καὶ ἀπορίας αὐτοὺς καταλαβούσης ἀνελάμβανον οἱ ἀπὸ τῆς Ἡρακλείας, σῖτον εἰς Ἀμισὸν[73] πέμποντες, ἐξ ἧς ῥᾷον ἦν τοὺς τοῦ Μιθριδάτου σιτηγεῖν ἑαυτοῖς καὶ ἐξακεῖσθαι τὴν ἔνδειαν. Διὰ ταῦτα πάλιν οἱ Γαλάται εἰς τὴν Ἡρακλεῶτιν ἔπεμψαν στράτευμα, καὶ ταύτην κατέτρεχον, μέχρις ἂν οἱ Ἡρακλεῶται διεπρεσβεύσαντο πρὸς αὐτούς. Νύμφις δὲ ἦν ὁ ἱστορικὸς ὁ κορυφαῖος τῶν πρέσβεων· ὃς τὸν μὲν στρατὸν ἐν τῷ κοινῷ χρυσοῖς πεντακισχιλίοις, τοὺς δὲ ἡγεμόνας ἰδίᾳ διακοσίοις ὑποθεραπεύσας, τῆς χώρας ἀπαναστῆναι παρεσκεύασεν. A B

Nec longe post e vita mortalium eximitur Ariobarzanes, filiumque relinquit Mithridatem : cui lites cum Galatis intercessere. Quam ob causam hi, contempta pueri ætate, regnum ejus divexant. Cumque inopia rerum laborarent regii, Heraclienses eos sustentant, frumento Amisum advecto, unde facilior esset Mithridaticis victus copia, et egestatis medela. Propter hæc iterum hostiles in Heracleotidem copias mittunt, eamque depopulantur : usque dum ab Heracliensibus per legatos mitigantur. Princeps autem legatus erat Nymphis, historiæ scriptor : qui cum exercitum **229***a* in commune aureis 5000, ducesque seorsum 200 delinivisset, ut a finibus discederent, effecit.

CAP. XXVI. — *Ptolemæi liberalitas in Heraclienses.*

Πτολεμαῖος δὲ ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς εἰς ἄκρον εὐδαιμονίας ἀναβὰς λαμπροτάταις μὲν δωρεαῖς εὐεργετεῖν τὰς πόλεις προήγετο, ἔπεμψε δὲ καὶ τοῖς Ἡρακλεώταις ἀρτάβας πυροῦ πεντακοσίας, καὶ νεὼν αὐτοῖς Προκοννησίας πέτρας ἐν τῇ ἀκροπόλει Ἡρακλέος ἀνεδείματο.

Ptolemæus autem rex Ægypti, altissimum benignæ fortunæ gradum assecutus, magnificentissimis civitates muneribus demereri constituerat. Itaque etiam Heraclienses 500 artabas (*sic Persæ medimnum vocant*) tritici misit, et templum Herculis e Proconnesio saxo in arce eis exstruxit.

CAP. XXVII. — *Summa narrationum de Romæ initiis et incrementis, regno, consulibus, imperatoribus, bellis cum Pyrrho, Annibale, Perseo, Antiocho.*

Μέχρι τούτου φθάσας ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐπικράτειαν τὴν ἐκβολὴν ποιεῖται, ὅθεν τε γένους ἔφυσαν, καὶ τίνα τρόπον τῆς Ἰταλίας ἐνταῦθα κατῴκησαν, ὅσα τε εἰς τὴν τῆς Ῥώμης κτίσιν προὔλαβέ τε καὶ ἐπράχθη, καὶ τῶν ἐπαρξάντων αὐτῶν ἐπιτρέχων, καὶ πρὸς οὓς πολέμους διηγωνίσαντο, καὶ τήν τε τῶν βασιλέων κατάστασιν καὶ τὴν εἰς ὑπάτους τῆς μοναρχίας μεταβολήν, ὅπως τε ὑπὸ Γαλατῶν Ῥωμαῖοι ἡττήθησαν[74], καὶ ἥλω ἂν ἡ πόλις, εἰ μὴ Κάμιλλος[75] ἐπιβοηθήσας τὴν πόλιν ἐρρύσατο. [725 R.] Ὅπως τε ἐπὶ τὴν Ἀσίαν Ἀλεξάνδρῳ διαβαίνοντι, καὶ γράψαντι ἢ κρατεῖν, ἐὰν ἄρχειν δύνωνται, ἢ τοῖς κρείττοσιν ὑπείκειν, στέφανον χρυσοῦν ἀπὸ ἱκανῶν ταλάντων Ῥωμαῖοι ἐξέπεμψαν· καὶ ὡς πρὸς Ταραντίνους καὶ Πύρρον[76] τὸν Ἠπειρώτην συμμαχοῦντα τούτοις ἐπολέμησαν, καὶ τὰ μὲν παθόντες, τὰ δὲ κακῶς τοὺς πολεμίους διαθέμενοι, Ταραντίνους μὲν ὑπηγάγοντο, Πύρρον δὲ τῶν τῆς Ἰταλίας ἀπήλασαν. Ὅσα τε πρὸς Καρχηδονίους καὶ Ἀννίβαν Ῥωμαίοις ἐπράχθη, καὶ ὅσα[77] πρὸς Ἴβηρας ἄλλοις τε καὶ Σκιπίωνι κατωρθώθη, καὶ ὡς παρὰ τῶν Ἰβήρων βασιλεὺς ψηφισθεὶς οὐκ ἐδέξατο, ὅπως τε καταπολεμηθεὶς ἔφυγεν Ἀννίβας. Καὶ ὡς πέραν τοῦ Ἰωνίου Ῥωμαῖοι διέβησαν· καὶ ὡς Περσεὺς ὁ Φιλίππου τὴν Μακεδόνων ἀρχὴν ἐκδεξάμενος, καὶ τὰς συνθήκας [377 H.] τὰς πρὸς τὸν αὐτοῦ πατέρα Ῥωμαίοις γεγενημένας νεότητι κινῶν, κατεπολεμήθη, Παύλου τὸ κατ' αὐτὸν[78] ἀναστήσαντος C D

Huc auctor progressus ad imperium Romanum excursionem fecit : quo genere orti, quomodo hæc Italiæ loca insederint : quæque ante urbem conditam evenerint et gesta sint. Quos etiam principes habuerint, perstringit : quæ cum aliis bella gesserint, quid condito regno acciderit; et ut tandem regia potestas in consulare mutata fuerit imperium, utque a Gallis Romani devicti, capta propemodum arce cum urbe, nisi maturo superveniens auxilio Camillus eam liberasset : ut etiam Alexandro, in Asiam trajicienti, et per litteras eis denuntianti, ut aut vincerent, si gerendo imperio essent idonei, aut potentioribus cederent, auream coronam (quæ talentis non paucis constaret) contra miserint. Et ut bella gesserint adversus Tarentinos, et Pyrrhum Epiroten, hos auxilio juvantem : et ut, qua patiendo, qua inferendo clades, hostes tandem domuerint, et Pyrrhum Italia expulerint. Quæque cum Carthaginensibus et Annibale negotia confecerint : et quæ contra Hispanos, cum alii, tum Scipio, Marte secundo peregerint : utque hic Hispanorum decreto rex appellatus, honorem non admiserit : ut debellatus Annibal fugerit. Hic ut Ionium mare transmissum, et cum Perseo, Philippi in regno Macedonum hærede, dum fœdus cum patre a Romanis percussum, juvenili temeritate rescindit, sit debellatum, Æmilio Paulo de ipso triumphante. Ut Antiochum, Syriæ et Comagenæ

VARIÆ LECTIONES.

[73] Ἀμησόν ς. [74] ἠττήθησαν, ἡττηθέντες A. [75] Κάμηλος A. [76] Πύρον A. [77] ὅσα τε ς. [78] αὐτὸν] αὐτοῦ Scaliger. idem mox expungit πρός.

Digitized by Google

et Judææ regem, duabus pugnis infractum, ex Europa ejecerint.

τρόπαιον· ὅπως τε πρὸς Ἀντίοχον τὸν Συρίας καὶ Κομαγήνης καὶ Ἰουδαίας [79] βασιλέα δυσὶ μάχαις νικήσαντες τῆς Εὐρώπης ἐξέβαλον.

Cap. XXVIII. — *Heracliensium legati a Romanis in Asia ducibus humaniter accepti.*

Illa igitur huc usque de imperio Romano comme morat auctor. Exinde propositam sibi historiam ita continuat. Heraclienses, Romanorum duces in Asiam transgressos, missis legatis conveniunt, qui comiter accepti, litteras **229***b* humanitatis plenas ab Æmilio Paulo (*al.* Publio Æmilio) retulerant : quibus et amicum ipsis fore senatum, nec ulla in re prudentiam Romanorum et curam (si quando his indigeant) defuturam pollicetur. Deinceps etiam ad Cornelium Scipionem, qui Africam Romanis bello asseruit, legationem misere, testatam prius amicitiam ut confirmarent. Et post hæc eumdem rursus per legatos orant, ut Antiochum in gratiam reponat apud Romanos : et perscripto ad regem plebiscito, ut bellum contra Romanos deponat, adhortantur. Cornelius etiam Scipio, Heracleotis rescribens, hac inscriptione utitur : *Scipio imperator, procos. Romanorum, senatui populoque Heracliensium salutem.* Et his litteris benevolentiam erga ipsos ratam et firmam esse, et bellum cum Antiocho solvisse, Romanos affirmat. Eadem quæ Lucius, etiam P. Cornelius Scipio ejus frater, et classis præfectus, Heracliensibus, post missam legationem respondit. Brevi post Antiochus bellum adversus Romanos redintegrat, et prœlio summis viribus commisso victus, arma deponit, pacis conditionibus acceptis. Quæ et tota eum Asia Minore excludunt, et elephantis naviumque classi eum privant, Comagena et Syria et Judæa tantummodo relictis. Heracliensium dehinc civitas apud imperatorum, (quos modo dixi) missos a Romanis successores, eadem gratia et humanitate potitur : donec ad has tandem leges inter Romanos et Heracleotas processum est : *ut non modo amicitiam inter se, verum etiam societatem, contra quos et quorum gratia opus sit, colant.* Suntque fœderis hujus pacta, ejusdem tenoris et formæ, in tabulas æneas relata duas, quorum altera penes Romanos, in Capitolino, Jovis templo, altera Heracleæ, etiam ipsa in Jovis sacrario est affixa.

Τὰ [80] μὲν οὖν περὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς μέχρι τοῦδε δίεισιν ὁ συγγραφεύς· ἀναλαβὼν δὲ γράφει ὅπως Ἡρακλεῶται, διαπρεσβευσάμενοι πρὸς τοὺς τῶν Ῥωμαίων στρατηγοὺς ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαβεβηκότας, ἀσμένως τε ἀπεδέχθησαν καὶ ἐπιστολῆς φιλοφρονουμένοι ἔτυχον [81], Ποπλίου ταύτην ἀποστείλαντος, ἐν ᾗ φιλίαν τε πρὸς αὐτοὺς τῆς συγκλήτου βουλῆς ὑπισχνεῖτο, καὶ τὰ ἄλλα προνοίας τε καὶ ἐπιμελείας, ἐπειδάν τινος αὐτῶν δέοιντο, μηδεμιᾶς ὑστερεῖσθαι. Ὕστερον δὲ καὶ πρὸς Κορνήλιον Σκιπίωνα τὸν τὴν Λιβύην Ῥωμαίοις στησάμενον διαπέμπουσι πρεσβείαν, τὴν ὡμολογημένην φιλίαν ἐπικυροῦντες. Μετὰ ταῦτα δὲ πάλιν πρὸς τὸν αὐτὸν διαπρεσβεύονται, διαλλάττειν πρὸς Ῥωμαίους ἀξιοῦντες τὸν βασιλέα Ἀντίοχον· καὶ ψήφισμα πρὸς αὐτὸν ἔγραψαν [83], παραινοῦντες αὐτὸν τὴν πρὸς Ῥωμαίους διαλύσασθαι [82] ἔχθραν. Ὁ δὲ Κορνήλιος Σκιπίων ἀντεπιστέλλων τοῖς Ἡρακλεώταις ἐπιγράφει οὕτω· *Σκιπίων στρατηγὸς, ἀνθύπατος Ῥωμαίων, Ἡρακλεωτῶν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ χαίρειν*, ἐν ταύτῃ τήν τε πρὸς αὐτοὺς εὔνοιαν ἐπιβεβαιῶν, καὶ ὡς διαλύσαιντο Ῥωμαῖοι τὴν πρὸς Ἀντίοχον μάχην. Τὰ αὐτὰ δὲ Λευκίῳ [84] Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων ὁ ἀδελφὸς καὶ στρατηγὸς τοῦ ναυτικοῦ τοῖς Ἡρακλεώταις διαπρεσβευσαμένοις ἀντέγραψε. Μετ' οὐ πολὺ δὲ πάλιν εἰς μάχην Ἀντίοχος Ῥωμαίοις κατέστη, καὶ ἀνὰ κράτος ἡττηθεὶς ἐπὶ συνθήκαις διελύσατο τὴν ἔχθραν, αἵ καὶ τῆς Ἀσίας αὐτὸν ἁπάσης ἀπεῖργον, καὶ τοὺς ἐλέφαντας καὶ τῶν νηῶν συναφῃροῦντο τὸν στόλον, τῆς Κομμαγήνης αὐτῷ [85] καὶ τῆς Ἰουδαίας εἰς ἀρχὴν ὑπολειπομένων. Ἡ δὲ τῶν Ἡρακλεωτῶν πόλις πρὸς τοὺς ἐκπεμπομένους παρὰ τῶν Ῥωμαίων τῶν στρατηγῶν διαδόχους τὰ αὐτά τε διεπρεσβεύετο, καὶ ταῖς ὁμοίαις ἀντεδέξιοῦτο εὐνοίαις καὶ φιλοφρονήσεσι. Καὶ τέλος συνθῆκαι προῆλθον Ῥωμαίοις τε καὶ Ἡρακλεώταις, μὴ φίλους εἶναι μόνον, ἀλλὰ καὶ συμμάχους ἀλλήλοις, καθ' ὧν τε καὶ ὑπὲρ ὧν δεηθεῖεν ἑκάτεροι. [728 B.] Καὶ χαλκοῖ πίνακες δύο τὰς ὁμολογίας ἴσους καὶ ὁμοίας ἔφερον· ὧν ὁ μὲν παρὰ Ῥωμαίοις ἐν τῷ κατὰ τὸ Καπιτώλιον ἱερῷ τοῦ Διὸς καθηλώθη, ὁ δὲ κατὰ τὴν Ἡράκλειαν καὶ αὐτὸς [86] ἐν τῷ τοῦ Διὸς ἱερῷ.

Cap. XXIX. — *Heraclienses a Prusia in angustias coacti ; hujusque clades.*

Hæc postquam XIII et XIV Historiæ libro exposuit, XV exorsus hæc refert. Prusias, inquit, Bithynorum rex, mirifice industrius et gnavus, multisque rebus gestis clarus, inter alia etiam Cierum, Heracliensi ditionis urbem, bello subjecit, pro Ciero Prusiadem nuncupans. Tium etiam eorumdem jurisdictioni obnoxiam cepit : ut sic undique **230***a* mare circumscriberet Heracleam. Inde etiam

Ταῦτα διεξελθὼν ὁ συγγραφεὺς κατὰ τὸ ιγ' καὶ ιδ' τῆς ἱστορίας, εἰς τὴν ιε' εἰσβαλὼν διηγεῖται ὅπως Προυσίας ὁ Βιθυνῶν βασιλεὺς, δραστήριος ὢν καὶ πολλὰ πράξας, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ Κίερον πόλιν Ἡρακλεωτῶν οὖσαν ὑφ' ἑαυτὸν ἔθετο τῷ πολέμῳ, ἀντὶ Κιέρου Προυσιάδα καλέσας, εἷλε δὲ καὶ [378 H.] τὴν Τίον, καὶ αὐτὴν ὑπήκοον αὐτοῖς οὖσαν, ὥστε ἐκ θαλάττης εἰς θάλασσαν τὴν Ἡράκλειαν περιγράψαι.

VARIÆ LECTIONES.

[79] καὶ τῆς Ἰουδαίας ς. [80] τὰ A : ταῦτα ς. [81] φιλοφρόνου μὲν ἔτυχον ς. [82] ψηφ. προσαντέγραψαν ς. [83] διαλύεσθαι ς. [84] Λευκίῳ A : Σελευκίῳ ς. [85] αὐτῷ H. Stephanus : libri αὐτῶν. [86] αὐτό ς.

Digitized by Google

Ἐφ' αἷς κἀκείνην κραταιῶς ἐπολιόρκει, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν πολιορκουμένων ἀπέκτεινεν, ἐγγὺς δ' ἂν καὶ ἡ πόλις τοῦ ἁλῶναι κατέστη, εἰ μὴ ἐπὶ τῆς κλίμακος ἀναβαίνων Προυσίας λίθῳ βαλόντος ἑνὸς τῶν ἀπὸ τῆς ἐπάλξεως συνετρίβη τὸ σκέλος, καὶ τὴν πολιορκίαν τὸ πάθος διέλυσε· φοράδην γὰρ ὁ [87] βληθείς, οὐκ ἄνευ ἀγῶνος, ὑπὸ τῶν Βιθυνίων ἀνακομισθεὶς εἰς τὰ οἰκεῖα ἀνέστρεψε, κἀκεῖ βιοὺς ἔτη οὐ πολλὰ, καὶ χωλὸς καὶ ὢν καὶ καλούμενος, τὸν βίον κατέστρεψεν [88].

A violenta eam obsidione pressit, et plurimos obsessorum interfecit. Et jam prope erat ut urbs caperetur, nisi Prusiæ, dum scalis sursum nititur, lapide cujuspiam de propugnaculis icto, crus fractum esset, et hic casus ab oppugnatione desistere eum coegisset. Ita enim percussus, lectica, non sine doloris acerbitate, domum a Bithynis suis refertur, nec multis post annis exactis, nomine et re claudus, finem vivendi fecit.

Cap. XXX. — *Heracleæ obsidium a Galatis.*

Οἱ δὲ ὑπὲρ τὸν Πόντον Γαλάται, οὔπω τῶν Ῥωμαίων, εἰς τὴν Ἀσίαν διαβεβηκότων, πόθον ἔχοντες πεῖραν λαβεῖν τῆς θαλάσσης προελεῖν ἐπεχείρουν τὴν Ἡράκλειαν, καὶ οὐ χαλεπὸν ἐνόμιζον· πολὺ γὰρ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης ὑφεῖτο καὶ πρὸς τὸ καταφρονούμενον ὑπέρρει. Στρατεύουσι δὲ κατ' αὐτῆς ἁπάσαις ταῖς δυνάμεσιν, οὐδ' αὐτῆς συμμάχων ἀμελούσης, ἀλλ' εἰς ὅσα παρεῖχεν ὁ καιρὸς παρασκευαζομένης. Ἐπολιορκεῖτο μὲν οὖν αὕτη, καὶ χρόνος ἐτρίβετο, ὃς τοὺς Γαλάτας εἰς ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων συνήλαυνε· θυμῷ γὰρ καὶ οὐ παρασκευῇ τῇ δεούσῃ Γαλάτης ἀνὴρ τὸν πόλεμον διαφέρειν οἶδε. Πρὸς οὖν συλλογὴν τῶν ἐπιτηδείων τὸ στρατόπεδον ἀπολελοιπότων, ἐκδραμόντες οἱ τῆς πόλεως καὶ ἀδοκήτοις [89] ἐπιπεσόντες αὐτό τε εἷλον καὶ πολλοὺς ἀνεῖλον καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς χώρας σκεδασθέντας οὐ χαλεπῶς συνελάμβανον, ὡς μηδὲ τὴν τρίτην μοῖραν τοῦ Γαλατικοῦ στρατεύματος εἰς Γαλατίαν ἀναστρέψαι. Ἐκ δὲ τοῦ κατορθώματος πάλιν εἰς τὴν προτέραν εὐκλειαν [90] καὶ εὐδαιμονίαν ἐλπίδας ἐλάμβανον ἀναφῆναι.

Nondum in Asiam Romani trajecerant, cum Galatæ, Ponti accolæ, maris tentandi cupiditate, Heracleam prius occupare conantur, non difficile id fore existimantes: siquidem de antiqua potentia multum jam diminutum, et ad contemptum prolabi sensim cœperat. Ideo universis eam copiis impugnant. Ipsa tamen sociorum interim non est immemor, sed quantum occasio præsens facultatis concedit, se contra munit. Obsidione igitur in tempus aliquod extracta, commeatuum inopia in arctum coguntur Galatæ. Ira enim, non apparatu necessario instructus, bellum inferre Galatas novit. Quare cum ad comportandum necessaria castris abscessissent, cives, eruptione facta, et castris potiuntur, et plurimos cædunt. Dispalantes etiam per agros non magno negotio comprehendunt. Atque ita nec pars tertia Galatici exercitus in Galatiam revertitur. A quo successum ad pristinam emergendi fortunam et celebritatem spes concepit.

Cap. XXXI. — *Heracleotæ Romanis auxiliantur. Marrucini populi.*

Ῥωμαίοις δὲ πρὸς Μάρσους τε καὶ Πελιγνοὺς καὶ Μαρουκίνους [91] (ἔθνη δέ εἰσι ταῦτα ὑπὲρ Λιβύης κατῳκημένα, Γαδείρων ὅμορα) δυσί τε τριήρεσι [92] καταφράκτοις Ἡρακλεῶται συνεμάχησαν, καὶ συγκατορθώσαντες τὸν πόλεμον καὶ πολλῶν ἀριστείων ἀξιωθέντες ια' ἔτει πρὸς τὴν πατρίδα ἀνεκομίσθησαν.

Romanis etiam bello contra Marsos, Pelignos, et Marrucinos (gentium harum sedes est supra Africam, in confiniis Gadium) duabus quadriremibus tectis Heracleotæ auxiliantur. Et bello prospere confecto, multis eximiæ virtutis ornati præmiis, undecimo tandem anno in patriam sunt revecti.

Cap. XXXII. — *Bellum Mithridatis cum Romanis et causæ.*

Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ πρὸς Ῥωμαίους βαρὺς Μιθριδάτῃ τῷ Πόντου βασιλεῖ συνέστη πόλεμος, φαινομένην λαβὼν αἰτίαν τὴν τῆς Καππαδοκίας κατάληψιν· ταύτης γὰρ δι' ἀπάτης καὶ ὅρκων συμβατηρίων τὸν ἀδελφιδοῦν Ἀράθην συλλαβὼν ὁ Μιθριδάτης, αὐτοχειρίᾳ ἀποσφάξας, ἐκράτησε· παῖς δὲ ὁ Ἀράθης ἐκ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Μιθριδάτου Ἀριαράθῳ γεγένητο. Φονικώτατος δ' ἐκ παιδὸς ὁ Μιθριδάτης ἦν· τὴν γὰρ ἀρχὴν τρισκαιδεκαέτης παραλαβὼν μετ' οὐ πολὺ τὴν μητέρα, κοινωνὸν αὐτῷ παρὰ τοῦ πατρὸς τῆς βασιλείας καταλειφθεῖσαν, [729 R.] δεσμωτηρίῳ κατασχὼν βίᾳ καὶ χρόνῳ ἐξανάλωσε [93], καὶ τὸν ἀδελφὸν ἀπέκτεινε. Κατεστρέψατο δὲ πολέμῳ καὶ τοὺς περὶ

Post hæc acerrimum Mithridatis adversus Romanos bellum conflatur. Cappadociæ in speciem causa arripitur. Hanc enim Mithridates, cum Ariathum sororis filium, jurisjurandi pacifici dolo in potestatem redactum, sua manu obtruncasset, per vim sibi vindicarat. Ariathum hunc **230** *b* ex sorore Mithridatis genuerat Ariathus. Nam a puero ad cædes propensissimus erat Mithridates, cum enim 13 annorum adolescens regnum accepisset, modico interlapso tempore, matrem, regni consortem a patre destinatam, dum carcere vinctam tenet, violentia ista, et temporis diuturnitate confecit. Fratrem etiam necavit. Bello autem subegit reges circa Pha-

VARIÆ LECTIONES.

[87] γὰρ καὶ ὁ ς. [88] μετέστρεψεν ς. [89] καὶ ἀδοκήτοις A : ἀδοκήτως ς. [90] εὔκλειαν A : εὐλάβειαν ς. [91] πιλιγνοὺς καὶ μαργουκίνους A. [92] τε τριήρεσι] τετρήρεσι Stephanus. [93] ἐξηνάλωσε ς.

Digitized by Google

sin, usque ad climata trans Caucasum : regnoque magnis viribus amplificato, magnum arrogantiæ tumorem ostentabat. Quamobrem, cum eo magis consilio ejus suspecta haberent Romani senatusconsultum fecerant, ut paterna regibus Scytharum regna constitueret. At is moderate quidem mandatis obsequi : sed interim Parthos et Medos, et Tigranem Armenium, regesque Scytharum, et Iberas, in societatem belli asciscere : aliasque belli causas adjungere. Cum senatus enim Romæ Nicomedem, ex Nicomede et Nysa progenitum, Bithyniæ regem instituisset, Mithridates Nicomedem, Frugi cognomento, illi opposuit. Prævaluit tamen electio Romanorum, Mithridate invito.

A τὸν Φᾶσιν βασιλεῖς ἕως τῶν κλιμάτων τῶν ὑπὲρ τὸν Καύκασον, καὶ τὴν ἀρχὴν ηὔξησε, καὶ ἐπὶ μέγα ἀλαζονείας ἐξώγκωτο. Δι' ἃ μᾶλλον Ῥωμαῖοι τὴν αὐτοῦ διάνοιαν ὑποπτον [378 b. H.] ποιούμενοι, τοῖς Σκυθῶν βασιλεῦσιν ἐψηφίσαντο τὰς πατρῴας αὐτὸν ἀρχὰς ἀποκαταστῆσαι. Ὁ δὲ μετρίως μὲν τοῖς προσταττομένοις ὑπήκουε, συμμάχους δὲ Πάρθους καὶ Μήδους καὶ Τιγράνην Ἀρμένιον καὶ τοὺς Σκυθικοὺς βασιλεῖς καὶ τὸν Ἴβηρα προσηταιρίζετο. Προσετίθει δὲ καὶ ἑτέρας τοῦ πολέμου αἰτίας· τῆς γὰρ ἐν τῇ Ῥώμῃ συγκλήτου Νικομήδην τὸν [96] ἐκ Νικομήδους καὶ Νύσης βασιλέα Βιθυνίας καθιστώσης, Μιθριδάτης τὸν χρηστὸν ἐπικληθέντα Νικομήδην [98] ἀντεκαθίστη· ἐπεκράτει δ' ὅμως ἡ Ῥωμαίων κρίσις καὶ ἄκοντος Μιθριδάτου.

Cap. XXXIII. — *Mithridatis victoriæ de Nicomede, et strages civium Rom. in Asia.*

Interjecto tempore, cum Syllæ et Marii in republica Romana seditio exarsisset, Archelaum copiarum ducem Mithridates 45000 peditum, et 1000 equitum, in Bithynos ducere jussit, collatisque signis victor evadit Archelaus. Et fugit cum paucis etiam Nicomedes. Quo cognito Mithridates, cum sub manu essent auxiliares, castris e subjecto Amasiæ campo motis, per Paphlagoniam iter facit, 150000 exercitum adducens. Marius autem sub signis habens Nicomedis copias (quæ ad solam Mithridatis famam dissipabantur), cum exigua Romanorum manu sese subjecit Menophani, Mithridatis tribuno, et repulsus fugit, omni exercitu amisso. Secure igitur Bithyniam invadens Mithridates, et urbes et regionem citra paguam obtinet : cæterarumque Asiæ civitatum aliæ capiuntur, aliæ in fidem regis concedunt. Et repente ingens fit rerum commutatio, Rhodiis solummodo in amicitia Romanorum perdurantibus. Ideoque terra marique bellum contra ipsos movit Mithridates, licet Rhodii virtute et fortuna ita antecellerent, ut prope esset ipsum regem navali prælio in hostium venire manus. Intellecto post **231a** Mithridates, cives Romanos per urbes Asiæ dispersos consiliis suis impedimento esse, ad civitates scripsit, ut uno die omnes apud se Romanos occiderent. Et pleræque dicto ejus audientes, cædem tantam patrarunt, ut uno eodemque die 80000 gladio mortem oppeterent.

B Ὕστερον δὲ Σύλλα καὶ Μαρίου περὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν πολιτείαν ἀναῤῥιπισάντων τὴν στάσιν, τέσσαρας μυριάδας πεζῶν καὶ μυρίους [99] ἱππέας Ἀρχελάῳ τῷ στρατηγῷ παραδοὺς ὁ Μιθριδάτης κατὰ Βιθυνῶν ἐκέλευσε στρατεύειν. Καὶ κρατεῖ τῆς μάχης συμβαλὼν Ἀρχέλαος, φεύγει δὲ καὶ Νικομήδης μετ' ὀλίγων. Ταῦτα μαθὼν Μιθριδάτης παραγεγονότος αὐτῷ καὶ τοῦ συμμαχικοῦ, ἄρας ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ Ἀμασείᾳ πεδίου διὰ τῆς Παφλαγονίας ᾔει, πεντεκαίδεκα μυριάδας στρατὸν ἐπαγόμενος. Μάνιος [97] δὲ τῶν ἀμφὶ Νικομήδην συστρατευομένων αὐτῷ μόνῃ τῇ τοῦ Μιθριδάτου φήμῃ διασκεδασθέντων, μετὰ Ῥωμαίων ὀλίγων ἀντιπαρατάσσεται Μηνοφάνει τῷ Μιθριδάτου στρατηγῷ, καὶ τραπεὶς φεύγει, πᾶσαν τὴν δύναμιν ἀποβαλών. Ἐμβαλὼν δὲ σὺν ἀδείᾳ Μιθριδάτης εἰς C τὴν Βιθυνίαν τάς τε πόλεις καὶ τὴν χώραν ἁμαχὶ [100] κατέσχε· καὶ τῶν ἄλλων δὲ πόλεων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν αἱ μὲν ἡλίσκοντο αἱ δὲ προσεχώρουν τῷ βασιλεῖ, καὶ μεταβολὴ τῶν ὅλων ἀθρόα καθίστατο, Ῥοδίων μόνον τὴν πρὸς Ῥωμαίους στεργόντων φιλίαν. Δι' ἣν κατ' αὐτῶν Μιθριδάτης καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν ἐκίνει τὸν πόλεμον, εἰ καὶ τὸ πλέον Ῥόδιοι ἔσχον, ὡς καὶ αὐτὸν Μιθριδάτην ναυμαχοῦντα ἐγγὺς τοῦ ὀλῶναι ἐλθεῖν. Μετὰ δὲ ταῦτα μαθὼν Μιθριδάτης ὡς οἱ κατὰ τὰς πόλεις σποράδες Ῥωμαῖοι τῶν παρ' αὐτοῦ διανοουμένων ἐμποδὼν ἵστανται, γράφει πρὸς πάσας ὑπὸ μίαν ἡμέραν τοὺς παρ' αὐταῖς Ῥωμαίους φονεύειν. Καὶ πολλοὶ πεισθέντες τοσοῦτον φόνον εἰργάσαντο, ὡς μυριάδας ὀκτὼ ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὸν διὰ ξίφους ὄλεθρον ὑποστῆναι.

Cap. XXXIV. — *Syllæ victoriæ de Taxile et Archelao Mithridatis ducibus.*

Ubi vero Eretria et Chalcis adeoque tota Eubœa ad Mithridatem sese applicarant, aliæque ad eum civitates transiverant, victis etiam Lacedæmoniis, Syllam cum justo agmine Romani emittunt. Cujus adventu civitates, partim sponte deditionem faciunt, partim vi in potestatem ejus veniunt. Nec exiguas Ponticorum copias fundit et fugat. Athenas etiam cepit : et solo urbs æquata esset, nisi ocius

D Ἐρετρίας δὲ καὶ Χαλκίδος καὶ ὅλης Εὐβοίας τοῖς τοῦ Μιθριδάτου προσθεμένοις, καὶ ἄλλων πόλεων αὐτῷ προσχωρούντων, καὶ μὴν καὶ Λακεδαιμονίων ἡττημένων, Σύλλαν [99] ἐκπέμπουσιν οἱ Ῥωμαῖοι, ἱκανὴν αὐτῷ συνεκπέμψαντες στρατιάν. Ὁ δὲ παραγεγονὼς τῶν πόλεων τὰς μὲν ἑκουσιότητι μεταβαλομένας, τὰς δὲ καὶ βίᾳ κατέσχεν, οὐκ ὀλίγον στράτευμα τῶν Ποντικῶν μάχῃ τρεψάμενος. Εἶλε δὲ καὶ

VARIÆ LECTIONES.

[96] τὸν om. A. [98] τὸν — Νικομήδην] Σωκράτην τὸν — Νικομήδει Palmerius. [99] μυρίας ς. [97] Μάριος ς. [100] ἀμαχεὶ ς. [99] σίλαν A.

Digitized by Google

τὰς Ἀθήνας· καὶ κατέσκαπτο ἂν ἡ πόλις, εἰ μὴ θᾶττον. ἡ σύγκλητος Ῥωμαίων τὴν τοῦ Σύλλα γνώμην ἀνέκοψε. Συχνῶν δὲ παρατάξεων συνισταμένων, ἐν αἷς τὸ πλεῖον εἶχον οἱ Ποντικοί, καὶ συμμεταβαλλομένων τῶν πραγμάτων τοῖς κατορθουμένοις, ἔνδεια τοῖς βασιλικοῖς τῆς διαίτης ἐπέστη, [732 R.] ἀσώτως τε πρὸς ταύτην [379 H.] διακειμένοις καὶ ταμιεύειν τὰ κτηθέντα [1] μὴ ἐπισταμένοις. Καὶ εἰς συμφορῶν ἂν ἐξέπεσον τὴν ἐσχάτην, εἰ μὴ Ταξίλλης Ἀμφίπολιν ἑλών, καὶ διὰ ταῦτα τῆς Μακεδονίας πρὸς αὐτὸν μεταβαλομένης, ἐκεῖθεν τὴν ἀφθονίαν ἐχορήγησε τῶν ἐπιτηδείων. Οὗτος δὲ καὶ Ἀρχέλαος συμμίξαντες τὰ στρατεύματα [2] ὑπὲρ τὰς ἓξ μυριάδας τὸ πλῆθος [3] ἦγον. Καὶ στρατοπεδεύονται κατὰ τὴν Φωκίδα χώραν, ὑπαντιάσοντες τῷ Σύλλᾳ. Ὁ δὲ καὶ Λούκιον Ὀρτήνσιον [4] ὑπὲρ τὰς ἓξ χιλιάδας [5] ἄγοντα ἐξ Ἰταλίας συμπαραλαβών, ἀπὸ συχνοῦ διαστήματος ἀντεστρατοπεδεύετο. Ἐπὶ σιτολογίαν δὲ παρὰ τὸ πρέπον τῶν περὶ τὸν Ἀρχέλαον τραπέντων, ἀπροόπτως Σύλλας ἐπιτίθεται τῷ τῶν πολεμίων στρατοπέδῳ, καὶ τοὺς μὲν εὐρώστους τῶν ἀλόντων αὐτίκα κτείνει, ἐξ ὧν δὲ φόβον ἐπιθέσεως οὐκ εἶχε, τούτους περιίστησι τῷ χωρίῳ καὶ πυρὰ κελεύει καίειν, ὡς τοὺς ἀπὸ τῆς σιτολογίας ἀφικνουμένους δέχοιντο μηδεμίαν ὑπόνοιαν παρεχόμενοι τοῦ πάθους· καὶ συνέβη ὡς ἐστρατηγήθη, καὶ λαμπρὰν τὴν νίκην ἔσχον οἱ περὶ τὸν Σύλλαν.

A senatus Romanus Syllæ propositum infregisset. Post crebros autem conflictus, in quibus excellebant Pontici, cum felici jam successu res commutarentur, alimoniæ inopia regiis incubuit, quod prodige victu abuterentur, et acquisita recte dispensare nescirent. Et in extremam deventum esset calamitatem, nisi Taxiles, capta Amphipoli, ideoque Macedonia ad ipsum deficiente, largam cibariorum facultatem inde submini strasset. Hic et Archelaus, commistis agminibus, plus quam 60000 hominum sub signis ducebant, et occursuri Syllæ in Phocide habebant stativa. Ille vero, L. Hortensio assumpto, qui 6000 ex Italia adduxerat, satis longum in medio intervallum relinquens, castra ponit. Archelai autem militibus incomposite ad frumentandum conversis, improviso adortus castra, quotquot robore pollentes cepit Sylla, occidit : a quibus autem nullus invadendi metus erat, hos loco circumdatos ignes accendere jubet, ut a pabulatione revertentes opperiantur, nulla adversi casus suspicione præbita. Hoc ut prudenter ab imperatore provisum erat, feliciter exivit : magnificaque victoria potiuntur Syllani.

B

Cap. XXXV. — *Heraclienses Chios a Dorylao in servitutem redactos vindicant.*

Χίους δὲ ὡς Ῥοδίοις συμμαχήσαντας αἰτιασάμενος ὁ Μιθριδάτης, κατ' αὐτῶν Δορύλαον ἐκπέμπει, ὃς, εἰ καὶ πολλῷ πόνῳ, τὴν πόλιν κατέσχε, καὶ τὴν μὲν χώραν κατένειμε τοῖς Ποντικοῖς, τοὺς δὲ πολίτας πλοίοις ἐμβαλὼν διέφερεν ἐπὶ τὸν Πόντον. Ἡρακλεῶται δέ, ἐπεὶ φιλία αὐτοῖς πρὸς Χίους ἦν, ἐν τῷ παράπλῳ τὰς Ποντικὰς νῆας, αἳ τοὺς αἰχμαλώτους ἦγον, ἐφορμήσαντες αὐταῖς οὐδ' ἀνθισταμέναις (οὐδὲ γὰρ ἐξήρκουν) κατῆγον ἐπὶ τὴν πόλιν. Καὶ παραυτίκα τὰ πρὸς τὴν χρείαν χορηγοῦντες ἀφθόνως τοῖς Χιώταις τούτους ἀνελάμβανον, καὶ ὕστερον μεγαλοπρεπῶς δωρησάμενοι ἐν τῇ πατρίδι ἀπεκατέστησαν.

Chios tunc incusans Mithridates, quod Rhodiis auxilia misissent, Dorylai opera impugnat : qui (multo licet labore) et urbem cepit, et agros Ponticis divisit, et cives navigiis **231***b* impositos huc illuc in Ponto distulit. At Heraclienses, quod amicitia ipsis cum Chiis intercessit, Ponticas in transitu naves, quæ captivos vehebant, adorti, ne resistentes quidem (non enim sat virium erat) in urbem deduxere. Et nunc quidem large rebus necessariis suppeditatis reficiunt Chiotas : postmodum vero, eximiis affectos muneribus, in patriam restituunt.

C

Cap. XXXVI. — *Valerius Flaccus, successor Syllæ, trucidatur a Fimbria hujusque successus.*

Ἡ δὲ σύγκλητος Φλάκκον Οὐαλέριον καὶ Φιμβρίαν πέμπει πολεμεῖν Μιθριδάτῃ, ἐπιτρέψασα καὶ Σύλλᾳ συλλαμβάνειν τῷ πολέμῳ [6], ὁμοια φρονοῦντι τῇ συγκλήτῳ· εἰ δὲ μή, τὴν πρὸς αὐτὸν πρότερον συνάψαι μάχην. Οὗτος κατ' ἀρχὰς μὲν ποικίλαις ἐπάλαισε συμφοραῖς (λιμόν τε γὰρ καὶ τὰ ἀπὸ τῆς μάχης πταίσματα ἔσχε), κατώρθωσε μέντοι τὰ πλείω· διὰ δὲ Βυζαντίων ἐπὶ Βιθυνίαν διαβαλών, κἀκεῖθεν ἐπὶ Νίκαιαν, τῆς πορείας ἔστη. Ὡσαύτως δὲ καὶ Φιμβρίας ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ διεπεραιώθη. Φλάκκου δὲ δυσχεραίνοντος ὅτι Φιμβρίαν μᾶλλον, ἅτε δὴ φιλανθρώπως ἄρχοντα, τὸ πλῆθος [ἄρχειν] ἠγάπα, καὶ διαλοιδορουμένου αὐτῷ τε καὶ τῶν στρατιωτῶν τοῖς ἐπιφανεστέροις, δύο τῶν ἄλλων πλέον εἰς ὀργὴν ἐξαφθέντες ἀποσφάττουσιν αὐτόν. Ἐφ' οἷς ἡ σύγκλητος

Sub ea Romæ senatus Valerio Flacco et Fimbriæ bellum Mithridaticum committit : cum mandatis, ut Syllam, si partes senatus tueatur, adjuvent ; sin minus, cum ipso prius manus conserant. Ille igitur variis initio collectabatur sortis adversæ casibus. Nam et famem et Martis iniquitatem sustinuit : in plerisque tamen prospero fortunæ successu usus. Perque Byzantinorum fines in Bithyniam progressus, et inde Nicæam versus, stativa habuit. At Flaccum, dum indigne fert ab exercitu Fimbriæ plus faveri, imperiumque ejus, utpote mitius et humanius, præferri, ideoque et ipsum et militum nobiliores criminatur, duo præ aliis ira inflammati trucidant. Quo nomine senatus Fimbriæ irasci quidem, sed tamen dissimulata indignatione consula-

D

VARIÆ LECTIONES.

[1] κτισθέντα ς. [2] τὸ στράτευμα ς. [3] πλῆθος A. τὸ πλεῖον ς. [4] λουκίνσιον ὀρτίνσιον A. λουβίσιον ὀρτίσιον ς. correxit Scaliger. [5] χιλιάδας A : μυριάδας ς. [6] τοῦ πολέμου Schæferus.

Digitized by Google

tum el decernendum curare. Hic ergo, omnes sub imperio copias habens, civitates, alias voluntate ipsarum, alias vi sua adjunxit. Mithridatis autem filius, cum Taxile et Diophanto et Menandro, ductorum præstantissimis conjunctus, et magno agmine instructus, Fimbriæ occursat : et primo Barbarorum vires præcellunt. Quare detrimenta in conflictu accepta, stratagemate resarcire cogitans Fimbria (hostis enim numero militum superior erat), cum ad flumen quoddam perventum esset, quod utrumque exercitum divideret, imbre sub auroram forte effuso, ex improviso Romanus imperator fluvium transgressus, hostes in tentoriis somno gravatos ita oppressit, ut ne sentirent quidem : et magna strage edita, præfectorum non multi et equites necem effugerunt. Inter quos etiam Mithridatis regis filius, Pergamum ad patrem, una cum equitum comitatu, **232***a* salvus evasit. Tam gravis igitur et insignis clades ubi regiis accidit, plurimæ civitates ad Romanos desciverunt.

κατὰ Φιμβρίου ἠγανάκτησεν. Ὅμως οὖν τὴν ἀγανάκτησιν κρύπτουσα ὑπατείαν αὐτῷ ψηφισθῆναι διεπράξατο. Ὁ δὲ, πάσης γεγονὼς ἡγεμὼν τῆς δυνάμεως, τὰς μὲν ἑκούσας τὰς δὲ καὶ βιαζόμενος τῶν πόλεων πρόσήγετο. Ὁ δὲ τοῦ Μιθριδάτου υἱὸς, Ταξίλλην καὶ Διόφαντον καὶ Μένανδρον τοὺς ἀρίστους τῶν στρατηγῶν ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ πολλὴν ἄγων δύναμιν, τῷ Φιμβρίᾳ ὑπηντίαζε. Τὰ μὲν [380 H.] οὖν πρῶτα τὸ ἐπικρατέστερον οἱ βάρβαροι ἔφερον. Φιμβρίας δὲ ἀνασώσασθαι [7] στρατηγήματι τὰς ἐκ παρατάξεως ἐλαττώσεις διανοούμενος (τὸ γὰρ πολέμιον ὑπερεῖχε πλήθει), ὡς ἐπί τινα ποταμὸν τῶν μαχομένων ἑκατέρα δύναμις ἦκε [753 R.] καὶ μέσον ἀμφοῖν τοῦτον ἐποιήσαντο, ὄμβρου περὶ τὸν [8] ὄρθρον βαγέντος ἀπροσδόκητος [9] ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς διαβαίνει τὸν ποταμὸν, καὶ ὕπνῳ τῶν πολεμίων ἐν ταῖς σκηναῖς κατεχομένων ἐπιπεσὼν μηδ' αἰσθανομένους κατέκτεινεν, ὀλίγων τῶν ἐν ἡγεμονίαις διαπεφευγότων τὸν ὄλεθρον καὶ τῶν ἱππέων. Μεθ' ὧν καὶ Μιθριδάτης ὁ Μιθριδάτου, καὶ πρὸς τὸ Πέργαμον πρὸς τὸν πατέρα Μιθριδάτην ἅμα τοῖς συνεξιππασαμένοις διασώζεται. Οὕτω δὲ βαρείας τῆς συμφορᾶς καὶ λαμπρᾶς τοῖς βασιλικοῖς συμπεσούσης, αἱ πλεῖσται τῶν πόλεων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μετέθεντο.

Cap. XXXVII. — *Syllæ pax cum Mithridate.*

Interea Mario e fuga domum reverso, metuens Sylla (nam de inimicorum ejus factione ille erat) ne simile, propter injurias in illum, sibi exsilium irrogaret, missa legatione, de pace cum Romanis consilia Mithridati suggessit. Quo pacem cupide amplexo, et rogante ut ad paciscendum convenirent, ille prompte se dat in viam. Cumque per aliquod in medio spatium, alter in alterius occursum processissent, Dardanum, ad transigendum, eis hospitium dedit. Ibi, jussis secedere ministris et comitibus, pacta fiunt in hunc modum : « Mithridates Romanis Asia concedat, Bithynis et Cappadocibus reges præsint gentiles. Mithridati totius Ponti regnum sit confirmatum. Peculiariter vero Syllæ expediat triremes 80 et 3000 talentum, ad reditum quem ipse Romam instituisset. Civitatibus apud Romanos haud sit noxæ quod ad Mithridatem defecerint. » Id quod tamen, juxta pacis formulam, non habuit eventum. Nam multas postea servili jugo oppresserunt. Honorifice dehinc Sylla in Italiam remeat. Mariusque denuo urbe excedit ; et Mithridates ad sua se refert : multasque denuo gentes, quæ propter adversam ejus fortunam desciverant, sub manum redegit.

Μαρίου δὲ ἀπὸ τῆς φυγῆς ἀνασωθέντος εἰς τὴν Ῥώμην, Σύλλας δεδιὼς (τῶν ἀντιστασιωτῶν γὰρ ἦν ἐκεῖνος) μὴ τῇ ὁμοίᾳ φυγῇ τὴν εἰς αὐτὸν ὕβριν ἀπαιτήσῃ [10], πρὸς Μιθριδάτην διεπρεσβεύετο, συμβάσεις αὐτῷ [11] τὰς πρὸς Ῥωμαίους ὑποβαλλόμενος. Τοῦ δὲ καὶ ταῖς συμβάσεσιν ἀσμενίσαντος, ἀφικέσθαι τε ἐπὶ ταύταις αἰτήσαντος, αὐτὸς προθύμως ἐστέλλετο. Οὕτω γοῦν τῶν ἀναμεταξὺ ἀλλήλων προεληλυθότων, Δάρδανον αὐτοὺς [12] ἐπὶ ταῖς συνθήκαις ὑποδέχεται, καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς ὑποχωρησάντων ὁμολογίαι γίνονται, Μιθριδάτην μὲν Ῥωμαίοις ἐκχωρεῖν τῆς Ἀσίας, καὶ [13] Βιθυνῶν δὲ καὶ Καππαδοκίας ἄρχειν τοὺς ἐκ γένους βασιλέας, βεβαιωθῆναι δὲ Μιθριδάτῃ τοῦ Πόντου παντὸς τὴν βασιλείαν, παρασχεῖν δ' ἰδίως Σύλλᾳ τριήρεις π' καὶ τάλαντα τρισχίλια πρὸς τὴν ἰδίαν ἐπὶ τὴν Ῥώμην κάθοδον, καὶ Ῥωμαίους μηδὲν ταῖς πόλεσι μνησικακῆσαι ἀνθ' ὧν μετέβαλον εἰς Μιθριδάτην, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὰς ὁμολογίας τοῦτο συνέβη· πολλὰς γὰρ ὕστερον τῶν πόλεων ἐδουλώσαντο. Σύλλας μὲν οὖν οὕτω λαμπρῶς εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀφίκετο, καὶ Μάριος αὖθις τῆς πόλεως ὑπεχώρησε, καὶ Μιθριδάτης ἀνέστρεψεν οἴκαδε, πολλὰ τῶν διὰ τὴν ἐν ᾗ κατηνέχθη [14] συμφορὰν ἀποστάντων ἐθνῶν ἐξ ὑπαρχῆς χειρωσάμενος.

Cap. XXXVIII. — *Murena bellum adversus Mithridatem renovat. Heraclienses neutri opitulantur.*

Post hæc Murena bello præficitur. Ad quem legatos amandat Mithridates, pacis cum Sylla initæ leges prætexens, et ut ratæ sint firmæque contendens. At is legatione non placatus (erant enim natione Græci, et vitæ ratione philosophi, qui plus cul-

Παρὰ τῆς συγκλήτου δὲ Μουρήνας ἡγεμὼν πέμπεται, καὶ Μιθριδάτης διαπρεσβεύεται πρὸς αὐτὸν, τὰς πρὸς Σύλλαν ὁμολογίας ἅμα τε [15] προτείνων καὶ βεβαίους ἀξιῶν εἶναι. Ὁ δὲ μὴ θέμενος τῇ πρεσβείᾳ (καὶ γὰρ καὶ οἱ πρέσβεις, Ἕλληνες ὄντες καὶ τὸν

VARIÆ LECTIONES.

[7] ἀνασῶσαι ς. [8] τὸν om. A. [9] ἀπροσδοκήτως ς. [10] ἀποτίσῃ Scaliger. [11] αὐτῳ add. A. [12] αὐτοὺς corr: A : αὐτοῖς ς. [13] καὶ abundare censet Scaliger. [14] κατηνέχθησαν ς [15] ἅμα τε A. : ἅτε ς. cf. p. 185 *a* 15. 206 *a* 42. 208 *b* 18.

Digitized by Google

βίον φιλόσοφοι, τὸν Μιθριδάτην μᾶλλον διέσυρον ἢ συνίστων) ὥρμητο ἐπὶ τὸν Μιθριδάτην. Καὶ τῷ τε Καππαδοκίας Ἀριοβαρζάνῃ τὴν ἀρχὴν βεβαιοτέραν ἐποίει, καὶ ἐπὶ ταῖς εἰσβολαῖς [16] τῆς Μιθριδάτου βασιλείας κτίζει πόλιν Ἑκίνειαν. Ἐν τούτοις ὅ τε Μουρήνας καὶ ὁ Μιθριδάτης διαπρεσβεύονται πρὸς Ἡρακλεώτας, ἀνὰ μέρος ἑκάτερος κατὰ τοῦ ἑτέρου καλῶν ἐπὶ συμμαχίᾳ. Τῶν μὲν οὖν Ῥωμαίων τὴν ἰσχὺν φοβερὰν ἡγοῦντο, ὠρρώδουν δὲ καὶ τὴν γειτνίασιν τοῦ Μιθριδάτου. Διὸ ἀποκρίνονται [17] τοῖς [381 H.] παρ' αὐτῶν πρέσβεσιν ὡς τοσούτων πολέμων ἀναρραγέντων μόλις ἂν τὴν ἰδίαν τηρεῖν δύνασθαι, μήτι γε ἑτέροις ἐπικουρεῖν. Ἀλλὰ γὰρ Μουρήνᾳ μὲν συνεβούλευον οὐκ ὀλίγοι πρὸς τὴν Σινώπην ὁρμᾷν καὶ περὶ τοῦ βασιλείου κινεῖν τὸν πόλεμον, ὡς εἰ ταύτην ἕλοι, τῶν λοιπῶν κρατήσει ῥᾳδίως· ὁ δὲ Μιθριδάτης πολλῇ δυνάμει κατασφαλισάμενος ταύτην εἰς αὐτοπρόσωπον πόλεμον καθειστήκει. Καὶ πείραις μὲν ταῖς κατ' ἀρχὰς ἐπικρατέστερα ἦν τὰ τοῦ βασιλέως· εἶτα εἰς ἀγχώμαλον ἡ μάχη συνεστράφη, καὶ εἰς ὄκνον ἡ μάχη τὸ πρόθυμον περιέστησε τῶν πολεμίων. [736 R.] Διὸ καὶ Μιθριδάτης μὲν εἰς τὰ περὶ τὸν Φᾶσιν καὶ τὸν Καύκασον ἐτράπετο, Μουρήνας δὲ ἀπῆρεν εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ τὰ οἰκεῖα ἕκαστος διετίθει.

A parent Mithridatem quam commendarent) in regem movit : et Ariobarzani regnum Cappadociæ magis confirmat : et circa ingressum regni Mithridatici, urbem condit Nicæam. Inter hæc Murena et Mithridates, pro se quisque contra alterum legatis, Heraclienses de auxiliis sollicitant. Sed cum potentia Romanorum formidabilis videretur ipsis, et Mithridatis vicinitatem etiam timerent, legatis respondent, in tanta bellorum tempestate, difficulter proprios se lares tueri, nedum aliis **232***b* auxiliari posse. Murenæ tamen non pauci dant consilium, ut Sinopem invadens, de regia ipsa bellum moveat. Si enim hanc ceperit, facile etiam cætera in potestatem ventura. At Mithridates, validis hac præsidiis communita, ipse bello gerendo incumbit. Interque B initia ubi ad manus ventum erat, regii viribus præpollent. Postea fortuna pugnæ exæquatur. Tandem præliandi tædium hostibus alacritatem animi deminuit. Ideo ad interiora circa Phasin et Caucasum se convertit. Murena vero copias in Asiam traducit, et sua tum quisque administrat.

CAP. XXXIX. — *Luculli et Cottæ in Mithridatem expeditio.*

Μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον Σύλλας ἐν Ῥώμῃ τελευτᾷ, καὶ πέμπουσιν ἡ σύγκλητος ἐπὶ μὲν τὴν Βιθυνίαν Αὐρήλιον Κόττταν, ἐπὶ δὲ τὴν Ἀσίαν Λεύκιον Λεύκολλον, οἷς ἡ ἐντολὴ πολεμεῖν Μιθριδάτῃ. Μιθριδάτης δὲ ἄλλον τε στρατὸν συχνὸν παρεσκευάζετο, καὶ τριήρεις μὲν υ', τῶν δὲ μικροτέρων νηῶν C πεντηκοντέρων [18] τε καὶ κερκούρων ἀριθμὸς ἦν οὐκ ὀλίγος. Διοφάντῳ δὲ τῷ Μιθάρῳ [19] δύναμιν δοὺς πέμπει πρὸς τὴν Καππαδοκίαν, φρουρὰς ταῖς πόλεσιν ἐγκαθιστάναι, εἰ δὲ Λεύκολλος εἰς τὸν Πόντον ἐφίκοιτο, ὑπαντιάζειν καὶ τῆς πρόσω πορείας ἀπείργειν. Αὐτὸς δὲ μεθ' ἑαυτοῦ πεζὸν μὲν στρατὸν ἦγε ιε' μυριάδας, ἱππεῖς δὲ δισχιλίους [20] ἐπὶ τοῖς μυρίοις. Ἅρματά τε δρεπανηφόρα συνεπῆγεν κ' καὶ ϛ', καὶ πᾶσαν ἄλλην μηχανοποιὸν οὐκ ἐνδέουσαν πληθύν. Ἠπείγετο δὲ διὰ τῆς Τιμωνιτίδος Παφλαγονίας εἰς τὴν Γαλατίαν, καὶ ἐναταῖος εἰς τὴν Βιθυνίαν ἀφικνεῖται. Λεύκολλος δὲ Κόττταν μὲν ἐφορμεῖν κελεύει τῷ Καλχηδονίων λιμένι παντὶ τῷ ναυτικῷ.

Nec longe post Sylla Romæ e vivis migrat : et senatus in Bithyniam mittit Aurelium Cottam, in Asiam vero L. Lucullum, cum mandatis ut bellum Mithridati facessant. At Mithridates, cum alium in procinctu habens exercitum frequentissimum, tum triremes 400 naviumque minorum, quas penteconteres et cercuras vocitant, non exiguus erat numerus. Diophantum etiam Mitharum, cum valida manu, in Cappadociam dimittit, ut præsidia in urbibus collocet : et, si Lucullus Pontum ingrediatur, occurrat, et progressum ejus intercludat. Ipse vero 150000 peditum sub vexillis apud se retinet, et 12000 equitum, quos falcati sequuntur currus 120, nec ulla machinarum omnis generis copia abest. Concitato igitur itinere, per Timonitidem, Cappadociam et Galatiam pergens, ad diem nonum Bithyniam attingit. Lucullus interim Cottam in Chalcedoniorum portu stationem habere jubet cum omni classe.

CAP. XL. — *Heraclienses Mithridati se adjungunt et publicanos Romanos interficiunt.*

Τὸ δὲ Μιθριδάτου ναυτικὸν παραπλέον τὴν Ἡράκλειαν παρ' αὐτῆς οὐκ ἐδέχθη, ἀλλ' ἀγορὰν μὲν αἰτησαμένων παρέσχον. Οἷα δὲ εἰκὸς, ἐπιμιξίας γενομένης Ἀρχέλαος ὁ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγὸς συνέλαβε Σιλῆνον [21] καὶ Σάτυρον ἐπιφανεῖς τῆς Ἡρακλείας ἄνδρας, καὶ οὐκ ἀνῆκεν ἕως ἂν ἔπεισε λαβεῖν πέντε τριήρεις συμμαχίδας εἰς τὸν κατὰ τῶν Ῥωμαίων πόλεμον. Καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς πράξεως (ὅπερ καὶ Ἀρχέλαος ἐμηχανᾶτο) τὴν Ῥωμαίων ἀπέχθειαν ὁ Ἡρακλεώτης δῆμος ἐκτήσατο. Δημοσιωνίας δὲ τῶν Ῥωμαίων ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι D Mithridatis autem classis Heracleam præterlegens, ab ea non recipitur : forum tamen venale rogantibus præbent : et commerciis, ut fieri solet, initis, Archelaus copiarum navalium ductor, Silenum et Satyrum, nobiles ex Heraclea viros, comprehendit : nec prius dimisit, quam persuasisset ut quinque triremibus ipsum in hoc cum Romanis bello adjuvarent. Hoc facto (quod et Archelaus veteratorie molitus erat) Romanorum inimicitiam populus Heracliensis sibi conciliavit. Cum igitur auctiones publicas Romani in aliis civitatibus instituerent, Ile-

VARIÆ LECTIONES.

[16] ἐκβολαῖς ϛ. [17] ἀπεκρίνοντο ϛ. [18] libri πεντηκοντήρων. [19] Μιθάρου vel Μιθάρεω Scaliger. [20] δισχιλίους A : δύο ϛ. [21] σιλῖνον A.

Digitized by Google

racleam quoque, propter causam ante dictam, his exposuerunt. Cumque auctionatores urbem ingressi, contra reipublicæ morem argentum exigerent **233***a*, in mœrorem cives conjecerunt, qui servitutis initium hoc esse existimabant. Quare cum per legationem ad senatum Romanum publicationem bonorum deprecari res postularet, ipsi a quodam in urbe audacissimo persuasi, publicanos e medio tollunt, tam secreto, ut de nece illorum nemini quidquam constaret.

A καθιστώντων, καὶ τὴν Ἡράκλειαν διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν ταύταις ὑπέβαλλον. Οἱ δὲ δημοσιῶναι πρὸς τὴν πόλιν ἀφικόμενοι παρὰ τὰ ἔθη τῆς πολιτείας καὶ ἀργύριον ἀπαιτοῦντες τοὺς πολίτας ἐλύπουν, ἀρχήν τινα δουλείας τοῦτο νομίζοντας. Οἱ δὲ, διαπρεσβεύσασθαι δέον πρὸς τὴν σύγκλητον ὥστε τῆς δημοσιωνίας ἀπολυθῆναι, ἀναπεισθέντες ὑπό τινος θρασυτάτου τῶν ἐν τῇ πόλει τοὺς τελώνας ἀφανεῖς ἐποίησαν, ὡς καὶ τὸν θάνατον αὐτῶν ἀγνοεῖσθαι.

Cap. XLI. — *Pugna ad Chalcedonem cum Mithridate, Romanis funesta.*

Prælio dehinc navali ad Chalcedonem inter Romanos et Ponticos commisso, dum regis et Romanorum pedestres inter se confligunt acies (quarum huic Cotta, illi Mithridates præerat), Basternæ Italorum pedites in fugam vertunt, et prolixam edunt stragem. Eadem fortuna etiam classis usa est, unoque die mare et terra cadaveribus Romanis fœde opplentur 8000 in conflictu navali occisis, 4500 captis; de pedestri autem exercitu Italorum, 3300. A parte autem Mithridatis Basternæ circiter 30; ex reliqua multitudine 700, ceciderunt. Hoc Mithridatis successu omnium animi servilem in modum concidere. Sed Lucullus ad Sangarium fluvium castra habens, cognita ea clade, perculsos militum animos verbis erexit.

Πολέμου δὲ ναυτικοῦ κατὰ Καλχηδόνα πόλιν Ῥωμαίοις τε καὶ Ποντικοῖς συστάντος, καὶ πεζῇ δὲ δυνάμεως τῆς τε βασιλικῆς καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς εἰς μάχην ἀλλήλαις [382. H.] συῤῥαγείσης (ἐστρατήγει δὲ τῆς μὲν Κόττας, τῆς δὲ Μιθριδάτης) τρέπουσιν οἱ Βαστέρναι κατὰ τὸ πεζὸν τοὺς Ἰταλοὺς, καὶ πολὺν αὐτῶν φόνον εἰργάσαντο. Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ τὰς ναῦς ἐγένετο, καὶ ὑπὸ μίαν ἡμέραν γῇ τε καὶ θαλάσσῃ τοῖς Ῥωμαίων διελελύμαστο σώμασι, διαφθαρέντων ἐν μὲν τῇ ναυμαχίᾳ ὀκτακισχιλίων, τετρακισχιλίων [33] δὲ καὶ πεντακοσίων ἑαλωκότων· τοῦ δὲ πεζοῦ στρατεύματος Ἰταλοὶ μὲν τριακόσιοι καὶ πεντακισχίλιοι, τῶν δὲ Μιθριδατείων Βαστέρναι μὲν περὶ τριάκοντα, τοῦ δὲ λοιποῦ πλήθους ἑπτακόσιοι. Οὕτως ἀρθέντα τὰ Μιθριδάτου πάντων τὸ φρόνημα κατεδούλου. Λεύκολλος δὲ ἐπὶ τοῦ Σαγγαρίου [33] ποταμοῦ στρατοπεδεύων, καὶ μαθὼν τὸ πάθος, λόγοις ἀνελάμβανεν ἀθυμήσαντας τοὺς στρατιώτας.

Cap. XLII. — *Mithridates ad Cyzicum Marte Luculli et naufragiis domitus.*

Ubi vero magno se spiritu ad Cyzicum Mithridates convertit, copias urbi admovere cupiens, incumbit a tergo Lucullus: et infesta signa inferens, memorabili Ponticos victoria profligat, et viribus exuit. Aliquanto enim plures 10000 in acie cædit, et 13000 capit. Fimbrianus autem miles suspectos habens duces, quasi propter audacissimum in Flaccum facinus non amplius fidem ipsis habeant, tacite ad Mithridatem missitando, transitionem pollicentur. Qui in lucro ponens hanc ad se inclinationem, nocte oborta, Archelaum amandat, qui pacta confirmet, et ad partes regis se adjungentes adducat. At Fimbriani Archelaum ad ipsos profectum in vincula compingunt, et quæ cum eo venerat manum interficiunt. Post hoc infortunium, etiam fames opprimit exercitum regium, et multis interitum affert. Tot tamen adversis ictus casibus, a Cyzici obsidione non absistit, sed brevi, licet multa perpessus esset et egisset, urbe non expugnata recessit: et pedestri quidem agmini **233***b* Hermæum et Marium præfecit, qui 30000 hominum illuc ducebant: ipse autem per mare reditum instituerat. Ingressoque triremes, multæ variæque malorum formæ ei simul ingruerunt. Nam dum milites soluturi, naves, qua-

[737 R.] Τρεπομένου δὲ ἐπὶ Κύζικον σὺν μεγάλῳ φρονήματι Μιθριδάτου, καὶ πολιορκεῖν τὴν πόλιν βουλομένου, Λεύκολλος ἐπακολουθήσας καὶ συμβαλὼν πολέμῳ νικᾷ τοὺς Ποντικοὺς ἀνὰ κράτος, βραχεῖ [34] μὲν πλείους μυριάδος ἀνελὼν, τρισχιλίους δὲ καὶ μυρίους λαβὼν αἰχμαλώτους. Τὸ δὲ Φιμβριανῶν [35] στράτευμα ὑπόπτως ἔχον ὡς διὰ τὸ περὶ Φλάκκον τόλμημα οὐκ ἂν αὐτοὺς ἔτι νομίσειαν οἱ ἡγεμόνες εὔνους, ἔπεμπον κρύφα πρὸς Μιθριδάτην αὐτομολίαν ὑπισχνούμενοι. Ὁ δὲ ἕρμαιον τὴν πρόσκλησιν [36] ἡγησάμενος, ὡς νὺξ ἐπέλαβεν [37], Ἀρχέλαον πέμπει βεβαιώσαί τε τὰς ὁμολογίας καὶ τοὺς προσχωρήσαντας ἄγειν. Οἱ δὲ Φιμβριάνοι, ἐπεὶ τούτοις Ἀρχέλαος παρεγένετο, αὐτὸν μὲν συνέλαβον, τοὺς δὲ σὺν αὐτῷ διεχειρίσαντο. Ἐπὶ τούτῳ τῷ τοῦ βασιλέως ἀτυχήματι καὶ λιμὸς ἐπιπίπτει αὐτοῦ τῇ στρατιᾷ, καὶ πολλοὺς ἀπώλλυε. Πλὴν οὕτω πολλοῖς παθήμασι κάμνων Κυζίκου τῆς πολιορκίας τέως οὐκ ἀφίστατο· μετ' ὀλίγον δὲ πολλὰ καὶ παθὼν καὶ πράξας, ὅμως ἀνάλωτον λιπὼν τὴν πόλιν ἀνεχώρησε, τοῦ μὲν πεζοῦ Ἑρμαῖον καὶ Μάριον ἡγεῖσθαι καταστησάμενος, στρατὸν ὑπὲρ τρισμυρίους ἄγοντας, αὐτὸς δὲ διὰ θαλάσσης ποιούμενος τὴν ἀνάζευξιν. Ἐπιβαίνοντος δὲ αὐτοῦ τῶν τριηρῶν πολλαὶ παθῶν

VARIÆ LECTIONES.

[33] τετρακισχ. δὲ A : καὶ τετρακισχ. ς. [33] et 40 *b*. σαγαρίου libri. [34] βραχὺ ς. [35] φαμβριανῶν A · φαβριανῶν ς. [36] πρόσκλησιν A : κλῆσιν ς. Stephanus πρόσκλισιν. [37] ἐπέλαβεν Schæferus : libri ἐπέβαλεν. cf. p. R. 1181. 3 et 1545, 32.

Digitized by Google

ἰδίαι συνέπιπτον· οἱ γὰρ ἐμβαίνειν μέλλοντες εἰς A rum aliæ jam repletæ, aliæ mox replendæ essent, αὐτὰς τὰς μὲν ἤδη πεπληρωμένας τὰς δὲ καὶ μελλούσας κατεῖχον ἐξαρτώμενοι, καὶ παρὰ τὸ πλῆθος τῶν τοῦτο δρώντων αἱ μὲν κατεδύοντο αἱ δὲ περιετρέποντο. Τοῦτο Κυζικηνοὶ θεασάμενοι ὥρμησαν ἐπὶ τὰ τῶν Ποντικῶν στρατόπεδα, καὶ τοὺς ὑπολειφθέντας κομματηροὺς διαφθείροντες, εἴ τι παρῆν ὑπολελειμμένον τῷ στρατοπέδῳ, διήρπαζον [28]. Λεύκολλος δὲ διώξας ἐπὶ τὸν Αἴσηπον [29] ποταμὸν τὸ παῖον ἀπροσδόκητος [30] καταλαμβάνει, καὶ φόνον πολὺν τῶν πολεμίων ποιεῖται. Μιθριδάτης δὲ ἀναλαβὼν ἑαυτὸν ὡς ἠδύνατο, Περίνθου ἐπολιόρκει, ταύτης δὲ διαμαρτὼν ἐπὶ Βιθυνίαν διαπεραιοῦται.

confertim occupant, et undique illis adhærent, factum est ut præ multitudine imminentium, pars navium deprimeretur, pars etiam subverteretur. Quod conspicati Cyziceni, impetu in castra Ponticorum facto, ægros ibi relictos trucidant, et si quid supererat diripiunt. At Lucullus, peditum agmen a tergo premens, ad Æsipum fluvium assequitur de improviso, magnamque hostium cædem peragit. Mithridates interim, collectis ut potuit, in Ponto viribus, Perinthum circumsidet et oppugnat: eaque non potitus, in Bythiniam transmittit.

Cap. XLIII. — *Triarii res gestæ contra Mithridatem. Prusa urbs. Fabula de Nicæa et Baccho.*

Ἐπεὶ δὲ καὶ Βάρβας συχνοὺς Ἰταλῶν ἐπάγων B Postquam vero Barba, robustam Italorum manum ἦκε, καὶ μὴν καὶ Τριάριος ὁ Ῥωμαίων ἡγεμὼν ἀνασκευασάμενος τῇ Ἀπαμείᾳ πολιορκεῖν ἐπέστη, οἱ Ἀπαμεῖς ἀντισχόντες ὅσα ἠδύναντο, [383 H.] τέλος ἀνοίξαντες τὰς πύλας τούτους εἰσεδέξαντο. Εἷλον δὲ καὶ Προῦσαν τὴν πόλιν ἡ Ῥωμαίων δύναμις· ὑπὸ δὲ τὸν Ἀσιανὸν Ὄλυμπον διέκειτο [31] αὕτη. Ἐκεῖθεν ὁ Τριάριος ἐπὶ Προυσιάδα τὴν ἐπιθαλάσσιον μετὰ τῆς δυνάμεως παραγίνεται· αὕτη δὲ Κίερος [32] τὸ παλαιὸν ἐκαλεῖτο, ἐν ᾗ καὶ ἡ τῆς Ἀργοῦς ἄφιξις λέγεται καὶ ὁ τοῦ Ὕλα ἀφανισμὸς καὶ ἡ τοῦ Ἡρακλέος ἐπὶ τὴν τούτου ἀναζήτησιν πλάνη καὶ πολλὰ τοιαῦτα ἕτερα. Παραγεγονότα δὲ ῥᾳδίως οἱ Προυσεῖς [33] ἐδέξαντο, τοὺς Ποντικοὺς δωσάμενοι. Ἐκεῖθεν ἐπὶ Νίκαιαν φρουρουμένην Μιθριδατείῳ φρουρᾷ C παραγίνεται· οἱ δὲ Ποντικοὶ τὸν νοῦν τῶν ἐν Νικαίᾳ συνιδόντες ἐπὶ Ῥωμαίους ἀποκλίνοντα, διὰ νυκτὸς [34] πρὸς Μιθριδάτην εἰς Νικομήδειαν ἀνεχώρησαν, καὶ Ῥωμαῖοι ἀταλαιπώρως κρατοῦσι τῆς πόλεως. Αὕτη δὲ ἡ πόλις ἡ Νίκαια τὴν μὲν κλῆσιν ἄγει ἀπὸ ναΐδος νύμφης, ὄνομα λαχούσης τὴν Νίκαιαν, ἔργον δὲ γεγονὸς [35] Νικαέων τῶν μετὰ Ἀλεξάνδρου μὲν στρατευσάντων, μετὰ δὲ τὸν ἐκείνου θάνατον κατὰ ζήτησιν πατρίδος ταύτην τε κτισάντων καὶ συνοικισαμένων. [740 R.] Ἡ μὲν οὖν ναῖς ἡ Νίκαια λέγεται φῦναι Σαγγαρίου τοῦ κατὰ τὴν χώραν δυνάστου καὶ Κυβέλης· παρθενίαν δὲ μᾶλλον ἢ τὴν πρὸς ἄνδρα ποθοῦσα ὁμιλίαν, ἐν δρεσι καὶ θήραις τὸν βίον ἔσχε [36]. Ταύτης δὲ Διόνυσος μὲν ἥρα, ἐρῶν δὲ οὐκ ἐτύγχανε. Μὴ τυγχάνων δὲ μηχαναῖς τὸ λεῖπον τῇ γνώμῃ ἀνα- D πληροῦν ἐπεχείρει. Πληροῖ τοίνυν τὴν κρήνην, ἀφ' ἧς εἰώθει [37] ἡ Νίκαια πίνειν ἐπειδὰν ἀπὸ τῆς θήρας κοπιάσῃ, ἀντὶ τοῦ ὕδατος οἶνον. Ἡ δὲ μηδὲν συνειδυῖα καὶ τὸ εἰωθὸς ποιοῦσα [38] ἐμφορεῖταί τε τοῦ ἐπιδούλου νάματος, καὶ ὑπηρετεῖ καὶ ἄκουσα τῷ βουλήματι τοῦ ἐραστοῦ· μέθης γὰρ αὐτὴν καὶ ὕπνου λαβόντων ὅ τε Διόνυσος αὐτῇ ἐπιμίγνυται, καὶ παῖδας ἐξ αὐτῆς φύει Σάτυρόν τε καὶ ἕτερους. Οἱ δὲ Νικαεῖς, οἳ τὴν πόλιν ἦγειραν καὶ συνῴκισαν, Νίκαιαν εἶχον πατρίδα Φωκίδος γείτονα· πρὸς ἣν καὶ

rum aliæ jam repletæ, aliæ mox replendæ essent, confertim occupant, et undique illis adhærent, factum est ut præ multitudine imminentium, pars navium deprimeretur, pars etiam subverteretur. Quod conspicati Cyziceni, impetu in castra Ponticorum facto, ægros ibi relictos trucidant, et si quid supererat diripiunt. At Lucullus, peditum agmen a tergo premens, ad Æsipum fluvium assequitur de improviso, magnamque hostium cædem peragit. Mithridates interim, collectis ut potuit, in Ponto viribus, Perinthum circumsidet et oppugnat: eaque non potitus, in Bythiniam transmittit.

adducens, venisset, et Triarius insuper Romanorum dux, motis inde castris, Apameam obsideret, cives, eam aliquandiu pro viribus suis hostem sustinuissent, apertis tandem portis eos intromisere. Prusam etiam urbem Romanus exercitus cepit. Jacet hæc ad Olympum Asiæ montem. Hinc Prusiadem mari impositam cum exercitu petit: Cierum olim nominabant. Quo etiam Argonautas appulisse, et evanuisse Hylam et Herculem, dum requirit eum, circumvagatum, multaque id genus alia contigisse, fama est. Ut urbi appropinquavit, facile Prusienses eum receperunt, Ponticis ejectis. Inde Nicæa, quam præsidium Mithridatis tenebat, imminet. Pontici autem, intellecto cives animis ad Romanos propendere, noctu se ad Mithridatem Nicomediam subducunt. Romani igitur sine molestia urbem suæ potestati subjiciunt. Hæc urbs nomen deducit a Naide quadam nympha, cui Nicææ nomen, et opus est Nicæensium, qui in Alexandri exercitu fuerunt: et post ejus interitum, dum patriam receperunt, hac urbe a se condita et frequentata, in civitatem coalnerunt. Nais autem illa Nicæa Sangario, loci regulo, et Cybele nata fertur. Quæ cum majore virginitatis desiderio quam consuetudinis **234** *a* cum viro, teneretur, in montibus et venatibus vitam egit. Bacchus quidem efflictim amat puellam, sed hæc amorem frustratur. Quando igitur voti compos alia ratione fieri nequit, fallaciis explere animi desiderium instituit. Nam fontem, ex quo Nicæa a venatione defessa bibere solebat, vino pro aqua replet. Eaque nihil suspicata, dum pro more suo bibit, fallacem intra se haurit liquorem: et sic quamlibet invita, amantis cupiditati subservit. Mero enim et somno correptam Liber comprimit, et Satyrum ex ea liberosque alios suscipit. Nicæenses autem a quibus excitata est Nicæa, et sedibus frequentata, primum erant vicini Phocidi: sed quod subinde rebellarent, Phocenses tandem patria eos expulerunt, et ut urbs eorum eversa deleretur, magno

VARIÆ LECTIONES.

[28] διήρπαζον A : διέφθειρον ς. [29] αἴσιπον A : αἴσιππον ς. [30] ἀπροσδοκήτως ς. [31] διέκειτο] Ἔκειτο Schæferus. [32] Κίερος] Κίος Palmerius. cf. Wesseling. ad Itinerar. Vet. p. 694. [33] προυσιεῖς Vales. Emend. 2, 2. [34] διὰ τῆς νυκτὸς. [35] γεγονὸς] γέγονε Stephanus. [36] ἔσχε A : κατέσχε ς· [37] εἰώθει Schæferus. [38] πιοῦσα ς.

Digitized by Google

perfecerunt studio. Nicæa ergo hoc modo appellata et condita fuit : atque in Romanorum potestatem devenit.

πολλάκις στασιάσαντες ὑπ' αὐτῆς ἐκείνης ὕστερον τὴν πατρίδα ἀφῃρέθησαν, καταστροφὴν ταύτης καὶ ἀφανισμὸν τῶν ἐν τῇ Φωκίδι πολλῇ σπουδῇ κατα-
πραξαμένων. Ἀλλ' ἡ μὲν Νίκαια οὕτω τε τὴν κλῆσιν καὶ τὴν οἰκοδομὴν ἔσχε, καὶ οὕτω προσεχώρησε Ῥωμαίοις.

CAP. XLIV. — *Mithridates cedit Cottæ et Triario, et astu Heracleam occupat.*

Cæterum Mithridates Nicomedeæ subsistebat. Cotta autem, superiora damna resarcire volens, a Chalcedone, ubi succubuerat, Nicomedeam copias transfert, et 150 stadia ab urbe castra metatus, a dimicatione cavet. Ibi, magna adhibita festinatione, citatis itineribus Cottam sponte sua Triarius assequitur, et Mithridates in urbem se recipit. Tum uterque Romanus exercitus ad oppugnationem ejus se parat. At rex cognito gemino conflictu navali, qua circa Tenedum, qua in mari Ægeo Ponticos a Lucullo victos, nec parem se ad occurrendum præsentibus Romanorum copiis esse, classem in fluvium retro movet, et gravi correptus tempestate, aliquot triremes amittit : ipse tamen cum plurimis in Hypium fluvium defertur. Hic, cum tempestas eum moratur, audito Lamachum Heracliensem, quem antiquo amicitiæ fœdere obstrictum haberet, ad reipublicæ gubernaculum sedere, multis hominem promissis attraxit, ut sibi in urbem recipiendo operam daret. Pecunias etiam miserat hoc nomine. Hic quæ rogaverat, ille præstat. Publico enim extra urbem epulo civibus apparato, sub quod **234**b clausas se non habiturum portas fidem dederat, mero populum inescat, utque eo ipso die ex compacto Mithridates superveniat illis, dat operam. Itaque nec olfacto Mithridatis adventu, urbs in ejus arbitrium venit. Postridie plebem rex convocatam amicis hortatur verbis, utque fidem erga ipsum tueatur hortatus, Connacorigi, cum præsidio 4 millium, urbem custodiendam tradit. Prætextus erat, defensurum se cives, si Romani quid contra moliantur, et conservaturum. Hinc distributis in cives, maxime in magistratus, pecuniis, versus Sinopem navigationis cursum dirigit.

Μιθριδάτης δὲ ἐν τῇ Νικομηδείᾳ διέτριβε. Κόττας δὲ βουλόμενός τι τῶν προδιημαρτημένων [39] ἀναλαβεῖν ἦκεν ἀπὸ Καλχηδόνος [40], ἐν ᾧ ἦττητο, πρὸς τὴν Νικομήδειαν, καὶ στρατοπεδεύσας ν' καὶ ρ' σταδίων τῆς πόλεως ἄποθεν, τὴν συμβολὴν τῆς μάχης ὑπευλαβούμενος. Καταλαμβάνει δὲ Κόττας σπουδῇ πολλῇ αὐτόκλητος ὁ [41] Τριάριος, καὶ Μιθριδάτου ὑποχωρήσαντος εἰς τὴν πόλιν ἑκατέρωθεν ταύτην πολιορκεῖν τὸ Ῥωμαϊκὸν παρεσκευάζετο στράτευμα. Ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπυνθάνετο δυσὶ ναυμαχίαις, τῇ μὲν περὶ Τένεδον τῇ δὲ κατὰ τὸν Αἴγαιον, Λευκόλλου πολεμοῦντος τοὺς Ποντικοὺς νενικῆσθαι, καὶ οὐκ ἀξιόμαχον αὐτὸν πρὸς τὴν [384 H.] παροῦσαν δύναμιν Ῥωμαίων ἡγεῖτο, τὴν ἐπίβασιν [42] τῷ στόλῳ εἰς τὸν ποταμὸν ἀνέπλει, καὶ σφοδρῷ χειμῶνι περιπεσὼν τινὰς μὲν τῶν τριήρων ἀποβάλλει, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν πλειόνων εἰς τὸν Ὕπιον ποτιμὸν κατηνέχθη. Ἐκεῖ δὲ διὰ τὸν χειμῶνα διατρίβων Λάμαχον τὸν Ἡρακλεώτην, φιλίαν ἔχων πρὸς ἑαυτὸν παλαιάν, μαθὼν [43] ἄρχειν τῆς πολιτείας, πολλαῖς ὑποσχέσεσιν εἶλκεν ὥστε παρασκευάσαι αὐτὸν ἐν τῇ πόλει παραδεχθῆναι. Ἔπεμπε δὲ καὶ χρήματα· ὁ δὲ ἀντεδίδου τὴν αἴτησιν, καὶ δημοθοινίαν ἔξω τῆς πόλεως λαμπροτάτην παρασκευασάμενος τοῖς πολίταις, καὶ [44] ταύτῃ μηδὲ τὰς πύλας ἔχειν παρεγγυησάμενος κεκλεισμένας, μεθύσας τε τὸν δῆμον, ἐκ συνθήματος κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐφεστάναι λάθρᾳ προπαρασκευάζει [45] τὸν Μιθριδάτην. Καὶ οὕτως ἡ πόλις, μηδὲ τὴν ἄφιξιν αἰσθομένων τῶν Ἡρακλεωτῶν, ὑπὸ χεῖρα Μιθριδάτῃ γίνεται. Τῇ ἐπαύριον δὲ συγκαλέσας τὸ πλῆθος ὁ βασιλεὺς, καὶ φιλίοις δεξιωσάμενος λόγοις, καὶ τὴν εὔνοιαν πρὸς αὐτὸν παραινέσας σώζειν, τετρακισχιλίους τε φρουροὺς ἐγκαταστήσας καὶ φρούραρχον Κοννακόρηκα, προφάσει τοῦ, εἰ Ῥωμαῖοι βουληθεῖεν ἐπιβουλεύειν, τῆς πόλεως ἐκείνους ὑπερμαχεῖν καὶ ἰωτῆρας εἶναι τῶν ἐνοικούντων, εἶτα δὲ καὶ χρήματα διανείμας τοῖς ἐν αὐτῇ, μάλιστα δὲ τοῖς ἐν τέλει, ἐπὶ τῆς Σινώπης ἐξέπλευσεν.

CAP. XLV. — *Pugnæ Rom. cum Mithrid. secundæ.*

Tum Lucullus et Cotta et Triarius Romani duces ad Nicomedeam agminibus conjunctis, in Pontum irruptionem facere destinarunt. At renuntiata Heracleæ oppugnatione, cum de proditione necdum constaret, sed totius simul civitatis voluntate defectionem contigisse arbitrarentur, Luculli consilium erat ut ipse cum robore exercitus per Mediterranea et Cappadociam moveret in regem et totum ejus regnum, et Heracleam oppugnaret Cotta. Triarius autem, assumpta classe, missas in Cretam et Hispa-

Λεύκολλος δὲ καὶ Κόττας καὶ Ὀτριάριος, οἱ Ῥωμαίων αὐτοκράτορες στρατηγοί, ἐπὶ τῆς Νικομηδείας καθ' ἓν γενόμενοι ὥρμηντο εἰς τὸν Πόντον ἐμβαλεῖν· [741 R.] ἐπεὶ δὲ σύτοῖς ἡ τῆς Ἡρακλείας κατάληψις ἠγγέλθη, ἡ δὲ προδοσία οὐκ ἐγνώσθη, ἀλλὰ τῆς πόλεως ὅλης ἡ ἀπόστασις ἐνομίσθη, Λεύκολλον μὲν ἐδόκει μετὰ τῆς πλείστης δυνάμεως εἰς τὴν Καππαδοκίαν διὰ τῆς μεσογείου χωρεῖν ἐπί τε Μιθριδάτην καὶ τὴν πᾶσαν βασιλείαν, Κότταν δὲ ἐπὶ Ἡρακλείας, Ὀτριάριον δὲ τὸ ναυτικὸν ἀνα-

VARIÆ LECTIONES.

[39] βουλ. τε τῶν διημαρτημένων ς. [40] καρχηδόνος libri. [41] ὁ add. A. [42] ἐπίβασιν — ποταμὸν] fortasse leg. ἐπὶ Φᾶσιν — Πόντον. et Πόντον video etiam Palmerio placuisse. [43] φιλίαν — καὶ μαθὼν ς [44] καὶ] κἀν Stephanus. [45] παρασκευάζει ς.

Digitized by Google

λαβόντα περὶ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὴν Προποντίδα A τὰς ἐπὶ Κρήτην καὶ Ἰβηρίαν ἀπεσταλμένας Μιθριδατείους ναῦς ὑποστρεφούσας λοχᾷν. Μιθριδάτης δὲ ταῦτα ἀκούων παρεσκευάζετο, καὶ διεπρεσβεύετο πρός τε τοὺς Σκυθῶν βασιλεῖς καὶ πρὸς τὸν Πάρθον καὶ πρὸς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Τιγράνην τὸν Ἀρμένιον. Ἀλλ' οἱ μὲν ἀπεῖπον, Τιγράνης δὲ ὑπὸ τῆς Μιθριδάτου θυγατρὸς πολλάκις ἐνοχληθεὶς καὶ ἀναβαλλόμενος ὅμως ὑπέστη τὴν συμμαχίαν. Καὶ Μιθριδάτης διαφόρους πέμπων κατὰ Λευκόλλου στρατηγοὺς, καὶ τῆς συμπλοκῆς ἐπιγενομένης πολύτροποι [46] μὲν συνέβαινον αἱ μεταβολαὶ, ἐν τοῖς πλείστοις δὲ τὰ Ῥωμαίων [47] ὅμως κατώρθου. Ἠθύμει μὲν ὁ βασιλεύς· ἀθροίσας δ' οὖν πεζῶν μὲν δ' μυριάδας, ἱππεῖς δὲ ὀκτακισχιλίους, ἐξέπεμψε Διόφαντον καὶ Ταξίλλην ἐπὶ τοῖς προαπεσταλμένοις. Τῶν B δὲ τοῖς προλαβοῦσι συναφθέντων κατ' ἀρχὰς μὲν ἀκροβολισμοῖς ἀλλήλων οἱ πολέμιοι καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἀπεπειρῶντο, εἶτα ἱππομαχίαι συνέστησαν β', ὧν τὴν μὲν [585 Η.] ἐνίκων οἱ Ῥωμαῖοι, τὴν δευτέραν δὲ οἱ Ποντικοί. Τριβομένου δὲ τοῦ πολέμου, Λεύκολλος ἀγορὰν ἄξοντας εἰς Καππαδοκίαν ἐκπέμπει, καὶ μαθὼν Ταξίλλης καὶ Διόφαντος πεζοὺς ἐκπέμπουσι τετρακισχιλίους καὶ ἱππεῖς δισχιλίους, ἐφ' ᾧ ἐπιθέμενοι ἀφαιρήσονται τοὺς ἀποκομίζοντας τὰς ἀγοράς. Καὶ συμβαλόντων [48] ἀλλήλοις ἐπικρατέστεροι γεγόνασιν οἱ Ῥωμαῖοι· πέμψαντος δὲ Λευκόλλου βοήθειαν τοῖς οἰκείοις, τροπὴ γίνεται βαρβάρων περιφανής. Καὶ τῇ φυγῇ τούτων ἡ Ῥωμαίων δύναμις ὁδηγουμένη [49] ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τὸ C περὶ Διόφαντον καὶ Ταξίλλην ἦκον, καὶ καρτερᾶς πρὸς αὐτοὺς τῆς μάχης γενομένης [50] ἐπ' ὀλίγον μὲν ἀντέσχον οἱ Ποντικοὶ, εἶτα τῶν στρατηγῶν πρῶτον ἀποχωρούντων πάντες ἐνέκλιναν. Καὶ Μιθριδάτῃ τοῦ πταίσματος οἱ στρατηγοὶ αὐτάγγελοι παρεγένοντο, καὶ πολὺ πλῆθος τότε τῶν βαρβάρων ἀπώλετο.

niam Mithridatis naves, in reditu, circa Hellespontum et Propontidem interciperet. Quibus Mithridates auditis, in novos belli apparatus incumbit, et Scytharum reges, Parthumque et generum suum Tigranem Armenium sollicitat. Cæteri quidem denegant: at Tigranes, licet diu cunctaretur, sæpius tamen a filia Mithridatis, non sine molestia, interpellatus, auxilia tandem promisit. Interim diversos contra Lucullum Mithridates præfectos dimittit, et post commissas acies, variæ acciderunt fortunæ vices: in plerisque tamen prospera fortunæ aura afflavit Romanis, et Mithridati animus elanguit. Contractis igitur 40 peditum et 8 equitum millibus, Diophantum et Taxilen, ultra missos ante, dimittit. Qui cum ad antecessores accessissent, principio velitationibus fere assiduis hostiles exercitus inter se vires explorabant. Postea ad duas pugnas equestres deventum est, quarum altera Romani, altera Pontici, victores abiere. Dumque ita bellum ducitur, Lucullus **235***a* in Cappadociam, qui commeatum inde afferrent, misit. Quo observato, Taxiles et Diophantus 4 peditum et 2000 equitum contra mittunt, ut, insidiis in medio positis, impedimenta revertentibus adimerent. Ubi ad manus ventum superant Romani, et subsidiis à Lucullo missis, fuga barbarorum insignis committitur. Quorum vestigiis insistentes Romani, ad ipsa Diophanti et Taxilis castra provehuntur. Ubi valido certamine inito, ad breve tempus obstitere Pontici. Mox ubi primi abscesserunt duces, tota inclinata est acies: et ipsi copiarum ductores nuntii cladis venerunt Mithridati. Occubuit tunc ingens barbarorum turba.

Cap. XLVI. — *Fuga Mithridatis periculosa.*

Οὕτω Μιθριδάτῃ τῶν πραγμάτων περιφανῶς ἀποκεκλιμένων τῶν τε βασιλίδων γυναικῶν ἡ ἀναίρεσις ἐπεποίητο, καὶ φεύγειν ἐκ τῶν Καβήρων αὐτὸς, ἐν οἷς διέτριβε, λάθρα τῶν ἄλλων ὑπηκόων ὁρμὴ γέγονε. Καὶ ἥλω ἂν ἐν τῇ φυγῇ τῶν Γαλατῶν ἐπιδιωκόντων, καίπερ τὸν φεύγοντα ἀγνοούντων, εἰ μὴ περιτυχόντες ἡμιόνῳ χρυσὸν καὶ ἄργυρον τῶν Μιθριδατείων χρημάτων φερούσῃ περὶ τὴν ἁρπαγὴν τούτων ἐσχόλασαν. Καὶ αὐτὸς εἰς Ἀρμενίαν διασώζεται.

Hunc admodum fortuna Mithridatis in pejus devergente, et regiæ uxores necatæ: et ex Cabiris, ubi clam suis aliquandiu se continuerat, rex fugam arripuit: in qua etiam captus esset, insectantibus Gallis, qui tamen regem ignorabant, nisi mula obviam facta (quæ Mithridatis opibus, argento auroque onusta erat) diripiendo moram nexuissent. Itaque rex in Armeniam elabitur.

Cap. XLVII. — *Lucullus Eupatoriam et Amisum capit.*

Λεύκολλος δὲ ἐπὶ μὲν τὸν Μιθριδάτην Μάρκον D Πομπήϊον ἡγεμόνα ἐξέπεμψεν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ Καβήρων μεθ' ὅλης ἠπείγετο τῆς δυνάμεως, καὶ τὴν πόλιν περικαθισάμενος σφᾶς αὐτοὺς παραδεδωκότας τοὺς βαρβάρους ὑποσπόνδους ἔσχε καὶ τῶν τειχῶν ἐκυρίευσεν. Ἐκεῖθεν δὲ πρὸς τὴν Ἀμισὸν παραγεγονὼς, καὶ λόγοις παραινῶν τοὺς ἐν αὐτῇ Ῥωμαίους

Lucullus autem adversus Mithridatem Marcum Pompeium mittit ducem, ipseque cum universis copiis in Cabiros movet, urbeque circumsessa, dum barbari certo se pacto ei permittunt, et ipsos in fidem accipit, et castello potitur. Hinc Amisum profectus, et ad deditionem eos cohortatus, ubi non persuadet, omissa illa, ad Eupatoriam obsidionem

VARIÆ LECTIONES.

[46] πολύτροποι] ἐπεὶ πολύτροποι Stephanus. [47] τὸ τῶν ῥωμαίων ς. [48] συμβαλλόντων ς. [49] ὁδηγουμένη A : βοηθουμένη ς. [50] γεγενημένης ς.

Digitized by Google

transfert : et negligenter se illam oppugnare simulat : ut simili negligentiæ exemplo provocatis hostibus, subita mutatione, apud animum cogitata prospere conficeret. Et eventus respondit : eoque stratagemate urbs capta. Dum enim custodes nihil tale opinantur, sed secure agunt, ille jussis arripere scalas militibus mœnia conscendendi copiam facit. Et sic capta Eupatoria extemplo diruitur. Nec multo post capitur etiam Amisus, scalarum admotione etiam hic superatis ab hoste mœnibus. Et initio cædes **235***b* non mediocris in cives peragitur : sed postea Lucullus, cæde inhibita, et urbem et regionem superstitibus reddit, et majore in eos clementia utitur.

προσχωρεῖν, ἐπεὶ οὐκ ἔπειθε, ταύτην λιπὼν εἰς τὴν Εὐπατορίαν μεθίστη τὴν πολιορκίαν. [744 R.] Καὶ ῥᾳθύμως καταγωνίζεσθαι ταύτης προσεποιεῖτο, ὡς ἂν καὶ τοὺς[81] πολεμίους εἰς ὅμοιον ῥᾳθυμίας ζῆλον ἐκκαλεσάμενος ἐξ αἰφνιδίου μεταβολῆς κατορθώσῃ τὸ μελετώμενον. Ὅ καὶ γέγονε, καὶ τὴν πόλιν οὕτως εἷλε τῷ στρατηγήματι· ἄφνω γὰρ κλίμακας ἁρπίσαι κελεύσας τοὺς στρατιώτας, τῶν φυλάκων οὐδὲν τοιοῦτον προσδεδοκηκότων ἀλλ' ἐν ὀλιγωρίᾳ διακειμένων, διὰ τῶν κλιμάκων τὸ τεῖχος ὑπερβαίνειν τοὺς στρατιώτας ἐπέτρεψε, καὶ οὕτως ἦλω Εὐπατορία, καὶ αὐτίκα κατέσκαπτο. Μετ' ὀλίγον δὲ καὶ Ἀμισὸς ἐάλω, διὰ τῶν κλιμάκων καὶ αὐτῆς ὁμοίως τῶν πολεμίων ἐπιβάντων τοῖς τείχεσι. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν φόνος τῶν πολιτῶν οὐκ ὀλίγος γέγονεν, ὕστερον δὲ τὸν ὄλεθρον Λεύκολλος ἐπέσχε, καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς καὶ τὴν χώραν τοῖς διασωθεῖσιν[82] ἀπεκατέστησε, καὶ οἰκειότερον ἐχρῆτο.

Cap. XLVIII. — *Mithridates ad Tigranem profugit et frustra exposcitur.*

At Mithridates ad generum delatus, expetitum quidem colloquium non impetrat, sed corporis sui custodiam ab eo accipit, et aliis hospitalitatis officiis afficitur. Misit etiam Lucullus ad Tigranem legatum Appium Clodium, qui Mithridatem exposceret. Is vero non tradit, universorum se criminationem hominum revereri confirmans, si uxoris parentem hosti prodat. Scire se quidem improbum esse Mithridatem, sed tamen affinitatis se habere rationem. Epistolam etiam ad Lucullum in hæc verba rescribit : quæ ad iram ipsum provocavit, eo quod rex in inscriptione imperatoris nomen omisisset, Lucullum quoque regis regum appellationem sibi non attribuisse cavillatus. Hic XV Historiæ liber exit.

Μιθριδάτης δὲ πρὸς τὸν γαμβρὸν παραγεγονὼς, καὶ συνουσίας τυχεῖν ἀξιῶν, ταύτης μὲν οὐ τυγχάνει, φρουρὰν δὲ τοῦ σώματος παρ' αὐτοῦ λαμβάνει καὶ τῆς ἄλλης δεξιώσεως μετεῖχεν. Ἔπεμψε [386 H.] δὲ καὶ Λεύκολλος πρὸς Τιγράνην πρεσβευτὴν Ἄππιον Κλώδιον, Μιθριδάτην ἐξαιτῶν. Ὁ δὲ οὐκ ἔδωκε, φήσας τὴν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, εἰ τῆς γαμετῆς πατέρα προδοίη[83], διευλαβεῖσθαι μομφήν· ἀλλὰ μοχθηρὸς μὲν ὡς εἴη Μιθριδάτης καὶ αὐτὸν εἰδέναι, δυσωπεῖσθαι δὲ τὴν ἐπικηδείαν. Γράφει δὲ καὶ ἐπιστολὴν πρὸς Λεύκολλον τοὺς εἰρημένους λόγους ἔχουσαν, ἧτις παρώξυνε τὸν δεξάμενον· οὐ γὰρ ἐνέγραψεν αὐτὸν αὐτοκράτορα, ἐγκαλῶν ὅτι μηὐτὸς ἐκεῖνον κατὰ τὰς ἐπιστολὰς βασιλέα βασιλέων προσηγόρευσεν. Ἐνταῦθα μὲν καὶ ἡ πεντεκαιδεκάτη καταλήγει ἱστορία.

Cap. XLIX. — *Cotta Heracleam obsidet.*

Sequens autem historia hæc commemorat. Motis Romanorum castris, adversus Heracleam Cotta contendit. Primo tamen in Prusiadem ducit. Hæc ab amne præterfluente Cieri appellationem tulerat, sed ademptam Heracliensibus rex Bithyniæ de se denominavit. Inde ad mare Ponticum descendit, et maritimam prætergressus oram, mœnibus in vertice positis castra applicavit. Loci autem firmitati Heraclienses fidebant, et Cottæ oppugnationem fortiter urgenti, cum præsidio repugnabant, et plures e multitudine Romana cadebant. Crebra tamen etiam Heracliensium vulnera erant a telis. Quapropter ab oppugnatione receptui Cotta suis canit, et remotius aliquanto castra metatus, totus in hoc est intentus, ut exitum ad res necessarias intercludat obsessis. Annonæ igitur charitate oborta, dimissis ad colonias legatis, alimenta sibi venundati petunt. Et benigne accipitur legatio.

Ἱστορία δὲ ἡ ἐφεξῆς τάδε ἀφηγεῖται· Ἀναλαβὼν Κόττα τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα κατὰ τῆς Ἡρακλείας ἐχώρει. Ἀλλὰ πρῶτος μὲν ἐπὶ Προυσιάδος ἦγεν (ἡ δὲ Προυσιὰς πρὶν μὲν ἀπὸ τοῦ παραῤῥέοντος αὐτὴν[84] ποταμοῦ Κίερος ἐκαλεῖτο· ὁ δὲ τῆς Βιθυνίας βασιλεὺς τῶν Ἡρακλεωτῶν ταύτην ἀφελόμενος ἐξ ἑαυτοῦ μετωνόμασεν), ἐντεῦθεν δὲ[85] ἐπὶ τὴν Ποντικὴν κατῆλθε θάλασσαν, καὶ παρελθὼν τὴν παραλίαν τοῖς κατὰ κορυφὴν τείχεσι τὸ στράτευμα περιέστησεν. Ἐθάῤῥουν μὲν τῇ τοῦ χωρίου οἱ Ἡρακλεῶται ὀχυρότητι, καὶ καρτερῶς τοῦ Κόττα πολιορκοῦντος σὺν τοῖς φρουροῖς ἀντεμάχοντο· καὶ φόνος ἦν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πλήθους πλέον, τραύματα δὲ πολλὰ τῶν Ἡρακλεωτῶν ἐκ τῶν βελῶν. Κόττας οὖν ἀνακαλεῖται τῆς τειχομαχίας τὸ στράτευμα, καὶ μικρὸν στρατοπεδεύων ἄποθεν ὅλον ἔτρεπε τὸν σκοπὸν εἰς τὸ τὰς ἐπὶ ταῖς χρείαις ἐξόδους εἴργειν τῶν πολιορκουμένων. Σπανιζόντων δὲ τῇ πόλει τῶν ἐπιτηδείων πρεσβεία πρὸς τοὺς ἀποίκους ἐξεπέμπετο, τροφῆς δι' ὠνῆς αἰτοῦσα χορηγίαν· οἱ[86] δὲ τῇ πρεσβείᾳ ἡσμένιζον.

VARIÆ LECTIONES.

[81] τοὺς add. A. [82] διαθεῖσιν ἀποκατέστησε ς. [83] προδοίη A : δοίη ς. [84] παῤῥ. τὴν αὐτὴν ς. [85] δὲ om. A. [86] οἱ A : ἡ ς

Digitized by Google

CAP. L. — *Triarius reliquam Mithridatis classem subigit.*

Πρὸ βραχέος[57] δὲ Ὀνιάριος τὸν Ῥωμαϊκὸν στόλον ἔχων ὥρμησεν ἀπὸ Νικομηδείας ἐπὶ τὰς Ποντικὰς τριήρεις, ἃς προεῖπεν ὁ λόγος περί τε Κρήτην καὶ Ἱσπηρίαν ἐξαποσταλῆναι. Μαθὼν δὲ τὰς ὑπολοίπους ἐς τὸν Πόντον ἀνακεχωρηκέναι (πολλαὶ γὰρ αὐτῶν καὶ χειμῶνι καὶ ταῖς κατὰ μέρος ναυμαχίαις εἰς διαφθορὰν ἔδυσαν) καταλαμβάνει τε ταύτας, καὶ τὴν μάχην περὶ τὴν Τένεδον συγκροτεῖ, ὁ' μὲν ἔχων τριήρεις αὐτὸς, τῶν δὲ Ποντικῶν ἀγόντων βραχὺ ἐεούσας τῶν π'. [745 R.] Ἐπεὶ δὲ συνέστη ὁ πόλεμος, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀντεῖχον οἱ τοῦ βασιλέως, ὕστερον δὲ τροπῆς αὐτῶν λαμπρᾶς γενομένης τὸ Ῥωμαίων ἀνὰ κράτος ἐνίκησε στράτευμα, καὶ οὕτως ἅπας ὁ Μιθριδάτειος στόλος, ὅσος ἐπὶ τὴν Ἀσίαν αὐτῷ συνεξέπλευσεν, ἑάλω. A

At brevi ante Triarius, Romana classe instructus, a Nicomedea impetum fecerat in Ponticas triremes, quas supra dictum est versus Cretam et Hispaniam emissas. At cum reliquas in Pontum retro abire rescivisset (multæ enim de his et procella et pugnis, suo quæque loco, navalibus interierant), **236***a* assecutus illas ad Tenedum, manus conserit; 70 ipsi triremes erant, Pontici autem pauciores aliquanto 80 agebant. Postquam infestis concursatum est proris, regii ad tempus vim hostium initio sustinent: postea universis in fugam effusis, plenam Romanus victoriam et celebrem consequitur. Atque ita classis Mithridatis tota, quanta in Asiam cum ipsa exiverat, subacta est.

CAP. LI. — *Cotta ad obsidendam Heracleam Triarium asciscit.*

Κόττας δὲ παρὰ τὴν Ἡράκλειαν στρατοπεδεύων ὅλῳ μὲν οὐ προσέβαλε τῇ πολιορκίᾳ τέως τῷ στρατῷ, κατὰ μέρος δὲ προσῆγεν, ἐνίους μὲν τῶν Ῥωμαίων, πολλοὺς δὲ προβαλλόμενος τῶν Βιθυνῶν. Πολλῶν δὲ καὶ τιτρωσκομένων καὶ ἀναιρουμένων[58] μηχανὰς ἐπενόει, ὧν ἐδόκει τοῖς πολιορκουμένοις ἡ χελώνη φοβερωτέρα. Ἐπάγει γοῦν ταύτην ὅλην τὴν δύναμιν συγκινήσας πύργῳ [387 H.] τινὶ ὑπόπτως ἔχοντι πρὸς τὸ παθεῖν· ὡς δὲ ἅπαξ καὶ δεύτερον πληγεὶς οὐ μόνον παρὰ δόξαν διεκαρτέρει, ἀλλὰ καὶ ὁ κριὸς τῆς ἄλλης ἐμβολῆς προαπεκλάσθη, εὐθυμίαν μὲν τοῖς Ἡρακλεώταις, ἀγωνίαν δὲ παρέσχε Κόττᾳ διαταράττουσαν αὐτὸν, ὡς οὐκ ἂν ἡ πόλις αἱρεθείη ποτέ. Τῇ ὑστεραίᾳ δ' οὖν πάλιν ἐπαγαγὼν τὴν μηχανὴν καὶ μηδὲν ἀνύσας κατακαίει μὲν τὸ μηχάνημα, ἀποτέμνει δὲ καὶ τὰς τῶν μηχανοποιῶν κεφαλὰς, καὶ φρουρὰν τοῖς τείχεσι καταλιπὼν μετὰ τοῦ λοιποῦ πλήθους εἰς τὸ καλούμενον πεδίον Λύκαιαν[59] διέτριβεν, ἀφθονίαν ἔχοντος τῶν ἐπιτηδείων τοῦ χωρίου. Κἀκεῖθεν τὴν περὶ τὴν Ἡράκλειαν χώραν ἅπασαν ἐδῄου, εἰς πολλὴν ἀμηχανίαν τοὺς πολίτας συνελαύνων. Διεπρεσβεύετο γοῦν πάλιν πρός τε τοὺς ἐν Σκυθίᾳ Χερρονησίτας καὶ Θεοδοσιανοὺς καὶ τοὺς περὶ τὸν Βόσπορον δυνάστας ὑπὲρ συμμαχίας· καὶ ἡ πρεσβεία ἀνέστρεφεν ἔμπρακτος. Τῶν δὲ πολεμίων ἐπικειμένων τῇ πόλει, οὐ πολὺ ἔλαττον αὐτῇ τὰ λυποῦντα ἔνδον ἐπετίθετο· οὐ γὰρ ἠρκοῦντο οἱ φρουροὶ οἷς διέζη τὸ δημοτικὸν, τύπτοντες δὲ τοὺς πολίτας χορηγεῖν ἃ μὴ ῥᾴδιον[60] ἦν αὐτοῖς ἐξ ἀνάγκης ἐκέλευον. Καὶ τῶν φρουρῶν ἔτι μᾶλλον ἦν χαλεπώτερος ὁ ἐφεστηκὼς αὐτῶν Κοννακόρηξ, οὐκ ἀπείργων ἀλλ' ἐπιτρέπων τοῖς[61] ὑπὸ χεῖρα τὴν βίαν. Τεμῶν[62] δὲ τὴν χώραν ὁ Κόττας πάλιν προσβάλλει τοῖς τείχεσιν· ἀθύμους δὲ τοὺς στρατιώτας πρὸς πολιορκίαν ὁρῶν ἀπάγει τῆς τειχομαχίας, καὶ πέμπει καλῶν Ὑτριάριον τάχος ταῖς τριήρεσιν ἀφικνεῖσθαι καὶ κωλύειν τὸν διὰ τῆς θαλάσσης ἐπισιτισμὸν τῇ πόλει. B C D

Cotta verò ad Heracleam castra habens, nondum toto oppugnationem exercitu aggressus erat, sed aliquos de Romanis particulatim admovebat, multos Bithyni nominis statuens in fronte. Dumque complures vulnerantur et oppetunt, operibus et machinis animum adjicit: quarum testudo præ aliis formidinem incussit obsessis. Totam igitur vim militum, castris excitam, admovet turri cuidam, ruinæ spem præferenti. Verum ubi semel atque iterum percussa, non modo contra opinionem persisteret, sed etiam aries a cætera machina diffractus avelleretur, animus Heracliensium crescere, et perturbatus mœrore Cotta timere cœpit, nunquam urbs ne caperetur. Postero etiam die, cum machina iterum impacta nihil proficeret, instrumentum illud concremat, et fabris capita præcidit, relictoque ad mœnia præsidio, cum cætera militum turba in campo (quod Lycæum vocant) stativa delegit, quo in loco larga erat victus copia. Atque inde omni circa Heracleam regione devastata, in magnam cives difficultatem cogit. Quare denuo ad Scythas, Chersonesi incolas, et Theodosianos, et circa Bosphorum dynastas, de societate legationem mittit, quæ non absque effectu revertitur. Dumque hostes urbi incumbunt, non multo minus ab internis vexatur molestiis. Præsidiariis enim militibus id non satis erat quo plebs urbana victitabat. Verberibus igitur multatos cives, suppeditare quæ in promptu non erant, per vim jubent. Quid? quod præsidiariis longe importunior erat præfectus Connacorix, non modo non prohibens vim suorum, sed etiam libere permittens. Tum agros populatus Cotta, muros iterum adoritur. At cum segnes ad oppugnationem remissisque animis videt milites, a conatu desistens, vocatum mittit Triarium, ut cum triremibus quamprimum advolet, **236***b* et commeatus in mari facultatem oppidanis intercipiat.

VARIÆ LECTIONES.

[57] βραχέως ς. [58] καὶ ἀναιρουμένων add. A. [59] Λύκαιον Stephanus. [60] ῥᾴ]ιμο ῥᾴδιον. [61] τοῖς A : τῶν ς. [62] τέμνων ς.

Digitized by Google

CAP. LII. — *Triarii victoria navalis de Heracl. et graviss. urbis fames ac pestis.*

Assumptis ergo Triarius quas habebat, navibus, A et 20 Rhodiis, quarum summa 43 conficiebat, in Pontum trajicit, et adventu ejus in tempore Cottæ significato, eodem die exercitum ad mœnia appellit Cotta, et imminens Triarii classis apparet. Tum repentino navium adventu Heraclienses turbati, 30 quidem naves in mare deducunt, sed eas non satis complent. Reliqua multitudo ad propugnandum se convertit. Dumque classis Heracliensium contra accedentes hostium naves in altum tendit, primi Rhodii, peritia et fortitudine aliis præcellere existimati, in Heracleoticas impressionem faciunt, et statim tres Rhodiorum et quinque Heracliensium deprimuntur. Et pugnæ hinc supervenientes Romani, multis acceptis damnis, pluribus tamen illatis, Heracleotas fundunt, et ad urbem fugere compellunt, B 4 et 10 navibus deperditis. Victrices autem in Magnum subiere portum. Peditatum etiam ab oppugnatione revocat Cotta. Triariani autem in dies singulos e portu subvecti, eos qui frumenta circumsessis importare conarentur, impedierunt. Ingens igitur annonæ charitas urbem tenuit, ut Chœnix (quæ dicitur) ad 80 Atticos procederet. Et super alias ærumnas, etiam pestis homines invasit, vel ex aeris mutatione, vel inconsueta victus ratione exsistens, et per varias calamitatum formas varios hominum interitus efficiebat. Inter quos etiam Lamachus longe acerbiore quam alii, et lentiore mortis cruciatu exstinguitur. Lues hæc maxime præsidiarios corripiebat, ut de 3000 mille interirent.

Λαβὼν οὖν ἃς εἶχεν Ὀτριάριος, καὶ Ῥοδίους κ' ναῦς, ὧν σύμπαν τὸ πλῆθος εἰς γ' καὶ μ' ἐτέλει, εἰς τὸν Πόντον διαβαίνει, καὶ μηνύει Κόττᾳ καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὴν ἄφιξιν. Ὑπὸ δὲ τὴν αὐτὴν ἡμέραν Κόττας τε τοῖς τείχεσι τὸν στρατὸν προσῆγε καὶ ὁ κατάπλους τῶν Τριαρίου νεῶν ἐπεφαίνετο. Συνταραχθέντες οὖν οἱ Ἡρακλεῶται πρὸς τὸ αἰφνίδιον τῆς τῶν νηῶν ἐφόδου ναῦς μὲν ἐπὶ τὴν θάλασσαν λ' καθεῖλκον, οὐδὲ ταύτας ἀκριβῶς πληροῦντες, τὸ δὲ λοιπὸν πρὸς τὴν πολιορκίαν ἐτρέποντο. Ἀνήγετο μὲν ὁ Ἡρακλεωτικὸς στόλος πρὸς τὰς ἐπιπλεούσας τῶν πολεμίων. Πρῶτοι γοῦν Ῥόδιοι (καὶ γὰρ ἐδόκουν ἐμπειρίᾳ τε καὶ ἀνδρείᾳ τῶν ἄλλων προέχειν) ἐνέβρᾶγησαν ταῖς ἐξ Ἡρακλείας, καὶ παραχρῆμα μὲν κατέδυσαν Ῥοδίων μὲν γ' Ἡρακλεώτιδες δὲ ε'. Ἐπιγενόμενοι δὲ τῇ ναυμαχίᾳ καὶ Ῥωμαῖοι, καὶ πολλὰ παθόντες καὶ ποιήσαντες ταῖς πολεμίοις, [748 R.] πλέον δὲ ὅμως κακώσαντες, ἐτρέψαντο τὰς ἐξ Ἡρακλείας καὶ φεύγειν ἠνάγκασαν πρὸς τὴν πόλιν, δ' ἀποβαλούσας καὶ ι'. Αἱ τρεψάμεναι δὲ πρὸς τὸν μέγαν ἐνωρμίζοντο λιμένα. Ἀνίστη δ' οὖν καὶ τὸ πεζὸν τῆς πολιορκίας ὁ Κόττας. Οἱ δὲ περὶ Ὀτριάριον ἀναγόμενοι καθ' ἑκάστην ἀπὸ τοῦ λιμένος τοὺς σιτηγεῖν ὡρμημένους τοῖς [388 H.] πολιορκουμένοις ἀπεκώλυον, καὶ σπάνις χαλεπὴ τὴν πόλιν κατεῖχεν, ὡς π' Ἀττικῶν τὴν λεγομένην χοίνικα τοῦ σίτου πρικόψαι. Ἐπὶ δὲ τοῖς ἄλλοις κακοῖς καὶ λοιμὸς [63] αὐτοῖς ἐπιπεσὼν (εἴτε ἐκ τροπῆς ἀέρων εἴτε ἐκ τῆς ἀσυνήθους διαίτης) ποικίλην ἐπὶ ποικίλαις παθημάτων ἰδέαις τὴν φθορὰν ἀπειργάζετο· ἐν οἷς καὶ Λάμαχος πικροτέρῳ καὶ μακροτέρῳ τῶν ἄλλων ὀλέθρῳ διέφθαρτο. Ἥψατο δὲ μάλιστα καὶ τῶν φρουρῶν ἡ νόσος ὡς ἀπὸ τρισχιλίων χιλίους ἀποθανεῖν. Τοὺς Ῥωμαίους δὲ τὸ πάθος οὐκ ἐλάνθανεν [64].

CAP. LIII. — *Heracleæ proditio, direptio.: dissidium Romanorum.*

Atqui Connacorix, hac afflictionum mole fatiscens, C urbem Romanis prodere, et Heracleotarum exitio suam permutare salutem statuit. Operam huc conferebat etiam Heracliensis quidam, consiliorum Lamachi æmulator, cui nomen Damophile, præsidio urbis et ipse Lamachi interitu præfectus. At Connacorix a Cotta sane, ut homine moribus importunis et dubia fide, sibi cavet : cum Triario autem rem communicat : nec segnius in eodem cum his studio Damophiles decurrit, et acceptis pactorum conditionibus, **237***a* quibus se beatos fore sperabant, ad proditionem se accingunt. Obiter autem quæ a proditoribus agebantur, in vulgus emanant. In concionem igitur urbs concurrit, præsidiique præfectus advocatur. Tum Brithagoras, vir inter populares præcipuæ auctoritatis, Connacorige convento, quo D loco sit Heraclea edisserit, et si ille comprobet, de communi omnium salute cum Triario conferendum esse censet. Hæc cum miserabiliter, multis intermistis precibus, perorasset Brithagoras, surgens Connacorix, pacificationem eam suscipiendam esse

Καὶ ὁ Κοννακόρηξ κακοπαθῶν ταῖς συμφοραῖς ἔγνω τοῖς Ῥωμαίοις προδιδόναι τὴν πόλιν καὶ τῇ τῶν Ἡρακλεωτῶν ἀπωλείᾳ τὴν ἰδίαν σωτηρίαν ἀλλάξασθαι [65]. Συνελαμβάνετο δὲ αὐτῷ καὶ Ἡρακλεώτης ἀνὴρ, ζηλωτὴς τῆς Λαμάχου προαιρέσεως, Δαμωφέλης [66] ὄνομα, φρούραρχος καὶ αὐτὸς τῇ πόλει μετὰ τὴν Λαμάχου φθορὰν καταστάς. Ὁ τοίνυν Κοννακόρηξ τὸν Κότταν μὲν ὡς βαρὺν [67] τὸ ἦθος καὶ ἄπιστον ἐφυλάττετο, πρὸς Ὀτριάριον δὲ συνετίθετο· συνέτρεχε δὲ τούτοις καὶ Δαμωφέλης οὐκ ἐνδεέστερον. Καὶ λαβόντες συνθήκας, αἷς εὐδαιμονήσειν αὐτοὶ ἤλπιζον, πρὸς τὴν προδοσίαν παρεσκευάζοντο. Ἐξ ἐπιπολῆς οὖν τὰ πραττόμενα τοῖς προδόταις διέπιπτεν εἰς τὸν δῆμον. Εἰς ἐκκλησίαν οὖν ἡ πόλις συνέδραμον καὶ τὸν φρούραρχον ἐκάλουν. Βριθαγόρας δὲ τῶν ἐν τῷ δήμῳ ἀνὴρ ἐπιφανὴς πρὸς Κοννακόρηκα παραγεγονὼς τά τε κατέχοντα τὴν Ἡράκλειαν διεξῇσι, καὶ εἰ κἀκείνῳ [68] δοκεῖ, ἐπὶ κοινῇ πάντων σωτηρίᾳ διελάμβανεν Ὀτριαρίῳ διαλέξασθαι. Ταῦτα Βριθαγόρου μετὰ πολλῆς οἰκτισαμένου δεήσεως, διαναστὰς ὁ Κοννακόρηξ τοιαύτην μὲν συν-

VARIÆ LECTIONES.

[63] λιμὸς ς. [64] ἐλάμβανε ς. [65] ἀπαλλάξασθαι ς. [66] δαμοφελὴς A : Δαμοφιλὴς ς. [67] βαρὺν A : Βάρβαρον ς. [68] κακεῖνο ς.

Digitized by Google

θήκην ἀπεῖπε πράττεσθαι, ἔχεσθαι[69] δὲ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν κρειττόνων ὑπεκρίνατο ἐλπίδων· καὶ γὰρ καὶ τὸν βασιλέα μαθεῖν διὰ γραμμάτων ὑπὸ Τιγράνους τε τοῦ γαμβροῦ φιλοφρόνως δεδέχθαι, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν ἐκεῖθεν προσδοκᾷν τὴν ἀποχρῶσαν βοήθειαν. Ἀλλ' ἐκείνοις μὲν ταῦτα ὁ Κοννακόριξ ἐσκηνικεύετο· οἱ δὲ Ἡρακλεῶται τούτοις τοῖς λόγοις ἐξηπατημένοι (ἀεὶ γὰρ αἱρετὸν τὸ ἐράσμιον) ὡς ἀληθέσι τοῖς τερατευθεῖσιν ἐπίστευον. Ὁ δὲ Κοννακόριξ, ὡς ἠπατημένους ἔγνω, κατὰ μέσας νύκτας ἐπιβιβάσας ἡσύχως ταῖς τριήρεσι τὸ στράτευμα (αἱ γὰρ πρὸς Ὑτριάριον συνθῆκαι κακῶν ἀπαθεῖς ἀπιέναι, καὶ εἴ τι κεκερδαγκότες[70] εἴησαν, μεθ' ἑαυτῶν ἄγειν ἐπέτρεπον) καὶ αὐτὸς τούτοις συνεξέπλευσε. Δαμωφέλης δὲ τὰς πύλας ἀνοίξας εἰσχεόμενον τὸν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν καὶ τὸν Ὑτριάριον εἰσεδέχετο, τοὺς μὲν διὰ τῆς πύλης, ἐνίους δὲ καὶ τὴν στεφάνην ὑπερβαίνοντας. Καὶ τότε τῆς προδοσίας οἱ Ἡρακλεῶται ἐπῆσθοντο. Καὶ οἱ μὲν σφᾶς αὐτοὺς παρεδίδοσαν, οἱ δὲ ἐκτείνοντο, τά τε κειμήλια καὶ τὰ ἔπιπλα διηρπάζετο, καὶ πολλὴ τοὺς πολίτας ὠμότης ἐλάμβανε, μεμνημένων Ῥωμαίων ὅσα τε παρὰ τὴν ναυμαχίαν [389 H.] πάθοιεν [749 R.] καὶ ὅσα τεταλαιπωρηκότες ἐπὶ τῇ πολιορκίᾳ ὑπέστησαν. Οὐκ ἀπείχοντο γοῦν οὐδὲ τῶν ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς πεφευγότων, ἀλλὰ παρά τε τοῖς βωμοῖς καὶ τοῖς ἀγάλμασιν αὐτοὺς ἔσφαττον. Διὸ πολλοὶ διαπίπτοντες ἐκ τῶν τειχῶν φόβῳ τοῦ ἀφύκτου θανάτου κατὰ πᾶσαν ἐσκεδάννυντο χώραν· οἱ δὲ αὐτομολεῖν πρὸς τὸν Κόττταν ἠναγκάζοντο. Ἐξ ὧν ἐκεῖνος τήν τε ἄλωσιν καὶ τὸν φθόρον τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν διαρπαγὴν τῶν χρημάτων πυθόμενος[71] ὀργῆς ἀνεπίμπλατο, καὶ διὰ ταχέων πρὸς τὴν πόλιν ἠπείγετο. Συνεχαλέπαινε δὲ καὶ τὸ στράτευμα, ὡς οὐ μόνον τὴν ἐπὶ τοῖς κατωρθωμένοις εὐδοξίαν ἀφῃρημένων[72], ἀλλὰ καὶ τῶν λυσιτελειῶν ἁπάσας παρὰ τῶν αὐτῶν διηρπασμένοι. Καὶ εἰς μάχην ἂν τοῖς ὁμοφύλοις κατέστησαν ἄσπονδον καὶ κατεκόπησαν ἂν ὑπ' ἀλλήλων, εἰ μὴ Ὑτριάριος ἐπιγνοὺς τὴν ὁρμὴν αὐτῶν, πολλοῖς ἐκμειλίξας λόγοις τόν τε Κόττταν καὶ τὸν στρατὸν, καὶ εἰς τὸ κοινὸν τὰ κέρδη καταθεῖναι[73] βεβαιωσάμενος, τὸν ἐμφύλιον ἀνεχαίτισε πόλεμον.

negat, sed ut libertatis et melioris fortunæ spei inhærerent, per simulationem suasit. Etenim per litteras se cognovisse regem a Tigrane genero benigne susceptum, nec longum post intervallum sufficiens inde exspectare auxilium. Hanc tum larvam scenicam illis prætendebat Connacorix. Quare his verbis decepti Heraclienses (semper enim quod adlibet expetitur) astute conflictis, ut veris, fidem adhibuere. Connacorix, ut in fraudem deductos videt, nocte intempesta, exercitu navibus impositu (per fœdus enim cum Triario initum salvis abire, et si quid lucri fecissent, secum asportare licebat), ipse cum militibus discedit. Damophiles autem, solutis portis, introfusum Romanorum exercitum et Triarium recipit: quorum alii per portam irrumpunt, nonnulli etiam muri pinnacula transcendunt. Tum demum proditos se Heraclienses sentiunt, parsque horum se dedit, pars trucidatur. Res in abdito repositæ et supellectilia diripiuntur, et magna crudelitate in cives desævitur. Nam recurrit animo Romanis, quanta navali conflictu detrimenta accepissent, et quantas sustinuissent ærumnas in oppugnatione. Ideoque nec ab his qui ad deum sacra confugerant temperatum, sed juxta aras et delubra supplices mactati. Quocirca multi trans muros elapsi, mortis inevitabilis metu, per totam disperguntur regionem: nonnullis etiam ad Cottam transfugere coactis. A quibus ille de expugnatione urbis, et hominum strage et direptione bonorum, certior factus, ira totus exardescit, et quam celerrime ad urbem festinat. Moleste etiam simul tulit exercitus, quod non modo gloria rerum fortiter gestarum spoliati, **237***b* sed etiam commodis universis fraudati essent ab iisdem. Ideo implacabili cum gentilibus certamine conserti, mutuis se cædibus hausissent, nisi Triarius, conciliatione illorum intellecta, multis pacasset verbis Cottam, et in commune se lucra expositurum sancte promisso, bellum intestinum inhibuisset.

Cap. LIV. — *Cotta Heracleam exspoliatam incendit, et in reditu magnam prædæ partem naufragiis amittit.*

Ἐπεὶ δὲ ἐπυνθάνοντο τὸν Κοννακόριγα κατειληφότα τήν τε Τίον καὶ τὴν Ἄμαστριν, αὐτίκα Κόττας Ὑτριάριον ἐκπέμπει ἀφαιρησόμενον αὐτῶν[74] τὰς πόλεις. Αὐτὸς δὲ τούς τε προσκεχωρηκότας ἄνδρας λαβὼν καὶ τοὺς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἀνθρώπους, τὰ λοιπὰ μετὰ πάσης διεῖπεν ὠμότητος. Χρήματα γοῦν διερευνώμενος οὐδὲ τῶν ἐν ἱεροῖς ἐφείδετο, ἀλλὰ τούς τε ἀνδριάντας καὶ τὰ ἀγάλματα ἐκίνει, πολλὰ καὶ καλὰ[75] ὄντα. Καὶ δὴ καὶ τὸν Ἡρακλέα τὸν ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἀνῆρει καὶ σκευὴν αὐτοῦ τὴν ἀπὸ τῆς πυραμίδος, πολυτελείας καὶ μεγέθους καὶ δὴ καὶ ῥυθμοῦ καὶ χάριτος καὶ τέχνης οὐδενὸς τῶν ἐπαι-

Ubi vero audivit Connacorigem Tium et Amastrin occupasse, sine mora Triarium Cotta dimisit, ut has eis urbes adimeret. Ipse interim, acceptis deditiis et captivis, cætera per omnem sævitiam administravit. Nam dum opes passim scrutatur, ne sacris quidem parcit. Statuas enim et imagines, tam pulchras quam multas, loco movit: quin et Herculem e foro, et ornatum ejus a pyramide, sumptu, magnitudine, nec non opificio et arte, nullo laudatissimorum operum inferiorem, sustulit. Erat autem clava malleo cusa ex auro purissimo: et leonina ipsi circumfusa, corytusque ex eadem materia, arcu et sa-

VARIÆ LECTIONES.

[69] δέχεσθαι A. [70] κεκερδακότες A. [71] πειθόμενος ς. [72] ἀφῃρημένον Scaliger, ἀφῃρημένοι Hœschelius. [73] καταθεῖναι τὰ κέρδη ς. [74] αὐτὸν Scaliger. [75] ὄντα καὶ καλὰ ς.

Digitized by Google

gittis refertus. Multa etiam alia æque miranda atque pulchra, e fanis et urbe sublata, navibus intersit. Ad ultimum jussis ignem immittere militibus, multis urbem partibus succendit. Ita capta et subacta est civitas, cum duos oppugnationem annos sustinuisset. Sub hæc Triarius ad urbes sibi demandatas profectus, Connacorigi (is enim proditionem Heracleæ aliarum occupatione dissimulare animo præsumpserat), securitate abeundi facta, civitates sub conditionibus certis recipit. Cotta autem rebus, quo dictum est modo, confectis, pedestres copias una cum equitatu Lucullo tradit, et socium auxilia, in suam quæque patriam, dimittit : ipse vero cum classe avehitur. Ibi navium quæ urbis spolia vectabant, pars supra modum onerata, haud procul a littore solvitur, pars Aparctia vento contra flante, in vada procellis ejectæ, pleraque asportandorum excussere.

νουμένων ἀπολειπομένην. Ἦν δὲ ῥόπαλον σφυρήλατον ἀπέφθου χρυσοῦ πεποιημένον, κατὰ δὲ αὐτοῦ λεοντῆ μεγάλη ἐκέχυτο, καὶ γωρυτὸς τῆς αὐτῆς μὲν ὕλης, βελῶν δὲ γέμων καὶ τόξου. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα καλὰ καὶ θαυμαστὰ ἀναθήματα ἔκ τε τῶν ἱερῶν καὶ τῆς πόλεως ἀφελὼν ταῖς ναυσὶν ἐγκατέθετο. Καὶ τὸ τελευταῖον πῦρ ἐνεῖναι τοῖς στρατιώταις κελεύσας τῇ πόλει κατὰ πολλὰ ταύτην ὑπέπρησε μέρη. Ἐάλω δὲ ἡ πόλις ἐπὶ δύο ἔτη τῇ πολιορκίᾳ ἀντισχοῦσα. Ὁ δὲ Ὑτριάριος παραγεγονὼς ἐν αἷς ἀπέσταλτο πόλεσι, Κοννακόρηκι (οὗτος γὰρ τὴν τῆς Ἡρακλείας προδοσίαν ἑτέρων κατασχέσει[76] συγκαλύπτειν διενοεῖτο) δοὺς ἄδειαν τῆς ἀναχωρήσεως, καθ' ὁμολογίαν[77] λαμβάνει τὰς πόλεις. Ὁ δὲ Κόττας ἅπερ εἴρηται διαπραξάμενος τὸ μὲν πεζὸν καὶ τοὺς ἱππεῖς ἐκπέμπει Λευκόλλῳ, καὶ τοὺς συμμάχους ἀφῆκεν ἐπὶ τῶν πατρίδων, αὐτὸς δ' ἀνήγετο τῷ στόλῳ. Τῶν δὲ νεῶν αἱ τὰ τῆς πόλεως λάφυρα ἦγον, αἱ μὲν κατάφορτοι γενόμεναι μικρὸν ἄποθεν τῆς γῆς διελύθησαν, αἱ δὲ ἀπαρκτίου πνεύσαντος ἐξεβράσθησαν[78] εἰς τὰ τενάγη καὶ πολλὰ τῶν ἀγωγίμων ἀπεβάλοντο.

Cap. LV. — *Cleocharis Leonippi et Seleuci præfect. Mithrid. Sinopæ dissidium, tyrannis et perfidia.*

Tum Leonippus, cui cum Cleochari Sinopes cura et tutatio commendata fuerat a Mithridate, re desperata, de proditione ad Lucullum mittit. At Cleochares cum Seleuco (nam et hic Mithridatis **238** *a* erat legatus, officii auctoritate cum cæteris æquatus) Leonippi proditionem odorati, advocata concione, hominem accusant : cives vero criminis hujus actionem non admittunt, quod probum esse existimabant. Ideo Cleocharis factio, gratiam ejus apud plebem metuens, noctu ex insidiis hominem trucidant. Populus quidem hunc casum ægre ferre, sed Cleochares cum suis rerum potiri, et tyrannice res administrare : hac via parricidii in Leonippum pœnas subterfugituros se existimantes. Interim Censorinus, Romanæ classis prætor, triremes agens XV commeatum a Bosphoro Romanorum castris advehentes, prope Sinopen appellit. Contra quem Cleocharis et Seleuci triremes Sinopicæ, ductu Seleuci egressæ, navali prælio decernunt, et victis Italis, naves onerarias in suum duces lucrum auferunt. Elatus igitur hac fortunæ benignitate Cleochares cum collega, plusquam antea tyrannico urbem imperio premit. Nam causis legitimo judicio non disceptatis, ad neces oppidanos rapiunt, et ad multa alia crudelitate sua abutuntur. Accidit autem ut in contraria scinderentur studia Cleochares et Seleucus. Ille enim persistendum in bello, hic trucidatis Sinopensibus universis, urbem Romanis, magnificæ remunerationis pacto, tradendam censebat. Atqui neutra sententiarum comprobata, quidquid possidebant, navibus onerariis ingestum : ad Macharen filium Mithridatis, tum temporis in Colchide agentem, dimittunt.

[391 H.] Λεόνιππος δὲ ὁ σὺν Κλεοχάρει παρὰ Μιθριδάτου τὴν Σινώπην ἐπιτραπείς, ἀπεγνωκὼς τῶν πραγμάτων, πέμπει περὶ προδοσίας πρὸς Λεύκολλον. Ὁ δὲ Κλεοχάρης ἅμα Σελεύκῳ (καὶ γὰρ οὗτος τῶν Μιθριδάτου στρατηγὸς ἰσοστάσιος τῶν εἰρημένων ἦν) τὴν Λεονίππου μαθόντες προδοσίαν, ἐκκλησίαν ἀθροίσαντες κατηγόρουν αὐτοῦ. Οἱ δὲ οὐ προσίεντο· ἐδόκει γὰρ αὐτοῖς εἶναι χρηστός. Καὶ οἱ περὶ Κλεοχάρην δείσαντες τοῦ πλήθους τὴν εὔνοιαν ἐξ ἐνέδρας νυκτὸς ἀποσφάττουσι τὸν ἄνδρα. [752 R.] Καὶ τὸ μὲν δημοτικὸν ἤχθετο τῷ πάθει, οἱ δὲ περὶ Κλεοχάρην τῶν πραγμάτων κύριοι καταστάντες τυραννικῶς ἦρχον, ταύτῃ νομίζοντες διαφυγεῖν τῆς ἐπὶ Λεονίππῳ μιαιφονίας τὴν δίκην. Ἐν τούτῳ Κηνσωρῖνος ναύαρχος Ῥωμαίων, τριήρεις ἄγων ιε' σῖτον ἀπὸ Βοσπόρου τῷ[79] Ῥωμαίων κομιζούσας στρατοπέδῳ, πλησίον Σινώπης κατῆγε[80]· καὶ οἱ περὶ Κλεοχάρην καὶ Σέλευκον ἀνταναχθέντες Σινωπικαῖς τριήρεσιν, ἡγουμένου Σελεύκου, καθίστανται εἰς ναυμαχίαν, καὶ νικῶσι τοὺς Ἰταλοὺς, καὶ τὰς φορτηγοὺς ἐπὶ τῷ σφῶν ἀφαιροῦνται κέρδει. Ἐπήρθησαν οὖν οἱ περὶ Κλεοχάρην τῷ κατορθώματι, καὶ τυραννικώτερον ἔτι τῆς πόλεως ἦρχον, φόνους τε ἀκρίτους τῶν πολιτῶν ποιοῦντες καὶ τὰ ἄλλα τῇ ὠμότητι ἀποχρώμενοι. Ἐγένετο δὲ καὶ στάσις πρὸς ἀλλήλους Κλεοχάρῃ καὶ Σελεύκῳ· τῷ μὲν γὰρ ἤρεσκε διακαρτερεῖν τῷ πολέμῳ, Σελεύκῳ δὲ πάντας Σινωπεῖς ἀναιρεῖν καὶ Ῥωμαίοις ἐπὶ δωρειαῖς μεγάλαις παρασχεῖν τὴν πόλιν. Πλὴν οὐδεμία τῶν γνωμῶν κρίσιν ἔσχε, τὰ δὲ ὑπάρχοντα λαθραίως ναυσὶ στρογγύλαις ἐνθέμενοι πρὸς Μαχάρην τὸν Μιθριδάτου υἱὸν, ὃς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ περὶ τὴν Κολχίδα ἦν, ἐξέπεμπον.

VARIÆ LECTIONES.

[76] κατασχέσεσι ς. [77] καθ' Λ : καὶ καθ' ς. [78] ἐξεβιάσθησαν ς. [79] τῷ Λ : τῶν ς. [80] κατῆρε corr. A.

Digitized by Google

CAP. LVI. — *Lucullus Macharen, P. Mithrid. in amicitiam recipit. Tyranni fugiunt. Sinope capitur.*

Ἐν τούτῳ δὲ Λεύκολλος ὁ τῶν Ῥωμαίων αὐτο- A κράτωρ παραγίνεται τῇ πόλει, καὶ κραταιῶς ἐπολιόρκει. Ἐπρεσβεύετο δὲ καὶ Μαχάρης ὁ τοῦ Μιθριδάτου πρὸς Λεύκολλον περὶ φιλίας τε καὶ συμμαχίας. Ὁ δὲ ἀσμένως ἐδέχετο, εἰπὼν βεβαίους νομιεῖν τὰς συμβάσεις, εἰ μὴ καί τισι [81] Σινωπεῦσιν ἀγορὰν διαπέμποι. Ὃ δὲ οὐ μόνον τὸ κελευόμενον ἔπραττεν, ἀλλὰ καὶ ἃ παρεσκεύαστο πέμπειν τοῖς Μιθριδατείοις, ἐξαπέστειλε Λευκόλλῳ [82]. Ταῦτα οἱ περὶ Κλεοχάρην θεασάμενοι καὶ τέλεον ἀπογνόντες, πλοῦτον πολὺν ταῖς ναυσὶν ἐνθέμενοι καὶ τὴν πόλιν διαρπάσαι τοῖς στρατιώταις ἐφέντες [83] (ὑπὸ νύκτα δὲ ταῦτα ἐπράττετο) διὰ τῶν πλοίων ἔφευγον εἰς τὰ ἐσώτερα τοῦ Πόντου (Σάνηγας δὲ καὶ Λαζοὺς ἐποίκους εἶχον τὰ χωρία), ταῖς ὑπολειφθείσαις τῶν νεῶν πῦρ ἐνέντες· αἱρομένης δὲ τῆς φλογὸς, ᾔσθετο B Λεύκολλος τοῦ ἔργου καὶ κλίμακας κελεύει προσάγειν τῷ τείχει· οἱ δὲ ὑπερέβαινον. Καὶ φθόρος ἦν κατ' ἀρχὰς οὐκ ὀλίγος· ἀλλὰ τὸ πάθος Λευκόλλου οἰκτείρας τὴν σφαγὴν ἐπέσχεν· οὕτω μὲν οὖν ἥλω καὶ ἡ Σινώπη. Ἔτι δὲ ἡ Ἀμάσεια ἀντεῖχεν, ἀλλ' οὐ μετ' οὐ [84] πολὺ καὶ [392 H.] αὐτὴ προσεχώρησε Ῥωμαίοις.

Sub idem tempus Lucullus, Romanorum imperator, ad urbem accedens, valido eam nixu oppugnat, cum Machares etiam amicitiæ et societatis fœdus per legationem petit. Is igitur, petitione benigne admissa, fœdus pro firmo se habiturum respondit, si nullos Sinopensium commeatu juvet. Tum is non solum imperata facit, sed etiam destinata Mithridaticis, ad Lucullum deferenda curavit. Hæc ubi Cleocharis factio videt, spem omnem abjiciunt, magnisque in naves opibus congestis, et urbe ad direptionem militibus concessa (sub noctem ista fiebant), navigiis ad interiora Ponti, quæ a Sanegibus et Lazis incoluntur, aufugiunt, cum reliquam classem incendissent. Excitata igitur flamma, quid actum sit Lucullus animadvertit, scalasque ad mœnia adhibere jussi milites transcendunt. Fit primum cædes non **238**b modica, sed misertus calamitatum Lucullus, ne sæviatur ulterius interdicit. Ad hunc igitur modum etiam Sinope in Romanorum arbitrium venit. Repugnabat etiamnum Amasea, sed non multum intercessit spatii, cum etiam ipsa Romanorum in fidem concessit.

CAP. LVII. — *Mithridates ægre tandem a Tigrane auxilia impetrat.*

Μιθριδάτης δὲ ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας η' ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Ἀρμενίας διατρίβων οὔπω εἰς ὄψιν κατέστη Τιγράνου· ἐπεὶ δὲ Τιγράνης ἐδυσωπήθη εἰς θέαν αὐτὸν καταστῆσαι, μετὰ λαμπρᾶς τε τῆς πομπῆς ἀπήντα καὶ βασιλικῶς ἐδεξιοῦτο· ἐπὶ δὲ τρεῖς ἡμέρας ἀπορρήτως αὐτῷ ὁμιλήσας, ἔπειτα λαμπροτάταις ἑστιάσεσι φιλοφρονησάμενος μυρίους δίδωσιν C ἱππεῖς καὶ ἐπὶ τὸν Πόντον ἐκπέμπει.

Porro Mithridates annum et 8 menses in partibus Armeniæ demoratus, necdum in generi conspectum admissus erat. Hic tamen exoratus tandem, ut coram se sistendi potestatem ei faceret, splendida cum pompa occurrit, et regali socerum magnificentia excipit. Sed triduum absque colloquio cum eo transegit. Lautissimis inde conviviorum apparatibus benevolentiam ei suam cum ostentasset, decies mille instructum equitibus in Pontum remittit.

CAP. LVIII. — *Lucullus Armeniam populatur, et thesauri Tigranis vix servantur.*

Λεύκολλος δὲ εἰς τὴν Καππαδοκίαν ἐληλυθὼς, καὶ φίλον ἔχων τὸν ἐπάρχοντα ταύτης Ἀριοβαρζάνην, διέβη τε παρὰ δόξαν πεζῇ τὸν Εὐφράτην, καὶ προσῆγε [85] τὸ στρατὸν τῇ πόλει, ἐν ᾗ τὰς τε Τιγράνου παλλακίδας φυλάττεσθαι μεμαθήκει καὶ πολλὰ τῶν σφίσι τιμίων. Καταλελοίπει δὲ καὶ τοὺς Τιγρανοκέρτα πολιορκήσοντας, καὶ στράτευμα ἄλλο ἐπὶ τῶν πολισμάτων τὰ σπουδαιότερα. [755 R.] Οὕτω δὲ τῆς Ἀρμενίας κατὰ πολλὰ μέρη πολιορκουμένης ἔπεμπε Τιγράνης ἀνακαλῶν Μιθριδάτην. Καὶ στρατὸν δὲ περὶ τὴν πόλιν, ἐν ᾗ τὰς παλλακίδας ἔθετο, διέπεμπεν, D οἳ καὶ παραγεγονότες, καὶ τοξεῖα τοῦ Ῥωμαίων στρατοπέδου τὰς ἐξόδους διακλείσαντες, τάς τε παλλακίδας καὶ τὰ τιμιώτατα τῶν κειμηλίων διὰ νυκτὸς προεξέπεμψαν. Ἡμέρας δὲ ἀνασχούσης, καὶ τῶν Ῥωμαίων ἅμα τῶν Θρᾳκῶν ἀνδρείως ἀγωνιζομένων, φόνος τε πολὺς τῶν Ἀρμενίων γίνεται, καὶ ζωγρίαι τῶν ἁνηρημένων ἑάλωσαν οὐκ ἐλάττους· τὰ μέντοι γε προαποσταλέντα διεσώζετο πρὸς Τιγράνην.

Inter hæc Lucullus in Cappadociam ingreditur, et Ariobarzane terræ regulo utens amico, inopinate Euphratem cum equitatu transit, et agmen ad urbem adducit, ubi Tigranis pellices, et de rebus pretiosis ac charis non pauca asservari didicerat. Copias etiam, quæ Tigranocerta oppugnent, et alias, quæ præcipua illic oppida tentent, relinquit. Dum hoc modo Armenia multis oppugnatur partibus, mittit Tigranes qui Mithridatem revocent. Exercitum etiam ad tutandum urbem in qua pellices erant dispositæ, ire jubet. Qui cum eo venissent, interclusis sagittarum grandine exitibus e Romanorum castris, et concubinas et gazas periculo exemptas noctu præmittunt. Ubi illuxit, Romani et Thraces, certamine cum Armeniis feliciter inito, prolixam horum faciunt stragem, nec pauciores vivos capiunt quam cædunt. Præmissa tamen ad Tigranem, tuta manent et salva.

VARIÆ LECTIONES.

[81] καί τισι] imo καὶ τοῖς. [82] Λευκόλλῳ Rhodomannus : libri σελεύκῳ. [83] ἀφέντες ς. [84] οὐ μετ' οὐ] alterutra negatio delenda. [85] προσῆγε τὸν Schæferus : libri προσήγετο.

Digitized by Google

CAP. LIX. — *Luculli victoriæ de Tigrane ad Tigranocerta; et urbis deditio.*

Hic 80000 contractis, ut Tigranocerta ab urgentibus malis eripiat, propulsetque hostes, descendit. Confestim vero ut Romanorum exilitatem vidit castrorum, superba per contemptum de iis verba jacit: *Si legati sunt* (inquit) *multi simul venerunt: sin hostes, perpauci.* Quibus dictis, castris locum deligit. At Lucullus, singulari arte et studio instructa acie, suisque fiducia per cohortationem injecta, dextrum cornu statim in fugam agit: mox inclinatio fit in proximo: dehinc terga vertunt omnes. Grandem itaque et præcipitem Armenii fugam capessunt, et pro hominum numero cædes sequitur. Tigranes igitur, diademate et regni insignibus 239a filio impositis, ad castellum quoddam fugam arripit. Lucullus vero Tigranocertam versus motus, majore conatu in obsidionem incumbit. Tum Mithridatis in urbe legati, desperata rerum summa, Lucullo se dedidere, salutem pacti.

Δύναμιν δὲ οὗτος ἀθροίσας ὀκτὼ μυριάδας κατέβαινε, τήν τε Τιγρανοκέρταν ἐξαιρησόμενος [86] τῶν συνεχόντων καὶ ἀμυνούμενος τοὺς πολεμίους. Φθάσας δὲ καὶ ἰδὼν τὸ Ῥωμαίων ὀλίγον στρατόπεδον ὑπεροπτικοὺς ἠφίει λόγους, ὡς *Εἰ μὲν πρεσβευταὶ παρεῖεν, πολλοί*, φάμενος, *συνῆλθον, εἰ δὲ πολέμιοι, παντελῶς ὀλίγοι.* Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐστρατοπεδεύετο. Λεύκολλος δὲ τέχνῃ καὶ μελέτῃ πρὸς τὴν μάχην παραταξάμενος, καὶ θαρρύνας τοὺς ὑπ' αὐτὸν, τρέπει τε τὸ δεξιὸν εὐθὺς κέρας, εἶτα τούτῳ συναπέκλινε τὸ πλησίον, ἐξῆς δὲ σύμπαντες. Καὶ δεινή τις καὶ ἀνεπίσχετος τοῖς Ἀρμενίοις ἐπέσχε τροπὴ, καὶ κατὰ λόγον ἡ τῶν ἀνθρώπων εἴπετο φθορά. Τιγράνης δὲ τὸ διάδημα καὶ τὰ παράσημα τῆς ἀρχῆς ἐπιθεὶς τῷ παιδὶ πρός τι τῶν ἐρυμάτων διαφεύγει. Ὁ δὲ Λεύκολλος ἐπὶ τὰ Τιγρανόκερτα ἀναστρέφας προθυμότερον ἐπολιόρκει. Οἱ δὲ κατὰ τὴν πόλιν Μιθριδάτου στρατηγοὶ, τῶν ὅλων ἀπεγνωκότες, ἐπὶ τῇ σφετέρᾳ σωτηρίᾳ Λευκόλλῳ παρέδοσαν τὴν πόλιν.

CAP. LX. — *Tigranis cum Mithridate acta, et legatio ad regem Parthorum.*

Mithridates autem ad Tigranem reversus, fiduciam ei addit, et ornatum regium, assueto non viliorem, circumdat. Exercitus etiam colligendi proponit consilium (cum et ipse manum non contemnendam haberet), ut victoriæ damna bello recuperaturæ. Verum hic dum plus virtutis et prudentiæ illi tribuit, et magis Romanorum bellis idoneum arbitratur, omnia Mithridati permittit. Ipse interim legatione ad Phradatem Parthum missa, Mesopotamiam et Adiabenen, et magnas (quas nominant) valles ditioni suæ ut permittat exposcit. Cumque etiam Luculli ad Parthum legati venissent, Romanis seorsum amicum et socium se esse fingit, seorsum etiam eadem ad Armenium simulat.

Ὁ μέντοι Μιθριδάτης πρὸς Τιγράνην παραγεγονὼς ἀνελάμβανέ τε αὐτὸν, καὶ βασιλικὴν ἐσθῆτα περιετίθει τῆς συνήθους οὐκ ἐλαττουμένην, καὶ λαὸν ἀθροίζειν συνεβούλευεν, ἔχων καὶ αὐτὸς δύναμιν οὐκ ὀλίγην, ὡς πάλιν ἀναμαχούμενον τὴν νίκην. Ὁ δὲ πάντα [393 H.] τῷ Μιθριδάτῃ ἐπέτρεπεν [87], ἔν τε τῷ γενναίῳ καὶ συνετῷ τὸ πλέον νέμων αὐτῷ καὶ μᾶλλον ἀνέχειν εἰς τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον δυνάμενον. Αὐτὸς δὲ πρὸς τὸν Πάρθον Φραδάτην διεπρεσβεύετο παραχωρεῖν αὐτῷ τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Ἀδιαβηνὴν καὶ τοὺς μεγάλους αὐλῶνας. Ἀφικομένων δὲ πρὸς τὸν Πάρθον καὶ παρὰ Λευκόλλου πρέσβεων τοῖς μὲν Ῥωμαίοις ἰδίᾳ φίλος εἶναι ὑπεκρίνατο καὶ σύμμαχος, ἰδίᾳ δὲ τὰ αὐτὰ καὶ [88] πρὸς τοὺς Ἀρμενίους διετίθετο.

CAP. LXI. — *Odium Romæ in Cottam, et actio, accusante Thrasimede Herael.*

Interea Romam Cotta reversus, honore a senatu afficitur, et Pontici cognomento, quod Heracleam cepisset, nobilitatur. At ubi sinistra ejus fama Romam pervenit, in publico erat odio, invidiamque tantæ ei opes adaugebant. Cujus declinandæ causa pleraque in ærarium spolia retulit, tametsi nihilo mitiores in se Romanos hoc efficeret, dum e plurimis eum pauca referre persuasum haberent. Captivos etiam Heracleæ statim dimittendos decreto publico sciverunt. Thrasymedes insuper, Heracliensium unus, pro concione Cottam publice accusat, et civitatis suæ erga Romanas benevolentiam commemorat: et, si quid ab hac remiserint, non civitatis voluntate, sed magistratuum fraude et adversariorum vi factum esse. Miserabili etiam querela ob oculos ponit urbis inflammationem, quotque et quanta incendium evastarit, utque simulacra Cotta

Ὁ δὲ δὴ Κόττας, ὡς εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, τιμῆς παρὰ τῆς συγκλήτου τυγχάνει Ποντικὸς αὐτοκράτωρ καλεῖσθαι, ὅτι ἕλοι τὴν Ἡράκλειαν. Διαβολῆς δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἀφικνουμένης ὡς οἰκείων κερδῶν ἕνεκα τηλικαύτην πόλιν ἐξαφανίσειε, μίσός τε δημόσιον ἐλάμβανε, καὶ ὁ περὶ αὐτὸν τοσοῦτος πλοῦτος φθόνον ἀνεκίνει. Διὸ καὶ πολλὰ τῶν λαφύρων εἰς τὸ τῶν Ῥωμαίων εἰσεκόμιζε ταμιεῖον [89], τὸν ἐπὶ τῷ πλούτῳ φθόνον ἐκκρούων, εἰ καὶ μηδὲν αὐτοὺς πραοτέρους ἀπειργάζετο, ἀπὸ πολλῶν ὀλίγα νέμειν ὑπολαμβάνοντας [90]. Ἐψηφίσαντο δὲ αὐτίκα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τῆς Ἡρακλείας ἀφίεσθαι. Θρασυμήδης δὲ τῶν ἐξ Ἡρακλείας εἷς κατηγόρησεν ἐπ' ἐκκλησίας τοῦ Κόττα, τάς τε τῆς πόλεως εἰσηγούμενος πρὸς Ῥωμαίους εὐνοίας, [756 R.] καὶ εἴ τι ταύτης ἀποκλίνοιεν, οὐχὶ γνώμῃ τῆς πόλεως τοῦτο δρᾶν, ἀλλ' ἤ τινος τῶν ἐφεστηκότων τοῖς πράγμασιν ἐξαπάτῃ ἢ καὶ

VARIÆ LECTIONES.

[86] ἐξαιρησόμενος; — ἀμυνούμενος corr. A : ἐξαιρησάμενος — ἀμυνόμενος ς. [87] ὑπέτρεπεν pr. A. [88] καὶ om. A. [89] ταμεῖον ς. [90] ὑπολαμβάνοντες ς.

Digitized by Google

μὰ τῶν ἐπιτιθεμένων. Ἀπωκτίζετο δὲ τόν τε [91] τῆς πόλεως ἐμπρησμὸν, καὶ ὅσα τὸ πῦρ ἀφανίσοι, ὅπως τε τὰ ἀγάλματα Κόττας καθῄρει καὶ λείαν ἐποιεῖτο, τούς τε ναοὺς κατέσπα, καὶ ὅσα ἄλλα δι' ὠμότητος ἐλθὼν ἐπεπράγει, τόν τε χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον τῆς πόλεως ἀναγράφων ἀναρίθμητον, καὶ τὴν ἄλλην τῆς Ἡρακλείας ἣν ἐσφετερίσατο εὐδαιμονίαν. Τοιαῦτα τοῦ Θρασυμήδους μετ' οἰμωγῆς καὶ δακρύων διεληλυθότος, καὶ τῶν ἡγεμόνων ἐπικλασθέντων τῷ πάθει (καὶ γὰρ παρῆλθε καὶ τὸ τῶν αἰχμαλώτων πλῆθος, ἀνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες μετὰ τέκνων, ἐν πενθίμοις ἐσθήσεσι θαλλοὺς ἱκεσίους μετ' ὀλοφυρμῶν προτείνοντες) ἀντιπαρελθὼν ὁ Κόττας βραχέα τῇ πατρίῳ διελέχθη [92] γλώττῃ, εἶτα ἐκαθέσθη. Καὶ Κάρβων ἀναστὰς, *Ἡμεῖς, ὦ Κόττα*, φησὶ, *πόλιν ἐλεῖν ἀλλ' οὐχὶ καθελεῖν ἐπετρέψαμεν* [93]· μετ' αὐτὸν δὲ καὶ ἄλλοι ὁμοίως Κότταν ᾐτιάσαντο. Πολλοῖς μὲν οὖν ἄξιος ὁ Κόττας ἐδόκει φυγῆς· μετριάσαντες δ' ὅμως ἀπεψηφίσαντο τὴν πλατύσημον αὐτοῦ. Ἡρακλεώταις δὲ τήν τε χώραν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τοὺς λιμένας ἀποκατέστησαν, καὶ μηδένα δουλεύειν ψῆφον ἔθεντο.

A destructa prædam sibi fecerit, et ædes sacras diruerit, et sexcenta alia crudelissimum in modum peregerit. Ad hæc auri et argenti infinitum prope numerum, cæteramque urbis felicitatem, quam in suum ille commodum averterit, recensebat. His a Thrasymede, cum lamentis et fletu, commemoratis, et optimatibus Romanorum ad commiserationem casus illius inflexis (accesserat **239***b* enim captivorum quoque multitudo, viri et matronæ cum liberis, lugubribus vestimentis amicti, et deprecatorios, cum ejulatu, præ se tendentes oleæ ramos), progressus contra in medium Cotta, ubi pauca lingua patria disseruisset, resedit : et exsurgens Carbo : *Nos*, inquit, *Cotta, capiendam tibi, non exscindendam, urbem demandavimus* : et post eum B alii consimili in Cottam criminatione sunt invecti. Multis igitur exsilio dignus videbatur. Moderatione tamen adhibita, latum ei clavum abrogant. Heracleensibus vero agrum et mare et portus restituunt, rogatione perlata, ut nemo horum servituti sit addictus.

Cap. LXII. *Thrasymedis et Brithagoræ studium circa instaurationem Heracleæ et libertatem.*

Ταῦτα Θρασυμήδους διαπραξαμένου, ἐπὶ τὴν πατρίδα μὲν τοὺς πολλοὺς ἐξέπεμψεν, αὐτὸς δὲ μετὰ Βριθαγόρου τε καὶ Προπύλου (παῖς δ' ἦν ὁ Πρόπυλος Βριθαγόρου) κατὰ τοὺς ἑξῆς ἐπιμένων [394 H.] χρόνους τὰ λοιπὰ τῶν ἐπειγόντων καθίστατο. Καί τινων ἐτῶν ἀνυσθέντων τρισὶν ἐπακτρίσιν εἰς τὴν Ἡράκλειαν ἐπανάγεται [94]. Ἀφικόμενος δὲ πάντα τρόπον ἐπενόει ἀνοικίζεσθαι [95] τὴν πόλιν, καθάπερ εἰς παλιγγενεσίαν ἀνακαλούμενος. Ἀλλὰ πάντα πράττων C μόλις εἰς ὀκτακισχιλίους, ἅμα τοῖς οἰκετικοῖς σώμασι, συλλεγῆναι κατεπράξατο. Βριθαγόρας δὲ, ἤδη τῆς πόλεως αὐξομένης, ἐλπίδας ἐποιήσατο πρὸς ἐλευθερίαν τὸν δῆμον ἀνενεγκεῖν, καὶ διαγεγονότων μὲν πολλῶν ἐτῶν, ἤδη δὲ τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας εἰς ἕνα περισταμένης ἄνδρα Γάϊον Ἰούλιον Καίσαρα, πρὸς τοῦτον ἠπείγετο. Συνεπρέσβευον δὲ αὐτῷ ἄλλοι τέ τινες τῶν ἐπιφανῶν καὶ ὁ υἱὸς Πρόπυλος. Γνωσθεὶς οὖν τῷ Καίσαρι Βριθαγόρας, καὶ διαπραξάμενος ἐγγυτέρω τῇ φιλίᾳ προσελθεῖν, δι' ὑποσχέσεως ἐγένετο, οὐ μὴν ἐξ ἐφόδου γε λαβεῖν τὴν ἐλευθερίαν ἠδυνήθη, ἅτε δὴ οὐκ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἀλλ' ἐφ' ἕτερα τοῦ Γαΐου περιτρέχοντος. Οὐκ ἀφίστατο μέντοι γε Βριθαγόρας, ἀλλὰ περὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην αὐτός D τε καὶ Πρόπυλος συμπεριαγόμενος τῷ Καίσαρι ἐδέπετο παρ' αὐτοῦ, ὡς ἐπισημειούμενον τὸν αὐτοκράτορα τῆς λιπαρήσεως αὐτὸν ἀποδέχεσθαι. Δωδεκαετίας δὲ τὴν παρεδρίαν διαμετρούσης, καὶ περὶ τῆς εἰς Ῥώμην ἐπανόδου τοῦ Καίσαρος διανοουμένου, ὑπό τε τοῦ γήρους καὶ τῶν συνεχῶν πόνων καταπρυχωθεὶς Βριθαγόρας τελευτᾷ, μέγα πένθος τῇ πατρίδι καταλιπών. Εἰς τοιοῦτον [96] μὲν τέλος καὶ ὁ ις' λόγος τῆς Μέμνονος ἱστορίας τελευτᾷ.

His ergo Thrasymedes confectis, plebem remisit in patriam : ipse vero cum Brithagora et Propylo, Brithagoræ filio, ad tempus dehinc subsistens, quæ patriæ usus exigeret administravit. Peractisque aliquot annis, cum tribus onerariis navibus in patriam regressus, ceu ad alterum revocatam natalem omni studio reparare contendit. Verum dum omnia molitur, vix ut 8000 veruis etiam annumeratis, colligerentur, effecit. Brithagoras autem, civitate jam augescente, populum in pristinam libertatem vindicandi spem facit, annisque elapsis haud paucis, Romanorum imperio jam ad unum C. Jul. Cæsarem devoluto, ad eum contendit. Legationem cum eo obibant, cum alii ex nobilitate, tum Propylus. Ibi notior factus Cæsari Brithagoras, et propius in amicitiam admissus, promissionem quidem accipit, sed libertatem prima occasione recuperare nequit, quod non Romæ, sed alibi terrarum, Julius in negotiorum distractione versabatur. Non tamen ab incepto destitit Brithagoras, sed per totum fere orbem cum Cæsare circumductus, ipse et Propylus in oculis ejus erat : ut non obscure imperator significaret, petitionem hominis se approbare. Duodecim tandem annos in familiaritate Romanorum emensus, cum jam redire Cæsar instituisset Romam, senecta et laborum assiduitate exhaustus Brithagoras, vivere desinit, et grandem patriæ luctum a se relinquit. Atque ita XVI etiam liber *Historiarum* Memnonis abbreviatus finem habet.

Ἔστι δὲ ἡ συγγραφὴ νουνεχὴς μὲν καὶ τὸν ἰσχνὸν μεταδιώκουσα χαρακτῆρα, οὐ μὴν οὐδὲ τοῦ σαφοῦς

240*a* Prudens est quidem hæc Historia, et exilem assequens characterem. Perspicuitatis non

VARIÆ LECTIONES.

[91] τε add. A. [92] πατρῴῳ διειλέχθη ς. [93] ἐπεστρέψαμεν ς. [94] ἐπανάγεται A : ἄγεται ς. [95] ἐνοικίζεσθαι ς. [96] τοιοῦτο ς.

Digitized by Google

incuriosus, digressionibus tamen utitur, præsertim necessitate adactus, et externis addendis huc hortantibus. Neque id accidit frequenter, sed ubi stimulari se sentit. Redit vero ad propositum. Verbis, nisi raro immutatis, usitatis utitur. De octo libris præter sedecim, quod eos nondum videre contigerit, non habeo dicere.

A ἀμελοῦσα, εὐλαβουμένη δὲ καὶ τὰς ἐκβολὰς, πλὴν εἰ μή πού τις ἀνάγκη συνυφαίνειν [757 R.] καὶ τὰ ἔξωθεν ἐγκελεύεται τῆς προθέσεως. Οὐδὲ πρὸς ταύτην δὲ ἐπὶ τὸ συχνὸν ἀποκλίνει, ἀλλὰ τὸ κατεπεῖγον ἐπιμνησθεῖσα ἔχεται πάλιν εὐεπιστρόφως τῆς προτεθείσης αὐτῇ κατ' ἀρχὰς γνώμης. Καὶ λέξεσι δὲ, εἰ μή που σπανίως ἐξαλλαττούσαις, ταῖς συνήθεσι χρᾶται [97]. Τὰς δὲ πρώτας η' ἱστορίας καὶ τὰς μετὰ τὴν ις' οὔπω εἰπεῖν εἰς θέαν ἡμῶν ἀφιγμένας ἔχομεν.

De Clearcho tyranno Heracleæ Ponticæ. Ex Suida.

Clearchus Ponticus Athenas venit audiendi Platonis et doctrinæ philosophicæ cupiditate. Sed ejus consuetudine non diu usus (erat enim diis inimicus) in somnis vidit mulierem sibi dicentem : Excede academia, et fuge philosophiam : neque enim ea frui tibi fas est, quæ te infestissimo vultu intuetur. Quibus auditis, redit in expeditionem : et oppressus invidia, patria relicta, conscensaque nave, dum exsul oberrat, pervenit ad Mithridatem, castrisque apud eum positis, laudatur. Non multo post gravis inter Heracleotas exsistit seditio. Deinde in gratiam et concordiam redire cupientes, pacificatorem deligunt Clearchum. Is in reditu, in diversorio quodam rursus in somnis Evopium, Heracleotarum tyrannum sibi dicentem audit : Oportet te tyrannum esse patriæ. Sed et hic philosophiam eum cavere jubebat, renovata somnii Atheniensis memoria. Rerum potitus, crudelissimus fuit, et insuperabili superbia incensus, humana conditione contempta, adorari se, et divinos haberi sibi honores postulavit, et vestes diis familiares induit, eorumque statuis decoras : et filium suum Ceraunon, id est fulmen, appellavit. Interfecit autem eum primum vindicta : deinde Chionis manus, familiaris Platonis, et ejus ad tempus auditoris, qui odio tyranni in illius ædibus hausto patriam liberavit. Tam præclari facinoris socii fuerunt Leonides et Antitheus, ipsi quoque philosophi. Justas autem scelerum pœnas eum dedisse, dictum est.

Ex Diodoro Siculo, lib. XV, *De eodem Clearcho.*

Eadem vero tempestate Clearchus, ex Heraclea Pontica oriundus, tyrannidem affectavit, ac voti compos factus, æmulatus est Dionysii tyranni instituta, et splendide tyrannidem in Heracleotas exercens, imperium tenuit per annos duodecim.

Ex eodem Diodoro lib. XVI.

Clearchus Heracleæ tyrannus, cum Dionysia (id est Bacchanalia) essent, dum ad spectacula vadit, interfectus est, per annos duodecim imperio potitus.

Ex Theopompo Chio, de eodem Clearcho, apud Athenæum lib. III.

Multos morte violenta e medio tollebat, ac quamplurimis cicutam bibendam porrigebat. Cum vero innotuisset omnibus hic tyranni mos, propinandi venenum illud, tanquam poculum quod amicitiæ testandæ ergo propinari solet, ex ædibus non egrediebantur priusquam rutam edissent. Hoc enim qui ederint, illis aconiti potum nihil nocere ait.

De Timotheo tyranno Heracleæ Ponticæ, Clearchi filio, Ex Diodoro lib. XVI.

Imperio Clearchi cum successisset filius Timotheus, eo potitus est per annos XV.

Ex eodem Diodoro, eodem libro.

Dum hæc geruntur, Timotheus Heracleæ Ponticæ tyrannus obit, cum per quindecim annos dominatus esset. Ei successit frater Dionysius, qui per duos et triginta annos imperium obtinuit.

Ex Athenæo libro XII, *de Clearcho secundo.*

Nymphis Heracleotes libro secundo de Heraclea scribit, Clearchum, patriæ suæ tyrannum, ejus filium qui tyrannidem primus invaserat, luxu et quotidiana voracitate sensim in tantam molem carnis extumuisse, ut propter crassitiem, et obesitatem, anhelitus difficultate correptus sit et strangulatu, ideoque medicos præcepisse, ut tenuibus ad id paratis acubus, et prælongis, latera et ventrem configerent, quoties in profundiorem somnum laberetur. Carne in callum spissata ob nimiam pinguedinem, aliquandiu nihil ille sentiebat ; cum vero ad puram adacta carnem acus perforasset, tum expergiscebatur. Iis qui responsa petebant, reddebat, corpori objecta arca, quæ partes reliquas obtegeret, ut facie tantum aperta colloqueretur cum iis qui compellabant.

Aliquanto post : annos quinquaginta quinque natus diem obiit, tyrannide per annos triginta tres continuata, prioresque se tyrannos antecelluit comitate et mansuetudine.

De Zathra et Clearcho fratribus, tyrannis Heracleæ, ex Diodoro lib. XX.

Dum hæc geruntur, Dionysius Heracleæ Ponticæ tyrannus obiit, cum triginta duos annos imperasset. Successerunt autem ejus imperio Zathras et Clearchus, filii ; idque per septemdecim annos tenuerunt.

CCXXV.

Eulogii episc. Alexandrini liber contra Severum et Timotheum hæreticos.

Legi beati Eulogii episcopi Alexandrni opus libris duobus comprehensum, estque defensio sancti Leonis pontificis Romani. Accusatio vero Timothei et Severi, qui Tomum reprehendebant. Etenim hæresis utrumque superbe synodum ac Tomum oppugnare compulit : Severum quidem planiorem, ac-

B

ΣΚΕ'.

Εὐλογίου πάπα Ἀλεξανδρείας βιβλίον κατὰ Τιμοθέου καὶ Σευήρου.

[760 R.] Ἀνεγνώσθη τοῦ ἐν ἁγίοις Εὐλογίου πάπα Ἀλεξανδρείας βιβλίον ἐν λόγοις β'. Τὸ δὲ βιβλίον συνηγορία μέν ἐστι τῶν ἐν τῷ τόμῳ Λέοντος τοῦ ἐν ἁγίοις τῆς Ῥώμης ἀρχιερέως, ἔλεγχος δὲ Τιμοθέου καὶ Σεβήρου τῶν κατειπόντων τοῦ τόμου· καὶ γὰρ ἡ αἵρεσις ἑκάτερον κατὰ τῆς συνόδου καὶ τοῦ τόμου

VARIÆ LECTIONES.

[97] χρῆται ς.

Digitized by Google

μεγαλαυχεῖ ἀγωνίσασθαι, ἀλλὰ Σεβῆρον μὲν πλατύτερον, Τιμόθεον δὲ ἀκριβέστερον. Προσφωνεῖ δὲ τὸ βιβλίον Δομετιανῷ τῷ Μελιτηνῆς ἀρχιερεῖ.

Ὁ μὲν οὖν α' λόγος ἐν κεφαλαίοις ἀπαρτίζεται ϛ', ς' δὲ κεφαλαίοις καὶ ι' ὁ β'. Διηγεῖται δὲ [395 H.] μετὰ τὰ προοίμια τὸ α' βιβλίον τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἡ γραφὴ προῆλθε, καὶ ὡς ἀνδρῶν εὐλαβῶν προτροπῇ ταύτην ἐπράξατο. Ἐφ' οἷς ἐκτίθεται νόμον καὶ κανόνα, μὴ δεῖν ἐκ μέρους τὰ συγγράμματα κρίνειν, μηδ' ἀποσπαράγματά τινα λαμβάνοντας διὰ τούτων τὴν ὅλην τοῦ γράφοντος ἐνδιαβάλλειν διάνοιαν· τοῖς γὰρ τοιούτοις καὶ ὁ προφήτης ἐπαφίησι τὴν ἀρὰν, *Οὐαὶ*[98] *τοῖς προφητεύουσι, λέγων, ἀπὸ καρδίας αὐτῶν, καὶ τὸ καθόλου μὴ βλέπουσι.* Τοῦτον δὲ τὸν νόμον καὶ κανόνα καὶ τῶν ἱερῶν ἡμῶν Πατέρων αἱ ψῆφοι κρατύνουσι. Καὶ γὰρ καὶ Εὐστάθιος ὁ τῶν Ἀντιοχέων ἀρχιερεὺς ἐν ἓξ λόγοις[99] τὰ κατὰ Ἀρειανῶν αὐτοῖς ῥήμασιν οὕτω φησίν· *Ἀλλ' οἱ παράδοξοι τῆς Ἀρείου θυμέλης μεσόχοροι τὸ μὲν ἁμαρτίαν μὴ*[1] *πεποιηκέναι τὸν Χριστὸν φράζουσι, καὶ μετ' ὀλίγα· Τὸ δὲ, ὅτι Θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, οὔτε ἐν μνήμῃ φέρουσιν οὔτε τοῖς τῆς γλώττης ὀργάνοις ἐκφωνοῦσιν, ἀλλ' ὥσπερ δεινοὶ συκοφάνται καὶ κατήγοροι ἀκρωτηριάσαντες τὸ χωρίον τὸν ἀγῶνα τῆς κατηγορίας ποιοῦνται.* Εἶτα καὶ ἡ ψῆφος ἡ ὑπὲρ τοῦ νόμου· *Δεῖ δὲ φιλαλήθως τοὺς ἐντόμους ἀγωνιστὰς, πάντα συμπεριλαβόντας ἀπαραλείπτως, ἀλλὰ μὴ πρὸς ἁπάτην μέρος μὲν ἀποσιωπᾷν, μέρος δὲ ἀποσπῶντας προφέρειν.* Ὡσαύτως καὶ Βασίλειος ὁ θεῖος οὐτωσὶ Σωζοπολίταις ἐπιστέλλων γράφει· *Οὐ νεώτερον τοῦτο τῆς δοκήσεως τὸ ἀσέβημα, ἀλλὰ πάλαι ἀπὸ τοῦ ματαιόφρονος ἀρξάμενον Οὐαλεντίνου, ὃς ὀλίγας τοῦ Ἀποστόλου λέξεις ἀποσπαράξας τὸ δυσσεβὲς ἑαυτῷ κατεσκεύασε πλάσμα.* Ὥστε τῆς τῶν αἱρετικῶν ἐστιν ἀπονοίας, μέρος τι παραλαβόντα τῆς γραφῆς καὶ τοῦτο παραχαράσσοντα δι' αὐτοῦ τε συκοφαντεῖν τὰ λοιπὰ, καὶ διὰ τῆς τῶν ἱερῶν Λογίων συκοφαντίας καὶ κατατομῆς συγκροτεῖν ἑαυτοῖς τὴν ἀσέβειαν. Οὕτω δ' ἂν κατηγορηθείη τοῖς ἀσεβέσι καὶ Πέτρος ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων, ὡς διαιρῶν τὸν Ἐμμανουὴλ· φησιν· *Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρὲθ ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ Θεὸς Πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ Θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ.* Ναὶ δὴ καὶ Παῦλον, τὸν περιλαβόντα τὴν οἰκουμένην τῷ τῆς εὐσεβείας κηρύγματι, τοῖς ὁμοίοις ἀκρωτηριαστὴς καὶ συκοφάντης[2] αἰτιάσεται, ἐν οἷς δημηγορῶν πρὸς Ἀθηναίους[3] ἔφη· *Παραγγέλλει*[4] *τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι μετανοεῖν, καθότι ἔστησεν ἡμέραν ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.* Ἐν οἷς πάλιν πρὸς

curatiorem vero Timotheum. Domitiano autem Melitenæ opus dedicat.

Primus quidem liber quatuor capitibus absolvitur, alter vero sedecim. Initio autem operis causam reddit suscepti laboris, quo et pii homines scribentem invitarunt. Quibus legem constituit et canonem, scripta dijudicare non oportere ex parte, neque fragmenta quædam sumendo, ex his de tota scriptoris mente judicium ferendum. Hos enim Propheta exsecratur: *Væ prophetis, qui sequuntur spiritum suum, et nihil vident*[h]! Hanc legem ac regulam et Patrum nostrorum decreta confirmant. Etenim Eustathius Antiochenus episcopus in sex *adversus Arianos* libris his verbis scribit: *Sed Arianæ scenæ saltatores peccatum fecisse Christum jactant.* Et post non longe illud: *Deum in Christo mundum sibi conciliasse, neque memoria tenent, nec linguæ organis conferunt: sed veluti graves calumniatores et accusatores locum labefactantes, accusationis certamen instituunt.* Deinde et legis decretum: *Oportet vero veritatis studio legitime certantes, omnia abunde accipientes, sed non ad fraudem, partim quidem silere, partim vero arripientes offerre.* Sic divinus Basilius ad hunc modum Sozopolitis scribens: *Non recens opinionis hæc impietas, sed et olim ab absurdo insano Valentino inchoata, qui pauca Apostoli verba contrahens, impium sibi figmentum præparavit.* Ut hæretici amentes solent partem aliquam Scripturæ arripere et hanc depravare, propter hanc cætera condemnare, et ab sacrarum lectionum calumniis et divisionibus impium dogma conflare. Sic et apostolorum princeps ab impiis accusatus est, ut dividens Emmanuel: inquit: *Jesum Nazarenum, quomodo unxerit ipsum Deus sancto Spiritu et virtute, qui venit benefacturus et liberans omnes tyrannide oppressos diaboli, quia Deus erat cum eo*[h*]. Et profecto Paulum orbem terrarum pietatis præconio percurrentem, similibus injuriis et calumniis perstringit, in quibus concionatus Atheniensibus locutus est[i]: *Annuntiat hominibus ut omnes ubique pœnitentiam agant, eo quod statuit diem, in quo judicaturus est orbem in æquitate in viro, in que statuit fidem præbens omnibus, suscitans eum a mortuis.* De quibus iterum ad Hebræos scribens ait: *Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum qui possit illum salvum facere a morte* j, et deinceps. Calumniator igitur proprii furti et lacerationis judicem seipsum constituens, non ut nude hominem dicentes Dominum nostrum Jesum Christum, contemneret præcones ipsius, sed non sic veritatis amicus. Et prædictis adjungens, quæ ex alia parte de Salvatore a pietatis præcone denuntiata sunt, extra omnem injuriam pietatis magi-

[h] Ezech. XIII, 3 [h*] Act. X, 38. [i] Act. XVII, 30. [j] Hebr. V, 7.

VARIÆ LECTIONES.

[98] οὐαί] Ezech. XIII, 3. [99] ἓξ λόγοις] ἕκτῳ λόγῳ Fabricius. [1] μὴ add. corr. A. [2] ἀκρωτηριασταῖς καὶ συκοφάνταις A. [3] πρὸς ἀθηναίους; A: καὶ ἀθηναίοις ς. [4] παραγγ.] Act. XVII, 30.

Digitized by Google

stros ostendit, ut illud adjungit : *Patres ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia benedictus in sæcula, Amen* [k]. Certe et illud : *Qui cum sit splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus, portansque omnia Verbo virtutis suæ* [l]. Hæcque primis accommodans, et Nestorium impium in his accusabit, **241***a* et pietatem clariorem reddet. Et sic rursum divinus Basilius fieri de orationibus judicium suadet, quibus ad monachos ambigue dicta perscribit, et obscure dicta in aliquot sacræ Scripturæ locis visa, ut alia clare dicta loca ostendunt : *Non oportere per aliquot fragmenta et divulsiones scriptoris pietatem judicare*, adeo clarum radium emittit veritas, ut Severum in his cæcutientem, tamen consensum suasisse. Scribit enim ad Julianum Halicarnassæum : *Oportet igitur præceptiones sanctorum sanctæ Ecclesiæ doctorum per occasionem perfecte legere, et non singulatim omnia proferre, et de toto sensu periculose conjectare. Hoc in apostolicis atque evangelicis scriptis, atque adeo in omni divinitus inspirata Scriptura servandum est, quando non in una voce scilicet epistolæ vel operis collocanda est scriptoris pietas.* Sic et veri canonis fulgur Severum cæcum proprio fulgore tamen frui sinit, sed inexplicabile legis robur cognoscere licuit. Uti vero consueta sententia neglexit. Piæ enim memoriæ beati Leonis librum non lege quam prædicavit, sed contraria expendens lingua, et per fragmenta quædam et perniciosis sermonibus præfando, visus est de impietate pie scribere : ipse reus vero exsistens eorum quæ aliis objicere ausus est. Quis enim alius acutius telum in Nestorium impium torsit, quam voce robusta Leo? *Impatibilis Deus dignatus est homo fieri, et immortalis mortis parere legibus.* Hæc sycophanta prætermittit : alia vero quædam dicta resecans ad suum dogma rapit, nec pudet vocis illius prædictæ; neque agnoscere ab ipso cultam vult legem. Si enim integra Leonis epistola per ambiguitates ambulavit, etiam ex quo Acephali, unius personæ divisionem damnant, facilem iis imperitia calumniandi occasionem afferebat. Postquam vero per innumerabilia pietas ostensa est, quomodo non **241** *b* sycophantæ arripiunt alteram a prima impietatem? sed in his capita duo.

A Ἑβραίους [8] γράφων φησίν· [761 R.] *Ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δεήσεις καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου*, καὶ ἑξῆς. Ἆρ' ὁ συκοφάντης καὶ τῶν οἰκείων κλεμμάτων καὶ σπαραγμάτων κριτὴν ἑαυτὸν ποιῶν οὐχ ὡς ἄνθρωπον λεγόντων ψιλὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, οὐκ ἂν καταγνοίη τῶν κηρύκων τῆς θεότητος [9] αὐτοῦ; ἀλλ' οὐχ οὕτω γε τῆς ἀληθείας ὁ φίλος, ἀλλ' ἐπισυνάψας τοῖς προειρημένοις [396 H.] καθ' ἕτερον μέρος περὶ τοῦ Σωτῆρος τοῖς τῆς εὐσεβείας κήρυξιν ἐθεολογήθη, πάσης ὕβρεως ἀνωτέρους τοὺς τῆς εὐσεβείας ἀποδείξει διδασκάλους. Οἷον συνάψει τοῖς προειρημένοις τὸ, *Ὧν* [7] *οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς* [8] *τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν*· ναὶ δὴ καὶ τὸ,

B *Ὃς* [9] *ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.* Ὁ ταῦτα τοῖς πρώτοις συναρμόσας καὶ Νεστόριον τούτοις ἀσεβοῦντα διελέγξει, καὶ τὴν εὐσέβειαν λαμπροτέραν ἐπιδείξει. Οὕτω δὲ καὶ ὁ θαυμάσιος πάλιν Βασίλειος τὴν περὶ τῶν λόγων κρίσιν γίνεσθαι παραινεῖ, ἐν οἷς πρὸς τοὺς μοναχοὺς γράφει· *Τὰ ἀμφιβόλως λεγόμενα καὶ ἐπικεκαλυμμένως εἰρῆσθαι δοκοῦντα ἔν τισι τόποις τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ὑπὸ τῶν ἐν ἄλλοις τόποις ὁμολογουμένων σαφηνίζεται. Ὅτι δὲ οὐ χρὴ διά τινων σπαραγμάτων καὶ περικομμάτων τὴν τοῦ συγγραφέως κρίνειν εὐσέβειαν*, οὕτω λαμπρὰν ἀφίησι τὴν ἀκτῖνα ἡ ἀλήθεια ὡς καὶ Σεβῆρον αὐτὸν,

C καίτοι περὶ ταῦτα τυφλώττοντα, ὅμως πεῖσαι τοῦτο συνιδεῖν· γράφει γὰρ πρὸς Ἰουλιανὸν τὸν Ἁλικαρνασσοῦ· *Δεῖ τοίνυν τὰς τῶν ὁσίων κατὰ καιροὺς τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας μυσταγωγῶν διδασκαλίας ἐντελῶς ἀναγινώσκειν, καὶ μὴ ἐκ μέρους* [10] *τὰ ἐκείνων προφέρειν καὶ τῆς ὅλης αὐτῶν διανοίας ἐπικινδύνως καταστοχάζεσθαι. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν καὶ εὐαγγελικῶν συγγραμμάτων καὶ ἐπὶ πάσης τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς προσήκει ποιεῖν, ἐπεὶ μηδὲ ἐκ μιᾶς ῥήσεως ἤγουν ἐπιστολῆς ἢ συντάγματος ἔστι παραστῆσαι τὴν ὅλην τοῦ συγγραφέως εὐσέβειαν.* Οὕτω μὲν ἡ τῆς ἀληθείας τοῦ κανόνος ἀστραπὴ καὶ τὸν Σεβῆρον, καίτοι τυφλὸν ὄντα, τῆς οἰκείας αὐγῆς ὅμως ἀπολαῦσαι παρεσκεύασεν. Ἀλλὰ γὰρ τοῦ μὲν

D νόμου τὸ ἄμαχον κράτος συνιδεῖν ἔσχε, χρήσασθαι δὲ τῷ ἀσυνέτῳ τῆς γνώμης οὐκ ἐμελέτησε. Τὸν γὰρ τοῦ ἐν ὁσίᾳ τῇ μνήμῃ Λέοντος τόμον οὐ τῷ νόμῳ ὃν ἐκήρυξε, τῇ δὲ τῆς ἀντιπαθείας γλώσσῃ ζυγοστατῶν, καὶ διά τινων σπαραγμάτων καὶ κιβδήλων λόγων προϊών, ἔδοξεν ἐπ' ἀσεβείᾳ γράφειν [11] τὸν εὐσεβῆ, αὐτὸς ὢν ἀληθῶς ἃ διαβάλλειν ἄλλους ἐτόλμησε. Τίς γὰρ ὀξύτερον ἄλλος βέλος κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς ἀφῆκε Νεστορίου τῆς στερρᾶς ἐκείνης καὶ λεοντείας φωνῆς, *Ὁ ἀπαθὴς Θεὸς οὐκ ἀπηξίωσε παθητὸς γενέσθαι ἄνθρωπος, καὶ ὁ ἀθάνατος νόμοις ὑποκεῖσθαι θανάτου;* ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ συκοφάντης παρατρέχει, ἄλλα δέ τινα ῥητὰ πρὸς τὸ οἰκεῖον περικόπτων τε καὶ διαστρέφων βούλημα οὔτε τὴν προειρημένην φωνὴν δυσωπεῖται, οὔτε τὸν παρ' αὐτοῦ λόγοις τιμηθέντα νόμον ἔτι βούλεται εἰδέναι. Εἰ μὲν γὰρ ἅπασα ἡ τοῦ ἐν ἁγίοις Λέοντος ἐπιστολὴ δι' ἀμφιβόλων τινῶν ὤδευε, καὶ ἐξ [397 H.] ὧν οἱ ἀκέφαλοι τὴν τῆς μιᾶς ὑποστάσεως αἰτιῶνται διαί-

[k] Rom. IX, 5. [l] Hebr. I, 31.

VARIÆ LECTIONES.

[8] Ἑβρ.] V, 7. [9] τῆς θεότητος et γε add. A. [7] ὧν] Rom. IX, 5. [8] εἰς A. : εἶ εἰς ς. [9] ὃς] Hebr. I, 3. [10] ἐκ μέρους mg. A : ἑκατέρους ς. [11] an. γράφεσθαι, coll. p. 949 B?

Digitized by Google

ρεσιν, ταχα ην αὐτοῖς τῆς διαβολῆς ἡ ἄγνοια πρόφασις· ἐπεὶ δὲ διὰ μυρίων ἡ εὐσέβεια πρόδηλος, [764 R.] πῶς οὐχὶ δευτέραν ἐπὶ τῇ πρώτῃ δυσσεβείᾳ οἱ συκοφάνται προσλαμβάνουσιν; Ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν τὰ δύο κεφάλαια.

Τρίτον δ' ἂν εἴη τῶν διαβαλλομένων ῥητῶν τοῦ ἐν ἁγίοις Λέοντος ἡ παράθεσις καὶ ἡ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόμου ἀντιπαράθεσις, δι' ἧς ἡ ἄδικος τῶν συκοφαντῶν γνώμη λαμπρῶς στηλιτεύεται.

Ἔστι δὲ τῶν συκοφαντουμένων πρῶτον· *Φυλάττει*[12] *γὰρ ἑκατέρα φύσις ἀνελλιπῶς τὴν ἑαυτῆς ἰδιότητα, καὶ ὥσπερ οὐκ ἀναιρεῖ τὴν τοῦ δούλου μορφὴν ἡ μορφὴ τοῦ Θεοῦ, οὕτω τὴν τοῦ Θεοῦ μορφὴν ἡ τοῦ δούλου μόρφωσις οὐκ ἐμείωσε.* Τὸ μὲν οὖν ῥητὸν καὶ καθ' ἑαυτὸ εὐσεβοῦς διανοίας ἐστὶ βλάστημα, πλὴν ἀλλ' ἀντιπαρακείσθω τούτῳ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς· οὕτω γὰρ ἂν μᾶλλον ἐλεγχθείη τῆς δυσσεβείας τὸ κακούργημα. Ἔχει γὰρ οὕτως· *Ὁ δὲ αὐτὸς τοῦ ἀϊδίου Πατρὸς μονογενὴς ἀΐδιος ἐτέχθη ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, ἥτις γέννησις χρονικὴ τῆς θείας αὐτοῦ καὶ ἀϊδίου γεννήσεως οὔτε τι ἀπεμείωσεν οὔτε μήν τι ταύτῃ προσέθηκεν.* Ἕως τοῦ, *Συνελήφθη μὲν οὖν δῆλον ὅτι ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἐν γαστρὶ Παρθένου μητρὸς, ἥτις οὕτω φυλαχθείσης τῆς παρθενίας αὐτὸν ἀπεκύησεν, ὥσπερ οὖν καὶ ἀκεραίου μεινάσης τῆς παρθενίας συνέλαβεν.* Ἆρ' ἐνενόησε ταῦτά ποτε[13] Νεστόριος; ἆρ' εὑρήσει τις κατὰ τούτων διαβολήν τινα, κἂν αὐτὸν ἐνεργοῦντα ἐν ἑαυτῷ τὸν ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνον ἔχει διάβολον; διὰ τί οὖν μὴ πρὸς ταῦτα καὶ εἴ τι ἀμφίβολον μεθαρμόζομεν, ἀλλὰ ταῦτα μᾶλλον ἐκεῖθεν συνδιαβάλλειν θρασυνόμεθα;

Ὅρα δὴ τὸν Ἀκέφαλον πῶς πάλιν ἑτέρας οὐκ αἰσχύνεται κατατρέχων ῥήσεως[14], ἣ φησιν *Ἐν ὅσῳ*[15] *τὰ συναμφότερα μετ' ἀλλήλων εἰσὶ, καὶ τοῦ ἀνθρώπου τὸ ταπεινὸν καὶ τὸ μέγεθος τῆς θεότητος· ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ ἐλεεῖν*[16] *ὁ Θεὸς τροπὴν οὐχ ὑφίσταται, οὕτως ὁ ἄνθρωπος τῷ μεγέθει τῆς ἀξίας τῆς θείας οὐκ ἀναλίσκεται.* Πῶς γὰρ οὐκ ἐδυσωπήθη τὴν λέγουσαν ἀντιπαραθεῖς φωνὴν καὶ πρὸς τὸ χρεωστούμενον ὄφλημα τῆς ἡμετέρας φύσεως ἐκτισθῆναι, *Ἡ θεία φύσις ἠνώθη τῇ φύσει τῇ παθητῇ, ἵνα τοῦτο δὴ τὸ ταῖς ἡμετέραις ἁσθενείαις ὑπάρχον ἁρμόδιον, εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὢν μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ ἀποθνήσκειν ἐκ τοῦ ἑνὸς δυνηθῇ καὶ τελευτᾷν ἐκ τοῦ ἑτέρου μὴ δυνηθῇ.*

Πάλιν τρίτον[17] εἰς κατηγορίαν προτείνουσιν· *Ἐνεργεῖ γὰρ ἑκατέρα μορφῇ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας, ἕως καὶ τὸ μὲν αὐτῶν διαλάμπει τοῖς θαύμασιν, τὸ δὲ ταῖς*[18] *ὕβρεσιν ὑποπέπτωκε.* Δύο γὰρ εἶναι τοὺς ἐνεργοῦντας ἐκδιδάσκειν τὸ ῥητὸν [398 H.] οἱ κατήγοροι ψευδολογοῦσιν. Ἀλλ' ἐκεῖνος πάλιν δι' ἑαυτοῦ ἀντιπαρατιθεὶς[19] τὴν οἰκείαν φωνὴν ἐμφράττει τούτων τὰ στόματα, λέγων· *Εἷς καὶ ὁ αὐτὸς Υἱός τε τοῦ Θεοῦ ἀληθῶς καὶ*

A Tertium verborum calumniantium, sancti Leonis comparatio, et ex eodem libro redditio, qua injusta calumniantium sententia clarius refellitur.

Hæc autem calumniantur: *Primum enim servat altera natura indeficienter sui proprietatem. Et quemadmodum non tollit servi formam Dei forma, sic et servi forma non minuit Dei formam.* Quod igitur dictum est secundum se pie mentis germen est; nisi quid contra objiciatur ex ipsa epistola. Sic enim melius impietatis improbitas accusetur. Sic enim habet: *Ipse sempiterni Patris unigenitus sempiternus, genitus ex Spiritu sancto et Maria Virgine. Quæ generatio temporalis divinam ipsius ac sempiternam generationem nihil diminuit, neque* B *ipsi quid postponit,* usque ad illud: *Conceptus est videlicet de Spiritu sancto in utero Virginis matris, ut quæ sic servata integritate ipsum genuerit, quemadmodum et manente virginitate concepit.* Intellexit hoc aliquando Nestorius? Reperiatne itaque contra hæc aliquis quod jure calumnietur, etiamsi ipsum diabolum habeat cooperantem in hac re ab initio homicidam? Quare igitur non ad hæc, etsi quid ambiguum est, adaptamus, sed hæc potius inde sumere audemus.

Cerne Acephalum quomodo non iterum alterum dictum omittens erubescit: *Quæ,* inquit, *in* [*universa*] *quantitate relata utrinque sunt, et hominis* C *vilitas et Dei contra magnitudo. Quemadmodum enim cum dicit: Deus mutationem non suscipit; sic homo divinæ dignitatis non consumitur.* Quomodo enim pudore non est affectus dictam vocem opponens, et ad debitum nostræ naturæ conditum esse: *Divina natura unita est patibili naturæ, ut hoc certe nostris medicinis aptum exsistens, unus et ipse mediator Dei et hominum exsistens homo Jesus Christus*[m], *et mori per unam potuit, et finiri per alteram non potuit.*

242*n* Rursum tertium ad accusationem trahunt: *Operatur enim utraque forma per alterius* D *communicationem, donec divinitas quidem miraculis clarescat, humanitas vero injuriis excipiatur.* Duos enim esse operantes, docere sententiam, accusatores mentiuntur. Sed ille rursum per seipsum opponens vocem propriam, obstruit os eorum dicens: *Unus ipse et Filius Dei vere, et vere Filius hominis est. Deus quidem quatenus:* « *In principio erat*

[m] I Tim. II, 5.

VARIÆ LECTIONES.

[12] γὰρ φυλάττει ς. [13] ποτε ταῦτα ς. [14] δὴ ῥήσεως τὸν ς. [15] ἐν ὅλῳ ὅσῳ ς, [16] ἐλεεῖν libri λέγειν. cf. p. 961 B et R 808, 56. [17] τρίτον] τὴν A. τὴν μορφὴν mg. A. [18] ταῖς] καὶ ταῖς ς. [19] ἀντιπαραθεὶς ς.

Digitized by Google

Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum [n]: » *Homo vero secundum illud,* « *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* [o], » *usque ad illud :* « *Quem ut hominem.* » *Certe audit dæmonis astutia, huic quasi Deus sit angelorum ordo ministrat.* Hæc enim tunc dicta dilucide explicat, et quæcunque hæresis calumniari aggreditur, et omni calumnia ostendit superiora.

A ἀληθῶς Υἱὸς ἀνθρώπου τυγχάνει, Θεὸς μὲν κατὰ τοῦτο, καθὸ, « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, » ἄνθρωπος δὲ κατὰ τοῦτο, καθὸ « Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. » Ἕως τοῦ, Ὅν ὡς ἄνθρωπον τοιγαροῦν πειράζει ἡ τοῦ διαβόλου πανουργία, τούτῳ ἄτε δὴ Θεῷ ὅτι ἡ τῶν ἀγγέλων τάξις διακονεῖ. Τὰ γὰρ ἐνταῦθα ῥηθέντα σαφῶς ἑρμηνεύει καὶ ἅπερ ἡ αἵρεσις συκοφαντεῖν ἐπήρθη, καὶ διαβολῆς ἁπάσης δεικνύει ἀνώτερα.

Quarto carpunt hanc sententiam : *Quando a præcursore Joanne cœpit baptismus, ne ignoretur quia obscuro carnis velamento tegitur divinitas. Vox Dei Patris cœlitus demissa ait :* « *Hic est Filius meus dilectus in quo mihi bene complacui* [p]. » Sed mox pudet illos Romani Pontificii dignitatis. Sic enim B ait : *Venit igitur in hanc mundi vilitatem Dei Filius e cœlesti descendens throno, et a patria non discedens gloria, novo modo novaque generatione natus. Novo quidem modo, ut qui invisibilis erat, visibilis factus sit apud nos,* usque ad : *Deus verus, idem etiam verus homo.* Et post hæc : *Quemadmodum igitur, ut multa complectar, non ejusdem est naturæ deflere ex commiseratione amicum mortuum, et mox redivivum, divulgato jam obitu quatriduani mortui, ad vocis jussum resurgere,* et cætera usque ad illud : *Quicunque per revelationem Patris eumdem Dei Filium confessus et Christum.*

Τέταρτον διαβάλλουσι τὴν ἔχουσαν ῥῆσιν [765 R.] *Ὅτε δὲ πρὸς τὸ τοῦ προδρόμου ἑαυτοῦ Ἰωάννου ἔρχεται βάπτισμα, ἵνα μὴ λάθῃ ὅτιπερ τῷ προκαλύμματι τῆς σαρκὸς ἡ θεότης ἐκρύπτετο, ἡ τοῦ Πατρὸς φωνὴ οὐρανόθεν ἐπιβοῶσά φησιν·* « *Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ηὐδόκησα.* » Ἀλλ' εὐθὺς αὐτοὺς καταισχύνει τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἀρχιερωσύνης τὸ καλλώπισμα· λέγει γάρ· *Προέρχεται τοίνυν εἰς τὸ ταπεινὸν τοῦτο τοῦ κόσμου ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τοῦ οὐρανίου θρόνου καταβαίνων καὶ ἀπὸ τῆς πατρικῆς δόξης οὐκ ἀποστάμενος, καινῇ τῇ τάξει καὶ καινῇ τῇ γεννήσει γενόμενος, καινῇ μὲν τῇ τάξει, ὅτιπερ ἀόρατος ὢν ἐν τοῖς ἑαυτοῦ ὁρατὸς γέγονεν ἐν τοῖς παρ' ἡμῶν.* Μέχρι τοῦ· *Ὁ γὰρ ὢν Θεὸς ἀληθής, αὐτός ἐστι καὶ ἄνθρωπος ἀληθής.* Καὶ μετὰ ταῦτα· *Ὅσπερ οὖν, ἵνα τὰ πολλὰ παραλείψω, οὐ τῆς αὐτῆς ἐστι φύσεως τὸ κλαίειν ἐκ διαθέσεως οἰκτου τὸν τελευτήσαντα φίλον, καὶ τὸ τὸν αὐτὸν ἀναζῆν μέλλοντα διασκεδασθέντος τοῦ προσχώματος τῆς τεταρταίας ἤδη ταφῆς ἐξαναστῆσαι πρὸς τὸ κέλευσμα τῆς φωνῆς.* Καὶ ἑξῆς μέχρι τοῦ· *Ὅστις δι' ἀποκαλύψεως τοῦ Πατρὸς τὸν αὐτὸν καὶ Υἱὸν Θεοῦ* [22] *ὡμολόγησε καὶ Χριστόν.*

Sed rursum hæresis dictum verbum discerpsit : C *Etsi maxime in Domino Jesu Christo Dei Filio et hominis una est persona, tamen aliud est illud, ex quo in utroque communis est injuria* **242***b*, *et alterum, ex quo communis opinio orta est.* Sed sanctus vir impudentes per hoc convertit impios. Dicit enim : *Post Domini resurrectionem quæ videlicet veri corporis ipsius facta est, cum alius non resurgat, nisi cruci affixus et mortuus,* usque ad : *sed unum Dei Filium confitemur et carnem.*

Ἀλλὰ πάλιν ἡ αἵρεσις διασύρει τὸ λέγον ῥητόν· *Εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐν τῷ Δεσπότῃ Ἰησοῦ τῷ Χριστῷ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἓν ἐστι πρόσωπον, ὅμως ἕτερόν ἐστιν ἐκεῖνο ἐξ οὗ ἐν ἑκατέρῳ κοινόν ἐστι τὸ τῆς ὕβρεως, καὶ ἕτερον ἐξ οὗ κοινὸν τὸ τῆς δόξης καθέστηκεν.* Ἀλλ' ὁ ἱερὸς ἀνὴρ καὶ ἀναισχύντους ὄντας δι' ἑαυτοῦ ἐντρέπει τοὺς δυσσεβεῖς· λέγει γάρ· *Μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, ἥτις δηλαδὴ τοῦ ἀληθινοῦ σώματος αὐτοῦ γεγένηται, ἐπειδὴ οὐκ ἄλλος* [23] *ἀνέστη εἰ μὴ ὁ σταυρωθεὶς καὶ ἀποθανών.* Μέχρι τοῦ, *Ἀλλ' ἕνα Υἱὸν Θεοῦ καὶ τὸν Λόγον ὁμολογήσομεν καὶ τὴν σάρκα.*

Postquam vero invasit hæretica opinio, et hoc depravat : *Per hanc igitur personæ unitatem in utraque natura debitam intelligi.* Etiamsi vero hic propriis D armis sycophanta hos invadit, dicens : *In importunitate igitur hominis, et ultima natura, Deus verus natus est totus in iis, quæ ipsius, et totus in nostris,* et deinceps : *Ut manens igitur in forma Dei, fecit hominem, sic in servi forma factus homo est.*

Ἀλλ' ἔτι ἐπιπηδᾷ τὸ αἱρετικὸν φρόνημα, καὶ διαβάλλει τό· *Διὰ ταύτην τοίνυν τοῦ προσώπου τὴν* [24] *ἕνωσιν ἐν ἑκατέρᾳ φύσει νοεῖσθαι ὀφείλουσαν.* Ἀλλὰ κἀνταῦθα τοῖς ἰδίοις ὅπλοις ὁ συκοφαντούμενος τούτους καταβάλλει, λέγων· *Ἐν ἀκεραίᾳ τοιγαροῦν ἀνθρώπου καὶ τελείᾳ φύσει Θεὸς ἀληθῶς ἐτέχθη ὅλος* [25] *ἐν τοῖς ἑαυτοῦ καὶ ὅλος ἐν τοῖς ἡμῶν.* Καὶ ἑξῆς· *Τοιγαροῦν ὡς* [26] *μέντοι ἐν μορφῇ Θεοῦ πεποίηκεν ἄνθρωπον, οὕτως ἐν μορφῇ δούλου γέγονεν ἄνθρωπος.*

[n] Joan. I, 1, 2. [o] ibid. 14. [p] Matth. XVII, 3.

VARIÆ LECTIONES.

[20] παρ' expungit Scaliger. τοῦ ὁ γάρ] γὰρ τοῦ ὁ γὰρ A : γὰρ τοῦ ὁ ς. [21] ἐστι A : ἔτι ς. [22] Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ς. [23] ἄλλος οὐκ ς. [24] τὴν add. A. [25] ὅλως — ὅλως pr. A. [26] ὡς] ὃς pr. A.

Digitized by Google

Πάλιν ἡ αἵρεσις ὁπλίζεται κατὰ τοῦ, *Ποία φύσις ἐμπεπαρμένη τοῖς ἥλοις ἐν* [399 H.] *τῷ τοῦ σταυροῦ ξύλῳ κρέμαται.* Καὶ πάλιν ὁ τῆς εὐσεβείας στρατηγὸς τρέπει τὸ πολέμιον, πολλοὺς ἑαυτῷ συνεπαγόμενος συμμάχους· πλὴν ἀλλὰ καὶ καθ' ἑαυτὸν ὥδε καταβάλλει τούτους. Περὶ γὰρ Εὐτυχοῦς λέγων φησίν· *Ὃς τὴν φύσιν τὴν ἡμετέραν ἐν τῷ μονογενεῖ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ οὔτε διὰ τῆς ταπεινότητος οὔτε διὰ τῆς δόξης ἐπέγνω τῆς ἀναστάσεως.* Καὶ ἑξῆς μέχρι τοῦ· *Τί δέ ἐστι τὸ διαιροῦν τὸν Ἰησοῦν, εἰ μὴ τὴν ἀνθρωπίνην ἀπ' αὐτοῦ φύσιν ἀποχωρίζειν*[27] *τὸ μυστήριον, δι' οὗπερ ἐσώθημεν μόνου, πειρᾶσθαι μάταιον διὰ πλασμάτων ἀναιδῶν ἀπεργάζεσθαι.* A

Rursum hæc hæresis oppugnat: *Qualis natura infixa claris ligno crucis pendet.* Et rursum pietatis miles evertit hostem, multos in se adducens commilitones, nisi quod et sic per se hos complectatur. De Eutyche sic enim loquitur: *Qui naturam nostram in unigenito Dei Filio, neque humilitate, neque gloria agnovit resurrectionis,* et quæ sequuntur usque ad illud: *Quid separat Jesum, nisi mysterium humanam ab ipso naturam sejungere, per quem solum salvati sumus, conari stultum per impudentes fictiones operari.*

Τὰ μὲν οὖν ῥητὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Λέοντος, τά τε ἐπηρεαζόμενα μάτην καὶ ἃ τοὺς ἐπηρεάζοντας καταισχύνουσι, ταῦτα· ἃ τοσοῦτον συσφίγγει τὴν ἕνωσιν, ὥστε θαυμάζειν πῶς ἐκ τούτων οἱ συκοφάνται οὐχὶ σύγχυσιν τοῦ ἀνδρὸς κατεῖπον, ὥσπερ ἐκ τῶν ἐπηρεασθέντων τὴν διαίρεσιν συνεπλάσαντο. Τὸ γὰρ λέγειν ὡς ὁ ἀπαθὴς Θεὸς οὐκ ἀπηξίωσε παθητὸς γενέσθαι ἄνθρωπος, καὶ ὁ ἀθάνατος νόμοις ὑποκεῖσθαι θανάτου, καὶ ὁ ἄχρονος εἶναι ἤρξατο ἀπὸ χρόνου, πῶς ἔλαθε τοὺς πικροὺς συκοφάντας μὴ συγχύσεως τὸν ἄνδρα γράψασθαι διὰ τούτων; [768 R.] πλὴν ἀλλ', ὥσπερ τὴν διαίρεσιν ἐπιῤῥαπίζει ταῦτα, οὕτω κἀκεῖνα τὴν σύγχυσιν ἀποσκευάζεται. B

Et quidem beati Leonis dicta quædam temere reprehensa, et quorum pudeat ipsos calumniantes, hæc sunt: quæ talem constringunt unitatem, ut admirentur quomodo in his sycophantæ non confusionem viri reprehenderint, quemadmodum e calumnia oppressis divisionem confingunt. Dicere enim, ut impatibilis Deus non dedignatus est fieri homo mortalis, et mortis non horruit obsequium, et sine tempore factus est cum tempore. Quomodo ignorarunt mali calumniatores, non scripsisse virum per hoc confundi, nisi quod ut divisionem redarguunt hæc, sic et illa confusionem adornant.

Τί δήποτε δὲ ὁ συγγραφεὺς διὰ τοιούτων ὤδευσε ῥημάτων; διττὸς τηνικαῦτα κατὰ τῆς Ἐκκλησίας συνίστατο πόλεμος, ἐνταῦθα μὲν τὸν Εὐτυχέα φέρων πρωτοστάτην, ἐκεῖθεν δὲ τὸν Νεστόριον, καὶ μετὰ τὴν πληγὴν καὶ τὸ πτῶμα μαχόμενον ἔτι. Πρὸς οὖν ἑκατέρους ὁ τῆς εὐσεβείας στρατηγὸς διαμαχόμενος C οἰκείοις καὶ καταλλήλοις βέλεσι τοὺς ἀντιπάλους ἐτίτρωσκε, καὶ Νεστορίῳ μὲν πολεμῶν σύγχυσιν διὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς ἄκρας ἑνώσεως τοῖς ἀσυνέτοις δοκεῖ παρεισάγειν, Εὐτυχεῖ δὲ συμπλεκόμενος καὶ τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν ἀκριβολογούμενος διαφορὰν ὑποστάσεων κατηγορεῖται προτείνειν. Δεῖ δὲ τὸν ἀδέκαστον ἀκροατὴν τὸν τοῦ συγγραφέως σκοπὸν ἐξετάζειν καὶ τὸν εἱρμὸν ὅλον τῆς συγγραφῆς[28] ἐπισκοπεῖν. Ὅτι δὲ διχόθεν αὐτῷ προσέβαλε τὸ πολέμιον, αὐτὸς γράφων πρὸς τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα Λέοντα, καὶ Νεστόριον ἀναθεματίζων καὶ Εὐτυχέα, σαφῶς ἐκδιδάσκει. Ἐχρῆν οὖν εὐλαβῶς τοῖς τῶν Πατέρων πόνοις προσέχειν, ἀλλὰ μὴ πρὸς διαβολὴν ἀντὶ τοῦ εὐγνωμονεῖν ἑτοίμους εἶναι· καὶ καθάπερ τῶν Ἀρειανῶν τὰ ταπεινὰ D ῥήματα καὶ τὸ πάθος εἰς τὴν τοῦ Υἱοῦ θεότητα μεταφερόντων, ὡς ἂν αὐτὸν εἰς τὸ ἔλαττον καταγάγωσι τοῦ Πατρὸς, τοὺς Πατέρας φατὲ βιαζομένους παχυτέραις χρήσασθαι λέξεσι, τὸν Κυριακὸν ὀνομάζοντας ἄνθρωπον καὶ τὸν ἀναληφθέντα[29]. . . . .

Quo tandem scriptor hic **243***a* tendat, geminum hinc adversus Ecclesiam nascitur bellum. Hinc enim Eutychem referens principem, illinc vero Nestorium, et post acceptam plagam, lapsumque pugnam instaurantem, cum utroque pugnans pietatis hic dux, suis ipsos ac mutuis telis vulnerat. Et cum Nestorio quidem dimicans, confusionem per confessionem summæ unitatis stultis invehere videtur. Cum Eutyche vero certans, naturarumque diversitatem accurate defendens, differentiam personarum in medium attulisse accusatur. Oportet vero integrum auditorem scriptoris scopum investigare, et totius scriptionis seriem considerare. Duos autem sese hostes nactum, scribens ipse ad pientissimum Leonem imperatorem et Nestorium anathemate feriens et Eutychem, clare docet. Oportebat autem Patrum vigilias circumspecte legisse, et quemadmodum Arianis exilia verba, passionemque in Filii Deitatem referentibus, ut ipsum minorem faciant Patre, Patres dicitis crassioribus uti verbis, Dominicum appellantes hominem, vel assumptum.

ΣΚϚ'.

Τοῦ αὐτοῦ Εὐλογίου ἄλλη βίβλος κατὰ Θεοδοσίου καὶ Σευήρου.

Ἀνεγνώσθη Εὐλογίου τοῦ ἁγιωτάτου πάπα Ἀλεξανδρείας βίβλος, ἐν ᾗ φαίνεται μὲν τῶν[30] τῆς εὐσεβείας ὑπερμαχῶν δογμάτων, τοὺς δὲ τῆς ἀσεβείας

CCXXVI.

Eulogii ejusdem liber contra Theodosium et Severum.

Lectus liber Eulogii Alexandrini episcopi, quo piæ doctrinæ causam suscepisse videtur, pudorem propugnatoribus impietatis incutiens. Inscribit vero

VARIÆ LECTIONES.

[27] malim ἀποχωρίζοντας. [28] συγγραφῆς A : γραφῆς ϛ. [29] post ἀναληφθέντα in A columnæ vacant 3 1/2, in C paginæ 1 3/4. [30] μὲν τῶν] imo τῶν μέν.

Digitized by Google

librum primum pontifici Leoni, accusatus ac reprehensus a Theodosio, alicubi vero a Severo, Acephalis. Perstringit vero illorum dementiam improbitatemque nihil ostendens verum neque concludere necessario, conficta et falsa mendacia, et non contra illum magis armatos, quicum pugnent, nihilominus tamen adversus sanctos omnes, quorum nomina respuunt: non igitur inficiantur, et pro omnibus audacter illos opposuit, quibus sanctum Leonem oppugnant, et contra beatum Cyrillum, quodque mirandum magis, adversus eos, qui decreta opponunt. Has enim voces quas allatrant, Cyrillum sæpius objiciunt **243***b* asserentem, aliorumque sanctorum Patrum catervam. Quo in numero Athanasius, Gregorii, Basilius, Ambrosius et Amphilochius. Denique amentiæ confutatio, Severum ipsum ubique dogmatis auctorem adducit. Quibus usus est beatus Leo [in numeris hæreseos] convitiis a Theodosio et Severo excipitur. Sic illorum dementiam ostendit, et adversariam tuentes partem armis exuit, ut in se ictus assiduos inferentes nihil læderent. Est autem hic scriptor purus ac suavis, et breviter ac leviter accusationes instituens, et sine causa nihil in medium proferens. In quatuordecim capita hæreticis librum beati Leonis dividentibus, non captiones accusationesve, vituperationesque ineptas afferunt, et ipse totidem dividit refutationis capita, fortem ac validam reprehensionem calumniæ Acephali. Additur vero his absolutio a Chalcedonensi synodo, quam hæreticorum mala lingua proscindit, unitatem personæ ipsis verbis non expressam. Plurimos enim Patres ostendit, non modo ante synodum Ephesinam, sed et sequentes, hac ipsa voce non usos [per alia verba pietatem suam ostendisse] quod et synodus perfecit. Non solum vero, sed et beatum Cyrillum in unione cum Occidentalibus hujusmodi verbis non usum ostendit. Asserit autem Cyrillum ostendere unitatem voluisse, tanquam Verbi hypostasis humanæ absque mutatione uniatur naturæ. Enimvero quia quarta sancta synodus scripta Cyrilli ad Nestorium verecunde, et laudabiliter facta (in quibus non semel, sed et bis, et quater personæ unitas Verbi clare declaratur) hæreticorum obstruit ora: quibus ipsam non sapere, neque in persona unitatem confinxerunt, et omnino de quibuscunque Acephali divum Leonem accusare sunt ausi, et Chalcedonensem sanctam synodum, brevi sermone accusationes refellens, et insolubilibus argumentis adversariis pudorem incutiens, ostendit ipsos secum potius, **244** *a* quam cum iis quos oppugnant, aut cum sanctis Patribus, aut nobiscum certamen habere.

προασπιστὰς [400 H.] καταισχύνων. Προτίθεται δὲ αὐτῷ τοῦ ἐν ἁγίοις πάπα Λέοντος ὁ τόμος, ἐπηρεαζόμενος μὲν καὶ συκοφαντούμενος ὑπὸ Θεοδοσίου, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ Σεβήρου, τῶν Ἀκεφάλων· στηλιτεύει δὲ τὴν ἄνοιαν αὐτῶν καὶ κακουργίαν, οὐδὲν μὲν ἐπιδεικνὺς ἀληθὲς ἢ ἀναγκαῖον λέγοντας, διεψευσμένα δὲ καὶ συμπεπλασμένα, καὶ οὐ κατ' ἐκείνου μᾶλλον ὁπλιζομένους ᾧ διαπληκτίζονται, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον κατὰ πάντων ὁμοῦ τῶν ἁγίων, ὧν οὐδὲ τὰς κλήσεις ὡς οὐχὶ τιμῶσιν οὐμενοῦν οὐκ εἰσὶν ἔξαρνοι. Καὶ πρό γε [31] πάντων παρίστησιν αὐτοὺς ἐναργῶς, οἳ τὸν εὐσεβῆ διασύρουσι Λέοντα, κατά τε τοῦ θεσπεσίου Κυρίλλου καὶ (τὸ θαυμασιώτερον) καθ' ἑαυτῶν τὴν ψῆφον φέροντας· ἐκείνας γὰρ τὰς φωνὰς, ὧν καθυλακτοῦσι, Κύριλλόν τε προκομίζει τὸν θεσπέσιον πολλάκις εἰπόντα [32], καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων τὸν χορὸν, ὃν Ἀθανάσιός τε καὶ Γρηγόριοι καὶ Βασίλειος καὶ Ἀμβρόσιος καὶ Ἀμφιλόχιος πληροῦσι. Καὶ ὁ τελευταῖος τῆς αὐτῶν μανίας ἔλεγχος, αὐτὸν πολλαχοῦ παράγει Σεβῆρον δογματιστὴν ἐκείνων, οἷς κεχρημένος ὁ ἐν ἁγίοις Λέων μυρίαις αἱρέσεως λοιδορίαις παρά τε Θεοδοσίου καὶ αὐτοῦ Σεβήρου βάλλεται [33]· οὕτω τὴν μανίαν ἐπεδείξατο τοὺς ὑπ' αὐτῆς στρατηγουμένους ἐξοπλίσαι [34], ὥστε καθ' ἑαυτῶν τὰς πληγὰς καιρίας φέροντας μηδεμίαν [35] λαμβάνειν τοῦ πάθους συναίσθησιν. Ἔστι μὲν οὖν οὗτος ὁ συγγραφεὺς καθαρός τε καὶ ἡδὺς, καὶ διὰ συντόμου καὶ λείας ὁδοῦ τοὺς ἐλέγχους ποιούμενος, καὶ πρὸς μηδὲν τῶν ἔξω τοῦ ἀναγκαίου φερόμενος. Εἰς ιδ' δὲ κεφάλαια τῶν αἱρετιζόντων [769 R.] κατατεμνόντων τὸν τόμον τοῦ ἐν ἁγίοις Λέοντος, οὗ λαβὰς καὶ αἰτιάσεις καὶ μέμψεις ἀλόγους καταχέουσι, καὶ αὐτὸς εἰς τοσαῦτα καταδιεῖλεν ἀνατροπῆς μέρη τὸν τῆς Ἀκεφάλου συκοφαντίας ἰσχυρόν τε καὶ ἄφυκτον ἔλεγχον. Ἐπισυνάπτει δὲ τούτοις καὶ τὴν ἀθώωσιν τῆς ἐν Καλχηδόνι [36] συνόδου ὧν αὐτὴν [37] ἡ αἱρετικὴ κατηγορεῖ γλωσσαλγία, τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν αὐταῖς λέξεσιν οὐ φαμένην φωνήν. Δείκνυσι γὰρ πολλοὺς τῶν ἁγίων Πατέρων, οὐ μόνον τῶν πρὸ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου ἀλλὰ καὶ τῶν μετ' αὐτὴν, τῇ τοιαύτῃ μὲν οὐ κεχρημένους φωνῇ, δι' ἑτέρων δὲ ῥημάτων τὴν αὐτὴν δογματίσαντας εὐσέβειαν· ὃ καὶ ἡ σύνοδος διεπράξατο. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἀγιώτατον Κύριλλον ἐν τῇ πρὸς τοὺς [38] ἀνατολικοὺς ἑνώσει ταῖς τοιαύταις προφέρει μὴ κεχρημένον λέξεσι. Φησὶ δὲ καὶ ὅτι ἡ καθ' ὑπόστασιν ἕνωσις τῷ θεσπεσίῳ Κυρίλλῳ βούλεται δηλοῦν, ὡς ἡ τοῦ Λόγου ὑπόστασις ἀνθρωπείᾳ φύσει ἡνώθη ἀτρέπτως. Οὐ μὴν ἀλλ' ὅτι καὶ ἡ τετάρτη ἁγία σύνοδος τὰ παρὰ Κυρίλλου πρὸς Νεστόριον γραφέντα δι' αἰδοῦς καὶ ἀποδοχῆς ποιησαμένη, ἐν οἷς οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ καὶ δὶς καὶ τετράκις ἡ καθ' ὑπόστασιν ἕνωσις τοῦ Λόγου περιφανῶς ἐκηρύττετο, τὰ τῶν αἱρετικῶν ἐμφράττει στόματα, οἷς αὐτὴν οὐ φρονεῖν οὐδὲ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν συνεπλάσαντο. Καὶ ἁπλῶς ὅσα ἂν αἰτιᾶσθαι οἱ Ἀκέφαλοι τὸν θαυμάσιον ἐπήρθησαν Λέοντα καὶ τὴν ἐν Καλχηδόνι [401 H.] ἁγίαν τετάρτην σύνοδον, συντόμῳ λόγῳ τοῦ αἰτιάματος ἀπο-

A

B

C

D

VARIÆ LECTIONES.

[31] τε ς. [32] ὑπόντα ς. [33] προβάλλεται ς. [34] ἐξοπλίζων ς. [35] οὐδεμίαν ς. [36] Χαλκηδόνι ς. [37] αὐτὴ A. [38] τοὺς add. A.

Digitized by Google

λύων, ἀναντιρρήτοις ἐλέγχοις τοὺς ἐπηρεαστὰς καταισχύνει καὶ δείκνυσι μᾶλλον αὐτοὺς καθ' ἑαυτῶν ἢ καθ' ὧν παρετάξαντο καὶ κατὰ τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων ἢ καθ' ἡμῶν πόλεμον ἔχοντας.

Οὗτος δ' ὁ ἐν ἁγίοις Εὐλόγιος πρεσβυτέρου βαθμὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ ἔσχε τὸ πρότερον, καὶ μονῆς ἠγήσατο τῆς παναγίας Θεοτόκου τῆς λεγομένης τῶν Ἰουστινιανοῦ. Κατεβάλετο δὲ καὶ ἑτέρας οὐκ ἀγενεῖς πραγματείας. Ὕστερον μέντοι καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀρχιερεὺς ἐχρημάτισεν.

A Cæterum hic Eulogius olim sacerdotii gradum Antiochiæ habuit primum, ædemque solum rexit sanctissimæ Deiparæ quæ Justiniana nuncupatur. Aggressus est et alia non ignobilia opera : tandem etiam Alexandriæ præsul renuntiatus est.]

ΣΚΖ'.

Τοῦ αὐτοῦ στηλιτευτικὸς λόγος.

Ἀνεγνώσθη λόγος στηλιτευτικὸς τοῦ αὐτοῦ ἐν ἁγίοις ἀνδρὸς κατὰ τῆς γεγενημένης τοῖς Θεοδοσιανοῖς τε καὶ Γαϊνίταις τοῖς αὐτοῖς ἀκεφάλοις προσκαίρου ἑνώσεως. Οὗτοι γὰρ διιστάμενοι πρὸς ἀλλήλους πρότερον, ὕστερον ὧν ὑπερέθνησκον δογμάτων, ταῦτα προδόντες ἀλλήλοις εἰς ἑνωτικήν τινα πρὸς ὀλίγον [39] ἀσέβειαν συνεχύθησαν, ἐκεῖθεν δὲ πάλιν ἀναχυθέντες εἰς τὴν προτέραν ἀσέβειαν μερὶς ἑκατέρα, ἐξ ὧν συνεφύρησαν, διηρέθησαν. Ἐλέγχει τοίνυν ἐν τῷδε τῷ βιβλιδαρίῳ τὴν δυσσέβειαν αὐτῶν, καὶ δείκνυσιν ὅτιπερ οὐχ ὡς ἐκείνοις ἔδοξεν οἰκονομίαν [40] αὐτοῖς ἡ ἕνωσις ἐξειργάσατο, ἀλλ' ὅλης αὐτῶν τῆς πίστεως προδοσίαν ἐμεθώδευσε. Διαιρεῖ δὲ καὶ τὸ τῆς οἰκονομίας εἶδος, ὅπερ ἡ τοῦ Θεοῦ οἶδεν Ἐκκλησία, τρισὶ διαφοραῖς, καὶ ὡς κατὰ μηδεμίαν τῶν τριῶν προῆλθον αὐτοῖς εἰς τὴν συμπεφυρμένην ἀσέβειαν, ποιεῖται τὸν ἔλεγχον, αἱ τῶν ἀκράτων αὐτοῖς δυσσεβημάτων σπονδαὶ [41], ἀλλ' (ὡς ἔφημεν) τῆς ὅλης αὐτῶν θρησκείας ἑκατέρα μερὶς ἐπ' ὀνόματι τῆς ἑνώσεως προδοσίαν καὶ ἐξάρνησιν διεπράξατο. Καὶ πρῶτον μέν φησιν ὡς ὁ τῆς οἰκονομίας λόγος οὐ τὰ τυχόντα τῶν προσώπων ἐπόπτας καὶ διαιτητὰς καθίζει τῆς πράξεως, ἀλλὰ τοὺς ὑπηρέτας Χριστοῦ καὶ οἰκονόμους τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων, καὶ οἷς τῶν ἀρχιερατικῶν θρόνων οἱ νόμοι κατεπιστεύθησαν, [772 R.] ὧν ἡ λεγομένη τῶν Γαϊνιτῶν καὶ Θεοδοσιανῶν ἕνωσις οὐδένα ἐγίνωσκεν. Ἔπειτα δὲ τότε τὰς οἰκονομίας ὁ ὀρθὸς λόγος μεταχειρίζεται, ὅτε τὸ δόγμα τῆς εὐσεβείας οὐδὲν παραβλάπτεται· ἐκείνου γὰρ ἀκηράτου καὶ ἀκαπηλεύτου μένοντος, ἡ οἰκονομία περί τι τῶν ἔξωθεν αὐτοῦ χώραν εὑρίσκει [42] συνίστασθαι. Πολλάκις δέ τις καὶ πρόσκαιρος οἰκονομία προελήλυθε πρὸς βραχύ τι τῶν οὐκ ὀφειλόντων ἀνασχομένη καὶ στέξασα [43] ἐπὶ τῷ [44] διηνεκὲς μὲν καὶ ἀκλόνητον τὴν εὐσέβειαν ἀπολαβεῖν τὸ κράτος, ὑπεκλῦσαι δὲ καὶ τὰς τῶν σκευωρούντων κατὰ τῆς ἀληθείας ὁρμάς, αἳ πολλαὶ φερόμεναι τῇ ῥύμῃ μέγα [45] τι κακὸν ἐργάσασθαι, μὴ πρὸς βραχύ τι τῶν τὴν Ἐκκλησίαν οἰκονομούντων ὑπενδιδόντων, παρεῖχον τὸ ἀναμφίβολον. Οὕτως

B priorem impietatem pars utraque, discesserunt ad eas ex quibus in unum coaluerant, opiniones. Ostendit igitur quod non ut illis visum est, ipsis œconomiam (66) sua unitas operata est : sed potius fidei illorum proditionem integram propalavit. Dividit autem œconomiæ speciem, quam Dei novit Ecclesia (67), tribus differentiis : arguitque contra conduplicatam eorum impietatem, quod secundum nullam trium illarum procederent inita ab ipsis immortalia impietatis fœdera : sed ut diximus, universæ eorum religionis utraque pars ; nomine unitatis proditionem negationemque perpetravit. Et primo quidem ait quod œconomiæ ratio non obvios quosque rei speculatores et arbitros admittit, sed Christi ministros atque dispensatores mysteriorum Dei et quibus pontificalium thronorum leges crediderunt. De quibus jam dicta Cainitis ac Theodosianis unitas neminem agnovit. Sane ex tunc directa de ipsa incarnatione oratio inchoatur, ubi jam dogma pietatis non læditur. Illo enim incorrupto ac sincero permanente, incarnatio non potest circa aliquid externum, eidem in quo sistat locum reperire. Sæpenumero enim aliqua temporaria œconomia ad breve tempus prodiit aliquid indebitum tolerans et amplectens, ut continuum et inconcussum robur pietas acciperet, et ad dissolvendos **244***b* eorum qui veritati insidiabantur insultus : qui quidem magnam illaturi perniciem lata omnes via prorumpentes (dum interim Ecclesiæ rectores de accurata veritate nihil quidquam remittunt) rem totam absque controversia effecerunt. Sic Paulus propter inevitabiles Judæorum insidias et propter defectionis occasiones Timotheum circumcidit. Tondetur et ipse caput, et purificatur, qui ad Ga-

C

D

[1] Psal. xxvi, 1. [2] Eccli. xli, 13.

CCXXVII.

Eulogii ejusdem invectiva oratio.

Lecta est invectiva ejusdem contra unitatem subito exortam inter Theodosianos, et Cainitas acephalos. Hi enim primum inter se cum dissedissent, postmodum ea quæ ad necem defendebant dogmata invicem tradentes, in unam, sed brevem quamdam conspirarunt impietatem. Inde iterum refusa in

VARIÆ LECTIONES.

[39] πρὸς ὀλίγον corr. A : πρὸ ὀλίγων ς. [40] οἰκονομίαν] cf. Elias Veielius de variis œconomiæ sacræ generibus. [41] σπονδαὶ corr. A : σπουδαὶ ς. [42] εὑρίσκει] οὐχ εὑρίσκει rc A et ς. [43] καὶ στέξασα A : στέρξασα ς. [44] τῷ Scaliger : libri τό. [45] μέγα] καὶ μέγα A.

NOTÆ.

(66) Incarnationem sc. hoc loco, incarnationis expositionem.

(67) Quam novit esse divini Verbi dispensationem, qua una voce comprehenditur ejusdem Verbi personalis missio seu incarnatio, et doctrinalis ipsius distributio atque administratio.

Digitized by Google

latas scribens: *Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit* ¶. Sed hanc præceptionem ad breve tempus constituit, quemadmodum et experimentum docet. Per omnia enim et perpetuo Ecclesia seditiones vitat, et integritatem curat.

A ὁ Παῦλος διὰ τὰς τῶν Ἰουδαίων ἀκαθέκτους ἐπιβουλὰς καὶ τὰς πρὸς τὴν ἀποστασίαν προφάσεις περιτέμνει μὲν τὸν Τιμόθεον, ξυρᾶται δὲ καὶ αὐτὸς τὴν κεφαλὴν καὶ ἀγνίζεται, ὁ πρὸς Γαλάτας γράφων· *Ἴδε ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν ὅτι, ἂν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει.* Ἀλλὰ ταύτην μὲν τὴν οἰκονομίαν βραχύς τις χρόνος ἐπίσταται, καθὰ [46] [402 H.] διδάσκει καὶ τὸ παράδειγμα· διὰ παντὸς δὲ καὶ εἰσαεὶ ἡ Ἐκκλησία τὸ ἀστασίαστον μεθοδεύει, καὶ ὁλόκληρον.

Altera vero gubernationis forma in verbis capit firmitatem. Quando enim Ecclesiæ dogmatibus recte factis, et per alias voces scandali expertibus promulgatas, tametsi non bene dicti fiunt prætextus, taceri hæc contingit. Qui vero sermones suos disponit in judicio et silentio, sonum priorum dogmatum per omnem terram audiri facit. Qualiter fecisse magnum Athanasium Gregorius cognomento Theologus testatur: *Postquam*, inquit, *consentientes reperit, et verbo nihil discrepantes: nomina rebus commiscens colligat.* Et oratione in Pentecoste, Magistrum eumdem videas ipsum gubernandi formam vincere: *Sed syllabis*, inquit, *offendimini, et voce; date vim divinitatis, et dabimus vobis veniam vocis.*

Τὸ δὲ ἕτερον εἶδος τῆς οἰκονομίας περὶ τὰς λέξεις λαμβάνει τὴν σύστασιν. Ὅτε γὰρ, τῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων ὀρθῶς ἐχόντων καὶ δι' ἑτέρων φωνῶν ἀνακηρυττομένων, ῥήματά τινα τοῖς ἀκεραιοτέροις σκανδάλου κἂν οὐκ εὔλογοι γίνωνται προφάσεις, ἀποσιωπᾶσθαι συγκαταβαίνει ταῦτα. Ὁ δὲ [47] τοὺς λόγους αὐτοῦ οἰκονομῶν ἐν κρίσει καὶ σιωπῇ, τῶν εὐσεβῶν δογμάτων τὸν φθόγγον εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην περιηχηθῆναι καταπραγματεύεται. Οἷα δὴ [48] καὶ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ὁ θεολόγος Γρηγόριος πεποιηκότα ἐπιδείκνυσιν· *Ἐπειδὴ γὰρ, φησὶ, συμφρονοῦντας εὗρε καὶ οὐδὲν διεστῶτας κατὰ τὸν λόγον, τὰ ὀνόματα συγχωρήσας συνδεῖ τοῖς πράγμασι.* Καὶ ἐν τῇ Πεντηκοστῇ δὲ πάλιν τὸν αὐτὸν διδάσκαλον ἴδοις ἂν τῆς αὐτῆς οἰκονομίας τὸ εἶδος κρατύνοντα [49]· *Ἀλλὰ ταῖς συλλαβαῖς, φησὶ, δυσχεραίνετε, καὶ προσπταίετε τῇ φωνῇ. Δότε τὴν δύναμιν τῆς θεότητος, καὶ δώσομεν ὑμῖν τῆς φωνῆς τὴν συγχώρησιν.*

B

Et tertiam ait esse gubernandi formam, quando sæpe personæ despiciunt, promulgatum decretum accurate contra illos pronuntiatum, nihilominus recta prævalente doctrina. Secundum quam, ait, œconomiam Theophilus cum Gelasio communicat, in tabulis habente scriptum Eusebium Palæstinum. Cyrillus vero a Theodori Mopsuestiæ episcopi, per Orientem eodem modo iterum anathemate percussi, communione non abstinuit. Videbat enim sinceris dogmatibus servari præcipuos religionis articulos. Ad illud enim usque tempus sana doctrina obtinuit, neque hactenus quidpiam Ecclesiæ dogmatum innovatum.

Καὶ τρίτον δέ φησι τρόπον οἰκονομίας, ὅτε παρορῶνται πρόσωπα πολλάκις ἐκκήρυκτον ψῆφον τῆς ἀκριβείας κατ' αὐτῶν ἀνακηρυττούσης, οὐδὲν ἔλαττον τῶν ὀρθῶν κρατυνομένων δογμάτων. Καθ' ἣν, φησὶν, οἰκονομίαν Θεόφιλος μὲν τῷ Γελασίῳ ἐκοινώνει, ἐγγεγραμμένον ἔχοντι τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις τὸν Παλαιστῖνον [50] Εὐσέβιον, Κύριλλος δὲ τοῦ Μοψουεστίας Θεοδώρου, κατὰ τὴν ἐφ' ὡσαύτως ἀνακηρυττομένου, τῆς κοινωνίας οὐκ ἀφίστατο· ἑώρα γὰρ ἀκηράτοις σωζόμενα δόγμασι τὰ τῆς εὐσεβείας καιριώτατα [51]. Μέχρι γὰρ τούτου τὰ τῆς οἰκονομίας ὁ ὀρθὸς λόγος ἀνέχεται, μέχρις ἂν οὐδὲν καινοτομεῖται τῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων.

C

245 Tres igitur in partes œconomiam dividens, et secundum nullam Theodosianorum et Cainitarum unitatem procedere demonstrans, in proditionem conclusos, singulas partes propriæ religionis constituit, et nullibi stetisse, sed confusos, rursus ab invicem divulsos esse, et mutuum gessisse bellum. Hæc et his similia reprehendens, Acephalorum quam dicunt unitatem referens, per alia multa dilucide ostendit. Nullum ab iis incarnationis vestigium relictum, sed manifesta proditio et negatio, pro quibus millies se mortem oppetere velle jactabat. Sic fere de Acephalis hoc ipso libello pertractat.

Τριχῇ τοίνυν τὴν οἰκονομίαν διελὼν, καὶ κατ' οὐδεμίαν αὐτῶν τὴν τῶν Θεοδοσιανῶν καὶ Γαϊνιτῶν προελθεῖν ἐπιδειξάμενος ἕνωσιν, εἰς προδοσίαν συγκλεισθέντας ἑκάτερον μέρος τῆς οἰκείας θρησκείας παρέσπασε, καὶ στῆναι μὲν οὐδαμοῦ, ἀλλὰ συγχυθέντας πάλιν ἀπ' ἀλλήλων διαῤῥαγῆναι καὶ κατ' ἀλλήλων φέρειν τὸν πόλεμον. Ταῦτα καὶ τοιαῦτα ἕτερα, στηλιτεύων τὴν τῶν Ἀκεφάλων λεγομένην ἕνωσιν, διεξελθὼν, διὰ πλειόνων ἄλλων ἐναργῶς ἐπεδείξατο [773 R.] ὡς οὐδὲν αὐτοῖς ἴχνος οἰκονομίας διαπέπρακται, ἀλλὰ σαφὴς προδοσία καὶ ἐξάρνησις, ὑπὲρ ὧν πρότερον μυριάκις ὑπελθεῖν τὸν θάνατον διετείνοντο. Οὕτω μὲν τὰ περὶ τῶν Ἀκεφάλων ἐν τῷ βιβλιδαρίῳ τούτῳ διέξεισι.

D

Complectitur autem opus epistolam quoque scriptam Eutychio archiepiscopo Constantinopolitano, quam etiamnum presbyter scripsit, certitudinem continentem pietatis et fidei orthodoxæ ac catholicæ.

Περιεῖχε δὲ τὸ τεῦχος καὶ ἐπιστολὴν αὐτοῦ γεγραμμένην Εὐτυχίῳ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως, ἣν ἔγραψεν ἐν πρεσβυτέροις ἔτι τελῶν, πληροφορίαν περιέχουσαν τῆς ὀρθοδόξου καὶ καθολικῆς εὐσεβείας καὶ πίστεως.

¶ Galat. v, 2.

VARIÆ LECTIONES.

[46] καθὸ ς. [47] δὲ om. A. [48] δὴ Λ : δὲ ς. [49] κρατύνοντα τὸ εἶδος ς. [50] Παλατῖνον ς. [51] κυριώτατα ς.

Digitized by Google

ΣΚΗ'.

Ἐφραιμίου πατριάρχου Θεουπόλεως λόγοι διάφοροι.

Ἀνεγνώσθη τοῦ ἐν ἁγίοις Ἐφραιμίου, πατριάρχης δὲ οὗτος Θεουπόλεως ἦν, *Λόγοι διάφοροι*· Σύρας μὲν γεγονὼς καὶ φωνῆς καὶ γενεᾶς, παιδευθεὶς [403 H.] δὲ καὶ τὴν Ἑλληνα γλῶσσαν οὐκ ἀγεννῶς, ἀλλὰ καὶ πολιτικὰς οὐκ ὀλίγας μεταχειρισάμενος ἀρχάς, ὧν τὴν τελευταίαν, κόμης ἀναῤῥηθεὶς τῆς ἀνατολῆς, ἐκεῖθεν ἐπὶ τὸν ἀρχιερατικὸν μετηνέχθη θρόνον. Φασὶ δὲ αὐτὸν τά τε ἄλλα ἐπαίνων ἄξια διαβιῶναι, καὶ πολὺν τῆς ἐλεημοσύνης ἐργάτην γενέσθαι. Συνέταξε μὲν οὖν ὁ ἀνὴρ διαφόρους βίβλους, ὧν εἰς ἡμᾶς τέως τρεῖς περιῆλθον. Σχεδὸν δέ τι [83] αὐτοῦ πάντες, οὓς τεθεάμεθα πόνους, ὑπὲρ τῶν τῆς Ἐκκλησίας σπουδάζουσι δογμάτων, καὶ τοῦ παραστῆσαι τὴν κατὰ Καλχηδόνα ἁγίαν σύνοδον πάσης λαβῆς αἱρετικῆς ὑπερκειμένην καὶ ἐπικρατοῦσαν.

Ἐν μὲν οὖν τῇ πρώτῃ βίβλῳ ὁ πρῶτος αὐτῷ λόγος ἐπιστολή ἐστι πρὸς Ζηνόβιόν τινα σχολαστικὸν Ἐμίσης, τῆς Ἀκεφάλου μοίρας ὄντα, διαπεμφθεῖσα· σπουδὴν δὲ ποιεῖται περὶ τῶν ἐπηρεαζομένων ῥημάτων, ἃ ἐν τῇ ἐπιστολῇ περιέχεται τοῦ ἁγιωτάτου Λέοντος Προέδρου Ῥώμης. Προτάττει δὲ τῆς γυμνασίας τῶν εἰρημένων ῥημάτων δίαιτάν τινα τοῦ Τρισαγίου Ὕμνου· καὶ γὰρ καὶ ὁ Ζηνόβιος τῆς κοινῆς Ἐκκλησίας ἑαυτὸν ἀποῤῥήξας [82] πρόφασιν ἰδίου τὴν περὶ τὴν Τρισάγιον δοξολογίαν καινοτομίαν. Φησὶ δὲ ὁ Ἐφραίμιος τὴν τοιαύτην ὑμνολογίαν τοὺς μὲν τὴν ἀνατολὴν οἰκοῦντας εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀναφέρειν, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲν ἐξαμαρτάνειν ἐπισυνάπτοντας τὸ, *Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς*, τοὺς δὲ τὸ Βυζάντιόν τε καὶ τὴν ἑσπερίαν νεμομένους εἰς τὴν ὑπερτάτην καὶ πανίερον πηγὴν τῆς ἀγαθότητος, τὴν ὁμοούσιον Τριάδα, τὴν δοξολογίαν ἀνάπτειν· διὸ μηδ' ἀνέχεσθαι τούτους ἐπισυνάπτειν τὸ, *Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς*, ἵνα μὴ πάθος τῇ Τριάδι περιάψωσιν. Ἐν πολλαῖς δὲ ταῖς κατὰ τὴν Εὐρώπην ἐπαρχίαις ἀντὶ τοῦ, *Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς* τὸ, *Ἁγία Τριὰς ἐλέησον ἡμᾶς* ἐπάγειν· ἐξ ὧν ἐπιδηλότερον τὸν σκοπὸν τῶν εὐσεβούντων καθίστασθαι, ὡς εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα τὸ *Ἅγιος ὁ Θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος* ἀνάγοντες ἀκριβεῖ καὶ ἀκολούθῳ λόγῳ τὸ *Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς* παραγράφονται. Οὕτω μὲν οὖν ἑκατέραν μοῖραν περὶ τῆς προκειμένης δοξολογίας φρονοῦσάν τε καὶ λέγουσαν, ἐπειδὰν κατὰ τὰ ἄλλα τῆς εὐσεβείας δόγματα μηδαμῶς μηδὲν ὁρᾶται παραχαράττουσα, ὀρθῶς τε πράττειν ὁ ἀνὴρ ἀμφοτέρας λέγει καὶ οὐδετέραν χώραν εὑρίσκειν ὑπὸ μῶμον ποιεῖν τὴν ἑτέραν ἢ ὑπὸ κατάγνωσιν ἕλκειν ὕβρεως. Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν οὕτω διαιτᾷ· ὅτι δὲ τοῖς Ἀκεφάλοις αἱρετικοῖς, κακῶς τὴν δοξολογίαν ταύτην ἐκλαμβάνουσι,

CCXXVIII.

Sancti Ephræm Theopolitani patriarchæ, variæ Orationes.

Lectæ sunt sancti Ephræmii (68) patriarchæ Theopolitani *Orationes variæ*. Syrus quidem fuit genere ac sermone, Græcam vero linguam non mediocriter calluit. Sed et civiles gessit magistratus, e quibus comes tandem Orientis renuntiatus, inde ad summam Ecclesiæ cathedram evectus est. Ferunt autem cum alia laude digna gessisse, tum vero eleemosynis elargiendis enituisse. Libros vero varios composuit, quorum in manus meas tres inciderunt. Omnia pene opera ejus quæ vidimus pro ecclesiasticis dogmatibus pugnant, defenduntque sanctum Chalcedonense concilium extra omnem esse hæreticorum reprehensionem.

Libro quidem primo initio est epistola ad Zenobium quemdam scholasticum Emisenum Acephalorum labe infectum, missa. Propugnat vero irrisum de infestis atque acerbis verbis, quæ in epistola Leonis Romani Pontificis continentur. Præmittit vero horum verborum disputationi, usum quemdam sacri Trisagii hymni. Etenim Zenobius a communi segregatus Ecclesia, colorem hunc quæsivit, quod recens divisa esset ter sancti hymni sententia. Asserit contra Ephræmius, eumdem hymnum Orientales **245***b* Christo Jesu attribuere, et propterea nihil peccare tametsi adjiciant: *Crucifixus pro nobis*: Constantinopolitanos vero atque Occidentales, in supremum sacratissimumque bonorum omnium fontem, consubstantialem Trinitatem, sententiam referre; idcirco non sustinere illud addi: *Crucifixus pro nobis*, ne qua passio Trinitati attribuatur. In multis enim Europæ ditionibus pro illo, *qui crucifixus est pro nobis*, hoc reponunt: *Sancta Trinitas, miserere nobis*. Unde piorum sententia clarius elucescit, ut in sanctam Trinitatem hoc: *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis* accommodent; accurata ac consequenti oratione illud: *qui passus est pro nobis*, ascribunt. Sic igitur alteram utramque partem de his sentire atque asserere, quando in cæteris piis dogmatibus nihil depravare comperiantur. Recte vero facere utrosque hic affirmat, neque ullam reperire rationem cur alterutra reprehendatur, vel in disquisitionem revocetur. Sed hic quidem ita censet, quod ab Acephalis hæreticis male hanc sententiam accipientibus, magnus fiat in pios incursus: merito cæteri Patres nostri illud decreverunt, non oportere illud addere in sacro hymno, *Qui passus est pro nobis*, et convenientem esse hymnum, qui de Trinitate disputat:

VARIÆ LECTIONES.

[83] τι A : τοις. [82] ἀποῤῥῆξαι A.

NOTÆ.

(68) Alius hic ab Ephraim ascetico, cujus opera Photius enumeravit, et exstant, tametsi Syrus uterque.

Digitized by Google

quando Cherubina cantio in triplici sono sanctitati accedens ab initio, super omnem sanctitatem et bonitatem Trinitatis cantus esse cognoscitur. Sed sive bene seu secus de Trisagio hic sic judicat, facile enim occasio ipsi ita judicandi prætextum dedit, non possum equidem nunc de altera sententia certum ferre judicium : nisi quod non sinit, Scholasticum admonens, ab Ecclesiæ corpore non separari.

μεγάλη γίνεται κατὰ τῆς εὐσεβείας καταδρομή, εἰκότως οἱ ἄλλοι Πατέρες ἡμῶν παντελῶς περιεῖλον τὸ [776 R.] μὴ δεῖν προσάπτειν ἐν τῇ Τρισαγίῳ δοξολογίᾳ τὸ *Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς*· τῆς γὰρ τριαδικῆς θεολογίας ὕμνον εἶναι τὸ δοξολόγημα, ἐπεὶ καὶ ὁ Χερουβικὸς ὕμνος ἐν τῇ Τριαδικῇ φωνῇ τῆς ἁγιότητος προερχόμενος ἀπ' ἀρχῆς τῆς ὑπὲρ πᾶσαν ἁγιότητα καὶ ἀγαθότητα Τριάδος μελῴδημα ἐγνωρίζετο. Ἀλλ' εἴτε εὖ εἴτε καὶ ἑτέρως περὶ τοῦ Τρισαγίου διῄτησεν ὁ ἀνὴρ (τάχα γάρ [404 H.] τινα παρεῖχεν αὐτῷ πρόφασιν ὁ καιρὸς τοιαῦτα διαιτᾶν), οὐκ ἔχω νῦν οὐδὲ ἑτέρᾳ γνώμῃ κρίσιν ἐπιθεῖναι ἀδίστακτον. Πλὴν οὐκ ἀνίησι τὸν σχολαστικὸν παραινῶν τῷ τῆς Ἐκκλησίας συναφθῆναι σώματι.

In hac epistola canonem quoque qui secundus est in secunda synodo Constantinopolitana 150 Patrum, ipse 166 esse, nescio quo auctore, neque cum aliis consentiens numerat : neque in hac ipsa modo, sed et in aliis ejus libris, eamdem ipse quantitatis rationem init.

Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ ἐπιστολῇ καὶ τὸν κανόνα, ὃς δεύτερος ἀριθμεῖται ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ρν' ἱερωτάτῃ συνόδῳ, αὐτὸς ρξς' εἶναι [84], οὐκ οἶδ' ὅθεν λαβὼν οὐδὲ τίσιν ἄλλοις συντάττων, ἀριθμεῖ. Οὐκ ἐν ταύτῃ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις αὐτοῦ λόγοις τὴν αὐτὴν αὐτῷ τῆς ποσότητος ἀπονέμει χώραν.

Auspicatus vero stadium orthodoxæ fidei, præfatur, conferenda non esse quæ de theologicis a Patribus nostris decreta sunt, cum dictis a Leone pontifice de incarnatione. Sed hujus theologica cum theologicis, quæ vero de incarnatione, cum iis quæ analogiam habent. **246**a Quotquot theologiam opponunt incarnationi, hi reprehensionem injustæ præbent sententiæ, in quæ linguam exacuunt, his vero nihilominus nisi moveantur, irreprehensibiles sunt. His præmissis, dicta quædam ex epistola Leonis recitat, quam ad sanctum Flavianum dedit, ex ea item quam ad Leonem imperatorem misit, quibus claram ostendit viri theologicam doctrinam, eumdemque esse Dei Filium, et hominis, magnifice prædicat, patibilem et impatibilem, immortalem et morti obnoxium. Et uno verbo, summam esse Verbi et hominis unitatem, certo et divinitus explanavit. Quin et iisdem litteris Nestorium aperte communione interdicendum censuit, qui beatam ac Deiparam Virginem non Dei, sed hominis solum matrem appellare est ausus. Primum quoque beatum Leonem perspicue ipsis vocibus pronuntiasse, Dei matrem esse beatam Mariam, cum aliorum ante ipsum Patrum nemo id tam clare extulerit, et hæc quidem capite primo persequitur.

Ἀρχόμενος δὲ τῆς ὑπὲρ τῶν ὀρθῶν δογμάτων σπουδῆς, προοιμιάζεται μὴ δεῖν συγκρίνειν ἃ περὶ θεολογίας εἴρηται τοῖς Πατράσιν ἡμῶν, τοῖς περὶ οἰκονομίας εἰρημένοις Λέοντι τῷ Ῥώμης, ἀλλὰ τὰ μὲν θεολογικὰ τούτου τοῖς θεολογικοῖς, τὰ δὲ περὶ τῆς οἰκονομίας τοῖς ἔχουσιν ἀναλόγως. Ὅσοι δὲ τὴν θεολογίαν ἀντιπαρατιθέασι τῇ οἰκονομίᾳ. Οὗτοι γνώμης μὲν ἀδίκου τῆς ἑαυτῶν παρέχονται στήλην, καθ' ὧν δὲ τὴν γλῶσσαν κινοῦσι, τούτοις οὐδὲν ἧττον ἢ [85] εἰ μὴ ἐκεκίνηντο τὸ ἄμωμον συντηροῦσι. Ταῦτα προδιασκευάσας ῥητὰ προάγει τινὰ τῆς ἐπιστολῆς [86] τοῦ ἁγιωτάτου Λέοντος, ἣν ἐκεῖνος ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις Φλαβιανόν, καὶ μὴν καὶ τῆς πρὸς Λέοντα τὸν βασιλέα, ἐν αἷς θεολογίαν τε λαμπρὰν τοῦ ἀνδρὸς ἐπιδεικνύει, καὶ ὅτι τὸν αὐτὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀληθῶς υἱὸν ἀνθρώπου γενέσθαι μεγαλοφώνως ἀνακηρύττει, παθητόν τε τὸν αὐτὸν καὶ ἀπαθῆ, καὶ τὸν ἀθάνατον νόμοις ὑποκύψαι θανάτου, καὶ ἁπλῶς τὴν ἄκραν ἕνωσιν τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς ἀμωμήτως τε καὶ θεοπρεπῶς διετράνωσεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Νεστόριον λαμπρᾷ τῇ φωνῇ ἐν ταῖς τοιαύταις ἐπιστολαῖς ἀναθεματίσαι, ὡς τὴν μακαρίαν καὶ θεοτόκον Μαρίαν οὐχὶ τοῦ Θεοῦ, ἀνθρώπου δὲ μόνον τολμήσαντα εἰπεῖν μητέρα· καὶ ὅτι πρῶτος ὁ [87] ἐν ἁγίοις Λέων ἰδικῶς εἶπεν αὐταῖς λέξεσιν ὡς μήτηρ Θεοῦ ἐστιν ἡ ἁγία Θεοτόκος, τῶν πρὸ αὐτοῦ Πατέρων οὕτω διαπρυσίοις ῥήμασι μὴ τοῦτο φαμένων. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον αὐτῷ κεφάλαιον ταῦτα διατάττει.

Excipit hoc proximum, quo ostenditur sanctum Leonem reliquis Patribus consentientem, unum Filium esse confiteri : atque unius et ejusdem ut aliam formam, sic et diversam naturæ actionem, nusquam divisionem unitate adducens, sed unum hominem factum Deum Verbum prædicat. Adjicit vero Leonis sententiæ et Cyrilli dogmata, conspirare inter se ostendens, et Gregorii Nysseni, et Julii Romani. Adhæc et verba ponit, quibus utens

Δεύτερον δὲ αὐτῷ προάγεται, δι' οὗ δείκνυται ὡς ὁ ὁσιώτατος Λέων τοῖς Πατράσι συμφωνῶν ἕνα τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖ Υἱόν, καὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνὸς ὥσπερ ἑκατέραν μορφὴν, οὕτω καὶ τὴν διάφορον φυσικὴν ἐνέργειαν, οὐδαμοῦ διαίρεσιν τῇ ἑνώσει παρεισάγων, ἀλλ' ἕνα τὸν σεσαρκωμένον ἀνυμνεῖ Θεὸν Λόγον. Παρατίθησι δὲ ταῖς φωναῖς τοῦ ὁσίου Λέοντος τὰ Κυρίλλου δόγματα, δεικνὺς κατὰ πάντα συμφωνοῦντα, καὶ δὴ καὶ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, ἀλλὰ καὶ Ἰουλίου

VARIÆ LECTIONES.

[84] εἶναι] καὶ εἶναι ς. [85] ἢ libri om. [86] προσάγει τινὰ τῇ ἐπιστολῇ ς. [87] ὁ add. A. qui in mg : πῶς τοῦτό φησιν ; Κύριλλος γὰρ καὶ ἄλλοι προεῖπον. Ἢ ὅτι θεοτόκον μὲν λέγουσιν, μητέρα δὲ θεοῦ οὐκ εἶπον, κἂν μηδὲν διενήνοχεν.

Digitized by Google

τοῦ Ῥώμης. Ἔτι μὴν παρίστησι τὴν λέξιν, ἧπερ χρησάμενος ὁ ἐν ἁγίοις Λέων διαβολὴν ἀσεβείας ὑπέστη παρὰ τῶν ἀπὸ Σεβήρου, αὐτὴν ταύτην [68] οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δὶς ἀλλὰ καὶ πεντάκις εἰρημένην Κυρίλλῳ, φημὶ δὴ τὸ ἑκατέρας. Οὐ Κύριλλον δὲ μόνον τὸν νικηφόρον χρῆσθαι τῇ φωνῇ, καθ' ἧς [405 H.] μεμηνότες οἱ ἀπὸ Σεβήρου δυσσέβειαν τῷ θεοφόρῳ ἐπιγράφουσι Λέοντι, ἀλλὰ καὶ τὸν θαυμαστὸν Βασίλειον. Οὐκ ἐν ταύτῃ δὲ μόνῃ τῇ φωνῇ συμφωνεῖν τοῖς τῶν Πατέρων λογάσι τὸν ἐν ὁσίοις ἀποδείκνυσι Λέοντα, [777 R.] ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασι δόγμασί τε καὶ ῥήμασι, καθ' ὧν ὑλακτεῖν οἱ αἱρεσιῶται οὐ πεφρίκασι· τούς τε γὰρ εἰρημένους Πατέρας ὁμοδοξεῖν [69] τε καὶ ὁμολογεῖν τῷ ἀνδρὶ, καὶ μὴν καὶ Ἀθανάσιον τὸν πολύαθλον, καὶ τὸν ἐν θεολογίᾳ περιβόητον Γρηγόριον, Πρόκλον τε τὸν Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸν Χρυσόστομον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ τὸ δεύτερον [60] A beatus Leo, impiam Severianorum calumniam subjicit, non semel atque iterum sed quinquies a Cyrillo irrogatam, ambas, inquam, naturas. Non Cyrillum modo victorem hac uti voce, cujus memores Severi asseclæ, impietatem Leoni imputant sed et beatum Basilium, non in hac solum voce cum sanctis Patribus consentire sanctum Leonem ostendit, verum etiam in omnibus adeo et verbis et **246***b* dogmatibus, quibus oblatrare hæretici non erubuerunt. Prædictos enim Patres recte cum illo sentire, ut et laboribus exercitum Athanasium, et theologi cognomine præditum Gregorium, Proclum quoque Constantinopoleos, et Amphilochium Iconii præsules, et admirandum illum Joannem Chrysostomum. Et hæc quidem capite secundo. Ἀμφιλόχιον τὸν Ἰκονίου καὶ τὸν θαυμάσιον Ἰωάννην αὐτῷ διαπραγματεύεται κεφάλαιον.

Τὸ δὲ τρίτον, ὅτι τὰ ἄρθρα προτατόμενα τῶν ἐν τῷ Χριστῷ φύσεων οὐδαμῶς υἱῶν δυάδα ἐπινοεῖν οὐμενοῦν οὐχ ὑποτίθεται, ἀλλ' ἔστιν ἰδίωμα τῆς θείας [61] Γραφῆς, οὐ προσώπων μὲν (ὡς εἴρηται) δυάδα παρεισάγον, τὰς ἑνωθείσας δὲ φύσεις ἀτμήτους τε καὶ ἀδιαιρέτους διαφυλάττον. Καὶ γὰρ καὶ ταύτην τὴν ἐπήρειαν κατὰ τῆς τοῦ Λέοντος ἐπιστολῆς ἡ αἱρετικὴ λύσσα κατέχεεν, εἰπόντος αὐτοῦ· *Ὥσπερ ἐν τῷ ἐλεεῖν ὁ Θεὸς τροπὴν οὐχ ὑφίσταται, οὕτως ὁ ἄνθρωπος τῷ μεγέθει τῆς ἀξίας οὐκ ἀναλίσκεται.* Ὅπερ οὖν εἴρηται, κατὰ τὸ τρίτον κεφάλαιον ἔκ τε τῶν Εὐαγγελικῶν φωνῶν καὶ ἐκ τῶν ἀποστολικῶν, καὶ δὴ καὶ ἐκ τῶν μακαρίων Πατέρων ἡμῶν, Ἰγνατίου τοῦ θεοφόρου καὶ Ἰουλίου καὶ Ἀθανασίου καὶ Γρηγορίων καὶ Βασιλείου, διελέγχει τοὺς δυσσεβεῖς ὡς ἡ τῶν ἄρθρων χρῆσις (πάντες γὰρ οὗτοι τούτοις ἐχρήσαντο) οὐδεμίαν τομὴν ἢ διαίρεσιν ἐπινοεῖ τῆς ἑνώσεως. Ἐν οἷς ὑποφέρει ὅτι καὶ τὸ, *Ἑκάτερα τὰ συναμφότερα μετὰ ἀλλήλων ἐστίν* (εἰρημένον δέ ἐστι τοῦτο τῷ ὁσιωτάτῳ Λέοντι) οὐ [62] χρόνου δήλωσιν, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ διὰ παντὸς παραλαμβάνεται. B Tertium, articulos præfixos naturarum in Christo, nequaquam filios duos exhibere, non igitur subjicitur, sed est proprius loquendi sacræ Scripturæ modus; non duas quidem personas, ut diximus, significans, sed unitas naturas inseparabiles et individuas conservans. Etenim hæretica rabies effudit injuriam contra Leonis epistolam sic dicentis: *Quemadmodum miserando mutationem Deus non suscipit, sic homo dignitatis magnitudine non perit.* Quod igitur tertio capite dictum est ex Evangelii et apostolorum sensu, atque adeo ex sanctorum Patrum sententia, divini Ignatii, Julii, Athanasii, Gregoriorum, et Basilii, reprehendit impios, quod articulorum usus (omnes enim hi illis usi sunt) nullam sectionem aut divisionem unitatis significat, C quibus addit: *Quæ et utroque versum relata sunt.* Hoc a Leone expressum, non temporis declarationem, sed pro illo, per omnia, accipitur.

Τέταρτον δὲ κεφάλαιον εἰς μέμψιν παρὰ τῶν αἱρετικῶν προταθὲν ἀνεύθυνον παντελῶς ἀποφαίνει διὰ τῆς ὁμοίας μεθόδου, φωνὰς συμβαινούσας τῷ αἰτιαθέντι παρατιθείς, αἷς ὁ χορὸς τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων χρῆσθαι εἰώθασι. Τὸ δὲ κεφάλαιον φωναί μέν εἰσι τοῦ ἐν ἁγίοις Λέοντος, λέγουσι δὲ ταῦτα· *Τῷ μὲν κλαίειν τὴν βεβαιότητα τῆς αὐτοῦ σαρκὸς ἐπεδείκνυτο, τῷ δὲ ἀναστῆσαι πρὸς τὸ κέλευσμα τῆς αὐτοῦ φωνῆς τὴν ἄχραντον αὐτοῦ θεότητα ἐδήλου. Ἑνὸς [63] δὲ καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀμφότερα πέπρακταί τε καὶ λέλεκται.* Quartum vero caput contra reprehensionem hæreticorum. Innocentem usquequaque ostendit per similem methodum, voces vero consentientes accusato adjiciens, quibus ut solet sanctorum Patrum cœtus utitur. Hoc autem caput verba ipsa sunt Leonis (69), quæ sic fere habent: *Fletu carnis veritatem ostendit, resurrexisse vero ad vocis imperium Lazarum, immaculatam ejus divinitatem declarat. Ab uno enim utraque et dicta et facta.*

D

Πέμπτον δὲ λαβὴν προταθεῖσαν παρὰ τῶν αὐτῶν αἱρετικῶν κατὰ φωνῶν ὁμοίων τοῦ αὐτοῦ ἱεροῦ ἀνδρὸς διὰ τῆς ὁμοίας ἐπιῤῥαπίζει μεθόδου. Ἔστι δὲ ἡ φωνή· *Ποία φύσις διαπέπαρται τοῖς ἥλοις ἐν τῷ τοῦ σταυροῦ ξύλῳ τοῦ προσπεπηγότος τῷ* Quintum vero hæreticorum prætextum afferens, contra vocum similitudinem ejusdem viri sancti, per similem methodum refellit. Verba illius sunt: *Qualis natura clavis affixa in* **247***a ligno crucis compacta cruce?* Hoc quidem capite et Isidori mo-

VARIÆ LECTIONES.

[68] ταύτην add. A. [69] ὀρθοδοξεῖν ς. [60] αὐτῷ καὶ τὸ δεύτερον A. [61] θείας] ἱερᾶς ς. [62] οὐ] οὐ πρὸς Scaliger. [63] ἑνὸς] παρ' ἑνὸς Rothom.

NOTÆ.

(69) Supra hæc Leonis verba ab Eulogio afferuntur.

Digitized by Google

nachi clari, Alexandrini domo et inter præsules illustris, epistolas aliquot de multis adducit, quæ per omnia conveniunt cum iis, quæ ut impia hæretici calumniari solent.

σταυρῷ; ἐν τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ καὶ [406 H.] Ἰσιδώρου τοῦ ἐν μονάζουσι περιβλέπτου (Ἀλεξανδρεὺς δὲ τὸ γένος οὗτος ἦν, καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσιν αἰδέσιμος) διαφόρους ἐξ ἐπιστολῶν διαφόρων χρήσεις ἐπιφέρει, αἳ κατὰ πάντα συμβαίνουσι ταῖς παρὰ τῶν αἱρετικῶν ὡς οὐκ εὐσεβέσι συκοφαντουμέναις.

Atque in his quidem epistola ad Zenobium versatur. Aliæ ad Justinianum imperatorem missæ litteræ : hæc quidem illius pietatem commendans, illa vero de monachis religiosis eremum incolentibus pietatis testimonium luculentum dat. Tertia vero Anthimi synodalia accurate de fidei dogmatibus, et missa et scripta esse ostendit; altera vero ad ipsum mittitur Anthimum post synodalia, eorum laudationem non excusans, quasi nihil Anthimi impietatis in iis appareat, nisi quod minutissime, et accuratissime Anthimum postulet recipi; Eutychen et Eutychis dogmata excommunicari.

Ἀλλ' ταῦτα μὲν ἡ πρὸς Ζηνόβιον ἐπιστολὴ τὰ κεφάλαια πόνον ἐποιεῖτο. Ἕτεραι δὲ αὐτῷ πρὸς τὸν βασιλέα Ἰουστινιανὸν γράφονται ἐπιστολαί, ἡ μὲν αὐτοῦ τὴν εὐσέβειαν ἀποδεχομένη, ἡ δὲ ἀσκητῶν τινων εὐσεβῶν τὴν ἔρημον οἰκούντων διαμαρτυρίαν ὑπὲρ εὐσεβείας προτεινομένη, ἑτέρα δὲ τὰ τοῦ Ἀνθίμου συνοδικὰ κατὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων ἀξιοῦσα διατυπωθῆναί τε καὶ ἀποσταλῆναι. Ἄλλη δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν Ἄνθιμον μετὰ τὰ συνοδικὰ στέλλεται [64], [καὶ] τὴν ἐκείνων ἀποδοχὴν οὐ παραιτουμένη, ἅτε μηδὲν ἐν αὐτοῖς τοῦ Ἀνθίμου ἐμφανίσαντος τῆς δυσσεβείας, πλὴν προσθεῖναι τὸν Ἄνθιμον ἐξαιτεῖ λεπτομερέστερόν τε καὶ ἀκριβέστερον Εὐτυχῆ τε καὶ τὰ Εὐτυχοῦς δόγματα εἰς ἀνάθεμα θέεσθαι.

Mittitur et ad Domitianum epistola, qui incidens, ut scribit, in ejus quædam verba, turbatus est mente, et solvi dubitationem exoptavit. Verba autem sunt : *Non potest persona personæ, qua persona est, uniri, ut Petrus et Paulus unam eamdemque personam constituere, sed neque substantia cum altera substantia, ut per eam alia subsistit, in identitatem substantiæ convenire : ut, animi et corporis natura, unam non potest perficere naturam, nisi quis forte in commune quid quod afferat, secundum illas et prius uniri invicem minime conducebat, ut quod in creaturam fertur, vel hoc, in tempore, vel similia. Tunc enim non amplius diversæ naturæ in unam naturam convenerunt. Sed quæ habent substantiæ ab initio consubstantialitatem communitate quadam longissima, idem jus tenere videntur.* Quæ enim Domitianum turbant, et quorum exoptabat solutionem, et nactus erat, hæc erant. Primum quidem non incredibili sermone dubitationem aggreditur. Deinde et per sanctorum Patrum voces propria ac subjecta verba recte concludunt. Et hæc quidem tractat epistola ad Domitianum.

[780 R.] Γράφει δὲ καὶ πρὸς Δομετιανὸν ἐπιστολήν, ὃς ἐντυχὼν (ὡς τὸ γράμμα λέγει) ῥήμασί τισι τοῦ ἀνδρὸς διεταράχθη τε τοὺς λογισμοὺς καὶ ἐπιλυθῆναι τὴν ἀπορίαν ἐζήτησε. Τὰ δὲ ῥήματα ἔλεγε ταῦτα· *Οὐκ ἔστιν ὑπόστησιν ὑποστάσει ἑνωθῆναι καθ' ὑπόστασιν, οἷον Παῦλον καὶ Πέτρον μίαν ὑπόστασιν ἀποτελέσαι ἀδύνατον. Ἀλλ' οὐδὲ οὐσίαν ἑτέρᾳ οὐσίᾳ [65], καθὸ ἑτεροούσια, εἰς ταυτότητα συνελθεῖν οὐσίας, οἷον ψυχῆς καὶ σώματος οὐσίαν μίαν οὐσίαν ἀποτελέσαι [66] ἀμήχανον, εἰ μήπω ἄρα τις εἰς κοινότητά τινα ταύτας ἀνάγῃ, καθ' ἣν καὶ πρὶν ἑνωθῆναι ἀλλήλων οὐ διέφερον, οἷον τὸ [67] εἰς τὸ κτιστὸν ἀναφέροι ἢ τὸ ὑπὸ χρόνον ἢ τὰ ὅμοια. Τότε γὰρ οὐκέτι ἑτεροούσιαι [68] οὐσίαι εἰς [69] μίαν οὐσίαν συνῆλθον, ἀλλ' αἱ ἀπ' ἀρχῆς ἔχουσαι οὐσίαι τὸ ὁμοούσιον κατὰ τὴν πορρώτατω κοινότητα τὸ αὐτὸ φυλάττουσαι ἐπεδείχθησαν.* Ἃ μὲν οὖν τὸν Δομετιανὸν ἐθορύβει, καὶ ὧν τὴν λύσιν ἐπεζήτει καὶ ἔτυχε, ταῦτα ἦν· ὁ δὲ πρῶτον μὲν οὐκ ἀπιθάνῳ λογισμῷ τὴν ἀμφισβήτησιν περιέρχεται, εἶτα δὲ καὶ διὰ τῶν Πατρικῶν φωνῶν τὰ οἰκεῖα καὶ προκείμενα καλῶς ἔχειν βεβαιοῖ ῥήματα. Καὶ ἡ μὲν πρὸς Δομετιανὸν ἐπιστολὴ ταῦτα ἔπραττεν.

Altera vero ad quemdam Syncleticum, nomine (Tarsensem) scribitur, proferens et **247***b* ista disputationem cum Acephalis. Qua post unionem agnoscentes naturam Patres adducit, et nusquam per illos ullam personarum unionem, neque divisam, neque separatam. Et testimonia idem testantia proferuntur, Cyrilli, inquam, Gregorii Theologi, et aliorum, Deique Ecclesia, omnesque adeo Chalcedonensis synodi Patres, unum Trinitatis Deum Verbum incarnatum et hominem esse factum, cujus et secundum hypostasin unitatem et senserunt, et prædicaverunt, primumque Dei matrem com-

Ἄλλη δὲ πρὸς Συγκλητικὸν τοῦνομα (Ταρσοῦ δὲ μητροπολίτην αὐτὸν τὸ γράμμα οἶδε) διαπέμπεται, τὸν ἀγῶνα καὶ αὐτὴ τὸν [70] κατὰ τῶν Ἀκεφάλων Προάγουσα. Ἐν ᾗ μετὰ τὴν ἕνωσιν τὰς φύσεις τοὺς Πατέρας παράγει γνωρίζοντας, καὶ οὐδαμοῦ διὰ ταύτας οὔτε τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν οὔτε τεμνομένην οὔτε διαίρεσιν καὶ διχασμὸν ὑπομένουσαν. Καὶ μαρτυρίαι πάλιν προέρχονται βεβαιοῦσαι τὸ προκείμενον Κυρίλλου τε καὶ τοῦ θεολόγου Γρηγορίου καὶ ἄλλων Πατέρων. Καὶ ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἐν Καλχηδόνι [71] σύνοδος τὸν ἕνα [407 H.] τῆς ἁγίας Τριάδος Θεὸν Λόγον ὁμολογεῖ σαρκωθῆναι καὶ ἐναν-

VARIÆ LECTIONES.

[64] στέλλει A. [65] ἑτερούσια ς. [66] ἀποτελέσαι A : ἀποτελεσθῆναι ς. [67] οἷον τὸ] nonne οἷον εἰ ? [68] ἑτερούσιαι ς. [69] εἰς] εἰ εἰς A. [70] τὸν A : τῶν ς. [71] χαλκηδόνι ς.

Digitized by Google

θρωπῆσαι, οὗ καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν οἶδε καὶ κηρύτ- A
τει ἕνωσιν· καὶ ὅτι μητέρα Θεοῦ πρῶτον μὲν ἡ Ἐλισάβετ ἀνεῖπεν, ἐν οἷς λέγει· *Καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἡ Μήτηρ τοῦ Κυρίου μου ἔλθῃ πρός με;* σαφέστερον δὲ τῶν ἄλλων μετὰ ταῦτα τὴν λέξιν πρῶτος ὁ ὅσιος Λέων ὁ πάπας προήνεγκεν. Ἐν γὰρ τῇ πρὸς τὸν Λέοντα τὸν βασιλέα ἐπιστολῇ ῥήμασιν αὐτοῖς οὕτως γράφει· *Ἀναθεματιζέσθω Νεστόριος ὁ τὴν μακαρίαν καὶ θεοτόκον Μαρίαν οὐχὶ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου δὲ μόνον πιστεύων εἶναι μητέρα.* Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ ἡ προκειμένη ἐπιστολή.

pellasse Elisabeth, cum ait : *Et unde hoc mihi, ut mater Domini mei veniat ad me*[a] ? Clarius vero quam alii postea hanc vocem protulit Leo pontifex. Ad Leonem enim imperatorem sic scribit : *Excommunicetur Nestorius credens Mariam non Dei, sed hominis duntaxat esse Genitricem*, et hæc quidem in subjecta epistola.

Γράφει δὲ ὁ αὐτὸς καὶ πρὸς Ἄνθιμιον ἐπίσκοπον Τραπεζοῦντος, ἐν ᾗ τόν τε βασιλέα Ἰουστινιανὸν τῆς εὐσεβείας ἀποδέχεται, καὶ τὸν δυστυχῆ Εὐτυχῆ τὴν καθαίρεσιν ὑποστῆναι, διότι μὴ ἠνέσχετο δύο φύσεων ἕνωσιν λέγειν ἐν μιᾷ ὑποστάσει, διατείνεται, καίτοι γε τρανῶς τῶν θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν τοῦτο δογματιζόντων τε καὶ ἀνακηρυττόντων· ἀλλ' ἐκεῖνον B τὸν παράφορον μὴ ἀνέχεσθαι, ἀλλὰ ἐκ δύο μὲν φύσεων γεγενῆσθαι τὸν Κύριον, μετὰ δὲ τὴν ἕνωσιν οὐκέτι δύο οὐδὲ ἐν δύο γνωρίζεσθαι, μίαν δὲ φύσιν μετὰ τὴν ἕνωσιν τερατεύεσθαι. Οἷς συμφωνεῖν διελέγχει καὶ τὴν ληστρικὴν ἐν Ἐφέσῳ σύνοδον, αὐτοῖς εἰποῦσαν ῥήμασι· *Τούτοις καὶ ἡμεῖς πάντες συντιθέμεθα.* Καὶ ὡς ἡ ἐν Καλχηδόνι σύνοδος τόν τε Νεστόριον καὶ τὸν Εὐτυχῆ ὑπὸ ἴσῳ καὶ ὁμοίῳ τῷ ἀναθέματι ἔθετο. Καὶ ὅτι τὸ εἰδέναι τὰς φύσεις μετὰ τὴν ἕνωσιν ἐν μιᾷ ὑποστάσει πάσης ἐστὶν ἀλλότριον διαιρέσεως, καὶ τοῦτο αὐτός τε Κύριλλος καὶ ὁ λοιπὸς τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν χορὸς λαμπραῖς ἀνακηρύττουσι ταῖς φωναῖς, [781 R.] Εὐτυχὴς δὲ καὶ οἱ αὐτοῦ πρὸ τῆς ἑνώσεως μὲν, τουτέστι δίχα ἑνώσεως (ὦ λήρου καὶ C δυσσεβείας ὑπερβολή !) τὰς δύο κηρύττουσι φύσεις, οὐκέτι δὲ μετὰ τὴν ἕνωσιν. Καὶ ὅτι οἱ τὸν Εὐτυχῆ ἀναθεματίζοντες καὶ τὰ αὐτοῦ δόγματα παραχρῆμα καὶ ἄκοντες τὴν οἰκουμενικὴν τετάρτην κηρύττουσι σύνοδον· οὐκ ἄλλη γὰρ οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἀλλ' αὕτη μόνη δεχθέντα μετὰ τῶν βδελυκτῶν αὐτοῦ δογμάτων (καθὰ καὶ προείρηται) παρὰ τῆς ληστρικῆς ἐν Ἐφέσῳ δευτέρας συνόδου τοῦτον [72] παντελῶς ἐξέτεμέ τε καὶ ἀπεκήρυξεν. Ἔοικε δὲ ταῦτα γράφειν Ἀνθίμῳ παρουσιάζοντι μὲν τῇ βασιλίδι πόλει, οὕπω δὲ τοὺς ἀρχιερατικοὺς αὐτῆς ὑπελθόντι νόμους· ὃν καὶ παραινεῖ κατά τε τῶν Νεστοριανῶν καὶ τῶν φρονούντων τὰ Εὐτυχοῦς ἀγωνίζεσθαι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ ἡ παροῦσα λέγει ἐπιστολή.

Scribit vero ad Anthimum episcopum Trapezuntis, in qua Justinianum ut pium suscipit, et infelicem Eutychem hæresim constituere, quia non sustinuit duas naturas in una hypostasi subsistere, narrat ; et illud per illud perspicue Patres ad unum omnes, et docent et prædicant, sed illius animi impotentiam ferendam non esse, sed ex duabus naturis constare Christum, post unionem non amplius duas, neque in duabus cognosci, unam vero naturam post unitatem prodigiose asseri. Quibus consonare ait prædatoriam illam in Epheso synodum hæc asserentem : *His et nos omnes conditi sumus*, utque iisdem de causis Chalcedonensis synodus Nestorium et Eutychem condemnarit : et nosse naturas post unitatem in una persona, ab omni est divisione alienum. Idemque beatus Cyrillus omnisque adeo sanctorum Patrum cœtus claris prædicat vocibus. Eutyches ejusque asseclæ, pro unitate quidem, hoc est, duplici unitate (o ingentem dementiam atque impietatem !) duas prædicant naturas, non amplius post unionem, et qui Eutychem sacris interdicunt, **248***a* et ejus opiniones, de plano, atque inviti œcumenicam quartam prædicant synodum : non alia enim œcumenica synodus fuit, sed ea sola, susceptum cum pestiferis ejus opinionibus, ut diximus, in perfida illa synodo Ephesina, hoc omnino rejecit et damnavit. Apparet vero Anthimo hæc scripsisse in regia urbe versanti, et nunquam sacras illius leges violasse, quem et adversus Nestorianos et Eutychianos certare suadet. Hæc quidem epistola illa complectitur.

Ἡ δὲ πρὸς Βράζην τὸν Πέρσην, ἐπεὶ τοῦτο ᾔτησεν ἐκεῖνος, ἐκ τῶν θείων Γραφῶν ἀλλ' οὐκ ἐκ Πατρικῶν μαρτυριῶν περί τε τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος D διαλαμβάνει· καὶ [408 H.] περὶ τῆς ἐν σαρκὶ παρουσίας τοῦ Λόγου, καὶ περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὑπερενδόξου Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας. Αἱ δὲ Γραφαί εἰσιν αὐτῷ [73] ἥ τε παλαιὰ Διαθήκη καὶ τὰ Κυριακὰ λόγια καὶ τὰ ἀποστολικὰ κηρύγματα, δι' ὧν αἱ προκείμεναι τῶν ὑποθέσεων τὸ ἀληθὲς καὶ βέβαιον ἀπηνέγκαντο. Πλέον δὲ τῶν ἄλλων ἐμφιλοχωρεῖ τῇ ὑποθέσει, ἐν ᾗ ἡ τοῦ Λόγου σάρκωσις ἀναδιδάσκεται, ἅτε δὴ καὶ τοῦ καιροῦ πλείονα τὴν περὶ αὐτῆς ἐξεργασίαν ἀπαιτοῦντος. Τοιοῦτον μὲν καὶ τὸ σπούδασμα ταυτησὶ τῆς ἐπιστολῆς.

Quæ vero ad Brasen Persam data est, cum hoc postulasset e sacra Scriptura, sed non e Patribus, de sancta et consubstantiali Trinitate continet, et de incarnatione Verbi, deque gloriosa et sancta Virgine, et Dei Genitrice Maria. Sunt autem eorum Scripturæ, et Vetus Testamentum, et Domini verba, apostolicæque prædicationes, quibus quæstionum veritas et confirmatio allata est, præ cæteris huic uni quæstioni inhæret, in qua de incarnatione Verbi disceptatur, occasione scilicet longiorem hujus disputationem exigente. Hoc autem in hac epistola conatur.

[a] Luc. I, 43.

VARIÆ LECTIONES.

[72] τοῦτον A : τότε ς. [73] αὐτῶν ς.

Digitized by Google

Scribit autem ad aliquos monachos Ecclesiæ defensionem catholicæ et apostolicæ molientes, quos sanctorum Patrum monitionibus conjungere molitur, ostendens eorum sententiam non procul ab hæreticorum opinionibus distare, nullumque ex ea, quemadmodum hæretici soleut, commodum accipere, hoc variis testimoniis sanctorum Patrum confirmat. In una eademque persona variam naturæ actionem perspici, et ad omnem pietatis plenitudinem sufficere, Deiparam credere et appellare sanctissimam Virginem. Postquam enim quis dixerit Deum incarnatum Virginem peperisse, angelorum uti videtur theologia.

Scribit idem et alteram epistolam ad Callinici desertores; cupiens vero eos Ecclesiæ Dei conciliare, ab omni eam liberam hæretica labe ostendit, et qui ad eam labem conventus fiunt, latronum esse speluncam: affertur imitari oportere Simeonem, et Baradatum, et Jacobum, viros virtutis nomine toto terrarum orbe celebres, qui **248***b* vitam universam in ecclesiastica disciplina transegerunt. Atque hæc quidem epistola continet.

Proxima vero oratio Ephræmii synodicam actionem explicat, in qua Syncleticus nominatur (quem Tarsi episcopum fuisse paulo ante memoravi) quod libellos non catholicos ab hæreticis accepisset, unde hæreticas hauserit opiniones, et Stephanus monachus Syncletici syncellus appellatus, et pene accusatur uterque præcedenti oratione, propterea quod orthodoxam non amplexarentur fidem, sed Eutychis labe infecti essent. Tamen cum Syncleticus religionem profiteri tandem coactus esset, synodus solvitur. [Tamen, inquit, pietatem tandem suscipiente, solvitur synodus.] In hac actione beatum Cyrillum alicubi *natura* pro *persona* usum esse ostendit, cum dicitunam maxime Verbi naturam carnem induisse: non ipsum dicere sæpe eum duas confessum naturas, quemadmodum mutato consilio unam naturam, nisi forte nunc *naturæ* vocem pro *personæ* usurpaverit, et confirmatur id ex aliis Cyrilli locis, eamque esse Ecclesiæ mentem, aliaque id genus utilia adversus hæreticam labem hæc actio certamina continet.

Post hæc inscripta libro epistola ad Magnum episcopum Berrœæ, hoc, in duabus naturis Emmanuelem agnosci (ut in quarta et generali synodo asseritur), docens atque explanans, et usum esse loquendi, unam Verbi naturam hominem esse factam, contra eos, qui duas ab invicem naturas separant probandi robur habere. Sed non contra negantes naturarum differentiam propter unionem. Quemadmodum una Verbi natura incarnata cum separantibus ab invicem naturas, pugnat: sic et

A Γράφει δὲ καὶ πρὸς μοναχούς τινας, οἳ τῆς τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τὴν διάστασιν ἐνόσουν· οὓς διὰ Πατρικῶν παραινέσεων πειρᾶται συνάψαι, δεικνὺς τὰς ἐκείνων φωνὰς οὐδὲν τῶν ἄλλων αἱρετικῶν διαφερούσας, καὶ μηδεμίαν ἐξ αὐτῶν, ὥσπερ οὐδ' ἐκείνους, ὄνησιν κερδαίνειν. Συνίστησι δὲ διαφόροις Πατέρων μαρτυρίαις ἐφ' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου διάφορον φυσικὴν ἐνέργειαν θεωρεῖσθαι, καὶ ἀρκεῖν πρὸς πᾶσαν εὐσεβῆ πληροφορίαν Θεοτόκον φρονεῖν καὶ λέγειν τὴν παναγίαν Παρθένον· ἐπειδὰν γάρ τις εἴπῃ Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα τεκεῖν τὴν παναγίαν Παρθένον, τῇ τῶν ἀρχαγγέλων [74] οὗτος θεολογίᾳ φαίνεται κεχρημένος.

B Γράφει δὲ καὶ ἑτέραν ἐπιστολὴν ὁ αὐτὸς πρὸς τοὺς ἀποσχιστὰς Καλλινίκου, νουθετῶν μὲν τῇ τοῦ Θεοῦ τούτους ἑνωθῆναι Ἐκκλησίᾳ, καθαρὰν ἀποφαίνων ταύτην πάσης αἱρετικῆς κηλίδος, καὶ ὅτι τὰ παρὰ ταύτην συνακτήρια λῃστῶν ἐστι σπήλαια. Καὶ μιμεῖσθαι δεῖν εἰσηγεῖται Συμεῶνα καὶ Βαραδάτον καὶ Ἰάκωβον, ἄνδρας ἐπ' ἀρετῇ ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν βεβοημένους, οἳ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διὰ βίου ἠσπάσαντό τε καὶ ἐξεθείασαν κοινωνίαν. Ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν καὶ ἡ παροῦσα ἐπιστολή.

C Ὁ δὲ ἑφεξῆς λόγος συνοδικὴν ἀναπτύσσει πρᾶξιν τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Ἐφραιμίου, ἐν ᾗ ὅ τε Συγκλητικὸς (τῆς Ταρσοῦ δὲ τοῦτον ὁ προλαβὼν λόγος ἐπίσκοπον εἶπε) λογοθετεῖται [75] οὐκ ὀρθοδόξους λιβέλλους παρά τινων δεξάμενος, ἐξ ὧν καὶ αἱρετικὴν παρέσχεν ὑπόνοιαν, καὶ Στέφανός τις μονάζων, σύγκελλος δὴ τοῦ Συγκλητικοῦ καλούμενος. Καὶ διελέγχεται μὲν κατὰ μικρὸν τοῦ λόγου προϊόντος ἑκάτερος μὴ τὰ ὀρθὰ τῆς Ἐκκλησίας στέργων δόγματα, ἀλλὰ πρὸς τὴν Εὐτυχοῦς νόσον ὑποσυρόμενος· ὅμως οὖν τοῦ Συγκλητικοῦ τὴν εὐσέβειαν ἐπὶ τέλει συνελαθέντος εἰπεῖν ἡ Σύνοδος διαλύεται. [784 R.] Ἐν ταύτῃ τῇ πράξει τὸν θεσπέσιον Κύριλλον *τῇ φύσει ἀνθ' ὑποστάσεως* ἀλλαχοῦ τε παρεισάγει χρήσασθαι, καὶ ἡνίκα λέγει μάλιστα μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην· οὐ γὰρ ἂν εἰπεῖν αὐτὸν, πολλάκις τὰς δύο φύσεις ὡμολογηκότα, ὥσπερ ἐκ μεταμελείας μίαν φύσιν, εἰ μὴ τὸ ῥῆμα νυνὶ *τῆς φύσεως* ἀντὶ *τῆς ὑποστάσεως* παρειλήφει. Καὶ συγκροτεῖ τοῦτο ἐξ ἑτέρων τε φωνῶν τοῦ αὐτοῦ Κυρίλλου, καὶ ὅτι [409 H.] τοιοῦτον τὸ [76] τῆς Ἐκκλησίας φρόνημα. Καὶ ἄλλα δέ τινα χρήσιμα κατὰ τῆς συγχυτικῆς αἱρέσεως ἡ πρᾶξις ἀγωνίσματα περιέχει.

D Μετὰ ταῦτα δὲ ἐνεγέγραπτο τῇ βίβλῳ πρὸς Μέγαν τὸν ἐπίσκοπον Βεροίας [77] ἐπιστολή, τὸ ἐν δύο φύσεσι χρῆναι [78] γνωρίζειν τὸν Ἐμανουὴλ, ὡς καὶ τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ τετάρτῃ συνόδῳ εἴρηται, δογματίζουσά τε καὶ ἐπικυροῦσα, καὶ ὅτι ἡ λέγουσα χρῆσις μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην κατὰ τῶν διαιρούντων ἀπ' ἀλλήλων τὰς φύσεις ἔχει τὸ κράτος προβάλλεσθαι, ἀλλ' οὐ κατὰ τῶν ἀναιρούντων τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν διὰ τὴν ἕνωσιν. Ὥσπερ δὲ τὸ μία φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη τοῖς διαιροῦσιν

VARIÆ LECTIONES.

[74] ἀγγέλων ς. [75] λογοθετεῖ ς. [76] τὸ A : καὶ τὸ ς. [77] Βερρόίας ς. [78] χρῆναι add. A.

Digitized by Google

ἀπ' ἀλλήλων τὰς φύσεις ἀπομάχεται, οὕτω καὶ τὸ ἐν δύο φύσεσι τὴν καθ' ὑπόστασιν ὁμολογεῖν ἕνωσιν τοὺς συγχυτικοὺς ἐλέγχει καὶ καταισχύνει τούτων τὸ βούλημα. Οὕτως οὖν καὶ ἡ ἐν δύο φύσσει καθ' ὑπόστασιν ἕνωσις [79] καὶ ἡ μία τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη φύσις κατὰ μὲν τῶν ἀντικειμένων αὐταῖς καὶ ἀλλήλοις δοξασμάτων ἀγωνίζονται, οὐδετέρα δὲ κατὰ τῆς ἑτέρας ὁπλίζεται· οὔτε γὰρ ἡ μία τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη φύσις ἐπ' ἀναιρέσει τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς λέγεται, οὔτε ἡ ἐν δύο φύσεσι γινωσκομένη καθ' ὑπόστασιν ἕνωσις διαίρεσιν ἀπ' ἀλλήλων εἰσάγει τῶν φύσεων. Ὥστε ἡ τῶν δύο φύσεων ἕνωσις βεβαίωσίς ἐστι τῆς μιᾶς τοῦ Λόγου σεσαρκωμένης ὑποστάσεως ἀσυγχύτου καὶ διαφορᾶς ἀδιαιρέτου κηρυττομένης. Ταῦτα καὶ τοιαῦτα ἕτερα οὐκ ὀλίγα διὰ τῆς προκειμένης ἀναγράφων ἐπιστολῆς τὰ μὲν τῆς εὐσεβείας κρατύνει δόγματα, τῆς δὲ συγχυτικῆς ἀναιδείας διελέγχει τὴν ἀπόνοιαν [80]. Καὶ παραινέσας τὸν τὴν ἐπιστολὴν δεξάμενον ἐπαυξῆσαί τε καὶ πληθῦναι τὰ γεγραμμένα, ἅτε καὶ δυνάμεως οὐκ ἄπορον γαταλήγειγράφων τὸ γράμμα.

A in duabus naturis unionem in persona fateri confundentes reprehendit, et horum conatus retundit. Sic igitur et in duabus naturis unio secundum hypostasim, ut una Verbi natura incarnata, certam contra eos qui secum ipsi et inter se pugnant, non igitur altera cum altera pugnat. Neque enim una Verbi natura incarnata, in sublatione quadam naturæ dicitur : neque unio in duabus naturis quæ secundum hypostasim agnoscitur, divisionem ab invicem affert naturarum. Quare **249***a* duarum unio naturarum, confirmatio est unius Verbi incarnatæ personæ inconfusæ, et diversitatis indivisæ quæ prædicatur. Hæc et alia id genus non pauca pro re nata epistolæ conscribens, pietatis dogmata confirmat, impudenter vero confundentium sensum B redarguit, et eum cui reddita epistola est admonens, augeri et crescere scripta, quasi non exhausta facultate, scribendi finem facit.

Μεθ' ὃ πρὸς Εὐνόϊον μοναχὸν ἑτέραν γράφει, ἐν ᾗ διέξεισι μήτε ἀλλήλοις μήτε ἑαυτοῖς ἐναντιωθῆναι τοὺς ἱεροὺς ἡμῶν Πατέρας, ἐπειδὰν περὶ φθορᾶς καὶ ἀφθαρσίας διαλαμβάνωσι. Καὶ ὅτι ἡ μὲν ἀφθαρσία ὑγεία τίς ἐστιν ἀλλ' οὐκ ἀναίρεσις τῆς ἡμετέρας φύσεως, ἡ δὲ φθορὰς νόσος· ὅθεν καὶ τὸν Ἀδὰμ πρὸ τῆς παραβάσεως ἄφθαρτον ἔχοντα σάρκα κατὰ πάντα ὑπάρχειν ἡμῖν ὁμοούσιον. Ταῦτα χρήσεσι Πατέρων διαβεβαιῶν, καὶ ἕτερα οὐκ ὀλίγα πρὸς τὴν εὐσέβειαν χρήσιμα συγκαταλέξας τῇ ἐπιστολῇ, πέρας αὐτῇ ἐπιτίθησιν.

Deinde ad Eunoium monachum aliam scribit : qua epistola narrat, neque secum ipsos, neque inter se pugnare sancti Patres, quando de corruptione et incorruptione disserunt et incorruptionem sanitatem quamdam esse, non autem naturæ nostræ sublationem . corruptionem contra morbum quemdam esse. Unde et Adamum ante lapsum incorruptam habuisse carnem, et per omnia nobis similem fuisse Patrum testimoniis confirmans, et alia ad pietatem utilia epistolæ includens finem C facit.

Ἐπὶ ταύταις δὲ καὶ λόγοι αὐτῷ διελέχθησαν πανηγυρικοὶ [81] ζ', ὁ μὲν εἰς τὰ ἐγκαίνια τῶν ἁγίων προφητῶν, ὁ δὲ εἰς τὰ γενέθλια τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἕτερος δὲ πρὸ τῶν ἁγίων νηστειῶν, καὶ ἄλλος εἰς τὴν κατήχησιν τῶν νεοφωτίστων, καὶ δὴ καὶ εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ τοῦ ἐν Δάφνῃ, καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Τεσσαρακοστὴν, καὶ ἐν μιᾷ τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς ἑνάτῃ. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τούτοις ὄγδοος ὁ ἐν τῇ ἁγίᾳ τετράδι λεχθεὶς εἰς τοὺς νεοφωτίστους.

Sequuntur hinc ejusdem panegyricæ orationes septem. Prima in festum sanctissimorum prophetarum ; altera in Jesu Christi natalem diem ; tertia in sacra anni jejunia ; quarta in catechumenorum instructionem ; item in festum diem Michaelis archangeli in Daphne ; sexta in sacram Quadragesimam ; denique in unam Quadragesimæ nonam ; octava ad hæc oratio quæ in sacro quaternario ad Neophytos habita.

Τὸ μὲν οὖν πρῶτον [410 H.] περιελθὸν εἰς τὰς ἡμετέρας χεῖρας τεῦχος ταῦτα περιεῖχεν.

Primum itaque quod in manus meas volumen incidit, hæc continebat.

ΣΚΘ'.

Τοῦ αὐτοῦ ἄλλη βίβλος.

[785 R.] Ἀνεγνώσθη βιβλίον τοῦ αὐτοῦ ἐν ἁγίοις Ἐφραιμίου, ὃς τῶν ἱερῶν τῆς Ἀντιοχείας θεσμῶν ἡγεῖτο, ἐν λόγοις δ', ὧν ὁ μὲν α' περὶ τῶν ἐπηρεαζομένων ῥημάτων Κυρίλλου, ἃ ἐκεῖνος παρέθηκε πρὸς Σούκηνσον κατὰ τὴν δευτέραν ἐπιστολὴν γράφων, διαλαμβάνει· τὴν ἐπήρειαν δὲ ἡ τοῦ Σεβήρου αἵρεσις ἐπάγει. Ὁ δὲ β' ἀπόκρισίς ἐστι πρὸς τὸν σχολαστικὸν Ἀνατόλιον περὶ ὧν ἐκεῖνος μαθεῖν ἐβουλήθη. Ὁ δὲ γ' ἀπολογίαν ὑπὲρ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου γράφει πρὸς Δόμνον καὶ Ἰωάννην τοὺς ἐν τῇ δευτέρᾳ Κιλικίᾳ ἀσκοῦντας· Ὁ δὲ δ' πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς μοναχοὺς, τῆς Σεβήρου δυσσεβείας καὶ αὐτοὺς ἀντεχομένους.

CCXXIX.

Ephremii ejusdem liber alius.

Legi ejusdem sancti alterum librum, qui de sacris D Antiochiæ legibus narrat libris quatuor. Primus de verbis Cyrilli, in calumniam adductis, quæ ad Successum [al. Successum] epistola secunda scripsit, et oppugnationem Severianæ profert hæresis. Alter responsio est ad Anatolium scholasticum, de iis quæ discere volebat. Tertius Apologiam concilii Chalcedonensis continet ad Dominum mittens et Joannem, qui Ciciliæ secundæ monachi erant. Quartus ad Orientis monachos, qui et ipsi Severiana correpti labe fuerunt.

VARIÆ LECTIONES.

[79] ἕνωσις καθ' ὑπόστασιν ς. [80] ὑπόνοιαν ς. [81] πανηγ. διελ. ς.

Digitized by Google

Affert autem libro primo calumniæ illam **249** *b* A vocem, ut dictum est ex secunda ad Succensum epistola, his verbis : *Sit nobis iterum exemplo homo inter nos versatus. Duas enim in illo naturas agnoscimus : unam quidem corporis, alteram vero animæ, sed in puras notiones divisas, et ut in tenuibus simulacris, hoc est mentis cogitationibus, differentiam suscipientes, non per partes naturas collocamus, neque utrinque sectionis vim ipsis concedimus, sed unius unam esse intelligimus, quare bina non amplius bina sunt, sed utroque tantum unum perficitur animal.* Hæc sunt quæ in calumniam vocata sunt verba. Cyrillus enim animi et corporis, e quibus homo componitur, vocibus differentiam constituere recusabat. Quamobrem sic ait : *Non per partes naturas ponimus, sed divisio*, inquit. Verum addidit : *Unam esse unius* B *intelligimus.* Et quid hoc? unam enim hic hypostasin, sed non naturam asserit, idque manifestius reddit ostendens, *Utroque unum animal constituitur.* Quomodo igitur fieri potest unam esse animi, corporisque naturam? Sed vide iterum alteram hæreseos amentiam, *Intelligere oportet*, inquit, *non dicere.* Quanquam quis nescit recte intellectum, recte etiam dici, contra vero male intellectum, male etiam dici. Si vero quia dicit : *Unam unius intelligimus ?* Illud vero, *unam secundum nos naturam*, dixit : unius quoque duntaxat animalis esse intelligere par est, dicere vero non item. Non igitur asserendum et intelligendum, unam esse naturam, quibus hoc accessit. At quomodo idem integre dixit, quæ dixisse non C oportuit? Sed valeant hæ nugæ. Iterum aiunt, inquit : *Ut bina non amplius esse bina, sed utroque tantum unum perficitur animal.* Igitur duas asserere naturas, non duas amplius manere. Si vero exemplo loquuntur, duas naturas non amplius dicit manere duas, videlicet de Christo idem ex consecutione consideratur. Et quidem non intelligentes affirmant, primum quidem, ut non omnia in exemplo debent, et per exemplum declarato considerari. Deinde non amplius esse duos, ait : hoc est, non ex parte, et per se subsistere, sed, ut antea diximus, utroque unum animal constitui. Et considera, quomodo non ex utroque, sed per utraque fiat animal. Significans utramque naturam in absolvendo animali conservari. Quando quid prohibuit per illo *per utra-* D *que* dicere, pro unam unum perfici animal. Si enim bina bina non maneant, in unam convenerunt naturam, per unam dici oportebat fieri, **250***a* animal unum, et neque iterum dixit, *ex utroque una natura perfecta est*, sed unum animal hoc est, persona. Et recte non dixit : *Una natura perfecta est.* Hoc enim asserere Apollinarii hæresis est, qui dixit : *Mistio divina Deus et homo unam et eamdem naturam*, et quamvis in prima ad Succensum epistola de eodem exemplo agit : *Et, si videtur, capiamus exempli gratia nostri compositionem, qua ho-*

Προτίθησιν οὖν ἐν τῷ α' λόγῳ τὴν ἐπηρεαζομένην φωνὴν, ὥσπερ ἔφημεν ἐκ τῆς δευτέρας πρὸς Σούκηνσον ἐπιστολῆς, ἔχουσαν οὕτως · *Ἔστω δὲ ἡμῖν εἰς παράδειγμα πάλιν ὁ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος. Δύο μὲν γὰρ καὶ ἐπ' αὐτοῦ* [83] *νοοῦμεν τὰς φύσεις, μίαν μὲν τῆς ψυχῆς, ἑτέραν δὲ τὴν τοῦ σώματος. Ἀλλ' ἐν ψιλαῖς διελόντες ἐννοίαις, καὶ ὡς ἐν ἰσχναῖς θεωρίαις ἤτοι νοῦ φαντασίαις τὴν διαφορὰν δεξάμενοι, οὐκ ἀνὰ μέρος τίθεμεν τὰς φύσεις, οὔτε μὴν καὶ διαμπὰξ διατομῆς δύναμιν ἐφιέμεν αὐταῖς, ἀλλὰ μίαν ἐνὸς εἶναι νοοῦμεν, ὥστε τὰ δύο μηκέτι μὲν εἶναι δύο, δι' ἀμφοῖν δὲ τὸ ἓν ἀποτελεῖσθαι ζῷον.* Αἱ μὲν οὖν ἐπηρεαζόμεναι φωναὶ αὗται. Ὁ μὲν γὰρ ἱερὸς Κύριλλος ψυχῆς καὶ σώματος, ἐξ ὧν ὁ εἷς ἄνθρωπος ἀποτελεῖται, τὴν διαφορὰν ἠβουλήθη διὰ τῶν λέξεων παραστῆσαι · διὸ καὶ εἶπεν· *Οὐκ ἀνὰ μέρος τίθεμεν τὰς φύσεις, ἡ δὲ αἵρεσις*, φησὶν · ἀλλ' ἐπήγαγε, *Μίαν ἐνὸς εἶναι νοοῦμεν.* Καὶ τί τοῦτο; μίαν γὰρ ἐνταῦθα τὴν ὑπόστασιν ἀλλ' οὐ τὴν φύσιν εἶπε. Καὶ τοῦτο σαφέστερον ἐδήλωσεν, ἐπαγαγὼν· *Δι' ἀμφοῖν δὲ τὸ ἓν ἀποτελεῖσθαι ζῷον.* Πῶς γὰρ οἷόν τέ ἐστι νοεῖν σώματος καὶ ψυχῆς μίαν οὐσίαν; ἀλλ' ὅρα πάλιν ἑτέραν ἄνοιαν τῆς αἱρέσεως · *Νοεῖν εἶπε*, φησὶν, *οὐ λέγειν.* Καίτοι γε τίς οὐκ οἶδεν ὡς τὸ καλῶς νοούμενον καὶ καλῶς λέγεται, τὸ δὲ κακῶς νοούμενον οὐδὲ λέγεσθαι δίκαιον; Εἰ δὲ διότι λέγει · *Μίαν ἐνὸς νοοῦμεν*, τὸ δὲ *μίαν καθ' ἡμᾶς τὴν φύσιν* εἶπεν, καὶ ἑνὸς μὲν εἶναι ζώου μόνον δεῖ νοεῖν, λέγειν δὲ οὐκέτι, οὐκοῦν οὐ χρὴ λέγειν μίαν φύσιν, εἰ [83] καὶ νοεῖν τισιν ἐπῆλθε τοῦτο. Πῶς δὲ καὶ αὐτὸς ὅλως εἶπεν ἃ λέγειν οὐκ ἔδει; ἀλλ' ὁ κενὸς οὗτος ἐῤῥέτω λῆρος. Πάλιν δὲ, φασὶν, εἴρηκεν · *Ὥστε τὰ δύο μηκέτι μὲν εἶναι δύο, δι' ἀμφοῖν δὲ τὸ ἓν ἀποτελεῖσθαι ζῷον.* Οὐκοῦν τὰς δύο φύσεις λέγει [84] μὴ μένειν ἔτι δύο φύσεις. Εἰ δὲ ἐπὶ τοῦ παραδείγματος, φασὶ, τὰς δύο φύσεις οὐ λέγει διαμένειν δύο, δηλονότι καὶ ἐπὶ Χριστοῦ τοῦτο ἀκολούθως θεωρηθήσεται. Καὶ ταῦτά φασι μὴ συνιέντες πρῶτον μὲν ὡς οὐχὶ πάντα τὰ ἐν τῷ παραδείγματι [411 H.] ὀφείλει καὶ ἐν τῷ παραδειγματιζομένῳ θεωρεῖσθαι, δεύτερον δὲ ὅτι τὸ μηκέτι μὲν εἶναι δύο εἶπε, τουτέστι μὴ ἀνὰ μέρος καὶ ἰδιοσυστάτως ὑπάρχειν, ἀλλ', ὡς προεῖπε, δι' ἀμφοῖν τὸ ἓν ἀποτελεῖσθαι ζῷον. Καὶ σκόπει ὡς οὐκ ἐξ ἀμφοῖν ἀλλὰ δι' ἀμφοῖν ἀποτελεῖσθαι ζῷον, σημαίνων ὡς ἑκατέρα φύσις ἐν τῷ ἀποτελεσθέντι σώζεται ζῴῳ. Ἐπεὶ τί ἐκώλυεν ἀντὶ τοῦ *δι' ἀμφοῖν* εἰπεῖν ὅτι διὰ μιᾶς τὸ ἓν ἀπετελέσθη ζῷον; Εἰ γὰρ αἱ δύο οὐκέτι μένουσι δύο, εἰς μίαν δὲ συνῆλθον φύσιν, [788 R.] διὰ μιᾶς ἔδει φάναι τὸ ἓν ἀποτελεῖσθαι ζῷον. Καὶ οὐδὲ πάλιν εἶπε, *Δι' ἀμφοῖν ἡ μία φύσις ἀπετελέσθη*, ἀλλὰ τὸ ἓν ζῷον, τουτέστιν ἡ ὑπόστασις. Καὶ καλῶς οὐκ εἶπε, *Μία φύσις ἀπετελέσθη* · τὸ γὰρ λέγειν τοῦτο τῆς Ἀπολιναρίου λώβης [85] ἐστὶν, ὃς ἔφη· *Μίξις θεσπεσία Θεὸς καὶ ἄνθρωπος μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀπετέλεσε* [86] *φύ-*

VARIÆ LECTIONES.

[82] ἐπ' A : ὑπ' ς. [83] εἰ add. A. [84] λέγει corr. A : λέγειν ς. [85] λώβης A : λάβης ς. [86] ἀπετέλεσσαν A.

Digitized by Google

σιν. Καὶ μὴν κἀν τῇ πρωτέρᾳ πρὸς Σούκηνσον [87] ἐπιστολῇ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παραδείγματος λέγει· *Καὶ εἰ δοκεῖ, δεξώμεθα* [88] *πρὸς παράδειγμα τὴν καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς σύνθεσιν, καθ' ἣν ἐσμεν ἄνθρωποι. Συντιθέμεθα δὲ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ ὁρῶμεν δύο φύσεις, ἑτέραν σαρκὸς καὶ ἑτέραν ψυχῆς*, ὥστε ἐν τῇ συνθέσει τὰς δύο φύσεις θεωρεῖ. Οὐκοῦν τὸ, *Μηκέτι μὲν εἶναι δύο* οὐχὶ μίαν φύσιν ταύτας γενέσθαι λέγει, ἄπαγε, ἀλλὰ μὴ ἀνὰ μέρος καὶ ἰδιοσυστάτως ὑπάρχειν. Ὅτι δὲ διάφορος ἡ ψυχῆς καὶ σώματος φύσις καὶ μετὰ τὴν σύνθεσιν ἐν τῷ συνθέτῳ θεωρεῖται, καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος μαρτυρεῖ ἐν τῷ *Περὶ τοῦ βαπτίσματος* φάσκων λόγῳ· *Διττῶν δὲ ὄντων ἡμῶν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ τῆς μὲν ὁρατῆς ταῦ* [89] *δὲ ἀοράτου φύσεως, διττὴ καὶ ἡ κάθαρσις* καὶ ἑξῆς. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἱερὸς Κύριλλος ἐν τῷ ἑνάτῳ λόγῳ τῶν Ὑπομνημάτων, ἐν οἷς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ὑπομνηματίζει, οὕτω φησί· *Πιστεύειν δὲ ἡμᾶς αἱ θεῖαι Γραφαὶ διδάσκουσιν εἰς τὸν σταυρωθέντα καὶ ἀποθανόντα καὶ ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ὡς οὐχ ἕτερον ὄντα τὸν Υἱὸν* [90] *παρὰ τὸν ἐν* [91] *αὐτῷ Λόγον*. Εἶτα· *Οὐχ ὅσον εἰς οὐσίας ταυτότητά φημι (σῶμα γὰρ τὸ σῶμα καὶ οὐ Λόγος, εἰ καὶ σῶμα τοῦ Λόγου), ἀλλ' ὅσον εἰς τὸ τῆς ἀληθοῦς υἱότητος χρῆμα.* Ποῦ οὖν ἡ τῆς οὐσίας ἤτοι φύσεως ψυχῆς καὶ σώματος ταυτότης; Ἢ πῶς ταῦτα μία, ὧν οὐκ ἔστι λαβεῖν ταυτότητα φύσεων καὶ οὐσίας; Τὰ αὐτά φησι καὶ Εὐστάθιος ὁ μέγας, ὁ τῆς Ἀντιοχέων ἀρχιερεύς, καὶ Ἀντίοχος ὁ Πτολεμαΐδος, ἐν οἷς φησι· *Κύριε, υἱὲ Δαβίδ, ὁ διπλοῦς καὶ ἁπλοῦς, ὁ δύο καὶ ἕν, μὴ μεριζομένης τῆς οἰκονομίας, μὴ διχοτομουμένης ἡμῶν τῆς σωτηρίας, ἵνα μήτε Θεὸς παθητὸς εὑρεθῇ μήτε ἄνθρωπος καθ' ἑαυτὸν τὴν οἰκουμένην σώζων.* Καὶ τὸ χρυσοῦν δὲ στόμα [92] τῆς Ἐκκλησίας καὶ μυρίος ἄλλος χορὸς τῶν θεοφόρων ἡμῶν Πατέρων ἐν δυσὶν οὐσίαις καὶ φύσεσι τὸν Ἕνα γνωρίζουσι Χριστόν. Ὅτι μέντοι γε ἐξ ὧν ὁ εἷς σεσαρκωμένος Λόγος συνετέθη, ἐν αὐτοῖς καὶ ἔστι καὶ γνωρίζεται, Κύριλλος πάλιν βοᾷ· *Ὥσπερ γὰρ*, φησίν, *ἐν θεότητι* [412 H.] *τέλειος, οὕτω καὶ ἐν ἀνθρωπότητι*· καὶ πάλιν· *Οὐκ αὐτὸν τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Υἱὸν* [93], *καθὸ νοεῖται καὶ ἔστι Θεός, παθεῖν εἰς ἰδίαν φύσιν τὰ* [94] *σώματος ἰσχυριζόμεθα, παθεῖν δὲ μᾶλλον τῇ κοινῇ φύσει*· καὶ πάλιν· *Δεῖ γὰρ ἀναγκαίως ἀμφότερα σώζεσθαι τῷ ἑνὶ καὶ κατὰ ἀλήθειαν Υἱῷ*, καὶ τὸ *Μὴ πάσχειν θεϊκῶς*· καὶ τὸ *Λέγεσθαι παθεῖν ἀνθρωπίνως*· *ἡ αὐτοῦ γὰρ πέπονθε σάρξ*. Ἀλλ' ὁ σοφὸς μὲν Κύριλλος ταῦτα· ἡ δὲ αἵρεσις λέγει, *ἔπαθε θεϊκῶς ἅμα καὶ ἀνθρωπίνως*. Ἀλλ' ὁ αὐτὸς πάλιν φησίν, *Ἡ ἐν ἀνθρωπότητι τελειότης καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας ἡ δήλωσις εἰσκεκόμιστται διὰ τοῦ λέγειν σεσαρκωμένην*. Καὶ ἀνωτέρω περὶ τῆς τοῦ Λόγου σαρκὸς οὕτω φησίν· *Οὔτε μεμείωται οὔτε* (καθά φησιν)

mines sumus. Componimur enim ex anima et corpore, duasque perspicimus naturas, corporis alteram, alteram animi : quare in compositione duas naturas conspicit, *non igitur amplius esse duos*, neque unam fieri naturam asserit, absit, sed non ex parte et per se subsistere. Diversam vero esse animi et corporis naturam, et post compositionem in composito perspici; testaturque Gregorius cognomento Theologus his fere verbis in oratione *De baptismo : Germinatos nos e duobus entibus animo et corpore, hoc quidem visibili, illo vero invisibili, gemina quoque purgatio*, et quæ sequuntur. Quin et beatus Cyrillus libro nono Commentariorum in Joannem evangelistam ita scribit : *Sacræ nos docent Scripturæ : credere in crucifixum, mortuum, et a mortuis excitatum, ut non alium exsistentem Filium ipsi quam Verbum.* Deinde : *Non quantum in naturæ unitatem dico, corpus enim corpus non verbum, est corpus Verbi, sed quantum in usum veræ filiationis.* Ubi igitur substantiæ, hoc est natura corporis, et animæ identitas? vel quomodo hæc una, quorum non licet cupere identitatem naturarum et essentiæ. Eadem quoque magnus Eustathius, Antiochiæ præsul, Antiochus quoque, Ptolemaidis episcopus, cum ait : *Domine, fili David, et duplex ac simplex, unus et duo, non divisæ incarnationis, non duplicatæ redemptionis, et non Deus patibilis inventus, neque homo per se mundum servans.* Et aureum illud os Ecclesiæ, aliique plurimi SS. Patrum, in duabus naturis atque essentiis unum agnoscunt Christum. E quibus enim incarnatum Verbum compositum est, in iis et est et cognoscitur : Cyrillus rursum exclamat : *Quemadmodum*, inquit, *in divinitate perfectus, ita et* 250*b in humanitate ;* et iterum : *Non ipsum unigenitum Dei Filium, qua parte cognoscitur et revera est Deus, pati in propria natura corpore affirmamus : pati vero potius terrena natura.* Et rursum : *Oportet enim servari necessario utraque, uno et vero Filio.* Et illud : *Non pati divinitus.* Et illud : *Dicere humanitus pati; ipsius enim caro passa est.* Verum doctus Cyrillus ita sensit, at contra hæretici affirmant, *divine passus est simul et humane.* Sed hic rursum ait : *Humanitatis perfectio nostræque naturæ exhibitio allata est, dum diceretur incarnata.* Supra quoque de carne à Verbo assumpta sic loquitur : *Neque diminuta est neque* (ut ipse ait) *furto sublata est, necessario igitur servatur.* Et paulo ante : *Etsi compositionis verbis inest differentia secundum naturam, eorum quæ ad unitatem collata sunt.* Et alibi : *Non commistum est per hoc, ut ipsis videtur, ne in carnis quidem naturam transiit Verbi natura, sed neque carnis natura in illius, sed in proprietate secundum naturam, altero manente atque intellecto, ineffabilis atque inexplicabilis unio, unam nobis Fili naturam ostendit; nisi*, ut ait, *incarnatam.* Ecce

VARIÆ LECTIONES.

[87] Σούκενσον C. [88] δεξιώμεθα ς. [89] τοῦ] τῆς corr. A. [90] ante Υἱὸν om. A. [91] ἐν add. A. [92] γε ς. [93] Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ς. [94] σώματα.

Digitized by Google

clare etiam post incarnationem utriusque unitorum, ante dixit manere in iis, quæ secundum naturam.

Scriptor hæc enarrans scribit, ut consubstantiale consubstantiali secundum hypostasin non unitur, neque enim anima animæ in persona unitur, neque corpus corpori. Quæ vero diversa substantia uniuntur, personæ unitatem absolvunt, in unam enim substantiæ proprietatem, quæ ex unitate sunt non convertuntur. Quare, si volumus, unam incarnatam Verbi naturam, id est, unam personam, in seipsam invalescere, agnoscimus unitorum in natura differentiam, unam igitur Verbi incarnatam naturam, unam intelligimus personam. Si enim unam naturam incarnatam asserentes, proprie naturam incarnatam intelligimus, Patrem et Spiritum incarnatos asserimus. Una enim est eademque natura Filii, Patris ac Spiritus sancti : verum considerandum illud accuratius. Sed hæresis quid astruit? *Duarum naturarum unitatem asserimus post unam unionem.* Verum si naturam et essentiam dicunt, quomodo non confusionem et consubstantialitatem sentientes capiuntur. Si vero unam personam, vel unam hypostasin recte astruunt, cognoscant **251***a* summam et indivisam unitatem, neque suscipere sectionem unitatum, neque confusionem, neque consubstantialitatem. Sic enim affirmat beatus Cyrillus *Commentario in Joannem : Unus est Filius et Christus, divisionem non admittens in humanitatem, nisi quod dicere ad dividendum solum Verbi et carnis naturam, non eamdem esse cognitam.* Rursumque ad Eulogium scribens : *Et illud non ignorent, ubi enim unio nominatur, non unius rei collectio significatur, sed duarum, vel plurium, et ab invicem diversarum. Siquidem unitatem dicimus : Confitemur, carnis animatæ perspicue et Verbi facta est unio.* Et rursum ex eadem verbi actione : *Quid agas, quando, qui natura nobis, cum simplex est, evadit duplex?* Et millies invenietur sanctus vir confiteri unum Christum a consubstantialitate Patris et nostri non discrepare. Amphilochius quoque, Iconii episcopus, ita ait : *Apparet certe sanctos Patres nostros consubstantialem asserere Patri Filium secundum divinitatem, et consubstantialem Matri secundum humanitatem, duplicem quoad essentiam sive naturam, non duplicem quoad personam.* Et vero Amphilochius inter fide dignissimos est. Cyrillus enim eo teste utitur contra impium Nestorium; Ambrosius quoque confessor ille admirabilis sic scriptum reliquit : *Appone uniones divinitatis et carnis, unus in altero vocatur Deus Filius quod in ipso utraque natura sit.*

A *ὑποκεκλέπται· οὐκοῦν ἀναγκαίως σώζεται.* Καὶ *ἀνωτέρω· Κἀν τοῖς τῆς συνθέσεως λόγοις ἐνυπάρχει τὸ διάφορον κατὰ φύσιν τῶν εἰς ἑνότητα συγκεκομισμένων.* [789 R.] Καὶ ἀλλαχοῦ· *Οὐ πέφυρται κατὰ τοῦτο, κατὰ τὸ ἐκείνοις δοκοῦν· οὔτε μὴν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν μεταπεφοίτηκεν ἡ τοῦ λόγου· ἀλλ' οὐδὲ ἡ τῆς σαρκὸς εἰς τὴν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐν ἰδιότητι κατὰ φύσιν ἑκατέρου μένοντός τε καὶ νοουμένου, ἡ ἄῤῥητος καὶ ἄφραστος ἕνωσις μίαν ἡμῖν ἔδειξεν Υἱοῦ φύσιν, πλὴν, ὡς ἔφην, σεσαρκωμένην.* Ἰδοὺ φανερῶς καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν ἑκάτερον [95] τῶν ἑνωθέντων ἐν τοῖς κατὰ φύσιν μένειν εἶπε [96].

Ταῦτα διελθὼν ὁ συγγραφεύς φησι μὲν ὡς ὁμοούσιον μὲν ὁμοουσίῳ καθ' ὑπόστασιν οὐχ ἑνοῦται (οὐδὲ γὰρ ψυχὴ ψυχῇ καθ' ὑπόστασιν ἑνοῦται, οὔτε σῶμα σώματι), τὰ δὲ ἑτερούσια [97] ἑνούμενα τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν ἀποτελεῖ· εἰς μίαν δὲ οὐσίας ταυτότητα τὰ ἐκ τῆς ἑνώσεως οὐ τρέπεται. Ὥστε εἰ βουλοίμεθα τὴν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, τουτέστι τὴν μίαν ὑπόστασιν, κρατυνθῆναι, ἐν αὐτῇ γνωρίζομεν τῶν ἑνωθέντων τὴν κατ' B οὐσίαν διαφοράν. Τὴν οὖν [98] μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην μίαν ὑπόστασιν νοοῦμεν. Εἰ γὰρ μίαν φύσιν σεσαρκωμένην εἰπόντες τὴν κυρίως φύσιν σεσαρκωμένην νοήσομεν, τὸν Πατέρα καὶ τὸ πανάγιον Πνεῦμα σεσαρκωμένον εἰσφέρομεν· ἡ αὐτὴ γὰρ φύσις Υἱοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἁγίου Πνεύματος. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἀκριβέστερον ἐπισκεπτέον. Ἡ δὲ αἵρεσις τί φησι; *Δύο μὲν φύσεων ἕνωσιν λέγομεν, μετὰ δὲ τὴν ἕνωσιν μίαν.* Ἀλλ' εἰ μὲν φύσιν καὶ οὐσίαν λέγουσι, πῶς οὐ σύμφυσιν καὶ συνουσίωσιν φρονοῦντες ἁλίσκονται; Εἰ δὲ πρόσωπον ἓν ἢ ὑπόστασιν μίαν, καλῶς φασι. Γινωσκέτωσαν δὲ ὡς ἡ ἄκρα καὶ ἀδιάστατος ἕνωσις οὔτε τομὴν ἐπιδέχεται τῶν ἑνωθέντων οὔτε σύγχυσιν ἢ συνουσιώσιν. Οὕτω γὰρ φησι καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος ἐν τῷ *κατὰ Ἰωάννην Ὑπομνήματι· Εἷς ἐστιν* C *ὁ Υἱὸς καὶ Χριστός, τομὴν οὐκ ἔχων διὰ τὴν ἐναρθρώπησιν, πλὴν ὅσον εἰπεῖν εἰς τὸ διαστεῖλαι μόνον Λόγου τε καὶ σαρκὸς φύσιν, οὐ τὴν αὐτὴν οὖσαν εἰς γνῶσιν.* Καὶ πάλιν πρὸς Εὐλόγιον γράφων, *Κἀκεῖνο* [413 H.] *δὲ μὴ ἀγνοείτωσαν· ὅπου γὰρ ἕνωσις ὀνομάζεται, οὐκ ἐνὸς πράγματος σημαίνεται σύνοδος, ἀλλὰ δύο ἢ καὶ πλειόνων, καὶ διαφερόντων ἀλλήλοις κατὰ τὴν φύσιν. Εἰ τοίνυν λέγομεν ἕνωσιν, ὁμολογοῦμεν ὅτι σαρκὸς ἐψυχωμένης* [99] *νοερῶς καὶ Λόγου γέγονεν ἕνωσις.* Καὶ πάλιν ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας τοῦ λόγου *Ἐπεὶ τί ποιήσεις, ὅταν ἡμῖν ὁ ἁπλοῦς τὴν φύσιν εἰσβαίνει διπλοῦς;* Καὶ μυριάκις εὑ- D ρεθήσεται ὁ ἱερὸς οὗτος ἀνὴρ τῆς τε [1] τοῦ Πατρὸς ὁμοουσιότητος καὶ τῆς ἡμετέρας τὸν ἕνα Χριστὸν ὁμολογῶν μὴ ἀφεστάναι. Καὶ ὁ ἐν ἁγίοις δὲ τοῦ Ἰκονίου πρόεδρος Ἀμφιλόχιος οὕτω φησίν· *Ὁρᾶτε* [2] *τοιγαροῦν ὅπως καὶ οἱ θεσπέσιοι Πατέρες ὁμοούσιον εἰρήκασι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον τῇ Μητρὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, διπλοῦν τὴν οὐσίαν ἤτοι τὴν* [3] *φύσιν, οὐ διπλοῦν δὲ τὴν ὑπόστασιν.* Τῶν ἀξιολογωτάτων δὲ ὁ Ἀμφιλόχιος· Κύριλλος γὰρ χρήσεις αὐτοῦ

VARIÆ LECTIONES.

[95] ἑκατέρου ς. [96] εἶπε A : προεῖπε ς. [97] ἑτερούσια ς. [98] τὴν μὲν οὖν ς. [99] ἐμψυχωμένης ς. [1] τε add. A. [2] libri ὁρᾶται. [3] ἤτοι κατὰ τὴν ς.

Digitized by Google

κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Νεστορίου προήγαγε. Καὶ Ἀμ- A
βρόσιος δὲ ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος ὁμολογητὴς οὕτω
φησί· *Πρόσχες τὴν ἕνωσιν τῆς θεότητος καὶ*
τῆς σαρκὸς εἰς ἐν ἑτέρῳ καλεῖ [a] *ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός,*
ὅτι ἐν αὐτῷ ἡ ἑκατέρα φύσις ἐστί. Ταύτης δὲ
τῆς χρήσεως καὶ κατὰ Νεστορίου κέχρηται [b] ὁ ἱερὸς
Κύριλλος. Ἐν δὲ τῷ λόγῳ ὃς ἐπιγράφεται *Περὶ*
[792 R.] *ἑρμηνείας τῆς πίστεως*, οὕτω φησὶν ὁ
αὐτὸς ὁμολογητής· *Τοὺς δὲ λέγοντας ψιλὸν ἄνθρω-*
πον τὸν Χριστόν, ἢ παθητὸν τὸν Θεόν, ἢ εἰς
σάρκα τραπέντα, ἢ συνουσιωμένον ἐσχηκέναι
τὸ σῶμα, οὐρανόθεν τοῦτο κεκομικέναι, ἢ φαντα-
σίαν εἶναι, ἢ θνητὸν λέγοντας τὸν Θεὸν Λόγον,
δεδεῆσθαι δὲ τῆς παρὰ τοῦ Πατρὸς ἀναστάσεως,
ἢ ἄψυχον σῶμα, ἢ ἄνουν ἄνθρωπον ἀνειληφέναι,
ἢ τὰς δυο οὐσίας τοῦ Χριστοῦ κατὰ ἀνάκρασιν B
συγχυθείσας μίαν γεγενῆσθαι οὐσίαν [c], *καὶ μὴ*
ὁμολογοῦντας τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν
δύο εἶναι οὐσίας ἀσυγχύτους, ἓν δὲ πρόσωπον,
καθὸ εἷς Χριστὸς εἷς Υἱός, τούτους ἀναθεματίζει
ἡ καθολικὴ καὶ ἁγία [d] *Ἐκκλησία.* Οὔτε γὰρ τοῦ
Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς ὁμοουσιότητα, τουτέστι μίαν
φύσιν εἶπον οἱ Πατέρες· μὴ γένοιτο· ὡς καὶ ὁ ἐν
ἁγίοις Ἀμβρόσιος κατὰ Ἀπολιναρίου γράφων φησὶν·
Ἀλλ' ἐν ὅσῳ τούτους ἐλέγχομεν, ἀνεφύησαν ἕτε-
ροι λέγοντες τό τε σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ τὴν
τοσαύτην ἠρεύξατο βλασφημίαν; Ἀρειανοὶ γὰρ
τούτους κρατύνεται μείζονι φιλονεικίᾳ Πατέρα
Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ σαφέστερον Ἀθανάσιος ἐν τῇ πρὸς
Ἐπίκτητον λέγει ἐπιστολῇ.

Idem fere testimonium adhibet contra Nestorium Cyrillus in oratione, quæ inscribitur *De expositione fidei.* Sic enim confessor ille scribit: *Asserentes Christum purum hominem, vel patibilem Deum, vel in carnem conversum: vel consubstantiale corpus habere, vel cœlitus delatum, non imaginationem esse, vel mortale Dei Verbum, indiguisse vero in resurrectione opera Patris. Aut inanimatum esse corpus, vel sine mente hominem resumpsisse, aut duas Christi essentias mistione confusas unam factam esse substantiam: et non confitentes Jesum Christum duas esse substantias incommistas, unam vero personam, qua ratione unus Christus, unus Filius, hos sancta et catholica excommunicat Ecclesia.* Non enim Verbi et carnis consubstantialitatem, id est, **251**[b] unam naturam dixerunt Patres fieri, non certe sanctus Ambrosius contra Apollinarium scribens ait: *Sed in quo illos arguimus pullularunt, alii dicentes: Domini corpus ac divinitatem unius naturæ esse. Quis orcus hanc evomuit blasphemiam? Ariani vero, quorum error majori contentione pervadit, Patrem, Filium et Spiritum sanctum non unius naturæ asserentes: Christi divinitatem, et carnem unius naturæ esse dicere conati sunt.* Eadem, sed clarius, Athanasius in epistola ad Epictetum.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ συγγραφεὺς ἐφεξῆς περὶ φύσεως C
ἤτοι οὐσίας καὶ περὶ ὑποστάσεως ἤτοι προσώπου
πατρικὰς [414 H.] προκομίζει μαρτυρίας, ὡς τὸ
κοινὸν μὲν καλεῖται καὶ φύσις καὶ γένος καὶ οὐσία,
ὑπόστασις δὲ καὶ πρόσωπον τὸ ἰδικόν. Καὶ κυριο-
λεκτεῖ μὲν ὁ λέγων τὴν φύσιν οὐσίαν καὶ τὸ ἀνά-
παλιν, καταχρηστικῶς δὲ δύναταί τις λαμβάνειν καὶ
τὸ τῆς φύσεως ὄνομα ἀντὶ ὑποστάσεως. Δεῖ μέντοι
γε τὰς λέξεις οὐ πρὸς τὴν τῶν ἀσεβούντων βούλησιν [e],
πρὸς δὲ τὴν τῆς εὐσεβείας λαμβάνειν διάνοιαν. Καὶ
εἰ μὲν ἐπὶ προσώπου λέγεται ἡ φωνὴ καὶ τοῦ ἀποτε-
λεσθέντος ἑνὸς, ἀντὶ ὑποστάσεως δεῖ παραδέχεσθαι
τὸ τῆς φύσεως ὄνομα· εἰ δὲ περὶ τῶν ἐξ ὧν ἀπετε-
λέσθη φύσεων ὁ εἷς Χριστὸς, τότε τὴν φωνὴν τῆς
φύσεως ἀντὶ τῆς κυρίας φύσεως καὶ τῆς οὐσίας
νοεῖν. Ταῦτα γὰρ παραφυλάττοντες οὐδαμοῦ τοὺς D
ἱεροὺς καὶ λογάδας ἡμῶν Πατέρας εὑρήσομεν διαμα-
χομένους ἀλλήλοις. Καὶ ὅτι τοιοῦτον τὸ φρόνημα
τῶν Πατέρων, ἄκουε τοῦ νικηφόρου Κυρίλλου ἐκ τῆς
πρὸς Σούκησον πρώτης ἐπιστολῆς· *Οὐ γάρ ἐστι*
τῶν ἐφικτῶν εἰς θεότητος οὐσίαν ἤτοι φύσιν [f]
μεταχωρῆσαί τι δύνασθαι τῶν κτισμάτων· κτί-
σμα δὲ καὶ ἡ σάρξ. Δῆλον γὰρ ὡς τὴν φύσιν ἐν-
ταῦθα ἀντὶ τῆς οὐσίας παρέλαβε. Καὶ πάλιν ἐκ τῆς
πρὸς Νεστόριον ἐπιστολῆς· *Ἕφη μὲν γὰρ Θεὸν ἑαυ-*
τοῦ τὸν Πατέρα, καίτοι Θεὸς ὢν φύσει καὶ τῆς

Scriptor deinceps natura sive substantia, et de hypostasi sive persona, Patrum adhibens testimonia, ut quod commune est vocetur natura, genus, essentia; quod vero proprium est, hypostasis et persona vocetur et proprie quidem loquitur, cum substantiam dicit essentiam, et vice versa. Abusive autem capere quis potest naturæ nomen pro hypostasi, oportet tamen non ad impiorum libidinem, sed ad sensum piorum intelligere, de persona quidem affirmatur hoc vocabulum, et de perfecto uno pro hypostasi, oportet capere naturæ nomen. Si vero de iis, ex quibus unus perficitur Christus: tunc naturæ vocabulum, pro propria natura et essentia intelligere. Hæc enim observantes, nusquam sanctos ac disertos Patres nostros inter se pugnare videbimus, talemque esse Patrum mentem cognosce e strenuo Cyrillo prima ad Successum epistola: *Non est enim aliquid ullo modo possibile ut in divinitatis essentiam sive naturam transire aliquid creatum queat. Caro enim creatura est:* constat itaque naturam hic pro substantia capi. Rursum in epistola ad Nestorium: *Asserit enim Deum suum Patrem, ut certe Deus cum sit suapte natura atque essentia, etsi natura essentiæ concursum accepit.* Et rursum: *Quando enim divinitus de se ipse testatur: Qui videt me, videt et Patrem* [t]. Et: *Ego et Pater unum sumus* [u].

[t] Joan. XIV, 9. [u] Joan. X, 30.

VARIÆ LECTIONES.

[a] λαλεῖ A. [b] κεχρῆται] imo μέμνηται. [c] οὐσίαν γεγενῆσθαι ς. [d] καὶ ἁγία add. A [e] βούλησιν A : ὑπόληψιν ς. [f] φύσιν corr. A : φύσεως ς.

Digitized by Google

Divinam ejus et inexplicabilem intelligimus naturam, qua unus est cum Patre; per eamdem **252***a substantiam*. Omnibus enim perspicuum est, ut naturam atque essentiam hoc significantem confirmarit. Sanctus quoque Amphilochius, ut clare diximus, similiter. Sed naturam pro substantia capi, ostensum est, abusive quoque et pro hypostasi capi, Cyrillus testatur. Nam in controversiis ait : *Nos igitur illius argumentis pugnamus, unitatem in persona fieri asserimus, nihil aliud apparente secundum hypostasin, quam solam Verbi naturam, videlicet hypostasin, quod est, ipsum Verbum humanæ naturæ revera unitum, sine mutatione et confusione, ut sæpe jam diximus, unus esse percipitur, et est Christus idem homo et Deus.* Magnus quoque Basilius Cappadox, cujus fama universum pervagatur orbem, *formam* et *essentiam* idem esse docet. Proclus quoque Constantinopolitanus patriarcha similiter : ille enim formam essentiam appellavit, hic vero naturam. Sic et Patres nostri e duabus constare naturis dicentes Christum Jesum, e duabus substantiis intelligunt. Quemadmodum et cum in duabus naturis, in duabus substantiis. Et ille tonitrui filius idem docet, cum ait : *Quod fuit in initio, quod vidimus oculis nostris, et manus nostræ contrectaverunt, de Verbo vitæ*[v]. Unum et eumdem per quæ diximus manibus tractabilem naturam habere et intractabilem, prædicavit. Verbum enim intractabile tractatum esse ostendit, et invisibile visum fuisse prænuntiavit. Quare Christus unus in palpabili, et impalpabili substantia, ut et in visibili atque invisibili cognoscitur, et aliis præceptor agnoscitur. Si enim et unius personæ alterum : sed nemo sana mente dicere queat, ut eadem natura tractabilis et intractabilis, sub aspectum cadentis et minime, sic et a fidelibus sumptum Christi corpus, et sensibilis essentiæ non cognoscitur, et indivisum a gratia intelligibili manet. Et spiritualis baptismus, totum factum est unum exsistens, hoque substantiæ sensibilis proprium est, per aquam, inquam, salvat, et quod factum est non perit. At vero impius ille Nestorius, qui cum Deo pugnandi auctor exstitit, impietatem opponere videtur, duas naturas divisas et proprias personas excogitavit, et naturarum secundum hypostases **252***b* divisionem, et una adoratione unum facere conatus est. At vero Eutyches, Dei quoque adversarius, unionem hypostaticam non est inficiatus, atque incarnatum e Virgine Dominum nostrum Jesum Christum, asserere pœnitentia ductus, quod nolebat, didicit. Sed quod prius asseruerat e cœlo detulisse carnem, asserentes exsecratus est. Consubstantiale vero nobiscum, et sæpe ac multum coactus, nequaquam confiteri voluit : verum unam prædicando naturam, cum carnem *nobiscum consubstantialem* debuisset confiteri, ex-

A οὐσίας αὐτοῦ. Κανταῦθα γὰρ [10] τὸ φύσει τῷ τῆς οὐσίας [11] παρέλαβε σύνδρομον. Καὶ πάλιν · *Ὅταν μὲν γὰρ θεοπρεπῶς λέγῃ περὶ ἑαυτοῦ, ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα· καὶ· Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν, τὴν θείαν αὐτοῦ καὶ ἀπόῤῥητον ἐννοοῦμεν φύσιν, καθ' ἣν καὶ ἕν ἐστι πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα διὰ τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας.* Παντὶ γὰρ δῆλον ὡς τὴν φύσιν καὶ τὴν οὐσίαν ταυτὸ σημαίνουσαν ἐβεβαίωσε. Καὶ ὁ ἐν ἁγίοις δὲ Ἀμφιλόχιος, ὡς ἐκ τῶν προειρημένων δῆλον, ὁμοίως. Ἀλλ' ὅτι μὲν ἡ φύσις ἀντὶ τῆς οὐσίας παραλαμβάνεται, δέδεικται· ὅτι δὲ καταχρηστικῶς καὶ ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως, ὁ αὐτὸς μαρτυρήσει Κύριλλος· [793 R.] ἐν γὰρ ταῖς Ἀντιῤῥήσεσί φησιν· *Ἀναγκαίως οὖν ἡμεῖς τοῖς ἐκείνου μαχόμενοι τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν γενέσθαι φαμὲν, τοῦ* [12] *καθ' ὑπόστασιν οὐδὲν ἕτερον ὑποφαίνοντος* [13] *πλὴν ὅτι μόνη ἡ τοῦ Λόγου φύσις ἦγουν ὑπόστασις, ὅ ἐστιν αὐτὸς ὁ Λόγος, ἀνθρωπείᾳ φύσει κατὰ ἀλήθειαν ἑνωθεὶς, τροπῆς δίχα καὶ συγχύσεως, καθὰ πλειστάκις εἰρήκαμεν, εἷς νοεῖται καὶ ἔστι Χριστὸς ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.* Καὶ ὁ θαυμάσιος δὲ Βασίλειος, ὁ ἐκ Καππαδοκίας πᾶσαν φωτίσας τὴν οἰκουμένην, τὴν μορφὴν καὶ τὴν οὐσίαν ταὐτὸν δογματίζει. Καὶ Πρόκλος δὲ ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος ὡσαύτως· ὁ μὲν γὰρ τὴν μορφὴν οὐσίαν ὠνόμασεν, ὁ δὲ φύσιν. Οὕτως οἱ Πατέρες ἡμῶν ἐκ δύο φύσεων λέγοντες τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν συγκεῖσθαι ἐκ δύο νοουμένων οὐσιῶν, ὥσπερ καὶ ἡνίκα ἐν δύο φύσεσιν, ἐν δυσὶν οὐσίαις. Καὶ ὁ τῆς βροντῆς δὲ Υἱὸς τοῦτο διδάσκει ἐν τῷ λέγειν. *Ὃ ἦν* [14] *ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἑωράκαμεν καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ Λόγου τῆς ζωῆς.* Τὸν ἕνα γὰρ καὶ τὸν αὐτὸν, δι' ὧν ἔφημεν, καὶ ψηλαφητὴν οὐσίαν [415 H.] ἔχειν καὶ ἀψηλάφητον ἀνεκήρυξε. Λόγον γὰρ εἰπὼν τὸν ἀψηλάφητον ψηλαφηθῆναι προσεμαρτύρησε, καὶ ἑωρακέναι εἰπὼν τὸν ἀόρατον προανήγγειλεν· ὥστε τὸν ἕνα Χριστὸν ἐν ψηλαφητῇ καὶ ἀψηλαφήτῳ οὐσίᾳ καὶ ἐν ὁρατῇ καὶ ἀοράτῳ γνωρίζει τε [15] καὶ τοῖς ἄλλοις εἰδέναι διδάσκαλος γίνεται. Εἰ γὰρ καὶ ἑνὸς προσώπου ἑκάτερον [16], ἀλλ' οὐδεὶς ἂν εἰποῖν δύναται νοῦν ἔχων ὡς ἡ αὐτὴ φύσις ψηλαφητοῦ καὶ ἀψηλαφήτου καὶ ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου. Οὕτω καὶ τὸ παρὰ τῶν πιστῶν λαμβανόμενον [17] σῶμα Χριστοῦ καὶ τῆς αἰσθητῆς οὐσίας οὐκ ἐξίσταται καὶ τῆς νοητῆς ἀδιαίρετον μένει χάριτος. Καὶ τὸ βάπτισμα δὲ πνευματικὸν ὅλον γενόμενον καὶ ἓν ὑπάρχον, καὶ τὸ ἴδιον τῆς αἰσθητῆς οὐσίας (τοῦ ὕδατος λέγω) διασώζει, καὶ ὃ γέγονεν οὐκ ἀπώλεσεν. Ἀλλ' ὁ δυσσεβὴς Νεστόριος, ὃς πρόφασις θεομαχεῖν τοῖς ἐκ διαμέτρου τὴν ἀσέβειαν δοκεῖ γίνεσθαι, δύο φύσεις διῃρημένας καὶ ἰδιοϋποστάτους ἐφαντάζετο, καὶ τὴν τῶν φύσεών κατὰ τὰς ὑποστάσεις διαίρεσιν τῇ μιᾷ προσκυνήσει ἐνοποιεῖν ἐσοφίζετο. Ὁ δὲ θεομάχος Εὐτυχὴς τὴν μὲν καθ'

B

C

D

VARIÆ LECTIONES.

[10] γὰρ add. A. [11] τὸ τῆς οὐσίας A. [12] τοῦ] τὴν A. [13] ὑφαίνοντος ς. [14] ὃ ἦν] 1 Joan. 1, 1. [15] γνωρίζει τε] γνωρίζειν τε corr. A : γνωρίζεται ς. [16] προσ. καὶ ἑκάτ. ς. [17] μεταλαμβανόμενον in litura A.

Digitized by Google

ὑπόστασιν ἕνωσιν οὐκ ἠρνεῖτο, οὐδ' ὅτι ἐσαρκώθη ἐκ τῆς Θεοτόκου παρθένου ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς [18], ἐκ μεταμελείας μαθὼν λέγειν ὃ οὐκ ἤθελεν· ἀλλὰ καὶ ἀνεθεμάτισεν, ὃ πρότερον αὐτὸς ἑστηργε, τοὺς λέγοντας ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατενηνοχέναι τὴν σάρκα. Τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς ὁμοούσιον, καίτοι πολλὰ καὶ πολλάκις βιασθείς, οὐδαμῶς ὁμολογῆσαι ἠνέσχετο, ἀλλὰ μίαν οὐσίαν κηρύττων ἀντὶ τοῦ ἡμῖν *ὁμοούσιον* ὁμολογῆσαι τὴν σάρκα, τῷ ἀναθέματι ὑπενήνεκται. Ὁ μὲν οὖν α' λόγος ταῦτα διελθὼν τὸν σκοπὸν ἐπεράνατο.

A communicationi subjectus est. Hunc quidem scopum assecuta prima oratio, finitur.

Ἐν δὲ τῷ β' λόγῳ ε' τινῶν κεφαλαίων, ὧν ὁ σχολαστικὸς Ἀνατόλιος τὴν μάθησιν ἐπεζήτησεν, ἀποδίδωσι λόγον, ἑνὸς μὲν, εἰ καὶ νῦν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν σαρκὶ [19] γνωρίζεται· ἑτέρου δὲ, εἰ σύνθετος ὁ Ἀδὰμ ἐπλάσθη, πῶς ἀθάνατος ἐκτίσθη· τρίτου [20] δὲ, πόθεν δυνάμεθα τεκμήρασθαι τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ἔτι μένειν· ἔτι δὲ, εἰ ἀθάνατος; ὁ [21] Ἀδὰμ ἐπλάσθη, πῶς τὸ συμφέρον ἠγνόησε· καὶ τελευταῖον, τί ἐστιν τὸ, *Ἰδοὺ Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν;*

Atera vero capitibus quinque, quorum scientiam Anatolius scholasticus exquisivit, rationem reddit: uno quidem, an nunc etiam Dominus noster Christus in carne cognoscitur? Altero vero, si compositus Adam formatus est, quomodo immortalis est conditus. Tertio quomodo persuaderi posset etiamnum Joannem evangelistam superstitem esse? Adhuc vero si immortalis Adam est conditus, quomodo quid utile erat ignoravit? Quinto, quid est: *Quod Adam factus est sicut unus e nobis?*

B

[796 B.] Τὸ μὲν οὖν α' κεφάλαιον διὰ πολλῶν Γραφικῶν τε καὶ Πατρικῶν φωνῶν συνίστησι καὶ ἀποδείκνύει. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξ ὧν Ἡσαΐας [22] περὶ τῆς ἐνσάρκου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀναβάσεως ·εἶπε· *Τίς ἐστιν οὗτος ὁ παραγερόμενος ἐξ Ἐδώμ*, τουτέστιν ὁ γήϊνος. Καὶ ὁ αὐτὸς πάλιν, *ἱμάτιον αὐτοῦ ἐκ Βοσόρ*· Ἑβραῖοι δὲ τὸ Βοσόρ σάρκινον καλοῦσι. Καὶ πάλιν· *Διὰ τί ἐρυθρά σου τὰ ἱμάτια, καὶ τὰ ἐνδύματα ὡς ἀπὸ πατητοῦ ληνοῦ;* Ὅπερ τοῦ πάθους μετὰ τὸ πάθος καὶ ἐν τῇ ἀνόδῳ μηνύει τὸ μυστήριον. Καὶ πάλιν ἕτερος προφήτης ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Δεσπότου φησὶν, ὡς δῆθεν ὑπὸ τῶν νοερῶν [416 H.] ἐρωτωμένου δυνάμεων, *Τίνες* [23] *αἱ πληγαὶ αὗται αἱ ἀνὰ μέσον* [24] *τῶν ὤμων σου;* C ἀποκρίνεται γὰρ ὁ Σωτὴρ λέγων· *Ἃς ἐπλήγην ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀγαπητοῦ μου.* Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀναλήψεως; οἱ παρεστῶτες ἄγγελοι οὕτω φασὶν, *Ἐλεύσεται* [25], *ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν.* Καὶ ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος ἐν τῷ καιρῷ τῆς μαρτυρίας, ἐπιγνοὺς τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, ἐν ἐκείνῳ τῷ σχήματι ἐν ᾧ τοῖς μαθηταῖς συνηυλίζετο, τὸ σεπτὸν καὶ θεῖον θέαμα παῤῥησίᾳ ὡμολόγησε. Καὶ τὸ σκεῦος δὲ τῆς ἐκλογῆς, μυσταγωγούμενος πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἐξ οὐρανοῦ κράζοντος ἀκούει Χριστοῦ, *Σαούλ, Σαούλ* [26-30], *τί με διώκεις;* Καὶ πυθομένου, *Τίς εἶ, Κύριε;* *Ἐγώ εἰμι*, φησὶν, *Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις.* Τὸ δὲ *Ναζωραῖος* καὶ Ἰησοῦς, δῆλον ὅτι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ μηνύει τὴν ἀλήθειαν. Καὶ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζοῦ τὰ αὐτὰ διαμαρτύρεται, καὶ Κύριλλος ἐν τῷ *Κατὰ Συνουσιαστῶν* λόγῳ, καὶ Βασίλειος ἐν τῷ *Περὶ πίστεως*. Ἀλλὰ καὶ Κύριλλος πάλιν πρὸς Ἀκάκιον Σκυθοπόλεως ἐπίσκοπον γράφων, καὶ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ δὲ τοῦ ἀποπομπαίου. Τούτων [31] γὰρ ἕκαστος, καὶ μυρίοι ἄλλοι, μετὰ τῆς σαρκὸς καὶ ἀνελθεῖν καὶ διαμένειν καὶ παραγενέσθαι κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ κηρύττουσιν

Primum quidem multis Scripturis et Patrum sententiis confirmat. Primo Isaias de Christo incarnando sic habet: *Quis est iste qui venit de Edom* [y-x]. Hoc est, terrenus: et statim: *Tinctis vestibus de Bosra* [y]: Hebræi vero *Bosor* carneum appellant. Et mox: *Quare ergo rubrum est indumentum tuum, et vestimenta tua sicut calcantium in torculari* [z]? Hoc affectus post affectum, et in invio significat mysterium. Et rursum alius propheta, et in persona Dei, inquit, tanquam interrogantibus angelis: *Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum* [a]? Et subjicit Salvator: *Plagatus sum in domo eorum qui diligebant me* [b]. Sed et angeli in ascensionis tempore astantes: *Veniet*, inquiunt, *quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum* [c]. Primus quoque martyr Stephanus martyrii tempore, conspiciens Deum Christum stantem a dextris [d], qua forma cum discipulis versatus est, piam ac divinam visionem libere confessus est. **253***a* Electionis item vas ad veritatem bene informatus, audiit e cœlo clamantem Christum: *Saule, Saule, quid me persequeris* [e]. Quo audito, *Quis es*, inquit, *Domine? Ego sum Jesus Nazarenus quem tu persequeris* [f]. *Nazarenus* vero et *Jesus* cum dicit, carnis veritatem ostendit. Idem testatur Gregorius Nazianzenus, et Cyrillus, *Contra Consubstantialistas* libro. Basilius quoque oratione de fide. Quin et Cyrillus ad Acacium Scythopolitanum episcopum scribens, in interpretatione vocis ἀπομπαίου, id est malorum depulsoris, Averrunci, et innumeri alii cum carne venisse ac mansisse, et sic esse ad secundum ejus usque adventum docent. Propterea quoque cœlestis ac terrenus, visibilis atque invisibilis. Visibilis quidem cum divinitate, non secundum divinitatem, sed secundum corpus: rursum quoque invisibilis cum humanitate, non secundum humanitatem, sed divinitatem, creatus et increatus, aliaque secundum

D

[y-x] Isa. LXIII, 1. [y] ibid. [z] ibid. 2. [a] Zachar. XIII, 6. [b] ibid. [c] Act. I, 11. [d] Act. IX, 56 seq. [e] Act. X, 1. [f] ibid. 5.

VARIÆ LECTIONES.

[18] Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ς. [19] σαρκὶ] ἐν σαρκὶ Stephanus. [20] τρίτου corr. A : τρίτον ς. [21] ὁ add. A [22] Ἡσαΐας] LXIII, 1. [23] τίνες] Zach. XIII, 6. [24] αἱ ἀνὰ μέσον A : καὶ ἀνάμεσον ς. [25] ἐλεύσ.] Act. I, 11 [26-30] Σαούλ] Act. IX, 4. [31] τοῦτον. ς.

Digitized by Google

piam dictam distinctionem considerantur. Etenim caro nostra Deo Verbo unita hypostatice, non in substantiam Verbi mutata est, etsi Dei caro facta est, neque Verbum in carnem, etsi propriam sibi hanc sumpserit. Sed unus idemque dicitur Christus: servatur vero indivise, et sine mutatione, et quomodo in his et ex his cognoscitur Christus, ex alio in alium non mutari, sed ut sæpenumero dictum, unus idemque est [g]. Idem generatur, estque sine genealogia secundum aliud atque aliud. Etenim sacra Scriptura ait: *Homo est, quis novit eum, generationem ejus quis enarrabit?* Sed et rursum clamat, *Liber generationis Jesu Christi filii David* [h]. Quare secundum divinitatem ingenerabilis est: secundum humanitatem vero generabilis. Idem præmoscit omnia, est enim natura Deus, et rursum ignorare dicitur [i] extremum diem per carnem nostram: et *Neque me videtis neque Patrem meum videtis* [j]; et rursum scilicet humana conditione scitis [k]: *Et unde sim scitis. Si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non est verum* [l], alibi quoque: *Et si ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum* [m]. Hoc quidem respectu divinitatis: illud vero humanitatis respectu. Unus **253***b* itaque idemque est incircumscriptus et circumscriptus, tanquam duas generationes habens et substantias, unus tamen. Si vero unius est substantiæ secundum carnem, hoc contra Manem, unam illius confitebuntur generationem, et frustra Filius hominis vocabitur. Hactenus capite primo ista exsequitur.

Alterum vero sic disserit: Si mortalis vel immortalis Adamus initio conditus est, constat Deum non fecisse mortem, neque hominum interitu delectari: invidia dæmonis mors in mundum venit, jussit vero hominem aliquandiu manere incorruptum, præceptum custodiendum ei tradens, quod transgrediens pro incorruptibili corruptibilis evasit. Libertate enim arbitrii donatus homo, abripuit sponte quod deterius est, relicto meliore. Sed immortalem animam et intelligibilem creatam, post lapsum scimus morti tradidisse: idque non corporali modo, verum, quod est gravius, intelligibili. Peccatum enim animi quædam mors est, veluti pœnam et sempiternam corruptionem illi parans: *Timete qui potest animam et corpus perdere in gehennam* [n]. Simplex igitur solus est Deus atque incircumscriptus. Omne enim quod circumscribitur simplex non est, omnia enim præter Deum compo-

A ἐπιφάνειαν. Διὸ καὶ ὁ [33] αὐτός ἐστιν οὐράνιος καὶ ἐπίγειος, ὁρατὸς καὶ ἀόρατος, ὁρατὸς μὲν μετὰ τῆς θεότητος, οὐ κατὰ τὴν θεότητα, ἀλλὰ κατὰ τὸ σῶμα, ἀόρατος δὲ πάλιν μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος, οὐ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ κατὰ τὴν θεότητα, κτιστὸς καὶ ἄκτιστος, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα κατὰ τὴν εἰρημένην εὐσεβῆ θεωρεῖται διάκρισιν. Καὶ γὰρ ἡ ἐξ ἡμῶν σὰρξ, ἐνωθεῖσα τῷ Θεῷ Λόγῳ καθ' ὑπόστασιν, οὐκ εἰς τὴν οὐσίαν μετεβλήθη τοῦ Λόγου, εἰ καὶ Θεοῦ γέγονε σάρξ· οὐδὲ ὁ Λόγος εἰς σάρκα, εἰ καὶ ἰδίαν οἰκονομικῶς ἐποιήσατο τὴν σάρκα· ἀλλ' εἷς μὲν λέγεται καὶ ἔστι Χριστὸς, σώζεται δὲ ἀκαινοτομήτως καὶ ἀχωρίστως καὶ τὰ ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς νοεῖται Χριστὸς, οὐκ ἄλλος καὶ ἄλλος· μὴ γένοιτο· ἀλλ' ὥσπερ πολλάκις εἴρηται, εἷς καὶ ὁ αὐτός. Ὁ B αὐτὸς γενεαλογεῖται καὶ ἔστιν ἀγενεαλόγητος, κατ' ἄλλο ὀηλονότι καὶ ἄλλο. Καὶ γὰρ τὰ ἱερὰ Λόγιά φησι· *Καὶ ἄνθρωπός* [33] *ἐστι, καὶ τίς γνώσεται αὐτόν, καὶ τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται;* ἀλλὰ καὶ πάλιν βοᾷ, *Βίβλος* [34] *γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαβίδ.* Ὥστε κατὰ μὲν τὴν θεότητα αὐτοῦ ἀγενεαλόγητος, κατὰ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα γενεαλογούμενος. Ὁ αὐτὸς πάντα προγινώσκει (ἐστὶ γὰρ φύσει Θεός) καὶ πάλιν ἀγνοεῖν τὴν ἐσχάτην ἡμέραν διὰ τὸ ἡμέτερον λέγεται φύραμα. Καὶ· *Οὔτε ἐμὲ οἴδατε οὔτε τὸν Πατέρα μου οἴδατε·* καὶ πάλιν, δηλονότι κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, *Κἀμὲ οἴδατε καὶ πόθεν εἰμὶ οἴδατε.* Ἔτι δὲ, *Εἰ ἐγὼ* [35.36] *μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής·* [797 R.] καὶ ἀλλαχοῦ, *Εἰ ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου* C *ἀληθής ἐστι·* τὸ μὲν διὰ [417 H.] τὴν θείαν [37] αὐτοῦ φύσιν, τὸ δὲ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Οὕτως [38] οὖν ἐστιν ὁ αὐτὸς ἀπερίγραπτος καὶ περίγραπτος, ὡς δύο γενέσεις ἔχων καὶ δύο οὐσίας ὁ εἷς. Εἰ δὲ μιᾶς οὐσίας ἐστὶ μετὰ [39] τὴν σάρκωσιν κατὰ τὸν Μάνην, μίαν αὐτοῦ πάντως ὁμολογήσουσι καὶ τὴν γέννησιν, καὶ μάτην Υἱὸς ἀνθρώπου κέκληται. Τὸ μὲν οὖ πρῶτον κεφάλαιον οὕτω πῶς ἐπῆλθεν.

Τὸ δὲ β' οὕτω διευθετεῖ· Εἴτε θνητὸς, φησὶν, εἴτε ἀθάνατος ἐπλάσθη τὴν ἀρχὴν ὁ Ἀδὰμ, πρόδηλον ὅτι ὁ Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ τέρπεται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων, φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον. Ὑπὸ δέ τινα μένειν ὅρον ἐν ἀφθαρσίᾳ τὸν ἄνθρωπον διεκελεύσατο, ἐντολὴν εἰς φυλακὴν παραθέμενος, ἣν παραβεβηκὼς τὴν φθορὰν ἀντὶ τῆς ἀφθαρσίας εἰσήγαγε· τῷ μὲν γὰρ αὐτεξουσίῳ τιμηθεὶς ὁ ἄνθρωπος εἵλετο τὸ χεῖρον, ἐκὼν φυγὼν τὸ D ἄμεινον. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν ἀθάνατον καὶ νοητὴν δημιουργηθεῖσαν ἐκ παραβάσεως ἴσμεν θανάτῳ παραδεδομένην, εἰ καὶ μὴ αἰσθητῷ, ἀλλά γε (τὸ χαλεπώτερον) νοητῷ. Ἡ ἁμαρτία γὰρ αὐτῆς ἐστιν ὁ θάνατος, ὡς κόλασιν αὐτῇ καὶ φθορὰν προξενοῦσα ἄφθαρτον· *Φοβήθητε γὰρ,* φησὶ [40], *τὸν δυνάμενον καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἐν γεέννῃ ἀπολέσαι* [41]. Ἁπλοῦς δὲ μόνος ἐστὶν ὁ Θεὸς, ἀπερίγραπτος ὤν· πᾶν γὰρ τὸ περίγραπτον οὐχ ἁπλοῦν. Τὰ δὲ παρὰ τὸ

[g] Hebr. VII. 3. [h] Isa. LIII, 8. [i] Matth. I, 1. [j] Marc. XIII, 32. [k] Joan. VII, 8. [l] Joan. V, 31. [m] Joan. VIII, 14. [n] Matth. X, 20.

VARIÆ LECTIONES.

[33] ὁ om. pr. A. [33] καὶ ἄνθρ.] Isa. V, 8. [34] βίβλος] Matth. I, 1. [35.36] εἰ ἐγὼ] Joan. V, 31. [36] εἰ] Joan. VIII, 14. [37] θείαν αὐτοῦ A : ἐμαυτοῦ ς. [38] οὕτος ς. [39] μετὰ A : κατὰ ς. [40] φοβ.] Matth. X, 28. [41] ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ ς.

Digitized by Google

θεῖον πάντα σύνθετα. Ὅτι δὲ τὸ σύνθετον δύναται καὶ ἀθάνατον μεῖναι, μαρτυροῦσι μὲν τὰ νοερὰ τάγματα καὶ ἡ ψυχή, μαρτυρεῖ δὲ μᾶλλον καὶ ἡ ἀνάστασις, ἐν ᾗ σύνθετος ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν ἧττον ἢ πρότερον, ἀνιστάμενος εἰς ἀθανασίαν, μετὰ ψυχῆς καὶ σώματος ἀνίσταται· *Δεῖ* [42] *γὰρ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν, καὶ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν.* Καὶ οὐκ ἂν τις εἴποι τὸ σῶμα τότε εἰς τὴν οὐσίαν μεταβαλεῖν [43] τῆς ψυχῆς· εἰ γὰρ καὶ λεπτότερον καὶ διαυγέστερον γίνεται, ἀλλ' οὖν τὰ ἐνδάλματα σώζει τοῦ σώματος, καὶ ἄνθρωπός ἐστι, τὰ ἀνθρώπου φέρων γνωρίσματα. Μαρτυρεῖ δὲ τοῖς εἰρημένοις Ἐνὼχ καὶ Ἠλίας καὶ ὁ τῆς βροντῆς υἱὸς Ἰωάννης, ἔτι περιόντες ἐν τῷ σώματι· καὶ γὰρ τούτους ὡς ἀπαρχὴν τοῦ ὅλου φυράματος ἡμῶν ὁ Δημιουργὸς λαβὼν ἔδειξε πᾶσιν ὡς εἰ μὴ ἥμαρτεν ὁ Ἀδάμ, ἔτι ἂν περιῆν μετὰ τοῦ σώματος. Πλὴν καὶ οὗτοι πολυχρόνιον βίον ἀνύοντες γεύσονται ποτε θανάτου, κἂν ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ. Ὅρα δὲ τὴν δι' αὐτῶν πίστιν, ὡς ἐκ τῶν τριῶν προάγεται γενεῶν, ἐκ μὲν τῶν πρὸ νόμου ληφθέντος τοῦ Ἐνὼχ, ἐκ δὲ τῶν μετὰ τὸν νόμον τοῦ Ἠλίου, ἐκ δὲ τῶν μετὰ τὴν χάριν τοῦ ἐπιστηθίου τῶν μαθητῶν. Οὐκοῦν καὶ ὁ Ἀδάμ, εἰ τὴν ἐντολὴν ἐφύλαττε, τούτοις ἂν ἀδιστάκτως συμπεριῆν.

A sita sunt, quia compositum potest et immortale fieri et angeli id testantur et anima, amplius vero testificatur id resurrectio, qua non minus atque primo compositus homo ad immortalitatem resurgens exsistit corpore et animo præditus. *Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem : et mortale hoc induere immortalitatem* [o]. Et ne dixerit aliquis, corpus tunc in animæ conditionem migrare. Si enim tenuius fit atque angustius, sed corporis speciem servat, et homo est hominis habens insignia. Testatur id Enoch, Elias, et Joannes tonitrui filius, adhuc in corpore agentes. Hos enim et initia totius conditionis nostræ Conditor abripiens, omnibus ostendit, ut nisi Adam peccavisset, adhuc viveret, nisi quod longam vitam agentes gustant aliquando mortem, B etiamsi in momento oculi. Vide eorum fidem, et e tribus **254***a* generationibus adducantur, ante legem latam fuit Enoch, post legem Elias, tempore gratiæ decus discipulorum. Quare si Adam non peccasset, cum his incorruptibilis vixisset.

Ὅτι δὲ περίεστιν ὁ παρθένος Ἰωάννης, ὅπερ ἐζήτησας, ὥσπερ τὸν Ἐνὼχ [418 H.] καὶ τὸν Ἠλίαν παράδοσις μαρτυρεῖ, οὕτω καὶ τοῦτον. Καὶ τὸ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις δὲ εἰρημένον εἰς τὸν αὐτὸν ἡμᾶς νοῦν ἔλκει. Εἶπε μὲν γὰρ ὁ Χριστὸς τὸν τρόπον τοῦ θανάτου, ὃν ἔμελλεν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποθνήσκειν ὁ Πέτρος· ὁ δὲ Πέτρος τὸν οἰκεῖον θάνατον ἀκούσας εὐθὺς ἐπερωτᾷ περὶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, δῆλον κἀκείνου οὐκ ἄλλο τι ἀλλ' ἢ τὸν τρόπον τοῦ θανάτου αὐτοῦ μαθεῖν ἐπιζητῶν, *Οὗτος δὲ* [44] *τί;* οὐ γὰρ ἄλλο μὲν ἤκουε παρὰ τοῦ Σωτῆρος περὶ αὐτοῦ, εἰς ἄλλο δέ τι ἀνακόλουθον τὴν ἐρώτησιν μετῆγεν, [800 R.] ὥσπερ παρορῶν καὶ παρὰ φαῦλον ποιούμενος τὴν τοῦ διδασκάλου περὶ αὐτοῦ προφητείαν. Τῆς δὲ τοῦ Πέτρου ἐρωτήσεως περὶ τοῦ θανάτου, ὃν ἔμελλεν ἀποθνήσκειν [45] ὁ Ἰωάννης, ἐπερωτῶντος, καὶ τοῦ Σωτῆρος εἰπόντος· *Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ;* Πῶς οὐχὶ τὴν μέχρι τῆς παρουσίας αὐτοῦ διαμονὴν ἡ ἀλήθεια προλέγει; διὸ καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος τὸ *Ἀκολούθει μοι* περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἁγίου Πέτρου εἰρῆσθαι τῷ Σωτῆρι ἐκδέχεται. Τὸ δὲ, ὅτι *Ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς μαθητὰς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει* καὶ τὰ ἑξῆς οὐ μόνον οὐδὲν μάχεται, ἀλλὰ καὶ συνᾴδει. Οὐ γάρ τις αὐτὸν ἀθάνατον [46] εἶναι φησιν, ἀλλὰ διαμένειν μετὰ Ἐνὼχ καὶ Ἠλίου μέχρι τῆς δευτέρας τοῦ Δεσπότου παρουσίας· ὃ καὶ ὁ μαθητὴς αὐτὸς βεβαιῶν φησιν, ὅτι *Οὐκ εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ' ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ;* Καὶ φανερὸν ὅτι τὸ μὲν ἀθάνατον εἶναι ἀνέτρεψε, τὸ δὲ μένειν ἕως τῆς παρουσίας ἐβεβαίωσεν. Εἰ δὲ ὁ Παμφίλου Εὐσέβιος, τὴν *ἐκκλησιαστικὴν γράψων Ἱστορίαν*

Virginem autem, Joannem sic superesse, ut postulasti, et Enoch et Eliam, traditione habemus, et quod in Evangelio habetur, in hunc sensum trahitur. Dixit Christus qua morte esset moriturus Petrus, et interrogans his auditis de Joanne Evangelista. Patet itaque hunc nihil aliud quam de morte illius quæsisse. *Hic autem quid* [p] ? Nihil aliud de ipso ex Salvatore audivit, alio responsionem, detorsit, tanquam despiciens et nihili eam C faciens doctoris de ipso prophetiam : et Petri interrogatione de morte interrogantis an Joannes esset moriturus : et respondente Domino : *Si eum volo manere donec veniam quid ad te* [q] ? Quomodo non illum mansurum in hunc usque diem veritas prædicit. Quamobrem beatus Cyrillus illud : *Sequere me*, de morte Petri dixisse Christum accipit. Illud autem : *Exivit sermo ille inter fratres quia discipulus ipse non moritur* [r], et quæ sequuntur; non modo nihil pugnat, sed et consonat : non enim quis immortalem dixerit, sed manere cum Enoch et Elia, usque ad secundum Domini adventum, quod et discipulus iste confirmat : *Et non dixit ei Jesus, Non moritur, sed, si eum volo manere donec* D *veniam, quid ad te* [s] ? et apparet quod immortalem esse negavit, *Manere vero donec veniat*, confirmavit. Si vero Eusebius *Ecclesiasticæ* scriptor *historiæ*, et tempora quibus vixit numeravit, ad usque Trajani tempora pervenit, nihil prohibet, etiamsi dicat. Hoc unusquisque mente percipiat, tanquam tempora, Enoch ostendat, et quot annos vixerit sacræ Litteræ clare ostendunt. Sed non propterea quis justus translationem cum corpore inficiabitur. **254***b* Huic sententiæ consentiunt actiones dilecti Joan-

[o] I Cor. xv, 53. [p] Joan. xxi, 21. [q] ibid. 22. [r] ibid. 23. [s] ibid.

VARIÆ LECTIONES.

[42] δεῖ] I Cor. xv, 53. [43] μεταβάλλειν ς. [44] οὗτος] Joan. xxi, 21. [45] ἔμελλεν Ἰωάννης ἀποθνήσκειν ς. [46] θ. αὐτὸν ς.

Digitized by Google

nis, et vita, quas pauci narrant. Cum in aliquo loco, et aiunt, illius monitu positus esset, quæsitus mox inventus non est, sed diffundens sanctimoniam a loco, quo brevi tempore continebatur, a quo tanquam sanctitatis fonte sacrum unguentum hausimus. Illud vero patet præsentem quæstionem, quamvis a veritate abhorret, non afferre animæ periculum : fidei enim investigatio, veritatem transiliens, magnum animæ naufragium creat ; ideo quoque vel brevis syllaba, quæ ad veritatem conferat, defendenda est ; quæstio vero problematum contra pietatem, pulchrum quiddam est, si ad veritatis finem perveniat, si vero ab ea aberret, non pulchrum quidem, tamen perniciem animæ non affert. Sic secunda et tertia profligatur quæstio. Immortalis vero creatus Adam, quid utile, ignoravit, quemadmodum et ante ipsum diabolus cum asseclis. Illud vero : *Ecce Adam tanquam unus e nobis factus est* [1], etsi quibusdam per ironiam dictum videtur, verum non ita est : non quod revera factus sit Deus, hoc enim fieri non potest, blasphemumque est. Quid igitur sibi vult: *Ecce Adam tanquam unus a nobis factus est ?* Ecce nunc, ait, sensum accepit, quoad imaginari se Deum esse. Ad illius sententiam hæc loquitur Deus, accusatque malitiam. Exprobrare vero Deum ad instructionem nostram sæpenumero in Scriptura comperimus.

Et hæc quidem secunda ratio. Potest autem. illud: *Ecce Adam tanquam unus a nobis factus est*, ironica figura proferri, et a probro sermonem abstinere, et miserabilem sermonem in miseris ostendere. Eligat quisque quod sibi placeat.

Tertia vero oratione ad Domnum et Joannem scribens, monachos in Cicilia secunda, hæc de Chalcedonensi refert synodo, rectæ fidei normam esse, et Cyrillo placere unam Verbi hypostasin incarnatam prædicare, et unam personam, et sentiri consubstantialem Patri Filium divinitate, et humanitate nobis similem. Hoc nimirum est duas fateri naturas, e quibus unus Christus conditus est. Duas enim generationes **255***a* unius Christi et Dei nostri cognoscentes, neque carnis, neque Verbi differentiam secundum substantiam ignoramus. Hæc vero fides Chalcedonensis concilii præconium præsefert, deinde trecenti et septuaginta episcopi hanc subscribendo consignarunt, in qua admirandi viri Simeon et Jacobus et Baradatus hanc suis Scripturis fidem confirmarunt. Quæ cum ita sint, efficitur, ubi una est secundum hypostasim unio,

[1] Gen. III, 22.

καὶ τοὺς χρόνους αὐτοῦ, καθ' οὓς ἐβίωσεν [47], ἀριθμητοὺς ἔθετο, καὶ ὡς μέχρι τῶν Τραϊανοῦ χρόνων διήρκεσεν, οὐδὲν μαχόμενον, κἂν δοκῇ, λέγει. Ἐκεῖνο γὰρ ἕκαστος κατὰ νοῦν λαμβανέτω, ὡς οἱ τοῦ Ἐνὼχ κατάδηλοι χρόνοι, καὶ ὅσα ἔτη ἐν τῷ κόσμῳ ἐβίω, σαφῶς· ἡ θεία Γραφὴ παραδίδωσιν· ἀλλ' οὐ [48] διὰ τοῦτο τὴν μετὰ σώματος ἀρνήσεταί τις τοῦ δικαίου μετάθεσιν. Ταύτῃ τῇ δόξῃ συνᾴδουσι καὶ αἱ πράξεις τοῦ ἠγαπημένου Ἰωάννου καὶ ὁ βίος, ἃς οὐκ ὀλίγοι προφέρουσι. Κατατεθεὶς γάρ, φασὶ, κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐκείνου προτροπὴν ἔν τινι τόπῳ, ζητηθεὶς αἰφνίδιον οὐχ εὑρίσκετο, ἀλλὰ μόνον τὸ ἁγίασμα βρύον ἐξ αὐτοῦ τοῦ τόπου ἐν ᾧ πρὸς βραχεῖαν ῥοπὴν ἐτέθη· ἀφ' οὗ πάντες, ὡς πηγὴν [49] ἁγιασμοῦ, τὸ ἅγιον ἐκεῖνο μύρον ἀρυόμεθα. Ἐκεῖνο δὲ δῆλον, ὡς τὸ παρὸν ζήτημα, κἂν τῆς ἀληθείας παρασφαλῇ, οὐ φέρει ψυχῆς κίνδυνον. Ἡ μὲν γὰρ περὶ πίστεως ἔρευνα τῆς ἀληθείας παρατραπεῖσα ναυάγιον μέγα τῇ ψυχῇ προξενεῖ, διὸ δὴ καὶ βραχείας τῆς εἰς αὐτὴν τελούσης ἀντέχεσθαι δεῖ συλλαβῆς· ἡ δὲ ζήτησις τῶν παρὰ τὴν εὐσέβειαν προβλημάτων καλλὶν μὲν εἰ πρὸς [419 H.] τὸ τῆς ἀληθείας καταλήγει τέλος· εἰ δέ γε ταύτης ἀστοχήσει, οὐ καλὸν μέν, ὅμως ὀλεθρον ψυχῆς οὐ φέρει. Ἀλλὰ τὸ μὲν δεύτερον καὶ τρίτον οὕτω διελύσατο ζήτημα.

Ἀθάνατος δὲ πλαστεὶς ὁ Ἀδὰμ τὸ λυσιτελὲς ἠγνόησεν, ὥσπερ καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ διάβολος καὶ αἱ περὶ αὐτὸν ἀποστατικαὶ δυνάμεις. Τὸ δὲ, *Ἰδοὺ* [50] *γέγονεν Ἀδὰμ ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν*, εἰ καί τισιν εἰρῆσθαι παρ' εἰρωνείαν ἐνομίσθη, ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει· οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' ὅτι γέγονε τῇ ἀληθείᾳ Θεός· τοῦτο γὰρ παντελῶς μετὰ τοῦ ἀδυνάτου καὶ βλάσφημον. Τί οὖν βούλεται τὸ *Ἰδοὺ γέγονεν Ἀδὰμ ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν;* Ἰδοὺ νῦν, φησὶν, αἴσθησιν ἐδέξατο οἷόν ἐστι τὸ φαντάζεσθαι γενέσθαι Θεόν. Πρὸς δὲ τὴν ἐκείνου γνώμην ταῦτα φθέγγεται Θεὸς, καὶ διελέγχει τὴν κακόνοιαν. Ὀνειδίζειν δὲ τὸ Θεῖον πρὸς νουθεσίαν ἡμετέραν πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς εὑρίσκομεν.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ ὁ β' λόγος. Δύναιτο [51] δ' ἂν τὸ, *Ἰδοὺ γέγονεν Ἀδὰμ ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν* καὶ ἐν εἰρωνείας σχήματι προελθεῖν, καὶ ὀνείδους λόγον ἐπέχειν, καὶ ἐλεεινολογίαν ἐν οἰκτιρμοῖς ἐπιδείκνυσθαι· αἱρείσθω δὲ τὸ δοκοῦν μᾶλλον ἕκαστος.

[801 R.] Ἐν δὲ τῷ γ' λόγῳ καὶ πρὸς [52] Δόμνον καὶ Ἰωάννην γράφων, τοὺς τὴν δευτέραν Κιλικίαν οἰκοῦντας ἀσκητὰς, ταῦτα ὑπὲρ τῆς ἐν Καλχηδόνι λέγει συνόδου, ὅτι ὀρθοδοξίας ἔχει φρόνημα καὶ Κυρίλλῳ φίλον μίαν ὑπόστασιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην κηρύττειν καὶ ἓν πρόσωπον, καὶ τὸ φρονεῖν τὸν αὐτὸν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν [τὸν αὐτὸν] κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, τουτέστι τὸ δύο φύσεις ὁμολογεῖν, ἐξ ὧν ὁ εἷς Χριστὸς ἀπετελέσθη. Δύο γὰρ γεννήσεις τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν εἰδότες, οὐδὲ τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Λόγου τὴν κατ' οὐσίαν διαφορὰν ἀγνοοῦμεν. Αὕτη δὲ ἡ πίστις τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου δέδεικται κήρυγμα. Εἶτα τετρακόσιοι καὶ ἑβδομήκοντα ἀρχιερεῖς ταύτην ἐγγράφως ἐβεβαιώσαντο, ἐν οἷς καὶ οἱ θαυμαστοὶ τὸν βίον Συμεὼν [53] καὶ Ἰάκωβος καὶ Βαραδάτος τὴν αὐτὴν γνώμην ἰδίοις ἐπεκύρωσαν γράμ-

VARIÆ LECTIONES.

[47] ἐβίωσεν A : ἔζησεν ς. [48] οὐ A : οὖν οἱ ς. [49] ἁγ. πηγὴν ς. [50] ἰδοὺ Gen. III, 22. [51] δύναται ς. [52] πρὸς et 38. φίλον om. A. [53] Σιμεὼν ς.

Digitized by Google

μασι. Δῆλον δὲ ὡς, ἕνθα μία καθ' ὑπόστασιν ἕνωσις, πᾶσα διαιρέσεως ὑπόνοια [51] ἀπελήλαται· τὸ γὰρ γνωρίζειν τῶν οὐσιῶν τὸ διάφορον οὐκ ἔστι διαιρεῖν ταύτας, κατὰ τὸν ἐν ἁγίοις Κύριλλον. Ὅτι τὸ πρὸς ἡμᾶς *ὁμοούσιον* τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ Λόγου σαφῶς ἡ σύνοδος ἀνεκήρυξε, δογματιζόμενον μὲν παρὰ τῶν ὁσίων ἡμῶν Πατέρων, οὕπω δὲ τῆς φωνῆς οἰκουμενικῆς συνόδου ψηφίσμασι τὴν βεβαίωσιν λαβούσης. Διὸ πάντως ἂν ἐξεβέβλητο, τῆς δυσσεβοῦς μὲν δόξης Εὐτυχοῦς ἐν τῇ ληστρικῇ συνόδῳ παῤῥησιασαμένης, ὑφ' ἑτέρας δὲ μὴ κατακριθείσης, κἀκείνου μὲν τῆς δικαίας καθαιρέσεως ἀπολυθέντος, ἐπὶ Φλαβιανὸν δὲ τὸν ἀοίδιμον, ὃς ἐκεῖνον καθεῖλε, τῆς δίκης ἀδίκως μετενεχθείσης, καίτοι λαμπρῶς κηρύττοντα μίαν μὲν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην, τουτέστιν ὑπόστασιν, συνανακηρύττοντα δὲ καὶ τὸ ἡμῖν ὁμοούσιον. Ὅτι φησὶν [53] οἱ ἅγιοι Πατέρες μὴ χρῆναι τὴν λέξιν γυμνὴν [420 II.] καὶ κακούργως ἐξετάζειν, ἀλλὰ τῇ εὐσεβεῖ διανοίᾳ προσέχειν τοῦ γράφοντος. Καὶ παρατίθησι τῆς παραινέσεως μαρτυρίας [56] Ἀθανασίου [57] μὲν ἐκ τοῦ [58] *Κατὰ Ἀρειανῶν*, Κυρίλλου δὲ ἐκ *τῶν θησαυρῶν*, Ἰωάννου δὲ τοῦ Χρυσοστόμου ἐκ *Ὑπομνήματος τῆς πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολῆς*. Ὅτι φησὶ, τὸ λέγειν σαρκὶ παθεῖν τὸν θεὸν Λόγον φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας ἐστὶν, ὥσπερ καὶ βλάσφημον καὶ ἀπόβλητον τὸ κηρύττειν αὐτὸν παθεῖν τῇ φύσει τῆς θεότητος. Καὶ παράγει μαρτυρίας διαφόρους, Κυρίλλου [59] μὲν ἐκ τῶν σχολίων, ἐκ τῆς πρὸς Ζούκενσον β' ἐπιστολῆς, ἐκ τῆς πρὸς Νεστόριον α', ἐκ τῶν θησαυρῶν, ἐκ τῆς ἑρμηνείας τοῦ *ἀπομπαίου*, καὶ ἐκ τῆς Ἀπολογίας τοῦ ιϐ' ἀναθεματισμοῦ, καὶ ἐκ τῆς πρὸς τὰς βασιλίδας ἐπιστολῆς, καὶ ἐκ τῆς *ἑρμηνείας τῆς πρὸς Ἑβραίους*, καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὸν Ἡσαΐαν ὑπομνήματος, καὶ ἐκ τῆς ἑρμηνείας τοῦ η' ψαλμοῦ, καὶ ἐκ τοῦ *Περὶ ἀπαθείας* λόγου, καὶ ἐκ τοῦ *Περὶ πάθους* λόγου, καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ὑπομνήματος βιβλίου ζ', καὶ ἐκ τοῦ *Περὶ ἐνανθρωπήσεως* [καὶ ἐκ *τῆς ἑρμηνείας τῆς πρὸς Ἑβραίους* [60], καὶ ἐκ τοῦ ὑπομνήματος τοῦ εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην [61] βιβλίου β', καὶ ἐκ τοῦ περὶ [62] ἐνανθρωπήσεως λόγου, καὶ ἐκ τοῦ ὑπομνήματος τοῦ εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην βιβλίου θ' καὶ η'. Συμπαρατίθησι μέντοι καὶ Γρηγορίου, καὶ Βασιλείου ἐκ τοῦ περὶ εὐχαριστίας καὶ ἐκ τῆς πρὸς Σωζοπολίτας ἐπιστολῆς καὶ ἐκ τῆς πρὸς Ἀπολινάριον, ναὶ δὴ καὶ Ἀθανασίου τοῦ πολυάθλου ἐκ διαφόρων λόγων. Ὅτι τῶν ἀπὸ Σεβήρου ληρούντων ὡς ἐννοεῖν μὲν χρὴ τὸ ἑτεροειδὲς καὶ ἑτεροφυὲς τῶν εἰς ἑνότητα ἄφραστον συνελθυθότων, μὴ χρῆναι δὲ λέγειν ταῦτα, πλατὺν μὲν γέλωτα τῆς ἀνοίας αὐτῶν ὁ ἱερὸς ἀνὴρ καταχεῖ [804 R.], [63] καὶ πρό γε τοῦ ἀνδρὸς αὐτή γε ἡ κοινὴ ἔννοια καὶ ἡ Παύλου φωνὴ λέγουσα. *Καρδίᾳ* [64] *μὲν πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν*.

Ὅτι φησὶν, ἓν πρόσωπον, τουτέστι μίαν ὑπόστασιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην κηρύττομεν, ἐπειδὴ καὶ ἁπλοῦς [65] Ἰησοῦς συνετέθη κατὰ τὸν ἐν ἁγίοις Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον. Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς καθ' ὑπόστασιν

A ibi omnem divisionis opinionem evanescere. Nosse enim substantiarum differentiam, non est illas dividere secundum beatum Cyrillum, quia nobiscum *consubstantiale* incarnati Dei Verbi clare concilium prædicavit, quod antea alii sanctissimi Patres docuerunt, nusquam tamen voce œcumenicæ synodi decretis confirmata, idcirco prorsus rejectum est. Impia doctrina Eutychis in perfida synodo damnata, ab alia non condemnata. Dum ille justæ condemnationis absolvitur traducta in venerabilem Flavianum qui ipsum sustulit, culpa. Licet clare pronuntiantem, unam quidem Verbi naturam incarnatam, hoc est personam, simulque asserentem consubstantialem nobis esse, dicit, sanctos Patres non uti nuda voce, et improbe investigare, sed

B mentem adhibere scriptori pio, et admonitionis adhibet testes : Athanasii librum *Contra Arianos*, Cyrilli *Thesaurum*, Joannis Chrysostomi *Commentarium in Epistolam ad Galatas* : Ait enim, carne pati Deum Filium, sententiam esse Ecclesiæ : pati vero divinitate, hæreticorum esse et blasphemum. Affert et varia testimonia ex Cyrilli Scholiis, ex epistola secunda ad Succensum, ex prima ad Nestorium, ex thesauris, ex interpretatione Ἀποπομπαίου, ex Apologia duodecimi Anathematismi, ex epistola quoque ad reginas, et ex *Commentario in Epistolam ad Hebræos*, item in Isaiam, et in octavum psalmum, et ex oratione *De impatibilitate*, **255***b* itemque *De perturbatione*, rursum ex *Com-*

C *mentario in Joannem*, lib. septimum, secundum, octavum et nonum *De incarnatione*, loco uno et item altero, ex *Interpretatione Epistolæ ad Hebræos*. Adduntur et Gregorii et Basilii de gratiarum actione testimonia, item ex epistola ad Sosopolitas et ad Apollinarium. Quin et Athanasii athletæ magni e diversis sermonibus, Severianis hæreticis delirantibus, intelligendo alteram speciem ac diversam naturam in unionem inexplicabilem convenisse, asserendum non esse : magnum vir pius risum movet, et ante hunc virum ipsa communis opinio, et Pauli vox, et cum dicit : *Corde quidem creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem* [a].

Asserit et unam, inquit, personam, hoc est Verbi incarnati hypostasim pronuntiamus, quandoquidem simplicem ponit Jesum D. Dionysius Areopagita, et de hypostatica quidem unione, juste contra

[a] Rom. x, 10.

VARIÆ LECTIONES.

[51] διαίρεσις ὑπονοία A. [56] post φησὶν deest παραινοῦσιν. [56] libri μάρτυρας. [57] Ἀθανάσιον ς, [58] τοῦ] τῶν τοῦ A. [59] libri Κύριλλον. [60] καὶ ἐκ τῆς ἑρμ. τῆς πρὸς Ἑβρ. om. A. [61] ἐκ τοῦ εἰς τὸν εὐαγγ. Ἰωάννην ὑπομν. ς. [62] καὶ ἐκ τοῦ περὶ — θ' καὶ η' in mg. ponit A. [63] κατηχεῖ ς. [64] καρδίαν — στόμα ς. cf. Rom. x, 10. [65] καὶ ὁ ἁπλοῦς corr. A.

Digitized by Google

pietatem compositam dicitur : compositum vero dicere nemo audeat præter Apollinarium. Manifeste et Christus, hypostasin compositam esse, naturam non item : Intrans autem ad discipulos obturatis ostiis : *Palpate*, inquit, *et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere* [v]; et alibi : *Spiritus est Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare* [x]. Quomodo hæc ergo non pugnant? vel quia secundum essentiam divinitatis carnem non habet, quando essentia composita esse nequit, sed secundum personam et hypostasin carnem habet, ut habere cernitur, et quod non habet secundum substantiam (non enim compositus erat) hoc hypostatice possidet, hypostasis enim composita est, et secundum unam quidem substantiam non habet alteram, sed quod ad personam, utramque habet, quemadmodum et carnem habet ac spiritum hypostatice : substantialiter vero neque spiritus est caro, neque caro spiritus induit naturam. Hoc explanans **256** beatus Cyrillus : *Si enim*, inquit, *caro caro est et non deitas, etsi Dei caro facta est, secundum substantiam differentiam invenio, etsi Filium unum esse confitear.* Adhæc in Evangeliis Christus cum dicit : *Ut sint unum sicut et nos unum sumus, Ego in eis, et tu in me* [y]. Utriusque consubstantialem naturæ fuisse ostendit. Unum enim est divina natura cum Patre Dei Verbum, et unum rursum in ipsis, id est secundum nostram essentiam. Dictis assentiens Cyrillus sic dictum explanat : *Quemadmodum*, inquit, *ego in eis, quia carnem illorum gestat, et ut Pater, tu in me, quia tuæ sum essentiæ. Sic volo ut hi quoque in unionem adducti conjungantur invicem; et ut unum corpus in me omnes sint, sicut uno comprehendente templo.* Idem etiam Isaias his verbis asserit : *Puer natus est nobis et filius datus est nobis* [z]; *et Deus est potens ac fortis.* Qua puer est nobis consubstantialis : qua vero Deus, Patri et sancto Spiritui consubstantialis. Gregorius quoque Nyssenus contra Apollinarium scribens : *Si enim in contrariis*, inquit, *proprietatibus utriusque cernitur natura, carnis, inquam, et divinitatis, quomodo una duo?*

Hæc sacer Ephræmius congerens, impie interpretantibus Domini sociis illud : *Et habitavit in nobis* [z'], Illos enim reprehendit : Nam pro illo : *In terra visus est, et cum hominibus conversatus est* [a] : vocem perverse intellexit, hanc illi æquando : *Lot habitavit in oppidis circa Jordanem, et habitavit in Sodomis* [a'], taxans ineptam consecutionem, verbum illud *Habitavit*, explanat, interpretamen-

Λ ἑνώσεως δικαίως παρὰ τῆς εὐσεβείας τὸ σύνθετον λέγεται· σύνθετον δὲ οὐσίαν οὐδεὶς εἰπεῖν ἐτόλμησε πλὴν Ἀπολιναρίου. Δηλῶν δὲ καὶ ὁ Κύριος ὅτι σύνθετος μὲν αὐτοῦ ἡ ὑπόστασις, οὐκέτι δὲ καὶ ἡ φύσις, τῶν μὲν θυρῶν κεκλεισμένων πρὸς τοὺς μαθητὰς εἰσελθών· *Ψηλαφήσατέ* [66] *με*, λέγει, *καὶ ἴδετε ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα*· ἀλλαχοῦ δέ· *Πνεῦμα* [67] *ὁ Θεὸς καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν*. Πῶς οὖν οὐκ ἐναντία ταῦτα; ἢ ὅτι κατὰ μὲν τὴν οὐσίαν τῆς θεότητος οὐκ ἔχει σάρκα, ἐπειδὴ μηδὲ [68] δύναται σύνθετος [69] ἡ οὐσία εἶναι, τῷ δὲ προσώπῳ καὶ τῇ ὑποστάσει ἔχει, καθὼς αὐτὸς ἔχων ἐθεωρεῖτο· καὶ ὅπερ οὐκ εἶχε κατὰ
B τὴν οὐσίαν (οὐ γὰρ ἦν σύνθετος), τοῦτο κατὰ τὴν ὑπόστασιν ἔχει (σύνθετος [421 H.] γὰρ αὕτη [70])· καὶ καθ' ἑτέραν μὲν οὐσίαν οὐκ ἔχει τὴν ἑτέραν, κατὰ δὲ τὴν ὑπόστασιν ἑκατέραν ἔχει. Ὥστε καὶ σάρκα ἔχει καὶ πνεῦμα κατὰ τὴν ὑπόστασιν· κατὰ δὲ τὴν οὐσίαν οὔτε τὸ πνεῦμά ἐστι σὰρξ, οὔτε ἡ σὰρξ τὴν τοῦ πνεύματος φύσιν ὑπῆλθε. Τοῦτο δὲ ἑρμηνεύων καὶ ὁ ἱερὸς Κύριλλος, *Ἡ γὰρ σὰρξ*, φησὶ, σάρξ ἐστι, *καὶ οὐ θεότης, εἰ καὶ Θεοῦ γέγονε σάρξ· τὴν κατ' οὐσίαν γὰρ*, φησὶν, *εὑρίσκω διαφοράν, κἂν τὸ τῆς υἱότητος μοναδικὸν ὁμολογῶ*. Καὶ ἐν Εὐαγγελίοις δὲ λέγων ὁ Κύριος· *Ἵνα* [71] *ὦσιν ἓν, καθὼς ἡμεῖς ἓν ἐσμεν, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοὶ* τὸ ὁμοούσιον ἑκατέρας ἐδήλωσε φύσεως· ἐν γάρ ἐστι τῇ θείᾳ οὐσίᾳ ἐν τῷ Πατρὶ ὁ εἷς Θεὸς Λόγος, καὶ ἐν πάλιν ἐν αὐ-
C τοῖς, τουτέστιν τῇ καθ' ἡμᾶς οὐσίᾳ. Ὁμονοῶν δὲ τοῖς εἰρημένοις ὁ Κύριλλος οὕτω καὶ αὐτὸς ἑρμηνεύει τὸ ῥητόν· Ὥσπερ, φησὶν, ἐγώ εἰμι ἐν αὐτοῖς, *διὰ τὸ τὴν αὐτὴν αὐτοῖς φορέσαι σάρκα, καὶ σὺ, ὦ Πάτερ* [72], *ἐν ἐμοὶ, διὰ τὸ εἶναί με τῆς σῆς οὐσίας, οὕτω βούλομαι ἵνα καὶ αὐτοὶ εἰς ἑνότητά τινα συναχθέντες ἀλλήλοις ἀνακραθῶσι καὶ ὥσπερ ἓν σῶμα γενόμενοι* [73] *ἐν ἐμοὶ πάντες ὦσιν, ὡς πάντας φοροῦντι διὰ τοῦ ἑνὸς ἀναληφθέντος ναοῦ*. Ταῦτα δὲ καὶ ὁ [74] προφήτης Ἡσαΐας [75] φησὶν ἐν τῷ λέγειν· *Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, Υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, καὶ Θεός ἐστιν ἐξουσιαστὴς, ἰσχυρός*· διὰ μὲν γὰρ τοῦ παιδίον τὸ ἡμῖν ὁμοούσιον, διὰ δὲ τοῦ Θεὸς τὸ πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκήρυξεν ὁμοούσιον. Καὶ ὁ Νύσσης δὲ Γρηγόριος ἐν τῷ κατὰ Ἀπολιναρίου γράφων· *Εἰ ἐν τοῖς ἐναντίοις*, φησὶν, *ἰδιώμασιν ἡ θατέρου τούτων θεωρεῖται φύσις, τῆς σαρκὸς λέγω καὶ τῆς θεότητος, πῶς μία αἱ δύο;*

D Ταῦτα εἰπὼν ὁ ἱερὸς Ἐφραίμος, δυσσεβῶς ἑρμηνευόντων τῶν περὶ Δόμνον τὸ *Ἐσκήνωσεν* [76] *ἐν ἡμῖν*, ἐπιῤῥαπίζει μὲν τούτους· καὶ γὰρ ἀντὶ τοῦ *Ἐπὶ γῆς* [77] *ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη* παρενόησάν τὴν φωνὴν, ἐν ἴσῳ ταύτην νομίσαντες τῇ λέγουσης· Λὼτ [78] *ἐσκήνωσεν ἐν πόλει τῶν περιχώρων*· καὶ πάλιν· *Ἐσκήνωσεν ἐν Σοδόμοις*. Ἐπιῤῥαπίζων δὲ καὶ τὸ ἀνόητον τῆς ἐκδοχῆς, αὐτὸς

[v] Luc. xxiv, 39. [x] Joan. iv, 24. [y] Joan. xvii, 21. [z] Isa. ix, 6. [z'] Joan. i, 14. [a] Baruch. iii, 38. [a'] Gen. xiii, 12.

VARIÆ LECTIONES.

[66] ψηλ.] Luc. xxiv, 39. [67] πνεῦμα] Io. 4, 24. [68] μηδὲ A : μὴ ς. [69] ἡ οὐσία σύνθετος ς. [70] Γὰρ A : γάρ ἐστιν ς. [71] ἵνα] Joan xvii, 21. [72] ὦ πάτερ A : ὥσπερ ς. [73] γενόμενον ς. [74] ταῦτα δὲ καὶ A : τοῦτο δὲ ς. [75] Ἡς.] 9, 6. [76] Joan. i, 14. [77] ἐπὶ γῆς] Bar. iii, 38. [78] Gen. viii, 12.

Digitized by Google

τὸ, *ἐσκήνωσεν*, ἀναπτύσσει σαφήνειαν εἶναι τοῦ, *Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο*, καὶ ἐλεγχον τῶν τροπήν τινα καὶ ἀλλοίωσιν τοῦ Λόγου μελλόντων κατηγορεῖν. [805 R.] Καὶ γὰρ εἰπὼν ὁ εὐαγγελιστής· *Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο*, εὐθὺς συνῆψε, *Καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν*, τήν τε εἰς μίαν ὑπόστασιν σύνοδον καὶ τὸ ἀμετάβλητον τῆς [79] ἑκατέρας φύσεως δι' ἑκατέρας ἐκδιδάσκων φωνῆς. Οὕτω τὸ Λόγιον θεωρήσας, τόν τε Χρυσόστομου μάρτυρα καλεῖ καὶ σὺν αὐτῷ Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον καὶ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, παραπλησίως τὸ ῥητὸν ἐννοήσαντας.

A tum esse ejus : *Verbum caro factum est*, et reprehensionem mutationem atque alterationem Verbi accusaturis. Dicit enim evangelista : *Verbum caro factum est*, statim subdit, *Et habitavit in nobis ;* in unam personam conventum, et inde mutabilem utramque naturam utraque explicans voce. Sic Scripturam contemplatus, Chrysostomum testem adhibet, et præterea Cyrillum, Athanasium, Gregorium Theologum.

Κἀκεῖθεν πάλιν παράγει ῥητὰ, ὧν Δόμνος καὶ Ἰωάννης γεννήτορες, καὶ δείκνυσιν αὐτοὺς δι' ἑαυτῶν καὶ ἄκοντας ὁμολογεῖν ἐν τοῖς πλείστοις ἃ καὶ ἡ ἐν Καλχηδόνι ἐδόξασε συνόδος, καὶ μάτην αὐτοὺς ταύτην ἐκτρέπεσθαι. Τὸ μέντοι λέγειν ἐκ δύο φύσεων εἶναι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν [422 H.] Χριστὸν πρὸ τῆς ἑνώσεως παντελῶς ἐλέγχει μετὰ τῆς ἀσεβείας καὶ B ἄλογον. Ἡ μὲν γὰρ τοῦ Λόγου φύσις ἀεὶ, καθὰ καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν [80], συναΐδιος καὶ ὁμοούσιος ὑπῆρχε τῷ Πατρί· ἡ δὲ σὰρξ οὔπω τῷ Λόγῳ συναφθεῖσα οὐδὲ τῶν ὑπαρχόντων ὅλως ἦν. Πῶς οὖν, εἰ μή τις ἕλοιτο Νεστορίῳ συνασεβεῖν, ἐκ δύο φύσεων τὸν Κύριον πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἢ νοεῖν ἢ λέγειν δυνατόν; τὸ μέντοι γε μετὰ τὴν ἕνωσιν λέγειν ἐκ δύο φύσεων, ὥσπερ καὶ ἐν δυσὶ, τὸν Χριστὸν θεωρεῖν εὐσεβές τε καὶ τῶν ὀρθοδόξων φρόνημα, ὃ καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι ἐπρέσβευσε σύνοδος· ἐν θεότητι γὰρ τέλειον τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τρανῶς ἀνεκήρυξεν. Εἰ δέ τις μέρους τῶν ἀπὸ Σεβήρου φαίη ὡς εἰ [81] δύο φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ πρόσωπα δύο ἔσται [82] καὶ ὑποστάσεις C (φύσις γὰρ οὐκ ἔστιν ἀπρόσωπος οὐδὲ ἀνυπόστατος), ἴστωσαν ὅτι τοῦ Πατρὸς αὐτῶν τὴν ἀσχημοσύνην ἀνακαλύπτοντες οὐκ αἰσθάνονται· καὶ γὰρ καὶ Σεβῆρος [τὸ ἐκ δύο φύσεων λέγων· ἐκ δύο προσώπων καὶ δύο ὑποστάσεων τὸν Χριστὸν οὐκ ἐρυθριᾷ συντιθέναι καὶ ἀποφαίνεσθαι. Πλὴν εἰδέναι γε χρὴ ὡς πολλὰ τῶν ἐν τοῖς οὖσι φύσις μὲν λέγεται, οὐκ ἐξ ἀνάγκης δὲ συνεισάγει καὶ πρόσωπον, ὥσπερ φύσις ὕδατος [καὶ φύσις ὀργῆς καὶ φύσις πολέμου καὶ μάχης· ποῦ γάρ τις τῶν εἰρημένων ποτὲ, ὥσπερ εἶπε φύσιν, οὕτω καὶ πρόσωπον ἀπελήρησε; καὶ πάλιν φύσιν μὲν ψυχῆς καὶ φύσιν σώματος ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων ἔχειν λέγομεν· πρόσωπον δὲ ψυχῆς ἢ πρόσωπον σώματος, ἢ ψυχῆς ὑπόστασιν ἢ σώματος οὐδ' οἱ μῦθοι ἀνεπλάσαντο.

Hinc rursum dicta affert, quorum auctores Domnus et **256***b* Joannes, et ostendit ipsos per se, etiam invitos, fateri inter multos, quæ in sacra Chalcedonensi synodo decreta sunt, et temere hæc ipsos invertere. Illud quidem asserere, Jesum Christum e duabus naturis constare etiam ante unionem, impium penitus et absurdum esse declarat. Semper enim Verbi natura et veluti post incarnationem coæterna Patri et consubstantialis fuit. Sed nunquam caro Verbo unita, neque subsistentium integre erat. Quomodo igitur, nisi quis cum Nestorio sentiat, fieri potest e duabus naturis, antequam incarnaretur, Dominum cogitare vel dicere : pium quidem est et orthodoxum post unionem jam e duabus naturis factum dicere, quemadmodum eum vidimus. Hoc et sacrosanctum concilium Chalcedonense confirmat, clare et evidenter ostendens, in divinitate perfectum Christum et in humanitate. Si quis porro Severianus dixerit duas naturas in Christo duas personas constituere, et hypostases, natura enim sine persona non est, neque non subsistens : sciant Patris sui impudentiam absconden-tes, non tamen sapere. Etenim Severus non erubuit exponere et demonstrare, e duabus naturis, personis, hypostasibusque duabus Christum componi. Nisi quod sciendum sit, sæpius in entibus naturam dici, non necessario tamen adduci et personam, veluti aquæ natura, iræ, belli, pugnæque. Ubi, quæso, aliquis e prædictis ut naturam ita personam temere appellavit? et rursum, dicimus singulos homines animæ naturam, et naturam corporis habere : animæ autem personam et corporis, vel animæ subsistentiam, vel corporis habere, ne fabulæ quidem finxerunt.

D

Ὅτι δὲ δύο φύσεων ἕνωσιν καὶ μίαν ὑπόστασιν καὶ πρόσωπον ἓν ὁμολογεῖν τοῦ ὀρθοῦ φρονήματός ἐστι καὶ τῶν Πατέρων κήρυγμα, Ἰωάννης μὲν ὁ Χρυσόστομος, τὸ κατὰ Ἰωάννην ἀναπτύσσων Εὐαγγέλιον, ἐν ἑνδεκάτῃ ὁμιλίᾳ μαρτυρεῖ, λέγων· *Ἑνώσει καὶ τῇ συναφείᾳ ἓν ἐστιν ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρξ, οὐ συγχύσεως γενομένης· οὐδὲ ἀφανισμοῦ τῶν οὐσιῶν.* Καὶ Κύριλλος δὲ ἐν τῇ πρὸς Ἀνατολικοὺς ἐπιστολῇ· *Εἷς γὰρ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, κἂν ἡ τῶν φύσεων μὴ ἀγνοῆται διαφορά.* Καὶ Ἀμβρόσιος ὁ Μεδιολάνων ἐν τῷ ἐν Περὶ ἀνθρωπήσεως λόγῳ· *Τοὺς δὲ μὴ ὁμο-*

Sed duarum naturarum unionem, unam hypostasin, unamque personam confiteri, idque pium est, æque sanctorum Patrum sententia. Joannes Chrysostomus quidem Joannis evangelium exponens, undecima homilia sic habet : *Unione et conjunctione Deus Verbum et caro unum sunt, nulla facta confusione, nullaque substantiarum corrupione.* Idque testatur in epistola ad Orientales Cyrillus : *Etsi*, inquit, *diversitas sit naturarum ignota, unus tamen est Christus.* Et Mediolani **257***a* præsul Ambrosius oratione De incarnatione : *Eos autem excommunicatio-*

VARIÆ LECTIONES.

[79] τῆς om. A. [80] ἀνθρώπησιν ς. [81] εἰ A : αἱ ς. [82] ἔσται ς.

Digitized by Google

nis vinculo stringit Ecclesia apostolica, qui duas naturas habere inconfuse, unamque personam secundum quam unus Christus et unus est Filius ausi sunt inficiari. Adhæc et Hierosolymitanus Cyrillus, Iconii Amphilochius, Proclus Constantinopoleos episcopi, qui in Quadragesimam sic loquitur: *Divina natura increata, et nostræ carnis legitima assumptio, et unus est Filius, personis non separatis, sed mirabili quadam dispensatione duas naturas in unam hypostasin conjungente.* Sed et Paulus Emissenus episcopus, præsentiam Domini declarans, vehementerque illustrans, sic ait: statim princeps et lingua apostolorum dixit: *Tu es Christus Filius Dei vivi* [b]. *Tu es* Christus, duplex natura scilicet [b]. *Tu es* Christus, et non dixit Filius, sed Filius Dei vivi, quo unam personam commonstravit. Quin et Hilarius Gabalitarum confessor et episcopus libro IV *De fide et unitate*, hæc denuntiat, Cyriacus quoque Paphi, unus de trecentis illis et octo Patribus. Id et in libro quem *Gratiano Cæsari* inscripsit Ambrosius episcopus Mediolanensis, et in libro *De Apollinario, et de incarnatione.* Sed et Petrus martyr Alexandriæ præsul, Basilius Cæsareæ Cappadociæ, Gregorius Theologus in natali Domini, et libro II *De Filio*, et epistola secunda ad Cledonium, locupletissime hæc ipsa testantur, et Amphilochius epistola ad Seleucum, et Chrysostomus in primam Pauli ad Timotheum, Proclus quoque Bysantinus in sermone de nativitate Domini. Athanasius etiam Alexandriæ episcopus in epistola ad virgines, et Cyrillus epistola prima et secunda ad Succensum, et ad Orientales, ad Acacium episcopum Melitenes, libro *De incarnatione*, et epistola ad Eulogium sacerdotem, et in thesauris, aliisque variis libris. Has sanctorum Patrum sententias sacra Chalcedonensis synodus coacervans, religionem orthodoxam **257***b* confirmavit. Quare contra hanc disputare est sanctos Patres tanquam invidiose oppugnare.

A λογοῦντας τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν δύο εἶναι οὐσίας ἀσυγχύτως [83], ἓν δὲ πρόσωπον, καθὸ εἷς Χριστὸς εἷς υἱὸς, τούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. Ἐπὶ τούτοις καὶ ὁ τῶν Ἱεροσολύμων Κύριλλος καὶ Ἀμφιλόχιος ὁ τοῦ Ἰκονίου καὶ Πρόκλος ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ὃς καὶ φησιν ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ· Ἡ θεία φύσις ἄκτιστος, ἡ ἐξ ἐμοῦ πρόσληψις ἀνόθευτος· καὶ ἔστιν εἷς Υἱὸς, οὐ μόνον τῶν φύσεων εἰς δύο ὑποστάσεις, διαιρουμένων, ἀλλὰ τῆς φρικτῆς οἰκονομίας τὰς δύο φύσεις εἰς μίαν ὑπόστασιν ἑνωσάσης. [808 R.] Καὶ Παῦλος δὲ ὁ Ἐμίσης ἐπίσκοπος, κατενώπιον ὁμιλήσας Κυρίλλου [84] καὶ λίαν ἀποδεχθεὶς, οὕτω φησὶν, εὐθέως ὁ κορυφαῖος, τὸ στόμα τῶν ἀποστόλων, ἔφη· Σὺ [85] εἶ [86] ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, [423 H.] ἡ διττὴ φύσις· σὺ εἶ ὁ Χριστός· καὶ οὐκ εἶπεν, Υἱὸς, ἀλλ' ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Ἐπέγνω καὶ τὸ μοναδικὸν πρόσωπον. Ἐφ' οἷς καὶ ὁ Ἱλάριος ὁ ὁμολογητὴς καὶ ἐπίσκοπος Γαβάλων ἐν τῷ δ' *Περὶ πίστεως* λόγῳ καὶ ἐν τῷ *Περὶ ἑνώσεως* ταῦτα κηρύσσει, καὶ Κυριακὸς ἐπίσκοπος Πάφου, εἷς τῶν τιη' ἁγίων Πατέρων, καὶ Ἀμβρόσιος ἐπίσκοπος Μεδιολάνων ἐν τῷ λόγῳ ὃν ἐπέγραψε Γρατιανῷ τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐν τῷ περὶ Ἀπολιναρίου, καὶ ἐν τῷ περὶ ἐνανθρωπήσεως λόγῳ [87]. Ἀλλὰ καὶ Πέτρος ὁ Ἀλεξανδρείας καὶ μάρτυς, καὶ Βασίλειος ὁ Καισαρείας τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ, καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἐν τοῖς γενεθλίοις καὶ ἐν τῷ περὶ Υἱοῦ β' λόγῳ καὶ ἐν τῇ πρὸς Κλεδόνιον β' ἐπιστολῇ τὰ ὅμοια μαρτυρεῖ, καὶ Ἀμφιλόχιος δὲ ἐν τῇ πρὸς Σέλευκον ἐπιστολῇ, καὶ ὁ Χρυσόστομος τὴν πρὸς Τιμόθεον πρώτην ἑρμηνεύων ἐπιστολὴν, καὶ Πρόκλος ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἔν τε τῷ εἰς τὸ γενέθλιον λόγῳ καὶ ἐν ἄλλοις διαφόροις, Ἀθανάσιος ὁ Ἀλεξανδρείας ἐν τῇ πρὸς τὰς παρθένους ἐπιστολῇ, καὶ Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Σούκενσον [88] α', καὶ μὴν καὶ ἐν τῇ β', καὶ ἐν τῇ πρὸς τοὺς [89] Ἀνατολικοὺς, καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἀκάκιον τὸν ἐπίσκοπον τῆς Μελιτηνῆς, καὶ ἐν τῷ περὶ ἐνανθρωπήσεως λόγῳ, καὶ ἐν τῇ πρὸς Εὐλόγιον τὸν πρεσβύτερον ἐπιστολῇ, καὶ ἐκ τῶν θησαυρῶν, καὶ ἐν ἄλλοις αὐτοῦ διαφόροις λόγοις. Τούτων τῶν θεοφόρων ἡμῶν Πατέρων ἡ ἐν Χαλκηδόνι ἁγία σύνοδος τὰς γνώμας ἐκμελετήσασα τὴν εὐσέβειαν ἐπεκύρωσεν, ὥστε τὸ κατ' ἐκείνης σπουδάζειν κατὰ τούτων ἐστὶν εἰς ὕβριν ὁπλίζεσθαι.

Siquidem Christus verus Deus noster, neque proprietatem divinitatis, neque humanitatem divisit, sed omnia unione personarum ipse unus et idem, tam humana quam divina perfecit: iterumque eosdem sanctos, Patres in testes citat: Julium Romanum antistitem, e libro *De unione divinitatis et carnis* in Christo Jesu; et Athanasium præsulem Alexandrinum, ex epistola ad Maximum philosophum, aliisque opusculis. Tertium etiam librum *Contra Eunomium*, et *De doctrina Christiana* Gregorii Nysseni, et epistolam Basilii Cæsareæ ad Sosopolitas, Cyrillum quoque doctum in libro *De in-*

Ὅτι γε μὴν Χριστὸς, ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, οὔτε τὰ τῆς θεότητος ἴδια οὔτε τὰ ἴδια τῆς ἀνθρωπότητος διῃρημένως ἔπραττεν, ἑνώσει δὲ τῇ καθ' ὑπόστασιν ἅπαντα ὁ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς τά τε θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐπετέλει, τοὺς θεοφόρους ἡμῶν Πατέρας πάλιν παράγει μάρτυρας, Ἰούλιον τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης ἐκ τοῦ *Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἑνώσεως τοῦ σώματος πρὸς τὴν θεότητα*, καὶ Ἀθανάσιον τὸν Ἀλεξανδρείας ἐκ τῆς πρὸς Μάξιμον τὸν φιλόσοφον ἐπιστολῆς καὶ ἐξ ἑτέρων διαφόρων λόγων, Γρηγόριόν τε τὸν Νύσσης ἐκ τοῦ γ' λόγου *κατ' Εὐνομίου* καὶ ἐκ τοῦ κατηχητικοῦ, καὶ Βασίλειον τὸν Καισαρείας ἐκ

[b] Matth. xvi, 15.

VARIÆ LECTIONES.

[83] ἀσυγχύτους A. [84] ὁμολογήσας Κυρίου ς. [85] σὺ] Matth. xvi, 16. [86] εἶ secundum et tertium om. A. [87] ἐνανθρ. Λόγου pr. A. τῆς ἐνανθρ. τοῦ Λόγου corr. : τῆς ἐνανθρ. λόγῳ ς. [88] et *b* 17 et 258 *b* 26. οὐκενσον A. [89] τοὺς add. A.

Digitized by Google

τῆς πρὸς Σωζοπολίτας ἐπιστολῆς, Κύριλλόν τε τὸν σοφὸν ἐκ τοῦ *Περὶ ἐναν θρωπήσεως* λόγου καὶ ἐκ *τῶν θησαυρῶν* καὶ ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον β' ἐπιστολῆς καὶ ἐκ τῆς πρὸς Ἑβραίους ἑρμηνείας καὶ ἐκ τῶν Σχολίων.

A *carnatione*, e *Thesauris*, epistolaque secunda ad Succensum, de interpretatione ad Hebræos, et ex Scholiis.

Ταῦτα δὲ διελθὼν ὁ συγγραφεὺς ῥητὰ τοῦ ἐν ἁγίοις πάπα Λέοντος προκομίζει, ἃ καί φησι κατὰ τῶν δυσσεβῶν Οὐαλεντίνου καὶ Μαρκίωνος καὶ Μάνη καὶ Ἀπολιναρίου καὶ Εὐτυχέως [90] καὶ τῶν ὁμοίων αἱρετικῶν παρατάττεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο παρὰ τῶν ὁμοφρόνων ἐπηρεάζεσθαι. Καὶ πρῶτον μὲν τοῦτο· *Ὥσπερ* [424 H.] *ἐν τῷ ἐλεεῖν* [91] *ὁ Θεὸς τροπὴν οὐχ ὑφίσταται, οὕτως ὁ ἄνθρωπος τῷ μεγέθει τῆς θείας ἀξίας* [92] *οὐκ ἀναλίσκεται*, δεύτερον τὸ *Ἐνεργεῖ γὰρ ἑκατέρα μορφὴ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας*. Λέγει γὰρ ἡ αἵρεσις ὡς τὰ δύο τῶν ἄρθρων προτακτικὰ, *ὁ Θεὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος*, δύο προσώπων [93] εἰσὶ καὶ ὑποστάσεων παραστατικὰ, καὶ σχέσει μονῇ τὴν ἕνωσιν σχηματίζουσιν. [809 R.] Ἀλλὰ τὸ ἀναιδὲς τούτων Ἀθανάσιός τε καὶ οἱ Γρηγόριοι καὶ Ἐπιφάνιος καὶ ὁ Χρυσόστομος καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος καταισχύνουσιν, ἴσαις φωναῖς καὶ ὁμοίαις καὶ αὐτοὶ πολλαχοῦ χρησάμενοι, καὶ δηλοῦντες διὰ τῆς τοιαύτης προταγῆς τῶν ἄρθρων οὐ τόν τινα ἄνθρωπον ἀλλὰ τὸν ὁλικὸν, οὐδὲ τὴν τοῦ Πατρὸς ἢ τὴν τοῦ Υἱοῦ ὑπόστασιν ἀλλὰ τὴν κοινὴν φύσιν, καὶ οὐ κατ' εὐθεῖαν μόνον τὰ ἄρθρα ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς πτώσεις τοῖς ὀνόμασι συνδιαπλέκοντες. Αὐτίκα Ματθαῖος· *Ὃς* [94] *ἐὰν εἴπῃ λόγον*, φησὶ, *κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου*, *ἀφεθήσεται αὐτῷ*· καὶ πάλιν· *Μέλλει* [95] *ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ*, καὶ πάλιν, *Μηδενὶ* [96] *εἴπητε τὸ ὅραμα, ἕως ἂν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ*. Καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, *Εἰ* [97] *γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῷ μᾶλλον τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ καὶ τῇ δωρεᾷ ἐν χάριτι τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς πολλοὺς περίεσσευσεν* [98]. Ἐν γὰρ τούτοις ἅπασιν ἡ τοῦ ἀνθρώπου μνήμη μετὰ τοῦ γενικοῦ προαγομένη [99] ἄρθρου οὐδαμῶς διεῖλε τὸν ἕνα [1] Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν εἰς διαφορὰν ὑποστάσεων. Καὶ ὁ θεοφόρος δὲ Ἰγνάτιος καὶ μάρτυς, Σμυρναίοις ἐπιστέλλων, ὁμοίως κέχρηται τῷ ἄρθρῳ. Καὶ ὁ Ῥώμης Ἰούλιος ἐν τῇ πρὸς Δόκιον ἐπιστολῇ φησιν ὥστε καὶ ἀνάθεμα ἔστω πᾶς ὁ τὸν ἐκ Μαρίας ἄνθρωπον οὐχ ὁμολογῶν εἶναι ἐνσαρκον Θεόν. Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ὁ πολύαθλος Ἀθανάσιος ἐν τῷ *Περὶ πίστεως* λόγῳ, καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῇ πρὸς Κληδόνιον β' ἐπιστολῇ, ναὶ μὴν καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος ἐν διαφόροις λόγοις, καὶ Βασίλειος ὁ θεσπέσιος ἐν τῷ *Περὶ πίστεως* λόγῳ,

His allatis, Leonem quoque papam producit, contra impios illos hæreticos, Valentinum, Marcionem, Manem, Apollinarium, Eutychem aliosque similes digladiantem, et ideo ab conjuratis illis reprehensum et oppugnatum. Hoc quidem primum. *Quemadmodum enim cum miseretur Deus mutationem non subit* (71) : *sic homo magnitudine divinæ gloriæ non consumitur.* Secundo : *Utraque forma cum utraque communione cooperatur.* Asserit enim hæresis, duos hos articulos præfixos, *Deus et homo*, B duas personas esse, et hypostases binas repræsentare, et sola connexione uniouem denotare. Verum hanc impudentiam Athanasius, Gregorii ambo, Epiphanius, Chrysostomus, et ipsemet Dominus confutant, similibus pene et æqualibus ubique usi vocibus. Hac præfixione articulorum ostentantes, non aliquem certum hominem, sed universalem, neque Patris aut Filii hypostasin, sed naturam communem designari, et non in recto casu modo articulos, sed et casibus aliis verbo declinato sumi. Statim Matthæus : *Quicunque dixerit verbum contra Filium hominis, remittitur ei* [b]. Et iterum : *Filius hominis* **258** *a venturus est in gloria Patris sui* [c]. Et subdit : *Nemini dixeritis visionem hanc, donec* C *Filius hominis a mortuis resurgat* [d]. Et S. Paulus : *Si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis in gratia Dei, et donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit* [e]. In his omnibus mentio fit hominis in gignendi casu, nec usquam Christi Jesu personam divisit. Scribens quoque Smyrnæis divus Ignatius, similiter hoc articulo utitur. Et Julius pontifex Romanus in epistola ad Decium, hunc esse jubet anathema, qui Deum incarnatum e Maria hominem non fuerit confessus. Eadem et strenuus Athanasius in libro *De fide*, et Gregorius Theologus in epistola ad Cledonium secunda, etiam variis locis Gregorius Nyssenus, et sacer Basilius in oratione *De fide*, et in lib. II *De hæresi* Epiphanius ; sed et Atticus Constantinopo- D leos in epistola ad Empsychium, et Joannes Chrysostomus homilia 3 in Epist. Pauli ad Ephesios et in *Thesauris* Cyrillus, et Explicatione Malachiæ prophetæ et Joannis evangelistæ, et in libro IX *De adoratione in Spiritu et veritate* (72). Habet enim ita : *Naturæ enim supernæ habitaculum locupletat*

[b] Matth. XII, 32. [c] Matth. XVI, 27. [d] Matth. XVII 8. [e] Rom. V, 15.

VARIÆ LECTIONES.

[90] εὐτυχέος ς. cf. p. 265 *b* 29. [91] ἐλεεῖν] λέγειν A. [92] ἀξίας A : δόξης ς. [93] προσώπον corr. A : πρόσωπα ς. [94] ὃς] Matth. XII, 32. [95] μέλλει] ibid. XVI, 27. [96] μηδενὶ] Matth. XVII. 8. [97] εἰ] Rom. V, 15. [98] ἐπερίσσευσεν. [99] προσαγομένη ς. [1] ἕνα add. A.

NOTÆ.

(71) Ut incarnatione, quod maximum est misericordiæ opus.

(72) Hodie tredecim exstant Cyrilli *De adoratione* Romæ editi.

Digitized by Google

virginale templum. Hæc omnia et cum articulis et divinam et humanam naturam designat. Sed quomodo hic sanctum Leonem in productione articulorum accusat, et cæteros Patres non allatrat.

καὶ ὁ θαυμαστὸς Ἐπιφάνιος ἐν τῷ *Περὶ αἱρέσεως* πρώτῳ βιβλίῳ, ἀλλὰ καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἀττικὸς ἐν τῇ πρὸς Εὐψύχιον ἐπιστολῇ, καὶ ὁ Χρυσόστομος ἐν ἑρμηνείᾳ τῆς πρὸ Ἐφεσίου ἐπιστολῆς, τρίτῃ ὁμιλίας, καὶ Κύριλλος δὲ ἐν *τοῖς θησαυροῖς* καὶ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ προφήτου Μαλαχίου καὶ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου καὶ ἐν τῷ *Περὶ τῆς ἐν πνεύματι λατρείας* ἑνάτῳ βιβλίῳ· λέγει γὰρ οὕτως· *Φύσεως γὰρ τῆς ἀνωτάτω καταπλουτεῖ τὸν ἐναυλισμὸν ὁ ἐκ παρθένου ναός*. Τούτων ἁπάντων μετὰ τῶν ἄρθρων τήν τε θείαν φύσιν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην προαγόντων, πῶς ὁ τὸν ἐν ἁγίοις Λέοντα αἰτιώμενος διὰ τὴν τῶν ἄρθρων προκομιδὴν οὐχὶ κατὰ πάντων ἡμῶν τῶν θεοφόρων Πατέρων ὑλακτεῖ;

Sed illud etiam videamus: *Operatur enim utraque forma cum utriusque conjunctione secundum suam proprietatem. Hoc quidem operante Verbo, quod Verbi est: corpore vero ea efficiente, quæ corporis sunt.* Et in his cum sanctis Patribus consentire et convenire videbitur: omnes enim humana homini, divina Deo tribuunt. Quemadmodum doctus ille Cyrillus in Commentario ad Joannem: *Si*, inquit, *Jesus proficere dicebatur sapientia et ætate* [f], *et gratia*, **258***b incarnationis opus est. Permittebat enim Dei Verbum humanitatem suis moribus ferri* et in Oratione adversus Nestorium: *Aspice*, inquit, *ut ipse nihil remittens ne, cum pateretur, permiserit carni in propriam naturam parum posse, etsi propria lege ferretur, et ipsius res dicitur, eo quod proprium sit ejus corpus*: et in *Thesauris*: *Turbari vero proprium carnis est: potestatem vero habere ponendi, et iterum resumendi animam, opus est potentiæ Verbi.* Et sexcenta alia si quis voluerit e sancto colligere reliquisque Patribus inveniet. Gregorius enim, Athanasius, Amphilochius, Chrysostomus, Ambrosius, reliquusque sanctorum cœtus idem promulgarunt.

Ἀλλ' ἴδωμεν καὶ τό· *Ἐνεργεῖ γὰρ ἑκατέρα μορφὴ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας ὅπερ ἴδιον ἔσχηκε, τοῦ μὲν λόγου κατεργαζομένου τοῦτο ὅπερ ἐστὶ τοῦ Λόγου, τοῦ δὲ σώματος ἐκτελοῦντος* [425 ll.] *ἅπερ ἐστὶ τοῦ σώματος*. Καὶ γὰρ κἀνταῦθα ὁμόδοξός τε καὶ ὁμόφωνος τοῖς ἱεροῖς ἡμῶν ἀναδειχθήσεται Πατράσι· πάντες γὰρ τὰ μὲν ἀνθρώπινα τῷ ἀνθρώπῳ ἀνατιθέασι, τῷ Θεῷ δὲ τὰ θεῖα, ὥσπερ καὶ ὁ σοφὸς Κύριλλος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου· *Εἰ δὲ δὴ*, φησί, *λέγοιτο προκόπτειν ὁ Ἰησοῦς ἡλικίᾳ καὶ σοφίᾳ καὶ χάριτι, τῆς οἰκονομίας ἔσται τὸ χρῆμα· συνεχώρει γὰρ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος διὰ τῶν τῆς ἰδίας φύσεως ἐθῶν ἰέναι τὸ ἀνθρώπινον*. Καὶ ἐν τῷ κατὰ Νεστορίου λόγῳ, *Ἄθρει δὴ*, φησίν, *ὅπως οὐδὲν καθυφεὶς αὐτὸς, οὔτε μὴν εἰς ἰδίαν φύσιν τὸ ἀσθενῆσαι παθὼν, συγκεχώρηκε τῇ σαρκὶ καὶ διὰ τῶν ἰδίων ἰέναι νόμων· καὶ αὐτοῦ τὸ χρῆμα λέγεται διὰ τὸ ἴδιον εἶναι τὸ σῶμα αὐτοῦ*. Καὶ ἐν τοῖς *Θησαυροῖς*, *Τὸ μὲν ταράττεσθαι τῆς σαρκὸς ἴδιον πάθος, τὸ δὲ ἐξουσίαν ἔχειν θεῖναί τε καὶ πάλιν λαβεῖν τὴν ψυχὴν τὴν τοῦ Λόγου δυνάμεως ἔργον*. Καὶ μυρία ἄν τις βουλόμενος συλλέγειν ἔκ τε τούτου [2] τοῦ θείου ἀνδρὸς καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν ἡμῶν Πατέρων οὐκ ἂν ἀπορήσῃ [3]· [812 R.] οἵ τε γὰρ Γρηγόριοι καὶ Ἀθανάσιος Ἀμφιλόχιός τε καὶ ὁ Χρυσόστομος καὶ Ἀμβρόσιος καὶ ὁ ἄλλος τῶν ἁγίων χορὸς τὰ αὐτὰ διακεκράγασι.

Postquam vero proposuerunt qui repugnant, ut Gregorius Neocæsariensis, Athanasius, Julius, Cyrillus, Erechthius, unam Dei naturam incarnatam sentiunt. Clare enim vocis sensum explicat dicens, ut ipsa differentiam unitarum naturarum edoceat. Nisi enim humana natura et divina differant, vel omnino carnis in divinitatis essentiam invertatur, vel in carnem divinitas, et sic una fiat: quod est Apollinarii et similium hæreticorum impia blasphemia. Et Cyrillus in secunda ad Succensum epistola, naturæ differentiam, et per hanc vocem inficiari manifestum, cum dicit unam Dei Verbi naturam incarnatam, attulit. *Si vero*, ut dixi, *incarnationem illum dicere, clara est non dubia hujus confessio, factum esse hominem, nihil vetat sentire, quod unus exsistens, et unicus Filius Christus, qui idem Deus et homo est, ut in divinitate perfectus, sic et in humana conditione.* Ecce perspicue declarat, quomodo ab eo dictum consentiat cum Patribus illud: *Una*

Ἐπεὶ δὲ προέτειναν οἱ δι' ἐναντίας ὡς Γρηγόριος ὁ Νεοκαισαρείας καὶ Ἀθανάσιος καὶ Ἰούλιος καὶ Κύριλλος καὶ Ἐρέχθιος μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου δοξάζουσι σεσαρκωμένην, διασάφει μὲν τῆς φωνῆς τὴν διάνοιαν, λέγων ὡς καὶ αὕτη τὸ διάφορον τῶν ἑνωθέντων ἐκδιδάσκει φύσεων. Εἰ γὰρ μὴ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις καὶ ἡ θεία διάφορος, πάντως γε ἢ τὰ τῆς [4] σαρκὸς εἰς τὴν τῆς θεότητος οὐσίαν ἐτράπη, ἢ εἰς τὴν τῆς σαρκὸς ἡ θεότης, καὶ οὕτω γέγονε μία· ὅπερ Ἀπολιναρίου καὶ τῶν ὁμοστοίχων αἱρετικῶν ἄθεον φρόνημα. Ὁ μέντοι γε Κύριλλος ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῇ τὸ διάφορον τῶν φύσεων καὶ διὰ ταύτης τῆς φωνῆς ἀνομολογεῖσθαι δηλῶν, μετὰ τὸ εἰπεῖν αὐτὸν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, ἐπήνεγκεν· *Εἰ δὲ*, ὡς ἔφην, *ἐν τῷ σεσαρκῶσθαι λέγειν αὐτὸν σαφὴς ἐστι καὶ ἀναμφίλογος* [5] *ὁμολογία τοῦ, ὅτι* [6] *γέγονεν ἄνθρωπος, οὐδέν. Ἔτι κωλύει νοεῖν ὡς εἷς ὑπάρχων καὶ μόνος Υἱὸς* [7] *Χριστὸς ὁ αὐτὸς Θεός ἐστι καὶ ἄνθρω-*

[f] Luc. II, 53.

VARIÆ LECTIONES.

[2] τούτων add. A. [3] ἀπορήσει c. [4] τῆς libris deest. [5] ἀναμφίβολος c. [6] ὅτι libri ὅτι. [7] ὁ ante Χρ. add. A.

Digitized by Google

πος, ὥσπερ ἐν θεότητι τέλειος, οὕτω καὶ ἐν ἀνθρωπότητι. Ἰδοὺ φανερῶς ἔδειξεν ὅπως εἴρηται αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἡμῶν Πατράσι τὸ, Μία φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη. Τὴν μὲν τῶν φύσεων διαφορὰν σαφῶς[8] ἡ φωνὴ διδάσκει, παριστᾷ δὲ καὶ τὴν ἄκραν καὶ ἀδιάσπαστον ἕνωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς, καὶ ὡς εἷς ὑπάρχει καὶ μόνος Υἱὸς ὁ Χριστὸς[9] σεσαρκωμένος, καὶ οὐ δύο υἱοὶ, ὡς Νεστόριος ἐδυσφήμει, καθὸ καὶ αὐτὴ προβέβληται αὐτῷ ἡ φωνή· τί γὰρ ἂν ἄλλο καὶ σημανεῖ[10] τὸ, Ὁ αὐτός ἐστι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἢ δύο φύσεις ἡνωμένας ἐν ὑποστάσει μιᾷ; Ὥσπερ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἰπὼν, Δύο φύσεις Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἑρμηνεύων ἑαυτὸν εἶπεν, Ὥστε ὁ λέγων τὸν Χριστὸν Θεὸν[11] καὶ ἄνθρωπον δύο φύσεις ἑνωθείσας καθ' ὑπόστασιν ὁμολογεῖ. Καὶ ὁ ἱερὸς δὲ [426 H.] Κύριλλος ἐπαγαγὼν, Ὥσπερ ἐν θεότητι τέλειος, οὕτω καὶ ἐν ἀνθρωπότητι, τὸ ἓν δύο φύσεσι γνωρίζεσθαι τὸν Κύριον ἐκδιδάσκει, ὥστε τὸ λέγειν αὐτὸν μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τοῦ γνωρίζεσθαι τὰ ἑνωθέντα καθ' ὑπόστασιν εἴρηται, ἀλλ' εἰς παράστασιν τοῦ ἀδιαιρέτως ἄνθρωπον γενέσθαι τὸν Θεὸν Λόγον καὶ οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ ὡς ἑνὶ[12] τῶν προφητῶν κατῳκηκέναι. Καὶ πολλά τις[13] ἄλλα ἐν τῇ αὐτῇ εὕροι ἐπιστολῇ, δι' ὧν ἡ ὁμολογία μὲν τῶν δύο φύσεων ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ βεβαιοῦται, μόνον δὲ τὸ ἀνὰ μέρος τιθέναι τὰς φύσεις αἱρετικοῦ φρονήματος ἀπελέγχεται. Τὸ δὲ μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην κατὰ Νεστορίου προάγων οὐ τῶν φύσεων τὴν διαφορὰν ἀναιρεῖ, ἀλλὰ τὴν δυάδα τῶν ὑποστάσεων φανεροῖ[14]. Νεστόριος γὰρ οὐ διὰ τὸ γνωρίζειν τὰς δύο φύσεις[15] ἐπὶ Χριστοῦ, ἀλλὰ διὰ[16] τὸ διαιρεῖν τὸν ἀδιαίρετον εἰς ὑποστάσεις δύο τῆς Ἐκκλησίας ἐξωστράκισται· ὥστε ἡ μία φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη τὸν Νεστόριον διελέγχουσα, οὐδὲν ἕτερον δηλοῖ ἢ ὅτι μίαν ὑπόστασιν χρὴ τοῦ Θεοῦ Λόγου κηρύττειν σεσαρκωμένην, ὅπερ[17] φρόνημα τῆς εὐσεβείας ἐστὶ καὶ ἡ ἐν Καλχηδόνι σύνοδος ἐδογμάτισεν. Εἰπὼν μέντοι γε ὁ πολύαθλος Ἀθανάσιος φύσιν μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην οὐκ εἰς ἀναίρεσιν ἔφη τοῦ γνωρίζεσθαι τὴν διαφορὰν τῶν φύσεων, αἳ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἐπλήρουν ἕνωσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δεῖξαι βουλόμενος [813 R.] ὡς[18] εἷς[19] ἐστιν ὁ[20] Υἱὸς σεσαρκωμένος καὶ ἐνανθρωπήσας, καὶ μάλιστα κατὰ Παύλου τοῦ Σαμωσατέως ἀγωνιζόμενος, ὃς ἄλλον μὲν τὸν[21] πρὸ αἰώνων Υἱὸν, ἕτερον δὲ τὸν ἐπ' ἐσχάτων φρενοβλαβῶς ἐδογμάτιζε. Καὶ ὁ ἐν ἁγίοις δὲ Ἰούλιος διὰ τῆς αὐτῆς ἐννοίας ᾠδευε· κατὰ Παύλου γὰρ καὶ αὐτὸς τοῦ Σαμωσατέως καὶ τῶν ὁμοίων διὰ τῆς αὐτῆς φωνῆς ἐξωπλίζετο. Ὁ μέντοι γε Ἐρέχθειος εἰ μὲν ὡς Ἀθανάσιός τε καὶ Κύριλλος καὶ Ἰούλιος τὴν φωνὴν ἐκλαμβάνει, τοῦτο ἂν εἴη ἄμεινον, εἰ δὲ παρὰ τὴν ἐκείνων δόξαν, θαυμαστὸν οὐδέν· εἰς[22] γὰρ τὴν Εὐτυχοῦς νόσον πολλοὶ

A *Verbi natura incarnata.* Naturarum differentiam hæc vox dilucide ostendit, et summam et continuam unionem Dei Verbi et carnis declarat, utque unus exsistat Jesus Christus incarnatus, et non duo filii, ut Nestorii prava erat opinio, secundum quod et hæc ab eo vox profecta est. Quid enim aliud hoc significat: **259***a Idem est Deus et homo*, quam duas naturas unitas in una hypostasi, ut et Gregorius Theologus dicens: *Duas naturas, Deum et hominem*, interpretatus seipsum dicit, *quod qui asserit Christum Deum et hominem, duas naturas unitas personaliter profiteatur.* Et sanctus Cyrillus addens: *Quemadmodum in divinitate perfectum, sic et in humanitate*, in duabus naturis cognosci Dominum ostendit. Quare dicere ipsum unam naturam in-
B carnatam, non in ablatione cognitionis unitorum secundum personam dictum est, sed ut appareat indivisibiliter hominem fieri Dei Verbum, et non in homine, ut in uno prophetarum habitasse. Et similia in hac quis reperiat epistola, quibus duæ naturæ Christi confirmantur. Solum vero divisim ponere naturas, hæreticum est. Unam vero naturam Verbi incarnatam contra Nestorium adducens, non tollit divisionem naturarum, sed dualitatem hypostaseon. Nestorius enim non quia cognoscat duas in Christo naturas, sed dividendo indivisibile in duas personas ab Ecclesia expellitur. Quare una natura incarnata Nestorium reprehendens, nihil aliud ostendit, quam unam personam Dei Verbi oportere incarnatam prædicare. Quæ sententia est fidei nostræ et synodi
C Chalcedonensis. Confessor enim Athanasius ait unam tantum naturam Dei Verbi incarnatam, non ad tollendam naturarum differentiam, ait, cognosci naturarum discrimen, quæ hypostaticam impleant unionem, sed et ipse volens ostendere unum esse Filium incarnatum, et cum Paulo Samosatensi præcipue pugnat, qui alium ante sæcula Filium, alterum vero postea summa dementia asseruit. Sanctus quoque Julius eadem graditur via pugnatque idem cum eodem Paulo Samosatensi et aliis de hac voce. Erechthius, si quidem ut Athanasius, Cyrillus, et Julius, hanc vocem sumit, hoc præstantius fuerit: si vero præter eorum opinionem, nihil admirandum. Eum enim Eutychis morbo afflictum
D multi sancti viri deprehenderunt, **259***b* quem et ipse prodit, sic dicens: *Si quidem ex humano semine Christus fuit, concedam fructum esse secundum radicem: si vero e sancto Spiritu, secundum archangeli Gabrielis vocem Deus genitus est, quandoquidem a Deo generatus sit.* Sic quidem Erechthius, quem verisimile est non intellexisse verba Elisabeth, quæ Mariæ Deiparæ benedicens, exclamavit: *Benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui* [5]. Sed neque Isaiam intellexisse: *Erit*

[5] Luc. I, 42.

VARIÆ LECTIONES.

[8] σαφῶς] σαφῶς ἡ φῶς A. [9] Υἱὸς ὁ Χριστὸς σεσ. A: Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ σεσ. ς. [10] σημαίνει ς. [11] Χριστὸν καὶ Θεὸν ς. [12] ὡς ἐν ἑνὶ ς. [13] τις post εὕροι ponit ς. [14] φανεροῖ corr. A: φανερῶν ς. [15] ἐπὶ Χριστοῦ φύσεις ς. [16] διὰ add. A. [17] ἅπερ A: ὅ τι ς. [18] ὡς A: ὁ ς. [19] εἷς om. pr. A. [20] ὁ add. [21] τὸν] τῶν A. [22] εἰς A: εἰ ς.

Digitized by Google

radix Jesse, qui stat in signum populorum, in ipsum gentes sperabunt [h], et alia multa.

Post hæc de differentia quam substantia, genus, species ad hypostasin habet, tractat : quia illa commune quiddam ostendunt, hæc vero personam, et quod dicitur gentilibus singulare sive individuum : suæque sapientiæ, ut illi mos, varios adhibet testes, Basilium, Athanasium, Julium, Cyrillum, et ait, ut si quis denique reperiat aliquos Patres, qui naturam appellent hypostasin, non proprie sed abusive dici, intelligatur. Si enim sibi contraria et aliis dicere videantur, sacros Patres nostros injuria afficimus. Abutitur enim naturæ nomine pro hypostasi Athanasius epistola ad Julianum apostatam his verbis : *Unam appellare decet, ac potius confiteri Verbi naturam et hypostasin incarnatam.* Et Julius in epistola ad eos missa, qui de incarnatione Verbi contendebant, quam alibi unam Verbi naturam dixit, ibi personam appellavit. Quin et beatus Cyrillus in Scholiis sic habet : *Quando inconfusæ naturæ nominantur, sive hypostases, inde cognoscemus.* Et in tertio capite Anathematismorum : *Si quis duas Christi unius dividat naturas sive hypostases, post unionem solo copulans vinculo secundum dignitatem, hoc est auctoritatem, et non magis coitione, quæ secundum naturalem unionem est, anathema sit.* Et se ipse elucidans et Nestorium refellens, ostendensque qua ratione ipse duas naturas sentiat, dicit : *Tollentes personas* **260***a post unionem ; et utrumque dividentes, id est hominem pure, et Deum pure, intelligentes connexionem inter se, secundum solam dignitatem, duos omnino alicubi ponunt filios.* Idem autem beatus Cyrillus, qui alibi unam naturam Dei Verbi pronuntiavit incarnatam, dicit : *Certe uni personæ in Evangeliis omnes ponendæ voces, una hypostasi Verbi incarnata. Unus enim Dominus Jesus Christus secundum Scripturas.* Nihil vero commune cum iis qui dicunt duas naturas in propria et particulari hypostasi subsistere, ut Nestorius, et iis qui dicunt eas unitas, cum Verbum per hypostasim uniretur, ut sancta Ecclesia, et sacra synodus et Leo pontifex prædicant. Sed et infinita quædam differentia est inter impietatem et pietatem, et quantum lumen a tenebris distat.

A τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν τοῦτον ἐφώρασαν κείμενον, ἣν καὶ αὐτὸς ὑποδείκνυσιν [23] ὧδέ πως λέγων· *Εἰ μὲν ἀνθρωπίνης σπορᾶς ἦν βλάστημα ὁ Χριστὸς, συνετιθέμην ἂν τὸν καιρὸν εἶναι κατὰ τὴν ῥίζαν· εἰ δὲ ἐκ Πνεύματος ἁγίου κατὰ τὴν τοῦ ἀρχαγγέλου φωνὴν, Θεὸς ἐτέχθη, ἐπειδὴ καὶ Θεὸς ὁ τῆς γενέσεως πρόξενος.* Ὁ μὲν Ἐρέχθιος ταῦτα· ἔοικε δὲ ὁ ἀνὴρ μηδὲ τὰ τῆς Ἐλισάβετ συνιέναι ῥήματα, ἢ τὴν Θεοτόκον Μαρίαν εὐλογοῦσα [24-25], *Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶν*, ἀνακράζει, *καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου.* Ἀλλ' οὐδὲ τὸν Ἡσαΐαν [26] ἔγνω λέγοντα· *Καὶ ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαὶ, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσι.* Καὶ μυρία ἄλλα.

Μετὰ δὲ ταῦτα [27] περὶ τῆς διαφορᾶς, ἣν ἡ οὐσία καὶ τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος πρὸς τὴν ὑπόστασιν ἔχει, διαλαμβάνει, ὅτι τὰ μὲν τὸ κοινὸν δηλοῦσι, τὸ δὲ [28] τὸ πρόσωπον καὶ [29] ὃ λέγεται τοῖς ἔξω καθ' ἕκαστον. Καὶ τῆς ἰδίας γνώμης, ὡς ἔθος αὐτῷ, διαφόρους παρίστησι μάρτυρας, [427 H.] Βασίλειόν τε καὶ Ἀθανάσιον καὶ Ἰούλιον καὶ Κύριλλον, καί φησιν ὡς εἴ ποτέ τις εὕροι τινὰς τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν τὴν φύσιν εἰπόντας ὑπόστασιν, οὐ κυρίως τοῦτο ἀλλ' ἐν καταχρήσει νοείτω εἰρῆσθαι· εἰ γὰρ μή, ἑαυτοῖς τε τἀναντία καὶ πρὸς [30] ἀλλήλους λέγειν τοὺς ἱεροὺς ἡμῶν ἐξυβρίσομεν Πατέρας. Κατεχρήσατο μέντοι τῇ φύσει ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως Ἀθανάσιος μὲν ἐν τῇ πρὸς τὸν βασιλέα Ἰουλιανὸν [31] ἐπιστολῇ, λέγων· *Μίαν τοίνυν λέγειν δεῖ, μᾶλλον δὲ καὶ ὁμολογεῖν τοῦ Λόγου φύσιν τε καὶ ὑπόστασιν σεσαρκωμένην.* Καὶ Ἰούλιος δὲ ἐν τῇ γραφείσῃ παρ' αὐτοῦ ἐπιστολῇ πρὸς τοὺς κατὰ τῆς θείας τοῦ Λόγου σαρκώσεως ἀγωνιζομένους, ἣν ἀλλαχοῦ μίαν φύσιν εἶπε τοῦ Λόγου, ἐνταῦθα ὑπόστασιν ὀνομάζει· λέγει γάρ τι [32]..... ἀλλὰ καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος ἐν τοῖς Σχολίοις οὕτω φησίν· *Ὅτι* [33] *δὲ ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ ὑποστάσεις ἤγουν αἱ φύσεις* [34], *ἐντεῦθεν εἰσόμεθα.* Καὶ πάλιν ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ τῶν Ἀναθεματισμῶν, *Εἴ τις ἐπὶ τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ διαιρεῖ τὰς φύσεις ἤγουν τὰς ὑποστάσεις μετὰ τὴν ἕνωσιν, μόνῃ συνάπτων αὐτὰς συναφείᾳ τῇ κατὰ τὴν ἀξίαν ἤγουν αὐθεντίᾳ, καὶ οὐχὶ δὴ* [35] *μᾶλλον συνόδῳ τῇ καθ' ἕνωσιν φυσικὴν, ἀνάθεμα ἔστω.* Καὶ ἑρμηνεύων αὐτὸς ἑαυτὸν, καὶ ἅμα Νεστόριον στηλιτεύων καὶ δεικνὺς ποίῳ τρόπῳ οὗτος δύο φύσεις ἐφρόνησε, λέγει· *Οἱ διαιροῦντες τοίνυν τὰς ὑποστάσεις μετὰ τὴν ἕνωσιν, καὶ ἀνὰ μέρος τιθέντες ἑκατέραν, τουτέστιν ἄνθρωπον χωρὶς καὶ Θεὸν χωρὶς, ἐπινοοῦντες δὲ συνάφειαν αὐταῖς τὴν κατά* [36] *γε μόνην τὴν ἀξίαν, δύο που πάντως ἱστῶσιν υἱούς.* Ὁ αὐτὸς δὲ ἱερὸς Κύριλλος, ὁ ἀλλαχοῦ μὲν μίαν [37] φύσιν εἰρηκὼς τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, ἐν τῇ [38] πρὸς Νεστόριον τρίτῃ ἐπιστολῇ φησι μίαν ὑπόστασιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην [39]· λέγει γάρ· *Τοιγαροῦν ἑνὶ προσώπῳ τὰς ἐν* [40] *τοῖς Εὐαγγελίοις πάσας ἀναθετέον φωνὰς, ὑποστάσει μιᾷ, τῇ τοῦ Λόγου σεσαρκωμένῃ· εἷς γὰρ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ τὰς Γραφάς.* Οὐδὲν δὲ κοινὸν τοῖς δύο φύσεις λέγουσιν ἰδιοϋποστάτως [41] [816 R.] καὶ ἀνὰ μέρος, ὡς Νεστόριος, καὶ τοῖς λέγουσι

[h] Isa. xi, 10.

VARIÆ LECTIONES.

[23] ἀποδείκνυσιν ς. [24-25] εὐλογοῦσα κράζει εὐλ.. ς. [26] Ἡσ.] xi, 10. [27] δὲ ταῦτα A : ταῦτα δὲ ς. [28] τὸ δὲ A : τὰ δὲ ς. [29] καὶ ante τῆς om. A. [30] πρὸς A : τὸ πρὸς ς. [31] Ιουβιανὸν A. [32] pro τι versus vacuus in A. [33] ὅτι] libri ὅτε. [34] αἱ φύσεις ἤγουν ὑποστάσεις ς. [35] δὴ add. A. [36] τὴν κατὰ] τῇ κατὰ A. [37] μίαν μὲν A. [38] ἐν τῇ. [39] σεσαρκωμένην add. A. [40] τὰς ἐν om. pr. A : ἐν om. ς. [41] ἰδιοϋποστάτους A.

Digitized by Google

ταύτας ἠνωμένας ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἑνώσει τοῦ Λόγου[45], ὡς ἡ Ἐκκλησία τε καὶ ἡ ἁγία σύνοδος καὶ ὁ πάπας Λέων ἐπρέσβευεν. Ἀλλὰ[46] καὶ μυρία ἄλλη διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἀσεβείας καὶ τῆς εὐσεβείας, καὶ ὅση τοῦ φωτὸς πρὸς τὸ σκότος.

A Ὅτι ἐπειδὰν οἱ ἀπὸ Σεβήρου διελέγχωνται ταῖς τῶν θεοφόρων ἡμῶν Πατέρων φωναῖς, οἳ πρὸ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου διέλαμψαν καὶ τὰς δύο φύσεις ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἑνώσει τοῦ Λόγου ἐκήρυξαν, εἰς διαβολὴν αὐτῶν[44] εὐθὺς τρέπονται, σχῆμα μὲν, ὡς δοκοῦσιν, εὐπρόσωπον τῇ διαβολῇ περιτιθέντες[48], βαθύτερον δὲ τῶν ἀπροσώπους αὐτοὺς[49] ὑβριζόντων διακωμῳδοῦντες. Φασὶ γὰρ ὡς εἴρηται μὲν αὐτοῖς τῶν φύσεων τὸ δυαδικὸν, οὐκ ἀπὸ γνώμης δὲ οὐδ' ἑκουσίως οὐδὲ κατὰ πίστεως ὁμολογίαν, ἀλλ' ὡς ἐν ἀντιθέσει τῆς ψευδωνύμου γνώσεως καὶ κατ'[47] οἰκονομίαν καὶ ἐπὶ καιροῦ καὶ ὑπό τινος αἱρετικῆς ἀνάγκης ἐκβιαζομένοις. Καὶ τί ἂν εἴη τοῦτο ἢ τοὺς διδασκάλους ὑποκριτὰς ἀποφαίνειν[48] δειλούς [428 H.] τε καὶ τῆς ἀληθείας προδότας, καὶ τῆς οἰκοθεν εὐσεβείας τὸ ἀλλότριον καὶ αἱρετικὸν δόγμα προτιμῶντας, B καὶ ἑλκυσθέντας μᾶλλον πρὸς τὸ ἐκείνων βάραθρον ἢ ἐκεῖθέν τινας ἀνελκύσαντας; Ποῦ γὰρ ἔστι τοῖς τοιούτοις μετὰ Παύλου λέγειν, ὡς *Ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ, ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονε*, μυρίας τροπὰς πρὸς τὸν βίον[49] τρεπομένοις καὶ τὰς[50] εὐρίπου μεταβολὰς μιμουμένοις; Ἀλλὰ τί πάλιν φησὶν ἡ αἵρεσις; *Συγγνώμη τοῖς Πατράσιν*· ἡ γὰρ βία τῆς γνώμης ἐκράτησεν, ὥστε ἐξουσίαν λαβοῦσα λοιδορεῖν καὶ κατακρίνειν ὅτε βούλεται καὶ πάλιν ἀφιέναι τὸ[51] ἁμάρτημα, καὶ μόνον οὐχὶ βοῶσα· *Τὰ χείλη ἡμῶν παρ' ἡμῖν ἐστι· τίς ἡμῶν Κύριός ἐστι;* Πλὴν εἰ διότι πρὸς αἱρέσεις οἱ Πατέρες ἐμάχοντο, κἂν τῆς εὐσεβείας ἐξέπιπτον, διὰ τοῦτο συγγνώμης ἐπάξιοι, πῶς τῆς ἴσης συμπαθείας C ὑμῶν[52], εἰ καί τι παραχαράσσειν ἔδοξαν, οἱ ἐν Καλχηδόνι οὐκ ἀπήλαυσαν; Καὶ πρὸς δύο γὰρ αἱρέσεις καὶ οὗτοι διαμαχεσάμενοι, τὴν Νεστορίου καὶ Εὐτυχοῦς, ἐδογμάτισαν. Ἀλλ' οὕτως ἐστὶ πανταχοῦ τυφλὸν καὶ κωφὸν ἡ ἀσέβεια, καὶ οὔτε βλέπειν οἶδεν οὔτε ἀκούειν, οὐδ' ἅπερ αὐτὴ ἐκείνη προβάλλεται. Ἡ δὲ ἐν Καλχηδόνι σύνοδος εὐθὺς μὲν ἀρχομένη, ἃ κατὰ Νεστορίου Κύριλλος ἐν Ἐφέσῳ διεπράξατο, τούτοις τὸ κῦρος ἐπέθετο, καὶ τὰς πρὸ ταύτης δύο συνόδους εἰς ὅρον ἐδέξατο πίστεως, καὶ Ἄρειον δὲ καὶ Μακεδόνιον καὶ Νεστόριον τῷ αὐτῷ συνέδησεν ἀναθέματι, καὶ τοὺς εἰς υἱῶν δυάδα τὸ τῆς οἰκονομίας διασπῶντας μυστήριον, ὥσπερ καὶ τοὺς παθητὴν τοῦ Μονογενοῦς τολμῶντας λέγειν τὴν θεότητα, καταδικάζει δι' ἰσότητος. Ναὶ δὴ καὶ τοὺς δύο μὲν πρὸ τῆς ἑνώσεως D φύσεις τοῦ Κυρίου μυθεύοντας, μίαν δὲ μετὰ τὴν ἕνωσιν ἀναπλάττοντας τοῖς αὐτοῖς συνέσφιγξε βρόχοις τοῦ ἀναθέματος. Ὥρισε δὲ, καθάπερ καὶ αἱ[53] πρὸ αὐτῆς, *Μηδενὶ ἐξεῖναι πίστιν ἑτέραν προφέρειν*, ἤγουν συγγράφειν ἢ συντιθέναι ἢ φρονεῖν παρ' ἣν παρέδωκαν ἥ τε πρώτη καὶ ἡ δευτέρα οἰκουμενικὴ

Quia postquam Severiani refutantur sanctorum Patrum testimoniis, qui ante Chalcedonensem synodum floruerunt, et duas naturas in unione hypostatica promulgarunt, ad reprehensionem eorum sese convertunt, prætextum quidem, ut apparet, calumniæ speciosum prætexentes : gravius vero nemine nominato, ipsos veteris comœdiæ ritu conviciantes. Etenim, ut diximus, illi dualitatem naturarum, non ex sententia, neque libenter, neque ex fide confessionis asserunt : verum ut in contraposita falsæ cognitionis cognitione, sed secundum ordinationem occasionemque, et ab hæretica quadam necessitate compulsi. Et quid hoc aliud fuerit nisi eximios magistros ostendere improbos, et veritatis proditores, et propriæ pietati alienam et hæreticam opinionem anteponentes, et ad illorum barathrum potius tractos quam inde aliquos trahentes. Quomodo enim talia cum Paulo dicere liceat, *Quia sermo noster, qui fuit apud vos, non est in illo Est et Non : sed Est in ipso factum est* [i], innumeras in vita variationes admittentibus et Euripi mutationes imitantibus? Sed quid rursum asserit hæresis? *Venia Patribus danda.* **260***b* Si enim vi quadam sententiæ pervincit, tanquam potestatem nacta conviciandi, et condemnandi quod libeat, et rursum dimittere peccatum et tantum non sic exclamans: *Labia nostra a nobis sunt, quis noster Dominus est* [j]? Præterquam quod cum hæreticis Patres pugnarunt, etsi a pietate exciderunt, propterea venia digni, quomodo æqualis nobiscum affectionis, et si quid adulterare videantur, qui Chalcedonensi synodo non interfuerunt, et ad duas hæreses, et hi oppugnantes Nestorii opinionem et Eutychis, tradiderunt. Sed ubique adeo cæca est ac surda impietas, et neque cernere quidquam novit, neque audire, neque quæ illa ipsa proponit. Chalcedonense concilium statim initio, quæ contra Nestorium beatus Cyrillus Ephesi tractavit, iis decretam auctoritatem addidit, et ante hoc duas habitas synodos tanquam fidei definitrices recepit, et Arium, Macedonium, Nestorium eodem damnavit anathemate : et qui in filiorum dualitatem incarnationis secant mysterium, quemadmodum audentes dicere Unigeniti divinitatem patibilem, pariter condemnant, ita et duas ante unionem Domini naturas confingentes, unam post unionem formantes, eadem compede constringit. Definivit autem, quemadmodum quæ ante hanc synodum, *nemini fas esse aliam profiteri fidem*, hoc est conscribere, vel componere, vel sentire, præter quam tradidit prima et secunda synodus generalis. Qui vero audeant aliud symbolon præter hoc scribere vel docere, qui volunt

[i] II Cor. I, 18, [j] Psal. IX, 5

VARIÆ LECTIONES.

[45] τοῦ λόγου ἑνώσει ς. [46] ἄλλη] ἀλλ' ἡ A. [47] ἑαυτῶν ς. [48] περιθέντες ς. [49] αὐτὰς Scaliger. [50] καὶ ὁ κατ' ς. [48] προκριτὰς ὑποφαίνειν ς. [49] τὴν βίαν Hœschelius. βίον καὶ οὐ τρ. ς. [50] τὰς] τὰς καὶ ς. [51] ὅ, τι ς. [52] ἡμῶν ς. [53] αἱ] ὁ pr. A.

Digitized by Google

converti ex Judaismo et ethnicismo, cujuscumque tandem sectæ, privari episcopos quidem aut clericos dignitate, monachos vero aut laicos excommunicari. αἱρέσεως οἱασδηποτοῦν, ἐπισκόπους μὲν ἢ κληρικοὺς ὄντας ἀλλοτριοῦσθαι τοῦ ἀξιώματος, [817 R.] μονάζοντας δὲ ἢ λαϊκοὺς ἀναθεματίζεσθαι.

A ἁγία σύνοδος· τοὺς δὲ τολμῶντας ἕτερον παρ' ἐκεῖνο σύμβολον συγγράφειν ἢ διδάσκειν τοὺς[84] θέλοντας ἐπιστρέφειν ἐξ Ἰουδαϊσμοῦ ἢ Ἑλληνισμοῦ ἤγουν ἐξ

Hæc fere a Leone pontifice dicta sunt in epistola ad Flavianum Constantinopoleos, quibus clare ejus pietas elucescit, et ibidem adhortatione atque consilio sermonem claudit, eos qui epistolam susceperi sunt, adhortans ut errorem deponant, et piorum sententiam amplectantur. Sic quidem libro tertio.

Ταῦτα εἰπὼν καὶ ῥητὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ πάπα Λέοντος τῆς πρὸς Φλαβιανὸν τὸν Κωνσταντινουπόλεως παρατίθησιν, ἐν οἷς αὐτοῦ λαμπρὰ διαλάμπει ἡ εὐσέβεια. Κἀκεῖθεν εἰς παραίνεσιν καὶ συμβουλὴν συγκλείει τὸν λόγον, μεταθέσθαι τῆς πλάνης τοὺς δεχομένους τὴν ἐπιστολὴν παρακαλῶν καὶ τῷ τῆς εὐσεβείας συναφθῆναι φρονήματι. Οὕτω μὲν καὶ ὁ γ' λόγος.

Quartum vero ad Orientis monachos elaboravit, Deopassitarum hæresi infectos, quorum unum, facile B falsas criminationes ostendens, crimine se purgat; quos ab hæretica opinione conatur avertere, de recta fide proferens testimonia, quibus et **261***a* in prioribus usus est, Athanasii, Ambrosii, Cyrilli, aliorumque Patrum, quibus Dominum nostrum Jesum Christum in divinitate et humanitate perfectum clarissime ostendit, quorum unum est sancti Ambrosii confessoris Mediolani episcopi, quod in libro *Contra Apollinarium* produxit hoc modo: *Sed in quantum, inquit, hos accusamus, prodierunt alii dicentes: Corpus Domini et divinitatem, unius naturæ. O blasphemiam ex Tartaro eructatam! Ariani enim paulo magis ferendi sunt, quorum error per hos confirmatur, Patrem, Filium, et Spiritum sanctum, non unius naturæ asserentes. Quandoquidem Christi divinitatem* C *et carnem, unam dicunt.* Hujus sancti viri verba etiam perstrenuus Cyrillus contra Nestorium adducit, quibus dignum eum fide et admirandum ducit. Dicit vero et idem Cyrillus multis modis pietatem corroborans in libro *De fide: Solutum est templum tempore triduanæ sepulturæ illo volente.* Et iterum: *Resurrexit, et unitum est ipsi Verbo ineffabiliter, tribus diebus non in illo mistum, vel carne indutum, sed in se servans inconfusam proprietatem naturarum, quæ diversæ erant essentiæ.* Et rursum commentario in Matthæum libro I: *Nisi scivisset a Deo infusa Scriptura, hominem et Deum, Christum esse, etsi unus et idem intelligeretur. Tribuit igitur sanctus evangelista tanquam unicuique parti decorum, clarum* D *et inconfusum mysterii sermonem servans. Nam hæc quidem propria esse scivit, et convenientia humanitatis terminis: illa vero excellentiæ ineffabilis deitatis.* Ergo non solum duas naturas, sed et duas operationes Cyrillus confitetur, ut in *Thesauris* loquitur: *Non enim incommutabiles virtutes et operationes ad ea quæ alterius generationis et essentiæ producit.* Et rursum: *Quemadmodum separatam habent essentiæ vel qualitatis rationem, sic et diversam operationem servant.* Et iterum: *Non enim unam sane esse naturalem operationem dabimus Dei et creaturæ, ut neque*

Ἔστι δὲ καὶ ὁ δ' αὐτῷ πεπονημένος πρός τινας ἀνατολικοὺς μοναχοὺς, [429 H.] τῇ αὐτῇ τῶν Θεοπασχιτῶν κατεχομένους αἱρέσει. Ὧν ἐγκαλεσάντων τινὰ, ῥᾳδίως μὲν τὰς ἐγκλήσεις ψευδεῖς ἐπιδείξας τὸ ἔγκλημα ἀπολύεται[85], παραινεῖ δὲ καὶ αὐτοὺς μεταθέσθαι τῆς αἱρετικῆς δόξης, φέρων ὑπὲρ τοῦ ὀρθοῦ δόγματος μαρτυρίας αἷς καὶ ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ ἐχρήσατο, Ἀθανασίου τέ φημι καὶ Ἀμβροσίου καὶ Κυρίλλου καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων, δι' ὧν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν θεότητι τέλειον καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειον διαπρυσίᾳ τῇ φωνῇ ἀνεκήρυξαν[86]. Ὧν ἐστι μία καὶ ἡ τοῦ ἐν ἁγίοις Ἀμβροσίου, ἐπισκόπου Μεδιολάνων καὶ ὁμολογητοῦ, ἣν ἐν τῷ κατὰ Ἀπολιναρίου λόγῳ παρέθετο, ἔχουσα οὕτως· Ἀλλ' ἐν ὄσῳ, φησὶ, τούτους[87] *ἐλέγχομεν, ἀνεχύησαν ἕτεροι λέγοντες τό τε σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ τὴν θεότητα μιᾶς φύσεως. Ποῖος Ἅδης τὴν τοσαύτην ἠρεύξατο βλασφημίαν; Ἀρειανοὶ γὰρ ἤδη τυγχάνουσιν ἀνεκτότεροι, ὧν ἡ ἀπιστία διὰ τούτους κρατύνεται μείζονι*[88] *φιλονεικίᾳ Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα μιᾶς οὐσίας μὴ λέγειν, ἐπειδήπερ οὗτοι τὴν θεότητα τοῦ Κυρίου καὶ τὴν σάρκα μίαν ἐκήρυξαν.* Τοῦ δὲ ἱεροῦ τούτου ἀνδρὸς χρῆσιν ὁ νικηφόρος Κύριλλος κατὰ Νεστορίου πρ-ήνεγκεν, ἐξ[89] ὧν αὐτοῦ τὸ ἀξιόπιστον καὶ θαυμαστὸν ἐπιδείκνυται. Λέγει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἅγιος Κύριλλος ἄλλα τε πολλὰ κρατύνων τὴν εὐσέβειαν, καὶ ἐν τῷ *Περὶ πίστεως* λόγῳ· *Λέλυται μὲν ὁ ναὸς ἐν τῷ καιρῷ τῆς τριημέρου ταφῆς βουλομένου αὐτοῦ, καὶ πάλιν ἀνέστησε, καὶ ἠνώθη αὐτῷ ἀῤῥήτῳ*[90] *λόγῳ, τῇ τριημέρῳ οὐ κεκραμένος ἐν αὐτῷ ἢ* D *ἀποσεσαρκωμένος, ἀλλὰ σώζων ἐν ἑαυτῷ τῶν δύο φύσεων τῶν ἑτεροουσίων ἀσύγχυτον τὴν ἰδιότητα.* Καὶ πάλιν ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον ὑπομνήματι, βιβλίῳ α'· *Πλὴν οἶδεν ὁ λόγος τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἄνθρωπον ὄντα καὶ Θεὸν τὸν Χριστὸν, εἰ καὶ εἷς νοοῖτο καὶ ὁ αὐτός. Ἀπονέμει τοιγαροῦν ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴς τὸ οἰκεῖον τῶν μερῶν ἑκατέρῳ πρέπον, ἁπλανῆ καὶ ἀσύγχυτον τοῦ μυστηρίου διατηρήσας τὸν λόγον. Τὰ μὲν γὰρ ἰδικῶς οἶδεν ὄντα τε καὶ πρέποντα τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις, τὰ δὲ ταῖς ὑπεροχαῖς τῆς*

VARIÆ LECTIONES.

[84] τοὺς A: τοὺς δὲ ς. [85] libri ἀποδύεται cf. p. 265 a 24. [86] ἀνεκήρυξεν ς. [87] τούτοις ς. [88] libri κρατ. ὡς μείζονι f. p. 251 b 7. [89] ἐξ A : εἶναι ς. [90] ἀῤῥήτως ς.

Digitized by Google

ἀῤῥάστου θεότητος. Οὐ μόνον δὲ δύο φύσεις ὁ Κύριλλος ἀλλὰ καὶ δύο ἐνεργείας κηρύττει, ὡς ἐν τοῖς Θησαυροῖς λέγει· Οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων πρὸς τὸ ἑτερογενὲς καὶ ἑτεροούσιον τὰς αὐτὰς ἀπαραλλάκτους φορήσει δυνάμεις τε καὶ ἐνεργείας. Καὶ πάλιν· Ὥσπερ ἀπεσχοινισμένον ἔχουσι τῆς οὐσίας ἤτοι τῆς ποιότητος τὸν λόγον, οὕτω καὶ διάφορον ἀποσώζουσι τὴν ἐνέργειαν· καὶ πάλιν· Οὐ γὰρ δήπου μίαν εἶναι φυσικὴν τὴν ἐνέργειαν δώσομεν Θεοῦ καὶ ποιήματος, ἵνα μήτε τὸ ποιηθὲν εἰς τὴν θείαν ἀναγάγωμεν οὐσίαν, μήτε μὴν τῆς θείας φύσεως τὸ ἐξαίρετον εἰς τὸν τοῖς γεννητοῖς πρέποντα[61] καταγάγωμεν τρόπον.

aliquid creatum ad divinam essentiam **261** *b referamus, neque divinæ naturæ præstantiam ad modum humanitatis reducamus.*

Ἐπειδὴ δὲ οἱ πρὸς οὓς ἔγραφεν ἐζήτησαν ψιλῶς τὴν λέξιν τὴν ἑκατέρα παρὰ τίσιν εἴρηται τῶν Πατέρων, [820 B., 430 H.] προκομίζει χρῆσιν κειμένην ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Κυρίλλου ἑρμηνείᾳ, ἔχουσαν οὕτως· Οὐκ ἀνάχυσίν τινα [τῆς[62]] εἰς ἀλλήλας τῶν φύσεων πεπρᾶχθαι φαμεν· μενούσης δὲ μᾶλλον ἑκατέρας τοῦθ' ὅπερ ἐστίν, ἡνῶσθαι σαρκὶ νοοῦμεν τὸν Λόγον. Καὶ πάλιν τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν αὐτῶν· Καὶ οὐ δήπου φαμὲν ἀνάχυσιν ὥσπερ τινὰ συμβῆναι περὶ τὰς φύσεις, ὡς στῆναι[63] τὴν τοῦ Λόγου φύσιν εἰς τὴν τοῦ ἀνθρώπου τυχόν· ἀλλ' οὐδ' αὖ πάλιν τὴν ἀνθρωπίνην εἰς τὴν αὐτοῦ τοῦ[64] Λόγου· νοουμένης δὲ μᾶλλον καὶ ὑπαρχούσης ἑκατέρας ἐν τῷ τῆς ἰδίας φύσεως ὅρῳ πεπρᾶχθαί φαμεν τὴν ἕνωσιν, ἐνοικήσαντος τοῦ Λόγου σωματικῶς τῷ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου ναῷ. Ὡσαύτως δὲ λέγει καὶ Βασίλειος ὁ Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας ἐν τῷ κατ' Εὐνομίου λόγῳ· Διὸ μετὰ πάσης ἀκριβείας τε καὶ εὐλαβείας δεῖ συνορᾶν, ὅπως ἂν ἐν τῷ ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ἑκατέρας φύσεως ἀποδειχθῇ ἡ ἀλήθεια.

Cum vero illi ad quos scripsi quæsiverunt tenui dictione, quæ ab aliquibus Patribus dicta sunt, ostendit usum qui est in interpretatione Cyrilli ad Hebræos hoc modo: *Non refusionem aliquam naturarum in se mutuo factam esse dicimus, manente potius utraque, hoc, quod est, uniri carni intelligimus Verbum.* Et rursum idem in eadem re: *Et non dicimus, velut quamdam refusionem in naturis factam esse, ut sitam Verbi naturam in hominis, verbi causa, tenuitatem, sed neque rursum humanam in ipsam Dei: intellecta potius et subsistente utraque in propriæ naturæ termino, factam unionem dicimus, inhabitante corporaliter Verbo in templo, quod ex beata Virgine sumpsit.* Sic et Basilius Cæsareæ Cappadociæ episcopus libro *Contra Eunomium: Propterea omni contentione et cautione considerandum est, quomodo in uno eodemque utriusque naturæ ostendatur veritas.*

Ὅτι μέντοι γε οὐ μίαν οἱ Πατέρες ἡμῶν ἐπὶ Χριστοῦ ἀλλὰ δύο φύσεις ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἑνώσει κηρύττουσιν, εἴρηται μὲν καὶ πρότερον, οὐδὲν δὲ κωλύει καὶ νῦν παραστῆσαι. Λέγει γὰρ ὁ ἐν ἁγίοις Γρηγόριος[65] ὁ Νύσσης ἐν τῷ κατὰ Ἀπολιναρίου λόγῳ· Εἰ οὖν ἐν τοῖς ἐναντίοις ἰδιώμασιν ἡ θατέρου τούτων θεωρεῖται φύσις, τῆς σαρκός τε λέγω καὶ τῆς θεότητος, πῶς μία αἱ δύο; Καὶ ὁ ἐν ἁγίοις δὲ Ἐφραὶμ ἐν τῷ Περὶ ἐναῤῥωπήσεως καὶ Εἰς τὸν μαργαρίτην· Οὐχ ἡττήθη, φησὶ, τῇ πλοκῇ τῆς προσλήψεως, ἵνα ἀπολέσῃ ὃ ἔσχε, καὶ ὃ μὴ ἔσχε γένηται. Τέλειον ἔχει ὃ ἦν, καὶ τέλειον ἔχει ὃ προσέλαβε. Καὶ Κύριλλος δὲ ἐν τῇ πρὸς Εὐλόγιον ἐπιστολῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πρὸς Σούκενσον[66] πρώτῃ καὶ ἐν τῷ Περὶ πίστεως λόγῳ καὶ ἐν τῷ Κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Νεστορίου καὶ ἐν τοῖς Θησαυροῖς τὰ αὐτὰ λέγει. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τῷ Περὶ ἐναῤῥωπήσεως λόγῳ· φησὶ γάρ· Ἀλλ' εἰς ἓν ἄμφω συλλέγων κατὰ σύμβασιν οἰκονομικὴν τὰ τῶν φύσεων ἰδιώματα διὰ μυρίων ὅσων ἡμῖν ὁρᾶται λόγων. Καὶ μεθ' ἕτερα· Ἐπαγωνιεῖται δὲ αὖ καὶ συναθλήσει τῷ λόγῳ καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης, μονονουχὶ καὶ συναγείρων τὰς φύσεις, καὶ συνδέων [τὴν φύσιν] τῶν ἑκατέρᾳ[67] προσόντων ἰδιωμάτων τὴν δύναμιν. Καὶ ἐκ μυρίων ἄλλων λόγων αὐτοῦ τὰ αὐτὰ ἔστι λαβεῖν. Ἑρμηνεύων δὲ τὸν προφήτην Ζαχαρίαν οὕτω φησίν· Ὁ δέ γε θεσπέσιος Ἰεζεκιὴλ[68] θεό-

Quoniam Patres quidem non unam in Christo, sed duas naturas in personali unione confitentur. Quod et antea dictum est, nunc vero idem recensere nihil prohibet. Dicit enim Gregorius Nyssenus in libro *Contra Apollinarium: Sic igitur in contrariis proprietatibus utraque harum cognoscatur natura, carnis, inquam, et Dei, quomodo una sunt duæ.* Et sanctus Ephræm in libro *De incarnatione*, et in *Margaretam: Non minuta est*, inquit, *connexio assumptionis, ut perdiderit quod habuit; et quod non habuit, adepta sit. Sed perfectum est quod assumpsit, et quod adepta est.* Et Cyrillus epistola ad Eulogium, et prima ad Succensum, et in Oratione de fide, et libro *Contra* impium *Nestorium*, et in *Thesauris* eadem dicit, similiter et libro *De incarnatione*, sic habet: *Sed in unam utrasque collegisse secundum conjunctionem œconomicam naturarum proprietates, multis sermonibus nobis ostenditur.* Et post alia: *Contendit et certat oratione; verum et sapiens Joannes tantum non connectens* **262***a potestatem proprietatum accidentium utrique naturæ.* Sed e multis aliis locis hæc fas est colligere. Exponens enim prophetam Zachariam sic ait: *Sanctus Ezechiel thronum vidisse se dixit:* « In firmamento super caput Cherubim [k]: » *Dixit se in throno vidisse sedentem quemdam duplicis naturæ.* Et rursum, Commentario in Joannem libro secundo habet: *Cum aliquid facies,*

[k] Ezech. x, 18.

VARIÆ LECTIONES.

[61] τρέποντα ς. [62] τῆς expungit Scaliger. [63] στῆναι] fortasse legendum μεταστῆναι. [64] αὐτοῦ] τοῦ αὐτοῦ ς. [65] ὁ post Γρηγόριος add. A. [66] οὐκενσον A. [67] ἑκάτερα ς. [68] Ἰεζ.] x, 18.

Digitized by Google

quando nobis simplex, naturam ingreditur duplex; et alia sexcenta. Quomodo non ex duabus naturis dixit sacra synodus Christum esse, luculenter declarans, ante sæcula cum e Patre natum divinitate, et in ultimis diebus nostra causa et ad nostram salutem e Maria Deipara semperque Virgine humanitate. Alioqui si Cyrilli epistolas amplexus sit, quæ ubique illud e duabus naturis vociferantur: quomodo non sine causa hæresis adversus sanctum synodum fremit?

A *νον τεθεᾶσθαι φησιν ἐπὶ στερεώματος ὑπερκείμενον τῶν Χερουβίμ· ἔφη δὲ ὅτι τὸν ἐπὶ θρόνου καθήμενον ἑώρακε διφυᾶ.* Καὶ πάλιν ἑρμηνεύων τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ φησίν· *Ἐπεὶ τί ποιήσεις, ὅταν ἡμῖν ὁ ἁπλοῦς τὴν φύσιν εἰσβαίνῃ διπλοῦς;* καὶ μυρία ἄλλα. Πῶς δὲ οὐκ ἐκ δύο φύσεων εἶπεν ἡ ἁγία σύνοδος τὸν Χριστὸν, διαῤῥήδην βοῶσα πρὸ αἰώνων τὸν αὐτὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεγενῆσθαι κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς Θεοτόκου [431 R.] καὶ Ἀειπαρθένου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα; ἄλλως τε δὲ εἰ τὰς Κυρίλλου ἠσπάσατο ἐπιστολὰς, αἳ πολλαχοῦ τὸ ἐκ δύο φύσεων διακεκράγασι, πῶς οὐ μάτην ἡ αἵρεσις κατὰ τῆς ἱερᾶς συνόδου φρυάττεται;

Verum inspice malignitatem hæreticorum. Dicente enim synodo: *De Patre et Filio et Spiritu sancto docent perfectionem, et Domini incarnationem recte sentientibus ob oculos ponunt.* Quatuor in Trinitate personas illam dicere furenter accusator exclamavit. Quare? quia, cum dixisset Patrem, Filium et Spiritum sanctum, et Domini incarnationem pro persona adjunxit. Verum hanc blasphemiam sanctus scriptor in caput auctorum retorquet, multis testimoniis antiqua traditione hunc ordinem esse ostendens, ut post sanctæ et supernaturalis Trinitatis laudes, unius in Trinitate incarnationem sancta Ecclesia confiteatur, ne autem quaternitatem connumeret. Sic Cyrillus, libro VII *De adoratione in spiritu et veritate*, loquitur; sic et in Evangelium Joannis et Matthæi, aliique permulti.

Ἀλλ' ὅρα τὸ κακοῦργον τῆς αἱρέσεως. Φαμένης γὰρ τῆς συνόδου· *Περί τε γὰρ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ* B *καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκδιδάσκουσι τὸ τέλειον, καὶ τοῦ Κυρίου τὴν ἐνανθρώπησιν τοῖς πιστῶς δεχομένοις παρίστησι*[69]· Τετράδα εἰπεῖν ἐμμανῶς ἡ κατήγορος ἀνεβόησε. Διὰ τί; [821 R.] διότι μετὰ τὸ εἰπεῖν Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον τὴν τοῦ Κυρίου ἐπήγαγεν ἐνανθρώπησιν. Ἀλλὰ καὶ ταύτην ὁ συγγραφεὺς τὴν συκοφαντίαν εἰς τὰς τῶν συκοφαντῶν ἔτρεψε κεφαλὰς, μυρίαις μαρτυρίαις ἀρχαιοπαράδοτον εἶναι τὴν τοιαύτην ἐπιδειξάμενος σύνταξιν, ὡς μετὰ τὴν τῆς ἁγίας καὶ ὑπερφυοῦς Τριάδος ἀνύμνησιν τὴν τοῦ ἑνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος σάρκωσιν ἡ Ἐκκλησία θεολογεῖ, μηδαμῶς τετράδος ἐγκληθεῖσα συναριθμησιν. Οὕτω Κύριλλος ἐν τῷ ἑβδόμῳ λόγῳ τῆς ἐν Πνεύματι λατρείας λέγει, οὕτως ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ, οὕτως ἐν τῷ κατὰ Ματ- C θαῖον, καὶ μυρίοι ἄλλοι.

Clare vero in multis suis libris divus Cyrillus, et in divinitate perfectum, et in humanitate Christum prædicat et tradit. Quibus et sacra consentiens synodus, unum eumdemque Jesum Christum unigenitum in duabus naturis inconfuse et indivise prædicavit. Quibus iterum **262***b* Cyrillus in epistola ad Succensum consentit, dicens: *Intelligentes ergo, ut dixi, incarnationis modum: videamus quomodo duæ naturæ, per unionem inseparabilem, inconfuse, insolubiliter inter se convenerint. Caro enim caro est, non divinitas, licet Dei caro facta sit. Eodem modo et Verbum Deus est, non caro, licet per incarnationem propriam sibi carnem fecerit.* Et deinde: *Quantum profecto sub intelligentiam cadere possit, et sub oculos animæ, quo modo incarnatus est Unigenitus, duas naturas esse dicimus: unum vero Christum, Filium, Dominum, Dei Verbum incarnatum et hominem factum:* Et in epistola ad Orientales: *Duarum naturarum unio facta est, ideo unum Christum, unum Filium, unum Dominum confitemur.* Et in epistola ad Acacium Meliteues episcopum: *Cum itaque curiose incarnationis modus inquiritur, duo quædam inter se ineffabiliter et sine confusione, per unionem conjuncta humana mens omnino videt, incarnatum vero nequaquam intelligit, sed unum ex*

Λαμπρῶς δὲ καὶ ἐν πολλοῖς αὐτοῦ λόγοις ὁ νικηφόρος Κύριλλος τὸ ἐν θεότητι τέλειον καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τοῦ Χριστοῦ τέλειον ἀνακηρύττει καὶ παραδίδωσιν. Ὃ καὶ ἡ ἁγία συνᾴδουσα σύνοδος ἕνα τὸν αὐτὸν Ἰησοῦν Χριστὸν Κύριον[70] μονογενῆ ἐν δυσὶ φύσεσιν ἀσυγχύτως τε καὶ ἀδιαιρέτως ἐκήρυξεν. Οἷς πάλιν ὁ ἱερὸς Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῇ συμφθέγγεται, λέγων· *Ἐννοοῦντες τοίνυν, ὡς ἔφην, τῆς ἐνανθρωπήσεως τὸν τρόπον, ὁρῶμεν ὅτι δύο φύσεις συνῆλθον ἀλλήλαις καθ' ἕνωσιν ἀδιάσπαστον ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως· ἡ γὰρ σὰρξ σάρξ ἐστι καὶ οὐ θεότης, εἰ καὶ γέγονε Θεοῦ σάρξ· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Λόγος Θεός ἐστι καὶ* D *οὐ σὰρξ, εἰ καὶ ἰδίαν ἐποιήσατο τὴν σάρκα οἰκονομικῶς.* Καὶ μεθ' ἕτερα· *Οὐκοῦν ὅσον μὲν ἦκεν εἰς ἔννοιαν καὶ εἰς μόνον τὸ ὁρᾶν τοῖς τῆς ψυχῆς ὄμμασιν, ὃν τρόπον ἐνηνθρώπησεν ὁ μονογενὴς, δύο τὰς φύσεις εἶναι φαμεν, ἕνα δὲ Χριστὸν καὶ Υἱὸν καὶ Κύριον τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐνανθρωπήσαντα καὶ σεσαρκωμένον.* Καὶ ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἀνατολικοὺς ἐπιστολῇ· *Δύο γὰρ φύσεων ἕνωσις γέγονε, διὸ ἕνα Χριστὸν, ἕνα Υἱὸν, ἕνα Κύριον ὁμολογοῦμεν.* Καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἀκάκιον τὸν Μελιτηνῆς· *Ὅτε*[71] *τοίνυν ὁ τῆς σαρκώσεως πολυπραγμονεῖται τρόπος, δύο τὰ ἀλλήλοις ἑπορ-*

VARIÆ LECTIONES.

[69] παρίστησι] imo παριστῶσι. [70] Κύριον et mox τε add. A. [71] ὅτε] ὅτι A : ὅταν ς.

Digitized by Google

ῥήτως τε καὶ ἀσυγχύτως συνηνεγμένα[78] καθ' ἕνωσιν ὁρᾷ δὴ πάντως ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ἐρωθέντα τε μήν[79] διιστησιν οὐδαμῶς, ἀλλ' ἕνα τὸν ἐξ ἀμφοῖν καὶ Υἱὸν καὶ Χριστὸν καὶ Θεὸν καὶ Κύριον εἶναι πιστεύει καὶ ἀραρότως εἰσδέχεται. Καὶ ἐν τοῖς Σχολίοις· Γεγονότα δὲ σάρκα καὶ ἐν ἡμῖν σκηνῶσαι φησιν, ἵνα δι' ἀμφοῖν ἀποδείξῃ καὶ γενόμενον ἄνθρωπον καὶ οὐ μεθέντα τὸ ἴδιον. Μεμένηκε γὰρ ὅπερ ἦν, νοεῖται δὲ πάντως ἕτερον ἐν ἑτέρῳ τὸ κατοικοῦν, τουτέστιν ἡ θεία φύσις ἐν ἀνθρωπότητι, καὶ οὐ παθοῦσα φυρμὸν ἢ ἀνάχυσίν τινα καὶ μετάστασιν τὴν εἰς[74] ὅπερ οὐκ ἦν. Τὸ γὰρ οἰκεῖν ἐν[75] ἑτέρῳ λεγόμενον οὐκ αὐτὸ γέγονε τοῦθ' ὅπερ [432 H.] ἐστὶ τὸ ἐν ᾧ κατοικεῖ, νοεῖται δὲ μᾶλλον ἕτερον ἐν ἑτέρῳ. Καὶ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ δὲ τοῦ Λευϊτικοῦ[76]· Διὰ τοῦτο καὶ δύο λαμβάνεται τὰ ὀρνίθια καὶ νοεῖται πάλιν ὡς ἐν ἀμφότερα, πλὴν ζῶντα καὶ καθαρά. Ζωῆς γὰρ καὶ καθαρότητος ἁπάσης παρεκτικὸς καὶ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ὁ λόγος καὶ ὁ ἐκ Παρθένου ναὸς τὸν αὐτὸν Λόγον ἔχων ἐν ἑαυτῷ· ἦν γὰρ ἴδιον αὐτοῦ τὸ σῶμα, καὶ οὐχὶ ἀλλότριον φόρημα. Διά τοι τοῦτο καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Καὶ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ δὲ τοῦ κατὰ Ματθαῖον[77] Εὐαγγελίου· Οὐκοῦν ὁ στατὴρ ὁ ἀληθινός τε καὶ νοητὸς καὶ ὡς ἐν τύπῳ τῷ ἐξ ὕλης δηλούμενος αὐτός ἐστιν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ[78] Χριστός, διπλοῦς χαρακτήρ. Καὶ μεθ' ἕτερα· Ὁ στατὴρ τοιγαροῦν ὁ νοητός, τουτέστι τὸ νόμισμα τὸ βασιλικὸν, [824 R.] ὁ ἐν ἑνότητι διπλοῦς χαρακτήρ, ἑαυτὸν ὑπὲρ πάντων ὡς παρὰ πάντων προσκεκόμικε τῆς ἡμετέρας ζωῆς ἀντίλυτρον. Καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἀρείου λόγῳ πάλιν· Διττὸς οὖν ἄρα ἐστὶν ὁ ἐφ' Υἱῷ λόγος· ἀναθετέον δὴ οὖν ὡς Θεῷ τὰ[79] Θεοῦ καὶ ὡς καθ' ἡμᾶς γεγονότι τὰ ἀνθρώπινα· καὶ πάλιν· Ἆρ' οὖν (ἐρήσομαι γὰρ) σοφοὶ καὶ ἀγχίνοι καταλογισθεῖεν ἂν οἱ διφυᾶ καὶ διπλοῦν τὸν ἕν γε τούτοις προσιέμενοι[80] Λόγον, καὶ καιροῖς ἀπορέμοντες τοῖς καθήκουσι τὴν μυσταγωγίαν; Καὶ ἐν τῷ θ' λόγῳ τῆς ἐν πνεύματι λατρείας· Ἐξ ἀργύρου δὲ καὶ ἐκ δυοῖν ἡ βάσις· λαμπρὸς γὰρ ἐν γῇ καὶ διαφανὴς ὁ Χριστὸς, κατά γε τὸ, Θεὸς[81] Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν, καὶ οἱονεὶ διφυᾶ τὴν γνώμην ἔχων· νοεῖται γὰρ ἐν ταυτῷ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Τοῦτο γὰρ, οἶμαι, ἐστὶ τὸ διπλῆν ἐξ ἀργύρου τὴν βάσιν ἔχειν. Καὶ ἐν τῷ Κατὰ Νεστορίου λόγῳ· Ἑτέρα μὲν γὰρ παρὰ τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἡ σὰρξ, κατά γε τὸν τῆς ἰδίας φύσεως λόγον, ἑτέρα δὲ πάλιν οὐσιωδῶς ἡ αὐτοῦ τοῦ Λόγου φύσις. Οὕτω σύμφωνος τῶν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου δογμάτων ἡ Κυρίλλου πανταχοῦ δόξα.

Πάλιν μέντοι τῆς αὐτῆς ὁσίας συνόδου φαμένης, Οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνῃρημένης διὰ τὴν ἕνωσιν, σωζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ἰδιότητος ἑκατέρας φύσεως, καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης, ὅρα πῶς κατ' οὐδένα τρόπον ὁ νικηφόρος Κύριλλος διαφωνεῖ. Ἐν γὰρ τῇ πρὸς τὸν Νεστόριον α' φησὶν ἐπιστολῇ· Οὐχ

ambobus Filium, Deum et Christum, et Dominum esse credit, et convenienter id suscipit. Et in Scholiis: Factam carnem, et in nobis, inquit, habitasse, ut ambobus ostendit, et factum hominem, et proprium suum non dimisisse; nam meminerat qualis esset. Intelligitur autem omnino alter in altero habitans, hoc est, divina natura in humanitate, et non patiens misturam, refusionem aliquam, vel mutationem illius in id, quod non erat. Habitare vero in altero dictum, non idem factum est hoc, quod est in quo habitat. Magis autem intelligitur illud alterum in altero, in Expositione Levitici: "Propterea duæ sumuntur aves, et cognoscuntur iterum ambæ ut una, nisi quod vivant et puræ sint [1]. Vitæ enim et puritatis omnis capax est ipsum per se Verbum, et templum e virgine sumptum, idem Verbum in se continet. Erat enim proprium ejus corpus, et non aliena gestatio, propterea et unus Dominus Jesus Christus. Et in Expositione Evangelii secundum Matthæum [m]: Stater igitur et verus est, et intelligibilis, et ut in figura ex materia ostensus est idem Dominus noster Jesus Christus duplex character. Et deinde: Stater igitur intelligibilis, hoc est numisma regium, qui in unitate duplex character, seipsum 263a pro nostræ omnium vitæ redemptione tulit. Et rursum libro Contra Arium: Duplex igitur est de Filio sermo: Referenda igitur ad Deum quæ sunt Dei, et quæ sunt hominis, homini. Et mox: Sapientes ergo (dicam enim) et solertes dixerint, duplicem et fidum in his adducentes sermonem, et temporibus convenientibus attribuant sacrorum disputationem; et libro nono De adoratione in spiritu: — Ex argento vero et ex duobus est basis. Clarus enim [in terra] et illustris Christus, juxta illud: « Deus Dominus, et illuxit nobis [n]. » Et tanquam duplicem habens sententiam, in hoc enim noscitur Deus et homo. Hoc enim est, ut puto, duplex ex argento habere fundamentum. Et libro Adversus Nestorium: — Nam altera quidem præter Dei Verbum caro, et secundum propriæ naturæ Verbum, alia rursum essentialiter ipsius Verbi natura. Sic et consentit sacræ et œcumenicæ synodo sancti Cyrilli sententia.

Rursum sacro concilio asserente: Nequaquam naturarum differentia sublata per unionem, sed potius servata utriusque naturæ proprietate, et in unam personam, et in unam hypostasin coalescente: vide quomodo nullatenus Cyrillus dissentiat. Nam in epistola prima ad Nestorium ait: Non ut sublato discrimine naturarum per unionem, sed magis per-

[1] Levit. v, 7. [m] Matth. xvii, 27. [n] Psal. cxvii, 27.

VARIÆ LECTIONES.

[78] συνηγμένα ς. [79] γε μὴν τε μὴν A : τε μὴ ς. [74] τὴν εἰς A : της ς. [75] ἐν om. pr. A. [76] Λευϊτ. v, 7. [77] Ματθ.] xvii, 27. [78] ὁ add. A. [79] ὡς θεῷ τὰ A : πρὸς θεῷ τὰ τοῦ ς. [80] προϊέμενοι ς. [81] Θεὸς] Psal. cxvii, 27.

Digitized by Google

ficientibus nobis unum Dominum, Filium, et Christum, divinitate et humanitate, per ineffabilem consensionem unione. Et rursum in Scholiis : *Adorat quidem, ut adorandam naturam capiens, et adoratur iterum idem, tanquam adorandæ ulterius naturæ existens, quatenus percipitur Deus.* Et vide, ut neque secundum rectum casum, neque secundum accusativum adducit Cyrillus divisionem unius Christi. Rursum ipse in Scholiis loquitur : *Non dividendus igitur unus Dominus Jesus Christus proprie : sed unum et eumdem Jesum Christum oportet sentire, naturarum dicimus differentiam, et inconfuse invicem easdem sertantes.* Et in *Thesauris : — Denique quid aliud sit, quam ignorantiam dixit œconomice,* **263**b *nisi iterum servare humanitati convenientem ordinem? Humanitatis enim proprium, non scire futura.* Et in secunda epistola ad Succensum : *Si enim et unus dicatur pro nobis Filius Dei incarnatus, non permistus ideo invicem videri, neque in carnis naturam mutata est Verbi natura : sed neque carnis in Verbi, sed in proprietate naturali utraque manente et intellecta. Hæc ipsa sic recipiens solvit scandalum, sed qui contraria asserit, subjicitur terribili edicto immaculatæ vocis dicente in evangelicis : « Væ homini per quem venit scandalum* [a]. » Sic concilium et Cyrillus. Et non solum Cyrillus, sed et alii sancti Patres, ut consentientes in fide, ita et unius sententiæ cognoscuntur.

A ὡς τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἕνωσιν, ἀποτελεσασῶν δὲ μᾶλλον ἡμῖν τὸν ἕνα Κύριον καὶ Υἱὸν καὶ Χριστὸν θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος διὰ τῆς ἀῤῥάστου καὶ ἀπορῥήτου πρὸς ἑνότητα συνδρομῆς· καὶ πάλιν ἐν τοῖς Σχολίοις· Προσκυνεῖ μὲν γὰρ ὡς τὴν προσκυνοῦσαν φύσιν λαβών, προσκυνεῖται δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς ὡς τῆς προσκυνουμένης φύσεως ὑπάρχων ἐπέκεινα, καθ' ὃ νοεῖται Θεός. Καὶ σκόπει ὡς οὔτε τὰ κατ' εὐθείαν ἄρθρα οὔτε τὰ κατ' αἰτιατικὴν μερισμὸν εἰσάγει τῷ ἱερῷ Κυρίλλῳ τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ. Πάλιν δὲ ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς αὐτοῖς Σχολίοις φησὶν, Οὐ διοριστέον ἄρα τὸν ἕνα Κύριον Ἰησοῦν [433 H.] Χριστὸν ἰδικῶς καὶ εἰς Θεὸν ἰδικῶς, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Ἰησοῦν Χριστὸν δεῖ φρονεῖν τοῖς τῶν B φύσεων φαμὲν εἰδόσι τὴν διαφορὰν καὶ ἀσυγχύτως ἀλλήλαις τηροῦσιν [83] αὐτάς. Καὶ ἐν τοῖς Θησαυροῖς· Τέλος δὲ τί ἂν ἕτερον εἴη ἢ ἄγνοιαν ἔφησεν [83] οἰκονομικῶς, ἢ ἀποσώζειν πάλιν τῇ ἀνθρωπότητι τὴν αὐτῇ πρέπουσαν τάξιν; ἀνθρωπότητος γὰρ ἴδιον τὸ μὴ εἰδέναι τὰ μέλλοντα. Καὶ ἐν τῇ πρὸς Σούκενσον δευτέρᾳ ἐπιστολῇ· Εἰ γὰρ καὶ εἷς λέγοιτο πρὸς ἡμῶν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ σεσαρκωμένος καὶ ἐνανθρωπήσας, οὐ πέφυρται διὰ τὸ ἐκείνοις δοκοῦν, οὔτε μὴν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν μεταπεφοίτηκεν ἡ τοῦ Λόγου φύσις, ἀλλ' οὐδὲ ἡ τῆς σαρκὸς εἰς τὴν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν ἰδιότητι τῇ κατὰ φύσιν ἑκατέρου μένοντός τε καὶ νοουμένου. Ὁ ταῦτα οὕτω δεχόμενος λύει τὸ σκάνδαλον· ὁ δὲ ἐναντίως φερόμενος ὑπόκειται τῇ φοβερᾷ ἀποφάσει τῆς ἀχράντου φωνῆς, λεγούσης ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, Οὐαὶ δι' οὗ ἔρχεται τὸ σκάνδαλον. Οὕτως ἡ σύνοδος καὶ ὁ Κύριλλος· καὶ οὐχ ὁ Κύριλλος μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶς ὁ ἄλλος τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν χορὸς, ὥσπερ ὁμόφρονες, οὕτω γνωρίζονται καὶ ὁμόφωνοι.

Sed adhuc vide hæreseos impudentiam. Reprehendit enim eum, qui epistolam suam Tomum vocaverat, nescientes rudes, quomodo idem Cyrillus et strenuus Athanasius, aliorumque Patrum cœtus, pios labores tomos vocent. Quare frustra Tomi nomen illos decepit, et in hæresim induxit.

C Ἀλλ' ἔτι σκόπει τὸ ἀναίσχυντον τῆς αἱρέσεως· ἐπικαλεῖ γὰρ αὐτῷ τὴν ἐπιστολὴν τόμον [84] καλέσαντι, ἀγνοοῦντες οἱ παραπλῆγες ὡς αὐτός τε Κύριλλος καὶ ὁ πολύαθλος Ἀθανάσιος [825 R.], καὶ πολὺς ἄλλος τῶν ἁγίων ὁμιλος τοὺς ἰδίους ὑπὲρ εὐσεβείας πόνους τόμους ἐκάλεσαν, ὥστε μάτην αὐτοῖς τὸ τοῦ Τόμου ὄνομα τὴν τομὴν ἐφάντασε καὶ διαίρεσιν.

Sed non relinquunt hæretici impudentes et inverecundi, hoc, *in quo consentiunt*, ut temporalem et opportunam annuntians conjunctionem, hoc vero, *in quantum*, pro *donec* capi; sed sacer quidem scriptor ostendit adverbium in sacris Litteris, non solum temporalem sensum significare, sed in multis sæpe et infinitum. Sed mihi videtur, *in quantum*, hic non *donec* significare, sed potius pro *quatenus* accipi. Nisi quod beatus Gregorius Theologus easdem voces prædixit; quem Leo sequitur. Πλὴν ἀλλὰ γὰρ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος τὰς αὐτὰς

D Ἀλλ' οὐκ ἐπιλείπουσιν οἱ τῆς αἱρέσεως ἐρασταὶ καταισχυνόμενοι καὶ ἀναιδευόμενοι τὸ, Ἐν ὅσῳ τὰ συναμφότερα μετ' ἀλλήλων ἐστὶν, ὡς χρονικὴν καὶ πρόσκαιρον ἐπαγελλόμενον τὴν συνάφειαν· τὸ γὰρ ἐν ὅσῳ ἀντὶ τοῦ ἕως λαμβάνεσθαι. Ἀλλ' ὁ μὲν ἱερὸς συγγραφεὺς δείκνυσι τὸ ἐπίῤῥημα παρὰ τοῖς ἱεροῖς Λογίοις οὐ χρονικὴν μόνον διάνοιαν [85] ὑποσημαῖνον, ἀλλ' ἐν πολλοῖς πολλάκις καὶ τὸ ἀπέραντον· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸ ἐν ὅσῳ ἐνταῦθα οὐδὲ τὴν ἕως δύναμιν ἔχειν, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ καθὸ παρειλῆφθαι μᾶλλον. πρωεῖπε φωνὰς, οἷς ὁ ἐν ἁγίοις Λέων ἠκολούθησεν.

Rursum vero hæresis Leonem calumniatur, quia, inquit, dixit, unius et ejusdem hoc, humilitas carnis et magnitudo divinitatis; et certe si non præ-

Πάλιν δὲ ἡ αἵρεσις διαβάλλει τὸν ὅσιον Λέοντα, διότι, φησὶν, εἶπε τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τό τε ταπεινὸν τῆς σαρκὸς καὶ τὸ μέγεθος τῆς θεότητος.

[a] Matth. x, , 7.

VARIÆ LECTIONES.

[83] τηροῦσιν A : τηροῦντες ς. [83] ἔφη ς. [84] αὐτῷ τὴν ἐπιστολὴν τόμον A : τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ ς. [85] διάνοιαν μόνον ς.

Digitized by Google

Καίτοι γε εἰ μὲν μὴ προειπὼν τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ, τάχα ἂν τοῖς ἄφροσι παρεῖχε λαβῆς ὑπόνοιαν ὡς ἀνὰ μέρος τίθησι τὴν σάρκα καὶ τὴν θεότητα, εἰ καὶ μηδὲ τοῦτο ἡ λέξις μηδὲ τότε ἐδήλου· ἐπεὶ δὲ προειπὼν, *Τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ*, ἐπήγαγε, *τό τε ταπεινὸν τῆς σαρκὸς καὶ τὸ μέγεθος τῆς θεότητος*, πῶς οὐκ ἐσχάτης ἐστὶ μανίας ἐν αἰτίαις ποιεῖν τὸν ἀναίτιον; ὅτι δὲ καὶ τῶν ἱερῶν ἡμῶν Πατέρων γέμει τὰ γράμματα τὰς τοιαύτας φωνὰς, περιττὸν οἶμαι παριστάνειν τῇ παραθέσει τῶν χρήσεων [86]. Καίτοι καὶ εἴ τι τοιοῦτον ὑπονοεῖται τοῖς τοῦ μακαρίου Λέοντος [434 H.] ῥήμασιν, ἐχρῆν κατὰ τὸν ἐν ἁγίοις Γρηγόριον τὸ ἀμφίβολον πρὸς τὸ εὐσεβέστερον εὐλαβῶς ἑλκῦσαι ἀλλὰ μὴ θρασέως οὕτω πρὸς τὴν ἀσέβειαν ἐκβιάσασθαι· εἰ δὲ ἐν οὐδενὶ λόγῳ αὐτοῖς ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ἀλλ' οὖν γε δυσωπηθῆναι τὸν ἀπόστολον Παῦλον λέγοντα, *Αἰχμαλωτίζοντες* [87] *πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ*.

A dixisset *unius et ejusdem*, cito hæreticis occasionem hæreseos dedisset, quod ipse divisim ponat carnem et divinitatem. Etsi vox hoc tunc non significabat. Quando vero dixit *unius et ejusdem*, adjunxit, *humilitas carnis* 264*a et magnitudo divinitatis*. Quomodo non ultimæ sit dementiæ innoxium accusare. Quia sanctorum Patrum libri his vocibus scatent, supervacaneum existimo afferre copiam exemplorum, et si quid simile in his verbis beati Leonis intelligitur, oportuit, secundum Gregorium, dubium ad pietatem caute trahere, sed non audacter ad impietatem convertere. Si in nullo libro Theologus Gregorius illos confundat, sanctus Paulus id B facit: *In captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi* P.

Οἱ δὲ πάλιν ἐπιπηδῶσι τοῖς τοῦ ἀνδρὸς ῥήμασιν ἐν οἷς φησιν· *Ἐνεργεῖ γὰρ ἑκατέρα μορφὴ* [88] *μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας ὅπερ ἴδιόν ἐστι, τοῦ μὲν Λόγου, κατεργαζομένου τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ τοῦ Λόγου, τοῦ δὲ σώματος ἐκτελοῦντος ἅπερ ἐστὶ τοῦ σώματος.* Ἰδοὺ, φασὶ, δύο πρόσωπα εἴρηκεν, καὶ ἰδίᾳ τὰς ἐνεργείας ἐκήρυξε. Καίτοι γε οὐδὲν τοιοῦτον οὔτε ἡ λέξις οὔτε ἡ ἀκολουθία ἀπαιτεῖ τοῦ νοήματος. Ποῦ γὰρ εἶπεν ὡς ἀνὰ μέρος [καὶ ἀνὰ μέρος] μορφὴ ἑκατέρα ἐνεργεῖ; ἢ ποῦ παρέλιπε [89] τὸ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας, τουτέστιν ἐν τῇ ἑνώσει τῶν φύσεων; Εἰ δ' οὗτος ταῦτα εἰπὼν ὑπ' αἰτίαν, καὶ Κύριλλος οὐκ ἄλλα λέγων ἐν τοῖς κατὰ Νεστορίου λόγοις τῆς αὐτῆς ἐνοχος μέμψεως· *Παρεχώρει μὲν γὰρ τὸ σῶμα*, φησὶ, [90] *τοῖς τῆς ἰδίας χρᾶσθαι φύσεως νόμοις, καὶ τὴν τοῦ θανάτου γεῦσιν ἐδέχετο, καὶ τοῦτο παθεῖν ἐφέρτος αὐτῷ χρησίμως τοῦ ἐνῳκηκότος Λόγου.* Καὶ πάλιν ἐν τοῖς *Θησαυροῖς*, *Ἐπιτρέπει δὲ τῷ σώματι καὶ τῇ ἀνθρωπότητι τὰ αὐτοῖς* [91] *φύσει προσόντα, εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὄντως καὶ κατὰ ἀλήθειαν φορῆσαι σάρκα καὶ ἄνθρωπον γενέσθαι κατὰ τὰς Γραφάς.* Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ταύτῃ.

Sed rursum in illius verba invadunt, in quibus ait: *Cooperatur utraque forma cum utraque communione, quod proprium est. Verbo quidem operante hoc quod est Verbi, et corpore quæ sunt corporis.* Ecce, inquiunt, duas personas posuit, et propria opera attribuit. Et sane nihil tale neque vox neque consequentia sensus postulat. Ubi enim dixit, ut divisim utraque natura operetur, vel ubi reliquit, cum utriusque conjunctione, hoc est, unione naturarum? Si vero ipse qui hæc dixit, accusatur, Cyrillus non alia dicens in libris *Contra Nestorium*, etiam accusetur. Dicit enim: *Corpus* C *propriæ naturæ* [uti] *legibus, et mortem gustasse concedit, et hoc passum esse adjuncto illi utiliter unito Verbo.* Et rursum in *Thesauris*: *Permittit corpori et humanitati ea quæ illis conveniunt; et declarationem veram carnem fuisse, et hominem factum secundum Scripturas.* Sed hæc nunc.

Ὅτι δὲ ἡ μορφὴ οὐχ ὑπόστασις ἢ πρόσωπον [92] νοεῖται ἀλλ' οὐσία, Βασίλειος μὲν ὁ λαμπρὸς τῆς Ἐκκλησίας κῆρυξ ἐν τῷ κατ' Εὐνομίου [93] λόγῳ τρανῶς διδάσκει, καὶ Κύριλλος δ' ἐν τοῖς *Θησαυροῖς* λέγων, *Ἣν ἔλαβε μορφὴν ὁ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, ὁμοουσία ἡμῶν* [94] *ἐστιν, ὅτι καὶ ἐξ ἡμῶν. Ἔστι δὲ Θεοῦ μορφὴ ὁ Υἱός· ὁμοούσιος ἄρα ἐκείνου οὗ καὶ ἐστὶν ἐν μορφῇ.* Καὶ πρὸ τούτων ὁ μέγας Παῦλος, *Ὁ ἐν* [95] *μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων* [828 R.] *οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών.* Δῆλον γὰρ οὐχὶ πρόσωπον ὑπῆρχεν ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς, οὐδὲ τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς οὐσίας ἐν ᾗ καὶ εἶναι λέγεται. Πάλιν δὲ ὁ ἐν ἁγίοις Βασίλειος ἐν τῷ κατ' Εὐνομίου [96] λόγῳ, ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ, οὕτω φησὶ, *Τὸ ἐν μορφῇ ἐν οὐσίᾳ ἐστὶ Θεοῦ.* Οὐ

Quia forma non hypostasis vel persona rursus intelligitur, sed essentia. Egregius quoque Ecclesiæ doctor Basilius in libro *Contra Eunomium*, clare docet, et Cyrillus in *Thesauris*, dicentes: *Quam accepit formam in forma Dei exsistens, nobis est consubstantialis, et e nobis est. Est vero Dei forma Filius; similis igitur illi cujus etiam in forma est.* Et ante hos magnus ille Paulus: *Qui cum in forma Dei esset,* D *non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed se ipsum* 264*b exinanivit formam servi accipiens* q. Clarum est jam quomodo non persona sit Patris Filius, nec ejusdem personæ, sed ejusdem essentiæ, et in qua etiam est. Rursum sanctus Basilius libro *Contra Eunomium*, capite primo sic habet: *In forma in essentia Dei; non enim aliud forma, et aliud essentia Dei est, ne composita sit, qui secundum formam*

P I Cor. x, 5. q Philipp. II, 5, 6.

VARIÆ LECTIONES.

[86] χρήσεων A : χρημάτων ς. [87] αἰχμ.] II Corr. x, 5. [88] ἐν om. A. [89] παρέλειπε A. [90] φησὶ add. A [91] αὐτοῖς A : αὐτῆς ς. [92] πρόσ. πάλιν νοεῖται ς. [93] εὐνόμιον A. [94] ἡμῖν ς. [95] ὁ ἐν] ὃς ἐν corr. A. ut est Philipp. II, 6. [96] εὐνόμιον A.

Digitized by Google

æqualis. Hæc et Amphilochius, episcopus Iconii, epistola ad Seleucum : *Quare et Dei formam et servi simul desinere in unam personam Filii et Domini Jesu. Sic Christum Dei Filium duarum naturarum, passibilis et impassibilis, mortalis et immortalis, intelligibilis et invisibilis, palpabilis et impalpabilis, sine principio et cum principio, incircumscriptæ et circumscriptæ.* Prænominati viri ut excellentis pietate, beatus Cyrillus secundum tertiam synodum adducit testimonia contra Nestorium. Et sane Proclus Constantinopolitanus, et Cyriacus Paphi episcopus, unus e trecentis et octodecim Patribus hæc habet. Ille quidem in *Pulcheranis* post natalem, et in *Epiphaniæ oratione*, hic idem in *Oratione de incarnatione* eadem dicit. Et Chrysostomus in *Sermone de assumptione*, et Gregorius Nyssenus libro *Contra Eunomium : — Quid gloriæ splendor? quid hoc, clavis fixum? Qualis forma ad mortem rapitur, et qualis ab inferno redit?* Sic quidem ubique cum sancta synodo convenit, et cum sancto Leone omnis sanctorum Patrum cœtus.

A γὰρ *ἄλλο μορφὴ καὶ ἄλλο οὐσία Θεοῦ, ἵνα μὴ σύνθετος ᾖ. Ὁ οὖν κατὰ μορφὴν ἴσος κατ' οὐσίαν*[97] *ἴσος.* Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Ἀμφιλόχιος ὁ Ἰκονίου ἐν τῇ πρὸς Σέλευκον ἐπιστολῇ, *Ὥστε*[98] *τὴν τοῦ Θεοῦ μορφὴν καὶ τὴν τοῦ δούλου μορφὴν συντελεῖν εἰς ἓν πρόσωπον Υἱοῦ τε καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὕτω Θεόν τε καὶ ἄνθρωπον ὁμολογῶ τὸν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἕνα δὲ Υἱὸν δύο φύσεων, παθητῆς τε καὶ ἀπαθοῦς, θνητῆς τε καὶ ἀθανάτου, νοητῆς καὶ ὁρατοῦ, ψηλαφητῆς καὶ ἀνεπάφου, ἀνάρχου καὶ ἀρχομένης, ἀπεριγράφου καὶ περιγεγραμμένης.* Τοῦ μέντοι γε προκειμένου ἀνδρὸς, ὡς τὸ ἐπίσημον ἐπ' εὐσεβείᾳ ἔχοντος, ὁ ἱερὸς Κύριλλος κατὰ [435 H.] τὴν ἱερὰν γ' σύνοδον παρήγαγε μαρτυρίας[99] κατὰ Νεστορίου. Καὶ μὴν καὶ Πρόκλος ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Κυριακὸς ὁ τῆς Πάφου ἐπίσκοπος, εἷς ὢν τῶν τιη' ἁγίων Πατέρων, τὰ αὐτά φησιν, ὁ μὲν ἐν Πουλχεριαναῖς μετὰ τὸ γενέθλιον, ὁ δὲ ἐν τῷ *Εἰς τὰ Θεοφάνια* λόγῳ. Ὁ αὐτὸς δὲ καὶ ἐν τῷ *Περὶ ἐναν-*

B

θρωπήσεως[1] τὰ αὐτὰ λέγει· ἀλλά γε δὴ καὶ ὁ Χρυσόστομος ἐν τῷ *Περὶ τῆς ἀναλήψεως* λόγῳ. Καὶ ὁ Γρηγόριος δὲ[2] ὁ Νύσσης ἐν τοῖς *Κατ' Εὐνομίου* ταῦτά φησι, *Τί τὸ τῆς δόξης ἀπαύγασμα; τί τὸ τοῖς ἥλοις καταπειρόμενον; ποία μορφὴ ἐπὶ τοῦ πάθους ῥαπίζεται, καὶ ποία ἐξ Ἅδου δοξάζεται;* Οὕτω μὲν οὖν [οὕτω] σύμφωνοι πανταχοῦ τῇ τε ἁγίᾳ συνόδῳ καὶ τῷ ἱερῷ ἀνδρὶ Λέοντι καὶ ὁ προγενέστερος ἅπας τῶν ἁγίων χορός.

Sed impudens hæresis rursum contra hunc blaterat, ubi dicit : *Aliud est quod miraculis coruscat, aliud quod injuriis succumbit*, filiorum dualitatem adducit et personarum. Et si dixerit : *Miraculis coruscat et aliud injuriis succumbit*, prætextum habet. Etsi igitur figura sit opinio, quia hoc omnino non dicit, sed aliud quidem miraculis coruscare, aliud vero injuriis succumbere, utraque ejusdem esse dicit, et passionem et miracula, quomodo impietati **265***a* occasionem præbuit? hoc et alii Patres docuerunt. Gregorius Nyssenus libro *Contra Eunomium*, neque quibus magis hæresis ventilatur, neque his uti accusata est. Non enim neutro, sed contra vocem masculinum sermonem instituit. Dicit enim : *Quis lassus e via et quis sine labore totum mundum substituens Verbo?* Per continuationem : *Quid gloriæ splendor, quid clavis confixum?* Hæc clara sunt, inquit, licet nullus explicet.

Ἀλλ' ἡ αἵρεσις πάλιν ἀναισχυντοῦσα κατὰ τοῦ ἱεροῦ Λέοντός[3] φησιν ἐν τῷ εἰπεῖν αὐτὸν τὸ *μὲν αὐτοῦ*[4] *διαλάμπει τοῖς θαύμασι, τὸ δὲ ταῖς ὕβρεσιν ὑποπέπτωκεν* υἱῶν δυάδα συνεισάγει καὶ ὑποστάσεων. Καίτοι εἰ, *Ὁ μὲν*, ἔφη, *διαλάμπει τοῖς θαύμασιν, ὁ δὲ ταῖς ὕβρεσιν ὑποπέπτωκεν*, εἶχεν ἂν προφάσεως[5] κἂν γοῦν σχῆμα ἡ λαβή· ὅτε[6] δὲ τοῦτο μὲν παντελῶς οὐ λέγει, ἀλλὰ τὸ μὲν αὐτοῦ διαλάμπειν τοῖς θαύμασι, τὸ δὲ ὑποκεῖσθαι ταῖς ὕβρεσι, τοῦ αὐτοῦ εἶναι λέγων ἀμφότερα, τά τε πάθη καὶ τὰ θαύματα, πῶς ἂν ἀσεβείας τινὸς λαβὴν παράσχοι; τὸ αὐτὸ δὲ καὶ πάντες οἱ Πατέρες ἡμῶν ἐκδιδάσκουσιν. Ὁ δέ γε Νύσσης Γρηγόριος [ἐν τῷ] κατ' Εὐνομίου γράφων οὐδ' οἷς μᾶλλον ἀνασοβεῖται ἡ αἵρεσις, οὐδὲ τούτοις χρήσασθαι παρητήσατο. Οὐ γὰρ κατὰ τὸ οὐδέτερον, ἀλλὰ κατὰ τῆς φωνῆς τὸ ἀῤῥενικὸν προάγει[7] τὸν λόγον. Λέγει γάρ, *Τίς ὁ κοπιάσας ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, καὶ τίς ὁ ἀπόνως ὅλον τὸν κόσμον ὑποστήσας τῷ λόγῳ;* Καὶ[8] κατὰ συνέχειαν, *Τί τὸ τῆς δόξης ἀπαύγασμα, καὶ τί τὸ τοῖς ἥλοις καταπειρόμενον;* φανερὰ γὰρ ταῦτα, φησὶ, κἂν μή τις ἑρμηνεύσῃ τῷ λόγῳ.

C

Iterum irridet beatum Leonem, sic dicentem : *Quod quemadmodum Verbum ab æqualitate a Patris gloria est inseparabile, sic et corpus naturam nostram non reliquit.* Et quid hæc differunt ab eo, quem dicimus esse nobis similem secundum humanitatem et Patri per divinitatem? Quod soli Eutychi non placet, et asseclis ejus. Sed et Leo prædictis hæc addit : *Unus enim et idem vere est Filius Dei, et vere*

D

Πάλιν δὲ διασύρουσι τὸν ἐν ἁγίοις Λέοντα φάμενον οὕτως, ὅτι *Καθάπερ ὁ λόγος ἀπὸ τῆς ἰσότητος τῆς τοῦ Πατρὸς δόξης ἐστὶν ἀχώριστος, οὕτω τὸ σῶμα τὴν φύσιν τοῦ ἡμετέρου γένους οὐκ ἀπολέλοιπεν.* Καὶ τί διαφέρει ταῦτα τοῦ λέγειν ὁμοούσιον ἡμῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα; ὃ τῷ Εὐτυχεῖ μόνῳ[9] οὐκ ἀρέσκει καὶ ὅσοι τῆς ἐκείνου μανίας ὑπόδικοι.

VARIÆ LECTIONES.

[97] κατ' οὐσίαν ἴσος add. A. [98] ὥστε] malim. ὡς δὲ. [99] μαρτυρίας om. pr. A. [1] ἐνανθρ. λόγῳ τὰ ς. [2] δὲ et mox τε add. A. [3] κατὰ τοῦ ἱεροῦ λεόντος A : καὶ κατὰ τοῦ ἱεροῦ λέγεται ς. [4] αὐτοῦ corr. A : αὐτῶν ς. [5] προφάσεις ς. [6] ὅτε] libri ὅτι. [7] προσάγει ς. [8] καὶ add. A. [9] μόνον A.

Digitized by Google

Καίτοι ὁ ἐν ὁσίοις Λέων τοῖς εἰρημένοις ἐπιφέρει, *Εἷς γὰρ καὶ ὁ αὐτὸς ἀληθῶς Υἱός τε Θεοῦ* [10] *καὶ ἀληθῶς Υἱὸς ἀνθρώπου ὑπάρχει. Ὃ πᾶσαν ἀσεβούντων ἰσχὺν ἄμαχον ἔχει καταισχῦναι κακόνοιαν.*

Filius hominis, quod omnes vires impiorum imbelles potest confundere.

[829 R.] Ταῦτα μὲν οὖν παρὰ τῶν αἱρετικῶν προτεινόμενα πρὸς λαβὴν [11] τῆς εὐσεβείας γενναίως ὁ ἐν ἁγίοις Ἐφραίμιος ἀπελύσατο. Τίθησι δὲ καὶ αὐτὸς οἰκοθεν τοῦ αὐτοῦ τόμου ῥήματα, ἐν οἷς τοῦ ἀρχιερέως αὐτοῦ τῆς εὐσεβείας ἐξαστράπτει τὸ κήρυγμα, καὶ οὐδ' ἡ ἀναίσχυντος τῶν [436 H.] ἀσεβούντων τόλμα ἐπιλαβέσθαι τινὸς τούτων οὐμενοῦν οὐδαμῶς ἀπηναισχύντησεν. Ὧν ἐκ πολλῶν ἐστὶν ἓν καὶ τὸ, *Ὁ ἀπαθὴς Θεὸς οὐκ ἀπηξίωσε παθητὸς γενέσθαι ἄνθρωπος, καὶ ὁ ἀθάνατος νόμοις ὑποκεῖσθαι θανάτου.* Ἀναθεματίζει δὲ τρανῶς ἡ σύνοδος καὶ Νεστόριον διὰ τοῦ αὐτοῦ Λέοντος, οὕτω λέγουσα, *Ἀναθεματιζέσθω Νεστόριος ὁ τὴν μακαρίαν οὐχὶ τοῦ Θεοῦ, ἀνθρώπου δὲ μόνον πιστεύων εἶναι μήτηρα, ἵνα τῆς μὲν σαρκὸς ἄλλο τῆς δὲ θεότητος ἄλλο πρόσωπον ἀπεργάσηται* [12]. Πῶς οὖν τὰ Νεστορίου φρονεῖ ὁ Νεστόριον καὶ τὰ αὐτοῦ δόγματα οὕτω καταδικάζων;

Hæc quidem contra hæreticos pietatem defendens Ephræmius adducit; ponit et idem proprii libri verba, in quibus archiepiscopi illius pietatis illustrat præconium, et neque impudens impiorum audacia aliquid horum apprehendere erubescit, quorum e multis hoc verum est, *Deus impassibilis homo passibilis fieri non dedignatus est, et immortalis subjisere se mortis legibus.* Excommunicat clare per Leonem sanctum concilium Nestorium hoc modo : *Exsecratus sit Nestorius, qui sacram Virginem non Dei, sed hominis modo matrem esse contendit : ut carnis aliam, aliam divinitatis personam statuat.* Quomodo igitur cum Nestorio sentit, cum ejus dogmata condemnet?

Πάλιν δὲ ἐπηρεάζουσιν οἱ αἱρετικοὶ τὴν δ' σύνοδον, λέγοντες ὡς ἐδογμάτισε μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν ἤγουν συγγράφειν ἢ συντιθέναι ἢ φρονεῖν πίστιν ἑτέραν παρ' ἣν ἐξέθετο αὐτή. Καίτοι οὐ τοῦτο ἡ σύνοδος διωρίσατο, κἂν ἀναισχύντως οὗτοι καταψεύδωνται [13]· ἀλλὰ τὴν πίστιν ἣν οἱ τ' καὶ η' [14] ἅγιοι Πατέρες ἐξέθεντο τιμῶσά τε καὶ θειάζουσα, παρὰ ταύτην ἔφησε μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν ἑτέραν πίστιν, καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Δῆλον δέ ἐστιν ἐξ αὐτῶν [15] μάλιστα τῶν συνοδικῶν φωνῶν, ὧν καὶ μόνον ἀναγινωσκομένων οὐδεμιᾶς ἄλλης δεῖσθαι [16] κατασκευῆς ἢ συστάσεως ἐπιδειχθεῖσα ἡ ἀλήθεια. Καὶ οὐχ ὥρισε μὲν τοῦτο, ἔπραξε δὲ ἄλλως, ἀλλ' ὡς ὥρισεν, οὕτω πανταχοῦ καὶ διαπραττομένη γνωρίζεται· καὶ γὰρ τοὺς τῇ εὐσεβείᾳ προσιόντας οὐκ ἄλλο σύμβολον, ἀλλὰ τῶν τιη' ἁγίων Πατέρων ἐκδιδάσκει καὶ παραδίδωσιν.

Ecce iterum quartam synodum hæretici calumniantur, dicentes eam docuisse non licere proferre, vel scribere, vel componere, vel sentire aliam fidem, præter eam quam ea reposuit; et tamen id synodus non decrevit, quamvis impudentissime id hæretici mentiantur : sed **265***b* eam fidem quam trecenti octodecim Patres asseruerunt observans et confirmans, præterquam quod dixit nemini licere aliam fidem proferre, et quæ sequuntur. Ex his omnibus synodi vocibus quas solum oportet legere, maxime manifestum, non alia præparatione vel probatione veritatem receptam indigere, nec aliud definire, aliud facere; sed ut decrevit sic ubique et fecisse cognoscitur, neve etiam pius aliud symbolum profiteri, quam 318 Patres docuerunt et tradiderunt.

Γέλωτα δὲ μᾶλλον καθ' ἑαυτῶν ἡ διαβολὴν τῆς συνόδου καταχέουσιν, ἐν οἷς φασιν αὐτὴν ὑπὸ πολλῶν διασύρεσθαι. Πόσαι γὰρ τῆς πρώτης καὶ οἰκουμενικῆς ἁγίας συνόδου κατεῖπον σύνοδοι, καὶ τότε ἀρχιερέων οὖσαι πλήρωμα; τὴν δὲ τῶν ρν' οὐδ' εἰ γέγονε τινὲς τῶν Αἰγυπτίων εἰδέναι ἠθέλησαν. Ἀλλ' ἐάσωμεν [17] τὸ ἀλόγιστον.

Sed rident eos hæretici, ubi dicunt hanc ab omnibus infestari. Quot enim synodi contra primam generalem contradixerunt, quæ et archiepiscopos habuerunt; illam vero centum et quinquaginta Patrum, si non fuit, quidam Ægyptii scire voluerunt, sed permittatur illis stupiditas.

Ἐπεὶ δὲ χρῆσίν τινα τοῦ Ἰουλίου Ῥώμης οἱ πρὸς οὓς ἔγραφεν ὑπὲρ [18] τῆς ἰδίας δυσσεβείας (ὡς ἐνόμιζον) προεκόμισαν [19], τὴν μὲν χρῆσιν ὁ σοφὸς συγγραφεὺς ἐπεδείξατο κατά τε τοῦ Σαμωσατέως Παύλου καὶ τῆς Νεστοριανῆς δευτέρας αἱρέσεως εἰρῆσθαι, καὶ κωλύειν τὰς δύο φύσεις ἰδικῶς καὶ ἀνὰ μέρος φρονεῖν, ὥσπερ καὶ δύο ὑποστάσεις καὶ πρόσωπα καὶ υἱούς. Καὶ γὰρ ἡ μία φύσις ἐπὶ Χριστοῦ τῷ Ἰουλίῳ ἐνταῦθα ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως εἴληπται, καὶ οὐδὲν οὔτε τῇ ἀληθείᾳ οὔτε τοῖς ἄλλοις θεοφόροις ἡμῶν Πατράσιν ἀπομάχεται. Καὶ δῆλον τοῦτο ποιεῖ

Cum vero aliquod verbum Julii pontificis, ad quos de propria impietate scripserat, ut putabant prolatum : sapiens ille vir id contra Paulum Samosatensem, secundamque Nestorii hæresim prolatum esse declaravit, et duas naturas seorsim et divisim confiteri prohibere, ut et duas hypostases, duasque personas et filios. Una enim natura in Christo pro hypostasi a Julio relicta est, verumtamen neque veritati, neque sanctis Patribus contradicit. Clare idem ostendit Julius pontifex contra Marcionem, Valentinum, Apollinarium, et Euty-

VARIÆ LECTIONES.

[10] τε τοῦ Θεοῦ ς. [11] πρὸς λαβὴν A : προσλαβὼν ς. [12] ἀπεργάζηται ς. [13] καταψεύδονται ς. [14] τ'. καὶ η' A : τιη' καὶ οἱ ς. [15] μάλιστα ἐξ αὐτῶν ς. [16] δεῖται Scaliger. [17] ἐάσθω μὲν τὸ ς. [18] ὑπὲρ mg. : libri ὑπό. [19] προσεκόμισαν A.

Digitized by Google

chem, sacris tela verbis jaculans. Sic enim in *Oratione de consubstantialitate* scriptum reliquit : *Unde necessario, et corporeum universe et divinum universe dici, et qui non potest in unitis differentiis cognosci, quid erit proprium utrique, dissonis repugnantiis concidit : qui vero propria cognoscit, unionemque custodit, neque naturas mentitur, neque ignorare unionem posset.* Quibus perspicue patet, quomodo sanctus Julius duas naturas fateatur; nam naturam prædictis verbis pro hypostasi accepit.

Reprehendit enim alia non pauca absurda, quæ ii contra quos scripsit sanctus Ephræmius suæ epistolæ inseruerunt, plena esse impietatis ostendens. **266***a* Illud vero mirum videri queat, quæ prædixit Cyrillus, eadem iterum a concilio pronuntiari; ut illud, inquam : *Nusquam sublata naturarum differentia per unionem.* Et iterum hoc : *Concurrentibus naturis in unam personam et in unam hypostasin.* Hæc sunt quæ in Cyrillo infesti calumniantur.

Hæc vir Dei Ephræm exsequitur. Apponit vero epistolas sancti Simeonis, qui in seditione Cionensi occubuit, et Baradati ad Basilium Antiochiæ episcopum missas; item ad Leonem imperatorem, **266***b* horum utriusque proprie ad alterum duorum secundum unam scripta. Jacobi enim una et ipsa ad sanctissimum Basilium mittitur. Omnes enim candido et simplici stylo conscriptæ, sancto vero Spiritu plenæ et sacra doctrina. Similiter prædicant Chalcedonensem synodum in sacris hisce dogmatibus constanter manere, communi scriptorum testimonio, et qui eas suscipiunt amare ac prædicare, quæ in ea decreta sunt, consolationem admonitionemque continentes.

CCXXX.

Beati Eulogii archiepiscopi Alexandriæ orationes XI.

267*a* Legi sancti Eulogii archiepiscopi Alexandriæ orationum undecim volumen. Prima Romanum pontificem cui inscripsit, appellat; qui a scriptore synodicam accepit epistolam, deesse autem illam ostendit, quod quatuor synodorum appellationes neque verbo probarit, neque hic inseruit, neque numerum uniuscujusque synodi significarit, nec sancti Leonis epistolæ ad verbum mentionem faciat. Sed neque Eutyches, neque Dioscorus, neque Severus anathemati traditi sunt. Et quia hoc verbum, *in duobus*, obscurius quam par erat, denuntiatum est. Hæc erant quæ illæ synodum re-

A ὁ θεῖος Ἰούλιος κατὰ Μαρκίωνος καὶ Οὐαλεντίνου καὶ Ἀπολιναρίου καὶ Εὐτυχέως διὰ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ φωνῶν τὸ βέλος ἀφείς. Ἔφη γὰρ ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ τοῦ [20] ὁμοουσίου, *Ὅθεν ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ σωματικὸν καθόλου καὶ τὸ θεϊκὸν καθόλου λέγεσθαι. Καὶ ὁ μὴ δυνάμενος ἐν τοῖς ἠνωμένοις διαφόροις εἰδέναι τί τὸ ἴδιον ἑκατέρου, ἐναντιώμασιν ἀσυμφώνοις περιπεσεῖται· ὁ δὲ καὶ τὰ ἴδια γινώσκων καὶ τὴν ἕνωσιν φυλάττων οὔτε τὰς φύσεις ψεύδεται οὔτε τὴν ἕνωσιν.* Ὥστε φανερὸν ὡς ὁ θαυμαστὸς [21] Ἰούλιος τὰς δύο φύσεις ἀνομολογῶν, τὴν μίαν [437 H.] φύσιν ἐν τῷ προτεθέντι ῥητῷ ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως παρέλαβεν.

Ἐλέγχει δὲ καὶ ἕτερά τινα οὐκ ὀλίγα ἄτοπα [832 R.] ἃ οἱ [22] πρὸς οὓς ἀντέγραφεν [23] ὁ φιλόθεος B Ἐφραίμιος τῇ οἰκείᾳ ἐντεθείκασιν ἐπιστολῇ, δεικνὺς αὐτὰ δυσσεβείας γέμοντα. Ἐκεῖνο δέ ἐστι θαυμάζειν ἄξιον, ὅτι ἃ Κύριλλος μὲν προεῖπεν, ἐκεῖ [24] δὲ ἡ σύνοδος λαβοῦσα προήνεγκε (λέγω δὴ τὸ *Οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνῃρημένης διὰ τὴν ἕνωσιν*, καὶ πάλιν τὸ, *Συντρεχουσῶν τῶν φύσεων εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν*), ταῦτα οἱ ἐπὶ Κυρίλλῳ σεμνυνόμενοι διασύρουσιν.

Ἀλλὰ γὰρ ταῦτα διελθὼν ὁ θεοφιλὴς Ἐφραίμιος παρατίθησιν ἐπιστολὰς τοῦ τε ἐν ἁγίοις Συμεῶνος, τοῦ τὴν ἐν τῷ κίονι στάσιν ἀθλήσαντος, καὶ Βαραδάτου πρὸς Βασίλειον τὸν [25] ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας ἐπεσταλμένας καὶ δὴ καὶ πρὸς Λέοντα τὸν βασιλέα, ἑκατέρου [26] τούτων ἰδίᾳ [27] πρὸς ἑκάτερον τοῖν δυοῖν ἀνὰ μιᾶς [28] γεγραμμένης. Τοῦ μέντοι γε Ἰακώβου C μία καὶ αὐτὴ πρὸς τὸν αὐτὸν [29] εὐσεβέστατον ἐγράφη βασιλέα [30]. Ἅπασαι δὲ ἀφελεῖ μὲν συντέθεινται καὶ ἁπλῷ λόγῳ, Πνεύματος δὲ πεπλήρωνται καὶ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν σοφίας. Πρεσβεύουσι δ' ὁμοίως τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον, ἐν τοῖς εὐσεβεστάτοις ταύτης δόγμασι διαμένειν τοὺς γεγραφότας ἀνομολογοῦσαι, καὶ τοὺς δεχομένους αὐτὰς στέργειν καὶ κηρύσσειν τὰ ἐν τῇ ὁσίᾳ σκουδῇ δογματισθέντα παράκλησίν τε καὶ παραίνεσιν συνεισάγουσαι [31].

ΣΛ'.

Εὐλογίου πάπα Ἀλεξανδρείας λόγοι ια'.

Ἀνεγνώσθη τοῦ ἐν ἁγίοις Εὐλογίου βίβλος πληρουμένη λόγοις ια' [32]. Τούτων ὁ α' Ῥώμης ἀρχιερέα ἔλεγε πρὸς ὃν ἔγραψεν· ὃς ἐδέξατο μὲν [33] παρὰ τοῦ D συγγραφέως ἐπιστολὴν συνοδικήν, ἐνδεῖν δὲ αὐτὴν ἀντεδήλωσεν, ὅτι μήτε τῶν τεσσάρων συνόδων τὰς προσηγορίας ῥήματι εἶπε, μηδ' ἔνθα συνέστησαν, ἀλλὰ μηδὲ τοῦ πλήθους τὸν ἀριθμὸν ἑκάστης ἐσήμηνε· καὶ ὅτι οὐδ' ἡ τοῦ ἐν ἁγίοις Λέοντος ἐπιστολὴ ἐπὶ λέξεως μνήμης ἔτυχεν, ἀλλὰ μηδ' Εὐτυχὴς μηδὲ Διόσκορος μηδὲ Σεβῆρος ἀναθέματι [34] παρεδόθησαν. Καὶ ὅτι ἡ [35] *ἐν δύο* φωνὴ ἀμυδρότερον ἢ ὅσον ἐχρῆν ἀπηγγέλλετο. Ἃ μὲν ὁ τὰ συνοδικὰ δεξάμενος

VARIÆ LECTIONES.

[20] τοῦ add. A. [21] θαυμάσιος ς. [22] οἱ add. A. [23] ἀντέγραψεν ς. [24] ἐκεῖ] ἐκεῖνα A, ἐκεῖθεν mg. [25] τὸν add. A. [26] an ἑκατέρῳ? [27] ἰδίῳ ς. [28] ἀνὰ μιᾶς A : ἀνανίας ς. [29] αὐτὸν add. A. [30] βασιλέα A : Basilæum ς. [31] post συνεισάγουσαι in A vacui versus quatuor et pagina una. [32] Quæ post Εὐλογίου in ς adduntur, οὗτος πατριάρχης ἦν Ἀλεξανδρείας, omisi cum AC. [33] μὲν om. A. [34] Σεβ. τῷ ἀναθ. ς. [35] ὅτι ἡ] διότι ἡ A, ὅτι ὁ ς.

Digitized by Google

ἠτιᾶτο, ταῦτα ἦν· ὁ μέντοι γε θεοφιλὴς ἀνὴρ λόγον ὑπὲρ ὧν ἠτιάθη διδοὺς, πρῶτον μὲν περιειλῆφθαι πάντα φησὶν ἐπὶ κεφαλαίων τοῖς συνοδικοῖς ἃ ἔδοξε παραλελεῖφθαι, πλὴν πλατύτερον καὶ νῦν εἰπεῖν περὶ αὐτῶν μηδένα λαβεῖν ὄκνον. Τοῦτο δὲ σπουδαίως [36] τε καὶ θεοφρόνως ἐπιτελῶν εἰς τὸ ἄριστόν τε καὶ τελεώτατον τά τε ἄλλα καὶ τὴν περὶ τῆς πίστεως ἱερὰν ἡμῶν ὁμολογίαν διατίθησιν, ἐμφιλοχωρῶν μάλιστα τῇ κατὰ τὴν οἰκονομίαν ἱερολογίᾳ, ἐν ᾗ τῶν τε δύο φύσεων ἀδιαίρετόν τε καὶ ἀσύγχυτον τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν ὑμνεῖ, καὶ τὰς ἑκατέρωθεν αἱρετικὰς παραφυάδας τῇ μαχαίρᾳ τέμνει τῆς ἀληθείας. Κέχρηται δὲ καὶ τῇ λέξει τῆς κράσεως εὐσεβῶς μὲν, πλὴν κέχρηται, μὴ κατὰ τὸν ἄνουν Ἀπολινάριον τῇ φωνῇ κεχρῆσθαι διαμαρτυρόμενος, μὴ μέντοι γε μηδὲ κατὰ τὸν δυσσεβῆ Εὐτυχῆ, ἀλλ' ὡς ὁ τῆς εὐσεβείας νόμος βούλεται, ἅτε δὴ ἕνα τὸν [458 H.] Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τρανολογεῖν ἐν δύο φύσεσιν ἀδιαιρέτοις τε καὶ ἀσυγχύτοις εἰδὼς, ἐν τελείᾳ θεότητι καὶ τελείᾳ ἀνθρωπότητι, οὔτε τῆς κράσεως σύγχυσιν αὐτῷ δηλούσης, οὔτε τῆς ἐν δύο φωνῆς διαίρεσιν παρεισαγούσης. [833 R.] Τούτοις δὲ καὶ Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον συμβαίνειν ὑπαγορεύει, οἷς καὶ [37] αὐτοὶ διωμολόγησαν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ [38] Λόγου σεσαρκωμένην· ἐν ᾧ γὰρ ἔφησαν σεσαρκωμένην, τὴν προσληφθεῖσαν ἀνεκήρυξαν φύσιν. Ταῦτα διελθὼν, καὶ ὡς καὶ ἐν ἄλλοις αὐτοῦ πόνοις γυμνάζει τὴν προκειμένην φωνὴν ἐπισημηνάμενος, τριπλῇ φησι μερίζεσθαι [39] διανοίᾳ τὴν παροῦσαν χρῆσιν [40]. Καὶ γὰρ τὸ σεσαρκωμένη ἢ ἀντὶ τοῦ, σαρκὶ ἐσχηματισμένη καὶ οἷον εἰδοποιηθεῖσα, ὥσπερ ὁ χαλκοῦς τῇ μορφῇ τοῦ ἀνδριάντος, ἐκλῃφθείη ἄν· ἢ ὅτι εἰς σάρκα τῆς τοῦ Λόγου φύσεως τραπείσης καὶ οἷον ἀποσαρκωθείσης μία προῆλθεν ἡ φύσις· ἢ ὅτι μία οὖσα ἡ τοῦ Λόγου φύσις κατὰ τὴν οἰκονομίαν οὐκέτι μία μόνη ἀλλὰ καὶ μετὰ σαρκὸς θεωρεῖται, τὸ ἄτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον ἑαυτῇ τε καὶ τῇ προσληφθείσῃ σαρκὶ διασώζουσα. Αἱ μὲν οὖν πρῶται δύο ὑπολήψεις Ἀπολινάριον ἴσασι καὶ Εὐτυχέα· ἡ δὲ τρίτη δόξα τοῦ κηρύγματός ἐστι τῶν ἀποστόλων, ἣν καὶ ὁ τῶν μακαρίων ἡμῶν Πατέρων [41] χορὸς ἐκεῖθεν μαθὼν συνετήρησεν. Καὶ δῆλον ὡς, εἴ τις εὐσεβεῖν ἐθέλοι [42] ἐν τῷ λέγειν μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἂν χαριτωθείη τοῖς δύο φύσεις ἀδιαιρέτους καὶ ἀσυγχύτους ἐν τῷ ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ Χριστῷ θεωροῦσί τε καὶ δοξάζουσιν· εἰ δὲ μὴ, πρὸς Ἀπολινάριον ἦ [43] Εὐτυχέα πάντως δραμεῖται. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα τὴν μίαν μὲν φύσιν ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως εἰρῆσθαι, τὸ δὲ σεσαρκωμένην ἀντὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὡς μηδὲν διαφωνεῖν τὸν λέγοντα μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην ἢ μίαν ὑπόστασιν τοῦ Λόγου ἀνθρωπίνην φύσιν ἀναλαβοῦσαν· διὸ καὶ οἱ Πατέρες ἡμῶν ἐπεξηγούμενοι τὴν φωνὴν ἐπάγουσιν, *Οὐκ ἀνῃρημένης τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς διὰ* [44] *τὴν ἕνωσιν, σωζομένης δὲ*

cipiens accusabat : sanctus vero vir eorum de quibus accusabatur, rationem reddens, primo quidem comprehensa esse capitibus omnia synodalibus ait, quæ, ut recipiantur, digna visa sunt. Verum de his pluribus agere non piget. Hoc vero studiose et pie ad optimum ac perfectissimum exitum adducens : cum alia, tum sacram fidei nostræ addit confessionem, maxime inhærens sententiæ de incarnatione Domini. In qua indivisam et impermistam hypostaseos duarum naturarum unionem profitetur, et utrinque natas hæreses gladio dissecat veritatis. Utitur autem verbo mistionis pie quidem, sed non utitur secundum insanum Apollinarium, quomodo hac voce sit utendum testatus, neque secundum audacem Eutychem, sed ut lex pietatis permittit : ut qui nosset unum Filium Dominum nostrum Jesum Christum declarare, duabus naturis indivisis et inconfusis constare in perfecta humanitate et perfecta divinitate : ut permistio secundum illum confusionem non significet, neque inducat divisionem vocis ἐν δύο. Eadem autem sentire Athanasium et Cyrillum prædicat, qui unam verbi naturam incarnatam confessi sunt. Cum enim *incarnatam* dixerunt, assumptam naturam prædicarunt. In his pergens, ut et in aliis ejus scriptis contendit super hac voce, tribus ostendens modis capi posse vocem *incarnatam*. Etenim *incarnata*, pro carnem induta, et veluti effigie conformata, quemadmodum **267***b* æs simulacri forma, sumi possit; vel quod conversa verbi natura in carnem, et quasi incarnata una prodiit natura : vel quod una exsistens Verbi natura, secundum incarnationem non amplius una sola, sed cum carne spectetur; incommutabilitatem atque integritatem sibi et assumptæ carni conservans. Primæ itaque duæ significationes Apollinarii et Eutychis, tertia vero ex mente apostolorum est, quam et sanctorum Patrum nostrorum cœtus inde mutuatus retinuit. Clarum vero est, si quis pie sentire velit, dicendo unam Verbi naturam incarnatam, gratiam adepturum, sentiendo cum iis qui duas naturas inconfusas atque impermistas in uno et eodem Christo esse et cognoscunt, et statuunt. Alioqui cum Apollinario et Eutyche sentit. Etenim unam hic naturam pro persona dictam esse, incarnatam vero pro humana natura : ut nihil intersit dicere unam Verbi naturam incarnatam, vel unam Verbi personam humanam assumpsisse naturam. Quamobrem Patres nostri hanc vocem explanantes adducunt : *Non sublata naturarum differentia per unionem, sed potius utraque conservata in proprio naturæ termino et verbo, in uno eodemque Christo Jesu Deo nostro.* Quare si conservata cognoscantur, cognita prædicentur, et quæ prædicantur, et numerentur : perspi-

VARIÆ LECTIONES.

[36] δὲ σπουδαίως τε A : τε σπουδαίως ς. [37] καὶ post οἷς. [38] Θεοῦ et mox καὶ add. A. [39] διαμερίζεσθαι ς. [40] χρῆσιν] τὸ σεσαρκωμένην addit mg. A cum ς. [41] πατέρων ἡμῶν ς. [42] ἐθέλει ς. [43] ἦ A : καὶ ς. [44] διὰ] καὶ A, καὶ μετὰ rc. A.

Digitized by Google

cuum est pie dicendo unam Verbi naturam incarnatam, et illud, duas naturas in unione hypostatica indivisas, nullam differentiam piis afferre. His ac similibus prima absolvitur oratio.

μᾶλλον ἑκατέρας ἐν τῷ ἰδίῳ τῆς φύσεως ὄρῳ τε καὶ λόγῳ, ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἑνὶ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν. Ὥστε εἰ τὰ σωζόμενα μὲν θεωρεῖται, τὰ δὲ [15] θεωρούμενα ὁμολογεῖται, ἃ δὲ ὁμολογεῖται, καὶ ἀριθμεῖται, φανερὸν ὅτι τὸ λέγειν εὐσεβῶς μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, καὶ τὸ δύο φύσεις ἀδιαιρέτους ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἑνώσει, διαφορὰν οὐδεμίαν εἰς τὸν τῆς εὐσεβείας ἐμποιεῖ λόγον. Ταῦτα καὶ τοιαῦτα ἕτερα εἰπὼν περατοῖ τὸν α' λόγον.

Secunda *dogmatica* inscribitur, quæ fidei expositionem continet, quæ pie et sincere de veritate sentit, et hæc de incarnato Christo eodem modo prosequitur, compendiosius hæc quam supra exsequens, nihil tamen accurationis omittens, et hæc percurrens in admonitionem desinit, et eos qui ab Ecclesia se segregarunt, ad communem consensionem revocare conatur. Hoc libro ait, earum quæ in Ecclesia sunt a Verbi ministris traditæ doctrinæ, quædam dogmata sunt, quædam præconia et differentia : dogmata **268***a* cum occultatione et sapientia declarantur, et obscuritati sæpe de industria involvuntur, ne profanis sint sancta exposita, et margaritæ porcis objiciantur : præconia sine ulla obscuritate dicuntur, et ea præsertim quæ de præceptorum et divinæ reverentiæ observatione tractant. Esse præterea dogmata quædam obscuriora, quæ omnino, ut ita dixerim, tacentur : solis vero illis mystice tradita, qui fideles habent spiritualem sapientiam per Verbum vivum. Præterea distinctionem eorum, quæ de Christo dicuntur, facit, quædam revera et proprie dicta asserens : alia per transumptionem. Capiuntur enim a nobis, quemadmodum ipse caput sit omnium, quæ a nobis dicuntur, peccatum, maledictum, et si qua similia. Ait enim Apostolus : *Qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit* [p]. Et iterum : *Christus nos redemit a maledicto legis, factus pro nobis maledictum* [q]. Sic et inobedientiam nostram et ignorantiam, ut caput integri corporis suscepisse. Et illud, *Deus meus, Deus meus, utquid dereliquisti me?* per ineffabilem amorem, nostra tanquam sua assumpsit.

Ὁ δὲ β' ἐπιγράφεται μὲν *δογματικὸς*, ἔκθεσιν δὲ καὶ οὗτος ἀπαγγέλλει πίστεως· ἐν ᾗ τήν τε Τριάδα εὐσεβοφρόνως θεολογεῖ καὶ τὰ περὶ τὴν οἰκονομίαν ὁμοίως διέξεισι, συνοπτικώτερον μὲν ἢ ἐν τῷ προτεταγμένῳ ταῦτα διεξιών, οὐδὲν μέντοι τῆς ἀκριβείας καθυφιείς. Καὶ ταῦτα διαδραμὼν εἰς παραίνεσιν περαίνει τὴν σπουδήν, δι' ἧς τοὺς τῆς Ἐκκλησίας [459 H.] ἀποφοιτῶντας τὴν κοινὴν ὁμόνοιαν ἀσπάσασθαι παρακαλεῖ. Ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ φησὶν ὡς τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παραδιδομένων [16] ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν τοῦ Λόγου διδαγμάτων τὰ μέν ἐστι δόγματα, τὰ δὲ κηρύγματα. Καὶ ἡ διαφορά, τὰ μὲν δόγματα μετ' ἐπικρύψεως καὶ σοφίας ἀπαγγέλλεται, καὶ τὴν ἀσάφειαν πολλάκις ἐξεπίτηδες περιβάλλεται, ὡς ἂν μὴ βεβήλοις εἶεν τὰ ἅγια ἔκθετα καὶ οἱ μαργαρῖται τοῖς χοίροις προκείμενοι, τὰ δὲ κηρύγματα χωρίς τινος ἐπικρύψεως ἀπαγγέλλεται, καὶ μάλιστα ὅσα εἰς λόγον ἐντολῶν καὶ θείου φόβου συντήρησιν ἀναφέρεται. Εἶναι δὲ καὶ τῶν δογμάτων ἔτι τινὰ μυστικώτερα, ἃ παντελῶς ὡς τὸ ἔπος φάναι σεσίγηται, ἐκείνοις δὲ μόνοις μυστικῶς παραδέδοται, οἱ [17] διὰ Λόγου ζῶντος ἔχουσι πνευματικὴν σοφίαν πιστοῖς [18] ταῦτα παρατίθεσθαι [19]. Ἔτι δὲ διαστολὴν τῶν ἐπὶ Χριστοῦ λεγομένων ποιεῖται, τὰ μὲν ἀληθῶς καὶ κυρίως ὑποτιθέμενος λέγεσθαι, τὰ δὲ κατὰ ἀναφοράν. Ἀναφέρεται γὰρ ἀφ' ἡμῶν, ὡς κεφαλῆς ἐκείνου πάντων ἡμῶν ἀνασχομένου [836 R.] γενέσθαι, ἥ τε ἁμαρτία καὶ ἡ κατάρα καὶ ὅσα παραπλήσια. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος, *Τὸν μὴ* [20] *γνόντα ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησε*· καὶ πάλιν, *Χριστὸς* [21] *ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα*. Οὕτω δὲ καὶ τὸ ἀνυπότακτον ἡμῶν καὶ τὴν ἄγνοιαν, ὡς κεφαλὴν τοῦ ὅλου σώματος, ἀναδέχεσθαι, καὶ τὸ, *Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;* Δι' ἄφατον φιλανθρωπίαν ὡς ἑαυτοῦ τὰ ἡμέτερα οἰκειούμενον.

Tertia oratio adversus calumniantes sanctos Patres et concilium Chalcedonense decertat. Primo vero epistolas ad Succensum a beato Cyrillo conscriptas, et quæ huc pertinere videntur dijudicat. Etenim adversarii ab hujusmodi vocibus tanquam a turre quadam adversus dogmata pietatis incurrunt. Hinc et alias calumnias refellit. Nam hæreticorum opinionem primum quidem proponit secunda epistola ad Succensum, quæ ait, dicere duas esse naturas indivisas post unionem, contrarium esse iis qui unam Verbi naturam incarnatam colunt. Contra quos veritatis patronus disserit, ut qui

Ὁ δὲ γ' λόγος κατὰ τῶν συκοφαντησάντων τοὺς ἁγίους Πατέρας καὶ τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον ἀγωνίζεται. Καὶ πρῶτον μὲν τὰς πρὸς Σούκενσον ἐπιστολάς, αἳ τῷ μακαρίῳ Κυρίλλῳ ἐγράφησαν, καὶ ὅσα ἄλλα ταύταις συντρέχειν δοκοῦσι, διευκρινεῖ (καὶ γὰρ οἱ δι' ἐναντίας ἀπὸ τῶν τοιούτων φωνῶν, ὥσπερ ἀπό τινος ἀκροπόλεως, κατατρέχειν τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων φρυάττονται), ἔπειτα δὲ καὶ τὰς ἄλλας συκοφαντίας ἀποσκευάζεται. Τὸ μὲν οὖν αἱρετικὸν φρόνημα πρῶτον μὲν προτείνει τῆς δευτέρας πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῆς χρῆσιν [22], ἥτις τὸ δύο λέγειν φύσεις ἀδιαιρέτους μετὰ τὴν ἕνωσιν ἐναντίον εἶναί

[p] II Cor. v, 21. [q] Galat. III, 13. [r] Psal. XXI, 1 ; Matth. XXVI, 46.

VARIÆ LECTIONES.

[15] δὲ add. A. [16] παραδεδομένων A. [17] οἳ] οἷς corr. A. [18] πιστοὶ C : fortasse legendum πιστῶς. [19] παρατίθεται A. [20] τὸν μὴ] II Cor. v, 21. [21] Χριστὸς] Gal. III, 13. [22] χρῆσιν AC : χρῆσις S.

Digitized by Google

φησι τοῖς μίαν πρεσβεύουσι τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην. Οἷς ἀνθυποφέρων ὁ συνήγορος λέγει τῆς ἀληθείας, ὡς οἱ μίαν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην δοξάζοντες σαφῆ μὲν βούλονται διὰ τῆς φωνῆς ποιεῖν τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν [53], καὶ ὡς ὁ Λόγος οὐκ ἄνθρωπον προϋποστάντα προσέλαβεν ἀλλὰ σὰρξ ὡς ἀληθῶς γέγονεν· ἡ δὲ οὐκ ἐξαρκεῖ τοῦ μυστηρίου δεῖξαι τὸ τέλειον. Ποῦ γὰρ ἔστι διὰ τῆς φωνῆς λαβεῖν εἴτε ἔμψυχος ἦν ἡ ἀναληφθεῖσα σὰρξ ἢ μή, καὶ εἰ ἐσχημάτιστο μόνον τῇ σαρκὶ ἡ ἀληθῶς ἐπεφύκει σάρξ; πόθεν δ' ὅτι τέλεια ἢ ὅτι ἀσύγχυτα τὰ συνελθόντα μεμενήκασιν; οὐδὲν γὰρ τούτων διευκρινημένον ἔστιν ἐξ αὐτῆς εὑρεῖν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ Ἀπολιναρίῳ καὶ Εὐτυχεῖ τὸ προκείμενον χωρίον περιπτύσσεται, τῷ μὲν συγχέοντι τὰ συνελθόντα, Ἀπολιναρίῳ δὲ ἄψυχον τὴν σάρκα [440 H.] φανταζομένῳ. Ἀλλὰ καὶ Μάνεντι φίλον ἡ φωνὴ, σχήματι καὶ φαντασίᾳ τὴν ἐνανθρώπησιν πλάττοντι. Οἱ μέντοι γε [54] λέγοντες δύο φύσεις ἀδιαιρέτους ἀσύγχυτα μὲν τὰ συνελθόντα φυλάττουσιν, οὐδ' οὕτοι μέντοι διὰ τῶν αὐτῶν φωνῶν τὴν καθ' ὑπόστασιν κηρύττουσιν ἕνωσιν. Δυνατὸν γὰρ πάλιν κακούργως [55] λαβεῖν τὸ ἡνωμένον, ὡς Νεστόριος, τιμῇ καὶ δόξῃ καὶ τοῖς ἄλλοις αἱρετικοῖς ἐπιτεχνάσασιν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος κατὰ τὸ πέρας τῆς εἰρημένης ἐπιστολῆς, *Τὸ δὲ ἀδιαίρετον*, [56] ἔφη, *προστεθὲν δοκεῖ μέν πως παρ' ἡμῖν ὀρθῆς δόξης εἶναι σημαντικὸν, αὐτοὶ δὲ οὐχ οὕτω νοοῦσι.* Τὸ γὰρ ἀδιαίρετον παρ' αὐτοῖς κατὰ τὰς Νεστορίου κενοφωνίας καθ' ἕτερον λαμβάνεται τρόπον· φασὶ γὰρ ὅτι τῇ ἰσοτιμίᾳ, τῇ ταυτοβουλίᾳ, τῇ αὐθεντίᾳ ἀδιαίρετός ἐστι τοῦ Θεοῦ Λόγου ὁ ἐν ᾧ κατῴκησεν ἄνθρωπος. Ὥστε διττὸν καὶ ὁ μέγας Κύριλλος οἶδε τὸ ἀδιαίρετον, τὸ μὲν αἱρετικῆς δόξης, τὸ δὲ οἰκεῖόν τε καὶ ὀρθοδόξου φρονήματος. Διχῇ δὲ τοῦ ἀδιαιρέτου λεγομένου, εὐλόγως ἔφησε μάχεσθαι τὸ λέγειν μίαν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην τοῖς κατὰ Νεστόριον φάσκουσι δύο φύσεις ἀδιαιρέτους. [837 R.] Αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ ῥητὸν ὀρθῆς γίνεται δόξης, ἀπομερισθὲν τῆς ὁμωνυμίας. Ἀπομερίζεται δὲ κατ' ἄλλους τρόπους, μάλιστα δὲ ἐν τῷ τὴν [57] καθ' ὑπόστασιν προσλαβεῖν ἕνωσιν· αὕτη γὰρ ἡ προσθήκη τὸ ἀκριβὲς πληροῦσα καὶ τὸν δόλον ἐλαύνει Νεστορίου καὶ τοὺς συκοφάντας τῆς εὐσεβείας καταισχύνει. Ἀτελὴς οὖν ἑκατέρα φωνὴ, ὡς ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον κατέστη, μὴ προσλαβοῦσα τὴν ἑτέραν, λέγω δὴ καὶ ἡ λέγουσα μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην καὶ ἡ δύο φύσεις ἀδιαιρέτους· τελειοῦται δὲ ἑκατέρα συμπλεκομένη τῇ ἑτέρᾳ [58]· ἡ μὲν γὰρ τοῦ Λόγου φύσις σεσαρκωμένη τὴν καθ' ὑπόστασιν ἁπλῶς ἕνωσιν εἰσάγει, ὁ δὲ τὰς δύο φύσεις λέγων ἀδιαιρέτους τὸ ἄφυρτόν τε καὶ ἀσύγχυτον τῶν συνελθόντων μηνύει. Οὐκοῦν ἀπομερισθεῖσα φωνὴ θατέρας ἡ ἑτέρα καὶ σοφιστικῶς προαγομένη δικαιοτάτην ἂν τὴν κατάγνωσιν ἐνέγκοι. Ὥστε δικαίως καὶ ὁ ἱερὸς Κύριλλος πρὸς Νεστόριον ἀποτεινόμενος ὡς ἀτελῆ τὴν λέγουσαν

A unam Verbi naturam incarnatam docent, clara voce volunt demonstrare eam quæ est per hypostasim : et quod Verbum hominem præexsistentem non assumpserit, sed revera caro factum sit. Hæc autem vox non satis demonstrat mysterii perfectionem. Ubi enim licet accipere per vocem, fueritne animata assumpta caro, necne? **268***b* et an solum carne indutum, vel revera natum sit caro? Unde porro quod perfecta et inconfusa, concurrentia permanserint? nihil enim horum clarum ex ea reperies. Propterea enim et Apollinario et Eutychi propositus locus convenit, huic quidem conjuncta confundenti, Apollinario vero animatam carnem imaginanti. Quin et hæc vox placet Maneti, imaginariam et adumbratam fingenti incarnationem. Qui vero duas inconfusas asserunt naturas, inconfusa quidem concurrentia conservant, neque hi per easdem voces unionem hypostaticam prædicant. Fieri enim potest, ut contra improbe capiant quod unitum est (ut Nestorius) honore et gloria ; et aliis hæreticorum inventis. Ideo et beatus Cyrillus in fine hujus epistolæ, *indivisum*, ait, *additum, videtur nostræ rectæ fidei esse signum : illi vero non ita sentiunt.* Indivisum enim apud illos, secundum novas Nestorii voces, alio modo sumitur. Dicit enim honoris paritate, et voluntatis et auctoritatis indivisum hominem esse, in quo Dei verbum habitavit. Quare dupliciter magnus ille Cyrillus indivisum intelligit : aliud quidem hæretice, aliud vero proprie et orthodoxe. Duobus autem modis indivisum usurpando, vere dixit : dicere unam Verbi naturam incarnatam pugnare contra Nestorianos asserentes duas naturas indivisas. Idem autem quod dictum est, Ecclesiæ est orthodoxæ, si æquivocatio tollatur. Tollitur autem et aliis modis, maxime vero, in assumendo unionem hypostaticam. Eadem enim hæc additio accurate adimplens et fraudem Nestorii discutit, et hæreticos confundit. Imperfecta ergo est utraque vox, ut ex prioribus patet non alteram arripiendo. Itaque intelligo eam vocem quæ dicit unam Verbi naturam incarnatam, et illam quæ dicit duas naturas inconfusas, utramque perficere inter se copulatam. Verbi enim natura incarnata unionem hypostaticam simpliciter profert, qui vero duas asserit indivisas naturas, immistum et inconfusum eorum quæ conjunguntur significat. Igitur divisa vox altera ab altera, et captiose adducta justissimam reprehensionem **269***a* meretur. Quare recte sanctus Cyrillus in Nestorium invectus, ut imperfectam vocem dicentem duas indivisas naturas, et non valentem hæreticorum sectam refutare, accusat, et pugnare [ait] cum illa quæ dicit unam naturam incarnatam. Cum qua si composita veniat, sinceram pietatem ostendit, duas indivisas naturas in unione hypostatica clare prædicans. Sic certe licet quis unam Verbi natura.n

VARIÆ LECTIONES.

[53] ἕνωσιν add. C. [54] γε add. A. [55] κακούργοις ς. [56] ἀδιαιρέτως A. [57] τὴν om. A. [58] ἑτέρᾳ A : ἑκατέρᾳ ς.

Digitized by Google

incarnatam dixerit, et maxime cum Apollinario dimicans, aut Manete, aut Eutyche, imperfecte proferat, et illorum sententiam potius adjuvans, et Cyrilli sententiam oppugnans, et invertens, et constringens eos qui duas naturas indivisas in unione hypostatica confitentur.

ρῆσιν δύο φύσεις ἀδιαιρέτους, καὶ μὴ ἐξαρκοῦσαν τὸ αἱρετικὸν σόφισμα διελέγξαι, παραιτεῖται, καὶ μάχεσθαι αὐτῇ τὴν λέγουσαν μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, μεθ' ἧς εἰ συντεθεῖσα προῆλθεν, ἀκήρατον τὴν εὐσέβειαν ἐδήλου, τὰς δύο φύσεις ἀδιαιρέτους ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἑνώσει τρανολογοῦσα. Οὕτω δὴ κἂν μίαν τις προφέρῃ [59] τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην, καὶ μάλιστα πρὸς Ἀπολινάριον διαμαχόμενος [60] ἢ Μάνεντα ἢ Εὐτυχέα, ἀτελῶς τε ἂν προφερόμενος [61] εἴη, καὶ τῷ ἐκείνων μᾶλλον φρονήματι συνεπαμύνων, καὶ τὴν τοῦ Κυρίλλου δόξαν διαπολεμῶν τε [62] καὶ ἀνατρέπων, συνελαύνων δὲ καὶ τοὺς δύο φύσεις ἀδιαιρέτους ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ὁμολογοῦντας ἑνώσει.

Quod autem duas naturas confiteri in unione hypostatica, congruat cum Ecclesia unam naturam Verbi incarnatam docente, Cyrillus accurate veritatis custos, clare ostendit. Orientis enim episcopos negantes unam Verbi incarnatam, duas vero naturas in unione hypostatica et docentes et sentientes, recte et lubentissime excepit. Sanctus enim Joannes, qui Antiochenam tenuit sedem, scripsit, *duarum factam esse unionem naturarum, et ideo unum Christum, unum Filium, unum Dominum nos confiteri : secundum hanc inconfusæ unionis intelligentiam, confitemur Deiparam Virginem Dei matrem esse, quia Dei Verbum incarnatum est, et carnem induit.* Ardens ille veritatis studiosus Cyrillus, hæc et his consimilia Scripturis asserens, non modo libenter et jucundissime accessit, sed et Paulum Emisenum qui ab ipso missus erat in publico cœtu concionaturus, quæ et sibi et mittenti Cyrillo fuerit sententia, laudibus excepit, et ut eadem sentientem magnifecit. Concio vero persequitur illud : *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* [u]. [Secundo interpretatus est : *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.*] Hoc est **269***b* in nostra natura. Talia Paulus ille prædicans, Cyrilli laudibus ornatur.

Ὅτι δὲ τὸ δύο φύσεις ὁμολογεῖν ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἑνώσει σύνδρομόν ἐστι τῇ εὐσεβῶς δοξαζούσῃ γνώμῃ μίαν [441 H.] φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, ἐμαρτύρησε περιφανῶς ὁ φύλαξ τῆς ἀκριβείας Κύριλλος. Τοὺς γὰρ Ἀνατολικοὺς τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεῖς μίαν μὲν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην οὐδαμῶς εἰπόντας, δύο δὲ φύσεις ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἑνώσει καὶ δογματίζοντας καὶ φρονοῦντας εὖ μάλα καὶ μετὰ πολλῆς τῆς εὐφροσύνης ἀπεδέξατο. Ὁ μὲν γὰρ [63] ἐν ἁγίοις Ἰωάννης, ὃς τὸν ἀρχιερατικὸν τῆς Ἀντιοχείας περιεῖπε θρόνον, ἔγραψεν, ὅτι *Δύο φύσεων ἕνωσις γέγονε· διὸ ἕνα Χριστὸν, ἕνα Υἱὸν, ἕνα Κύριον ὁμολογοῦμεν. Κατὰ ταύτην τὴν τῆς ἀσυγχύτου ἑνώσεως ἔννοιαν ὁμολογοῦμεν τὴν ἁγίαν Παρθένον Θεοτόκον διὰ τὸ τὸν Θεὸν Λόγον σαρκωθῆναι καὶ ἐνανθρωπῆσαι.* Ὁ δὲ θερμὸς τῆς ἀκριβείας ἐραστὴς Κύριλλος ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα τοῖς γράμμασι διομολογησάμενον [64] οὐ μόνον ἀσμένως καὶ περιχαρῶς προσήκατο, ἀλλὰ καὶ Παῦλον τὸν Ἐμίσης [65] ἐπίσκοπον, ὃς ἐξ αὐτοῦ ἀπέσταλτο, ἐπὶ πανδήμου προσομιλήσαντα πανηγύρεως ὃ [66] ὑπῆρχεν αὐτῷ τε καὶ τῷ ἀποστείλαντι φρόνημα, ἐγκωμίοις τε ἐδεξιώσατο καὶ ὡς ὁμογνώμονα ἐμεγάλυνεν. Ἡ δὲ ὁμιλία διεξῄει ὡς ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν [67] ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι τὸ δεύτερον τοῦ πρώτου [68] ἑρμηνεία ἐστὶ, τοῦ *Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο* τὸ *ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν*, τουτέστιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ φύσει. Τοιαῦτα μὲν ὁμιλήσας ὁ Παῦλος τῶν Κυριλλείων ἀπήλαυσεν ἐπαίνων.

Respice iterum Joannem duas naturas declarantem, et unum Filium : *Aliud tabernaculum, aliud inhabitans; aliud templum, aliud inhabitans Deus. Attende dicto ; non dixi : Alius est et alius, ut de duobus Christis aut duobus filiis ; sed « aliud et aliud, ut de duabus naturis. Quando ergo dixit : Habitavit in nobis, et duas dixit naturas, tum et hoc addidit : « Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti. »* Hæc et id genus alia sancti evangelistæ Joannis verba docent vera esse cum prædictis dogmata. A propria auspicatus doctrina ait : *Sanctus Isaias propheta Christi doctorum eloquentiam prænuntians ait : « Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris* [v]. *» Ecce hausimus nobis aquas e divino fonte, prædicti, inquam, doctoris, qui sancti Spiritus fucibus accensus, ostendit nobis magnum et sanctum Salvatoris mysterium.* Sic san-

Ὅρα δὲ πάλιν καὶ τὸν Ἰωάννην δύο φύσεις κηρύττοντα καὶ ἕνα Υἱόν· *Ἕτερον σκηνὴ καὶ ἕτερον τὸ σκηνοῦν, ἕτερον ὁ ἐνοικῶν Θεός. Πρόσεχε τῷ λεγομένῳ.* [840 R.] *Οὐκ εἶπον ἕτερος καὶ ἕτερος, ὡς ἐπὶ δύο Χριστῶν· ἢ δύο υἱῶν, ἀλλ' ἕτερον καὶ ἕτερον, ὡς ἐπὶ δύο φύσεων. Ὅτε οὖν εἶπεν Ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν καὶ ἐκήρυξε δύο φύσεις, τότε ἐπήγαγε· Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς.* Ταῦτα οὖν καὶ τοιουτότροπα τοῦ ἱεροῦ γεγραφότος Ἰωάννου, ἐπιμαρτύρεται μὲν τοῖς εἰρημένοις δογμάτων ὀρθότητα, τῆς δὲ οἰκείας ἀπαρχόμενος διδασκαλίας ὧδέ φησιν, *Ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαΐας* [69], *τῶν ἐν Χριστῷ διδασκάλων τὰς εὐστομίας προανακηρύττων, ἔλεγεν· Ἀντλήσατε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου. Ἰδοὺ τοίνυν ἠντλήσαμεν ἡμῖν ὕδωρ ἐξ ἁγίας πηγῆς, τοῦ προλαβόντος*

[u] Joan. I, 14. [v] Isa. XII, 3.

VARIÆ LECTIONES.

[59] προφέροι A : προσφέρῃ ς. [60] ἀπομαχόμενος ς. [61] προσφερόμενος ς. [62] τε add. A. [63] γὰρ om. A. [64] διομολογησάμενος ς. [65] ἐμέσης ς. [66] ὃ] ἃ A. [67] καὶ τὸ ἐσκήνωσεν ς. [68] πρώτου A : αὐτοῦ ς. [69] Ἡσ.] XII, 3.

Digitized by Google

φημὶ διδασκάλου, ὃς καὶ ταῖς τοῦ Πνεύματος δαδουχίαις λελαμπρυσμένος[70] διεσάφησεν ἡμῖν τὸ μέγα καὶ σεπτὸν τοῦ Σωτῆρος μυστήριον. Οὕτω τὸν ἱερὸν Ἰωάννην, δύο φύσεις ἄνω καὶ κάτω στρέφοντα, ὁ τῆς ἀληθείας θερμὸς ἐραστὴς Κύριλλος πηγὴν μὲν ἁγίαν ἀποκαλεῖ, τῆς δὲ τοῦ παναγίου Πνεύματος φωτοχυσίας ἔμπλεων[71] καὶ λαμπρὸν ὑποφήτην τοῦ κατὰ Χριστὸν σεπτοῦ καὶ μεγάλου μυστηρίου. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ μνημονευθέντος ἀρχιερέως Παύλου, πρὸς τὸν αὐτὸν ἐν ἁγίοις Ἰωάννην ἀντιγράφων, ὧδέ φησιν ἐπὶ λέξεως· Ἀφικομένου τοίνυν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τοῦ κυρίου καὶ θεοσεβεστάτου[72] ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ Παύλου [442 H.] θυμηδίας ἐμπεπλήσμεθα, καὶ σφόδρα εἰκότως, ὡς ἀνδρὸς τοιούτου μεσιτεύοντος. Καὶ πάλιν· Ὅτι δὲ περιττὴ παντελῶς καὶ οὐκ εὐάφορμος τῶν Ἐκκλησιῶν ἡ διχοστασία γέγονε, νυνὶ μάλιστα πεπληροφορήμεθα, τοῦ κυρίου τοῦ θεοσεβεστάτου Παύλου ἐπισκόπου χάρτην προσκομίσαντες[73] ἀδιάβλητον ἔχοντα τῆς πίστεως τὴν ὁμολογίαν. Οὕτω μὲν οὗτος[74] καὶ τὸν ἀρχιερέα Παῦλον θυμηδίας αἴτιον[75] γενέσθαι καὶ τὴν προσκομισθεῖσαν[76] δι' αὐτοῦ τῶν ἀνατολικῶν πίστιν, τὸ ἀδιάβλητον ἔχουσαν, ἀνακηρύττει[77]. Ἐπὶ δὲ τούτοις δεικνὺς ἐναργῶς ἐφ' οἷς τοῖς ἀνατολικοῖς συμβαίνει καὶ ἃ κοινῇ πρεσβεύουσιν, ἵνα μὴ τὸ φιλόνεικον μεταφέρειν ἄδειαν λάβοι πρὸς ὃ βούλοιτο τὴν εἰρηνικὴν ὁμόνοιάν τε καὶ κατάστασιν, αὐτοῖς ῥήμασι κεφάλαιον τελευταῖον ταῦτα ποιεῖται· Τὰς δὲ εὐαγγελικὰς καὶ ἀποστολικὰς περὶ τοῦ Κυρίου φωνὰς ἴσμεν τοὺς θεολόγους ἄνδρας[78] τὰς μὲν κοινοποιοῦντας ὡς ἐφ' ἑνὸς προσώπου, τὰς δὲ διαιροῦντας ὡς ἐπὶ δύο φύσεων, καὶ τὰς μὲν θεοπρεπεῖς κατὰ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, τὰς δὲ ταπεινὰς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα παραδιδόντας. Οἷς ἐπιφέρει καὶ τὴν οἰκοθεν κρίσιν, λέγων· Ταύταις ὑμῶν[79] ἐντυγχόντες ταῖς ἱεραῖς φωναῖς, οὕτω τε καὶ αὐτοὺς φρονοῦντας εὑρίσκοντες (εἷς γὰρ[80] Κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα) ἐδοξάσαμεν τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Θεόν, ἀλλήλοις συγχαίροντες ὅτι ταῖς θεοπνεύστοις[81] Γραφαῖς καὶ τῇ παραδόσει τῶν ἁγίων Πατέρων συμβαίνουσαν ἔχουσι πίστιν αἵ τε παρ' ὑμῖν καὶ αἱ παρ' ἡμῖν Ἐκκλησίαι. Καὶ τίς ἂν ἄλλος εἴη μεγαλοφωνότερος ἢ ἀξιοπιστότερος Κυρίλλου Κύριλλον ἑρμηνεῦσαι καὶ τὸ αὐτοῦ φρόνημα καθαρὸν καὶ ἀκαπήλευτον αἱρετικῆς ἐπιμιξίας παραστῆσαι; ἐξ ὧν οὖν ἀδιαφόρους δοξάζειν αὐτόν τε καὶ τοὺς ἀνατολικοὺς τὴν εὐσέβειαν ἀνεῖπεν, ἔδειξε περιφανῶς ἀδιάφορον εἶναι καὶ τὸ ἐφ' ἑνὸς προσώπου ἤτοι μιᾶς ὑποστάσεως δύο τὰς φύσεις ἀδιαιρέτους ὁμολογεῖν, καὶ τὸ μίαν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ.

A ctum Joannem duas naturas sursum deorsum vertentem, fervidus ille veritatis adamator Cyrillus sacrum fontem appellat, lumine sancti Spiritus plenum, et clarum prædicatorem magnorum et sanctorum Christi mysteriorum. Neque hunc solum, sed de commemorato antea Paulo ad Joannem scribens, qui de voce dixit: *Veniente Alexandriam confratre et domino pio, et sacris iisdem initiato, animi voluptate impleti sumus, et valde probabiliter, ut viri ita mediantis.* Et iterum: *Modum excedens, et non facile excusandum Ecclesiarum dissidium contigit, nunc maxime Domino impleti sumus, proferente epistolam beato Paulo episcopo, irreprehensibilem habens fidei professionem.* Sic quidem jucunditate dignum Paulum fuisse, B et allatam Orientalium fidem irreprehensibilem prædicare. Ad hæc accurate ostendens, in quibus cum Orientalibus consentiat, et quæ communiter **270a** allegant, ne contentiosam transferre securitatem, accipiat ad quod volet, pacificam consensionem, et constitutionem verbis ipsis caput hoc postremum facit: *Scimus viros divinos Scripturæ peritos quas de Domino voces protulerint, partim dum seluti uni personæ illas communicant, partim dum velut in duas distribuunt, et quasdam Deo dignas respectu divinitatis Christi, quasdam abjectas respectu humanitatis tradunt.* Quibus adjungit et suum judicium: *Quæ cum nostris vocibus conveniunt, sic et illos sentientes reperimus; «Unus enim Dominus, una fides, unum baptisma* [x]. *» Sensimus* C *universorum Salvatorem Deum aliis invicem congaudentes, quia divinæ Scripturæ, et traditioni sanctorum Patrum fidem habent consentientem, quæ apud vos et nos sunt Ecclesiæ.* Et quis alius sit generosior et fide Cyrillo dignior, ad Cyrillum interpretandum, et ejusdem sententiam puram et hæreticis misturis non inquinatam constituere, in quibus indifferenter opinari se et Orientales de pietate renuntiarunt? Ostendit clare non differre et hoc, in una persona, vel in una hypostasi duas naturas indivisas confiteri, et hoc, unam Verbi naturam incarnatam anima rationali et intelligibili.

Οὐ μόνον δὲ πρὸς τοὺς τῆς ἀνατολῆς γράφων τὸ D ὁμόδοξον αὐτοῖς μαρτυρεῖ, [841 R.] ἀλλὰ καί τινων ἐγκαλούντων αὐτῷ ὅτι τὰς δύο φύσεις ὁμολογοῦντας τοὺς ἀνατολικοὺς ἐδέξατο, αὐτὸς πρὸς Οὐαλεριανὸν τὸν Ἰκονίου ἐπίσκοπον ὑπὲρ αὐτῶν γράφει, ὡς

Non ad Orientales modo scribens, similem illis testatur opinionem, sed accusantibus nonnullis, quod duas naturas confitentes Orientales suscepit, ipse ad Valerianum Iconii episcopum scribit, Orientales Nestorium damnasse, et sanctorum Patrum

[x] Ephes. IV, 5.

VARIÆ LECTIONES.

[70] λελαμπρυμένος A. [71] ἔμπλεον A. [72] Θεοπεβάστου ς. [73] προκομίσαντος ς. [74] οὗτος] libri οὕτω· [75] αἴτιον A : ἄξιον ς. [76] libri προκομισθεῖσαν. [77] ἀνακηρύττειν ς. [78] ἄνδρας τῶν γραμμάτων τὰς ς· [79] ἡμῶν ς. [80] εἷς γάρ] Ephes. IV, 5. [81] θεοπίστοις ς.

Digitized by Google

consensionem sinceram servare, sanctam Virginem Dei Genitricem nobiscum confitentes, et unum esse Christum, Filium et Dominum a Deo Patre genitum Deum Verbum, et ultimis temporibus e muliere in carne natum, et perfectum eum esse in divinitate, et perfectum in humanitate, non in duos filios et Christos et Dominos separantes, et hæc oppugnare audentes, ut mendaces et fraudulentos et mendacii sui patrem prætexentes, detestari hortatur ac refugere, Sed et in ea, quæ ad Acacium Melitinensem episcopum, de his Orientalibus sic habet: *Non dividere eos* **270***b unum Filium et Christum, quem e Patre dicunt ut Deum, et ex muliere natum in carne ut hominem, et quomodo non intelligatur secundum humanitatem nostri similis, neque Patri secundum divinitatem, nisi intelligatur simul et Deus et homo idem. Quod Nestorius negavit.* Sic non solum duas naturas Orientales asserentes salvat: sed tametsi quis accuset, propugnator fit, et quod mirum videatur, etsi non apponant *indivise*, non dicit ipsos naturas dividere. Scivit enim et unum Christum, unam personam, et unam hypostasin, qui dicit eumdem Deum et hominem, et Deiparam Virginem, nihilominus etiamsi addat *indivisos*, ut confitens ex dictis unionem hypostaticam, simul et hoc indivisum vere adducit. Qui idem tutæ et divinæ adamator doctrinæ iterum ad Acacium scribens: *Licet*, inquit, *duas naturas dicere, nec divisionem naturarum ullo modo intelligere, cum quis adjungat prædictis unionem hypostaticam.* Et ad Eulogium scribens, consentientem existimavit secum, unam Verbi naturam incarnatam credentem, cum duas naturas indivisas in unione hypostatica confitentur.

Reprehendunt quidam expositionem quam faciunt Orientales, et aiunt: *Quare ipsos duas naturas confitentes, tulit, et præsul laudavit Alexandriæ?* Nestoriani asserunt illum quoque sic sentire, eos involventes, qui nihil accurate sciant. Oportet autem reprehendentibus hæc respondere, non omnia quæ astruunt sectarii, vitari et reprehendi debere: quare Orientales duas naturas confitentes admittit; pie enim illi asserunt; Nestorium damnat, non quia duas naturas dixit, sed quia, duas asserens naturas, unionem hypostaticam non recipit: quemadmodum non unam Verbi naturam esse incarnatam. Mox enim subdit: *Tametsi duas naturas Nestorius dicat, differentiam carnis et Dei Verbi significans, sed nondum unionem hypostaticam nobiscum confitetur. Nos enim hæc conjungentes, unum Christum, unum Filium, unum Dominum confitemur.* Hoc communis ipsius et Orientalium confessio. Deinde rursum adducit: *Unam Verbi naturam incarnatam confitemur;* quasi dice-

A Νεστόριον μὲν οἱ ἀνατολικοὶ κατακρίνουσι, καὶ τὴν τῶν Πατέρων ὁμολογίαν ἀκήρατον διασώζουσι, τὴν ἁγίαν Παρθένον Θεοτόκον μεθ' ἡμῶν ἀνομολογοῦντες, καὶ ἕνα εἶναι Χριστὸν καὶ Υἱὸν καὶ Κύριον, τὸν ἐκ Θεοῦ μὲν Πατρὸς γεννηθέντα Θεὸν Λόγον, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τὸν αὐτὸν ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα τεχθέντα, καὶ τέλειον εἶναι τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι καὶ τέλειον ἐν ἀνθρωπότητι, οὐ διαιροῦντες εἰς δύο υἱοὺς ἢ Χριστοὺς ἢ Κυρίους· καὶ τοὺς τολμῶντάς τι λέγειν κατ' αὐτῶν ὡς ψεύστας καὶ ἀπατεῶνας καὶ τὸν τοῦ ψεύδους ἑαυτῶν προβαλλομένους πατέρα μυσάττεσθαί τε παραινεῖ καὶ ἀποπέμπεσθαι. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἀκάκιον [443 H.] τὸν Μελιτηνῆς ἐπίσκοπον περὶ τῶν ἀνατολικῶν οὕτω φησίν· *Οὐ διαιροῦσιν εἰς δύο*[82] *τὸν ἕνα Υἱὸν καὶ Χριστὸν,* B *τὸν αὐτὸν δὲ εἶναί φασι τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς ὡς Θεὸν καὶ ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα ὡς ἄνθρωπον, καὶ ὡς οὐκ ἂν νοοῖτο ὁμοούσιος ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα οὐδὲ τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, εἰ μὴ νοοῖτο Θεός τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός, ὃ Νεστόριος οὐκ ἀνείχετο.* Οὕτω οὐ μόνον δύο λέγοντας φύσεις τοὺς ἀνατολικοὺς κατασπάζεται, ἀλλὰ κἂν κατηγορῇ τις, ὑπέρμαχος γίνεται, καὶ (τὸ παράδοξον) κἂν μὴ προσθῶσι τὸ *ἀδιαιρέτως*, οὐ λέγει διαιρεῖν αὐτοὺς τὰς φύσεις. Οἶδε γὰρ ὡς[83] ἕνα Χριστὸν, ἓν πρόσωπον, μίαν ὑπόστασιν ὁ λέγων, τὸν αὐτὸν Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, καὶ Θεοτόκον τὴν Παρθένον, οὐδὲν ἧττον, κἂν μὴ προσθῇ τὸ *ἀδιαιρέτους*, ὡς ὁμολογῶν ἐκ τῶν εἰρημένων τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν, συνεισάγει καὶ τὸ ἀληθῶς ἀδιαίρετον. Ὁ αὐτὸς δὲ τῆς ἀσφαλοῦς καὶ θείας εἰρήνης[84] C ὄντως ἐραστὴς πάλιν πρὸς Ἀκάκιον γράφων, *Ἔνεστι,* φησὶ, *καὶ δύο φύσεις εἰπεῖν*[85]*, καὶ μὴ διαίρεσιν τῶν φύσεων ἐννοεῖν πως, ἐπειδάν τις συνάψει τοῖς εἰρημένοις τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν.* Καὶ μὴν ἐπιστέλλων καὶ πρὸς Εὐλόγιον ὁμόδοξον ἡγεῖται τὸν μίαν φύσιν λέγοντα τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην τῷ δύο φύσεις ἀδιαιρέτους ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἑνώσει συνομολογοῦντι.

Ἐπιλαμβάνονταί τινες τῆς ἐκθέσεως ἧς πεποίηνται οἱ ἀνατολικοὶ, καί φασι· *Διὰ τί δύο φύσεις ὁμολογόντων αὐτῶν ἠνέσχετο καὶ ἐπῄνεσεν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας;* Οἱ δὲ τὰ Νεστορίου φρονοῦντες λέγουσι κἀκεῖνον οὕτω φρονεῖν, συναρπάζοντες τοὺς οὐκ εἰδότας τὸ ἀκριβές. Χρὴ δὲ τοῖς μεμφομένοις ἐκεῖνα λέγειν ὅτι οὐ πάντα, ὅσα λέγουσιν οἱ αἱρετικοὶ, φεύγειν καὶ παραιτεῖσθαι χρή· ὥστε δύο φύσεις D λέγοντας τοὺς μὲν ἀνατολικοὺς ἀποδέχεται (εὐσεβῶς γὰρ οὗτοί φασι), Νεστόριον δὲ κατακρίνει, οὐχ ὅτι δύο φύσεις ἔλεγεν, ἀλλ' ὅτι δύο φύσεις λέγων τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν οὐ προσίετο, ὥσπερ οὐδὲ τὸ μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην. Μετ' ὀλίγα γὰρ ἐπιφέρει, ὡς *Κἂν δύο λέγῃ φύσεις*[86] *Νεστόριος, τὴν διαφορὰν σημαίνων τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἀλλ' οὐκέτι τὴν ἕνωσιν ὁμολογεῖ μεθ' ἡμῶν· ἡμεῖς γὰρ ἑνώσαντες αὐτὰ, ἕνα Χριστὸν, ἕνα Υἱὸν, ἕνα Κύριον ὁμολογοῦμεν.* Ὅ κοινόν ἐστιν ὁμολόγημα αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἀνατολι-

VARIÆ LECTIONES

[82] εἰς δύο add. A. [83] ὡς A : ὁ ς. [84] εἰρήνης add. A et mg. C. [85] εἰπεῖν καὶ δύο φύσεις φησίς. [86] φύσεις λέγῃ ς.

Digitized by Google

κῶν. Εἶτα καὶ πάλιν ἐπάγει· *Μίαν τὴν τοῦ Υἱοῦ φύσιν ὁμολογοῦμεν σεσαρκωμένην*, ὡσεὶ ἔλεγεν, Ἡμεῖς τὴν διαφορὰν τῶν συνελθόντων ὁμολογοῦντες δύο μὲν λέγομεν φύσεις, [844 R.] ἀλλὰ καὶ τὴν ἕνωσιν ἐξακριβοῦντες συνάπτομεν αὖθις τὸ μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην· τὸ μὲν γάρ ἐστι [87] τῆς τῶν ἑνωθέντων διαφορᾶς, τὸ δὲ αὐτῆς τῆς καθ' ὑπόστασιν ἑνώσεως [88] δηλωτικόν. Ἐξ ὧν δὲ περὶ Νεστορίου ἔφη, μόνον οὐχὶ τοῦτο βοᾷ, ὡς Εἴ γε τὴν ἕνωσιν μεθ' ἡμῶν καὶ Νεστόριος ᾔδει, ἕνα Χριστὸν, ἕνα Υἱὸν, ἕνα Κύριον [89] ὁμολογῶν, ἐδεξάμεθα ἂν αὐτὸν καὶ δύο λέγοντα φύσεις, εἴπερ διὰ τῆς τοιαύτης φωνῆς τὴν διαφορὰν τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου δηλοῦν ἐβούλετο, ἀλλὰ μὴ διασπᾷν τὴν ἕνωσιν ἐτεχνάζετο. Εἰ δὲ τὸ δύο φύσεις λέγειν, ὡς αὐτὸς εἶπε, τὴν διαφορὰν σημαίνει τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Θεοῦ [444 H.] Λόγου, καὶ ταύτην δεῖ σώζεσθαι μετὰ τὴν ἕνωσιν, δῆλον ὅτι καὶ τὰς δύο διδάσκει φύσεις μετὰ τὴν ἕνωσιν σώζεσθαι· τῆς γὰρ διαφορᾶς σωζομένης, ἀνάγκη καὶ τὰ ὧν ἡ διαφορὰ συνδιασώζεσθαι. Καὶ τοὺς ἀνατολικοὺς δ' εἰπὼν συμφρονεῖν αὐτῷ, καίτοι μηδαμοῦ φαμένους μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, ἀλλὰ δύο μὲν λέγοντας τὰς φύσεις, ἡνωμένας δὲ τῇ καθ' ὑπόστασιν ἑνώσει, ἀδιαφόρους τὰς φωνὰς περιφανῶς ἀποφαίνεται. Ὥστε καὶ ἡ σύνοδος, κἂν μὴ τῇ γλώσσῃ, ἀλλὰ τῇ γε [90] γνώμῃ, μίαν φύσιν κηρύττειν οἵδε τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην.

ret : Nos differentiam coeuntium confitentes, duas quidem asserimus naturas, sed et unionem tradentes, **271***a* hoc statim adjungimus, unam Verbi esse naturam incarnatam : hoc siquidem de unitorum differentia, illud vero hypostaticam unionem ostendit. Ex quibus de Nestorio dicit, tantum non clamat : Ut si nobiscum unionem Nestorius asserit, unum Christum, unum Dominum, unum Filium confitens, recepimus illum duas dicentem naturas : siquidem eadem voce differentiam carnis ac Dei Verbi conatur ostendere, sed ne decerpere veritatem conatus sit. Si vero duas naturas dicere, ut ipse dixit, differentiam significat carnis et Dei Verbi, et hanc servare oportet [post] unionem : nimirum duas naturas docet post unionem servare. Differentia scilicet servata, necesse est ea servari de quibus differentia. Et Orientales secum ait consentire, et nequaquam unam Verbi naturam incarnatam asserentes, sed duas quidem asserentes naturas hypostatica unione unitas, indifferentesvoces clare ostenditur. Quare synodus, etsi non lingua, tamen sententia unam novit Verbi naturam incarnatam prædicare,

Οὐκ ἐκ τῶν εἰρημένων δὲ μόνον ῥᾴδιόν [91] ἐστι τοῦτο καθορᾶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ λιβέλλου ὃν ἔγραψε μὲν οἰκείᾳ χειρὶ ὁ θεσπέσιος Φλαβιανὸς, ἐπιδέδωκε δὲ Θεοδοσίῳ τῷ βασιλεῖ· ἡ δὲ σύνοδος πρὸ τῶν ἄλλων ταύτην ἐκρινεν ἀναγνωσθῆναι. Ἔχει γὰρ ἐπὶ λέξεως ὧδε· *Καὶ γὰρ ἐκ δύο φύσεων ὁμολογοῦντες τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν σάρκωσιν ἐν μιᾷ ὑποστάσει καὶ ἐν ἑνὶ προσώπῳ, ἕνα Χριστὸν, ἕνα Υἱὸν, ἕνα Κύριον ὁμολογοῦμεν. Εἶτα καὶ μίαν μὲν φύσιν τοῦ Θεοῦ* [92] *Λόγου, σεσαρκωμένην μέντοι καὶ ἐνανθρωπήσασαν λέγειν οὐκ ἀρούμεθα, διὰ τὸ ἐξ ἀμφοῖν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.*

Non modo e dictis hoc facile est perspicere, sed etiam ex eo libello quem propria manu sanctus Flavianus concripsit, et Theodosio imperatori inscripsit : concilium vero ante alios hunc legi præcepit. Sic enim ibi ad verbum : *Etenim e duabus naturis Christum post incarnationem in una hypostasi confitentes, et in una persona unum Christum, unum Filium, unum Dominum confitemur : deinde et unam naturam Verbi incarnatam, et carnem indutam dicere non negamus, quia e duobus unum et eumdem esse Dominum nostrum Jesum Christum.*

Σὺ δέ μοι σκόπει κἀκεῖνο. Ἡ σύνοδος συνεχῶς [93] τὸν αὐτὸν λέγει καὶ ἕνα Χριστόν. Τοῦτο δὲ τί ἐστιν ἕτερον ἢ τὸ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν ὁμολογεῖν, ἤ, εἰ βούλει, τὴν μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην; Καὶ γὰρ χωρὶς [94] τῶν αἱρετικῶν σοφισμάτων ἡ χρῆσις αὕτη προφερομένη τὸ ἀδιάφορον ἔχει, πρός γε τὴν προειρημένην διάνοιαν [95].

Tu vero et illud considera. Concilium continenter dicit eumdem et unum Christum. Hoc vero quid aliud est quam unionem hypostaticam confiteri, vel, si placet, unam Verbi naturam incarnatam? Etenim absque hæreticorum cavillationibus, usus hic antea allatus differentiam continet ad prædictum sensum.

Ὥσπερ δὲ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος ἡ σύνοδος λέγουσα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ δύο φύσεων ὁμοίως ἀνευφημεῖ, οὕτω καὶ ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι [96] λέγουσα ἐν δυσὶ δοξάζει φύσεσι καὶ συνομολογεῖ. Οὐ γὰρ ἐκ τούτων μέν ἐστιν ὁ Χριστὸς, οὐχὶ ταῦτα δὲ, οὐδὲ ταῦτα μὲν, οὐκ ἐν τούτοις δὲ, ἀλλ' ἐξ ὧν ἐστι, καὶ ἐν τούτοις γνωρίζεται καὶ ταῦτά ἐστιν. Οὕτω δὲ καὶ Ἀμβρόσιος ὁ θαυμάσιος ἐν τῷ περὶ ἐνανθρωπήσεως τετάρτῳ δογματίζει λόγῳ· *Ἐν τῷ Θεὸς εἶναι αἰώνιος τὰ τῆς σαρκὸς μυστή-*

Quemadmodum autem ex humanitate atque divinitate Christum Dominum ex duabus naturis similiter synodus prædicans iterum laudat : sic et in divinitate et **271***b* humanitate dicens in duabus opinatur naturis ac confitetur. Non enim ex his est Christus, neque hæc, neque illa, non in quibus, sed e quibus est, et in quibus agnoscitur. Et hæc fere sunt. Sic quoque beatus Ambrosius libro IV *De incarnatione* docet : *Ibi Deus ab æterno esse carnis mysteria prævidit, nec separatus, sed unus. Postquam*

VARIÆ LECTIONES.

[87] ἐστι A : ἐπί ς. [88] ἕνωσίς ἐστι δηλωτικός ς. [89] ἕνα Κύριον, ἕνα Υἱόν ς. [90] γε add. A. [91] libri ῥᾷόν. [92] Θεοῦ add. A. [93] τὸν αὐτὸν συνεχῶς ς. [94] χωρὶς A : καὶ χωρὶς ς. [95] διανοίας ς. [96] ἐνἀνθρωπότητι ς.

Digitized by Google

utrumque unus, et unus in utroque, hoc est, in divinitate et humanitate. Rursus idem alio libro, unde mutuatus est doctus Cyrillus contra Nestorium, sic bonus inquit Ambrosius : *Unus Dei Filius in utraque specie verba facit, quando utraque præditus natura est.* Hoc vero dictum corrupit Severus, nihil injuriarum omittens. Vertit enim unam vocem in alteram, ut persuadeat apparere voce non naturam, sed loquendi formulam, quod ipsum reprehendi merito debet. Verumtamen refellitur ob usum vocis prædictum cum dicit in utroque idem designare. Quid sibi vult hoc *eodem* pro *in utroque*, hoc est conjungens divinitati et humanitati, quare si *in utraque* dicat, ut sincere habent verba Ambrosii, sive *in utroque*, ut improbus ille sophista vocem depravat, nihilominus duæ offenduntur naturæ. Idcirco, ut diximus, Ambrosius quod *in utroque* est dicens, hoc est *in utraque re*, ad divinitatem et corpus, vocem traduxisse videtur. Et idem ad Albinum scribens : *Ut perfectus*, inquit, *in utraque natura sit.* Sed hactenus de his.

A ρια προσελάβετο, οὐ διῃρημένος, ἀλλ' εἷς, ἐπειδὴ τὸ ἑκάτερον εἷς καὶ ὁ εἷς ἐν ἑκατέρῳ, τουτέστι καὶ θεότητι καὶ σώματι. Πάλιν δὲ ἐν ἄλλῳ λόγῳ, ἐξ οὗ καὶ ὁ σοφὸς Κύριλλος χρῆσιν κατὰ Νεστορίου προήνεγκεν, οὕτως ὁ χρηστὸς Ἀμβρόσιός φησιν· Εἷς Θεοῦ Υἱὸς ἐν ἑκατέρᾳ λαλεῖ, ἐπειδήπερ ἑκατέρα φύσις ἐν αὐτῷ. Τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν ἐκακούργησε μὲν Σεβῆρος, οὐδὲν δὲ τῆς κακουργίας ἀπώνατο. Μεταστρέφει μὲν γὰρ εἰς τὸ ἑκατέρῳ τὴν ἑκατέρᾳ[97] φωνὴν, ἵνα πείσῃ δηλοῦσθαι διὰ τῆς φωνῆς μὴ τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὸν τρόπον τῆς λαλιᾶς, οἷον ἐν ἑκατέρῳ τρόπῳ θείῳ τε καὶ ἀνθρωπίνῳ λαλεῖ. Ὅπερ αὐτόθεν μὲν ἔχει τὸν ἔλεγχον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς προειρημένης ἐπιῤῥαπίζεται χρήσεως· ἐν αὐτῇ γὰρ εἰπὼν αὐτὴν τὴν λέξιν ἐν ἑκατέρῳ[98] αὐτὸς ἡρμήνευσε

B [845 R.] τί βούλεται αὐτῷ τὸ ἐν [445 H.] ἑκατέρῳ[99], τουτέστιν ἐπισυνάψας καὶ θεότητι καὶ σώματι. Ὥστε εἴτε ἐν ἑκατέρᾳ λαλεῖ, ὡς ἔχει τὸ ἀκακούργητον τῶν Ἀμβροσίου ῥημάτων, εἴτε ἐν ἑκατέρῳ, ὡς ὁ τῆς κακίας σοφιστὴς τὴν φωνὴν διαφθείρει, οὐδὲν ἧττον αἱ δύο φύσεις δηλοῦνται, διότι ὁ αὐτὸς Ἀμβρόσιος, ὡς εἴρηται, τὸ ἐν ἑκατέρῳ εἰπὼν, τουτέστιν ἐν ἑκατέρῳ πράγματι, πρὸς τὴν θεότητα καὶ τὸ σῶμα τὴν φωνὴν ἀποδέδωκεν ἀναφέρεσθαι. Καὶ πρὸς Ἀλβῖνον δὲ γράφων ὁ αὐτὸς, Ἵνα, φησὶ, τέλειος ἐν ἑκατέρᾳ φύσει τυγχάνῃ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

Si vero quis nobis Athanasium proferat libro *De incarnatione*, Gregorium item Thaumaturgum in libro *De fide particulari*, prohibentes duas in Christo asserere naturas : sciat ille (ut sæpe jam diximus) neque reliquos Patres duas naturas asserere, neque unam complecti, sed et frequenter rejecisse; post enim adductam *indivisi* vocem, neque temere amplexos esse, neque improvide illum explanasse; neque enim sumpserunt inordinatum. Conveniente vero cum prædictis unione hypostatica, nemo **272** *a* pius visus est qui hanc vocem valde adamaverit. Nemo igitur dicat, nihil enim hoc ad pietatem, ut in Christo duas naturas dicere Patres prohibeant; sed ostendat, quando aut ubi confitentes unionem hypostaticam duas dicere naturas indivise prohibebant? Etenim et sic vide quomodo dicat Athanasius : *Non duas naturas prædicamus unum Filium, unam adoratam et unam non adoratam.* Et quis ignorat, adoratum et non adoratum in duas quidem hypostases dividunt unum, hypostaticam unionem prædicant? Ἀκούεις πῶς εἶπε προσκυνητὴν καὶ ἀπροσκύνητον. Καὶ τίς οὐκ οἶδεν ὅτι τὸ προσκυνητὸν καὶ ἀπροσκύνητον[4] εἰς δύο μὲν ὑποστάσεις τέμνουσι τὸν ἕνα, τὴν καθ' ὑπόστασιν δὲ ἕνωσιν ἐκκηρύττουσιν;

Εἰ δέ τις ἡμῖν Ἀθανάσιον ἐν τῷ *Περὶ σαρκώσεως* προκομίζει λόγῳ, καὶ τὸν Νεοκαισαρείας Γρηγόριον ἐν τῷ *Περὶ τῆς κατὰ μέρος πίστεως*, δύο λέγειν κωλύοντας ἐπὶ τοῦ[1] Χριστοῦ τὰς φύσεις, μανθανέτω οὗτος ὅτι (καθάπερ εἴρηται πολλάκις) οὐδ' οἱ λοιποὶ Πατέρες τὸ δύο λέγειν φύσεις οὕτε[2] ἁπλῶς ἠσπάσαντο. ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἀπώσαντο, μετὰ μέντοι γε τοῦ *ἀδιαιρέτου* προελθοῦσαν τὴν φωνὴν οὔτε προπετῶς ἀσπάσασθαι[3] οὔτε ἀβασανίστως ταύτην περιπτύξασθαι οὐμενοῦν οὐκ ἐλάμβανον τὸ ἀδίστακτον· συνομολογηθείσης δὲ τοῖς λεχθεῖσι τῆς καθ' ὑπόστασιν ἑνώσεως, οὐμενοῦν οὐδεὶς ὤφθη τῶν εὐσεβῶν μὴ λίαν τὴν φωνὴν ἀσπαζόμενος. Μὴ οὖν λεγέτω τις (οὐδὲν γὰρ τοῦτο πρὸς τὴν εὐσέβειαν) ὡς ἐπὶ Χριστοῦ δύο φύσεις λέγειν οἱ Πατέρες ἐκώλυσαν· ἀλλὰ δεικνύτω πότε ἢ ποῦ τοὺς συνομολογοῦντας τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν δύο λέγειν φύσεις ἀδιαιρέτως ἐκώλυσαν. Καὶ γὰρ κἀνταῦθα ὅρα πῶς φησιν ὁ Ἀθανάσιος· *Οὐ δύο φύσεις ὁμολογοῦμεν τὸν ἕνα Υἱὸν, μίαν προσκυνητὴν καὶ μίαν ἀπροσκύνητον.*

Sed magni Athanasii sensus clarus est. Testimonium quod Gregorii Thaumaturgi nomine subjicitur, illius quidem esse dicitur, sed Apollinarii esse absurditas illa manifeste declarat. Habet enim : *Et est verus Deus sine carne in carne visus, perfectus in vera et divina perfectione, non duæ personæ, neque duæ naturæ. Neque enim quatuor adorare dicimus.* Vides quomodo pateat impietas. Nam perfectum dicens in divinitate, humanitatem reticuit; et adjicere,

D Ἀλλ' ἡ μὲν τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου διάνοια δῆλη· ἡ δὲ τὸν θαυματουργὸν Γρηγόριον ὑποβαλλομένη χρῆσις (λέγεται μὲν γὰρ ἐκείνου, τὸν δὲ Ἀπολλιναρίου εἰσκομίζει) κατάφωρον[4] προβάλλεται τὴν ἀτοπίαν. Λέγει γάρ· Καὶ ἔστι Θεὸς ἀληθινὸς ὁ ἄσαρκος ἐν σαρκὶ φανερωθείς, τέλειος τῇ ἀληθινῇ καὶ θείᾳ τελειότητι, οὐ δύο πρόσωπα οὐδὲ δύο φύσεις· οὐδὲ γὰρ τέσσαρας προσκυνεῖν λέγομεν. Ὁρᾷς ὅπως πρόδηλος ἡ δυσσέβεια; Τὸ τέλειον γὰρ εἰπὼν

VARIÆ LECTIONES.

[97] ἑκατέρα corr. A : ἑκατέραν ς. [98] ἑκατέρᾳ corr. A. [99] ἑκατέρῳ A : τῷ ἑκατέρῳ ς. [1] τοῦ add. A. [2] οὕτε] an οὕτως? [3] ἀσπάσασθαι] malim ἀπώσασθαι. [4] κατάφορον ς.

Digitized by Google

κατὰ τὴν θεότητα, τὴν ἀνθρωπότητα παντελῶς ἐσιώπησε. Καὶ τὸ προειπεῖν δὲ, *ὁ ἄσαρκος ἐν σαρκὶ φανερωθείς*, τῆς Ἀπολιναρίου φρενοβλαβοῦς γεωργίας πικρόν ἐστι βλάστημα.

A *sine carne in carne apparens*, impiæ culturæ acerbum est germen.

Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἡ χρῆσις, ἣν ἡ αἵρεσις προκομίζει ἐκ τῆς πρὸς Διονύσιον ἐπιστολῆς τοῦ Ἰουλίου Ῥώμης, ἀναμφίβολον μὲν οὐκ ἔχει τὸ γνήσιον· ὁ γὰρ ἱερὸς Κύριλλος, ἐν τῇ κατ' Ἔφεσον συνόδῳ ἐκ τῆς πρὸς Δόκιον ἐπιστολῆς αὐτοῦ χρείαν προσενεγκὼν, οὐκ ἠξίωσεν εἰς μνήμην ταύτης ἐλθεῖν. Ἦν δὲ τῇ συνόδῳ προανέγνωσεν[5], οὕτω τοῖς ῥήμασιν ἔχει· *Ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς σκηνώσας ἐν ἀνθρώποις, οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ ἐνεργήσας, τέλειος Θεὸς ἐν σαρκὶ, τέλειος ἄνθρωπος ἐν Πνεύματι· οὐ δύο υἱοὶ, εἷς μὲν γνήσιος Υἱὸς ἀναλαβὼν ἄνθρωπον*, [446 H.] *ἕτερος δὲ θνητὸς ἄνθρωπος ἀναληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἷς ἐν οὐρανῷ μονογενὴς, μονογενὴς ἐπὶ γῆς Θεός.* Ἡ μὲν τοῦ Ἰουλίου ῥῆσις ἡ τῇ συνόδῳ διαγνωσθεῖσα[6] τοιαύτη· εἰ δὲ γνησίαν ἦδει τὴν φωνὴν ἣν ἐκ τῆς πρὸς Διονύσιον προφέρουσιν ἐπιστολῆς καὶ μάλιστα Νεστόριον κατακρίνουσαν, οὐκ ἂν ὑπερεῖδε ταύτην.

Sed enim testimonium quod hæresis affert ex epistola Julii Romani ad Dionysium', haud dubie non est genuinum. Etenim sanctus Cyrillus in synodo Ephesina ex epistola ad Decium [*fort.* Decimum] ejus usum adducens, non dignatus est in memoriam hujus venire, quam in synodo cognovit his verbis : *Filius Dei habitans in hominibus, non in homine operans, perfectus Deus in carne, perfectus homo in Spiritu, non duo filii, unus quidem genitus Filius carnem assumens, alter vero homo morti obnoxius, assumptus a Deo : sed unus unigenitus in* B *cœlo, unigenitus in terra Deus.* Julii papæ quidem verba in synodo lecta hæc fere, sive veram sonat vocem, quam ex epistola ad Dionysium adducunt, et maxime Nestorium damnans hanc non contempsit.

Ἔτι δὲ κἀκεῖνο δεῖ συνιδεῖν, ὡς ὁ σοφὸς Κύριλλος τὸν ἄνθρωπον εἰς παράδειγμα, οὐχ ἵνα δείξῃ μίαν φύσιν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, παραλαμβάνει, [848 R.] ἀλλ' ὡς ἂν δι' αὐτοῦ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν παραστήσῃ. Καὶ γὰρ ἐπὶ μὲν τοῦ καθ' ἡμᾶς συγκρίματος ἑτεροειδῆ φάμενος τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ ὡς ἑνωθέντα μίαν ἀνθρώπου ἀπετέλεσαν[7] φύσιν, οὐκ ἐπήγαγεν οὔτε *σεσωματωμένην* οὔτε *ἐψυχωμένην*[8]· ἐπὶ δὲ τοῦ Λόγου μίαν φύσιν εἰπὼν εὐθὺς συνάπτει τὸ *σεσαρκωμένην*. Τὸ γὰρ σπανιάκις αὐτὴν ἀποσιωπῆσαι οὐκ ἐναντιότητα τῆς αὐτοῦ γνώμης, βεβαίωσιν δὲ μᾶλλον μαρτυρεῖ· πολλάκις γὰρ, ὅπερ τις συνεχῶς ἀναβοᾷ καὶ βεβαίαν τὴν περὶ αὐτοῦ δόξαν πᾶσιν ἐνιδρύσας οἶδεν, ὡς ὁμολογούμενον καὶ δῆλον ἐνίοτε ἀποσιωπᾷ, διὰ τῆς σιγῆς οὐκ ἀθετῶν ὃ πολλάκις ἀνεκήρυξεν[9], ἀλλὰ δεικνὺς οὕτω βέβαιον εἶναι καὶ περιφανὲς, ὡς μηκέτι φωνῆς μηδὲ μνήμης δεῖσθαι. Οὕτω τοίνυν καὶ ὁ σοφὸς καὶ ἀδίστακτος τὴν εὐσέβειαν Κύριλλος τὸ μίαν δοξάζειν φύσιν τοῦ Λόγου, καὶ ταύτην σεσαρκωμένην, καὶ οὐδὲ τοῦτο ἁπλῶς ἀλλὰ ψυχῇ νοερᾷ τε[10] καὶ λογικῇ, τοῦτο δὴ τοῦτο προκαταβαλὼν[11] καὶ προθεμελιώσας ἐν ταῖς ἁπάντων ψυχαῖς, διά τε τὸ γνώριμον καὶ ἀναμφισβήτητον καὶ τὸ σύντομον τῆς φωνῆς ἀπὸ μέρους εἰπὼν ἀφῆκε τὸ λοιπὸν συνεκφωνεῖσθαι καὶ συνεξακούεσθαι. Καὶ γάρ ἐστιν οὗτος ὁ πολὺς ἐν διανοίᾳ, οὐ τοῖς ῥήμασι καὶ τοῖς ὀνόμασιν ἀεὶ τὸν νοῦν καταπιστεύων, τοῖς δὲ νοήμασι καὶ τὰ ῥήματα καὶ τὰ ὀνόματα συμμεταφέρων τε καὶ μεθαρμοζόμενος. Ἄκουε γὰρ τί μὲν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν *Θησαυρῶν* λέγει, τί δὲ ἐν ταῖς πρὸς Σούκενσον ἐπιστολαῖς. Ἐν ἐκείνῳ μὲν γάρ φησι τὸν Θεὸν[12] Λόγον, ὑπὲρ ἡμῶν ἀρχιερέα γεγονότα, ὥσπερ τινὰ ποδήρη τὸν ἐκ Μαρίας ἄνθρωπον ἢ τὸν ναὸν

Ad hæc et illud sciendum, beatum Cyrillum hominem ponere pro exemplo, non ut ostendat unam naturam in Christo capere, sed ut **272***b* per hoc unionem constituat hypostaticam. Etenim in nostri comparatione, diversæ formæ corpus et animam, ut unita unam perfectam hominis naturam, non adjecit *corporatam et animatam;* in Verbo unam naturam dicens, statim adjungit *incarnatam.* Rarius C enim illam tacuisse, non repugnantiam sententiarum, sed magis confirmationem testatur. Sæpenumero enim quod quis assiduo clamat, et validam ejus opinionem omnibus inculcans, novit ut confessum et clarum, interdum tacendo, silentio non contemnit quod sæpius dixit : sed ostendens ita firmum atque apertum esse, ut nec verbis, nec commemoratione amplius indigeat. Sic igitur doctus et pius minime vacillans Cyrillus unam docet Verbi naturam, et illam incarnatam; et hoc non simpliciter, sed anima rationali et intelligibili, hæc assumens, et antea fundans in omnium animis per cognitionem, et non dubitationem, et naturæ comprehensionem ex parte asserens, omisit reliquum efferri et audire : etenim D multa cogitat, non verbis et nominibus sensum credit, sed mente verba et nomina conferens atque accommodans. Attende quid libro primo *Thesaurorum* dicat, et quid in epistolis ad Succensum. Ibi enim dicit : *Deum Verbum pro nobis summum pontificem factum, tanquam vestem aliquam, ex Maria hominem, vel templum resumere.* Hic vero : *Non homo igitur factus est, non autem hominem assumit.* Quomodo ergo ibi quidem, *non assumpsit*, hic vero *assumpsit?* Seipsum explanat; adducit enim Nestorio videri. Quid hoc aliud est nisi verbis sensum credere, verba

VARIÆ LECTIONES.

[5] ἐπανέγνωσεν ς. [6] διαναγνωσθεῖσα ς. [7] ἀπετέλεσαν ἀνθρώπῳ ς. [8] ἐμψυχωμένην ς. [9] ἐκήρυξεν ς. [10] νοερᾷ τε Α : τῇ νοερᾷ ς. [11] προκαταλαβὼν ς. [12] libri θεῖον.

Digitized by Google

sensum repræsentare? Quamobrem sicubi dixisse videatur Deum Verbum hominem non assumpsisse, hac ipsa doctrina prædicavit, non omnino ipsum negare, hoc non dici : quomodo erga alios sic loqui prohibeat, quod ipse facit? sed non sic loqui ut Nestorio visum est.

ἀναλαβεῖν· ἐν ταύταις δὲ, *Οὐκοῦν γέγονε*, φησὶν, *ἄνθρωπος, οὐκ ἄνθρωπον ἀνελάβετο.* Πῶς οὖν ἐκεῖ μὲν ἄνθρωπον [13] οὐκ ἀνέλαβεν, ἐνταῦθα δὲ ἀνέλαβεν ; αὐτὸς ἑαυτὸν ἐρμηνεύει· ἐπάγει γὰρ, *ὡς Νεστορίῳ δοκεῖ.* Τοῦτο δὲ τί ἐστιν ἄλλο ἢ μὴ τοῖς ῥήμασι καταπιστεύειν τὸν νοῦν, τὰ δὲ ῥήματα τῇ διανοίᾳ ζυγοστατεῖν ; ὥστε εἴ που λέγων εὑρεθείη τὸν Θεὸν Λόγον ἄνθρωπον μὴ ἀναλαβεῖν, ἐκ τῆς παρούσης ἀνεκήρυξε διδασκαλίας οὐχ ἁπλῶς αὐτὸν ἀπείργειν τοῦτο μὴ λέγειν (πῶς γὰρ ἂν ἑτέρους κωλύσειεν, ὅπερ αὐτὸς λαμπρῶς διαπράττοιτο ;) ἀλλὰ μὴ λέγειν, οὕτως ὡς Νεστορίῳ δοκεῖ.

Clarus itaque Eulogius unam Verbi naturam incarnatam indicans, hoc etiam addit; ut si quis præceptoris sensum accuratius cupiat investigare, **273***a* inveniet voce nihil aliud voluisse, quam incommutabilitatem Verbi ostendere : Ne dictum alio, sed ad divinitatem Unigeniti referatur. In dialogo enim qui *Uuus Christus* inscribitur : *Unum Filium et unam ejus naturam dicimus, licet in assumptione carnis fieri intelligatur habentis animam intelligibilem.* Quibus nihil aliud quam immutabilitas divinitatis declaratur. Non igitur una Verbi natura, ut diximus, incommutabilitatem declarat divinitatis, non autem duas naturas secundum hypostasin unitas tollit. Sic igitur intellexit pius ille scriptor, quod a præceptore ad Eulogium dictum est : *Unus denique Filius et una natura incarnati Verbi*, hoc est non conversa, nec a propria perfectione declinans.

Ὁ μέντοι γε κλεινὸς Εὐλόγιος τὴν μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην διευκρινῶν καὶ τοῦτό φησιν, ὡς εἴ τις τὸν νοῦν τοῦ διδασκάλου ἐξακριβώσασθαι βουληθῇ, εὑρήσει τοῦτον διὰ τῆς φωνῆς οὐδὲν ἕτερον βουλόμενον [447 H.] ἢ τὸ ἄτρεπτον ἐπιδεῖξαι τοῦ Λόγου, ἵνα τὸ [14] λεγόμενον μὴ εἰς ἄλλο τι, ἀλλ' εἰς τὴν θεότητα τοῦ Μονογενοῦς ἀναφέροιτο. Ἐν γὰρ τῷ διαλόγῳ ὃς ἐπιγράφεται, ὅτι *Εἷς ὁ Χριστός· Ἕνα γε*[14] *μὴν Υἱὸν καὶ μίαν αὐτοῦ φύσιν φαμὲν, κἂν εἰ ἐν προσλήψει νοοῖτο γενέσθαι σαρκὸς ψυχὴν ἐχούσης τὴν νοεράν.* Δι' ὧν οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸ ἄτρεπτον ἀποσημαίνεται τῆς θεότητος. Οὐκοῦν ἡ [15] τοῦ Υἱοῦ μία φύσις, καθάπερ εἴρηται, τὸ ἄτρεπτον ἀνυμνοῦσα τῆς θεότητος, οὐδαμῶς ἀναιρεῖ τὰς καθ' ὑπόστασιν ἑνωθείσας δύο φύσεις. Οὕτω δ' ἂν νοήσειεν ὁ τῆς εὐσεβείας [16] φίλος καὶ τὸ πρὸς Εὐλόγιον τῷ διδασκάλῳ εἰρημένον, *Εἷς λοιπὸν Υἱὸς, καὶ μία φύσις αὐτοῦ τοῦ σαρκωθέντος Λόγου*, τουτέστιν οὐ τραπεῖσα οὐδὲ τῆς οἰκείας ἀποστᾶσα τελειότητος.

Et illud ad sensum referre oportet, ut beatus Cyrillus nusquam unam Christi naturam dicere videatur : sed unum Christum, unam personam, et ubique unam Christi hypostasin, non autem unam naturam. Et contra prohibet in epistolis ad Succensum, unam naturam in composito dicere : *Si enim hoc tollimus, e duabus diversis naturis unum solumque Christum esse post unionem indivisum, afferent adversari : Si una natura totum, quomodo incarnatus est?* Totum autem dicens, et post unionem dicens, certum est quod hæc non ante unionem, sed post unionem, quod quidem et compositum dicit. Etenim totum quoddam est Christus : si vero non una natura totum, at supra naturam certe. Cum his sentiens Gregorius cognomento Theologus, etsi utrumque unum dicat, sed non natura, sed concilio. Quanquam infelix Eutyches e duabus naturis unionem confitebatur, post unionem unam nefande dicebat. Unde illum merito Chalcedonensis, et antea Constantinopolitana synodus condemnavit. Sed famosus Dioscorus, nihil illum ab Apollinario differentem magno studio suscipit. Impius vero Apollinarius libro suo *De incarnatione*, vide quid scribat : *O nova creatura et divina mistio! Deus et homo unam conficiunt naturam.* Unde impietatis veluti aquæductus alii post illum derivarunt. Tu et antiquum vide lutum. Valentinus vero ad verbum sic **273***b*

Κἀκεῖνο δὲ δεῖ κατὰ νοῦν φέρειν, ὡς ὁ θεῖος Κύριλλος οὐδαμοῦ φαίνεται μίαν φύσιν Χριστοῦ εἰπὼν, ἀλλ' ἕνα μὲν Χριστὸν καὶ ἐν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν Χριστοῦ πανταχοῦ, [849 R.] μίαν δὲ φύσιν Χριστοῦ οὐκέτι. Τοὐναντίον μέντοι γε καὶ ἀποκωλύει ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς, αἳ τὸν Σούκενσον ἐπιγράφονται, μίαν φύσιν λέγειν ἐπὶ τοῦ συνθέτου· *Ἐὰν γὰρ*, φησὶν, *ἀνέλωμεν τὸ ὅτι ἐκ δύο καὶ διαφόρων φύσεων ὁ εἷς καὶ μόνος ἐστὶ Χριστὸς, ἀδιάσπαστος ὢν μετὰ τὴν ἕνωσιν, ἐροῦσιν οἱ τῇ ὀρθῇ μαχόμενοι δόξῃ· Εἰ μία φύσις τὸ ὅλον, πῶς ἐνηνθρώπησεν ;* Ὅλον δὲ εἰπὼν, καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν εἰπὼν, δῆλον ὡς οὐ τὰ πρὸ τῆς ἑνώσεως, ἀλλὰ τὰ μετ' αὐτὴν [17], ὅπερ ἐστὶ τὸ σύνθετον, λέγει. Καὶ γὰρ ὅλον τί ἐστιν ὁ Χριστός· εἰ δὲ μὴ μία φύσις τὸ ὅλον, ὑπὲρ τὴν μίαν πάντως. Τούτοις καὶ ὁ θεολόγος συνᾴδων Γρηγόριος, εἰ καὶ τὸ συναμφότερον ἓν φησιν, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει, τῇ δὲ συνόδῳ. Ὁ μέντοι δυστυχὴς Εὐτυχὴς ἐκ δύο μὲν φύσεων τὴν ἕνωσιν ὁμολόγει, μετὰ δὲ τὴν ἕνωσιν μίαν ἐδυσφήμει. Ἐφ' οἷς αὐτὸν ἥ τε ἐν Καλχηδόνι [18] καὶ ἡ πρὸ αὐτῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει δικαίως κατεδίκασε σύνοδος. Ἀλλ' ὁ γενναῖος Διόσκορος οὐδὲν αὐτὸν Ἀπολιναρίου διαφέροντα μετὰ πλείστης ὅσης σπουδῆς ἀπεδέξατο. Ὁ γὰρ δυσσεβὴς Ἀπολινάριος, ἐν τῷ *Περὶ σαρκώσεως* αὐτοῦ λόγῳ, πρόσεχε οἷά φησιν· *Ὦ καινὴ κτίσις καὶ μίξις θεσπεσία! Θεὸς καὶ σὰρξ μίαν ἀπετέλεσαν φύσιν.* Ἐξ οὗ

VARIÆ LECTIONES.

[13] ἄνθρωπον add. A. [14] ἵνα μὴ τό ς. [14a] γε A : τε ς. [15] ἡ] εἰ A. [16] εὐσεβ. Θεῖος φίλος ς. [17] μετ' αὐτήν mg. μετὰ τήν A : μετὰ τὴν ἕνωσιν ς. [18] Χαλκηδόνι B, qui sic et infra

Digitized by Google

τοὺς ὀχετοὺς τῆς δυσσεβείας οἱ μετ' ἐκεῖνον ἠρύσαν-
το. Σὺ δέ μοι καὶ τὸν ἀρχαιότερον ὄρα βόρβορον.
Οὐαλεντῖνος γὰρ κατὰ λέξιν οὕτω λέγει· *Τῶν Γαλι-
λαίων ἐπὶ Χριστοῦ δύο φύσεις λεγόντων πλατὺν
καταχέομεν γέλωτα· ἡμεῖς γὰρ τοῦ ὁρατοῦ καὶ
ἀοράτου μίαν εἶναι τὴν φύσιν φαμέν.* Ναὶ δή[19] καὶ
ὁ Μανιχαῖος πρὸς Σκυθιανὸν ἐπιστέλλων, καὶ ὑπὸ
μέμψεις ποιῶν τοὺς δύο λέγοντας φύσεις, τοιαῦτά
φησιν· *Ὁ δὲ τοῦ ἀϊδίου φωτὸς Υἱὸς τὴν ἰδίαν οὐ-
σίαν ἐν τῷ ὄρει ἐφανέρωσεν, οὐ δύο φύσεις ἔχων,
ἀλλὰ μίαν ἐν ὁρατῷ τε καὶ ἀοράτῳ.* Καὶ Πολέμων
δὲ (τὸν Ἀπολινάριον δὲ διδάσκαλον οὗτος[20] ἀνευφή-
μει)[21] τοὺς ἱεροὺς ἡμῶν Πατέρας αἰτιώμενος ἃ τοὺς[22]
ἐν Καλχηδόνι οἱ ἀπὸ [448 H.] Σεβήρου, ὅρα τί φησιν·
*Οὐδὲν χεῖρον ἐνόησαι κἀκεῖνο. Θεὸν γὰρ λέγον-
τες καὶ ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν οὐκ αἰσχύνονται μίαν
φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, καθάπερ μίαν
σύνθετον, ὁμολογοῦντες. Εἰ γὰρ Θεὸς τέλειος καὶ
ἄνθρωπος τέλειος ὁ αὐτὸς, δύο φύσεις ἄρα ὁ αὐ-
τὸς, καθάπερ ἡ τῶν Καππαδοκῶν εἰσηγεῖται και-
νοτομία καὶ Ἀθανασίου ἡ οἴησις καὶ τῶν ἐν Ἰτα-
λίᾳ ὁ τύφος. Καὶ σχηματίζονται μὲν, ὡς δῆθεν
ἡμέτεροι, φρονεῖν τὰ τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Ἀπο-
λιναρίου, κηρύττουσι δὲ καθάπερ οἱ Γρηγόριοι τὴν
τῶν φύσεων δυάδα.* Πῶς οὖν ἐνῆν Εὐτυχοῦς τε καὶ
Ἀπολιναρίου, Οὐαλεντίνου τε καὶ Μανιχαίου τὴν τοσ-
αύτην τῆς ἀσεβείας ῥύμην ἐπισχεῖν, καὶ τὴν νομὴν
οὕτως ἕρπουσαν, καὶ τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς κατα-
βοσκομένην ἀναστεῖλαι, εἰ μὴ τῆς ἱερᾶς ἐν Καλχη-
δόνι ὁμηγύρεως ὁ θεῖος ζῆλος δύο φύσεις ἀδιαιρέτους
ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἑνώσει τοῦ Χριστοῦ διαπρυ-
σίως τε καὶ θεοφρόνως ἀνεκήρυξε[23]; Τῆς γὰρ αἱρε-
τικῆς φορᾶς οὕτω μαινομένης, εἰ μὴ τῆς εὐσεβείας
ὁ πύργος ἀνέτρεψε τὸ ῥεῦμα, οὐδὲν ἐκώλυεν ὑποβρυ-
χίους πολλοὺς τῇ πλάνῃ γενέσθαι. Ὥστε εἰ μὴ τοῖς
ἔμπροσθεν Πατράσιν ἡ τῶν δύο φύσεων ἐγνωρίζετο
φωνὴ, τὸ ἀναγκαῖον εἶχεν ἡ σύνοδος διὰ τὴν ἐκείνων
λύσσαν ταύτην ἀνευρεῖν τε καὶ ἀνακηρῦξαι. Μικροῦ
δὲ πᾶσι τοῖς ἱεροῖς ἀνδράσιν ἐγνωσμένης, πῶς οὐκ
ἀπαραίτητον ἦν κατὰ τῶν πολεμίων ταύτην πανδή-
μοις ψήφοις ἀναστηλῶσαι; [852 R.] Ὥσπερ γὰρ πρὸς
τὸν δυσσεβῆ Ἄρειον, ἑτέραν οὐσίαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ
δυσφημοῦντα, ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος τὸ ὁμοούσιον ἀντ-
ετάξατο, καίτοι τῆς λέξεως οὔπω τοῖς Πατράσιν ἐπιπολαζούσης, τοὐναντίον δὲ καὶ κεκωλυμένης, ὑφ' ὧν
ὁ Σαμωσατεὺς Παῦλος καθαιρετικὴν ἀπόφασιν ἤνεγκεν, οὕτω δὴ καὶ κατὰ τῶν εἰρημένων δυσσεβῶν ἡ
ἁγία σύνοδος διὰ τοῦ δύο φύσεις λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ ἀνθωπλίσατο, οὐκ αὐτὴ πρώτη τὰς τῆς εὐσεβείας
φωνὰς ἀνευροῦσα, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἔχουσα πρὸ αὐτῆς τούτων διδασκάλους.

Εἰ δέ τις φιλονεικοίη τὸν Ἰούλιον ἐπὶ Χριστοῦ μίαν
εἰπεῖν φύσιν, πρῶτον μὲν οὔπω δῆλον εἰ γνήσιος ὁ
λόγος, δεύτερον δὲ προσήκει γινώσκειν ὡς Ἰουλίου
ὕστερον παρὰ Ῥωμαίοις τὸ τῆς φύσεώς τε καὶ ὑπο-
στάσεως ἐφυλοχρινήθη τε καὶ διεκρίθη ὄνομα, καὶ
μάτην τὰ αἱρετικὰ ζιζάνια τὴν σποράν ἐκεῖθεν σπου-
δάζει συλαγωγεῖν. Ἀδιακρίτων γὰρ ἔτι τῶν φωνῶν
μενουσῶν[24.25] οὐδὲν ἁπανταχῇ δυσχερὲς, μᾶλλον δὲ καὶ

A ait: *Galilæos duas in Christo naturas dicentes, risu copioso excipimus: nos vero visibilis et invisibilis unam naturam esse dicimus.* Et vero Manichæus ad Scythianum scribens et eos reprehendens, qui duas dicunt naturas, hæc dicit: *Sempiterni luminis Filius propriam in monte Thabor naturam ostendit, non duas habens naturas, sed unicam in visibili atque invisibili.* Polemon quoque præceptorem suum Apollinarium laudavit, sacris nostris Patribus dans crimini, quæ Patribus in Chalcedonensi synodo Severiani, vide quid dicat: *Non pejus hic intelligere Deum et hominem eumdem dicentes, non erubescunt unam Verbi naturam incarnatam, quemadmodum unum compositum confitentes. Si enim perfectus Deus et perfectus homo idem, duæ naturæ igitur unus, quem-*
B *admodum nova Cappadocum dicit divisio et Athanasii opinio, et Italorum fumus, et simulant quidem, quasi nostri, se sentire quæ sanctus noster Pater Apollinarius; sed prædicant, quemadmodum duo Gregorii, naturarum dualitatem.* Quomodo non licuit Eutychis, Apollinarii, Valentini, Manichæi, hanc impietatis vim sustinere, et morbum sic repentem, et humanas animas depascentem remisisse, nisi sacri Chalcedonensis conventus divinus zelus, duas naturas indivisas Christi in unione hypostatica, pie et convenienter prædicasset? Hæreticis sic delirantibus, nisi pietatis turris fluctum sistat, nihil vetat submersos multos in plano esse. Quare nisi antedictis Patribus duarum naturarum cognita fuisset vox,
C necessitatem haberet synodus propter illorum amentiam hanc invenire ac prædicare. Parum vero ab omnibus sanctis illis cognita, quomodo exorari non poterat contra hostes hanc publicis decretis reprehendere? Quemadmodum enim ad impium Arium, aliam substantiam Patris et Filii blaterantem, Nicæna synodus consubstantialitatem decrevit, et nusquam hac voce apud Patres exstante, contra vero prohibente, a quibus Paulus Samosatensis hæreticus declaratus est; sic etiam prædictos impios sacra synodus, cum duas in Christo naturas agnoscit, **274***a* oppugnavit: non ipsa prima impias illas voces reperiens, sed multorum antea præceptorum auctoritatem secuta.

D Si vero quis contendat Julium in Christo unam naturam dicere, primum quidem nunquam clarum, si genuinus hic sermo; secundum par est cognoscere, ut posterius Julio, apud Romanos, naturæ et hypostaseos studiose nomen indicavit, et frustra hæretica zizania semen ibidem studeant suffocare. Injudicatis enim vocibus manentibus, non obviam ivit impietas, potius valde consequens pro hypostasi

VARIÆ LECTIONES.

[19] ναὶ δή A : καὶ μήν ς. [20] δὲ διδάσκαλον οὕτως ς. [21] ἀνευφημεῖ B. [22] τούς] libri τοῖς. [23] ἀνεκήρυξεν A. [24.25] μενουσῶν B : μενόντων AC.

Digitized by Google

seos voce naturæ uti. Sed illud de Julio licet dicere.

Ad hæc hæretica impudens sententia dicit : Quare non quemadmodum ex duabus naturis dicentes hominem, deinde post unionem et unam ipsius naturam? Neque etiam Christum e duabus naturis dicentes, unam ejusdem naturam post unionem confitemur? Unam quidem naturam scimus compositum, ac resolutorio usi schemate, duas coincidentes agnoscimus. Sed hæc quærit hæretica impudentia. Discant imperiti, hoc compositum unam naturam sine impedimento dici, quando nec proprie in eodem simplicia, ex quibus compositus est, nomina dicantur. Velut hominem nullus corpus proprie, neque animam proprie appellabit. Neque enim corporis neque animæ termino includitur. Abusive quidem sæpe et leniter familiaris sermo parum limatus, et sacræ Scripturæ spiritus usus libertate, ex parte totum hominem denominant : nolumus subire jugum servitutis dialecticæ vanitatis. Quando ineffabilis atque incomprehensibilis unionis neque exemplar magis proprium sumere quis possit; et asserentes Christum ex humanitate et divinitate constare, dicimus eumdem similiter et Deum eumdem et hominem. Quapropter proprie ac vere semper Virgo Maria Deipara dicitur. Quapropter hominis exemplar temere ab imprudentibus in calumniandi occasionem vertit, et evertendæ unionis secundum hypostasin inconfuse et indiscrete duarum in Christo naturarum.

Quia Christus Deus noster utrumque est proprie, **274***b* unde est, et dicitur veluti Deus et homo : alii multi clamant, et sanctus Cyrillus in epistola ad Succensum, unum et eumdem hoc et illud esse dicit. Et similiter ad Valerianum Iconii episcopum scribit : *Quare confitemur quod a carne quidem est, carnem esse, quod a Deo Deum esse, secundum idem utraque Christus, unus Filius, unus Dominus, cum propria sua carne.* Utraque enim quid aliud confirmat, quam eumdem esse Deum et hominem. Sed licet hæc vociferetur Cyrillus, tamen allatrare nonnulli ausi sunt, quasi Christus ex divinitate atque humanitate, neque homo neque Deus sit. Neque Pauli illud divinitus inspiratum et elata voce dictum reverentur, qui clamat : *Jesus Christus heri et hodie, ipse et in sæcula*[y]. Per illud : *heri et hodie*, eumdem hominem confessus; per hoc, *in sæcula*, eumdem Deum prædicat. Et iterum : *Unus Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Jesus Christus*[z]. Quare proprie Christus et Deus et homo. Atque Athanasius, germanum se Pauli discipulum ostendens,

[y] Hebr. XIII, 8. [z] I Tim. II, 5.

λίαν ἀκόλουθον, ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως τῇ λέξει τῆς φύσεως χρήσασθαι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑπὲρ Ἰουλίου ἔστι φάναι.

Ἔτι δὲ τὸ αἱρετικὸν ἀναισχυντεῖ φρόνημα, καὶ φησι· Διὰ τί μὴ, καθάπερ ἐκ δύο φύσεων λέγοντες τὸν ἄνθρωπον, εἶτα μετὰ τὴν ἕνωσιν καὶ μίαν αὐτοῦ τὴν φύσιν, μὴ καὶ τὸν Χριστὸν ἐκ δύο φύσεων λέγοντες μίαν αὐτοῦ τὴν φύσιν μετὰ τὴν ἕνωσιν ἀνομολογοῦμεν; Μίαν μὲν γὰρ ἴσμεν φύσιν τὸ σύνθετον, ἀναλυτικῷ δὲ κεχρημένοι τρόπῳ δύο τὰς συνελθούσας γνωρίζομεν. Ἀλλ' ἡ μὲν αἱρετικὴ ἀναισχυντία [449 H.] ἐπιζητεῖ[26] ταῦτα. Μανθανέτωσαν δὲ οἱ ἀσύνετοι ὅτι τότε τὸ σύνθετον μία φύσις ἀκωλύτως[27] λέγεται, ἡνίκα μὴ κυρίως ἐπ' αὐτοῦ τὰ τῶν ἁπλῶν, ἐξ ὧν συνετέθη, ὀνόματα λέγεται. Οἷον τὸν ἄνθρωπον οὔτε σῶμα ἄν τις[28] κυρίως οὔτε ψυχὴν εἴποι· οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐπιδέξαιτο ἂν οὔτε τὸν τοῦ σώματος, οὔτε τὸν τῆς ψυχῆς ὅρον· καταχρηστικῶς μέντοι πολλάκις ἥ τε ἀνὰ χεῖρα ὁμιλία τὸ ἀκριβὲς παρατρέχουσα, καὶ τὰ ἱερὰ λόγια τῇ ἐλευθερίᾳ κεχρημένα τοῦ πνεύματος, ἐκ μέρους τὸν ὅλον ἄνθρωπον ἐπονομάζουσι, ζυγῷ δουλείας τῆς διαλεκτικῆς ματαιότητος ὑπείκειν οὐκ ἀνεχόμενα[29]. Ἐπὶ δέ γε τῆς ἀῤῥήτου καὶ ἀνεπινοήτου ἑνώσεως οὔτε παράδειγμα λαβεῖν οἰκειότερον[30] δύναιτ' ἄν τις, καὶ λέγοντες τὸν Χριστὸν ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, φαμὲν αὐτὸν ὁμοίως καὶ Θεὸν τὸν αὐτὸν καὶ ἄνθρωπον· διὸ καὶ κυρίως καὶ ἀληθῶς ἡ παναγία Παρθένος Θεοτόκος πρεσβεύεται. Ὥστε μάτην ἐκακουργήθη τοῖς ἀσυνέτοις τὸ κατὰ τὸν ἄνθρωπον παράδειγμα εἰς διαβολὴν καὶ ἀνατροπὴν τῆς ἀσυγχύτου καὶ ἀδιαιρέτου τῶν δύο τοῦ Χριστοῦ φύσεων καθ' ὑπόστασιν ἑνώσεως.

Ὅτι δὲ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν κυρίως ἀμφότερα, ἐξ ὧν [τέ] ἐστι, λέγεται[31], οἷον Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἄλλοι τε πολλοὶ βοῶσι, καὶ ὁ θεῖος δὲ Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῇ ἕνα φησὶ καὶ τὸν αὐτὸν τοῦτο κἀκεῖνο ὑπάρχειν. Καὶ πρὸς Οὐαλεριανὸν δὲ τὸν[32] Ἰκονίου ἐπίσκοπον ὁμοίως γράφει· *Οὐκοῦν ὁμολογοῦμεν*[33] *ὡς μὲν τὰ ἀπὸ σαρκὸς σάρξ ἐστι, τὸ δὲ ἐκ Θεοῦ Θεός ἐστι, κατὰ ταὐτὸν ἀμφότερα Χριστὸς, εἷς ὢν Υἱὸς, εἷς Κύριος μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σαρκός.* Τὸ γὰρ ἀμφότερα τί ἄλλο ἢ ὅτι ὁ[34] αὐτός ἐστι καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος βεβαιοῖ; Ἀλλὰ καίτοι ταῦτα βοῶντος Κυρίλλου, ὅμως ἐτόλμησάν τινες ὑλακτεῖν ὡς ὁ Χριστὸς ἐκ θεότητος μέν ἐστι καὶ ἀνθρωπότητος, οὔτε δὲ ἄνθρωπος οὔτε Θεὸς, [853 R.] μηδὲ τοῦ Παύλου τὸ θεόπνευστον καὶ μεγαλόφωνον καταιδεσθέντες, ὃς κέκραγεν· *Ἰησοῦς*[35] *Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας*, διὰ μὲν τοῦ *χθὲς καὶ σήμερον* ἄνθρωπον [τὸν[36]] αὐτὸν ὁμολογῶν, διὰ δὲ τοῦ[37] *καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας* τὸν αὐτὸν ἀνακηρύττων Θεόν. Καὶ πάλιν ὁ αὐτός· *Εἷς Θεὸς*[38], *εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς*

VARIÆ LECTIONES.

[26] ζητεῖ Ç. [27] ἀπολύτως A. [28] σῶμά τι ἄν Ç. [29] ἀνεχόμεθα Ç. [30] οἰκειότατον A. [31] λέγεται AC : καὶ λέγεται Ç. [32] τὸν add. A. [33] ὁμολογοῦμεν ὡς] infra (p. R. 857,) ὁμολογουμένως. Ibidem δὲ additur ante κατά. [34] ὁ om. A. [35] Ἰησ.] Hebr. XIII, 8. [36] τὸν om. A. [37] τοῦ add. B. [38] εἷς Θ.] I Tim. II, 5.

Digitized by Google

Ἰησοῦς, ὥστε κυρίως ὁ Χριστὸς καὶ ἄνθρωπος καὶ Θεός. Καὶ Ἀθανάσιος δὲ γνήσιον ἑαυτὸν τοῦ Παύλου δεικνὺς μαθητὴν οὕτω φησίν· *Ἐπεὶ καὶ Θεός ἐστιν ὁ Χριστός.* Βασιλείου δὲ καὶ τῶν ἱερῶν Γρηγορίων καὶ τῶν ἄλλων ὁσίων Πατέρων, εἴ τις συλλέγειν πειραθείη, εἰς τὸ ἄπειρον ἂν αἱ μαρτυρίαι παρατενοῦσι τὸν λόγον. Ὁ μέντοι γε σοφὸς Κύριλλος τὸν τῆς οἰκουμένης διδάσκαλον Παῦλον μάρτυρα καλῶν, *Κατὰ τῶν μὴ βουλομένων ὁμολογεῖν Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον* (οὕτω γὰρ ἐπιγράφει καὶ τὸν λόγον) ὅρα τί φησιν· *Νῦν δὲ τὴν φωνὴν μὲν οὐκ εἰρηκεν, ἤτοι τὴν « Θεοτόκος, » Θεὸν δὲ τὸν Χριστὸν ἐπὶ πάντων ἀνεβόησεν.* Καὶ πάλιν· *Εἰ μὴ Θεὸν ἅμα*[39] *καὶ ἄνθρωπον ἠπίστατο τὸν Χριστόν, οὐκ ἂν ἐπέφερε « κατὰ σάρκα· » τοῦτο γὰρ φανερῶς ἐπὶ τοῦ μὴ μόνον* [450 H.] *ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ἑτερόν τι τὴν οὐσίαν ὑπάρχοντος λέγεται.* Ὁ δὲ αὐτὸς θεοφόρος ἀνὴρ κἀν τῷ δευτέρῳ ἀναθεματισμῷ τὰ αὐτὰ βοᾷ· *Εἴ τις οὐχ ὁμολογεῖ καθ' ὑπόστασιν σαρκὶ ἡνῶσθαι τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, ἕνα τε Χριστὸν εἶναι μετὰ τῆς ἰδίας σαρκός, τὸν αὐτὸν δηλονότι Θεόν τε καὶ ἄνθρωπον, ἀνάθεμα ἔστω.* Καὶ ἐν τῷ *Πρὸς τὰς βασιλίδας* προσφωνητικῷ ὁμοίως, *ἕνα τε ἡμῖν οὕτως ἀναδειχθῆναι Χριστὸν, τὸν αὐτὸν ὁμοῦ Θεὸν ὄντα καὶ ἄνθρωπον.* Καὶ μυρία ἄλλα. Κατάδηλον οὖν ὡς πολλὴ καὶ ἄπειρος ἡ διαφορὰ τοῦ κατὰ τὸν Χριστὸν μυστηρίου καὶ τοῦ κατὰ τὸν ἄνθρωπον παραδείγματος· ὁ μὲν γὰρ ἐξ ὧν ἐστὶν, οὗ λέγεται ταῦτα, ὁ δὲ ἐξ ὧν προῆλθε, καὶ διαπρυσίως ταῦτα ὀνομάζεται.

sic ait : *Cum Christus etiam Deus sit.* Basilii et sanctorum Gregoriorum, et aliorum sanctorum Patrum, si quis omnia colligere testimonia studeat, in infinitum trahetur oratio. Sapiens enim Cyrillus, orbis doctorem testem Paulum adducens, *Contra nolentes Virginem fateri Deiparam :* sic enim habet orationis titulus; vide quid dicat : *Vocem quidem non pronuntiavit, scilicet hanc « Deipara : » Deum autem Christum super omnia prædicavit*[a]. Et rursum : *Nisi Deum et hominem crediderit*[b], *non addidit, « secundum carnem. » Hoc enim præcipue de non solum homine, sed aliud quid secundum substantiam exsistente dicitur.* Idem homo divinus in altero anathematismo eadem vociferatur : *Si quis minime confiteatur hypostatice carni ex Patre Deo Verbum unitum, et esse unum Christum cum propria sua carne eumdem nimirum Deum et hominem, anathema sit.* Et similiter in oratione quam *Reginis* inscripsit, *Unum nobis sic exhibitum esse Christum, eum simul Deum et hominem exsistentem;* aliaque innumerabilia. Patet **275***a* igitur magnam et infinitam differentiam esse in mysteriis Christi et humana forma : qui quidem ex quibus est non dicitur hæc; ex quibus vero prodiit, perspicue hæc nominatur.

Ἀλλὰ γὰρ τῆς αἱρέσεως πάλιν ἡ ἀπόνοια τὴν τετάρτην[40] μέμφεται σύνοδον ὡς ὅρον ἐκθεμένην, διατεινομένη τὴν τοιαύτην ἐπιχείρησιν ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν Ἔφεσον πρώτης συνόδου παντελῶς ἀποκεκωλῦσθαι. Καίτοι γε εἰ κατὰ τὸν λῆρον αὐτῶν ἀπεῖργεν ἡ σύνοδος ἕτερον ὅρον μηδ' ὅλως προάγειν, αὐτὴ καθ' ἑαυτῆς πρὸ τῶν ἄλλων τὴν καταδικάζουσαν ἐξήνεγκε ψῆφον· ὁρίζει γὰρ αὐτὸ τοῦτο τυποῦσα, ἃ μηδετέρα τῶν πρὸ αὐτῆς διωρίσατο. Ἀλλὰ καὶ ἡ καθ' ὑπόστασιν ἕνωσις αὐτῆς ἐστιν ὅρος, ὃ ταῖς πρεσβυτέραις τῶν συνόδων οὐ διώρισται. Ναὶ δὴ καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν ρν' ἁγίων Πατέρων, ἐξ ὧν αὐτοὶ ληροῦσι, παραγράφεται· τὸν Πνευματομάχον γὰρ αὕτη καθελοῦσα, τῷ κατὰ τὴν Νίκαιαν ἐκφωνηθέντι ὅρῳ τὴν περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος θεολογίαν προσθεῖσα συνήρμοσεν. Εἰ γὰρ αἱ προλαβοῦσαι προστιθεῖσαι τὸν μῶμον ἐκφεύγουσιν, οὐδ' αἱ μετ' αὐτὰς ἐν τοῖς ὁμοίοις ἀνομοίως ἕξουσι τὴν κατάγνωσιν. Οὕτω τὸ[41] ἀσύνετον πάντα φύρει καὶ διαστρέφει. Καὶ γὰρ ἡ ἐν Ἐφέσῳ σύνοδος πίστιν μὲν ἑτέραν, ἧς ἐναντία τὰ δόγματα πρὸς τὴν ἐν Νικαίᾳ καθέστηκε σύνοδον, παντελῶς ἐκτίθεσθαι διεκώλυσεν· ἀκηράτων δὲ τῶν ἐν αὐτῇ σωζομένων, ἅπερ ὁ καιρὸς ἀπαιτεῖ προστιθέναι αὐτῆς τε γέγονεν ἔργον, καὶ τῶν πραγμάτων ἡ φύσις διδάσκαλος[42], καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὁρᾶται τοῦτο στέργουσα διὰ παντὸς ἡ παράδοσις. Διὸ καὶ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, οὔπω τῆς οἰκουμενικῆς [836 R.] συγκροτηθείσης συνόδου, τοὺς ἐν αὐτῇ[43] τῶν ἱερέων λογάδας ὁ θεσπέσιος ἀθροισάμενος Κύριλλος, καὶ πίστιν διαθέμενος ἔγγραφον, τῷ Νεστορίῳ διεπέμψατο.

Sed hæreticorum vesania quartam synodum vituperat, quod decretum posuerit, contenditque tale propositum a prima synodo Ephesi habita omnino prohibitum fuisse. Quamvis si secundum illorum delirium synodus aliud decretum omnino producere vetuit, hæc ante alias contra se condemnationis sententiam protulit. Definit enim hoc adumbrans, qualia neque alia ante ipsam definivit. Sed hypostatica unio hujus est definitio, quæ ab antiquis conciliis non statuta est. Certe et Constantinopolitanam 150 Patrum, ex quibus delirant ipsi, condemnat, quæ cum Spiritu pugnantem [Macedonium] tollens, e Nicæna synodo declaratæ definitioni, de Spiritu sancto doctrinam convenienter addidit. Si enim præcedentes apponendo reprehensionem effugiunt, neque illas secutæ in similibus dissimiliter damnabuntur. Sic stultum omnino commiscet et convertit. Ephesina etenim synodus fidem quidem aliam, cujus dogmata contraria Nicænæ sint synodo, omnino exponi vetuit. Sinceris vero in hac servatis, quæ occasio postulat, apponere illius opus fuit, et rerum natura, et Ecclesiæ traditio videtur semper hoc adamasse. Quare et Alexandriæ, nondum œcumenica synodo coacta, delectos in ea sacerdotes beatus Cyrillus congregans, et fidem scriptam disponens, ad Nestorium misit.

[a] Rom. IX, 5. [b] Rom. I, 3.

VARIÆ LECTIONES.

[39] ἅμα A : τε ς. [40] τὴν τε τετ. ς. [41] τό A : τόν ς. [42] διδάσκαλος add. A. [43] αὐτῇ A : αὐτῷ ς.

Digitized by Google

Sic quidem effugit injustas accusationes pietas. A Hæresis aliis reprehensionibus insultare non erubescit, dicens Chalcedonensem synodum cum Cyrilli verbis pugnare. Hic enim in epistolis ad Succensum et alibi Christum e duabus naturis docet, illa vero hanc vocem expellens duas naturas indivisas vicissim constituit. Adeo calumniari quam veritatem sectari studio magis est hæreticis. Dioscorum namque id quod **275***b* ex duabus naturis compositum erat admittentem, duas vero naturas recusantem, quod Eutychianam saperet hæresin, synodus repudiavit. Neque simpliciter damnavit illud ex duabus naturis Christum astruere, sed dicere cum Eutyche et Dioscoro. Per dicere duas naturas indivisas cum pio sensu, illam etiam ex duabus naturis, simul introduxit. Quia Eutyches e duabus dixit naturis, B impie vero, constat. Non igitur gratam aliquam Cyrillo vocem, sed impiam Eutychis sententiam synodus rejecit. Etenim secundum medium earum rerum quæ Chalcedone gesta sunt, lecta fide sancti Flaviani, in qua scriptum : *Post incarnationem e duabus naturis constare confitemur Christum, in una hpyostasi, unaque persona, unum Christum, unum Filium confitentes*, exclamavit synodus, ipsos sic sentire, et Patrum fidem hanc esse cognoscere. Quomodo ergo hæc dicens, vel cum Cyrillo pugnat, vel asserentes pie e duabus naturis aversatur? Hæc persequens episcopus Eulogius et admonitionem prædictis addens, ad unionem Ecclesiæ desertores revocantem, sermoni finem imponit.

Ἐκφεύγει μὲν οὖν [44] οὕτω τὰς ἀδίκους λαβὰς ἡ εὐσέβεια· τὸ αἱρετικὸν δὲ πάλιν ἑτέροις μώμοις ἐπιπηδᾷν οὐκ αἰσχύνεται, καί φησιν ὡς ἡ κατὰ Καλχηδόνα [45] σύνοδος τοῖς Κυρίλλου δόγμασι μάχεται. Ὁ μὲν γὰρ ἔν τε ταῖς πρὸς Σούκενσον ἐπιστολαῖς καὶ ἀλλαχοῦ δὲ τὸν Χριστὸν δογματίζει [46] ἐκ δύο φύσεων, ἡ δὲ τὴν τοιαύτην φωνὴν ὀστρακίζουσα δύο φύσεις ἀδιαιρέτους ἀντεχειροτόνησεν· οὕτω τὸ συκοφαντεῖν τοῦ ἀληθεύειν πολὺ τῇ αἱρέσει σπουδαιότερον. Καὶ γὰρ Διόσκορον ἡ σύνοδος, τὸ ἐκ δύο μὲν φύσεων δεχόμενον, [451 B.] τὸ δύο δὲ φύσεις οὐκ ἀνεχόμενον δέξασθαι, ὡς τὰ τοῦ Εὐτυχοῦς νοσοῦντα διώσατο· καὶ οὐχ ἁπλῶς ἐξεκήρυξε τὸ ἐκ δύο λέγειν φύσεων τὸν Χριστὸν, ἀλλὰ τὸ λέγειν κατ' Εὐτυχέα καὶ Διόσκορον. Διὰ μέντοι τοῦ δύο φύσεις ἀδιαιρέτους μετὰ τῆς εὐσεβοῦς διανοίας λέγειν αὐτὴν καὶ τὸ ἐκ δύο φύσεων συνεισήγαγεν. Ὅτι γὰρ Εὐτυχὴς ἐκ δύο μὲν ἔλεγε φύσεων, δυσσεβῶς δὲ, πρόδηλον. Οὐ τοίνυν τὴν Κυρίλλου φίλην φωνὴν, ἀλλὰ τὴν Εὐτυχοῦς δυσσέβειαν ἡ σύνοδος ἀπεπέμψατο. Καὶ γὰρ καὶ κατ' αὐτὸ τὸ μέσον τῶν ἐν Καλχηδόνι πεπραγμένων τῆς πίστεως τοῦ ἐν ἁγίοις Φλαβιανοῦ ἀναγινωσκομένης, ἐν ᾗ ἐγέγραπτο, *Ἐκ δύο φύσεων ὁμολογοῦμεν εἶναι τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, ἐν μιᾷ ὑποστάσει, ἐν ἑνὶ προσώπῳ, ἕνα Χριστὸν, ἕνα Υἱὸν ὁμολογοῦντες*, ἡ σύνοδος ἐξεβόησεν αὐτούς τε οὕτω φρονεῖν καὶ τῶν Πατέρων πίστιν εἶναι ταύτην ἐπίστασθαι. Πῶς οὖν ἡ ταῦτα λέγουσα ἢ Κυρίλλῳ μάχεται, ἢ τοὺς λέγοντας εὐσεβῶς ἐκ δύο φύσεων ἀποστρέφεται; Ταῦτα διεξελθὼν [47] ὁ ἱεράρχης Εὐλόγιος, καὶ παραίνεσιν πρὸς ἕνωσιν ἐκκλησιαστικὴν τοὺς διεστῶτας παρακαλοῦσαν τοῖς εἰρημένοις ἐπιθείς, περατοῖ τὸν [48] λόγον.

Proxima quoque oratio contra calumniatores C Chalcedonensis synodi serio agit; utitur vero etiam hic exemplo hominis, quo pie usus est Cyrillus, impie vero novum quid profert. Asserit unam naturam de Christo, quemadmodum et de homine dici. Nisi quatenus pro pietate agit, contra ipsam magis pugnat, licet non sentiat. Asserit enim de dissimilibus partibus, totum partium nominibus non nominari, sed propria appellatione agnosci. Si vero hoc, unius esse cognoscetur naturæ, hæresis sic captionem nectit. Hic vero Verbi discipulus Eulogius vaniloquentiam illius redarguens Patrum testimoniis, ostendit proprie et vere unum Dominum Jesum Christum et Deum appellari et hominem. Quare si in quibus totum partium nomina non recipit, neque una inducitur, in quibus totum partium appellatio- D nes proprie suscipit; in his enim et una natura cognoscetur.

Καὶ ὁ ἐφεξῆς δὲ λόγος κατὰ τῶν συκοφαντῶν τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου τὴν σπουδὴν ἔχει. Γυμνάζει δὲ κἀνταῦθα τὸ κατὰ τὸν ἄνθρωπον παράδειγμα, ᾧ κέχρηται μὲν Κύριλλος εὐσεβῶς, προφέρει δὲ δυσσεβῶς τὸ ἀλλόφυλον· προφέρει γὰρ ἴνα μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, λέγεσθαι δογματίσῃ. Πλὴν ἐξ ὧν ὑπὲρ τῆς ἀσεβείας [49] σπουδάζει, κατ' αὐτῆς μᾶλλον, κἂν οὐκ ἔχῃ τὴν αἴσθησιν, ἐξοπλίζεται. Λέγει γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν ἀνομοιομερῶν τὸ ὅλον ταῖς τῶν μερῶν προσηγορίαις οὐκ ὀνομάζεται, ἀλλ' ἰδιαζούσῃ κλήσει γνωρίζεται· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ μιᾶς γνωσθήσεται φύσεως. Ἡ μὲν αἵρεσις οὕτω συμπλέκει τὸ σόφισμα, ὁ δὲ τοῦ Λόγου μαθητὴς Εὐλόγιος τὸ ματαιολόγον αὐτῆς ἐξελέγξας, πατρικαῖς ἐπιδείκνυσι μαρτυρίαις κυρίως τε καὶ ἀληθῶς τὸν ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Θεὸν καλεῖσθαι καὶ ἄνθρωπον, ὥστε εἰ ἐφ' ὧν τὸ ὅλον τὰς τῶν [50] μερῶν προσηγορίας οὐ δέχεται, οὐδ' ἡ μία

συνεισάγεται, ἐφ' ὧν τὸ ὅλον [51] τῶν μερῶν τὰς κλήσεις, φύσις συνθεωρηθήσεται. κυρίως ἀναδέχεται, ἐπ' ἐκείνων [52] καὶ ἡ μία

Quare sapiens auctor adducit divum Cyrillum seipsum elucidantem, quomodo **276***a* et cur exemplo hominis usus sit. Theodoro enim Mopsue-

Ὁ μέντοι γε σοφὸς συγγραφεὺς παράγει τὸν ἱερὸν Κύριλλον ἑρμηνεύοντα ἑαυτὸν, ὅπως καὶ ἐφ' ᾧ τῷ κατὰ τὸν ἄνθρωπον ἐχρήσατο παραδείγματι. Θεο-

VARIÆ LECTIONES.

[44] οὖν add. A. [45] et infra, Χαλκ. B. [46] ἐκ δύο δογματίζει ς. [47] ταῦτα δὲ διεξ. ς. [48] τὸν add. A [49] ἀσεβείας mg. : libri εὐσεβείας. [50] τὰς τῶν. [51] τὸ ὅλον om. B. [52] ἐκείνων γὰρ καὶ ἡ ς.

Digitized by Google

δώρου γὰρ τοῦ Μοψουεστίας τὸ κατὰ τὸν ἄνθρωπον ἐνδιαβάλλοντος παράδειγμα ὡς ὑπάρχον τῷ κατὰ Χριστὸν μυστηρίῳ ἀνάρμοστον, οὕτως ἐν τῷ λεγομένῳ πρώτῳ τόμῳ ἀνθυποφέρει ὁ Κύριλλος· *Ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὄντα γινώσκομεν καὶ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς θεϊκῶς* [857 R.] *καὶ ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα· κεχρήμεθα δὲ τῇ τοῦ παραδείγματος χρείᾳ, τηροῦντες πανταχοῦ τῇ ἑνώσει τὸ ἀδιάσπαστον, καὶ τὴν διαίρεσιν παρωθούμενοι.* Ἀκούεις ἐφ' ᾧ [53] Κύριλλος παραλαμβάνει τὸ παράδειγμα· οὐ γὰρ ἵνα σὺ μίαν τοῦ Χριστοῦ φύσιν [452 II.] καινολογήσῃς, ἀλλ' ἵνα Θεόδωρος καὶ Νεστόριος καταισχυνθῶσι τῇ τοῦ παραδείγματος χρείᾳ, τηροῦντος τοῦ ἱεροῦ Κυρίλλου τῇ ἑνώσει τὸ ἄτμητόν τε καὶ ἀδιάσπαστον. Σὺ δ' ἴσως ἀκολουθῶν τῷ παραδείγματι οὐδὲ Θεὸν οὐδὲ ἄνθρωπον κυρίως εἰπεῖν ἀνάσχοιο ἂν τὸν Χριστὸν, διότι οὐδὲ ὁ ἄνθρωπος, τὸ παράδειγμα, οὔτε σῶμα κυρίως οὔτε ψυχὴ, εἰ [54] ἐκδιάσῃ ταῦτα λέγειν αὐτὸν, διότι ἐπὶ τῆς κατὰ Χριστὸν ἀπορρήτου ἑνώσεως, ἐξ ὧν αὐτὸς σύγκειται, ταῦτα κυρίως λέγεται. Οὐ τοίνυν, κἂν ὁ ἄνθρωπος μιᾶς λέγοιτο φύσεως, οὐδεὶς ἀκολουθίας ἀπαιτήσει λόγος καὶ τὸν Χριστὸν μιᾶς ὑπάρχειν διὰ τοῦτο φύσεως. Διὸ καὶ Κύριλλον [55] τὸν θαυμάσιον μίαν μὲν τὸν ἄνθρωπον φύσιν εὑρήσεις λέγοντα, μίαν δὲ φύσιν εἰπόντα τοῦ Χριστοῦ οὐκ ἂν φωράσῃς. Εἰ δέ τις δύο φύσεις δέδοικεν εἰπεῖν, ἵνα μὴ διαίρεσιν συνεισάξῃ, πρῶτον μὲν οὕτως ἁπλῶς μηδὲ λεγέτω δύο φύσεις, προστιθέτω δὲ τὸ ἀδιαίρετον, εἶτα συνομολογείτω καὶ ἓν [56] καθ' ὑπόστασιν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν, ἢ ἀντ' αὐτῶν, εἰ βούλει [57], τὸ μίαν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην. Ταῦτα γὰρ ὁ λέγων κατὰ τὸν γνώμονα τῆς ἀκριβείας Κύριλλον οὐκ ἂν οὐδὲ συκοφάνταις παράσχοι [58] λαβὴν ὡς διαίρεσιν δογματίσας τῶν φύσεων. Καὶ γὰρ καὶ τῶν [59] ἀνατολικῶν δύο φύσεις εἰπόντων, καὶ συκοφαντεῖν αὐτοὺς ὡς διαιροῦντας ἑτέρων κινηθέντων, πρὸς Ἀκάκιον γράφων, ἐπειδὴ μετὰ τοῦ εἰπεῖν δύο φύσεις καὶ τὸ ἀδιαίρετον συνῆψαν καὶ ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ Χριστῷ τὰς δύο φύσεις ὁρᾷν ὡμολόγησαν, τέκνα μὲν διαβόλου τοὺς συκοφάντας ἀποφαίνει, τοὺς δὲ διομολογοῦντας κατὰ τὸ φρόνημα τῶν ἀνατολικῶν ἀδύνατόν ποτε διαίρεσιν εἰσάγειν. Ὅρα δὲ καὶ Ἀθανάσιον, οἷα περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου γράφων κατὰ τῶν τὰ Ἀπολιναρίου νοσούντων ἐκτίθεται. Λέγων γὰρ διὰ τοῦ ἑκάτερα τὸ δύο παρ' οὐδενὸς τῶν εὐσεβῶν εἰσάγειν ὑπενοήθη διαίρεσιν. Λέγει δέ· *Ἀλλ' ὁ ὢν φύσει Θεὸς γεννᾶται ἄνθρωπος, ἵνα εἰς ᾖ τὰ ἑκάτερα τέλειος, κατὰ πάντα Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός.* Καὶ ὁ Θεολόγος δὲ Γρηγόριος ἐν τῷ Ἀπολογητικῷ φησι· *Τοῦτο ἡ κενωθεῖσα θεότης, τοῦτο ἡ προσληφθεῖσα σὰρξ, τοῦτο ἡ καινὴ μίξις, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἵν' ἐκ δυοῖν, καὶ δι' ἑνὸς ἀμφότερα.* Ναὶ δὴ καὶ πρὸς Οὐαλεριανὸν τὸν Ἰκονίου γράφων ὁ Κύριλλος, *Οὐκοῦν ὁμολογουμένως μὲν*, φησὶ, *τὸ ἀπὸ σαρκὸς σάρξ ἐστι, τὸ δὲ ἐκ Θεοῦ Θεός· ἔστι δὲ κατὰ ταὐτὸν* [60] *ἀμφότερα ὁ* [61] *Χρι-*

A stiæ humanum exemplum calumniante, ut non conveniens Christi mysterio, sic et in dicto tomo I repugnat Cyrillus: *Unum et eumdem esse cognoscimus, et e Deo Patre divine et e muliere secundum carnem. Utimur autem exemplo, servantes ubique unione indivulsum, divisionem rejicientes.* Audis unde Cyrillus exemplum sumat: non enim ut tu unam in Christo naturam nove fingas, verum ut Theodorus et Nestorius pudefiant exempli usu servante beato Cyrillo unione sectionis expers et indivulsum. Tu vero forsitan exemplum secutus, neque Deum neque hominem proprie dicere sustineas eumdem Christum? Quia neque homo exemplum, neque corpus proprie, neque anima, si cogas eum hæc dicere: quandoquidem de unione ineffabili in Christo, unde ipse con- B stat, proprie hæc dicuntur. Non igitur licet homo unius dicatur naturæ, ulla consequentiæ ratio exiget, et Christum unius esse ideo naturæ. Quare et admirandum illum Cyrillum, unam quidem hominem asserentem naturam invenies, unam vero dicentem Christi non deprehendes. Si vero duas quis naturas metuat dicere, ne divisionem inducat: primum quidem adeo simpliciter, neque dicat duas naturas, apponat vero indivisas, deinde confiteatur et unam hypostaticam personam, et unam hypostasin: aut illorum loco, si quis volet, unam Verbi naturam incarnatam. Hoc igitur ad accuratam amussim dicto, Cyrillus neque accusatoribus præbet occasionem quasi divisas docens naturas. Etenim C Orientalibus duas naturas dicentibus, et aliis illos accusantibus quasi alteram ab altera dividant, ad Acacium scribit. Quando duas naturas dicendo, et individuum adjunxere, et in uno eodemque Christo duas naturas se videre testati sunt: contradicentes filiorum diaboli loco tenet. Qui vero idem sentiunt quod Orientales, impossibile est aliquando divisionem inducere. Vide etiam Athanasium, quæ de incarnatione Verbi scribens contra Apollinaristas exponit. Cum enim dicit per **276**[b] utraque, nemo Christianorum suspicatus est per dualitatem divisionem fieri. Dicit vero: *Sed qui est natura Deus, generatur homo, ut utraque sint unus perfectus, per omnia idem Deus, et homo.* Sed et Gregorius cognomento Theologus in *Apologetico* ait: *Hoc exinanita deitas,* D *hoc assumpta caro, hoc nova mistio, Deus et homo, unum e duobus, et per unum utraque.* Et sane ad Valerianum Iconii episcopum scribens Cyrillus: *Quare ex confesso*, inquit, *quod a carne caro est, quod e Deo Deus. Est vero secundum ipsum utraque Christus;* ut ergo non dividit Deus et homo unum Christum, neque dictio utraque: sic neque illud duo, nisi quod nonnulli sensum dividant, nec boni satoris ullum fructum proferre valentes.

VARIÆ LECTIONES.

[53] ᾧ A : ὧν ς. [54] εἰ] ἢ A. [55] Κύριλλον μὲν τόν ς. [56] ἓν] τὸ ἓν A. [57] βούλειτο τὸ ς. [58] παράσχῃ ς. [59] τῶν add A. [60] κατ' αὐτόν ς. [61] ὁ om. A.

Digitized by Google

στός. Ὥσπερ οὖν οὐ τέμνει τὸ Θεός καὶ ἄνθρωπος τὸν ἕνα Χριστὸν, οὐδὲ τὰ ἀμφότερα, οὐδὲ τὸ ἑκάτερα, οὕτως οὐδὲ τὸ δύο, εἰ μὴ τὸν νοῦν εἶησαν ἐκτετμημένοι τινὲς καὶ τοῦ καλοῦ σπορέως [62] οὐδένα καρπὸν φῦναι [63] δυνάμενοι.

Tu vero mihi considera iterum novatam jam hæresim. Cyrillus, ait, duas naturas dicere indivisas damnavit, contradicere putans opinioni dicenti unam esse Verbi incarnatam naturam; facilius autem ejus fastus dejicitur. Dupliciter enim hic indivisum, ut et in aliis suis sermonibus prædictus scriptor ostendit, ut apparet. Et hoc quidem Nestorio amicum, illud piis honoratum, et propterea inter se certant. Hoc enim relatione indivisum, ut arma Nestorii excutitur: illud vero *hypostasi indivisum*, vel hypostatica unio, clare et prædicatur et explanatur. Quare sicut si quis unionem in Christo asserens, non coaptet unioni hypostasin, suspectum verbum reddit: sic si quis duas naturas indivisas dixerit, non adjungens hoc, *secundum hypostasin*, in eamdem suspicionem incidit. Ad eumdem modum asserens Dei Verbum assumere hominem, nisi vocem *assumere* aliunde exponat (nam fieri potest, ut ex Nestorii mente seu opinione, vel ex orthodoxa ratione explicata auditoribus causam [vel errandi vel recte sentiendi] præbeat), culpa minime vacat. Quapropter Cyrillus in conciliandis controversiis acutus, in *Thesauro* suo, a Deo Verbo assumptum ex Maria hominem veluti vestem aut templum affirmat; in epistolis vero ad Succensum: *Igitur homo factus est*, inquit, *non autem hominem assumpsit, ut Nestorius docet.* Atque advertesis judicii solertiam et prudentiam. Hic assumptum hominem ut templum sancte asserit, et tamen **277***a* Nestorium, hominem [a Deo] assumptum asserentem damnat. Utrumque sane recte pieque. Etenim Nestorius hominem una cum hypostasi humana assumptum nugabatur. Cyrillus igitur docet Deum assumpta humanitate, sive præexsistente sive subsistente hypostasi humana, sed humana natura in ipsa divina hypostasi substistente, sine ulla tamen divinitatis immutatione vere hominem factum. Sapienter ergo parique modo divus Cyrillus in epistola ad Succensum disputat, dicitque eum qui duas naturas post unionem asserit indivisas, nec tamen addit: *secundum hypostaticam unionem*, pugnare cum iis, qui unicam tantum Verbi naturam incarnatam asserunt. Nequaquam ergo vox *assumpta*, nisi integre accipiatur, sed nude tantum pronuntietur, sufficit ut cum iis conveniatur consentiaturque, qui unam Verbi naturam incarnatam docent. Quod si quis rursum, duas indivisas naturas asserens, addat etiam: *secundum hypostaticam unionem*, recte et pie loquetur, habebitque Cyrillum suffragatorem. Sed attende extremam epistolæ partem, quemadmodum ratiocinetur: *Vox*, inquit, *indivise, adjecta videtur esse nota certa nostræ et orthodoxæ sententiæ; sed illi vocem non ita intelligunt.* Quod si ita ut nos eam acciperent, recte

A Σὺ δέ μοι σκόπει πάλιν νεανιευομένην τὴν αἵρεσιν. Ὁ Κύριλλος, φησὶ, τὸ δύο λέγειν φύσεις ἀδιαιρέτους ἐξεκήρυξεν, ἀντίπαλον εἶναι νομίζων τῇ λεγούσῃ δόξῃ μίαν εἶναι φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην. Ῥᾴον δὲ αὐτῆς τὸ φρύαγμα καταβάλλεται. Διττὸν γὰρ τὸ ἀδιαίρετον κἀνταῦθα, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ [455 H.] λόγοις, ὁ συγγραφεὺς ἐπιδειξάμενος φαίνεται, [860 R.] καὶ τὸ μὲν Νεστορίῳ φίλον, τὸ δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τιμώμενον, καὶ διὰ τοῦτο ἀλλήλοις ἀντικείμενα. Τὸ γὰρ *κατὰ σχέσιν ἀδιαίρετον* ὡς ὅπλον Νεστορίου ἀποβάλλεται, τὸ δὲ *καθ' ὑπόστασιν ἀδιαίρετον* ἤτοι ἡ καθ' ὑπόστασιν ἕνωσις περιφανῶς καὶ κηρύσσεται καὶ περιπτύσσεται. Ὥσπερ οὖν εἴ τις ἕνωσιν ἐπὶ Χριστοῦ λέγων μὴ συνάπτοι τῇ ἑνώσει τὸ *καθ' ὑπόστασιν*, ὕποπτον τὸ ῥῆμα B ποιεῖ, οὕτως εἴ τις δύο φύσεις ἀδιαιρέτους λέγοι [64], μὴ συνεπιφέρων τὸ *καθ' ὑπόστασιν*, εἰς τὴν αὐτὴν ὑποψίαν περιτρέπεται. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ λέγων ἄνθρωπον ἀναλαβεῖν τὸν Θεὸν Λόγον, εἰ μὴ τὴν φωνὴν ἀλλοθεν ἑρμηνεύσειε (δυνατὸν γὰρ αὐτὴν καὶ κατὰ Νεστόριον καὶ [65] κατὰ τὸν ὀρθὸν εἰπεῖν λόγον λαβὴν παρασχεῖν τοῖς ἀκροαταῖς), οὐκ ἔστιν ἀναίτιος. Διὸ καὶ ὁ διαιτᾶν σοφὸς Κύριλλος ἐν μὲν τῷ *Θησαυρῷ* τὸν Θεὸν Λόγον ὥσπερ τινὰ ποδήρη τὸν ἐκ Μαρίας ἄνθρωπον ἢ ναὸν ἀναλαβεῖν λέγει, ἐν δὲ ταῖς πρὸς Σούκενσον ἐπιστολαῖς, *Οὐκοῦν ἄνθρωπος*, φησὶ, *γέγονεν, οὐκ ἄνθρωπον ἀνέλαβεν, ὡς Νεστορίῳ δοκεῖ.* Καὶ ὅρα τῆς διαίτης τὸ ἀγχίνουν καὶ νηφάλιον. Ὁ μὲν ἄνθρωπον καὶ ναὸν ἀναλαβεῖν ἱερολογεῖ, Νεστόριον δὲ ἄνθρωπον ἀναλαβεῖν εἰπόντα παρα- C γράφεται, εὐσεβῶς δὲ ἑκάτερον. Ὁ μὲν γὰρ ὑποστάντα τὸν ἄνθρωπον ἀναλαβεῖν Νεστόριος ἐσοφίζετο, ὁ δὲ οὐμενοῦν προϋποστάντα, ἐν ἑαυτῷ δὲ τοῦτον ὑποστήσαντα, κἀν τῷ ἀπρέπτῳ μεμενηκότα τῆς θεότητος, ἀληθῶς γενέσθαι καὶ ἄνθρώπον. Σοφῶς οὖν καὶ ὁμοίως διαπραττόμενος ὁ ἱερὸς Κύριλλος καὶ ἐν τῇ πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῇ τὸ δύο φύσεις λέγειν ἀδιαιρέτους μετὰ τὴν ἕνωσιν, μὴ συνεπιφέροντα *τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν*, μάχεσθαι τοῖς μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην δογματίζουσί φησιν. Οὐ γὰρ αὐτάρκης οὕτως ἡμῖτομος ἡ φωνὴ ῥηθεῖσα [66] συνελθεῖν καὶ ὁμοφρονῆσαι τοῖς μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην κηρύττουσιν [67]. Εἰ δὲ δύο τις φύσεις ἀδιαιρέτους εἰπὼν συμπαραλάβοι καὶ D *τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν*, ὀρθῶς τε καὶ εὐσεβῶς ἐρεῖ, καὶ Κύριλλον εὑρήσει ὁμόψηφον. Καὶ ἄκουσον κατὰ τὸ τέλος τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς οἷα διέξεισι· *Τὸ ἀδιαιρέτως*, φησὶ, *προστεθὲν δοκεῖ μέν πως παρ' ἡμῖν ὀρθῆς εἶναι δόξης σημαντικὸν, αὐτοὶ δὲ οὐχ οὕτω νοοῦσιν.* Ὥστε εἰ οὕτως ἐνόουν, ὀρθοδόξως ἂν ἔλεγον καὶ τῇ Κυρίλλου γνώμῃ συνέβαινον. Ἔστι γὰρ τὸ ἀδιαίρετον αὐτῷ δόξης ὀρθῆς τοῖς συνάπτουσι τὴν φωνὴν ἢ [68] συνεπινοοῦσι

VARIÆ LECTIONES.

[62] σπορέος ς. [63] φῦσαι B. cf. ad p. 17. [64] λέγοι B: λέγῃ ς. [65] priorem καὶ add. A. [66] ἡ φωνὴ ἡ ῥηθεῖσα ς. [67] κηρύττουσιν A; δογματίζουσιν ς, [68] ἢ] an. ἢ?

Digitized by Google

τῆς καθ' ὑπόστασιν ἑνώσεως, τοῖς αἱρετικοῖς δὲ διεσπασμένον [69] καὶ τὸ ἀδιαίρετον· τῆς γὰρ καθ' ὑπόστασιν ἑνώσεως αὐτὸ διασχίζουσιν. Οὕτω δ' ἂν εἴη μεμφόμενος καὶ τοὺς λέγοντας μὲν δύο φύσεις ἀδιαιρέτους, τὴν καθ' ὑπόστασιν δὲ μὴ συνομολογοῦντας ἕνωσιν· μάχονται γὰρ ὡς ἀληθῶς οὗτοι τοῖς μίαν φύσιν φρονοῦσι τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην. *Τοὺς μέντοι μετὰ τοῦ λέγειν δύο φύσεις ἀδιαιρέτους ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἑνώσει θεωρεῖν οὔτ' ἂν μεμψαίμην ἐρεῖ, ὥσπερ οὐδὲ τοὺς ἀνατολικοὺς τὰ ὅμοια λέγοντας ἐμεμψάμην, ἀλλ' οὔτε ἐμοὶ τἀναντία* [454 H.] *φρονεῖν οὔτε διαμάχεσθαι πρὸς τὴν μίαν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην οὐκ ἂν ψηφισαίμην.*

A sentirent, et cum Cyrillo consentirent, apud quem illud, indivise, recte intelligunt ii, qui vocem secundum hypostaticam unionem accipiunt. Hæreticis autem etiam indivisum est divisum seu divulsum. Nam illud ipsum secundum hypostaticam unionem divellunt dividuntque. Ita quoque reprehendas eos qui duas indivisas naturas admittunt, sed negant eas secundum hypostaticam unionem conjunctas; revera enim adversantur iis qui unicam Dei Verbi naturam sentiunt esse incarnatam. *Illos tamen, inquit, non reprehenderim, qui duas professi naturas in hypostatica unione indivisas considerant, uti nec Orientales coarguerim, qui idem sentiunt. Sed neque hos contra me venire, neque pugnare adversus eos, qui unam Verbi naturam aiunt incarnatam pronuntiarim.*

B

Σὺ δέ μοι συνδιασκόπει ὅπως οὐδ' ἡ μία φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη, ἁπλῶς οὕτω προαγομένη, οὐμενοῦν τὸ ἀνεπίληπτον οὐ διασώζει. [861 H.] Λέγοιτο γὰρ ἂν μία φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη καὶ οἷς ἄψυχος ἡ προσληφθεῖσα νομίζεται σὰρξ, καὶ οἷς τῶν συνελθόντων ἡ σύγχυσις δυσσεβεῖται, καὶ οἷς ἡ τοῦ Λόγου φύσις εἰς σάρκα φρενοβλαβῶς ἀναχεῖται [70]. Ὁ δὲ τῆς ἀκριβείας διδάσκαλος Κύριλλος, ἕκαστον τῶν αἱρετικῶν φρονημάτων ὁμοτίμως βδελυσσόμενος, διὰ τῆς κοινῆ [71] προκειμένης φωνῆς τὸ ἀδιαίρετον μὲν καὶ ἀσύγχυτον τῶν συνελθόντων τρανολογεῖ φύσεων, ἀπευθύνει δὲ ταύτην ἔτι μᾶλλον, τὴν σεσαρκωμένην φύσιν ἐψυχῶσθαι δογματίζων ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ. Διὸ καὶ τοὺς ἀνατολικοὺς, ὡς πολλάκις εἴρηται, ταύτην μὲν τὴν φωνὴν οὐκ εἰπόντας, τὴν δὲ ἰσοδυναμοῦσαν προβαλλομένους [72] (δύο γὰρ φύσεις εἶπον πρεσβεύειν ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἑνώσει) καὶ μηδὲ τὸ ἀδιαιρέτους ἐπενεγκόντας ὀρθοδόξους ἀνεκήρυξεν· καίτοι γε οὐδ' αὐτοῖς ῥήμασι τὸ καθ' ὑπόστασιν ἔγραψαν, ἀλλ' ἐξ ὧν εἶπον ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖν τὸν ἐκ Πατρὸς ἀχρόνως γεννηθέντα καὶ ἐκ τῆς Θεοτόκου Μαρίας ἐπ' ἐσχάτων, καὶ τὸν αὐτὸν πρεσβεύειν Θεόν τε καὶ ἄνθρωπον, ἅτε δὴ σύνδρομα εἰδὼς τὰ εἰρημένα τῇ καθ' ὑπόστασιν ἑνώσει φωνῇ, ὁμοδοξεῖν αὐτὸν αὐτοῖς περιφανῶς ἐμαρτύρησε.

Sed tu mecum dispice, nec unam quidem Verbi naturam (si ita nude et simpliciter loquare), incarnatam sine reprehensione dici posse. Nam et una Verbi natura incarnata diceretur ab iis qui putant inanimatam carnem esse assumptam; et qui ex coeuntium permistione [naturam assumptam] blasphemant; et qui naturam Verbi in carnem mutatam, insaniunt. Accuratissimus autem doctor Cyrillus singulas **277***b* hæreticorum pariter exsecratus sententias, per vocem in medio positam, duas naturas [in Christo] concurrentes indivisas et inconfusas planissime demonstrat. Refellit porro hanc magis, dum docet naturam incarnatam, anima rationis et intelligentiæ plena fuisse animatam. Quapropter et C Orientales, uti sæpe dictum est, quamvis hanc vocem non pronuntient, aliam tamen quæ eamdem vim habet, ponant (duas enim naturas in hypostatica unione se venerari dixerunt) neque vocem, *indivisas*, usurpent [*al.* auferant], recte sentire declaravit. Quin neque verbis ipsis, illa secundum hypostasin, in scriptis suis expresserunt; sed ex dictis quibus unum et eumdem ex Patre ab æterno, et ex Maria Dei Genitrice ultimis temporibus natum confitentur, eumdemque Deum et hominem venerantur; quæ dicta cum videret respondere unioni secundum hypostasin, verbo se cum illis sentire aperte contestatus est.

Δεῖ δ' οὖν εἰδέναι ὡς οἱ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν εἰπόντες Πατέρες ἡμῶν δύο τινῶν σύνοδον [73] καθ' D ἕνωσιν ἀδιάσπαστον διὰ ταύτης τῆς φωνῆς δογματίζουσιν· εἰ δὲ ἀσύγχυτα τὰ συνελθόντα μεμένηκεν, οὐδὲν ἡ προκειμένη φωνὴ παραδίδωσιν. Ὡσαύτως καὶ τὸ μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην λέγειν εἰς τὴν αὐτὴν μὲν ἔννοιαν σχεδὸν ὑποφέρεται, παρελκυσθῆναι δὲ πολλοῖς αἱρετικοῖς πρὸς τὸ βούλημα τὸ ῥᾴδιον ἐμπαρέχεται. Ὥστε οὐχ ἁπλῶς αὐτὴν παραδεκτέον, ἀλλ' ὡς ὁ τὰ θεῖα σοφὸς ἐχρήσατο Κύριλλος, τουτέστι ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ συναπτοντα ἐψυχωμένην [74], καὶ τῶν συνελθόντων συνεπιθεωροῦντα τὸ ἀσύγχυτον. Οὕτω γοῦν ἑκατέρᾳ

Sciendum ergo a Patribus, qui hypostaticam unionem profitentur, hac voce, duarum quarumdam naturarum concurrentium indivulsam unionem asseri. Quod si autem duæ illæ naturæ inconfusæ permansere, nihil proposita vox [veritati] officit. Eodem modo cum dicitur, unam Verbi naturam esse incarnatam, eumdem fere sensum habet. Rapi autem a multis hæreticis hoc ad cujusque arbitrium, non negatur; ut proinde vox non sit ita nude acceptanda, sed quemadmodum Cyrillus rerum divinarum sciens illam usurpavit, hoc est, ut addas anima rationali et intelligenti [carnem] animatam, et duarum naturarum inconfusam conjunctionem

VARIÆ LECTIONES.

[69] διεσπαρμένον Ϛ. [70] ἀναχεῖται A : ἀποτράπη Ϛ. [71] κοινῆς A. [72] imo προβαλλομένους. [73] libri συνόδων. [74] libri ἐψυχωμένῃ.

Digitized by Google

intelligas. Ita ergo utraque voce non accurate excussa, unam quidem personam explicant, sed inconfusum duarum naturarum concursum non explanant. Rursum qui duas naturas indivisas tradunt, id quidem quod est inconfusum exposuere, sed unam esse personam aut hypostasin non declaravere. Ut proinde sit necesse ab iis qui duas naturas indivisas profitentur, aut adjungi, secundum hypostaticam unionem; aut unam Verbi naturam esse incarnatam, aut eumdem simul Deum esse et hominem. Absque altero enim dictorum, vox proposita, ut imperfectum quid jure sane reprehendatur. Hæc et his genuina cum auctor explicasset, adjecta ad concordiam [ineundam] adhortatione, libro huic præsenti finem imponit.

Quinta deinceps oratio disputat contra illos, qui humano ingenio **278** *a* Christianam fidem comprehendi posse existimant: in quo pie planeque divine philosophatur, atque dicendi ratione Christianam religionem certam ostendit, quodque illa potissimum sequitur prædicat; et docet quemadmodum proprietatum differentiæ in nobis aperte distinctæ sint, quibus alter ab altero differt, notæque singulares alterius alicujus personæ proprietates [individuo illi assignent], communes fieri prohibeant. In sancta autem Trinitate proprietates manent immutabiles, et per indivisam unionem copulantur; cumque sit una personarum potentia, habent tamen in ipsa differentia divinam et inexplicabilem inter se conjunctionem, secundum quam in Patre Filius, et Pater in Filio, et Filius in Patre et Spiritu sancto, et Spiritus sanctus in Filio et Patre cognoscitur, conjunctione ubique dominante, neque indivisum in proprietatibus separante. Sed aliud est Esse supremæ Trinitatis, aliud nostrum. In Trinitate Ens est supra Esse; at nostrum Esse neque proprie Ens est. Quomodo enim sit proprie Ens quod a non Ente descendit, et quod natura sua in non Ens desinit? Quanquam a Conditore suo hoc per amorem honore et munere dignatum est, ut sit semper, et immortalitatem assequatur. Deus igitur nobis est unus, et Trinitas [seu trinus] cognoscitur fons infinitæ et incomprehensæ sapientiæ, et quæ sanctificat, virtutis. Unde unus Deus et Dominus, et rex, et ipse Pater est, et perfectionis auctrix Sapientia, et Virtus sancti Spiritus. Indivisus enim Pater, a sua ipsius sapientia, et virtute sanctificantis Spiritus, in una natura adorandus, nec in unum atque unum Deum dividendus, quemadmodum in nobis, qui incommunicabili proprietatum discrimine et differentia operationis distinguimur et separamur, totaque divisione ab invicem per differentiam subsistimus. Quapropter non est in illa, ut in nobis dicendum, hoc hujus esse primum, aut aliud hujus secundum aut tertium. Uni-

A φωνῇ τῆς ἀκριβείας οὐκ ἐπιστατούσης, ἓν μὲν δηλοῦσι τὸ πρόσωπον, τῶν δὲ συνελθόντων οὐ τρανολογοῦσι τὸ ἀσύγχυτον. Πάλιν οἱ δύο φύσεις ἀδιαιρέτους δοξάζοντες τὸ μὲν ἀσύγχυτον διετράνωσαν, ἓν δὲ εἶναι τὸ πρόσωπον ἤτοι τὴν ὑπόστασιν οὐ συνδιετράνωσαν, ὥστε δεῖ καὶ τοὺς δύο φύσεις ἀδιαιρέτους λέγοντας ἢ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἐπισυνάπτειν ἕνωσιν ἢ τὴν μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην ἢ τὸν αὐτὸν Θεόν τε καὶ ἄνθρωπον· ἄνευ γὰρ ἑνὸς τῶν εἰρημένων τὸ ἀτελὲς ἡ φωνὴ προβαλλομένη δικαίως ἂν διελέγχοιτο. Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια διεληλυθὼς ὁ συγγραφεὺς, καὶ παραίνεσιν παρακαλοῦσαν πρὸς ὁμόνοιαν καταβαλὼν, καὶ τὸν παρόντα διαναπαύει λόγον.

B Ὁ δὲ ἑφεξῆς αὐτῷ λόγος πρὸς τοὺς οἰομένους ἀνθρωπίναις ἐπινοίαις δύνασθαι τὴν ἀληθῆ τῶν Χριστιανῶν ὑποβάλλειν θεολογίαν διαλέγεται· ἐν ᾧ [455 H.] θεολογήσας εὐσεβῶς, καὶ κρείττω πάσης ἐπιτεχνήσεως καὶ τῆς ἐκ λόγων σοφίας τὴν παρὰ Χριστιανοῖς ἀποδειξάμενος θεολογίαν, καὶ τὸ ἐξηρημένον αὐτῆς ἀνυμνήσας, διαλαμβάνει ὡς ἐφ' ἡμῶν μὲν αἱ τῶν ἰδιωμάτων διαφοραὶ φανερῶς διεστήκασι, καθ' ἃς ἀπ' ἀλλήλων διακρινόμεθα, καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς τινος ὑποστάσεως θατέρας οὐκ οἷδε κοινοποιεῖν ἰδιώματα, ἐπὶ δὲ τῆς ἁγίας Τριάδος αἱ ἰδιότητες ἀκίνητοι [864 R.] μένουσαι συνάπτονταί πως, διὰ τῆς ἀδιαιρέτου ἑνώσεως καὶ [78] τὸ μίαν εἶναι τῶν ὑποστάσεων τὴν ἐνέργειαν πλείστην ἔχουσαι κἀν τῇ διακρίσει τὴν θεϊκήν τε καὶ ἄῤῥητον πρὸς C ἀλλήλας συνάφειαν, καθ' ἣν [76] Υἱὸς ἐν Πατρὶ καὶ Πατὴρ ἐν Υἱῷ καὶ Υἱὸς ἐν Πατρὶ καὶ Πνεύματι καὶ Πνεῦμα ἐν Υἱῷ καὶ Πατρὶ θεωρεῖται, τῆς συναφείας πανταχόθεν ἐπικρατούσης καὶ μηδ' ἐν τοῖς ἰδιώμασι καινοτομούσης τὸ ἀδιαίρετον. Καὶ δὴ καὶ τὸ εἶναι ἄλλο τί ἐστιν ἐπὶ τῆς ὑπεραρχίου Τριάδος καὶ ἄλλο ἐν ἡμῖν· ἐκεῖ μὲν γὰρ τὸ ὂν ὑπὲρ τὸ εἶναι, ἐνταῦθα δὲ οὐδὲ κυρίως ὄν. Πῶς γὰρ ἂν εἴη κυρίως ὂν τὸ ἐκ μὴ ὄντων παρηγμένον, καὶ εἰς τὸ μὴ ὂν τῇ γε οἰκείᾳ φύσει ὑποῤῥέον, εἰ καὶ δῶρον ἐφιλοτιμήθη τοῦ Δημιουργοῦ εἰς τὸ ἀεὶ εἶναι καὶ εἰς ἀφθαρσίαν ἀναβιβάζεσθαι; Θεὸς οὖν ἡμῖν ἐστιν εἷς [77] καὶ Τριὰς θεωρούμενος, πηγὴ τυγχάνων ἀπερινοήτου σοφίας καὶ ἁγιαστικῆς δυνάμεως. Ὅθεν εἷς Θεὸς καὶ Κύριος D καὶ βασιλεὺς, αὐτός τε ὁ [78] Πατὴρ καὶ ἡ τελειοποιὸς σοφία αὐτοῦ καὶ ἡ ἁγιαστικὴ δύναμις. Ἀδιαίρετος γὰρ ὁ Πατὴρ πρός τε τὴν ἑαυτοῦ σοφίαν καὶ τὴν ἁγιαστικὴν δύναμιν, ἐν μιᾷ φύσει προσκυνούμενος, οὐκ εἰς ἕνα καὶ ἕνα μεριζόμενος Θεὸν, καθάπερ ἐφ' ἡμῶν, οἳ τῷ ἀκοινωνήτῳ τῶν ἰδιωμάτων καὶ τῷ διαφόρῳ τῆς ἐνεργείας μεριζόμεθά τε καὶ διαιρούμεθα, καὶ τῇ δι' ὅλου τομῇ τὴν πρὸς ἀλλήλους διαφορὰν ὑφιστάμεθα. Διὸ οὐδὲ ἔστιν εἰπεῖν, ὥσπερ ἐφ' ἡμῶν, οὕτω καὶ ἐπ' αὐτῆς, ὅτι τόδε τοῦδε [79] πρῶτον [80] ἢ ἐκεῖνο τοῦδε δεύτερον ἢ τρίτον. Μονὰς γὰρ ἀληθῶς ἡ Τριὰς,

VARIÆ LECTIONES.

[78] τὸ malim τῷ. [76] ἣν A : ἦν ὁ ς. [77] εἰς] πρὸς A. [78] ὁ add. A. [79] τούτου ς. [80] πρῶτον] imo πρότερον.

Digitized by Google

καὶ τριὰς ἡ Μονάς, οὔτε διότι μονὰς, τὴν Τριάδα συστέλλουσα, οὔτε διότι Τριὰς, τὴν Μονάδα[81] τέμνουσα· οὐδὲ γὰρ τὸ ἓν ἐπὶ τῆς θείας οὐσίας ὡς ἐπὶ τῶν κτισμάτων νοοῦμεν, παρ' οἷς οὐδὲ τὸ κυρίως ἓν ἔστι θεωρῆσαι. Οὐ γὰρ τὸ ἓν ἀριθμῷ ἐφ' ἡμῶν καὶ κυρίως ἓν. Καὶ γὰρ τὸ ἐφ'ἡμῶν λεγόμενον ἓν οὐ κυρίως ἓν, ἀλλά τι ἕν. Τοῦτο δὲ ἓν τέ ἐστι καὶ οὐχ ἓν, ἅτε δὴ καὶ τοῦ ἑνὸς φέρον τὴν κλῆσιν καὶ πρὸς τὸ πολλὰ εἶναι μεριζόμενος.

Εἰ δὲ καὶ ὡς νοῦν οἱ θεολόγοι τὸ ἓν ἐπὶ τῆς θείας ὑμνοῦσι φύσεως, ἀλλὰ διὰ μόνην τὴν ἀπαθῆ τοῦ Λόγου γέννησιν τοῦτο παραλαμβάνουσιν. Ἡ γὰρ εὐσεβὴς ἔννοια καὶ τῆς τοῦ νοῦ φύσεως ὑπεριδρυμένην θεολογεῖ[82] τὴν θεότητα. Καὶ γὰρ καὶ κατὰ τὸν νοῦν ταυτότης ὁρᾶται καὶ ἑτερότης, κίνησίς τε καὶ στάσις, καὶ τῆς διπλόης παντελῶς οὐκ ἐξίσταται, ἀλλὰ στάσις μὲν αὐτῷ διὰ τὴν τῆς οὐσίας ἑνοῦσθαι ταυτότητα, ἑτερότης δὲ καὶ κίνησις διὰ τὴν αὐτεξούσιον ὁρμὴν καὶ ἐνέργειαν· οὐ γὰρ ἐστι ταὐτὸν ἓν εἰπεῖν καὶ μετὰ τῆς πρὸς [456 H.] ἕτερα παραλλέσεως ἕν. Ὅθεν εἰ καὶ εἷς τῷ ὑποκειμένῳ τυγχάνει, ἀλλὰ νοῶν ἑαυτὸν καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ γινωσκόμενος ἀνθ' ἁπλοῦ διπλοῦς ἀποδείκνυται. Ὅπερ, καὶ εἴ τι ὅμοιον, τοῦ κυρίως ἑνὸς καὶ τῆς μακαρίας φύσεως παντελῶς ἠλλοτρίωται. Διόπερ οὐκ ἔστιν οὐδὲ τῷ ἀριθμῷ ἓν ἢ ὡς ἀρχὴ ἀριθμοῦ, οὐδὲ ὡς μέγεθος ἢ ὡς ἀρχὴ μεγέθους· πάσης γὰρ ποσότητος[83] καὶ μέρους καὶ συνθέσεως ὑπερίδρυται. Ἀλλ' εἰ δεῖ θαρρήσαντα εἰπεῖν, ἓν ἐστι τὸ Θεῖον κατὰ τὴν ἁπλότητα τῆς ὑπάρξεως, οὐχ ὡς ἓν τριώνυμον θεωρούμενον ἢ εἰς μέρη διαιρούμενον ἢ ἐκ πλειόνων συγκείμενον· ἄῤῥητον γάρ ἐστι καὶ ἀκατονόμαστον τοῦτο τὸ ἕν, [865 R.] ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἑνὸς ἐστιν αἴτιον, πάσης ἑνάδος ἑνοποιὸν καὶ παντὸς ἑνὸς καὶ πλήθους ὑπερπλούμενον, διὰ τὸ κυρίως ἓν εἶναι καὶ ἐν πᾶσιν εἶναι καὶ ὑπὲρ πάντα γινώσκεσθαι, οὐσιοποιὸν μὲν ἁπάντων τῶν ὄντων, ὑπεριδρυμένον δὲ ἐν τῇ ὑπερουσίᾳ καὶ ἰδίᾳ μονότητι, ἑνὰς καὶ μονὰς θεολογούμενον, Υἱὸς ἐν Πατρὶ καὶ Πατὴρ ἐν Υἱῷ γινωσκόμενον, Πνεῦμα ἅγιον ἐκπορευόμενον ἐκ Πατρὸς, ἀρχὴν μὲν ἔχον τὸν Πατέρα, δι' Υἱοῦ δὲ εἰς κτίσιν ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν δεχομένων ἐρχόμενον, οὐ καθ' ὕφεσιν γινωσκομένης τῆς γεννήσεως, οὐ κατὰ τομὴν θεωρουμένης τῆς ἐκπορεύσεως. Εἰ γάρ τις δοίη ταῦτα, καὶ ἐπὶ τετράδα[84] καὶ πεντάδα καὶ ἐπ' ἄπειρον τὴν πρόοδον βυῆναι κατὰ τοὺς Ἑλλήνων μύθους συγκατασκευάσειεν. Ἓν οὖν κυρίως[85] τὸ Θεῖον, πληθυσμὸν οὐδένα παραδεχόμενον, ὡς ἀκριβής τε καὶ ἀληθὴς ἑνότης κατὰ τὴν φυσικὴν, εἰ χρὴ φάναι, θεωρούμενον ταυτότητα. Ὅθεν εἰ καὶ ὑποστάσεις ἢ πρόσωπα ἢ ἰδιότητας ὀνομάζομεν, ἃ ὁ νοῦς ἔγνω, καθ' ὅσον δυνατόν ἐστιν, ἐομηνεῦσαι βουλόμενοι, οὐ τὸ ἓν διαιροῦμεν, οὐ τὴν μονάδα μερίζομεν, οὐ τὴν ἑνάδα διασπῶμεν, ἀλλὰ τῇ ἀΐδίῳ μονότητι θεολογοῦντες ταύτην ἐν τρισὶν αὐτὴν συνθεολογοῦμεν ὑποστάσεσιν, οὐκ ἀνθρωπίνοις λογισμοῖς τὰ ὑπὲρ νοῦν ὑποβάλλοντες, οὐδὲ

tas enim vere est Trinitas, et Trinitas Unitas. Nec quia unitas est, idcirco contrahit Trinitatem; nec quia Trinitas, dividit Unitatem. Neque enim *unum* in divina substantia, ut in rebus creatis accipimus, in quibus nec *unum* proprie est intelligere. Nec enim unum numero in nobis etiam proprie est unum; nam quod in nobis dicitur unum, non est proprie unum, sed aliquid unum: hoc autem unum est, et non unum, **278** *b* utpote quod habeat nomen *unus*, et reipsa in multa dividatur.

Quando autem theologi divinam naturam unum quid esse prædicant, ut mentem, id propter solam divinam Verbi seu impatibilem generationem faciunt. Nam recta piaque sententia divinitatem supra naturam mentis [humanæ] collocatam pie asserit. Identitas enim etiam in mente spectatur, itemque diversitas, et motus et quies, nec omnino caret duplicitate. Sed quies quidem in ipsa propter essentiæ identitatem spectatur: diversitas autem et motus, propter naturalem vim et operationem. Neque enim est idem dicere unum [per se] et unum respectu alterius. Unde quamvis unus sit subjecto, tamen quando seipsum considerat, et noscitur a seipso pro uno et simplici duplex esse probatur; quod etsi quid simile habet [uni,] proprie [tamen] ab uno, et a beata [Dei] natura prorsus alienum est. Hinc neque numero unum est, aut ut principium numeri; neque ut magnitudo, vel ut principium magnitudinis, omnem enim magnitudinem et partem, et compositionem vincit. Et si fas liberius loqui, unum est divinitas secundum simplicitatem essentiæ, non ut unum sub triplici nomine consideratum, aut in partes divisum, aut ex pluribus compositum; inexplicabile enim est, nec ullo nomine hoc *unum* exprimi potest: quia ipsius unius etiam est causa, et unitatis cujuscunque unicus effector; omnibus quoque tam uno, quam multis ipsa simplicitate superior, eo quod proprie unum sit, et in omnibus et super omnia intelligatur; quod omnia quidem quæ sunt, condidit, in supersubstantiali autem et sibi propria singularitate fundatum, a theologis unitas et singularitas vocatur: nec aliud esse cognoscitur, quam Filius in Patre, et Pater in Filio: Spiritus quoque sanctus procedens ex Patre, et principium quidem habens Patrem, sed per Filium in creaturas, pro sua erga electos beneficentia descendens: sic tamen ut nec generatione [Filii] imminuta noscatur essentia, nec in processione [Spiritus sancti] ejusdem divisio facta existimetur: generatione non per imminutam essentiam spectata, neque processione secundum divisionem cognita. Si enim hæc concesserit quispiam, tum secundum fabulas paganorum usque ad quaternarum, quinarum ac tandem progressum in infinitum concedere cogeretur. Itaque quidquid Deus est proprie unum est, quod nullam admittit multitudinem, tanquam perfecta veraque secundum natura-

VARIÆ LECTIONES.

[81] μονάδα] ἑνάδα A. [82] θεολογεῖται θ. ς. [83] μεσότητος A. [84] καὶ ἐπὶ πεντ. B. [85] κυρίως οὖν ς.

Digitized by Google

lem, si ita loquendum est, unitatem, spectatum. Unde, quamvis hypostases seu personas, seu proprietates nuncupamus, quas mens cognovit, pro facultate nostra interpretari conati, nequaquam hoc unum dividimus aut unitatem partimur, aut unitatem divellimus; sed hanc in æterna unitate pie profitemur neque ea quæ supra mentis captum sunt, fra investigatione illa quæ inveniri nequeunt vitiando. aut unitatem hanc inenarrabilem partiuntur, aut hostes pietatis profligamus.

A περινοητικαῖς ἐρεύναις τὰ ὑπὲρ εὕρεσιν ἐνυβρίζοντες. Διὸ τοὺς παρὰ ταῦτα ἢ τὴν ἄῤῥητον ἑνότητα διατέμνοντας ἢ τὸ τριαδικὸν τῶν ὑποστάσεων εἰς μοναδικὴν πενίαν συγκλείοντας ὡς τῆς εὐσεβείας πολεμίους ἐκτρεπόμεθα.

279 *a* perpendentes, illam in tribus personis una rationi humanæ subjiciendo, neque curiosa et va- Quapropter illos, qui hos limites egressi tres personas ad unitatis angustias redigunt, ut

Hæc et hoc genus (72) alia prosecutus, contra eos disputat, qui hypostasin nihil aliud esse contendunt, quam nudam proprietatem, pluribusque veræ pietatis rationibus impiam illorum sententiam retundit. Etenim si idem est persona et proprietas, dum Verbi hypostasin incarnatam dicimus, manifestum est id quod inde sequitur (73), et manifestius ob blasphemiam, quæ tacite in caput illorum retorqueatur, qui hæc dicere cogunt. Quomodo porro Spiritus sanctus si proprietas est, potest a Patre procedere, et a Patre in opus creaturæ ex beneficio mitti. Quinimo omnis persona rerum subsistentium per se subsistit: Quomodo ergo proprietas per se subsistat, si illud positum ante non sit, cujus proprietas esse dicitur? In tribus quoque personis sacer Patrum senatus divinam essentiam esse docet: in tribus autem proprietatibus nemo affirmavit, sed contra potius in essentia et per essentiam cognoscuntur esse proprietates. Essentiam autem per proprietates nemo asseruerit. Etsi enim a Theologo dictum est unam naturam in tribus esse proprietatibus, idem tamen non est proprietas et proprium (74). Deinde etiamsi abusus sit Nazianzenus voce [proprietas], non illico tamen quis asserat, idem esse personam, et proprie dictam proprietatem; cum vero et proprietas, quasi per signum exprimat se constituat personam, quemadmodum Basilio et plerisque Patribus videtur, quid absurdi dictum est a sancto Gregorio [unam naturam] in tribus esse proprietatibus? cur non decernat idem esse personam et proprietatem, sed quasi ab optimo signo, hoc est proprietate, denominet hypostasim? Addit ergo, intellectualibus perfectionibus per se subsistentibus. Quod nemo nisi mente destitutus, de proprietatibus accipiat. Præter ea quæ dicta sunt, prima synodus personas quidem consubstantiales declaravit; quis autem, nisi insanus, proprietates dixerit consubstantiales? Quod si quis proprietates **279***b* ausus est dicere consubstantiales, eo quod sæpe in eadem essentia videantur concurrere, ille ipse sui oblitus, aliam consubstantialitatis significationem finxit. Præsertim autem heterogenea, seu

Ταῦτα καὶ τοιαῦτα [86] διεξελθὼν πρὸς τοὺς ἰδίωμα μόνον εἶναι κενολογήσαντος [87] τὴν ὑπόστασιν ἀντιφθέγγεται, καὶ πλείοσι τῆς εὐσεβείας λογισμοῖς τὴν αὐτῶν ἐπιστομίζει κακόνοιαν. Εἰ γὰρ ταὐτὸν ὑπόστασις καὶ ἰδίωμα, ἐνανθρωπῆσαι δὲ τὴν τοῦ B Λόγου φαμὲν ὑπόστασιν, — ἀλλὰ τὸ ἀκόλουθον γνώριμον ὄν, καὶ πρὸς βλασφημίαν γνωριμώτερον, εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν ῥηθῆναι βιασαμένων σιγῇ ἀπερρίφθω. Πῶς δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα, εἴπερ ἰδίωμα, δύνατ' ἂν τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεσθαι καὶ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐπ' εὐεργεσίᾳ τοῦ πλάσματος ἀποστέλλεσθαι; ἀλλὰ καὶ πᾶσα ὑπόστασις τῶν ὑφεστηκότων ἐστὶ καθ' ἑαυτά· ἰδίωμα δὲ πῶς ἂν ὑποσταίη καθ' ἑαυτό, μὴ ἐκείνῳ [88] ἐδρασθὲν οὗ καὶ εἶναι ἰδίωμα λέγεται; Καὶ ἐν τρισὶ μὲν ὑποστάσεσιν ὁ ἱερὸς τῶν Πατέρων χορὸς τὴν θεῖκὴν οὐσίαν δογματίζει, ἐν τρισὶ δὲ ἰδιώμασιν οὐδεὶς ἂν φαίη. Τοὐναντίον γὰρ ἐν μὲν τῇ οὐσίᾳ καὶ περὶ τὴν οὐσίαν ὁρᾶται τὰ ἰδιώματα, αὐτὴν [457 H.] δὲ ἐν ἰδιώμασιν οὐκ ἄν τις φαίη. Εἰ γὰρ καὶ τῷ Θεολόγῳ εἴρηται τὴν μίαν φύσιν ἐν τρισὶν ὑπάρχειν C ἰδιότησιν, ἀλλὰ πρῶτον μὲν οὐ ταὐτὸν ἰδιότης καὶ ἰδίωμα, ἔπειτα δὲ οὐδ' εἰ ὁ Πατὴρ κατεχρήσατο τῇ φωνῇ, ταύτην λαβὼν ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως, ἤδη ταὐτόν τις εἶναι δογματίσει τὴν ὑπόστασιν καὶ τὴν κυρίως ἰδιότητα. Εἰ δὲ καὶ χαρακτηριστικὸν καθέστηκεν ἡ ἰδιότης τῆς ὑποστάσεως, ὥσπερ Βασιλείῳ τε καὶ πολλοῖς τῶν Πατέρων δοκεῖ, οὐδὲ μὲν ἄτοπον τὸν ἱερὸν Γρηγόριον εἰπεῖν ἐν τρισὶν ἰδιότησιν, οὐ ταὐτὸν ὑπάρχειν νομοθετοῦντα τῇ ὑποστάσει τὴν ἰδιότητα, ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ μάλιστα χαρακτηριστικοῦ, [868 B.] τουτέστι τῆς [89] ἰδιότητος, ἐπονομάζοντα τὴν ὑπόστασιν. Διὸ καὶ ἐπάγει, *Νοεραῖς, τελείαις καθ' ἑαυτὰς ὑφεστώσαις*, ὅπερ οὐδεὶς ἂν νῦν ἔχων ἐπὶ τῶν ἰδιωμάτων παραδέξαιτο. Χωρὶς δὲ τῶν εἰ- D ρημένων, τὰς μὲν ὑποστάσεις ἡ ἁγία πρώτη σύνοδος ὁμοουσίους ἀνεκήρυξε, τὰ δὲ ἰδιώματα πῶς ἄν τις μὴ μελαγχολῶν ἀποφήνοι ὁμοούσια; Εἰ δέ τις ὁμοούσια ἀποθρασυνθείη λέγειν τὰ ἰδιώματα, ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ πολλάκις οὐσίᾳ συντρέχοντα [90] ὁρᾶται, λέληθε μὲν αὐτὸς ἑαυτὸν ἕτερον ἀναπλάττων ὁμοουσίου σημαινόμενον, ἄλλοτε δὲ καὶ τὰ ἑτερογενῆ οὕτος [91], ποσότητά φημι καὶ ποιότητα καὶ ὅσα ἄλλα ἀδύνατον

VARIÆ LECTIONES.

[86] καὶ τὰ τοιαῦτα ς. [87] κενολογοῦντας ς. [88] ἐκείνῳ B : ἐκεῖνο ς. [89] τῆς A : ἐκ τῆς ς. [90] συντρέχοντα οὐσίᾳ B. [91] οὗτος B.

NOTÆ.

(72) Vide D. Thomam part. 1, quæst. 40, art. 1.

(73) Sequitur enim proprietatem esse incarnatam, si idem est hypostasis Verbi et proprietas.

(74) Ἰδιότης καὶ ἰδίωμα proprietas et appropriatio seu communicatio proprietatum sive proprium.

Digitized by Google

εἰς μίαν φύσιν συνελθεῖν, ταῦτα πάντα [93] ὁ καινὸς νομοθέτης οὗτος [93] παρακελεύεται νοεῖν τε καὶ λέγειν ὁμοφυῆ τε καὶ ὁμοούσια· ἐν γὰρ τῇ ἡμετέρᾳ οὐσίᾳ φανερῶς ὁρᾶται καὶ ποιότης καὶ ποσότης καὶ πρός τι καὶ εἴ τις [94] τούτοις εἰς ἀκοινωνήτους ἀρχὰς συνδιῄρηται. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν αὐτάρκως ἔδωκε τὸν ἔλεγχον τὸ ἀτόπημα.

quæ diversi generis sunt (sic quantitatem et qualitatem et quæcunque alia simul in unam naturam nullo modo convenire possunt, appello), hæc novus ille doctor seu legislator sic jubet ac si sint ejusdem naturæ ejusdem simul substantiæ concipi et appellari. In nostra enim substantia aperte cernitur quantitas, et qualitas, et quod est ad aliquid relatum, et si quis per hæc [naturam nostram] in principia incommunicabilia simul diviserit. Atque hoc quidem absurdum dogma copiosam nobis præbuit materiam refutandi.

Ἀλλ' οὐδ' οὕτω σιγᾷν οἶδε τὸ φίλερι. Φασὶ γάρ τινες συμπλοκὴν οὐσίας καὶ ἰδιώματος εἶναι τὴν ὑπόστασιν· ὃ περιφανῶς συνεισάγειν οἶδε τὴν σύνθεσιν. Καὶ ποῦ ἂν εἴη τὸ ἁπλοῦν καὶ ἀσύνθετον τῆς ἐν τῇ [95] Τριάδι θεότητος; οἱ δὲ καὶ Βασίλειον προῒστῶσι τὸν Μέγαν τῆς φωνῆς διδάσκαλον, οὐκ ἐθέλοντες νοεῖν ὡς ὁ σοφὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ οὔτε ὅρον οὔτε ὑπογραφὴν ἀποδιδοὺς ὑποστάσεως τὸ τῆς συμπλοκῆς παρέλαβεν ὄνομα, ἀλλὰ βουλόμενος ἐπιστομίσαι τὸν Ἀνόμοιον [96] τὴν ἀγεννησίαν καὶ τὴν οὐσίαν εἰς ταὐτὸν ἀγαγεῖν [97] φιλονεικήσαντα, καὶ τὴν πρὸς τὸ γεννητὸν [98] τοῦ ἀγεννήτου διαφορὰν εἰς τὸν τῆς οὐσίας λόγον μεταγαγεῖν, ἵνα μὴ μόνον [99] διαφόρους, ἀλλὰ καὶ ἀντικειμένας οὐσίας εἰσάγοι [1] ἐπί τε τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ τοὺς λόγους οἰκονομῶν ἐν κρίσει Βατίλειος, ἐν τῷ πρὸς τὸν Ἀνόμοιον ἀγῶνι, τῷ κοινῷ συμπλέκει τὸ ἴδιον, ἀσύγχυτον ἡμῖν καὶ διακεκριμένην μεθοδεύων τὴν τῆς ἀληθείας κατάληψιν. Ἀπορεῖ μὲν γὰρ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἁπλῇ καὶ μιᾷ προσβολῇ τὸ ἑνιαῖον ἅμα καὶ ἁπλοῦν καὶ τὸ τρισσὸν καταλαβεῖν τῶν ὑποστάσεων· διὸ τῇ τῶν ἰδιωμάτων, ὡς ὁ διδάσκαλος ἔφη, προσθήκῃ τὴν ἰδιάζουσαν ἀφορίζει τῶν ὑποστάσεων ἔννοιαν. Καὶ ἔστι μὲν ἡ μέθοδος ἀσθενείας ἐπίκουρος καὶ τῆς περὶ τὸ ἀκατάληπτον συνεργὸς καταλήψεως, οὐ μήν γε συμπεπλεγμένον τὸ ἁπλοῦν τῆς θεότητος ἢ ὅλως τινὰ τῶν ταύτης ὑποστάσεων οὐμενοῦν οὐδαμῶς ἀπεργάσαιτο [2]. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν ὡς ἀμήχανον ἰδιάζουσαν ἔννοιαν Πατρὸς λαβεῖν [458 H.] ἢ Υἱοῦ, μὴ τῇ τῶν ἰδιωμάτων προσθήκῃ τῆς διανοίας διαρθρουμένης. Καὶ ὅπερ ἐν τοῖς προλαβοῦσι συμπλοκὴν ἐκάλεσε, τοῦτο νῦν προσθήκην ὠνόμασε, σαφέστερον δὴ τὸ εἰρημένον ποιῶν· *Οὐ γὰρ οἱ δεικτικοί, φησί, τῆς ἰδιότητος αὐτοῦ τρόποι τὸν τῆς ἁπλότητος αὐτοῦ λόγον παραλυπήσουσιν· ἢ οὕτω γε ἂν πάντα, ὅσα περὶ Θεοῦ λέγεται, σύνθετον ἡμῖν τὸν Θεὸν ἀναδείξῃ* [3].

Enimvero nec ita quidem didicit tacere contentiosus litigator. Docent enim nonnulli ex substantiæ et proprietatis copulatione constare personam. Quæ sententia manifeste asserit [in Deo] compositionem; at ubi erit illud simplex et ab omni concretione materiæ liberum in sanctæ Trinitatis deitate? Quin et Basilium Magnum hujus sententiæ auctorem laudant: cum [interim] nolint capere, a sapiente illo viro neque definitam esse nec descriptam hypostasin, quando copulationis nomen usurpavit, sed cum vellet reprimere Anomium (qui ingenitum et essentiam confundere, et differentiam inter genitum et ingenitum ad rationem substantiæ transferre contendebat, ut non solum differentes, sed etiam contrarias ponat in Patre et Filio substantias): propterea disponens sermones suos in judicio Basilius, in disputationis certamine cum Anomio, proprium componit cum communi, inconfusa nobis et distincta via ad capiendam veritatem demonstrata. Non potest enim humana mens simplici et unico conceptus impetu, simul illud unicum ac simplex [in divinitate] et triplicem personarum numerum capere; propterea, ut magister docet, per proprietatum adjectionem distinctum in his format personarum conceptum. Methodus sane succurrit imbecillitati, efficitque ut quod intelligi prius non poterat, facile intelligatur. Nullo modo ergo [divus Basilius] Deitatis simplicitatem, aut personam quamcunque Divinitatis compositam voluit. Hinc adjecit, impossibile esse proprium et singularem de Patre aut Filio sine proprietatum, quibus intelligendi facultas distinguatur, adjectione formare conceptum. Et quod antea vocarat compositionem, id nunc appellavit adjectionem, ut id quod dixerat, magis declararet. *Modi ergo* 280*a seu tropi, ad indicandam proprietatem ab illo* (Basilius) *in docendo adhibiti, simplicitatis rationem non evertunt. Alioqui omnia quæ de Deo dicuntur, Deum nobis compositum probabunt.*

Ταῦτα διελθὼν ὁ καλὸς Εὐλόγιος ἄλλην ἀπορίαν κινουμένην ἵστησιν. Ἆρα γάρ, φησίν, ἡνίκα τὸ ἴδιον συμπλέκομεν [4] τῷ κοινῷ, ψευδόμενοι τοῦτο ποιοῦμεν ἢ ἀληθεύοντες; [869 R.] ἀλλ' εἰ μὲν [5] ψευδόμενοι, τί καὶ προφέρομεν λέξεις ὧν μὴ [6] ἔστι λαβεῖν ὑποκείμενον; εἰ δ' ἀληθεύοντες [7], συμπεπλεγμένον ἂν εἴη καὶ ἡ [8] τῆς Τριάδος, ἐφ' ἣν τὴν φωνὴν φέρομεν,

His explicatis, egregius Eulogius aliam quæstionem proponit. Enimvero, inquit, quando contendunt proprium cum communi esse conjunctum, aut mentiuntur, cum hoc faciunt, aut vere affirmant. Si mentiuntur, quorsum verba proferimus, quorum subjectum argumentum non capias? Si vere affirmant, sequetur Trinitatis personam ad quam vo-

VARIÆ LECTIONES.

[93] πάντα add. A. [93] οὕτω ς. [94] τις] nonne τι? [95] τῇ add. A. [96] Ἀνόμοιον A : ἀνώνυμον ς. [97] συναγαγεῖν B. [98] τὸν γ. ς. [99] μόνον εἰς διαφ. ς. [1] εἰσάγῃ ς. [2] ἀπηργάσατο ς. [3] ἀν δείξῃ A, ἀναδείξοι B : ἀναδείξει ς. [4] συμπλέκομεν — ποιοῦμεν] libri συμπλεκόμενον — ποιοῦσιν. [5] μεν A : καί ς. [6] ὧν μὴ] ᾧ μή A : ὧν μήτε ς. [7] ἀληθεύοντες A : ἀληθεύομεν ς. [8] ἡ add. A.

Digitized by Google

cem referimus, esse aliquid compositum. Atque hæc quidem est proposita quæstio. Respondet ad hanc ex antedictis. Cum enim, inquit, humana mens ob [naturæ] imbecillitatem, Entis rationem non possit assequi, verbis aliquo modo compositis uti, et proprium cum communi copulare cogitur, eo quod [esse divinum] simpliciter et secundum se [prout a parte rei est] explicare non possit. Quod si fieri posset, uti simplex illud, simplici voce, non minus quam compositione verborum, sufficienter exprimeretur, mens [nostra] nequaquam [compositis] abuteretur. Sed vocum imperfectio incomprehensibile non comprehendit [aut assequitur]. Enimvero magister ipse qui conjunctis verbis usus erat, postea frequenter alibi Deum omni ex parte simplicem et sine ulla compositione esse prædicavit, qui tantum non clamat, conjunctionem verborum et compositionem in defectus locum adhiberi, qua ad veritatis cognitionem deducamur; nunquam autem id sibi sumere, ut simplicitatem naturæ et ab omni concretione liberam redigat ad compositionem aut duplicitatem: inexplicabili enim et incomprehensa ratione [Deus] cum unus sit, trinus tamen cognitus, partim quidem secundum incomprehensam et quæ nostram facultatem intelligendi superet rationem consideratur, partim qua a nobis intelligi et comprehendi potest. Atque ita hanc quæstionem visus est expediisse.

A ὑπόστασις. Ἡ μὲν ἀπορία τοιαύτη· ἀνασκευάζει δὲ αὐτὴν δι' ὧν εἶπε πρότερον. Ἐξασθενῶν γὰρ, φησὶ, περὶ τὴν τοῦ ὄντος ὄντως [9] θεωρίαν ὁ νοῦς ὁ ἀνθρώπινος βιάζεταί πως συμπεπλεγμέναις χρῆσθαι φωναῖς καὶ τῷ κοινῷ συνάπτειν τὸ ἴδιον, τὸ ἁπλοῦν ἅμα καὶ διακεκριμένον τῶν ὑποστάσεων, ἁπλῶς καὶ καθ' αὐτὸ [10] ὑποδηλῶσαι μὴ δυνάμενος· ὡς εἴ γε οἷόν τε ἦν ἁπλῇ τὸ ἁπλοῦν ἀπαγγεῖλαι φωνῇ, τῇ συμπλοκῇ τῶν λέξεων οὐκ ἂν ὁ νοῦς ἀπεκέχρητο. Ἀλλ' οὐ συμφέρεται τῇ εὐτελείᾳ τῶν ῥημάτων τῆς θείας οὐσίας τὸ ἀκατάληπτον, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ὁ διδάσκαλος συμπλοκὴν εἰπὼν ἐφεξῆς τὸ Θεῖον ἁπλοῦν πάντη καὶ ἀσύνθετον καὶ ἀλλαχοῦ πολλάκις ἀνύμνησε, μόνον οὐχὶ βοῶν ὡς ἀσθενείας ἐστὶν ἡ προσθήκη καὶ ἡ συμπλοκὴ πρόβλημα, πρὸς κατάληψιν ἡμᾶς τῆς B ἀληθείας χειραγωγοῦσα, οὐ μέντοι γε τὸ ἁπλοῦν τῆς φύσεως καὶ ἀσύνθετον εἰς διπλόην καὶ σύνθεσιν καταγαγεῖν ποθεν τόλμαν εἴληφεν. Ἀῤῥήτως γὰρ [11] καὶ ἀνεπινοήτως ἓν τε ὑπάρχον καὶ Τριὰς θεωρούμενον τὸ προσκυνούμενον [12] τὸ μὲν κατὰ τὴν ἄσχετόν τε καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς θεολογίαν κατανοεῖται, τὸ δὲ κατὰ τὴν σχετικήν τε καὶ περὶ ἡμᾶς. Τὴν μὲν οὖν ἀπορίαν οὕτως ἔδοξεν ἐπιλύεσθαι.

Quod si cui nihilominus dicendum videtur, quæstionem adhuc in iis, quæ a principio dicta sunt, hærere, addat ille superiori causæ, quod etiam tum cum Deum inexplicabilem affirmamus, id non nisi verbis enuntiemus, sicut et, quod supra intelligentiam est nostram, adumbramus per intellectum; C quod æternum, per temporum rationes motusque explicamus; quod continuum et immobile, per mobiles et discretas imagines animi repræsentamus. Ut si quis ea quæ nobis in divina natura contemplanda occupatis accidunt, una cum re ipsa cogeretur intueri (75) [et conferre], rem sus deque sit acturus, et quod caput est, ipse seipsum in inextricabilium difficultatum barathrum præcipitaturus.

Εἰ δέ τις οὐδὲν ἧττον ἐρεῖν οἴεται τὸ ἠπορημένον τοῖς ἀπ' ἀρχῆς ἐπερείδεσθαι, προσλαβέτω τῷ λόγῳ ὅτι καὶ ὅπερ ἄφραστον λέγομεν ῥήμασιν ἀπαγγέλλομεν, καὶ τὸ ἀπερινόητον ἐσκιαγραφοῦμεν διὰ νοήσεως, καὶ τὸ ἄχρονον χρονικαῖς ἐπιβολαῖς καὶ κινήσεσιν ὑποβάλλομεν, καὶ τὸ ἀδιάστατον καὶ ἀκίνητον κινουμέναις τε καὶ διισταμέναις ἀνατυπούμεθα. Ὥστε εἴ, ἃ πάσχομεν περὶ τὴν τοῦ Θείου θεωρίαν ἀναγόμενοι, ταῦτά τις ἐνορᾷν καὶ περὶ αὐτὸ ἐκβιάσαιτο, τὰ ἄνω κάτω ποιήσει, καὶ πρὸ πάντων αὐτὸς ἑαυτὸν ἀμηχανίας βυθῷ παραπέμψει.

280b Sanctus Eulogius porro ex proposita dubitatione, aliam quæstionem nascentem explicat. Si enim, inquit, neque proprietas est hypostasis neque essentiæ et proprietatis conjunctio, quid erit aliud? Et solvitur quæstio cum dicit: Nos ab Ecclesia didicimus ut unam personam ex Trinitate (76) appellemus hypostasin. Quid vero est hypostasis? D Si de rebus creatis sit quæstio, facile erit respondere, eo quod in his errare, et scopum non attingere non sit adeo gravis noxa. Si autem de simplici et beata natura, nihil extra divinorum Patrum traditiones et decreta, tuto responderi potest. Fas tamen est cum Scriptura dicere, quod hypostasis Filii sit imago Dei invisibilis, quæ totum in seipsa

Ὁ δὲ ἱερὸς Εὐλόγιος ἀπὸ τῆς προσταθείσης ἀπορίας ἑτέραν ἀναφυομένην διέξεισιν. Εἰ γὰρ μήτε ἴδίωμα, φησὶν, ἡ ὑπόστασις μήτε συμπλοκὴ οὐσίας καὶ ἰδιώματος, τί ἂν εἴη ἕτερον; καὶ ἐπιλύεται λέγων, ὡς ὑπόστασιν μὲν καλεῖν τὸν ἕνα τῆς Τριάδος παρὰ τῆς Ἐκκλησίας μεμαθήκαμεν. Τί δέ ἐστιν ὑπόστασις; Εἰ μὲν ἐπὶ κτισμάτων ἡ [13] ἐρώτησις, οὐ πάνυ χαλεπόν ἐστιν ἀποκρίνασθαι· [459 H.] διὰ τὸ καὶ τὴν περὶ ταῦτα ἁμαρτίαν τε καὶ ἀποτυχίαν μὴ λίαν εἶναι ὑπεύθυνον· εἰ δὲ περὶ τῆς ἁπλῆς καὶ μακαρίας φύσεως, οὐδὲν παρ' ὃ παρέδοσαν οἱ θεοφόροι Πατέρες ἀσφαλές ἐστιν ἀποκρίνασθαι. Πλὴν οὐδὲν κωλύει γραφικῶς φάναι ὡς ἡ τοῦ Υἱοῦ ὑπόστασις εἰκών ἐστι τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου ὅλον

VARIÆ LECTIONES.

[9] ὄντος ὄντως A, ὄντος B: ὄντως ς. [10] καθ' αὐτό B, κατ' αὐτόν A: κατὰ ταὐτόν ς. [11] γάρ A: τε ς. [12] τὸ προσκυνούμενον add. A. [13] ἡ A: ἐστὶν ἡ ς.

NOTÆ.

(75) In ipso niteretur intueri, hoc est: ad ipsum esse seu divinam naturam niteretur transferre.
(76) Seu Patrem seu Filium etc.

Digitized by Google

ἐν ἑαυτῇ τὸν Πατέρα δεικνύουσα. Εἰ δὲ καὶ σοφίαν αὐτὴν Πατρικὴν εἶναι ἀποχριθήσομαι ἢ Λόγον ἢ δύναμιν τοῦ Πατρὸς, τῇ ἱερολογίᾳ συμφθέγξομαι. Καὶ περὶ τῆς τοῦ Πατρὸς δὲ καὶ Πνεύματος ὑποστάσεως τοιαῦτα ἄν τις ἐκ τῶν ἱερῶν λογίων ἀναλεγόμενος, καὶ διδοὺς τοῖς ἐπερωτῶσιν ἀπόκρισιν, εὐσεβῶς τε καὶ ἀνεπηρεάστως ἀποκρίνοιτο. [872 R.] Σὺ δ' ἂν δυνήσῃ λέγειν, ἀποδιδοὺς τὸν λόγον τῆς ὑποστάσεως τοῦ Υἱοῦ, Θεὸν ἐκ Θεοῦ ἀχρόνως τε καὶ ἀπαθῶς γεννηθέντα· ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ Πνεύματος, Θεὸν ἐκ Θεοῦ ἀΐδίως τε ἐκπορευόμενον καὶ ἀῤῥεύστως· ὡσαύτως δὲ καὶ τοῦ Πατρὸς τὴν ὑπόστασιν λόγῳ παριστάναι μέλλων φήσεις· Ἐξ οὗ γεγέννηται ὁ Θεὸς Λόγος, τομῆς ἀπάσης καὶ παντὸς πάθους μηδὲ κατ' ἐπίνοιαν θεωρουμένης τῇ προόδῳ τῆς γεννήσεως· εἰ βούλει δὲ, Καὶ ἐξ οὗ τὸ Πνεῦμα [14] ἀφράστως τε καὶ ἀνεπινοήτως καὶ ἀπαθῶς καὶ συναϊδίως ἐκπορεύεται, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιουτότροπον ἔστιν εἰπεῖν, τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς τὴν πνευματικὴν σοφίαν πηγαζούσης ἡμῖν καὶ συνεργούσης τῷ βουλήματι. Καίτοι οὐδὲ τὰ ῥηθέντα παντελῶς ἐστιν ἐλεύθερα φαντασίας ἀνατυπουμένης τὴν σύνθεσιν· ἀλλὰ τῷ γε μὴ τῷ ῥήματι τῆς συνθήκης καὶ τῆς συμπλοκῆς καὶ τῶν τοιούτων προσχρήσασθαι οὐ δοκεῖ θορυβεῖν τὸν ἀκροατὴν οὐδὲ προσίστασθαι [15]. Ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν αὐτῷ καὶ ὁ παρὼν ἀπαρτίζεται λόγος.

Γράφει δὲ ὁ αὐτὸς ἱερὸς ἀνὴρ καὶ πρὸς Δομετιανὸν (Μελιτηνῆς δὲ οὗτος ἐπίσκοπος), οὐκ ἀπρόσφορον εἶναι παριστῶν τὸ μίαν λέγειν φύσιν τοῦ Θεοῦ [16] Λόγου σεσαρκωμένην. Ὁ μὲν γὰρ οὐκ ἀνεύθυνον ἐτίθει τὸν ἱερὸν Εὐλόγιον κεχρημένον τῷ ῥήματι· ὁ δὲ οἷς πολλάκις ἐν τοῖς προλαβοῦσι λόγοις τὴν φωνὴν ἐπικουρήσας, καὶ τοῖς ὀρθῶς αὐτὴν ἐκλαμβάνουσιν εὐσεβῶς ἔχουσαν παρασχὼν, καὶ ὡς οἱ λέγοντες μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην οὐ μίαν φύσιν ἁπλῶς φασιν ἐξ ἀμφοτέρων γεγονέναι τῶν φύσεων, ὥστε καὶ συγχύσει τὰ συνελθόντα περιπεσεῖν, ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον βούλεσθαι, ὡς ὁ μονογενὴς τοῦ Πατρὸς Υἱὸς ἡνώθη σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν, ὁ αὐτὸς καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὤν, ὡς καὶ τῷ Θεολόγῳ δοκεῖ (*Ὁ Λόγος γὰρ, φησὶ, σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν*), ταῦτα διὰ πλάτους εἰπὼν καὶ ἀπολογησάμενος οὕτω δοξάζειν καὶ Κύριλλον ἐπαγγέλλεται, ἐν οἷς μάλιστα λέγει· *Εἰ μὲν γὰρ μίαν εἰπόντες τοῦ Λόγου φύσιν σεσιγήκαμεν, οὐκ ἐπενεγκόντες τὸ σεσαρκωμένην, ἀλλ' οἷον ἔξω τιθέντες τὴν οἰκονομίαν, ἦν αὐτοῖς τάχα που καὶ οὐκ ἀπίθανος ὁ λόγος προσποιουμένοις ἐρωτᾶν ποῦ τὸ τέλειον ἐν ἀνθρωπότητι, ἢ πῶς ὑφέστηκεν ἡ καθ' ἡμᾶς οὐσία· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τελειότης καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας ἡ δήλωσις εἰσκεκόμισται διὰ τοῦ λέγειν σεσαρκωμένην, παυσάσθωσαν* [17] *καλαμίνην* [460 H.] *ῥάβδον ἑαυτοῖς ὑποστήσαντες.* Οὐκοῦν τὰς δύο φύσεις ἡ παροῦσα φωνὴ τῷ ἀδιαιρέτῳ εἰσήνεγκεν ἐπισφίγγουσα, ὡς αὐτὸς ἐμβοᾶται

A Patrem refert. Quod si etiam eamdem Patris esse sapientiam, aut Verbum, aut virtutem Patris dixero, a divinis Litteris non dissentiam. Et qui ex divinis eloquiis de Patris et Spiritus sancti personis similia affirmabit quærentibusque respondebit, is pie recteque affirmabit. Tu porro inferre poteris, explicans rationem hypostaseos Filii : Deum de Deo, ab æterno, impatibili modo genitum : pariterque de Spiritu sancto, Deum de Deo ab æterno procedentem atque profluentem : similique modo Patris hypostasin, verbo explicaturus, dices : Ex quo Deus Verbum genitum est, tali generationis processu, in quo ne per cogitationem quidem ulla seu divisio, seu passio reperiri possit. Si vis autem Spiritum sanctum [ad Patrem aliquo modo declarandum adB hibere, dices :] Ex quo, inenarrabili et incomprehenso impatibilique modo, cœterne procedit, et si quid aliud hujuscemodi dicere fas est, Scriptura divinitus inspirata spiritualem nobis sapientiam propinante et studium nostræ voluntatis juvante. Atque ne sic quidem explicata seu dicta, omni imaginatione humana, quæ nobis [perpetuo] conjunctionem obtrudit, carebunt. Sed non utendo voce compositionis et conjunctionis, non videtur auditorem perturbare aut offendere. Atque in his ab eo etiam hæc præsens oratio absolvitur.

Scribit vero idem vir sanctus ad Domitianum Melitensem episcopum, asseritque haud abs re esse unam Dei naturam Verbi naturam profiteri incarnatam. Ille C enim sanctum Eulogium non extra culpam affirmabat, quod illam vocem usurpasset. Sed Eulogius cum ex præteritis sæpe orationibus, **281** a et recte vocem intelligentibus nihil impietatis subesse ostendisset, docet eos qui dicunt unam Verbi naturam incarnatam esse, non affirmare unam naturam simpliciter ex ambabus factam naturis, ita ut conjunctæ inter se confundantur, sed illud potius velle, unigenitum Patris Filium secundum hypostasin carni unitum, qui idem Deus et homo est, quemadmodum et Theologo placet. *Verbum*, inquit, *caro factum est, et habitavit in nobis* [b]. Hæc cum fuse disseruisset et defendisset, eadem etiam Cyrillum docere affirmat, in quibus potissimum dicit : *Si nos una Verbi natura posita tacuissemus, nec addiD dissemus, « incarnatam » [eam naturam], sed quasi extrinsecam poneremus œconomiam seu dispensationem ; esset illis probabilis causa si vellent quærere, ubi esset in humanitate perfectio, aut quomodo nostra subsisteret essentia? Sed quoniam in humanitate perfectio, et nostræ substantiæ declaratio per verbum*, incarnatam, *allata est, desinant arundine se fulcire.* Duas ergo naturas hæc vox, *incarnata*, indivise constrictas posuit, ut idem clamitat Cyrillus. Hinc sæpe unam Verbi naturam videtur dicere incarnatam. Quod si unam duntaxat Christi natu-

[b] Joan. I, 14.

VARIÆ LECTIONES.

[14] καὶ ἐξ οὗ τὸ πνεῦμα A : τὸ πνεῦμα ἐξ οὗ ς. [15] προῖστασθαι ς. [16] τοῦ Θεοῦ A : Θεοῦ τοῦ ς. [17] παυσ. καὶ καλ. ς.

Digitized by Google

ram simpliciter profiteretur, nonne damnaretur? Quid autem sit natura humana aut (ut idem alibi docuit), caro intelligenti anima informata, ut vel propterea rursum utrumque in unionem convenientium indivisibiliter conservetur? Patet ergo ex dictis, eos qui secundum Cyrillum orthodoxe [seu catholice] docent unam naturam Verbi incarnatam, non ad alium finem respicere, quam quemcunque alium, qui talem vocem [seu modum loquendi] ipsis proponit, quæ duas [nempe] in Christo Domino naturas penitus junctas indivise asserit. Dum enim beatus Cyrillus docet per ipsam incarnationem utrumque in unionem coeuntium indivisibiliter conservari, quis alius scopus seu finis ab eo spectaretur, quam qui duas in Salvatore Christo naturas indivise copulatas prædicat recipitque? Et hoc clarius in epistola altera ad Succensum exponit. Cum enim explicasset in illa, quid sit hoc ipsum quod declarat unam naturam Verbi incarnatam, et docuisset, verum et naturalem esse [Dei] Filium, quamvis secundum assumptam carnem non inanimam, sed intelligenti anima informatam, ex muliere prodierit homo, **281***b* cumque intulisset non propterea divisum iri [Christum] in duas personas aut filios, sed ita quoque mansurum unum, adjungit quomodo non sine carne, nec extra corpus, sed suum ac proprium habeat corpus, secundum unionem nempe indivulsum. Et in epistola ad te, aliisque locis multis, eadem docere legitur. At Severiani differentiam post concurrentium naturarum unionem aversati malitiose et impie primum quidem ponunt voces, quæ differentiam naturarum declarant; deinde vero cum illas ipsas scilicet invertunt, unam Verbi naturam aiunt incarnatam. At non ita religio catholica, sed addita hac voce, illico deinceps ostendit per hanc rursus salvari ex conjunctis| alteram indivisibili ratione unitis, quæ [pietas catholica] coarguit impios, dum ostendit unam Verbi naturam incarnatam nihil aliud esse quam indivulsam secundum hypostasim unionem, natura [utraque] integra et inconfusa semper conservata. Duas enim indivisas naturas asserit, quasi duarum convenientium naturarum differentiam indicans: et unam Verbi naturam incarnatam, quasi ipsum Patris ante sæcula Verbum humana assumpta natura incarnatum docens.

Hæc et his similia, postquam pro vocis propositæ defensione dixit, ostenditque eadem a synodo Chalcedonensi judicata et prædicata, cum per alia, tum ex iis quibus synodus sancti Flaviani professionem fidei ipsius manu scriptam confirmavit, vindicat vocem [seu formulam illam Ecclesiæ] ab hæreseos suspicione; vindicatque seipsum a non

ὁ Κύριλλος. Διὸ καὶ μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην πολλάκις φαίνεται φάμενος, μίαν δὲ φύσιν Χριστοῦ ἁπλῶς εἰπὼν οὐκ ἂν ἀλοίη. Τί δ' ἂν εἴη φύσις ἀνθρωπότητος ἤ, ὡς αὐτὸς πάλιν ἐν ἄλλοις ἐδίδαξε, σὰρξ ἐψυχωμένη νοερῶς; ὡς καὶ διὰ τοῦτο πάλιν σώζεσθαι τῶν συνδραμόντων εἰς ἕνωσιν ἀδιαιρέτως ἑκάτερον. Δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων ὡς οἱ ὀρθοδόξως λέγοντες καὶ κατὰ Κύριλλον μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, οὐ πρὸς ἄλλον ἀφορῶσι σκοπὸν, ἢ ὅστις αὐτοῖς τὴν τοιαύτην φωνὴν ἐπιδείκνυσι τὰς δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ τῷ ἀδιαιρέτῳ πάντως συνεισάγουσαν. Ἐν τῷ γὰρ εἰπεῖν τὸν μακάριον Κύριλλον σώζεσθαι δι' αὐτῆς τῶν συνδραμόντων εἰς ἕνωσιν ἀδιαιρέτως ἑκατέρον, [873 R.] ποῖος ἂν ἄλλος παρεισαχθείη σκοπὸς ἢ ὁ τὰς δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ σωζομένας κηρύττων ἀδιαιρέτους [18] καὶ ἀποδεχόμενος; καὶ τοῦτο φανερώτερον καὶ ἐν τῇ πρὸς Σούκενσον ὁ αὐτὸς δευτέρᾳ ποιεῖται ἐπιστολῇ. Ἑρμηνεύων γὰρ ἐν αὐτῇ τί ποτέ ἐστιν αὐτῷ [19] δηλοῦσα ἡ μία φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη, καὶ εἰπὼν ὡς ἔστιν Υἱὸς ὁ φύσει καὶ ἀληθῶς, εἰ καὶ κατὰ πρόσληψιν σαρκὸς οὐκ ἀψύχου, ἀλλ' ἐψυχωμένης νοερῶς προῆλθεν ἄνθρωπος ἐκ γυναικὸς, καὶ ἐπενεγκὼν ὡς οὐ διὰ τοῦτο μερισθήσεται εἰς δύο πρώσωπα ἢ υἱοὺς, ἀλλὰ καὶ οὕτω διαμενεῖ εἷς, προστίθησι πῶς οὐκ ἄσαρκος οὐδὲ ἔξω σώματος, ἀλλ' ἴδιον ἔχων αὐτὸ (δῆλον ὅτι τὸ σῶμα) καθ' ἕνωσιν ἀδιάσπαστον. Κἀν τῇ πρὸς.... [20] δὲ ἐπιστολῇ καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς τὰ αὐτὰ διδάσκων εὑρίσκεται. Ἀλλ' οἱ περὶ Σεβῆρον τὴν διαφορὰν τῶν συνελθόντων μετὰ τὴν ἕνωσιν ὁμολογεῖν οὐκ ἀνεχόμενοι, κακούργως τε καὶ δυσσεβῶς πρῶτον μὲν τάττουσι τὰς φωνὰς αἳ [21] τὴν διαφορὰν δηλοῦσι τῶν φύσεων, ἔπειτα δὲ, ὡς δῆθεν ἀνατρέποντες αὐτὰς, τὴν μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην ἐπάγουσιν. Οὐχ οὕτω δὲ ποιεῖ ἡ εὐσέβεια, ἀλλὰ ταύτην προσθεῖσα [22] τὴν φωνὴν, εὐθὺς ἐφεξῆς δείκνυσι καὶ διὰ ταύτης σώζεσθαι πάλιν τῶν συνελθόντων εἰς ἕνωσιν ἀδιαιρέτως ἑκάτερον, ἐλέγχουσα τοὺς δυσσεβεῖς ὡς ἡ μία τοῦ Λόγου φύσις [23] σεσαρκωμένη οὐδὲν ἕτερον ἢ τὴν ἀδιάσπαστον καὶ καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν δηλοῖ, φυλαττομένων κατὰ πάντα καιρὸν ἐν τῷ ἀσυγχύτῳ τῶν φύσεων. Δύο γὰρ φύσεις ἀδιαιρέτους δοξάζει, ὡς τὸ διάφορον τῶν συνελθόντων κηρύττουσα, καὶ μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, ὡς τὸν αὐτὸν τοῦ Πατρὸς προαιώνιον Λόγον ἐνανθρωπῆσαι καὶ σαρκωθῆναι δογματίζουσα.

Ταῦτα καὶ τοιαῦτα [24] ὑπὲρ τῆς προκειμένης ἀπολογησάμενος φωνῆς, καὶ τὰ αὐτὰ τὴν ἐν Καλχηδόνι [25] σύνοδον φρονοῦσάν τε καὶ κηρύττουσαν ἐπιδειξάμενος διά τε ἄλλων καὶ ἐξ ὧν τοῦ ἐν ἁγίοις Φλαβιανοῦ ἰδιόχειρον πίστιν ἀναγνωσθεῖσαν ἡ σύνοδος [461 H.] ἐπεκύρωσεν, ἀπαλλάττει μὲν τὴν φωνὴν αἱρετικῆς ὑπολήψεως, ἀπαλλάττει δὲ καὶ ἑαυτὸν

VARIÆ LECTIONES.

[18] ἀδιαιρέτως ς. [19] αὐτῷ corr. A : αὐτό ς. [20] ...] in pr. A lacuna est, quæ non tota impletur inscriptio postea Σούκενσον · Σούκενσον etiam B et corr. C : σε ς. [21] αἳ A : καί ς. [22] προθεῖσα B. [23] φύσις τοῦ Λόγου ς. [24] καὶ τὰ τ. ς. [25] Χαλκ. B.

Digitized by Google

οὐκ εὐαγοῦς ὑπονοίας, ἣν περὶ αὐτοῦ [26] ὁ Δομετιανὸς ὑπετόπαζε, νομίζων αὐτὸν οὐ κατὰ γνώμην ἐνδιάθετον τὴν τοιαύτην οἰκειοῦσθαι καὶ προάγειν φωνὴν, ἐξ οἰκονομίας δὲ, καὶ ὥστε δι' αὐτῆς τοὺς ἀκροατὰς εὐμηχάνως ἄγειν πρὸς ἑνότητα, καὶ τὰς προφάσεις περικόπτειν τῶν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας διαστάσεων. Ταῦτα καὶ τοιαῦτα ἕτερα ἐπιστείλας, ἅπερ κἀν τοῖς προλαβοῦσι λόγοις διεξελήλυθε, καὶ θερμὸν ἑαυτὸν τῆς τε κατὰ Καλχηδόνα συνόδου πρόμαχον καὶ τῆς τοῦ ἐν ἁγίοις πάπα Λέοντος ἐπιστολῆς διὰ πολλῶν, ὧνπερ διαφόρως ἔγραψε, παραστησάμενος, πέρας τῷ γράμματι ἐπιτίθησιν.

Γράφει δὲ ὁ αὐτὸς θεσπέσιος ἀνὴρ καὶ πρὸς Χριατοφόρον τινὰ, ὃν αὐτὸς ὁσιώτατον ἐπιγράφει, γραφικῶν ἐρωτήσεων αἰτησάμενον λύσεις. Τὰ δὲ ἠρωτημένα ἐστὶ πρῶτον μὲν, Πῶς δεῖ νοεῖν τὸ ἐν τῇ δευτέρᾳ [27] τῶν Βασιλειῶν εἰρημένον· *Καὶ ἐπέσεισεν* [28] *ὁ Θεὸς τὸν Δαβὶδ ἀριθμῆσαι τὸν λαόν*· καὶ μετὰ ταῦτα· *Ὅτι ἠρίθμησεν, ἠγανάκτησε κατ' αὐτοῦ*; καὶ ἐπιλύεται, ὅτι Θεὸν πολλάκις ἡ Γραφὴ, ὥσπερ καὶ Κύριον, οὐ μόνον τὸν ἀληθινὸν ὀνομάζει Θεὸν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν τῆς πονηρίας ἄρχοντα. [876 R.] Κατὰ τοῦτο γὰρ τὸ σημαινόμενον καὶ τὸν Παῦλον φάναι· *Ἐν οἷς ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰς καρδίας τῶν ἀπίστων*. Καὶ ὁ Σωτήρ· *Οὐ δύνασθε δυσὶ κυρίοις δουλεύειν*. Διὸ καὶ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Παραλειπομένων ἀπαρακαλύπτως τὸν διάβολον λέγει τὸν ἐπισείσαντα τὸν Δαβὶδ ἀριθμῆσαι τὸν λαόν. Πλὴν καὶ τὸ παρ' ἡμῖν ἀντίγραφον οὐχ ὡς τὸ ἀποσταλὲν παρὰ σοῦ περιέχει. Ἔχει γάρ· *Καὶ προσέθετο ὀργὴ* [29] *Κυρίου ἐκκαῆναι ἐν Ἰερουσαλὴμ, καὶ ἐπέσεισε τὸν Δαβὶδ ἐν αὐτοῖς*, καὶ ἑξῆς, ὡς δοκεῖν πως ὀργὴν ἐνταῦθα λέγεσθαι Κυρίου τὸν εἰρημένον ἐν Παραλειπομέναις διάβολον. Εἴτε δὲ οὕτως, εἴτε ὡς γέγραφας ἔχει τὸ ῥητὸν, οἶμαι φανερῶς τὴν λύσιν ἀναμφίβολον προελθεῖν. Ὅτι δὲ ὁμώνυμον καὶ τὸ *Κύριος* καὶ τὸ *Θεὸς*, καὶ (ὡς ἐρρήθη [30] πολλάκις) καὶ [31] ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου παραλαμβάνεται τῇ ἱερᾷ Γραφῇ, εἴρηται μὲν, οὐδὲν δὲ κωλύει καὶ δι' ἑτέρων [32] πιστώσασθαι. Ἐν γὰρ τῇ νομοθεσίᾳ τῇ περὶ τοῦ Πάσχα, μετὰ τὸ χρῖσαι τῷ αἵματι τὴν φλιὰν καὶ τοὺς σταθμούς· *Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐξελεύσεσθε*, φησὶν, *ἕκαστος τὴν θύραν αὐτοῦ ἕως πρωΐ, καὶ παρελεύσεται Κύριος πατάξαι τοὺς Αἰγυπτίους, καὶ ὄψεται τὸ αἷμα ἐπὶ τῆς φλιᾶς καὶ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν σταθμῶν, καὶ παρελεύσεται Κύριος τὴν θύραν, καὶ οὐκ ἀφήσει τὸν ὀλοθρεύοντα εἰσελθεῖν εἰς τὰς οἰκίας ὑμῶν πατάξαι*. Δῆλον γὰρ ὡς ἄλλος Κύριος ὃν λέγει παρελεύσεσθαι καὶ τοὺς Αἰγυπτίους πατάξαι, καὶ ἄλλος ὁ μὴ συγχωρῶν τὸν ὀλοθρεύοντα εἰσελθεῖν εἰς τὰς τῶν Ἰσραηλιτῶν οἰκίας καὶ πατάξαι αὐτούς. Τοιοῦτον δέ ἐστι καὶ τὸ περὶ τοῦ Βαλαὰμ εἰρημένον. Λέγει γὰρ ἡ Γραφὴ ἐπιτρέψαι μὲν αὐτῷ τὸν Θεὸν ἀπελθεῖν

A sincera opinione, quam illi Domitianus suspicionse objecerat, quod existimaret vocem talem non sincere ex animo ab eo usurpari et proponi, sed dispensatione quadam, ut per eam auditores nullo negotio ad unitatem revocaret, causasque dissensionum ab Ecclesia catholica præcideret. Hæc et hoc genus alia cum perscripsisset (quæ et in superioribus libris exposuerat) et sese ardentem Chalcedonensis synodi, atque sancti Leonis papæ epistolæ multis ac variis scriptis propugnatorem exhibuisset, epistolæ finem imposuit.

Scribit idem venerandus vir ad Christophorum quemdam, quem ipse sanctissimum in inscriptione litterarum appellat, **282***a* rogatus ab eo ut ad B quasdam ex sacris Litteris dubitationes responderet. Quæstiones porro hæ sunt: *Et fecit Deus David numerare populum*[c]. Et infra: *Quia numeravit, indignatus est contra eum* [d]. Respondet Eulogius, in divinis Litteris Deum quemadmodum et Dominum non solum verum Deum, sed etiam ipsius mali principem nominari. In hoc intellectu Paulus dixit: *In quibus Deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium*[e]. Et Salvator: *Nemo potest duobus dominis servire*[f]. Hinc in primo Paralipomenon aperte dicit Davidem a Satana incitatum fuisse ut numeraret populum: nisi quod nostrum exemplar cum eo quod a te missum est, non convenit. Ita enim habet: *Et addidit furor Domini irasci contra Jerusalem, et* C *commovit David in ipsis* [g], et quæ sequuntur. Ita ut videatur is qui dictus est in Paralipomenis diabolus, hic *ira Domini* appellari. Atque sive sic [ut ego lego], sive ut tu scripsisti, se locus Scripturæ habet, existimo tamen certam apertamque esse quæstionis solutionem. Quod ergo vox *Dominus*, et vox *Deus*, in sacra Scriptura æquivoca sit, eademque (uti sæpe dictum est) in contrarium sensum accipiatur, explicatum est. Nihil tamen obstat, quominus etiam alium inde locum similem firmemus. Etenim in lege de Paschate celebrando lata [postquam dixit] ungendum sanguine superliminare et postes: *Vos*, inquit, *non aggrediemini unusquisque januam suam usque mane, et transibit Dominus percutiens Ægyptios, et videbit sanguinem in superliminari et in utro-* D *que poste, et pertransibit Dominus ostium, et non sinet percussorem ingredi domus vestras ad percutiendum* [h]. Clarum est alium esse Dominum, quem dicit transiturum ad percutiendos Ægyptios, et alium qui prohibeat ne ingrediatur percussor in domos Israelitarum et percutiat ipsos. Tale etiam est illud de Balaam dictum [i]. Dicit enim Scriptura permisisse quidem illi Deum ut iret ad eos qui illum vocabant; iratum vero Deum quod proficisceretur ad illos. Et hic alium insinuari ait Deum qui illum

[c] II Reg. XXIV, 1. [d] Ibid. 2. [e] II Cor. VI, 4. [f] Luc. XVI, 13. [g] I Paral. XXI, 1; II Reg. XXIV, 1. [h] Exod. XII, 22, 23. [i] Num. XII, 20.

VARIÆ LECTIONES.

[26] αὐτοῦ B et corr. A : αὐτόν ς. [27] δευτ. c. 24. [28] ἐπέσεισεν A : ἐποίησεν ς. [29] ὀργὴν ς. [30] ἐρρήθη ς. [31] καὶ add. A. [32] δι' ἑτέρων A : ἕτερον ς.

Digitized by Google

moneat ut proficiscatur, et alium qui ira commoveatur in illum. Neque enim irascebatur illi, quod mandatum exsequeretur, qui id præceperat, sed vel imperantem non oportebat **282***b* irasci, aut si irasceretur ob ipsius discessum, non oportebat imperare. Ergo Eulogius quæstionem per homonymiam [seu æquivocationem declaratam] videtur solvere. Sed mihi videtur a Theodoreto aliisque sanctis Patribus dubitationis quæstio melius esse soluta. Dicit vero, Davide in numerando populo peccante, populum dedisse pœnas, non quod ille numerando peccarit, sed parricidæ Absaloni bellum patri inferenti suppetias tulerit populus, et seditione eadem abreptus prætulerit illum qui ex sua ambitione seu superbia regnum rapuerat, illi qui a Deo in regem unctus erat. Ergo soluta, ut videtur, prima quæstione, solvit et alteram, quæ ita habet. Quomodo intelligendum est quod Apostolus alibi dicit : *Christum habitare in cordibus nostris* [j]; alicubi vero : *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis* [k], cum magnum sit discrimen inter tabernaculum et indumentum. Vestis enim summam tantum cutem tangit, tabernaculum vero totum recipit. Affirmat enim distincta ratione eumdem esse regem et pastorem; regem quidem hominum, pastorem vero brutorum appellavit, ad varium usum eorum, qui beneficiis ab eo afficiuntur. Neque enim quisquam recte dicatur rex animantium, neque pastor hominum. Ita præsentem quoque locum licet interpretari : *Habitat enim*, ut ipse sanctus Paulus docet, *sapientia Dei in iis quibus imperat, et qui in illo radicati et superædificati sunt* [l]. Induit autem Christum qui illum postea rursum exuere potest. Quapropter merito de radicatis in eo dicitur illum habitare in eis. Aliis autem ob inexplicabilem clementiam suam indumentum fit, quibus tegumentum præbet, ne ab aquilone vento aspero frigidoque, qui pestilentem et exitiabilem animabus afflat auram, conversi ad Christum pereant : *A facie enim aquilonis exardescent mala* [m]. His igitur duabus quæstionibus solutis, epistolam hanc cum votorum comprecatione finit.

[462 H.] πρὸς τοὺς καλοῦντας, ὀργισθῆναι δὲ θυμῷ τὸν Θεὸν ὅτι ἐπορεύετο πρὸς αὐτούς. Κἀνταῦθα γὰρ ἄλλον αἰνίττεσθαι[33] φησι Θεὸν τὸν ἐπιτρέψαντα αὐτῷ, καὶ ἄλλον τὸν ὀργισθέντα θυμῷ ἐπ' αὐτόν· οὐ γὰρ ἂν ὁ ἐπιτρέψας ὠργίζετο τῷ πληρώσαντι τὸ ἐπιτραπὲν, ἀλλ' ἢ ἐπιτρέψαντα οὐκ ἔδει θυμοῦσθαι, ἢ[34] θυμοῦσθαι μέλλοντα ἀπελθεῖν οὐκ ἔδει ἐπιτρέπειν. Αὐτὸς μὲν οὕτω δοκεῖ πως διὰ τῆς ὁμωνυμίας[35] τὴν ἀμφιβολίαν ἐπιλύεσθαι· ἄμεινον δέ μοι δοκεῖ Θεοδωρήτῳ τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἱεροῖς ἀνδράσι πραγματευθῆναι τῆς προκειμένης ἀπορίας τὴν ἐπίλυσιν. Λέγει δὲ καὶ τοῦ Δαβὶδ ἐν τῇ ἀριθμήσει ἁμαρτήσαντος τὸ πλῆθος ὑποσχεῖν τὴν τιμωρίαν, οὐ διότι[36] ἐκεῖνος ἠρίθμησεν, ἀλλ' ὅτι τῷ πατραλοίᾳ Ἀβεσσαλὼμ, χεῖρα πολεμίαν ἐπανατείναντος[37] τῷ πατρὶ, συναντῆρέ τε ὁ λαὸς καὶ συνεστασίασε, προτιμήσας τὸν ἐξ αὐθαδείας ἁρπάσαντα τὴν ἀρχὴν τοῦ παρὰ Θεοῦ εἰς βασιλέα χρισθέντος. Τὴν οὖν πρώτην ἐπιλυσάμενος (ὡς ἔδοξεν) ἀπορίαν, ἐπιλύεται καὶ τὴν δευτέραν ἔχουσαν οὕτω· πῶς δεῖ νοῆσαι πῇ μὲν λέγοντος τοῦ Ἀποστόλου *ἐν καρδίαις ἡμῶν κατοικεῖν τὸν Χριστὸν*, πῇ δέ· *Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε*, μεγάλης οὔσης τῆς διαφορᾶς οἰκήσεώς τε καὶ ἐνδύσεως· ἡ μὲν γὰρ τὸ ἐπιπόλαιον, ἡ δὲ τὸ διὰ βάθους παρίστησι. Λέγει δὲ τὸν νοῦν διακρίνων ὅτι, καθάπερ αὐτὸς καὶ βασιλεὺς ὑπάρχει καὶ ποιμὴν, καὶ βασιλεὺς μὲν τῶν λογικῶν, ποιμὴν δὲ τῶν ἀλόγων, πρὸς τὴν διάφορον χρείαν τῶν τὴν εὐεργεσίαν δεχομένων ὀνομαζόμενος (οὔτε γάρ τις ἀλόγων βασιλεύειν εἰκότως λεχθείη [817 R.], οὔτε ποιμαίνειν τὰ λογικὰ), οὕτω δεῖ[38] νοεῖν καὶ τὸ προκείμενον. *Κατοικεῖ* μὲν γὰρ, ὡς αὐτὸς ὁ θεσπέσιος λέγει Παῦλος, *ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία ἐν οἷς πολιτεύεται καὶ οἱ καθεστήκασιν ἐρριζωμένοι τε καὶ τεθεμελιωμένοι καὶ οἱ καθεστήκασιν* ἐνδύεται δὲ τὸν Χριστὸν καὶ ὁ πάλιν αὐτὸν δυνάμενος ἀποδύσασθαι. Διό φαμεν, Ἐρριζωμένοις ἐν αὐτῷ δικαίως ἐγκατοικεῖ, τοῖς δὲ ἄλλοις διὰ τὴν ἄφατον φιλανθρωπίαν ἔνδυμα γίνεται, παρέχων σκέπην, ἵνα μὴ ἀπὸ τοῦ βορρᾶ[39], τοῦ σκληροῦ καὶ ψυχροῦ ἀνέμου, τοῖς ἐπιστρέφουσι πρὸς αὐτὸν ἐπιτρίβοιτο ἄδικα καὶ ψυχοφθόρα ἐπιπνέοντος· *Ἀπὸ προσώπου γὰρ βορρᾶ ἐκκαυθήσεται τὰ*[40] *κακά*. Τὰς οὖν δύο ταύτας ἀπορίας ἐπιλυσάμενος ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ εἰς ἐξαίτησιν προσευχῶν τελευτᾷ.

Idem adhuc Eulogius in libro seu argumento nono declaravit ea quibus vitæ solitariæ laus continetur, et quid sit monachus describit, atque rationem ejus vivendi exponit. Hortatur vitæ monasticæ cultores, ut ad professionis præscriptum vitam instituant, et se ad solitariam vitam et Ecclesiæ unitatem **283***a* conforment. Erant autem, quos illius admonitio respicit, ex factione et secta Severiana, uti non est obscurum, quibus, quomodo [hæreticorum ipsorum majorum] sententiæ cum

Ἔτι δὲ ὁ αὐτὸς καθωμίλησεν[41] ἐν τῷ θ' σημείῳ, δι' ὧν ἐγκώμιον μὲν διαπλέκεται τοῦ μονάδος βίου, καὶ τί ποτέ ἐστιν ὁ μοναχὸς, ὑπογράφει· καὶ αὐτὸν δὲ τῆς αὐτῆς πολιτείας ἀπαγγέλλει. Παραινεῖ δὲ τοὺς τῆς μονάδος πολιτείας ἐραστὰς κατὰ τὸ ἐπάγγελμα πολιτεύεσθαι, καὶ τῇ μονότητι καὶ τῇ[42] ἑνοτήτι τῆς Ἐκκλησίας συναρμόζεσθαι. Εἶησαν δὲ, πρὸς οὓς ἀφεώρα ἡ παραίνεσις, τῆς Σεβήρου διασπορᾶς καὶ κατατομῆς· μερίδες οὐκ ἄσημοι[43]· οἷς ὅπως μὲν μάχονται τῶν πατέρων αὐτῶν αἱ δόξαι πρὸς ἑαυτὰς,

[j] Ephes. III, 17. [k] Galat. III, 27. [l] Coloss. II, 7. [m] Jerem. VI, 1.

VARIÆ LECTIONES.

[33] αἰνίττεσθαι om. B. [34] ἢ A : ἢ εἰ ς. [35] ὁμωνυμίας A : ὁμονοίας ς. [36] οὐ διότι A : οὐδ' ὅτι ς. [37] ἐπανατείναντι B et corr. A : ἐπανατείναντος ς. [38] δεῖ A : δή ς. [39] βορᾶ A. [40] τὰ add. A. [41] καθωμολόγησεν ς. [42] alterum τῇ add. A. [43] μερίδος οὐκ ἄσημον ς.

Digitized by Google

ὅπως δὲ πρὸς [463 H.] ἀλλήλας, καὶ οὐδαμῆ τὸ στάσιμον οὐδὲ τὸ πάγιον ἔχουσιν, ἀπογυμνώσας τε καὶ ἀναλυψάμενος [46], ἐκ τῆς ἐκεῖθεν ἀτοπίας ὁρᾶν αὐτοὺς πρὸς τὴν ἕνωσιν τῆς Ἐκκλησίας ὑποτίθεται. Τοὺς μὲν γὰρ παράγει λέγοντας σώζεσθαι τὰς διαφορὰς μετὰ τὴν ἕνωσιν, ὥσπερ καὶ Σεβῆρον, τοὺς δὲ σώζεσθαι μηδαμῶς, ὥσπερ καὶ Τιμόθεον ἐν ἄλλοις τε καὶ ἐν οἷς κατὰ τοῦ ἐν ἁγίοις ἀγωνίζεται Λέοντος. Οὐ μόνον δὲ αὐτὸς οὐκ ἀνέχεται φάναι σώζεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀσεβείας ἐνόχους ἀποφαίνει τοὺς, εἴ τινες σώζεσθαι τῶν φύσεων τὴν διαφορὰν μετὰ τὴν ἕνωσιν δογματίζουσιν. Ἀλλὰ καὶ Σεβῆρος πάλιν σώζεσθαι λέγων τὰς διαφορὰς, τὰ πράγματα οἷς ἡ διαφορὰ ἐπιθεωρεῖται οὐ συνομολογεῖ σώζεσθαι. Καὶ οὐ πανταχοῦ δογματίζει τοῦτο· παλίντροπος γάρ ἐστι τὴν πίστιν καὶ πολύμορφος· καὶ γὰρ ἔν τισιν αὐτοῦ [48] λόγοις καὶ αὐτὰ διομολογεῖ τὰ πράγματα σώζεσθαι. Οὕτως οὐ πρὸς ἀλλήλους μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτοὺς τὸ ἀλλόφυλον τῆς εὐσεβείας στασιάζουσι σύνταγμα. Ἐκ τούτου παραινῶν τοὺς στασιάζοντας τῷ φρονήματι τῆς εὐσεβείας συνδραμεῖν, κατ' ἐπιδρομὴν ἱστορεῖ Μαρκιανὸν μὲν συγκροτῆσαι τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον, καὶ ὡς ἐκείνου τὸν βίον λιπόντος Λέων μὲν κατέστη τῶν πραγμάτων κύριος, οἱ δὲ Αἰγύπτιοι τῆς ἱερᾶς ἐπαναστρέψαντες συνόδου ταραχῆς ἐπλήρωσαν τὴν οἰκουμένην, δυσσεβῶς τε καὶ πεπλασμένως φημίσαντες ὡς ἡ σύνοδος Κύριλλον ἀπεβάλετο [48] καὶ Νεστόριον ἀπεδέξατο. Ὧν τὸν ἄλογον ὁ Λέων καταστέλλων θόρυβον, τὰ ψηφισθέντα ἐν Καλχηδόνι [47] καὶ τὰ πραχθέντα πανταχοῦ διαπέμψας τῆς οἰκουμένης μετ' ἐγκυκλίων κελεύσεων ἕκαστον τῶν ἀρχιερέων καὶ ἱερέων, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὅσοι ἐν τῷ μοναδικῷ διέλαμπον βίῳ, τὸ φρόνημα αὐτῶν ἐγγράφως ἀνομολογῆσαι διετάξατο· ὃ καὶ προθύμως πεπράχασι, τῶν ἀρχιερέων τοῦ ἀριθμοῦ εἰς ἑξακοσίους καὶ χιλίους [880 R.] συγκεφαλαιωθέντος, μηδενὸς ἑτερογνωμονήσαντος πλὴν Ἀμφιλοχίου τοῦ [48] Σίδης, ὃς μετ' οὐ πολὺ καὶ αὐτὸς δι' ὑπογραφῆς συνεφώνησε. Μεθ' ὧν καὶ ὁ μέγας Συμεὼν, ὁ ἐν τῷ στύλῳ τὸν ἀγγελικὸν ἐκεῖνον βίον διανυσάμενος, καὶ Βαράδατος, καὶ ἄλλοι τὸν αὐτὸν βαθμὸν τῆς πολιτείας φθάσαντες. Ταῦτα διαδραμὼν καὶ δικαίως Σεβῆρον τῷ ἀναθέματι παραπεμφθῆναι παραστησάμενος [49] εἰς τέλος διέστειλε τὴν διάλεξιν.

Καὶ ὁ ἑφεξῆς δὲ λόγος προδιαβάλλεται [50] μὲν τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν, παραίνεσιν δὲ πρὸς τοὺς διεστῶτας τῆς Ἐκκλησίας εἰσηγεῖται, ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους τῶν αἱρετιζόντων κάνταῦθα μάχης τε καὶ διαφορᾶς συνιδεῖν τὸ τῆς Ἐκκλησίας ὀρθὸν φρόνημα παρακαλῶν. Λέγει δὲ καὶ ὅθεν κατετμήθη εἰς μυρίας διαιρέσεις καὶ τομὰς ἡ αἱρετικὴ δόξα. Ἐπερωτῶσα γὰρ τὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, εἰ, καθάπερ δύο τὰς φύσεις λέγουσιν, οὕτω καὶ τὰς ὑποστάσεις λέγειν ἀνέχονται, καὶ ἐπὶ μίαν λέγουσιν ἐπὶ Χριστοῦ τὴν ὑπόστασιν, ἆρα καὶ μίαν φύσιν ἐπ' αὐτοῦ δογματίζουσι, ταῦτα

A ipsis auctoribus et cum aliis ejusdem sectæ pugnent, nec usquam quidquam stabile et solidum habeant, aperiens declaransque ex illorum absurditate, si ad Ecclesiæ unionem respiciant ostendit. Hos enim producit, ut asserentes differentias post unionem servari, uti Severum; illos autem ut negantes servari, uti Timotheum, cum in aliis ipsius scriptis, tum in iis quibus sanctum Leonem oppugnat. Ipse vero non solum dicit non servari differentias, sed etiam impietatis reos peragit illos quicunque differentias post unionem servari docent. Sed Severus rursus dum docet differentias servari, res tamen quibus differentia cognoscitur, negat servari. Nec constanter hoc ubique docet: inconstans enim, et Vertumnus aliquis aut Proteus est in fide; etenim B in quibusdam libris confitetur ipsas etiam res servari. Adeo non solum inter se ipsi, sed neque sibi ipse quisquam constans dogma Babylonicum, nempe et a vera pietate alienum cudunt. Hinc [sumpta occasione] hortatus dissidentes, ut in Ecclesiæ sententiam descendant, cursim narrat a Marciano Chalcedonensem synodum coactam; Leonem, Marciano mortuo, suffectum summæ rerum præfuisse: Ægyptios concilium evertere conatos orbem totum tumultibus implesse, impie ficteque rumores sparsisse, Cyrillum a synodo damnatum, Nestorium receptum fuisse. Quorum [inquit] insanum furorem reprimens Leo decreta concilii Chalcedonensis actaque cum encyclicis seu circularibus mandatis per totum orbem misit, singulisque episcopis et C presbyteris, nec non iis qui in religiosa et monastica vita celebres habebantur præcepit, uti sententiam suam scripto profiterentur. Quod episcopi, numero mille sexcenti, prompte sane exsecuti sunt, nemine qui aliter sentiret deprehenso præter Amphilochium Sidæ pontificem, qui tamen et ipse paulo post concilii sententiæ subscripsit consensitque. A quibus stetit et Simeon qui in columna cœlitum vitam æmulabatur [Simeon stylita], et Baradatus, aliique eamdem vivendi rationem secuti. His oratione decursis, cum **283**b Severum anathemate proscriptum dixisset, disputationem fine concludit.

D Sequens oratio eamdem præfert inscriptionem, et adhortationem ad eos continet, qui ab Ecclesia dissidebant, qua monet, ut suas inter se pugnas, suorumque dissensiones hæreticorum, cum Ecclesiæ recto consensu respiciant componantque. Ostendit præterea unde factum sit ut opinatio hæretica in infinitas quasi sectas et sententias distracta et divulsa sit. Interrogans enim [hæresis] Ecclesiæ filios an, quemadmodum duas [in Christo] naturas asserunt, asserant similiter et duas personas, et cum respondent unam esse in Christo hypostasin, quærit an etiam

VARIÆ LECTIONES.

[46] ἀποκαλ. ς. [48] αὐτῷ ς. [48] ἀπεβάλλετο ς. [47] Χαλκ. A. [48] τοῦ A : τῆς ς. [49] παραστησάμενος — διέστειλε A : συστησάμενος — διέστησε ς. [50] παραδιαβάλλεται ς, malim προβάλλεται.

Digitized by Google

asserant unam naturam? Sed nihil horum hactenus unquam quæ hæresis quæsivit, ab [Ecclesiæ filiis] audivit. Vicissim autem et ab Ecclesia interrogatur hæresis, cur id quærat? an quod existimet naturam et personam esse idem, et propterea putet eos qui asserant duas naturas, etiam asserere duas personas? Aut contra, qui unam profiteantur personam, etiam unam profiteri naturam censet? Illinc nato contentionis initio, bellum illud hæreticorum inter se digladiantium multiplex et implacabile exstitit, idemne sit natura et hypostasis. Etenim si dicimus unam in Trinitate naturam esse, necessario dicendum erit, unam quoque esse hypostasin. Aut si tres hypostases, natura quoque in tres erit partienda naturas. Hinc commenti sunt aliud esse naturam, et aliud essentiam. Naturam rursum diviserunt in generalem et singulares naturas. Et cum ad Sergium scribit Severus: *Unam*, inquit, *essentiam Christum esse volumus dicere, ne concurrentium differentiam auferamus. Nam vel una semel nata essentia aut etiam qualitate, quomodo mansit naturarum, ex quibus unus exsistit Christus, secundum essentiam differentia? Si enim una qualitas est et essentia, frustra deinceps ponit differentiam.* Et sane, quibus fundamentis nixus unam asserere essentiam Severus recusat, iisdem vel invitus negare cogitur unam esse in Christo naturam. Nonnulli porro ex impudentioribus, naturam, personam, essentiam idem esse admittentes, non horruerunt affirmare etiam in sancta Trinitate tres esse essentias, unde et tres deos et tres deitates, etsi non verbo, mente tamen docent. Et hi quidem damnantur veluti tres essentias **284***a* in Trinitate prodigiose cudentes, hi vero quod non proprie Deum Patrem aut Filium, aut Spiritum sanctum dici censeant. Isti vero fortasse sint, qui tantum signatas seu figurativas proprietates putant esse hypostases. Ita in multas sententias et errores alios illorum dissecta secta progressa est, quemadmodum et de differentia concurrentium in Christo naturarum. Aliis enim nugatoribus visum est perire differentiam post unionem naturarum: aliis servari differentiam judicatum; qui et ipsi bifariam divisi sunt. Nam qui differentiam manere volunt, nolunt tamen ea manere per quæ exsistit differentia. Alii vero et illa manere, cogente necessaria consequentia, sæpe concedentes (alia hæc est insania atque amentia), duas tamen naturas appellare penitus aversantur. Vox enim *duo*, inquiunt, per partes et per se res differentes ostendit. His breviter disputatis, longa exhortatione hunc quoque librum finit.

A ἐπερωτῶσα[51] ἡ αἵρεσις ὧν μὲν ἐζήτησε[52] τέως οὐδὲν ἀκούει [464 H.], ἀντεπερωτᾶται δὲ παρὰ τῆς Ἐκκλησίας τί δήποτε ταῦτα ἐρωτᾷ· ἆρα γὰρ ταὐτὸν ἡγεῖται φύσιν καὶ ὑπόστασιν, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς δύο λέγοντας φύσεις νομίζει δύο καὶ ὑποστάσεις δοξάζειν, ἢ ἀνάπαλιν τοὺς μίαν ὑπόστασιν λέγοντας καὶ μίαν φύσιν συνομολογεῖν νομίζει; Ἀρχὴν οὖν τοιαύτην τῆς κινήσεως λαβούσης, καὶ ὁ πολὺς ἐκεῖνος καὶ ἄσπονδος τῶν αἱρετιζόντων ἐν ἑαυτοῖς συνεβράγη πόλεμος, εἰ ταὐτὸν φύσις καὶ ὑπόστασις, ἐπεὶ[53] μίαν φύσιν ἐπὶ τῆς Τριάδος φαμὲν, καὶ μίαν ὁμολογεῖν ἀνάγκη τὴν ὑπόστασιν, ἢ ἐπεὶ τὰς ὑποστάσεις τρεῖς. καὶ ἡ φύσις εἰς τρεῖς διαιρεῖσθω. Κἀκεῖθεν ἄλλο μὲν σημαίνειν τὴν φύσιν, ἄλλο δὲ σημαίνειν τὴν οὐσίαν ἀνέπλασαν, καὶ τὴν φύσιν πάλιν εἰς γενικὴν φύσιν B καὶ ἰδικὰς φύσεις κατεμέρισαν. Καὶ πρὸς μὲν τὸν γραμματικὸν Σέργιον ὁ Σεβῆρος γράφων· *Μίαν οὐσίαν*, φησὶν, *εἰπεῖν τὸν Χριστὸν ἐβουλόμεθα*[54], *ἵνα τῶν συνελθόντων τὴν διαφορὰν μὴ ἀνέλωμεν. Μιᾶς γὰρ καθάπαξ γεγενημένης οὐσίας ἢ καὶ ποιότητος, πῶς ἔτι μεμένηκε τῶν φύσεων, ἐξ ὧν εἷς ὁ Χριστὸς, ἡ κατ' οὐσίαν διαφορά; εἰ γὰρ μία ποιότης καὶ οὐσία, τὰ τῆς διαφορᾶς λοιπὸν φροῦδα καθέστηκε.* Καίτοι γε ἐξ ὧν τὴν μίαν οὐσίαν εἰπεῖν ὁ Σεβῆρος παραιτεῖται, ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ τὸ μίαν λέγειν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ, κἂν μὴ βούλοιτο, παρῃτήσατο. Τινὲς δὲ τῶν ἀπηυθριασμένως[55] φύσιν καὶ ὑπόστασιν καὶ οὐσίαν ταὐτὸν εἰπεῖν ἐκδεξαμένων[56] καὶ ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τρεῖς οὐσίας C λέγειν οὐκ ἐφρίξαν, δι' ὧν καὶ τὸ τρεῖς θεοὺς καὶ θεότητας, εἰ καὶ μὴ[57] τῇ φωνῇ, τοῖς γε νοήμασι δογματίζουσι. Καὶ οἱ μὲν κατακρίνονται ὡς τρεῖς οὐσίας ἐπὶ τῆς Τριάδος τερατευόμενοι, οἱ δὲ ὡς οὐ κυρίως Θεὸν τὸν Πατέρα ἢ τὸν Υἱὸν ἢ τὸ Πνεῦμα δοξάζοντες· οὗτοι δ' ἂν εἶεν οἱ μόνα τὰ χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα τὰς ὑποστάσεις εἶναι δογματίζοντες. Καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα ὁ μερισμὸς[58] αὐτοῖς καὶ ἡ κατατομὴ προελήλυθεν, ὥσπερ καὶ περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν συνελθουσῶν ἐπὶ[59] Χριστοῦ φύσεων. Τοῖς μὲν γὰρ μετὰ τὴν ἕνωσιν μὴ φυλάττεσθαι τὴν διαφορὰν ἐπῆλθε φαντάζεσθαι, τοῖς δὲ σώζεσθαι τὴν διαφορὰν ἡ ὁμολογία γέγονε. [881 R.] Διῃρῆ δὲ καὶ οὗτοι διετμήθησαν. Οἱ μὲν γὰρ τὴν διαφορὰν ὁμολογοῦντες σώζεσθαι τὰ ὧν ἡ διαφορὰ σώζειν οὐ βούλονται· οἱ δὲ D κἀκεῖνα ὑπὸ τῆς ἀναγκαζούσης ἀκολουθίας συγχωροῦντες πολλάκις (ἄλλος λῆρος τοῦτο[60] καὶ ἄλλη παράνοια), δύο ταύτας λέγειν οὐμενοῦν οὐδ' ὅλως ἀνέχονται· ἡ γὰρ δύο φωνὴ, φασὶν, ἀνὰ μέρος καὶ καθ' ἑαυτὰ τὰ διαφέροντα τίθησι. Ταῦτα καὶ τὸ τοιαῦτα διὰ βραχέων προθεὶς, καὶ τὴν παραίνεσιν πλατυνάμενος, καὶ τὸν παρόντα καταπαύει λόγον.

Aliam orationem componit contra Agnoitas sive *ignorantes*. Monachos autem quosdam ait ex Pa-

Γράφει λόγον ἕτερον κατὰ Ἀγνοητῶν. Μοναχοὺς δέ τινας τῶν ἐκ τῆς κατὰ τὰ Ἱεροσόλυμα ἐρήμου

VARIÆ LECTIONES.

[51] ἐπερωτῶσα A : ἐπιζητοῦσα ς. [52] ἐπεζήτησε μέν ς. [53] ante ἐπεὶ inseruerim ὥστε. [54] ἐβουλόμεθα] imo οὐ βουλόμεθα. [55] ἀπηυθριασμένων ς. [56] ἐκδεξάμενοι ς. [57] μὴ add. A. [58] ὁ μερισμὸς A : ὁρισμός ς. [59] ἐπὶ τοῦ Χρ. ς. [60] τοῦτο A : οὗτος ς.

Digitized by Google

κινῆσαι λέγει τὸ δόγμα, οἱ ἄγνοιαν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ περιάπτειν ὑπήχθησαν ἐξ ὧν τε εἶπεν αὐτός· *Ποῦ τεθείκατε Λάζαρον; καὶ· Οὐδεὶς οἶδε τὴν ὥραν ἐκείνην ἢ τὴν ἡμέραν οὐδὲ* [81] *ὁ Υἱός*, καὶ ἐξ ἄλλων τοιουτοτρόπων. Ὁ δὲ ἱερὸς Εὐλόγιος οὗτος [465 H.] οὔτε κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, πολλῷ δὲ μᾶλλον οὐδὲ κατὰ τὸ θεῖον ἀγνοεῖν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν οὔτε τὸν τάφον τοῦ Λαζάρου, οὔτε τὴν τέλειον ἡμέραν διατείνεται. Οὔτε γὰρ τὸ ἀνθρώπινον, εἰς μίαν ὑπόστασιν συνελθὸν τῇ ἀπροσίτῳ καὶ οὐσιώδει σοφίᾳ, ἀγνοήσει ἄν τι, ὥσπερ οὐδὲν τῶν παρόντων, οὕτω δὴ οὐδὲ τῶν μελλόντων, οὔτε διαψευσθῆναι δύναται τὸ εἰρημένον παρ' αὐτοῦ· *Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμά ἐστιν*, εἰ μὴ ἄρα καὶ τὸν Πατέρα πρὸς τὴν ἄγνοιαν οἱ πάντα τολμῶντες παρελκύσωσι. Τὸ μέντοι γε φάναι τὸν Σωτῆρα· *Ποῦ τεθείκατε Λάζαρον;* εἰς ἐπίστασιν καὶ μνήμην ἄγοντα [82] τοὺς παρόντας τῶν Ἰουδαίων εἰπεῖν. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἕτερά τινα διαπράξασθαι, ὥσπερ τό· *Λύσατε αὐτὸν καὶ ἄφετε ὑπάγειν*, ἵνα ἐξ ὧν τε κατὰ μέρος εἶδον καὶ ἐξ ὧν ἤκουσαν, πιστὸν μὲν τὸ ὁρᾶσθαι καὶ ἀναμφισβήτητον, ἀνεξάλειπτον δὲ παραδοθείη τῇ μνήμῃ. Λέγει δὲ ὅτι καὶ τὰ ἐπὶ Χριστοῦ λεγόμενα τὰ μὲν κατὰ ἀναφοράν, τὰ δὲ κατὰ ἀλήθειαν λέγεται· κατὰ ἀναφορὰν μὲν τὸ ἁμαρτίαν αὐτὸν καὶ κατάραν ὑπὲρ ἡμῶν γενέσθαι (οὐ γὰρ γέγονε ταῦτα, ἀλλ' οἷα τῆς κεφαλῆς οἰκειουμένης τὰ τοῦ ἰδίου σώματος, αὐτὸς τὰ τοῦ σώματος ἀναδέχεται)· κατὰ ἀλήθειαν δὲ λέγεται ἄνθρωπός τε γεγονέναι καὶ πεινῆσαι καὶ διψῆσαι καὶ τὰ ὅμοια. Ὥστε εἴ τις ἐθέλοι λέγειν ἀγνοεῖν αὐτὸν κατὰ ἀναφοράν, ὡς οὐκ ἐκτὸς ἀγνοίας ὄντος αὐτοῦ τοῦ σώματος ἤτοι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως [83], ἧς ἐστιν αὐτὸς κεφαλὴ [84], οὐκ ἂν μὲν ἔξω τοῦ εἰκότος περιενεχθείη, οὐ μὴν ἀγνοοῦντα τὴν τοῦ Πατρὸς σοφίαν δοξάσειεν. Ἀλλ' εἰ τό· *Ποῦ τεθείκατε αὐτόν;* ἄγνοιαν τοῦ Χριστοῦ κατηγορεῖν τοὺς ἀπαιδεύτους ἀνέπεισε, πῶς οὐχὶ καὶ τῷ Πατρὶ τὴν αὐτὴν ἄγνοιαν ἐπιρρίψουσι διαπυνθανομένῳ καὶ λέγοντι πρὸς τὸν Ἀδάμ· *Ποῦ εἶ;* καὶ πρὸς τὸν ἀδελφοκτόνον· *Ποῦ ἐστιν Ἄβελ ὁ ἀδελφός σου;* καὶ· *Κραυγὴ Σοδόμων καὶ Γομόρρας πεπλήθυνται, καὶ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν μεγάλαι σφόδρα· καταβὰς* [85] *οὖν ὄψομαι εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν συντελοῦνται, εἰ δὲ μή, ἵνα γνῶ.* Ἐρωτᾷ δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς τὸ δαιμόνιον· *Τί ὄνομά σοι;* κἀκεῖνο ἀποκρίνεται· *Λεγεὼν ὄνομά μοι, ὅτι πολλοί ἐσμεν.* Ἀλλὰ καὶ τοῖς τυφλοῖς λέγει· *Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν;* καὶ πῶς οὐκ ἔστι ταῦτα φανερὸν ὡς οὐκ ἀγνοίας ἦν, ἀλλὰ τὸ μὲν [86] ἐπερωτᾷ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ δαιμονίου [884 R.] τὸ πλῆθος τῶν κατοικούντων τοῖς μαθηταῖς ἐπιδεῖξαι βουλόμενος, ὡς [87] ἂν μάθοιεν ὡς καὶ τῶν πολλῶν ἤδη περιγέγονεν, πίστιν αὐτοῖς [88] καὶ θάρσος ἐντιθεὶς τοῦ *πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν*

A laestina solitudine excitasse [pravum] dogma, qui Domino nostro Jesu Christo ignorantiam, ex iis quæ ipse dixit, assignare conati sunt : *Ubi posuistis Lazarum* [n]? [inquit Dominus] et : *Nemo novit horam, aut diem illum, neque Filius hominis* [o], atque item ex aliis hoc genus verbis. Sanctus autem Eulogius iste, Christum Jesum Dominum nostrum, neque secundum humanitatem quidem, multo minus vero secundum divinitatem ignorasse sepulcrum Lazari, neque etiam illum ultimum diem contendit. Neque enim humanitas Christi in unam inaccessibilis et substantialis sapientiæ hypostasin admissa quidquam velut rerum præsentium, ita futurarum poterit ignorare : neque falsum esse potest quod dixit : *Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt* [p], B nisi et Patri, nihil non audentes, ignorantiam ascribent. Enimvero hoc quod dixit Salvator : *Ubi posuistis Lazarum?* eo dixisse ait, ut id præsentes Judæi scirent, illorumque memoriam firmaret. Imo non hoc solum, sed et alia quædam id genus fecisse affirmat, ut illud : *Solvite eum, et sinite abire* [q], ut ex iis quæ speciatim viderant, et quæ audierant, fidem oculorum testatam et indubitatam [Judæis] faceret; memoriæ vero illorum factum nunquam oblitterandum infigeretur. Docet etiam alia de Christo dicta per figuram, alia secundum rei veritatem. Figurate dicitur illum pro nobis **284***b* peccatum et maledictum factum esse; neque enim fuit quidquam horum. Sed veluti sibi caput vindicat ea quæ sunt reliqui corporis, ita Christus C ea quæ corporis sunt sibi assignat. Secundum rei veritatem autem dicitur homo factus, et esuriisse, et sitivisse, et hoc genus similia. Quod si ergo quis velit dicere, eum figurate et anaphorice aliquid ignorare, eo quod corpus non sit extra ignorantiam, aut humana vox cujus ipse caput est, is non absurde loquetur, neque interim Patris sapientiam ignorasse aliquid docebit. Sed si illa verba : *Ubi posuistis eum?* ad Christi ipsius, imperiti homines, referunt ignorantiam, quomodo non eamdem ignorantiam in Patrem rejicient, quando interrogat et dicit ad Adamum : *Ubi es* [r]? et ad fratricidam : *Ubi est Abel frater tuus* [s]? et : *Clamor Sodomorum et Gomorrhæorum multiplicatus est, et peccata eorum magna valde : descendam ergo et videbo* D *utrum clamorem suum* [qui venit ad me] *opere compleverint necne, ut sciam* [t]. Interrogat et Jesus dæmonium: *Quod tibi nomen est?* et illud respondet : *Legio mihi nomen est, quia multi sumus* [u]. Quin et cæcos interrogat : *Quid vultis faciam vobis* [v]? Et quomodo non patet, hæc non ex ignorantia quæsita? Sed a dæmonibus quidem quærit, quanta sit obsidentium multitudo, ut discipulis ostendat se jam multis esse superiorem, et fidem firmet : animosque addit

[n] Joan. XI, 34. [o] Marc. XIII, 32. [p] Joan. XVI, 15. [q] ibid. 35. [r] Gen. III, 9. [s] Gen. IV, 9. [t] Gen. XVIII, 20. [u] Marc. V, 9. [v] Matth. XX, 32.

VARIÆ LECTIONES.

[81] ἡμ. ἐκείνην οὐδέ ς. [82] ἐνάγοντα A. [83] φύσεως A : φωνῆς ς. [84] αὐτὸς ἡ κεφαλή ς. [85] σφόδρα καὶ καταβάς ς. [86] μέν A : μήν ς. [87] ὡς ante καὶ add. A. [88] αὐτοῖς πίστιν ς.

Digitized by Google

calcandi super serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici [x]. Cæcos autem interrogat, ut petitionem ab illis eliciat. Quantum enim beneficium ex petitione accipimus, tantum afficimur ad beneficium [agnitum et] acceptum. Illud autem quod de extremo judicii die dictum, quod illud nemo novit, neque angeli, neque Filius, nisi solus Pater, id quidam ob eam rationem dictum existimant, ut discipuli arbitrati quotidie diem ultimum imminere semper vigilarent. Sed nihil obstat quominus et hoc figurate dictum interpretemur, quemadmodum et illud : *Tu scis insipientiam meam* [y], et illud, *Deus, Deus meus, ut quid me dereliquisti* [z]? Sunt qui censeant illum dixisse quod ignoraret ultimum diem, ut humanæ naturæ signum proprium quod illi inest, declararet et ostenderet; non quod ipse ignorarct : absit! [quod ipse ignorarit]. Quicunque enim vel divinitati ipsius, vel humanitati ignorantiam **285***a* ascribet, nunquam certissimæ temeritatis crimen effugiet. Sed cum, ut beatus Cyrillus docet, subtili mentis conceptu et animi imaginibus per contemplationem, rem a re dividimus, tum videmus proprias naturæ utriusque, ut in se est, notas et proprietates. Aut, ut Gregorius Theologus tradit, quando naturæ ratione distinguuntur, etiam nomina naturarum simul dividuntur. Sed nudæ puræque humanitatis signum proprium est ignorantia. Hac ratione ergo Christi humanitati, ut simplici et puræ humanitatis naturæ consideratæ [præcise secundum ea quæ a se ipsa habet] adscribi poterit ignorantia. Et hoc est quod Theologus explicavit, quando dixit : *Scit quidem ut Deus, nescit vero ut homo.* Quibus dictis addit, quod si qui ex Patribus ignorantiam in Salvatore ex parte humanitatis admiserunt, id tamen non ut dogma sanxerunt, sed Arianorum insaniam repressuri (qui omnia [quæ in Christo erant] humana ad Unigeniti divinitatem transtulerunt, ut increatum Dei Verbum creaturam ostenderent), rectius hæc de humanitate dici posse existimarunt, quam humana ab illis [Arianis] ad divinitatem trahi. Etsi forte qui dixerit, etiam Patres figurate seu anaphorice locutos esse, religiosius videbitur judicasse. His expositis, dicendi finem facit.

Liber postremus orationem continet, cui titulus : *Decretum in Samaritanos editum.* Argumentum orationis hujusmodi : Plebs Samaritana in contrarias divulsa factiones, inter se dissidebat, et peregrinis se opinionibus propugnabat. Alii enim Jesum Nave eum esse censuerunt, de quo Moyses dixit : *Prophetam vobis excitabit Dominus Deus ex fratribus vestris, ut me* [a]. Alii rejecta hac sententia, Dosthen quemdam nomine, sive Dositheum prædicarunt Samaritanum etiam gente æqualem Simoni [Mago. Et hunc illum esse a Moyse prædi-

A τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. Τοὺς τυφλοὺς δὲ ἐπερωτᾷ οἰκονομῶν ἐξ αὐτῶν προσαχθῆναι τὴν αἴτησιν· ὅσον γὰρ αἰτοῦντες τῆς ὠφελείας τυγχάνομεν, τοσοῦτον τὴν αἴσθησιν τῆς εὐεργεσίας δεχόμεθα. Τὸ δὲ περὶ τῆς ἐσχάτης ἡμέρας εἰρημένον, ὡς οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι, οὐδὲ ὁ Υἱός, εἰ μὴ ὁ Πατήρ, τινὲς μὲν κατ' οἰκονομίαν εἰρῆσθαί φασιν, ἵνα τῶν μαθητῶν κατὰ πᾶσαν ἡμέραν νομιζόντων ἐπελεύσεσθαι τὴν τελευταίαν ἡμέραν ἀεὶ γρηγοροῦντες διατελῶσιν· [466 H.] οὐδὲν δὲ κωλύει καὶ τοῦτο ἐκλαβεῖν ὡς κατὰ ἀναφορὰν εἰρημένον, καθάπερ καὶ τό· *Σὺ ἔγνως τὴν ἀφροσύνην μου*, καὶ τό· *Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;* Ἔνιοι δέ φασιν αὐτὸν ἀγνοεῖν φάναι τὴν ἐσχάτην ἡμέραν τὸ ἰδίως προσὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει γνώρισμα δεικνύοντά τε καὶ ἐμφα-
B νίζοντα, οὐχ ὡς αὐτοῦ ἀγνοοῦντος (ἄπαγε· οὔτε γὰρ κατὰ τὴν θεότητα οὔτε κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα τὴν ἄγνοιαν λέγειν ἐπ' αὐτοῦ θράσους ἐπισφαλοῦς ἠλευθέρωται), ἀλλ' ἐπειδή, ὡς ὁ μακάριος Κύριλλός φησιν, ἐν ἰσχναῖς διαιροῦντες ἐννοίαις ἤτοι νοῦ φαντασίαις τῷ τρόπῳ τῆς θεωρίας ἑκατέρας φύσεως ὁρῶμεν ἴδια [69] καὶ καθ' ἑαυτὰ γνωρίσματα, ἢ καὶ ὡς ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ἡνίκα αἱ φύσεις διίστανται ταῖς ἐπινοίαις, συνδιαιρεῖται καὶ τὰ ὀνόματα· ἴδιον δὲ γνώρισμα ψιλῆς ἀνθρωπότητος ἡ ἄγνοια· κατὰ τοῦτο ῥηθείη ἂν ἐπὶ τῆς κατὰ Χριστὸν ἀνθρωπότητος, ὡς ἁπλῶς ἀνθρωπότητος, θεωρεῖσθαι τὴν ἄγνοιαν. Καὶ τοῦτο καὶ ὁ Θεολόγος ἐτράνωσεν, εἰπών· *Γινώσκει μὲν ὡς Θεὸς, ἀγνοεῖ δὲ*
C *ὡς ἄνθρωπος, ἄν τις τὸ φαινόμενον χωρίσῃ τοῦ νοουμένου.* Ταῦτα εἰπὼν ἐπάγει ὡς εἰ καί τινες τῶν Πατέρων τὴν ἄγνοιαν ἐπὶ τῆς κατὰ τὸν Σωτῆρα παρεδέξαντο ἀνθρωπότητος, οὐχ ὡς δόγμα τοῦτο προήνεγκαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν τῶν Ἀρειανῶν μανίαν ἀντιφερόμενοι, οἳ καὶ τὰ ἀνθρώπινα πάντα ἐπὶ τὴν θεότητα τοῦ Μονογενοῦς μετέφερον, ὡς ἂν κτίσμα τὸν ἄκτιστον Λόγον τοῦ Θεοῦ παραστήσωσιν, οἰκονομικώτερον ἐδοκίμασαν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος ταῦτα φέρειν ἢ παραχωρεῖν ἐκείνους μεθέλκειν ταῦτα κατὰ τῆς θεότητος. Εἰ δὲ κατὰ ἀναφορὰν κἀκείνους δοίη ταῦτά τις εἰπεῖν, τὸν εὐσεβέστερον λόγον ἀποδέξεται. Ταῦτα διελθὼν [70] πέρατι περιβάλλει τὸν λόγον.

D Τελευταῖον δὲ περιεῖχε τὸ βιβλίον λόγον ἐπιγραφὴν φέροντα, *Ὅρος ἐκφωνηθεὶς τοῖς Σαμαρείταις.* Ἡ δὲ ὑπόθεσις πρόκειται τοιαύτη· Τῶν Σαμαρειτῶν τὸ πλῆθος εἰς ἀντικειμένας μερίδας διαιρεθέντες καὶ στασιάσαντες πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀλλοφύλοις ἑαυτοὺς ἀποδιατειχίσαντες δόξαις, οἱ μὲν Ἰησοῦν τὸν Ναυῆ ἐδόξαζον εἶναι περὶ οὗ Μωϋσῆς εἶπε· *Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ*, οἱ δὲ τοῦτον [71] μὲν παρεγράφοντο, Δοσθὴν δέ τινα τοὔνομα ἢ Δοσίθεον ἀνεκήρυττον, Σαμαρείτην μὲν καὶ αὐτὸν τὸ γένος,

[x] Luc. x, 19. [y] Psal. LXVIII, 6. [z] Psal. XXI, 2; Matth. XXVI, 46. [a] Deut. XVIII, 15.

VARIÆ LECTIONES.

[69] ἰδία A. [70] διελθὼν A : δὴ περιελθὼν ς. [71] τοῦτο ς.

Digitized by Google

συνακμάσαντα δὲ κατά γε [73] τοὺς χρόνους Σίμωνι τῷ Μάγῳ· καὶ τοῦτον εἶναι τὸν προφητευθέντα τερατευόμενοι ἐξ αὐτοῦ τὴν ἐπωνυμίαν ἔφερον, Δοσθηνοὶ καλούμενοι. Οὗτος δὲ ὑβριστὴς μὲν γέγονε τῶν τοῦ Θεοῦ προφητῶν, ὑβριστὴς δὲ μάλιστα τοῦ Ἰούδα τοῦ ἑνὸς τῶν δώδεκα πατριαρχῶν, [885 R.] μηδὲ τοὺς περὶ αὐτοῦ [73] μυρίους ἐπαίνους παρὰ τῆς Μωσαϊκῆς Γραφῆς αἰσχυνθείς. Τοὺς οὖν εἰρημένους πάντας πλύνων καὶ διαγελῶν, εἰς ἑαυτὸν πάντα καὶ τὴν προφητείαν καὶ τὴν ἄλλην περιέσπα θειότητα. Μυρίαις δὲ καὶ ποικίλαις ἄλλαις νοθείαις τὴν Μωσαϊκὴν ὀκτάτευχον κατακιβδηλεύσας, καὶ ἑτερά τινα συγγράμματα μωρά τε καὶ ἀλλόκοτα καὶ ἀπεναντία [74] πνευματικῆς [467 H.] νομοθεσίας συντεταχὼς τοῖς πειθομένοις κατέλιπεν. Ἀπεκήρυττε δὲ καὶ τὴν ἀνάστασιν. Αἱ μὲν οὖν μερίδες οὕτω εἰς ἀντιπάλους καὶ βλασφήμους δόξας διετέτμηντο. Ἐπιδιδόασι δὲ καὶ λιβέλλους ὑπέρ τε [75] τοῦ οἰκείου φρονήματος καὶ κατὰ τοῦ ἀντικειμένου, μερὶς ἑκατέρα τὸν παρ' αὐτοῖς πρεσβευόμενον προφήτην εἶνάι προτιμῶσα. Καθίζει δὲ τούτων δικαστὴς ὁ ἱερὸς Εὐλόγιος μετὰ συνόδου ἀρχιερεῖς τε τῶν ἐπισήμων καὶ τοὺς λαμπροὺς τῶν ἐν ἀξιώμασι πλήρωμα ποιουμένης· Μαρκιανὸς [76] δὲ τηνικαῦτα, ὃς τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ἐνίδρυτο σκήπτροις, ἕβδομον ἔτος ἦνυε τῆς βασιλείας. Γυμνάσας δὲ τὰ παρ' ἑκατέρων λεγόμενα ὁ ἱερὸς Εὐλόγιος, καὶ τῆς ἀληθείας ἑκατέρους διελέγξας μακρὰν ἀφισταμένους, τὸν μὲν προφητευόμενον γραφικοῖς παρέστησε ῥητοῖς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν εἶναι, τοὺς δὲ μακράν τε καὶ χαλεπωτάτην ἀποπλανηθῆναι πλάνην, τοὺς μὲν Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ τὸν προφητευόμενον εἶναι κενολογοῦντας, τοὺς δὲ Δόσθην ἢ Δοσίθεον τὸν δυσσεβῆ τερατολογοῦντας. Καὶ οὕτω τὸν σύλλογον διαλύει, συντελευτώσης αὐτῷ καὶ τῆς ὑποθέσεως καὶ τῆς ἐκφωνήσεως καὶ τοῦ περιελθόντος εἰς τὰς ἡμετέρας χεῖρας τρίτου τεύχους.

cium, portentose commenti, ab ipsius nomine Dostheni cognominati sunt. Hic in divinos Dei prophetas maledicus, potissimum tamen in Judam unum de duodecim patriarchis contumeliosus, nihil reveritus immensas de illo in voluminibus Mosaicis perscriptas laudes. His ergo prophetis omnibus explosis exsibilatisque ipse sibi omnia et vaticinia, et 285*b* reliquam divinitatem arrogavit. Octateuchum spuriis scriptis et omni genere mistis corruptelis adulteravit, aliosque libros stultitiæ et portentis plenos, divinisque legibus contrarios consarcinavit, suisque asseclis reliquit. Resurrectionem quoque negavit: Hæ ergo factiones ita in dissidentes, contrarias et impias sectas et opiniones dissectæ fuerant. Utraque porro factio libellos pro sua sententia, et contra adversariam partem, suum quæque prophetam alteri præferendo porrexit. Sanctus Eulogius cum synodo frequentissima, pontificibus plena insignibus atque illustribus dignitate viris, judex his præsedit. Marcianus susceptum imperium Romanum septimum jam annum administrabat. Beatus Eulogius discussis quæ ab utraque parte asserebantur, et utraque erroris a veritate procul remoti convicta, illum a prophetis prædictum Messiam, ex Scripturis sacris docuit esse Dominum nostrum Jesum Christum verum Deum : illos vero gravissimo errore laborasse; hos quidem quod Jesum Nave illum prophetam prænuntiatum fingerent : illos vero quod Dosthen seu Dositheum impium portentose comminiscerentur. Atque ita concilium solvit. Sed argumentum et decretum cum Eulogio periit : tertius liber superstes in nostras manus pervenit.

Ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ τὴν ἀνάστασιν ὁ συγγραφεὺς ἐκ τῶν Μωσαϊκῶν μαρτυριῶν ἐπιδεικνύναι σπεύδων τοιαῦτά φησιν· Εἰ μὴ πανάληθες ἦν τὸ τῆς ἀναστάσεως χρῆμα, πῶς ἔλεγε πρὸς Ἀβραὰμ ὁ Θεός· *Σὺ δὲ ἀπελεύσῃ πρὸς τοὺς πατέρας σου μετ' εἰρήνης, ταφεὶς [77] ἐν γήρει καλῷ*; Πῶς γὰρ ἂν ἀπῆει καὶ πρὸς ποίους, εἰ μηδαμῶς μηκέτι μήτε αὐτὸς [78] ἔμελλεν εἶναι, μήτε πρὸς οὓς ἀπῄει; Πῶς δὲ πάλιν μετ' ὀλίγα τὸ ἱερὸν λόγιόν φησι περὶ αὐτοῦ· *Καὶ ἐκλιπὼν ἀπέθανεν Ἀβραὰμ ἐν γήρει καλῷ, πρεσβύτης καὶ πλήρης ἡμερῶν, καὶ προσετέθη πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ*; Τίς γὰρ τοῦ μὴ ὄντος προσθήκη, καὶ πῶς προστίθεται τοῖς μὴ οὖσι τὸ ὄν [79]; Τί δὲ λέγει καὶ περὶ τοῦ Ἰακὼβ, ὅτι *Συνήχθησαν πάντες οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ πᾶσαι αἱ θυγατέρες, καὶ ἦλθον [80] παρακαλέσαι αὐτὸν, καὶ οὐκ ἤθελε παρακαλεῖσθαι, λέγων ὅτι Καταβήσομαι πρὸς τὸν υἱόν μου πενθῶν εἰς ᾅδην*; Πῶς γὰρ ἂν ἐπινοηθείη κάθοδος τοῦ μὴ

In hoc auctor resurrectionem ex Moysis tabulis testatam facere connixus hæc disputat : Quod nisi verissima esset de resurrectione sententia, quomodo diceret ad Abrahamum Deus : *Tu autem ibis ad patres tuos cum pace, sepultus in senectute bona* [b]. Quomodo enim abiret, et ad quos abiret, si ille nullus amplius futurus erat, et non essent ii amplius ad quos abiturus erat? Et quomodo rursum paulo infra de illo divinum ait eloquium : *Et deficiens mortuus est Abraham in senectute bona, provectæque ætatis, et plenus dierum, congregatusque est ad populum suum* [c]? Quænam congregatio fit ad id, quod non est? Et quomodo id quod est, addi potest iis quæ non sunt? Quid porro de Jacob dicit? *Congregati sunt omnes filii et filiæ, ut lenirent dolorem patris, et noluit consolationem accipere, sed ait: Descendam ad filium meum* 286*a lugens in infernum* [d]. Quomodo intelligitur descensus ejus qui non exsistit? et quomodo descendit ad filium, qui ex deliramento

[b] Gen. xv, 15. [c] Gen. xxv, 3. [d] Gen. xxxvii, 35.

VARIÆ LECTIONES.

[73] γε A : τε ς. [73] αὐτόν ς. [74] ἀπ' ἐναντίας A. [75] τε add. A. [76] Μαρκιανὸς] Μαυρίκιος Fabricius. [77] τραφεὶς A. [78] αὐτὸς] οὗτος A. [79] τὸ ὄν] rectius τὸ μὴ ὄν: cf. p. 286. [80] ἦλθον] ἤθελον A.

Digitized by Google

exsecrati Dosithei, nullus usquam esse potest ? Rursum Jacob quando benedicit filiis, ait : *Ego congregor ad populum meum* [e]. Si noverat suam naturam [seu essentiam] una cum præsenti vita finitum iri, quomodo dixit qui mortuus, nusquam amplius fuit, se ad populum suum qui nusquam erat, congregari ? Advertesis, quid ipse Dominus et Deus universorum dicat ad Moysen, quando illum in extremum Nebo deduxit, et ostendit illi terram quam daturus erat in hæreditatem Israel. Addit enim : *Et videbis eam* : deinde : *Et apponeris ad populum tuum et tu, sicut appositus est et Aaron frater tuus* [f]. Illud autem quos non moveat, Deo ipso clamante affirmanteque : *Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob*? Ecquomodo erit Deus, Deus verus eorum qui nusquam futuri sunt, sed in nihilum redacti ? Eccur paradisum ad orientem plantavit in terra Edem, in quo hominem, quem formarat, posuit, si illum statim quidem peccaturum norat, et e paradiso in exsilium ejectum iri, neminem vero postea ex hominibus in illo habitaturum ? Etenim si omnes, sive qui piam sive impiam hanc vitam exegerunt, decurso vitæ præsentis stadio in nihilum recidunt, nec quisquam manet, qui paradisum ut hæres occupet, divinisque gaudiis in illo perfruatur, quomodo non hæc ingrata adversus Deum, et impia opinio, frustra creatum ostendit, et per hanc in illum injuriam, ipsum communem rerum effectorem Deum contumeliose perstringit, quando illum ea fecisse insimulat, quæ nec mediocriter prudens unquam faceret ?

Sic impiam Dosithei de resurrectione sententiam ex sacra Scriptura refutans, ostendit mundum corrumpi, quem ille incorruptibilem, animam vero corruptibilem monstrose fingebat : angelorum naturam a Deo factam, quam insanus ille inter ea quæ nusquam exsistunt, ponebat ; dæmonum quoque genus factum esse, et manere ; Dostheni vero idola seu simulacra, dæmonas esse dictitabant, aliud genus dæmoniorum nullum agnoscebant ; eo insaniæ illum esse progressum ostendit.

286[b] In hoc [porro] libro quæstionem addit, cur, cum multa essent animalia inter munda numerata, quinque tantum sacrificata fuerint, et ab antiquis [Judæis] ad rem divinam adhibita, hircus nempe, et aries, et bos, turtur et columba ? Respondet, antiqua figuram esse, et pleraque ad ænigmatum cognitionem referri. Quinque autem ex mundis sacrificari ait, quod per illa quinque sensus nostros pari numero voluerit insinuare : his enim purificatos seu mundos nos adjungere Verbo vult legislator et decernit. Atque hæc quidem [ex orationibus Eulogii] excerpta sunt.

[e] Gen. XLIX, 29. [f] Deut. XXXII, 49, 50.

ὄντος ; Πῶς δὲ καὶ κατέβαινε καὶ πρὸς τὸν υἱὸν τὸν μηδαμῆ μηδαμῶς κατὰ τὸν Δοσιθέου δύσφημον λῆρον δυνάμενον εἶναι ; Πάλιν δὲ τοὺς υἱοὺς εὐλογήσας ὁ Ἰακὼβ φησιν · *Ἐγὼ δὲ προστίθεμαι πρὸς τὸν λαόν μου.* Εἰ γὰρ περατουμένην ᾔδει τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ τῷ πέρατι τοῦ παρόντος βίου, πῶς ἔλεγε προστίθεσθαι μὴ ὢν αὐτὸς τῷ μηδαμῆ μηδαμῶς ὄντι αὐτοῦ λαῷ ; Ὅρα δὲ, καὶ αὐτὸς ὁ Δεσπότης [81] καὶ Θεὸς τῶν ὅλων τί λέγει τῷ Μωϋσεῖ, ὅτε αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος ἀναβιβάζει τὸ πέραν Ναβαῦ [82], καὶ τὴν γῆν ἐπιδεικνύει ἣν ἔμελλε κατακληροδοτεῖν τῷ Ἰσραήλ ; Ἐπάγει γάρ, *Καὶ ὄψει αὐτήν* · εἶτα, *Καὶ προστεθήσῃ πρὸς τὸν λαόν σου καὶ σὺ, καθὰ προσετέθη καὶ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου.* [888 R.] Ἐκεῖνο δὲ τίνας οὐκ ἂν δυσωπήσειεν, αὐτοῦ Θεοῦ [468 H.] διακεκραγότος καὶ λέγοντος · *Ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ ;* Πῶς γὰρ ἂν εἴη Θεὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς τῶν μηκέτι ἐσωμένων, ἀλλὰ ἀποφθαρέντων εἰς τὸ μὴ ὄν ; Τί δὲ καὶ τὸν κατὰ ἀνατολὰς παράδεισον ἐφύτευσε, τὸν ἐν Ἐδὲμ, ἐν ᾧ τὸν ἄνθρωπον ὃν ἔπλασεν ἔθετο, εἰ ἐκεῖνον μὲν εὐθὺς παραβήσεσθαι ᾔδει καὶ τοῦ χωρίου γενησόμενον ὑπερόριον, μηδένα δὲ τῶν μετὰ ταῦτα ἀνθρώπων μέλλοντα πάλιν οἰκήσειν αὐτόν ; Εἰ γὰρ ἕκαστος καὶ τῶν εὐσεβῶς [83] βεβιωκότων καὶ τῶν δυσσεβῶς πολιτευσαμένων μετὰ τὸ στάδιον τοῦ παρόντος βίου πρὸς τὸ μὴ ὂν ἀναλύεται [84], καὶ οὐδεὶς οὐκέτι διαμένει ὥστε καὶ παράδεισον κληρονομεῖν καὶ τῆς ἐν αὐτῷ τρυφῆς ἀπολαύειν ἱεράς, πῶς οὐ μάτην αὐτὸν γεγενῆσθαι ἡ τοιαύτη ἀγνώμων καὶ δυσσεβὴς ὑπόληψις ἀποφανεῖ [85], καὶ διὰ τῆς εἰς ἐκεῖνον ὕβρεως τὸν κοινὸν ἐξυβρίσει Δημιουργὸν, ἐκεῖνα πράττειν κατηγορῶν, ἃ μηδὲ μέτριος ἂν τις διαπράξαιτο ἀνήρ ;

Οὕτω τὸ δυσσεβὲς περὶ ἀναστάσεως διὰ τῶν ἱερολογιῶν Δοσιθέου κήρυγμα καταβαλὼν, καὶ ὅτι φθαρτὸς ὁ κόσμος (ἐκεῖνος γὰρ φθαρτὴν μὲν [86] τὴν ψυχὴν, ἄφθαρτον δὲ τοῦτον ἑτερατολόγει), καὶ ὅτι τῶν ἀγγέλων ἡ φύσις παρὰ Θεοῦ ὑπέστη (τῶν γὰρ μὴ ὄντων καὶ τούτων τὴν φύσιν [87] ἐκεῖνος ὁ ληρώδης ἐνόμιζε), ναὶ δὴ καὶ ὅτι τὸ δαιμόνιον γέγονέ τε καὶ διαμένει φῦλον (οἱ γὰρ Δοσθηνοὶ τὰ μὲν εἴδωλα δαίμονας ἔλεγον, ἄλλο δέ τι δαιμόνιον φῦλον οὐκ ἐγίνωσκον), εἰς πολλὴν αὐτὸν ἐλάσαι φρενοβλάβειαν διήλεγξεν.

Ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ ἀπορίαν προθεὶς [88], ὅτι πολλῶν ὄντων ζώων ἃ τῆς τῶν καθαρῶν ἐτάχθη μερίδος, διὰ τί πέντε μόνα ἐθυσιάζοντο τοῖς παλαιοῖς καὶ ἱερουργοῦντο, τράγος καὶ κριὸς καὶ βοῦς, τρυγὼν καὶ περιστερά ; Καὶ ἐπιλύεται, τύπον μὲν εἶναι λέγων τὰ παλαιὰ, καὶ τὰ πλείω εἰς αἰνιγμάτων ἀναφέρεσθαι θεωρίαν, πέντε δὲ ἐκ τῶν καθαρῶν ἱερουργεῖσθαι, ἅτε δὴ καὶ τὰς ἡμετέρας αἰσθήσεις τὸν ἴσον ἀριθμὸν ὑποβαλλόμενος [89] · ταύτας γὰρ ἡμᾶς κεκαθαρμένας προσάγειν τῷ Λόγῳ νομοθετεῖ τε καὶ βούλεται ὁ νομοθέτης. Ἀλλὰ τὰ μὲν τῆς ἐκλογῆς ἐν τούτοις.

VARIÆ LECTIONES.

[81] δεσπότης om. B. [82] Ναβάτ B. [83] εὐσεβῶς A. [84] διαλύεται. [85] ἀποφαίνει A. [86] μέν A : ἐπί ς. [87] τούτων τὴν φύσιν B, τοῦτον φῦσιν C et pr. A. [88] προσθείς ς. [89] ὑποβαλλόμενος] fortasse legendum ὑποβαλλομένας.

Digitized by Google

ΣΛΑ'.

Σωφρονίου Ἱεροσολύμων συνοδικὴ Ἐπιστολή.

Ἀνεγνώσθη Σωφρονίου Ἱεροσολύμων πατριάρχου *Συνοδικὴ*, ἡ ἀπεστάλη ἐν Ῥώμῃ Ὀνωρίῳ τῷ ταύτης ἐπάρχοντι. Αὕτη ἡ ἐπιστολὴ πλήρης μέν ἐστιν εὐσεβείας, ἐννεωτερίζει δὲ πολλαχοῦ [90] τοῖς ῥήμασι, καθάπερ τις πῶλος ἐπιγαυρούμενος τοῖς σκιρτήμασι. Πλὴν τήν τε ὀρθόδοξον ὡς μάλιστα γνώμην ἐξακριβοῖ, καὶ τῶν ἱερῶν δογμάτων οὐ τὴν τυχοῦσαν μάθησιν ἐπιδείκνυται. Ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ εὑρήσεις καὶ Μάγνον σὺν Ἀπολιναρίῳ ἀναθεματιζόμενον, καὶ Θεοδώρητον τῆς Ἐκκλησίας οὐκ ἀποκηρυττόμενον, εἰ καὶ ἐν οἷς Κυρίλλου κατεψηφίσατο τὸ ἀδόκιμον καὶ μεμπτὸν ἀπηνέγκατο. Ἀλλὰ καὶ ὡς ἄλλος μέν ἐστιν Ὠριγένης ὁ παλαιὸς, ἕτερος δὲ ὁ μετ' ἐκεῖνον, ὁ [91] ἐπικληθεὶς Ἀδαμάντιος· καὶ ὡς τοῖς ἄλλοις αἱρετικοῖς συναναθεματίζεται ὁ Σύρος Ἰάκωβος, [469 H.] ἐξ οὗ τὴν ἐπωνυμίαν τὸ τῶν Ἀκεφάλων αἱρετικῶν εἵλκυσε σύστημα. Αἰτεῖται δὲ ἡ ἐπιστολὴ, καὶ εἴ τι παρῴφθη τῶν ὀφειλόντων ῥηθῆναι, τὸν Ῥώμης Ὀνώριον [889 R.] οἷα δὴ καὶ δυνάμενον ταύτης ποιήσασθαι καὶ τὴν διόρθωσιν καὶ τὴν ἀναπλήρωσιν· μάρτοι τῆς αἰτήσεως, καὶ μηδέποτε φανῆναι τῆς βιβλίῳ ἔλεγεν ἡ συνοδικὴ Σωφρονίου τοῦ ἁγιωτάτου

Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ περιείχοντο τεύχει χρήσεις ἁγίων καὶ διαφόρων Πατέρων, τῶν τε προγενεστέρων τῆς τετάρτης συνόδου καὶ τῶν κατ' αὐτὴν ἀκμασάντων καὶ τῶν ἔτι μεταγενεστέρων. Αἱ δὲ χρήσεις τὴν διπλῆν ἐνέργειαν ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀνεκήρυττον, ὧν πατέρες καὶ γεννήτορες ἦσαν Λέων τε ὁ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἀρχιερεὺς, καὶ αὐτὴ ἡ τετάρτη καὶ οἰκουμενικὴ ἁγία σύνοδος, Πέτρος τε ὁ Μύρων ὁσιώτατος ἐπίσκοπος, καὶ Γεννάδιος ὁ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὁ τῆς Φωτικῆς ἐπίσκοπος ὄνομα Διάδοχος, καὶ Ἐφραίμιος [92] ὁ τῆς Ἀντιοχείας ἀρχιερεὺς, ὃς καὶ κατὰ τῶν Ἀκεφάλων ἐν πολλοῖς συντάγμασι γενναίως ἠνδρίσατο, καὶ Διονύσιος ὁ πολὺς μὲν τὴν γλῶσσαν, πλείων δὲ [93] τὴν θεωρίαν, ὁ μαθητὴς Παύλου καὶ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς καὶ τῶν Ἀθηνῶν [94] ἐπίσκοπος, καὶ Ἰουστῖνος ὁ μαρτυρικοῖς αἵμασι βεβαιώσας τὸ φιλόσοφον, καὶ ὁ πολύαθλος Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιος, Γρηγόριός τε ὁ τῆς θεολογίας μυσταγωγὸς, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὁ κόσμος Βασίλειος, καὶ ὁ ποταμὸς τῶν λόγων ὁ Νύσσης Γρηγόριος, καὶ ὁ νικηφόρος Κύριλλος, καὶ ὁ τῆς ἐνθέου παῤῥησίας γνώμων ἀκίνητος καὶ τῆς εὐσεβείας, ὁ Μεδιολάνων Ἀμβρόσιος, καὶ ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν καὶ τὸ στόμα Ἰωάννης ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος, καὶ Σεβηριανὸς ὁ Γαβάλων, καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Θεόδοτος (Ἀγκύρας οὗτος ἐπεστάτησε), καὶ Ἰωάννης ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἐκ Καππαδοκίας ἕλκων τὸ γένος καὶ τὸ ἐπώνυμον, ἀνὴρ ἀρετῆς οἰκητήριον, καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Εὐλόγιος, ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπίσκοπος, ὁ πολλοῖς λόγοις καταβαλὼν τὴν τῶν Ἀκεφάλων δυσσέβειαν, καὶ Ἰωάννης ὁ ἐν ἁγίοις ἐπίσκο-

A [CCXXXI.

Sophronii Hierosolymitæ synodica Epistola.

Legi *Epistolam synodicam* Sophronii patriarchæ Hierosolymitani, Honorio Romano imperatori missam. Hæc epistola plena est pietate, novis passim verbis, ut equi pullus saltibus gaudens, nisi quod rectam opinionem diligenter examinet, et sacrorum dogmatum non fortuitam esse cognitionem ostendat. In hac epistola invenias Magnum cum Apollinario excommunicatum et Theodoretum ab Ecclesia non abmissum, etsi ubi Cyrillum damnavit, pravum et malum asseruerit. Sed et quod alius sit Origenes antiquus, alius qui post illum vocatus Adamantius, quodque cum aliis hæreticis condemnetur Jacobus Syrus, a quo hæreticorum Acephalorum secta nomen traxit. Rogat autem hæc epistola, si quid prætermissum sit eorum quæ dici debuerant, Honorium Romanum imperatorem, ut qui posset, ea et impleret et corrigeret. Habiturum autem se magnam gratiam, si voto non frustratus fuerit, et nunquam beneficii immemorem fore. Hæc autem in hac Oratione synodica sancti Sophronii epistola tradit.

B

C

In hoc volumine continebantur testimonia sanctorum variorum Patrum, qui ante quartam synodum fuerunt, et qui post illam floruerunt, et post nati sunt. Quæ testimonia duplicem in Christo Deo nostro operationem prædicarunt, quarum principes et præcipui erant, Leo veteris Romæ pontifex, et quarta illa **287***a* œcumenica synodus, Petrus sanctissimus Myrorum episcopus, Gennadius Constantinopolis, et Photicæ episcopus nomine Diadochus, et Euphræmius Antiochiæ præsul, qui etiam contra Acephalos in multis libris strenue certavit. Et Dionysius copiosus quidem verbis, copiosior tamen speculatione, discipulus sancti Pauli, Christi martyr, Atheniensium episcopus; et Justinus martyrii sanguine philosophiam confirmans; et strenuus Athanasius Alexandriæ præsul; et Gregorius, theologiæ arcanum vas; et decus Ecclesiæ, Basilius; et verborum flumen Nyssenus; et fortis athleta Cyrillus; et in Dei sententia libere confitenda infractus Ambrosius, Mediolani antistes; et aureus ore et lingua Joannes Constantinopoleos episcopus; et Severianus Gabalorum; et sanctus Theodotus, qui Ancyræ præfuit; et Joannes, Constantinopolitano genere et cognomine Cappadox, homo vere virtutis domicilium; et beatus Eulogius, episcopus Alexandriæ, qui multis verbis Acephalorum sententiam refellit; et Joannes antistes Scythopolitanus, qui docte et pie de synodo Chalcedonensi scripsit; et Heraclianus episcopus Chalcedonensis, qui cum Manichæis maximum certamen iniit; et Leontius solitariam et monasticam vitam ducens; et beatus Anastasius Theopolitanus,

D

VARIÆ LECTIONES.

[90] πολλαχοῦ A : παντοχοῦ ς. [91] ὁ ante ἐπικληθείς om. A. [92] Εὐφραίμιος ς. [93] πλεῖον ς. [94] Ἀθηναίων ς.

Digitized by Google

et Symeonius monachus et presbyter. Testimonium vero quod sanctum agnoscit ex epistola ejus ad Justinianum imperatorem, quæ etiam contra Nestorianos et Eutychianos digladiatur, depromptum est. Ipse vero Justinianus pius imperator in iis quæ ad Zoilum patriarcham Alexandrinum scripsit, hanc epistolam *Thesaurum* nominavit, etiam profecto Constantinus quidam dignitate quæstoria (nam ipse quoque contra impium Theodosium scripsit), unde testimonia de duabus in Christo operationibus describuntur. Ad hos omnes accedit Theophilus unus e piis et doctis, qui in scriptis suis cum Severo plurimum pugnat, quem odiosus et contentiosus sectarius librarium ipse pessimus scriptor per contumeliam **287***b* nominat. Hæc quidem testimonia quæ liber hic continebat e sanctis illis prius nominatis Patribus deprompta sunt. Utilia vero essent ad reprehendendum eos qui unam tantum in Christo operationem asserunt. Continebatur etiam testimonium in supradictis quoddam e libro quodam sine inscriptione positum. Liber vero unde testimonium erat petitum Severum his orationibus reprehensum clare demonstrabat.....

A πος Σκυθοπόλεως, ὃς καὶ ὑπὲρ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου σοφῶς τε καὶ θεοφρόνως ἐσπούδασε, καὶ Ἡρακλειανὸς[95] ὁ Καλχηδόνος ἐπίσκοπος, ὁ πολὺν κατὰ τῶν θεομάχων Μανιχαίων ἀγῶνα βαλόμενος[96], καὶ Λεόντιος ὁ τὴν ἐρημικὴν πολιτείαν καὶ τὸν μονάδα βίον ἑλόμενος, Ἀναστάσιός τε ὁ ἐν ἁγίοις Θεουπόλεως ἐπίσκοπος, καὶ Συμεώνιος μοναχὸς καὶ πρεσβύτερος· (ἡ δὲ χρῆσις ἡ τὸν ὅσιον ἐπιγινώσκουσα ἐξ ἐπιστολῆς ἐστιν ἣν πρὸς τὸν Ἰουστινιανὸν βασιλέα διεπέμψατο, ἣ καὶ κατὰ Νεστοριανῶν τε καὶ Εὐτυχιανιστῶν τὸν ἀγῶνα ἔχει· αὐτός τε Ἰουστινιανὸς[97] ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς, ἐν οἷς πρὸς Ζώϊλον ἔγραψε — πατριάρχης δ' Ἀλεξανδρείας οὗτος ἦν — καὶ τὴν ἐπιστολὴν *θησαυρὸν* ἐπωνόμασε), ναὶ δὴ καὶ Κωνσταντῖνός τις, τῶν κυαιστώρων φέρων τὸ ἀξίωμα· καὶ γὰρ οὗτος λόγον κατὰ Θεοδοσίου τοῦ δυσσεβοῦς ἐσπούδασεν, ἐξ οὗ χρήσεις περὶ τῶν δύο ἐνεργειῶν [470 H.] συναναγράφονται. Ἐπὶ πᾶσι καὶ Θεόφιλός τις τῶν θεοφιλῶν καὶ λογίων, ὃς κατὰ Σεβήρου πολὺν ἐν λόγοις ἀγῶνα διήνεγκεν· ὃν καὶ δυσχεραίνων καὶ διαπληκτιζόμενος ὁ δυσσεβὴς καλλιγράφον[98] ὁ κακογράφος, οἷα δὴ ἐνυβρίζων, ὠνόμασεν. Αἱ μὲν οὖν χρήσεις, ἃς ἡ βίβλος περιεῖχε, τοὺς εἰρημένους ἱεροὺς ἄνδρας πατέρας ἐπεγράφοντο, χρήσιμοι δ' ἂν εἶεν πρὸς ἔλεγχον τῶν φρονούντων ἐπὶ Χριστοῦ δυσσεβῶς μίαν ἐνέργειαν. Περιείχετο μέντοι ταῖς εἰρημέναις καὶ ἐξ ἀνεπιγράφου χρῆσις[99]· τὸ δὲ σύνταγμα, ἐξ οὗ ἡ χρῆσις, Σεβῆρον ὑπεδείκνυ γενναίως τοῖς λόγοις καταβαλλόμενον.

B

CCXXXII.

Stephani Gobari Tritheitæ liber.

Legi librum Stephani Tritheitæ cognomine Gobari. Opus magni videbatur laboris, fructum vero non æqualem operæ tulit. Laudis enim studium magis quam magnam utilitatem præ se fert. Ipsa capita quæ tractat, quæque in communes et ecclesiasticas quæstiones retulit, minimum quinquaginta duo erant, paucis his adjectis particularibus. Hæc duplices sententias includunt, et non solum duplices, sed etiam repugnantes. Sententias vero has non argumentis, nec verbis sacræ Scripturæ confirmavit, sed testimoniis tantum, ut scriptor putavit, variorum Patrum, quorum alia sententiam Ecclesiæ, alia contrariam continebant. Contrariam quidem, antiqua testimonia, et antiquorum hominum non multum de certa sententia laborantium asseruerunt, quarum aliqua non amplexi sunt, sed tamen ei qui hæc collegit amplecti visi sunt: ecclesiasticam vero opinionem confirmant testimonia virorum qui vere senserunt. Hæc autem sunt capita, de quibus per testimonia duplex, et contraria sententia proponitur:

C

Proprietas, et figura, et forma hypostasis est, sed non conjunctio substantiæ, et proprietatis, nec per se subsistens. — Hoc primum nonnulla testimonia confirmarunt; deinde rursum postea contrarium alia, hoc est, formam et proprietatem, et characte-

ΣΛΒ'.

Στεφάνου Τριθεΐτου τοῦ ἐπίκλην Γοβάρου βιβλίον.

[892 R.] Ἀνεγνώσθη βιβλίον Στεφάνου τινὸς τριθεΐτου, ᾧ ἐπίκλην ὁ Γόβαρος. Τὸ δὲ βιβλίον πόνων μὲν ἐδόκει μακρῶν, κέρδος δ' ἔφερε τῆς πολλῆς οὐχ ὅμοιον σπουδῆς· φιλοτιμίαν γὰρ μᾶλλον ἢ χρείαν ἐπεδείκνυτο περιττήν[1]. Ἀλλὰ γὰρ τὰ μὲν κεφάλαια περὶ ὧν ἡ σπουδὴ, καὶ ὅσα εἰς κοινὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς ἀνεφέρετο ζητήσεις, μικροῦ β' καὶ ν' ἦν, μερικωτέρων τινῶν οὐ πολλῶν τούτοις παρεμβεβλημένων. Ταῦτα δὲ διτταὶ δόξαι κατεμερίζοντο, καὶ οὐ διτταὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀντικείμεναι. Τὰς δὲ δόξας οὐ λογισμοί τινες οὐδὲ λόγια συνεκρότουν ἱερὰ, χρήσεις δὲ μόνον, ὡς ὁ γράφων ἐνόμιζε, διαφόρων Πατέρων, ὧν αἱ μὲν τὸ ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα, αἱ δὲ συνεκρότουν τὸ ἀπόβλητον. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπόβλητον παλαιαί τε χρήσεις καὶ παλαιῶν ἀνδρῶν, οὐ πάντα πρὸς ἀκρίβειαν ἐξετασάντων, περιέθαλπον, ὧν ἐνίων μὲν οὐδ' ἔθαλπον, ἐδόκουν δὲ θάλπειν ὅμως τῷ συλλέγοντι ταύτας· τὸ δὲ φρόνημα τὸ ἐκκλησιαστικὸν αἱ τῶν μάλιστα τὴν ἀλήθειαν ἐξακριβωσάντων ἱερῶν ἀνδρῶν ἐβεβαίουν μαρτυρίαι. Ἔστι δὲ τὰ κεφάλαια, περὶ ὧν ἡ διὰ τῶν χρήσεων διπλῆ καὶ ἀντικειμένη σπουδάζει κατασκευὴ, ταῦτα·

D

Ὅτι τὸ ἰδίωμα καὶ ὁ χαρακτὴρ καὶ ἡ μορφὴ ὑπόστασίς ἐστιν, ἀλλ' οὐχὶ συμπλοκὴ τῆς οὐσίας καὶ τοῦ ἰδιώματος, οὐδὲ τὸ αὐθυπόστατον. — Τοῦτο μὲν αἱ χρήσεις κατασκευάζουσι πρότερον, εἶτα πάλιν ὕστερον τὸ ἐναντίον ἕτεραι, τουτέστιν ὅτι τὸ ἰδίωμα καὶ ἡ

VARIÆ LECTIONES.

[95] Ἡρακλιανός A. [96] βαλόμενος B : βαλλόμενος ς. [97] τε ὁ Ἰουστ. ς. [98] καλλιγράφων ς. [99] χρήσεις A. [1] περισσὴν ς.

Digitized by Google

μορφὴ καὶ ὁ χαρακτὴρ οὐκ ἔστιν ὑπόστασις, ἀλλὰ τῆς ὑποστάσεως χαρακτήρ. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κεφαλαίων, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ καθ' ἕκαστον λέγειν συναναγκασθείημεν, τὴν ἀντίθεσιν αἱ διάφοροι χρήσεις ἀπολαμβάνουσαι δοκοῦσιν ἑκατέρωθεν συνιστᾷν τὸ προτεινόμενον. — Ὡς ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης Ὀκτωβρίῳ μηνὶ συνελήφθη· οὗ τὸ ἀντικείμενον, ὡς οὐκ ἐν τούτῳ, ἀλλ' ἐν τῷ Νοεμβρίῳ.— Ὡς ἡ Θεοτόκος τὴν δεσποτικὴν σύλληψιν ἐν τῷ μηνὶ τῶν νέων εὐηγγελίσθη, οἷον Ἀπριλλίῳ, ὃν Ἑβραῖοι [2] Νισὰν [3] καλοῦσι· τέτοκε δὲ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν μηνῶν συντελεσθέντων [4] θ', τουτέστιν Ἰανουαρίῳ ε', κατὰ τὸ μέσον τῆς νυκτὸς ἥτις ἐστὶ πρὸ ὀκτὼ εἰδῶν Ἰανουαρίων· τὸ δὲ τούτου ἀντικείμενον, [471 H.] ὡς οὐκ ἐν τῷ εἰρημένῳ μηνὶ, ἀλλ' ἐν πέμπτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ Μαρτίου εὐηγγελίσθη, ἐτέχθη δὲ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν οὐκ Ἰανουαρίῳ πέμπτῃ, ἀλλὰ πρὸ ὀκτὼ καλανδῶν Ἰανουαρίων.—Ὅτι ἐν τῇ ἀναστάσει τὸ αὐτὸ [5] σῶμα κατὰ πάντα, ὃ καὶ νῦν περικείμεθα, ἀπολῃψόμεθα, μηδεμίαν διαφορὰν ἐπὶ τὸ ἄφθαρτον προσειληφότες· καὶ τὸ ἀντικείμενον, ὡς οὐ τὸ αὐτὸ σῶμα τῷ νῦν ἀναλῃψόμεθα φθειρομένῳ. —Ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι ἀναστησόμεθα· καὶ ὅτι οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ, ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ.—Ὅτι καθ' ἣν ἡλικίαν ἕκαστος τὸν βίον μετήλλαξεν, κατὰ ταύτην καὶ ἀναστήσεται· τὸ δὲ ἀντικείμενον, ὅτι οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καὶ τὰ παιδία ἐν τελείῳ σχήματι ἀναστήσονται, καὶ οὐκ ἀθρόον πάντες, ἀλλὰ παρὰ μέρος.—Ὅτι λεπτὸν καὶ ἀερῶδες καὶ αἰθέριον καὶ πνευματικὸν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀναστάσεως ἀπολῃψόμεθα τὸ σῶμα· καὶ ὅτι οὐ τοιοῦτον, ἀλλὰ γήϊνον καὶ παχὺ καὶ ἀντίτυπον. — [893 R] Ὅτι τὸ θεῖον ἀνθρωπόμορφον καὶ ἔμψυχον, καὶ ὅτι τὸ κατ' εἰκόνα τὸ σωματικὸν σχῆμα δηλοῖ, καθ' ὃ καὶ ὁ ἄνθρωπος πρὸς μίμησιν τοῦ ἀρχετύπου διαπέπλασται, καὶ ὡς οἱ ἄγγελοι σώματά τε ἔχουσιν ὁμοιόσχημα τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων, καὶ ὡς ἐκ τῆς θείας οὐσίας ἡ ἀνθρωπίνη προελήλυθε ψυχή· καὶ τὰ ἀντικείμενα τούτοις. ὡς οὔτε τὸ θεῖον ἀνθρωπόμορφον, οὔτε ὅλως ἐσχηματισμένον, ἀλλ' οὔτε ἄλλο τι πέφυκεν εἶναι τῶν προειρημένων· ὡσαύτως δὲ οὐδ' οἱ ἄγγελοι σώματα, ἀλλ' ἀσώματοι, καὶ ὡς ἡ τῶν ἀνθρώπων ψυχὴ οὐκ ἐκ τῆς θείας οὐσίας. —Ὅτι ἄλλο ἦν τὸ πρὸ τῆς παραβάσεως τοῦ ἀνθρώπου σῶμα, ὅπερ καὶ αὐγοειδὲς καλοῦσι, καὶ ἄλλο τὸ μετὰ τὴν παράβασιν, ὃ νυνὶ περικείμεθα σάρκινον, καὶ τοῦτό ἐστιν οἱ δερμάτινοι χιτῶνες, ὅπερ καὶ ἀποτιθέμεθα ἐν τῇ ἀναστάσει· καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὅτι οὐχ ἡ σὰρξ ἡμῶν οἱ [6] δερμάτινοι χιτῶνες. — Ὅτι πρότερον οἱ δίκαιοι ἀναστήσονται, καὶ σὺν αὐτοῖς πάντα τὰ ζῶα, καὶ ἐπὶ χίλια ἔτη τρυφήσουσιν ἐσθίοντες [7] καὶ πίνοντες καὶ τεκνοῦντες, καὶ μετὰ τοῦτο ἡ καθολικὴ ἐπιστήσεται ἀνάστασις· καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὅτι [8] τῶν δικαίων προανάστασις οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ἡ χιλιονταετὴς τρυφή, οὐδὲ ὁ [9] γάμος.—Ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐν παραδείσῳ τῶν δικαίων ἔσται ἡ διατριβή, καὶ ὅτι οὐκ ἐν παραδείσῳ, ἀλλ' ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὡς ὁ παρά-

A rem hypostasin non esse, sed hypostaseos figuram. Et in aliis capitibus, ne in singulis eadem repetere cogamur, testimonia diversa contrarium asserentia, videntur utrumque prolatum confirmare. — Joannes Baptista Octobri mense conceptus est, cujus contrarium, non in hoc, sed Novembri. — Deipara Dominicæ conceptionis in mense Novorum annuntiationem accepit, nimirum Aprili, quem Hebræi Nisam **288***a* dicunt, peperit vero Dominum nostrum Jesum Christum mensibus novem evolutis, hoc est quinto Januario, media nocte, quæ est octavo Idus Januarias ; huic opinio contraria, non in illo mense, quem diximus, sed die vicesimo quinto Martii annuntiationem accepisse, et peperisse Salvatorem non quinto Januarii, sed octavo Kalendarum Januarii. — In resurrectione idem omnino B corpus quo nunc induimur, assumemus, nullam mutationem in incorruptibile assumentes ; et e contrario, non corruptibile hoc idem nos corpus assumemus. — Eadem forma resurgemus, et non eadem, sed alia. — Qua ætate quis mortuus est, eadem resurget ; contrarium, non ita, sed pueri in perfecta statura resurgent, et non simul omnes, sed divisim. — Tenue, aerium, ætherium, et spirituale tempore resurrectionis corpus assumemus ; et non hoc, sed terreum, densum, et solidum. Deitatem humana esse forma, et animatam ; et illud ad imaginem corpoream figuram ostendere, qua et homo ad imitationem archetypi conditus est. Angelos habere corpora ejusdem figuræ, qua sunt C hominum, et e divina substantia animam humanam prodiisse. Et his contraria : Deitatem non esse humana forma, nec omnino figuratam, sed neque quidquam aliud prædictorum natura esse. Similiter nec angelos corporeos, sed incorporeos esse, humanamque animam non esse e divina substantia. — Aliud fuisse hominis corpus ante prævaricationem, quod splendidum vocant, et aliud post transgressionem, carneum scilicet, ut nunc est (et hoc sunt pelliceæ tunicæ), quod in resurrectione deponemus. Et e contrario, pellitas (*pelliceas* vetus interpres) tunicas non esse carnem. — Primo resurgent justi, et cum iis omnia animalia, [et post] mille annos vivent, laute comedentes, bibentes, D generantes, et post hæc universalis fiet resurrectio ; et e contrario, neque justorum præcedet resurrectio, neque post mille annos deliciæ, neque generatio erit. — Post resurrectionem in paradiso **288***b* justorum erit commoratio ; et non in paradiso sed in cœlis, et paradisus non in cœlo, nec in terra, sed in iis quæ interjecta sunt.—Superna Jerusalem est paradisus, et in tertio cœlo, et arbores in eo, sensu præditæ sunt, et intellectum habent et rationem, et homo post prævaricationem inde in terram delatus est. Deinde et contrarium. Paradisum

VARIÆ LECTIONES.

[2] ὃν οἱ Ἑ· ς. [3] Νησᾶν A. [4] τελεσθ. ς. [5] αὐτὸ add. A. [6] ἡμῶν ἐστιν οἱ B. [7] τρυφ. καὶ ἐσθ. ς. [8] ὅτι] ὅτι τε A. [9] ὁ om. A.

Digitized by Google

non in tertio esse cœlo, sed in terra. — Bona quæ præparata sunt justis, oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt. Quanquam Hegesippus vir antiquus et apostolicus, libro quinto Commentariorum haud scio an offensus dicit frustra hæc dici, et eos qui hæc dicunt in sacram Scripturam, et contra Christum dicentem : *Beati oculi vestri videntes, et aures vestræ hæc audientes* [g], etc., mentiri. — Damnati peccatores in punitione absolvuntur a malitia, et post absolutionem liberantur a pœna. Quanquam non omnes damnandi liberantur, et absolvuntur, sed aliqui tantum, et hanc esse Ecclesiæ sententiam, neminem e pœna eripi.—Uri et non comburi, est incorruptibiliter corrumpi. Titus autem, episcopus Bostrorum, contra Manichæos scribens, primo libro ait : *Quomodo corruptio suimet corruptio? Semper enim aliud quid corrumpit, non seipsum. Si seipsum corrumperet, principium non habuisset : corrumpetur enim seipsum corrumpens. Fieri enim non potest incorruptibilem corruptionem communi sensu percipi aliquando posse.* Et clarum est hunc sanctum virum in altero sensu dixisse impossibilem esse corruptionem non corruptam, et sanctum Joannem secundum alterum sensum. Hic quidem incorruptibilem esse corruptionem dixit, pro perpetuo vivente, et semper exsistentem; ille vero corruptionem incorruptibilem non esse, hoc est, non posse corruptionem impassibilitatem esse, et incorruptionem, et accidentium servatricem [impassibilitatem]. Sed cum utraque sententia ita se habeat, Gobarus auctor operis differentem sententiam non intelligens, pugnantes quodammodo inter se tradidit conclusiones. — Futurum sæculum octavum est : et contra non octavum, sed nonum est. — Salvatoris nostri Jesu Christi **289***a* corpus tenue erat post resurrectionem, et agile, cœleste, leve, neque tangibile : et ideo intravit clausis januis [h]. Et tangibile et crassum corpus est aliud a tenui : et eo quod est diversæ figuræ et diversæ substantiæ. Hujus contrarium est : Dominum nostrum, Jesum Christum post resurrectionem, nec purum, nec subtile, nec agile corpus habuisse : magica vero arte, non ipsius corporis natura, januis clausis intrasse. — Christus non deposuit carnem post resurrectionem, sed una cum carne in dextra sedet Patris ; et e contrario, veniet judicare vivos et mortuos, non carnem indutus, sed divinum habens corpus. — Non veniet Dominus in secundo adventu, sed nuda divinitate. Hoc vero Gobarus caput constituens, et testimonia adducens Titi episcopi Bostrorum, milleque alia habens quæ adducere posset testimonia, Dominum Jesum Christum in sola divinitate venturum, omnia omisit, et nullius meminit, ubique præsultantem suam impietatem,

A δεισος οὔτε ἐν τῷ οὐρανῷ οὔτε ἐπὶ τῆς[10] γῆς, ἀλλὰ τούτων μεταξύ.—Ὡς ὁ παράδεισος ἡ ἄνω ἐστὶν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐν τῷ τρίτῳ ἐστὶν οὐρανῷ, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ξύλα νοερά τέ εἰσι καὶ σύνεσιν ἔχουσι καὶ λόγον, καὶ ὡς ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν παράβασιν ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν γῆν κατηνέχθη. Εἶτα καὶ τὸ ἀντικείμενον, ὅτι ὁ παράδεισος οὐκ ἔστιν ἐν τῷ τρίτῳ οὐρανῷ, ἀλλ' ἐπὶ τῆς γῆς. — [472 H.] Ὅτι τὰ ἡτοιμασμένα τοῖς δικαίοις ἀγαθὰ οὔτε ὀφθαλμὸς εἶδεν, οὔτε οὖς ἤκουσεν, οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη. Ἠγήσιππος μέντοι, ἀρχαῖός τε ἀνὴρ καὶ ἀποστολικὸς, ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν Ὑπομνημάτων, οὐκ οἶδ' ὅ τι καὶ[11] παθὼν, μάτην μὲν εἰρῆσθαι ταῦτα λέγει, καὶ καταψεύδεσθαι τοὺς ταῦτα φαμένους, τῶν τε θείων Γραφῶν καὶ τοῦ Κυρίου λέγοντος· *Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν οἱ* B *βλέποντες, καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν τὰ ἀκούοντα*, καὶ ἑξῆς. — Ὅτι οἱ ἐν τῇ κολάσει παραδιδόμενοι τῶν ἁμαρτωλῶν καθαίρονται τῆς κακίας ἐν αὐτῇ, καὶ μετὰ τὴν κάθαρσιν ἀπολύονται τῆς κολάσεως. Εἶτα καὶ ὅτι[12] οὐ πάντες οἱ παραδοθέντες τῇ κολάσει καθαίρονται καὶ ἀπολύονται, ἀλλά τινες· καὶ ὅτι, ὅπερ ἐστὶν ἀληθὲς τῆς Ἐκκλησίας φρόνημα, οὐδεὶς ἀπολύεται τῆς κολάσεως.—Ὅτι τὸ καίεσθαι καὶ μὴ κατακαίεσθαι φθορὰν ἐστιν ἄφθαρτον φθείρεσθαι. Τίτος δὲ ὁ ἐπίσκοπος Βόστρων, κατὰ Μανιχαίων γράφων, ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ φησί· *Πῶς ἂν εἴη φθορὰ ἑαυτῆς ἡ φθορά; Πάντως γὰρ ἕτερόν τι φθείρει, οὐχ ἑαυτήν. Εἰ δὲ ἑαυτὴν ἔφθειρεν, οὐδὲ τὴν* C *ἀρχὴν ἂν ὑπέστη· φθαρήσεται γὰρ ἑαυτὴν μᾶλλον φθείρουσα ἢ οὖσα· φθορὰν γὰρ ἄφθαρτον ἀδύνατον κατά γε τὰς κοινὰς ἐννοίας ἐπινοηθῆναί ποτε.* Καὶ δῆλον ὅτι ὁ μὲν ἱερὸς οὗτος ἀνὴρ καθ' ἑτέραν ἔννοιαν εἶπεν ἀδύνατον εἶναι τὴν φθορὰν ἄφθαρτον, ὁ δὲ θεσπέσιος Ἰωάννης καθ' ἑτέραν· ὁ μὲν γὰρ τὴν φθορὰν ἄφθαρτον εἶπεν, ἀντὶ τοῦ διαιωνίζουσαν καὶ διὰ παντὸς γινομένην, [896 R.] ὁ δὲ τὴν φθορὰν ἄφθαρτον μὴ εἶναι, τουτέστι[13] μὴ δύνασθαι τὴν φθορὰν ἀπάθειαν εἶναι καὶ ἀφθαρσίαν καὶ σωστικὴν τῶν ὑποκειμένων[14]. Ἀλλ' οὗτος ἐχούσης ἑκατέρας διανοίας, ὁ πατὴρ τῆς παρούσης σπουδῆς Γόβαρος, τὴν διάφορον ἔννοιαν οὐ συνιεὶς, ὡς ἀντικειμένας ἀλλήλαις παρέθηκε τὰς φωνάς.—Ὅτι ὁ μέλλων αἰὼν ὄγδοός ἐστι· καὶ τὸ ἀντικείμενον, ὡς οὐκ ὄγδοος, ἀλλ' ἕνατος.—Ὅτι τὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι- D στοῦ σῶμα λεπτομερὲς μετὰ τὴν ἀνάστασιν γέγονε καὶ πνευματικὸν καὶ οὐράνιον καὶ κοῦφον καὶ μηδὲ ὁποπίπτον ἁφῇ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ[15] τῶν θυρῶν εἰσῆλθε κεκλεισμένων· καὶ ὡς τὸ ἁπτὸν καὶ παχυμερὲς σῶμα ἕτερόν ἐστι παρὰ τὸ λεπτομερὲς, καὶ ἀντίτυπον, καὶ οὐσίας διαφόρου. Καὶ τοῦ εἰρημένου τὸ ἀντικείμενον, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ[16] Χριστὸς μετὰ τὴν ἀνάστασιν οὔτε ἀνέπαφον οὔτε λεπτομερὲς οὔτε πνευματικὸν εἶχε σῶμα, κατὰ θαυματουργίαν δὲ καὶ οὐ τῇ τοῦ σώματος φύσει τῶν θυρῶν εἰσῆλθε κ-

[g] Matth. XIII, 16. [h] Joan. XX, 26.

VARIÆ LECTIONES.

[10] τῆς om. A. [11] καὶ om. B. [12] εἶτα καὶ ὅτι A : καίτοι ς. [13] ante τουτέστι cum B omisi hæc : τουτέστι μὴ δύνασθαι τὴν φθορὰν ἄφθαρτον μὴ εἶναι. [14] ὑποκειμένων ἀπάθειαν. Ἀλλ' ς. [15] καὶ ante τῶν om. B. [16] ὁ add. A.

Digitized by Google

κλεισμένων.—Ὅτι ὁ Χριστὸς οὐκ ἀπέθετο τὴν σάρκα μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἀλλὰ μετὰ τῆς σαρκὸς ἐν δεξιᾷ καθέζεται τοῦ Πατρός· καὶ ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, ὡς ἐλεύσεται [473 H.] μὲν κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὐκέτι δὲ σάρκα ἔχων, ἀλλὰ θεοειδέστερον σῶμα. — Ὅτι οὐ μετὰ σαρκὸς, ἀλλὰ γυμνῇ τῇ θεότητι κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν ὁ Δεσπότης παραγίνεται. Τοῦτο δὲ θέμενος ὁ Γόβαρος εἰς κεφάλαιον, καὶ χρήσεις παραγαγὼν Τίτου ἐπισκόπου Βόστρων, μυρίας ἔχων ἑτέρας συναγαγεῖν αἱ κατασκευάζουσι τὸ μὴ[17] γυμνῇ τῇ θεότητι παραγενέσθαι τὸν Δεσπότην Χριστὸν, πάσας παρῆκε καὶ οὐδεμιᾶς ἐμνήσθη, πανταχοῦ προπηδῶσαν αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ἐπιδεικνὺς τὴν ἀσέβειαν, ἥτις ἐν τῇ ἀπαρνήσει τῆς σαρκὸς μίαν φύσιν δογματίζειν ἀναιδεύεται.—Ὅτι τὸ ἀπαθὲς καὶ ἄτρωτον καὶ ἀθάνατον σῶμα ἑτεροούσιόν[18] ἐστι καὶ ἑτερογενὲς τῷ ἡμετέρῳ σώματι· καὶ ὅτι τὰ φθαρτὰ[19] καὶ θνητὰ εἰς ἀφθαρσίαν καὶ ἀθανασίαν μεταβάλλοντα τὴν κατ' οὐσίαν τροπὴν ἐπιδέχεται.—Ὅτι ἕκαστος ὅρος μένων ἐντελὴς τὴν τῶν ὁριστῶν διασώζει φύσιν· εἰ δέ τις τούτου ἀφέλοι τι ἢ προσθήσει, τὸ ὁριστὸν διαλύεται. Ταῦτα τοίνυν τὰ δύο κεφάλαια, ὥσπερ καὶ τὰ μικρῷ[20] πρόσθεν εἰρημένα, μονομερῶς καὶ οὐκ ἐξ ἑκατέρου τῶν ἀντικειμένων τὰς χρήσεις ἐδέξαντο.—Ὅτι ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ὅλος ἐστὶν ἐν τῷ παντὶ καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν, καὶ ὅλος ἐστὶν[21] ἐν τῷ σώματι ὃ καθ' ὑπόστασιν ἥνωσεν ἑαυτῷ· καὶ ἁπλῶς ἡ τῆς θεότητος οὐσία καὶ φύσει καὶ τῇ δυνάμει καὶ τῇ ἐνεργείᾳ πάντα πληροῖ, καὶ δι' ἑκάστου τῶν ὄντων δίεισι τῇ πρὸς τὸ πᾶν ἀνακράσει. Καὶ ὅτι οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐκτός ἐστι[22] τοῦ παντὸς κατ' οὐσίαν, ἐν πᾶσι δέ ἐστι ταῖς ἑαυτοῦ δυνάμεσιν. —Ὅτι πρὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως καὶ ἀγγέλους ὁ Θεὸς ἔκτισε· καὶ ὅτι οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἐν τῇ πρώτῃ τῆς κοσμογενείας ἡμέρᾳ.—Ὅτι οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ δαίμονες σώμασιν ἥνωνται, καὶ ὅτι οὐδέτεροι αὐτῶν σώμασι ἥνωνται.—Ὅτι οἱ ἄγγελοι καὶ αἱ λογικαὶ ψυχαὶ καὶ πάντα τὰ νοερὰ κτίσματα φύσει καὶ κατὰ φύσιν εἰσὶν ἄφθαρτα· καὶ ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, ὅτι οὐ φύσει, ἀλλὰ χάριτί εἰσιν ἀθάνατοι, φύσει δὲ μόνος ὁ Θεός.

[897 R.] Ὅτι οἱ ἄγγελοι κατελθόντες ἐκ τῶν οὐρανῶν εἰς τὴν γῆν σάρκα[23] τε ἔσχον καὶ παιδοποιὰ μόρια, καὶ ταῖς γυναιξὶν ὁμιλήσαντες τοὺς γίγαντας ἐγέννησαν, καὶ ἐδίδαξαν αὐτοὺς τέχνας τε καὶ κακοτεχνίας· οἱ δὲ γίγαντες ἀλόγοις μιγέντες ἐγέννησαν τερατώδεις ἀνθρώπους καὶ δαιμόνια ἄρρενά τε καὶ θήλεα· κολάζονται δὲ οἱ ἄγγελοι ἐκεῖνοι ἔνθα τῆς γῆς πῦρ ἀναδίδοται καὶ θερμὰ ὕδατα· καὶ ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἁμαρτωλῶν δαιμόνια γίνονται. Καὶ τοὐναντίον, ὅτι ἄσαρκοι ὄντες οἱ ἀποστατήσαντες ἄγγελοι οὐ δι' ἑαυτῶν, ἀλλὰ διὰ μέσων ἀνθρώπων ἐμίγησαν ταῖς γυναιξὶ, μᾶλλον δὲ οὔτε δι' ἑαυτῶν οὔτε διὰ μέσων ἀνθρώπων· καὶ ὅτι οὐ μεταβάλλουσιν[24] αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαὶ εἰς δαιμόνια. — [474 H.] Ὅτι ὁ οὐρανὸς σφαιρικός ἐστι καὶ κύκλῳ[25] κινεῖται· καὶ ὅτι οὔτε[26] σφαιρικὸς ἐστιν οὔτε[27] κύκλῳ κινεῖται. — Ὅτι τὸ εἰρημένον, *Πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος*, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦν· καὶ ὅτι οὐ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦν, ἀλλὰ τὸ ἓν τῶν τεσσάρων στοιχείων. — Ὅτι ἡ κυριακὴ ἡμέρα ἡ αὐτή ἐστιν ἡ[28] ὀγδόη καὶ πρώτη·

A quæ in negando, carnis unam naturam esse, impudens est, ostendens. — Corpus impassibile, invulnerabile, et immortale, alterius est substantiæ et generationis quam corpus nostrum : et mortalia in incorruptionem et immortalitatem transeuntia, mutationem substantiæ admittunt. —Definitio unaquæque perfecta manens, definitorum conservat naturam : si quis vero ab illo aliquid sustulerit, eive addiderit, definitum dissolvitur. Hæc duo igitur capita, quemadmodum et parva illa prius dicta, ex una parte tantum, et non ex utraque oppositorum testimoniis muniuntur. Deus Verbum totus est in omni, et super omne, et totus est corpore quod sibi hypostatice adunivit, et simpliciter divinitatis substantia tum natura, cum virtute et operatione, omnia complet, et per singula creata communicando se ad universum transit. Et non ita. Deus sua substantia est extra universum, in omnibus vero suis est virtutibus. — Ante mundi creationem Deus angelos creavit. Et non sic, sed primo die quo mundum fecit.— **289** *b* Angeli et dæmones corporibus uniuntur, et contra, neutri horum corporibus uniuntur.— Angeli et rationales animæ, et omnes creaturæ intelligibiles, natura ipsa, et secundum naturam incorruptibiles et immortales sunt. Et e contrario, non natura, sed gratia sunt immortales; natura vero solus Deus.

C Angeli descendentes e cœlo in terram, carnem habuerunt, et genitalia, et cum mulieribus commisti gigantes procrearunt : et docuerunt illos artes et malas artes. Gigantes vero cum brutis congredientes, homines prodigiosos genuere, et dæmones tam virili quam muliebri specie. Illi angeli puniuntur, ubi terrarum ignis editur atque erumpit, et calida aqua. Animæ peccatorum dæmonia sunt. Et contra omnes angeli rebelles, cum sine carne fuerint non per se, sed usi hominibus velut instrumentis, congressi sunt cum feminis; at potius neque per se, neque hominibus usi velut mediis, et non mutantur hominum animæ in dæmonia. — Cœlum rotundum est, neque in orbem vertitur. Et non est rotundum, et in orbem vertitur. — Hoc quod dictum : *Spiritus* D *Domini ferebatur super aquas*[1], hic Spiritus sanctus fuit; et contra Spiritus sanctus non fuit, sed unum e quatuor elementis. — Dies Dominicus idem est, et octavus et primus; et non sic. — Animæ hominum sunt corpora intelligibilia, et eadem figura sunt, qua forma exterior corporis; et e contrario, incorporea est

[1] Gen. 1, 2.

VARIÆ LECTIONES.

[17] μὴ add. A. [18] ἑτερούσιον ς. [19] φθαρτὰ καὶ add. A. [20] μικρὰ ς. [21] ἐστὶν ὁ ἐν ς [22] ἐστὶν ἐκτὸς ς. [23] σάρκας A. [24] μεταβάλλουσιν A : μεταβάλλονται ς. cf. col. 1100 B et C. [25] καὶ κύκλῳ A : οὔτε κύκλῳ ς. [26] ὅτι οὔτε A : ὅτι οὐ ς. [27] οὔτε A : καὶ ς. [28] ἡ om. A.

Digitized by Google

anima, et corporeis non subjicitur figuris. — Animæ hominum ante mundi constitutionem fuerunt, et cœlis in corpora transierunt, ut Moses et prophetæ, Socrates, Plato, Joannes Baptista, apostolorumque animæ, et ipsa etiam Christi. Et econtrario, non ante corpora in cœlo erant hominum animæ, sed in corporis ortu substiterunt. Ante fuit corpus, deinde anima : vel potius, nec prius sunt, nec post sunt, sed simul existunt. Corpus Adami fecit Deus e terra : et non e terra, sed ex aqua et vento.—Spiraculum quod Deus inspiravit in faciem Adami temporarium fuit, nec ut æternus Spiritus; et non temporarium fuit, sed animus **290***a* immortalis.— Temporarium spiraculum non fuit, neque anima, sed mens, ut e tribus partibus homo constituatur, mente, anima et corpore. Et nihil dictorum fuit inspiratum illud spiraculum, sed Spiritus sanctus. Et non ipse fuit anima, neque mens appellatus, sed creans animam.—Terra, aqua, et reliqua elementa mutantur in fructus, et plantas, et cibus in corpora et nervos, et reliqua membra corporis. Et e contrario : terra non convertitur in plantas, et fructus, nec alimentum in corpus nostrum.—Post mortem anima neque corpus, neque sepulcrum excedit. Et e contrario, non manet cum corpore anima, neque in sepulcro. Hic mille testimoniis abundans Gobarus, Severiani solum Gabalorum antistitis, et Irenæi adhibuit.—Omne generatum corruptibile est et mortale, voluntate Dei manet insolubile et incorruptibile. Et e contrario, natura corruptum non potest incorruptibile esse voluntate Dei. Contraria enim docet sibi hoc asserens, et impossibilitatem Creatori assignat. Ad hanc opinionem confirmandam testimonium adducit Justini Martyris, libro quo gentium errores refutat, et contra Platonis argumentum dicentis : *Cum facti estis, immortales non estis, neque omnino indissolubiles; neque igitur dissolvemini, nec moriemini morte, nacti legem, quæ mea voluntate fortior est.* Ipse quidem Martyr Platonicum arguens sophisma ostendit Platonem Creatorem inducere, quasi contra se ipsum loquatur et nullam consequentiam dictis adhibeat : vel enim necesse est omne generatum corruptibile esse secundum priorem definitionem, vel eum dicendo omne generatum corruptibile esse mentiri. Gobarus, gentile argumentum evertens nititur ad Ecclesiæ opinionem traducere.

καὶ ὅτι οὐχί. — Ὅτι σώματά εἰσι νοερὰ αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαὶ, καὶ διατετυπωμέναι κατὰ τὸ φαινόμενον ἔξωθεν τοῦ σώματος σχῆμα· καὶ ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, ὅτι ἀσώματός ἐστιν ἡ ψυχὴ καὶ σωματικοῖς οὐχ ὑπόκειται τύποις. — Ὅτι αἱ ψυχαὶ πρὸ τῆς τοῦ κόσμου ὑπέστησαν καταβολῆς, καὶ ὅτι ἐκ τῶν οὐρανῶν εἰς τὰ σώματα κατέβησαν[29], ὥσπερ Μωσῆς καὶ οἱ προφῆται καὶ Σωκράτης καὶ Πλάτων καὶ ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης καὶ τῶν ἀποστόλων αἱ ψυχαὶ, ἀλλὰ καὶ αὐτή γε ἡ τοῦ Κυρίου. Καὶ ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, ὅτι πρὸ τῶν σωμάτων οὐκ ἦσαν αἱ ψυχαὶ ἐν οὐρανῷ, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ σώματος γενέσει ὑπέστησαν, προϋπάρχει μέντοι γε[30] τὸ σῶμα, εἶτα ἡ ψυχή· ἢ[31] μᾶλλον, ὅτι οὔτε προϋπάρχουσιν οὔτε μεθυπάρχουσιν, ἀλλὰ συνυπάρχουσιν ἀλλήλαις. — Ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Ἀδὰμ ἀπὸ γῆς ἔπλασεν ὁ Θεός· καὶ ὅτι οὐκ ἀπὸ γῆς, ἀλλ' ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος. — Ὅτι ἡ πνοὴ, ἣν ἐνεφύσησεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀδὰμ, πρόσκαιρος ἦν καὶ οὐχ ὡς τὸ Πνεῦμα αἰώνιον· καὶ ὅτι οὐ πρόσκαιρος ἦν, ἀλλὰ ψυχὴ ἀθάνατος. — Ὅτι οὐ, πρόσκαιρος ἦν οὔτε ψυχὴ, ἀλλὰ νοῦς, ὡς ἐκ τριῶν συγκεῖσθαι μερῶν τὸν ἄνθρωπον, νοῦ τε καὶ ψυχῆς καὶ σώματος· καὶ ὅτι οὐδὲν τῶν εἰρημένων ἦν ἡ ἐμφυσηθεῖσα πνοὴ, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ οὐκ αὐτὸ ψυχὴ οὐδὲ νοῦς χρηματίσαν, ἀλλὰ δεδημιουργηκὸς τὴν ψυχήν. — Ὅτι ἡ γῆ καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὰ λοιπὰ στοιχεῖα μεταβάλλει εἰς τοὺς καρποὺς καὶ τὰ φυτὰ, καὶ ἡ τροφὴ εἰς σάρκα καὶ νεῦρα καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος· καὶ ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, ὅτι οὐ μεταβάλλει ἡ γῆ εἰς τὰ[32] φυτὰ καὶ τοὺς καρποὺς, οὔτε ἡ τροφὴ εἰς τὸ ἡμέτερον σῶμα. Ὅτι μετὰ θάνατον ἡ ψυχὴ οὔτε τοῦ σώματος οὔτε τοῦ τάφου χωρίζεται· καὶ ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, ὅτι οὐ παραμένει τῷ σώματι ἡ ψυχὴ οὔτε τῷ τάφῳ. Ἐνταῦθα δὲ μυρίων εὐπορῶν ὁ Γόβαρος χρήσεων, Σεβηριανοῦ μόνου τοῦ Γαβάλων καὶ Εἰρηναίου παρέθηκε χρήσεις. — Ὅτι πᾶν γενητὸν φθαρτόν ἐστι καὶ θνητὸν, βουλῇσει δὲ Θεοῦ διαμένει ἄλυτον καὶ ἄφθαρτον. Καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὅτι τὸ φύσει φθαρτὸν οὐ δύναται ἄφθαρτον εἶναι βουλήσει Θεοῦ. Ἐναντία γὰρ [900 R.] δοξάζει ἑαυτῷ ὁ τοῦτο λέγων, καὶ ἀδύνατα χαρίζεται τῷ Δημιουργῷ. Ταύτης δὲ τῆς δόξης χρῆσιν μὲν παρέθηκεν [475 H.] ἐκ τοῦ μάρτυρος Ἰουστίνου· τῷ δὲ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν μὲν δόξαν συνενήνεκτο μάχη, καὶ τοῦ Πλάτωνος ἔλεγχος κατεσκευάζετο εἰρηκότος, *Ἐπείπερ*[33] *ἐγένεσθε, ἀθάνατοι μὲν οὐκ ἔστε οὐδὲ ἄλυτοι πάμπαν, οὔτοι*[34] *γε μὴν λυθήσεσθε οὐδὲ τεύξεσθε θανάτου μοίρης, τῆς ἐμῆς βουλήσεως ἰσχυροτέρου δεσμοῦ*[35] *λαχόντες*. Καὶ ὁ μὲν μάρτυς, τὸ Πλατωνικὸν διελέγχων σόφισμα, ἐπιδείκνυσι τὸν Πλάτωνα τόν τε εἱρμὸν ἀκολουθίας οὐδένα τοῖς εἰρημένοις ἁρμόζοντα· ἢ γὰρ ἀνάγκη πᾶσα τὸ γενητὸν φθαρτὸν εἶναι κατὰ τὸν πρότερον ὅρον, ἢ ψεύδεσθαι λέγοντα πᾶν τὸ γενόμενον φθαρτὸν εἶναι. Ὁ δὲ Γόβαρος τὸν Ἑλληνικὸν ἔλεγχον εἰς ἀνατροπὴν ἐκβιάζεται χρῆσθαι τοῦ φρονήματος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ.

Hæc igitur priora capita duobus et contrariis testimoniis, ut putavit, adornans, ad ea quæ unius partis tantum sunt descendit. Et primo quidem dicit,

Τὰ τοίνυν εἰρημένα κεφάλαια διπλαῖς καὶ ἀντικειμέναις χρήσεσιν, ὡς ἐνόμιζε, κατασκευάζων, ἐπὶ τὰ μονομερῆ πάλιν μεταβαίνει. Καὶ πρῶτον μέν

VARIÆ LECTIONES.

[29] μετέβησαν ς. [30] γε om. A. [31] ἢ] καὶ B. [32] εἰς τὰ A : εἰς σάρκα καὶ νεῦρα καὶ τὰ ς. [33] ἐπείπερ] Timæi p. nostræ edit. 45,6. [34] οὔτοι B, οὔτι A : οὔτε ς. [35] θεσμοῦ ς.

Digitized by Google

φησιν, ὅπερ ἐστὶ τῆς ὅλης συντάξεως η' καὶ λ' κεφάλαιον [36], ὅπως ἐδόξασε περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐνανθρωπήσεως ὁ ἐν ἁγίοις Εὐστάθιος, ὁ τῆς Ἀντιοχείας ἀρχιερωσύνης προεδρεύσας, ἐφεξῆς δὲ ὅπως ὁ ἁγιώτατος Κύριλλος, ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀρχιερεύς· καὶ ὅπως ἐνόησαν οἱ τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι τὸ, *Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι, οὐδὲ ὁ Υἱὸς, εἰ μὴ ὁ Πατήρ*, καὶ ὅπως τοῦτο Σεβῆρος ἐνόησεν.

A quod totius opusculi caput est tricesimum octavum, quomodo de Domini incarnatione beatus Eustathius Antiochenus antistites docuerit, et ut beatus **290***b* Cyrillus Alexandrinus, et qua ratione hoc doctores Ecclesiæ intellexerint : *De die illo, vel hora nemo scit, neque angeli, neque Filius, nisi Pater* [l]; et quemodo hoc Severus intellexerit.

Ταῦτα μονομερῶς διελθὼν τὰ κεφάλαια μεταβαίνει πάλιν ἐπὶ τὴν διπλῆν προχομιδὴν τῶν χρήσεων, καὶ ποιεῖται κεφάλαιον β' καὶ μ' ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ [37] Χριστὸς ἐγαλακτοτροφήθη ἐκ τῆς Θεοτόκου Μαρίας, καὶ ὅτι οὐκ ἐγαλακτοτροφήθη. — Ὅτι τὸ, *Ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων ἐστὶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ*, περὶ ἑαυτοῦ εἶπεν ὁ Σωτὴρ· καὶ ὅτι οὐ περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ περὶ Ἰωάννου τοῦ εὐαγγελιστοῦ. — Ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς λ' ἐνιαυτῶν ὑπάρχων ἐσταυρώθη· καὶ ὅτι οὐ λ', ἀλλὰ γ' καὶ λ'· καὶ ὅτι οὐ γ' καὶ λ', ἀλλὰ μ'· καὶ ὅτι οὔτε [38] λ', ἐτῶν οὔτε μ' μόνον, ἀλλὰ καὶ πλέον, οὐ πολὺ τῶν ν' ἀφεστηκώς. — Ὅτι ἐν ᾧ καιρῷ παρέδωκε τοῖς μαθηταῖς ὁ Κύριος τὸ τῆς καινῆς διαθήκης μυστήριον, τὸ νομικὸν ἔφαγε πάσχα· καὶ ὅτι οὐκ ἔφαγε τηνικαῦτα τὸ νομικὸν πάσχα. — Ὅτι ὁ χαλκοῦς ὄφις, ὃν ὕψωσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ ὁ Μωσῆς, τύπος ἦν τοῦ Δεσπότου· καὶ ὅτι οὐχὶ τύπος, ἀλλὰ ἀντίτυπος. — Ὅτι ὁ τὸ ὠτίον ἀπικόψας τοῦ δούλου τοῦ ἀρχιερέως Θωμᾶς ἦν· καὶ ὅτι οὐχὶ Θωμᾶς ἦν, ἀλλὰ Πέτρος. — Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους ἡ θεότης ἐχωρίσθη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ· [476 H.] καὶ ὅτι οὔτε τῆς ψυχῆς οὔτε τοῦ σώματος ἡ θεότης ἐχωρίσθη. — Ὅτι λύτρον ἀντὶ τοῦ κατεχομένου ἀνθρώπου τῷ ἐχθρῷ τὸ οἰκεῖον ὁ Σωτὴρ ἔδωκεν αἷμα, τοῦ ἐχθροῦ τοῦτο αἱρησαμένου· καὶ τὸ ἀντικείμενον, ὡς οὐχὶ τῷ ἐχθρῷ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ προσήνεγκε τοῦτο. — Ὅτι κρεῖσσον καὶ θαυμασιώτερον τῆς ἐν τῷ ὄρει μεταμορφώσεως ἀνέστη ὁ Χριστός· καὶ ὅτι οὐ μετεστοιχείωσεν ἀναστὰς τὸ σῶμα πρὸς δόξαν τὴν αὐτῷ κεχρεωστημένην, ἀλλὰ τοιοῦτον ἔδειξεν, οἷον ἦν καὶ πρὸ τοῦ θανάτου. Καὶ τοῦτο μὲν λέγει Κύριλλος, τὸ δὲ ἀντίθετον ὁ Ἀλεξανδρείας Διονύσιος.

Hæc capita unius opinionis prosequens descendit iterum ad ea quæ duplices opiniones continent, et caput constituit. Dominus noster Jesus Christus lacte e beata Virgine nutritus est, et non lacte nutritus est.— *Minimus in regno cœlorum major est Joanne Baptista* [k], de se ipso dixit Salvator ; et non de se ipso, sed de Joanne evangelista.—Dominus noster Jesus Christus tricesimo ætatis anno crucifixus est, et non tricesimo, sed tricesimo tertio. Et non tricesimo tertio, sed quadragesimo ; et nec tricesimo tertio, nec etiam solum quadragesimo, sed amplius, non multum a quinquagesimo distans.—Eo tempore quo Jesus Christus tradidit discipulis novi Testamenti mysterium, pascha secundum legem comedit, et quod tunc non comederit pascha legale.—Æneus serpens quem Moses in eremo erexit, typus fuit Christi, et non typus, sed antitypus.—Fuit Thomas, qui servo summi sacerdotis auriculam amputavit; et non fuit Thomas, sed Petrus.—Tempore passionis deitas e corpore Christi discessit, et non discessit ab anima nec a corpore.—Salvator lytrum pro humano genere comprehenso, proprium inimico sanguinem dedit, inimico hunc eligente. Et e contrario, non inimico, sed Deo Patri hunc obtulit. — Gloriosius et admirabilius Christus resurrexit quam in monte transfiguratus est. Et resurgens non mutavit corpus in gloriam sibi debitam, sed tale monstravit quale erat ante mortem. Et hoc quidem dicit Cyrillus, sed contrarium Dionysius Alexandrinus.

[901 R.] Ὅτι ἐν τῇ δωδεκάτῃ τοῦ πρώτου μηνὸς ἤλειψε τὸν Κύριον ἡ Μαρία [39] μύρῳ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, ἐν δὲ τῇ ιγ' τὸ μυστικὸν δεῖπνον ὁ Κύριος παραδίδωσι τοῖς μαθηταῖς, ἐν δὲ τῇ ιδ' τὸ σωτήριον ὑπέστη πάθος, ἐν δὲ τῇ ιε' ἐκ νεκρῶν ἀνέστη, καὶ τῇ ις' [40] ἀνελήφθη· ἢ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τῇ μὲν ιδ' τὸ μυστικὸν ἔφαγε δεῖπνον, τῇ δὲ ιε' ἐσταυρώθη, ἀνέστη δὲ τῇ ις' [41]· ἢ ὅτι οὐδὲ τοῦτο, ἀλλ' ὅτι τριήμερος μὲν καὶ ἐν τῇ Κυριακῇ γέγονεν ἡ τοῦ Κυρίου ἀνάστασις, καὶ μετὰ μ' ἡμέρας ἀνελήφθη.

Duodecimo primi mensis Christum Maria in domo Simonis leprosi unguento unxit, et decimo tertio Christus sacram cœnam discipulis dedit. Decimo quarto salutarem passionem subiit. Decimo quinto resurrexit a mortuis, et decimo sexto assumptus est. Vel non **291***a* ita : sed decimo quarto sacram cœnam manducavit, decimo quinto crucifixus est, decimo sexto resurrexit. Vel neque hoc, sed post triduum, et in Dominica facta est resurrectio, et post quadraginta dies assumptus est.

Ὅτι ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς ε', ὅτε τὸ μυστικὸν δεῖπνον ὁ Κύριος παρεδίδου τοῖς μαθηταῖς, τότε τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐτέθυτο.

A vespera quinta cum Dominus cœnam discipulis dedit, tunc corpus suum sacrificavit.

[l] Marc. XIII, 32. [k] Luc. VII, 28.

VARIÆ LECTIONES.

[36] κεφάλαια ς. [37] ὁ et τὸ et alterum ὁ add. A. [38] οὔτε B : οὐ ς. [39] cf. Suicer. Thess. I, p. 386. [40] ις'] ἑξακαιδεκάτῃ B. [41] ις'] ἑξακαιδεκάτῃ B.

Digitized by Google

Hactenus quidem de communibus doctrinis Ecclesiæ et quæstionibus per omnia fere capita disseruit, plerumque per contraria testimonia alteram contradictionis partem confirmans, pauca vero unius opinionis testimoniis confirmans. Hinc autem quædam capita particularia numero octodecim tractat, ut : Quales opiniones habuerit Severus de sanctis Ecclesiæ sacerdotibus? et quomodo sentiat de iis quæ dicta sunt a Cyrillo et Joanne in epistola ad Thomam Germaniceæ episcopum? et quod ea quæ dicta sunt de restauratione rerum a Gregorio Nysseno non probet, neque Papiam episcopum Hierapolitanum, et martyrem, nec sanctum Irenæum Lugdunensem, ubi dicunt regnum cœlorum esse fruitionem quamdam ciborum sensibilium.

A Μέχρι μὲν οὖν τούτων περὶ τῶν κοινῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων τε καὶ ζητημάτων μικροῦ διὰ πάντων τῶν κεφαλαίων ἐποιεῖτο τὸν λόγον, τὰ πλεῖστα μὲν δι' ἀντικειμένων χρήσεων ἑκάτερον μέρος τῆς ἀντιθέσεως ἐπικουρῶν, ὀλίγα δὲ καὶ μονομερέσι μαρτυρίαις ἐπιβεβαιῶν. Ἐντεῦθεν δὲ περί τινων ἰδικῶν κεφαλαίων τὸν ἀριθμὸν ὀκτωκαίδεκα διαλαμβάνει, οἷον τίνας εἶχεν ὑπολήψεις Σεβῆρος περὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ὁσίων μυσταγωγῶν; καὶ ὅπως διετέθη πρὸς τὰ εἰρημένα παρὰ Κυρίλλου καὶ Ἰωάννου ἐν τῇ πρὸς Θωμᾶν τὸν ἐπίσκοπον Γερμανικείας; καὶ ὅτι τῷ ἐν ἁγίοις Γρηγορίῳ, τῷ ἐπισκόπῳ Νύσσης, τὰ εἰρημένα περὶ ἀποκαταστάσεως οὐκ ἀποδέχεται, οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ Παπίαν τὸν Ἱεραπόλεως ἐπίσκοπον καὶ μάρτυρα, οὐδὲ Εἰρηναῖον τὸν ὅσιον ἐπίσκοπον Λουγδούνων, ἐν οἷς λέγουσιν αἰσθητῶν τινων βρωμάτων ἀπόλαυσιν εἶναι τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν.

Divus Basilius sanctum Dionysium Alexandrinum in locis multis non admittit, maxime ubi Arianorum hæresim confirmat. Defendit illum non ut impia sentientem, sed quod nimio Sabellium oppugnandi studio verbo tenus in contrariam deflexerit opinionem. Quin et de Spiritu sancto impia illum verba fundere. — Magnus Athanasius hunc Dionysium defendit : *Dionysius*, inquit, *nunquam sensit cum Arianis, nec veritatem ignoravit, nec ab aliis episcopis impietatis damnatus est, nec Arianas voces locutus est, tanquam docendo.* Quin et Theodoretus eadem de hoc Dionysio habet. — Apponit ad hæc testimonia, et quomodo Theophilus et cum eo tota synodus erga beatum Joannem Chrysostomum affecta fuerit. — Qualem habuerint opinionem de beato Joanne Chrysostomo episcopo Constantinopolitano Cyrillus et Atticus. — Quid senserit sanctus Isidorus Pelusiota de Theophilo et Cyrillo Alexandriæ episcopis, deque Joanne Chrysostomo; illos **291**[b] odii erga Joannem Chrysostomum accusavit, hunc vero laudavit et coluit. — Severus, impulsus ut beatum Isidorum reprehenderet, non inventa causa aliqua, affingit illi quod cum Origene senserit, etsi idem iterum per sese, a veritate superatus id revocet. — Ad hæc qualem opinionem habuerit Hippolytus et Epiphanius de Nicolao e septem diaconis uno : et quod valide illum condemnent. — Divinus Ignatius et Clemens Stromateus, Eusebius Pamphili, Theodoretus Cyri episcopus Nicolaitarum damnant hæresim, sed ipsum Nicolaum talem fuisse negant. — Hippolytus et Irenæus epistolam Pauli ad Hebræos dicunt non esse illius. Clemens quidem, et Eusebius, aliorumque Patrum consessus hanc etiam aliis adnumerant, et aiunt hunc Clementem hanc ex Hebræo transtulisse. — Origenem et Theognostum magnus ille Athanasius Alexandrinus in multis libris admittit. Et Titus Bostrorum, et Gregorius Theologus in epistolis eumdem Philocalum nominat. Et Nyssenus laudabiliter ejus mentionem facit, et

B Ὅτι Βασίλειος ὁ ἐν ἁγίοις τὸν ἐν ἁγίοις Διονύσιον Ἀλεξανδρείας οὐκ ἐν πολλοῖς ἀποδέχεται, μάλιστα δὲ ἐν οἷς τὸ Ἀρειανῶν ἔθνος ἐπερείδεται. Ἀπολογεῖται δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ ὡς οὐκ ἀσεβεῖ γνώμῃ, μάχῃ δὲ τῇ πρὸς Σαβέλλιον εἰς τὴν ἀντίθετον κατὰ τοὺς λόγους περιτραπῆναι δυσφημίαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ Πνεύματος οὐκ εὐαγεῖς αὐτὸν ἀφεῖναι φωνάς. — Ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς Διονυσίου ὑπεραπολογεῖται· *Τὰ γὰρ Ἀρείου*, φησί, *Διονύσιος οὔτε ἐφρόνησέ ποτε, οὔτε ἠγνόησε* [477 H.] *τὴν ἀλήθειαν· οὔτε γὰρ ὑφ' ἑτέρων ἐπισκόπων ἐπ' ἀσεβείᾳ κατεγνώσθη, οὔτε τὰς Ἀρειανικὰς φωνὰς ἐφθέγγετο ὡς δογματίζων.* Ἀλλὰ καὶ Θεοδώρητος τοὺς αὐτοὺς ὑπὲρ τοῦ εἰρημένου Διονυσίου λογισμοὺς ἀποδίδωσιν. — Ἔτι μὴν παρατίθησι C μαρτυρίας, καὶ ὅπως μὲν διετέθη Θεόφιλος καὶ ἡ σὺν αὐτῷ σύνοδος πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον· καὶ ποίας ἔσχε δόξας Ἀττικὸς καὶ Κύριλλος περὶ τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου Ἰωάννου Κωνσταντινουπόλεως· καὶ οἵας ἔσχεν ὑπολήψεις ὁ εὐλαβέστατος Ἰσίδωρος ὁ τοῦ Πηλουσίου περὶ Θεοφίλου καὶ Κυρίλλου τῶν Ἀλεξανδρείας ἱεραρχῶν καὶ περὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ὡς τοὺς μὲν ἕνεκα τῆς πρὸς τὸν Χρυσόστομον ἀπεχθείας ἐκάκιζε, τὸν δὲ ἐπῄνει τε καὶ ἐθαύμαζεν. — Ὅτι Σεβῆρος τὸν ἐν ἁγίοις Ἰσίδωρον μέμψασθαι μὲν ὁρμηθείς, οὐκ ἔχων δὲ ὅθεν, φήμην αὐτῷ περιπλάττει Ὠριγενιασμοῦ, εἰ καὶ ταύτην αὐτὸς πάλιν ἀποσκευάζεται δι' ἑαυτοῦ, ὑπὸ τῆς ἀληθείας νικώμενος. — D Ἔτι δὲ ποίας ὑπολήψεις ἔσχεν Ἱππόλυτος καὶ Ἐπιφάνιος [42] περὶ Νικολάου τοῦ ἑνὸς τῶν ζ' διακόνων, καὶ ὅτι ἰσχυρῶς αὐτοῦ καταγινώσκουσιν, Ἰγνάτιος μέντοι ὁ θεοφόρος, καὶ Κλήμης ὁ στρωματεύς, καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου, καὶ Θεοδώρητος [904 R.] ὁ Κύρου τὴν μὲν Νικολαϊτῶν καταγινώσκουσιν αἵρεσιν, τὸν δὲ Νικόλαον μὴ τοιοῦτον [43] εἶναι ἀποφαίνονται. — Ὅτι Ἱππόλυτος καὶ Εἰρηναῖος τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν Παύλου οὐκ ἐκείνου εἶναί φασι, Κλήμης μέντοι καὶ Εὐσέβιος καὶ πολὺς ἄλλος τῶν

VARIÆ LECTIONES.

[42] Ἐπιφ. ante lacunam A. [43] μὴ τὸν τοιοῦτον ς.

Digitized by Google

θεοφόρων Πατέρων ὁμιλος ταῖς ἄλλαις συναριθμοῦσι ταύτην ἐπιστολαῖς, καί φασιν αὐτὴν ἐκ τῆς Ἑβραΐδος μεταφράσαι τὸν εἰρημένον Κλήμεντα. — Ὅτι Ὠριγένην καὶ Θεόγνωστον ὅ τε μέγας Ἀθανάσιος ὁ Ἀλεξανδρείας ἐν πολλοῖς ἀπεδέχετο λόγοις καὶ Τίτος ὁ Βόστρων, καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν ἐπιστολαῖς φιλόκαλον αὐτὸν λέγει, καὶ ὁ Νύσσης δὲ εὐφήμως εἰς μνήμην ἄγει. Ἀλλὰ καὶ Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνον γράφων, ἔτι δὲ καὶ μετὰ θάνατον πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνον γράφων, δι' ἐπαίνων τὸν Ὠριγένην ἄγει. Καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν Ὠριγένην γράφων, λίαν οἰκειοῦται Ἐπιφάνιος λίαν ἐκτρέπονται τὸν Ὠριγένην. — Τίνας τῶν Μοντανιστῶν αἱρέσεως, καὶ τίνας ὁ ἐν ἁγίοις

Τὰ μὲν οὖν μερικώτερα τῶν κεφαλαίων ἐν τούτοις· πάλιν δὲ ἐπί τι κοινότερον μεταβαίνει, καὶ παρατίθησι χρήσεις ὅτι παντὸς τεθνεῶτος ψυχὴ ὠφελεῖται μέγιστα διὰ τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ [478 H.] ἐπιτελουμένων εὐχῶν καὶ προσφορῶν καὶ ἐλεημοσυνῶν, καὶ ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, ὅτι οὐχ οὕτως.

Τὸν μὲν οὖν Γόβαρον μέχρι τούτων τῶν κεφαλαίων τὸν πόνον εὕρομεν ἀναδεξάμενον.

ΣΛΓ'.

Γερμανοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως βίβλος.

Ἀνεγνώσθη βιβλίον τὸν ἐν ἁγίοις Γερμανὸν φέρον συγγραφέα, ὃς μετὰ τὸ Κυζίκου χειροτονηθῆναι Κωνσταντινουπόλεως ἐχρημάτισεν ἀρχιερεύς· *ἀνταποδοτικὸς* δὲ *ἢ ἀνόθευτος* τὴν ἐπιγραφὴν ἔχει, ὅσον ἂν εἴη περὶ [46] τῆς ἀνοθεύτου τῶν βεβιωμένων ἀνθρώποις ἀνταποδόσεως. Τῆς μὲν οὖν ἐπιγραφῆς ἡ ἐπαγγελία τοιαύτη, ἀγωνίζεται δὲ ὁ λόγος τὸν ἐν ἁγίοις τῆς Νύσσης Γρηγόριον καὶ τὰ τούτου συγγράμματα τῆς Ὠριγενείου παρασχεῖν ἐλεύθερα λώβης. Καὶ γὰρ οἷς τοῦ δαιμονίου φύλου καὶ τῶν εἰς κόλασιν ἀτελεύτητον παραπεμπομένων ἀνθρώπων ἡ λῆρος ἀποκατάστασις φίλον, οὗτοι δή, ἅτε τὸν ἄνδρα ὑψηλόν τε τοῖς δόγμασι καὶ πολὺν τοῖς τῶν λόγων ῥεύμασιν εἰδότες, καὶ λαμπρὰν τῆς εὐσεβείας τὴν ὑπόληψιν εἰς πάντας ἀνθρώπους περιηχηθεῖσαν ὁρῶντες, ἐπεβάλοντο [48] παρενεῖραι τοῖς ἐκείνου φωτιστικοῖς καὶ σωτηρίοις λόγοις τὰ ζοφώδη καὶ ὀλέθρια τῆς Ὠριγένους ὀνειρώξεως ἀμβλωθρίδια, τῇ τοῦ ἀνδρὸς περιωνύμῳ [49] ἀρετῇ τε καὶ γνώσει τὴν αἱρετικὴν ὑποβαλεῖν λαθραίως διανοηθέντες ἀπόνοιαν. Διότι τοῦτο μὲν προσθήκαις νόθοις, τοῦτο δὲ καὶ διαστροφῇ τῶν ὀρθῶν λογισμῶν βεβιασμένῃ, πολλὰ τῶν ἀμωμήτων ἐκείνου συνταγμάτων κατακιβδηλεύειν ἐπειράθησαν. Καθ' ὧν Γερμανὸς ὁ τῆς εὐσεβείας συνήγορος ὀξὺ τῆς ἀληθείας ἐπαφεὶς τὸ ξίφος, καὶ νεκροὺς τῇ πληγῇ λιπὼν τοὺς πολεμίους, νικηφόρον καὶ πρωταγωνιστὴν τὸν καθ' οὗ τὰς ἐπιβουλὰς ἡ αἱρετικὴ φάλαγξ ἐῤῥαδιούργει καὶ κατεσκεύαζε παρεστήσατο. [905 R.] Ἔστι μὲν οὖν ὁ ἀνὴρ ἐν τῷ παρόντι λόγῳ καθαρός τε καὶ διειδὴς, καὶ τὰς ἐν ὀνόμασι τροπὰς εὐστόχως ὑποβαλλόμενος, καὶ τὴν μὲν φράσιν ἡδύνων, οὐχ ὑφελκόμενος δὲ πρὸς ψυχρότητα, γενναῖος μὲν τοῦ ἐπιβαλεῖν τῇ προθέσει, ὁμοίως δὲ διελθεῖν

A Dionysius Alexandrinus ad hunc eumdem scribit: et post mortem illius scribens ad Theotecnum Cæsariensem episcopum laudat Origenem, atque Alexander Hierapolitanus ad Origenem scribens, verbis eum plurimum delinit. — Theophilus et Epiphanius Origenem plurimum aversantur. — Quid senserit beatus Hippolytus de hæresi Montanistarum, et quid Gregorius Nyssenus.

Hæc quidem particularia magis quam capita in his. Iterum vero in quid communius delabitur, et B affert testimonia. — Anima omnis mortui juvatur maxime per preces, oblationes, et eleemosynas pro se factas. Et e contrario non sic.

Hactenus quidem reperimus Gobarum capitum suorum libellum confecisse.

CCXXXIII.

Germani patriarchæ CP. liber apologeticus pro Gregorio Nysseno.

Legi librum auctore Germano, qui primum Cyzici ordinatus, post Constantinopolitanus patriarcha fuit, qui liber inscribitur, *Retribuens et legitimus:* quod perinde est ac **292***a* si dixeris: De vera et legitima retributione, quod rependatur hominibus prout vixerint. Et hæc quidem tituli inscriptio. C Contendit vero Gregorium Nyssæ episcopum ejusque scripta ab Origenis errore esse immunia. Etenim quibus delirium illud placet, dæmonibus et hominibus in æternam pœnam conjectis liberationem inde exspectandam: illi (quod virum doctrina singularem, et eloquentia insignem cum agnoscerent, claramque sanctitatis existimationem per omnium ora decantatam viderent) aggressi sunt claris et salutaribus ejus scriptis obscura ac perniciosa Origeniani somni venena admiscere, virtutique hominis, et doctrinæ celebri hæreticam occulte amentiam subjicere. Quare partim additamentis falsis partim rectis argumentis violenter detortis, multa ex irreprehensibilibus ejus monumentis calumniari conati sunt. Contra quos Germanus pietatis patronus acu- D tum veritatis gladium stringens, et vulnere prostratos hostes relinquens, victorem superioremque eum constituit in quem hæretica colluvies insidias struxerat et posuerat. Hujus stylus in hoc opusculo purus ac clarus, verborumque tropos feliciter arripiens, phrasi venusta et eleganti, non ad frigiditatem vergens, proposito valide insistens, par etiam in contentionibus suscipiendis, nihilque citra necessitatem immiscens, nihil quod dictu sit necessarium prætermittens, tum constructione et epicherematibus, tum enthymematibus, et est veluti clara sanæ doctrinæ norma. Ita et illorum si quis vehementes,

VARIÆ LECTIONES.

[46] περὶ om. B. [48] ἐπεβάλλοντο ς. [49] πολυωνύμῳ Bς.

Digitized by Google

claras, et gratas, et spiritualem doctrinam ostentationi præferentes scribere orationes cupit, egregium est exemplum, et imitatione dignum.

μασιν οὔτε τοῖς ἐνθυμήμασιν. Ἀλλ' ἔστιν ὥσπερ τῶν εὐσεβῶν δογμάτων κανὼν ἀπαρέγκλιτος [47], οὕτω καὶ τῶν, εἴ τις ἐθέλει [48] λόγους γράφειν δυνατοὺς καὶ σαφεῖς καὶ χαρίεντας καὶ πνευματικὴν διδασκαλίαν προτιμῶντας τῆς ἐπιδείξεως, καλὸν παράδειγμα καὶ ἀξιοζήλωτον.

Notat enim primo hæreticum dogma, quod dæmones in antiquum statum, et eos qui in flagitiis suis moriuntur, post pœnas definitas in beatorum numerum aggregandos negatur. Refellit vero fabulis plenam impietatem, primum e Domini **292***b* verbis, hinc ex apostolicis decretis, quibus et prophetarum testimonia adjicit, clare ostendentia, ut æterna est justorum ineffabilis fruitio, sic et peccantium sempiternam atque infinitam pœnam futuram : non modo autem testimoniis allatis hæreticum atque profanum condemnat venenum, verum etiam e sanctis Patribus. Quinetiam validius, ex ejusdem propriis scriptis quorum perfide hæresis patronum accipere aggressa est : ex his omnibus piis sententiis et verbis calamitosam illam animæque perniciosam fabulam a toto clero ecclesiastico illum amovere, pium vero dogma, malitiam exosum confirmare et erigere apparet, ad eumdem quoque modum instruere ac munire veritatis vallum, unde hostem arcere in promptu sit. Dicta reliqua deinde sancti Patris affert, quibus improbi ac nequam sectarum, caupones, vinum aquæ miscentes adulterare illa, quin potius ecclesiasticas doctrinas conati sunt. Has porro sacras sententias adducens de Origenistis in propriis sententiis convictis quibus illi male utebantur, triumphum egit. Reprehendens tum quod legitima quidem audacibus et impudentibus additamentis illegitima redderent, tum vero additamenta continuantes, nova magna arrogantia et stupiditate ad hæreticam suam opinionem ea audacter detorquerent. Et, ut breviter dicam omnia, sancti hujus Patris scripta ab omni hæretica pravitate, et a calumnia, quæ in impietatem vergit, immunia esse declarat. Hæc porro immunitas et improbitatis refutatio et ex antecedentibus loci depravati, et ex consequentibus conficitur et demonstratur ; et ex aliis sexcentis beati Gregorii Nysseni libris, qui orthodoxe et legitime sentiunt, recte excutiens, ut nemo melius in salutares preces ac laudes Dei laborem finiit. Libri autem quos insidiis excipere hæretici moliti sunt, et quos Germanus veritatis propugnator primarius ab latronum insultu sine noxa servavit, sunt *Dialogus ad Macrinam sororem de anima* ; et *Liber catecheticus*, et ille qui *De perfecta vita* narrationem continet.

Ἐπιῤῥαπίζει μὲν οὖν πρότερον τὸ αἱρετικὸν δόγμα, ὃ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν δαιμόνων εἰς τὸ ἀρχαῖον καὶ τῶν ἐν ἁμαρτίαις καταλυσάντων τὸν βίον, μετά [49] τινας ποινὰς ὡρισμένας εἰς τὸν χορὸν τῶν δικαίων μετελθεῖν τερατεύεται. Ἐλέγχει δὲ τὸ μυθῶδες τοῦτο δυσσέβημα πρῶτον μὲν ἐξ αὐτῶν τῶν Δεσποτικῶν φωνῶν, δεύτερον δὲ [50] ἐκ τῶν ἀποστολικῶν κηρυγμάτων, οἷς [479 H.] καὶ προφητικὰς ἐπισυνάπτει μαρτυρίας, τρανολογούσας ὥσπερ αἰώνιον τὴν τῶν δικαίων ἀνεκλάλητον ἀπόλαυσιν, οὕτω καὶ τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν ἀτελεύτητόν τε καὶ ἀνυπόστατον κόλασιν. Οὐκ ἐκ τῶν εἰρημένων δὲ μόνον χρήσεων τὸ αἱρετικὸν καὶ ἀλλόφυλον καταβάλλει φρύαγμα, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων ἱερῶν ἀνδρῶν, ναὶ δὴ (τὸ κραταιότερον) καὶ ἐκ λογίων αὐτοῦ ἐκείνου, ὃν [51] κακομηχάνως ἡ αἵρεσις συνήγορον λαβεῖν ἠγωνίζετο. Διὰ δὴ τούτων ἁπασῶν τῶν ἱερολογιῶν τὸ μὲν παθοποιὸν καὶ ψυχοφθόρον πάσης ἐκκλησιαστικῆς χοροστασίας ἀπελαύνων ἀνεδείχθη μυθολόγημα, τὸ δὲ τῆς εὐσεβείας μισοπόνηρον κρατύνων τε καὶ ἀνυψῶν φρόνημα. Οὕτω δὲ προδιασκευάσας καὶ κραταιωσάμενος τὸ τῆς ἀληθείας ὀχύρωμα, ἐξ οὗ καταβαλεῖν ῥᾴδιον ἔμελλε τὸν [52] πολέμιον, τὰ ῥητὰ λοιπὸν μετὰ ταῦτα τοῦ ἱεροῦ προάγει Πατρὸς, οἷς οἱ κακοὶ καὶ πονηροὶ τῶν δογμάτων κάπηλοι τὸν οἶνον ὕδατι μιγνύντες κιβδηλεύειν αὐτὰ, μᾶλλον δὲ τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐμελέτησαν διδάγματα. Ταῦτα δὴ τὰ ἱερὰ ῥητὰ [53] προθεὶς, ἐαλωκότας ἐπ' αὐτοφώρῳ τοὺς Ὠριγενιαστὰς οἷς ἐκακούργουν ἐθριάμβευσε, τοῦτο μὲν ἀπηρυθριασμέναις καὶ ἀναισχύντοις προσθήκαις ἐπινοθεύοντας διελέγχων τὰ ἀνόθευτα, τοῦτο δὲ καὶ τὸ συνεχὲς ὑφορωμένους τῆς προσθήκης, ἐκ πολλῆς ἄλλης αὐθαδείας τε καὶ ἀπονοίας, πρὸς τὴν αἱρετικὴν αὐτῶν ἐπίνοιαν ἀποθρασυνθέντας ἐκβιάζεσθαι. Καὶ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, πάσης τοὺς τοῦ ἀνδρὸς ἀπηλλαγμένους πόνους ἀποφαίνει αἱρετικῆς τε ἐπιβουλῆς καὶ συκοφαντίας ἀφορώσης εἰς ἀσέβειαν. Ἡ δὲ ἀπαλλαγὴ καὶ τῆς κακουργίας ὁ ἔλεγχος ἐκ τε τῶν προηγουμένων τοῦ κεκακουργημένου [54] χωρίου καὶ τῶν ἑπομένων κατασκευάζεταί τε καὶ ἀνακαλύπτεται, καὶ ἐξ ἄλλων δὲ τοῦ θεσπεσίου Γρηγορίου μυρίων λόγων, τὸ ὀρθὸν διασωζόντων καὶ ἀνόθευτον. Καὶ ταῦτα καλῶς ἀγωνισάμενος, καὶ ὡς οὐκ ἄν τις ἄλλος ἄμεινον, εἰς σωτηρίους εὐχὰς καὶ δοξολογίας Θεοῦ ἀποπερατοῖ τὸ φιλοπόνημα. Οἱ δὲ λόγοι, οὓς ὑπελθεῖν ἐνέδραις τὸ ἀλλόφυλον ἐτεχνάσατο [55] καὶ ὁ παρὰ τῆς ἀληθείας ταχθεὶς στρατηγὸς τῆς λῃστρικῆς ἐφόδου κακῶν ἀπαθεὶς διεσώσατο, ὅ τε *Περὶ ψυχῆς* ἐστι *πρὸς τὴν ἀδελφὴν Μακρῖναν Διάλογος*, καὶ δὴ καὶ ὁ *Κατηχητικὸς* καὶ ὁ *Περὶ τελείου* [56] *βίου* τὴν εἰσήγησιν ἀναδεξάμενος.

VARIÆ LECTIONES.

[47] ἀπαρέγκλιτος Scaliger : libri ἀπαρεγκλητος. [48] ἐθέλοι B. [49] μετά A : κατά ς. [50] δὲ om. A. [51] ὃν corr. B : ὧν ς. [52] τὸν¹ τὸ A. [53] ῥητὰ] ῥήματα B. [54] κακουργουμένου B. [55] ἐτεχνήσατο ς. [56] περὶ τοῦ τελείου ς.

Digitized by Google

ΣΛΔ'.

Τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐκ τοῦ περὶ ἀναστάσεως λόγου.

[908 R.] Ἀνεγνώσθη τοῦ ἁγίου Μεθοδίου, ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος, ἐκ τοῦ περὶ ἀναστάσεως λόγου, οὗ ἡ [87] ἐκλογὴ τὰ ὑποκείμενα λέγει·

Ὅτι οὐ δεσμόν φησι τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς εἶναι, ὡς Ὠριγένης ᾤετο, οὐδὲ δεσμώτιδας τὰς ψυχὰς παρὰ τοῦ [88] προφήτου Ἱερεμίου καλεῖσθαι διὰ τὸ ἐν σώμασιν αὐτὰς τυγχάνειν. Οὐ γὰρ ἐμποδίζειν τὰς τῆς ψυχῆς ἐνεργείας τὸ σῶμα τίθεται, συμπεριάγεσθαι δὲ μᾶλλον τὸ σῶμα καὶ συνεργεῖν πρὸς ἃ ἡ ψυχὴ ἐπιτρέπει. Ἀλλὰ πῶς [480 H.] τὸ τοῦ θεολόγου Γρηγορίου νοητέον καὶ ἄλλων πολλῶν;

Ὅτι Ὠριγένης δεσμὸν τὸ σῶμα ἔλεγε δεδόσθαι τῇ ψυχῇ μετὰ τὴν παράβασιν, πρὶν δὲ ἀσώματον [89] αὐτὴν βιοτεύειν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ σῶμα, ὃ περικείμεθα, αἴτιον εἶναι τῶν ἁμαρτιῶν· διὰ τοῦτο καὶ δεσμὸν ἔλεγεν, ὡς ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν ἔργων κωλύειν δυνάμενον τὴν ψυχήν.

Ὅτι εἰ δεσμὸς ἐδόθη τὸ σῶμα μετὰ τὴν παράβασιν, ἢ τῶν κακῶν ἢ τῶν ἀγαθῶν ἐδόθη τῇ ψυχῇ. Τῶν μὲν οὖν ἀγαθῶν ἀδύνατον· οὐδὲ γὰρ ἰατρὸς [90] ἢ τεχνιτῶν ἄλλος τῷ ἁμαρτήσαντι δίδωσι φάρμακον ὥστε πλέον ἐξαμαρτῆσαι, μὴ ὅτι γε Θεός. Λείπεται δὴ τῶν κακῶν. Ἀλλὰ μὴν ὁρῶμεν ὡς κατ' ἀρχὰς ὁ μὲν Κάϊν περικείμενος τοῦτο τὸ σῶμα ἐφόνευσεν· οἱ δ' ἐφεξῆς πρὸς ἃς ἀθεμιτουργίας ἐξώκειλαν, δῆλον. Οὐδὲ τῶν κακῶν ἄρα δεσμὸς τὸ σῶμα. Οὐδ' ὅλως ἄρα δεσμὸς, οὐδ' ὕστερον αὐτὸ ἡμφιάσατο μετὰ τὴν παράβασιν ἡ ψυχή.

Ὅτι ἄνθρωπος, φησὶ, λέγεται ἀληθέστατα κατὰ φύσιν [91] οὔτε ψυχὴ χωρὶς σώματος, οὔτε αὖ πάλιν σῶμα χωρὶς ψυχῆς, ἀλλὰ τὸ ἐκ συστάσεως ψυχῆς καὶ σώματος εἰς μίαν τὴν τοῦ καλοῦ μορφὴν συντεθέν. Ὁ δ' [92] Ὠριγένης τὴν ψυχὴν μόνην ἔλεγεν ἄνθρωπον, ὡς ὁ Πλάτων.

Ὅτι διαφορὰν ἀνθρώπου καὶ τῶν ἄλλων ζώων φησί· καὶ τοῖς μὲν διάφορα σχήματα φύσεως δέδοται καὶ μορφαὶ, ὁπόσας ἡ στερέμνιος καὶ ὁρατὴ φύσις κελεύοντος ἐγέννησε Θεοῦ, τῷ δὲ τὸ θεοειδὲς καὶ θεοείκελον καὶ πάντα πρὸς ἐκείνην ἀπηκριβωμένον τὴν πρωτότυπον τοῦ Πατρὸς καὶ μονογενῆ εἰκόνα. Καὶ πῶς τοῦτο λέγει ὁ ἅγιος, ἐπισκεπτέον.

Ὅτι φησὶ Φειδίαν τὸν ἀγαλματοποιὸν τὸ Πισαῖον εἴδωλον ποιήσαντα ἐξ ἐλέφαντος [93] προστάξαι ἔλαιον ἔμπροσθεν τοῦ ἀγάλματος [94] ἐκχέειν, ὥστε ἀθάνατον εἰς δύναμιν αὐτὸ φυλάσσεσθαι [95].

Ὅτι φησὶν, Ὁ διάβολός ἐστι πνεῦμα περὶ τὴν ὕλην γενόμενον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καθάπερ καὶ Ἀθηναγόρᾳ ἐλέχθη, ὥσπερ δὴ καὶ οἱ λοιποὶ γεγόνασιν ὑπ' αὐτοῦ ἄγγελοι, καὶ τὴν ἐπὶ τῇ ὕλῃ καὶ τοῖς τῆς [96]

A

B

C

D

CCXXXIV.

Excerpta ex Oratione S. Methodii de Resurrectione.

293a Legi sancti Methodii episcopi et martyris, ex Oratione de resurrectione; cujus compendii hoc est argumentum:

Corpus non esse vinculum animæ, ut Origenes existimavit; neque animas carceribus illigatas a Jeremia propheta dici [1], eo quod in corporibus sint: neque enim animæ operationes a corpore impediri affirmat, imo corpus circumferri potius, et cooperari ea ad quæ anima invitat. Enimvero quomodo illud Gregorii Nazianzeni, et multorum aliorum intelligendum?

Origenes asseruit corpus post prævaricationem animo vinculi loco adjunctum esse, cum prius sine corpore viveret. Quin et hoc corpus quod gestamus causam esse peccatorum; propterea etiam vinculum appellavit, ut quod animam a bonis operibus prohibere possit.

Quod si corpus animæ ut vinculum copulatum est post prævaricationem, aut datum est bonorum aut malorum animæ. Impossibile est bonorum; nullus enim medicorum aut artificum aliorum porrigit remedium peccanti, ut plus peccet: multo minus Deus. Sequitur ergo, malorum: atqui videmus, ut primum Cain hoc corpore vestitus homicidium fecerit; posteri vero ad quæ scelera prolapsi sint, manifestum est. Ergo corpus non est vinculum malorum, nec ullum penitus vinculum [aut carcer], nec illud anima post prævaricationem primum induit.

Homo, inquit, secundum naturam, dicitur verissime neque anima sine corpore, neque corpus sine anima, sed illud quod ex anima et corpore in unam pulchritudinis formam componitur. Origenes vero, ut Plato, solam animam dixit constituere hominem.

Differentiam inter hominem et cætera animalia esse dicit: animalibus variæ species et diversæ formæ datæ sunt, quantas nimirum valida et visibilis natura Deo jubente produxit; homini vero datum est ut esset similis Deo, Deique formæ, et omnia quæ ad perfectam et primigeniam Patris et Filii unigeniti imaginem spectant. Et qua ratione hoc [datum sit] sanctus ait investigandum.

293b Phidiam statuarium ait, cum Pisæam statuam ex ebore formasset, imperasse ut oleum interius infusum semper ex statua promanaret, ut illi immortalem vim hoc modo conciliaret.

Diabolus, inquit, est spiritus, circa materiam, a Deo factus, ut et Athenagoræ placuit (quemadmodum et reliqui angeli ab eodem Deo facti sunt), cui materia et quæ ad materiæ formas pertinent,

[1] Thren. III, 34.

VARIÆ LECTIONES.

[87] ἡ om. A. [88] ψυχὰς καὶ παρὰ ς. [89] ἀσώματον AB: ἀσωμάτως ς. [90] ἰατρῶν ς. [91] κατὰ φύσιν ἀληθέστατα ς. [92] ὁ δ'] οὐδ' A. [93] ἐλεφάντου ς. [94] τοῦ ἀγάλμ. ἐκχέειν ἔμπρ. B. [95] φυλάττεσθαι B. [96] τῆς add. A.

Digitized by Google

administratio commissa est. Ad hoc enim angeli creati a Deo, ut rebus ab ipso effectis præessent : ut Deus quidem communem et generalem omnium providentiam gerens, qua rerum omnium potestas et imperium ab ipso pendet. Reliqui vero angeli in iis officiis ad quæ illos Deus fecit, et præfecit, manserc: diabolus vero arrogantia elatus, et in rebus suæ fidei commissis, invidia adversus nos concepta, perfidus factus est. Quemadmodum et ii, qui postea corporum amore capti, cum filiabus hominum per amorem sunt congressi. Nam et ipsis Deus, uti et hominibus, liberum dedit [ad bonum eligendum, aut malum] arbitrium.

A ὕλης εἴδεσι πεπιστευμένον διοίκησιν. Τούτων [67] γὰρ ἡ [τῶν ἀγγέλων] σύστασις τῷ Θεῷ ἐπὶ προνοίᾳ γεγονέναι [68] τοῖς ὑπ' αὐτοῦ διακεκοσμημένοις, ἵνα τὴν μὲν παντελικὴν καὶ γενικὴν [69] ὁ Θεὸς ἔχων τῶν ὅλων πρόνοιαν ἤ τὸ κῦρος καὶ τὸ κράτος ἁπάντων αὐτὸς ἀνηρτημένος. Ἀλλ' οἱ μὲν λοιποὶ, ἐφ' ὧν αὐτοὺς [70] ἐποίησε καὶ διετάξατο ὁ Θεὸς, ἔμειναν· αὐτὸς δὲ ἐνύβρισε καὶ πονηρὸς περὶ τὴν τῶν πεπιστευμένων ἐγένετο διοίκησιν, φθόνον ἐγκισσήσας καθ' ἡμῶν, ὥσπερ καὶ οἱ μετὰ ταῦτα σαρκῶν ἐρασθέντες [909 R.] καὶ ταῖς τῶν ἀνθρώπων εἰς φιλοτησίαν ὁμιλήσαντες θυγατράσιν. Αὐθαίρετον γὰρ καὶ αὐτοῖς ἔχειν πρὸς ἑκάτερα διετάξατο βούλησιν ὁ Θεὸς, οἷα καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ πῶς τοῦτο ληπτέον ;

Et per pelliceas tunicas mortem intelligit. Narrat enim de Adam : quem Deus omnipotens cum immortalem fecisset, sciens eum ex insidiis [diaboli] malum factum, uti et ille erat qui eum deceperat, diabolus, propterea illi pelliceas vestes concinnavit, quasi illum induens mortalitate, ut per corporis solutionem omne quod in eo malum erat, moreretur.

B Ὅτι δερματίνους χιτῶνας τὸν θάνατόν φησι. Λέγει γὰρ περὶ τοῦ Ἀδάμ, ὃν ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ ἀθάνατον κακὸν ἐξ ἐπιβουλῆς ἰδὼν γεγενημένον, [481 H.] καθάπερ καὶ ὁ πλανήσας αὐτὸν διάβολος ἦν, τοὺς δερματίνους χιτῶνας διὰ τοῦτο κατεσκεύασεν, οἱονεὶ νεκρότητι περιβαλὼν αὐτὸν, ὅπως διὰ τῆς λύσεως τοῦ σώματος πᾶν τὸ ἐν αὐτῷ γεννηθὲν [71] κακὸν [72] ἀποθάνῃ.

Sancto Paulo binas revelationes contigisse dicit : neque enim Apostolus, inquit, paradisum in tertio cœlo collocat, uti norunt qui subtilia ejus verba animadvertunt, quando dicit : *Scio hominem hujusmodi raptum usque ad tertium cœlum* [m]. Et : *Scio hujusmodi hominem, sive in corpore, sive extra corpus, Deus scit ; quoniam raptus est in paradisum* [n]. Quas illustres revelationes se vidisse significat : bis manifeste raptus ; semel quidem usque ad tertium cœlum [semel autem in paradisum. Illud enim : *Scio raptum hujusmodi usque ad tertium cœlum*] proprie significat illi apparitionem factam in tertio cœlo. Illud vero : *Scio rursum raptum hujusmodi hominem,* 294 [n] *sive in corpore sive extra corpus, Deus scit, quoniam raptus est in paradisum* : alteram rursum apparitionem sibi factam in paradiso ostendit. Hæc autem eo dicit quod contrarium sentientes paradisum tantum spiritualem ponerent ex apostolico dicto, velut qui supra cœlum esset, ut inde concluderent sine corpore futuram in paradiso vitam.

C Ὅτι φησὶ, Τὸ μὲν πρᾶξαι ἢ μὴ πρᾶξαι τὰ κακὰ ἐφ' ἡμῖν, ἐπεὶ οὐκ ἂν δίκας ἐδίδομεν τῶν κακῶς δρωμένων ἢ ἀμοιβὰς ἐλαμβάνομεν τῶν καλῶς· τὸ δ' ἐνθυμηθῆναι τὰ κακὰ ἢ μὴ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν θεῖον Παῦλόν φησι λέγειν· *Οὐ γὰρ ὃ θέλω, τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ*, τουτέστιν, οὐχ ὃ θέλω ἐννοεῖν, τοῦτο ἐννοῶ, ἀλλ' ὃ μὴ θέλω. Ἐκριζωθῆναι δέ φησι καὶ τὸ τὰ κακὰ ἐνθυμεῖσθαι διὰ τῆς τοῦ φυσικοῦ θανάτου παρουσίας,

Docet etiam malum facere aut non facere esse in nostra potestate, quia non penderemus pœnas de malis coactis, aut præmia reciperemus pro benefactis. Sed cogitare vel non cogitare mala, in nostra potestate non est. Hinc divum Paulum ait dicere : *Non quod volo hoc facio ; sed quod nolo, hoc facio* [o], hoc est, Non quod volo cogitare, hoc cogito ; sed quod nolo. Porro eradicatum esse vitium mala cogitandi, affirmat per

D διαγωγὴν συνάξωσιν [80].

[m] II Cor. XII, 2. [n] ibid. 3. [o] Rom. VII, 15.

VARIÆ LECTIONES.

[67] τοῦτο A. [68] γεγονέναι] lege γέγονε. [69] γεννικὴν ς. [70] αὐτοὺς A : αὐτὸς ς. [71] γενηθὲν ς. [72] κακὸν om. A. [73] ἀλλ'] ἄλλως superscripto ἄλλος B. [74] ἐν τῷ σώματι A. [75] πεφηνέναι ante κατὰ ponit B. [76] ἐκτὸς τοῦ σώματος B. [77] ἔθεντο ς. [78] οὐρανὸν] ἄνθρωπον A. [79] τῷ om. A. [80] συνάξουσιν ς.

Digitized by Google

ἐπεὶ καὶ διὰ τοῦτο θάνατος ἐδόθη παρὰ Θεοῦ τῷ ἐξ- A potestatem mortis naturalis. Propterea enim a Deo
ημαρτηκότι, ἵνα μὴ ἀθάνατον μείνῃ τὸ κακόν. Ἀλλὰ peccatori mors infertur, ne malum esset æternum.
πῶς τοῦτο εἴρηται; σημειωτέον ὅτι καὶ ἄλλοις ἡμῶν Sed qua ratione hoc intelligendum est? Sciendum
Πατράσιν εἴρηται, εἴπερ ὁ θάνατος τοῖς τοῦτον μετ- hoc etiam ab aliis nostris Patribus esse traditum:
ερχομένοις κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον οὔτε προσθήκη morientibus per mortem peccata nec augeri nec
οὔτε ὕφεσις [81] ἁμαρτημάτων γίνεται. minui.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου ἀποστολικῶν ῥητῶν ἑρμηνεία κατὰ σύνοψιν.

Compendiosa expositio dictorum quorumdam apostolicorum ex eodem sancti Methodii libro.

Ἀνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου ἀποστολικῶν ῥητῶν ἑρμηνεία κατὰ σύνοψιν.

Legi ex eodem illius libro compendiosam dictorum quorumdam apostolicorum explanationem.

Ἴδωμεν δὲ τί ἦν ὅπερ πρῶτον εἰς τὸν Ἀπόστολον προήχθημεν εἰπεῖν. Τὸ γάρ, *Ἐγὼ δὲ* [82] *ἔζων*, λεχθὲν αὐτῷ', *χωρὶς νόμου ποτέ*, ἄνω τὴν ἐν τῷ παραδείσῳ, καθάπερ ἐξ ἀρχῆς ὑπεθέμεθα, πρὸ τῆς ἐντολῆς, οὐκ ἐκτὸς σώματος, ἀλλὰ μετὰ σώματος ἡμῶν ἐν τοῖς πρωτοπλάστοις διαγωγὴν παρεγγυᾷ. Ἐκτὸς B δ' ἐπιθυμίας διήγομεν, οὐ γινώσκοντες ὅλως ἐπιθυμίας προσβολάς. [912 R.] Τὸ γὰρ μὴ ἔχειν διορισμὸν καθ' ὃν δεῖ πολιτεύεσθαι, μηδὲ ἐξουσίαν αὐτοδέσποτον λογίου ποίῳ [482 H.] δεῖ χρῆσθαι πολιτεύματι, ἵνα δικαίως ἢ τιμηθῇ ἢ ψεχθῇ, ἀνυπεύθυνον παντὸς λέλεκται ὑπάρχειν τοῦτο ἐγκλήματος, ὅτι μὴ δύναται τούτων τις ἐπιθυμῆσαι, ὧν μὴ κεκώλυται· κἂν ἐπιθυμήσῃ δὲ, οὐκ αἰτιαθήσεται. Τὸ γὰρ ἐπιθυμῆσαι οὐκ ἐπὶ τῶν παρόντων καὶ ὑποκειμένων ἐν ἐξουσίᾳ πίπτει, ἀλλ' ἐπὶ τῶν παρόντων μὲν, μὴ ὄντων δ' ἐν ἐξουσίᾳ· πῶς γάρ, οὗ μὴ κεκώλυταί τις μηδ' ἐνδεής ἐστι, τούτου ἐρᾷ; ὅθεν διὰ τοῦτο *Τὴν ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, Οὐκ ἐπιθυμήσεις.* Ἀκούσαντες γάρ· *Ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ· ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε*, τότε τὸ ἐπιθυμῆσαι συνέλαβον καὶ ἐκίσσησαν. Διὸ δὴ *τὴν ἐπιθυμίαν* καλῶς *οὐκ ἤδειν* ἐλέχθη, *εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν· Οὐκ ἐπιθυμήσεις*, οὐδὲ ἐσθίειν, εἰ μὴ εἴρητο· *Οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ*. Ἐντεῦθεν γὰρ ἐκτήσατο ἀφορμὴν εἰς τὸ διαπαῖξαί με ἡ [83] ἁμαρτία· δοθείσης γὰρ τῆς ἐντολῆς ἔσχε λαβὴν ὁ διάβολος κατεργάσασθαι ἐν ἐμοὶ τὴν ἐπιθυμίαν· *Χωρὶς γὰρ νόμου ἡ ἁμαρτία νεκρά*, οἷον οὐ δοθείσης γὰρ τῆς ἐντολῆς ἄπρακτος ἦν ἡ ἁμαρτία. *Ἐγὼ δὲ ἔζων* πρὸ τῆς ἐντολῆς ἀμέμπτως [84], οὐκ ἔχων ἐπιταγὴν καθ' ἣν ἔδει πολιτεύεσθαι. *Ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἐγὼ δὲ ἀπέθανον, καὶ εὑρέθη μοι* [85] *ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς* D *ζωὴν, αὕτη* [86] *εἰς θάνατον*, ὅτι μετὰ τὸ νομοθετῆσαι τὸν Θεὸν, καὶ διαστείλασθαί μοι ἃ ποιητέον καὶ μὴ ποιητέον, κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ τὴν ἐπιθυμίαν ὁ διάβολος. Ἡ γὰρ ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ ἡ δοθεῖσά μοι αὕτη εἰς ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν, ἵνα πειθόμενος αὐτῇ ἀεὶ θάλλοντα πρὸς ἀθανασίαν βίον ἔχω καὶ χαρὰν, ἀθετήσαντι αὐτὴν εἰς θάνατον ἀπέβη, ἐπειδὴ ὁ διάβολος, ὃν ἁμαρτίαν νῦν οὗτος ἐκάλεσε διὰ τὸ δημιουργὸν αὐτὸν ἁμαρτίας ὑπάρχειν, διὰ τῆς ἐντολῆς ἀφορμὴν λαβὼν πρὸς παρακοὴν ἀπατῆσαι

Videamus quid ad Apostolum habeamus dicere. Illud enim, quod ab eo dictum est: *Ego vivebam sine lege* P, aliquando [nempe] sursum in paradiso, ut ab initio posuimus, ante legem, non extra corpus, sed cum corpore nostro, vitam in protoplastis actam indicit, extra concupiscentiam tamen viximus, ignari penitus quæ vis [aut impetus] esset concupiscentiæ. Etenim non habere ad cujus præscriptum vivas, neque explicandi jussi divini (quo pacto vivendum sit, ut vel debito præmio afficiaris, vel damneris) liberam potestatem, hoc ab omni rerum crimine absolvit, quia nemo appetit ea quæ non prohibentur. Et quamvis concupierit, non tamen accusabitur. Appetere enim non cadit in præsentia, et ea quæ in potestate sunt posita [sed in præsentia quidem, non tamen in potestate nostra posita]. Quomodo enim hoc quispiam amet, a quo non arcetur, et quo non indiget? Hinc *concupiscentiam nescivissem, nisi lex dixisset: Non concupisces* q. Audientes enim: *De ligno* C *scientiæ boni et mali non* **294** *b comedetis. In quocumque enim die comederitis ex eo, morte moriemini* r, tunc concupiscentiam arripuerunt et conceperunt. Ideo bene dictum est: *Concupiscentiam nesciebam, nisi lex dixisset: Non concupisces* s. Nec comedere [appetivissem] nisi dictum fuisset: *Non comedetis ex illo*. Hinc enim peccatum mihi illudendi occasionem accepit. Dato enim mandato, diabolus occasionem habuit excitandi in me concupiscentiam. Nam sine lege peccatum erat mortuum. Non data enim lege, peccatum quasi inefficax erat. Ego autem vivebam ante legem inculpate, ut qui normam non haberem secundum quam viverem. *Sed cum venisset mandatum, peccatum revixit. Ego autem mortuus sum, et* D *inventum est mihi mandatum quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem* t. Nam post legem a Deo latam, et mandatum mihi datum quid faciendum esset, operatus est in me concupiscentiam diabolus. Nam promissio [præceptum] Dei mihi data ad vitam et immortalitatem, ut obediens illi, vitam ad immortalitatem semper efflorescentem habeam, et gaudeam, contemnenti illam in mortem vertit: cum diabolus, quem hic peccatum nominavit, eo quod ipse architectus seu auctor sit peccati, qui accepta, per præceptum,

P Rom. VII, 9. q Exod. XX, 17. r Gen. II, 17. s Rom. VII, 7. t ibid. 9, 10.

VARIÆ LECTIONES.

[81] ὕφεσις A : ὑφαίρεσις ς. [82] ἐγὼ δὲ] Rom. VII, 9. [83] ἡ add. A. [84] ἀμέμπτως] βίον ἄμεμπτον. B. [85] μοι add. A. [86] αὕτη ς.

Digitized by Google

occasione me per inobedientiam decipiendi, decep- A tum occidit, hæc scilicet damnationis sententia: *Quacumque die comederitis ex illo, moriemini;* reum pergit, *ut lex quidem sancta, et præceptum Dei sanctum*, justum et bonum, ad salutem nempe, non ad exitium datum: nihil enim inutile vel noxium a Deo fieri credimus. Quid ergo? Num bonum mihi mortem creavit, quod mandatum mihi datum summi boni causa fieri debebat? Absit; quia lex Dei mihi nequaquam causa fuit, ut corruptionis jugum subirem, sed diabolus; ut per bonum, malum palam fieret, qui effecit apud me ut fieret et deprehenderetur summus peccator peccati et fabricator: *Scimus enim quod lex spiritualis est*[u], eoque nulli ullius damni causa: spiritualia enim ab irrationali concupiscentia et peccato procul habitant: *Ego* B *autem carnalis sum, venundatus sub peccatis*[v], quasi diceret: Ego autem carnalis sum, et in medio boni et mali in libero arbitrio constitutus, ut in mea potestate sit, quid **295***a* velim eligere: *Posui enim ante faciem tuam*, inquit, *vitam et mortem*[x]. Ego pronus ad violandam legem spiritualem videlicet præcepti; et [promptus] ad materialem [seu carnalem] serpentis videlicet suggestionem, propter hanc electionem venundatus cecidi in peccatum, obnoxius diabolo. Hinc ergo obsidens me peccatum insidet et incolit atque inhabitat in carne mea, pœna mihi legem prævaricanti imposita, ut venundarer peccato. Hinc illud dictum: *Quod operor non intelligo; et quod odi, facio*[y]; non est de factis intelligendum, sed de solo cogitatu. Neque enim est in C nostra potestate cogitare aut non cogitare absurda: sed uti, vel non uti cogitationibus reipsa in nobis est. Nam arcere cogitationes uti nobis non incidant, non possumus, cum aliunde suggestas admittamus: sed consentire, aut patrare non cogimur. Propterea *Velle mihi quidem adjacet*, ne mala cogitem; *perficere autem*, ut illa exstinguam, ne amplius menti occurrant, *non habeo*[z]. Quia hoc, ut dicebam non est in nostra potestate, ut sit sensus talis hujus dicti: *Non enim, quod volo bonum facio.* Volo enim ne cogitare quidem, quæ mihi noceant; hoc etenim bonum prorsus inculpatum est. Et hoc quidem, quod volo bonum, non facio; *quod vero nolo, facio malum*[a]. Nolo cogitare, cogitando interim quæ nolo cogitare. Atque propter hæc ipsa forte David D Deum [supplex] adiit, iratus cogitationibus suis, quas passus est invitus: *Ab occultis meis munda me, et ab alienis parce servo tuo. Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, et emundabor a delicto magno*[b]. Et ipse Apostolus alibi: *Consilia destruentes, et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi*[c].

με, ἀπατήσας ἀπέκτεινε, τῷ, Ἧ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε, κατακρίματι ὑπεύθυνον γενέσθαι κατεργασάμενος. Ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή, ὅτι μὴ ἐπὶ τῷ βλάψαι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ [87] σῶσαι ἐδόθη· μὴ γὰρ οἰώμεθα [88] ἀνωφελές τι ἢ βλαβερὸν ποιεῖν τὸν Θεόν. Τί οὖν; Τὸ ἀγαθόν ἐμοὶ ἐγένετο θάνατος, ὃ τοῦ μεγίστου μοι ὡς [89] αἴτιον ἐσόμενον ἀγαθοῦ νομοθέτημα ἐδόθη; Μὴ γένοιτο, ὅτι μὴ ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ καταδουλωθῆναί με ἐγένετο τῇ φθορᾷ [90] αἰτία, ἀλλ' ὁ διάβολος, ἵνα φανερωθῇ διὰ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ κακὸν ἐμοὶ κατασκευάσας, ἵνα γένηται καὶ ἐλεγχθῇ καθ' ὑπερβολὴν ὁ εὑρετὴς τῆς ἁμαρτίας ἁμαρτωλός. [483 H.] *Οἴδαμεν ὅτι ὁ νόμος ἐστὶ πνευματικός*, διὸ καὶ οὐδὲν αἴτιος γὰρ βλάβης οὐδενί· πόρρω γὰρ ἐπιθυμίας ἀλόγου καὶ ἁμαρτίας ἐσκήνηνται τὰ πνευματικά. Ἐγὼ δὲ σάρκινός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν, οἷον ἐγὼ δὲ σάρκινος ὤν, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ πονηροῦ κατασταθεὶς ὡς αὐτεξούσιος, ἵνα ἐπ' ἐμοὶ ἐλέσθαι ὃ βούλομαι ᾖ (*Τέθεικα γάρ*, φησὶ, *πρὸ προσώπου* [91] *σου* [92] *τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον*), νεύσας πρὸς τὸ παρακοῦσαι μὲν τοῦ πνευματικοῦ νόμου, οἷον τῆς ἐντολῆς, ἐπακοῦσαι δὲ τοῦ ὑλικοῦ, οἷον τοῦ ὄφεως τῆς συμβουλίας, πέπραμαι διὰ τὴν τοιαύτην αἵρεσιν, [913 R.] πασῶν ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν, τῷ διαβόλῳ. Ὅθεν ἐντεῦθεν πολιορκήσάν με τὸ κακὸν ἐνιζάνει, καὶ ἐμπολιτεύεται εἰσοικήσαν [93] ἐν τῇ σαρκί μου, δίκης ἐπιτεθείσης μοι τὴν ἐντολὴν ἀθετήσαντι πραθῆναι τῷ κακῷ. Διὸ καὶ τό· *Οὐ γινώσκω ὃ κατεργάζομαι*, καὶ· *Ποιῶ ὃ μισῶ*, λεγόμενον οὐκ ἐπὶ τοῦ δρᾶσαι τὸ φαῦλον παραληπτέον, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ μόνον ἐνθυμηθῆναι. Οὐ γὰρ ἐφ' ἡμῖν τὸ ἐνθυμεῖσθαι ἢ μὴ ἐνθυμεῖσθαι κεῖται τὰ ἄτοπα, ἀλλὰ τὸ χρῆσθαι ἢ μὴ χρῆσθαι τοῖς ἐνθυμήμασι. Κωλῦσαι μὲν γὰρ πίπτειν εἰς ἡμᾶς τοὺς λογισμοὺς οὐ δυνάμεθα, προσδεχομένων ἡμῶν ἔξωθεν εἰσπηδῶντας· μὴ πεισθῆναι μέντοι ἢ μὴ χρῆσθαι δυνάμεθα. Διὸ τὸ μὲν θέλειν αὐτὰ μὴ ἐνθυμηθῆναι παρακεῖσθαι [94], τὸ δὲ κατεργάσασθαι εἰς τὸ ἀφανίσαι, ἵνα μὴ [95] αὖθις περὶ τὸν λογισμὸν ἀνέλθωσιν, οὗ, ὅτι μὴ κεῖται τοῦτο ἐφ' ἡμῖν, ὡς ἔφην. Ὡς εἶναι τὸν νοῦν τοιοῦτον τοῦ ῥητοῦ· *Οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθόν*. Θέλω γὰρ μὴ ἐνθυμεῖσθαι ἃ βλάπτει με, ἐπειδὴ τοῦτο τὸ ἀγαθὸν πανάμωμον. Καὶ τοῦτο μὲν, ὃ θέλω ἀγαθὸν, οὐ ποιῶ· ὃ δὲ μὴ θέλω, πράσσω κακὸν, οὐ θέλων ἐννοεῖσθαι, καὶ ἐννοούμενος ἃ μὴ θέλω. Καὶ ἐπισκέψασθε εἰ μὴ διὰ ταῦτα αὐτὰ καὶ ὁ Δαβὶδ ἐνετύγχανε τῷ Θεῷ, δυσχεραίνων ἐπὶ τῷ λογίζεσθαι καὶ αὐτὸν ἃ μὴ ἤθελεν· Ἀπὸ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με, καὶ ἀπὸ [96] ἀλλοτρίων φεῖσαι τοῦ δούλου σου. Ἐὰν μή μου κατακυριεύσωσι, τότε ἄμωμος ἔσομαι καὶ καθαρισθήσομαι ἀπὸ ἁμαρτίας μεγάλης. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἀπόστολος ἐν ἑτέρῳ

[u] Rom. vii, 14. [v] ibid. [x] Deut. xxx, 15. [y] Rom. vii, 15. [z] ibid. 18. [a] ibid. 19. [b] Psal. xviii, 13, 14. [c] II Cor. x, 4, 5.

VARIÆ LECTIONES.

[87] τῷ B : τὸ ς. [88] οἰόμεθα ς. [89] ὡς om. B. [90] τῇ φθορᾷ] ἢ φθορᾶς B et corr. A. [91] πρὸ προσωπου φησὶ ς. [92] σου om. ς. [93] εἰσοικῆσαν corr. A. ἐνοικῆσαν B : εἰσοικεῖσθαι ς. [94] παρακεῖσθαι] legendum videtur παράκειται. [95] ἵνα μὴ — ἀνέλθωσιν B : ἵνα καὶ — μὴ ἀνέλθωσιν ς. [96] ἀπὸ] Psal. xviii, 13.

Digitized by Google

λογισμοὺς [97] καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ.

Εἰ δέ τις ὁμόσε [98] τῷ λόγῳ ἴέναι τολμῶν ἀποκρίνοιτο ὡς ἄρα διδάσκοι ὁ Ἀπόστολος ὡς οὐ μόνον ἐν τῷ λογίζεσθαι τὸ κακὸν μισοῦμεν καὶ ὃ οὐ θέλομεν πράσσομεν [99], ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ κατεργάζεσθαι αὐτό, διὰ τό, *Οὐ γὰρ ὃ οὐ θέλω ποιῶ ἀγαθὸν* λελέχθαι· *ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακόν, τοῦτο πράσσω*, ἀξιώσομέν [1] που, εἰ ἀληθῆ· λέγει ὁ ταῦτα λέγων, διασαφῆσαι τί ἦν τὸ κακὸν ὃ ἐμίσει μὲν ὁ Ἀπόστολος καὶ οὐκ ἐβούλετο ποιεῖν, ἐποίει δέ, καὶ τὸ ἀγαθὸν [2] ὃ ἐβούλετο μὲν ποιεῖν, οὐκ ἐποίει [3] δέ, ἀλλ' ἀντιστρόφως, ὁσάκις μὲν ἤθελε ποιῆσαι τὸ ἀγαθὸν, τοσαυτάκις οὐ τὸ ἀγαθὸν, ὃ ἤθελεν, ἐποίει, ἀλλὰ τὸ πονηρὸν, ὃ μὴ ἤθελεν, ἐποίει. Πῶς δὲ καὶ ἡμᾶς εἰς τὸ παντάπασιν ἀποτινάξασθαι τὸ ἁμαρτάνειν προτρεπόμενος *Μιμηταί* [4] *μου* [5], ἀποφαίνεται, *γίνεσθε*, [6] *καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ*; Οὕτως οὐ τὸ [7] ποιεῖν ἃ μὴ ἤθελεν ὑπέθετο τὰ προειρημένα, ἀλλὰ τὸ [8] μόνον λογίζεσθαι· ἐπεὶ πῶς ἂν ἦν μιμητὴς Χριστοῦ ἀκριβής;

Καλὸν μὲν οὖν, εἰ μὴ εἴχομεν, ἦν ἂν καὶ χαρμιώτατον, τοὺς ἀντιπράσσοντας ἡμῖν καὶ μαχομένους· ἐπεὶ δὲ τοῦτο [484 H.] ἀδύνατον καὶ ὃ θέλομεν οὐ δυνάμεθα (θέλομεν γὰρ μὴ ἔχειν τοὺς ἐξέλκοντας εἰς πάθη· ἦν γὰρ ἂν [9] ἀνιδρωτὶ σωθῆναι· καὶ ὃ θέλομεν τοῦτο οὐ γίνεται, ἀλλ' ὃ οὐ θέλομεν· δεῖ γὰρ ἡμᾶς δοκιμάζεσθαι ὡς ἐχρῆν), μὴ ἐνδιδῶμεν, ὦ ψυχή, μὴ ἐνδιδῶμεν [10] τῷ [11] πονηρῷ, *Ἀλλ' ἀναλαβόντες* [12] *τὴν παν*οπλίαν *τοῦ Θεοῦ ὑπερασπίζουσαν ἡμῶν, ἐνδυσώμεθα τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑποδησώμεθα* [13] *τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐπὶ πᾶσί τε ἀναλάβωμεν τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾗ δυνησόμεθα πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι*, [916 R.] *καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ, πρὸς τὸ δύνασθαι στῆναι πρὸς τὴν μεθοδείαν τοῦ διαβόλου, λογισμούς τε καθελεῖν καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ.* — *Ὅτι μὴ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα*

Οὐ γὰρ [14] *ὃ θέλω πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. Εἰ δὲ* [15] *ὃ θέλω, τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός* [16]· *νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα* [17] *ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. Οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοὶ, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου, τὸ ἀγαθὸν*, ὀπθῶς λέγων. Μέμνησθε γὰρ ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν διωριζόμεθα, ἀφ' οὗ τὸν ἄνθρωπον πλανηθέντα τὴν ἐντολὴν ἀθετῆσαι συνέβη, ἐντεῦθεν ἐκ τῆς παρακοῆς τὴν ἁμαρτίαν λαβοῦσαν γένεσιν εἰς αὐτὸν εἰσῳκηκέναι. Οὕτω γὰρ στάσις ἐνέπεσε, σφαδασμῶν [18] τε καὶ λογισμῶν ἀνοικείων ἐπληρώθημεν, κενωθέντες μὲν τοῦ ἐμφυσήματος τοῦ Θεοῦ, πλη-

A Si quis autem in eodem [Pauli] loco progredienti ausus dixerit, quasi doceat Apostolus, quod non solum ratiocinando malum oderimus, et quod nolumus, faciamus; sed etiam in operando id ipsum, eo quod dicat: *Non quod volo facio bonum: sed quod nolo malum, hoc facio* [d], ab hoc, qui vere, ita 295*b* ut dicit, sentit, petimus explicari, quid sit illud malum quod Apostolus oderat, et nolebat facere. Faciebat autem, et bonum, quod volebat facere, tamen non faciebat; sed contra potius, quoties volebat bonum facere, toties bonum, quod volebat, non faciebat, sed malum, quod nolebat, faciebat. Quemadmodum vero nos quoque, ut peccatum penitus abjiciamus adhortatur: *Imitatores*, inquit, B *mei estote, sicut et ego Christi* [e]: ita non faciendo quæ nolebat, subjicit ante dicta. Sed solum cogitando quomodo Christi sedulus erit imitator?

Bonum igitur, nisi haberemus hostes et adversarios, erat jucundissimum. Sed quia hoc erat impossibile, et quæ volumus, nequimus: nolumus enim adversarios, qui nos in vitia trahant (quod esset sine sudore salvari). Et hoc quod volumus, non fit, sed quod nolumus. Oportebat enim nos probari; ne dedamus, o anima, ne dedamus nos in malo: *Sed accipientes armaturam Dei protegentem nos, induamur loricam justitiæ, et calceemus pedes in præparationem Evangelii, in omnibus sumamus scutum fidei, in quo possimus omnia tela nequissimi ignea* C *exstinguere, et galeam salutis, et gladium spiritus, quod est verbum Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli, consilia destruere* [f], *et omnem altitudinem extollentem se contra scientiam Christi* [g]. — *Quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem* [h].

Non enim quod volo, hoc ago; sed quod odi, hoc facio. Si autem quod nolo, illud facio, consentio legi, quoniam bona est. Nunc autem non amplius ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum [i], recte dicens [divus Paulus]. Meministis enim, quemadmodum antea a nobis explicatum est, D postquam accidit ut homo deceptus præceptum contemneret, ab illo tempore peccatum, propter inobedientiam, originem accepit in homine habitandi. In hunc enim statum res incidit. Ærumnis anxiis et cogitationibus importunis oppressi, Dei spiritu

[d] Rom. VII, 19, 20. [e] I Cor. XI, 1. [f] Ephes. VI, 11-17. [g] II Cor. X, 5. [h] Ephes. VI, 12. [i] Rom. VII, 15-18.

VARIÆ LECTIONES.

[97] λογ.] II Cor. X, 5. [98] ὁμόσε om. AB. [99] πράττομεν ς. [1] ἀξιώσωμέν ς. ἀληθῶς ς. [2] καὶ τὸ ἀγαθόν. [3] ἐποίει δὲ om. AB. [4] μιμ.] I Cor. XI, 1. [5] μου om. pr. A. [6] γίνεσθαι ς. [7] τὸ mg.: libri τῷ. [8] τὸ A. τῷ ς. [9] ἂν add. A. [10] ἐνδιδωμένῳ ψυχῇ μὲν ἐνδ. A. [11] τῷ A: ἐν τῷ ς. [12] ἀναλαβ.] Ephes. VI, 13. [13] ὑποδυσώμεθα ς. [14] οὐ γαρ δ] εἰ γὰρ δ οὐ B. cf. Rom. VII, 13. [15] εἰ δὲ — ποιῶ om. AB. [16] καλόν A. [17] οἰκοῦσα] ἐνοικοῦσα A. [18] σφαδαϊσμῶν A.

Digitized by Google

exuti sumus, et **296***a* corporali concupiscientia impleti, quam callidus nobis serpens immisit. Hinc Deus mortem, qua deleret in nobis peccatum, excogitavit, ut ne in nobis, si immortales mansissemus, etiam concupiscentia semper repullulans immortalis esset. Unde Apostolus : *Scio enim quod non habitet in me, hoc est, in carne mea, bonum;* quod cum dicit, vult declarare peccatum in nobis, post prævaricationem, per concupiscentiam nidificasse, cujus velut nova germina, cogitationes carnem titillantes in nobis semper excitantur. Duo enim cogitationum genera exsistunt, alterum a concupiscientia, se in corpus nostrum insinuante, natum, quod ex sensu, ut dixi, seu cogitatione, corporalis spiritus constat; alterum autem a lege divini præcepti [profectum], quam uti naturalem legem a Deo insitam accepimus, quæ mentem nostram ad virtutem excitat. Unde condelectamur legi, in animo, hoc enim interior homo est. Legi vero diaboli [condelectamur] secundum inhabitantem in carne concupiscentiam. Diabolus enim, qui repugnat, et oppugnat legem Dei quasi impetum quemdam mentis ad bonum; hic est qui sensus nostros corporales et vitiosos semper impellit ad impietatem. Tres enim Paulus hic manifeste mihi leges explicare videtur : unam secundum insitum in nobis bonum, quam aperte vocavit legem mentis : alteram, quæ fit ex diaboli impetu seu tentatione, cum sæpe ad improbas animam pertrahit imaginationes, quam ait repugnare legi mentis. Tertiam secundum peccatum ex concupiscentia inveterascentem in carne, quam legem peccati habitantem in membris appellavit, qua inductus [homo] sæpe ad peccatum et improbas actiones pellicitur. Videtur enim quasi nobis ipsis nunc hoc melius, nunc illud deterius; et cum id, quod nobis videtur natura melius, deteriore illo potentius fuerit, animus toto impetu fertur in bonum; quando vero id quod deterius est, regnum insolenter affectarit, homo rursum contraria via in deteriores cogitationes et consilia præceps agitur. Eapropter Apostolus ab eo velut morte et exitio cupit liberari [j], quemadmodum et Prophetа : *Ab occultis meis munda me,* inquit [k]. Ipsa ergo verba hoc declarant Apostoli dicentis: *Condelector enim legi secundum* **296***b* *interiorem hominem; video autem legem in membris meis contradicentem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus* [l]? Non corpus mortem appellans, sed legem peccati in membris per prævaricationem in nobis latitantem, et semper ad mortem peccati animam trahentem. Statim ergo infert (utique liberatus, a quali morte liberari cupiebat : quis autem illum liberavit?) : *Gratia Dei per Jesum Christum* [m]. Itaque, o

ρωθέντες δὲ ἐπιθυμίας ὑλικῆς, ἣν ὁ πολύτροπος ἐνεφύτευσεν εἰς ἡμᾶς ὄφις. Διὸ καὶ τὸν θάνατον ὁ Θεὸς πρὸς ἀναίρεσιν τῆς ἁμαρτίας ὑπὲρ ἡμῶν ἀνεύρατο, ἵνα μὴ ἐν ἀθανάτοις ἡμῖν ἀνατείλασα, ὡς ἔφην, ἀθάνατος ᾖ. Ὅθεν ὁ Ἀπόστολος, *Οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου, τὸ ἀγαθόν*, λέγων τὴν ἀπὸ τῆς παραβάσεως διὰ τῆς ἐπιθυμίας εἰσοικισθεῖσαν εἰς ἡμᾶς ἁμαρτίαν βούλεται μηνύειν, ἧς δὴ καθάπερ βλαστήματα [19] νέα οἱ φιλήδονοι περὶ ἡμᾶς ἀεὶ λογισμοὶ συνίστανται. Διττὰ γὰρ ἐν ἡμῖν λογισμῶν γένη, τὸ μὲν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῆς ἐμφωλευούσης ἐν τῷ σώματι συνιστάμενον, ἥτις ἐξ ἐπινοίας [20] (ὡς ἔφην) συνέστη τοῦ ὑλικοῦ πνεύματος, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ κατὰ τὴν ἐντολήν, ὃν ἔμφυτον ἐλάβομεν ἔχειν καὶ φυσικὸν νόμον, πρὸς τὸ καλὸν ἡμῶν ἐξεγείροντα τὸν λογισμόν. Ὅθεν τῇ μὲν νομοθεσίᾳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν νοῦν συνηδόμεθα (τοῦτο γὰρ ὁ ἔσω ἄνθρωπος), τῇ δὲ νομοθεσίᾳ τοῦ διαβόλου κατὰ τὴν ἐνοικοῦσαν ἐπιθυμίαν ἐν τῇ σαρκί. Ὁ γὰρ ἀντιστρατευόμενος καὶ ἀντιπράσσων τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ, οἷον τῇ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὁρμῇ τοῦ νοός, αὐτός ἐστιν ὁ τοὺς ἐμπαθεῖς ἀναφύων ἀεὶ καὶ ὑλικοὺς πρὸς ἀνομίαν περισπασμούς. Τρεῖς γὰρ νόμους ὑποτιθέμενος ὁ Παῦλος ἀναφανδὸν ἐνταῦθά μοι καταφαίνεται, ἕνα μὲν τὸν [21] κατὰ τὸ ἔμφυτον ἐν ἡμῖν ἀγαθὸν, ὃν καὶ νόμον σαφῶς ἐκάλεσε νοός, ἕνα δὲ τὸν ἐκ προσβολῆς συνιστάμενον νόμον τοῦ πονηροῦ καὶ εἰς τὰς ἐμπαθεῖς [485 H.] ἐξέλκοντα πολλάκις φαντασίας τὴν ψυχήν, ὃν ἀντιστρατεύεσθαι τῷ νόμῳ τοῦ νοὸς ἔφη, καὶ τρίτον τὸν κατὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τῆς ἐπιθυμίας [22] σκιρώσαντα ἐν τῇ σαρκὶ, ὃν ἁμαρτίας νόμον οἰκοῦντα ἐν τοῖς μέλεσιν ἐκάλεσεν, ᾧ ἑπόμενος πολλάκις καθ' ἡμῶν ἐγκελεύεται, πρὸς ἀδικίαν καὶ πράξεις συνελαύνων κακάς. Φαίνεται γὰρ ὡς ἑαυτοῖς ἡμῖν τὸ μὲν [23] βέλτιον, τὸ δὲ χεῖρον ὄν, καὶ ὅταν μέλλῃ τὸ βέλτιον φύσει τοῦ χείρονος ἐγκρατέστερον γενηθῆναι, φέρεται ὅλος πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὁ νοῦς, ὅταν δὲ τὸ χεῖρον ἐπιβρίσῃ πλεονάσαν, ἄγεται πάλιν ἀντιστρόφως πρὸς λογισμοὺς χείρους [24] ὁ ἄνθρωπος· οὗ δὴ καὶ χάριν ὁ Ἀπόστολος εὔχεται ῥυσθῆναι, θάνατον αὐτὸ καὶ ὄλεθρον ἡγούμενος, ὥσπερ δὴ καὶ ὁ Προφήτης· *Ἀπὸ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με*, λέγων. Αὐτὰ οὖν τὰ ῥήματα τοῦτο συνιστῶσι, [917 R.] *Συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω*, λέγοντος, *ἄνθρωπον, βλέπω δ' ἕτερον νόμον ἀντιστρατευόμενον τοῖς μέλεσί μου τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;* οὐ τὸ σῶμα θάνατον ἀποφαινόμενος, ἀλλὰ τὸν νόμον τῆς ἁμαρτίας τὸν ἐν τοῖς μέλεσι διὰ τῆς παραβάσεως ἐν ἡμῖν ἐμφωλεύοντα καὶ πρὸς θάνατον ἀεὶ τὸν [25] τῆς ἀδικίας τὴν ψυχὴν ἐμφαντάζοντα. Ἐπιφέρει γοῦν εὐθέως ἀμέλει, διαλυόμενος ὁποίου θανάτου ἐγλίχετο ῥυσθῆναι καὶ τίς αὐτὸν ὁ ῥύ-

[j] Rom. VII, 24. [k] Psal. XVIII, 13. [l] Rom. VII, 22-24. [m] Ibid., 25.

VARIÆ LECTIONES.

[19] βλάστημα C. [20] ἐπιπνοίας Scaliger. [21] τὸν add. A. [22] ἐπιθυμίας] ἁμαρτίας AB. [23] τὸ μὲν τόδε B. [24] χείρονας C. [25] τὸν add. A.

Digitized by Google

μενος ἦν [26], *Χάρις δὲ τῷ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.* Προσεκτέον δὲ, εἰ [27] τὸ σῶμα θάνατον τοῦτο, ὦ Ἀγλαοφῶν, ὡς ὑπειλήφατε, ἔλεγεν, οὐκ ἂν τὸν Χριστὸν ὡς ῥυόμενον αὐτὸν ὕστερον ἐκ τοῦ τοιούτου κακοῦ παρελάμβανεν, ἐπεὶ τί παράδοξον ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἐσχήκαμεν; Τί δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος ὅλως, ὡς διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ δυναμούμενος τοῦ θανάτου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐλευθερωθῆναι, τοῦτο ἐφθέγγετο, ὁπότε πᾶσι καὶ πρὸ τοῦ τὸν Χριστὸν ἐλθεῖν εἰς τὸν κόσμον συνέβαινε θνήσκειν; ὥστε οὐ τὸ σῶμα τοῦτο, ὦ Ἀγλαοφῶν [28], θάνατον, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν τὴν κατοικήσασαν διὰ τῆς ἐπιθυμίας ἐν τῷ σώματι λέγει [29], ἧς ὁ Θεὸς αὐτὸν διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἐῤῥύσατο.

A Aglaophon, animadvertendum, si hoc corpus, ut existimatis, mortem appellavit, non Christum quasi liberatorem suum a tali postea malo nominasset. Quid deinde Christi adventus singulare nobis attulisset; quid omnino Apostolus, veluti per Christi adventum confirmatus, ut a morte per Deum liberaretur, hoc prædicaret? quando omnibus, etiam antequam Christus in mundum veniret, mori datum est, ut non hoc corpus, o Aglaophon, mortem appellet, sed peccatum quod per concupiscentiam habitat in corpore, a qua ipsum Deus per adventum Christi liberavit.

Ὁ γὰρ νόμος τῆς ζωῆς τοῦ πνεύματος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐλευθέρωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας τοῦ θανάτου. Ὅπως ὁ ἐγείρας Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν [30] διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα ἐν ἡμῖν ζωοποιήσῃ καὶ τὰ θνητὰ σώματα ἡμῶν τῆς ἁμαρτίας τῆς ἐν τῷ σώματι κατακριθείσης πρὸς ἀναίρεσιν, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ κατὰ τὴν ἐντολὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἡμᾶς ἐφελκομένου φυσικοῦ νόμου φανερωθῇ ἐξαφθέν. Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ ἐν ἡμῖν φυσικοῦ ἀγαθοῦ, ἐν ᾧ ἠσθένει ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἡττώμενον τῆς ἐγκειμένης ἐν τῷ σώματι, ὁ Θεὸς ἀνερῤῥώσατο, πέμψας τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὴν ὁμοίαν τῆς σαρκὸς τῆς ἁμαρτίας σάρκα ἀνειληφότα, ἵνα τῆς ἁμαρτίας κατακεκριμένης πρὸς ἀναίρεσιν, εἰς τὸ μηκέτι καρποφορῆσαι ἐν [486 R.] τῇ σαρκὶ, τὸ ἰδίωμα τοῦ φυσικοῦ νόμου πληρωθῇ, πλεονάσαν τῇ ὑπακοῇ τοῖς μὴ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πνεύματος καὶ τὴν ὑφήγησιν. Ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς [31], ὅ δή ἐστι τὸ εὐαγγέλιον, ἕτερος ὢν τῶν προειρημένων νόμων, διὰ τοῦ κηρύγματος πρὸς ὑπακοὴν τεθεὶς καὶ ἄφεσιν ἁμαρτημάτων, ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου, νικήσας ἐκ παντὸς τὴν ἁμαρτίαν βασιλεύουσαν τῆς [32] σαρκός.

B *Lex enim vitæ spiritus in Christo Jesu liberavit nos a lege peccati et mortis* [n]: ut is qui Jesum ex mortuis excitavit, propter spiritum ejus inhabitantem in nobis, vivificet mortalia corpora nostra, peccato in corpore ad abolitionem damnato, ut justificatio naturalis legis secundum præceptum nos ad bonum trahentis accensa appareat. Nam infirmam partem naturalis boni, quæ victa a concupiscentia in corpore degente ægrotabat, sanavit Deus, mittens Filium suum, qui similem carnem carni peccati assumpsit, ut peccato ad internecionem profligato, ne repullularet in carne, et proprietas naturalis legis impleretur in iis qui non secundum concupiscentiam carnis, sed secundum desiderium et ductum spiritus ambulant. Lex enim spiritus vitæ, C quod est Evangelium (quæ alia est ab **297***a* antedictis legibus, per prædicationem ad obedientiam et remissionem peccatorum posita) liberavit nos a lege peccati et mortis, devicto penitus peccato quod carni dominabatur.

Ὅτι φησὶ μὴ τρέφεσθαι ἢ αὐξάνειν ἀπὸ τῆς γῆς τὰ φυτά. Λέγει γὰρ, Διαπορήσαι δ' ἄν τις πῶς εἰς τὸν ὄγκον ἀναλαμβάνεσθαι δύναται τῶν δένδρων ἡ γῆ μεταλλοιουμένη· ἐχρῆν γὰρ, ἅτε τῆς ὑποκειμένης γῆς ἀναρπαζομένης ἀεὶ διὰ τῶν ῥιζῶν εἰς ὅλην τὴν ἕξιν τοῦ ξύλου, τὸν τόπον, καθ' ὃν τὸ δένδρον βεβλάστηκε, κοιλαίνεσθαι· ὥστε μάταιος αὐτῶν ὁ τοιοῦτος τῆς περὶ τὰ σώματα ῥύσεως ἀναλογισμός. Πῶς γὰρ ὅλως ἡ γῆ διὰ τῶν ῥιζῶν εἰς τοὺς κορμοὺς τῶν φυτῶν εἰσδυομένη, καὶ διὰ τῶν πόρων εἰς πάντας αὐτῶν κατακερματιζομένη τοὺς κλάδους, εἰς φύλλα καὶ καρπὸν μεταβάλλεται; Εὐμήκη μὲν οὖν δένδρα, κέδροι [33] ἢ πίτυες ἢ ἐλάται, καὶ πολλὴν φέροντα κατ' ἔτος κόμην καὶ καρπὸν, [920 R.] ἰδεῖν ἔστιν [34] ὡς οὐδὲν τῆς ὑποκειμένης γῆς εἰς τὸν αὐτῆς [35] ὄγκον τῆς δρυάδος κατ-

Plantas ait [Methodius] nec a terra ali nec augeri. Dubitet, inquit, quispiam quomodo terra immutata in tantam arborum amplitudinem assumi (seu crescere) possit. Oportebat enim locum in quo arbor excrevit, et circumjacente terra subducta in ligni naturam excavari. Inanis ergo illorum talis de corporum fluxu consideratio. Quomodo enim ulla ratione terra per radices in truncos ingressa, et per venas in omnes earum ramos diffusa, D in folia et fructus commutatur? Proceræ quidem arbores cedrus, vel pinus, vel abietes, et multas frondes et fructus quotannis ferunt. Licet enim videre, ut nihil subjectæ terræ in vastitatem quercus assumant. Oportebat enim, si verum sit, terram per radices ascendentem in lignum mutari, omnemque circumcirca locum terræ cavari: quia quod

[n] Rom. VIII, 2.

VARIÆ LECTIONES.

[26] ἦν] ἦν φησιν B. [27] εἰ] fortasse legendum ὅτι εἰ. [28] Ἀγλαόφρων ς. [29] λέγει B : λέγειν ς. [30] ἐκ νεκρῶν Ἰησοῦν ς. [31] τῆς ζωῆς post τὴν præced. ponit Roth. [32] βασ. καὶ τῆς ς. [33] κέδρος ς. [34] ἰδεῖν γὰρ ἔστιν ς. [35] αὐτῆς — δρυάδος] ἑαυτῆς — θρυάδος AB.

Digitized by Google

aridum est non ita potest affluere ut humor semper affluit, cum proximus submovetur. Jam vero et ficus similesque stirpes in ædium recessibus frequentes satæ, nihil omnino ex ædificio in se vertisse videntur. Ergo si multorum annorum fructus ex illis et folia quis colligeret, ingentem in domorum penetralibus terræ copiam ex illis factam videret. Unde absurdissimum est existimare terram in fructuum ubertatem mutari, et folia consumi, quamvis per hanc omnia fiant, cum terræ sede locoque utuntur. Neque panis sine mola, loco, tempore et igne fit, et tamen nihil horum est aut fit panis, uti et in sexcentis idem est videre.

A ἀναλίσκουσιν. Ἔχρῆν γὰρ, εἰ ἀληθὲς [56] ἦν διὰ τῶν ῥιζῶν ἀνερχομένην ἀποξυλοῦσθαι τὴν γῆν, ἅπαντα τὸν περὶ αὐτὰ τόπον τῆς γῆς κοιλαίνεσθαι, ὅτι μὴ ἐπιῤῥέειν πέφυκε τὸ ξηρὸν, καθάπερ καὶ τὸ ὑγρὸν, ἀεὶ πρὸς τὸ κινούμενον. Ἤδη δὲ καὶ συκαῖ καὶ ἄλλα τοιαῦτα φυτὰ μνημείων ἐν οἰκοδομήμασι πολλάκις βλαστήσαντα οὐδὲν εἰς ἑαυτὰ τῆς οἰκοδομῆς ὅλως ἱστοροῦνται καταναλωκέναι. Εἰ γοῦν ἐτῶν πολλῶν συλλογίσασθαί τις τὸν καρπὸν αὐτῶν καὶ τὰ φύλλα βουληθείη, κατίδοι ἂν πολλαπλασίονα τῆς ἐπὶ τῶν μνημείων γῆς τὸν ὄγκον αὐτῶν γεγενημένον. Ὅθεν ἀτοπώτατον ἡγεῖσθαι τὴν γῆν εἰς καρπῶν φορὰν μεταβαλλομένην καὶ φύλλα καταναλίσκεσθαι, κἂν δι' αὐτῆς ἅπαντα γίνωνται, ἕδρᾳ αὐτῇ χρώμενα [57] καὶ τόπῳ. Οὐδὲ γὰρ ἄρτος δίχα μύλου καὶ τόπου καὶ χρόνου καὶ πυρὸς γίνεται, καὶ οὐδέν ἐστιν ἢ γίνεται τούτων ὁ ἄρτος. Καὶ ἐπὶ ἄλλων μυρίων ὡσαύτως.

Hoc Pauli : *Scimus enim, quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur* [o], etc. Origenistæ ad tollendam corporum resurrectionem aiunt tabernaculum accipi pro corpore, et cœlestem domum nulla manu factam, quæ illi spiritualia indumenta vocant. Hinc dicit sanctus Methodius, **297** *b* per terrestrem domum, brevem hanc vitam abusive intelligendam, et non hoc habitaculum. Si enim per terrestrem domum dissolvendam corpus nostrum ab eo intelligi putatis : quid habitaculum sit docete, cujus domus sit dissolvenda. Aliud enim est habitaculum, aliud habitaculi domus, et aliud nos, quorum est habitaculum. Si enim, inquit, terrestris domus nostra habitationis dissolvitur; quasi figurate nos esse animas ostenderet, habitationem vero corpus, domum autem habitationis usuram carnis in præsenti vita. Si ergo hæc corporis vita instar domus dissolvatur, habebimus in cœlo non manufactam, inquit, quod hæc vita differentiæ causa manufacta propterea dicatur, eo quod omnis cultus et studia vitæ hujus manibus administrentur et gerantur. Corpus enim, cum sit opus Dei, manufactum non dicitur, eo quod non sit arte hominum effectum. Si autem corpus propterea manufactum dixerint, quod a Deo sit effectum, tunc etiam animæ, et angeli, et ipsa in cœlis indumenta manufacta dicentur. Omnia quippe hæc Dei sunt opera. Quæ est ergo domus manufacta? Hæc, inquam, brevis vita, ope humana sustentata seu condita : *In sudore*, inquit, *vultus tui vesceris pane tuo* [p]; qua dissoluta illam immortalem non manufactam occupamus, quemadmodum Dominus ipse declaravit, cum dixit : *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula* [q]. Quod enim ibi Dominus appellavit *tabernacula*, hic Apostolus vocat *indumenta*. Quod ibi *amicos iniquitatis*, hic Apostolus *domus* dissolvendas diverserii seu habitationis. Quemadmodum ergo, cum dies vitæ nostræ præ-

B Ὅτι τὸ, *Οἴδαμεν* [58] *γὰρ ὡς ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ*, καὶ ἑξῆς, οἱ Ὠριγενιασταὶ εἰς ἀναίρεσιν τῆς τῶν σωμάτων ἀναστάσεως προβάλλονται, σκῆνος τὸ σῶμα καὶ ἀχειροποίητον ἐν οὐρανοῖς οἰκίαν τὰ παρ' αὐτῶν πνευματικὰ ἐνδύματα λέγοντες. Διό φησιν ὁ ἅγιος Μεθόδιος· Ἐπίγειον οἰκίαν τὴν [59] ἐνταῦθα βραχύβιον ζωὴν κατα-χρηστικῶς ληπτέον, καὶ οὐ τὸ σκῆνος τοῦτο. Εἰ γὰρ ἐπίγειον οἰκίαν καταλυομένην τὸ σῶμα τίθεσθαι αὐτὸν νομίζετε, φράσατε τὸ σκῆνος τί ἐστιν, οὗ ἡ οἰκία καταλύεται; Ἕτερον γὰρ τὸ σκῆνος, καὶ ἄλλο τοῦ σκήνους ἡ οἰκία, καὶ ἕτερον ἡμεῖς, ὧν ἐστι τὸ σκῆνος. [487 H.] *Ἐὰν γὰρ ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία*, φησὶ, *τοῦ σκήνους καταλυθῇ*, οἷον ἡμᾶς μὲν τὰς ψυχὰς εἶναι δηλώσας, σκῆνος δὲ τὸ σῶμα, οἰκίαν δὲ C τοῦ σκήνους τὴν κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν ἀπόλαυσιν τῆς σαρκὸς τροπικῶς. Ἐὰν οὖν ἡ [60] νῦν δὴ αὕτη ἡ τοῦ σώματος ζωὴ δίκην οἰκίας καταλυθῇ, ἕξομεν τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀχειροποίητον. Ἀχειροποίητόν φησι διὰ τὸ χειροποίητον ταύτην λέγεσθαι τὴν ζωὴν κατὰ ἀντιδιαστολὴν, παρὰ τὸ πάντα ἡμῶν τὰ κοσμήματα καὶ σπουδάσματα τοῦ βίου χερσὶ παλαμᾶσθαι ἀνθρώπων. Τὸ γὰρ σῶμα δημιούργημα ὑπάρχον Θεοῦ χειροποίητον οὐ λέγεται, ὅτι μὴ ἐπαλαμήθη τέχναις ἀνθρώπων. Εἰ δὲ διότι ὑπὸ Θεοῦ ἐδημιουργήθη, χειροποίητον αὐτὸ λέξουσι, χειροποίητοι ἄρα καὶ αἱ ψυχαὶ καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ τὰ ἐνδύματα αὐτὰ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· Θεοῦ γὰρ αὐτουργήματα καὶ ταῦτα. Τίς οὖν ἐστιν ἡ χειροποίητος οἰκία; Ἡ βρα- D χύβιος, ὡς ἔφην, αὕτη ζωὴ, ἡ ἀπ' ἀνθρωπίνων χειρῶν δραματουργουμένη· *Φαγῇ* [61] γὰρ, φησὶν, *ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου τὸν ἄρτον σου*· ἧς καταλυθείσης ἐκείνην τὴν ἀχειροποίητον ζωὴν ἔχομεν. Καθάπερ καὶ ὁ Κύριος εἰπὼν ἐδήλωσε· *Ποιήσατε* [62] *φίλους ἐκ τῆς ἀδικίας τοῦ μαμωνᾶ* [63], *ἵνα ὅταν ἐκλίπωσι* [64], *δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς*. Ὃ γὰρ ἐκεῖ σκηνὰς ὁ Κύριος ἐκάλεσε, τοῦτο ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος ἐνδύματα· ὃ δὲ ἐκεῖ φίλους ἐκ τῆς ἀδικίας, ἐνταῦθα καταλυομένας ὁ

[o] II Cor. v, 1. [p] Gen. III, 19. [q] Luc. XVI, 9.

VARIÆ LECTIONES.

[56] ἀληθῶς AB. [57] χρώμενοι ς. [58] οἶδαμεν] II Cor. v, 1. [59] τὴν om. A. [60] ἡ ante τοῦ om. pr. A. [61] φάγῃ ς. [62] ποιήσατε] Luc. XVI, 9. [63] μαμμωνᾶ ς. [64] ἐκλίπωσιν AB : ἐκλίπητε ς.

Digitized by Google

Ἀπόστολος οἰκίας. Καθάπερ γοῦν ἐὰν ἐκλείψωσιν αἱ τῆς παρούσης ζωῆς ἡμῶν ἡμέραι, τὰ πρὸς εὐποιΐαν τὰς ψυχὰς ἡμῶν [46] ὑποδέξονται ἀγαθοεργήματα, ἃ ἀπὸ τῆς ἐν τῇ ἀδικίᾳ ζωῆς ἐκτησάμεθα [921 R.] τῷ τὸν κόσμον ἐν τῷ πονηρῷ κεῖσθαι, οὕτω τῆς ζωῆς καταλυθείσης τῆς ὠκυμόρου τὴν πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἕξομεν οἴκησιν αἱ ψυχαὶ [46] παρὰ τῷ Θεῷ, ἔστ' ἂν ἀνακαινοποιηθεῖσαν ἡμῖν ἄπτωτον ἀναλάβωμεν οἰκίαν [47]. Ὅθεν καὶ στενάζομεν, μὴ θέλοντες τὸ σῶμα ἀπεκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπ' αὐτῷ τὴν λοιπὴν ἐπενδύσασθαι ζωήν. Τὸ γὰρ οἰκητήριον τὸ ἐξ οὐρανοῦ, ὃ ἐπιθυμοῦμεν [48] ἐπενδύσασθαι, ἡ ἀθανασία ἐστίν. Ἣν ἐὰν ἐπενδυσώμεθα, καταποθήσεται πᾶν τὸ ἐν αὐτῇ ὀλοσχερῶς ἀσθενὲς ὑπὸ τῆς ἀχρόνου ζωῆς καταναλωθὲν καὶ θνητόν.

A sentis defecerint, bona opera, animas nostras ad compensanda benefacta, quæ in vita iniquitatis possedimus, (eo quod mundus sit in maligno positus) recipient [r]: ita brevi hac vita soluta, animæ ante resurrectionem habitationem habebunt apud Deum, donec instauratam et nunquam casuram recipiamus domum. Unde et ingemiscimus, nolentes corpus hoc exuere, sed super ipsum reliquam vitam induere [s]. Illud enim domicilium cœleste, 296a quod superinduere cupimus, est immortalitas quam ubi induerimus, absorbebitur penitus a vita æterna consumptum, quidquid in illa infirmum et mortale.

Διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους, τουτέστι διὰ πίστεως γὰρ ἐπιβαίνομεν ἔτι, ἀτρανοτάτῳ λογισμῷ τὰ ἐκεῖ πράγματα κατοπτεύοντες, καὶ οὐ σαφῶς, ὥστε καὶ ὁρᾷν καὶ ἀπολαύειν καὶ ἐν αὐτοῖς εἶναι.

B *Per fidem enim ambulamus, non per speciem*, hoc est, per fidem adhuc progredimur, statum illic obscurissima consideratione contemplantes, et non aperte, ut videre, et frui, et esse in illo possimus.

Τοῦτο [49] *δέ φημι, ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα κληρονομῆσαι βασιλείαν Θεοῦ οὐ δύνανται, οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ.* Σάρκα, φησὶν, οὐ τὴν σάρκα αὐτὴν ἐδήλωσεν, ἀλλὰ τὴν ἄλογον πρὸς τὰς [50] μαχλώσας τῆς ψυχῆς ὁρμὴν ἡδονάς. Εἰπὼν οὖν ὅτι [51] *Σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύνανται*, ἐπαπεφήνατο· *Οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ.* Φθορὰ δὲ οὐκ αὐτό ἐστι τὸ φθειρόμενον, ἀλλὰ τὸ φθεῖρον. Ἐπικρατήσαντος μὲν γὰρ τοῦ θανάτου κλίνεται τὸ σῶμα [488 H.] εἰς φθοράν· ἐπιμενούσης δὲ ἔμπαλιν τῆς ζωῆς ἐν αὐτῷ ἕστηκε μὴ καθαιρούμενον. Διὸ [52] ἐπειδὴ μεθόριον τῆς ἀφθαρσίας ἐγενήθη καὶ τῆς φθορᾶς ἡ σὰρξ, οὐκ οὖσα οὐδὲ φθορὰ οὐδὲ ἀφθαρσία, ἐκρατήθη τε διὰ τὴν ἡδονὴν ὑπὸ τῆς φθορᾶς, ποίημα τῆς ἀφθαρσίας καὶ κτῆμα ὑπάρχουσα, διὰ τοῦτο γεγένηται εἰς φθοράν. Καὶ ἐπεὶ συνεκροτήθη ὑπὸ τῆς φθορᾶς καὶ θανάτῳ διὰ παιδείαν παρεδόθη, εἰς νῖκος αὐτὴν τῇ φθορᾷ καθάπερ κληρονομίαν οὐ κατέλιπεν, ἀλλὰ πάλιν διὰ τῆς ἀναστάσεως νικήσας τὸν θάνατον ἀπέδωκε τῇ ἀφθαρσίᾳ, ἵνα μὴ κληρονομήσῃ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν, ἀλλ' ἡ ἀφθαρσία τὸ φθαρτόν. Ἐπαποκρίνεται γοῦν, *Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι τὴν ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τὴν ἀθανασίαν.* Φθαρτὸν δὲ καὶ θνητὸν ἐνδυόμενον ἀθανασίαν καὶ ἀφθαρσίαν τί ἂν [53] ἕτερον εἴη παρὰ τὸ σπειρόμενον ἐν φθορᾷ καὶ ἀνιστάμενον ἐν ἀφθαρσίᾳ, ἵνα, *Καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσωμεν καὶ τὴν* [54] *εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου;* Ἡ γὰρ εἰκὼν τοῦ χοϊκοῦ, ἣν ἐφορέσαμεν, τὸ *Γῆ* [55] *εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ* ἐστίν, ἡ δὲ εἰκὼν τοῦ ἐπουρανίου ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις καὶ ἡ ἀφθαρσία.

Hoc autem dico, fratres, quod caro et sanguis regnum Dei possidere non possint, neque corruptio incorruptionem hæreditabit [t]. Cum carnem vocat, non hanc carnem intellexit, sed irrationalem impetum contra lascivas animæ voluptates. Cum ergo dicit: *Quod caro et sanguis regnum Dei non possidebunt*, simul declaravit, quod *neque corruptio hæreditabit incorruptionem*. Corruptio autem non est id quod corrumpitur, sed quod corrumpit. Morte enim prædominante, corpus in corruptionem vergit. Vita autem in eo rursum manente, manet incorruptum. Quare cum inter confinia corruptionis et incorruptionis caro nata sit, nec sit corruptio nec incorruptio, victa est a corruptione, propter delectationem, incorruptionis opificium, quamvis esset in possessione [incorruptio]. Hinc [caro] nata est in corruptionem. Et postquam victa est a corruptione, et morti propter castigationem tradita, non reliquit illam corruptioni ad victoriam in hæreditatem, sed rursum victa per resurrectionem morte reddidit incorruptioni, ut ne corruptio incorruptionem in hæreditatem acciperet, sed potius incorruptio corruptibile [absorberet]. Dicit enim: *Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale immortalitatem* [u]. Corruptibile autem et mortale induere immortalitatem et incorruptionem quid aliud sit, quam seminatum in corruptione, resurgens in incorruptione: *Ut sicut portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem cœlestis* [v]? Imago enim terreni, quam portavimus, illud est: *Terra es, et in terram reverteris* [x]. Imago autem cœlestis est resurrectio ex mortuis et incorruptio.

C

D

[r] I Joan. v, 19. [s] II Cor. v, 2. [t] I Cor. xv, 50. [u] ibid. 53. [v] ibid. 49. [x] Gen. iii, 19.

VARIÆ LECTIONES.

[46] ἡμῶν om. B. [46] αἱ ψυχαὶ] ἀναψυχὴν Scaliger. [47] οἰκίαν AB: τὴν οἰκίαν. ς. [48] ἐπενδύσασθαι ἐπιθυμοῦμεν. cf. IICor. v, 2. [49] τοῦτο] I Cor. xv, 50. [50] τὰς om. A. [51] ὅτι om. A. [52] διὸ om. AB. [53] ἂν] δ' ἄν A. [54] τὴν om. A. [55] γῆ] Gen. iii, 19.

Digitized by Google

Justinus vero Neapolitanus vir haud longe ab apostolorum temporibus et virtutibus remotus, quod mortale est hæreditate accipi dicit, vitam vero hæreditatem accipere. Et carnem quidem mori, vivere vero regnum cœlorum. Quando vero Paulus 298b a sanguine regnum Dei possideri posse negat, non dicit hoc, ut carnis regenerationem videatur negare, sed ut doceat, non possideri regnum Dei, quod est vita æterna, a corpore, sed corpus a vita. Si enim regnum Dei, quod est vita, a corpore possideretur, eveniret ut vita a corruptione absorberetur. Nunc contra id quod mortuum est, a vita possidetur, ut in victoria mors a vita absorbeatur, et corruptibile ab incorruptibili possideri videatur; liberum tamen a morte et peccato factum; sed ut servist et ministret immortalitati, ut corpus sit incorruptionis, non incorruptio corporis. *Quod mortui in Christo resurgent primum, deinde nos qui vivimus* y. De hoc ita censet sanctus Methodius: Hoc est [inquit]: Ipsa nostra hæc corpora. Nos enim qui vivimus, animæ sumus, qui excitata e terra corpora mortua accipimus, ut in occursum Domini simul cum ipsis rapti gloriose celebremus illi festum resurrectionis. Pro quibus æterna nobis tabernacula non interitura aut solvenda accepimus.

Ἰουστῖνος δὲ ὁ Νεαπολίτης, ἀνὴρ οὔτε τῷ χρόνῳ πόῤῥω ὢν τῶν ἀποστόλων οὔτε τῇ ἀρετῇ, κληρονομεῖσθαι μὲν τὸ ἀποθνῆσκον, κληρονομεῖν [56] δὲ τὸ ζῶν λέγει, καὶ ἀποθνήσκειν μὲν [57] σάρκα, ζῆν [58] δὲ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁπόταν δὲ σάρκα ὁ Παῦλος [59] καὶ αἷμα μὴ δύνασθαι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ κληρονομῆσαι λέγῃ, οὐχ ὡς ἐκφαυλίζων, φησὶ, τῆς σαρκὸς τὴν παλιγγενεσίαν ἀποφαίνεται, ἀλλὰ διδάσκων οὐ κληρονομεῖσθαι βασιλείαν Θεοῦ, αἰώνιον ὑπάρχουσαν ζωὴν, ὑπὸ τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὸ σῶμα ὑπὸ τῆς ζωῆς. Εἰ γὰρ ἐκληρονομεῖτο ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τοῦ σώματος ζωὴ ὑπάρχουσα, συνέβαινεν ἂν τὴν ζωὴν ὑπὸ τῆς φθορᾶς καταπίνεσθαι. Νῦν δὲ τὸ τεθνηκὸς ἡ ζωὴ κληρονομεῖ, ἵνα εἰς νῖκος καταποθῇ ὁ θάνατος ὑπὸ τῆς ζωῆς, καὶ τὸ φθαρτὸν τῆς ἀφθαρσίας κτῆμα ἀναφανῇ, [924 R.] ἐλεύθερον μὲν θανάτου καὶ ἁμαρτίας γεγενημένον, δοῦλον δὲ καὶ ὑπήκοον ἀθανασίας, ὅπως τῆς ἀφθαρσίας τὸ σῶμα ᾖ, καὶ μὴ τοῦ σώματος ἡ ἀφθαρσία. Ὅτι *Καὶ οἱ [60] νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς [61] οἱ ζῶντες*, ὁ ἅγιος Μεθόδιος οὕτω φησί· Τοῦτέστιν αὐτὰ ἡμῶν ταῦτα τὰ σώματα· ἡμεῖς γὰρ οἱ ζῶντες αἱ ψυχαί ἐσμεν, οἱ ἀπολαμβάνοντες ἐγερθέντες ἐκ τῆς γῆς τοὺς νεκροὺς, ἵνα εἰς ἀπάντησιν ἅμα αὐτοῖς ἁρπασθέντες τοῦ Κυρίου ἐνδόξως ἑορτάσωμεν αὐτῷ τὴν φαιδρὰν τῆς ἀναστάσεως ἑορτὴν, ἀνθ' ὧν αἰωνίους ἡμῶν τὰς σκηνὰς, οὐκέτι τεθνηξομένας ἢ λυθησομένας, ἀπειλήφαμεν.

Vidi, inquit, in Olympo monte Lyciæ ignem sponte sua in montis cacumine ex imo terræ enascentem, juxta quem stirps, pyraguus (78) [nomine] exsistit adeo florida, virens, et opaca, ut e fonte potius nata videatur. Quam igitur ob causam cum naturæ corruptibiles sint, et corpora ab igne consumantur, hæc sola stirps non solum non exuritur, sed magis etiam efflorescit, quamvis natura facile exuri possit, præsertim ad ipsius radices igne eructante? Ramos ergo ex circumjacentis silvæ arboribus, in ignem illic erumpentem conjeci, qui subito flammis correpti in cinerem redacti sunt. Quid ergo sibi vult hoc miraculum? Signum et indicium futuri diei Deus hoc exhibuit, uti sciamus, flammis olim omnia absumpturis corpora quæ in puritate et justitia vitam transegere, per ignem non secus ac frigidam aquam transitura.

Ὅτι φησὶν, Ἐθεασάμην ἐν Ὀλύμπῳ ἐγὼ (ὄρος δέ ἐστιν ὁ Ὄλυμπος τῆς Λυκίας) πῦρ αὐτομάτως κατὰ τὴν ἀκρώρειαν τοῦ ὄρους κάτωθεν ἐκ τῆς γῆς [489 H.] ἀναδιδόμενον [62], περὶ ὃ πῦρ ἄγνος [63] φυτόν ἐστιν [64], οὕτω μὲν εὐθαλὲς καὶ χλοερὸν, οὕτω δὲ σύσκιον, ὡς ὑπὸ πηγῆς μᾶλλον αὐτὸ δοκεῖν [65] βεβλαστηκέναι. Δι' ἥντινα οὖν αἰτίαν, εἰ φύσεις εἰσὶ φθαρτῶν καὶ ὑπὸ πυρὸς καταναλωμένων σωμάτων, οὐ μόνον οὐ καταφλέγεται τὸ φυτὸν τοῦτο, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἀκμαιότερον ὑπάρχει, εἰ τῇ φύσει ἐστὶν εὔκαυστον, καὶ ταῦτα περὶ αὐτὰς αὐτοῦ τὰς ῥίζας τοῦ πυρὸς ἐντυφομένου [66]; κλάδους γοῦν ἐγὼ δένδρων ἐκ τῆς παρακειμένης ὕλης ἐπέῤῥιψα, καθ' ὃν ἀνερεύγεται τὸ πῦρ τόκον, καὶ αὐθέως εἰς φλόγα ἀρθέντες ἐτεφρώθησαν. Τί οὖν βούλεται τὸ παράδοξον; Δεῖγμα τοῦτο τῆς μελλούσης ὁ Θεὸς ἡμέρας καὶ προοίμιον ἔθετο, ἵνα γινώσκωμεν ὅτι πάντων πυρὶ κατομβρουμένων τὰ ἐν ἁγνείᾳ σώματα διατρίψαντα καὶ δικαιοσύνῃ, καθάπερ ψυχρῷ ὕδατι, τῷ πυρὶ ἐπιβήσονται.

Vide, inquit, utrum non beatus 299a Joannes, cum dicit: *Dedit mare mortuos suos, qui in eo erant: et mors et infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant* z; partes ab elementis redditas ad uniuscujusque reparationem, ostenderit? Mare quidem

Ὅτι φησὶν, Ἐπίστησον δὲ μή ποτε καὶ ὁ μακάριος Ἰωάννης, *Ἔδωκεν [67] ἡ θάλασσα τοὺς νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτῇ*, λέγων, *καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἔδωκαν τοὺς νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτοῖς [68]*, τὰ ἀπὸ τῶν στοιχείων ἀναδιδόμενα πρὸς ἀποκατά-

y I Thess. iv, 15, 16. z Apoc. xx, 13.

VARIÆ LECTIONES.

[56] κληρονομεῖν — ἀποθνήσκειν] θνήσκειν AB. [57] μὲν] δὲ B. [58] ζῆν] ζωὴν B. [59] ὁ Παῦλος] I Cor. xv, 50. [60] καὶ οἱ] I Thess. iv. 15, 16. [61] ἡμεῖς] καὶ ἡμεῖς A. [62] ἀναδιδόμενον ante κάτωθεν ponit B. [63] πῦρ ἄγνος B et rc. A: πύραγνος ς. [64] ἐστι φυτόν B. [65] δοκεῖν add. B. [66] ἐντυφωμένου A, ἐκτυφομένου Roth. [67] ἔδωκεν] Apocal. xx, 13. [68] τοὺς ἐν αὐτῇ] αὐτῆς B.

NOTÆ.

(78) *Salicem torrentis* vertit Lev. xxiii, Job. xl.

Digitized by Google

στασιν ἑκάστου μόρια ἐδήλωσε· τὴν μὲν γὰρ θάλασσαν εἶναι τὴν ὑγρὰν οὐσίαν, ᾅδην δὲ τὸν ἀέρα παρὰ τὸ ἀειδὲς, διὰ τὸ μὴ ὁρᾶσθαι, καθάπερ ἐλέχθη καὶ Ὠριγένει, καὶ θάνατον τὴν γῆν παρὰ τὸ ἐν αὐτῇ κλίνεσθαι τὰ [69] θνήσκοντα, ὅθεν καὶ χοῦς ἐκλήθη θανάτου [70] ἐν Ψαλμοῖς [71], *εἰς χοῦν θανάτου κατῆχθαι εἰρηκότος Χριστοῦ.*

A [constat] esse naturam humidam, infernum autem, aerem ab obscuritate, quod non videatur, quemadmodum Origenes explicat, mortem item esse terram, eo quod mortuus in ea reponatur. Unde et pulvis est appellata mors in Psalmis, Christo dicente *se in pulverem mortis deductum esse* [z].

Ὅτι φησὶ, Πᾶν γὰρ τὸ ἐκ καθαροῦ ἀέρος καὶ καθαροῦ πυρὸς συνιστάμενον σύγκριμα, καὶ τοῖς ἀγγελικοῖς ὁμοούσιον ὑπάρχον, οὐ δύναται γῆς ἔχειν ποιότητα καὶ ὕδατος, ἐπεὶ συμβήσεται ἔσεσθαι αὐτὸ γεῶδες. Τοιοῦτον καὶ ἐκ τούτων τὸ ἀναστῆναι μέλλον σῶμα ἀνθρώπου [72] Ὠριγένης [73] ἐφαντάζετο, ὅ καὶ [74] πνευματικὸν ἔφησεν [75].

Ait [Methodius]: Quidquid ex puro aere et puro igne componitur, et angelicis naturis consubstantiale est, illud non potest habere terræ et aquæ qualitatem, quia necessario ipsum esset terrestre. Tale autem et ex hisce [aere et igne] resurrecturum corpus fingit Origenes, quod spirituale appellavit.

Ὅτι φησὶ, Ποδαπὸν ἄρα ἐστὶ [76] καὶ σχῆμα τὸ ἀνιστάμενον, εἰ ὅλως τὸ ἀνθρωποειδὲς τοῦτο, ὡς ἄχρηστον ὂν κατ' αὐτὸν, ἐξαφανίζεται· ὃ πάντων ἐστὶ τῶν εἰς ζῶα συγκεκριμένων σχημάτων ἐρασμιώτερον· ᾧ καὶ τὸ Θεῖον χρῆται εἰκόνι, καθάπερ καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος δηλοῖ· *Ἀνὴρ* [77] *μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα Θεοῦ ὑπάρχων.* Εἰς ὃ καὶ τὰ νοερὰ τῶν ἀγγέλων σώματα διεκοσμήθησαν. Ἆρα κυκλοτερὲς ἢ πολυγώνιον ἢ κυβικὸν ἢ πυραμοειδές; πλεῖσται γὰρ τῶν σχημάτων αἱ παραλλαγαί. Ἀλλὰ τοῦτο ἀμήχανον. Οὐκοῦν τίς ἡ ἀποκλήρωσις, τὸ μὲν θεοείκελον σχῆμα (ὁμολογεῖ γὰρ καὶ αὐτὸς ὁμοειδῆ εἶναι τὴν ψυχὴν τῷ σώματι) ἀπαγορεύεσθαι ὡς ἀκλεέστερον, ἄπουν δὲ καὶ ἄχειρον ἀνίστασθαι;

B Atqui, inquit, quæ species erit resurgentis, si forma hæc humana, velut inutilis ipsi, exstinguatur, quæ ex omnibus in animalia cadentibus formis est amabilior, qua Numen ipsum utitur, quemadmodum sapientissimus Paulus explanat: *Vir quidem non debet velare caput suum, quoniam imago et gloria Dei est* [a], ad quod rationalia quoque angelorum corpora sunt exornata. Eritne ergo [corporis resurgentis forma] circularis, aut angularis, aut cubica, aut pyramidalis? Variæ enim sunt figurarum species; sed hoc est impossibile. Ecqua hæc sors esset, formam Deo similem (similem enim animam esse corpori ipse quoque fatetur) velut deteriorem abjici, et [corpus] sine pedibus manibusque resurgere?

[925 R.] Ὅτι φησὶν, Ὁ μετασχηματισμὸς ἡ εἰς τὸ ἀπαθὲς καὶ ἔνδοξόν ἐστιν ἀποκατάστασις· νῦν μὲν γὰρ σῶμα [78] ἐπιθυμίας ἐστὶ καὶ ταπεινώσεως (διὸ καὶ Δανιὴλ [79] *ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν* ἦκουε), τότε δὲ μετασχηματισθήσεται εἰς σῶμα ἀπαθὲς, οὐ τῇ ἐξαλλαγῇ τῆς διακοσμήσεως τῶν μελῶν, ἀλλὰ τῷ μὴ ἐπιθυμεῖν τῶν ὑλικῶν ἡδονῶν.

C Transformatio, inquit, est ad immortalitatem et gloriam transmutatio. Nunc enim corpus est in desiderio et humilitate: unde Daniel *vir desideriorum* est appellatus [b]. Tunc autem transfigurabitur in corpus impassibile, non mutato in deterius ornatu membrorum, sed exstincta corporalium voluptatum concupiscentia.

Ὅτι φησὶν [490 H.] ἐξελέγχων τὸν Ὠριγένην· Βούλεται τοίνυν ὁ Ὠριγένης τὴν μὲν αὐτὴν σάρκα μὴ ἀποκαθίστασθαι τῇ ψυχῇ, τὴν δὲ ποιὰν ἑκάστου μορφὴν, κατὰ τὸ εἶδος τὸ τὴν σάρκα καὶ νῦν χαρακτηρίζον, ἐν ἑτέρῳ πνευματικῷ ἐντετυπωμένην ἀναστήσεσθαι σώματι, ἵνα ἕκαστος πάλιν ὁ αὐτὸς φανῇ κατὰ τὴν μορφὴν, καὶ τοῦτο εἶναι τὴν ἐπαγγελλομένην ἀνάστασιν. Ῥευστοῦ γὰρ, φησὶν, ὑπάρχοντος τοῦ ὑλικοῦ σώματος καὶ μηδέποτε μένοντος ἐφ' ἑαυτῷ, ἀλλὰ ἀπογινομένου καὶ ἐπιγινομένου περὶ τὸ εἶδος τὸ χαρακτηρίζον τὴν μορφὴν ὑφ' οὗ καὶ συγκρατεῖται τὸ σχῆμα, ἀνάγκη δὴ τὴν ἀνάστασιν ἐπὶ μόνου εἴδους ἔσεσθαι. Εἶτα μετ' ὀλίγον φησὶν, Οὐκοῦν, ὦ Ὠρίγενες, εἰ ἐπὶ τοῦ εἴδους μόνον προσδοκᾶσθαι διισχυρίζῃ τὴν ἀνάστασιν ἐν πνευματικῷ μεταθησομένου σώματι, ἀπόδειξίν τε δοκιμωτάτην τὴν κατὰ τὸν Ἠλίαν ἡμῖν ὀπτασίαν καὶ Μωϋσέα παρέχεις, *Ὥσπερ ἐκεῖνοι, φάμενος, μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ βίου*

D Coarguens dein Origenem ait: Origenes igitur vult non eamdem carnem cum anima conjunctum iri, sed qualem nunc singulorum formam, secundum speciem corpus carni imprimit, [talem sed] in alio corpore spirituali impressam resurrecturam, ut unusquisque rursum idem videatur secundum formam; et hanc esse 299*b* promissam nobis resurrectionem. Cum enim, inquit, corpus materiale fluxum sit, et in seipso nequaquam persistat, sed deficiat et crescat secundum figuram, quæ formam exprimit, sub qua [specie] continetur et figura, necesse est ut resurrectio in sola specie fiat. Deinde post pauca dicit: Si igitur, o Origenes, resurrectionem in sola specie in spirituale corpus mutata, exspectandam contendis, et visionem Eliæ et Moysis nobis pro certissima demonstratione exhibes: *Quemadmodum illi*, inquis, *post mortem non alia, quam viventes olim habebant, species apparuerunt:*

[z] Psal. xxi, 16. [a] I Cor. xi, 7. [b] Dan. ix, 23.

VARIÆ LECTIONES.

[69] τὰ A: τὸν ς. [70] θανάτου] θάνατος B. [71] ψαλμοῖς] xxi, 16. [72] ἀνθρώπου om. B. [73] ὁ Ὠριγένης A. [74] καὶ add. A. [75] ἔφη B. [76] ἐστὶ] σοι B. [77] ἀνὴρ] I Cor. xi, 7. [78] σῶμα ς. [79] Δανιὴλ ix, 23.

Digitized by Google

ita et nos resurgemus : Moyses autem et Elias ante Christi passionem et resurrectionem, formam hanc, quam ais, habentes resurrexerunt et apparuerunt. Quomodo ergo Christus [o Origenes] primogenitus mortuorum a prophetis et apostolis celebratur? Si enim primogenitus mortuorum Christus esse creditus est, primogenitus vero is est, qui ante omnes ex mortuis resurrexit: Moyses autem jam ante Christi passionem hanc habens formam apostolis apparuit, secundum quam impleri ais resurrectionem; atqui non formæ sine carne est resurrectio, aut enim solius formæ est resurrectio, ut doces; et [hac ratione Christus] non potest esse amplius primogenitus mortuorum, eo quod animæ post mortem secundum formam ante Christum hoc habuerint ut apparerent : an revera, primogenitus est, ut est; et impossibile est prorsus ut aliqui ante illum dignati fuerint ea resurrectione ut non amplius morerentur. Si autem nemo ante illum surrexerit : Moyses autem et Elias non in corpore, sed tantum per formam apostolis apparuerunt; profecto resurrectio manifeste in carne [futura esse] declaratur. Absurdissimum enim est resurrectionem sola forma definire, quando animæ post exitum a corporibus nunquam apparent secundum formam, quod ad resurrectionem sint repositæ. Si autem aderit illis hoc quod ab illis nunquam auferetur, quemadmodum in Moysi et Eliæ anima adfuit ; neque corrumpitur secundum te, neque perit, semper præsens cum illis, non forma profecto resurgit, quæ nunquam cecidit. Quod si quis indignatus dicat : Si nemo resurrexit antequam Christus descenderet **300**[a] ad inferos, quomodo memorantur quidam ante illum surrexisse, inter quos viduæ Sareptanæ filius, et Sunamitidis filius, itemque Lazarus? respondendum hos resurrexisse ut iterum morerentur. Nos autem de iis pronuntiamus, qui post resurrectionem nunquam amplius sunt morituri. Quod si de Eliæ anima dubius dixerit, quasi Scripturis affirmantibus illum in carne assumptum esse, nos doceamus illum apostolis absque carne apparuisse? respondendum quod, etsi diceremus illum apostolis in carne apparuisse, illud tamen pro nobis magis faceret. Ostenderetur enim propterea quoque corpus nostrum immortalitatis esse capax, quemadmodum ostensum est in Enoch translato. Si enim incorruptionis capax non esset, haud potuisset tanto tempore sine labe corruptionis permanere. Ergo cum corpore apparuit, erat ille quidem moriturus, sed nondum adhuc surrexerat. Et hæc ut demus Origeni, qui formam secundum eadem lineamenta post mortem a corpore sejunctam, animæ reddi dicit, quod nulla prorsus ratione fieri potest, eo quod forma carnis prius in alterationibus corrumpatur, quemadmodum et figura fusæ statuæ

A ἔξοδον ὤφθησαν οὐχ ἕτερον παρ' ὃ εἶχον εἶδος ἐξ ἀρχῆς διασώζοντες, κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ἡ πάντων ἔσται[80] ἀνάστασις, ὁ Μωϋσῆς δὲ καὶ ὁ[81] Ἠλίας πρὸ τοῦ τὸν Χριστὸν παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἤδη τὸ εἶδος τοῦτο ὃ φῆς ἔχοντες ἀνέστησαν καὶ ὤφθησαν, πῶς δὴ ἔτι ὁ Χριστὸς πρωτότοκος εἶναι τῶν νεκρῶν ὑπὸ τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων ᾄδεται ; Εἰ γὰρ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν Χριστὸς εἶναι πεπίστευται, πρωτότοκος δέ ἐστι τῶν νεκρῶν ὁ πρὸ πάντων ἀναστάς, ὁ δὲ Μωϋσῆς ἤδη καὶ πρὸ τοῦ τὸν Χριστὸν παθεῖν ἔχων τὸ εἶδος τοῦτο ἐφάνη τοῖς ἀποστόλοις, περὶ ὃ πληροῦσθαι φῂς αὐτὸς τὴν ἀνάστασιν, οὐκ ἄρα τοῦ εἴδους χωρὶς τῆς σαρκός ἐστιν ἡ ἀνάστασις. Ἤτοι γὰρ τοῦ εἴδους ἐστὶν, ὥσπερ ἐγγυᾷ[83], μόνου ἡ ἀνάστασις, καὶ οὐ δύναται ἔτι πρωτότοκος εἶναι ὁ Χριστὸς τῶν B νεκρῶν τῷ πρὸ αὐτοῦ ἐχούσας τοῦτο μετὰ τὴν τελευτὴν τὸ εἶδος πεφηνέναι ψυχάς · ἢ πρωτότοκος ἀληθῶς ὥσπερ ἔστι, καὶ ἀδύνατον ὅλως ἠξιῶσθαι πρὸ αὐτοῦ τινας τῆς εἰς τὸ μὴ αὖθις ἀποθανεῖν ἀναστάσεως. Εἰ δὲ ἀνέστη οὐδεὶς πρὸ αὐτοῦ, οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Μωϋσέα καὶ τὸν Ἠλίαν σάρκας μὲν ἔχοντες τοῖς ἀποστόλοις οὐκ ὤφθησαν, μόνον δὲ τὸ εἶδος, ἡ ἄρα ἀνάστασις ἐπὶ τῆς σαρκὸς δηλοῦται. Καὶ γὰρ ἀτοπώτατον ἐπὶ μόνου τοῦ εἴδους τὴν ἀνάστασιν διορίζεσθαι, ὁπότε αἱ ψυχαὶ καὶ μετὰ τὴν τῆς σαρκὸς[85] ἔξοδον οὐδέποτε φαίνονται τὸ εἶδος, ὃ φησιν ἀνίστασθαι, ἀποτιθέμεναι. Εἰ δὲ συμπαρέσται αὐταῖς τοῦτο ἀναφαίρετον, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς[84] Μωϋσέως καὶ Ἠλίου ψυχῆς, καὶ οὐ φθείρεται κατὰ σὲ οὔτε C ἀπόλλυται, σὺν αὐταῖς πανταχοῦ συμπαρὸν, οὐκ ἄρα τὸ εἶδος ἀνίσταται, ὃ μηδέποτε πέπτωκεν. Ἐὰν δέ[85] τις δυσχεράνας, Καὶ πῶς δή, ἀποκριθῇ, εἰ μηδεὶς ἀνέστη πρὸ τοῦ κατελθεῖν εἰς τὸν ᾅδην τὸν Χριστὸν, ἀναστάντες ἤδη τινὲς ἱστορήθησαν πρὸ αὐτοῦ, ἐν οἷς τῆς Σαραφθίνης χήρας ὁ υἱὸς καὶ τῆς Σωμανίτιδος καὶ ὁ Λάζαρος ; [928 R.] λεκτέον, Ἀλλ' οὗτοι εἰς τὸ καὶ αὖθις ἀποθανεῖν ἀνέστησαν, ἡμεῖς δὲ περὶ [491 H.] τῶν μηκέτι μετὰ τὴν ἔγερσιν διοριζόμεθα τεθνηξομένων. Ἐὰν δὲ καὶ περὶ τῆς ψυχῆς διαπορήσας φράσῃ τοῦ Ἠλίου, ὡς τῶν μὲν Γραφῶν ἀνειλῆφθαι αὐτὸν λεγουσῶν ἐν σαρκὶ, ἡμῶν δὲ ἀσύμπλοκον σαρκὸς τοῖς ἀποστόλοις ὤφθαι φασκόντων· λεκτέον, ὅτι καὶ μὴν μᾶλλον τὸ λέγειν αὐτὸν ὤφθαι τοῖς ἀποστόλοις ἐν σαρκὶ πρὸς ἡμῶν ἐστι. Δείκνυται D γὰρ καὶ διὰ τοῦτο[86] ἀφθαρσίας ἡμῶν ὑπάρχον τὸ σῶμα δεκτικὸν, καθάπερ ἐδείχθη καὶ ἐπὶ τοῦ Ἐνὼχ μετατιθεμένου. Εἰ μὴ γὰρ ἀφθαρσίαν ἐδύνατο δέξασθαι, οὐκ ἂν οὐδὲ διέμεινεν ἐν ἀπαθείᾳ τοσούτῳ χρόνῳ. Εἰ τοίνυν ὤφθη μετὰ τοῦ σώματος, καὶ ἦν τελευτήσας μὲν, ἀναστὰς δὲ[87] ἤδη ἐκ νεκρῶν οὐδέπω. Καὶ ταῦτα ἵνα δὴ συγχωρήσωμεν τῷ Ὠριγένει, καθ' ἑαυτὸ τὸ εἶδος λέγοντι μετὰ τὴν τελευτὴν ἀποζευγνύμενον ἀπὸ τοῦ σώματος τῇ ψυχῇ -δίδοσθαι, ὅπερ ἐστὶν ἁπάντων ἀδύνατον[88] τῷ προαπόλυσθαι τὸ εἶδος τῶν σαρκῶν ἐν ταῖς ἀλλοιώσεσι, καθάπερ καὶ

VARIÆ LECTIONES.

[80] ἔσται] σοι B. [81] ὁ add. A. [83] ὥσπερ ἐγγυᾷ A, ὡς παρεγγυᾷ B : ὥσπερ ἐγγύας ς. [83] τῆς σαρκός B : σαρκῶν ς. [84] τῆς — ψυχῆς AB : τῇ — ψυχῇ ς. [85] δέ B : δή ς. [86] malim τούτου. [87] δὲ om. A. [88] an ἀδυνατώτατον ? τῷ] τό B.

Digitized by Google

τὸ σχῆμα τοῦ συγχωνευομένου ἀνδριάντος πρὸ τῆς διαλύσεως τοῦ ὅλου, ὅτι μὴ δύναται χωρίζεσθαι καθ' ὑπόστασιν ἀπὸ τῆς ὕλης ἡ ποιότης. Χωρίζεται μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ ἀνδριάντος χωνευθέντος ἡ περὶ τῷ χαλκῷ μορφὴ ἀφανιζομένη, οὐ μὴν ὑφεστῶσα ἔτι κατ' οὐσίαν. Ἐπεὶ δὲ λέγεται ἐν τῷ θανάτῳ τὸ εἶδος χωρίζεσθαι ἀπὸ τῆς σαρκὸς, φέρε τὸ χωριζόμενον ποσαχῶς λέγεται χωρίζεσθαι ἐπισκεψώμεθα. Λέγεται τοίνυν χωρίζεσθαί τι ἀπό τινος ἢ ἐνεργείᾳ καὶ ὑποστάσει, ἢ ἐπινοίᾳ, ἢ ἐνεργείᾳ μὲν, οὐ μὴν καὶ ὑποστάσει. Ὡς εἰ [89] πυρούς τις καὶ κριθὰς μεμιγμένα χωρίσειεν ἀπ' ἀλλήλων· ᾗ μὲν γὰρ κατὰ κίνησιν χωρίζεται, ἐνεργείᾳ λέγεται, ᾗ δὲ χωρισθέντα ὑφέστηκεν ὑποστάσει λέγεται κεχωρίσθαι. Ἐπινοίᾳ δὲ, ὅταν τὴν ὕλην ἀπὸ τῶν ποιοτήτων χωρίζωμεν καὶ τὰς ποιότητας ἀπὸ τῆς ὕλης. Ἐνεργείᾳ δὲ, οὐ μὴν καὶ ὑποστάσει, ὅταν χωρισθέν τι ἀπό τινος μηκέτι ὑπάρχοι, ὑπόστασιν οὐσίας οὐκ ἔχον. Γνοίη δ' ἄν τις καὶ ἐν τοῖς χειροτεχνήμασιν ὡς ἔχει, ἀνδριάντα ἰδὼν ἢ ἵππον χαλκοῦν. Ταῦτα γὰρ λογιζόμενος ὄψεται τὴν ἔμφυτον μορφὴν διαλλάττοντα, εἰς δὲ ἑτέραν ὄψιν μεθιστάμενα ὑφ' ἧς τὸ ξυγγενόμενον εἶδος ἀφανίζεται. Εἰ γάρ τις τὰ ἔργα τὰ σχηματιζόμενα εἰς εἴδος ἀνθρώπου ἢ ἵππου συντήκοι, εὑρήσει τὸ μὲν τοῦ σχήματος εἶδος ἀφανιζόμενον, αὐτὴν δὲ τὴν ὕλην μένουσαν. Ὥστε ἀσύστατον τὸ λέγειν τὸ μὲν εἶδος ἀνίστασθαι ἠμαυρωμένον μηδὲν, τὸ δὲ σῶμα, ἐν ᾧ ἦν τὸ εἶδος ἐντετυπωμένον, διαφθείρεσθαι. Ἀλλὰ ναὶ, φησίν· ἐν πνευματικῷ γὰρ μετατεθήσεται σώματι. Οὐκοῦν ἀνάγκη τὸ μὲν εἶδος ἰδίως ὁμολογεῖν αὐτὸ τὸ πρῶτον μὴ ἀνίστασθαι, τῷ συνηλλοιῶσθαι αὐτὸ συμφθῖνον τῇ σαρκί. Κἂν γὰρ ἐν πνευματικῷ μεταπλασθῇ σώματι, αὐτὸ μὲν ἰδίως τὸ πρῶτον ὑποκείμενον ἐκεῖνο οὐκ ἔσται [90], ὁμοιότης δέ τις ἐκείνου ἐν λεπτομερεῖ μεταπεπλασμένῃ σώματι. Εἰ δὲ μήτε τὸ εἶδος τὸ αὐτὸ μήτε τὸ σῶμα ἀνίσταται, ἀλλ' ἕτερον ἀντὶ τοῦ προτέρου (τὸ γὰρ ὅμοιον ἕτερον τοῦ [492 H.] ἑαυτοῦ ὁμοίου ὄν), αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ πρῶτον, πρὸς ὃ ἐγένετο, εἶναι οὐ δύναται.

Ὅτι εἶδός φησιν εἶναι τὸ τὴν ταυτότητα τῶν μελῶν ἐν τῷ χαρακτῆρι τῆς μορφῆς ἑκάστου ἐμφαῖνον.

[929 R.] Ὅτι τὸ παρὰ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιὴλ περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν ῥητὸν εἰρημένον τοῦ Ὠριγένους ἀλληγοροῦντος, καὶ εἰς τὴν τῶν εἰς Βαβυλῶνα αἰχμαλωτισθέντων Ἰσραηλιτῶν ἐπάνοδον ἐκβιαζομένου εἰρῆσθαι, ἐξελέγχων μετὰ πολλὰ ὁ ἅγιος καὶ τοῦτό φησιν· Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ αὐτοὶ πρὸς ἐλευθερίαν ἀνέσφηλαν καθαράν, οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν κατακρατήσαντες ἐξουσιαστικώτερον κατώκησαν [91] τὴν Ἱερουσαλήμ. Εἴργοντο γοῦν ὑπὸ τῶν ἀλλοεθνῶν [92] πολλάκις οἰκοδομῆσαι θελήσαντες τὸν ναόν [93]· ὅθεν καὶ ἐν μ' αὐτὸν καὶ ς' ἔτεσι μόλις ἠδυνήθησαν δείμασθαι, τοῦ Σολομῶντος [94] ἐν ἑπταετεῖ χρόνῳ ἐκ θεμε-

A ante totius operis solutionem: qualitas enim a materia secundum hypostasin separatur quidem a fusa statua, forma in ære deleta, sed quæ non amplius secundum substantiam subsistat. Quia vero forma a carne in morte recedere dicitur, age quomodo recedat videamus. Separari aliquid ab aliquo dicitur aut facto et subsistentia, aut cogitatione, aut facto quidem seu operatione, sed non hypostasi: ut si quis triticum et hordeum mista inter se secernat. Quatenus enim secundum motum secernitur, operatio dicitur; quatenus vero secreta per se subsistunt, hypostasi divisa dicuntur. Cogitatione vero seu ratione, quando materiam a qualitatibus distinguimus, et qualitates a materia. Operatione tantum et non hypostasi, cum separatum aliquid ab aliquo B non amplius fuerit, substantiæ hypostasin non habens. Intelligat autem quispiam hoc etiam in rebus mecanicis, quomodo se habeat, si statuam videat, aut equum ex ære fusum. Hæc enim contemplatus videbit naturalem formam in his mutari, et in aliam figuram mutata transformari, a qua prior forma naturalis deletur. Etenim si quis signa in hominis aut **300***b* equi figuram effigiata collique faciat; figuræ formam videbit exstinctam, materiam manere. Itaque absurdum est affirmare formam quidem nequaquam corruptam resurgere, corpus autem, in quo forma descripta est corrumpi. Atqui sane, inquit, in spirituale transferetur corpus. Ergo fateri necesse est eamdem proprie formam primam non resurgere, eo quod simul mutata et corporea sit C cum corpore. Etsi enim in spirituale corpus translata sit: ipsa tamen eadem non erit primum proprie subjectum [quod ante fuit], sed quædam illius in subtili corpore transformata similitudo. Si autem non eadem forma, neque idem corpus resurgit, sed aliud pro alio: simile enim alterum simile sibi est: illud ipsum, ad cujus exemplum factum est, fieri non potest.

Formam ait esse id, quod in figura formæ uniuscujusque, membrorum identitatem exhibet.

Verbum quod dixit propheta Ezechiel de mortuorum resurrectione [c] Origenes allegorice interD pretatus est, et ad Israelitarum ex captivitate Babylonica reditum quasi per vim detorsit, quem post multa sanctus Methodius coarguens hoc dicit: Neque Judæi plenam sinceramque libertatem assecuti sunt, neque hostibus devictis majori cum potestate Hierosolymam incoluerunt. Imo sæpe cum instaurare urbem conarentur, ab aliis populis sunt impediti. Unde et intra quadraginta sex annos vix templum absolverunt, cum illud Salomon septem annis ab ipsis fundamentis excitatum per-

[c] Ezech. xxxvii, 1 seqq.

VARIÆ LECTIONES.

[89] ὡς εἰ om. pr. A, εἰ om. B. [90] οὐκ ἔσται] οὐχ AB. [91] κατῴκισαν ς. [92] τῶν ἄλλων ἐθνῶν AB. [93] τὸν ναόν] libri μᾶλλον. [94] Σολομῶνος AB.

Digitized by Google

fecisset. Et quid opus est verbis? A Nabuchodonosore et successoribus ejus in Babylone usque ad Persarum in Assyrios expeditionem, et Alexandri imperium, et bellum jam cum Romanis incrudescens sexies ab hostibus Hierosolyma eversa sunt. Et hoc Josepho teste qui dicit : *Anno altero Vespasiani imperatoris, capta autem et ante jam quinquies fuerat, iterum excisa est Hierosolyma. Asochæus enim Ægypti rex, et hujus successor Antiochus, deinde Pompeius, deinde post hos Sosius cum Herode captam urbem incenderunt. Ante hos vero Babylonis rex expugnatam vastavit.*

λίων αὐτὸν[95] συμπληρώσαντος. Καὶ τί χρὴ λέγειν; Ἀπὸ γὰρ δὴ Ναβουχοδονόσορ[96] καὶ τῶν μετ' αὐτὸν Βαβυλῶνος βασιλευσάντων ἄχρι τῆς Περσῶν ἐπὶ τοὺς Ἀσσυρίους[97] καθόδου, τῆς τε Ἀλεξάνδρου ἡγεμονίας, καὶ τοῦ[98] Ῥωμαίων τοῦ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους συρραγέντος πολέμου, ἑξάκις κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν πολεμίων τὰ Ἱεροσόλυμα. Καὶ τοῦτο Ἰώσηπος ἱστορεῖ λέγων· *Ἔτει δευτέρῳ τῆς Οὐεσπασιανοῦ*[99] *ἡγεμονίας, ἁλοῦσα δὲ καὶ πρότερον πεντάκις, τοῦτο δεύτερον ἠρημώθη. Ἀσωχαῖος μὲν γὰρ ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς, καὶ μετ' αὐτὸν Ἀντίοχος, ἔπειτα Πομπήϊος, καὶ ἐπὶ τούτοις σὺν πρὸ δὲ τούτων ὁ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεὺς κρα-*

Ὑρώδῃ Σόσσιος[1] *ἁλόντες ἐνέπρησαν τὴν πόλιν· τήσας ἠρήμωσεν αὐτήν.*

Origenes præterea hæc dicit : De Lazaro **301**[a] et divite dubitari potest, aliis quidem simplicius dictum putantibus, quasi ambo in corporibus suis assumptis digna factis in vita præmia receperint : aliis subtilius, quia, cum post resurrectionem nemo in vita relinquatur, non existimant hæc in resurrectione contigisse. Dicit enim dives : *Habeo quinque fratres, ne et ipsi veniant in locum hunc tormentorum, mitte Lazarum, qui nuntiet ipsis, quæ hic fiunt*[d]. Quærunt ergo per hæc linguam et digitum et sinus Abrahæ, et compellationis vocem, et fortasse figuram illam seu formam statim cum animæ excessu, similem corpori crasso et terreno. Res ita potest intelligi : Si quando quis ex mortuis narratur apparuisse, videtur in simili forma, quam in carne habuit. Deinde Samuel apparens, ut manifestum est, spectabilis probat se corpore indutum fuisse. Si maxime demonstrationibus urgeamur fateri, animæ naturam incorpoream esse, hanc videri [demonstrationem]. Sed et dives punitus, et pauper in sinu Abraham requiescens ante Salvatoris adventum, et ante consummationem sæculi, et propterea ante resurrectionem, dum dicuntur hic quidem apud inferos puniri, ille vero in sinu Abrahæ requiescere, docent etiam nunc post excessum e vita animam corpore uti. Ad hæc vir sanctus respondet, figuram aliam visu similem sensibili huic, animam post emigrationem ex hac vita habere; animam incorpoream professus ad Platonicam fere rationem definit. Dum enim dicit illam post excessum ex hac vita vehiculo egere et veste, eo quod nuda comprehendi tenerive non possit, quomodo ergo per se non sit incorporea? Cum autem incorporea sit, quomodo non expers erit [per se] passionum, seu dolorum? Comitatur enim ipsam, si incorporea sit, uti nec pati, nec teneri possit. Ergo si concupiscentia irrationali nulla ratione fuit tacta, neque corporis dolentis patientis-

Ὅτι Ὠριγένης τάδε φησί· Περὶ δὲ[2] τοῦ Λαζάρου καὶ τοῦ πλουσίου ἀπορεῖσθαι δύναται, τῶν μὲν ἁπλούστερον[3] οἰομένων ταῦτα λελέχθαι, ὡς ἀμφοτέρων μετὰ τῶν σωμάτων λαμβανόντων τὰ ἄξια τῶν τῷ βίῳ πεπραγμένων, τῶν δὲ ἀκριβέστερον, ἐπεὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν οὐδεὶς ἐν βίῳ καταλείπεται, οὐκ ἐν τῇ ἀναστάσει οἰομένων ταῦτα γεγονέναι (λέγει γὰρ ὁ πλούσιος, ὅτι *Πέντε ἀδελφοὺς ἔχω, καὶ ἵνα μὴ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου, πέμψον Λάζαρον ἀπαγγέλλοντα αὐτοῖς τὰ ἐνταῦθα*), καὶ διὰ τούτων[4] ζητούντων τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν δάκτυλον καὶ τοὺς κόλπους Ἀβραὰμ καὶ τὴν ἀνάκλισιν[5]. Καὶ τάχα τὸ τῆς ψυχῆς ἅμα τῇ ἀπαλλαγῇ σχῆμα, ὁμοειδὲς ὂν τῷ παχεῖ καὶ τῷ[6] γηΐνῳ σώματι, δύναται οὕτως λαμβάνεσθαι. Εἴ ποτε γοῦν ἱστορεῖταί τις τῶν κεκοιμημένων φαινόμενος, ὅμοιος[7] ἑώραται[8] τῷ ὅτε τὴν σάρκα εἶχε σχήματι. Εἶτα, ἀλλὰ καὶ ὁ Σαμουὴλ φαινόμενος, ὡς δῆλόν ἐστιν, ὁρατὸς ὢν παρίστησιν ὅτι σῶμα περιέκειτο, μάλιστα ἐὰν ἀναγκασθῶμεν ὑπὸ τῶν ἀποδείξεων τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς ἀσώματον εἶναι καθ' ἑαυτὴν[9] ἀποφήνασθαι. Ἀλλὰ καὶ ὁ κολαζόμενος πλούσιος καὶ ὁ ἐν κόλποις Ἀβραὰμ πένης ἀναπαυόμενος, πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Σωτῆρος καὶ πρὸ τῆς [493 H.] συντελείας τοῦ αἰῶνος καὶ διὰ τοῦτο πρὸ τῆς ἀναστάσεως, λεγόμενοι ὁ μὲν ἐν ᾅδου κολάζεσθαι, ὁ δὲ ἐν κόλποις Ἀβραὰμ ἀναπαύεσθαι, διδάσκουσιν ὅτι καὶ νῦν[10] τῇ ἀπαλλαγῇ σώματι χρῆται ἡ ψυχή. Πρὸς ταῦτα ὁ ἅγιος τάδε φησί· Σχῆμα ἄλλο ὁμοειδὲς[11] τῷ αἰσθητῷ τούτῳ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν ἔχειν ἐκτιθέμενος, τὴν ψυχὴν ἀσώματον ὑπό τι Πλατωνικῶς ἀποφαίνεται αὐτήν. Τὸ[12] γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου ἀποφοίτησιν ὀχήματος αὐτὴν δεῖσθαι καὶ περιβολῆς λέγειν, ὡς οὐ δυναμένην κατασχεθῆναι γυμνὴν, πῶς οὐκ ἂν καθ' ἑαυτὴν ἀσώματον[13] εἴη; [932 R.] Ἀσώματος δὲ οὖσα πῶς οὐκ ἔσται[14] καὶ ἀνεπίδεκτος παθῶν; ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ ἀσώματον αὐτὴν ὑπάρχειν καὶ τὸ ἀπαθῆ εἶναι καὶ ἀπερίσπαστον. Εἰ μὲν οὖν

[d] Luc. xvi, 27, 28.

VARIÆ LECTIONES.

[95] αὐτῶν B ς. [96] Ναβουχοδονόσωρ A. [97] Ἀσυρίους A. [98] τοῦ] τῶν B. [99] Οὐεσπεσιανοῦ B. [1] Σώσιος B ς. [2] δὲ add. AB. [3] ἁπλουστέρων et mox ἀκριβεστέρων AB [4] τούτων] malim τοῦτο. [5] ἀνάκλισιν B : ἀνάκλησιν ς. [6] τῷ ante γηΐνῳ add. AB. [7] ἱστορεῖται — ὅμοιος AB : ἱστόρηται — ὁμοίως ς. [8] ὁρᾶται B. [9] καθ' ἑαυτήν] libri καὶ ταύτην. [10] καὶ νῦν] imo καὶ ἐν vel κἀν. [11] ὁμοιοειδὲς ς. [12] an τῷ? [13] ἀσώματο; B et corr. A. [14] ἔσται] ἂν AB.

Digitized by Google

ὑπὸ ἀλόγου οὐ παρείλκετο ὅλως ἐπιθυμίας, οὐδὲ συμμετεβάλλετο ἀλγοῦντι καὶ πάσχοντι τῷ σώματι (ἀσώματον γὰρ σώματι ἢ σῶμα ἀσωμάτῳ οὐκ ἂν ποτε συμπάθοι), ἦν[15] ἂν ἀσώματον δόξαι αὐτὴν ἀκολούθως τοῖς εἰρημένοις. Εἰ δὲ συμπάσχοι τῷ σώματι, καθάπερ καὶ διὰ τῆς ἐπιμαρτυρήσεως τῶν φαινομένων ἀποδείκνυται, ἀσώματος εἶναι οὐ δύναται. Ἡ γοῦν ἀγένητος[16] καὶ ἀνενδεὴς καὶ ἀκάματος φύσις ὁ Θεὸς μόνος ἄδεται, ἀσώματος ὤν, διὸ καὶ ἀόρατος· Θεὸν γὰρ οὐδεὶς ἑώρακεν. Αἱ δὲ ψυχαὶ ὑπὸ[17] τοῦ Δημιουργοῦ καὶ Πατρὸς τῶν ὅλων, σώματα νοερὰ ὑπάρχουσαι, εἰς λόγῳ θεωρητὰ μέλη διακεκόσμηνται, ταύτην λαβοῦσαι τὴν διατύπωσιν. Ὅθεν καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ, καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ Λαζάρου καὶ τοῦ πλουσίου, καὶ γλῶσσαν καὶ δάκτυλον καὶ τὰ ἄλλα μέλη ἱστοροῦνται ἔχειν, οὐχ ὡς σώματος ἑτέρου συνυπάρχοντος αὐταῖς δειδοῦς, ἀλλ' ὅτι αὐταὶ[18] φύσει αἱ ψυχαί, παντὸς ἀπογυμνωθεῖσαι περιβλήματος, τοιαῦταί κατὰ τὴν οὐσίαν ὑπάρχουσιν.

Ὅτι φησὶν ὁ ἅγιος ἐν τέλει, Ὥστε τὸ, *Διὰ τοῦτο*[19] *Χριστὸς ἀπέθανε*, λεγόμενον, *ἵνα ζώντων καὶ νεκρῶν κυριεύσῃ*, ἐπὶ τῶν ψυχῶν καὶ ἐπὶ τῶν σωμάτων παραληπτέον, ζώντων μὲν τῶν ψυχῶν, καθὸ ἀθάνατοι, νεκρῶν δὲ τῶν σωμάτων.

Ὅτι εἰ τιμιώτερον σῶμα ἀνθρώπου τῶν ἄλλων ζώων, ὅτι χερσί τε Θεοῦ λέγεται πεπλάσθαι καὶ ὅτι τιμιωτέρου τῆς ψυχῆς[20] τετύχηκεν ὀχήματος[21-22], πῶς τοῦτο μὲν ὀλιγοχρόνιον, ἀλόγων δέ τινων πολλῷ πολυχρονιώτερα; ἢ δῆλον ὡς ἡ τούτου πολυχρόνιος ὕπαρξις μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἔσται.

A que sensu ullo fuit tacta, (nam incorporeum quomodo corporis sensu, aut corpus incorporei affectu tangatur?) sequitur convenienter prædictis ut incorporea esse videatur. Si autem cum corpore patiatur, quemadmodum **301** *b* ex iis qui apparuerunt comprobatur, incorporea esse non potest. Ergo solus Deus natura ingenita, nullius indigens, et indefessa nec fatigabilis prædicatur, qui, cum incorporeus sit, propterea est invisibilis. Deum enim nemo vidit; animæ vero (79) a Patre universorum corpora rationalia conditæ, in membra ratione percipienda exornatæ, hanc figuram acceperunt : unde apud inferos, ut in Lazaro et divite [est videre] linguam, et digitum, et alia membra habere dicuntur, non quod alienum corpus cum illis exsistat B informe, sed quod ipsæ animæ, ab omni tegumento nudatæ per se natura sua secundum substantiam tales sint.

Addit in fine vir sanctus, illud dictum : *In hoc Christus mortuus est ut vivorum et mortuorum dominetur* [e], de animabus et corporibus accipiendum esse, vivis scilicet animabus, utpote immortalibus, mortuis vero corporibus.

Quod si (80) corpus humanum omnium animalium aliorum corporibus est nobilius, quia ipsius Dei manibus efformatum et rationalis animæ præstantius vehiculum : quomodo hoc tam brevis est ævi, cum multa animalium irrationalium corpora sint hoc multo longioris vitæ? Manifestum ergo C illius substantiam post resurrectionem longævam [sive æternam] fore.

ΣΛΕ'.

Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν γενητῶν ἐκλογὴ κατὰ σύνοψιν.

Ἀνεγνώσθη ἐκ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μεθοδίου[23] καὶ ἐπισκόπου τοῦ περὶ τῶν γενητῶν[24], ἐκλογὴ κατὰ σύνοψιν.

Ὅτι τὸ, *Μὴ βάλητε*[25] *τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ, μηδὲ τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων*, μαργαρίτας μὲν τοῦ ξενῶνος[26] τὰ μυστικώτερα τῆς θεοσδότου θρησκείας ἐκλαμβάνοντος[27] μαθήματα, χοίρους δὲ τοὺς ἔτι ἀσεβείᾳ καὶ ἡδοναῖς [494 H.] παντοίαις δίκην χοίρων ἐν βορβόρῳ καλινδουμένους (τοιούτοις γὰρ εἰρῆσθαι παρὰ Χριστοῦ ἔλεγε μὴ παραβαλεῖν τὰ θεῖα μαθήματα, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι αὐτὰ φέρειν, ἅτε τῇ ἀσεβείᾳ καὶ ταῖς ἀγρίαις ἡδοναῖς προ-

Legi e sancto Methodio episcopo martyre per compendium excerpta de genitis seu creatis.

Illud Christi : *Nolite projicere sanctum canibus, neque margaritas vestras ante porcos* [f]; dixit margaritas esse eos qui in Ecclesia sanctiora divinæ religionis mysteria capiunt : porcos vero, qui in omni genere impietatis et voluptatis veluti porci in cœno adhuc volutantur (81). His, inquit, a Christo dictum est non esse cœlestia mysteria (82) projicienda, eo D quod hæc capere non possint, veluti impietatis et feris fœdisve voluptatibus jam ante occupati. San-

[e] Rom. XIV, 9. [f] Matth. VII, 6.

VARIÆ LECTIONES.

[15] ἦν AB : ἵνα ς. [16] ἀγέννητος A. [17] ὑπό] libri ἀπό. [18] αὐταί A : καὶ αὗται ς. [19] διὰ τοῦτο] Rom. XIV, 9. [20] τιμιωτέρου τῆς ψυχῆς. [21-22] ὀχήματος B et corr. A : τιμιώτερον τῆς λογικῆς ψυχῆς. ὄχημα ς. [23] Μεθοδίου καὶ ἐπισκόπου AB : καὶ ἐπισκόπου Μεθοδίου ς. [24] γεννητῶν ς. [25] μὴ βάλ.] Matth. VII, 6. [26] τοῦ ξενῶνος delet A, om. B; legi possit τοῦ Ὠριγένους. [27] ἐκλαμβάνοντος AB : ἐκλαμβάνοντας ς.

NOTÆ.

(79) Error Methodii animas esse corporeas.

(80) Si legas ἢ pro εἰ, ut videtur legendum propter sequens, δῆλον, alius sensus est : Christus dicitur mortuorum sive corporum Dominus aut quia corpus humanum est, aut quia manifestum est illius.

(81) Forte Origenes quem refutat.

(82) Sacras Litteras. Ξενὼν hoc loco pro Ecclesia accipiendum puto, quæ commune omnium hospitium, nisi forte locum intelligit ubi catechumeni simul et pagani docebantur religionem Christianam. Ξενὼν alioqui est idem, quod xenodochium ubi peregrini recipiuntur.

Digitized by Google

cius Methodius ait, si per margaritas intelligendæ sunt venerandæ sacræque Litteræ, per porcos autem homines impietati et voluptatibus dediti, quibus apostolica **302***a* dicta ad pietatem et Christi fidem ducentia non sint accommodata, sed celata, vide ne dicas ullum Christianorum apostolicis præconiis ex prioris vitæ impietate conversum esse. Neque enim ulla ratione divina Christi mysteria projecerint iis, qui propter infidelitatem similes sunt porcis. Aut ergo omnibus Græcis, et aliis infidelibus hæc mysteria a Christi discipulis sunt proposita et prædicata, illosque ab impietate ad Christum converterunt (uti et nos credentes confitemur), et illud dictum : *Ne projicite margaritas vestras ante porcos*, non potest amplius ita accipi, uti dictum est : aut hoc ita, ut dictum est, accepto seu intellecto, dicendum erit nobis, nulli infidelium quos porcis comparamus, per apostolica documenta quæ animas instar margaritarum illuminant, fidem in Christum et ab impietate libertatem partam esse. Sed hoc blasphemum est dicere. Ergo margaritæ hoc loco non sunt accipiendæ pro sanctioribus [Ecclesiæ] disciplinis, neque porci pro impiis. Neque illud dictum, *Nolite projicere margaritas vestras ante porcos*, ita explicandum est : Ne projicite impiis et infidelibus divina et fidem in Christum perficientia præcepta ; sed margaritæ pro virtutibus accipiendæ sunt, quibus veluti pretiosis gemmis anima exornatur. Non abjiciendas autem eas porcis, hoc est, non projiciendas virtutes, castitatem nempe, temperantiam, justitiam et veritatem : has, inquam, non objiciendas esse impuris voluptatibus: hæ enim porcis comparantur : ne has depascentes, illos vitam porcis similem vivere cogant, et animam omni vitiorum genere compleant.

Origenes, quem centaurum (83) appellat, asserebat universum hoc [quod creatum est] soli sapienti et nullius indigo Deo coæternum esse. Dicebat enim, Sicut non est opifex sine opificio, poeta sine poematis, imperator sine subjectis, necesse est enim ut opifex ab opificio, poeta a poematis, et imperator a subjectis nominetur, [ita] necesse est creata a principio a Deo facta esse, nec tempus ullum esse, quo hæc non fuerint. Si enim fuit tempus quo non fuerunt opificia, ergo opificiis nullis exsistentibus, neque opifex est. Vide quæ sequatur [ex dictis] impietas : quin alterari etiam et mutari sequetur immutabilem **302***b* et invariabilem Deum. Si enim non ab æterno omnia creavit, manifestum est illum a non faciendo ad faciendo

A κατισχημένους), ὁ μέγας Μεθόδιός φησιν, εἰ μαργαρίτας τὰ σεμνοπρεπῆ καὶ θεῖα μαθήματα δεῖ ἐξακούειν, χοίρους δὲ τοὺς ἀσεβείᾳ καὶ ἡδοναῖς συζῶντας, οἷς καὶ ἀπαράβλητα καὶ ἀπόκρυφα τὰ πρὸς εὐσέβειαν καὶ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἀποστολικὰ διεγείροντα κηρύγματα δεῖ εἶναι, ὅρα ὡς οὐδένα λέγεις τῶν Χριστιανῶν τοῖς τῶν ἀποστόλων κηρύγμασιν ἐξ ἀσεβείας αὐτῶν τῆς προτέρας ἐπιστρέψαι· οὐδὲ γὰρ ἂν πάντως παρέβαλον[28] τὰ κατὰ Χριστὸν[29] μυστήρια τοῖς δι' ἀπιστίαν χοίροις ἐοικόσιν. [933 R.] Ἦ οὖν πᾶσι τοῖς Ἕλλησι καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπίστοις ταῦτα παρεβλήθη παρὰ τῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν καὶ ἐκπρύχθη, καὶ ἀπὸ τῆς ἀσεβείας μετέβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ὥσπερ οὖν καὶ πιστεύοντες ὁμολογοῦμεν, καὶ οὐκέτι δύναται νοεῖσθαι τὸ, *Μὴ*
B *βάλητε*[30] *τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν*[31] *τῶν χοίρων*, ὡς ἐρρήθη· ἢ τούτου ὡς ἐλέχθη νοουμένου, ἀνάγκη ἡμᾶς λέγειν ὡς οὐδενὶ τῶν ἀπίστων, οὓς χοίροις ἀπεικάζομεν, ἐκ τῶν ἀποστολικῶν διδαγμάτων, μαργαριτῶν δίκην τὰς ψυχὰς καταυγαζόντων, ἡ εἰς Χριστὸν πίστις[32] καὶ ἡ τῆς ἀσεβείας ἐλευθερία γεγένηται. Βλάσφημον δὲ τοῦτο. Οὐκ ἄρα δεῖ μαργαρίτας μὲν τὰ μυστικώτερα τῶν μαθημάτων ἐκλαμβάνειν ἐνταῦθα, χοίρους δὲ τοὺς ἀσεβεῖς, οὐδὲ τὸ, *Μὴ βάλητε*[33] *τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων*, εἰς τὸ, Μὴ παραβάλητε[34] τοῖς ἀσεβέσι καὶ ἀπίστοις τὰ μυστικὰ καὶ τελειοποιὰ τῆς εἰς Χριστὸν[35] πίστεως διδάγματα, παραλαμβάνειν. Ἀλλὰ μαργαρίτας μὲν τὰς ἀρετὰς ἐκδέχεσθαι
C χρὴ, αἷς ὥσπερ πολυτίμοις μαργαρίταις ἡ ψυχὴ καθωραΐζεται, μὴ παραβαλεῖν δὲ αὐτοὺς τοῖς χοίροις, τουτέστι μὴ παραβαλεῖν αὐτὰς[36] τὰς ἀρετὰς, οἷον ἁγνείαν καὶ σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην καὶ ἀλήθειαν, ταύτας δὴ μὴ παραβαλεῖν ταῖς μαχλώσαις ἡδοναῖς (χοίροις γὰρ ἐοίκασιν αὗται), ἵνα μὴ τὰς ἀρετὰς αὗται καταφαγοῦσαι χοιρώδη βίον καὶ πολυπαθῆ τὴν ψυχὴν βιοτεύειν παρασκευάσωσιν[37].

Ὅτι ὁ Ὠριγένης[38], ὃν Κένταυρον καλεῖ, ἔλεγε συναΐδιον εἶναι τῷ μόνῳ σοφῷ καὶ ἀπροσδεεῖ Θεῷ τὸ πᾶν. Ἔφασκε γάρ, Εἰ οὐκ ἔστι δημιουργὸς ἄνευ δημιουργημάτων, ἢ ποιητὴς ἄνευ ποιημάτων, οὐδὲ παντοκράτωρ ἄνευ τῶν κρατουμένων (τὸν γὰρ δημιουργὸν διὰ τὰ δημιουργήματα ἀνάγκη καὶ τὸν ποιητὴν διὰ τὰ ποιήματα καὶ τὸν παντοκράτορα διὰ
D τὰ κρατούμενα λέγεσθαι), ἀνάγκη ἐξ ἀρχῆς αὐτὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι, καὶ μὴ εἶναι χρόνον ὅτε οὐκ ἦν ταῦτα. Εἰ γὰρ ἦν χρόνος ὅτε οὐκ ἦν τὰ ποιήματα, ἐπεὶ τῶν ποιημάτων μὴ ὄντων οὐδὲ ποιητής ἐστιν, ὅρα οἷον ἀσεβὲς ἀκολουθεῖ. Ἀλλὰ καὶ ἀλλοιοῦσθαι καὶ μεταβάλλειν τὸν ἄτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον συμβήσεται Θεόν. Εἰ γὰρ ὕστερον πεποίηκε τὸ πᾶν, δῆλον ὅτι ἀπὸ[39] τοῦ μὴ ποιεῖν εἰς τὸ ποιεῖν μετέβαλε-

VARIÆ LECTIONES.

[28] παρέλαβον ς. [29] κατὰ τὸν Χρ. ς. [30] βάλετε A. [31] ἔμπροσθεν post χοιρῶν ponit B. [32] ἡ εἰς Χριστὸν πίστις AB : ἡ εἰς πίστιν ς. [33] βάλλετε ς. [34] παραβάλλετε ς. [35] εἰς τὸν Χριστόν A. [36] αὐτὰς] αὐτοῖς B. [37] βιωτεύειν παρασκευάσουσιν A. [38] ὁ Ὠριγένης] οὐ τὸν Ὠριγένην λέγει, ἀλλ' ὁ Ὠριγένης Κένταυρόν τινα ὀνόματι ἐπιλαμβάνεται ταύτης ἐχόμενον τῆς δόξης τῆς ἀσεβοῦς mg. rc. B. [39] ἀπὸ om. AB.

NOTÆ.

(83) Methodius Origenem centaurum appellavit. Bene.

Digitized by Google

[495 H.] Τοῦτο δὲ ἄτοπον μετὰ τῶν προειρημένων. Οὐκ ἄρα δυνατὸν λέγειν μὴ εἶναι ἀναρχον καὶ συναΐδιον τῷ Θεῷ τὸ πᾶν.

Πρὸς ὃν φησι δι' ἑτέρου προσώπου ὁ ἅγιος ἐρωτῶν· Ἆρά γε σοφίας καὶ δόξης καὶ συλλήβδην πάσης ἀρετῆς ἀρχὴν καὶ πηγὴν οὐσιωδῶς, ἀλλὰ μὴ ἐπικτήτως ἠγῇ τὸν Θεόν; ὁ δὲ, Ναί. Τί δὲ πρὸς τούτοις; οὐχὶ τέλειος πάντη δι' ἑαυτὸν καὶ ἀπροσδεής; Ἀληθῆ. Ἀμήχανον γὰρ τὸ ἀπροσδεὲς δι' ἕτερον εἶναί τι ἀπροσδεές; Ἀμήχανον. Πᾶν γὰρ τὸ δι' ἕτερον πλῆρες ὂν καὶ ἀτελὲς λεκτέον; Ἀνάγκη. Τὸ γὰρ αὐτὸ δι' ἑαυτὸ ἑαυτοῦ πλήρωμα ὄν, καὶ αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ μένον, τέλειον εἶναι τοῦτο μόνον δοξαστέον; Ἀληθέστατα λέγεις. Τὸ δὲ μήτε αὐτὸ δι' ἑαυτὸ μήτε αὐτὸ ἑαυτοῦ πλήρωμα ὂν φαίης ἂν ἀπροσδεές; Οὐδαμῶς. Οὐκ ἄρα ὁ Θεὸς τέλειος διά τι νομισθήσεται. Ὃ γὰρ διά τι τέλειόν ἐστιν, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἀτελὲς ἀνάγκη τυγχάνειν; Ἀνάγκη. Οὐκοῦν καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸς δι' ἑαυτὸν τέλειος, ἀλλ' οὐ δι' ἕτερον λογισθήσεται; Ὀρθότατα. [936 R.] Ἕτερον Θεὸς κόσμου, καὶ ἕτερον κόσμος Θεοῦ; Παντελῶς. Οὐκ ἄρα τέλειον φατέον [60] καὶ δημιουργὸν καὶ παντοκράτορα διὰ κόσμον τὸν Θεόν; Οὔ. Ὅπως [μὴ] δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ μὴ διὰ κόσμον, καὶ ταῦτα τρεπτὸν, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν τέλειος εὑρίσκοιτο; Προσηκόντως. Τί δέ; τὸν πλούσιον διὰ τὸν πλοῦτον λεκτέον πλούσιον; Ὀρθῶς. Καὶ τὸν σοφὸν κατὰ μετοχὴν τῆς οὐσιώδους σοφίας, οὐκ αὐτὸν σοφίαν ὄντα, σοφὸν προσαγορευτέον; Ναί. Τί δέ; καὶ τὸν Θεὸν, ἕτερον ὄντα κόσμου [61], διὰ κόσμον ταύτῃ πλούσιον καὶ εὐεργέτην καὶ δημιουργὸν κλητέον; Οὐδαμῶς, ἄπαγε [62]. Οὐκοῦν αὐτὸς ἑαυτοῦ πλοῦτος, καὶ δι' αὐτὸν πλούσιος καὶ δυνατὸς τυγχάνει; Ἔοικεν. Ἦν ἄρα καὶ πρὸ κόσμου πάντη ἀπροσδεὴς ὢν καὶ Πατὴρ καὶ παντοκράτωρ καὶ δημιουργὸς, ὅπως [63] δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ μὴ δι' ἕτερον ταῦτα ᾖ; Ἀνάγκη. Εἰ γὰρ διὰ κόσμον καὶ οὐχὶ δι' ἑαυτὸν, ἕτερος ὢν κόσμου [64], παντοκράτωρ γνωρίζοιτο (συγγνώμην ὁ Θεὸς, ἀναγκάζομαι γὰρ τοῦτο εἰπεῖν), αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἀτελὴς [65] ἔσται [66] καὶ προσδεὴς τούτων δι' ἃ παντοκράτωρ καὶ δημιουργός ἐστιν; Ὑπερφυῶς. Οὐκ ἄρα ἀποδεκτέον ταύτην τὴν ὀλέθριον ἁμαρτίαν περὶ Θεοῦ τῶν λεγόντων παντοκράτορα καὶ [67] δημιουργὸν διὰ τὰ κρατούμενα καὶ δημιουργούμενα τρεπτὰ, ἀλλ' οὐ δι' ἑαυτὸν εἶναι τὸν Θεόν.

dum transiisse. Sed hoc una cum antedictis absurdum est, ergo dici non potest non esse principii expers et Deo cœternum hoc universum.

Huic respondet alia quasi persona per interrogationem [sermocinationis sive dialogi] : Nonne Deum existimas principium et fontem sapientiæ, gloriæ, et simul omnis virtutis substantialiter et non ascititie? Sane, inquit, sed quid hoc ad rem? Nonne absolute per seipsum perfectus est et nullius indigens? Ita est. Impossibile enim est, ut id quod nullius indiget, sit propter alterum aliquid, [quam etiam] nullius indigens. Impossibile [inquam]. Quidquid enim propter alterum perfectum est, necesse est dicatur imperfectum. Hoc enim solum quod propter seipsum sui ipsius perfectio est et in seipso manet, perfectum esse censendum est? Verissime censes. Quod autem neque ipsum, propter seipsum, neque ipsum sui ipsius est perfectio, dices alieni non egentem? Nequaquam. Deus ergo non perfectus propter aliud existimabitur. Quod enim propter aliud perfectum est, nonne est necesse ut id in seipso sit imperfectum? Necesse. Nonne ergo Deus ipse propter seipsum et non propter aliud perfectus judicabitur? Rectissime. Nonne aliud est Deus mundi, et aliud mundus Dei? Omnino. Non igitur Deus et creator et omnipotens, perfectus est dicendus propter mundum? Nequaquam, ne propter mundum, præsertim mutabilem, ac non propter seipsum [potius] dicatur secundum se perfectus, merito convenienter. Quamobrem dives, nonne propter divitias dives appellandus est? Recte. Et sapiens secundum participationem essentialis sapientiæ, qui non est ipsa sapientia, sapiens tamen dicendus est? Sane. An ergo et Deus, qui non est mundus, propter mundum tamen sic dives, benefactor et creator nominandus est? Nequaquam, apage. Nonne ipse in seipso et propter seipsum dives ac potens est? Videtur. Eratne etiam ante mundi molitionem, omnino nullis indigens, pater nempe et omnipotens, et creator, adeo ut propter seipsum et non propter aliud sit hæc omnia? Necessarium est. Si enim propter mundum, et non propter seipsum alius a mundo exsistens, omnipotens esse intelligeretur (pace tua Deus, cogor ita loqui); ipse secundum seipsum imperfectus esset, et indigens his, quorum causa omnipotens et creator est supernaturalis. Rejiciendus ergo perniciosus error eorum, qui dicunt de Deo, Deum non propter seipsum, sed propter **303***a* subjectas res et creatas, quæ mutabiles sunt, esse omnipotentem et creatorem.

Ὅρα δὲ καὶ ὧδε· Εἰ ὕστερον, ἔφης, πεποίηται ὁ κόσμος μὴ πρότερον [68] ὤν, μεταβάλλειν ἀνάγκη τὸν ἀπαθῆ καὶ ἀναλλοίωτον Θεόν· τὸν γὰρ ποιοῦντα πρότερον μηδὲν, ὕστερον δὲ, ἀπὸ τοῦ μὴ ποιεῖν εἰς τὸ ποιεῖν μεταβάλλειν καὶ ἀλλοιοῦσθαι ἀνάγκη. Ἔλεγον γάρ· Πέπαυται δὲ τοῦ ποιεῖν ποτε τὸν κόσμον ὁ Θεὸς, ἢ οὔ; Πέπαυται. Οὕπω γὰρ ἦν τετελειωμένος ἄν. Ἀληθές. Εἰ οὖν τὸ ποιεῖν ἐκ τοῦ μὴ ποιεῖν ἀλλοίωσιν

D Etiam ita ratiocinare : Si non ab æterno, inquis, mundus est conditus, et olim non fuit, necesse est Deum impatibilem et inalterabilem mutari. Etenim necesse est illum prius nihil facientem a non faciendo ad faciendum transire et mutari; dicebant enim : Requievitne Deus a mundo faciendo necne? Requievit; alioqui enim nondum esset perfectus. Ita est. Si ergo facere, a non faciendo, Deo

VARIÆ LECTIONES.

[60] φατέον] φατέ AC. [61] κόσμου] libri κόσμον. [62] ἄπαγε] οὐδαμῶς A. [63] post ὅπως cum AB omisi αὐτός. [64] ὢν καὶ κόσμου ς. [65] ἀτελὴς bis ponunt AB. [66] ἔσται] ἂν ἔσται rc. A, ἄν B. [67] παντοκρ. εἶναι καί AB. [68] πρότερος A.

Digitized by Google

alterationem affert, nonne etiam non facere, a faciendo? Ita prorsus. Mutatum autem diceres eum hodie operantem, ab eo quod erat cum non operaretur? Nequaquam. Neque ergo ideo illum mutari necesse erit, quod faciat mundum, ab eo quod erat, quando non faciebat. Atque [ita] non necessario dicendum erit hoc universum exsistere cum illo propter hoc ipsum illi coæternum, ne coganur dicere illum esse mutatum.

Atqui sic mecum disputant: Diceresne genitum, quod generationis principium non habet? Non equidem. Quod enim caret generationis principio, necessario est ingenitum. Si autem genitum est, concedis ab aliqua causa esse genitum: prorsus enim impossibile est sine causa generationem esse? Impossibile. Nonne ergo et mundum, et quæcunque sunt in illo? Nonne vel ab aliquo, vel Deo creatore postea factum dicemus cum prius non esset? Perspicuum est a Deo. Impossibile enim est, ut quod generationis principio circumscribitur, id infinito esse coinfinitum? Impossibile.

Ergo iterum, centaure, ad principium disputationis revertamur. Affirmatisne ea quæ exsistunt, divina scientia facta esse necne? Iterum dicent: Minime (84), sed ab elementis, vel materia, aut firmamentis, aut quibus hæc verbis appellare vultis, nihil enim interest. His enim absque creatione præexsistentibus, temereque oberrantibus, Deus [illa] secernens, omnia fabricatus est, velut præstans pictor ex multis coloribus unam exprimit ideam seu imaginem. Nec hoc [dicent]. Omnino enim refugient contra seipsos hoc testari, ne dato quod materia habuerit principium secretionis et transformationis, cogantur fateri Deum cœpisse materiam prius indigestam seu informem verbo perfecte **303***b* digerere et expolire.

Age vero quoniam Deo juvante dicendo ad hunc locum pervenimus, si cui statua basi sua collocata, elegansque sit, cujus concinnam pulchritudinem spectatores mirentur, sed dissentientes inter se conentur evincere partim esse genitam [factam], partim vero ingenitam [non factam]; quæsierim ego ex vobis qua de causa ingenitam dicatis, an propter artificem ut ne unquam ab opere vacuus esse censeatur (85), an propter seipsam? Atqui si propter artificem, quomodo ingenita erit cum ab artifice efformetur? Nam si expers omnis penitus artis et rudis, effingatur ad quamcunque velit artifex formam seu figuram, quomodo erit ingenita, [manum] passa et tractata? Si rursum propter seipsam perfe-

A τοῦ Θεοῦ καταψηφίζεται, οὐχὶ καὶ τὸ μὴ ποιεῖν ἐκ τοῦ [μὴ] ποιεῖν; Ἀνάγκη. Ἠλλοιῶσθαι δὲ αὐτὸν [49] φαίης μὴ ποιοῦντα σήμερον παρ' ὃ ἦν ὅτε ἐποίει [50]; Οὐδαμῶς. Οὐδ' ἄρα ὅτ' ἐποίει τὸν κόσμον, ἠλοιῶσθαι αὐτὸν ἀνάγκη παρ' ὃ ἦν ὅτε οὐκ ἐποίει· καὶ οὔτε ἀνάγκη συνυπάρχειν αὐτῷ τὸ πᾶν δεῖ λέγειν, διὰ τὸ μὴ ἀναγκάζεσθαι λέγειν [496 H.] ἠλλοιῶσθαι, οὔτε [51] συναΐδιον δι' αὐτὸ τοῦτο.

Καί μοι φάθι [52] καὶ ὧδε· Γενητὸν τὸ μὴ γενέσεως ἔχον ἀρχὴν φαίης ἄν; Οὐ δῆτα· εἰ γὰρ μὴ ὑποπίπτει γενέσεως ἀρχῇ, ἐξ ἀνάγκης ἀγένητόν ἐστιν. Εἰ δὲ γέγονεν, ὑπὸ αἰτίου τινὸς δίδως αὐτὸ γεγονέναι· πάντη γὰρ ἀδύνατον χωρὶς αἰτίου γένεσιν ἔχειν; Ἀδύνατον. Κόσμον δὴ οὖν, καὶ ὅσα ἐν αὐτῷ, ἄλλου [53] B τινὸς ἢ Θεοῦ δημιουργοῦντος φήσομεν γεγονέναι ὕστερον, πρότερον [54] οὐκ ὄντα; Δῆλον ὅτι Θεοῦ. Ἀδύνατον γὰρ τὸ γενέσεως ἀρχῇ περιορισθὲν συναπέραντον [55] εἶναι τῷ ἀπεράντῳ; Ἀδύνατον.

Πάλιν δὴ οὖν, ὦ Κένταυρε, ἐξ ἀρχῆς διαλεγώμεθα [56]. Θείᾳ ἐπιστήμῃ τὰ ὄντα φατὲ γεγονέναι, ἢ οὔ; Ὦ βάλῃ [57], λέξουσιν, οὐδαμῶς, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν στοιχείων ἢ ὕλης ἢ στηριγμάτων, ἢ ὅπως αὐτοὶ ταῦτα βούλεσθε ὀνομάζειν· οὐδὲν γὰρ διαφέρει. Τούτων ἀγενήτως προϋφεστηκότων καὶ πλημμελῶς φερομένων, ὁ Θεὸς διακρίνας ἐτεχνάσατο [58] τὰ πάντα, ὥσπερ ἀγαθὸς ζωγράφος ἀπὸ πολλῶν χρωμάτων μίαν C τεχνησάμενος ἰδέαν; [937 R.] Οὐδὲ τοῦτο· πάντως γὰρ ἀποφεύξονται ὁμολογῆσαι καθ' ἑαυτῶν, ἵνα μὴ τῆς κατακρίσεως [59] καὶ τῆς μεταμορφώσεως τὴν ὕλην συγχωροῦντες ἀρχὴν ἐσχηκυῖαν, ἀναγκασθῶσι τῷ λόγῳ κατὰ πάντα τὸν Θεὸν ἤρχθαι τοῦ διοικεῖν λέγειν καὶ κατακοσμεῖν τὴν πρότερον ἄμορφον οὖσαν ὕλην.

Φέρε γὰρ, ἐπειδὴ, σὺν τῷ Θεῷ φάναι, ἐνταῦθα τοῦ λόγου γεγόναμεν, ἤτω τις ἀνδριὰς, ἐστὼς ἐπὶ βάσεως, καλός· οὗ θαυμάζοντες οἱ θεώμενοι τὴν εὔρυθμον [60] καλλονὴν διαφερέσθωσαν πρὸς ἀλλήλους, πῇ μὲν γενητὸν, πῇδὲ καὶ ἀγένητον πειρώμενοι λέγειν [61]. Ἐροίμην γὰρ σφᾶς, δι' ἣν αἰτίαν ἀγένητον αὐτόν φατε; πότερον διὰ τὸν τεχνίτην, ὅπως μηδαμῶς ἀργήσας τῆς δημιουργίας νομίζοιτο, ἢ δι' αὐτόν [62]; Ἂν μὲν γὰρ διὰ τὸν τεχνίτην, πῶς ἀγένητος ὢν πρὸς τοῦ τεχνίτου δημιουργεῖται; Εἰ γὰρ ὅλως ἐν ἐνδείᾳ τῆς τέχνης καθέστηκε χαλκουργούμενος πρὸς τὸ σχεῖν ὁποῖον ὁ δημιουργὸς ἐθέλοι χαρακτῆρα, ποίῳ τρόπῳ ἀγένητος ἔσται [63] πάσχων τε καὶ δρώμενος; Εἰ δὲ αὖ δι' ἑαυτὸν τέλειος καὶ ἀγένητος

VARIÆ LECTIONES.

[49] δὲ τὸν αὐτόν B. [50] ὅτ' ἐποίει] libri ὅτε ποιεῖ. [51] οὔτε AB : ὅτι ς. [52] φασὶ AB. [53] ante ἄλλου cum AB omisi μῶν. [54] πρότερον B : πρῶτον ς. [55] post συναπέραντον cum AB omisi γὰρ τὸ γενέσεως. [56] διαλεγώμεθα corr. B : διαλεγόμεθα ς. [57] βάλῃ] πάλιν B et corr. A : alii βάλε i. e. ἀβάλε. [58] ἐτεχνάσατο AB : ἐτεχνήσατο ς. [59] κατακρίσεως] διακρίσεως Scaliger, μετακρίσεως alii. [60] εὔρυθμον AB : ἐῤῥύθμιον ς. [61] λέγειν πειρώμενοι ς. [62] ἑαυτόν A. [63] ἔσται] ἂν AB.

NOTÆ.

(84) ὦ βάλη. Ὁ apage inquient. In margine πάλιν iterum. ἀγεννήτως proprie sine generatione. Κατακρίσεως malim διακρίσεως, nisi idem valeant.

(85) Causam hanc non bene assequor.

Digitized by Google

λέγοιτο μὴ δεῖσθαι τῆς[64] τέχνης ὁ ἀνδριάς, κατὰ τὸ ὁλέθριον δόγμα, ἀνάγκη αὐτοματισμὸν ὁμολογεῖν. Ἢ οὐδὲ τοῦτον ἴσως ἐθελήσαντες προσήκασθαι τὸν λόγον πικρότερον ἀποκρινοῦνται, τὸ μὲν βρέτας ἀγένητον οὐκ εἶναι λέγοντες, γενητὸν δὲ εἶναι ἀεὶ γενέσεως ἀρχὴν οὐκ ἔχον, ὅπως ἀνάρχως λέγοιτο κρατεῖν τοῦ τεχνάσματος ὁ τεχνίτης. Οὐκοῦν, ὦ[65] οὗτοι, λέξομεν αὐτοῖς, εἰ μὴ χρόνος μήτε αἰὼν εὑρίσκοιτο ἐπάνω, ὅτε οὐκ ἦν τέλειος ὁ ἀνδριάς, τί παρέσχεν αὐτῷ ὁ τεχνίτης ἢ τί ἐνήργησεν εἰς αὐτόν; Φατέ· εἰ γὰρ ὁ αὐτὸς ἀνενδεὴς ὢν καὶ οὐκ ἔχων ἀρχὴν γενέσεως τυγχάνει, ταύτῃ μᾶλλον καθ' ὑμᾶς ὁ δημιουργὸς οὐδέποτε δημιουργήσας οὔτε δημιουργῶν εὑρεθήσεται. Καὶ πάλιν εἰς αὐτὸ ἔοικεν ὁ λόγος περιδεδραμηκέναι, αὐτοματισμὸν ὁμολογεῖν. Ἐὰν γὰρ κἂν τὸ[66] ἀκαριαίτατον ἀνδριάντα[67] κινήσας ὁ δημιουργὸς λεχθῇ, ἀρχῇ ὑποπεσεῖται, καθ' ἣν πρότερον [497 H.] αὐτὸν ἄκοσμον καὶ ἀκίνητον ὄντα ἦρξατο κινεῖν καὶ κοσμεῖν. Οὔκουν καὶ ἦν καὶ ἔσται διηνεκῶς ὁ αὐτὸς ἀεὶ κόσμος· ἀπεικαστέον γὰρ τῷ μὲν Θεῷ τὸν τεχνίτην, τὸν δὲ ἀνδριάντα τῷ κόσμῳ. Πῇ δὴ[68] οὖν, ὦ ἠλίθιοι, οἴεσθε τὴν κτίσιν συναπέραντον οὖσαν τῷ δημιουργῷ μὴ δεῖσθαι τοῦ δημιουργοῦ; Τὸ γὰρ συναπέραντον μηδαμῶς ἀρχὴν γενέσεως ἔχον, καὶ συναγένητον καὶ ἰσοδύναμον ἀνάγκη τυγχάνειν. Τὸ δὲ ἀγένητον, αὐτοτελὲς καὶ ἄτρεπτον φανθὲν, καὶ ἀπροσδεὲς καὶ ἄφθορον ἔσται[69]. Καὶ εἰ τοῦτο οὕτως ἔχει, οὐκέτι ὁ κόσμος τρεπτὸς καθ' ὑμᾶς.

A cta et ingenita, dicatur, secundum perniciosam vestram sententiam, arte non egere, necesse erit fateri statuam per se sponte [sine artifice] factam. At neque hanc admissuri orationem, mordacius respondebunt, simulacrum quidem ingenitum non esse dictitantes, genitum autem esse generationis principio semper carens, ut opifex opificio ab æterno major dicatur. Agite vos, nonne, illis dicemus, Si neque tempus, neque ævum retro ullum reperiatur, quando statua perfecta non fuit, quid illi artifex præstitit? aut quid efformavit in illa? Dicite. Nam si ipsa nullius indiga principium generationis nullum habet, ita secundum vos, potius creator nunquam creavit, neque creare dicetur. Atque ita rursum ad idem revoluta oratio, cogetur opus suasponte factum B fateri. Quodsi enim, quamvis rudissimam statuam molitus sit artifex, illa tamen [generationis] principium habebit, quo informem et rudem artifex cœpit tractare et expolire. Ergo nec erat nec erit perpetuo idem semper mundus (comparandus est enim artifex Deo, et statua mundo). Quomodo ergo, o stupidissimi, existimatis creaturam Creatori cœternam [adeoque] Creatore [non] indigere? Cœternum enim, cum nullum generationis principium admittat, necesse est ut sit etiam ingenitum et ejusdem potentiæ. Quod autem ingenitum est, id manifeste etiam per se perfectum **304**a et immutabile, nulliusque egens et incorruptibile erit. Et si ita se res habet, ex vestra sententia mundus erit immutabilis.

Ὅτι Ἐκκλησία παρὰ τὸ ἐκκεκλικέναι[70] τὰς ἡδονὰς λέγεσθαί φησιν. C Ecclesiam ab evocandis voluptatibus (hoc est exstirpandis) dictam ait.

Ὅτι φησὶν ὁ ἅγιος, Δύο δὲ[71] δυνάμεις ἐν τοῖς προωμολογημένοις ἔφαμεν εἶναι ποιητικὰς[72], τὴν ἐξ οὐκ ὄντων γυμνῷ τῷ βουλήματι χωρὶς μελλησμοῦ[73] ἅμα τῷ θελῆσαι αὐτουργοῦσαν ὃ βούλεται ποιεῖν· τυγχάνει δὲ ὁ Πατήρ· θατέραν δὲ κατακοσμοῦσαν καὶ ποικίλλουσαν κατὰ μίμησιν τῆς προτέρας τὰ ἤδη γεγονότα· ἔστι δὲ ὁ Υἱὸς, ἡ παντοδύναμος καὶ κραταιὰ χεὶρ τοῦ Πατρὸς, ἐν ᾗ μετὰ τὸ ποιῆσαι τὴν ὕλην ἐξ οὐκ ὄντων κατακοσμεῖ.

Porro sanctus dicit: Duas in supra dictis affirmabamus esse effectrices facultates: unam quæ ex rebus non exsistentibus sola voluntate, sine partium distinctione simul atque vult, quidquid vult efficit; est autem hic Pater: alteram, quæ perficit, variatque et exornat, secundum prioris potentiæ ideam, quod jam ante factum est, et hic est Filius, omnipotens nempe et invicta manus Patris, qua materiam ex nihilo prius creatam, postea perficit seu exornat.

Ὅτι τὸ Ἰὼβ βιβλίον Μωσέως εἶναι ὁ ἅγιός φησιν. Affirmat etiam sanctum librum Job esse Mosis.

[940 R.] Ὅτι περὶ τοῦ, *Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν*, φησὶν, Ἀρχὴν δὲ αὐτὴν τὴν[74] σοφίαν λέγων τις οὐκ ἂν ἁμάρτοι. Λέγεται γὰρ παρά D τινι τῶν ἐκ τοῦ θείου χοροῦ λέγουσα περὶ αὐτῆς τὸν τρόπον τοῦτον, *Κύριος*[75] *ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, εἰς ἔργα αὐτοῦ πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με.* Ἦν γὰρ ἀκόλουθον καὶ πρεπωδέστερον πάντα ἃ εἰς γένεσιν ἦλθον εἶναι ταύτης νεώτερα, ἐπεὶ καὶ δι' αὐτῆς γεγόνασιν. Ἐπίστησον γὰρ, εἰ μὴ καὶ τὸ, *Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν*, κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν, *καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος· οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεὸν*, εἰ μὴ

Docet præterea super illis verbis: *In principio creavit Deus cœlum et terram*[g]; eum qui principium ipsam dixerit esse sapientiam, non aberraturum. Dicitur enim apud quemdam e cœtu sacro scriptorum sic de seipsa loqui: *Dominus condidit me initium viarum suarum ad opera sua, ante sæculum fundavit me*[h]. Erat enim consequens et decentius omnia quæ creata sunt, esse hac posteriora, cum per eam facta sint. Considera, annon et hoc evangelistæ, *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum*, hæc consequatur? *Et Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum*[i]. Principium

[g] Gen. I, 1. [h] Prov. VIII, 22. [i] Joan. I, 1, 2.

VARIÆ LECTIONES.

[64] τῆς om. A. [65] ὦ om. AB. [66] τό] τόν AB. [67] ἀνδριάντα] malim τὸν ἀνδριάντα, et mox κινῆσαι. [68] δὴ] δέ AB. [69] ἔσται] ἄν AB, ἂν ἔσται ς. [70] ἐκκεκλικέναι AB: ἐκκεκληκέναι ς. [71] δὲ expungit A, om. B. [72] ποιητικῆς AB. [73] μελλησμοῦ AB: μελισμοῦ ς. [74] τὴν] καὶ AB. [75] Κύριος] Prov. VIII, 22.

Digitized by Google

enim, a quo germinavit verissimum Verbum, fatendum est esse Patrem conditorem universorum : in quo erat [Verbum]. Illud autem, *Hoc erat in principio apud Deum*, potentiam Verbi, quam habuit apud Patrem, antequam mundus crearetur, insinuare videtur, cum potentiam *principium* appellat. Ergo post proprium æternumque principium quod Pater est, Verbum quoque est aliorum principium per quod omnia creantur.

Origenes postquam multa fabulatus est de universi æternitate, etiam hoc infert : Neque ergo ab Adam, ut quidam affirmant, cum prius non esset homo, tunc omnium primus formatus in mundum venit. Neque mundus rursum, ante sex dies, quam crearetur Adam, cœpit fieri. Quod si quis hæc cupiat dispicere, prius perpendat, annon secundum **304***b* Mosen sit facilis numeratu unus dies, iis qui ita Mosen exponunt? prophetica voce hic etiam acclamante : *A sæculo et usque in sæculum tu es, quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesterna quæ præteriit, et custodia in nocte* [j]. Mille annis in unum diem conclusis, in oculis Dei, a condito mundo usque ad requiem nostram (86), optimi calculandi magistri affirmant sex dies præteriisse. Annum vero sexies millesimum, ab Adamo ad nos usque aiunt extendi. Ergo a nobis usque ad principium in quo Deus creavit cœlum et terram tredecim dies numerantur (nam in septimo mundi millenario judicium aiunt futurum), quibus Deus antiquior, ut vos ipsi secundum vestram insaniam dicitis, nihil quidquam [ante id tempus] egit aut creavit, et Patris nomine ac Creatoris privatus est. Si autem tredecim dies sunt in oculis Dei a mundo condito, quomodo Sapientia in Jesu Sirach dicit : *Arenam maris, et pluviæ guttas, et dies sæculi quis dinumeravit* [k]? Hæc serio disputans Origenes vide quomodo nugetur.

CCXXXVI.

Ejusdem, De libero arbitrio.

Legi ejusdem quædam ex libro *De libero arbitrio*, pariterque (nactus ipse ejusmodi compendium) unde sint mala, et quis eorum auctor. Deus enim is non est; neque enim malis delectatur, quin etiam mala facientes abominatur. Quapropter censui aliquid exsistere cum Deo, quod materiam nominant, ex qua universa condidit, ex qua mala esse mihi videntur (87-88). Cum enim materia informis esset et absque ulla figura, et insuper temere inerraret, non passus est eam omnino ita casu circumferri, sed

A τούτοις ὁμαρτεῖ[76]. Τὴν μὲν γὰρ ἀρχὴν, ἀφ' ἧς ἀνεβλάστησεν ὁ ὀρθότατος Λόγος, τὸν Πατέρα καὶ ποιητὴν τῶν ὅλων φατέον[77], ἐν ᾧ ἦν· τὸ[78] δὲ, *Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεὸν*, τὸ ἐξουσιαστικὸν τοῦ Λόγου, ὃ εἶχε παρὰ τῷ Πατρὶ καὶ πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἰς γένεσιν παρελθεῖν, ἔοικε σημαίνειν, τὴν ἐξουσίαν ἀρχὴν εἰπών. Οὐκοῦν ἀρχὴ, μετὰ τὴν ἰδίαν ἄναρχον ἀρχὴν τὸν Πατέρα, αὐτὸς τῶν ἄλλων γίνεται, δι' ἧς ἅπαντα δημιουργεῖται.

Ὅτι Ὠριγένης μετὰ τὸ πολλὰ μυθήσασθαι περὶ τῆς τοῦ παντὸς ἀϊδιότητος ἐπάγει καὶ τοῦτο· Οὔτε οὖν ἀπὸ Ἀδὰμ, ὥς φασί τινες, πρότερον οὐκ ὢν ὁ ἄνθρωπος τότε πρώτως[79] πλασθεὶς εἰς κόσμον παρῆλθεν, οὔτε αὖ κόσμος πρὸ ἓξ ἡμερῶν τῆς τοῦ Ἀδὰμ γενέσεως ἤρξατο δημιουργεῖσθαι. Εἰ δὲ φιλοφρονοῖτο διαφέρεσθαι πρὸς ταῦτά τις, πρότερον φρασάτω εἰ μὴ εὐαρίθμητος ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως κατὰ τὴν Μωσέως βίβλον τοῖς οὕτως αὐτὴν ἐκλαμβανομένοις ὁ χρόνος ἔσται[80], τῆς προφητικῆς καὶ ἐνθάδε βοώσης φωνῆς, *Ἀπὸ*[81] *τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ· ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου ὡς* [498 H.] *ἡμέρα ἡ χθὲς, ἥτις διῆλθε, καὶ φυλακὴ ἐν νυκτί*. Χιλίων γὰρ ἐτῶν περιοριζομένων εἰς μίαν ἡμέραν ἐν ὀφθαλμοῖς Θεοῦ, ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως[82] μέχρις ἡμῶν, ὡς οἱ περὶ τὴν ἀριθμητικὴν φάσκουσι δεινοὶ, ἓξ ἡμέραι συμπεραιοῦνται. Ἑξακισχιλιοστὸν ἄρ' ἔτος φασὶν ἀπὸ Ἀδὰμ εἰς δεῦρο συντείνειν· τῇ γὰρ ἑβδομάδι τῷ ἑπτακισχιλιοστῷ ἔτει κρίσιν ἀφίξεσθαι φασιν. Οὐκοῦν αἱ πᾶσαι ἡμέραι δέκα καὶ τρεῖς ἀφ' ἡμῶν ἕως εἰς τὴν ἐν ἀρχῇ, ἐν ᾗ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, μετροῦνται. Ὧν ὁ Θεὸς ἀνώτερον κατὰ τὴν σφῶν αὐτῶν ἄνοιαν οὐδὲν οὐδαμῶς δημιουργήσας ἐγεγύμνωτο τοῦ Πατὴρ καὶ παντοκράτωρ εἶναι. Εἰ δὲ[83] τρισκαίδεκά εἰσιν ἡμέραι ἐν ὀφθαλμοῖς Θεοῦ ἀπὸ γενέσεως κόσμου, πῶς φησιν ἡ ἐν τῷ Σειρὰχ[84] σοφία, *Ἄμμον*[85] *θαλασσῶν καὶ σταγόνας ὑετοῦ καὶ ἡμέρας αἰῶνος τίς ἐξαριθμήσει;* Ταῦτά φησιν ὁ Ὠριγένης σπουδάζων, καὶ ὅρα οἷα παίζει.

ΣΛΖ'

Τοῦ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτεξουσίου.

Ἀνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ *Περὶ αὐτεξουσίου*, τῆς[86] ἴσης καὶ αὐτὸς τυχὼν συντομίας. Πόθεν τὰ κακὰ καὶ τίς ὁ τούτων ποιητής; Ὁ μὲν γὰρ θεὸς οὐκ ἔστιν, ὅτι μηδὲ τούτοις ἥδεται, ἀλλὰ καὶ τοὺς δρῶντας αὐτὰ βδελύσσεται. Διόπερ ἔδοξέ μοι συνυπάρχειν τι αὐτῷ, τοὔνομα ὕλη, ἐξ ἧς τὰ ὄντα ἐδημιούργησεν, ἐξ ἧς καὶ τὰ κακὰ εἶναί μοι δοκεῖ. Ἀποίου τε γὰρ καὶ ἀσχηματίστου [941 R.] οὔσης αὐτῆς, πρὸς δὴ[87] τούτοις καὶ ἀτάκτως φερομένης, οὐ διὰ παντὸς κατέλιπεν αὐτὴν οὕτω φέρεσθαι, ἀλ-

[j] Psal. LXXXIX, 2, 4. [k] Eccli. I, 2.

VARIÆ LECTIONES.

[76] ἁμάρτοι AB. [77] φατέ AB: [78] τό] malim τῷ. [79] πρῶτος ς. [80] ἔσται] αν AB : εἰς ς. [81] ἀπό] Psal. LXXXIX, 2. [82] γενέσεως AB : γενέσεως μέχρις καταπαύσεως ς. [83] δέ A : δὲ καί ς. [84] Σιράχ B. [85] ἄμμον, I, 2. [86] τῆς A : ὡσαύτως τῆς ς. [87] δή] exspectabam δέ.

NOTÆ.

(86) Usque ad requiem nostram, id est usque ad creationem hominis postquam quievit Deus.

(87-88) Hæc ex aliena sententia dicit.

Digitized by Google

λὰ δημιουργεῖν ἤρχετο, καὶ ἀπὸ τῶν χειρίστων αὐ- A
τῆς τὰ κάλλιστα διακρίνειν ἤθελε. Καὶ οὕτω γοῦν
ἐδημιούργησεν ὅσα ἐξ αὐτῆς ἥρμοζε Θεῷ δημιουρ-
γεῖν. Τὰ δὲ ὅσα αὐτῆς, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τρυγώδη
ἐτύγχανε, ταῦτα ἀνάρμοστα ὄντα πρὸς δημιουργίαν
ὡς εἶχε κατέλιπεν· ἐξ ὧν δοκεῖ μοι νῦν ἐπιῤῥεῖν τὰ
κακά. Ταῦτα μὲν οὗτος· πρὸς αὐτὸν δέ φησιν, Ὅτι
μὲν οὖν ἀδύνατον ἀγένητα δύο ἅμα, οὐδὲ σὲ ἀγνοεῖν
νομίζω. Ἢ γὰρ ἡνῶσθαι ἢ κεχωρίσθαι αὐτὰ λέγειν
ἀνάγκη. Εἰ μὲν οὖν ἡνῶσθαι λέξοι, ἓν τὸ ἀγένητον·
ἕκαστον γὰρ τούτων μέρος ἔσται [88] τοῦ πλησίον, ἀλ-
λήλων δὲ μέρη τυγχάνοντα ἀγένητον, ἀλλ' οὐκ ἀγέ-
νητα ἔσται· οὐδὲ γὰρ τὸν ἄνθρωπον μέρη ἔχοντα κα-
τακερματίζομεν εἰς πολλὰ γενητά. Εἰ δὲ κεχωρί-
σθαι [89] φήσει τις, ἀνάγκη εἶναί τι τὸ ἀνὰ μέσον ἀμ- B
φοτέρων, ὅπερ καὶ τὸν χωρισμὸν αὐτῶν δείκνυσι.
Τοῦτο δὲ ἤτοι ταυτὸν ὂν ἡνῶται θατέρῳ τῶν δύο,
καὶ ἀνάγκη πάλιν ἢ ἕνωσιν ἢ χωρισμὸν πρὸς τὸ ἕτε-
ρον ζητεῖν. Ἕνωσιν μὲν ἀδύνατον ἰδεῖν, εἴπερ θα-
τέρῳ ταυτὸν εἶναι καὶ ἡνῶσθαι δέδοται· ἡνοῦτο γὰρ
ἂν οὕτως [90] καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς, ᾧ ταυτὸν εἶναι τοῦτο
ἐδόθη. Εἰ δὲ κεχωρίσθαι ἀπαιτεῖ ὁ λόγος, πάλιν τὸ
χωρίζον ἀπαιτητέον, ἕως ἂν ἀπείρων ἡμῖν ἀγενή-
των ἐσμὸς ἀναφανῇ. Ἂν δ' ἄρα τις καὶ τρίτον λέξῃ [91]
λόγον, τουτέστι τὸ μήτε κεχωρίσθαι τὸν Θεὸν τῆς
ὕλης, μηδ' αὖ πάλιν ὡς ἐν μέρει ἡνῶσθαι, εἶναι δὲ
ὡς ἐν τόπῳ [καθάπερ] τῇ ὕλῃ τὸν [499 H.] Θεὸν καὶ
τὴν ὕλην ἐν τῷ Θεῷ, ἀκουέτω ὅτι ἐὰν τόπον τοῦ
Θεοῦ τὴν ὕλην εἴπωμεν, ἐξ ἀνάγκης καὶ χωρητὸς
ἔσται [92], τῇ ὕλῃ περιγραφόμενος [93], καὶ τῇ ὅλῃ ὁμοίως C
ἀτάκτως φερόμενος· τοῦ γὰρ ἐν ᾧ ἐστι πλημμελῶς
κινουμένου, ἀνάγκη καὶ τὸ ἐν αὐτῷ συγκινεῖσθαι.
Πότερον δὲ ἐπλήρου τὴν ὕλην ὁ Θεὸς, ἢ ἐν μέρει
αὐτῆς, ἐτύγχανεν; Εἰ μὲν γὰρ ἐν μέρει, μικρότερος
αὐτῆς ἅτε δὴ ἐν μέρει αὐτῆς χωρηθείς· εἰ δὲ ἐπλή-
ρου, πῶς ταύτην ἐδημιούργησεν; ἀνάγκη γὰρ ἡ συ-
στολήν τινα τοῦ [94] Θεοῦ λέγειν, ἧς γενομένης ἐδη-
μιούργησεν ἐκεῖνο ἀφ' οὗ ὑπεχώρησεν, ἢ καὶ αὐτὸν
τῇ ὕλῃ συνδημιουργεῖν, οὐκ ἔχοντα ὑποχωρήσεως
τόπον. Εἰ δὲ τὴν ὕλην ἐν τῷ Θεῷ εἶναι λέγοι τις,
ῥητέον πότερον ὡς διισταμένου αὐτοῦ [95] ἀφ' αὑτοῦ,
καὶ ὥσπερ ἐν ἀέρι ζώων ὑπάρχει [96] γένη, μεριζομέ-
νου αὐτοῦ εἰς ὑποδοχὴν τῶν γινομένων ἐν αὐτῷ, ἢ
ὥσπερ ἐν γῇ ὕδωρ; Εἰ μὲν γὰρ ὡς ἐν ἀέρι, μεριστὸν
ἀνάγκη λέγειν τὸν Θεόν· εἰ δὲ ὡς ὕδωρ ἐν τῇ γῇ, D
ἦν δὲ ἄτακτος καὶ ἄκοσμος ἡ ὕλη, πρὸς δὴ τούτοις
ἔχουσα καὶ κακὰ, τὸν Θεὸν λέγειν ἀνάγκη τῶν ἀκο-
σμήτων καὶ κακῶν τούτων αἴτιον. Καὶ ὅρα [γὰρ] ὡς
ὕλην ὑποτιθέμενος, ἵνα μὴ τῶν κακῶν ποιητὴν εἰ-
πῇς [97] τὸν Θεὸν, δοχεῖον αὐτὸν τῶν κακῶν εἶναι
λέγεις.

perficere cœpit, optimamque a pessimis secernere voluit. Itaque ergo molitus est ea quæ Deo ad creandum erant apta. Quæcunque vero, ut sic loquar, erant feculenta, illa, ut ad creationem inepta, ut erant reliquit. Unde mihi nunc videntur profluxisse mala. Hæc quidem ille; contra quem disputat [Methodius]. Quod si fieri nullo modo possit, ut duo simul sint increata, nec te quidem ignorare puto; aut enim illa inter se unita, aut separata esse necessario dicendum erat. Si quis unita dixerit: erit unum increatum, unaquæque enim pars horum erit alteri similis, partes enim inter se pares sunt unum increatum, et non erunt increata, neque **305***a* enim hominem ex multis partibus constantem in multa creata dividimus. Si vero divisa seu separata quis dixerit [illa increata duo], necesse est ut sit aliquod medium inter utrumque, quod separationem illorum ostendat. Hoc autem si sit idem cum altero ex duobus, cum illo unitum est, et rursum erit necesse quærere aut conjunctionem aut separationem alterius ab altero. Unionem enim videre impossibile est, si alterum sit idem cum eo, et unitum esse concedatur. Sic enim uniretur etiam id quod a principio idem cum eo fuisse concessum est. Si autem separatum fuisse ratio docet, rursum quærendum est per quod fuit separatum, donec infinitorum nobis copia increatorum occurrat. Quod si quis etiam tertiam sententiam habuerit, hoc est, neque separatum fuisse Deum a materia, neque rursum velut in parte [seu cum altera partium] unitum, sed esse Deum in materia velut in loco, et materiam in Deo, is intelligat, quod si locum Dei, materiam esse dixerimus, necessario etiam materia circumscriptus, veluti loco includetur, unaque cum materia temere circumferetur. Etenim illo temere moto in quo est, necessario etiam id una movetur quod est in illo. Totamne materiam Deus occupabat, an partem illius tantum? Si partem tantum, ergo minor erat illa, utpote una tantum illius parte totus circumscriptus; si totam, quomodo hanc creavit? Necesse est enim ut dicamus Deum fuisse aliquo modo in se retractum, ut contractione facta illam partem, a qua se retraxit, crearet; aut illum una cum materia creasse, cum non haberet locum, quo se interim reciperet. Si vero quis asserat [materiam in Deo fuisse, quærendum est an Deus a seipso loco fuerit divisus, et velut in aere animalia sunt, illo diviso, locus sit factus iis rebus quæ in eo fiunt? aut velut in terra aqua? Et siquidem ut in aere, tunc Deum divisum cogemur asserere: si autem ut aqua in terra, cum materia esset informis et indigesta, et mala præterea in se contineret, necesse erit dicere Deum rerum informium et malarum esse auctorem. Et adverte, quemadmodum materiam supponendo, Deum facias receptaculum malorum.

VARIÆ LECTIONES.

[88] ἔσται] ἂν AB, ἂν ἔσται ς. [89] κεχώριται AB. [90] ἂν οὕτως AB : οὕτως ἂν ς. [91] λέξῃ A : ἕξει ς. [92] ἔσται] ἂν AB. [93] περιγραφόμενος καὶ τῇ ὕλῃ om. AB. [94] τινα τοῦ] αὐτοῦ AB. [95] ἑαυτοῦ ς. [96] ὑπάρχει] libri ὑπάρχειν. [97] εἴπῃς] εἰπὼν AB : εἰπεῖν ς.

Digitized by Google

Quin et ita argumentare : Materiam ergo informem sis exstitisse cum Deo, ex qua mundum creavit? Ita mihi videtur. Nonne igitur, si informis erat materia [sine qualitatibus], formatus est mundus a Deo? in mundo autem sunt qualitates; qualitatum conditor fuit Deus. Ita est. Quoniam vero tibi videtur impossibile esse ut **305***b* ex nihilo fiat aliquid, responde ad quæstionem : Videnturne tibi qualitates mundi ex non subjectis qualitatibus factæ? Videntur. Et has esse aliquid aliud a substantia existimas? Ita, aliud. Nonne ergo, si Deus qualitates ex non subjectis qualitatibus condidit, quæ ex substantiis non sunt factæ, cum substantiæ non sint qualitates, erit necesse dicere illas ex nihilo a Deo esse creatas : supervacaneum autem erit docere nihil a Deo ex nihilo factum esse. Enimvero res de hoc [argumento] ita decidatur. Nam etiam apud nos videmus quædam per homines ex nihilo fieri, ut si exemplum ab architectonicis capiamus : quando hi urbes ex non urbibus condunt, et templa ex non templis. Quodsi, quia his substantiæ subjectæ sint, existimas ab illis hæc ex rebus exsistentibus fieri, falleris ratione. Neque enim substantia condit civitatem, aut templa, sed ars quæ circa substantiam (seu materiam) versatur, quæ non ex subjecta aliqua arte quæ sit in substantia, producitur, sed ex ea quæ non est in illis, exsistit. Sed videris mihi hac ratione dictis occurrere, ab artifice per artem aliquid in substantia fieri : respondeo ad hoc, nec in homine quidem artem ex subjecta arte aliqua fieri, eo quod non possit substantia ex se artem procreare. Est enim ars ex illis accidentibus, quæ tum habent suum esse, quando in substantia aliqua fiunt : homo enim etiam sine tectonica erit homo. Tectonica autem nulla erit, nisi prius homo exstiterit. Unde artes in hominibus ex non ente procreari necessario dicendum est. Ergo si hoc ita se habere in hominibus ostendimus, quomodo non æquum erit dicere, non solum qualitates a Deo ex non exsistentibus, sed etiam substantias posse fieri? Dum enim possibile videtur, ut aliquid ex nihilo fiat, ostenditur etiam substantias ex nihilo fieri posse.

Iterum vero disceptandum est de malis. Mala videnturne tibi esse substantiæ, an qualitates substantiarum? Qualitates. Materia eratne sine qualitatibus, et informis? Erat. Sunt enim hæc omnia composita cum substantia ex iis quæ accidunt substantiæ. Neque enim homicidium est substantia, neque quidquam aliorum malorum, sed ab operatione denominantur. Neque enim cædes est homo, sed faciendo hanc, homicida inde cognominatur, qui non est ipsa cædes, neque, ut compendio dicam, quidquam ex aliis malis est substantia, sed **306***a* mala dici potest faciendo aliquid mali. Similiter ratiocinare : Si quid aliud animo conceperis quod homini sit causa malorum : velut est illud malum,

A Λέγε δὲ καὶ ὧδε· Φῂς τοίνυν ἄποιον ὕλην συνυπάρχειν τῷ Θεῷ, ἐξ ἧς τὴν τοῦ κόσμου γένεσιν ἐδημιούργησεν; Οὕτω μοι δοκεῖ. Οὐκοῦν εἰ ἄποιος ἐτύγχανεν ἡ ὕλη, γέγονε δὲ κόσμος πρὸς τοῦ Θεοῦ, ἐν δὲ τῷ κόσμῳ αἱ ποιότητες, τῶν ποιοτήτων γέγονε ποιητὴς ὁ Θεός; Οὕτως ἔχει. [944 R.] Ἐπεὶ δέ σοι δοκεῖ καὶ ὡς ἀδύνατον ἐξ οὐκ ὄντων γίνεσθαί τι, πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἀπόκρινα[98]· Δοκεῖ σοι τὰς τοῦ κόσμου ποιότητας[99] μὴ ἐξ ὑποκειμένων γεγονέναι ποιοτήτων; Δοκεῖ. Ἕτερον δέ τι παρὰ τὰς οὐσίας ὑπάρχειν αὐτάς; Οὕτως ἔχει. Οὐκοῦν εἰ μήτε ἐξ ὑποκειμένων ποιοτήτων τὰς ποιότητας ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς, μήτε ἐκ τῶν οὐσιῶν ὑπάρχουσι τῷ μηδὲ οὐσίας αὐτὰς εἶναι, ἐκ μὴ ὄντων αὐτὰς ὑπὸ Θεοῦ γεγονέναι[1] ἀνάγκη εἰπεῖν. Περιττὸν ἄρα τὸ δοξάζειν ὡς B οὐδὲν ἐξ οὐκ ὄντων γίνεται πρὸς τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ὁ μὲν περὶ τούτου λόγος ὧδε ἐχέτω. Καὶ γὰρ παρ' ἡμῖν ὁρῶμεν ἀνθρώπους ἐξ οὐκ ὄντων ποιοῦντά τινα, οἷον ἐπὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν τὸ παράδειγμα λάβωμεν· ἢ[2] γὰρ οὗτοι ποιοῦσι πόλεις οὐκ ἐκ πόλεων καὶ ναοὺς οὐκ ἐκ ναῶν. Εἰ δ' ὅτι τούτοις οὐσίαι ὑπόκεινται, οἷει ἐξ [οὐκ] ὄντων αὐτοὺς[3] ταῦτα ποιεῖν, τῷ λόγῳ σφάλλῃ. Οὐδὲ γὰρ ἡ οὐσία ἐστὶν ἡ ποιοῦσα τὴν πόλιν ἢ τοὺς ναοὺς, ἀλλ' ἡ περὶ τὴν οὐσίαν τέχνη, ἢ οὐκ ἐξ ὑποκειμένης τινὸς τέχνης ἐν ταῖς οὐσίαις γίνεται, ἀλλ' ἐξ οὐκ οὔσης ἐν αὐταῖς γίνεται. Ἀπαντήσειν δέ μοι δοκεῖς οὕτω τῷ λόγῳ, ὅτι τεχνίτης τῇ ἐν τῇ οὐσίᾳ τέχνῃ ποιεῖ. Φημὶ δὲ πρὸς τοῦτο ὅτι οὐδὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἔκ τινος ὑποκειμένης τέχνης προσγίνεται. Οὐδὲ γὰρ ἔνεστι τὴν ἐφ' ἑαυτῆς οὐσίαν C δοῦναι τὴν τέχνην· τῶν γὰρ συμβεβηκότων ἐστὶ, καὶ τῶν τότε τὸ εἶναι ἐχόντων, ὁπόταν ἐν οὐσίᾳ τινὶ γένηται. [500 R.] Ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος καὶ χωρὶς τῆς τεκτονικῆς ἔσται, ἡ δὲ οὐκ ἔσται[4] ἐὰν μὴ πρότερον ἄνθρωπος ᾖ. Ὅθεν τὰς τέχνας ἐξ οὐκ ὄντων εἰς ἀνθρώπους πεφυκέναι γίνεσθαι λέγειν ἀναγκαῖον. Εἰ τοίνυν τοῦτο οὕτως ἔχειν ἐπ' ἀνθρώπων ἐδείξαμεν, πῶς οὐχὶ προσῆκε τὸν Θεὸν μὴ μόνον ποιότητας ἐξ οὐκ ὄντων φάναι δύνασθαι ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ οὐσίας; Τῷ[5] γὰρ δυνατὸν φανῆναι τὸ γίνεσθαί τι ἐξ οὐκ ὄντων, καὶ τὰς οὐσίας οὕτως ἔχειν δείκνυται.

Πάλιν δὲ διαληπτέον τῶν κακῶν πέρι. Τὰ κακὰ πότερον οὐσίαι σοι δοκοῦσιν εἶναι ἢ ποιότητες οὐσιῶν; Ποιότητες. Ἡ δὲ ὕλη ἄποιος ἦν καὶ ἀσχημάτιστος; D Οὕτως. Πέπλεκται ἄρα τὰ ὀνόματα ταῦτα τῇ οὐσίᾳ ἐκ τῶν συμβεβηκότων αὐτῇ. Οὔτε γάρ ἐστιν ὁ φόνος ἡ οὐσία οὔτε τι τῶν ἄλλων κακῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐνεργειῶν παρονομάζεται. Οὔτε γὰρ φόνος ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ τῷ ἐνηργηκέναι τοῦτον παρωνύμως φονεὺς παρονομάζεται, μὴ ὢν φόνος αὐτός· οὔτε συλλήβδην εἰπεῖν τι τῶν ἄλλων κακῶν ἐστιν ἡ οὐσία, ἀλλὰ τῷ πρᾶξαί τι τῶν κακῶν κακὴ λέγεσθαι δύναται. Ὁμοίως ἐπινόησον, εἴ τι ἕτερον ἀναπλάττεις ἐν τῷ νῷ κακῶν τοῖς ἀνθρώποις αἴτιον, ὡς κἀκεῖνο[6] κακὸν ἐν τῷ τούτοις ἐνεργεῖν καὶ ὑποβάλλειν ποιεῖν τὰ κακά.

VARIÆ LECTIONES.

[98] ἀπόκρινε ς. [99] ποιότητας τοῦ κόσμου A. [1] γέγονεν A. [2] ἢ B et corr. A : εἰ ς. [3] αὐτοὺς B : αὐτὰς ς. [4] ἔσται bis om. AB. [5] τῷ A ; τό ς. [6] κἀκεῖνος κακός B et corr. A.

Digitized by Google

Ἔστι γὰρ καὶ αὐτὸς κακὸς ἐξ ὧν ποιεῖ· διὰ τοῦτο γὰρ κακὸς[7] εἶναι λέγεται, ὅτι τῶν κακῶν ἐστι ποιητής. Ἃ δέ τις ποιεῖ, οὐκ ἔστιν αὐτὸς, ἀλλ' ἐνέργεια αὐτοῦ, ἀφ' ὧν τὴν προσηγορίαν τοῦ κακὸς[8] λέγεσθαι λαμβάνει. Εἰ γὰρ αὐτὸν εἴποιμεν εἶναι ἃ ποιεῖ, ποιεῖ δὲ φόνους καὶ μοιχείας καὶ ὅσα ὅμοια, αὐτὸς ἔσται[9] ταῦτα· εἰ δὲ αὐτός ἐστι ταῦτα, ὅτε γίνεται, τὴν σύστασιν ἔχει. Οὐ γινόμενα δὲ καὶ τοῦ εἶναι παύεται. Γίνεται δὲ ταῦτα πρὸς ἀνθρώπων. Ἔσονται ἄρα τούτων[10] οἱ ἄνθρωποι ποιηταὶ, καὶ τοῦ εἶναι καὶ μηκέτι εἶναι αἴτιοι. [945 R.] Ἀλλ' εἰ ἐξ ὧν ἐνεργεῖ ἕκαστος ὑπάρχει κακὸς, ἃ δὲ ἐνεργεῖ, ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαμβάνει, ἤρξατο κἀκεῖνος εἶναι κακὸς, ἤρξατο δὲ καὶ ταῦτα τὰ κακά. Εἰδ' οὕτως ἔχει, οὐκ ἔστιν ἀνάρχως τις κακὸς, οὐδὲ ἀγένητα τὰ κακά.

Ἀλλὰ τὸ[11] μὲν πρὸς τὸν ἕτερον λόγον ἱκανῶς, ὦ φίλε, πεποιηκέναι μοι δοκεῖς. Ἐξ ὧν γὰρ προλαβὼν ἔδωκε τῷ λόγῳ, ἐκ τούτων συνάγειν ἔδοξας καλῶς. Ὡς ἀληθῶς γάρ, εἰ ἄποιος ἐτύγχανεν ἡ ὕλη, τῶν δὲ ποιοτήτων[12] δημιουργὸς ὁ Θεὸς, ποιότητες δὲ τὰ κακὰ, ποιητὴς[13] τῶν κακῶν ὁ Θεός. Ἐμοὶ δὲ ψεῦδος δοκεῖ τὴν ὕλην ἄποιον λέγειν· οὐδὲ γὰρ ἔνεστιν εἰπεῖν περὶ τῆς τινος οὐσίας ὡς ἔστιν ἄποιος. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν ᾧ ἄποιον εἶναι λέγει[14], τὴν ποιότητα αὐτῆς μηνύει, ὁποία ἐστὶν ἡ ὕλη διαγραφόμενος, ὅπερ ἐστὶ ποιότητος εἶδος. Ὅθεν εἴ σοι φίλον ἐστὶν, ἄνωθεν ἄρχου[15] τοῦ λόγου. Ἐμοὶ γὰρ ἡ ὕλη ποιότητας ἀνάρχως ἔχειν δοκεῖ· οὕτω γὰρ καὶ τὰ κακὰ ἐκ τῆς ἀπορρoίας αὐτῆς εἶναι λέγω. Ὦ φίλε, εἰ ἔμποιος ἦν ἀνάρχως ἡ ὕλη, τίνος ἄρα ἔσται[16] ποιητὴς ὁ Θεός; εἴτε γὰρ οὐσίας ἐροῦμεν, προσεῖναί φαμεν· εἴτε αὖ ποιότητος, καὶ αὐτὰς[17] ὑπάρχειν λέγομεν. Οὐκοῦν [501 H.] οὐσίας τε οὔσης καὶ ποιοτήτων περιττὸν εἶναί μοι δοκεῖ δημιουργὸν λέγειν τὸν Θεόν.

Ἀλλ' ἀπόκριναι ἐρωτώμενος, τίνι τρόπῳ δημιουργὸν εἶναι φῂς τὸν Θεὸν, πότερον ὅτι τὰς οὐσίας ἔτρεψεν ἐκείνας εἰς τὸ μηκέτι ὑπάρχειν, εἴπερ ἦσάν ποτε, ἢ ὅτι τὰς μὲν οὐσίας ἐφύλαξε, τὰς δὲ ποιότητας αὐτῶν ἔτρεψεν; Οὔτι μοι δοκεῖ ἀλλαγὴν οὐσιῶν γεγονέναι, ἀλλὰ μόνον ποιοτήτων, καθ' ἃς δημιουργὸν εἶναι λέγομεν τὸν Θεόν· καὶ ὥσπερ[18] εἴ τύχοι λέγειν ἐκ λίθων οἰκίαν γεγονέναι, ἐφ'[19] ὧν οὐκ ἔνεστιν εἰπεῖν ὡς οὐκέτι λίθοι μένουσι τῇ οὐσίᾳ οἰκία λεγόμενοι οἱ λίθοι (τῇ γὰρ ποιότητι τῆς συνθέσεως τὴν οἰκίαν γεγονέναι φημὶ), οὕτω μοι δοκεῖ καὶ τὸν Θεὸν, ὑπομενούσης τῆς οὐσίας, τροπήν τινα τῶν ποιοτήτων αὐτῆς πεποιηκέναι, καθ' ἣν τὴν τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσιν πρὸς τοῦ Θεοῦ γεγονέναι φημί. Πότερον καὶ σοὶ δοκεῖ τὰ κακὰ ποιότητες οὐσιῶν εἶναι; Δοκεῖ. Ἄνωθεν δὲ ἦσαν αἱ ποιότητες

A quod situm est in subministrando et suggerendo [hisce hominibus] ut faciant mala. Est enim et ipse malus, ob ea quæ facit; propterea enim malus esse dicitur, quod sit auctor malorum. Quæ vero quis facit, is non est id ipsum quod facit, sed ipsius operatio, unde ipse nomen mali sibi acquisivit. Etenim si ipsum esse dixerimus id quod facit, facit autem cædes, adulteria et hoc genus similia, erit ipse hæc [quæ facit]. Si autem est ipse hæc, habet suum esse, quando fiunt, quando autem non fiunt, etiam ipse esse desinit. Fiunt autem hæc ab hominibus; homines ergo erunt horum auctores, et ut sint, vel non sint, causæ. Atqui si ob ea quæ quisque facit, malus est; quæ autem facit principium habent, ergo cœpit et ille esse malus, et cœperunt esse ipsa quoque mala. Quod si verum est, ergo nemo ab

B æterno malus, neque æterna sive ingenita sunt mala.

Enimvero, amice, præsentem quidem disputationem mihi contra alium opportunius videris instituisse. Unde enim ille visus est orationis fundamenta sumere, inde tu bene visus concludere. Vere enim disputasti: si materia informis seu sine qualitatibus fuit, qualitatum autem auctor Deus; mala vero qualitates sint, malorum ergo conditor Deus erit. At mihi falsum videtur, materiam informem seu sine qualitatibus esse. De nulla enim substantia possis affirmare illam informem esse. Quin hoc ipso quod informem appellat, qualitatem ejus declarat, et qualis materia sit describit, quod est species qualitatis. Quare, si tibi placet, altius ordire disputationem. Mihi enim materia qualitates ab æterno

C habere videtur. Ita quippe, o amice, et mala ex eodem fonte promanare assero. Si materia suis affecta qualitatibus ab æterno fuit, cujus erit creator Deus? Sive enim substantias dixerimus creatas, affirmamus illas jam ante fuisse; sive rursus qualitatis, et illas exsitisse asserimus. Ergo et substantiæ et qualitatum conditorem asserere Deum supervacaneum mihi videtur.

Sed interrogatus responde: Qua ratione Deum creatorem esse dicis, an quod substantias, quæ aliquando fuerunt, in nihilum redegerit? an quod substantias quidem conservarit, sed qualitates earum mutarit? Nulla mihi videtur subtantiarum mutatio facta, sed tantum 306 qualitatum, quarum causa creationem esse Deum asseveramus. Et quem-

D admodum si quis dicat, ex lapidibus factam esse domum, de quibus non solet dici, quod adhuc substantia maneant lapides, sed lapides domus dicuntur: nam ex qualitatum compositione domum factam dico: ita censeo Deum, manente substantia, mutationem quamdam qualitatum fecisse, cujus causa mundum hunc a Deo procreatum esse affirmo. Videnturne tibi quoque mala, substantiarum esse qualitates? Videntur. Fueruntne hæ qualitates ab æterno,

VARIÆ LECTIONES.

[7] κακός] κακά A. [8] κακός] κακοῦ AB. [9] ἔσται om. AB. [10] τούτων om. AB. [11] τό AB : τόν ς. [12] ποιοτήτων] ποιητῶν pr. A. [13] ποιητὴς τῶν κακῶν A, τῶν κακῶν ποιητὴς B : τῶν κακῶς ἔσται ποιητὴς ς. [14] λέγειν AB. [15] ἄρχου] ἀνάρχου A, ἐνάρχου C. [16] ἔσται om. AB. [17] αὐτὰς AB : ταύτας ς. [18] καὶ ὥσπερ] καίπερ AB. [19] ἐφ' AB: ἀφ' ς.

Digitized by Google

in materia, an principium exsistendi habuerunt ? Fuisse has qualitates ab æterno cum materia existimo. Non arbitraris mutationem aliquam qualitatum esse a Deo factam ? Arbitror factam. In melius ? Mihi videtur. Ergo si qualitates materiæ inter mala sunt numeratæ, Deus autem materiæ qualitates in melius aliquid convertit, necessario quærendum est unde mala sint. Aut enim omnes, cum malæ essent, in melius sunt conversæ : aut aliæ quidem erant malæ, aliæ vero non. Et malæ quidem mutatæ non sunt in melius : reliquæ vero, quæcunque erant commodæ, ornatus causa a Deo mutatæ sunt. Ita ego censeo, ab æterno qualitates fuerunt constitutæ. Quomodo ergo malas qualitates, ut a principio fuerunt, relictas dicis ? An potuisse illas [a Deo] tolli ? aut Deum quidem voluisse, non potuisse tamen eas tollere ? Si potuisse ais, et noluisse, facis illum auctorem horum malorum : quod potuerit efficere ut non essent mala, et tamen illa, ut erant, esse permiserit. Quoniam cum partem aliquam materiæ perficeret, partem autem illius negligeret, cum et illam in melius posset mutare, mihi videtur causa malorum, quod partem materiæ reliquerit malam. Ergo in exitium partis [partem Deus] condidit. Imo illius causa hæc pars summa injuria affecta mihi videtur : quam materiæ partem a malis secretam exornavit. Antequam enim perpoliretur (89), nullus illi sensus malorum aderat : nunc vero singulæ illius partes sensum capiunt malorum. Accipe ab homine exemplum : priusquam animal fiat, mala non sentit. At ubi **307***a* a Deo formatus homo fit, tunc simul et mali incumbentis sensum accipit. Ita hoc, quod a Deo beneficii causa materiæ collatum dicis, potius in exitium illius procreatum deprehenditur. Si vero dicas a Deo mala tolli non potuisse ; hæc impossibilitas aut arguit illum natura esse imbecillum, aut timore a fortiore aliquo victum : vide utrum horum omnipotenti et bono Deo velis assignare.

A αὗται ἐν τῇ ὕλῃ, ἢ ἀρχὴν ἔσχον τοῦ εἶναι ; Συνεῖναί φημι ἀγενήτως τῇ ὕλῃ ταύτας δὴ [89] τὰς ποιότητας. Οὐχὶ δὲ τὸν Θεὸν φῂς τροπήν τινα τῶν ποιοτήτων πεποιηκέναι ; Τοῦτό φημι. Εἰς τὸ κρεῖττον ; Ἐμοὶ δοκεῖ. Οὐκοῦν εἰ ποιότητες ὕλης τὰ κακὰ, τὰς δὲ ποιότητας αὐτῆς εἰς τὸ κρεῖττον ἔτρεψεν ὁ Θεὸς, πόθεν τὰ κακὰ, ζητεῖν ἀνάγκη. Ἡ γὰρ πᾶσαι κακαὶ οὖσαι ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐτράπησαν· ἢ αἱ μὲν οὖσαι κακαὶ, αἱ δὲ μὴ, αἱ μὲν κακαὶ οὐκ ἐτράπησαν ἐπὶ τὸ κρεῖττον, αἱ δὲ λοιπαὶ, ὅσαι διάφοροι ἐτύγχανον, τῆς διακοσμήσεως ἕνεκα πρὸς Θεοῦ ἐτράπησαν. Οὕτως ἄνωθεν εἶχον ἐγώ. Πῶς τοίνυν τὰς τῶν φαύλων ποιότητας ὡς εἶχον καταλελοιπέναι λέγεις ; Πότερον δυνάμενον μὲν ἐκείνας ἀνελεῖν [91], ἢ βουληθέντα μὲν, μὴ δυνάμενον δέ ; Εἰ μὲν γὰρ δυνάμενον λέγεις

B μὴ βουληθέντα δὲ, αὐτὸν αἴτιον τούτων [92], ὅτι δυνάμενος ποιῆσαι μὴ εἶναι κακὰ, συνεχώρησεν αὐτὰ μένειν ὡς ἦν, καὶ μάλιστα ὅτε δημιουργεῖν τὴν ὕλην ἤρξατο. Εἰ γὰρ μηδὲ ὅλως ἔμελεν αὐτῷ τῆς ὕλης, οὐκ ἂν αἴτιος ἦν ὧν συνεχώρησε μένειν· [948 R.] ἐπεὶ δὲ μέρος μέν τι αὐτῆς δημιουργεῖ, μέρος δέ τι αὐτῆς ἐᾷ, δυνάμενος κἀκεῖνο τρέπειν εἰς τὸ κρεῖττον, αἴτιός μοι τῶν κακῶν δοκεῖ, καταλιπὼν μέρος ὕλης πονηρὸν ἐπ' ὀλέθρῳ οὗ [93] ἐδημιούργησε μέρους. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ μέγιστα κατὰ τοῦτο [94] τὸ μέρος ἠδικῆσθαί μοι δοκεῖ, ὅπερ κατεσκεύασε τῆς ὕλης μέρος ἀντιλαμβανόμενον τὰ ἐκ τῶν κακῶν. Πρὶν γὰρ αὐτὴν διακριθῆναι [95] τὸ μηδὲ αἰσθέσθαι [95a] τῶν κακῶν παρῆν αὐτῇ· νῦν δὲ ἕκαστον τῶν μερῶν αὐτῆς αἴσθησιν λαμβάνει τῶν κακῶν. Καί μοι ἐπ' ἀνθρώπου

C λάβε τὸ παράδειγμα. Πρὶν γὰρ ζῶον γένηται, ἀναίσθητον ἦν τῶν κακῶν· ἀφ' οὗ δὲ εἰκονισθὲν ἄνθρωπος πρὸς Θεοῦ γίνεται, τότε καὶ τὴν αἴσθησιν τοῦ προσπελάζοντος κακοῦ προσλαμβάνει. Καὶ τοῦτο, ὅπερ ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῆς ὕλης πρὸς Θεοῦ γεγονέναι λέγεις, εὑρίσκεται μᾶλλον ἐπὶ τῷ χείρονι προσγενόμενον [96] αὐτῇ. Εἰ δὲ μὴ δύνασθαι παῦσαι τὰ κακὰ τὸν Θεὸν [502 H.] φῂς, τὸ δὲ ἀδύνατον ἤτοι τῇ φύσει ἀσθενῆ ὑπάρχειν ἐστὶν ἢ τῷ νικᾶσθαι τῷ φόβῳ δεδουλωμένον πρός τινος κρείττονος, ὅρα ὁποῖον τούτων προσάπτειν ἐθέλοις [97] τῷ παντοκράτορι καὶ ἀγαθῷ Θεῷ.

Sed iterum de materia responde. Estne simplex aliqua materia an composita ? Si enim simplex et uniformis materia fuit, quomodo vero compositus est mundus, et ex diversis substantiis constat ? fieri non potest ut dicatur hoc compositum ex materia factum, eo quod composita non possint ex uno informi componi [subsistereve] : compositum enim simplicium aliquorum mistionem indicat. Quod si iterum materiam dicas esse quid compositum ; omnino debuit ex simplicibus componi, et erant olim separata simplicia, quibus compositis facta est

Ἀλλὰ πάλιν περὶ τῆς ὕλης ἀπόκριναι, πότερον ἁπλῆ τίς ἐστιν ἡ ὕλη ἢ σύνθετος [98] ; Εἰ γὰρ ἁπλῆ τις

D ἐτύγχανεν ὕλη [99] καὶ μονοειδὴς, σύνθετος δὲ ὁ κόσμος [100] καὶ ἐκ διαφόρων οὐσιῶν συνεστὼς ἐστιν, ἀδύνατον τοῦτον [101] ἐξ ὕλης γεγονέναι λέγειν, τῷ τὰ σύνθετα μὴ οἷόντε ἐξ ἑνὸς ἀποίου τὴν σύστασιν ἔχειν· τὸ γὰρ σύνθετον ἁπλῶν τινων μίξει μηνύει· εἰ δ' αὖ πάλιν σύνθετον λέγεις τὴν ὕλην, πάντως ἐξ ἁπλῶν συνετέθη, καὶ ἦν ποτε καθ' ἑαυτὰ ἁπλᾶ, ὧν συντεθέντων γέγονεν ἡ ὕλη· τὰ δὲ [102] σύνθετα ἐξ ἁπλῶν τὴν σύστασιν ἔχει. Ἦν ποτε καιρὸς ὅτε ἡ [103] ὕλη οὐκ ἦν,

VARIÆ LECTIONES.

[90] δὴ B, ἢ A : δὴ ἢ ς. [91] post ἀνελεῖν desunt μὴ βουληθέντα δέ. [92] αὐτὸν αἴτιον τούτων] αὐτὸν τούτων A, αὐτὸν τούτων ποιητὴν εἰπεῖν ἀνάγκη B. [93] οὗ AB : οὖν ς. [94] τοῦτο AB : τοῦτο, τοῦτο ς. [95] διακριθῆναι AB : διακοσμηθῆναι ς. [95a] αἰσθάνεσθαι ς. [96] προγενόμενον ς. [97] ἐθέλεις B. [98] ἢ σύνθετος. [99] ὕλη om. AB. [100] κόσμος om. AB. [101] τοῦτον A : τοῦτο ς. [102] δέ] malim γάρ. [103] ἡ add. A.

NOTÆ.

(89) Malim id in ora secerneretur.

Digitized by Google

τουτέστι πρὶν [34] τὰ ἁπλᾶ συνελθεῖν. Εἰ δὲ ἦν ποτε καιρὸς ὅτε ἡ ὕλη οὐκ ἦν, οὐκ ἦν δέ ποτε καιρὸς ὅτε ἀγένητον οὐκ ἦν, οὐκ ἄρα ἔσται ἀγένητος ἡ ὕλη· τὸ δ' ἐντεῦθεν ἄρα ἔσται πολλὰ τὰ ἀγένητα. Εἰ γὰρ ἦν ἀγένητος ὁ Θεὸς, ἦν δὲ ἀγένητα καὶ τὰ ἁπλᾶ ἐξ ὧν ἡ ὕλη συνετέθη, οὐκ ἄρα ἔσται [35] δύο καὶ μόνα τὰ ἀγένητα, ἵνα παρήσω τὸ ἐπιζητῆσαι τί ὄντα ἐστὶν ἁπλᾶ, ὕλη ἢ εἶδος· πολλὰ γὰρ καὶ οὕτως ἄτοπα ἀκολουθήσειαν.

A materia. Composita autem ex simplicibus constant et subsistunt. Erat aliquando cum materia non esset, hoc est, antequam simplicia componerentur. Si vero fuit aliquando tempus, qua materia non fuit: non fuit autem unquam tempus quo ingenitum non erat: non erit ergo ingenita [ab æterno] materia. Hoc autem hinc sequetur multa fore ingenita: si enim Deus ingenitus, et erant simplicia ingenita, ex quibus materia composita est, non erunt amplius duo et sola ingenita, ut prætermittam quærere quid fuerint illa simplicia, materia an forma. Multa enim et hinc absurda sequentur.

Δοκεῖ δέ σοι μηδὲν τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτῷ ἀντικεῖσθαι; Δοκεῖ. Ἀντίκειται δὲ τῷ πυρὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τῷ φωτὶ τὸ σκότος, καὶ τῷ ψυχρῷ τὸ θερμὸν, καὶ τῷ ξηρῷ τὸ ὑγρόν; Οὕτως ἔχειν μοι [36] δοκεῖ. Οὐκοῦν εἰ μηδὲν τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτῷ ἀντίκειται, ἀλλήλοις δὲ ταῦτα ἀντίκειται [37], οὐκ ἔσονται ὕλη μία, οὐδὲ μὴν ἐξ ὕλης μιᾶς.

Videturne tibi nihil eorum quæ exsistunt, ipsum sibi ipsi contrarium? Videtur. At igni contraria est aqua; et luci tenebræ; et frigido calidum; et arido humidum? Mihi ita videtur. Ergo si nihil eorum quæ exsistunt ipsum sibi contrarium est, hæc autem sibi repugnant; ergo non erunt una materia, neque ex una materia composita.

Πάλιν δὲ πυθέσθαι βούλομαι· Δοκεῖ σοι τὰ μέρη μὴ ἀναιρετικὰ ἀλλήλων εἶναι; Δοκεῖ. Εἶναι δὲ τῆς ὕλης μέρος τό τε πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ λοιπά; Οὕτως ἔχω. Τί δέ; οὐ δοκεῖ σοι ἀναιρετικὸν μὲν εἶναι τοῦ πυρὸς τὸ ὕδωρ, τοῦ δὲ σκότους τὸ φῶς, καὶ τἄλλα ὅσα τούτοις παραπλήσια; Δοκεῖ. Οὐκοῦν εἰ τὰ μέρη οὐκ ἔστιν ἀλλήλων ἀναιρετικὰ, ταῦτα δὲ ἀναιρετικὰ τυγχάνει, οὐκ ἄρα ἔσται [38] ἀλλήλων μέρη· εἰ δ' [39] οὐκ ἔσται ἀλλήλων μέρη, οὐκ ἔσονται ὕλης μιᾶς. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' αὖ [40] ἔσονται ὕλη, τῷ μηδέν τι τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτοῦ ἀναιρετικὸν εἶναι. Οὕτως οὖν τῶν ἀντικειμένων ἐχόντων, τὸ μὴ εἶναι τὴν ὕλην δείκνυται.

Rursum velim audire. Videturne tibi partes sibi mutuo nocere? Videntur. Materiæ partem agnoscis unam ignem, alteram aquam, et ita reliquas? Ita censeo. Quid vero? non videtur tibi aqua nocere igni, lux tenebris [adversari] et alia quæcunque sunt his similia? Videtur. Nonne ergo, si partes inter se sibi mutuo non nocent, hæ autem se mutuo perimunt, non erunt inter se partes: si autem **307b** non erunt mutuæ inter se partes, non erunt unius materiæ: imo nec erunt materia, eo quod nihil sibi ipsi sit contrarium seu noxium. Cum ergo se ita habeant opposita, patet inde ea non esse materiam.

Περὶ μὲν τῆς ὕλης αὐτάρκως ἔχει· [949 R.] ἐπὶ δὲ τὴν τῶν κακῶν ἐξέτασιν ἔρχεσθαι δεῖ, καὶ ἀναγκαίως ἀναζητεῖν τὰ παρὰ ἀνθρώποις. Τὰ παρ' ἀνθρώποις κακὰ πότερον [41] εἴδη τυγχάνει κακοῦ ἢ μέρη; Εἰ γὰρ εἴδη, οὐκ ἄρα ἔσται ἕτερον παρὰ ταῦτα τὸ κακὸν καθ' αὐτὸ, τῷ τὰ γένη ἐν τοῖς εἴδεσιν ἐξετάζεσθαι καὶ ὑφεστάναι. Εἰ δὲ τοῦτο, γενητὸν ἄρα ἔσται [42] τὸ κακόν· τὰ γὰρ εἴδη γενητὰ ὄντα [43] δείκνυται, οἷον φόνος καὶ μοιχεία καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια. Εἰ δὲ μέρη τινὸς κακοῦ ταῦτα εἶναι ἐθέλοις [44], ἔστι δὲ ταῦτα γενητὰ, ἀνάγκη κἀκεῖνο γενητὸν ὑπάρχειν. Ὧν γὰρ τὰ μέρη γενητὰ [45], ταῦτα ὁμοίως ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ γενητά· τὸ γὰρ ὅλον ἐκ μερῶν συνέστηκε. Καὶ τὸ μὲν ὅλον οὐκ ἔσται μὴ ὄντων [503 H.] μερῶν, ἔσται δέ τινα τῶν μερῶν, κἂν μὴ τὸ ὅλον παρῇ. Οὐδενὸς δὲ τῶν ὄντων μέρος μέν ἐστι γενητὸν, μέρος δὲ ἀγένητον. Εἰ δὲ καὶ τοῦτο συγχωρήσαιμι τῷ λόγῳ, ἦν ποτε τὸ κακὸν, ὅτε ὁλόκληρον οὐκ ἦν, τουτέστι πρὶν δημιουργῆσαι τὴν ὕλην τὸν Θεόν· τότε δὲ ὁλόκληρον γίνεται, ὅτε πρὸς Θεοῦ γέγονεν ἄνθρωπος· τῶν γὰρ μερῶν τοῦ κακοῦ ἄνθρωπος ὑπάρχει

Atque de materia satis dictum. Veniendum autem est ad malorum disquisitionem, et necessario excutienda hominum mala. Mala hominum suntne species mali, an partes? Si species, non erit aliud malum, præter has species, secundum seipsum eo quod genera in speciebus inquirantur, et subsistant: si autem hoc [genus est], malum erit genitum: nam species genitæ probantur: ut est cædes, adulterium, et hoc genus similia. Si autem partes alicujus mali species has esse velis: sunt autem hæ genitæ: necesse erit ut et totum illud genitum sit. Quorum enim partes genitæ sunt, necessario et hæc tota similiter sunt genita, totum enim ex partibus constat. Actotum (90) quidem non erit, partibus non exsistentibus; partes vero aliquæ erunt, quamvis totum non adsit. Nullius autem rei exsistentis pars altera est genita, altera ingenita: si autem et hoc orationi concedam, Malum fuit olim, cum totum integrum non esset, hoc est, antequam Deus materiam crearet. Tunc autem totum integrum exstitit, quando a Deo homo conditus est. Partium enim mali auctor est homo. Hinc

VARIÆ LECTIONES.

[34] πρὶν A : πλὴν ς. [35] ἔσται om. AB. [36] μοι A. : μὴ ς. [37] ἀλλήλοις δὲ ταῦτα ἀντίκειται om. AB. [38] ἔσται om. AB. [39] εἰ δ' — μέρη om. A. [40] αὖ A : ἂν ς. [41] πότερον — κακοῦ om. AB. [42] ἔσται om. AB. [43] ὄντα om. AB. [44] ἐθέλεις B. [45] γενητά expungit A. om. B.

NOTÆ.

(90) Totum integrum intelligit. Positis omnibus partibus ponitur totum; sublata una parte tollitur totum.

Digitized by Google

ut totum integrum mali exsisteret, auctor erit, qui condidit [illum] Deus. Quod impium est. Si vero neutrum horum dixeris esse malum, sed mali alicujus opus esse affirmas, tum genitum esse ipsum doces. Opus enim cujuscunque principium exsistendi habet. Ad hæc, præter hæc nullum aliud malum assignare potes ; quod enim opus aliud malum, præter id quod inter homines est, potes exhibere? Nam quod is qui operatur, non sit secundum rationem substantiæ, malitia, sed secundum ipsam operationem mali, jam ostensum est.

Dicit Methodius natura nihil esse malum, sed usu mala, fieri mala.

Libero cum arbitrio, inquit Methodius, factum esse dico hominem, non tanquam malo aliquo jam ante exsistente, cujus eligendi, si vellet, potestatem haberet : sed sola causa erat, obediendi Deo vel non obediendi. Hoc enim tunc erat in ipsius arbitrio. **308**a Et homo conditus a Deo præceptum accipit, et hinc jam malum incipit. Non enim paret divino mandato. Et hoc et solum erat malum, inobedientia, quæ ibi cœpit exsistere.

ποιητής. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν ὁλόκληρον εἶναι τὸ κακὸν αἴτιος ἔσται [46] δημιουργήσας ὁ Θεὸς, ὅπερ ἀσεβές. Εἰ δ' οὐδ' ὁπότερον τούτων λέγεις τὸ κακὸν, πρᾶξιν δέ τινος κακοῦ εἶναι λέγεις τὸ κακὸν, γενητὸν αὐτὸ ὑπάρχειν μηνύεις· ἡ γὰρ τοῦ τινος πρᾶξις ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαμβάνει. Πρὸς δὴ τούτοις οὐδὲν ἕτερον παρὰ ταῦτα τὸ κακὸν εἰπεῖν ἔχεις. Ποίαν γὰρ πρᾶξιν κακὴν ἕτερον παρὰ τὸ [47] ἐν ἀνθρώποις δεικνύειν ἔχεις ; ὅτι γὰρ ὁ ἐνεργῶν οὐ κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον ὑπάρχει κακία [48], ἀλλὰ κατ' αὐτὸ τὸ ἐνεργεῖν τὸ κακὸν, ἤδη δέδεικται.

Ὅτι τῇ φύσει κακὸν οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ τῇ χρήσει γίνεται κακὰ τὰ κακά.

Ὅτι αὐτεξούσιον, φησὶ, γεγονέναι φημὶ τὸν ἄνθρωπον, οὐχ ὡς προϋποκειμένου τινὸς ἤδη κακοῦ, οὗ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἑλέσθαι, εἰ βούλοιτο [49], ἄνθρωπος ἐλάμβανεν· ἀλλὰ τὴν τοῦ ὑπακούειν τῷ Θεῷ καὶ μὴ ὑπακούειν αἴτιον μόνον ἦν. Τοῦτο γὰρ τὸ αὐτεξούσιον ἐβούλετο τότε. Καὶ γενόμενος ὁ ἄνθρωπος ἐντολὴν λαμβάνει παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐντεῦθεν ἤδη τὸ κακὸν ἄρχεται· οὐ γὰρ πείθεται τῷ θείῳ προστάγματι. Καὶ τοῦτο καὶ μόνον ἦν τὸ κακὸν, ἡ παρακοὴ, ἥτις τοῦ εἶναι ἤρξατο [50].

CCXXXVII.

Excerpta e libro sancti Methodii De castitate.

Legi similiter ejusdem quædam ex libro *De castitate*, ut in simili compendio sunt edita. Primus, inquit, Abraham cum in testamento circumcisionis legem acciperet, nihil aliud insinuare videtur, quæ ipsius carnis membrum circumcidendo, quam hoc, non amplius esse liberorum procreationem, in creata ex eodem sanguine carne instituendam : singulos suæ sororis exemplo docens quemadmodum carnis voluptas in congressu sit resecanda.

Ego, inquit præterea, mihi clare videor ex Scripturis sacris animadvertisse [1], per virginitatis institutionem a verbo non esse omnino sublatam liberorum generationem. Neque enim, quia stellis major est luna (91), propterea aliorum siderum lumen exstinguit : nec quia aliis cibis dulcius est mel et suavius, propterea alia sunt acerba et amara existimanda.

Illud : *Filii adulterorum imperfecti* [m], de veritatem adulterantibus ait esse dictum, quo falso sibi arrogant sapientiam, et Scripturas depravant, immaturamque producunt sapientiam, quique per speciem pietatis docent errores. Aliter [hoc dictum] non est intelligendum ; neque enim de liberis ex adulterio non pariendis, et in lucem hanc sensibilem edendis potest accipi : quia non solum multi nati sunt, sed etiam nati ex adulterio alios pepererunt.

ΣΛΖ'.

Τοῦ αὐτοῦ Περὶ ἁγνείας.

Ἀνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ *Περὶ ἁγνείας*, ὃς [51] καὶ ἐν ὁμοίῳ συνόψεως ἐξεδόθη τύπῳ [52]. Ὅτι φησὶν, Ὁ γοῦν Ἀβραὰμ πρῶτος ἐν διαθήκῃ τὴν περιτομὴν λαβὼν οὐδὲν ἕτερον αἰνίττεσθαι δοκεῖ, τὸ οἰκεῖον ἀποτεμνόμενος τῆς σαρκὸς αὐτοῦ μέλος, ἢ τοῦτο, τὸ μηκέτι εἰς τὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ αἵματος σάρκα δημιουργηθεῖσαν παιδοσποριὰν ἐπιτελεῖν, ἀπὸ τῆς ἰδίας ἕκαστον διδάσκων ἀδελφῆς εἶα σαρκὸς ἀποτέμνειν τὴν κατὰ συνουσίαν ἡδονήν.

Ὅτι φησὶν, Ἐγὼ γὰρ καθεωρακέναι μοι δοκῶ σαφῶς ἀπὸ τῶν Γραφῶν, ὅτι παρθενίας ἐλθούσης ὁ λόγος οὐκ ἀνεῖλε πάντη τεκνογονίαν. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ τῶν ἄστρων ἡ σελήνη μείζων ἐστὶ, παρὰ τοῦτο τῶν ἄλλων ἀστέρων τὸ φῶς ἀναιρεῖται, ἢ ἐπειδὴ τῶν ἄλλων ἐστὶ γλυκύτερον τὸ μέλι καὶ ἡδύτερον, τὰ λοιπὰ πικρὰ καὶ ἀνήδονα νομιστέον.

[952 R.] Ὅτι τὸ, *Τέκνα δὲ μοιχῶν ἀτελεσφόρητα*, περὶ τῶν τὴν ἀλήθειαν μοιχωμένων [53] φησὶν εἰρῆσθαι, οἵτινες κλεψίσοφοι, νοθεύοντες τὰς Γραφὰς, ἀτελεσφόρητον γεννῶσι σοφίαν, τῇ θεοσεβείᾳ συγκρίνοντες τὴν πλάνην. Ἄλλως γὰρ νοηθῆναι οὐκ ἐγχωρεῖ. Οὔτε γὰρ ἐπὶ τοῦ μὴ τίκτεσθαι τὰ ἐκ μοιχείας τέκνα καὶ εἰς φῶς αἰσθητὸν ἄγεσθαι δύναται νοεῖσθαι [54], ὅτι πολλοὶ οὐ μόνον ἐτέχθησαν, ἀλλὰ καὶ τετόκασιν ἐκ μοιχείας τεχθέντες, οὔτε ἐπὶ τοῦ πνευ-

[1] Matth. XIX, 3 seqq. ; I Cor. VII, 2 seqq. [m] Sap. III, 16.

VARIÆ LECTIONES.

[46] ἔσται] ἄρα AB. [47] τὸ] τοῦ AB. [48] τὸ κακὸν om. AB. [49] τοῦ ἑλέσθ. εἰ βούλοιτο AB · εἰ βούλοιτο τοῦ ἑλέσθαι ς. [50] post ἤρξατο in A versus quatuor vacui. [51] ὃς A : ὡς ς. [52] τύπῳ ὡσαύτως. Ὅτι ς. [53] μοιχωμένων B, μοιχομένων A, μοιχευομένων ς. [54] νοεῖσθαι δύναται ς.

NOTÆ.

(91) Secundum aspectum, non secundum rem.

Digitized by Google

ματικῶς καὶ θείως [504 H.] τελεσφορηθῆναι· πολλῶν γὰρ μοιχῶν τέκνα πλήρη ἐγένοντο [58] ἁγίου Πνεύματος.

Ὅτι ἀπορεῖ λέγων, Εἰ παρὰ Θεοῦ δίδονται αἱ ψυχαὶ ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦ πατρὸς [59] τοῖς τικτομένοις, πῶς δίδωσι καὶ τοῖς ἐκ μοιχείας τικτομένοις; εἰ γὰρ δίδωσι, συνεργεῖν ἂν δόξειεν [60] τοῖς μοιχευομένοις· εἰ γὰρ μὴ ἔδωκε τὴν ψυχήν, οὐκ ἂν ἐτίκτοντο. Λύει δὲ τὴν ἀπορίαν διὰ πλειόνων καὶ σαφῶν παραδειγμάτων.

Neque de spirituali et divina perfectione potest explicari, multorum enim adulterorum filii pleni fuerunt Spiritu sancto. Dubitat etiam : Si, inquit, animæ a Deo, et non a patre [naturali] nascituris dantur, quomodo dat etiam ex adulterio procreatis? videtur enim adulteris cooperari. Si enim non crearet animam, non nascerentur. Solvit quæstionem multis et perspicuis exemplis.

Ὅτι τὰ ἐν τῇ Γενέσει [61] φερόμενα, οἷον τό· *Τοῦτο οὖν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστῶν μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῶν σαρκῶν μου· αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη· ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν*, ταῦτα οὖν οὐ κατὰ τὸ γράμμα φησὶ δεῖν [62] μόνον νοεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ πνευματικῶς εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Καί φησιν ὅτι καὶ ὁ θεῖος Παῦλος μετὰ τὴν τῶν ῥητῶν τούτων ἔκθεσιν λέγει· *Τὸ μυστήριον [63] τοῦτο μέγα ἐστὶ λέγω δὲ ἐγὼ εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.* Ἀλλὰ καὶ τό, *Αὐξάνεσθε [64] καὶ πληθύνεσθε*, οὐκ ἐπὶ τῶν ἐκ σπέρματος καὶ μίξεως γεννωμένων ἀνθρώπων καὶ στίοις αὐξανομένων φησὶν εἰρῆσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ [65] περὶ τῶν κατὰ Πνεῦμα [66] τελειουμένων καὶ γεννωμένων, καθὼς καὶ Παῦλος βοᾷ, *τέκνα καλῶν* [67] τοὺς οὕτω δι' αὐτοῦ γεννηθέντας· *Τέκνα* [68] γάρ, φησὶν, *οὓς πάλιν ὠδίνω, ἕως οὗ Χριστὸς ἐν ὑμῖν μορφωθῇ*· καὶ πάλιν, *Ἐν γὰρ* [69] *Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα.*

Illa ex Genesi prolata, quale est : *Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro ex carne mea ; hæc vocabitur virago* [*mulier*], *quoniam de viro suo sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem suam, et adhærebit* **308***b uxori suæ, et erunt duo in carne una* [n]. Hæc negat secundum litteram explicanda, sed spiritualiter de Christo et ejus Ecclesia. Divum quoque Paulum ait, post dictorum verborum expositionem dicere : *Hoc mysterium magnum est, dico autem ego, in Christo et Ecclesia* [o]. Quin et hoc : *Crescite et multiplicamini* [p], non de hominibus ex seminis commistione procreatis, et alimento crescentibus solum esse dictum, sed de natis et perfectis secundum Spiritum, quemadmodum Paulus clamat : cum filios appellat illos quos ita [per spiritum] genuerat : *Filioli*, inquit, *quos iterum parturio, donec Christus in vobis formetur* [q], et iterum : *In Christo Jesu enim per Evangelium ego vos genui* [r].

Ὅτι τὸ [67] ἐν [68] τοῖς Εὐαγγελίοις εἰρημένον παραβολικῶς, *Τίς* [69] *ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος ὃς ἔχει ἑκατὸν πρόβατα καὶ ἀπώλεσεν ἓν ἐξ αὐτῶν*, καὶ ἑξῆς, ἐνενήκοντα ἐννέα μὲν πρόβατα τὰς οὐρανίους δυνάμεις φησὶν ἐκδέχεσθαι χρὴ, ἓν δὲ τὸ ἀπολωλὸς τὸν ἄνθρωπον ἤγουν τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν, δι' ἣν καὶ κατεληλυθέναι τὸν Λόγον τοῦ Πατρὸς ἐκ τῶν οὐρανῶν.

Illud etiam in Evangelio per parabolam dictum : *Quis est ex vobis homo, qui habet centum oves, et unam perdidit ex illis* [s], et quæ sequuntur : Per nonaginta novem oves intelligendæ sunt cœlestes potestates sive angeli ; una autem perdita hominem significat, sive naturam humanam, propter quam ait Verbum Patris e cœlo descendisse.

Ὅτι τὸ, *Ἐπὶ* [70] *ποταμῶν Βαβυλῶνος*, καὶ ἑξῆς αἱ ψυχαὶ, φησὶ, λέγουσιν. Ἔστενον γὰρ ὄργανα [71] καλοῦσαι τὰ σκηνώματα ἑαυτῶν, ἃ ἐκρέμασαν ἀπὸ τῶν πεισμάτων τῆς ἁγνείας ἐξάψασαι τοῦ ξύλου, ἵνα μὴ δυνηθῶσιν ἐξαρπασθεῖσαι πάλιν παρασυρῆναι τῷ ῥεύματι τῆς ἀκρασίας. Βαβυλὼν γὰρ, *ταραχος* ἢ *σύγχυσις* ἑρμηνευομένη, τὸν περίῤῥυτον βίον δείκνυσι τοῦτον, οὗ ἐν μέσῳ καθεσθέντες περικλυζόμεθα τῶν ποταμῶν τῆς κακίας ἐφορμώντων. Διὸ καὶ βοῶμεν μετὰ κλαυθμοῦ πρὸς τὸν Θεὸν, ἵνα μὴ κατολισθήσωσιν ἡμῶν ἀποῤῥηχθέντα τοῖς κύμασι τῆς ἡδονῆς ἀπὸ τοῦ φυτοῦ τῆς ἁγνείας τὰ ὄργανα. Ἐν τύπῳ γὰρ τῆς παρθενίας τὴν ἰτέαν πανταχοῦ παραλαμβάνουσιν αἱ Γραφαὶ, ἐπειδήπερ τὸ ἄνθος αὐτῶν εἰς ὕδωρ ἀποτρι-

Illud : *Super flumina Babylonis* [t], etc., ab animabus dictum existimat : organa enim habitacula sua appellant, quæ suspenderunt a funibus castitatis, ut laquearia tangerent, ne rursum detractæ intemperantiæ lacu volutarentur. Babylon autem *perturbatio* aut *confusio* explicatur, et vitam hanc in fluentibus sitam ostendit, in cujus medio sedentes iniquitatis fluminibus irruentibus conclusi inundamur. Quare cum lacrymis et gemitu clamamus ad Deum, ne organa nostra a stirpe castitatis per fluctus voluptatum avulsa pereant. Per salicem enim Scripturæ ubique adumbrant figuram virginitatis. Quia flos salicum si in aqua decoctus sumatur, quidquid ad coitum excitat et libidinem, exstinguit,

[n] Gen. II, 23. 24. [o] Ephes. V, 32. [p] Gen. I, 28. [q] Galat. IV, 19. [r] I Cor. IV, 15. [s] Luc. XV, 4. [t] Psal. CXXXVI, 1.

VARIÆ LECTIONES.

[58] ἐγένετο ς. [59] πατρὸς] πνεύματος AB. [60] δόξῃ ς. [61] Γεν] II, 23. [62] δεῖ ς. [63] τὸ μυστ.] Ephes. V, 32. [64] αὐξ.] Gen. I, 28. [65] καὶ om. AB. [66] πνεύματα ς. [67] καλῶν A : λέγων ς. [68] τέκνα] Gal. IV, 19. [69] ἐν γὰρ] I Cor. IX. 15. [67] τὸ om. pr. A. [68] ἐν om. A. [69] τίς] Luc. XV, 4. [70] ἐπὶ] Psal. CXXXVI, 1. [71] ὄργανα καλοῦσαι AB : ἀνακαλοῦσαι ς.

Digitized by Google

donec genitalem sementem penitus sterilem reddat. Quemadmodum et Homerus declaravit, qui salices propterea frugiperdas nominavit.

Illud Jeremiæ: *Sponsam sollicitam esse, ne obliviscatur ornamenti sui, et virginem ne pectoralis sui* [u-v] **309***a*; docet non committenda nec laxanda esse fraudibus frena seu vincula temperantiæ. Per pectora enim sensus animi, sane convenienti ratione, et mens nostra intelligitur. Pectorale autem, propositum animi ad castitatem colligans, est charitas in Christum.

Illud: *Sume mihi vitulam triennem, et arietem triennem, et turturem, et columbam* [x] ait significare [hoc,] affer mihi jugi expertem animam, instar vitulæ, et omni malitia carentem; corpus item et rationem: corpus quidem veluti capram, quia per altas rupes et præcipitia incedit; rationem vero ut arietem, ne exsultans excidat a veritate. Sic enim inculpabilis eris, quemadmodum Abraham, si mihi animam et sensus mentemque consecraris, quæ figurate dicit vitulam et capram, et arietem triennem, quasi optimam Trinitatis cognitionem tollentia (92). Forte etiam et primam et mediam, et ultimam vitæ ætatem [Deo consecrandam] insinuant, ut qui maxime velit nos et annos pueritiæ, et virilis ætatis, et senectutis pari pietate traductos sibi offerre. Ad quem modum etiam in Evangeliis Dominus nobis præcipit: *Quapropter et vos similes estis hominibus qui expectant Dominum suum quando revertatur a nuptiis, ut cum venerit, et pulsaverit, confestim aperiant ei: beati estis, quia faciet vos discumbere, et transiens ministrabit vobis. Et si in secunda, et tertia, beati estis* [y].

Considerate enim quod tres vigilias ponendo, vespertinam, alteram, et tertiam, tres quoque ætatis mutationes significarit: adolescentiam, virilem ætatem, et senectutem, quod velit nos, cum venerit mundum [in judicio] assumpturus, paratos esse ac puros quamvis adhuc in pueritia versantes; similiter secundam et tertiam vigiliam indicat. Vespertina enim vigilia est florentis ætatis humanæ status, quo incipit rationis imperium passionibus agitatum turbari; altera vero, quando delinceps in perfectum virum evadens incipit mens perpetuis negotiorum tumultibus occupari. Tertia vero, quando infinitæ cupiditatum imagines corpore jam marcescente et in senium vergente sensim deficiunt. Quapropter æterna fidei **309***b* lampas in corde

[u-v] Jerem. II, 32. [x] Gen. xv, 9. [y] Luc. XII, 3-27.

δὲν ἂν ποθῇ, πᾶν ὅσον εἰς ὀχείας ἀναζεῖ [72] καὶ ἐρεθισμοὺς ἀποσβέννυσιν, ἕστ' ἂν εἰς ἄρδην ἀποστειρώσῃ τὴν ἐπὶ παιδοποιίαν φορὰν, ὥσπερ δὴ καὶ ὁ Ὅμηρος [73] ἐμήνυσε, διὰ τοῦτο καλέσας ὠλεσικάρπους τὰς ἰτέας.

[953 R.] Ὅτι φησὶν, *Ἀμέλει τὸ μὴ ἐπιλαθέσθαι νύμφην τὸν κόσμον μηδὲ παρθένον τὴν στηθοδεσμίδα* [505H.], λεγόμενον ἐν Ἱερεμίᾳ [74], τὸ μὴ ἐνδοῦναι καὶ χαλάσαι τὸν δεσμὸν τῆς σωφροσύνης ἁπάταις δηλοῖ. Στήθη γὰρ αἱ φρένες εἰκότι λόγῳ καὶ ὁ νοῦς ἡμῶν εἶναι νομίζεται· ἡ δὲ στηθοδεσμὶς, ἡ συνδοῦσα ζωὴ [75] τὴν πρόθεσιν τῆς ψυχῆς εἰς ἀγνείαν, ἐστὶν ἡ πρὸς Χριστὸν ἀγάπη.

Ὅτι τὸ, *Λάβε* [76] *μοι δάμαλιν τριετίζουσαν καὶ αἶγα τριετίζουσαν καὶ κριὸν τριετίζοντα καὶ τρυγόνα καὶ περιστερὰν* αἰνίττεσθαί, φησιν, ὅτι Προσένεγκέ μοι ἄζυγα καὶ ἀκάκωτόν [77] σου τὴν ψυχὴν δαμάλεως δίκην, καὶ τὴν σάρκα καὶ τὸν λογισμὸν, τὴν μὲν ὡς αἶγα [78], ἐπειδὴ τὰ μετέωρα καὶ κρημνώδη περιπολεῖ, τὸν δὲ ὡς κριὸν, ἵνα μηδαμῶς ἀποσκιρτήσας ἐξολισθήσῃ τῆς ἀληθείας. Οὕτω γὰρ ἀνεπίληπτος ἔσῃ ὡς Ἀβραὰμ [79], ἂν ἀναθῇς ἐμοὶ καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν αἴσθησιν καὶ τὸν νοῦν· ἃ συμβολικῶς δάμαλιν ἔφη καὶ αἶγα καὶ κριὸν τριετίζοντα, οἱονεὶ τὴν γνῶσιν ἀκακέμφατον τῆς τριάδος ἐπαγῃρημένα. Τάχα δὲ καὶ τὴν πρώτην καὶ τὴν μέσην καὶ τὴν τελευταίαν τοῦ βίου τῆς ἡλικίας ἡμῶν αἰνίσσεται τρίβον, βουλόμενος ὡς ὅτι [80] μάλιστα καὶ τὸν τῶν παίδων καὶ τὸν τῶν ἀνδρῶν καὶ τὸν τῶν γεραιτέρων χρόνον συμφρόνως βιώσαντας αὐτῷ προσενέγκασθαι· καθ' ὃν τρόπον καὶ ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος νομοθετεῖ· *Διὰ τοῦτο* [81] *καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι γίνεσθε ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον αὐτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντι καὶ κρούσαντι αὐτῷ εὐθέως ἀνοίξωσι. Μακάριοί ἐστε, ὅτι ἀνακλινεῖ* [82] *ὑμᾶς καὶ παρελθὼν διακονήσει. Κἂν τῇ δευτέρᾳ καὶ τῇ* [83] *τρίτῃ μακάριοί ἐστε.*

Ἐπισκέψασθε γὰρ ὅτι τρεῖς ὑποθέμενος [84] φυλακὰς νυκτὸς, ἑσπερινὴν, καὶ δευτέραν καὶ τρίτην, καὶ τρεῖς ἡμῶν τὰς τῆς [85] ἡλικίας ἠνίξατο μεταβολὰς, τὴν μειρακιώδη καὶ τὴν πρόσηβον καὶ τὴν πρεσβυτικὴν, βουλόμενος ἵνα καὶ παῖδας ὄντας, ἐὰν ἔλθῃ παραληψόμενος τὸν κόσμον, ἑτοίμους καταλάβοι καὶ καθαροὺς, καὶ τὴν δευτέραν ὁμοίως καὶ τὴν τρίτην. Ἑσπερινὴ γὰρ φυλακὴ ὁ καιρὸς ἐστι τῆς ἀκμῆς τοῦ ἀνθρώπου, καθ' ἣν ἄρχεται ταράσσεσθαι τὸ ἡγεμονικὸν ἐπιθολούμενον τοῖς πάθεσι· δευτέρα δὲ, ὁπηνίκα λοιπὸν εἰς ἄνδρα τέλειον ἐλάσας ἄρχεται βεβαιότητα τῶν θορύβων ὁ νοῦς προσλαμβάνειν· τρίτη δὲ, ὅτε αἱ πλεῖσται φαντασίαι τῶν ἐπιθυμιῶν φθίνουσιν, ἀπομαραινομένης ἤδη τῆς σαρκὸς καὶ εἰς γῆρας προκοπτούσης. Διὸ προσῆκεν ἄσβεστον ἐν τῇ καρδίᾳ

VARIÆ LECTIONES

[72] ἀναζῇ ς. [73] Ὅμηρος] Od. x, 510. [74] Ἱερ.] 2, 33. [75] an ζώνη? [76] λάβε] Gen. xv, 9. [77] καὶ αἶγα τριετ. add. AB. [78] libri ἀκακώτατόν. [79] ὡς ὁ Ἀβραὰμ ς. [80] ὅτι] ἄρα AB. [81] διὰ τοῦτο] Luc. XII, 36. [82] ἀνακλίνῃ ς. [83] τῇ om. A. [84] ἐπιθέμενος ς. [85] τὰς τῆς] τὰς B et pr. A. τῆς ς.

NOTÆ.

(92) Præ se ferentia, significantia.

Digitized by Google

τῆς πίστεως ἐξάψαντας τὸν λύχνον, καὶ τὴν ὀσφὺν ἀναζωσαμένους τῇ σωφροσύνῃ, ἐγρηγορέναι καὶ προσδοκᾷν ἀεὶ τὸν Κύριον.

Ὅτι σίκερα, φησὶ, πᾶν τὸ μέθην φέρον μετὰ τὸν οἶνον τὸν ἐξ ἀμπέλων.

Ὅτι δύο εἴδη ἀμπέλων παρὰ τῇ Γραφῇ, λίαν ἀγαθὴ καὶ λίαν κακή. Καὶ γάρ φησιν ὁ Κύριος. *Ἐγώ*[86] *εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ, ὑμεῖς τὰ κλήματα.* Ἡ δὲ κακὴ καὶ ἀγρία ἐστὶν ὁ διάβολος, λύσσαν ἀποστάζων, ὡς καὶ Μωϋσῆς διαγράφων περὶ αὐτοῦ φησιν· *Ἐκ γὰρ*[87] *ἀμπέλου Σοδόμων ἡ ἄμπελος* [506 H.] *αὐτῶν, καὶ ἡ κληματὶς αὐτῶν ἐκ Γομόρρας*, καὶ ἑξῆς.

Ὅτι ὁ χρυσὸς ἰὸν οὐ παραδέχεται.

Ὅτι φησὶ, Τὸ γὰρ λεγόμενον *ὁμοιῶσθαι*[88] *τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις*, σημαίνειν βούλεται τὴν αὐτὴν ὁδὸν τοῦ ἐπιτηδεύματος πάσας ἐπανῃρημένας, διὰ τὴν ἔμφασιν τοῦ ἰῶτα στοιχείου. [956 R.] Ἐστείλαντο μὲν γὰρ παραπλησίως ἑαυτὰς εἰς τοῦτο καθομολογήσασαι[89], καὶ ταύτῃ κικλήσκονται δέκα, οὐκέτι[90] δὲ ὁμοίως ἐξῆλθον ὑπαντήσουσαι τῷ Νυμφίῳ· αἱ μὲν γὰρ τροφὴν ἄφθονον ἐπορίσαντο ταῖς ἐλαιοθρέπτοις λαμπάσιν, αἱ δὲ κατερρᾳθύμησαν. Διὸ δὴ καὶ ἰσάριθμοι πρὸς ε' διαιροῦνται, ἐπειδὴ περ τὰς ε' αἰσθήσεις αἱ μὲν αὐτῶν ἐφυλάξαντο καθαρὰς, ἃς οἱ πλεῖστοι σοφίας πύλας προσηγόρευσαν, αἱ δὲ τοὐναντίον κατελωβήσαντο κακίᾳ. Ἐγκρατευόμεναι γὰρ καὶ ἁγνεύσασαι δικαιοσύνης μᾶλλον εὐφόρεσαν[91] παραπτώματα· ἐξ οὗ καὶ συνέβη αὐτὰς ἀπαγορευθῆναι. Εἴτε γὰρ κατορθοῦμεν εἴτε πλημμελοῦμεν, διὰ τούτων ἑκάτερα καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα κρατύνεται καὶ τὰ κακὰ πράγματα. Καὶ ὥσπερ ἡ θάλλουσα καὶ ὀφθαλμῶν ἁγνείαν ἔφη καὶ ὤτων εἶναι καὶ γλώσσης καὶ τῶν λοιπῶν καθεξῆς αἰσθητηρίων, οὕτω δὴ καὶ τὰ ἐνταῦθα τὴν πίστιν ἄσυλον ἡ φυλαξαμένη τῶν πέντε διόδων τῆς ἀρετῆς, ὁράσεως, γεύσεως, ὀσφρήσεως[92], ἁφῆς τε καὶ ἀκοῆς, πέντε προσαγορεύονται[93] παρθένοι, διὰ τὸ τὰς πέντε τῆς αἰσθήσεως ἁγνὰς ἀποκαταστῆσαι τῷ Χριστῷ φαντασίας, ἀφ' ἑκάστης αὐτῆς οἷα λαμπάδα τὴν ὁσιότητα λάμπουσαν[94] τρανῶς· ἡ γὰρ πεντάφωτος ἡμῶν ἀληθῶς λαμπὰς ἡ σάρξ ἐστιν, ἣν ἡ ψυχὴ βαστάζουσα δᾳδὸς δίκην τῷ Νυμφίῳ παρίσταται Χριστῷ, τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως παραφαίνουσα, διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων διεκθρώσκουσαν[95] λαμπρὰν τὴν πίστιν, καθὼς αὐτὸς ἐδίδαξεν εἰπὼν, *Πῦρ*[96] *ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἤθελον εἰ ἤδη*[97] *ἀνήφθη*, γῆν ἡμῶν τὰ σκηνώματα φράσας, εἰς ἃ fovenda est, lumbique temperantia accingendi, vigilandum, et Dominus noster semper exspectandus.

Sicera, inquit, est quidquid, extra vinum e vite expressum, inebriat.

Duo vitis genera ait in Scriptura poni : alterum optimum, alterum pessimum. Etenim : *Ego*, inquit Dominus, *sum vitis vera, vos palmites*[z]. Mala autem et agrestis est diabolus furorem distillans, quemadmodum Moses de eo scribens ait : *De vinea Sodomorum vinea eorum, et vitis eorum uva fellis*[a]; et quæ sequuntur.

Aurum ærugini non esse obnoxium docet.

Illa : *Assimilatum esse regnum cælorum decem virginibus*[b], vult significare, omnes idem vitæ genus seu studium arripuisse, propter significationem et vim elementaris litteræ *Iota* (93) [quæ decem valet.] Ornarunt enim seipsas simili cultu, ut idem vitæ genus omnes profiterentur, sed non eodem omnes modo exierunt ut occurrerent sponso. Hæ enim alimenta copiosa præbuerunt lampadibus oleo fovendis : illæ vero cessarunt per ignaviam. Hinc in quinque pari numero divisæ sunt. Quia quinque sensus sunt, quos illæ quidem puros custodierunt, quos plurimi vocarunt portas sapientiæ ; hæ vero per malitiam deformarunt. Nam dum colunt temperantiam et sanctificantur, magis (94) abundarunt vitiis quam justitia seu virtutibus, unde etiam evenit ut damnarentur ; sive enim recte agamus sive peccemus, per hos [sensus] utraque et præclare facta et improbe fiunt : et virtus generosa, et male facta vincunt. Et quemadmodum virgo ait, continentiam esse oculorum, et aurium, et linguæ, et reliquorum deinceps sensuum, ita quæ hic fidem imprædabilem quinque viarum virtutis, visus [inquam] olfactus, gustatus et auditus custodiunt, illæ quinque virgines appellantur, eo quod quinque sensuum specula sive imagines Christo puras, (ab unaquaque [sensuum imagine] sanctitatem veluti lampadem clare fulgentem) sistant. Nam quinque lychnis lampas vere nostrum corpus est, quod anima instar facis circumfert, Christoque Sponso repræsentat, ad diem resurrectionis apparens, perque omnes sensus clarissimos fidei radios diffundens, quemadmodum ipse Christus docuit cum dixit : 310*a Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut jam ardeat* [*Accendatur*][c]. Terram nostra

[z] Joan. xv, 5. [a] Deut. xxxii, 32. [b] Matth. xxiii, 1. [c] Luc. xii, 49.

VARIÆ LECTIONES.

[86] ἐγώ] Joan. xv, 1. [87] ἐκ γὰρ] Deut. xxxii, 32. [88] ὁμοιῶσθαι] Matth. xxv, 1. [89] καθομολογήσασαι καὶ ταύτῃ A : καθομολογήσασθαι καὶ πάντῃ ς. [90] οὐκέτι A : οὐκ ἔστι ς. [91] εὐφόρεσαν AB : ἐφόρεσαν ς. cf. p. 961, 40. [92] ὀσφρήσεως γεύσεως ς. [93] προσαγορεύονται AB : προσαγορεύεται ς. [94] λάμπουσα AB. [95] libri διεκθρώσκουσα. [96] πῦρ] [f] Luc. xii, 49. [97] ἤδη A : εἴδη ς.

NOTÆ.

(93) Significat ἰῶτα, apud Græcos, decem, et majori figura ι, unum : hinc idiota, *privatus*, *unus*.

(94) In corpore εὐφόρεσαν, MSS. « Magis abundarunt vitiis quam virtutibus seu justitiæ. Locus hic plane videtur corruptus, aliquid enim deest. Idem animadvertit D. Hœschelius. »

Digitized by Google

tabernacula corporea dicit, in quibus voluit vim seu operationem doctrinæ suæ ferventem et celeriter mobilem [subtilem] accendi ; oleum autem justitiæ et sapientiæ comparandum : per moram illud temporis intervallum dixit, quod usque ad Christi adventum [judicium] porrigitur ; dormitionem vero et soporem virginis, exitum ex hac vita. Mediam noctem vero Antichristi regnum, qua nocte angelus perditor domos pervadet. Clamorem autem qui dicit : *Ecce sponsus venit, exite obviam ei* [d], vocem e cœlo et tubam quando omnes resurgentibus propriis corporibus, nubibus vecti obviam rapientur Domino [e].

Cum de virginibus et castis animis plurima dixisset, et hoc infert. Has igitur solas animas, electam sponsam suam, Verbum vocat, reliquas vero concubinas, adolescentulas et filias appellans hunc in modum : *Sexaginta sunt reginæ, et octoginta concubinæ, et adolescentularum non est numerus. Una est columba mea, perfecta mea ; una est matri suæ electa genitrici suæ. Viderunt eam filiæ, et beatam prædicaverunt eam reginæ, et concubinæ laudabunt eam* [f]. Cum enim multæ sint filiæ, ut patet, Ecclesiæ, una tamen est electa et pretiosa in oculis ejus præ omnibus, status nempe virginum. Et reginas videtur prophetia velle insinuare, [quia non ad unum regem reginæ hæ adducebantur, sed unaquæque velut domina per se et regina erat, aliarumque post hac auctrices et principes.] Illas regias, quæ ante diluvium vixerunt, animas Deo placentes, hoc est, Abelis, Sethi, Enochi. Concubinas autem, quæ post diluvium fuerunt, animas prophetarum, quæ priusquam Ecclesia Deo desponsaretur, qui velut cum concubinis versatus in copiosa et sincera sapientiæ doctrina vero submisit oracula, ut caperent illi fidem salutis. Concubinas autem nominavit Verbum prophetarum animas, quia non aperte ut Ecclesiam sibi eas copulavit, sacrificans illam in figura vituli saginati. Sexaginta autem reginas inde, ut reor, ab Adamo protoplasto usque ad Noe per successionem viros Deo placentes vocavit, quia isti aliis [aliorum] præceptis ad salutem acquirendam non **310** *b* indiguerunt, eo quod adhuc recens esset illis mundi sex diebus conditi molitio. Meminerunt enim mundum a Deo sex diebus perfectum esse, quæque in paradiso occiderunt. Hinc ergo animas hasce, quæ Deo a condito mundo per successionem placere desiderarunt, et quasi, si fas ita loqui, primi sæculi neptes, et vicinas illi ingenti sex dierum operi, sexaginta reginas figurate appellavit, eo quod, ut dixi, hæ post sex dierum opera, vixerint. Magno enim illi [sancti] honore sunt affecti, cum dignati colloquio angelorum Deum non per somnium sed apertam visionem spectarunt. Perpendite enim quantam

A ἐβούλετο ταχέως ἀναφθῆναι τὴν ὀξυκίνητον τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ καὶ διάπυρον πρᾶξιν (τὸ γὰρ ἔλαιον τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῇ σοφίᾳ παραβλητέον), χρονισμὸν δὲ τὸ πρὸ τῆς παρουσίας διάστημα τοῦ Χριστοῦ, νυσταγμὸν δὲ καὶ κοίμησιν τῆς παρθένου τὴν ἔξοδον τὴν ἀπὸ τοῦ βίου, μεσονύκτιον δὲ τὴν βασιλείαν τοῦ ἀντιχρίστου, καθ' ἣν ὁ ὀλοθρευτὴς, ἄγγελος ἐπιπορεύεται τὰς οἰκίας, κραυγὴν δὲ λέγουσαν· *Ἰδοὺ ὁ Νυμφίος· ἔρχεσθε* [98] *εἰς ἀπάντησιν*, τὴν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν φωνὴν καὶ σάλπιγγα, ὁπότε πάντες ἐξαναστάντων αὐτοῖς τῶν σωμάτων ἐπὶ νεφελῶν ὀχήσονται, εἰς τὴν ἀπάντησιν ἁρπασθέντες τοῦ Κυρίου.

Ὅτι περὶ τῶν παρθένων καὶ ἁγνῶν ψυχῶν πλεῖστα εἰπὼν ἐπιφέρει καὶ τοῦτο. Ἀμέλει ταύτας μόνον B ἐκλεκτὴν Νύμφην τὰς ψυχὰς ὁ Λόγος ἑαυτοῦ καλεῖ, τὰς λοιπὰς δὲ παλλακὰς καὶ νεάνιδας καὶ θυγατέρας, λέγων ὧδε· *Ἑξήκοντά* [99] *εἰσι βασίλισσαι καὶ ὀγδοήκοντα παλλακαὶ, καὶ νεάνιδες ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός. Μία ἐστὶ περιστερά μου, τελεία μου, μία ἐστὶ τῇ μητρὶ αὐτῆς, ἐκλεκτή ἐστι* [1] *τῇ τεκούσῃ αὐτήν.* [507 H.] *Εἶδοσαν αὐτὴν θυγατέρες, καὶ μακαριοῦσιν αὐτὴν, βασίλισσαι καὶ τε παλλακαὶ αἰνέσουσιν αὐτήν.* Πολλῶν γὰρ οὐσῶν δηλονότι τῆς Ἐκκλησίας τῶν θυγατέρων, μία ἐστὶ μόνη ἡ ἐκλεκτὴ καὶ τιμιωτάτη ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῆς ὑπὲρ πάσας, τὸ τάγμα τῶν παρθένων. Βασιλίσσας [2] δὲ αἰνίττεσθαι ἡ προφητεία βούλεται, ὅτι οὐχ ὑφ' ἕνα ἦγοντο βασιλέα, βασιλευόμεναι, ἀλλ' ἑκάστη ὥσπερ αὐτοδέσποτος καὶ βασίλισσα ἦν, καὶ ὅτι τῶν C μετὰ ταύτας [3] ἀρχαὶ καὶ πρῶται ἦσαν, τὰς βασιλικὰς ἐκείνας, τὰς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ψυχὰς εὐαρέστους τῷ Θεῷ γεγενημένας, τουτέστι τὰς ἀμφὶ τὸν Ἄβελ καὶ τὸν Σὴθ καὶ τὸν Ἐνώχ· [957 R.] παλλακὰς δὲ τὰς μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τῶν προφητῶν, αἷς πρὸ τοῦ τὴν Ἐκκλησίαν ἁρμοσθῆναι τῷ Κυρίῳ παλλακίδων δίκην συγγινόμενος ἀληθεῖς ὑπέσπειρε λόγους ἐν ἀφθόνῳ [b] καὶ καθαρᾷ φιλοσοφίᾳ, ἵνα γεννήσωσιν αὐτῷ συλλαβοῦσαι πίστιν σωτηρίας. Παλλακὰς δὲ προσηγόρευσε τὰς προφητικὰς ψυχὰς ὁ Λόγος, ὅτι μὴ φανερῶς αὐτὰς, ὥσπερ δὴ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, ἐπηγάγετο, θύσας δι' [5] αὐτὴν μόσχον τὸν σιτευτόν. Ἑξήκοντα δὲ βασιλίσσας ἐντεῦθεν, ὡς οἶμαι δὴ, τοὺς ἀπὸ τοῦ πρωτοπλάστου μέχρι Νῶε κατὰ D διαδοχὴν εὐαρεστήσαντας ἐκάλεσε τῷ Θεῷ, ἐπειδὴ περ ἑτέρων οὗτοι παραγγελμάτων εἰς τὸ σωθήσεσθαι χρείαν οὐκ ἐσχήκασιν, ἕτι [δὲ] προσφάτου τῆς κατὰ τὴν ἑξαήμερον οὔσης αὐτοῖς [6] τοῦ κόσμου συστάσεως· ἐμέμνητο γὰρ ὅτι ἐν ἓξ ἡμέραις ὁ Θεὸς ἐτεκτήνατο τὴν κτίσιν τά τε ἐν τῷ παραδείσῳ γεγονότα. Ἐντεῦθεν οὖν δὴ τὰς ἀπὸ τῆς συστάσεως εὐθέως τοῦ κόσμου κατὰ διαδοχὴν τὸν Θεὸν ποθεῖν ἑλομένας [7] ψυχὰς, καὶ σχεδὸν, εἰ χρὴ φάναι, τὰς τοῦ πρώτου αἰῶνος οὔσας ἔγγονα καὶ γείτονας τῆς μεγάλης

[d] Matth. xxv, 6, [e] I Thess. iv, 16. [f] Cant. vi, 7, 8.

VARIÆ LECTIONES.

[98] ἔρχεσθε A : ἔρχεται ς. [99] ἑξήκοντα] Cant. vi, 7. [1] ἐστὶ post ἐκλεκτή om. A. [2] παρθ. καὶ βασιλίσσας ς. [3] ταύταις B. [5] ἀφθόρῳ Hœschelius. [5] δι' A : δὲ ς. [6] αὐτοῖς] αὐτῆς A. [7] ἑλομένας ποθεῖν ς.

Digitized by Google

ἑξαημέρου, ἑξήκοντα βασιλίσσας ἔφη συμβολικῶς, διὰ τὸ μετὰ τὴν ἑξαήμερον ταύτας γενέσθαι· μεγάλην γὰρ οὗτοι τιμὴν ἐσχήκασιν ἀγγέλοις ὁμιλήσαντες καὶ τὸν Θεὸν ὕπαρ οὐκ ὄναρ θεασάμενοι. Ἐπισκέψασθε γὰρ ὅσην ἔσχε παῤῥησίαν ὁ Σὴθ πρὸς τὸν Θεὸν, ὅσην ὁ Ἄβελ, ὅσην ὁ Ἐνὼχ, ὅσην ὁ Μαθουσάλα, ὅσην ὁ Νῶε, πρῶτοι δικαιοσύνης ὄντες ἐρασταί. Καὶ περὶ τούτων μὲν αὐτάρκως· περὶ δὲ τῶν παλλακῶν πάλιν λεκτέον.

A fiduciam habuerit Seth ad Deum, quantam Abel, quantam Enoch, quantam Mathusala, quantam Noe primi justitiæ cultores? Sed de his satis. De concubinis iterum dicendum.

Τοῖς μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἀπωτέρω λοιπὸν ἡ γνῶσις ἦν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔχρῃζον ἑτέρας διδαχῆς ἑρπούσης ἤδη τῆς εἰδωλολατρείας. Ὁ οὖν Θεὸς, ἵνα μὴ πάντη τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀΐστωθῇ [8] λήθῃ τῶν καλῶν, τὸν ἴδιον Παῖδα τοῖς προφήταις ἐκέλευσεν ὑφηγῆσαι [9] τὴν ἐσομένην ἑαυτοῦ [10] παρουσίαν διὰ σαρκὸς εἰς τὸν κόσμον, καθ' ἣν ἡ τῆς πνευματικῆς ὀγδοάδος χαρὰ καὶ γνῶσις κηρυχθήσεται, ἀφέσεως ἁμαρτημάτων οὖσα καὶ ἀναστάσεως παρεκτική· περιτμηθήσεσθαι γὰρ δι' αὐτῆς τὸν ἄνθρωπον τὰ πάθη καὶ τὴν φθοράν. Καὶ διὰ τοῦτο τὸν κατάλογον τῶν ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ προφητῶν, διὰ τὴν τῆς περιτομῆς πρεσβείαν τὸν ὀκτὼ περιεχούσης ἀριθμὸν, ἧς ἐξήρτηται καὶ ὁ νόμος, παλλακὰς ἐκάλεσεν, ὅτι πρὸ τοῦ τὴν νύμφην τὴν Ἐκκλησίαν κατεγγυηθῆναι τῷ Λόγῳ, τὰ θεῖα συλλαβόντες [11] σπέρματα, τῆς νοητῆς προεξήγγειλαν ὀγδοάδος τὴν περιτομήν. Νεάνιδας δὲ πάλιν εἰς ἀναρίθμητον συντελούσας ὅμιλον τὰ ὑπὸ τοῖς κρείττοσι [508 H.] δικαιοπραγήσαντα πλήθη, καὶ νεανικῶς καὶ γενναίως διαθλήσαντα πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, καλεῖ. Ἀλλὰ τούτων οὔθ' αἱ βασίλισσαι οὔθ' αἱ παλλακαὶ συγκρίνονται τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἡ γὰρ τελεία καὶ ἐκλεκτὴ παρὰ πάσας ὀνομαζομένη, ἡ ἐκ πάντων συνεστῶσά τε καὶ συνημμένη, τῶν ἀποστόλων ἐστὶν, ἡ ὑπερβάλλουσα νύμφη τῷ κάλλει τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς παρθενίας πάσας. Διὸ καὶ μακαρίζεται πρὸς τῶν ἄλλων, ὅτι αὕτη εἶδε καὶ ἤκουσεν ἀφθόνως ἃ ἐκεῖναι ἐπεπόθησαν ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι καὶ οὐκ εἶδον οὐδ' ἤκουσαν. *Μακάριοι* [12] *γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ*, φησὶν, *ὑμῶν*, ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς, *οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.* [560 R.] Οὐκοῦν διὰ ταῦτα μακαρίζουσιν αὐτὴν οἱ προφῆται, ὅτι ὧν αὐτοὶ μὴ ἐπέτυχον ἡ Ἐκκλησία μετεῖληφε καὶ ἠξιώθη. Δύναται δέ τις καὶ ἕτερος τὴν νύμφην φάναι τὴν σάρκα τὴν ἀμόλυντον εἶναι τοῦ Κυρίου, ἧς χάριν καταλείψας τὸν Πατέρα κατῆλθεν ἐνταῦθα καὶ προσεκολλήθη αὐτῇ ἐνανθρωπήσας. Διὸ δὴ καὶ περιστερὰν αὐτὴν ἔφη τροπικῶς [13], ἐπειδὴ τιθασὸν [14] τὸ ζῶον καὶ ὑπωρόφιον καὶ διαιτᾷ τῇ ἀνθρώπων [15] ἀσμενίζον. Καὶ ἐν τῷ *μ'* καὶ δ' ψαλμῷ, *Ἐκ δεξιῶν* [16] *παρεστάθη* τοῦ [17] Θεοῦ *μερῶν βασίλισσα*, ἡ τῷ διαχρύσῳ τῆς ἀρετῆς κόσμῳ κατεστολισμένη, ἧς ἐπεθύμησε τοῦ κάλλους ὁ βασι-

Ab iis qui post diluvium vixerunt, Dei cognitio paulo longius recessit, aliaque ratione docti sunt, serpente jam passim idololatria. Deus ergo ne genus humanum oblivione honestatis penitus aboleretur, suum Filium per prophetas jussit dictare, adventum ejus in mundum carne assumpta futurum, quo spiritualis octonarii gaudium et cognitio prædicaretur B ad exhibendam remissionem peccatorum, et resurrectionem, per illum enim circumcisum iri hominem, vitia, inquam, et corruptionem. Hinc catalogum prophetarum ab Abrahamo cœptum, propter circumcisionis, quæ octonarium continet numerum, antiquitatem, a qua lex pendet, concubinas appellavit. Nam antequam sponsa Ecclesia Verbo desponderetur, concipientes divinam sementem spiritualis octonarii, circumcisionem prænuntiarunt. Ad multitudinem vero rursum innumerabilem (hominum), quæ pro majorum imperio juste vivit, et viriliter et generose contra vitia decertat, adolescentulas appellat. Sed ex iis neque reginæ, neque concubinæ, cum Ecclesia comparantur. Hæc enim perfecta et C electa præ omnibus nominata, quæ ex omnibus constat et concinnata est, est apostolorum, quæ sponsa flore pulchritudinis et castitatis superat omnes. Quapropter beata ab aliis prædicatur, quia hæc aperte vidit et audivit, quæ illæ videre et audire desideraverunt. *Beati oculi*, **311** *a* inquit Dominus discipulis, *qui vident, quæ vos videtis. Dico enim vobis, quod multi prophetæ desideraverunt videre quæ videtis, et non viderunt; et audire quæ auditis, et non audierunt* [c]. Nonne propterea beatam prædicant ipsam prophetæ, quod quibus ipsi non potuerunt, his Ecclesia potita sit, et dignata. Possit quis sponsam etiam aliter explicare, et dicere carnem esse intemeratam Domini, cujus causa patrem deseruit et in terram huc descendit, illique per in- D carnationem copulatus est. Hinc figurate illam columbam appellavit, quod animal sit cicur et sub tectis degens, convictuque hominum delectetur. Et in quadragesimo quarto psalmo : *Stans regina a dextris* [b]. (Deo sibi sinistras sumente) aureo virtutis cultu exornata; cujus pulchritudinem concupivit Rex, caro est, ut dixi, illa illibata et beata, quam secum in cœlum deportavit Verbum, atque in dextra Patris collocavit, vestitu deaurato exornatam,

[c] Luc. x, 24, 25. [b] Psal. xliv, 10.

VARIÆ LECTIONES.

[8] ἀΐστωθῇ om. AB. [9] ὑφηγήσασθαι Scaliger. [10] αὐτοῦ ς. [11] προσλαβόντες AB. [12] μακάριοι] Luc. x 24. [13] τρόπ. ἔφη ς. [14] τιθασσὸν et ὑποῤῥόφιον ς. [15] τῇ τῶν ἀνθρ. ς. [16] ἐκ τῶν δ. B, [17] τοῦ] λαιῶν καὶ τοῦ pr. A.

Digitized by Google

quod mystice est studiis innocentiæ seu incorruptionis.

ἐκ δεξιῶν παρέστησε τοῦ Πατρὸς, ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ κεκοσμημένην, ὃ δή ἐστι συμβολικῶς τοῖς ἐπιτηδεύμασι τῆς ἀφθαρσίας.

(Dicit) quod παρθενία (95) dicatur a παρὰ θεία mutatione unius litteræ, quasi quæ sola illum, qui virginitatis intemerata contineat mysteria Deo comparet, quo bonum nullum inveniri majus potest.

Virtutem, ait, sive propter seipsam, sive quod animas sublimet et in cœlum tollat hanc nominis appellationem accepisse.

Cum dictis hactenus etiam hoc ait videri facere. Oraculum cœlitus a Patre Christo in Jordane datum : *Filius meus es tu, ego hodie genui te* [1]. Observandum hic, illud filium suum esse, indefinite et sine tempore dictum. *Es* enim *filius* suo ipsi dixit, et non (dixit) *factus es* ; declarans neque novum seu recentem ipsum adeptum esse filiationem, neque finem habuisse eum qui prius exstiterit, sed eumdem semper esse. Illud vero : *Ego hodie genui te ;* volui, inquit, eum qui prius jam inde ante sæcula in cœlis fuerat etiam mundo generare, hoc est, prius ignotum, notum reddere. Nimirum, iis qui multimodam Dei sapientiam nondum intelligunt nunquam adhuc natus est Christus, hoc est, nunquam cognitus et revelatus.

Plurima ex Apocalypsi sancti Joannis **311***b* dicta ad Ecclesiam et virginales animas refert. Quinimo omnia fere dicta aliunde interpretatur, nec ad litteram, sed allegorice in hoc dialogo exponit.

Refellit eos qui fatum ponunt, his verbis : Si astra mortalibus calamitates et malam mentem conciliant, circa luxuriam et vitæ inconstantiam occupata, ipsis hominibus infeliciora sunt, quod non ipsa (astra) ament mala ; sed homines etiam ut ea designent, cogant. Præterea si nulla actio sine desiderio fit, et omne desiderium careat desiderato, Deus autem nullius sit indigens, ergo nec malitiam meditatur. Astrorum natura propior est Deo, adeoque melior bonorum hominum virtute ; ergo astra mali sunt expertia, nec ullius indigent. Ad hæc, ad refellendum, quod genesis quædam operetur, (dicit : Hoc lex) prohibet, impostores punit, minisque Genethliacorum doctrinam proscribit : ergo lex contraria est genesi. Quæcunque enim lex prohibet, genesis definit ; quæcunque autem cogit genesis facere, ea lex interdicit ; ergo lex inimica genesi est. Si autem inimica, ergo legislatores non sunt legislatores secundum genesin. Hoc est, non sunt ge-

[1] Psal. 2, 7.

A λεὺς, ἡ σάρξ ἐστιν, ὡς ἔφην, ἡ ἄχραντος ἐκείνη καὶ μακαρία, ἣν αὐτὸς ἀνακομίσας ὁ λόγος εἰς οὐρανοὺς

Ὅτι παρθεία [18] ἡ παρθενία κατὰ μίαν ἀπαλλαγὴν [19] καλεῖται στοιχείου, ὡς δὴ μόνη τὸν ἔχοντα αὐτῆς τὰς ἀφθόρους τελετὰς Θεῷ ἀπεικάζουσα, οὗ μεῖζον ἀγαθὸν ἀδύνατον εὑρεῖν.

Ὅτι φησὶν, Ἡ ἀρετὴ ἤτοι δι' ἑαυτὴν [20], εἴτε διὰ τὸ αἴρειν καὶ μετεωρίζειν πρὸς οὐρανὸν τὰς ψυχὰς ταύτην ἔσχηκε τὴν ἐπωνυμίαν.

Ὅτι φησὶν, Ἔοικε δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ τοῦτο μάλιστα συμφωνεῖν τὸ χρησμῳδούμενον ἄνωθεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ· *Υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.* Παρατηρητέον γὰρ ὅτι τὸ μὲν Υἱὸν αὐτοῦ [21] εἶναι ἀορίστως ἀπεφήνατο καὶ ἀχρόνως. *Εἰ* γὰρ *Υἱὸς* αὐτῷ ἔφη [καὶ οὐ γέγονας [22]] ἐμφαίνων μήτε πρόσφατον αὐτὸν τετυχηκέναι τῆς υἱοθεσίας, μήτε αὖ προϋπάρξαντα τέλος ἐσχηκέναι, ἀλλὰ εἶναι ἀεὶ τὸν αὐτόν. Τὸ δέ· *Ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε,* ὅτι Προόντα ἤδη πρὸ τῶν αἰώνων, λέγει [23], ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐβουλήθην καὶ τῷ κόσμῳ γεννῆσαι, ὃ δή ἐστι πρόσθεν ἀγνοούμενον γνωρίσαι. Ἀμέλει [24] τοῖς μηδέπω τῶν ἀνθρώπων συνηθημένοις τὴν πολυποίκιλον τοῦ Θεοῦ σοφίαν ὁ Χριστὸς οὐδέπω γεγέννηται· ὅπερ ἐστὶν οὐδέπω ἐγνώσθη, οὐδέπω πεφανέρωται.

Ὅτι τὰ πλεῖστα τῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Ἀποκαλύψεως ῥητὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰς παρθενευούσας ψυχὰς ἀνάγει. Ἀλλὰ σχεδὸν καὶ [509 H.] ὅσα ἂν ῥητὰ καὶ ἄλλοθεν ἔλαβεν, ἀλληγορικῶς αὐτὰ καὶ οὐ κατὰ τὸ γράμμα διηγεῖται ἐν τῷδε τῷ διαλόγῳ.

Ὅτι ἀναιρῶν τοὺς εἱμαρμένην δοξάζοντας φησίν· Εἰ τὰς τῶν θνητῶν συμφορὰς καὶ κακοφροσύνας τὰ ἄστρα τεκταίνεται, περὶ τὰς ἀσελγείας καὶ τροπὰς τοῦ βίου ἀσχολούμενα ἆρα ἀθλιώτερα τῶν ἀνθρώπων ἐστὶν, ὅτι οὐ μόνον αὐτὰ τῶν κακῶν ἐρῶσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀναγκάζουσι ταῦτα πράττειν. Ἔτι εἰ πᾶσα πρᾶξις χωρὶς ἐπιθυμίας οὐ γίνεται, οὐδὲ μὴν ἐπιθυμία χωρὶς ἐνδείας, ἀνενδεὲς δὲ τὸ Θεῖον, ἀνεννόητον ἆρα πονηρίας. Ἡ δὲ τῶν ἄστρων φύσις ἐγγυτέρω τέτακται Θεοῦ, κρείσσων οὖσα τῆς τῶν κρεισσόνων ἀνθρώπων ἀρετῆς· ἀννεννόητα κακίας ἆρα καὶ ἀνενδεῆ ἐστι τὰ ἄστρα. Ἔτι εἰς [25] τὸ ἀνελεῖν, Τινὰ γένεσις ἐργάζεται, τοῦτο δὲ νόμος κωλύει, κωλάζων τοὺς ἀλάστορας καὶ δι' ἀπειλῆς ἀπείργων τὰ τῆς γενέσεως δόγματα, ἐναντίον ἆρα νόμος γενέσει· ὅσα μὲν γὰρ νόμος κωλύει, ταῦτα γένεσις ὥρισεν, ὅσα δὲ γένεσις ποιεῖν βιάζεται, ταῦτα νόμος κωλύει. Πολέμιον ἆρα γενέσει νόμος. Εἰ δὲ πολέμιον, οὐκ ἆρα κατὰ γένεσιν οἱ νομοθέται νομοθέται. [961 R.] Τὰ

VARIÆ LECTIONES.

[18] παρὰ θεία post Schottum Suicer. Thes. II, p. 593 : frustra. [19] ὀπαλλαγὴν AB. [20] post ἑαυτὴν addendum αἱρετή. [21] εἶναι] εἶναι αὐτὸν Gatakerus ap. Suicer 2. p. 544. [22] καὶ οὐ γέγονας] horum loco lacuna est in AB. [23] λέγει. [24] ἀμέλει om.] AB. [25] εἰ A : εἰς ς.

NOTÆ.

(95) παρθενία inter ε et ι pone ν et α præpositionis ultimum abjice. Ita est unius litteræ permutatio ν pro α. Etymologus huc non facit qui dicit dictum, ὅτι παρὰ Θεοῦ ἐδόθη.

Digitized by Google

γὰρ ἐναντία δογματίζοντες γενέσει γένεσιν λύουσιν. Ἤτοι οὖν γένεσίς ἐστι, καὶ οὐ χρὴ εἶναι νόμους, ἢ εἰσὶ νόμοι, καὶ οὐκ εἰσὶ κατὰ γένεσιν. Ἀλλὰ ἀμήχανον χωρὶς γενέσεως φῦναί τινί τινα καὶ διαπράξασθαί τι· οὐδὲ γὰρ τὸν δάκτυλον ἐξεῖναί φασιν χωρὶς εἱμαρμένης κινῆσαι. Κατὰ γένεσιν ἄρα καὶ Μίνως καὶ Ῥαδάμανθυς καὶ Δράκων καὶ Λυκοῦργος καὶ Σόλων καὶ Ζάλευκος νομοθέται φύντες διετάξαντο τοὺς νόμους, ἀπαγορεύοντας κλοπὰς φόνους καὶ τὰ ὅμοια, ἃ κατὰ γένεσιν ἐπισυμβαίνειν δογματίζουσιν. Ὅπερ ἀδύνατον· αὐτὴ γὰρ ἂν ὑφ' ἑαυτῆς ἀνῃρεῖτο ἡ [26] γένεσις, αὐτὴ ἑαυτὴν ἀκυροῦσα, καὶ ἐνταῦθα μὲν ἀπαγορευτικοὺς μοιχείας καὶ τῶν ἄλλων νόμους τιθεμένη, ἐνταῦθα δὲ τοὺς νόμους [27] καὶ τὰς μοιχείας ἐργαζομένη· οὐδὲν γὰρ ἀλλόκοτον [αὖ] αὐτὸ ἑαυτῷ μαχόμενον καὶ αὐτὸ ἑαυτὸ καταλύειν σπεῦδον. Οὐκ ἄρα γένεσις.

A nesi necessario per fatum subjecti. Nam dum contraria genesi decernunt, genesim destruunt. Ergo aut genesis est, et tolluntur leges : aut leges sunt, et non sunt quæ genesi respondent. Sed non est possibile, inquiunt, quisquam ut nascatur, ut quidquam a quoquam fiat sine genesi, neque digitum sine fato posse moveri aiunt. An ergo secundum genesin nati Minos, Rhadamantus, Dracon, Lycurgus, Solon, Seleucus legislatores, leges condiderunt quæ damnarunt furta, cædes, et hoc genus alia, quæ fato fieri seu genesi contendunt, quod fieri non potest, nam genesis a seipsa everteretur, dum ipsa seipsam exauctorat. Hinc enim ponat genesis leges quæ adulteria et alia crimina damnant, illinc vero [eadem genesis] cædes et adulteria operetur : nihil enim idem a seipso diversum, secum pugnat, idemque ad sui ipsius exitium vergit. Ergo genesis nulla est.

Ὅτι φησὶν, Ἡ κατὰ σωφροσύνην ἀρετὴ κρείσσων ἐστὶ τῆς κατὰ ἀκρασίαν κακίας, μαθεῖν ἔστι καὶ ἀπὸ βασιλέων, ἀπὸ ἀρχόντων, ἀπὸ στρατηγῶν, ἀπὸ τέκνων, ἀπὸ πολιτῶν, ἀπὸ οἰκετῶν, ἀπὸ παιδαγωγῶν. Ἕκαστος γὰρ τούτων ἑαυτῷ καὶ τῷ κοινῷ ὠφέλιμος γίνεται σωφρονῶν, ἀκολασταίνων δ' ἑαυτῷ καὶ τῷ κοινῷ βλαβερός.

Temperantiæ virtutem ait utiliorem esse vitio intemperantiæ, idque patere ex regibus, magistratibus, belli ducibus, filiis, civibus, servis, pædagogis : singuli enim horum, cum **312** *a* temperanter vivunt, prosunt sibi et reipublicæ; cum intemperanter sibi et reipublicæ nocent.

Ὅτι, φησὶν, *Ὁ μὲν νόμος τύπος ἐστὶ καὶ σκιὰ τῆς εἰκόνος*, τουτέστι τοῦ Εὐαγγελίου· ἡ δὲ εἰκὼν τὸ Εὐαγγέλιον αὐτῆς τῆς ἀληθείας τῆς ἐσομένης ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Κυρίου παρουσίᾳ.

Lex, inquit, *figura et umbra est imaginis* (84), hoc est Evangelii ; Evangelium vero imago futuræ in secundo Domini adventu, veritatis.

Ὅτι τὸ [28] ἐν τῷ Λευϊτικῷ περὶ τῆς σκηνοπηγίας λεγόμενον εἰς τὴν ἐν τῇ β' τοῦ Κυρίου παρουσίᾳ ἐσομένην τῶν ἀνθρώπων ἀνάστασιν ἐκδέχεται, σκηνὴν ἑκάστου τὸ οἰκεῖον τιθεὶς [29] σῶμα, τὰς δὲ ἑπτὰ ἡμέρας εἰς τύπον τῶν ἑπτὰ αἰώνων, καὶ τἆλλα ἀναλόγως.

Dictum in Levitico de scenopegiis seu tabernaculis refert ad resurrectionem hominum secundo Domini adventu futuram : tabernaculum enim uniuscujusque corpus interpretatur ; septem autem dies figuram ait septem sæculorum, aliaque id genus analogice exponit.

Ὅτι ἀναγωγικῶς [30] ἐκδέχεται τὸ εἰς τοὺς Κριτὰς [31] εἰρημένον· *Πορευόμενα ἐπορεύοντο* [510 H.] *τὰ ξύλα τοῦ χρῖσαι ἐφ' ἑαυτῶν* [32] *βασιλέα, καὶ εἶπαν* [32*] *τῇ ἐλαίᾳ, Βασίλευσον ἐφ' ἡμῶν· καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἡ ἐλαία, Ἀφεῖσα τὴν πιότητά μου, ἣν ἐδόξασεν ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄνθρωποι, πορευθῶ ἄρχειν τῶν ξύλων* [33]; *Καὶ εἶπαν τὰ ξύλα τῇ συκῇ, Δεῦρο σὺ, βασίλευσον ἐφ' ἡμῶν· καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἡ συκῆ, Ἀφεῖσα τὴν γλυκύτητά μου καὶ τὸ γέννημά μου τὸ ἀγαθὸν πορευθῶ ἄρχειν τῶν ξύλων; Καὶ εἶπαν τὰ ξύλα, τῇ ἀμπέλῳ* [34] *καὶ εἶπαν τῇ ῥάμνῳ* [35], καὶ ἑξῆς. Φησὶ γὰρ, Ταῦτα δὲ ὅτι μὴ περὶ ξύλων ἐλέχθη, σαφές ἐστιν· ἀλλὰ περὶ ψυχῶν ἱστορεῖται ταῦτα, αἳ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ καθυλομανήσασαι τοῖς παραπτώμασι προσίασιν, οἶκτον αὐτῶν ἀξιοῦσαι λαβεῖν τὸν Θεὸν, καὶ βασιλεῦσαι τὸν ἔλεον ἐπ' αὐτὰς ἤδη καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν, ἣν ἐλαίας

Anagogice illud [in Judicum libris] in Judices dictum accipit : *Euntia iverunt ligna ut ungerent super se regem. et dixerunt olivæ : Regna super nos: Et dixit eis oliva : Deserens pinguedinem meam, quam in me glorificavit Deus et homines, abibo ut dominer inter ligna ? Et dixerunt ligna ficui : Veni, regna super nos. Et ait eis ficus : Deserens dulcedinem meam, et fructum meum bonum, abibo ut imperem lignis ? Et dixerunt ligna viti :* usque ad illud : *Et dixerunt rhamno* i, et quæ sequuntur. Hæc, inquit, constat non esse de lignis dicta, sed de animabus hæc narrantur, quæ ante Christi incarnationem luxuriæ vitiis inquinatæ, accedunt rogantes ut misericordiam a Deo impetrent, et ut jam miseratio super eas requet et viscera misericordiæ, quam oleæ figura expressit Scriptura. Et advertite utrum non a protoplasto usque ad Chri-

i Judic. IX, 8-14.

VARIÆ LECTIONES.

[26] ἡ add. B et rc. A. [27] νόμους] φόνους mg. [28] τὸ add. A. [29] τεθεῖσα B. [30] ἀναγωγικῶς] ἀναλόγως AB. [31] Κριτὰς] IX, 8. [32] ἑαυτῶν] libri ἑαυτῷ. [32*] εἶπον ς. [33] ξύλα] ξύλα πάντα B. [34] post ἀμπέλῳ cum AB omisi καὶ ἕως τοῦ. [35] τὴν ῥάμνον ut adjutur πρὸς.

Digitized by Google

stum deinceps Scriptura præcepta significet, quibus sua diabolus opponendo adumbrata figmenta, genus humanum decepit. Ficum quippe cum præcepto homini in paradiso dato comparavit, quia deceptus homo foliis fici nuditatem suam velavit; vitem vero legi post diluvium Noe datæ, eo quod vino sopitus fuerit irrisus; oleam vero legi Mosis in deserto, quia oleum sanctum sive gratia prophetica, prævaricantibus illis defecerat ab hæreditate. Rhamnum comparat datæ legi ad salutem mundi apostolis, quia per illorum doctrinam castitatem didicimus, cui soli similem nullam potuit speciem diabolus invenire. **312** *b* Hinc quatuor Evangelia edita sunt, Deo quater humanitatem [incarnationem] annuntiante, et quaternis legibus docente, quarum tempora aperte, per fructuum discrimina intelliguntur. Ficus enim propter dulcedinem et nutritionem, legem ante prævaricationem latam declarat. Nonnunquam enim ficus in Scriptura in meliorem partem accipitur. Vitis vero ob vini jucunditatem et lætitiam, eorum qui ex ira Dei et diluvio servati sunt, timorem et sollicitudinem in gaudium versa insinuat. Olea vero, propter olei fructum, intimam Dei misericordiam significat; Deo rursum homines ad impietatem post diluvium prolapsos tolerante, et dignante quibusdam legem dare et apparere. Rhamnus autem virginitatem denotat. Rhamnus enim arbor casta est, et fortasse ex simili quadam cum virgine natura stirps, hæc ῥάμνος, καὶ ἅγνος appellatur; rhamnus quidem propter robur et fortitudinem contra voluptates, ἅγνος (96-85) vero, quod omni ex parte casta et pura sit. Unde et Eliam ferunt a facie Jezabelis mulieris fugientem ad rhamnum primum venisse, atque exauditum fuisse, cibumque accepisse, quia fugientibus stimulum carnis, et feminam, et voluptatem, perfugium et tegumentum, castitatis lignum germinavit, quod ab adventu principis virginum Christi, regnum in homines obtinuit (86). Hoc enim unicum castitatis regnum, cujus ipsos nunquam pœniteret, post Christi adventum arripuerunt homines, cum singulorum aliorum, quibus datæ fuerant leges ante Christi adventum, regnorum habenas a seipsis celeriter excussissent, et contrario falsoque parere et se subjicere maluissent. Quanquam sæpe pœnitentes quæsiverunt iterum regale Dei legis imperium rectoque factorum animi vitiis corruptorum renovationem. Nam hostium manibus, et ignominiæ passionibus traditi, rursum imperio præceptisque Dei regi voluerunt, ut ex infinitis ærumnis malisque eriperentur. Sed hæc legum regna propter lætentia et immedicabilia **313** *a* vulnera animarum, no-

τύπῳ παρέλαβεν ἡ Γραφή. Καὶ ἐπισκέψασθε μήποτε τὰς ἐπὶ τοῦ πρωτοπλάστου μέχρι τοῦ Χριστοῦ καθεξῆς ἡ Γραφὴ νομοθεσίας δηλοῖ, ὧν ὁ διάβολος ἀντιμίμοις ἐξηπάτησε πλάσμασι τὸ ἀνθρώπων γένος, τὴν μὲν οὖν συκῆν ἀπεικάζουσα τῇ κατὰ τὸν παράδεισον δοθείσῃ τῷ ἀνθρώπῳ ἐντολῇ, ἐπειδὴ τὴν γύμνωσιν ἀπατηθεὶς οὗτος πετάλοις ἐπεκάλυψε συκῆς· τὴν δὲ ἄμπελον τῇ ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ τῷ [36] Νῶε, διὰ τὸ οἴνῳ χλευασθέντα κοιμηθῆναι· τὴν δὲ ἐλαίαν τῇ κατὰ τὴν ἔρημον τῷ Μωϋσῇ [37], ἐπειδὴ τὸ χάρισμα τὸ προφητικὸν, τὸ ἔλαιον τὸ ἅγιον, ἀνομησάντων αὐτῶν ἐκλελοίπει τῆς κληρονομίας· τὴν δὲ ῥάμνον τῇ ἐπὶ τῆς σωτηρίας [38] τοῦ κόσμου τοῖς ἀποστόλοις, ἐπειδήπερ δι' αὐτῶν ἐδιδάχθημεν ἁγνείαν, ἧς ἀπατηλὸν μόνης εἴδωλον ὁ διάβολος οὐκ ἴσχυσε σκευάσαι. [964 R.] Καὶ διὰ τοῦτο καὶ Εὐαγγέλια τέσσαρα παραδέδοται, τετράκις εὐαγγελισαμένου τοῦ Θεοῦ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ παιδαγωγήσαντος τέτρασι [39] νόμοις, ὧν οἱ καιροὶ σαφῶς ἀπὸ τῆς διαφορότητος δηλοῦνται τῶν καρπῶν. Ἡ μὲν γὰρ συκῆ διὰ τὴν γλυκασίαν καὶ τὴν τρυφὴν [40] τὴν πρὸ τῆς παραβάσεως τοῦ ἀνθρώπου παρίστησι γεγενημένην· ἔστι γὰρ ὅτε τῆς συκῆς ὁ καρπὸς τῇ Γραφῇ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐκλαμβάνεται. Ἡ δὲ ἄμπελος, διὰ τὴν ἱλαρότητα τὴν ἐκ τοῦ οἴνου καὶ τὴν εὐφροσύνην τῶν περισωθέντων τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ, τὴν ἀπὸ τοῦ φόβου καὶ τῆς φροντίδος εἰς [41] τὴν χαρὰν αὐτῶν μεταβολὴν αἰνίσσεται. Ἡ δὲ ἐλαία διὰ τὸν καρπὸν τοῦ ἐλαίου [42] τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ μηνύει, πάλιν ἀνεξικακήσαντος τοῦ Θεοῦ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, τῶν ἀνθρώπων ἐκτραπέντων εἰς ἀθεότητα, δοῦναι νόμον καὶ ἐμφανισθῆναί τισιν. Ἡ δὲ ῥάμνος τὴν ἁγνείαν συνίστησι· τὸ γὰρ αὐτὸ δένδρον ῥάμνος καὶ ἅγνος ἐστὶ, καὶ τάχα διὰ τὸ συγγενὲς τὸ φυτὸν τοῦτο τῇ παρθενίᾳ [43] ταύτῃ ῥάμνος καὶ ἅγνος προσηγορεύθη, ῥάμνος μὲν παρὰ τὸ στερέμνιον καὶ καρτερὸν πρὸς τὰς ἡδονὰς, ἅγνος δὲ παρὰ τὸ διὰ παντὸς ἁγνεύειν. Ὅθεν καὶ τὸν Ἠλίαν, ἐκ προσώπου τῆς Ἰεζάβελ γυναικὸς [44] φεύγοντα, λόγος ὑπὸ ῥάμνον ἐλθεῖν πρῶτον καὶ εἰσακουσθῆναι καὶ λαβεῖν τροφὴν, ὅτι τῶν φευγόντων τὸν οἶστρον καὶ τὴν γυναῖκα [514 H.] καὶ τὴν ἡδονὴν τὸ καταγώγιον καὶ ἡ σκέπη τὸ τῆς ἁγνείας ἐβλάστησε ξύλον, ἀπὸ τῆς παρουσίας τοῦ ἀρχιπαρθένου Χριστοῦ βασιλεῦσαν τῶν ἀνθρώπων. Ταύτην γὰρ μόνην τὴν τῆς ἁγνείας βασιλείαν ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἀμεταμελητὶ προσήκαντο οἱ ἄνθρωποι, ἑκάστης τῶν προδεδομένων αὐτοῖς ἐντολῶν πρὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας κατὰ τάχος βασιλείας ἑαυτοὺς ἀφηνιάζοντες, καὶ τῇ ἀντιμίμῳ μᾶλλον πειθαρχεῖν καὶ ὑπ' αὐτῆς βασιλεύεσθαι προαιρούμενοι, εἰ καὶ μεταμελόμενοι [45] πολλάκις ἐπεζήτουν πάλιν τὴν πρὸς Θεοῦ δεδομένην αὐτοῖς βασιλικωτάτην ἐντολὴν καὶ ἀνακαινισμὸν τῶν διαφθαρέντων αὐτῶν ἐκ κακίας

VARIÆ LECTIONES.

[35] τῷ A : τοῦ ς. [37] μωσεῖ AB. [38] τῇ σωτηρίᾳ. [39] παιδ. τοῖς τέτρασι ς. [40] τρυφὴν AB : τροφὴν ς. [41] εἰς A : τὴν εἰς ς. [42] ἐλέου A. [43] παρθένῳ ς. [44] Ἰεζ. καὶ γυναικὸς ς. [45] μεταμελούμενοι ς.

NOTÆ.

(96-85) ἁγνός, castus purus.

(86) Quod ab auctore virginitatis Christo plantatum est iis qui virginitatem complectuntur. Vide notas Hœschelii.

Digitized by Google

ψυχικῶν κατορθωμάτων. Παραδιδόμενοι γὰρ εἰς χεῖρας ἐχθρῶν καὶ πάθη ἀτιμίας, ἐπεζήτουν βασιλεύεσθαι τῇ ἐντολῇ καὶ τοῖς προστάγμασι τοῦ Θεοῦ, ἵνα γένηται αὐτοῖς λύσις τῶν πολυπλόκων συμφορῶν καὶ ἀπαλλαγὴ τῶν κακῶν. Αἱ δὲ διὰ τὸ προσόζειν αὐτῶν καὶ ἀνιάτως ἔχειν τοὺς τῆς ψυχῆς μώλωπας οὐκ ἐβούλοντο βασιλεύειν αὐτῶν, μέχρις ὁ Θεὸς τέταρτον κατελεήσας τὸν ἄνθρωπον τὴν ἀγνείαν ἀπέστειλε βασιλεῦσαι, ἣν ῥάμνον ἀκολούθως ἐκάλεσεν ἡ Γραφή· ἥτις καταναλώσασα τὰς ἡδονάς, καὶ ἀπειλήσασα λοιπὸν, εἰ μὴ αὐτῇ πείθονται πάντες καὶ ἐν ἀληθείᾳ προσέρχοιντο, πυρὶ καταδαπανῆσαι πάντας· οὐκέτι γὰρ μετὰ ταύτην ἔσεσθαι νόμον ἢ διδασκαλίαν ἑτέραν, ἀλλὰ καὶ κρίσιν καὶ πῦρ· καὶ διὰ τοῦτο λοιπὸν ἀπ' ἐντεῦθεν δικαιοπραγεῖν ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο καὶ πιστεύειν βεβαίως τῷ Θεῷ καὶ ἀποσχίζεσθαι τοῦ διαβόλου.

A luerunt illis imperare, donec Deus, quartum miseratus hominem, misit castitatem, a Scriptura rhamnum congruenter appellatam, quæ illi imperaret, quæ voluptatibus superatis, etiam in reliquum tempus illis interminata est, quod, nisi sibi parerent omnes, et sincere ad se accederent, futurum ut omnes flammis absumerentur; nullam enim post hanc aliam legem aut doctrinam secuturam, sed judicium et ignem. Hinc deinceps homo cœpit justitiam colere, Deoque constanter per fidem adhærere, et se a diabolo sejungere.

Ὅτι σημειωτέον ὡς οὗτος ὁ διάλογος, ᾧ ἐπιγραφὴ *Συμπόσιον* ἢ περὶ ἁγνείας [86], παρὰ πολύ ἐστι νενοθευμένος [87]· εὑρήσεις γὰρ ἐν αὐτῷ παραβεβλημένας καὶ Ἀρειανικὰς δοξοκοπίας καὶ ἑτέρων τινῶν κακοδοξούντων μυθολογήματα.

B Observandum, dialogum hunc qui *Symposium* inscribitur, sive de castitate, magnam partem adulteratum esse: offendes enim in illo adjectas et Arianas vanasque opinationes, aliasque male sentientium fabulas.

Ὅτι σημειωτέον τί ποτέ ἐστι τὸ *κατ' εἰκόνα*, ὁ μόνος ἐσχηκέναι λέγεται ἄνθρωπος τῶν ὑπὸ Θεοῦ γεγενημένων. Οὐδὲ γὰρ [965 R.] ἂν εὕροι τις ἐπ' ἀνθρώπου τι τῶν τιμίων, οὗ μὴ καὶ ἀγγέλων μετέσχε φύσις. Οὔτε γὰρ τὸ ἀθάνατον, καὶ γὰρ καὶ ἄγγελος, οὔτε τὸ αὐτεξούσιον· εἰ γὰρ ὅτι ἀγγέλοις κατὰ τὸν Θεολόγον ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν μᾶλλον ἡ ῥοπὴ, κατὰ τοῦτο ὅρα ὅτι μηδ' ὅλως δυνατὸν τὸ κατ' εἰκόνα τοῦτο ἐννοεῖν. Εἰ δὲ τὸ ἀρχικὸν λέγεις (ἄρχειν γὰρ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν ἄλλων ὁ ἄνθρωπος πρὸς Θεοῦ ἠξίωται ἐν τῇ τῆς κοσμογενείας ξυγγραφῇ), οὐδ' οὕτως ἀλλοτριώσεις τὸν ἄγγελον· ἄρχειν γὰρ τῶν ἀγγέλων τοὺς πλείους ἔθνους καὶ φυλῆς παρὰ τῆς Γραφῆς ἰδίως δεδιδάγμεθα. Εἰ δ' ὅτι μὴ χειροήθεις αὐτοῖς τοὺς ἀρχομένους τελοῦσι τὴν διαφορὰν εἰσάγεις, καθάπερ ἐκεῖνοι τὰ πολλὰ τῶν ζώων, οὐδὲν πρὸς τῷ γέλωτι κομπάζεις· οὐδὲ γὰρ οὗ εἰκόνα φέρειν ὁ ἄνθρωπος λέγεται, χειροήθεις τοὺς ἀρχομένους (ἅπαγε) δεικνύει. Τί οὖν ἐστι τὸ, *κατ' εἰκόνα*; ὅσοι γὰρ τὴν τοῦ σωματικοῦ [512 H.] σχήματος εὐπρέπειαν ἐῤῥαψῴδησαν, πρὸς τοῖς μυρίοις ἐλέγχοις, οὐδὲ τῆς πρὸς τὸν ἄγγελον κοινωνίας κατὰ τοῦτο, ὅπερ ἐστὶ τὸ ζητούμενον, τὸν ἄνθρωπον ἠλευθέρωσαν· ἀνθρωπόμορφον γὰρ αἱ θεῖαι Γραφαὶ τοὺς ἀγγέλους ἡμῖν ἐνδεδύσθαι σχῆμα ὑπετύπωσαν [88]. Εἰ δὲ τὸ δημιουργικὸν καὶ πρακτικὸν [89] εἰς ὕπαρξιν τὸ κατ' εἰκόνα φυλάσσειν ἔχεις ἐπ' ἀνθρώπου (δημιουργεῖ γὰρ Θεὸς [90] τὸ πᾶν, ἀφράστως καὶ ἀνεπινοήτως προάγων τὰ μὴ ὄντα, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος ἐνίοτε μὲν ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας καὶ φύσεως σπορᾶς καταβολῇ ὅμοιον ἄνθρωπον γεωργῶν, ἐνίοτε δὲ τέχνῃ πολλὰ τῶν τεχνητῶν [91] δημιουργῶν, εἰ καὶ μὴ [92] ἐκ τοῦ μηδαμῇ μηδαμῶς [93] ὄντος), ἀλλὰ καὶ τοῦτό τι [94] πιθανὸν ἔχον ῥᾳδίως ἐλέγχεται. Οἵ [τε] γὰρ μονάδα

C Notandum. Quid sit cur solus homo ex omnibus a Deo creatis rebus dicatur, factus secundum imaginem Dei? Nihil enim in homine reperiat quis nobile, quo careat angelica natura: non immortalitas, nam et angelus immortalis; non liberum arbitrium, nam si angeli, ut sentit Theologus, [Nazianzenus] magis [quam homines] propendent in bonum, secundum hoc intellige nullo modo posse accipi illud secundum similitudinem. Si imperium dicas (dignatus est enim homo a Deo imperio piscium et aliorum in ipsa mundi fabricati descriptione), ne sic quidem angelos ostendes esse diversos. Dominari enim plures angelorum gentibus, et nationibus singulatim e Scriptura didicimus [k]. Si autem, quod subjectos non tractabiles sibi reddant, quemadmodum illi multa animalia, differentiam constituas, nihil nisi risum jactas, neque enim homo cujus imaginem ferre dicitur (apage dictum), subjectos reddit sive ostendit mansuetos. Quid igitur est illud, *secundum imaginem?* Nam quicunque corporeæ figuræ elegantiam commenti sunt, omnibus suis argumentis hominem neque ab angelorum quidem formæ communione pro ratione quæstionis liberarunt (87). Ab angelis enim humanam indutam

D esse formam, nobis divinæ Litteræ prodiderunt. Si autem opificis et effectoris substantiæ humanæ effigiem in homine dicis manere (88) (creat enim Deus, universa inexplicabili et incomprehenso modo producendo ea quæ non sunt), etiam homo quandoque **313***b* ex sua substantia et natura, satu seminis similem sibi hominem creat, quandoque vero artificio multa opificum artificia, quamvis ex nulla re prius exsistente, fingit; enimvero et hoc, si quid probabile habet, facile refellitur. Nam et

VARIÆ LECTIONES.

[86] ᾧ—ἁγνείας om. AC. [87] ἐστι νενοθευμένος A. γὰρ νενοθευμένος ἐστίν ς. [88] ἐπετύπωσαν ς. [89] malim προακτικὸν, ει mox ἔχει. [90] γὰρ ὁ Θεὸς ς. [91] τεχνιτῶν A. [92] μὴ om. A. [93] μηδαμῇ μηδαμῶς B, μηδαμῇ A, μηδαμῶς ς. [94] τι]τὸ corr. A.

NOTÆ.

(87) Quæ erat, qua ratione similis esset Deo.

(88) Effigiem custodire penes hominem putas.

Digitized by Google

qui solitariam vitam degunt, et propterea quod videantur illud, *ad imaginem*, servare, posteaquam seipsos supra omne artificium humanum et artem perfecerunt, miseri viderentur, quod hoc ipso illud, *secundum similitudinem*, perdidissent. Quid ergo est hoc, *secundum similitudinem* ? Virtutum industria partarum thesaurus est. Angeli enim quamvis virtutem habeant, non dicuntur tamen per laborem et industriam partam habere quia non sollicitantur a peccato. Sed quamvis hoc concederetur, ab angelis virtutem sine labore possessam, aut hi quoque illud, *ad imaginem*, sine labore habendo magis Deo similes habebunt hanc : aut, si hi non, multo minus homo, quia cum illius, aut ante illius imaginis possessionem, multis ærumnis et laboribus exantlatis hanc assequitur.

A ζοντες, καὶ διὰ τὸ δοκεῖν φυλάσσειν τὸ *κατ' εἰκόνα* παντὸς ἀνθρωπίνου [τεχνήματος ἢ] τεχνάσματος ἀνωτέρω ἑαυτοὺς ἐργασάμενοι, ἄθλιοι ἂν φανεῖεν, τὸ *κατ' εἰκόνα* δι' αὐτὸ ἐκεῖνο [55] ἀπολέσαντες. Τί οὖν τὸ, *κατ' εἰκόνα* ; ἡ τῶν ἀρετῶν δι' ἐπιμελείας κτῆσις · ἄγγελοι μὲν γὰρ ἔχειν ἀρετὴν, ἀλλ' οὐ τὴν δι' ἐπιμελείας καὶ κόπου, ὅτι μὴ μεθέλκονται ὑπὸ κακίας, δοξάζονται. Ἀλλ' εἰ καὶ τοῦτο συγχωρηθείη, ἄκοπον ἀρετῶν κτῆσιν τοῖς ἀγγέλοις ἀποκεκληρῶσθαι, ἢ καὶ οὗτοι τὸ, *κατ' εἰκόνα*, τῷ ἀκόπως ἔχειν Θεῷ μᾶλλον πλησιάζοντες, ἢ εἰ μὴ οὗτοι, πολλῷ μᾶλλον οὐδ' ὁ ἄνθρωπος, ὅτι μετὰ ταύτης ἢ πρὸ ταύτης τὴν κτῆσιν πολλῶν ταράχων καὶ πόνων ἐμπιπλάμενος ταύτην ἐκδέχεται.

B

CCXXXVIII.

Flavii Josephi Antiquitatum Judaicarum libri.

Legi Josephi *Antiquitates*, quarum Excerpta, quæ de Herode narrant, describunt instaurationem templi, ut Judæorum occupaverit dominium, utque ejus stirps imperium adepta sit, ut denique in optimatum regnum verterit, principatum summis pontificibus invadentibus, et alia quæ his adjunguntur.

ΣΛΗ'

Ἰωσήπου τῆς Ἀρχαιολογίας ἡ ἐκλογή.

Ἀνεγνώσθη Ἰωσήπου ἡ *Ἀρχαιολογία* · ἧς ἡ ἐκλογή, ὅσα τε ἱστορεῖ περὶ Ἡρώδου [56-57], καταλέγει, τήν τε ἀνοικοδομὴν τοῦ ναοῦ, ὅπως τε τὴν Ἰουδαϊκὴν ὑπεισῆλθε βασιλείαν, καὶ ὅπως αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν οἱ ἐκ γένους διεδέξαντο, ὅπως τε αὕτη εἰς ἀριστοκρατίαν καταλέλυται, τὴν προστασίαν τοῦ ἔθνους τῶν ἀρχιερέων ἀναδεξαμένων, καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις συνδιαπλέκεται.

Josephus, ad finem libri quinti decimi *Antiquitatum*, tradit. Octavo decimo regni Herodis anno perfectum templum Hierosolymis : quod Salomon rex exædificavit, quod eversum iterum captivi e Babylone reducti Persarum rege Dario coadjuvante erexerunt sex et quadraginta annis. Hunc Herodem refert, auferentem fundamenta antiqua, alia vero contra illa jacientem, duplo priore majus fecisse. Superavit enim altitudine templum quod captivi erexerunt templum Salomonis mensuris quibusdam. Continebat templum Herodis centum cubitos longitudine : altitudo amplius viginti, quos etiam transcendit, tempore fundamentis subsidentibus, quam etiam Neronis imperio Judæi attollere cogitarunt. Ædificatum vero templum ab Herode uno anno et sex mensibus Josephus refert, et domus, et monumenta **314***a* quæ circum erant octo integris annis. Lapides quibus templum ædificatum candidos ac firmos, singulos fuisse longitudine cubitorum viginti quinque, altitudine octo, latitudine duodecim ; finitum vero hac industria. Eo in opere magna Herodis enituit diligentia : advexit prius omnem materiam, erantque illi plaustra, mille lapides vehere consueta, decem millia opificum, sacerdotum, qui in adytis servirent mille. His enim ædificare lignaque cedere instituit, sacras illis omnibus vestes coemens, et apparatus, volun-

C

D

Ὅτι [58] Ἰώσηπος πρὸς τῷ τέλει τῆς ιε' κατὰ τὴν *Ἀρχαιολογίαν* ἱστορίας, ὀκτωκαιδέκατον ἔτος τῆς βασιλείας [968 R.] Ἡρώδην [59] ἀνύοντα τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις νεὼν, ὃν ἔκτισε Σολομὼν ὁ βασιλεὺς, καταστρα-φέντα δὲ πάλιν οἱ ἐκ Βαβυλῶνος ἀναχθέντες αἰχμάλωτοι Δαρείου τοῦ Περσῶν βασιλέως συναραμένου αὐτοῖς ἀνέστησαν ἐν ς' ἔτεσι καὶ μ', τοῦτόν φησι τὸν περιώνυμον νεὼν [60] μετὰ ἔτη ἑξακόσια, ἀνελόντα μὲν τοὺς ἀρχαίους θεμελίους, ἑτέρους δὲ καταβαλόντα ἐπ' αὐτῶν [61] τὸν Ἡρώδην διπλάσιον τοῦ προτέρου ἀναστῆσαι· λείπεσθαι γὰρ τὸν ὑπὸ τῶν αἰχμαλώτων τοῦ Σολομωντείου μέτροις κατὰ τὸ ὕψος τισίν. Εἶχε δὲ ὁ Ἡρώδου νεὼς μῆκος μὲν πήχεις ρ', ὕψος δὲ κ' περιττοῖς, οὓς [62] καὶ ὑπέβη τῷ χρόνῳ τῶν θεμελίων συνιζησάντων· ὃ καὶ κατὰ τοὺς Νέρωνος καιροὺς Ἰουδαῖοι ἐγνώκεισαν ἐπεγείρειν. Οἰκοδομηθῆναι δ' [513 H.] Ἡρώδῃ τὸν ναὸν Ἰώσηπός φησιν ἐνιαυτῷ ἑνὶ καὶ μησὶν ς', τῶν [63] δὲ περὶ τὸν νεὼν οἴκων καὶ περιβόλων [64] ἔτεσιν ὅλοις η'. Λίθους δ', ἐξ ὧν ἠγείρετο ὁ νεὼς, λευκοὺς μὲν εἶναι καὶ κραταιοὺς, ἔχειν δ' ἕκαστον αὐτῶν μήκους μὲν πήχεις κ' καὶ ε', ὕψους δὲ η' καὶ εὖρους περὶ ιβ' [65]. Τελεσθῆναι δὲ τὸ ἔργον φησὶ ἐπινοίᾳ τοιαύτῃ· Ἡρώδῃ πολλή τις ἐγένετο περὶ [66] τὸ ἔργον φιλοτιμία· ἀγείρει οὖν πρότερον ἅπασαν ὕλην, καὶ χίλιαι αὐτῷ ἅμαξαι λίθους ἄγειν εὐτρεπεῖς [67] ἦσαν, ἐργάται δὲ ἄλλοι μὲν μύριοι, τῶν δὲ ἱερέων, οἱ τῶν ἀδύτων

VARIÆ LECTIONES.

[55] ἐκεῖνο AB : τοῦτο ς. [56-57] ἡρώδην A. [58] Ἀνεγνώσθη—ὅτι Ἰώσηπος] hæc in mg. habet C, ita præfatus εὕρηται καὶ ἐν ἄλλῳ βιβλίῳ ἔχον οὕτως, qui in textu sola ponit Ἀνεγνώσθη. Ἰωσήπου πρὸς τῷ, etc. [59] ἡρώδην AB : Ἡρώδου ς. [60] ναὸν ς. [61] αὐτὸν ς. [62] οὓς] ὃς B et corr. A. [63] τῶν] τὸν B et corr. A. [64] οἶκον καὶ περίβολον B et corr. A. [65] εἰκοσιπέντε ς. [66] περὶ AB : ἡ περὶ ς. [67] εὐπρεπεῖς B.

Digitized by Google

ἔργων ἔμελλον ἅπτεσθαι, χίλιοι· τοσούτους [68] γὰρ A οἰκοδομεῖν καὶ ξυλουργεῖν ἐξεπαίδευσεν, ἱερατικὰς αὐτοῖς ἅπασιν ὠνησάμενος στολάς. Καὶ ἦδε ἡ παρασκευὴ θᾶττον μὲν ἐλπίδος εἰς πέρας τὸ βούλημα ἤγαγε, μεγάλας δὲ καὶ πολλὰς ἀπὸ τοῦ πλήθους τὰς εὐχαριστίας ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀχθομένου Ἡρώδῃ [69] προὐξένησε. Θύει δ' Ἡρώδης ἅμα τοῦ συντελέσαι τὸν νεὼν βοῦς τριακοσίας· τῶν δ' ἄλλων Ἰουδαίων ὅσα θύσειαν, οὐδ' ἐγένετο λαβεῖν ἀριθμῷ.

tatem, opinione citius ad exitum perduxit, et magnam gratiam apud populum conciliavit sibi. Sacrificat autem Herodes absoluto templo trecentas vaccas; quantum vero Judæi sacrificarint, dici non potest.

Οὗτος Ἡρώδης ἐστὶν ὁ Ἀντιπάτρου τοῦ Ἰδουμαίου καὶ τῆς Ἀραβίσσης (Κύπρις δ' ὄνομα αὐτῇ) παῖς, ἐφ' οὗ καὶ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ἡμετέρου γένους παρθενικῆς ἀποτίκτεται μήτρας· καθ' οὗ καὶ μανεὶς Ἡρώδης τοῦ μὲν Δεσπότου διήμαρτε, φονεὺς δὲ πολλῶν νηπίων γίνεται. Εἰς ὠμότητα δὲ καὶ μιαιφονίαν πάντας ὅσοι τύραννοι ὑπερβαλέσθαι ἱστόρηται. Καὶ γυναικὸς δὲ τῆς Μαριάμμης [70] (θυγάτηρ δ' ἦν αὕτη Ἀλεξάνδρας τῆς Ὑρκανοῦ τοῦ ἀρχιερέως παιδὸς, ὥρᾳ σώματος οὐδενὶ B χρόνῳ λιποῦσα [71] δεῖξαι ταύτης ἐφάμιλλον), ταύτης οὖν καὶ δύο τῶν ἐξ αὐτῆς αὐτῷ γεννηθέντων παίδων, Ἀριστοβούλου καὶ Ἀλεξάνδρου, οἳ κάλλει τε καὶ λόγων ἀσκήσει καὶ χειρῶν ἔργοις οὐδὲν ἧττον ἢ ὅτι βασιλέως ἦσαν παῖδες ἀνὰ πάντων ἐφέροντο στόμασι, τούτων συμπάντων [72] διαβολαῖς Ἀντιπάτρου μανεὶς δήμιος γίνεται, πρῶτον μὲν τῆς γαμετῆς, εἶτα καὶ τῶν παίδων, καὶ τελευταῖον Ἀντιπάτρου καὶ αὐτοῦ, παιδὸς ἐκ προτέρας γυναικός. Νόσῳ δὲ πικρᾷ παραδοθεὶς (ἕλκωσις γὰρ ἐντέρων εἶχε τὸν δύστηνον δριθιόν τε ἄσθμα καὶ ποδῶν λευκοῦ φλέγματος οἴδημα, δειναί τε τοῦ κώλου ἀλγηδόνες, καὶ αἰδοίου σῆψις σκώληκας ἐμποιοῦσα, καὶ μυρία ἄλλα) μετὰ [73] πέμπτην [δ' [74]] ἡμέραν τῆς Ἀντιπάτρου σφαγῆς τοῦ παιδὸς καὶ αὐτὸς τὸν βίον κατέστρεψε, διαβιοὺς μὲν C ἔτη σύμπαντα σ' [75], βασιλεύσας δ' ἐξ αὐτῶν ζ' καὶ λ'.

Hic vero Herodes filius fuit Antipatri Idumæi, et Arabissæ cui nomen Cypris, quo regnante, Christus e Virgine ad redimendum genus humanum natus est. In quem sæviens peccavit, et contrucidatis tot infantibus, qua crudelitate ac cæde omnes retro tyrannos superasse fertur. Ejus uxoris Mariammes, quæ Alexandræ pontificis Hyrcani filiæ filia fuit, venustas corporis tanta fuit ut nulla unquam illi par fuisse videretur. Ex hac igitur duo nati filii Aristobulus, et Alexander, qui pulchritudine, orationisque gratia, manuumque promptitudine, nihil non regium habere, omnium ore ferebantur. Contra hos omnes calumniis Antipatri efferatus est. Primo quidem in uxorem, deinde filios, et demum Antipatrum e priore natum uxore. Acerbo morbo vexatus, vexabatur enim intestinorum exulceratione, nonnisi erectus anhelabat, pedes tumebant phlegmate humido, et graves coli passiones, verenda putrefacta scatebant vermibus: et alia multa. Et quinto post cædem Antipatri filii die etiam vitam finiit. Vivens annos omnes **314**[b] [septuaginta], imperans ex illis sex et triginta. Regnat vero illegitime, et præter spem suam, studio Antonii ducis Romanorum pecunia corrupti, et Augusti commendatione, decreto ad confirmationem senatus Romani.

Βασιλεύει δ' οὗτος παρανόμως τε καὶ παρ' ἐλπίδας καὶ [76] αὐτοῦ ἐκείνου, σπουδῇ μὲν Ἀντωνίου τοῦ στρατηγοῦ Ῥωμαίων, χρήμασιν ὑπηρετοῦντος, καὶ Αὐγούστου καταινέσει [969 R.], ψήφῳ δὲ πρὸς ἀφοσίωσιν καὶ τῆς βουλῆς Ῥωμαίων.

Ὅτι Ἡρώδου τοῦδε, τοῦ πρώτου ἐξ ἀλλοφύλων παρὰ τοὺς νόμους βασιλεύσαντος Ἰουδαίων, τούτου πατὴρ ἦν Ἰδουμαῖος γένος ἐξ Ἀσκάλωνος [514 H.] πόλεως, παῖς Ἀντίπα, Ἀντίπας καὶ αὐτὸς ἐπικαλούμενος πρότερον, Ἀντίπατρος δ' ἔπειτα. Οὗτος πολλῶν μὲν χρημάτων εὐπορῶν, δραστήριως δὲ τὴν φύσιν καὶ στασιαστὴς τυγχάνων [77], Ὑρκανῷ τῷ Ἰουδαίων ἀρχιερεῖ δι' εὐνοίας ἐτύγχανεν [78], Ἀριστοβούλῳ δὲ τἀδελφῷ [79] Ὑρκανοῦ διάφορος· διὸ πείθει Ὑρκανὸν, πολλάκις ἐνοχλήσας, τὴν βασιλείαν πάλιν ἀναζητεῖν ἅπασι τρόποις, ἣν ἐκείνου συγχωρήσαντος ἀφελόμενος Ἀριστόβουλος εἶχεν ὁ ἀδελφός. D Αὕτη τῶν ἀδελφῶν ἡ στάσις μεγάλων [80] κακῶν αἰτία αὐτοῖς τε καὶ γένει καὶ τῷ Ἰουδαίων ἔθνει κατέστη, καὶ τῆς εἰς ἀλλοφύλους τῆς βασιλείας μεταπτώσεως. Ἐν τῇ στάσει ταύτῃ πολλὰ φαίνεται Ἀντίπατρος ὑπὲρ Ὑρκανοῦ κατ' Ἀριστοβούλου πρά-

Herodis hujus, qui primus externorum Judæis imperavit, pater fuit Idumæus natione ex Ascalone, filius Antipæ, etiam Antipas prius vocatus, deinde Antipater. Hic multis pecuniis abundans, factiosus ingenio et seditiosus, cum Hyrcano Judæorum pontifice, eo quod faveret Aristobulo fratri Hyrcani, inimicitias gessit. Quare cum multas sæpe conciret turbas, eo permovet Hyrcanum ut regnum iterum requirat omnibus modis, quod illo donante habuerat Aristobulus frater interfectus. Hæc fratrum discordia magna malorum causa ipsis, et cognationi, gentique Judæorum fuit, et cur regnum ad externos delaberetur. In hac discordia multa Antipater pro Hyrcano contra Aristobulum visus est fecisse. Tandem Aristobulus una cum liberis captivus ducitur. Inde fuga ereptus, ad rem Judæorum iterum se convertit, iterumque obsessus a Romanis cum

VARIÆ LECTIONES.

[68] τοσούτους A, τοσούτων ς. [69] Ἡρώδου ς. [70] μαριάμης A. [71] λιποῦσα B, λειποῦσα A, λείπουσα ς. [72] συμπάντων] οὖν πάντων B et corr. A, οὖν συμπάντων ς. [73] μετὰ A, κατὰ ς. [74] δ' om. B. [75] ο' mg.: libri enim om. [76] καὶ ante αὐτοῦ add. A. [77] καὶ στασ. τυγχάνων B, ὢν καὶ στασ. Josephus Antiq. XIV, 1, 3: om. participium ς. [78] ἐτύγχανεν add. B. [79] δὲ τἀδελφῷ AB, τῷ ἀδελφῷ ς. [80] μεγάλων] libri μεγάλη.

Digitized by Google

filio Antigono (hic enim cum patre una captivus fuit) capitur, Romamque mittitur, et ligatus comprehensus est, cum regalem et pontificalem dignitatem annos tres et sex menses gessisset, illustris et magnanimus in regno factus. Hyrcano quidem pontificatus tributus est, nondum vero regnum : sed populus propriis legibus vivebat, populi præfectus pro rege data sibi potestate dictus est. Antipater autem, pontificatum gerente Hyrcano, ad magnam potentiam pervenerat. Nam cum Romanis ducibus contra rebellantes auxiliando pugnabat, regnumque Judæorum propter robur injuste, et concedente Hyrcano adeptus est. Julius vero Cæsar Aristobulum carcere solvens in Syriam contra Pompeianos mittere decrevit. Sed illum prævenientes Pompeiani veneno corrumpunt. Et Scipio, mittente Pompeio illo Aristobuli puerum **315** *a* Alexandrum accusante, quæ prius in Romanos peccaverat, securi percussit.

ξας. Τέλος δ' [81] Ἀριστόβουλος μὲν εἰς Ῥώμην ἅμα παισὶν αἰχμάλωτος ἄγεται, ἐκεῖθεν δὲ φυγὼν πάλιν εἰς τὰ περὶ τὴν Ἰουδαίαν παραγίνεται, πάλιν τε πολιορκηθεὶς ὑπὸ Ῥωμαίων ἅμα τῷ παιδὶ Ἀντιγόνῳ (οὗτος γὰρ ἔτυχεν ἐκ Ῥώμης τῷ πατρὶ συμφυγὼν) ἁλίσκεται, καὶ εἰς Ῥώμην ἀναπέμπεται, καὶ δεθεὶς κατείχετο, βασιλεύσας μὲν καὶ ἀρχιερατεύσας ἔτη γ' μῆνας ς', λαμπρὸς δὲ καὶ μεγαλόψυχος ἐν τῇ ἀρχῇ γεγονώς. Ὑρκανῷ δ' ἡ μὲν ἀρχιερωσύνη δίδοται, οὐκέτι δ' ἡ βασιλεία· ἀλλ' ἦν τὸ ἔθνος αὐτονομούμενον, ἐθνάρχης δ' ὅμως [82] ἀντὶ βασιλέως τῆς δεδομένης αὐτῷ ἐξουσίας εἶχεν ὄνομα. Ἀντιπάτρῳ δ' Ὑρκανοῦ ἀρχιερατεύοντος ἐπὶ πλεῖστον τὰ τῆς δυναστείας ηὔξετο· Ῥωμαίων τε γὰρ τοῖς στρατηγοῖς κατὰ τῶν ἀνθισταμένων συνεμάχει, καὶ τὰ Ἰουδαίων διὰ χειρὸς, τῇ ἀπραγμοσύνῃ καὶ τῷ συγκεχωρηκότι Ὑρκανοῦ, αὐτὸς εἶχε πράγματα. Ἀριστόβουλον δὲ Ἰούλιος ὁ Καῖσαρ, λύσας τῶν δεσμῶν, εἰς Συρίαν κατὰ τῶν Πομπηΐου πέμπειν ἐγνώκει. Ἀλλ' αὐτὸν φθάσαντες οἱ τὰ Πομπηΐου φρονοῦντες φαρμάκῳ φθείρουσι. Καὶ Σκιπίων δ' ἐπιστείλαντος αὐτῷ Πομπηΐου τὸν Ἀριστοβούλου παῖδα Ἀλέξανδρον, ἐπικαλοῦντος ἃ πρότερον εἰς Ῥωμαίους ἁμάρτοι, πελέκει διεχρήσατο.

Declaratur vero a Julio Cæsare Antipater post victoriam contra Pompeium præfectus Judææ : qui in Judæam veniens Phasaelo filio Hierosolymorum vicinorumque imperium dedit. Post se vero Herodem admodum juvenem, decimo quinto ætatis anno Galilææ principem declarat, nihil a juventute prohibitu n magnum quid et virile præstare. Hæcque faciens Antipater, et nihilominus a populo cultus, quam si rex esset. Nihil tamen prorsus a fide et benevolentia erga Hyrcanum pontificem maximum alienatus est. Finit Antipater splendidam et claram omnino vitam, occulte veneno, Malcho pincernam pecunia corrumpente, ut veneno potum inficeret. Malchus hic quidam Judæus erat, nectendorum dolorum peritus, et data suspicione, juramento suspicionem lenit, et fictione amicitiæ. Sed nihil minus, ut videbatur, in Herodem hoc ingenio machinantem facere, aut etiam vehementiorem incidens, pœnam postulantem paternæ cædis, pugionibus confossus interficitur.

Ἀποδείκνυται δὲ ὑπὸ Ἰουλίου Καίσαρος Ἀντίπατρος μετὰ τὴν κατὰ Πομπηΐου νίκην καὶ ἐπίτροπος Ἰουδαίας. Ὃς ἐπὶ ταύτην [83] παραγεγονὼς Φασαήλῳ μὲν τῷ παιδὶ Ἱεροσολυμιτῶν καὶ τῶν περὶ τὴν στρατηγίδα ἀρχὴν [84] δίδωσι, τὸν δὲ μετ' αὐτὸν Ἡρώδην νέον ὄντα κομιδῇ (πεντεκαίδεκα γὰρ αὐτῷ ἀπὸ γενέσεως ἔτη ἦν) τῆς Γαλιλαίας ἀποφαίνει ἐπίτροπον, οὐδὲν ὑπὸ τῆς νεότητος τοῦ μὴ οὐχὶ τὸ δεινὸν αὐτῷ καὶ γενναῖον ἐκφῆναι κωλυόμενον. Καὶ ταῦτα πράττων Ἀντίπατρος, καὶ θαμαζόμενος οὐδὲν ἧττον ὑπὸ τοῦ ἔθνους ἢ κατὰ βασιλέα [85], ὅμως τῆς πρὸς Ὑρκανὸν τὸν ἀρχιερέα εὐνοίας καὶ πίστεως οὐδὲν ὅλως ἠλλοίωσεν. Ἀναιρεῖται δὲ Ἀντίπατρος, εὕρουν καὶ λαμπρὸν διὰ παντὸς ἀναφαίνων [86] βίον, ἐξ ἐπιβουλῆς φαρμάκῳ, [515 H.] Μαλίχου τὸν οἰνοχόον χρήμασι πείσαντος στάξαι τῷ πόματι τοῦ φαρμάκου. Μαλίχος δ' οὗτος Ἰουδαῖος μὲν ἦν, δεινὸς δὲ δόλον ῥάψαι καὶ δοθείσης ὑπονοίας ὅρκοις τὴν ὑπόνοιαν θεραπεῦσαι καὶ ὑποκρίσει φιλίας. Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον, ὡς ἔοικεν, Ἡρώδῃ τοιαῦτα μηχανᾶσθαι φύσιν λαχόντι ἢ καὶ δεινοτέρῳ περιτυχὼν, [972 R.] δίκην εἰσπραττομένῳ τοῦ πατρῴου φόνου, ξιφιδίοις κατακεντούμενος κτίννυται [87].

Antigonus vero filius Aristobuli, Fabio pecuniis corrupto, et Ptolomæo Hymenæi filio, propter matrimonium (soror enim ejus nupserat illi) et aliis nonnullis, aggressus est descendere in Judæam. Sed Herodes pugna congressus vicit, et e Judæa expellit, et ab Hierosolymis, et ipso Hyrcano honorifice parta victoria, susceptus est. Antonius vero dux Romanorum, pecuniis excæcatus, Herodi et fratri Phaeselo Judæorum tetrarchias dedit, Hyrcano contra hæc non indignante, populum vero accusantibus Herodianis, nihil amplius erat quam ut supplicium

Ἀντίγονος δ' ὁ Ἀριστοβούλου παῖς, Φαβίου χρήμασι θεραπευθέντος, καὶ Πτολεμαίου τοῦ Μεναίου [88] διὰ τὸ κήδευμα (ἀδελφὴ γὰρ αὐτοῦ ἐγεγάμητο) συλλαμβανομένου καὶ ἑτέρων τινῶν, ἐπεχείρησε κατάγεσθαι ἐπὶ Ἰουδαίαν. Ἀλλ' Ἡρώδης μάχῃ συμπλεκεὶς νικᾷ καὶ τῆς Ἰουδαίων γῆς ἀπελαύνει, καὶ ὑπὸ Ἱεροσολύμων [89] καὶ αὐτοῦ Ὑρκανοῦ λαμπρῶς ἐπὶ τῇ νίκῃ ἐδέχθη παραγεγονώς. Καὶ Ἀντώνιος χρήμασιν, ὁ Ῥωμαίων στρατηγός, Ἡρώδῃ καὶ τῷ ἀδελφῷ Φασαήλῳ τὰς τῶν Ἰουδαίων τετραρχίας δίδωσιν, οὐδὲν πρὸς ταῦτα δυσχεραίνοντος Ὑρκανοῦ. Τοῦ δὲ

VARIÆ LECTIONES.

[81] δ' add. A. [82] δ' ὅμως] ὅμως δ' A. [83] ἐπ' αὐτὴν ς. [84] ἄρχειν ς. [85] κατὰ βασιλέα A, καὶ βασιλέως ς. [86] ἀναβαίνων A. [87] κτείννυται A. [88] μεναίου A, Ὑμεναίου ς. Apud Josephum est Μενναίου. [89] Ἱεροσολυμιτῶν Scaliger.

Digitized by Google

πλήθους τῶν περὶ Ἡρώδην κατηγορούντων οὐδὲν πλέον πλὴν τοῦ τιμωρίαν ὑπέχειν ἀντὶ τοῦ λαβεῖν ὧν ἐπεκάλουν ἐγίνετο διὰ τὸ χρήμασιν Ἀντώνιον διεφθάρθαι καὶ Ὑρκανὸν τοῖς περὶ Ἡρώδην τίθεσθαι· ἤδη γὰρ καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ παῖδα Μαριάμμην Ἡρώδης ἐγγεγύητο.

A subirent, loco pœnæ emendæ ob quæ accusaverant : quia Antonius corruptus fuerat auro, et Hyrcanus cum Herodianis sentiret. Jam enim filiæ filium Mariamnem Herodes desponsam habebat.

Πτολεμαίου δὲ τοῦ Μεναίου τὸν βίον λιπόντος ὁ παῖς λαμβάνει τὴν ἀρχὴν Λυσανίας. Καὶ Πάκορος δὲ ὁ βασιλέως παῖς καὶ Βαζαφαρμάνης σατράπης Πάρθος κατέσχον τὴν Συρίαν. Λυσανίας δὲ τὸν σατράπην ἔχων σὺν αὐτῷ ποιεῖται πρὸς Ἀντίγονον τὸν Ἀριστοβούλου φιλίαν· καὶ Ἀντίγονος ὑπισχνεῖται Πάρθοις χίλια τάλαντα δώσειν καὶ πεντακοσίας γυναῖκας, εἰ τὴν πατρῴαν ἀρχὴν ἀποδώσουσιν [80] Ὑρκανὸν ἀφελόμενοι καὶ τοὺς περὶ Ἡρώδην ἀνέλοιεν. Διὸ Πάκορος καὶ Βαζαφαρμάνης κατάγουσιν Ἀντίγονον, καὶ πολέμου αὐτοῖς ὑπὸ τῶν περὶ Ἡρώδην συστάντος πολλοὶ ἀφ' ἑκατέρων κτείνονται, εὐδοκιμοῦντος μάλιστα τοῖς πόνοις Ἡρώδου. Τέλος Ὑρκανὸς καὶ Φασάηλος δόλῳ συλλαμβάνεται ὑπὸ Πάρθων· καὶ ὁ μὲν Φασάηλος τῶν ἐχθρῶν προφθάσας τὴν σφαγὴν, πέτρᾳ τὴν κεφαλὴν προσαράξας ἔξεισι τοῦ βίου, Ὑρκανὸς δὲ δέσμιος εἶχετο. Καὶ οἱ Πάρθοι λοιπὸν τὰ Ἱεροσόλυμα λαβόντες, μόλις αὐτοὺς Ἡρώδου δεινότητι γνώμης καὶ τάχει τοῦ προμηθοῦς καὶ χειρῶν ἀρετῇ σὺν τῇ γενεᾷ διαφυγόντος, τὰ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν διήρπαζον χρήματα πλὴν τῶν Ὑρκανοῦ (π' δ' ἦν τάλαντα) [81], καὶ οὕτως εἰς τὴν πατρῴαν ἀρχὴν Ἀντίγονον ἐγκαθιστῶσιν. Ἀντίγονος δ' Ὑρκανοῦ τοῦ θείου ὑπὲρ τοῦ μὴ πάλιν ἀναλαβεῖν τὴν ἱερωσύνην (τὸ γὰρ σεσινωμένον κατά τι τοῦ σώματος ὦτα, καὶ Πάρθοις ἄγειν σὺν αὐτοῖς δίδωσιν.

Ptolomæo vero Hymenæo vita defuncto Lysanias filius accepit imperium, et Pacorus **315***b* regis filius et Bazapharmanes satrapa Parthus, occuparunt Syriam. Lysanias vero habens secum satrapam, init amicitiam cum Antigono Aristobuli filio et Antigonus promittit Parthis mille talenta se daturum, et quingentas mulieres, si paternum imperium darent, interfecto Hyrcano et Herodianis. Propterea Pacorus et Bazapharmanes adducunt B Antigonum et illato ab Herodianis bello, multi utrinque cæduntur, multum Herode laboribus celebrato. Tandem Herodes et Phasaelus dolo capiuntur a Parthis, et Phasaelus cædem hostium prævertens, illiso ad petram capite finivit vitam : captivus vero tenebatur Hyrcanus. Et denique Parthi Hierosolyma occupantes, vix illos Herode, animi præstantia et celeritate consilii, manuumque robore cum familia fugiente, pecunias Hierosolymitanorum rapuerunt, præter eas quæ erant Hyrcani ; octoginta vero erant talenta, et sic in patrium regnum Antigonum constituerunt. Antigonus vero Hyrcano ; ne amplius sacerdotium gereret (nam qui aliqua parte corporis mutili sunt, non sunt apti ad sacerdotia apud Judæos), aures incidit, et Parthis secum ut ducant committit. μέρος ἀπείρηται Ἰουδαίοις ἱεράσθαι) περιτέμνει τὰ

Ἡρώδης δ' οὐδαμῶς ἠρέμει, ἀλλὰ πρῶτον μὲν εἰς Μάλιχον τὸν Ἀράβων ἀπῄει βασιλέα, ἐπικουρίαν κατὰ πατρῴαν φιλίαν ἐλπίδας ἔχων εὑρεῖν· ἀποτυχὼν [516 H.] δὲ ἐπὶ Βρεντήσιον πρὸς Ἀντώνιον τὸν [82] Ῥωμαίων στρατηγὸν, κἀκεῖθεν εἰς Ῥώμην σὺν αὐτῷ ἀνάγεται, ἀπολοφυράμενος τὰ συνενεχθέντα καὶ τὸν τἀδελφοῦ θάνατον. Ἐποιεῖτο δὲ γνώμην τῷ τῆς γαμετῆς ἀδελφῷ, Ὑρκανοῦ δὲ θυγατρὸς παιδί, εἴ πως δύναιτο, τὴν βασιλείαν καταπράξασθαι· αὐτῷ γὰρ ἀνέλπιστον ἦν παντάπασι ταύτην περιελθεῖν ἀλλοφύλῳ ὄντι. Ἀλλ' Ἀντώνιος καὶ Αὔγουστος, σύμψηφον λαβόντες τὴν βουλὴν, καὶ βασιλέα Ἰουδαίων ἀποφαίνουσι, καὶ κατὰ Ἀντιγόνου πολλάκις αὐτῷ συμμαχήσαντες μετὰ πολλὰς σφαγὰς καὶ πολέμους Ἀντίγονον μὲν αἰχμάλωτον ἄγουσι, Σοσσίου στρατηγοῦ Ῥωμαίων τέλος τοῦτο τοῖς πολέμοις ἐπιθεμένου, αὐτῷ δὲ τὰ τῆς ἀρχῆς ἐπὶ μᾶλλον κρατύνουσιν. Ἀντώνιος δὲ ὁ στρατηγὸς λαβὼν αἰχμάλωτον τὸν Ἀντίγονον [973 R.] δέσμιον ἔγνω μέχρι τοῦ θριάμβου φυλάττειν· μαθὼν δὲ νεωτερίζειν τὸ Ἰουδαίων ἔθνος ἐκ τοῦ πρὸς Ἡρώδην μίσους, τοῦτον ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπελέκισεν. Ὑρκανὸς δ' ἐπεὶ Ἡρώδην βασιλεύειν ἤκουσεν, ἐδεήθη Φραάτου βασιλέως, καὶ συνδεηθέντος Ἡρώδου ἀφίεται εἰς τὴν πατρίδα, πολλῶν ἐλπίσας παρ' Ἡρώδῃ τυχεῖν. Ἡρώδης δὲ σχήματα

Herodes nequaquam quiescebat ; sed primum quidem ad Malichum Arabum regem vadit, auxilium juxta paternam amicitiam inventurum se sperans : frustratus vero Brundisium ad Antonium ducem Romanum, inde cum illo Romam contendit, deplorans ea quæ accidissent, fratrisque mortem. Cogitaverat vero fratri uxoris, filio filiæ Hyrcani, si quo modo posset, regnum tradere ; diffidebat enim omnibus modis sibi externo id posse contingere. Sed Augustus et Antonius eodem usi consilio regem Judæorum creant, et contra Antigonum sæpe cum illo pugnantes post multas clades et bella, Antigonum captivum ducunt, Sosio, Romano duce, finem huic bello imponente. Illum vero magis in imperio confirmant. Antonius dux accipiens captivum Anti- D genum, vinctum triumpho servare decrevit. **316***a* Cognito autem Judæorum populum odio in Herodem nova moliri, Antigonum Antiochiæ securi percussit. Hyrcanus autem, cum Herodem regnare intellexit, imploravit Phraatem regem : et simul postulante Herode in patriam mittitur, multa se sperans ab Herode consecuturum. Herodes vero speciem benevolentiæ et primi honoris in eum magnam ostendit : deinde vero ei corruptionem largitionum objiciens, et proditionem apud Arabes, hominem interfecit

VARIÆ LECTIONES.

[80] ἀποδώσουσιν] αὐτῷ δώσουσιν A. [81] πλὴν — τάλαντα om. A. [82] τὸν] τῶν A.

Digitized by Google

annum octogesimum primum agentem, cum magna et ineffabili clementia et incuriositate [k]. Quin et Aristobulum Hyrcani filium, Mariamnæ uxoris fratrem, adnitente Alexandra puerorum matre, et Mariamna, summum pontificem decimo septimo ætatis anno creat. Et deinde in Jericho in piscina illic suffocari jussit. Sed Herodes quidem talis, qualis esse jam dictum est.

A μὲν εὐνοίας καὶ τιμῆς τῆς πρωτευούσης πολλὰ εἰς αὐτὸν ἐδείκνυ, ἐν ὑστέρῳ δὲ διαβολὰς ἐπενεγκὼν δωροδοκίας καὶ τῆς πρὸς Ἄραβας προδοσίας ἀνεῖλεν ἄνδρα ὑπὲρ τὰ π' ἔτη ἐνιαυτῷ ἐνὶ μετὰ πολλῆς καὶ ἀφάτου τῆς ἐπιεικείας καὶ ἀπραγμοσύνης βεβιωκότα. Καὶ Ἀριστόβουλον δὲ τὸν υἱωνὸν [93] μὲν [94] Ὑρκανοῦ Μαριάμμης [95] δὲ τῆς γαμετῆς ἀδελφὸν, ἐνοχλησάσης Ἀλεξάνδρας τῆς τῶν παίδων μητρὸς καὶ αὐτῆς Μαριάμμης, ἀρχιερέα μὲν καθίστησιν ιζ' ἔτος ἄγοντα, καὶ μετ' ὀλίγον ἐν Ἰεριχοῦντι [96] ταῖς ἐκεῖσε κολυμβήθραις ἐναποπνιγῆναι κατεπράξατο. Ἀλλ' Ἡρῴδης μὲν τοιοῦτος, καὶ οἷος εἶναι προείρηται.

Moriens Herodes Archelaum filium Cæsare permittente successorem regni constituit. Cæsar vero Augustus dimidiæ regni partis Archelaum creans dominum, et regis titulo ornaturum se dixit, si clementer et juste regnum administratum cognovisset. Alteram vero partem dividens, Philippum et Antipatrum tetrarchas, Herodis et ipsos filios constituit. Sed Archelaus cum violenter more paterno Judæos regeret, Cæsari supplicante populo, tyrannide oppresso, decimo anno regno excidit, et condemnatur ut habitaret Viennam Galliæ urbem, et inde recidit Judæa e regno in præfecturam [1].

Herodes tetrarcha Galilææ et Perææ, filius magni Herodis, amavit, ut scribit Josephus, fratris sui Herodis uxorem Herodiadem, quæ et ipsa magno Herode oriunda, nata e filio Aristobulo, quem ipse interfecit. Erat huic frater Agrippa : hanc Herodes a viro disjungens, uxorem duxit [m]. Hic est qui magnum Joannem Præcursorem interfecit, ut ait Josephus, ne populum ad seditionem concitaret. Omnes enim ob excellentiam virtutis, Joannis vocem sequebantur. Sub illo Salvator est passus.

Agrippa primi Herodis nepos, Aristobuli ejus, qui interemptus est filius, frater **316** *b* Herodiadis, sexcentis casibus et mutationibus obnoxius, tamen e custodia et vinculis, quibus illum comprehensum Tiberius moriens reliquerat, C. Cæsaris providentia, rex tetrarchiæ Philippi renuntiatur. Hic erat prioris Herodis frater : adeptus est et Lysaniæ tetrarchiam, et in Judæam navigat, omnibus obstupescentibus, et tam subitam mutationem admirantibus. Cum quibus et Herodias perculsa lethale vulnus accipit invidia : nec desiit virum turbare, donec Romam ire coegit, et in regnum sibi adjungere studere. Sed ille eam comitatus est, secutusque Agrippa et assecutus est jam solventes. Accusans Herodem apud C. Cæsarem, quod Romanis semper infestus fuerit. Tiberio enim adhuc superstite, cum Sejano adversario Romanorum amicitiam iniisse, et nunc apud Artabanem regem Parthorum eadem contra Romanos moliri : obtinet ut loco regni, quod

B

C

D

Ὅτι τελευτῶν Ἡρῴδης Ἀρχέλαον τὸν υἱὸν διατίθεται, Καίσαρος διδοῦντος [97] τῆς βασιλείας γενέσθαι διάδοχον. Καῖσαρ δὲ (ὁ Αὔγουστος δ' ἦν) τῆς ἡμισείας Ἀρχέλαον ἀποφήνας κύριον, καὶ βασιλείᾳ τιμήσειν εἶπεν, εἰ ἐπιεικῶς καὶ δικαίως τὴν ἀρχὴν μάθοι χειρίζοντα· τὴν δ' ἄλλην μοῖραν διελὼν τετράρχας Φίλιππον καὶ Ἀντίπατρον, καὶ αὐτοὺς Ἡρῴδου παῖδας ὄντας, καθίστησιν. Ἀλλ' Ἀρχέλαος ἐπεὶ ὠμῶς καὶ κατὰ τὸν πατέρα Ἰουδαίων ἦρχε, Καίσαρος δεηθέντων τῶν τυραννουμένων δεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας ἐκπέπτωκε, καὶ Βίενναν [98] οἰκεῖν τῆς Γαλλίας [98*] καταδικάζεται, καὶ μεταπίπτει ἐντεῦθεν ἡ Ἰουδαία ἐκ βασιλείας εἰς ἐπαρχίαν.

Ὅτι Ἡρῴδης ὁ τετράρχης Γαλιλαίας καὶ Περαίας, παῖς Ἡρῴδου τοῦ μεγάλου, ἠράσθη, ὡς Ἰώσηπός φησιν, ἀδελφοῦ Ἡρῴδου γυναῖκα ὄνομα Ἡρωδιάδα· ἀπόγονος δ' ἦν αὐτη τοῦ μεγάλου Ἡρῴδου, Ἀριστοβούλῳ τῷ παιδὶ, ὃν ἐκεῖνος ἀνεῖλε [99], γεγενημένη· ἦν δ' αὐτῇ καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἀγρίππας. [517 H.] Ταύτην Ἡρῴδης τάνδρὸς διαστήσας ἠγάγετο γυναῖκα. Οὗτός ἐστιν ὁ τὸν μέγαν ἀνελὼν Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον, δεδιὼς (Ἰώσηπός φησι [1]) μὴ τὸ ἔθνος αὐτοῦ διαστήσει· πάντες γὰρ δι' ὑπερβολὴν ἀρετῆς τοῖς [2] Ἰωάννου λόγοις εἵποντο. Κατὰ τοῦτον καὶ τὸ σωτήριον ἐγεγόνει πάθος.

Ὅτι Ἀγρίππας ὁ Ἡρῴδου μὲν ἀπόγονος τοῦ πρώτου, Ἀριστοβούλου δὲ τοῦ ἀνῃρημένου παῖς, ἀδελφὸς δ' Ἡρωδιάδος, μυρίαις τύχαις καὶ μεταβολαῖς περιπεσὼν ὅμως ἐκ φυλακῆς καὶ δεσμῶν, οἷς αὐτὸν κατεχόμενον Τιβέριος Καῖσαρ τελευτῶν ἀπολελοίπει, ἐκ τούτων ἀπαλλαγεὶς Γαΐου Καίσαρος προνοίᾳ καὶ βασιλεὺς χειροτονεῖται τετραρχίας Φιλίππου (Ἡρῴδου δ' ἦν οὗτος ἀδελφὸς τοῦ πρώτου), προσλαμβάνει δὲ καὶ τὴν Λυσανίου τετραρχίαν, καὶ ἀποκλεῖ πρὸς τὴν Ἰουδαίαν, πάντων ἐκπλήξει καὶ θαύματι τὸ τῆς μεταβολῆς ἀθρόον ποιουμένων. Μεθ' ὧν καὶ Ἡρωδιὰς ἐκπεπληγμένη καιρίαν δέχεται πληγὴν ἐκ φθόνου, καὶ οὐκ ἀνίει διενοχλοῦσα τὸν ἄνδρα, ἕως κατειργάσατο ἀνελθεῖν εἰς Ῥώμην καὶ βασιλείαν ἑαυτῷ σπουδὴν ποιεῖσθαι καταπράξασθαι. Ἀλλ' ὁ μὲν ἀνῄει σὺν αὐτῇ εἵπετο δ' Ἀγρίππας, καὶ καταλαμβάνει ἄρτι κατάραντας. Κατηγορήσας δ' Ἡρῴδην παρὰ Γαΐῳ Καίσαρι ὡς δύσνους εἴη Ῥωμαίοις [3] ἀεὶ ([976 R.] Τιβερίου μὲν γὰρ ἔτι περι-

[k] *Archæol.* lib. xv, cap. 9. [1] Lib. xvii, cap. 1. [m] Lib. xviii, 7.

VARIÆ LECTIONES.

[93] υἱωνὸν A : υἱὸν ς. [94] μὲν om. A. [95] Μαριάμμης om. A. [96] ἱεροῦντι A. [97] διδόντος ς. [98] βίεναν A : βίαιννα ς. [98*] Γαλιλαίας ς. [99] ἀνεῖλε — p. 518 b 20, ἐπιστεύοντο om. A. [1] φησι om. C. [2] τοῖς add. C. [3] Ῥωμαίοις C : εἰς ῥωμαίους ς.

Digitized by Google

ὄντος πρὸς Ἰανὸν [a] ἐχθρὸν ὄντα Ῥωμαίων θέσθαι φιλίαν, καὶ νῦν δὲ πρὸς Ἀρτάβανον τὸν Πάρθων βασιλέα τὰ αὐτὰ φρονεῖν κατὰ Ῥωμαίων) παρασκευάζει ἀντὶ τῆς ὀνειροποληθείσης βασιλείας τῆς τε οἰκείας ἐκπεσεῖν τετραρχίας καὶ εἰς Λουγδούνων ἀῖδίᾳ φυγῇ ζημιωθέντα ἐλαθῆναι. Καὶ Ἡρωδιὰς δ' ἑκοῦσα τῷ ἀνδρὶ συμφυγαδεύεται· τὴν δὲ τετραρχίαν αὐτοῦ Γάϊος Ἀγρίππᾳ προστίθησι. Τοῦτον τὸν Ἀγρίππαν πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ υἱοῦ καὶ μέγαν Ἀγρίππαν καλοῦσι, καὶ εἰς τὸ μάλιστα κεχαρισμένον Ἰώσηπός φησιν Ἰουδαίων ἄρξαι. Οὗτος ἐκείνοις, ὡς ἔοικε, χαριζόμενος καὶ Ἰάκωβον [b] τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου μαχαίρᾳ ἀνεῖλε, καὶ τὸν κορυφαῖον τῶν μαθητῶν Πέτρον ἐπεχείρησεν, εἰ καὶ διήμαρτεν, ἀνελεῖν. Οὗτος ἐσθῆτα ἀργύρου πεποιημένην περιθέμενος καὶ τῷ πλήθει δημηγορήσας, ἐπεὶ φωνὰς παρ' αὐτῶν μετὰ τὸ ὑπερβολὴν κολακείας ἔχειν καὶ ἀσεβείας εἰς ἔσχατον ἧκειν [c] ἀκούων οὐκ ἐπετίμησε, παραυτίκα δίκην δίδωσιν· ἀλγήματος γὰρ αὐτῷ κατὰ γαστέρα σφοδροῦ γεγονότος δι' ἡμερῶν ε' τὸν βίον κατέστρεψεν, ἄγων ἀπὸ γενέσεως ἔτος δ' καὶ ν', τῆς δὲ βασιλείας ζ', ὧν δ' Γαΐου βασιλεύοντος ἦρξε, τὰ μὲν γ' τὴν Φιλίππου ἔχων τετραρχίαν, τῷ δ' δὲ προσλαβὼν καὶ τὴν Ἡρῴδου, τὰ δὲ λοιπὰ γ' ἐπὶ Κλαυδίου, ἐν οἷς Ἰουδαίαν τε καὶ Σαμάρειαν καὶ Καισάρειαν Καίσαρος δόντος προσεκτήσατο. Οὕτως Ἀγρίππας τελευτᾷ, τοῦ βουβῶνος (τοῦ πτηνοῦ δὲ γένους [d] παρὰ Ῥωμαίοις ἐστὶν οὕτω καλούμενον ζῷον) πρὸ πέντε τῆς τελευτῆς [518 H.] ἡμερῶν ὑπὲρ κεφαλῆς φανέντος, ᾧ καὶ τὴν βασιλείαν προαγγεῖλαι [e] νομίζει Ἰώσηπος. Τελευτᾷ δ' οὖν παῖδας λιπὼν δ', ἄῤῥενα μὲν Ἀγρίππαν, ιζ' ἔτος ἄγοντα, θηλείας δὲ γ' Βερενίκην Μαριάμμην καὶ Δρουσίλαν. Ὧν ἡ μὲν ἔτος ἄγουσα ις' Ἡρώδῃ πατρὸς ἀδελφῷ ἐγεγάμητο, Μαριάμμῃ δ' ἠνύετο δέκατον καὶ Δρουσίλᾳ ἕκτον· ἃς οἱ Σεβαστηνοὶ κατ' οὐδεμίαν ἄλλην πρόφασιν πλὴν τοῦ μανῆναι ἁρπάσαντες ἀθρόον καὶ πορνείοις ἐγκαταστήσαντες, πᾶσαν αὐταῖς ὕβριν ῥητὴν καὶ ἄῤῥητον ἐπεδείξαντο. Οἷς χαλεπήνας Κλαύδιος ὅμως οὐδὲν ἄξιον τῆς παρανομίας εἰσεπράξατο.

Ὅτι Ἀγρίππας ὁ τοῦ Ἀγρίππου παῖς τελευτήσαντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς εἰς Ῥώμην ἀπαίρει. Κλαύδιος δ' αὐτῷ τὴν πατρῴαν ἀρχὴν ἐγνώκει χειρίζειν [f], ἀνακοπεὶς δ' ἐνίων βουλαῖς τὸ νέον τῆς ἡλικίας Ἀγρίππα αἰτιασαμένων, Φάδον μὲν ἐπίτροπον ἐκπέμπει τῆς Ἰουδαίας, Ἀγρίππαν δὲ Χαλκίδος, Ἡρώδου τελευτήσαντος τοῦ ταύτης ἔχοντος τὴν βασιλείαν, εἰς βασιλέα καθίστησι. Μετὰ δὲ τέταρτον ἔτος δωρεῖται αὐτὸν τῇ τε Φιλίππου τετραρχίᾳ καὶ Βαταναίᾳ, προσθεὶς αὐτῷ καὶ τὴν Τραχωνῖτιν· Λυσανίου δ' αὕτη τετραρχία ἐγεγόνει. Καὶ ταῦτα δοὺς ἀφαιρεῖται τὴν Χαλκίδα. Ἀγρίππας δὲ Δρουσίλαν τὴν ἀδελφὴν Ἀζιζῷ τῷ Ἐμέσων βασιλεῖ περιτμηθέντι δίδωσι γυναῖκα· Ἐπιφανὴς γὰρ Ἀντιόχου, καίτοι ὑποσχόμενος, οὐκ ἐδέχετο τὴν περιτομήν, ἐξ

somniaverat, propria tetrarchia excidat, et Lugdunum turpi exsilio mulctatus abeat [a]. Herodias vero libens cum marito in exsilium vadit. Tetrarchiam ipsius Caius Agrippæ tradit. Hunc Agrippam ad discrimen filii, etiam magnum Agrippam vocant, et gratiosum hunc Josephus ait Judæis imperasse. Hic Judæis, ut videbatur, gratum faciens, Jacobum Joannis fratrem gladio percussit, et apostolorum caput Petrum voluit, licet aberraverit, occidere [b]. Hic ex argento contextam vestem indutus, et plebem allocutus, cum voces (89) ejus [c] (postquam assentationis modum excessisset, et ad summam impietatem pervenisset) audiens, non increpans statim pœnas dedit, Ingenti enim circa ventrem dolore nato, post quinque dies absumptus est : ætatis annum agens quinquagesimum quartum, regni septimum. Quorum quatuor Caio Romæ imperante, regnavit; tribus cæteris Philippi tenuit tetrarchiam, quarto anno accipiens Herodis tetrarchiam. Reliquos tres sub Claudio, quibus Judæam, Samariam, Cæsaream, permittente Cæsare, possedit. Sic obiit Agrippa, bubone (avis genus sic apud Romanos **317** *a* vocatum est) quinque ante mortem diebus super capite apparente, qui et regnum prænuntiasse putat Josephus. Moritur quatuor relictis liberis, filio Agrippa decimum septimum ætatis annum agente; tribus vero filiabus Berenice, Mariamne, et Drusilla : quarum illa sexto decimo ætatis anno Herodi patris fratri nupsit. Mariamne decimum, Drusilla septimum annum absolverat. Quas Sebasteni nulla de causa nisi ob suam dementiam violenter rapientes, et in Lupanaribus collocantes, omnem in illas injuriam fandam atque infandam ostenderunt. Quibus infensus Claudius, nihil tamen dignum hac insolentia effecit.

Agrippa Agrippæ filius, mortuo patre Romam navigat. Claudius vero illi paternum imperium dare statuerat, sed retentus nonnullorum sententiis qui ætatem juvenilem Agrippæ causarentur, Fadum Judææ prætorem mittit, Agrippam vero Chalcidis, cui ante Herodes mortuus præfuerat, regem creat. Quarto post anno donat et illi Philippi tetrarchiam, et Batanæam, adjungens et Trachonitin, quæ antea Lysaniæ fuit, et illa dando ademit illi Chalcidem. Agrippa sororem Drusillam Azizo Emesæ regi circumciso in uxorem dedit. Epiphanes enim Antiochi quanquam pollicitus circumcisionem non accepit. Inde sponsalia soluta sunt. Solvitur et Drusilla ab Azizo, et Felici Judææ præfecto cum multa ob pulchritudinem ejus moliretur, nubit. Mariamnem vero

[a] Lib. XVIII, 9. [b] Matth. XIV, 3; Marc. VI, 17; Luc. III, 19; Act. XII, 1 sqq.

VARIÆ LECTIONES.

[a] Ἰανὸν] Σηϊανὸν Hœschelius. [b] Ἰάκωβον om. C. [c] τὸ — ἧκειν] malim τοῦ — ἠκούσας. [d] γένους C: γένος ς. [e] ᾧ — προσαγγεῖλαι] imo ὃν — προαγγεῖλαι. Cf. Archæolog. XVIII, 6, 7. [f] χαρίζειν pr. C.

NOTÆ.

(89) Sc. plebis dicentis Dei vocem se audire, non hominis.

Digitized by Google

dat Archelao filio Helciæ, cui et vivens pater eam destinaverat, et ex illis nascitur Berenice. Claudio defuncto succedens Nero, donat Agrippæ fato quodam Galilææ Tiberiadem, et Tarichæam, imperans ut ipsi obediret. Addit et Juliadem urbem Perææ, et decem circum oppida. Hic est Agrippa, apud quem divus Paulus, præsidente Festo, peroravit P.

οὗ καὶ ἡ τῆς ἐγγυήσεως διάλυσις ἠκολούθει. Δρουσίλα δὲ καὶ Ἀζιζοῦ διαλύεται, καὶ Φήλικι τῷ τῆς Ἰουδαίας ἐπιτρόπῳ, πολλὰ σπουδάσαντος ἐκείνου διὰ τὸ κάλλος, γαμεῖται. Καὶ Μαριάμμην δὲ δίδωσιν Ἀρχελάῳ παιδὶ τῷ Ἑλκιοῦ, ᾧ καὶ ζῶν ὁ πατὴρ ἡρμόσατο· [977 R.] ἐξ ὧν τίκτεται Βερενίκη [10]. Κλαυδίου δὲ τελευτήσαντος Νέρων καταστὰς διάδοχος δωρεῖται Ἀγρίππαν μοίρᾳ τινὶ τῆς Γαλιλαίας, Τιβεριάδα καὶ Ταριχαίαν κελεύσας αὐτῷ ὑπακούειν, προστίθησι δὲ καὶ Ἰουλιάδα πόλιν τῆς Περαίας, καὶ κώμας τὰς περὶ αὐτὴν δέκα. Οὗτός ἐστιν Ἀγρίππας, ἐφ' οὗ ὁ θεῖος Παῦλος Φήστου συνεδριάζοντος ἐδημηγόρησεν.

Post Fadum, Judææ prætorem, mittitur Cumanus, post quem Romam ob crimina evocatum Felix mittitur; post quem Festus, deinde Albinus, postremo Florus. Cujus secundo anno propter mala quæ ab illo supra modum fiebant, Judaicum bellum contra Romanos duxit initium, duodecimo anno impii Neronis. **317** *b* Ananus Anani filius pontificatum adeptus, quo privatur Josephus, audax fuit, et supra modum temerarius. Erat enim sectæ Sadducæorum, qui crudeles sunt in judiciis, et ad omnem arrogantiam inclinantes. Hic igitur Ananus, Festo in Judæa defuncto, et Albino nondum obtinente officium, auctoritate sua præses fuit, et Jacobum fratrem Domini cum aliis condemnans ut legis violatores lapidibus occidi jussit: unde Judæorum mitissimi indignati, et ipse Agrippa rex, ejiciunt, cum tribus mensibus imperasset, et loco illius Jesum Damneum collocarunt.

Ὅτι μετὰ Φάδον ἐπίτροπον Ἰουδαίας Κουμανὸς πέμπεται· μεθ' ὃν εἰς Ῥώμην ἀναχθέντα ἐπ' αἰτίαις Φῆλιξ πέμπεται· μεθ' ὃν Φῆστος, εἶτα Ἀλβῖνος, λοιπὸς Φλῶρος. Οὗ δευτέρῳ ἔτει διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῶν παρ' αὐτῷ κακῶν ὁ πρὸς Ῥωμαίους Ἰουδαίων πόλεμος ἀρχὴν δέχεται, Νέρωνος ἔτος δωδέκατον ἐν τῇ ἀρχῇ διανύοντος. Ὅτι Ἄνανος ὁ Ἀνάνου παῖς τὴν ἀρχιερωσύνην παραλαβών, ἀφαιρεθέντος αὐτὴν Ἰωσήπου, θρασὺς ἦν καὶ τολμητὴς διαφερόντως· αἵρεσιν γὰρ τὴν Σαδδουκαίων μετῄει· οὗτοι γὰρ ὠμοί τε περὶ τὰς κρίσεις καὶ πρὸς πᾶσαν αὐθάδειαν ἕτοιμοι. Οὗτος οὖν ὁ Ἄνανος Φήστου μὲν ἐν Ἰουδαίᾳ τελευτήσαντος, {519 H.] Ἀλβίνου δὲ οὔπω καταλαβόντος, αὐθεντήσας καθίζει συνέδριον, καὶ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου σὺν ἑτέροις, παρανομίαν αἰτιασάμενος, λίθοις ἀναιρεθῆναι παρασκευάζει. Ἐφ' ᾧ τῶν Ἰουδαίων ὑπεραλγήσαντες οἱ [11] ἐπιεικέστεροι, καὶ αὐτὸς Ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς, ἐκβάλλουσιν ἄρξαντα μηνὶ γ', Ἰησοῦν δ' ἀντ' αὐτοῦ τὸν Δάμνεον ἐγκατέστησαν.

Mortuo Aarone fratre Mosis, filii ejus in sacerdotium succedunt, et deinceps omnes ex ejus stirpe. Invaluerat enim lex patria, ne quis nisi e sanguine Aaron sacerdotium gereret. Fuerunt igitur ab Aarone usque ad Phanasum, qui tempore belli a tumultuantibus pontificatum accepit, anni octoginta tres. Inde a deductione e deserto, ubi et tabernaculum fabricatum est, usque ad templum quod Salomon exstruxit, tredecim pontificatum gesserunt; qui singuli eum per totam vitam obtinuerunt. Fuit illorum dominatio prima aristocratica sive optimatum; deinde ad unum redacta est, ad reges tertio. Igitur ab exitu ex Egypto, usque ad ædificationem templi Hierosolymitani, anni sunt sexcenti et duodecim. Post hos vero tredecim pontifices, et post ædificationem templi octodecim pontificatum gesserunt a Salomone rege, in templo sacrati. Donec Nabuchodonosor Babyloniæ rex templo incenso Judæos captivos in Babyloniam avexit Amæa pontifice. Horum tempus pontificatus sunt anni trecenti sexaginta sex, menses sex, decem dies. Post captivitatem vero septuaginta elapsis annis Cyrus, Persarum rex, captivos in patriam suam abire permisit. Unus igitur e reductis captivis pontificatum accipit, et inde quindecim ejus po-

Ὅτι Ἀαρὼν τελευτήσαντος, Μωϋσέως ἀδελφοῦ, οἱ παῖδες ἐκδέχονται τὴν ἀρχιερωσύνην, εἶτα ἑξῆς οἱ τούτων ἔκγονοι· νόμος γὰρ μηδένα ἢ τὸν [12] ἐξ αἵματος Ἀαρὼν τὴν ἀρχιερωσύνην εἰσδέχεσθαι πάτριος ἐκράτει. Ἐγένοντο οὖν ἀπὸ Ἀαρῶνος μέχρι Φανάσου τοῦ κατὰ τὸν πόλεμον ὑπὸ τῶν στασιαστῶν ἀναδειχθέντος ἀρχιερέως πγ' ἔτη. Ἐκ τούτων ἀπὸ τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ διαγωγῆς, ἐν ᾗ καὶ ἡ σκηνὴ ἐπήγνυτο, μέχρι τοῦ νεὼν ἠγειρεν ὁ βασιλεὺς Σολομών, ἀρχιεράτευσαν δεκατρεῖς, τὴν ἀρχιερωσύνην διὰ βίου κατασχόντες ἕκαστος. Ἐγένετο δὲ αὐτῶν ἀριστοκρατορικὴ μὲν ἡ πρώτη πολιτεία, εἶτα μοναρχία, εἶτα βασιλέων ἡ τρίτη. Ἀπὸ γοῦν τῆς ἀπ' Αἰγύπτου ἐξόδου ἕως τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις νεὼ τῆς οἰκοδομῆς ἔτη γίνεται ιβ' καὶ χ'. Μετὰ δὲ τοὺς ιγ' ἀρχιερεῖς καὶ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ νεὼ ι' καὶ η' τὴν ἀρχιερωσύνην ἔσχον ἀπὸ Σολομῶνος βασιλέως ἐν τῷ ναῷ ἱερούμενοι, ἕως Ναβουχοδονόσορ ὁ Βαβυλωνίων βασιλεὺς τὸν νεὼν ἐμπρήσας αἰχμαλώτους τὸ Ἰουδαίων ἔθνος εἰς Βαβυλῶνα μετήνεγκεν Ἀμαΐε [13] ἐκ τοῦ ἀρχιερέως. Τούτων χρόνος ἐστὶ τῆς ἀρχιερωσύνης [14] τξς', μῆνες ς', ἡμέραι ι'. Μετὰ δὲ τὴν ἀλῶσιν ἐτῶν ο' διελθόντων Κῦρος ὁ Περσῶν βασιλεὺς τοὺς αἰχμαλώτους ἀπέλυσεν εἰς τὴν ἰδίαν ἐλθεῖν πατρίδα. Εἷς οὖν τῶν ἀναχθέντων αἰχμαλώτων λαμβάνει τὴν ἀρχιερωσύνην,

P Act. xxiii, 1 sqq.

VARIÆ LECTIONES.

[10] τίκτ. καὶ Βερ. ς. [11] οἱ libris decst. [12] τὸν] τοῦ C. [13] ἀμαΐε ἐκ τοῦ C: Ἀμαΐη ἐκ τοῦ ς. Legendum ἅμα Ἰωσεδέκ· sic enim Josephus. Hœschelius. Ἰωσάδοκος vel Ἰωτάδωκος est Archæolog. x, 8, 5 et 6. [14] post ἀρχιερωσύνης excidit ἔτη.

Digitized by Google

καὶ ἐκεῖθεν οἱ ἐξ αὐτοῦ ἔκγονοι ιε' μέχρις Ἀντιόχου τοῦ Εὐπάτορος, πολιτείας οὔσης ἐν αὐτοῖς δημοκρατορικῆς. Καὶ τούτων δὲ χρόνος ἔτη υιδ'. Πρῶτος δ' οὗτος Ἀντίοχος καὶ ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Αυσίας τὸν Ὀνίαν, ᾧ Μενέλαος ἐπίκλην, παύουσι τῆς ἀρχιερωσύνης, ἀνελόντες αὐτὸν ἐν Βεροίᾳ, καὶ ἀντικαθιστῶσιν Ἴάκιμον, γένους μὲν τοῦ Ἀαρῶνος, οὐ τῆς αὐτῆς δ' οἰκίας. [980 R.] Διὰ τοῦτο καὶ Ἀνανίας ὁ τοῦ τελευτήσαντος Ὀνίου ἐξάδελφος, εἰς Αἴγυπτον ἀφικόμενος καὶ Πτολεμαίῳ τῷ Φιλομήτορι καὶ Κλεοπάτρᾳ τῇ γυναικὶ διὰ φιλίας ἐλθών, πείθει τούτους κατὰ τὸν Ἡλιουπολίτην νομὸν δειμάμενος [18] τῷ Θεῷ παραπλήσιον τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις αὐτὸν ἀρχιερέα καταστῆσαι. Ὁ μέντοι Ἴάκιμος ἔτη γ' ἀρχιερατεύσας τελευτᾷ· οὗ διάδοχος οὐδεὶς κατέστη ἐπὶ ἔτεσιν ἑπτά. Πάλιν δὲ οἱ τῶν Ἀσαμωναίου παίδων ἔκγονοι τὴν προστασίαν τοῦ ἔθνους πιστευθέντες, καὶ Μακεδόσι πολεμήσαντες, Ἰωάννην ἀρχιερέα καθιστῶσιν, ὃς ἄρξας ἐνιαυτοὺς ἑπτὰ τελευτᾷ, Τρύφωνος ἐπιβουλαῖς διαμηχανηθείσης [520 H.] αὐτῷ τῆς τελευτῆς· οὗ διάδοχος Σίμων καθίσταται ὁ ἀδελφός. Καὶ τοῦτον δὲ δόλῳ παρὰ [16] τὸ συμπόσιον διαφθαρέντα ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ διαδέχεται παῖς Ὑρκανὸς ὄνομα· ὃς τελευτῶν Ἰούδᾳ τῷ καὶ Ἀριστοβούλῳ κληθέντι καταλείπει τὴν ἀρχήν. Κληρονομεῖ δὲ καὶ τοῦτον ἀδελφὸς Ἀλέξανδρος, ὑπὸ νόσου μὲν τελευτήσαντα, τὴν ἱερωσύνην δὲ κατασχόντα μετὰ τῆς βασιλείας (καὶ γὰρ διάδημα περιέθετο πρῶτος Ἰούδας) ἐνιαυτὸν ἕνα. Βασιλεύσας δ' ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἱερατεύσας ἔτη κζ' καταστρέφει τὸν βίον, Ἀλεξάνδρᾳ [δὲ] τῇ γυναικὶ καταστῆσαι τὸν ἀρχιερατευσόμενον ἐπιτρέψας. Ἡ [17] δὲ τὴν μὲν ἀρχιερωσύνην Ὑρκανῷ δίδωσι τῶν υἱῶν τῷ πρεσβυτέρῳ, αὐτὴ δὲ τὴν [18] βασιλείαν ἔτη θ' κατασχοῦσα τελευτᾷ· τὸν ἴσον δὲ χρόνον ἀρχιερατεύει καὶ Ὑρκανός. Μετὰ γὰρ τὸν ἐκείνης Κάνατον ὁ νεώτερος παῖς πρὸς τὸν ἀδελφὸν πολεμήσας (Ἀριστόβουλος αὐτῷ ὄνομα) καὶ ἀφελὼν τὴν ἀρχιερωσύνην, ταύτην τε καὶ τὴν τῆς μητρὸς βασιλείαν αὐτὸς περιβάλλεται. Ἔτει δὲ τῆς ἀρχῆς τρίτῳ, καὶ πρὸς μησὶ τοῖς ἴσοις, Πομπήϊος ἐλθὼν καὶ τὴν πόλιν κατ' ἄκρας ἑλὼν αὐτὸν μὲν εἰς Ῥώμην μετὰ τῶν τέκνων δήσας ἔπεμψε, τῷ δ' Ὑρκανῷ τὴν ἀρχιερωσύνην ἀποδοὺς τὴν μὲν τοῦ ἔθνους προστασίαν ἐπέτρεψε, διάδημα δὲ φορεῖν ἐκώλυσεν. Ἦρξε δὲ πρὸς τοῖς θ' τοῖς [19] πρώτοις ἔτη τέσσαρα καὶ εἴκοσι. Βαζαφαρμάνης δὲ καὶ Πάκορος, οἱ τῆς Παρθυηνῆς δυνάσται, πολεμήσαντες Ὑρκανῷ αὐτὸν μὲν ζωγρίᾳ [20] ἕλαβον, Ἀντίγονον δὲ τὸν Ἀριστοβούλου υἱὸν βασιλέα κατέστησαν. Ἰ' δὲ ἔτη καὶ μῆνας γ' ἄρξαντα τοῦτον Σόσσιος καὶ Ἡρώδης ἐξεπολιόρκησαν, Ἀντώνιος δὲ ἀναχθέντα ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπελέκισεν. Τὴν δὲ βασιλείαν Ἡρώδης παρὰ Ῥωμαίων ἐγχειρισθεὶς οὐκέτι ἐκ τοῦ Ἀσαμωναίου γένους καθίστησιν ἀρχιερεῖς, ἀσήμους δέ τινας καὶ μόνον ἐξ ἱερέων ὄντας, πλὴν ἑνός· Ἀριστόβουλος δ' ἦν οὗτος, υἱωνὸς δ' ἦν οὗτος ἐκ θυγατρὸς Ὑρκανοῦ τοῦ ὑπὸ Πάρθων ληφθέντος, οὗ καὶ τῇ ἀδελφῇ [21] συνῴκει Μαριάμμη.

A steri usque ad Antiochum, Eupatoris filium, populo imperante, et horum tempus anni quadringenti et quatuordecim. Primus hic Antiochus et dux ejus Lysias, Onian, Menelaus cognomento, pontificatu abdicant, interficientes illum in Berœa, et contra substituunt Jacimum, e stirpe quidem Aaronis, sed non e recta linea. Ideo et Ananias mortui Oniæ patruelis in Ægyptum profectus, in Ptolemæi Philometoris et Cleopatræ uxoris amicitiam veniens, persuadet illis, condens in Heliopoli templum Deo simile ei quod est in Jerusalem, ut se pontificem crearent. Jacimus annos tres sacerdotium cum rexisset moritur: cui intra septem annos nemo succedit. Rursum vero posteri filiorum Asamonæi imperium populi nacti, et cum Macedonibus pugnantes Joannem pontificem creant, qui cum septem annis præfuisset moritur, Tryphone illi necem moliente, cui succedit Simon frater. Verum et hunc dolo in convivium interfectum a genero sequitur filius nomine Hyrcanus. Hic moriens, Judæ qui et Aristobulus nominabatur relinquit regnum. Sequitur hunc frater Alexander, morbo quidem exstinctum, sed sacerdotium cum regno obtinentem, nam et diadema habuit primus Judas uno anno. Regnans vero Alexander et pontificatum gerens, annos 27 vitam finit, Alexandræ uxori permittens constituere pontificatum gerentem. Ibi illa pontificatum Hyrcano dat filio natu majori; ipsa regnum novem annos cum gubernasset moritur: totidem annis sacerdotium gerit Hyrcanus. Post hujus mortem junior filius contra fratrem bellum gerens, nomine Aristobulus, et auferens pontificatum, tam hoc, quam matris regno potitur. Tertio anno imperii, et mensibus totidem Pompeius veniens, et urbem vi capiens, ipsum Romam cum filiis captivum misit. Hyrcanum vero pontificem designans populi imperium ei permisit, sed coronam eum ferre noluit. Imperavit vero præter novem primos, annis quatuor et viginti. Basa pharmanes et Pacorus dynastæ Parthorum, cum Hyrcano bellum gerentes, eum vivum ceperunt: Antigonum vero Aristobuli filium regem constituerunt. Tres vero annos et tres menses illum imperantem Sosius **318**[b] et Herodes expugnarunt. Antonius vero captum Antiochiæ securi percussit. Regnum autem Herodes a Romanis adeptus, non amplius e genere Asamonæo pontifices constituit: obscuros vero aliquos, et solum e sacerdotibus oriundos, præter unum Aristobulum, nepotem e filia Hyrcani a Parthis capti, cujus soror cum Mariamne vixit. Hunc Aristobulum metuens tanquam nobilem, et per se conspicuum, ne populus ad eum inclinaret, Jerichunte in piscina suffocari jussit. De sacerdotum constitutione similia molitus filius ejus Archelaus, et post illum Romani, qui imperium invaserunt. Sunt igitur ab

VARIÆ LECTIONES.

[18] δειμαμένους Hœschelius. Deest autem ναόν. [16] παρὰ] περὶ C. [17] ἡ C : αὐτὴ ς. [18] τὴν add. C. [19] τοῖς post θ' add. C. [20] ζωγρίαν ς. [21] τῇ ἀδελφῇ C : ἡ ἀδελφὴ ς.

Digitized by Google

Herodis temporibus qui pontificatum gesserunt, usque ad diem quo templum et urbem capiendo vastavit flammis viginti octo. Tempus illorum, anni ad centum et septem. Et aliqui scilicet administrarunt sub Herodis et Archelai imperio. Post hæc ad optimates devoluta est administratio, populi vero curam sacerdotes summi gerebant.

A Τοῦτον δὲ τὸν Ἀριστόβουλον δεδιὼς ἅτε γένους ὄντα λαμπροῦ καὶ αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν περίβλεπτον, μὴ τὸ πλῆθος νεύσῃ πρὸς αὐτὸν, ἐν Ἰεριχοῖ κολυμβῶντα πνιγῆναι διεμηχανήσατο. Περὶ δὲ τῆς τῶν ἱερέων καταστάσεως ὅμοια διεπράξατο Ἀρχέλαός τε ὁ παῖς αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν οἱ τὴν ἀρχὴν παραλαβόντες Ῥωμαῖοι. Εἰσὶν οὖν ἀπὸ τῶν Ἡρώδου χρόνων ἀρχιερατεύσαντες μέχρι τῆς ἡμέρας, ἧ[22] τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν ἑλὼν[23] ἐπυρπόλησεν, κ' καὶ η'· χρόνος δ' αὐτῶν ἔτη πρὸς τοῖς ρζ'. Καὶ τινὲς μὲν ἐπολιτεύσαντο ἐπὶ τῇ Ἡρώδου δηλονότι καὶ Ἀρχελάου βασιλείᾳ· μετὰ δὲ τοῦτο ἀριστοκράτεια μὲν ἦν ἡ πολιτεία, τὴν δὲ προστασίαν τοῦ ἔθνους οἱ ἀρχιερεῖς ἐπιστεύοντο.

CCXXXIX.

Procli Chrestomathia seu Laudabilia de re poetica.

Lecta sunt *Laudabilia*, quæ Proclus e Grammaticis excerpserat.

Liber hic in quatuor dividitur : ac primo quidem has esse orationis et poematis virtutes : differre vero in eo quod plus minusve est. Et plasmatis, hoc quidem tenue, illud vero plenum, atque grande, tertium vero medium. Ac plenum quidem maxime ad summam admirationem concitandam aptum, mirificeque instructum, et poeticam venustatem ostendens. Tenue vero tropis ornatam quamdam et familiarem compositionem sequitur. Verum ex attenuatis magis coagmentatum est : unde luctuosis plurimum rebus ac tristibus optime accommodatur. Medium, vel nomen ipsum significarit, inter utrumque esse interjectum. Florida vero per se non est dicendi figura, sed antedictis mista cum eis simul effertur : convenit autem locorum, pratorum lucorumque descriptionibus : qui vero a memoratis dicendi figuris aberrarunt, a grandi ad duram elatamque, a tenui ad humilem, **319a** a media ad otiosam et solutam deflexerunt. Præcipit autem et de poematis dijudicatione (90) ; ubi ἤθους et πάθους tradit differentiam, poeticesque aliud narrativum esse, aliud imitativum. Narrativum porro dividitur in epos, elegiam, iambum et melos. Imitativum vero in tragœdiam, satyras et comœdiam.

B

C

Melos primo reperit Phemonoe Apollinis sacerdos; hexametris oracula reddere solita. Et quoniam oracula res ipsæ sequebantur, consonæque erant, hinc, quod hexametris constat, id omne epos dictum. Alii vero, propter accurationem, et valde insignem excellentiam, quæ in hexametris elucet, putant commune nomen totius sermonis hexametrum sibi vindicasse, vocatumque epos : quemadmodum et

D

ΣΛΘ'.

Πρόκλου Χρηστομαθίας ἐκλογαί.

[981 R.] Ἀνεγνώσθησαν ἐκ[24] τῆς Πρόκλου[25] *Χρηστομαθίας*[26] *γραμματικῆς* [521 H.] *ἐκλογαί*.

Ἔστι[27] δὲ τὸ βιβλίον εἰς δ' διῃρημένον λόγους. Καὶ[28] ἐν μὲν τῷ α' λέγει ὡς αἱ αὐταί[29] εἰσιν ἀρεταὶ [τοῦ][30] λόγου καὶ ποιήματος, παραλλάσσουσι δὲ ἐν τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον. Καὶ ὅτι τοῦ πλάσματος τὸ μέν ἐστιν ἰσχνὸν[31], τὸ δὲ ἀδρὸν, τὸ δὲ μέσον. Καὶ τὸ μὲν ἀδρὸν ἐκπληκτικώτατόν ἐστι καὶ κατεσκευασμένον μάλιστα καὶ ποιητικὸν ἐπιφαίνον[32] κάλλος· τὸ δὲ ἰσχνὸν τὴν τροπικὴν μὲν καὶ φιλοκατάσκευον σύνθεσιν μεταδιώκει, ἐξ ἀνειμένων δὲ μᾶλλον συνῆρτηται[33], ὅθεν ὡς ἐπίπαν τοῖς[34] γοεροῖς ἁρμοττόντως ἐφαρμόττει[35]· τὸ δὲ μέσον καὶ τοὔνομα μὲν δηλοῖ ὅτι μέσον ἐστὶν ἀμφοῖν. Ἀνθηρὸν δὲ κατ' ἰδίαν οὐκ ἔστι πλάσμα, ἀλλὰ συνεκφέρεται[36] καὶ συμμέμικται τοῖς εἰρημένοις, ἁρμόζει δὲ τοπογραφίαις καὶ λειμώνων ἢ[37] ἀλσῶν ἐκφράσεσιν. Οἱ δὲ τῶν εἰρημένων ἀποσφαλέντες ἰδεῶν[38] ἀπὸ μὲν τοῦ ἀδροῦ εἰς τὸ σκληρὸν καὶ ἐπηρμένον ἐτράπησαν, ἀπὸ δὲ τοῦ ἰσχνοῦ εἰς τὸ ταπεινὸν, ἀπὸ δὲ τοῦ μέσου εἰς τὸ ἀργὸν καὶ ἐκλελυμένον. Διαλαμβάνει δὲ καὶ περὶ κρίσεως ποιήματος[39], ἐν ᾧ παραδίδωσί τις[40] ἤθους καὶ πάθους διαφορά[41]. Καὶ ὅτι τῆς ποιητικῆς τὸ μέν ἐστι διηγηματικὸν, τὸ δὲ μιμητικὸν, καὶ τὸ μὲν διηγηματικὸν ἐκφέρεται δι' ἔπους ἰάμβου τε καὶ ἐλεγείου[42] καὶ μέλους, τὸ δὲ μιμητικὸν διὰ τραγῳδίας Σατύρων τε καὶ κωμῳδίας.

Καὶ ὅτι τὸ ἔπος[43] πρῶτον μὲν ἐφεῦρε Φημονόη ἡ Ἀπόλλωνος προφῆτις, ἐξαμέτροις χρησμοῖς χρησαμένη· καὶ[44] ἐπειδὴ τοῖς χρησμοῖς τὰ πράγματα εἵπετο καὶ σύμφωνα ἦν, ἔπος τὸ ἐκ τῶν μέτρων κληθῆναι. Οἱ δέ φασιν ὅτι διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ἄγαν ὑπεροχὴν τὴν[45] ἐν τοῖς ἑξαμέτροις θεωρουμένην τὸ κοινὸν ὄνομα παντὸς τοῦ λόγου τὸ ἑξάμετρον ἰδιώσατο καὶ ἐκλήθη ἔπος, καθάπερ καὶ ὁ[46] Ὅμηρος τὸν

VARIÆ LECTIONES.

[22] ᾗ] ἧς C. [23] ἑλὼν] Titus addit Hœschelius. [24] Ἀνεγνώσθησαν — ἐκλογαί] ἀνεγνώσθη ἐκ τοῦ ἐπιγραφομένου βιβλίου πρ. χρ. γραμμ. A et *h* (i. e. Harleianus 3592, p. 261). Cf. Heyn. ap. Gaisford. Hephæst., p. 461. [25] Πρόκλου] vid. Henr. Vales. De critica, I, 20. [26] χρηστομαθείας B, πολυμαθίας mg. A. [27] ἔστι δὲ — λόγους Ah : τὸ παρὸν βιβλίον διαιρεῖται εἰς δ' ς. [28] καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ λέγει] λέγει μὲν ἐν τῷ πρώτῳ Ah. [29] αἱ αὐταί Ah: αὗται ς. [30] τοῦ om. *r* (i. e. Gaisfordi Regius 16, c. 13). [31] ἰσχνὸν — τὸ μέν om. A. [32] ἐπιφαίνον Ah : ἐμφαίνον ς. [33] συνῆρται ς. [34] τοῖς add. A. [35] ἐφαρμόττει Ah : ἐφαρμόζει ς. [36] συνεκφέρεται delet *h*, qui quæ inferuntur, καὶ συμμέμικται, in mg. ponit. [37] ἢ Ah : καὶ ς. [38] ἰδεῶν A et mg. *h* : εἰδῶν ς. [39] καὶ περὶ κρίσεως ποιήματος om. *r*, in mg. ponit *h*. [40] τίς add. A. [41] διαφοράν ς. [42] ἐλεγείου *hr* : ἐλεγείας ς. [43] ἔπος Ah : μέλος ς. [44] καὶ om. A. [45] τὴν ante ἐν om. A. [46] ὁ om. A.

NOTÆ.

(90) Legend. fort διαλαμβάνει δὲ ἐν τῷ β', καὶ παραδίδωσιν.

Digitized by Google

ποιητὴν καὶ ὁ Δημοσθένης τὸν [47] ῥήτορα ᾠκειώσατο [48], ἐπεὶ καὶ τὰ τρίμετρα ἔπη προσηγόρευον. Γεγόνασι δὲ τοῦ ἔπους ποιηταὶ κράτιστοι [49] μὲν Ὅμηρος, Ἡσίοδος, Πείσανδρος [50], Πανύασις, Ἀντίμαχος. Διέρχεται δὲ τούτων, ὡς οἷόν τε, καὶ γένος καὶ [51] πατρίδας [52] καί τινας ἐπὶ μέρους [53] πράξεις. Διαλαμβάνει δὲ καὶ περὶ τοῦ λεγομένου ἐπικοῦ κύκλου, ὃς [54] ἄρχεται μὲν ἐκ τῆς Οὐρανοῦ καὶ Γῆς [55] μυθολογουμένης μίξεως, ἐξ ἧς αὐτῷ καὶ τρεῖς παῖδας [56] ἑκατοντάχειρας καὶ τρεῖς γεννῶσι [57] Κύκλωπας, διαπορεύεται [58] δὲ τά τε ἄλλως περὶ θεῶν τοῖς Ἕλλησι μυθολογούμενα, καὶ εἴ πού τι καὶ πρὸς ἱστορίαν ἐξαληθίζεται. Καὶ περατοῦται ὁ ἐπικὸς κύκλος [59], ἐκ διαφόρων ποιητῶν συμπληρούμενος [60], μέχρι τῆς ἀποβάσεως [61] Ὀδυσσέως τῆς εἰς Ἰθάκην, ἐν ᾗ καὶ [62] ὑπὸ τοῦ παιδὸς Τηλεγόνου [63] ἀγνοοῦντος κτείνεται. Λέγει δὲ ὡς τοῦ [64] ἐπικοῦ κύκλου τὰ ποιήματα διασώζεται καὶ σπουδάζεται τοῖς πολλοῖς οὐχ οὕτω διὰ τὴν ἀρετὴν ὡς διὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων. Λέγει [65] δὲ καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰς πατρίδας τῶν πραγματευσαμένων τὸν ἐπικὸν κύκλον. Λέγει δὲ καὶ περί τινων Κυπρίων ποιημάτων [66.67], καὶ ὡς οἱ μὲν [522 H.] ταῦτα εἰς Στασῖνον ἀναφέρουσι Κύπριον, [984 R.] οἱ δὲ Ἡγησῖνον [68] τὸν Σαλαμίνιον αὐτοῖς ἐπιγράφουσιν, οἱ δὲ Ὅμηρον· δοῦναι [69] δὲ ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς Στασίνῳ, καὶ διὰ τὴν αὐτοῦ πατρίδα Κύπρια [70] τὸν πόνον ἐπικληθῆναι. Ἀλλ' οὐ τίθεται [ὁ συγγραφεὺς [71]] ταύτῃ τῇ αἰτίᾳ [72]· μηδὲ γὰρ Κύπρια προπαροξυτόνως ἐπιγράφεσθαι τὰ ποιήματα.

Τὴν δὲ ἐλεγείαν συγκεῖσθαι μὲν ἐξ ἡρῴου καὶ πενταμέτρου στίχου, ἁρμόζειν δὲ τοῖς κατοιχομένοις. Ὅθεν καὶ τοῦ ὀνόματος ἔτυχε· τὸ γὰρ θρῆνος ἔλεγον [73] ἐκάλουν οἱ παλαιοί, καὶ τοὺς τετελευτηκότας δι' αὐτοῦ εὐλόγουν. Οἱ μέντοι γε [74] μεταγενέστεροι τοῖς ἐλεγείοις [75] πρὸς διαφόρους ὑποθέσεις ἀπεχρήσαντο. Λέγει δὲ καὶ ἀριστεῦσαι τῷ μέτρῳ Καλλῖνόν τε τὸν Ἐφέσιον καὶ Μίμνερμον τὸν Κολοφώνιον, ἀλλὰ καὶ τὸν [τοῦ [76]] Τηλέφου Φιλητᾶν [77] τὸν Κῷον καὶ Καλλίμαχον τὸν Βάττου [78]· Κυρηναῖος δ' οὗτος [79] ἦν.

Ἀλλὰ γὰρ καὶ τὸν ἴαμβον τάττεσθαι μὲν ἐπὶ λοιδορίας τὸ παλαιόν· καὶ γὰρ καὶ τὸ ἰαμβίζειν κατά τινα γλῶσσαν λοιδορεῖν ἔλεγον. Οἱ δὲ ἀπό τινος Ἴαμβης [80] θεραπαινίδος, Θρᾴττης τὸ γένος· ταύτην φασὶ, τῆς Δήμητρος ἀνιωμένης ἐπὶ τῇ τῆς θυγατρὸς ἁρπαγῇ, προσελθεῖν περὶ [81] τὸν Ἐλευσῖνα ἐπὶ τῇ νῦν Ἀγελάστῳ καλουμένῃ πέτρᾳ καθημένην [82] καὶ διά τινων χλευασμάτων εἰς γέλωτα προαγαγέσθαι τὴν θεόν.

A Homerus poetæ nomen sibi, et Demosthenes oratoris usurpavit. Quando et trimetra ἔπη vocaverunt. Inter epicos vero poetas excellit Homerus, Hesiodus, Pisander, Panyasis et Antimachus. Recenset horum, quantum fieri potest, genus, patriam, et quædam opera, quæ carminibus composuerunt. Disserit vero et de epico, quem vocant Cyclo, qui ex Cœli et Terræ, quam poetæ fabulantur, commistione originem duxit; deinceps ex ipsa Cœlo tres filios centimanos agnoscunt genitos, totidemque alios producunt Cyclopas. Disputat de diis breviter, aliisque rebus, quæ Græcorum fabulis proditæ: et quidquid etiam ad historiæ veritatem pertinet. Terminatur epicus Cyclus, ex variis poetis perfectus, ad exscensionem usque Ulyssis in Ithacam, in qua B et a filio Telegono, ignaro quod pater esset, interficitur. Epici vero Cycli poemata hodieque servari ait, studioseque a multis frequentari, non tam virtutis causa, quam propter aptum ordinem et cohærentem earum rerum quæ in ipsis continentur. Memorat etiam nomina et patriam eorum, qui epicum Cyclum fecerunt. Quin etiam de Cypriis poematis narrat. Et hos quidem ad Stasinum Cyprium hæc referre: illos vero ad Hegesiam **319***b* Salaminium: quosdam etiam Homero tribuere, data vero pro filia Stasino, a cujus patria Cypria hoc opus appellatum: sed huic rationi auctor non assentitur: neque enim Κύπρια accentu (ut loquitur) in antepenultima inscribi hæc poemata.

Elegiam vero heroico et pentametro versu con- C stare, aptari vero iis qui obierint, unde et nomen accepit: *luctum* enim ἔλεγον veteres appellarunt, eosque qui vita functi essent, his celebrarunt. Posteriores vero elegiis ad res varias abusi sunt. Hoc metro excelluisse refert Gallinum Ephesium, et Mimnermum Colophonium, sed et Philetam Coum Telephi filium et Callimachum Batti filium Cyrenæum.

Iambum simliliter ad conviciandum olim, ait, comparatum P. Ἰαμβίζειν enim linguæ quadam proprietate, *contumeliam dicere*, significabat: alii ex Iambe ancilla, genere Thressa, derivant. Hanc D ferunt, Cerere ob raptam filiam tristitia affecta, Eleusinem venisse, et lapidi, qui hodieque ἀγέλαστος, quasi risus expers, et tristis, vocatur, insidentem, ludicris quibusdam dicteriis risum dea

P Apollodorus lib. II Biblioth.

VARIÆ LECTIONES.

[47] τὸν ante ποιητὴν add. A. [48] ᾠκειώσατο om. Ah. [49] κράτιστοι Ah: κράτιστος ς. [50] Πείσανδρος om. r et mg. h. [51] καὶ γένος καὶ A: ἐστὶ γένος τε καὶ ς. [52] καὶ πατρίδας om. r et mg. h. [53] ἐπιμέτρους r. [54] ὃς A: ὡς ς. [55] καὶ γῆς om. B. [56] post παῖδας cum Ah omisi γινώσκουσιν. [57] γεννῶσι Ah: ἑτέρους ἀποτίτουσι ς. [58] διαπορεύεται δὲ τά τε ἄλλως περὶ θεῶν Ah: διεξέρχεται δὲ περὶ θεῶν τά τε ἄλλα ς. [59] κύκλος Ah: λόγος ς. [60] συμπληρούμενος ante ἐκ ponit ς. [61] τῆς ἀποβάσεως Ὀδυσσέως τῆς εἰς Ἰθάκην Ah: τῆς εἰς Ἰθάκην ἀποβάσεως Ὀδυσσέως ς. [62] καὶ om. A. [63] τηλεγόνου ἀγνοοῦντος Ah: Τηλέγονος ἀγνοούμενος ὡς πατὴρ εἴη ς. [64] τοῦ A: ἐκ τοῦ ς. [65] λέγει. [66] ποιημάτων om. r et mg. h. [67] δὲ add. B. [68] ἡγησῖνον Ah, Ἡγησίαν Sylburgius ex Athenæo (15, p. 682 E), Ἡγήσιον ς. [69] δοῦναι] γράψαι A, γράψαι δοῦναι B. [70] κυπρία A et mg. h. [71] ὁ συγγραφεὺς om. A. [72] τῇ αἰτίᾳ ταύτῃ ς. [73] ἔλεγος mg. h. [74] γε add. A. [75] τοῖς ἐλεγείοις] ἐλεγεῖα A. [76] τοῦ om. B. [77] φιλῆταν A, φιλήταν B, φίλητα ς. [78] βάτου A. [79] δ' οὗτος] οὗτος δ' A. [80] ἰαμβῆς A. [81] περὶ Ah: ἐπὶ ς. [82] nonne καθημένῃ?

Digitized by Google

concitasse. Apparet autem Iambum olim tam in vituperationem quam laudationem ex æquo conscribi solitum, quando in conviciis contumeliisque, quidam metro insolentius usi sunt, inde ἰαμβίζειν ad convicia consuetudine quadam recidisse, quemadmodum a comicis comœdiari dictum. Iambicorum poetarum Archilochus Parius facile princeps, et Simonides Amorginus : vel, ut quidam volunt, Samius, et Hipponax Ephesius : quorum primus quidem tempore Gygis, alter vero Ananiæ Macedonis : Hipponax vero Darii temporibus floruerunt.

Melici autem carminis varia genera faciunt in multasque partes dividunt. Quædam enim ad deos pertinent, alia ad homines, alia denique ad fortuitas calamitates. Ad deos quidem referuntur, hymnus, prosodion, pæan, dithyrambus, nomos, Adonidia, Iobacchus, **320***a* hyporchemata. Ad mortales vero pertinent encomia, epinicii, scolia, amatoria, epithalamia, hymenæi, silli, lamentationes, et epicedia. Ad deos simul et homines, parthenia, daphnephorica, oschephorica et precatoria. Hæc enim in deorum laudem ita composita, ut et hominum prædicationes complexa sint. Fortuitæ vero calamitates mellici carminis speciem minime constituunt, quam tamen poetæ tentaverunt : puta pragmatica, emporica, apostolica, gnomologica, georgica et epistaltica.

Hymnum sic dictum aiunt, quasi ὑπόμνησις, id est, commemoratio quædam sit, et quasi in memoriam revocet res gestas eorum qui hymnis celebrantur ; vel ἀπὸ τοῦ ὕδειν αὐτάς, quod valet, *prædicare ipsas*. Vocabant autem in universum omnia, quæ in gratiam sacrorum ministrorum scripta erant, hymnos : propterea prosodion, aliaque supra enumerata, hymno distincte subjici videantur, ut species generi. Quare audire licet qui scribant, hymnos prosodios, hymnos encomios, hymnos pæanos, et de cæteris eadem ratione. Prosodion dicebatur, cum ad aras aut templa accederent, et in accessu ad tibiam canebatur. At qui proprie hymnus vocabatur, ab astantibus ad citharam concinebatur.

Pæan autem carminis genus, nunc ad omnes deos refertur ; olim vero attributum Apollini, et Dianæ, ut pestis morbique depellerentur, cantari solitum : vocis tamen abusione etiam prosodia a quibusdam pæanum nomine appellantur.

Dithyrambus vero in Bacchum conscriptus, a quo nomen accepit, vel quod apud Nysan in antro dithyrambo, hoc est, bifori, sit educatus, vel quod λυθέντων τῶν ῥαμμάτων, hoc est, apertis suturis Jovis, repertus sit : vel quod bis genitus videatur, semel

A Ἔοικε δὲ ὁ ἴαμβος τὸ μὲν παλαιὸν ἐπὶ τῶν εἰς ψόγον καὶ ἔπαινον γραφομένων ὁμοίως λέγεσθαι, ἐπεὶ δέ [83] τινες ἐπλεόνασαν ἐν ταῖς κακολογίαις τὸ μέτρον, ἐκεῖθεν τὸ ἰαμβίζειν εἰς τὸ ὑβρίζειν ὑπὸ τῆς συνηθείας ἐκπεσεῖν, ὥσπερ ἀπὸ τῶν κωμικῶν τὸ κωμῳδεῖσθαι. Ἰάμβων δὲ ποιηταὶ Ἀρχίλοχός τε ὁ Πάριος ἄριστος, καὶ Σιμωνίδης ὁ Ἀμόργιος ἢ ὡς ἔνιοι Σάμιος, καὶ Ἱππῶναξ [84] ὁ Ἐφέσιος· ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἐπὶ Γύγου, ὁ δὲ ἐπ' Ἀνανίου τοῦ Μακεδόνος, Ἱππῶναξ δὲ κατὰ Δαρεῖον ἤκμαζεν.

Περὶ δὲ μελικῆς ποιήσεώς φησιν [85] ὡς πολυμερεστάτη τε καὶ διαφόρους ἔχει τομάς. Ἃ μὲν γὰρ αὐτῆς μεμέρισται θεοῖς, ἃ δὲ ἀνθρώποις, ἃ δὲ εἰς τὰς προσπιπτούσας περιστάσεις. Καὶ εἰς θεοὺς μὲν ἀναφέρεσθαι ὕμνον, προσόδιον [86], παιᾶνα, διθύραμβον, νόμον, B Ἀδωνίδια [87], Ἰόβακχον, ὑπορχήματα· εἰς δὲ ἀνθρώπους ἐγκώμια, ἐπίνικοι [88]; σκολιὰ [89], ἐρωτικά, ἐπιθαλάμια, ὑμεναίους, σίλλους [90], θρήνους, ἐπικήδεια· εἰς θεοὺς δὲ καὶ ἀνθρώπους παρθένια, δαφνηφορικά, ὠσχοφορικά, εὐκτικά· ταῦτα γὰρ εἰς θεοὺς γραφόμενα καὶ ἀνθρώπων περιείληφεν ἐπαίνους [91]. Τὰ δὲ εἰς τὰς προσπιπτούσας περιστάσεις οὐκ ἔστι μὲν εἶδη τῆς μελικῆς, ὑπ' αὐτῶν δὲ τῶν ποιητῶν ἐπικεχείρηται· τούτων δέ ἐστι πραγματικά, ἐμπορικά, ἀποστολικά, γνωμολογικά, γεωργικά, ἐπισταλτικά.

Καί φησι [92] τὸν ὕμνον μὲν [93] ὠνομάσθαι ἀπὸ [94] τοῦ ὑπόμνησίν [95] τινα εἶναι καὶ οἱονεὶ [96] εἰς μνήμην [97] καὶ ὑπόμνησιν ἄγειν τὰς πράξεις τῶν ὑμνουμένων, ἢ ἀπὸ C τοῦ ὕδειν αὐτάς, ὅπερ ἐστὶ λέγειν. Ἐκάλουν δὲ καθόλου πάντα τὰ εἰς τοὺς ὑπηρέτας [98] γραφόμενα ὕμνους· διὸ καὶ τὸ προσόδιον καὶ τὰ ἄλλα τὰ προειρημένα φαίνονται [523 H.] ἀντιδιαστέλλοντες τῷ ὕμνῳ ὡς εἴδη πρὸς γένος· καὶ γὰρ ἔστιν αὐτῶν ἀκούειν γραφόντων· Ὕμνος προσοδίου [99], ὕμνος ἐγκωμίου, ὕμνος παιᾶνος, καὶ τὰ ὅμοια. [985 R.] Ἐλέγετο δὲ τὸ προσόδιον, ἐπειδὰν προσίασι τοῖς βωμοῖς ἢ ναοῖς, καὶ ἐν τῷ προσιέναι ᾖδετο πρὸς αὐλόν· ὁ δὲ κυρίως ὕμνος πρὸς κιθάραν ᾖδετο ἑστώτων [1].

Ὁ δὲ παιάν ἐστιν εἶδος ᾠδῆς εἰς πάντας νῦν γραφόμενος θεούς, τὸ δὲ παλαιὸν ἰδίως ἀπενέμετο τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τῇ Ἀρτέμιδι, ἐπὶ καταπαύσει λοιμῶν καὶ νόσων ᾀδόμενος. Καταχρηστικῶς δὲ καὶ τὰ προσόδιά τινες παιᾶνας λέγουσιν. D

Ὁ δὲ διθύραμβος γράφεται μὲν εἰς Διόνυσον, προσαγορεύεται δὲ ἐξ αὐτοῦ ἤτοι διὰ τὸ κατὰ τὴν Νύσσαν ἐπ' ἄντρῳ διθύρῳ [2] τραφῆναι τὸν Διόνυσον, ἢ διὰ τὸ λυθέντων τῶν ῥαμμάτων τοῦ Διὸς εὑρεθῆναι αὐτὸν, ἢ διότι δὶς δοκεῖ γενέσθαι, ἅπαξ μὲν [3] ἐκ τῆς Σεμέλης,

VARIÆ LECTIONES.

[83] ἐπεὶ δέ A : ἐπειδὴ ς. [84] Ἱππῶναξ δὲ Ah : ὁ δ' Ἱππώναξ ς. [85] φασὶν ς. [86] προσῴδιον ς. [87] ἀδωνίδια A : ἀδωνίδα ς. [88] ἐπίνικοι A : ἐπινίκιοι ς, Gaisfordus post Sylburgium ἐπινίκια. Legendum ἐπινίκους. [89] σκόλια A, qui et infra σκόλιον (p.321 a 4). [90] σίλους A. [91] ἐπαίνους ante ἀνθρώπων ponit B. [92]φασι ς. [93] μὲν add. A. [94] ἀπὸ] ἀντὶ B. [95] ὑπόμνησιν] ὑπὸ μῶμόν Ah, ὑπόμονόν Sylburgius Etymologum secutus, quamquam aptius sit ὑπόμνημόν. [96] οἱονεὶ] οἷον A, τοῦτον h. [97] μνήμην Ah : μνήμην τινὰ ς. [98] ὑπηρέτας] malim ὑπὲρ ἡμᾶς. Sylburgius ἐναρέτους. [99] ὕμνος προσοδίου, ὕμνος ἐγκωμίου· ὕμνος A : ὕμνους προσῳδίους καὶ ὕμνους ἐπικωμίους καὶ ὕμνους ς. [1] ἑστώτων] ἑστῶσαν Ah. [2] διθύρῳ] libri διθυράμβῳ. [3] μὲν add. Ah.

Digitized by Google

δεύτερον[4] δὲ ἐκ τοῦ μηροῦ. Εὑρεθῆναι δὲ τὸν διθύραμβον Πίνδαρος ἐν Κορίνθῳ λέγει· τὸν δὲ ἀρξάμενον τῆς ᾠδῆς Ἀριστοτέλης Ἀρίονά[5] φησιν εἶναι[6], ὃς πρῶτος τὸν κύκλιον ἦγαγε χορόν.

Ὁ μέντοι νόμος γράφεται μὲν εἰς Ἀπόλλωνα, ἔχει δὲ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἀπ' αὐτοῦ (νόμιμος[7] γὰρ ὁ Ἀπόλλων ἐπεκλήθη[8]), ὅτι τῶν ἀρχαίων χοροὺς ἱστάντων καὶ πρὸς αὐλὸν ἢ λύραν ᾄδόντων τὸν νόμον Χρυσόθεμις Κρὴς[9] πρῶτος, στολῇ χρησάμενος ἐκπρεπεῖ καὶ κιθάραν ἀναλαβὼν εἰς μίμησιν τοῦ Ἀπόλλωνος, μόνος ἦσε νόμον, καὶ εὐδοκιμήσαντος[10] αὐτοῦ διαμένει ὁ τρόπος τοῦ ἀγωνίσματος. Δοκεῖ δὲ Τέρπανδρος μὲν πρῶτος τελειῶσαι τὸν νόμον, ἡρῴῳ μέτρῳ χρησάμενος, ἔπειτα Ἀρίων ὁ Μηθυμναῖος οὐκ ὀλίγα συναυξῆσαι, αὐτὸς καὶ ποιητὴς καὶ κιθαρῳδὸς γενόμενος. Φρῦνις[11] δὲ ὁ Μιτυληναῖος ἐκαινοτόμησεν αὐτόν· τό τε γὰρ ἑξάμετρον τῷ λελυμένῳ συνῆψε, καὶ χορδαῖς τῶν ζ' πλείοσιν ἐχρήσατο. Τιμόθεος δὲ ὕστερον εἰς τὴν νῦν αὐτὸν[12] ἦγαγε τάξιν.

Ἔστιν οὖν[13] ὁ μὲν διθύραμβος κεκινημένος καὶ πολὺ τὸ ἐνθουσιῶδες μετὰ χορείας ἐμφαίνων, εἰς πάθη κατασκευαζόμενος τὰ μάλιστα οἰκεῖα τῷ Θεῷ[14]· καὶ σεσόβηται μὲν καὶ τοῖς ῥυθμοῖς, καὶ ἁπλουστέραις[15] κέχρηται ταῖς λέξεσιν. Ὁ δὲ νόμος τοὐναντίον διὰ τῶν θεῶν ἀνεῖται τεταγμένως[16] καὶ μεγαλοπρεπῶς, καὶ τοῖς ῥυθμοῖς ἀνεῖται, καὶ διπλασίαις[17] ταῖς λέξεσι κέχρηται. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ταῖς ἁρμονίαις οἰκείαις ἑκάτερος[18] χρῆται· ὁ μὲν [γὰρ] τὸν[19] Φρύγιον καὶ Ὑποφρύγιον ἁρμόζεται, ὁ νόμος δὲ τῷ συστήματι τῷ τῶν κιθαρῳδῶν Λυδίῳ. Ἔοικε δὲ ὁ μὲν διθύραμβος ἀπὸ τῆς κατὰ τοὺς ἀγροὺς παιδιᾶς καὶ τῆς ἐν τοῖς πότοις εὐφροσύνης εὑρεθῆναι, ὁ δὲ νόμος δοκεῖ μὲν ἀπὸ τοῦ παιᾶνος ῥυῆναι· ὁ μὲν γάρ ἐστι κοινότερος, εἰ, κακῶν παραίτησιν γεγραμμένος, ὁ δὲ ἰδίως εἰς Ἀπόλλωνα[20]. Ὅθεν τὸ μὲν ἐνθουσιῶδες οὐκ ἔχει, ὡς ὁ διθύραμβος· ἐκεῖ μὲν γὰρ μέθαι[21] καὶ παιδιαί, ἐνταῦθα δὲ ἱκετεῖαι καὶ πολλὴ τάξις· καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐν τάξει καὶ συστήματι[22] κατεσταλμένῃ περιέρχεται [524 H.] τὸν κρουσμόν.

Ἀδωνίδια[23] δὲ λέγεται τὰ εἰς Ἄδωνιν ἀναφερόμενα. Ἤδετο δὲ ὁ Ἰόβαχχος ἐν ἑορταῖς καὶ θυσίαις Διονύσου, βεβαπτισμένος πολλῷ φρυάγματι. Ὑπόρχημα δὲ[24] τὸ μετ' ὀρχήσεως ᾀδόμενον μέλος ἐλέγετο· καὶ γὰρ οἱ παλαιοὶ τὴν ὑπὸ ἀντὶ τῆς μετὰ [988 R.] πολλάκις ἐλάμβανον. Εὑρετὰς δὲ τούτων λέγουσιν[25] οἱ μὲν Κούρητας, οἱ δὲ Πύῤῥον τὸν Ἀχιλλέως, ὅθεν καὶ Πυῤῥίχην εἶδός τι[26] ὀρχήσεως λέγουσιν. Ὁ δὲ ἐπίνικος[27] ὑπ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς νίκης τοῖς προτεροῦ-

ex Semele, iterumque ex femore. Repertum vero fuisse Corinthi dithyrambum Pindarus refert. Primum vero qui hoc carmine cecinerit, Aristoteles (91) Arionem fuisse prodit, qui primus cyclium chorum duxit.

Nomos quidem in Apollinem conscriptus, a quo appellationem sumpsit. Nomimus enim Apollo, qui ita appellatus est quod veteribus choros constituentibus, et ad tibiam vel lyram **320***b* nomon canentibus, Chrysothemis Cretensis primus stola usus insigni, et accepta cithara, Apollinem imitatus solus cecinerit nomon, qui cum eo genere vehementer probatus esset, permansit hic modus certaminis. Terpandrum vero nomon absolvisse apparet, cum heroicum carmen adhibuit: post Arion Methymnæus non parum auxit, poeta ipse, et citharœdus. Phrynes vero Mitylenæus novam rationem commentus est. Hexametrum namque cum soluto carmine conjunxit, pluribus etiam, quam septem chordis usus: postea Timotheus eum, qui nunc est, ordinem induxit.

Est autem dithyrambus incitatus, et multum furoris cum saltatione ostendens, ad vehementioresque affectus comparatus, ad eos præsertim, qui illi numini sunt congruentes: et concitatus est numeris, et dictione utitur simpliciori, nomos contra per affectus et numeros leniores remittitur, composito gradu, et magnifico incedens: verbis præterea duplicibus utitur. Quin et utrumque [genus carminis] congruenti utitur harmonia. Illud quidem Phrygiam et Hypophrygiam adhibet; nomos vero systemate citharœdorum, Lydio scilicet, temperatur. Videtur autem dithyrambus in rusticorum lusu et hilaritate, inter pocula repertus esse: nomos vero a pæane fluxisse; sed hic patet latius, ad mala averruncanda conscriptus, ille vero proprie in Apollinis laudem, unde et furibundum nihil habet, ut dithyrambus. Illic enim temulentia et ludicra puerilia sunt; hic vero supplicationes, varius etiam ordo. Ordine namque et systemate moderato incedit ejus concentus.

Adonidia dicuntur, quæ in Adonim referebantur. Iobacchus canebatur in festis et sacrificiis Bacchi, tinctus multo et insolenti fremitu. Hyporchema vocabant carmen cum saltatione decantatum; ὑπὸ enim veteres pro μετὰ sæpe **321***a* usurparunt. Hujus inventores fuisse referunt, hi quidem Curetas, alii vero Pyrrhum Achillis filium: unde saltationis genus quoddam Pyrrichiam [Pyrrichan, vel Pyrrichen] nominant. Epinicios, cantus post victoriam in ho-

VARIÆ LECTIONES.

[4] δεύτερον δὲ Ah : καὶ δ εὐτερον ς. [5] Ἀρίωνα ς. [6] φησιν εἶναι A : λέγει ς. [7] νόμιος Schottus. [8] ἐπεκλήθη] νόμιμος δὲ ἐκλήθη Ah. [9] Χρυσ. ὁ Κρὴς ς. [10] καὶ εὐδοκιμήσαντος Ah : εὐδοκιμήσαντος δὲ ς. [11] φρῦνις B : Φρύνης ς. [12] αὐτὸν add. A. [13] οὖν Ah : δὲ ς. [14] τῷ θεῷ Ah : τοῦ θεοῦ ς. [15] ἁπλουστέρως Ah : ἁπλουστέραις δὲ ς. [16] τεταγμένος A. [17] διπλασίοις Ah. [18] ἑκάτερος B e corr. A : ἑκατέρως ς. [19] τὸν] τὴν Sylburgius. [20] Ἀπόλλωνα Ah : Ἀπόλλω ς. [21] μέθαι καὶ παιδιαὶ Ah : μέθη καὶ παιδιὰ ς. [22] σχήματι κατεσταλμένῳ Hermannus ad Aristot. Poet., p. 90. [23] Ἀδωνίδεια Bentleius ad Horat serm. I, 3, 7. [24] δὲ om. A. [25] λέγουσιν Ah : φασὶν ς. [26] εἶδός τι Ah : τι εἶδος ς. [27] ἐπίνικος Ah : ἐπινίκιος ς.

NOTÆ

(91) Agelius lib. x, cap. 19, Orchium cecinisse Arionem ex Herodoto commemorat.

Digitized by Google

norem eorum qui victoriam essent adepti, conscribebatur. Scolion, carmen quasi obliquum, inter pocula accinebatur : unde Παροίνιον, hoc est, debacchatio vinolenta, aliquando est appellatum : remissum vero compositione, et simplex maxime. Dictum vero, σκολιόν, non ut quibusdam placuit per ἀντίφρασιν, quæ ut plurimum bonum omen propositum habet, non contra bonum omen in sinistrum traducit. Sed quod præoccupatis jam sensuum instrumentis, et auditoribus vino languentibus, tunc barbiton in convivium inferretur, singulique debacchantes, non sine maximo periculo, ad carmen illud proferendum incurvarentur. Quod igitur ipsis accidebat propter ebrietatem, hoc in carmen traducentes, quod simplicissimum erat, σκολιόν, id est, incurvum, et tortuosum, appellabant. Ἐρωτικά, seu amatoria, mulierum, puerorum, et virginum casus amatorios decantant. Epithalamia vero novis nuptis, thalamum jam ingressis, juvenes simul et virgines thoro astantes accinebant. Hymenæum autem in nuptiis decantatum ferunt, propter desiderium, investigationemque Hymenæi, Terpsichoræ filii, quem ducta uxore evanuisse aiunt. Alii vero in honorem Attici Hymenæi, quem latrones persecutum, raptas virgines Atticas liberasse commemorant. Ego vero felicis vitæ acclamationem esse puto, præsentibusque fidam matrimonii societatem cum mutuo amore comprecari. Æolica dialecto votum innectendo, quasi ὑμοναίειν et ὁμοεῖν, id est, una habitare et eadem sentire eos concorditer viventes optarent. Sillus parce convicia irrisionesque hominum continet. Threnus et epicedium hoc differunt, quod jacente jam cadavere, hoc pro funere recitetur : ille vero nullo certo tempore circumscribatur.

A σιν [26] ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἐγράφετο. Τὸ δὲ σκολιὸν μέλος ᾖδετο παρὰ [27] τοὺς πότους· διὸ καὶ παροίνιον αὐτὸ ἔσθ' ὅτε καλοῦσιν· ἀνειμένον δέ ἐστι τῇ κατασκευῇ καὶ ἁπλούστατον μάλιστα. Σκολιὸν δὲ εἴρηται, οὐχ ὡς ἐνίοις ἔδοξε [28], κατὰ ἀντίφρασιν (τὰ γὰρ κατὰ ἀντίφρασιν ὡς ἐπίπαν τοῦ εὐφημισμοῦ στοχάζεται, οὐκ εἰς κακοφημίαν μεταβάλλει [29] τὸ εὔφημον), ἀλλὰ διὰ τὸ προκατειλημμένων ᾗδη τῶν αἰσθητηρίων καὶ πρειμένων οἴνῳ [30] τῶν ἀκροατῶν τηνικαῦτα εἰσφέρεσθαι τὸ βάρβιτον εἰς τὰ συμπόσια, καὶ διονυσιάζοντα ἕκαστον ἀκροσφαλῶς συγκόπτεσθαι περὶ τὴν προφορὰν τῆς ᾠδῆς. Ὅπερ οὖν ἔπασχον αὐτοὶ [31] διὰ τὴν μέθην, τοῦτο τρέψαντες εἰς τὸ μέλος σκολιὸν ἐκάλουν τὸ ἁπλούστατον. Τὰ δὲ ἐρωτικὰ δῆλον ὅτι γυναικῶν καὶ παίδων καὶ παρθένων ἐρωτικὰς ᾄδει περιστάσεις. B Καὶ τὰ ἐπιθαλάμια δὲ τοῖς ἄρτι θαλαμευομένοις ἅμα οἱ ἡθεοι καὶ αἱ παρθένοι ἐπὶ τῶν θαλάμων ᾖδον. Ὑμέναιον δὲ ἐν γάμοις ᾄδεσθαί φασι [32] κατὰ πόθον καὶ ζήτησιν Ὑμεναίου τοῦ Τερψιχόρας, ὃν φασι γήμαντα ἀφανῆ γενέσθαι· οἱ δὲ κατὰ τιμὴν τοῦ Ἀττικοῦ Ὑμεναίου· τοῦτον γάρ φησί πωτε διώξαντα ἁρπελέσθαι κούρας Ἀττικὰς ληστῶν. Ἐγὼ δὲ οἶμαι βίου τινὰ [33] εὐτυχοῦς προαναφώνησιν ὑπάρχειν, καὶ συνεύχεσθαι τοῖς συνιοῦσι [34] πρὸς γάμου κοινωνίαν μετὰ φιλοστοργίας, Αἰολικῇ παραπλέκοντας [37] τὴν εὐχὴν διαλέκτῳ, οἷον ὑμεναίειν καὶ ὁμονοεῖν τούτους ἀεὶ ὁμόσε ναίοντας [38]. Ὁ δὲ σίλλος [39] λοιδορίας καὶ διασυρμοὺς πεφεισμένως [40] ἀνθρώπων ἔχει. Διαφέρει δὲ τοῦ ἐπικηδείου ὁ θρῆνος, ὅτι τὸ μὲν ἐπικήδειον παρ' αὐτὸ C τὸ κῆδος, ἔτι τοῦ σώματος προκειμένου [41] λέγεται, ὁ δὲ θρῆνος οὐ περιγράφεται χρόνῳ.

Parthenia quæ dicuntur, virginum choris adaptabantur, sub qua etiam daphnephorica, quasi sub genus cadunt. Lauros enim nono quoque anno ad Apollinis sacra inferentes sacerdotes, hymnis eum per virgineos choros celebrabant : cujus hæc causa redditur, Æoles **321***b* quotquot Arnen, eaque circum loca habitabant, ex oraculo inde egressi, obsidione cingentes Thebas vastabant, quas et Pelasgi obsidebant : cum simul utrisque Apollini status dies festus esset, inducias pacti sunt, et lauris amputatis, ab his quidem in Helicone, ab illis vero juxta Melanem fluvium, Apollini intulerunt. Polematas vero Bœotorum dux, juvenem quemdam secundum quietem vidit, solidam armaturam ipsi offerentem, votaque fieri præcipientem in Apollinis honorem nono quoque anno a laureatis. Tertio post die conserta manu, hostem vicit, ipseque lauri gestatione votum solvit : hinc

Τὰ δὲ λεγόμενα παρθένια [42] χοροῖς παρθένων ἐνεγράφετο. Οἷς καὶ τὰ δαφνηφορικὰ ὡς εἰς γένος πίπτει· δάφνας γὰρ ἐν Βοιωτίᾳ δι' ἐννεαετηρίδος [43] εἰς τὰ τοῦ Ἀπόλλωνος κομίζοντες οἱ [44] ἱερεῖς ἐξύμνουν αὐτὸν διὰ χοροῦ παρθένων. Καὶ ἡ αἰτία· τῶν Αἰολέων [45] ὅσοι κατῴκουν Ἄρνην καὶ τὰ ταύτῃ [46] χωρία, κατὰ χρησμὸν ἀναστάντες ἐκεῖθεν καὶ προσκαθεζόμενοι Θήβας ἐπόρθουν προκατεχομένας [47] ὑπὸ Πελασγῶν. Κοινῆς [48] ἀμφοῖν ἑορτῆς Ἀπόλλωνος ἐνστάσης ἀνοχὰς ἔθεντο, καὶ δάφνας [49] τεμόντες, οἱ μὲν ἐξ D Ἑλικῶνος οἱ δὲ ἐγγὺς τοῦ Μέλανος ποταμοῦ, ἐκόμιζον τῷ Ἀπόλλωνι. Πολεμάτας δὲ ὁ τῶν Βοιωτῶν ἀφηγούμενος ἔδοξεν ὄναρ νεανίαν τινὰ πανοπλίαν αὐτῷ διδόναι καὶ εὐχὰς ποιεῖσθαι τῷ Ἀπόλλωνι δαφνηφοροῦντας διὰ [525 H.] ἐννεαετηρίδος [50] προστάττειν [51]. Μετὰ δὲ τρίτην ἡμέραν ἐπιθέμενος κρατεῖ τῶν πολεμίων· καὶ αὐτός τε τὴν δαφνηφορίαν ἐτέλει, καὶ τὸ ἔθος ἐκεῖθεν διατηρεῖται. Ἡ δὲ

VARIÆ LECTIONES.

[26] προτεροῦσιν Ah : πρωτεύουσιν ς. [27] παρὰ Ah : περὶ ς. [28] ἔδοξε Ah : ἤρεσε ς. [29] μεταβάλλει Ah : μεταλαμβάνει ς. [30] οἴνῳ] ἤδη A. [31] αὐτοὶ post μέθην ponit A. [32] φησι A. [33] τινὰ Ah : τινὸς ς. [34] συνιοῦσι Ah : συνοῦσι ς. [37] παραπλέκοντα ς. [38] ναίοντας Ah : μένοντας ς. [39] σίλος A. [40] πεφεισμένως ante λοιδορίας ponit ς. [41] προκειμένου Ah : κειμένου ς. [42] παρθενεῖα Gaisford. [43] ἐννεαετηρίδος A, ἐννεατηρίδος B. [44] οἱ om. A. [45] Αἰολέων Ah : ἐῶν ς. [46] ταύτῃ Ah : ταύτης ς. [47] προκατεχομένας Ah : προσκαθεζομένας ς. [48] κοινῶς ς. [49] δάφνας A : δαείνας ς, τέμνοντες Ah. [50] ἐννεαετηρίδος A. [51] προστάττειν post ποιεῖσθαι ponit ς.

Digitized by Google

δαφνηφορία· ξύλον ἐλαία, καταστέφουσι δάφναις καὶ ποικίλοις ἄνθεσι, καὶ ἐπ' ἄκρου μὲν χαλκῆ ἐφαρμόζεται σφαῖρα, ἐκ δὲ ταύτης μικροτέρας ἐξαρτῶσι· [989 R.] κατὰ δὲ τὸ μέσον τοῦ ξύλου περιθέντες ἐλάσσονα τῆς ἐπ' ἄκρῳ [83] σφαίρας καθάπτουσι πορφυρᾶ στέμματα· τὰ δὲ τελευταῖα τοῦ ξύλου περιστέλλουσι κροκωτῷ. Βούλεται δ' αὐτοῖς ἡ μὲν ἀνωτάτω σφαῖρα τὸν ἥλιον, ᾧ καὶ τὸν Ἀπόλλωνα ἀναφέρουσιν, ἡ δὲ ὑποκειμένη τὴν σελήνην, τὰ δὲ προσηρτημένα τῶν σφαιρίων ἄστρα τε καὶ ἀστέρας, τὰ δέ γε στέμματα τὸν ἐνιαύσιον δρόμον· καὶ γὰρ καὶ τξε' ποιοῦσιν αὐτά. Ἄρχει δὲ τῆς δαφνηφορίας παῖς ἀμφιθαλής, καὶ ὁ μάλιστα αὐτῷ οἰκεῖος βαστάζει τὸ κατεστεμμένον ξύλον, ὃ κωπὼ [83] καλοῦσιν· αὐτὸς δὲ ὁ δαφνηφόρος ἑπόμενος τῆς δάφνης ἐφάπτεται, τὰς μὲν κόμας καθειμένος [84], χρυσοῦν δὲ στέφανον φέρων, καὶ λαμπρὰν ἐσθῆτα ποδήρη ἐστολισμένος, ἰφικρατίδας [85] τε ὑποδεδεμένος· ᾧ χορὸς παρθένων ἑπακολουθεῖ, προτείνων κλῶνας πρὸς ἱκετηρίαν τῶν [86] ὕμνων. Παρέπεμπον δὲ τὴν δαφνηφορίαν εἰς Ἀπόλλωνος Ἰσμηνίου [87] καὶ χαλαζίου [88].

Τὸ δὲ τριποδηφορικὸν [89] μέλος τρίποδος προηγουμένου παρὰ τοῖς Βοιωτοῖς ᾖδετο. Ἔσχε δὲ καὶ τοῦτο αἰτίαν τοιαύτην· Πελασγῶν τινες Πάνακτον [90] τῆς Βοιωτίας ἐπόρθουν, Θηβαῖοι δὲ ἤμυνον καὶ πέμψαντες εἰς Δωδώνην περὶ τῆς τοῦ πολέμου νίκης ἐχρῶντο. Χρησμὸς δὲ τοῖς Θηβαίοις ἐξέπεσεν ὡς, εἰ μέγιστον ἀσέβημα ἀσεβήσουσι, νικήσουσιν. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς ἀσεβημάτων εἶναι μέγιστον τὸ τὴν χρησμῳδήσασαν αὐτοῖς τὸν χρησμὸν ἀνελεῖν· καὶ ἀνεῖλον. Αἱ δὲ περὶ τὸ τέμενος συνιέρειαι δίκην λαβεῖν ἀπῄτουν τοῦ φόνου τοὺς Θηβαίους. Θηβαῖοι δὲ οὐκ ἐπιτρέπουσι γυναιξὶ μόναις τὴν περὶ αὐτῶν δίκην [91]· κοινῆς δὲ κρίσεως ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν γεγενημένης, καὶ τῶν ἀνδρῶν λευκὰς αὐτοῖς ἐπενεγκόντων ψήφους, ἀπέφυγον οἱ Θηβαῖοι. Ὕστερον δὲ [92] ἐπιγνόντες αὐτοῖς τὸ ὑπὸ τοῦ χρησμοῦ προστασσόμενον, βαστάσαντες τῶν κατὰ τὴν Βοιωτίαν ἱερῶν τριπόδων [93] ἕνα, καὶ κατακαλύψαντες ὡς ἱερόσυλοι, ἀνέπεμψαν εἰς Δωδώνην. Εὐπραγήσαντες δὲ ἐξ ἐκείνου τοῦ λοιποῦ τὴν πρᾶξιν ἑορτὴν ἐποίουν.

Ὠσχοφορικὰ [94] δὲ μέλη παρ' Ἀθηναίοις ᾖδετο· τοῦ χοροῦ δὲ [95] δύο νεανίαι, κατὰ γυναῖκας ἐστολισμένοι, κλῆμα [96] ἀμπέλου κομίζοντες, μεστὸν εὐθαλῶν βοτρύων (ἑκάλουν δὲ αὐτὸ ὤσχην [97], ἀφ' οὗ καὶ τοῖς μέλεσιν ἡ ἐπωνυμία) τῆς ἑορτῆς καθηγοῦντο. Ἄρξαι δέ φασι Θησέα [98] πρῶτον τοῦ ἔργου· ἐπεὶ γὰρ ἑκούσιος ὑποστὰς τὸν εἰς Κρήτην πλοῦν ἀπήλλαξε τὴν πατρίδα τῆς κατὰ τὸν δασμὸν συμφορᾶς, χαριστήρια ἀποδιδοὺς Ἀθηνᾷ καὶ Διονύσῳ, οἱ αὐτῷ κατὰ τὴν νῆσον τὴν Δίαν ἐπεφάνησαν, ἔπραττε

mos ille religiose observatus. Hæc Daphnephoria oleagineum lignum lauris coronant, variisque floribus exornant, cujus in apice ænea sphæra imposita ; ex hac minores dependent : medio vero ligno purpureæ coronæ adaptantur, minores quam quæ summo fastigio impositæ. Imam vero ligni partem circumvestiunt crocotula. Significat autem ipsis suprema quidem sphæra, solem, quo Apollinem designant : huic vero subjecta, lunam significat. Globuli vero appensi, stellæ et astra sunt ; coronæ annuum cursum significant : trecentas enim et sexaginta quinque conficiunt. Præest autem daphnephoriis puer patrimus, et matrimus, cui maxime conjunctus, gestat coronatum lignum, quod κωπὼ ipsi vocant. Daphnephorus vero sequitur, tangens laurum : comis quidem demissis et fluxis, aureaque corona redimitus, splendidaque veste, et talari indutus, calceisque, quos ab Iphricate Ἰφικρατίδας Græci vocant [q]. Hunc virginum chorus comitatur, ramos ad supplicationem, quæ hymnis celebrabatur, prætendens. Mittebant autem lauri gestationem ad Apollinis Ismenii et Galaxii fanum.

Τριποδιφορικὸν carmen, tripode prælato a Bœotis canebatur, institutumque hac de causa. Pelasgi quidam Panactum, Bœotiæ urbem vastabant, Thebani vero defensabant, missisque in Dodonam legatis, de belli victoria consulebant. Oraculum vero Thebanis responsum dedit, si **322***a* impiissimum crimen admitterent, fore ut victoria potirentur. Visum igitur ipsis, impiorum facinorum maximum fore, vatem quæ reddidisset ipsis oraculum, interfecerunt. Quæ vero sacerdotes templo præerant, repetebant supplicium de cæde a Thebanis. Thebani vero ut solæ mulieres sententiam de se ferrent, detrectabant. Communi itaque judicio facto, virorum simul ac mulierum, et viris candidos calculos pro illis ferentibus, effugere Thebani. Cognito tandem id ab oraculo illis mandatum fuisse, tripodem unum ex iis, qui sacri erant apud Bœotos, gestantes, ac tecte, tanquam sacrilegi, circumferentes, Dodonam remiserunt. Quæ res cum feliciter cessisset, exinde in solemne festum vertit

Oschophorica vero carmina ab Atheniensibus canebantur : chori autem adolescentes duo, muliebri veste induti, palmites vitis gestantes, plenos maturis uvis, quod ipsi ὄσχην vocarunt, unde et carminibus nomen inditum, festum auspicabantur. Primum vero Thesea hoc inchoasse ferunt. Postquam enim sponte sua in Cretam navigationem instituisset, patriam tributi vexatione liberavit : beneficium gratitudinis ergo reddens Minervæ, et Libero, qui ipsi in Dia insula apparuerant. Fiebat au-

[q] Diodorus Siculus lib. xv Biblioth ; Suidas et Pollux.

VARIÆ LECTIONES.

[83] ἐλάσσονα τῆς ἐπ' ἄκρῳ A, ἐλάσσονα τῆς ἐπ' ἄκρου *h*, ἐλάσσονας τῆς τοῦ ξύλου ς. [83] κόπω pr. A, κοπὼ *h*, κώπω B. [84] καθειμένος AB : καθειμένας ς. [85] Ἰφικρατίδας] ἐπικρατίδας Ah. [86] τῶν om. A. [87] Ἰσανίου B, Ἰσυνίου *h*. [88] χαλαζίου Ah : γαλαξίου ς. [89] τριποδικὸν B. [90] Πάνακτον] cf. Muller. Orchomen., p. 385. [91] δίκην] δίκην ἀξιοῦν ABh. [92] δὲ add. A. [93] τριπόδων Ah : τρίποδα ς. [94] ὠσχοφορικὰ Ah : ὀσχοφορικὰ ς. [95] δὲ om. A. [96] κλήματα — μεστῶν ς. [97] ὤσχην Ah : ὄσχην ς. [98] Θησέα φασὶ ς.

Digitized by Google

tem a duobus adolescentibus, in umbra educatis, sacris ut operarentur, adhibitis ministris[r]. Ducebatur autem ab Atheniensibus hæc pompa ex Liberi fano in Palladis Sciriadis templum : insequebaturque adolescentes illos chorus, et canebant id genus carmina. Ex singulis vero tribubus puberes inter se cursu certabant, quique alios antevertisset, ex quintuplici, quæ dicebatur phiala, et cimo (qui ex oleo, vino, melle, caseo et farina hordeacea temperabatur) bibebat.

Precatoria carmina ab iis componebantur, qui aliquid Deum rogarent. Pragmatica vero, quæ res gestas aliquorum continent. Emporica, quæ quasi peregrinationem et negotiationem ostentarent, a quibusdam conscripta sunt. Et apostolica, quæ dum quid mitteretur ad aliquem, fiebant. Gnomologica notum est admonitiones de moribus continere. Georgica vero, agri et stirpium tempestivitates et curam. Epistalitica, quæ ad obeunda mandata aliquibus composita mittebantur.

Hactenus quidem ex duobus Procli libris ea excerpsimus, quæ ex grammaticis laudabilia ipse deprompserat (92).

A τοῦτο, δυσὶ νεανίαις ἐσκιατραφημένοις [526 H.] χρησάμενος πρὸς τὴν ἱερουργίαν ὑπηρέταις. Ἦν δὲ τοῖς Ἀθηναίοις ἡ παραπομπὴ ἐκ τοῦ Διονυσιακοῦ ἱεροῦ εἰς τὸ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Σκιράδος [69] τέμενος. Εἵπετο δὲ τοῖς νεανίαις ὁ χορὸς, καὶ ᾖδε τὰ μέλη. Ἐξ ἑκάστης δὲ φυλῆς ἔφηβοι διημιλλῶντο πρὸς ἀλλήλους δρόμῳ · καὶ τούτων ὁ πρότερος ἐγεύετο ἐκ τῆς πενταπλῆς λεγομένης φιάλης, ἣ συνεκιρνᾶτο ἐλαίῳ καὶ οἴνῳ καὶ μέλιτι καὶ τυρῷ καὶ ἀλφίτοις.

Εὐκτικὰ δὲ μέλη ἐγραφετο τοῖς αἰτουμένοις τι παρὰ Θεοῦ γενέσθαι. Πραγματικὰ δὲ, ἃ τινων περιεῖχε πράξεις. [992 R.] Ἐμπορικὰ δὲ, ὅσα κατὰ τὰς ἀποδημίας καὶ ἐμπορείας[70] ἐπιδεικνύμενά τισιν ἐγράφη. Καὶ ἀποστολικὰ δὲ, ὅσα διαπεμπόμενοι[71] πρός τι- B νας ἐποίουν. Τὰ δὲ γνωμολογικὰ δῆλον ὅτι παραίνεσιν ἠθῶν ἔχει, καὶ τὰ γεωργικὰ δὲ χώρας καὶ φυτῶν καιροὺς καὶ ἐπιμελείας. Καὶ τὰ ἐπισταλτικὰ δὲ, ὅσα κατ' ἐντολὰς πρός τινας ποιοῦντες διέπεμπον[72].

Οἱ μὲν[73] δύο λόγοι τῆς Πρόκλου *Γραμματικῆς χρηστομαθίας* ἐν τούτοις[74].

CCXL.

Joannes Philoponus in Hexaemeron.

322*b* Legi Joannem Philoponum *In Hexaemeron*. Dedicat librum Sergio Constantinopolitano, cujus suasu se laborem suscepisse præfatur, seque eo respexisse, ut ostenderet mundi ortum apud Mosem rebus apparentibus respondere.

ΣΜ'.

Ἰωαννου τοῦ Φιλοπόνου εἰς τὴν Ἑξαήμερον.

Ἀνεγνώσθη ἐκ τῶν Ἰωάννου τοῦ Φιλοπόνου *εἰς τὴν Ἑξαήμερον*. Ὅτι τὸ σύγγραμμα Σεργίῳ τῷ Κωνσταντινουπόλεως προσφωνεῖ, ἐκείνου προτροπὴ τοῦτον ὑπελθεῖν τὸν πόνον προοιμιαζόμενος. Τὸν δὲ σκοπὸν εἶναί φησι σύμφωνον δεῖξαι τοῖς φαινομένοις τὴν τοῦ θεσπεσίου Μωσέως κοσμογένειαν.

[r] Sic et Plut. in *Theseo*.

VARIÆ LECTIONES.

[69] χειράδος A, χειριάδος *h*: Σκειριάδος ς. [70] ἐμπορίας ς. [71] διαπεμπόμενοι A : διαπεμπόμενα ς. [72] ἐξέπεμπον ς. [73] μὲν A : δὲ ς. [74] post τούτοις in A vacui versus quatuor et pagina una.

NOTÆ.

(92) Χρηστομαθίας ἐκλογαι *electa*, verti. Nam et Electorum commentarios 160 reliquit Plinius major Plinio sororis filio, ut ipse ait libro III, *epistola* 5, et *laudabilia* potius reddidi, quam *epitomen*, vel *utilem doctrinam* : ne erres ; χρηστὰ enim et χρήσιμα erant in scriptoribus loca non oscitanter legenda, quod utilia essent : quæ et X figura decussatim scripta notabantur. Latini *Laudabilia* vocabant, et his siglis LL. hoc est locus laudabilis, ut Val. Probus ait, designabant. Contra quæ culpanda, damnandave videbantur, Græci ferali littera Θ, et utrique obelo fodiebant, quod ὀβελίζειν erat, ut monuit vir doctissimus Petr. Pithœus lib. II, *Adversar. subcesivorum*, c. 3, et in M. Varronem *De re rustica* ; Pet. Victorius, se L. litteram, vel τὸ *laudabilis*, in veteribus libris persæpe reperisse, quæ et Joseph. Scaliger argute explanavit.

Διαιρεῖται εἰς θ'.) Εἰς δύω legendum reor, itaque scripsisse Photium arbitror : nam ex duobus tantis Procli libris hoc fragmentum concinnatum est : et Suidas tres duntaxat libros χρηστομαθίας agnoscit : et vero in numerorum notis singulis facilis errandi ansa librariis objici solet, ut 6 in δ commutarit, vel primam in δύω litteram oscitans scriba reliquisse contentus, properavit. Sexcenta id genus σφάλματα in ipso Suida, et Laertio, ut reliquos taceam deprehendas. Non procul abiero. In eo ipso Suida Μουνυχιὼν δεύτερος μὴν παρ' Ἀθηναίοις, repouendum enim δέκατος. Natum mendum C suspicor, ex compendio δεκ quod in δευ migravit. Munychion enim mensis, quem Martio respondere putant, decimus a Junio, qui primus erat Atticorum mensium, in quem solstitium æstivum caderet, ut Theodorus Gaza observavit. Sed quoniam in manibus Suidæ liber est, non pigebit de Procli scriptis reliqua describere, sed Latine : *Proclus Lycius Syriani discipulus, auditor item et Plutarchi, Nestorii filius philosophi, philosophus et ipse Platonicus. Hic scholæ Athenis præfuit : ipsius discipulus et successor fuit Marinus Neapolitanus. Scripsit plurima tam philosophica, quam grammatica. Commentarium in integrum Homerum, in* Opera item et dies *Hesiodi* ; Laudabilium locorum libros γ'. De educatione *lib. duos in Platonem* De repub. *libros* IV ; *in Orphei* Theologiam, *et* De consensu Orphei, Pythagoræ et Platonis. De oraculis *libros* X ; De diis apud Homerum, *aliaque*. Hæc Suidas exstant et in Euclidem, et Ptolemæum D Comment. ut mathematicum summum agnoscas : in Peripatetica vero disciplina, libellus de motu, quo Aristotelem a libro III, *Physic.* et deinceps in Compendium redegit. Platonicæ vero doctrinæ, Platonis *theologica elementa, et Physica* nuper edita. In Italicis vero bibliothecis, et August. in *Timæum*, in *Primum Alcibiadem* in *Cratylum*, in *Parmenidem* dialogos commentarii adhuc latent. Plures et nostræ, et cl. viri Pet. Joannem Nunnesii in hanc Procli *Chrestomathiam* notæ seorsim prodibunt.

Digitized by Google

Ὅτι σκοπὸς ἦν τῷ Μωσεῖ οὔτε φυσιολογῆσαι οὔτε ἀστρονομῆσαι, ἀλλ' εἰς θεογνωσίαν καὶ διὰ τῆς κοσμογονίας ἀνθρώπους ἀγαγεῖν, καὶ παραστῆσαι ὅτι δὴ τὸ μέγα τοῦτο καὶ λαμπρὸν τοῦ κόσμου δημιούργημα ἔχει τὸν Θεὸν ποιητὴν, καὶ οὔτε αὐτόματον ἔσχε τὴν ὕπαρξιν οὔτε ἀγένητον τὴν ὑπόστασιν καὶ τῷ Θεῷ συναΐδιον. Καὶ Πλάτωνα δὲ τὸν παρ' Ἕλλησι νομισθέντα σοφώτατον, καίτοι πολλαῖς ὕστερον γενεαῖς γεγονότα καὶ οὐ πλήθει τυχόντι τοὺς λόγους ποιούμενον, ἀλλὰ τοῖς ἐπὶ φιλοσοφίᾳ τῶν ἄλλων προὔχουσιν, ὅμως Μωσέα δείκνυσιν ἐν τῇ τῆς κοσμογονίας αὐτοῦ διηγήσει ἐκμιμούμενον. Πολὺ δὲ μεγαλοπρεπέστερον Μωσέα Πλάτωνος τεθεολογηκέναι παρίστησιν. Ὅτι οὐδέν φησιν οὐδ' ὅλως τῶν ἐν τῇ κοσμογονίᾳ τοῦ προφήτου τῇ τοῦ παντὸς διατάξει ἀσύμφωνον· τοὐναντίον δὲ καὶ πολλὰ τῶν ὕστερον αἰτιολογηθέντων ὑπὸ τῶν φυσικῶν ἐκ τῶν Μωσέως γραφέντων εἴληφε τὴν ἀρχήν. Ὅτι ἐν πολλοῖς ἀξίως τὸν μέγαν ἀποθειάζει Βασίλειον, καὶ Θεόδωρον τὸν Μοψουεστίας, εἰ καὶ μὴ ἐν πᾶσιν οἷς ἐπαιτιᾶται, ἀλλ' οὖν οὐκ ἐν ὀλίγοις ἐπιλαμβάνεται δικαίως.

Moses nec physicam nec astronomiam agere voluit, sed homines ad Dei cognitionem, per mundi etiam creationem trahere et invitare conatus est. Magnum hoc et splendidum mundi opus a Deo factum, neque a se principium habere, neque ingenerabilem materiam, neque Deo cœternam. Platonemque, quem Græci sapientissimum existimarunt, etsi sæculis multis posterior fuerit, nec ex plebe cuique libros suos scripserit, sed iis qui præ cæteris in philosophia ingentes progressus fecerunt, Mosem in mundi conditi enarratione imitatum fuisse. Sed Mosem sublimius multo rem refert enarrasse. Nihil ait in mundi creatione esse, rerumque ordine quin Mosis verbis respondeat; contra vero multa eorum, quorum a physicis investigatæ causæ, e Mosis scriptis desumpta sunt. In multis magnum Basilium, et Theodorum Mopsuestiæ laudibus merito extollit, etsi non in omnibus quæ reprehendit, licet non pauca jure vellicet.

[993 R.] Ὅτι τῆς ἀρχῆς πολλαχῶς φησι λεγομένης τὸ, *Ἐν ἀρχῇ*, τὸ νῦν τὴν[78] κατὰ χρόνον ἀρχὴν δηλοῦν. Κατὰ χρόνον δὲ λέγειν φησὶν οὐχ οὗ τῆς γενέσεως προηγεῖται χρόνος, ὡς ἡμῶν ἑκάστου, ἀλλὰ τὸ πρῶτον τοῦ χρόνου νῦν, ἐν ᾧ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρήγαγεν ὁ Θεὸς, [527 H.] παντὸς χρονικοῦ χωρὶς διαστήματος. Πᾶσαν γὰρ ἀρχὴν ἑτέραν εἶναι πάντως φησὶν, οὗπερ λέγεται ἀρχή· καὶ τοῦτο διὰ παραδειγμάτων κατασκευάζει. Ὥστε ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ χρόνου καὶ οὐκ ἐν χρόνῳ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐποίησεν ὁ Θεός. Ἀλλ' ἓν τοῦτο σημαινόμενον τῆς ἐν ᾧ γέγονεν ἀρχῆς ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ. Δεύτερον τὸ πρῶτον τοῦ κατασκευάσματος μόριον, ὡς ἀρχὴ ἡ τρόπις τοῦ πλοίου καὶ οἱ θεμέλιοι τῆς οἰκίας. Δῆλον δ' ὅτι καὶ κατὰ τοῦτό φησι τὸ σημαινόμενον τῇ ἀρχῇ δυνατὸν ἐννοῆσαι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐν ἀρχῇ γεγενῆσθαι· οἷον γὰρ θεμέλιον καὶ ἀρχὴν τῶν γεγονότων ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν προκατεβάλετο. Κατὰ δὲ τὰ ἄλλα τῆς ἀρχῆς σημαινόμενα οὐκέτι.

Principium variis modis cum dicatur, refert illud: *In principio*, nunc temporarium principium indicare: dicere vero, inquit, temporarium, non cujus generationem tempus præcedat, ut unius cujusque nostrum: sed primum temporis nunc, quo Deus cœlum et terram in medium produxit, sine ullo temporis intervallo. Omne enim principium omnino aliud esse dicit, quam in cujus dicitur principium, idque exemplis ostendit. Quare in principio temporis, et non in tempore, cœlum terramque condidit Deus. Sed unum hoc significat principium, in quo cœlum et terra condita sunt. Secundo, prima **323***a* fabricæ pars, ut initium navis est carina, domus fundamenta. Hinc apparet et eodem modo significationem principii intelligi posse, cœlum et terram in principio facta esse. Tale enim fundamentum et principium rerum, Deus cœlum et terram, primum posuit, in aliis significationibus principii non ita.

Ὅτι ἀντὶ[78] τοῦ, *Ἐν ἀρχῇ*, « ἐν κεφαλαίῳ » εἰπὼν ὁ Ἀκύλας δίδωσιν ἐννοεῖν ἀντὶ τοῦ συνηρημένως καὶ ὁμοῦ γενέσθαι τὸν οὐρανὸν σημαίνειν τὸ, *Ἐν ἀρχῇ*· οὐδὲ γὰρ τὸ μὲν αὐτῶν πρότερον, τὸ δὲ ὕστερον γέγονεν. Εἰώθαμεν γὰρ κεφάλαιον καλεῖν τὴν ἐν ἑνὶ πολλῶν[77] ἅμα συναίρεσιν· καὶ πολλὴ ἡ χρῆσις. Ἐδήλωσε δὲ καὶ ἡ τῆς *σὺν* προσθήκη, συνδυασμὸν ὡς τὰ πολλὰ δηλοῦσα. Καὶ γὰρ εἰπὼν, *Ἐν κεφαλαίῳ ἔκτισε σὺν τὸν οὐρανὸν, σὺν τὴν γῆν*, ἐν ἀρχῇ παρέσχε τὴν δήλωσιν τοῦ ἅμα γενέσθαι τὰ δύο. Τινὲς τὸ, ἐν κεφαλαίῳ, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ σώματος τῆς κεφαλῆς αὐτὸ λογιζόμενοι ἐσχηματίσθαι, εἰς τοιαύτην ἀρχὴν αὐτὸ μετειλήφασιν.

Pro his *In principio*, vertens sic Aquila, Ἐν κεφαλαίῳ, occasionem dedit cogitandi, συνηρημένως τὸ, in principio significare junctim et simul cœlum et terram facta esse. Neque enim hoc ex illis prius, hoc vero posterius factum est. Κεφάλαιον enim appellare solemus conjunctionem omnium simul in unum, et frequens hujus usus. Ostendit et additum vocabulum σὺν [id est simul] conjunctionem; quia multa demonstrat. Dicit enim: *In capite creavit simul cœlum, simul terram*[a]; in principio significat simul duo esse facta. Nonnulli illud, ἐν κεφαλαίῳ non eo modo, sed metaphoram a summa corporis parte, quæ caput est, ductam esse volunt, et ad hoc principium retulerunt.

Ὅτι φησὶν, Οὐρανὸν καὶ γῆν εἰπὼν διὰ τῶν

Cœlum et terram dicens per extrema media con-

[a] Gen. I, 1.

VARIÆ LECTIONES.

[78] τὴν add. C. [76] ἀντὶ C : καὶ ἀντὶ ς. [77] πολλῶν] libri πολλήν.

Digitized by Google

junxit, ut etiam omnia loquuntur. Extrema autem hæc rite vocantur, terra orbis centrum sustinens, omnium inferiorum est principium; cœlum vero omnia ambiens, omnium finis est. Iterum vero cœlum descendendo, initium est, ejusque respectu terra tunc finis, media vero sunt, aqua, aer, et ignis. Ideo pergit : *Tenebræ super abyssum; aquam abyssum* vocat, tenebras vero luce carentem *aerem*. Etenim proprie dicuntur tenebræ cum lumen abest. Et consuetudo tenebras obscurum aerem vocat, vel speciem aeris nocturnam, vel ex alio accidente.

A ἄκρων καὶ τὰ μέσα συμπαρείληφεν, ὡς καὶ πάντα φασίν. Ἄκρα δὲ εὐλόγως ταῦτα καλεῖται, ὅτι γῇ μὲν κέντρον τοῦ παντὸς ἐπέχουσα κάτωθεν πάντων ἐστὶν ἀρχή, πέρας δὲ ὁ πάντα περιέχων οὐρανός. Πάλιν ἄνωθεν ἀρχὴ μέν ἐστιν ὁ οὐρανός, πέρας δὲ ἡ γῆ. Μέσα δὲ ὕδωρ καὶ ἀὴρ καὶ πῦρ. Διό φησιν ἐφεξῆς· *Καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου*, τὸ μὲν ὕδωρ *ἄβυσσον* εἰπών, τὸ δὲ σκότος τὸν ἀφώτιστον *ἀέρα*· καὶ γὰρ κυρίως σκότος ἐστὶν ἡ τοῦ φωτὸς ἀπουσία. Καὶ ἡ συνήθεια δὲ σκότος τὸν ἀφώτιστον λέγει ἀέρα, ἤτοι τὸ νυκτερινὸν τοῦ ἀέρος κατάστημα ἢ καὶ τὸ ἄλλως πως συμβαῖνον.

Tenebras palpabiles, quales senserunt Ægyptii[t], duabus de causis dici vult, vel quod splendor nullus cœlestis immistus est aeri, ob densitatem ejus, ut palpari, et tangi per resistentiam a contingentibus queat : vel quod tangendo duriora corpora instar cæcorum sic progrediantur, et hoc ipso cognoscant sic attrectata. *Abyssus* ab omnibus multa aqua dicitur, et in profundum demersa, quamque capere non valemus, nec oculis consequi.

B Ὅτι τὸ ψηλαφητὸν σκότος τοῖς Αἰγυπτίοις σκότος ψηλαφητὸν εἰρῆσθαι διὰ δύο αἰτίας, ἢ ὅτι μηδεμία ἀκτὶς τῶν οὐρανίων εἰσεκρίνετο τῷ ἀέρι διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ παχύτητα καὶ οἷον ψηλαφητὴν καὶ δυναμένην αἴσθησιν ἀντιτυπίας τοῖς ἐπαφωμένοις παρέχειν, ἢ ὅτι διὰ τὸ ψηλαφητὸν τὰ στερεμνιώτερα τῶν σωμάτων δίκην τυφλῶν καὶ οὕτω τὰς μεταβάσεις ποιεῖσθαι, ἢ καὶ αὐτὸ τοῦτο γνωρίζειν οὕτω τὰ ψηλαφώμενα.

Ideo etiam Moses abyssum hanc aquam vocat, nisi quod etiam nomine aquæ nominet. *Ac Spiritus enim* **323***b* *Domini ferebatur super aquas.* Super aquas enim aer ipse innatat. Nomen autem aeris Moses non usurpavit : vel eo quod Hebræi nondum certum aeri nomen dedissent, vel quod sufficeret Mosi vocabulo *aquæ* utrumque denotare. Magnam enim aer et aqua communionem habent, et sæpius in sequentibus hoc nomine de utroque utitur.

C Ὅτι *ἄβυσσος* παρὰ πᾶσι τὸ πολὺ καλεῖται ὕδωρ καὶ εἰς βάθος χωροῦν ἄληπτον ἡμῖν, παρὰ τὸ μηνύειν[78] εἰς αὐτό· διὸ καὶ Μωσῆς ἄβυσσον ἐκεῖνο τὸ ὕδωρ καλεῖ. Πλὴν καὶ ὕδωρ αὐτὸ κατονομάζει· *Καὶ πνεῦμα γὰρ Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος* · τοῖς ὕδασι γὰρ ἀὴρ ἐπινήχεται. Αὐτὸ δὲ τὸ τοῦ ἀέρος ὄνομα παρὰ τῇ Μωϋσέως οὐκ ἔστι γραφῇ, ἢ μήπω ἐχούσης τότε[79] τῆς Ἑβραΐδος διαλέκτου ἀφωρισμένον ὄνομα τῷ ἀέρι, [528 H.] ἢ ἀρκουμένου Μωϋσέως διὰ τοῦ *ὕδατος* τῆς φωνῆς ἄμφω δηλοῦν· πολλὴ γὰρ ὕδατος καὶ ἀέρος ἡ κοινωνία, καὶ πολλάκις ἐν τοῖς ἑξῆς ἐπ' ἀμφοῖν κέχρηται τῷ ὀνόματι.

Moses angelorum eorumque creationis nullam mentionem facit, quasi mundi historiam scripserit. Verum non est dicendum istos simul exstitisse vel post cœlum factos esse, sed antea; idque e rerum natura, sacrisque Litteris conatur demonstrare : depugnans scilicet adversus Theodorum ejusque rationes, quibus angelos una cum cœlis factos esse asserit, et magnum Basilium ejusdem sententiæ adducens, pro quo etiam videtur decertandum. Recensens igitur summatim demonstrationes, quibus ille angelos cum mundo non simul creatos probat, addit : Vide tandem ex quibus cœlestis eorum ortus constet. Primo, quod nec Moses, nec alia Scriptura sacra dicit cum cœlo factos esse. Secundo quod non sint corpora, nec corporibus organicis ut anima postea vincti. Tertio, e cœlesti eorum potentia. Quarto, quod Deum assidue videant; quibus omnibus creaturæ mundanæ carent. Quinto, quod irrationales animæ cum corporibus non sint creatæ, etsi sine corporibus esse nequeant. Postremo, quod hominum animus, ne cum proprio corpore quidem

D Ὅτι τοὺς ἀγγέλους καὶ[80] μηδαμοῦ τῆς προαγωγῆς[78] αὐτῶν ἐμνήσθη Μωσῆς, ἅτε τῶν ἐγκοσμίων ἱστορίαν παραδιδοὺς, ἀλλ' οὖν οὐδὲ δεῖ λέγειν ὡς συνυπέστησαν, φησὶν, ἢ καὶ ὕστερον γεγόνασιν οὐρανοῦ, πρότερον δέ. Καὶ τοῦτο πειρᾶται καὶ φυσικώτερον καὶ ἐκ τῶν θείων Λογίων παριστάνειν, ὡς δῆθεν πρὸς Θεόδωρον [996 R.] ἀπομαχόμενος, καὶ τὰς παρ' αὐτοῦ κομιζομένας ἀποδείξεις ὅτι σὺν οὐρανῷ γεγόνασιν ἀνασκευαζόμενος, καὶ σύμφωνον τὸν μέγαν ἐπικομιζόμενος Βασίλειον, ὑπὲρ οὗ καὶ δοκεῖ Θεοδώρῳ διαμάχεσθαι. Ἀνακεφαλαιούμενος οὖν τὰς ἀποδείξεις δι' ὧν τοὺς ἀγγέλους μὴ συνυποστῆναι τῷ κόσμῳ παριστάνειν ἠγώνιστο, φησὶ, *Σκόπει τοίνυν ἐκ πόσων αὐτῶν ἡ ὑπερκόσμιος συνῆκται γένεσις. ἐκ τοῦ μήτε Μωσέα μήτ' ἄλλην θεόπνευστον Γραφὴν ἅμα τῷ κόσμῳ γεγονέναι αὐτοὺς εἰπεῖν, ἐκ τοῦ μήτε σώματα εἶναι μήτε συνδεδέσθαι σώμασιν ὀργανικοῖς ὥσπερ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν, ἐκ τῆς ὑπερκοσμίου δυνάμεως αὐτῶν, ἐξ ὧν τὸ Θεῖον διηνεκῶς θεωροῦσιν, ὧν οὐδὲν τῶν ἐγκοσμίων μετέχει· ἐκ τοῦ μηδὲ τὰς ἀλόγους ψυχὰς συγκα-*

[t] Exod. x, 21.

VARIÆ LECTIONES.

[78] μηνύειν] imo μὴ δύειν. cf. Etym. M. [79] τότε] libri τό. [80] καὶ] lege εἰ καὶ.

Digitized by Google

ταβεβλῆσθαι τοῖς σώμασι, καίτοι χωρὶς σωμάτων μὴ δυναμένας εἶναι· ἐκ τοῦ μὴ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν μηδὲ τῷ ἰδίῳ συνυποστῆναι θειοτέρας ὑπὸ Θεοῦ μετέσχε γενέσεως [81].

ΣΜΑ'.

Βίος Ἀπολλωνίου ἀπὸ φωνῆς Φιλοστράτου.

Ἀνεγνώσθη ἐκ τοῦ εἰς τὸν Ἀπολλώνιον [82] ἀπὸ φωνῆς Φιλοστράτου. Ὅτι [83] Βαβυλῶνά φησι τετειχίσθαι ὀγδοήκοντα καὶ τετρακόσια στάδια κύκλῳ· τεῖχος δὲ αὐτῆς τρία μὲν τὸ ὕψος ἡμίπλεθρα, πλέθρου δὲ μεῖον τὸ εὖρος. Ποταμῷ δὲ Εὐφράτῃ τέμνεται ξὺν ὁμοιότητι τοῦ εἴδους, ὃν ἀπόῤῥητος ὑποστείχει γέφυρα, τὰ βασίλεια τὰ ἐπὶ ταῖς ὄχθαις ἀφανῶς ξυνάπτουσα. Γυνὴ γὰρ λέγεται Μήδεια, τῶν ἐκείνῃ ποτὲ ἄρχουσα, τὸν ποταμὸν ὑποζεῦξαι τρόπον ὃν μήπω τις ποταμῶν ἐζεύχθη. Λίθους γὰρ δὴ καὶ χαλκὸν καὶ ἄσφαλτον, καὶ ὁπόσα ἐς ἔφυδρον ξύνδεσιν ἀνθρώποις εὕρηται, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ νήσασα, τὸ ῥεῦμα εἰς λίμνας ἔτρεψε, ξηρόν τε ἤδη τὸν ποταμὸν ὤρυγεν [84], ὀρυτὰς ἐς δύο σήραγγα ἐργαζομένη κοίλην, ἵνα ἐς τὰ βασίλεια τὰ περὶ ταῖς ὄχθαις ὥσπερ ἐκ γῆς ἀναφαίνοιτο, καὶ ἧρεψεν αὐτὴν ἴσως τῷ τοῦ ῥεύματος δαπέδῳ. Οἱ μὲν δὴ θεμέλιοι ἐδεδήκεσαν καὶ οἱ τοῖχοι τῆς σήραγγος· ἅτε δὲ [85] τῆς ἀσφάλτου δεομένης τοῦ ὕδατος εἰς τὸ λιθοῦσθαι καὶ πήγνυσθαι, ὁ Εὐφράτης ἐπαφείθη ὑγρῷ τῷ ὄρόφῳ, καὶ ὧδε ἔστη τὸ ζεῦγμα. Τὰ δὲ βασίλεια χαλκῷ μὲν ἥρεπται καὶ ἀπ' αὐτῶν ἀστράπτει· θάλαμοι δὲ καὶ ἀνδρῶνες καὶ στοαὶ τὰ μὲν ἀργύρῳ, τὰ δὲ χρυσοῖς [529 H.] ὑφάσμασι, τὰ δὲ χρυσῷ αὐτῷ, καθάπερ γραφαῖς, ἠγλάϊσται. Φησὶ δὲ φῆσαι [86] τὸν Ἀπολλώνιον καὶ ἀνδρῶνι ἐντυχεῖν, οὗ τὸν δροφον εἰς θόλου ἀνῆχθαι σχῆμα, οὐρανῷ τινι εἰκασμένον· σαπφειρίνῃ δὲ αὐτὸν κατηρέφθαι λίθῳ· [997 R.] κυανωτάτη δὲ [87] ἡ λίθος καὶ οὐρανία ἰδεῖν. Θεῶν τε ἀγάλματα, οὓς νομίζουσιν, ἵδρυται ἄνω καὶ χρυσᾶ φαίνεται καθάπερ ἐξ αἰθέρος. Δικάζει μὲν δὴ ὁ βασιλεὺς, χρυσαῖ δὲ ἴυγγες ἀποκρέμανται τοῦ ὀρόφου τέτταρες [88], τὴν Ἀδράστειαν αὐτῷ παρεγγυῶσαι καὶ τὸ μὴ ὑπὲρ τοὺς ἀνθρώπους [89] αἴρεσθαι. Ταύτας οἱ μάγοι αὐτοί φασιν ἁρμόττεσθαι, φοιτῶντες εἰς τὰ βασίλεια· καλοῦσι δὲ αὐτὰς θεῶν γλώττας.

Ὅτι [90] φησὶν Ἀπολλώνιον καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν ἐξιόντας τῆς Περσῶν ἀρχῆς καὶ προσιόντας τῷ Καυκάσῳ εὐωδεστέρας τῆς γῆς αἰσθέσθαι. Τὸ δὲ ὄρος τοῦτο ἀρχὴν ποιούμεθα τοῦ Ταύρου τοῦ δι' Ἀρμενίας τε καὶ Κιλίκων ἐπὶ Παμφύλους τε καὶ Μυκάλην στείχοντος, ἣ τελευτῶσα εἰς θάλασσαν, ἣν Κᾶρες οἰκοῦσι, τέρμα τοῦ Καυκάσου νομίζοιτ' ἄν, ἀλλ' οὐχ, ὡς ἔνιοί φασιν, ἀρχή· τό τε γὰρ τῆς Μυκάλης ὕψος οὔπω μέγα, καὶ αἱ ὑπερβολαὶ τοῦ Καυκάσου τοσοῦτον ἀνεστᾶσιν ὡς σχίζεσθαι περὶ αὐτὰς [91] τὸν ἥλιον. Περιβάλλει δὲ Ταύρῳ ἑτέρῳ καὶ

CCXLI.

Apollonii Tyanei Vita e Philostrato.

Legi *Vitam Apollonii* auctore Philostrato. Babylonis, inquit, muri quadringentorum stadiorum et octoginta ambitum complectuntur : in altitudinem vero tria semijugera attolluntur, cum sint paulo minus unius jugeris latitudine. Secat autem mediam Babylona Euphrates, cum formæ similitudine, quem Euphraten occultus subit pons, regiam, quæ in utraque ripa est, invicem modo invisibili conjungens. Fertur enim mulier Medea aliquando id regnum sortita fluvium junxisse, quo modo antea nemo. Lapides enim et æs, præterea bitumen et reliqua **324***a* conglutinationi in aquis faciendæ ab hominibus inventa, ad fluminis ripas ubi coacervavit, fluminis aquas in paludes derivavit, atque exsiccato fluminis alveo, duarum ulnarum specum excavavit, ut ad regias, quæ utrinque fluminis ripas adjacent, per eam, quam diximus, foveam non secus ac per aridam terram aditus intercederet, ita ut fornicis altitudo fluminis alveo adæquaretur. Fundamenta processerant, et parietes specus; quasi bitumen aqua indigeret, ut lapidesceret, et indurareturEuphrates humido fornicis tecto immissus est, atque hæc jungendi ratio fuit. Regia autem ære adoperta fulget, thalami vero, et porticus, ac virorum domicilia partim argento, partim aureis velis, partim auro ipso veluti lineamentis condecorata sunt. Ait Apollonium in porticum venisse, cujus jus suprema pars in formam tholi fabricata cœli faciem imitabatur saphiro lapide adoperta : qui lapis maxime cæruleum cœli colorem refert. Erant illic imagines deorum, quos illi colunt, exsculptæ, auratæ luce affusa videntur. Is autem locus est, ubi rex jus dicere consuevit; ex testitudine vero iynges aviculæ quatuor pendebant (quas motacillas vulgo vocant), Nemesim illi exhibentes, admonentesque regem, ne se supra hominem efferret. Has vero dicunt magos, cum in regiam venissent, jussisse fieri. Vocant autem ipsas deorum linguas.

Apollonius et alii post illum, Persarum regno exeuntes, cum ad Caucasum appropinquaverunt, olentis terræ jucundum odorem senserunt. Hunc autem montem principium facimus Tauri, qui per Armeniam et Ciliciam, et ad Pamphiliam usque et Mylen procedit, quæ Mycale in mare juxta quod Cares habitant, desiniens, Caucasi finis putatur, non autem principium ut quibusdam placet. Mycales enim altitudo non admodum magna est, Caucasi autem summitates in tantum exsurgere perhibentur, ut sol circa ipsa scindatur. Complectitur

VARIÆ LECTIONES.

[81] post γενεσεως in C vacui versus 38. [82] ἐκ τοῦ εἰς τὸν Ἀπολλώνιον AB : Ἀπολλωνίου βίος ς. [83] ὅτι] Philostrat. V. A. I, 25. [84] ὤρυγεν AB : ὤρυττεν ς. [85] δὲ] libri δὴ. [86] φῆναι ς. [87] δὲ A : τε ς. [88] τέσσαρες ς. [89] ἀνθρώπους A : οὐρανοὺς ς. [90] ὅτι] II, 2. [91] αὐτὰς] αὐτὸν AB.

Digitized by Google

autem altera parte Taurus conterminam Indiæ Scythiam omnem juxta Mæotidem, et sinistrum Pontum, viginti millium stadiorum longitudine. Tantum enim terræ modum complectitur Caucasi ambitus. Quod autem nostra ex parte appellatus Taurus supra Armeniam prætendatur, quod longo tempore creditum non est, testantur pantheræ, quas in Pamphyliæ parte, quæ aromata profert, captas esse comperimus. Tales enim feræ **324***b* aromatibus gaudent, et ex longinquo odorem attrahentes, et ex Armenia per montes proficiscentes, ad styracis lacrymas feruntur, quoties venti ab ea parte flantes ab arboribus id gummi stillantibus odorem perferunt. Accepi etiam in Pamphylia pantheram captam fuisse, aureum torquem circa collum habentem Armeniis litteris hujusmodi inscriptum : *Rex Arsaces deo Nysæo*. Regnabat autem temporibus illis in Armenia Arsaces. Is, ut opinor, feram eximia præ cæteris magnitudine Baccho sacravit. Bacchus enim Nysæus a Nysa, quæ in India est, nuncupatur, non ab Indis solum, sed omnibus gentibus, quæ ad Orientem spectant. Illa vero, quam dixi, fera cicurata ab homine aliquandiu est, attrectari demulcerique patiens. Adveniente autem vere, ubi veneris eam cupido stimulavit, maris desiderio tacta in montes secessit, eodem quod gestabat ornamento. Capta autem fuerat in inferiore Tauri parte aromatum odore allecta. Caucasus autem, Mediam atque Indiam terminans, in mare Rubrum altero cubito descendit. Transeuntibus autem Caucasum quadricubitos homines occurrisse ferunt, colore subnigros, aliosque vidisse cubitorum quinque, cum trans flumen Indum pervenissent. Cum jam montem transgressi essent, viri occurrerunt qui elephantis vehebantur. Hi autem sunt, qui regionem colunt intra Caucasum montem et Cophenem fluvium, homines plane inculti, et elephantorum sessores, quorum alii etiam camelis insidebant, quibus ad cursum utuntur Indi, hisque uno die mille stadiorum iter conficiunt, et genua nullibi flectunt. Indum fluvium Apollonius cum suis trajecit, cujus latitudo, qua navigatur, stadiis ferme XL extenditur : ortum e Caucaso ducit, et jam inde cæteris Asiæ fluviis major : deinde procedens multos navigabiles fluvios ex se producit.

Ultra fluvium autem pergentes ipsos dux a Satrapa datus, recta ad Taxala duxit : ubi regia erat Indorum regis. Qui secus Indum fluvium habitant, lineis vestibus amiciuntur. Linum autem plurimum in agris nascitur. Calceamenta ex papyro facta gestant; nobiliores vero bysso induuntur. Byssus ex arbore nascitur : quæ inferiore sui parte populo similis est, foliis autem salici. Cum vidisset Apollonius byssum, gavisus est, quia fusco amictui, quem gestabat, non dissimilis admodum esset. Taxila vero magnitudine **325***a* ab antiqua Nino

A τὴν ὅμορον τῇ Ἰνδικῇ Σκυθίαν πᾶσαν, κατὰ Μαιῶτίν τε καὶ ἀριστερὸν Πόντον, σταδίων μάλιστα δισμυρίων μῆκος· τοσοῦτον γὰρ ἐπέχει μέτρον τῆς γῆς ὁ ἀγκὼν τοῦ Καυκάσου. Τὸ δὲ περὶ τοῦ ἐν τῇ ἡμεδαπῇ Ταύρου λεγόμενον, ὡς ὑπὲρ τὴν Ἀρμενίαν πορεύοιτο, χρόνῳ ἀπιστηθὲν πιστοῦνται λοιπὸν αἱ παρδάλεις ἃς οἶδα ἁλισκομένας [93] ἐν τῇ Παμφύλων ἀρωματοφόρῳ· χαίρουσι γὰρ τοῖς ἀρώμασι, καὶ ἐκ πολλοῦ τὰς ὀσμὰς ἕλκουσαι φοιτῶσιν ἐξ Ἀρμενίας διὰ τῶν ὀρῶν πρὸς τὸ δάκρυον τοῦ στύρακος, ἐπειδὰν οἵ τε ἄνεμοι ἀπ' αὐτῶν πνεύσωσι καὶ τὰ δένδρα ὀπώδη γένηται. Καὶ ἁλῶναί ποτέ φασιν ἐν Παμφυλίᾳ πορδάλιον [94] στρεπτῷ ἅμα, ὃν περὶ τῇ δέρῃ ἔφερε· χρυσοῦν δὲ ἦν, καὶ ἐπεγέγραπτο Ἀρμενίοις γράμμασι *Βασιλεὺς Ἀρσάκης Θεῷ Νυσίῳ*. Βασιλεὺς μὲν B δὴ Ἀρμενίας τότε ἦν Ἀρσάκης, καὶ αὐτὸς οἶμαι ἰδὼν τὴν πόρδαλιν [95] ἀνῆκε τῷ Διονυσίῳ διὰ μέγεθος τοῦ θηρίου· Νύσιος γὰρ ὁ Διόνυσος ἀπὸ τῆς ἐν Ἰνδοῖς Νύσσης Ἰνδοῖς τε ὀνομάζεται καὶ πᾶσι τοῖς πρὸς ἀκτῖνα ἔθνεσιν. Ἡ δὲ χρόνον μέν τινα ὑπεζεύχθη ἀνθρώπῳ, καὶ χεῖρα ἠνέσχετο ἐπαφωμένην τε καὶ καταψῶσαν· ἐπεὶ δὲ ἀνοίστρησεν αὐτὴν ἔαρ, ἀνέθορεν ἐς τὰ ὄρη πόθῳ ἀρσένων, ὡς εἶχε τοῦ κόσμου, καὶ ἦλω περὶ τὸν κάτω Ταῦρον ὑπὸ τοῦ ἀρώματος ἐλχθεῖσα. Ὁ δὲ Καύκασος ὁρίζει μὲν τὴν Ἰνδικὴν καὶ τὴν Μηδικήν, καθήκει δὲ ἐπὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ἑτέρῳ ἀγκῶνι. Ὅτι παραμείψαντας [96] τὸν Καύκασον τετραπήχεις ἀνθρώπους ἰδεῖν φησιν [96], οὓς ἤδη μελαίνεσθαι καὶ πενταπήχεις δὲ C ἑτέρους, ὑπὲρ τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν [530 H.] ἐλθόντας. Ὅτι [97] ὑπερβάντας φησὶ τὸ ὄρος τὸν Καύκασον ἐντυχεῖν ἐπὶ ἐλεφάντων ἤδη ὀχουμένοις ἀνδράσιν. Εἰσὶ δ' οὗτοι μέσοι Καυκάσου καὶ ποταμοῦ Κωφῆνος, ἄβιοί τε καὶ ἱππόται τῆς ἀγέλης ταύτης. Καὶ κάμηλοι δὲ ἐνίους ἦγον, αἷς χρῶνται Ἰνδοὶ ἐς τὰ δρομικά· πορεύονται δὲ χίλια στάδια διὰ τῆς ἡμέρας, γόνυ οὐδαμοῦ κάμψασαι. Ὅτι [98] Ἰνδὸν ἐπεραιώθησαν οἱ περὶ Ἀπολλώνιον σταδίους μάλιστα μ'· τὸ γὰρ πλῶϊμον αὐτοῦ τοσοῦτον. [1000 R.] Ἄρχεσθαι δὲ αὐτόν φασιν ἐκ τοῦ Καυκάσου μείζω αὐτόθεν ἢ οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ποταμοὶ πάντες, προχωρεῖν δὲ πολλοὺς τῶν ναυσιπόρων ἑαυτοῦ ποιούμενον [99].

D Ὅτι [1] φησὶ, Πορευθέντας αὐτοὺς ὑπὲρ τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν [2] ἦγεν ὁ παρὰ τοῦ σατράπου ἡγεμὼν εὐθὺ τῶν Ταξίλων, οὗ τὰ βασίλεια ἦν τῷ Ἰνδῷ. Στολὴν δ' εἶναι τοῖς μετὰ τὸν Ἰνδὸν λίνου φασὶν ἐγχωρίου καὶ ὑποδήματα βύβλου. Καὶ βύσσῳ δὲ τοὺς φανερωτέρους αὐτῶν ἐστάλθαι· τὴν δὲ βύσσον φύεσθαι δένδρου φασὶν ὁμοίου μὲν τῇ [3] λευκῇ τὴν βάσιν, παραπλησίου δὲ τῇ ἰτέᾳ τὰ πέταλα. Καὶ ἠσθῆναί φησι τῇ βύσσῳ ὁ Ἀπολλώνιος, ἐπειδὴ ἔοικε φαιῷ τριβώνι. Τὰ δὲ Τάξιλα μέγεθος μὲν εἶναι κατὰ τὴν Νῖνον, τετειχίσθαι δὲ συμμέτρως ὥσπερ αἱ Ἑλλάδες, βα-

VARIÆ LECTIONES.

[93] οἶδα ἁλισκομένας AB : οἱ διαλισκομένας ς. [94] πάρδαλιν B. [95] πάρδαλιν ς. [96] παραμείψαντας AB : παραμείψας ς. [96] libri φασὶν. [97] ὅτι] II, 6. [98] ὅτι Ἰνδόν. [99] ἑαυτοῦ ποιούμενον (II, 18) om. AB. [1] οἱ om. ς. [2] ὅτι] II, 20. [3] τῇ om. AB.

Digitized by Google

σίλεια δ' εἶναι ἀνδρὸς τὴν Πώρου ποτὲ ἀρχὴν ἄρχοντος [1].

Ὅτι [2] αἱ πηγαὶ τοῦ Ὑφάσιος ποταμοῦ, ᾧ πλησιάσαι φησὶ τοὺς περὶ Ἀπολλώνιον τὸν Ὑδραώτην ὑπερβάντας καὶ πολλὰ διαμείψαντας ἔθνη, τούτου δὴ τοῦ ποταμοῦ αἱ πηγαὶ βλύζουσι μὲν ἐκ πεδίου ναυσίποροι αὐτόθεν, προϊοῦσαι δὲ καὶ ναυσὶν ἤδη ἄποροί εἰσιν· ἀκρωνυχίαι [3] γὰρ [4] παραλλὰξ πετρῶν ὑπανίσχουσι τοῦ ὕδατος, περὶ ἃς ἀνάγκη τὸ ῥεῦμα ἐλίττεσθαι καὶ ποιεῖν τὸν ποταμὸν ἄπλουν. Εὖρος δὲ αὐτῷ [5] κατὰ τὸν Ἴστρον· ποταμῶν δὲ οὗτος δοκεῖ μέγιστος, ὁπόσοι δι' Εὐρώπης ῥέουσι. Δένδρα δ' ὁ [6] Ὑφασις προσόμοια [7] φύει [8] περὶ τὰς ὄχθας, καί τι καὶ μύρον ἐκδίδοται τῶν δένδρων, ὃ ποιοῦνται Ἰνδοὶ γαμικὸν χρίσμα. Καὶ τοὺς ἰχθῦς δὲ τοὺς ταὼς λεγομένους μόνος οὗτος ποταμῶν τρέφει· πεποίηνται [9] δὲ αὐτοὺς ὁμωνύμους τοῦ ὄρνιθος, ἐπεὶ κυάνεοι μὲν αὐτοῖς οἱ λόφοι, στικταὶ δὲ αἱ φολίδες, χρυσᾶ δὲ τὰ οὐραῖα, καὶ ὁπότε βούλοιντο, ἀνακλώμενα. Ἔστι δέ τι [10] θηρίον ἐν τῷ ποταμῷ σκώληκι εἰκασμένον λευκῷ, τοῦτον δ' οἱ τήκοντες ἔλαιον ποιοῦνται. Πῦρ δὲ ἅρα τοῦ ἐλαίου τούτου ἐκδίδοται, καὶ στέγει αὐτὸ πλὴν δέλου οὐδέν. Ἁλίσκεται δὴ μόνῳ τῷ βασιλεῖ τὸ θηρίον τοῦτο πρὸς τειχῶν ἅλωσιν· ἐπειδὰν γὰρ θίγῃ τῶν ἐκάλξεων ἡ πιμελή, πῦρ ἐκκαλεῖται κρεῖττον σβεστηρίων, ὁπόσα ἀνθρώποις πρὸς τὰ πυρφόρα εὕρηται. Καὶ τοὺς [11] ὄνους δὲ τοὺς ἀγρίους ἐν τοῖς ἕλεσι τούτοις ἁλίσκεσθαί φασιν. Εἶναι δὲ τοῖς θηρίοις τούτοις ἐπὶ μετώπου κέρας, ᾧ ταυρηδόν τε καὶ οὐκ ἀγεννῶς μάχονται. Καὶ ἀποφαίνειν τοὺς Ἰνδοὺς ἔκπωμα τὸ κέρας τοῦτο· οὐ γὰρ οὔτε νοσῆσαι τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ [12] ἀπ' αὐτοῦ πιών, οὔτε ἂν τρωθεὶς ἀλγῆσαι, πυρός τε διεξελθεῖν ἄν, καὶ μηδ' ἂν φαρμάκοις [531 H.] ἁλῶναι, ὁπόσα ἐπὶ κακῷ πίνεται. Βασιλέων δὲ τὸ ἔκπωμα εἶναι, καὶ βασιλεῖ μόνῳ ἀνεῖσθαι τὴν θήραν. Μῦθον δὲ ἅρα δεικνύει ταῦτα τῶν ἐν Ἰνδοῖς βασιλέων καὶ νόσοι καὶ θάνατοι. Τὸ δὲ θηρίον, οἷον [13] εἴρηται, τοιοῦτον ὁρᾶται.

Ἐντεῦθεν [14] ὑπερβαλεῖν τοῦ Καυκάσου τὸ κατατεῖνον ἐς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν· εἶναι δὲ αὐτὸ συνηρεφὲς ἰδέαις ἀρωμάτων. Τοὺς μὲν δὴ πρώνας τοῦ ὄρους τὸ κιννάμωμον φέρειν, προσεοικέναι δὲ αὐτὸ νέοις κλήμασι. Βάσανον δὲ τοῦ ἀρώματος τὴν αἶγα εἶναι· κινναμώμου γὰρ εἴ τις αἰγὶ [15] ὀρέξειε, κνυζήσεται πρὸς τὴν χεῖρα καθάπερ κύων, ἀπιόντι τε ὁμαρτήσει τὴν ῥῖνα ἐς αὐτὸν ἐρείσασα, κἂν ὁ αἰπόλος ἀπάγῃ [16], [1001 R.] θρηνήσει καθάπερ λωτοῦ ἀποσπωμένη. Ἐν δὲ τοῖς κρημνοῖς τοῦ ὄρους λίβανοί τε ὑψηλαὶ πεφύκασι καὶ πολλὰ εἴδη ἕτερα [17]. Καὶ τὰ δένδρα δὲ αἱ πεπερίδες [18], ὧν γεωργοὶ [19] πίθηκοι, εἴκασται μὲν τῷ παρ' Ἕλλησιν ἄγνῳ τά τε ἄλλα καὶ τὸν πόρμβον τοῦ καρποῦ, φύεται δὲ ἐν τοῖς ἀποτό-

non multum differt, et Græco more ædificata est. Erat autem regia Pori, regnum obtinentis.

Fontes Hyphasidos fluvii, cui appropinquasse dicit Apollonium, Hydraote superato, plurimisque gentibus peragratis, hujus, inquam, fluvii fontes e solo scaturiunt, estque fluvius ipse a principio navigabilis, paululum vero procedens navibus invius est. Petræ namque superiori parte acutæ, atque inter se densæ, sub aqua latentes ab alveo prominent, quibus aqua illisa, et in se conversa innavigabilem fluvium reddit. Latitudo vero Istrum adæquat, qui Europæ fluminum maximus habetur. In ripis ejus arbores nascuntur, similes iis qui ad Istrum nascuntur, a quibus unguentum distillat, quo in nuptiis Indi perungi consuevere. Pisces etiam quos Taos appellant in hoc duntaxat flumine oriri perhibent : vocantur autem eodem quo et pavones nomine, quia ipsis et cæruleæ sunt cristæ, squamæ vero versicolores, cauda vero aurea, in quamcunque voluerit partem versatilis. Est præterea in eodem flumine bellua albo vermi similis : ex qua capta oleum fit ad usus ignis accommodatum, quod nisi vitro contineri non possit. Capitur autem regi tantummodo ejuscemodi bellua, qua ille diruendorum mœnium causa utitur. Nam ubi murorum propugnacula ejusmodi pinguedo tetigerit, ignis excitatur, quibuscunque rebus quas homines adversus ignem excogitaverint, potentior. Asinos præterea silvestres, palustribus locis capi dicunt. Esse autem hujusmodi feris in fronte cornu, quo taurorum more generosissime pugnent. Conficere autem Indos ex illis cornibus pocula : asseruntque nullis morbis eo die affici, qui ex ejusmodi poculo potaverit, neque si vulnerati fuerunt, dolere, et ex igne etiam incolumes egredi, neque ullis venenis lædi, quæcunque nocendi gratia in potu dantur. Idcirco regum esse illa pocula, et regi tantum ejusmodi feræ venationem permitti. Fabulosa hæc esse, et regum Indiæ morbi mortesque testantur. Hæc vero bellua, ut eam descripsimus, talis apparet.

Inde Caucasi illam partem transcenderunt, quæ in Rubrum mare porrigitur. Ea vero diversis aromatum generibus consita est. Montis namque cacumina Cinnamomum ferunt, quod novis sarmentis assimilatur : bonitatis autem ejus experimentum dat capra. Si quis enim **325***b* Cinnamomum capræ porrexerit, tanquam catulus manu demulceri affectat, abeuntemque insequitur, nares quoad potest ipsi admovet : quod si pastor eam amoverit, non secus queritur, quam si loto privaretur. In montis autem præruptis arbores, e quibus thus distillat, proceræ nascuntur, et aromatum aliæ species multæ, inter quas et piperis arbores sunt, quod piper, tanquam agricolæ, genus quoddam

VARIÆ LECTIONES.

[1] ἔχοντος ς. [2] ὅτι] III, 1. [3] ἀκρονυχίαι A. [4] γὰρ A : δὲ ς. [5] αὐτῶν ς. [6] δ' ὁ] δ' ἔχει ὁ B et rc. A : ὁ ς. [7] προσόμοια] ὡς ὁμοια A. [8] φύει] φύσει A. [9] πεποίηνται AB : πεποίηται ς. [10] τι add. A. [11] καὶ τοὺς] III, 2. [12] ὁ A : καὶ ὁ ς. [13] οἷον om. pr. A. [14] ἐντεῦθεν] III, 4. [15] αἰγὶ corr. A : αἴγιον ς. [16] ὑπάγῃ ς. [17] εἴδη ἕτερα] ἡδιώτερα AB. [18] πιπερίδες A. [19] ὧν οἱ γεωργοὶ AB.

Digitized by Google

simiorum colit. Piperis arbor illi similis esse traditur, quam Græci ἄγνον (id est, *castam*) appellant, tum partibus aliis, tum maxime fructuum racemis. Nascitur autem in extremis præruptisque locis, generi hominum inaccessis, ubi simiorum, quas dixímus, populus montis cavernas, et omnia foramina incolit. Simios autem magni faciunt Indi, quoniam piperis, ut sic dicam, vindemiatores sunt: quapropter et armis et canibus leones, et cæteras feras ab ipsis arcent. Irruit autem in simium leo ægrotus, medicinæ quidem gratia, namque hujusmodi simiorum carnes leonum morbis medentur, senescens vero, pastus cibique causa. Nam ubi propter senium cervos aut apros venari leones nequeunt, simias devorant, quod superest virium in illas exercentes. Quæ de pipere, hæc sunt [u-v]. Accedentes Indi ad arbores, quæ in parte montis infima nascuntur, fructusque ab illis decerpentes, parvas quasdam propter arbores areolas faciunt, quo piper congerunt, ipsum projicientes, ceu rem neglectam et minimi ab hominibus existimatam. Simiæ vero in aviis abditæ desuper aspicientes, ubi nox advenit, Indorum opus imitatæ, avulsos arborum ramusculos in areas, quas diximus, conferunt. Inde vero nullo labore colligunt.

A μοις, οὐκ ἐφικτὸς τοῖς ἀνθρώποις, οὗ λέγεται πιθήκων οἰκεῖν δῆμος ἐν μυχοῖς καὶ ὅ τι αὐτοῦ κοῖλον. Οὓς πολλοῦ ἀξίους οἱ Ἰνδοὶ νομίζοντες, ἐπειδὴ τὸ πέπερι ἀποτρυγῶσι, τοὺς λέοντας ἀπ' αὐτῶν ἐρύκουσι κυσί τε καὶ ὅπλοις. Ἐπιτίθεται δὲ [23] πιθήκῳ λέων νοσῶν μὲν ὑπὲρ φαρμάκου (τὴν γὰρ νόσον αὐτῷ τὰ κρέα ἴσχει ταῦτα), γεγηρακὼς δὲ ὑπὲρ σίτου· τῆς γὰρ τῶν ἐλάφων καὶ συῶν θήρας ἔξωροι γεγονότες τοὺς πιθήκους λαφύσσουσιν, ἐς τοῦτο χρώμενοι τῇ λοιπῇ ῥώμῃ. Τὰ δὲ περὶ τὰς πεπερίδας [24] πραττόμενα ὧδε ἔχει· Προσελθόντες οἱ Ἰνδοὶ τοῖς κάτω μέρεσι καὶ τὸν καρπὸν ἀποθερίσαντες ἅλως ποιοῦνται μικρὰς περὶ τὰ δένδρα, καὶ τὸ πέπερι περὶ αὐτὰς ξυμφέρουσιν, οἷον ῥιπτοῦντες ὡς ἄτιμόν τι καὶ μὴ ἐν σπουδῇ τοῖς ἀνθρώποις. Οἱ δὲ ἄνωθεν B κάκ [25] τῶν ἀδάτων καθεωρακότες ταῦτα, νυκτὸς ὑποκρίνονται τὸ τῶν Ἰνδῶν ἔργον, καὶ τοὺς βοστρύχους τῶν δένδρων περισπῶντες ῥίπτουσι φέροντες ἐς τὰς ἅλως· οἱ δὲ Ἰνδοὶ ἀπόνως συλλέγουσιν.

Superato monte subjectam planitiem conspicatus Apollonius cum suis, fossis aqua redundantibus interfectam animadverterunt. Erant autem fossarum aliæ rectæ, aliæ obliquæ, aquam a Gange derivantes. Has autem fossas partim terminis designandis, partim irrigandis agris, cum sitissent, servire dicebant. Sunt autem agri omnium qui apud Indos coluntur feracissimi, et ibi hæreditas omnium maxime opima. Protenditur enim in longitudinem dierum quindecim secus Gangem ambulantibus, decem autem et octo e mari ad montem usque simiarum patet, cui planities æqua extenditur. Terra autem colore nigra est, et frugum omnium ferax, ubi spicas, arundinum instar, conspici dicunt. Fabas autem triplo majores iis quæ in Ægypto nascuntur. Sesamum quoque proferre, et milium eximiæ magnitudinis. Præterea nuces iisdem in locis nasci perhibent. Vites autem parvæ admodum, quantæ apud Mæones Lydosque ibi nascuntur. Vinum tamen ex illis expressum, **326** gustatu et odore jucundissimum esse aiunt. Aliam præterea arborem illic inveniri ait lauro similem: quæ folliculum mali Punici magnitudine profert. Folliculo autem pomum inest colore cæruleum, ac veluti pulcherrimus hyacinthus: suavissimum vero omnium, quæ toto anno nascantur.

Ὑπεράραντες [26] δὲ τοῦ ὄρους πεδίον φασὶν ἰδεῖν λεῖον κατατετμημένον εἰς τάφρους πλήρεις ὕδατος· εἶναι δὲ αὐτῶν τὰς μὲν ἐπικαρσίους, τὰς δὲ ὀρθὰς διηγμένας ἐκ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Γάγγου, τῆς τε χώρας ὅρια οὔσας, τοῖς τε πεδίοις ἐπαγομένας, ὁπότε ἡ γῆ διψῴη. Τὴν δὲ γῆν ταύτην ἀρίστην φασὶ τῆς Ἰνδικῆς εἶναι, καὶ μεγίστην τῶν ἐκεῖ λήξεων, πεντεκαίδεκα ἡμερῶν ὁδοῦ μῆκος ἐπὶ τὸν Γάγγην, ὀκτωκαίδεκα δὲ ἀπὸ θαλάσσης ἐπὶ τὸ τῶν πιθήκων ὄρος, ᾧ ξυμπαρατείνει πεδιάς [27]. Μέλαινα πᾶσα ἡ χώρα καὶ πάντων εὔφορος· ἰδεῖν μὲν γὰρ στάχυας ἀνεστῶτας ὅσον οἱ δόνακες, ἰδεῖν δὲ κυάμους τριπλασίους τῶν Αἰγυπτίων τὸ μέγεθος, σήσαμόν τε καὶ κέγχρον, ὑπερφυᾶ πάντα, καὶ τὰ κάρυα φύεσθαί φασι. Τὰς δὲ ἀμπέλους φύεσθαι μικράς, καθάπερ Λυδῶν καὶ Μαιόνων, ποτίμους [28] δὲ εἶναι καὶ ἀνθοσμίας ὁμοῦ τῷ ἀποτρυγᾶν. Ἐνταῦθα καὶ δένδρῳ φησὶν ἐντετυχηκέναι προσεοικότι τῇ [532 H.] δάφνῃ, φύεσθαι δὲ αὐτοῦ κάλυκα εἰκασμένην τῇ μεγίστῃ ῥοᾷ, καὶ μᾶλλον ἐγκεῖσθαι τῇ κάλυκι κυάνεον μὲν ὥσπερ τῶν ὑακίνθων αἱ καλαί, πάντων δὲ ἥδιστον ὁπόσα ἐξ ὡρῶν ἦκει.

Cum autem e monte descenderent, invenerunt draconum venationem. Omnis enim Indiæ regio draconibus abundat, et multitudine et magnitudine mirandis. Itaque paludes plenæ, pleni montes, neque tumulus iis vacuus reperitur. Verum palustres pigri tardique, suntque longitudine cubitorum triginta, et vix caput attollentes: sunt vero draconibus feminis similes, et terga habentes subnigra, et cæteris minus squamosa. Campestres palustribus per

D Καταβαίνοντες [29] δὲ τὸ ὄρος δρακόντων θήρᾳ περιτυχεῖν φασι· δρακόντων μὲν γὰρ δὴ ἀπείροις μήκεσι διέζωσται πᾶσα ἡ Ἰνδικὴ χώρα, καὶ μεστὰ μὲν αὐτῶν ἕλη, μεστὰ δὲ ὄρη, κενὸς δὲ οὐδεὶς λόφος. Οἱ μὲν δὴ ἕλειοι νωθροί τέ εἰσι καὶ τριακοντάπηχυ [30] μῆκος ἔχουσι, καὶ κράνος αὐτοῖς οὐκ ἀνέστηκεν, ἀλλ' εἰσὶ ταῖς δρακαίναις ὅμοιοι, μέλανες δὲ ἱκανῶς τὸν νῶτον, καὶ ἧττον φολιδωτοὶ τῶν ἄλλων. Οἱ δὲ [31] πεδινοὶ πλεονεκτοῦσι τῶν ἑλείων πάντα· καὶ γὰρ ἐς

[u-v] Horapollo lib. II, cap. 76.

VARIÆ LECTIONES.

[23] δὲ om. pr. A. [24] πιπερίδας A. [25] κἀκ A : ἐκ ς. [26] ὑπεράρ.] III, 5. [27] πεδία AB. [28] ποταμίους pr. A. [29] καταβ.] III, 6. [30] τριακοντάπηχυ B et corr. A : τριακοντάπηχον ς. [31] οἱ δὲ] III, 7.

Digitized by Google

πλέον τοῦ μήκους ἐλαύνουσι, [1004 R.] καὶ ταχύτεροι τῶν ὀξυτάτων ποταμῶν φέρονται, καὶ διαφεύγει αὐτοὺς οὐδέν. Τούτοις καὶ λοφιὰ φύεται, νέοις μὲν ὑπανίσχουσα τὸ μέτριον, συναυξομένη [32] δὲ τελεουμένοις καὶ ἀνίσχουσα [33] ἐς [34] πολὺ, ὅτε δὴ [35] πυρσοί [36] τε καὶ πριονωτοὶ γίνονται. Οὗτοι καὶ γενειάσκουσι, καὶ τὸν αὐχένα ὑψοῦ αἴρουσι, καὶ τὴν φολίδα στίλβουσι δίκην ἀργύρου· αἱ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν κόραι λίθος ἐστὶ διάπυρος. Ἰσχὺν δὲ αὐτῶν ἀμήχανον εἶναί φησιν [37] ἐς πολλὰ τῶν ἀποθέτων. Γίνεται δὲ τοῖς θηρῶσιν ὁ πεδινὸς εὕρημα [38], ἐπειδὰν τῶν ἐλεφάντων τινὰ ἐπισπάσηται· τοῦτο γὰρ ἀπόλλυσιν ἄμφω τὰ θηρία. Καὶ κέρδος τοῖς ἐλοῦσι δράκοντας ὀφθαλμοὶ καὶ δορὰ καὶ ὀδόντες· εἰσὶ δὲ τὰ μὲν ἄλλα ὅμοιοι τοῖς τῶν μεγίστων συῶν, λεπτότεροι δὲ καὶ διάστροφοι καὶ τὴν αἰχμὴν ἄτρεπτοι [39], καθάπερ οἱ τῶν μεγάλων [40] ἰχθύων. Οἱ δὲ [41] ὀρειοι δράκοντες τὴν μὲν φολίδα χρυσοῖ φαίνονται, τὸ δὲ μῆκος ὑπὲρ τοὺς πεδινούς· γένεια δὲ αὐτοῖς βοστρυχώδη, χρυσᾶ κἀκεῖνα. Καὶ κατωφρύωνται μᾶλλον ἢ οἱ πεδινοὶ, ὄμματά τε ὑποκάθηται τῇ ὀφρύϊ δεινὸν καὶ ἀγαιδὲς δεδορκότα. Ὑπόχαλκόν τε ἦχον [42] φέρουσιν, ἐπειδὰν τῇ γῇ ὑποκυμαίνωσιν [43]. Ἀπὸ δὲ τῶν λόφων πυρσῶν ὄντων πῦρ αὐτοῖς ἄττει λαμπάδος [44] πλέον. Οὗτοι καὶ τοὺς ἐλέφαντας αἱροῦσιν. Αὐτοὶ δὲ ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν οὕτως ἁλίσκονται· Κοκκοβαφεῖ πέπλῳ χρυσᾷ ἐνείροντες γράμματα [45] τίθενται πρὸ τῆς κοίτης, ὕπνον ἐγγοητεύσαντες τοῖς γράμμασιν, ὑφ' οὗ νικᾶται τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀτρέπτους ὄντας ὁ δράκων, καὶ πολλὰ τῆς ἀπορρήτου σοφίας ἐπ' αὐτὸν ᾄδουσιν, οἷς ἄγεταί τε καὶ τὸν αὐχένα ὑποβαλὼν τῆς χειρὸς ἐπικαθεύδει τοῖς γράμμασι. Προσπεσόντες [46] οὖν οἱ Ἰνδοὶ κειμένῳ πελέκεις ἐναράττουσι, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντες λῃζονται τὰς ἐν αὐτῇ λίθους. Λίθοι δὲ τούτοις ἀπόκεινται τὸ μὲν εἶδος ἀνθηραὶ καὶ πάντα ἀπαυγάζουσαι χρώματα [47], τὴν δὲ ἰσχὺν ἄῤῥητοι κατὰ τὸν δακτύλιον ὃν γενέσθαι φασὶ τῷ Γύγῃ. Πολλάκις δὲ τὸν Ἰνδὸν αὐτῷ πελέκει καὶ αὐτῇ τέχνῃ συλλαβὼν ἐς τὴν αὐτοῦ χειὰν φέρων ᾤχετο, μόνον οὐ σείων τὸ ὄρος. Οὗτοι καὶ τὰ ὄρη τὰ περὶ τὴν Ἐρυθρὰν οἰκεῖν λέγονται. Τὰ δ' ἔτη τῶν θηρίων τούτων γνῶναί τε ἄπορον καὶ εἰπεῖν ἄπιστον. Προϊόντες [48] δέ φασιν [49] αὐλοῦ μὲν ἀκοῦσαι δόξαι νομέως δή τινος ἀγέλην τάττοντος, [533 H.] ἐλάφους δὲ ἄρα βουκολεῖσθαι λευκάς· ἀμέλγουσι δὲ Ἰνδοὶ ταύτας, εὐτραφὲς ἡγούμενοι τὸ ἀπ' αὐτῶν γάλα.

Ἐντεῦθεν ἡμερῶν τεττάρων πορευόμενοι δι' εὐδαίμονος καὶ ἐνεργοῦ τῆς χώρας, προσελθεῖν φασι [50] τῇ τῶν σοφῶν ἤτοι τῶν λεγομένων Βραχμάνων τύρσει, καὶ συγγενέσθαι αὐτοῖς ἐφ' ἱκανόν· περὶ οὓς [51] αὐτοὺς φησιν [52] εἰρηκέναι τε καὶ ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι ἃ

A omnia superiores. Nam et in majorem porrecti sunt longitudinem, et velocius fluminibus, quamvis rapacibus, feruntur, ita ut illos evadere nihil possit. His autem crista nascitur, juvenibus mediocriter prominens, provectis vero ætate grandior, et valde assurgens, estque ignita et ferrata. Hi vero jubas et cervicem altius attollunt, et eorum squamæ instar argenti fulgent. Oculorum autem pupillæ lapides sunt tanquam ignis fulgentes. Horum serpentum vim maximam esse ferunt ad morbos periculosissimos tollendos. A venantibus reperiuntur campestres dracones (cum enim elephantem aliquem convulserunt, utraque bellua interit) et eos sapientibus lucro sunt oculi, pelles, dentes. Sunt autem membris apris ingentibus pares, sed corpore graciliorem et in quamcunque partem versatiles, rostro autem validissimo tanquam ingentes pisces. Montani vero dracones squamas habent coloris fulvi, longitudine autem excedunt campestres, barbaque illis est cincinnata, et ipsa coloris aurei, et supercilia majora habent quam campestres, oculi autem superciliis subsunt, torve, graviterque aspicientes, qui dracones perinde ac si essent ænei sibilant, quandocunque per terram serpunt. E cristis vero quæ rubræ sunt, velut ignis scintillare videtur; et isti quoque elephantos capiunt. Ipsi vero ab Indis hoc modo capiuntur : pallium coccineum litteris aureis superintextum, ante cubicula extendunt; scripta autem incantatoria verba somnum videntur inducere, **326***b* his draconum oculi, quanquam durissimi, superantur. Ipsi quoque plurima verba ex arcana sapientia superincantantes, eo draconem perducunt, ut caput latebris exserat, et litteris pallio intextis superindormiat, dormienti autem instantes Indi, securi cervicem feriunt, scissoque capite lapillos intus exstantes auferunt. Traduntur enim montanorum draconum capitibus inesse lapilli, specie et aspectu jucundi, et splendorem quemdam coloribus inducentes : viribus autem potentiaque mirabiles, sicut annulus, quem habuisse Gygem, vulgatum est. Evenit autem interdum, ut draco Indum cum securi et arte, intra cubile trahens devoret, etiam ipsum pene montem concutiens. Tales autem dracones montes, qui ad Rubrum mare pertinent, dicuntur incolere. De longitudine autem vitæ hujusmodi belluarum, et cognoscere difficillimum, et, si dicatur, incredibile. Fistulæ sonitum audire visi sunt, quasi pastoris gregem colligentis, qui cervas albas pascebat. Mulgent autem ipsas Indi, quod lac earum maximum nutrimentum putant.

Inde quatuor dierum iter progressi, per felicem et bene cultam regionem ad oppidum, id quo sapientes habitant, qui vulgo Brachmanæ vocantur, perveneruut, et cum iis satis diu versati sunt : de quibus se dicunt vidisse, et audisse, quæ nemo sa-

VARIÆ LECTIONES.

[32] συναυξουμένη B. [33] ἀνίσχουσα mg. : libri ἀνίουσα. [34] ἐς A : ἐπὶ ς. [35] δὴ] δὲ AB. [36] πυρσοί τε καὶ πριόνωτοι γίνονται mg., πῦρ τε καὶ πριόνωτοι γίνονται AB : πύρσεται καὶ πριόνωτος γίνεται ς. [37] φασὶν ς. [38] εὕρεμα ς. [39] ἄτρεπτοι] ἀστράπτουσι B et corr. A. [40] μεγάλων A : μεγίστων ς. [41] οἱ δὲ] III, 8. [42] ἦχον A : ἠχὼ ς. [43] ὑποκυμαίνουσιν ς, sed malim ἐπικυμαίνωσιν. [44] λαμπάδος πλέον AB : λαμπαδιᾶς πλέων ς. [45] αἱροῦσιν] libri αἱρουσιν. [46] προσπεσοῦντες ς. [47] χρώματα Scaliger : libri χρήματα [48] προϊόντες] III, 9. [49] φησιν AB. [50] φησὶ AB. [51] οὓς] ὃς AB. [52] φασιν AB.

Digitized by Google

nus crederet. Impium dogma de transmigratione animarum per Ægyptios ad Pythagoram hinc credunt emanasse. Comas autem nutriunt, sicut quondam Lacedæmonii, et Thurii; vittam quoque albam circumdabant, et nudis pedibus ambulabant. Vestis autem eorum in superhumeralis formam composita est. Ipsius materia lanugo est, quæ sponte sua in illis locis crescit, alba quidem, veluti quæ in Pamphylia nascitur. Ex ea sacram vestem conficiunt, quia mollior est, a solis e terra vellitur. Gestant annulum et baculum.

Dicunt lapidem pantarbem nomine nasci, magnitudine unguis qui in pollice. Gignitur vero in concavis terræ, profunditate jugerum quatuor. Tantum vero ipsi spiritus inest, ut intumescat, et plerumque scindatur terra, ubi ejusmodi lapis concipitur. Evellere autem ipsum nemini licet, nisi qui ejus sit sacris **327***a* initiatus : qui noctu diem velut ignis ostendit, quoniam igneus est ac radiosus : sin vero post diem aspiciatur, innumeris rutilationibus oculos ferit. Id autem quod in ipso lumen fulget, spiritus est potentiæ occultæ. Lapides enim sparsim jactat, et in mare condit : postmodum vero hic lapis ad eos dimissus, distributione sui spiritus colligit, ita ut coacervati lapides tanquam examen apum illi subjaceant. Quin etiam addit ille nugator Philostratus, hæc Iarcham Apollonio dixisse, et lapidem illi ostendisse, et omnes ejus potentias.

Pygmæos autem sub terra degentes ait supra Gangem posita loca incolere, et sicut fama de ipsis prædicat vivere. Sciapodes vero [id est, *qui sibi umbram pedibus parant*] et macrocephalos, et hujusmodi monstra quotcunque Scylacis (93) historiæ decantant, nec apud Indos, nec alibi terrarum usquam vivere censeo. Aurum vero quod gryphes effodere dicuntur, petræ sunt aureis guttis minutissimis conspersæ, quas hæc fera rostro discindit. Sunt enim hujusmodi aves in India, magnitudine autem et viribus leonibus pares, et alarum præsidio in leones, elephantos, et dracones involant, superioresque evadunt. Volant autem non multum, sed quantum parvulæ aves. Non enim pennatæ sunt, sed rubra pellicula alarum costæ connectuntur. Solam vero Tigrim insuperabilem illis esse dicunt, quoniam fugiendi celeritate ventos æquare dicitur. Hic de Phœnice ave eadem cum aliis scribit. Quatuor menses apud Indos Apollonium fuisse tradit, Inde dextra quidem Gangem, sinistra vero Hypha-

A οὐδεὶς τῶν νοῦν ἐχόντων πιστεύσαιε. Τὸ δὲ [53] τῆς μετεμψυχώσεως βδελυκτὸν δόγμα ἐκεῖθεν δι' Αἰγυπτίων ἔφασαν καὶ Πυθαγόρα ἐνσκῆψαι [54]. Κομῶσι [55] δὲ οὗτοι οἱ Ἰνδοὶ, ὥσπερ [56] Λακεδαιμόνιοι πάλαι καὶ Θούριοι, μίτραν τε ἀναδοῦνται λευκὴν, καὶ γυμνὸν αὐτοῖς βάδισμα. Καὶ τὴν ἐσθῆτα ἐσχηματίζοντο παραπλήσιον [57] ταῖς ἐξωμίσιν. Ἡ δὲ ὕλη τῆς ἐσθῆτος, ἔριον αὐτοφυὲς ἡ γῆ φύει, λευκὸν μὲν ὥσπερ τὸ Παμφύλων, μαλακώτερον δέ· τοῦτο ἱερὰν ἐσθῆτα ποιοῦνται, [1005 R.] καὶ μόνοις αὐτοῖς ἀνασπᾶται τῆς γῆς. Φοροῦσι δὲ καὶ δακτύλιον καὶ ῥάβδον.

B Ὅτι [58] λίθον φησὶ [59], παντάρβην ὄνομα, γίνεσθαι τὴν μεγίστην κατὰ ὄνυχα δακτύλου τοῦ [60] ἀντίχειρος· κυΐσκεσθαι δὲ αὐτὴν ἐν γῇ [61] κοίλῃ, βάθος ὀργυιὰ τέσσαρες. Τοσοῦτον δὲ αὐτῇ περιεῖναι τοῦ πνεύματος, ὡς ὑποιδεῖν τὴν γῆν καὶ κατὰ πολλὰ ῥήγνυσθαι κυΐσκομένης ἐν αὐτῇ τῆς λίθου. Οὐ πᾶσι δὲ ἀνασπᾶσθαι, ἀλλὰ τοῖς τὰς ἐπ' αὐτῇ τελετὰς ἐπισταμένοις. Αὕτη νύκτωρ μὲν ἡμέραν ἀναφαίνει καθάπερ τὸ πῦρ (ἔστι γὰρ πυρσὴ καὶ ἀκτινώδης)· εἰ δὲ μεθ' ἡμέραν ὁρῷτο, βάλλει τοὺς ὀφθαλμοὺς μαρμαρυγαῖς μυρίαις. Τὸ δὲ ἐν αὐτῇ φῶς πνεῦμά ἐστιν ἀποῤῥήτου ἰσχύος· λίθους γὰρ ὁπόσας βούλει καὶ σποράδην καὶ θαλάσσῃ διαῤῥίψας, καὶ ταύτην αὐταῖς καθιμήσας, ξυλλέγοις [62] ἂν πάσας τῇ τοῦ πνεύματος διαδόσει· ὑποκείσονται [63] γὰρ [64] αὐτῇ βοτρυδὸν αἱ λίθοι, καθάπερ σμῆνος. Καί φησιν ὁ μυθογράφος οὗτος Φιλόστρατος ὡς ταῦτα εἰπὼν Ἴαρχας τῷ Ἀπολλωνίῳ

C ἔδειξε τὴν λίθον αὐτὴν καὶ ὁπόσα ἐργάζεται.

Τοὺς [65] δὲ πυγμαίους φησὶν οἰκεῖν μὲν ὑπογείους κεῖσθαι δὲ ὑπὲρ τὸν Γάγγην, ζῶντας τρόπον ὃς πᾶσιν εἴρηται. Σκιάποδας δὲ ἀνθρώπους ἢ μακροκεφάλους ἢ ὁπόσα Σκύλακος ξυγγραφαὶ περὶ τούτων ᾄδουσιν, οὔτε ἄλλοσέ ποι βιοτεύειν [66] τῆς γῆς οὔτε ἐν Ἰνδοῖς. Ὅτι [67] φησὶν, Ὃν ὀρύττουσι χρυσὸν οἱ γρῦπες, πέτραι εἰσὶν οἱονεὶ σπινθῆρσιν ἐστιγμέναι ταῖς τοῦ χρυσοῦ ῥανίσιν, ἃς [68] λιθοτομεῖν τὸ θηρίον τοῦτο τῇ τοῦ ῥάμφους ἰσχύϊ. Τὰ γὰρ θηρία ταῦτα εἶναί τε ἐν Ἰνδοῖς, καὶ μέγεθος καὶ ἀλκὴν εἰκάσθαι αὐτοὺς τοῖς λέουσιν, ὑπὸ δὲ πλεονεξίας τῶν πτερῶν αὐτοῖς τε ἐκείνοις ἐπιτίθεσθαι καὶ τῶν ἐλεφάντων καὶ δρακόντων ὑπερτέρους εἶναι. Πέτονται δὲ οὔπω μέγα, ἀλλ' ὅσον οἱ βραχύποροι ὄρνιθες· μὴ γὰρ ἐπτιλῶσθαι

D σφᾶς ὡς ὄρνισι πάτριον, ἀλλ' ὑμέσι τοὺς ταρσοὺς ὑφάνθαι πυρσοῖς. Τὴν [534 H.] τίγριν δὲ αὐτοῖς ἀνάλωτον εἶναι μόνην, ἐπειδὴ τὸ τάχος αὐτὴν ἰσοποιεῖ τοῖς ἀνέμοις. Ὅτι [69] περὶ τοῦ φοίνικος τῆς ὄρνιθος τὰ αὐτὰ καὶ οὗτος τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀναγράφει. Ὅτι [70] δ' μῆνας τοῖς Ἰνδοῖς τὸν Ἀπολλώνιον συν-

VARIÆ LECTIONES.

[53] τὸ δὲ] III, 19. [54] ἐνσκῆψαι AB: ἐνσκῆψαν ς. [55] κομῶσι] III, 15. [56] ὥσπερ] ἅπερ AB. [57] παραπλησίως ς. [58] ὅτι] III, 46. [59] φησὶ AB: φασὶ ς. [60] τοῦ add. A. [61] γῇ A : τῇ ς. [62] ξυλλέγεις ς. [63] ὑποκείσονται] aptius fortasse ἐπικείσονται. [64] γὰρ] καὶ γὰρ ς. [65] τοὺς δὲ] III, 47. [66] ἄλλος ἐπιβιοτεύειν A. [67] ὅτι] III, 48. [68] ἃς] ὡς AB. [69] ὅτι] III, 49. [70] ὅτι] III, 50.

NOTÆ.

(93) Scylax Caryadensis, quæ urbs in Caria est ad Halicarnassum, historicus et mathematicus. Quæ scripserit indicat Suidas, exstatque Geographica cum Marciani Heracleotæ, aliorumque edente D. Hœschelio Augustæ, anno 1600.

Digitized by Google

διατρῖψαι φησιν· ἐξ ἐκείνου δὲ ἐν δεξιᾷ μὲν τὸν Γάγγην ἔχοντα, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὸν [71] Ὑφασιν κατιέναι ἐπὶ τὴν θάλατταν ἡμερῶν δέκα ὁδὸν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ὄχθου. Κατιοῦσι δὲ αὐτοῖς πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα φανῆναι, ἀτὰρ καὶ πιθήκων γένος ἕτερον παρὰ τοὺς ἐν ταῖς πεπερίσι· μέλανές τε γὰρ καὶ λάσιοι ἦσαν καὶ τὰ εἴδη κύνειοι καὶ μικροῖς ἀνθρώποις ἴσοι. Ἀφίκοντο δὲ ἐπὶ τὴν θάλατταν [72] τὴν Ἐρυθράν· ταύτην δ' εἶναί φησιν [73] οὗτος κυανωτάτην, λαχεῖν δὲ τὴν ἐπωνυμίαν ἀπὸ Ἐρύθρα βασιλέως.

A sin fluvios habens ad mare descendit, itinere decem dierum a sacro monte confecto, descendentes autem multa alia viderunt : simiarum genus longe diversum ab iis, quas apud piperis arbores invenerant. Sunt enim hæ nigræ, villosæque et parvis hominibus similes. Pervenerunt vero ad mare Rubrum. Rubrum autem mare vehementer cæruleum esse tradunt, denominatum autem Rubrum a rege Erythra.

Ἐντεῦθεν [74] ἐπιβάντες νεὼς ἐκομίζοντο λείῳ καὶ εὐφόρῳ πνεύματι, θαυμάζοντες τὸ στόμα τοῦ Ὑφάσιδος, ὡς φοβερῶς δι' αὐτοῦ ἐκχεῖται· τελευτῶν γὰρ εἰς χωρία πετρώδη καὶ στενὰ καὶ κρημνοὺς ἐκπίπτει, δι' ὧν καταῤῥηγνὺς ἐς τὴν θάλατταν ἑνὶ στόματι χαλεπὸς δοκεῖ τοῖς ἄγαν τῇ γῇ προσκειμένοις. Καὶ μὴν [75] καὶ [76] τὸ τοῦ Ἰνδοῦ στόμα ἰδεῖν φασι· πόλιν δ' ἐπ' αὐτοῦ κεῖσθαι Πάταλα περίῤῥυτον τῷ Ἰνδῷ, εἰς ἣν τὸ [77] ναυτικὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου ξυνελθεῖν [78], οὗ Νέαρχος ἐπεστάτει. Ἃ δὲ Ὀρθαγόρᾳ περὶ τῆς ἐρυθρᾶς εἴρηται, [1008 R.] καὶ ὅτι μήτε ἡ ἄρκτος ἐν αὐτῇ φαίνοιτο, μήτε σημαίνοιντο τὴν μεσημβρίαν οἱ πλέοντες, οἵ τε ἐπίδηλοι τῶν ἀστέρων ἐξαλλάττοιεν τῆς ἑαυτῶν τάξεως, ταῦτα δοκεῖ καὶ τούτοις. Ὅτι [79] νῆσόν φησιν [80] εἶναι μικρὰν, ὄνομα Βίβλον, ἐν ᾗ τὸ τοῦ κογχυλίου μέγεθος καὶ οἱ μύες ὄστρεά τε καὶ τὰ τοιαῦτα δεκαπλάσια τῶν Ἑλληνικῶν τὸ μέγεθος ταῖς πέτραις προσπέφυκεν. Ἁλίσκεται δὲ ἐκεῖ καὶ λίθος μαργαρὶς ἐν ὀστράκῳ λευκῷ, καρδίας τρόπον ἔχουσα τῷ ὀστρέῳ. Κατασχεῖν δέ φασι καὶ ἐς Πηγάδα [81] τῆς Ὠρειτῶν χώρας. Οἱ δὲ Ὠρεῖται, χαλκαῖ μὲν αὐτοῖς αἱ πέτραι, χαλκῆ δὲ ἡ ψάμμος, χαλκοῦν δὲ ψῆγμα οἱ ποταμοὶ ἄγουσι· χρυσῖτιν δ' ἡγοῦνται τὴν γῆν διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ χαλκοῦ. Φασὶ [82] δὲ καὶ τοῖς ἰχθυοφάγοις ἐντυχεῖν, οἷς πόλιν εἶναι Στόβηρα· διφθέρας δὲ τούτους [83] ἐνῆφθαι μεγίστων ἰχθύων. Καὶ τὰ πρόβατα ἐκεῖ ἰχθυώδη εἶναι (ἐξ αὐτῶν γὰρ τρέφεται) καὶ φαγεῖν ἄτοπα. Καρμανοὶ δὲ Ἰνδοί, γένος ἥμερον, εὖϊχθυν οὕτω νέμονται θάλατταν ὡς μηδ' ἀποθέτους ποιεῖσθαι τοὺς ἰχθῦς μηδὲ ταριχεύειν· εἶναι γὰρ αὐτοῖς ἐπὶ χεῖρας [84] τοὺς ἰχθῦς διὰ παντὸς, ὅσους βούλονται.

327*b* Post hæc autem navem conscendentes, leni vento deferebantur, admirantes Hyphasidis ostium, qui præceps terribilisque effunditur. Decurrit enim peloca petrosa, angusta, atque prærupta, ubique refractus uno ostio mare ingreditur perniciɔso admodum iis, qui navigando littori nimium adhæserint. Indi quoque fluminis ostia se vidisse perhibent, ubi civitas posita est nomine Patala, fluenti Indo adjacens, eo quoque convenisse quondam tradunt Alexandri classem, ejusque gubernatorem ducemque Nearchum. Quæ vero ab Orthagora de Rubro mari narrantur, quod ibi scilicet ursa non conspicitur, neque meridiem signare navigantes possunt, quanquam apparentia illi astra ordinem permutant suum, hæc et illis visa sunt. Meminerunt etiam parvæ insulæ, quam Byblon appellant, ubi maxima conchylia, muricesque et ostrea eximiæ magnitudinis nasci perhibentur. Ostrea quoque petris adnascuntur decuplo majora iis quæ apud Græcos inveniuntur. Ibi etiam in alba testa lapis margarita capitur, quæ in ostreis locum cordis dicuntur obtinere. Attigisse quoque ferunt Eupegadem [*al.* Podagem] Oritarum regionem : apud quos æneæ sunt petræ, æneaque arena, æris etiam frusta deferre fluvios asserunt, et auream terram ducunt, propter pretium æris. Dicunt et se ichthyophagis locutos esse, qui urbem incolunt nomine Stobera : ubi ex magnorum piscium membranis vestes intexunt ; ibique pecudes etiam sapore esse piscibus similes, quod pisces comedant, quæque minime naturæ suæ conveniant. Indi vero Carmani cognominati, genus plane mansuetum, adeo piscosummare accolunt, ut nunquam servandi causa pisces reponant, neque ipsos sale condiant : sunt enim ipsis captu semper faciles quotquot volunt.

Ὅτι [85] προσπλεῦσαί φησιν αὐτοὺς καὶ Βαλάροις· ἐμπόριον δὲ τοῦτο εἶναι μεστὸν μυῤῥινῶν [86] καὶ φοινίκων καὶ δαφνῶν καὶ κήπων παντοδαπὰ φερόντων. Προκεῖσθαι δὲ τοῦ χωρίου τούτου νῆσον ἱερὰν, καὶ καλεῖσθαι Σέλιρα [87]. Ταύτης [88] τῆς νήσου τὰ [89] τετραμμένα πρὸς τὸ πέλαγος ἐστὶ μὲν ἄπειρος πυθμὴν θαλάσσης, φέρει δ' ὄστρεον ἐν ἐλύτρῳ λευκῷ μεστὸν πιμελῆς· οὐδὲ γὰρ λίθον φύει οὐδένα. Γαλήνην δὲ ἐπιφυλάξαντες, καὶ τὴν θάλατταν αὐτοὶ [90] τῇ ἐπιῤ-

Valara quoque ferunt applicuisse. Sunt autem Valara emporium myrtis palmisque abundans : lauros quoque nonnullas, et hortos plurimos ibi videri tradunt omnibus abundantes. Opposita est autem regioni illi sacra insula, quam Selira vocant. Qua parte insula pelagus respicit, immensa est maris altitudo. Fert autem ostrea testa alba pinguedine refecta, lapidem **328***a* nullum producunt. Inde maris tranquillitatem observantes, mare oleo

VARIÆ LECTIONES.

[71] τὸν] τὴν A. [72] θάλασσαν ς. [73] φασιν οὕτως ς. [74] ἐντεῦθεν] III, 51. [75] καὶ μὴν] III, 52. [76] καὶ post μὴν ci [77] τὸ add. A. [78] συνελθεῖν ς. [79] ὅτι] III, 54. [80] φησὶν AB : φασὶν ς. Item v. 34. [81] ἐς πηγάδα AB : εὐπηγάδας ς. [82] φασὶ] III, 55. [83] τούτοι; ς [84] ἐπὶ χεῖρας A : ἐπηχύρας ς. [85] ὅτι] III, 56. [86] μυρίνων ς. [87] Σέλιρα AB : Σερίλα ς. [88] ταύτης] III.57. [89] τὰ add. A. [90] αὐτοὶ B et corr. A : αὐτῇ ς.

Digitized by Google

infuso leniunt, et tunc Indi ad ostrea capienda urinando se demergunt, ita instructi paratique sunt, sicut ii qui spongias carpunt. Est autem iis ferreus later, et alabastrum unguenti, atque ita prope ostrea considentes Indi unguento, quasi esca ad fallendum utuntur, tunc aperiuntur ostrea et unguento inebriantur: dein ferreo stylo perforata saniem quamdam emittunt, hanc venator ferreo latere excipit, qui in varias multiplicesque formas concavatus est: ea vero post modum sanies lapidescit in modum naturalis margaritæ, quæ albus est sanguis ex Rubro mari. Reliqua maris hujus pars fera est, impacata tota. Cete etiam illic aggregari feruntur. Quapropter naves tutelæ causa tintinnabula quædam tam a prora, quam a puppi deferunt, quorum sonitu terrefactæ belluæ navibus non appropinquant. Post hæc ingressi ostia Euphratis, aiunt inde Babylonem adnavigasse.

Quarto libro nihil aliud quam fabulas mendaciaque ad Apollonio gratificandum, eumque laudandum confinxit [Philostratus]. Europæ, Africæque promontoria stadiorum sexaginta sinum continentia, Oceanum ad externa maria immittunt, et Africæ quidem promontorium nomine Abyla, leones continet, in superciliis montium habitantes. Ejus montis interior pars ad Getulos Tingasque pertinet, gentes efferas, atque Libycas. Per Oceanum vero navigantibus stadia nongenta protenditur usque ad Salecis fluminis ostia. Illinc autem quantum ulterius protendatur, non facile conjectare quis posset. Nam post eum fluvium deserta Africa est, nec homines ultra reperiuntur ulli. Europæ promontorium Calpis dictum, dextera navigationem continet stadiorum sexcentorum, terminaturque ad antiquas Gades.

Oceani conversiones ipse quoque apud Celtas tales aspexi, quales etiam fama feruntur. Causam vero sæpenumero conjectans, ob quam tam vastum pelagus accedat recedatque invenisse Apollonium censeo, qui in earum una, quas ad Indos scripsit, epistola, ait Oceanum a ventis sub aqua exsistentibus impulsum, ex multis hiatibus quos ventos partim sub ipso, partim **328***b* in terra circa ipsum ad exteriora diffundi, ac rursus retrocedere, postquam tanquam anhelitus, ventus resedit. Huic opinioni fidem facit, quod apus Gades ægrotantibus accidit. Nam quo tempore crescens aqua regionem inundat, animæ moribundos non deserunt, quod profecto non eveniret, nisi spiritus ipse in terram secederet. Quæ autem circa lunam apparere dicunt, nascentem, plenam et decrescentem, eadem omnia circa Oceanum fieri animadverti. Ejus enim mensuras sequitur simul cum ipsa decrescens augescensque, et nox

A ροῇ τοῦ ἐλαίου λεάναντες, καταδύεταί τις ἐπὶ τὴν θήραν τοῦ ὀστρέου, [535 H.] τὰ μὲν ἄλλα κατασκευασάμενος ὥσπερ οἱ τὰς σπογγιὰς κείροντες, ἔστι δὲ αὐτῷ καὶ πλινθὶς σιδηρᾶ καὶ ἀλάβαστρον [91] μύρου. Παριζήσας οὖν ὁ Ἰνδὸς τῷ ὀστρέῳ δέλεαρ αὐτοῦ τὸ μύρον ποιεῖται· τὸ δὲ ἀνοίγνυταί τε καὶ μεθύει ὑπ' αὐτοῦ, κέντρῳ τε διελασθὲν [92] ἀποπτύει τὸν ἰχῶρα· ὁ δὲ ἐνδέχεται αὐτὸν τῇ πλινθίδι τύπους [93] ὁρωρυγμένῃ. Λιθοῦται δὲ τὸ ἐντεῦθεν καὶ ῥυθμίζεται καθάπερ ἡ φύσει μαργαρὶς, αἷμα [94] λευκὸν ἐξ ἐρυθρᾶς τῆς θαλάσσης. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν θηριώδη μὲν τὴν θάλασσαν εἶναι πᾶσαν, ἀγελάζεσθαι δὲ ἐν αὐτῇ τὰ κήτη, τὰς δὲ ναῦς ἔρυμα τούτου κωδωνοφορεῖν κατὰ πρύμναν τε καὶ πρῴραν, τὴν δὲ ἠχὼ ἐκπλήττειν τὰ θηρία. Καταπλεύσαντες [95] δὲ εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ B Εὐφράτου φασὶν ἐς Βαβυλῶνα δι' αὐτοῦ ἀναπλεῦσαι.

Ὅτι ὁ δ' λόγος οὐδὲν ἄλλ' ἢ μῦθοι καὶ πλάσματα ἐς τὸ Ἀπολλωνίῳ κεχαρισμένον καὶ σὺν ἐπαίνῳ θαυμαζόμενον τῷ Φιλοστράτῳ συγγέγραπται. Ὅτι [96] Εὐρώπης καὶ Λιβύης ἄκραι σταδίων ξ' πορθμὸν ἐπέχουσαι [97] τὸν Ὠκεανὸν ἐς τὰ ἔξω πελάγη φέρουσι· καὶ τὴν τῆς Λιβύης ἄκραν (ὄνομα δ' αὐτῇ Ἄβιννα [98]) λέοντες ὑπερνέμονται περὶ τὰς ὀφρῦς τῶν ὀρῶν, ἃ εἴσω ὑπερφαίνεται, συνάπτουσαν [99] πρὸς Γαιτούλους τε καὶ Τίγγας, ἄμφω θηριώδη καὶ Λιβυκὰ ἔθνη. Παρατείνει δὲ ἐσπλέοντι τὸν Ὠκεανὸν μέχρι μὲν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σάλητος ἐννακόσια στάδια, τὸ δὲ ἐντεῦθεν οὐκ ἂν συμβάλοι [1] τις ὁπόσα· μετὰ γὰρ τὸν ποταμὸν τοῦτον ἄβιος ἡ Λιβύη [1009 R.] καὶ οὐκέτι ἄνθρωποι. Τὸ δὲ τῆς Εὐρώπης ἀκρωτήριον, ὃ [2] καλεῖται Κάλπις, δεξιὰ μὲν ἐπέχει τοῦ ἔσπλου σταδίων ἑξακοσίων μῆκος, λήγει δὲ ἐς τὰ ἀρχαῖα Γάδειρα.

Τὰς [3] δὲ τοῦ Ὠκεανοῦ τροπὰς καὶ αὐτὸς μὲν περὶ Κελτοὺς, φησὶν, εἶδον [4] ὁποῖαι λέγονται· τὴν δὲ αἰτίαν ἐπὶ πολλὰ εἰκάζων, δι' ἣν ἄπειρον οὕτω πέλαγος ἐπιχωρεῖ τε [5] καὶ ἀνασπᾶται, δοκῶ μοι τὸν Ἀπολλώνιον ἐπεσκέφθαι τὸ ὄν. Ἐν μιᾷ γὰρ τῶν πρὸς Ἰνδοὺς ἐπιστολῶν τὸν Ὠκεανόν φησιν ὑφύδροις ἐλαυνόμενον πνεύμασιν ἐκ πολλῶν χασμάτων, ἃ ὑπ' αὐτῷ τε καὶ περὶ αὐτὸν ἡ γῆ παρέχεται, χωρεῖν ἐς τὸ ἔξω, καὶ ἀναχωρεῖν πάλιν, ἐπειδὰν ὥσπερ ἄσθμα ὑπονοστήσῃ [6] τὸ πνεῦμα. Πιστοῦται δὲ αὐτὸ κἀκ τῶν D νοσούντων, [7] περὶ [8] Γάδειρα· τὸν γὰρ χρόνον ὃν πλημμυρεῖ τὸ ὕδωρ, οὐκ ἀπολείπουσιν αἱ ψυχαὶ τοὺς ἀποθνήσκοντας, ὅπερ οὐκ ἂν συμβαίνειν, εἰ μὴ [9] πνεῦμα τῇ γῇ ἐπεχώρει. Ἃ δὲ περὶ τὴν σελήνην φασὶ φαίνεσθαι τικτομένην τε καὶ πληρουμένην καὶ φθίνουσαν, ταῦτα περὶ τὸν Ὠκεανὸν οἶδα [10]· τὰ γὰρ ἐκείνης ἄνεισι μέτρα, ξυμμινύθων αὐτῇ καὶ ξυμπληρούμενος. Ἡμέρα [11] δ' ἐκδέχεται νύκτα καὶ νὺξ τὴν ἡμέραν

VARIÆ LECTIONES.

[91] ἀλάβαστρος ς. [92] τε διελασθὲν A: δὲ δελεασθὲν ς. [93] τύποις B et corr. A. [94] αἷμα AB: καὶ ἔστιν ἡ μαργαρὶς αἷμα ς. [95] καταπλ.] III, 58. [96] ὅτι] v, 1 [97] ἐπέχουσαι A: ἔχουσαι ς. [98] Ἄβιννα] aliis Ἄβυλα dicitur. Scaliger. [99] συνάπτουσαι AB. [1] συμβάλλοι A. [2] ὃ AB: ἣ ς. [3] τὰς] v, 2. [4] εἶδον] ἰδὼν pr. A, ἰδὼν corr. [5] ἐπιχωρεῖται καὶ A. [6] ὑπονοστήσῃ AB: ὑποστήσῃ ς. [7] νοσούντων] νήσων τῶν corr. A. [8] περὶ A, περὶ τὰ B: ἐπὶ ς. [9] μὴ] μὴ καὶ A. [10] οἶδα] εἶδον B. [11] ἡμέρα] v, 3.

Digitized by Google

περὶ Κελτοὺς μὲν κατ' ὀλίγον ὑπανιόντος [12] τοῦ σκότους ἢ τοῦ φωτὸς, ὥσπερ ἐνταῦθα, περὶ Γάδειρα δὲ καὶ στήλας ἀθρόως λέγονται τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐμπίπτειν, ὥσπερ αἱ ἀστραπαί. Φασὶ καὶ τὰς [536 H.] μακάρων νήσους ὁρίζεσθαι τῷ Λιβυκῷ τέρματι πρὸς τὸ ἀοίκητον ἀνεχούσας ἀκρωτήριον.

Τὰ δὲ Γάδειρα κεῖται μὲν κατὰ τὸ Εὐρώπης τέρμα, περιττοὶ [13] δέ εἰσι τὰ θεῖα. Γήρως οὖν [14] βωμὸν ἵδρυνται, καὶ τὸν θάνατον μόνοι ἀνθρώπων παιωνίζονται. Βωμοὶ δὲ ἐκεῖ καὶ πενίας καὶ τέχνης καὶ Ἡρακλέους δὲ Αἰγυπτίου, καὶ Ἕτεροι Θηβαίου· τὸν [15] μὲν γὰρ ἐπὶ τὴν ἐγγὺς Ἐρύθειαν ἐλάσαι φασὶν, ὅτε [16] δὴ τὸν [17] Γηρυόνην τε καὶ τὰς βοῦς ἑλεῖν, τὸν δὲ σοφίᾳ [18] δόντα γῆν τε ἀναμετρήσασθαι πᾶσαν ἐς τέρμα. Καὶ μὴν καὶ Ἑλληνικοὺς εἶναί φασι τὰ Γάδειρα, καὶ παιδεύεσθαι τὸν ἡμεδαπὸν τρόπον. Καὶ δένδρα [19] δέ φασιν ἐνταῦθα οἷα οὐχ ἑτέρωθι τῆς γῆς· Γηρυόνεια μὲν γὰρ καλεῖσθαι αὐτὰ, δύο δὲ εἶναι, φύεσθαι δὲ τοῦ σήματος ὃ ἐπὶ τῷ Γηρυόνῃ ἕστηκε, παραλλάττοντα ἐκ [20] πίτυός τε καὶ πεύκης ἐς εἶδος ἕτερον, λείβεσθαι δὲ αἷματι καθάπερ τῷ χρυσῷ τὴν Ἠλιάδα αἴγειρον. Ἡ δὲ νῆσος ἐν ᾗ τὸ ἱερὸν, ἔστι μὲν ὁπόση ὁ νεὼς, πετρῶδες, δὲ αὐτῆς οὐδὲν, ἀλλὰ βαλβῖδι ξεστῇ εἴκασται. Ἐν δὲ τῷ ἱερῷ τιμᾶσθαι μὲν ἄμφω τὼ Ἡρακλέε φασὶν, ἀγάλματα δὲ αὐτοῖν οὐκ εἶναι, βωμοὺς δὲ τοῦ μὲν Αἰγυπτίου [21] δύο, χαλκοῦς καὶ ἀσήμους, ἕνα δὲ τοῦ Θηβαίου. Τὰς δὲ ὕδρας τε καὶ τὰς Διομήδους ἵππους καὶ τὰ δώδεκα Ἡρακλέους ἔργα ἐκτετυπῶσθαι λίθου [22] ὄντα. Ἡ Πυγμαλίωνος δὲ ἐλαία ἡ χρυσῆ (ἀνάκειται δὲ κἀκείνη ἐς τὸ Ἡράκλειον) ἀξία μὲν, ὡς φασι, καὶ τοῦ θαλλοῦ θαυμάζειν ᾧ εἴκασται, θαυμάζεσθαι δ' ἂν ἐπὶ τῷ καρπῷ μᾶλλον· βρύει γὰρ αὐτὸν σμαράγδου λίθου. Καὶ Τεύκρου τοῦ Τελαμωνίου ζωστῆρα χρυσοῦν φασι δείκνυσθαι, πῶς δὲ ἐς τὸν Ὠκεανὸν πλεύσαντος ἢ ἐφ' ὅ τι, οὐ φασιν εἰδέναι. Τὰς δὲ ἐν τῷ ἱερῷ στήλας χρυσοῦ μὲν πεποιῆσθαι καὶ ἀργύρου συντετηκότοιν εἰς ἓν χρῶμα, [1012 R.] εἶναι δὲ αὐτὰς ὑπὲρ πῆχυν, τετραγώνου σχήματος, ὥσπερ οἱ ἄκμονες, ἐπιγεγράφθαι δὲ τὰς κεφαλὰς οὔτε Αἰγυπτίοις οὔτε Ἰνδικοῖς γράμμασιν οὔτε οἷοις ξυμβαλεῖν. Ὁ δὲ Ἀπολλώνιος, ὡς οὐδὲν οἱ [23] ἱερεῖς ἔφραζον, *Οὐ συγχωρεῖ μοι*, ἔφη, *ὁ Ἡρακλῆς ὁ Αἰγύπτιος μὴ οὐ λέγειν ὁπόσα οἶδα. Γῆς καὶ Ὠκεανοῦ ξύνδεσμα αἵδε αἱ στῆλαι εἰσίν· ἐγράψατο δὲ αὐτὰς ἐκεῖνος ἐν Μοιρῶν οἴκῳ, ὡς μήτε νεῖκος τοῖς στοιχείοις ἐγγένοιτο, μήτε ἀτιμάσειαν τὴν φιλότητα ἣν ἀλλήλων ἰσχουσιν.*

Ὅτι [24] τὸν Βαῖτην [25] τὸν ποταμὸν ἀναπλεῦσαί φασιν, ὃς δηλοῖ μάλιστα τὴν τοῦ Ὠκεανοῦ φύσιν· ἐπειδὰν γὰρ πλημμυρῇ [26] τὸ πέλαγος, ἐπὶ τὰς πηγὰς ὁ ποταμὸς παλίρρους ἵεται, πνεύματος δή που ἀπ-

A dein, rursusque dies noctem excipit, apud Celtas quidem paulatim discedentibus aut lumine, aut tenebris sicut apud nos etiam accidit. Circa Gades autem et columnæ confertim tanquam fulgura ante oculos cadere dicuntur. Perhibent quoque beatorum insulas Africæ finibus definiri, ad inhabitabilem promontorii partem vergentes.

Gades autem in Europæ lateribus positæ sunt. Superstitiosi sunt illic circa sacrificia. Senectæ namque aram dicarunt : solique hominum festis cantibus mortem collaudant. Sunt apud ipsos Arti et Paupertati aræ positæ, sicut Ægyptio, et alteri Thebano Herculi. Alterum namque finitimam usque ad Erythiam penetrasse ferunt cum Geryone, ejusque boves sustulisse. Alterum vero sapientia excellen-
B tem, totum terræ ambitum dimensum esse. Præterea qui Gades incolunt Græci esse perhibentur, nostroque more eruditi. Arbores illic etiam esse tradunt, quæ nusquam alibi terrarum inveniuntur, appellatas autem Geryonias, et duas tantum esse. Ortæ sunt autem juxta sepulcrum, quod illi Geryoni statuerunt, speciem ex pinu piceaque commistam habentes. Sanguinem vero stillare, sicut Heliadem populum auro manare, dicunt. Insula vero in qua templum situm, æqualis est magnitudine ipsi templo; nulla autem ejus pars est petrosa, sed politis carceribus similis. Colunt in eodem templo ambos Hercules. Simulacro illis nulla sunt : sed Ægyptio quidem aræ sunt duæ æneæ, absque simulacro, Thebano autem una tantum : Hydræ insuper et
C Diomedis equi et duodecim Herculis labores in lapidem incisa conspiciuntur. Pygmalionis insuper aurea oliva in ipso Herculis templo dedicata : digna quidem, ut volunt admiratione ob ramum cui similis est, admirabilior vero fructu, quo abundat e smaragdo ficto. Et Teucri etiam Telamonii **329a** balteus aureus eodem in loco, monstratur. Quomodo autem, aut qua de causa ad Oceanum pervenerit, se nescire dicunt. Quæ autem in templo sunt columnæ, ex auro argentoque simul fuso, et in unum colorem redacto factas esse narrat. Esse autem quadrangulares velut incudes, et eorum capita litteris inscripta sunt non Ægyptiis, neque Indicis, neque ab aliquo penitus cognitis. Apollonius autem, cum
D de hac re sacerdotes nihil dicerent : *Non permittit me*, ait, *Ægyptius Hercules tacere quæ sciam. Hæ columnæ terrarum Oceanique vinculum sunt : ipse vero Hercules in domo Parcarum inscripsit : ne qua elementis contentio accideret, neque amicitiam disjungant, qua invicem tenentur.*

Navigarunt quoque fluvium Bætim, qui maxime naturam fluxus et refluxus Oceani declarat. Excrescente enim pelago fontes repetit, spiritu quodam ipsum a mari depellente. Regionem vero ab eo flu-

VARIÆ LECTIONES.

[12] ὑπανιόντας AB. [13] περιττοὶ] v, 4. [14] οὖν A : καὶ ς. [15] τὸν A : καὶ τὸν ς. [16] ὅτε A : ὅτι ς. [17] τὸν μὲν Γηρ. ς. [18] σοφίαν B. [19] καὶ δένδρα] v, 5. [20] ἐκ A : δὲ ἐκ ς. [21] τοῦ μὲν A : τοὺς μὲν ς. [22] ἐκτετ. φασὶ λίθου ς. [23] οἱ om. AB. [24] ὅτι] v, 6. [25] Βαῖτην AB : Βέτην ς. [26] πλημμυροῖ ς

Digitized by Google

mine Bæticam cognom inatam optimam uberrimamque esse tradunt, civitatibusque et pascuis bene instructam. Derivatur autem per omnes urbes; agri vero egregie culti affatim omnia ferunt: cœli temperies talis est, qualis autumni tempore in Attica mysteriorum diebus esse solet.

Omnia quæ de Ætna poetæ dicunt, ait Apollonium, ut fabulas repudiasse, sic loquendo. Fabula enim quam reprehendimus, non est Æsopi apologis similis, sed iis qui fingere norunt, et poetarum, qui Typhœum quemdam vel Enceladum sub monte ligatum dicunt, mortique obluctantem, hunc ignem anhelando evomere. Ego autem gigantes fuisse dico, multisque locis direptis tumulis ejusmodi corpora ostendi, quos, ut fertur, cum diis pugnasse non credo, sed forsan deorum ædes ac templa violasse: quod autem cœlum aggressi fuerint, nec illic deos consistere permiserint, dicere, insania quædam est, insanius etiam credere. Neque vero oratio hæc, quamvis sit vulgatior, a nobis probatur. Vulcanum in Ætna fabrilem artem exercere, ibique incudem resonare: multi namque alii montes diversis terrarum locis igniti sunt, nec tamen gigantes ibi aut Vulcanum esse quisquam dicit; ut igitur montes ardeant, causa quænam hujusmodi esse dicitur? Terra bitumini sulfurique commista, **329** *b* natura sua turgescit, et nondum ignem reddit. Quod si cavernosam terram esse contigerit, ut sub ipsam spiritus aliquis ingrediatur, tunc flammam attollit, quæ magis magisque aucta, velut aqua e montibus defluens in campos effunditur: quandoque etiam ad mare delata, quasi fluminis cujusdam impetum facit.

Æthiopia totius terræ, quæ sub sole est, occidentale cornu occupat, sicut Indi id quod spectat ad Orientem; estque illa secus Meroem Ægypto conjuncta, et ad desertam Libyæ partem porrecta, mari terminatur, quod Oceanum poetæ vocant, uno eodemque nomine totum quod terram ambit, mare nuncupantes. Fluvium autem Nilum Ægypto tribuunt. Qui ex Cataduporum initium sumens Ægyptum, quam universam inundat, in Æthiopiam ducit. Magnitudine quidem Indiæ non conferenda est Æthiopia, neque ulla alia continentis pars, quæ hominibus nota sit. Quod si totam Ægyptum Æthiopiæ adjiciamus (id enim facere fluvium arbitramur), non tamen ambæ conjunctæ magnitudinem Indiæ adæquabunt. In utraque vero fluvii sunt inter se similes Indus et Nilus. Ambo continentem oblimant æstatis tempore, cum maxime id terra expetit, solique fluviorum crocodilos educant et hippopotamos. Terrarum vero similitudinem testantur aromata utrobique nascentia, leones præterea et elephanti, qui in utraque capti servire coguntur. Præbet insuper utraque

A ωθουμένου αὐτὸν τῆς θαλάττης. Τὴν δὲ ἠπειρον τὴν Βαιτικὴν, ἧς ὁ ποταμὸς οὗτος ὁμώνυμος, ἀρίστην ἠπείρων φασί· πόλεών τε γὰρ εὖ ἔχειν καὶ νόμων, καὶ διῆχθαι τὸν ποταμὸν ἐς τὰ ἄστη πάντα, γεωργίας τε ξυμπάσης μεστὴν εἶναι, καὶ ὡρῶν οἵαι [27] τῆς Ἀττικῆς αἱ μετόπωροι καὶ μυστηριώτιδες.

Ὅτι [28] τοὺς περὶ τῆς Αἴτνης λόγους τῶν ποιητῶν ὡς μύθους παραιτεῖθαί φησι τὸν Ἀπολλώνιον, ὧδε [537 H.] λέγοντα. Ὁ γὰρ μῦθος, ὃν παραιτούμεθα, οὐ τῶν Αἰσώπου λόγων ἐστὶν, ἀλλὰ τῶν δραματικωτέρων, καὶ ὧν οἱ ποιηταὶ θρυλοῦσιν [29]. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ Τυφῶ τινὰ ἢ Ἐγκέλαδον δεδέσθαι φασὶν ὑπὸ τῷ ὄρει, καὶ δυσθανατοῦντα ἀσθμαίνειν τὸ πῦρ τοῦτο. Ἐγὼ δὲ γίγαντας μὲν γεγονέναι φημὶ, καὶ πολλαχοῦ τῆς γῆς ἀναδείκνυσθαι τοιαῦτα [30] σώματα ῥαγέντων τάφων, οὐ μὴν εἰς ἀγῶνα ἐλθεῖν τοῖς θεοῖς, ἀλλ' ὑβρίσαι μὲν τάχα ἐς τοὺς νεὼς αὐτῶν καὶ τὰ ἕδη, οὐρανῷ δὲ ἐπιπηδῆσαι καὶ μὴ συγχωρεῖν τοὺς θεοὺς ἐπ' αὐτοῦ [31] εἶναι μανία μὲν λέγειν, μανία δὲ οἴεσθαι. Καὶ μηδὲ ἐκεῖνος ὁ λόγος, καίτοι δοκῶν εὐφημότερος εἶναι, τιμάσθω, ὡς Ἡφαίστῳ μέλει τοῦ χαλκεύειν ἐν τῇ Αἴτνῃ καὶ κτυπεῖταί τις ἐνταῦθα ὑπ' αὐτοῦ ἄκμων· πολλὰ γὰρ καὶ ἄλλα [ὄρη] [32] πολλαχοῦ τῆς γῆς ἔμπυρα, καὶ οὐκ ἂν φθάνοιμεν ἐπιφημίζοντες αὐτοῖς γίγαντας καὶ Ἡφαίστους. Τίς [33] οὖν ἡ τῶν τοιούτων ὀρῶν αἰτία; γῆ κρᾶσιν ἀσφάλτου καὶ θείου παρεχομένη τύφεται μὲν καὶ παρ' ἑαυτῆς φύσει, πῦρ δὲ οὔπω ἐκδίδωσιν· εἰ δὲ [34] σηραγγώδης τύχοι [35] καὶ ὑποδράμοι αὐτὴν πνεῦμα, φρυκτὸν ἤδη αἴρει· πλεονεκτήσασα δὲ ἡ φλὸξ, ὥσπερ τὸ ὕδωρ, B ἀπορρεῖ τῶν ὀρῶν καὶ ἐς τὰ πεδία προχεῖται, χωρεῖ τε ἐπὶ θάλασσαν πῦρ ἀθρόον [36], ἐκβολὰς ποιούμενον οἷαι τῶν ποταμῶν εἰσιν.

Αἰθιοπία [37] τῆς μὲν ὑπὸ ἡλίῳ πάσης ἐπέχει τὸ ἑσπέριον κέρας, ὥσπερ Ἰνδοὶ [38] τὸ πρὸς ἕω· κατὰ Μερόην δὲ Αἰγύπτῳ ξυνάπτουσα, καί τι καὶ τῆς ἀμαρτύρου Λιβύης ἐπελθοῦσα, τελευτᾷ εἰς θάλασσαν, ἣν Ὠκεανὸν οἱ ποιηταὶ καλοῦσι, τὸ περὶ γῆν ἅπαν ὧδε ἐπονομάζοντες. Ποταμὸν δὲ Νεῖλον Αἰγύπτῳ δίδωσιν, ὃς ἐκ Καταδούπων ἀρχόμενος, ἣν [39] ἐπιπλύζει πᾶσαν Αἴγυπτον ἀπ' Αἰθιόπων ἄγει. Μέγεθος μὲν οὖν οὐκ ἀξία παραβεβλῆσθαι πρὸς Ἰνδοὺς ἥδε ἡ χώρα, ὅτι μηδ' ἄλλη μηδεμία, ὁπόσαι κατὰ ἀνθρώπους ὀνομασταὶ [40] ἤπειροι. Εἰ δὲ καὶ πᾶσαν Αἴγυπτον Αἰθιοπίᾳ ξυμβάλλοιμεν [41], τοῦτ' δὲ ἡγώμεθα [42] καὶ D τὸν ποταμὸν πράττειν, οὔπω ξύμμετροι [43] πρὸς τὴν Ἰνδῶν ἄμφω ξυντεθεῖσαι. Ποταμοὶ δὲ ἀμφοῖν ὅμοιοι λογισαμένῳ τὰ Ἰνδοῦ τε καὶ Νείλου. [1013 R.] Περαίνουσί [44] τε γὰρ τὰς ἠπείρους ἐν ὥρᾳ ἔτους, ὁπότε ἡ γῆ ἐρᾷ τούτου, ποταμῶν τε [45] παρέχονται μόνοι τὸν κροκόδειλον καὶ τὸν ἵππον. Τὴν δὲ ὁμοιότητα τῶν ἠπείρων πιστούσθω μὲν καὶ τὰ ἐν αὐταῖς ἀρώματα, πιστούσθωσαν [46] δὲ καὶ οἱ λέοντες καὶ ὁ ἐλέφας ἐν ἑκατέρᾳ ἁλισκόμενός τε καὶ δουλεύων.

VARIÆ LECTIONES.

[27] οἷαι add. AB. [28] ὅτι] v, 16. [29] θρυλοῦσιν ς. [30] τοιαυτὶ A. [31] αὐτοῦ] αὐτοὺς A. [32] ὄρη om. AB. [33] τίς] v, 17. [34] δὲ καὶ σηρ. ς. [35] τύχη A. [36] πῦρ ἀθρόον om. AB. [37] Αἰθιοπία] vi, 1. [38] Ἰνδοὶ A: Ἰνδῷ ς. [39] ἣν om. AB. [40] ὠνόμασται AB. [41] ξυμβάλλοιμεν [42] ἡγώμεθα AB: ξυμβάλοιμεν — ἡγούμεθα ς. [43] ξύμμετροι — ξυντεθεῖσαι A: ξύμμετρον — τοσαύτῃ ξυντεθεῖσα ς. [44] πιαίνουσι Scholtus. [45] τε AB: δὲ ς. [46] πιστούσθω pr. A.

Digitized by Google

Βόσκουσι δὲ καὶ θηρία οἷα οὐχ ἑτέρωθι, καὶ ἀνθρώ- A
πους μέλανας, ὃ μὴ ἄλλαι ἤπειροι· πυγμαίων τε ἐν
αὐταῖς ἔθνη. Γρῦπες δὲ Ἰνδῶν καὶ μύρμηκες Αἰθιό-
πων, εἰ καὶ ἀνόμοιοι τὴν ἰδέαν εἰσὶν, ἀλλ' ὁμοιά γε,
ὡς φασι, βούλονται· χρυσοῦ γὰρ φύλακες ἐν ἑκατέρᾳ
ἄδονται, τὸ χρυσόγεων τῶν ἠπείρων ἀσπαζόμενοι.

Αἰθιόπων [47] δὲ καὶ Αἰγυπτίων ὅρια τὸ καλούμε-
νον Συκάμινον· οὗ παραγεγονότα τὸν Ἀπολλώνιον
[538 H.] χρυσῷ τε ἀσήμῳ φησὶν ἐντυχεῖν καὶ λίνῳ [48]
καὶ ἐλέφαντι καὶ ῥίζαις καὶ μύρῳ καὶ ἀρώμασι,
κεῖσθαι δὲ πάντα ἀφύλακτα ἐν ὁδῷ σχιστῇ. Ἡ δὲ
αἰτία αὕτη· ἀγοραν Αἰθίοπες ἀπάγουσιν ὧν Αἰθιοπία
δίδωσιν· οἱ δὲ ἀνελόμενοι πᾶσαν ξυμφέρουσιν εἰς
τὸν αὐτὸν χῶρον ἀγοραν Αἰγυπτίαν ἴσου ἀξίαν, B
ὠνούμενοι τῶν αὐτοῖς ὄντων τὰ οὐκ ὄντα. Οἱ δὲ τὰ
ὅρια τῶν ἠπείρων οἰκοῦντες οὔπω μέλανες, ἀλλ' ὁμό-
φυλοι τὸ χρῶμα· μελαίνονται γὰρ οἱ μὲν ἧττον Αἰ-
θιόπων, οἱ δὲ μᾶλλον Αἰγυπτίων.

Ἐντεῦθέν [49] φησι τὸν Ἀπολλώνιον χωρεῖν ἐπὶ
Μέμνωνος, ἡγεῖσθαι δὲ αὐτοῖς μειράκιον Αἰγύπτιον,
Τιμασίων [50] ὄνομα. Κακῶς δέ φησι πεπραχέναι
Ἀπολλώνιον ἀφικόμενον [51] ἐς τοὺς τῶν Αἰθιόπων
γυμνοὺς, καὶ οὐχ ὁμοια ὧν ἐξενίσθη παρὰ τοῖς τῶν
Ἰνδῶν Βραχμᾶσι. Τὸ δὲ αἴτιον, φησὶν, ὅτι Εὐφράτης
τις φιλοσοφεῖν ἐπιτηδεύων καὶ εἰς διαφορὰν ἐλθὼν
Ἀπολλωνίῳ, τὰς ἀκοὰς τῶν γυμνῶν ταῖς κατὰ
Ἀπολλωνίου προκατασχὼν διαβολαῖς, κακῶς αὐτοὺς C
πρὸς αὐτὸν διακεῖσθαι παρεσκεύασε. Πολλῷ δὲ κρείτ-
τους ἐπὶ σοφίᾳ τε καὶ τοῖς ἄλλοις τοὺς παρὰ Ἰνδοῖς
Βραχμᾶνας τῶν παρὰ Αἰθίοψι γυμνῶν ἀποφαίνεται.
Οἰκεῖν δὲ τοὺς γυμνοὺς ὑπαιθρίους φησὶ [52] καὶ ὑπὸ
τῷ οὐρανῷ αὐτῷ, ἐπί τινος δὲ γηλόφου ξυμμέτρου,
μικρὸν ἀπὸ τῆς ὄχθης τοῦ Νείλου. Ἐποιήσατο δὲ τὴν πρὸς αὐτοὺς ὁδὸν ὁ [53] Ἀπολλώνιος ἀπὸ θαλάσ-
σης καὶ διὰ τοῦ Νείλου.

Συνδιατρίψας [54] δὲ ἐπ' ὀλίγον χρόνον τοῖς γυμνοῖς
καὶ προσειπὼν ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ, ἐπορεύοντο τὴν
ἐς τὰ ὄρη τείνουσαν ἀριστερὰ τοῦ Νείλου, τάδε
ὁρῶντες λόγου ἄξια. Οἱ Κατάδουποι γεώδη ὄρη, παρα-
πλήσια τῷ Λυδῷ [55] Τμώλῳ· κατάῤῥους δὲ ἀπ' αὐ-
τῶν φέρεται Νεῖλος, ἣν ἐπισπᾶται γῆν ποιῶν Αἴγυ-
πτον. Ἡ δὲ ἠχὼ τοῦ ῥεύματος καταῤῥηγνυμένου D
τῶν ὀρῶν, καὶ ψόφῳ ἅμα ἐς τὸν Νεῖλον ἐκπίπτοντος,
χαλεπὴ δοκεῖ καὶ οὐκ ἀνεκτὴ ἀκοῦσαι· καὶ πολλοὶ
τῶν πρόσω τοῦ μετρίου προσελθόντες ἀνέζευξαν
ἀποβαλόντες [56] τὸ ἀκούειν.

Προϊόντι [57] δὲ τῷ Ἀπολλωνίῳ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν
μαστοὶ ὀρῶν ἐφαίνοντο παρεχόμεναι δένδρα, ὧν
Αἰθίοπες τὰ φύλλα καὶ τὸν φλοιὸν καὶ τὸ δάκρυον
καρπὸν ἡγοῦνται. Ἑώρων δὲ καὶ λέοντας ἀγχοῦ τῆς

feras, quæ alibi nusquam reperiuntur, et homines nigros aliæ nullæ continentis partes ferunt, et in iis Pygmæorum natio. Indorum vero gryphes et Æthiopum formicæ, quanquam sint forma dissimiles, eadem tamen agere student. Nam aurum utrobique custodire perhibentur, et terram auriferam amare.

Cum eo venisset Apollonius ubi Ægyptus Æthiopiaque terminatur (Sycaminum autem illa vocant), aurum non signatum invenit. Linum præterea atque ebur, et radices varias : unguentum insuper, et diversorum generum aromata. Omnia autem in via secta sine custode passim jacebant. Hæc vero causa est : merces invehunt Æthiopes, quæ in Æthiopia proveniunt; Ægyptii vero eas omnes cum sustulerint, eodem comportant mercem Ægyptiam æqualis pretii : rebus suis ea redimentes, quibus careant. Qui vero continenti viciniores habitant, nondum **330** *a* plane nigri, colore vero invicem conveniunt, ab aliis diversi. Nigrescunt enim minus quam Æthiopes, paulo autem magis quam Ægyptii.

Deinde refert Apollonium in Memnonis regiam pervenisse. Ducebat eos adolescens Ægyptius nomine Timasii. Male acceptum dicit Apollonium euntem ad Gymnosophistas Æthiopum, et non simili honore quo ab Indorum Brachmanis affectus fuerat; et hac quidem de causa, Euphrates quidam philosophus, inimicitias cum Apollonio gerens, famam Apollonii apud Gymnosophistas calumniis in eum jactis minuens, illos in Apollonium excitavit. Multo sapientiores esse Indos Brachmanas Gymnosophistis Æthiopiæ dixit. Vivere ait nudos illos sub dio, incolere montem egregie a natura formatum, parum a Nili ripis distantem. Mari et Nilo navigans ad eos Apollonius accessit.

Parvo igitur tempore cum Gymnosophistis versatus et disputans cum sociis, profectus est ad montes via sinistra Nili. Quæ autem ibi viderunt memoratu digna sunt hæc : Cataduρa montes sunt terrei, similes Tmolo, qui in Lydia est, ab ipsis autem Nilus defluens ex ea quam avellit terra Ægyptum impinguat. Sonitus autem fluctuum e montibus erumpentium et cum strepitu in Nilum cadentium horrenda quædam res, et auditu intolerabilis apparet, multique prope accedentes (94) auditum amiserunt.

Procedenti autem Apollonio ejusque comitibus tumuli apparuerunt arbores ferentes : quarum folia corticemque et lacrymas inter fructus Æthiopum numerant. Viderunt etiam secus viam leones, pau-

VARIÆ LECTIONES.

[47] Αἰθιόπων] VI, 2. [48] καὶ λίνῳ om. AB. [49] ἐντεῦθεν] VI, 3. [50] τιμασίων B et corr. A : τιμασιον ς. [51] ἀφικόμενος A. [52] φασι ς. [53] ὁ om. A. [54] συνδιατρ.] VI, 23. [55] τῷ λυδῷ B et corr. A : τῶν Λυδῶν ς. [56] libri ἀποβάλλοντες. [57] προϊόντι] VI, 24.

NOTÆ.

(94) Vide de Cataduρis Ciceronem in Somnio Scipionis, lib. VI *De republica*,

Digitized by Google

theras, et alias hujusmodi feras, quarum nulla in eos impetum facere tentavit, sed tanquam hominum conspectum stupentes præteribant : cervos insuper et capreas, struthionesque et asinos silvestres complures, et animalium varia genera, inter quæ fuere silvestres boves et hircoboves. Sunt autem hujusmodi belluarum aliæ ex cervo hircoque compositæ, quæ ex diversis denominationem capiunt animalibus. Ossa insuper hujusmodi ferarum et semesa earumdem cadavera invenerunt. Leones enim calida præda semel saturati, **330**^{b} reliquias amplius attingere dedignantur, confidentes, ut opinor, novam rursus se prædam posse venari.

Illic Æthiopes habitant *Nomades* appellati, qui civitates in curribus positas habent. Proximi autem illis sunt, qui elephantes venantur, illosque in frusta divisos vendunt, unde cognomen adepti *Elephantophagi* vocantur. Nasamones et Anthropophagi, Pygmæi quoque et Sciapodes, hi, inquam, omnes Æthiopiæ gentes sunt, perveniunt autem ad Oceanum Æthiopiæ, quo solum vi tempestatis delati inviti trajiciunt.

Cum illi de feris quas viderant loquerentur, et naturam admirarentur, quæ tam varia diversaque animalium genera pascit, sonitus quidam eorum aures percussit, tanquam tonitru nondum invalescentis, sed adhuc intra nubis concavitatem inclusi. Tum Timasion : *Prope est*, inquit, *o viri, cataracta, quæ ascendentibus prima, descendentibus ultima occurrit, quatuor enim sunt.* Deinde stadia ferme decem progressi, viderunt fluvium ex monte defluentem, nihilo majorem quam Marsya sit, atque Mæander, ubi primum in unum confluunt, ulterius vero processerunt, nec ullas amplius feras videbant. Nam cum sint natura pavidæ, juxta quietas aquas habitant potius, quam juxta confragosas et obstrepentes. Inde post stadia ferme quindecim aliam audierunt cataractam difficilem sane et intolerabilem auditu, et quæ priorem duplo ferme superaret : quam cum ex loco longe quam prior altiore præcipitari vidisset Damis, comites aliquos, tum etiam seipsum, ita stupefactos auribus refert, ut se ab Apollonio semoverent, rogarentque ne ulterius progrederetur. Verum ille constanter Nilo quodam nomine duntaxat, Timasioneque comitantibus, cataractæ tertiæ propinquavit, inde ad socios reversus, nuntiavit suspensos illic esse vertices Nili, altitudine ferme stadiorum octo : ripam vero quæ montibus opponitur, supercilium habere lapicidinæ inenarrabilis, fontes vero ex montibus pendentes decidere in petrosam ripam, inde in Nilum refundi aquam spumantem et æstuantem. Accidentia vero, quæ inde oriantur multiplicia sunt, magisque varia quam quæ in aliis cataractis eveniunt, et qui illic e mon-

A ὁδοῦ καὶ παρδάλεις καὶ τοιαῦτα θηρία ἕτερα· ἐπῆει [58] δὲ οὐδὲν αὐτοῖς, ἀλλ' ἀπεπήδα σφῶν ὥσπερ ἐκπεπληγμένα τοὺς ἀνθρώπους. Ἔλαφοι δὲ καὶ δορκάδες καὶ στρουθοὶ καὶ ὄνοι, πολλὰ μὲν καὶ ταῦτα ἐωρᾶτο, πλεῖστα δὲ οἱ βόαγροί τε καὶ οἱ βούτραγοι· [1016 R.] σύγκειται δὲ τὰ θηρία ταῦτα, τὸ μὲν ἐλάφου τε καὶ τράγου, τὸ δὲ ἀφ' οὗπερ τὴν ἐπωνυμίαν εὕρηκε [59]. Καὶ ὀστοῖς δὲ τούτων ἐνετύγχανον καὶ ἡμιβρώτοις σώμασιν· οἱ γὰρ λέοντες, ἐπειδὰν θερμῆς τῆς θήρας ἐμφορηθῶσιν, ἀτιμάζουσιν αὐτῆς τὰ περιττὰ, πιστεύοντες, οἶμαι, τὸ [60] καὶ αὖθις θηράσειν.

'Ενταῦθα [61] *νομάδες* οἰκοῦσιν Αἰθίοπες, ἐφ' ἁμαξῶν πεπολισμένοι [62], καὶ πλησίον τούτων οἱ τοὺς B ἐλέφαντας θηρῶντες· [539 H.] κατακόπτοντες δὲ αὐτοὺς ποιοῦνται ἀγοράν, ὅθεν ἐπώνυμοί εἰσι τῆς τῶν ἐλεφάντων βρώσεως. Νασαμῶνες [63] δὲ καὶ 'Ανδροφάγοι καὶ Πυγμαῖοι καὶ Σκιάποδες, ἔθνη μὲν Αἰθιόπων καὶ οἵδε, καθήκουσι δὲ ἐς τὸν Αἰθίοπα ὠκεανὸν, ὃν μόνον ἐσπλέουσιν ἀπενεχθέντες ἄκοντες.

Διαλεγομένους [64] δὲ ὑπὲρ τῶν θηρίων τοὺς ἄνδρας, καὶ φιλοσοφοῦντας ὑπὲρ τῆς φύσεως ἄλλο ἄλλως βοσκούσης, ἠχὼ προσέβαλλεν οἷον βροντῆς οὔπω σκληρᾶς ἀλλὰ κοίλης ἔτι καὶ ἐν τῷ νέφει. Καὶ ὁ Τιμασίων· *Ἐγγὺς*, ἔφη, *ὁ καταῤῥάκτης ὁ πρῶτος μὲν ἀνιόντων, ὕστατος δὲ κατιόντων.* Τέσσαρες δ' ἄρα οἱ καταῤῥάκται. Στάδια δὲ ἴσως προελθόντες δέκα ἰδεῖν φασι ποταμὸν ἐκδιδόμενον τοῦ C ὄρους, μείω οὐδὲν ἢ ἐν πρώταις συμβολαῖς ὁ Μαίανδρος. Χωροῦντες [65] δὲ πρόσω θηρία μὲν οὐκέτι ὁρᾶν (ψοφοδεᾶ γὰρ φύσει ὄντα προσοικεῖν τοῖς γαληνοῖς ὕδασι μᾶλλον ἢ τοῖς ῥαγδαίοις τε καὶ ἐνήχοις), ἑτέρου δὲ καταῤῥάκτου ἀκοῦσαι μετὰ πεντεκαίδεκά που στάδια, χαλεποῦ ἤδη καὶ οὐκ ἀνεκτοῦ ἀκοῦσαι [66]· διπλάσιον μὲν γὰρ εἶναι αὐτὸν τοῦ προτέρου, ὁρῶν δὲ ὑψηλοτέρων ἐκπίπτειν. Ἑαυτὸν μὲν οὖν καί τινας τῶν ἑταίρων [67] οὕτω τι ἐγκτυπηθῆναι τὰ ὦτά φησιν ὁ Δάμις, ὡς αὐτός [68] τε [69] ἀναζεῦξαι τοῦ τε 'Απολλωνίου δεῖσθαι μὴ πρόσω χωρεῖν. Τὸν δὲ ἐῤῥωμένως ξύν τε τῷ Τιμασίωνι καὶ ἑτέρῳ τινὶ τοὔνομα Νείλῳ τοῦ τρίτου καταῤῥάκτου ἔχεσθαι, περὶ οὗ τάδε ἀπαγγεῖλαι ἥκοντα. Ἐπικρεμᾶσθαι μὲν τῷ Νείλῳ D κορυφὰς ἐκεῖ σταδίων μάλιστα ὀκτὼ ὕψος, τὴν δὲ ὄχθην τὴν ἀντικειμένην τοῖς ῥοῖσιν ὀφρὺν εἶναι λιθοτομίας ἀῤῥήτου, τὰς δὲ πηγὰς ἀποκρεμαννυμένας τῶν ὀρῶν ὑπερπίπτειν εἰς τὴν πετρώδη ὄχθην, ἀναχεῖσθαι δὲ ἐκεῖθεν ἐς τὸν Νεῖλον κυμαινούσας τε καὶ λευκὰς, τὰ δὲ πάθη τὰ περὶ αὐτὰς ξυμβαίνοντα πολλαπλασίας ἢ αἱ πρότεραι οὔσας, καὶ τὴν πηδῶσαν ἐκ τούτων ἠχὼ ἐς τὰ ὄρη δυσήκοον ἐργάζεσθαι τὴν ἱστορίαν τοῦ ῥεύματος. Τὴν δὲ πρόσω ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὰς πρώτας πηγὰς ἄγουσαν ἄπορον μὲν ἐλθεῖν

VARIÆ LECTIONES.

[58] ἐποίει ς [59] εὕρηκε B, ἤιρηκε A : εἴρηκε ς. [60] τὸ] malim τῷ. [61] ἐνταῦθα] νι, 25. [62] ἐπ' ἁμαξῶν πεπολιωμένοι ς. [63] Νασσάμωνες ς. [64] διαλεγ.] νι, 26. [65] χωροῦντας ς. [66] ἀκοῦσαι A : ἀκούεσθαι ς. [67] ἑταίρων corr. A : ἑτέρων ς. [68] αὐτόν B. [69] τε A : γε ς.

Digitized by Google

φασιν, ἄπορον δὲ ἐνθυμηθῆναι· πολλὰ γὰρ καὶ περὶ δαιμόνων ᾄδουσιν, οἷα καὶ Πινδάρῳ κατὰ σοφίαν ὕμνηται περὶ τοῦ δαίμονος, ὃν ταῖς πηγαῖς ταύταις ἐφίστησιν [70] ὑπὲρ ξυμμετρίας τοῦ Νείλου.

A tibus resonat fragor asperrimus est, et inenarrabilem Nili ortum reddit. Ker vero quod ad primos fontes ducit, perarduum est, et non solum accessu, **331***a* sed cogitatu etiam] difficile. Multa etiam de dæmonibus illic exsistentibus prædicant, qualia sapienter in suis hymnis Pindarus de dæmone cecinit, quem hujusmodi fontibus præesse dixit, ut Nilum moderaretur.

Ὅτι [71] Δομετιανὸν φησι τὸν βασιλέα νομοθετῆσαι εὐνούχους τε μὴ ποιεῖν καὶ ἀμπέλους μὴ φυτεύειν, ἀλλὰ καὶ τὰς οὔσας ἐκτέμνειν. Εἰπεῖν δὲ πρὸς ταῦτα τὸν Ἀπολλώνιον ὡς *Ἐγὼ μὲν ἴσως οὔτε αἰδοίων δέομαι οὔτε οἴνου, λέληθε δὲ ὁ θαυμασιώτατος τῶν μὲν ἀνθρώπων φειδόμενος, τὴν δὲ γῆν εὐνουχίζων.*

Ait Domitianum imperatorem vetuisse, ne quis castraretur, ne vites plantentur, sed quæ jam plantatæ essent etiam exscinderentur, et Apollonium ad hæc dixisse : *Quia ego forsitan nec pudendis, neque vino indigeo. Ignoravit vero vir admirandus, hominibus se parcere, et terram castrare.*

[1017 R.] Ὅτι ἐν τῷ ζ' καὶ η' λόγῳ ὁ Φιλόστρατος τὴν πρὸς τοὺς τυράννους, καὶ μάλιστα πρὸς Δομετιανὸν, τοῦ Ἀπολλωνίου παῤῥησίαν ἐξυμνήσας, καὶ εἰπὼν ὅπως τε ἐγράφη καὶ ὅπως αὐτόκλητος πρὸς τὴν δίκην ἦκεν, ὅπως τε γέγονεν ἐν [72] ἀδέσμῳ φρουρᾷ, καὶ ὅπως ὕστερον ἐδέθη καὶ ἐλύθη καὶ ἀπελογήσατο καὶ τοῦ δικαστηρίου ἀπέστη, ταῦτα εἰπὼν, καὶ μαγικῆς αὐτὸν [340 H.] οὐδ' ὁπωστιοῦν [73] μετασχεῖν, ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἄλλος μυσάττεσθαι ταύτην ἀπισχυρισάμενος, καίτοι πολλὰ τερατώδη γράφων περὶ αὐτοῦ, τὸν θάνατον ἄδηλον καὶ πολύφημον ἀναγράφει [74] γενέσθαι, αὐτοῦ ἐκείνου τοῦτο [75] καὶ ζῶντος ἐν μελέτῃ ποιουμένου. Φησὶ γὰρ αὐτὸν λέγειν ἀεὶ *Λάθε βιώσας*· εἰ δὲ μή, *Λάθε ἀποθανών*. Ἀρεταῖς λέγει συνεζηκέναι τὸν ἄνδρα, καὶ τὴν Πυθαγόρου διὰ βίου σοφίαν ἐζηλωκέναι.

B Philostratus libro septimo et octavo libertatem dicendi Apollonii erga tyrannos, et maxime Dominitianum describit, et quomodo accusatus fuerit, et ultro in judicium venerit. Quomodo in carcere servatus, et quomodo liberatus, solutus et defensus, ex judicio decesserit. Hæc asserit, et magnum non fuisse, verum etiam, si quem alium, magiam abominatum esse fortiter probat, etsi multa portentosa de illo scribat. Dicit etiam obscuram fuisse ipsius mortem, et vitam celebrem : et eam ipsum, dum viveret, mente agitasse. Dicere enim solitum : *Vivens late* ; sin minus, *Moriens late* : virtutibus hunc refert studuisse, et Pythagoram maxime imitatum fuisse (95).

C

Οὗτος δ' ὁ Φιλόστρατος ἀπαγγελίᾳ μὲν κέχρηται γλυκείᾳ καὶ ποικιλωτάτῃ καὶ λέξεσιν ἐμπρεπούσαις φράσει τοιαύτῃ, συντάξεσι μέντοι γε τοιαύταις οἷαις οὐκ ἄν τις ἄλλος ἐς τὸ συγγράφειν τεταγμένος· δοκοῦσι γάρ πως ἀσυνταξίαις μᾶλλον ἐοικέναι ἢ συντάξεως ὁτιοῦν μετέχειν. Οὗτος δ' ἴσμεν ὁ ἀνὴρ ὡς πολυμαθέστατος ὢν οὐκ ἂν διαμαρτίᾳ τοῦ ὀρθοῦ εἰς ταύτην ἐξηνέχθη τὴν ἰδιότροπον τῶν συντάξεων καινοτομίαν, ἀλλ' [76] ἅ τισι τῶν ἀρχαιοτέρων σπανιάκις ἴσως εἴρηται, τούτοις οὗτος εἰς κόρον ἀπεχρήσατο, πεπαῤῥησιασμένην αὐτῶν τὴν χρῆσιν ἐπιδεικνύμενος, καὶ οὐδ' εἰς μάτην, ἀλλὰ τοῦ ἡδέος χάριν· ἔχουσι γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν λόγων τὸ ἐπαγωγὸν καὶ ἐπαφρόδιτον.

Dulci et varia narrandi ratione usus est Philostratus (96), et verbis huic rei convenientibus, et simili constructione, qualem nemo scribendo inservit. Videntur enim nonnulli incomposite magis dicere quam composite. Hunc vero scimus doctissimum fuisse, et a recto non aberrantem, propriam constructionis novitatem adhibuisse ; sed quæ antiqui dixerunt rarius, iis liberius usque ad satietatem usum esse : licitum esse eorum usum demonstrans, nec id frustra, sed dulcedinis gratia. Hujusmodi enim oratio conciliandi vim habet et venustatem quamdam.

D

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ βίου ὅσα παρεῖται κάλλει ῥημάτων καὶ συνθήκης διαλάμποντα.

Ex eadem Vita excerpta quæ prætermissa sunt, ac pulchritudine verborum et compositione excellunt.

Καὶ [77] Πυθαγόρας αὐτὸς καὶ Δημόκριτος ὁμιλήσαντες μάγοις, καὶ πολλὰ δαιμόνια εἰπόντες, οὕπω ὑπῆχθησαν τῇ τέχνῃ. Καὶ τίς [78] οὐκ οἶδε τὸν Ἀναξαγόραν Ὀλυμπιάσι μὲν, ὁπότε ἥκιστα ὗοι, παρελθόντα [79] ὑπὸ κωδίῳ εἰς τὸ στάδιον ἐπὶ προῤῥήσει ὄμβρου; Ὑφ' ὧν ἔψαυσε τοῦ θεῖός τε καὶ δαιμόνιος εἶναι. Τῇ μάγῳ τέχνῃ. Μετέχοντι [80] δέ μοι τοῦ περὶ

331*b* Pythagoras ipse, et Democritus cum magis versati, multaque dæmonia fassi, nullam tamen ejus artis partem attigerunt. Quis enim ignorat Anaxagoram in Olympia, cum nulla pluviæ suspicio immineret, pelliceam vestem indutum processisse ut imbrem denuntiaret, nec ita multo post ingentem pluviam secutam esse, unde putatus

VARIÆ LECTIONES.

[70] ἀφίστησιν A. [71] ὅτι] VI, 42. [72] ἐν om. AB. [73] αὐτὸν οὐδ' ὁπωστιοῦν A : οὐδ' ὅπως τι αὐτὸν ς· [74] ἀναγράφει AB : ἔφη ς. [75] τοῦτο B : τούτου ς. [76] ἀλλ' ἅ τισι A : ἀλλά τι ς. [77] καὶ Π.] I, 2, p. Olear. 3· [78] καὶ τίς] p. 6. [79] προελθόντα Suidas v. Ἀναξαγόρας. [80] μετέχοντι] I, 3.

NOTÆ.

(95) Plutarchus singulari commentario Epicuro tribuit.

(96) Quia sequentia (ut excerpta phrasium ac sententiarum pro Photii libito) parum cohærent, erunt hæc in Philostrati libris investiganda atque excutienda.

Digitized by Google

est divinus cœlestisque fuisse, idque arte magica : mihi quoque qui in eadem versatus sum ; etenim omnes orationes rhetoricas ipse laudavit et amavit, ex quibus discere licet quam divinus philosophus fuerit. Cygni qui in prato pascebantur, quasi in chorum dispositi dormientem Apollonii matrem circumstetere, et alis (ut eorum mos est) sublatis, ingenti clangore omnia circum loca replebant, leniter per prata spirante Zephyro. Eorum cantu exsiliens mulier puerum peperit. Quævis enim perculsio valet etiam ante tempus partum provocare. Oculos omnium in se converterat etiam adversariorum, qui et convicia jacere, injuriamque facere soliti. Et linteo dederunt omnes potiusque doctrinæ Athenienses, suburbium in quo elegantes horti erant. Cilicum erat sermo : *Quo curris* [x] *? Num ad impubem ?* quod de Apollonio dicebant, sic ut communi proverbio celebraretur. Divitias opimas habuit fratri æquales, et multa erat de ejus philosophia fama. Interroganti aliquando Apollonium Euxeno, cur non scriptis aliquid mandaret, cum scribendi characterem probum et excitatum nactus esset : *Quia*, inquit, *nondum tacere didici*. Fames oppresserat civitatem, venale erat ervum, omniaque ad victum necessaria illis deerant ; fontes non fluebant, cupressi velut germina terra dabat. Utebatur genere dicendi non dithyrambico, aut poeticis nominibus intumescente, nec rursus nimis jejuno, neque consuetudinem Atticam excedente, injucundam enim putabat orationem, quæ ab Attica mediocritate decederet. Sententiæ breves et fortes erant. Nominibus autem utebatur propriis, atque ad res ipsas accommodatis : et quæ ab ipso proferebantur, fulminis instar resonabant. Antiquam Ninum profectus est, ibi statuam barbaro more positam conspexit. Est autem Ino Inachi filia, cui ab utroque tempore parva, et quasi mox progressura, prominent cornua. Porro Damis **332** *a* Apollonium veluti Deum suspiciebat, quo utebatur sapientiæ magistro, et quod discebat, memoria repetebat. Erat illi vox Assyrio accommodata modulo, neque nimium loquax. Eretrii in regione Medorum habitant, non longius a Babylone, quam diurno itinere cursor expediret.

A αὐτὴν κύκλου· καὶ γὰρ τοὺς ῥητορικοὺς πάντας λόγους ἐπῄνει καὶ ἠσπάζετο. Παρ' ὧν ὑπάρχει μαθεῖν ὡς ὑποθειάζων τὴν φιλοσοφίαν ἐγένετο. Κύκνοι [81] τοίνυν, οὓς ὁ λειμὼν ἔβοσκε, χορὸν στήσαντες περὶ τὴν Ἀπολλωνίου μητέρα καθεύδουσαν, καὶ τὰς πτέρυγας (ὥσπερ εἰώθασιν) ἄραντες, ἀθρόον ἦχησαν· καὶ γάρ τι καὶ Ζεφύρου ἦν ἐν τῷ λειμῶνι. Ἡ δὲ ἐξέθορέ τε ὑπὸ τῆς ᾠδῆς καὶ ἀπέτεκεν. Ἱκανὴ δὲ πᾶσα ἔκπληξις μαιεύσασθαι καὶ πρὸ τῆς ὥρας. Ὀφθαλμοὶ [82] δὲ πάντες ἐς [83] αὐτὸν ἐφέροντο, σκωπτόλαι τε καὶ ὑβρισταὶ πάντες· καὶ δεδώκασι τῇ ὀθόνῃ [μᾶλλον [84]] πάντες ἢ σοφίᾳ Ἀθηναῖοι. Προάστειον ἐνῷ κῆποι ἀπαλοὶ ἦσαν. Ὅ τε [85] Κιλίκιος λόγος· *Ποῖ τρέχεις ; Ἢ ἐπὶ [86] τὸν ἔφηβον ;* ἐπὶ Ἀπολλωνίῳ τε ἐλέγετο [87] καὶ παροιμιώδη τιμὴν ἔσχε. Τὴν δὲ [88] B οὐσίαν λαμπρὰν οὖσαν διέλαχε πρὸς τὸν ἀδελφόν. Φιλοσοφίας γὰρ πάσης ἠχὼ ἐν αὐτῷ ἦν. Ὅτι [89] ἐρομένου τὸν Ἀπολλώνιον τοῦ Εὐξένου τί δῆτα οὐ ξυγγράφοι, καίτοι ἀπαγγελίᾳ χρώμενος δοκίμῳ τε καὶ διεγηγερμένῃ, Ὅτι οὔπω, ἔφη, *ἐσιώπησα* [90]. Καὶ λιμὸς ἦν, βροτοὶ δὲ ὦνιοι, καὶ τὰ εἰς βρῶσιν [541 H.] ἀναγκαῖα διέβοσκεν αὐτούς. Κελαρύζει [91] τῶν πηγῶν οὐδεμίᾳ. Κυπαρίττου τι ἔρνος ἡ γῆ ἀνέδωκεν [92]. [1020 R.] Ὅτι [93] ὁ [94] Ἀπολλώνιος λόγων ἰδέαν ἐπήσκησεν οὐ διθυραμβώδη καὶ φλεγμαίνουσαν ποιητικοῖς ὀνόμασιν, οὐδ' αὖ κατεγλωττισμένην καὶ ὑπεραττικίζουσαν [95] ἀηδὲς γὰρ τὸ ὑπὲρ τὴν μετρίαν Ἀθῖδα ἠγεῖτο. Καὶ αἱ δόξαι βραχεῖαι καὶ ἀδαμάντινοι· κύριά τε ὀνόματα καὶ προσπεφυκότα τοῖς πράγμασιν· καὶ τὰ C λεγόμενα ἠχὼ εἶχε ὥσπερ ἀπὸ σκήπτρου [96] θεμιστευόμενα. Καὶ ἀφικνεῖται [97] ἐς τὴν ἀρχαίαν Νῖνον, ἐν ᾗ ἄγαλμα ἵδρυται τρόπον βάρβαρον. Ἔστι δὲ ἄρα [98] Ἰὼ [99] ἡ Ἰνάχου, καὶ κέρατα τῶν κροτάφων ἐκκρούει μικρὰ καὶ οἷα μέλλοντα. Ὁ μὲν δὴ Δάμις ὥσπερ δαίμονα τὸν Ἀπολλώνιον ἔβλεπε, συνῆν τε αὐτῷ ἐπιδιδοὺς τὴν σοφίαν καὶ ὅ τι μάθοι μνημονεύων. Φωνὴ δ' ἦν τῷ Ἀσσυρίῳ συμμέτρῳ [1] πράττουσα· τὸ γὰρ λογοειδὲς οὐκ εἶχεν. Οἰκοῦσι [2] γὰρ Ἐρετριεῖς ἐν τῇ Μηδικῇ, Βαβυλῶνος οὐ πολὺ ἀπέχοντες δρομικῷ ἀνδρί.

Cum Eretrii tumulum seminassent, vicini Barbari circa messis tempus discurrentes adultas jam fruges prædabantur. Ferunt et in atrium venisse, cujus suprema pars in formam tholi fabricata cœli faciem imitabatur, saphiro lapide adoperta, qui lapis maxime cæruleus cœli colorem refert. Deinde parum subsistens : Disces, inquit, o Dami, eunuchos amare, et cupiditatem, quæ per oculos inducitur, in illis non exstingui, sed calidam et vigentem in ipsis perma-

Οἱ πρόσοικοι τῷ λόφῳ βάρβαροι, σπειρόντων τῶν D Ἐρετριέων αὐτὸν [3], ἐληΐζοντο τὰ φυόμενα περὶ τὸ θέρος ἥκοντες, καὶ πεινῆν ἔδει γεωργοῦντας ἑτέρους. Φασὶ [4] δὲ καὶ ἀνδρῶνι ἐντυχεῖν, οὗ τὸν δρόφον ἐς θόλου ἀνῆχθαι σχῆμα, οὐρανῷ τινι εἰκασμένον. Σαπφειρίνῃ δὲ αὐτὸν κατηρέφθαι λίθῳ· κυανωτάτη δὲ ἡ λίθος καὶ οὐρανία ἰδεῖν. Ὁ δὲ [5] βραχὺ ἐπισχὼν αὖριον [6], ἔφη, ὦ Δάμι, μάθοις ἂν ὅτι καὶ εὐνοῦχοι ἐρῶσι, καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν, ὅπερ εἰσάγονται διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, οὐκ ἀπομαραίνεται σφῶν, ἀλλ' ἐμμένει

[x] Philostr. lib. 1, cap. 6.

VARIÆ LECTIONES.

[81] κύκνοι] 1, 5. [82] ὀφθ.] 1, 7. [83] ἐς] πρὸς B. [84] μᾶλλον et προάστειον om. AB. [85] ὅ τε] 1, 8 extr. [86] ἐπὶ B : ἢ ἐπὶ ς. [87] ἐγένετο ς. [88] τὴν δὲ] 1, 13. [89] ὅτι] 1, 14. [90] ἐσιώπησα AB : ἐσιώπα ς. καὶ λιμὸς] 1, 15. [91] κελαρ.] 1, 16. [92] ἔδωκεν AB. [93] ὅτι] 1, 17. [94] ὁ add. A. [95] ἀττικίζουσαν ς. [96] σκήπτου ς. [97] καὶ ἀφ.] 1, 19. [98] δὲ ἄρα om. AB. [99] Ἰὼ A : Ἰνὼ ς. [1] σὺν μέτρῳ B. [2] οἰκοῦσι] 1, 24. [3] αὐτῶν A. [4] φασὶ] 1, 25. [5] ὁ δὲ] 1, 34. [6] αὔριον add. A.

Digitized by Google

θερμόν τε καὶ ζώπυρον. Εἰ δὲ καὶ τέχνη τις ἦν ἀνθρωπεία τύραννος καὶ δυνατὴ τὰ τοιαῦτα ἐξωθεῖν τῆς γνώμης. Ἔζων [7] γε ὑπὸ τοῖς τῆς ἀρετῆς ὀφθαλμοῖς. Νῦν [8] δὲ καὶ ξυγκατακείμενον εὑρηκέναι καὶ ἀνδριζόμενον ἐπὶ τὴν γυναῖκα. Ἀλλὰ [9] τοξεύσειε τὸν ὄρνιν, ὃν ἔδοσκεν ὁ Προμηθεὺς τοῖς σπλάγχνοις. Ἐντυγχάνουσιν [10] ἐπ' ἐλεφάντων ὀχουμένοις ἀνθρώποις· εἰσὶ δ' οὗτοι μέσοι Καυκάσου καὶ ποταμοῦ Κωφῆνος, ἄβιοί τε καὶ ἱππόται τῆς ἀγέλης ταύτης. Ἐδέξαντο [11] τὸν λόγον τοῦτον, ἠσπάσαντο εὐωχεῖσθαι. Καὶ τὴν [12] Νύσσαν αὐτῷ [13] Διονύσῳ φασὶν [14] ἐκφυτεῦσαι, ἀπάγοντα ἐκ Θηβῶν τὸ γόνυ τῆς ἀμπέλου. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος φιλότιμός τε ἦν καὶ ἀρχαιολογίας ἤττων. Ὅτι [15] οἱ ἐλέφαντες ὑπὲρ τὰ τπ' ἔτη βιοῦσιν, ὡς δείκνυσιν ἡ πεῖρα. Εἰ [16] γὰρ φωράσειαν οἱ λέοντες τὰς λεαίνας ἐκ τῶν παρδάλεων τεκεῖν, διασπῶνται τοὺς σκύμνους καὶ ξαίνουσι τὴν σπορὰν ὡς νόθον. Ὡς μὴ προσδέξασθαι τριῶν ἡμερῶν σῖτον διὰ τὸν θάνατον τοῦ σκύμνου, καίτοι βορωτάτη θηρίων οὖσα. Οἱ δὲ [17] ἐλάττους τῶν ἐλεφάντων προπορευόμενοι οὐδὲν ἂν βλάπτοιεν τὴν τῶν μειζόνων διαπορείαν [18] ἧττον ἐμβοθρεύοντες [19]. Ὅτι [20] ὁ Ἀπολλώνιος ἀπαράδεκτον ἡγεῖται τὸν λόγον, ὃς λέγει τὰς ἐχίδνας τίκτεσθαι φθειρούσας τὴν μητρῴαν νηδύν. Μηδὲ γὰρ [21] δυνατὸν ὅλως τοῦτο ἐπί τινος ὁρᾶσθαι· καὶ ἥ τε [542 H.] φύσις ἀπαιτεῖ, καὶ ἡ πεῖρα συνάδει. Ὅτι [22] ὁ Ἰνδὸς τρέφει ὄφεις πηχῶν ἑβδομήκοντα. Καὶ τὸν [23] κόσμον ἀγασθῆναι μᾶλλον ἢ τὰ ἐν βαβυλῶνι φλεγμαίνοντα. Οὔτε [24] Ὁμήρου ἐπαινέτου ἔτυχεν, ὑφ' οὗ πολλοὶ καὶ τῶν μὴ πάνυ σπουδαίων [25] ἐς ὄνομα ἦχθησαν. Λέγειν [26] ἤδη παρεσκευασάμην [27], ὡς μηδὲν ἐλλείψων τοῦ πᾶς ἀνὴρ γενέσθαι σφίσιν [28]. Ἐκ [29] τούτου μὲν δὴ ξυνῆκεν ὁ Ἀπολλώνιος ὡς βασιλεὺς ἐκεῖνος οὐκ ὀλίγῳ μέρει, φιλοσοφίᾳ δὲ πάσῃ τοῦ Φραώτου λείποιτο. Ὅτι [30] Ἀπολλώνιον ξυμφιλοσοφήσαντα τῷ Ἰάρχᾳ [1021 R.] ξυγγράψαι μὲν ἐκεῖθεν περὶ μαντείας, ξυγγράψαι δὲ περὶ θυσιῶν. Πολυμαθέστατόν [31] τε καὶ φιλομαθείας ἥττω. Ἰάρχας [32] δὲ περὶ μαντικῆς πολλὰ μὲν ἀγαθὰ [33] ἔλεγε τοὺς ἀνθρώπους εἰργάσθαι, μέγιστον δὲ τὸ τῆς ἰατρικῆς δῶρον· οὐ γὰρ ἂν ποτε τοὺς σοφοὺς Ἀσκληπιάδας ἐς ἐπιστήμην τούτου προελθεῖν [34], εἰ μὴ παῖς Ἀπόλλωνος Ἀσκληπιὸς γενόμενος, καὶ κατὰ τὰς ἐκείνου φήμας τε καὶ μαντείας ξυνθεὶς τὰ πρόσφορα ταῖς νόσοις φάρμακα, παισί τε αὐτοῦ παρέδωκε καὶ τοὺς ξυνόντας ἐδιδάξατο, τίνας μὲν δεῖ προσάγειν πόας ὑγροῖς ἕλκεσι, τίνας δὲ σὺχμηροῖς καὶ ξηροῖς, ξυμμετρίας τε ποτίμων φαρμάκων, ἀφ' [35] ὧν ὕδεροι ἀποχετεύονται αἷμά τε ἴσχεται καὶ τὰ ἄλλα ἰάσεως τυγχάνει. Ὅτι [36] τοὺς ἐν Ἰνδοῖς γρῦπας μέγεθος μὲν [37]

nere. Quod si humana quædam ars esset domina potensque cupiditates ejusmodi depellere ex animo, viverent cum virtutis oculis: nunc vero congredientem inveni et virum agentem. Jaculatus est avem, quæ Promethei viscera depascebatur. [Occurrunt hominibus, qui elephantis vehebantur: hi autem sunt, qui regionem colunt, inter Caucasum montem et fluvium Cophenum, homines plane inculti et elephantorum sessores.] Inter se collocuti sunt, et convivio excepterunt, et Nyssam a Baccho plantatam esse, qui Thebis vitium semina eo transtulit. Alexander honoris fuit cupidus, tum etiam antiquitatis nimis amator. Elephantes, ut experientia docuit, trecentos quinquaginta annos vivunt. Si leones comprehendant leænas e pardis concepisse, catulos lacerant, et sobolem tanquam adulterinam expellunt, ita ut triduo a cibis abstineat leæna, quamvis belluarum voracissima sit. Minores elephanti præcedunt, ne fosso altius solo majorum elephantorum viam impediant. Apollonius non credit, viperarum filios matrem perimentes prodire (97). Nec enim **332***b* hoc quis videre potest, nec natura id patitur, neque comprobat experientia. Indus habet serpentes septuaginta cubitorum, et eorum ornatum eos mirari magis, quam fastum Babyloniæ. Neque Homerum laudatorem habuit, a quo multi improbi egregie celebrati sunt. Dicere jam paravi, ut nihil aliis relinquatur. Inde Apollonius effecit ut rex ille multis patribus totaque philosophia Phraota inferior esset. Ait Apollonium cum Iarcha collocutum, libros deinde de divinatione et de sacrificiis conscripsisse, cum esset multa admodum discendi cupidissimus. Dixit Iarchas multa bona erga homines divinationem fecisse, in quibus præcipuum est medicinæ donum. Non enim, inquit, ii, qui sapientes in hac arte habiti sunt Æsculapii filii, tam multum processissent, nisi Apollinis filius Æsculapius ex patris præscripto et vaticinio morbis utilia remedia composuisset, quæ ille deinceps filios docuit ac familiares, quales herbas humidis ulceribus, qualesque siccis et ardentibus oporteat adhibere: potiones insuper medicamentorum miscere, quibus hydropici sanentur, sanguinis fluxus sistatur, et alia multa quæ curationum vim habent. Indicas gryphes magnitudine et viribus leonibus pares esse tradit, et alarum præsidio in leones, elephantos, ac dracones involare et superare: volant autem non multum, sed quantum parvulæ aves. Non enim plumatæ sunt ut reliquæ aves, sed rubra pellicula alarum costæ

VARIÆ LECTIONES.

[7] ἔζων] I, 35. [8] νῦν] I, 37. [9] ἀλλὰ] II, 3. [10] ἐντυγχ.] II, 6. [11] ἐδέξ.] II, 7 extr. [12] καὶ τὴν] II, 9. [13] αὐτῷ] τῷ B. [14] φησὶν A. [15] ὅτι] II, 12. [16] εἰ] II, 14. [17] οἱ δὲ] II. 15 extr. [18] διαπορίαν ς. [19] ἐμβαίνοντες B. [20] ὅτι] II, 14. [21] γὰρ om. B. [22] ὅτι] II, 17. [23] καὶ τὸν] II, 25. [24] οὔτε] III, 22. [25] ὑφ' οὗ πολλοὶ καὶ τῶν μὴ π. σπ. AB: ἐφ' οὗ μὴ τῶν π. σπ. πολλοὶ ς. [26] λέγειν] III, 24. [27] παρεκελευσάμην AB. [28] σφίσιν] ἃ φησιν AB. [29] ἐκ] III, 26. [30] ὅτι] III, 41. [31] πολυμαθ.] III, 43. [32] Ἰάρχας] III, 44. [33] ἀγαθὰ post εἰργάσθαι ponit B. [34] παρελθεῖν ς. [35] ἀφ'] imo ὑφ'. [36] ὅτι] III, 48. [37] μὲν add. A.

NOTÆ.

(97) Dalecampius in lib. x Plinii cap. 62. Auctores hoc negantes laudat. Cum Philostrato sentit Basil. Mag. Isid. Pelus. Herodot. et Maximus Tyrius.

Digitized by Google

tanquam digiti connectuntur. Itaque in altum elatæ aliquantum volare, et e sublimi pugnare. Solam vero Tigrim insuperabilem illis esse dicunt, celeritateque ventos æquare. Dicitur jucundissimus fuisse et rei nauticæ peritissimus; non ut Socratici, alia omnia deserens, et soli philosophiæ studens, etc., etsi omnium pulcherrima sit civitatum, et mare proprium, Zephyrique fontes habeat, sed pulchrius est illam viris illis condecorari.

A καὶ ἀλκὴν εἰκάσθαι φησὶ[38] τοῖς λέουσιν, ὑπὸ δὲ πλεονεξίας τῶν πτερῶν αὐτοῖς τε ἐκείνοις ἐπιτίθεσθαι καὶ τῶν ἐλεφάντων δὲ καὶ δρακόντων ὑπερτέρους εἶναι. Πέτονται δὲ οὕπω μέγα, ἀλλ' ὅσον οἱ βραχύποροι ὄρνιθες· μὴ γὰρ ἐπτιλῶσθαι σφᾶς ὡς ὄρνισι πάτριον, ἀλλ' ὑμέσι τοὺς ταρσοὺς ὑφάνθαι πυρσοῖς, ὡς πέτεσθαί τε καὶ ἐκ μετεώρου μάχεσθαι. Τὴν τίγριν δὲ αὐτοῖς ἀνάλωτον εἶναι μόνην, ἐπειδὴ τὸ τάχος αὐτὴν ἐσποιεῖ τοῖς ἀνέμοις. Ἀλλὰ[39] ἀπαγγέλλεται ἥδιστος καὶ τῶν ἐν θαλαττουργίᾳ θαυμασιώτερος[40]. Οὐχ[41] ὥσπερ οἱ Σωκρατικοὶ τῶν μὲν[42] ἄλλων ἀπάγων καὶ ἀποσπουδάζων[43], φιλοσοφίᾳ δὲ μόνῃ συμβουλεύων[44] ἀλλὰ καὶ ἐξῆς. Καὶ εἰ[45] καλλίστη[46], πόλεων ὁπόσαι ὑπὸ ἡλίῳ εἰσὶ, καὶ τὸ πέλαγος οἰκειοῦται, ζεφύρουτε πηγὰς ἔχει. Ἀλλὰ ἀνδράσιν[47] αὐτὴν ἐστεφανῶσθαι ἥδιον.

333*a*. Dic ebat bene constituendam civitatem discordi indigere concordia. Quod autem dico, tale quid est: Seditio quæ ad gladios mutuasque lapidationes B cives deducit, e civitatibus exterminanda penitus est. Civitas enim puerorum institutione et legibus et viris indiget, a quibus verba et actiones prodeunt. Mutua autem civium æmulatio pro communi civitatis bono, seu quod alius alio melius sententiam dicat, aut magistratum rectius gerat, aut præclarius legatione fungatur: talis, inquam, contentio et æmulatio, civitati plurimum confert. Quod si quis horum suo operi peragendo defuerit, quasi rem nauticam imperite tractet, male sese navis habebit, et ipsemet quasi procella quædam navim lædet. Verum si æmulatione quadam inter se certantes laborabunt, ne quis altero deterior in suo opere inveniatur, recte probeque in portu navis firmabitur, C prospereque cum lætitia tota navigatio peragetur, eorum in consultando rectitudo tantum ipsis proderit, quantum si Neptunus tutelam, securitatemque polliceretur. Etenim supplicavit, et multa de misericordia locutus est. Lapidum acervum super eum coacervasse. Somnia recte conjicient. Erat autem autumni tempus, et mare minus securum. Cum Orpheus nuper e Thracia advectus esset, superstitit, et superstans: *Apollo, desine*, inquit, *quæ mea sunt occupare: jam satis enim te canentem pertuli.* Apollonius intellexit. Sed alium sermonem Damis inducere volebat. Ostende nobis imaginem tuam, o Achille. Tu namque valde juvaberis meis oculis, si ipsis tuæ præsentiæ utaris. De Musarum vero et Nereidum lacrymis, quas mea causa fusas D esse homines perhibent. Musæ huc non perveniunt. Nereides autem nunc et frequenter accedunt. Ad hæc Achilles, nec Barbari, inquit, nobis erant multo inferiores, usque adeo per id tempus virtus in terra florebat. Jam enim Gallorum cantus audiebantur; verum adolescens tanquam e gravi somno excitatus, oculos frequenter terebat, et ad solis radios faciem vertens, verecundia etiam perfusus,

Ὅτι[48] Ἀπολλώνιος τὴν ὀρθῶς οἰκησομένην πόλιν ἔλεγεν ὁμονοίας δεῖσθαι στασιαζούσης. Τοῦτο δὲ τοιοῦτόν ἐστι. Στάσις ἡ μὲν ἐπὶ ξίφη καὶ τὸ καταλιθοῦν ἀλλήλους ἄγουσα ἀπέστω πόλεως, ᾗ παιδοτροφίας τε δεῖ καὶ νόμων καὶ ἀνδρῶν, ἐφ' οἷς λόγοι καὶ ἔργα. Φιλοτιμία δὲ ἡ πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ, καὶ πῶς ὁ μὲν γνώμης εἶποι βελτίω γνώμην, ὁ δὲ ἑτέρου ἄμεινον ἀρχῆς προσταίη, ὁ δὲ πρεσβεύσειεν[49], ἔρις οἶμαι αὕτη ἀγαθὴ καὶ στάσις ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ. Εἰ δὲ[50] ἐν τούτων εἷς ἐλλείψει[51] τι τῶν ἑαυτοῦ ἔργων ἢ ἀμαθῶς τῆς ναυτικῆς ἅψεται, πονηρὸν πλευσοῦνται, καὶ ὁ χειμὼν αὐτοὶ δόξουσιν. Εἰ δὲ φιλοτιμήσονται πρὸς ἑαυτοὺς καὶ στασιάσουσι μὴ κακίων ἕτερος ἑτέρου δόξαι, καλοὶ μὲν ὅρμοι τῇ νηῒ ταύτῃ, μεστὰ δὲ εὐδίας τε καὶ εὐπλοίας [543 H.] πάντα, Ποσειδῶν δὲ ἀσφάλειος ἡ περὶ αὐτῆς εὐβουλία δόξει. Καὶ γὰρ ἱκέτευε καὶ πολλὰ ἐπὶ ἐλέῳ ἔλεγεν. Ὡς κολωνὸν λίθων[52] περὶ αὐτὸν χώσασθαι. Εὐξυμβόλων[53] περὶ αὐτὸν χώσασθαι. Εὐξυμβόλων[54] ὀνειράτων τεύξονται. Καὶ γὰρ[55] μετόπωρον ἐτύγχανε, καὶ ἡ θάλαττα[56] ἧττον βεβαία. Ἐπεὶ[57] δὲ Ὀρφεὺς ἔχρα μόνος, ἄρτι ἐκ Θράκης ἥκουσα[58] ἡ κεφαλὴ, ἐφίσταται οἱ χρησμῳδοῦντι ὁ Ἀπολλώνιος, καὶ *Πέπαυσο*, ἔφη, *τῶν ἐμῶν· καὶ γὰρ δὴ ἱδρυτά σε ἱκανῶς ἤνεγκα.* Ξυνῆκεν[59] ὁ Ἀπολλώνιος ὅτι λόγον ἕτερον ὁ Δάμις σπουδάσαι βούλεται. Δεῖξον[60] ἡμῖν, Ἀχιλλεῦ, τὸ σεαυτοῦ εἶδος· καὶ γὰρ ἂν δναιο ἄγαν τῶν ἐμῶν ὀφθαλμῶν, εἰ μάρτυσιν αὐτοῖς τοῦ εἶναι χρήσαιο. Μουσῶν δὲ θρήνων[61] καὶ Νηρηΐδων, οὓς ἐπ' ἐμοὶ γενέσθαι φασὶ, Μοῦσαι μὲν οὐδ'[62] ἀφίκοντό ποτε ἐνταῦθα Νηρηΐδες δὲ ἔτι φοιτῶσιν. [1024 R.] Ἔτι δὲ ἔφη ὁ Ἀχιλλεὺς ὡς οὐδὲ οἱ βάρβαροι πολὺ ἡμῶν ἐλείποντο· οὕτως ἡ γῆ πᾶσα ἀρετῆς ἤνθησε. Καὶ γὰρ δὴ καὶ ἀλεκτρυόνες ἤδη ᾠδῆς ἥπτοντο. Τὸ δὲ[63] μειράκιον ὥσπερ ἀφυπνίσαν τούς τε ὀφθαλμοὺς ἔτριψε, καὶ πρὸς τὰς αὐγὰς τοῦ ἡλίου εἶδεν, αἰδῶ τε ἠσπάσατο[64] πάντων ἐς αὐτὸ ἐστραμμένων, ἀσελγής τε οὐκέτι ἐφαίνετο. Μεταβαλὼν δὲ τῶν χλανιδίων[65] καὶ τῆς ἄλλης Συβαρίδος, εἰς ἔρωτα ἦλθεν αὐχμοῦ καὶ τριβωνος, καὶ ἐς τὰ τοῦ Ἀπολλωνίου ἦθη ἀπεδύ-

VARIÆ LECTIONES.

[38] φησὶ AB: φασὶ ς. [39] ἀλλὰ [40] θαυμασιώτερος (III, 57) om. B. [41] οὐχ] IV, 2. [42] μὲν om. AB. [43] σπουδάζων ς. [44] συμβουλεύων ἀλλὰ A: ξυμβουλεύων ς. [45] καὶ εἰ] IV, 7. [46] καλλίστη A: καὶ καλλίστη ς. [47] ἀλλὰ δὲ ἀνδρ. ς. [48] ὅτι] IV, 8. [49] πρεσβεύειν ς. [50] εἰ δὲ] IV, 9. [51] εἰς ἐλλείψοι B, εἰς ἐλλείψειέ A: εἰσελλείψει ς. [52] καὶ γὰρ] IV, 10. [53] λίθων A: λίθον ς. [54] εὐξυμβ.] IV, 11. [55] καὶ γὰρ] IV, 13. [56] θάλασσα ς. [57] ἐπεὶ] IV, 14. [58] ἥκουσα ἡ κεφ. ἐκ Θράκης B. [59] ξυνῆκεν] IV, 15. [60] δεῖξον] IV, 16. [61] θρήνων AB: θρήνους ς. [62] οὐκ ς. [63] τὸ δὲ] IV, 20. [64] ἐσπάσατο AB. [65] χαλινιδίων ς.

Digitized by Google

σατο. Εἰ μὲν[66] γὰρ Λακωνικὴ ἡ ὄρχησις, συνορχήσομαι, εἰ δὲ ἁπαλὴ καὶ εἰς τὸ θῆλυ σπεύδουσα, οὐκέτι. Γυναικομίκῳ (κατ' Εὐριπίδην φάναι) μορφώματι. Λόγων[67] τε κρατῆρες ἵσταντο, καὶ ἠρύοντο αὐτῶν οἱ διψῶντες. Πηνίκα[68] οἱ γάμοι; θερμοί, ἔφη, καὶ ἴσως αὔριον. Σοφίαν[69] δὲ αὐτοῦ κατεψεύδετο· καὶ χαλινὸς οὐκ ἦν ἐπὶ τῇ γλώττῃ. Ἦν δὲ[70] ὁ Φιλόλαος τὴν μὲν γλῶτταν συγκείμενος, μαλακώτερος δὲ καρτερῆσαί τι. Δείσας[71] περὶ τοῖς νέοις.

A quod omnes in se respicientes animadverteret, nec ulterius petulans apparebat. Mutans igitur chlamydes, et reliquum Sybariticum cultum, venit in desiderium vestis sordidæ et tritæ, et in mores Apollonii abivit. Si enim est tripudiatio Laconica, simul **333***b* tripudiabo : sin mollis est, et feminea, non amplius mulierum imitatrice, ut ait Euripides, larva utar, nec verbis. Pocula in mensa statuuntur, et hauriebant sitientes. Quando nuptiæ fervent, ait,

et forte cras : Sapientiam suam simulabat, et lingua quidem satis promptus, sed mollior ad incommoda toleranda, sollicitus de adolescentibus.

Περὶ μὲν[72] γὰρ[73] θηρίων οὐκ ἂν εἴποις ὅτι τὰς μητέρας αὐτῶν ἐδαίσαντο· Νέρων δὲ ἐμπεφόρηται τῆς βορᾶς ταύτης ἐπ' Ὀρέστῃ καὶ Ἀλκμαίωνι. Ἀλλ' ἐκείνοις σχῆμα τοῦ ἔργου πατέρες ἦσαν, ὁ μὲν ἀποθανών, ὁ δὲ ὄρμου πραθείς. Οὗτος δὲ καὶ εἰσποιηθεὶς ὑπὸ τῆς μητρὸς γέροντι βασιλεῖ καὶ κληρονομήσας τὸ ἄρχειν[74]. Ἐπὶ[75] κῶμον ἔρχεται, μεθύων ἄνθρωπος, οὐκ ἀγλύκως[76] τῆς φωνῆς[77] ἔχων. Περιήρθη πᾶσιν ὀφθαλμοῖς, ὁπόσοις ἡ ἀρχὴ βλέπει. Οἱ δὲ[78] δὴ Αἰσώπου τί; βάτραχοι, ἔφη, καὶ ὄνοι καὶ λῆροι, γραυσὶν οἷοι μασᾶσθαι καὶ παιδίοις. Ἐκ παίδων γὰρ τοῖς λόγοις τούτοις ξυγγενόμενοι, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐκνηπιωθέντες, δόξας ἀναλαμβάνομεν περὶ ἑκάστου τῶν ζώων, τὰ μὲν ὡς βασιλικὰ εἶη, τὰ δ' ὡς εὐήθη. Καὶ τὰ[79] ὦτα ἐς Ἀπολλώνιον Αἰγυπτίοις ὀρθὰ ἦν. Ὅτι[80] Κλαύδιος τηλικόσδε[81] ὢν πολλὰ μειρακιώδη ἔπαθε, καὶ μελόδοτον γυναίοις τὴν ἀρχὴν ἀνῆκεν. Κίβδηλος[82] γὰρ ὁ χρυσὸς καὶ μέλας ἦν ἐκ δακρύων ἥκων[83]. Ἤκαλλε[84]. Καὶ[85] διῆλθε τὸν περὶ τῆς[86] μητρυιᾶς λόγον ὑφειμένῳ[87] τῷ τόνῳ. Οὐδὲ ἀφροδισίων ἥπτετο[88], οὐδ' ἔρως[89] ἐπ' αὐτὸν οὐδεὶς ἐκώμασεν· ἀλλ' ἦν τῆς ἀγροικοτέρας τε[90] καὶ ἀτέγκτου[91] μοίρας. Ἐδόκει δὲ[92] καὶ [544 H.] γυμναστικῆς ἐπαφροδίτως ἅψασθαι. Ἀποχρῇ[93] τῷ σοφῷ βρώσεώς τε καθαρᾷ εἶναι ὁπόση ἔμπνους, ἱμέρου τε ὃς φοιτᾷ δι' ὀμμάτων, φθόνου τε ὃς διδάσκαλος ἀδίκων ἐπὶ χεῖρα καὶ γνώμην ἥκει. Θαυμασιουργίας τε καὶ βιαίου τέχνης μὴ δεῖσθαι ἀλήθειαν. Ἡ μὲν κακία χρυσῷ τε κατεσκευασμένη καὶ ὄρμοις ἐσθῆτί τε ἁλιπορφύρῳ καὶ παρειᾶς ἄνθει καὶ χαίτης ἀναπλοκαῖς καὶ γραφαῖς ὀμμάτων· ἔστι δ' αὐτῇ[94] καὶ χρυσοῦν πέδιλον· γέγραπται γὰρ καὶ τούτῳ[95] ἐνσοβοῦσα. Ἡ δ' ἀρετὴ πεπονηκυῖα μὲν προσφερὴς, τραχὺ δὲ ὁρῶσα τὸν αὐχμὸν[96] πεποιημένη[97] κόσμημα. Οὐδὲ[98] ἔριον ὃ ἀπὸ ἐμψύχων[99] ἐπέχθη. Καί μοι ἔδοξεν ἀνδρῶν εἶναι περιττῶν τὰ θεῖα ψυχήν τε[1] ἄριστα ἐπεσκεμμένων, ἧς[2] τὸ ἀθάνατον τε καὶ ἀγέννητον πηγαὶ γενέσεως. Ὁ Ἀπολλώνιός[3] φησι, ταῦτά με πρὸ ὑμῶν[4] ἐπ' Ἰνδοὺς ἔτρεψεν, ἐνθυμηθέντα ὡς λεπτότεροι μὲν τὴν

B

C

D

De feris non facile dixeris an matres discerpserint. Nero hoc cibo satiatur, insanior Oreste, et Alcmæone, sed facti prætextus illis auctores erant. Ille quidem mortuus, hic in portu venditus. Ille opera matris ab imperatore tum sene adoptatus, et imperium hæreditatis jure consecutus, ad intemperantiam delabitur, homo ebriosus, nec insuavi voce. Omnium oculis expositus est, qui in principem conjiciuntur. Æsopi ranæ, inquit, et asini, nugæ pueris, aniculisque tractandæ. A pueritia in illis enutriti, et in illis consumpta infantia est. De singulis animalibus opiniones habemus : hæc quidem ut imperio digna, illa ut simpliciora. Ægyptii aures ad Apollonium arrigebant. Claudius, etsi tantus erat, multa tamen puerilia præterea exhibuit. Mulierculis imperium submisit, quo homines reguntur. Adulterinum enim aurum, et nigrum erat e lacrymis procedens. Assentabatur, et referebat de noverca sermonem voce demissa, nec venerea attigit, nec aliter in eum quis petulantiam ostendit. Sed erat agrestiore ingenio ac præduro. Visus est et gymnasticam scite attigisse. Expedit sapienti purum esse a cibo, qui spirat libidinem, quæ per oculos venit : et invidiam, quæ magistra injustis contentionum ac dissensionum est. Non eget veritas incantamentis, et arte violenta. Vitium auro ornatum et torquibus vesteque purpurea, genarum rubore, criniumque cincinnis, oculorumque coloribus, et aureis calceis petulanter depictum est : virtus vero laboriosa **334***a* adjuncta est horrido aspectui, studet squalore ornari, nec lanam, quæ ab animato carpitur, gestat. Etenim visa est mihi hominum superstitiosorum esse, qui mentem puram habent, cujus immortalitas, et initio carentia generationis fontes. Apollonius ait : Hæc me ad Indos duxerunt cogitantem, quia subtiliores intellectu tales homines purioribus occupati cogitationibus, veriores in opinionibus de diis et natura, quasi vicini diis et ad initia vivificæ et calidæ solis substantiæ habitantes. Sed et arenæ numerum

VARIÆ LECTIONES.

[66] εἰ μὲν] IV, 21. [67] λόγων] IV, 24. [68] πηνίκα] IV, 25. [69] σοφίαν] IV, 26. [70] ἦν δὲ] IV, 36. [71] δείσας] IV, 37. [72] περὶ μὲν] IV, 38. [73] γὰρ AB: γε ς. [74] ἀρχεῖον B. [75] ἐπὶ βλέπει [76] ἀγλύκως A. [77] φωνῆς om. A. [78] οἱ δὲ] V, 14. [79] καὶτὰ] V, 24. [80] ὅτι] V, 27. [81] τηλικόσδε A : πηλίκος δὲ ς. [82] κίβδηλος] V, 36. [83] ἥκων correctum in A. [84] ἤκαλλε (V, 42) om. AB. [85] καὶ] VI, 3. [86] τῆς add. A. [87] ὑφειμένον ς. [88] ἥπτητο B. [89] ἔρως A : ἑτέρως ς. [90] τε add. AC. [91] ἀτέκνου A. [92] δὲ add. B. [93] ἀπχροῆ] VI, 10. [94] ἔστι δ' αὐτῇ om. AB. [95] τοῦτο ς. [96] τὸν δὲ αὐχμὸν ς. [97] πεπονημένη ς. [98] οὐδὲ] VI, 11. [99] ἐμψύχου ς. [1] ψυχήν τε A : ψυχὴν δὲ ς. [2] ἧς] οἷς B et corr. A. [3] ὁ Ἀπολλ.] p. 244. [4] ὑμῶν B : ἡμῶν ς.

Digitized by Google

nosse dicit Apollonium, et maris mensuram omnem comprehendisse. Videri et aliqua apud reliqnos mirabilia, in quibus fortiter et eleganter Apollonium nartantem audiverunt : mitigans vero illum Thespesion. Dicitur et elegantias verborum Phraatæ ab Indis attulisse. Hoc enim tempus et Indi ad sacerdotes. Videris mihi bene concoquere et egregie comedere. Si enim antiquas leges et vetustiores cognoscere licuisset, poteram illas severius excutere. Multi et absurdi sermones inter æquales renascentur. καὶ τῶν Φραάτου λόγων ἀγάλματα ἀπὸ Ἰνδῶν ἄγειν. Τὸν γὰρ καιρὸν τοῦτον καὶ οἱ Ἰνδοὶ πρὸς ἱεροῖς γίνονται [11]. Ἔοικας [12] εὔσιτος εἶναι καὶ δεινὸς φαγεῖν. Εἰ γὰρ [13] τὰ παλαιὰ νόμιμα, καὶ πολιώτερα ἢ γινώσκειν αὐτὰ, πικρῶς ἐξετάζοιμεν, πολλοὶ καὶ ἄτοποι λόγοι ἀναφύσονται [14-15]. Ἰσηλίκων.

Cum Titus Hierosolyma evertisset, et omnia circumloca cadaveribus opplesset, coronare illum voluere, sed ille seipsum putavit indignum. Non enim se esse talium operum auctorem, sed Deo iracundiam contra Judæos monstranti suas manus præbuisse : hos tales accusatores irridens, in illos stimulos linguæ suæ vibrantes. Ad præceptores se contulit, qui mentem illius et linguam erudierant. Magnum, inquit, mensarium video : infelicem quidam dixit, cui nihil est præter pauca, quæ non sufficiunt ad domum pascendam. Persuadet homini ut daret sibi vicies mille, repositurum se quinque. Ille vero thesaurum amans, nunquam donare omnino recusavit, sed putavit æqualem se habere partem, tanto vero minorem, quanto duas myriades in manibus exsistentes, in sua esse potestate : agrum vero pro illis in pruina jacere, et grandine et aliis incommodis, quæ fructus corrumpunt.

334 Philosophia sic aliquos commovet, ut habitum rejicientes, illi quidem occurrerint, relictis suis ad Occidentem ad Celtas, illi in deserta Africæ et Scythiæ, aliqui in eos sermones inciderunt, qui ad flagitia accendunt. Sedentibus aliis sub platano, cicadæ in cantu erant, cum ver eas ad cantandum incitaret. Hac oratione Demetrii superatus Damis : Tu quidem, inquit, cum hic viro adsis amicus, nunc certe magnum illi bonum videris afferre. Quæ enim parva ratio haberetur, si suadeam, ne in gladios jam nudatos incurreret, neve in tyrannidem rueret, qua nihil crudelius. Quid de te decernendum nescio : (judex) affectus est tanquam ii qui decernere capiunt, veriti ne non verum judicent, et reum perditionis ipsorum facit te. Vult enim quæ non decent; facienda vero dirigens ad juris sententiam. Non audienti similis disserebat cum Damide supra delta, ubi Nilum aiunt dividi. Verumtamen hic quidem divitias valide munientes, et tam diligenter veluti muro cingentes, de illis nunc periclitamur domi, placentæ coctæ sunt. Istri enim illos et Danaides terminant fluvii non faciles ad transgrediendum. Omnes Apol-

ξύνεσιν οἱ τοιοῖδε ἄνθρωποι, καθαρωτέραις ἐμιλοῦντες ἀκτῖσιν, ἀληθέστεροι δὲ τὰς περὶ φύσεως καὶ θεῶν δόξας, ἅτε ἀγχίθεοι καὶ πρὸς ἀρχαῖς τῆς ζωογόνου καὶ θερμῆς οὐσίας οἰκοῦντες. Ἀλλὰ [5] τὴν ψάμμον εἰδέναι φησὶν ὁ Ἀπόλλων [6], ὁπόσα ἀριθμῆσαι αὐτὴν, καὶ τὰ τῆς θαλάσσης μέτρα ξυνειληφέναι πάντα. [1025 R.] Φαίνεσθαι [7] δέ τινα καὶ περὶ τοὺς λοιποὺς ἔκπληξιν ἐφ' οἷς ἐῤῥωμένως τε καὶ σὺν εὐροίᾳ διαλεγομένου Ἀπολλωνίου ἤκουσαν. Διαπραῦνων [8] δὲ αὐτὸν ὁ Θεσπεσίων [9]. Λέγεται [10] γὰρ

Ἐπεὶ [16] δὲ Τίτος ἠρήκει τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ νεκρῶν πλέα ἦν πάντα [17] τὰ δμορα ἔθνη ἐστεφάνουν αὐτόν. Ὁ δὲ οὐκ ἠξίου ἑαυτὸν τούτου· μὴ γὰρ αὐτὸς ταῦτα εἰργάσθαι [18], θεῷ δὲ ὀργὴν φήναντι ἐπιδεδωκέναι τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας. Τοὺς [19] δὲ τοιούτους ὑποβλίττουσιν οἱ συκοφάνται, κέντρα ἐπ' αὐτοὺς ἠρμένοι τὴν γλῶτταν. Εἰς διδασκάλων ἐδάδιζεν, ὑφ' ὧν καὶ ἡ γνώμη αὐτῷ καὶ ἡ γλῶττα ἴσχυσε. Δεινόν [20] γε [21], ἔφη, χρηματιστὴν ὁρῶ. Κακοδαίμονα μὲν οὖν, εἶπεν, ᾧ γε ἔστιν οὐδὲν πλὴν ὀλίγων, ἃ μὴ ἀποχρῇ βόσκειν τὸν οἶκον. Πείθει τὸν ἄνθρωπον ἀποδόσθαι οἱ δισμυρίων αὐτὸν, εὕρημα ποιησάμενον τὰς πεντακισχιλίας. Ὁ μὲν δὴ τοῦ θησαυροῦ ἐρῶν οὔπω ξυνίει τοῦ δώρου, ἀλλ' ᾤετο ἴσα ἔχειν τοσούτῳ δ' ἐλάττω, ὅσῳ τὰς μὲν δισμυρίας ἐν ταῖς χερσὶν οὔσας ἐφ' ἑαυτῷ εἶναι ἄν, τὸν δ' ἀντ' αὐτῶν ἀγρὸν ἐπὶ πάχναις κείσεσθαι καὶ χαλάζαις καὶ τοῖς ἄλλοις ἃ τοὺς καρποὺς φθείρει.

Φιλοσοφία [22] δὲ οὕτω τι ἔπτηξεν, ὡς ἀποβαλόντες τὸ σχῆμα οἱ μὲν ἀποδρᾶναι σφῶν ἐς τὴν Κελτῶν ἑσπέραν, οἱ δ' ἐς τὰ ἔρημα Λιβύης τε καὶ Σκυθίας, ἔνιοι δὲ εἰς λόγους ἀπενεχθῆναι συμβούλους τῶν ἁμαρτημάτων [23]. Ἰζησάντων [24] δὲ ὑπὸ πλατάνῳ οἱ μὲν τέττιγγες ἐν ᾠδαῖς ἦσαν, ὑποψαλλούσης αὐτοῖς τῆς ὥρας. Ἡττηθεὶς [25] δὲ ὁ Δάμις τῶν τοῦ Δημητρίου λόγων, ἀλλὰ σύ γε ἔφη, φίλος ἀνδρὶ παρὼν [545 H.] γένοιο ἂν ἀγαθόν τι τούτῳ μέγα ἐμοῦ γὰρ σμικρὸς λόγος, εἰ συμβουλεύοιμι αὐτῷ μὴ κυδιστᾷν ἐπ' ὀρθὰ ξίφη μηδ' ἀναῤῥίπτειν πρὸς τυραννίδα, ἧς οὔπω χαλεπωτέρα. Ὅ τι [26] μὲν γὰρ ψηφιεῖται ἐπὶ σοὶ, οὐκ οἶδα· διάκειται δὲ ὥσπερ οἱ καταψηφίσασθαι μὲν ἐπιθυμοῦντες, αἰσχυνόμενοι δὲ τὸ μὴ ἐπ' ἀληθέσι, καὶ πρόφασιν ἀπωλείας ὑπάτων [27] ἀνδρῶν ποιεῖταί σε. Βούλεται μὲν γὰρ ἃ μὴ δεῖ, πράττει [28] δὲ αὐτὰ καταῤῥυθμίζων εἰς ἰτὴν τοῦ δικαίου δόξαν. Ἔλεγε [29] δ' αὐτὰ μασώμενός [30] τε καὶ ξυγγελῶν. Ὁ δὲ οὐκ ἀκηκοότι ὅμοιος διελέγετο πρὸς τὸν Δάμιν ὑπὲρ τοῦ Δέλτα, περὶ ὃ φασι τὸν Νεῖλον σχίζεσθαι. Ἀλλ' ὅμως, οὕτω μὲν χαρακώσαντες τὸν πλοῦτον, οὕτω δὲ [31] ἀσφαλῶς τειχισάμεσοι, κινδυνεύομεν περὶ αὐτῷ [32] νῦν. Οἱ-

VARIÆ LECTIONES.

[5] ἀλλὰ] p. 248. [6] Ἀπολλώνιος corr. A. [7] φαίνεσθαι] VI, 12. [8] διαπρ.] VI, 13. [9] Θεσπίων A. [10] λέγεται] VI, 14. [11] πρὸς ἱεροῖς γίνονται] ὡς ἱεροὶ γίνονται AB: πρὸς ἱερεῖς ς. [12] ἔοικας] VI, 15. [13] εἰ γὰρ [14-15] ἀναφύονται A. [16] ἐπεὶ] VI, 29. [17] πάντων A. [18] εἴργασται ς. [19] τοὺς] VI, 36. [20] δεινόν] VI, 39. [21] γε] γὰρ AB [22] φιλοσοφία [23] ἁμαρτημάτων (VII, 4) om. B. [24] ἰζησ] VII, 11. [25] ἡττ.] VII, 13. [26] ὅ τι] VII, 18. [27] ὑπάτων B: ὑπ' αὐτῶν ς. [28] πράττει A: πράττεσθαι ς. [29] ἔλεγε] VII, 21. [30] μασσώμενος ς. [31] δὲ add. A. [32] αὐτὸν B.

Digitized by Google

κίας [33] τε ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν [34] πέπανται. Ἴστροι τε [35] γὰρ αὐτοὺς καὶ Ταναΐδες ὁρίζουσιν οὐ [36] ῥᾴδιοι ποταμοὶ ὑπερβῆναι. Ἑώρων [37] μὲν δὴ ἐς τὸν Ἀπολλώνιον πάντες· αὐτοῦ τε γὰρ τοῦ σχήματος [38] ἀπεβλέπετο [39], καὶ θεία ἐδόκει ἡ περὶ τῷ εἴδει ἔκπληξις. Ὑπὲρ μὲν τῆς κουρᾶς ἐλελήθειν, ὦ βασιλεῦ, ἔφη, περὶ [40] ταῖς θριξὶ κινδυνεύων. Δεδεμένου [41] τοῦ Ἀπολλωνίου ἀφικνεῖταί τις εἰς τὸ δεσμωτήριον, τὸ προσελθεῖν αὐτῷ ἐωνῆσθαι φάσκων, ξύμβουλος δὲ σωτηρίας ἥκειν. Ἦν μὲν δὴ Συρακούσιος οὗτος, Δομετιανοῦ δὲ νοῦς τε καὶ γλῶττα. Ἐγένετο [42] Πύθων ὁ Βυζάντιος ἀγαθὸς ῥήτωρ [43] τοῦ κακὰ πείθειν. Ἢ τὴν [44] κόμην ἕτερόν τι παρ' ὅ ἐστιν· ἔστι δὲ, οἶμαι, ἡλιῶσά τε καὶ ὑποφαίνουσα. [1028 R.] Ἐγὼ [45] δὲ οὐ μόνον οὐ προσῄειν [46] ὑπὲρ χρημάτων, ἀλλὰ κἀκείνους ἐώθουν ὡς οὐχ ὑγιαίνοντας. Διεβεβλήμην δὲ πρὸς χρήματα μειράκιον ἔτι ὤν. Τὰ γοῦν πατρῷα (λαμπρὰ δ' ἦν οὐσία ταῦτα) μιᾶς μόνης ἰδὼν ἡμέρας ἀδελφοῖς τε τοῖς ἐμαυτοῦ ἀνῆκα καὶ φίλοις καὶ τῶν ξυγγενῶν τοῖς πένησιν. Σοφοῦ [47] δὲ ἀνδρὸς κόμης φειδέσθω σίδηρος· οὐ γὰρ θεμιτὸν ἐπάγειν αὐτὸν οὗ [48] πᾶσαι μὲν αἰσθητηρίων πηγαὶ, πᾶσαι δὲ ὀμφαὶ [49] εὐχαί τε ἀναφαίνονται καὶ σοφίας ἑρμηνεὺς λόγος. Νερούαν [50] δὲ ἄξιον [51] μὲν ἀρχῆς ἡγοῦμαι πάσης καὶ λόγου παντὸς εὐφημίαν ἥκοντος [52] ἀγωνιστὴν δὲ φροντίδων οὐ χρηστὸν [53] ὁ Ἀπολλώνιός φησι. Τῷ [54] γὰρ Εὐφράτῃ ἐκ τοῦ κολακεύειν τοὺς δυνατοὺς τί λέγω χρήματα; πηγαὶ μὲν οὖν εἰσὶ πλούτου· κἀπὶ τῶν τραπεζῶν ἤδη διαλέγεται, κάπηλος, ὑποκάπηλος, τελώνης, ὀβολοστάτης, πάντα γινόμενος τὰ πωλούμενά τε καὶ πωλοῦντα. Ἐντετύπωται δ' ἀεὶ ταῖς τῶν δυνατῶν θύραις, καὶ προσέστηκεν αὐταῖς πλέον ἢ οἱ θυρωροί. Ἐπιτειχίζει δὲ τὸν ἑαυτοῦ πλοῦτον ἑτέροις, τὸν Αἰγύπτιον τουτονὶ βόσκων χρήμασι, καὶ ὀξύνων ἐπ' ἐμὲ γλῶτταν ἀξίαν ἐκτετμῆσθαι. Νεότης [55] ἐγένετο θαυμάσαι ἄξιοι τοῦ πλήθους καὶ τῆς ἐς τὸ φιλοσοφεῖν ὁρμῆς. Καὶ ἐν [56] οὐδεμιᾷ τῶν πόλεων ἀηδὴς δοκῶν, ἀλλὰ καὶ ποθεῖσθαι [57] ἄξιος.

A ionium intuiti sunt, illius vero faciem suspexerunt, et divina quædam in facie ejus species oculos præstinguebat: Ut tonderer, veni, inquit, o rex, de capillis periclitans. Apollonio vincto ingreditur aliquis carceres, dicens se emisse pretio, ut in carcerem ad illum aditum daretur, et venire ut de salute consilium daret. Erat hic Syracusanus, Domitiani mens et lingua. Python orator Byzantinus aptus erat ad mala persuadenda. Vel comam aliquid præter id quod est: est vero, ut puto, vigens et splendens. Ego vero non solum convenire pro pecuniis, sed illos expuli, tanquam non sanos. Ego adhuc juvenis propter pecuniam irrisus sum, paterna bona satis ampla uno solum vidi **335a** die: fratribus meis reliqui, et amicis, et cognatis pauperibus. B Sapientis viri comæ parcat ferrum: non enim illud admovere licet, ubi omnes sensuum fontes, omnia vota, et oracula conspiciuntur, et oratio sapientiæ interpres. Nervam quovis imperio dignum puto, et omni oratione bonis votis prosequente. Bellatorem enim, curarum non utilem dicit Apollonius. Euphrati adulatori quid dico pecuniæ, imo fontes sunt divitiarum: et in mensis disputat caupo administer, publicanus, fenerator: omnia factus, et vendita et vendentia. Impressusque semper potentium januis, adest frequentius quam ipsi janitores. Custodit divitias suas aliis, Ægyptium hunc pascens pecuniis, et acuens in me linguam, quæ meretur exsecari. Juventus digna erat omnium admiratione, et ad philosophiam admodum proclivis, et in nulla urbe injucundus erat, sed dignus qui amaretur.

C

ΣΜΒ'.

Ἰσιδώρου βίος ὑπὸ Δαμασκίου συντεθείς.

[546 H.] Ἀνεγνώσθη ἐκ τοῦ *Ἰσιδώρου βίου* [58] *τοῦ φιλοσόφου.*

Αἰγύπτιοι τοίνυν ὅτι μὲν παλαίτατοι ἀνθρώπων εἰσὶν, νῷ [59] ἀκοῇ γινώσκομεν, ὀλίγου τι πάντων, οὐδεὶς οὕτως ἐστὶν ὀψιμαθὴς ὃς [60] οὐχὶ πολλῶν ἀκήκοε λεγόντων τε καὶ γραφόντων. Εἴσω δὲ ἡ τοιαύτη σοφία κρυπτομένη ἐν τῷ ἀδύτῳ τῆς μυθολόγου ταύτης ἀληθείας, οὕτως ἠρέμα παραγυμνοῦται κατὰ βραχὺ [61] τῷ δυναμένῳ πρὸς θεὸν ἀνακλῖναι τὴν ἱερὰν αὐγὴν τῆς ψυχῆς. Ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἐσέβοντο [62] θεὸν

CCXLII.

Ex Isidori philosophi Vita Damascio auctore.

Legi *Vitam Isidori philosophi* (98).

Nemo adeo sero discere cœpit, tardique est ingenii, quin fere ex omnibus et dicentibus et scribentibus audierit, Ægyptios omnium post homines natos esse antiquissimos. Hæc vero sapientia intus in penetralibus fabulosæ illius veritatis abscondita, adeo lente revelatur, eo quod divinus ille animæ splendor ad Deum sensim duntaxat converti possit. Colunt, inquit, præ cæteris diis Ægyptii Osirim et Isim; illum omnia con-

VARIÆ LECTIONES.

[33] οἰκίας] VII, 26. [34] ἀμαξῶν A : μαζῶν ς. [35] τε add. A. [36] ὡραΐζουσιν ς. [37] ἑώρων] VII, 31. [38] τὸ σχῆμα corr. A. [39] ἀπεβλέποντο ς. [40] ὑπὲρ] VII, 34. [41] δεδεμένου] VII, 36. [42] ἐγένετο] VII, 37. [43] ῥήτωρ ἀγαθὸς ς. [44] ἢ τὴν] VII. 42. [45] ἐγὼ] VIII, 3, p. 332. [46] προσήσειν A : προσήκειν ς. [47] σοφοῦ] VIII, 7, 6. [48] οὗ AB : αἱ ς. [49] εὐχαὶ ὀμφαί ς. [50] νερούα A est VIII, 7, 10. [51] ἀξίαν AB. [52] ἀνήκοντος ς. [53] χρηστῶν A. [54] τῷ] VIII, 7, 11. [55] νεότης] VIII, 21. [56] καὶ ἐν] VIII, 24. [57] ποθῆσαι ς. [58] ἐκ τοῦ Ἰσ. βίου A : Ἰσ. βίος ς. [59] ὧν A : ὡς ς. [60] ὃς A : ὡς ς. [61] βραχὺ περ δυν. ς. [62] ἔσεβον ς.

NOTÆ.

(98) Isidori hanc Vitam scripsisse Damascium partim liquet ex iis quæ supra leguntur, partim Suida, partim denique ex infra positis.

Digitized by Google

dere, et figuris, numerisque materiam adornare arbitrati; hanc vero immensis perennis vitæ rivulis illius fabricam irrigare ac saginare. Ex his constat Theocrasia, hoc est divina temperatio, aut potius perfecta unio est, reditus animarum nostrarum ad Deum reversarum, et e multa distractione in unum collectarum. Etenim non de avulsione luculenter dico, qua huc demissæ et terrenum indutæ corpus, a se invicem illæ divulsæ sunt, et revera a furiosis, et **335***b* a terrenis affectibus per mundum sparsæ sunt, qui non modo cum Typhone comparandi, sed adhuc multo, ut puto, perturbatiores sunt. Verum cujus gratia hæc omnia? Jam tempus adjungere, et iterum narrationem extra argumentum exspatiantem revocare: et conjungitur illa e terrestri hac vita ad cœlestem illum fornicem avolans. Sed statim quis existimaret ea quæ dicta sunt, beatitudinem sonare. In promptu est interrogare: Unde, o amice, manifestum est, dicat aliquis, tuum illum philosophum ab hac turba animarum ortum duxisse? Ego autem ad illa non decertando, more judiciorum, sed mitius respondebo, neque contendendo, ut sit in disputatione, ubi acerrime certatur, sed ut leges sunt eorum, qui Vitas describunt, ea sola quæ vera esse credo, producens, quæque a præceptore audivi. Severus imperator Romanus fuit, Romanorumque pater legis præscripto. Qui et lapidem se ait vidisse, in quo continetur figura lunæ vario modo mutatæ ex alio in aliud, et contra solem auctæ et minutæ, et lapidi etiam solem inesse. Isidorus igitur quæstionem scire videbatur, dicere vero noluit, et hoc e somno quodam mirabili discere quam accuratissime conatus est. Tam enim prompto somniandi ingenio et arte fuit magnus Isidorus, ut sæpius opera quæ ipsius prædictioni respondent, explorata demirer. Sunt sane etiam pene omnes Alexandrini felices et apti in somniando, et ideo illi etiam nunc somnia oracula cognominant. Cum vero experrectus esset, non videbat illam inexplicabilem visionem. Neque enim adeo clarum neque profundum vibrabat splendorem, ut contectus a sensibilibus alio reverberaretur, intus tamen accendatur et luceat. Sed cum extra hæc consistit anima, sensu non amplius operante vi somni remissiore, tunc soli sibi relictæ animæ adest semper interior Dei lux, et obstaculis jam libera, magis accenditur, et sæpissime ad exteriora effunditur, donec tandem ipsam imaginationem collustret. Duplicem **336** *a* inde rationem divinarum visionum dixit: hanc quidem sensibilem vigilantium, imaginariam alteram dormientium: utraque autem veram continentiam postulat. Videbatur sapiens maturusque Isidorus, quin etiam gravis morum constantia, facies pene quadrangula, eloquentis Mercurii quoddam sacrum simulacrum:

A μάλιστά φησιν [68] Ὄσιρίν τε καὶ Ἶσιν, τὸν μὲν ἅπαντα δημιουργεῖν νομίζοντες, εἴδεσί τε καὶ ἀριθμοῖς τὴν ὕλην διακοσμοῦντα, τὴν δὲ κατάρδουσάν τε καὶ πιαίνουσαν τὴν τούτου δημιουργίαν ἀενάου ζωῆς [64] ὀχετοῖς ἀμετρήτοις. Ἐκ τρίτων ἀντὶ τοῦ τρίτον. Καὶ τοῦτ' ἂν εἴη θεοκρασία, μᾶλλον δὲ ἕνωσις παντελὴς, ἐπάνοδος τῶν ἡμετέρων ψυχῶν πρὸς τὸ Θεῖον ἐπιστρεφομένων καὶ συναθροιζομένων ἀπὸ τοῦ πολλοῦ μερισμοῦ καὶ τί γὰρ οὐ λέγω σπαραγμοῦ διαῤῥήδην, ὃν ἐνταῦθα ῥεῖσαι καὶ σῶμα γῆϊνον λαβοῦσαι διεσπάσθησαν αὐταὶ ἀφ' ἑαυτῶν, καὶ πολλαχῇ διῳκίσθησαν ὑπὸ [65] τῶν Τυφωνείων τῷ ὄντι καὶ ἄλλως γηγενῶν παθημάτων, ὄντων γε οὐ κατὰ τὸν Τυφῶνα μόνον, ἀλλ' ἔτι οἶμαι καὶ τούτου πολυπλοκωτέρων. Ἀλλ' οὗ δὴ ἕνεκα τὸν λόγον ἅπαντα [66]
B τοῦτον ἠγείραμεν, καιρὸς ἂν εἴη προσαποδοῦναι, καὶ ἅμα ἀνακαλέσασθαι τὴν διήγησιν ἔξω φερομένην τῆς ὑποθέσεως. Καὶ ἔχεται αὖτη καταπτᾶσα τῆς οὐρανίας ἀψῖδος τοῦ χθονίου βίου [67] Ἀλλὰ τάχα ἂν τις ὑπολάβοι τὸ λεγόμενον ᾄδειν μακαρίας. Ἕτοιμον γὰρ εἰς ἐρώτησιν· πόθεν, ὦ ἑταῖρε, δῆλον, εἴποι τις ἄν, ὅτι ὁσὸς φιλόσοφος ἀπὸ τοῦδε τοῦ ἔθνους ὥρμητο τῶν ψυχῶν; ἐγὼ δὲ πρὸς ταῦτα ἀποκρινοῦμαι οὔτι γε μαχητικῶς ὥσπερ ἐν δικαστηρίῳ, ἀλλὰ πρᾴτερον, οὐδέ γε διὰ σπουδῆς οἷας ἐν διαλέκτῳ πρὸς τὸ ἀκριβέστατον ἀμιλλωμένης, [1029R.] Ἀλλ' οἷα μέτρα βιογραφίας, αὐτὰ μόνα, ἅπερ ἀληθῆ εἶναι πιστεύω καὶ τοῦ ἐμοῦ καθηγεμόνος ἀκήκοα, προφερόμενος [68]. Ἦν δ' ὁ Σεβῆρος Ῥωμαῖος καὶ Ῥωμαίων
C πατὴρ κατὰ τὴν τοῦ [69] νόμου ἀξίωσιν· ὃς ἔλεγε καὶ λίθον ἰδεῖν, ἐν ᾧ σελήνης ἐγίνετο σχήματα μεταμορφουμένης παντοῖα μὲν, ἄλλοτε δὲ ἄλλα, πρὸς ἥλιον αὐξομένης [70] καὶ μειουμένης, ἑνόντα τῷ λίθῳ καὶ αὐτὸν τὸν ἥλιον. Ὁ γοῦν Ἰσίδωρος ἐᾠκει μὲν τὸ ζητούμενον εἰδότι, λέγειν δ' οὐκ ἠβούλετο [71]. Καὶ τοῦτο δὲ μαθεῖν ἐξ ὀνείρου θαυμασίου τινὸς ἐναργέστατα διετείνετο. Καὶ γὰρ ἦν ὁ μέγας Ἰσίδωρος εἰς τοσοῦτον εὖ ἥκων φύσεώς τε καὶ τύχης ὀνειρωττούσης, ὥστε ἔμοιγε θαυμάζειν ἔπεισι πολλάκις, ἀπειρωμένῳ τῶν ἔργων ἀποβαινόντων, τῆς τοιαύτης αὐτοῦ προῤῥήσεως. Εἰσὶ μὲν δὴ καὶ Ἀλεξανδρεῖς ὀλίγου πάντες εὐφυεῖς τε καὶ εὐτυχεῖς ὀνειροπολεῖσθαι· καὶ τοὺς ὀνείρους ἐκεῖνοι διὰ τοῦτο καὶ νῦν
D χρησμοὺς ὀνομάζουσιν. Ἐγρηγορότι μὲν τῷ Ἰσιδώρῳ οὐ παρῆν ἡ ἄῤῥητος αὐτοψία· οὐ γὰρ οὕτω λαμπρὰν οὐδὲ βαθεῖαν παρείχετο τὴν μαρμαρυγὴν, ὥστε καὶ ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν ἐπὶ θάτερα ἀνταυγούντων ἐπηλυγαζομένην [547 H.] εἴσω ὅμως ἀνάπτεσθαι καὶ διαλάμπειν. Ἀλλ' ὅτε ἔξω τούτων καθίσταιτο ἡ ψυχὴ, μηκέτι τῆς αἰσθήσεως ἐνεργούσης, ἤδη δὲ παρειμένης ὑπὸ τοῦ ὕπνου, τότε μονουμένη καθ' ἑαυτὴν ἡ [72] ἀεὶ ἔνδον ἑστῶσα τοῦ Θείου ἀστραπὴ, καὶ ἀπαλλατομένη τῶν ἐμποδίων, ἐπὶ μᾶλλον ἀνεζωπυρεῖτο [73], καὶ ἐξεχεῖτο πρὸς τὸ ἐκτὸς ἐπὶ ἂν πλεῖστον, ἕως καὶ αὐτὴν καταστράψειεν ἐπ' ἐσχάτῳ τὴν φαντασίαν. Ὅτι διττὸν

VARIÆ LECTIONES.

[63] φησιν om. B. [64] ζώσης ς. [65] ὑπὸ A : ἀπὸ ς. [66] τοῦτον ἅπαντα ς. [67] βίου om. A. [68] προσφερόμενος ς. [69] τοῦ om. A. [70] αὐξομένης A, αὐξουμένης B: αὐξανομένης ς. cf. p. R. 1065, 44. [71] ἐβούλετο ς. [72] ἡ A : ἦν ς. [73] ἀνεζωπυροῦτο ς.

Digitized by Google

Ἔλεγεν ἐκ τούτου τὸν τρόπον τῶν θείων αὐτοψιῶν, τὸν μὲν αἰσθητικὸν, τῶν ἐγρηγορότων, φαντασιώδη δὲ τῶν καθευδόντων, ἀληθῆ δ' ἑκάτερον [74]. Ἀπαλλαγὴν ἧτει [75] τοῦ κατακλύζοντος ὀχετοῦ τῆς γενέσεως. Ἦν δὲ ἰδεῖν ὁ Ἰσίδωρος ἔμφρων καὶ πρεσβυτικὸς, ἔτι δ' ἐμβριθὴς καὶ βεβαιότροπος. Τὸ μὲν πρόσωπον ὀλίγου τετράγωνον ἦν, Ἑρμοῦ λογίου τύπος ἱερός· οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ, πῶς μὲν ἂν φράσαιμι τὴν ἐν αὐτοῖς ἱδρυμένην χαρίεσσαν ἀληθῶς Ἀφροδίτην, πῶς [76] δ' ἀπαγγείλαιμι τὴν ἐνοῦσαν αὐταῖς Ἀθηνᾶν σοφωτάτην ; οὐκ ἂν δὲ φθάνοιμι λέγων αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἐναντίων εἰς τὸ αὐτὸ συνηρμοσμένους ἐν εἶδος ἀμήχανον, ἑστῶτας ἅμα βεβαίους καὶ ἐπίτροχα κινουμένους πως φάναι τὸ πᾶν ἐν τῷ αὐτῷ καὶ περὶ τὸ αὐτὸ δινουμένους ἅμα μὲν τὸ σεμνὸν ἅμα δὲ τὸ χάριεν ἐπιφαίνοντας, βαθυτέρους τοὺς αὐτοὺς καὶ ἁπλουστέρους εἶναι βουλομένους. Ἁπλῶς δ' εἰπεῖν, ἀγάλματα ἦσαν ὀφθαλμοὶ ἐκεῖνοι τῆς ψυχῆς ἀκριβῆ, οὐ μόνης γε, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐνοικούσης αὐτῇ θείας ἀπορρροῆς. Αἱ δὲ γε αἰσθήσεις μετρίως αὐτῷ διέκειντο, πρὸς μόνην ὑπηρετοῦσαι τὴν χρείαν. Καὶ οὐχὶ γε αἰσθήσεις μόναι, ἀλλὰ καὶ τὸ κήρινον ἐκμαγεῖον, ἡ φαντασία, οὔτε πρὸς μνήμην τι τῶν πολλῶν διαφέρουσα, καὶ τῆς λήθης οὐ τὸ παράπαν ἀπηλλαγμένη. Καὶ γὰρ ἠβουλήθη αὐτὸν ὁ Θεὸς, ὡς ἔοικε, ψυχὴν μᾶλλον ὄντα ἐπιδεῖξαι. ἢ τὸ συναμφότερον μετὰ τοῦ σώματος, καὶ τὴν φιλοσοφίαν οὐ τῷ συναμφοτέρῳ ἐναποθεῖναι, ἀλλὰ αὐτῇ μόνῃ τῇ ψυχῇ ἐνιδρῦσαι. Ὡς ἔγωγε ἐνίοις ἤδη περιτετύχηκα τὰ μὲν ἔξω φιλοσοφοῦσι λαμπρῶς ἔν τε μνήμῃ βαθείᾳ πολλῶν δοξασμάτων καὶ ἐν ἀγχιστρόφῳ δεινότητι συλλογισμῶν ἀπεράντων καὶ ἐν δυνάμει συχνῇ δαιμονίας αἰσθήσεως, εἴσω δὲ τὰ τῆς ψυχῆς ἀπορροῦσι καὶ πενομένοις ἀληθοῦς ἐπιστήμης. Εἰ δέ που [1032 R.] θυμούμενος ἐωρᾶτο καὶ ἀγανακτῶν, ἀλλὰ τοῦ λογισμοῦ ἡγουμένου καὶ ὁ θυμὸς δὴ κατόπιν εἵπετο. Οὐδὲ γὰρ οἷός τε ἦν γίνεσθαι πρᾶος οὐδὲ ἄθυμος ἐν τῷ ἐλέγχῳ τῶν ἀνθρωπίνων πονηρευμάτων. Ὧν γὰρ ἑτοιμότατος εἰς εὐεργεσίαν [77], ἔτι καὶ τούτου προχειρότερος ἦν εἰς ἐπιτίμησιν τῆς πονηρίας. Διὸ καὶ θαμὰ δὴ πολλοῖς προσέκρουεν, οὐκ ἀνεχόμενος αὐτῶν τὴν κακίαν ὑπονορίζεσται [78], οὐδὲ μελετῶν ἀντὶ τῆς ἀληθινῆς φιλίας τὴν πολυάρατον κολακείαν [79]. Οὔτε φιλαιτίως οὔτε ἐθελεχθρως πρὸς οὐδένα [548 H.] διέκειτο.

Τοιαῦτα [80] ὁ ἡμέτερος ἐπεπόνθει φιλόσοφος ὑπ' ἔρωτος μὲν τῆς περὶ [81] τὰ ἀνθρώπινα πράγματα διορθώσεως, ἔχθρας δὲ καὶ μίσους ἀδιαλλάκτου τῶν κακοήθων ἐπιτηδευμάτων. Ἀγχίνους δὲ ὢν [82] καὶ ἐπιστρεφὴς ὅμως τι καὶ εὐπαράγωγον ἐπεδείκνυτο. Τῶν μὲν γὰρ ἐπιεικῶν εἶναι προσποιουμένων [83] ῥᾳδίως ἂν τις αὐτὸν παρήγαγεν, ἅτε οὐκ ἐπιφέροντα ἐπὶ τοῦτο [84] ἀριδῆ ἐξέτασιν διὰ τὸ τῆς ἐπιεικείας ἀνύποπτον· ὁ δὲ τῆς προλαμβανούσης ὑποψίας ἄξιος [85] οὐκ ἂν αὐτὸν ἐλαθεν ἐνεδρεύων οὐδὲ πλέκων δόλους. Τριῶν δὲ ὄντων μερῶν ἢ εἰδῶν τῆς [86] ψυχῆς,

oculi, ut sic loquar, vere gratiosam in se sitam Venerem, utque sic efferam, influxam sibi sapientissimam Palladem continebant. Illud non omittam, ipsi oculi a contrariis in unam eamdemque speciem inexplicabilem simul referebantur, stabant simul firmiter, et velociter ita movebantur, ut versari viderentur circa eamdem speciem, et quidvis in eadem repræsentabatur : simul et gravitatem, venustatemque præferebant, et iidem cum vellent, profundius abditi aut expeditiores : utque verbo dicam, erant oculi illi perfecta animæ simulacra, non solius animi, sed et inhabitantis in ea divinæ influentiæ. Sensus moderate in illo affecti erant, ut soli necessitati servientes, nec soli sensus, sed etiam imaginatio, quæ certa imago est : neque memoria admodum valens supra vulgus, et ab oblivione non omnino remota. Etenim, ut verisimile est, voluit illum Deus animum potius declarare (99). quam utrumque cum corpore, et philosophiam in utroque non relinquere, sed soli animo infigere. Ut ego jam quosdam reperi, qui exterius philosophantur luculenter, et utuntur memoria multarum capaci opinionum, et facile valent inexplicabiles contexere syllogismos, multaque in iis facultas est divinorum sensuum, intus vero anima egent, et inopes sunt veræ scientiæ. Sin quandoque iratus videbatur, ratio imperabat, et ira parebat. Neque enim poterat mansuescere, neque iracundiam in hominum vitiis reprehendendis exuere. Promptissimus erat bene de aliis merendo, verum adhuc promptior in flagitiis carpendis : ideoque multorum animos sæpe offendit, eorum scelera blandis verbis extenuare non sustinens, nec loco veræ amicitiæ valde detestandam adulationem adhibens. Sic erga omnes affectus erat, ut neque contentiones **336** *b* amaret, neque inimicitias sponte susciperet, quæ omnia ejus forma digna erant.

Hæc noster philosophus ob zelum ad hominum mores corrigendos, et ob inimicitias odiumque, quibus flagitia hominum prosequebatur. Solers fuit et industrius, et facilem se comemque præbebat. Facile enim adnumeraverit quis eum mansuetis, quasi non accurate hæc investigaret, quod præ lenitate minus esset suspicax, si quid tamen suspectione futura antevertente dignum fuisset, si quid doli aut insidiarum esset, minime eum fefellit. Cum tres sint partes vel species animæ, vel ut cui placet appellare, triplicem fieri rationem vitæ dixit, quam

VARIÆ LECTIONES.

[74] ἑκατέρων A, ἑκατέραν B. [75] ἧτει] ἧτοι B. [76] πῶς A : ποῦ ς. [77] εὐεργεσίαν A : ἐργασίαν ς. [78] ὑποκορίζεσθαι] cf. Toup. emendat. II. p. 315. [79] post κολακείαν vulgo addunt hæc δοκεῖ μοι ταῦτα ἀξιόμομφα καθεστάναι, sed mg. A : ἐν τῷ μετώπῳ ἦν τῆς πρωτοτύπου βιβλίου· ὁ δὲ μεταγράψας καὶ τοῦτο ἐντὸς τέθεικε. [80] τοιαῦτα A : ταῦτα ς. [81] περὶ A : πρὸς ς. [82] ἀγχ. δὲ ὤν] ὁ δὲ ἀγχ. ὢν Suidas v. Ἐπιστρεφής, qui mox om. καί. [83] ποιουμένων A. [84] τοῦτον A, τούτων B. [85] ὁ — ἄξιος — ἐνεδρεύων — πλέκων A : ὃ — ἄξεον — ἐνεδρεῦον — πλέκον ς. [86] τῆς add. A. cf. Suidas v. Ψυχή·

NOTÆ.

(99) Ex Platonicorum sententia.

Digitized by Google

quælibet trium illarum comprehenderet, sed ad eam, quæ una omnia vinceret sese conformare, illamque cæteras ratione maxime anteire, quam aliquis Saturni vitam, vel auream ætatem, vel genus proxime ad deos accedens appellare possit, quam fabulæ involucro poetæ (1) in tripode Musarum sedentes deprædicant. Hic cum simplicitate (2) tantum veritatem dilexit, ut supra modum verax esse, nec fictum aliquid in se continere videretur. Pecuniæ acquirendæ non studebat, sed rei domesticæ a natura gubernandæ peritus erat, quin etiam in aliis omnibus gnavus, domus curam gerebat, magnamque diei partem in eo studio ponebat, partim ipse agendo, partim ordinando.

A ἢ [87] ὅπως ἄν τις ἐθέλοι καλεῖν, τριττὴν ἔφασκε γίνεσθαι πολιτείαν, ἔχουσαν μὲν ἑκάστην τὰς τρεῖς, ἀλλὰ τῷ κρατοῦντι ἑνὶ τὸ πᾶν μορφουμένην, καὶ τὴν μὲν [88] προϊέναι μάλιστα κατὰ λόγον, ἣν ἄν τις οἶμαι τὸν ἐπὶ Κρόνου βίον ἐπονομάσειεν ἢ τὴν χρυσῆν γενεὰν ἢ τὸ θεῶν ἀγχίσπορον γένος, οἷα ἐν σχήματι μύθου σεμνύνουσιν ἐν τῷ τρίποδι τῆς Μούσης καθήμενοι ποιηταί. Ὁ δὲ πρὸς τῇ ἀφελείᾳ [89] οὕτω καὶ τὴν ἀψεύδειαν ἠγάπα, ὥστε καὶ εὐθύγλωττος εἶναι πέρα τοῦ δέοντος ἐδοξάζετο,[90] καὶ οὐδ' ὁτιοῦν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ προσποιούμενον. Πολλοῦ γε καὶ ἐδέησε τοῦτο παθεῖν. Οὐκ ἦν [91] φιλοχρήματος, ἀλλ' οἰκονομικὸς κατὰ φύσιν· ἦν γὰρ καὶ τὰ ἄλλα πάντα [92] σοφὸς [93] οἴκου διαθέτης, καὶ πολύ τι τῆς ἡμέρας εἰς ταῦτα ἀνήλισκε μέρος, τὰ μὲν αὐτουργῶν, τὰ δὲ διατάττων.

Cum aurora surgeret, etiam surgebat, animo adhuc oraculis intento, et narrabat somnium. Ego autem non insomnium loco somnii, loco veritatis veritatem, vigilantem, loco dormientis, exaggeravi, ut audivi sic scribens: Cum incidisset in eam calamitatem ut bona proscriberentur, is qui prius depositum fraudasset, ille depositum, bonaque sua, quæcunque poterat, antecapiens, apud civem fide dignissimum deposuit, quæ cum Epidaurius cum aliis admisisset, quod fraudavit, depositum intellexit, erant quidem qui suadebant res domesticas invaderet, et nihil daret ei **337***a* qui initio fraudasset: hic vero in iis quæ illi credita erant, non putavit decere infidelem esse, nec fidem omnium virtutum utilissimam hac infelicitate, quæ rationi consentanea videretur, contaminare. Nolebat vero justus videri, sed reipsa esse, veritate ipsa copiosum prudentiæ fructum colligens, atque ostendet, quantum sciverit singularum rerum explicatio.

B Καὶ ὁ μὲν διαναστὰς, ἐπειδὴ ἕως ἐγεγόνει, ἔτι τὴν ψυχὴν ὑπὸ τῆς ὀμφῆς κατεχόμενος διηγεῖτο τὸν ὄνειρον. Ἐγὼ δὲ οὐκ ὄναρ ἀντὶ ὑπνωττούσης ἐπεδίδουν, ἅπερ ἀκήκοα διεξιών. Ὑποπεσὼν δὲ [94] συμφορᾷ δημευούσῃ τὰ ὄντα ὁ πρὶν τὴν παραθήκην ἀποστερήσας, κακείνην, καὶ τῶν αὐτοῦ ὅσα ἠδύνατο, προλαβὼν [95] παρέθετο τῷ πιστοτάτῳ τῶν πολιτῶν. Ὡς δὲ παρεδέξατο ὁ Ἐπιδαύριος μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἦν ἀπεστέρητο παραθήκην, καὶ ἐπέγνω ταύτην, ἦσαν μὲν οἱ συνεβούλευον κατέχειν τὰ οἰκεῖα καὶ μὴ ἀποδοῦναι τῷ κατ' ἀρχὰς ἀπεστερηκότι, ὁ δὲ ἐν οἷς ἐπιστεύθη οὐκ ᾤετο δεῖν ἄπιστος γενέσθαι, οὐδὲ καταῤῥυπαίνειν τὴν πασῶν ἀρετῶν ὠφελιμωτάτην πιστότητα διὰ τῆς εὐλόγου φαινομένης ἀπιστίας, οὐ δοκεῖν δὲ δίκαιος ἀλλ' εἶναι ἤθελε, βαθεῖαν τῷ ὄντι καὶ αὐτὸς αὖλακα διὰ φρενῶν καρπούμενος. Ἐπιδείξει δὲ [96] ὅσον οὐκ ἤδη τὸ τοιοῦτον ἡ τῶν καθ' ἕκαστα τοῦ λόγου διέξοδος.

C

Pauca quidem locutus est, multa vero e sermonibus seniorum audivit. Magnus vir non parvum discrimen adibat, quin ubi fugaces alii per ignaviam fugiunt, illic periculum subibat, juxta Poetam: *Virtus ubi clara virorum cernitur.*

Ἐφθέγγετο μὲν ἐλάχιστα, τὰ πολλὰ δὲ ἠκροᾶτο λόγων γεγηρακότων [97]. Ὁ μέγας ἀνὴρ οὐδένα μικρὸν ἀγῶνα προσίεται [98], ἀλλ' ὅπου φυγάδες [99] οἱ ἄλλοι δι' ἀνανδρίαν ἀποδιδράσκουσιν, ἐνταῦθα καταβαίνει [1] παραβαλλόμενος, [1033 R.] *Ἔνθα ἀρετὴ διαείδεται* [2] *ἀνδρῶν* κατὰ τὸν Ποιητήν.

Et sane vere videbatur reprehendere accurate expendenti: familiaritate vero et humanitate mundum excedere visus est: et propterea eum mirabantur accusati, et erga eum ut litium amantem male affecti erant. Verum ille exemplar veræ concordiæ in seipso circumferens, ex illo cæteros æstimabat.

D Καὶ δὴ ἐδόκει τῷ ὄντι δίκαια μέμφεσθαι τῷ γε ἀκριβεῖ λογισμῷ. Τῷ δὲ συνήθει καὶ ἀνθρωπίνῳ πολλαχῇ τὸ [3] μέτριον ἔδοξεν ἂν ὑπερβαίνειν. Καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ πολλοῖς οἱ ἐγκαλούμενοι, καὶ ὡς φιλαιτίου περὶ αὐτοῦ διέκειντο [549 H.] τὰς γνώμας. Ὁ δὲ παράδειγμα ἀληθινὸν ὁμονοίας ἀληθινῆς ἐν ἑαυτῷ περιφέρων πρὸς τοῦτο τοὺς ἄλλους ἔκρινε.

Tria esse omnes asserunt principia prima et maxima ejus cognitionis, quæ res contemplari solet,

Τρία πάντες ὁμολογοῦσι πρῶτα καὶ μέγιστα στοιχεῖα τῆς τῶν ὄντων φιλοθεάμονος ἱστορίας, ἐρωτα

VARIÆ LECTIONES.

[87] ἢ om. B. [88] μὲν add. A. [89] ἀσφαλείᾳ A. [90] ἐδοξάζετο om. Suidas v. Ἀφέλεια et Εὐθύγλωττος. [91] οὐκ ἦν — cf. Suidas v. Παρίστασθαι. [92] τὰ ἄλλα πάντα] τἄλλα Suidas v. διαθέτης, qui mox μέρος ante εἰς ponit. [93] σοφὸς] σαφῶς A. [94] δὲ om. A, de re cf. Toup. 1, p. 317. [95] προσλαβὼν B. [96] δὲ A: τε ς. [97] γεγηρακότων καὶ σοφίᾳ τινὶ κεκραμένων Suidas v. Ἀκροατής. [98] προσίεται A cum Suida v. Ἀναλκις et Φῶτα· προσίετο ς. [99] φύγαδε Suidas priore loco: qui articulum οἱ utroque om. [1] καταβαίνει A cum Suida: καταλαμβάνει ς. cf. Toup. 1, p. 121. [2] διαείδεται A et Suidas: διὰ εἶδέ τε καὶ ς. [3] τὸ add. A.

NOTÆ.

(1) Amplius hinc Suidas descripsit in dictione ψυχή ubi locus hic ἀμαρτύρως affertur, quanquam et infra legitur.

(2) Suidas et hæc laudat in dict, ἀφέλεια, et mox quædam in διαθέτης. Id est, διοικητὴς, ἐπιμελητής.

Digitized by Google

τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν δεινότατον ἰχνευτήν· ὀξεῖαν [4] καὶ ἀγχίνουν φύσεως δύναμιν, ἐπὶ πολλὰ δι' ὀλίγου φέρεσθαι δυναμένην, ἑτοιμοτάτην συνιέναι καὶ γνωρίζειν τὰ ἴχνη τῶν θηραμάτων, ὅσα τε [5] ἀληθῆ καὶ ὅσα ψευδῆ ἐστι πρὸς τὴν ἄγραν· ἐκ δὲ αὖ τρίτων [6] φιλοπονίαν ἄτρυτον, οὐκ ἐῶσαν τὴν ψυχὴν ἡρεμεῖν ἕως ἂν ἐπὶ τέλος ἔλθῃ τοῦ κυνηγεσίου, ὅ ἐστι τῆς ἀληθείας ἡ εὕρεσις.

A amorem honesti et boni peritissimum indagatorem, acutam solertemque ingenii facultatem, quæ brevi ad multa ferri possit, promptissimam ad intelligendum et cognoscendum vestigia rerum quærendarum, quæ vera, quæ falsa ad adipiscendum sint: e tribus his laboris amor indefessus oritur, non permittens animum quiescere, donec ad investigandi finem venerit, qui est veritatis inventio (3).

Ὅτι ἀγχίνοιαν καὶ ὀξύτητα ὁ Ἰσίδωρος, φησὶν, ἔλεγεν οὐ τὴν εὐκίνητον φαντασίαν, οὐδὲ τὴν δοξαστικὴν εὐφυΐαν, οὐδὲ μόνην (ὡς ἄν τις οἰηθείη) διάνοιαν εὔτροχον καὶ γόνιμον ἀληθείας· οὐ γὰρ εἶναι ταύτας αἰτίας, ἀλλὰ τῇ αἰτίᾳ δουλεύειν εἰς νόησιν· τὴν δὲ εἶναι θείαν κατοκωχὴν [7], ἠρέμα διανοίγουσαν καὶ ἀποκαθαίρουσαν [8] τὰ τῆς ψυχῆς ὄμματα, καὶ τῷ νοερῷ φωτὶ καταλάμπουσαν, εἰς θέαν καὶ γνώρισιν [9] τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ψεύδους. Εὐμοιρίαν ταύτην ἐκεῖνος ὠνόμαζε, καὶ ὡς οὐδὲν γένοιτ' ἂν ὄφελος ἄνευ εὐμοιρίας, ὡς οὐδὲ ὀφθαλμῶν ὑγιαινόντων ὄφελος ἄνευ τοῦ οὐρανίου φωτὸς, διετείνετο. Τὸ ὑψηλόνουν [10] καὶ τελεσιουργὸν εἶχεν, οὐ περὶ τὰ κάτω στρεφόμενον, ἀλλ' εὐθὺς ἀναθρῶσκον ἀπὸ μικρᾶς ἀφορμῆς ἐπὶ τὰ πρεσβύτατα τῶν θεαμάτων, αὐταῖς γε ταῖς Πλάτωνος ἀκηράτοις ἐννοίαις οὐ κατὰ τὰς συνήθεις τῶν πολλῶν φιλοσόφων ἐπιβολὰς ἐνεφύετο, μετὰ δέ γε Πλάτωνα καὶ ταῖς θαυμασταῖς Ἰαμβλίχου περινοίαις. Ὅτι οὐκ ὀλίγους τῶν φιλοσοφούντων ὁρῶμεν καὶ ἀκούομεν, τοὺς μὲν ἄβατον εἶναι τὸν Ἰάμβλιχον οἰομένους, τοὺς δὲ αὐθάδει μεγαληγορίᾳ λόγων τὸ πλέον ἢ ἀληθείᾳ πραγμάτων ἐπαιρόμενον. Ῥητορικῆς καὶ ποιητικῆς πολυμαθίας [11] μικρὰ ἥψατο, εἰς δὲ τὴν θειοτέραν φιλοσοφίαν ἐξώρμησε τὴν Ἀριστοτέλους. Ὁρῶν δὲ ταύτην τῷ ἀναγκαίῳ μᾶλλον ἢ τῷ οἰκείῳ νῷ πιστεύουσαν, καὶ τεχνικὴν μὲν ἱκανῶς εἶναι σπουδάζουσαν, τὸ δὲ ἔνθεον ἢ νοερὸν οὐ πάνυ προβαλλομένην, ὀλίγον καὶ ταύτης ὁ Ἰσίδωρος ἐποιήσατο λόγον. Ὡς δὲ τῶν Πλάτωνος ἐγεύσατο νοημάτων, οὐκέτι παπταίνειν ἠξίου πόρσιον, ὡς ἔφη Πίνδαρος, ἀλλὰ τέλος ἔχειν ἤλπιζεν, εἰ τῆς Πλάτωνος διανοίας εἴσω τῶν ἀδύτων δυνηθείη διαβαλεῖν, καὶ πρὸς τοῦτο [12] ὁ πᾶς αὐτῷ δρόμος ἐτέτατο τῆς σπουδῆς. Ὅτι τῶν μὲν παλαίτατα φιλοσοφησάντων Πυθαγόραν καὶ Πλάτωνα θειάζει, καὶ τῶν ἐπτερωμένων [13] ἐκείνων ψυχῶν εἶναι, αἳ εἰς τὸν ὑπερουράνιον τόπον, εἰς τὸ πεδίον τῆς ἀληθείας, εἰς τὸν λειμῶνα τῶν θείων νέμονται εἰδῶν, τῶν νεωστὶ δὲ Πορφύριον καὶ Ἰάμβλιχον καὶ Συριανὸν καὶ Πρόκλον· καὶ ἄλλους δὲ ἐν μέσῳ τοῦ χρόνου πολὺν θησαυρὸν συλλέξαι [550 H.] λέγει ἐπιστήμης θεοπρεποῦς. Τοὺς μέντοι θνητὰ καὶ ἀνθρώπινα φιλοπονουμένους [1036 R.] ἢ συνιέντας ὀξέως ἢ φιλομαθεῖς

B oculos, et intelligibili lumine illustrantem, ad verum falsumque et videndum et cognoscendum. Bonam constitutionem ipse appellavit, nullumque sine ea esse emolumentum, neque oculorum sanorum commodum sine cœlesti lumine asseruit. Speculationi aptum animum habebat simul et rebus gerendis, non **337***b* ad hæc inferiora inclinatum, sed statim se elevantem etiam parva occasione ad præstantissimas illas contemplationes. Ipsisque Platonis perfectis notionibus non secundum consuetos aliorum philosophorum conatus inhæsit. Post Platonem vero etiam Jamblichi mirabilibus commentis. Videmus multos philosophorum et audimus, hos quidem putantes Jamblichum intellectu difficilem esse, illos vero hunc superba grandiloquentia verborum magis

C quam rerum veritate se efferentem. Rhetoricas poeticasque artes parum attigit, sed ad sanctiorem Aristotelis philosophiam se convertit, vidensque illam necessariis ratiocinationibus magis quam proprio sensui credere, et ut via ac ratione procedat, divinis autem imaginationibus non adeo uti, parum etiam de hac sollicitus fuit: ubi autem Platonis sententias gustavit, non jam aspicere, ut ait Pindarus (4), dignatus est ulterius. Sed finem consecuturum speravit, si in Platonis sententiarum adyta penetrare potuisset, et eo omne suum studium, impetumque convertit. Antiquissimos philosophos Pythagoram et Platonem ut deos coluit, et eorum animas alatas, quas in locum supercœ-

D lestem, inque campum veritatis, et pratum elevatas divinis putavit ideis pasci. De recentioribus vero Porphyrium, Jamblichum, Syrianum, Proclum, et alios mediæ ætatis, magnum thesaurum collegisse divinæ scientiæ dicit. Eos autem qui in caducis et humanis studiis libenter occupantur, vel qui intelligere acute ac scire multa volunt, non magno-

VARIÆ LECTIONES.

[4] ὀξεῖαν δὲ καὶ Suidas v. Ἀγχίνοια. cf. idem v. Ἔρως et Στοιχεῖα ἀρχαί. [5] τε A : τοῦ ς. [6] τρίτων] τούτων B. [7] κατοκωχὴν A κατοχὴν B : κατακωχὴν ς cum Suida v. Κατακωχή. [8] ἀποκαθ. A et Suidas : ὑποκαθ. ς [9] γνώρισιν] νόησιν Suidas v. Εὐμοιρία. [10] ὑψηλόνουν] ὑψηλὸν οὖν A. . [11] πολυμαθείας B. [12] τούτῳ ς. [13] ἐπτερωμένων] cf. Toup. II, p. 118.

NOTÆ.

(3) Suidas dictione ἀγχίνοος, et Henr. Steph. Thesaurus in ἐπιστρεφής.

(4) Oda 4 *Olymp.* μηκέτι πάπταινε πόρσιον. *Ne amplius circumspice longius.* Utitur et Oda 3 extrema et in *Pythiis* oda 3 Ὅστις αἰσχήνων *etc.* ut proverbii speciem obtinere videatur.

Digitized by Google

pere conferre ad sublimem ac divinam sapientiam. Antiquorum enim Aristotelem et Chrysippum ingeniosissimos et discendi cupidissimos, quin etiam laboriosos, nec tamen omnino ad summum ascendisse. Recentium vero Hieroclem, et similes, scientiis humanis nulli quidem fuisse inferiores, sed in divinis notionibus non admodum fuisse versatos tradit. Librorum copiam reprehendit, quæ potius multarum opinionum, quam cognitionum causa est. Uno vero solo præceptore acquiescens, ad hunc unum **338***a* seipsum effingebat, illius dictata exscribendo. Præsentia, ut apparet, hæc non amavit, nec statuas adorare volebat: sed jam ad ipsos accessit deos intus latentes, non in adyto, sed in arcano sui, quod aliquando summæ est ignorantiæ. Qua ratione igitur ad eos, cum sic essent, adiit? vehementi amore, eoque latente. Et quis alius amor nisi occultus? et quemnam hunc dicimus, sciunt qui experti sunt: dicere autem non possumus, ac ne cogitare quidem. Dixerit quispiam illum non verba, sed rerum dicere substantias. Promptissime inveniebat de quibus ipse dubitabat apud alios, et de quibus alii apud ipsum disceptabant, non multarum quidem rerum cognitione, et alienarum doctrinarum scientia obruendo veritatem, dubitantes autem confutando, sed excellentis ingenii vi, ac plane divina; et immenso desiderio divina pervestigandi veritatem compertam, vaticinanti similis erat. Poterat perspicere quid reconditum tegeret oratio, quidve sanum inesset. Marinus, qui Procli successor (5), et Isidori cum cæteris in Aristoteleis doctor, cum librum multorum versuum scripsisset in Philebum Platonis, eumque legere juberet Isidorum, et judicium ferre an evulgari posset, ille libro lecto, sententiam suam libere patefecit, nullam tamen inconcinnam vocem emisit, hanc tantum: videri magistro digna. Marinus hoc intelligens, librum igni tradidit.

σον ἀφῆκε φωνὴν, τοσοῦτον δὲ μόνον ἔφη, ἱκανὰ εἶναι διέφθειρε τὸ βιβλίον.

Hoc etiam a cæteris philosophis distabat Isidorus, quod non sola syllogismorum vi se aut suos vellet adhærere veritati: cumque veritas non una videatur via, nolebat eos ratione, veluti cæca in rectam viam ductrice, impelli. Sed persuadere semper adnisus est, et oculos ad animam referre: aut si inessent, repurgare. Cum imperatorum res gestas scribere jussus, obsecutus est: de quo opere dicam, quod scio, cum eo perducta erit oratio: non dico modo, quasi ne audire quidem debuerim. Neque Leontius, qui optime **338***b* sibi consultum puta-

εἶναι βουλομένους οὐδὲν μέγα ἀνύτειν [14] εἰς τὴν θεοπρεπῆ καὶ μεγάλην σοφίαν. Τῶν γὰρ παλαιῶν Ἀριστοτέλη καὶ Χρύσιππον εὐφυεστάτους γενομένους, ἀλλὰ καὶ φιλομαθεστάτους γεγονότας, ἔτι δὲ καὶ φιλοπόνους, οὐκ ἀναβῆναι ὅμως τὴν ὅλην ἀνάβασιν. Τῶν δὲ νεωτέρων Ἱεροκλέα τε καὶ εἴ τις ὅμοιος, οὐδὲν μὲν ἐλλείποντας εἰς τὴν ἀνθρωπίνην παρασκευὴν, τῶν δὲ μακαρίων νοημάτων πολλαχῆ πολλῶν ἐνδεεῖς γενομένους φησίν. Ὅτι καὶ [15] τῶν βιβλίων τὸν ὁμαδὸν παρῃτεῖτο, πολυδοξίας μᾶλλον αἴτιον ὄντα ἢ πολυνοίας. Ἑνὶ δὲ μόνῳ τῷ διδασκάλῳ ἐπαναπαυόμενος πρὸς μόνον ἐκεῖνον ἀπετύπου ἑαυτὸν, τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα [16] ἀπογραφόμενος. Δῆλος δ' ἦν οὐκ ἀγαπῶν τὰ παρόντα οὔτε τὰ ἀγάλματα προσκυνεῖν ἐθέλων, ἀλλὰ ἤδη ἐπ' αὐτοὺς τοὺς θεοὺς ἰέμενος εἴσω κρυπτομένους, οὐκ ἐν ἀδύτοις, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ ἀπορρήτῳ, ὁτιποτέ ἐστι, τῆς παντελοῦς ἀγνωσίας. Πῶς οὖν ἐπ' αὐτοὺς ἴετο τοιούτους ὄντας; Ἐρωτι δεινῷ, ἀπορρήτῳ καὶ τούτῳ. Καὶ τίς δὲ ἄλλος ἢ ἄγνωστος καὶ ὁ ἔρως; Καὶ τίνα τοῦτόν φαμεν, ἴσασιν οἱ πειραθέντες, εἰπεῖν δὲ ἀδύνατον, καὶ νοῆσαί γε οὐδὲν μᾶλλον ῥᾴδιον. Εἶπεν ἄν τις οὐ λόγους αὐτὸν, ἀλλὰ πραγμάτων φθέγγεσθαι οὐσίας. Ἦν δὲ καὶ εὑρετὴς ἑτοιμότατος ὢν τε αὐτὸς ἠπόρει πρὸς ἑτέρους, καὶ ὧν ἕτεροι πρὸς αὐτὸν, οὐ πολυμαθίᾳ καὶ ἀλλοτρίων δοξασμάτων [17] ἱστορίᾳ καταχωννὺς μὲν τὴν ἀλήθειαν [18], ἐπιστομίζων δὲ τοὺς ἀποροῦντας· ἀλλὰ ῥώμῃ γενναίας φύσεως καὶ θεῶν ἀγχισπόρου [19], πόθῳ τε ἀμηχάνῳ τῆς περὶ τὸ θεῖον βακχείας, οἷον ἀπομαντευομένῳ ἐφῆκε τὴν τῆς ἀληθείας εὕρεσιν. Ἦν δ' ἱκανὸς διιδεῖν [20] ὅπῃ τε σαθρὸν [21] φθέγγεται ὁ λόγος, καὶ ὅπῃ ὑγιές. Μαρῖνος δὲ ὁ Πρόκλου διάδοχος, ὁ [22] καὶ Ἰσιδώρου (μετὰ καὶ ἄλλων) τῶν Ἀριστοτέλους λόγων διδάσκαλος, ὑπόμνημα πολύστιχον εἰς Φίληβον συντάξας τοῦ Πλάτωνος, οὗτος τῷ Ἰσιδώρῳ ἐντυχεῖν τε τῷ ὑπομνήματι κελεύει, καὶ ἐπικρῖναι εἰ ἐξοιστέον. Ὁ δὲ ἀναγνοὺς οὐδὲν ἀπεκρύψατο τῶν αὐτῷ δοκούντων, οὐ μέντοι οὐδὲ ἄμυσε τὰ τοῦ διδασκάλου. Ὁ δὲ Μαρῖνος συνεὶς τυρὶ

Ἐξαίρετον δ' ἦν αὐτῷ παρὰ τοὺς ἄλλους καὶ τοῦτο φιλοσόφους· οὐκ ἠδούλετο συλλογισμοῖς ἀναγκάζειν μόνον οὔτε ἑαυτὸν οὔτε τοὺς συνόντας ἑπακολουθεῖν τῇ ἀληθείᾳ μὴ ὁρωμένῃ [23], κατὰ μίαν ὁδὸν πορεύεσθαι συνελαυνομένους ὑπὸ τοῦ λόγου, οἷον τυφλοὺς [24] τὴν ὀρθὴν ἀγομένους πορείαν· ἀλλὰ πείθειν ἐσπούδαζεν ἀεὶ καὶ ὄψιν ἐντιθέναι τῇ ψυχῇ, μᾶλλον δὲ ἐνοῦσαν διακαθαίρειν. Ὑπηρεσίαν ἐτέλει, ᾗ πρὸς τάχος ἐπετέτακτο [25] γράφειν τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων προστατόμενα [26]. Περὶ οὗ ἐρῶ κατὰ τὸν ἰκνούμενον λόγον. Ὃ εἰδὼς οὐ λέγω, ὡς μηδὲ ἀκοῦ-

VARIÆ LECTIONES.

[14] ἀνύτειν B: ἀνύττειν ς. [15] καὶ add. A. [16] Cf. Suidas v. Μαρῖνος οὗτος. [17] δοξασμάτων] δραμάτων Suidas v. Εὑρετής. [18] ἀλήθειαν] ἀλήθειαν καὶ ἀποκρύπτων id. [19] Cf. Suidas v. Ἀγχίσπορος, Ἀμήχανον, Πολυήκοος. [20] ἰδεῖν Suidas v. Πρόσοιτο. [21] σαθρὸν A cum Suida: θησαυρὸν ς correxerunt etiam Hemsterhusius ad Polluc. VIII, 104, et Leichius, p. VII. [22] alterum ὁ om. B. [23] ὁρωμένην ς. [24] τυφλοῦ τινος ὀρθὴν ἀγομένου ς. [25] ἀπετέτακτο A. [26] πραττόμενα ς.

NOTÆ.

(5) Cujus et vitam Marinus Neapolites, quæ exstat, conscripsit sup. cod. 181. Vide Suidam in Marino.

Digitized by Google

σαι ὤφελον. Ὁ δὲ Λεόντιος ἄριστα βεβουλεῦσθαι [27-28] νομίζων οἴκαδε ἐπανῆει μετὰ [551 H.] παῤῥησίας ἀτυχοῦς καὶ κακοδαίμονος, οὐ πλουτήσας οὐδὲ σωθεὶς, ὡς ᾤετο, ἀλλὰ σημιωθεὶς μὲν εὐσεβείας θεοφιλοῦς, πανωλεθρίᾳ δὲ τὴν ψυχὴν διαφθαρείς. Ὁ μὲν οὖν [29] οὕτω διῆντλησε πάντα τὸν βίον ἐν συμφοραῖς. Οὐδεὶς δ' οὕτως ἦν τὴν ψυχὴν [30] ἀτεράμων καὶ βάρβαρος, ὃς οὐκ ἐπείθετο [31] καὶ κατεκηλεῖτο τοῖς ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ στόματος ἐκείνου ῥέουσι λόγοις· τοιάδε τις ἐπεκάθητο πειθὼ τοῖς χείλεσι τοῦ ἀνδρὸς, [1037 R.] οὐκ ἀνθρώπειόν τι χρῆμα, ἀλλὰ θειότερον. Φύσιν ἀξιάγαστος, μέγας μὲν τὸ σῶμα καὶ εὐμήκης ἰδεῖν, καλὸς δὲ καὶ ἀγαθὸς τὴν [32] ὄψιν, τῆς δ' ἡλικίας ἐν τῷ φρονιμωτάτῳ τότε γεγονὼς, εὐόμιλός τε καὶ ἡδὺς, ἱκανὸς καὶ ὠφέλιμος τοῖς ἐντυγχάνουσι. Καὶ τὴν [33] τροφὴν ἐκληρώσατο μετρίαν τινὰ καὶ ἄθρυπτον, οὔτε κακουργοῦσαν διὰ πενίαν, οὔτε διὰ πλοῦτον βλακεύουσαν, ἀλλὰ μέσην καὶ μουσικὴν, τὸν [34] Δώριον τρόπον [35] τῆς τύχης [36] ὡς [37] ἀληθῶς ἡρμοσμένην. Μόνος δὲ ἀνθρώπων, ὧν ἀκοῇ ἴσμεν. τὴν παλαιὰν παροιμίαν [38] ἔργῳ διήλεγξεν· οὐχ ἥλιξιν, ἀλλὰ πρεσβύταις καὶ πρεσβυτικοῖς λόγοις τερπόμενος.

Εἴποις δ' ἂν καὶ μόνος ἀνθρώπων οὓς ἀκοὴ ἔσχεν ἢ ἔγνω· ἢ καὶ οὕτως, οἳ πρὸς ἀκοὴν ἦλθον, ἢ ὧν εἰς κατάληψιν ἀκοὴ ἦκεν, ἢ οὓς δι' ἀκοῆς ἴσμεν, ἢ οὓς διασώζει μνήμη, ἢ οὓς οὐκ ἔσβεσε λήθη, καὶ πολλὰ τοιαῦτα.

Ὅτι φυλακεῖα οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἐκάλουν τὰ ἐκμαγεῖα τῶν γυναικείων μολυσμῶν. Οὐκ ἦν δὲ γνήσιος ὁ γάμος, εἰ μὴ ὁ ἱερεὺς ὁ τῆς θεοῦ ἐν τοῖς γαμικοῖς συμβολαίοις ὑπεσημήνατο χειρὶ τῇ ἑαυτοῦ. Ὅτι Ἱεροκλῆς [39] ὁ τὰς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διατριβὰς ὑψηλοφροσύνῃ καὶ μεγαληγορίᾳ κοσμήσας, μετὰ τοῦ σεπτοῦ [40] καὶ μεγαλοπρεποῦς εὕρους [41] τε τὴν διάνοιαν εἰς ὑπερβολὴν ἦν [42], καὶ διαφέρων εὐγλωττίᾳ καὶ εὐπορίᾳ τῶν καλλίστων ὀνομάτων καὶ ῥημάτων κατέπληττε πανταχῇ [43] τοὺς ἀκροωμένους, πρὸς τὴν Πλάτωνος ἀμιλλώμενος ἀεὶ καλλιῤῥημοσύνην καὶ πολύνοιαν. Οὗτός ποτε τὸν Πλάτωνος Γοργίαν τοῖς ἑταίροις ἐξηγεῖτο· εἷς δέ τις τῶν ἀκροατῶν, Θεοσέβιος, ἀπεγράψατο [44] τὴν ἐξήγησιν. Πάλιν δ' οἷα εἰκὸς, ἐκ δευτέρου τοῦ Ἱεροκλέους εἰς τὸν Γοργίαν καταβαλλομένου μετά τινα χρόνον τὴν ἐξήγησιν ὁ αὐτὸς ταύτην ἀπεγράψατο, καὶ ἀντιπαραβαλὼν [45] τὰ πρότερα καὶ τὰ ὕστερα εὗρεν οὐδὲν τῶν αὐτῶν ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἑκάτερα δὲ ὅμως, ὃ καὶ παράλογον ἀκοῦσαι, τῆς Πλάτωνος ἐχόμενα καθ' ὅσον οἷόν τε προαιρέσεως. Τούτῳ [46] μὲν οὖν ἐπιδείκνυται τοῦ ἀνδρὸς ἡλίκον ἦν ἄρα τὸ τῶν φρενῶν πέλαγος. Γυναῖκα παιδοποιὸν ἄγεται. Ὡς δ' οὐκ ἐπείθετο τὸ δαιμόνιον τῆς γυναικὸς ἐξελθεῖν λόγοις ἡμερωτέροις,

bat, cum dicendi libertate infelici ac infortunata domum revertit, neque dives factus, nec servatus, ut putabat, sed divina privatus pietate, animo corruptissimo ac perditissimo fuit. Sic quidem omnem vitam in infortuniis transegit. Nemo adeo immiti fuit animo et barbaro, qui sacro Isidori ab ore verbis manantibus non persuasus fuit et mitigatus, talis in labris viri insidebat suadela, non humanum opus, sed divinum, natura sua admiratione dignus erat. Ingenti quidem corpore et spectabili proceritate, visu pulcher et facilis, ad maturam ætatem cum pervenisset, comis et suavis, commodus, et colloquentibus utilis : mediocri nec delicato usus est cibo, neque propter paupertatem noxio, neque propter divitias opiparo : sed et musicam adhibuit temperatam, et Dorico (6) modo revera accommodatam. Solus ipse inter homines, quos audivimus, antiquum proverbium (7) re ipsa coarguit, non juvenibus, sed senibus ac senum congressu delectabatur.

Dixeris, et solus inter homines quos audivit, vel cognovit, vel etiam sic, qui ad famam venerunt, vel quorum fama innotuit, vel, quos fama novimus, quos memoria servavit, vel quos oblivio non delevit, aliaque similia.

Alexandrini pannos sordium muliebrium nominabant Phylacea. Non erant legitimæ nuptiæ, nisi sacerdos dei matrimonia manu sua notasset. Hierocles, qui scholas Alexandriæ instituit, constans et magnificus excellenti ingenio et facundia pulcherrimorum nominum, et verborum facilitate et copia, in sui admirationem auditores rapiebat, cum Platonis oratione venusta et docta semper contendens. Hic aliquando Platonis Gorgiam sociis explicabat. Unus vero auditorum Theosebius explicationem descripsit. Iterum vero, ut verisimile est, secundam explicationem Hieroclis Gorgiam **339***a* explicantis post aliquod tempus similiter descripsit, et collatis prioribus cum secundis, nihil, ut sic dicam, eorumdem invenit. Utraque tamen, quod sane auditu novum est, Platonis, quoad ejus fieri poterat, institutum continebat. Hinc colligitur quanta viri illius in sententiis copia. Uxorem quoque ex qua liberos susciperet, ducit, cujus postquam dæmonium mansuetioribus verbis egredi recusaret, juramentis illud Theosebius, quamvis nec magiæ esset peritus, nec miracula patrasset, exire compulit. Juravit solis radios prætendens, per Deum Hebræorum (8). Dæmon vero expulsus est clamans, se

VARIÆ LECTIONES.

[27-28] ὁ δὲ — βεβουλεῦσθαι A : οὐδὲ — βουλεύεσθαι ς. [29] οὖν et inox δ' add. A. [30] τὴν ψυχὴν post βάρβαρος ponit B. [31] ἐπείθετο] ἐτέγγετο Ruhnken. Tim. p. 249 *a*. [32] τὴν B : εἰς ς. [33] καὶ τὴν [τὴν δὲ Suidas v. Ἄθρυπτος. [34] τὸν] καὶ τὸν idem. [35] τρόπον post ἀληθῶς ponit B. [36] τῆς τύχης]τῆς ψυχῆς A, om. Suidas. [37] ὡς om. A. [38] Cf. Suidas v. Ἥλιξ ἥλικα. [39] ὅτι ὁ Ἱεροκλῆς ς. [40] σεπτοῦ] ἀτρέπτου A. cum Suida v. Ἱεροκλῆς. [41] εὐῤῥόους B cum eodem. [42] ἦν om. Suidas. [43] πανταχοῦ idem. [44] ἐπεγράψατο A. [45] ἀντιπαραβάλλων B. [46] τοῦτο ς.

NOTÆ.

(6) Suidas in *Dorico*.

(7) Arist. lib. 1 *Rhetor.* cap. *De voluptate*, ἥλιξ ἥλικα τέρπει.

(8) Christum intelligit. Judæi enim et Hebræi initio sunt appellati Christiani.

Digitized by Google

quidem deos colere, sed etiam hunc revereri. Omnem igitur rudentem movit, et omnia fecit et dixit, suadendo et hortando, prout ei animus fuit, nihil infectum cupiens relinquere, quod suscepisset. Theosebius multa dixit de scholis Epicteti : has vero moralis Musæ fictiones ipse confinxit. Omnium vero temperantissimus Theosebius, et congressus est cum muliere prolis causa. Cum vero liberos non produxissent, fecit annulum temperantiæ Theosebius. Mulier, inquit, olim dedi annulum, procreatricis conjunctionis conciliatorem, hunc vero jam tibi do temperantiæ magistrum, adjutorem tibi semper futurum temperantis officii. Si igitur potueris, et cupieris mecum vivere caste : sin minus, licet tibi bona cum venia alii nubere, dum te amicus amicam relinquam. Ipsa autem conditionem libens accepit.

A ὅρκῳ αὐτὸ [47] ἐπηνάγκαζεν ὁ Θεοσέβιος, καίτοι οὔτε μαγεύειν εἰδὼς, οὔτε θεουργίασμά τι [48] μελετήσας. Ὤρκιζε δὲ τὰς τοῦ ἡλίου προτείνων ἀκτῖνας καὶ τὸν [49] Ἑβραίων Θεόν. Ὁ δὲ ἀπελήλατο ὁ δαίμων, ἀναχραγὼν εὐλαβεῖσθαι μὲν τοὺς θεοὺς, αἰσχύνεσθαι δὲ καὶ αὐτόν. Πάντα οὖν κάλων ἐκίνει καὶ πάντα ἔπραττε καὶ ἔλεγε πείθων καὶ παρακαλῶν, οἷος ἐκείνου θυμὸς, οὐδὲν ἄπρακτον [552 H.] ἀπολιπεῖν ἀνεχόμενος, ἐφ' ὅ τι ἂν ὁρμήσειεν. Ἔλεγε [50] μὲν ὁ Θεοσέβιος τὰ πολλὰ ἀπὸ τῶν Ἐπικτήτου σχολῶν, τὰ δὲ καὶ αὐτὸς ἐπετεχνᾶτο τῆς ἠθοποιοῦ διανοήματα Μούσης. Ὁ δὲ πάντων σωφρονέστατος Θεοσέβιος καὶ τὴν πρὸς γυναῖκα παιδοποιὸν ὁμιλίαν ἐδέξατο. Ἐπεὶ δὲ παῖδας οὐκ ἐγεννάτην, κατασκευασάμενος ὁ Θεοσέβιος τὸν τῆς σωφροσύνης δακτύλιον,

B Ὦ γύναι, φησὶ τῇ γυναικὶ, *πάλαι μέν σοι ἐπιδέδωκα δακτύλιον ἁρμοστὴν παιδουργοῦ συμβιώσεως· τὰ νῦν δὲ τοῦτον ἐπιδίδωμί σοι σωφρονιστὴν, ἐπίκουρόν σοι παρεσόμενον ἀεὶ τῆς σώφρονος* [51] *οἰκουρίας. Εἰ μὲν οὖν δυνήσῃ τε καὶ θελήσεις ἐμοὶ συμβιῶναι τὸν καθαρώτερον τρόπον· εἰ δὲ μὴ, ἔξεστιν ἀπαλλάττεσθαι πρὸς ἕτερον* [52], *εὐμενῶς καὶ πράως ἐκδιδομένην παρὰ φίλου φίλῃ*. [1040 R.] Ἡ δὲ ἠσμένισεν.

Ammonius in poetarum narratione ac correctione Græcarum vocum occupatam artem dilexit (9). Hic fuit Ammonius, qui habuit asinum, quem aiunt poeticas audiendo disciplinas sæpe pabulum neglexisse, licet etiam appositum esset, et esurire cogeretur : sic poetico studio asinus capi visus est. Mediocriter, inquit, Isidorus poetica attigit, parum

339*b* de eis sollicitus, quod non instruant animum, sed imaginatione linguaque tenus maneant, C et illa cum omnibus exploratis notionibus pugnant, ideoque in his infirmior fuit, unde etiam hymnos quos scripsit, aliquis videat sublime quid et divinum continere, versuum tamen speciem non habere. Theon (10) non admodum ingeniosus fuit nec acutus, sed studiosus ac laboriosus, si quis alius : ideoque poetas et oratores callebat, memoriaque tenebat et ad summam utrorumque artis accurationem venire sibi videbatur, versus tamen et orationes, licet plurimum amaret, scribere non valuit. Commissa pugna contra Scythas ante conspectum urbis Romæ, quos Attila contra Valentinianum, qui post Honorium Romæ imperabat, duxit, tanta utrinque facta est cædes, ut nemo pugnantium ab utraque parte servaretur, præterquam duces, paucique D satellites eorum. Hoc vero omnium narratu maxime incredibile : cum cecidissent pugnantes, corpore defatigati, animo adhuc erecti, pugnabant tres

Ὁ δὲ Ἀμμωνιανὸς [53] ἠγάπα τὴν ἐπὶ ποιητῶν ἐξηγήσει καὶ διορθώσει τῆς Ἑλληνικῆς λέξεως καθημένην [54] τέχνην. Οὗτος ἦν Ἀμμωνιανὸς, ᾧ [55] συνέβη κεκτῆσθαι ὄνον, ὃν φασιν ἀκροώμενον πολλάκις [56] τῶν ποιητικῶν μαθημάτων τροφῆς ἀμελεῖν, καίτοι καὶ ἐκ παρασκευῆς καὶ λιμώττειν ἠναγκασμένον· οὕτως ὤφθη φιλομαθίας ποιητικῆς ἄλλους ὁ ὄνος. Ὅτι, φησὶ [57], μετρίως μετέσχε τῶν ποιητικῶν ὁ Ἰσίδωρος, οὐ λίαν σπουδάσας περὶ αὐτὰ [58], ἅτε οὐχ ἁπτόμενα τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ μέχρι φαντασίας καὶ γλώσσης ἱστάμενα, τὰ δὲ αὐτῶν καὶ μαχόμενα ταῖς ὁμολογουμέναις ἐννοίαις· διὸ καὶ ἐνδεέστερος [59] ἦν ἐν τούτοις. Ὅθεν καὶ ὕμνους ὅσους ἔγραψεν, εὖροι τις ἂν τὸ μὲν ὑψηλόνουν καὶ τελεστιουργὸν ἐπιφαίνοντας, τοῖς δ' ἔπεσιν οὐ πάνυ συνηρμοσμένους. Ἦν δὲ ὁ Θέων οὐ μάλα ἀγχίνους οὐδὲ ὀξὺς, φιλομαθὴς δὲ καὶ φιλόπονος, εἴ τις ἄλλος [60]. Διὸ καὶ ποιητῶν καὶ ῥητόρων ἐμπειρότατός τε καὶ μνημονικώτατος γέγονε, καὶ τεχνικῆς ἀκριβείας ἑκατέρων εἰς ἄκρον ἥκειν ἐδόκει. Γράφειν δὲ μέτρα ἢ λόγους, καίτοι λίαν ἐρῶν, ἀδύνατος ἦν. Ὅτι μάχης πρὸ τοῦ Ῥώμης ἄστεως [61] γεγενημένης Ῥωμαίων πρὸς Σκύθας οὓς Ἀττίλας [62] ἦγεν, Οὐαλεντιανοῦ τοῦ μετὰ Ὀνώριον Ῥώμης βασιλεύοντος, φόνος ἐῤῥύη ἑκατέρωθεν τοσοῦτος ὡς μηδένα τῶν συμπλακέντων τῇ μάχῃ μηδετέρου μέρους περισωθῆναι, πλὴν τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς ὀλίγων δορυφόρων. Τὸ δὲ παραλο-

VARIÆ LECTIONES.

[47] αὐτὸν B. [48] θεουργίασμά τι A : θεουργίας μάτην ς, unde Toup. II, p. 324, θεουργίας μὰ τήν. [49] τὸν A : τῶν ς. [50] ἔλεγε] cf. Suidas v. Ἐπίκτητος. [51] σώφρονος] σωφροσύνης A. [52] πρὸς ἕτερον] πρότερον A. [53] Ἀμμώνιος A [54] καθειμένην B cum Suida v. Ἀμμωνιανός. [55] ᾧ] ὃν B. [56] πολλάκις post μαθημάτων ponit ς. [57] ὅτι φησὶ— [58] περὶ αὐτὰ] ὁ δὲ Ἰσίδωρος ἐμελέτα ἅττα τῶν ποιητικῶν, οὐχ ὅσον δυνάμεως ἀλλ' ὅσον ὁρέξεως εἶχεν, εἶχε δὲ ἐπ' ἐλάχιστον τῆς πρὸς αὐτὰ συμπαθείας Suidas v. Ἄττα. [59] ἐνδεέστερος] ἀσθενέστερος A. cf. Suidas v. Ἐνδεέστερος, Ῥυθμίζει, Τελεσιουργόν. [60] εἴ τις ἄλλος] εἰς ὑπερβολὴν Suidas v. Θέων σοφιστής. [61] ἄστεως B. [62] Ἀττίλας B, Ἀντίλας A, Ἀτήλλας ς.

NOTÆ.

(9) Ammonius, et ejus asinus. Tales inducuntur asini etiam aurei a Luciano et Apuleio.

(10) Theon. Videndus Suidas : exstant et Theonis progymnasmata et in extremo Declamationes, quæ fere Libanii sunt.

Digitized by Google

γώτατον, ὅτι φασὶν, ἐπειδὴ πεπτώκασιν οἱ μαχόμενοι, τοῖς σώμασιν ἀπειπόντες, ἔτι ταῖς, ψυχαῖς ἵσταντο πολεμοῦντες ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὅλας καὶ νύκτας, οὐδὲν τῶν ζώντων εἰς ἀγῶνα ἀπολειπόμενοι, οὔτε κατὰ χεῖρας οὔτε κατὰ θυμόν. Ἑωρᾶτο γοῦν καὶ ἠκούετο τὰ εἴδωλα τῶν ψυχῶν ἀντιφερόμενα καὶ τοῖς ὅπλοις ἀντιπαταγοῦντα [63]. Καὶ ἀρχαῖα δὲ ἄλλα τοιαῦτα φάσματα [64] πολέμων μέχρι νῦν φαίνεσθαί φησι [65], πλὴν ὅτι ταῦτα τὰ [66] μὲν ἄλλα, ὅσα ζῶντες ἄνθρωποι κατὰ πόλεμον δρῶσιν, οὐδὲν ὑστερεῖν, φθέγγεσθαι δὲ οὐδὲ [67] ἐπὶ μικρόν. Καὶ ἐν μὲν ἐπιφαίνεσθαι ἐν [68] τῷ περὶ Σόγδαν [69] ποτὲ λίμνην οὖσαν πεδίῳ, φαίνεσθαι δ' ὑπὸ τὴν ἕω τὸ [70] φάσμα, φωτὸς ἤδη [555 H.] τὴν γῆν ὑπαυγάζοντος. δεύτερον δ' ἐν Κούρβοις [71] χωρίῳ [72] τῆς Καρίας· ἐν τούτῳ γὰρ φαίνεσθαι οὐ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἀλλ' ἐνίοτε διαλείποντα ὀλίγας τινὰς, οὐδὲ ὡρισμένας [73] γε ταύτας, περὶ ὄρθρον ἕως ἡλίου λαμπρᾶς ἀνατολῆς ἐν ἀέρι διαφοιτῶντα ψυχῶν ἄττα σκιοειδῆ φαντάσματα [74] πολεμοῦντα ἀλλήλοις. Καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς δὲ χρόνοις πολλοὶ διηγήσαντο, οὐχ οἷοί τε ὄντες ψεύδεσθαι, καὶ ἐν ἄλλοις οὐκ ὀλίγοις αὐτῆς [75] μέρεσιν ὁρᾶσθαι τοῦ θέρους μάλιστα καιρὸν, μεσημβρίας σταθερᾶς [76]

A integras noctes et dies, nihil viventibus pugnando inferiores, neque manibus, neque animo. Visæ igitur et auditæ animarum formæ pugnantes, et armis strepentes, et antiquas, similesque bellorum facies in hunc usque diem videri aiunt, nisi quod omnia illa faciendo, quæ vivi homines bellando solent, ne parvam quidem edere vocem possint, et unum spectrum quidem videri in campo juxta Sudam [*al.* Soedam], qui olim palus fuit : videri autem mane visionem, aurora jam terram illustrante. Secundo in Cubis campo Cariæ. Ibi enim non quotidie, sed interdum aliquibus diebus, nec illis certis, circa crepusculum matutinum aurora oriente, in aere frequentia animarum spectra umbrarum figura inter se pugnantia videri. Et nostra tempestate multi narrarunt homines bonæ fidei, juxta Siciliam in campo nominato **340** *a* Tetrapyrgio, et in aliis non paucis locis videri equitum pugnantium simulacra, idque maxime æstatis tempore, cum ardentissimus est meridies.

B

κατὰ Σικελίαν ἐν τῷ λεγομένῳ πεδίῳ τετραπυργίῳ ἱππότων πολεμίων ἐπελαυνόντων φάσματα, κατὰ τὸν ἰσταμένης.

Ὅτι τὸν Σεβήρου [77] ἵππον φησὶ (Ῥωμαῖος δ' ἦν οὗτος, καὶ Ἀνθεμίου παρασχόντος ἐλπίδας ὡς ἡ Ῥώμη πεσοῦσα πάλιν δι' αὐτοῦ ἀναστήσεται, ἐπὶ Ῥώμην, ταύτης προαναχωρήσας, ἐπανῆκε καὶ τιμῆς ὑπατικῆς ἔτυχε), τούτου τοίνυν ὁ ἵππος, ᾧ τὰ πολλὰ ἐχρῆτο, ψηχόμενος σπινθῆρας ἀπὸ τοῦ σώματος πολλούς τε καὶ μεγάλους ἠφίει, ἕως αὐτῷ τὸ τέρας εἰς τὴν ὑπατικὴν ἀρχὴν ἐν τῇ Ῥώμῃ κατηνύσθη [78]. Ἀλλὰ καὶ Τιβερίῳ ὄνος, ὡς Πλούταρχος ὁ Χαιρωνεύς φησιν, ἔτι μειρακίῳ ὄντι καὶ ἐν Ῥόδῳ ἐπὶ λόγοις ῥητορικοῖς διατρίβοντι [1041 R.], τὴν βασιλείαν διὰ τοῦ αὐτοῦ [79] παθήματος προεμήνυσεν. Ἀλλὰ καὶ τῶν [80] περὶ Ἀττίλαν ἕνα ὄντα τὸν Βαλίμεριν [81] ἀπὸ τοῦ οἰκείου σώματος ἀποπάλλειν σπινθῆρας· ὁ δὲ ἦν ὁ Βαλίμερις Θευδερίχου πατὴρ, ὃς νῦν τὸ μέγιστον ἔχει κράτος Ἰταλίας πάσης [82]. Λέγει δὲ καὶ περὶ ἑαυτοῦ ὁ συγγραφεὺς ὡς *Καὶ ἐμοὶ ἐνδυομένῳ τε καὶ ἐκδυομένῳ, εἰ καὶ σπάνιον τοῦτο συμβαίνει, συμβαίνει δ' οὖν σπινθῆρας ἀποπηδᾶν ἐξαισίους, ἔσθ' ὅτε καὶ κτύπον παρέχοντας, ἐνίοτε δὲ* [83] *καὶ φλόγας ὅλας καταλάμπειν τὸ ἱμάτιον, μὴ μέντοι καιούσας.* Καὶ τὸ τέρας ἀγνοεῖν εἰς ὃ τελευτήσει, ἰδεῖν δὲ λέγει καὶ ἄνθρωπόν τινα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀφιέντα σπινθῆρας, ἀλλὰ καὶ φλόγα ἀνάπτοντα, ὅτε βούλοιτο, ἱματίῳ τινὶ τραχεῖ παρατριβομένης. Ἤλαυνε τὸν ἵππον, ὅσον εἶχε τάχους· εἶχε δὲ τῶν ἄλλων ἐνδεέστερον. Τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἀποτυχὼν, ἐπὶ τὸν ἡσύχιον καὶ ἀπράγμονα βίον

Severi equus (qui Romanus erat, spem faciente Anthemio, Romam eversam iterum per ipsum erigendam Romam, hac spe cum prius discessisset, reversus consulatum adeptus) : hujus igitur equus, quo multum usus est, tractatus scintillas e corpore multas, et magnas ejecit, donec illi portentum hoc ad consularem dignitatem Romæ illum evexit (11). Sed et Tiberio asinus, ut refert Plutarchus Chæronensis, adhuc juveni, et in Rhodo operam danti eloquentiæ, imperium eodem eventu præsignificavit. Sed et Balemerin unum ex Attilæ aulicis de suo corpore jecisse scintillas. Hic Balemeris pater fuit Theodorici ejus, qui nunc summum totius Italiæ imperium tenet. Dicit autem etiam de seipso auctor: Etiam mihi cum et induor, et exuor, etsi id raro admodum accidit, accidit tamen, ut scintillæ ingentes exsiliant, aliquando cum sonitu, interdum etiam flammæ integræ vestem illustrent, nihil tamen exurant, et se ignorare quo hoc portentum tenderet. Vidisse se ait et hominem quemdam e capite scintillas evibrantem, et flammam, cum vellet, e capite veste asperiore attrito excitantem. Impulit equum quam potuit celerrime, indiguit et aliis rebus. Reipublicæ administratione excidens, ad quietam otiosamque vitam se contulit, odio eorum qui in republica molesti erant. Venerunt ad Severum Brachmanni juxta Alexandriam, et proprio hospitio illos et debito cultu suscepit. Hi de gentis more

C

D

VARIÆ LECTIONES.

[63] ὅπλοις καὶ ἀντ. A. [64] φαντάσματα ς. [65] φασι ς. [66] τὰ add. A. [67] οὐδέ A : οὐκ ς. [68] ἐν add. A. [69] Σόγδαν A : Σούδαν ς. [70] τὸ add. A. [71] κούβοις ς. [72] χωρίον A. [73] οὐ διωρισμένας ς. [74] φάσματα ς [75] αὐτῆς A : αὐτοῖς ς. [76] σταθερᾶς om. A. [77] Σεβήρου] Τιβερίου et mox ὑφίει Eustathius ad Il. v, p. Rom. 513, 3 : cujus errorem notavit Leichius, p. XV. [78] ἐν Ῥώμῃ κατηνύσθαι ς. [79] αὐτοῦ om. A. [80] τῶν A : τὸν ς. [81] Βαλέμεριν ς. [82] ἀπάσης ς. [83] δὲ om. A.

NOTÆ.

(11) Quem Tiberii imp. Vitam, sed quæ intercidit, conscripsisse refert in Catalogo Lamprid.

Digitized by Google

domi admodum graviter vixerunt, neque balnea publica, neque conspectum ullum urbanum quærentes, sed externum omne fugerunt. Comedebant palmas et oryzam, aquam bibebant. Erant illi non e Brachmannis, qui in montibus degunt, neque ex Indis, qui urbes incolunt: sed utrorumque vitam prorsus sectabantur, Brachmannorum **440***b* apud populum negotia, si quibus indigerent, et populi apud Brachmannos peragentes. Dixerunt illi de Brachmannis montanis, quæcunque de iis scriptores divulgant: imbres precibus illos petere, et etiam eosdem avertere, famem, pestemque, aliaque mala, quæ curari non possunt, precibus posse depellere. Dixerunt iidem unipedes homines apud se esse, et dracones ingentis magnitudinis septicipites, et alia valde inusitata.

καὶ λιμῶν καὶ λοιμῶν [554 H.] ἀποδιώξεις ἄλλων τε μένην. Ἔλεγον δὲ οὗτοι καὶ μονόποδας ἀνθρώπους κατὰ μέγεθος ἑπτακεφάλους, καὶ ἄλλα ἄττα πολὺ τὸ παράλογον ἔχοντα [91].

Dixit Severus videri Gorgoniadem herbam, ejusque radicem omnino similem esse puellæ, caput crinibus tectum serpentinis habenti. Divinationem e nubibus, antiquis ne auditu quidem notam, quamdam mulierem Anthusam temporibus Leonis imperatoris Romani refert invenisse. Quæ in Ægis Ciliciis nata dicebatur, originem primam a Cappadocibus habitantibus ad Comanum montem Orestiadum trahens, referens genus suum ad Pelopem. Hæc sollicita de viro, cui militare aliquod munus demandatum, quique ad bellum Siculum cum aliis missus erat, oravit in somno, ut futura cognosceret, et oravit ad solem orientem versa; pater vero ejus in somnis jussit illam ad solem etiam occidentem orare, et illa orante, per serenum subito nubes circa solem orta est, et deinde aucta in hominem formata est; alia vero nubes orta, et in æqualem crescens magnitudinem, in leonem ferum mutata est. Leo vero ingenti hiatu oris facto hominem deglutit. Species illa hominis e nube facta Gotho fuit similis. Nam post paulo Leo rex ducem Gothorum Asperem, et filios fraudulenter necavit. Ex illo tempore in hunc usque diem Anthusa assidue meditata est, qua ratione e nubibus prædicere divinando posset. Ægyptii Sothin Isin (12) esse asserunt, Græci hanc ad Sirium stellam referunt, et Sirium tanquam canem Orionis venatoris comitem pingunt: quin potius in cœlo depictum ostendunt. **341***a* Aliqui per impudentiam statuas fregerunt et perdiderunt, et sacro auxilio destituti cives, humana opera et arte portum vix sibi servant Ægyptii. Hi persequebantur, uxoris, inquam, ministri, canem ex Africa fugientem struthionis diripientem car-

ἐτράπετο, μίσει τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ δυσχερασμάτων [94]. Ἦκον δὲ πρὸς τὸν Σεβῆρον καὶ Βραχμᾶνες [95] κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ ἐδέξατο σφᾶς οἴκῳ ἰδίῳ καὶ θεραπείᾳ τῇ προσηκούσῃ· οἱ κατὰ χώραν ἐπ' οἴκου μάλα σεμνῶς ἔμενον, οὔτε λουτρῶν δεόμενοι δημοσίων, οὔτε ἄλλης ἐπόψεως οὐδεμιᾶς τῶν κατὰ ἄστυ γινομένων, ἀλλὰ πᾶν [96] τὸ θυραῖον [97] ἐξετρέποντο. Ἐσιτοῦντο δὲ φοίνικας καὶ ὄρυζαν, καὶ ἦν αὐτοῖς πόμα τὸ ὕδωρ. Ἦσαν δὲ οὗτοι οὔτε τῶν ἐν ὄρεσι [98] διατριβόντων Βραχμάνων, οὔτε τῶν ἐν πόλεσι κατῳκημένων Ἰνδῶν, ἀλλ' ἀτεχνῶς ἀμφίβιοι, τοῖς Βραχμάνοις ὑπηρετούμενοι τὰ πρὸς τὰς πόλεις, εἴ που δεήσειεν, καὶ ταῖς πόλεσιν αὖ [99] τὰ πρὸς τοὺς Βραχμᾶνας [100]. Ἔλεγον δὲ καὶ οὗτοι περὶ τῶν ὀρείων Βραχμάνων ὅσα οἱ συγγραφεῖς περὶ αὐτῶν θρυλοῦσιν, ὄμβρους τε καὶ ἀνομβρίας εὐχαῖς καταπράττειν κακῶν ἀποτροπάς, ὅσα μὴ ἀνίατον ἔχει τὴν εἰμαρπαρὰ σφίσιν ἱστορῆσαι, καὶ δράκοντας ἐξαισίους παράλογον ἔχοντα [101].

Ὅτι ἔλεγεν ὁ Σεβῆρος τεθεᾶσθαι Γοργονιάδα βοτάνην, ἧς εἶναι τὴν ῥίζαν ἄντικρυς ὁμοίαν παρθένῳ τὴν κεφαλὴν ἐχούσῃ κατηρεφῆ [102] δρακοντείοις πλοκάμοις. Ὅτι τὴν [103] διὰ τῶν νεφῶν μαντικὴν οὐδαμῶς τοῖς παλαιοῖς οὐδ' ἀκοῇ ἐγνωσμένην Ἀνθουσάν τινα γυναῖκα ἐξευρεῖν ἐν ταῖς ἡμέραις Λέοντος τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως· ἐξ Αἰγῶν δὲ κατήγετο τῶν Κιλικίων ἡ γυνή, τὸ δὲ ἀνέκαθεν ἀπὸ τῶν ἐν Καππαδοκίᾳ κατοικισθέντων ἐπὶ τὸν Κομανὸν τὸ ὄρος Ὀρεστιαδῶν· καὶ ἀνάγειν τὸ γένος εἰς Πέλοπα. Αὕτη φροντίζουσα περὶ τἀνδρὸς [104] ἐπιτετραμμένου στρατιωτικήν τινα ἀρχὴν καὶ ἐπὶ τὸν κατὰ Σικελίαν ἀπεσταλμένου μετὰ καὶ ἄλλων πόλεμον, εὔξατο προϊδεῖν ὀνείρῳ τὰ συμβησόμενα, εὔξατο [105] δὲ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα. Ὁ δὲ πατὴρ ὄναρ αὐτῇ ἐπιστὰς [106] ἐκέλευε καὶ πρὸς δυόμενον εὔξασθαι. Καὶ εὐχομένης ἐξ αἰθρίας τινὸς νέφος συστῆναι περὶ τὸν ἥλιον, ἐκεῖθεν δ' αὐξηθῆναι καὶ εἰς ἄνθρωπον διατυπωθῆναι· ἕτερον δ' αὐτοῦ νέφος ἀποσπασθὲν [107] ἐπεδίδου τε εἰς μέγεθος ἴσον, καὶ εἰς λέοντα διεσχημάτιζετο [108] θηρίον· ὁ δὲ ἠγρίαινε, καὶ μέγα χάσμα πεποιημένος ὁ λέων καταπίνει τὸν ἄνθρωπον· Γότθῳ ἐψκει τὸ ἀνθρώπειον καὶ νεοποίητον εἴδωλον. Ἐπὶ δὲ τοῖς φάσμασιν ὀλίγον· ἔπειτα τὸν ἡγεμόνα τῶν Γότθων Ἄσπερα [109] βασιλεὺς Λέων ἐδολοφόνησεν αὐτὸν καὶ παῖδας. [1044 R.] Ἐξ ἐκείνου οὖν τοῦ χρόνου διέμεινεν ἡ Ἀνθουσα ἄχρι δεῦρο ἀεὶ ἐπιτηδεύουσα τὸν τρόπον τῆς διὰ τῶν νεφῶν μαντικῆς προγνώσεως. Ὅτι τὴν Σῶθιν Αἰγύπτιοι τὴν Ἶσιν εἶναι θεολογοῦσιν, οἱ δὲ Ἕλληνες εἰς τὸν Σείριον ἀνάγουσι τοῦτο τὸ ἄστρον, καὶ ὡς κύνα τὸν Σείριον, ὀπαδὸν τοῦ Ὠρίωνος ὄντα κυνηγετοῦντος, οὕτω διαζωγραφοῦσι, μᾶλλον δὲ ἐντετυπωμένον τῷ οὐρανῷ δεικνύουσι. Τινὲς δὲ [1]

VARIÆ LECTIONES.

δυσχερανάντων ς. [95] Βραχμᾶνες B : Βραχμάναι ς. [96] πᾶν om. B. [97] θυραῖον] θεωρεῖν B et corr. A. [98] ὄρεσι B : ὄρει ς. [99] αὖ A : αὐτῶν ς. [100] Βραχμάνους B. [101] libri ἔχοντας. [102] κατερεφῆ ς. [103] τὴν add. A. [104] ἀνδρὸς ς. [105] ηὔξατο ς. [106] ἐπιστὰς add. A. [107] ὑποσπασθέν ς. [108] διεσχ. τὸ θηρίον ς. [109] Ἄσπαρα B. [1] δὲ om. A.

NOTÆ.

(12) Isis dea. Canicula, Plutarch. lib. *De Iside et Osiride*. Horapollo, lib. I, *Hieroglyph.* cap. 3.

Digitized by Google

ἕλαθον τὸ ἱέρωμα κατάξαντες καὶ διαφθείραντες, καὶ ἀπορούμενοι τελεστικῆς βοηθείας οἱ ἐπιχώριοι ἀνθρωπίνῃ σπουδῇ καὶ τέχνῃ τὸν λιμένα μόλις ἑαυτοῖς γυναικὸς θεράποντες, τὸν κύνα φεύγοντα, τῆς Λιβυκῆς στρουθοῦ τὰ κρέα ἁρπάσαντα. Ὀρυττόντων δὲ ἀνακύπτει καὶ ἐκφαίνεται παλαιτάτου νεὼ ἀέτωμα.

A nes : fodientibus vero apparet, prominetque antiquissimi templi pinnaculum.

Ὅτι ὁ Ἑρμείας[2] γένος μὲν ἦν Ἀλεξανδρεὺς, πατὴρ δ' Ἀμμωνίου καὶ Ἡλιοδώρου. Οὗτος ἐπιεικὴς ἦν τὴν φύσιν καὶ ἁπλοῦς τὸ ἦθος, ἠκροάσατο δὲ καὶ Συριανοῦ σὺν Πρόκλῳ. Φιλοπονίᾳ μὲν οὗτος οὐδενὸς ἦν δεύτερος, ἀγχίνους δὲ οὔτι[3] σφόδρα ἦν, οὐδὲ λόγων εὑρετὴς ἀποδεικτικῶν, οὐδὲ γενναῖος ἄρα ζητητὴς ἀληθείας· οὔκουν οὐδ' οἷός τε ἐγεγόνει πρὸς ἀποροῦντας κατὰ τὸ καρτερὸν ἀνταγωνίζεσθαι, καίτοι ἐμέμνητο ὡς εἰπεῖν πάντων ὧν τε ἀκηκόει τοῦ [555 H.] διδασκάλου ἐξηγουμένου καὶ τῶν ἐν βιβλίοις ἀναγεγραμμένων. Ἀλλὰ τὸ αὐτοκίνητον οὐ προσήνθει τῇ πολυμαθίᾳ[4]. Τὰ δὲ πρὸς ἀρετὴν εὖ ἦσκητο, ὥστε μηδ' ἂν τὸν μῶμον αὐτὸν ἐπιμωμήσασθαι μηδὲ μισῆσαι τὸν φθόνον. Οὗτος ἰδιώτου ποτὲ πωλοῦντος αὐτῷ βιβλίον, καὶ ἔλαττον ἢπερ ἦν ἄξιον αἰτοῦντος, ἐπηνώρθωσέ τε τὴν πλάνην καὶ πλείονος ὠνήσατο. Καὶ οὐχ ἅπαξ τὴν δικαιοσύνην ταύτην, ἧς τοῖς ἄλλοις οὐδέ τις ἦν[5] ἐπιστροφὴ, ἀλλὰ πολλάκις[6], ὁσάκις συνέβαινεν ἀγνοεῖν τὸν πιπράσκοντα τὸ δίκαιον τίμημα, ἐπεδείκνυτο, οὐ κατὰ τοὺς ἄλλους ἀγαπῶν τὸ ἔρμαιον, οὐδὲ οἰηθεὶς[7] ἄρα μηδὲν ἀδικεῖν, εἰ ἑκὼν παρ' ἑκόντος ὁτιοῦν ἐωνήσατο· καὶ γὰρ ἐνεδράν τινα εἶναι[8] τῷ πράγματι καὶ ἀπάτην, οὐ λέγουσαν τὸ ψεῦδος, ἀλλὰ σιωπῶσαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἀδικίαν οὖσαν λανθάνειν τοὺς πολλοὺς, οὐ βίαιον, ἀλλὰ κλοπιμαίαν[9], οὐδ'[10] ἐπικίνδυνόν τινα λῃστοῦ δίκην κλέπτουσαν, ἀλλ' ὑπὸ μὲν τοῦ νόμου ἀφειμένην, τὸ δὲ δίκαιον ἀνατρέπουσαν. Ὅτι ὁ[11] ἀδελφὸς Ἑρμείου Γρηγόριος ἅπαν ἦν τοὐναντίον, ὀξύτατος μὲν εἰς ὑπερβολὴν καὶ εὐκίνητος ἐπὶ[12] τὰς ζητήσεις καὶ τὰς μαθήσεις, ἄλλως δὲ οὐχ ἡσύχιος οὐδὲ γαλήνην ἐν τοῖς ἤθεσι φέρων τινὰ, ἀλλά τι καὶ παρακεκινηκώς[13]· ὕστερον[14] δὲ καὶ τῇ νόσῳ ἑάλω ἐπὶ πλέον, ὥστε δύσχρηστον αὐτοῦ τοῖς λογισμοῖς καὶ πολὺ παραλλάττον γενέσθαι τὸ ὄργανον. Ὅτι τῷ Ἑρμείᾳ ἐκ τῆς Αἰδεσίας πρεσβύτερον τῶν φιλοσόφων υἱέων τίκτεται παιδίον, καὶ ἡ Αἰδεσία τῷ υἱεῖ ἑπτὰ μῆνας ἀπὸ γενέσεως ἄγοντι προσέπαιζέ τε οἷα εἰκὸς, καὶ βάβιον καὶ παιδίον ἀνεκάλει[15], ὑποκορίζουσα τὴν φωνήν. Ὁ δὲ ἀκούσας ἠγανάκτησε καὶ ἐπετίμησε τὸν παιδικὸν τοῦτον ὑποκορισμὸν, καὶ[16] διηρθρωμένην τὴν ἐπιτίμησιν ἐξενεγκών. Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ περὶ τοῦ παιδὸς τούτου τερατολογεῖ, καὶ ὅτι οὐκ ἀνεχόμενος τὴν ἐν σώματι ζωὴν ἑπτὰ ἐτῶν τοῦ βίου ἀπέστη· οὐ γὰρ ἐχώρει αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ὁ περὶ γῆν ὅδε τόπος. Βάβια δὲ οἱ Σύροι, καὶ μάλιστα οἱ ἐν Δαμασκῷ, τὰ νεογνὰ καλοῦσι παιδία, ἤδη δὲ καὶ τὰ

Hermias natione Alexandrinus, pater Ammonii et Heliodori. Hic fuit natura bonus et simplex, auditor Syriani (13) cum Proclo. Laboris studio nulli inferior : solers tamen non admodum fuit, nec firma ad rem argumenta invenire poterat, neque magnus veritatis investigator. Quare non poterat contra dubitantes fortiter dimicare, quamvis ea memoria valeret, ut recitaret quæcunque a præceptore docente audivisset, quæque scriptis mandata essent. Sed mentis celeritas cum discendi studio non vigebat. B Virtuti egregiam operam navavit, ut nihil in eo Momus ipse reprehendere, nec livor odisse posset. Cum imperitus ei librum venderet, et pretium minus quam valeret exigeret, hominis errorem correxit, et pluris emit. Nec semel hanc justitiam, cujus nullam alii rationem habent, verum etiam sæpius, quoties venditorem debitum pretium ignorare contigisset, ostendit : non aliorum more fortuito lucro deditus, ratus aliquam se injuriam facturum, si volens a volente etiam quovis modo emeret. Nam dolum quemdam esse in contractu et fraudem, non indicare errorem, sed veritatem occultare, et cum sit injuria non violenta sed fortuita, plerosque latere, nec furari aliquid, instar latronum, cum periculo, sed a lege quidem absolvi, justitiam autem C corrumpere. Habuit fratrem Gregorium omnino dissimilem, plus nimio acutum, et ad quæstiones et disciplinas expeditum ; cæteroquin inquietum, nec placidis moribus, sed nonnihil emotæ mentis. Post autem crebro morbo correptus est, ut rationis usu parum valeret, **341***b* et organum valde mutaretur. Natus est Hermiæ ex Ædesia filius, cæteros philosophorum filios superans : et Ædesia cum filio jam septem nato menses, ut fieri amat, jocabatur, et Babium et puellum voce diminutiva appellabat. Pater audiens conquestus est, et increpuit hanc puerilem diminutionem, et articulatam increpando vocem protulit : aliaque multa de illo puero mira dicuntur, eum scilicet vitam in corpore non tole- D rasse, sed septimo anno vivere desiisse, nec ejus animam terrestrem aliquem locum excepisse. Syri et maxime qui in Damasco habitant, pueros recens natos Babia vocant. Jam vero et adolescentes a dea Babia, quæ apud illos putatur esse, sic vocant. Jam enim nonnulli eorum, qui aures fractas habent, et sensum depravatum, in comœdiam et in risum

VARIÆ LECTIONES.

[2] Ἑρμείας] cf. Suidas h. v. [3] οὔτι — οὐδέ A : οὔτε — οὔτε ς. [4] φιλομαθίᾳ ς. τὰ] τὸ B. [5] ἦν add. A. [6] ἀλλὰ καὶ πολλ. ς. [7] ἄρα A cum Suida v. Ἑρμαῖον : ὅτι ς. [8] nonne ἐνεῖναι? [9] κλοπιμαῖον A. [10] οὔθ' ς. [11] ὁ om. A. [12] ἐπὶ] ἐπί τε Suidas (v. Γρηγόριος ἀδελφός), qui hoc fragmentum e Damascii historia philosophica apponit. [13] παρακεκινηκός B. [14] ὕστερον δὲ] ἐπεὶ δὲ Ἀθήνηθεν ἦκεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὕστερον Suidas : idem mox om. τοῖς λογισμοῖς. [15] ἀνεκάλει] αὖ ἐκάλει B. [16] ὑποκ. καὶ] ὑποκ. τορόν B.

NOTÆ.

(13) Suidas in *Hermia* legendus.

Digitized by Google

philosophorum arcana converterunt. Panicum quoddam animal vidisse ait Hieracem Alexandrinum Ammonio æqualem cum ex Æthiopia Byzantium proficisceretur, quod depictis et delineatis admodum simile, et audisse illum vocem animalis hujus circa Alexandriam, veluti si strideret. Ammonius fuit diligentissimus, et multos explicatores, qui olim floruissent, juvit, maxime autem Aristotelem sectabatur. Quinetiam non solum æqualibus suis, verum etiam aliis Proclo antiquioribus præstitit, prope dixerim qui unquam exstiterunt, in geometria et astronomia. Proclus os Isidori, tanquam divinum et plenum philosophicæ vitæ, admiratus est: oculi celeritatem mentis demonstrantes, et jucunda gravitas emicans, sincerusque pudor philosophum ad ipsum convertebat.

Eunoius tardiæ mentis fuit, modo juvenili insolentia tumens, et in orationibus turgidus. Superianus jam triginta annorum rhetorica auspicatus est, quanquam ingenio tardior esset, tamen nimio studio tandem Athenis clara et celebri urbe designatur sophista, **342***a* non multum gloria Lachare inferior. Lachares studio magis quam ingenio claruit orator; ingenii ejus tarditatem scripta satis arguunt, sacrum fuisse virum, et sacro divinarum rerum flagrasse amore. Metrophanes sophista natus ex Lachare. Refert auctor vidisse se simulacrum Veneris, quod in templo Herodes sophista dedicarat. Hoc, inquit, contemplans, sudavi præ stupore et admiratione; adeoque gaudio perfusus sum, ut domum redire non possem; et sæpius abiturieus ad videndum redirem. Tantam illi pulchritudinem artifex immiscuerat, non blandum quid aut molle, sed tortuum et masculum, armatam quidem, sed velut quæ a victoria lætabunda revertitur. Hierum Plutarchi filium sub Proclo philosophantem in domo Quirini vidisse refert adeo parvum caput humanum, ut cicer adæquaret magnitudine et forma, unde et nomen capiti ex cicere inditum esse: cæteroquin humanum caput esse, oculos et vultum habere, et superius crines, et integrum os, et ore tantam vocem emittere, quantam mille homines. Hæc de ciceris hoc capite prodigiose refert auctor, aliaque innumerabilia, digna impii Damascii et scriptione et fide.

μειράκια ἀπὸ τῆς παρ' αὐτοῖς νομιζομένης; Βαβίας [17] θεοῦ. [1045 R.] Ἤδη γὰρ ἐνίοις τῶν τὰ ὦτα κατεαγότων καὶ ἅμα [18] διεφθαρμένων τὰς διανοίας εἰς κωμῳδίαν ἐτράπη καὶ γέλωτα πολὺν τὰ τῆς φιλοσοφίας ἀπόῤῥητα. Ὅτι Πανικόν τι ζῶον διακομιζόμενον [19] θεάσασθαί φησιν ὁ Ἱέραξ ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ συναχμάσας Ἀμμωνίῳ, ἐξ Αἰθιοπίας εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐοικὸς ἀκριβῶς τοῖς γραφομένοις καὶ τυπουμένοις· ἀκηκοέναι τε αὐτοῦ τῆς φωνῆς διὰ τῆς Ἀλεξανδρείας φερομένου οἱονεὶ τριζούσης. Ὅτι ὁ Ἀμμώνιος φιλοπονώτατος γέγονε, καὶ πλείστους ὠφέλησε τῶν πώποτε γεγενημένων ἐξηγητῶν· μᾶλλον δὲ τὰ Ἀριστοτέλους ἐξήσκητο. Ἔτι δὲ διήνεγκεν οὐ τῶν καθ' ἑαυτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ Πρόκλου ἑταίρων [20], ὀλίγου δὲ ἀποδέω καὶ τῶν πώποτε γεγενημένων εἰπεῖν, τὰ ἀμφὶ γεωμετρίαν τε καὶ ἀστρονομίαν. Καὶ ὁ Πρόκλος ἐθαύμαζε τὸ Ἰσιδώρου πρόσωπον, ὡς ἔνθεον ἦν [556 H.] καὶ πλῆρες εἴσω [21] φιλοσόφου ζωῆς· οἵ τε ὀφθαλμοὶ τὸ τῆς διανοίας εὔτροχον ἀποσαφοῦντες, καὶ ἅμα αὐτοῖς ἐπιθέουσα σεμνότης ἡδεῖα καὶ ἄπλαστος αἰδὼς ἐπέστρεφε [22] πρὸς αὐτὸν τὸν φιλόσοφον.

Ὅτι Εὐνόϊος ὁ ῥήτωρ βραδύνους ἦν. Ἤδη νεανικοῦ φρονήματος ὑπόπλεως καὶ σοβῶν ἐν λόγοις. Ὅτι Σουπηριανὸς τριάκοντα ἐτῶν τῶν [23] ῥητορικῶν ἀρξάμενος, καίτοι τὴν φύσιν ὑπονωθέστερος ὤν, ὅμως δι' ὑπερβολὴν φιλοπονίας ὕστερον ἐν ταῖς λιταραῖς καὶ ἀοιδίμοις Ἀθήναις ἀνηγορεύετο σοφιστὴς, οὐ πάνυ τῆς Λαχάρου [24] δόξης ἀπολειπόμενος. Ὅτι καὶ [25] Λαχάρης ἐξ ἐπιμελείας μᾶλλον ἢ φύσεως ἔδοξε κατὰ τὴν ῥητορικὴν εὐδοκιμῆσαι. Δηλοῖ δὲ αὐτοῦ τὸ τῆς φύσεως ἀγεννέστερον [26] καὶ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ. Ἄνδρα ἱερὸν καὶ περὶ τὰ θεῖα βακχεύοντα μεγαλοπρεπῶς. Ὅτι Μητροφάνης ὁ σοφιστὴς ἔκγονος ἦν Λαχάρους [27]. Ὅτι φησὶν [28] ὁ συγγραφεὺς ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης ἰδεῖν [29] ἱδρυμένον Ἡρώδου τοῦ σοφιστοῦ ἀνάθημα. Τοῦτο οὖν, φησὶ, θεασάμενος ἱδρωσα μὲν ὑπὸ τοῦ θάμβους καὶ [30] ἐκπλήξεως, οὕτω δὲ τὴν ψυχὴν διετέθην ὑπὸ τῆς εὐφροσύνης, ὥστε οὐχ οἷός τ' ἦν οἴκαδε ἐπανιέναι, πολλάκις δὲ ἀπιὼν ἐπαναστρέφειν ἐπὶ τὸ θέαμα· τοσοῦτον αὐτῷ κάλλος ἐνεκέρασεν ὁ τεχνίτης, οὐ γλυκύ τι καὶ ἀφροδίσιον, ἀλλὰ βλοσυρόν τε καὶ ἀνδρικὸν, ἔνοπλον μὲν, οἷον δὲ ἀπὸ νίκης ἐπανηγμένης [31] καὶ τὸ γεγηθὸς ἐπιφαινούσης [32]. Ὅτι Ἱέριον τὸν Πλουτάρχου, ὑπὸ Πρόκλῳ φιλοσοφοῦντα [33], ἐς τὴν Κυρίνου [34] λεγομένην οἰκίαν θεάσασθαί φησι μικρὰν οὕτω κεφαλὴν μόνην ἀνθρώπου, τό τε μεγέθος καὶ τὸ εἶδος οὐδὲν ἐρεβίνθου διαφέρουσαν· διὸ καὶ ἐρέβινθον αὐτὴν καλεῖσθαι· τὰ δ' ἄλλα κεφαλὴν ἀνθρωπείαν εἶναι, ὀφθαλμούς τε ἔχειν καὶ πρόσωπον καὶ τρίχας ἄνω καὶ στόμα πᾶν, καὶ ἀπὸ τοῦ στόματος φωνὴν ἀφιέναι, ὅσον ἀνθρώπων χιλίων, τοσοῦτον μεγάλην. Τοῦτο τερατευσάμενος περὶ τοῦ ἐρεβίνθου ὁ συγγραφεὺς τῆς κεφαλῆς, καὶ ἄλλα μυρία περὶ αὐτῆς ἄξια Δαμασκίῳ τῷ δυσσεβεῖ καὶ γράφειν καὶ πιστεύειν προστερατεύεται.

Salustius Cynicus non tritam philosophiæ

Ὁ Σαλούστιος κυνίζων οὐ τὴν εἰθισμένην ὁδὸν

VARIÆ LECTIONES.

[17] Βαβίας A. [18] ἅμα om. Suidas v. Ὦτα κατεαγότα et Τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων. [19] διακομιζόμενον B: διακομιζόμενος ς. [20] ἑτέρων ς. [21] εἴσω om. B. [22] ἐπέτρεχεν ἱκανῶς τὸν φιλόσοφον καὶ ἤδη γνώριμον ἐποίει αὐτῷ τὸν νεανίσκον Suidas v. Ἄπλαστος. [23] τῶν] ὧν A. cf. Suidas v. Ὑψιμαθής et Σουπριανό. [24] Λαχάρους] Vid. ad Marin. vit. Procli p. 89. [25] καὶ add. A. mox ἢ καὶ φύσ. ς. [26] ἀγενέστερον A. [27] Λαχάρου B. cf. Suidas v. Μητροφάνης ἔκγονος. [28] φησὶν add. A. [29] ἰδεῖν] ἰδοι A. [30] καὶ A: τε καὶ ς. [31] ἐπανηγμένης A: ἐπανερχομένης ς. [32] ἐπιφανούσης ς. [33] φιλοσοφοῦντα ante ὑπὸ ponit B. [34] Κυρίνου] Δωρίνου B et corr. A.

Digitized by Google

ἐπορεύετο τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ τὴν κεχαραγμένην πρὸς ἔλεγχόν τε καὶ λοιδορίαν καὶ τὸν μάλιστα δὴ πόνον ὑπὲρ ἀρετῆς. Ὑπεδέδετο δ' οὗτος σπανιάκις, ἢ τὰς Ἀττικὰς ἰφικρατίδας ἢ τὰ συνήθη σανδάλια [35] περιδεδεμένος. [1048 R.] Ἐφαίνετο [36] δὲ οὐδέποτε ἐπὶ πλεῖστον χρόνον οὔτε ἀῤῥωστῶν τὸ σῶμα οὔτε ταλαιπωρούμενος τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ (τὸ λεγόμενον) εὐλόφῳ αὐχένι τὴν ἄσκησιν ὑπέμενε. Καλὰ καὶ ἀξιέπαινα

A viam tenuit, sed quæ adversus reprehensiones et risiones tuta est firmaque, et ad laborem pro virtute suspiciendum. Rarius induebat, vel iphicratidas, vel usitata sandalia (14). Visus est corpore nunquam diu infirmus, nec animo æger. Sed, ut dici solet, erecta cervice laborem subibat, honesta item et laudabilia studia, et id genus alia homine digna.

πολιτεύματα, καὶ ὅσα τοιαῦτα φιλανθρωπεύματα·

[557 H.] Ὁ Καρχηδονίων βασιλεὺς Γεζέριχος [37], ἀκούσας ὡς οἱ Ῥωμαῖοι τὸν σύμμαχον αὐτοῖς κατ' αὐτοῦ Μαρκελλῖνον [38] δόλῳ καὶ παρὰ τοὺς ὅρκους ἀνεῖλον, ἥσθη τε ἄγαν ἐπὶ ταῖς ἐλπίσι τῆς νίκης, καὶ ἔδοξεν εἰρηκέναι λόγον οὐ Καρχηδονίῳ προσήκοντα ἀλλὰ Ῥωμαίῳ βασιλεῖ· τοὺς γάρ τοι Ῥωμαίους ἔφατο τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ ἀποκόψαι τὴν δεξιάν. Ὁ δὲ Μαρκελλῖνος τῆς Δαλμάτων [39] ἦν χώρας αὐτοδέσποτος ἡγεμών, Ἕλλην τὴν [40] δόξαν. Ὅτι ὁ Σαλούστιος εἰς τοὺς τῶν ἐντυγχανόντων ὀφθαλμοὺς ἀφορῶν προέλεγεν ἑκάστοτε τὴν βίᾳ [41] γενησομένην ἑκάστῳ τελευτήν. Τὴν δ' αἰτίαν τῆς προγνώσεως οὐδ' αὐτὸς εἶχε φράζειν· καίτοι ἐπειρᾶτο [42] ἐρωτώμενος τὸ σκοτεινὸν τῶν ὀφθαλμῶν αἰτιᾶσθαι καὶ ἀχλυώδες καὶ νοτισμοῦ μεστὸν, οἷον ἐπὶ πένθεσι ταῖς κόραις αὐταῖς ἐμφερόμενον. Καὶ Οὐράνιόν τινα ὄνομα, Ἀπαμείας [43] τῆς ἐν Συρίᾳ πολίτην καὶ ἄρξαντα Καισαρείας τῆς ἐν Παλαιστίνῃ, ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν γνωρίζειν τὸν ὅμοιον τρόπον τοὺς πολυαράτους γόητάς φησι. Καὶ Νόμον δέ τινα τοὔνομα, πολίτην ἴδιον, ὁ συγγραφεὺς λέγει [44] ἀπὸ τῆς κατὰ τὰ ὄμματα τῶν ἐντυγχανόντων θέας τοὺς λανθάνοντας ἐπιγινώσκειν φονέας. Ὁ δὲ τὸν Αἰγαῖον διαπεραιωθεὶς, ὁ Ἰσίδωρος, καὶ αὐτὸς δὲ Ἀσκληπιάδης, ἔφασκεν ἐωρακέναι πλόκαμον ἐν τῷ Νείλῳ ποταμῷ [45] δαιμόνιον τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος. Αὖθις δέ ποτε παρὰ τῷ Νείλῳ [46] ἑστιωμένοις ἀμφοτέροις (παρῆν δὲ ἐκ τρίτων καὶ [47] ὁ ἡμέτερος φιλόσοφος) ἀνέδραμεν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ πλόκαμος ὡς ἰδεῖν πεντάπηχυς. Καὶ πολλὰ τοιαῦτα φάσματα λέγει. Ὅτι κατὰ τὴν Ἡλιούπολιν τῆς Συρίας εἰς ὄρος τὸ τοῦ Λιβάνου τὸν Ἀσκληπιάδην ἀνελθεῖν φησι, καὶ ἰδεῖν πολλὰ τῶν λεγομένων βαιτυλίων [48] ἢ βαιτύλων, περὶ ὧν μυρία τερατολογεῖ ἄξια γλώσσης ἀσεβούσης. Λέγει ὕστερον θεάσασθαι. Ἡ δὲ ἱερὰ γενεὰ καθ' ἑαυτὴν διέζη τὸν τὰ θεῖα θεραπεύοντα. Ἀνέκαιον ὁσίῳ πυρὶ τοὺς βωμούς.

Carthaginensium rex Gezerichus, audito Romanos dolo et 342*b* præter juramentum, Marcellinum, qui contra se cum eis belligeraret interemisse, magno gaudio elatus est, spe victoriæ, et locutus est verba non Carthaginensem, sed Romanum imperatorem decentia : *Romani*, inquit, *sinistra manu dexteram amputarunt.* Marcellinus vero Dalmatiæ, cui cum imperio præerat, dux erat, sed gentilis. Salustius inspiciens obviorum oculos, prædixit frequenter singulis mortem violentam. Causam vero, qua ante prænoscerct, ne ipse quidem dicere poterat, quanquam interrogatus prætenderet oculorum obscuritatem et tenebras, et humore plenos esse, qualis in luctu pupillis ipsis oculorum contineretur. Et ait quemdam Uranium nomine, Apamenum civem in Syria, et dominantem Cæsareæ in Palæstina, ex oculis nosse eodem modo plurimos præstigiatores admodum exsecrandos; et quemdam Nomum civem, Sum auctor, ait, ex visu oculorum occurrentium, latentes homicidas agnovisse. Isidorus et ipse Asclepiades, cum trajecissent mare Ægæum, aiunt se vidisse in flumine Nilo cæsariem, mira magnitudine et forma. Statim vero comedente utroque juxta Nilum (aderat et tertius noster philosophus) accurrit a Nilo cæsaries, ut videbatur, quinque cubitorum : et alia monstra narrat. Juxta Heliopolin Syriæ, ait Asclepiadem in montem Libani ascendisse, et vidisse multa betulia vel bætula, de quibus multa prodigiose, dignaque impio ore prosequitur, dicitque se et Isidorum hæc postea vidisse. Sacra progenies per se vixit vitam felicem et piam, philosophicam, divinarumque rerum investigatricem, sancto igne aras accenderunt.

Ὅτι ἡ [49] πάρδαλις ἀεὶ, φησὶ, διψῇ [50], ὁ ἱέραξ οὐδέποτε· διὸ σπανιάκις ὁρᾶται πίνων. Ὁ ἱπποπόταμος ἄδικον ζῶον, ὅθεν καὶ ἐν τοῖς ἱερογλυφικοῖς γράμμασιν ἀδικίαν δηλοῖ· τὸν γὰρ πατέρα ἀποκτείνας βιάζεται τὴν μητέρα. Ὁ σοῦχος δίκαιος· ὄνομα δὲ κροκοδείλου καὶ εἶδος ὁ σοῦχος· οὐ γὰρ ἀδικεῖ ζῶον

Pardalis semper sitit, accipiter nunquam, ideoque rarius videtur bibere, Hippopotamus (15) injusta bellua, unde et in hieroglyphicis (16) litteris crudelitatem significat, patrem necat, matrem violat. Suchus vero justus est, quod nomen 343*a* crocodili et species est: nullum enim animal lædit. Duode-

VARIÆ LECTIONES.

[35] σανδάλια B : σάνδαλα Ας cum Suida v. Ἰφικρατίδες. [36] cf. Suidas v. Εὐλόφως. [37] Γιζέριχος A. [38] de Marcellino cf. Suidas h. v. [39] δελμάτων A. [40] τὴν] τε B. [41] βίᾳ] βιαίαν A. [42] ἐπεπείρατο ς. [43] Ἀπαμείας τῆς B, Ἀπάμας τῆς A : Ἀπανάστη ς. [44] λέγει] φησιν B. [45] ἐν τῷ νείλῳ ἐωρακέναι ποταμῷ πλόκαμον B. [46] τὸν Νεῖλον ς. [47] καὶ et mox τῆς add. A. [48] βαιτουλίων ς. [49] ἡ add. A. [50] φησὶ διψῇ A : διψᾷ ς.

NOTÆ.

(14) De hoc calceamenti genere, nos ex Julio Pollure, aliisque ad Procli Chrestomathiam.

(15) Hippopotamus. De hoc fluviatili equo eadem Plinius, Solinus, et Ammianus Marcellinus, et Plutarchus in *Iside et Osiride* Ægyptiis impudentiam significare ait, et Clemens lib v *Stromat.*

(16) Horapollo lib. i, cap. 56, quem etiam consule de crocodilo, æluro, etc.

Digitized by Google

cim tempora felis distinguit, singulas noctes et dies urinam singulis horis emittens, semper instar instrumenti cujusdam horas dirigens : quin etiam lunæ dies ait numerare proprio fetu. Quinetiam felem septem primo, sex secundo partu, tertio quinque, quarto quatuor, quinta tres, sexto duos, septimo unum edere, et tot esse fetus felis, quot habet luna dies. Cebus est simiæ species et semen circa solis et lunæ congressum emittit. Oryx animal (17) sternutans ostendit Sothin oriri. Ne duces eorum perniciosis civitatl contentionibus distraherentur, prædicebat ex secreta quadam visione. In pariete lumen densum apparet, transformatur tanquam concretus in faciem revera divinam et supernaturalem, non dulci venustate, sed severa efformatam, visu pulcherrimam, tamen in severitate illa blandum quid ostendit; hunc Alexandrini loco Osiridis et Adonidis in deorum mysteriis coluerunt. Erat in Heraisci philosophi natura aliquid quod inquinamenta generationis aboleret. Si quam impura loquentem mulierem de quacunque tandem re audisset, statim ei caput doluit : atque ita viventi semper quædam divinitas aderat; mortuo vero, cum lege usitata sacerdotibus Asclepiades tradere pararet, cum cætera, tum Osiridis vestes, quibus tegeretur corpus, statim, cum lumine e sindonibus undique arcanæ descriptiones elucebant, et circum has species quædam divinorum simulacrorum videbantur. Fuit et primus ejus ortus sacer et mysticus. Fertur enim ex utero matris prodiisse, indice silentii digito labiis adhærente, quo modo et Ægyptii fabulantur Orum, et ante Orum solem natum esse. Itaque cum digitus labiis adhæreret, sectione illi fuit opus, et labrum semper leviter **343***b* incisum permansit, conspicuum omnibus signum inenarrabilis illius nativitatis. Dicitur Proclus Heraiscum se doctiorem confessus esse. Quæ enim ille scivit, et Heraiscus norat; sed quæ Heraiscus, non item Proclus.

Dicit Anthemium Romæ imperatorem gentilem, et cum Severo, qui idola adoraret, sensisse, quem ipse consulem designat, et inter se occulta consilia agitasse de exsecrabili idolorum cultu redintegrando. Illum et Leontium, quem ipse elegit cum Zenone imperatore eadem et sensisse et voluisse in impietate, ad eam ducente Pamprepio

A οὐδέν. Τὰς δώδεκα ὥρας ἡ αἴλουρος διακρίνει, νύκτας καὶ ἡμέρας οὐροῦσα καθ' ἑκάστην ἀεί, δίκην ὀργάνου τινὸς ὡρογνωμονοῦσα. Ἀλλὰ καὶ τῆς σελήνης, φησὶν, ἀπαριθμεῖται τὰ φῶτα τοῖς οἰκείοις γεννήμασι. Καὶ γὰρ τὴν αἴλουρον ζ' μὲν τὸν πρῶτον, ς' δὲ [556 H.] τὸν δεύτερον τόκον, τὸν τρίτον ε', καὶ δ' τὸν τέταρτον, καὶ γ' τὸν πέμπτον, ἐφ' οἷς δύο τὸν ἕκτον καὶ ἕνα ἐπὶ πᾶσι τὸν ἕβδομον· καὶ εἶναι τοσαῦτα γεννήματα τῆς αἰλούρου, ὅσα καὶ τὰ τῆς σελήνης φῶτα. Ὁ κῆβος (ἔστι δὲ πιθήκου εἶδος) ἀποσπερμαίνει κατὰ τὴν σύνοδον ἡλίου καὶ σελήνης. Ὁ δρυξ τὸ ζῶον πταρνύμενος ἀνατέλλειν διασημαίνει τὴν Σῶθιν. Ἕως οἱ ἡγεμόνες αὐτῶν διέστησαν εἰς ἔριν πολιτοφθόρον. Καὶ προέλεγε κατὰ τὴν ἀπόῤῥητον θέαν. [1049 R.] Ὁ δ' ἐν τῷ τοίχῳ τοῦ φωτὸς B φανεὶς ὄγκος οἷον παγεὶς εἰς πρόσωπον διεμορφοῦτο, πρόσωπον ἀτεχνῶς θεσπέσιον δή τι καὶ ὑπερφυὲς, οὐ γλυκείαις χάρισιν, ἀλλὰ βλοσυραῖς ἀγαλλόμενον, κάλλιστον δ' ὅμως ἰδεῖν καὶ οὐδὲν ἧττον ἐπὶ τῷ βλοσυρῷ τὸ ἥπιον ἐπιδεικνύμενον. Ὃν Ἀλεξανδρεῖς ἐτίμησαν Ὄσιριν ὄντα καὶ Ἄδωνιν κατὰ τὴν μυστικὴν θεοκρασίαν. Ὅτι ἐνῆν, φησὶ, τῇ τοῦ Ἡραΐσκου τοῦ φιλοσόφου φύσει καί τι τοὺς μολυσμοὺς τῆς γενέσεως ἀναινόμενον· εἰ γοῦν αἴσθοιτο φθεγγομένης ὅπως δὴ καὶ ὁθενγυναικὸς ἀκαθάρτου τινὸς, ἦλγει παραχρῆμα τὴν κεφαλήν. Οὕτω μὲν ζῶντι συνῆν ἀεί τι θεοειδές· ἀποθανόντι δὲ ἐπειδὴ τὰ νομιζόμενα τοῖς ἱερεῦσιν ὁ Ἀσκληπιάδης ἀποδιδόναι παρεσκευάζετο, τά τε ἄλλα καὶ τὰς Ὀσιριάδας ἐπὶ τῷ σώματι περιβολὰς, αὐτίκα φωτὶ κατελάμπετο πανταχῇ C τῶν σινδόνων ἀπόῤῥητα διαγράμματα, καὶ περὶ αὐτὰ καθεωρᾶτο φασμάτων εἴδη θεοπρεπῶν. Ἦν δ' αὐτοῦ καὶ ἡ πρώτη γένεσις ἱερὰ καὶ μυστική· λέγεται δὲ κατελθεῖν ἀπὸ τῆς μητρὸς εἰς τὸ φῶς ἐπὶ τοῖς χείλεσιν ἔχων τὸν κατασιγάζοντα δάκτυλον, οἷον Αἰγύπτιοι μυθολογοῦσι γενέσθαι τὸν Ὧρον, καὶ πρὸ τοῦ Ὧρου τὸν Ἥλιον. Καὶ ἐπεὶ συνεπεφύκει τοῖς χείλεσιν ὁ δάκτυλος, ἐδεήθη τομῆς, καὶ διέμεινεν ἀεὶ τὸ χεῖλος ὑποτετμημένον ἰδεῖν, φανεροῦν τὸ σημεῖον τῆς ἀπορῥήτου γενέσεως. Λέγεται δὲ καὶ ὁ Πρόκλος ἑαυτοῦ ἀμείνω τὸν Ἡραΐσκον ὁμολογεῖν· ἃ μὲν γὰρ αὐτὸς ᾔδει, καὶ ἐκεῖνον εἰδέναι, ἃ δὲ Ἡραΐσκος, οὐκέτι Πρόκλον.

Ὅτι Ἀνθέμιον οὗτος τὸν Ῥώμης βασιλεύσαντα ἑλληνόφρονα καὶ ὁμόφρονα Σεβήρου τοῦ εἰδώλοις προσ- D ανακειμένου – λέγει ὃν αὐτὸς ὕπατον χειροτονεῖ, καὶ ἀμφοῖν εἶναι κρυφίαν βουλὴν τὸ τῶν εἰδώλων μύσος ἀνανεώσασθαι. Ὅτι καὶ Ἴλλουν οὗτος καὶ Λεόντιον, ὃν ἐκεῖνος ἀντιχειροτονεῖ Ζήνωνι βασιλέα, τὰ αὐτὰ καὶ φρονεῖν καὶ βούλεσθαι πρὸς ἀσέβειαν,

VARIÆ LECTIONES.

[51] γεννήμασι τοῖς οἰκείοις ς. [52] καὶ ante δ' om. B. [53] ἀναινόμενον A, ut e Suida (v. Ἡραΐσκος) correxit Fabricius proleg. ad Marini vit. Procli Boissonad. XLV : ἀναιρούμενον ς. [54] κεφαλὴν] κεφαλὴν, καὶ τοῦτο σημεῖον ἐποιεῖτο τῆς ἀφεδρείας Suidas l. l. [55] Ὀσίριδος id. [56] σώματι A. [57] αὐτὸν et mox φαντασμάτων εἴδη θεοπρεπῆ, ἐπιδεικνύντων τὴν ψυχὴν, ἐναργῶς. ποίοις ἄρα θεοῖς ἐγεγόνει συνέστιος Suidas. [58] καὶ ἡ A : ὃ καὶ ἡ ς. [59] Ἱερὰ καὶ] τῷ ὄντι Suidas. [60] δὲ] γάρ idem, omissis mox εἰς τὸ φῶς. [61] καὶ ἐπεὶ] τοιγαροῦν ἐπεί οἱ id. [62] φανεροῦν A : φανερὸν ς, ἅπασι φανερὸν Suidas. [63] ἀμείνονα B. [64.65] ἑλληνόφαρον. ἀνακειμένου ς. [66] τὸ om. pr. B. [67] χειροτονεῖ ς.

NOTÆ.

(17) Plutarch. *De solertia animal.* et Ælianus lib. VII, cap. 8. Orygem sternutando canículæ ortum veluti venerari, auctor est Plinius lib. II, c. 40 ; et lib. VIII, c. 53 ; Aristoteli monókερως est lib. III *De part. animal.* cap. 2, et lib. II, *Hist. animal.* cap. 1. *Vide* Horapollinem, lib. I, c. 49.

Digitized by Google

Παμπρεπίου πρὸς ταύτην αὐτοὺς ἐλκύσαντος, διατείνεται. Ὅτι Παμπρεπίου [68] τὸ τερατολόγον καὶ ἀπιστότατον φίλοις, καὶ τὸν βίαιον θάνατον, ὁμοίως τοῖς ἄλλοις καὶ αὐτὸς ἱστορεῖ· ἦν δ' Αἰγύπτιος γένος, τέχνην γραμματικὸς ὁ Παμπρέπιος. Οὐκ εἰμὶ πρόθυμος πρᾶγμα λέγειν καὶ ἄδηλον εἰς ἀλήθειαν καὶ πρόχειρον εἰς φιλαπεχθημοσύνην. Βούλομαι δὲ καὶ ἀφεὶς ἥδη τὸν [559 H.] Πύθιον ἐπὶ τὸν Ἡραῖστον ἐπανελθεῖν τὸν σκύβιέα [69], ἀνεβόα [70] μέγιστον ὅσον. Τῆς [71] κεφαλῆς αἱ κόμαι καθεῖντο μέχρι τῶν ὤμων.

A asserit. Pamprepii nugas et infidelitatem erga amicos, violentamque mortem, eodem quo alii modo et idem scribit: fuit genere Ægyptius, arte grammaticus. Non sum promptus ad rem narrandam, cujus incerta est veritas, et apta ad inimicitias concitandas. Relinquens igitur Pythium, ad Heraiscum reverti volo Eubœum, cui promissæ capitis comæ in humeros demittuntur.

Ὅτι Φοίνικες καὶ Σύροι τὸν Κρόνον Ἦλ καὶ Βὴλ καὶ Βωλαθὴν [72] ἐπονομάζουσιν. Ἐνέβησαν [73] μὲν εἰς τὸ ῥεῖθρον τοῦ Μαιάνδρου διανήξασθαι ποταμοῦ αὐτός τε καὶ ὁ Ἀσκληπιόδοτος [74] ὁ πάλαι γεγονὼς παιδαγωγὸς αὐτοῦ· ὁ δὲ σφᾶς ἐν μέσαις ταῖς δίναις ἀπολαβὼν, ὁ Μαίανδρος, ὑποβρυχίους ἐποίει, ἕως ὁ Ἀσκληπιόδοτος ἐπὶ μικρὸν ἀναδὺς, ὅσον θεάσασθαι τὸν ἥλιον, Ἀποθνήσκομεν, ἔφη καί τι προσθεῖναι καὶ ἀπόῤῥητον ἠδυνήθη. Τότε δὲ ἐξαίφνης, ἀπ' οὐδεμιᾶς φανερᾶς προμηθείας, ἐπὶ τῆς ὄχθης ἔκειντο τοῦ ποταμοῦ, ἠμιθνῆτες· εἶτα ἀνακτησάμενοι τὰς ψυχὰς ἀνεχώρησαν ἐξ αὐτῶν τῶν γε τοῦ ὕδου ῥευμάτων. Οὕτως ἔνθεον ἐκτήσατο δύναμιν ὁ Ἀσκληπιόδοτος, καὶ ταῦτα μετὰ τοῦ σώματος ἔτι ὤν. Ἀπόλλωνος αὐλὰς τοῦτο δὲ τὸ χωρίον οἱ Κᾶρες καλοῦσιν. Ὁ Ἀσκληπιόδοτος τοίνυν ἀπὸ τῶν αὐλῶν εἰς Ἀφροδισιάδα οἴκαδε ἐπανερχόμενος, ἤδη μὲν ὁ ἥλιος ἐδεδύκει, ὁ δὲ παραχρῆμα ἀνατέλλουσαν ἐθεάσατο τὴν σελήνην [1052 R.] οἵα πανσέληνον οὖσαν. Καίτοι οὐκ ἦν ἐν [75] τῷ διαμετροῦντι ζωδίῳ τὸν ἥλιον. Ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦτο τὸ ἄγαλμα καθεῖλεν ἡ πάντα τὰ ἀρχαῖα καθελοῦσα ἀνάγκη. Ἀλεξανδρεὺς ἦν τὸ γένος, οὐκ ἐπιφανῶν γονέων τὰ ἀπὸ τῆς τύχης, ἐπιεικῶν δ' ἄλλως καὶ ἱερῶν.

B

C

Phœnices et Syri Saturnum, El, et Bel, et Bolathen nominant. Ipse et Asclepiodotus olim ejus magister ad natandum in Mæandrum descenderant. Mæander utrosque mediis vorticibus hauriens sub aquam traxit, donec Asclepiodotus paulum elevatus, ut possit solem intueri, *Morimur*, inquit, et aliquid infandum addere potuit. Tum vero repente, nulla aperta adhibita ope, in ripa fluminis jacebant semimortui: deinde animis receptis e mortis fluctibus liberati sunt. Adeo divinam virtutem in se Asclepiodotus, et quidem in corpore adhuc exsistens, continebat. Cares illam regionem Apollinis Aulas [id est, tibias] appellabant. Asclepiodotus igitur Aulis domum ad Veneris urbem, sole occidente, reversus est. Statim vero lunam orientem jam plenam vidit, quanquam non esset in signo, quod **344** e diametro soli oppositum erat. Sed profecto et hanc imaginem abolevit, quæ omnia abolet necessitas. Alexandrinus erat natione: quoad fortunæ bona obscuris natus parentibus, alioquin probis et piis.

Ὅτι περὶ Ἰακώβου τοῦ ἰατροῦ, ὃς [76] ἐγγὺς μὲν τὸ γένος Ἀλεξανδρεὺς ἦν, πορῤῥώτερον δ' ἐκ Δαμασκοῦ, υἱὸς δ' ἰατροῦ μ' ἔτη τῇ πείρᾳ σχολάσαντος καὶ μικροῦ τὴν οἰκουμένην ἐπὶ γυμνασίᾳ καὶ κρίσει τῆς τέχνης ἐπελθόντος, ὃς καὶ τὸν Ἰάκωβον τὴν ἰατρικὴν [77] τὸν παῖδα ἐπὶ ἔτη τὰ ἴσα ἐδιδάξατο, περὶ τοίνυν τοῦδε τοῦ Ἰακώβου, ὥσπερ καὶ ἄλλοι, πολλὰ [78] παράδοξα λέγει, καὶ ὡς ἀκούσας γυναῖκα πταρεῖσαν ἀθρώτερον πάντας ἀποβαλεῖν τοὺς ὀδόντας, ἐκ τούτου μόνου τοῦ συμβεβηκότος ἀνειπεῖν τὰ περὶ τῆς γυναικὸς ἅπαντα, εἶδός τε καὶ χρῶμα σώματος καὶ μέγεθος καὶ τῆς ψυχῆς ὅσα φυσικώτερα τῶν ἠθῶν. Ὅτι ὁ τοῦ Ἰακώβου πατὴρ μετὰ τὴν πολλὴν τῆς οἰκουμένης πλάνην ἦλθε καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον, φησὶ, καὶ τοὺς ἐνταῦθα κατέλαβεν ἰατροὺς, οὐδὲν ἄρα τῆς τέχνης ἐπισταμένους ἀκριβὲς οὐδὲ αὐτόπειρον, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων δοξασμάτων, οὐ θεραπεύοντας, ἀλλὰ φλυαροῦντας. (Ἄμφω δὲ, καὶ ὁ παῖς καὶ ὁ φὼς, ἀσεβέε [79] ἦστην [80].) Ὅτι ἐχρῶντο κατὰ τῶν νόσων οὗτοι καθαρσίοις πολλοῖς καὶ βαλανείοις, χειρουργεῖν

D

De Jacobo medico (qui propius quidem genere Alexandrinus erat, longius Damascenus, filius medici, qui quadraginta annos in experientia posuerat, et pene orbem terrarum exercitatione artisque judicio pervasit, qui et Jacobum filium medicam artem totidem annos docuit), de Jacobo igitur, quemadmodum et alii, mirabilia dicit, quod audiens mulierem sternutantem frequentius, omnes amiserit dentes, hocque solo accidente, omnia quæ ad mulierem spectant, et formam coloremque corporis, et magnitudinem, et in anima quicunque naturæ mores magis convenirent, enumtiarit. Jacobi, inquit, pater post multos per orbem errores Byzantium venit, et medicos ibi reperit, qui nihil in arte sua perfecte scirent, nec ipsi experientia, sed ex aliorum doctrina cognovissent: non sanantes, sed nugantes: ambo vero, pater et filius impii erant. Utebantur illi adversus morbos purgationibus multis et balneis. Ad chirurgicam ferro igneque non admodum erant prompti. Sed et

VARIÆ LECTIONES.

[68] Παμπρ. τὸ τερατολόγον] περὶ Παμπρ. τότε ῥᾶστον A. an. τεράστιον? [69] Εὐβοέα B et corr. A, εὔϊον Leichius p. XVI. [70] ἀνεβόα om. A. [71] τῆς A: ᾧ τῆς ς. [72] βωλαθήν A, βωλαθὶν B, βολαθὴν C: βολάθην ς. Θολάθην Hamaker. Monument. Pun. p. 10. [73] ἀνέβησαν ς. [74] ὁ Ἀσκληπιόδοτος om. C. [75] ἐν et mox τὰ add. A. [76] ὃς A: ὅσον ς. [77] τὴν ἰατρικὴν A: τῆς ἰατρικῆς ς, additis τὴν τέχνην post ἐδιδάξατο. [78] πολλὰ add. A. [79] ἀσεβέε] ἄθιοι B. [80] ἦσθην ς

Digitized by Google

pessima ulcera dicta pellebant, venarum sectiones repudiabant. Divites sanans hortatus est, ut pauperibus ægrotantibus opem ferrent, et ille nulla mercede sanavit, publico contentus frumento. Ait auctor, vidisse se Athenis statuam Jacobi et visam fuisse sibi admodum ingeniosi hominis, severi, et gravis. Hic Jacobus celebris Proclum Athenis ægrotum curans, jussit illum a crambe abstinere, olera plurima comedere. Hic, more Pythagoræ, malvam comedere noluit.

A δὲ σιδήρῳ καὶ πυρὶ οὐ λίαν ἦσαν ἕτοιμοι, ἀλλὰ καὶ τὰ μοχθηρότερα τῶν ἑλκῶν διαίτῃ κατηγωνίζοντο· φλεβοτομίαν δ' οὐ προσίετο. Ἔπειθεν ὁ Ἰάκωβος τοὺς πλουσίους ἰατρεύων βοηθεῖν τῇ νοσούσῃ [560 H.] πενίᾳ, καὶ αὐτὸς προῖκα ἰάτρευε, τῷ δημοσίῳ μόνῳ ἀρκούμενος σιτηρεσίῳ. Ὅτι φησὶν ὁ συγγραφεύς, Εἶδον εἰκόνα τοῦ Ἰακώβου Ἀθήνῃσι, καί μοι ἔδοξεν ὁ ἀνὴρ εὐφυὴς μὲν οὐ πάνυ εἶναι, σεμνὸς δὲ [81] καὶ ἐμβριθής. Οὗτος δὲ ὁ Ἰάκωβος Πρόκλῳ νοσοῦντι, ἐν Ἀθήναις [82] διατρίβων καὶ θαυμαζόμενος, προσέταξεν ἀπέχεσθαι μὲν κράμβης, ἐμφορεῖσθαι δὲ τῶν λαχάνων· ὁ δὲ κατὰ τὸν Πυθαγόρειον νόμον [83] οὐκ ἠνέσχετο μαλάχην [84] ἐσθίειν.

Asclepiodotus non omnino ingeniosus, ut multis hominibus visum est, sed in dubitationibus acutissimus, ad intelligendum non adeo solers, neque ipse sui similis, alioquin et res divinas, obscuras, et **344***b* sub intelligentiam cadentes, et eximios illos sensus Platonis intelligebat : ad Orphicam Chaldaicamque altiorem cognitionem, quæ communem philosophorum captum excederet, longe erat inferior. In physicis omnium sui sæculi erat doctissimus : similiter et in mathesi, unde et præter alia magnam ingenii gloriam consecutus est. In morali philosophia, et quæ de virtutibus est, semper novum quid invenire, et contemplationem ad inferiora visibiliaque trahere conabatur : nihil quidem, ut ita loquar, ex antiquis intelligentiis servans, omnia condensans et colligens in naturam mundi. Natus ad musicam Asclepiodotus, deperditum tamen *enarmonicum* non potuit revocare, quanquam alia duo cantus genera rescinderet et reprimeret, alterum *chromaticum* appellatum, alterum *diatonicum* ; harmoniam tamen non invenit, quamvis magades, ut dixit, mutarit, et transposuerit, non minus quam viginti et duas. Causa cur non inveniret, hæc est : minimam moderationem harmonicarum dimensionum, quam diesin (hoc est, primum sonum, qui in cantibus percipitur) vocant, e nostro sensu perdidit, et etiam aliud genus enarmonicum simul corrupit. Asclepiodotus a Jacobo medicinam discens ad vestigium illum sequitur, in multis etiam superat. Nam amissum olim usum albi ellebori, nec etiam a Jacobo observatum, ipse renovavit, et illo insanabiles morbos inusitato modo sanavit. Asclepiodotus nullum e novis medicis, præter Jacobum, probavit, ex antiquis post Hippocratem, Soranum Cilicem, Maleoten. Quocirca uxorem suam Damianen Asclepiodotus pudicissimam, et quod rarum est, magnanimam, virilisque mentis in administratione familiæ, quemadmodum in consuetudine castam nec voluptuariam reddidit. Hierapoli in Phrygia templum erat Apollinis ; subtus spi-

Ἦν δὲ ὁ Ἀσκληπιόδοτος οὐχ ὁλόκληρος τὴν εὐφυΐαν, ὡς τοῖς πλείστοις ἔδοξε τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀπορεῖν μὲν ὀξύτατος, συνεῖναι δὲ οὐ λίαν ἀγχίνους οὐδὲ αὐτὸς ἑαυτῷ ὅμοιος, ἄλλωστε καὶ τὰ θειότερα τῶν πραγμάτων, ὅσα ἀφανῆ καὶ νοητὰ καὶ τῆς Πλάτωνος ἐξαίρετα διανοίας. Πρὸς δὲ τὴν Ὀρφικήν τε καὶ Χαλδαϊκὴν τὴν [85] ὑψηλοτέραν σοφίαν, καὶ τὸν κοινὸν φιλοσοφίας νοῦν ὑπεραίρουσαν, ἔτι μᾶλλον ἐλείπετο. Πρὸς δὲ φυσιολογίαν τῶν καθ' ἑαυτὸν πάντων ἦν ἐρρωμενέστατος· ὡσαύτως καὶ ἐν τοῖς μαθήμασιν, ἀφ' ὧν καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα τὸ μέγα τῆς φύσεως ἀπηνέγκατο κλέος. Ἐν τοῖς περὶ ἠθῶν δὲ καὶ ἀρετῶν ἀεί τι καινουργεῖν ἐπεχείρει, καὶ πρὸς τὰ κάτω καὶ τὰ [86] φαινόμενα συστέλλειν τὴν θεωρίαν, οὐδὲν μὲν (ὡς ἔπος εἰπεῖν) τῶν ἀρχαίων νοημάτων ἀποικονομούμενος, πάντα δὲ συνωθῶν καὶ κατάγων εἰς τήνδε τὴν φύσιν τὴν περικόσμιον. Ὅτι εὐφυέστατος ὁ Ἀσκληπιόδοτος περὶ μουσικὴν γεγονὼς τὸ *ἐναρμόνιον* γένος ἀπολωλὸς οὐχ οἷόστε ἐγένετο ἀνασώσασθαι, καίτοι τἆλλα δύο γένη κατατεμὼν καὶ ἀνακρουσάμενος, τό τε *χρωματικὸν* ὀνομαζόμενον καὶ τὸ *διατονικόν*. Τὸ δὲ ἐναρμόνιον οὐχ εὗρε, καίτοι μαγάδας, ὡς ἔλεγεν, ὑπαλλάξας καὶ μεταθεὶς οὐκ ἐλάττους εἴκοσι καὶ διακοσίων. [1053 R.] Αἴτιον δὲ τῆς μὴ εὑρέσεως τὸ ἐλάχιστον μέτρον τῶν ἐναρμονίων διαστημάτων, ὅπερ δίεσιν ὀνομάζουσι. Τοῦτο δὴ ἀπολωλὸς ἐκ τῆς ἡμετέρας αἰσθήσεως καὶ τὸ ἄλλο γένος τὸ ἐναρμόνιον προσαπώλεσεν [87]. Ὅτι Ἰακώβῳ τὰ κατὰ τὴν ἰατρικὴν μαθητευθεὶς ὁ Ἀσκληπιόδοτος [88], καὶ κατ' ἴχνη βαίνων ἐκείνου, ἔστιν οἷς καὶ ὑπερεβάλετο [89]. Καὶ γὰρ καὶ τοῦ λευκοῦ ἐλλεβόρου πάλαι τὴν χρῆσιν ἀπολωλυῖαν καὶ μηδ' Ἰακώβῳ ἀνασωθεῖσαν αὐτὸς ἀνεκαίνισε, καὶ δι' αὐτοῦ ἀνιάτους νόσους παραδόξως ἐξιάσατο [90]. Ὅτι ὁ Ἀσκληπιόδοτος τῶν μὲν νεωτέρων ἰατρῶν τὸν Ἰάκωβον μόνον ἀπεδέχετο, τῶν δὲ πρεσβυτέρων μετὰ τὸν Ἱπποκράτην Σωρανὸν τὸν Κίλικα τὸν Μαλεώτην [91]. Τοιγάρτοι καὶ ἀπετέλεσεν ὁ Ἀσκληπιόδοτος τὴν Δαμιανὴν αἰδημονεστάτην καὶ παράλογον [92] οὖσαν, τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν, ὑψηλόφρονα καὶ ἀνδρόβουλον εἰς οἰκονομίαν, ὥσπερ σώφρονα καὶ ἄθρυπτον εἰς συμβίωσιν.

VARIÆ LECTIONES.

[81] δὲ om. C. [82] Ἀθήναις B : Ἀθηναίοις ς. [83] νόμον om. A. [84] μαλαχῶν A. de re cf. Jamblich. de vita Pythagoræ p. Kuster. p. 91. et protrept. p. 159. [85] τὴν ante ὑψηλοτέραν add. A. [86] τὰ om. A. [87] προσαπώλεσεν ἀγυμνάστου πρὸς αὐτὸ τῆς ἀκοῆς ἀπολελειμμένης Suidas v. Διέσιν. [88] de Asclepiodoto cf. Suid. h. v. [89] ὑπερεβάλετο B : ὑπερεβάλλετο ς. [90] ἰάσατο ς. [91] Μαλεώτην] imo Μαλλώτην cum Suida v. Σωρανὸς Ἐφέσιος. [92] παράλογον] fortasse legendum παρὰ λόγον.

Digitized by Google

Ὅτι ἐν Ἱεραπόλει τῆς Φρυγίας ἱερὸν ἦν Ἀπόλλωνος, ὑπὸ δὲ τὸν ναὸν καταβάσιον ὑπέκειτο θανασίμους ἀναπνοὰς παρεχόμενον. Τοῦτον τὸν βόθρον οὐδ' ἄνωθέν ἐστιν [561 H.] ἀκίνδυνον οὐδὲ τοῖς πτηνοῖς τῶν ζώων διελθεῖν, ἀλλ' ὅσα κατ' αὐτὸν γίνεται, ἀπόλλυται. Τοῖς δὲ τετελεσμένοις, φησί, δυνατὸν ἦν κατιόντας καὶ εἰς αὐτὸν τὸν μυχὸν ἀβλαβῶς διάγειν. Λέγει δ' ὁ συγγραφεὺς ὡς αὐτός τε καὶ Δῶρος [93] ὁ φιλόσοφος, ὑπὸ προθυμίας ἐκνικηθέντες, κατέβησάν τε καὶ ἀπαθεῖς κακῶν ἀνέβησαν. Λέγει δ' ὁ συγγραφεὺς ὅτι Τότε τῇ Ἱεραπόλει ἐγκαθευδήσας ἐδόκουν ὄναρ ὁ Ἄττης γενέσθαι, καί μοι ἐπιτελεῖσθαι παρὰ τῆς μητρὸς τῶν θεῶν τὴν τῶν Ἱλαρίων καλουμένων [94] ἑορτήν· ὅπερ ἐδήλου τὴν ἐξ ᾅδου γεγονυῖαν ἡμῶν σωτηρίαν. Διηγησάμην δὲ τῷ Ἀσκληπιοδότῳ, ἐπανελθὼν ἐς Ἀφροδισιάδα, τὴν τοῦ ὀνείρου ὄψιν. Ὁ δὲ ἐθαύμασέ τε [95] τὸ συμβεβηκὸς, καὶ διηγήσατο οὐκ ὄναρ ἀντὶ ὀνείρατος, ἀλλὰ θαῦμα μεῖζον ἀντὶ ἐλάττονος. Νεώτερος γὰρ ἔλεγεν εἰς τὸ χωρίον ἐλθεῖν τοῦτο, καὶ ἀποπειραθῆναι αὐτοῦ τῆς φύσεως. Δὶς οὖν καὶ τρὶς ἐπιπτύξας τὸ ἱμάτιον περὶ τὰς ῥῖνας, ἵνα, κἂν ἀναπνέῃ πολλάκις, μὴ τὸν διεφθαρμένον καὶ λυμαντικὸν ἀέρα [96] ἀναπνῇ, ἀλλὰ τὸν ἀπαθῆ καὶ σωτήριον, ὃν ἔξωθεν εἰσήγαγε περιλαβὼν ἐν τῷ ἱματίῳ, οὕτω πράξας εἰσῆει τε ἐν τῇ καταδύσει, τῇ ἐκροῇ τῶν θερμῶν ὑδάτων ἐπακολουθῶν, ἐπὶ πλεῖστον τοῦ ἀδάτου μυχοῦ, οὐ μὴν εἰς τέλος ἀφίκετο τῆς καταβάσεως· ἡ γὰρ εἴσοδος ἀπερρώγει [97] πρὸς βάθος [98] ἤδη πολὺ τῶν ὑδάτων, καὶ ἀνθρώπῳ γε οὐ διαβατὸν ἦν, ἀλλ' ὁ καταιβάτης [99] ἐνθουσιῶν ἐφέρετο μέχρι τοῦ πέρατος. Ὁ μέντοι Ἀσκληπιόδοτος ἐκεῖθεν ἀνῆλθε σοφίᾳ τῇ αὐτοῦ κακῶν ἀπαθής. Ἀλλὰ καὶ πνοὴν παραπλησίαν ὕστερον τῇ θανασίμῳ ἐκ διαφόρων εἰδῶν κατασκευασάμενος ἐμηχανήσατο. Χωρὶς [1] τὰ φιλοσόφων καὶ τὰ τῶν ἱερέων ὁρίσματα, οὐδὲν ἧττον ἢ τὰ λεγόμενα Μυσῶν καὶ Φρυγῶν. Ἀλλ' ὅμως ὁ Πατρίκιος ἐτόλμησε, παρὰ νόμον τὸν φιλοσοφίας, ἐπὶ ταῦτα ῥυείς. Ἦ δὲ ἔφη, Ἐγὼ χωρῖτίς εἰμι καὶ ἄγροικος. Ἀλλὰ διαναστὰς ἀπὸ τοῦ ὕπνου καὶ διαγκωνισάμενος ἐπὶ τοῦ σκίμποδος ἔφη. Ἀστεῖός τε ἦν καὶ εὐόμιλος, οὐ μόνον πρὸς τὴν σπουδάζουσαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν παίζουσαν ἐνίοτε συνουσίαν, ὥστε καὶ ἡδιστος εἶναι τοῖς πλησιάζουσι πρὸς τῷ ὠφελίμῳ. Τὸν Θεὸν προύκαλεῖτο ἐπὶ πάθει περιωδύνῳ τῆς τῶν ὀπισθίων [2] ὀχετῶν ἀφέσεως. [1056 R.] Ἐπίτεχα [3] οὖσαν τὴν γαμετὴν συνεπῆγεν. Ἐπὶ τῆς κλίνης ἀνακειμένῳ ἐξαπίνης τὴν δίκην ἰδεῖν συνέβη, λαμπρὰν κόρην, εὔζωνον, κολοβὸν χιτῶνα μηλινόχρουν [4] ἀνεζωσμένην, πορφυροῖς πλατέσι σημαδίοις κεκοσμημένον, ἀναδεδεμένην μὲν τὴν κεφαλὴν ἀναδέσμῃ, γυμνὴν δὲ περιβολαίου, βλοσυρόν τι ὁρῶσαν καὶ συνωφρυωμένον, οὔτι γε πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ πρὸς [5] τὴν εἴσοδον. Ὅτι Ἀσκληπιόδοτος ὁ φιλόσοφος, ὁ Πρόκλου μαθητὴς,

raculum erat lethiferi spiritus. Spelunca hæc superne nec avibus prætervolantibus sine periculo est, sed quæcunque illac volant, moriuntur. At iis, qui sacrificiis sunt initiati, **345***a* facile fuit ingredi, et in illa spelunca sine ulla noxa degere. Refert auctor se et Dorum philosophum, cupiditate captos intrasse, et illæsos egressos esse. Dicit scriptor cum tunc Hierapoli dormiret, in somnis sibi visum esse Attin, sibique a matre deorum festum, quod dicitur Hilariorum, mandatum, quod indicabat nostram conservationem ab inferis. Reversus itaque in Veneris urbem narravi Asclepiodoto visionem: ille rei miraculo obstupuit, et mihi pro hoc somnio non somnium narravit, sed minoris rei narrationem rependit majore. Dixit se etiamnum juvenem in hanc regionem venisse, et naturam ejus expertum. Bis itaque et ter vestem naribus applicans, ne, licet respiraret sæpius, corruptum noxiumque aerem attraheret, sed aerem bonum et salutarem, quem aliunde adduxerat in veste concludens, ingressus est in speluncam scatentem calidis aquis, sequens semper inviam voraginem, et ad finem descensus pervenit. Via enim circa profunditatem abrupta est: at tunc ob multitudinem aquarum etiam homini invia erat. Sed descensor fatidico furore correptus ad finem accessit. Asclepiodotus igitur sapientia sua incolumis hinc evasit, sed et postea spiritum lethali similem e variis speciebus miscendum excogitavit, negligens et philosophorum sacerdotumque rationes, nihil secus atque Mysorum Phrygumque dicta: sed tamen Patricius ausus fuit eodem contra philosophorum decreta pergere. Quædam dixit: Ego agrestis et rustica sum. Sed surgens e somno, et innitens, inquit, scabello, civilis et comis fuit, non solum in serio, sed etiam in puerili aliquando colloquio, ut et jucundissimus cum quibus versaretur, cum utilitate esset. Deum invocavit in gravi periculo, ut cataractas aquarum quæ adhuc restarent, amoveret. Uxorem vicinam partui una adduxit. Adhuc in sponda jacenti contigit illi e vestigio Dicen videre, egregiam puellam, expeditam, **345***b* tunica sine manicis, lutei coloris, et purpureis clavis exstantibus decoratam: caput vitta ligatum, sine amiculo, vultu nonnihil severo et fronte contracta. Non aliquid ad illum, sed et ad introitum. Asclepiodotus Procli discipulus, in summis tenebris sine lumine legit, astantesque homines dignovit. Aliquando itaque in Caria ait se caput draconis in agrum Pythes Caris cadens, et allatum a Pythea ipso, magnitudine maximi taurini capitis vidisse. Refert etiam Asclepiodotum vidisse et vivum draconem sublimem in aere concretum, a vento con-

VARIÆ LECTIONES.

[93] de Doro vide Suidam h. v. [94] καλουμένην B. [95] τε om. B. [96] λυμαντικὸν ἀέρα καὶ διεφθαρμένον B. [97] ἀπερράγη B, ἀπεραγη (η correcto) A. [98] πρὸς τὸ β. ς. [99] καταβάτης ς. [1] cf. Suidas v. Χωρὶς τὰ Μυσῶν. [2] ὀπισθίων] πυθίων B. [3] ἐπίτεχα οὖσαν mg., ἐπίτοχα οὖσαν C, ἔπειτα κλάουσαν B et corr. A. [4] μιλινόχρουν A : μιλινόχρουν ς. [5] ἀλλὰ πρὸς B : ἀλλὰ καί ς.

Digitized by Google

ceptum, nubibus condensatis immobilem stare, et instar magni conti extensum. Hunc itaque et vidisse, astantibusque monstrasse, cumque nubes magis magisque constiparentur, feram evanuisse. Marinus (18), inquit, Procli successor, genus ducebat Neapoli in Palæstina, juxta montem cui nomen Hargarizus (19). Deinde blasphemans, impius, inquit, ille scriptor addit: In quo monte Jovis summi sacratissimum templum est, ibi et Abraham (20) primus antiquorum Judæorum sacratus fuit, ut idem dixit Marinus. Samaritanus initio factus cum esset Marinus, eorum opinionem repudiavit, quasi ab Abraham sacrificiis recens in novam degenerasset opinionem: et ad gentilismum se convertit. Verumtamen labori et assiduis curis incumbens, multorum etiam ingeniosissimorum et antiquissimorum gloriam suo nomine Marinus obscuravit. Noluit vero illum Isidorus interrogare infirmitate corporis laborantem, metuens ne homo turbaretur. E dictis tamen et scriptis ejus (quæ non admodum multa sunt) facile erat colligere Marinum non fecundum et probe subactum noematum agrum fuisse, qui segetem sapientis rerum naturalium contemplationis proferret. καὶ τῶν πρεσβυτέρων κατέχωσε δόξας τῷ ἑαυτοῦ ὀνόματι ὁ Μαρῖνος. Οὐκ εἶα δὲ αὐτὸν ἐρωτᾷν ὁ Ἰσίδωρος ἀσθενείᾳ σώματος ἐνοχλούμενον, εὐλαβείᾳ τοῦ ὀχλώδους. Πλὴν ὁ Μαρῖνος ἐξ ὧν τε [9] διελέγετο καὶ ἐξ ὧν ἔγραψεν (ὀλίγα δὲ ταῦτά ἐστι) δῆλος ἦν οὐ βαθεῖαν αὖλακα τῶν νοημάτων καρπούμενος, ἐξ ὧν τὰ σοφὰ βλαστάνει θεάματα τῆς τῶν ὄντων φύσεως.

Ptolemæus (21) astronomicæ scientiæ princeps scripsit, ut loquitur Plato, placita interpretum ad senectutis oblivionem, relinquens sibi et condens monumenta. **346***a* Proclus videns istum defluxum corporis, adolescenti metuit. Hic igitur mortuus, tunc beatus, anima, inquam, animæque imago aperte mihi in hoc scabello sedenti astitit: credere autem oportet sermoni, quem visio philosophi principis confirmat et recens alterius fama vere secundi post illum et insuper tertius suggestus, et qui hæc scripsit propter eorum quæ nuntiavimus, pompam veritatis studiosam. Proclus ea spe, quam de se concitarat nec Platonis dignitatem aspernari, nec Jamblichi, nec Plutarchi judicium oppugnare, nec supra communiter utile consilium sapere potuit: sed quantum crescebat instituti magnitudo in dicendo, tanto minus persuadere sibi patiebatur Isidorus, quod majus esset onus, quam ferre posset. Sollicitus vero erat Proclus de aurea revera Platonis catena (22), ne nobis urbem Atheniensem relinqueret. Sollicitus etiam de Marino propter corporis infirmitatem.

ἐν σκότῳ βαθεῖ γράμματά τε ἀνεγίνωσκεν, φησὶν [6], ἄνευ φωτὸς καὶ τοὺς παρόντας [562 H.] τῶν ἀνθρώπων διεγίνωσκε. Κεφαλὴν γοῦν ποτε δρακοντείαν ἐν Καρίᾳ εἰς ἀγρὸν πεσοῦσαν Πυθέου τοῦ Καρὸς, ἐνεχθεῖσαν δὲ αὐτῷ τῷ Πυθέᾳ, καὶ αὐτὸς ἔφη θεάσασθαι μέγεθος οὖσαν ταύρου μεγίστου κατὰ κεφαλήν. Ἰδεῖν δὲ τὸν Ἀσκληπιόδοτον καὶ ζῶντα δράκοντα μετέωρον ἐν ἀέρι συννεφεῖ πεπηγότα καὶ συνειλημμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, ἐν τῇ πυκνότητι τῶν νεφῶν ἀκίνητον ἑστῶτα, ὅσον δὴ κοντόν τινα μέγαν ἀποτεταμένον. Ἰδεῖν τε τοῦτον, καὶ ἐπιδεῖξαι καὶ τοῖς παροῦσι, πυκνωθέντων δὲ ἐπὶ μᾶλλον τῶν νεφῶν ἀφανισθῆναι τὸ θηρίον. Ὅτι ὁ διάδοχος Πρόκλου, φησὶν, ὁ Μαρῖνος, γένος ἦν ἀπὸ τῆς ἐν Παλαιστίνῃ Νέας πόλεως, πρὸς ὄρει κατῳκισμένης τῷ Ἀργαρίζῳ καλουμένῳ. Εἶτα βλασφημῶν ὁ δυσσεβὴς φησιν ὁ συγγραφεὺς, ἐν ᾧ Διὸς ὑψίστου ἁγιώτατον ἱερὸν, ᾧ καθιέρωτο Ἄβραμος ὁ τῶν πάλαι Ἑβραίων πρόγονος, ὡς αὐτὸς ἔλεγεν ὁ Μαρῖνος. Σαμαρείτης οὖν τὸ ἀπ' ἀρχῆς ὁ Μαρῖνος γεγονὼς, ἀπετάξατο μὲν πρὸς τὴν ἐκείνων δόξαν, ἅτε εἰς καινοτομίαν ἀπὸ τῆς Ἀβράμου θρησκείας [7] ἀπορρυεῖσαν, τὰ δὲ Ἑλλήνων ἠγάπησεν. Ὅμως φιλοπονίᾳ [8] τε καὶ ἀτρύτοις πόνοις ἐγκείμενος εὐφυεστέρων ἤδη πολλῶν

Ὁ ἄριστος ἡγεμὼν Πτολεμαῖος τῆς ἀστροθεάμονος ἐπιστήμης. Τὰ ἀρέσκοντα τοῖς ἐξηγηταῖς ἀπεγράφετο, εἰς τὸ τῆς λήθης γῆρας, ὡς ἔφη Πλάτων, ὑπομνήματα [10] καταλείπων ἑαυτῷ καὶ ἀποθησαυριζόμενος. Καὶ τὴν τοῦ σώματος ἀπορρύην βλέπων ὁ Πρόκλος ἐδεδίει περὶ τῷ νεανίσκῳ. Ὁ τοίνυν τεθνηκὼς, ὁ εὐτυχὴς οὗτος νῦν, ἡ ψυχὴ φημι καὶ τὸ τῆς ψυχῆς εἴδωλον, παρέστη μοι ἀναφανδὸν ἐπὶ τοῦδε τοῦ σκίμποδος ἀνακειμένῳ. Ἀπιστεῖν δὲ οὐ δίκαιον τῷ Λόγῳ βεβαιουμένῳ θέᾳ τε ἐναργεῖ τοῦ κορυφαίου σοφοῦ καὶ ἀκοῇ προσφάτῳ τοῦ δευτέρου μετ' ἐκεῖνον πρὸς ἀλήθειαν [11], καὶ ἔτι τῷ τρίτῳ βήματι καὶ εἰς ταύτην καταβεβηκότι τὴν συγγραφὴν ὑπὸ τῇ φιλαλήθει πομπῇ τῆς ἐμῆς ἀγγελίας. Καὶ ὁ Πρόκλος ἐπεδίδου ταῖς εἰς αὐτὸν ὁρώσαις ἐλπίσι μηδὲ τὸ τοῦ Πλάτωνος ἀτιμάζειν ἀξίωμα, μηδὲ τὴν Ἰαμβλίχου κρίσιν μηδὲ τὴν Πλουτάρχου κατανωτίζεσθαι [12], μηδ' αὖ μεῖζον φρονεῖν τῆς κοινωφελοῦς προαιρέσεως. Ἀλλ' ὅσῳ ηὔξετο τῆς διαδοχῆς τὸ [13] μέγεθος ἐν τῷ λόγῳ, [565] τοσούτῳ μᾶλλον ὁ Ἰσίδωρος πρὸς τὴν πειθὼ συνεστέλλετο μεῖζόν γε ὂν καθ' ἑαυτὸν ἄρασθαι φορτίον.

VARIÆ LECTIONES.

[6] φησὶν add. A. [7] θρησκείας A: θυσίας ς. [8] φιλολογίᾳ Suidas v. Ἄτρυτος, qui mox om. ἤδη πολλῶν et τῶν. [9] τε add. A. [10] ὑπομνήματα καταλείπων Suidas v. Λήθη, ὑπομνήματα καταλιπὼν A: ἀπομνήματα καταλιπὼν ς. [11] πρὸς ἀλήθειαν μετ' ἐκεῖνον ς. [12] κατανωτίσασθαι Suidas l. v. et mox μεῖζω. [13] διαδοχῆς τὸ A: διαγωγῆς ς.

NOTÆ.

(18) Marinus Procli successor: cujus exstat de vita Procli illius aureolus libellus.

(19) Mons in sacris Litteris Garizin. Deut. xi, 29; Judic. ix, 7; et II Machab. vi, 2.

(20) Abrahamus patriarcha.

(21) Ptolemæus astrologus. Tres hic versus aliunde inculcatos docti observarunt, et luxata multa ac detruncata in hac ipsa vita.

(22) Proverb. et Homer.

Digitized by Google

[1057 R.] Δεδιὼς δ' ὁ Πρόκλος περὶ τῇ Πλάτωνος A χρυσῇ τῷ ὄντι σειρᾷ, μὴ ἡμῖν ἀπολίπῃ [14] τὴν πόλιν τῆς Ἀθηνᾶς. Δεδιὼς δὲ ἐπὶ τῷ Μαρίνῳ διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν. Ἀληθινὸς ἔρως ἐμφυτεύεται φιλοσοφίας [15] καὶ πάντα γηγενῆ δεσμὸν ἀπορρήξας, ἐλπίδας τε πάσας ὁμοῦ [16] τιμῶν τε καὶ χρημάτων καταπατήσας, ἀφικνεῖται Ἀθήναζε [17]. Ἀλλά γε τοιοῦτος καὶ ὁ φιλόσοφος ἱστορεῖται [18] Ζηνόδοτος, παιδικὰ τοῦ Πρόκλου καλεῖσθαι μόνος ἀξιωθείς, ἐφ' [19] ᾧ δὴ καὶ τὰς μάλιστα ἐπεῖχεν ἐλπίδας. Καὶ οὐκ ἦν [20] τις ἄρα πρὸς αὐτὸν ἀλαζὼν οὐδὲ σκαιὸς οὐδὲ σοβαρὸς τὴν ἔντευξιν [21]. Τῇ τε ἐξ ἀρχῆς εὐγενείᾳ καὶ τῇ μεγαλειότητι τῶν τρόπων καὶ τῇ περὶ λόγους [22] διαφανεῖ σπουδῇ τε [23] καὶ ἐπιμελείᾳ. Πρὸς γάρ τοι τοὺς ἄλλους τοὺς εἰς [24] βουλὴν τὴν μεγάλην συγκαλουμένους οὐ μόνον τὰ ἄλλα διαφέρων ἄνθρωπος ἦν B ὁ Θεαγένης, ἀλλ' ἤδη τις καὶ φιλόσοφος. Ἡ τῶν διαδόχων οὐσία οὐχ, ὡς οἱ πολλοὶ νομίζουσι, Πλάτωνος [25] ἦν τὸ ἀνέκαθεν· πένης γὰρ ἦν ὁ Πλάτων, καὶ μόνον τὸν ἐν Ἀκαδημίᾳ ἐκέκτητο κῆπον, οὗ ἡ πρόσοδος νομισμάτων τριῶν, ἡ δὲ τῆς οὐσίας ὅλης χιλίων ἦ καὶ ἔτι [26] πλειόνων ὑπῆρχεν ἐπὶ Πρόκλου, πολλῶν τῶν ἀποθνησκόντων κτήματα τῇ σχολῇ καταλιμπανόντων. Ἤδη τοίνυν κρουόμεθα πρύμναν ἐπὶ τὸν λόγον ὃν ἀπελίπομεν. Ὁ μὲν Ἀσκληπιόδοτος ἐκοσμεῖτο πᾶσι τοῖς τοῦ βίου λαμπροῖς, οἱ δὲ οὐδενὶ τούτων, οὐ προβεβλημένοι τὴν γαμικὴν προβολήν, ἀλλὰ μόνον ἦσαν τῷ ὄντι φιλόσοφοι, ἐπ' ἄκρον ἑκάτερος ἥκων, ὁ μὲν ἰθυδόλου φύσεως, ὁ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸς τοῦ μεγάλου Ἀσκληπιοδότου Ἀσκληπιόδοτος, ὃν δ' ἤδη ἐμνήστευεν, ἐπιμελοῦς ἀκριβείας, ὁ C Ἰσίδωρος. Πηγὴ ἀναδίδωσιν ὕδωρ ἱερόν τε καὶ εὔποτον. Ὥστε ποιητικὸς ἀνὴρ ἔφη ἂν τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ τὸ ἄλλο πρόσωπον οἰκητήριον εἶναι αὐτῶν τῶν Χαρίτων. Εἴ ποτε γὰρ καὶ αὐτοί τινος ἠπορήθησαν, ἦσαν αὐτίκα παρ' αὐτὸν φίλοι παρὰ φίλον. Ὁ Ἰσίδωρος πολὺ διαφέρων ἦν τῆς Ὑπατίας [27], οὐ μόνον οἷα γυναικὸς ἀνήρ, ἀλλὰ καὶ οἷα γεωμετρικῆς [28] τῷ ὄντι φιλόσοφος.

Verus philosophiæ amor inseritur, et omni terreno vinculo disrupto, Athenas odio omnium bonorum, divitiarumque contemptu venit. Talis etiam philosophus Zenodotus fuisse dicitur, qui solus dignus fuit deliciæ Procli vocari, de quo maximam etiam spem concepit, nec erga illum superbe se gerebat, neque sinister erat, nec colloquio tumidus, licet præditus esset nobilitate imperio parta, et generositate morum, apertoque studio curaque verborum. Alios ad grave concilium convocatos, non modo superabat Theogenes, sed jam etiam aliquis erat philosophus. Divitiæ successionum [in ludo] non, ut nonnulli putant, temporibus Platonis fuere. Plato (23) enim pauper fuit, et unum hortum in Academia habuit, cujus proventus trium erat nummorum. Proventus vero omnium divitiarum sub Proclo mille nummorum aut etiam plurimum fuit, quod multi morientes opes suæ scholæ relinquerent. Jam **346***b* enim ad extremum sermonis, quem reliquimus, devenimus, Asclepiodotus omnibus vitæ splendoribus ornatus fuit. Nulli eorum connubium objiciunt, sed soli reipsa philosophi ad summum pervenerunt. Asclepiodotus ingenii dextri, gener magni Asclepiodoti per filiam, sponsus jam erat, vir magnæ diligentiæ. Fons erat aquam sacram et potabilem effundens, ut quod poetarum more dixit auctor, os ejus et reliqua facies domicilium sit gratiarum. Si quando enim et illi re aliqua indiguissent, omnes ad illum tanquam amici ad amicum accesserunt (24). Isidorus multum præstabat Hypatiæ, non solum ut vir mulieri, sed ut geometriæ deditæ reipsa philosophus.

Στερρὸς δὲ τὸ ἦθος ὁ Σεβηριανὸς [29] ὤν, καὶ ἅπερ ἂν διανοηθείη, ταῦτα πράττειν ἐσπουδακὼς, ἔφθανε τῷ πρακτικῷ τὸ βουλευτικὸν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ βίος αὐτῷ πολλαχῆ διεσφάλη. Οὐ γὰρ ἐπιδιδόναι ῥᾳδίως, οὐδὲ ἦν αὔξεσθαι κατὰ πῆχυν [30], ὥσπερ Θεόδωρος [31] ὁ Ἀσιναῖος ηὐξήθη ὑπὸ τῷ Πορφυρίῳ. Ὥστε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὰ ἀναγκαῖα μόνα προσφέρειν τῷ σώματι, ἀφροδισίων δὲ ἄχραντον εἶναι διὰ βίου παντός. Ὁ Παμπρέπιος ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ λογιμώτατος εἶναι ἔδοξε καὶ πολυμαθέστατος [32]· οὕτω διεπονεῖτο περὶ D τὴν ἄλλην προπαιδείαν, ὅσην ποιητική τε καὶ γραμματικὴ [566 H.] σοφίζει παιδεύουσα. Αἰγύπτιος δ' ἦν, καὶ τὴν ποιητικὴν ἐν τῇ πατρίδι ἀσκήσας εἶτα Ἀθήναζε παρεγένετο. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι γραμματικὸν αὐτὸν ἐποιήσαντο, καὶ ἐπὶ νέοις διδάσκαλον ἔστησαν.

Severianus constanti animo fuit, et qui cum animo cogitasset, re exsequi paratus, agendo consilium antevertebat. Itaque sæpe vita ejus impegit: non enim facile erat crescere, et ad amussim proficere, ut Theodorus Asinæus profecit sub Porphyrio, qui statim initio sola necessaria corpori conferret, et omnem vitam caste traduceret. Pamprepius brevissimo tempore eloquentissimus et doctissimus fuisse visus est, sic incubuit primis doctrinæ rudimentis, quas grammatica et poetica docent. Erat natione Ægyptius, et poeticam in patria cum didicisset, Athenas profectus est; sed Athenienses grammaticum eum fecerunt, puerorumque scholæ eum præesse voluerunt. Zeno natura timidus erat, et videns illum judicibus charum, et maximæ auctoritatis, sibi de eo

VARIÆ LECTIONES.

[14] ἀπολείπῃ B, ἀπολείπει A. [15] ἐμφύεται αὐτῷ τῆς φιλοσοφίας Suidas v. Ἀληθινὸς ἔρως. [16] ὁμοῦ om. Suidas. [17] Ἀθήναζε] πρὸς Πρόκλον Suidas. [18] ἱστορεῖται A : ἱστορείσθω ς. [19] ἐφ' — [20] ἦν om. A. [21] cf. Suidas v. Θεαγένης p. 168, 15. [22] περὶ τοὺς λόγους idem. [23] τε om. A. [24] εἰς] τὴν B. [25] cf. Suidas v. Πλάτων ὁ φιλόσοφος. [26] ἔτι] ἐπί A : om. ς. [27] de Hypatia cf. Suidas h. v. [28] γεωμετρικῆ ς. [29] cf. Suidas v. Σεβηριανός. [30] cf. Suidas v. Κατὰ πῆχυν ἐπεδίδου. [31] Θεόδωρος] cf. Wyttenbach. Eunap. 2, p. 52. [32] πολυμαθέστατος A cum Suida v. Παμπρέπιος (vol. III, p. 13, 44) : περιμαθέστατος ς.

NOTÆ.

(23) Plato, Suid. et Laert.
(24) Hypatia, Isidori uxor.
(25) Theodorus Asinæus

Digitized by Google

cavit, et quod illi minus fideret, quiescere non poterat, sed omnibus modis tentavit, omnesque machinas adhibuit Zeno, ut illum amoveret. Sed princeps inter eos qui rerum potiebatur Petrus nomine, vir impudens et improbus : cujus erat forte opinionem examinare,sed forsitan et hic evicerunt Pamprepii **347***a* lenta semper responsa et longius bellum protrahentia.

A Δειλὸς [33] δὲ ὢν ὁ Ζήνων φύσει καὶ τὸν Ἶλλουν ὁρῶν ἐν δίκῃ ἀγαπώμενον καὶ μέγα ἤδη δυνάμενον [34], εὐλαβεῖτο περὶ αὐτῷ [35], καὶ δι' ἀπιστίαν [36] οὐχ οἷός τε ἦν ἠρεμεῖν, ἀλλὰ πάσας ὁδοὺς διεξῄει καὶ πάσας ἔπλεκε μηχανὰς ὅπως ἂν ἐκποδὼν ποιήσοιτο τὸν Ἶλλουν ὁ Ζήνων. Ὁ δὲ τῶν κρατούντων [37] τῆς πολιτείας ἡγεμὼν τὴν δόξαν ἐπισκοπεῖν εἰληχὼς, ὄνομα Πέτρος, ἀνὴρ ἰταμὸς ὢν καὶ περιπόνηρος. Ἀλλ' ἴσως καὶ ἐνταῦθα ἐκράτουν [1060 R.] οἱ Παμπρεπίου χρησμοὶ βλακεύοντες [38] ἀεὶ καὶ ἀναβάλλοντες εἰς χρόνους τὸν πόλεμον.

Pamprepius in Ægypto agens, Isidoro verbis significavit quod non faveret Illo ; sed jam proditionem molienti similis esset, et Romano imperio inhiaret. Hæc rupes superius in latitudinem extensa, inferius angustior quidem, sed quæ suffulciat suspensam latitudinem valde sublimem, superantem ei subjectam,et sustinentem montis crepidinem. Similem dixeris illam magno collo sustinenti caput ingens, dignumque visu. Rursum ad Isidorum orationem revocemus. Non inflatus erat Isidorus, nec in colloquio difficilis, nec Stoicam affectationem ignoravit : nuncque videbatur hilaris, et lætus, et corpore venusto, et animo sursum erecto , adhæc alienus a mortis cura. Improbum hominem et vita infami, contra Athanasium sectantem fortiorem sententiam. Hæc Juliani vasculis immiserunt. Isidorus arculam aliaque vascula disposuit, ut parata et in promptu essent, tanquam in mercatum missurus, turbam hominum collectam ad profectionem. Imperavit etiam servis, ut jam strigiles pararent, et philosophos in carcerem denuo conjecit, eo quod secundo convicti essent. Julianus silentio excepit, tulitque in tergo multas plagas tympanis illatas. Nam multis fustibus cæsus est, nihil omnino locutus, videns supellectilia ad navigationem parata : Cur hoc, inquit, facis? custodes portuum te capient. Decessit igitur non multo post, et domi meæ diversabatur. Ivit igitur Athenas, Proclo sepulcralia cum thure allaturus. Extrema malitia et incurabilis meretur statim supplicium, quæ vero paulatim deflexerit, venia statim digna est. Plurimis vero remedia peccata admittentibus, justitia differt malorum remedia : sive quod subsidium habeant a virtute, si forte effugerint magis **347***b* sectiones et ustiones.: sive quod ob facinoris magnitudinem festinato sint remedio indigni ; sive quod quibusquam antequam peccata puniantur, pro bonis gratia debeatur.

Ὁ δὲ Παμπρέπιος κατὰ τὴν Αἴγυπτον παραγεγονὼς Ἰσιδώρῳ παρέσχεν ἐκ τῶν λόγων αἴσθησιν ὡς οὐχ ὑγιαίνοι [39] πρὸς Ἶλλουν. Ἀλλ' ἤδη προδωσείοντι ἔοικε, καὶ μέντοι καὶ περιορωμένῳ τὴν Ῥωμαίων βασιλείαν. Ἡ πέτρα αὕτη τὰ μὲν ἄνωθεν ἐκπεπετασμένη πολὺ [40] εἰς εὖρος, τὰ δὲ κάτωθεν ἀποστενουμένη [41] τοσοῦτον ὅσον ὑπερείδειν [42] τὴν ἐπικρεμαμένην εὐρύτητα μετέωρον, πολλαχῆ ὑπερέχουσαν τῆς ὑποκειμένης [43] καὶ ἀνεχούσης κρηπῖδος ὀρείας· εἰκάσαις ἂν αὐτὴν αὐχένι μεγάλῳ, φέροντι κεφαλὴν ὑπερμεγέθη τινὰ καὶ ἀξιοθέατον. Πάλιν δ' ἐπὶ τὸν Ἰσίδωρον ἀνακαλεσώμεθα [44] τὴν συγγραφήν. Οὐκ ἦν τετυφωμένος [45] ὁ Ἰσίδωρος οὔτε δυσόμιλος, οὐδὲ ἠγνόει τὴν Στωϊκὴν συμπεριφορὰν λεγομένην. Καὶ ἦν τότε αὐτὸν θεάσασθαι φαιδρόν τε καὶ γεγηθότα, τό τε σῶμα ἀνθοῦντα, καὶ τὴν ψυχὴν ὑψοῦ διεγηγερμένον ἔτι, καὶ ταῦτα τῶν περὶ θανάτου φροντίδων ὑπολειπομένων [46]. Πονηρὸν δὲ ἄνθρωπον καὶ τὸν βίον ἐπίῤῥητον. Πρὸς τὸν ἐπισκοποῦντα τὸ τηνικαῦτα τὴν κρατοῦσαν δόξαν Ἀθανάσιον. Ἐνέβαλον [47] αὐτὰ τοῖς Ἰουλιανοῦ σκευαρίοις. Ὁ δὲ Ἰσίδωρος τό τε κιβώτιον καὶ τὰ ἄλλα σκευάρια διέθηκεν ἕτοιμα εἶναι καὶ πρόχειρα, ὡς ἀποπέμψων εἰς τὸ ἐμπόριον. Στῖφος ἀνδρῶν συγκεκροτημένον εἰς ἔφοδον. Ὁ δὲ καὶ ξύστρας ἤδη ἅπτεσθαι διεκελεύετο τοὺς ὑπηρέτας. Καὶ τοὺς φιλοσόφους εἰς τὸ δεσμωτήριον πάλιν ἐνέβαλεν [48] ἐπὶ ψήφῳ δευτέρων ἐλέγχων. Ὁ δὲ Ἰουλιανὸς σιωπῇ ἐδέξατο καρτερῶν τὰς πολλὰς ἐπὶ τοῦ νώτου διὰ τῶν τυμπάνων πληγάς· καὶ γὰρ πολλαῖς ἐπαίετο βακτηρίαις, μηδὲν ὅλως φθεγξάμενος. Ἰδὼν τὰ σκευάρια συνδούμενα πρὸς τὸν ἀπόπλουν, Τί τοῦτο, ἔφη, ποιεῖς, ἄνθρωπε; Ἀλώσῃ δὲ ὑπὸ τῶν λιμενιτῶν φυλακτήρων. Ἀφίκετο τοίνυν οὐ πολλῷ ὕστερον, καὶ ἐν ἐμοῦ τῷ οἴκῳ διῃτᾶτο. Ἀφίκετο μὲν Ἀθήναζε τότε τῷ Πρόκλῳ ἐπὶ ταφῆς ὄντι τὴν [49] θυμιατρίδα φέρων. Ἡ μὲν ἰσχὰτη κακία καὶ ἀβοήθητος ἀξία τῆς παραυτίκα κολάσεως, ἡ δὲ [567 H.] ἐπ' ὀλίγον παρατετραμμένη ἀξία καὶ αὐτὴ τῆς ταχίστης ἐπαφῆς [50]. Πλείστοις δὲ τῶν μέσων ἀναβάλλεται ἡ δίκη τὰ τῶν παθῶν ἰατρεύματα, ἤτοι ὡς βοήθειαν ἔχουσιν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, εἴ πως ἐκφύγοιεν μᾶλλον τὰς τομὰς καὶ τὰς καύσεις, ἢ ὡς ἀναξίοις τοῦ παραυτίκα φαρμάκου διὰ κακίας μέγεθος, ἢ ὀφείλεται ἐνίοις πρὸ τῆς τῶνκακῶν ἡ ἀμοιβὴτῶν ἀγαθῶν.

Philosophorum fastus in monendo potest etiam virum barbarum exasperare ; etsi philosophi putant

Ἡ τῶν φιλοσόφων ὑπεροψία τῆς παρακλήσεως ἱκανὴ ἐκτραχύνειν ἄνδρα βάρβαρον· ἀλλ' ὅμως οἱ

VARIÆ LECTIONES.

[33] δεινός B. [34] καὶ μέγα ἤδη δυνάμενον om. A. [35] αὐτῷ AC : αὐτῶν ς. [36] ἀπληστίαν B et corr. A. [37] τῶν κρατούντων] vid. Vales. ad Euseb. hist. eccles. p. 62. [38] βλακεύοντες A : βασιλεύοντες ς. [39] ὑγιαίνει B. [40] πολὺ add. A. [41] ἀποστερνουμένη B. [42] ὑπεριδεῖν B et corr. A. [43] ὑπερκειμένης A. [44] ἀνακαλεσόμεθα ς. [45] οὔτε τετυφωμένος ἦν ς. [46] ὑπολειπόμενον A. [47] ἐνέβαλον libri. [48] ἔβαλλεν ς. [49] ἐπὶ ταφῆς ὄντι τὴν A : ἐπιταφήσων ς. [50] ἐπαφῆς A : ἐπιστροφῆς ς, mox τὴν μέσην ς.

Digitized by Google

φιλόσοφοι καρτερεῖν ᾤοντο δεῖν καὶ τὰ συμβαίνοντα φέρειν εὐλόφως [51]. Καὶ γυναικὶ ἐνέτυχεν ἱερᾷ θεόμοιρον ἐχούσῃ φύσιν παραλογωτάτην. Ὕδωρ γὰρ ἀκραιφνὲς ἐγχέασα ποτηρίῳ τινὶ τῶν ὑαλίνων, ἑώρα κατὰ τοῦ ὕδατος εἴσω τοῦ ποτηρίου τὰ φάσματα τῶν ἐσομένων πραγμάτων, καὶ προὔλεγεν ἀπὸ τῆς ὄψεως αὐτά, ἅπερ ἔμελλεν ἔσεσθαι πάντως. Ἡ δὲ πεῖρα τοῦ πράγματος οὐδὲ ἡμᾶς παρελήλυθεν. Τὸν δὲ Ἰωάννην ὁ Ἀνατόλιος αἰκισάμενός τε καὶ τῶν ὑπαρχόντων γυμνώσας, αὐτίκα μέντοι καὶ οὗτος ἀπέρρηξε τὸν βίον. Ἐνέτυχον ἐξ ἀνάγκης τῷ Ἐμεσίωνι· οὐ γὰρ ἄν ποτε ἑκὼν ἠνεσχόμην [52] τῆς αὐτοῦ ὑηνείας [53], ἀλλ' ἡ πρεσβεία με ἠνάγκασε [54]. Τῆς Ἀραβίας [καὶ] τὸ Στυγαῖον ὕδωρ κατειδόμενον. Ἀπεδήμησεν εἰς τὰ Βόστρα τῆς Ἀραβίας, πόλιν μὲν οὐκ ἀρχαίαν (ὑπὸ γὰρ Σεβήρου τοῦ βασιλέως πολίζεται), φρούριον δὲ παλαιὸν, ἐπιτετειχισμένον [55] τοῖς πέλας Διονυσιεῦσιν ὑπὸ τῶν Ἀραβικῶν βασιλέων. Ἀκούσας τὴν Ἰὼ [1061 R.] θρυλουμένην καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως εἰς τὸν οἶστρον τῆς βοὸς ἀναλυόμενον, ἠγάπησε τὴν συνέχειαν τῆς περὶ τὴν Ἰὼ πλάνης μυθευομένης. Ἔγω [56] δὲ ἐνταῦθα τὸν Θεανδρίτην [57], ἀῤῥενωτὸν ὄντα θεὸν, καὶ τὸν ἄθηλυν βίον ἐμπνέοντα ταῖς ψυχαῖς.

A tolerare oportere, et casum æquo animo ferre. In mulierem sacram incidit, cui miro modo divinæ auræ particula insita erat. Aquam enim puram cum infudisset vitreo poculo, videbat in aqua poculi rerum futurarum species, et illa prædicebat ex visione, quæ omnino futura essent; hujus experimentum nos quoque cepimus. Anatolius Joannem flagris cæsum bonis cum exuisset, statim vitam finiit. Conveni necessario Emesionem. Non enim æquo animo tulissem ejus stultitiam, sed legatio adire me compulit. Arabiæ aqua Stygia subterlabens exonerat se in Bostra Arabiæ, quæ sub Severo imperatore in civitatem redacta est, cum olim præsidium fuisset, in gratiam vicinorum Dionysiorum a regibus Arabicis muris cinctum. Cum intellexisset Io toties decantatam, et nomen civitati ab œstro bovis inditum esse (25*), amavit illam propter originem fabulosam quæ est de Io vagante (26). Hic vero cognovit esse Theandritem deum specie virili animisque vitam castam inspirare.

Λέγεται δὲ καὶ τοῦτο τὸ ὕδωρ εἶναι Στύγιον [58]. Τὸ δὲ χωρίον, ἐν ᾧ ἐστι, πεδίον τῆς Ἀραβίας, ἀνηπλωμένον ἀπὸ τῆς ἕω μέχρι Δίας τῆς ἐρήμου πόλεως. Εἶτα ἐξαίφνης ἀναῤῥήγνυται χάσμα εἰς ἄβυθον πέτραις πανταχόθεν συνηρεφὲς [59] καὶ τισιν ἀγρίοις φυτοῖς [60] τῶν πετρῶν ἀποφυομένοις· κάθοδος ἐξ ἀριστερᾶς κατιόντι στενὴ καὶ τραχεῖα (πρὸς [61] γὰρ τῷ πετρώδει καὶ φυτοῖς ἀνημέροις καὶ ἀτάκτοις δασύνεται [62]), μακρὰ δὲ ὅσον ἐπὶ σταδίους [63] πεντεκαίδεκα· πλὴν καταβαίνουσιν αὐτὴν οὐ μόνον ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναικῶν [64] αἱ εὐζωνότεραι. Κατελθόντι δὲ κῆποι καὶ γεωργίαι πολλαί εἰσιν [65] ἐν τῷ διαδεχομένῳ αὐλῶνι. Τὸ δ' οὖν ἄκρον αὐτοῦ καὶ στενώτατον ὑποδοχὴν ἔχει καταλειβομένων [66] ἐν κύκλῳ Στυγίων ὑδάτων, καὶ διὰ τὴν ἀπὸ πολλοῦ ὕψους φορὰν εἰς ἀέρα σκεδαννυμένων, εἶτα [67] αὖ πάλιν εἰς τὸ κάτω συμπηγνυμένων. Θέαμα τοῦτο καὶ φύσεως ἔργον σεμνὸν καὶ φρικῶδες· οὐκ ἔστιν οὐδεὶς ἀνὴρ ὃς ἰδὼν οὐκ ἂν πληρωθείη σεβασμίου [568 H.] φόβου. Τῶν δὲ ῥιπτουμένων τῷ ὕδατι ἀναθημάτων τὰ μὲν καταδύεται εἰς ἄβυθον, κἂν ἐλαφρὰ ᾖ, οἷς εὐμενῶς ἔχει τὸ θεῖον· οἷς δὲ μή, ταῦτα δὲ ἅρα, κἂν βαρύτατα ᾖ, ἐπιπολάζει καὶ εἰς τὸ ἐκτὸς ἀποπτύεται θαυμαστόν τινα τρόπον. Τὸ δὲ ὅρκιον τοῦ τε χωρίου καὶ τῶν ὑδάτων πεφρίκασι διὰ

Dicitur in eo loco aqua Stygia esse, in quo Arabiæ campus est, qui ab ortu solis Diam usque desertam urbem extenditur. Deinde repente hiatus aperitur in immensam voraginem, saxis undique impendentibus, et aliquibus plantis silvestribus, horridis, et incultis e petris nascentibus opacatur. Descensus a sinistris ingredienti angustus et scabrosus, longus stadiis quindecim, nisi quod non solum viri, sed etiam feminæ valde expeditæ illam ingrediantur. Descendenti horti et agri plurimi in sequenti valle occurrunt. Summa pars et angustissima habet receptaculum, quo omnis undique aqua Stygia influit, **348***a* quod ab altissimo loco fertur, in aere spargitur, deinde iterum inferius concurrit. Spectaculum hoc et naturæ opus religione plenum et terribile est. Nemo est, qui viderit, quin timore sancto repleatur. Quædam e donariis quæ aquæ injiciuntur, deferuntur in profundum, tametsi levia, quibus ipse deus propitius est: quibus vero minus, ea licet gravissima, supernatant, et exspuitur foras admirando quodam modo. Jurare per campum illum et aquas incolæ experimento edocti horrent, quare minimum jurant (27). Si quis aliquando pejeraverit, intra annum corpore hydrope

VARIÆ LECTIONES.

[51] εὐφόρως B. [52] ἀνεσχόμην ς. [53] ἀπηνείας B et corr. AC. [54] διηνάγκασε A. [55] ἐπιτ. Scaliger: libri ἀποτ. [56] ἔγνων C. [57] θυανδρίτην codices Marini p. Fabr. 47. [58] στύγειον. [59] συνηρεφέσιν A. [60] φυτοῖς τῶν A: φυτοῖς ἀνημέροις καὶ ἀτάκτοις δασύνεται τῶν ς. [61] πρός. — [62] δασύνεται add. AB. [63] σταδίοις ς. [64] γυναῖκες ς. [65] εἰσιν post αὐλῶνι ponit ς. [66] κατειδομένων ς. [67] εἶτα — συμπηγνυμένων om. A.

NOTÆ.

(25*) Ad Homeri locum respexit. *Il.* σ'. vers 37, et ibid. Eustath.; et Mela, *De Alpheo.*

(26) Ovid. Metam. Horat. Lamb. et Girald.

(27) Virgilius, *Æneid.*, lib. VI, v. 323:

Cocyti stagna alta vides, Stygiamque paludem,
Di cujus jurare timent et fallere numen.

At Jupiter lege veluti solutus jurat

.... Stygii per flumina fratris,
Per pice torrentes, atraque voragine ripas,
(*Æneid.* lib. IX, v. 105-106.)

Digitized by Google

tumefacto moritur, nemoque unquam pœnam evasit. δέ ποτέ τις ἐπιορκήσει [68], εἴσω ἐνιαυτοῦ ἀπόλλυται, φασὶ, φυσηθεὶς ὑδέρῳ τὸ σῶμα, καὶ οὐδεὶς τὴν δίκην διέφυγεν.

πείρας οἱ ἐπιχώριοι, διὸ καὶ ἥκιστα ὀμνύουσιν. Εἰ

Fertur et Bacchus Lycurgum et cæteros Arabes comites ejus vino domuisse, cum ex utre exercitum irrorasset hostilem, unde et urbem Damascum appellavit. Quidam urbi nomen a quodam gigante tribuunt, cui nomen Ascus, quem Jupiter illic domuit ; alii alias hujus nominis rationes reddunt. Auctor ex hac urbe originem duxit. Ut studium aptum ad rhetoricam, omnemque curam ad os et linguam convertere, ab anima autem rerum sanctarum ac divinarum cogitationem avertere. Hæc, inquit auctor, intelligens, aliquando oratorias exercitationes reliqui, et sic novem anni elapsi sunt, viximus simul omnibus et noctibus et diebus, menses octo. Videram, inquit, bætulum in aere motum, vestibus interdum tectum, aliquando vero etiam manibus medici portatum. Nomen medici, qui bætulum gestabat, erat Eusebius, qui etiam dixit accidisse sibi aliquando nec opinanti subitum impetum errandi ab Emesa urbe, pene media nocte, quam longissime ad montem illum, in quo Palladis templum veteri magnificentia conditum est, et ivisse sese celerrime ad cacumen montis, et ibidem tanquam e via fessum desedisse, et vidisse globum ignis celeriter decidentem, et leonem ingentem in globo constitutum, et illum statim evanuisse : seque **348***b*, igne jam exstincto, ad globum cucurrisse, et illum tanquam bætulum accepisse, et rogasse cujus dei esset, et respondisse illum esse Gennæi. Gennæum Heliopolitæ colunt, erecta quadam leonis forma in templo Jovis. Ivisse eadem nocte via non minus quam decem et ducentorum stadiorum, ut aiebat, continuo. Eusebius non erat dominus bætuli motuum, ut alii aliorum, sed hic petebat et orabat : ille vero locum dabat oraculis. Hæc et multa similia nugatur dignus profecto bætuliis lapidibus : quin etiam formam ejus describit. Globus quidem, inquit, egregius, colore subcandido, diametro longus palmo, sed interdum major apparebat, interdum minor, interdum purpureus, et litteras ostendit nobis in lapide descriptas, idque colore tingabarino, ut vocant, et in muro fixit. Unde sciscitanti oraculum dedit, et vocem emisit e tenui fistula, quam interpretatus est Eusebius. Vanæ mentis ille alia multa miranda de bætulo narrat : *Equidem putaram divinius esse oraculum bætuli, Isidorus dæmonium potius esse dixit. Esse enim aliquem dæmonem moventem illum, non unum ex admodum malis, non omnino immaterialis, nec omnino puris.* Bætulorum alium alii incumbere, ut ille criminans dicit, deo, Saturno, Jovi, Soli, et aliis.

Ὅτι Διόνυσος, φησὶ [69], Λυκοῦργον καὶ τοὺς ἑπομένους αὐτῷ Ἄραβας κατηγωνίσατο οἴνῳ, ἀπ' ἀσκοῦ καταῤῥάνας τὴν πολεμίαν στρατιάν· ἐξ οὗ καὶ τὴν πόλιν ἐκάλεσε Δαμασκόν. Οἱ δὲ τὴν ἐπωνυμίαν διδόασι τῇ πόλει ἀπὸ γίγαντός τινος, ᾧ ὄνομα Ἄσκος, ὃν ὁ Ζεὺς ἐδάμασεν ἐνταῦθα. Ἄλλοι δὲ καὶ ἄλλας λέγουσι τῆς ἐπωνυμίας αἰτίας. Ὁ δὲ συγγραφεὺς ἐκ ταύτης ὥρμητο τῆς πόλεως. Ὡς ἡ ἀσχολία τοῦ ῥητορεύειν δεινὴ, στρέφουσα μὲν περὶ στόμα καὶ γλῶτταν τὴν ὅλην μου σπουδὴν, ἀποστρέφουσα δὲ τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἀποκαθαιρόντων αὐτὴν μακαρίων τε καὶ θεοφιλῶν ἀκουσμάτων. Ταῦτα δ' ἐννοῶν, φησὶν ὁ συγγραφεὺς, ἐνίοτε διεκοπτόμην τῶν ῥητορικῶν ἐξηγήσεων. Ἔνστον ἔτος οὕτω μοι διεληλύθεν. Συνδιήγομεν ἀλλήλοις ὅσαι τε ἡμέραι καὶ ὅσαι νύκτες, ἐπὶ μῆνας η'. Εἶδον, φησὶ, τὸν βαίτυλον διὰ τοῦ ἀέρος κινούμενον, ποτὲ δ' ἐν τοῖς ἱματίοις κρυπτόμενον, ἤδη δέ ποτε καὶ ἐν χερσὶ βασταζόμενον τοῦ θεραπεύοντος. Ὄνομα δ' ἦν τῷ θεραπεύοντι [70] τὸν βαίτυλον Εὐσέβιος, ὃς καὶ ἔλεγεν ἐπελθεῖν αὐτῷ ποτε ἀδόκητον ἐξαίφνης προθυμίαν ἀποπλανηθῆναι τοῦ ἄστεος Ἐμέσης [71] ἐν νυκτὶ μεσούσῃ σχεδὸν ὡς πορρωτάτω πρὸς τὸ ὄρος αὐτὸ, ἐν ᾧ τῆς Ἀθηνᾶς ἵδρυται νεὼς ἀρχαιοπρεπὴς· ἀφικέσθαι δὲ τὴν ταχίστην εἰς τὴν ὑπώρειαν τοῦ ὄρους, καὶ αὐτόθι καθίσαντα [72] ἀναπαύεσθαι ὥσπερ ἐξ ὁδοῦ· σφαῖραν δὲ πυρὸς ὑψόθεν καταθοροῦσαν ἐξαίφνης ἰδεῖν, καὶ λέοντα μέγαν τῇ σφαίρᾳ παριστάμενον· τὸν μὲν δὴ παραχρῆμα ἀφανῆ γενέσθαι, αὐτὸν δὲ ἐπὶ τὴν σφαῖραν δραμεῖν ἤδη τοῦ πυρὸς ἀποσβεννυμένου, καὶ καταλαβεῖν αὐτὴν οὖσαν τὸν βαίτυλον, καὶ ἀναλαβεῖν αὐτὸν, [1064 R.] καὶ διερωτῆσαι ὅτου θεῶν ἂν εἴη, φάναι δ' ἐκεῖνον εἶναι τοῦ Γενναίου (τὸν δὲ Γενναῖον Ἡλιουπολῖται τιμῶσιν ἐν Διὸς ἱδρυσάμενοι μορφήν τινα λέοντος), ἀπαγαγεῖν τε οἴκαδε τῆς αὐτῆς νυκτὸς οὐκ ἐλάττω σταδίων δέκα καὶ διακοσίων, ὡς ἔφη, διηνεκῶς. Οὐκ ἦν δὲ κύριος ὁ Εὐσέβιος τῆς τοῦ [73] βαιτύλου κινήσεως, ὥσπερ ἄλλοι ἄλλων· ἀλλ' ὁ μὲν ἐδεῖτο καὶ ηὔχετο, ὁ δὲ ὑπήκουε [74] πρὸς τὰς χρησμῳδίας. Ταῦτα ληρήσας καὶ πολλὰ τοιαῦτα ὁ τῶν βαιτυλίων ὡς ἀληθῶς ἄξιος, τὸν λίθον [75] διαγράφει καὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ. Σφαῖρα μὲν γὰρ, φησὶν, ἀκριβὴς ἐτύγχανεν [567 b H.] ὤν, ὑπόλευκος δὲ τὸ χρῶμα, σπιθαμιαία δὲ τὴν διάμετρον κατὰ μέγεθος· ἀλλ' ἐνίοτε μείζων ἐγίνετο καὶ ἐλάττων, καὶ πορφυροειδὴς ἄλλοτε. Καὶ γράμματα ἀνέδειξεν [76] ἡμῖν ἐν τῷ λίθῳ γεγραμμένα, χρώματι τῷ καλουμένῳ τιγγαβαρίνῳ κατακεχρωσμένα, καὶ ἐν τοίχῳ δὲ ἐγκρούσας· δι' ὧν ἀπεδίδου τὸν ζητούμενον τῷ πυνθανομένῳ χρησμὸν, καὶ φωνὴν ἠφίει [77] λεπτοῦ συρίσματος, ἣν ἡρμήνευεν ὁ Εὐσέβιος. Τερατολογήσας οὖν τὰ εἰρημένα ὁ κενόφρων οὗτος καὶ μυρία ἄλλα παραλογώτερα περὶ τοῦ βαιτύλου, ἐπάγει· Ἐγὼ μὲν ᾠμην θειότε-

VARIÆ LECTIONES.

[68] ἐπιορκήσοι B. [69] φασὶ ς. [70] θεράποντι ς. [71] Ἐμέσης B : Ἐμίσης ς. [72] καθιζήσαντα ς. [73] τοῦ ego addidi. [74] ὑπήκουσε ς. [75] τὸν λίθον B et corr. A : τῶν λίθων ς. [76] ἀνεδίδαξεν A. [77] ἀφίει — ἡρμήνευσεν ς.

Digitized by Google

por εἶναι τὸ χρῆμα[78] *τοῦ βαιτύλου, ὁ δὲ Ἰσίδωρος δαιμόνιον μᾶλλον ἔλεγεν· εἶναι γάρ τινα δαίμονα τὸν κινοῦντα αὐτὸν, οὔτε τῶν βλαβερῶν οὔτε τῶν ἄγαν προσύλων, οὐ μέντοι τῶν ἀνημμένων εἰς τὸ ὕλιον εἶδος οὐδὲ τῶν καθαρῶν παντάπασι.* Τῶν δὲ βαιτύλων[79] ἄλλον ἄλλῳ ἀνακεῖσθαι, ὡς ἐκεῖνος δυσφημῶν λέγει, θεῷ, Κρόνῳ, Διΐ, Ἡλίῳ, τοῖς[80] ἄλλοις.

Ὅτι Μαξιμῖνος, φησὶν (Ἕλλην δ' οὗτος ἦν τὸ σέβας), τὰς βολὰς τῶν ὀμμάτων ἀφιεὶς[81] οὕτω φοβερόν τι καὶ βλαβερὸν ἐνέβλεπεν[82], ὥστε τῶν ἐνορώντων[83] ἀποστρέφειν τὰς ὄψεις· καὶ τοῦτο (φησὶν[84]) ἐκεῖνος συνειδὼς ἑαυτῷ τὰ πολλὰ κάτω καὶ οὐ πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἔβλεπεν. Ἀλλὰ καὶ πολλῶν οὗτος φασμάτων ἐγίνετο θεατὴς, ἄλλοις οὐχ ὁρωμένων. Ἱκανὸς δ' ἦν καὶ δαίμονας ἐπιπέμπειν φθοροεργοὺς, καὶ ἄλλοθεν ἐπιπεμπομένους ἀναστέλλειν[85]. Πλὴν δυσσεβῶν ἀλοὺς[86] κατὰ τὸ Βυζάντιον τὴν διὰ ξίφους οὐκ ἐξέφυγε δίκην. Οὔτε φιλόσοφον βίον ἐννοήσας, εἴ τις ὢν[87] τῶν πολλῶν ὑβρίζει ὕβρεις τὰς ἐξ ἀνθρώπων. Ἄπειρος ὢν τῶν πληκτικῶν[88] τούτων καὶ ἀνιάτων πραγμάτων. Ἡ ἀναβολὴ μακροτέρα αὐτῷ γέγονε τῶν τε[89] εἰς Καρίαν καὶ τῶν Ἀθήναζε σπευδουσῶν ἐλπίδων. Καὶ πρὸς θεοῦ λιπαρήσεις ἔρχομαι. Τοῦ[90] Κυλληνίου βλακεύοντος καὶ τὰ πράγματα ἀναβάλλοντος οὐδὲν ἤνυτεν ὁ Ἰσίδωρος. Οὐ[91] φεισάμενος τοῦ πολυτελεστάτου τῷ ὄντι δαπανήματος, τοῦ χρόνου, κατὰ τὸν εἰπόντα σοφόν. Ὁρῶν δὲ ἐμαυτὸν τῷ θείῳ φωτὶ περιῤῥεόμενον, πῶς οἷεί σφόδρα τὴν ψυχὴν ἐτανυσκόμην[92]; Ἐκμανὴς γενόμενος, ἀνελὼν τὸν πέλεκυν, ἀποτέμνει τὴν αὐτὸς ἑαυτοῦ παιδοσπόρον φύσιν. Καὶ ἐγὼ ταῦτα ἀπήγγειλα τῷ Ἰσιδώρῳ σοφήν τε καὶ ἔνθεον ἀεὶ[93] προτείνοντι πρὸς τοὺς μύθους τοὺς ἱεροὺς ἀκοήν. Οἰηθέντα περὶ τῷ σώματι[94] κινδυνεύειν[95]. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν τῆς ἰδιώτιδος ἄρα δεῖγμα[96] προαιρέσεως. Ὀλίγα ἀντὶ πολλῶν ἀποδιδόντι χαρίσια. Ἐναυστολούμεθα πρὸς τὴν Σάμον. Τὸ σῶμα δ' ἐφυσᾶτο, κάτωθεν ἀρξάμενον ἀπὸ τῶν ποδῶν ἕως ἤδη τῶν βουβώνων καὶ τῆς αἰδοῦς. Κατεκοιμήθην ἐπὶ τῆς νεὼς, καί πως ἀφροδισιάζομαι τοῖς ὀνείρασι. Κρήδεμνον[97], φωσώνιον, ὁράριον, ῥῳ'[98] προσώπου ἐκμαγεῖον, ἡμιτύβιον[99]. Εἰς τοσοῦτον γὰρ ἀκηκόαμεν φιλοσοφίαν [568 b H.] καταφρονηθεῖσαν οὐδὲ πώποτε Ἀθήνησιν, ὅσον ἐωράκαμεν ἀτιμαζομένην ἐπὶ Ἡγίου. [1065 R.] Ὁ δὲ Ἀρχιάδας[1-2] τὸ μὲν ὅλον τοῦ πατρὸς οὐκ ὀλίγῳ ἦν διαφέρων καὶ πολλῶν ἄλλων[3] εἰς ἀρετὴν, τὰ δὲ εἰς φιλοσοφίαν ἄγοντα παρειμένος, ἅτε πρὸς ταῦτα ἀνάγωγος ὢν διὰ τὴν οὐκ ἀκολάκευτον πατρῴαν οὐσίαν, ἱερὰν δὲ ζωὴν προβεβλημένος, εἴπερ τις ἕτερος. Ὁ μὲν οὖν Εὐπείθιος εὐφυέστερος μὲν ἐγένετο, τὰ δὲ ἤθη ἐπισεσυρμένος εἰς ἰδιωτισμὸν, ἤδη

Maximinus, inquit, religione erat gentilis, oculis adeo terribilibus, ut intuentium aversaretur oculos. Cujus sibi conscius, ut plurimum terram, non ipsos homines obvios respiciebat, et etiam multa vidit visa, quæ alii non videbant. Poterat et dæmones noxios immittere, et aliunde immissos coercere. Cum impie quid ageret Byzantii, gladii pœna affectus est, nec philosophicam vitam intelligens, si quis e multitudine injuriam ei inferret **349***a* ignorabat civilia et gravia negotia. Cunctatio longior ei fuit, quam spes festinandi in Cariam vel Athenas ferret. Venio ad precationes, quas ad deum habuit, et Cyllenio tardante, et negotia differente, nihil Isidorus perfecit, parcens pretiosissimæ rei, juxta sententiam sapientis, tempori. Videns meipsum divino lumine illustratum, quantam putas animi contentionem fecisse? Insanus factus cum esset, abrepta securi, sibi virilia amputat. Et ego hæc Isidoro nuntiavi, qui semper sapienter, et divinus sacris sermonibus attendit, cum putaret se de corpore periclitari. Hoc vero exemplum propriæ voluntatis est, hæc grati animi ergo, pauca pro multis reddenti. Navigabamus Samum, corpus vero tumebat a pedibus infra incipiens, usque ad inguina et verenda; consopitus sum in navi; deinde in somnis polluor, vittam, sacram vestem, stolam, faciei simulacrum, fasciam. Tantum philosophiam audivimus contemni nunquam Athenis, quantum vidimus vituperari ab Hegia. Archiadas (28) patrem et alios multos superabat non parum virtute. Philosophica minus curabat, tanquam adeo ineptus, propter patrimonium blandiens, vita pius si quis alius. Eupithius ingeniosior erat, moribus tamen idiota; imo etiam idiota et simplicior: imbecillum illius erat corpus, et non multum a morte sejunctum. Hic quidem statim ægre audivit defensionem, quasi spei illius consilium speciosum non satisfaceret. Talia multa dicens et occinens, persuasit Marinus Isidoro (29) ut reciperet decretum de successione, et successor creatus est, nomine magis quam reipsa, Platonicæ doctrinæ. Quod si divinior res est, ut tu ais, Hegia, **349***b* (dicebat illi Isidorus) sacerdotalis administratio, idem ego affirmo; sed

VARIÆ LECTIONES.

[78] χρῆσμα ς. [79] τὸν δὲ βαίτυλον B. [80] τοῖς A : καὶ τοῖς ς. post ἄλλοις mg. A : περὶ τοιούτου δαιμονίου ἤκουσα κἀγὼ ἐν Ἑλλάδι παρὰ τῶν ἐν τοῖς τοῦ Παρνασσοῦ μέρεσιν ἐμφαινομένου· περὶ οὗ καὶ ἕτερά τινα παραδοξότερα ἔλεγον, σιωπῆς ἄξια μᾶλλον ἢ ἀφηγήσεως. [81] ἀφιεὶς om. C. [82] ἀνέβλεπεν ς. [83] ὁρώντων B. [84] φησὶν B : φασὶν ς. [85] ἀνατέλλει ς. [86] ἁλοὺς] ἄλλως B. [87] ὢν A : ἦν ς. [88] πληκτικῶν A : πολιτικῶν ς. [89] τε A : τότε ς. [90] τοῦ A : καὶ τοῦ ς. [91] οὐ add. A. [92] malim ἐγανυσκόμην. [93] ἀεὶ om. B. [94] τὸ σῶμα ς. [95] κινδυνεύσειν. ἀλλὰ τούτῳ B. [96] ἄρα δεῖγμα A : παράδειγμα ς. [97] κρήδεμνον. [98] ῥῳ' AC : τοῦ ς. τὸ ῥω οἶμαι ὡραίου ἢ ἱεροῦ δεῖν ἀναγινώσκεσθαι Maximus Margunius. [99] ἡμιτύβιον om. B. ἡμιτύβιον] ἢ τύμβιον A. [1-2] cf. Suidas v. Ἀρχιάδας et Εὐπείθιος et Ἡγίας : unde Leichius p. XX ὁ δὲ Ἡγίας τὸ μὲν ὅλον τοῦ πατρὸς Ἀρχιάδου οὐκ. [3] πολλῶν ἄλλων] τῶν πολλῶν Suidas v. Εὐπείθιος.

NOTÆ.

(28) Archidas Hegia. Vide Suidam.

(29) Marini successor Isidorus.

Digitized by Google

primum homines esse deos futuros necesse est. Ideoque et Plato dixit majus bonum homini accidere non posse, quam philosophiam. Sed hoc contigit nunc stare (30) in acie, non novaculæ, sed ultimæ revera senectutis. Ignorabat se aggredi ad corrigendas res incurabiles et nequissimas, nihil amplius vero profecit. Vere ineunte, mortuo Marino, voluit Isidorus Athenas deserere; monebat autem Syrianum et Hegiam Isidorus, quam necessarium sit, philosophiam labentem restituere.

A δὲ[4] καὶ ἀτοπώτερον ἔχων ἢ κατ' ἰδιώτην. Ἀσθενῶν αὐτὸς τὸ σῶμα καὶ οὐ πόρρω τείνων θανάτου. Ὁ δὲ πρὸς μὲν τὸ παραυτίκα δυσχερῶς ἤκουσε τῆς ἀπολογίας, ἅτε [δὴ[5]] μὴ κατ' ἐλπίδας αὐτῷ πραττούσης τῆς ἀγαθοειδοῦς προαιρέσεως. Τοιαῦτα πολλὰ λέγων τε καὶ ἐπᾴδων ἔπεισε τὸν Ἰσίδωρον ὁ Μαρῖνος δέξασθαι τὸ ψήφισμα τῆς διαδοχῆς· καὶ ἐψηφίσθη διάδοχος ἐπ' ἀξιώματι μᾶλλον ἢ πράγματι τῆς Πλατωνικῆς ἐξηγήσεως. Εἰ δὲ θειότερον χρῆμα, ὡς σὺ φῂς, ὦ Ἡγία, ἔλεγε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰσίδωρος, ἡ ἱερατικὴ πραγματεία, φημὶ μὲν τοῦτο κἀγώ· ἀλλὰ πρῶτον ἀνθρώπους γενέσθαι τοὺς ἐσομένους θεοὺς δεῖ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πλάτων ἔφη μὴ ἐλθεῖν εἰς ἀνθρώπους μεῖζον ἀγαθὸν φιλοσοφίας. Ἀλλὰ τοῦτο συμβέβηκε νῦν ἐπὶ ξυροῦ ἑστάναι οὐ τῆς ἀκμῆς, τοῦ δὲ ἐσχάτου γήρως ὡς ἀληθῶς. Ἐλάνθανε δὲ ἑαυτὸν ἀνίατα[6] πράγματα καὶ πόρρω μοχθηρίας προβεβηκότα[7] διορθώσασθαι ἐπιχειρῶν· ἦνυτε[8] δὲ οὐδὲν ἐπὶ[9] πλέον. Ἤρι δὲ ἀρχομένῳ, τοῦ Μαρίνου τὸ σῶμα ἀπολιπόντος, ἐβουλεύετο τὰς Ἀθήνας ἀπολιπεῖν ὁ Ἰσίδωρος. Παρῄνει δὲ Συριανὸν καὶ Ἡγίαν ὁ Ἰσίδωρος ὡς χρεὼν εἴη φιλοσοφίαν ὑποῤῥέουσαν ἀνασώσασθαι.

Quæ verbis ornata prætermissa sunt, ea necesse est cum excerptis conjungi.

Per artem quamdam dubiam, et extra humanam spem constitutam, in secretis arcana pro se ipsis divinæ spei quærentes, et pro aliis Ægyptiis, totius ordinis. Sed hinc alicunde a tertio ortu, qui circa mundum est ligare funem revocatæ servationis. Severus patricius Romanus et alia narrabat multa Alexandriæ agens, et lapidem se vidisse, in quo lunæ erant mutantes varie formam secundum solem, quandoque crescentes, interdum decrescentes; lapidi ipse etiam sol inerat. Unde dicuntur hi lapides synoditæ vocari: et dixit se etiam solarem lapidem vidisse, non qualem multi vidimus, radios ex sese aureos effundentem, sed discum solis forma in medio lapide esse, et inde ignis globum videri, ab illo vero radios exsilire, usque ad circumferentiam: esse enim globosum et integrum lapidem. Vidisse et lunarem non aqua maceratum, qui deinde exhibet lunulam, et ideo aquilunarem vocatum: sed natura se vertentem secundum motus lunæ. Mirabile est hoc opus naturæ, sed multa obscura et non intelligibilia de eo narrantur. Multi dicunt periisse Ægyptium. Fama tamen salutis **350***a* nuntia vulgabatur, et forsitan res involuntaria sit, et idem fortasse etiam rebus immortalibus accidit: optima monens, et oratione hortans eos qui in opere torpescerent.

B Ὅσα παρεῖται[10] χρεὼν ταῖς ἐκλογαῖς συντετάχθαι καλλιέπειαν ἔχοντα.

Διὰ μηχανῆς τινος ἀπόρου καὶ ἀνθρωπίνης ἐλπίδος ἔξω καθεστηκυίας ἐν ἀποῤῥήτοις τὰ ἀπόῤῥητα διαμηχανωμένους ὑπέρ τε σφῶν αὐτῶν τῆς οὐρανίας ἐλπίδος καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων Αἰγυπτίων τῆς ὅλης εὐθημοσύνης. Ἀλλ' ἐντεῦθέν ποθεν ἀπὸ τῆς τρίτης καὶ περικοσμίου γενέσεως ἀναδήσασθαι τὰ πείσματα τῆς ἀναγωγοῦ σωτηρίας. Καὶ δὴ Σεβῆρος, ἀνὴρ τῆς Ῥώμης πατρίκιος, ἄλλα τε διηγεῖτο ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συνδιαιτώμενος[11], καὶ ὅτι λίθον ἐθεάσατο ἐν ᾧ σελήνης ἐγίνετο σχήματα μεταμορφουμένης παντοῖα μὲν, ἄλλοτε δ' ἄλλα πρὸς ἥλιον αὐξομένης καὶ μειουμένης ἐνόντα τῷ λίθῳ καὶ αὐτὸν τὸν ἥλιον· ὅθεν ἡ φήμη τοὺς τοιούτους λίθους καλεῖ συνοδίτας[12]. C Καὶ ἡλίτην δὲ λίθον ἔλεγεν ἑωρακέναι, οὐχ οἷον οἱ πολλοὶ ἑωράκαμεν, ἀκτῖνας διαφαίνοντα ἀπὸ τοῦ βάθους χρυσίδιτας, ἀλλὰ δίσκον ἡλιοειδῆ κείμενον μέσον τοῦ λίθου, σφαῖραν αὐτόθεν πυρὸς ὡς ἰδεῖν· ἀπ' αὐτῆς δὲ τὰς ἀκτῖνας ἐκθρώσκειν ἕως ἐπὶ τὴν ἴτυν· εἶναι γὰρ σφαιροειδῆ καὶ ὅλον τὸν λίθον. Ἰδεῖν δὲ καὶ σεληνίτην, οὐ τὸν ὕδατι τεγγόμενον, [569 H.] εἶτα ἐκφαίνοντα τὸν μηνίσκον, καὶ διὰ τοῦτο ὑδροσεληνίτην καλούμενον, ἀλλὰ κατὰ φύσιν τὴν ἑαυτοῦ τρεπόμενον ὅτε καὶ ὅπως ἡ σελήνη τρέποιτο, θαυμάσιον χρῆμα τοῦτό γε φύσεως. Τυφλῆς δὲ καὶ ἀσαφοῦς τῆς φήμης περιπλανωμένης. Ὁ μὲν οὖν πλεῖστος λόγος ἀπολωλέναι τὸν Αἰγύπτιον. Καὶ τάχα ἂν ἦδε ἡ πάθη ἀπροαίρετος ἂν εἴη, καὶ ἐφέρετο δὲ ὅμως καὶ σωτηρίας τις ἄγγελος φήμη. Τὰ βέλτιστα παραινῶν, καὶ παροξύνων τῷ λόγῳ τοὺς διὰ τοῦτο συμβαίνοι ἂν ἴσως καὶ ταῖς ἀκηράτοις. ἐν τῷ ἔργῳ βλακεύοντας.

Cum tres sint animæ species, triplex etiam politicæ ratio, quarum quælibet tres illas habet, sed una præcipua forma est, a qua appellatur, ac prima quidem rationem secuta est ducem, cujusmodi vita et respublica sub Saturno fuit, quæ aurea ætas dicitur, vel genus proximum diis, ut fabulæ modo poetæ

D Ὅτι τριῶν ὄντων εἰδῶν τῆς ψυχῆς, τριττὴ καὶ ἡ πολιτεία, καὶ ἔχει μὲν ἑκάστη τὰς τρεῖς, [1068 R.] ἀλλ' ἑνὶ διαμορφοῦται καὶ ὀνομάζεται τῷ ἐπικρατοῦντι. Καὶ λόγῳ μὲν ἔθύνεται, ὡς ὁ ἐπὶ Κρόνου βίος, ἡ λεγομένη χρυσῆ γενεά, ἢ τὸ θεῶν ἀγχίσπορον γένος, οἷα ἐν σχήματι μύθου σεμνύνουσιν οἱ ἐν τῷ

VARIÆ LECTIONES.

[4] δὲ] δέ τι id. [5] δὴ om. AC. [6] ἀνίατα] ἄνω τά A. [7] προβεβηκότα om. B. [8] ἦνυτε B : ἤνυε ς. [9] ἐπὶ add. A. [10] παρεῖνται B. [11] συνδιαιτώμενος A, ἐνδιαιτώμενος B : συνδιαιτούμενος ς. [12] συνοδίτας] cf. Boissonad. Marin. p. 90.

NOTÆ.

(30) Vide apud Platon. et proverb.

Digitized by Google

τρίποδι τῆς Μούσης καθήμενοι ποιηταί. Θυμῷ δὲ [12] διανισταμένην πολιτείαν τὴν ἐπὶ πολέμους καὶ μάχας, καὶ ὡς ἐπίπαν φάναι, τὴν περὶ πρωτείων καὶ δόξης ἀγωνιζομένην, οἵαν [13] γενέσθαι τὴν ἐπὶ τῆς ἱστορίας ἑκάστοτε θρυλουμένην ἀκούομεν. Ἐπιθυμίᾳ [14] δὲ τὴν πανταχῆ διαῤῥέουσαν καὶ ὑπὸ τρυφῆς ἀκολάστου διεφθαρμένην, ταπεινὰ καὶ γυναικεῖα φρονοῦσαν, δειλίᾳ σύνοικον καὶ ἐν πάσῃ ὑηνείᾳ [15] καλινδουμένην, φιλοχρήμονα, μικροπρεπῆ, δουλεύειν ἀσφαλῶς ἐθέλουσαν [11], οἷα τῶν ἐν τῇ νῦν γενέσει πολιτευομένων ἡ ζωή. Προθυμότατος εἰς ἀποδημίαν οὐ τὴν μάταιον καὶ τρυφῶσαν, εἰς ἀνθρώπινα οἰκοδομήματα καὶ μεγέθη καὶ κάλλη πόλεων διαχαίνουσαν· ἀλλ' εἴ πού τι θαυμαστὸν ἀκήκοεν ἢ ἱεροπρεπὲς, ἀφανὲς [16] ἢ φανὸν [17], αὐτόπτης ἠβούλετο γενέσθαι τοῦ θαύματος. Αὐτὴν δὲ τὴν ψυχὴν ἐν ταῖς ἱεραῖς εὐχαῖς πρὸς ὅλον τὸ θεῖον πέλαγος ἔλεγε, τὰ μὲν πρῶτα συναγειρομένην ἀπὸ τοῦ σώματος εἰς ἑαυτὴν, αὖθις δὲ ἐξισταμένην τῶν ἰδίων ἠθῶν καὶ ἀναχωροῦσαν ἀπὸ τῶν λογικῶν ἐννοιῶν ἐπὶ τὰς τῷ νῷ συγγενεῖς, ἐκ δ' αὖ τρίτων ἐνθουσιῶσαν καὶ παραλλάττουσαν εἰς ἀῤῥη τινὰ γαλήνην καὶ οὐκ ἀνθρωπίνην. Τοῦτον ἐπαινῶν Ἰσίδωρος ὁ φιλόσοφος κατὰ στόμα εἶχε. Μετριωτέρα γὰρ πειθὼ καὶ παραίνεσις τῆς [20] ἀπὸ τῶν ἄλλων λόγων τοῖς πολλοῖς ἡ ἀπὸ τῆς ἱστορίας, καὶ μᾶλλον τῆς παλαιοτέρας ἡ ἀπὸ τῆς νεωτέρας καὶ τοῖς ἀκροωμένοις φέρουσά τι γνωριμώτερον. Οἱ δὲ καὶ ἐν τοῖς Αἰγυπτίοις φιλοσοφήμασι τὸν Ἰσίδωρον συνεργὸν καὶ συγκυνηγέτην παρελάμβανον [21] τῆς ἐν βυθῷ κεκρυμμένης ὡς ἀληθῶς ἱερᾶς ἀληθείας· καὶ πολλαχοῦ φῶς ἀνῆπτεν αὐτοῖς ἐν ταῖς ζητήσεσι τῆς ἀρχαιοτρόπου σοφίας. Τὸ δὲ σύμπαν αὐτῷ τῆς εὐπορίας οὐκ ἀπὸ βιβλίων καὶ δοξασμάτων ἐπορίζετο ἀλλοτρίων διὰ μνήμης, ἀλλ' ἔξιν τινὰ βεβαίαν καὶ πάμφορον ἀληθείας τῆς γε τοιαύτης ἀπ' [570 H.] ἀρχῆς ἐκτήσατο. Καὶ δύσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἅτε οὐ δυναμένοις αὐτοῦ φέρειν τὴν θείαν [22] ἀνατολήν. Ἠναγκάζετο [23] ἐπιμελεῖσθαι τῆς τῶν παίδων εὐαγωγίας. Καὶ μὴν καὶ ἐν ταῖς ἐξηγήσεσιν ἐνδεέστερος τῷ λόγῳ ἢ ὥστε ἑρμηνεύειν τὰ δοκοῦντα ἀποχρώντως. Οὐ μὴν οὐδ' ἐνταῦθα ἀδοήθητος ἦν ὑπὸ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἄλλης μελέτης, ἀλλὰ κατεβάλλετο [24] μὲν σπουδὴν πρὸς τὴν σαφήνειαν, τὴν δὲ τῶν ὀνομάτων εὐρυθμίαν ἀφιεὶς ἑτέροις πρὸς ἐπίδειξιν εἶχετο τῶν πραγμάτων, οὐ λόγους τὸ πλέον ἢ νοήσεις φθεγγόμενος [25], οὐδὲ φοήσεις μᾶλλον ἢ τὰς οὐσίας αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἄγων εἰς φῶς. Τὴν περὶ τὸ θεῖον [26] ἀγιστεύουσαν θέμιν. Εὐφραίνετο δὲ ὁρῶν τὸν Πρόκλον ὁ Ἰσίδωρος αἰδοῖόν [27] τε ἅμα καὶ δεινὸν ἰδεῖν, αὐτὸ δοκῶν ἐκεῖ ὁρᾷν [27] τὸ φιλοσοφίας τῷ ὄντι πρόσωπον. Ἐπεὶ καὶ ὁ Πρόκλος ἐθαύμαζε τοῦ Ἰσιδώρου τὸ εἶδος ὡς ἔνθεον καὶ πλῆρες [29] εἴσω φιλοσόφου ζωῆς. Ὁ δὲ Σαλούστιος οὐκέτι τῷ δικανικῷ, ἀλλ' ἤδη τῷ σοφιστικῷ βίῳ

A in tripode musæ sedentes tradunt. Alia quæ iracundia inflammata, in bella et pugnas ruit, et ut summatim dicam, principatus et gloriæ cupiditate æstuans : cujusmodi fuisse audivimus eam, de qua crebræ narrationes historiarum. Alia quæ appetitu regitur, luxu et deliciis diffluens, corrupta, abjecto et muliebri animo ignaviæ dedita, incerta sorte jactata, avara, vilis, servilis, qualis nunc est hominum vita. Propendebat in peregrinationem, non vanam, aut deliciosam, inhiantem hominum substructionibus spectandis, aut urbibus magnis ac pulchris : sed sicubi quid mirandum audiret, vel augustum, sive occultum, sive apertum, ipsismet oculis videre volebat. Ipsam animam in sacris precibus totum divinitatis oceanum esse dixit : primo a corpore in se B collectam; deinde a suis moribus recedentem, et a rationalibus notionibus deflectentem ad res, quæ menti cognatæ sunt; tertio divinitus afflatam et mutatam in insolitam serenitatem, non humanam, sed Deo convenientem. Hunc laudans Isidorus in ore habuit. Commodior enim persuasio, præceptioque præ aliis materiis, vulgo ab historia, et maxime a recentiore potius quam antiquiore, et audientibus aliquid notius afferens. At illi in disciplinis etiam Ægyptiis Isidorum socium, sodalemque assumpserunt investigandi veritatem sacram, quæ in profundo lateret, et illis sæpe in quæstionibus antiquæ 358 sapientiæ lumen accendit. Omnis illi solertia non a libris et disciplinis alienis per memoriam suppetebat, sed habitum quemdam firmum et fecundissimum, qui omnia comprehenderet hujus veritatis, C ab initio habuit. Et occidet hominibus, ut qui divinum ejus ortum ferre nequeant : coactus est curam filiorum gerere, ut bene instituerentur. Verborum in explicando parcior fuit, quam ut satis sensa animi explicaret : neque enim natura, exercitatioque eum hic destituebat, sed studium ipse ad perspicuitatem convertebat. Nominum concinnitatem et ostentationem aliis relinquens, rem sectatus est : non plura verba locutus quam sensa mentis essent, neque plura sensa quam rerum natura pateretur, justitiam, quæ Deum veneratur, in lucem ferens. Gaudebat Isidorus viso Proclo, ratus in eo se venerandum et gravem philosophiæ vultum vere D videre. Cum etiam Proclus Isidori faciem ut divinam fuerit miratus, plenaque intus philosophiæ vitæ. Salustius non amplius forensi, sed oratoriæ arti intendit animum. Publicatas etiam Demosthenis orationes memoriæ mandavit omnes. Adhæc satis erat disertus, non recentiores sophistas imitans, sed cum vetere scriptionis splendore certans, orationesque scripsit non multo illis inferiores. Nudis pedibus orbem terrarum, ut fertur, ambiit. Ἔδη capit pro ipsis delubris. Ponitur

VARIÆ LECTIONES.

[1] δὲ om. A. [11] οἷον A. [12] ἐπιθυμίαν B. [13] ὑηνείᾳ A : κυβείᾳ. [17] θέλουσαν ς. [16] ἀφανὲς] ἢ ἀφανὲς A. [17] φανερόν ς. [20] τῆς A : τοῖς ς. [21] συνελάμβανον B. [22] θείαν] ἀληθειαν A. [23] ἠναγκάζετο] εἶναι εἰκάζετο A. [24] κατεβάλετο A. [25] φθεγγόμενος οὐδὲ νοήσεις om. A. [26] τῶν θείων A. [27] αἰδοῖον — δεινὸν] αἰδοῖ — δείμω B. [29] ἐκεῖνον ὁρῶν A. [29] πλῆρες Suidas v. Εἶδος : πλήρης ς.

Digitized by Google

eadem vox et pro statuis : item pro templi pavimento. Millies insomnia vidit, ut uno verbo dicam. Semel vero etiam verum visum apparuit hominem circumspiciens, pro accurate contemplans, præter consuetum morem loquendi. Liberi erant ab humanis impedimentis, quæ plerumque sunt. Nemo in divinis rebus adeo hebes est, quin sentiat omnem Dei vim, maxime autem in puniendis improbis. Non aberraret a vera musa, vel a sacra veritate. **351***a* Socii alius opinionis, et sectatores, et ad philosophiam roborabantur, quanquam initio philosophandi dexteritatem non assequerentur. Voto usus, ad familiarem humanumque sensum a portentosis spectris rediit, et elocavit ad tempus matrimonio aptum. Sed etiam philosophiæ induto pallio, tanquam sponsa philosophica in divinis rebus exercente religione, et quæcunque efferri, et quæcunque non efferri possunt. Ille Aphrodisiadem secessit, et cum uxore sine liberis vixit.

Hilarius philosophus, amans voluptates venereas, Proclo non est usus magistro. Dixit persuasum longiorem sibi fore in corpore vitam, ob dexteritatem uxoris : et hæc dixit, non gratum sibi esse confitens, ut alicui videri possit, sed ægre ferens moram in corpore, et ad uxorem referens, quantum homini licet, mortis dilationem, uxorisque laudavit facilitatem, et collætatus est. Deus primam matrimonii spem miseratus, dedit illi signum futuræ stirpis, et tandem uxorem suam maritus gravidam vidit. Asclepiodoto tenebræ, quominus legeret, impedimento non erant. Narravit et alia, quæ audiisset, et de ejus visa multa digna admiratione. Vox cujusnam esset incertum, navem sistere jussit, et de ὁμαχοῦο est, quod ipsi videmus et audimus. Et usque ad mortem castus vixit, nec quisquam est, etiam inter inimicos, qui eum reprehenderit. Marinus inepto ingenio, nec excellentem Parmenidis expositionem præceptoris sui tulit, ad ideas vero contemplationem demisit, a supernaturalibus unitatibus : Firmi et Galeni notionibus ut plurimum motus, aut incorruptis conceptibus mentis beatorum virorum. Justitiam coluit, et quæ philosophum decent, non adulatorios mores, aut sordidos. Marinus propter seditionem Athenis Epidaurum secessit, subodoratus insidias vitæ comparatas. Marinus et ipse Proclus non una solum, **351***b* sed ambabus manibus Isidorum amplexi sunt. Proclus videns illius animi

A προσεῖχε τὸν νοῦν. Ἐξίμαθε δὲ καὶ τοὺς δημοσίους ἅπαντας τοῦ Δημοσθένους λόγους. Καὶ δὴ λέγειν ἦν ἱκανὸς, οὐ τοὺς νέους [80] μιμούμενος σοφιστὰς, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἀρχαῖον τόνον [81] τῆς λογογραφίας ἀμιλλώμενος. Ἀμέλει καὶ ἔγραψε λόγους οὐ πολύ τι ἐκείνων λειπομένους, [1069 R.] ἀνυπόδετος περιὼν τὴν οἰκουμένην, ὡς φάναι λόγον [81], ἅπασαν. Ὅτι τὰ ἴδη καὶ ἐπὶ αὐτῶν λαμβάνει τῶν τεμενῶν, τάττεται δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀγαλμάτων· λέγεται δὲ ἔδος καὶ τὸ ἕδαφος τοῦ νεώ. Ὅναρ μὲν μυριάκις παρῆν ὡς φάναι τὸ ἔπος, ἅπαξ δὲ καὶ ὕπαρ [82] ἐφάνη τὸ φάσμα. Περιορώμενον τὸν ἄνθρωπον ἀντὶ τοῦ ἐμβλέπον ἀκριβῶς, ἐπισκοποῦν [83], ἐναντίως τῆς τῶν πολλῶν χρήσεως. Ἀκώλυτοι διέμενον ὑπὸ τῶν εἰωθότων κατὰ τὸ ἀνθρώπινον [84] κωλυμάτων. Οὐδείς ἐστιν οὕτω

B τὸ Θεῖον ἐκκεκωφημένος, ὃς οὐκ αἰσθάνεται αὐτοῦ τῆς ἐνεργείας πάσης μὲν, οὐχ ἥκιστα δὲ τῆς κολαζούσης τοὺς ἁμαρτάνοντας. Οὐκ ἂν ἁμάρτοι Μούσης ἀληθοῦς, ἢ οὐκ ἂν ἁμάρτοι ἀληθείας ἱερᾶς. Οἱ τῆς ἀλλοφύλου δόξης ἑταῖροι καὶ συστασιῶται. Καὶ πρὸς [85] φιλοσοφίαν ἐρῶντο, καίτοι ἀρχὴν ἀτυχοῦντες εὐαγωγίας φιλοσόφου. Καὶ τῇ εὐχῇ χρησάμενος εἰς τὴν συνήθη καὶ ἀνθρωπίνην αἴσθησιν ἀπὸ τῶν ἀλλοκότων ὄψεων ἐπανῆλθε. Καὶ δὴ ἐξέδωκεν ἱκνουμένῳ [86] τῷ τοῦ γάμου καιρῷ. Ἀλλὰ καὶ τρίβωνα περιβαλὼν φιλοσοφίας [87], ὡς φιλόσοφον, τὴν νύμφην. Τῆς περὶ τὰ θεῖα διατριβούσης θρησκείας, ὅση τε ῥητὴ καὶ ὅση ἀπόῤῥητος. Οὐδ' [88] εἰς Ἀφροδισιάδα μετεχώρησε παράκλητος [89]. Ἀπαιδα βίον τῇ γυναικὶ συμβεβίωκεν.

Ὁ δὲ Ἱλάριος [90] φιλοσοφῶν μὲν, ἐκδεδιητημένος δὲ τὰς ὑπογαστρίους ἡδονὰς, οὐκ ἔτυχε Πρόκλου διδασκάλου. Πεπεῖσθαι ἔλεγε πολυχρονιώτερόν οἱ γενέσθαι τὸν μετὰ τοῦ σώματος βίον διὰ τὴν δεξιότητα τῆς γυναικός. Καὶ ταῦτα ἔλεγεν οὐ χάριν ὁμολογῶν, ὡς

C ἂν τῳ δόξειεν, ἀλλὰ δυσχεραίνων πρὸς [571 H.] τὴν ἐν σώματι διατριβὴν, καὶ εἰς ἐκείνην ἀναφέρων, ὅσα γε εἰς ἄνθρωπον, τὴν τοῦ θανάτου ἀναβολήν. Καὶ τῆς γυναικὸς ἐπῄνει τὴν εὐαγωγίαν, καὶ συνήδετο. Κατελείπησας τοῦ γάμου τὰς πρώτας ἐλπίδας ὁ Θεὸς ἐδίδου σύμβολον τῆς ἐσομένης γονῆς· καὶ τὴν γαμετὴν λοιπὸν ἐώρα ἐπίτεκα οὖσαν ὁ ἀνήρ. Καὶ οὐδὲν ἐμποδὼν πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν τῷ Ἀσκληπιοδότῳ ὁ σκότος ἐγίνετο [91]. Διηγεῖτο δὲ ἄλλα τε ὧν ἀκήκοε, καὶ δὴ καὶ τῆς αὐτοῦ ὄψεως οὐκ ὀλίγα θαύματος ἄξια. Ἡ δ' ἄγνωστος φωνὴ ὅτου εἴη τὴν ναῦν ἀνακωχάζειν ἐκέλευε. Τοῦ [92] ὁμμακοῖου [93] τῆς αὐτοψίας καὶ ἀκοῆς ἅμα. Καὶ διετέλεσεν ἄχρι θανάτου ἀμιγὴς

D παντὸς σώματος. Οὐδ' ἔστιν ὅστις ἐσυκοφάντησεν αὐτὸν ἐπὶ τοιαύταις διαβολαῖς, οὐδὲ τῶν ἐχθίστων [94]. Ὁ δὲ Μαρῖνος [95] τῷ ἀτόνῳ τῆς φύσεως οὐδὲ τοῦ Παρμενίδου τὴν ὑπεραίρουσαν ἐξήγησιν τοῦ διδασκάλου ἤνεγκεν, ἐπὶ τὰ εἴδη δὲ τὴν θεωρίαν κατήγαγεν ἀπὸ τῶν ὑπερουσίων ἑνάδων [96], ταῖς Φίρμου καὶ Γαληνοῦ τὸ πλέον ἐννοίαις ἐπισπώμενος ἢ ταῖς ἀκηράτοις ἐπιβολαῖς τῶν μακαρίων ἀνδρῶν. Ἐθεράπευε [97] τὰ δίκαια καὶ φιλοσοφίᾳ πρέποντα, ἀλλ' οὐ τὸν θῶπα τρόπον καὶ βάναυσον. Διὰ τὴν στάσιν ὁ

VARIÆ LECTIONES.

[80] νέους] νεωτέρους ἐκμιμησάμενος Suidas v. Πῖνος, νεωτέρους ἐκμιμούμενος idem v. Σαλούστιος οὗτος. [81] τόνον A : πόνον ς præstat Suidæ πῖνον. [81] λόγῳ B. [82] ὕπαρ ἐφάνη A : ὑπερεφάνη ς. [83] διεσκόπουν ς. [84] τὸν ἄνθρωπον A. [85] πρὸς] εἰς A. [86] ἱκανουμένῳ ς. [87] φιλοσοφίας περιβαλὼν ς. [88] οὐδ' A : ὁ δ' ς. [89] παρακληθεὶς A. [90] cf. Suidas v. Ἱλάριος Ἀντιοχεύς. [91] ἐγένετο A. [92] τοῦ om. B. [93] ὁμακοῖου ς. [94] ἐχθίστων om. B. [95] Μαριανὸς A. [96] ἑνάδων] ἐν ᾄδου B et corr. A. [97] ἐθεράπευε] cf. Suidas v. Θῶπες.

Digitized by Google

Μαρῖνος ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Ἐπίδαυρον ἀνεχώρησε, τὰς ἄχρι τοῦ σώματος ἐκβαινούσας ἐπιβουλὰς ὑφορώμενος. Ὁ δὲ Μαρῖνος, καὶ αὐτὸς ὁ Πρόκλος, οὐ τῇ ἑτέρᾳ μόνον, ἀλλ' ἀμφοῖν τοῖν [48] χεροῖν τοῦ Ἰσιδώρου περιείχοντο. Ὁ δὲ Πρόκλος ὁρῶν αὐτοῦ τὴν προθυμίαν ἄτρυτον οὖσαν καὶ τὴν φιλομάθειαν ἀκόρεστον, πηγὰς λόγων εἰς τὴν ἐκείνου ψυχὴν ἀφιεὶς ἱερῶν τε καὶ φιλοσόφων, γαννύμενος αὐτῷ διετέλει πλατεῖαν ὑπέχοντι καὶ ἀριήκοον τὴν τῆς διανοίας ὑποδοχήν. Εἶξε δεδιὼς τὴν ἑκατέρου ἐπιτίμησιν καὶ ἅμα λύπην ἀγανακτοῦσαν. Ἔσεισεν ὑπερφυῆ τινα σεισμὸν καὶ οὐ φύσεως ἔκγονον. Ἦν ἄρα τις Ἀττικὴ γυνὴ, πολλὰς εἰδυῖα μηχανὰς εἰς [1072 R.] πειθὼ, ὡς διέδειξεν [49]. Οὐ μιᾷ [50] χειρὶ δωρούμενος ἀλλ' ἀμφοῖν, κατὰ τὴν παροιμίαν. Τοιοῦτος ἦν τό τε [51] σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ὥστε καταπληγνύναι [52] τῇ συννοίᾳ τοὺς ἐντυγχάνοντας, ἡνίκα καιρὸς ἦν σεμνότητος καὶ ἐμβριθεστέρων ἠθῶν τε καὶ λόγων· χαρίεις δ' αὖ [53] πρὸς τοὺς χαριεντας. Ἀντὶ γὰρ φιλοσοφίας καὶ ἀπραγμοσύνης εὐδαίμονος εἰς πολιτείαν ἑαυτὸν καὶ εἰς ἀρχὰς ἐξέωσε φέρων. Φύσει δὲ ὢν φιλόνεικος καὶ ἀήττητος ἐφ' ὅ τι ἂν ὁρμήσειε, καὶ φιλόδοξος ὡς οὐκ οἶδ' εἰ [54] ἕτερος ἐπὶ τιμίοις [55] ἔργοις τε καὶ λόγοις καὶ τὴν ἀρετὴν εἰς τὸ ἔξω προάγουσι τῆς ψυχῆς, προσκρουστικὸς ἀεὶ καὶ ἀμιλλητικὸς πρὸς τοὺς ὑπερέχοντας ἦν. Ἠδούλετο δὲ μόνον ἀξιωθῆναι ὁ δεόμενος τῆς τὸν ἄρχοντα προσκυνούσης ἐντεύξεως. Οἱ δὲ [56] πλεῖστοι ὠρθοῦντο πρὸς τὰ ἀρχαῖα ταῖς ἐλπίσιν. Ὄργανον ὁ Παμπρέπιος ἐπιτήδειον τῆς πρὸς τὸ κάλλιον ἀντιπνεούσης ἀνάγκης ἦν. Κατὰ ἐὸν ἰκνούμενον χρόνον, ἀντὶ τοῦ κατὰ τὸν ἐπιόντα.

A indefessam alacritatem, discendi ardorem insatiabilem, multas in illius animum derivare doctrinas et sacras et philosophicas gaudens perrexit, sinus mentis illi pandentis, et audiendi cupidinem afferentis. Cessit metuens utriusque reprehensionem, querelam et indignationem. Concitavit incredibilem quemdam motum, eumque non a natura profectum. Fuit sane Attica mulier, quæ multas norat artes persuadendi, ut ipse docuerat, non una manu, ut loquimur, sed ambabus largiens. Talis fuit corpore et animo, ut ii, cum quibus colloqueretur, quando tempus erat, severitate et constantia morum verborumque obstupuerint. Gratiosus erat apud gratiosos. Loco philosophiæ otiique felicis, ad rempublicam seipsum et ad magistratus contulit. Natura B contentiosus erat, et insuperabilis in quavis re, cui animum applicuisset. Gloriæ amans si quis alius objurgatoribus verbis operibusque usus, et quæ virtutem animi foras producerent. Cum superioribus semper contendit. Solus voluit in pretio haberi, cum deesset illi comitas, quæ superiorem reveretur : plurimi vero respiciendo ad antiqua sperabant. Pamprepius instrumentum idoneum fuit necessitatis reflantis honestati. Procedente tempore dixit, pro eo quod instat.

[572 H.] Ὅτι τοὺς κατὰ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν καὶ ἀκαταλύτου πίστεως ἐπιλυττήσαντας ὁ Δαμάσκιος ἀριθμούμενος, καὶ ἄκων (ὡς ἔοικε) [57] καὶ ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν ἐνάργειαν [58] ἀληθείας βιαζόμενος τάδε ἀναγράφει. Ἐπεχείρησε μὲν γὰρ καὶ [59] Ἰουλιανὸς ὁ βασιλεὺς, ἀλλ' ἐτέων οὐκ ἐπέβη πισύρων, ἐπεχείρησε δὲ χρόνοις ὕστερον καὶ Λούκιος, ἀνὴρ ἐν Βυζαντίῳ τὴν στρατηγίδα ἀρχὴν [60] ὑπὸ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ κοσμῶν, ὃς πειραθεὶς τὸν βασιλέα ἀνελεῖν εἴσω τῶν βασιλείων παρῆλθε, καὶ τρὶς θελήσας ἐξελκύσαι τοῦ κολεοῦ [61] τὸ ξίφος ἀπετρέπετο καταπεπληγμένος· ὥρα γὰρ ἐξαίφνης γυναῖκα μεγάλην καὶ βλοσυρὰν περιπτυσσομένην κατὰ νώτων [62] τὸν [63] Θεοδόσιον. Μετὰ ταῦτα ὁ μέγας τῆς ἕω στρατηλάτης ἐπεχείρησεν, ἀλλ' ἐπεσχέθη βίαιον εὑράμενος θάνατον· ἀπὸ γὰρ τοῦ ἵππου πεσὼν καὶ τὸ σκέλος κακῶς διατεθεὶς ἐτελεύτησε τὸν βίον. Εἶτα Σεβηριανὸς, φησὶν, ὁ πολίτης ἡμῶν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις μετὰ καὶ ἄλλων συχνῶν· [64] ἀλλ' ὀλίγου δεῖν θανάτῳ ἐζημιώθη δι' ἀπιστίαν τῶν συνειδότων, ἄλλων τε ἴσως, καὶ Ἑρμενερίχου [65] τοῦ Ἄσπερος [66] παιδὸς ἐξεπόντος τὴν συνωμοσίαν τῷ Ζήνωνι. Πρὸς οἷς Μάρσος καὶ Ἄλλους· ὧν ὁ μὲν Μάρσος ἐν αὐτῇ τῇ ἐπαναστάσει νόσῳ τέθνηκεν, ὁ δὲ Ἄλλους συλληφθεὶς ξίφει τὸν βίον κατέστρεψεν. Ἀκοντίζει τὴν

Damascius enumerans eos qui sacram et indissolubilem fidem nostram insane oppugnarunt, etiam C ut apparet, invitus et coactus veritatis vi hæc scribit. Conatus est Julianus imperator, sed ultra quatuor annos non progressus est. Cogitavit et idem postea Lucius dux militiæ Byzantii sub Theodosio, qui conatus imperatorem interficere, in palatium venit et ter tentans gladium educere, perterritus decessit. Vidit enim repente mulierem inusitatæ magnitudinis et terribilem, a tergo Theodosium amplexantem. Post hæc magnus orientis ductor Zeno id conatus est, sed violenta morte præpeditus fuit. Nam **352***a* cadens ex equo crus confringens exspiravit. Deinde Severianus noster civis nostro tempore, cum aliis nonnullis compluribus, parum abfuit quin multaretur morte propter consciorum perfidiam, et aliorum fortasse, et Armorichi filii Asperis, qui conjurationem Zenoni detexit. Præter hos et Marsus et Illus, D quorum Marsus, in ipsa rebellione, morbo exstinctus est. Caput in hostium exercitum jaculatur, superne e rupe præcipitatur. Ammonius amans turpis lucri, et omnia ad quamcunque utilitatem referens, paciscitur cum eo, qui tunc inspecturus venerat, quænam esset prævalitura opinio. Supellectilia erant omnis generis librorum, cum liberis ope-

VARIÆ LECTIONES.

[48] ταῖν B. [49] διεδίδαξεν ς. [50] οὐ μιᾷ] Suidam v. Θεαγένης confert Leichius p. XXI. [51] τό τε add. A. [52] καταπηγνύναι B, καταπηγύναι A, καταπλαγῆναι ς. [53] αὖ A : ἦν ς. [54] εἰ add. Leichius. [55] ἐπὶ τιμίοις] ἐπιτίμοις A : ἐπιτιμίοις ς. [56] οἱ δὲ — ἐλπίσιν om. B. [57] ὡς ἔοικε om. A. [58] ἐνέργειαν ς. [59] καὶ om. A. οὐκ a correctore habent AB. [60] ἄρχειν ς. [61] κουλεοῦ ς. [62] νώτου ς. [63] τὸν om. A. [64] ἄλλων τινῶν συχνῶν ς. [65] Ἑρμενερίχου A, Ἀρμενερίχου C : Ἀρμερίχου ς. [66] Ἄσπαρος B.

Digitized by Google

ram dabat gratia reipublicæ. Verbis primum, inquit auctor, specimen edidi, rhetoricæ pallium induens : quare erat pallium etiam oratorium, ut philosophicum. Natura homines otiosæ vitæ virtutem tribuunt, cum meo quidem judicio sic se non habeat. Virtus enim in media republica in civilibus officiis et sermonibus versans, animum ad fortitudinem exercet, et experientia magis confirmatur quid sanum sit et integrum : quidque fictum et adulterinum latitet in hominum vita. Hoc omne reprehenditur, et citius emendatur : boni vero et utilitatis quantum est in rebus publicis, quantum et confidentiæ et fortitudinis. Quare orationes privatim habentes, et multa optime et graviter de justitia et temperantia philosophantes, ad res coacti descendere, valde inepte se gerunt. Proclum Athenas ire adhuc in corpore exsistentem.

A κεφαλὴν εἰς τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, ἄνωθεν ἀπὸ τῆς πέτρας ἀποδισκεύσας. Ὁ δὲ Ἀμμώνιος αἰσχροκερδὴς ὢν καὶ πάντα ὁρῶν εἰς χρηματισμὸν ὀντιναοῦν, ὁμολογίας τίθεται πρὸς τὸν ἐπισκοποῦντα τὸ[67] τηνικαῦτα τὴν κρατοῦσαν δόξαν. Γρυμαία ἔκειτο παντοδαπῶν βιβλίων. Ὅταν ἀφροδισιάζῃ ἐπὶ παιδοποιίᾳ πολιτικῇ. Λόγους[68], φησὶν ὁ συγγραφεὺς, ἐπεδεικνύμην πρότερον, τὸν ἐπὶ ῥητορικῇ τρίβωνα περιθέμενος, ὥστε ἦν καὶ τρίβων ῥητορικὸς, ὡς καὶ φιλόσοφος. Πεφύκασι δὲ[69] ἄνθρωποι τῇ μισοπράγμονι ζωῇ τὴν ἀρετὴν ἐπιφημίζειν, οὐχ οὕτως ἔχον κατά γε τὴν ἐμὴν κρίσιν[70]. Ἡ γὰρ ἐν μέσῃ τῇ πολιτείᾳ διὰ τῶν πολιτικῶν ἔργων τε καὶ λόγων ἀναστρεφομένη ἀρετὴ γυμνάζει τε τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ ἐρρωμενέστερον, καὶ βεβαιοῦται μᾶλλον ἐπὶ[71] τῆς πείρας, B ὅσον αὐτῆς ὑγιές τε καὶ ὁλόκληρον· ὅσον δὲ κίβδηλον καὶ ἐπίπλαστον ἐμφωλεύει ταῖς ἀνθρωπίναις ζωαῖς, τοῦτο πᾶν διελέγχεται καὶ ἑτοιμότερον[72] καθίσταται πρὸς διόρθωσιν. Τὸ δὲ ἀγαθοεργόν τε καὶ ὠφελητικὸν ὅσον ἐστὶν ἐν τοῖς πολιτεύμασιν! τὸ δὲ θαῤῥαλέον καὶ βέβαιον[73] ἡλίκον! τοιγαροῦν οἱ ἐν γωνίᾳ καθήμενοι λόγοι[74], [1073 R.] καὶ πολλὰ φιλοσοφοῦντες εὖ μάλα σεμνῶς περὶ δικαίου καὶ σωφροσύνης, ἐκβαίνειν ἐπὶ τὰς πράξεις ἀναγκαζόμενοι δεινὰ ἀσχημονοῦσιν. Εἰς Ἀθήνας καὶ Πρόκλον ἀπαίρει· ἔτι διακρατούμενον ἐν τῷ σώματι.

Agapius gravis simul et facilis, antiquam linguam supra vulgarem imitatus, omnes in se Byzantinos convertit. Admirationi fuit Alexandriæ disertis hominibus : omnibus enim artibus instructus erat. Volebat **352***b* grammaticos et rhetores examinare et judicare, et, ut paucis dicam, in sapientia quadrangulus esse videbatur, et etiam erat. Magnum honorem Gesius consecutus est, non solum quod arte medica valeret, et docendo et C operando : sed etiam ob omnem aliam eruditionem, dialecticis sese instruens. Isidoro Domnam uxorem ducente, natus est filius, quem Proclum nominavit. Domna quinto post partum die mortua, maritum philosophum mala fera, amaroque conjugio liberavit. Æsculapius Beryti non est Græcus, neque Ægyptius, sed alius Phœnix indigena. Nam Saduco nati sunt filii, quos Dioscuros et Cabiros interpretantur. Octavus natus est Esmunus, quem Æsculapium interpretantur. Hic visu pulcherrimus, et juvenis, qui visus admirationem excitaret, quem, ut ait fabula, Astronoe dea Phœnissa mater deum adamavit. Solitusque in saltibus venari, ut vidit deam sibi insidiantem, et se dum fugeret insequentem, et jamjam comprehensuram, pudenda securi sibi amputat. Ipsa hoc casu dolens, et Pæana vocans juvenem, recreatum vitali calore in deos retulit, a Phœnicibus Esmunum vocatum ob calorem vitæ. Alii dignantur Esmunum octavum interpretari. Octavus filius Saduco erat, qui in densis tenebris magnam lucem accendit. Hanc juvenis orationem exceperunt et valde admirati sunt Mariniani.

Σεμνὸς ὢν ἅμα καὶ εὐόμιλος ὁ Ἀγάπιος[75], τήν τε ἀρχαίαν γλῶτταν ὑπὲρ [573 H.] τὸν ἰδιώτην μελετήσας, ἐπέστρεψεν εἰς ἑαυτὸν τοὺς ἐν Βυζαντίῳ ἀνθρώπους, θαῦμα δὲ ἑαυτοῦ παρέσχετο καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοῖς λογιμωτέροις· ὥρμητο γὰρ ἀπὸ πάσης τῆς παιδείας, ζητητικός τε καὶ κριτικὸς ἠβούλετο εἶναι γραμματικῶν τε καὶ ῥητορικῶν, καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, ἐδόκει τετράγωνος εἶναι καὶ ἦν τὴν σοφίαν. C Καὶ εἰς κλέος ὁ Γέσιος μέγα ἀνέδη, οὐ μόνον ἰατρικῆς εἵνεκα[76] παρασκευῆς, τῆς τε διδασκαλικῆς καὶ τῆς ἐργάτιδος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης πάσης[77] παιδείας. Διαλεκτικαῖς συνουσίαις ἀρδόμενος τὴν ψυχήν. Ὅτι ἀγαγομένῳ[78] Ἰσιδώρῳ δόμναν γυναῖκα τίκτεται αὐτῷ παῖς ἐξ αὐτῆς· Πρόκλον[79] τὸ παιδίον ἐπωνόμασε[80]. Καὶ ἡ Δόμνα ἐπί γε τῷ[81] τόκῳ πέμπτῃ[82] ὕστερον ἡμέρᾳ ἀποθνήσκει, κακοῦ θηρίου καὶ πικροῦ συνοικεσίου ἐλευθερώσασα τὸν φιλόσοφον ἑαυτῆς. Ὅτι ὁ ἐν Βηρυτῷ, φησὶν, Ἀσκληπιὸς οὐκ ἔστιν Ἕλλην οὐδὲ Αἰγύπτιος, ἀλλά τις ἐπιχώριος Φοῖνιξ. Σαδύκῳ γὰρ ἐγένοντο παῖδες, οὓς Διοσκούρους[83] ἑρμηνεύουσι καὶ Καβείρους. Ὄγδοος δὲ ἐγένετο ἐπὶ τούτοις ὁ Ἔσμουνος, ὃν Ἀσκληπιὸν ἑρμηνεύουσιν. Οὗτος κάλλιστος ὢν θέαν καὶ D νεανίας ἰδεῖν ἀξιάγαστος, ἐρώμενος γέγονεν, ὡς φησιν ὁ μῦθος, Ἀστρονόης θεοῦ Φοινίσσης, μητρὸς θεῶν. Εἰωθώς τε κυνηγετεῖν ἐν ταῖσδε ταῖς νάπαις, ἐπειδὴ ἐθεάσατο τὴν θεὸν αὐτὸν ἐκκυνηγετοῦσαν καὶ φεύγοντα ἐπιδιώκουσαν καὶ ἤδη καταλήψομένην, ἀποτέμνει πελέκει τὴν αὐτὸς αὑτοῦ[84] παιδοσπόρον φύσιν. Ἡ δὲ τῷ πάθει περιαλγήσασα, καὶ Παιᾶνα καλέσασα[85], τὸν νεανίσκον[86] τῇ τε ζωο-

VARIÆ LECTIONES.

[67] τὸ om. A. [68] λόγοις ς. [69] δὲ] οἱ Suidas v. Μισοπράγμων, γὰρ οἱ v. Οὐλπιανός ἀδελφός. [70] κρίσιν om. Suidas l. propius l. [71] ἐπὶ] ἀπὸ idem l. priore. [72] ἑτοιμότατον id. ib. [73] βέβαιον] ἰσχυρὸν A. [74] λόγιοι Suidas. [75] Ἀγάπιος cf. Suidas h. v. [76] εἵνεκα A : ἕνεκα ς cum Suida v. Γέσιος. [77] ἁπάσης Suidas. [78] ἀναγαγομένῳ A. [79] Πρόκλος B. [80] ἐπωνόμασε] ἐπονομασθέν A. [81] τῷ add. A. [82] πέμπτην — ἡμέραν AB. [83] Διοσκόρους] cf. Müller Orchomen. p. 451. [84] ἑαυτοῦ A. [85] καὶ Παιᾶνα καλέσασα om. A. Scaliger καὶ πόαις ἀναλέσασα. [86] τὸν νεανίσκον post ἀναζωπυρήσασα ponit B.

Digitized by Google

γόνῳ θέρμῃ ἀναζωπυρήσασα θεὸν ἐποίησεν, Ἔσμουνον ὑπὸ Φοινίκων ὠνομασμένον ἐπὶ τῇ θέρμῃ τῆς ζωῆς. Οἱ δὲ τὸν Ἔσμουνον ὄγδοον ἀξιοῦσιν ἑρμηνεύειν ὅτι ὄγδοος ἦν τῷ Σαδύκῳ παῖς. Ἐν σκότῳ διωλυγίῳ πολὺ φῶς ἀνάψας. Τοῦτον ἀπεδέξαντο τοῦ νεανίσκου τὸν λόγον καὶ ἠγάσθησαν οἱ ἀμφὶ τὸν Μαρῖνον, πῶς οἷει σφόδρα [87]; Οὕπω ἐξερρώγει τὰ δύσκολα τῆς ὑποθέσεως. Ἐμὲ δὲ ἐπεσπάσατο ἡ ῥύμη τοῦ λόγου πρὸς τὰ μετὰ ταῦτα ἐκβεβηκότα [88] ποιήσασθαι τὴν ἐκβολήν, ἐπακολουθήσαντα παριόντι τῷ βίῳ τῶν διαδόχων, οὓς εἵλετο Πρόκλος. Ὃ δὲ καὶ παράδοξον ἀκοῦσαι, μετὰ σεμνότητος εὐγενοῦς καὶ βεβαίας ἐφαίνετο τοῖς παροῦσι χαρίεις, τὰ μὲν πολλὰ σπουδάζων εἰς τὸ κοινὸν τοῖς ἀκούουσιν ὄφελος, ἀνιεὶς δὲ ἐνίοτε τῷ παίζοντι τὴν σπουδήν, καὶ σκώπτων εὐφυῶς τοὺς ἁμαρτάνοντας, ὥστε ἐπικαλύπτειν τῷ γελοίῳ τὸν ἔλεγχον. Εἰς ὕψος καὶ μῆκος οἷον θαυμάσιον. Ὥστε τὰ ἀρχαῖα καὶ πρὸς τὸ μυθῶδες ἐκνενικηκότα μηκέτι ἄπιστα εἶναι. Καὶ ἥτει παρ' ἐμοὶ ὑποδοχὴν λανθάνουσαν.

A Nondum tamen difficultate argumenti rupta, me orationis vis attraxit, ut ad sequentia me ab illa revocarem, et instante vita, eos successores imitarer, quos Proclus elegerat. Quodque novum auditu, cum generosa solidaque gravitate videbatur præsentibus gratus. Plurima conatus ad communem auditoribus utilitatem, interdum vero jocando de illa gravitate remittens, et peccantes ingeniose carpens, ut risu increpationem tegeret. **353a** Altitudine et longitudine egregius, ut antiqua et fabulosa jam vera sint, et a me petebat occultam admissionem.

[574 H.] Ὁ δὲ Θεοσέβιος τὸν τῆς σωφροσύνης δακτύλιον, ὃν ὁ Χαλδαῖος [89] εἰσιὼν παραδίδωσι, τοῦτον οὗτος κατασκευασάμενος, προσελθὼν τῇ γυναικὶ ἔφη· *Πάλαι μέν σοι ἐπιδέδωκα δακτύλιον ἁρμοστὴν παιδουργοῦ συμβιώσεως· τὰ νῦν δὲ τοῦτον ἐπιδίδωμί σοι σωφρονιστήν, ἐπίκουρον* [90] *παρεσόμενον* [1076 R.] *τῆς σώφρονος οἰκουρίας.* Ἡ δὲ ἀσμένως ἐδέξατο, καὶ συνέζησε τῷ ἀνδρὶ τὸν λοιπὸν χρόνον ἄνευ σωματικῆς κοινωνίας. Τῷ δὲ φυλακτηρίῳ τούτῳ τὸ δραστήριον οὐκ ἐπὶ τῇ [91] γαμετῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ἑαυτοῦ πάλαι εἰώθει μαρτυρεῖν· καὶ γὰρ ὅτε νεώτερος ἦν, ὡμολόγει καὶ αὐτὸς ἀγωνιεῖσθαι [92] τὸν παιδείας ἀγῶνα πρὸς τοὺς γενεσιουργοὺς πολεμίους, τούς τε ἔξωθεν ἐπιτιθεμένους καὶ τοὺς ἔνδον [93] προδιδόντας. Καταβοῶν δὲ τῶν αἰσθήσεων πασῶν, μᾶλλον τῶν ἄλλων τῆς ἁπτικῆς κατεβόα· εἶναι γὰρ αὐτὴν τῷ ὄντι χθονίαν καὶ ἀντίτυπον καὶ κατασπῶσαν τὴν ψυχὴν εἰς τὸν τῆς γενέσεως ἄβυσσον [94] ὀχετόν.

B Theosebius castitatis annulum, quem accedens vilis quispiam dedit, adornans uxori dedit, dicens: *Olim tibi annulum dedi conjunctionis filiorum procreandorum, nunc tibi do temperantiæ, qui tibi ad castam domus custodiam adjumento futurus est.* Illa vero libenter accepit, et reliquo tempore cum viro caste vixit. Hoc munimento non in uxore solum, sed etiam in se magnitudinem animi testari solebat. Etenim juvenis cum esset, testatus est etiam ipse, eruditionis certamen subiisse se cum hostibus, qui generationem procurarent, tam extrinsecus imminentes, quam intus proditionem molientes; reclamans autem omnibus sensibus, maxime tactui reclamabat. Hunc enim esse revera terrestrem, rebellem, trahentem animam ad perennem fontem C generationis.

ΣΜΓ'.

Ἐκ τοῦ Ἱμερίου τοῦ σοφιστοῦ διάφοροι μελέται.

Ἀνεγνώσθη ἐκ τῶν Ἱμερίου τοῦ σοφιστοῦ [95] διάφοροι *Μελέται*. Τοὺς ὡραιοτέρους δὲ τῶν αὐτοῦ λόγων ἡ ἐκλογὴ δρεπομένη τὴν τούτων ἔκδοσιν ἀποθησαυρίζει [96].

CCXLIII.

Himerii Sophistæ Declamationes.

Legi quasdam *Declamationes* Himerii Sophistæ. Elegantiorum vero ejus sermonum collectio exarata istorum editionem recondit.

Ἐκ τοῦ ὑπὲρ Δημοσθένους Ὑπερίδου, ἐκ τῆς θεωρίας.

Ὑποπτος μὲν καὶ σφαλερὰ παντὶ δήμῳ τοιαύτη συμβουλή, καὶ οὐ μικρὰ λυποῦσα πρὸς πειθὼ τὸν ἀκούοντα. Ἀμφότεροι γὰρ δημοτικοὶ καὶ πρὸς τὸ βέλτιον ὑπειλημμένοι τυγχάνουσιν. Οὐδὲ τοῖς γυμνοῖς χρῆσθαι τῶν ὀνομάτων, ἀλλὰ τοῖς δι' ἐμφάσεως τὸ βούλημα σημαίνουσιν.

Ex oratione Hyperidis pro Demosthene. Ex Theoria.

Suspecta et periculosa omnibus hæc deliberatio est, magnamque habet difficultatem, antequam auditori persuadeat. Ad populum hæ duæ habitæ, et quam optime elaboratæ: siquidem non simplicibus D et nudis nominibus utuntur, sed iis, quæ emphasi quadam consilium clarius exhibent.

Ἐκ τῆς μελέτης αὐτὸ τὸ προοίμιον

Ἔφετο μέν, ὦ Ἀθηναῖοι, Φίλιππος δι' ἑνὸς τούτου κηρύγματος οὐ Δημοσθένην [97] μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντας ὑμῶν ἀφαιρήσεσθαι [98] τοὺς δημαγωγούς, ὅσοι μετ' ἐκείνου δόντες ἑαυτοὺς τῇ πολιτείᾳ, Φιλίππῳ μὲν ἄβατον τὴν Ἀττικήν, τῇ πόλει δὲ ἀκέραιον μέ-

Hujus Declamationis hoc proœmium.

Philippus, Athenienses, non Demosthenem solum hoc uno edicto, sed et reliquos vestros oratores, qui cum illo se totos reipublicæ **353b** dederant, existimavit se ablaturum. Hactenus quidem Philippum Attica prohibuimus, urbique ad hæc usque tempora

VARIÆ LECTIONES.

[87] καὶ προσηγάσθησαν πῶς οἷει σφόδρα τὸν Πρόκλον Suidas v. Προσηγάσθησαν. [88] ἐκβεβηκότα C : ἐμβεβηκότα ς. [89] χυδαῖος ς. [90] ἐπίκουρόν σοι παρεσ. ς. [91] τῇ add. A. [92] ἀγωνιεῖσθαι]. imo ἀγωνίζεσθαι. [93] ἔνδοθεν B. [94] ἄένναον ς. [95] σοφιστοῦ. [96] ἀποθησαυρίζει AB et mg. C : σοφιστοῦ μελετῶν ς. [97] Δημοσθένη ς. [98] ἀφαιρεθήσεσθαι A.

Digitized by Google

libertatem integram conservavimus. Nunc enim sponte calamitatibus premi velle videbimur, nec Philippi imperium detrectare, qui ad barbaros primum conversus, et totam illic regionem depopulans, deinde ad vicina urbi nostræ, totique Græciæ loca undecunque nos infestans descendit, venatores hac in re callidos imitatus, qui eo tempore tantum feris parcunt, quo se ad venandum magis comparant. Nihil tamen nobis ut victis eripuit, nec Peloponnesus perfossa, neque ruina Phocensium, neque Eubœa cum Medorum tropæis tyrannide oppressa, nec Arcadia in servitutem redacta, nec Elea fortuna, nec nostrum imperium coegit immutare. Quin et tentatam Chersonesum cognoscimus, et Hellespontum inimicum habebimus. Quænam, obsecro, pestis, aut terræmotus tot civitates exhaurivit, tot nationes evertit, ac perdidit, quot ipse Philippus, ejusque tempora? Probe enim scivit fore, si quis Demostheni auscultaverit, nihil se unquam hoc impediente consequi, nec eorum, quæ habet, quidquam occupare posse. Nec dona solum dat ad urbes corrumpendas, proditorum consiliis excitatus, neque solum præmia pro patria nostra proponit, neque modo in populum improbos inducit; sed in oratores ac rhetores dolos machinatus est, quam rem omnes festi loco, ac veluti panegyrin duxerunt, tum ille non verbis, sed more suo tacite cœpit nocere. Imponebat etenim mari terram (31), superque medios montes navigabat, terræque vice mari, marisque loco terra utebatur, et urbs in triremes pro Attica demigrans, omnia quæcunque in palatiis solent, super aquam exhibuit. Non Macedones finibus insistunt suis, prius scilicet clementer exactis tributis a nobis conservati, sed exacta civitate nostra ex imperio, irrepserunt in eum locum, quem nobis majores nostri reliquerunt. Quænam Philippum lex ad mare duxit, et illud elementum contingere coegit, cui non multum dissimilis est? Quando quidem enim lex, et rerum occasio idem postulant, utilitate incitatus utrique morem geram, quando aliud usus seu occasio, aliud leges suadent. **354**a Omittens legis verba, utilitatem sequor. Et quis vestrum ignorat, quomodo illi olim nostris legislatoribus valere jussis, et Solone, Dracone, aliisque omnibus neglectis, Macedonum Philippique amicitiam, legis loco, et patriæ, reique pretiosæ duxerint? Infamia notatum a Deo [pro in columna triumphantem] ob ea quæ ausus fuit. Suspectum habeo Æschinem. Turbat enim me comœdia Phocensis, quam nobis non in scena adumbrate, sed reipsa egregius ille histrio, tertias partus sortitus exhibuit. Verumtamen cum hæc ita

A χρι νῦν τὴν ἐλευθερίαν [99] διετηρήσαμεν. Δόξομεν γὰρ ἑκόντες ἤδη καὶ οὐκ ἄκοντες δυστυχεῖν τε καὶ ὑποδεδλῆσθαι Φιλίππῳ. Ὁ δὲ ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἐτράπετο πρότερον, καὶ τὴν ἐκεῖ κενώσας ἤπειρον ἐπὶ τὰ καίρια μέρη λοιπὸν τῆς πόλεως καὶ τῶν Ἑλλήνων ἐφέρετο, πανταχόθεν ἡμᾶς περιστοιχιζόμενος κατὰ τοὺς δεινοὺς τῶν θηρατῶν, οἳ τοσοῦτον φείδονται τῶν θηρίων χρόνον, ὅσον ἔτι παρασκευάζονται. Ἐκίνησε δὲ ἡμᾶς οὐδὲν οὐδὲ ἀντιλαβέσθαι τῶν πραγμάτων ἠνάγκασεν, οὐ διοροττομένη [1] Πελοπόννησος, οὐ τὸ πτῶμα τὸ Φωκικὸν, οὐκ Εὔδοια μετὰ τῶν τροπαίων τῶν Μηδικῶν τυραννουμένη, οὐκ Ἀρκαδία δουλεύουσα, οὐ τὰ Ἠλεῖα [2] ἀτυχήματα· ἀλλὰ καὶ Χερρόνησον πειραζομένην ἐπείδομεν, καὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἀλλοτριούμενον ὁρῶντες ἐμέλλομεν.

B Τίς γὰρ λοιμὸς ἢ σεισμὸς τοσαύτας πόλεις ἐκένωσεν ἢ τοσαῦτα γένη ἀνθρώπων ἠφάνισε καὶ κατέδυσεν, ὅσα Φίλιππος καὶ ὁ Φιλίππου χρόνος; Οἶδε γὰρ ἀκριβῶς, ὧν τε μηδέπω [575 H.] τυγχάνει, διὰ τοῦτον ἀποστερούμενος, καὶ ὧν ἔχει μηδὲν ἂν λαβὼν [3], εἰ συμβουλεύοντι Δημοσθένει τις ἐπείθετο. Οὐδὲ κατὰ τῶν πόλεων μόνον [4] δωροδοκεῖ ταῖς τῶν προδοτῶν ἐπηρμένος γνώμαις ὁ Φίλιππος, οὐδὲ ἆθλα τῶν πατρίδων προτίθησιν, οὐδὲ κατὰ τῶν δήμων ὁπλίζει τοὺς ἀλάστορας· ἀλλ' ἐπὶ τοὺς ῥήτορας, ἐπὶ τοὺς δημαγωγοὺς μετενήνοχε τὸ μηχάνημα. Ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἑορτὴν εἶναι καὶ πανήγυριν ἐκείνην τὴν πρᾶξιν ἅπαντες ἐνομοθέτησαν. Τότε ἐκεῖνος παρανομεῖν οὐκ ἀπὸ ῥημάτων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς φύσεως ἤρχετο. Ἐπετίθει

C γὰρ θαλάττῃ μὲν ἤπειρον, δι' ὀρῶν δὲ μέσων ἐναυτίλλετο, θαλάττῃ μὲν ὅσα γῆ, γῇ δὲ ὅσα θαλάττῃ χρώμενος. Καὶ τὰς τριήρεις ἀντὶ τῆς Ἀττικῆς μετοικήσασα [5], [1077 R.] καὶ πάντα ὅσα ἐν ἀνακτόροις, ἐπὶ τῆς θαλάττης ἡ πόλις ἔπραττεν. Οὐ [6] Μακεδόνες ἐπιπολάζουσι τοῖς πράγμασιν, οἱ πρόσθεν ἀγαπητῶς μετὰ τῶν φόρων σωζόμενοι; Παρωσάμενοι δὲ τῆς ἀρχῆς [7] τὴν ἡμετέραν πόλιν αὐτοὶ παρέδυσαν εἰς τὴν τάξιν ἐκείνην, ἐφ' ἧς [8] ἡμᾶς οἱ πρόγονοι κατέλιπον. Τίς νόμος [9] κατήγαγεν ἐπὶ θάλατταν Φίλιππον καὶ στοιχείου μηδὲν αὐτῷ διαφέροντος προσάψασθαι κατηνάγκασεν; Ὅταν μὲν γὰρ τὰ αὐτὰ κελεύωσιν

D ὅ τε νόμος καὶ ὁ τῶν πραγμάτων καιρὸς, ἀμφοτέροις διὰ τὸ συμφέρον πείθομαι· ὅταν δὲ [10] ἕτερα μὲν ἡ χρεία, ἕτερα δὲ οἱ νόμοι φράζωσι [11], παρεῖς ἀκούειν τῶν συλλαβῶν ἀκολουθῶ τῷ συμφέροντι. Καὶ τίς οὐκ οἶδεν ὡς ἐκεῖνοι πάλαι τοῖς παρ' ἡμῶν [12] νομοθέταις ἐῤῥῶσθαι φράσαντες, καὶ πολλὰ χαίρειν [13] Σόλωνι καὶ Δράκοντι καὶ τοῖς ἄλλοις εἰπόντες ἅπασι, τὸ Μακεδονικὸν χρυσίον [14] καὶ τὴν Φιλίππου φιλίαν νόμους καὶ πατρίδα καὶ πολιτείαν [15] καὶ πάντα τὰ τιμιώτατα νομίζουσι; Στηλίτην παρὰ τῷ Θεῷ γινόμενον ἀντὶ τοῦ ἐν στήλῃ θριαμβευόμενον

VARIÆ LECTIONES.

[99] τὴν ἐλευθερίαν ante ἀκέραιον ponit ς. [1] διορυσσομένη B. [2] ἠλεῖα A : εἰλῆ ς. [3] ἀνλαβὼν] ἀναλαβὼν A. [4] μόνων A. [5] μετοικήσασα Wernsdorfius : libri μετοικίσασα. [6] οὐ] οἱ B. [7] ἀρχῆς] τύχης A. [8] ἧς A : ἧ ς. [9] νόμος A : νόμων ς. [10] δὲ ante ἕτερα add. A. [11] φράζουσι ς. [12] ἡμῖν B. [13] πολλὰ μὲν χαίρ. ς. [14] χρυσίον add. A. [15] καὶ πολιτείαν add. A.

NOTÆ

(31) Fort. de Xerxe.

Digitized by Google

ὧν ἐτόλμησεν. Ὑφορῶμαι Αἰσχίνην· ταράττει γὰρ με τὸ δρᾶμα τὸ Φωκικόν, ὅπερ οὐκ ἐπὶ σκηνῆς ἡμῖν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀληθείας αὐτῆς ὁ θαυμαστὸς [16] οὗτος τριταγωνιστὴς ἐπεδείξατο. Ἀλλ' ὅμως καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων, εἰρωνεύονται τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸν Πεισίστρατον πολλάκις παραφέρουσι, καὶ οὐκ αἰσχύνονται νῦν μὲν εἰς δειλίαν καὶ μαλακίαν σκώπτοντες, νῦν δὲ μὴ τυραννήσῃ τῆς πόλεως δεδιότες· ἐκ τοῦ Πειραιῶς ἐπὶ τοὺς τυράννους ἀναγόμενος. Ὀδοποιοῦσι τὰ πράγματα.

A se habent, hominem risu excipiunt, et Pisistratum sæpenumero appellant, neque erubescunt, ut ignavum et mollem scommatibus petere, nunc etiam metuentes ne tandem etiam urbem tyrannide opprimat, quæ maxime a se mutuo differunt. Qui integris classibus ad reges e Piræo delatus est. Hæc corrumpunt rempublicam, Philippo vero viam sternunt. Φθείρουσι μὲν τὰ περὶ αὐτὴν τὴν πόλιν, Φιλίππῳ δὲ

Ἐκ τῆς μελέτης ᾗ [17] Δημοσθένην εἰσάγει συμβουλεύοντα κατάγειν [18] Αἰσχίνην, φήμης ῥυείσης ὅτι Ἀλέξανδρος τοὺς φυγάδας κατάξει.

Ex oratione in qua Demosthenem inducit de revocando Æschine consultantem, vulgato rumore Alexandrum exules revocaturum.

Ὄντος γὰρ ἑκατέρου δεινοῦ, καὶ τοῦ λύειν ψῆφον ἑκόντας καὶ τοῦ ταῦτα ὑπομένειν παρὰ γνώμην ἐξ ἐπιτάγματος, ἧττον ἑκόντας κακὸν τοῦ λύειν ἄκοντας ὑπέληφα. Τὸ μὲν γὰρ ἐνδέχεταί ποτε καὶ φιλανθρωπίας δόξαν [576 H.] λαβεῖν· οἱ δὲ ἑτέροις ὑπακούοντες τὴν μὲν αἰσχύνην ἑαυτῶν ποιοῦσι, τῶν δὲ προσταξάντων τὴν εὐκλειαν.

Cum utrumque acerbum sit, et edictum sponte solvere, et hæc sustinere præter voluntatem ex mandato, minus malum existimavi sponte solvere, quam invite tolerare. Nam fieri quidem potest, ut hoc aliquando humanitatis gloriam consequatur, qui vero aliis obediunt, sibi ipsis infamiam, imperantibus vero honorem conciliant.

Κοινολογεῖται καὶ μετὰ βῆμα βασιλεῦσιν Αἰσχίνης, καὶ μετὰ Κτησιφῶντα καὶ τὴν φυγὴν τυράννους ἔτι περιεργάζεται. Ἄνθρωπος τὴν οὐσίαν [19] ὅλην ὑπερπηδήσας τοῖς ὅπλοις, καὶ τῇ φύσει [20] φιλονεικῶν λοιπὸν ὅτι πολεμίους μὴ κέκτηται [21]. Δι' οὓς ἦρθη τοσοῦτος [22] Φίλιππος, δι' οὓς ἔπεσε τὰ τῶν Ἑλλήνων φρονήματα· παρ' ὧν σύμμαχοι, τόποι, καιροί, πᾶσα τῶν μεγάλων κατορθωμάτων ἡ πρόφασις. Ἀλλὰ τὸ μὲν Θηβῶν πάθος ὑπερεφώνει [23] τοὺς Ἕλληνας· Ἀλέξανδρος δὲ τὴν πόλιν καὶ μετὰ Θήβας ᾐσχύνετο. Καίτοι γε εἶχέ τι τότε τῇ πόλει καὶ μέμψασθαι· ἡμεῖς γὰρ Θηβαίων πεσόντων τὴν τελετὴν ἀπεκλείσαμεν, ἵνα μὴ τοῖς Θηβαίων θρήνοις ἀντιδοῦμεν τὸν ἴακχον. Ὥσπερ γὰρ ἀγαθοῦ φανέντος τοῦ κομιζομένου τὴν χάριν μεθέξειν ἡ πόλις τὸ μέρος τῆς δόξης ἤμελλεν, οὕτω τῆς αἰσχύνης, εἰ πονηρὸς [24] ἐξηλέγχετο. Οὔτ' ἂν ἑτέρου γράφοντος καὶ παρανομοῦντος ἐσίγησα, ἀλλὰ προσδραμὼν ἂν [1080 R.] τῷ βήματι, τὸν Σόλωνα κεκραγὼς, τὴν πολιτείαν ἐπιβοώμενος, Οὐ λύσω τοὺς νόμους, ἂν ἔφην, οὐδὲ δέχομαι φυγάδας ἐξ ἐπιτάγματος, οὐδὲ τῷ Φωκέων αὐθέντῃ κελεύοντος ἄλλου [25] σπένδομαι· ἀλλ' ἕως ἂν ἔχω λιμένας, ἕως ἡλικίαν ἀκμάζουσαν, ἕως ἀριθμῶ τὰ τρόπαια, ἕως μία [26] γοῦν ἐκ Πειραιῶς ἔτι τριήρης ἀνάγεται, οὐ προΐεμαι τοὺς νόμους, οὐδὲ τῆς πολιτείας ἀφίσταμαι, οὐδὲ ποιῶ τὴν φήμην αὐτῆς τῆς πόλεως πόρθησιν, οὐδ' ὑποπτεύων τὰ παρὰ τῆς τύχης ἀμφίβολα φθάνω τὴν δουλείαν αὐτὸς ἑκουσίως αἱρούμενος. Κατίτω τοίνυν Αἰσχίνης, Δημοσθένους, ἀλλὰ μὴ Ἀλεξάνδρου κελεύοντος· παρανομοῦντος ῥήτορος, ἀλλὰ μὴ βασιλέως προστάττοντος· ὡς φυγὰς ἐλεούμενος, μὴ φοβερὸς ἡμῖν ὡς ἐκ προστάγματος. Ἀθηναίων οἱ λόγοι, καὶ γνωρίζω τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ ῥήματος· ὑμεῖς γάρ ἐστε οἱ πᾶσαν μὲν γῆν, πᾶσαν

Æschines confert cum regibus sermones pro suggestu, et post exsilium propter Ctesiphontem amplius sollicitat reges. Homo universam Asiam armis peragrans, et ingenio id demum adnitens, ne habeam cum quibus contendam. Per eos tantum elatus est Philippus, per quos Græcorum animi deciderunt: a quibus commilitones, loci opportunitates, omnis fortiter gerendarum rerum occasio data erat. Thebanorum quidem calamitas advocabat Græcos, Alexander vero hanc urbem post Thebas reverebatur, quanquam et tunc aliquid habuerit, quod urbi huic objiceret. Non enim Thebanorum victorum sacra exclusimus, ne ad eorum lamenta Bacchum hymno invocaremus. Quemadmodum **354***b* enim urbs, si vir sincerus compareat, qui gratiam queat referre gloriæ particeps futura est, sic et malo referente gratiam, infamia notatur. Neque alio scribente, et contra leges agente, ego obmutuerim, sed conscensis rostris Solonem invocans, et rempublicam compellans, dixerim: Leges non abrogo, neque exsules recipio ex mandato, ac ne jubente quidem Phocensium percussore, neque fœdus ineo, sed quandiu portus habuero, quandiu robustam ætatem, quandiu tropæa numeravero, quandiu adhuc una e Piræo triremis adducetur, non deseram leges, neque rempublicam relicturus sim, nec patiar hujus civitatis gloriam diripi, nec veritus fortunæ casus, ego ipse mihi manus inferam, antequam servitutem videam. Redeat igitur Demosthene, non Alexandro jubente, Æschines, præter legem agente oratore, non imperante rege, redeat quasi exsul misericordiam consecutus, non tanquam ex præcepto nobis metuendus. Ilæ Atheniensium voces e quibus urbem agno-

VARIÆ LECTIONES.

[16] θαυμαστὸς] καλὸς B. [17] ᾗ A : ἧς ς. [18] κατάγει B. [19] οὐσίαν A : Ἀσίαν ς. [20] φύσει] φήμῃ B. [21] κέκτημαι C. [22] τοσοῦτος] ἐς τοσοῦτον ὁ B. [23] ὑπερεφόβει Scaliger. [24] εἰ πονηρὸς ς. [25] ἄλλου A : ἀλλ' οὐ ς. malim Ἀλεξάνδρου. [26] γοῦν μία ς.

Digitized by Google

sco. Vos enim estis, qui pro institutis majorum, et pro libertate, terra marique tropæa fixistis. Tanto exercitu advenit Xerxes, terram et mare permutans, ut ; etentes glebam et cyathum loco concionis in barathrum conjecerit. At ipsa civitas elementis his fortior permansit. Quoniam licet aliis, ut sic dixerim, singula eorum quæ gesta sunt, eadem natura esse videantur, specie tamen distinguuntur : verbi gratia aliquis proximum percutit ; in certamine si vicerit, coronam habebit, extra certamen pœnas dabit.

Deploravimus urbem hanc olim a tyrannis eversam, tamen ultro quam defendere debuimus, eam Medis incendendam tradidimus. Ille cum Philippo, etiam post calamitatem Chæronensem, societatem non iniit. Fuit nobis aliquando illa consuetudo, ut Græciæ præessemus, et pro libertate contra tyrannos depugnaremus. Ortum a Miltiade hæc lex habuit, floruit sub Themistocle, pervenit usque Cimonem, servata est sub Pericle, culta sub Alcibiade, et ego eam servatam voluissem, sed libidine assentationeque proditorum abrogata est. Imperio alios exuimus, **355***a* non contradixisti, a patrio more discessimus : non conquestus es. Non cessit urbs nostra Lacedæmoniorum urbi ad Siciliam. Verum tota insula unam ætatem extra patriam transegit : urbs vero hæc etiam ad Occidentem prudentia inexpugnabilis permansit. Fac, si libet, improbum esse Æschinem, perniciem Phocensium, proditorem Thraciæ, interitum Cersoclepti, et si quibus aliis nominibus injuriose populum tractans, appellatus est. Athenis enim semper una cum fertilitate, contra Græcos, o Athenienses, succrevit et vitium. Multos quidem degeneres sæpenumero urbs conservavit, non eorum factionem probans, sed calamitatem miserata. Nemini unquam contra leges, quandiu prudentiam retinuit, subjecta fuit. Quid igitur non jam denuntio, quin vita prius decedo, quam videam hanc urbem servitute oppressam ? Ego idem ipse sane non talem esse rumorem existimo, qualem nonnulli fingunt, primum Alexandri mores considerans, et quisnam ille sit, qui simul et aggreditur et perficit : imo vero rebus, quas aggreditur, famam, et eos qui nuntiant, antevertit. Cum alia multa magnaque opera sua, quæ adulatores confingunt, celeritate potius, quam virtute eos, quos adoritur, antequam adesse diceretur, et visus fuisse audiret, superans, confecerit instar fulminis, et tonitrui, quod sæpe antequam exspectetur, præcedit. Sic Sardes occupavit, sic Cariam evertit, sic Lyciam distraxit, sic Pamphyliam invasit, sic viderunt eum Cilices, sic incubuit Persis, sic Darium perterruit. Et, proh dolor ! quam vicina etiam calamitas ! Sic et Thebas diripuit. Sic cecidit urbs illa in umbilico

δὲ θάλασσαν τροπαίων ὑπὲρ τῶν νόμων καὶ τῆς ἐλευθερίας πληρώσαντες. Ἐπολέμει Ξέρξης, γῆν μεταποιῶν καὶ θάλατταν [27], ὅτι τοὺς τὴν βῶλον καὶ τὸν κύαθον αἰτήσαντες τὸ βάραθρον ἀντὶ τῆς ἐκκλησίας ἐδέχετο. Ἀλλ' ἡ πόλις ἔμεινε τῶν στοιχείων πλέον ἀκίνητος. Ἐπεὶ κἀν τοῖς ἄλλοις, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῶν πραττομένων ἕκαστον, κἂν ταὐτὸν εἶναι τῇ φύσει δοκῇ, ἀλλὰ τῇ προφάσει μερίζεται. Οἷον τύπτει τις τὸν πλησίον. Ἂν μὲν ἐν ἄθλοις, ἔχει νικήσας τὸν στέφανον· ἂν δὲ τῆς ἀγωνίας ἐκτὸς, ὑπέχει τὸ τίμημα.

Ἐθρηνοῦμέν ποτε πορθουμένης ὑπὸ τῶν τυράννων τῆς πόλεως· ἀλλ' ἑκόντες αὐτὴν ὑπὲρ ἀνδραγαθίας τῷ πυρὶ τῶν Μήδων ἐδώκαμεν. Ὁ μὴ Φιλίππῳ σπεισάμενος, μηδὲ μετὰ τὴν μεσθὴν τῆς πονηρᾶς [28] τύχης Χαιρώνειαν. Ἦν ἡμῖν ποτε πάτριον ἡγεῖσθαι τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῖς τυράννοις ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀνταγωνίζεσθαι. [577 H.] Οὗτος ὁ νόμος ἤρξατο μὲν ἀπὸ Μιλτιάδου πρότερον, ἤκμασε δὲ ἐπὶ Θεμιστοκλέους, κατέβη [29] δὲ εἰς Κίμωνα, ἐφυλάχθη δὲ ὑπὸ Περικλέους, ἐθαυμάσθη δὲ ὑπὸ Ἀλκιβιάδου· ἐπ' ἐμοῦ δὲ τῇ γνώμῃ μὲν ἐτηρήθη, τῇ τύχῃ [30] δὲ καὶ τῇ κολακείᾳ τῶν προδιδόντων διέφθαρται. Ἀπέστημεν [31] ἑτέροις τῆς ἡγεμονίας· οὐκ ἀντεῖπες [32]· παρεχωρήσαμεν τοῦ πατρίου σχήματος· οὐκ ἠγανάκτησας. Οὐκ εἶξε μετὰ Σικελίαν Λακεδαιμονίοις ἡ πόλις· ἀλλ' ἡ μὲν νῆσος τὴν ἡλικίαν ὅλην ἐχώρησεν, ἡ πόλις δὲ ἔμεινε τῷ φρονήματι καὶ μετὰ τὴν ἐσπέραν ἀνάλωτος. Ἀλλὰ πονηρὸς Αἰσχίνης. Πρόσθες, εἰ βούλει, καὶ Φωκέων ὄλεθρον καὶ προδοσίαν Θρᾴκης καὶ ἀναίρεσιν Κερσοβλέπτου καὶ πάνθ' ὅσα πολλάκις Αἰσχίνης ἀδικῶν τὸν δῆμον ἐγκέκληται. Νόσημα γάρ, ὦ Ἀθηναῖοι, κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῇ φορᾷ [33] τῶν Ἀθηναίων συνήκμασε. Πονηροὺς μὲν γὰρ ἡ πόλις ἤδη που [34] πολλάκις ἔσωσεν, οὐκ ἐπαινοῦσα τὴν γνώμην, ἀλλὰ τὴν τύχην οἰκτείρουσα· ὑπήκουσε [35] δὲ οὐδενὶ κατὰ τῶν νόμων [36], ἡνίκα ἐτήρει τὸ φρόνημα. Τί οὖν οὐκ ἤδη προαγγέλλω; τί δὲ οὐκ ἔξειμι τοῦ βίου, πρὶν ἰδεῖν τὴν πόλιν δουλεύουσαν; Ἐγὼ γοῦν καὶ αὐτὸς ἡγοῦμαι τὴν φήμην ἔχειν, οὐχ οὕτω [37] δ' ἔχειν ὡς τερατεύονταί τινες, σκοπῶν πρῶτον μὲν, ὦ Ἀθηναῖοι, τὸν Ἀλεξάνδρου τρόπον. Τίς δὲ οὗτός ἐστιν; ὁμοῦ τε ἐγχειρεῖ καὶ πέπρακται, μᾶλλον δὲ φθάνει τοὺς μὲν λογισμοὺς ταῖς πράξεσιν, οἷς δὲ ἐγχειρεῖ, τοὺς διαγγέλλοντας. [1081 R.] Ἐπεὶ καὶ τὰ πολλὰ δὴ ταῦτα καὶ μεγάλα τῶν ἔργων, ἃ λογοποιοῦσιν οἱ κόλακες, τάχει μᾶλλον ἢ ῥώμῃ [38] κρατῶν τούτους [39] οἷς ἐπῆλθε κατώρθωσε, πρὶν ἀγγελθῆναι παρὼν, πρὶν ἀκουσθῆναι φαινόμενος, κατὰ τοὺς σκηπτοὺς ἢ τὰς βροντὰς, αἳ πολλάκις φθάνουσι τῆς προσδοκίας [40] ἠγήσασθαι. Οὕτω Σάρδεις εἷλεν, οὕτω Καρίαν ἐπόρθησεν, οὕτω Λυκίαν παρέσυρεν, οὕτω Παμφυλίαν ἐπέδραμεν, οὕτως ὤφθη Κίλιξιν, οὕτως ἐπέστη Πέρσαις, οὕτω Δαρεῖον ἐξέπληξεν· οἶμοι τῶν ἐγγὺς

VARIÆ LECTIONES.

[27] θάλασσαν B. [28] πονηρίας — Χαιρωνίαν A [29] κατέβη — Περικλέους om. A. [30] τύχῃ A : ψυχῇ ς. ἀπέστης B. [31] ἀντεῖπες ὅτι παρεχ. B. [32] φορᾷ] φθορᾷ Reiskius apud Wernsdorfium. [33] που ἤδη ς. ἐπῆκουσε B. [36] τὸν νόμον A. [37] οὐχ οὕτω δ' ἔχειν om. A. [38] ῥώμῃ B : τῇ ῥώμῃ ς. [39] τούτους Reiskius : libri τούτοις. [40] τὴν προσδοκίαν A.

Digitized by Google

κακῶν, οὕτω καὶ θήβας ἀνήρπασεν. Ἔπεσε πόλις ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος μέσης, φθάσαντος τὴν φήμην τοῦ πτώματος. Κἀγὼ μὲν ἠγνόουν τὴν συμφορὰν, τὴν δὲ πόλιν εἶχε τὸ πολυάνδριον. Τοῦτο μὲν δὴ πρῶτον οὐκ ἐᾷ με προσέχειν· δεύτερον δὲ ὅτι οἶδεν Ἀλέξανδρος, κἂν εἰ σφόδρα τις αὐτὸν μεθύειν ὑπὸ τῆς εὐτυχίας ὑπείληφε, καὶ ἐξῆς. Τί οὖν οὐ καθαιρῶ τὰ τρόπαια; τί δὲ [61] οὐκ ἀνατρέπω τὰς στήλας; τί δὲ οὐκ ἐξαλείφω τὰ ἐπιγράμματα; Πάντα γὰρ οἶμαι [62] τὰ τῆς ἀρετῆς ὑπομνήματα, ὥσπερ τοῖς ἀγαθοῖς κόσμος ἐστὶν, οὕτως ἔλεγχος τοῖς καταισχύνουσι. A

Καλῶς ἐθαύμαζον τὴν Ποικίλην οἱ Σαλαμῖνι [63] κινδυνεύσαντες. Ἐδαπάνων γὰρ ἐπὶ τῆς θαλάττης [64] τὸ τῆς ἠπείρου λείψανον. Παρνασσὸς [65] δὲ ἐς τὴν θάλασσαν ἐσφενδόνα τὰς κορυφὰς, καὶ τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσιν ἀντὶ βελῶν ὑπὲρ τοῦ γένους ὁπλίζεται. Μερίζονται δὲ τὰς μάχας Ἕλληνες, καὶ νέμονται πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν [66] στοιχείων τὰ κατορθώματα, Λακεδαιμόνιοι [578 H.] τὴν ἤπειρον, ἡμεῖς τὴν θάλατταν. Ἐκεῖνοι τριακοσίοις τὰς Πύλας σώμασιν, ἡμεῖς τοσαύταις τριήρεσι τὰς τῆς Ἑλλάδος παρόδους κλείομεν. Νεανίσκου δὲ Μακεδόνος καθ' ὅλης τῆς ὑφ' ἡλίῳ κωμάζοντος, καὶ λυποῦντος μικροῦ καὶ αὐτὴν τὴν τύχην οἷς ἐνυβρίζει τοῖς εὐτυχήμασιν, οὐκ ἔστιν ὃς διανίσταται. Ὅτε [67] βασιλεῖ τὰς ὑποσχέσεις διακονούμενος [68] οὐ πείσας ἀπῆλθεν, ἀλλὰ κερδάνας ὅτι μὴ πείσας ἐσώζετο. Ὑμᾶς δὲ χειροήθεις ἀεὶ τοῖς τυραννοῦσι [69] παρασκευάζουσιν, ἵνα αὐτοῖς μὲν ὑπάρχῃ πλουτεῖν, τῇ πόλει δὲ τὸ τῶν οἰκείων στέρεσθαι. Ἀναγκαῖος μὲν ὁ φόβος, ὀψὲ δὲ καὶ λίαν βραδέως ἄρτι [70] τὸν τρόπον τὸν Αἰσχίνου [71] φυλάττεσθε [72]. Τὰς τριήρεις ἐμπρήσει τῆς πόλεως οὐκέτι δι' Ἀντιφῶντος οὐδὲ δι' ἀπορρήτων, ὡς πρότερον, ἀλλ' αὐτοπροσώπως [73] τὴν ἀδικίαν ὑποκρινόμενος. Ὁ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων Αἰσχίνῃ γράφει τὴν κάθοδον, ὁ τὰς ἀπ' Ἰνδῶν φήμας ὡς ὅπλα καὶ μάχας φοβούμενος. Ὤκνουν Ἀριστείδην κατάγειν, καὶ ταῦτα οὐ κακίαν, ἀλλ' ἀρετὴν τῆς φυγῆς ἔχοντα πρόφασιν. Ἵνα γὰρ πεισθῶσι τῷ Σόλωνι, οὐδ' αὐτὸν [74] ἔφευγον ἀδικεῖν δόξαι τὸ [75] δίκαιον. Κεῖται Βαβυλὼν, Δαρεῖος οἴχεται, Ἰνδοὺς ἀνῆρηκε, Πέρσαι δουλεύουσι· μόναι λείπουσιν [76] Ἀθῆναι τοῖς κατορθώμασιν, ὧν Πέρσαι τοσαυτάκις ἥσθοντο τῆς ἀρετῆς, ὁπόσακις ἔδει μάχεσθαι. B C

Merito Salaminii Variam **355***b* post pericula porticum admirabantur (32-33). Nam quæ in terra superfuerant reliquæ, eas in mare pro hac consumpserunt. Parnassus contorsit in mari montis vertices, et partibus suis loco telorum pro hac gente pugnavit. Diviserunt Græci inter se pugnas, et distribuerunt cum elementis et officia, Lacedæmonii terra, nos mari pugnaturi, illi trecentis hominibus Thermopylas, nos totidem triremibus omnes Græciæ aditus occlusimus. Nemo vero erat, qui posset resistere adolescenti illi Macedonio, totum qua patet orbem pervadenti, et pene constristanti ipsam fortunam iisdem rebus secundis quibus ille nos infestat. Hic regi promissiones explens, re infecta rediit, sed id commodi accepit, ut servaretur. Semper quidem vos faciles tyrannis præbuistis, ut illi quidem ditescant, civitas vero bonis spolietur. Necessarius quidem metus, tandem sero, lenteque admodum Æschinis consuetudinem retinete : urbis triremes incendet, non per Antiphontem, aut alios occultos, ut prius, sed per se ficta improbitate. Populus Atheniensis licet famam Indorum ut arma et bella metuat, Æschinem revocat. Negligit revocare Aristidem, qui non propter delictum, sed virtutis nomine exsulavit. Si enim Solonis legibus parerent, justum certe non proscriberent (34). Jacet Babylon, cæsus est Darius, Indos evertit, Persas subegit, soli Athenienses virtute sua reliqui sunt, quorum robur toties Persæ experti sunt, quoties pugna contenderunt.

Ἐκ τῆς μελέτης ἧς [77] ἡ ἐπιγραφὴ « Ἐπίκουρος, Πρόνοιαν οὐκ εἶναι λέγων, ἀσεβείας φεύγει γραφήν. » D

Ex Declamatione cui titulus est : « Epicurus Providentiam negans, impietatis accusatur. »

Ἐκ τῆς θεωρίας.

Οἶδε ῥητορικὴ καὶ φιλοσοφίαν [78] ἑαυτῇ ὕλην ποιήσασθαι· τύραννος γὰρ ἡ τοῦ λέγειν ἄνωθεν δύναμις.

Ex theoria.

Scivit rhetorica sibi philosophiam materiam dicendi parare : sublimior enim dicendi vis, instar tyranni est.

VARIÆ LECTIONES.

[61] δὲ om. A. [62] οἶμαι α] τὰ μετὰ B et corr. A. [63] Σαλαμίνιοι ς. [64] θαλάσσης B. [65] Παρνασὸς B. [66] τῶν add. A. [67] ὅτε] ὅ, τε C. [68] διακρινούμενος A. [69] τυραννοῦσι] τυγχάνουσι A. [70] ἄρτι A : ἀντὶ ς. [71] τὸν Αἰσχ.] τοῦ Αἰσχ. B. [72] φυλάττεσθαι ς. [73] αὐτοπρόσωπος B. [74] malim αὐτὸ. [75] τὸ] τὸν B. [76] λείπ. αἱ Ἀθῆναι ς [77] ἧς om. C. [78] φιλοσοφίαν ἑαυτῆς] φιλοσοφίας A.

NOTÆ.

(32-33) Pœcile porticus Athenis. Vide Æmilium Probum. Vide Infr., in orat. proxima.

(34) Plutarchus in decem Græciæ oratoribus. Vide Plutar. et Corn. Nepotem seu Probum.

Digitized by Google

Exordium orationis.

Discet nunc aperte Epicurus, si antea ignorabat, doctus, sed convictus, Providentia regi universum. Quod enim mali condemnentur, puniantur, et pœnas luant, **356**a manifestum est indicium non naturæ temere ac frustra ruentis, sed legis atque instituti, et rationis administrandi, et hoc amplius, ipsius Providentiæ est argumentum. Jam itaque aliquid, Athenienses, commemoratione dignum accidit. Venit in judicium Epicurus vultu subtristi, et suam, quam de voluptate habet, opinionem tetrico vultu corrupit. Duplici de causa odio dignissimus, cum quod aliter doceat privatim, tum quod aliter publice exhibeat. Ibi enim voluptatem quidem jactat, ut jucunditatem ex omnibus rebus colligat : hic vero gravitatem mentitur, ut judices conciliando subripiat. Novum sane judicium, homo propter naturam mundi judicatur, et perversus Sophista, propter providentiam pœnam subit. Perit omnis virtus per doctrinam Epicuri et sermones. Pereunt concilia, et judicia, honestatis præmia, improbitatis supplicium, quin et supra cœlum evadit impietas, nullusque est locus qui impudentiæ et audaciæ Epicuri sit expers. Et hac de causa, antiquis philosophiæ vestigiis insistere erubuit, et eamdem quam priores ire viam neglexit (35). Eorum porro animi angustiam potissimum incusat, qui a nobis propter doctrinas impias puniti sunt, quare omnes adhuc impietate longo intervallo superare parat. Cur non accusetur, qui tale ac tantum nomen ausus est sibi affingere? at ubi hæc profitetur? Ubinam convenit et commiscetur voluptas laboribus, fortitudo deliciis? Academia lupanaribus, philosophia potationibus, temperantium vita cum impudicis adolescentibus? Et quid prædixit, qui ausus est? Bellum et arma universæ naturæ legibus indicit, contra omnem ætatem dementiam effundit, et de impiis sectatoribus eos plurimum colit, qui voluptatem ante alios demirantur.

Prius vero defensionem ejus consideremus : an doctrinæ ejus pœnam exigis? Minime, sed impietatis. Licet enim docere quodlibet, impio esse non licet. Si probare potes non esse eos impios in verbis, verba non damno : at si verbis inest impietas, non propter illa pœnam dabis, sed eo magis puniere, quia ad impietatem confirmandam his verbis usus es. Non enim pœnam in judicio dabit, si quis, etsi liceat uti ad ea quæ oportet, ad rem non convenientem verbis uti velit : **356**b contra vero, si rem honestam inhonestis verbis inquinarit, ob verba pœnam luet. Vocamus huc in judicium oratores, et

A [1084 R.] *Ἐξ αὐτῆς [69] τῆς μελέτης τὸ προοίμιον.*

Νῦν μὲν, εἰ καὶ μὴ πρότερον, εἴσεται σαφῶς Ἐπίκουρος ὅτι πρόνοια διοικεῖ τὴν τῶν ὅλων φύσιν, οὐ δογματίζων, ἀλλὰ κρινόμενος· τὸ γὰρ τοὺς πονηροὺς κρίνεσθαι καὶ κολάζεσθαι καὶ διδόναι δίκην οὐκ εἰκῇ φερομένης καὶ μάτην φύσεως, ἀλλὰ θεσμοῦ καὶ νόμου καὶ [66] πολιτείας καὶ (τὸ μέγιστον) αὐτῆς τῆς προνοίας λαμπρὸν ὑπάρχει τεκμήριον. Ἤδη μὲν οὖν προὔργου τι τῆς γραφῆς, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, γεγένηται. Στυγνάζων ἦκεν [61] ἐπὶ τὴν κρίσιν Ἐπίκουρος, καὶ τὸ τῆς ἡδονῆς δόγμα τῇ κατηφείᾳ διέφθαρκε. Δι' ἀμφότερα δὲ μισεῖσθαι δίκαιος, καὶ ὧν ἰδίᾳ παιδεύει καὶ ὧν δημοσίᾳ πλάττεται. Ἐκεῖ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν θρυλεῖ, ἵνα τὴν ὥραν τὴν τῶν χρωμένων καρπώσηται· ἐνταῦθα δὲ τὴν σεμνότητα καθυποκρίνεται, B ἵν' ὑφαρπάσῃ τὸ δικαστήριον. Ἡ [62] μὲν κρίσις παράδοξος· ἀνὴρ πρὸς τὴν φύσιν τῶν ὄντων [64] κρίνεται, καὶ πονηρὸς σοφιστὴς πρὸς τὴν πρόνοιαν δικάζεται. Οἴχεται μὲν ἀρετὴ πᾶσα τοῖς Ἐπικούρου λόγοις καὶ δόγμασιν, οἴχεται δὲ δικαστήρια [579 H.] καὶ κρίσεις, καὶ τῶν μὲν ἀγαθῶν αἱ τιμαὶ, τῶν δὲ ἐναντίων τὸ τίμημα. Ἀναβαίνει δὲ καὶ εἰς οὐρανὸν ἄνω τοῖς ἀδικήμασι, καὶ τόπος οὐδεὶς τῆς θρασύτητος Ἐπικούρου καὶ τῶν τολμημάτων ἐξαίρετος. Τὸ δ' αἴτιον, ἠσχύνθη τοῖς ἀρχαίοις ἐμμεῖναι φιλοσοφίας ὅροις Ἐπίκουρος, καὶ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐλθεῖν τοῖς πρότερον φιλοσοφήσασιν ὤκνησε. Μᾶλλον δὲ μικροψυχίαν καταγνοὺς τῶν ὅσοι παρ' ἡμῖν ἐπὶ πονηροῖς δόγμασι πλημμελοῦντες ἐκολάσθησαν, ἔγνω πάντας C ἀθρόως ὑπερβαλέσθαι τοῖς ἀδικήμασιν. Ἢ πῶς οὐκ ἄξιος μέμψεως, τοσαύτης καὶ τηλικαύτης ἐπωνυμίας ἐπιχειρῶν καταψεύδεσθαι; Ποῦ γὰρ ὁμολογεῖται [68] ταῦτα; ποῦ δὲ συμβαίνει καὶ μίγνυται ἡδονὴ πόνοις, καρτερία τρυφῇ; Ἀκαδημία καὶ πόρναι, φιλοσοφία καὶ πότος, σωφρονούντων βίος καὶ ἀκόλαστα μειράκια; Ὃ δὲ τί προῄρηται [66] καὶ τί τετόλμηκε; πόλεμον ἀπειλεῖ καὶ μάχην τοῖς νόμοις ὅλης [67] τῆς φύσεως. Ἐμάνη μανίαν καθ' ἡλικίας ἁπάσης Ἐπίκουρος, καὶ δυσσεβεῖς ἔρωτας ἠράσθη πάντων ὅσοι τὴν ὥραν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους θαυμάζονται.

Πρότερον δὲ αὐτοῦ τὴν ἀπολογίαν σκεψώμεθα. Δόγματος οὖν ἀπαιτεῖς [68] δίκας; Οὐκ, ἀλλ' ἀσεβείας· δογματίζειν μὲν γὰρ ἐξὸν, ἀσεβεῖν δὲ οὐκ ἐπιτέτραπται. Εἰ μὲν οὖν ἔχεις εἰπεῖν ὡς οὐκ ἀσεβεῖς οἷς εἶρηκας, οὐ κρίνω τοὺς λόγους· εἰ δ' ἀσέβεια τοῖς λόγοις πρόσεστιν, οὐ διὰ τοὺς λόγους κερδανεῖς τὴν D δίκην, ἀλλὰ [69] κολασθήσῃ πλέον οἷς ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν τοῖς λόγοις κέχρησαι. Οὐ γὰρ εἴ τις, ἐξὸν χρῆσθαι πρὸς ἃ δεῖ, κἂν πρὸς ἃ μὴ δεῖ θέλῃ, δίκην οὐ δώσει κρινόμενος· τοὐναντίον δὲ [70] ὑφέξει λόγον, ὅτι καλὸν πρᾶγμα πονηρᾷ γνώμῃ διέφθειρεν. Καλοῦμεν ἐπὶ τὸ βῆμα τοὺς ῥήτορας· κἂν ὀκνῇ τις, πολλάκις

VARIÆ LECTIONES.

[59] τῆς add. A. [60] καὶ post νόμου om. B. [61] malim ἦκει. [62] τὴν ante τῶν om. B. [63] κρίσις A : φύσις ς. [64] ὅλων A. [65] ὁμολογεῖ A. [66] προῄρηκε ς. [67] ὅλοις A. [68] fortasse legendum ἀπαιτῇ, passive. [69] ἀλλὰ om. A. [70] δὲ add. A.

NOTÆ.

(35) Sic Lucretius et ipse Epicureus : *Aria Pieridum peragro loca, nullius ante Trita solo*

Digitized by Google

ἡ κοινὴ φωνὴ τῆς πόλεως ἐπὶ τὸ λέγειν ἐγείρει καὶ τὸν οὐ λέγειν βουλόμενον. Παρέρχεταί τις εἰς τὸ σεμνὸν Ἐπικούρου φροντιστήριον νέος ἢ νέα· εἰς γὰρ ταύτην τὴν ἡλικίαν τὸ λαμπρὸν τοῦτο συνέδριον. Ὑπὲρ τὸν Ἰξίονα τὸ θράσος ἄνθρωπος, ὑπὲρ τὸν Σαλμωνέα τὴν ὕβριν, τὴν τόλμαν ὑπὲρ τὸν Τάνταλον. Ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν μῦθοι, καὶ τῇ σκηνῇ μόλις τά γε τοιαῦτα πιστεύομεν· [1085 R.] Ἐπίκουρος δὲ οὐκ ἐν μύθοις, ἀλλ' ἐν δόγμασι καὶ πράξεσι νικῶν ἐκείνους εὑρίσκεται. Κἀκεῖνοι μὲν ἑτέρωθί που ταῦτα τολμῆσαι λέγονται, οἱ μὲν ἐν ὄρεσιν, οἱ δὲ ἐν νάπαις, οἱ δὲ ἐν βαρβάροις τισὶ καὶ ἀπερρίμμενοις χωρίοις· δίδωσι δέ πως [71] συγγνώμην καὶ τόπου φύσις ἐγκλήμασιν· Ἐπίκουρος δὲ Ἀθήνῃσι ταῦτα φιλοσοφεῖ. Ἀθήνῃσι δὲ ὅταν εἴπω, τὸ μέγιστον εἶπον τῆς εὐσεβείας κεφάλαιον. Οὐδὲν ὁ Σωκράτης σοι δοκεῖ πρὸς μίμησιν; Καὶ τί, φησί, τῶν ὑπευθύνων ἠσέβησα; Αὐτό μοι λέγεις, Ἐπίκουρε, τὸ μεῖζον ἔγκλημα, ὅτι μὴ δυσσεβεῖς μόνον, ἀλλ' ὅτι [72] καὶ καινά· ὅθεν διχόθεν ὑπεύθυνος [73]. Βωμοὺς οὐκ ἀνέτρεψας, ἀλλὰ μάτην ἑστῶτας ἔδειξας, [580 H.] Πρόνοιαν ἀνελὼν, δι' ἣν βωμοὺς ἱδρυσάμεθα· θυσίαν καινὴν οὐκ ἔθυσας, ἀλλὰ πάσας ἀθρόως [74] ἀνῄρηκας. Μὴ ῥυέσθω [75] τῆς τιμωρίας Ἐπίκουρος, ὅτι μὴ κατὰ τοὺς πρότερον κατὰ θεῶν ἐθρασύνατο. Πάντας μὲν γὰρ ἀσεβῆσαι τρόπους ἑνὶ τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἀδύνατον· εἰ δὲ ἕκαστος, ἀνθ' ὧν ἔδρασε προβαλλόμενος ἃ μὴ πεποίηκε, τὴν τιμωρίαν ἐκφεύξεται [76], τίς ὀφέξει τῶν ἀσεβῶν δίκην [77]; οὐ πάντας ἀσεβεῖν ἐγχωροῦντος [78] ἑκάστῳ καὶ τοῖς κρινομένοις ἐξὸν ἀντὶ τῶν πεπραγμένων τὰ μὴ πεπραγμένα προτείνεσθαι; οὐ δὴ [79] ταὐτά [80] γε νοῦν ἐχόντων τὰς διαδύσεις προσίεσθαι [81]. Οὐ γὰρ ὑπὲρ ὧν τις οὐκ εὐθύνεται, τὴν ἀπολογίαν προσῆκε ποιεῖσθαι, ἀλλ' ἐφ' οἷς οἵ τε κρίνοντες κατηγοροῦσιν, οἵ τε δικάζοντες κάθηνται. Οἱ δὲ ἀφέντες τὸ δικαιότατον ἐπὶ τὸ ῥᾷστον βαδίζουσι· τὸ μὲν γὰρ δικαιότατον λύειν τὸ ἔγκλημα δι' ὃ κρίνεται, τὸ ῥᾷστον δὲ ἀπολογεῖσθαι περὶ τούτων ἐφ' οἷς οὐ φεύγει τις δίκας. Εἰ περ οὖν ὅτι μή πω δέδωκας δίκην, οὐκ εἶναι νομίζεις πρόνοιαν, ὀρθῶς βεβούλευσαι· εἰ δὲ διὰ τὴν φύσιν τῶν ὅλων, ὁ λόγος μάταιος. Ἀλλὰ πόθεν, πρὸς τῶν ἀτόμων καὶ τοῦ κενοῦ [82] τοῦ πολυθρυλήτου, ταύτην τὴν δόξαν ἐξεύρηκας; ἄτακτός τις ἐνοχλεῖ τὴν τῶν ὅλων φύσιν φορὰ [83] καὶ κίνησις· ἀλλ' ἀρχαῖον τὸ χάος καὶ τῶν σῶν λόγων πρεσβύτερον. Ἀλλ' οὐδὲ πείθεται τοῖς ὡρισμένοις νόμοις τῆς φύσεως· καὶ μὴν ἅπαντα καὶ τάξει χωρεῖ, καὶ τῆς Προνοίας ταύτης μέγιστον οἶμαι τεκμήριον τὸ πάντα σώζεσθαι· ἀταξία μὲν γὰρ φθορὰν, τάξις δὲ σωτηρίαν ἐργάζεται.

Τί συλᾷς ἐκ Δελφῶν, ὡς ἐξ οὐρανοῦ, τὴν πρόνοιαν; ἀλλ' ὅμως ἐκινεῖτο μὲν Παρνασὸς καὶ κατὰ Περσῶν ἐκραδαίνετο, κορυφαὶ δὲ [84] ὀρῶν ἀντὶ βελῶν ἐτοξεύοντο, Πέρσαι δὲ ἔπιπτον τάφοις ταῖς πέτραις χρησάμενοι. Ἐπικούρου δὲ ταῦτα λέγειν κατὰ τοῦ [87]

si quis lentus accesserit, frequenter communi civitatis suffragio vel invitus ab dicendum cogitur. Venit aliquis juvenis vel juvencula (nam ob hanc ætatem præclarus ille conventus ordinatus est) in venerandam Epicuri scholam, audacia superat ille Ixionem, ferocia Salmonem, temeritate Tantalum: sed hæc in fabulis, et per umbram vix credimus. Sed non in fabulis Epicurus, verum in doctrinis actionibusque hos superare convincitur. Quibus in locis hæc illi ausi sunt? Alius in montibus, alter in saltibus, ille in barbaris quibusdam et abjectis regionibus, ut etiam locus veniam peccatis dare videatur. Verum Epicurus hæc docet Athenis. Athenas cum dico, pietatis caput intelligo. Num tibi videtur Socrates, quem imiteris dignus? Et quid dignum, inquit, cur reus sim commisi? Hoccine mihi ais, Epicure? majus jam crimen est, non impietatis modo, sed quia nunc etiam novum adjungis. Unde jam duplici de causa reus factus es. Aras non evertisti? at eas frustra esse ostendisti, cum Providentiam e rerum natura tollis, ob quam aras exstruximus. Sacrificia nova non introduxisti? at omnia sustulisti. Non absolvatur Epicurus, quia non eadem quæ priores de diis sensit. Fieri enim non potest, ut unus in urbe civis omnibus modis sit impius: si vero unusquisque pro his quæ fecit adducens ea quæ non fecit, supplicium evadet, quis impietatis pœnas dabit? cum nulli sint omnino impii, et liceat reis pro malefactis benefacta proferre. Non sunt a sapientibus hæ frustrationes admittendæ. Non enim adhibenda defensio est eorum, de quibus quis non accusatur, verum de quibus coram judicibus accusatur, et ob quæ disceptatores sedent. Illi vero, æquissimis omissis, ad facillima dilabuntur. Æquissimum enim est objectum diluere: facillimum ea defendere, de quibus non accusatur. Si igitur quia pœnas nondum dedisti, ideo Providentiam negas, recte judicasti; sin propter naturam universi, **357a** stulte. Sed unde hanc de atomis et chao adeo trito opinionem invenisti? inordinata quædam volutio, et motus hoc universum turbat, et antiquum chaos est, et tuis verbis antiquius, neque definitis naturæ legibus obtemperat. Porro autem omnia ordine procedunt, quod maximum Providentiæ argumentum puto, omnia scilicet conservari; nam inordinatio corruptionem, ordo vero conservationem inducit.

Quid adimis Delphis, sicut e cœlo, providentiam? verumtamen movebatur Parnassus, et contra persas jaciebatur: montium vero vertices pro telis torquebantur. Cecidere autem Persæ, in petris sepulti. Verum cum Epicurus hæc in deos dicere audeat,

VARIÆ LECTIONES.

[71] πως A : ποτε ς. [72] καὶ om. A. [73] ante ὑπεύθυνος excidisse opinor verbum εἶ. [74] ἀθρόως add. A. [75] μὴ ῥ. B : μηδὲ ῥ. ς. [76] ante ἐκφεύξ. cum ABC omisi οὐκ. [77] δίκην om. A. πάντα Scaliger. [78] ἐγχωροῦντος ἑκάστῳ ἀσεβεῖν ς. [79] δὴ A : δεῖ ς· [80] ταὐτα: Scaliger. [81] προΐεσθαι ς. [82] δι' ὃ A : διότι ς. [83] εἴπερ A : εἰ μὲν ς. [84] καινοῦ ς. [85] φορά τε καὶ B. [86] δὲ om. B. [87] τοῦ] τῆς A.

Digitized by Google

montes non concutiuntur, non Hymettus evibratur? non fulmina, non tonitrua hunc una cum Academia hominum oculis eripiunt. Callidum deorum inventum intelligo, hunc vestris judiciis reservarunt, ut Atheniensis senatus eadem quæ Pythius vates Apollo decernat. Si vel tantummodo scribere ausus fuisset, quantum satis esset ad tollenda Providentiæ signa, puniendus fuisset ut impius. Si autem in eam ipsam Providentiam impius sit, cujus simulacra sunt cœlum, terra, elementorumque naturæ : an parcemus tanquam modicum facinus patrarit? Bene enim est, inquit, improbis ; at quænam tamen major improbitate infelicitas? Male vero est sapientibus. An aliam felicitatem putas virtute meliorem? ita; non una est cujusque hominis vitæ ratio a natura et voluntate, sed dividuntur quidem hominum intentiones : tribuunt vero unicuique proprium sibi finem. Nullus imperium omnium ambit sapiens, cujus possessores plurimi beatos prædicant, nec, si minus consequatur, damnum putat. Quid ergo spectat, quid intendit, cur laborat, cur noctu vigilat, et interdiu studet? Ut virtutem consequatur. Hanc quomodo obtinebit? et qua ratione divinæ illius prædæ compos fiet? Opibus et divitiis non acquiritur virtus, neque corporis robore. Omnem enim oleagineam coronam excedit. Virtute bellica? Et quænam tropæa chariora quam de vitio statuuntur? Non igitur sapienti pauperi paupertatem objicias : non enim spectat divitias. **357***b* Neque ægrotanti invaletudinem exprobres, siquidem melior pars illius salva sit, neque improbres, si a civitati imperantibus vincatur, quandoquidem etiam fortioribus superior est. Tantum enim abest ut vir sapiens horum possessionem sectetur, vel se infelicem, si careat, existimet, ut etiam aliqui, maxime eorum qui sapientia et virtute claruerunt, iis se sponte privarint, quo liberi ab omni externo impedimento, immortalis virtutis divitias emerent. Anaxagoras omnia patriæ pascua dimisit, reipsa declarans quænam agricultura sapientibus conveniat (36). Ultro Democritus morbum concivit, ut pars melior sana esset.

Quid ergo Providentiam incusas, tanquam non recte quid sit justum distribuentem? Si enim omnia externa bona despiciunt, quomodo non habentes moleste ferant, vel ut assequantur laborent? Quis enim dives non existimet opes maximo impedimento esse? Divinarum autem et humanarum rerum cognitio, et talis ac tantæ sapientiæ magnitudo, tibine videatur supervacaneum quid mercaturam facienti, et sarcinam sollicite gerenti, et onus ei, qui honores ac magistratus in civitate sectatur?

θεοῦ τολμήσαντος ουκ ὄρη σείεται, οὐχ Ὑμηττὸς συγκραδαίνεται, οὐ πρηστῆρες οὐδὲ σκηπτοὶ αὐτῇ τοῦτον Ἀκαδημίᾳ συναφανίζουσι. Συνίημι τὸ στρατήγημα τῶν θεῶν· ὑμετέραις ψήφοις τοῦτον ἐτήρησαν, ἵνα Ἀττικὸν δικαστήριον ἴσα Πυθίῳ βουλεύσηται. Εἰ μὲν οὖν γράψαι τοσοῦτον μόνον ἐτόλμησεν ὅσον καθαιρεῖν τὰ τῆς προνοίας ἀγάλματα, ἔδει διδόναι δίκην ὡς ἀσεβήσαντα· εἰ δὲ εἰς αὐτὴν ἐκείνην ἀσεβεῖ, ἧς οὐρανὸς καὶ γῆ καὶ στοιχείων φύσεις ἀγάλματα, ὡς μέτριόν τι δρᾶσαι διανοηθέντος φεισόμεθα; Εὐτυχοῦσι γὰρ, φησὶν, οἱ κακοί. Καὶ [88] τί κακίας μεῖζον δυστύχημα; δυστυχοῦσι γὰρ οἱ σοφοί. [1088 R.] Εἶτα εὐτυχίαν ἄλλην ἀρετῆς ἡγῇ βελτίονα [89]; Οὐχ εἷς βίος ἀνθρώπου γνώμης ὑπάρχει καὶ φύσεως, ἀλλὰ σχίζονται μὲν οἱ τῶν βιούντων σκοποὶ, συμμερίζονται δὲ πέρας ἑκάστῳ τὸ πρόσφορον. Οὐκ ἐρᾷ σοφὸς τὴν ἀρχὴν οὐδενὸς τῶν πάντων, ἐφ' οἷς οἱ πλεῖστοι τοὺς κεκτημένους εὐδαιμονίζουσιν· οὔκουν οὐδὲ ζημίαν τὸ μὴ τυγχάνειν [581 H.] ὑπείληφε. Τί οὖν ἐκείνῳ τέλος, καὶ πρὸς τί βλέπων καὶ πόνους πονεῖ καὶ νύκτωρ ἀγρυπνεῖ καὶ μεθ' ἡμέραν [90] ἐσπούδακεν; Ἀρετῆς κτῆσις, ὦ τάν. Ταύτην δὲ πῶς αἱρεῖ, κἀκ τίνος τρόπου τῆς θείας ἐκείνης θήρας ἐγκρατὴς γίνεται; πλούτῳ καὶ χρήμασιν οὐκ ἔστιν αἱρετή [91]. Ῥώμῃ τοῦ [92] σώματος [93]; Ὑπὲρ ἅπαντα κότινον ὁ ταύτης στέφανος. Δυνάμει τῇ κατὰ τὸν [94] πόλεμον; Καὶ τίνα τρόπαια τῶν ἀπὸ [95] κακίας μείζονα; μήτ' οὖν πενομένῳ τῷ σοφῷ πενίαν πρόφερε (οὐ γὰρ ἦν σκοπὸς τὰ χρήματα), μήτε νοσοῦντι τὴν ἀῤῥωστίαν ὀνείδιζε, εἴπερ ὑγιαίνει τὰ κρείττονα, μήτε [96] ἡττωμένῳ τῶν δυναστευόντων ἐν πόλεσιν, εἴπερ κρατεῖ τοῖς ἀμείνοσι. Τοσοῦτον [97] γὰρ ἂν δέοι σπουδαῖος ἀνὴρ μεταδιώκειν τὴν τῶν τοιούτων κτῆσιν ἢ δυστυχεῖν ὑπολαμβάνειν τῷ [98] στέρεσθαι, ὥστε ἤδη τινὲς καὶ μάλα τῶν ὀνομαστῶν ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ [οἱ] τούτων ἑκόντες ἀπέστησαν, ἵνα πάσης ἑαυτοὺς τῆς ἔξωθεν ἀσχολίας ἐλευθερώσαντες τὸν ἀθάνατον τῆς ἀρετῆς πλοῦτον ἀλλάξωνται. Ἀναξαγόρας γῆν ἀνῆκε τὴν ἑαυτοῦ πᾶσαν μηλόβοτον, ἔργῳ νομοθετῶν τίς γεωργία τοῖς σοφωτέροις ἁρμόττουσα [99]. Ἐκὼν δὲ ἐνόσει τὸ [1] σῶμα Δημόκριτος, ἵνα ὑγιαίνῃ τὰ κρείττονα.

Τί οὖν ἐγκαλεῖς Προνοίᾳ ὡς μὴ μεριζούσῃ κατ' ἀξίαν τὸ δίκαιον; Εἰ γὰρ καὶ περιόντων ὑπερορῶσι τῶν ἐκτὸς ἁπάντων, πῶς ἢ ἄχθονται μὴ παρόντων, ἢ ὅπως ὑπάρχῃ σπουδάζουσι; Τίς γὰρ πλουτῶν οὐκ ἀσχολίαν ἄγει μεγίστην αὐτὰ τὰ χρήματα; θείων δὲ γνῶσις καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ τοσαύτης καὶ τηλικαύτης σοφίας μέγεθος, ἆρά σοι δοκεῖ πάρεργον [2] μὲν εἶναι τοῦ χρηματιστοῦ, τοῦ δὲ παρεργοῦντος ἐφόλκιον, τοῦ δὲ τὰς ἐν πόλει τιμὰς διώκοντος ἐπακολούθημα; Μὴ τοίνυν κακοδαίμονα, κά-

VARIÆ LECTIONES.

[88] καὶ om. A. [89] βελτίονα A : βελτίω ; ναὶ ς. [90] ἡμέρας ς. [91] αἱρετὴ] ἀρετὴ AC. [92] τοῦ A, τε ς : om. B. [93] post σώματος cum A omisi αἱρετὴ, delebat etiam Leichius, p. XXV. [94] τὸν om. B. [95] ἀπὸ] ὑπὸ A. [96] μήτε τῷ ἡττ. ς. [97] τοσοῦτο ς. [98] τῷ B : τὸ ς. [99] ἁρμόζουσα B. [1] τὸ libri om. [2] παρεργοῦντος] περιεργοῦντος Scaliger, πανουργοῦντος Reiskius, non pejus fuerit γεωργοῦντος.

NOTÆ.

(36) Orig. lib. II *Contra Celsum;* Lactant. lib. 3 *De falsa sap.* cap. 23 ; Plut. in *Vita Periclis.*

Digitized by Google

λει τοὺς τὴν μεγίστην εὐδαιμονίαν εὐδαιμονήσαντας, μηδὲ δυστυχεῖς τοὺς ὁμοιουμένους τοῖς κρείττοσι, μηδὲ πένητας, ὧν θησαυρὸς ἀθάνατος[8], μηδὲ ἀτίμους, οὓς ἴσα θεοῖς θαυμάζομεν. Πολλοὶ γὰρ πολλάκις κακοὶ μὲν γνώμην τυγχάνουσιν, ἐπαινοῦνται δὲ πολλάκις παρ' ἐνίων, τῆς χρείας ποιούσης ἀντὶ τῆς ἀληθείας τὸν ἔπαινον.

A Non ergo eos infelices appellato, qui omnium sunt felicissimi, neque infortunatos, qui ditissimi sunt, neque pauperes quorum thesaurus immortalis est: neque ignobiles et abjectos, quos pro diis habemus. Sæpe enim multi improbi sunt voluntate, ab aliquibus tamen utilitati potius quam veritati servientibus laudantur.

Καίτοι γε ἡδέως ἂν ἐροίμην τοὺς ὀνειδίζειν τοῖς σοφοῖς τὴν δυστυχίαν ἐθέλοντας, πότερον ἦσαν τοιοῦτοι πρὶν γενέσθαι σοφοί, ἢ μετὰ ταῦτα τῶν λεγομένων εὐτυχημάτων ἀφῄρηνται; Εἰ μὲν πρότερον, οὐ τῆς ἀρετῆς τὸ ἔγκλημα· εἰ δὲ ἐξ οὗ ταύτην εἰλήφασιν, οὐχ ὧν ἐπόθουν ἀλλ' ὧν οὐκ ἐπόθουν ἐστέρηνται. Ὁ δὲ καὶ κατειρωνεύεται τῆς συμφορᾶς[4], καὶ παραγράφεται τὸν τρόπον ἤδη τῆς κρίσεως. Οἷς γὰρ οὐδ' ὁτιοῦν, οἶμαι, τῶν εἰωθότων B ἠδίκηκε, τούτοις ὅτι μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἠδίκηκε δείξειν ὑπέλαβεν, ὥσπερ οὐ διὰ τοῦτο μείζονος ὀργῆς καὶ κατηγορίας ὑπάρχων ἄξιος, ὅτι τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα πεποίηκεν ὧν οὐκ ἔστιν [582 H.] εὑρεῖν παραδείγματα. [1089 R.] Εἰ δ' οἱ τὰ μείζω τολμήσαντες, ὅτι τὰ μείζω δεδράκασι, τὴν τιμωρίαν οὐ δώσουσι, τίς ἔτι λόγος κολάζειν ἐθέλει[5] τοὺς τὰ μικρότερα; Τί δέ; εἰ τοὺς μὴ τὰ συνήθη παρανομοῦντας ἀφήσομεν, πῶς οὐκ ἐξουσία πᾶσα γενήσεται τοῖς ἐθέλουσι[6] πλημμελεῖν ἃ μὴ συνείθισται[6'], ὅταν οἱ πρῶτοι ταῦτα τολμήσαντες ὡς οὐκ ἀδικοῦντες ἐκφύγοιεν; Χρὴ δὲ σὺν ἀφέσεις τῶν κρίσεων τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἀδικημάτων μᾶλλον ἢ τοὐναντίον αἰτίας γίνεσθαι, ὅσῳ μετὰ τῶν ἔργων καὶ τὸ τῆς γνώμης μεμίσηται. Τὸ γὰρ οἷς ἀδικεῖ τις καὶ φύσιν ἀδικημάτων καινὴν προσάγειν βούλεσθαι διχόθεν ἂν εἴη τὴν μοχθηρίαν ἐλέγχοντος, καὶ τῷ πλημμελεῖν ἃ μὴ δεῖ, καὶ τῷ ποιεῖν ἐθέλειν ἃ μή τις πρότερον[7] δράσειεν. Οὐδέν σοι, φῂς, τῶν εἰωθότων τετόλμηται. Αὐτήν μοι λέγεις τὴν ὑπερβολὴν ὧν ἠτυχήκαμεν. Οἱ μὲν γὰρ ἠδικημένοι ταῦθ' ἅπερ καὶ ἑτέρους ἠδικημένους ἐπίστανται, φέρουσι ῥᾷον τὰς συμφορὰς, παραμυθίαν ὧν πεπόνθασι τὴν τῶν[8] πέλας δυστυχίαν[9] νομίζοντες· οἱ δὲ νεωτέρων ἀδικημάτων οὐκ ἔχοντες παραδείγματα ἀφόρητον ἡγοῦνται τὴν συμφορὰν τῷ μὴ ἰῶν ὁμοίων εὐπορεῖν ἔχειν ἐφ' οἷς ἠτύχησαν.

Libenter sane eos interrogarem, qui sapientibus infelicitatem exprobrare student, an tales fuerint antequam sapientes fierent, an vero postea felicitatem amiserint. Si prius non est, non est virtutis culpa: sin vero ex quo sapientiam acquisierint, non ea quæ desiderabant, sed ea quæ non desiderabant, amiserunt. Hic vero calamitatem illam deridet, et in judicio hanc consuetudinem exsibilat. B Nam quibus nihil eorum, ut puto, quæ antea solitus erat, objecit, his quia neque imperium objecerat, sperarat fore, ut idcirco non majori pœna et supplicio dignus exsisteret, quoniam tanta, et talia fecisset, quorum exempla non possunt reperiri. Sin hi qui majora ausi sunt, quia majora commiserunt, pœnam non luent, quænam ratio est eum puniri qui minora commisit? Quid autem? Si eos dimittamus, **358***a* qui præter solitum nihil fecerunt, nonne licet omnibus potestas volentibus committere quæ non consueverunt, quandoquidem et primo eadem ausis impune cessit? Non enim oportet magis criminum exsuperantias judicia tollere, quin potius eorum causas exsistere æquum est, quod opera C simul et voluntas odio habeantur. Velle enim novum flagitii genus addere iis quæ commisit duplici nomine reprehendendus sit, cum quod nefas patrasset, tum quod ea committere quæ antea nemo ausus sit; at nihil te eorum quæ antea commiseris, fecisse inquies. Ipsum (37) acceptorum infortuniorum excessum narras. Qui vero in recentioribus malis non habent quos imitentur, intolerabilem miseriam suam existimant, eo quod sociis iis in rebus, quæ illis adversæ fuerunt, prospere cesserit.

Ex Declamatione, in causa patris percussoris filii.

Ἠδίκηταί τις εἰς παῖδα; Οὐχὶ καὶ γυνὴ προσηδίκηται. Δι' ἀμφοῖν ἡ βλάβη κεχώρηκεν; Οὐ πρόσκειται[10] φόνος τοῖς ἀδικήμασι. Σφαγῆς τις αἴτιος γέγονε; Τὸ[11] λαθεῖν θεραπεύει τὴν συμφοράν. Μοιχείαν τολμᾷ, καὶ λαθραίοις μηχανήμασιν οἶκον διαλύει σώφρονα; Οὐ μὴν τοσοῦτον κακὸν κακῷ μείζονι κατασκευάζει δεινότερον, παῖδα ἐπιβαλὼν[12] μητρὶ, καὶ τοῖς τῶν μοιχευόντων σώμασι κοῦφον ποιῶν καὶ αὐτὸ τὸ τῆς μοιχείας δοκοῦν ἀδίκημα εἶναι. Ἀδιάφθορον[13] τὴν ψυχὴν[14] ἔσχηκεν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν D Aliquisne injuriam a filio accepit? Non et mulier violata est? An ab utroque damnum illatum est? Nunquid et stupri causa cædes facta? Quis necis auctor exstitit? Mitigatur dolor quia ignoro. Audet adulterium committere, et occultis dolis honestam familiam evertit. Non tamen tantum malum majori quodam malo gravius reddit, filium adjiciens matri, et illis mœchantium corporibus leve reddens adulterii crimen. Fortunæ bona sortitus est? At non et intactam ejus domum relinquemus. Non ego

VARIÆ LECTIONES.

[8] ἀθάνατος A : ὁ θάνατος ς. [4] τὰς συμφορὰς ς. [5] ἐθέλειν B. [6] ἐθέλουσι ς. [6'] συνήθισται ς. [7] πρότερος AC. [8] τῶν A : τοῦ ς. [9] δυστυχίαν] τυχεῖν C et pr. A. [10] πρόκειται ς. [11] τὸ] τῷ corr. B. [12] malim ἐπιβάλλων. [13] ἀδιάφορον A. [14] τύχην B.

NOTÆ.

(37) Al. *Adversam mihi fortunam objicis.*

Digitized by Google

frustra minatus sum, o cives. Capti, prostrati sumus, obmutescimus, et respublica memoria excidit. Cædibus nobis vocem eripuisti, et tragicis illis actionibus facundum hoc os obturasti. Vix quæ dicenda sunt profero : in posterum non amplius civitatis orator futurus, sed meæ solius calamitatis. Cujus sunt hæc facinora? Nonne omnia tua? Nonne mea illa quidem dextera, sed tuo consilio omnes perierunt? Nondum id, quod caput est malorum, commemoravi : spectacula, inquam, claræ illæ tuæ scenæ, quæ suo tempore acta sunt. Quam lætum finem tragicis addis infortuniis, et iis calamitatem auges, quibus in comœdiis luctus leniri solet. Sic igitur omnia quæ contra nos adornavit undique colligens proferens **358***b* profert. Quid de paupertate diceres? An, quod nullus prohibet, lex accuset, ac condemnet? Dein me interrogat, num liceat puerum necare, num liceat proli, quam suscepisti, injuriam facere? Si autem utrumque lex permittat, et quod licitum est, assumpsisti, et quod non licet conjunxisti, non per utrumque absolveris potius, quam pœnam subibis eorum, quæ huic adjungis, et quæ non licent. Licet mihi, inquit. Civitis hæc verba, et tyrannicæ superbiæ responsum. Ego vero tibi benigne atque humaniter respondeo. Dabis enim pœnas dum hi judices sedebunt. Nosti quid hominem absolvat? facere licuisse. At si licentia abusus es, hanc punio, quod hac occasione omnem licentiæ naturam exuerit. Pulchrum est commisceri, sed tum demum, cum id suspicione vacat. Sin autem domum quis perfodiat, insidietur uxori, cognationem violet, familiam corrumpat, fictam humanitatem simulet omni odio plenam, quæ adjunctam interim justitiam non habentia, permissu quodam fiunt. Hæc quod eam assumpserint quo videntur minus reprehendenda, eo sunt injustiora. Sed adoptandi forte gratia quærebas filium, cur non ante partum voluntatem tuam indicasti? aut cur adhuc puerum post partum non postulasti? An fortasse neutrum horum volebas? Sed defectu hæredis apprehensum non indicasti? Nonne secundum leges adoptionem fecisti? Hæc nobis quis respondebit, contra leges factam non esse? Impudens meretrix per fraudem ausa est, et infelix puer in miseram matrem exsecrabili amoris scypho misere inebriatus est, et patris dextra malis artibus in charissimorum suorum cædem conversa est. Lugeo igitur eos quos non ut hostes necavi, et lacrymans victimis assideo, quas legitime factas putabam, quemque ante cædem adulterum existimavi, hunc post cædem filium agnovi. Nunc omnino vulneratus es, nunc et fascias sepulcrales accipis, fili. Extremum te invocabo non nominibus, quæ per adulterum sortitus es, sed quæ per generatio-

A ἐστίαν ἔξει δι' ἡμᾶς ἀδιάφθορον. Οὐκ ἐψεύσω τοῖς ἔργοις τὰς ἀπειλὰς, ὦ πλούσιε· ἐαλώκαμεν, νενικήμεθα, σιωπῶμεν, τῆς πολιτείας ἐπελαθόμεθα. Ἀπέτεμες ἡμῶν τὴν φωνὴν τοῖς φόνοις, καὶ τὸ στόμα τὸ λάλον ἀπέφραξας τοῖς τραγικοῖς τούτοις γνωρίσμασι. Μόλις τἀναγκαῖα λέγω καὶ φθέγγομαι· ῥήτωρ εἰμὶ λοιπὸν οὐκέτι τῆς πόλεως, ἀλλ' ἤδη μόνης τῆς συμφορᾶς. Τίνος τὰ τηλικαῦτα μιάσματα; οὐ σὰ πάντα; οὐ τῇ μὲν δεξιᾷ τῇ ἐμῇ, τῇ σῇ δὲ γνώμῃ πάντες ἀνάλωνται; Οὕπω τὸ κεφάλαιον τῶν ἀδικημάτων εἶπον, τῆς λαμπρᾶς σου σκηνῆς τὰ κατὰ καιρὸν ἀναφανέντα γνωρίσματα. Ὦ κωμικὸν πέρας τραγικαῖς τύχαις ἐπαγαγὼν[15], καὶ τούτοις αὐξήσας τὴν συμφορὰν, οἷς[16] ἐν κωμῳδίαις πάθη λύεται. Οὕτω τοίνυν πάντα τὰ καθ' ἡμῶν διαπεπραγμένος

B περιὼν[17] λέγει· Τί δ' ἂν εἴποις περὶ[18] τοῦ πένητος; Ὅσα μηδεὶς κωλύει νόμος, κατηγορεῖν ἐθέλει καὶ γράφεσθαι. Εἶτά με ἐρωτᾷ· Οὐκ ἔξεστιν οὖν[19] ἀνελέσθαι παιδίον; οὐκ ἔξεστιν οὖν μηδὲν ἀδικεῖν ἀναλαμβάνοντα; Εἰ δ' ἑκάτερον τοῦ νόμου διδόντος καὶ τὸ ἐξὸν εἶλω[20] καὶ τὸ μὴ ἐξὸν προσέθηκας, οὐ διὰ [583 H.] θάτερον ἀφεθήσῃ μᾶλλον ἢ δίκην ὑφέξεις οἷς[21] τούτῳ προσάγεις καὶ ἃ μὴ ἔξεστιν. Ἔξεστί μοι, φησί. Πλουσίου λόγος, τυραννικῆς ὑπερηφανίας ἀπόκρισις. Ἐγὼ δέ σοι πρᾴως οὕτω καὶ δημοτικῶς ἀποκρίνομαι· δώσεις γὰρ δίκας τέως ἂν οὗτοι δικάζωσιν[22]. Ἔγνωκάς τι ποιεῖν[23] ἀνεύθυνον; ἔχει;[24] τὴν ἐξουσίαν. Εἰ δὲ τὴν ἐξουσίαν εἰς παρανομίαν μετήνεγκας, κολάζω ταύτην, [1092 R] ὅτι τῇ προφάσει τὴν φύσιν τοῦ μηκέτι ἐξεῖναι μετεῖληφε. Τὸ

C κοινωνεῖν καλὸν, ἀλλ' ὅταν ἡ χάρις ἀνύποπτος. Ἂν δὲ διορύττῃ μὲν οἰκίας τις, ἐπιβουλεύῃ δὲ γάμοις, λυμαίνηται δὲ γένη, διαφθείρῃ δὲ ἑστίας, ὑποκρίνηται δὲ φιλανθρωπίαν ἀπανθρωπίας ἁπάσης γέμουσαν, ἃ τὴν προσθήκην οὐκ ἔχοντα τέως τὴν ἄδικον[25] μετ' ἐξουσίας ἐπράττετο, ταῦτα ὅτι ταύτην προσείληφε τῷ δοκεῖν ἀνεύθυνα φαίνεσθαι, προσθήκη τῶν ἀδικημάτων γίνεται. Ἀλλ' εἰς θέσιν ἴσως ἐζήτεις παιδίον. Τί δὲ οὐ πρὸ τοῦ τόκου τὴν γνώμην σου κατεμήνυες, ἢ τὸ παιδίον μετὰ τὰς ὠδῖνας οὐκ ᾔτησας; Ἢ τυχὸν οὐδέτερον τούτων ἤθελες· ἀλλ' οὖν ἐκ τῆς ἐρημίας ἀνελὼν εὐθὺς οὐκ ἐκοινολογήσω περὶ τοῦ

D πράγματος, οὐ κατὰ νόμους τὴν θέσιν ἔπραττες. Ταῦτα ἀφαιρήσεταί τις ἡμᾶς[26], ὡς παρὰ τοὺς νόμους οὐ πέπρακται; Ἐναγὴς[27] μοιχεία διὰ σοφισμάτων τετόλμηται, καὶ παῖς δυστυχὴς κατὰ μητρὸς ἀθλίας[28] ἐξ ἐναγοῦς[29] κρατῆρος ἐμεθύσθη κακῶς, καὶ δεξιὰ πατρὸς ἐπὶ φόνους τῶν φιλτάτων ὑπὸ κακοήθους τέχνης ἐξώπλισται. Θρηνῶ νῦν οὓς ὡς πολεμίους ἐφόνευσα, καὶ σφαγαῖς παρακάθημαι δακρύων, ἃς ὤμην μετὰ τῶν νόμων ἐργάζεσθαι· καὶ ὃν πρὸ τῶν φόνων μοιχὸν ἐνόμιζον, τοῦτον παῖδα μετὰ τὴν σφαγὴν ἐγνώρισα. Νῦν ὄντως τιτρώσκῃ, νῦν τὴν καιρίαν λαμβάνεις, παιδίον. Καλέσω γάρ σε

VARIÆ LECTIONES.

[15] ἐπαναγαγὼν ς. [16] οἷς] ὡς A. [17] περιὼν A. [18] περὶ] κατὰ B. [19] οὐκ ἔστιν οὖν μηδὲν B, ἔξεστι μὲν οὖν ἀλλ' ἐπὶ τῷ μηδὲν Reischius. [20] pro εἶλω lacuna est in B. [21] οἷς] imo ὧν. [22] δικάζουσιν ς. [23] ποιεῖν C : ποιεῖ ς. [24] ἔχεις AC : ἔχειν ς. [25] ἀδικίαν A. [26] ὑμᾶς A. [27] ἐναγὴς μοιχεία] ἐνάγεις μοι χεῖρα B. [28] ἀθλίας] ἀθρόως B. [29] ἐξ ἐναγοῦς Scaliger. libri ξεναγοῦς.

Digitized by Google

λοιπὸν οὐ τοῖς τῶν ἀδικημάτων ἀλλὰ τοῖς τοῦ γένους A
ὀνόμασιν· οὐ γὰρ σύ μοι τῶν ἀτυχημάτων ἀλλ' ἕτε-
ρος αἴτιος. Ἡδέως δ' ἂν ἐροίμην ἐκεῖνο δή που πρῶ-
τον τὸν πλούσιον. Χρηστὸς αὐτῷ τὸν τρόπον ὁ νεα-
νίσκος ἐφαίνετο, ἢ τοὐναντίον παράνομος; Εἰ μὲν
γὰρ χρηστὸς, τίνος αἱ πράξεις, οὐκ ἄδηλον· εἰ δὲ πο-
νηρὸς, ἐχρῆν ἀποδιδόναι τῷ φύσαντι. Πρὸς δὲ τού-
τοις πότερον ἐλελήθει σε ταῦτα ποιῶν, ἢ προειδὼς
οὐκ ἐκώλυες; Εἰ μὲν γὰρ ἠγνόεις, πατρός γε ὄντως
φυλακὴν λέγεις· εἰ δ' οὐκ ἠγνόεις, ὥσπερ εἰκὸς,
μέλλοντα κωλύειν, οὐ πεποιηκότα ἐχρῆν. Τὸ μὲν γὰρ
προνοίας, τὸ δὲ ἀδικίας τεκμήριον· καὶ τὸ μὲν
τὸν εὔνουν, τὸ δὲ τὸν προσποιούμενον δείκνυσιν. Ὁ
νεανίσκος ἁπάντων [30] αἴτιος. Εἰ γὰρ οἷός τε ἦν ἀφεῖ-
ναι φωνὴν, εἰ γάρ τις αὐτὸν θεῶν, οἷα πολλὰ πολ-
λάκις παρὰ τῶν ποιητῶν ἀκούομεν, πρὸς [31] μικρὸν
ἀνῆκεν, ὅσον παραγενέσθαι τῇ κρίσει, οὐκ ἂν ἐκ B
μέσων τῶν πληγῶν καὶ τῶν τραυμάτων ἀνέκραγεν,
Ἔγωγε μοιχός; ἐγὼ παράνομος; ἐχθρὲ καὶ πλούσιε· ὀψὲ γάρ με [584 H.] τὰς σεαυτῷ πρεπούσας
ἐπωνυμίας ἐδίδαξας. Ἀλλ' φίκτειρας, φησὶ, τὸ πά-
θος ἐπέδειξα [32] τὰ γνωρίσματα, τάφων πατρῴων
ἀξιωθῆναι παρὰ σοῦ τὸν νεανίσκον βουλόμενος. Εἰς
καιρόν γε (οὐ γάρ;) τὰς διαλλαγὰς ἐτήρησας, καὶ
τότε ἀνεμνήσθης συνάψαι τὸ γένος, ὅτε τὸν πόλεμον
ἄσπονδον ἐν ξίφει καὶ μοιχείᾳ πεποίηκας.

Εἰ λέγει καὶ γράφει καὶ τὴν πατρικὴν τοῦ βίου
τάξιν εὑρίσκεται, οὐ δεήσομαι γνωρισμάτων πλειό-
νων, γνωριῶ τὴν φύσιν ἀπὸ τοῦ βήματος. Δός μοι
νόσῳ καὶ λοιμῷ δαπανηθέντα κομίσασθαι. Θρηνήσω
μὲν καὶ τότε τὴν συντυχίαν τῆς γνώσεως, ὅτι μου C
τὴν ἐπωνυμίαν τὴν τοῦ πατρὸς μόνῳ τῷ τάφῳ τετήρηκας· παραμυθήσεται δέ με τὸ πέμψαι τὸν παῖδα
τοῖς κάτω θεοῖς νόσῳ λυθέντα, μὴ δράμασι. Νυνὶ
δὲ (ὢ τῆς τραγικῆς ὄντως, ὢ τῆς ἀώρου καὶ ἀπηνοῦς
τῶν γνωρισμάτων καταμηνύσεως!), [1093 R.] νῦν
ἠνάγκασμαι γνωρίζειν τὸν παῖδα, ὅτε ἀγνοεῖν συν-
έφερε, καὶ τότε πατὴρ ἀναγορεύομαι [33], ὅτε καὶ
παιδοκτόνος εὑρίσκομαι. Ἔα με μόνην τὴν μοιχείαν
θρηνεῖν, ἐνί μου [34] παραχώρησον τὰ δυστυχήματα
δράματι. Τί δέ με μερίζεις τοῖς ποιηταῖς; τί δὲ καθ'
ἕκαστον τῶν ἐμῶν ἀτυχημάτων σκηνὴν ἐγείρεις καὶ
θέατρα; Νυνὶ δὲ παρηκολούθηκας ἀριθμῶν μου τὰ
δυστυχήματα. Καὶ τότε μου πληρῶσαι τὸν τάφον
θέλεις, ὅτε τὸν οἶκον ἐκένωσας. Θάψαι με [35] βούλει D
τὸν παῖδα; καλῆς γε (οὐ γάρ;) μοι φιλοτιμίας [36]
παρεχώρησας. Ἐμὲ δὲ ἄφες στένειν τὰς συμφοράς·
σὺ καὶ θάψον, εἰ θέλεις, τὸν ἀνῃρημένον, καὶ δὸς
αὐτῷ φέρειν ἀντὶ τῶν ἐνταφίων τὰ σπάργανα. Αἱ
σαὶ χεῖρές εἰσι τοιαύτης ταφῆς ἐπάξιαι. Πόθεν δὲ
καὶ τὴν ἐκφορὰν ποιήσομαι; ἀπὸ τῆς ἑστίας; καὶ
ποῖον δρυγμα τῆς δυστυχοῦς ἐκείνης στυγνότερον;
περὶ [37–38] αὐτὴν δυστυχῆ σώματα, καὶ φοβερὸν αἷμα
κατὰ πᾶν μέρος ἐκκέχυται, καὶ πολὺς φόνος ἐν μέσῳ,

nem nostram. Non enim tu meorum calamitatum causa, sed alius. Libenter autem hoc primum quæsierim a divite, bonisque moribus, an contra **359** *a* improbus juvenis fuisse ei videatur? Si enim bonus, non obscurum est, cujus hæ sint factiones: sin improbus erat, patri reddi oportebat. Deinde non scivisti hæc eum patrare solitum? An sciens prudens non prohibuisti? Si enim ignorabas, ad patrem custodiam pertinere dicis? Si vero sciebas, ut verisimile est, futura adhuc nec facta prohibere debebas. Hoc enim curæ, illud nequitiæ indicium est; hoc benevolentiam, illud simulationem declarat. Adolescens est, omnem culpam sustinet. Si enim emittere vocem voluisset, si aliquis deus (qualia multa apud poetas audimus) illum tam diu reliquisset, dum judicio sisteretur, nonne in mediis vulneribus et plagis clamaret: Ego adulter, ego prævaricator improbe dives. Sero enim me appellationes eas, quæ tibi conveniant, docuisti, sed misertum, inquit, te cladis satis indicasti, cupiens a te adolescentem paternis sepulturis dignum reddi, opportune sane. Non enim fœdus servasti, et tunc in mentem tibi venit conjungere cognatos, quando implacabile bellum in gladio et adulterio collocasti.

Sic dicat, et scribat, et vitæ paternæ seriem inveniat, plura signa non petam e vestigiis totam naturam deprehensam. Fac morbo et peste exstinctum efferri, plorabo vel tunc agnitum, cum mihi nomen patris solo sepulcro servaveris. Erit mihi solatio filium morbo exstinctum non in tragœdia ad Manes mittere. Nunc vero, o tragicam, o immaturam et crudelem signorum declamationem! Jam agnoscere filium coactus sum, quando ignorare præstitisset: et tum demum patris nomen asciscо, cum filii percussor deprehendar. Sine me solum adulterium deplorare, des in uno dramate infortuniis meis locum. Quid autem me diversis poetis tradis? Quid ad singulas meas calamitates scenam, et spectacula adornas? Nunc vero numerum calamitatis meæ vidisti, et tum adimplere sepulcrum meum cupis, cum familiam exhauseris. Sepelire meum vis filium? Honeste quidem: non enim mihi contentione cessisti. Permitte me fortunam meam deplorare: et tu interfectum si libet terræ manda, atque illi pro sepultura da **359** *b* fascias. Tuæ enim manus hoc sepulcro dignæ sunt. Unde autem funus efferam? E domo? Et quodnam sepulcrum hac infelici domo dirius? Hic infelicia corpora, et sacer sanguinis ab omni parte effusus est, multaque cædes (triste spectaculum!) in medio jacet: hanc domum dirarum, dæmonum, ac furiarum ambit cohors. Nunc vero (proh malorum ingentem cumulum!) in filium arma-

VARIÆ LECTIONES.

[30] ἁπάντων A: ὁ πάντων ς. [31] πρὸς B: ὡς ς. [32] ἐπέδειξα A et corr. B: ἐπέδειξας ς. [33] ἀναγορεύωμαι A. [34] μοι AB. [35] με Reischius: libri μου. [36] φιλοτησίας A. [37–38] περὶ — δυστυχῆ ABC: ὑπὲρ — δυστυχεῖ ς.

Digitized by Google

tus est pater, mater in nefario cum filio congressu per vim occisa.

Sed, o hostem, bello, peste, tyrannide graviorem, et magis patriæ, quam familiæ nostræ proditorem, quam pro quibus meritis civitati gratiam refers? pro imperio, pro honoribus, pro his quibus te talibus ac tantis indignum sæpissime dignum existimavit, illam in theatrum produxisti, et civitatem fecisti tanquam tragœdorum argumentum. Calamitas quidem mea vitæ meæ terminis definietur; at tua flagitia tuique mores cum civitatis vita interibunt.

Tu vero dic, et scribe, decerne, et constitue: et hanc primo, si libet, legem ferto: *In posterum in judicio pauper non loquatur, loquenti pœna irrogetur, inter plebeios referatur.* A te vero (quid enim tibi amplius verbis et syllabis opus est?) manifestior ob eam calamitatem lex scripta est, splendide tibi exstructus est suggestus, hoc exemplo omnis pauperibus præcisa est lingua. Tu dic solus, impera solus, nemo contradicet, forsitan neque humilia deinceps tractabis, neque uno tribunali tuam potentiam definies. Sed statim sublimiore quam his tibi opus fuerit scena, et dramatibus infandam tragœdiam repræsentantibus. Ut vero magis omnes terreas finge et pinge injuriam meam, et imagine meam calamitatem exhibe. Difficile est artem, quæ rei naturam adeo atrocem effingat, reperire: nihil tamen horum malorum non audet dives. Adeste quidem ex prato aliquo pestilentium Furiarum pigmenta atque colores; supponatur autem tabula dira et nefanda composita materia; serviat picturæ ignis, qualem ultores hujusmodi cædium dæmones solent excitare: quære pictorem tragicum quidem arte et manu, animo vero magis **360**a tragicum. Jube vero seriem fortunarum mearum in tabula depingat, nihil ante narrationem pingat, neque dicentem, neque concionantem, neque coronatum, nec quidquam eorum quæ fortunatis solent accidere. Plena sit tota meis calamitatibus tabula. Primo pingatur infelix pater, suis manibus infantem in solitudinem ferens, deplorans, lugens infortunium, exiens, rediens, deponens, attollens, cedens naturæ, et rursum necessitate victus; imitetur pictor, quoad ejus fieri potest, sermonem gemebundo vultu, ut omnes per picturam verba intelligant. Dein pinge insignes illos amores: potissimum vero nihil in depingendo filio temere fingas, fac illum tardum, mox rem aggredientem, respuentem, animo perturbatum, metu autem coactum, refugientem adulterium, nondum intelligentem, quia a matre cogitur. Stet et alibi infelix anus, et eam, si libet, amore correptam describe jam rugosam, et crinibus canam, ut rei novitatem

A κατηφὲς θέαμα πρόκειται· περικάθηται ταύτην ποινῶν καὶ δαιμόνων καὶ ἀλαστόρων στρατόπεδον. Νυνὶ δὲ (ὢ τῆς ὑπερβολῆς! ὢ τῆς ὑπερηφανίας τῶν κακῶν!) πατὴρ ὡπλίσθη κατὰ παιδὸς, μήτηρ εἰς μίξιν ἀθέμιτον παιδὸς βεβίασται.

Ἀλλ' ὦ πολέμου καὶ λοιμοῦ καὶ τυραννίδος ἐχθρὲ βαρύτερε, ἀλλ' ὦ τῆς πατρίδος πλέον ἢ τῆς πολιτείας τῆς ἡμετέρας πολέμιε, οἵας ἀνθ' οἵων ἐκτίνεις τῇ πόλει ταύτας τὰς χάριτας! ἀντὶ προεδρίας, ἀντὶ τιμῶν, ἀνθ' ὧν ἀνάξιον ὄντα σε τοσούτων πολλάκις καὶ τηλικούτων ἠξίωσεν, ἐκδέδωκας αὐτὴν τῇ σκηνῇ, καὶ τῶν τραγῳδῶν πεποίηκας τὴν πόλιν ἡμῶν ἀγώνισμα, καὶ ἡ μὲν ἐμὴ [39] συμφορὰ τῷ βίῳ τῷ ἐμῷ περιγραφήσεται, τὸ μίασμα δὲ καὶ ὁ σὸς τρόπος τῷ τῆς πόλεως βίῳ συνεκταθήσεται.

Σὺ δὲ καὶ [40] λέγε καὶ γράφε καὶ νομοθέτει καὶ B πρέσβευε. Καὶ πρῶτον, εἰ θέλεις, τοῦτον τὸν νόμον εἰσένεγκε· *Μὴ λέγειν ἔτι τοῦ λοιποῦ πένητα· τολμήσαντι δὲ τίμημα ἐπικεῖσθαι τοῦ γένους* [585 R.] *γίνεσθαι δήμιον.* Μᾶλλον δὲ (τί γάρ σοι δεῖ ῥημάτων ἔτι καὶ συλλαβῶν;) ἐναργέστερός σοι διὰ τῆς ἐμῆς συμφορᾶς ὁ νόμος γέγραπται· ἀποτετείχισταί σοι λαμπρῶς τὸ βῆμα, καὶ πᾶσα πένητος ἐκκέκοπται γλῶττα [41] τῷ παραδείγματι. Λέγε μόνος, πολιτεύου μόνος· ἀντερεῖ δ' οὐδείς. Τυχὸν δὲ ἴσως οὐδὲ μικρολογήσεις λοιπὸν, οὐδὲ ὁριεῖς τὴν δυναστείαν ἄχρι τοῦ βήματος. Σκηνῆς ὑψηλοτέρας τῶν ἐνταῦθα τάχα [42] δεήσει σοι, καὶ δραμάτων οὐκ ἐχόντων τὴν τραγῳδίαν ἀπόρρητον. Ἵνα δὲ πλέον φοβήσῃς ἅπαντας, μίμησαι καὶ γραφῇ [43] τὸ πάθος, καὶ δὸς ἐν εἰκόνι τὴν συμφοράν. Χαλεπὸν εὑρεῖν τέχνην οἵαν C τε οὖσαν ὑποκρίνασθαι πράγματος φύσιν οὕτως ἀλλόκοτον. Πλὴν ἀλλὰ τῷ πλουσίῳ [44] τῶν πάντων οὐδὲν ἀτόλμητον. Ἔστω μὲν ἔκ τινος Ποινῶν λειμῶνος [45] καὶ Ἐριννύων τὰ φάρμακα· ὑποκείσθω δὲ ὁ πίναξ τῇ γραφῇ ἐξ ἐπαράτου ποθὲν καὶ ἐναγοῦς ὕλης γενόμενος· πῦρ δὲ ὑπηρετείσθω τῇ γραφῇ, οἷον ἀνάπτειν πεφύκασι τιμωροὶ τοιούτων θανάτων δαίμονες. Ζήτησον δὲ καὶ ζωγράφον τραγικὸν μὲν τὴν χεῖρα [46] τὴν δὲ ψυχὴν τραγικώτερον. Κέλευε δὲ αὐτῷ τὴν τάξιν τῶν ἐμῶν ἀτυχημάτων τάξιν ποιεῖσθαι καὶ τῆς γραφῆς, μηδὲν δὲ γράφειν πρὸ τῆς ἐκθέσεως, μὴ λέγοντα, μὴ δημηγοροῦντα, [1096 R.] μὴ στεφανούμενον, μή τι τῶν εὐτυχεστέρων ἕτερον· ὅλη γενέσθω μεστὴ τῆς σκυθρωποτέρας τύχης ἡ γραφή. Ὁ δυστυχὴς πρῶτος ἔστω πατὴρ, φέρων εἰς D τὴν ἐρημίαν ταῖς ἑαυτοῦ χερσὶ τὸ βρέφος, ὀδυρόμενος τὴν τύχην, θρηνῶν τὴν συμφορὰν, ἐξιὼν, ἀναστρέφων, τιθεὶς, ἀναιρούμενος, εἴκων τῇ φύσει, τῆς ἀνάγκης πάλιν ἡττώμενος. Μιμησάσθω καὶ λόγους, εἰ δυνατὸν, ἡ γραφὴ διὰ προσώπου στυγνάζοντος, καὶ πᾶς τις τῶν ῥημάτων ἀκουσάτω διὰ τοῦ σχήματος. Γράφε μετὰ τοῦτο τοὺς καλοὺς ἔρωτας, μᾶλλον δὲ μὴ καταψεύσῃ μου κἂν τῇ γραφῇ τοῦ παιδός· ποίησον ὀκνοῦντα, μέλλοντα, χωροῦντα πρὸς τὴν πρᾶξιν, ἀναδυόμενον, ἰλιγγιῶντα μὲν τῇ ψυχῇ, τῷ

VARIÆ LECTIONES.

[39] ἐμὴ add. A. [40] καὶ ante λέγε om. A. [41] γλῶσσα ς. [42] τάχα post σοι ponit ς, om. B. [43] γραφῇ] libri γράφε. [44] πλουσίῳ A: πλησίον ς. [45] libri ποινῆς λειμώνων. [46] χεῖρα A: χρείαν ς.

Digitized by Google

φόβῳ δὲ βιαζόμενον, δεδιάτα μὲν τὴν μοιχείαν, οὕπω δὲ συνιέντα ὅτι καὶ κατὰ μητρὸς ἀναγκάζεται. Ἔστω που καὶ δυστυχὴς πρεσβῦτις, εἰ θέλεις· γράψον αὐτὴν ἐρῶσαν, ἀλλὰ μετὰ τῆς ῥυτίδος, ἀλλὰ μετὰ τῆς κόμης τῆς πολιᾶς, ἵνα μᾶλλον ἐκπλήξῃς τῷ παραλόγῳ τοῦ δράματος. Ἐλθὲ λοιπὸν ἐπὶ τὸ κεφάλαιον τῆς γραφῆς· ὄπλισον τὸν δυστυχῆ πένητα κατὰ τῶν φιλτάτων, καὶ τοσαῦτα μίμησαι πράγματα, ὁπόσα ἐμπλήσει τὴν σὴν ἀπανθρωπίαν πλαττόμενα. Πρόσθες ἤδη λοιπὸν τὸν κολοφῶνα τοῦ δράματος, σαυτὸν τοῖς φόνοις μετὰ τῶν γνωρισμάτων ἐπιφαινόμενον, μειδιῶντα, φαιδρὸν, τοῖς κατωρθωμένοις γανύμενον [47]. Τήρησον πρὸς Θεῶν κἀμοί τι μέρος τοῦ πίνακος, ἵνα μή τις ἐπιζητήσῃ· *Ποῦ δὲ ὁ δυστυχὴς πένης; πῶς ἔζη; πῶς ἔθίω μετὰ τοιαύτας* [48] *συμφορὰς;* [586 H.] Ἀλλ' οὐ πάντα χαρήσῃ [49], πλούσιε. Δεῖ γενέσθαι καὶ σὲ μέρος τοῦ δράματος. Οὐδεὶς οἶδεν ὑψηλὴν τραγῳδίαν, ὅπου μὴ πίπτουσι τύραννοι.

A magis obstupescas. Venias demum ad picturæ caput, arma infelicem pauperem in charissimos, et talia excogita, quæ licet ficta, crudelitatem tuam valeant explere. Impone denique dramati finem, teipsum scilicet in cæde signis quibusdam eminentem, ridentem, hilarem, et quasi re bene gesta exsultantem. Serva et mihi per deos aliquam partem tabulæ, ne quis quæsierit: *Ubi infelix pauper? Quomodo vixit? Qua ratione post tot casus vitam egerit?* Verum non hæc tibi perpetua fuerit felicitas, o dives, et te oportet dramatis partem esse. Nemo unquam insignem aliquam spectavit tragœdiam, in qua tyranni non e pristina fortuna exciderunt (38).

B

Ἐκ τῆς ἐπιγραφομένης μελέτης μετὰ τὰ Μηδικὰ ἐψηφίσαντο Ἀθηναῖοι πρὸς τοὺς βαρβάρους πόλεμον. Πυθόμενος ὁ βασιλεὺς ὑπέσχετο τὰ λελυμασμένα [50] *ἐπανορθώσασθαι, εἰ τὸν πόλεμον καταλύσειαν.* « Βουλομένων αὐτῶν Θεμιστοκλῆς ἀντιλέγει. » — *Αὐτὸ τὸ Προοίμιον.*

Ex Declamatione cujus hæc inscriptio: Athenienses post Medicum bellum, contra Barbaros bellum decrevere. Quo cognito, rex accepta damna, si bello abstineant, resarturum sese promisit. « Assentientibus Atheniensibus contradicit Themistocles. » — *Proœmium.*

Οὔπω τῆς πείρας, ὡς ἔοικεν, ὦ Ἀθηναῖοι, τῆς καθ' ἡμῶν βασιλεὺς παύεται, κἂν ἀεὶ κρείττω τῆς ἑαυτοῦ τέχνης τὸν τρόπον εὑρίσκῃ τῆς πόλεως. Ἐγὼ δὲ οὐδὲν βασιλέα τοῖς αὐτοῖς [51] αὖθις ἐπιχειρεῖν θαυμαστὸν οἶμαι· τοὺς γὰρ ἐν ἀπορίᾳ καθεστηκότας καὶ φόβοις οὐδὲν θαυμαστὸν μηδὲν ἀφ' ὧν διορῶσονται τὰς συμφορὰς, εὑρίσκειν δύνασθαι. Ὥστε τοῦτο μὲν οὐδαμῶς ἄτοπον· τοὺς δὲ [52] ῥήτορας ἄν τις δικαίως μᾶλλον τοὺς παρ' ἡμῖν θαυμάσειεν, εἰ καιρὸν αὐτοῖς ἔτι τῆς [παρ' ἡμῖν] προδοσίας νομίζουσιν, ὅτε [53] μηδὲ βασιλεὺς ἀρνεῖσθαι τὸ κρείττους εἶναι τῆς ἑαυτοῦ δυναστείας διέγνωκε. Προσήκει δὲ καὶ ὑμᾶς [54] μὴ χείρους ἐν κοινῷ τῆς ἑνὸς ἀνδρὸς γνώμης ἐλέγχεσθαι, ὡς ἔστιν ἄτοπον φιλοτιμεῖσθαι μὲν [55] ἐπὶ τῷ τοὺς βαρβάρους τοῖς ὅπλοις νικᾷν, ἀλίσκεσθαι δὲ ἐλάττους ἐν τῷ βουλεύεσθαι. Ἤδη δὲ καὶ τὰς αὐτὰς ἠφίει φωνὰς ὑπὲρ τῶν ὅλων τοῖς θεοῖς καὶ τὰ αὐτὰ τῷ Πυθίῳ περὶ τῶν τριηρῶν ἐδόξαζεν. Τί πορθμοῖς ἐνοχλεῖς δι' ἐμέ; τί δὲ ὄρη τέμνεις εἰς Σάλασσαν; τί καλύπτεις ἠπείρῳ τὸ ῥόθιον; Ἔασον ἑστάναι τὸν Ἄθω, καὶ μὴ πέμπε μοι [56] διὰ τῶν ὀρῶν ἀλλὰ διὰ τοῦ ῥοθίου τὸν στόλον. Ἀλλ' εἰ καὶ τούτων ὀλίγον τινὰ ἐποιήσω λόγον, τῶν οὐρανίων [57] ἀπέχου μοι, καὶ φείσαι τῆς ἄνω λήξεως. [1097 R.] Μή μοι νύκτα ποίει τὴν ἡμέραν τοῖς βέλεσι, μηδ' ὑποτρεχέτω τὸν ἥλιον νέφος ἐκ τῶν βελῶν τῆς σῆς [58] στρατιᾶς συγκείμενον. Ἀλλ' οὐδὲν ἐᾷς ἀκίνητον, ἵνα ἔν γένηται τῶν Μηδικῶν διηγημάτων ἡ πόλις ἡ Ἀθηναίων. Φοβερώτερος δὲ τῆς φήμης ἐπὶ τῆς πεί-

C

Numquam adducar, ut credam, Athenienses, regem in nobis tentandis finem facturum, etsi invenerit cives nostros **360**[b] arte militari superiores. Equidem nihil admirandum puto, si rex eadem rursus attentet. Qui enim in timore ac paupertate versantur (39), quid mirum si ad artes confugiant, quo suæ medeantur calamitati? Quare non hoc omnino absurdum est. Justius vero quis oratores nostros admiretur, si nos prodendi occasionem sibi adhuc esse putarent, quando ne rex quidem ipse potentia sua nos fortiores esse negat. Decet autem nihilo nos inferiores existimare illius de nobis viri existimatione. Absurdum enim est nos Barbaros armis superare, consilio autem iisdem inferiores esse. Quin et has de nobis omnibus voces diis significavit, et Pythium Apollinem de triremibus consului. Quid freta propter me turbas? Quid montes secas, ut instar maris serviant? Quid terra tegis undas? sine stet Athos, nec montibus, sed mari innatet classis. Quod licet horum exiguam habuisti rationem, minimeque curasti, cœlestia vero et superna cave ne attingas. Non jaculis mihi pro die noctem inducas, neque e sagittis exercitus tui nubes densa solem cooperiat. Sed nihil intentatum relinquis, ut nimirum Athenarum civitas Medorum historiæ partem aliquam obtineat. Visus es fama ipsa terribilior, quod experientia didicimus, nunc in continentem terram miranda illa facinora, nunc in mare grandium rerum conatus tuos transferens, et nunc quidem in flamina

D

VARIÆ LECTIONES.

[47] γαννύμενον B, ς. [48] τοιαύτας A : τοσαύτας ς. [49] χαιρήσῃ A. [50] λελυμασμένα A, λελυμένα B : λελυσμένα ς. [51] τοῖς αὐτοῖς A, τοῖς ἑαυτοῦ B : τῷ ἑαυτοῦ ς. [52] δὲ om. A, post ῥήτορας ponit B. [53] ὅτι B. [54] ὑμᾶς ABC : ἡμᾶς ς. [55] μὲν om. A. [56] μὴ πέμπε μοι] πέμπε μὴ B. [57] οὐρανῶν B. [58] σῆς om. B.

NOTÆ.

(38) Juvenalis *Sat.* x, vers. 12 :
Ad generum Cereris sine cæde et vulnere pauci
Descendunt reges, et sicca morte tyranni.

(39) Persius :
Magister artis ingeniique largitor venter

Digitized by Google

mur, et in quibus nati sumus, jam ea hoc consilio oblitterare. Nam quibus initio exigua virtutis cura est, non magna his percuntibus jactura fit : quibus vero virtutis tanta ac talia statuta sunt exempla, si priorem gloriam posterioribus actionibus repudiasse arguantur. Omnes enim mihi Xerxi propinquiores ob munera et beneficia. Atque etiam si gratis donum dedisset, esset forsitan justa quædam causa iis qui regi patrocinantur, quanquam hoc neque Atheniensibus dignum sit. Si remunerationem ab urbe petat, manifestum sane est nihil utique gratis dedisse, quando pro iis rependi sibi mutuum cupiat. Si vero ab eo simpliciter donante non est æquum accipere, quanto minus par est, quando non gratuito donat, sed remunerationis ejusmodi gratia, qua satis testatur, suum velle pensari beneficium. Agedum promissa hæc videamus. Ea, inquit, reponam, quæ bello dejeci. Hunccine mihi bellandi prætextum dicis, et pugnæ potius quam fœderis tesseram profers, nec vides iis verbis, quibus regi urbem conciliare niteris, nos ad bellum magis excitari? O quam diversa sunt hæc verba! Perditorem eumdem vocas et amicum, interfectorem et socium; eamdem legis epistolam plenam injuriis et donis, permiscens mere mala et dona, beneficia, et damna, Barbaros, et Græcos. Hoc studes urbis commodum videri quærere, sed verius illud, cum urbis nostræ ruinam regi honoris initium facias. Quid ergo ad triremes non vadimus, sed sustinemus regem patriæ ruinam afferentem? Sed et historiam nostram curiose Xerxes quæsivit, quasi et cum urbis præconiis bellum susceperus. **362**[b] Quare si ab altero injuriam, ab altero beneficium accepimus, illum quidem ut hostem tractare, hunc vero ut beneficium remunerari oportuit. Quod si utrumque idem præstitit, utrum decet beneficium attendere pro iis quæ promittit, vel exigere, cujus accusatur injuriæ? Quænam sunt, quæ ille læsa dicit? per has litteras beneficium dicis gratia pollicetur, Athenas omnino restauraturum se significat; hoc scilicet obscure dicitur, licet aperte verbo nominare non audeat : *Athenas*, inquit, *restaurabo*. Tu urbem Palladis? Tu civitatem Thesei, et Cecropis? Deinde Erichthonii et Cecropes, et Thesei, et Codri obscurabuntur? Hæc omnia civitati Xerxis debebunt? Conditor, dux laudum, præconiorum materia? Hei mihi his malis! Victus a me Xerxes capit urbem. Quid vero et nosmet contra Græcos jubet pugnare? Non enim æquum nos illi, qui circum hanc urbem mira edit facinora, non venire auxilio; et merito; non enim tum aciem dignam erectis tropæis instruemus. Xerxe duce vicinis nostris bellum inferentes, propter quos visus est Persis non victor, sed tanquam exsul et fugitivus, his urbem condere, et his benefacere cupiet? Quod si putaret

A ῥήματα, καὶ πονηρᾶς εἶ δημηγορίας διάδοχος, καὶ ταῦτα λέγειν ἐν Ἀθήναις ἐπικεχείρηκας, ἐφ' οἷς τῷ προειπόντι τάφον ἐποιήσαμεν τὸν τόπον ἐφ' οὗπερ εἱστήκει φθεγγόμενος. Ἀδήλου δὲ ὄντος τίνα τρόπον ἡ ναυμαχία κριθήσεται, οὐ δὴ καλὸν, ἀφ' ὧν εὐδοκιμοῦντες φαινόμεθα καὶ μεθ' ὧν ἐπιτηδευμάτων διαγεγόναμεν, ἄκυρα ποιεῖν ἐπὶ τοῦ παρόντος βουλεύεσθαι. Οἷς μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὀλίγος τῆς ἀρετῆς [88] λόγος, οὐ μέγας τούτοις οὐδὲ σφαλεῖσιν ὁ κίνδυνος· οἷς δὲ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα παραδείγματα τῆς ἀρετῆς ἕστηκε, τίς συγγνώμη παρὰ τοῖς ἔξωθεν, ἐν τοῖς τελευταίοις ἀφανίζοντες τὴν ἔμπροσθεν δόξαν ἐλέγχοιντο; [1101 R.] Πᾶς γὰρ ἐμοὶ Ξέρξου πρὸς δωρεὰν καὶ χάριν ἐγγύτερος. Ἔτι τοίνυν, εἰ μὲν προῖκα παρεῖχε τὴν δωρεὰν [86], ἦν ἄν τις λόγος ἴσως τοῖς βασιλεῖ

B [589 H.] συναγορεύουσι [87]· καίτοι γε οὐδὲ τοῦτο τῶν Ἀθηναίων ἄξιον. Εἰ δ' ἀνταιτεῖ χάριν παρὰ τῆς πόλεως, εὔδηλον ὅπουθεν ὡς οἷς παρ' ἡμῶν ἀντ' ἐκείνων τυχεῖν ἐσπούδασε, τούτοις ἐπιδείκνυσι μηδὲν αὐτὸς χαριζόμενος. Εἰ δὲ ἁπλῶς διδόντος λαβεῖν οὐκ εὔλογον, πῶς οὐ πλέον, ὅτε μηδὲ προῖκα τὴν δωρεὰν ἀλλ' ἐπ' ἀντιδόσει τοσαύτῃ, ᾗ καὶ αὐτὸς δῆλός ἐστιν ἃ δίδωσιν ὁμολογῶν ἀνταλλάξασθαι; Φέρε δὴ καὶ αὐτὰς τὰς ὑποσχέσεις σκεψώμεθα. Ἀντικαταστήσω, φησὶν, οἷς ἐλυμηνάμην κατὰ τὸν πόλεμον. Αὐτήν μοι λέγεις τοῦ πολέμου τὴν πρόφασιν, καὶ μάχης μᾶλλον ἢ διαλλαγῆς μοι [88] ἀναγινώσκεις συνθήματα, καὶ λανθάνεις οἷς διαλλάξαι βασιλεῖ τὴν πόλιν ἐσπούδακας, τούτους ἡμᾶς ἐγείρων πλέον ἐπὶ τὸν πόλεμον.

C Ὦ τῶν ἀνομοίων ῥημάτων! λυμεῶνά μοι τὸν αὐτὸν προσαγορεύεις καὶ φίλον, αὐτόχειρα καὶ πάλιν ἔνσπονδον τὴν αὐτὴν ἀναγινώσκεις ἐπιστολὴν μεστὴν ἀδικημάτων καὶ δωρεῶν, μιγνὺς τὰ [89] ἄμικτα πάθη, [δωρεὰς,] χάριτας, συμφοράς, βαρβάρους, Ἕλληνας· καὶ τῷ μὲν δοκεῖν σπουδάζεις ὑπὲρ τῆς πόλεως, τὸ δ' ἀληθὲς, βασιλεῖ ποιεῖς φιλοτιμίας ὑπόθεσιν τὸ πτῶμα τῆς πόλεως. Τί οὖν οὐκ ἐπὶ τὰς τριήρεις ἴμεν [90], ἀλλ' ἀνεχόμεθα προφέροντος ἡμῖν βασιλέως τὴν πόρθησιν; ἐπολυπραγμόνησέ μου Ξέρξης τὰ διηγήματα, ὥσπερ καὶ τοῖς ἐγκωμίοις πολεμῆσαι θέλων τῆς πόλεως. Εἰ μὲν οὖν παρ' ἑτέρου μὲν ἦν [91] τὸ ἀδίκημα, παρ' ἑτέρου δὲ ἡ χάρις, τῷ μὲν ἐχρῆν ὡς πολεμίῳ χρῆσθαι, τὸν δ' ὡς εὐεργέτην ἀμείβεσθαι. Εἰ δὲ ὁ [92] αὐτὸς ἀμφότερα, τί μᾶλλον εἰδέναι

D χάριν ἀνθ' ὧν ὑπισχνεῖται προσῆκεν ἢ τιμωρίαν ἀπαιτεῖν ἐφ' οἷς ἀδικῶν ἐλέγχεται; Τίνα δὲ καὶ τὰ λελυμασμένα καλεῖ; ἀφοσιοῦται γὰρ καὶ διὰ τῶν γραμμάτων τὴν χάριν. Τὰς Ἀθήνας πάντως; ἀνοικιεῖν ἐπαγγέλλεται· τοῦτο γὰρ ὑπαινίττεται δήπου, κἂν μὴ τολμᾷ φανερῶς ὀνομάζειν τῷ ῥήματι. *Ἀθήνας ἀνοικιῶ*, φησί. Σὺ τὴν τῆς Ἀθηνᾶς πόλιν; Σὺ τὴν Θησέως καὶ Κέκροπος; εἶτα σιωπηθήσονται Ἐριχθόνιοι καὶ Κέκροπες, ἔτι δὲ Θησεῖς καὶ Κόδροι; πάντα δὲ ἔσται Ξέρξης τῇ πόλει, οἰκιστὴς, ἀρχηγέτης· τῶν ἐπαίνων, τῶν ἐγκωμίων ὑπόθεσις; Οἵμοι

VARIÆ LECTIONES.

[85] ὁ om. A. [86] ante δωρεὰν cum ABC omisi ἔμπροσθεν. [87] προσαγορεύουσι C. [88] μοι add. A. [89] μιγνὺς καὶ τὰ ς. [90] ἶμεν] libri εἶμεν. [91] ἦν add. A. ὁ om. A. [92] δὲ post ἔτι om. B.

Digitized by Google

τῶν κακῶν! ἡττημένος μου Ξέρξης λαμβάνει τὴν πόλιν. Τί δ' ἂν καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς κατὰ τῶν Ἑλλήνων συστρατεύεσθαι[93] κελεύῃ; οὐ γὰρ εἶναι δίκαιον τῷ τοσαύτην ἐνδεικνυμένῳ περὶ τὴν πόλιν μεγαλοψυχίαν[94] μὴ πάντα τρόπον συναγωνίζεσθαι. Καλά;[95] γε (οὐ γάρ;) τότε καὶ τῶν τροπαίων ἀξίας τῶν ἐγηγερμένων τὰς παρατάξεις παρατάξόμεθα, ὑπὸ Ξέρξῃ στρατηγῷ τοὺς κατὰ τῶν ὁμοφύλων πολέμους ἐκφέροντες. Δι' οὓς ὤφθη Πέρσαις ἀντὶ νικηφόρου σχῆμα δραπέτου καὶ φυγάδος περικείμενος, τούτοις[96] πόλιν οἰκίζειν, τούτους[97] εὐεργετεῖν ἀνέξεται; Εἰ μὲν γὰρ εὐθὺς ἀναμάχεσθαι τοῖς ὅπλοις τὴν ἧτταν ἐπίστευεν, ἐστράτευσεν ἄν, οὐκ ἐπρεσβεύετο· ἐπεὶ δὲ ἀπογινώσκει τῶν δυνάμεων, τὴν ἀπάτην τέως [590 H.] ἀντὶ τῶν ὅπλων προβέβληται. Ἔτι τοίνυν καὶ διαβάλλειν Ἕλληνας πρὸς τὴν πόλιν ἐσπούδασεν, ἵνα ἐρήμους τῆς παρ' ἐκείνων συμμαχίας ἐργασάμενος πρὸς μόνους ἡμᾶς ὕστερον ἐξενέγκῃ τὸν πόλεμον. Καὶ μὴν ἐξ αὐτῶν[98] ῥημάτων δῆλός ἐστι πρὸς τὴν δωρεὰν ἀφοσιούμενος. [1104 R.] Τοῦ μὲν γὰρ ἀνοικίσαι τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν θέλοντος ἔργον ἦν αὐτὸ τοῦτο σαφῶς ἐγγράψαι τοῖς γράμμασιν· ὁ δὲ τοῦτο μὲν οὐκ εἰπών, ἁπλῶς δὲ ἀντικαταστῆσαι φήσας οἷς ἐλυμήνατο κατὰ τὸν πόλεμον, τῇ τοῦ προσρήματος ἀμφιβολίᾳ κακῶς[99] δ' κακουργεῖ διὰ τῶν γραμμάτων δεδήλωκεν. Τί δὲ ἦν τῆς πόλεως τῆς ἡμετέρας τὸ ἐπίσημον; σεμνότης οἰκοδομημάτων, πανταχοῦ τῆς ἀρχαίας ἀρετῆς ὑπομνήματα, ὁ παρὰ τῆς φύσεως κόσμος μεῖζον τοῦ παρὰ τῆς τέχνης προστιθεὶς τῇ πόλει τὸ κάλλος. Οἷα μὲν ἰδεῖν ἀκρόπολις, οἷον ἄλλο θεῶν μετ' οὐρανὸν ἐνδιαίτημα! οἷος δὲ ὁ τῆς Πολιάδος νεώς, καὶ τὸ Ποσειδῶνος[2] τέμενος! συνήψαμεν γὰρ διὰ τῶν ἀνακτόρων τοὺς θεοὺς ἀλλήλοις μετὰ τὴν ἅμιλλαν. Οὐ λαμβάνω παρὰ ἀνδρὸς τὸν τελετῆς τόπον[3], ὃν εἴργει τῆς τελετῆς τῆς ἡμετέρας τὸ κήρυγμα. Τίς ἀναστήσει τοὺς ἄνδρας, οὓς ἀπολώλεκε; τίς τὰ σώματα τῶν πεσόντων, οἷς οὗτος κατὰ τοὺς πολέμους λελύμανται; Ἄνδρες γάρ, φησὶν[4], αἱ πόλεις, οὐκ οἰκοδομήματα. Εἰ δὲ τὰ λελυμασμένα ἡμῖν ἀποδώσειν ἐπαγγέλλεται, τούτων δὲ τὰ μὲν οὐδ' ὅλως ἐγχωρεῖ λαβεῖν, τὰ δὲ τοῖς διεφθαρμένοις οὐχ ὅμοια, πῶς οὐκ ἀδύνατος ἐλέγχεται τοῖς πᾶσιν ἡ περὶ τούτων ὑπόσχεσις; Οὐκ ἤνεγκαν οὐδὲ τριακοσίους ἐκεῖνοι Λακεδαιμονίους ἐν Πύλαις, ἀλλ' ἐν ὀφθαλμοῖς βασιλέως ἔπιπτον αἱ τοσαῦται μυριάδες πρὸς ἕνα λόχον ὑπὸ μαστίγων παρατεταττόμεναι[5]. Αὐτὸς ἡμᾶς ἐπὶ τὴν Ἀσίαν καλεῖ βασιλεὺς οἷς παραιτεῖται τὰς μάχας, τούτοις ἀκίνδυνον εἶναι τὸν πρὸς αὐτὸν δεικνύων πόλεμον. Λόχος εἷς πρὸς ὅλην τὴν Ἀσίαν παρατεταττόμενος, καὶ τριακόσιοι Σπαρτιᾶται κλείοντες πρότερον μὲν τοῖς ὅπλοις ὕστερον δὲ τῷ θανάτῳ τὰς Πύλας. Σεμνότερον ἡγείρατε τροπαίου τὸ πολυάνδριον. Ἐγὼ καὶ ὑπὲρ θη-

acceptam cladem armis instaurare posse, exercitum adduceret, non autem legatos mitteret. At cum viribus diffidat suis, fraudem pro armis adhibet. Cum autem copias recensuisset, tum demum fraudem armorum loco produxit. Quinetiam urbem hanc apud cæteros Græcos infamem reddere contendit, ut nos eorum auxilio desertos redderet, et nobis solis bellum postea inferret. Et ex his verbis patet donum dicis gratia offerre. Illius erat manifeste litteris inscribere hanc velle se urbem instaurare. Hoc autem non declarans, simpliciter se damna bello illata resarturum dicit, adverbii amphibolia quæ mala cogitavit, epistola significavit. Quod autem erat urbis nostræ insigne? Magnificentia ædificiorum, antiquæ ubicunque virtutis testimonia, naturæ ornatus, qui majus urbi addit ornamentum quam artificium. Qualis cernitur hic arx (40), ubi tale, cœlo excepto, **363** hospitium est deorum? Quale templum Poliadis Minervæ? et huic vicinum delubrum Neptuni. Conjunximus enim post contentionem deos per reges in templis cum aliis. Non recipio formulam sacrorum ab homine, qualem per præconem arcere solemus. Quis reparabit homines quos bello perdidit? Quis reddet mortuorum corpora, quæ bello abstulit? Viri enim, ut aiunt, urbes sunt, non domus ipsæ; si damna se instauraturum pollicetur, ex his quædam non integre restituere potest, quædam non paria prioribus reddere potest. Quomodo illius in his promissio ut impossibilis non redarguatur ab omnibus? Illi Lacedæmonios trecentos ad Pylas non sustinuerunt, sed in oculis regis tot myriades ceciderunt adversus unum agmen, quasi flagris ordinatæ. Ipse rex in Asiam nos vocat, ostendens demptis pugnis tutum secum bellum fore. Una acies contra totam Asiam instructa et trecenti Spartani prius armis Thermopylas, deinde morte occludentes, honorabilius sepulcrum, quam sint tropæa excitarunt. Ego quoque de Thebanis supplicium sumendum putavi. Accusati sunt Græcia Persis proditionis gentis suæ, et urbs mea Persicum contra Græcos assumpsit exercitum. Cum Persæ victi sunt, non modo Athenienses, sed et omnes Græci lucrum reportarunt. Utinam etiam ad Pylas occurrissemus, Lacedæmonii pro sepultura tropæum ostendant. In Xerxem hæc dico, in Xerxem, inquam, o Apollo, qui usque ad aras tuas bellum gessit, et ignem sacro tripodi tuo subjicere conatus est, per quem edis oracula. Volo regionibus de meis recte factis nomen imponi, et maria, ac flumina potius a meis tropæis, quam antiquis nominibus denominari. Objiciet aliquis, quando urbem, vel unde reficiemus? Quam amplius urbem quæris, cum habeas trireme s pro nova urbe, et ductorem Apollinem. Objicit au-

VARIÆ LECTIONES.

[93] στρατεύεσθαι A. [94] μεγαλ. καὶ μὴ ς. [95] καλάς A : καλῶς ς. [96] τούτου; ς. [97] τούτοις ς. [98] τῶν libris deest. [99] καλῶς C. [1] δ' malim ὅτι. [2] τὸ ποσειδῶνος C : τοῦ Ποσειδῶνος ς. [3] τόπον pr. C : τύπον ς. [4] φασὶν Scaliger. [5] παραττόμενοι C.

NOTÆ.

(40) *Pallas quas condidit arces Ipsa colat.* (VIRG.)

Digitized by Google

tem pro mœnibus mare, et pro turribus insulas, et pro ornatu tropæa. Si et terminos studes cognoscere, obivit fama totum terrarum orbem, **363***b* terram qua itur, mare qua navigatur. Hos Athenienses duce Themistocle consecuti sunt terminos. Postulabo a Xerxe non oleaginum ramum Palladis, sed platanum : ut duo Palladis tropæa juxta arcem videantur, contra Neptunum olea, contra Barbaros platanus.

A δαίων ἀπαιτῆσαι δίκας ἐσπούδακα. Δῆμος Ἕλλην διὰ Πέρσας τοῦ κοινοῦ γένους προδοσίαν κατέγνωσται· καὶ πόλις ἐμὴ[6] Περσικὸν ἐδέξατο κατὰ τῶν Ἑλλήνων στρατόπεδον. Κέρδος οὐκ Ἀθηναίων μόνον, ἀλλὰ καὶ κοινὸν τῶν Ἑλλήνων ἁπάντων, Πέρσαι νικώμενοι. Εἴθε καὶ εἰς Πύλας ἀπηντήσαμεν! τρόπαιον ἂν ἐδείκνυσαν νῦν ἀντὶ τοῦ τάφου Λακεδαιμόνιοι. Ἐπὶ Ξέρξην καλῶ, ἐπὶ Ξέρξην, Ἄπολλον, τὸν μέχρι τῶν ἀδύτων στρατεύσαντα, τὸν τοῖς ἱεροῖς σου τρίποσι τὸ πῦρ προσάγειν φιλονεικήσαντα, δι' ὃν ἐκίνησας φάσματα. Δοῦναι θέλω καὶ τοῖς χωρίοις ἀπὸ τῶν ἐμῶν κατορθωμάτων ὀνόματα, καὶ τὰ πελάγη καὶ τοὺς ποταμοὺς ἀπὸ τῶν ἐμῶν τροπαίων [591 H.] μᾶλλον ἢ τῶν ἀρχαίων ὀνομάτων προσαγορεύεσθαι. Πότε οὖν ἢ πόθεν ἀνοικιοῦμεν τὴν πόλιν; ὑπέκρουσέ τις. Ποίαν γὰρ ἐπιζητεῖς ἔτι πόλιν, τὰς τριήρεις ἔχων, τῆς νέας πόλεως οἰκιστὴν ἔχων τὸν Πύθιον; Προβάλλεται δὲ αὐτῆς ἀντὶ μὲν τειχῶν τὴν θάλασσαν, ἀντὶ δὲ πύργων, τὰς νήσους, ἀντὶ δὲ κόσμου τὰ τρόπαια. Εἰ δὲ καὶ τοὺς ὅρους αὐτῆς ἐπιζητεῖς μαθεῖν, περίελθε κύκλῳ τῷ λογισμῷ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, καὶ γῆν δσῃ βατή, καὶ θάλατταν ὁπόση πλόϊμος[7]· οὗτοι τῶν Ἀθηνῶν τῶν ἐπὶ Θεμιστοκλέους οἱ ὅροι. Ἀπαιτήσω Ξέρξην ἀντὶ τοῦ θαλλοῦ τῆς Ἀθηνᾶς τὴν πλάτανον, ἵνα δύο βλέπηται τῆς θεοῦ κατὰ τὴν ἀκρόπολιν τρόπαια, κατὰ μὲν Ποσειδῶνος ὁ θαλλός, κατὰ δὲ τῶν βαρβάρων ἡ πλάτανος.

B

Ex Oratione militari. — Proœmium.

Non astipulor iis, qui eorum, qui memoriter solent dicere, legem reprehendunt, verum laudatoribus assentiar. Absurdum enim est cum a memoria dicendi subsidium petant oratores, contra eamdem dicere. Legislator enim metum mortis orationis dignitate eximens, audaciam strenuam in periculis, omnibus injecit. Laudis causam, mea quidem sententia, omnes communem habent : at horum virorum præ cæteris eximia est. Quidam enim dum alios laudare conantur, ut genus ac stirpem prædicent, ad majorum encomia orationem convertunt, aut patriam unde majores exstiterunt. Omnes enim qui laudantur, exteri fere fuerunt. Sed adversus hos hæc lex non vicit, sed simul Athenienses nominaverat, et hac appellatione ostendis indigenas esse. Vivebant sine armis, tela non producebant, equis uti non didicerant. Usui tamen esse docuit equos in certaminibus ac præliis. In certaminibus ramo et germine oleagino victoriam denuntiabant. Cum ramo oleæ dico, deam indico. Hoc enim Palladis insigne existimo. Nec vero id quod hujusmodi quis dixerit, difficile est ad inveniendum : saltem ut hæc non imitans procul ab iis rebus sit, quas quidem partim pro civitate majores illic jacentium, partim vero pro universa Græcia illii parentes suos imitati, per omnem ætatem et successionem gentis fortitudinem proferentes susceperunt. Heraclidarum vero potentiam admittentes, alterius quidem injurias compescuerunt, sibi vero fortunam mutantes, totius Peloponnesi reges pro exsulibus fecerunt. Invidia autem tunc temporis in hanc urbem tria bella Doricum simul, et Bœoticum et insuper Chalcidense concitarunt. **364***a* Qua igitur ratione his omnibus urbs restitit? Ceciderunt Bœoti, Dores servati quieverunt; Chalcidenses omnes abducti sunt. Tria vero tunc fixit tropæa, sed illustrior est quam

C

D

[1105 R.] *Ἐκ τοῦ πολεμαρχικοῦ. — Τὸ προοίμιον.*

Οὐ τοῖς ψέγουσι τὸν νόμον τῶν ἐπὶ τοῦ μνήματος εἰωθότων λέγειν, ἀλλὰ τοῖς ἐπαινοῦσι συνθήσομαι. Καὶ γὰρ στόπον τὴν τοῦ λέγειν ἐξουσίαν παρ' αὐτοῦ λαβόντας, κατ' αὐτοῦ[8] τῇ [παρὰ] τοῦ λέγειν ἐξουσίᾳ χρῆσθαι. Τὸν γὰρ ἐκ τοῦ θανάτου φόβον ὁ νομοθέτης τῇ παρὰ τοῦ λόγου τιμῇ παραμυθούμενος, ἄσχνον πᾶσι τὴν τόλμαν τὴν ὑπὲρ τῶν κινδύνων καθίστησιν. Ἡ δὲ τῶν ἐγκωμίων ἀρχὴ τῷ μὲν[9] δοκεῖν κοινὴ πρὸς ἅπαντας[10], τὸ δ' ἀληθὲς τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐξαίρετος. Οἱ μὲν γὰρ τοὺς ἄλλους ἐπαινεῖν σπουδάζοντες, ἵνα τὸ γένος ὑμνήσωσιν, εἰς προγόνων τινὰς εὐφημίας τὴν τοῦ λέγειν φύσιν ἀναβιβάζουσιν, ἢ τὴν γῆν ὅθεν οἱ πρόγονοι τῶν ἐπαινουμένων ἐγένοντο. Πάντες γὰρ ἐπιεικῶς οἱ πρόγονοι τῶν πανταχοῦ θαυμαζομένων ἐπῆλυδες. Οὐ μὴν καὶ κατὰ τούτων ὁ νόμος οὗτος νενίκηκεν, ἀλλ' ὁμοῦ τε Ἀθηναίους εἴρηκας, καὶ μετὰ τῆς ἐπωνυμίας δηλοῖς τοὺς αὐτόχθονας. Ἄοπλος ἦν ὁ βίος· ὅπλα τῶν κινδυνευόντων προὐβάλετο[11]. Ἵππων χρῆσιν οὐκ ἠπίστατο· μερίζει πρώτη πρὸς ἄθλους καὶ πολέμου χρείαν τὴν ἵππων γένεσιν. Κριθείσης δὲ τῆς ἀμίλλης θαλλῷ τε[12] καὶ κύματι, τῷ θαλλῷ τὴν ψῆφον τίθενται. Τῷ θαλλῷ δ' ὅταν εἴπω, τῇ θεῷ[13] λέγω· Ἀθηνᾶς γὰρ, οἶμαι, τὸ γνώρισμα. Ἀλλὰ γὰρ οὐχ ὅ τι τις τοιοῦτον εἴπῃ[14] χαλεπὸν εὑρεῖν, ἀλλ' [οὖν][15] ὅπως μὴ τούτοις ἐπόμενος πόρρω τῶν πράξεων γένηται, ἃς τοῦτο μὲν ὑπὲρ τῆς πόλεως οἱ τῶν τῇδε κειμένων πρόγονοι, τοῦτο δὲ ὑπὲρ τῆς ὅλης[16] Ἑλλάδος ἤραντο, παῖδες πατέρας μιμούμενοι, καὶ διὰ πάσης ἡλικίας τε ὁμοῦ καὶ διαδοχῆς τοῦ γένους τὴν εὐψυχίαν καταβιβάζοντες. Ἡρακλείδας δὲ ὑπιδεξάμενοι τὸν μὲν ὑβρίζοντα τῆς παρανομίας ἔπαυσαν, αὐτοῖς δὲ τὴν τύχην ἀμείψαντες βασιλέας Πελοποννήσου πάσης ἀντὶ φυγάδων[17] εἰργάσαντο. Ἐκίνησε φθόνος [592 H.] ποτὲ κατὰ τῆς πόλεως Δωρικὸν ὁμοῦ καὶ Βοιώτιον καὶ προσέτι Χαλκιδέων τῶν ἀπ' Εὐβοίας

VARIÆ LECTIONES.

[6] ἐμὴ] Ἑλληνικὴ Wernsdorfius. [7] πλώϊμος ς. [8] καθ' ἑαυτοῦ C. [9] μὲν om. B. [10] ἅπαν B. [11] προὐβάλλετο ABC. [12] τε] τε ἐλαίας C. [13] τῇ θεῷ A : τὴν θεὸν ς. [14] εἴποι B. [15] οὖν om. C. [16] ὅλης om. C. [17] φυγάδος B.

Digitized by Google

ἐκ τρίτου πόλεμον. Πῶς οὖν ἅπασι τούτοις ἡ πόλις ἀντέστη; ἔπιπτον Βοιωτοὶ, Δωριεῖς ἠγάπων σωζόμενοι, Χαλκιδεῖς ἅπαντες ἤγοντο, τρία δὲ εἱστήκει τρόπαια. Τῶν δὲ τροπαίων τὸ τάχος ἐστὶ λαμπρότερον· τὸ γὰρ κατ' Εὐβοίας καὶ Βοιωτῶν μιᾶς ἦν ἡμέρας τὸ συναμφότερον. Ἀλλὰ γὰρ ἔοικα πᾶσι τὸ μέρος ἀποδιδόναι τῆς εὐφημίας βουλόμενος τοῖς [18] ἄνω χρόνοις ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ παντὸς τοῦ γένους κατὰ τὰς μάχας πρωτεύσασιν [19], οὔτε τούτοις τὴν ἀξίαν τηρεῖν τῷ τὸ μέγεθος τῶν πράξεων ἐν τῷ τῶν λόγων τάχει συγκρύπτεσθαι, καὶ μήπω τούτων προσάπτεσθαι, ὧν ἡ τῶν ἀκροωμένων προσδοκία ζητοῦσα πάλαι τὸν ἔπαινον ἀσχάλλειν ἔοικεν ὅτι μήπω τῆς ἐπιθυμίας ἐμπίπλαται. Οὐκοῦν ἐπὶ ταῦτα ἤδη ἰτέον τῷ λόγῳ. Τὸ δὲ ἐξ ἀνάγκης ἀπολείπεσθαι μέλλειν τῶν πράξεων, ὅτι κοινὸν ἁπάντων, οὐδενὸς ἂν εἴη δίκαιον ἔγκλημα.

victoria celeritas. Uno die Eubœis et Bœotis tropæa erecta sunt. Etenim cum cupiam omnibus gloriæ aliquam partem iis tribuere, qui superioribus illis temporibus pro patria, omnique populo, pugnando primas ferebant, visus sum ne his quidem satis dignam contulisse, rerum gestarum magnitudinem verborum exilitate deterendo, neque attingendo ea quorum laudem auditores pridem exspectantes indignari videntur, quod eorum fiat minime desiderio satis. Hæc igitur jam oratione tractanda. Necessitate vero parem dicendo non esse, non unis proprium crimen, sed commune omnium fuerit.

Πέρσαι κλῆρον ἕνα τὴν ὑφ' ἡλίῳ πᾶσαν δεῖξαι τοῖς ὅπλοις βουλόμενοι, μικρῷ μέρει τῷ πρὸς ἑσπέραν πληρῶσαι τὴν ἐπιθυμίαν ἀπείργοντο. Ὡς δ' ἀφεὶς ἀπ' [20] Ἰωνίας ὁ στόλος, καὶ πάλιν ἀποκρύψας πλήθει νεῶν τὸ φαινόμενον, περὶ τὰς νήσους τὰς κατ' Αἰγαῖον ἐσχίζετο, [1108 R.] τὴν μὲν Ναξίων πόλιν πρὸς τὴν θάλατταν εὐθὺς μερίζεται, τῇ μὲν ἀφεὶς [21] μετὰ τῆς ἐπωνυμίας τοὔδαφος, αὐτὸς δὲ τὸ γένος εἰς τὰς τριήρεις ἐνθέμενος· τὸν δὲ Ἐρετριέων δῆμον ὅπλων μὲν οὐκ ἠξίωσαν, ἐλάττονα Περσικοῦ πολέμου τὴν τύχην αὐτῶν νομίσαντες, χειρὶ δὲ χεῖρα πάντες ἀλλήλων συνέχοντες σαγηνείας εἰκόνα τὴν Ἐρετριέων ἔδειξαν πόρθησιν. Ἐπεὶ δὲ καὶ Μαραθῶνος ἥψαντο, τὰ μὲν τῶν ἐλπίδων ἠφάνιστο, ἐγνώρισαν δὲ καλῶς διὰ τῆς πείρας μαθόντες ὅσον τὸ μέσον Ἐρετριέων καὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως. Τότε τις καὶ κατὰ τριήρους ὅλης ναυτικὸς στρατιώτης ἐτόλμησεν· ἐπιδραμὼν γὰρ τοῖς φεύγουσιν εἰς τὴν θάλασσαν Φωνίσσης νεὼς λαμβάνεται, κρείττονα δεξιὰν ἔχειν τριήρους ὅλης οἰόμενος. Δείσαντες δὲ ὑπὲρ τῆς τριήρους οἱ βάρβαροι, μὴ δεξιᾶς Ἀττικῆς γένηται λάφυρον, πελέκει τὴν χεῖρα μερίζουσιν. Ὁ δὲ πλησίον ἔκειτο τῆς μὲν χειρὸς ἀφαιρεθεὶς [22], τῆς δὲ τριήρους ἐχόμενος. Ὦ πρῶτοι τὴν Περσῶν τύχην ἐλέγξαντες! ὦ κρείττους τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως νίκας νικήσαντες! ὦ μετὰ διηγημάτων πεσόντες, ἃ μήτε πρὸ ὑμῶν μήτε μεθ' ὑμᾶς ὁ χρόνος ἤνεγκεν! ὦ σεμνότερον τροπαίου τάφον κτησάμενοι! ὦ τὸ Μαραθῶνος ὄνομα τοῖς ἡλίου δρόμοις συναποτείνοντες! Μαραθὼν μὲν ἔχει τὰ σώματα, τὰς δὲ ψυχὰς οἱ συστρατιῶται θεοί, γῆ δὲ τὸ κλέος καὶ θάλαττα. Θυμουμένου δὲ τοῦ Ξέρξου κατὰ τῆς πόλεως οὐδὲν τῶν πάντων ἡσύχαζεν, ἀλλὰ πᾶν αὐτῷ συνεκινεῖτο καὶ συνεσείετο, καθάπερ Ποσειδῶνος αὐτοῦ τινάσσοντος [23] γῆν ὁμοῦ πᾶσαν καὶ θάλατταν [24]. Γῆ [593 H.] δὲ καὶ θάλαττα τὴν ἀλλήλων φύσιν ἠλλάττοντο. Τοῖς μὲν πορθμοῖς ἐπετίθει τὴν ἤπειρον, τὰς δὲ Φοινίσσας διὰ τῶν ἰσθμῶν ἔπεμπεν. Ὤφθη τότε πάσης ἐλπίδος κρείττονα θαύματα, ἵππος καθ' Ἑλλησπόντου [25] Μηδικὴ, καὶ δι' Ἄθω μέσου στόλος τριηρῶν πεμπόμενος. Ἀπείχετο δ' ὁ Ξέρξης οὐδὲ οὐρανοῦ τοῖς

Persæ totum terrarum orbem uno regno volentes includere, spe sua frustrati sunt, cum una parte Occidentalis regni cupiditatem implere non potuerint. Classis enim ex Ionia solvens, iterumque multitudine navium æquor tegens, insulasque Ægæi maris, dissipata est. Naxiorum quidem civitatem ad mare statim invadit, ubi eam urbem funditus una cum nomine diruerunt, et gentem in triremes imposuerunt. Operæ pretium non duxerunt cum Eretriensibus armis decertare, quod eorum fortunam Persico bello inferiorem putarent. Inter se manibus consertis ita invaserunt Eretrienses, ac si in sagena concluderent. Cum Marathonem attigissent, spes labefactata est. Probe enim experimento docti didicerant, quantum inter nos et Eretrienses interesset. Tum navalis quidam miles adversus integram triremem ausus est depugnare. Urgens fugientes ad mare Phœniciæ, navi manus injecit, fortiorem existimans tota navi dextram. Veriti autem Barbari, ne navis eorum Atticæ dextræ in prædam cederet, securi manum amputant: ipse vero saucius sine manu jacebat, triremem tamen mordicus tenens. O vos primi, qui Persarum fortunam illusistis! O vos qui majora vincitis quam natura humana permittat! O qui occumbitis cum ea rerum gestarum historia, quam neque ante vos, nec post tempus tulit! O qui illustriorem **364***b* nacti estis tropæo sepulturam, qui nomen Marathonis solis cursibus extenditis! Marathon tenet vestra corpora, animas ipsi dii, qui vobiscum pugnarunt, gloriam terra continet ac mare. Xerxes autem huic urbi infestus nihil intactum reliquit, sed omnia movebat et concutiebat, quasi Neptunus terram et simul mare concuteret: terra et mare suam invicem naturam permutabant. Imposuit terram fretis, et Phœnicum naves per continentem misit. Tunc omni spe majora miracula vidimus, per Hellespontum equitatus Medorum, per Athonem triremium classis iter fecit. Quin et ad cœlum usque audaciam suam Xerxes extendit, et suis prodigiosis factis transilivit a mari in ter-

VARIÆ LECTIONES.

[18] τοῖς] malim τοῖς ἐν τοῖς. [19] πρωτεύσασα ς. [20] ἀπ' Α : ἐπ' ς. [21] ἀφεὶς codices Himerii. Photianæ ἀφεῖσα. [22] ἀφαιρεθείσης Α. [23] τινάσσ. τὴν γῆν ς. [24] θάλασσαν Β. [25] ἑλλήσποντον ς.

Digitized by Google

ram, a terra in cœlum, inde in solem. Nam jaculans solis lumen obtexit, navigans maris naturam mutavit, iter faciens cum exercitu terræ angustiam incusavit. Prætereo maria triremibus cooperta; taceo exercitum naturæ numerum excedentem; omitto gentes alimentis præbendis impares, et regem ubique metum incutientem, ubinam vero esset propter copiam exercitus, ignoratum. Hujusmodi itaque tumultu, ac tanto terrore terra universa fremente, et omnibus Græciæ interitum augurantibus, hi quidem tantum commodi in calamitatibus sperabant, quantum ab ipsorum civitatibus Persæ abessent : civitas vero nostra regi omnia turbanti non cessit, nec metu rumoris, turpe quid antequam sentisceret decrevit, sed statim post primam legationem rege superior fuit. Ipse quidem servitutis poposcit conditiones : illi libertatis remiserunt. Capitale erat siquis legatis munera daret. Nihil vero omnino illos terrebat, nihil, cur virtutis oblivisce-rentur, efficiebat. Non Lacedæmonii jam victi, qui Græcis adeo profuerunt, ut fortiter dimicando occubuerint, non verberari fluctus, non puniti venti, et mollis contra naturam Barbarus, terrebant. O majora ausos Xerxe [contra naturam] ! O animos elementis fortiores ostendentes ! O Persarum telis animo concidentes ! O duobus tropæis classem decem annorum illudentes ! Vos eum qui per totum orbem et mare ivit, coegistis furtim et clementer salutem suam quærere : qui soli ostendistis **365***a* omnibus hominibus omnes copias virtute posse coerceri.

Sed hæc etiam silentio prætereamus, et factæ cum rege pacis recordemur, quæ hanc urbem omni tropæo illustriorem reddit, et merito. Hoc sæpe fortuna fit, sed illud, regem libenter urbi cedere spatio itineris equi unius diei, superiori mari abstinere, intra Chelidoneas, et Cyaneas naves non mittere, quomodo non sinceram undecunque urbi gloriam parat ?

Etenim Atheniensium varia tropæa, et navales et pedestres pugnas, et qua ratione tyrannidi omnique potentiæ restiterint, alias diversis temporibus pro hac gente varia certamina recipientes, nec mihi facile est recensere, nec siquis id prius aggressus sit. Quare existimo unum et idem monumentum conjungi oportere, quemadmodum qui renuntiant in stadio victores, sic et huic verbi secundum legem consecrandum esse. O qui omnem terram et mare qua iter est [victoria et] tropæis, et qua iter non est, gloria et splendore complevistis, qui soli maximis rebus gestis tempus et invidiam superastis, qui omnem terram

A τολμήμασιν, ἀλλὰ μετῆει καὶ μετεπήδα τοῖς θαύμασιν ἀπὸ θαλάσσης ἐπ' ἤπειρον, ἀπὸ γῆς ἐπ' οὐρανὸν ἐκεῖθεν καὶ ἥλιον· τοῦ μὲν γὰρ τοξεύων τὸ φῶς ἀπέκρυπτεν, τῆς δὲ πλέων τὴν φύσιν ἤμειβεν, τῆς δὲ πεζεύων τὴν χρείαν ἤλεγχεν. Καὶ σιωπῶ πελάγη μὲν ὑπὸ τριηρῶν κρυπτόμενα, στρατόπεδα τῆς ἀριθμοῦ φύσεως κρείττονα, ἔθνη δὲ δεῖπνων δαπάνης ἥττονα, βασιλέα δὲ πανταχοῦ μὲν ὄντα τῷ φόβῳ, οὗ δὲ γῆς εἴη [26], διὰ τὸ πλῆθος λανθάνοντα. Τοσούτου τοίνυν θορύβου γῆς ἁπάσης ἠχήσαντος, καὶ κρινομένων ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος τῶν ὅλων, οἱ μὲν ἄλλοι σύμπαντες τοσοῦτον ἐν τοῖς δεινοῖς κερδαίνειν ᾠοντο ὅσον ἀπεῖναι Πέρσας τῶν πόλεων, οὐ μὴν καὶ ἡ πόλις εἶξε βασιλεῖ τὰ πάντα σείοντι, οὐδὲ φόβῳ τῆς φήμης αἰσχρόν

B τι καὶ πρὸ τῆς πείρας ἐβούλευσεν [27], ἀλλ' ἀπὸ [28] τῆς πρεσβείας πρώτης [29] κρείττων βασιλέως ἐγίγνετο. Ὁ μὲν τὰ τῆς δουλείας ἀπῄτει σύμβολα, οἱ δὲ τὰ τῆς ἐλευθερίας ἀντέπεμπον· ἦν γὰρ θάνατος ἡ τῆς πρεσβείας ἀντίδοσις. Ἐφόβει δὲ αὐτοὺς οὐδὲν [30] τῶν ἁπάντων, οὐδὲ ἐποίει τῆς ἀρετῆς ἐπιλανθάνεσθαι, οὐ Λακεδαιμόνιοι πίπτοντες καὶ τοσοῦτον συντελοῦντες τοῖς Ἕλλησιν ὅσον ἀνδρείως ὑπὲρ θανάτου βουλεύσασθαι, οὐ μαστιζόμενα κύματα καὶ κολαζόμενα πνεύματα καὶ τρυφῶν βάρβαρος κατὰ τῆς φύσεως. Ὦ μείζονα Ξέρξου τολμήσαντες [31] ! ὦ ψυχὰς στοιχείων βεβαιοτέρας ἐπιδειξάμενοι ! [1109 R.] ὦ τοῖς Περσῶν τοξεύμασιν οὐ καλυφθέντες [32] τὸ φρόνημα ! ὦ δύο τροπαίοις δεκαετῆ στόλον ἐλέγξαντες ! ὑμεῖς τὸν ἐπὶ πᾶσαν ἰόντα [33] γῆν καὶ θάλατταν ἀγαπητῶς

C κλέψαι τὴν σωτηρίαν κατηναγκάσατε. Ὦ μόνοι δείξαντες ἀνθρώποις [34] ἅπασιν ὅτι πᾶσα χεὶρ ὑπ' ἀρετῆς ἐλέγχεται.

Ἀλλὰ κἂν ταῦτα σιγῇ παρέλθωμεν, κἂν τῆς εἰρήνης πρὸς βασιλέα γεγενημένης μνημονεύσωμεν, ἣ παντὸς τροπαίου σεμνοτέραν ἔτι τὴν πόλιν ἐργάζεται. Καὶ μάλα εἰκότως. Ἃ [35] μὲν γὰρ καὶ τύχης ἔργον πολλάκις· τὸ δὲ ἑκόντα συγχωρῆσαι βασιλέα τῇ πόλει ἵππου μὲν δρόμον ἡμέρας θαλάττης ἀφέξειν ἄνω, εἴσω δὲ Χελιδονέων καὶ Κυανέων μὴ πέμψειν ὁλκάδα, πῶς οὐ καθαρὰν πανταχόθεν τῇ πόλει προ-

D ξενεῖ τὴν εὔκλειαν ;

Ἀλλὰ γὰρ Ἀθηναίων τὰ μυρία τρόπαια καὶ ναυμαχίας καὶ πεζομαχίας, καὶ ὡς πρὸς ἅπασαν μὲν τυραννίδα πρὸς ἅπασαν δὲ δυναστείαν ἀντέστησαν, ἄλλοτε κατ' ἄλλους χρόνους [36] ὑπὲρ τοῦ γένους μυρίους ἀγῶνας ἀναδεξάμενοι, οὔτε ἐμοὶ διεξελθεῖν ῥᾴδιον οὔτε εἴ τις πρότερον ἐπικεχείρηκε. [594 H.] Διόπερ οἶμαι δεῖν, ὡς οἱ τοὺς ἐν τοῖς σταδίοις νικηφόρους ἀνακηρύττοντες, ἓν καὶ ταυτὸν συνθεῖναι γνώρισμα, εἶθ' οὕτω ταύτῃ καὶ πρὸς τὸν νόμον ἀφοσιώσασθαι. Ὦ πᾶσαν γῆν καὶ θάλασσαν, ὅστις μὲν βατή, νίκης [37] καὶ τροπαίων, ὅστις δ' ἄβατος, δόξης καὶ κλέους πληρώσαντες ! Ὦ μόνοι ταῖς μεγάλαις

VARIÆ LECTIONES.

[26] εἴη mg., ᾖ pr. C, ᾖ cæteri. [27] καὶ πρὸ τῆς πείρας ἐβούλευσεν] πεποίηκεν B et rc. A. pr. enim om. [28] ἀπὸ] καὶπρὸ B et corr. A. [29] πρώτης] αὐτῆς B et corr. A. [30] οὐδὲν ς. [31] post τολμήσαντες cum ABC omnisi κατὰ τῆς φύσεως. [32] καμφθέντες ς. [33] ἰόντα Scaliger : libri ἰδόντα. [34] ἀνθρώποις om. C. [35] libri αἱ. [36] κατ' ἄλλους χρόνους] fortasse legendum κατ' ἄλλων. [37] νίκης om. C et pr. A.

Digitized by Google

πράξεσι χρόνον καὶ φθόνον νικήσαντες! Ὦ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν οὐ στήλαις ἀλλὰ τροπαίοις μετρήσαντες! Εἴρηται κἀμοὶ τῆς μὲν ὑποθέσεως ἴσως ἔλαττον, τῶν δὲ πολλῶν οὐκ ἐλάττονα. Λείπεται δὲ εὐφήμῳ βοῇ προσηχήσαντα; πανδημεὶ πάντας [38] τῷ

Ἐκ τοῦ Ἀρεοπαγιτικοῦ ἢ ἐλευθερωτικοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ Ῥουφίνου [39]. — *Τὸ Προοίμιον.*

Ἄνδρες οἱ καὶ θεοῖς ὑπὲρ νίκης πάλαι καὶ νῦν Ἀθηναίοις ὑπὲρ ἐλευθερίας δικάζοντες. Οὐκοῦν τῷ νόμῳ πειθόμενος τὰ τῆς χρείας μόνης ἐφθέγξομαι ῥήματα. Ἐγὼ καὶ σοφιστὴς ἐγενόμην παρ' ὑμῖν καὶ πατήρ. Εἰ σοφιστὴς δεξιός, ὑμεῖς ἐπίστασθε· λέγω γὰρ ἀεί, καὶ τὴν ἐμὴν πολιτείαν ἔχει τὰ θέατρα· εἰ πατὴρ Ἀττικός, ἡ παροῦσα δείκνυσι πρόφασις· οὐ γὰρ ἀνέχομαι τὸν Ἀθηναίων παῖδα μὴ προσαγορεύειν ἐλεύθερον. Πιστεύω καὶ πρὸ ἥβης τὴν ἐλευθερίαν τῷ παιδί. Ἐμός ἐστιν, Ἀθηναῖός ἐστι, πόλεως καὶ πλέον τιμώσης τὸ κοινὸν γῆρας ἢ τὸ τῶν πατέρων ἕτεροι. Οὗτός ἐστιν ἐκ Πλουτάρχου, δι' οὗ πάντας ὑμεῖς παιδεύετε· οὗτος ἐκ Μινουκιανοῦ τοῦ διὰ τῆς ἑαυτοῦ φωνῆς πολλοὺς πολλάκις ἐλευθερώσαντος. Τὸν ἐκ Νικαγόρου προσήγαγον ὑμῖν, τὸν ἐξ ἐμαυτοῦ. Σοφιστῶν ὑμῖν καὶ φιλοσόφων λέγω κατάλογον, Ἀττικὴν ὄντως εὐγένειαν. Ἀφῆκα πολλάκις τὰς τοῦ σοφιστοῦ φωνάς, νῦν τὰς τοῦ πατρὸς ἀφίημι. Ἐδώκατέ μοι παῖδα δι' Ἀττικοῦ γένους· λάβετε τοῦτον καὶ διὰ τῆς ψήφου [40] τῆς ὑμετέρας ἐλεύθερον. Φύκοῦν ἄφετέ μοι τῇ ψήφῳ τὸν παῖδα, καὶ φωνὴν ἐλευθέριον συνεπηχήσατε, ἵνα ὡς Ἀθηναῖος (ἴσον γὰρ εἰπεῖν ἐλεύθερος) καὶ λέγῃ καὶ γράφῃ παρ' ὑμῖν, κἂν οἱ θεοὶ βούλωνται, καὶ πολιτεύηται.

[1112 R.] *Ἐκ τῆς μονῳδίας τῆς εἰς τὸν αὐτὸν υἱὸν* [41] *Ῥουφίνον. — Τὸ Προοίμιον.*

Ἀδικῶ μὲν ὅλως φθεγγόμενος Ῥουφίνου κειμένου, πλὴν εἰ [42] τῷ δαίμονι τετήρηται πρὸς μόνην τὴν μονῳδίαν τοῦ δράματος. Φθέγξομαί γε ὅμως· οὐ γάρ μοι θέμις μὴ καὶ λόγῳ θρηνῆσαι τὸν αὐτῶν τῶν λόγων ἔκγονον. Ἠγνόουν δὲ ἄρα ὁ δείλαιος ἀντὶ μὲν λουτρῶν ἀνιστάς σοι τάφους, ἀντὶ δὲ οἰκιῶν τύμβους καὶ χώματα, ἀντὶ δὲ πλούτου καὶ χλιδῆς τραγικώτατα δῶρα τῶν ἐν ἀνθρώποις, ἐντάφια. Ἐδημαγώγεις ἄρτι τὰ [595 H.] πρῶτα φθεγγόμενος, ἀνήρτησο πᾶσαν τὴν ὑφ' ἥλιον τοῖς ἀσήμοις ἔτι κνυζήμασιν. Ἔπειθε Περικλῆς, ἀλλὰ μετὰ Ἀναξαγόραν δημηγόρος· σὺ δὲ ἦσθα δημηγόρος ἐκ μέσων σπαργάνων. Εἷλεν Ἀλκιβιάδης ὅλον τὸ θέατρον, ἀλλ' ἀκμάζων ἤδη τὴν ὥραν καὶ τὴν ἡλικίαν μειρακιούμενος· σὺ δὲ ἔτι τῷ μαστῷ [43] καὶ τῷ γάλακτι προσκείμενος.

Ὦ πάθος τῆς Αἰσχύλου μεγαλοφωνίας ἄξιον! Ἡρακλεῖ μὲν ἐδέησε πολλῆς περιόδου καὶ τῶν ἄθλων, οἶμαι, τῶν δώδεκα, ἵνα μάρτυρας τῆς ἀρετῆς τὴν ὑφ' ἥλιον πᾶσαν κτήσαιτο· σὺ δὲ εἴσω τοῦ κύκλου

A non columnis, sed tropæis dimensi estis. Dixi forsitan minus quam causa exigebat, non tamen minus quam alii plurimi. Reliquum est, ut postquam omnes acclamarint memoriæ, sic omnes discedant. μνήματι, οὕτω τῆς τιμῆς ἀπαλλάττεσθαι.

Ex Areopagetica, seu qua Rufinum filium suum liberali causa manu asserit. — Proœmium

Viri qui olim de victoriis cum diis decertabatis, et nunc cum Atheniensibus de libertate. Igitur legibus obtemperans ea solum dico, quæ necessaria. Ego et pater apud vos sophistæ fuimus, et num argutus fuerim, vos novistis (hoc enim frequenter usurpo, et meam institutionem theatra loquuntur) num Atticus pater fuerit, hæc declarat oratio. Nolo enim Atheniensium sobolem liberam non B appellare. Libertatem etiam ante pubertatem filio committo. Meus est, Atheniensis est, donum est publicum civitati plus cæteris honoratæ. Ilic enim est Plutarchi, quo vos omnes magistro utimini, hic Minuciani, qui sua voce **365**b plurimos persæpe liberos fecit, hunc Nicagoræ filium vobis adduximus, et hanc meam prolem. Sophistarum vobis, philosophorumque recenseo seriem, decus sane Atticæ. Omisi sæpe sophistarum nomina, nunc patris omitto. Dedistis filium mihi, quoniam Atheniensis est, accipite jam eumdem vestra sententia liberum redditum. Quare dimittite mihi vestro decreto filium, et dein vocem illam liberalem, seu vindicias secundum libertatem acclamante, ut tanquam Atheniensis (quod est ac si diceremC liber) apud vos et dicat, et scribat, et, si dii velint, etiam in Republica honores assequatur.

E funebri laudatione, quam in filium eumdem Rufinum habuit. — Proœmium.

Quod jam mortuo Rufino verba facere incipio me facio inique, nisi a numine quodam ad monodiam dramatis servatus sim : loquar tamen. Non enim mihi fas est oratione illum non deplorare horum eloquentiæ studiorum alumnum. Nesciebam itaque infelix pro balneis me tibi sepulcrum, pro domibus bustum, et tumulum, pro divitiis et voluptate funeralia, quæ hominibus omnium tristissima sunt, erigere. Dixisti, primo nuper ad populum perorans : omnem quæ sub sole est terram indecoris meis verbis implebo. Persuasit aliquando Pericles, sed D postquam ab Anaxagora (41) factus esset orator, tu orator e cunabulis exstitisti. Alcibiades totum suggestum occupavit, sed in flore juventutis, et ætate adolescentiæ. [At tu etiamnum uberibus et lacte nutritus.]

O dolor Æschyli dignus cothurno! Herculem teras pervagari, oportuit et 12 adeo labores subire, ut terrarum orbem veluti virtutis suæ testem relinqueret. Tu vero intra tuos commoratus terminos,

VARIÆ LECTIONES.

[38] πάντας expungit A, om. C. [39] τοῦ Ῥουφίνου] ῥοφίνου B. [40] τῆς ψήφου add. A. [41] αὐτὸν υἱὸν] υἱὸν αὐτοῦ B. [42] εἰ] ἐν AC. [43] μαστῷ ς.

NOTÆ.

(41) Valer. Max. lib. v cxir.

Digitized by Google

egregie factis Herculis columnas nobis superasti. Quod, quæso, numen auream cæsariem familiæ detondit meæ (42)? quis gloriæ meæ splendorem exstinxit? quænam furiam genarum ruborem, blandum jucundumque vultus tui risum eripuit? Qua ratione, heu me, passus es, o Liber, e delubris tuis sacrum diripi juvenem? Commune hoc adversum te meamque familiam Erinnyes tropæum fixerunt. Cur ei thalamum nuptialem inferiorem non apparavi, quandoquidem superiorem ei Parcæ inviderunt. Hem, quibus quam tristibus servatus sum luctuosis sermonibus! **366***a* Omnia cum orationum argumenta tractarim, unum luctus semper declinavi; nesciebam enim me meis lamentis servari. Jam pridem cogitabas tuum hinc discessum, jam pridem aliis, qui poterant, conjiciendum reliquisti, quod hac sorte melior esses. O qui antea ætatis terminos virtutum dotibus transisti, jam vero morte commutasti! qui fraterno amore etiam Dioscuros superasti. Illi quidem pro Helena bellum gesserunt, raptum tamen prohibuerunt. Tu vero fratris tui germani custos omni muro eras fortior, tu omnibus morbis solo animi robore semper restitisti. Improbus fortasse dæmon, et crudelis ideo tecum contendit, et multis præliis superatus tandem aliquando clandestinis et fallacibus machinis te prostravit. Neque vero cessisti ad extrema usque dæmoni, ut possumus audire, sed corpore licet cesseris, animo non cessisti. Verum strangulavit ille, perque vim abstulit; tu vero in ipso laqueo animam agebas, amabilem tibi nutricem voce inclamans, donec te omni ope destitutum, sic laqueo conclusit. Noverat enim quod sæpe victus, patre præsente et juvante, discesserat. Viceras et obstinatos immobilesque judicum animos : et tum primum severum illum concessum risisse apparuit. Desiderio tui mentes illas flexisti, quas dii ipsi judicio disceptantes flectere nequierunt. Occlusisti jam mihi morte portas urbis, occlusisti Eleusina. Qua ratione Minervæ sacrificabo, quæ pro te Furiam contra dæmonem illum non excitavit? Quomodo deum patrium colam pater ob filium contristatus? O audaces sermones! Jacet Rufinus, et vos adhuc floretis? O infelix lingua, Musarum prius instrumentum, nunc vero turpis dæmonis! O qui clarius Lucifero splenduisti! qui lætissimum mihi tum diem ostendisti, cum te primum sol conspexit! Jam vero rursum tristissimum, quo acerbum illum, et tragicum nuntium percepi! O qualem casum pro hac spe, o dæmon, mihi destinasti! Defleo jam quem Minuciano vehementiorem, Nicagora graviorem, Plutarcho eloquentiorem, Musonio sapientiorem, Sexto fortiorem, et omnibus denique

μένων ὑπερέβης τὰς στήλας ἡμῖν τὰς Ἡρακλείους τοῖς θαύμασι. Τίς ἀπέκειρε δαίμων τῆς ἐμῆς ἑστίας τὸν χρυσοῦν βόστρυχον; τίς τὸν πυρσὸν τῆς ἐμῆς δόξης ἔσβεσε; τίς Ἐρινύων [44] τὸ παρειῶν ἔρευθος καὶ τὸ προσηνὲς καὶ ἡδὺ μειδίαμα τῶν σῶν προσώπων ἐσύλησεν; Οἴμοι, Διόνυσε! πῶς ἠνέγκας ἐκ τεῦ σοῦ τεμένους παῖδα τὸν ἱερὸν ἁρπαζόμενον; κοινὸν ἔστηκε κατὰ σοῦ καὶ τῆς ἐμῆς ἑστίας Ἐρινύσι τοῦτο τὸ [45] τρόπαιον. Τί δὲ οὐχ ἡτοίμαζον αὐτῷ τὸν κάτω θάλαμον, ἐπειδὴ τὰς ἄνω παστάδας Ἐρινύων φθόνος ἐξήρπασεν; οἵαις μονῳδίαις τετήρημαι; πάσας ὑποθέσεις τολμήσας λόγων μόνους τοὺς θρήνους ἐξέκλινον. Ἐλάνθανον δὲ ἄρα τοῖς ἐμαυτοῦ θρήνοις τηρούμενος. Πόῤῥωθεν ἄρα ἐμμελέτησας [46] τὴν ἐνθένδε ἀναχώρησιν, πόῤῥωθεν ἐδίδους [47] τοῖς δυναμένοις τεκμήρασθαι ὅτι κρειττων ἄρα ἦσθα τῆς τῇδε [48] λήξεως. Ὦ πρότερον τοὺς τῆς ἡλικίας ὅρους τῇ τῶν ἀρετῶν κτήσει, νυνὶ [49] δὲ τῷ θανάτῳ παραμειψάμενος! ὦ φιλαδελφίᾳ νικήσας τὰ Διοσκούρων ἐγκώμια! Οἱ μὲν γὰρ ὑπὲρ Ἑλένης ἐστράτευον, τὴν δὲ ἁρπαγὴν οὐκ ἐκώλυσαν· σὺ δὲ φύλαξ τῆς αὐταδέλφου ἦσθα παντὸς τείχους ὀχυρώτερος. Σὺ δὲ πρὸς πᾶσαν νόσους ἔστης ἀεὶ μόνῳ τῷ τῆς ψυχῆς παραστήματι. Ἐφιλονείκησέ σοι διὰ τοῦτο ἴσως ὁ πονηρὸς δαίμων καὶ ἄγριος, καὶ πολλὰς ἡττηθεὶς μάχας ὑφέ ποτε λαθραίῳ κατέσεισε μηχανήματι. Εἶξας δὲ οὐδὲ ἄχρι τῶν ἐσχάτων, ὡς ἔστιν ἀκούειν, τῷ δαίμονι, ἀλλὰ παραχωρῶν τοῦ σώματος τοῦ φρονήματος οὐ παρεχώρησας. Ἀλλ' ὁ μὲν ἤγχε [50] καὶ ἐδιάζετο, σὺ δὲ ἐκ μέσου τοῦ βρόχου διετέλεις τὴν φίλην σοι τιθὴν [51] ἀναφθεγγόμενος, ἕως πάσης σε συμμαχίας ποιήσας ἔρημον, οὕτω προσῆγε τὸν βρόχον. Ἤδει γὰρ ὡς πολλάκις ἡττηθεὶς ἀπῆλθε τοῦ πατρὸς παρόντος καὶ συνασπίζοντος. Ἐνίκησας καὶ τοῦ δικαστηρίου τὸ στεγανόν τε καὶ ἄτρεπτον· ὤφθη τότε μειδιᾶσαν πρῶτον τὸ σύννουν ἀεὶ συνέδριον· εἰς πόθον ψυχὰς ἐκίνησας, [1113 R.] ἃς οὐκ ἐκίνησαν οὐδὲ θεοὶ δικαζόμενοι. Ἀπέκλεισάς μοι τῷ θανάτῳ τὰς τοῦ ἄστεως [52] πύλας, ἀπέκλεισάς μοι τὴν Ἐλευσῖνα. Πῶς Ἀθηνᾷ θύσω, ἢ τὴν Γοργόνα κατὰ τοῦ δαίμονος ὑπὲρ σοῦ, παιδίον, οὐκ ἔσεισε; πῶς τῷ πατρῴῳ προσεύξομαι, πατὴρ ἐπὶ παιδίῳ λυπούμενος; Ὦ τολμηροὶ [596 H.] λόγοι! κεῖται Ῥουφῖνος, ὑμεῖς δὲ ἔτι νεανιεύεσθε. Ὦ [53] δυστυχὴς γλῶττα, ὦ πρότερον μὲν ὄργανον Μουσῶν, νυνὶ δὲ ἀμούσου δαίμονος! Ὦ λάμψας ἑωσφόρου ταχύτερον! ὦ πασῶν μὲν δείξας ἐμοὶ φαιδροτέραν ἡμέραν, ὅτε σε εἶδε πρῶτον ὁ ἥλιος, πασῶν δὲ ἀφεγγεστάτην αὖ πάλιν, ἀφ' ἧς τὴν δυστυχῆ καὶ τραγικὴν φήμην κεκόμισμαι! Οἵαν τύχην ἀνθ' οἵων ἐλπίδων ὁ δαίμων μου κατεψήφισται! Θρηνῶ νῦν ὃν δεινότερον ἦλπισα Μινουκιανοῦ φθέγξασθαι, σεμνότερον δὲ Νικαγόρου, Πλουτάρχου δὲ εὐγλωττότερον, Μουσωνίου δὲ φιλο-

VARIÆ LECTIONES.

[44] ἐριννύων ς. [45] τὸ om. A. [46] ἐμελέτησας C : ἐμμελετήσας ς. [47] ἐδίδους B. [48] τῇδε mg.: τοῦδε ς? [49] νῦν A. [50] ἦγχε B : εἶχε ς. [51] τηθὴν pr. A, τήθην C, τηθὺν B. [52] ἄστεος ς. [53] ὦ om. A.

NOTÆ.

(42) Virg. lib. IV, vers. 689 *Æneid*, *Nondum isti Proserpina crinem*,... ex Euripidis *Alcestide*.

Digitized by Google

σοφώτερον, Σέξτου δὲ καρτερικώτερον, πάντων δ' ὁμοῦ τῶν προγόνων λαμπρότερόν τε καὶ κρείττονα [84]. Αὐτὸς μὲν γὰρ παρεχώρουν ἔτι κουρίζοντί σοι τὰ νικητήρια, καὶ τοὺς σοὺς λόγους τῶν ἐμαυτοῦ λόγων ἡγούμην κρείττονας. Προὔκρινον τῶν σπουδασμάτων τὰ σὰ ψελλίσματα. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ὁμοῦ συλήσας ὁ δαίμων οἴχεται, ἐμοὶ δὲ ἀφῆκεν ἀντὶ σοῦ θρήνους καὶ δάκρυα. Κοσμήσω σε καὶ ἐπιταφίοις ἀγῶσι, καὶ παραδώσω τῷ χρόνῳ τὸ σὸν ὄνομα, καὶ γενήσομαι τοῦ δαίμονος κατὰ τοῦτο γοῦν τὸ μέρος φιλονεικότερος ἵνα ἔχῃ μὲν ἐκεῖνος τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν ὁ οὐρανός, τὴν δὲ δόξαν ἅπαντες ἄνθρωποι.

A superioribus illustriorem **366***b* melioremque speraveram oratorum. Ego ipse victoriam tibi adhuc juveni concedebam, tuamque orationem mea splendidiorem longe arbitrabar, et balbutiente te de studiorum ratione præjudicavi, sed hæc omnia tibi dæmon auferens effugit, et mihi dolorem lacrymasque pro te reliquit. Ornabo te ludis funebribus et posteritati nomen tradam tuum, et hac saltem parte dæmonem vincam, ut ille quidem corpus habeat, animam astra, omnes homines famam.

Ἐκ τοῦ εἰς Σεβῆρον ἐπιθαλαμίου. — Ἐκ τῆς προθεωρίας.

Ἴσως μὲν ἂν τῳ περίεργον εἶναι δόξειε τὸ πρὸ τῶν ἐπιθαλαμίων τεχνολογεῖν· ὅπου γὰρ Ὑμέναιος καὶ χοροὶ καὶ ποιητικῆς αὐτονομίας ἄδεια, τίς ἐνταῦθα τέχνης καιρός; Ἐπεὶ δὲ χρὴ τὸν ἐπιστήμονα καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις μηδὲν ἄνευ τέχνης ποιεῖν, βραχέα καὶ περὶ τούτων εἰπεῖν ἄξιον. Ἔστω τοίνυν ὁ ἄριστος ἐπιθαλαμίων κανὼν τὸ τὴν μὲν λέξιν πρὸς τοὺς ποιητὰς ὁρᾶν, τὰ πράγματα δὲ πρὸς τὴν χρείαν, τὸ δὲ μέτρον πρὸς τὴν ὑπόθεσιν. Ὧν εἰ πάντων ὁ λόγος ἐστόχασται, σαφέστερον δείξει τὸ σύγγραμμα.

Ex Epithalamio ad Severum. — Ex præfatione.

Operæ pretium forsitan visum non fuerit, ante B epithalamia artificiosa dicere. Nam ubi Hymenæus, chori, poeticæque libertatis licentia est, quis ibi arti locus? Cum autem in his ipsis sine arte nihil peritum facere oporteat, breviter de his loqui visum. Sit igitur hæc optima epithalamiorum norma, considerare verba, ut in poeticis solet, rem ut in chria, modulum, pro argumenti ratione. Quibus omnibus si accesserit oratio, apertiorem contextum reddet.

Τὸ Προοίμιον τοῦ ἐπιθαλαμίου.

Ἀπόλλωνά φασι μετὰ τὰς μεγάλας νίκας, ἃς πλήττων τὴν λύραν ἤρατο, καὶ κατὰ παστάδων ἠχῆσαι μέλος γαμήλιον. Ἄγει καὶ Ἀφροδίτην ἐφ' ἅρμα Χαρίτων, καὶ χορὸν Ἐρώτων συμπαίστορα. Καὶ τῆς μὲν ὑακίνθῳ τὰς κόμας σφίγξασα, πλὴν ὅσαι μετ- C ὤπῳ [85] μερίζονται, τὰς λοιπὰς ταῖς αὔραις ἀφῆκεν ὑποκυμαίνειν, εἰ πλήττοιεν· τῶν δὲ τὰ πτερὰ καὶ τοὺς βοστρύχους χρυσῷ κοσμήσασα πρὸ τοῦ δίφρου σκεύδει [86] πολιτεύοντας καὶ [87] δᾷδα κινοῦντας [88] μετάρσιον. Ἐπεὶ δὲ Πέλοπα οἱ τῆς Ἱπποδαμείας πόθοι [597 R.] Ἔρωτι καὶ Ἀφροδίτῃ λατρεύειν ἔπεισαν, τότε καὶ ὁ Ἀπόλλων τὸν τῶν Νηρηΐδων χορὸν ἀθροίσας ἵστησι μὲν αὐτῷ κατ' ἄκρας ἠόνος τὸν θάλαμον· κῦμα δὲ ἦν, οἶμαι, ὁ θάλαμος πορφῦρόν [89] τε καὶ μετάρσιον, ὑπὲρ τοῦ λέχους κυρτούμενον, ἵνα παστάδα μιμήσηται. Ἦν θεὸς καὶ φύσις· καὶ ὁ μὲν ἐδεῖτο γονῆς, ἡ δὲ τοῦ κυΐσκειν μέλλοντος. [1116 R.] Ἵνα δὴ ταῦτα ἄρξηται, θάλαμος τῷ παντὶ τὸ πᾶν ἐγίνετο. Ἐκ δὲ δὴ τῶν γάμων τούτων οὐρανὸς γεννᾶται καὶ ἥλιος, ἔτι δὲ ἄστρων χορὸς, σελήνης D φέγγος, καὶ διπλοῖ πόλοι, περὶ οὓς ἡ πρώτη γένεσις τῶν πρώτων τοῦ θεοῦ γάμων ἐλίττεται. Δευτέρους δὴ μετὰ τούτους γάμους Ὠκεανοῦ καὶ Τηθύος ἡ φύσις ἔδειξεν [90], ἀφ' ὧν ἀνίσχουσι μὲν ποταμοὶ καὶ λίμναι, ἔτι δὲ κρῆναι καὶ πηγαὶ καὶ ῥέατα καὶ ἡ πάντων μήτηρ ναμάτων θάλασσα, τίκτεται δὲ καὶ φυτὰ καὶ ζῶα, καὶ γῇ οἰκεῖται, καὶ τὸ νηχόμενον λαμβάνει

Epithalamii Proœmium.

Ferunt Apollinem post clarissimas victorias, quas feriendo lyram adamavit, ad thalamos conjugale cecinisse melos. Venerem etiam in curru Gratiarum et Amorum chorum colludentem ducit, et crines flore hyacintho constringens (43), præter eos qui fronte dividuntur, reliquos vento spargi permittit, forte in lyra illidantur. Horum vero alas et cæsariem auro vestiens, ante currum mittit ministrantes, et altas quatientes faces. Cum ver. Pelopi persuasisset amor Hippodamiæ (44), ut Cupidini et Veneri serviret, tum etiam Apollo collecto Nereidum choro, in summo littore illi thalamum statuit, cujus vicem unda dense agitata, et sublimis in lecti morem flexa, ita ut thorum imitaretur implebat. Erant illic deus et natura: ille quidem fetu indigebat, hæc vero quæ pareret. Ut autem hæc inchoarentur, omnia omnibus pro thalamo erant. Ex his utique nuptiis cœlum (45) et sol generata sunt, astrorum cœtus, lunæ splendor, uterque polus, circum **367***a* quos primus primarum nuptiarum Dei ortus volvitur. Secundum deinde connubium Oceani, et Tethyos natura [monstravit] a quibus nati fluvii et lacus, scaturigines, et fontes, putei, omniumque aquarum caput mare; hic autem natæ plantæ, et animalia; hinc terra incolitur; hinc pisces assumit mare; hinc alis penetrabilis aer. Postremo vero connubium ipsum

VARIÆ LECTIONES.

[84] κρεῖττον ς. [85] μετώπων B. [86] σπένδει A. [87] καὶ om. A. [88] δᾷδα κινοῦντας] διακινοῦντας C. [89] πορφυροῦν ς. [90] ἔδειξεν om. pr. C.

NOTÆ.

(43) *Quam jocus circumvolet : et cupido.* (Horat. *Od.* II, et Lamb.)
(44) Pindarus *Od.* I, *Olymp.*
(45) Hesiod. in *Theogon.*

Digitized by Google

hominem contemplatorem divinarum, terrenarum vero opificem rerum produxit (hominem enim terræ esse filium, et Atticam partus dolore quasi disruptam tale germen produxisse, ludicra Atticæ venustatis fabula confinxit). Quinetiam Venerem ipsam in mari latitantem, fractis partu fluctibus, Soli splendentem eadem nuptiæ exhibuerunt. Si et fluviorum amores dicere inciperem, magnus se dicendi campus offerret. Nam diligere omnes ipsum mare videntur, ideoque in illud citato cursu et fontibus deferri [quasi inter se mutuo ut amicam conantur amplecti].

Hoc vero fervet, ac delectatur in morem lecti sinuatum; quasi contra alios fluvios exsultans, quod solo Neptuni amore teneatur. Sic flumina æqualiter orientia et æqualiter a simili origine deducta, communionem dilexerunt. Fertur olim Olympias Alexandri partu felix, Cabiron mysteria in Samothracia, peragendo, vidisse rem divinam agens Philippum etiamnum juvenem, et videndo amore captam, et quasi nuptiarum vota in sacris fecisse. Sponsa autem generis stirpem referebat ad Thraciæ quidem indigenas, sed qui a regibus ortum trahebant. Florent perinde ut verni calices, ut uvæ ejusque agri, quæ uno tempore, et florent, et avelluntur, temperantes ambo, faciles moribus, solis operibus naturalibus a se invicem sejuncti. Hæc artem Minervæ lanificium, ille laboribus Mercurii venustatem consecutus est; hæc de radio, ille de sermone sollicitus. Ille quidem adhuc adolescens, primam ætatis lanuginem producit, hæc vero nubilis redditur. Cupidines e rosis **367**[b] corollas nectentes, quas e Veneris decerpunt, cum libet, hortis, thalamo suspendunt. Suada, Desiderium, et Cupido, omnem tibi ornatum addiderunt. Cupido insidet oculis, inde mirabiliter resplendens. Desiderium genas rubicundiores reddit, quam rosarum calices natura, quando verno tempore sub initium apertæ summis foliis rubescunt. Suada in labiis tuis habitans, gratiam suam cum verbis instillat. In capite plurima efflorescit flava coma, et in fronte divisa. Etenim si ego natus poeta essem, ut libere de sponsa loquerer juxta thalamum consistens, Fortunæ et cupidinibus, et generalibus diis vota facerem, his ut ad extremum usque sagittas vibrarent, illi ut vitam daret; tertiis denique, ut legitimæ prolis generationem largirentur, ut una cum scypho nuptiali et curam de natalitiis adhiberemus.

A Θάλασσα [61], καὶ ἀὴρ ἐφάνη πτερῷ πορεύσιμος [62]. Τὸν δὲ θεωρὸν μὲν τῶν θείων, ἐργάτην δὲ τῶν ἐπὶ γῆς πραγμάτων ἄνθρωπον ὕστατον ὁ γάμος ἐγέννησε (τὸ γὰρ γῆς παῖδα γενέσθαι ἄνθρωπον, καὶ τὴν Ἀττικὴν ῥαγεῖσαν ὠδῖνα τοσοῦτον βλαστῆσαι βλάστημα, μῦθός ἐστιν Ἀττικῆς χάριτος παίγνιον). Οὗτος καὶ τὴν Ἀφροδίτην αὐτὴν κατὰ θάλασσαν λανθάνουσαν, ῥήξας τῷ τόκῳ τὰ κύματα, ἔδειξεν ἡλίῳ μαρμαίρουσαν. Τοὺς δὲ ποταμῶν ἔρωτας εἰ λέγειν ἐθέλοιμι [63], μυρίος ἂν ποταμῶν ἐπιῤῥέοι [64] ὄχλος τῷ λόγῳ. Πάντες γάρ μοι δοκοῦσι θαλάττης ἐρᾶν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπ' αὐτὴν ἐκ πηγῶν πολλῷ τῷ τάχει κομίζεσθαι, ὥσπερ ἄλλος πρὸ ἄλλου [65] τὴν ἐρωμένην θέλων ἀσπάσασθαι.

B Ὁ δὲ κυμαίνει καὶ τέρπεται πορφύρων τε καὶ εἰς παστάδα κυρτούμενος, ὥσπερ, οἶμαι, φρονῶν κατὰ ποταμῶν τῶν ἄλλων, ὅτι δὴ μόνος τοὺς [66] Ποσειδῶνος πόθους πεπίστευται. Οὕτω καὶ οὗτοι, φύντες ἴσως καὶ ἐκτραφέντες ὁμοίως, ἀπ' ἴσων ἁπάντων τῆς κοινωνίας ἠράσθησαν. Λέγεταί ποτε καὶ Ὀλυμπιάδα τὴν ἐπὶ τοῖς Ἀλεξάνδρου τόκοις εὐδαίμονα, ὀργιάζουσαν τὰ Καβείρων ἐν Σαμοθρᾴκῃ μυστήρια, ἰδεῖν κατὰ τὴν τελετὴν τὸν Φίλιππον (ἦν δὲ [67] ὑπηνήτης ἔτι), ἰδοῦσάν τε ἐρασθῆναι τοῦ νεανίσκου καὶ ὁμολογῆσαι τὸν γάμον, προτέλειά τε ποιησαμένην τοῦ γαμηλίου πυρὸς τὰ μυστήρια. Γένος δὲ τῇ νύμφῃ Θρᾳκῶν τὰ πρῶτα, αὐτόχθονες, οἶμαι, τινὲς [68] καὶ εἰς βασιλείους τύχας τὰς ἄνω ῥίζας ἀναβιβάζοντες.

C Ἀκμάζουσι μὲν γὰρ ἐπ' ἴσης ὥσπερ ἑαρινὰι κάλυκες ἀφ' ἑνὸς λειμῶνος ἢ [69] βότρυες, αἳ καθ' ἕνα καὶ σχίζονται. Σώφρονες ἄμφω, δεξιοὶ τὸν τρόπον, μόνοις τοῖς ἔργοις τοῖς κατὰ φύσιν σχιζόμενοι. Ἡ μὲν γὰρ ταλασίαν τὴν Ἀθηνᾶς τέχνην, ὁ δὲ τοῖς πόνοις τὴν Ἑρμοῦ χάριν κεκάρπωται· καὶ τῇ μὲν κερκὶς, τῷ δὲ λόγος μέλει. Ὁ μὲν ὑπηνήτης ἔτι, πρωΐτερον τῆς ἡλικίας βλαστήσας ἰούλον· ἡ δὲ ἀκμάζει [598 H.] πρὸς γάμον. Ἔρωτες δὲ ῥόδων στεφάνους πλεξάμενοι, οὓς ἐξ Ἀφροδίτης κήπων, ὅταν θέλωσι, δρέπονται, τὴν παστάδα πᾶσαν ἀνάπτουσι. Πειθὼ δὲ καὶ Πόθοι καὶ Ἵμερος τὸ σὸν [70] κάλλος ἅπαν ἐνεῖμαντο, ὁ μὲν ἐφιζάνων τοῖς [71] ὄμμασι, κἀκεῖθεν ἐκπυρσεύων ἀμήχανον· οἱ δὲ τὰς παρειὰς αἰδοῖ φοινίσσοντες πλέον ἢ τὰς τῶν ῥόδων ἡ φύσις κάλυκας, ὅταν ἠριναῖς ὥραις ὑπὸ τῆς ἀκμῆς σχιζόμεναι πετάλοις

D ἄκροις [72] ἐρεύθωνται. Πειθὼ δὲ [73] κατὰ τῶν χειλέων σκηνώσασα τὴν ἑαυτῆς χάριν συναποστάζει τοῖς ῥήμασιν. Ἐπανθεῖ δὲ τῇ κεφαλῇ πολὺς ὁ βόστρυχος, πορφύρων τε καὶ κατὰ μέτωπον σχιζόμενος. Ἀλλ' εἰ [74] γὰρ ἐγὼ ποιητικὸς τὴν φύσιν, ὥστε ἀφεῖναι κατὰ τῆς νύμφης γλῶτταν [75] αὐτόνομον. Ἐγὼ δὲ [76] στὰς παρ' αὐτὸν τὸν θάλαμον Τύχῃ καὶ Ἔρωσι γενεθλίοις προσεύξομαι, τοῖς μὲν τοξεύειν εἰς τέλος, τῇ δὲ διδόναι βίον, τοῖς δὲ παίδων γνησίων γένεσιν, ἵνα τῷ γαμηλίῳ κρατῆρι καὶ τὴν γενέθλιον σπονδὴν [77] συνάψωμεν.

VARIÆ LECTIONES.

[61] θάλαττα ς. [62] πετρῷ πορεύσιμος C: πτεροπορεύσιμος ς. [63] ἐθέλοιμι μυρίους μυρίος ς. [64] ἐπιῤῥεύσοι A. [65] πρὸ ἄλλου] libri πρὸς ἄλλον. [66] τοὺς — πόθους codices Himerii: Photiani τοῦ — πόθου. [67] δὲ add A. [68] τινες om. A. [69] ἢ add. codices Himerii. [70] σὸν A: σοὶ ς. [71] τοῖς A: σοῖς ς. [72] ἄκραις ς. [73] δὲ A: γε ς. [74] εἰ] malim οὐ. [75] γλῶσσαν B. [76] δὲ om. A. [77] σπονδὴν Himerius. Photiani σπουδὴν.

Digitized by Google

[1117 R.] *Ἐκ τοῦ ἐπιγραφομένου διαλόγου « Διογένης, » ἢ « Προπεμπτικός. » — Ἐκ τῆς προθεωρίας*[78].

E dialogo inscripto « Diogenes, » vel « Propempticon » — Ex præfatione.

Τὰς κοινότητας τῶν ὑποθέσεων ἰδίας αἱ μεταχειρίσεις ἐργάζονται· διὸ καὶ τοὺς προπεμπτικοὺς λόγους, κἂν νέοι τῷ νόμῳ τυγχάνωσιν, ἀλλ' οὖν ἐξέσται τῇ τέχνῃ καὶ πρεσβυτέρους ἐργάσασθαι. Ὅπερ ἡμεῖς πεποιήκαμεν· τὴν γὰρ παροῦσαν ὑπόθεσιν εἰς σχῆμα διαλόγου μετασκευάσαντες οὔτε τὴν χρείαν διεφθείραμεν οὔθ' ὅσον σεμνὸν τοῖς διαλόγοις ὀφείλεται. Κατὰ Πλάτωνα δὲ[79] καὶ ἡμεῖς, ἠθικοῦ τοῦ λόγου τυγχάνοντος, ὅμως φυσικῆς τε καὶ θεολογικῆς θεωρίας, ἐγκαταμιγνύντες ταύτας τοῖς ἠθικοῖς, ἐφαπτόμεθα. Καὶ μύθῳ δὲ τοὺς θειοτέρους τῶν λόγων τοῦ Πλάτωνος ἐναποκρύπτοντος, χρὴ σκοπεῖν εἰ τὸν τοιοῦτον ζῆλον μετεδιώξαμεν. Τὰς δὲ ἄλλας ἀρετὰς τῶν διαλόγων, ἀναπάλας λέγω καὶ διαθέσεις[80] καὶ ἐπεισόδια, ἔτι δὲ χάριτας καὶ τὸ δι' ὅλου δραματικὸν, ἄμεινον, εἰ κατωρθώθη, δείξει τὸ σύγγραμμα. Τῶν δὲ διαλόγων ἀρχομένων ἀπὸ τῆς ἰσχνοτέρας ἰδέας, ἵνα τὴν ἀφέλειαν ὁ τύπος προσβάλλῃ[81] τῆς λέξεως, ἐν δὲ τοῖς ἐφεξῆς συνεξαιρομένων[82] ὁμοῦ τοῖς πράγμασιν, εἰ καὶ τοῦτο ἡμεῖς τετηρήκαμεν, πάρεστι κρίνειν οἷς τέχνη πρὸς ἀκρόασιν τὴν ἀκοὴν παρεσκεύασεν.

Faciendum semel est initium in novo genere argumentorum, quod præmissæ orationes etsi novæ sint, non possint artificio vetustatem induere, ut nunc fecimus. Hoc enim argumentum more dialogi concinnantes, nec usum nec gravitatem dialogos decentem corrupimus. More Platonis nos id aggredimur, licet moralis sit oratio, tamen physica, ac theologica moralibus commiscentes, et videndum est utrum hoc genus dicendi Platonis qui fabulis res divinas involvit, assecuti simus, et cæteras dialogorum virtutes, inspirationes, inquam, ordines, et episodia; dein et lepores, et actio in genere meliorem ostendit compositionem, si recte successerit. Cum autem dialogi initio humiles sint, ut ipse dicendi character simplicitatem adjiciat, in sequentibus simul et rem auferant; an hoc præstiterimus, aliorum esto judicium, quibus hæc audire contigerit.

Αὐτοῦ τοῦ διαλόγου τὸ Προοίμιον.

Σιωπῆς μὲν καιρὸς, οὐ λόγων, ὅταν οἱ λόγοι στυγνάζωσι, τοὺς ἑαυτῶν τροφίμους ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν ἀγέλης ἐκπέμποντες. Ὅμως δὲ (χρὴ γὰρ λέγειν ἐν πάσῃ τύχῃ τοὺς λόγους) φέρε καὶ αὐτὸς, ὃν ἡ φροντὶς ἡ προσπεσοῦσα [599 H.] λόγον ἐγέννησεν, εἰ φίλον ὑμῖν, καὶ πρὸς ὑμᾶς ἀφηγήσομαι. Ἑκάτερος τοσούτοις διαστήμασι τῆς ἀρετῆς ἀφεστηκότες ἀλλήλων, ὅσον Εὐρώπης τὰ μέσα πρὸς τοὺς ἄνω μυχοὺς Ἀσίας σχίζεται, εἰς τὸν τούτου πόθον συνέδραμον, ἑκάτερος προαρπάσαι τὰς πρώτας ὠδῖνας τῆς τούτου γλώττης βουλόμενος. Οὐ μιμησάμενος τὸν μυστικὸν νόμον, ὃς ἐπόπτῃ τε καὶ μύστῃ μερίζει τὸν χρόνον, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν ἐν ταυτῷ μύστην τε ὁμοῦ καὶ προφήτην τῆς ἱερᾶς τελετῆς τῶν ἐν σοὶ λόγων δεξάμενος, ἔδωκας ἀπλήστως των ἐκεῖθεν ναμάτων ἐμπλήσασθαι. Ἢ οὐκ ἀκήκοας ὡς ὄντες ἄνθρωποι τὸ παλαιὸν οὗτοι οἱ τέττιγες, εἶτα ἔρωτι[83] Μουσῶν ἐκ τοῦ ᾄδειν ἀεὶ λυθέντες εἰς μέλος, ἐκ μὲν ἀνθρώπων εἰς ὄρνιθας, ἐκ δὲ ᾠδῆς εἰς ᾠδὴν ἄλλην μετέβαλον[84]; Ἄκουε δὴ τὸν μῦθον· Ὅτε τοὺς ἀνθρώπους ὁ Ζεὺς ἐγέννησε, τὰ μὲν ἄλλα πάντα εἶχον ὡς νῦν κεκόσμηνται, Ἔρως δὲ οὔπω ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων ἐγκατῳκίζετο, ἀλλ' ἔχων ἔτι τὸ πτερὸν ὁ Θεὸς οὗτος μετάρσιον οὐρανῷ τε ἐνωμίλει καὶ εἰς θεοὺς μόνους ἐτόξευε. Δείσας δὲ μὴ αὐτῷ ἀφανισθῇ τῶν ποιημάτων τὸ κάλλιστον, Ἔρωτα πέμπει τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους ἐσόμενον φύλακα. Ὁ δὲ ταύτην ἐκ Διὸς τὴν ἐπιτροπὴν λαβὼν, τὸ μὲν ἁπάσαις ψυχαῖς ἐγκατοικίζεσθαι ἢ πᾶν ἐπ' ἴσης ἦθος νεοτελές τε καὶ βέβηλον

368*a Hujus dialogi Proœmium.*

Silentii jam tempus est, non loquendi, cum oratio proprios alumnos a grege suo demittens deploret. Verumtamen (nam in omni eventu dicendum est) age et ipse, sustine orationem, quam incidens sollicitudo conflavit, si vobis gratum est, etiam ad vos pronuntiabo. Uterque tantis intervallis a capite ab invicem distantes, quanto media Europæ ab extremis Asiæ locis separantur, in hujus amorem concurrerunt, uterque præripere primos partus hujus linguæ conatus, non imitatus sacram legem, qui inspectori, et sacris initiato tempus attribuit, sed eumdem, et sacerdotem simul, et inspectorem sacræ hostiæ in hac tua oratione esse declarans, dedisti his aquis sine satietate impleri. Annou audivisti quomodo homines illi ante cicadæ fuerint; deinde Musarum amore ob perpetuum cantum in melos soluti, ex hominibus in aves, ex una cantione in aliam transformati sint? Audi fabulam: Cum Jupiter homines condidisset, omnia alia eo ornamento fuerunt, quo nunc sunt (45[v]). Cupido autem nondum animis hominum insidebat, sed habens deus ille ingentes alas in cœlo habitabat, et in solos deos tela vibravit. Metuens autem ne pulcherrima omnium creatura pessumiret, Cupidinem ad homines custodiendos misit. Ille datam a Jove potestatem abripiens, omnibus scilicet mentibus insidere, vel in omnibus cœlestibus ac profanis, æque habitare loco templi voluit. Sed multas et gregales mentes amore vul-

VARIÆ LECTIONES.

[78] θεωρίας C. [79] δὲ A: γε ς. [80] διαθέσεις A: θέσεις ς. [81] προσβάλῃ BC. [82] συνεξαιρομένων Wernsdorfius: συνεξαιρουμένων ς. [83] ἔρωσι ς. [84] μετέβαλον B: μετέβαλλον ς.

NOTÆ.

(45[v]) Confer quæ inf. in exord. orat. in adventum Cypriorum.

Digitized by Google

gari sponsarum occupari dedit. Ipse vero deorum cœlestiumque mentes incoluit, et illas in libidinosam amentiam furore incitans, infinitis bonis humanum genus affecit. Quando igitur videris tardam quamdam naturam, et ad amorem lentam, cogita nunc donis illius cupidinis indignum fuisse : cum vero incitatam et fervidam mentem, et flammæ instar ad amabilem amicitiam ducentem, puta illam a dono Cupidinis venire. Unum mihi, o amice Socrates, dicis, amatorum optime, partem virtutis Cliniæ, fortitudinem scilicet in periculis, quam exercitatione **368***b* sæpe exhibet, interpretem orationum non exspectans (46). Dat eidem hanc licentiam, quam primo Pericli cum pro urbe bellum gereret. Hæc est sincera ratio. Si vero hunc videas judiciaria sede expulsum, implora cum gemitu legem, quia auro victus est. Nam simul florens cum urbe regia, circum quam ingentia maria separantur, et idem cum ea gloriæ suæ fundamenta jaciens, quandiu in cunabulis adhuc corpus urbis fingebatur, alia imperia e regia potestate decrevit. Cum vero indigeret sedula opera tanquam statua perfecta, quam adumbratam prius viderant, eamdem potestatem assumpsit, ut idem initium et finem omni ornamento urbis fecerit. Urbes excitatas, populum crescentem, Tartessi vitam, cornu Amaltheæ, caput omnis felicitatis. Sed quæ est erga hunc juvenem studii causa? Tota mens nuper a supernis sedibus digrediens, infixam adhuc fert speciem simulacrorum illorum, quæ tum vidit, cum hilarem choream cum variis diis saltavit. Cum igitur viderit illic pulchritudinem, quam tunc vere descripsit, intra mentem divinam absconditam, desiderat et gaudet hoc spectaculo, et se ipsam splendore scientiaque elevans, cum hoc loco conjungere festinat. Tale quid mihi in adolescente accidit. Nam veluti in speculo hujus in animo speciem animi mei apparentem videns, ea sum delectatus, et ideo amavi, et quasi alterum me hujus animum quæsivi. Probe potest omnia memoria custodire, quæcunque sub duce gesserit animo philosophus, orationibus non his modo, sed et omnibus, quæ e Musarum, et Apollinis pratis pullulant. Unde omnis doctrinæ fructus discerpens tanquam veris corollam, his animum suum ornavit. Si dicere necesse fuerit, ne amplius quæras cujus sit filius, et ad quem pertineat : sic primam imaginem accuratius quam quivis pictor expressit. Bonus quidem socius, si cum duce pugnandum sit, bonus etiam sua sponte. Juste igitur poetæ (47), et cum iis pictores et fictores Cupidini senectutem demunt, juvenem hunc deum, et pubescentem

A ἔχειν τέμενος οὐκ ἐδοκίμαζεν, ἀλλὰ τὰς μὲν πολλὰς καὶ ἀγελαίους ψυχὰς τοῖς πανδήμοις Ἔρωσι τοῖς τῶν Νυμφῶν παισὶ ποιμαίνειν ἀπένειμεν, αὐτὸς δὲ τὰς θείας καὶ οὐρανίας ψυχὰς ἐνῳκίσατο, καὶ ταύτας ἀναβακχεύων ἐπὶ μανίαν ἐρωτικὴν μυρία ἀγαθὰ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος εἰργάσατο. [1120 R.] Ὅταν μὲν οὖν ἴδῃς τινὰ βραδύν τε τὴν φύσιν καὶ πρὸς φιλίαν δυσκίνητον, νόησον ὅτι τῶν Ἔρωτος ἐκείνου ξενίων οὐδαμῶς οὗτος ἠξίωται · ὅταν δὲ ὀξὺν καὶ θερμὸν τὴν γνώμην καὶ φλογὸς δίκην ἐπ' ἐρωτικὴν φιλίαν ἄττοντα [55], νόησον τοῦτον εἶναι ἐκείνου ξένον [56] τοῦ Ἔρωτος. Ἓν γάρ μοι λέγεις, ὦ φίλε Σώκρατες, ἐραστῶν ἄριστε, ἀρετῆς Κλεινίου [57] μόριον, ἀνδρείαν ἐν φόβοις, ἣν καὶ μελέτη πολλάκις δίδωσιν, ἐξηγητὴν λόγον οὐκ [58] ἀναμείνασα. Δίδωσι δ' αὐτῷ τὴν παῤῥησίαν, ὅπερ καὶ Περικλεῖ πρότερον, ὅτ' ἐστρατήγει τῆς πόλεως. Τοῦτο δέ ἐστι τρόπος δόλου. Εἰ δὲ τοῦτον ἴδοις δικαστικῶν θρόνων εἰργόμενον, στέναξον τὸν νόμον, ὅτι χρυσίου νενίκηται. Συνακμάσας γὰρ τῇ βασιλέως πόλει, περὶ ἣν τὰ μεγάλα πελάγη σχίζεται, καὶ τὴν αὐτὴν ἐκείνῃ κρηπῖδα τῆς ἑαυτοῦ δόξης βαλόμενος [59], ἕως μὲν ἐν σπαργάνοις ἔτι τὸ σῶμα τῆς πόλεως ἐπλάττετο, ἑτέρας ἀρχὰς ἐκ βασιλέως κατηύθυνεν, ἐπεὶ δὲ εἶδε τῆς ἀκριβοῦς χειρὸς καθάπερ ἐν τύποις ἀγάλματος, ἐπ' αὐτὴν ἐπάνεισιν, ἵνα αὐτός τε ἀρχὴ καὶ τέλος γένοιτο τῷ παντὶ κόσμῳ τῆς πόλεως. Πόλεις ἐγειρομένας, δήμους ἀκμάζοντας, Ταρτησσοῦ [60] βίον, Ἀμαλθείας κέρας, πᾶν ὅσον εὐδαιμονίας κεφάλαιον. Ἀλλὰ [600 H.] τίς τῆς περὶ τὸν νεανίσκον [61] σπουδῆς αἰτία; B Ψυχὴ πᾶσα, ἄρτι σχισθεῖσα τῆς ἄνω λήξεως, ἐναύλον ἔτι φέρει τὴν θέαν τῶν ἀγαλμάτων ἐκείνων, ἃ τότε εἶδεν, ὅτε εὐδαίμονα χορείαν σὺν θεῶν δίφροις [62] ἐχόρευεν. Ὅταν οὖν ἴδῃ καὶ τῇδε κάλλος, ὃ τότε πλάσματος ἄνευ ἱστόρησεν, εἴσω ψυχῆς θείας κρυπτόμενον, ἀπαργᾷ τε καὶ χαίρει τῇ θέᾳ, καὶ συμβιβάζειν ἑαυτὴν πρὸς τὸν ἐκεῖ τόπον ἐπείγεται, δόξῃ τε καὶ ἐπιστήμῃ κουφίσασα. Τοιοῦτόν τι πάθος καὶ αὐτὸς περὶ τὸν νέον ἔπαθον. Καθάπερ γὰρ ἐν κατόπτρῳ τῇ τοῦδε ψυχῇ εἰδωλόν τι τῆς ἐμαυτοῦ γνώμης ἰδὼν φαινόμενον ἥσθην τε αὐτῷ, καὶ διὰ τοῦτο ἐπόθησα, καὶ καθάπερ ἄλλον ἐμαυτὸν τὴν τοῦδε ψυχὴν [ἐξεζήτησα [63] ἢ] ἐξήσκησα. Δεινὸς μὲν οὖν καὶ μνήμῃ φυλάξαι πᾶν, ὅπερ ἂν ὑφ' ἡγεμόνι πονήσειε. D Φιλόσοφος μὲν τὴν γνώμην, τοὺς δὲ λόγους οὐ τούτους μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶν ὅ τι βούλει τῶν ὅσα Μουσῶν τε καὶ Ἀπόλλωνος λειμῶνες βρύουσιν · ἀφ' ὧν δρεψάμενος ἁπάσης παιδείας λωτὸν, οἷόν τινα στέφανον ἠρινὸν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπείργασται. Εἰ μὲν γὰρ λέγειν δεήσειεν, οὐκέτ' ἂν ζητήσαις ὅτῳ [64] παῖς εἴη καὶ ὅτῳ προσῆκεν · οὕτω πάσης Γραφῆς ἀκριβέστερον τὴν εἰκόνα τοῦ καθηγεμόνος μεμίμηται. Ἀγα-

VARIÆ LECTIONES.

[55] ἄγοντα A. [56] ξένον Reiskius : ξένιον ς. [57] Κλεινίου] malim τοῦ Κλεινίου. cf. p. R. 1137, 9. [58] οὐκ om. A. [59] βαλλόμενος AC. [60] ταρτησσοῦ BC. κέρας ἀμαλθείας B. [61] τῶν νεανίσκων C. [62] δίφροις] διαφόροις C. [63] ἐξήσκησα] ἐξεκάκισα C. [64] ζητῆσαι] ὅτου A.

NOTÆ.

(46) Plato in *Phædro*, vel *Sympos.* Alciat. *Emblem.*
(47) Philostratus et Gyraldus.

Digitized by Google

θὸς μὲν συμπαραστάτης, εἴ που δέοι τῷ καθηγεμόνι συναγωνίζεσθαι, ἀγαθὸς δὲ καὶ αὐτοπροσώπως. Δικαίως ἄρα οἱ ποιηταὶ, καὶ μετ' αὐτῶν γραφεῖς τε καὶ πλάσται, Ἔρωτος γῆρας ἀποσυλήσαντες νέον ποιοῦσι τὸν Θεὸν τοῦτον καὶ ἔφηβον, τὰ τῆς ἀπιστίας αὐτοῦ τῷ νεαρῷ [95] τῆς ἡλικίας ἐμφαίνοντες [96]. Ὦ τοσοῦτον ἰσχύσας τοῖς λόγοις, ὅσον καὶ τὸν Θετταλὸν ἀκούω Κινέαν [97], ὃς σὺν βασιλεῖ Πύρρῳ γῆν ἐπιὼν πᾶσαν καὶ θάλασσαν πρὸ τῶν μηχανημάτων τοῖς λόγοις τὰς πόλεις ἔκλινεν. Οὐ γὰρ αὐτός γε τούτου διδάσκαλος, οὐ μὰ τοὺς ὑμετέρους, ὦ λόγοι, πόθους, δι' οὓς ἐγὼ πατρικὸν ὄλβον ῥίψας εὐδαίμονα παρ' Ἰλισσοῦ [98] μυστικαῖς ὄχθαις ἐσκήνημαι. Ἀλέξανδρος ὁ τοῖς τροπαίοις ὅροις τῆς ὅλης [99] χρησάμενος. Τό τε γὰρ τῆς μεσημβρίας ὑποῤῥεῖ ζέον, αὖρα τε πραΰνει τὸν ἥλιον, καὶ σχίσαι Ζεφύρῳ πορφύροντα περὶ τὴν πρώραν τὰ κύματα.

A finguni, fraudem illius ætate juvenili 369a demonstrantes. O qui tantum lingua vales, quantum audio Cineam Thessalum (48), qui cum rege Pyrrho omnem terram et mare emensus non machinis, sed oratione urbes evicit. Non enim ille hujus magister per vestros, o sermones, amores, propter quos ego beatas paternas abjiciens opes, juxta secretas Ilissi ripas habitavi. Alexander totius mundi partium tropæis potitus. Tum enim e meridie confluit æstas, aurora mitigat solem, et elatos in proram fluctus dividit Zephyro.

[1121 R.] *Ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἑταίρους συντακτικῆς, ὅτε ἐξῄει ἐπὶ Κόρινθον. — Τὸ προοίμιον.*

Οἱ πάλαι τὴν λύραν κάμνοντες, εἴ ποτε γῆν ἐπ' ἄλλην ἔσπευδον, οὐκ ἄφθογγον τὴν ἀποδημίαν ἐποίουν, ἀλλ' ᾠδῇ καὶ μέλει τὸν χορὸν τὸν ἑαυτῶν ἀπησπάζοντο.

B *Ex oratione ad Socios dum iret Corinthum. — Proœmium.*

Veteres lyram fabricantes, si quando in aliam terram properarent, peregrinationem non vacantem Musica faciebant; seu cantu, et carmine chorum suum retinuerunt.

Ἐκ τῶν ὑπολοίπων, διαφόρων ὄντων καὶ διαφόρους ἐχόντων ὑποθέσεις.

Ex orationibus reliquis diversis diversorum argumentorum.

[601 H.] Τὰς βασιλέως αὐλὰς καὶ χρυσῆν τύχην ὑπόπτερον. Οὐ γὰρ ἀφῃρέθης τὴν ἀρχὴν, ἀλλ' ἑκὼν ἔῤῥιψας, ὥσπερ τις ὑπερόπτης κατὰ παιδικῶν [1] τρυφῆσαι βουλόμενος τὴν χρυσῆν κόμην ῥόδων στεφάνῳ πορφύροντι! Ἀλλὰ τίς τούτων ἡ χάρις; Φυγὴ καὶ δρασμὸς καὶ τοσαύτης φιλίας ἄρνησις. Ἐνίκησα μὲν ὑπὸ σοὶ κριτῇ κατὰ τὴν θερινὴν ὥραν τὸν τέττιγα, ἠπείλησα δὲ καὶ ταῖς ἀηδόσι ταῖς Ἀττικαῖς, εἴ ποτέ μοι καὶ Ἀττικὸν πήξαιο θέατρον, μῦθον ὄντως τὰς ἐκείνων γλώττας ταῖς ἐπὶ σοὶ φωναῖς ἀπεργάσασθαι. Ὦ καὶ τοῦ [2] σαυτοῦ γένους ὄμμα φανότατον, καὶ ταυτὸν τῷ γένει γενόμενος, ὅπερ καὶ σοὶ πολλάκις ὁ προπάτωρ ἥλιος. Τῆς γὰρ συνωρίδος ταύτης δὴ τῆς καλῆς ὁ μὲν καταυγάζοντι τοὺς μεγάλους θρόνους ὥς τις ἑωσφόρος συνανέσχεν ὀρθριος, ταῖς αὐτοῦ βολαῖς τὰς σὰς ἀκτῖνας μιμούμενος· ὁ δὲ, τῆς τῶν νέων ἀγέλης ἐκλάμπων καθάπερ τις ταῦρος ἀγελάρχης ἀγέρωχος, ἐσκίρτησε μὲν κατὰ τοὺς Μουσῶν λειμῶνας ὥσπερ τις πῶλος ὑψαύχην καὶ ἔνθεος, ἐμιμήσατο δὲ καὶ τὸν Ὑμηρικὸν νεανίσκον τὸν Θέτιδος, καὶ μύθων *ῥητὴρ ἀγαθὸς καὶ πρηκτὴρ* [3] *ἔργων* γενόμενος. Εἰ δέ μοι καὶ τῆς ποιητῶν ἐξουσίας μετῆν, ἔδειξα ἂν σοὶ καὶ Ἰλισσὸν τοῦτον δακρύοντα, ἔχρωσα δ' ἂν καὶ κατηφεῖ χρώματι τὰ καλὰ Καλλιῤῥόης νάματα. Πέμποι μέν σε Πὰν ἐνόδιος, πομπαῖον καὶ γλυκὺ προσηχῶν μέλος τῇ σύριγγι· Ἀφροδίτη δὲ καὶ οἱ ταύτης παῖδες Ἔρωτες, πόθου κρατῆρα κεράσαντες, σοῦ τῆς ὁδοῦ προπομπεύοιεν.

C Vici, te judice, æstatis tempore cicadam, minatus etiam sum philomelis Atticis, si quando mihi etiam Atticum theatrum statueris, me omnino hac voce effecturum penes te, ut eorum linguæ instar fabulæ sint. O tui stemmatis lumen clarissimum, idque sæpe generi tuo exstitisti, quod sæpius avus tibi sol. Etenim ex hac pulchra conjunctione, hic quidem altiores sedes illustranti, quasi matutinus aliquis lucifer consurrexit, suis repercussionibus radios suos imitatus. Ille vero juvenum cœtum illustrans, ut taurus aliquis ductor, armenti petulcus, lasciviit in Musarum pratis, ut pullus lunaticus, et numine plenus, et Homericum juvenem Thetidis (Achilles.) filium, et hæc verba, *Bonus orator actorque rerum*, imitatus est. Si ad me poetarum licentia pertineret, D ostendissem tibi et Ilissum hunc lacrymantem, 369b depinxissem tristi colore pulchram Callirrhoes undam. Trivialis Pan te evocatorem animarum, dulce fistula carmen personans deduceret. Venus vero, et hujus filii Cupidines, desiderii tibi miscentes potum, viam tuam honorifice comitarentur.

Προπεμπτηρίου Λόγου. — Τὸ Προοίμιον [4].

Ex oratione propemptica. — Proœmium.

Ὁ τοῦ Διὸς παῖς Ἀλέξανδρος (συνάπτει γὰρ αὐτὸν οὐρανῷ καὶ Διὶ τὸ πολὺ κλέος καθ' Ἕλληνας) ὅτι πλη-

Alexander filius Jovis (comparat enim illum cœlo et Jovi rerum gestarum contra Græcos gloria), cum

VARIÆ LECTIONES.

[95] τὰ νεαρὰ C. [96] φαίνοντες C. [97] libri κιννέαν. [98] ἰλισοῦ A. [99] τῆς ὅλης B, τοῖς ὅλων C : τοῖς ὅλης ς.
[1] κατὰ τῶν π. ς. [2] τοῦ A : τὸ ς. [3] πρακτὴρ ς. [4] προοίμιον προπ. λόγου A.

NOTÆ.

(48) Cineas Thessalus, Demosthenis auditor. Plutarch. in *Pyrrho*.

Digitized by Google

Europam nominis sui fama implesset, in Asiam se convertit, continentem suis propriis adnitens gestis conjungere. Timothei provocans tibiam (nam adeo magnum et tali rege dignum canebat) ut illo canente solverit navium rudentes. Fer tabulam, et ego orationes pingam. Nam habet etiam oratio, ut puto, non ineptos ad imitandum colores. Erat in pictura navis, et mare, et ut existimo, Ægæum fuit. Multæ enim insulæ hinc, et illinc sparsæ in mari erant, ut Ægæum aute alia imprimis mare esse videretur, pictum erat non violentum, aut terribile, neque usque elevans fluctus, qualia contra naturas illic audet sæpius Ægæum, sed tranquille strati erant fluctus, omnis aqua in littoribus volvebatur, in luteum colorem parum mutata unda. Primi Phryges tibiam inflare invenerunt, et sacrificiis adhibere cymbala. Hoc vero contra utramque navis partem in proram jam attritum, tanquam auream materiam reddebat. Hic vero et artem admirari æquum est. Aqua enim marina divisa circa proram, auri repercussionibus splenduit, et in similem colorem mutasse mare videbatur. Proinde date mihi artificium Zeuxidis, et Parrhasii scientiam. Delphi igitur urbs dicata Apollini, colit semper hunc deum, et tripudiant adhibito pæane circum tripodem (49). Quin etiam Elei lacrymantur, amnem [*Alphæum*] Pisæum ad Siculum usque fontem comitantes, quasi metuentes, ne amnis decessum meditans, aliis hominibus aquam largiatur. Celeriter et philomelæ et cygni, omnisque cantus simul volabunt. Nostræ enim Musæ jam naviculam audent compingere, et fugam minantur **370***a* et mare, licet fluctibus sæviat. Abjiciens e manibus lyram, silentium cantionum suadebit. Navis prætoria in portubus, velum supremum sublime, quale radiis claris et maritimis extendi solet. Parva in gratiam Hesperidum prata, parvæ ad magnitudinem pyramides Ægyptiæ, et si quid Persarum et Assyriorum manus construentes posteris spectandum tradiderunt. Sed ad amicas Athenas hæc classis, quæ suis adeo te amoribus incenderunt, ut amorem erga hanc linguam semper circumferas. Quid autem responsum communis omnium statuæ apud alias habitaturæ denegas? Fabula Cimmeriis populis occidentalibus solem eripuit, sed metuens, ne redargueretur, obscuris verbis tegere rumorem adnixa est. Nos vero nullus poeta mentiri putaverit, post tuam peregrinationem auferre solem cupiens, o amica patria. Nunc tibi injuriam intulisse me sentio, tuos amores despiciens, insido amatori omnia cupiens largiri. Sed parum horum legem secutus, ad inhonestatem orationem converti, licet mihi desiderium Dii impleverint. Iterum enim sceptra, iterum judicii sedes.

A ρώσας τῆς ἑαυτοῦ δόξης τὴν Εὐρώπην ἅπασαν ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ἐστέλλετο, συνάψαι τὰς ἠπείρους τῷ καθ' ἑαυτὸν ἐθέλων θαύματι, τὸν Τιμοθέου παρακαλέσας αὐλὸν (οὗτος[5] γὰρ ἦχει μέγα καὶ τοσούτου βασιλέως ἄξιον) ὑπὸ τοῖς ἐκείνου μέλεσιν ἕλυε τοῦ στόλου τὰ πείσματα. Φέρε δὴ γράψω τῷ λόγῳ τὸν πίνακα· ἔχει[6] γάρ, οἶμαι, πρὸς μίμησιν οἰκεῖα καὶ λόγος φάρμακα[7]. Ναῦς ἦν κατὰ τῆς γραφῆς καὶ θάλαττα. Ἡ δὲ θάλαττα[8], οἶμαι, Αἰγαῖος ἦν· αἱ γὰρ πολλαὶ νῆσοι ἀπ' ἄλλο καὶ ἄλλο μέρος τῆς θαλάσσης σχιζόμεναι, Αἰγαῖος ὑπ'[9] αὐτῶν ἐδείκνυτο εἶναι ἡ θάλαττα[10]. Γέγραπτο δὲ οὐκ ἀπηνής τε καὶ ἄγριος, οὐδὲ εἰς αὐτὰς ἐγείρων νεφέλας τὰ κύματα, οἷα τὰ πολλὰ Αἰγαῖος κατὰ τῶν ἐκεῖ πλωτήρων θρασύνεται, ἀλλ' ἐστόρεστο μὲν εἰς γαλήνην τὰ κύματα, τὸ δὲ ὕδωρ B ὅλον[11] ἐπόρφυρε πρὸς αὐταῖς ἠόσιν, εἰς γλαυκὸν ἄνθος ἠρέμα μεθισταμένου τοῦ κύματος. Πρῶτοι γὰρ Φρύγες αἰτίαν ἔχουσιν αὐλῷ τε ἐμπνεῦσαι καὶ ταῖς [602 H.] τελεταῖς ἀναμίξαι τὰ κύμβαλα[12]. [1124 R.] Τὸ δὲ ἐπὶ θάτερα[13] τῆς νεὼς μέρος εἰς πρῶραν ἤδη θλιβόμενον, χρυσοῦν τῆς ὕλης πεποίητο. Ἔνθα καὶ θαυμάσαι τὴν τέχνην ἄξιον· τὸ γὰρ περὶ τὴν πρῶραν τῆς θαλάσσης ὕδωρ σχιζόμενον, ταῖς τοῦ χρυσοῦ βολαῖς ἐπαυγάζον, εἰς ὅμοιον ἄνθος ἀμείβειν ἐδόκει τὴν θάλασσαν. Οὐκοῦν δότε μοι τὴν Ζεύξιδος τέχνην, τὰ Παρράσιου σοφίσματα. Δελφοὶ δὲ ἄρα, ἱερὰ πόλις Ἀπόλλωνος, λατρεύουσι μὲν ἀεὶ τῷ Θεῷ καὶ περιχορεύουσι μετὰ παιάνων τὸν τρίποδα. Καὶ μὴν καὶ Ἠλεῖοι δακρύουσι, τὸν ποταμὸν τὸν Πισαῖον[14] ἐπὶ τὴν Σικελικὴν κρήνην προπέμποντες, ὥσπερ, οἶμαι, C τοῦτο φοβούμενοι, μὴ μελετῶν τὴν ἀποδημίαν ὁ ποταμὸς ἄλλοις ἀνθρώποις χαρίσηται τὰ νάματα. Τάχα δέ σοι καὶ ἀηδόνες καὶ κύκνοι καὶ πάντα τὰ μέλη συναποπτήσεται[15]. Αἱ μὲν γὰρ ἡμέτεραι Μοῦσαι[16] καὶ σκάφη[17] ἤδη τολμῶσι πήγνυσθαι, καὶ ἀπειλοῦσι φυγὴν καὶ θάλατταν, κἂν[18] ἀγριαίνῃ[19] τοῖς κύμασι. Ῥίψας ἐκ τῶν χειρῶν τὴν λύραν, σιωπὴν τῶν μελῶν καταψηφίζεται. Ναῦς ἐν ὅρμοις στρατηγὶς, ἱστίον ὑψηλὸν μετάρσιον, οἷον καὶ λαμπραῖς αὔραις[20] καὶ πελαγίοις πετάννυσθαι. Μικροὶ μὲν εἰς χάριν Ἑσπερίδων λειμῶνες, μικραὶ δὲ εἰς μέγεθος πυραμίδες Αἰγύπτιαι, καὶ εἴ τι Περσῶν καὶ Ἀσσυρίων χεῖρες πονήσασαι θαῦμα ἀφῆκαν τοῖς ὕστερον. Ἀλλ' ἐπὶ τὰς φίλας Ἀθήνας ὁ στόλος, αἵ σε τοῖς πόθοις οὕτως ἐξ- D έκαυσαν ὡς καὶ ἐπ' αὐτῆς περιφέρειν γλώττης τὸν ἔρωτα. Τί δὲ ὀκνεῖς τὴν ἀπόκρισιν τοῦ κοινοῦ πάντων ἀγάλματος μετασκηνοῦν παρ' ἑτέροις μέλλοντος; Κιμμερίοις μὲν δὴ, δῆμον ἑσπέριον, ἀφείλετο μῦθος τὸν ἥλιον, εἶτα φοβηθεὶς τὸν ἔλεγχον ἀμφιβόλοις ῥήμασι κρύψαι τὴν φήμην ἐσπούδασεν· ἡμᾶς δὲ οὐδεὶς ποιητὴς ψεύδεσθαι δόξειε μετὰ τὴν σὴν ἀποδημίαν ἀφελέσθαι θέλων τὸν ἥλιον. Ὦ φίλη πατρὶς, νῦν σε

VARIÆ LECTIONES.

[5] οὗτος Reiskius : libri οὕτω. [6] ἔχει. [7] φάρμακα om. AB. [8] ἡ δὲ θάλαττα om. A. [9] ὑπ' Wernsdorfius : libri ὑπὲρ. [10] θάλασσα B. libri γέγραπται. [11] ὅλον] οἷον Reiskius. [12] κύμβαλα] κυκλώματα A. [13] θάτερον B. [14] πισσαῖον B. [15] συναποπτήσσεται A. [16] μοῦσαι φυγὴν καὶ ς. [17] σκάφος [18] κἂν om. A. [19] ἀγριαίνῃ C : ἀγριαίνειν ς. [20] αὔραις A : αὐγαῖς ς.

NOTÆ.

(49) Proclus sup. in *Chrestomathia*.

Digitized by Google

ὄντως ἀδικήσας αἰσθάνομαι, τοὺς σοὺς ὑπεριδὼν ἔρωτας, ἐραστῇ θέλων ἀπίστῳ πάντα χαρίσασθαι. Ἀλλὰ μικροῦ τῷ νόμῳ τῷ περὶ τούτων ἑπόμενος, εἰς ἀκοσμίαν τὸν λόγον ἔτρεψα, καίτοι μοι τῶν θεῶν πληρούντων τὸν πόθον· πάλιν γὰρ σκῆπτρα, πάλιν τῆς δίκης οἱ θρόνοι. Τοῦτον Ἐφύρα μὲν ἤνεγκε, πόλις οὐ μόνον καλλωπιζομένη μύθοις πρὸς τὸ θαυμάζεσθαι, οἷα τῶν Ἑλληνίδων αἱ πλείονες, ἀλλ' ὀφθαλμῷ κριτῇ τὴν εὐδαιμονίαν προβάλλουσα[21]. Οὕτω καὶ τὸ τούτου γένος μυρίοις μὲν λόγοις, μυρίοις δὲ ἔργοις καὶ παραπλησίοις ἀγάλλεται. Μνηστέον ἤδη καὶ αὐτοῦ τοῦ γένους, οὔτι παντός· κἀμοὶ γὰρ ἂν, οἶμαι, καὶ ἱστορία τοσοῦτον πλῆθος[22] φροντίζουσα. Οἱ ἀπ' ἐκείνων τῶν γάμων ἀποβλαστήσαντες, εἰκώ τινα τῆς ἐκείνου σοφίας τοῖς τῆς ψυχῆς φέρον[23] ἀγάλμασι. Προσκλύζων κόλπος Ἰόνιος λεαίνει τὴν θῖνα τῷ κύματι. Κατὰ δὴ ταύτης τῆς ἠόνος χορὸς Νηρηίδων ἐχόρευε, λευκαὶ πᾶσαι, γάλα αὐτὸ, οἷον ἂν ἐκεῖνο γένοιτο τέχναις ποιμένων [603 H.] ἱστάμενον, γλαυκαὶ τὸ ὄμμα, κομῶσαι τῷ βρύῳ, ἔτι λευκὸν ἐκ τῆς[24] θαλάττης ἀφρὸν ἐξ ἄκρων πλοκάμων στάζουσαι[25]. Ἡ δὲ ἀντερᾷ τοῦ νυμφίου, καὶ δώρῳ πιστοῦται τὸν γάμον· ἀναδίδωσι γὰρ ἐκ μέσης θαλάττης πηγήν. Ἡ δὲ, ὥσπερ ἐπισταμένη τοῦ χάριν ὑπὸ τῆς νύμφης ἐγένετο, κλέπτει μὲν τοῖς ἄλλοις πλωτῆρσι τὰ νάματα, μόνοις δὲ τηρεῖ τοῖς ἐκ τῆς νύμφης τὴν πότιμον φιλοτησίαν ἀρύσασθαι. Ὅπερ καὶ κατὰ τῆς ἀρετῆς ἀνύμνηται. Εὐμαθής ἐστι ψυχὴ, ταχεῖα σύνεσιν, μνήμῃ συμφυὴς, ἕτοιμος πρὸς λόγους, [1125 R.] δεινὴ μὲν κρύπτειν, κρείττων λανθάνειν (σοφώτερον δὲ τοῦτο καὶ ἅμα θεοῖς προσφιλέστερον), δεινοτέρα δὲ φωρᾶσαι τὸν ἐντυχόντα· κρείττων ἡδονῆς, ἥττων φιλίας. Ἄκρος[26] σοφίαν, δεινὸς εἰπεῖν, ἀνάλωτος φιλίᾳ, γενναῖος ἐν φόβοις, ὑψηλὸς ἰδιώτης, ἄρχων ἐπιεικής, τὸν μὲν ἰδιώτην ἀποσεμνύνων φρονήματι, λόγῳ δὲ πραΰνων τὸ τῆς ἐξουσίας αὐθέκαστον. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν τύχην ἴδοις ἂν ὥσπερ ἐξ οὐρίας τὸν τοῦδε βίον συμπαραπέμπουσαν. Πρεσβύτης τις ἦν σεμνὸς ἰδεῖν, ἀρχαῖος τὸν βίον, τὸν λόγον ὅμοιος. Σοφὸς εἰπεῖν, ἀμείνων ἀκοῦσαι, τὰ πάντα γενναῖος. Πλήρης δὲ ὢν ἤδη τοῦ κλέους, καὶ πᾶσαν εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέφων τὴν Ἑλλάδα, διαβαίνει καὶ εἰς βασιλέα τῷ θαύματι, πρὶν ὑπηνήτης γενέσθαι, πρὶν καθερπύσαι τὸν πρῶτον[27] ἴουλον. Ποιητοῦ[28] δὲ ἄρα ἦν ἐνταῦθα τοῦ λόγου ῥόδοις μὲν ἀναπλέξαι τὸν στέφανον, ἄγειν δὲ ἐξ Ἑλικῶνος τὰς Μούσας. Περὶ τὴν πόλιν ἐκείνην, ἣν ἀπὸ Γαδείρων Εὐρώπη λήγουσα πορθμῷ θαλάσσης πρὸς τὴν Ἀσίαν μερίζεται. Ἥλασεν οὗτος καὶ κατ' Ἴστρου, καὶ ποταμὸν οὐκ ἔδεισε βάρβαρον κρυστάλλῳ πεδία μιμούμενον. Ἐπεὶ δὲ θεὸς πρὸς πᾶσαν αὐτὸν ἀρετὴν ἀκριβῶσαι βουλόμενος, καὶ ἀπ' ἐναντίας ποτὲ τὸ πνεῦμα τῆς τύχης ἔστησεν, ἵν' οἷος ἦν[29], τοιοῦτος τὴν γνώμην καὶ ἐν τρικυμίαις πραγμάτων καὶ χειμῶνι βίου δειχθείη τοῖς πᾶσι καὶ κατ' αὐτὸ τὸ μέρος

Hoc Ephyra attulit, urbs non solum ad admirationem fabulis illustrata, ut pleræque omnes Græciæ, sed etiam judicanti oculo felicitatem afferens. Sic hujus gens infinitis orationibus, operibus et similibus exsultat. Recordandum est hujus jam gentis non tamen totius (non omnia narrare, magno mihi oneri esset) : unum ex iis qui ab illis nuptiis progeniti sunt, assimilabo sapientiam animæ statuis. Sinus Ionicus alluens mitigat littus fluctu, juxta hanc oram tripudiat Nereidum chorus[2], omnes albæ, lac quale fieret arte pastorum, oculis glaucis, ornatæ musco, præterea albam spumam e mari summis stillantes crinibus. Illa vicissim sponsum amabat, et arrhabone nuptias confirmat. Producit enim medio mari fontem. Hæc vero scienS hoc beneficium a sponsa protectum esse, aliis nautis undam eripit, solis vero his reservat amabilem potum ut hauriant qui e sponsa sunt, quod 370b etiam contra virtutem factum est. Promptus ad discendum illi est animus, celer ad intelligendum, memoria ingnata, prompta est ad dicendum, ad tegendum idonea, ad latendum paratior. Hoc sapientius, simulque diis gratius : aptior vero ad obvium deprehendendum, voluptate fortior, amicitia inferior, per sapientiam summa, apta ad dicendum, inexpugnabilis amicitia, strenuus in timore, cum privatus est summus, cum in magistratu æquus. Privatum honestans consilio, eloquentia imperii severitatem mitigans. Quinetiam fortunam videas, quasi hujus vitæ rationem propter felicitatem aversantem. Legatus fuit in animadvertendo serius, vita, ut etiam in oratione, grandis : ad dicendum sapiens, ad audiendum instructior, in omnibus egregius. Plenus laude jam, et omnem in se Græciam convertens, suis facinoribus ad regiam dignitatem ascendit, priusquam pullularet barba, primaque lanugo tonderetur. Hæc poetarum instar fecit oratio, rosis nectere coronam, ducere circum urbem hanc ex Helicone Musas, quam Europa extrema exiguo freto a Gadibus usque Asiam extendit. Ad Istrum se convertit, nec veritus est flumen Barbarum glacie in morem campi constratum. Cum vero deus omnem illam virtutem explorare voluisset, et adversæ aliquando fortunæ ventum constituit, ut qualis esset, talis opinione, et in rerum fluctibus vitæque tempestate omnibus videretur, et in hac etiam parte celebraretur. Quis poeta, vel orandi peritus voce digna explicet ea, quæ ille fecit ? Nec Siciliæ aliquam Scyllam et Charybdin stravit, sed virorum etiam Cyclone illo pastore Siculo crudeliorum, mille contra se motas acies, non consertis manibus, nec telis, aut hastis, sed prudentia et oratione ubique terrarum subegit. Hic vero Telchinum dux, et Coryphæus nuncupatus, lethali accepto vulnere, bellum gemens deplorat. Universa Asia non quam sic nunc appellamus,

[a] Horat. *Odæ*.

VARIÆ LECTIONES.

[21] προβάλλουσαι A. [22] πλήθους B. [23] φέρων C, ἕφερον Scaliger. [24] λ. τὸν ἐκ B. [25] στάζουσαι C : βαττάζουσαι ς. θαλάσσης ς. [26] ἄκρα ς. [27] πρῶτον om. B. [28] ποιητὰς C. [29] ἦν] libri ἦ.

Digitized by Google

attribuentes huic soli parti totius continentis nomen, incipit ab Indis superioribus, ad orientem vero et septentrionem, Rubro mari et Phaside, ad meridiem et occasum Ægypto et mari Ionio, ad alias **371** *a* terras divisa et terminata ; extenditur vero deducto latere a Propontide in Pamphyliam, quam Ægæum ex uno initio etiam hoc latere oriens, totam alluit. At homines urbes incolentes non cicada aut tunica majores suos unde eos olim genitos puto, sed virtute et sapientia manifeste ostendunt. Meles enim iste (non enim par est hujus linguæ auctorem silentio præterire) ortus est in suburbiis Smyrnæis, produxerunt eumdem varii fontes, non procul a se invicem scaturientes, unde statim flumen profluens exæstuat, et e fontibus onerariis remisque enavigabile redditur. Pertransiens vero utrasque ripas, cypresso, et arundinibus vernans, et juxta mare fluctus communicat. Si fluxus illos fas est nominare. Non enim sonantem audieris, neque aquam ferri putaris. Verum ut Amasius quispiam cupiens amatæ concubitum occultare, furtim mari miscetur, fluctum fluxu mitigans. Nunc etenim more poetarum ventum cupiens dicere, deinde verbum poeticum proferre nequiens, e propria arte appellare volo ventum. Factus vero ob fluctus mollior, dividens aquas circum proram assurgit. Non enim diros optans amores, tutum pernavigare mare nititur, sed cupit omnes Iones venerandis temperantiæ mysteriis initiare. Sermo est apud Rhodios aurum pluisse, Jove aperiente illis auream nubem : fortunam vero vestram, quam per illum consequemini, non narrat ambigua quædam fabula, sed ad oculum res gestæ patebunt. Reducet nobis pulchrum ver, non luscinias, non cygnos, vel cicadas, sed solem eumdem aureis radiis Ioniam illustraturum. Ante alios autem omnes, pullorum nostrorum sacer ille et insolens pullus equinus dux est : quales Deo soli Nisæi donant. Hunc ego pullum frenis Musarum adornans, et totum Charitum mitris revinciens, quasi deo cuidam gregis meæ primitias ferens dicavi. Cæruleæ stellæ oriuntur jucunda claritate resplendentes. Hæc oratio mea parum curat futura antevertere, **371** *b* cantuique sensim procedenti concionem festinantem conjungere studet. Tum quidam puto, intelligent revertentem aspicientes, iterum Musarum carminibus illi applaudent.

A εὐδοκιμήσῃ, τίς ἐνταῦθα ποιητὴς ἢ λόγων συνθέτης φωνὴν ἀξίαν τοῖς ὑπὸ τούτου κατειργασμένοις συμβάλοιτο; Οὐδὲ Σικελικήν τινα Σκύλλαν καὶ Χάρυβδιν, ἀνδρῶν δὲ ἀτασθάλων ὑπὲρ τὸν ἄγριον ἐκεῖνον τὸν Σικελικὸν, τὸν ποιμένα, τὸν Κύκλωπα, μυρίας ἐπ' αὐτὸν κινηθείσας φάλαγγας οὐκ ἀγχεμάχοις ὅπλοις οὐδὲ ξυστοῖς τε καὶ δόρασιν, ἀλλὰ φρονήσει καὶ λόγῳ κατὰ γῆς ἁπάσης ἐστόρεσεν. Ὁ δὲ δὴ τῶν Τελχίνων τε ἡγεμὼν καὶ κορυφαῖος καλούμενος, πληγὴν καιρίαν δεξάμενος, στένει δακρύων τὸν πόλεμον. Ἀσία πᾶσα[20], οὐχ ἣν νῦν οὕτω προσαγορεύομεν τὴν τῆς ὅλης ἐπωνυμίαν ἠπείρου τῷ μέρει μόνῳ τιθέμενοι, ἄρχεται μὲν ἀπ' Ἰνδῶν ἄνω, πρὸς μὲν ἕω καὶ ἄρκτον Ἐρυθρῷ κόλπῳ καὶ Φάσιδι, πρὸς δὲ μεσημβρίαν καὶ ἀπιόντα ἥλιον Αἰγύπτῳ τε καὶ τῷ Ἰονίῳ πελάγει πρὸς τὰς B ἄλλας ἠπείρους ἀποσχιζομένη καὶ λήγουσα, παρατείνει δὲ αὐτὴν ἐκ Προποντίδος εἰς Παμφυλίαν πλευρὰ παρήκουσα[21], [604 H.] ἣν Αἰγαῖος προσκλύζει σύμπασαν, ἐκ μιᾶς καὶ αὐτὸς ἀρχῆς τῇ πλευρᾷ ταύτῃ τικτόμενος. Οἵ τε ἐνοικοῦντες τὰς πόλεις ἄνθρωποι οὐ τῷ τέττιγι καὶ τῷ χιτῶνι τοὺς προπάτορας, ἀλλ' ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ καθαρῶς δή που δεικνύουσιν, ὅθεν, οἶμαι, καὶ τὸ ἀρχαῖον ἐγένοντο. Ὁ γὰρ δὴ Μέλης οὗτος (οὐ γὰρ δὴ θέμις σιωπῇ παρελθεῖν γλῶσσαν τοσαύτην γεννήσαντα) ἀνίσχει μὲν ἐκ προαστείων τῆς Σμύρνης, τίκτουσι δ' αὐτὸν μυρίαι πηγαὶ καὶ πλησίον ἀλλήλων βλαστάνουσαι, ἀφ' ὧν πλημμύρων ὁ ποταμὸς πελαγίζει τε εὐθὺς, καὶ[22] ἐκ πηγῶν ἔκπλωτος καὶ ὁλκάσι καὶ κώπῃ γίνεται. Παραμείψας δὲ τὰς ἑκατέρωθεν ὄχθας κυπαρίττῳ κομώσας καὶ C δόνακι, τῇ πλησίον θαλάττῃ κοινοῦται τὸ ῥεῦμα, εἰ ῥεῦμα θέμις ἐκεῖνο καλεῖν· οὐ γὰρ ἠχοῦντος ἀκούσῃ, οὐδὲ δόξειεν ἄν σοι τὸ ὕδωρ φέρεσθαι, ἀλλ' ὥσπερ τις ἐραστὴς παιδικῶν συνουσίαν κλέψαι βουλόμενος λάθρα τῇ θαλάττῃ κιρνᾶται, λεαίνων τὸ κῦμα τῷ ῥεύματι. [1128 R.] Νῦν γὰρ ποιητικῶς ἐθέλων[23] καλέσαι τὸν ἄνεμον, εἶτα οὐκ ἔχων ποιητικὴν ἀφεῖναι φωνὴν, ἐκ τῆς οἰκείας Μούσης προσειπεῖν ἐθέλω τὸν ἄνεμον. Ἁπαλὸς δ' ὑπὲρ κυμάτων χεόμενος[24] πορφυρᾷ σχίζει περὶ τὴν πρῴραν τὰ κύματα. Οὐ γὰρ ἀτασθάλους μαστεύων[25] ἔρωτας τὴν σὴν πλεῦσα: σπουδάζει θάλασσαν[26], ἀλλὰ τελέσαι θέλων πάντας τοὺς Ἴωνας τὰ σεμνὰ σωφροσύνης μυστήρια. Ῥοδίους μὲν δὴ λόγος ὑσθῆναι[27] χρυσῷ, χρυσῆν ἐπ' αὐτοὺς τοῦ Διὸς D νεφέλην ῥήξαντος· τὴν δ' ὑμετέραν τύχην, ἣν διὰ τοῦδε καρπώσεσθε[28], οὐ μῦθος ἐρεῖ τις ἀμφίβολος, ἀλλ' ἐν ὀφθαλμοῖς ἔσται[29] τὰ θαύματα. Ἤμελλεν ἄρα τὸ καλὸν ἔαρ οὐκ ἀηδόνας ἄξειν ἡμῖν οὐδέ τινας κύκνους ἢ τέττιγας, ἀλλ' αὐτὸν τὸν ταῖς χρυσαῖς ἀκτῖσι καταυγάζειν μέλλοντα τὴν Ἰωνίαν ἥλιον. Πρὸ δὲ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὁ τῶν ἐμῶν πώλων ἔξαρχος πῶλος ἱερὸς καὶ ἀγέρωχος, οἵους Ἡλίῳ θεῷ Νισαῖοι[30] πώλους πωλεύουσι, τοῦτον ἐγὼ τὸν πῶλον ψαλίοις κοσμήσας Μουσῶν, καὶ ταῖς Χαρίτων μίτραις ὅλον ποιήσας ἀνάδετον, ὥσπερ τινὶ θεῷ τῆς ἐμῆς ἀγέλης ἀπαρχὰς φέρων, ἀνέθηκα. Γλαυκοὶ δὲ ἀστέρες ἀνίσχοιεν φαιδρῷ φωτὶ τὴν ἀναγωγὴν καταυγάζοντες. Οἱ δέ μου λόγοι καὶ προλαβεῖν μικροῦ τὸ μέλλον ὠδίνουσι, καὶ τοῖς ἐκβατηρίοις[31] μέλεσι τὴν ᾠδὴν τὴν ἐπιβατήριον συνάψαι σπεύδουσιν, ἐν νῷ λαμβάνοντες τίνες, οἶμαι, τότε γενήσονται, ὅταν ἐπανελθόντα προσβλέψαντες αὐτῷ πάλιν τὰ Μουσῶν χορεύειν μέλλωσιν.

VARIÆ LECTIONES.

[20] ἀσίαν πᾶσαν C. [21] παρήκουσα Wernsdorfius : libri παρείκουσα. [22] καὶ om. C. [23] ἐθέλων] γὰρ θέλων C. [24] χεόμενος AC : γενόμενος ς. [25] μαντεύων C. [26] θάλατταν C. [27] ὑσθῆναι AC : ῥυσθῆναι ς. [28] καρπώσασθαι C. [29] ἔσται om. A. [30] νησαῖοι AC. [31] ἐμβατηρίοις C.

Digitized by Google

Ἑτέρου προτρεπτικοῦ λόγου Προοίμιον.

Δεινὸς δὲ ἦν ἄρα οὐ χεῖρα μόνον ἀλλὰ καὶ γνώμην ὁ Λύσιππος. Οἷα [605 H.] γοῦν ἐκεῖνος διὰ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης τετόλμηκεν ! ἐγγράφει τοῖς θεοῖς τὸν καιρὸν, καὶ μορφώσας ἀγάλματι τὴν φύσιν αὐτοῦ διὰ τῆς εἰκόνος ἐξηγήσατο. Ἔχει δὲ ὧδέ πως, ὡς ἐμὲ μνημονεύειν, τὸ δαίδαλμα· Ποιεῖ παῖδα τὸ εἶδος ἄδρὸν, τὴν ἀκμὴν ἔφηβον, κομῶντα μὲν τὸ ἐκ κροτάφων εἰς μέτωπον, γυμνὸν δὲ τὸ ὅσον ἐκεῖθεν ἐπὶ τὰ νῶτα μερίζεται, σιδήρῳ τὴν δεξιὰν ὡπλισμένον, ζυγῷ τὴν λαιὰν ἐπέχοντα, πτερωτὸν τὰ σφυρὰ, οὐχ ὡς μετάρσιον ὑπὲρ γῆς ἄνω κουφίζεσθαι, ἀλλ' ἵνα δοκῶν ἐπιψαύειν τῆς γῆς λανθάνῃ κλέπτων τὸ μὴ κατὰ γῆς ἐπερείδεσθαι. Ὁ δὲ Γλαῦκος, ὥσπερ, οἶμαι, λοχῶν αὐτὸ τῆς ἀγωνίας τὸ καίριον, ἥκέ τε ἐπὶ τὸν στεφανίτην μόνος, καὶ πρῶτος εἶχε [48] τὸν στέφανον. Πάντα γὰρ καλὰ ἐν καιρῷ, καὶ τοξότης ἐπίσκοπος, ὅστις οἶδε καίρια βάλλειν τοξεύματα. Καὶ δὴ εἰς οὐρανὸν ἀηδόνες ἀπὸ γῆς ἵπτανται· τολμᾷ γὰρ ἀνάγειν ὑπὲρ ᾠδῆς εἰς αὐτὸν [τὸν [48]] οὐρανὸν ὁ μῦθος ὄρνιθας. Ἦκον οὖν παρὰ τὸν κύκνον. Ὁ δ' ἔτυχεν ἐπί τινος λειμῶνος ἠρινοῦ ἅρτι Ζεφύρῳ πρὸς ᾠδὴν ἐκδιδόναι μέλλων τὰς πτέρυγας.

Ἐκ τοῦ εἰς τὸν νέιλον τὸν Αἰγύπτιον

Ἡήχεις οἱ [49] Αἰγύπτιοι τὴν αὔξησιν τοῦ Νείλου προσαγορεύουσι [50], καὶ μετροῦσι [51] τὰ νάματα, καὶ πανήγυρις αὐτοῖς ὁ πῆχυς γίνεται. Καὶ τοὺς γενναίους ὄψει τῶν στρατηγῶν ἀπ' ἐλαττόνων τροπαίων τὰς μυρίας νίκας κηρύττοντας. Μικρὸς ἦν ἐν Ἀρτεμισίῳ Θεμιστοκλῆς (κατὰ [52] γὰρ τῶν προπατόρων [53] ἔτι τῶν βασιλέως ἠρίστευε), μείζων ἐν Ψυτταλίᾳ, μέγας ἐπὶ Σαλαμῖνα· ἐδάπτιζε γὰρ ὅλην ἐκεῖ τὴν Ἀσίαν μαχόμενος.

[1129 R.] *Ἐκ [54] προπεμπτικοῦ.*

Καὶ τοῦτο μὲν ἴσως καλῶς ποιεῖς· ἀνάγκη γὰρ δή που τὸν ἐπαινεῖσθαι βουλόμενον καὶ τῶν πράξεων ἐκείνων ἐπιθυμεῖν, ἀφ' ὧν ὑπάρχει τὸ θαυμάζεσθαι. Οὐ γὰρ ἀπέχρησε τοῖς παισὶ τὰ τοῦ Περικλέους σεμνολογήματα, ἀλλ' ἀνάξιοι τῆς πατρῴας ἀρετῆς γενόμενοι μείζονος δήπου διαβολῆς αἰτίαν τὴν πατρῴαν δόξαν ἐκτήσαντο. Καὶ πολλῶν δὲ ἄλλων ἀνδρῶν ἀρίστων γεγόνασι παῖδες, οἷς ἅπασιν οὐ πρὸς ἐγκωμίου πλέον, ἔλεγχος δὲ κακίας ἐγένετο τὰ τῶν πατέρων ὀνόματα. Τίς οὖν, ἴσως ἂν ἐρεῖς, ἡ θεραπεία τοῦ νοῦ ; ἀρετὴ καὶ λόγος, ἡ μὲν ἄρχουσα καὶ ἐπιστατοῦσα τῷ λόγῳ, ὁ δὲ, καθάπερ τις δεξιὸς ἀγαθῆς βασιλίδος διάκονος, τὰ ἐκείνης ἐπιτελῶν σπουδῇ πάσῃ εἰς ἔργον τε ἄγων προστάγματα. Ἔστι καὶ ἄλλος ἀρετῶν μυρίος χορὸς, ὃν ἅπαντα εὑρήσεις εἴσω παιδείας ἀνακτόρων γενόμενος. Ταύτας δὲ ὥσπερ τιθηνοὺς καὶ μητέρας ἐκείνων [606 H.] προξενῶ [55] τέ σοι καὶ φημὶ δὴ δι' ἐκείνων καὶ τῆς τῶν ἐχομένων θήρας ἐφίξεσθαι. Οἱ δὲ παῖδες ἀπολελυ-

Ex alia suasoria. — Proœmium.

Lysippus itaque non manibus solum, sed etiam ingenio insignis. Qualia enim ille ab ingenio ausus est? Depinxit diis occasionem, et imagine adumbrans, naturam ejus per colores exposuit. Sic autem artificium quantum licet meminisse, se habet. Pingit quemdam figura ætate venustum, ephebum, comatum e temporibus ad frontem usque : hinc ad terga usque nudum, dextram armatam ferro, et tenentem sinistra bilancem, alatis plantis, non ut sublimis super terram in altum efferatur, sed ut terram attingere videatur, ignoretur vero occulte terræ insistere. Glaucus autem, ut arbitror, occultans hanc certaminis occasionem, solus ad coronatorem venit, et primus coronam accepit. Omnia enim bona in occasione, et diligens jaculator est, qui novit opportuna tela mittere. Lusciniæ sane e terra in cœlum volitant. Fabula enim audet in cœlum cantu aves tollere. Veniunt igitur ad olorem, qui mansit in campo quodam verno, donec Zephyro ad cantum explicaret alas.

Ex oratione in crudelem Ægyptium.

Ægyptii incrementum Nili per cubitos denuntiant, et mensura metiuntur aquas, et cubitus illis materia laudis est. Ducesque strenuos videbit tropæis minoribus mille victorias prædicare. Parvus fuit in Artemisio Themistocles (etenim supra regis majores præclare gessit) major in Psytalia, magnus in Salamine. Illic enim totam Asiam pugnando demersit.

E propemptica.

Et hoc forsitan recte facis. Nam necesse utique est, eum qui laudari desiderat, etiam res illas desiderare unde laus procedit. Non enim filiis Periclis præclare gesta suffecerunt, sed indigni paterna virtute exsistentes, **372***a* ad majoris reprehensionis materiam paternam celebritatem adepti sunt. Aliorumque filii multorum fortium virorum fuere, quibus omnibus parentum gloria non ad pleniorem laudem, sed ad improbitatis accusationem fuit. Forsitan dixeris Quis : igitur erit mentis cultus? Virtus et eloquentia. Illa quidem imperans et dominans eloquentiæ : hæc vero tanquam fidelis bonæ reginæ ministra, illius præcepta omni contentione perficiens. Est et multiplex virtutum chorus, quem totum invenies in disciplinarum gymnasio versans, has ut nutrices et matres earum tibi conciliantes. Et sane dico per has illarum fruitionem adventuram. Filii vero a præceptoribus abdicati, in urbem illam ducebantur. Midas Phryx (50) cupiens Satyrum com-

VARIÆ LECTIONES.

[48] εἶχε AC : εἶλε ς. [48] τὸν om. AC. [49] οἱ om. C. [50] προαγορεύουσι C. [51] καὶ μέτρῳ μετροῦσι ς. [52] κατὰ] καὶ A. [53] προπατόρων] πρόπλων Wernsdorfius. [54] ἐκ AC : ἐκ τοῦ ς. [55] προξενῶ τέ C : προξενοῦντές ς.

NOTÆ.

(50) Midas Phryx, de quo Max. Tyr. *serm.* 30.

Digitized by Google

prehendere, vino aquam miscet, et somno captum et sopore, Satyrum venatorum more comprehendit.

Ex oratione extemporanea in seditionem prope ludum concitantem. — Exordium.

An aliquod in nostris orationibus, amici, medicamentum est ad discordiam sedandam conveniens? et quid nostra ars tantum efflorescere cupit, quantum Homerus de cratere Helenæ, quem Jovis proles hospitibus porrigebat, in lacrymis Menelai confingit? vel Helenæ poculum non herba aliqua fuit, non ars quædam Ægyptia hilarem potum præparare edocta: sed dulcis quidam sermo et sapiens, potens instar medicamenti iracundiam in medio pectore æstuantem exstinguere. In Ægyptum poesis fabulam trahit, ut eam matrem argutiarum insinuet. Parumne rex aliquando sapuit? non permisit id Timotheus, sed cantu in cœlum usque regis animum abduxit. Immoderatene æstuabat animus? præsens ille elatum animum pulsando citharam domabat. Mœstusne erat? statim ridentem ostendebat. An voluptatibus tenebatur? post cantum statim castissimum videbas Alexandrum, et, ut omnia dicam, talem videre eum licebat, qualem tibi eum Timotheus reddidisset. Mitigat aura fluctus ipse Zephyrus. Orator Atticus, et oratio Græca non tollet **372***b* seditionem si solum perorarit? Cum Xenophon militaret (nam et post Socratis disciplinam etiam hastam tulit); ingenium quippe commodum et congruum. Delicatus fuit Alcibiades cum Athenis habitaret, sobrius cum Lacædemone. Persas propter delicias solus reprehendit. Si vero aliquando necesse esset eum operam dare eloquentiæ, et in philosophicis exerceri, totum Lyceum et Academiam convocabat. Texentes hanc de illis historiam.

μένοι διδασκάλων τὴν πόλιν [51] ἐκείνην ἔπεμπον. Ὁ δὲ Φρὺξ ὁ Μίδας ἐλεῖν θελήσας [52] τὸν Σάτυρον οἴνῳ φαρμάττει τὰ νάματα, καὶ δήσας ὕπνῳ καὶ κώματι θήραν ἐποιεῖτο τὸν Σάτυρον.

Ἐκ τοῦ ἐπὶ τῇ κατὰ τὴν διατριβὴν στάσει αὐτοσχεδίου. — Τὸ Προοίμιον.

Ἆρά τι καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις λόγοις ἐστὶν, ὦ φίλοι, φάρμακον ἔριν κοιμίσαι δυνάμενον; καὶ τί βούλεται τοιοῦτον [53] καὶ ἡ παρ' ἡμῖν τέχνη νεανιεύεσθαι, ὁποῖον [54] Ὅμηρος διὰ τοῦ κρατῆρος τοῦ τῆς [55] Ἑλένης αἰνίττεται, ὃν ἡ τοῦ Διὸς παῖς τοῖς ξένοις ἵστησιν ἐν Μενελάου δακρύουσιν [56]; ἢ καὶ τὸ τῆς Ἑλένης φάρμακον οὐ πόα τις ἦν, οὐδέ τις Αἰγυπτία τέχνη νηπενθὲς πόμα σκευάζουσα, ἀλλά τις λόγος ἡδὺς καὶ πάνσοφος, φαρμάκου δίκην σβέσαι δυνάμενος θυμὸν ἐκ μέσης καρδίας ζέοντα; ἀπάγει δὲ εἰς Αἴγυπτον τὸν μῦθον ἡ ποίησις, ἵνα τὴν μητέρα τῶν σοφῶν λόγων αἰνίξηται. Ἐφρόνει ποτὲ βασιλεὺς μικρότερον; οὐκ εἶα τοῦτο Τιμόθεος, ἀλλὰ καὶ εἰς οὐρανὸν αὐτὸν ἀνῆγε [57] τὴν γνώμην τοῦ βασιλέως τοῖς μέλεσι. Θυμὸς ἐπέζει τοῦ μετρίου πλέον; ἀφῆρει παρὼν [58] ἐκεῖνος τὸ πλεονάζον τοῖς κρούσμασιν. Ἄθυμος ἦν; μειδιῶντα εὐθὺς [59] ἐδείκνυ. Ἡδοναῖς ἐνεδίδου; εἶδες ἂν εὐθὺς σεμνὸν μετὰ τὴν μουσικὴν Ἀλέξανδρον. Καὶ τὸ σύμπαν εἰπεῖν, τοιοῦτον ἐξῆν ὁρᾷν ἐκεῖνον, ὁποῖον αὐτὸν ἐποίει διὰ τῶν αὐλημάτων Τιμόθεος. Πραΰνει Ζέφυρος ταῖς αὔραις τὰ κύματα· Ἀττικὸς δὲ ῥήτωρ καὶ λόγος Ἕλλην οὐ λύσει στάσιν, εἰ μόνον φθέγξαιτο; Ὅ τε Ξενοφῶν ἐστρατεύετο· καὶ γὰρ καὶ δόρυ μετὰ Σωκράτην Ξενοφῶν ἤνεγκεν. Τὸ γὰρ εὐφυὲς εὐάρμοστον. Ἁβρὸς ἦν Ἀλκιβιάδης, ὁπηνίκα παρ' Ἀθηναίοις εἶχε τὴν δίαιταν· σεμνὸς ἦν ἐν Λακεδαίμονι· τὰ Περσῶν ἐς τρυφὴν μόνος ἐξήλεγχεν. Εἰ δέ ποτε ἔδει καὶ λόγους φροντίσαι καὶ τὰ φιλοσοφίας γυμνάσασθαι, Λύκειον ἅπαντα καὶ Ἀκαδημίαν ταῖς αὐτοῦ συνουσίαις εἰργάζετο. Οἱ κάμνοντες τὴν ἱστορίαν τὴν ἀμφὶ τούτους.

Ex oratione in adventum Cypriorum. — Exordium.

Poetæ Veneri deæ Cyprum, ut Delon Apollini assignant. Cyprus enim urbs vasta; cives accurate Græce loquuntur. Mare Venerem e Cœlo peperit. Partus vero hos, quales aliquando sunt, sacra verba tangere jubent. Opus enim erat Venerem demum concipi. Sistitur tum mare, et statim serenitatem inducit, mollibus fluctibus propter partum illum exsultans. Vulgari Veneri nihil cum cœlesti illa commune est. Producit illa impuros, et natura impudicos amores: hæc aureos habet filios, et aurea sunt horum tela. Scopus autem eorum sunt juvenes, et immortales animæ.

[1132 R.] *Ἐκ τοῦ εἰς τὴν τῶν Κυπρίων ἐπιδημίαν. — Τὸ Προοίμιον.*

Τὴν Κύπρον οἱ ποιηταὶ θεῶν Ἀφροδίτῃ χαρίζονται, ὥσπερ τὴν Δῆλον Ἀπόλλωνι. Ἡ γὰρ Κύπρος πόλις μεγάλη· δῆμοι [60] τὴν γλῶτταν ἀκριβῶς Ἕλληνες. Ὤδινεν ἐξ Οὐρανοῦ τὴν Ἀφροδίτην ἡ θάλαττα· τὰς δὲ ὠδῖνας [607 H.] ταύτας, αἵτινές ποτέ εἰσι, μυστικοὶ λόγοι κρύπτειν κελεύουσι. Καὶ ἔδει γὰρ λοιπὸν ἐκκυηθῆναι τὴν δαίμονα. Ἵσταται μὲν εὐθὺς καὶ ἄγει γαλήνην ἡ θάλαττα, ἁπαλοῖς κύμασι περὶ τὸν τόκον [61] πορφύρουσα. Πανδήμῳ δ' Ἀφροδίτῃ πρὸς τὴν οὐρανίαν οὐδὲν κοινόν. Ἡ μὲν γὰρ βεβήλους καὶ οὐ καθαροὺς τὴν φύσιν γεννᾷ τοὺς ἔρωτας· τῇ δὲ χρυσοῖ μὲν οἱ παῖδες [62] χρυσᾶ δὲ τὰ [63] τούτων καὶ βέλη, σκοποὶ δὲ αὐτοῖς ψυχαὶ νεοτελεῖς καὶ ἀκήρατοι·

Ex oratione in quemdam Cappadocem.

Non venit Scytha telo vectus per Istrum vel Tanaim, sed in universam terram et mare. Eloquentia

Ἐκ τοῦ εἰς τὸν ἐκ Καππαδοκίας ῥηθέντος.

Οὐδὲ ὑπὲρ Ἴστρον αὐτὸν καὶ Τάναϊν, ἀλλ' ἐπὶ πᾶσαν γῆν καὶ θάλατταν ἦλθεν ὁ Σκύθης ὑπὲρ τοῦ βέλους

VARIÆ LECTIONES.

[51] πόλιν] πομπὴν Wernsdorfius. [52] ἐλεῖν θελήσας] ἐθελήσας C. καί τι] καὶ τί ς. [53] τοιοῦτον Reiskius: libri τοσοῦτον. [54] ὁποῖον] ὅποι C. [55] τοῦ τῆς] τὸ τῆς A. [56] δάκρυσιν C. [57] ἀνῆγε C: ἀνήγαγε ς. [58] παρὼν C. [59] εὐθὺ ἐδείκνυεν ς. [60] δήμῳ pr. C. [61] τόπον A. [62] παῖδες C: πόδες ς. [63] τὰ om. A.

Digitized by Google

ὀχούμενος. Λόγος δὲ ἄρα τὸ βέλος Ἀπόλλωνος. Καὶ ποταμὸς ἐκεῖ μῦθον ἔχων ἀκοῆς Ἑλλήνων ἄξιον. Ἦλθεν ἐπ' Ἰνδοὺς ὁ [66] Διόνυσος, γένος τὴν Διονύσου χάριν ἀρνούμενον. Ἦν δὲ ὁ μὲν στρατὸς Βάκχαι καὶ Σάτυροι, τὰ δὲ ὅπλα νεβρίδες [68] καὶ θύρσοι. Οἱ δὲ ἅρα ὁμοῦ τε εἶδον τὸν θεὸν καὶ ἥρηντο, καὶ τὰ ὅπλα ῥίψαντες χορὸς οἱ τέως μαχόμενοι τῷ Διονύσῳ καθίσταντο. Ἐπεὶ δὲ ἐν ὄροις [66] Καππαδοκῶν ἦσαν ἀγόμενοι, σκηνοῦσι μὲν ἐπὶ τῷ χείλει τοῦ ποταμοῦ, ᾧ καὶ δώσειν τὴν ἐπωνυμίαν ἤμελλον, δεῆσαν δὲ τοῖς νάμασι λούσασθαι ἀμείβεται μὲν ὁ ποταμὸς καὶ τὸ ἀργυροῦν ὕδωρ Ἰνδοῖς ὁμιλῆσαν μελαίνεται, οἱ δὲ ὅπερ ἦσαν αὐτοί, τοῦτο καὶ εἶναι καὶ καλεῖσθαι [67] τὸν ποταμὸν ἀπεργάζονται. Ἐντεῦθεν ἄγει τὸν νεανίσκον ἡ φήμη. Ὁ δὲ ἡμέτερος πλοῦτος οὐ χρυσός τις Γυγάδας ἢ Λύδιος, ἀλλά τινες παῖδες ἡβῶντες μὲν τὴν [68] ὥραν καὶ τὴν ἡλικίαν ἀκμάζοντες, σοβαροὶ μὲν ἰδεῖν καὶ ὑψαύχενες, ἅτε ἐκ μέσων Διὸς στέρνων γεινάμενοι [69].

tela sunt Apollinis, et flumen fabulam habens dignam, quæ a Græcis audiatur. Venit ad Indos Bacchus, ad gentem, quæ Bacchi beneficium negat, Bacchæ et Satyrus exercitus fuit, thyrsi et nebrides arma. Illi vero simul ac viderunt Deum, eum exceperunt, armisque dejectis, cum Baccho pugnare cœperunt. Cum autem in Cappadociæ fines pulsi sunt, in ripa fluminis tentoria fingunt, cui nomen indituri erant. Oportebat vero eos aquis lavari : mutatur fluvius, argenteaque aqua cum Indis versata nigra fit. Illi vero id quod ipsi erant, hoc et esse, et loqui fluvium voluerunt. Hinc fama juvenem trahit : **373**a vestræ vero divitiæ non aurum Gygis, vel Lydii, sed filii quidam vigore ætatis pubescentes et florescentes, visu quidem tumidi et superbi, tanquam si e medio Jovis pectore nati essent.

Ἐκ τοῦ ὅτε τὴν ἐπίδειξιν ἀξιούμενος ἀνεβάλετο [70] εἶτα εἶπεν. — Τὸ Προοίμιον.

Πέρσαι τὰ τόξα σπουδάζουσι, καὶ πᾶς ὁ βίος ἐκείνοις φαρέτρα καὶ βέλη. Ἐπαινῶ τὸν νόμον, δικαία φιλοπόνου γνώμης βάσανος· σπάνια γὰρ εἶναι καθήκει τὰ τίμια. Οἶδε τοῦτον πρὸ Περσῶν ἡ φύσις τὸν νόμον [71]. Οὐδεὶς ἂν Ὠκεανὸν ἰδεῖν ἠξίωσεν, εἰ μὴ τὴν ἐν μέσῳ φυγὼν περιεχύθη τῆς γῆς τοῖς τέρμασι. Τίς δ' ἂν εἴη πυραμίδων λόγος, εἰ μὴ πόρρω τοῦτο τὸ θέαμα; ἢ τοῦ κατ' Αἰθίοπας λίθου τοῦ Μέμνονος, εἰ μὴ κἀκεῖνον ἄνω τῆς πολλῆς θέας ἡ μήτηρ ἔστησε; ταῦτά τοι καὶ ἀληθειαν, ἀλλ' οὐ μῦθον εἶναι τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον πιστεύομεν, ὅτι λίθος ὁμιλήσας ἠλίῳ οἷον ἄνθρωπος ἠχεῖ καὶ φθέγγεται. Μόλις καὶ ῥόδον ἡ φύσις ἀνθρώποις χαρίζεται. [608 H.] Καὶ οὐδὲ τοῦτο ὁμοῦ τε φύει καὶ εἰς ἀέρα [72] πετάννυται, ἀλλ' οἰκουρῆσαν τὸ πολὺ τῆς ἀκμῆς εἴσω τοῦ κάλυκος ἀφὲ προκύπτει καὶ σχίζεται. Ἀλλ οὐδ' ὁπωρίζειν ἔξεστιν, ὅταν ἐθέλωσιν ἄνθρωποι· ἀλλὰ κἂν συκάζειν ἐθέλῃς [73], ἀναμένεις τὴν ὥραν τὴν τῆς ὀπώρας ἐπώνυμον [74]. Τὸ δὲ ἐν Δωδώνῃ χαλκεῖον ὅτι ἦχει [75] ἀεί, μισήσας ὁ χρόνος διέλυσεν εἰς μῦθον τὸ τέχνημα. [1133 R.] Δεινὴ γὰρ ἡ συνήθεια κόρον τεκεῖν καὶ τὴν ἐξουσίαν ὕβρει λυμήνασθαι. Οἰκοῦντες γῆν ζητοῦμεν θάλατταν, καὶ πλέοντες πάλιν περισκοποῦμεν τὰ λήϊα. Ὁ πλωτὴρ μακαρίζει γηπόνον, καὶ τὸν ναυτίλον ἀρότης ἠγεῖται πάλιν εὐδαίμονα. Ταῦτα πάντα τοῦ κόρου παίγνια. Κόρον γεννᾷ ἡ συνήθεια. Φεύγωμεν τὸν κόρον, ὦ παῖδες· τοξεύει πολλάκις δι' ὕβριν οὗτος καὶ αὐτοῖς ἤδη τοῖς ἔρωσι [76]. Τοῦτο γάρ ποτε τῆς παροιμίας ἠκουσα.

Ex oratione, cum rogatus specimen distulit ac postea dixit. — Exordium.

Persæ jaculandi studium fovent, omnisque vita illis in pharetra et jaculis. Legem probo, magnum indicium laboriosi pectoris. Rara enim præmia esse decet. Ante Persas hanc legem etiam natura scivit, cum nemo Oceanum viderit, nisi media relicta terra extremis ejus finibus circumvagatus foret. Quis de pyramidibus esset sermo, nisi procul hinc spectarentur, vel quis de lapide Memnonis apud Æthiopes, nisi illum mater extra omnem conspectum posuisset. Hæc vera esse, et non fabulose dici credimus, quia lapis loquitur cum sola humana voce, vix etiam rosam naturam hominibus largitur, nec illa simul nascitur, et in aerem expanditur, sed magnam partem vigoris in calice retinet, sero autem erumpit et aperitur. Sed neque fructus autumnales colligere licet, quando homines cupiunt, sed etsi ficus legere velis, exspectas tamen tempus autumni nominatum. Æs Dodonæum quia semper tinnit, artificium ipsum in fabulam dies invidiosa convertit, consuetudo enim satietatem facile parit, et licentiam ferocia corrumpit (51-52). Terram incolentes, mare quærimus, et rursum navigantes mentem conjicimus in segetem. Nauta felicem prædicat agricolam, et nautam contra arator fortunatum putat. Hæc omnia pueriles lusus. Satietatem gignit consuetudo. Fugiamus satietatem, pueri. Sæpe hæc ferocia tanquam sagitta ferit, et ipsis jam amoribus. Hoc enim aliquando proverbio didici.

Ἐκ τοῦ εἰς Μουσώνιον τὸν ἀνθύπατον Ἑλλάδος. — Τὸ [77] Προοίμιον.

Ὀκνοῦντά με πάνυ τὰ θέατρα, καὶ τῶν πανδήμων συλλόγων ἀπάγειν τοὺς λόγους σπεύδοντα, λῦσαι

Ex oratione in Musonium proconsulem Græciæ. — Exordium.

Coegisti me theatra negligentem, et de publicis concionibus orationem avertere conantem, legem

VARIÆ LECTIONES.

[66] ὁ om. C. [68] νευρίδες A. [66] ὄροις AC : οὔροις ς. [67] λαλεῖσθαι ς. [68] τὴν ante ἡλικίαν om. A. [69] γενώμενοι Lobeck. ad Phryuich p. 320. [70] ἀνεβάλλετο A. [71] τὸν νόμον post τοῦτον ponit C. [72] εἰς ἀέρα] ἴσα B. [73] ἐθέλοις C. [74] ἐπώνυμον A : ὁμώνυμον ς. [75] libri ἠχεῖ. [76] ἔρῶσι C : ἐρωσι ς. [77] τὸ om. A.

NOTÆ.

(51-52) Horat. lib. 1 *Serm. satyr.* 1.

Digitized by Google

solvere. Rumpit et silentium cygnus cum audierit Apollinem lyram ferientem, et Zephyrus lyricum quid sonans ex antris ad solem provocat 373b aeolonem. Audent nautæ se mari committere et vir Bacchicus securus excitat lasciviam. Illi cum ver mare mulcet, hic cum Bacchum thyrsum sensit vibrasse. Te quidem ut puto, poeta quidam audaculus non neglexit cum Apolline ipso componere. In tantum tibi jacula, et sagittæ grata, in quantum Apollinem imitantur. Incruenta perpetuo manent. Non licet cuspidi tuæ hominem interimere, sed aliquis effugit judicium tuum, et scivit te publicum gladium contra cædem extendere. Sic pullus bene domatur, et catulus scite informatur, cum sine calcari domitor equum, cum sine flagello magister canem manu demulcens enutrire cupiet. Quid Cyrum (53) Persis commendavit? lenes mores et placidi. Felix semper hæc urbs adversus Barbaros fuit. Nuntiat modo victoriam populo quidam e nobilibus, qui sic strenuitatem ejus admirati sunt, ut apud Athenienses hac oratione statuam posuerint.

Ex oratione in Severum advenam. — Exordium.

Achilles etiam inter prælia lyræ memor fuit, et qui campos armorum fulgore illustrabat, hic in tentorio suam citharam aptavit. Cantus argumentum, amabat virtutem Achilles, virorumque gloriam nunc bellando, nunc cantando imitabatur. De deliciis suis dii inter se certabant. Neque Pallas armis instructa armis contendit, neque Neptunus, quo armatur, tridentem protulit. Verum illa oleam excitavit, hic fluctibus contra sonuit. Et decreta solvitur lis, et Minerva vicit judicio: hæc tibia modulata est, altera citharam pulsavit, tertia fistulam inflavit.

Ex oratione ad voluptatem captandam comparata. — Exordium.

Cum Musæ in Helicone ducunt choreas, omnia circum mihi cantu replentur. Cantat cicada, et fabulam cantu suo refricat in memoriam. Quia, inquit, ego olim homo cum essem semper cecini, et cum natura mutata est, non una cum vita desiderium amisi. Philomelarum et 374a hirundinum genus, et cygnorum copia circum deas canunt.

Ex oratione in Ursicium comitem.

Quæcunque pictores etiam poterunt oratores, omnis potius imitatio ad orationem comparata minor est. Narrant Abarim philosophum genere hyperboreum, lingua quidem Græcum, veste habituque Scythum fuisse. Sin alibi locutus fuerit, hoc e media Academia, et Lycæo existimari. Dicitur

A τὸν νόμον ἠνάγκασας. Λύει καὶ κύκνος σιγὴν, λύραν ὅταν Ἀπόλλωνος ἀκούσῃ πλήττοντος, καὶ τῶν ἄντρων ἐξάγει τὴν ἀηδόνα πρὸς ἥλιον λυρικὸν ἠχήσας ὁ Ζέφυρος. Τολμᾷ καὶ ναύτης τὰ κύματα, καὶ βακχεῖος ἀνὴρ θαρρῶν ἐγείρει τὸ σκίρτημα, ὁ μὲν ἔαρ ὅταν κοιμίζῃ [78] θάλατταν, ὁ δὲ ὅταν Διονύσου θύρσον δονοῦντος [79] αἰσθάνηται. Σὲ μὲν ποιητής τις εὔτολμος οὐκ ἄν, οἶμαι, ὀκνήσειεν οὐδ' αὐτῷ εἰκάσαι Ἀπόλλωνι. Τόξα δέ σοι [80] καὶ βέλη τοσοῦτον φίλα ὅσον Ἀπόλλωνος φύσιν ἐνδείξασθαι, ἀναίμακτα δὲ μένει ἀεί· σῆς γὰρ ἀκίδος φόνον ἀνθρώπων οὐ θέμις ἅψασθαι, ἀλλά τις ἔφυγεν δικὴ [81] σὴν ψῆφον καὶ δήμιον ἤδη [82] τὸ ξίφος κατὰ τῆς σφαγῆς ἀνατείνοντα [83]. Οὕτω καὶ πῶλος καλῶς πωλεύεται καὶ σκύλαξ δεξιῶς σκυλακεύεται, ὅταν ἄνευ κέντρου καὶ
B μάστιγος ὁ μὲν πωλοδάμνης τὸν ἵππον ὁ δὲ σκυλακευτὴς τὸν κύνα χειρὶ τιθασσεύων ἐκτρέφειν βούλοιτο. Τί Κῦρον ἐν Πέρσαις μέγαν ἐποίησεν; Ἥμερος τρόπος καὶ μείλιχος. Εὐτύχησε γὰρ ἀεὶ κατὰ βαρβάρων ἡ πόλις. Ἀγγέλλει ποτὲ τὴν νίκην τῶν τις ἀριστέων τῷ δήμῳ· οἱ δὲ οὕτως [84] αὐτὸν τῆς προθυμίας ἠγάσθησαν, ὥστε χαλκοῦς παρ' Ἀθηναίοις ἀπὸ τῶν λόγων ἐκείνων ἔστηκεν.

Ἐκ τοῦ εἰς Σεβῆρον νέηλυν. — Τὸ Προοίμιον.

[609 H.] Ἐμέμνητο δὲ ἄρα καὶ παρὰ τὰς μάχας Ἀχιλλεὺς τῆς λύρας· καὶ τὰ μὲν πεδία τοῖς ὅπλοις ἤστραπτεν, ὁ δὲ κατὰ τὴν σκηνὴν τὴν ἑαυτοῦ κιθάραν ἥρμοζεν. Ἡ δὲ τῆς ᾠδῆς ὑπόθεσις, ἦρα ἀρετῆς Ἀχιλλεὺς, καὶ τὰ κλέα τῶν ἀνδρῶν νῦν μὲν πολεμῶν
C ἐμιμεῖτο, νῦν δὲ ᾠδὰς ἐργαζόμενος. Ἔρις ἦν ἀμφὶ τοῖς παιδικοῖς τῶν θεῶν· ἀλλ' οὔτε Ἀθηνᾶ τὰ ὅπλα ἔχουσα τοῖς ὅπλοις ἤριζεν, οὔτε Ποσειδῶν φέρων τὴν τρίαιναν ταύτην προβέβλητο, ἀλλ' ἡ μὲν τὸν θαλλὸν ἀνέσειεν, ὁ δὲ ἀντήχει τῷ κύματι. Καὶ [85] λύει ψῆφος τὴν κρίσιν, καὶ Ἀθηνᾶ λαμβάνει τὰ νικητήρια. Καὶ ἡ μὲν ηὗλει, ἡ δὲ κιθάραν εἶχεν, ἡ δὲ ἐνέπνει τῇ σύριγγι.

Ἐκ τῆς λαλιᾶς — Τὸ [86] Προοίμιον.

Ὅταν αἱ Μοῦσαι καθ' Ἑλικῶνα χορεύωσι, πάντα μοι ἠχῆς ἐμπίπλαται [87]. Ἠχεῖ μὲν τέττιξ, καὶ ἀναμιμνήσκει τὸν μῦθον τῷ μέλει, ὅτι Ἐγὼ, φησὶν, ὢν ἄνθρωπος ἦδον ἀεὶ, καὶ ἐπειδὴ τὴν φύσιν ἠμείψα, οὐ συναφῆκα τῷ βίῳ τὸν πόθον. Ἀηδόνων δὲ καὶ
D χελιδόνων γένη, ἔτι δὲ κύκνων ἀγέλαι, περὶ τὰς θεὰς χορεύουσιν.

Ἐκ τοῦ εἰς τὸν κόμητα Οὐρσίκιον.

Ὅσα γραφεῖς, καὶ λόγοι δύνανται. μᾶλλον δὲ μικροτέρα μίμησις πᾶσα πρὸς λόγους. Ἄβαριν τὸν σοφὸν γένος μὲν Ὑπερβόρειον λέγουσιν, Ἕλληνα δὲ τὴν φωνὴν γεγενῆσθαι, καὶ Σκύθην μὲν ἄχρι στολῆς τε καὶ σχήματος, εἰ δέ που γλῶτταν κινήσειε, τοῦτο ἐκεῖνο [88] ἐκ μέσης Ἀκαδημίας καὶ αὐτοῦ Λυκείου νομί-

VARIÆ LECTIONES

[78] κοιμίζῃ] ζδῃ κοιμίζον C. [79] δονοῦντα C. [80] σοι] τοι C. [81] διὰ om. C. [82] ἤδη Wernsdorfius, δὴ C: εἴδε ς. [83] ἀνατείνοντας C. [84] οὕτως C: ὄντως ς. [85] καὶ ante λύει om. A. [86] τὸ om. A. [87] ἐμπίπλοται C: ἐμπίπλανται ς. [88] ἐκεῖνον A.

NOTÆ.

(53) Cyrus rex, de quo Xenophon. in *Cyropædia.*

Digitized by Google

ζεσθαι. Τὸν Ἐλευσίνιον ἔφηβον ἀρθῆναι λόγος πρὸς Δήμητρος, ἵνα τὴν νομάδα τράπεζαν ἡμέροις ἀμείψῃ πυροῖς. Ἦκεν Ἄβαρις Ἀθήναζε τόξα ἔχων, φαρέτραν ἡμμένος εἰς ὦμον, χλαμύδι σφιγγόμενος. Ζώνη ἦν κατ' ἰξύων [89] χρυσῆ, ἀναξυρίδες ἐκ ταρσῶν ἄκρων ἄχρι καὶ γλουτῶν ἀνατείνουσαι. Τοῦτο πανταχόθεν εὑρίσκομεν, καθάπερ ἐν ἁρμονίᾳ λύρας, σύμφωνον ἠχοῦντα τῇ γνώμῃ τὸν λόγον. Ἦν ἠδὺς ἐντυχεῖν, δεινὸς ἡσυχῇ μεγάλην πρᾶξιν ἐργάσασθαι, ὀξὺς τὸ παρὸν ἰδεῖν, προμηθὴς τὸ μέλλον φυλάττεσθαι, σοφίας ἥττων, ἐραστὴς φιλίας, ὀλίγα μὲν τύχῃ πιστεύων, γνώμῃ δὲ τὰ πάντα πιστούμενος.

A Triptolemus sublatus esse a Cerere, ut pastoralem mensam suavi tritico commutaret. Venit Athenas Abaris instructus sagittis, humeris portans pharetram, astricta chlamyde, circa lumbos aurea erat zona, femorale ab imis pedibus in nates usque extensum. Hanc ubique orationem reperimus, ut in harmonia lyrica cum animo consonantem. Comis fuit in conveniendo, in rebus magnis tacite peragendis industrius, in re præsenti videnda peracutus, in futura præcavenda circumspectus, sapientiæ cupidus, amicitiæ cultor, pauca committens fortunæ, omnibus tamen ob prudentiam commissus.

Ἐκ τοῦ εἰς Σεβῆρον ἑταῖρον.

Ex oratione in Severum collegam.

Τίς γὰρ ἐκείνου μᾶλλον ἢ σὺν τάχει τὴν τοῦ δικαίου φύσιν ἐθήρευεν, ἢ σὺν ὀρθότητι θηρεύσας ἐδημοσίευεν [90]; Τίς μὲν οὕτως ὀξὺς πρᾶξαι, τίς δὲ βραδὺς κολάσαι τὸν κινδυνεύοντα; τίς μὲν οὕτω κρείττων χρυσίου, τίς [610 H.] δὲ ἥττων φιλανθρωπίας [91] καὶ τοῦ κατελεῆσαι τὸν δυστυχήσαντα; Ἀδρὸς μὲν ἐν λόγοις, ἔργα δὲ καὶ πράξεις ἀδρότερος.

B Quis magis illo, vel cum celeritate justitiam sectatus est, vel cum ratione sectatus, magis eam publice demonstravit? quis sic in agendo subtilis, quis in puniendis sontibus ita tardus? Quis adeo auri victor? quis ita cupidus humanitatis, et tantæ erga miseros clementiæ? Maturus quidem in verbis, in rebus et operibus maturior.

Ἐκ τοῦ εἰς Σκυλάκειον [92] τὸν ἀνθύπατον Ἑλλάδος.

Ex oratione in Cylaceum Græciæ proconsulem.

Χρυσῷ μὲν ἀσπὶς ἀστράπτουσα, καὶ τὴν Ἡφαίστου μηνύουσα χεῖρα τοῖς θαύμασιν, ὅτι μόνη διὰ σοφίαν ἠπίστατο τῇ τέχνῃ φύσιν μιμήσασθαι. Μαίανδρος ὁ Κὰρ [93] ποταμὸς, ὅσον πλήθει τοῦ Νείλου λείπεται, τοσοῦτον φύσει περίεστι. Τοῦ μὲν γὰρ μῦθος ἡ γῆ ἦν Αἰγυπτίοις χαρίζεται· ὁ δὲ πλωτῆρας ἀποσυλήσας [94] τὴν θάλατταν, γηπόνοις σχίζειν ἔδωκεν ἀρούραις ἀντὶ κυμάτων τὰς [95] αὔλακας. Ἴδοις ἂν πεδίον μὲν τὴν πρόσθεν θάλατταν, σκιρτῶντα δὲ ἀντὶ μὲν δελφίνων νεβρόν· ἀντὶ δὲ ναύτου κελεύοντος νομέως ἠχούσης ἀκούσῃ σύριγγος.

C Clypeus, auro coruscat, et Vulcaniam refert artificio dextram, quæ sola ob sapientiam artificio naturam valet adumbrare. Meander Cariæ fluvius, quantum magnitudine a Nilo superatur, tantum natura superat terra, quam Ægyptiis largitur, de hoc fabulam fingit. Ille vero nautis mare eripiens, agricolis dedit aratris pro aquis sulcos scindere. Videas campum, ubi prius fuit mare, videas lascivientes hinnulos loco delphinorum, loco nautæ hortantis, pastoris sonantem fistulam audias.

Ἐκ τοῦ εἰς νησίλυδας Ἐφεσίους. — Τὸ Προοίμιον.

374b *Ex oratione in advenas Ephesios. — Exordium.*

Ὅτε [96] τὸν μαντικὸν Ἀπόλλων ἱδρύσας τρίποδα τοῖς πανταχόθεν ἐθέσπιζε, πάντα γένη καὶ πᾶσαι πόλεις παρὰ τὸν θεὸν ἐστέλλοντο ὑπὸ τῆς φήμης δημαγωγούμενοι.

Cum Apollo divinatorium tripodem collocans omnibus oracula redderet, omnes gentes omnesque urbes fama hac ad Deum attrahebantur.

Ἐκ τοῦ εἰς τοὺς ἑταίρους πατρίδος [97]. — Τὸ Προοίμιον [97].*

Ex oratione in populares suos. — Exordium.

Ἀλλὰ γὰρ ὥρα λοιπὸν, ὦ παῖδες, καὶ τοῖς πολίταις τὴν λύραν τὴν ἡμετέραν ἁρμόσασθαι. Τί τὴν ἐνεγκοῦσαν πόλιν ποιήσομεν; ἀλλ' ἐπεὶ οὐκ ἐπὶ τῶν ἁρμάτων [98] ἡμεῖς ὀχούμεθα οὐδὲ τὰ ποιητῶν σπουδάζομεν, φέρε ἀνδράσι καὶ λόγοις τὴν πόλιν τειχίσωμεν. Τὴν δὲ Ὁμήρου τὴν μεγάλην ἠχὼ τί τῶν ἁπάντων ἐξέμηνεν; Οὐκ ἀνδρῶν δόξα; Ἐγὼ δὲ ἀρετὴν ζητῶ, καὶ ἀπὸ ταύτης ἐπαινεῖν τοὺς ἄνδρας βούλομαι. Τῆς δὲ ἀρχικῆς ἀρετῆς διπλᾶ τεκμήρια, βασιλέως τε αἱ [99] ψῆφοι καὶ τῶν ἀρχομένων οἱ πόθοι [1].[1137 R.] Μετὰ τῶν ἔργων τὴν φύσιν σκέπτεσθαι ἄξιον· καὶ ἴσον τις εὑρήσει τάς τε πράξεις ἠχούσας καὶ τὴν φύσιν ὄθεν κατώρθωνται. Τίνα δὴ τῆς φύσεως τοῦδε [2]

D Etenim jam demum tempus est, juvenes, etiam civibus lyram nostram adaptandi. Quid urbem proferre dicemus? sed cum non in curribus nos vehamur, neque studia poetarum amplectamur, age viris et oratione urbem muniamus. Quid ex omnibus magnam Homeri famam in furorem egit? Num virorum gloria? Ego virtutem quæro, et ob hanc viros celebrare cupio. Principium virtutis duplicia sunt indicia, cum regis decreta, tum subditorum amor. Cum subditis amorem, cum operibus naturam par est considerari, et aliquis reperiet opera æqualia cum natura, a qua diriguntur. Quænam principium naturæ signa? acerrimo esse judicio,

VARIÆ LECTIONES.

[89] ἰξὺν C. [90] ἐδημοσίευσεν A. [91] φιλανθρωπίας ἥττων C. [92] σκυλάκειον corr. A, σκυλάκιον corr. C, κυλάκειον pr. A, κυλάκκιον pr. C. [93] Κὰρ] καρῶν C. [94] ἀποαλήσας C. [95] τὰς C : τοὺς ς. [96] ὅτε — [97] vocis πατρίδος litteras id correctas habet A. [97*] προοίμιον om. pr. C. [98] τῶν ἀφετῶν ἁρμάτων C. [99] αἱ om. A. [1] quæ post πόθοι addebantur, μετὰ τῶν ἀρχομένων οἱ πόθοι, omisi cum AC. [2] τοῦδε C : τούτων ς.

Digitized by Google

sublimi animo, in benefaciendo promptum, moribus esse popularibus, eloquentia si dicendum esset, Periclem vincere, si quid agendum, Alcibiadem imitari, urbem potius amare, pecuniasque potius contemnere, quemadmodum Periclem fecisse diximus, in agendo vehementiorem multo esse Clinia, ad agendum vel sine arte lyra quavis aptiorem esse. Talem aliquem Proteum esse Ægyptiæ fabulæ ostendunt, cum eumdem nunc in aquam, nunc in arborem, et flammam mutant. Promptitudinem naturæ per hoc significare volunt.

Ex oratione in Privatum Romanum. —Proœmium.

Amor ignis Eleusini traxit etiam Anacharsim Scytham ad mysteria.

Ex oratione, cum Corintho reversus esset.

Si casus aliquis corpora separaret, animo tunc prospiciendum, et amore amor amicorum non est disjungendus : agnosco affectum ; animum meum explicat poesis.

375*a* *E propemptica in Ampelium. — Exordium.*

Solus e Græcis, o adolescentes, hujus fugæ laqueos reperiam. Heri fugam minatus est currus, hodie visus est meis retibus constrictus esse. Fertur Alexander vetustis et materiam artificibus dedisse, ita ut Lysippus et Apelles formam ipsius partiti, ille quidem coloribus, hic vero ære naturam regis explicuerint. Cum vero oratio corpus transcendens, cum animi venustate et decore conjungatur. Sit et hæc vera delineatrix, nullum gubernatorem peritum omni habens navigatione. Infinitum cum inopia confunditur. Exercitatio præsumit artem quam didicit. E carceribus ad calcem cursum dirigite. Facilis est communis hæc est virtus. Malum odisti? cum malo etiam bellum gessit. Injustorum naturam donorum fugisti? ipsæ etiam animæ suæ januam damnoso auro, justitiamque coarguenti occlusit. Noverat enim justitiam, non esse cum tenuibus opibus infamiam, sed cum improbitate divitias, virtuti inimicas et gloriæ. Hæc initium laudum est, quia et initium rerum. Hoc vero deinde, quid quis dixerit ? quid observaverit ? Discere enim infinitum est, non dicere, ingratum. Quemadmodum illi qui pulchras statuas intuentur, conjiciunt oculos in eam quæ primo occurrit, deinde aliam post aliam spectantes dubitant quam prius conspiciant. Potius vero (quid enim mihi opus antiqua similitudine ?) ut ii qui aliquam e multis novis statuis novam vident, aspicere summatim omnes e pulchritudine quæ est, in toto circumfusa coguntur, particulatim vero alia alio ducente cupiditatem, admiratione spectaculum abrumpunt : sic et facta tua undique convenientia aliam historiam postulant, nec his orationis terminis includi volunt. Quis facta vel justitiam, vel privatam operam, vel reipublicæ

A γνωρίσματα; Ὀξὺς φρόνησιν, ὑψηλὸς γνώμην, εὖ ποιεῖν ἄοκνος, δημοτικὸς τὸν τρόπον· εἰ μὲν εἰπεῖν δέη, τὸν Περικλέα νικῶν, εἰ δέ τι πρᾶξαι, τὸν Ἀλκιβιάδην μιμούμενος, μᾶλλον δὲ καὶ φιλόπολις [μᾶλλον δὲ] καὶ χρημάτων κρείττων, ὅπερ [3] ἡ συγγραφὴ τὸν Περικλέα προσείρηκεν, ἐν δὲ τῷ πράττειν πολλῷ τοῦ Κλεινίου θερμότερος, ἁπάσης ἀτεχνῶς λύρας οὐ μεῖον πρὸς πᾶσαν πρᾶξιν εὐάρμοστος. Τοιοῦτόν τινα καὶ τὸν Πρωτέα γενέσθαι μῦθοι δηλοῦσιν [611 H.] Αἰγύπτιοι, ὅταν αὐτὸν νῦν μὲν εἰς ὕδωρ ἀμείβουσι νῦν δὲ εἰς δένδρον καὶ φλόγα· τὸ εὔκολον γὰρ τῆς φύσεως διὰ τούτου σημῆναι βούλονται.

Ἐκ τοῦ εἰς Πριβάτον Ῥωμαῖον. — Τὸ Προοίμιον.

Ἤγαγε δὲ ἄρα ὁ τοῦ πυρὸς τοῦ κατ' Ἐλευσῖνα πόθος καὶ Ἀνάχαρσιν τὸν Σκύθην ἐπὶ μυστήρια.

B *Ἐκ τοῦ ὅτε ἀπὸ τῆς Κορίνθου ἐπανῆλθεν.*

Εἰ δὲ ἄρα τύχη τις διασχίζοι τὰ σώματα, τῇ γοῦν ψυχῇ προβλέπειν καὶ μὴ τῷ πόθῳ τῶν παιδικῶν ἀποσχίζεσθαι. Γνωρίζω τὸ πάθος· ἐμὴν ἑρμηνεύει γνώμην ἡ ποίησις.

Ἐκ τῆς εἰς Ἀμπέλιον Προπεμπτικῆς. — Τὸ προοίμιον.

Ἤμελλον ἄρα, ὦ παῖδες, ἤμελλον μόνος εὑρήσειν Ἑλλήνων τῆς τοῦδε φυγῆς τὰ θήρατρα. Χθὲς δρασμὸν ἠπείλει καὶ ἅρματα, τήμερον ὤφθη τοῖς ἐμοῖς δικτύοις ἁλώσιμος. Γενέσθαι μὲν καὶ Ἀλέξανδρον λόγος ταῖς πάλαι τέχναις ἀγώνισμα, ὥστε δὴ καὶ νειμάμενοι τὴν μορφὴν αὐτοῦ Λύσιππος καὶ Ἀπελλῆς, ὁ μὲν φαρμάκοις, ὁ δὲ χαλκῷ τὴν φύσιν τοῦ βασιλέως ἡρμήνευσαν. Ἐπεὶ δὲ ὁ λόγος ὑπερβὰς τὸ C σῶμα ψυχῆς ὁμιλεῖ [4] καὶ [5] κάλλει καὶ χάριτι, εἴη ἂν καὶ οὗτος ἀψευδὴς ζωγράφος, μὴ τὸν πρωράτην ἐπιστήμονα πάσῃ ναυτιλίᾳ κτησάμενος· τὸ γὰρ ἄπειρον ἐπὶ τῆς χρείας ταράττεται, τὸ δὲ μελετῆσαν θαῤῥεῖ τὴν τέχνην ἣν ἔμαθεν. Ἐκ πυλῶν εἰς νύσσαν ἴσον τὸν δρόμον ἰθύνατε. Πρᾶος εἶ; κοινὸν καὶ τοῦτο πλεονέκτημα. Κακίαν μισεῖς; κακίᾳ [6] συνεπεστράτευσεν. Ἀδίκων δώρων ἐξέκλινας φύσιν; ἀπέκλεισε καὶ οὗτος τὰς τῆς ψυχῆς πύλας ὑβριστῇ χρυσῷ καὶ δικαιοσύνην ἐλέγχοντι. Ἔγνω γὰρ ὡς οὐ δικαιοσύνη σὺν ὀλίγοις ψόγοις, ἀλλὰ σὺν ἀδικίᾳ πλοῦτος ἐχθρὸς ἀρετῆς καὶ τοῦ θαυμάζεσθαι. Αὕτη δὴ πρώτη τῶν ἐγκωμίων ἀρχή, ὅτι καὶ ἀρχὴ [7] τῶν πράξεων. Τὸ δὲ μετὰ τοῦτο τί μὲν εἴποι τις, τί δὲ φυλάξαιτο; καὶ γὰρ τὸ λέγειν ἄπορον, καὶ τὸ μὴ D λέγειν ἀχάριστον. Ὥσπερ γὰρ οἱ τὰ κάλλη [8] τῶν ἀγαλμάτων θεώμενοι ἔχονται μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπὸ τοῦ πρώτου προσπίπτοντος, μεταβιβάζοντες δὲ ἄλλοτε ἐπ' ἄλλο τὴν θέαν ἀποροῦσιν ὅ τι πρῶτον [9] θεάσωνται· μᾶλλον δὲ (τί γάρ μοι δεῖ παλαιᾶς εἰκόνος;) ὥσπερ οἵ τι τῶν νέων δημιουργημάτων θεώμενοι [10] προσβλέπειν μὲν ἅπασιν ἁθρόως ὑπὸ [612 H.] τοῦ περικεχυμένου τῷ παντὶ κάλλους βιάζονται, ἐν μέρει δὲ ἄλλου ἄλλοθεν δημαγωγοῦντος τὸν πόθον σχίζονται τὴν θέαν τῷ θαύματι, [1140 R.] οὕτω καὶ αἱ σαὶ πράξεις πᾶσαι πανταχόθεν προσπίπτου-

VARIÆ LECTIONES.

[3] ὅπερ fortasse legendum ἤπερ. [4] ὁμιλεῖ Wernsdorfius : libri ὠμλει. [5] καὶ om. C. [6] κακίᾳ Wernsdorfius : libri κακίας. [7] ὅτι καὶ ἀρχὴ om. C. [8] κάλλη post ἀγαλμάτων ponit C. [9] πρῶτον ς. [10] θεάσονται ς.

Digitized by Google

σαι ἱστορίαν ἄλλην ζητοῦσιν, ἀλλ' οὐ τὸν παρόντα τῶν λόγων νόμον ἀνέχονται. Τὰς πράξεις εἴπῃ τις ἢ τὰς δίκας; [ἢ] τὴν ἐν μέρει σπουδὴν ἢ τὰς ὑπὲρ τῶν ὅλων φροντίδας; πενίας πρόνοιαν ἢ τὸν σὺν πραότητι τῶν δυναστευόντων σωφρονισμόν; Ἀλλὰ διὰ σὲ καὶ Σπάρτη τρυφᾷ, ῥυπῶντα πλόκαμον εἰς εὐανθῆ κόμην ἀμείψασα. Τὸν δὲ ἄπειρον τῶν οἰκοδομημάτων ὄγλον τίς ἂν κατ' ἀξίαν δηλώσειε; Περικλεῖ μὲν προπύλαια πρὸς φιλοτιμίαν ἦρκει καὶ παρθενών, καὶ οἶκος Δαρείῳ βασίλειος, καὶ ἄμπελος Ἀρταξέρξῃ χρυσῆ, Θεοδώρου Σαμίου ποίημα, ἄχρηστον ἔργον τρυφῶντος Μήδου κατὰ τῆς φύσεως. Σὺ δὲ ἐκ Πυλῶν ἀρξάμενος ἄχρι καὶ Πελοποννήσου μυχοῦ πάντα τὸν ἐν μέσῳ τόπον πόλεις ἀπέφηνας. Στενωπός τις ἦν Κολυττὸς[11] οὕτω καλούμενος ἐν τῷ μεσαιτάτῳ τῆς πόλεως, δήμου μὲν ἔχων[12] ἐπώνυμον, ἀγορᾶς δὲ χρείᾳ τιμώμενος. Κατὰ δὴ κλέος τὸ πάλαι ἔρχεται καὶ οὗτος ἐπὶ τὸν τόπον, ὑπὸ τῆς φήμης δημαγωγούμενος. Ἰδὼν δὲ τὴν μὲν φύσιν ἠγάσθη τοῦ τόπου, τῇ κατασκευῇ δὲ ἠσχύνθη [πλέον] ὑπὲρ τῆς πόλεως, οὐ μὴν ἀφῆκε πλέον ἐρυθριᾶσαι τὴν πόλιν ἐπὶ τῷ πράγματι. Σὺ καὶ τοὺς μύθους πιστοὺς ἀπέδειξας, ὅτι στένει καὶ λίθος[13] ἐρῶν καὶ λείβει δάκρυα ὥσπερ ἐραστὴς τῆς ἐρωμένης κλεπτόμενος· ὡς ἐγὼ δέδοικα μή τι καὶ πάθος ὁ περὶ σὲ πόθος ἐργάσηται, καί τινες τὴν φύσιν ἀμείψαντες εἶτα ξένον μῦθον γεννήσωσιν, ἄνθος ἢ δένδρον γενόμενοι.

curas, inopiæ providentiam, vel principium temperantiam cum clementia, dicere posset? Propter te Sparta sordidum crinem in venustam cæsariem commutans, in deliciis agit. Quis infinitam ædificiorum copiam pro dignitate recenseat? **375** Suffecit Pericli ad commendationem Propylæa, et Parthenon, et Dario domus regalis, aureaque vitis Artaxerxi Theodori Samii opus, cum Medus ille inutile hoc opus adversa natura in deliciis haberet. Tu autem a Thermopylis incipiens, ad usque extremum Peloponnesi recessum, omnem locum medium urbes esse declarasti. Fuit quidam vicus Colyttas in urbis meditullio vocitatus, populi quidem habens nomen, sed fori usu celebris, antiquus gloria, venit ille huc fama ductus. Videns vero naturam loci admiratus est: ornatu vero urbis magis confusus est, non tamen desiit in re gerenda propter urbem pudore suffundi. Tu vero fabulas credibiles esse ostendisti. Cum lapides tui amantes ingemiscant, et lacrymas libent velut ab amata separatus furtim amasius, ut ego vereor, ne tui desiderium damnum aliquot excitet, et aliqui naturam commutantes, in florem aut arborem conversi fabula absurda fiant.

Ἐκ τοῦ εἰς Ἀνατόλιον ὕπαρχον. — Τὸ Προοίμιον.

Ἀχιλλέα παρ' Ὁμήρῳ φόνον ἑταίρου δακρύοντα Ζεὺς ἐξ οὐρανοῦ, δι' Ἑρμοῦ πέμψας σύνθημα, ὅπλων ἐκέλευσεν ἅψασθαι. Φέρ' οὖν καὶ ἡμεῖς ὥσπερ ἔκ τινος ἄνωθεν ῥεύματος εἰς πανήγυριν τὸ πάθος λύσαντες, τῷ μουσηγέτῃ χορεύσωμεν. Θήρα γέγονε τῆς ἡμετέρας τέχνης ὁ μέγας ὕπαρχος. Οὐ μῦθος ταῦτα οὐδὲ Ἀττικὰ κομψεύματα, ξένος ἐκ Θηβῶν Διόνυσος, Ποσειδῶν ἐραστὴς ἀπὸ τοῦ κύματος, οἷα κατὰ τῆς πόλεως Λάκωνες παίζουσιν, ἀλλ' ἀληθὲς ἐντύχημα[14], ἀλλὰ παιδεία καὶ νόμοι, ῥίζα τῶν ἀγαθῶν καὶ μητρόπολις. Αὐτός τε φυτεύει τῷ φυτῷ τούτῳ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, Ἀττικὰ ἐπάρδων τὰ νάματα. Ἀεὶ δὲ τὰ[15] καλὰ σπάνια, καὶ δόξαν ἀθάνατον τοῖς ἐπινοοῦσι προμνώμενα. Πρῶτος μὲν ὁ σοφὸς Ἀνάχαρσις ἐκ Σκυθῶν ἦλθεν εἰς Ἕλληνας, πρῶτος δὲ Πέλοψ Λυδῶν, [613 H.] ἐπ' ἀθανάτων ἵππων κατὰ γαλήνης ὀχούμενος. Καὶ μισθὸν τῆς καινοτομίας λαμβάνει δοῦναι τῇ χώρᾳ τὸ πρόσρημα. Καὶ ὁ μὲν ἔπαινος ἐν αἰγιαλοῖς ἔτι, πελαγίζει δὲ ὁ λόγος, οὐχ ὁρῶν ὅρμον φαινόμενον. Κράτιστον οὖν ἴσως εἰκόνι τὴν τοῦδε φύσιν θηράσαντα, τὸ τοῦ Φειδίου μιμήσασθαι. Οὐκ ἠγνόει Φειδίας ὅσος καὶ ἐν ὅσοις ὁ Ζεύς, ἅτε τὴν ψυχὴν τῆς χειρὸς σοφώτερος. Βουλόμενος οὖν ἑνὶ θηρᾶσαι τὴν Διὸς φύσιν ἀγάλματι, χρυσῷ κεράσας ἐλέφαντα, Ἠλείοις μὲν τὸν Ὀλύμπιον, τοῖς δὲ ἄλλοις ἀνθρώποις τὸν Δία εἰκόνι μιᾷ τοσοῦτον ὅσον ἐκτυπωσάμενος. Ἐθέλω δέ σοι θείων ἐκ φαρμάκων γράψαι τὸν πίνακα· ἔκπλυτα γὰρ ταχέως χρόνῳ τὰ γήϊνα. Δόγμα δὲ καὶ δόξαν εἴ τῳ φίλον καλεῖν τὸν πίνακα, οὐ διοίσομαι. [1141 R.] Ἐπειδὴν κάμοι τὸ πολὺ σῶμα τοῦτο

Ex oratione in Anatolium præfectum. — Exordium.

Jupiter per Mercurium e cœlo tesseram mittens, apud Homerum, jussit Achillem socii casum deplorantem arma sumere. Agedum ergo etiam nos tanquam cœlesti aliquo impulso in festivitate dolorem solventes, Apollini cantemus. Nos nostris artibus magnum illum principem cepimus. Non hæc sunt nugæ, aut Attici sales, Bacchum e Thebis peregrinum, Neptunum e fluctibus amantem, sicuti ad urbem Lacones ludunt, sed verum colloquium, sed institutio et sanctio, radix bonorum et initium. Ipse vero hoc germine animum suum plantat, Atticis irrigans aquis. Semper vero omnia pulchra rara, et immortalem gloriam intelligentibus conciliant. Primus sapiens Anacharsis e Scythia in Græciam venit; primus Pelops e Lydia immortalibus in serenitate vectus equis, et mercedem novæ divisionis accipit, ut dederit regioni cognomen. Et laus illa quidem adhuc in littoribus: fluctuat vero oratio non videns portum apparentem. Optimum igitur forsitan fuerit, hunc imagine ejus naturam experimentem, Phidiam in eo imitari. Non ignorabat Phidias, quis et in quibus Jupiter esset, scilicet animo **376**a sapientior quam dextra. Cupiens igitur una imagine Jovis ingenium exprimere auro commiscens ebur, Eleis quidem Olympium, aliis hominibus Jovem una imagine talem, ut est, effingens. Volo tibi e divinis coloribus tabulam pingere, terrenis enim colores tempore eluuntur: sententiam vero et opinionem, si cui placet nominare tabulam, non contendam. Quandoquidem et mihi hoc ingens cor-

VARIÆ LECTIONES.

[11] Κολυττὸς]κόλπος C. [12] ἔχων om. C. [13] λίθους. [14] εὐτύχημα C. [15] τὰ post δὲ add. AC.

Digitized by Google

pus improbitatis morbo (quod terram quidem nos centrum divini illius mundi putamus), tunc Lacheseos fusus cœlum tela penetrans, e Jovis penetralibus animam sinceram trahit, divinarum imaginationum substantiam ad nos transferentem. Hæc parit justitiam, hæc fortitudinem, ex illa propriam sententiam pure ipsa anima habet : hanc vero sequitur magna virtutum similium societas, sublimitas mentis, excellentia animi, libera vox, manus beneficiis non alliciendæ, amicitiæ studium, veritatis amor, incommutabilis sententia ex amicitia virtutem non dijudicans, sed virtute amicitiam ponderans.

A κακίας νόσῳ φθειρόμενον, ὃ γῆν μὲν ἡμεῖς κέντρον ἐκείνου τοῦ θείου κόσμου νομίζομεν, τότε Λαχέσεως ἄτρακτος[16] οὐρανὸν σχίσας τοῖς νήμασιν ἐκ τῆς Διὸς ἑστίας ἄγει ψυχὴν ἀκραιφνῆ, τῶν θείων φασμάτων παρ' ἡμᾶς τὴν οὐσίαν διατορθμεύουσαν. Αὕτη φέρει δικαιοσύνην, αὕτη ἀνδρείαν[17] παρ' αὐτῆς· αὐτοφρόνησις καθαρῶς ἡ τοιαύτη ψυχή. Ἕπεται δὲ αὐτῇ καὶ ἀρετῶν συμφύτων μυρίος θίασος, ὕψος ψυχῆς, μεγαλοπρέπεια γνώμης, ἐλευθέρα φωνή, χεῖρες ἄδωροι, φιλίας πόθος, ἀληθείας ἔρως, ἄτρεπτον φρόνημα. Οὐκ ἐκ φιλίας ἀρετὴν κρίνων[18], ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς τὰ τῆς φιλίας σταθμώμενος.

Ex oratione in Phœbum proconsulis filium. — Exordium.

Sapientiæ initiis humiliore lingua responsuri, verisimile puto fore, ut sophisticis etiam rationibus occurrant. Isocrates sophista (notum omnibus hoc nomen cum orationibus puto, quia ob illum Sophistæ poeticam negligentes, propriam legem amplexi sunt). oratione quidem semper eloquentiæ amatoribus regalia scholarum suarum patefecit.

Ex oratione in Arcadium medicum et principem.

Descripsit pueros circum thalamum ludentes, et suis eos fistulis facit specimen exhibere. Nunc vero aliud certamen, aliud stadium, Musarumque delubrum sacris sacerdotibus apertum ab amicissimis aleatoribus. Aiunt Democidem illum Crotoniatam, primum Græcam [medicinam] apud Barbaros coluisse.

Ἐκ τοῦ εἰς Φοῖβον τὸν τοῦ ἀνθυπάτου παῖδα. — Τὸ Προοίμιον.

B Σοφιστοῦ δὲ[19] θύραν ἐκ μικροτέρας γλώττης ἀμείψαντας[20] σοφιστικοῖς εἰκὸς, οἶμαι, περιτυγχάνειν καὶ διηγήμασιν. Ἰσοκράτης ὁ σοφιστὴς (γνώριμον δὲ πᾶσιν, οἶμαι, μετὰ τῶν λόγων καὶ[21] τοὔνομα, ὅτιδ' ἐκεῖνον σοφιστῶν γλῶττα ποιητικὴν ἀτιμάσασα[22] οἰκεῖον νόμον ἠσπάσατο) λόγῳ μὲν ἀεὶ τοῖς λόγων ἐρῶσι τὰ βασίλεια τῶν ἑαυτοῦ μουσείων ἀνεπετάννυεν.

Ἐκ τοῦ εἰς Ἀρκάδιον τὸν ἰατρὸν καὶ κόμητα.

Παίζοντας γὰρ τοὺς νέους περὶ θάλαμον ἱστόρησε, καὶ ταῖς ἑαυτῶν ἴυγξι ποιεῖ τὴν χάριν ἐλέγχοντας. Νῦν δὲ ἕτερος ἆθλος, καὶ ἄλλο στάδιον, καὶ Μουσῶν τέμενος μύσταις[23]· ὁσίοις ἀνοιγόμενον. Περὶ τοῖς φιλτάτοις κυβεύουσι. Φασὶ δὲ καὶ Δημοκήδην τὸν Κροτωνιάτην ἐκεῖνον τὸν πρῶτον ἰατρικὴν Ἑλλάδα παρὰ βαρβάροις κομίσαντα.

E propemptica in socios advenientes.

Animosus, orationi miscens affectum, et fortis audivit : vita mollis, mensuram ponens **376** *b* naturæ, temperantiam assumpsit. Mare mutat naturam in multas formas. Purpurascit quidem cum in tranquillitatem sedarit fluctus, obscuram vero speciem habet cum fluctibus turbatum efferatur.

C *Ἐκ τοῦ προπεμπτικοῦ τοῦ εἰς τοὺς προσελθόντας ἑταίρους.*

[614 H.] Ὁ θυμοειδὴς τὴν ψυχὴν, λόγῳ κεράσας τὸ πάθος, ἀνδρεῖος ἠκουσεν· ὁ τὸν βίον ἄβρὸς, μέτρον ἐπιθεὶς τῇ φύσει, τὴν σωφροσύνην ἐλάμβανεν. Ἀμείβει τὴν φύσιν εἰς πολλὰς ἰδέας καὶ θάλαττα· πορφύρει μὲν, ὅταν εἰς γαλήνην στορεσθῇ τὰ κύματα, ζόφον δὲ ἔχει τὸ πρόσωπον, ὅταν ἀγριαίνῃ ταρασσομένη τοῖς κύμασιν.

E propemptica in Flavianum. — Exordium.

Conjecisti me, meliorem parantem lyram, o amice, ut te scilicet post Africam salutarem, repente fugiens in inamœnam Musam. Visum nondum est ver : et tempestas Hellespontiaca irrumpens animam suffocavit. Nondum solem vidimus, et radios aversus mutavit, Græcisque noctem inducere minatus est. Prius ingemiscimus, quam riserimus, prius diis viarum præsidibus vota dedimus, quam sacrificia te reduce fecerimus, orationem timidiorem quam dextram coargui, ea præstare negligentem, quæ cera et ferrum audent. Semper enim gloria ex Africa in Græciam profecta est. Ventum quidem fecit jocantem et ludentem, quales pictores in tabu-

Ἐκ τοῦ εἰς Φλαβιανὸν προπεμπτικοῦ. — Τὸ Προοίμιον.

Κρείττονά με λύραν, ὦ φίλε, κάμνοντα, ἵνα σε μετὰ Λιβύην ἀσπάσωμαι, φεύγων ἐξαίφνης εἰς στυγνὸν μέλος ἀπέρριψας. Οὔπω τὸ ἔαρ ὤφθη, καὶ D χειμὼν Ἑλλησπόντιος προσβαλὼν τὴν ψυχὴν πήγνυσιν· οὔπω τὸν ἥλιον εἴδομεν, καὶ τὰς ἀκτῖνας ἑτέρωσε κλίνων ἀπειλεῖ νύκτα ποιήσειν τοῖς Ἕλλησι. Πρὶν μειδιᾶσαι στυγνάζομεν, πρὶν ἐπιδήμια θῦσαι θεοῖς ἐνοδίοις εὐχόμεθα. Λόγους δὲ χειρὸς ἀτολμοτέρους ἐλέγχεσθαι, ὀκνοῦντας ποιεῖν ἃ κηρός τε ἐθέλει καὶ σίδηρος. Διέπλει[24] γὰρ ἀεὶ τὸ κλέος ἀπὸ Λιβύης εἰς Ἕλληνας. Τὴν μὲν αὖραν ἐποίει καὶ τεθρυμμένην, καὶ παίζουσαν, οἵας τὰς Λυδὰς[25] ποιοῦσι ζωγράφοι κατὰ πινάκων τέχνῃ μεθύσας[26]. Μικρὸν

VARIÆ LECTIONES.

[16] ἄτρακτος] ἄρακτον C. [17] αὕτη ἀ.] αὐτὴν ἀ. A. [18] κρίνων — σταθμώμενος A : κρίνον — σταθμώμενον ς. [19] σοφιστοῦ δὲ] σοφίας τοῦδε A. [20] ἀμείψαντας codices Him. : Phot. ἀμείψαντες. [21] καὶ om. C. [22] γλῶσσα τὰς ποιητικὰς ἀτ. C. [23] μύσταις C : καὶ φύσταις ς. [24] διέπλει] ἔπλει A. [25] λύδας C. [26] μεθύσας A, μεθύσαντες C, μεθυούσας ς,

Digitized by Google

οὖν ἀναβιβάσαντες ἐκ μέσου τὸν λόγον, εἶτα ῥυῆναι κατὰ Λιβύης[26] ἐάσομεν. Νικᾷ δὲ οὐδείς, ὅτι τὰ πάντα[27] θαυμάζεται. Ἀλλ' ὁ λόγος γὰρ[28] ἀκολουθήσας τῷ πόθῳ ὥσπερ τινὶ βιαίῳ ῥεύματι, μικροῦ πρὸς ἑτέραν ὁδὸν μετωχετεύθη φερόμενος. [1144 R.] Ἐπανακτέον οὖν ἐπὶ Λιβύην[29] τὸν λόγον. Ἠλέγχθη Περικλῆς εἰς πειθὼ δεύτερος, ἠλέγχθη δὲ Θεμιστοκλῆς εἰς γνώμης τάχος ἀμβλύτερος, καὶ Πλάτων εἰς φύσιν, καὶ Σόλων εἰς νόμους· καὶ πάντες ἴσασιν ὅτι εἷς ἕκαστος ὡς μόνοις ὡς πᾶσιν οὕτως[30] ἀγάλλεται. Τί δράσω; Τί δὲ βουλεύσωμαι[31]; Ὕπαρχον πέμψω Ῥωμαίοις; χλιδῶν δὲ δῆμος σεμνὸν οὐκ οἶδεν ἡνίοχον. Δυσχεραίνει μοι τάχα. Καρχηδὼν καὶ πόλις ἐπὶ Λιβύην δι' ἀρετήν ποτε κατὰ Ῥώμης φρονήσασα, πόλις; Ἰταλίαν ὅλην τοῖς ἑαυτῆς κάλλεσι βόσκουσα, πόλις παρὰ τοσοῦτον οὐ πρώτη παρ' ὅσον Ῥώμην αἰσχύνεται. Κινδυνεύει μοι πόλις μεγάλη, καὶ ἤπειρος ὅλη πονηροῖς κυβερνᾶται τοῖς οἰαξι. Πέμψωμεν αὐτὸν τὸν μέγαν τῆς νίκης[32] ἡνίοχον. Ἔγνω ταῦτα βασιλεὺς, καὶ χρυσαῖ παραχρῆμα δέλτοι τὴν γνώμην ἔφθανον. Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος,

Τί πρῶτον, τί δ' ἔπειτα[33], *τί δ' ὑστάτιον καταλέξω;*

Κινοῦνται μὲν γὰρ πανταχόθεν αἱ πράξεις, ἴσα δὲ πάντα, καὶ τῷ μὴ λέγειν τὸ λέγειν ὁμοίως ἄπορον, ὅτι τὸ[34] μὲν πλήθει τὸ δὲ μεγέθει κωλύεται. Λεκτέον οὖν οὐχ ὅσα ἔνεστιν, ἀλλ' ὅσα ἔξεστιν. Ὁρῶντες δὲ αὐτὸν κατὰ τοῦ χειμῶνος[35] ὡς κατὰ γαλήνης τὸν στόλον πέμποντα, καὶ κατὰ κυμάτων ὡς κατὰ [615 H.] λιμένων ἀθύροντα, οἱ μὲν ὡς δριμὺν ἐραστὴν ἐπόθουν, οἱ δὲ ἔφριττον ὡς πᾶσι φόβοις ἀήττητον. Κρείττονα πομπὴν τῆς Ἡφαίστου ἐπόμπευον. Ἀντήχει δὲ δῆμος κύμασι[36], καὶ ῥοθίῳ κρότος ἐκ πόλεως· καὶ ψόφον θαλάσσης βοὴ Καρχηδόνος ἐξέπληττε. Συγγνώμην δὲ ἅπας ἐχέτω καὶ γέρων καὶ νέος, εἰ ἔτι φθέγγομαι[37]· οἶδε γὰρ, οἶδεν ἔρως καὶ λόγον ποιεῖν αὐτόνομον. Οὗτος νόσον ἐνόσησε τῆς μὲν ἑαυτοῦ τύχης μείζονα, τῆς δὲ πονηρίας οὐχ ἧττονα. Καὶ μὴ θαυμάσῃ τις εἰ ταῦτα ἐκεῖνος κατὰ τοιοῦδε ἀνδρὸς ἐνόσησεν. Ἄνωθεν κατὰ τῶν ἀρίστων ἀρχόντων τοῖς ἐλάττοσι φθόνος φύεται. Ἐσυκοφάντει Περικλέα Κλέων, ἔφυγε Νικίας Ὑπέρβολον, Δημάδης δ' ἔκρινε Δημοσθένην, Κλεοφῶν Ἀλκιβιάδην ἐγράφετο, ἀνὴρ ἐλοιδόρει Θεμιστοκλέα Σερίφιος[38]. Τῷ γὰρ ὑπερβάλλοντι τῆς τύχης φθονοῦντες, τὸ ἐλαττούμενον τῆς ἀξίας ἀνισοῦν θράσει βιάζονται. Ἔνθα δὴ καὶ μάλιστα ἔδειξεν ὅσον τὸ μέσον ἀρετῆς τε καὶ πανούργου τρόπου καθέστηκεν.

lis artificio suo ebrias Lydas faciunt. Parum igitur orationem e medio trahemus, et deinde de Africa libere fluere permittemus. Nemo vincit, quia omnia admiratur, sed oratio amorem secuta tanquam violentum fluxum. Parum ad aliam viam delata deflexit. Reducenda igitur oratio ad Africam. Pericles accusatus est ut eloquentia nemini secundus, accusatus est Themistocles, ut mente tardior atque obtusior, Plato propter ingenium, ob leges Solon, et norunt omnes, unumquemque ut solis, ut omnibus sic exsultare. Quid faciam? quid consilii capiam? Mittam ducem Romanis? Lautus populus sobrium ignorat aurigam. Celeriter mihi Carthago indignatur, urbs supra Africam ob virtutem Romanæ urbis æmula, urbs totam Italiam suis ornamentis depascens, urbs propter id non prima, propter quod Romam veretur. Periclitatur mihi magna urbs, et tota continens male gubernatur. Mittamus ipsum magnum victoriæ aurigam. Novit hæc rex, et aureæ statim tabellæ sententiam præcesserunt. Cum huc in oratione venissem,

Quid primum, quid deinde canam, quo fine sistebo?

Monentur enim undique negotia, æquale est et dubium **377***a* æque et non dicere, et dicere: hoc multitudine, illud vero magnitudine prohibetur. Dicendum igitur non quod res est, sed quod licet. Videntes autem eumdem per pratum ut per tranquillitatem classem instruere, et in fluctibus tanquam in portu ludentem, hi quidem tanquam aerem amatorem desiderant, hi metuunt tanquam omni metu superiorem, excellentiorem pompam duxit quam Vulcanus. Contra fluctus sonat populus, et contra impetum applausus ex urbe, et fremitum maris Carthaginensis clamor complevit. Veniam dent omnes, et senex et juvenis, si adhuc loquar. Scivit enim scivit amor orationem propriam facere. Hic morbo laboravit majore quam fortuna sua pateretur, iniquitate non minore. Et vero nemo miretur an hæc ille contra hunc virum ausus fuerit. Viri boni, qui ante nos fuerunt, a malis hominibus accusati sunt. Accusavit Periclem Cleon, fugit Hyperbolum Nicias, in crimen vocavit Demades Demosthenem, Cleophon Alcibiadem proscripsit. Vir Seriphius conviciatus est Themistocli. Nam qui excellentiori fortunæ invident, cogunt audaciæ adæquare. Dignitatem minorem virtutis et calliditatis constituit.

ΣΜΔ'.

Τῆς Διοδώρου βιβλιοθήκης ἐκλογαί.

Ἀνεγνώσθησαν τῆς[39] Διοδώρου *βιβλιοθήκης* ἄλλοι τε λόγοι καὶ ὁ λβ' καὶ λδ', καὶ ὁ μ'[40] καὶ ὁ μη', καὶ ὁ

CCXLIV.

E Diodoro Siculo Excerpta.

Diversos e Diodori *Bibliotheca* (55) libros legimus, tricesimum secundum [tricesimum quartum],

VARIÆ LECTIONES.

[26] λιβύην C. [27] πάντα] πάντων C. [28] γὰρ om. C. [29] ἐπὶ τὴν λιβύην C. [30] εἷς — οὕτως] οἷς Reiskius. [31] βουλεύσομαι ς. [32] νίκης] δίκης C. [33] δ' ante ἔπειτα om. C. [34] τῷ — τὸ] τὸ — τῷ C. [35] χειμῶ ος Wernsdorfius: libri λειμῶνος. [36] δῆμος τοῖς κύμασι ς. [37] ἔπη φθέγγομαι C, ἔτι φθέγγομαι A, ἐπιφθέγγομαι ς. [38] libri σέριφος. [39] τῆς A: ἐκ τῆς ς. [40] καὶ ὁ μ' A, καὶ μ' B: om. ς.

NOTÆ.

(55) Inserta hæc L. Rhodomanni editioni.

Digitized by Google

quadragesimum octavum, tricesimum primum, secundum, quartum, sextum, septimum, octavum, e quibus hæc descripsimus.

Multi, iique diversi tradidere, multos e specie qua feminæ putabantur, in virilem et sexum et naturam transiisse. Cæterum Diodorus res Alexandri Cœlo-Syriæ, et Antiochiæ regis prosequens, hæc ad prodigium addidit. Cum Alexander, inquit, victus e pugna in civitatem Arabiæ Abas ad Dioclem regem, apud quem et filium Antiochum adhuc infantem deposuerat, cum quingentis aufugisset, ecce duces illi Heliadis, qui sese Alexandro conjunxerant, de proprio commodo legationem **377***b* clam adornant, et dolo sese Alexandrum necaturos promittunt. Annuente vero postulatis Demetrio, non modo regem suum prodiderunt, verum etiam interfecerunt. Non est prætereundum prodigium illud, quod mortem Alexandri præcessit; licet fortasse propter novitatem fidem excedere videatur.

Paucis ante diebus, cum juxta Ciliciam Alexander rex oraculum consuleret, quod Apollinis Sarpedonii templum ibidem diceretur, respondisse fertur illi deus, cum ut locum caveret, qui geminum deum protulisset. Ambiguum tunc temporis, et obscurum visum est; post regis autem mortem, verum oraculum fuisse cœptum est intelligi, his de causis. Diophantus quidam e Macedonia in civitate Abis in Arabia habitabat, qui ducta uxore Arabissa filium genuit ejusdem nominis Diophantum, et filiam nomine Heraidem. Filium, antequam juvenesceret amisit, sed filiam nubilem cuidam Samiadi dotatam dedit: qui exacto uno cum uxore anno, procul a domo peregrinatus est. Herais autem, ut dicitur, interea in novum omnino morbum, et sane incredibilem incidit. Nam ingens circa alvum natum est tuber, quod cum in dies excresceret, et locus intus condensaretur, consuluntur medici. Hi ulcus circa ostium vulvæ esse asserunt, quocirca adhibent medicamenta, quibus tuber hoc possint supprimere. Septimo autem die disrupta summa cute, excidit ex pudendo inguem adjunctis testibus, et hæc ruptio hicque affectus nec medico, nec quoquam externo præter matrem duasque ancillas præsente accidit. Itaque rei novitate perculsæ, omnem curam Heraidis gerunt, et id quod accidisset occultant. Mulier vero liberata morbo, sumpta veste feminea, domestica exercitia, et uxoria exsequitur. **378***a* Qui prodigium cognoscebant, judicant eam hermaphroditum esse, et ideo virile quoddam gestasse, quia coiens cum viro contrario naturæ modo coivit. Latuit hoc externos. Reversus autem Samiades, u

λα' καὶ ὁ β' καὶ δ' [61] καὶ ς', καὶ λζ' [62] καὶ λη' [63]. Ἡ μὲν ἐκλογὴν ἡ παροῦσα ἐκδοσις περιέχει.

Ὅτι πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι ἱστόρησαν ἀπὸ σχήματος γυναικείου καὶ ὑπολήψεως εἰς ἀνδρὸς καὶ σχῆμα καὶ φύσιν ἀναφανῆναι· ἀτὰρ καὶ Διόδωρος ἐν τῇ λβ' τῶν ἱστοριῶν τοιαῦτα περὶ ταύτης τῆς περιπετείας ἱστορεῖ [64], τὰ περὶ Ἀλέξανδρον τὸν Κοίλης Συρίας καὶ Ἀντιοχείας βασιλεύσαντα [65] διεξιών. Φησὶ δέ [66]· Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀπὸ μὲν τῆς μάχης μετὰ πεντακοσίων τὴν φυγὴν ἐποιήσατο τῆς Ἀραβίας εἰς τὰς καλουμένας Ἄβας πρὸς Διοκλέα τὸν δυνάστην, πρὸς ὃν ἦν [67] καὶ τὸν υἱὸν Ἀντίοχον προεκτεθειμένος ὄντα νήπιον. Εἶτα οἱ μὲν περὶ τὸν Ἡλιάδην ἡγεμόνες, οἳ συνῆσαν Ἀλεξάνδρῳ, [1145 R.] λάθρα διεπρεσβεύσαντο περὶ τῆς ἰδίας ἡγεμονίας, ἐπαγγελλόμενοι δολοφονήσειν τὸν Ἀλέξανδρον· συγχωρήσαντος δὲ τοῦ Δημητρίου περὶ ὧν ἠξίουν, οὐ μόνον προδόται τοῦ βασιλέως ἀλλὰ καὶ φονεῖς ἐγενήθησαν. Οὐκ ἄξιον δὲ παρελθεῖν τὴν γενομένην περιπέτειαν πρὸ [68] τῆς Ἀλεξάνδρου τελευτῆς, διὰ δὲ τὸ παράδοξον ἴσως ἀπιστηθησομένην.

Ἀλεξάνδρου γὰρ τοῦ βασιλέως βραχὺ πρὸ τῶν ἐνεστώτων χρόνων χρηστηριαζομένου κατὰ τὴν Κιλικίαν ἔνθα φασὶν Ἀπόλλωνος Σαρπηδονίου ἱερὸν εἶναι, ἀνελεῖν αὐτῷ λέγεται τὸν θεὸν φυλάξασθαι τὸν τόπον τὸν ἐνεγκόντα τὸν δίμορφον [69]. Καὶ τότε μὲν αἰνιγματώδη τὸν χρησμὸν εἶναι δόξαι, ὕστερον μέντοι μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ βασιλέως ἐπιγνωσθῆναι τὸ λόγιον διὰ τοιαύτας τινὰς αἰτίας· Τῆς Ἀραβίας ἐν ταῖς καλουμέναις Ἄβαις ᾤκει τις Διόφαντος ὄνομα, τὸ δὲ γένος Μακεδών. Οὗτος ἐγχώριον Ἀραβίαν γυναῖκα γήμας ἐγέννησε υἱὸν μὲν ὁμώνυμον ἑαυτῷ, [616 H.] θυγατέρα δὲ τὴν προσαγορευθεῖσαν Ἡραΐδα. Τὸν μὲν οὖν υἱὸν [70] πρὸ τῆς ἀκμῆς ἐπειδὲ τελευτήσαντα, τὴν δὲ θυγατέρα γάμου ἔχουσαν ὥραν προικίσας συγκατῴκισέ τινι ὀνόματι Σαμιάδῃ [71]. Οὗτος μὲν οὖν συμβιώσας τῇ γαμηθείσῃ χρόνον ἐνιαύσιον ἀπεδήμησε μακρὰν ἀποδημίαν. Τὴν δὲ Ἡραΐδα φασὶν ἀῤῥωστίᾳ περιπεσεῖν παραδόξῳ καὶ παντελῶς ἀπιστουμένῃ· φλεγμονὴν γὰρ ἰσχυρὰν γενέσθαι περὶ τὸ ἦτρον αὐτῆς. Ἐπὶ πλέον δὲ οἰδήσαντος τοῦ τόπου, ἔπειτα τῶν πυρετῶν [72] μεγάλων συνεπιγινομένων [73], καταδοξάσαι τοὺς ἰατροὺς ἕλκωσιν γεγονέναι περὶ τὸν τράχηλον τῆς μήτρας. Χρωμένων δὲ αὐτῶν θεραπείαις αἷς ὑπελάμβανον καταστέλλειν τὰς φλεγμονάς, ἑβδομαίας δ' [74] οὔσης, ῥῆξιν ἐπιγενέσθαι τῆς ἐπιφανείας, καὶ προπεσεῖν [75] ἐκ τῶν τῆς Ἡραΐδος γυναικείων αἰδοῖον ἀνδρεῖον, ἔχον διδύμους προσκειμένους. Τὴν δὲ ῥῆξιν τούτων καὶ τὸ πάθος γενέσθαι μήτε ἰατροῦ μήτ' ἄλλων τῶν ἔξωθεν [76] παρόντων, πλὴν μητρὸς καὶ δύο θεραπαινίδων. Τότε μὲν οὖν [77] ἀχανεῖς γενομένας [78] διὰ τὸ παράδοξον, τὴν ἐνδεχομένην ἐπιμέλειαν ποιήσασθαι τῆς Ἡραΐδος, καὶ κατασιωπῆσαι τὸ γεγονός.

VARIÆ LECTIONES.

[61] καὶ δ' om. A. [62] λζ' A. [63] λη'] ὁ λη' A. [64] ἱστορεῖ — κοίλης] καὶ τῶν B et rc. A: pr. enim om. [65] βασιλευσάντων B. [66] δὲ ante ὁ om. B. [67] ἦν om. B. [68] πρὸ A, πρὸς ς. [69] τὸν δίμορφον pr. A, θέαν δίμορφον B: τὸν θεὸν δίμορφον ς. cf. pr. 378 *a* 40. [70] μὲν υἱὸν ς. [71] σαμία A. [72] τῷ πυρετῷ ς. [73] συνεπιγενομένων ς. [74] δ' om. B. [75] προπεσεῖν ς. [76] ἄλλου τῶν ἔξω ς. [77] οὖν add. B. [78] γενομένας B: γινομένας ς.

Digitized by Google

Τὴν δὲ ἀπολυθεῖσαν τῆς νόσου τὴν ἐσθῆτα φορεῖν γυναικείαν, καὶ τὴν ἄλλην ἀγωγὴν οἶκουρον καὶ ὑπανδρον διαφυλάττειν[59]· καταδοξάζεσθαι[60] δὲ ὑπὸ τῶν συνειδότων τὴν περιπέτειαν ἐρμαφρόδιτον εἶναι, καὶ κατὰ τὴν γεγενημένην μετ' ἀνδρὸς συμβίωσιν, τῆς κατὰ φύσιν ἐπιπλοκῆς ἀντιπραττούσης, δοκεῖν αὐτὴν ταῖς ἀῤῥενικαῖς συμπεριφοραῖς καθωμιλῆσθαι. Λανθανούσης δὲ τοὺς ἐκτὸς τῆς διαθέσεως ταύτης ἐπανελθεῖν τὸν Σαμιάδην καὶ (καθάπερ ἦν ἐπιβάλλον) τὴν γαμηθεῖσαν ἐπιζητεῖν, οὐ τολμώσης δ' ἐκείνης εἰς ὄψιν ἐλθεῖν διὰ τὴν αἰσχύνην, τὸν Σαμιάδην φασὶ[61] βαρέως ἐνεγκεῖν. Ἐπικειμένου δὲ συνεχέστερον καὶ ἀπαιτοῦντος τὴν σύμβιον, καὶ τοῦ πατρὸς μὴ συγχωροῦντος μὲν, αἰσχυνομένου δὲ τὴν αἰτίαν εἰπεῖν, εἰς μέγα ηὔξετο ἡ διαφορά. Ἐπενεγκεῖν τε διὰ τοῦτο δίκην τῷ πατρὶ περὶ τῆς ἰδίας γυναικὸς, τῆς τύχης ὥσπερ ἐν δράμασι[62] τὸ παράδοξον τῆς περιπετείας ἀγούσης εἰς ἔγκλημα. Συνεδρευσάντων δὲ τῶν κριτῶν καὶ λόγων ῥηθέντων συμπαρεῖναι μὲν τῇ κρίσει τὸ ἀμφισβητούμενον σῶμα, διαπορεῖν δὲ τοὺς δικαστὰς πότερον προσήκει τὸν ἄνδρα τῆς γυναικὸς ἢ τὸν πατέρα τῆς θυγατρὸς κυριεύειν. Πέρας τῶν κριτῶν οἰομένων δεῖν ἀκολουθεῖν τάνδρὶ τὴν γαμηθεῖσαν, τὴν ἀλήθειαν διασαφῆσαι τὸ τῆς φύσεως ἄῤῥεν, καὶ θυμῷ τετολμηκότι τὴν καθυποκρινομένην ἐσθῆτα λύσασαν δεῖξαι πᾶσι, ῥῆξαί τε φωνὴν δεινοπαθοῦσαν, εἴ τινες ἀναγκάζουσι συνοικεῖν ἀνδρὶ τὸν ἄνδρα. [1148 R.] Πάντων δὲ καταπλαγέντων καὶ φωνῇ θαυμαζούσῃ τὸ παράδοξον ἐπισημαινομένων, τὴν μὲν Ἡραΐδα φασὶν ἀποκαλυφθείσης τῆς αἰσχύνης μεταμφιάσασθαι τὸν γυναικεῖον κόσμον εἰς νεανίσκου διάθεσιν, τοὺς δὲ ἰατροὺς ἐπιδειχθέντων [617 H.] αὐτοῖς τῶν φανέντων γνῶναι ὅτι κατεκέκρυπτο[63] φύσις ἄῤῥενος ἐν ὠιδεῖ[64] τόπῳ φύσεως θηλείας, καὶ δέρματος περιειλημένου παρὰ τὸ σύνηθες τὴν φύσιν σύντρησις ἐγεγένητο[65], δι' ὧν ἐξωδεύοντο τὰ περιττώματα· διόπερ τὸν προσεσυριγγωμένον τόπον ἑλκώσαντας δεῖν κατουλῶσαι, τὴν δὲ ἀνδρὸς φύσιν εὔκοσμον ποιήσαντας σὺν ἐνδεχομένῃ δόξαι κεχρῆσθαι[66] θεραπείᾳ. Τὴν δ' Ἡραΐδα μετονομασθεῖσαν Διόφαντον εἰς τοὺς ἱππεῖς καταλεχθῆναι, καὶ σὺν τῷ βασιλεῖ παραταξάμενον εἰς τὰς Ἄβας συναναχωρῆσαι. Διὸ καὶ τὸν πρότερον ἀγνοούμενον χρησμὸν τότε γνωσθῆναι φανέντος τοῦ βασιλέως ἐν ταῖς Ἄβαις, καθ' ὃν τόπον ὁ δίμορφος ἐγεγένητο[67]. Τὸν δὲ Σαμιάδην λέγουσιν, ἐρωτι καὶ τῇ προγεγενημένῃ συνηθείᾳ δεδουλωμένον, αἰσχύνῃ τε τοῦ παρὰ φύσιν γάμου συνεχόμενον, τῆς μὲν οὐσίας τὸν Διόφαντον ἀναδεῖξαι διαθήκῃ κληρονόμον, ἑαυτὸν δὲ τοῦ ζῆν μεταστῆσαι, ὥστε τὴν μὲν γυναῖκα γεγενημένην ἀνδρὸς ἀναλαβεῖν δόξαν καὶ τόλμαν[68], τὸν δ' ἄνδρα γυναικείας ψυχῆς ἀσθενέστερον γενέσθαι.

Παραπλησία δὲ ταύτῃ τῇ διαθέσει συνετελέσθη περιπέτεια τριάκοντα ἔτεσιν ὕστερον ἐν τῇ πόλει τῶν Ἐπιδαυρίων. Ἦν γάρ τις Ἐπιδαυρία, κόρη μὲν εἶναι δοκοῦσα, γονέων δὲ ὀρφανή, Καλλὼ[69] δ' ὄνομα. Αὕτη τὸν ἐπὶ τῆς φύσεως ἀποδεδειγμένον ταῖς γυναιξὶ πόρον ἄτρητον εἶχεν, παρὰ[70] δὲ τὸν καλούμενον[71] συριγγωθέντος[72] ἐκ γενετῆς τὰς περιττώσεις τῶν ὑγρῶν ἐξέκρινεν. Εἰς δὲ τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας παραγενομένη συνῳκίσθη τινὶ τῶν πολιτῶν. Διετῆ μὲν οὖν χρόνον συνεβίωσε τάνδρὶ, τὴν μὲν γυναικείαν ἐπιπλο-

A par est, super uxore rogitat, quæ præ pudore non fuit ausa comparere. Quod acerbe ferens Samiades, institit amplius, et consortium cum uxore sua postulavit : patre vero renuente, et causam dicere erubescente, magna orta est contentio. Itaque pro uxore sua socero diem dicit, et ut fit in dramatis, prodigium fortuna in crimen convertit. Cum jam judices consedissent, et causæ essent allatæ, adesse jubetur persona de qua contendatur. Jam vero dubitant judices, utrum viro conjugem, aut filiam patri adjudicent; censent tandem id veritatem indicare, uxorem viro esse adjungendam. Ipsa mox audacter vestem fictam solvens, ostendit palam virum sese esse, lamentabilem tollens vocem, ad quid cogerent virum cohabitare viro? Obstupescere

B omnes, et admirabili voce se perculsos testari. Tunc Herais remoto pudore, virilem habitum rejecto femineo memoratur assumpsisse. Medici autem his visis sic dixerunt : Eodem loco et femineum et virilem sexum tegi, et pelliculam quæ testes tegeret, novo more perviam factam esse, quo retrimenta naturæ transirent; quare patentem illum locum obducere, et claudere, virilemque naturam promptam reddere coacti sunt, omnibus adhibitis medicamentis. Herais vero induto nomine Diophanti conscripta est inter equites, et militaris una cum rege Abas secessit. Tunc vero oraculum quod antea occultum fuit, verum fuisse apparuit. Nam Abas cum rex confugisset, ibidem etiam biformis

C Diophantus fuit. At Samiades quod amori primoque matrimonio serviisset, pudore, et contra naturam **378** nuptiis initis afflictatus, Diophantum hæredem bonorum suorum scripsit, et sibi ipsi vitam eripuit. Vide quomodo femina virilem animum et audaciam assumat, et vir femina fiat imbecillior.

D Simile priori triginta post annos in Epidauro prodigium contigit. Kallo quædam fuit Epidauria parentibus orbata, quæ puella esse videbatur. Habebat enim ea quæ feminis natura concessit, verum non pervia juxta hunc locum, alia via a nativitate excrementa naturæ transmittebant. Ad ætatem nubilem ubi pervenisset, nupsit cuidam civi, duosque annos in matrimonio cum viro exegit. Sed conjunctionem feminis usitatam non admittens, inversam, et contra naturam sustinere debuit. Post autem

VARIÆ LECTIONES.

[59] ὑπ' ἄνδρα φυλάττειν A. [60] καταδεδοξάσθαι B, κατεδόξαστο corr. A, κατεδοξάσθαι ς. [61] φησὶ B, [62] δράματι B. [63] κατακέκρυπτο B. [64] ὠειδεῖ] ὁμοειδεῖ A. fortasse ὠειδεῖ. [65] σύντρησίς τις γεγένητο B. [66] χρῆσθαι δόξαι ς. [67] ἐγεγέννητο B. [68] τόλμαν καὶ δόξαν B. [69] καλὼ B. [70] παρὰ δὲ AB : παρ' αὐτὸν δὲ ς, [71] καλούμενον A, καλούμενον κτένα Stephanus, καλούμενον τόπον ς. [72] συριγγωθέντα B.

Digitized by Google

multis doloribus circa uterum ingens oritur tuber, quod e multis medicis, qui eo confluxerant, nemo sanare potuit. Pharmacopola vero quidam se curaturum promisit. Hic tumentem illum locum aperiens, virilia membra et testes, et virgulam non perviam inde eduxit. Rei novitate omnes obstupescunt. Pharmacopola tum reliquis partibus læsis medicatus est. Primo quidem summitatem pudendorum parum secans, perduxit usque ad initium vesicæ, et fistulam inseruit argenteam, qua excrementa pertransirent, locum vero ante patentem sanavit, et clausit; quare hoc loco sanato, duplicem mercedem poposcit, primo quia mulierem liberasset a morbo, et virum ex ea perfectum perfecisset. Kallo vero virili veste sumpta, et viri moribus rejectis radio textorio, et mulierum opificio, una littera nomini adjuncta; scilicet *n*, Kallon vocitata est. Narrant quidam illam antequam in virilem formam mutaretur, Cereris sacra viris ipsis non adeunda, vidisse, et ideo impietatis accusatam fuisse.

A κὴν οὐκ ἐπιδεχομένη, τὴν δὲ παρὰ φύσιν ὁμιλίαν ὑπομένειν ἀναγκαζομένη. Μετὰ δὲ ταῦτα φλεγμονῆς αὐτῇ συμβάσης περὶ τὸν κτένα καὶ δεινῶν ἀλγηδόνων ἐπιγενομένων συνεκλήθη πλῆθος ἰατρῶν. Καὶ τῶν μὲν ἄλλων οὐδεὶς ὑπισχνεῖτο θεραπεύειν, φαρμακοπώλης δέ τις ἐπαγγελλόμενος ὑγιάσειν ἔτεμε τὸν ἐπηρμένον τόπον, ἐξ οὗπερ ἐξέπεσεν ἀνδρὸς αἰδοῖα, δίδυμοι καὶ καυλὸς ἄτρητος. Πάντων δὲ τὸ παράδοξον καταπλαγέντων, ὁ φαρμακοπώλης ἐβοήθει τοῖς λειπομένοις μέρεσι τῆς πηρώσεως. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον τὸ αἰδοῖον ἄκρον ἐπιτεμὼν συνέτρησεν εἰς τὸν οὐρητῆρα, καὶ καθεὶς ἀργυροῦν καυλίσκον ταύτῃ τὰ περιττώματα τῶν ὑγρῶν ἐξεκόμιζε, τὸν δὲ σεσυριγγωμένον τόπον ἐλκώσας ἐνέφυσε. Καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ὑγιοποιήσας διπλοῦν ἀπῄτει τὸν μισθόν· ἔφη γὰρ αὐτὸν B παρειληφέναι γυναῖκα νοσοῦσαν, καθεστακέναι δὲ νεανίσκον ὑγιαίνοντα. Ἡ δὲ Καλλὼ τὰς μὲν ἐκ τῶν ἱστῶν κερκίδας καὶ τὴν ἄλλην τῶν γυναικῶν ταλασιουργίαν ἀπέθετο, μεταλαβοῦσα δὲ ἀνδρὸς ἐσθῆτα καὶ τὴν ἄλλην διάθεσιν μετωνομάσθη Κάλλων, ἐνὸς

στοιχείου ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ *γ* προστεθέντος. Λέγεται δ' ὑπό τινων ὅτι πρὸ τοῦ μεταλαβεῖν [618 H.] τὴν εἰς ἄνδρα μορφὴν ἱέρεια τῆς Δήμητρος ἐγεγένητο, καὶ τὰ τοῖς ἄρρεσιν ἀόρατα ἰδοῦσα κρίσιν ἔσχεν ἀσεβείας.

Similia Neapoli, et aliis in locis plurima facta dicuntur prodigia, non quod masculinus et femininus sexus **379**a in geminum locum collocatus sit, quod fieri non potest, verum quia natura aliqua membra corporis, in hominum stuporem, et fraudem falso describat. Quare nos hæc digna censuimus quæ litteris non oblectationis causa legentium, sed utilitatis mandarentur. Multi enim superstitiose putant hæc prodigia esse, nec solum rudes, sed C etiam integræ gentes et urbes. Fama est initio belli Marsici, juxta Romam Italum quemdam Androgynum uxore ducta prioribus non absimilem, reum factum apud senatum fuisse, qui superstitiosus nimium, et a Tyrrhenis aruspicibus persuasus, hominem vivum jussit exuri Verum senatus ignorans morbum, injuste hunc similis participantem quidem naturæ, non revera autem monstrum, damnavit. Non multo post Athenienses eadem de causa morbum ignorantes, quemdam vivum ait exussisse. Nugantur etiam quidam hyænas utriusque naturæ esse (56), et intra annum sibi invicem coire; sed res tota falsa. Nam utramque naturam simplicem, et non permistam habent, et male tradiderunt ii, qui temere observarunt. Muliebri sexui adjacet quiddam simile secundum naturam parti virili, et virili contrario modo quod referat speciem muliebris. Hæc quidem de omnibus animalibus non crescentibus, et ad perfectum incrementum pertingere non valentibus, quamvis multa et varia revera accidant prodigia, dicta sunt ad superstitionem tollendam.

Ὁμοίως δ' ἐν τῇ Νεαπόλει καὶ κατ' ἄλλους τόπους πλείονας[73] ἱστοροῦνται γεγονέναι τοιαῦται περιπέτειαι, οὐκ ἄρρενος καὶ θηλείας φύσεως εἰς δίμορφον τύπον[74] δημιουργηθείσης (ἀδύνατον γὰρ τοῦτο), ἀλλὰ τῆς φύσεως διὰ τῶν τοῦ σώματος μερῶν [1149 B] ψευδογραφούσης εἰς ἔκπληξιν καὶ ἀπάτην τῶν ἀνθρώπων. Διόπερ καὶ[75] ἡμεῖς τὰς περιπετείας ταύτας ἀναγραφῆς ἠξιώσαμεν, οὐ ψυχαγωγίας ἀλλ' ὠφελείας ἕνεκα τῶν ἀναγινωσκόντων. Πολλοὶ γὰρ τέρατα τὰ τοιαῦτα νομίζοντες εἶναι δεισιδαιμονοῦσιν, οὐκ ἰδιῶται μόνον ἀλλὰ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις. Κατ' ἀρχὰς γοῦν τοῦ Μαρσικοῦ πολέμου πλησίον τῆς Ῥώμης οἰκοῦντά φασιν Ἰταλικὸν, γεγαμηκότα παραπλήσιον τοῖς εἰρημένοις ἀνδρόγυνον, προσαγγεῖλαι τῇ συγκλήτῳ, τὴν δὲ δεισιδαιμονήσασαν καὶ τοῖς ἀπὸ Τυρρηνίας ἱεροσκόποις πεισθεῖσαν ζῶντα προστάξαι καῦσαι. Τοῦτον μὲν οὖν ὁμοίας κεκοινωνηκότα φύσεως, ἀλλ' οὐ πρὸς ἀλήθειαν τέρας γεγενημένον, φασὶν ἀγνοίᾳ τῆς νόσου παρὰ τὸ προσῆκον ἀπολωλέναι. Μετ' ὀλίγον δὲ καὶ παρ' Ἀθηναίοις τοῦ τοιούτου γενομένου διὰ τὴν ἄγνοιαν τοῦ πάθους ζῶντά φασι[76] κατακαῆναι. Καὶ γὰρ τὰς[77] λεγομένας ὑαίνας τινὲς μυθολογοῦσιν ἄρρενας ἅμα καὶ θηλείας D ὑπάρχειν, καὶ παρ' ἐναυτὸν ἀλλήλας ὀχεύειν, τῆς ἀληθείας οὐχ οὕτως ἐχούσης. Ἑκατέρου γὰρ τοῦ γένους ἁπλῆν ἔχοντος καὶ ἀνεπίμικτον τὴν φύσιν, προσώρισται τὸ ψευδογραφοῦν καὶ παρακρουόμενον τοὺς εἰκῇ θεωροῦντας· τῇ μὲν γὰρ[78] θηλείᾳ πρόσκειταί τι κατὰ τὴν φύσιν παρεμφερὲς ἄρρενι μορίῳ, τῷ δὲ ἄρρενι κατὰ τὸ ἐναντίον ἔμφασις[79] θηλείας φύσεως. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ παντων τῶν ζώων, γενομένων[80] μὲν πρὸς ἀλήθειαν πολλῶν καὶ

VARIÆ LECTIONES.

[73] πλείονες B. [74] τύπον B : τόπον ς. [75] καὶ add. B. [76] φησι ς. [77] καὶ γὰρ καὶ τ. ς. [78] γὰρ add. B. [79] ἔμφασις B et corr. A : ἐμφάσεις ς. [80] malim γινομένων.

NOTÆ.

(56) Palladius de hyænis in Vita Macarii, et fortasse Busbequius in *Legatione Byzantina*.

Digitized by Google

παντοδαπῶν τεράτων, μὴ τρεφομένων δὲ καὶ εἰς τελείαν αὔξησιν ἐλθεῖν οὐ δυναμένων. Ταῦτα μὲν εἰρήσθω πρὸς διόρθωσιν δεισιδαιμονίας.

Ὁ μὲν οὖν Διόδωρος πρὸς τῷ τέλει τοῦ λβ' λόγου τῆς *Ἱστορικῆς* αὐτοῦ *πραγματείας* τοσαῦτα διέξεισι· καὶ ἄλλοι δὲ πλεῖστοι τοιαύτας περιπετείας ἱστορήκασιν.

A Hæc Diodorus circa finem libri tricesimi secundi *Historiarum* prosequitur, licet etiam alii, et plurimi de prodigiis scripserint (57).

Ἐκ τοῦ λδ'.

Ὡς Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς, φησὶν [61], ἐπολιόρκει τὰ Ἱεροσόλυμα, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι μέχρι μέν τινος ἀντέσχον, ἐξαναλωθέντων δὲ τῶν ἐπιτηδείων ἁπάντων ἠναγκάσθησαν περὶ διαλύσεως διαπρεσβεύσασθαι. Οἱ δὲ πλείους αὐτῷ τῶν φίλων συνεβούλευον κατὰ κράτος αἱρήσειν τὴν πόλιν καὶ τὸ γένος ἄρδην ἀνελεῖν τῶν Ἰουδαίων· μόνους γὰρ ἁπάντων ἐθνῶν ἀκοινωνήτους εἶναι τῆς πρὸς ἄλλο ἔθνος ἐπιμιξίας καὶ πολεμίους ὑπολαμβάνειν πάντας. Ἀπεδείκνυον δὲ καὶ τοὺς προγόνους αὐτῶν ὡς ἀσεβεῖς καὶ μισουμένους ὑπὸ τῶν [62] θεῶν ἐξ ἁπάσης τῆς Αἰγύπτου πεφυγαδευμένους. Τοὺς γὰρ ἀλφοὺς ἢ λέπρας ἔχοντας ἐν τοῖς σώμασι, καθαρμοῦ χάριν ὡς ἐναγεῖς συναθροισθέντας, [619 H.] ὑπερορίους ἐκβεβλῆσθαι· τοὺς δὲ ἐξορισθέντας καταλαβέσθαι μὲν τοὺς περὶ τὰ Ἱεροσόλυμα τόπους, συστησαμένους δὲ τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος παραδόσιμον ποιῆσαι τὸ μῖσος τὸ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους [63]· διὰ τοῦτο δὲ [64] καὶ νόμιμα παντελῶς ἐξηλλαγμένα καταδεῖξαι, τὸ μηδενὶ ἄλλῳ ἔθνει τραπέζης κοινωνεῖν μηδ' εὐνοεῖν τὸ παράπαν [65]. Ὑπέμνησαν δὲ αὐτὸν καὶ περὶ τοῦ προγενομένου [66] μίσους τοῖς προγόνοις πρὸς τοῦτο τὸ ἔθνος. Ἀντίοχος γὰρ ὁ προσαγορευθεὶς Ἐπιφανὴς, καταπολεμήσας τοὺς Ἰουδαίους, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἄδυτον τοῦ Θεοῦ σηκὸν, οὗ [67] [1150 R.] νόμιμον εἰσιέναι μόνον τὸν ἱερέα· εὑρὼν δὲ ἐν αὐτῷ λίθινον ἄγαλμα ἀνδρὸς βαθυπώγωνος, καθήμενον ἐπ' ὄνου, μετὰ χεῖρας ἔχων βιβλίον, τοῦτο μὲν ὑπέλαβε Μωϋσέως [68] εἶναι τοῦ κτίσαντος τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ συστησαμένου τὸ ἔθνος, πρὸς δὲ τούτοις νομοθετήσαντος τὰ μισάνθρωπα καὶ [69] παράνομα ἔθη τοῖς Ἰουδαίοις, αὐτὸς δὲ στυγήσας [70] τὴν μισανθρωπίαν πάντων ἐθνῶν ἐφιλοτιμήθη καταλῦσαι τὰ νόμιμα· διὸ τῷ ἀγάλματι τοῦ κτίστου καὶ τῷ ὑπαίθρῳ βωμῷ τοῦ Θεοῦ μεγάλην ὖν θύσας τό τε αἷμα προσέχεεν αὐτοῖς, καὶ τὰ κρέα σκευάσας προσέταξε τῷ [μὲν] ἀπὸ τούτων ζωμῷ τὰς ἱερὰς αὐτῶν [71] βίβλους καὶ περιεχούσας τὰ μισόξενα νόμιμα καταῤῥᾶναι, τὸν δὲ ἀθάνατον λεγόμενον παρ' αὐτοῖς λύχνον καὶ καιόμενον [72] ἀδιαλείπτως ἐν τῷ ναῷ κατασβέσαι τῶν τε κρεῶν ἀναγκάσας [73] προσενέγκασθαι τὸν ἀρχιερέα καὶ τοὺς ἄλλους Ἰωδαίους. Ταῦτα δὴ διεξιόντες οἱ φίλοι τὸν Ἀντίοχον παρεκάλουν μάλιστα μὲν ἄρδην ἀνελεῖν τὸ ἔθνος, εἰ δὲ μή, καταλῦσαι τὰ νόμιμα καὶ συναναγκάσαι τὰς ἀγωγὰς μεταθέσθαι. Ὁ δὲ βασιλεὺς μεγαλόψυχος ὢν καὶ τὸ ἦθος ἥμερος, λαβὼν ὁμήρους ἀπέλυσε τῶν ἐγκλημάτων τοὺς Ἰουδαίους, φόρους τε τοὺς ὀφειλομένους πραξάμενος, καὶ τὰ τείχη περιελὼν τῶν Ἱεροσολύμων.

Ex libro tricesimo quarto.

Obsidenti, inquit, Antiocho regi Hierosolyma, eo usque Judæi restiterunt, donec necessaria omnia defecissent. Tunc de componenda re legatos miserunt, et eos plerosque regios amicos. Itaque suasere regi, ut violenter urbem dirueret, et gentem Judæorum funditus everteret. Solos enim eos esse qui **379b** cum aliis gentibus nihil habeant commune, et omnes in hostium numero ponant, et clarum esse quomodo majores eorum, ut impii et exsecrabiles a diis ex omni Ægypto expulsi, et quomodo leprosi confertim loco mundationis velut detestandi profugi ejecti sint, et mox Hierosolymis loca contermina abripientes hanc gentem ordinaverint, et odium erga omnes homines induxerint. Quare et aliam omnino vitæ institutionem complecti, nec cum alia gente omnino velle comedere, nec etiam velle benefacere. Ad hæc ei majorum odium suorum erga hunc populum in memoriam revocarunt. Antiochus enim dictus Epiphanes devictis Judæis intravit Sancta sanctorum, adiit solis sacerdotibus adeunda, et invenit ibidem lapideam statuam viri barba promissa, tenentis manibus librum insidentisque asino, quam putabat Mosis esse, qui urbem et condiderit, et gentem fundarit, et odiosas illas omnibus gentibus leges tulerit. Ipse vero cupiens obducere odium omnium gentium, leges dissolvere conatus est. Quare statuæ conditoris, et altari Dei subdiali porcam ingentem sacrificavit, et sanguine illos perfudit, et carnem coquens, jussit sacros eorum libros, qui leges continerent, jure illo corrumpi, et oblitterari: ignem nunquam deficientem, et semper, ut aiunt, ardentem, in templo exstingui, et carnem suillam summum sacerdotem, aliosque Judæos comedere coegit. Hæc narrantes illi amici, Antiochum vehementer ad totam gentem perdendam, aut saltem ad evertendas leges, et vitæ institutionem mutare cogendum incitarunt. Verum rex magnanimus, moribusque mansuetus, impositisque tolerandis tributis, et muro privans civitatem Hierosolymorum, acceptis obsidibus, Judæos crimine liberavit.

Ταῦτα Διόδωρος περὶ τῶν Μωσαϊκῶν ἐθῶν καὶ

Hæc Diodorus de Mosaicis institutis et legibus,

VARIÆ LECTIONES.

[61] φησὶν om. B. [62] ὑπὸ τῶν A : παρὰ ς. [63] τὸ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους μῖσος B. [64] δὲ om. B. [65] τὸ παράπαν μηδ' εὐνοεῖν ς. [66] προγενομένου A : γενομένου ς. [67] οὗ] ἣ A malim οἷ [68] μωϋσέως A, μωϋσέος B : Μωσέως ς. [69] καὶ add. A. [70] στυγήσας] libri συστήσας. [71] αὐτοῦ A. [72] καόμενον B. [73] ἀναγκάσαι B.

NOTÆ.

(57) Julius Obsequens, T. Livius, Plutarchus, Dion et alii.

Digitized by Google

de conditore Hierosolymorum, de exitu ex Ægypto mentitur. Et in reprehensione Judæorum **380** *a* in mendacio perseverans, ne sibi ipsi contradicere videatur, tanquam alios narrantes inducit, quibus Antiochi amicitiam adjungit. Hæc quoque de Judæis libro XL *Bibliothecæ* habet.

Ex quadragesimo circa medium.

Scripturus bellum contra Judæos par esse existimavi principium prius et ortum hujus gentis et instituta recensere. Multi apud Ægyptios olim perniciosæ hujus calamitatis causam ad Deum referunt. Cum multi et varii peregrini Ægyptum incolerent, diversis sacrificandi utentes ritibus, factum est ut patrii erga deos cultus deficerent, quod incolæ, nisi alienigenas dimitterent, malorum indicium fore suspicati sunt. Statim itaque ex ejectis profugis præstantissimi efficacissimique (ut quidam nugantur) in Græciam, locaque vicina illapsi sunt, præstantes habentes ductores, quorum principes Danaus et Cadmus exstiterunt. Reliqua vero turba eam regionem, quæ nunc Judæa dicitur, non procul ab Ægypto distantem, et in illa usque tempora penitus desertam occupavit. Hanc porro coloniam Moses prudentia et robore cæteros excellens deduxit (58), qui hanc regionem invadens, multas urbes condidit, et unam, quæ nunc celeberrima est, appellatam Hierosolyma ; maxime autem religionem et cultum eis colendum dedit, venerationes et sacrificia edocuit, et de eis qua ad rempublicam pertinent leges tulit et decreta. In duodecim tribus populum divisit, existimans hunc numerum esse perfectissimum, et anno duodecim mensibus completo persimilem. Imagines deorum omnino non sculpsit, quod putaret humana Deum non videri forma, sed cœlum terram ambiens esse Deum, et omnia suo imperio gubernare. Sacrificia vitæque **380***b* rationes diversas prorsus ab aliis gentibus ordinavit. Nam quia externos urbe sua interdicerent, odiosam sane vitam, et aliis invisam induxit. Jussit insuper ut qui genti præessent, grati essent populo, et maxime auctoritate potentiores, quos sacerdotes esse voluit, et eos præcepit circa altaria Deique cultum et sacrificia exerceri, et ex his optimos judicio viros judices constituit, quibus et legum institutique custodiam attribuit. Non ordinavit Judæis regem, sed imperium populi ei censuit committendum, qui prudentia et virtute inter sacerdotes aliis præstare videretur ; hunc summum pontificem appellant, quem velut nuntium sibi divinorum præceptorum esse ducunt, hunc edicta in populi congregationibus et conciliis, ait proferre, cui Judæi ita obtemperant, ut statim

νομίμων, ἀλλὰ καὶ τοῦ τῶν Ἱεροσολύμων κτίστου καταψευσάμενος καὶ αὐτῆς τῆς ἐξ Αἰγύπτου τῶν Ἰουδαίων ἐξόδου, καὶ πρὸς τὸν ἔλεγχον τοῦ ψεύδους ὥσπερ ἑαυτῷ τὸ μὴ αὐτὸς ἀλῶναι διοικονομούμενος, ἑτέροις περιτίθησι προσώποις τὴν περὶ τῶν διεψευσμένων ἀφήγησιν, τὴν Ἀντιόχου φιλίαν τούτοις προσεπισυνάπτων. Γράφει δὲ καὶ ἐν [96] τῷ μ΄ λόγῳ τῆς αὐτῆς *Βιβλιοθήκης* περὶ Ἰουδαίων ταῦτα.

Ἐκ τοῦ μ΄ λόγου, περὶ τὸ μέσον.

Ἡμεῖς δὲ μέλλοντες ἀναγράφειν τὸν πρὸς Ἰουδαίους πόλεμον, οἰκεῖον εἶναι διαλαμβάνομεν προδιελθεῖν ἐν κεφαλαίοις τήν τε [98] τοῦ ἔθνους τούτου ἐξ ἀρχῆς κτίσιν καὶ τὰ παρ' αὐτοῖς νόμιμα. Κατὰ τὴν Αἴγυπτον τὸ παλαιὸν [620 H.] λοιμικῆς περιστάσεως γενομένης ἀνέπεμπον οἱ πολλοὶ τὴν αἰτίαν τῶν κακῶν ἐπὶ τὸ δαιμόνιον· πολλῶν γὰρ καὶ παντοδαπῶν κατοικούντων ξένων, καὶ διηλλαγμένοις ἔθεσι χρωμένων περὶ τὸ ἱερὸν καὶ τὰς θυσίας, καταλελύσθαι συνέβαινε παρ' αὐτοῖς τὰς πατρίους τῶν θεῶν τιμάς. Ὅπερ οἱ τῆς χώρας ἐγγενεῖς [96] ὑπέλαβον, ἐὰν μὴ τοὺς ἀλλοφύλους μεταστήσωνται, κρίσιν οὐκ ἔσεσθαι τῶν κακῶν. Εὐθὺς οὖν ξενηλατουμένων τῶν ἀλλοεθνῶν οἱ μὲν ἐπιφανέστατοι καὶ δραστικώτατοι συστραφέντες ἐξερρίφησαν (ὥς τινές φασιν) εἰς τὴν Ἑλλάδα καί τινας ἑτέρους τόπους, ἔχοντες [97] ἀξιολόγους ἡγεμόνας, ὧν ἡγοῦντο Δαναὸς καὶ Κάδμος τῶν ἄλλων ἐπιφανέστατοι. Ὁ δὲ πολὺς λεὼς ἐξέπεσεν εἰς τὴν νῦν καλουμένην Ἰουδαίαν, οὐ πόρρω μὲν κειμένην τῆς Αἰγύπτου, παντελῶς δὲ ἔρημον οὖσαν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους. Ἡγεῖτο δὲ τῆς ἀποικίας ὁ προσαγορευόμενος Μωσῆς, φρονήσει τε [98] καὶ ἀνδρείᾳ πολὺ [99] διαφέρων. Οὗτος δὲ καταλαβόμενος τὴν χώραν ἄλλας τε πόλεις ἔκτισε καὶ τὴν νῦν οὖσαν ἐπιφανεστάτην [1], ὀνομαζομένην Ἱεροσόλυμα. Ἱδρύσατο δὲ καὶ τὸ μάλιστα παρ' αὐτοῖς τιμώμενον ἱερὸν, καὶ τὰς τιμὰς καὶ ἁγιστείας [2] τοῦ θείου κατέδειξε, καὶ τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν ἐνομοθέτησέ τε καὶ διέταξε. Διεῖλε δὲ τὸ πλῆθος εἰς δώδεκα φυλὰς, διὰ τὸ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον τελειότατον [3] νομίζεσθαι καὶ σύμφωνον εἶναι τῷ πλήθει τῶν μηνῶν τῶν τὸν ἐνιαυτὸν συμπληρούντων. Ἄγαλμα δὲ θεῶν τὸ σύνολον οὐ κατεσκεύασε, διὰ τὸ μὴ νομίζειν ἀνθρωπόμορφον εἶναι τὸν Θεὸν, ἀλλὰ τὸν περιέχοντα τὴν γῆν οὐρανὸν μόνον εἶναι θεὸν καὶ τῶν ὅλων κύριον. Τὰς δὲ θυσίας ἐξηλλαγμένας συνεστήσατο τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐθνεσι, καὶ τὰς κατὰ τὸν βίον ἀγωγάς· [1155 R.] διὰ γὰρ τὴν ἰδίαν ξενηλασίαν ἀπάνθρωπόν τινα καὶ μισόξενον βίον εἰσηγήσατο. Ἐπιλέξας δὲ τῶν ἀνδρῶν τοὺς χαριεστάτους καὶ μάλιστα δυνησομένους τοῦ σύμπαντος [4] ἔθνους προΐστασθαι, τούτους ἱερεῖς ἀπέδειξε· τὴν δὲ διατριβὴν [5] ἔταξεν αὐτῶν γίνεσθαι περὶ τὸ ἱερὸν καὶ τὰς τοῦ Θεοῦ τιμάς τε καὶ θυσίας. Τοὺς αὐτοὺς δὲ καὶ δικαστὰς ἀπέδειξε τῶν μεγίστων

VARIÆ LECTIONES.

[96] ἐν add. A. [97] τε add. A. [96] εὐγενεῖς A. [97] ἔχοντας ς. [98] τε mg. libri δὲ quod addebatur πολλῇ, omisi cum A. [99] πολὺ A : πλεῖστον ς. [1] οὖσαν ἐπιφανεστάτην om. B. [2] ἁγιαστείας ς. [3] τελεώτατον ς. [4] συμπαντος B : συμπαρόντος ς. [5] διατρ.βὴν A : τριβὴν ς.

NOTÆ.

(58) Vide Strab. et Justin.

Digitized by Google

χρίσεων, καὶ τὴν τῶν νόμων καὶ τῶν ἐθῶν φυλακὴν τούτοις ἐπέτρεψε· διὸ καὶ βασιλέα μὲν μηδέποτε τῶν Ἰουδαίων, τὴν δὲ τοῦ πλήθους προστασίαν δίδοσθαι διὰ παντὸς τῷ δοκοῦντι τῶν ἱερέων φρονήσει καὶ ἀρετῇ προέχειν. Τοῦτον δὲ [6] προσαγορεύουσιν ἀρχιερέα, καὶ νομίζουσιν αὐτοῖς ἄγγελον γίνεσθαι τῶν τοῦ Θεοῦ προσταγμάτων. Τοῦτον δὲ κατὰ τὰς Ἐκκλησίας καὶ τὰς ἄλλας συνόδους φησὶν ἐκφέρειν τὰ παραγγελλόμενα· καὶ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος οὕτως εὐπιθεῖς [7] γίνεσθαι τοὺς Ἰουδαίους ὥστε παραχρῆμα πίπτοντας ἐπὶ τὴν γῆν προσκυνεῖν τὸν τούτοις ἑρμηνεύοντα ἀρχιερέα. Προσγέγραπται [621 H.] δὲ καὶ τοῖς νόμοις ἐπὶ τῆς [8] τελευτῆς ὅτι *Μωσῆς ἀκούσας τοῦ Θεοῦ τάδε λέγει τοῖς Ἰουδαίοις.* Ἐποιήσατο δ' ὁ νομοθέτης τῶν τε πολεμικῶν ἔργων πολλὴν πρόνοιαν, καὶ τοὺς νέους ἠνάγκαζεν ἀσκεῖν ἀνδρείαν τε καὶ καρτερίαν [9] καὶ τὸ σύνολον ὑπομονὴν πάσης κακοπαθείας. Ἐποιεῖτο δὲ καὶ στρατείας εἰς τὰ πλησιόχωρα τῶν ἐθνῶν, καὶ πολλὴν κατακτησάμενος χώραν κατεκληρούχησε, τοῖς μὲν ἰδιώταις ἴσους ποιήσας κλήρους, τοῖς δὲ ἱερεῦσι μείζονας, ἵνα λαμβάνοντες ἀξιολογωτέρας προσόδους ἀπερίσπαστοι συνεχῶς προσεδρεύωσι [10] ταῖς τοῦ Θεοῦ τιμαῖς. Οὐκ ἐξῆν δὲ [11] τοῖς ἰδιώταις τοὺς ἰδίους κλήρους πωλεῖν, ὅπως μή τινες διὰ πλεονεξίαν ἀγοράζοντες τοὺς κλήρους ἐκθλίβωσι τοὺς ἀπορωτέρους καὶ κατασκευάζωσιν ὀλιγανδρίαν. Τεκνοτροφεῖν τε ἠνάγκαζε τοὺς ἐπὶ τῆς χώρας· καὶ δι' ὀλίγης δαπάνης ἐκτρεφομένων τῶν βρεφῶν ἀεὶ τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων ὑπῆρχε πολυάνθρωπον. Καὶ τὰ περὶ τοὺς γάμους δὲ καὶ τὰς τῶν τελευτώντων ταφὰς πολὺ τὸ παρηλλαγμένον ἔχειν [12] ἐποίησε νόμιμα πρὸς τὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Κατὰ δὲ τὰς ὕστερον γενομένας [13] ἐπικρατείας ἐκ τῆς τῶν ἀλλοφύλων ἐπιμιξίας, ἐπὶ τετάρτης [14] τῶν Περσῶν ἡγεμονίας καὶ τῶν ταύτην καταλυσάντων Μακεδόνων, πολλὰ τῶν πατρίων τοῖς Ἰουδαίοις νομίμων ἐκινήθη.

Οὕτω μὲν κἀνταῦθά φησι περὶ τῶν παρὰ Ἰουδαίοις ἐθῶν [15] τε καὶ νομίμων, καὶ αὐτῶν [16] ἐκείνων τῆς ἐξ Αἰγύπτου ἀπαλλαγῆς, καὶ τοῦ θείου Μωϋσέως, ψευδολογῶν τὰ πλεῖστα, καὶ διερχόμενος πρὸς τοὺς ἐλέγχους πάλιν ὧν κατεψεύσατο τῆς ἀληθείας, ἀναχώρησιν ἑαυτῷ μεθοδευσάμενος, εἰς ἕτερον καὶ νῦν ἀναφέρει τῶν εἰρημένων τὴν παριστορίαν· ἐπάγει γάρ· *Περὶ μὲν τῶν Ἰουδαίων Ἑκαταῖος ὁ Μιλήσιος ταῦτα ἱστόρηκεν.*

Ἐκ τοῦ μη' [17].

Ὅτι ὃ λέγεται συνενεχθῆναι αἴτιον θανάτου παρά τινων Ἰοβιανῷ τῷ βασιλεῖ, τὸ κατακοιμηθῆναι ἐν οἴκῳ νεωστὶ κεκονιαμένῳ, πυρὶ δὲ διὰ τὴν ψύξιν ὑποθερμαινομένῳ καὶ ἀτμοὺς ἀφιέντι τοὺς ἐκ τῆς νενοτισμένης κονίας, τοῦτο ἐκόντα ὑπελθεῖν ἱστορεῖ Διόδωρος Κάτλον [18] κατὰ τοὺς πολλῷ παλαιοτέρους χρόνους. Φησὶ γὰρ ἐν μη' λόγῳ πρὸς τῇ ἀρχῇ ὅτι οἱ περὶ τὸν Κίνναν καὶ Μάριον συνεδρεύσαντες μετὰ τῶν ἐπιφανεστάτων ἡγεμόνων ἐβουλεύοντο ὅπως βεβαίως καταστήσωσι τὴν εἰρήνην· τέλος ἔδοξεν αὐτοῖς τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν ἐχθρῶν καὶ δυνα-

A pontifice loquente cadentes in terram adorent. Additum est in fine legis : *Hæc Moses loquitur Judæis, obediens Deo.* Magnam etiam bellicarum institutionum curam adhibuit, juvenesque ad tolerantiam et fortitudinem, et ad omnem malorum patientiam exerceri voluit. Multa quoque contra varios populos bella gessit, magnamque subigens sorte eam divisit ; æquales populo portiones, sacerdotibus majores assignavit : ut latiores terminos possidentes, continenter sine ulla molestia Dei sacrificiis occuparentur. Nec etiam licitum erat pauperibus portiones proprias divendere, ne aliqui per avaritiam coementes inopes excludant, et in causa sint ut populus minuatur. In regione pueros ali voluit, qui exiguo sumptu alebantur, et ideo copiosa et fecunda semper Judæorum natio exstitit. Diversi quoque ab aliis in nuptiis et sepulturis fuerunt. Sed propter accessiones quæ postea e multis victoriis acciderunt, monarchia quarta scilicet Persarum, et deinde Macedonum, multa patriis Judæorum institutis decesserunt.

381 *a* Ita hic de moribus et legibus majorum, et discessu eorum ex Ægypto, deque sacro Mose, in multis mentitur, plurima etiam non attingens. In accusationibus quas contra veritatem profert, deflectit, ad alium dictorum narrationem referens. Subdit enim statim : *Hæc de Judæis Hecatæus Milesius tradidit* (59).

E libro quadragesimo octavo.

Quæ Joviano imperatori ab aliquibus mortis causa fuisse traditur, ut scilicet dormiens in domo recens inalbata, et igne propter humorem excitato, vaporibus e madida calce prodeuntibus exstinctus sit (60), hanc sponte Catulum subiisse longo ante tempore narrat Diodorus ; nam in libro quadragesimo octavo, initio, hæc habet. Cinnani et Mariani consilium inierunt cum præstantissimis ducibus, ut firma in pace viverent, et tandem ita concluserunt, ut inimicorum clarissimos quosque, et de imperio contendere valentes interficerent, ut scilicet pura

VARIÆ LECTIONES.

[6] δὲ add. A. [7] εὐπειθεῖς ς. [8] τῆς om. A. [9] καρτερίαν τε καὶ ἀνδρείαν ἀσκεῖν ς. πάσης ὑπομονὴν ς. [10] προσεδρεύωσι B : προσεδρεύσωσι ς. [11] δὲ om. pr. A. [12] ἔχειν om. B. [13] γενομένας] ἐγνωσμένας B. [14] τετάρτης] malim τε τῆς. [15] παρὰ Ἰουδαίοις ἐθῶν B et corr. A, qui pr. παρὰ ἐθῶν : παρεθῶν ς. [16] αὐτῶν] an. αὐτῆς ? [17] μη'] λη' Wesselingius post Rhodomannum. [18] Κάτλον post χρόνους ponit ς.

NOTÆ.

(59) Vide Josephum lib. *Adversus Appionem.*

(60) In *Epitoma* Sexti Aurelii Victoris. « Hic dum a Perside hieme aspera mediaque Constantinopolim accelerat, cruditate stomachi tectorio novi operis gravatus esset, repente interiit. »

Digitized by Google

factione eorum reddita, reliquo tempore, ut vellent, sine timore cum amicis suis rempublicam administrarent. Quare statim pactas conditiones et fidem neglexerunt, et cædes condemnatorum impune et ubique factæ sunt. Quintus vero Lutatius Catulus, qui clarissimum de Cimbris triumphum egerat, populo prius charissimus a quodam tribuno plebis apud populum reus mortis factus est : quare metuens periculum ex accusatione, speransque auxilium aliquod ad Marium se contulit : ipse autem antea amicus ejus, tunc elatus superbia, secius erga eum affectus est, nullumque aliud responsum dedit nisi, *Moriendum est*. Catulus vero desperata salute properans sine injuria vitam terminare, seipsum vita privavit, idque novo et inusitato more, nam includens seipsum in domo recens dealbata, et vaporem e calce igne et fumo excitans, respirandi facultate impeditus exstinctus est.

μένους ἀμφισβητῆσαι πραγμάτων [20] πάντας ἀποκτεῖναι, [1156 R.] ὅπως καθαρᾶς γενομένης τῆς ἰδίας αἱρέσεως καὶ μερίδος ἀδεῶς τὸ λοιπὸν, καὶ ὡς ἂν βούλωνται, μετὰ τῶν φίλων διοικῶσι [20] τὰ κατὰ τὴν ἡγεμονίαν. Εὐθὺς οὖν τῶν μὲν γεγενημένων συνθέσεων καὶ πίστεων ἠμέλησαν, σφαγαὶ δὲ τῶν καταψηφισθέντων αὐτοῖς ἄκριτοι καὶ πανταχοῦ ἐγίνοντο. Κόϊντος [622 H.] δὲ Λουτάτιος ὁ Κάτλος, τεθριαμβευκὼς μὲν ἐπισήμως ἀπὸ Κίμβρων, ἀγαπώμενος δὲ ὑπὸ τῶν πολιτῶν περιττότερον, ὑπό τινος δημάρχου κατηγορίας ἐτύγχανεν ἐν τῷ δήμῳ θανάτου. Φοβούμενος δὲ τὸν ἐκ τῆς συκοφαντίας κίνδυνον ἦκεν εἰς τὸν Μάριον, δεόμενος τυχεῖν βοηθείας. Ὁ δὲ τὸ μὲν ἔμπροσθεν ἐγεγόνει φίλος, τότε δ' ἔκ τινος ὑποψίας ἀλλοτρίως ἔχων πρὸς αὐτὸν τοῦτο μόνον ἀπεκρίθη, *Θανεῖν δεῖ*. Καὶ ὁ Κάτλος ἀπογνοὺς μὲν τὰς τῆς [21] σωτηρίας ἐλπίδας, σπεύδων δὲ χωρὶς ὕβρεως καταστρέψαι τὸν βίον, ἑαυτὸν τοῦ ζῆν μετέστησεν ἰδίῳ τινὶ καὶ παρηλλαγμένῳ τρόπῳ. Συγκλείσας ἑαυτὸν εἰς οἶκον νεόχριστον, καὶ τὴν ἐκ τῆς κονίας ἀναφορὰν πυρὶ καὶ καπνῷ συναυξήσας, τῇ τῆς ἀναπνοῆς φθορᾷ περιπνιγῆς [22] γενόμενος ἀπήλλαξεν.

Hæc dum geruntur, Romam **381***b* venere legati Rhodiorum, ad diluenda quibus impediti fuerant crimina. Videbantur enim in bello, quod adversus Perseum gestum est, animis ad regem inclinasse, et quam cum Romanis habebant amicitiam, prodiisse. Cumque nihil legatione sua proficerent, desponsabant animos, et cum lacrymis colloquia habebant. Cum autem eos in senatum introduxisset unus tribunorum, nomine Antonius, primus orationem de legatione habuit Philophron, et secundum post eum, Astymedes. Hi cum multa suppliciter et deprecatorie dixissent, et ad extremum (ut est in proverbio) cygneam cantionem cecinissent, ægre responsa acceperunt, per quæ ab extremo quidem metu liberati sunt, sed de criminibus acerbe objurgati.

Ex tricesimo primo.

Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις εἰς Ῥώμην παρεγένοντο πρεσβευταὶ Ῥοδίων, τὰς γεγενημένας διαβολὰς κατ' αὐτῶν ἀπολύσασθαι· ἐδόκουν γὰρ ἐν τῷ πρὸς Περσέα πολέμῳ ταῖς εὐνοίαις ἀποκεκλικέναι πρὸς τὸν βασιλέα καὶ προδεδωκέναι τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν. Μηδὲν δὲ ἀνύοντες ὧν ἐπρέσβευον εἰς ἀθυμίαν ἐνέπιπτον, καὶ μετὰ δακρύων ἐποιοῦντο τὰς ἐντεύξεις. Εἰσαγαγόντος δὲ αὐτοὺς εἰς τὴν σύγκλητον ἑνὸς τῶν δημάρχων Ἀντωνίου πρῶτος μὲν ἐποιεῖτο τὸν ὑπὲρ τῆς πρεσβείας λόγον Φιλόφρων, μετὰ δὲ τοῦτον Ἀστυμήδης. Πολλὰ δὲ πρὸς δέησιν καὶ παραίτησιν εἰπόντες, καὶ τὸ τελευταῖον κατὰ τὴν παροιμίαν τὸ κύκνειον ᾄσαντες, μόλις ἔλαβον ἀποκρίσεις, δι' ὧν τοῦ μὲν ὁλοσχεροῦς φόβου παρελύθησαν, περὶ δὲ τῶν ἐγκλημάτων πικρῶς ὠνειδίσθησαν.

Quare licet apud Romanos videre præstantissimos quosque de gloria contendentes, per quos omnia pene maxima a populo perficiuntur. Sed in aliis urbibus sibi ipsis omnes invident, Romani vero invicem laudant, unde evenit optime et fortissime rem ut gerant, rempublicam amplificare studentes et alii injuste sentientes, et seipsos circumvenientes patriam perdant.

Διόπερ ἰδεῖν ἔστι παρὰ Ῥωμαίοις τοὺς ἐπιφανεστάτους ἄνδρας ὑπὲρ δόξης ἀμιλλωμένους, δι' ὧν ἅπαντα σχεδὸν τὰ μέγιστα τῷ δήμῳ κατορθοῦνται. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἄλλοις πολιτεύμασι ζηλοτυποῦσιν ἀλλήλους, Ῥωμαῖοι δὲ ἐπαινοῦσιν. Ἐξ οὗ συμβαίνει μάλιστα τοὺς μὲν πράσσειν τὰ κάλλιστα τῶν ἔργων, ἀμιλλωμένους αὔξειν τὸ κοινῇ [23] συμφέρον, τοὺς δ' ἄλλους ἀδικοδοξοῦντας καὶ τὰς ἀλλήλων [24] ἐπιβολὰς [25] λυμαινομένους βλάπτειν τὴν πατρίδα.

Perseum ultimum regem Macedoniæ, postquam is sæpe cum Romanis amicitiam iniit, sæpe item non contemnendo exercitu bellum gessit, tandem Æmilius debellatum cepit, et præclarum ob eam victoriam triumphum egit. Perseus vero tantis agitatus calamitatibus ut similes esse videantur ejus casus fabulis rerum nunquam gestarum, ne discedere quidem e vita volebat. Priusquam enim senatus de eo pronuntiasset, quid faciendum esset urbano

Ὅτι Περσέα τὸ τελευταῖον Μακεδονίας βασιλέα, πολλάκις Ῥωμαίοις διὰ φιλίας ἰόντα, πολλάκις δὲ καὶ στρατιᾷ οὐκ ἀναξιολόγῳ πολεμήσαντα τέλος Αἰμίλιος καταπολεμήσας εἷλε, καὶ λαμπρὸν θρίαμβον ἐπὶ τῇ νίκῃ κατήγαγε. Περσεὺς δὲ τηλικαύταις περιπεσὼν συμφοραῖς ὥστε δοκεῖν ὅμοια μύθοις ἀγενήτοις εἶναι τὰ πάθη τὰ περὶ αὐτὸν, οὐδ' ἀπολυθῆναι τοῦ ζῆν ἤθελε. Πρὶν γὰρ ἢ τὴν σύγκλητον ὑπὲρ αὐτοῦ διαλαβεῖν ὅ χρὴ παθεῖν, τῶν κατὰ πόλιν στρατηγῶν [26] εἷς ἐνέβαλεν [27]

VARIÆ LECTIONES.

[20] ἀμφ. περιπραγμάτων B ς. [20] δοικοῦσι ς. [21] τῆς add. A. [22] περιπνιγῆς B et corr. H : περιπνιγεὶς ς. [23] κοινῇ B : κοινὸν ς. [24] ἀλλήλων B et corr. A. ἀλλήλους ς, [25] ἐπιβουλὰς — βλάπτει ς. [26] τὸν — στρατηγὸν B. [27] εἰσέβαλον B, ἐνέβαλλεν ς.

Digitized by Google

αὐτὸν εἰς τὸν ἐν Ἄλβαις κάρκαρον [623 H.] μετὰ τῶν τέκνων. Ἔστι δὲ ὁ κάρκαρος ὄρυγμα κατάγειον βαθὺ, τὸ μὲν μέγεθος ἔχον [28] οἴκου μάλιστά πως ἐννεακλίνου [29], σκότου [30] δὲ πλῆρες [31] καὶ δυσοσμίας διὰ τὸ πλῆθος τῶν παραδεδομένων εἰς τοῦτον τὸν τόπον ἀνδρῶν, τῶν ἐπὶ θανατικοῖς ἐγκλήμασι καταδικαζομένων [1157 R.] ὧν ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις οἱ πλείους ἐνταῦθα καθείργνυντο· ἐν οὕτω γὰρ στενωπῷ συγκεκλεισμένων πολλῶν ἀνδρῶν ἀπεθηρ:οῦτο τὰ τῶν ἀτυχῶν σώματα, τῶν τε πρὸς τροφὴν καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν χρείαν ἀνηκόντων πάντων ἐν ταὐτῷ πεφυρμένων τοσαύτην προσπίπτειν δυσωδίαν συνέβαινεν, ὥστε μηδένα τῶν προσιόντων ῥᾳδίως δύνασθαι καρτερῆσαι. Ἐφ' ἡμέρας μὲν οὖν ἑπτὰ διετέλεσεν ἐνταῦθα κακουχούμενος, ὥστε καὶ παρὰ τῶν ἐσχάτων καὶ τακτὰ [32] σιτουμένων ἐπικουρίας δεηθῆναι· συμπαθεῖς γὰρ οὗτοι γινόμενοι [33] διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἀκληρωμάτων, ὧν μεταλάμβανον [34], φιλανθρώπως τούτων ἐκείνῳ μετεδίδοσαν δακρύοντες. Ἔῤῥιπτο [35] δ' αὐτῷ καὶ ξίφος πρὸς ἀναίρεσιν καὶ κάλως πρὸς ἀγχόνην, ἐξουσίας διδομένης ὡς βούλοιτο [36] χρήσασθαι. Ἀλλ' οὐδὲν οὕτω γλυκὺ φαίνεται τοῖς ἠτυχηκόσιν ὡς τὸ ζῆν, καίπερ αὐτῶν [37] ἄξια θανάτου πασχόντων. Καὶ πέρας ἐν ταύταις ἂν ταῖς ἀνάγκαις κατέστρεψε τὸν βίον, εἰ μὴ Μάρκος Αἰμίλιος προκαθήμενος τοῦ βουλευτηρίου, τηρῶν τό τε περὶ αὐτὸν ἀξίωμα καὶ τὸ τῆς πατρίδος ἐπιεικὲς, παρῆνεσε τῇ συγκλήτῳ σχετλιάζων, εἰ μὴ τὸν ἀνθρώπινον φόβον εὐλαβοῦνται, τήν γε τοὺς ὑπερηφάνως ταῖς ἐξουσίαις χρωμένους μετερχομένην νέμεσιν αἰδεῖσθαι. Διόπερ εἰς ἐπιεικεστέραν δοθεὶς φυλακὴν, καὶ κεναῖς [38] ἐλπίσι προσανέχων, ὁμοίαν τοῖς προητυχημένοις ἔσχε τοῦ βίου τὴν καταστροφήν. Διετῆ γὰρ χρόνον φιλοψυχήσας, καὶ προσκόψας τοῖς φυλάττουσι [39] βαρβάροις, κωλυόμενος ὑπ' ἐκείνων ὕπνου τυχεῖν ἐτελεύτησεν.

Ὅτι λέγουσιν [40] ἑαυτοὺς οἱ τῆς Καππαδοκίας βασιλεῖς εἰς Κῦρον ἀναφέρειν τὸ γένος τὸν ἐν Πέρσαις, διαβεβαιοῦνται δὲ καὶ τῶν ἑπτὰ Περσῶν τῶν τὸν μάγον ἐπανελομένων ἑνὸς ὑπάρχειν ἀπόγονοι. Καὶ τὴν μὲν ἀπὸ Κύρου συγγένειαν οὕτω καταριθμοῦνται. Καμβύσου τοῦ Κύρου πατρὸς ἀδελφὴν ὑπάρξαι γνησίαν [41] Ἄτοσσαν [42]· ταύτης δὲ καὶ Φαρνάκου τοῦ Καππαδοκίας βασιλέως γενέσθαι παῖδα Γάλλον, καὶ τούτου γενέσθαι Σμέρδιν [43], οὗ Ἀρτάμην· τοῦ δὲ Ἀναφᾶν, ὃν καὶ διενεγκεῖν μὲν ἀνδρείᾳ καὶ τόλμῃ, γενέσθαι δ' ἕνα τῶν ἑπτὰ Περσῶν. Τὴν μὲν οὖν εἰς Κῦρον [44] συγγένειαν οὕτω γενεαλογοῦσι καὶ τὴν εἰς Ἀναφᾶν, ὃν φασι δι' ἀνδρείαν συγχωρηθῆναι τὴν Καππαδοκίας δυναστείαν ὥστε μὴ τελεῖν φόρους Πέρσαις. Οὗ τελευτήσαντος ὁμώνυμος υἱὸς ἄρχει.

prætori, conjecit eum in carcerem, qui est Albæ, eum natis. Est autem carcer ille, antrum subterraneum profundum, magnitudine maxime, quantum est cœnaculum novem lectorum. Estque tenebrarum plenum ac fetoris, propter multitudinem hominum rei capitalis damnatorum, qui in eum locum traduntur, quorum maxima pars illis temporibus hic claudebatur. Conclusis enim in tam angusto loco tot hominibus, efferebantur miserorum corpora, et confusis inter sese omnibus, quæ vel ad victum, vel ad alios usus pertinent **382***a*, tantus fetor exsistebat, ut nullus accedentium facile durare posset. Igitur ille per dies septem loco hoc miseriam pertulit, ut etiam extremæ conditionis hominum et statuum cibum accipientium ope indigeret. Hic enim ejus vicem propter infortuniorum magnitudinem dolentes, quæ ipsi accipiebant, hæc ei benigne lacrymantes impertiebant Igitur ei gladius ad occisionem, et restis ad strangulationem projectus est, data utriusvis optione. Verum nihil tam dulce miseris videtur quam vivere, etiamsi morte dignam miseriam patiantur. Ac tandem in his necessitatibus vitam finivisset, nisi Marcus Æmilius curiæ præsidens, et suam dignitatem et patriæ æquitatem retinens, senatum cum gravi reprehensione commonefecisset, ut si humano metu non terreretur, at Nemesim ultricem certe vererentur, quæ in eos animadvertere solet, qui potestatibus superbe utuntur. Itaque ille in mitiorem datus custodiam, et vanas spes fovens, similem superioribus casibus exitum vitæ sortitus est. Postquam enim biennium vitæ cupidus duravit, cum custodes barbaros offendisset, prohibitus est ab illis somno frui, atque ita vitam finivit.

Dicunt sese (inquit) Cappadociæ reges ad Cyrum Persam referre genus suum, contenduntque prognatos esse se uno septem Persarum, qui magum occiderunt, et ductam quidem a Cyro cognationem sic enumerant. Cambyse Cyri patris sororem fuisse germanam Atossam. Ex hac et Pharnace Cappadociæ rege natum fuisse Pedagamum (61), et hujus filium fuisse Smerdim : cujus porro Artaninam, et hujus Anaphan, qui fortitudine et audacia excelluerit, et unus septem Persarum fuerit. Igitur suam ad Cyrum cognationem sic enumerant, et ad Anaphan, cui perhibent propter virtutem sic concessum fuisse Cappadociæ principatum, ut Persis tributa non penderet. Eo vita defuncto imperavit ejusdem nominis filius. Post cujus obitum superstitibus duobus

VARIÆ LECTIONES.

[28] ἔχον B et corr. A. [29] ἐννεακλίνου corr. A : ἐννεακλιτίου ς. [30] σκότους B. [31] πλῆρες B et corr. A : πλήρης ς. [32] τακτὰ] τὰ κατὰ A, τὰ ἔγκανα B. [33] γινόμενοι. [34] μετελάμβανον add. A. [35] ἔῤῥιπτο AB : ἐῤῥίπτουν ς. [36] ὡς ἂν βούλοιτο ς. [37] καίπερ αὐτῶν] καὶ παρ' αὐτῶν A, καὶ παρὰ τῶν B. [38] καίναις ς. [39] φυλάτσουσι B. [40] λέγουσίν (φησιν) ἑαυτοὺς ς. [41] ὑπάρξαι γὰρ γνησίαν ς. [42] ἄτοσσαν AB : Ἀττόσαν ς [43] σμέρδην B. [44] κῦρον A : Κύρσυ ς.

NOTÆ.

(61) Al. παῖδα Γάλλον, *filium Gallum*.

Digitized by Google

filiis, Datama, **382***b* et Arimnæo, successisse imperio Datamam, virum et bello et aliis regni partibus laudatum, qui cum Persis prælio congressus et strenue præliatus, in eo occubuerit. Regnum accepit filius Ariamnes, cujus fuere fili Ariarathes et Olophernes. Is Ariamnes cum annos quinquaginta imperasset, nec ullum opus dignum memoria fecisset, obiit. Ejus in imperium successit natu grandior filius Ariarathes, qui supra modum amasse fratrem dicitur, et ad clarissimos ordines evexisse, utque idem cum Persis adversus Ægyptios missus, belli socius fuisse, et cum magnis honoribus revenisse, quos Persarum rex Ochus propter virtutem in eum conferebat, vitamque in patria reliquisse, superstitibus filiis Ariaratha et Arysa; frater autem et Cappadociæ imperium habens (nec enim germanam prolem habebat), grandiorem fratris filium Ariarathem adoptavit. Per ea tempora Alexander Macedo Persas debellavit, deinde obiit. At Perdiccas omnium tunc rerum gubernator, Eumenem misit ducem Cappadociæ, ac debellato Ariaratha et in pugna interfecto, tam ipsa Cappadocia quam finitimæ regiones, in Macedonum potestatem venerunt. Ariarathes vero postremi regis filius in præsentia desperans, concessit cum paucis in Armeniam. Haud multo post tempore, Eumene et Perdicca mortuis, et Antigono ac Seleuco subsecutis, ille acceptis ab Armeniorum rege Ardoata copiis, et Macedonum ducem Amyntam interfecit, et Macedones celeriter e finibus ejecit, domesticumque imperium recuperavit. Habuit hic tres filios, quorum natu maximus Ariamnes regnum accepit, qui affinitatem contraxit cum Antiocho cognomine Deo, ejus filiam Stratonicam Ariarathæ filiorum suorum natu maximo collocavit. Cumque esset filiorum supra modum amans, puero diadema imposuit, eum totius in regno imperii atque juris ex æquo secum socium fecit. Mortuo patre Ariarathes solus regnavit, et e vita discedens regnum filio suo admodum puero reliquit. Hic duxit in uxorem filiam Antiochi Magni, nomine Antiochidem, versutam admodum. **383***a* Hanc, cum liberos non gigneret, supposuisse ferunt sibi duos filios ignorante viro, videlicet Ariarathem et Olophernem. Aliquanto post tempore cum semen suscepisset, ipsam præter spem peperisse duas filias, et unum filium, nomine Mithridatem. At tunc virum de subditis consuluisse, et fecisse ut grandior cum mediocribus facultatibus Romam mitteretur, et junior in Ioniam, ne de regno cum germano filio contenderent. Hunc adultum Ariarathem aiunt cognominatum, et litteris Græcis imbutum, atque ob cæteras virtutes laudatum fuisse. Et pater quidem filio patris amanti studebat se vicissim amantem filii exhibere: atque eousque processit eorum mutua benevolentia, ut pater toto imperio cedere filio

A Μετὰ δὲ τὴν τούτου τελευτὴν ἀπολειφθέντων δυεῖν υἱοῖν, Δατάμου καὶ Ἀριμναίου, διαδέξασθαι τὴν ἀρχὴν Δατάμην, ἄνδρα καὶ [45] κατὰ πόλεμον καὶ κατ' ἄλλα μέρη τῆς βασιλείας [624 H.] ἐπαινούμενον, ὃς Πέρσαις διὰ μάχης ἐλθὼν καὶ λαμπρῶς κατὰ τὴν μάχην ἀγωνισάμενος ἐν αὐτῇ τελευτᾷ. Διεδέξατο δὲ τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς Ἀριάμνης, οὗ γίνονται παῖδες Ἀριαράθης καὶ Ὀλοφέρνης· οὗτος δὲ ἔτη πεντήκοντα δυναστεύσας καὶ μηδὲν ἔργον ἄξιον μνήμης πράξας τελευτᾷ. Τὴν δὲ ἀρχὴν διεδέξατο ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν Ἀριαράθης, ὃς φιλοστοργῆσαι διαφερόντως λέγεται τὸν ἀδελφὸν, καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὰς ἐπιφανεστάτας τάξεις· ὃν καὶ Πέρσαι; κατ' Αἰγυπτίων ἀποσταλέντα συμμαχῆσαι μετὰ [46] μεγάλων τιμῶν ἐπανελθεῖν, ὃς Ὦχος ὁ Περσῶν βα-
B σιλεὺς ὑπὲρ ἀνδρείας ἐδίδου, καὶ τὸν βίον ἐν τῇ πατρίδι λιπεῖν, υἱοὺς ἐγκαταλιπόντα Ἀριαράθην καὶ Ἀρύσην. Ὁ δὲ ἀδελφὸς καὶ τῆς Καππαδοκίας ἔχων τὴν ἀρχὴν (οὐ γὰρ ἦν αὐτῷ γυνὴ [47] γνησία) [1160 R.] τὸν πρεσβύτερον τῶν παίδων τἀδελφοῦ Ἀριαράθην υἱοποιεῖται. Κατὰ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν καταπολεμεῖ μὲν Πέρσας, εἶτα καὶ τελευτᾷ, καὶ Περδίκκας [48] ὁ τῶν ὅλων τότε ἡγούμενος Εὐμένη πέμπει Καππαδοκίας στρατηγόν. Καὶ καταπολεμηθέντος Ἀριαράθου, πεσόντος τε [49] ἐν τῇ
C μάχῃ, αὐτή τε ἡ Καππαδοκία καὶ τὰ πλησιόχωρα αὐτῆς ἔπεσεν ὑπὸ Μακεδόνας. Ἀριαράθης δὲ ὁ τοῦ προβεβασιλευκότος υἱὸς, ἀπελπίσας, κατὰ τὸ παρὸν, ἀποχωρεῖ μετ' ὀλίγων πρὸς τὴν Ἀρμενίαν. Μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον τῶν περὶ τὸν Εὐμένη καὶ Περδίκκαν τελευτησάντων, Ἀντιγόνου δὲ καὶ Σελεύκου περισπωμένων, λαβὼν δύναμιν παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀρμενίων Ἀρδοάτου τὸν μὲν τῶν Μακεδόνων στρατηγὸν Ἀμύνταν ἀπέκτεινεν, ἐξέβαλε δὲ καὶ Μακεδόνας [50] ταχέως τῆς χώρας, καὶ τὴν οἰκείαν ἀρχὴν ἀνεκτήσατο. Τούτῳ [51] δὲ τριῶν παίδων γενομένων παρέλαβε τὴν βασιλείαν ὁ πρεσβύτατος Ἀριάμνης· ὃς ἐπιγαμίαν πρὸς Ἀντίοχον ποιησάμενος τὸν
D ἐπονομασθέντα Θεὸν, τὴν τούτου θυγατέρα Στρατονίκην συνῴκισε τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν υἱῶν Ἀριαράθῃ. Ὑπάρχων δὲ φιλότεκνος διαφερόντως περιέθετο τῷ παιδὶ διάδημα, καὶ συνάρχειν πάντων τῶν τῆς [52] βασιλείας [53] πρωτερημάτων ἐπ' ἴσης μεταδίδωσι. Τοῦ δὲ πατρὸς τελευτήσαντος Ἀριαράθης βασιλεύει καθ' ἑαυτὸν καὶ μεταλλάσσων τὸν βίον κατέλιπε [54] τὴν βασιλείαν Ἀριαράθῃ τῷ υἱῷ, νηπίῳ παντελῶς ὄντι τὴν ἡλικίαν. Οὗτος δὲ ἔγημε θυγατέρα τοῦ μεγάλου κληθέντος Ἀντιόχου, ὀνομαζομένην Ἀντιοχίδα, πανοῦργον μάλιστα. Ταύτην δὲ μὴ γινομένων [55] τέκνων ὑποβαλέσθαι [56] δύο παῖδας ἀγνοοῦντος τοῦ ἀνδρὸς, Ἀριαράθην καὶ Ὀλοφέρνην. Μετὰ δέ τινα χρόνον τῆς φύσεως ἐπιδεξαμένης ἀνελπίστως τεκεῖν αὐτὴν δύο μὲν θυγατέρας, υἱὸν δὲ ἕνα τὸν ὀνομασθέντα Μιθριδάτην [57]. Ἐξ οὗ τοὺς ὑποβολιμαίους ἀναδιδαξαμένην τἀνδρὶ τὸν μὲν πρεσβύτερον μετὰ

VARIÆ LECTIONES.

[45] καὶ post ἄνδρα add. A. [46] μετὰ] καὶ μετὰ B. [47] γυνὴ B. [48] περδίκας B. [49] πεσόντος τε] καὶ πεσόντος B. [50] μακεδόνα ς. [51] τούτου B. [52] τῆς om A. [53] βασιλέως B. [54] κατέλειπε A. [55] γενομένων ς. [56] libri ὑποβάλλεσθαι. [57] Μιθριδάτης ς.

Digitized by Google

συμμέτρου χρείας εἰς Ῥώμην ἀποσταλῆναι παρασκευάσαι, τὸν δὲ νεώτερον εἰς τὴν Ἰωνίαν χάριν τοῦ μὴ διαμφισβητεῖν ὑπὲρ τῆς βασιλείας τῷ γνησίῳ. Τοῦτον δὲ ἀνδρωθέντα καὶ Ἀριαράθην φασὶν μετονομασθῆναι, παιδείας τε Ἑλληνικῆς [625 H.] μετασχεῖν, καὶ κατὰ τὴν ἄλλην ἐπαινεῖσθαι ἀρετήν. Καὶ ὁ μὲν πατὴρ φιλοπάτορι ὄντι τῷ υἱῷ ἔσπευδεν ἀποδοῦναι τὴν τοῦ φιλοτέκνου σπουδήν, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον αὐτοῖς προέβη τὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους εὐνοίας, ὥστε ὁ μὲν πατὴρ ἐξίστασθαι τῆς ὅλης ἀρχῆς ἠγωνίζετο τῷ παιδί, ὁ δὲ ἀδύνατον ἐδείκνυ[58] δέξασθαι αὐτὸν παρὰ γονέων ἔτι ζώντων τοιαύτην χάριτα. Οὕτος τὸν πατέρα τοῦ πεπρωμένου καταλαβόντος διεδέξατο τὴν βασιλείαν, τήν τε ἄλλην ἀγωγὴν τοῦ βίου ἀξιολογωτάτην ἐνδεικνύμενος καὶ φιλοσοφίᾳ προσανέχων, ἐξ οὗ καὶ ἡ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἀγνοουμένη πάλαι Καππαδοκία τότε τοῖς πεπαιδευμένοις ἐμβιώτερον[59] ὑπῆρχεν. Ἀνενεώσατο δ' οὗτος καὶ τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν τε καὶ συμμαχίαν. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τῆς εἰς Κῦρον ἀναφορᾶς τῶν μέχρι τοῦδε τῆς Καππαδοκίας βασιλευσάντων ἐν τούτοις.

A certaret, ille contra demonstraret fieri non posse, ut a parentibus adhuc viventibus ejusmodi beneficium admitteret. Hic, postquam parentem fata vocarunt, regnum accepit, tum in reliquis vitæ moribus eximium se præbens, tum philosophiæ operam navans. Quo factum est ut Cappadocia olim Græcis ignota, tunc eruditis fuerit receptaculum. Idem cum Romanis amicitiam societatemque renovavit. Aliaque plurima de relatione regum Cappadociæ præsentium usque ad Cyrum (62).

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

Ὅτι περὶ Λευκίου Αἰμιλίου, τοῦ Περσέα καταπολεμήσαντος, τῆς ταφῆς διερχόμενος, καὶ λαμπρὰν αὐτὴν ἐς τὰ μάλιστα γενέσθαι λέγων, ἐπάγει· Τῶν γὰρ Ῥωμαίων οἱ ταῖς εὐγενείαις καὶ προγόνων δόξῃ διαφέροντες μετὰ τὴν τελευτὴν εἰδωλοποιοῦνται κατά τε τὴν τοῦ χαρακτῆρος ὁμοιότητα [1161 R.] καὶ κατὰ τὴν ὅλην τοῦ σώματος περιγραφήν, μιμητὰς ἔχοντες ἐκ παντὸς τοῦ βίου παρατετηρηκότας[60] τήν τε πορείαν καὶ τὰς κατὰ μέρος ἰδιότητας τῆς ἐμφάσεως. Παραπλησίως δὲ καὶ τῶν προγόνων ἕκαστος προηγεῖται τοιαύτην ἔχων διασκευὴν καὶ κόσμον, ὥστε τοὺς θεωμένους διὰ τῆς ἐκ τούτων ἐμφάσεως γινώσκειν ἐφ' ὅσον ἕκαστοι[61] τιμῆς προήχθησαν καὶ μετέσχον τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ καλῶν.

Ex eodem.

De Lucii Æmilii, qui Persem debellavit, sepultura hæc habet, quam propter ista maxime dicit illustrem. Solent enim Romani qui nobilitate et majorum suorum gloria præstarent, mortuorum imagines ad similitudinem vitæ, totiusque corporis delineationem effingere, ut vitæ seriem servantes, et juxta imaginis cujusque propriam virtutem haberent quos imitarentur (63). Eodem modo unusquisque e parentibus ejusmodi statuas, et ornamenta habuit et præcessit, ut ex eorum picturis quisque intelligat, quantas **383***b* in republica dignitates singuli et honores gesserint.

Ὅτι τοὺς Ἴβηρας καὶ Λυσιτανοὺς ὀνομάζει. Φησὶ γὰρ ὡς Μέμμιος ἐξαπέλεκυς[62] στρατηγὸς εἰς τὴν Ἰβηρίαν ἐξαπέσταλτο μετὰ δυνάμεως, οἱ δὲ Λυσιτανοὶ συστραφέντες πρὸς αὐτὸν, καὶ λαβόντες ἀπαράσκευον[63] ἐκ κατάπλου, μάχῃ τε ἐνίκησαν καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ διέφθειραν. Περιβοήτου δὲ γενομένης τῆς τῶν Ἰβήρων εὐημερίας οἱ μὲν Ἀρουακοὶ, νομίσαντες πολὺ κρείττους εἶναι τῶν Ἰβήρων, κατεφρόνησαν τῶν πολεμίων, καὶ τὸ πλῆθος τὸ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν διὰ ταύτην μάλιστα ταύτην μάλιστα τὴν αἰτίαν εἵλετο τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον.

Nominat Hispanos et Lusitanos. Addit enim quomodo Memmius prætor ad urbem in bello in Hispaniam cum copiis sit missus, et ut Lusitani cum eo congredientes, exscendentem imparatum occupant, pugnaque eum superant, magnamque exercitus partem cædunt, facta autem Hispanorum victoria jam celebri, Arevaci existimantes se Iberis fortiores adhuc esse, hostem contempserunt, et in concione populus, hac præsertim de causa, contra Romanos bellum movit (64).

Ἐκ τοῦ λβ'.

Ὅτι τὸ τεῖχος τῶν Καρχηδονίων τῆς πόλεως φησὶν ὕψος μὲν εἶναι πηχῶν τεσσαράκοντα, πλάτος δὲ εἰκοσιδύο· ὅμως καὶ[64] τοιούτων ὄντων αἱ Ῥωμαίων μηχαναὶ καὶ τὰ κατὰ πόλεμον ἀνδραγαθήματα κρείττους ὤφθησαν τῆς ἐκείνων ἀσφαλείας, καὶ ἑάλω ἡ πόλις καὶ κατερειπώθη[65].

Ex tricesimo secundo.

Licet Carthaginensium mœnia quadraginta cubitos altitudine, et latitudine viginti duos excederent, Romanorum tamen machinæ, et virtus fortior quam murus fuit, sic ut urbem ceperint, et solo æquaverint (65).

Ὅτι Μασανάσσης[66] ὁ Λιβύων βεβασιλευκὼς καὶ τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν τετηρηκὼς ἐνενήκοντα[67]

Masinissa rex Africanorum, qui amicitiam cum Romanis tenuit, annos nonaginta in vigore vixit.

VARIÆ LECTIONES.

[58] ἐδείκνυε B. [59] ἐμβιωτήριον Stephanus. [60] βίου τοὺς παρατετηρ. B. [61] ἕκαστοι A : ἕκαστος ς. [62] ἐξαπέλεκυς] ἐξ οὗ πέλεκυς A. [63] ἀπαράσκευον Rhodomannus, ἐκ παρασκευῶν A, ἐκπαράσκευον ς. [64] καὶ] καίτοι A. [65] κατερειπώθη A. [66] μανασῆς A, μανασσῆς B. [67] ἐννενήκοντα ς.

NOTÆ.

(62) Vide Ciceronis Epistolas.
(63) Vide Tacitum et Juvenalem.
(64) Eutropius, lib. IV.
(65) Vide Ortelii *Theatrum* in *Parergo*.

Digitized by Google

filius decem morrens reliquit, quos Romanis in tutelam commisit. Erat et corporis firmitate præstans, et duritiei ac laboribus a pueritia assuetus. Etenim stans in vestigiis totum diem manebat immotus, et sedens non surgebat usque ad noctem, toto die labores meditans, et in equo continenter toto die et nocte sedens, et equitationibus utens non defatigabatur. Est ejus valetudinis vigorisque signum hoc maximum, quod fere jam nonagenarius, filium haberet quadrimulum, corporis robore præstantem. In agrorum cultura usque adeo excelluit, ut singulis filiis reliquerit agrum decem millium jugerum omni instrumento ornatum. Regnavit præclare annos sexaginta.

A μὲν ἐβίω ἔτη ἐν δυνάμει, παῖδας δέκα ἐν τῷ ἀπαλλάττεσθαι καταλιπὼν, οὓς καὶ Ῥωμαίοις ἐπιτροπεύεσθαι παρεκατέθετο [68] [626 H.], ἦν δὲ καὶ κατὰ τὴν τοῦ σώματος εὐτονίαν διαφέρων καὶ καρτερίᾳ καὶ πόνοις συνήθης ἐκ παιδός· ὅς γε στὰς ἐν τοῖς ἴχνεσιν ὅλην τὴν ἡμέραν ἀκίνητος ἔμενε, καθεζόμενος δὲ οὐκ ἠγείρετο μέχρι νυκτὸς ἐνημερεύων ταῖς τῶν πόνων μελέταις, ἐπὶ δὲ τὸν ἵππον ἐπιβαίνων [69] συνεχῶς ἡμέραν καὶ νύκτα καὶ ταῖς ἱππασίαις χρώμενος οὐκ ἐξελύετο [70]. Σημεῖον δὲ τῆς περὶ αὐτὸν εὐεξίας τε καὶ δυνάμεως μέγιστον· ἐνενήκοντα γὰρ σχεδὸν ἔχων ἔτη υἱὸν εἶχε τετραετῆ, διαφέροντα τῇ τοῦ σώματος ῥώμῃ. Ἐν δὲ ταῖς τῶν ἀγρῶν ἐπιμελείαις τοσοῦτον διήνεγκεν, ὡς ἑκάστῳ τῶν υἱῶν ἀπολιπεῖν ἀγρὸν μυριόπλεθρον, κεκοσμημένον πάσαις ταῖς κατασκευαῖς. Ἐβασίλευσε δ' ἐπιφανῶς ἔτη ἑξήκοντα.

Nicomedes patrem Prusiam persequens, ad aram Jovis confugientem interfecit, et nefanda cæde imperium invadens, Bithyniæ regnum adeptus est.

B Ὅτι Νικομήδης Προυσίαν τὸν ἑαυτοῦ πατέρα καταπολεμήσας, καὶ καταφυγόντα εἰς τὸ τοῦ Διὸς ἱερὸν ἀνελὼν, παρέλαβε τὴν βασιλείαν τῆς Βιθυνίας, ἀσεβεστάτῳ φόνῳ κτησάμενος τὴν ἀρχήν.

Lusitani primo parem ducem non habentes, facile superabantur, bellum cum Romanis gerentes. Postea Viriathum adepti multum Romanis incommodarunt. Erat is ea gente **384***a* Lusitanorum, qui Oceanum accolunt. Pastor fuit a teneris montanæ vitæ assuetus, adjuvante etiam corporis natura. Nam et robore et celeritate reliquarumque partium agilitate Hispanos longe antecellebat, cum cibo exiguo, et multis exercitationibus uti consuefecisset, et somno duntaxat quantum esset necesse. In summa ferrum continenter gestans, et cum bellnis et latronibus manus conferens, vulgo celebris evasit, et ab illis dux electus, brevi latronum catervam se circum congregavit. Atque in bellis proficiens, non solum admirationi fuit propter robur corporis, verum etiam dux excellens visus est. Erat autem in dispertienda præda justus, et eos qui egregie pugnaverant, pro dignitate donis extollebat (66-67). Tandem cum jam non latronem sed principem sese exhibuisset, bellum gessit cum Romanis, multisque præliis superior evasit, adeo ut etiam ducem Romanorum Vitellium cum ipso exercitu profligaverit, captivumque ceperit, et gladio necaverit, et alia multa in bello feliciter gesserit, donec Fabius belli adversus illum dux creatus est. Inde non paulo inferior esse cœpit. Deinde creatus, et Fabio superior factus, eum in pacta descendere indigna Romanis coegit. Verum Scipio adversus Viriathum dux electus, quæ acta fecit irrita, et superatum sæpe Viriathum, ad extremam deinde cladem compulsum, adeo ut pacem spectaret, per domesticos dolo interfecit, et ejus imperii successorem Tautamum eiusque socios perculit. et ut pax arbi-

Ὅτι Λυσιτανοὶ, φησὶ, τὸ μὲν πρῶτον οὐκ ἔχοντες ἀξιόχρεων ἡγεμόνα εὐάλωτοι [71] καθίσταντο Ῥωμαίοις πολεμοῦντες, ὕστερον δὲ Ὑριάθου κυρήσαντες μεγάλα Ῥωμαίους ἔβλαψαν. Ἦν μὲν οὖν οὗτος τῶν παρὰ τὸν ὠκεανὸν οἰκούντων Λυσιτανῶν, ποιμαίνων ἐκ παιδὸς, ὀρείῳ βίῳ [κατέστη] [72] συνήθης, συνεργὸν ἔχων [73] καὶ τὴν τοῦ σώματος φύσιν· καὶ γὰρ ῥώμῃ καὶ τάχει καὶ τῇ τῶν λοιπῶν μερῶν εὐκινησίᾳ πολὺ διήνεγκε τῶν Ἰβήρων. Συνεθίσας [74] δὲ [75] αὐτὸν [76] τροφῇ μὲν ὀλίγῃ γυμνασίοις δὲ πολλοῖς χρῆσθαι, καὶ ὕπνῳ [77] μέχρι μόνου τοῦ ἀναγκαίου, καθόλου δὲ σιδηροφορῶν συνεχῶς καὶ θηρίοις καὶ λῃσταῖς εἰς ἀγῶνας καθιστάμενος, περιδόητος ἐγένετο [78] παρὰ τοῖς πλήθεσι, καὶ ἡγεμὼν αὐτοῖς ἡρέθη, καὶ ταχὺ σύστημα περὶ ἑαυτὸν λῃστῶν ἤθροισε. [1164 H.] Καὶ προκόπτων ἐν τοῖς πολέμοις οὐ μόνον ἐθαυμαστώθη δι' ἀλκὴν, ἀλλὰ καὶ στρατηγεῖν ἔδοξε διαφερόντως. Ἦν δὲ καὶ δίκαιος ἐν ταῖς διανομαῖς τῶν λαφύρων, καὶ κατ' ἀξίαν τοὺς ἀνδραγαθήσαντας ἐξῆρε τοῖς δώροις. Προῶν δὲ οὐκέτι λῃστὴν ἀλλὰ δυνάστην αὐτὸν [79] ἀναδείξας ἐπολέμησε Ῥωμαίοις, καὶ πολλαῖς ἐκράτησε μάχαις, ὡς καὶ στρατηγὸν Ῥωμαίων Οὐϊτέλλιον [80] αὐτῷ καταπολεμῆσαι στρατῷ καὶ αἰχμάλωτον λαβεῖν καὶ ξίφει ἀνελεῖν, καὶ πολλὰ ἕτερα εὐημερῆσαι κατὰ πόλεμον, ἕως Φάβιος στρατηγὸς τοῦ πρὸς αὐτὸν πολέμου κεχειροτόνητο. Ἐκεῖθεν δ' ἐλαττοῦσθαι ἤρξατο ἐπ' οὐκ ὀλίγον. Εἶτα ἀναλαβὼν καὶ κατευδοκιμήσας Φαβίου εἰς συνθήκας αὐτὸν ἐλθεῖν ἀναξίους Ῥωμαίων ἠνάγκασεν. Ἀλλ' ὅ γε Σκηπίων στρατηγεῖν καθ' Ὑριάθου [81] αἱρεθεὶς τάς τε συνθήκας ἠκύρωσε, καὶ πολλάκις Ὑριάθον ἐλαττώσας, εἶτα εἰς ἔσχατον ἥττης συνελάσας ὥστε καὶ πρὸς σπονδὰς ὁρᾷν, διὰ τῶν οἰκείων ἐδολοφόνησε.

VARIÆ LECTIONES.

[68] παρακατέθετο ς. [69] τὸν ἵππον ἐπιβαίνων B et corr. A : τῶν ἵππων ἐπιμένων ς. [70] ἐξελυτο corr. A. [71] εὐάλωτον ς. [72] κατέστη om. B. [73] ἔχων om. pr. A. [74] συνειθίσας B, συνήθης A : συνείθισε ς. [75] δὲ om. A. [76] ἑαυτὸν B. [77] ὕπνου A. [78] ἐγένετο add. A. [79] ἑαυτὸν B. [80] Οὐϊτέλιον ς. [81] κατ' Οὐριάθρου ς.

NOTÆ.

(66-67) Cicer. lib. 1 *De officiis.*

Digitized by Google

Καὶ τὸν διαδεξάμενον αὐτοῦ τὴν στρατηγίαν Γαύ- A trio suo fieret, effecit, atque illis agrum et urbem
ταμον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ καταπληξάμενος, καὶ dedit ad habitandum.
σπονδὰς [627 H.] οἵας ἐβούλετο θέσθαι παρασκευασάμενος, ἔδωκε χώραν καὶ πόλιν εἰς κατοίκησιν [92].

Ἐκ τοῦ λδ'.

Ὅτι μετὰ τὴν Καρχηδονίων κατάλυσιν ἐπὶ ξ' ἔτεσι τῶν Σικελῶν εὐρροούντων [93] ἐν πᾶσιν, ὁ δουλικὸς αὐτοῖς ἐπανέστη πόλεμος ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Ἐπὶ πολὺ τοῖς βίοις ἀναδραμόντες καὶ μεγάλους περιποιησάμενοι πλούτους συνηγόραζον οἰκετῶν πλῆθος· οἷς ἐκ τῶν σωματοτροφείων ἀγεληδὸν ἀπαχθεῖσιν εὐθὺς χαρακτῆρα ἐπέβαλλον καὶ στιγμὰς τοῖς σώμασιν. Ἐχρῶντο δὲ αὐτῶν τοῖς μὲν νέοις νομεῦσι, τοῖς δ' ἄλλοις, ὧν πῃ ἑκάστῳ ἡ χρεία ἐπέβαλλε. Βαρέως δ' αὐτοῖς κατά τε τὰς ὑπηρεσίας ἐχρῶντο, καὶ ἐπιμελείας παντελῶς B constituebant : aliorum autem opera ad alia mini-
ὀλίγης ἠξίουν, ὅσα τε ἐντρέφεσθαι καὶ ὅσα ἐνδύσασθαι. Ἐξ ὧν οἱ πλείους ἀπὸ λῃστείας τὸ ζῆν ἐπορίζοντο, καὶ μεστὰ [94] φόνων ἦν ἅπαντα, καθάπερ στρατευμάτων διεσπαρμένων τῶν λῃστῶν. Οἱ δὲ στρατηγοὶ κωλύειν μὲν ἐπεχείρουν, κολάζειν δὲ οὐ τολμῶντες διὰ τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ βάρος τῶν κυρίων, οἱ ἐδέσποζον τῶν [95] λῃστῶν, ἠναγκάζοντο περιορᾶν λῃστευομένην τὴν ἐπαρχίαν· οἱ πλεῖστοι γὰρ τῶν κτητόρων ἱππεῖς ὄντες τῶν Ῥωμαίων, καὶ κριταὶ τοῖς ἀπὸ τῶν ἐπαρχιῶν κατηγορουμένοις στρατηγοῖς [96] γινόμενοι, φοβεροὶ τοῖς ἄρχουσιν ὑπῆρχον. Πιεζόμενοι δὲ οἱ δοῦλοι ταῖς ταλαιπωρίαις, καὶ πληγαῖς τὰ πολλὰ παραλόγως [97] ὑβριζόμενοι, οὐχ ὑπέμενον. Συνιόντες οὖν ἀλλήλοις κατὰ τὰς εὐκαιρίας συνελάλουν περὶ ἀποστάσεως, ἕως εἰς ἔργον τὴν βουλὴν ἤγαγον. Ἦν δέ C sationum quæ adversus præfectos e provinciis affe-
τις οἰκέτης Σύρος Ἀντιγένους Ἐνναίου τὸ γένος, ἐκ τῆς Ἀπαμείας, ἄνθρωπος μάγος καὶ τερατουργὸς τὸν τρόπον. Οὗτος [98] προσεποιεῖτο θεῶν ἐπιτάγμασι καθ' ὕπνον προλέγειν τὰ μέλλοντα, καὶ πολλοὺς διὰ τὴν εἰς τοῦτο τὸ μέρος [99] εὐφυΐαν ἐξηπάτα. Ἐντεῦθεν προϊὼν οὐ μόνον ἐξ ὀνείρων ἐμαντεύετο [1165 R.], ἀλλὰ καὶ ἐγρηγορότως θεοὺς ὁρᾶν ὑπεκρίνετο καὶ ἐξ αὐτῶν ἀκούειν τὰ μέλλοντα. Πολλῶν δ' ὑπ' αὐτοῦ σχεδιαζομένων, ἀπὸ τύχης ἔνια πρὸς ἀλήθειαν ἐξέβαινε· καὶ τῶν μὲν μὴ γινομένων ὑπ' οὐδενὸς ἐλεγχομένων, τῶν δὲ συντελουμένων ἐπισημασίας τυγχανόντων, προκοπὴν ἐλάμβανεν ἡ περὶ αὐτὸν [100] δόξα. Τελευταῖον διά τινος μηχανῆς πῦρ μετά τινος ἐνθουσιασμοῦ καὶ φλόγα διὰ τοῦ στόματος ἠφίει, καὶ D
οὕτω τὰ μέλλοντα ἀπεφοίβαζεν. Εἰς γὰρ κάρυον [101] ἤ τι τοιοῦτο τετρημένον ἐξ ἑκατέρου μέρους ἐνετίθει καὶ τὴν συνέχειν αὐτὸ δυναμένην ὕλην· εἶτα ἐντιθεὶς τῷ στόματι καὶ προσπνέων ποτὲ μὲν σπινθῆρας ποτὲ δὲ φλόγα ἐξέκαεν. Οὗτος πρὸ τῆς ἀποστάσεως ἔλεγε τὴν Συρίαν θεὸν ἐπιφαινομένην αὐτῷ λέγειν ὅτι βασιλεύσει· καὶ τοῦτο οὐ πρὸς ἄλλους μόνον ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν κύριον αὐτοῦ διετέλει λέγων. Εἰς δὲ γέλωτα τρεπομένου τοῦ πράγματος, ὁ μὲν [102] Ἀντιγένης ψυχαγωγούμενος ἐπὶ τῇ τερατείᾳ [628 H.]

Ex libro tricesimo quarto.

Cum post deletos Carthaginenses, Siculorum res annis sexaginta in florentissima fortuna permansissent, tandem servile bellum apud eos hac de causa exortum est. Vitæ commoditatibus magnopere aucti, ac divitias ingentes adepti, magnam servorum multitudinem emere soliti erant : quorum veluti greges quosdam, simulatque e locis in quibus nutriebantur eduxerant, certis illos notis compungebant : et eos quidem qui juniores erant, pastores strabant, aliorum autem opera ad alia ministeria prout cujusque usus postulabat, utebantur. Verum præterquam quod erga eos asperos ac rigidos in imperandis ministeriis exhibebant, **384***b* etiam eorum victus ac vestitus vix ullam gerere curam dignabantur. Unde fiebat, ut eorum bona pars vitam rapto sustentaret, omniaque sanguine redundarent : utpote prædonibus, tanquam militum exercitibus, longe lateque grassantibus. Provinciarum autem præfecti prohibere quidem conabantur, sed cum supplicium de iis sumere non auderent propter magnam dominorum potentiam atque auctoritatem, suam quisque provinciam sinere impune diripi cogebatur. Nam cum plerique e dominis equites Romani essent, et judices constituerentur accubantur, formidolosi ipsis præfectis erant. Jam vero cum ærumnis premerentur servi, et cum aliis modis pessime acciperentur, tum vero plagis subinde præter rationem et injuriose contunderentur, patientiam abrumpere cœperunt. Itaque opportunum tempus nacti, in unum convenientes, de defectione sermones inter se conferre solebant, donec tandem verba ad rem contulerunt. Erat enim servus quidam Syrus urbe Apamea natus (cujus dominus Antigenes vocabatur, eratque Enna ortus) vir magicis incantationibus et circulatoriis captionibus ac præstigiis deditus. Hinc se futura prædicere instinctu afflatuque divino ipsi in somnis apparentium simulabat : multisque per eam qua utebatur hac in parte solertiam ad dexteritatem imponebat. Ab his autem primordiis longius progressus, non solum ex somniorum visis futura pronuntiabat, sed et vigil cernere se deos, et ex iis res futuras audire fingebat. Cum autem in multis vaticinationibus mendax comperiretur, interim tamen casu eventus quarumdam rerum vere prædictionibus ejus responderent, et falsa quidem ejus vaticinia nemo coargueret, vera autem cum applausu diligenter notarentur, hominum opinio de eo in dies

VARIÆ LECTIONES.

[92] κατοίκισιν B. [93] εὐρροούντων B. [94] μεστὰ B : μετὰ ς. [95] τῶν add. A. [96] στρατηγοῖς B : στρατηγοὶ ς. [97] παραλόγῳ; A : παρὰ λόγου ς. [98] οὗτος B : αὐτὸς ς. [99] μέρος A : γένος ς [100] αὐτῶν A. [101] κάρυον] κάρανον B. [102] μὲν A : μὲν οὖν ς.

Digitized by Google

augebatur. Postremo artificium excogitavit, quo flammam ex ore cum quodam fanatico furore emittebat, et cum flamma simul vaticina verba Phœbadum in morem fundebat. Ignem enim in nucem aut aliquid hujusmodi utrinque perforatum (68), simulque materiam quæ illum alere posset, imponebat, deinde ori indens et afflans, modo scintillas, modo flammam accendebat. Hic ante defectionem jactare consueverat, apparentem sibi in somnis Syriam deam dignitatem regiam polliceri (69). Et hoc non aliis solum, sed et suo ipsius domino assidue dictitabat. Cum autem risu res hæc exciperetur, Antigenes ex hisce prodigiosis mendaciis voluptatem capiens, in conviviis ad quæ invitatus erat, Eunum (ita enim hic præstigiator vocabatur) asseclam habebat, eumque super regno interrogabat, et quomodo erga unumquemque eorum, qui in cœtu illo erant, gerere se decrevisset. Cum autem ille ita iis responderet, ut in suis sermonibus minime vacillaret, polliceturque fore, ut dominos suos leniter clementerque acciperet, mera denique monstra illis super aliis variis rebus narrare pergere **385** *a* omnibus convivis risum movebat. Ex quibus nonnulli ferculorum non pœnitendas portiones ablatas e mensa ei porrigebant, atque inter porrigendum hortabantur, ut regnum adeptus accepti ab ipsis beneficii memor esset. Sed enim quæ prodigiosa esse videbatur vaniloquentia, minime vanum nacta est tandem exitum, regni adoptionem.

A παρῆγε τὸν Εὔνουν εἰς τὰ σύνδειπνα (τοῦτο γὰρ ὄνομα τῷ τερατίᾳ) καὶ διηρώτα περὶ τῆς βασιλείας, καὶ πῶς ἑκάστῳ χρήσεται τῶν παρόντων· τοῦ δὲ ἀτρέπτως πάντα [93] διηγουμένου, καὶ ὡς μετρίως χρήσεται τοῖς κυρίοις, καὶ τὸ σύνολον ποικίλως τερατευομένου, γέλωτες ἐγίνοντο τοῖς παραχεκλημένοις, καί τινες αὐτῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης ἀξιολόγους μερίδας αἴροντες ἐδωροῦντο, ἐπιλέγοντες ὅπως, ὅταν γένηται βασιλεὺς, τῆς χάριτος μνημονεύοι. Οὐ μὴν ἀλλ' ἡ τερατεία προῆλθεν εἰς ἀληθινὸν ἀποτέλεσμα βασιλείας, καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν τοῖς παρὰ [94] τὰ δεῖπνα δεξιωσαμένοις ἐν γέλωτι οὐ χωρὶς σπουδῆς ἐποιήσατο τῆς χάριτος.

Principium autem totius defectionis fuit hujusmodi. Ennensis quidam nomine Damophilus, vir elato ingenio præditus, indignis modis supra quam credi possit servos suos acceperat : ejusque uxore Megallide certatim eos suppliciis variis afficiente, et omnem erga eos sensum humanitatis exuente, exactionem et dominorum cædem inter se conjurant, Eunumque adeuntes interrogant, an suum ipsorum conceptum a diis concederetur. Hic autem illis assentiens a diis concedi respondet, verba cum solitis præstigiis fundens : simulque illis, ut primo quoque tempore illud aggrediantur, persuadet. Statim igitur coacta quadringentorum conservorum manu, et in eum quem pro tempore poterant armati modum, in urbem Ennam irrumpunt, ducem habentes Eunum, suis in emittenda ex ore flamma præstigiis utentem. Domos autem ingressi, stragem magnam edunt, ne lactentibus quidem infantibus parcentes : sed eos ab ubere matris raptos solo affligentes. In mulieres autem quæ contumeliæ et petulantiæ genera exercuerint (idque in ipsorum maritorum conspectu), verbis exprimi nullis pro dignitate potest. Illis enim se magna servorum urbis multitudo adjunxerat. Cæterum cum in dominos omnia exempla cruciatusque edidissent, ad cædem aliorum se converterunt. Eunus autem cum Damophilum in suburbanis hortis una cum uxore rusticari audisset, illuc quosdam e suis misit, qui ambos inde in urbem vinctos protraxerunt, variis in via contumeliis affectos. Soli autem ejus filiæ servi prorsus pepercerunt et ne minima quidem eam

B Ἀρχὴ δὲ τῆς ὅλης ἀποστάσεως ἐγένετο τοιαύτη. Δαμόφιλός τις ἦν Ἐνναῖος, τὴν δ' οὐσίαν μεγαλόψυχος [95], ὑπερφανος δὲ τὸν τρόπον. Οὗτος κακῶς εἰς ὑπερβολὴν ἐκέχρητο τοῖς δούλοις, καὶ ἡ γυνὴ δὲ Μεγαλλὶς ἀντεφιλονείκει τάνδρὶ πρὸς τὴν τιμωρίαν καὶ τὴν ἄλλην ἀπανθρωπίαν τὴν περὶ τοὺς δούλους. Ἐξ ὧν ἀποθηριωθέντες οἱ προπηλακιζόμενοι συνέθεντο πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ ἀποστάσεως καὶ φόνου τῶν κυρίων. Καὶ πρὸς τὸν Εὔνουν ἐλθόντες ἠρώτων [96] εἰ τυγχωρεῖται παρὰ τῶν θεῶν αὐτοῖς τὸ βεβουλευμένον. Ὁ δὲ μετὰ τερατείας, ὡς εἰώθει, συνθέμενος ὅτι συγχωροῦσι, παραχρῆμα πείθει ἔχεσθαι τῆς ἐγχειρήσεως. Εὐθὺς οὖν τετρακοσίους τῶν ὁμοδούλων συνήθροισαν, καὶ ὡς ἂν ὁ καιρὸς ἐδίδου, καθοπλισθέντες εἰς τὴν Ἔνναν τὴν πόλιν εἰσπίπτουσιν, ἀφηγουμένου αὐτῶν καὶ τοῦ πυρὸς τὰς φλόγας τερατευομένου τούτοις τοῦ Εὔνου. Ταῖς δ' οἰκίαις ἐπεισελθόντες [97] πλεῖστον φόνον εἰργάζοντο, μηδ' αὐτῶν τῶν ὑπομαζίων φειδόμενοι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῆς θηλῆς ἀποσπῶντες προσήρασσον τῇ γῇ· εἰς δὲ τὰς γυναῖκας οὐδ' ἔστιν εἰπεῖν (καὶ τότε [98] βλεπόντων τῶν ἀνδρῶν) ὅσα ἐνύβριζόν τε καὶ ἐνησέλγαινον, πολλοῦ αὐτοῖς πλήθους τῶν ἀπὸ τῆς πόλεως δούλων προστεθέντος [99], οἳ καὶ κατὰ τῶν κυρίων πρότερον τὰ ἔσχατα ἐνδεικνύμενοι οὕτω πρὸς τὸν τῶν ἄλλων φόνον ἐτρέποντο. Οἱ δὲ περὶ τὸν Εὔνουν πυθόμενοι τὸν Δαμόφιλον ὅτι κατὰ τὸν πλησίον τῆς πόλεως περίκηπον διατρίβει μετὰ τῆς γυναικὸς, [1168 R.] εἷλκον ἐκεῖθεν διά τινων ἐξ αὐτῶν σταλέντων αὐτόν τε καὶ τὴν γυναῖκα δεδεμένους ἐξαγωνισάντες, πολλὰς κατὰ τὴν ὁδὸν ὕβρεις ὑποσχόντας. Μόνης δὲ τῆς θυγατρὸς αὐτῶν

VARIÆ LECTIONES.

[93] ἅπαντα C. [94] παρὰ A : περὶ C. [95] μεγαλόψυχος] aptius, quod est p. 386 *b* 37, et 387 *b* 29, et 389 *a* 7, μεγαλόπλουτος. [96] ἠρώτων post βεβουλευμένον ponit B. [97] ὑπεισελθόντες C. [98] καὶ τότε A : καίτοι C. [99] προστεθέντων B.

NOTÆ.

(68) Vide Flori *Epitomen*.

(69) Vide Lucianum et Athenagorum in *Apologia*.

Digitized by Google

οἱ δοῦλοι ὤφθησαν εἰς παντα φεισάμενοι, διὰ τὸ φιλάνθρωπον αὐτῆς ἦθος καὶ περὶ τοὺς δούλους συμπαθὲς καὶ βοηθητικὸν κατὰ δύναμιν. Ἐξ ὧν ἐδείκνυτο τῶν δούλων οὐχὶ [1] ὠμότης εἶναι φύσεως τὰ γινόμενα εἰς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ τῶν προϋπηργμένων εἰς αὐτοὺς ἀδικημάτων ἀνταπόδοσις. Τὸν δὲ Δαμόφιλον καὶ τὴν Μεγαλλίδα εἰς τὴν πόλιν οἱ ἀπεσταλμένοι ἐλκύσαντες, ὥσπερ ἔφημεν, εἰς τὸ θέατρον εἰσήγαγον, συνεληλυθότος [2] ἐνταῦθα τοῦ πλήθους τῶν ἀποστατῶν. Καὶ τοῦ Δαμοφίλου τεχνάσασθαί [629 H.] τι πρὸς τὴν σωτηρίαν ἐγχειρήσαντος, καὶ πολλοὺς τοῦ πλήθους τοῖς λόγοις ἐπαγομένου, Ἑρμείας καὶ Ζεῦξις πικρῶς πρὸς αὐτὸν [3] διακείμενοι πλάνον τε ἀπεκάλουν, καὶ οὐκ ἀναμείναντες τὴν ἀκριβῆ τοῦ δήμου κρίσιν ὁ μὲν διὰ τῶν πλευρῶν τὸ ξίφος ὠθεῖ, ὁ δὲ πελέκει τὸν τράχηλον ἔκοψεν. Ἐκεῖθεν αἱρεῖται βασιλεὺς ὁ Εὔνους, οὔτε δι' ἀνδρείαν οὔτε διὰ στρατηγίαν, διὰ δὲ μόνην τερατείαν καὶ τὸ τῆς ἀποστάσεως ἄρξαι, ἅμα δὲ καὶ τῆς [4] προσηγορίας οἱονεί τινα καλὸν οἰωνὸν ἐχούσης πρὸς τὴν τῶν ὑποταττομένων εὔνοιαν. Τῶν ὅλων δὲ τοῖς ἀποστάταις καταστὰς Κύριος, καὶ συναγαγὼν ἐκκλησίαν, ἀνεῖλε μὲν [5] τοὺς ἐζωγρημένους τῶν Ἐνναίων, ὅσοις οὐκ ἦν ἡ τέχνη ὅπλα ἐργάζεσθαι, ἐκείνους δὲ [6] δεδεμένους τοῖς ἔργοις ὑπέβαλεν [7]. Ἔδωκε δὲ καὶ ταῖς θεραπαίναις τὴν Μεγαλλίδα χρήσασθαι ὡς ἂν βούλοιντο· καὶ αὗται κατεκρήμνισαν αἰκισάμεναι. Καὶ αὐτὸς δὲ τοὺς ἰδίους ἀνεῖλε κυρίους Ἀντιγένη καὶ Πύθωνα. Περιθέμενος δὲ διάδημα καὶ πάντα τὰ ἄλλα τὰ περὶ αὐτὸν βασιλικῶς διακοσμήσας, τήν τε συμβιοῦσαν αὐτῷ, Σύραν καὶ συμπολίτιν οὖσαν, βασίλισσαν ἀποδείξας, συνέδρους τε τοὺς συνέσει δοκοῦντας διαφέρειν ποιησάμενος, ὧν ἦν Ἀχαιὸς [8] καὶ τοὔνομα καὶ τὸ γένος, ἀνὴρ καὶ βουλῇ καὶ χειρὶ διαφέρων, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις πλείους τῶν ἑξακισχιλίων τὸν δυνατὸν καθοπλίσας τρόπον, καὶ ἑτέρους συνεπαγόμενος ἀξίναις καὶ πελέκεσι χρωμένους ἢ σφενδόναις ἢ δρεπάνοις ἢ ξύλοις πεπυρακτωμένοις ἢ καὶ μαγείροις ὀβελοῖς, ἐπῆει πᾶσαν λεηλατῶν τὴν χώραν, καὶ πλῆθος ἄπειρον οἰκετῶν προσλαμβάνων ἐθάρρησε καὶ στρατηγοῖς Ῥωμαίων πολεμῆσαι, καὶ συμπλακεὶς τῷ πλήθει πολλάκις ἐκράτησεν, ἔχων ἤδη στρατιώτας ὑπὲρ τοὺς μυρίους.

injuria vel contumelia affecerunt, ob humanos ejus mores, et animum ad commiserationem erga servos propensum, atque adeo iis auxiliandi cupidum. Quod quidem argumento erat servos non crudelitate naturæ talia perpetrare in alios, sed illatas sibi injurias ulciscentes. **285***b* Cæterum Damophilum cum sua Megallide cum in urbem protraxissent ii, quibus datum erat negotium, ut diximus, in theatrum eos produxerunt, ubi defectorum universa congregata erat multitudo. Cumque Damophilus arte aliqua saluti suæ consulere conans, multorum ex illis voluntates ad se oratione sua inclinaret, Hermeas et Zeuxis acerbo eum odio prosequentes, impostorem vocitabant : minimeque exspectantes dum populus certum de eo judicium pronuntiasset, alter ensem per latera ejus adigit, alter securi cervicem ejus abscindit. Hic vero Eunus rex creatur : non quod vir fortis esset ille quidem, vel bonus imperator, sed ob suam præstigiatoriam artem, quodque defectionis auctor fuisset. Quin etiam nominis ejus fuit habita, aliqua ratio, utpote quod velut augurium esset futuræ illius erga subditos benevolentiæ. Itaque defectores cum rerum summam ad eum detulissent, advocata concione, ex Ennensibus qui vivi capti erant, omnes eos interfecit, qui fabricationis armorum imperiti erant : peritos autem vinctos operi faciendo addixit. Megallidem præterea in servarum potestatem tradidit, ut pro suo arbitrio in eam animadverterent. Illæ autem eam primum cruciatibus affecerunt, deinde præcipitem dederunt. Ipse quoque proprios occidit dominos, Antigenem et Pythonem. Tandem vero imposito capiti diademate, rebusque suis omnibus regali splendore adornatis, sua item uxore (quæ et ipsa Syra erat ejusque civis) declarata regina, ex eorum numero qui prudentia cæteris antecellere videbantur, aliquot sibi consiliarios delegit. Ex quibus erat Achæus, non tantum nomine, sed et natione Achæus, vir et consilio præstans et manu mirum in modum promptus. Hic trium dierum spatio cum sex hominum armasset millia, ut tempus dabat, cum his vero et alios haberet asciis et securibus, aut fundis, aut falcibus, aut sudibus præustis, aut coquorum verubus instructos, tota regione prædas agens peragrabat. Simul vero multitudinem infinitam servorum asciscens Romanos etiam imperatores bello ausus est lacessere, consertisque manibus cum eis, militum numero potentior, victoria sæpe potitus est, utpote plusquam decem hominum millia ducens.

Ἐν τούτῳ δὲ Κλέων τις Κίλιξ ἄλλων δούλων ἀποστάσεως ἦρξε. Καὶ πάντων ταῖς ἐλπίσι μετεωρισθέντων, ὡς ἀντιπολεμήσει τὰ στασιάσαντα πρὸς ἀλλήλους καὶ αὐτοὶ ἑαυτοὺς οἱ ἀποστάται διαφθείροντες ἐλευθερώσουσι τὴν Σικελίαν τῆς στάσεως [9], παρὰ δόξαν ἀλλήλοις συνέβησαν, τοῦ Κλέωνος ὑποταγέντος ψιλῷ τοῦ Εὔνου προστάγματι καὶ τὴν τοῦ στρατηγοῦ (οἷα δὴ [10] βασιλεῖ) χρείαν ἀποπληροῦντος, ἔχοντος οἰκεῖον πλῆθος στρατιωτῶν πεντακισχιλίων·

D Dum hæc aguntur, Cilix quidam cui Cleon nomen erat, auctor defectionis aliorum servorum fuit, et cum ad eam spem erecti omnium animi essent, fore ut orta seditione hi adversus illos arma caperent, atque ita sibi mutuum exitium afferentes, Siciliam tumultu liberarent, præter omnium exspectationem coitionem inter se fecerunt; quippe cum Cleon nudo Euni mandato se submitteret, ut sub illo, ut rege, imperatoris munia **386***a* obiret,

VARIÆ LECTIONES.

[1] οὐκ B. [2] συνεληλυθότων B. [3] αὐτὸν] αὐτὸν αὐτοὶ B. [4] τῆς] τὸ τῆς A. [5] μὲν add. A. [6] δὲ add. B. [7] libri ὑπέβαλλεν [8] Ἀχαιὸς] ἀρχαῖος B. [9] στάσεως A : ἀποστάσεως ς. [10] δὴ A : δεῖ ς.

Digitized by Google

militum propiorum quinque millia habens. Hoc autem fuit triginta fere a defectione diebus. Non multo post commissa pugna cum Imperatore L. Hypsæo Roma veniente cum octo millibus Siculorum militum, victoria potiti sunt, utpote qui viginti millia essent. Aliquando post autem eorum numerus usque ad centum millia crevit. Cumque adversus Romanos prælia subinde gererent, sæpe ex iis gloriam reportabant, raro autem clade accepta redibant. Cujus rei cum dissipatus esset rumor, jam servi centum quinquaginta Romæ conspiratione inter se facta ad defectionem incensi erant, in Attica autem plusquam mille; itidem vero Deli, multisque aliis in locis. Sed unoquoque in loco ii quorum curæ negotia publica demandata erant, subito rebus in discrimen adductis opitulati, cum gravia de illis supplicia sumpsissent, cæteros quibus jam et ipsis spes accensa defectionis erat, metu represserunt, et ad saniorem mentem revocarunt. At vero in Sicilia malum in dies ingravescebat, cum et urbes una cum ipsis civibus caperentur, et multi exercitus a defectoribus desererentur. Sed tandem Rutilius romanus imperator Tauromenium ipsis recuperavit, postquam vehementissime illud oppugnasset, et defectores qui in eo erant ad summas angustias redegisset, atque ad tam acrem famem compulisset, ut cum primo liberorum suorum corporibus vesci cœpissent, mox, ad uxorum corpora se convertissent, postremo ne sibi quidem invicem parcerent, sed alii alios vorarent. Eodem tempore Comanum Cleonis fratrem ex urbe dum obsideretur, fugientem cepit, et ad extremum arce a Sarapione Syro prodita, quotquot in urbe fugitivi erant, in potestatem imperatoris venerunt, quos etiam cruciatibus affectos præcipitavit. Inde Ennam profectus similem ejus obsidionem aggreditur, defectores ad summam desperationem adigens. Cumque Cleonem imperatorem urbe egressum, ac heroica quadam fortitudine præliatum vulneribus mox confodisset, hanc quoque urbem cepit, idque proditione. Ita enim eam situs ipse munitam reddebat, ut vi expugnari nullo modo posset. Eunus autem assumptis sexcentis, ad loca quædam prærupta, ut erat ignavus, fuga se recepit. Sed qui cum eo erant, exitium sibi inevitabile impendere scientes (jam enim Rutilius imperator ad eos cursu contendebat), ut manus hostium prævenirent, sibi mutuo cervices abscindebant. At Eunus, præstigiator pariter et rex, cum præ timiditate in quasdam speluncas confugisset, una cum quatuor ex suis inde extractus est, coquo, pistore, **386**b et eo cujus manu in balneo fricabatur, quarto autem eo, qui inter epulas oblectamenta ei afferebat. Is extractus inde, et in carcerem conjectus, in magnam pediculorum vim resoluto corpore, apud Morgantinam dignum suis

A ἡμέραι δ' ἐγγὺς ἦσαν ἀπὸ τῆς ἀποστάσεως τριάκοντα. [1169 R.] Καὶ μετὰ βραχὺ ἐκ Ῥώμης ἥκοντι στρατηγῷ Λευκίῳ Ὑψαίῳ, ἔχοντι στρατιώτας ἐκ Σικελίας ὀκτακισχιλίους, εἰς πόλεμον καταστάντες οἱ ἀποστάται ἐνίκησαν, πλῆθος ὄντες δισμύριοι. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἀθροίζεται τὸ σύστημα αὐτῶν εἰς μυριάδας εἴκοσι, καὶ πολλοῖς τοῖς πρὸς Ῥωμαίους πολέμοις ἐνευδοκιμήσαντος ἔλαττον αὐτοῖ ἔπταιον. Οὗ διαδοηθέντος κατά τε Ῥώμην δούλων ἀπόστασις ἑκατὸν πεντήκοντα συνομοσάντων ἀνήπτετο, καὶ κατὰ τὴν Ἀττικὴν ὑπὲρ χιλίων, ἔν τε [11] Δήλῳ καὶ κατ' ἄλλους πολλοὺς τόπους· οὓς τάχει τε τῆς βοηθείας καὶ [630 H.] τῇ σφοδρᾷ κολάσει τῆς τιμωρίας οἱ καθ' ἕκαστον ἐπιμεληταὶ τῶν κοινῶν θᾶττον ἠφάνισαν, σωφρονίσαντες καὶ τὸ ἄλλο, ὅσον ἦν ἐπὶ ἀποB στάσει μετέωρον. Κατὰ δὲ Σικελίαν ἠῦξετο τὸ κακὸν, καὶ πόλεις ἡλίσκοντο αὐτανδροι, καὶ πολλὰ στρατόπεδα ὑπὸ τῶν ἀποστατῶν κατεκόπησαν, ἕως Ῥουτίλιος [12] ὁ [13] Ῥωμαίων στρατηγὸς τὸ Ταυρομένιον ἀνεσώσατο Ῥωμαίοις [14], καρτερῶς μὲν αὐτὸ πολιορκήσας, καὶ εἰς ἄφατον ἀνάγκην καὶ λιμὸν τοὺς ἀποστάτας συγκλείσας, ὥστε ἀρξαμένους ἐκ παίδων βορᾶς καὶ διελθόντας διὰ γυναικῶν μηδὲ τῆς αὐτῶν ἀλληλοφαγίας μηδ' ὅλως φείσασθαι· ὅτε [15] καὶ Κομανὸν [16] τὸν ἀδελφὸν Κλέωνος φεύγοντα τῆς πολιορκουμένης πόλεως εἷλε. Καὶ τὸ τελευταῖον, Σαραπίωνος Σύρου τὴν ἄκραν προδόντος, συμπάντων τῶν ἐν τῇ πόλει δραπετῶν ὁ στρατηγὸς ἐκυρίευσεν· οὓς καὶ αἰκισάμενος κατεκρήμνισεν. Ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν Ἔνναν C ἐλθὼν παραπλησίως ἐπολιόρκει, εἰς ἐσχάτην ἀνάγκην συγκλείων τὰς τῶν ἀποστατῶν ἐλπίδας. Καὶ Κλέωνα τὸν στρατηγὸν, ἐξελθόντα τῆς πόλεως καὶ ἡρωϊκῶς ἀγωνισάμενον μετ' ὀλίγων [17] ὑπὸ τῶν τραυμάτων δείξας νεκρὸν, εἷλε καὶ ταύτην προδοσίᾳ τὴν πόλιν, ἐπεὶ οὐδ' [18] ἦν ἁλώσιμος διὰ τὴν ὀχυρότητα βίᾳ χειρός. Ὁ δὲ [19] Εὔνους ἀναλαβὼν τοὺς σωματοφύλακας, ὄντας χιλίους [20], ἔφυγεν [21] ἀνάνδρως εἴς τινας παρακρήμνους τόπους. Ἀλλ' οἱ μὲν σὺν αὐτῷ ἄφυκτον τὸ περὶ αὐτοὺς δεινὸν ἐπιστάμενοι (ἤδη γὰρ καὶ ὁ στρατηγὸς Ῥουτίλιος ἐπ' αὐτοὺς ἤλαυνεν) ἀλλήλους τοῖς ξίφεσιν ἔσφαζον [22]· ἀπαυχενίσαντας [23]· ὁ δὲ τεράτιας Εὔνους καὶ βασιλεὺς, καταφυγὼν διὰ δειλίαν ἔν τισι κοιλάσιν, ἐξειλκύσθη ἅμα τεττάρων, μαγείρου καὶ ἀρτοποιοῦ καὶ τοῦ τρίβοντος αὐτὸν ἐν D τῷ λουτρῷ [24] καὶ τετάρτου τοῦ παρὰ τοὺς πότους εἰωθότος ψυχαγωγεῖν αὐτόν. Καὶ παραδοθεὶς εἰς φυλακὴν, καὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ διαλυθέντος εἰς φθειρῶν πλῆθος, οἰκείως τῆς περὶ αὐτὸν ῥᾳδιουργίας κατέστρεψε τὸν βίον ἐν τῇ Μοργαντίνῃ. Ἐντεῦθεν Ῥουτίλιος ἐπιτρέχων ὅλην τὴν Σικελίαν ἅμα λογάσιν ὀλίγοις, θᾶττον ἢ περ τις ἤλπισε παντὸς αὐτὴν ἠλευθέρωσε λῃστηρίου. Ὅτι ὁ τῶν ἀποστατῶν βασιλεὺς Εὔνους ἑαυτὸν μὲν Ἀντίοχον, Σύρους δὲ τῶν ἀποστατῶν τὸ πλῆθος ἐπωνόμασεν.

resoluto corpore, apud Morgantinam dignum suis

VARIÆ LECTIONES.

[11] τε add. A. [12] ροτίλιος A, Rhodomannus Ῥουπίλιος. [13] ὁ om. A. [14] ῥωμαίοις ἀνεσώσατο B. [15] ὅτε Amstel.: ὅτι ς. [16] κωμανὸν A. [17] ὀλίγων A: ὀλίγον ς. [18] οὐδ'] μηδ' A. [19] δὲ add. A. [20] χιλίους AB: ἑξακοσίους ς. [21] ἔφευγεν A. [22] ἔσφαζον] ἔφθαζον γρ. B. [23] malim ἀπαυγενίσαντες. [24] λοετρῷ B.

Digitized by Google

temerariis ausis nactus est vitæ exitum. Postea vero Rutilius, tota Sicilia cum parva eaque selecta manu celerius omnium spe peragrata, a prædonibus eam omnino liberavit.

Ἐκ τοῦ λ'.

A

Ex libro XXXVII.

Ὅτι ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐν Ῥώμῃ, καθ' οὓς Μάριος μὲν τοὺς κατὰ Λιβύην βασιλεῖς Βόκχον καὶ Ἰουγούρθαν κατεπολέμησε μεγάλῃ παρατάξει, καὶ πολλὰς μὲν τῶν Λιβύων μυριάδας ἀνεῖλεν, ὕστερον δὲ αὐτὸν Ἰογούρθαν [1] συλληφθέντα [1172 R.] ὑπὸ Βόκχου, ὥστε τυχεῖν συγγνώμης, παρὰ Ῥωμαίων ὑπὲρ ὧν αὐτοῖς κατέστη πρὸς πόλεμον, λαβὼν ἐκεῖθεν ἀλίσκεται μάλωτον εἶχε, μεγίστοις δὲ πταίσμασι τοῖς κατὰ Γαλατίαν τῶν Κίμβρων πολεμούντων Ῥωμαῖοι [631 H.] περιπεσόντες ἠθύμουν, κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἦκόν τινες ἀπὸ Σικελίας ἀπόστασιν ἀγγέλλοντες οἰκετῶν εἰς πολλὰς ἀριθμουμένων μυριάδας. Οὗ προσαγγελθέντος ἐν πολλῇ περιστάσει τὸ Ῥωμαϊκὸν ἅπαν συνεχόμενον διετέλει, ὡς ἂν στρατιωτῶν ἐπιλέκτων σχεδὸν ἑξακισμυρίων ἐν τῷ πρὸς B Κίμβρους κατὰ Γαλατίαν πολέμῳ διολωλότων, καὶ ἀπόρων ὄντων εἰς ἀποστολὴν στρατιωτῶν λογάδων.

Eodem tempore quo Marius Africæ reges Bocchum et Jugurtham magno prælio debellaverat, et Afrorum infinita prope millia occiderat, ipsum deinde Jugurtham (a Bocco comprehensum, sibi susceptum adversus bellum condonari cupiente) captivum abduxerat, quo item Romani graves apud Galliam in Cimbrico bello clades non sine magno dolore acceperant : eodem, inquam, tempore Romam advenerunt quidam e Sicilia, plurima servorum millia defecisse nuntiantes. Quo accepto nuntio, summis in angustiis totus populus Romanus versari cœpit, utpote cui militum delectorum 60,000 in bello adversus Cimbros apud Galliam occubuissent, nec de integro parem exercitum in expeditionem educere posset.

Πρὸ δὲ τῆς κατὰ τὴν [2] Σικελίαν τῶν δούλων ἐπαναστάσεως ἐγένοντο κατὰ τὴν Ἰταλίαν πλείους ἀποστάσεις ὀλιγοχρόνιοι καὶ μικραὶ, καθάπερ τοῦ δαιμονίου προσημαίνοντος τὸ μέγεθος τῆς ἐσομένης [3] κατὰ τὴν Σικελίαν ἐπαναστάσεως, πρώτη μὲν ἡ περὶ Νουκερίαν, τριάκοντα οἰκετῶν συνωμοσίαν ποιησαμένων καὶ ταχὺ κολασθέντων, δευτέρα ἡ περὶ τὴν Καπύην, διακοσίων οἰκετῶν ἐπαναστάντων καὶ ταχὺ καταλυθέντων. Τρίτη δὲ παράδοξος γέγονέ τις. Ἦν Τίτος Μενούτιος, ἱππεὺς μὲν Ῥωμαίων, μεγαλοπλούτου δὲ πατρὸς παῖς. Οὗτος ἠράσθη θεραπαινίδος ἀλλοτρίας, κάλλει διαφερούσης. Συμπλακεὶς C δ' αὐτῇ καὶ [4] εἰς ἔρωτα παράδοξον αὐτῆς ἐμπεσὼν ἐξηγόρασεν αὐτὴν, οὕτω τοῦ [5] τε μανιώδους ἔρωτος βιαζομένου καὶ τοῦ κυρίου τῆς κόρης τὴν πρᾶσιν μόλις κατανεύσαντος, ταλάντων Ἀττικῶν ἑπτὰ, καὶ χρόνον ὥρισε καθ' ὃν ἀποτίσει τὸ χρέος· ἐπιστεύετο δὲ διὰ τὴν πατρῴαν περιουσίαν. Ἐνστάντος δὲ τοῦ ὁρισθέντος, καὶ μὴ ἔχων ἀποδοῦναι, πάλιν ἔταξε λ' ἡμερῶν προθεσμίαν. Ὡς δὲ καὶ ταύτης ἐπιστάσης οἱ μὲν ἀπῄτουν, ὁ δὲ οὐδὲν πλέον εἶχεν ἀνύειν, ὁ δ' ἔρως ἠκμαζεν, ἐπεχείρησε πράξει παραλογωτάτῃ. Ἐπιβουλεύει μὲν γὰρ τοὺς ἀπαιτοῦντας, ἑαυτῷ δὲ μοναρχικὴν ἐξουσίαν περιέθηκε. Συναγοράσας γὰρ πεντακοσίας πανοπλίας, καὶ χρόνον τῆς τιμῆς συντάξας, καὶ πιστευθεὶς, λάθρα πρὸς ἀγρόν τινα παρακομίσας τοὺς ἰδίους ἀνέσεισε [6] πρὸς ἀπόστασιν οἰ- D κέτας, τετρακοσίους ὄντας. Εἶτα ἀναλαβὼν διάδημα καὶ περιβόλαιον πορφυροῦν καὶ ῥαβδούχους καὶ τὰ ἄλλα εὔσημα [7] τῆς ἀρχῆς, καὶ βασιλέα ἑαυτὸν [8] συνεργείᾳ τῶν δούλων ἀναδείξας, τοὺς μὲν ἀπαιτοῦντας τὴν τιμὴν τῆς κόρης ῥαβδίσας ἐπελέκισεν, ἐξοπλίσας δὲ τοὺς οἰκέτας ἐπῆει τὰς σύνεγγυς ἐπαύλεις, καὶ τοὺς μὲν προθύμως συναφισταμένους καθώπλιζε, τοὺς δ' ἀντιπράττοντας ἀνῄρει. Ταχὺ

Cæterum ante hunc in Sicilia rebellantium servorum tumultum tales et in Italia excitati fuerant, sed parvi ac minime diuturni : velut numine, quam atrox futura esset in Sicilia rebellio, præsignificante. Primus autem apud Nuceriam exstiterat, cum triginta servi conjurationem fecissent, et quamprimum pœnas dedissent. Secundus Capuæ, cum ducenti servi rebellassent, ac sine mora deleti fuissent. Tertius autem miro quodam exortus est modo. Erat quidam Titus Minutius eques Romanus, et prædivite natus patre, qui alienæ famulæ formosissimæ amore captus, ut in ejus amplexum veniret effecit. Tandem vero ita eam deperire cœpit, ut a domino illius septem talentis Atticis emeret, cum ad hanc emptionem cum amoris insania compelleret, quam ægre alioqui a domino **387***a* illius impetrabat. Sed illa ubi advenit, isque solvendo non esset, ut sibi dies triginta prorogarentur obtinuit. Rursum et hoc spatio exacto, cum ille pactum pretium exigeret, hic nullam solvendi nominis rationem inire posset, interea vero amor invalesceret, novum et inauditum facinus aggressus est. Iis enim qui debitum exigebant, insidias struere, et monarchicam quamdam potentiam sibi assumere instituit. Nam coemptis quingentis panopliis, tempus pretii persolutioni præfixit, fideque impetrata, eos clanculum in agrum quemdam deferendas curavit. Deinde cum suos servos ad defectionem sollicitasset, numero quadringentos, sibique diadema imposuisset, purpuram quoque cum aliis insignibus regiis assumpsisset, tandemque servorum auxilio regem se constituisset, primum quidem eos qui pactum pretium exigebant, virgis cæsos securi percussit : postea vero cum sua illa servitia armasset, vicinas villas peragrare placuit, in quibus

VARIÆ LECTIONES.

[1] Ἰουγούρθαν] ἰουργὰν A. [2] τὴν add. A. [3] ἐσομένης B. [4] καὶ et [5] τοῦ add. A. [6] ἀνέσεισε A : ἀνέστησε C. [7] τὰ ἄλλα τὰ εὔσ. A. [8] αὐτὸν B.

Digitized by Google

eos qui se prompto et alacri animo socios defectionis adjungebant, armabat : quotquot autem repugnabant, eos interficiebat. Cum igitur plures septingentis milites coegisset, eosque in centurias distribuisset, ac locum in quo erat vallo circumjecto clausisset, ad se eos qui deficiebant, recipiebat. Qua defectione Romam nuntiata, senatus de ea consilium prudens iniit, felicemque ejus exitum habuit. Siquidem ex iis qui in Urbe erant imperatoribus uni L. Lucullo subigendorum fugitivorum negotium dedit. Hic autem eo ipso die cum Romæ sexcentos milites lectos conscripsisset, Capuam contendit, peditum millia quatuor, equites quadringentos collecturus. Minutius ubi Lucullum concitato cursu adventare intellexit, collem natura loci munitum occupavit cum universis suis copiis, quæ tria hominum millia et quingentos efficiebant, atque amplius. Et primo quidem conflictu stetit a fugitivis victoria quippe qui e superiore loco prælium inirent ; postea cum Apollonium imperatorem exercitus Vettii [Minutii] Lucullus largitionibus corrupisset, fidemque publicam dedisset pœnam illi remissum iri, eum ad prodendos socios impulit. Quare illo Romanis operam suam navante, atque adeo ipsi Vettio [Minutio] manus inferente, hic supplicium sibi capto impendens veritus, mortem sibi conscivit. Simul vero defectionis participes cæsi fuerunt, præter eum qui illos prodiderat Apollonium. Et hæc quidem anteverterunt maximam qui in Sicilia contigit defectionem **387***b* quasi quæ ejus quoddam præludium essent. Ea autem hinc orta est.

In Marii adversus Cimbros expeditione senatus auxilia ex transmarinis nationibus accersendi potestatem Mario dederat. Marius igitur ad Nicomedem Bithyniæ regem de mittendis ad se auxiliaribus copiis scribit. Is responsum dat, bonam Bithynorum partem a vectigalium publicorum redemptoribus direptam servire servitutem per provincias. Cum autem senatus consultum esset, ne quis ex populi Romani sociis, qui quidem liber esset, in provincia ulla serviret, et ut imperatores curam eorum manumittendorum gererent, accidit ut imperator Licinius Nerva, qui tum forte in Sicilia erat, decretum senatus observans, multos ex servis judiciis constitutis manumitteret, adeo ut intra paucos dies plures octingentis in libertatem assererentur. Jamque erant animi omnium illius insulæ servorum in spem libertatis erecti, cum graves auctoritate viri ipsum imperatorem conveniunt, eumque uno omnes ore, ut ab incepto desistat, rogant. Atque hic sive pecuniis expugnatus, sive gratiam aucupatus, judicium hac de re accuratius exercere desiit : et ad se venientibus ut libertate donarentur, ut ad suum quisque dominum reverterentur, imperare cœpit. Tum vero servi coitione facta Syracusas relinquere, et ad Palicorum delubrum confugere, ibique inter se de defectione sermones conferre. Fama autem hu-

A δὲ συναγαγὼν στρατιώτας πλείους τῶν ἑπτακοσίων, καὶ τούτους εἰς ἑκατονταρχίας καταλέξας, ἐνεβάλετο [25] χάρακα καὶ τοὺς ἀφισταμένους ὑπεδέχετο. Τῆς δ' ἀποστάσεως εἰς Ῥώμην ἀπαγγελθείσης, ἡ σύγκλητος ἐμφρόνως περὶ αὐτῆς ἐβουλεύσατο καὶ κατώρθωσε. Τῶν γὰρ κατὰ πόλιν στρατηγῶν ἀπέδειξεν ἕνα πρὸς τὴν τῶν δραπετῶν σύλληψιν, Λεύκιον Λούκουλλον. Οὗτος δὲ αὐθημερὸν ἐκ τῆς Ῥώμης ἐπιλέξας στρατιώτας ἑξακοσίους, εἰς τὴν Καπύην ἦλθε συναθροίσας πεζοὺς μὲν τετρακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ τετρακοσίους. Ὁ δὲ Οὐέττιος τὴν ὁρμὴν [632 R.] τοῦ Λουκούλλου πυθόμενος κατελάβετο λόφον καρτερὸν, ἔχων τοὺς πάντας πλέον τῶν γ', καὶ φ'. [1173 R.] Καὶ τὸ μὲν πρῶτον συμβολῆς [26] γενομένης ἐπλεονέκτησαν οἱ δραπέται, ἐκ τόπων ὑπερ-
B δεξίων μαχόμενοι· μετὰ δὲ ταῦτα τὸν μὲν στρατηγὸν τοῦ Οὐεττίου Ἀπολλώνιον διαφθείρας ὁ Λούκουλλος, καὶ τῇ δημοσίᾳ πίστει τὴν ἄφεσιν τῆς τιμωρίας βεβαιώσας, ἔπεισεν αὐτὸν προδότην γενέσθαι τῶν συναποστατῶν. Διὸ καὶ τούτου συνεργοῦντος τοῖς Ῥωμαίοις καὶ τὰς χεῖρας προσφέροντος τῷ Οὐεττίῳ, φοβηθεὶς τὴν ἐκ τῆς ἁλώσεως τιμωρίαν ἑαυτὸν ἀπέσφαξεν, αὐτίκα συναπολωλότων καὶ τῶν τῆς ἀποστάσεως κεκοινωνηκότων, πλὴν τοῦ προδόντος Ἀπολλωνίου. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸ τῆς κατὰ Σικελίαν, ὥσπερ προοιμιαζόμενα ταύτῃ [28], μεγίσ¬ης ἀποστάσεως· ἥτις ἀρχὴν ἔλαβε τοιαύτην.

C Κατὰ τὴν ἐπὶ τοὺς Κίμβρους τοῦ Μαρίου στρατείαν ἔδωκεν ἡ σύγκλητος ἐξουσίαν τῷ Μαρίῳ ἐκ τῶν πέραν θαλάττης [36] ἐθνῶν μεταπέμπεσθαι συμμαχίαν, ὁ μὲν οὖν [37] Μάριος ἐξέπεμψε πρὸς Νικομήδην τὸν τῆς Βιθυνίας βασιλέα περὶ βοηθείας· ὁ δὲ ἀπόκρισιν ἔδωκε τοὺς πλείους τῶν Βιθυνῶν ὑπὸ τῶν δημοσιωνῶν [38] διαρπαγέντας δουλεύειν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, τῆς δὲ συγκλήτου ψηφισαμένης ὅπως μηδεὶς σόμμαχος ἐλεύθερος ἐν ἐπαρχίᾳ δουλεύῃ [39] καὶ τῆς τούτων ἐλευθερώσεως οἱ στρατηγοὶ πρόνοιαν ποιῶνται, τότε κατὰ τὴν Σικελίαν ὢν στρατηγὸς Λικίνιος Νερούας ἀκολούθως τῷ δόγματι συχνοὺς τῶν δούλων ἠλευθέρωσε, κρίσεις προθείς, ὡς ἐν ὀλίγαις ἡμέραις πλείους τῶν ὀκτακοσίων τυχεῖν τῆς ἐλευθερίας. Καὶ ἦσαν
D πάντες οἱ κατὰ τὴν νῆσον δουλεύοντες μετέωροι πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Οἱ δ' ἐν ἀξιώμασι [40] συνδραμόντες παρεκάλουν τὸν στρατηγὸν ἀποστῆναι ταύτης τῆς ἐπιβολῆς. Ὁ δ' εἴτε χρήμασι πεισθεὶς εἴτε χάρισι δουλεύσας τῆς μὲν τῶν κριτηρίων τούτων σπουδῆς ἀπέστη, καὶ τοὺς προσιόντας ἐπὶ τῷ [41] τυχεῖν τῆς ἐλευθερίας ἐπιπλήττων εἰς τοὺς ἰδίους κυρίους προσέταττεν ἐπαναστρέφειν. Οἱ δὲ δοῦλοι συστραφέντες, καὶ τῶν Συρακουσῶν ἀπαλλαγέντες, καὶ καταφυγόντες εἰς τὸ τῶν Παλίκων τέμενος, διελάλουν πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ ἀποστάσεως. Ἐκεῖθεν ἐν πολλοῖς τόποις τῆς τῶν οἰκετῶν τόλμης ἐκδήλου γινομένης [42]

VARIÆ LECTIONES.

[25] ἐνεβάλετο B : ἐνεβάλλετο ς. Scaliger ἐβάλλετο. [26] συμβουλῆς ς. [28] ταύτῃ mg. ταυτὶ corr. A : ταύτην ς. [36] θαλάττης Scaliger : libri θαλαττῶν. [37] ὁ μὲν οὖν B, ὁ μὲν A : ὅθεν ς. [38] δημοσιωνῶν A : δημοσίων ς. [39] δουλεύοι A. [40] ἐν ἀξιώμασι A : ἀξιώματι ς. [41] τῷ B : τὸ ς. [42] γενομένης ς.

Digitized by Google

πρῶτοι τῆς ἐλευθερίας ἀντεποιήσαντο κατὰ τὴν A jusce tam audacis servorum facinoris per Ancylio-
Ἀγκυλίων χώραν ἀδελφῶν δυεῖν μεγαλοπλούτων rum loca jam vulgata, primi se in libertatem vindi-
οἰκέται τριάκοντα, ὧν ἦγεῖτο Ὀάριος ὄνομα· οἱ πρῶ- carunt triginta duorum ditissimorum fratrum servi:
τον μὲν νυκτὸς κοιμωμένους τοὺς ἰδίους δεσπότας quorum dux erat quidam nomine Oarius. Hi pri-
ἀπέσφαξαν, εἶτα ἐπὶ τὰς γειτνιώσας ἐπαύλεις παρ- mum suos heros noctu dormientes jugularunt,
ελθόντες παρεκάλουν ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν τοὺς δού- deinde ad vicinas etiam progressi villas servorum
λους· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ συνέδραμον πλείους τῶν animos ad libertatis studium accenderunt, adeo ut
ρκ'. Καὶ καταλαβόμενοι χωρίον φύσει ὀχυρὸν, τοῦτο illa ipsa nocte concursus ad eos factus sit aliorum
μᾶλλον ἐπωχύρωσαν, προσδεξάμενοι καὶ ἑτέρους centum et viginti atque amplius. Hi occupato loco
δούλους ὡπλισμένους π'. Ὁ δὲ στρατηγὸς τῆς ἐπαρ- natura munito, arte haud paulo munitiorem reddi-
χίας Λικίνιος [63] Νερούας κατὰ τάχος αὐτοῖς ἐπελ- derunt, assumptis et aliis octoginta servis, qui ar-
θὼν καὶ πολιορκῶν ἄπρακτον ἔσχε τὴν σπουδήν. mati essent. Provinciæ autem imperator Licinius
Ἐπεὶ δὲ βίᾳ ἀνάλωτον τὸ [64] φρούριον ἐώρα, ἐπὶ τὴν Nerva, cum repente superveniens eos obsidere cœ-
προδοσίαν ὁρᾷ, καὶ σωτηρίας ὑποσχέσεσι Γάϊον Τι- pisset, nihil ullis conatibus promovere poterat.
τίνιον [633 H.] ἐπικαλούμενον Γαδαῖον [65] ἀναπείσας Quamobrem nullis viribus expugnabile præsidium
(ἦν δ' οὗτος πρὸ δυεῖν ἐτῶν καταδικασθεὶς μὲν θα- B illud esse cernens, ad proditionem animum conver-
νάτῳ, τὴν τιμωρίαν δ' ἐκφυγὼν καὶ πολλοὺς τῶν tit. Ejus autem ministrum habuit quemdam Titinium
κατὰ τὴν χώραν ἐλευθέρων κατὰ ληστείαν ἀναιρῶν, cognomento Gadæum, spe salutis adductum: fuerat
οὐδένα δὲ τῶν οἰκετῶν παραλυπῶν), εἶχεν ὑπηρέτην enim hic Titinius ante duos annos [Romæ] capitis
τοῦ σκοποῦ. [1176 R.] Οὗτος ἔχων αὐτῷ [66] πιστοὺς condemnatus, sed pœnam effugerat, multosque ex
οἰκέτας ἱκάνους, πρόσεισι τῷ φρουρίῳ τῶν [67] ἀποστα- hominibus **388***a* liberis ejus regionis prædabundus
τῶν, ὡς δὴ [68] συμμεθέξων τοῦ κατὰ Ῥωμαίων interficere solebat, servis contra ne minimum qui-
πολέμου· εὐμενῶς δὲ καὶ φιλοφρόνως προσδεχθεὶς dem negotii facessens. Unde cum multos ibi servos
ἠρέθη διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ στρατηγὸς, καὶ προὔδωκε sibi fidos haberet, ad castellum, tanquam et ipse
τὸ φρούριον. Τῶν δ' ἀποστατῶν [69] οἱ μὲν μαχόμε- pro virili parte adversus Romanos præliaturus, ac-
νοι [70] κατεκόπησαν, οἱ δὲ τὴν ἀπὸ τῆς ἁλώσεως δε- cedit. Benevole autem comiterque receptus, etiam
διότες τιμωρίαν ἑαυτοὺς κατεκρήμνισαν. Ἡ μὲν οὖν imperator fortitudinis ergo creatus fuit. Quam
πρώτη τῶν δραπετῶν στάσις κατελύθη τὸν εἰρημένον dignitatem adeptus, castellum prodidit. Tum vero
τρόπον. ex defectoribus alii quidem in prælio concisi fue-

runt, alii vero pœnæ metu, quam se captos manere sciebant, se præcipites dederunt. Prima igitur fugitivorum seditio repressa hoc modo fuit.

Τῶν δὲ στρατιωτῶν πρὸς τὰ οἰκεῖα ἤθη ἀπολυ- C Verumenimvero militibus ad sedes suas dimis-
θέντων, ἥκόν τινες ἀπαγγέλλοντες ὅτι Πόπλιον Κλό- sis, affertur a quibusdam nuntius, servos 80 conju-
νιον, γενόμενον ἱππέα Ῥωμαίων, ἐπαναστάντες οἱ ratione facta P. Clonium qui equestris ordinis fuit,
δοῦλοι κατέσφαξαν ὀγδοήκοντα ὄντες, καὶ ὅτι πλῆθος interfecisse, magnamque sibi manum adjungere.
ἀγείρουσι. Καὶ ὁ μὲν στρατηγὸς ἑτέρων βουλαῖς Quinetiam ipse imperator consiliis aliorum decep-
παρακρουσθείς, ἤδη καὶ τῶν πλείστων στρατιωτῶν tus, jam bona suorum militum parte dimissa, defe-
ἀπολελυμένων [71], καιρὸν παρεῖχε διὰ τῆς ἀναβολῆς ctoribus ad se melius muniendos tempus dabat. Tan-
τοῖς ἀποστάταις βέλτιον αὐτοὺς ἀσφαλίσασθαι. Προῆγε dem tamen cum qualicunque potuit manu ad eos
δὲ μετὰ τῶν ἐνόντων στρατιωτῶν, καὶ διαβὰς τὸν contendit, trajectoque fluvio Alba, defectores in
Ἄλβαν ποταμὸν, παρῆλθε τοὺς ἀποστάτας διατρίβον- monte Capriano stationem agentes prætergressus
τας ἐν ὄρει καλουμένῳ Καπριανῷ, καὶ κατήντησεν est, et ad urbem Heracleam perrexit. Cum igitur de
εἰς πόλιν Ἡράκλειαν. Ἐκ γὰρ [72] τοῦ μὴ προσβαλεῖν ignavia imperatoris rumorem sparsissent, utpote illos
αὐτοῖς τὸν στρατηγὸν ἀτολμίαν αὐτοῦ διαφημίσαν- prælio lacessere non ausi, multos ex servis ad de-
τες, συχνοὺς ἀνέσειον τῶν οἰκετῶν. Καὶ πολλῶν συρ- fectionem animabant, adeo multis undique circum-
ρεόντων καὶ τὸν δυνατὸν τρόπον εἰς μάχην παρα- fluentibus, seque jis, quorum facultatem tempus
σκευαζομένων, ἐν ἑπτὰ ταῖς πρώταις ἡμέραις D locusque dabant, armis instruentibus, ut intra pri-
καθωπλίσθησαν πλείους τῶν ὀκτακοσίων, ἐφεξῆς mos septem dies octingentis plures armati fuerint,
δ' ἐγένοντο τῶν δισχιλίων οὐκ ἐλάττους. Πυθόμενος postea vero usque ad duorum millium numerum
δ' ἐν Ἡρακλείᾳ τὴν αὔξησιν αὐτῶν ὁ στρατηγὸς creverint. Postquam autem imperator apud Hera-
ἡγεμόνα προεχειρίσατο Μάρκον Τιτίνιον, δοὺς αὐτῷ cleam de auctis eorum viribus certior factus fuit,
στρατιώτας τοὺς ἐκ τῆς Ἔννης φρουροὺς ἑξακοσίους. ducem adversus eos Marcum Titinium creavit,
Οὗτος δὲ μάχῃ προσβαλὼν τοῖς ἀποστάταις, ἐπεὶ eumque cum sexcentis ex Enna præsidiariis militi-
καὶ τῷ πλήθει καὶ ταῖς δυσχωρίαις [73] ἐπλεονέκτουν bus misit. Hic vero defectores adortus prælio (cum
ἐκεῖνοι, ἐτράπη σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν, πολλῶν μὲν illi et numero superiores essent, et in eo quoque

VARIÆ LECTIONES.

[63] Λικκίνιος A. [64] τὸ om. A. [65] Γαδδαῖον B. [66] αὐτοῦ B. [67] τῶν] καὶ τῶν B. [68] ὡς δὴ— [69] ἀποστατῶν om. B et pr. A. [70] μαχούμενοι ς. [71] στρατιωτῶν ἀπολελυμένων om. A. [72] γὰρ] γοῦν A, præstiterit δ' οὖν. [73] δυσχερείαις ς.

Digitized by Google

meliori conditione forent, quod locis difficilem aditum præbentibus defenderentur), una cum iis qui illi astabant terga dedit, multisque interfectis, reliqui abjectis armis vix sibi fuga salutem quæsiverunt. Defectores igitur tot armaturis, simul etiam victoria subito potiti, in suo incepto audacius pergebant, et omnium servorum animi ad spem libertatis erigebantur. Cumque multi in dies deficerent, brevi tempore supra quam credi possit auctus eorum numerus fuit. Siquidem intra paucos dies plures sex millibus numerati fuerunt. Tum vero coacto concilio, et deliberatione de summa rerum proposita, ante omnia crearunt regem Salvium quemdam, **388**[b] qui aruspicinæ peritus habebatur, et in mulierem corona cantu tibiarum, ad insaniam usque perstrepere solitus erat. Hic regnum adeptus, cum urbes desidia mollitiem fovere existimaret, eas sibi vitandas judicavit. Quare defectoribus tres in partes divisis, totidemque ducibus unicuique parti attributis, effusis populationibus peragrare regionem totam, omnesque certum ad locum, certoque tempore remeare imperavit. Illi cum aliorum animalium, tum vero equorum copiam suis excursionibus adepti, brevi peditum viginti millia, equitum duo effecerunt : idque hominum qui jam tirocinium non sine summa laude posuerant. Repente igitur ad urbem munitam Morgantinam magno impetu contendunt : eamque tum validis, tum assiduis impressionibus oppugnare occipiunt. Imperator autem cum eodem nocturnis itineribus pervenisset, tanquam ad ferendas urbi suppetias, ducens militum circiter decem millia, partim Italicorum, partim ex Sicilia, defectores circa obsidionem occupatos invenit. Cum ergo in eorum castra irruptionem fecisset, et exiguum illic præsidium reperisset, magnam autem captivarum multitudinem, magnam item alius prædæ omnis generis, nullo negotio castra illorum submovit, iisque direptis ad urbem Morgantinam iter convertit. At defectores repente in illum irruentes vicissim, cum e loco superiore pugnarent, violenta irruptione facta, secundam fortunam experiri, Romani imperatoris copiæ terga vertere cœperunt. Cæterum quia rex defectorum imperaverat edicto, ut omnibus arma abjicientibus parceretur, bona pars iis abjectis in fugam se dabat. Quo quidem stratagemate Salvius adversus hostes usus, castra sua recuperavit, victoriaque simul et magna multitudine armorum potitus est. Cæsi autem in hoc prælio fuerunt ex Italis et Siculis non plures sexcentis, propter edicti illius clementiam, sed capta fuerunt circiter quatuor millia. Porro cum ad Salvium, rebus ab illo bene gestis, multi confluerent, duplicato exercitu, atque aperto potius campo, Morgantinæ obsidionem redin-

A ἀναιρεθέντων, τῶν δὲ λοιπῶν ῥιψάντων τὰ ὅπλα καὶ φυγῇ μόλις διασωθέντων. Καὶ οἱ ἀποστάται ὅπλων τε εὐπορήσαντες τοσούτων ἀθρόον καὶ νίκης, θρασύτερον εἶχοντο τῶν ἔργων, καὶ πάντες τῶν δούλων ἐμετεωρίζοντο πρὸς ἀπόστασιν. Καὶ πολλῶν καθ' ἡμέραν ἀφισταμένων σύντομον καὶ παράδοξον ἐλάμβανον αὔξησιν, ὡς ἐν ὀλίγαις ἡμέραις πλείους γενέσθαι τῶν ἑξακισχιλίων, ὅτε δὴ καὶ εἰς ἐκκλησίαν συνελθόντες καὶ βουλῆς προτεθείσης πρῶτον μὲν εἵλαντο [56] βασιλέα τὸν ὀνομαζόμενον Σαλούϊον, δοκοῦντα τῆς ἱεροσκοπίας ἔμπειρον εἶναι καὶ ταῖς [58] γυναικείαις θέαις αὐλομανοῦντα. Οὗτος βασιλεύσας τὰς μὲν πόλεις ἀργίας καὶ τρυφῆς νομίζων ἐξέκλινεν, εἰς τρία δὲ μερίσας τοὺς ἀποστάτας, καὶ ἴσους ἡγεμόνας ἐγκαταστήσας ταῖς μερίσι, προσέταξεν ἐπιέναι
B τὴν χώραν καὶ πρὸς ἕνα τόπον καὶ καιρὸν ἅπαντας ἀπαντᾷν. Διὸ πολλῶν ἐκ τῆς ἐπελασίας ἄλλων τε ζώων καὶ ἵππων εὐπορήσαντες, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ κατεσκευάσθησαν ἱππεῖς μὲν [634 H.] πλείους τῶν δισχιλίων, πεζοὶ δὲ οὐκ ἐλάττους τῶν δισμυρίων, ἤδη καὶ γυμνασίαις πολεμικαῖς ἐνδιαπρέποντες. Προσπεσόντες οὖν ἄφνω πόλει ὀχυρᾷ Μοργαντίνῃ, προσβολὰς ἐνεργεῖς καὶ συνεχεῖς ἐποιοῦντο. Ὁ δὲ στρατηγὸς ὡς βοηθήσων [56] τῇ πόλει ἐπελθὼν, νυκτοπορίᾳ [57] χρησάμενος, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ [1177 R.] Ἰταλιώτας τε καὶ ἐκ Σικελίας σχεδὸν στρατιώτας μυρίους, κατέλαβε [58] τοὺς ἀποστάτας ἀσχολουμένους περὶ τὴν πολιορκίαν [59], καὶ ἐπιθέμενος αὐτῶν τῇ παρεμβολῇ, καὶ εὑρὼν ὀλίγους μὲν τοὺς φυλάττοντας,
C πλῆθος δὲ γυναικῶν αἰχμαλώτων καὶ λείας ἄλλης παντοδαπῆς [60], ῥᾳδίως ἐξεῖλε τὴν στρατοπεδείαν. Καὶ ταύτην μὲν διήρπασεν, ἐπὶ δὲ τὴν Μοργαντίνην ἦγεν. Οἱ δ' ἀποστάται ἐξαίφνης ἀντεπιθέμενοι, καὶ ὑπερδέξιον τὴν τάξιν [61] ἔχοντες, βιαίως τε ἐπιῤῥάξαντες [62], εὐθὺς ἐπὶ [63] προτερήματος ἦσαν. Οἱ δὲ τοῦ στρατηγοῦ ἐτράπησαν πρὸς φυγήν. Τοῦ δὲ βασιλέως τῶν ἀποστατῶν κήρυγμα ποιησαμένου μηδένα κτείνειν τῶν τὰ ὅπλα ῥιπτούντων, οἱ πλεῖστοι ῥιπτοῦντες [64] ἔφευγον. Καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ καταστρατηγήσας τοὺς πολεμίους ὁ Σαλούϊος τήν τε παρεμβολὴν ἀνεκτήσατο, καὶ περιβόητον νίκην ἀπενεγκάμενος
D πολλῶν ὅπλων ἐκυρίευσεν. Ἀπέθανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ τῶν Ἰταλιωτῶν τε καὶ Σικελῶν οὐ πλείους ἑξακοσίων διὰ τὴν τοῦ κηρύγματος φιλανθρωπίαν, ἑάλωσαν δὲ περὶ τετρακισχιλίους. Ὁ δὲ Σαλούϊος, πολλῶν πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ κατορθώματος [65] συῤῥεόντων, διπλασιάσας τὴν ἰδίαν δύναμιν, ἐκράτει τῶν ὑπαίθρων, καὶ πολιορκεῖν πάλιν ἐπεχείρει τὴν Μοργαντίναν, κήρυγμα δοὺς τοῖς ἐν αὐτῇ δούλοις τὴν ἐλευθερίαν. Τῶν δὲ κυρίων ἀντιπροτεινόντων [66] αὐτοῖς ταύτην, εἰ σφίσι συναγωνίσαιντο, εἵλοντο μᾶλλον τὴν ἀπὸ τῶν κυρίων, καὶ προθύμως ἀγωνισάμενοι ἀπετρίψαντο τὴν πολιορκίαν. Ὁ δὲ στρατηγὸς μετὰ ταῦτα

VARIÆ LECTIONES.

[56] εἵλοντο ς. [58] ταῖς et 3 τὰς μὲν add. A. [56] βοηθῶν ς. [57] νυκτοπορείᾳ A. [58] κατέλαβε om. A. [59] πολιορκίαν] πολιορκίαν καταλαβὼν B. [60] παντοδαπῆς ς. [61] τάξιν] στάσιν A. [62] ἐπαῤῥάξαντες B. [63] ἐπὶ Scaliger : libri ὑπό. [64] ῥίπτοντες A. [65] τῶν κατορθωμάτων B. [66] ἀντιπαοατεινόντων B.

Digitized by Google

τὴν ἐλευθερίαν ἀνατρέψας, αὐτομολῆσαι τοὺς πλείστους παρεσκεύασε τοῖς ἀποστάταις.

A tegravit, jussitque proclamari se iis libertatem, qui ibi essent, servis donaturum. Sed enim eorum dominis vicissim eam illis proponentibus, dummodo secum adversus hostes dimicarent, eam ab ipsis accipere maluerunt, tantaque animi pugnaverunt alacritate, ut obsidionem submoverent. Verumenim vero imperator postea **389**a denegans promissam illis libertatem, in causa fuit cur ad defectores plurimi transfugerent (70).

Περὶ δὲ τὴν Αἰγεσταίων καὶ Λιλυβαίτῶν χώραν, ἔτι δὲ τῶν ἄλλων τῶν πλησιοχώρων, ἐνόσει πρὸς ἀπόστασιν τὰ πλήθη τῶν οἰκετῶν. Γίνεται δὲ τούτων ἀρχηγὸς Ἀθηνίων ὄνομα, ἀνὴρ ἀνδρείᾳ διαφέρων, Κίλιξ τὸ γένος. Οὗτος οἰκονόμος ὢν δυοῖν [67] ἀδελφῶν μεγαλοπλούτων, καὶ τῆς ἀστρομαντικῆς πολλὴν ἔχων ἐμπειρίαν, ἔπεισε τῶν οἰκετῶν πρῶτον μὲν τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν τεταγμένους, περὶ [68] διακοσίους ὄντας, ἔπειτα τοὺς γειτνιῶντας, ὥστε ἐν πέντε ἡμέραις συναχθῆναι πλείους τῶν χιλίων. Ὑπὸ δὲ τούτων αἱρεθεὶς βασιλεὺς καὶ διάδημα περιθέμενος, ἐναντίαν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀποστάταις τὴν διάθεσιν ἐποιεῖτο. Οὐ γὰρ προσεδέχετο πάντας τοὺς ἀφισταμένους, ἀλλὰ τοὺς ἀρίστους ποιούμενος στρατιώτας, τοὺς ἄλλους ἠνάγκαζε μένοντας ἐπὶ τῶν προγεγενημένων ἐργασιῶν ἐπιμελεῖσθαι τῆς ἰδίας ἕκαστον οἰκονομίας καὶ τάξεως, ἐξ ὧν καὶ τροφὰς ἀφθόνους τῶν στρατιωτῶν ἐχορηγεῖτο. Προσεποιεῖτο δὲ τοὺς θεοὺς αὐτῷ διὰ τῶν ἄστρων προσημαίνειν ὡς ἔσοιτο τῆς [635 H.] Σικελίας [69] συμπάσης βασιλεύς· διὸ δεῖν αὐτῆς τε τῆς χώρας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ζώων τε καὶ καρπῶν ὡς ἰδίων φείδεσθαι. Τέλος ἀθροίσας ὑπὲρ τοὺς μυρίους ἐτόλμησε πόλιν ἀπόρθητον τὸ Λιλυβαῖον πολιορκεῖν. Μηδὲν δὲ ἀνύων μετανίστατο [70] αὐτῆς, εἰπὼν αὐτῷ τοὺς θεοὺς τοῦτο ἐπιτάττειν· ἐπιμένοντας γὰρ τῇ πολιορκίᾳ δυστυχήματος πειραθῆναι. Παρασκευαζομένου [71] δὲ αὐτοῦ τὴν ἀπὸ τῆς πόλεως ἀναχώρησιν, κατέπλευσάν τινες ἐν ταῖς ναυσὶ κομίζοντες ἐπιλέκτους Μαυρουσίους, οἱ ἐπὶ βοήθειαν ἦσαν ἀπεσταλμένοι [1180 R.] τοῖς Λιλυβαίταις, ἔχοντες ἡγούμενον ὃς ὠνομάζετο Γόμων. Οὗτος σὺν τοῖς ἀμ' αὐτῷ κατὰ νύκτα καὶ ἀνελπίστως ἐπιθέμενος τοὺς περὶ Ἀθηνίωνα ὁδοιποροῦντας, πολλοὺς καταβαλόντες, οὐκ ὀλίγους [72] δὲ τραυματίσαντες, εἰς τὴν πόλιν ἐπανῆλθον. Διόπερ οἱ ἀποστάται τὴν ἐκ [73] τῆς ἀστρομαντείας πρόῤῥησιν ἐθαύμαζον.

Jam vero et apud Ægestæos, pariterque Lilibæenses, ac finitimos illis populos, eadem defectionis cupiditas, ceu morbus quidam per servorum greges serpebat. Eorum autem dux constituitur Athenio quidam vir fortitudine præstans, ortus autem e Cilicia. Hic cum res domesticas duorum opulentissimorum fratrum dispensaret, et ejus quæ fit ex astris scientiæ peritissimus esset, servos in suam B sententiam pertraxit: primum quidem eos, quos sub potestate habebat, numero circiter ducentos; postea vero et vicinos, adeo ut quinque dierum spatio mille et amplius congregarentur. Ab his autem rex creatus, impositoque capiti diademate, secus quam cæteri defectores suas rationes instituebat. Neque enim omnes quotquot deficiebant, recipiebat, sed ex iis strenuissimos quosque in suorum militum numerum allegens, reliquos cogebat, repetitis pristinis opificiis, unumquemque eumdem quem antea locum tenere, et quarum rerum dispensatio esset ejus officii, eam studiose suscipere. Qua ex re largum etiam comparabat suis commeatum. Porro fingebat deos per astra futurum se universæ Siciliæ regem præsignificare, ideoque oportere tam ipsi regioni, quam animalibus et fructibus, qui in ea essent tanC quam propriis parcere. Tandem vero cum supra decem millia hominum coegisset, Lilybæum inexpugnabilem urbem obsidere est ausus; sed se operam perdere animadvertens, obsidionem tanquam deorum imperio solvit, utpote aliqua non mediocri impendente calamitate obsidione non abstinentibus. Cum igitur ab urbe recedere pararet, appulerunt naves, quædam delectam Maurorum advehentes manum, auxilio Lylibæensibus missam: cui præerat quidam nomine Gomon. Hic cum suis noctu et improviso Athenionem suas copias ducentem adortus, cum multos iter facientes prostrasset, non paucos autem vulnerasset, ad urbem pedem retulit. Quare illa Athenionis ex castris vaticinatio in pretio D et admiratione erat.

Εἶχε δὲ τὴν Σικελίαν πᾶσαν [74] σύγχυσις καὶ κακῶν Ἰλιάς. Οὐ γὰρ οἱ δοῦλοι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐλευθέρων οἱ ἄποροι πᾶσαν ἁρπαγὴν καὶ παρανομίαν ἐργαζόμενοι, καὶ τοὺς περιτυγχάνοντας δούλους τε καὶ ἐλευθέρους, ὅπως μηδεὶς ἀπαγγέλοι [75] τὴν περὶ αὐτοὺς ἀπόνοιαν, ἐφόνευον ἀναιδῶς. Διὸ καὶ πάντες οἱ κατὰ τὰς πόλεις ὑπελάμβανον τὰ μὲν ἐντὸς τειχῶν μόλις εἶναι ἴδια, τὰ δ' ἐκτὸς ἀλλότρια καὶ δοῦλα τῆς

Inter ea autem valde confusus perturbatusque erat rerum Siciliæ status, vereque malorum Ilias eam occupaverat. Neque enim servi duntaxat, sed etiam ex liberis hominibus ii qui egestate premebantur, omne latrocinii flagitiique genus exercebant. At ne quis hanc perditam nequitiam nuntiare posset, obvium quemlibet, servum pariter et ingenuos trucidabant. Unde fiebat, ut qui in oppidis

VARIÆ LECTIONES.

[67] δυεῖν B. [68] περὶ om. B. [69] σικελίας B et corr. A : βασιλείας ς. [70] ἀνίστατο B. [71] σκευαζομένου ς. [72] ὀλίγας ς. [73] ἐκ A : ἀπὸ ς. [74] πᾶσαν mg. : libri πᾶσα. [75] ἀπαγγέλλοι A.

NOTÆ.

(70) Cicero *In Verrem*.

Digitized by Google

389b erant, ea quæ intra muros essent, vix propria existimarent: quæ autem extra, aliena et domino exlegi violentæque potentiæ subdita. Multa denique alia contra fas et æquum perpetrare audebant in Sicilia.

Salvius autem qui Morgantinam obsidebat, factis in totam illam regionem incursionibus, ad Leontinum usque campum, totum exercitum ibi recollegit in quo numerabant triginta millia, et quidem selectorum. Tum vero Italis heroibus sacra fecit, unamque e purpureis vestibus dicavit, gratus ac memor beneficii, in quo illum victoriam dantes affecerant. Tandem vero cum regis nomen sibi ascivisset, pro Salvio Tryphon a defectoribus appellari cœpit. Habens autem in animo Triocala occupare, ibique regiam suam statuere, evocat etiam Athenionem, et quidem eum ut rex imperatorem accersens. Hic vero cum omnes arbitrarentur fore ut Athenio primum et altissimum dignitatis gradum obtinere vellet, atque hinc orto inter defectorum principes dissidio, facile huic bello finem impositum iri, fortuna tanquam de industria copias fugitivorum augens, duces eorum in concordiam adduxit. Trypho enim magnis itineribus ad urbem Triocala cum universo suo exercitu pervenit. Eodem et Athenio magna celeritate contendit, ex suis tria duntaxat adducens millia, et Tryphoni ut imperator regi dicto audiens. Reliquum autem exercitum ad depopulandos longe lateque agros, servitiaque ad defectionem sollicitanda miserat. Verum postea Trypho suspicatus fore ut Athenio prima quoque occasione, adversus ipsum arma caperet, eum in carcerem conjecit. Cæterum præsidium illud alioqui munitissimum in dies magis ac magis muniebat, et magnifici structuris adornabat. Aiunt autem Triocala fuisse nominatam quod τρία καλὰ (id est tria pulchra) ei inessent. Primum quod scaturigines plurimæ aquarum in ea exstarent, quæ dulcedine magnopere commendarentur. Deinde quod adjacentes agri vineta simul et oliveta haberent, essent vero et culturæ mirum in modum idonei. Postremo, quod natura locus ita munitus foret, ut nihil supra posset, quippe qui magnam quamdam et inexpugnabilem haberet rupem: quam urbis ambitu, qui mille passus amplectitur, cum cinxisset, fossaque in summam altitudinem producta circumdedisset, pro regia sua habuit, omnium quæ humanæ vitæ usus postulat abundantia refertum. Construit insuper basilicam: forum item numerosæ hominum turbæ capax. Præterea ex prædictis insigni prudentia viris statuit, atque assessores in juris disceptationibus eaque lati clavis amictus jus reddebat, 390a lictoresque illi cum securibus præibant: quæ denique regiam dignitatem efficiunt, et quæ ornant, ea omnia consectantur.

Cæterum imperatorem adversus defectores senatus Romanus delegit L. Licininm Lucullum, habentem Romanorum quidem et Italorum militum quatuordecim millia, Bithynos autem, Thessalos Acarnanes 800,

Ὁ δὲ τὴν Μαργαντίνην πολιορκήσας Σαλούϊος, ἐπιδραμὼν τὴν χώραν μέχρι τοῦ Λεοντίνου πεδίου, ἤθροισεν αὐτοῦ τὸ σύμπαν στράτευμα, ἐπιλέκτους ἀνδρας οὐκ ἐλάττους τῶν τρισμυρίων, καὶ θύσας τοῖς Ἰταλικοῖς [76] ἥρωσι τούτοις μὲν ἀνέθηκε μίαν τῶν ἀλουργῶν περιπορφύρων στολὴν χαριστήρια τῆς νίκης, αὐτὸς δ' ἀναγορεύσας ἑαυτὸν βασιλέα Τρύφων [77] μὲν ὑπὸ τῶν ἀποστατῶν προσηγορεύετο. Διανοούμενος δὲ τὰ Τριόκαλα [78] καταλαβέσθαι καὶ κατασκευάσαι βασίλεια πέμπει καὶ πρὸς Ἀθηνίωνα, μεταπεμπόμενος αὐτὸν ὡς στρατηγὸν βασιλεύς. Πάντες μὲν οὖν ὑπελάμβανον τὸν Ἀθηνίωνα τῶν πρωτείων ἀντιποιήσεσθαι [79], καὶ διὰ τὴν στάσιν τῶν ἀποστατῶν ῥᾳδίως καταλυθήσεσθαι τὸν πόλεμον· ἡ δὲ τύχη καθάπερ ἐπίτηδες αὔξουσα τὰς τῶν δραπετῶν δυνάμεις, ὁμονοῆσαι τοὺς τούτων ἡγεμόνας ἐποίησεν. Ἦκε μὲν γὰρ συντόμως μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὰ Τριόκαλα ὁ Τρύφων, ἦκε δὲ καὶ Ἀθηνίων μετὰ τρισχιλίων, ὑπακούων ὡς στρατηγὸς βασιλεῖ τῷ Τρύφωνι, τὴν ἄλλην αὐτοῦ δύναμιν κατατρέχειν τὴν χώραν καὶ ἀνασείειν πρὸς ἀπόστασιν τοὺς οἰκέτας ἀπεσταλκώς. Μετὰ δὲ ταῦτα ὑπονοήσας ὁ Τρύφων τὸν Ἀθηνίωνα ἐπιθήσεσθαι ἐν καιρῷ παρέδωκεν εἰς φυλακήν. Τὸ δὲ φρούριον ὀχυρώτατον ὂν κατεσκεύαζε πολυτελέσι κατασκευαῖς καὶ ἐπὶ μᾶλλον ὠχύρου. Τριόκαλα δὲ αὐτό φασιν [80] ὠνομάσθαι διὰ τὸ τρία καλὰ ἔχειν, πρῶτον μὲν ναματιαίων ὑδάτων πλῆθος, διαφόρων τῇ γλυκύτητι, δεύτερον παρακειμένην χώραν ἀμπελόφυτόν [636 H.] τε καὶ ἐλαιόφυτον καὶ γεωργεῖσθαι δυναμένην θαυμαστῶς [81], τρίτον ὑπερβάλλουσαν ὀχυρότητα, ὡς ἂν οὔσης μεγάλης πέτρας ἀναλώτου· ἣν καὶ περιβόλῳ πόλεως σταδίων ὀκτὼ προσπεριβαλών, καὶ ταφρεύσας βαθείᾳ τάφρῳ, βασιλείοις ἐχρῆτο, πάσῃ ἀφθονίᾳ τῶν κατὰ τὸν βίον ἁπάντων [82] πεπληρωμένην. Κατεσκεύασε δὲ καὶ βασιλικὴν οἰκίαν καὶ ἀγορὰν δυναμένην δέξασθαι [83] πλῆθος ἀνθρώπων. Ἐξελέξατο δὲ καὶ τῶν φρονήσει διαφερόντων ἀνδρῶν τοὺς ἱκανοὺς, οὓς ἀποδείξας συμβούλους ἐχρῆτο συνέδροις αὐτοῖς· τήβεννάν τε περιπόρφυρον περιεβάλλετο [84], καὶ πλατύσημον ἔδυ χιτῶνα κατὰ τοὺς χρηματισμούς, καὶ [1181 R.] ῥαβδούχους εἶχε μετὰ πελέκεων τοὺς προηγουμένους, καὶ τἄλλα πάντα ὅσα ποιοῦσί τε [85] καὶ ἐπικοσμοῦσιν ἐπετήδευε βασιλείαν.

Προχειρίζεται δὲ κατὰ τῶν ἀποστατῶν ἡ σύγκλητος τῶν Ῥωμαίων Λεύκιον Λικίνιον Λούκουλλον [86], ἔχοντα στρατιώτας μυρίους μὲν καὶ τετρακισχιλίους Ῥωμαίους καὶ Ἰταλοὺς, Βιθυνοὺς δὲ καὶ Θετταλοὺς

VARIÆ LECTIONES.

[76] Παλικοῖς Wesselingius. [77] Τρύφων — ὑπὸ — προσηγορεύετο] τρόφωνα — μετὰ — προηγάγετο A et (qui τρύφωνα habet) B. [78] Τριόκελα A. [79] ἀντιποιήσασθαι A. [80] φησὶν B. [81] θαυμαστῶς om. B. [82] ἅπαντα ς. [83] δέχεσθαι ς. [84] περιεβάλετο B. [85] τε A : γε ς. [86] Λεύκουλλον ς.

Digitized by Google

καὶ Ἀκαρνᾶνας [87] ὀκτακοσίους, ἐκ δὲ τῆς Λευκανίας A ἑξακοσίους, ὧν ἡγεῖτο Κλέπτιος, ἀνὴρ στρατηγικὸς καὶ ἐπ' ἀνδρείᾳ περιβόητος, ἔτι δὲ καὶ ἑτέρους ἑξακοσίους, ὡς γενέσθαι σύμπαντας ἑπτακισχιλίους καὶ μυρίους, οὓς ἔχων κατέλαβε τὴν Σικελίαν. Ὁ δὲ Τρύφων ἀπολύσας Ἀθηνίωνα τῆς αἰτίας ἐβουλεύετο περὶ τοῦ πρὸς Ῥωμαίους πολέμου. Καὶ τῷ μὲν ἤρεσκεν ἐν τοῖς Τριοκάλοις ἀγωνίζεσθαι, Ἀθηνίων δὲ συνεβούλευε μὴ συγκλείειν ἑαυτοὺς εἰς πολιορκίαν, ἀλλ' ἐν ὑπαίθρῳ διαγωνίζεσθαι. Κρατησάσης δὲ ταύτης [88] τῆς βουλῆς κατεστρατοπέδευσαν πλησίον Σκιρθαίας [89], ὄντες οὐκ ἐλάττους τῶν τετρακισμυρίων· ἀπεῖχε δ' αὐτῶν ἡ Ῥωμαίων παρεμβολὴ στάδια δυοκαίδεκα. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐγίνοντο συνεχεῖς ἀκροβολισμοί· εἶτα παραταξαμένων ἑκατέρων, καὶ τῆς μάχης ὧδε κἀκεῖσε ῥεπούσης, καὶ πολλῶν B ἑκατέρωθεν πιπτόντων, ὁ μὲν Ἀθηνίων ἔχων [91] συναγωνιζομένους διακοσίους ἱππεῖς ἐπιλέκτων, πάντα τὸν περὶ αὐτὸν τόπον νεκρῶν ἐπλήρωσε, τρωθεὶς δ' εἰς ἀμφότερα τὰ γόνατα καὶ τρίτην λαβὼν, ἄχρηστος ἐγένετο πρὸς τὴν μάχην, ἐξ οὗ οἱ δραπέται ταῖς ψυχαῖς πεσόντες πρὸς φυγὴν ἐτράπησαν. Ὁ δὲ Ἀθηνίων ὡς νεκρὸς ὢν ἔλαθε, καὶ προσποιηθεὶς τετελευτηκέναι τῆς νυκτὸς ἐπιλαβούσης διεσώθη. Ἐπεκράτησαν δὲ λαμπρῶς οἱ Ῥωμαῖοι, φυγόντων καὶ τῶν μετὰ Τρύφωνος καὶ αὐτοῦ ἐκείνου· καὶ πολλῶν κατὰ τὴν φυγὴν κοπέντων τέλος οὐκ ἐλάττους τῶν δισμυρίων ἀνῃρέθησαν. Οἱ δὲ λοιποὶ τῆς νυκτὸς συνεργούσης διέφυγον εἰς τὰ Τριόκαλα· καίτοι ῥᾷον [92] ἦν ἐπιδιώξαντι τῷ στρατηγῷ καὶ τούτους ἀνελεῖν. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ τεταπείνωτο τὸ οἰκετικὸν, ὥστε καὶ ἐβουλεύσαντο ἐπὶ τοὺς κυρίους ἐπαναδραμεῖν καὶ σφᾶς αὐτοὺς ἐγχειρίσαι· πλὴν ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη τῶν μέχρι τελευτῆς ὑποθεμένων ἀγωνίσασθαι καὶ μὴ τοῖς ἐχθροῖς ἑαυτοὺς καταπροδοῦναι. Μετὰ δ' ἐνάτην [93] ἡμέραν ὁ στρατηγὸς ἦκε πολιορκήσων τὰ [637 H.] Τριόκαλα. Καὶ τὰ μὲν ἀναιρῶν, τὰ δὲ [94] ἀναιρούμενος, ἔλαττον ἔχων ἀπηλλάγη, καὶ οἱ ἀποστάται αὖθις ἐφρονηματίζοντο. Ἦνυε δὲ τῶν δεόντων ὁ στρατηγὸς, εἴτε διὰ ῥᾳστώνην εἴτε διὰ δωροδοκίαν, οὐδέν· ἀνθ' ὧν καὶ δίκην ὕστερον κριθεὶς Ῥωμαίοις ἔδωκε.

ex Lucania vero 600, quibus præerat Cleptius imperator, rei militaris scientia et fortitudine celeberrimus. Alios præterea 600, adeo ut universi numerum septemdecim millium efficerent. Cum his copiis Siciliam occupat. Tryphon igitur culpam Athenioni condonans, ad deliberationem de bello in Romanos gerendo eum adhibuit. Et Tryphonis quidem consilium erat, ut Triocalis manentes, inde pugnam committerent : Athenio autem auctor erat, ne seipsos obsidione intercludi paterentur, sed potius in aperto campo dimicarent. Cum igitur potior visa esset hæc sententia, juxta Scirthæam castrametati sunt, quadraginta millibus non pauciores. Aberant vero ab iis Romanorum castra passibus 1250. Primo igitur velitares pugnæ subinde committebantur : sed cum tandem utrinque aciem instruxissent, diuque ancipiti Marte pugnatum esset, ac multi ab utraque parte cecidissent, Athenio stipatus 200 selectis equitibus, strage omnia circumquaque implevit : verum genu utroque vulneratus, postea et tertio vulnere in alia corporis parte accepto, pugnæ utilis esse desiit. Quamobrem fugitivi animum despondentes, fugæ se dederunt. Athenio autem cum mortuus crederetur, latitavit, et simulata aliquantisper morte, cum primum nox advenit, fuga sibi salutem peperit. Præclaram vero adepti sunt Romani victoriam, Tryphonis comitibus et illo ipso in fugam conversis, multisque in fuga cæsis, tandem viginti millia cæsorum compererunt esse. At C reliqui commoditate noctis usi, ad Triocala confugerant, quanquam et hos interficere facile erat imperatori, si persecutus eos fuisset. Adeo autem abjecerant animos servi, ut etiam de redeundo ad dominos, sequeeorum potestati committendo, deliberatio ab iis proposita fuerit. Eorum tamen vicit sententia, qui auctores erant ut ad extremum usque spiritum dimicarent, nec ipsi seipsos prodentes in manus hostium se traderent. Sexto post die imperator ad obsidenda Triocala venit, qui cum hostes cæderet, vicissimque ab illis cæderetur, tandem inferior discessit. Qua ex re multum fiduciæ ac spiritus defectoribus rediit. **390***b* Nec vero ipse imperator ulla in parte (sive præ desidia, sive quod muneribus corruptus esset) officio suo satisfaciebat. Unde etiam postea in judicium a Romanis vocatus, multatusque fuit.

Γάϊος δὲ Σερουΐλιος καταπεμφθεὶς στρατηγὸς διάδοχος Λουκούλλου, οὐδ' αὐτός τι ἄξιον μνήμης ἔπραξε· διὸ καὶ ὁμοίως Λουκούλλῳ ὕστερον φυγῇ κατεδικάσθη. Τελευτήσαντος δὲ Τρύφωνος διάδοχος τῆς ἀρχῆς ὁ Ἀθηνίων καθίσταται, καὶ τοῦτο μὲν πόλεις ἐπολιόρκει, τοῦτο δὲ πᾶσαν τὴν χώραν ἀδεῶς κατέτρεχε, καὶ πολλῶν ἐκυρίευσε, τοῦ Σερουΐλίου μηδὲν [95] ἀντιπράττοντος. D At Caius Servilius missus imperatori Lucullo successor, ipse quoque nihil quidquam memorabile gessit : quare eodem quo Lucullus modo multatus exsilio fuit. Dum hæc geruntur, moritur rex Trypho. Regno succedit Athenio. Hic urbes obsidendo, totamque regionem incursionibus pro libidine infestando, præda ingenti, non obsistente Servilio potitus est.

Τοῦ δ' ἐνιαυσίου χρόνου διελθόντος ὕπατος ἐν Ῥώμῃ Γάϊος Μάριος ἠρέθη τὸ πέμπτον καὶ Γάϊος Ἀκύλλιος· ὧν ὁ Ἀκύλλιος στρατηγὸς κατὰ τῶν ἀποστα-

Porro exacto annuo spatio Romæ quintum consul cum Caio Acilio [*al.* Aquileo] creatus fuit Caius Marius. Missus autem Acilius adversus defectores

VARIÆ LECTIONES.

[87] καρνᾶνας A. [88] ταύτης] αὐτῆς A. [89] Σκριθαίας A. [90] ἔχων om. A. [91] ἐπιλέκτων] ἐπικρατῶν B et corr. A [92] ῥᾷον] imo ῥᾴδιον. [93] ἐνάτην] ἕκτην B. [94] δὲ] δὲ καί B. [95] μηδὲν A : δὲ μηδέν ς.

Digitized by Google

imperator, ita se fortiter gessit, ut defectores illustri prælio superaverit. Quinetiam cum ipsorum rege Athenione conserta manu heroicum prælium commisit; tandemque eum interfecit, accepto solo vulnere in capite, ex quo sanatus aliquanto post fuit. Moxque defectorum reliquias bello persecutus est decem millia hominum. Verum hi cum impetum ejus non sustinuissent, sed ad loca munita confugissent; non tamen Acylius omnia tentare prius desiit, quam eos expugnatos in potestatem redegit. Cum autem superessent adhuc mille, quorum dux erat Satyrus, primum quidem conatus est armis eos subigere, postea vero cum legatis missis se dedissent, in præsens quidem pœnam remisit, sed Romam abductos cum bestiis commisit, ubi proditum est a quibusdam, eos maxima cum laude vitam finivisse. Nam certamen cum bestiis detrectasse, et ad publicas aras mutuis vulneribus occubuisse, cumque ultimum ex iis ipse Satyrus interfecisset, eum post reliquos omnes, cum magno ac plane heroico animi robore, sibi manus intulisse. Bellum igitur servile in Sicilia, cum annos durasset propemodum quatuor, hunc fere tragicum exitum habuit.

A τῶν σταλεὶς [1184 R.] διὰ τῆς ἰδίας ἀνδρείας ἐπιφανεῖ μάχῃ τοὺς ἀποστάτας ἐνίκησε. Καὶ πρὸς αὐτὸν δὲ τὸν βασιλέα τῶν ἀποστατῶν Ἀθηνίωνα συμβαλὼν ἡρωϊκὸν ἀγῶνα συνεστήσατο. Καὶ τοῦτον μὲν ἀνεῖλεν, αὐτὸς δ' εἰς τὴν κεφαλὴν τρωθεὶς ἐθεραπεύθη. Καὶ στρατεύει ἐπὶ τοὺς ὑπολειπομένους τῶν ἀποστατῶν, ὄντας μυρίους. Οὐχ ὑπομεινάντων δὲ τὴν ἔφοδον, ἀλλ' εἰς τὰ ὀχυρώματα καταφυγόντων, ὅμως Ἀχύλλιος οὐκ ἐνεδίδου πάντα πράττων, ἕως αὐτοὺς ἐκπολιορκήσας [96] ἐχειρώσατο. Ἔτι δ' ὑπολειπομένων χιλίων, καὶ στρατηγὸν ἐχόντων τὸν Σάτυρον, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεβάλετο [97] διὰ τῶν ὅπλων αὐτοὺς χειρώσασθαι, μετὰ δὲ ταῦτα διαπρεσβευόντων καὶ παραδόντων ἑαυτοὺς τῆς μὲν παραυτίκα τιμωρίας ἀπέλυσεν, ἀπαγαγὼν δὲ εἰς τὴν Ῥώμην θηριομάχας [98] αὐτοὺς B ἐποίησε. Τοὺς δέ φασί τινες ἐπιφανεστάτην ποιήσασθαι τοῦ βίου καταστροφήν· τῆς μὲν [99] γὰρ πρὸς τὰ θηρία μάχης ἀποστῆναι, ἀλλήλους δὲ ἐπὶ τῶν δημοσίων βωμῶν κατασφάξαι, καὶ τὸν τελευταῖον αὐτὸν Σάτυρον ἀνελόντα, τοῦτον δ' ἐπὶ πᾶσιν αὐτοχειρίᾳ ἡρωϊκῶς καταστρέψαι. Ὁ μὲν οὖν κατὰ Σικελίαν τῶν οἰκετῶν πόλεμος, διαμείνας ἔτη σχεδόν που τέτταρα, τραγικὴν ἔσχε τὴν καταστροφήν.

Venit, inquit, e Pessinunte Phrygiæ sacerdos quidam magnæ deorum matris nomine Battaces, qui se jussu deæ asserens adesse, in senatu coram magistratibus dixit sacra deæ polluta esse, atque ideo Romæ publice expiari debere. Ferebat ad id vestem, aliaque corporis ornamenta **391***a* nova et nunquam Romanis visa, coronamque auream magnitudine inusitata, et stolam floribus intextis et inauratam, regio sane splendore. Itaque e rostris ad populum verba faciens, ad superstitiosum cultum eos incitavit, et hospitiis publicis et diversoriis exceptus a tribuno plebis A. Pompeio coronam ferre prohibitus est. Ab altero autem tribuno deductus in rostra, et de templi expiatione interrogatus superstitiosum sane responsum reddidit. Itaque a Pompeio seditiose tractatus, et cum injuria ad hospitium deductus, non amplius prodiit, non se modo, verum etiam deam injuriose habitam esse dicens. Pompeius vero ex tempore febri vehementi corripi cœpit, unde paulo post mutus factus est, anginæque doloribus supra modum vexatus post diem tertium exspiravit, multique eo quod sacerdotem, ipsamque deam offendisset, divina quadam providentia exstinctum suspicabantur. Superstitionibus enim mirum in modum dediti Romani sunt. Quare Battaces sacræ stolæ indutus ornamento, amplioribus æviris multis et feminis hospitiis exceptus, Romaque discedens cum pompa dimissus est. Solent Romani milites ducem, quando adversus hostes cum illis pugna contendens, supra sex mille ho-

C

D

Ὅτι Βαττάκης τις ὄνομα ἦκε, φησὶν, ἐκ Πισινοῦντος [1] τῆς Φρυγίας, ἱερεὺς ὑπάρχων τῆς μεγάλης τῶν θεῶν μητρός. Οὗτος κατὰ πρόσταγμα τῆς θεοῦ παρεῖναι φήσας, τοῖς ἄρχουσιν ἐνέτυχε καὶ τῇ συγκλήτῳ, λέγων τὸ ἱερὸν τῆς θεοῦ μεμιάνθαι, καὶ δεῖν αὐτοὺς [2] δημοσίᾳ καθαρμοὺς ἐπὶ τῆς Ῥώμης συντελεσθῆναι. Ἐφόρει δὲ ἐσθῆτα καὶ τὴν περὶ τὸ σῶμα ἄλλην κατασκευὴν ἐξηλλαγμένην καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐθῶν [3] οὐκ ἐπιχωρουμένην [4]· χρυσοῦν τε γὰρ στέφανον εἶχεν ὑπερμεγέθη καὶ στολὴν ἀνθίνην διάχρυσον, βασιλικὴν ἀξίαν ἐπιφαίνουσαν. Ποιησάμενος δὲ λόγους ἐπὶ τῶν ἐμβόλων ἐν τῷ δήμῳ, καὶ τὸ πλῆθος εἰς δεισιδαιμονίαν ἐμβαλὼν, καταλύματος μὲν δημοσίου καὶ ξενίων ἠξιώθη, τὸν δὲ στέφανον ἐκωλύθη φορεῖν ὑφ' ἑνὸς τῶν δημάρχων Αὐλου Πομπηΐου. Διά τινος δ' ἑτέρου δημάρχου προαχθεὶς ἐπὶ [638 H.] τὰ ἔμβολα, καὶ περὶ τῆς εἰς [5] τὸ ἱερὸν ἁγνείας ἐπερωτώμενος, ἀποκρίσεις ἐποιεῖτο δεισιδαιμονίαν περιεχούσας. Καταστασιασθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ [6] Πομπηΐου, καὶ μεθ' ὕβρεως ἀπαλλαγεὶς ἐπὶ τὴν κατάλυσιν, οὐκέτι προεπορεύετο, λέγων μὴ μόνον ἑαυτὸν ἀσεβῶς προπεπηλακίσθαι, ἀλλὰ καὶ τὴν θεόν. Ὁ δὲ Πομπήϊος παραχρῆμα μὲν λάβρῳ [7] πυρετῷ συνεσχέθη, μετὰ δὲ ταῦτα ἄφωνος γενόμενος καὶ καταληφθεὶς κυναγχικῷ πάθει τριταῖος κατέστρεψε τὸν βίον, παρὰ τοῖς πολλοῖς ὑποληφθεὶς θείᾳ τινὶ προνοίᾳ, ἀνθ' ὧν εἰς τὸν ἱερέα καὶ τὴν θεὸν ἐπλημμέλησεν, τοῦ ζῆν ἐστερῆσθαι· σφόδρα γὰρ Ῥωμαῖοι δεισιδαιμονοῦσι. Διόπερ ὁ Βαττάκης λαβὼν τὴν συγχώρησιν τῆς κατὰ τὴν ἱερὰν στολὴν κατασκευῆς, καὶ τιμηθεὶς ἀξιολό-

VARIÆ LECTIONES.

[96] ἐκπολιορκήσας] A : ἐκπολεμήσας ς. [97] ἐπεβάλλετο ς. [98] θηριομάχους B. [99] μὲν add. B. [1] Πισσινοῦντος B. [2] αὐτοὺς] αὐτῇ Wesselingius. [3] ἐθῶν Scaliger : libri ἐθνῶν. [4] ἐπιχωρουμένην] libri ἐπιχωρημένην. [5] εἰς om. A [6] τοῦ add. A. [7] λαύρῳ ς.

Digitized by Google

γοις ξενίοις, ὑπὸ πολλῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν προεπέμφθη τὴν ἐκ τῆς Ῥώμης ἐπάνοδον ποιούμενος.

A stium profligasset, imperatorem, hoc est regem renuntiare (71).

Ὅτι ἔθος ἦν τοῖς Ῥωμαίων στρατιώταις, ἡνίκα ὁ στρατηγὸς αὐτῶν, σὺν αὐτοῖς μάχῃ πρός τινας τῶν πολεμίων συμπλακεὶς, ὑπὲρ τοὺς ἐξαχισκιλίους [156 R.] τῶν ἐχθρῶν ἐφαίνετο ἀνελὼν, ἰμπεράτορα [8] αὐτὸν ἀναγορεύειν καὶ ἀποκαλεῖν, ὅ ἐστι βασιλέα.

Ἐκ τοῦ λζ' καὶ η' καὶ τῶν ἐφεξῆς.

Ὅτι τὸν Μαρσικὸν ὀνομασθέντα πόλεμον ἐπὶ τῆς αὐτοῦ [10] ἡλικίας Διόδωρος μείζονα πάντων [11] τῶν προγεγονότων ἀποφαίνεται. Ὠνομάσθαι δέ φησι [12] Μαρσικὸν ἐκ τῶν ἀρξάντων τῆς ἀποστάσεως, ἐπεὶ σύμπαντές γε Ἰταλοὶ κατὰ Ῥωμαίων τοῦτον ἐξήνεγκαν τὸν πόλεμον. Αἰτίαν δὲ πρώτην γενέσθαι τοῦ πολέμου τὸ μεταπεσεῖν τοὺς Ῥωμαίους ἀπὸ τῆς εὐτάκτου καὶ λιτῆς ἀγωγῆς καὶ ἐγκρατοῦς, δι' ἧς ἐπὶ [13] τοσοῦτον ηὐξήθησαν, εἰς ὀλέθριον ζῆλον τρυφῆς καὶ ἀκολασίας. Ἐκ γὰρ τῆς διαφθορᾶς [14] ταύτης στασιάσαντος τοῦ δημοτικοῦ πρὸς τὴν σύγκλητον, εἶτα ἐκείνης ἐπικαλεσαμένης τοὺς ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐπικουρῆσαι, καὶ ὑποσχομένης τῆς πολυεράστου Ῥωμαϊκῆς πολιτείας μεταδοῦναι καὶ νόμῳ κυρῶσαι, ἐπεὶ οὐδὲν τῶν ὑπεσχημένων τοῖς Ἰταλιώταις ἐγένετο, ὁ ἐξ αὐτῶν πόλεμος πρὸς Ῥωμαίους ἐξεκαύθη, ὑπατευόντων ἐν τῇ Ῥώμῃ Λευκίου Μάρκου [15] Φιλίππου καὶ Σέξτου [16] Ἰουλίου· Ὀλυμπιὰς δ' ἤχθη [17] πρὸς ταῖς ἑκατὸν ἑβδομήκοντα. Ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ ποικίλα καὶ πολύτροπα πάθη καὶ πόλεων ἁλώσεις ἑκατέρῳ μέρει τῶν διαπολεμησάντων συνέβη, ταλαντευομένης ὥσπερ ἐπίτηδες παρὰ μέρος τῆς νίκης καὶ μηδετέροις ἐν βεβαίῳ διαμενούσης· ὅμως ἀπείρου πλήθους ἑκατέρωθεν πεσόντος, ὀψὲ καὶ μόλις Ῥωμαίοις ἐξενίκησε βεβαιωθῆναι τὸ κράτος. Ἐπολέμουν δὲ Ῥωμαίοις Σαυνῖται, Ἀσκολανοὶ [18], Λευκανοὶ, Πικεντηνοὶ [19], Νωλανοὶ καὶ ἕτεραι πόλεις καὶ ἔθνη· ἐν οἷς ἐπισημοτάτη καὶ μεγίστη καὶ κοινὴ πόλις ἄρτι συντετελεσμένη τοῖς Ἰταλιώταις τὸ Κορφίνιον ἦν, ἐν ᾗ τά τε ἄλλα, ὅσα μεγάλην πόλιν καὶ ἀρχὴν κρατύνουσι, συνεστήσαντο καὶ ἀγορὰν εὐμεγέθη καὶ [639 H.] βουλευτήριον, καὶ τὰ ἄλλα τὰ πρὸς πόλεμον ἀφθόνως ἅπαντα, καὶ χρημάτων πλῆθος, καὶ τροφῆς δαψιλῆ χορηγίαν.

Ex libro XXXVII *et* VIII *et aliis sequentibus.*

Ait Diodorus bellum quod dicitur Marsicum, sua ætate cæteris antecedentibus majus esse : et ideo ab auctoribus rebellionis Marsicum denominatum esse. Siquidem Itali omnes Romanis bellum hoc intulerunt. Belli causa prima fuit, quia Romani compositis sobriisque et continentibus moribus, per quos tantopere creverant, ad perniciosum deliciarum et intemperantiæ studium desciverunt. Nam B ob hanc corruptelam orta plebis adversus senatum seditione, cum deinde senatus Italorum opem implorasset, et eis optatum illud Romanæ **391**b civitatis jus pollicitus fuisset, idque se lege sanciturum promississet, cum promissorum nihil Italis præstaretur, exarsit ex illis bellum adversus Romanos, Romæ consulatum gerentibus Lucio Marcio Philippo, et Sexto Julio, Olympiade supra centesimam septuagesima secunda. In hoc bello diversi variique casus et urbium expugnationes utrique bellantium parti contigerunt, nutante quasi data opera in utramque partem victoria, et neutris stabili permanente. Tamen postquam utrinque cecidit immensa hominum multitudo, sero et ægre Romani victoriam adepti, firmas vires obtinuerunt. C Oppugnabant autem Romanos Samnites, Asculani, Lucani, Picentini, Nolani, et aliæ urbes atque gentes, in quibus erat illustrissima et maxima et communis urbs nuper ab Italis perfecta Corfinium, in qua cum cætera quæ magnam urbem et imperium confirmant, constituerunt, tum forum permagnum, et curiam, et cætera omnia ad bellum necessaria copiose, et pecuniæ multitudinem, et cibariorum largum commeatum.

Συνεστήσαντο δὲ καὶ σύγκλητον κοινὴν [20] πεντακοσίων ἀνδρῶν, ἐξ ὧν οἵ τε τῆς πατρίδος ἄρχειν ἄξιοι προαχθήσεσθαι ἔμελλον καὶ οἱ προβουλεύεσθαι [21] δυνάμενοι περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας. Καὶ τούτοις ἐπ- D έτρεψαν [22] τὰ κατὰ τὸν πόλεμον διοικεῖν, αὐτοκράτορας ποιήσαντες τοὺς συνέδρους. Οὗτοι δ' ἐνομοθέτησαν δύο μὲν ὑπάτους κατ' ἐνιαυτὸν αἱρεῖσθαι, δώδεκα δὲ στρατηγούς. Καὶ κατεστάθησαν ὕπατοι μὲν Κόϊντος Πομπαίδιος Σίλων, Μάρσος μὲν τὸ γένος, πρωτεύων δὲ τῶν ὁμοεθνῶν, καὶ δεύτερος ἐκ τοῦ Σαυνιτῶν γένους Γάϊος Ἀπώνιος Μότυλος, καὶ αὐτὸς δόξῃ καὶ πράξεσι τοῦ ἔθνους προέχων. Τὴν δ' ὅλην Ἰταλίαν εἰς

Constituerunt et senatum novum quingentorum virorum, ex quibus qui patriæ imperio digni essent, producerentur, et qui de communi salute consultare possent, iisque belli curam mandarunt, summa potestate consessoribus permissa. Hi leges tulerunt ut duo consules quotannis crearentur, et duodecim duces. Consules creati sunt Quintus Pompædius Silo, natione Marsus, et suæ gentis primarius. Alter ex Samnitum genere Caius Aponius Motulus, ipse quoque gloria rebusque gestis suæ gentis clarissimus. Et tota Italia in partes duas divisa, eas consulares præfecturas atque partes constituerunt. Et

VARIÆ LECTIONES.

[8] ἰνπεράτορα ς. [9] βασιλέα om. pr. A : in quo post eam vocem vacui sunt versus 3 1/2. [10] αὐτῆς At. [11] πάντων B : ἁπάντων ς. [12] φασι ς. [13] ἧς μὲν ἐπί ς. [14] διαφορᾶς ς. [15] Μάρκου] Μαρτίου Scaliger. [16] Σέξστου ς. [17] ἤχθη] ἤχθη ἡ β' Scaliger. [18] Ἀσκαλανοί A. [19] Πικεντηνοί B : Πικεντινοί ς. [20] libri καινήν. [21] παραβουλεύεσθαι B. [22] ἐπέτρεψαν] ἐπιτρέψαντες A.

NOTÆ.

(71) Vide P. Valtrinum, initio lib. ult. *De militia Romanorum.*

Digitized by Google

Pompædio quidem regionem assignarunt ab eo loco qui Cercola appellatur, usque ad Adriaticum mare, eos tractus qui ad occasum et septentriones vergunt, et duces ei sex attribuerunt. Reliquum Italiæ, videlicet eam partem, quæ spectat ad orientem et meridiem, assignarunt Caio Motulo, adjunctis ei itidem sex ducibus. Itaque postquam suum imperium et omnia scite, et, ut summatim dicam, ad imitationem Romani et antiqui ordinis composuerunt, deinceps vehementius futuro bello incumbebant, cum quidem Italiam communem urbem **392***a* nuncupassent, et ita bellum gessere cum Romanis, ut maxima ex parte fuerint superiores, donec Cneius Pompeius consul et belli dux electus, et Sulla dux sub altero consule Catone, nobilissimis præliis Italos non semel, sed sæpius vincendo, illorum res eo redegerunt, ut profligatæ fuerint. Igitur non amplius bellarunt, sed Caio Coscinio in Iapygiam duce misso, sæpe victi sunt, atque ita superati, et ex multis pauci relicti, communi sententia novam deserunt urbem Corfinium, quoniam Marsi et omnes finitimæ gentes desciverant ad Romanos. Consederunt autem in Æsernia Samnitum, creatis sibi quinque ducibus, quorum uni maxime Quinto Pompædio Siloni omnium imperium crediderunt, propter ejus imperandi virtutem atque gloriam. Is de communi ducum sententia magnum exercitum comparavit, adeo ut in universum, cum iis qui jam erant, fuerit circiter triginta millia. Præter hos congregavit etiam servos, a se libertate donatos, et ut tempus ferebat armatos non multo pauciores decem millibus, et equites mille. Ac prælio cum Romanis congressus, quorum dux erat Mamercus, Romanos paucos interficit, et suorum supra sex millia amittit. Per idem tempus Metellus in Apulia Venusiam, urbem satis magnam, et milites multos habentem, expugnavit, et plusquam tria millia captivorum cepit. Jamque superantibus in dies magis magisque Romanis, mittunt Itali ad Mithridatem regem Ponti, pollentem tunc bellica manu atque apparatu, petentes ut in Italiam adversus Romanos adduceret copias, ita enim facile conjunctis copiis posse Romanorum vires deturbari. Mithridates responsum dat, ducturum se copias in Italiam, postquam Asiam subegerit, id enim agebat. Hanc ob rem prorsus rejecti rebellatores despondebant animos. Erant enim reliqui Samnitum pauci, et Sabelli Nolæ degentes, et præter hos Lamponius et Cleptius, habentes Lucanorum reliquias. Itaque Marsico bello jam fere exolescente, **392***b* superioris temporis seditiones civiles Romæ novos motus faciebant, multis illustribus viris belli imperium adversus Mithridatem ambientibus, propter præmiorum magnitudinem. Nam et Caius Julius, et Caius Marius, is qui sexies consulatum gesserat, in-

A δύο μέρη διελόντες ὑπατικὰς ἐπαρχίας, ταύτας καὶ μερίδας ἀπέδειξαν, καὶ τῷ μὲν Πομπαιδίῳ προσώρισαν χώραν ἀπὸ τῶν Κερκώλων καλουμένων μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, τὰ πρὸς δυσμὰς καὶ τὴν ἄρκτον νεύοντα μέρη, καὶ στρατηγοὺς ἔταξαν αὐτῷ ἓξ· τὸ δὲ λοιπὸν τῆς Ἰταλίας, τὴν πρὸς ἕω καὶ μεσημβρίαν νεύουσαν, προσώρισαν Γαΐῳ Μοτύλῳ, στρατηγοὺς ὁμοίως συζεύξαντες ἓξ. Οὕτω πάντα δεξιῶς καὶ κατὰ μίμησιν, τὸ σύνολον φάναι, τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ ἐκ παλαιοῦ τάξεως τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν διαθέμενοι, κατὰ τὸ σφοδρότερον λοιπὸν εἶχοντο καὶ τοῦ ἐφεξῆς πολέμου, τὴν κοινὴν πόλιν Ἰταλίαν ἐπονομάσαντες[23]. Καὶ διεπολέμησαν Ῥωμαίοις τὰ πλεῖστα κατὰ τὸ ἐπικρατέστερον, ἕως Γναῖος Πομπήϊος ὕπατος αἱρεθεὶς καὶ στρατηγὸς τοῦ πολέμου, καὶ Σύλλας[24] στρατηγὸς ὑπὸ τῷ ἑτέρῳ ὑπάτῳ Κάτωνι, ἐπιφανεστάταις[25] μάχαις τοὺς Ἰταλιώτας οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις νικήσαντες, [1188 R.] τὰ πράγματα αὐτῶν εἰς τὸ συντρίβεσθαι περιέστησαν. Ἐπολέμησαν δ' οὖν καὶ[26] ἔτι· ἀλλὰ Γαΐου Κοσκονίου[27] σταλέντος εἰς Ἰαπυγίαν στρατηγοῦ πολλάκις ἡττήθησαν. Εἶτα ἐλαττωθέντες καὶ[28] ἐκ πολλῶν ὀλίγοι καταλειφθέντες, κοινῇ γνώμῃ τὴν κοινὴν[29] ἐκλείπουσι πόλιν, τὸ Κορφίνιον, διὰ τὸ τοὺς Μάρσους καὶ πάντα τὰ γειτνιῶντα τῶν ἐθνῶν προσκεχωρηκέναι τοῖς Ῥωμαίοις. Εἰς δὲ τὴν ἐν Σαυνίταις Αἰσερνίαν καθιδρύθησαν[30], πέντε στρατηγοὺς αὐτοῖς ἐπιστήσαντες, ὧν ἑνὶ μάλιστα Κοΐντῳ Πομπαιδίῳ Σίλωνι τὴν πάντων ἡγεμονίαν ἐπίστευσαν διὰ τὴν περὶ αὐτὸν ἐν τῷ στρατηγεῖν ἀρετήν τε καὶ δόξαν. Οὗτος δὲ μετὰ τῆς κοινῆς τῶν στρατηγῶν γνώμης κατεσκεύασε μεγάλην δύναμιν, ὡς τοὺς σύμπαντας μετὰ τῶν προϋπαρχόντων περὶ τρισμυρίους γενέσθαι. Χωρὶς δὲ τούτων τοὺς δούλους ἐλευθερώσας καὶ (ὡς ὁ καιρὸς ἐδίδου) καθοπλίσας συνῆγεν οὐ πολὺ λείποντας τῶν δισμυρίων[31], ἱππεῖς δὲ χιλίους. Συμβαλὼν δὲ Ῥωμαίοις Μαμέρκου στρατηγοῦντος αὐτῶν, Ῥωμαίους μὲν ἀναιρεῖ ὀλίγους, τῶν δ' οἰκείων ὑπὲρ ἑξακισχιλίους ἀποβάλλει. Καὶ Μέτελλος κατὰ τὴν Ἀπουλίαν [640 H.] τὴν Οὐενουσίαν πόλιν ἀξιόλογον οὖσαν[32] καὶ στρατιώτας πολλοὺς ἔχουσαν[33] ἐξεπολιόρκησε κατὰ καιρὸν τὸν αὐτὸν, καὶ πλείους τῶν τρισχιλίων αἰχμαλώτους εἶλεν[34]. Ἐπικρατούντων δ' ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τῶν Ῥωμαίων πέμπουσιν οἱ Ἰταλοὶ πρὸς Μιθριδάτην τὸν βασιλέα Πόντου, ἀκμάζοντα τότε πολεμικῇ χειρὶ καὶ παρασκευῇ, ἀξιοῦντες ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν κατὰ Ῥωμαίων ἄγειν τὰς δυνάμεις· οὕτω γὰρ ῥᾳδίως[35] ἂν συναφθέντων τὸ Ῥωμαϊκὸν καταβληθήσεσθαι κράτος. Ὁ δὲ Μιθριδάτης ἀπόκρισιν δίδωσιν ἄξειν[36] τὰς δυνάμεις εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐπειδὰν αὐτῷ καταστήσῃ τὴν Ἀσίαν· τοῦτο γὰρ καὶ ἔπραττε. Διὸ παντελῶς οἱ ἀποστάται τεταπεινωμένοι ἀπεγίνωσκον· λοιποὶ γὰρ ὑπῆρχον Σαυνιτῶν ὀλίγοι καὶ Σάβελλοι διατρίβοντες ἐν τῇ Νώλᾳ καὶ πρός γε τούτοις οἱ περὶ Λαμπώνιον καὶ Κλεπίτιον, ἔχοντες λείψανα τῶν Λευκανῶν. Διὸ καὶ[38] τοῦ Μαρσικοῦ πο-

B

C

D

VARIÆ LECTIONES.

[23] ὀνομάσαντες ς. [24] Σύλας A. [25] ἐπιφ. ταῖς μάχαις ς. [26] καὶ] οὐκ A. [27] κοσκινίου ς. [28] ἐλαττ. εἰ καὶ ς. [29] καινὴν ς. [30] καθιδρύθησαν B : καθίδρυσαν ς. [31] ὑπαρχόντων ς. [32] μυρίων A. [33] οὖσαν om. A. [34] ἔχουσαν A : ἀνέχουσαν ς. [35] εἶλον ς. [36] ῥᾴδιον ς. [37] ἄξειν A : ἕξειν ς. [38] καὶ add. A

Digitized by Google

λέμου σχεδὸν ἤδη διαλυομένου πάλιν αἱ προγεγενημέναι στάσεις ἐμφύλιοι κατὰ τὴν Ῥώμην κινήσεις ἐλάμβανον, ἀντιποιουμένων πολλῶν ἐνδόξων τὸ τυχεῖν τῆς κατὰ Μιθριδάτου στρατηγίας διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἐπάθλων· Γάϊός τε γὰρ Ἰούλιος καὶ Γάϊος [Μάριος ὁ ἐξάκις ὑπατεύσας ἀντεφιλοκείνουν, καὶ τὸ πλῆθος ἦν ἑκατέροις συμμεριζόμενον ταῖς γνώμαις. Συνέβησαν δὲ καὶ ἕτεραι ταραχαί. Ὁ μέντοι Σύλλας ὕπατος ὢν, χωρισθεὶς τῆς Ῥώμης, πρὸς τὰς περὶ Νῶλαν ἠθροισμένας παρεγένετο δυνάμεις, καὶ πολλοὺς τῶν πλησιοχώρων[39] καταπληξάμενος ἠνάγκασε παραδοῦναι σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰς πόλεις. Τοῦ δὲ Σύλλα στρατεύσαντος μὲν ἐπὶ τὴν Ἀσίαν κατὰ Μιθριδάτου, τῆς δὲ Ῥώμης μεγάλαις ταραχαῖς καὶ φόνοις ἐμφυλίοις περισπωμένης, Μάρκος Ἀπώνιος καὶ Τιβέριος Κλεπίτιος[40], ἔτι δὲ Πομπήϊος[41], οἱ τῶν ὑπολοίπων Ἰταλιωτῶν στρατηγοί, διατρίβοντες ἐν τῇ Βρεττίᾳ, Ἰσίας[42] μὲν πόλιν ὀχυρὰν ἐπὶ πολὺν χρόνον πολιορκήσαντες, οὐκ[43] ἴσχυσαν ἑλεῖν, μέρος δ' ἐπὶ τῆς πολιορκίας τοῦ στρατεύματος καταλιπόντες[44] τῇ λοιπῇ τὸ Ῥήγιον ἰσχυρῶς ἐπολιόρκουν, ἐλπίζοντες, εἰ ταύτης κρατήσαιεν, ῥᾳδίως εἰς τὴν Σικελίαν διαβιβάσειν τὰς δυνάμεις καὶ κρατήσειν τῆς εὐδαιμονεστάτης τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον νήσων. Ἀλλ' ὁ ταύτης στρατηγὸς Γάϊος Ὀρβανός, πολλῇ δυνάμει καὶ παρασκευῇ καὶ προθυμίᾳ χρησάμενος, [1189 R.] καὶ καταπληξάμενος τοὺς Ἰταλιώτας τῷ μεγέθει τῆς παρασκευῆς, ἐξήρπαφε τοὺς Ῥηγίνους[45]. Εἶτα τῆς περὶ Σύλλαν καὶ Μάριον ἐμφυλίου στάσεως ἀναῤῥιπισθείσης Ῥωμαίοις οἱ μὲν Σύλλᾳ, οἱ δὲ Μαρίῳ συνεμάχησαν. Καὶ τὸ μὲν πλέον αὐτῶν ἔπεσε τοῖς πολέμοις, τὸ δ' ὑπόλοιπον ἐπικρατήσαντι Σύλλᾳ προσεχώρησε. Καὶ οὕτω τέλεον τῇ ἐμφυλίῳ συναπέσβη στάσει μέγιστος γεγονὼς καὶ ὁ Μαρσικὸς ἐπικληθεὶς πόλεμος.

Ὅτι μεγάλη στάσις ἐμφύλιος ἤδη διαλυομένου τοῦ Μαρσικοῦ γέγονε πολέμου, ἧς ἡγοῦντο Σύλλας καὶ Γάϊος Μάριος, νέος ὢν, ὁ Μαρίου τοῦ πολλάκις ὑπατευκότος (ἑπτάκις γὰρ ὑπάτευσε) παῖς. Ἐν δὲ τῇ στάσει [641 H.] πολλαὶ μυριάδες ἀνθρώπων ἀνῃρέθησαν. Ἐκράτησε δ' ὁ Σύλλας, καὶ δικτάτωρ γεγονὼς, Ἐπαφρόδιτόν τε ὀνομάσας ἑαυτὸν, οὐκ ἐψεύσθη τῆς ἀλαζονείας· κρατῶν γὰρ τοῖς πολέμοις ἰδίᾳ ἀπεβίω θανάτῳ. Ὁ δὲ Μάριος μάχῃ τῇ πρὸς Σύλλαν γενναίως ἀγωνισάμενος, ὅμως ἡττηθεὶς κατέφυγεν εἰς Πραίνεστον ἅμα μυρίοις πεντακισχιλίοις. Συγκλεισθεὶς δ' ἐν αὐτῇ καὶ χρόνον οὐκ ὀλίγον πολιορκηθεὶς ἠναγκάσθη, πάντων αὐτὸν ἐγκαταλιπόντων[46], καὶ μηδεμίαν σωτηρίας ὁδὸν καθορῶν, τὴν ἑνὸς οἰκέτου τῶν πιστῶν χεῖρα εἰς λύσιν τῶν δεινῶν παρακαλέσαι. Καὶ ὅ γε πεισθεὶς, καὶ μιᾷ πληγῇ τοῦ βίου τὸν δεσπότην ἀπαλλάξας, ἑαυτὸν ἐπικατέσφαξε. Καὶ παύεται μὲν αὕτη ἡ στάσις, λείψανα μέντοι τοῦ πολέμου ὑπολειφθέντα τῆς Μαρίου μοίρας ἐπὶ χρόνον Σύλλᾳ διεμαχέσαντο, ἕως καὶ αὐτὰ συνδιέφθορε τοῖς ἄλλοις. Μετὰ μέντοι τὴν τούτων ἀπαλλαγὴν Πομπηΐῳ τῷ ἐπικληθέντι Μάγνῳ διὰ τὰς πράξεις ἃς κατώρθωσε Σύλλᾳ τε πράττων καὶ καθ' ἑαυτὸν Ῥωμαίοις, τούτῳ δὴ καὶ Ἰουλίῳ Καίσαρι ἔρις ἐκκαέϊσα εἰς ἐμφυλίους σφαγὰς τοὺς Ῥωμαίους πάλιν ἠνάγκασε συστραφῆναι. Πομ-

A ter se contendebant et plebis pars altera alteri suffragabatur. Exstiterunt et aliæ turbæ. Jam Sylla consul Roma profectus, ad congregatas apud Nolam copias venit, et multos finitimorum perterritos coegit, et seipsos et urbes dedere. Cum autem Sylla in Asiam adversus Mithridilatem profectus fuisset, et Roma maguis tumultibus et civilibus cædibus destinaretur, Marcus Aponius et Tiberius Cleptius, præterea Pompeius, reliquorum Italorum duces in Bretia [Brutia] degentes, Asiæ urbem validam cum diu obsedissent, non potuerunt capere, sed relicta in obsidione parte exercitus, reliqua parte Rhegium acriter obsidentes, sperantes, si hac potiti fuerint, facile in Siciliam transportaturos copias, et insulam potituros omnium quæ sub sole essent beatissima.

B Verum ejus dux Caius Orbanus magno exercitu et apparatu et alacritate usus, percutit Italos apparatus magnitudine, atque Rhegienses ex periculo eripuit. Deinde cum exarsisset apud Romanos Syllæ et Marii civilis seditio, alii Syllæ, alii Marii partes secuti sunt, et eorum pars major bellis cecidit, reliqua ad victorem Syllam descivit : atque ita tandem una cum seditione civili exstinctum est bellum illud Marsicum appellatum, cum fuisset maximum.

C Exstitit autem, exolescente jam bello Marsico, ingens seditio civilis, cujus duces erant Sylla et Caius Marius, juvenis adhuc Caii Marii filius, ejus qui toties (septies enim) consulatum gessit. In ea seditione interfecta sunt hominum multa millia, ac superior factus Sylla, et dictator creatus Felicem seipsum nominavit, quæ eum arrogantia non fefellit. Armis enim superior propria morte occubuit. Marius vero prœlio cum Sylla congressus, quamvis generose prœliatus, **393***a* tamen victus Præneste confugit, una cum mille quingentis militibus, et in ea urbe conclusus, nec parum diu obsessus, coactus est (ab omnibus derelictus, nec ullam salutis viam videns) unius fidelis famuli manum fiuiendis miseriis invocare. Et ille obsecutus,

D uno ictu herum vita privavit, et seipsum insuper jugulavit. Et sedata est quidem seditio, verum reliquæ belli reliquiæ factionis Marianæ Syllæ aliquandiu repugnarunt, donec ipsæ quoque cum aliis profligatæ sunt. Verumtamen post horum finem, inter Pompeium (cui propter rerum gestarum magnitudinem, quas Romanis partim Syllam juvando, partim ipse suo Marte gessit, Magno cognomen fuit), inter hunc, inquam, et Julium Cæsarem accensa discordia ad civiles cædes Romanos iterum

VARIÆ LECTIONES.

[39] πλησιοχώρων] πλησίον χώρων A. [40] Κλέπτιος B. [41] Πομπηΐος] Πόντιος Wesselingius. [42] Ἰσίας A, Ἀσίας ς. Τισίας Wesselingius. [43] οὐκ— [44] καταλιπόντες om. ς. [45] Ῥηγίους ς. [46] ἐγκαταλειπόντων A.

Digitized by Google

sese convertere coegit. Pompeio deinde egregie omni ex parte superato, et ad Alexandriam interfecto, imminuta est consulum potestas, et sub unius Julii Cæsaris dominatum redacta, tandemque seditio sedata. Illo deinde interfecto, adversus Brutum et Cassium ejus interfectores civile bellum motum est, auctoribus Lepido et Antonio et Octaviano Augusto, consulatum gerentibus. Quod bellum cum finem armis non tarde accepisset, et Cassius atque Brutus victi occisique fuissent, non multo post erupit in apertum occulta Antonii et Augusti de primatu contentio, ac post fusum utrinque multum cognati sanguinis, stabilitæ sunt vires Augusti, et ei summa potestas per omnem vitam permansit, postquam consulare imperium, ordinem, potentiamque suam in posterum amisit.

Illustrium ait dignitatem tertium a patriciis ordinem sustinere.

Ante Augusti monarchiam, hæc magistratuum nomina habebant Romani : Patricios, qui *consilium* et *senatus* vocabantur ; tribunos plebis, qui populo præsunt; censores, consules, quorum potestas omnes excedebat; dictatorem, qui et potestatem, **393***b* sed majorem, quæque rationem reddere non cogeretur, habebat (73); duces, tribunos, imperatores militares, proconsules, aliaque similia. Proconsulis [*forte* consulis] quidem insignia hæc sunt, secures duodecim, toga prætexta. Dictatoris quidem secures, et cætera.

πήου δὲ λαμπρῶς τοῖς ὅλοις ἡττηθέντος καὶ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀναιρεθέντος, συστέλλεται μὲν ἡ τῶν ὑπάτων ἀρχὴ εἰς μοναρχίαν Καίσαρι τῷ Ἰουλίῳ. παύει [47] δὲ τέλεον καὶ ἡ στάσις. Ἐκείνου δὲ ἀνῃρημένου, κατὰ Βρούτου καὶ Κασσίου τῶν ἀνελόντων πόλεμος ἐμφύλιος κινεῖται, χειριζομένων [48] Λεπίδου τε καὶ Ἀντωνίου [49] καὶ Ὀκταβιανοῦ τοῦ Αὐγούστου τὴν ὕπατον ἀρχὴν ἐχόντων. Οὐ βραδέως δὲ τοῦ πολέμου κρίσιν τοῖς ὅπλοις λαβόντος, καὶ νικηθέντων καὶ ἀναιρεθέντων τῶν περὶ Κάσσιον καὶ Βροῦτον, μετ' οὐ πολὺ ῥήγνυται εἰς τὸ φανερὸν ἡ ἐνδομυχοῦσα Αὐγούστου καὶ Ἀντωνίου ὑπὲρ τῆς φιλοπρωτίας ἅμιλλα. Καὶ πολλῶν συγγενῶν αἱμάτων ἑκατέρωθεν ῥυέντων τὸ κράτος Αὐγούστῳ βεβαιοῦται, καὶ τῶν ὅλων ἡ ἐξουσία αὐτῷ παραμένει διὰ βίου, τῆς τῶν ὑπάτων λοιπὸν ἀρχῆς τὴν ἰδίαν τάξιν καὶ δυναστείαν ἀποβεβληκυίας.

Ὅτι τὸ τῶν ἱλλουστρίων [50] ἀξίωμα τρίτην ἀπὸ τῶν πατρικίων τάξιν ἐπέχειν [51] οὗτός φησιν.

Ὅτι πρὸ τῆς τοῦ [52] Αὐγούστου μοναρχίας ταῦτα ἐγίνωσκον Ῥωμαῖοι ἀρχικοῦ κράτους ὀνόματα, πατρικίους, οἳ καὶ *βουλὴ* καὶ *σύγκλητος* ἐκαλοῦντο, δημάρχους τοὺς προεστῶτας τοῦ δήμου, ἀγορανόμους, ὑπάτους τοὺς ἔχοντας ὑπεύθυνον [53] τὸ κατὰ πάντων κράτος, δικτάτορα ἔχοντα καὶ αὐτὸν, ἀλλ' ἀνυπεύθυνον καὶ μεῖζον τὸ κατὰ πάντων κράτος, στρατηγοὺς, ὑπάρχους, αὐτοκράτορας στρατηγοὺς, ἀνθυπάτους, καὶ ἕτερα τοιαῦτα. [1192 R.] Σύμβολα μὲν οὖν τῆς τοῦ ἀνθυπάτου ἀρχῆς πελέκεις δώδεκα καὶ τήβεννα περιπόρφυρος, τοῦ δὲ δικτάτωρος πελέκεις μὲν [54]....

CCXLV.

E Plutarchi Parallelis excerpta.

Legimus e Plutarchi *Parallelis* diversos libros, quorum compendiosa descriptio hæc selecta magnam utilitatem discentibus continet.

E Dionis Vita.

Timæus Philisti in tyrannos studium atque fidem, occasionem sane reprehendendi non injustam arripiens, ad satietatem usque conviciis hominem proscindit. Sane qui tum ab eo vivente injuria affecti fuissent, ignosci iis poterat, quod iræ impotentis essent. Eos autem qui posteriores tempore historias scripserunt, nihil ejus factis læsos, oratione autem etiam adjutos, commune hominum judicium dehortari debuit, ne contumeliose aut scurriliter calamitates eis exprobrarentur, quibus quominus injuria fortunæ etiam optimus quisque feriatur, nihil obstat. Neque vero sanus Ephorus, qui Philistum prædicans, quamvis fuerat callidissimus,

ΣΜΕ'.

Τῶν Πλουτάρχου Παραλλήλων διάφοροι λόγοι.

[642 H.] Ἀνεγνώσθησαν ἐκ. τῶν Πλουτάρχου Παραλλήλων διάφοροι λόγοι, ὧν ἡ ἔκδοσις κατὰ σύνοψιν ἐκλέγεται διάφορον χρηστομαθίαν [55].

Ἐκ τοῦ Δίωνος [56].

Ἀλλὰ [57] Τίμαιος οὐκ ἄδικον λαβὼν πρόφασιν τὴν ὑπὲρ τῆς τυραννίδος τοῦ Φιλίστου σπουδὴν καὶ πίστιν, ἐμπίπλαται τῶν [58] κατ' αὐτοῦ βλασφημιῶν. Ὃ τοὺς μὲν ἀδικηθέντας σύγγνωστόν ἐστιν ἴσως ἄχρι τῆς εἰς ἀναίσθητον [59] ὀργῆς χαλεποὺς γενέσθαι· τοὺς δ' ὕστερον συγγράφοντας τὰ πεπραγμένα, καὶ τῷ μὲν βίῳ μὴ λυπηθέντας αὐτοῦ, τῷ δὲ λόγῳ χρωμένους, ἡ δόξα παραιτεῖται μὴ μεθ' ὕβρεως μηδὲ μετὰ βωμολοχίας ὀνειδίζειν τὰς συμφορὰς, ὧν οὐδὲν ἐπέχει καὶ τὸν ἄριστον ἀνδρῶν ἐκ τύχης μετασχεῖν. Οὐ μὴν οὐδ' Ἔφορος ὑγιαίνει τὸν Φίλιστον ἐγκωμιάζων· ὃς καίπερ ὢν δεινότατος ἀδίκοις πράγμασι καὶ πονηροῖς ἤθεσιν εὐσχήμονας αἰτίας περιβάλλειν καὶ

VARIÆ LECTIONES.

[47] παύει παύεται apographum Stephani. [48] χειριζομένων B, χειριζομένου A, χειμαζομένου ς. [49] Ἀντωνίνου A. [50] ὅτι τὸ τῶν ἱλλουστρίων] Illustrissimi dignitas vel illustrissimatus est posteriorum temporum, itaque ridiculum putare hoc a Diodoro unquam proditum fuisse ; itaque sine dubio hæc et quæ sequuntur sunt sequioris et posterioris scriptoris. SCALIGER. [51] ἐπέχει A. [52] τοῦ om. B. [53] ἀνυπεύθυνον A, οὐκ ἀνυπεύθυνον B. [54] post μὲν versus vacui in B 11 1/2, in C 6 1/2. [55] διαφόρω χρηστομαθία A. [56] Δίωνος re. A (pr. enim titulum om.): βίου Δίωνος ς. [57] ἀλλά] cap. 36. [58] ἐμπίπλαται τῶν A : ἐμπίμπλαται ς. ὃ A : ᾧ ς. [59] ἀναισθήτου ς.

NOTÆ.

(73) Hæc quoniam posterioris sunt ætatis, *Illustres* dicti Diodori esse non videntur.

Digitized by Google

λόγους ἔχοντας κόσμον [60] ἐξευρεῖν, αὐτὸς ἑαυτὸν οὐ δύναται πάντα μηχανώμενος ἐξελέσθαι τῆς γραφῆς, ὡς οὐ φιλοτυραννότατος ἀνθρώπων γένοιτο καὶ μάλιστα πάντων ἀεὶ ζηλώσας καὶ θαυμάσας τρυφὴν καὶ δύναμιν καὶ πλοῦτον [61] καὶ γάμους τοὺς τῶν τυράννων. Ἀλλὰ γὰρ Φιλίστου μὲν ὁ μήτε τὰς πράξεις ἐπαινῶν μήτε τὰς τύχας ὀνειδίζων ἐμμελέστατος.

A malos mores et injusta facta honestis in speciem præscriptionibus tegere, atque excusare crederetur, id tamen omni conatu atque opera crimen diluere non potuit, hominem fuisse eum tyrannorum studiosissimum, et qui maxime omnium luxum, potentiam, divitias nuptiasque tyrannorum suspiceret atque admiraretur. Tutissimum est neque laudare Philisti facta, neque fortunas exprobrare.

Ἐκ τοῦ Βρούτου.

Ἐν μὲν [62] οὖν ταῖς πρώταις ἐπιστολαῖς τοιοῦτος ὁ Βροῦτος· ἤδη δὲ τῶν μὲν ὡς Καίσαρα τῶν δὲ ὡς Ἀντώνιον διισταμένων, ὠνίων [63] δὲ τῶν στρατοπέδων ὥσπερ ὑπὸ κήρυκι προστιθεμένων τῷ πλεῖον διδόντι, παντάπασιν ἀπογνοὺς τῶν πραγμάτων ἔγνω καταλιπεῖν Ἰταλίαν, καὶ πεζῇ διὰ Λευκανίας εἰς Ἐλαίαν ἐπὶ θάλασσαν ἦκεν [64]. Ὅθεν ἡ Πορκία [65] μέλλουσα πάλιν εἰς Ῥώμην ἀποτρέπεσθαι, λανθάνειν μὲν ἐπειρᾶτο περιπαθῶς ἔχουσα, γραφὴ δέ τις αὐτὴν προὔδωκε, τἄλλα γενναίαν οὖσαν. Ἦν γὰρ ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν διάθεσις Ἕκτωρ [66] ὑπὸ Ἀνδρομάχης προπεμπόμενος, κομιζομένης [67] παρ' αὐτοῦ τὸ παιδίον, ἐκείνῳ δὲ προσβλεπούσης. Ταῦτα θεωμένην τὴν Πορκίαν ἡ τοῦ πάθους εἰκὼν ἐξέτηξεν εἰς δάκρυα, καὶ πολλάκις φοιτῶσα τῆς ἡμέρας ἔκλαιεν.

B 394a *Ex Bruto.*

Hujusmodi in primis epistolis fuit Brutus. Jam vero aliis ad Cæsarem, aliis ad Antonium discedentibus, et exercitibus velut sub præcone prostantibus, atque ei qui plus dedisset se adjungentibus, desperatis plane rebus Italia excedere statuit, pedestrique itinere per Lucaniam ad mare Eleam venit. Inde Romam Porcia (74) reversura, cum conaretur occultare dolorem quem animo ob digressum mariti summum capiebat, victa est contemplatione picturæ cujusdam, generosa alias fortisque mulier. Erat autem picturæ Græcum argumentum, Andromacha Hectorem comitans, puerum ab eo redditum accipiens, inque maritum respiciens. Hanc picturam intuenti Porciæ, affectuum suorum objecta effigies lacrymas excussit, interdiuque sæpe eo accedens ploravit.

Ἐκ τοῦ Αἰμιλίου [68].

Ἐν ᾧ [69] πσθῶν τε παντοδαπῶν καὶ νοσημάτων ἐνόντων ἐπρώτευεν [70] ἡ φιλαργυρία. (Περὶ δὲ [71] τοῦ Περσέως τῶν Μακεδόνων βασιλέως [72] ὁ Πλούταρχος λέγει.)

C

Ex Paulo Æmilio.

In quo passionum variarum morborumque internorum principatum duxit avaritia. De Perseo Macedonum rege ait Plutarchus.

Ἐκ τοῦ Δημοσθένους.

Ὅτι [73] τῶν πρέσβεων ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς Φίλιππον παραγεγονότων ἤκουσε μὲν [74] ἁπάντων ὁ Φίλιππος, ἀντεῖπε δὲ μετὰ πλείστης ἐπιμελείας πρὸς τὸν Δημοσθένους λόγον. Οὐ μὴν ταῖς ἄλλαις τιμαῖς καὶ φιλοφροσύναις ὅμοιον αὐτὸν τῷ Δημοσθένει παρεῖχεν, ἀλλὰ καὶ προσήγετο τοὺς περὶ [643 H.] Αἰσχίνην καὶ Φιλοκράτην μᾶλλον. [1193 R.] Ὅθεν ἐπαινούντων ἐκείνων τὸν Φίλιππον ὡς λέγειν δυνατώτατον καὶ κάλλιστον ὀφθῆναι καὶ νὴ Δία συμπιεῖν ἱκανώτατον, ἠναγκάζετο βασκαίνων ἐπισκώπτειν ὡς τὸ μὲν σοφιστοῦ, τὸ δὲ γυναικὸς, τὸ δὲ σπογγιᾶς εἴη, βασιλέως [75] δὲ οὐδὲν ἐγκώμιον.

Ex Demosthenis Vita.

Omnibus auditis legatis Atheniensium qui ad se venerant, Philippus accuratissime Demostheni respondit. Honore autem et humanitate eum, qua cæteros, non eadem est prosecutus, Æschinem et Philocratem magis amplexus. Quamobrem iis Philippum laudantibus, quod et facundissimus esset et formosissimus, et optimus potator, invidiæ succumbens ad irridendas eas laudes se contulit, nullam regiam laudem hic esse dicens, sed primum rhetori, alterum mulieri, tertium spongiæ convenire.

Ὅτι [76] τῆς θυγατρὸς τοῦ [77] Δημοσθένους ἀποθανούσης, γνοὺς αὐτὸς κρύφα τὴν τοῦ Φιλίππου τελευτὴν, προῆλθε [78] φαιδρὸς εἰς τὴν βουλὴν, ἐπιθαρρύνων τοὺς Ἀθηναίους πρὸς τὰ μέλλοντα, καὶ ὄναρ ἑωρακέναι ἔλεγεν ἀφ' οὗ τι μέγα προσδοκᾷν Ἀθηναίοις [79] ἀγαθόν. Καὶ μετ' οὐ πολὺ παρῆσαν [80] οἱ τὸν Φιλίππου θάνατον ἀπαγγέλλοντες, καὶ παρῆλθεν [81] ὁ Δημοσθένης ἐστεφανωμένος, ἔχων καὶ λαμπρὸν

D

Mortua filia Demosthenes, cum de obitu occulte Philippi cognovisset, ut animos Atheniensium bona futurorum spe injecta præoccuparet, læto vultu in senatum prodiit, somnium se vidisse ferens, quod magnam aliquam populo felicitatem protenderet. Paulo post adfuere, qui Philippum vita excessisse enuntiarent. Progressus est etiam in publicum Demosthenes splendide vestitus ac coronatus, septimo

VARIÆ LECTIONES.

[60] κόσμου ς. [61] πλούτους ς. [62] ἐν μέν] c. 23. [63] ἐνίων ς. [64] ἦκεν A : ἐπανῆκεν ς. [65] Πορκία A : πολιορκία ς. [66] Ἕκτωρ] ἐκ τῶν B. [67] κομιζομένη B. [68] Αἰμιλίου] Βρούτου A : B enim titulum om. [69] ἐν ᾧ] c. 8. [70] ἐπρώτευσεν ς. [71] δὲ om. A. [72] βασιλέως add. B. [73] ὅτι] c. 16. [74] μὲν add. A. [75] βασιλέως δέ A : δὲ βασιλέως ς. [76] ὅτι] c. 22. [77] τοῦ om. B. [78] προσῆλθε pr. A. [79] Ἀθηναίους D. [80] παρῆσαν post ἀπαγγέλλοντες ponit A. [81] προσῆλθεν ς.

NOTÆ.

(74) Sic emendandum. Male enim hic πολιορκίαν legitur, pro Πορκίαν. *Porcia*, Bruti uxor.

Digitized by Google

a morte filiæ suæ die, quod Æschines exprobrandi causa refert, inhumanitatem ei erga liberos objiciens : mollis ipse et degeneris animi, si luctum et ejulatum mansueti animi et suorum amantis signa censuit, sine doloris autem sensu et molliter casus hujusmodi ferre, in vitio posuit. Equidem Atheniensibus decorum fuisse, ob mortem regis, qui tam clementem victis se eis præbuerat coronas ferre, atque etiam sacrificare, nequaquam affirmo : nam præterquam quod invidiosum hoc est, indignum etiam ingenuis hominibus erat, quem viventem honoribus affecissent, ac civitate donassent, **394***b* ob ejus mortem exsultare gaudio, defunctoque insultare. Quod autem domesticam calamitatem deflendam mulieribus reliquit Demosthenes, ipse ea, quæ e republica esse crederet agenda suscipiens, id laudo, profectumque a forti animo civilique judico, cujus officium est semper reipublicæ intentum esse, eique res casusque domesticos postponere, semperque dignitatem suam tueri, multo magis quam in scenis histriones faciunt regis aut tyranni personam agentes : quos ipsos videmus non ut ipsis libitum est vel ridere vel plorare, sed ut ratio propositi ad agendum argumenti requirit. Jam si contra officium est, ictum aliquem infortunio negligere, patique ut is omnis expers consolationis mœrore se suo conficiat, sed et levandus verbis ejus dolor est, et abducendus ad rerum lætiorum cogitationem animus, quomodo ex oculis laborantes a contuitu rerum splendidarum suoque fulgore eos ferientium, deflectere aspectum in virides et molles colores jubemus, quod tandem patriæ lugenti melius consolandi genus adhibeat aliquis, quam si domesticas calamitates cum publicis temperarit, melioribus deteriora obscuret?

Victus munere, inquit, Harpali Demosthenes, perculsusque perinde ac si præsidium sibi esset impositum, ejus partibus se adjunxit. Et convocata multitudine, quæ de Harpali rebus animadversura, contradixerat enim iis qui servare cuperent et eum suscipere, antequam auro manum implesset : recte et bene collo lana et fasciis accurate involuto in concionem prodiit, jussusque ad dicendum surgere, vocem sibi intercidisse innuit. Urbaniores autem homines cavillabantur, non angina, sed argentangina nocte correptum oratorem dicentes.

Postquam in exsilium propter accepta ab Harpalo (75) munera pulsus esset Demosthenes, adolescentes qui ad se conveniebant, et consuetudine ipsius utebantur, a republica dehortabatur dicens,

A ἱμάτιον, ἑβδόμην ἡμέραν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ τεθνηκυίας, ὡς Αἰσχίνης φησὶ λοιδορῶν αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ καὶ κατηγορῶν αὐτοῦ μισοτεκνίαν, αὐτὸς ὢν ἀγεννὴς καὶ μαλακὸς, εἰ τὸ ταπεινὸν καὶ τοὺς ὀδυρμοὺς ἡμέρου καὶ φιλοστόργου ψυχῆς ποιεῖται σημεῖα, τὸ δὲ ἀλύπως καὶ πράως ταῦτα φέρειν ἀπεδοκίμαζεν. Ἐγὼ δὲ ὡς μὲν ἐπὶ θανάτῳ βασιλέως ἡμέρως [83] οὕτω καὶ φιλανθρώπως, ἐν οἷς ηὐτύχησε [84], χρησαμένου πταίσασιν [85] αὐτοῖς στεφανηφορεῖν καλῶς εἶχε καὶ θύειν, οὐκ ἂν εἴποιμι· πρὸς γὰρ τῷ νεμεσητῷ καὶ ἀγεννὲς ζῶντα μὲν τιμᾷν, καὶ ποιεῖσθαι πολίτην, πεσόντος δὲ ὑφ' ἑτέρου μὴ φέρειν τὴν χαρὰν μετρίως, ἀλλ' ἐπισκιρτᾷν τῷ νεκρῷ. Ὅτι μέντοι τὰς οἰκοι τύχας καὶ δάκρυα καὶ ὀδυρμοὺς ἀπολιπὼν [86] ταῖς γυναιξὶν ὁ Δημοσθένης, ἃ τῇ πόλει B συμφέρειν ᾤετο, ταῦτα ἔπραττεν, ἐπαινῶ, καὶ τίθεμαι πολιτικῆς καὶ ἀνδρώδους ψυχῆς, ἀεὶ πρὸς τὸ κοινὸν ἐνιστάμενον καὶ τὰ οἰκεῖα πράγματα καὶ πάθη τοῖς δημοσίοις ἐπανέχοντα, τηρεῖν τὸ ἀξίωμα πολὺ μᾶλλον ἢ τοὺς ὑποκριτὰς τῶν βασιλικῶν καὶ τυραννικῶν [86] προσώπων, οὓς ὁρῶμεν οὔτε κλαίοντας οὔτε γελῶντας ἐν τοῖς θεάτροις ὡς αὐτοὶ θέλουσιν, ἀλλ' ὡς ὁ ἀγὼν ἀπαιτεῖ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν. Χωρὶς δὲ τούτων εἶδει τὸν ἀτυχήσαντα μὴ περιορᾶν ἀπερηγόρητον ἐν τῷ πάσχειν κείμενον, ἀλλὰ καὶ λόγοις χρῆσθαι κουφίζουσι καὶ πρὸς ἡδίω πράγματα τρέπειν [87] τὴν διάνοιαν, ὥσπερ τοὺς ὀφθαλμιῶντας [88] ἀπὸ τῶν λαμπρῶν καὶ ἀντιτύπων ἐπὶ τὰ μαλακὰ καὶ χλωρὰ χρώματα τὴν ὄψιν ἀπάγειν κελεύοντες. Πόθεν ἂν [89] τις ἐπάγοιτο βελτίω παρηγορίαν, ἢ πατρίδος C εὐτυχούσης ἐκ τῶν κοινῶν παθῶν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα σύγκρασιν ποριζόμενος, [καὶ] τοῖς βελτίοσιν ἀναφανίζουσαν [90] τὰ χείρω;

Ὅτι [91] Δημοσθένης, φησὶ, πληγεὶς ὑπὸ τῆς δωροδοκίας Ἁρπάλου [92], ὥσπερ [93] δεδεγμένος [94] φρουρὰν, προσεκεχωρήκει [95] αὐτῷ. Καὶ ἀθροισθείσης ἐκκλησίας ἢ ἔμελλε τὰ περὶ Ἅρπαλον ἐπισκέψασθαι (ἀντέλεγε [96] [644 H.] γὰρ τοῖς βουλομένοις σώζειν αὐτὸν καὶ δέχεσθαι πρὸ τοῦ τὴν χεῖρα τῷ χρυσίῳ ὑποσχεῖν), εὖ καὶ καλῶς ἠρίοις καὶ ταινίαις κατὰ τοῦ τραχήλου κατελιξάμενος εἰς τὴν ἐκκλησίαν προῆλθε, καὶ κελευόντων ἀνίστασθαι καὶ λέγειν διένευεν ὡς ἀποκεκομμένης αὐτῷ τῆς φωνῆς. Οἱ δὲ εὐφυεῖς χλευάζοντες οὐχ ὑπὸ συνάγχης ἔφραζον, ἀλλ' D ἀργυράγχης εἰληφθαι νύκτωρ τὸν δημαγωγόν.

[1196 H.] Ὅτι [97] μετὰ τὸ φυγαδευθῆναι διὰ [98] τὰ Ἁρπάλεια χρήματα Δημοσθένης [99] τοὺς προσιόντας αὐτῷ καὶ συνδιατρίβοντας νεανίσκους ἀπέτρεπε τῆς πολιτείας, λέγων ὡς εἰ δυεῖν [1] αὐτῷ προκειμένων

VARIÆ LECTIONES.

[83] ἡμέρου A. [84] εὐτύχησε B. [85] πταίσμασιν ς. [86] ἀπολιπὼν A : ἀποβαλὼν ς. [86] τυραννικῶν καὶ βασιλικῶν B. [87] ἡδίω πράγματα τρέπειν] ἴδιον πρᾶγμα μετατρέπειν A, ἴδιον pr., reliqua corr. [88] ὀφθαλμιοῦντας ς. [89] ἄν] οὖν ἂν B. [90] ἐναφανίζουσαν A : ἐμφανιζούσας ς. [91] ὅτι] c. 25. [92] Ἁρπάλου] Ἅρπαλος A, ὁ γὰρ Ἅρπαλος B. [93] ὥσπερ om. B. [94] δεδεγμένος A : δεδεμένος ς. [95] προσεκεχωρήκει B. [96] ἀντέλεγε B : ἀντέλεγον ς. [97] ὅτι] c. 26. [98] διὰ add. A : Δημοσθένην διὰ B. [99] Δημοσθένην A, om. B. [1] δυοῖν ς.

NOTÆ.

(75) Vide an hæc non confundat Plutarch. Aliter enim Agellius lib. II, cap. 9, de Malesiorum legatis, non de Harpalo.

Digitized by Google

ἀπ' ἀρχῆς ὁδῶν, τῆς μὲν ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ τὴν ἐκκλησίαν, τῆς δὲ ἄντικρυς εἰς τὸν ὄλεθρον, ἐτύγχανεν εἰδὼς τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν κακά, φόβους καὶ φθόνους καὶ διαβολὰς καὶ ἀγωνίας, ἐπὶ ταύτην ἂν ὁρμῆσαι τὴν εὐθὺ τοῦ θανάτου τείνουσαν.

Ἐκ τοῦ Κικέρωνος.

Ὅτι [2] οὐ μικρὰ, φησὶν, ἐκ τοῦ ὑποκρίνεσθαι [3] ῥοπὴ προσῆν εἰς τὸ πείθειν τῷ Κικέρωνι· καὶ τοὺς τῷ μεγάλα βοᾶν χρωμένους ῥήτορας ἐπισκώπτων ἔλεγε δι' ἀσθένειαν ἐπὶ τὴν κραυγὴν [4] ὥσπερ τοὺς χωλοὺς ἐφ' ἵππον [5] πηδᾶν. Ὅτι [6] τὸ μὲν πρὸς ἐχθροὺς ἢ πρὸς ἀντιδίκους σκώμμασι χρῆσθαι πικροτέροις δοκεῖ ῥητορικὸν εἶναι· τὸ δὲ οἷς ἔτυχε προσκρούειν ἕνεκα τοῦ γελοίου πολὺ συνήγαγε μῖσος τῷ Κικέρωνι, καὶ ἐκ τούτου πολλοῖς γέγονεν ἐπαχθὴς, καὶ οἱ μετὰ Κλωδίου συνέστησαν ἐπ' αὐτὸν ἀρχὴν τοιαύτην λαβόντες. Ὅτι [7] τὸ λεπτότατον τοῦ χαλκοῦ νόμισμα κουαδράντην Ῥωμαῖοι καλοῦσιν. Ὅτι [8] λέγεται, φησὶ, τὰς πρώτας ἡμέρας διαγωνισάμενος ὑπὲρ τοῦ Κικέρωνος ὁ Καῖσαρ ἐνδοῦναι τῇ τρίτῃ καὶ προέσθαι τὸν φίλον. Τὰ δὲ τῆς ἀντιδόσεως οὕτως εἶχεν· ἔδει Κικέρωνος μὲν ἐκστῆναι Καίσαρα, Παύλου δὲ τάδελφοῦ Λέπιδον, Λευκίου δὲ Καίσαρος Ἀντώνιον, ὃς ἦν θεῖος αὐτῷ πρὸς μητρός. Οὕτως ἐξέπεσον ὑπὸ θυμοῦ καὶ λύσσης τῶν [17] ἀνθρωπίνων λογισμῶν, μᾶλλον δὲ ἀπέδειξαν ὡς οὐδὲν θηρίον ἀνθρώπου ἐστὶν ἀγριώτερον, ἐξουσίαν πάθει προσλαβόντος.

Ἐκ τοῦ Φωκίωνος.

Ὅτι [11], φησὶν, ὁ Φωκίων τραχὺς ἦν καὶ κατηφής· διὸ καὶ Ἀριστογείτονος τοῦ συκοφάντου πολεμικοῦ ὄντος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ παροξύνοντος ἐπὶ τὰς πράξεις τὸν δῆμον, ἐν δὲ τῷ καταλόγῳ προσελθόντος ἐπὶ βακτηρίᾳ τὸ σκέλη [12] καταδεδεμένῳ, πόρρωθεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ βήματος ἰδὼν ὁ Φωκίων ἀνέκραγε· *Γράφε καὶ Ἀριστογείτονα χωλὸν καὶ πονηρόν.* Ὥστε θαυμάζειν ὅπως καὶ ὁπόθεν τραχὺς οὕτως ἀνὴρ καὶ σκυθρωπὸς ἐκτήσατο τὴν τοῦ χρηστοῦ προσηγορίαν. Ἔστι δὲ, οἶμαι, χαλεπὸν, οὐ μὴν ἀδύνατον, [645 H.] ὥσπερ οἶνον, καὶ ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν ἡδὺν ἅμα καὶ αὐστηρὸν εἶναι, καθάπερ ἕτεροι πάλιν φαινόμενοι γλυκεῖς ἀηδέστατοι τοῖς χρωμένοις εἰσὶ καὶ βλαβερώτατοι. Καί τοί φασιν Ὑπερίδην ποτὲ εἰπεῖν πρὸς τὸν δῆμον· *Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ σκοπεῖτε μόνον εἰ πικρός εἰμι, ἀλλ' εἰ προῖκά εἰμι πικρός.* Φωκίων τοίνυν ἔχθρᾳ μὲν τῶν πολιτῶν κακῶς οὐδένα ἐποίησεν, οὐδὲ ἐνόμιζεν ἐχθρόν· ἀλλ' ὅσον ἔδει μόνῳ τῷ ἐνισταμένῳ οἷς ἔπραττεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος κατεξαναστῆναι, τραχύς τε [13] ὢν καὶ δυσεκβίαστος καὶ ἀπαραίτητος, εἰς τὸν ἄλλον βίον εὐμενῆ πᾶσι καὶ κοινὸν καὶ φιλάνθρωπον ἑαυτὸν παρεῖχεν, ὥστε καὶ πταίσασι βοηθεῖν καὶ κινδυνεύουσι συνεξετάζεσθαι [14] τοῖς διαφόροις.

Ὅτι [15] Ἀντίπατρον τὸν Μακεδονίας στρατηγὸν λέγεται εἰπεῖν ὡς δυοῖν αὐτῷ φίλων Ἀθήνῃσιν ὄν-

A se, si ab initio duæ propositæ fuissent viæ, altera ad suggestum et concionem, altera ad certum exitium dûcens, ac si præscivisset mala quæ in republica versantibus incumbunt, terrores, invidias, calumnias, contentiones, utique eam ingressurum fuisse qua recta ad interitum isset.

395*a* *E Cicerone.*

Sane actio, inquit, Ciceroni haud leve momentum ad persuadendum contulit : idemque magna vociferatione utentes oratores irridens, ob imbecillitatem ad clamorem, veluti claudos ad equos confugere dicebat. Conviciis acerbioribus inimicos vel adversarios dicteriis insectari videtur oratorium, proximum vero risus captandi causa offendens multorum in se odia concitavit. Et ex hac dicacitate multos paravit inimicos, Clodiusque cum aliis hanc occasionem nactus conspiravit. Omnium minimum apud Romanos numisma æreum est quadrans. Fertur, inquit, Cæsar cum primis diebus pro Ciceronis salute certasset, tertia die concessisse, ut amicus proscriberetur. Fuit autem permutatio ita instituta, ut Cæsar Ciceronem, Lepidus Paulum fratrem, Lucium Cæsarem avunculum Antonius proscribi permitterent. Adeo ira eis et rabies omnes humanas cogitationes excusserant : imo autem illi demonstrarunt, nullam esse belluam homine, potestate ad exsequendum, quod perturbato animo decrevit, armato, ferociorem.

B

Ex Phocione.

Fuit Phocion severus et tetricus. Cum exercitus conscribendi causa pro tribunali sedens Aristogitonem sycophantam, qui in concionibus ad bellum excitare populum solitus fuerat, procul cum baculo et crure obligato adire videret, exclamavit : *Scribe Aristogitonem etiam claudum et nequam.* Ac mirari quidem possit non nemo, quomodo ita severus et durus nomen Boni invenerit. Sed arbitror ut difficile esse, ita tamen fieri posse, uti idem homo, sicut et vinum, dulcis simul et austerus sit : quemadmodum contra nonnulli cum suaves videantur, acerbissimi sunt utentibus et plurimum nocent. Ferunt sane Hyperidem etiam aliquando ad populum ita locutum : *Cogitate, Athenienses, non modo an sim acerbus, sed etiam annon offensus talis sim.* Equidem Phocion inimicitiæ causæ nemini civium malefecit, ac ne inimicum quidem ullum putavit : quantum res ipsa postulabat, ut adversariis suorum, quæ ob utilitatem patriæ iniisset, consiliorum resisteret, asperum se pervicacemque præbuit. **395***b* Privatim communem omnibusque benignum et mitem sese exhibuit, ita ut inimicis quoque infortunium passis auxilium tulerit, et in judicio periclitantium salutem defenderit.

C

D

Ipsum Antipatrum Macedonum ducem dixisse perhibent, se de duobus amicis, quos Athenis ha-

VARIÆ LECTIONES.

[2] ὅτι] c. 5. [3] ἀποκρίνεσθαι ς. [4] ἐπὶ τὴν κραυγὴν δι' ἀσθένειαν ς. [5] ἵππον B : ἵππων ς. [6] ὅτι] c. 27. [7] ὅτι] c. 29. [8] ὅτι] c. 46. [9] τῶν add. A. [10] προσλαβόντες ς. [11] ὅτι] c. 10. [12] σκέλει A. [13] τε om. A. [14] συνετάζεσθαι A. [15] ὅτι] c. 30.

Digitized by Google

beret, Phocione et Demade, alteri ut acciperet persuadere, alterum dando saturare nequivisse.

E Catone.

Cum se ad discendum Cato contulisset, tardus fuit ad percipiendum; quæ autem [percepisset, ea firmiter memoria retinebat. Quomodo videmus qui bono sunt ingenio præditi, cito eos memoriæ mandare: qui autem nonnisi cum magno labore discunt, eos memoriter quæ apprehenderunt tenere, eo quod singula quæ didicerunt, quasi inuruntur eorum animis.

Ex Alexandro.

Album ait Alexandrum fuisse, ruboremque in pectore præsertim et facie albedini admistum habuisse. Suavissimum odorem ab ore et universa ejus carne exhalasse, ita ut et tunicæ fragrantia repletæ inde sint, ut multi tradiderunt. Causa fortasse fuit calidum et igneum corporis temperamentum. Bonus enim odor, Theophrasto si credimus, exsistit cum humores a calore coquuntur: itaque siccæ et torridæ orbis terrarum partes plurima et optima gignunt aromata, quod sol humorem, qui in summis corporibus veluti materia putredinis innatat, attollit. Et consentaneum est Alexandrum ob calorem corporis bibacem iracundumque fuisse.

Cum Bucephalum tredecim talentis venalem, adductum a Philonico Thessalo Philippus dimitteret, quod neque sessorem admitteret, neque vocem ullius eorum qui cum Philippo erant auscultaret, id ægre ferens Alexander, petiit a patre ut equum acciperet, et accipiens ab omnibus pro effero et indomito judicatum, freno correptum adversus solem obvertit, nimirum animadvertens equum umbræ, quæ agitata et tremens ei appropinquaret alias, conspectu perturbari; deinde cum paululum palpasset, manuque leviter ducta demulsisset, ut ira repletum vidit, sensim abjecta chlamyde sese in eum extulit, **396**a tutoque consedit, et violenter equum impulit, et aliqui ex iis qui aderant, anxie taciteque spectabant, ne quod incommodum adolescenti accideret, aliqui manibus plaudentes jucunde, omnes vero similiter stupescebant, postquam exsultans gaudio salvus retro acto equo rediit, omnium acclamatione sublata: Philippus præ lætitia etiam illacrymasse commemoratur, caputque filii, cum ab equo descendisset, osculatus dixisse: *O nate, regnum tibi par quære, Macedonia enim te non capit.* Alexander, inquit, seipsum vincere quam hostes magis regium existimans esse, nec ullam filiarum Darii alioqui pulcherrimarum, neque ullam aliam ante nuptias attigit mulierem, Barsina excepta, quæ vidua fuit. Cum autem ovis agnum peperisset, qui in capite figuram et colorem tiaræ, et ex utraque ejus parte

A των, Φωκίωνος καὶ Δημάδου, τὸν μὲν λαβεῖν οὐ πέπεικε, τὸν δὲ διδοὺς οὐκ ἐμπέπληκεν.

[1197 R.] *Ἐκ τοῦ Κάτωνος.*

Ὡς [16] οὖν εἰς τὸ μανθάνειν ἦκεν ὁ Κάτων, νωθρὸς ἦν ἀναλαβεῖν καὶ βραδὺς, ἀναλαβὼν δὲ κάτοχος καὶ μνημονικός. Ὃ δὴ καὶ πέφυκεν ἄλλως τοὺς μὲν εὐφυεστάτους ἀναμνηστικοὺς μᾶλλον εἶναι, μνημονικοὺς δὲ τοὺς μετὰ πόνου καὶ πραγματείας παραδεχομένους· γίνεται γὰρ οἷον ἔκκαυμα τῆς [17] ψυχῆς τῶν παθημάτων ἕκαστον.

Ἐκ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὅτι [18], φησὶ, λευκὸς ἦν ὁ Ἀλέξανδρος, ἡ δὲ λευκότης ἐπεφοίνισσεν αὐτοῦ μάλιστα περὶ [19] τὸ στῆθος καὶ τὸ πρόσωπον. Ὅτι δὲ τοῦ χρωτὸς ἥδιστον ἀπέπνει καὶ τὸ στόμα κατεῖχεν εὐωδία καὶ τὴν σάρκα πᾶσαν, B ὥστε πληροῦσθαι [20] τοὺς χιτωνίσκους, πολλοὶ γεγράφασιν. Αἰτία δὲ ἴσως ἡ τοῦ σώματος κρᾶσις, πολύθερμος οὖσα καὶ πυρώδης· ἡ γὰρ εὐωδία γίνεται πέψει [21] τῶν ὑγρῶν ὑπὸ θερμότητος, ὡς οἴεται Θεόφραστος. Ὅθεν οἱ ξηροὶ καὶ διάπυροι τόποι τῆς οἰκουμένης τὰ πλεῖστα καὶ κάλλιστα τῶν ἀρωμάτων φέρουσιν· ἐξαίρει γὰρ ὁ ἥλιος τὸ ὑγρὸν ὥσπερ ὕλην σηπεδόνος ἐπιπολάζον τοῖς σώμασιν. Ἀλέξανδρον δὲ, ὡς ἔοικεν, ἡ θερμότης [22] καὶ ποτικὸν καὶ θυμοειδῆ παρεῖχεν.

Ὅτι [23] τὸν Βουκέφαλον προσαχθέντα ὠνίοις ταλάντων δέκα καὶ τριῶν παρὰ Φιλονίκου τοῦ Θετταλοῦ [24] ὁ μὲν Φίλιππος ἀπεπέμπετο ὡς [25] τὸν ἀναβάτην οὐ δεχόμενον οὐδὲ φωνήν τινος τῶν περὶ τὸν Φίλιππον ὑπομένοντα· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος μεμψάμενος τὴν ἀπο- C πομπὴν τοῦ ἵππου ἠτήσατο παρὰ τοῦ πατρὸς λαβεῖν αὐτὸν, καὶ λαβὼν τὸν δοκοῦντα ἵππον ἄγριον εἶναι πρὸς πάντας, οἳ προσῆσαν αὐτῷ, καὶ ἀκόλαστον, προσδραμὼν τῷ ἵππῳ καὶ παραλαβὼν τὴν ἡνίαν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέστρεψε πρὸς τὸν ἥλιον, ὡς ἔοικεν, ἐννοήσας ὅτι τὴν σκιὰν προσπίπτουσαν καὶ σαλευομένην ὁρῶν πρὸ [26] αὐτοῦ [646 H.] διαταράττοιτο. Μικρὰ δὲ οὕτω παρακαλπάσας καὶ καταψήσας ὡς ἐώρα θυμοῦ πληρούμενον ὁμοῦ καὶ πνεύματος, ἀποῤῥίψας ἡσυχῇ τὴν χλαμύδα καὶ μετεωρίσας ἑαυτὸν ἀσφαλῶς περιέδη, καὶ ἤλαυνεν ἀνὰ κράτος τὸν ἵππον. Καὶ τοῖς μὲν δέος καὶ ἀγὼν ἐνέπιπτε, μή τι τὸ μειράκιον πάθῃ, τοῖς δὲ κρότος ἦν χειρῶν καὶ τερπνὸν θέαμα· πάντας δ' ὁμοίως εἶχεν ἔκπληξις. Ὡς δὲ D κάμψας ὑπέστρεψεν ὀρθῶς σοβαρὸς [27-29] καὶ γεγηθὼς, ἅπαντες μὲν χαίροντες ἀνηλάλαξαν, ὁ δὲ πατὴρ καὶ δακρῦσαι λέγεται πρὸς τὴν χαρὰν, καταβάντος δὲ αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν φιλήσας, Ὦ παῖ, φάναι, ζήτει σεαυτῷ βασιλείαν ἴσην· Μακεδονία γάρ σε οὐ χωρεῖ. Ὅτι [30] Ἀλέξανδρος, φησὶ, τοῦ νικᾶν τοὺς πολεμίους τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ βασιλικώτερον ἡγούμενος, οὔτε τινὸς τῶν Δαρείου θυγατέρων, κάλλει διαπρεπεστάτων οὐσῶν, οὐδεμιᾶς ἔθιγεν, οὔτε ἄλλην

VARIÆ LECTIONES.

[16] ὡς] Cat. Min. c. 1. [17] τῆς om. A. [18] ὅτι] c. 4. [19] περὶ A : περ ς. [20] καὶ τὴν — ὥστε πληροῦσθαι] ὡ; καὶ τὴν — πληροῦσθαι καὶ A. [21] πέψει] καὶ πέψει A. [22] post θερμότης cum A omisi τοῦ σώματος. [23] ὅτι] c. 6. [24] Φιλονείκου τοῦ Θεσσαλοῦ ς. [25] ὡς mg., πρὸς ς : B om. [26] πρὸ] πρὸς A. [27-29] σοβαρὸς B et corr. A· σοβαρῶς -. [30] ὅτι] c. 21.

Digitized by Google

ἔγνω γυναῖκα πρὸ γάμου πλὴν Βαρσίνης, ἀνδρὸς A testiculos haberet, abominatus id prodigium, a Ba-
οὔσης κεχηρωμένης [31]. Ὅτι [32] προβάτου, φησὶ, τε- byloniis, quos ejus rei causa ex more quodam secum
κόντος ἄρνα περὶ τὴν κεφαλὴν σχῆμα καὶ χρῶμα ducebat, expiatus, ad amicos etiam dixit, se non
ἔχοντα τιάρας καὶ διδύμους ἑκατέρωθεν αὐτοῦ, βδε- sui, verum ipsorum causa perturbatum esse, ne
λυχθεὶς τὸ σημεῖον ἐκαθάρθη μὲν ὑπὸ τῶν Βαβυλω- ipso defuncto summam rerum ad ignobilem et im-
νίων ὁ Ἀλέξανδρος, οὓς ἐξ ἔθους ἐπήγετο πρὸς τὰ bellem aliquem hominem fatum devolveret. Sed
τοιαῦτα, διειλέχθη δὲ πρὸς τοὺς φίλους ὡς οὐ δι' αὐ- hunc ejus mœrorem aliud lætius ostentum sustulit.
τὸν, ἀλλὰ δι' ἐκείνους ταράττοιτο, μὴ τὸ κράτος εἰς Etenim Proxenus stratoribus regiis præfectus, cum
ἀγεννῆ καὶ ἀναλκιν ἀνθρωπον ἐκλιπόντος αὐτοῦ περι- tentorio regis locum foderet juxta Oxum fluvium,
στήσῃ [33] τὸ δαιμόνιον. Οὐ μὴν ἀλλὰ βέλτιόν τι ση- fontem liquoris pinguis aperuit, cujus cum summum
μεῖον γενόμενον τὴν ἀθυμίαν ἔλυσεν [34]. [1200 R.] Ὁ esset haustum, purum deinde et perlucidum oleum
γὰρ [35] ἐπὶ τῶν σωμάτων τεταγμένος ὄνομα Πρόξε- scaturiit, neque odore quidquam, neque gustu ab
νος, χώραν ὀρύττων τῇ βασιλικῇ σκηνῇ [36] παρὰ τὸν oleo, neque nitore etiam et pinguedine differens, et
Ὄξον ποταμὸν, ἀπεκάλυψε πηγὴν ὑγροῦ λιπαροῦ vero nullæ sunt in ista regione oleæ. Oxum autem
καὶ πιμελώδους. Ἀπαντλουμένου [37] δὲ τοῦ πρώτου, mollissimam habet aquam, adeo ut lavantibus cutim
καθαρὸν ἀνέβλυζεν ἤδη καὶ διαυγὲς ἔλαιον, οὔτε B pinguedine quadam inungat. Mirifice eo prodigio
ὀσμῇ δοκοῦν οὔτε γεύσει ἐλαίου [38] διαφέρειν, στιλ- Alexander delectatus est. Fuit et Philippo filius
βότητι [39] δὲ καὶ λιπαρότητι παντάπασιν ἀπαράλλα- Aridæus, ex ignobili scorto Philina prognatus, men-
κτον, καὶ ταῦτα τῆς χώρας μηδὲ ἐλαίας φερούσης. tis non plane compos, quod corporis morbo ei eve-
Λέγεται μὲν οὖν καὶ τὸν Ὄξον αὐτὸν μαλακώτατον niebat. Verum is morbus non naturæ vitio, quinimo
ὕδωρ, ὥστε τὸ δέρμα τοὺς λουομένους ἐπιλιπαίνειν. in puero eo satis bona atque ingenua indoles appa-
Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ θαυμαστῶς [40] Ἀλέξανδρος τῷ σημείῳ ἥσθη. Ὅτι [41] Ἀριδαῖος μὲν γέγονε τῷ Φιλίππῳ ruisse dicitur, sed postmodum venenis ab Olympiade corruptus, sanæ mentis jacturam fecisse.

ἐξ ἀδόξου γυναικὸς καὶ κοινῆς, Φιλίννης, ἀτελὴς δὲ τῷ σωφρονεῖν [42] διὰ σώματος ἐγεγόνει νόσον, οὐ μὴν φύσει, ἀλλὰ καὶ πάνυ φασὶν αὐτοῦ παιδὸς ὄντος διαφαίνεσθαι χαρίεν ἦθος καὶ οὐκ ἀγεννές, εἶτα μέντοι φαρμάκοις ὑπὸ Ὀλυμπιάδος κακωθέντα διαφθαρῆναι τὴν διάνοιαν.

Ἐκ τοῦ Καίσαρος.

Ὅτι [43] Καῖσαρ λέγεται, τῇ προτέρᾳ νυκτὶ τῆς ἐπ' Ἀρίμινον [44] διαβάσεως (πόλις δέ ἐστιν αὕτη τῆς Κελτικῆς [45] μεγάλη, ἣν καὶ ἀθρόον ἀπελθὼν ἔσχεν), ὄναρ ἰδεῖν ἔκθεσμον· ἐδόκει γὰρ αὐτὸς τῇ ἑαυτοῦ μητρὶ μίγνυσθαι τὴν ἄῤῥητον μίξιν. C

Ex Cæsaris Vita.

Ferunt proxima, quam **396***b* Ariminum perve-
nisset (urbs ea est magna in Celtica, quam subito
impetu invadens occupavit) nocte obscenum Cæsari
insomnium visum, nempe se cum matre sua corpus
miscere.

[647 H.] *Ἐκ τοῦ Εὐμένους.*

Τὸ μὲν [46] εὐτυχεῖν καὶ τοὺς φύσει μικροὺς συνεπ:κουφίζει τοῖς φρονήμασιν, ὥστε φαίνεσθαί τι μέγεθος περὶ αὐτοὺς καὶ ὄγκον ἐκ πραγμάτων ὑπερεχόντων ἀποβλεπομένους. Ὁ δέ γε ἀληθῶς μεγαλόφρων καὶ βέβαιος ἐν τοῖς σφάλμασι μᾶλλον καὶ ταῖς δυσημερίαις ἀναφέρων γίνεται κατάδηλος, ὥσπερ ὁ Εὐμένης κακοπραγήσας. Μᾶλλον γὰρ αὐτοῦ τῆς ψυχῆς τὸ γενναῖον [47] διεφάνη καὶ ἐξέλαμψε καὶ τὸ ἀπτόητον τοῦ φρονήματος καὶ ταῖς συμφοραῖς ἀτα-πείνωτον. Ὅτι [48] αἰσθόμενος, φησὶ, τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀλλήλων μὲν [49] καταφρονοῦντας, αὐτὸν δὲ φοβουμένους, καὶ παραφυλάττοντας ἀνελεῖν, εἰ γένοιτο καιρὸς, ἐσκήψατο χρημάτων δεῖσθαι, καὶ συνεδανείσατο D τάλαντα πολλὰ [50] παρὰ τῶν μάλιστα μισούντων, ἵνα καὶ πιστεύωσι [51] καὶ ἀπέχωνται περὶ τὸ δάνειον ἀγωνιῶντες. Ὥστε συνέβη τὸν ἀλλότριον πλοῦτον φύλακα τοῦ σώματος ἔχειν, καὶ τῶν ἄλλων ἐπὶ σωτηρίᾳ διδόντων μόνον ἐκ [52] τοῦ λαβεῖν κτήσασθαι τὴν ἀσφάλειαν. Ὅτι φιλοπόλεμος μέν ἐστι, φησὶν,

Ex Eumenis Vita.

Enimvero secundæ res etiam ingenio modico et
submisso præditos attollunt, ut magni sibi videan-
tur, cristasque erigant, cum excelso loco collocatos
se vident. Vera animi magnitudo et constantia
rebus adversis ferendis emendandisque casibus elu-
cescit : cujus rei exemplum Eumenes præbuit. Magis
enim illius nobilitas animæ apparuit et patuit, et
alacritas ingenii omnibus calamitatibus longe supe-
rioris. Eapropter sentiens eos sese mutuo contem-
nere, ipsum metuere, et in hoc esse, ut capta occa-
sione occidant, pecunia sibi opus esse simulavit,
eoque sub prætextu, ab iis quibus maxime odio
erat, multa talenta mutuo accepit, ut ii fidem ipsi
haberent, et metu admittendi crediti ab insidiis
desisterent. Ita evenit, ut alienam ille pecuniam
corporis sui custodem habuerit, et aliis salutem
suam data pecunia redimentibus, solus ipse acci-
piendo tutum se præstitit. Philopolemus [id est,
militiæ amans] est, qui utilitatem securitati præfert;

VARIÆ LECTIONES.

[31] κεχειρωμένης B. [32] ὅτι] c. 57. [33] περιστήσει ς. [34] ἔλυσεν A : διέλυσεν ς. [35] ὁ γὰρ A : ὅπερ ς. [36] σκηνῇ add. A. [37] ἀπαντλουμένου B : ἀπαντλωμένου ς. [38] ἐλαίου γεύσει ς. [39] στιλβότητα — λιπαρότητα A. [40] θαυμαστόν A. [41] ὅτι] c. 77. [42] τῷ σωφρονεῖν] τὸ φρονεῖν B. [43] ὅτι] c. 32. [44] Ἀριμίνου ς. [45] τῆς Κελτικῆς om. B. [46] τὸ μέν] c. 9. [47] τὸ γενναῖον τῆς ψυχῆς ς. [48] ὅτι] c. 13. [49] μέν add. A. [50] τάλαντα τὰ πολλά ς. [51] πιστεύσωσι ς. [52] μόνον εὐμενῆ ἐκ B. [53] ὅτι] comparat. c. 2.

Digitized by Google

polemicus [id est *militaris*] bello possidens securitatem.

E Sertorii Vita.

Agenti Sertorio in Hispania nautæ quidam ei occurrunt, qui nuper ex Atlanticis insulis redierant. Duæ sunt insulæ stricto admodum freto distinctæ, decem stadiorum millibus ab Africa remotæ: eædemque insulæ Beatorum Fortunatæ, dicuntur. Imbribus modicis idque raro rigantur, plerumque lenibus ac roscidis ventis perflatæ, non arationibus modo et plantationi fertilem terram præbent, sed et ultro fruges effundunt, quæ sua et copia et dulcedine sufficiant ad alendum otiosum, et nullis negotiis deditum populum. Aer innoxius est, annique tempestates mediocri mutatione iis in insulis variantur. Etenim qui versus eas partes a terra feruntur boreæ et subsolani, cum in vastum ob longitudinem distantiæ incidunt locum, dissipantur, et antequam eo perferantur, concidunt; Cauri autem et Zephyri qui ab alto circumflant **397***a*, pluvias a mari modicas rarasque infundunt, plerumque humectis serenitatibus refrigerant, incolasque placide alunt. Ita usque ad barbaros etiam constans et probata percrebuit opinio, esse illis in insulis Elysios istos campos, et beatorum, quam descripsit Homerus, habitationem. His de rebus ut auditu percepit Sertorius, mirabilis eum invasit amor eas insulas incolendi, tyrannideque et bellis evitatis in pace et quiete vivendi. Verum turbavit et dissipavit hunc amorem Cilicum adventus, et novorum bellorum administratio.

Sertorium memoriæ proditum est, neque voluptati, neque metui obnoxio ingenio fuisse: natura et imperterritum rebus adversis, et qui res secundas moderate ferret; neminem eo tempore ducem magis aperta prælia vitasse, callidissimum vero furtivis belli operibus, in occupandis locis natura munitis, et fluminibus trajiciendis, allisque id genus rebus quæ celeritate, astutia, et mendacio conficiuntur, perliberalem in præmiis virtutum conferendis, in supplicis moderatum. Quanquam extremo vitæ cursu videtur id quod in obsides statuit, ostendisse animum ejus non vere mansuetum fuisse, sed crudelitatem ejus arte quadam necessitatis causa fuisse celatam. Mihi autem ut veram virtutem rationeque recta stabilitam, nunquam videtur fortunæ vis in contrarium posse convertere, ita consilia tamen alias recta bonasque naturas indigne gravibus calamitatibus afflictas, non absurdum puto credere una cum fortuna mutari. Id quod ego tum Sertorio accidisse puto, jam fortuna eum destituente, rebusque ipsis exasperatum injurias malorum atrocius ultum arbitror.

ὁ τῆς ἀσφαλείας τὴν πλεονεξίαν προτιμῶν, πολεμικὸς δὲ ὁ τῷ πολέμῳ κτώμενος τὴν ἀσφάλειαν.

Ἐκ τοῦ Σερτωρίου.

Ὅτι [64] διατρίβοντι, φησὶ, Σερτωρίῳ περὶ Ἰβηρίαν ναῦται τινες ἐντυγχάνουσιν αὐτῷ ἐκ τῶν Ἀτλαντικῶν νήσων ἀναπεπλευκότες, αἱ δύο μέν εἰσι λεπτῷ παντάπασι πορθμῷ διαιρούμεναι, μυρίους δὲ ἀπέχουσι Λιβύης σταδίους, καὶ ὀνομάζονται Μακάρων. Ὄμβροις δὲ χρώμεναι μετρίοις σπανίως, τὰ πλεῖστα πνεύμασι μαλακοῖς καὶ δροσοβόλοις καταπνεόμεναι [65], οὐ μόνον ἀροῦν καὶ [66] φυτεύειν παρέχουσιν ἀγαθὴν καὶ πίονα χώραν, ἀλλὰ καὶ καρπὸν αὐτοφυῆ φέρουσιν, ἀποχρῶντα πλήθει καὶ γλυκύτητι βόσκειν ἄνευ πόνων καὶ πραγματείας σχολάζοντα δῆμον. Ἀὴρ δὲ ἄλυπος ὡρῶν τε κράσει [67] καὶ μεταβολῆς μετριότητι [68] κατέχει τὰς νήσους. [1201 R.] Οἱ γὰρ ἐνθένδε τῆς γῆς ἀποπνέοντες ἔξω Βορέαι καὶ Ἀπηλιῶται διὰ μῆκος ἐκπεσόντες εἰς τόπον ἀχανῆ διασπείρονται καὶ προαπολείπουσι· πελάγιοι δὲ περιῤῥέοντες Ἀργέσται καὶ Ζέφυροι βληχροὺς μὲν [69] ὑετοὺς καὶ σποράδας ἐκ θαλάττης ἐπάγοντες, τὰ δὲ πολλὰ νοτεραῖς αἰθρίαις ἐπιψύχοντες, ἡσυχῇ τρέφουσιν. Ὥστε μέχρι τῶν βαρβάρων διῆχθαι πίστιν ἰσχυρὰν αὐτόθι τὸ Ἠλύσιον εἶναι πεδίον καὶ τὴν τῶν εὐδαιμόνων οἴκησιν, ἣν Ὅμηρος ὕμνησε. Ταῦτα ὁ Σερτώριος ἀκούσας ἔρωτα θαυμαστὸν ἔσχεν οἰκῆσαι τὰς νήσους καὶ ζῆν ἐν ἡσυχίᾳ, τυραννίδος ἀπαλλαγεὶς καὶ πολέμων ἀπαύστων. Ἀλλὰ διεμάραναν αὐτοῦ καὶ περιέσπασαν τὸν ἔρωτα ἥ τε κίνησις τῶν μετ' αὐτοῦ Κιλίκων ἐκταραχθεῖσα καὶ νεωτέρων φροντὶς πολεμίων.

Ὅτι [69] λέγεται (φησὶν) [61] ὁ Σερτώριος οὔτε ὑφ' ἡδονῆς οὔτε ὑπὸ δέους εὐάλωτος γενέσθαι, φύσει δὲ [62] ἀνέκπληκτος παρὰ [63] τὰ δεινὰ καὶ [648 H.] μέτριος [64] ἐνεγκεῖν εὐτυχίαν· οὐδενὸς μέντοι οὐδὲ πρὸς εὐθυμαχίαν ἀτολμότερος τῶν καθ' ἑαυτὸν ἡγεμόνων, ὅσα δὲ κλοπείας [65] ἐν πολέμοις ἔργα καὶ πλεονεξίας περὶ τόπους ὀχυροὺς καὶ διαβάσεις τάχους δεομένας, ἀπάτης τε καὶ ψευδῶν ἐνδέοντι, σοφιστὴς δεινότατος. Ἐν δὲ ταῖς τιμαῖς τῶν ἀνδραγαθημάτων δαψιλὴς φαινόμενος, περὶ τὰς τιμωρίας ἐμετρίαζε τῶν ἁμαρτημάτων· καίτοι δοκεῖ περὶ τὸν ἔσχατον αὐτοῦ βίον ὠμότητός τε [66] καὶ βαρύτητος τὸ περὶ τοὺς ὁμήρους προαχθὲν [67] ἔργον ἐπιδεῖξαι τὴν φύσιν οὐκ οὖσαν ἥμερον, ἀλλ' ὑπεχομένην [68] λογισμῷ διὰ τὴν ἀνάγκην. Ἐμοὶ δ' ἀρετὴν μὲν εἰλικρινῆ καὶ κατὰ λόγον συνεστῶσαν οὐκ ἂν ποτε δοκεῖ τύχη τις ἐκστῆσαι πρὸς τοὐναντίον· ἄλλως δὲ προαιρέσεις καὶ φύσεις χρηστὰς ὑπὸ συμφορῶν μεγάλων παρ' ἀξίαν κακωθεῖσας οὐκ ἀδύνατον τῷ δαίμονι συμμεταβαλεῖν τὸ ἦθος· ὃ καὶ Σερτώριον οἶμαι παθεῖν, ἤδη τῆς τύχης αὐτὸν ἐπιλειπούσης [69] ἐκταραχυνόμενον ὑπὸ τῶν πραγμάτων καὶ γινόμενον πονηρὸν [70] πρὸς τοὺς ἀδικοῦντας.

VARIÆ LECTIONES.

[64] ὅτι] c. 8. [65] καταπνεόμεναι add. B. [66] ἀροῦν ἀλλὰ καὶ ς. [67] κρᾶσις [68] μετριότης B. [69] καὶ βληχρούς ς. [60] ὅτι A: ὅτε ς. [61] φησίν] c. 10. [62] δέ A: τε ς. [63] παρά A: περί ς. [64] καὶ μέτριος A: μετρίως ς. [65] κλοπίας ς. [66] τε add. A. [67] πραχθέν ς. [68] ἐπεχομένην B. [69] ἐπιλιπούσης A. [70] γινόμενον πονηρὸν B: γινομένου πονηροῦ ς.

Digitized by Google

Ἐκ τοῦ Δημητρίου.

Ὅτι[71] Δημήτριος, φησὶ, μεγέθει μὲν ἦν τοῦ πατρὸς ἐλάττων, καίπερ ὢν μέγας, ἰδέᾳ δὲ[72] καὶ κάλλει προσώπου θαυμαστὸς καὶ περιττὸς, ὥστε τῶν πλαττόντων καὶ γραφόντων μηδένα τῆς ὁμοιότητος ἐφικέσθαι. Τὸ γὰρ αὐτὸ χάριν καὶ βάρος καὶ φόβον καὶ ὥραν εἶχε, καὶ[73] συγκέκρατο[74] τῷ νεαρῷ καὶ ἰταμῷ δυσμίμητος ἡρωϊκή τις ἐπιφάνεια καὶ βασιλικὴ σεμνότης. Οὕτω δέ πως καὶ τὸ ἦθος ἐπεφύκει πρὸς ἔκπληξιν ἀνθρώπων ἅμα καὶ χάριν.

Ὅτι[75] τὸ ὑπερφυέστατον ἐνθύμημα τοῦ Στρατοκλέους φησίν· οὗτος γὰρ ἦν ὁ τῶν σοφῶν τούτων καὶ περιττῶν καινουργὸς ἀρεσκευμάτων. Ἔγραψεν ὅπως οἱ πεμπόμενοι κατὰ ψήφισμα δημοσίᾳ[76] πρὸς Ἀντίγονον ἢ Δημήτριον ἀντὶ πρεσβευτῶν θεωροὶ λέγοιντο, καθάπερ οἱ Πυθοῖ καὶ Ὀλυμπίαζε τὰς πατρίους θυσίας ἀπάγοντες ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς ἑορταῖς. Οὕτω δὲ καταμωκώμενοι τοῦ Δημητρίου προσδιέφθειραν αὐτὸν οὐδὲ[77] ἄλλως ὑγιαίνοντα τὴν διάνοιαν. Ὅτι[78] Ἀθηναῖοι, πολιορκοῦντος αὐτοὺς Φιλίππου, γραμματοφόρους ἑλόντες τὰς μὲν ἄλλας ἀνέγνωσαν ἐπιστολὰς, μόνην δὲ τὴν Ὀλυμπιάδος οὐκ ἔλυσαν, ἀλλ' ὥσπερ ἦν κατασεσημασμένην[79], πρὸς ἐκεῖνον ἀπέλυσαν. [1204 R.] Ὅτι[80] οὐδέν φησιν οὕτω βασιλεῖ προσήκειν ὡς τὸ τῆς δίκης ἔργον. Ἄρης μὲν γὰρ τύραννος, ὥς φησι Τιμόθεος, νόμος δὲ πάντων βασιλεὺς κατὰ Πίνδαρόν ἐστιν. Ὅτι[81] μέχρι Δημητρίου τοῦ Ἀντιγόνου παιδὸς, ὃς καὶ[82] Πολιορκητὴς ἐπωνομάζετο[83], οὐδεὶς εἶδεν ἀνθρώπων οὔτε πεντεκαιδεκήρη ναῦν[84] πρότερον οὔτε ἑκκαιδεκήρη[85]· ὕστερον δὲ καὶ[86] τεσσαρακοντήρη Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἐναυπηγήσατο, μῆκος [649 H.] διακοσίων ὀγδοήκοντα πηχῶν, ὕψος δὲ ἕως ἀκροστολίου πεντήκοντα, δυεῖν δεόντων, ναύταις δὲ χωρὶς ἐρετῶν ἐξηρτυμένην τετρακοσίοις, ἐρέταις δὲ τετρακισχιλίοις, χωρὶς δὲ τούτων ὁπλίτας δεχομένην ἐπί τε τῶν παρόδων καὶ τοῦ καταστρώματος ὀλίγῳ τρισχιλίων ἀποδέοντας. Ἀλλὰ (ναῦται υ', ἐρέται ,δ, ὁπλῖται παρὰ μικρὸν ,γ, ὁμοῦ ,ζυ') θέαν μόνην ἐκείνη παρέσχε, καὶ μικρὸν ὅσον διαφέρουσα τῶν μονίμων[87] ἐπισφαλῶς καὶ δυσέργως ἐκινήθη.

Ἐκ τοῦ Ἀντωνίου.

Ὅτι[88] Ἀντώνιος, φησὶν[89], ἠγνόει πολλὰ τῶν ὑπ' αὐτῷ[90] γινομένων, οὐχ οὕτω ῥᾳθυμος ὢν ὡς δι' ἁπλότητα πιστεύων τοῖς περὶ αὐτόν· ἐνῆν γὰρ ἁπλότης τῷ ἤθει, καὶ βραδεῖα μὲν[91] αἴσθησις, αἰσθανομένῳ δὲ τῶν ἁμαρτανομένων ἰσχυρὰ μετάνοια καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐξομολόγησις τοὺς ἀγνωμονηθέντας, μέγεθος δὲ καὶ περὶ τὰς ἀμοιβὰς καὶ περὶ τὰς τιμωρίας· μᾶλλόν γε μὴν ἐδόκει χαριζόμενος ἢ κολάζων ὑπερβάλλειν τὸ μέτριον. Ἡ δὲ περὶ τὰς παιδιὰς καὶ τὰς σκώψεις ὕβρις ἐν αὐτῇ[92] τὸ φάρμακον εἶχεν·

Ex Demetrii Vita.

Demetrius statura patre fuit inferior, tametsi magnus; figura autem et pulchritudine faciei ita insigni et eximia, ut eam fingendo pingendoque assequi nemo potuerit. Nam una cum venustate et elegantia gravitas terrorque in vultu inerat, et heroica quædam ac regia majestas juvenili alacritati admista. Sic ingenium quoque erat, et ad perterrendos homines, et ad conciliandam sibi eorum gratiam aptum.

Insolentissimum fuit Stratoclis **397***b* (is enim scitarum istarum fuit et subtilium auctor blanditiarum) commentum, qui legem promulgavit, ut si qui publico edicto ad Antigonum vel Demetrium mitterentur, ii non legati, sed theori, id est consultores nominarentur: quod nomen eorum est, qui Pythiæ aut Olympiæ a majoribus tradita sacrificia pro civitatibus in solemni Græcorum conventu peragebant. His illi adulationibus Demetrium alioqui sana mente præditum demulcentes corruperunt. Athenienses obsessi a Philippo tabellarios intercipientes, lectis reliquis epistolis, missam ab Olympiade non aperuerunt, sed obsignatam adhuc Philippo miserunt. Neque vero ulla regi convenientior actio est quam justitiæ exsecutio. Mars enim, ut Timotheus ait, tyrannus est, legem vero omnium regem Pindarus appellat (76). Usque ad Demetrium Antigoni, qui Poliorcetes appellabatur, nemo hominum viderat ante quindeciremem aut sedeciremem. Postea quidem temporis Ptolemæus Philopator quadragintaremem construxit, longam 280, altam ab imo fundo usque ad summum puppis 48 cubitos, remigibus quater mille, et nautis præterea quadringentis instruebatur, recipiebatque classiariorum in foris et tabulato prope tria millia (sed nautæ 400, remiges 4000, et milites 3000; erant in summa 7400). Verum hæc navis spectaculo magis et ostentationi quam usui fuit, quod difficulter neque sine periculo commoveri posset, parumque ab ædificiis fixis differret. οἰκοδομημάτων φανῆναι ποὸς ἐπίδειξιν, οὐ χρείαν,

Ex Antonii Vita.

Multa Antonius ignoravit, non tam ob socordiam, quam simplicitatem, qua ductus facile suis credebat. Erat enim simplici ingenio, et tarde sentiebat; cum autem sensisset se peccasse, gravi movebatur pœnitentia, et apud eos ipsos quos offendisset, confitebatur. Magna et supplicia et præmia irrogabat, modi tamen in gratificando, quam puniendo erat negligentior. Jocis autem ejus nimiæque dicacitati hoc aderat remedium, quod se vicissim morderi patiebatur, neque minori cum voluptate ridebatur, quam

VARIÆ LECTIONES.

[71] ὅτι] c. II. [72] δὲ om. B. [73] εἶχε] ἔχει A. [74] συνεκέκρατο A. [75] ὅτι] c. XI. [76] δημόσιον A. [77] οὐδέν ς. [78] ὅτι] c. XXII. [79] κατασεσημασμένην A. [80] ὅτι] c. XLII. [81] ὅτι] c XLIII. [82] καὶ add. A. [83] ἐπωνομάζετο B: ὠνομάζετο ς. [84] ναῦν [85] ἑκκαιδεκήρη om. A. [86] καὶ om. A. [87] μονίμων A: νομίμων ς. [88] ὅτι] c. XXIX. [89] φησὶν add. A. [90] αὐτοῦ B. [91] μὲν A, τις B: δὲ ς. [92] ἑαυτῇ ς.

NOTÆ.

(76) Herodot. *Thalia*, et Orig. lib. *Contra Celsum*, *p.* 262, *edit. August. Vind.*

Digitized by Google

ridebat, quæ res illi maximo fuit malo. Qui enim libere secum jocarentur, **398***a* ab eis serio loquentibus nequaquam putabat sibi adulari : itaque laudando facile decipiebatur. Non enim intelligebat esse, qui adulationi libertatem veluti subausterum condimentum admiscerent, quo protervæ inter pocula loquacitati tædium et satietatem dimoveant, idque consequantur, ut assentantes et concedentes, quoties de re gravi sermo incideret, non gratiam captare, sed prudentia inferiores videantur.

Ex Pyrrhi Vita.

Fuit Pyrrhus vultu regio quidem, sed terribiliore quam venerabiliore. Non habuit multos dentes, sed supra erat unum os continuum, in quo dentium intervalla tenuibus veluti sulcis detinebantur. E liene laborantibus salutem afferre credebatur, si gallum album mactans, supinatis illis dextro pede leviter viscera premeret, neque fuit quisquam ita vel pauper vel vilis, cui rogatus eam medicinam facere dedignaretur; gallum ipse Pyrrhus accipiebat atque immolabat, iisque ei erat honor gratissimus. Et ferunt pedis ejus pollicem vim divinam habuisse, atque etiam cremato post mortem corpore, hunc illæsum intactumque ab igne fuisse repertum.

Ex Marii Vita.

Mario et temperantiæ ac tolerantiæ testimoni- perhibentur; et hujus quidem indicium exstat. Varicibus enim magnis cum utrumque ejus crus laboraret, deformitatem ægre ferens, medicum accersivit, eique non ligatus crus alterum præbuit, ac nihil ipse motus, nullo edito gemitu, constanti vultu tacitus incredibiles secturæ dolores pertulit; ad alterum transeunte medico, non sustinuit, remedium hoc non dignum esse inquiens, cujus causa tanti cruciatus tolerarentur.

Marius ex Africa cum exercitu transvectus et consulatum accepit, et triumphum duxit, Jugurtham captivum incredibile Romanis spectaculum exhibens, quo vivo victoriam de hostibus nemo ne sperasset quidem : adeo ad omnem fortunam se accommodare callidus, astutiæ magnæ admistam ferociam habebat. In triumpho præterea illata narrant auri ter mille ac septem pondo, argenti non signati quinquies millia 775, signati 287 millia denarium.

Solent milites laboriosos, quique taciti prompte **398***b* imperata faciunt, *mulos Marianos* appellare (erat enim Marius indefatigabilis), quod sua ipsi facerent, et eum hac in re imitarentur. Quidam quia Marius olim sub Scipione militans curiose

A ἀντισκῶψαι γὰρ ἐξῆν[95] καὶ ἀνθυβρίσαι, καὶ γελώμενος ἢ γελῶν ἔχαιρε. Καὶ τοῦτο διελυμήνατο τὰ πολλὰ τῶν πραγμάτων· τοὺς γὰρ ἐν τῷ παίζειν παῤῥησιαζομένους οὐκ ἂν οἰηθεὶς σπουδάζοντας[96] κολακεύειν αὐτὸν, ἡλίσκετο ῥᾳδίως ὑπὸ τῶν ἐπαίνων, ἀγνοῶν ὅτι τὴν παῤῥησίαν τινὲς ὡς ὑποστύφον ἥδυσμα τῇ κολακείᾳ παραμιγνύντες ἀφῇρουν τὸ πλήσμιον, τῇ παρὰ τὴν κύλικα θρασύτητι καὶ λαλιᾷ διαμηχανώμενοι τὴν τῶν πραγμάτων ὕφεσιν καὶ συγκατάθεσιν, ὡς μὴ πρὸς χάριν ὁμιλεῖν, ἀλλὰ τῷ φρονεῖν ἡττωμένων φαίνεσθαι.

Ἐκ τοῦ Πύῤῥου.

Ὅτι[98] Πύῤῥος, φησὶ, τῇ μὲν ἰδέᾳ τοῦ προσώπου φοβερώτερον[98] ἦν ἔχων[97] ἢ σεμνότερον καὶ βασιλικώτερον,[99] πολλοὺς δὲ ὀδόντας οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἓν ὀστοῦν B συνεχὲς ἦν, ἄνωθεν οἷον λεπταῖς ἀμυχαῖς τὰς διαφυὰς ὑπογεγραμμένον[99] τῶν ὀδόντων. Τοῖς δὲ σπληνιῶσιν ἐδόκει βοηθεῖν ἀλεκτρυόνα θύων λευκὸν, ὑπτίων τε κατακειμένων τῷ δεξιῷ ποδὶ πιέζων ἀτρέμα τὸ σπλάγχνον. Οὐδεὶς δ' ἦν πένης οὕτε ἄδοξος οὕτως ὥστε μὴ τυχεῖν τῆς ἰατρείας δεηθείς. Ἐλάμβανε δὲ καὶ τὸν ἀλεκτρυόνα θύσας· καὶ τὸ γέρας τοῦτο ἥδιστον ἦν αὐτῷ. Λέγεται δὲ τοῦ ποδὸς ἐκείνου τὸν μείζονα δάκτυλον ἔχειν δύναμιν[1] ἰδίαν, ὥστε μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ λοιποῦ σώματος κατακαέντος ἀπαθῆ καὶ ἄθικτον[2] ὑπὸ τοῦ πυρὸς εὑρεθῆναι.

Ἐκ τοῦ Μαρίου.

Ὅτι[3] τῷ Μαρίῳ (φησὶ) καὶ σωφροσύνην καὶ καρτερίαν μαρτυροῦσιν, ἧς δεῖγμα [650 H.] καὶ τὸ περὶ C τὴν [1205 R.] χειρουργίαν ἐστίν. Ἰξῶν γὰρ ἀνάπλεως ἄμφω τὰ σκέλη γεγονὼς καὶ τὴν ἀμορφίαν δυσχεραίνων ἔγνω παρασχεῖν ἑαυτόν. Καὶ παρέσχεν ἄδετος θάτερον σκέλος οὐδὲ κινηθείς, οὐδὲ στενάξας, ἀλλὰ καθεστῶτι τῷ προσώπῳ καὶ μετὰ σιωπῆς ὑπερβολάς[4] τινας ἀλγηδόνων ἐπὶ ταῖς τομαῖς ἀνασχόμενος. Τοῦ δὲ ἰατροῦ μετιόντος ἐπὶ θάτερον οὐκέτι παρέσχε, φήσας ὁρᾶν τὸ ἐπανόρθωμα τῆς ἀλγηδόνος οὐκ ἄξιον.

Ὅτι[5] Μάριος ἐκ Λιβύης μετὰ τοῦ[6] στρατεύματος ἀνακομισθεὶς τήν τε ὑπατείαν ἀνέλαβε καὶ τὸν θρίαμβον εἰσήλασεν, ἄπιστον ἐπιδειξάμενος θέαμα Ῥωμαίοις, Ἰουγούρθαν αἰχμάλωτον, οὗ ζῶντος οὐδ' ἂν εἷς ἤλπισε πολεμίων κρατήσειν· οὕτως[7] ἦν ποικίλος D ἀνὴρ τύχαις ὁμιλῆσαι, καὶ πανουργίᾳ πολλῇ μεμιγμένον ἔχων τὸ θυμοειδές. Ἐν δὲ τῷ θριάμβῳ κομισθῆναι λέγουσι χρυσίου[8] μὲν ἑπτὰ καὶ τρισχιλίας λίτρας, ἀργύρου δὲ ἀσήμου ,εψοε', νομίσματος δὲ δραχμὰς[9] ζ, ἐπὶ μυριάσιν η' καὶ κ'.

Ὅτι[10] τοὺς φιλοπόνους καὶ σιωπῇ μετ' εὐκολίας τὰ προστασσόμενα πράττοντας (ἄτρυτος γὰρ ἦν ὁ Μάριος καὶ αὐτουργεῖν τὰ πολλὰ, καὶ μιμεῖσθαι διδάσκειν αὐτὸν καὶ ἑξομοιοῦσθαι τοὺς στρατιώτας) *ἡμιόνους Μαριανοὺς* ὠνόμαζον. Οἱ δὲ, ὅτι[11] Μάριος,

VARIÆ LECTIONES.

[95] ἐξῆν A : ἐχρῆν ς. [96] σχολάζοντας B. [97] ὅτι] c. III. [98] φοβερώτερος A. [97] ἦ] ἦθος AB. [99] βασιλικόν B. [99] ὑπογεγραμμένων ς. [1] δύναμιν ἔχειν ς. [2] ἄθικτον A : ἄλυπον ς. [3] ὅτι] c. VI. [4] ὑπερβολάς τινας A : τινὸς ὑπερβολὰς καὶ ς. [5] ὅτι] c. XII. [6] τοῦ om. B. [7] οὕτος A. [8] χρυσίου A. [9] δραχμάς A : διδραχμάς ς. [10] ὅτι [c. XIII. [11] ὅτι] c. XXI.

Digitized by Google

φησὶν, ὑπὸ Σκηπίωνι[12] πάλαι στρατευόμενος, καὶ πολυπραγμονοῦντι περί τε τῶν ὅπλων καὶ τῶν ὑποζυγίων τὸν στρατιώτην προσήγαγεν ἵππον τε κάλλιστα τεθραμμένον καὶ ἡμίονον εὐεξίᾳ καὶ πραότητι καὶ ῥώμῃ διαφέροντα πολὺ τῶν ἄλλων. Ἡσθέντος δὲ τοῦ στρατηγοῦ τοῖς τοῦ Μαρίου θρέμμασι καὶ πολλάκις αὐτῶν μνησθέντος, οὕτως ἄρα τοὺς σκώπτοντας ἐν ἐπαίνῳ τὸν ἐνδελεχῆ καὶ τλήμονα καὶ φιλόπονον *Μαριανὸν ἡμίονον* προσαγορεύειν.

A arma et carros inspicienti, adduxit bellicosum equum optime enutritum, et mulum cæteris habiliorem et cicuritate et robore præstantem multo; cumque imperator Marii jumentis oblectaretur, et sæpe eorum recordaretur, inde ortum ut qui per cavillum ob laborum assiduitatem et tolerantiam laudaretur, *Marianus mulus* appellaretur.

Ὅτι Τεύτονας Μαρίου καταπολεμήσαντος, μυριάδας δέκα, Μασσαλιῶται[13] τοῖς ὀστέοις λέγονται περιθριγκῶσαι[14] τοὺς ἀμπελῶνας· τὴν δὲ γῆν, τῶν νεκρῶν καταναλωθέντων ἐν αὐτῇ καὶ διὰ χειμῶνος ὄμβρων ἐπιπεσόντων, οὕτως ἐκλιπανθῆναι καὶ γενέσθαι διὰ βάθους ἀνάπλεω[15] τῆς σηπεδόνος ἐνδύσης, ὥστε καρπῶν ὑπερβάλλον εἰς ὥρας πλῆθος ἐξενεγκεῖν, καὶ μαρτυρῆσαι τῷ Ἀρχιλόχῳ λέγοντι πιαίνεσθαι πρὸς τοῦ τοιούτου[16] τὰς ἀρούρας. Ἐπιεικῶς δὲ ταῖς μεγάλαις μάχαις ἐξαισίους ὑετοὺς ἐπικαταβήγνυσθαι λέγουσιν, εἴτε δαιμονίου τινὸς τοῖς καθαροῖς καὶ διιπετέσιν ἁγνίζοντος ὕδασι καὶ κατακλύζοντος, εἴτε τοῦ φόνου καὶ τῆς σηπεδόνος ἐξανιείσης ὑγρὰν καὶ βαρεῖαν ἀναθυμίασιν, ἣ τὸν ἀέρα συνίστησιν, εὔτρεπτον ὄντα καὶ ῥᾳδίως μεταβάλλειν ἐπὶ πλεῖστον ἀπὸ σμικροτάτης ἀρχῆς. Ὅτι[17] ἄξιον θαυμάσαι τοὺς Κουρνούτου θεράποντας. Πολλῶν γὰρ ἐν στασιαζούσῃ τῇ πόλει θανάτῳ καὶ τῶν ἀναιτίων καταψηφισαμένων, καὶ μυρίων σφαγῶν καὶ ποικίλων προελθόντων, οὗτοι τὸν δεσπότην ἀποκρύψαντες, νεκρὸν δέ τινα τῶν πολλῶν ἁναρτήσαντες· ἐκ τοῦ τραχήλου καὶ περιθέντες αὐτῷ χρυσοῦν δακτύλιον ἐπεδείκνυον [651 H.] τοῖς Μαρίου δορυφόροις, καὶ κοσμήσαντες ὡς ἐκεῖνον αὐτὸν ἔθαπτον. Ὑπενόησε δὲ οὐδείς, ἀλλ' οὕτω λαθὼν ὁ Κουρνοῦτος ὑπὸ τῶν οἰκετῶν εἰς Γαλατίαν διεκομίσθη.

Devictis centum millibus Teutonum a Mario, Massilienses ferunt ossibus vineas sepiisse: tellurem vero consumptis in ea cadaveribus, ac per hiemem imbribus delapsis, ita pinguem redditam, putredine in profundum penetrante repletam, ut legitimo tempore abunde fructuum protulerit, et quod Archilochus dixit, hoc modo agros pinguescere, id tum fuisse confirmatum. Neque abs re est, quod post magna prœlia immodicæ pluviæ decidant: sive deus aliquis terram puris et cœlestibus aquis lustrat atque proluit, sive cadaveribus et pinguedine humidam gravemque emittentibus exhalationem, ita aer coit, alioquin facile etiam levissimis de causis mutationi obnoxius. Digni itaque admiratione Cornuti servi: multis enim bello civili morte sine causa condemnatis, variisque cædibus perpetratis, cum herum suum occultassent, aliud quoddam cadaver de mortuorum acervo arreptum collo trahentes, aureum annulum digito accommodantes, Marianis ita satellitibus ostenderunt, et ornato funere, quasi herile esset sepeliverunt: neque id quisquam sensit, eoque modo Cornutus clam opera servorum in Galliam evasit.

Ἐκ τοῦ Ἀράτου.

Ὅτι[18] ὁ Ἄρατος, φησὶ, λαμπρῶς[19] κατὰ Ἀριστίππου τοῦ τυράννου καὶ κατὰ τῶν σὺν αὐτῷ ἀριστεύσας, πεσόντος καὶ αὐτοῦ τοῦ τυράννου ὑπὸ Κρητός τινος, Τραγίσκου[20] τοὔνομα, καὶ τοῦ πλήθους [1208R.] τῶν ἄλλων ὄντων μφ' τῶν ἀναιρεθέντων, καὶ μηδένα τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν ἀποβαλὼν, ὅμως οὐκ ἔλαβε τὸ Ἄργος οὐδὲ ἠλευθέρωσε τοὺς ἐν αὐτῷ τῶν περὶ Ἄγιν καὶ τὸν νεώτερον Ἀριστόμαχον μετὰ δυνάμεως βασιλικῆς παρεισπεσόντων καὶ κατασχόντων τὰ πράγματα. Τὸ μὲν οὖν πολὺ τῆς διαβολῆς καὶ λόγους καὶ σκώμματα καὶ βωμολοχίας παρείλετο τῶν κολακευόντων τοὺς τυράννους, καὶ διεξιόντων, ἐκείνοις χαριζομένων, ὡς τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἐκταράττοιτο μὲν ἡ κοιλία παρὰ τὰς[21] μάχας, κάρος δὲ καὶ ῥιγγος προσπίπτοι[22] ἅμα τῷ παραστῆναι τὸν σαλπιγκτὴν[23], ἐκτάξας δὲ τὴν δύναμιν καὶ τὸ σύνθημα παρεγγυήσας, καὶ πυθόμενος τῶν ὑποστρατηγῶν μή τις αὐτοῦ χρεία παρόντος, βεβλῆσθαι γὰρ τοὺς ἀστραγάλους, ἀπέρχοιτο, καραδοκήσων

Ex Arati Vita.

Arato cum Aristippo et militibus acri pugna congrediente, et tyranno a Crete quodam nomine Tragisco necato, et **399** *a* amissis ipsorum plusquam 1500 viris, et nemine suorum amisso, Argos tamen neque cepit neque liberavit. Agis enim et Aristomachus minor cum exercitu regio irruperant eo, et rerum potestatem occupaverant. Magnam quidem partem cavillorum, dicteriorumque et scurrilium insectationem, quibus eum adulatores tyrannorum traducebant, refutavit; qui in gratiam dominorum dictitare solebant, duci Achæorum tempore prœlii alvum conturbari, vertiginem et gravem soporem oboriri simul atque tubæ sonitum exaudivisset. Itaque ut primum aciem instruxisset, et tesseram dedisset, percontari solitum centuriones, et quid sua præsentia opus foret, jacta jam alea; atque ita digredientem quam longissime, eventum pugnæ exspectare. Hæc quidem ita obtinuit opinio, ut philosophi etiam in scholis disputent, tremorne cordis

VARIÆ LECTIONES.

[12] σκιπίωνι A. [13] Μασσαλιῶται B, Μασαλαῖται A, Μασαλῖται ς. [14] περιθριγκῶσαι A : περιαρραχῶσαι ς. [15] ἀνάπλεων B. [16] τοῦ τοιούτου B et corr. A : τὸ τοιοῦτο ς. [17] ὅτι] c. XII. [18] ὅτι] c. XXIX. [19] λαμπρῶς καὶ κατά ς. [20] Τραγίσκον ς. [21] τὰς add. A. [22] προσπίπτοι B : προσπίπτει ς. [23] σαλπικτὴν ς.

Digitized by Google

et mutatio coloris, et alvi solutio præsente periculo timidorum sit, an cujusque intemperiei in corpore et frigiditatis; Aratum enim bonum semper ducem habitum, cui tamen ea semper in obeundis periculis acciderint. Quia antiqua lex erat, ne quis intra muros sepeliretur, eamque legem magna comitabatur superstitio, Delphos miserunt ea de re sciscitatum Pythiam, quæ permisit. Et tum cæteri Achæi, tum vero Sicyonii gavisi sunt, mutatoque in festivitatem luctu, coronati albisque induti vestibus corpus ejus statim in urbem deportarunt, pæanes choreis accinentes: ac loco delecto qui omnium conspectui pateret, tanquam conditorem servatoremque urbis sepeliverunt. Loco etiamnum est nomen Arateum. Mortuus est specie familiaritatis veneno et dolis, cæde a Taurione perpetrata, Philippo Peloponnesio tyranno edicente, ut impune illi quæ fecisset cederent.

A πόρρωθεν τὸ συμβησόμενον. Ταῦτα γὰρ οὕτως ἰσχυσεν, ὥστε καὶ τοὺς φιλοσόφους ἐν ταῖς σχολαῖς ζητεῖν[24] εἰ, τὸ πάλλεσθαι τὴν καρδίαν καὶ τὸ χρῶμα τρέπεσθαι[25] καὶ τὴν κοιλίαν ἐξυγραίνεσθαι παρὰ τὰ φαινόμενα δεινὰ δειλίας ἐστὶν ἢ δυσκρασίας τινὸς περὶ τὸ σῶμα καὶ ψυχρότητος· τὸν γὰρ Ἄρατον ἀεὶ μὲν ἀγαθὸν ἡγεῖσθαι στρατηγὸν, ἀεὶ δὲ ταῦτα πάσχοντα παρὰ τοὺς ἀγῶνας. Ὅτι[26] νόμου (φησὶν) ὄντος ἀρχαίου μηδένα θάπτεσθαι τειχῶν ἐντὸς, ἰσχυρᾷ τε[27] τῷ νόμῳ δεισιδαιμονίας προσούσης, ἔπεμψαν[28] εἰς Δελφοὺς ὑπὲρ τούτων ἐρησόμενοι τὴν Πυθίαν· ἡ δὲ ἐπέτρεπε. Καὶ οἵ τε Ἀχαιοὶ ἅπαντες ἥσθησαν, καὶ διαφερόντως οἱ Σικυώνιοι, μεταβαλόντες[29] εἰς ἑορτὴν τὸ πένθος, εὐθὺς ἐκ τοῦ Αἰγίου τὸν[30] νεκρὸν Ἀράτου ἐστεφανωμένοι καὶ λευχειμονοῦντες ὑπὸ παιάνων καὶ χορῶν εἰς τὴν πόλιν ἀνῆγον[31], καὶ τόπον ἐξελόμενοι περίοπτον, ὥσπερ οἰκιστὴν καὶ σωτῆρα τῆς πόλεως ἐκήδευσαν· καὶ καλεῖται μέχρι νῦν Ἀράτειον. Ἡ δὲ τελευτὴ αὐτῷ ἐν φιλοφροσύνης σχήματι φαρμάκῳ καὶ δόλῳ γέγονε, Ταυρίωνος μὲν τοῦ στρατηγοῦ ὑπηρετησαμένου τῷ φόνῳ, Φιλίππου δὲ τοῦ Πελοποννησίου τυράννου, ὡς ἄδειαν ἔχοι πράττειν ἃ βούλοιτο τῶν ἐκθέσμων, προστάξαντος.

B

C

Ex Artaxerxis.

Mater Artaxerxis fuit Parysatis, soleis sane femina, et taxillos jacere non indocta. Metus tyranno stimulus ad cædem acerrimus.

Ἐκ τοῦ Ἀρτοξέρξου[32].

Ὅτι[33] ἡ τοῦ Ἀρτοξέρξου μήτηρ Παρύσατις θυμόσοφος ἦν γυνὴ, καὶ δεινὴ (φησὶ) κυβεύειν. Ὅτι[34] ἡ δειλία (φησὶ[35]) φονικώτατόν ἐστιν ἐν ταῖς τυραννίσιν.

399*b* *Ex Agide* (76) [*Ex Cleomene*].

Antigonus Macedoniæ rex vocatus ad auxilium ab Achæis contra Cleomenem, pugna superavit et fugavit Cleomenem, et cum esset Lacedæmone potitus, humaniter cives tractavit, dignitatemque Spartæ nullo modo conculcavit, aut ludibrio habuit, sed leges remque publicam Spartanis reddidit, et in Macedoniam tertio die discessit, quod eam bello ardere atque a barbaris vastari inaudivisset. Jam et morbus ipsum occupaverat, in phthisim vehementem vergens, defluxumque ex capite continentem. Non tamen ei succubuit, sed ita in certamine pro regno suo perduravit, ut maxima parta victoria, ingentique barbarorum cæde peracta, majori cum gloria mortem obiret. Philarchus scribit eum in ipso prœlio vociferatione corpus rupisse; quod vero non est dissimile. In confabulationibus hominum ferebatur, eum post prœlium clamantem præ gaudio, *O pulchrum diem*, multum sanguinis exspuisse, acutaque febri decessisse.

Cum Cleomenes ab Antigono superatus in Ægyptum profugisset, initio a rege magno honore affectus est. Deinde haud longo post tempore sine injuria, propter iniquam suspectionem et malevolentiam accusatorum, deficiente erga eum affectu, conjectus est a rege in carcerem, ad mortem quæsitus. Ille vero cum aliis sexdecim sociis cum gladiis domo

Ἐκ τοῦ Ἄγιδος.

Ὅτι[36] Ἀντίγονος (φησὶν) ὁ Μακεδονίας βασιλεὺς, ἐπικαλεσαμένων [652 H.] αὐτὸν ἐπὶ βοήθειαν κατὰ Κλεομένους Ἀχαιῶν, μάχῃ ἐνίκησε, καὶ ἐξ ἐφόδου φυγόντος Κλεομένους τὴν πόλιν παραλαβὼν, καὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις φιλανθρώπως χρησάμενος, καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς Σπάρτης οὐ προπηλακίσας οὐδ' ἐνυβρίσας, ἀλλὰ καὶ νόμους καὶ πολιτείαν ἀποδοὺς, ἀνεχώρησεν εἰς Μακεδονίαν ἡμέρᾳ τρίτῃ, πολέμων αὐτῷ φυέντων ἐκεῖσε καὶ παρεῖναι βιαζομένων. Ἤδη δὲ καὶ τὸ νόσημα κατεῖχεν αὐτὸν, εἰς φθίσιν ἐκβεβηκὸς[37] ἰσχυρὰν καὶ κατάῤῥουν συντείνον. Οὐ μὴν ἀπεῖπεν, ἀλλ' ἀντήρκεσε πρὸς τοὺς οἰκείους ἀγῶνας, ὅσον ἐπὶ νίκῃ μεγίστῃ καὶ φόνῳ πλείστῳ τῶν βαρβάρων εὐκλεέστερος ἀποθανεῖν, ὡς μὲν εἰκός ἐστι καὶ λέγουσιν οἱ περὶ Φύλαρχον, αὐτῇ τῇ περὶ τὸν ἀγῶνα κραυγῇ τὸ σῶμα προσαναῤῥήξας· ἐν δὲ ταῖς σχολαῖς ἦν ἀκούειν ὅτι βοῶν μετὰ τὴν νίκην ὑπὸ χαρᾶς· *Ὦ καλῆς ἡμέρας*, πλῆθος αἵματος ἀνήγαγε, καὶ πυρέξας[38] συντόνως ἐτελεύτησεν.

D

[1209 R.] Ὅτι[39] Κλεομένους Αἰγύπτῳ προσπεφευγότος μετὰ τὴν ὑπ' Ἀντιγόνου ἥτταν, τὰ μὲν πρῶτα ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου ἐν τιμῇ καὶ δεξιώσεσι περιεῖπε τὸν ἄνδρα, μετ' οὐ πολὺ δὲ μηδὲν ἀδικοῦντα, ἐξ ὑποψιῶν ἀλόγων καὶ συκοφαντιῶν[40] κακούργων ὑπορῥυπτόμενος τῆς περὶ αὐτὸν διαθέσεως, ἐν φρουρᾷ κατεῖχεν ἀδέσμῳ, μελετῶν κατ' αὐτοῦ

VARIÆ LECTIONES.

[24] ζητεῖν A : ζητοῦντας ς. [25] τρέπεσθαι A : φαίνεσθαι ἠλλοιωμένον ς. [26] ὅτι] c. LIII. [27] τε om. A [28] ἔπεμψεν ς. [29] μεταβαλόντες B: μεταβάλλοντες ς. [30] τὸν A : τὸ ς. [31] ἀνῆγον A : ἀνῆρον ς. [32] Ἀρταξέρξου ς. [33] ὅτι] c. XVII. [34] ὅτι] c. XXV. [35] φησὶ om. A. [36] ὅτι] Cleomen. c. XXX. [37] ἐκβεβηκὸς A : ἐμβεβληκὸς ς. [38] πυρέξας] πῦρ ἐξάψας A. [39] ὅτι] c. XXXII. [40] συκοφαντῶν ς.

NOTÆ.

(76) Ex Agide Plutarchi nihil excerpsit Photius. (*Edit Rothomag.*)

Digitized by Google

θάνατον. Ὁ δὲ μετά τινων ἐξκαίδεκα τῶν αὐτοῦ ἑταίρων ἐκπηδήσας μετὰ ξιφῶν τοῦ οἰκήματος ἔθει μὲν διὰ τῆς ἀγορᾶς, καὶ τοὺς πολίτας καὶ τοὺς ἄλλους εἰς ἐλευθερίαν ἐκάλει· οἱ δὲ ἐπῄνουν μὲν τὴν γνώμην καὶ ἐθαύμαζον τὸ γενναῖον, οὐδεὶς μέντοι διὰ τὸν ἐκ τῆς τυραννίδος φόβον ἐτόλμα συνεπιλαβέσθαι. Ἀνελόντες δ' οὖν τοὺς εἰς χεῖρας ἐλθόντας [61] καὶ δύο τῶν ἐχθίστων, πολλοῦ συῤῥυέντος ἐπ' αὐτοὺς πλήθους, καὶ πολλοὺς ἀνελόντες, καὶ αὐτοὶ κατεκόπησαν, εἶτα ἀνεσταυρώθησαν [62]. Ὀλίγαις [63] δὲ ὕστερον ἡμέραις οἱ τὸ σῶμα τοῦ Κλεομένους ἀνεσταυρωμένον παραφυλάττοντες εἶδον εὐμεγέθη δράκοντα τῇ κεφαλῇ περιπεπλεγμένον καὶ ἀποκρύπτοντα τὸ πρόσωπον, ὥστε μηδὲν ὄρνεον ἐφίπτασθαι σαρκοφάγον. Ἐκ δὲ τούτου δεισιδαιμονία προσέπεσε τῷ βασιλεῖ καὶ φόβος, ὡς ἀνδρὸς ἀνῃρημένου θεοφιλοῦς καὶ κρείττονος τὴν φύσιν. Οἱ δὲ Ἀλεξανδρεῖς καὶ προσετέρποντο φοιτῶντες, ἥρωα τὸν Κλεομένην καὶ θεῶν παῖδα προσαγορεύοντες, ἄχρις οὗ κατέπαυσαν αὐτοὺς οἱ σοφώτεροι, διδόντες λόγον ὡς μελίττας μὲν βόες, σφῆκας δὲ ἵπποι ἀποσαπέντες ἐξανθοῦσι, κάνθαροι δὲ τὸ αὐτὸ παθόντων ὄνων [64] ζωογονοῦνται, τὰ δὲ ἀνθρώπινα σώματα περὶ τὸν μυελὸν ἰχώρων συῤῥοήν τινα καὶ σύστασιν ἐν ἑαυτοῖς λαβόντων ὄφεις ἀναδίδωσι. Καὶ τοῦτο κατιδόντες οἱ παλαιοὶ μάλιστα τῶν ζώων τὸν δράκοντα τοῖς ἥρωσι συνῳκείωσαν.

A exsiliens, per vicos currit, et ad libertatem populum vocat. Laudant miranturque cives Cleomenis audaciam et animum, sequi et opem ferre ausus est nemo metu tyranni. Illi autem obvios quosque trucidarunt, et inter eos duos inimicissimos, cumque magnam ad se confluentem hominum multitudinem interfecissent, tandem etiam interfecti sunt, et in crucem acti. Post dies haud multos, ii qui in crucem actum corpus Cleomenis custodiebant, justæ magnitudinis draconem viderunt caput ejus circumplicasse, faciemque operuisse, ita ut nulla carnivora avis advolaret. Id superstitionem regi injecit et metum, quod vir diis charus et 400*a* præstantioris humanæ naturæ interfectus videbatur. Alexandrini etiam frequentes ad eum locum commeantes, heroem B Cleomenem et deorum filium appellavere tantisper, dum eum errorem doctiores minuerunt, docentes putrefacto bovis cadavere apes, equi vespas, asini scarabeos generari : in humano autem corpore confluente sanie, quæ est circa medullam, et in unum coalescente angues nasci, id quod intelligentes antiqui, et omnibus animantibus draconem potissimum heroibus consecraverunt (77).

[653 H.] *Ἐκ τοῦ Τίτου.*

Ὅτι [65] Ἰσθμίων ἀγομένων πλῆθος μὲν ἀνθρώπων ἐν τῷ σταδίῳ καθῆστο τὸν γυμνικὸν ἀγῶνα θεωμένων, ἅτε διὰ χρόνων πεπαυμένης [66] μὲν πολέμων τῆς Ἑλλάδος, ἐν [67] ἐλευθερίᾳ δὲ σαφεῖ καὶ εἰρήνῃ πανηγυριζούσης· τῇ σάλπιγγι δὲ σιωπῆς εἰς [68] ἅπαντας διαδοθείσης προελθὼν εἰς μέσον [69] ὁ κῆρυξ ἀνεῖπεν ὅτι Ῥωμαίων ἡ σύγκλητος καὶ Τίτος Κόϊντος στρατηγὸς ὕπατος, καταπολεμήσαντες βασιλέα Φίλιππον καὶ Μακεδόνας, ἀφιᾶσιν ἀφρουρήτους καὶ ἐλευθέρους καὶ ἀφορολογήτους τοὺς Ἕλληνας, νόμοις χρωμένους τοῖς πατρίοις, Κορινθίους, Λοκροὺς, Εὐβοέας, Φωκεῖς, Ἀχαιοὺς, Φθιώτας, Μάγνητας, Θετταλοὺς, Περῥαίβους. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον οὐ πάντες οὐδὲ σαφῶς ἤκουσαν, ἀλλ' ἀνώμαλος καὶ θορυβώδης κίνησις ἦν ἐν τῷ σταδίῳ θαυμαζόντων καὶ διαπυνθανομένων καὶ πάλιν ἀνειπεῖν κελευόντων. Ὡς δ' ἅπαξ ἡσυχίας γενομένης ἀναγαγὼν ὁ κῆρυξ τὴν φωνὴν προθυμότερον εἰς ἅπαντας ἐγεγώνησε καθιῆλθε τὸ κήρυγμα, κραυγὴ μὲν ἄπιστος τὸ μέγεθος διὰ χαρὰν ἐχώρει μέχρι θαλάσσης [70], ὀρθὸν δὲ ἀνειστήκει τὸ θέατρον, οὐδεὶς δὲ λόγος ἦν τῶν ἀγωνιζομένων, ἔσπευδον δὲ [71] πάντες ἀναπηδῆσαι καὶ δεξιώσασθαι καὶ προσειπεῖν [72] τὸν σωτῆρα τῆς Ἑλλάδος καὶ πρόμαχον. Τὸ δὲ πολλάκις λεγόμενον εἰς ὑπερβολὴν καὶ μέγεθος τῆς φωνῆς· ὤφθη τότε· [1212 R.] κόρακες γὰρ περιπετόμενοι κατὰ τύχην ἔπεσον εἰς τὸ στάδιον. Αἰτία δ' ἡ τοῦ

Ex Titi Flaminini.

Cum Isthmia celebrarentur, ac multitudo hominum in stadio consedisset spectandi gymnici certaminis causa, eo magis, quod illo tempore Græcia a bellis vacabat, spemque libertatis propositam cernens, manifesta in pace diem festum agebat : C postquam tuba silentium undique est factum, progressus in medium præco ita pronuntiavit : Senatus Romanus et Titus Quinctius imperator consul, devicto Philippo et Macedonibus, absque præsidiis esse liberos, et immunes, suis legibus vivere jubet, Corinthios, Locros, Phocenses, Eubœenses, Achæos, Phthiotas, Magnetas, Thessalos, Perrhæbos. Primum neque omnes plane, neque perfecte vocem præconis exaudierunt ; eratque promiscua et tumultuaria in stadio commotio admirantium, sciscitantium, repetique edictum poscentium. Ut vero iterum, facto silentio, altiori voce eadem præco proclamavit, exauditumque est ab omnibus edictum, tantus, quantum credibile vix sit, clamor prælætitia omnium D exortus, ad mare usque pervasit. Quotquot in theatro erant, assurrexere omnes, neque jam quisquam certantium spectaculo tenebatur, prosilire omnes, amplecti et alloqui Græciæ servatorem atque propugnatorem properabant. Atque eo tempore id re ipsa apparuit, quod de immenso immodicoque clamore dici solet. Corvi enim qui tum forte prætervolabant,

VARIÆ LECTIONES.

[61] χεῖρας καὶ ἐλθόντας ς. [62] εἶτα ἀνεσταυρώθησαν om A. [63] ολ-γαις] c. 39. [64] ὄνων A : τῶν ὄνων ς. [65] ὅτι] c. 10. [66] πεπαυμένον pr. A. [67] ἐν add. A. [68] εἰς]. πρός B. [69] ὁ κ. εἰς μ. ς. [70] θαλάττης B. [71] δὲ om. A. [72] καὶ προσειπεῖν om. A.

NOTÆ.

(77) Vide Harapolinem, lib. II, cap. 44, et Origenem Contra Celsum, lib. IV.

Digitized by Google

in stadium deciderunt. Cujus rei quidem causa est aeris perruptio. Nam vox cum magna atque multa effertur, ea divulsus aer, volantes non sustinet, facitque ut aves ita atque si in vacuo sint loco, delabantur, nisi potius ictu tum quodam aeris aves veluti sagitta transfixæ, deturbentur atque decidant. Potest et ad aeris vorticem seu procellam transferri : cum maris ille instar, 400 ob clamoris magnitudinem involvatur, rursumque cum impetu sese explicet. Cæterum Quinctius, nisi celerrime dimissis ludis impetum et concursum populi declinasset, haud profecto salvum potuisse evadere crediderunt, tam multis simul undique ei se circumfundentibus.

A ἀέρος ῥῆξις· ὅταν γὰρ ἡ φωνὴ πολλὴ καὶ μεγάλη φέρηται, διασπώμενος ὑπ' αὐτῆς οὐκ ἀντερείδει τοῖς πετομένοις, ἀλλ' ὀλίσθημα ποιεῖ καθάπερ κενεμβατοῦσιν, εἰ μὴ νὴ Δία πληγῇ τινι [53] μᾶλλον ὡς ὑπὸ βέλους διελαυνόμενα πίπτει καὶ ἀποθνήσκει. Δύναται δὲ καὶ περιδίνησις εἶναι τοῦ ἀέρος οἷον ἑλιγμὸν ἐν πελάγει καὶ πάλιν ῥύμην διὰ μέγεθος λαβόντος. Ὁ δ' οὖν Τίτος εἰ μὴ τάχιστα τῆς θέας διαλυθείσης ὑπειδόμενος τὴν φορὰν [54] τοῦ πλήθους καὶ τὸν δρόμον ἐξέκλινεν, οὐκ ἂν ἐδόκει περιγενέσθαι τοσούτων αὐτῷ περιχεομένων.

Plutarchus sicut in hac Quinctii, et in aliis vitis compositis ait, Neronis [Trajani] erat temporibus.

B Ὅτι Πλούταρχος, ὡς αὐτὸς κἀν τῷ παρόντι παραλήλῳ καὶ ἐν ἄλλοις φησίν, ἐπὶ [55] Νέρωνος ἦν.

CCXLVI.

ΣΜϚ'.

Ex Aristidis Oratione Panathenaica, quæ est Athenarum laudatio.

Ἀριστείδου ὁ Παναθηναϊκός.

Legi Aristidis *Panathenaicam Orationem*, verborum ac nominum explanationem comprehendentem et periodorum, etiam sensus potestate, et ornatu præparato. Terra quidem ad omne fetus genus fuit instructa. Hæc autem beneficia cum a diis accepissent, ita cœperunt eorum auctores imitari, ut aliis ipsi loco deorum fuerint, et hac primum ratione dignos se donis istis esse comprobaverint, quod iis recte fuerint usi. Nec enim vel sub terram existimaverunt defodienda, vel alios sibi æquales evasuros esse timuerunt : sed ita demum se, quantum reliquis præstarent, posse ostendere putarunt, si essent C erga omnes benefici. Sed me oratio fluctus instar transversum rapuit, itaque ad id, unde digressus fueram, redeo. Divina igitur pompa commeatum in omnes regiones, tanquam pecuniam theatralem dimittunt. Maximum autem beneficium est illud, quod omnes undique afflictos susceperunt, ac foverunt. Nulla namque Græciæ gens est, ut ita dicam, quæ hac civitate non sit usa. Quorum omnium meminisse primo factu sit difficile, et pares memoriæ sermones accommodare, quæ prima sunt et antiquissima exponam. Cum Hercules e vivis excessisset, urbs ei primum templa et aras consecravit.

Ἀνεγνώσθη Ἀριστείδου ὁ *Παναθηναϊκὸς*, ἐκλογὴν ὑπέχων ῥημάτων τε καὶ ὀνομάτων καὶ περιόδων, ἀλλὰ καὶ νοημάτων εἰς δεινότητα καὶ κάλλος διεσκευασμένων. Ἔρρωτο [56] μὲν ἡ γῆ πρὸς ἁπάσας γονάς. Λαβόντες [57] δὲ οὕτω τὰς παρὰ τῶν θεῶν δωρεάς, οὕτως εὖ τοὺς δόντας ἐμιμήσαντο, ὥστε αὐτοὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἀντὶ τῶν θεῶν κατέστησαν. Καὶ πεῖραν ταύτην πρώτην ἔδοσαν τοῦ κατ' ἀξίαν τυχεῖν, τὸ [58] χρήσασθαι τοῖς ὑπάρχουσιν ὡς προσῆκεν. Οὐ γὰρ [654 H.] ἠξίωσαν αὐτὸ δὴ τοῦτο γῇ κρύψαντες ἐξαρκεῖν· ἀλλὰ τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ φοβηθῆναι μὴ ἄρα τοὺς ἄλλους ἐξ ἴσου σφίσι ποιήσωσιν, ὥστε οὐκ εἶναι κάλλιον ᾠήθησαν ὅσῳ τῶν ἄλλων προέχουσιν ἐνδείξασθαι, ἢ εἰ πάντας εὖ ποιοῦντες ὀφθήσονται. Ἀλλ' [59] ὁ λόγος γὰρ ὥσπερ ῥεῦμα φέρων ὑπήνεγκε βίᾳ· ἀναχωρεῖν οὖν ὅθεν ἐξέβην καιρός. Πέμπουσι δὴ θείᾳ πομπῇ γῆν ἐπὶ πᾶσαν ἀφορμὰς τοῦ βίου, καθάπερ θεωρικοῦ τινος διάδοσιν [60]. Εὖ γὰρ ποιοῦντες ἔφθανον τὴν ἐπιθυμίαν τῶν εὖ παθεῖν δεομένων. Οὐ γὰρ [61] ἔστι γένος οὐδὲν τῆς Ἑλλάδος ὡς ἔπος εἰπεῖν, ὃ τῇδε τῆς πόλεως ἀπείρατόν ἐστιν. Ὧν ἁπάντων μὲν ἀμήχανον καὶ ἀνημονεῦσαι πρῶτον καὶ τῆς μνήμης τοὺς λόγους συμμέτρους ἀποδοῦναι. Ἃ δέ ἐστι τῶν παλαιῶν ἐντιμότατα καὶ ὥσπερ ἀρχὴ τοῖς πολλοῖς διηγεῖσθαι· Ἡρακλέους ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθόντος ἡ μὲν πόλις καὶ νεὼς καὶ βωμοὺς ἱδρύεται πρώτη.

[Subjecta phrasis per eclipsim, aliquid blandi habens, qua sæpe utitur.]

Et nunc civitatis stant beneficio Messenii. Etenim sola cum omnium fortuna perpetuo contendit urbs, omniumque clades in melius conata est convertere, vetusque dictum immutavit. Ostendit enim se amicos infelices nequaquam fugere, cum permultos etiam, a quibus antea dissidebat, post acceptas clades in amicitiam receperit. Nec quos felices

D [Κατὰ ἔλλειψιν ἡ προκειμένη [62] φράσις, ἔχουσά τι ἐπαγωγόν· πολλαχοῦ δὲ αὐτῇ κέχρηται.]

Καὶ νῦν [63] εἰσὶ Μεσσήνιοι [64] διὰ τὴν πόλιν. Μόνη [65] γὰρ (ὡς εἰπεῖν) διαγέγονε πρὸς τὴν ἁπάντων τύχην διαμιλλωμένη [66], καὶ πειρωμένη περιτρέπειν πᾶσι τὰς συμφορὰς [67] ἐπὶ θάτερα. Καὶ τὴν παροιμίαν ἐνήλλαξεν· οὐ γὰρ ἐκποδὼν εἶναι κατέδειξε φίλου κακῶς πράσσοντος, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ τῶν πρόσθεν διαφόρων ἐπὶ τοῖς ἀτυχήμασι φίλους πεποίηται.

VARIÆ LECTIONES.

[53] τινὶ add. A. [54] φθοράν ϛ. [55] ἐπί A, ἐκ τοῦ C : ἐπὶ τοῦ ϛ. [56] ἔῤῥωτο] p. Canter. 179. [57] λαβόντες] p. 180. [58] τὸ] τῷ B. [59] ἀλλ'] p. 181. [60] διάδοσιν] δίδωσιν A. [61] οὐ γάρ] p. 187. [62] προκειμένη A. [63] καὶ νῦν] p. 191. [64] Μεσσήνιοι B : Μεσήνιοι ϛ. [65] μόνη] p. 192. [66] ἀμιλλωμένη B. [67] πᾶσι τὰς συμφορὰς περιτρέπειν ϛ.

Digitized by Google

Οὐδ' εὖ μὲν πράττουσι κέχρηται, κακῶς δ' ἀπαλλάξαντας ἠτίμακε, τῇ τύχῃ μετροῦσα τὴν φιλανθρωπίαν· ἀλλὰ τοὺς τοῦ δυστυχεῖν καιροὺς τοῦ πράττειν εὖ πεποιήκει, τοῖς πολλοῖς τὰ παρ' αὐτῆς ἀγαθὰ προσθεῖσα, καὶ ποιησαμένη κοινωνοὺς ὧν ὅτε κάλλιστα [68] ἔπραττον οὐδὲ ἐλπὶς ἦν· αὐτοῖς. Καὶ νῦν ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς πέρασι τῆς γῆς ἡμετέρων [69] παίδων παῖδες οἰκοῦσιν, [1213 R.] οἱ μὲν ἄχρι Γαδείρων ἀπὸ Μασσαλίας προήκοντες [70], οἱ δὲ ἐπὶ τῷ Τανάϊδι καὶ τῇ λίμνῃ μεμερισμένοι. Ἐκδέχεται [71] δ' [72] ἡ πάλαι τοῦ λόγου προσδοκωμένη μοῖρα, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ ὑπὲρ πολλῶν [73], αἱ μετὰ τῶν κινδύνων πράξεις· ἃς ἐγὼ δέδοικα μὴ τῷ λέγοντι κίνδυνον ἔχωσιν εἰπεῖν μᾶλλον ἢ τῇ πόλει τῶν ἔργων ὅτε ἐπραγματεύετο. Οὐ μὴν ἀλλ' ἀναγκαῖον ἅψασθαι καὶ τούτων ἤδη. Καὶ μὴν [74] αὐτὸ τοῦτο πρῶτον, τὸ πάντας τοὺς ἐν χρείᾳ βοηθείας καταφεύγειν ἐπὶ τὴν πόλιν ὥσπερ [75] ἐκ δυοῖν ποδοῖν ὡς ἀληθῶς, καὶ [76] μηδεμίαν τῶν ἄλλων πόλεων ὁρᾶν, μέγα καὶ φανερὸν σύμβολόν ἐστι, καὶ στήλης ἄμεινον, τοῦ προέχειν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς οὐχ ὅσον λανθάνειν, καὶ μαρτύριόν γε [77] δυοῖν [78] τοῖν καλλίστοιν, ἀνδρείας καὶ φιλανθρωπίας· εἰ [79] δὲ βούλει, λέγω δικαιοσύνης ἀντὶ τῆς φιλανθρωπίας [80]. Ὥσπερ γὰρ κήρυκες ἅπαντες οὗτοι περὶ αὐτῆς γεγόνασι, καὶ τὴν ἀνάῤῥησιν ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων πεποίηνται μήτε μέλειν τισὶ τοῦ δικαίου μᾶλλον τῶν Ἀθηναίων, μήτε ἀμείνους εἶναι κωλύειν ὅσα ἂν ἔξω τοῦ καλοῦ γίγνηται [81], ἀλλ' εἶναι τὰς μὲν ἄλλας πόλεις [655 H.] τῶν Ἀθηναίων δεομένας, αὐτὰς δ' ἐφ' ἑαυτῶν ἀριθμὸν πληρούσας τῇ Ἑλλάδι, τὴν δὲ ὡς ἀληθῶς ὥσπερ πόλιν ἐν χωρίοις ἀνέχουσαν ὁμοίαν τῇ κατασκευῇ καὶ τοῖς λογισμοῖς, δυνάμεις ἐχόντων ἐπιεικεστέραν, μᾶλλον δὲ τῶν μὲν δικαίου λόγον, τῶν δὲ ἐπὶ τοῦ βιάζεσθαι δυνατωτέραν εἰς τέλος, ὥστε ἄμφω τὼ γένη δι' ἀμφοῖν νικᾷν. Ταυτὶ [82] μὲν οὖν κοινὰ δείγματα.

admiserat, **401***a* infelices factos dimiserit, quasi fortunæ humanitatem accommodaret, sed infortuniis ad beneficiorum occasionem sit usa, de suo plerisque impertiens, quæ prius nunquam vel speraverant. Et jam ad utrumque terræ terminum vestri habitant liberi, partim ad Gades usque a Massilia pertinentes, partim per Tanaim, ac paludem diffusi. Sequitur ea nunc orationis pars, a multis, ut opinor, exspectata, quæ res belli summo discrimine gestas complectitur, quas equidem metuo majorem narrandi difficultatem dicenti, quam civitati olim gerendi, exhibituras esse : non tamen necesse eas jam est attingere. Atqui hoc ipsum primum, quod omnes, qui sunt in necessitate constituti, ad hanc urbem utroque, ut aiunt, pede confugiunt ; nec ad aliud ullum oppidum respiciunt, id evidenter omnique columna clarius ostendit, eam ab initio statim Græciæ principem, non modo non ignobilem fuisse, ac de rebus duabus pulcherrimis, fortitudine et humanitate (aut potius justitia) testimonium illi perhibet. Etenim isti omnes instar præconum ipsius fuerunt, qui experientia docti prædicarent, Athenienses et justissimos esse, et injuriam optime coercere, aliasque civitates hujus indigas pro se singulas Græciæ numerum explere, hanc autem vere tanquam urbem inter pagos eminere, apparatu et prudentia æquali instructam, ut justis fortiorem, ita potentibus æquiorem, aut potius et justis exacte justiorem, et violentis potiorem, ita ut utrosque utroque superet. Atque hæc quidem communia sunt exempla.

[Τὸ [83] προκείμενον τοῦ λόγου σχῆμα διαφόροις ὀνόμασι κέκληται· καὶ γὰρ στρεπτόλυτον καλεῖται καὶ διάλληλον, ἐναγώνιον, διαγώνιον, χί χιαστὸν, πλεκτὸν καὶ λυτὸν, παρακειμένου κακοῦ ἀναίρεσις, στρεπτόλυτον μὲν παρὰ τὸ ἐκ τῶν ἀντιστρόφων λύειν τὰ λεγόμενα, ἐναγώνιον δὲ διὰ τὸ δοκεῖν ἔχειν ἀγῶνα τῇ ἐπαγωγῇ τῶν νοημάτων, χὶ δὲ [84] χιαστὸν, διότι δύο προτάσεων οὐσῶν τοῦ δικαίου καὶ τοῦ δυνατοῦ, ὃ μὲν ἔδει τῷ δικαίῳ δοῦναι, τοῦτο ἀπένειμε τῷ δυνατῷ, ὃ δὲ ἔδει τῷ δυνατῷ, ἀνέθηκε τῷ δικαίῳ πάλιν, ἐναλλάξας τὰς ἐννοίας, παρακειμένου δὲ κακοῦ ἀναίρεσις λέγεται, ἐπειδὴ παράκειται ὡς δικαίοις τὸ εὐχερῶς πάσχειν καὶ ἀδικεῖσθαι, ὡς δὲ ἀνδρείοις τὸ ἀδικεῖν, ἀνεῖλε τὴν ἑκατέρου κακίαν, οἷον *δικαία οὖσα καὶ οὐ πάσχουσα, καὶ ἀνδρεία οὖσα καὶ οὐκ ἀδικοῦσα* [85]. Εἰ γὰρ καὶ ἐν τέλει ἔθηκε τὸ συγκριτικὸν τοῦ ὀνόματος, ἀλλ' [86] οὐκ ἔστι τὸ σχῆμα συγκριτικὸν [87], ἀλλ' ὡς εἴρηται παρακειμένου κακοῦ μεθοδεύει ἀναίρεσιν [88].]

[Hoc orationis schema variis nominibus appellatur. Etenim dicitur streptolytum, diallelon, enagonium, diagonium, chiastum, implicatum, solutum, subjecti mali amolitio. Streptolytum quidem, quia ex æquivalentibus solvit dicta ; enagonium vero quia videtur habere **401***b* certamen in inductione sensuum ; chiastum, quia duarum propositionum, justi scilicet et potentis, quod quidem oportebat dare justo, dat potenti, quodque potenti, iterum dat justo, sensum permutans. Dicitur autem subjecti mali amolitio, cum subjicit ut justis, facile pati injuriam, ut fortibus vero injuriam facere, sustulit utriusque malitiam. Quale est : *Justa est et non patiens ; et fortis et injuriam faciens haudquaquam.* Si enim in fine posuit nominis comparativum, sed non est schema comparativum, sed ut dictum est, subjecti mali machinatur amolitionem.]

Ἀμαζόσι [89] μὲν γὰρ, αἳ παρῆλθον τοῖς ἔργοις τὴν φύσιν, ἱππομαχίαν [90] συνάψαντες πανωλεθρίᾳ διέφθειραν, οὐδενὸς ἀνταίροντος τῶν [91] μέχρι τῆς Ἀττικῆς· ἀλλ' ἐξισώκεσαν ἤδη τὰς ἠπείρους [92], ὥσπερ ἀπὸ σημείου τοῦ Θερμώδοντος ὁρμώμεναι [93].

Nam cum Amazonibus, quarum facta superarunt naturam, equestri prælio commisso, totam gentem deleverunt, cum eis nullus ad Atticam usque restitisset, verum omnia solo adæquassent, a Thermodonte quasi centro profectæ.

VARIÆ LECTIONES.

[68] κάλλιστον B. καὶ νῦν] p. 195. [69] ὑμετέρων B. [70] προήκοντες B : παρήκοντες ς. [71] ἐκδέχεται] p. 199. [72] δ' om. B. [73] καὶ ὑπὲρ πολλῶν om. A. [74] καὶ μέν] p. 202. [75] ὥσπερ [76] καὶ] ὡς A. [77] γε om. A. [78] δυεῖν A. [79] εἰ δέ [80] φιλανθρωπίας om. A. [81] γίγνοιτο ς. [82] ταυτὶ—ἀναίρεσιν om. B. [83] ἑρμηνεία. τὸ rc. A. [84] δὲ] δὲ καί A. [85] οὐκ ἀδικοῦσα A : ἀδικοῦσα οὐδ' ὅλως ς. [86] ἀλλ'—[87] συγκριτικόν om. A. [88] ἀναίρεσιν om. B. [89] Ἀμαζ.] p. 203. [90] ἱππομαχίαν corr. B, ἱππομαχίᾳ A et pr. B : ἱππομαχίας ς. [91] τῶν om. A. [92] τὰς ἠπείρους] ταύτας A et fortasse pr. B. [93] ὁρμώμεναι om. A, a correctore habet B.

Digitized by Google

Unde tunc omnia quasi fune rupto retrocesserunt, A dissoluto Amazonum et imperio, et excursu, et urbe, et sic communi subvenit naturæ, effecitque, ut jam dubium sit, an unquam exstiterint. At nunc cum par labor in quæstione omittendorum, et digna eorum, quæ clarissima videantur, explicatione sit ponendus, nec quisquam adhuc vel nuda narratione sit omnia complexus, quamvis alioqui plurima singuli, de hac una civitate, atque adeo plura quam de reliquis omnibus, dixerint, non licet nobis accuratius tractare singula, et plurima sunt omittenda, ut maxima quæ sunt referamus, quandoquidem certe nemo sit, quin libenter ista in medium proferat. Nam cum Græci de summa rerum cum barbaris decertarent, parva terræ parte cum ingenti commissa, et pro virtute ac salute certamen esset, B tum civitas utramque gentem præter omnem spem vicit, et alteram esse parvam sibi appendicem, alteram tanto deteriorem, quanto videbatur major, declaravit. Tum vero facta sunt a verbis, aliena videlicet a nostris, superata, cum plebiscitum omni tropæo præclarius, verbis pariter et re vicit, quandoquidem manibus statim fuit comprobatum, non modo sublatis, ut fieri solet, sed etiam præcones perdentibus. **402***a* De eo autem, qui litterarum fuerat interpres, populum quidem in suffragium miserunt, ut judicii formam, quoniam Græcus erat, præter cæteros haberet : nihilominus tamen et ipsum interemerunt, quasi ne voce quidem sola barbaris esset inserviendum. Itaque id quo ille maxime nitebatur, eum fefellit, cum illi censerent C hominem municipalem interpretis officio contra urbem, et Græcos pro hostibus fungi non debere. Tum in barathrum projecti sunt, sic ut alii responsa regi intulerint.

[Sublatus interpres Samius erat genere, nomine vero Mys.]

Civitas autem pompam potius ducere, quam ad certamen se comparare videbatur. Templa namque omnia aperuerat, sacerdotibus convocatis, ac diis antiquo more supplicationes faciebat. Ac primum quidem cursus eos omnes, qui ob coronæ præmium suscipi solent, longe superabant, æqualem præmiorum excellentiæ præstantes alacritatem ; in fine vero sese ipsi vincebant. Tanta vero fuit hujus D apparatus et facti superbia, ut existimarent barbari se, si modo visi essent, tantum effecturos, ut omnes vehi in ludis mox cederent, ultroque se dederent. Atque hæc prima inter homines publica virtutis cum divitiis, et prudentiæ Græcæ cum turba et apparatu barbarico exstitit controversia, quæ non sermonis eloquentia, sed factorum demonstratione temporisque opportunitate fuit dirempta. Nec enim

Ἐντεῦθεν [95] δὲ, ὥσπερ κάλω [96] ῥαγέντος, ἐχώρησεν ὀπίσω· καὶ διελέλυτο Ἀμαζόσιν ἥ τε ἀρχὴ καὶ ὁ δρόμος, καὶ ἡ πόλις [96] κάνταῦθα ἐβοήθησε τῇ κοινῇ φύσει, καὶ νῦν εἰς ἄπιστον περιέστηκεν εἴ ποτε ἐγένοντο. Νῦν [97] δ' ἐξ ἴσου καθεστῶτος τοῦ τε [98] εὑρεῖν ἃ χρὴ παραλιπεῖν καὶ τοῦ πρὸς [99] ἀξίαν εἰπεῖν τὰ νικήσαντα, καὶ οὐδενὸς μὲν οὐδ' ἐν ἁπλῇ διηγήσει πάντα [1] πω διεξελθόντος [2], πλεῖστα δὲ ὑπὲρ μιᾶς πόλεως ταύτης ἁπάντων εἰρηκότων, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ μόνης πλείω σχεδὸν ἢ τῶν ἄλλων ἁπασῶν, [1216 R.] οὐκ ἐνδέχεται διεξιέναι καθ' ἕκαστον ἀκριβῶς, ἀλλ' ἀνάγκη τὰ πλεῖστα παραλιπεῖν, ἵνα δὴ τοῖς μεγίστοις χρησώμεθα. Ἐπεὶ τίς οὐκ ἂν ἄσμενος καὶ ταῦτα εἰς μέσον ἤνεγκεν; Ὅτε γὰρ [3] τοῖς Ἕλλησι καὶ βαρβάροις τὰ πράγματα ἐκρίνετο, καὶ μικρὸν πρὸς πολὺ μέρος τῆς γῆς ἠγωνίζετο, ὁ δὲ ἀγὼν ἦν ὑπὲρ σωτηρίας ἅμα καὶ ἀρετῆς, τότε ἐνίκησεν ἡ πόλις ἄμφω τὼ γένη κάλλιον εὐχῆς, ὡς τὸ μὲν προσθήκην αὐτῆς μικρὰν [4] ἀποφανθῆναι, τὸ δὲ πλεῖον [5] χεῖρον ἢ ὅσῳ πλεῖον [6] ἐδόκει. Ἐν [7] ἐκείνοις μέντοι τοῖς καιροῖς ἔργα λόγων ἡττήθη, λέγω δὲ τὰ τῶν ἄλλων ἔργα λόγων τῶν παρ' ἡμῖν· καὶ ψηφισμα τροπαίου κρεῖττον εἰς μνήμην ἐνίκησεν, ἅμα λόγῳ καὶ ἔργῳ νικῆσαν. Εὐθὺς γὰρ [656 H.] ἐν χερσὶν κύριον ἦν, οὐ τῇ χειροτονίᾳ μόνον ὡς νόμος, ἀλλὰ καὶ τῷ διαφθεῖραι τοὺς ἀγγέλους. Τῷ δὲ ἑρμηνεύσαντι τὰ γράμματα διαχειροτονίαν μὲν ἀπέδοσαν, ἵνα ἐπειδήπερ Ἕλλην ἦν, ἔχοι πλέον τὴν τῆς κρίσεως εἰκόνα, ἀπέκτειναν δὲ καὶ τοῦτον ὡς οὐδ' ἄχρι φωνῆς διακονῆσαι προσῆκον τοῖς βαρβάροις, καὶ τὸ ἰσχυρὸν περιῆλθεν αὐτῷ. Τὸν γὰρ τῆς πόλεως ἄπρακτον οὐκ ἠξίουν κατὰ τῆς πόλεως καὶ τῶν Ἑλλήνων ἑρμηνέα τῷ φύσει πολεμίῳ γίνεσθαι. Καὶ οὕτω δὴ ῥίπτουσιν εἰς τὸ βάραθρον, ὥστε ἄλλους ἀναγγεῖλαι τῷ βασιλεῖ τὰς ἀποκρίσεις.

[Ὁ ἑρμηνεὺς ὁ ἀναιρεθεὶς Σάμιος ἦν τὸ [8] γένος, τοὔνομα δὲ Μῦς.]

Ἡ δὲ [9] πόλις πομπὴν ἀγούσῃ προσεῴκει μᾶλλον ἢ πρὸς ἀγῶνα κοσμουμένῃ· ἱερά τε γὰρ πάντα ἀνέῳγε, καὶ τὰ τῶν ἱερέων γένη συνῆγε, καὶ διεπρεσβεύετο πρὸς τοὺς θεοὺς τὸν ἀρχαῖον τρόπον. Καὶ πρῶτον [10] μὲν τοὺς ἐν τοῖς στεφανίταις δρόμους ἀπέκρυψαν, ὅσῳ περὶ καλλιόνων τῶν [11] ἄθλων ἠγωνίζοντο, τοσούτῳ [12] θαυμαστοτέραν τὴν προθυμίαν ἐπιδειξάμενοι. Τοσαύτη δ' ἦν ὑπερηφανία [13] τῆς παρασκευῆς καὶ τῶν ποιουμένων, ὥστε ἐξαρκεῖν ἐδόκει τοῖς βαρβάροις ὀφθῆναι μόνον· ᾤοντο γὰρ ὥσπερ ἐν ἄθλοις ἅπαντας εὐθὺς ἀπογνώσεσθαι καὶ δώσειν ἑαυτοὺς ἀκονιτί. Αὕτη πρώτη δημοτελὴς κρίσις ἐν τῷ μέσῳ κατ' ἀνθρώπους ἐγένετο ἀρετῆς πρὸς πλοῦτον καὶ φρονήματος Ἑλληνικοῦ πρὸς βαρβάρων [14] πλῆθος καὶ παρασκευὴν, οὐ λόγων εὐφημίᾳ κριθεῖσα, ἀλλ' ἔργων ἀποδείξει καὶ τῷ καλοῦντι τοῦ

VARIÆ LECTIONES.

[95] ἐντεῦθεν] p. 204. [96] κάλου AB. [96] καὶ ἡ πόλις om. AB : sed B post φύσει addit ἡ πόλις. [97] νῦν] p. 207. [98] τε om. A. [99] πρὸς] ὡς A. [1] πάντα] πάντων A et pr. B. [2] διελθόντος A. [3] γὰρ om. B. [4] αὐτῆς μικράν A : μικρὰν αὐτοῖς ς. [5] πλεῖον A : πλέον ς. malim πλείονι. [6] πλεῖον] πλειόνων A. [7] ἐν] p. 211. [8] τὸ om. A. [9] ἡ δέ] p. 215. [10] καὶ πρῶτον] p. 214. [11] τῶν om. A. [12] τοσοῦτον θαυμαστότερον A. [13] ἦν ἡ ὑπ. ς. [14] βάρβαρον ς.

Digitized by Google

καιροῦ. Οὐ γὰρ εἰς φόβον τὴν θέαν ἔτρεψαν [15], οὐδ' ἐξεπλάγησαν τῶν ὁρωμένων τὴν ἀήθειαν [16], ἀλλ' ἥσθησαν ὁρῶντες ὅσων κρείττους γενήσονται, καὶ νομίσαντες ὥσπερ ἀφορμὴν εἰληφέναι παρὰ τῆς τύχης ὑπερβαλέσθαι [17] πάντας ἀνθρώπους ἀνδραγαθίᾳ, καὶ τοῦτ' εἶναι πλέον τῆς τοσαύτης στρατιᾶς, ἔχειν ὥσπερ χρήμασιν ἀφθόνως χρήσασθαι, καὶ διανοηθέντες ὅτι νῦν ὥσπερ ἑστιάσονται λαμπρῶς ὑπὸ τῶν βαρβάρων καὶ τῆς ἀρετῆς ἀξίως τῆς ἑαυτῶν. Καὶ γὰρ ἵπποι καὶ βέλη καὶ νῆες καὶ ψέλλια καὶ στρεπτοὶ [18] καὶ κύνες καὶ πάντα χρήματα δῶρα τῆς τύχης ἐστὶ προκείμενα τοῖς κρείττοσι. Ταῦτα καὶ στρατηγοὶ πρὸς ἑαυτοὺς εἰπόντες, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἕκαστοι διαλεχθέντες, ἐκ θεῶν ἀρξάμενοι καὶ τοῦ φίλου παιῶνος [19] ἐχώρουν δρόμῳ, καθάπερ διὰ ψιλοῦ τοῦ πεδίου θέοντες, καὶ τοῖς βαρβάροις οὐκ ἔδωκαν ἰδεῖν ὅ τι ἔστι τὰ γιγνόμενα, ἀλλ' ἅμα τάξεις ἐρρώγεσαν, καὶ ἄνδρες ἐκτείνοντο, καὶ ἵπποι συνελαμβάνοντο, καὶ νῆες εἷλκοντο, [1217 R.] καὶ χρήματα ἤγετο, καὶ χορεία Πανὸς ἦν τὰ ποιούμενα. Ἤδη [20] δέ τις τελευτήσας εἱστήκει περιτοξευθεὶς ὑπὸ τῶν βαρβάρων, φοβῶν τοὺς λοιποὺς ὥσπερ ἀθάνατος ὤν [21]. Ἀλλὰ [22] τότε ὡς ἀληθῶς ὄχλος ὄντες [23] ἠσθάνοντο, καὶ μέγιστον ἐναντίωμα ἑαυτοῖς, καὶ τοῖς πλείοσιν [657 H.] ἥττους ἐγένοντο ἢ ὅσοις ἄν τις ἐξ ἀρχῆς ἐθάρρησεν ἀντιστῆναι. Ὥστ' [24] εἰκότως εἰπεῖν εἶναι τὴν μὲν πόλιν τὸν ἐλευθέριον Δία τιμᾷν ἐπὶ τοῖς πραχθεῖσι [25] προσήκειν, τοῖς δ' ἄλλοις Ἕλλησι τὴν πόλιν, καὶ νομίζειν τὸν Ἀθηναίων δῆμον ὥσπερ ἐλευθέριον [26] τοῖς Ἕλλησιν [27] εἶναι. Ὥστε [28] εἰ τὸ μὴ ἔχειν ἐξ ἴσου γενέσθαι τῶν ἡττόνων ἐστὶν, ἅπαντας ἀνθρώπους νενικήκασιν. Ὁ δὲ [29] πάντας βασιλέας παρενεγκὼν ταῖς ἐπινοίαις, καὶ μηδὲν καταλιπὼν ἄτοπον νομίσαι, Ξέρξης ὁ Δαρείου, καταγνοὺς μὲν τοῦ πατρὸς ὡς ἐνδεῶς ἐπιχειρήσαντος, ὑπεριδὼν δὲ τῆς πόλεως καὶ τῶν Ἑλλήνων ὡς οὐδαμοῦ φανησομένων, ἀγῶνα διπλοῦν ἀγωνίζεται, τὸν μὲν ὑπερβαλέσθαι [30], τὴν δὲ τιμωρήσασθαι μετὰ πολλοῦ τοῦ κρείττονος.

A isto spectaculo in metum, sed alacritatem illi conversi sunt, nec insolentiam eorum, quæ cernebant, osbtupuerunt, sed cum viderent quot essent vincendi, lætati sunt, quoniam se istam occasionem a fortuna omnium fortiter superandorum nactos putabant, et hoc fore tanti exercitus commodum, quod abundantem sui usum esset præbiturus, ac se jamjam magnifico seque digno quasi convivio excipiendos putabant. Nam et equi, et tela, et naves, tum phaleræ, et torques, canes, omnesque opes, fortunæ dona, proponuntur fortioribus, et hæc omnia largitur victoria. Quæ cum apud se duces, et inter se milites expendissent, tum a diis, et amico orsi Apolline, curriculo tanquam patente campo processerunt, 402*b* nec barbaris videndi quid ageretur, B spatium dederunt. Verum pariter et acies rumpebantur, et homines occidebantur, et capiebantur equi, naves, opes, instar Panicæ ejusdem choreæ. Quid quod etiam mortuus quidam, cum barbarorum telis confossus esset, stetit erectus, ac tanquam immortalis esset, reliquos perterruit. Sed tum revera turbam se esse, maximequę scipsos impedire cognoverunt, cum essent majore numero, quam cui aliquis initio sustinuisset resistere. Ut jure dicendum sit cum Jovem liberatorem ob res gestas urbs colat, Græcos urbem ac populum Atheniensem liberatoris loco habere debere. Quocirca si inæqualitas inferiorum est, omnibus hi victoriam ademerunt. Filius Darii Xerxes, qui omnium regum cogitationes superavit, et nihil mirandum non tentavit, cum C et patris conatus inopia fuisse impeditos crederet, civitatemque et Græcos nusquam comparituros contemneret, duplex instituit certamen, quo partim illi antecelleret, partim hanc egregie puniret. Quinetiam cum effectis cœlestibus, omnique tum visu, tum rumore insolito [non, cum patre duntaxat], videtur certasse, quasi qui suam esse terram voluisset ostendere.

Δοκεῖ δέ μοι καὶ πρὸς τὰς διοσημείας τότε Ξέρξης ἀμιλλήσασθαι, καὶ πρὸς ἅπασαν ὄψιν τε καὶ ἀκοὴν ἀνθρώποις ἀνέλπιστον, ὥσπερ ἐνδείξασθαι βουλόμενος ὅτι αὐτοῦ βεβαίως ἐστὶν ἡ γῆ.

[Ὅτι Ἰσοκράτης ἀνθηρότερον εἶπεν, οὕτω τὴν πρᾶξιν ἀπαγγέλλας· « Καθάπερ πρὸς τὸν Δία τὰ ὄντα διανειμάμενος, καὶ τῷ μὲν Διὶ παραχωρήσας τοῦ οὐρανοῦ, ἑαυτῷ δὲ τὴν γῆν. »]

[Floridius hoc dixit Isocrates, sic rem enuntians, veluti cum Jove creata dividens, Jovi cœlum, sibi vero terram distribuens.]

D

Ἢ ποίους [31-33] φόβους ἐγγείους ἢ θαλαττίους οὐχὶ συνέστειλε τοῖς παρ' αὐτοῦ; οὗ τὰς ἀπειλὰς πρῶτον οὐκ ἦν ἑστῶσι τοῖς ὠσὶν ἀκοῦσαι. Ἀλλ' ἀπῄγον εἰς ἔσχατα γῆς, καὶ προὔλεγεν ἃ μηδενὸς ἦν εὑρεῖν πλὴν ἐκείνου [34]. Ἔτι δὲ Ἀτλαντικοῦ πελάγους κληρουχίας ἀτίμους ἠπείλει, καὶ γῆς ποίησιν ἔξω τῆς οἰκουμένης, ἣν ἀναγκάσειν ἠκρωτηριασμένους προσχοῦν εἰς τὸ πέλαγος, ὕδωρ [35] μὲν ἀντλοῦντας, πέτρας δὲ

Quos terrores terra marique suis non incussit? cujus minas primum nemo poterat attentis auribus audire, cum ad ultimas terræ fines progrederentur, ea prædicentes, quæ ex ipsius tantum ingenio poterant prodire. Atlantici denique maris colonias viles redditurum, et extra eam quæ habitatur terram, conditurum: jamque ipsos coacturum mutilatos in mare exaggerare, aqua exhausta, lapidibus

VARIÆ LECTIONES.

[15] ἔτρεψαν A. [16] ἀήθειαν A : ἀλήθειαν ς. [17] ὑπερβαλέσθαι B : ὑπερβάλλεσθαι ς. [18] στρεπτά B. [19] παιᾶνος B. [20] ἤδη [21] ὢν om. A. [22] ἀλλά] p. 216. τότε add. A. [23] ὄντες ὄχλος B. [24] ὥστ'] p. 217. [25] πραχθεῖσι B : προαχθεῖσι ς. [26] ἐλευθέριον] ἔλευ pr. A, ἐλευσῖνα corr. [27] Ἕλλησιν] ἄλλοις A. [28] ὥστε] p. 218. [29] ὁ δέ] p. 220. [30] τὸν μὲν ὑπερβαλέσθαι om. A, a correctore habet B. ὑπερβαλέσθαι B : ὑπερβάλλεσθαι ς. [31-33] ἢ ποίους] p. 221. ἢ ante ποίους om. A. [34] ἐκείνου A : ἐκείνου μόνου ς [35] ὕδωρ

Digitized by Google

effussis, tantum habentes membrorum, quantum ad opus sufficeret. Nec vero cum ista tam insolita, omnique meta majora minatus esset, substitit, verum factis verba longe superavit, præterquam quod urbi nihil potuit nocere. Athos **403***a* ad rei memoriam relictus est. Cameli vero tam aurei quam argentei collucebant, longissimum occupantes spatium. Sin umbram desiderabat, præsto erat arbor aurea, quæ umbram faceret. Itaque et nocte auro atque argento diem, interdiu, cum suos jaculari juberet, noctem inducebat. Sed et Græcos ad commune certamen convocabat, quod erubesceret, ut arbitror, sola se barbaris Græca opponere, ut apud Marathonem fecerat. Nec enim in aliis ipsa spem salutis suæ ponebat, verum alii, qui salute simul et libertate indigerent, in ipsa spem suam collocarant. Quæ autem unquam vel alacritas præclarior, vel animi fortitudo evidentior in ullis hominibus exstitit? Cum hi terra cesserint, ne vel terra vel mari servirent, quod rerum suarum et conservationem in servitutis occasionem, et amissionem in novarum opum subsidium, vertendam existimarent, ita ut aliorum fortunas, suarum jactura tuerentur. Proinde, utrum malitis, eligite. Hæc ergo cum dixissent, num aliis verbis, quam quæ cum æquitate congruerent, nec essent in tali necessitate contemnenda, usi fuissent? Si tamen etiam communia fuissent omnia, nemine alterum superante, omnesque ex æquo contribuissent, ducibus insuper paribus, ut tanquam in collatione communi, pro rerum qualitate duces fuerint constituendi, nonne illi inter omnes ut sidera elucebant, omniumque consequebantur suffragia? idque non modo scientiæ jure, quod illi minus existimabant, quanquam tamen in talibus negotiis summum esse solet. Alii quidem nomine gaudebant, alii officio ducum fungebantur, eoque majorem obtinuerunt dignitatem, quod ipsis imperatoribus imperabant. Nihil etenim, quod uni cuidam Atheniensium improbaretur, rarum habebatur. Quapropter ut Lacedæmoniorum dux singularum navium imperabat ducibus, ita Atheniensis ducum duci. Et enimvero demonstrandi studium, sermoque alius ab alio tractus longius nos abduxit; quapropter quoniam de quibus volebam interim disserui, **403***b* ad rem ipsam redeo.

Quos ergo pulchriores his virtutis, vel cultores, vel demonstratores reperias? qui nec auro, nec argento, nec ferro, nec re denique ulla vinci potuerunt, sic ut hæc omnia non majorem regi usum afferrent, quam si etiam tum sub terra delituissent, cum illi paupertatem divitiis, securitati pericula, humanitati regis tantæ justitiam præponerent.

A ὀρύττοντας[56], τοσαῦτα ἔχοντας τοῦ σώματος, ὅσα τοῖς ἔργοις ἀρκέσει. Καὶ οὐκ ἠπείλει μὲν οὕτως ἀήθη καὶ ὑπερόρια καὶ φόβου μείζω[56], ἐτελεύτησε δ' ἐνταῦθα· ἀλλ' ἀπέκρυψε τοῖς ἔργοις τὰς ἀπειλάς, ἄνευ τοῦ τι δυνηθῆναι λέγω δὴ χρήσασθαι τῇ πόλει. Καὶ ὁ Ἄθως ἀντὶ στήλης τῷ ἔργῳ λέλειπται. Κάμηλοι δὲ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κατέλαμπον, ὅσον μήκιστον ἀνύσαι, τοσοῦτον ὑπέχουσαι. Εἰ δ' ἐπιθυμήσειε σκιᾶς, δένδρον ἦν αὐτῷ χρυσοῦν ἡ σκιά. Ὥστε νύκτωρ μὲν ἤστραπτεν ἀργύρῳ καὶ χρυσῷ[59], μεθ' ἡμέραν δὲ νύκτα ἐπῆγεν, ὁσαχοῦ τοξεῦσαι κελεύσειεν. Ἀλλὰ[60] τούς τε[61] Ἕλληνας συνεκάλει πρὸς τὸν ἀγῶνα[62] τὸν κοινὸν, αἰσχυνομένη δοκεῖν μοι μόνη φανῆναι τῷ βαρβάρῳ καθάπερ πρότερον Μαραθῶνι. Οὐ γὰρ αὐτή γε ἐν ἄλλοις εἶχε τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας, ἀλλὰ πάντες B εἶχον ἐν αὐτῇ τὰς ὑπὲρ αὐτῶν. Καίτοι[63] τίς προθυμία λαμπροτέρα, τίς εὐψυχία φανερωτέρα τίνων Ἑλλήνων ἢ καθάπαξ εἰπεῖν ἀνθρώπων ἐξετάζοντι[64] φανήσεται; Οἳ[65] τῆς γῆς ἐξέστησαν ὑπὲρ τοῦ μήτε ἐν γῇ μήτε ἐν θαλάσσῃ δουλεῦσαι, τὸ μὲν τηρεῖν τὰ ὑπάρχοντα δουλείας ἀρχὴν νομίσαντες εἶναι, τὴν δὲ τῶν ὄντων στέρησιν ἀφορμὴν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ποιησάμενοι, καὶ τοὺς ἔχοντας τὰ ἑαυτῶν ἔσωζον ἀφ' ὧν αὐτοὶ πρόοιντο[66] τὴν ἑαυτῶν. [Πρὸς[67] ταῦτα αἱρεῖσθε ὁπότερα[68]] ἆρ' ἢ τῷ δικαίῳ λόγους οὐχὶ [1220 R.] συμβαίνοντας, ἢ ταῖς [658 H.] παρούσαις ἀνάγκαις οἵους ἐγχωρεῖ παριδεῖν, εἶπον ἄν, εἰ τούτοις ἐχρῶντο; Ἀλλ' εἰ κοινὰ μὲν πάντα ἦν, μηδεὶς δὲ ὑπερεῖχε μηδενὸς, πάντες δ' ἐξ ἴσου συνετέλουν, οἱ δὲ[69] ναύαρχοι παραπλησίως εἶχον τὰς φύσεις ἀλλήλοις C[70], ἔρανος δ' ἦν, ἔδει δ' ἐκ τῶν ὑπαρχόντων σκεψαμένους[71] τοὺς ἡγησομένους καταστῆσαι, πῶς οὐκ ἐκεῖνοι διὰ πάντων ἐξέλαμπον ὥσπερ ἀστέρες; Οὐ μὴν ὥσπερ[72] τοῖς ψηφίσμασιν καὶ τῷ κέρᾳ τῆς παρατάξεως, οὕτω κἀν ταῖς πράξεσι τὴν ἡγεμονίαν ἑτέροις παρεῖσαν[73] πόθεν; Ἀλλ' οἱ μὲν ὄνομα ἡγεμόνων, οἱ δὲ ἔργα παρείχοντο. Καὶ τοσούτῳ κάλλιον αὐτοῖς τὸ σχῆμα καθίστατο, ὅσῳ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν εἶχον τὴν ἡγεμονίαν. Ὅτι γὰρ Ἀθηναίων μὴ δόξειεν ἑνὶ, πάντ' ἦν [τῶν ἄλλων Ἑλλήνων] ἄκυρα, ὥσθ' ὁ μὲν Λακεδαιμονίων ναύαρχος τῶν ἀφ' ἑκάστων ἀρχόντων ἦρχεν, ὁ δὲ τῶν Ἀθηναίων ἄρχοντος ἀρχόντων. Ἀλλὰ[74] γὰρ ἡ περὶ τὰς ἀποδείξεις σπουδὴ καὶ λόγῳ λόγος παραδιδοὺς ἡμᾶς παρήνεγκε περαι- D τέρω[75]. Εἶμι δὲ ἐπ' αὐτὰς πάλιν τὰς πράξεις, ἐπειδὴ περὶ ὧν ἐβουλόμην ἐν τῷ μέσῳ διέλαβον. Τίνες[76] οὖν ἀρετῆς ἀγωνισταὶ καλλίους; Ἢ τίνες τῶν πώποτε διαρκέστερον[77] τὴν ἐπίδειξιν αὐτῆς ἐποιήσαντο; Οἳ καὶ χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καὶ σιδήρῳ καὶ[78] τοῖς πᾶσιν ἀήττητοι διεγένοντο, καὶ πάντα ἀπέφηναν ὁμοίως ἄχρηστα τῷ βασιλεῖ, ὥσπερ ἂν εἰ ἐκρύπτετο ὑπὸ γῆς[79] ἔτι, πενίαν μὲν ἀντὶ πλούτου τιμήσαντες, κιν-

VARIÆ LECTIONES.

[56] ὀρύττοντας om. A. [57] μείζονα A. [58] καὶ ὁ] p. 223. [59] χρυσίῳ A. [60] ἀλλά] p. 225. [61] τε om. A. [62] τὸν ἀγῶνα om. AB. sed corr. B ἀγῶνα post κοινὸν addit. δοκεῖ A. [63] καίτοι om. A. locus est p. 234. [64] ἐξεταζόντων B. [65] οἳ] οἷον A. [66] πρόοιντο] imo προεῖντο. [67] πρός] p. 235. πρὸς [68] ὁπότερα om. A. [69] δὲ om. A. [70] ἀλλήλοις om. A. [71] σκεψομένους ς. [72] οὐ μὴν ὥσπερ A : ταῦτα δὲ ἐποίουν καίς. est p. 238. [73] παρῆσαν A. παρῆκαν B. ὅ τι B, οὕτω A : ὅτι οὕτω ς. ὥσθ' ὁ — ἄρχοντος ἀρχόντων om. A. [74] ἀλλά] p. 239. [75] περαιτέρω A : πορρωτέρω ς. [76] τίνες] p. 251. [77] διαρκέστερον] διαρκεστέραν : τῶν Ἀθηναίων διαρκέστερον ς. [78] καὶ ante τοῖς add. A. [79] γῆν A.

Digitized by Google

δύνους δὲ ἀντ' ἀσφαλείας ἑλόμενοι, δικαιοσύνην δὲ ἀντὶ τῆς βασιλέως τοσαύτης φιλανθρωπίας. Ἀλλ'[60] ἵνα μὴ πλέον[61] τῶν ἀναγκαίων παραιτούμενος αὐτῷ τούτῳ μηκύνω, πρὸς τοὺς ἑξῆς[62] τῶν λόγων καὶ συνεχεῖς καὶ δὴ τρέψομαι. Ἀλλὰ[63] γὰρ ἐνταῦθα μὲν ὥσπερ ἅκων ἐνέπεσον, καὶ καθ' ὁδὸν τοῦ λόγου μᾶλλον[64-65] ἢ προειδόμενος· οὐ[66] γὰρ εἰς τοῦτο[67] ὁρῶν ἠπειγόμην.

A Sed ne quid aliunde adducam, huic uni inhæream, ad cæteram ac continuam orationis partem me convertam. Sed in hunc sermonem pene invitus cecidi, narrationis serie magis quam voluntate ductus, cum nequaquam huc tenderem.

[Τὸ καθ' ὁδὸν ἢ κατ' ἀξίαν λέγει, ὥσπερ[68] ἐστὶν εὐθεῖα ἡ ὁδός, ἢ ὥσπερ συμβαίνει ἐν ὁδῷ γενέσθαι· πολλάκις γάρ τις ἀπερχόμενος τήνδε τὴν ὁδόν, ἄλλην ἕλκοντος αὐτὸν βαδίζει φίλου.]

[Narrationis serie, vel pro dignitate dicit, quemadmodum recta est via, vel, ut contigit in via esse, sæpenumero enim a via aberrans, allo vadit ducente amico.]

Ὁμοῦ[69] δὲ πρὸς πᾶσαν τὴν τῶν Περσῶν ἀρχὴν διακινδυνεύοντες ἐν τῇ γῇ[70] ἀντ' ἀριθμοῦ σωμάτων ἐθνῶν ἀριθμοὺς διαφθείροντές τε καὶ λαμβάνοντες. Ἤδη δὲ καὶ δύο τρόπαια εἰς μίαν ἡμέραν ἦλθε, καὶ ναυμαχία πεζομαχίᾳ παρισώθη. Μόνοι[71] γὰρ ἀνθρώπων τῶν εἰς κοινὸν πολιτευσαμένων τὴν μὲν οἰκείαν ὥσπερ ἀλλοτρίαν ἐνόμισαν, τὴν δ' ἀλλοτρίαν[72] οὐχ αὐτῶν ἀλλοτρίαν ἀλλὰ τῶν σὺν κακίᾳ νεμομένων. Φυλάκων δ' ἐδίωσαν βίον, οὐδὲ τούτων ἱδρυμένων, οὐδέ γε ἑνὸς τόπου τινὸς περιπόλων. Ἀλλὰ τοῦ διὰ πάσης γῆς[73] Ἑλληνικοῦ περιπόλους ἐκείνους χρὴ καλεῖν. Ἕως ἔγνω βασιλεὺς ἀνταίρων τῇ πόλει παραπλήσιον ποιῶν, ὥσπερ ἂν εἰ πρὸς φλόγα πολλὴν ἐπιοῦσαν ὕλην ἐπηρμένος ἠγωνίζετο. [659 H.] Οὐδὲν γὰρ ἦν ὅ τι οὐκ ἔπασχεν, ἀλλ' ἀνηλίσκετο αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ, καὶ τὴν χώραν ἐπιτείχισμα τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας ἔχων ἥσθετο.

B Contra totum imperium Persarum discrimen in terra subirent, ac pro singulis hominibus gentes integras tum occiderent, tum caperent. Quid quod eodem die duo parta sunt tropæa, cum navale prælium terrestri fuisset adæquatum. Soli enim ex iis qui communem instituerunt rempublicam et suam regionem pro aliena habuerunt, et aliena quæ esset, non sibi alienam, sed iis qui eam cum scelere incolerent, custodum denique more vixerunt, non ut qui in præsidiis collocati sunt, aut unum aliquem locum obeunt, sed ut Græcorum omnium per totam terram circitores nominare oportebat. Donec tandem cognovit rex, perinde se contra urbem bellum cepisse, ac si igni late grassanti oleum opposuisset. Nihil enim damni erat, quod non pateretur, sic ut ipse consumeretur a sese, ac regionis spatium salutis subsidium habere se intelligeret.

[Τὴν ἰδίαν χώραν καθ' ἑαυτοῦ· ἐξ αὐτῆς γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι, ἤτοι τῆς Ἀσίας, ὡς ἐξ ὁρμητηρίου ἀφορμῶντες[74] ἔβλαπτον αὐτόν.]

[Propriam regionem contra seipsum. Ex hac enim Athenienses, scilicet Asia velut ex arce illum ejecerunt.]

Εἶχε[75] μέν γε[76] πρὸ τοῦ τὸν μέχρι Πηνειοῦ τόπον. Καίτοι τὸ θαυμαστὸν ἀφεῖλον, ὡς ἥδη τι [1221 R.] θαυμαστὸν λέγων. Εἶχε πάντα τὸν μέχρι τῆς Ἀττικῆς, ἕως ἐνέτυχε τοῖς ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἐν τῇ θαλάττῃ· τοσοῦτον παρελήλυθε τὸν ὀμφαλὸν τῆς γῆς τε καὶ τῆς Ἑλλάδος τοὺς Δελφούς. Ἐκ δὲ τῶν τῆς πόλεως ἀγώνων καὶ ἀποστόλων εἰς τοῦτο[77] κατῆλθεν, ὥστε ὡμολόγησε δυοῖν[78] μὲν ὅροιν εἴσω μηκέτι πλευσεῖσθαι, πρὸς μεσημβρίαν μὲν Χελιδονέας[79], πρὸς δὲ ἄρκτον Κυανέας θέμενος, θαλάσσης δ' ἀφέξειν ἴσον πανταχῇ σταδίους πεντακοσίους· ὥστ' εἶναι τὸν κύκλον τοῦτον ἀντ' ἄλλου τινὸς στεφάνου τοῖς Ἕλλησιν ὑπὲρ κεφαλῆς, καὶ τὴν φρουρὰν ἐξ αὐτῆς τῆς χώρας τοῦ βασιλέως.

C Nam hactenus quidem usque ad Peneum imperabat, aut potius (magnam enim partem detraho, quanquam multum dicere videor) usque ad Atticam, **404***a* donec Atheniensibus in mari occurrit. Tanto jam spatio Delphos, terræ totius Græciæque umbilicum (78) transierat. Ac per urbis certamina, et marinas expeditiones usque eo redactus est, ut polliceretur se nec terminos duos, Chelidoneas ad meridiem, Cyaneas ad septentriones, navigio deinceps superaturum, et a mari ad quingenta undique stadia recessurum, adeo ut orbis ille pro corona capitis Græcis esset, et in ipso jam regio agro præsidia collocarent sua.

Καίτοι[80] τί κάλλιον εἴποι τις εἰρήνης ἢ πολέμου κεφάλαιον, ἢ πρὸς Ἕλληνας ἢ πρὸς βαρβάρους, ᾧ κατέκλεισε τότε τὰς πράξεις ἡ πόλις; καὶ ταῦτα μέντοι τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα διῆλθε σὺν πολλοῖς ὅμως ἐναντιώμασι τῶν Ἑλλήνων, καὶ πάντων ὥσπερ ἀνθελκόντων. Τὸ[81] γὰρ ἐν πολέμῳ καὶ φιλονεικίᾳ τῶν

D Quem autem pulchriorem vel pacis vel belli, tam contra Græcos quam contra Barbaros, exitum quis reperiat, quam quo res has urbs conclusit? Quanquam nec hæc ipsa, quæ tot tantaque sunt, sine multis Græcorum obstaculis peregit, omnibus eam quasi diripientibus. Etenim quod non Græci con-

VARIÆ LECTIONES.

[60] ἀλλ'] p. 257. [61] πλέον A : πλείω ς. [62] ἑξῆς A : ἐφεξῆς ς. [63] ἀλλὰ] p. 258 extr. [64] λόγου τοῦτο μᾶλλον ς. μᾶλλον om. A. [65-66] οὐ — ἠπειγόμην om. B. [67] τοῦτο A : ταῦτα ς. [68] ὥσπερ] ὅπερ A. [69] ὁμοῦ] p. 263. [70] ἐν τῇ γῇ om. A. [71] μόνοι] p. 265. [72] ἀλλοτρίων ς. [73] πάσης τῆς γῆς ς. [74] ἀφορμῶντες A : ἀφορῶντες ς. [75] εἶχε] p. 266. [76] γε om. A. [77] εἰς τοῦτο] τοσοῦτον A. [78] δυεῖν ς. [79] Χελιδονέας B : Χελιδονίας ς. [80] καίτοι] p. 267. [81] τὸ] τῷ A. est p. 268.

NOTÆ.

(78) Pind. Pyth. od. 8, et 11, Eurip. *Medea;* Plato. lib. 4, *De repub.* Clem. Alex. Protrept. et alii.

Digitized by Google

tentionem et bellum contra ipsam suscepissent, nihil tamen de Græcorum cura remisit : verum pro communi salute bellum cum rege terra marique gessit, quantæ est animi magnitudinis, præter quod in tot partes se divisit, atque omnia non secus atque singula curavit, et cum animi fortitudine, tum apparatus magnitudine admirandam se præbuit. Nam et contra Barbaros ita se gessit, quasi ab omnibus negotiis vacaret, nec interim Græcis, si qui erant infesti, occasionem gerendi, quæ vellent, præbuit : verum et his ita se obviam dedit, ut quinas vel etiam plures simul res ab ea gestas, velut ea quæ numerantur conjunctim, commemorare liceat. Vicerunt enim Peloponnesios navali prælio ad Cecryphaliam, et Æginetas ad Æginam, et rursum Peloponnesios. Deinde Megariensium mœnia ad mare usque protenderunt, libertatem eorum simul cum regione defendentes. Tum Corinthios ante Megarenses primum superarunt, et iterum urbem vicerunt post dies duodecim, cum injuste tropæum surripuissent. Quæ tametsi magni momenti non sunt, dicentur a me tamen. licet festinem, quandoquidem appendix rem totam absolvet. Cum enim abessent urbis copiæ, partim ad Ægyptiorum subsidium, naves plures, quam tunc erant in tota Græcia, partim in Æginæ obsidione, aggressi sunt hostes 404*b* Megara invadere, quod existimabant Atheniensium otium sibi in occasionem rei gerendæ cedere, aut saltem si urbs rursum vinceret, Æginæ obsidionem solutum iri : siquidem illi aliunde opem ferre non possent. Illi autem adeo hoc commentum riserunt, ut qui ad Æginam erant, non magis quam qui in Ægypto rem omnem ignorabant, loco se moverent.

Quinimo sola privato periculo communi utilitati studuit, et beneficiorum copia principatum sibi comparavit, more communi mutato. Non enim quod oppida subjugarat, sed quod libera fecerat, imperium est adepta : ita ut eodem tempore et Græcis libertas, et urbi fuerit imperium tributum. Huic enim soli ultro paruerunt reliqui, et hunc populum communi suffragio jusserunt imperare, adeo ut cum armis Barbaros coegisset, socios tamen nihil precatus fuerit, sed ipsorum precibus compulsus principatum acceperit, quo ad justitiæ, non injuriæ notam uteretur. Ut autem singulatim rem totam explicem, sola hæc civitas, Barbaris invitis, Græcis autem petentibus, imperium est adepta. Quis unquam digne vel expendat, vel admiretur ? Ut autem insignis illa clades accepta fuit (cur enim hoc taceam, cum et ipsum ad urbis magnitudinem ostendendam pertineat ?) quæ ita sit ad reliquas res progressa, quasi totam cepisset Siciliam, nec copias

A Ἑλλήνων πρὸς αὐτὴν καθεστηκότων τῆς ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων προνοίας, μηδὲν μᾶλλον ἀφεῖσθαι, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν κοινῇ συμφερόντων βασιλεῖ πολεμεῖν διὰ γῆς ἁπάσης καὶ θαλάττης, πόσῃ τινὶ χρῇ[83] τῇ μεγαλοψυχίᾳ προσθεῖναι ; χωρὶς τοῦ πρὸς [83] τοσαῦτα μερισθῆναι, καὶ πάντων ὡς μόνων ἑκάστων ἐφικέσθαι [84], τῆς μὲν γνώμης τὴν ἀνδρείαν, τῆς δὲ παρασκευῆς τὴν ὑπερβολὴν παρέχειν θαυμάσαι. Τά τε γὰρ πρὸς τοὺς βαρβάρους ὡς πᾶσαν ἄγουσα [86] ἀπὸ πάντων σχολὴν, οὕτω διῳκήσατο, καὶ τοῖς ἐνοχλοῦσι τῶν Ἑλλήνων οὐδὲν μᾶλλον ὑπῆρχε χρήσασθαι τῷ καιρῷ, ἀλλὰ καὶ τούτοις οὕτως ἀπήντησεν, ὥστε σὺν πέντε καὶ σὺν πλείω ταῦτ' ἔχειν ἀριθμεῖν [87], ὥσπερ ἄλλα ἅττα συλλήβδην ἀριθμούμενα. Ἐνίκων μέν γε ναυμαχίᾳ Πελοποννησίους ἐπὶ Κεκρυφαλίᾳ, ἐνίκων B δ' Αἰγινήτας πρὸς Αἴγινῃ, καὶ Πελοποννησίους αὖθις. Μεγαρεῦσι δ' ἔστησαν τείχη [88] μέχρι θαλάσσης, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἅμα καὶ τὴν [89] χώραν διεφύλαξαν. Ἐνίκων δὲ Κορινθίους πρὸ Μεγαρέων· καὶ πρὶν δώδεκα ἐξήκειν ἡμέρας ἐνίκων αὖθις ἑτέραν, οὐ καλῶς τὸ τρόπαιον ὑφαρπάζοντας [90]. Καὶ οὕπω ταῦτα μεγάλα· ἀλλ' εἰρήσεται γὰρ, κἂν ἐπείγωμαι· ἡ γὰρ προσθήκη δείξει τὸ πᾶν. Ἀπῆσαν μὲν γὰρ αἱ δυνάμεις τῇ πόλει, ἡ μὲν κατὰ τὴν τῶν [91] Αἰγυπτίων χρείαν, νῆες [92] πλείους ἢ τότ' ἦσαν ἐν τοῖς Ἕλλησιν αἱ σύμπασαι σχεδὸν [93], ἡ δ' Αἴγινῃ προσεκάθητο. Ὅπερ καὶ τοὺς ἐναντίους μᾶλλον ἐπῆρεν ὁρμῆσαι πρὸς τὰ Μέγαρα· ᾤοντο γὰρ εἶναι σχολὴν Ἀθηναίων εἰς τὸ ἔργον ἑαυτοῖς. Εἰ δ' ἄρα καὶ τὰ δεύτερα νικῴη, ἀλλ' ἑτέραν πολιορκίαν [660 H.] λύσειν τῆς C Αἰγίνης· οὐ γὰρ ἄλλοθέν γε λοιπὸν ἥξειν αὐτούς. Οἱ δὲ τοσοῦτον κατεγέλασαν τοῦ σοφίσματος, ὥστε οὐδὲν μᾶλλον οἱ πρὸς Αἴγινῃ τότε ἐκινήθησαν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ μηδὲν πεπυσμένων.

Ἀλλὰ [95] μὴν μόνη μὲν ἁπασῶν πόλεων ἰδίοις κινδύνοις κοινὴν ἅπαντι τῷ γένει τὴν ὠφέλειαν ἐπορίσατο, μόνη δὲ ἐκ τῶν κοινῶν εὐεργεσιῶν τὴν ἡγεμονίαν ἐκτήσατο [98], καὶ μετέθηκε τὸν θεσμόν· οὐ γὰρ ἐξ ὧν κατεδουλώσατο τὰς πόλεις ἔσχε τὴν ἀρχὴν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἐποίησεν ἐλευθέρας. Ὥστε συμβῆναι τοὺς αὐτοὺς χρόνους τοῖς μὲν Ἕλλησι τὸ τῆς ἐλευθερίας, τῇ δὲ πόλει τὸ τῆς ἀρχῆς κέρδος ἐνεγκεῖν. Μόνοι γὰρ ἑκόντων ἦρξαν, καὶ μόνος οὗτος δήμων ὥσπερ εἷς ἄρχων αἱρετὸς ἐξ ἁπάντων ἐνίκησε, τοὺς μὲν D βαρβάρους τοῖς ὅπλοις βιασάμενος, [1224 R.] τοὺς δ' ὁμοφύλους οὐ πείσας, ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν ἄρχειν πεισθεὶς, σύμβολον [96] δικαιοσύνης ἔχων τὴν ἀρχὴν, ἀλλ' οὐκ ἀδικίας. Εἰ δὲ δεῖ διελόντα εἰπεῖν, μόνη πόλεων τῶν μὲν βαρβάρων ἀκόντων, τῶν δ' Ἑλλήνων δεηθέντων [97] ἔσχε τὴν ἀρχήν. Ποίᾳ [98] ταῦτ' ἔνεστι [99] ψυχῇ παραβαλεῖν ἀνθρωπίνῃ, καὶ τίνος οὐκ εὐτυχίας μᾶλλον θαυμάσαι ; γενομένου δὲ τοῦ μεγάλου πάθους· οὐ γὰρ οὖν σωπήσομαι, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἔτι

VARIÆ LECTIONES.

[83] χρῇ om. AB, ante προσθεῖναι ponit rc. B. [83] πρὸς om. [84] αφικέσθαι A. [86] ἄγουσαν A. [87] ὥστε σὺν om. A. [87] ἀπαριθμεῖν ς. [88] τεῖχος A. [89] τὴν om. A. [90] ὑφαρπάζοντες A. [91] τὴν τῶν om. A. [92] νῆες [93] σχεδὸν om. A. [95] ἀλλὰ] p. 274. [98] μόνη δὲ — ἐκτήσατο om. A. [96] σύμβολον δὲ δικ. B. [97] δεηθέντων] ἑκόντων, idque rc., AB. [98] ποίᾳ] p. 279. [99] ἔστι A. παραβάλλειν A : περιλαβεῖν ς.

Digitized by Google

μείζω [1] μοι δοκεῖ [2] δεικνύναι τὴν πόλιν. Οὕτω γὰρ τοῖς ὑπολοίποις προσηνέχθη πράγμασιν, ὥσπερ ἂν εἰ πᾶσαν εἰλήφει τὴν Σικελίαν. Οὐ γὰρ ἐστερημένη δυνάμεως ἐφκει, ἀλλ' ἄρτι προσκεκτημένη. Καὶ τὴν μὲν τῶν τρόπων εὐκολίαν καὶ σωφροσύνην καὶ τάξιν [3] διαίτης, ἣν ὑπὲρ τοῦ μηδὲν αἰσχρὸν συγχωρῆσαι προείλοντο, οὐδ' ἂν εἷς ἀξίως εἴποι. Περιστάντων [4] δ' αὐτοὺς τῶν Ἑλλήνων ἁπάντων, καὶ τῶν μὲν ὑπαρχόντων πολεμίων τότε πρῶτον λαβόντων ἐλπίδας καὶ παροξυνθέντων ὑπὸ τῆς τύχης, ἐπελθόντων δὲ τῶν ἐκ Σικελίας, μεταστάσης δὲ τῆς συμμαχίας ὀλίγου δεῖν ἁπάσης, καὶ νήσων καὶ ἠπείρου καὶ πάντων ὡς εἰπεῖν πολεμίων καταστάντων, καὶ παντα-χόθεν κεκυκλωμένοι [5], ἔτι δ' ἀγνωμοσύνης ἀπροσδοκήτου συμβάσης ὥστε καὶ βασιλέα κληθῆναι κατὰ τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν ἀπ' ἐκείνου σωθέντων ταῖς ἀπὸ τῆς πόλεως πράξεσι, προσγενομένου δὲ κἀκείνου [6] μάλα ἀσμένως [7], καὶ συμπολεμοῦντος καὶ σώμασι καὶ ναυσὶ καὶ χρυσῷ, καὶ τίνα γῆς ἢ θαλάττης [8] [τόπον] [9] οὐ παρέχοντος ἀφορμὴν [10] τῷ πολέμῳ; ἦν μὲν οὖν οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἂν ἥλπισεν, ἔξωθεν οὕτωσὶ σκοπῶν, ἀναρπασθήσεσθαι νῦν ἤδη τὴν πόλιν, οὕτω [11] κοινῷ πολέμῳ βαρβάρων τε καὶ Ἑλλήνων συνεχομένην [12]· οἱ δὲ οὕτω μετέστησαν τὰ πράγματα, ὥσπερ ἁπάντων τούτων ὑπὲρ αὐτῶν, ἀλλ' οὐ κατ' αὐτῶν [13] γινομένων, ἢ στρατηγούντων σφίσι τῶν πολεμίων. Διέλαβον [14] δὲ τροπαίοις τὸν Ἑλλήσποντον ἄλλους ἄλλοσε κατα-δι-ώκοντες, ὥσπερ μελέτας μᾶλλον ἐν σφίσιν αὐτοῖς ἢ ναυμαχίας πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀεὶ ποιούμενοι. Εἴρηταί τε, καὶ ἐνεθυμήθην ὡς ἑτέρῳ προείρηται. Τέλος δ' ἐπὶ Κυζίκῳ συμπεσόντες [661 H.] ὁμοῦ Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς Ἀσίας βαρβάροις καὶ Φαρναβάζῳ λαμβάνουσι τὰς ναῦς παρὰ τοσοῦτον οὐ πάσας, παρ' ὅσας διέφθειραν. Ὥστε [15] ἡ μὲν τοσοῦτον ὑπερβληθεῖσα ὑπὸ τῆς συστάσεως πόλις οὐδ' ὄνομα εἰρήνης ἐπ' ἐκείνων τῶν χρόνων ἐνενόησεν, οἱ δ' ἀπὸ τοσούτων καὶ τηλικούτων πλεονεκτημάτων ὁρμώμενοι πληγέντες κατέφευγον εὐθὺς ἐπὶ τὴν εἰρήνην.

Ἔτι [16] δὲ αὐτὴ μὲν πρὸς ἅπαντας ὁμοῦ πολεμεῖν ἠνάγκασται [17] τοὺς ἐπιόντας ἢ κινοῦντας, τῶν δ' ἐναντίων οἱ πλεῖστοι πρὸς μέρος αὐτῆς ἀντήρκασιν [18], ἀθρόας δὲ τῆς δυνάμεως ἢ τις ἢ οὐδεὶς ἐπειράθη. Ὥστε ἡ τῶν Ἀθηναίων πόλις νενίκηκε μὲν πολλὰ δὴ πολλάκις, αὐτὴ δ' ἴσα καὶ ἀήττητός ἐστι. Τὸ δὲ πάντων μέγιστον, ὅτι αὐτῆς μὲν οὐδεὶς ἐκράτησεν (οὐδεὶς γὰρ αὐτῆς τὴν γνώμην παρεστήσατο, ἀλλὰ στρατιᾶς γέγονε πάντα τὰ τοιαῦτα [19] ἀτυχήματα), αὐτὴ δὲ τὰς γνώμας τῶν ἐναντίων [20] ἅμα τοῖς ἔργοις διεδούλωται, Ξέρξην μὲν φεύγειν ἀπὸ τῶν πραγμάτων ποιήσασα ἐν εὐχῆς μέρει, Λακεδαιμονίους δὲ ἀνακλίνασα οὐχ ἧττον τοὺς ἀκούοντας ἢ τοὺς ἐν ταῖς μάχαις παρόντας καὶ πταίσαντας αὐτῶν.

[Εἰς τί ἀνέκλινεν; ἢ εἰς τὸ ἐπιθυμῆσαι εἰρήνης;]

Εἰρήνην [21] γὰρ Λακεδαιμόνιοι ἀπηξίωσαν ποιήσασθαι πρὸς Θηβαίους, μόνῃ τῇ τῶν Ἀθηναίων πόλει νομίζοντες εἶκειν εὐπρεπῆ συμφορὰν εἶναι.

amisisse, sed novas comparasse videretur. Ac morum quidem facilitatem, temperantiam, vitæque rationem ad fugam turpitudinis susceptam, nemo facile pro dignitate dixerit. Verum cum Græci omnes illos circumsisterent, et antiqui hostes tum primum ex fortuna spem cepissent, novi autem e Sicilia accederent, omnibus vero sociis, omnium tam insularum quam regionum aliarum rebellione, in hostes mutatis, illud præterea flagitium præter opinionem commissum esset, ut regem contra urbem advocarent ii, quos ab eo urbs servaverat : ille vero libens advenisset, **405***a* ac tum militibus, tum navibus, tum etiam pecunia opem illis ferret, omnibus terræ marisque locis in belli subsidium præstitis : non erat quisquam, qui non crederet prima fronte urbem jamjam direptum iri, quam Græci simul et barbari bello vexarent. At hi eam fecerunt rerum mutationem, quasi apparatus ille non damnum ipsis potius quam auxilium attulisset, ipsique adeo hostes belli duces se præbuissent. Tropæis Hellespontum distinxerunt, aliis alio fugatis, ac velitationes potius quam prælia cum obviis committentes, quemadmodum tum a nobis, tum ab aliis antea dictum fuit. Denique ad Cyzicum simul cum Lacedæmoniis, Græcis, barbaris, et Pharnabazo congressi, naves omnes, præter eas quas depresserant, ceperunt. Itaque quæ tanta laborarat seditione civitas, hoc tempore ne mentionem quidem pacis fecit ullam, cum illi quibus tot initio suppeditarant commoda, clade accepta, mox ad pacem confugerent.

Cumque ipsa simul contra omnium impetus opponere se coacta sit, hostes plerique partem ejus aliquam infestarunt, universas copias nunquam sunt aggressi. Quapropter et civitatem hanc, et multos sæpe vicisse, et perpetuo invictam permanere merito dixerimus. Quid quod ipsa nemo unquam potitus est, nec ejus consilium mutavit, quandoquidem reliquæ clades ad exercitum referuntur, cum ipsa tam consilia hostium quam facta subjugarit, partim Xerxe ex voto egregie fugato, partim Lacedæmoniis, et absentibus, et præsentibus, atque victis repressis.

[Ad quid inclinavit, nisi ad cupiditatem pacis?]

Etenim Lacedæmonii cum nec pacem cum Thebanis facere dignarentur, solis Athenis honeste se cessuros rati, et cum aliis ex Peloponneso conjuncti

VARIÆ LECTIONES.

[1] μείζων A, μεῖζον B. [2] δοκεῖ om. A. [3] τάξιν καὶ σωφροσύνην ς. [4] καταστάντων add. A. [5] κεκυκλωμένων ς. [6] κἀκείνου om. A. [7] ἀσμένου ς. [8] θαλάσσης ς. [9] τόπον om. A. [10] ἀφορμὴν οὐ παρέχοντος ς. [11] οὕτω. [12] συνεχομένην om. A. [13] ὑπὲρ αὐτῶν ἀλλ' οὐ κατ' αὐτῶν A : οὐ καὶ αὐτῶν ἀλλ' ὑπὲρ αὐτῶν ς. [14] διέλαβον] p. 280. [15] ὥστε] p. 281. [16] ἔτι p. 285. [17] πολεμεῖν ὁμοῦ ἠνάγκαστο ς. [18] ἀντήρκεσαν B et corr. A. [19] τοιαῦτα add. A. [20] τῶν ἐναντίων om. A, a correctore habet B. [21] εἰρήνην p. 286.

Digitized by Google

ejus salutem non tam afferre quam postulare possent, **405***b* erant vero paulo plures quam quinquaginta, primi hujus consilii auctores, pariter contra Lacedæmonios, mari terraque imperantes, et eos qui in urbe erant, periculose objecerunt : quod existimarent sibi vel liberis vivendum, vel ignavis oppetendum esse, ne solem conscium intuerentur. Ut enim juxta communem hominum naturam ægrotavit, ita juxta suam fuit sanata, laudemque ex eo majorem, quam cladem percepit. Quod cum feciscent, tum deinde hostibus fortitudine, et amicis æquitate superatis, partim bellicis viribus, partim maturo post res gestas consilio, patriam recuperarunt. Quapropter si quis omnia non studeat complecti, is acceptam in bello cladem potest dissimulare, quandoquidem sequentes res eodem, quo priores, consilio sunt et eventu peractæ.

[Qua exsuperantia hanc evehendam esse urbem existimandum.]

Jam illud nihilo secius quàm superiora, tum narrare tum admirari debemus, quod cum Lacedæmonii ea quæ triginta viris contra populum mutuaverant, postquam inter eos convenit, populus ex parte persolvit, quo firmitas fœderibus major accederet. Populus enim ibi collectus, aliis in adversis bene sperandi exemplum præbebat, simulque in manus, ac prope in sermonem convenerat, quasi pro se invicem dimicaturi, ut dici non possit, utrum detestanda magis esset adversariorum seditio, quam vero civitati hoc modo liberatæ optanda. Et cum pacis mentionem feci, parum quiddam de ea repetam.

Quapropter et sola Barbaros et prima vicit, cum aliisque conjuncta, ipsa non minus socios atque hostes superavit. Quemadmodum qui venari nesciunt, si quid insperantes ceperint, non dimittunt, nec nisi charissime vendunt, imbecillitate sua rei pretium metientes. Hæc autem cum se toto genere præstare cognosceret, nunquam sordidius se gessit, quoniam de absentibus non levius quam de præsentibus sperabat, **406***a* ideoque citius omnia hostibus, quam illi sua peterent reddidit.

Comparationes istas ægre fero, quanquam et ipse quibusdam absurde facere videbor, qui in eum sermonem, quem vituperabam, inciderim, cumque ea de causa, propter quam fuerat omittendus, habuerim. Quinimo hinc vel maxime perspicitur, nec magnam illos ab urbe gratiam inire,

A Ἀναμιχθέντες δὲ τοῖς ἄλλοις πολεμίοις [22] [1225 R.] οὐ μᾶλλον σώζειν ἑτέρους εἶχον, ἢ τῶν ἄλλων ἐδέοντο σώζειν σφᾶς. Οἵ γε [23] ὀλίγων μὲν πλείους ὄντες ἢ πεντήκοντα οἱ πρῶτοι [24] ταῦτα βουλεύσαντες ὁμοῦ πρός τε τὴν Λακεδαιμονίαν ἀρχὴν γῆς καὶ θαλάττης [25] οὖσαν, καὶ πρὸς τοὺς ἐν αὐτῇ τῇ πόλει κινδυνεύειν ὑπέστησαν, οἰόμενοι δεῖν ἢ ζῆν ἐν ἐλευθερίᾳ, ἢ μὴ προσορᾷν τὸν ἥλιον κακίας μάρτυρα ἑαυτοῖς [26] γενόμενον. Ἐνόσησε μὲν γὰρ τῇ τῶν πάντων ἀνθρώπων φύσει, ἰάθη δὲ τῇ ἑαυτῆς, ὥστε καὶ τοῦτο [28] ζῆλον αὐτῇ μᾶλλον ἐνήνοχεν ἢ συμφοράν. Κρατήσαντες δὲ εὐψυχίᾳ [29] τοὺς ἐχθροὺς, ἐπιεικείᾳ τοὺς οἰκείους ἐνίκησαν. Χρησάμενοι δὲ ἀμφοτέροις, καὶ τῇ παρὰ τοὺς ἀγῶνας ἀνδρείᾳ καὶ τῷ μετὰ τὰς πράξεις ἃ δεῖ βουλεύσασθαι, οὕτως ἀνεκτήσαντο τὴν πόλιν.

B Ὥστ' εἴ τις βούλοιτο μὴ πάντα διηγεῖσθαι, ἐνεῖναι [30] κλέψαι τὴν συμβᾶσαν [31] ἐπὶ τοῦ συμφοράν· οὕτως πολέμου ἀκολούθους [32] ταῖς ἄνω πράξεσι τὰς ἐφεξῆς καὶ προείλοντο καὶ κατώρθωσαν.

[Πόσῃ τινὶ τῇ περιουσίᾳ χρὴ νομίζειν ταύτην ὑπεραίρειν [33];]

Ὁ δὲ οὐδενὸς ἧττον τῶν ὑπ' ἐκείνων πραχθέντων ἄξιον εἰπεῖν τε καὶ τιμῆσαι· Λακεδαιμονίων γὰρ ἃ τοῖς τριάκοντα ἐδάνεισαν ἐπὶ τὸν δῆμον ἀπαιτούντων, ἐπειδὴ συνέβησαν, συνέτισεν [34] ὁ δῆμος, ἵν' [35] ἔργῳ τὰς συνθήκας βεβαιώσηται. Παράδειγμα [36] δὲ ἀνθρώποις τῶν ἐν τοῖς δεινοῖς ἐλπίδων ἐγένοντο [37].

C Ὁ [662 H.] δῆμος ἤδη συνειλεγμένοι [38] ἅμα τε εἰς χεῖρας παῆσαν καὶ σχεδὸν εἰς λόγους, ὥσπερ ὑπὲρ ἀλλήλων, οὐχ ὑπὲρ ἑαυτῶν πολεμήσαντες ἑκάτεραι· ὥστε μὴ εἶναι διελέσθαι, πότερον τῶν ἐναντίων ἦν καταρᾶσθαι τὴν στάσιν, ἢ τῶν εὖνων συνεύξασθαι τῇ πόλει τοῦτό γε λυθεῖσαν [39] τὸν τρόπον. Ἐπεὶ [40] δὲ τῆς εἰρήνης ἐμνήσθην, πάλιν ἐνταῦθα ἐπανελθεῖν βούλομαι βραχύ τι.

Ὥστε [41] καὶ πρώτη τοὺς βαρβάρους καὶ μόνη ἐνίκησε [42]· καὶ σὺν ἄλλοις γενομένη οὐκ ἔλαττον τοὺς συμπαρόντας ἢ τοὺς ἀντιπάλους ἐνίκα. Ὥσπερ [43] οἱ θηρᾶν ἀδύνατοι τὸ ληφθὲν ἀπροσδοκήτως οὐ μεθιᾶσιν, οὐδ' ἂν ἀποδόσθαι τις ἀξιώσῃ, τῆς ἀξίας τιμήσαιντ' ἄν, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν ἀδυναμίαν προστιθέντες πλεονάζουσιν. Ἡ δὲ, οἶμαι, συνειδυῖα ἑαυτῇ κρείττων οὖσα τοῖς ὅλοις, οὐδὲ πώποτε ἐμικρολογήσατο, ἐξ ἴσου τοῖς παροῦσι τὰ ἀπόντα ἐλπίζουσα. Διὸ D πάντα ῥᾷον τοῖς πολεμίοις ἀπέδωκεν ἢ ἐκεῖνοι τὰ σφέτερα αὐτῶν ἀπήτησαν.

Ἴσως [44] μὲν οὖν κἀγώ τισιν ἄτοπον ποιεῖν δοκῶ, μεμφόμενος μὲν (τοὺς συγκρίνοντας Ἀθηναίοις Λακεδαιμονίους), αὐτὸς δ' εἰς τοὺς ὁμοίους λόγους προεληλυθὼς [45], καὶ δι' αὐτά γε ταῦτα εἰρηκὼς αὐτοὺς, δι' ἃ φημι δεῖν μὴ λέγειν. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐξ αὐτῶν γε τούτων καὶ μάλιστα ἄν τις κατίδοι ὡς

VARIÆ LECTIONES.

[22] πολεμίοις] Πελοποννησίοις corr. B. [23] οἵ γε.—[24] πρῶτοι om. A, addito δὲ post ταῦτα. est autem p. 287. [25] θαλάσσης ς. [26] ἑαυτοῖς] ἐπ' αὐτοῖς A. [27] ἐνόσησε p. 288. [28] τοῦτον A. [29] εὐψυχίᾳ ς. [30] ἐνεῖναι] ἔνιοι corr. A. [31] συμβᾶσαν B : σύμπασαν ς. [32] ἀπολούθως ς. [33] πόσῃ — ὑπεραίρειν om. A, leguntur autem p. 289. [34] συνεξέτισεν ς. [35] ἵν, corr. B, εἰ A. [36] παράδειγμα] p. 287. [37] ἐγίνοντο A. [38] συνειλεγμένοι ς. [39] λυθεῖσαν B, λυθησαν A : λυθείσῃ ς. [40] ἐπεί] p. 293. [41] ὥστε] p. 294. [42] ἐνίκησε A : νενίκηκε ς. [43] ὥσπερ] οὐχ ὥσπερ B, p. 296. [44] ἴσως] p. 297. [45] προεληλυθώς A : παρεληλυθώς ς.

Digitized by Google

οὔτε ἡ χάρις θαυμαστὴ, ἣν οἴονται τῇ πόλει κατατίθεσθαι, οὔτε ἐξεπίτηδες τά γε τοιαῦτα ἀγωνιστέον, *ἀλλὰ κατὰ τὸ πάρεργον οἷον ὥσπερ νῦν ἐγώ.* Ὥστε εἴ τις ἀξιοῖ καὶ ἡμῖν ἄῤῥητα ταῦτα εἶναι, σχεδὸν τούτου χάριν εἴρηται.

Καὶ Λακεδαιμόνιοι οἱ[66] τῶν Ἑλλήνων προέχοντες καὶ προκινδυνεύοντες ἐν ταῖς χρείαις[67] παῖδες τῇ πόλει παραβάλλειν εἰσίν. Ὥστε[68] ἐβουλόμην ἂν καὶ τὰ τρόπαια ἃ[69] μέλλω λέγειν ἀπ' ἄλλων ὑπάρχειν ἀνακείμενα τῇ πόλει, καὶ μὴ ἀναγκαῖον εἶναι προστιθέναι τοῖς πολλοῖς ὅτι ἀπὸ Λακεδαιμονίων. [1228 R.] Νῦν δὲ αὐτὰ[70] τὰ πράγματα ταύτην ἄγει, ὥστε οὐ τοῦ παρεξετάσαι χάριν εἰρήσεται, ἀλλὰ τοῦ μὴ παντάπασι τὰς πράξεις παρελθεῖν· καὶ γάρ εἰσιν ἃς παρεξέλιπον. Δεῖ δὲ, ὡς ἔοικεν, οὐ τοῦ τυχόντος δρόμου. Καὶ οὐχ[71] ἓν εἶδος εὐεργεσίας ἐπεδείξαντο, ἀλλ' οὐδὲν εἶδος εὐεργεσίας ἀπέλιπον. Περίεστται[72] δέ με[73] παντοδαπὰ ὥσπερ ἐν συγγραφῇ τῶν αὐτῶν χρόνων, ἃ μὴ ὅτι πάντα διεξελθεῖν εὔπορον, ἀλλ' οὐδενὸς στρατηγοῦ πάντα ἐξῆς. Ὧν τί παρεὶς τίνος μνησθῶ; Ὃ δὲ[74] δεῖ[75] μάλιστα τῆς ἐκείνων φύσεως ἀγασθῆναι καὶ κρεῖττον ἢ κατὰ ἄνθρωπον ἡγήσασθαι· ἐξὸν γὰρ ἑαυτοῖς ἀκολουθοῦντας ἔχειν Λακεδαιμονίους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, ἢ περιιδεῖν ἐπὶ κεφαλὴν ὠσθέντας[76], συμμάχων περιοίκων οἰκετῶν ἁπάντων[77] ἐπανεστηκότων, ἐπὶ τοῖς ἴσοις ἐδέξαντο. Καὶ πορευομένης ὥσπερ φλογὸς τῆς Θηβαίων δυνάμεως ἐπὶ τὴν πόλιν τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Πελοποννήσου, μόνοι καὶ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων προστάντες ἐκώλυσαν. Ἐξ ὧν οὕτως ὑπὸ πάντων[78] ἐωρῶντο[79], ὥστε καταστῆναι τὴν πόλιν συνέδριον τῆς συμμαχίας ἁπάσης. Ἔτι[80] τοίνυν πότερον τῆς πόλεως ἢ [663 H.] τῶν[81] συμβάντων κατηγοροῦσιν; εἰ μὲν γὰρ τῆς πόλεως[82], οὐδὲν, ὡς ἔοικε, τῶν μεγίστων ἐπίστανται, ἀλλ' ἐκπέφευγεν αὐτοὺς ἀφ' ὧν ἡ πόλις γνωρίζεται. Εἰ δὲ τὰ συμβάντα μέμφονται, οὐχ ὅμοια τοῖς ἄλλοις, ὡς ἔοικεν, οἷς προείλετο[83] ἡ πόλις νομίζοντες, οὕτω μέμφονται· ὥστε ἐξ ὧν τὸ πρᾶγμα κακίζουσι τὴν πόλιν ἐγκωμιάζουσιν. Τότε γὰρ κακία καὶ[84] πόλεως καὶ ἰδιώτου δείκνυται, ὅταν ἡ μόνα[85] τῳ προσῇ τὰ ὑπαίτια[86], ἢ πλείω τὰ φαῦλα τῶν ἐπιεικῶν ἐλέγχῃ τις ἢ μείζω· προσκείσθω[87] γάρ. Ὅταν δ'[88] ἐξετάζων διὰ πάντων ἑνὸς ἢ δυεῖν λαμβάνῃ, λέληθας ἐπαινῶν οἷς ἀφίης ἄλλως τε[89] εἰ μηδ' ἰδιώτου ποιῇ τὴν κρίσιν, ἀλλὰ πόλεως, καὶ ταύτης[90] πρεσβυτάτης τῶν Ἑλληνίδων καὶ ᾗ πλεῖστα ὑπάρχει τὰ δέοντα συμβάντα. Ἅπασα[91] γὰρ δήπουθεν ἀρχὴ τῶν κρειττόνων ἐστὶ καὶ παρ' αὐτὸν τὸν τῆς ἰσότητος νόμον. Εἰ δὲ μὴ, πῶς ἴσον ἢ ποῦ δίκαιον ἢ φόρους ἐκλέγειν[92] ἀπὸ τῆς ἀλλοτρίας, ἢ νόμους τιθέναι τοῖς οὐδὲν δεομένοις, ἢ κρίνειν τὰ ἐκείνων, ἢ προστάττειν[93], ἢ πολεμεῖν, ἢ κτᾶσθα. τὰ μὴ προσήκοντα; ὅλως γὰρ οὐδὲν τούτων ἀπὸ τοῦ ἴσου

nec hæc esse de nostris tractanda. *Sed per transennam quemadmodum nunc ego facio.* Quapropter si quis a nobis etiam hæc velit præteriri, hactenus certe dicta sunt.

Et Lacedæmonii qui pro Græcis, ut principes opponere se solebant, puerorum vicem urbis comparationes subeunt. Quid quod tam invitus in hunc sermonem incidi, ut etiam tropæa quæ recensebo, ab aliis esse urbi parta cupiam, ne plerisque Laconicum nomen esset inserendum. Quoniam vero res ipsæ nos huc adigunt, hæc non tam contentionis gratia dicemus, quam ne res omnes transeamus, ut in quibusdam fecimus, nec est leviter progrediendum. Nec tam unum ediderunt beneficii genus, quam nullum omiserunt. Multæ autem eorumdem temporum res velut in historia mihi occurrunt, quas adeo non possum facile cunctas explicare, ut ne duci quidem ulli queam sufficere. Earum vero quas, quibus omissis, recensebo? Jam illud maximam meretur admirationem, omnemque superat humanam naturam: cum possent Lacedæmoniis terra marique pro famulis uti, vel calamitati suæ relinquere, quos et socii, et finitimi, et servi omnes oppugnabant: nihilominus æquo jure eos admiserunt, et cum Thebani instar flammæ ad urbem Laconicam et reliquas Peloponnesi partes ferrentur, soli ex Græcis et barbaris restiterunt. Quas ob res eo loco sunt ab omnibus habiti, ut urbs totius societatis curia constitueretur. Præterea utrum civitatem, an fœdera reprehendunt? Si enim civitatem accusant, nihil de rebus maximis, **406** a quibus urbs celebratur, videntur cognoscere; sin fœdera, utique aliis ea dissimilia judicant: itaque fit, ut quod in vituperium rei proferunt, eo laudent urbem. Nam et civitatis et hominis cujusvis vitium ita demum cognoscitur, si mala in eo vel sola, vel bonis plura, aut majora (ut et hoc adjiciamus) cernuntur. Qui autem omnibus examinatis, unum aliquid, aut item alterum reprehendunt, ii reliquis omittendis tacite laudant præsertim si non de homine, verum de civitate, eaque totius Græciæ antiquissima, plurimisque rebus præclare gestis celeberrima judicium fiat. Omne enim imperium a potentioribus contra æquitatis legem exercetur. Quomodo alioqui aut æquum sit, aut justum, ut quis alienæ terræ tributum imponat, aut leges præter necessitatem ferat, aut jura illis vel jussa det, aut belligeret, aut quæ sua non sunt occupet? quandoquidem ista præter æquitatem fiunt. Quare si quis exactius juris naturam velit perquirere, nec potius aliquid rerum naturæ concedere, quam sophistam agere, is jam protinus omnia imperia et magistratus abrogabit,

VARIÆ LECTIONES.

[66] οἱ ει καὶ. [67] χρείαις; om. A. [68] ὥστε] p. 299. [69] ἃ A : ἃ μὴν ς. [70] αὐτὰ] ταῦτα A. [71] καὶ οὐχ] p. 500 extr. [72] περίστται] p. 302. [73] με] με τὰ A. [74] ὃ δέ] p. 303. [75] δεῖ] δέ A. [76] ὠσθέντας] ὠφθέντας A. [77] ἁπάντων om. A. [78] πάντων] πᾶν B. [79] ἐωρῶντο] ἐωρῶντο οἱ Ἀθηναῖοι τῶν Πελοποννησίων A. [80] ἔτι] p. 304. [81] ἢ τῶν. [82] πόλεως om. A. [83] προείλετο] προείληπτο A. [84] καὶ ante πόλεως add. A. [85] ἢ μόνα om. A. [86] ὑπαίτια A : ὑπάντια ς. [87] προκείσθω A. [88] δ' om. A. [89] τε add. A. [90] καὶ ταύτης om. A. [91] ἅπασα] p. 306. [92] ἐκλέγειν A : ἐκλογεῖν ς. [93] προστάττειν] πράττειν A.

Digitized by Google

cum ea potentioribus serventur, atque etiam ad deos ipsos præ nimia sapientia procedet, eosque, quod non æquo jure cum hominibus agant, sed imperium sibi arrogent, calumniabitur. Sed hæc, ut arbitror, ab iis disputantur, qui in angulis educati, solem nunquam viderunt, a quo solent aliæ stellæ lumine privari. Sin hæc necessario cum omni imperio cohærent, estque hoc imperii jus, ut princeps potiori sit jure quam cæteri : ita demum cedam, si qua vel Græca, vel barbara potestas minus imperii jure, quam populus Atheniensis, usa demonstretur. Quemadmodum enim in præclaris consiliis optimi alicujus viri morem secutus est, ita in iis quæ calumniantur nonnulli, non secundum communem hominum naturam, sed imperii necessitate ductus peccavit. Cumque potentia sua imperium esset ab initio adeptus, per humanitatem ultro dimisit, ac ipse **407***a* pene sibi criminum est auctor factus. Nam cum maxima erga omnes familiaritate atque moderatione usus esset, eosque magis in reipublicæ societatem quodammodo vocasset, quam principatus jure cohibuisset, idem fere, quod solet benignis dominis accidere, passus est, ut non propter cæteram æquitatem gratiosus esset, sed cum quid postularet, aperte vim facere videretur. Quin siquidem in eos, qui pro civibus sese gerebant, hæc perpetravit, nihil veto quominus incusetur : sin vero quia partim defecerant, eumque præter dignitatem contumeliose acceperant, partim apertos se hostes profitebantur, dubium non relinquitur, quin ii qui necessitatem attulerunt, crimen omne sustineant. Nam et illi eo quasi pignore videntur eaque fiducia elati peccasse, non quod urbe perpetuo se potiri posse crederent, sed quod nec victos gravius quidquam esse passuros considerent, cum Athenienses natura essent ad homines conservandos propensi. Quod enim de Mitylenensibus decretum revocarunt, quæ potest civitas primis consiliis vincere? Ut enim quæ pridie statuerant, judicii erant et injuriæ acceptæ : ita quæ postridie mutarunt, solius erant urbis, cum quidem triremis una est alteram assecuta. Jam cum hominis cujusvis defensionem cum facto conjunctam omnes recipiant, miror eos urbis res gestas tot ac tantas, quibus illa se purgat, non considerare. An vero solem quidem ac lunam, non ob damna, quæ nobis dant, accusabimus, sed propter commoda ab ipsis profecta mirabimur : de urbe non ex universa ejus natura, et cum omnibus consuetudine ac familiaritate, sed ex offensionibus aliquot judicabimus? Non puto : nisi quis etiam fulmina deorum, ac tonitrua, motusque terræ velit

γίνεται. Ὥστ' εἴ τις ἀκριβολογεῖται περὶ τῶν δικαίων, καὶ σοφιστὴς εἶναι μᾶλλον βούλεται ἢ τῇ τῶν πραγμάτων φύσει συγχωρεῖν, οὐκ ἂν φθάνοι διαγράφων πάσας ἀρχὰς καὶ δυνάμεις ἁπλῶς, ὡς ἅπαντά γε ταῦτά ἐστιν ἐν τῷ θεσμῷ τοῦ κρείττονος[74]. Εἶτα ὑπὸ σοφίας ἄνεισι μέχρι τῶν θεῶν ἐλέγχων, καὶ λέγων ὡς οὐδὲ οὗτοι τοῖς ἀνθρώποις ἐξ ἴσου προσομιλοῦσιν, ἀλλ' ᾖρηνται κρείττους εἶναι. Ἀλλ', οἶμαι, ταῦτ' ἐστὶ γωνίας ἀξίων ἀνθρώπων, καὶ τὸν ἥλιον οὐχ ἑωρακότων, ὃς ἀφαιρεῖται τοὺς ἄλλους ἀστέρας τὸ φαίνεσθαι. Εἰ δὲ ἀναγκαῖον τὸ πάσῃ δυναστείᾳ[75] καὶ πάσῃ περιουσίᾳ τὰ τοιαῦτα προσεῖναι, καὶ οὗτός ἐστιν ἀρχῆς θεσμὸς, μὴ ἀπὸ τοῦ ἴσου πρὸς τοὺς ὑπηκόους κρίνεσθαι, τότε νικῶν ἀπίτω[76] τις, ὅταν δείξῃ τῶν ἄλλων εἴτε Ἑλληνικῶν δυνάμεων εἴτε καὶ βαρβαρικῶν βασιλειῶν ἡντιναοῦν ἐλάττονι τῷ τῆς πλεονεξίας γιγνομένῳ χρησαμένην, ἢ τὸν τῶν Ἀθηναίων δῆμον ἔστιν εὑρεῖν. Φανήσεται γὰρ, ἃ μὲν[77] διαφερόντως ἐβουλεύσατο, ἑνὸς ἀνδρὸς ἥθει κεχρημένος τοῦ βελτίστου, ἃ δὲ ἐγκαλοῦσί τινες, οὐ τῇ κοινῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ἐξαμαρτὼν, ἀλλὰ τῇ τῆς ἀρχῆς ἀκολουθήσας ἀνάγκῃ, [1229 R.] καὶ δυνάμει μὲν ἄρχων καταστὰς τὸ ἐξ ἀρχῆς, φιλανθρωπίᾳ δὲ τὸ τῆς ἀρχῆς δεδοικὸς[78] ἐκὼν μεθεὶς, καὶ σχεδὸν τῶν ἐγκλημάτων αἴτιος αὐτῷ[79] γεγονώς. Πλείστῳ γὰρ τῷ κοινῷ καὶ μετρίῳ πρὸς ἅπαντα χρησάμενος, καὶ τρόπον τινὰ τῆς πολιτείας μᾶλλον κοινωνοὺς ποιησάμενος ἢ δυναστείας νόμῳ κατέχων, ταυτὸν τοῖς χρηστοῖς ἔπαθε τῶν δεσποτῶν· οὐ γὰρ διὰ τὴν ἄλλην ἐπιείκειαν χάριτος παρ' ἐνίων ἔτυχεν, ἀλλ' εἴ τι προσηνάγκασιν, ἐπιφανῶς ἔδοξε βιάζεσθαι. Καὶ μὴν[80] εἰ μὲν ἔχοντας τὸ τῶν ὑπηκόων σχῆμα ταῦτα εἰργασμένος φαίνεται, δῶμεν τοῖς ἐθέλουσι βλασφημεῖν· εἰ δὲ τοὺς μὲν ἀποστάντας [664 H.] καὶ παρ' ἀξίαν ὑβρίσαντας εἰς αὐτὸν, τοὺς δὲ ἐκ τοῦ φανεροῦ πολεμίους ὄντας, ποτέροις ἄξιον ἐγκαλεῖν; Οἶμαί γε[81] τοῖς τὴν ἀνάγκην παρασχοῦσιν. Ἐπεὶ κἀκεῖνοί[82] μοι δοκοῦσιν ὥσπερ ἐνέχυρον αὐτὸ τοῦτο ἔχοντες ἐπαρθῆναι, καὶ τούτῳ[83] μάλιστα πιστεύσαντες ἁμαρτεῖν, οὐ τῷ[84] διὰ τέλους κρατήσειν[85] τῆς πόλεως, ἀλλὰ τῷ μηδ' ἂν ληφθῶσι μηδὲν δεινὸν πείσεσθαι, ὡς Ἀθηναίους γε πεφυκότας σώζειν. Δῆλον δέ· ἃ γὰρ περὶ Μιτυληναίων μετέγνωσαν, τίς ἔχει νικῆσαι πόλις; οἷς ἐξ ἀρχῆς ἐβουλεύσατο[86]; ἐκεῖνοι γὰρ ἃ μὲν τῇ προτεραίᾳ διέγνωσαν, τῆς κρίσεως ἦν καὶ ὧν ἠδίκηντο· ἃ δὲ τῇ ὑστεραίᾳ μετέγνωσαν, τῆς πόλεως ἦν μόνης. Καὶ ἡ τριήρης τὴν τριήρη κατειλήφει. Θαυμάζω δὲ εἰ τῶν μὲν[87] ἰδιωτῶν τὴν ἔργῳ πάντες ἀπολογίαν τιμῶσι, τῆς πόλεως δὲ[88] οὐχ ὁρῶσιν οἱ σεμνοὶ τὰ ἔργα[89] δι' οἷων καὶ ὅσων ἀπολελόγηται[90] περὶ τούτων. Καὶ ἡλίου[91] μὲν καὶ σελήνης οὐχ ὅσα βλάπτουσι κατηγοροῦμεν, ἀλλ' ὅσων ἀγαθῶν αἴτιοι γίνονται[92] θαυμάζομεν· τὴν πόλιν δ' ἐξ ὧν ἐνίοις

VARIÆ LECTIONES.

[74] κρείττονος B, κηρύττοντος A. [75] πάσῃ δυναστείᾳ A : ἁπάσῃ. [76] ἀπίστω A. [77] μὲν] μὲν γάρ A. [78] δεδοικός A : δεδωκώς ς. [79] αὐτῷ A : καὶ αὐτῷ ς. [80] μὴν] τήν A. [81] γε om. A. [82] κακεῖνοί A. κἀκεῖνό ς. [83] τούτῳ] τοῦ A. [84] οὐ τῷ] οὕτω A. [85] κρατῆσαι A. [86] ἐβουλεύσαντο A. [87] μὲν om. B. [88] δὲ om. A. [89] τὰ ἔργα om. A. ante οἱ σεμνοι ponit corr. B. [90] ἀπολογεῖται A [91] ἡλιον — σελήνην A. [92] γίνονται om. A.

Digitized by Google

προσέκρουσεν, ἀλλ' οὐκ ἐξ ὧν ἅπασιν ὠμίλησεν οὐδ' ἐκ τῆς ὅλης φύσεως κρινοῦμεν [93]; Οὐκ οἶομαι γε· ὥσπερ ἂν εἴ τις καὶ τῶν θεῶν [94] κατηγοροίη τοὺς σκηπτοὺς καὶ τὰς βροντάς, κἂν εἴ τι σεισθῇ [95], τὰς ὅλας καὶ κοινὰς αὐτῶν εὐεργεσίας ἀμελήσας [96] σκοπεῖν. Ἔχων [97] δὲ πολλὰ καὶ τῶν ὕστερον εἰπεῖν, καὶ μάχας ἀτόπους καὶ τολμήματα θαυμαστὰ καὶ καρτερίας ὑπερφυεῖς, οὐκέθ' ὁρῶ τὸν καιρὸν ἀρκοῦντα. Τοσοῦτον δ' ἔτι [98] προσθεὶς τοῖς περὶ τούτων λόγοις ἀπαλλάττομαι.

A calumniari, neglectis communibus atque universis beneficiis. Quamvis autem multa quoque posteriorum temporum bella, inusitata et inaudita constantia, narrationi meæ reliqua sint, tempus tamen me deficit. Quapropter unum si addidero, totum de hac re sermonem concludam.

Ὥσπερ [99] γὰρ προειδυῖα ἐξ ἀρχῆς ἡ φύσις περὶ τῆς πόλεως, ὅσον τοῖς ἔργοις προέξει [1] τῶν ἄλλων, κατεσκευάσατο αὐτῇ πρὸς ἀξίαν τοὺς λόγους, ἵνα αὐτή τε κοσμοῖτο ὑπὸ τῶν ἑαυτῆς ἀγαθῶν, κἂν τισι τῶν ἄλλων δέῃ, καὶ τοῦτ' ἔχῃ μετὰ τῶν ἄλλων χαρίζεσθαι. Πρότερον μὲν οὖν τοὺς καταφεύγοντας ἐφ' ὑμᾶς τῶν Ἑλλήνων διεσώζετε· νυνὶ δ' ἀτεχνῶς πάντας ἀνθρώπους καὶ πάντα γένη τῇ καλλίστῃ τῶν εὐεργεσιῶν ἀνέχετε, ἡγεμόνες παιδείας καὶ σοφίας ἁπάσης γινόμενοι. Ἀλλὰ [2] μὴν πέντε μὲν ἔστι μνήμη [3] βασιλειῶν· μὴ γένοιτο δὲ πλειόνων. Τούτων δ' ἐπὶ μὲν τῆς Ἀσσυρίων τῆς πρεσβυτάτης αἱ πρῶται τῆς πόλεώς εἰσι πράξεις, καὶ ὅσα τῶν θείων εἰς τοῦτον ἐμπίπτει τὸν χρόνον· ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας ἥρετο ἡ πόλις· τὴν δὲ τρίτην διὰ τέλους ἐνίκησεν· ἐν δὲ τῇ τετάρτῃ μόνη μὲν ἀντέσχεν, ἄριστα δ' ἀπήλλαξε τῶν ἄλλων· ἐπὶ δὲ τῆς πάντα ἀρίστης καὶ μεγίστης, τῆς νυνὶ καθεστηκυίας, τὰ πρεσβεῖα παντὸς ἔχει τοῦ Ἑλληνικοῦ, καὶ πέπραγεν [4] οὕτως ὥστε μὴ ῥᾳδίως ἂν τινα αὐτῇ τὰ ἀρχαῖα ἀντὶ τῶν παρόντων συνεύξασθαι. Γνοίη δ' ἄν τις ὅσον τῇ πόλει περίεστιν ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος, [1252 R.] εἰ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῇ, πάντα μὲν οὐκ ἴσως δυνατὸν, μᾶλλον δὲ σαφῶς ἀδύνατον, ἀλλ' ὅσα γε ἐγχωρεῖ, μερίσας, ἄλλο [5] ἄλλῃ πόλει καὶ χώρᾳ προσθεὶς, εἶτα ἀγῶνα τῷ λόγῳ ποιήσειε [6] καθάπερ ποιητῶν ἢ χορῶν [7]. Οὐ γάρ μοι δοκεῖ τὴν νικῶσαν εὑρεῖν ἂν [8] ῥᾳδίως. Οἷον εἰ φιλοτιμοῖτο ἡ μὲν ὡς πρώτη [665 H.] τεκοῦσα τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ἡ δὲ ὡς πρώτη δείξασα τοὺς καρποὺς, ἡ δὲ ὡς πλείστοις μεταδοῦσα, ἡ δέ τις [9] ὡς νόμους καταδείξασα, ἡ δὲ πανηγύρεις [10], ἡ δὲ ὡς ἐν καλλίστοις κεῖται γῆς ἅμα καὶ θαλάττης [11], ἡ δὲ τοῖς τῆς σοφίας ἀγαθοῖς ἀγάλλοιτο, ἡ δὲ τὰς ἐν τοῖς πολέμοις πράξεις καταλέγοι, ἄλλη δὲ ὅσους [12] ὑπεδέξατο τῶν Ἑλλήνων, ἡ δὲ τὰς ἀποικίας ἃς ἀπέστειλεν, ἡ δὲ ὅ τι καὶ δοίη τις αὐτῇ τῶν ὑπαρχόντων τῇ πόλει, φήμ' ἔγωγε μάλιστ' ἂν οὕτω γενέσθαι καταφανὲς ὁπόσοις τισὶ τοῖς κρείττοσιν ἡ πόλις ἡμῖν [13] τὰς ἄλλας παρελήλυθεν. Ἃ γὰρ ἐξαρκεῖ νειμαμένῃ τῇ Ἑλλάδι, ταῦτα μόνη συλλήβδην ἔχει. Καὶ μὴν [14] τῶν γε δωρεῶν ὡσαύτως [15] τὴν μεγίστην οὐ ῥᾴδιον εὑρεῖν, ἀμελλάσθω δὲ καὶ περὶ τούτων ἄλλη πρὸς ἄλλην πόλις, ἡ μὲν τοὺς Δήμητρος καρποὺς κομίζουσα, ἡ δὲ τοὺς [16] τοῦ Διονύσου, καὶ τούτους οὐ μόνον τοὺς ἀπὸ τῆς ἀμπέλου, ἀλλὰ καὶ

Natura quasi sciens fore ut rebus gestis alios urbs longe vinceret, orationes ei et litteras pro dignitate tribuit, quo et ipsa suis gauderet ornamentis, et aliis, si opus esset, **407***b* una cum reliquis impertiri posset. Cum ergo prius Græcos ad vos confugientes servaveritis, nunc omnes homines genteeque cunctas pulcherrime excipitis, xenio sapientiæ, et doctrinæ duces omnibus vos præbentes, cunctosque purgantes. Jam cum quinque memorentur regna (nec vero plura nascantur), B in eorum antiquissimum Assyrium, primæ urbis res gestæ, et quæ iis propitiis acta sunt, inciderunt; in secundo crevit urbs; tertio ipsa vicit; quarto cum sola restitit, tum optime omnium liberavit: in hoc autem omnium optimo ac maximo, totius Græciæ primas tenet, ita ut non debeat ei quisquam antiquum statum loco præsentis exoptare. Quanta vero fuerit urbis ab omni tempore præstantia, facile admodum cognosceremus si ejus ornamenta non quidem omnia (nam id omnino fieri non potest), sed aliquot in varias urbes ac regiones distribuentes, earum deinde comparationem quasi poetarum aut chorearum instituamus; non enim mihi facile videtur, vincentem invenire: ut si aliæ, verbi gratia, de prima hominis creatione glorientur, C quædam de frugibus vel primum inventis, vel plurimum communicatis, nonnullæ de legibus aut feriis solemnibus constitutis, aliæ de situ commodissimo; quædam de sapientia, vel rebus bellicis, nonnullæ de Græcis exceptis, vel coloniis deductis; reliquæ denique de alia re quavis, quæ urbi contigerit. Sic apertissime quanto reliquas intervallo urbs superet, ostendemus, cum ipsa, quæcunque toti Græciæ separatim sufficerent, sola complectatur. Quin et donum quod sit maximum, non facile discernetur, verum si hic civitatum quoque fiat contentio, ut alia Cereris fructus afferat, alia Bacchi, nec solius vitis, sed et aliorum, quæ seruntur: D tertia vero Minervæ donum, idque duplex, multis utique civitatibus gloriandi materiam, ceu de præstantissimo munere singulis dabimus. **408***a* Atque hæc quidem hactenus. Magnitudo autem urbis et reliquus apparatus, omnino fortunæ Atheniensium, et nominis amplitudini respondet, sive ipsum civitatis ambitum, qui maximus est et pul-

VARIÆ LECTIONES.

[93] κινουμεν B. [94] ἂν εἴ τις καὶ τῶν θεῶν] καὶ τῶν θεῶν εἴ τις ἄν. [95] κἂν εἴ τι σεισθῇ om. A. [96] ἀμελήσας] ἀμελὴς A, ἀμελεῖ B. [97] ἔχων] p. 311. [98] δ' ἔτι A : δέ τι ς. [99] ὥσπερ] p. 317. [1] προέξει τοῖς ἔργοις ς. [2] ἀλλὰ] p. 320. [3] εἰσὶ μνῆμαι ς. [4] πέπραχεν A. [5] ἄλλο B : ἄλλος ς. [6] ποιήσει A, ποιήσοι B. καθάπερ] ἔνθαπερ A. [7] χωρῶν A. [8] ἂν om. A. [9-10] ἡ δέ τις — πανηγύρεις om. A. [11] θαλάσσης A. [12] δὲ ante ὅσους om. A. [13] ἡμῖν] ὑμῶν B. [14] καὶ μὴν] p. 322. [15] ὡσαύτως om. A. [16] τοὺς A : τῆς ς.

Digitized by Google

cherrimus in tota Græcia, consideres, sive mœnia ad mare quondam usque pertinentia, et itineris diurni longitudinem complexa, aliosque ad mare circulos urbanis oppositos. Quid quod vici quidam oppidis aliis splendidiores cernuntur, omnisque ornatus, tam qui a natura, quam qui ab arte petitur, æqualiter et urbi tributus est, et regioni. Ad naturam quidem pertinet aer tam eximius, et portus, qui singuli multorum instar esse possint. Tum arcis ipsius situs, et velut auræ gratia afflans undique. Jam illud in his notatu dignum, cum aliæ urbes cœli bonitate regioni suæ cedant, urbs tamen quem tota Attica bonum, eum habet optimum ac purissimum aerem, adeo ut vel eminus e cœlo superiore tanquam jubare cognoscatur. Atque hæc quidem e natura sunt, pauca de multis collecta. Quæ autem ad artem referuntur, eorum quid vel maximum vel primum ponam nescio. Sunt enim hic et templa maxima omnium atque pulcherrima, et simulacra, exceptis cœlestibus facile prima, tam venusta, quam nova, et bibliothecæ, qui proprius est Athenarum ornatus, et lavacra multum delicata, istique diætæ convenientia, et curricula atque gymnasia. Quocirca si quis Erichthonios, Cecropes, fabulas, fruges, tropæa, terrenas res et marinas, litteras, viros, reliqua omnia quibus ætatem transegit, urbi detrahat, eaque ratione, qua reliquas civitates, quæ sese nunc venditant, consideret, **408***b* victoriam nihilominus iis quæ adhuc in ipsa cernuntur, facile auferet.

Verum sola inter omnes urbes, et vetera veteribus, et nova novis, aut potius et vetera novis, et nova veteribus superat. Quibus addo et alia ejusdem.

[Quia sæpe figurate loquitur. Sic et tu hunc locum illustrabis, sic disponens: *Vetera quidem veteribus vincit, nova vero veteribus.* Aut potius pro hoc, si vis: *Et adhuc vetera veteribus superat, nova vero novis.* Deinde quomodo dicit: *Sed et vetera novis et nova veteribus.* Melius vero quis dixerit, aut explicarit quis magis proprie, aut non aberraverit, et sæpe alias.]

Omnia denique, ut sic dicam, vel apud vos duntaxat exstant, vel a vobis orta sunt: et trium

A τῶν ἄλλων ἡμέρων· ἡ δὲ τρίτη λεγέτω τὴν τῆς Ἀθηνᾶς δωρεάν, καὶ ταύτην διπλῆν. Ἆρ' οὐ πολλαῖς πόλεσι [μεριζόμενα ἐξαρκεῖ τὰ ἐκ τῶν θεῶν ἑκάστῃ φιλοτιμεῖσθαι ὡς ἐχούσῃ τὸ κάλλιστον; Εἶεν[17]. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τοιαῦτα[18]. Τὰ δ' αὖ τοῦ μεγέθους καὶ τῆς ἄλλης κατασκευῆς τίς ἂν οὐκ ἄξια τῆς ὅλης τύχης εἴποι καὶ τοῦ μεγάλου τῶν Ἀθηναίων ὀνόματος; τοῦτο μὲν αὐτὸν τὸν κύκλον τοῦ ἄστεως[19], μέγιστον] μὲν τῶν Ἑλληνικῶν, κάλλιστον δὲ τῶν πανταχοῦ. Καὶ[20] σιωπῶ τείχη καθήκοντά ποτε ἐπὶ τὴν θάλατταν, ἡμερησίας[21] ὁδοῦ μῆκος τὰ σύμπαντα[22], καὶ πρὸς τῇ θαλάττῃ κύκλους ἑτέρους ἀντιστρόφους τῶν περὶ τὴν πόλιν. Ἀλλὰ τοὺς δήμους[23] πάρεστι δήπου θεωρεῖν, ὧν[24] ἔνιοι λαμπρότεροι[25] τῶν ἀλλαχοῦ πόλεών εἰσι κατεσκευασμένοι[26], καὶ

B πάντα δὴ τὸν κόσμον καὶ τὸν παρὰ τῆς φύσεως καὶ τὸν παρὰ τῆς τέχνης ἐφάμιλλον κἀν τῇ πόλει κἀν τῇ χώρᾳ. Τῶν μὲν αὐτοφυῶν ἀήρ τε οὗτος ἐξαίρετος τοῦ πολλοῦ, καὶ λιμένες τοσοῦτοι, ὧν εἷς ἕκαστος ἀντάξιος πολλῶν, ἔτι δὲ αὐτῆς τῆς ἀκροπόλεως ἡ θέσις, καὶ τὸ ὥσπερ αὔρας εὐχαρι προσβάλλον πανταχοῦ. Ὃ δὲ καὶ ἐν αὐτοῖς τούτοις ἄξιον ἐπισημήνασθαι· ταῖς μὲν γὰρ[27] ἄλλαις πόλεσιν, ὅπως ἂν ἔχωσι τοῦ οὐρανοῦ[28], τῆς γε αὐτῶν χώρας ἐπιεικῶς ἠττᾶσθαι συμβέβηκε· τοῦ δὲ τῆς[29] πάσης Ἀττικῆς ἀέρος οὕτως ἔχοντος, ἄριστος καὶ καθαρώτατός ἐστιν ὁ τῆς πόλεως ὑπερέχων. Γνοίης[30] δ' ἂν αὐτὴν ἐπὶ τῇ πόρρωθεν ὥσπερ αὐγῇ τῷ ὑπὲρ κεφαλῆς ἀέρι[31]. Καὶ τὰ μὲν παρὰ[32] τῆς φύσεως τοιαῦτα, πολλὰ τῶν

C ὄντων ἀφελόντι· τῶν δ' αὖ τῆς τέχνης τί χρὴ[33] πρῶτον εἰπεῖν ἢ μέγιστον θεῖναι[34]; νεὼ τε γὰρ ἐνταῦθα[35] οἱ αὐτοὶ μέγιστοι καὶ κάλλιστοι τῶν πανταχοῦ, καὶ ἀγάλματα, ἄνευ τῶν οὐρανίων, τῆς πρώτης τέχνης τὰ πρῶτα, καὶ παλαιὰ καὶ καινά. Πρὸς δὲ τούτοις βιβλίων ταμιεῖα[36], οἷα οὐχ ἑτέρωθι γῆς φανερᾶς, καὶ μάλα τῶν Ἀθηναίων κόσμος οἰκεῖος, καὶ οἷα δὴ τῆς παρούσης ἐξουσίας καὶ[37] διαίτης, λουτρά τε σεμνότητι καὶ τρυφῇ νικῶντα [666 H.] καὶ δρόμοι καὶ γυμνάσια. Ὥστε εἴ τις περιέλοι τῆς πόλεως τοὺς Ἐριχθονίους, τοὺς Κέκροπας, τὰ μυθώδη, τὰ τῶν καρπῶν, τὰ τρόπαια τὰ ἐν τῇ γῇ καὶ τῇ[38] θαλάττῃ, τοὺς λόγους, τοὺς ἄνδρας, πάντα δι' ὧν τὸν αἰῶνα διεξελήλυθε[39], σκοποῖτο δ' αὐτὴν ὥσπερ τὰς νῦν φρονούσας ἐφ' ἑαυταῖς, ἐξαρκεῖν αὐτὴν τοῖς ὁρωμένοις νικᾶν.

[1233 R.] Ἀλλὰ μόνη δὴ[40] πόλεων τὰ μὲν παλαιὰ τοῖς παλαιοῖς νικᾷ, τὰ δὲ καινὰ τοῖς καινοῖς· εἰ δὲ βούλει, τὰ μὲν παλαιὰ τοῖς καινοῖς, τὰ δὲ καινὰ τοῖς παλαιοῖς, τοῖς ἑαυτῆς λέγω τὰ[41] ἄλλων.

D [Ὅτι[42] πολλάκις Σχηματίζεται. σχηματίσαις δ' ἂν τὸ χωρίον μεταλαμβάνων καὶ οὕτω· *Τὰ μὲν παλαιὰ τοῖς παλαιοῖς νικᾷ, τὰ δὲ καινὰ τοῖς παλαιοῖς.* Μᾶλλον δὲ ἀντὶ τοῦ *εἰ βούλει* καὶ ἑξῆς, *καὶ ἔτι τὰ μὲν παλαιὰ τοῖς παλαιοῖς νικᾷ, τὰ δὲ καινὰ τοῖς καινοῖς.* Εἶτα, πῶς εἶπον; *ἀλλὰ καὶ τὰ παλαιὰ τοῖς καινοῖς καὶ τὰ καινὰ τοῖς παλαιοῖς.* Ἔτι δὲ εἴποι δ' ἄν τις ἄμεινον, ἢ διέλοι δ' ἄν τις οἰκειότερον λέγων[43], ἢ οὐκ ἂν διαμάρτοις, καὶ πολλαχῶς ἄλλως;[44-46].]

Ὡς[47] δ' εἰπεῖν[48], ἅπαντα ἢ παρ' ὑμῖν ἐστι μόνοις[49] ἢ καὶ παρ' ὑμῶν. Καὶ τριῶν ἓν γέ τι συμβέβηκε·

VARIÆ LECTIONES.

[17] εἶεν. [18] τοιαῦτα om. A, leguntur p. 326. [19] ἄστεος B ς. [20] καὶ add. A. [21.22] ἡμερησίας. — συμπαντα om. A. [23] δήμους A : δόμους ς. [24] ὧν] ὡς A. [25] λαμπρότερον B : λαμπρότεροι ς. [26] κατεσκευασμένοι εἰσὶν A. [27] γὰρ om. A. [28] οὐρανοῦ] ἀνθρώπου A ei pr. B. [29] τῆς om. A. [30.31] γνοίης. — ἀέρι om. A. [32] παρὰ om. A. [33] χρὴ om. A. [34] θεῖναι] εἶναι A. [35] ἐνταῦθα om. A. [36] ταμεῖα ς. [37] ἐξουσίας τε καὶ ς. [38] καὶ τῇ] τὰ ἐν τῇ A. [39] διεξῆλθε B. [40] ἀλλὰ μόνη δὴ] μόνη δὲ A suni, p. 328. [41] τὰ] τῶν A. [42] ὅτι ἄλλως; om. B. [43] ἢ διέλοι λέγων om. A. [44.46] ἄλλως A. om. B. ἄλλους ς. [47] ὡς] p. 534. [48] δ' ἂν εἰπεῖν ς. [49] ἐστὶ καὶ μόνοις ς.

Digitized by Google

τὰ μὲν γὰρ παρ' ὑμῶν ἤρξατο, τὰ δὲ ὡς κάλλιστα παρ' ὑμῖν ἐστι, τὰ δ' ὡς πλεῖστα. Εἰσὶ τοίνυν οἳ μηδὲν ἔχοντες φανερὸν δεῖξαι μηδὲ εἰπεῖν ἔργον ἑαυτῶν, μηδὲ ἐφ' ὅτῳ ἂν δικαίως φρονοῖεν, ἐπὶ τοὺς Τρωϊκοὺς καταφεύγουσι χρόνους καὶ φιλοτιμίας ἀμφισβητοῦσιν, οὐδ' οὕτω λέγοντες οὐδὲν κοινὸν ἑαυτῶν, ἀλλ' ἑνὸς ἀνδρὸς δόξης ἐξαρτώμενοι, ὥσπερ τινὲς γεωπεῖναι δι' ἑνὸς τῶν πλουσίων ἑαυτοὺς ποιούμενοι. Ἡ πόλις δὲ πρὸς τῷ μηδὲν δεῖσθαι τοιαύτης καταφυγῆς [80], οὐδὲ τούτου στέρεται τοῦ ἡδύσματος, ἀλλ' ὁ κοινὸς τῶν Ἑλλήνων ποιητὴς ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν νεῶν τε καὶ πόλεων τὸν Ἀθηναίων στρατηγὸν εἰς ἄκρον φησὶν [81] ἐλθεῖν κοσμῆσαι ἵππους τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας.

A unum aliquod contigit, et partim a vobis ceperunt, vel partim apud vos vel optima vel plurima cernuntur. Multi quoque cum nihil rerum suarum, de quo jure glorientur, proferre possint, ad Trojana confugiunt tempora, ac de gloria contendunt, quanquam nec sic aliquid, quod habeant commune, afferunt, cum ab unius alicujus viri fama pendeant, quales agricolæ qui inopum more ad ditiorem aliquem se referunt. Ac urbs quamvis perfugio hoc non indigeat, nequaquam tamen caret illo condimento. Communis etenim Græcorum poeta, in urbium et navium numero Atheniensium ducem ait peritissimum fuisse : scutatos ornare viros, et corpora equorum (79).

Εἰς [82] Μενεσθέα Ἀλέξανδρον Ἀποτείνεται.

Ad Menestheum Alexandrum Paridem pertinet.

Εἰ γὰρ [83] δεῖ τῶν ἄλλων ἀποστάντα ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας μόνης [84] εἰπεῖν, φανήσονται τοῖς μὲν βουλήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις πολλῷ προπετέστεροι καὶ ὑβριστότεροι [85] πάντες οἱ τοῦ σχήματος τούτου μετασχόντες, τῷ δ' ἀξιώματι καὶ τῇ λαμπρότητι μηδὲ τοῖς ἀπὸ τῆς πόλεως γεγενημένοι. Καὶ μὴν ἐκεῖνό γε ἡ πόλις πρώτη κατέδειξε, μὴ τίθεσθαι πλούτῳ μηδὲ θαυμάζειν. Οὔτε γὰρ τοὺς ὑπερέχοντας ταῖς οὐσίαις οὐδεπώποτε ἐπῆρεν, ἀλλ' ὅσον μὴ ἀδικεῖσθαι διὰ τοῦτο, τοσοῦτον αὐτοῖς ἠξίου [86] παρ' αὐτῆς ὀφείλεσθαι [87]· οὔτε τοῖς ἀρετῇ μὲν ὑπερφέρουσι, χρήμασι δ' ἡττωμένοις [88] οὐδαμοῦ πώποτε ἔλαττον [89] ἐνειμεν, αἰσχρὸν οἰμαι νομίζουσα τῶν μὲν οἰκετῶν οὐ τοὺς εὐπορωτάτους, ἀλλὰ τοὺς πιστοτάτους βελτίστους νομίζειν, τῶν δὲ ἐλευθέρων φασκόντων εἶναι τὴν ἀξίαν ὡρίσθαι χρήμασιν, ἀλλὰ μὴ ὁποῖός τις ἂν αὐτὸς [90] ἕκαστος ᾖ, τοιοῦτον καὶ [91] νομίζεσθαι. Ἐμοὶ [92] μὲν οὐδὲ πένταθλοι δοκοῦσιν οἱ πάντα νικῶντες τοσοῦτον τοῖς πᾶσι κρατεῖν.

B Ut enim reliquis omissis populi duntaxat potentiam spectemus : quicunque eodem reipublicæ genere usi sunt, ii ut cupiditates suas ac libidines citius atque violentius exercuerunt, ita dignitate et splendore Atheniensibus longe cesserunt. Quin et prima divitias nec secuta est urbs, nec admirata, cum neque ditiores unquam extulerit, illud ipsis modo deberi, ut nihil ob eam rem paterentur incommodi, rata : neque eos qui virtute præstarent, licet opibus inferiores essent, minoris unquam fecerit. **409**a Existimavit enim turpe fore, si servorum non opulentissimi, sed fidelissimi, quique cæteris meliores censerentur, liberorum hominum dignitas opibus, non qualitate cujusque æstimaretur. Sin erat viribus opus, C nemo cum illis erat conferendus, qui pleniorem quovis pentathlo victoriam referrent.

[667 H.] [Πράγματα [93-94] εἶπεν ἀντὶ προσώπου· δέον γὰρ εἰπεῖν *οἱ τοὺς πενταθλους νικῶντες*, ὁ δὲ εἶπεν οἱ πένταθλοι, ἀντὶ [95] τοῦ ἆθλος ἔχων πέντε ἀγωνίσματα [96], πάλην, δρόμον, ἀκόντιον, δίσκον, παγκράτιον, ἢ ἀντὶ τοῦ οἱ ε' ἀγωνιζόμενοι, ἢ οἱ ἐν τοῖς πέντε ἀγωνίσμασι νικῶντες. Οὐχ ὅτι δὲ οἱ πένταθλοι πάντα νικῶσιν· ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς τρία τῶν πέντε πρὸς νίκην. Λέγεται δὲ Πηλεὺς, ὅτε ἦν μετὰ τῶν Ἀργοναυτῶν [97-98], τοῦτον θεῖναι τὸν ἀγῶνα πρῶτος· τὰ δὲ πέντε ἄθλα ἦν ἃ προείρηται. Οἱ δὲ ἀντὶ τοῦ παγκρατίου τὸ ἅλμα συναριθμοῦσι.]

[Item dicit pro persona : oportet enim dicere : *vincentes Penthalos*. Sed ipse dicit, penthali lucta, cursu, jaculo, disco, pancratio, vel pro his in quinque certantes, vel in quinque certaminibus vincentes. Non quod pentathli omnia vincerent, sufficiunt enim illis tria ad victoriam. Dicitur vero Peleus, cum esset cum Argonautis, primum certamen instituisse. Quinque vero certamina erant quæ prædicta sunt : quidam vero pro pancratio numerant saltum.]

Καὶ τίς δήμων αὐτοῦ [99] ὀξύτερος καὶ πραότερος; ἢ τίνες δημαγωγοὶ μᾶλλον ἄξιοι θαυμάσαι; [1236 R.] Ἀετόν [100] τε ἐν νεφέλαις αὐτὴν ὁ θεὸς καλεῖ πρὸς τὰ ἄλλα πολίσματα. Μόνη δ', ὡς ἔοικε, ταύτῃ πόλεων δύο τἀναντία συμβέβηκε· πλεῖστά τε γὰρ καὶ κάλλιστα ἀνθρώποις [101] εἴρηται περὶ ταύτης, καὶ οὐκ ἔστιν ἥτις ἐλαττόνων τετύχηκε. Πρὸ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων τεθαύμασται, ἄξιον δ' αὐτῆς [102] οὐδὲν ἤκουσε.

D Quis populus hoc acutior reperiatur, et mansuetior, aut qui celebriores oratores? Quid? quod aquilam in nubibus vocat eam deus, aliarum civitatum comparatione. Huic enim soli urbi duo contraria evenerunt. Quod cum plurima de ipsa et præclarissima homines dixerint, minimas tamen omnium laudes fuit consecuta. Ut enim præter cæteras admirationi fuit, ita nihil de se pro

VARIÆ LECTIONES.

[80] καταφυγῆς] κατασκευῆς A. [81] φησὶν] ἔφησεν A. [82] εἰς — ἀποτείνεται om. A. [83] εἰ γὰρ] p. 338 extr. [84] μόνης] μόνον B. [85] ὑβριστικώτεροι B. [86] ἠξίου παρ' αὐτῆς om. A. [87] ἀφεῖλεσθαι A. [88] ἡττημένοις A. [89] ἔλαττον] τὸ ἔλαττον. [90] αὐτὸς A : αὐτῶν ς. [91] καὶ add. A. [92] ἐμοὶ] p. 341. [93-94] πράγματα — συναριθμοῦσιν om. B : πράγματα — πένταθλοι om. A. [95-96] ἀντὶ — ἀγωνίσματα add. A. [97-98] Ἀργοναυτῶν A : ἀργείων αὐτῶν ς. [99] αὐτοῦ B et corr. A : αὐτὸς ς. [100] ἀετόν] p. 342. [101] ἀνθρώποις om. A. [102] αὐτῆς om. A.

NOTÆ.

(79) Homer. *Iliad.*

Digitized by Google

dignitate dici audivit. Itaque cum mirarer audire me sapientiæ curiam, et Græciæ larem atque columen, et similia, quæ de urbe canebantur, nunc mihi ea minora videntur omnia. Quin si civitas ulla deorum ministra et cognata, vel humanæ naturæ simulacrum vocari debet, hæc id nominis jure obtinebit. Quas ob res, o Græci, nec invidere debetis urbi, nec verecunde cedere potius, quam eam certatim pro viribus extollere. Nam si Athenienses fuerint superiores, erit vestra victoria. Etenim cum omnes optimi esse nequeunt, tum ut ex ducis præstantia laudem capit civitas, ita si princeps urbs honorem sortiatur se dignum, is ornatus ad omnes pertinet. Quemadmodum igitur Athenienses ipsi non ægre tulerint, si quis ipsorum arcem celebret.

[Pro, pulcherrimam et honoratissimam omnis Aticæ, si quis dicat arcem.]

Ita vos quoque urbem pro arce quadam, vel fastigio Græciæ ac sociorum habentes, verbis eam et factis ornare, itaque laudem communicare, nec ea vos privari existimare decet. Hæc igitur a nobis oratio pepli instar ad ornatum pompæ Panathenaicæ confecta sit, quæ ut gratiam mereatur, efficiet eadem dea et cui oratio est et urbs consecrata.

CCXLVII.

Ex ejusdem Aristidis IV Orationibus pro rhetorica adversus Platonis Gorgiam—Excerpta.

409*b* Lectæ sunt ejusdem *De rhetorica Orationes adversus Platonem*, necessitatem eidem hujus ostendentes.

Existimo equidem eum, qui vel recte dicturus, vel æquum sit suffragium laturus, non id spectare debere, nec invidere, si quem priorum ac celebrium virorum, aliter eadem de re dixisse contingat, sed cujus ubique maximam oportet haberi rationem, huic quoque ab utra parte consistit veritas, inquirere, atque eo victoriam deferre. Etenim foret absurdum, si in concionibus et judiciis, non ei qui primum dixisset fides haberetur, verum probe scirent omnes fore ut si hac ratione disceptarentur ista, reorum nullus evaderet, quando quidem omnes post actorem dicunt : in ipsis autem litteris, et quod de iis exercetur, judicio non ii qui sententiam suam comprobarent, sed essent tempore priores, vincerent. Est autem admodum iniquum eos qui corpus exercent et coluni, adeo magnam et priorem habere honestatis ac justitiæ speciem.

[Scilicet bona ordinatione, cum omne bene ordinatum secundum rationem sit, male vero ordinatum præter rationem.]

ΣΜΖ'.

Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Πλάτωνα ὑπὲρ ῥητορικῆς λόγοι δ'.

Ἀνεγνώσθησαν τοῦ αὐτοῦ [83] *Πρὸς Πλάτωνα ὑπὲρ ῥητορικῆς λόγοι τέσσαρες*, τὴν αὐτὴν τῷ προειρημένῳ παρεχόμενοι χρείαν.

Οἶμαι [84] δεῖν, ὅστις μέλλει τὰ δέοντα ἐρεῖν ἢ ψήφου κύριος ὀρθῶς ἔσεσθαι [85], μὴ τοῦτο σκοπεῖν μηδὲ βασκαίνειν, εἴ τινι τῶν πρότερον καὶ δόξαν ἐχόντων ἑτέρως εἰρῆσθαι περὶ τῶν αὐτῶν συμβέβηκεν, ἀλλ' οὗ πανταχοῦ πλεῖστον εἰκός ἐστι λόγον εἶναι, τοῦτο κἀν τῷ παρόντι ζητεῖν, ὁποτέρωθι τἀληθὲς, καὶ τοῦτο συμβούλεσθαι [86] νικᾶν. Ἄτοπον γὰρ ἐν μὲν ταῖς ἐκκλησίαις μὴ τὸν πρῶτον εἰπόντα πιστεύεσθαι, μηδὲ ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἀλλὰ τοῦτό γε εὖ εἰδέναι πάντας, ὅτι εἰ ταύτῃ ταῦτα κριθήσεται, τῶν φευγόντων οὐδεὶς ἀποφεύξεται · πάντες γὰρ δήπου [87] ὕστεροι τοῦ διώκοντος λέγουσιν · [668 H.] ἐν δὲ τοῖς λόγοις αὐτοῖς καὶ τῇ περὶ τούτων κρίσει τοὺς τῷ χρόνῳ προλαβόντας κρατεῖν, ἀλλὰ μὴ τοὺς ἀποδείξοντας περὶ ὧν ἀγωνίζονται. Καίτοι [88] πῶς οὐκ ἀλογία πολλὴ τοὺς μὲν, ἃ τῆς τοῦ σώματος τύχης ἔχεται, μελετῶντας ἢ τιμῶντας οὕτω σφόδρα καὶ πρότερον τὸ τοῦ λόγου καλὸν καὶ δίκαιον τετιμηκέναι,

[Ἤτοι [89] τῆς εὐταξίας, ἐπειδὴ πᾶν τὸ *εὔτακτον* κατὰ λόγον γίνεται, τὸ δὲ *ἄτακτον* ἀλόγως [90].]

VARIÆ LECTIONES.

[73] ἀκούων post πρυτανεῖον ponit A. [74] ὑπάρχειν A. [75] δοκοῖ corr. B. [76] ἡμῖν ς. [77] πρεσβεύοι A. [78] ἀντὶ—ἀκρόπολιν om. B. [79] λέγει ς. [80.81] χρὴ. [82] πόλις om. A. [83] Ἀνεγνώσθησαν τοῦ αὐτοῦ] ἀνεγνώσθη τῶν Ἀριστείδου A. [84] οἶμαι] p. 5. [85] ὀρθῶς ἔσεσθαι om. A. [86] συμβούλεσθαι B, συμβουλεύεσθαι A. [87] δήπουθεν A. [88] καίτοι] p. 5. [89.90] ἤτοι — ἀλόγως om. A.

Digitized by Google

Τοὺς δ' ἐπὶ τῶν [91] λόγων ἀνέχοντας, καὶ χωρὶς A τῆς ἐν τούτοις διατριβῆς οὐδ' ἂν ζῆν δεξαμένους [1237 R] οὕτως ἀργῶς, [ἀργῶς εἶπε, διὰ τοὺς μὴ ἀντιλέγοντας· *ἀδίκως*, διὰ τοὺς ἐπιτιμῶντας τοῖς ἀντιλέγουσιν,] μᾶλλον δὲ ἀδίκως ἔχειν, ὥστε ἑνὶ πιστῷ χρῆσθαι περὶ ἁπάντων [92], ἄν τις φθάσῃ γενόμενος, καὶ τὰ ὀνόματα ἀντὶ τῆς ἀληθείας θαυμάζειν αἱρεῖσθαι [93], ὥσπερ νομίσαι δέον, οὐχ εὑρεῖν τὸ βέλτιον, καὶ τοὺς μὲν νόμους αὐτοὺς, ἂν συμφέρῃ, κινεῖν, τοὺς δὲ περὶ τῶν ἀεὶ μενόντων τῇ φύσει λόγους ἐπὶ τοῖς πρώτοις μὴ δέχεσθαι, ἀλλ' ὥσπερ ὅρους ἢ στήλας τοὺς προκατεσχηκότας πρεσβεύειν, καὶ ταῦτα οὐ λύειν ὥσπερ ἐν τοῖς νόμοις τοὺς προτέρους διὰ τῶν ἐναντίων δέον, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς χώρας καὶ ἑτέρους ἀξιοῦν αὐτοῖς, καὶ τοῖς μὲν ὅρκοις τοῖς κοινοῖς προσ- B παραγράφειν ἐξεῖναι ἀνελεῖν καὶ προσθεῖναι ὅ τι ἂν σκοπουμένοις ὕστερον συνδοκῇ, οὓς δὲ ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐξουσίας ἀεὶ καὶ διὰ παντὸς ἐξετάζειν δεῖ λόγους, τῷ παρελθόντι χρόνῳ μόνῳ προσθεῖναι, ὥσπερ ἂν εἴ τις καὶ ὑγιαίνειν φάσκοι [94] χρῆναι μόνους τοὺς πρώτους γενομένους, καὶ μηδὲ ἐκεῖνο ὁρᾶν [95], ὅτι ἡ τοιαύτη κρίσις καὶ ὁ λογισμὸς ὁ τοιοῦτος αὐτοῖς πρώτοις οὓς τιμῶσιν οὐ λυσιτελεῖ. Εἰ γὰρ τῷ χρόνῳ δεῖ συγχωρεῖν καὶ τὴν ἀξίαν ἀπὸ τούτου μετρεῖν, οὐκέτ' ἔχει τόπον ἡ νῦν [96] παρὰ πάντων εἰς ἐκείνους αἰδώς. Ἴασος γὰρ ἂν [97] οὕτω γε [98] νικήσῃ περὶ λόγους, καὶ Κρίασος καὶ Κρότωτος [99] καὶ Φορωνεὺς [1], καὶ εἴ τις Ἀργεῖος ἐκ μύθου καὶ Δευκαλίων [2] αἰπτιῶν βεβοημένων. Ἐὰν οὕτω κρίνωμεν, ὡς οὐ Κόδρῳ γε μετέσται C τῆς φιλοτιμίας, ἀλλὰ καὶ οὗτος παῖς οἷς εἶπον συμβαλεῖν [3] καὶ οὐκ [4] ἀρχαῖος· καὶ κατὰ [5] μικρὸν οὕτω ζητήσομεν [6] εἴ τις ἦν πρὶν σελήνην εἶναι. Ὁμήρου δὲ καὶ Ἡσιόδου καὶ τῶν εἰς ἡμᾶς γενεικηκότων, Πλάτωνος (εἰ βούλει) καὶ Δημοσθένους καὶ τῶν ὀλίγον [7] πρὸ τούτων οὐδ' εἰς πολλοστὸν χρόνον ἐλπὶς ὁμοίαν ἐγγενέσθαι δόξαν, συμπροϊόντος [8] ἴσου τοῦ πρὸ αὐτῶν ἐκείνοις ἀεί. Εἰ δὲ τοῦτο εὔδηλον ἅπασιν, ὅτι καὶ οὗτοι φύσει καὶ δυνάμει διενεγκόντες τοὺς πρὸ αὐτῶν ἀπέκρυψαν, οὐδὲ τοὺς ὕστερον [9] παντάπασιν ἅπαντας ἀπείργειν εἰκὸς, οὐδ' ἀπιστεῖν, εἴ τις καὶ τοῦ νυνὶ χρόνου μετεσχηκὼς ἔχει [10] συμβαλέσθαι γνώμην περὶ ὧν πρόκειται λόγος, ἀλλὰ [11] παρ' αὐτῶν, ὡς ἔοικεν, ὧν τιμῶμεν ὑπάρχειν εἰδότας τὸ προσίεσθαι καὶ προσέχειν ὁπόσον διαφέρει [12]. Ἅπαντας μὲν οὖν D ἴσως τοὺς παλαιοὺς αἰδεῖσθαι μὲν δίκαιον, φρίττειν δ' οὐκ ἄξιον, εἴπερ μὴ [13] τοὺς ἐπὶ τοῖς λόγοις ὀνομασθέντας μᾶλλον ἢ τοὺς λόγους αὐτοὺς δεῖ δοκεῖν τιμᾶν· ὅτι [14] δ', εἰ πρὸς ἄλλον τινὰ, χρὴ γνώμης οὕτως ἔχειν καὶ πρὸς Πλάτωνα, οὐκ ἄλλου δέομαι μάρτυρος, ἀλλ' αὐτὸς ἐξαρκεῖ, οὐ μόνον οἷς ἁπανταχοῦ βοᾷ καὶ παρακελεύεται [669 H.] μηδὲν πρότερον ποιεῖσθαι τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ καὶ ὀλίγῳ τῷ παραδεί-

Qui in litteris excellunt, et absque earum studio ne vitam quidem expetendam putent, eos tam ignavos [dixit *ignavos* propter non contradicentes; *iniquos*, propter reprehendentes eos qui contradicunt], aut potius iniquos esse, ut uno ad omnia utantur argumento, si quis exstiterit prior, ac pro veritate nomina admirentur, quasi non oportere quidquam reperiri melius existiment, ac leges quidem **410***a* ipsas, si sit utile mutare; qui autem de iis, quorum est natura perpetua, tractant sermones, eos post primos non recipere, verum priores quasi terminos, aut columnas venerari, nec ea, quemadmodum in legibus priores per contrarias abrogantur, solvere, verum eodem loco etiam alios habere: et juramentis quidem publicis hoc ascribere licet, demere et addere, quidquid posterius consultantibus visum fuerit, quas autem eadem semper et ubique libertate decebat examinari litteras, eas superioribus duntaxat temporibus tribui, veluti si quis primos tantum homines sanos esse dicat oportere, nec hanc ratiocinationem ipsis primam, quos honorant, inutilem esse animadvertere. Nam si tempori omnia sunt tribuenda, eoque metienda dignitas, non amplius is, qui nunc illis habetur ab omnibus honor, locum habebit. Hac enim ratione Jasus et Criasus, atque Crotopus et Phoroneus, ac si quis est in fabulis Argus et Deucalio, qui nunc celebrantur, palmam obtinebunt. Atque si ita judicemus, ne Codrus quidem cur glorietur habebit, qui cum istis quos dixi comparatus, puer sit nec antiquus: atque ita paulatim si quis ante lunam exstiterit, inquiremus. Jam Homeri atque Hesiodi, atque eorum qui hactenus excelluerunt, Platonis si placet, et Demosthenis, et qui paulo ante vixerunt, ne ad longissimum quidem tempus similis est speranda gloria. Sed si id omnibus est manifestum hos, cum natura et industria præstitissent, majores suos superasse, neque posteriores erant omnes omnibus modis arcendi, neque rejiciendi, si quis hoc etiam tempore de re proposita sententiam queat ferre; verum ex ipsis quos colimus, aliud esse præcedere, aliud præstare, cognoscendum est. Et antiquos quidem omnes venerari oportet, non horrere, nisi forte litteris insignes, majore quam ipsas litteras, honore censeamus afficiendos: quod autem si erga quempiam alium, erga Platonem certe sic esse debemus affecti, non alium requiro testem, cum sufficiat ipse, non tantum quoniam ubique clamat et edicit nihil esse veritati præferendum, sed et exemplo non magno. Etenim si ille cum Homerum, qui tanto ante ipsum tempore floruit, multis de causis incusaret, ratione non caruit, qua

VARIÆ LECTIONES.

[91] τῶν A : τὸ τῶν ς, et B quoque ante τῶν habet nescio quid a τ incipiens. [92] πάντων A. [93] ἡρῆσθαι A. [94] φάσκει ς. [95] ὁρᾷ B. [96] νῦν om. A. [97] ἂν om. A. [98] γε — περὶ λόγους om. A. [99] καὶ ὁ Κρότωπος ς. [1] καὶ Φορωνεὺς om. A. [2] καὶ Δευκαλίων αἰπ. βεβ. om. A. pro αἰπτιῶν apud Aristidem est ἀντὶ τῶν νῦν. [3] συμβάλλειν ς. [4] οὐκ A : οὔτ' ς. [5] κατὰ] τὰ κατὰ A. [6] ζητήσωμεν ς. [7] ὀλίγων ς. [8] προϊόντος ς. [9] τοὺς ὕστ.] τούτους ὕστ. A et pr. B. [10] ἔχοι B. [11-12] ἀλλὰ — διαφέρει om. A. [13] μὴ om. A. [14] ὅτι — παραδείγματι om. A.

Digitized by Google

contra indignantes uteretur, licebit nimirum secundum Platonem ipsum, et eos qui illum laudant atque omni absolvunt crimine, si quis aliquid contra illum dicere cœperit, auditionem sustinere: **410***b* nec prius id crimini vertere, quam ille rationibus ad propositum pertinentibus deficiatur. Indignum enim foret, cum ille, quam palam constituerat accusare, defensione sua quodammodo non privarit, verum duobus aut tribus defensionem forma dialogorum tribuerit: si nos, qui rem totam sustinere possumus et volumus, id non auderemus, quasi non esset amplius Platoni respondendum, quæ ipse sibi voluerit. Absurdum deinde mihi videbitur, si Plato rhetoricam, cujus et ipse partem fortasse consecutus aliquam erat, vituperare non est veritus: nos pro rhetorica, ne quis illius causa indignetur, dicere pudebit. Præterea, siquidem nihil oporteret contradicere, sed eam deserti vadimonii velut in curia damnari, idque dicendi magistram, alia quædam hæc esset ratio. Sin quemquam oporteat, nobis hoc propemodum conveniet, ut ex hac quoque re primum insiituti nostri jus declaremus. Nec enim æquum est, ut a qua id accepimus, quo cæteris patrocinari possemus, ea suis destituatur bonis, nec potius vel talis, qualem Plato voluit, videatur, vel ut videri possit efficiatur. Nam quod vulgo dicitur silentium confirmare crimina, id unum ac simplex non est: verum simul et jure suo privabitur, et dignitatem totam amittet.

A γματι. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος Ὁμήρῳ τῷ τοσοῦτον πρὼ αὐτοῦ περὶ πολλῶν [15.16] ἐπιτιμῶν οὐκ ἀπεστέρηται λόγου, ἀλλ' ἔχει πρὸς τοὺς ἀγανακτοῦντας ὅ τι εἴπῃ [17], κατ' αὐτὸν, ὡς ἔοικε, Πλάτωνα καὶ τοὺς ἐκεῖνον ἐπαινοῦντας καὶ πάσης αἰτίας ἀφιέντας ἔστι, κἂν ἄλλος τις ἐκείνῳ δοκῇ [18] τι λέγειν ὑπεναντίον, τολμᾷν ἀκροάσασθαι [19] μήπω [20] τοῦτο ἔγκλημα ποιουμένους, ἀλλ' ἐὰν τοῖς περὶ τῶν πραγμάτων λόγοις ἀπολειφθῇ. Καὶ γὰρ [21] ἂν εἴη δεινὸν, εἰ ἐκεῖνος μὲν ὑποστὰς κατηγορεῖν ἐκ προφανοῦς οὐκ ἀπεστέρησε τρόπον γέ τινα αὐτὴν τῶν ὑπὲρ ἑαυτῆς λόγων, ἀλλ' ἀπέδωκε δυσὶ καὶ τρισὶν ἀντειπεῖν ὡς γοῦν ἐν σχήματι διαλόγων, ἡμεῖς δὲ οἱ τὸ ὅλον βοηθεῖν ἔχοντες καὶ προῃρημένοι [1240 R.] μὴ τολμήσωμεν, ὥσπερ τοσαῦτ' ἀντιλέγειν Πλάτωνι δέον, ὁπόσα ἂν αὐτὸς

B πρὸς αὐτὸν βουληθείη. Ἄτοπον δέ μοι φαίνεται [22], εἰ Πλάτων μὲν οὐκ ἠδέσθη ψέγων ῥητορικὴν, ἧς ἴσως τι [23] καὶ αὐτῷ μετῆν, ἡμεῖς δ' αἰσχυνόμεθα ὑπὲρ ῥητορικῆς λέγοντες, μή τις δ' ἐκεῖνον ἀχθεσθείη. Χωρὶς δὲ τούτων, εἰ μὲν μηδὲν ἀντειπεῖν δεῖ, ἀλλ' ἐρήμην ἐαλωκέναι καθάπερ ἐν δικαστηρίῳ, καὶ ταῦτα [24] λόγων τέχνην οὖσαν, ἄλλο τι τοῦτ' ἂν εἴη τυπίταγμα. Εἰ δ' ἔστιν ὄντινα δεῖ, σχεδὸν ἡμῖν ἂν πρέποι [25], ἵνα καὶ τὸ δίκαιον εὐθὺς ἐν αὐτῷ τούτῳ πρώτῳ δείξωμεν, οὗ προεστήκαμεν· ὡς ἔστιν οὐ λόγον σῶζον, παρ' ἧς τὸ τοῖς ἄλλοις συναγορεύειν ἐστὶ, ταύτῃ τῶν παρ' αὐτῆς μὴ μεταδοῦναι, ἀλλὰ δυεῖν θάτερον, ἢ τοιοῦτον εἶναι δοκεῖν αὐτὴν οἷον [26] Πλάτων βεβούληται, ἢ τοιοῦτόν γ' [27] εἶναι δοκεῖν ποιῆσαι. Οὐ γὰρ ἔστιν ἐν τοῦτο [28] ὃ πανταχοῦ, ὅτι τὰς

αἰτίας ἡ σιωπὴ βεβαιοῖ· ἀλλ' ἅμα τῶν τε δικαίων οὐ τεύξεται, καὶ τὸ σεμνὸν αὐτῆς ἐπ' αὐτῆς [29] ἐξελήλεγκται. Δόξει γὰρ οὐχ οἷά τε εἶναι σώζειν τὰ δίκαια.

In his nulla prorsus inest demonstratio, nec argumentum necessarium, sed pro concessis sumuntur, de quibus erat prius disputandum, quasi ab auditoribus ea sibi dari petiisset. Atqui si ea de quibus quæritur ridiculum est pro concessis ponere, quomodo vel æquum sit ea quæ ridiculum sit quærere, initio ponere: vel non ridiculum, utrum ars dicendi et coquendi ejusdem sint naturæ, quærere? At ipse hoc tantum **411***a* concessum sumpsit. Licebit autem id cognoscere, si quis sublato rhetoricæ nomine, philosophiam in ejus locum substituat, atque ita iisdem utatur omnibus. Nec vero D vel rusticum quisquam, vel frigidum hunc fore sermonem existimet. Primum enim cum duarum artium vel facultatum, eos qui alteram sectantur, si de alteris quidpiam secus dixerint, nihil inelegantes agere dicturi sumus, alteris merito eamdem concedemus defendendi rationem. Deinde non offensæ gratia, sed demonstrationis, quæ in his nusquam apparet, proferetur.

C Ἐνταῦθα [30] ἀπόδειξις μὲν οὐδ' ἠτισοῦν ἔνεστιν [31]. οὐδ' ἔλεγχος ἀνάγκῃ προεληλυθώς· ὑπόκειται δὲ ἁπλῶς ὥσπερ ἐξὸν, οὐ [32] πολὺς ἦν [33] ἱδρὼς πρότερον, οὐδὲν διαφερόντως [34] ἢ εἰ χάριν ᾔτει τοὺς ἀκούοντας ταῦτα συγχωρῆσαι. Καίτοι εἰ τὰ ζητούμενα ὡς ὁμολογούμενα ὑποτίθεσθαι γέλως, πῶς εἰκὸς, ἃ γε ζητεῖν γέλως, ταῦτα ἐξ ἀρχῆς ὑποτίθεσθαι; πῶς γὰρ οὐ γέλως, εἰ τῆς αὐτῆς φύσεως ῥητορικὴ καὶ ὀψοποιητικὴ, ζητεῖν; ὁ δὲ ὥσπερ ὁμολογούμενον εἴληφεν αὐτό. Γνοίη δ' ἂν τις ἐκείνως, εἰ τὸ τῆς ῥητορικῆς ὄνομα ἐξελὼν τὸ τῆς φιλοσοφίας ἀντ' ἐκείνου ὄνομα μεταλάβοι [35], καὶ ἐπὶ τούτῳ πᾶσι τοῖς αὐτοῖς χρήσαιτο. Καὶ μηδεὶς μήτ' ἀγροικίαν μήτε ψυχρότητα καταγνῷ τοῦ λόγου. Μάλιστα μὲν γὰρ οὐ δή που δυοῖν ἐπιστήμαιν ἢ δυνάμεοιν τοῖς μὲν τῆς ἑτέρας προϊσταμένοις [36] οὐδ' ἂν ὁτιοῦν βλασφημῶσιν [37] εἰς τοὺς ἑτέρους, οὐδὲν ἄγροικον ὑπεῖναι φήσομεν, τοῖς δ' οὐδὲ τοῖς αὐτοῖς ἀμύνεσθαι δώσομεν· ἔπειτ' οὐ τοῦ φορτικοῦ χάριν εἰρήσεται, ἀλλὰ τῆς ἀποδείξεως, ἣν οὐδαμοῦ τούτοις εἶναί φαμεν.

VARIÆ LECTIONES.

[15.16] περὶ πολλῶν om. B. [17] εἴποι ς. [18] δοκῇ B : δοκεῖ ς. [19] ἀκροᾶσθαι A. [20] μήπω A : μή που ς. [21] καὶ γὰρ] p. 8. [22] φαίνεται] δοκεῖ A. [23] τι] γε A. [24] ταῦτ' ς. [25] ἂν πρέποι corr. B, ἀνατρέπειν A : ἂν πρέπῃ ς. [26] οἷαν A. [27] γ' add. B. [28] ἐν τοῦτο] ἐν τούτῳ B. [29] ἐπ' αὐτῆς add. A. [30] ἐνταῦθα] p. 15. [31] ἔνεστιν] ἐστὶν A. [32] οὗ] οὐ A. [33] ἦν om. A, post ἱδρὼς ponit B. [34] διαφέροντος B. [35] μεταλάβοι B : μεταβάλοι ς. [36] τῆς ἑτέρας προϊσταμένοις B : τὴν ἑτέραν προϊστάμενος ς. [37] βλασφημοῦσιν A.

Digitized by Google

Πολλῷ μέντ' ἂν πλέον ἐκείνων ἐλλείποιμεν τοῦ σωφρονεῖν [38]. Οὐκοῦν παρὰ πάντων ὡς [670 H.] εἰπεῖν τῶν θεῶν μαρτυρία καὶ ψῆφος ἐπῆκται τοῦ μηδενὸς ἄξιον εἶναι τὸν τοιοῦτον λόγον, ὅστις ἢ τὴν τέχνην ζητεῖ ἢ φαυλίζει τὸ μὴ σὺν ταύτῃ πανταχοῦ. Εἶτ' [39] οὖν, ὦ πρὸς Διός, ἐν μέτρῳ μὲν εἰπεῖν μουσοληπτούμενον ἄνευ τέχνης οὐ δεινόν, ἀλλὰ καὶ θεῖον πολλάκις (ὥσπερ οἱ ῥήτορες [40]), οὑτωσὶ δὲ εἰπεῖν τὰ βέλτιστα δεινόν, ἐὰν μὴ σὺν τέχνῃ; Ἐγὼ μὲν γὰρ οὐχ ὁρῶ τὴν ἀνάγκην. Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, εἰ ὁ μὲν ποιητὴς ἄνευ τέχνης ποιῶν ὀρθῶς τὸν ῥήτορα μιμήσεται καὶ τὰ βέλτιστα ἐρεῖ [41], ὁ ῥήτωρ δ' αὐτὸς οὐκ ἐρεῖ τὰ βέλτιστα, ἐὰν μὴ σὺν [42] τέχνῃ; Εἰ τοίνυν [43], ὦ Ζεῦ καὶ θεοί, μανία τίς ἐστιν ἀμείνων σωφροσύνης καὶ παρὰ θεῶν ἀνθρώποις γιγνομένη, πῶς ἄξιον πᾶν γε [44] τὸ μὴ τέχνῃ γινόμενον ψέγειν, ἢ πῶς ῥητορικὴν ἁπλῶς [45] αἰσχρὸν ἡγεῖσθαι; Ἀλλ' ἔστιν [46] οὗ καὶ λαμπρότερον καὶ θεοφιλέστερον εἶναι τὸ μὴ δουλεύειν τέχνῃ. Σαφῶς γὰρ οὑτωσὶ Πλάτων διορίζεται, τὸ μὴ δεῖν ἐπὶ τῶν μεγίστων τέχνην ζητεῖν [47]. Καὶ μὴν [48] εἰ μὲν ἀξιόπιστος Πλάτων, αὐτός [49] ἐστιν ὁ μὴ διδοὺς τῇ τέχνῃ [50] τὰ πρεσβεῖα· εἰ δὲ [τὸ ἀξιόπιστον ἦν ἄν] οὐδὲ [51] τοῦτό τις συγχωρεῖ [52], πῶς ῥητορικὴ διὰ τοὺς ἐκείνου λόγους αἰσχρόν; [1241 R.] Ἐγὼ δὲ ἀξιόπιστον μὲν τοῖς ὅλοις οὐδενὸς ἧττον τῶν [53] Ἑλλήνων [54] ἡγοῦμαι, ἡδέως δ' ἂν ἐροίμην τοὺς πρὸς ἐκείνου πότερ' [55] αὐτῷ μᾶλλον πιστεύειν ἄξιον, ταῦτα ἢ κεῖνα [56]. Καὶ μὴν εἰ τὰ μάλιστα σεμνός ἐστι, φαίνεται μαρτυρῶν ἡμῖν, ὥστε ὑπὲρ ἡμῶν σεμνός ἐστιν. Ὅταν γὰρ ἡμεῖς μὲν καὶ ἡμῖν αὐτοῖς ταὐτὰ λέγωμεν κἀκείνῳ, ἐκεῖνος δὲ μήθ' αὑτῷ μηδὲ ἡμῖν, οὐκ ἀντιλέγει μᾶλλον [57] ἢ μαρτυρεῖ κατ' αὐτὸ τοῦτο μὴ τἀληθῆ λέγειν. Περὶ [58] δέ γε τούτου τοῦ μέρους οὐκέτ' ἐκ λόγου πρὸς Πλάτωνα ἀγωνιοῦμαι, ὡς ἄρα πολλοὶ διὰ θείας μοίρας ἐσώθησαν. Οὐδέ μοι νεμεσήσει δήπουθεν οὔτε Αἰσχίνης ὁ Λυσανίου οὔτε ἄλλος οὐδείς, εἰ φαίην αὐτὸς ἔχειν μαρτυρῆσαι μᾶλλον τοῖς ῥήμασιν ἢ τῆς παρ' ἐκείνου πρὸς δὴ ταῦτα προσδεῖσθαι [59] μαρτυρίας. Ἀλλ' ὡς ἀληθῶς ὥσπερ οἱ θεομάντεις οἱ τοῖς τῶν πραγμάτων ἐπωνύμοις τετελεσμένοι, παρ' αὐτῶν τῶν θεῶν ἔχω τὸ μάθημα· ὑφ' ὧν ἃ μηδεὶς ἰατρῶν μήτε οἶδεν ὅ τι χρὴ προσειπεῖν, μὴ ὅ τι [60] ἰάσασθαι, μήτε εἶδεν ἀνθρώπου φύσει συμβάντα, ἄλλοτε ἄλλαις παραμυθίαις τε καὶ συμπαρόντων ἐκ τοῦ Θεοῦ διαφεύγω [61] ζῶν παρὰ πᾶν τὸ ἐκ τῶν παρόντων εἰκός. Καίτοι [62] τέχνης μὲν ἡμῶν οὐδ' ὁτιοῦν εἰς ταῦτα μέτεστιν οὐδενὶ δήπουθεν [τῶν ἰωμένων], ἀλλὰ καὶ τοῦ κατα-

Atque magis multo videbimus, si rationem relinquamus. Quo fit, ut omnes propemodum dii suffragio suo testentur, contemnendam esse orationem eam quæ vel artem quærit, vel id quod cum ea non sit conjunctum, vituperat. Ergo si quis carmen sine arte fecerit, hoc non difficile, sed divinum sæpe judicabitur (quemadmodum rhetores sint) optime sine arte dixerit, magnum erit? Equidem cur id fiat non video. Absurdum enim foret, cum poeta sine arte oratorem possit imitari et optime dicere, si orator ipse sine arte optime dicere non possit. Quod si ergo, Jupiter ac dii omnes, furor est aliquis sana mente melior, quique divinitus homini donetur, cur id omne quod arte careat vituperemus, aut cur rhetoricam turpem temere duxerimus? Sed alicubi præclarius esse ac diis gratius esse arti non servire. Aperte enim jam Plato profitetur, non esse in rebus maximis artem quærendam. Atqui si fide dignus est Plato, hic est ipse, qui victoriam arti non tribuat. Si nec hoc quisquam concedat, cur propter ejus verba turpis habeatur rhetorica? Ego vero ut illum ubique fide dignum, si quemquam Græcorum alium, existimo, ita libenter ex ejus sectatoribus quæsierim, num hæc illi magis quam illa, sint credenda. Quin ut maxime sit vir gravis, nobis dat testimonium, adeoque nostro commodo gravis est. Nam cum nos quidem et nobiscum, et cum illo consentimus, **411***b* ille vero nec secum nec nobiscum, non tam contradicit hoc pacto nobis, quam non vera se dicere fatetur. De hac certe parte, quod multi sint auxilio divino sanati (80), non amplius ex verbis cum Platone disputabo, nec invidebit mihi vel Æschines Lysaniæ filius (81), vel alius quisquam, si meipsum potius illorum dicta confirmare posse, quam illius indigere testimonio dixero. Etenim revera, quemadmodum vates rerum cognominibus initiati, ab ipsis diis hoc didici, quorum opera ex iis quæ medicorum nullus nec quomodo appellaret sciebat, nedum quomodo sanaret, nec in humana natura exstitisse cognoverat, variis dei consolationibus et consiliis elapsus, præter omnem fidem vivo. Cum autem nihil in his artis habeat quisquam, ac potius artis contemptus ad deos fugere eos cogat, tamen nec dii, quod ipsorum pace dixerim, hanc sententiam nostram rejiciunt, nec multos ex iis qui divinum auxilium arti prætulerunt, pœnituit. Nec vetat quidquam quominus horreant etiam medici,

VARIÆ LECTIONES.

[38] πολλῷ — σωφρονεῖν om. A. leguntur p. 24. [39] εἶτ'] p. 23. [40] ὥσπερ οἱ ῥήτορες om. A. [41] ἐρεῖ — βέλτιστα om. A. [42] σὺν add. B. [43] εἰ τοίνυν] p. 26 extr. [44] πᾶν γε] γε πᾶν A. [45] ἁπλῶς om. A. [46] ἀλλ' ἔστιν (p. 27). [47] τέχνην ζητεῖν] ὅτι—Πλάτων αὐτὴν οὐ τέχνην νομίζει· καίτοι αὐτὸς Πλάτων διορίζεται τὸ μὴ δεῖν ἐπὶ τῶν μεγίστων τέχνην ζητεῖν A. [48] καὶ μὴν] p. 29. [49] αὐτός A: οὗτος αὐτὸς ς. [50] τῇ τέχνῃ] αὐτῇ A. [51] οὐδὲ A: τὸ ἀξιόπιστον ἦν ἂν οὐδὲν ς. [52] συγχωρῇ A. [53] τῶν add. A. [54] ἑλληνικῶν A. [55] πότερον A. [56] ἐκεῖνα ς. [57] ἀντιλ. ἡμῖν μᾶλλον ς. [58] περὶ] p. 31. [59] δεῖσθαι B. [60] μὴ ὅτι A: οὐχ ὅπως ς. [61] διαφεύγω ζῶν] φεύγω A, qui in mg. τῶν ἐπιλήπτων γὰρ ἦν ὁ Ἀριστείδης. [62] καίτοι] p. 32.

NOTÆ.

(80) Æschines Lysaniæ filius Socraticus. Vide supra in Phrynicho et Laertium.
(81) Elapsorum erat de numero Aristides.

Digitized by Google

postquam intellexerunt pleraque. Utrum ergo somnia res humanas diis commendant, an quia dii homines curant, eos etiam servant per somnia? mihi quidem hoc placet. Quid erat ergo quod prohibeat? παρὰ τῶν θεῶν τύχην ἑλομένων [65]. Ὥστε [66] καὶ τοὺς ἰατροὺς οὐδὲν κωλύει φρίττειν, ἐπειδὴν ἀκούσωσι πολλὰ τῶν ἔργων [66]. Πότερ' [67] οὖν τὰ ὀνείρατα ποιεῖ θεοῖς ἀνακεῖσθαι τὰ ἀνθρώπινα; Ἢ τὸ θεοὺς ἀνθρώπων κήδεσθαι ποιεῖ καὶ δι' ὀνειράτων ἀνθρώπους σώζεσθαι; Ἐγὼ μὲν οἶμαι [671 H.] τοῦτο.

A φυγεῖν ἐπὶ τοὺς θεοὺς σχεδὸν ἀρχὴ τὸ τῆς τέχνης ὑπεριδεῖν ἐστιν. Ὅμως δὲ σὺν αὐτοῖς [63] εἰπεῖν, οὔθ' οἱ θεοὶ τὸν τοιοῦτον ἡμῶν λογισμὸν ἀτιμάζουσιν, οὔτε πολλοὶ μετέγνωσαν τῶν πρὸ τῆς τέχνης τὴν

Græcanicarum lingua longe maxima (82), inquit Cratinus. Etenim hæc Socratis ingenio tam propria et accommoda sunt habita, ut huic etiam opinioni repertus sit locus. Opinor autem Socratem quoque ipsum, quamvis nulla ejus exstet scriptio, non minus quam vel gravis Plato, vel festivus Æschines, verum etiam pulchrius, ac vere palam nobis testimonium perhibere. Illud certe constat eum dixisse nihil se scire, idque omnes B qui cum eo sunt versati profitentur. Constat autem et hoc, sapientissimum a Pythia fuisse Socratem judicatum. Quomodo igitur hæc se habent, cum eum qui ignoret omnia, sapientissimum esse judicatum, non sit fas de deo credere? Jam arti, ut apparet, negabat se studere, nec falso. **412***a* Nam Anaxagoram quidem, cum quo versatus est, non magni videtur fecisse. Cum itaque nihil eorum quæ erant cognitu necessaria ignorare possit is, cui præsto erat dæmonium, nihil tamen se scire dicebat ipse; nec id falso, quandoquidem nec deus eum sapientissimum esse falso dixerat. Quomodo ergo dicit se nihil scire? Arte, ni fallor. Jam si neutro modo sapientissimus fuisset, nec cum de se mentiretur, quoniam turpe est mentiri, nec cum vera C diceret, nisi artis usus revera turpis esset: simul et Socrates utroque pacto, tum iis quæ negabat, tum quæ fatebatur, et per Socratem deus, qui illum sapientissimum judicavit, de utroque testatus est, ac duplex Socratis testimonium suo tertio confirmavit.

Τί οὖν, *ὦ μεγίστη σὺ γλῶττα τῶν Ἑλληνίδων* [68], ἔφη Κρατῖνος ποιῶν. Ἀλλ' [69] οὕτω σφόδρα ταῦτ' οἰκεῖα τῷ Σωκράτους ἦθει καὶ προσήκοντα ἐκρίθη, ὥστε καὶ ταύτῃ τῇ δόξῃ γενέσθαι χώραν [70]. Δοκεῖ δέ μοι καὶ Σωκράτης αὐτὸς, εἰ καὶ μηδεὶς [71] λόγος αὐτοῦ γραφῇ σώζεται, οὐχ ἧττον οὔτε Πλάτωνος τοῦ σεμνοῦ οὔτε Αἰσχίνου τοῦ κομψοῦ μαρτυρεῖν, ἀλλ' ἔτι κάλλιον καὶ ὡς ἀληθῶς εἰς τὸ μέσον. Ὁμολογεῖται μὲν γὰρ λέγειν αὐτὸν ὡς ἄρα οὐδὲν ἐπίσταιτο [72], καὶ πάντες τοῦτό φασιν οἱ συγγενόμενοι· ὁμολογεῖται δὲ αὖ καὶ τοῦτο, σοφώτατον εἶναι Σωκράτη τὴν Πυθίαν εἰρηκέναι [73]. Πῶς οὖν ταῦτ' ἔχει; Οὐ γὰρ [74] τόν γε τοῦ παντὸς ἐσφαλμένον ὡς ἀνέλοι σοφώτατον ἀνθρώπων πιστεῦσαι θεμιτὸν περὶ τοῦ θεοῦ. Τέχνην δὲ, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἔφασκεν [75] ἀληθῆ λέγων· ᾧ γοῦν συνεγένετο Ἀναξαγόρᾳ, οὐ τἀκείνου [76] τιμήσας φαίνεται. Οὐκοῦν μηδὲν μὲν [77] ἐπίστασθαι τῶν δεόντων ἀμήχανον, ᾧ γε [78] παρεκολούθει τὸ δαιμόνιον. Ὅτι δὲ οὐδὲν ἐπίσταιτο [79], αὐτὸς ἔλεγε. Λέγων δὲ οὐκ ἐψεύδετο, εἴπερ γε μηδ' ὁ θεὸς σοφώτατον αὐτὸν εἰρηκώς. Λοιπὸν οὖν τί ποτέ ἐστι τὸ φάσκειν αὐτὸν οὐκ εἰδέναι; Οἶμαί γε τὸ μὴ τέχνῃ [τί ποτε ἐπίστασθαι] [80]. Ἀλλὰ μὴν εἰ [81] μηδετέρως γ' ἂν σοφώτατος ἦν ἔτι, μήτε ψευδόμενος περὶ αὐτοῦ [82], εἴπερ ἔν τι τῶν αἰσχρῶν τὸ ψεύδεσθαι, μήτε ἀληθῆ λέγων, εἰ τὸ μὴ [83] χρῆσθαι τέχνῃ τῶν ἁπλῶς αἰσχρῶν ἦν, ἅμα Σωκράτης τε [84] δι' ἀμφοτέρων μαρτυρεῖ τῷ λόγῳ, καὶ ὧν ἔξαρνος ἦν καὶ ὧν ὡμολόγει [85], καὶ διὰ τοῦ Σωκράτους ὁ θεὸς περὶ ἀμφοῖν μεμαρτύρηκε [86], χρήσας [87] ἐκεῖνον [88] σοφώτατον εἶναι, ὥστε διπλῆν οὖσαν τὴν τοῦ Σωκράτους μαρτυρίαν ἑτέρᾳ κυρίᾳ τῇ παρ' αὐτοῦ βεβαιοῖ.

[Hæc argumentatio cornuta est, talemque sensum ostendit: Dicit [inquit] Socrates nihil se scire. Si verum hunc concedimus dicere, Socrates non est sapiens: si falsum, iterum non sapiens est, et per utraque sapiens, quibus et se negat quid scire (nihil enim scivit arte, et verum dixit nihil se scire) et quibus confitetur dæmonium sibi dicere. Dupliciter enim testatur. Primo quia dæmonium sibi insinuare dicit, secundo cum nihil se scire affirmat, et utrumque testimonium obsignat D ipse Apollo, sapientissimum hunc esse pronuntians, hoc est, neque falsum, neque turpe esse, nihil scire arte.]

[1244 R.] [Τὸ μὲν παρὸν ἐπιχείρημα διλήμματόν ἐστι, νοῦν δὲ τοιοῦτον δηλοῖ· Εἶπε (φησὶν) ὁ Σωκράτης μηδὲν ἐπίστασθαι. Εἰ μὲν ἀληθῆ δῶμεν λέγειν αὐτὸν, οὐ σοφὸς Σωκράτης, εἰ δὲ ψευδῆ, πάλιν οὐ σοφός· αἰσχρὸν [89-90] γὰρ τὸ ψεύδεσθαι. Εἰ τοίνυν κατ' ἀμφότερα οὐ σοφὸς [91], καὶ κατ' ἀμφότερα σοφὸς, καὶ δι' ὧν ἀρνεῖταί τι εἰδέναι (οὐ γὰρ ἤδει τέχνῃ, καὶ ἠλήθευε [92] λέγων μὴ εἰδέναι) καὶ δι' ὧν ὁμολογεῖ τὸ δαιμόνιον αὐτῷ λέγειν. Καὶ [93] διπλῇ δὲ μαρτυρεῖ Σωκράτης, μιᾷ μὲν ὅτι τὸ δαιμόνιον αὐτῷ προλέγειν φάσκει, δευτέρᾳ δὲ ὅτι λέγει μὴ εἰδέναι. Καὶ ἑκατέραν μαρτυρίαν ἐπισφραγίζεται ὁ Ἀπόλλων, σοφώτατον αὐτὸν εἶναι λέγων, τοῦτ' ἔστι μήτε ψευδόμενον, μήτ' αἰσχρὸν εἶναι τὸ μὴ εἰδέναι τέχνῃ [94].]

VARIÆ LECTIONES.

[65] αὐτοῖς] αὐτοῖς τοῖς θεοῖς B. [66] ἑλομένων A : ἀνελομένων ς. [66] ὥστε] p. 33. [66] τῶν θείων ἔργων ς. [67] πότερον A. [68] Ἑλλήνων A. [69] ἀλλ'] p. 35. [70] ἔφη χώραν om. A. [71] μηθεὶς ς. [72] ἐπίστατο ς. [73] εἶναι Σωκράτη τὴν Πυθίαν εἰρηκέναι] εἰρηκέναι τὴν Πυθίαν Σωκράτη A. [74] γὰρ] γὰρ ἂν A. [75] οὐκ ἔφασκεν A : ἔφασκεν οὐκ ς. [76] οὗτ' ἐκείνου ς. [77] οὐκοῦν μηδὲν μὲν] ἔτι δὲ εἰ μηδὲν A, εἰ μηδὲν pr. B μηδὲν corr. leguntur autem p. 36. [78] ᾧ γε] ὡς A. [79] ἐπίστατο ς. [80] τί ποτε ἐπίστασθαι om. A. [81] μὴν εἰ om. A. [82] αὐτοῦ A : ἑαυτοῦ ς. [83] τὸ μὴ] τῷ μὴ B. [84] τε om. A. [85] ὁμολογεῖ B. [86] μεμαρτύρηκε περὶ ἀμφοῖν A. [87] χρήσας] φήσας B. [88] ἐκεῖνον σοφώτατον A, σοφώτατον ἐκεῖνον B, ἐκεῖνο σοφώτατον ς. [89-90] αἰσχρὸν [91] οὐ σόφος add. A. [92] ἠλήθευσε ς. [93] καὶ add. A. [94] τὸ μὲν τέχνῃ om. B.

NOTÆ.

(82) Cratini dictum in Periclem, torquet in Platonem. Vide infr. in Orat. pro quatuor viris.

Digitized by Google

Εἰ δὲ [98] δεῖ καὶ ποιητῶν παρασχέσθαι μαρτυρίας, A ἔστι μὲν ἔργων ἢ τὰς ἁπάντων ἢ τὰς τῶν προκριθέντων διὰ πάντων παρασχέσθαι, ὅμως δὲ, ὡς [99] ἄν τις ἔξοι τῶν γνωριμωτάτων ἐκλέξας εἰπεῖν, ῥᾳθυμία παραλιπεῖν. Κοινῇ μὲν οὖν πάντες ποιηταὶ μάρτυροῦσι τὴν ἔργῳ μαρτυρίαν, εἴπερ εἰσὶ ποιηταὶ τῷ κρατοῦντι [τῷ ὑπὲρ τὴν τέχνην [97]] λόγῳ τῆς τέχνης. Ἀλλ' οὐ ταύτης δέομαι τὰ νῦν (ἔστι γὰρ ἐν τοῖς εἰρημένοις), ἀλλὰ τῆς [98] κατὰ ῥῆμα.

Οὐδὲ [99] τοῦτο πάρεργον προσθεὶς οὐδὲ εἰκῇ οὐδὲ ἐφόλκιον ἄλλως [1] ἐπὶ τοῖς ἄνω, ἀλλ' ἐνδεικνύμενος καὶ πρὸς ἓν σημαινόμενος, ὅτι τοῦτο τὸ ἐν κόσμῳ καὶ λαμπρῶς οὐκ ἐκ τέχνης, ἀλλ' ἐπιπνοίᾳ θεῶν παραγίνεται [2]. Εὑρεῖν [3] οὖν, φησὶν, ὦ Πλάτων, κρεῖττον ἢ μαθεῖν, καὶ τέχνη φύσεως δεύτερον, εἰκότως ὁ Ἡσίοδος [672 H.] καὶ φρονῶν οὕτω καὶ λέγων, B καὶ τῆς δάφνης οὐκ ἀμνημονῶν, ἣν ἅμα τῷ λαβεῖν [4] ποιητὴς ἦν [γεγονὼς] ἐκ [5] ποιμένος · ἐπεὶ καὶ τὰς τέχνας αὐτὰς καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα φύσει δήπου διενεγκόντες ἄνθρωποι καὶ κινήσαντες ἀνεῦρον τὸ ἐξ ἀρχῆς. Οὐ [6] γὰρ αἱ τέχναι τὰς φύσεις ἐποίησαν, ἀλλ' αἱ κράτισται φύσεις τὰς βελτίστας τῶν τεχνῶν εὗρον. Ὥστε καὶ τῇ τάξει καὶ τῇ δυνάμει παρὰ τῇ φύσει τὰ πρεσβεῖα εἶναι [7]. Εἰ δὲ δὴ [8] μηδ' ἁπλῶς ἀνθρώποις τὴν εὕρεσιν προστίθεμεν τῶν τεχνῶν [9], ἀλλὰ θεοὺς ἡγήσασθαί φαμεν αὐτοῖς καὶ κατασβεῖσαι, πῶς οὐκ εὔδηλον ὅτι πολλῷ τινος εἶναι νικῶντος δεῖ προσθήκην τὴν [10] τέχνην; Καὶ μὴν εἰ τοῦτο δῆλον ἅπασαι, καὶ πάντες [11] ἂν συμφαῖεν μὴ θεοὺς παρ' ἀνθρώπων λαβεῖν τὰς ἐπιστήμας, ἀλλ' ἀνθρώ C πους [12] παρὰ θεῶν, καὶ διδασκάλων μὲν ἐκείνους, μαθητῶν δ' ἡμᾶς τάξιν ἔχειν, τοσούτῳ κρεῖττον, ὡς ἔοικεν, εὑρεῖν ἢ μαθεῖν, ὅσῳ κρειττων ἀνθρώπου Θεός. Οἱ μὲν γὰρ εὑρήκασιν ἅμα πάντα [13], ἡμεῖς δὲ, οἶμαι, λαβόντες χρώμεθα. Ὀρθῶς ἄρα καὶ δικαίως ὁ τοῦ Ἑλικῶνος πρόσοικος, καὶ ὡς [14] εἰκὸς ἦν τὸν αὐτὸν ἐκ θεῶν ἐπιπνοίας λέγειν εἰληφότα, τὸν μὲν τοιοῦτον ἄνδρα ὡς θεὸν καὶ θεῷ ἐγγὺς πρῶτον καὶ [15] κράτιστον μὲν ἔθετο [16], ὃς *αὐτὸς* [17] *πάντα ποήσει*, τὸν δ' ἀκούσαντα καὶ μαθόντα δεύτερον.

Εἰ γὰρ [18] ἦν τὸ μαθεῖν ἄριστον καὶ πρῶτον, οὐδ' ἂν [19] αὐτὸ πρῶτον [20] τὸ μαθεῖν ἦν. Ἐχρῆν γὰρ δήπου [21] μαθεῖν παρ' ἑτέρου, ὥστε οὐκ ἂν ἦν ὁ διδάσκων πρῶτος, εἰ τὸ μαθεῖν κρεῖττον καὶ πρῶτον ἦν. Παρὰ τοῦ γὰρ, ὦ καὶ σὺ τὴν Ποικίλην στοὰν κοσμήσας, ἀκούσῃ [22], τίσι πεισθῇ [23], εἰ κρείττων D ὁ μαθὼν ἐστι τοῦ τὸ [24] πρῶτον εὑρόντος, καὶ μὴ ἀνάγκη δεύτερος, εἴπερ τι μέλλοι μαθήσεσθαι; Πᾶς γὰρ ὁ μανθάνων ὡμόλογηκε δήπουθεν εἶναι χείρων αὐτῷ γε τῷ δεῖσθαι μαθεῖν. Ὡς [25] εἴ γε μὴ πείσειεν αὐτὸν δεῖσθαι πρότερον, πῶς ἂν μάθοι; Ἢ πῶς ἄλλῳ γ' ἂν εἰπόντι [1245 R.] πεισθείη [26]; Οὐκοῦν

Quod si poetarum quoque sunt arcessenda testimonia, quanquam vel omnium, vel præcipuorum colligere dicta sit difficile, tamen quæ de nobilissimis selecta proferri possunt, ignavi foret omittere. Et communiter quidem poetæ omnes reipsa testimonium præbent, siquidem ea ratione quæ artem superat poetæ sunt effecti. Verum hoc testimonio jam non indigeo, quoniam supra relatum est, sed eo quod in verbis consistit.

Nec hoc frustra, vel quasi appendicem superiorum adjungens, sed hoc demonstrans et **412***b* indicans, ornatum istum et splendorem, non tam ex arte, quam divino afflatu proficisci. Inventionem igitur, o Plato, disciplina meliorem censet Hesiodus, et artem posteriorem natura ; et merito quidem ita sentiens atque dicens, nec immemor laureæ, quam ut acceperat, mox e pastore poeta fuerat redditus. Nam et artes ipsas atque opificia, natura præstantes utique primum invenerunt homines : nec enim artes naturas condiderunt, verum naturæ præstantissimæ invenerunt artes. Quo fit ut et ordinis et facultatis ratione priores naturæ debeantur. Quod si nec hominibus prorsus artium concedimus inventionem, sed his deos eas demonstrasse dicimus, ad præstantem nimirum erant aliquem referendæ. Jam si hoc apud omnes erit manifestum, non deos ab hominibus, sed homines a diis artes accepisse ; atque illos præceptores, nos esse discipulos, tanto videbitur disciplinæ præstare inventio, quanto melior est homine Deus. Ut enim illi invenerunt omnia, ita nos inventis utimur. Recte igitur ac merito, et ut eum qui deorum afflatu hæc ipse loquebatur, decebat, Helicônis accola, eum quidem *sibi qui cuncta invenit ipse*, primum ac præstantissimum, ceu deum ac diis propinquum posuit, auditorem vero ac discentem secundum

Etenim si disciplina esset optima, non esset prima. Nam ab alio discendum foret. Itaque non esset prior doctor, si disciplina melior ac prima poneretur. Unde enim is, qui tuo quoque testimonio Variam (83) exornavit, quod sequeretur audivisset, si discipulus inventori præstaret, nec esset necessario secundus, si quid unquam discendum foret ? Omnis enim discipulus, eo utique ipso quod indiget disciplina, deteriorem se profitetur. Itaque nisi sibi primum ipse se indigere persuadeat, quomodo vel discat, **413***a* vel alteri docenti obtemperet ? Quocirca est absurdum eum, qui semetipsum dete-

VARIÆ LECTIONES.

[98] εἰ δὲ] p. 37. [99] ὡς A : ἴσας ς. [97] τῷ ὑπὲρ τὴν τέχνην om. A. [98] τῆς] τοὺς A. [99] οὐδὲ] p. 39. [1-2] ἄλλως — παραγίνεσαι om. A. [2] εὑρεῖν] p. 45. [3] λαβεῖν om. A. [5] ἦν γεγονὼς ἐκ ς. [6-7] οὐ — εἶναι om. A. [8] δὴ om. A. [9] τῶν τεχνῶν om. A. [10] τὴν om. A et pr. B. [11-12] καὶ πάντες—ἀλλ' ἀνθρώπους om. A, addit is post θεῶν his : ἀνθρώπους λαβεῖν τὰς ἐπιστήμας. [13] ἅπαντα ς. [14-15] καὶ ὡς—πρῶτον καὶ om. A. [16] ἔθετο] ἔφη A. [17] αὐτὸς A : καὶ αὐτὸς ς. [18] εἰ γὰρ] p. 46. [19] ἂν om. A. [20] πρῶτον om. A. [21] γὰρ δήπου] μὲν γὰρ A. [22] ἀκούσει A. [23] πεισθείη A. [24] τὸ om. A. [25-26] ὡς—πεισθείη om. A.

NOTÆ.

(83) Porticus Athenis nomine Varia, Ποικίλη.

Digitized by Google

riorem fateatur, atque ob id ipsum laudetur, præstantiorem dicere. Alienum a ratione foret, si ne hoc quidem animadverteremus, non modo naturas initio artes constituisse, sed et in ipsis artibus eos, qui natura valerent, excelluisse. Nam artis quidem causa similes oportebat omnes esse, qui eadem didicissent, atque etiam posteriores prioribus semper deteriores, donec ad artis solutionem esset ventum (nec enim poterat quis ab alio accurate percipere omnia, quin aliquid semper effugeret), naturæ autem vi et excellentia gloriam sibi viri præclarissimi pepererunt. Nec quisquam vel Dædalum vel superiores præ Phidia miratur, verum contra artes ex parvis et vilibus initiis majores ac perfectiores sunt redditæ. Quod si est manifestum, licet nunc primum dictum sit, maximi artifices non quatenus artes cognoverunt, maximi exstitere, sed quatenus eas superarunt. His igitur artibus, ut par est, non æquum videtur artem naturæ præponi : non ergo ante hanc fuit, neque eo quo nunc modo, neque gloriata est.

Verum, ut puto, non artes sustulisse viros magnos, sed qui potentia primi essent honorabiles, artes fecisse, non manentes a quibus accepissent, verum inspecta verborum, alii rerum natura, pueros præ se majores fecerunt videri. Sed artes omnes, ut dixi, naturæ sunt inventum. Etenim si artes essent artes producturæ, nullum exstaret principium. Cum enim nondum essent artes, reperiri non potuerunt, quandoquidem quæ non erat, invenire nihil poterat. Quamobrem tum inventorum ratione, tum sequentium victoriam reportat natura. Hac igitur quoque ratione apparet naturam quidem principis, artem vero disciplina constantem, ministri ac melioris parentis, obtinere locum. Atque ea quidem, quæ pro rhetorica, etiamsi artem non esse eam posuerimus, **413***b* dici possent, multis omissis, hæc fere sunt ac talia. His autem ita demonstratis, existimabit forsitan aliquis pejorem nos deinceps partem sectari, si etiam artem esse voluerimus docere. Ego vero nec de supradictis quidquam muto, nec Platoni concedo, nihil habere artis rhetoricam, sed quantum in ea artis est (ut ipsius utar Platonis verbis), tantumdem prosequar. An vero contraria non sunt, si et intendere eam veluti in scopum dixeris, et eadem de causa, ratione carere? Omnes enim qui collineant, ratione utique utentes, collineant ; nec enim licet ratione non utentem collineare, siquidem ratio jaculationem efficiat. Nam collineare est rem attingere, ut qui aberrant, non bene collineant. Itaque non qui

A ἄτοπον τόν γε αὐτὸν [37] ὁμολογηκότα εἶναι χείρω, τοῦτον ἀμείνω καλεῖν [38], καὶ ταῦτα [39] δι' αὐτὸ τοῦτ' ἐπαινούμενον, ὅτι ὡμολόγηκεν οἷς ἐζήτησε μαθεῖν χείρων εἶναι. Ἄτοπον δὲ [40] καὶ [41] μηδ' ἐκεῖνο ὁρᾷν, ὅτι οὐ μόνον ἐξ ἀρχῆς αἱ φύσεις τὰς τέχνας συνεστήσαντο [42], ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτὰς τὰς τέχνας οἱ τῇ φύσει νικήσαντες διενηνόχασιν. Ἕνεκα μὲν γὰρ τῆς τέχνης πάντας ἔδει παραπλησίους εἶναι τοὺς αὐτὰς μαθόντας [43], οἶμαι δὲ καὶ χείρους τοὺς δευτέρους ἀεὶ τῶν προτέρων, ἕως εἰς τὸ λυθῆναι τὴν τέχνην ἀφίκετο· οὐ γὰρ ἂν ἦν πάντα λαβεῖν ἀκριβῶς παρ' ἑτέρου λαμβάνοντα, ἀλλ' ἔδει διαφυγεῖν [44] ἀεί τι. Ῥώμῃ δὲ, οἶμαι, φύσεως καὶ περιουσίᾳ τὴν δόξαν οἱ κρατήσαντες εἰλήφασι· καὶ οὐδεὶς τὸν Δαίδαλον οὐδὲ τοὺς ἄνω θαυμάζει παρὰ τὸν [45] Φειδίαν, ἀλλὰ
B τοὐναντίον ἐκ μικρῶν καὶ φαύλων τὸ κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ μεῖζον καὶ τελειότερον [46] αἱ τέχναι κατέστησαν. [673 II.] Αὐταῖς [47] τοίνυν, ὡς ἔοικε, ταῖς τέχναις οὐ λυσιτελοῦν φαίνεται τὴν τέχνην πρὸ τῆς φύσεως τετιμῆσθαι. Οὐκοῦν προελθεῖν γ' ἂν αὐταῖς ἦν οὐδὲ τυχεῖν τοῦ νῦν σχήματος οὐδὲ σεμνύνεσθαι.

Ἀλλ' οἶμαι, οὐχ αἱ τέχναι τοὺς ἄνδρας ἦραν μεγάλους, ἀλλ' οἱ τῇ δυνάμει πρωτεύσαντες ἐντίμους τὰς τέχνας ἐποίησαν, οὐ μείναντες ἐφ' ὧν παρέλαβον. Εἰ δὲ τοῦθ' ἅπασιν εὔδηλον, εἰ καὶ μὴ πρότερον, ἀλλὰ νῦν γε εἰρημένον, οἱ μέγιστοι τῶν ἐν ταῖς τέχναις οὐχ [48-49] ᾧ μετεσχήκασι τῆς τέχνης μέγιστοι γεγόνασιν, ἀλλ' ᾧ τὴν τέχνην παρεληλύθασιν [50]. Ἀλλ' [51] ἐνδιδόντες τῇ φύσει τῶν λόγων, οἱ δὲ τῶν
C πραγμάτων, παῖδας τοὺς πρὸ αὐτῶν [δυνάμει φύσεως [52]] ἀπέδειξαν. Ἀλλὰ [53] πάσας τὰς τέχνας, ὅπερ εἶπον, ἡ φύσις εὗρεν. Εἰ γὰρ αἱ τέχναι τὰς τέχνας ἔμελλον εὑρήσειν, οὐκ ἂν ἦν λαβεῖν τὴν ἀρχήν. Οὐ γάρ πω τεχνῶν οὐσῶν οὐκ ἂν ἦν τέχνην εὑρεῖν· τῇ γὰρ [54] μὴ οὔσῃ πῶς ἐνῆν εὑρεῖν [55]; Οὐκοῦν καὶ κατὰ τοὺς εὑρόντας τὰς τέχνας ἐξ ἀρχῆς καὶ κατὰ τοὺς ὑπερέχοντας ἐν αὐταῖς [56] ἡ φύσις νικᾷ. Φαίνεται [57] τοίνυν καὶ κατὰ τοῦτον [58] τὸν λόγον ἡ μὲν φύσις ἄρχοντος χώραν [59] ἔχουσα, ἡ δὲ ἐκ τοῦ μαθεῖν τέχνη διακόνου καὶ πειθομένου τῷ κρείττονι. Ἃ μὲν [60] οὖν, εἰ καὶ μὴ τέχνην εἶναι δοίημεν τὴν ῥητορικὴν, ἔχοι [61] τις ἂν λέγειν ὑπὲρ αὐτῆς, πολλὰ ἀφελόντι τῶν ἐπιόντων τοσαῦτα καὶ τοιαῦτά ἐστιν. Ἴσως
D δέ [62] τις οἰήσεται, τούτων οὕτως ἀποδεδειγμένων, τὸ φαυλότερον σπεύδειν ἡμᾶς λοιπὸν, ἐὰν ὅτι καὶ τέχνη διδάσκειν πειρώμεθα. Ἐγὼ δὲ οὔτε [63] τῶν εἰρημένων οὐδὲν μετατίθεμαι [64], οὔτε Πλάτωνι συγχωρῶ τὸ μηδὲν μετεῖναι ῥητορικῇ τέχνης [65], ἀλλ' ὅσον αὐτῇ τέχνης (χρήσομαι [66] γὰρ τοῖς τοῦ Πλάτωνος αὐτοῦ ῥήμασιν [67]), τοῦτ' ἐπέξειμι. Καίτοι [68] πῶς οὐχ ὑπεναντίον φάσκειν μὲν στοχάζεσθαι τὴν ῥητορι-

VARIÆ LECTIONES.

[37] γε αὐτὸν om. A. [38] καὶ ταῦτα — 1313, 16 R κρίνω] pro his in B paginæ vacuæ sunt quinque. [39] οἷς ἐζήτησε μαθεῖν om. pr. C. [40] ἄτοπον δὲ om. pr. C. leguntur p. 51. [41] καὶ om. A. [42] συνέστησαν A. [43] μαθόντας] μαθόντας εἶναι C. [44] διαφυγεῖν AC : διαφεύγειν ς. [45] τὸν add. A. [46] τελειώτερον ς. [47] αὐταῖς] p. 52. [48-49] οὐχ AC : καὶ ς. [50] εἰ δὲ παρεληλύθασιν] hæc ante αὐταῖς τοίνυν (paulo supra) ponit C cum ς. [51] ἀλλ' ἐνδιδόντες τῇ φύσει τῶν λόγων et mox τῶν πραγμάτων om. A. [52] δυνάμει φύσεως om. pr. C. [53] ἀλλὰ] p. 53. [54-55] τῇ γὰρ — εὑρεῖν om. A. [56] ἐν αὐταῖς om. pr. C. [57] φαίνεται] p. 54. [58] καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον om. A. [59] χώραν] λόγον A. [60] ἃ μὲν] p. 57. [61] ἔχει ς. [62] δέ] δ' ἂν A. [63-64] οὔτε — μετατίθεμαι] οὐμαι A. [65] αὐτῇ τέχνης] imo αὐτῆς τέχνη. [66-67] χρήσομαι—ῥήμασιν om. A. [68] καίτοι] p. 58.

Digitized by Google

κην [59], λέγειν δὲ ὡς οὐ χρῆται λόγῳδι' αὐτὸ τοῦτο; πάντες γὰρ οἱ στοχαζόμενοι δή που τῷ λόγῳ προσάγοντες [60] ἑαυτοὺς, οὕτω στοχάζονται. Οὐ γάρ ἔστι μὴ λόγῳ χρώμενον στοχάζεσθαι, ἀλλ' ὁ [61] τοῦ πράγματος λόγος οὗτός ἐστιν ὁ ποιῶν στοχάζεσθαι. Ἔστι δὲ στοχάζεσθαι τὸ τυχεῖν τοῦ πράγματος, ὡς οἵ γε ἀποτυγχάνοντες ἀρχὴν οὐδὲ στοχάζονται. Οὐκοῦν οὐχ ᾧ [62] στοχάζεσθαι ἁμαρτάνει τις, ἀλλ' ᾧ διήμαρτεν οὐκ ἐστοχάσατο. Εἰκότως· οὐδεὶς γὰρ ἁμαρτάνει λόγῳ χρώμενος, ἀλλ' ἅμα ἐσφάλη καὶ τὸν λόγον οὐ διεσώσατο. [Τὸ μέλλον [63] ἑκάστῳ συνοίσειν ἐκλέγοντες [64].] Καὶ ταῦτα, ὦ Πλάτων, ταῖς σαῖς ἀδαμαντίναις ἀνάγκαις ἀποδείκνυται. [1248 R.] Τί δὲ [65] περὶ ῥητορικῆς, εἰ στοχάζεται, θαυμάζεις [66]; φαίνεται γὰρ [67] ῥητορικὴ ὁμοίως διακειμένη τῇ μαντικῇ, πλὴν ὅσον μαντικὴ μὲν ἀπήλλακται στοχασαμένη [68], ῥητορικὴ στοχάζεται μόνον τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ πράττει διὰ τῶν ὑπηρετῶν ἅττα ἂν εὑρίσκῃ βέλτιστα. Ὥστε καὶ τὸν τῆς μαντικῆς ἐπέχει λόγον καὶ τὸν τῆς στρατηγικῆς, ἣν μηδὲν προσήκειν τῇ πολιτικῇ Πλάτων οὐκ ἐρεῖ. Πῶς οὖν ῥητορικὴ πολιτικῆς μορίου εἴδωλον, εἰ μὴ οὕτως; Ἀλλὰ [69] μὴν οὕτω γε οὐκ [674 H.] εἴδωλον εἶεν.

[Κατ' εἰρωνείαν τὸ οὕτως [70] οἷον εἰ μὴ κατὰ τὸ ἐοικέναι τῇ στρατηγικῇ, καὶ λοιπὸν ἐξ ἐπικρίσεως, ὅτι οὔτε κατὰ τοῦτο δύναιτ' ἂν [71] εἴδωλον εἶναι.]

Ὅτι [72] τοίνυν ὅλως [73] ἐστὶ σόφισμα τὸ φάσκειν τὰ δοκοῦντα τοῖς πλήθεσι, ταῦτα συμβουλεύειν τοὺς ῥήτορας καὶ τούτου μόνου στοχάζεσθαι, εἰ καὶ μὴ παῖς ἐξελέγξειεν [74], ἀλλ' ὅστις [75] γε εὖ φρονεῖ. Ἐμοὶ μὲν γὰρ τοὐναντίον πᾶν φαίνεται, μήτε ἐν τῇ τῆς ῥητορικῆς φύσει πλεῖον εἶναι μηδὲν ἢ τὸ μὴ τὰ δοκοῦντα τοῖς πλήθεσιν εὐθὺς [76] ἓν γίνεσθαι, μήτε τοὺς [77] ῥήτορας ἐς ἄλλο τι μᾶλλον σκοπεῖν [78] ἢ τὰ βέλτιστα, μήτε τοὺς δήμους αὐτοὺς τοῦτό γε ἐκφυγεῖν, ὡς οὐκ ἀμείνους σφῶν οἱ ῥήτορες λογίσασθαι [79] περὶ τῶν πραγμάτων καὶ πᾶσαν ὅλως τὴν τοῦ βίου σχέσιν καὶ τὴν τύχην, καὶ τοῦτο ἐξ αὐτῶν τῶν τιμῶν εἶναι δῆλον ὧν αὐτοῖς ἀπονέμουσιν. Εἰ δὲ [80] αὐτοὺς [81] τοῖς πλήθεσιν ὑπείκειν φῂς καὶ ποιεῖν τὰ κελευόμενα, ἀλλ' οὐ κελεύειν, τὴν θεράπαιναν εἴληφας ἀντὶ τῆς δεσποίνης, καὶ τοὺς δημοσίους ψέγων δοκεῖς [82] τοὺς ῥήτορας. Ἀλλ' οὔθ' οἱ δημόσιοι μέγα φρονοῦσιν ἐφ' ἑαυτοῖς, ὅτι δουλεύουσι τοῖς τῆς πόλεως βουλήμασι, καὶ τοῖς ῥήτορσι τοῦ φρονεῖν αὐτὸ τοῦτο αἴτιόν ἐστι τὸ μὴ τὰ δοκοῦντα τοῖς δήμοις λέγειν, ἀλλ' ἃ δοκοῦσιν αὐτοὶ βέλτιστα εἶναι. Εἰ δὲ [83] ἦσαν διάκονοι τῆς τῶν πολλῶν ἐπιθυμίας καὶ τὰ δοκοῦντα τοῖς καθημένοις ἐδημηγόρουν, οὐδ' ἂν παῤῥησιάσασθαί ποτ' αὐτοῖς ἐξῆν, οὐχ ὅπως ὑπὲρ τοὺς ἄλλους φρονεῖν [84]. Ἀλλ' οἶμαι συνίσασιν ἑαυτοῖς οὐ τὰς ἡδονὰς θεραπεύουσιν, ἀλλὰ τῶν δήμων τὰς ἐπιθυμίας σωφρονίζουσιν· οὐδὲ [85] ὁρῶσιν εἰς τοὺς πολλοὺς, ἀλλὰ πολλοὶ ὁρῶσιν εἰς τούτους [86]· οὐδ' ἀρχομένοις ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν ἑαυτοῖς [87], ἀλλ' ἄρχουσιν αὐτοῖς τῶν πολλῶν. Καὶ τὴν ἐπωνυμίαν διὰ τοῦτο εἰλήφασι παρ' αὐτῶν ἀντ' ἄλλου συμβό-

collineat aberrat, sed qui aberravit non collineavit, et merito; siquidem nemo dum ratione utitur, errat, verum simulatque rationem amisit, errat. [Id quod cuique profuturum est, deligentes.] Atque hæc quidem, Plato, adamantinis tuis demonstrantur necessitatibus. Cum rhetoricam conjicere miraris? Eodem enim modo atque divinatio videtur se habere, nisi quod cum divinatio post conjecturam desinat, rhetorica non tantum conjicit, sed et ea, quæ optima censuerit, per ministros perficit. Itaque divinationis occupat locum, et artis militaris, quam quidem ad civilem scientiam pertinere non negabit Plato. Quo igitur modo civilis scientiæ partis erat simulacrum rhetorica, si non isto? At ita simulacrum non erit.

[Hoc per ironiam, nisi quatenus similis est arti militari, et reliqua, ex discretione, quia neque secundum hos posset simulacrum esse.]

Jam quod ait, oratores ea quæ populo placeant, suadere, atque id solum spectare, id omnino sophisticum esse, si non puer, vir certe prudens ostenderit. Nam mihi quidem contra videtur, nec rhetoricam quidquam habere magis proprium, quam ut ea, quæ populo videntur, non statim fieri permittat, nec oratores quidquam potius, quam optima quæque **414***a* spectare, nec vel ipse populus diffiteri, quin in rebus considerandis, ac toto vitæ habitu et conditione, præstent ipsi oratores, idque ex honoribus, quos eis tribuit, manifestum fieri objicit. Sin eos populo dicis cedere, et facere imperata non imperare, famulam pro domina sumis, et cum plebicolas vituperes, putas tibi rem esse cum oratoribus. Verum nec plebicolæ magni se faciunt, quod civitati serviant, et oratores hac ipsa de causa sibi placent, quod non quæ populo, sed quæ sibi videantur optima dicant. Quod si multitudinis obtemperarent libidini, et pro judicum arbitrio concionarentur, ne libere loqui quidem possent unquam, nedum aliis se proferre. At norunt se non voluptatibus servire, sed cupiditates moderari, nec vulgus spectare, vel ei parere, sed ab eo spectari, eique imperare, atque inde nomen acceperunt, in libertatis signum, ut demagogi vocarentur, non quod a populo ducuntur, o qui sursum omnia ac deorsum invertis, sed quod eum ducunt, quemadmodum et pædagogos, opinor, appellamus, non qui pueris serviant, sed qui eos ducant. Quidquid enim horum dixeris, princeps, præfectus, præceptor, id oratori

VARIÆ LECTIONES.

[59] τὴν ῥητορικὴν om. C. [60] προάγοντες ς. [61] ὁ AC: οὐ ς. [62] οὐχ ᾧ] οὗ A. [63.64] τὸ μέλλον—ἐκλέγοντες om. AC. leguntur p. 64. [65.66] τί δὲ (p. 69)—θαυμάζεις om. A. [67] γὰρ] δ' A. [68] στοχασαμένη A: στοχαζομένης ς. [69.70] ἀλλὰ — οὕτως om. A. [71] ἂν om. A. [72] ὅτι] p. 70. [73] ὅλως om. A. [74] ἐλέγξειεν A. [75] ὥστις A. [76] εὐθὺς om. A. [77] μήτε τοὺς. [78] σκοπεῖν] μηθ' οἱ ῥήτορες ἄλλο σκοπεῖν A. [79] λογίσασθαι] βουλεύονται A. [80] εἰ δὲ] p. 74. [81] αὐτοὺς] τοὺς ῥήτορας A. [82] δοκεῖς] ἀδικεῖς A. [83.84] εἰ δὲ — φρονεῖν om. A. [85] οὐδὲ. [86] τούτους om. A. [87] ἑαυτοῖς om. A.

Digitized by Google

conveniet, atque ejus erit nomen. Et omnes quidem principes natura subjectis suis præstant ; si quis autem in potestate etiam gratificatur, et persuadet, nec cogit, atque ultra officium suum, etiam suorum cupiditatem spectat, hic est vere politicus ille Homeri.

λου [86] μαρτύριον τῆς ἐξουσίας, λέγω τὴν τῶν δημαγωγῶν, οὐκ ἐπειδή περ ὑπὸ τῶν δήμων ἄγονται, ὧ πάντα ἄνω καὶ κάτω ποιῶν, ἀλλ' ὅτι τοὺς δήμους ἄγουσιν, ὥσπερ δὴ καὶ τοὺς παιδαγωγοὺς οἶμαι καλοῦμεν οὐκ ἐπειδή περ ὑποπεπτώκασι τοῖς παισὶν, ἀλλ' ὅτι αὐτοῖς ἡγοῦνται. Ὅ τι γὰρ ἂν φαίης, ἀρμόττει τὸ τοιοῦτον ἀκοῦσαι [87] τῷ ῥήτορι, ἄρχων, προστάτης, διδάσκαλος. Πάντα ταῦτά [90] ἐστι τοῦ ῥήτορος τὰ ὀνόματα. Πάντες [91] μὲν οὖν ἄρχοντες ἐν ἑκάστῃ πράξει κρείττους φύσει τῶν ὑφ' ἑαυτοῖς [92] · εἰ δέ τις μετ' ἐξουσίας καὶ χαρίζεται πείθων, οὐκ ἀναγκάζων, καὶ πρὸς τῷ [93] σώζειν τὴν αὐτοῦ [94] τάξιν στοχάζεται καὶ τῆς ἐπιθυμίας τῆς τῶν ὑφ' ἑαυτῷ, οὗτος ἐκεῖνός ἐστιν ὁ τῷ ὄντι πολιτικός.

Ne igitur oratores per convicium gratificari dicas, sed bene dicendo gratiam quoque captare, atque ita meritam laudem rhetoricæ tribues, **414** *b* eamque similibus remuneraberis officiis. Quomodo ergo aliquis tam variis populi sententiis serviet, aut quomodo cupiditatibus aliorum obsequetur? Postquam enim multis serviendum est, ii autem non consentiunt inter se, nec omnibus eadem ratione gratificari quisquam possit, quomodo poterit eorum libidini orator servire ? simul enim et his gratificabitur, et illos offendet. Itaque non tam jucunda, quam molesta erit ejus oratio. Quocirca si persuasionis effectrix est rhetorica, et persuadere debent oratores, non adulantur, quandoquidem multitudini non serviunt, sed ei persuadent. Sin oratores populi sequuntur libidinem, non est persuasionis effectrix rhetorica, quandoquidem eos a multitudine persuaderi, non ipsos persuadere docet. Proinde ubi sit mendacium considera. Etenim Plato nobis Platonem refutat, et quod est maximum, non procul, verum in his ipsis sermonibus permiste. Nec inter alias artes, quas modo memorabam, sit recensenda ; sed et plurimum rationis habeat. aut potius tota ratione constet, et maximum, primum, ac perfectissimum sit in rebus humanis, omnisque voti, ut ita dicam, finis. Existimo igitur omnes id, quicunque possunt, assensuros esse, non eadem natura homines esse natos, sed e duabus partibus : alteram vim inferre, et aliena invadere solere, quam præstantiorem quis dixerit, non quidem virtute sed viribus : alteram vero vinci, et cum prohibere nequeat, invitam concedere, quæ est imbecillium. Hac ergo de causa homines, vel dii hominum gratia, tale quid invenerunt, quod et vim cohiberet, et æquitatis omnibus ac justitiæ pignus esset, idemque tam vulgo prodesset quam iis qui vim exercebant. Nam nec hi suarum erant injuriarum mercedem evasuri, quin imbecillioribus a se invicem primum paulatim interfectis, atque ita reliquis semper sublatis, se mutuo denique invaderent, quemadmodum de Spartis legitur, nisi forte hoc etiam indicat fabula.

Μὴ δὴ [95] τοῦτο λέγε ὡς ὄνειδος κατὰ τῶν ῥητόρων εἰ χαρίζονται, ἀλλ' εἰ μετὰ τοῦ βελτίστου καὶ τῆς χάριτος στοχάζονται. Καὶ κατὰ τοῦτο ἀπόδος τῇ ῥητορικῇ τὴν πρέπουσαν εὐφημίαν, ἵνα [96] τοῖς ὁμοίοις αὐτὴν ἀμειβόμενος φανείης [97]. Πῶς δέ τις καὶ διακονήσεται μυρίαις γνώμαις δήμου καὶ ἀλλήλαις μαχομέναις ταῖς [98] ἐπιθυμίαις ; Ὅταν γὰρ δέῃ μὲν διακονεῖν πολλοῖς, οὗτοι δ' ὡς μὴ κατὰ ταὐτὰ γινώσκοντες, πᾶσι δὲ ἀμήχανον τοῖς τοιούτοις [675 H.] ἐκ τῶν αὐτῶν τὰ αὐτὰ [99] χαρίζεσθαι, [1249 R.] πῶς οὖν ὁ ῥήτωρ θεραπεύσει τὰς ἐπιθυμίας [1] αὐτῶν; ἅμα γὰρ χαριεῖται τοῖς ἑτέροις καὶ τοὺς ἑτέρους ἀνιάσει, ὥστε οὐ μᾶλλον πρὸς ἡδονὴν ἢ πρὸς ἀηδίαν ἐρεῖ. Οὐκοῦν [2] εἰ μὲν ἡ ῥητορικὴ πειθοῦς δημιουργὸς καὶ τὸ πείθειν τῶν ῥητόρων, οὐ κολακεύουσιν οἱ ῥήτορες · οὐ γὰρ διακονοῦσι τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ πείθουσιν. Εἰ δ' οἱ ῥήτορες τὰ δοκοῦντα λέγουσι τοῖς πολλοῖς, οὐ δημιουργὸς ἡ ῥητορικὴ πειθοῦς · πειθομένους γὰρ τοῖς πολλοῖς, ἀλλ' οὐ πείθοντας παρέχεται. Πρὸς ταῦτα ἐλοῦ ὁποτέρωθι τὸ ψεῦδος. Πλάτων γὰρ ἡμῖν ἐλέγχει Πλάτωνα, καὶ τὸ κάλλιστον, οὐ πόρρωθεν, ἀλλ' ἐκ τῶν αὐτῶν [3] καὶ τοῖς αὐτοῖς τούτοις λόγοις ἀναμίξ. Οὐδὲ μεθ' [4] ὧν ἀρτίως διεξῆειν τεχνῶν εἶναι τῶν πολλῶν, ἀλλὰ καὶ [5] [ὅτι τοίνυν] πλεῖστον λόγου μετέχον ἡ ῥητορικὴ, μᾶλλον δ' ἅπαν [6] ἐν λόγοις, καὶ μέγιστον καὶ πρῶτον τῶν ἐν ἀνθρώποις καὶ τελεώτατον καὶ πέρας, εἰ οἷόν τ' εἰπεῖν, εὐχῆς, ἄξιον δεῖξαι. Οἶμαι [7] τοίνυν ἅπαντας ἂν [8], οἷς ξυνατὸν, συμφῆσαι τὸ μὴ κατ' αὐτὰ φῦναι τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ δυοῖν [9] μερίδοιν, τὴν μὲν οἵαν βιάζεσθαι καὶ πλεονεκτεῖν εἶναι [10], ἣν τῶν κρειττόνων τις ἂν εἴποι, λέγω δ' οὐκ ἀρετῇ βελτιόνων, ἀλλ' ἰσχυροτέρων [11], τὴν δὲ οἵαν ἐλαττοῦσθαι καὶ παρὰ [12] γνώμην συγχωρεῖν ἀπειρίᾳ τοῦ κωλύειν, ἣν τῶν ἀσθενεστέρων οὖσαν γινώσκομεν [13]. Τοῦτο οὖν εἶναι [14] αἴτιον τὸ ποιῆσαν εὑρεῖν τι τοιοῦτον ἀνθρώπους [15] ὑπὲρ αὐτῶν ἢ θεούς γε ὑπὲρ τῶν [16] ἀνθρώπων, ὃ τὴν μὲν ἰσχὺν ἐπισχήσει, τοῦ δὲ ἴσου καὶ δικαίου πᾶσιν ὥσπερ ἐνέχυρον γενήσεται, ταὐτὸν τοῖς τε πολλοῖς συμφέρον καὶ τοῖς πρὸς τὸ βιάζεσθαι πεφυκόσιν αὐτοῖς. Οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνοι ἔμελλον ἐκφεύξεσθαι τῶν ἀδίκων καὶ κακῶν ἔργων τἀπίχειρα, ἀλλὰ τῶν ἀσθενεστάτων πρώτων ἀναιρεθέντων ἄλλων ὑπ' ἄλλων κατὰ μικρὸν οὕτως ἀεὶ τῶν λοιπῶν ὑπεξαιρουμένων ἔμελλε τε-

VARIÆ LECTIONES.

[86] συμβούλου ς. [87] ἀκοῦσαι om. A. [90] ταῦτα om. A. [91] πάντες] p. 76. [92] ἑαυτῆς ς. [93] τῷ] τὸ A. [94] ἑαυτοῦ ς. [95] μὴ δὴ] p. 79. [96.97] ἵνα—φανείης om. A. [98.99] ταῖς—πᾶσι δὲ om. A. [1] θεραπ. τὰς ἐπιθ. χαριεῖται ταῖς ἐπιθυμίαις A. [2] οὐκοῦν] p. 80. [3] αὐτῶν] αὐτῶν λόγων A. [4.5] οὐδὲ μεθ' (p. 81)—ἀλλὰ καὶ om. A. [6] ἅπαν] αὐ πᾶν A. [7] οἶμαι] p. 81. [8] ἂν] τὰς ἀνθρώπους A. [9] δυεῖν ς. [10] καὶ πλεονεκτεῖν. [11] ἰσχυροτέρων om. A. [12.13] καὶ παρὰ—γινώσκομεν om. A. [14] εἶναι] ἦν A. [15] ἀνθρώπους ante εὑρεῖν ponit A. [16] τῶν om. A.

Digitized by Google

λευτῶντας αὐτοὺς ὑφ' ἑαυτοὺς ἐλθεῖν, ὥσπερ φασὶ τοὺς σπαρτοὺς, εἰ ἄρα καὶ ὁ μῦθος τοῦτο αἰνίττεται.

Ἔδει δὴ [17] κοινόν τι φάρμακον εὑρεθῆναι τῷ γένει, ταὐτὸν ἅπασι συμφέρον, τοῖς ἰσχυροῖς, τοῖς ἥττοσι, τοῖς ἐπιεικέσιν, ὡς τοὺς μὲν ἢ [18] κωλῦσαι πρὸ τῶν ἀδικημάτων ἢ παρ' αὐτὰ τιμωρήσασθαι, τοῖς δὲ ἄδειαν τοῦ βίου παρασκευάσαι, τοῖς δὲ χάριν τὴν πρέπουσαν, ὅσοι τὸ δίκαιον ἐτίμων ἑκόντες. Εὑρέθη τοίνυν ἐκ τούτων ῥητορικὴ, καὶ παρῆλθε φυλακτήριον δικαιοσύνης καὶ σύνδεσμος τοῦ βίου τοῖς ἀνθρώποις, ὅπως μὴ ταῖς χερσὶ, μηδὲ τοῖς ὅπλοις, μηδὲ τῷ προλαβεῖν, μηδὲ πλήθει καὶ μεγέθει [19], μηδ' ἄλλῳ τῶν ἀνίσων μηδενὶ [20] κρίνοιτο τὰ πράγματα, ἀλλ' ὁ λόγος τὸ δίκαιον ἐφ' ἡσυχίας διαιροῖ. Ἀρχὴ μὲν οὖν [21] αὕτη καὶ φύσις ῥητορικῆς, καὶ βούλημα τοῦτο, σῶσαι πάντας ἀνθρώπους καὶ τὴν βίαν διὰ τῆς πειθοῦς ἀπώσασθαι. Φαίνεται [22] τοίνυν ἡ ῥητορικὴ τῇ [23] νομοθετικῇ τῆς αὐτῆς μετειληφυῖα φύσεως, εἴπερ [24] τό γε ἀκριβὲς ἐπ' ἀμφοτέρων δεῖ θεωρεῖν [25]· μᾶλλον δὲ μέρος οὖσα τῆς ῥητορικῆς ἡ νομοθετικὴ, καὶ τοῖς πᾶσι δευτέρα. Πῶς; Πρῶτον μὲν ὅτι καὶ περὶ αὐτῶν ἔδει τῶν νόμων λόγου [676 H.] τοῦ πείθοντος. Εἰ γὰρ [26] ἐστιν εὔδηλον ὅτι οἱ νόμοι μὲν ὑπὲρ τοῦ πάντας τὸ προσῆκον ἔχειν ἔμελλον τεθήσεσθαι, τοῦτο δὲ οἱ τῇ χειρὶ κρείττους ἔμελλον συμβουλήσεσθαι, πῶς οὐκ ἀναγκαίως ἔδει λόγου τοῦ πείθοντος ἤδη [27]; οὐ γὰρ βιάσασθαί γε [28] ἐνῆν τοὺς πρὸς αὐτὸ τοῦτο πεφυκότας [29], οὐδ' ἦν αὕτη νόμων ἀρχή· ὑπὲρ γὰρ αὐτοῦ τοῦ μὴ βιάζεσθαι τοὺς νόμους ἔδει θέσθαι. Οὔκουν ἦν τιθέναι βιασάμενον, [1252 R.] ἀλλὰ τοῦτ' ἦν πρῶτον παρὰ τοὺς νόμους. Φαίνεται [30] τοίνυν κάνταῦθα [31] ἡ ῥητορικὴ βουλομένη μὲν ταὐτὰ τῇ δικαστικῇ, τοσοῦτον δὲ νικῶσα ὅσων ἀμφοτέρας [τὴν νομοθετικὴν καὶ δικαστικὴν] [32] συνέχει μόνη βεβαίως. Βουλομένη γὰρ ἡ δικαστικὴ καθάπερ ἐν μάχῃ τῇ νομοθετικῇ βοηθῆσαι, ταὐτὸν ἔπαθεν αὕτη [33] τῇ νομοθετικῇ. Ἐκείνη τε γὰρ ῥητορικῆς πρότερον [34] ἐδέησεν, ὥστε ταύτῃ [35] ἔχειν πάροδον τοὺς νόμους, ἥ τε δικαστικὴ σχῆμα ἐπικούρου λαβοῦσα τοῖς νόμοις, αὐτὴ πρότερον προσεδεήθη [36] τῆς παρὰ τῆς ῥητορικῆς βοηθείας. Ἔδει γὰρ δυνηθῆναι βοηθῆσαι, τοῦτο δ' οὐκ ἦν ἄνευ ῥητορικῆς. Πρότερον [37] οὖν πολιτικῆς μορίου εἴδωλον ἡ ῥητορικὴ, ἢ τὰ τῆς πολιτικῆς, ὡς σὺ φῂς μόρια ὑπὸ τῆς ῥητορικῆς συνέχεται; ἐμοὶ [38] μὲν γὰρ ὡς ἀληθῶς οὐ ῥητορικὴν ἐν τούτοις κακίζειν φαίνεται, οὐδὲ πολιτικῆς μορίου εἴδωλον δεικνύναι, ἀλλ' οὕτως ὥσπερ εἴδωλον ῥητορικῆς ἀπειληφὼς [39] οἱ Στησιχόρου Τρῶες, οἱ τὸ

.... *Τῆς Ἑλένης εἴδωλον ἔχοντες*

ὡς αὐτήν. Διαφέροι δ' ἂν τοσοῦτον, ὅτι οὐδὲν ὅμοιον τῇ ῥητορικῇ τὸ εἴδωλον [40]. Οὐκοῦν [41] ὁπότε μήτ' ἀδικεῖν

A Commune quoddam toti generi fuit **415***a* inveniendum remedium, quod omnibus esset utile: fortibus, imbecillibus, justis, ita ut illi vel injuste agere vetarentur, vel cum injuria puniretur, hi vero secure viverent, postremi autem quotquot ultro justitiam colebant, mercedem decentem consequerentur. Inventa est igitur rhetorica, prodiitque justitiæ custodia, et humanæ vitæ copula, ne vel manibus, vel armis, vel occupatione, vel multitudine ac magnitudine, vel alia re aliqua inæquali res discernerentur, potius quam ratio suum cuique tranquille tribueret. Hæc igitur est origo rhetoricæ et natura, hoc ejus propositum, ut omnes homines conservet, et vim persuasione repellat. Quapropter eamdem rhetorica quam ars legum ferendarum est

B naturam sortita, si quidem utramque diligenter velimus inspicere, atque adeo pars est rhetoricæ ars legum, atque in omnibus inferior. Quomodo? Primum enim ipsis etiam legibus oratione erat opus ad persuadendum. Etenim si leges ea de causa, ut suum cuique concederetur, erant ferendæ, id autem fortissimis quibusque placiturum non erat, omnino fuit adhibere orationem necessarium. Nam vim quidem non licebat iis inferre, qui liberi nati essent, nec hæc erat legum origo, quæ contra vim ferri debebant. Itaque per vim ferri non poterant, cum id primum contra leges futurum fuerit. Quapropter et hic rhetorica spectat idem quod judicialis: hoc vero superat, quod utramque [legis factoriam et judicialem] sola complectitur. Etenim

C cum vellet judicialis arti legum ferendarum, quasi in prœlio, opem ferre, idem ipsi quod illi contigit. Nam et illi rhetorica primum, ut per eam legibus aditus pateret, opus fuit, et judicialis cum auxiliantis habitum sumpsisset, ipsa prius rhetoricæ desideravit auxilium. Quoniam enim facultatem juvandi requirebat, eam sine rhetorica consequi non poterat. Utrum ergo civilis partis simulacrum est rhetorica, an partes scientiæ civilis, quas dicis, **415***b* sub rhetorica continentur? Nam mihi quidem ut [vere non rhetoricam] in istis videtur suggillare, nec civilis partis eam simulacrum esse ostendere, verum quasi rhetoricæ simulacrum aliquod sumpsisset, in eo studium omne ponere, nec ipsam

D attingere, velut Stesichori Trojani

.... *Helenæ simulacra tenentes,*

quasi ipsam haberent. Tantum tamen erit discriminis, quod est rhetoricæ dissimile simulacrum.

VARIÆ LECTIONES.

[17] δὴ A : δὲ ς. [18] ἢ om. A. [19] μηδὲ [τῷ — μεγέθει om. A. [20] τῶν ἀνίσων μηδενὶ] τινὶ τῶν ἀνίσων A. [21] οὖν om. A. [22] φαίνεται] p. 85. [23] τῇ om. A. [24.25] εἴπερ—θεωρεῖν om. A. [26.27] εἰ γὰρ—ἤδη om. A. [28] γε om. A. [29] πρὸς αὐτὸ τοῦτο πεφυκότας] τὴν ἐκείνων ἰσότητα μὴ αἱρουμένους A. [30] φαίνεται] p. 87. [31] κάνταῦθα om. A. [32] τὴν νομοθ. καὶ δικαστ. om. A. [33] αὕτη om. A. [34] πρότερον ῥητορικῆς A. [35] ταύτην ς. [36] ἐδεήθη A. [37] πότερον] p. 91. [38] ἐμοὶ A : ἐμὸν ς. [39] ἀπολαβὼν ῥητορικῆς A. [40] τὸ εἴδωλον τῇ ῥητορικῇ A. [41] οὐκοῦν] p. 103.

Digitized by Google

Itaque cum neutrum se malle dicit, acceptam quoque injuriam in malo se ponere ostendit, sic ut præstet quidem injuriam pati quam facere, non tamen quam nec pati nec facere, ac recte quidem, ut arbitror, et sentiens et dicens. Quapropter si rhetorico pati quidem injuriam prohiberet, verum inferre cogeret, ne sic quidem prorsus esset mala, cum id quod est malum, injuriam pati, prohiberet, pejor tamen meliore, quandoquidem accipere injuriam quam inferre præstat. Sin et hoc prohibet, nec ad illud cogit, hujus quidem ratione nec bona censebitur, nec mala, ut id nunc concedamus, illius vero prorsus bona. Præterea qui statuit injuriam non inferre, non simul et ipse a malefaciendo abstinebit, et injuriam a nemine patietur. Illud enim ipsum est injuriam facere, cum quis ei cui non oportebat, malefacit. Itaque donec erit inter homines malitia, injuriam exspectabit. Qui autem ne lædatur cavet, is etiam ne quis lædat prohibet. Etenim quemadmodum simul et læditur ipse et lædit alios, ita qui ne lædatur cavere potest, is etiam ne quis lædat potest prohibere. Quamobrem si non affici injuria rhetoricæ tribuit, non afficere, philosophiæ, tanto quam philosophia deterior rhetorica est, quanto afficere injuria quam affici. Cum autem illi hoc, quando quis nec patitur injuriam nec facit, præfert, rursum præfertur philosophiæ rhetoriça, quandoquidem simul cum injuria acceptione etiam factionem tollit. Nam ut leges vetant quemquam lædi, simul etiam lædere profecto vetant.

[Hæc apposite magis quam necessario dicit Aristides; quæ enim de non ferenda injuria et rhetorica argutatur, iis ostendit meliorem philosophia esse rhetoricam. **416**a Hæc de non facienda injuria, et philosophia indifferenter ponens philosophiam meliorem rhetorica quis demonstret.]

Quod si rhetoricam ad justitiam omnino juvandam probamus esse inventam, et eodem quo leges esse loco, non tantum injuriæ acceptionem evadet orator, ut videtur, et factionem confirmabit, verum nihil magis quam factionem prohibebit. Nec enim suis tantum rebus consulet, sed ne alii damnum faciant prohibebit, siquidem eadem de causa rhetoricam qua et leges constabit inventam esse. Jam qui alios ad recte agendum cogit, ipse multo prius ad id se præparavit. Nec enim potest et justitiæ opem ferre, et eam primus ipse violare. Verum tametsi hoc nititur Plato, non magnum esse rhetoricæ usum probare, quod non tam vitiosum sit injuriam pati quam facere, cur non etiam leges omnes hac ratione abrogat?

Sed quasi collegium esset condemnatum, una cum

[677 H.] Ταῦτα πιθανῶς μᾶλλον ἢ ἀναγκαίως λέγει Ἀριστείδης. Ἃ γὰρ περὶ τοῦ μὴ ἀδικεῖσθαι καὶ τῆς ῥητορικῆς στωμυλεύεται, κρεῖττω δεικνύναι φιλοσοφίας φιλοτιμούμενος τὴν ῥητορικήν, ταῦτα περὶ τοῦ μὴ ἀδικεῖν καὶ τῆς φιλοσοφίας ἀπαραλλάκτως μεταλαβὼν τὴν φιλοσοφίαν ἀμείνω τῆς ῥητορικῆς ἐπιδείξειέ τις.

Εἰ δὲ [61] δὴ καὶ ὅλως βοηθείας ἕνεκα τῷ δικαίῳ τὴν ῥητορικὴν δείκνυμεν εὑρεθεῖσαν, [62] καὶ τὴν [1253 R.] αὐτὴν καθαρῶς τάξιν ἔχουσαν [63] τοῖς νόμοις, ὡς δέδεικται, ἔχει τὴν αὐτὴν οὐ μόνον (ὡς ἔοικεν) ὁ ῥήτωρ· οὐ τὸ [64] μὲν ἀδικεῖσθαι φεύξεται, τὸ δ' ἀδικεῖν κωλύσει. Οὐ γὰρ μόνον τῶν εἰς αὐτὸν σχήσει πρόνοιαν, ἀλλ' ὅπως μηδ' ἄλλος πείσεται κακῶς, εἴπερ ὧν τοὺς νόμους χάριν, τούτων καὶ τὴν ῥητορικὴν [65] εὑρέσθαι [66] νενίκηκεν. Ἀλλὰ μήν ὅ γε ἑτέρους τὰ δίκαια πράττειν ἐπαναγκάζων πολύ που πρότερον αὐτός γε [67] παρασκευάσεται [68]. Οὐ γὰρ ἐγχωρεῖ βοηθεῖν μὲν τῷ διακαίῳ, τοῦ δὲ καταλύειν τὸ δίκαιον αὐτὸν πρῶτον ὑπάρχειν. Οὐ μὴν [69] ἀλλ' εἰ τοῦτο Πλάτων ἰσχυρίζεται, [70] ὡς οὐ πολλήν τινα [71] οὐδ' ἀξίαν σπουδῆς οὐδὲ λόγου χρείαν ἡ ῥητορικὴ παρέχεται, ὅτι οὐ τηλικοῦτόν ἐστι τὸ ἀδικεῖσθαι

VARIÆ LECTIONES.

[59] μήτ' ἀδικεῖν μήτ' ἀδικεῖσθαι A : οὐδέτερον μήτ' ἀδικεῖν ς. [60] φησὶ] φῄ A. [61] καὶ τὸ om. A. [62] ἡγούμενος] ἡγεῖται A. [63] οὗ φησι — ἀδικεῖν om. A. [64] τὸ ἀδικεῖσθαι] δ' ὅμως τοῦ δ' ἀδικεῖν A. [65] ἐκείνου γε om. A. [66] ὀρθῶς — λέγων om. A. [67] μὲν post εἰ om. A. [68] ἴσως ἂν om. A. [68-68] ὅπερ — ἀδικεῖν om. A. pro ὅπερ lege ὅσῳπερ. [61] καὶ μήν] p. 104. [62] ἠδίκηται καὶ ἠδίκηκεν ὁ ἕτερος] ἠδίκηκεν καὶ ἠδίκηται ἕτερος A. [63] τοῦ A : που ς. [64] τὸ om. A. [65] αὖ] ἄν A. [66] γε om. A. [67] τὸ] τε A, καὶ ς. [68] εἰ δὲ] p. 105. [69] δὴ εὑρεθεῖσαν om. A. [70] αὐτὴν καθαρῶς τάξιν ἔχουσαν] τάξιν ἡ ῥητορικὴ A. [71] οὐ τὸ] οὕτω A. [72] τῆς ῥητορικῆς A. [73] εὑρέσθαι] imo εὑρῆσθαι. [74] γε om. A. [75] παρασκευάσεται A : παρεσκευάσθαι ς. fortasse leg. παρασκευάσεται. [76] οὐ μήν (p. 106) om. A. [77] διϊσχυρίζεται A. [78] τινὰ — χρείαν] τὴν ἀχρείαν A.

Digitized by Google

κακὸν ἡλίκον τὸ ἀδικεῖν, τί κωλύει καὶ τοὺς νόμους A legibus quæ idem sentiunt, expelletur, ac tum rhe-
αὐτὸν [72] ἅπαντας τοῖς αὐτοῖς τούτοις διαγράφειν toricam emittemus ac traducemus, cum leges simul
λόγοις ; Ἀλλ' [73] ὥσπερ ἑταιρείας καταγνωσθείσης, honeste poterunt emitti. O vir præclare et omnium
μετὰ καὶ τῶν ταῦτα συμβουλομένων νόμων ἐξελαθή- inventor mirabilium rerum, si nullius est momenti
σεται [74]. Καὶ τότε ῥητορικὴν ἐκπέμψομεν καὶ προ- injuriæ acceptio, quæque eam prohibet facultas,
πηλακιοῦμεν, ὅταν καὶ τοὺς νόμους [συνεκπέμψαι [75] nullius est ponderis, nec quidquam boni efficit, sed
καλῶς ἡμῖν ἔχῃ] ἐκβάλλωμεν τῆς πόλεως καὶ τοῦ adeo ignobilis est et illiberalis ut adulationis at-
βίου. Ἀλλ', ὦ δαιμόνιε καὶ πάντα σὺ θαυμαστὰ εὑρί- que umbræ sit particula : cur, obsecro, tu libra-
σκων, εἰ μηδέν ἐστι [76] πρᾶγμα τὸ ἀδικεῖσθαι, μηδ' riam istam constituens urbem, talem ei tribuis
ἡ τοῦτο κωλύουσα δύναμις μηδενὸς [77] ἀξία λόγου, rempublicam quæ nihil illi noceat, ac militarem tri-
μηδ' ὁπόσα ἔστι καὶ γίνεται μὴ δι' αὐτῆς μηδὲν bum seorsum collocari jubes primo loco, ne quid
χρηστὸν, ἀλλ' οὕτως ἄτιμον καὶ ἀνελεύθερον ὥστ' patiatur, nec ab hostibus injuriam accipiat ? Nam si
εἶναι μόριον κολακείας καὶ σκιᾶς [78], τοῦ χάριν ταυτην hoc sufficiebat injuriam non facere, quid erat ti-
οἰκίζων τὴν ἐν τῇ βίβλῳ πόλιν καθίστης αὐτῇ πολι- mendum postquam ad id eam præpararas ? Quod si
τείαν, ἀφ' ἧς μηδ' ὁτιοῦν πείσεται, καὶ τὸ μάχιμον etiam nocet injuriam inferentibus, si pœnas non de-
χωρὶς τῶν ἄλλων ἱδρῦσθαι κελεύεις, τιμὴν τὴν πρώ- B derint, ac debet quisque secundum tuam sententiam
την ἀποδοὺς, ἵνα μήτι πάθῃ μηδ' [79] ὑπό τινων ἀδι- etiam seipsum cum injuriam fecit, accusare, et libe-
κηθῇ πολεμίων ; Εἰ γὰρ ἐξήρκει [80] μὴ ἀδικεῖν, τί ros et parentes ipsos, omissis inimicis : quin optas
οἴδοικας, εἰ πρὸς τοῦτό τ' αὐτὴν παρεσκεύασας [81]; ut hostes **416***b* urbem aggressi capiant (83), ac
εἰ δὲ δὴ [82] καὶ χεῖρον τοῖς ἀδικοῦσιν, ὅταν μὴ διδῶσι viros quidem omnes ad aras trucident, mulieres
δίκην, καὶ χρὴ δὴ κατὰ [83] σὲ καὶ αὐτὸν [84] ἑαυτοῦ autem cum liberis captivas ultra Gades, si videtur,
κατήγορον, ὅταν ἀδικήσῃ, γίνεσθαι καὶ παίδων [85] καὶ divendant, templis vero spoliatis omnia diruant, nec
πατρὸς αὐτοῦ, τοὺς δ' ἐχθροὺς ἐᾷν, τί οὐ συνεύχῃ vel sepulcra suæ petulantiæ relinquant expertia ; ut
τοῖς πολεμίοις ἐπελθεῖν καὶ λαβεῖν τὴν πόλιν, καὶ νὴ postquam maximas fecerint injurias, in maximis
Δία τοὺς μὲν ἐν ἡλικίᾳ πάντας κατακόψαι, καὶ ταῦτα sint malis, dum pœnas non luunt ? Verumtamen
πρὸς τοῖς βωμοῖς, παῖδας δὲ καὶ γυναῖκας ἐξανδρα- tantum abest ut ista studeas, ut prohibeas, et
ποδίσασθαι πέρα [86], εἰ βούλει, Γαδείρων, τὰ δὲ ἱερὰ impedias, vitamque militarem, ne quid fieret tale,
συλήσαντας κατασκάψαι πάντα, μὴ λιπεῖν δὲ μηδὲ institueris : ac si quis exstiterit proditor, eum non
τοὺς τάφους ἀθώους τῆς ἑαυτῶν πλεονεξίας [87], ἵν' jubes coronari nec prædicari, sed idem de ipso
ἀδικήσαντες τὰ μέγιστα ἐν τοῖς μεγίστοις δὴ κακοῖς quod alii statuis. Dic, per Jovem prodigiosum, quid
ὦσι, μὴ δόντες δίκην. Ἀλλὰ τοσοῦτον ἀπέχεις τοῦ [88] C nobis de hisce est existimandum ? Jam age, o bone
ταῦτα συμπράττειν, ὥστε κωλύεις καὶ βίον ἐν τοῖς vir, leges qua de causa tanto numero seorsum nobis
ὅπλοις εὕρηκας, ἵνα μή τι τοιοῦτον [89] γένοιτο· κἂν fers ? Etenim nisi magnum quiddam est pœnas su-
τις ἐγγένηται προδότης, τοῦτον οὐ στεφανοῦν κελεύεις mere et injurias prohibere, cur ista narras, et ut
οὐδὲ κηρύττειν [90], ἀλλὰ ταὐτὰ τοῖς ἄλλοις νομοθέ- nemo in urbe lædatur, caves ?

ταις περὶ πούτων νομίζεις. Εἰπὲ [91], [678 H.] πρὸς Διὸς τεραστίου, τί χρὴ περὶ τούτων ἡμᾶς νομίζειν [92]; εἶεν, ὦ γενναῖε· νόμους δὲ δὴ τοῦ χάριν ἡμῖν ἐτίθης [93]; Εἰ γὰρ, ὦ τὰν, τὸ δίκην λαμβάνειν καὶ τὸ μὴ ἐᾷν ἀδικεῖν οὐχ ἕν τι τῶν σπουδαίων ἦν, τοῦ χάριν ταῦτα πραγματεύῃ [94], καὶ σκοπεῖς ὅπως μηδεὶς [που [95] τῶν ἐν τῇ πόλει] ἀδικήσεται ;

Καὶ μὴν [96] ἐν μὲν οἷς ἡμεῖς λέγομεν, καὶ τοῖς ἄλ- Atqui, quæ nos dicimus, ea simul et aliis et
λοις συνδοκοῦν ἐστι καὶ τῷ Πλάτωνι πρόσεστιν· ἃ δ' Platoni videntur ; quæ vero hic ait, non rebus tan-
οὗτος ἐνταῦθα εἴρηκεν, οὐ μόνον τοῖς τῶν [97] πρα- tum, sed et ipsius Platonis verbis et consiliis repu-
γμάτων λόγοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς αὐτοῦ Πλάτωνος ἐξελέγ- gnant. Ac si illa quidem recte se habere concedan-
χεται καὶ λόγοις καὶ βουλήμασιν. Ἐκείνων μὲν tur, aliorum quoque sententia et suffragium acce-
ὀρθῶς ἔχειν συγχωρουμένων, καὶ ἡ παρὰ τῶν ἄλλων det, sin his assentiamur, deest aliorum omnium
μαρτυρεῖ δόξα καὶ ψῆφος ὀρθή. Ταῦτα δὲ εἰ δοίη- D calculus. Est autem fortius, quod et omnibus et
μεν κρατεῖν, ἄπεστι τὸ ὁτιοῦν συνδοκεῖν τῶν ἄλλων. Platoni videtur, quam quod nec cuiquam nec Pla-
[1256 R.] Ἰσχυρότερον δὲ τὸ καὶ ἅπασι καὶ Πλά- toni. Quapropter non tam hujus testimonium pro-
τωνι τοῦ μηδενὶ καὶ μηδὲ Πλάτωνι συνδοκεῖν, ὡς [98] pter aliorum suffragium fugiemus, quam aliorum
οὗτος ἀλλαχοῦ. Οὐκοῦν οὐ τὴν παρὰ τούτου μαρ- testimonio hujus adjiciemus suffragium. Atque hæc

VARIÆ LECTIONES.

[72] αὐτὸν] αὐτῶν A. [73.74] ἀλλ' (p. 107)— ἐξελαθήσεται om. A. [75] συνεκπέμψαι—ἔχῃ om. A. [76] ἐστι om. A. [77.78] μηδενὸς—σκιᾶς om. A. [79] μηδ' ὑπό τινων ἀδικηθῇ om. A. [80] ἐξαρκεῖ A. [81] εἰ — παρεσκεύασας; om. A. [82] δὴ add. A. [83] χρὴ δὴ κατὰ] γρήματα A. [84] αὐτὸν ἑαυτοῦ] αὐτοῦ A. [85] παίδων A : παιδίων ς. [86.87] πέρα—πλεονεξίας] καὶ ἱερὰ πάντα καὶ τάφους συλῆσαι καὶ κατασκάψαι A. [88] τοῦ om. A. [89] μὴ τοιοῦτόν τι A. [90] οὐδὲ κηρύττειν om. A. [91] εἰπὲ] p. 109. [92.93] νομίζειν—ἐτίθης om. A. [94] ταῦτα πραγματεύῃ] νόμους εἰσφέρεις A. [95] που] σου A. [96] καὶ μὴν] p. 110. [97] τῶν om. A. [98] ὡς οὗτος,

NOTÆ.

(83) Direpta urbis facies. Propertius an Catulus ?

Quid faciant hostes capta crudelius urbe ?

Digitized by Google

quidem etiam facti testimonium continere credide-
rim. Nam qui verbis cum altero disceptans, verbis
aliis adversarium sibi serio testimonium dare con-
firmat, is facti producit testimonium. Verumtamen
etiam ulterius volo progredi, ut quoniam unius et
ejusdem, cum quo disputatur suffragium probat, et
verbis eum et factis mecum sentire ostendam. Tu
quidem hospitis Syracusani communis patriæ hostis
causa non semel, sed iterum ac ter **417***a* mare
senex navigabas. Nec tyranni consuetudinem fugie-
bas, quasi moræ prætextus te consolaretur, quo vi-
delicet Dio domi maneret, ac rebus suis frueretur.
Si quis autem in sua patria ne cives sui, parentes,
ac fratres patiantur injuriam, caveat, et sese atque
illos servet, atque adeo tyrannum futurum et Dio-
nysio similem possit reprimere, verbisque facta
coercere, et legibus partam securitatem apud om-
nes confirmare, nihil eum facere magni dicemus,
nec laudabimus talem, sive sit, sive non sit, ars
dicenda? An quia sola injuriæ factio magnum erat
malum, nullum autem acceptio? Ego etenim nec ipse
hoc Platoni crimini verto, si de causa quavis in
Siciliam proficisci voluit, nec si quis id alius obje-
cerit, sanum crediderim, nec omnino quidquam
præter ea quæ ad rem pertinent curiose sector,
quandoquidem nullum tanti sit victoriæ præmium.
Sed ea quæ fecit ipse, et qua de causa fecerit clare
dixit, pro rhetorica facere affirmo. Quinimo quan-
tum fortitudini prudentia, tantum rhetorica bellicæ
præstat alacritati. Ut enim summatim dicamus,
nihil est aliud rhetorica quam prudentia cum fa-
cultate dicendi conjuncta; ut non ipse tantum quis
optima quæque facere, sed etiam aliis persuadere
possit. Atque hæc quidem etiam satis arbitror esse
confirmata, vel etiam nimis fortasse. Nunc autem
ad ipsum colophonem, ut quis dixerit, verborum
Platonis contendo. Nec enim solum ex iis per quæ
refutatur, idem eum testari ostendam, sed et quasi
coram voce sua testimonium daret. Quapropter cum
vel lædere cogat, vel lædi permittat, et ut ex præ-
cedentibus est effectum, nec lædere nec lædi quem-
quam permittat: siquidem eadem est etiam philo-
sophiæ definitio, philophiæ quoddam genus erit
rhetorica; sin philosophia sufficit ut neminem lædat,
perfectior est rhetorica.

417*b* Quis enim nescit rhetoricam a tyrannide
tantum distare quantum a vi persuasionem? at
hæc nemo contraria dicere verebitur. Etenim qui
fieri potest ut oratores pariter et adulentur, et inter

τυρίαν διὰ τὴν παρὰ τῶν ἄλλων φευξόμεθα, ἀλλὰ
τῇ τῶν ἄλλων τὴν παρὰ τούτου προσθήσομαι[20].
Ἡγοῦμαι μὲν τοίνυν κἀν τούτοις τὴν ἔργῳ μαρτυ-
ρίαν παρέχεσθαι· τὸ γὰρ[1] δὴ λόγοις πρὸς λόγους ἀγω-
νιζόμενον λόγοις ἑτέροις σπουδαίοις μαρτυροῦντα
ἀποφαίνειν τὸν ἀντίπαλον τὴν ἔργῳ παρέχεσθαι
μαρτυρίαν ἐστίν. Οὐ μὴν ἀλλ' ἔτι καὶ προσωτέρω
προελθεῖν βούλομαι, ἵνα, ἐπειδὴ τιμᾷ τὸ ἕνα ἐπιψη-
φίζειν καὶ αὐτὸν πρὸς ὃν ἂν οἱ λόγοι γίγνωνται, καὶ
λόγῳ καὶ ἔργῳ σύμψηφον ὄντα αὐτόν μοι δείξω. Σὺ[2] μὲν
ξένου χάριν Συρακουσίου, κοινοῦ τῆς πατρίδος ἐχθροῦ,
ἔπλεις οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δὶς καὶ τρὶς, ἐν γήρᾳ, πέλα-
γος τοσοῦτον, καὶ τῷ τυράννῳ συνεῖναι[3] δοκεῖν οὐκ
ἔφυγες, ὡς ἔχων παραμυθίαν τὸ σχῆμα τῆς διατρι-
βῆς, ὃ Δίωνα[4] μένειν οἴκοι καὶ τῆς[5] οὐσίας κρατεῖν
ἦν. Τὴν δ' αὐτοῦ τις οἰκῶν καὶ τοῖς αὐτοῦ πολίταις
καὶ γονεῦσι καὶ ἀδελφοῖς εἰ τὴν ὅπως μὴ ἀδικήσων-
ται φυλακὴν ἔχοι, καὶ σώζοι καὶ τούτους καὶ ἑαυτὸν,
καὶ νὴ Δία γε εἰ τοῦτ' αὐτὸ τύραννον ἔσεσθαί τινα
μέλλοντα καὶ Διονυσίῳ προσόμοιον οἷός τε εἴη κωλῦ-
σαι, καὶ παρελέσθαι λόγῳ τὰς πράξεις, καὶ τὴν ἐκ
τῶν νόμων ἄδειαν ἅπασι[6] βεβαιῶσαι, ἔπειτ' οὐδὲν
σπουδαῖον τοῦτ' εἶναι φήσομεν, οὐδ' ἐπαινεῖν χρὴ τὴν
τοιαύτην εἴτε τέχνην εἴτε μηδὲ τέχνην εἰπεῖν[7] δεῖ;
Ὅτι νὴ Δία ἐν μέγα τοῦτ' ἦν[8] κακὸν, τὸ ἀδικεῖν, τὸ
δὲ ἀδικεῖσθαι πρᾶγμα οὐδέν. Ἐγὼ[9] γὰρ οὔτ' αὐτὸς
ἐπέγκλημα δή που[10] τοῦτο ποιοῦμαι, εἴ ποι καὶ
ὀπωσοῦν ᾠήθη δεῖν εἰς Σικελίαν Πλάτων ἐλθεῖν ἠστι-
νοσοῦν ἕνεκα αἰτίας, οὔθ' ὅστις ἄλλος προφέρει τι
τοιοῦτον εὖ φρονεῖν ἡγοῦμαι, οὔθ' ὅλως ἔξω τῶν εἰς
τὸν λόγον ἡκόντων οὐδὲν περιεργάζομαι· μὴ τοσού-
του[11] μηδὲν ἄξιον ἔστω[12] νικητήριον. Ἀλλ' ἃ αὐτὸς
ἔπραξε καὶ ἃ τίνων ἔπραξε χάριν αὐτὸς καθαρῶς εἴ-
ρηκε, ταῦτα συμβαίνειν φημὶ τοῖς ὑπὲρ τῆς ῥητορι-
κῆς λόγοις. Καὶ[13] μὴν ὅσῳ[14] κάλλιον[15] φρόνησις ἀν-
δρείας, τοσούτῳ[16] ῥητορικὴ τῆς κατὰ πόλεμον εὐψυ-
χίας. Εἰ γὰρ δεῖ συνελόντα εἰπεῖν, οὐδέν ἐστιν
ἄλλο ῥητορικὴ ἢ φρόνησις λόγων δύναμιν προσειλη-
φυῖα, ὡς[17] μὴ μόνον [679 H.] αὐτὸς ἑρδειν τὰ βέλτι-
στα, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους πείθειν ἔχοι[18]. Ἡγοῦμαι μὲν
τοίνυν[19] καὶ ταῦτα πίστεις ἱκανὰς ἔχειν τῆς ἀλη-
θείας, εἰ μὴ καὶ πλείους ἄρα τῶν ἱκανῶν· εἶμι δ'
ἐπ' αὐτὸν ἤδη τὸν κολοφῶνα τοῦ[20] Πλάτωνος, ὡς ἂν
τις εἴποι, ῥημάτων[21]. Οὐ γὰρ μόνον ἐξ ὧν ἐλέγχεται
βούλομαι φανῆναι μαρτυροῦντα αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ
ὥσπερ ἂν εἰ καὶ παραστὰς αὐτὸς ἐμαρτύρει τῇ ἑαυτοῦ φωνῇ. Οὐκοῦν[22] ὅτ' [23] ἀδικεῖν μὲν οὐκ ἐπηνάγκα-
ζεν, ἀδικεῖσθαι δ' οὐκ ἐᾷ, ὡς δ' ἐκ τοῦ λόγου συνέβαινεν, οὐδέτερον τούτων ἐᾷ, οὔτ' ἀδικεῖν οὔτ' ἀδι-
κεῖσθαι[24], εἰ μὲν καὶ τῆς φιλοσοφίας ὁ αὐτός ἐστιν ὅρος, φιλοσοφία τις οὖσα ἡ ῥητορικὴ φαίνεται· εἰ δὲ
ἐξαρκεῖ τῇ φιλοσοφίᾳ μηδ' [25] ἀδικεῖν, ἡ ῥητορικὴ τελεώτερον.

Τίς[26] γὰρ[27] οὐκ οἶδεν ὅτι ῥητορικὴ καὶ τυραννὶς
τοσοῦτον ἀλλήλων κεχώρισται, ὅσον τοῦ πείθειν τὸ
βιάζεσθαι; Ἀλλὰ[28] μὴν ταῦτά γε οὐδεὶς ἔστιν ὃς ἂν
τὴν ἐναντίαν φύσιν εἰπὼν ἔχειν αἰσχυνθείη[29]. Πῶς

VARIÆ LECTIONES.

[20] προσθήσομαι om. A. [1] γὰρ om. A. [2] σὺ] p. 111. [3] συνεῖναι A : τὸ συνεῖναι ς. [4] Δίωνι ς. [5] τῆς om. A. [6] πᾶσι A. [7] εἰπεῖν om. A. [8] τοῦτ' ἦν om. A. [9] ἐγὼ] p. 118. [10] δήπου om. A. [11] τοσού-
του] τοσοῦτον οὐ A. [12] ἔστω] ἐς τὸ A. [13] καὶ μὴν] p. 122. [14] ὅσῳ A : ὅσα ς. [15] καλλίων A. [16] τοσοῦτον A.
[17-18] ὡς—ἔχοι om. A. [19] τοίνυν] οὖν A. [20] τοῦ om. A. [21] ῥήματι A. [22] οὐκοῦν] p. 124. [23-24] ὅτ'—ἀδι-
κεῖσθαι om. A. [25] μηδ' add. A. [26] τίς] p. 125. [27] γὰρ] δ' A. [28-29] ἀλλὰ—αἰσχυνθείη om. A.

Digitized by Google

γὰρ[30] ὁμοῦ μὲν[31] κολακεύουσιν οἱ ῥήτορες, ὁμοῦ δ' ἐν τοῖς δυνάσταις εἰσίν; Οἱ δ' αὖ τύραννοι ἀπέχουσι τοσοῦτον[32] τοῦ κολακεύειν ὥστε βίᾳ πάντας ὠθοῦσι, καὶ οὐδενὸς ἔστι παρ' αὐτῶν τυχεῖν οὐδὲ τῶν μετρίων, [1257 R.] μή τί γε δὴ τῆς ὑπὲρ τὸ προσῆκον θεραπείας· ὥσθ'[33] ὁ τύραννος μικροῦ δεῖν καὶ τὸ τοῦ δεσπότου μέτρον παρελήλυθε[34]. Καὶ κόλακος μὲν [γὰρ[35]] οὐδέν ἐστι δή που ταπεινότερον, οὐδ' ὅ τι μᾶλλον ἠρῆσθαι δουλεύειν[36]· τυράννου δὲ οὐδὲν ἂν εἴποις ἀγριώτερον, οὐδ' ὅ τι μᾶλλον πρὸς τῷ δεσπόζειν ἐθέλειν ἐστίν. Ὥστε εἰ μὲν[37] κολακεία ἡ ῥητορική, τὰ τῶν τυράννων ἐγκλήματα οὐ πρὸς αὐτῆς[38] ἐστιν. Εἰ δ' ὁμοῦ τῇ τυραννίδι τὴν κολακείαν μεγάλοις τοῖς ὁρίοις παρελήλυθεν, οὐκοῦν τά γε ἕτερα πάντως[39] ἤδη ψευδῆ. Τοσοῦτον[40] γὰρ[41] ἡ ῥητορικὴ κεχώρισται δυναστείας ὅσον, εἰ καὶ τοῦτ' εἰπεῖν δεῖ, Πλάτων Διονυσίου. Φανήσεται[42] γὰρ οὔθ' ὅπου ῥητορικὴ σώζεται[43] τύραννος ἐγγινόμενος[44], μέχρις[45] ἂν σώζεται λόγῳ[46], οὔτ' αὖ ἔνθα[47] τυραννὶς κρατεῖ ῥητορικὴ περιοῦσα· ἀλλ' ὅ τε ῥήτωρ πάντα πράττων ὅπως[48] μηδεὶς τύραννος ἐγγένηται, τό τε[49] αὐτοῦ καὶ τὸ κοινὸν ὁμοῦ προορῶν, ὅπως μηδεὶς αὐτὸν τῷ λόγῳ πείθειν παρελόμενος αὐτὸς ἄγῃ κατ' ἀρχὴν τὰ πράγματα[50], οἵ τε τύραννοι σκοποῦντες καὶ φοβούμενοι τῶν πάντων οὐδὲν μᾶλλον ἢ[51] μή τις ἐγγένηται λέγειν καὶ πείθειν δυνατὸς, ὅστις συναγαγὼν τὰ πλήθη καὶ σύμβουλος καὶ μηνυτὴς τοῦ προσήκοντος γινόμενος ὁμοῦ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἐξουσίας ἀκύρους αὐτοὺς καταστήσῃ. Διόπερ τὴν ἔχθραν ἀναγκαίως ἀλλήλοις ἔχουσιν· ἡ γὰρ τῶν ἑτέρων σωτηρία καὶ δύναμις μὴ εἶναι τοὺς ἑτέρους ἐστὶ τὴν ἀρχήν. Πῶς[52] οὖν τἀναντία, φησὶν, ἀλλήλοις οἱ ῥήτορες λέγουσιν; Ἔστι μὲν οὐκέτι[53] τοῦτ' ἐν εἰρημένοις ὑπὸ Πλάτωνος· ὅμως δὲ ὑπὲρ τοῦ πανταχῇ διακαθᾶραι τὸν λόγον μηδὲ[54] τοῦθ' ἡμῖν ἀνεξέταστον ἀφεῖσθω. Καὶ τοῦτ'[55] οὖν ἰσχυρότατον πάντων ὂν σχεδὸν[56] ὡς ἐν ψεύδεσιν, ὧν ἐκεῖνος εἴρηκεν[57], ὅτι οἰμαι[58] καὶ ἡμῖν αὐτοῖς ἀπαντῶμεν [680 H.] ἐν τῷ λόγῳ, αὐτὸ τοῦτο κἀγὼ νῦν πεποίηκα[59]. Ἀλλ' οὐδὲν μᾶλλον ὅ γε ἐξ ἀρχῆς λόγος διαφθείρεται, ἐπεὶ καὶ οἱ φιλοσοφεῖν οὕτω λεγόμενοι οὐ τοῖς αὐτοῖς λόγοις ἅπαντες δή που χρῶνται, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐναντιωτάτοις[60] ἀλλήλοις· ἀλλ' οὐδὲν κωλύει κατὰ τοὺς τυγχάνοντας τῆς ἀληθείας φιλοσοφίαν εἶναι καλόν. Οὐ δή που διπλοῦν ἐστιν οὐδ' ἐναντίον αὐτὸ[61] ἑαυτῷ. Πῶς οὖν, ἂν φαίη τις, ἢ φιλοσοφεῖν ἀμφοτέρους φήσομεν τἀναντία λέγοντας, ἢ τὸ φιλοσοφεῖν εἶναι καλόν; οὕτως[62] ὡς ἔφην. Ἴδοις δ' ἂν καὶ κυβερνήτας ἐναντία ἀλλήλοις[63] ναυμαχοῦντας· ἀλλ' ὅμως τῆς κυβερνητικῆς ἐστι σώζειν τὴν ναῦν. Οὕτω τοίνυν καὶ ὅταν οἱ ῥήτορες ἀλλήλοις ἐναντία, ὡς ἄν τις φαίη, λέγωσιν, οὐ κωλύεται τὸ ἐξ ἀρχῆς κεφάλαιον τῆς ῥητορικῆς, ἀλλὰ τὸ συμβαῖνον τῷ λόγῳ χρὴ σκοπεῖν, μεμνημένους ὧν ἕνεκα εὑρέθη. [Εὑρέθη δὲ τὸ λέγειν ὑπὲρ τῶν δικαίων.] Ὁ μὲν οὖν[64] ὑπὲρ ῥητορικῆς λόγος οὗτος.

satrapas sint? Tyranni vero tantum ab adulatione absunt, ut omnes vi cogant, nec ab iis vel æqui quidquam possit quisquam consequi, nedum præter officium cuiquam inserviant, adeo ut tyrannus heri quoque mensuram propemodum transeat. Nam adulatore quidem nihil est humilius, nec quod ad servitutem sit propensius : tyranno autem nihil est ferocius, nec quod imperium amet magis. Quare si adulatio fuerit rhetorica, nihil ad eam tyrannorum pertinent crimina : sin una cum tyrannide magis adulationem terminis superavit, manifestum est in alteris mendacium. Tantum enim a tyrannide distat rhetorica, quantum a Dionysio Plato, si et hoc dicendum est. Etenim neque ubi valebit rhetorica, tyrannis orietur, donec ea valebit : neque ubi regnabit tyrannis, valebit rhetorica : sed et orator nihil non agit ne quis oriatur tyrannus, tam sibi quam reipublicæ providendo, ne quis ipsi verborum persuasione intercepta res ipse administret : et tyranni nihil curant, nec metuunt magis, quam ne quis dicendi persuadendique peritus oriatur, qui collecta multitudine, eoque quod fieri debeat persuaso ac patefacto, imperio simul ipsos et potestate privet. Itaque necessaria inter utrosque constat inimicitia : cum alterorum salus ac potestas in eo consistat, ut alteri omnino non sint. Cur ergo sibi invicem contradicunt oratores? quanquam enim hoc a Platone dictum non est, tamen ut undique decidatur controversia, nec hoc non discussum relinquemus, cum præsertim sit omnium, **418**a quæ ille protulit, ut in mendaciis firmissimum. Nempe quia nobis ipsi quoque in sermone contradicimus, ut ego jam nunc feci. Neque tamen ideo priora non manent. Nam et qui philosophari dicuntur, non iisdem omnes profecto utuntur rationibus, verum maxime contrariis. Nihil tamen vetat, quominus philosophia secundum eos qui veritatem assequuntur, præclara sit res, nec duplex, neque sibi ipsi contraria. Quid ergo dicemus? An utrosque philosophari cum dicunt contraria, aut philosophiam ita, ut dixi, esse præclaram? Quin etiam gubernatores videas contra se invicem ex navibus decertare, cum tamen ars gubernandi navem servet. Similiter et oratores cum sibi invicem contradicunt, ut aliquis dixerit, non tollitur ultimum rhetoricæ fundamentum, sed quid rationi sit consentaneum spectare debemus, cujusque rei causa sit inventa meminisse (inventa est autem ars dicendi a justis). Quamobrem de rhetorica hæc sit oratio.

VARIÆ LECTIONES.

[30] γὰρ] δ' A. [31] μὲν add. A. [32] οἱ δ' αὖ τύρ. ἀπ. τοσ.] καίτοι τοσοῦτον ἀπέχουσιν οἱ τύραννοι A. [33] ὥσθ' [34] παρελήλυθε om. A. [35] γὰρ om. A. [36] οὐδ'—δουλεύειν om. A. [37] μὲν om. A. [38] αὐτῆς] αὐτὴν οὐδ' ὁμοῦ A. [39] πάντως ἤδη om. A. [40] τοσοῦτον] p. 127. [41] γὰρ] δ' A. [42] φανήσεται (p. 128) [43] σώζεται] φαίνεται δ' ὅπου ῥητορικὴ σώζεται οὐδαμῶς A. [44] ἐγγενόμενος A. [45] μέχρις. [46] λόγῳ om. A. [47] αὖ ἔνθα] ἂν ἐν οἷς A. [48] ὅπως] ὥστε A. [49] τό τε. [50] πράγματα om. A. [51] ἢ om. A. [52] πῶς] p. 129. [53] οὐκέτι. [54] μηδὲ addidi ex Aristide. [55] καὶ τοῦτ' om. A. [56] ὂν σχεδὸν om. A. [57] εἴρηκεν] εἴρηκεν ὁ πλάτων A. [58] ὅτι οἰμαι. [59] πεποίηκα om. A. [60] ἐναντίοις A. [61] αὐτὸ ἑαυτῷ] αὐτῷ ἐπ' αὐτῷ A. [62] οὕτως add. A. [63] ἀλλήλοις ἐναντία A. [64] ὁ μὲν οὖν.

Digitized by Google

[Prima næc oratio solum de rhetorica, cætera de rhetorica et rhetoribus.]

Ex Aristidis contra Platonem pro rhetorica (84). — *Proœmium secundæ orationis.*

Quoniam vero Miltiadem quoque ac Themistoclem, et Cimonem atque Periclem attigit, nec eos omnium optime rempublicam ait administrasse, nihil fortasse nunc de iis opus est contendere. Nam hi quidem, si vere eos accusavit Plato, merito mali censeantur, nec tamen rhetorica, etiamsi pessimi fuerint, in quoquam refutatur. Itaque quamvis hoc concedamus, nihil tamen injuriæ fiet rhetoricæ. Verumtamen si de his quoque non satis candide locutus fuisse convincatur, omnino contentiosus esse deprehendetur. Quamobrem de his quoque dicere sit operæ pretium.

Exemplum ipsi aliis patientiæ in periculis et necessitatibus exhibendæ nosmet præbendo, nostramque, si dicere permittis, virtutem demonstrando fuimus. Cur ergo nobis adulationem et ministerium objicis? Cur cum eos, qui privatim nutricatus præmia non solverent, improbos sis judicaturus, ipse non magnam nobis communis Græcorum salutis ac nutrimenti, quod opera nostra partim tu, partim alii in libertate estis consecuti, gratiam **418***b* rependis? Hæc si dicerent illi quosnam evolvens sapientiæ labyrinthos, aut quid omnino dicens, respondere posset? Quinimo citius ad hæc quivis, quam Plato, responderet. Quid ita? Quoniam in iis ipsis, quæ ad Dionis amicos scripsit, et in quibus mortuus ab ipso Dio loquens, tanquam vivus introducitur, hæc continentur.

Est autem omnium absurdissimum, quod cum his utatur, quando rhetoricam docet esse adulationem, quasi hi fuerint oratores, rursum eos ipse adulatione liberat, quandoquidem hac eos usos non ait, cum de calamitatibus ipsorum loquitur. Quapropter et hic in alterutro cernitur mendacium. Nam si adulatio est rhetorica, adulatores omnino hi fuerunt, quoniam oratores, ut ait; sin hi nihil habent adulationis, quomodo propter eos adulatio dicetur rhetorica, aut quid his erat opus exemplis. Jam nec non æquum videtur, omissis illorum consiliis, calamitates in quas inciderunt, prætexere. Nec enim, si res ipsis e sententia non successit, improbi exstiterunt, verum si non optimis sunt usi consiliis. Ut enim illud est fortunam accusare, ita hoc sententiam refutare.

Quomodo vero ferri hoc queat, cum Alcibiadem quidem et Critiam (85) Socratis sodales, qui tot ac tantis criminibus et apud populum et apud

[Ὁ μὲν α' λόγος ὑπὲρ ῥητορικῆς μόνον ἦν· οὗτος δὲ καὶ ὑπὲρ ῥητορικῆς καὶ ὑπὲρ ῥητόρων [68].]

Ἐκ τῶν Ἀριστείδου πρὸς Πλάτωνα ὑπὲρ ῥητορικῆς. — Τὸ Προοίμιον τοῦ δευτέρου λόγου.

Ἐπεὶ δὲ καὶ Μιλτιάδου καὶ Θεμιστοκλέους καθήψατο καὶ Κίμωνος καὶ Περικλέους, οὐ πρὸς τὸ βέλτιστον φάσκων προστῆναι τῆς πόλεως, ἔστι μὲν οὖν ἴσως οὐδὲν κατεπεῖγον περὶ τούτων νῦν διαφέρεσθαι. Οὗτοι μὲν γάρ, εἰ δίκαια Πλάτων αὐτῶν κατηγόρηκε, δικαίως ἂν φαῦλοι νομίζοιντο [66]· ῥητορικὴ δὲ, εἰ καὶ πάντων [67] μοχθηροτάτους τούτους θείημεν, οὐδὲν μᾶλλον ἐλέγχεται. Συγχωρούντων μὲν οὖν ἡμῶν· [1260 R.] ὅ γε ὑπὲρ ῥητορικῆς οὐκ ἀπόλωλε λόγος. Εἰ δὲ δὴ καὶ περὶ τούτων ἐλέγχοιτο οὐ παντάπασιν εὐγνωμόνως τῷ λόγῳ κεχρημένος, πανταχῇ δειχθήσεται φιλονεικῶν. Τοῦτ' ἔστι προῦργου τὸ καὶ περὶ τούτων εἰπεῖν.

Αὐτοὶ [68] παράδειγμα τοῖς ἄλλοις γινόμενοι τοῦ πῶς δεῖ καρτερεῖν, ἐν αὐτοῖς τοῖς δεινοῖς καὶ ταῖς ἀκμαῖς τῶν κινδύνων τὴν ἡμετέραν αὐτῶν, εἰ συγχωρεῖς εἰπεῖν, ἀρετὴν ἐπιδεικνύμενοι. Τί οὖν ἡμῖν προφέρεις [69] κολακείαν καὶ διακονίαν, καὶ τοὺς ἰδίᾳ τροφεῖα μὴ ἐκτίνοντας φαύλους ἂν εἶναι συμφήσας αὐτὸς ἡμῖν οὐ καλὴν χάριν ἐκτίνεις τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων σωτηρίας καὶ τροφῆς, ἣν σύ τε καὶ οἱ ἄλλοι δι' ἡμᾶς ἐν ἐλευθερίᾳ τέτραφθε. Εἰ ταῦτα λέγοιεν οἱ ἄνδρες, ποίους λαβυρίνθους σοφίας ἀνελίττων ἢ τί λέγων τῶν πάντων οἷός τε γένοιτ' ἂν ἀντειπεῖν; Πᾶσι τοίνυν προτέροις ἐστὶ λόγος πρὸς ταῦτα [70] ἢ Πλάτωνι. Διὰ τί; ὅτι [71] ἐν αὐτοῖς τούτοις ἃ πρὸς τοὺς Δίωνος γέγραφεν ἑταίρους, καὶ ἐν οἷς ὁ Δίων αὐτῷ τετελευτηκὼς ὑπόκειται λέγων ὡς ἔμπνους, ἔνεστι ταυτί.

Τὸ δὲ [72] πάντων ἀτοπώτατον, ὅτι χρῆται μὲν τούτοις ἐν ἐλέγχῳ τοῦ κολακείαν εἶναι τὴν ῥητορικὴν, ὡς δὴ τούτους ὄντας ῥήτορας, πάλιν δ' αὐτὸς αὐτοὺς ἀφίησιν τῆς κολακείας, οὔκουν φησί γε αὐτοὺς ταύτῃ χρῆσθαι, ἐν [681 H.] οἷς περὶ ὧν ἔπαθον λέγει [73]. Κἀν τούτοις οὖν ἀνάγκη θάτερα ἐψεῦσθαι. Εἰ μὲν γὰρ ἡ ῥητορικὴ κολακεία, πάντως δεῖ κόλακας τούτους εἶναι, ῥήτοράς γε ὄντας, ὥς φησιν· εἰ δὲ οὐδὲν οὗτοι κολακείᾳ προσήκουσι [74], οὗ ῥητορικὴ κολακείᾳ προσήκει [75] διὰ τούτους, ἢ τί τούτων ἔδει τῶν παραδειγμάτων; Ὅμην δὲ οὐδὲ τοῦτο τῶν δικαίων εἶναι, τὰς προαιρέσεις τὰς ἐκείνων ἐξετάζοντας [76] τὰς συμφορὰς αἷς ἐχρήσαντο ὑπολογίζεσθαι. Οὐ γὰρ εἰ μὴ κατὰ νοῦν ἀπήλλαξαν, φαῦλοι γεγόνασιν, ἀλλ' εἰ μὴ τὰ βέλτιστα ἐβουλεύοντο [77] τοῖς πράγμασιν. Ἐκεῖνο μὲν γάρ ἐστι τῆς τύχης κατηγορεῖν, τοῦτο δὲ τὴν γνώμην ἐλέγχειν.

Ἐνθυμοῦμαι [78] δὲ ἔγωγε πῶς ἀνέχεσθαι χρὴ, ὅταν Ἀλκιβιάδην μὲν καὶ Κριτίαν Σωκράτει συγγενομένους, οἳ τοσαύτας καὶ τηλικαύτας αἰτίας ἐσχήκασι καὶ ὑπὸ [79]

VARIÆ LECTIONES.

[68] ῥητόρων om. A. [66] νομίζωνται A. [67] πάντων μοχθηροτάτους A : πάνυ τῶν μοχθηροτάτων ς. [68] αὐτοὶ] p. 152. [69] προσφέρεις A. [70] πρὸς ταῦτα om. A. [71] ὅτι] διότι A. [72] τὸ δὲ] p. 156. [73] λέγειν A. [74] προσήκουσι. [75] προσήκει om. A. [76] ἐξετάζοντα ς. [77] ἐβουλεύσαντο A. [78] ἐνθυμοῦμαι] p. 139. [79] καὶ ὑπὸ.

NOTÆ.

(84) Excerpta e secunda oratione Aristidis, Platonica pro rhetorica. Quanquam Photius duas hic orationes constituat, una tamen atque eadem est in Aristide.

(85) Critias unus erat e triginta tyrannis Athenis.

Digitized by Google

τῶν πολλῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἐπιεικῶν, ὥστε Κριτίου γε οὐδ' ἐπινοῆσαι ῥᾴδιον ἐξωλέστερον, ὃς ἐν τριάκοντα τοῖς πονηροτάτοις τῶν Ἑλλήνων πρῶτος [80] ἦν, τοὺς μὲν οὐ φασι δεῖν ἐν τεκμηρίῳ ποιεῖσθαι ὅτι Σωκράτης [81] τοὺς νέους διέφθειρεν, οὐδ' εἶναι τὰ ἐκείνων ἁμαρτήματα οὐδ' ὁτιοῦν πρὸς Σωκράτην τὸν οὐδὲ αὐτὸν ἔξαρνον ὄντα τὸ μὴ οὐ διαλέγεσθαι τοῖς νέοις· εἰ δ' Ἀθηναίων δῆμος ἐν πολλοῖς καὶ μεγάλοις οἷς καὶ [82] ὑπὲρ αὑτοῦ καὶ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων διεχείρισεν, ἔσθ' ἃ μὲν ὀρθῶς καὶ προσηκόντως [83] ἐβουλεύσατο, ἔστι δὲ ἃ καὶ ἐξήμαρτεν εἰς τοὺς προεστηκότας, ταῦτ' ἀξιοῦσιν αὐτοῖς τοῖς προστάταις λογίζεσθαι. Ὥσπερ [84] ἂν [85] εἴ τις καὶ τοῦ θείου [86] κατηγοροίη τοῖς αὐτοῖς λόγοις [87], ὅτι χρῆν αὐτοῦ [88] τὴν πρόνοιαν εἶναι τοιαύτην [89] ὥστ' ἀδικίαν καὶ ἀγνωμοσύνην ἀνελεῖν παντάπασιν ἐξ ἀνθρώπων καὶ [90] μηδὲν ἁμαρτάνειν μηδένας ἀνθρώπων μηδαμῆ. Νῦν δὲ πῶς, εἰ προνοεῖν αὐτοὺς χρὴ νομίζειν, ὅταν μὴ [91] [εἰ [92] δ' οὐ] παύωνται [93] πλημμελοῦντες ὧν [94] ἄρχουσι, μὴ δικαίως [95] ὑπ' ἐνίων ἀμελεῖσθαι; Καὶ ὁ μὲν [96] ἡνίοχος παραλαβὼν λακτίζοντας τοὺς ἵππους πραΰνει καὶ τιθασσεύει, καὶ τελευτῶν [97] ἐπ' αὐτῶν ἀσφαλῶς κατὰ πολλὴν ῥᾳστώνην εἴσιν ὅποι βούλεται [98]· οἱ θεοὶ δὲ οὔπω [99] καὶ νῦν ἐξῃρήκασιν ἀδικίαν ἐξ ἀνθρώπων ἐκ τοσούτου, [1261 R.] καὶ ταῦτα ἐκ παντὸς τοῦ αἰῶνος [1] πολιτευόμενοι, καὶ προσέτι [2] εἰς ἑαυτοὺς ἁμαρτάνοντας ὁρῶντες ἔστιν οὓς αὐτῶν [3]. Ἀλλὰ μὴν ὅτε [4] ταῦτα οὐδ' ἂν εἷς ὑγιαίνων εἴποι σπουδῇ, πλὴν ὡς ἡμεῖς [5] νῦν εἰς ἔλεγχον λόγου, πῶς οὐ κομιδῇ Πλάτων συκοφαντεῖ; εἰ γὰρ ἃ μηδ' οἱ θεοὶ πώποτε πεποιήκασι, μηδὲ παρ' αὐτῆς τῆς Ἀθηνᾶς τῆς πολιάδος εἶχεν ἀπαιτῆσαι, ταῦτα παρὰ Θεμιστοκλέους καὶ Περικλέους [6] ἀπαιτεῖ, αὐτὸν ἐρωτῶν πῶς οὐ συκοφαντεῖ; ἀλλ' οἶμαι τὴν μὲν τοῦ δήμου φύσιν οὐκ ἠδυνήθησαν μεταποιῆσαι οὐδ' ἀφανίσαι [7]· ἔστι δ' αὕτη μηδέποτε γενέσθαι πάντα χρηστὸν μηδ' ἁμάρτητον· ὅσα δὲ κινδυνεύοντας ἔδει προνοήσασθαι, ἐν οἷς ἅμα καὶ τῶν πολλῶν καὶ τῶν ἐπιεικῶν ἦν εὐεργέτας εἶναι, ἢ κατ' ἐξουσίαν πράττοντας ἀπάγειν ἀπὸ τῶν δυσχερεστάτων ἀεὶ καὶ εἰς [8] ἐλάχιστον τρέπειν τὰ τῆς φύσεως ἁμαρτήματα, ταῦτα οὐκ ἔστιν ὅπως οὐ παρὰ τούτοις [682 H.] ὄντα φανήσεται, καὶ ταῦτα πρὸς τῷ λόγῳ τῷ παρ' ἡμῶν [9] καὶ ταῖς ἀποδείξεσι Πλάτων αὐτὸς ἐπισφραγίζεται, καὶ ἔστιν ἡμῖν κἀνταῦθα μάρτυς ὑπὸ τῆς αὐτῆς δεξιότητος, ἥσπερ [10] κἀν τοῖς ἄνω κατὰ τὴν χρείαν ἀεί. Καίτοι [11] πῶς οὐκ ἄτοπον ἦν [12] τὰ ἔργα κοσμεῖν τούτων, τὴν δὲ πολιτείαν φαυλίζειν [13]· καὶ ἃ τῆς τῶν πεισθέντων ἀρετῆς τίθεταί τις δείγματα, ταῦτα μὴ τῆς τῶν πεισάντων πρῶτον ὑπάρχειν [14] ἡγεῖσθαι; Ἔγκειται [15] μὲν γάρ που [16] ταῦτα μεταξὺ τοῦ μύθου [χωρίς τινος

optimates obnoxii fuerunt, ut Critia quidem nihil potuerit vel fingi sceleratius, qui inter triginta Græcorum pessimos primus fuerit, cum hos, inquam, negant argumento esse, quod juventutem Socrates corrumperet, aut eorum peccata quidquam ad Socratem pertinere, qui nec ipse se cum juvenibus colloqui negaret: verum si populus Atheniensis, inter multas ac magnas res quas tum pro se tum pro Græcis gessit, quædam recte ac decenter decrevit nonnulla quoque in præfectos peccavit, ea censent præfectis ipsis esse imputanda? Atqui deos quoque eadem ratione liceret accusare, quorum tanta debeat esse providentia ut omnem injustitiam et ingratum animum **419**a ex humanis tollerent, ne quid amplius homines usquam delinquerent. Nunc autem quomodo vel providere nobis putentur, donec ii quibus imperant peccare non desinant, vel non merito a quibusdam contemni? Et auriga quidem si calcitrosos habet equos, cicures ac mansuetos reddit, et denique tuto et commode quocunque vult vehitur, dii vero nondum ex hominibus injustitiam sustulerunt, cum tamen ab omni ævo rerum administrationi præfuerint, atque etiam quosdam eorum in sese peccare cognoverint. Cum autem hæc nemo sanus serio dixerit, nisi ad refutandum, ut nos, liquido cernitur Platonis calumnia. Etenim si quæ nec dii unquam fecerunt, nec ab ipsa urbis præside Minerva juste posset petere, hæc a Themistocle et Pericle requiret, quomodo calumniæ crimen effugiat, quæro. Sed, ut arbitror, populi quidem naturam nec mutare potuerunt, nec abolere, quæ quidem est ea, nunquam ut omnes probi et inculpati exsistant, cum autem vel providendum erat aliquid non sine periculo, qua quidem in re simul et vulgi, et optimatum gratiam merebantur, vel cum potestate populus a rebus gravissimis avertendus, ac naturæ peccata vel tantillum corrigenda, his profecto nunquam sibi nec populo defuerunt. Quibus rebus ultra nostram disputationem et confirmationem, Plato suffragatur ipse, atque hic etiam nobis testimonium perhibet eadem dexteritate qua et in superioribus, quotiescunque fuit opus. Absurdum est autem quorum facta prædicat eorum gubernationem suggillare, quæque eorum qui paruerunt virtutis ponit indicia, non iis qui persuaserunt primum tribuere. Hæc enim intra fabulam sunt alicubi conjecta non oscitanter, ut opinor, nec temere, sed ut simul et laterent quam maxime, et si quis ea post invenisset, ne ab ipso quidem viderentur esse præterita. Ita mediam quandam invenit viam, atque etiam ad finem totius

VARIÆ LECTIONES.

[80] πρῶτος ἦν om. A. [81] ὅτι ὁ Σωκράτης ς. [82] καὶ post οἷς om. A. [83] καὶ προσηκόντως om. A. [84] ὥσπερ] p. 140. [85] ἂν om. A. [86] τοῦ θείου add. A. [87] τοῖς αὐτοῖς λόγοις om. A. [88] αὐτοῦ A : αὐτοῖς ς. [89] εἶναι καὶ τοιαύτην ς. [90] καὶ. [91] μὴ om. A. [92] εἰ] οἱ A. [93] παύονται A. [94] ὧν. [95] δικαίως] διὸ μηδ' ἀδίκως αὐτὸ A. [96] καὶ ὁ μὲν] p. 141. [97] καὶ τελευτῶν [98] βούλεται om. A. [99] οὔπω A : οὐδέπω ς. [1] τοῦ αἰῶνος παντὸς A. [2] καὶ προσέτι. [3] αὐτῶν om. A. [4] ὅτε] εἰς A. ὡς ς. [5] ἡμεῖς μὲν νῦν A. [6] καὶ Περικλέους om. A. [7] οὐδ' ἀφανίσαι om. A. [8] εἰς A : ὡς ς. [9] ἡμῖν A. [10] οἵσπερ A. [11] καίτοι] p. 143. [12] ἦν om. A. [13] τὴν δὲ πολ. φαυλίζειν] ὧν τὴν πολ. φαυλίζειν ἐστὶ A. [14] ὑπάρχειν om. A. [15] ἔγκειται] p. 147. [16] γάρ που om. A.

Digitized by Google

sermonis rejecit, quæ si posuisset in initio, non potuisset, credo, reliqua deducere.

δυνατὸν μάλιστα, καὶ εἴ τις εὑρὼν χρῷτο, μηδ' αὐτὸς δοκῇ παρελθεῖν, ἀλλ' ἐνείη [19] · οὕτω μέσην τινὰ εὗρε τάξιν, καὶ ἅμα πρὸς τῇ τελευτῇ τοῦ λόγου τοῦ παντὸς, ἃ θεὶς ἐν ἀρχῇ τοῖς ἑφεξῆς οὐκ ἐμελλεν ἕξειν [20], οἶμαι, χρῆσθαι.

419*b* Nec enim id quærebatur, utrum facilius esset exsistere vel non exsistere verum oratorem. Nam hoc quidem et nos testamur, ac, si Stentoris haberemus vocem proclamaremus, et Nilus si ostiis septem loqui posset, ut apud Homerum Scamander. Sed utrum fieri per naturam posset, an minus, hoc erat in quæstione positum. Nec enim simpliciter modo, neque ut nunc ostendimus, ipsum sibi contradixisse, sed et dum illos reprehendit hunc Aristidem, quem laudavit, laudare non posse, aut si hunc recte laudat, illos eadem de causa reprehendere non posse declarabimus. Etenim hoc malæ ipsorum administrationis signum ponit, quod ab Atheniensibus male sint tractati, quasi qui fuerant ab ipsis optimi redditi, non debuissent in eos peccare, per quos etiam ab aliis lædendis abstinere didicerant. Quæ cum ita posuisset, et aurigas ac similia huc adduxisset, Aristidem tamen non modo non reprehendit, sed et inter cæteros eximium judicavit. Atqui si ab Atheniensibus male multari, malæ ipsorum gubernationis erat signum, ne Aristides quidem recte eos rexit, quandoquidem nec ipse impune evasit, quin excideret : idque non in curia, sicut Pericles et Miltiades, nec per eos quos populi causa offenderat, verum ab ipso testularum suffragio condemnatus (86). Sed gubernator omnia novit ; et ipsum quidem plures ultra mille servare, oratorem vero non Ægyptiis navibus, nec etiam classe tota salutem definire, sed et portus ipsos et urbes, non tantum decem hominum millium capaces, pro navibus decem millium pondo, verum etiam non facile sub mensuram cadentes suo regere imperio. Ac gubernator quidem postquam appulit, arte non amplius utitur, oratori vero nullus est vacuus locus. Verum ne sermo sermoni succedat, cum sufficiant ea quæ sunt potiora, omittam in præsentia longiorem hac de re **420***a* disputationem. Rhetoricam per omnes virtutum partes penetrare, cum per prudentiam sit inventa pro justitia, temperantiaque et fortitudine conservetur. Item et in his licet animadvertere. Etenim cum sit hoc concionari, ea quibus opus est invenire ac disponere, ac decorum cum ornatu et potestate observare, inventio quidem prudentiæ debetur, cum nequeat is qui prudentia careat, utile quidquam invenire, temperantia vero administrationi præest, et imperan-

προφάσεως [17]] οὐκ ἀσκέπτως ἐμοὶ δοκεῖν οὐδὲ φαύλως [18], οὐδ' ὡς ἐξέπεσεν, ἀλλ' ὅπως συγκρυφθείη τε ὡς

Οὐ γὰρ εἰ [21] ῥᾴδιον ἢ μὴ τῷ ὄντι γενέσθαι ῥήτορα προὔκειτο σκοπεῖν, ἐπεὶ τοῦτό γε καὶ ἡμεῖς, εἰ βούλει, μαρτυροῦμεν, κἂν εἰ τὴν Στέντορος φωνὴν κτησαίμεθα, φθεγξαίμεθ' ἄν, ὡς οὐ ῥᾴδιον, κἂν ὁ Νεῖλος, ὦ μακάριε, τοῖς ἑπτὰ στόμασιν εἰ λάβοι φωνὴν, ὥσπερ ὁ Σκάμανδρος καθ' Ὅμηρον. Ἀλλ' εἰ δυνατὸν ἢ μὴ, καὶ φύσιν ἔσχ' ἔχον συμβῆναι, τοῦτ' ἦν ἐκ τοῦ λόγου. Φανήσεται [22] γὰρ [23] οὐχ ἁπλῶς, οὐδ' ὡς νῦν μόνον δείκνυμεν [24], εἰς τοὺς ἐναντίους ἐληλυθὼς αὐτὸς ἑαυτῷ, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν ἐκείνους ᾐτίαται [τοῦτον [25]] Ἀριστείδην ὃν ἐπῄνεσεν ἐπαινεῖν οὐκ ἔχων, ἢ εἴπερ ὀρθῶς ἐπαινεῖ τοῦτον, διὰ τὸ αὐτὸ τοῦτο οὐδ' [26] ἐκείνους ἔχων αἰτιάσασθαι. Πῶς; ὅτι σύμβολον [27], οἶμαι, ποιεῖται τοῦ κακῶς Ἀθηναίων ἐκείνους προστῆναι τὸ παθεῖν αὐτοὺς ὑπ' Ἀθηναίων κακῶς, ὡς οὐκ ἂν τούς γε [28] βελτίους ὑπ' αὐτῶν γενομένους ἁμαρτόντας εἰς τούτους, ὑφ' ὧν μηδ' εἰς τοὺς ἄλλους ἁμαρτάνειν ἐπαιδεύθησαν. Ταῦτα δὲ οὕτω θεὶς, καὶ ἡνιόχους [29] καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπεισαγαγὼν ἐνταυθοῖ, τόν γε [30] Ἀριστείδην οὐ μόνον οὐδὲν φαῦλον εἴρηκεν, ἀλλὰ καὶ σαφῶς ἐξαίρετον τῶν ἄλλων πεποίηται [31]. Καίτοι εἰ τὸ παθεῖν κακῶς ὑπ' Ἀθηναίων ἦν τι δεῖγμα τοῦ μὴ καλῶς Ἀθηναίων προστῆναι, οὐδ' Ἀριστείδης προὔστη καλῶς · οὐδὲ γὰρ οὗτος ἀθῶος δή που διέφυγεν, ἀλλ' ἐξέπεσε. Προσθήσω δὲ ὅτι οὗτός γε οὐδὲν δικαστηρίῳ δυστυχήσας ὥσπερ Μιλτιάδης καὶ Περικλῆς, οὐδ' ὑπὸ τούτων οἷς προσέκρουσεν ὑπὲρ τῶν πολλῶν, ἀλλ' ἐξοστρακισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ δήμου. Ἔστι [32] δὲ καὶ κυβερνήτης καὶ παντὶ συνιδεῖν ὅτι κυβερνήτης μὲν ὅστις πλείστους ἀθρόους [33] ἔσωσεν ὑπὲρ [34] χιλίους, τὸ δὲ τοῦ ῥήτορος πλήρωμα ὃ σώζει οὐ κατὰ ναῦν ἐστιν Αἰγυπτίαν, οὐδέ γε [1264 R.] ὅλως μετρεῖται στόλῳ, ἀλλὰ καὶ λιμένες αὐτοὶ [35] καὶ πόλεις οὐ μυρίανδροι μόνον ἀντὶ τῶν μυριοφόρων, ἀλλὰ καὶ μετρῆσαι χαλεπαὶ, τῇ τῆς ῥητορικῆς ὑποπίπτουσι τύχῃ τε καὶ προστασίᾳ. Καὶ ὁ μέν γε [36] κυβερνήτης κατ᾽ρας οὐκέτι ἔχει τί χρήσεται τῇ τέχνῃ · τοῦ δὲ ῥήτορος οὐδέν ἐστι χωρίον ἐξαίρετον. Ἀλλ' ἵνα [37] μὴ λόγος ἡμῖν λόγον ἐκδέξηται, ἀγαπητὸν ὃν εἰ καὶ τοῖς ἐπικαίροις ἐξαρκέσαιμεν, ἐῶ τὸ νῦν εἶναι τὴν ὑπὲρ τούτου διαφοράν. [683 H.] Ὅτι ἡ [38] ῥητορικὴ διὰ πάντων τῶν τῆς ἀρετῆς μορίων διήκει, φρονήσει μὲν εὑρεθεῖσα, εὑρεθεῖσα δὲ ὑπὲρ δικαιοσύνης, σωφροσύνῃ δὲ καὶ ἀνδρείᾳ φυλαττομένη [39]. Τοῦτο δὲ καὶ κατὰ τούτους τοὺς λόγους [οὓς μέλλω [40] εἰπεῖν αὐτῆς] ἰδεῖν ἔστιν.

VARIÆ LECTIONES.

[17] χωρίς τινος προφάσεως om. A. [18] οὐδὲ φαύλως om. A. [19] ἀλλ' ἐνείη om. A. [20] τοῖς — ἕξειν A : τῆς—ἕξει ς. [21] οὐ γὰρ εἰ (p. 14)] ἡμῖν δ' οὐ A. [22] φανήσεται] p. 150. [23] γὰρ] δ' A. [24] δείκνυμεν om. A. [25] τοῦτον om. A. [26] οὐδ' A : οὐδὲν ς. [27] σύμβουλον — ποιεῖ A. [28] γε om. A. [29] καὶ ἡνιόχους om A. [30] γε om. A. [31] πεποίηκε A. [32] ἔστι δὲ] p. 155. [33] ἀθρόως A. [34] ὑπὲρ om. A. [35] αὐτοὶ om A. [36] γε om. A. [37] ἀλλ' ἵνα] p. 157. [38] ὅτι ἡ] p. 160. [39] φυλασσομένη ς. [40] οὓς μέλλω εἰπεῖν αὐτῆς] ἰδεῖν ἔστιν. A.

NOTÆ.

(86) Vide Plutarchum et Probum, seu Corn. Nepotem.

Digitized by Google

Ἔστι μὲν γὰρ δή που[61] ῥητορεύειν τὸ τὰ δέοντα A
ἐξευρεῖν[62] καὶ τάξαι καὶ τὰ πρέποντα ἀποδοῦναι
μετὰ κόσμου καὶ δυνάμεως. Φαίνεται δὲ ἡ μὲν εὕρε-
σις κατὰ τὴν φρόνησιν ἔχουσα, εἴπερ[63] ἀμήχανον
φρονήσεως ἀπολειπόμενον τῶν χρησίμων εὑρεῖν
ὁτιοῦν[64], ἡ δὲ σωφροσύνη κατὰ τὴν διαχείρισιν[65]
οὖσα καὶ τὴν τῶν ἡγουμένων τε καὶ εἰκότων συμ-
φωνίαν· ἀντὶ[66] δ' αὐτῆς[67] δικαιοσύνης τὸ πρέπον
τιθεῖ. Τοῦτο δέ ἐστιν ὁποῖα[68] ἅττα καὶ ὁπόσα προσ-
ήκει ἑκάστῳ σῶσαι τῷ πράγματι. Ἀλλὰ μὴν ἀνδρείας
ἐκ τοῦ εὐθέος οὐδὲ οὕτω[69-69] μετέχειν ὡς ὁ λόγος
βούλεται· τὸ γὰρ ταπεινὸν καὶ ἀγεννὲς οὐδὲν οὕτως,
ὡς ὁ λόγος, ἐξορίζει καὶ ὑπερφρονεῖ· εἶεν[71]. Οὗτος
ὁ νωθετῶν ἀνύτει. Οὗτος ὁ κατηγορῶν πιστεύεται[72].
Καὶ μὴν ὅστις[73] γε ἃ προσῆκε λέγειν οἶδεν, οἶδεν[74]
ἃ πράττειν προσήκει· οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὅστις, ἃ προσ- B
ήκει πράττειν εἰπεῖν εἰδὼς, ἃ προσήκει πράττειν
ἀγνοεῖ, οὐδ' ὅστις ἀγνοῶν ἃ προσήκει πράττειν,
εἰπεῖν ἔχει. Ὅσῳ[75] γὰρ[76] ἄρχειν βέλτιον ἢ διακο-
νεῖν, τοσούτῳ λέγειν τὰ δέοντα βέλτιον ἢ πράττειν.
Ὁ μὲν γὰρ, οἶμαι, πολλοῖς σύμβουλος γίνεται, ὁ
δὲ ἀνθ' ἑνὸς ἄλλου τινὸς γίνεται. Ὥσπερ οὖν τοὺς
ἀρχιτέκτονας τῶν τεκτόνων ἀνάγκη προέχειν, ὄν-
τας[77] ὅμως περὶ ταυτὰ ἃ καὶ[78] τῆς τῶν τεκτόνων
ἐστὶν ἐμπειρίας, οὕτω καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς
καὶ τοῖς λόγοις προέχοντας τῶν τούτοις ὑπηρετούν-
των βελτίους ὁ ποιητὴς ἔθηκε καὶ προσεῖπεν ἀρι-
πρεπεῖς μάλα ὀρθῶς προσειπών. Εἰ δὲ[79] δεῖ καὶ
μῦθον λέγειν, δέδοικα μὲν ἐγὼ μὴ καὶ ταῖς γραυ-
σὶν ἡμᾶς ἐξούλης ὀφλεῖν ἐπισκώπτων φῇ τις ἀνὴρ C
κωμικὸς, ἐρῶ δὲ οὐ μῦθον ἄλλως αὐτὸν εἰς ἑαυτὸν
τελευτῶντα, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἡ παρὰ τῶν πραγμά-
των προσέσται[80] πίστις. Ὁ μὲν[81] οὖν Προμηθεὺς
καθ' ἕκαστον ἐπ' ἴσης[82] ἅπασι τάς τε αἰσθήσεις καὶ
τὰ μέλη τοῦ σώματος συμπεπλακὼς[83] ἦν πρότερον[84]·
τὸν δὲ Ἑρμῆν οὐχ οὕτως ἐκέλευσεν ὁ Ζεὺς ὥσπερ
θεωρικοῦ διάδοσιν διελεῖν, ἵνα πάντες ῥητορικῆς
ἐφεξῆς μετέχοιεν ὥσπερ ὀφθαλμῶν καὶ χειρῶν καὶ
ποδῶν, ἀλλ' ἐπιλεξάμενον τοὺς ἀρίστους καὶ γενναιο-
τάτους καὶ τὰς φύσεις ἐῤῥωμενεστάτους, τούτοις
ἐγχειρίσαι τὸ δῶρον, ἵνα ὁμοῦ σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ
τοὺς ἄλλους σώζειν ἔχοιεν. Ἀφικομένης δὲ ῥητορι-
κῆς ἐκ θεῶν οὕτως ἐς ἀνθρώπους, ἠδυνήθησαν μὲν[85]
ἄνθρωποι τὴν μετὰ τῶν θηρίων δίαιταν χαλεπὴν
ἐκφυγεῖν, ἐπαύσαντο δὲ ἐχθροὶ πάντες ὄντες ἀλλή- D
λοις ἐν κύκλῳ, κοινωνίας δὲ εὗρον ἀρχήν. Καταβάντες
δὲ ἐκ τῶν ὀρῶν ἄλλοι κατ' ἄλλα μέρη τῆς οἰκουμένης
ἐπλησιάσαντό γε πρῶτον ὑπαιθροι, μετὰ δὲ τοῦτο
ἤδη λόγου νικήσαντος πόλιν τε κατεσκευάσαντο καὶ
διεκρίθησαν[86] οὐχ ὥσπερ πρότερον, ὡς ἔτυχεν[87],
[καὶ] εἰς τὸ νῦν σχῆμα καὶ ἀξίωμα χρόνῳ τε καὶ κατὰ

tium ac parentium concordiæ. Nam pro justitia de-
corum penatur, quod in eo consistit, ut quanta et
qualia singulis rebus conveniant, observetur. For-
titudinem autem nihil adeo requirit, ut oratio. Ni-
hil enim exterminat longius ac despicit æque igno-
bilitatem quam oratio. Quæ cum ita se habeant,
hæc admonendo proficit, et accusando fidem facit.
Nam qui quid dicendum sit novit, quid faciendum
sit non ignorat : et nemo potest agenda præcipere,
qui quid agendum sit ignorat. Nam quanto melius
est imperare quam ministrare, tanto præstat quæ
oportet dicere quam facere. Ut enim ille multis
consilium impertit, ita hic instar alterius est cu-
jusvis. Quare sicut architecti fabris necessario
præstant, quamvis in eodem versentur opera, sic
eos qui in foro et dicendo præcellunt, horum mi-
nistris poeta meliores posuit, et illustres appella-
vit, idque admodum recte. Quod si fabula quoque
narranda est, vereor equidem, ne quis aniculas
nobiscum *unde vi* posse agere dicat per jocum comi-
cus. Proferam tamen fabulam, non temere in seipsa
desinentem, sed et cum rerum fide conjunctam. Et
quoniam Prometheus (87) sigillatim omnibus, sen-
sus et alia corporis membra formarat, non ita Mer-
curio præcepit Jupiter, quasi theatralem pecuniam
420 distribueret, ut omnes ex ordine rhetori-
cam, quasi oculos, manus, aut pedes consequerentur,
sed optimos quosque et nobilissimos, ac na-
tura validissima præditos seligeret, quibus hoc do-
num impertiret, quo sese pariter et alios servare
possent. Jam cum ad homines a diis esset delata
rhetorica, tum et belluarum terrorem potuerunt
effugere, et inimicitias undique deposuerunt, ac so-
cietatis invenerunt initium. De montibus itaque
descendentes, alii ad alia loca sibi invicem appro-
pinquarunt, ac primum quidem sub dio, postea
vero invalescente jam sermone, urbem construxe-
runt, ac divisionem sui instituerunt non fortuitam,
ut olim, sed in formam dignitatemque collegiorum
paulatim redactam. Atque hunc quidem habeat fi-
nem fabula, capite quoque, ni fallor, non inepto
prædita. Verumtamen non esse fabulam hanc, nec
rem fictam sed veram, atque ipsarum rerum ratio-
nem, ex ipsis patet. Quapropter si etiam propius
sermonem deduxero, mirum nisi delicias in demon-
strationibus facere videbimur, nec ullum poterit
argumentum fortius, a quoquam vel sperari, nedum
inveniri. Neque enim ipse tantum Plato, ut sæpe
ante, sed et in his ipsis sermonibus, mirabili vide-
licet opere palam fatetur rhetoricam optima quæ-
que agere. Hæc de oblectatione et utilitate, ut sæpius,

VARIÆ LECTIONES.

[61] δή που om. A. [62] εὑρεῖν A. [63] εἴπερ [64] ὁτιοῦν om. A. [65] διαχήρισιν A : διαχείρησιν ς. [66] ἀντὶ — τίθει om. A. [67] αὐτῆς] malim αὖ τῆς. [68] ὁποῖα -- καὶ] ποῖα — ἤ A. [69-69] οὐδὲ οὕτω om. A. [71] εἶεν. [72] πιστεύεται om. A. [73] οὕτος] p. 162. [74] οἶδεν ἃ -- εἰδὼς add. A. [75] ὅσῳ] p. 163. [76] γὰρ] δ' A. [77] ὄντας] ὄντως A. [78] καὶ post ἃ om. A. [79] εἰ δὲ] p. 167. [80] πρόσεστιν A. [81] ὁ μὲν] p. 168. [82] ἐπ' ἴσης om. A. [83] πεπλακὼς A. [84] πρότερον om. A. [85] μὲν om. A. [86] καὶ διεκρίθησαν. [87] ἔτυχεν om. A.

NOTÆ.

(87) Hesiod. Ἔργων.

Digitized by Google

dicta sunt. Hæc duo vero maxime rhetoricam dant, et cum utilitate, gratiam mirabilem habent, ut cum ad arma homines descendunt, utrinque missos legatos suscipiunt, animadvertentesque mittunt oratores, suscipientes orationis naturam, pudore affecti, quia non ab initio pro salute, utilitateque communi generis venerunt. Quod si quis objiciat Platonem non eam quam nos defendimus rhetoricam criminari, sed e duabus alteram, primum non ideo minus ea quæ sunt a nobis dicta constant, **421**a sed hac ipsa de causa recte omnia decenterque prolata vincitur. Nam quemadmodum ille malam recte suggillat, ita nos cum contrariam laudamus, recte, ni fallor, facimus. Deinde non tollit hæc excusatio nostram probationem potius, quam eum sic quoque sibi ipsi contradixisse declarat, qui cum B duplicem voluisset esse rhetoricam, deinde tanquam unius et simplicis accusationem instituit. Etenim si verum hoc est alteram reprehendere, alteram seorsim laudare conveniebat, sicut in sermonibus de amore habitis fecit, et honestum quidem majoribus laudibus quam alterum conviciis est prosecutus.

Idem porro de tota quoque philosophia dici poterit, ac de virtutis partibus, si quis eas dividens, primum duas ponat prudentias, alteram qua optima quæque intelligimus, alteram qua dolose agimus; deinde temperantiam duplicem, alteram expetendam et civilem, alteram supinorum et stupidorum, tum justitiam rectam et humilem alteram; denique fortitudinem duplicem, unam cum prudentia conjunctam, alteram insaniam et furorem. Verum hoc est, opinor, confundere nomina, ac separatæ sunt a se sapientia et astutia, temperantia et stupiditas, justitia et simplicitas, fortitudo et audacia. Neutrum vero vel honestum est, vel difficile, nec vitiis virtutis titulo blandiri, nec virtutes additis unicuique vitiis suis, calumniari, in tantum hæc inter se distinguuntur. Si enim prorsus sic existimat D Plato, ut quidem negare nolim, et veram excepit rhetoricam, æquum est cavere, ne deciplantur, et hoc ipsum ignorent plerique, ac citius, quam conducat de rebus tantis, quasi puro suffragio statuant.

μικρὸν ἀνήχθησαν. Καὶ ὁ[68] μῦθος μὲν ἡμῖν ταύτην ἐχέτω τὴν τελευτήν, οἶμαι κεφαλὴν οὐδὲν[69] ἄτιμον εἰληφώς. [1265 R.] Ὅτι δὲ οὐκ ἄλλως μῦθος[70] ταῦτα [684 H.] οὐδ' ὄναρ, ἀλλ' ὕπαρ καὶ ὁ τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἐστι λόγος, δῆλον ἐξ αὐτῶν. Ἐὰν[71] τοίνυν ἔτι τούτων ἐγγυτέρω προσαγάγω τὸν λόγον, ἢ[72] που τρυφή τις ἂν εἴη τῆς[73] ἀποδείξεως, καὶ οὔτε ἔννοιαν οὔτε ἐλπὶδ' ἐλέγχων ἰσχυροτέρων[74] οὐδ' εἴς ἔτι δή που λάβοι. Οὐ γὰρ μόνον αὐτὸς Πλάτων, ὡς πολλάκις ἐδείξαμεν πρότερον, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτοῖς τούτοις[75] τοῖς λόγοις τῷ παραδόξῳ δὴ συγγράμματι διαῤῥήδην ὁμολογεῖ τῇ ῥητορικῇ[76] τὰ[77] κάλλιστα εἶναι πράττειν. Τὰ μὲν[78] οὖν ἄλλα ἢ ψυχαγωγίαν ἢ χρείαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰπεῖν ἔχει, μόνον δὲ τὸ τῆς ῥητορικῆς μάλιστά γε ἄμφω πληροῖ, καὶ μετὰ τῶν ὠφελειῶν τὴν χάριν θαυμαστὴν ἔχει, ὥστε καὶ ὅταν εἰς πολέμους ἀλλήλοις ἔλθωσιν ἄνθρωποι, τοὺς παρὰ τῶν σὺτοχείρων πρέσβεις ἀφικνουμένους δέχονται καὶ ἀποπέμπουσιν, ἐνθυμούμενοι τὸ τῶν ῥητόρων φῦλον, ὑπεξαιρούμενοι τὴν τοῦ λόγου φύσιν, αἰδούμενοι ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ κοινῇ χρείᾳ τοῦ γένους εἰσῆλθεν. Εἰ δέ[79] τις ἡμῖν περὶ Πλάτωνος ὑπολάβοι ὅτι οὐ ταύτην κακῶς εἴρηκε τὴν ῥητορικὴν[80] ὑπὲρ ἧς νῦν ἡμεῖς τοὺς λόγους ποιούμεθα, ἀλλὰ δύο οὐσῶν τὴν ἑτέραν κακίζει, πρῶτον μὲν οὐδὲν μᾶλλον τά γε ἡμῖν εἰρημένα φαύλως ἔχοντα ἐλέγχονται, ἀλλὰ[81] κατ' αὐτὸ τοῦτο καλῶς καὶ προσηκόντως ἅπαντα ταῦτα ἠνύσθαι μαρτυρεῖ[82]· ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος τὴν φαύλην δικαίως ψέγει, τί κωλύει τήν γε ἐναντίαν ἡμᾶς ἐπαινοῦντας ὀρθῶς ποιεῖν; Ἔπειτα οὐκ ἀναιρεῖ τοὺς παρ' ἡμῶν ἐλέγχους ἡ παραίτησις αὕτη, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐναντία φαίνοιτ' ἂν εἰρηκὼς αὐτὸς ἑαυτῷ, εἰ διττὴν εἶναι τὴν ῥητορικὴν ἀξιῶν εἶθ' ὡς μιᾶς καὶ ἁπλῆς τινος οὔσης τὴν κατηγορίαν πεποίηται. Δῆλον γὰρ ὅτι εἰ τοῦτ' ἔστιν ἀληθὲς, τὴν μὲν φαυλίζειν τὴν δ' ἐπαινεῖν προσῆκεν αὐτῷ διελομένῳ, ὥσπερ ἐν τοῖς περὶ ἔρωτος λόγοις[83] φαίνεται πεποιηκὼς καὶ πολύ γε μειζόνων εὐφημιῶν τὸν χρηστὸν[84] ἠξιωκὼς ἢ οἷων τὸν ἕτερον βλασφημιῶν.

C Ὁ δ' οὖν[85] αὐτὸς[86] λόγος καὶ περὶ πάσης φιλοσοφίας καὶ περί γε τῶν τῆς ἀρετῆς, εἴ τις βούλοιτο διαιρούμενος πρῶτον μὲν σοφίας δύο προσαγορεύειν[87], τὴν μὲν ᾗ τὰ βέλτιστα συνίεμεν, τὴν δ' ἑτέραν ᾗ κακουργοῦσιν, ἔπειτα σωφροσύνην διπλῆν, τὴν μὲν σπουδῆς ἀξίαν καὶ πολιτικὴν, τὴν δὲ νωθρὰν[88] τε καὶ ὑπτίαν, ἔτι[89] δ' αὖ δικαιοσύνην ὀρθὴν[90] καὶ ἑτέραν ταπεινὴν, καὶ διπλῆν ἀνδρίαν[91]. Τὴν μὲν σὺν νῷ καὶ φρεσὶν, τὴν δὲ ἀπόνοιαν καὶ μανίαν οὖσαν. Ἀλλ' οἶμαι, πάντα ταῦτα[92] τῶν φυρόντων ἐστὶ τὰ ὀνόματα, καὶ διῄρηται[93] σοφία καὶ κακουργία, σωφροσύνη καὶ βλακεία, δικαιοσύνη τε καὶ εὐήθεια, ἀνδρεία καὶ θρασύτης· οὐδέτερον δέ γε οὔτε καλὸν χαλεπὸν οὔτε προσῆκον[94]. Πολλῷ γὰρ τοῦτα ἀπ' ἀλλήλων διῄρηται, καὶ οὐ δεῖ[95] τὰς κακίας ὑποκορίζεσθαι τῷ τῆς ἀρετῆς ὀνόματι[96], οὔτε[97] τὰς ἀρετὰς φαυλίζειν τὰ τῆς κακίας ἑκάστῃ παρατιθέντα[98]. Εἰ γὰρ[99] ὅτι μάλιστα οὕτω Πλάτων διενοεῖτο, ὥσπερ ἔγωγε οὐκ ἀντιλέγω, ἀλλ' ὑπεξῄρηται τὴν καθαρὰν καὶ τῷ ὄντι ῥητορικὴν, ἄξιον μὴ[1] παρακρουσθῆναι, μηδ' ἀγνοῆσαι

VARIÆ LECTIONES.

[68] καὶ ὁ] p. 170. [69] οὐδὲ A. [70] μῦθος ταῦτα] μῦθον A. [71] ἐὰν] p. 185 [72] ἢ A: εἴ ς. [73] τῆς A : τὸ ς. [74] ἐλέγχων ἰσχυροτέρων οὐδ' om. A. [75] τούτοις om. A. [76] τῇ ῥητορικῇ om. A. [77] τὰ add. A. [78] τὰ μὲν] p. 178. [79] εἰ δὲ] p. 186. [80] τὴν ῥητορικὴν om. A. [81] ἀλλὰ. [82] μαρτυρεῖ om. A. [83] λόγοις om. A. [84] τὸν χρ. A : τὸ χρ. ς. [85] ὁ δ' οὖν] p. 188. [86] αὐτὸς om. A. [87] libri προσαγορεύει. [88] νωθρὰν — ὑπτίαν A. [89] ἔτι δ' αὖ] καὶ A. [90] ὀρθὴν — ταπεινὴν om. A. [91] καὶ διπλῆν ἀνδρίαν] διπλῆν καὶ ἀνδρίαν ὁμοίως A. [92] ταῦτα πάντα ς. [93] καὶ διῄρηται. [94] προσῆκον om. A. [95] δεῖ add. A. [96] τοῖς ὀνόμασιν A. [97] οὐδὲ A. [98] παρατιθέντας A. [99] εἰ γὰρ] p. 189. [1] μὴ] μὲν A.

Digitized by Google

τοῦτο αὐτὸ[2] τοὺς πολλούς, [685 H.] μηδ' ὡς ψῆφῳ καθαρᾷ προσέχοντας θᾶττον ἢ συμφέρει βουλεύσασθαι περὶ τῶν[3] τηλικούτων. Πανταχῇ[4] δὲ καὶ διὰ πάντων[5] ἐκπίπτουσιν ἡμῖν αἱ ψῆφοι. Πρῶτος δὲ Πλάτων αὐτὸς ψηφίζεται καὶ μέσος, φασὶ[6], καὶ τελευταῖος. Καὶ κινδυνεύω δοκῶν ἀντιλέγειν Πλάτωνι παντὸς μᾶλλον συναγορεύειν. Εἰ δὲ δεῖ τι καὶ παίξαι, δοκῶ μοι [1268 R.] τοὺς κωμῳδοποιοὺς ὥσπερ ἀποδιδράσκοντα αὐτὸν ἕλξειν εἰς τοὺς ῥήτορας, ὅτι μαθὼν καλλωπίζεται[7].

A Omnino autem et ubique nobis excidunt calculi, primusque suffragium fert ipse Plato, et medius, ut aiunt, atque postremus. Ac videor, cum Platoni contradico, maxime cum ipso sentiam, et, ut hoc joci causa addam, **421***b* eum secundum comicos ad oratores quasi aufugientem retracturus, qui postquam didicerit, se jactet.

Ἀριστείδου ἐκ τοῦ ἐπιγραφομένου Λόγου Πλατωνικὸς τρίτος πρὸς Καπίτωνα. — Τὸ Προοίμιον.

Νῦν σε[8] καὶ μᾶλλον φιλοῦμεν, οὕτως ἐρωτικῶς τοῦ Πλάτωνος ἔχοντα, ὃν ἐγὼ φαίην ἂν τιμῶν[9] καθ' Ὅμηρον,

Ἶσον ἐμῇ κεφαλῇ.

Oratio tertia Aristidis inscripta Platonicæ ad Capitonem. — Proœmium.

Nunc te magis etiam amamus, cum Platonem tanto studio prosequeris, quem ego dixerim colere me, secundum Homerum :

Non secus atque meum caput (88).

Εἰ γάρ τοι[10] καὶ πάντες φαῦλοι πρὸς ἐκεῖνον, ἀλλ' B ἕκαστος τιμιώτατος αὐτὸς ἑαυτῷ, φασί. Καίτοι τί λέγω; Οὐκ οἶδα μὲν γὰρ εἰ πιστεύεις, ἀληθὲς δ' ἐρῶ. Εἰ δὲ μὴ ἐγγὺς ἐκεῖνον ἔφησας ἡμῶν εἶναι, οὐκ ἂν οὕτω με εὔφρανας[11], ὡς ὅτι προκατεῖληψαι δείξας· οὕτως ἐμοὶ φίλος ἀνὴρ καὶ φίλων ἐπέκεινα. Συνέβη[12] δέ μοι καὶ περὶ Δημοσθένην τοιοῦτον ἕτερον· φράσω δὲ καὶ πρὸς σέ[13]· Ἀνὴρ τῶν ἐκ τῆς γερουσίας τῆς Ῥωμαίων, Λίβυς τὰ ἀρχαῖα, Μάξιμος τοὔνομα, ἄξιος ὅτου βούλει (φασὶ[14] δὲ οἱ ταῦτα δεινοὶ καὶ ῥήτορα αὐτὸν ἐν πρώτοις εἶναι Ῥωμαίων), οὗτος[15] τοῖς τε Δημοσθένους λόγοις προσέκειτο ὑπερφυῶς, καὶ οὐκ οἶδ' ὅντινα τρόπον καὶ[16] τοῖς ἡμετέροις ἑάλω τούτοις. Ἔτυχε γάρ μοι λόγος τις πεποιημένος ἐκ τρίτων πρὸς Λεπτίνην, ἐξ ἀρχῆς τοιάσδε[17]. Εἶχον μὲν[18] γὰρ ἐν χερσὶ τὸν λόγον τὸν τοῦ Δημοσθένους[19], καὶ C ὡς ἐγενόμην ἐπὶ τῶν κεφαλαίων ἃ τοῦ Λεπτίνου μέλλοντος ἐρεῖν ὑποτέμνεται, ἀποστήσας ἐμαυτὸν τοῦ Δημοσθένους ὑπ' ἐμαυτοῦ τι συνεώρων. Ὡς δὲ εὗρον καὶ δύο καὶ τρία τῶν χρησίμων, ἐνταῦθα πάλιν αὖ ἐπ' ἄλλο τι ἐχώρουν. Καί μοι πειρωμένῳ τὸ αὐτὸ ἀεὶ συνέβαινε. Καὶ οὕτω δὴ ἀπὸ τοῦ κρασπέδου θοιμάτιον, εἰ δὲ βούλει, τὸν λέοντα ἀπὸ τοῦ ὄνυχος ἀπειργασάμην. Τοῦτον αὐτῷ τὸν λόγον δεῖξαι[20] ἐπεχείρησα· καὶ μέλλων δείξειν[21], προεῖπον ὅτι πρὸς Λεπτίνην ἐφευρημένος σὺν τῷ πρὸς Λεπτίνην ἐφευρήσει[22]. Ἆρα μὴ ἀδικῶ σε; ἔφην ἐγώ[23]. Καὶ ὅς μὰ Δία εὐγενῶς τε καὶ ὡς ἂν πᾶς ἡράσθη τε καὶ ἠγάσθη ὅστις φιλολόγος, Οἶσθα, ἔφη, ὅτι κάθημαι πρὸς τοῦ[24] Δημοσθένους; Κἀγώ, τὸν αὐτὸν ἄρα, ἔφην, ἐμοὶ[25] D βουκολεῖς, ὥστε εἰ νικήσῃ μ', οὐκ ἐχθρὸς ὁ στεφανούμενος, ἀλλ' ᾧ σύ γε κἀγὼ συσπεύδομεν. Ὡς δὲ ἐκέλευε[26] τὰ βιβλία ἐν μέρει δεικνύναι καὶ τὸ πρᾶγμα[27] πανταχῇ σπουδὴ ἦν, Οὕτωσί τοι, ἔφην ἐγώ, σοὶ ταυτὰ γινώσκω περὶ Δημοσθένους, καὶ ἡγοῦμαι ταυτὸν

Etenim quamvis omnes illius comparatione nihili sunt, sibi tamen quisque, ut aiunt, est charissimus. Sed quid aio? Equidem nescio an sis creditурus, dicam tamen quod est verum. Nam si eum nobiscum ne comparandum quidem esse dixisses, non ita lætatus essem, ac postquam te præoccupatum ostendisti. Adeo mihi amicus est vir, et amicis omnibus potior. Simile autem circa Demosthenem, quoque mihi quiddam contigit, quod jam narrabo. Senator quidam Romanus, ex Africa oriundus, Maximus nomine, vir gravis, et orator inter Romanos primus, ut aiunt quibus hæc sunt curæ, is Demosthenis orationibus mirifice erat addictus, et nostris quoque istis nescio quo pacto capiebatur. Tertiam ad Leptinem orationem forte conscripseram ex tali occasione. Cum in manibus haberem Demosthenis orationem, postquam ad capita veni, quæ a Leptine dicenda, ipse intercipiebat. Deposito libro mecum eorum quoddam consideravi. Postquam autem duo vel tria, quæ ad rem pertinebant, inveneram, ad alia deinde perrexi, atque ita tentanti semper idem contigit, donec a fimbria tunicam tandem, aut si mavis ab ungue leonem absolvi. Hanc igitur orationem cum ei vellem recitare, prædixi futurum, ut ad Leptinem adinventa, cum oratione ad Leptinem inveniret. Num, inquam injuriam, facio? Tum ille generose, et ut quivis se gessisset philologus : An ignoras, inquit, a Demosthene me stare? Et ego : Eumdem igitur, inquam, quem ego colis, ita ut, si me vicerit, non sit inimicus coronandus, sed is cui simul uterque libamus. Ut autem **422***a* libellos recitari jussit, et seria res agi cœpit, ita fere dixi : Equidem, ni fallor, idem de Demosthene quod tu existimo, difficulter eum superari posse. Iis auditis ille lætatus est, quemadmodum

VARIÆ LECTIONES.

[2] αὐτὸ om. A. [3] τῶν om. A. [4] πανταχῇ] p. 191. [5] δὲ καὶ διὰ πάντων] δὴ καὶ ἁπάντων A. [6] φασὶ om. A. [7] καλλωπίζεται A : καὶ καλλωπίζεται ς. [8] νῦν σε] p. 525. [9] ἂν τιμῶν om. A. [10] τοι om. A. [11] ηὔφρανας A. [12] συνέβη [13] πρὸς σέ om. A. [14] φασὶ — οὗτος om. A. [15] καὶ] add. A. [16] γὰρ] δὲ A. [17] ἐξ ἀρχῆς τοιάσδε om. A. [18] εἶχον μὲν] εἴχομεν A. [19] τὸν τοῦ δημοσθένους λόγον A. [20] δεῖξαι om. A. [21] μέλλων δείξειν om. A. ὅτι. [22] ἐφευρήσει om. A. [23] σε ἔφην ἐγώ] γε A. [24] τοῦ] τοὺς A. [25] ἔφη μοι A. [26] ἐκέλευσεν A. [27] τὸ πρᾶγμα om A.

NOTÆ.

(88) Iliad. VI, 82.

Digitized by Google

ego lætatus eram, cum eum Demosthenis esse addictum cognovissem, et orationis recitandæ copiam fecit. Qualiter autem deinde fuerit affectus, ipse norit : et tu, si quando in eum incides memineris. Quinimo nos etiam ad Platonem pertinemus, si non quantum philosophi, at quatenus eum amare possimus. Age vero videamus apertius, quid te in iis offenderit : quæ ad ipsum a nobis prolata quidam aiebant. Equidem conabar demonstrare ipsum ubique nobis suffragari. Nam sive quod ineptivimus, nihil est opus Stesichori palinodia, medebitur spongia : sive etiam melius aliquid diximus, quam quod tale mereatur præmium, tu nihilominus ne lauda, si nolis, verum saltem ignoscere dignare. Dicebas autem, ut audio, ægre te ferre, quod Siculæ peregrinationis memineram, atque ita Platonis vitam carpere videbar, cum hoc seorsum a disputatione poni debuerit, atque hanc non amantis tantum, verum etiam in dicendo temperantis esse accusationem. Sed vide ne me inculpatum culpes. Nec enim ego de Platone tanquam in judicio male loquebar, nec ejus peregrinationes accusabam, quo deterior haberetur. Sed per has eum quoque mihi et rhetoricæ testimonium perhibere affirmabam [sed nondum de his]. Verum quid me, obsecro, facere oportebat? Utrum prorsus omittere Siculam peregrinationem, tanquam arcanum quiddam? At nec decreti conscius eram, quod vetaret, et causæ conducebat, atque etiam verum erat (etenim non semel navigavit, ut Dio jus suum consequeretur). An vero Platonis amicis hoc dolet? Alius hic est sermo non ad me, sed quemvis alium prolatus. Num etiam hac in re injuriam feci, **422***b* quod ex ejus legibus quædam descripsi? At vide ut, quoniam indignantur, hoc etiam ostendant, non ipsum sibi, cum quid ait, contradicere : *Iis autem qui beate vivunt, illud primum suppetere debet, ut nec alios afficiant injuria, nec ab aliis ipsi afficiantur*, etc. Verum hæc recte et necessario sunt in medium prolata, an hoc quoque si non adoramus, ut cistam mysteriis plenam, inique facimus? At ego non putabam hoc esse mysteria proferre, et alia. Quocirca jubebam usque ad finem auscultare, quisquis controversiam totam cogniturus, et rectum suffragium laturus esset.

A ὅπερ σὺ, μὴ ῥᾴδιον εἶναι[28] τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον παρελθεῖν[29]. Καὶ ὃς[30] ἥσθη τε ἀκούσας, ὥσπερ ἐγὼ ἐκείνου ἀκούσας ἡσθην ὅτι τῷ Δημοσθένει συνεστήκοι, καὶ ἔδωκεν[31] ἄδειαν [686 H.] δεῖξαι τὸν λόγον. Ὡς δ' ὁ λόγος ἐδείχθη, καὶ ὅπως ἥδη[32] διετέθη τὰ ἐπὶ τούτοις, αὐτὸς ἂν εἰδείη. Πάρεστι[33] δέ σοι γνῶναι ὅτι[34] καὶ ἡμῖν τι προσήκει Πλάτωνος, εἰ καὶ μὴ τοσοῦτον ὅσον τοῖς σοφοῖς, ἀλλ' ὅσον ἐπίστασθαι χαίρειν τῷ ἀνδρί. Φέρε δὴ σαφέστερον[35] κατίδωμεν, τί ποτε ἦν δ σοι προέστη τῶν λόγων, οὓς δὴ πρὸς αὐτὸν ἡμῖν φασί τινες πεποιῆσθαι. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἐπειρώμην αὐτὸν πανταχοῦ σύμψηφον ὄντα[36] ἐμαυτῷ δεικνύναι. Εἴτε γάρ τι ἡμῖν[37] λελήρηται, οὐδὲν δεῖ τῆς Στησιχόρου παλινῳδίας, ἀλλὰ σπογγιὰ ἰάσεται, εἴτε τι καὶ κρεῖττον ἐν τοῖς λόγοις ἔνεστιν ἢ ὡς τοῦτο τὸ ἄθλον πρέπειν αὐτοῖς. Σὺ δὲ ἐπαίνει μέν, εἰ σοι μὴ δοκεῖ, μηδὲν μᾶλλον, συγγίνωσκε δὲ ὅμως· εἰ καὶ μὴ τιμῆς ἀξιοῖς, ἀλλὰ τούτου γε ἂν ἀξιοῖς. Ἔφησθα, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, δυσχεραίνειν[38] ὅτι ἦν ἐν τοῖς λόγοις μνήμη τῆς εἰς Σικελίαν ἀποδημίας αὐτοῦ, [1269 R.] καὶ ὅτι δὴ τοῦ βίου τοῦ Πλάτωνος ἐν τούτοις ἐδοκοῦμεν καθάπτεσθαι· ἐχρῆν δὲ ἄρα τοῦτο μὲν χωρίς που εἶναι, τὸν λόγον δὲ ἐλέγχειν[39]. Καὶ ταῦτά γε[40] οὐκ ἐραστοῦ μόνον ὄντα ἐγκλήματα, ἀλλὰ καὶ σωφρονοῦντος περὶ λόγους. Ἀλλ' ὅρα[41] μὴ ἀναίτιόν με αἰτιᾷ. Ἐγὼ γὰρ οὐκ ἔλεγον δή που[42] Πλάτωνα κακῶς, ὥσπερ ἐν δικαστηρίῳ τινὶ κρίνων, οὐδ'[43] ἠτιώμην τὰς ἀποδημίας, ἵνα χείρων νομίζοιτο, ἀλλὰ κἀν τούτοις μαρτυρεῖν ἔφασκον ἐμαυτῷ τε καὶ ῥητορικῇ.

B

C Ἀλλὰ μή πω περὶ τούτων[44]. Ἀλλὰ τί με χρῆν[45] ὦ πρὸς Διὸς ποιεῖν; Πότερον μὴ μνησθῆναι τὸ παράπαν τῆς εἰς Σικελίαν ἀποδημίας[46], ὥσπερ τι τῶν ἀπορρήτων μέλλοντα ἐρεῖν; Ἀλλ' οὔτε ψήφισμα συνῆδειν ἀπαγορεῦον καὶ τῷ λόγῳ συνέφερε, καὶ ἅμα ἀληθὲς ἦν· καὶ γὰρ ἔπλευσεν οὐχ ἅπαξ καὶ ὑπὲρ τοῦ Δίωνι γενέσθαι τὰ δίκαια. Ἀλλὰ νὴ Δία ἀνιαρὸν τοῦτο τοῖς Πλάτωνος ἑταίροις. Ἕτερος λόγος οὗτος, οὐ πρὸς ἐμέ, ἀλλὰ πρὸς ὁντιναδήποτε. Ἢ καὶ τοῦτο ἀδικῶ, ὅτι τὰ ἐκ τῶν νόμων αὐτοῦ παρεγραψάμην; Καὶ ὅπως γε κἀκεῖνο[47] ἐπιδείξουσιν, ἐπεὶ καὶ δυσχεραίνουσιν, ὡς οὐ τοῖς αὐτὸς αὑτοῦ[48] περιπίπτει λόγοις, ἐπειδάν τι φάσκῃ[49]· *Τοῖς δὲ εὐδαιμόνως ζῶσιν ὑπάρχειν ἀνάγκη πρῶτον τὸ μὴ ἀδικεῖν ἄλλους, μήτε αὐτοὺς ὑφ' ἑτέρων ἀδικεῖσθαι*, καὶ ἑξῆς. Ἢ

D καὶ τοῦτο[50] ἀδικοῦμεν καὶ περιεργαζόμεθα, ὅτι προσηγάγομεν εἰς μέσον ταῦτα, καὶ οὐ προσκυνοῦμεν ὥσπερεί κίστιν ἀπορρήτα κρύπτουσαν[51]; Ἐγὼ δὲ οὐ τοῦτο ᾤμην εἶναι[52] τὸ, τὰ ἀπόρρητα ἐκφέρειν [καὶ ἄλλα ἄττα τοιαῦτα[53]]. Διὰ[54] ταῦτα ἠξίουν ἀκροᾶσθαι διὰ τέλους, ὅστις μέλλει τὸ ἀγώνισμα πᾶν ὄψεσθαι καὶ ψῆφον ὀρθὴν καὶ δικαίαν ἐποίσειν[55].

[Quia Aristides prædictorum anacephalæosin reditum dicit : Dicas vel collectionem, epilogum, compendium, commemorationem, vel prædicta con-

[Ὅτι ὁ Ἀριστείδης τὴν ἀνακεφαλαίωσιν τῶν προειρημένων ἐπάνοδόν φησιν. Ἐρεῖς δ' ἂν καὶ συγκεφαλαίωσιν καὶ ἐπίλογον καὶ σύναψιν καὶ ἀνάμνησιν, καὶ

VARIÆ LECTIONES.

[28] ταὐτὸν ὅπερ σὺ μὴ ῥᾴδιον εἶναι] μηδὲν εἶναι ὁ ῥᾴδιον A. [29] παρελθεῖν τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον A. [30] ὃς A : ὡς ς. [31] καὶ ἔδωκεν — λόγον om. A. [32] καὶ ει ἤδη om. A. [33] πάρεστι] p. 528. [34] ὅτι om. A. [35] σαφέστερον om. A. [36] ὄντα om. A. [37] τι ἡμῖν A : ἡμῖν τι ς. [38] δυσχεραίνειν post ἔφησθα ponit A. [39] τὸ λόγον διελέγχειν ς. [40] γε om. A. [41] ἀλλ' ὅρα] ὅρα δὲ A. [42] που om. A. [43] οὐδ' A : οὔτε δ' ς. [44] ἀλλὰ μήπω περὶ τούτων (p. 532) om. A. [45] μ' ἐχρῆν A. [46] Σικελίαν ἀποδημίας] σικελίας A. [47] κἀκεῖνα ἐπιδείξουσιν] ἐπιδείξωσιν A. [48] ἑαυτοῦ ς. [49] φάσκῃ A : λέγῃ ς. [50] ἢ καὶ τοῦτο (p. 534)] τούτῳ A. [51] κρύπτουσαν] φέρουσαν A. [52] τοῦτο ᾤμην εἶναι] τὸ ᾤμην A. [53] καὶ ἄλλα ἄττα ταιαῦτα om. A. [54] διὰ] p. 535. [55] ἐποίσειν A : ἐποίησεν ς.

Digitized by Google

συλλογίσασθαι τὰ εἰρημένα, ὡς ὁ Δημοσθένης, καὶ συναγαγεῖν, καὶ συντόμως εἰπεῖν καὶ ἀριθμῆσαι καὶ ἀριθμήσασθαι, καὶ ἀλλ' ἅττα τοιαῦτα, καὶ ἐπανιλαβεῖν καὶ ἀνακεφαλαιῶσαι.]

Οὕτω[56] πᾶσαν αἰδὼ[57] καὶ τιμὴν ἀπεδώκαμεν αὐτῷ, ὥστε εἰ αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν ἔμελλεν ἀντερεῖν, οὐκ ἄν μοι δοκοίη[58] μᾶλλον ἑαυτοῦ φείσασθαι. Ἀτὰρ[59], [687 H.] ὦ ἄριστε Καπίτων, ἐνεθυμήθην καὶ τοῦτο μεταξὺ τῶν λόγων, ὅτι πάντα εἴδωλά ἐστι τῷ ἀνδρὶ, καὶ τοῦτο μὲν οἱ ποιηταὶ μιμηταὶ εἰδώλων ἀρετῆς, τοῦτο δὲ ἡ ῥητορικὴ πολιτικῆς μορίου εἴδωλον[60].

Εἰδώλων δὲ πλέον πρόθυρον,

φαίη ἂν εἰς αὐτὸν Ὅμηρος[61]. Πότερον ταῦτα θρασύτερα καὶ προπετέστερα ἢ τὰμά; Ἐν οἷς φημι Πλάτωνα ἀποδημῆσαι ὑπὲρ αὐτῶν[62], καί φημι ταῦτα λέγειν οὐ τὴν ἀποδημίαν κακίζων, ἀλλὰ τῇ ἀποδημίᾳ τὸν λόγον πιστούμενος. Ναὶ, ἀλλ' ἀπεστερήκαμεν αὐτὸν δόξης φιλοσοφίας, ὥσπερ ἐκεῖνος τοὺς μὲν τῆς τραγῳδίας ποιητὰς οὐδὲ ἐν ὀλίγῳ τίθησιν, Ὅμηρον δὲ τραγῳδοποιὸν προσείρηκεν οὐ τοῦτον τούτῳ κοσμῶν, ἀλλὰ τούτους μὲν διὰ τούτων κολούων, τοῦτον δὲ ᾧ τιμᾷ καθαιρῶν. Οὐκοῦν δεινὸν, εἰ οὗτος μὲν[63] καὶ τραγῳδοποιοὺς καὶ κωμῳδοποιοὺς καὶ πόλιν καὶ πολιτείαν[64] καὶ νόμους[65] ἑαυτῷ καθίστησιν, ἡμῖν δὲ μηδὲ λόγου τινὸς[66] ἐξέσται πρὸς αὐτὸν ἀμφισβητῆσαι[67], καὶ ταῦτα οὐ μύρῳ ἐπαλείφουσιν αὐτὸν, ἀλλὰ λόγοις τοῖς εὐφημοτάτοις καὶ ὧν οὐδ' ἂν αὐτὸς ἠξίωσε μείζους ἀκούειν ὑπὲρ ἑαυτοῦ.

[1272 R] Ἀνεγνώσθη[68] τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἀπολογίας, τὸν ὅμοιον διὰ τῆς ἐκλογῆς περιηνθισμένος τρόπον.

ΣΜΗ'.

Ἐκ τοῦ Ἀριστείδου πρὸς Πλάτωνα ὑπὲρ τῶν τεσσάρων.—[*ὑπὲρ Περικλέους*[69]]*—Τὸ Προοίμιον.*

Παραιτεῖσθαι[70] μὲν οὐκ οἶδ' ὅ τι δεῖ περὶ τῶν αὐτῶν πολλάκις, ἅλλως! τε καὶ οὐ πρὸς ἄνδρας μέλλοντας[71] ἐρεῖν μᾶλλον ἢ ὑπὲρ ἀνδρῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν, καὶ τούτων οὐκ ὀλίγων, οὐδὲ ἧττον παλαιῶν ἢ Πλάτων, ὅτι μὴ καὶ πρεσβυτέρων ἐκείνου, εἴ τῳ καὶ τοῦτο αἰδοῦς ἄξιον εἶναι δοκεῖ. Ὥστε[72] ὅταν ὡμολόγητο καὶ συγκεχώρητο ὑπὲρ οὗ πᾶς ἦνυστο ὁ λόγος καὶ πρὸς ὃ πάντα ταῦτ' εἶχε τὴν ἀναφοράν, τίς ἦν ζημία[73] τῶν ἀνδρῶν μὴ προσκαθάπτεσθαι; Νῦν δ' ὥσπερ ὠδίνων, καὶ περιβαλλόμενος κύκλῳ τὴν ἐπ' ἐκείνους ὁδὸν, οὕτως ἐπιβούλως ἐλθὼν ἐπὶ τοὺς [κατ' ἐκείνων τοὺς[74]] λόγους φαίνεται. Καὶ μὴν τὸ μὲν διάφορον οὐχὶ μικρόν· ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἦν ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἀγωνίζεσθαι, τοῦτο δὲ ἐγὼ μὲν οὐδέ ποτε ἂν φήσαιμι, ἄλλος δ' ἄν τις εἴποι διαβάλλων οὐ ῥᾴδιον κακοηθείας εἶναι. Περικλῆς[75] τοίνυν τά τε ἄλλα τὸν βίον ἦν ἄριστος, καὶ οὐδὲ γελῶν πώποτε

A cludere, enumerare, renumerare, [et si quæ sunt similia] de integro incipere, vel receptionem facere.]

Adeo enim omni reverentia ac honore sumus eum prosecuti, ut si ipse contra nos dicturus fuisset, non potuerit sibi magis, credo, parcere. Verum hoc quoque, optime Capito, aliud agens consideravi, nihil aliud hominem, quam simulacra in ore habere, ac tum poetas simulacrorum virtutis imitatores esse, tum rhetoricam civilis partis simulacrum.

Aula simulacris scatet (90).....

diceret' ad ipsum Homerus. Non hæc audaciora sunt ac magis temeraria, quam nostra cum Platonem peregrinatum esse diximus, idque non peregri- B nationem suggillantes, sed ea causam nostram confirmantes. An vero philosophiæ privavimus eum opinione, quemadmodum ipse tragicos quidem nihili facit. Homerum autem tragicum vocavit, non tam honoris gratia quam ut et illos per hunc mutilaret, et hunc, dum honorat, deprimeret. Indignum erit igitur, si tragicos ipse et comicos et civitatem sibi et rempublicam atque leges componet: nobis autem ne de dicto quidem aliquo licebit tum ipso **423**[a] disceptare, idque non unguentis delibuto, sed laudibus maximis, quibusque nec ipse de se majores audire sustinuisset.

Lectæ sunt ejusdem orationes communi defensione similem tractantes quæstionem.

C

CCXLVIII.

Ex Aristidis Platonica pro quatuor viris. — De Pericle. — Proœmium.

Sæpius iisdem de rebus petere non existimo necesse, præsertim cum non ad viros ullos dicturi simus, quam pro viris optimis, nec paucis, neque Platone junioribus potius quam antiquioribus, si quis hoc quoque forte reverentia dignum censeat. Quapropter cum id, quo tendebat oratio, concessum esset, qui potuerat nocere, si viros intactos reliquisset? At nunc quasi parturiret, undique communita ad ipsos via, sic insidiose sermonem aggreditur. Neque vero parvum est discrimen. Nam illud quidem erat pro veritate ipsa decertare, D hoc autem non ego quidem unquam, sed alius quis per calumniam non procul a malignitate abesse dixerit. Pericles igitur tam severe vixit, quippe ne ridere quidem sit unquam visus. Quinimo quod ad reipublicæ curam et æqualitatis amorem pertinebat, nemini cedebat animi magnitudine, quod

VARIÆ LECTIONES.

[56] οὕτω] p. 536. [57] αἰδὼ καὶ om. A. [58] δοκοίη] δοκεῖν A. [59] ἄτὰρ] p. 549. [60] εἰδώλων [61] Ὅμηρος om. A. [62] ὑπὲρ αὐτῶν om. A. [63] μὲν om. A. [64] πολιτείαν καὶ πόλιν A. [65] καὶ νόμους om. A. [66] τινὸς om. A. [67] ἀμφισϐ.] ἀλλ' ἀμφισϐ. A. [68] Ἀνεγνώσθη [69] Περικλέους om. A. [70] παραιτεῖσθαι] p. 193. [71] μέλλοντα A. [72] ὥστε] p. 195. [73] ζημίαν ς. [74] κατ' ἐκείνων τοὺς om. A. [75] Περικλῆς] p. 197.

NOTÆ.

(90) *Odyss.* v, 355.

Digitized by Google

non eadem quæ vulgus spectaret, paucos habebat similes. Quod autem Socrati inter sophistas, hoc illi inter oratores a natura præcipue datum fuit, ut elatum populum ac superbientem facillime comprimeret : desperantem rursus, et abjectum dicendo revocaret, ac spe repleret, quemadmodum ille cum adolescentibus agere solebat. Denique urbis dignitas erat Pericles, ut qui nec multitudinis cupiditatibus obtemperaret, sed ipse populo imperaret, nec quod illis videbatur, diceret, sed quod **423***b* sibi videretur id illos facere cogeret : nec adulatoris fungeretur officio, sed omnem adulatoribus, quantum in se erat, intercluderet aditum : cum, quatenus probus erat et æquus, patris vicem populo præstaret, quatenus autem omnes coercebat, et in sua potestate habebat omnia, plusquam tyrannus esset. Unde licet evidenter perspicere Periclem, si quem alium, sponte justum fuisse. Nec enim usquam iniquitati potius quam justitiæ studuit, nec ut majorem obtineret locum curavit, cum id quovis Pisistrato facilius posset : verum quasi arcem ad leges servandas et omnes communiter juvandos occupasset, ita se gerebat.

Ὑπό τινος ὤφθη. Καὶ τῇ μὲν τῆς πολιτείας φυλακῇ, καὶ τῷ τὸ ἴσον τοῖς ἄλλοις ἔχων ἀνέχεσθαι, κοινὸς, εἴπερ τις ἀνθρώπων, ἐσπούδαζεν εἶναι, τῷ δὲ ἀξιώματι τῆς γνώμης καὶ τῷ μὴ τῶν αὐτῶν ἡττᾶσθαι τοῖς πολλοῖς ὀλίγοις καταλιπεῖν ἐγγὺς ἐλθεῖν ἑαυτοῦ. Ὃ δέ [76] φασιν ὑπάρξαι Σωκράτει σοφιστῶν [77] διαφερόντως, τοῦτ' ἐκείνῳ δημαγωγῶν· ἐπαρθέντα μὲν γὰρ τὸν δῆμον καὶ μείζονα φρονήσαντα δεινότατον εἶναι συστέλλαι καὶ καθελεῖν, ἀθυμήσαντα δὲ [688 H.] καὶ ταπεινωθέντα ἀναγαγεῖν αὖ τοῖς λόγοις καὶ μεστὸν ἐλπίδων ποιῆσαι, ὥσπερ [78] ἐκεῖνος εἰώθει περὶ τοὺς νέους ποιεῖν. Συνελόντι δ' εἰπεῖν, σχῆμα τῆς πόλεως ἦν Περικλῆς, οὐ δουλεύων ταῖς τῶν πολλῶν ἐπιθυμίαις, ἀλλ' αὐτὸς ἄρχων τῶν πολλῶν, οὐδ' ὅ τι δόξειεν ἐκείνοις τοῦτο λέγειν ἀξιῶν, ἀλλ' ὅ τι δόξειεν αὐτῷ τοῦτ' ἐκείνους πράττειν ἐπαναγκάζων, οὐδ' [79] ἐν κόλακος μοίρᾳ προσκείμενος, ἀλλ' οὐδαμοῦ τοῖς κόλαξι πάροδον τὸ καθ' αὑτὸν διδοὺς [80], τῇ μὲν χρηστότητι καὶ ταῖς ἐπιεικείαις [81] ἐν πατρὸς ὢν τάξει τῷ δήμῳ, τῷ δὲ κατείργειν ἅπαντας καὶ πάνθ' ὑφ' ἑαυτὸν ἔχειν πλέον ἢ τύραννος. Ἐξ ὧν, ὡς ἔοικεν, ἔξεστι σαφῶς ἰδεῖν ὅτι, εἴ τις ἄλλος, καὶ Περικλῆς ἐκὼν δίκαιος. Οὐδαμοῦ γὰρ τὴν πλεονεξίαν ἀντὶ τῶν νόμων ἠγάπησεν, οὐδ' ὅπως ἔσται μείζων τῆς τάξεως προὐνοήθη, παρὸν αὐτῷ μᾶλλον παντὸς Πεισιστράτου· ἀλλ' ἦν παραπλήσιος κατέχοντι τὴν ἀκρόπολιν ἐπὶ τῷ σώζειν τοὺς νόμους καὶ τῷ πάντας εὖ ποιεῖν ἐκ μέσου [τοῦ δημοσίου [82]].

[Sic forte : quod in medio jacet, æquale est, si dicas omnes, velut in orbem fertur, vel quia arx media jacet in urbe.]

[Οἷον ἴσως· τὸ γὰρ ἐκ μέσου φερόμενον ἴσον ἐπὶ πάντας ὥσπερ ἐπὶ κύκλου φέρεται· ἢ ὅτι ἡ ἀκρόπολις μέση κεῖται τῆς πόλεως.]

At postquam ille mortuus est, jam et Siciliam somniabant, et Italiam affectabant, et Carthaginem atque Africam appetebant, atque omnia circumspiciebant, nec ipsis quidquam sufficiebat, et longiorem belli fecerunt appendicem. Hæc autem, o Plato, et Socrates, suadebat vester non socius, sed sodalis, ut tu dixeris an potius dixisti. Quocirca quis ea vel juste Pericli, vel non necessario tribuat Alcibiadi? Qui civitatem, quam acceperat consiliis obtemperare valentem, in talem furorem egit? Quocirca cum nulli esset lucro deditus, justitiæ manifestum dabat specimen, ut et temperantiæ, dum vitam modestam voluptati præferebat : fortitudinis etiam, cum non ad gratiam nec submisse, sed liberrime cum populo agebat. Denique cum solus et futura præscire, et præsentibus uti potuerit, merito prudentiæ laudem, si quis res humanas consideret, consequatur. Ergo quem de cunctis virtutis partibus, licet fortem, justum, prudentem, temperantem vocare, eum inter adulatores Plato posuit? *Nam loquaces*, inquit, *otiosos*, **424***a* *ignavos, et avaros, postquam stipendia jussit facere, Athenienses reddidit.* Ac de loquacibus, otiosis et ignavis, Plato, indidem supputa.

Ἐπειδὴ [83] δὲ ἐτελεύτησεν ἐκεῖνος, ὠνειροπόλουν μὲν Σικελίαν, ἐφίεντο δὲ Ἰταλίας, ὠρέγοντο δὲ Καρχηδόνος καὶ Λιβύης, πάντας δ' ἀνθρώπους περιεσκόπουν, ἤρκει δὲ αὐτοῖς οὐδέν, μακροτέραν [84] δὲ τοῦ πολέμου τὴν παρενθήκην ἐποιήσαντο [85]. Ὁ δὲ ταῦτα πείθων ἦν, ὦ Πλάτων τε καὶ Σώκρατες, ὁ ἡμέτερος κοινωνὸς μὲν οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ἑταῖρος δὲ καὶ αὐτὸς ἂν φαίης, μᾶλλον δ' εἴρηκας. Πῶς οὖν ἄν τις ταῦτα δικαίως κατηγοροίη Περικλέους, ἢ πῶς οὐκ ἀναγκαίως Ἀλκιβιάδου, ὅστις παραλαβὼν [1273 R.] τὴν πόλιν εἰδυῖαν ἀκούειν συμβούλων, εἰθ' οὕτως ἐξέμηνεν; Οὐκοῦν [86] τῷ μὲν ἅπαντος [87] κέρδους κρείττω παρέχειν ἑαυτὸν δικαιοσύνην ἀσκῶν δῆλος ἦν, τῷ δὲ τὸν ἐν τάξει βίον ἀντὶ [88] τοῦ πρὸς ἡδονὴν προηρῆσθαι σωφροσύνης πίστιν παρείχετο ἐμφανῆ. Καὶ μὴν ἀνδρείας γε ἐν οἷς οὐ πρὸς χάριν οὐδ' ὑποπεπτωκὼς, ἀλλ' ὡς οἷόν τε μάλιστα ἐλευθέρως ὡμίλει τῷ δήμῳ. Μόνος τοίνυν καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι προειδὼς καὶ τοῖς παροῦσι χρήσασθαι δυνηθεὶς πῶς οὐκ ἂν σοφίας δικαίως δόξαν φέροιτο τῆς γέ που χρησιμωτάτης, εἴ τις ἀνθρωπίνως ἐθέλοι λογίζεσθαι; Εἷς δ' ὢν ἐξ ἁπάντων τῶν τῆς ἀρετῆς μορίων ὑπάρχει προσειπεῖν ἀνδρεῖον, δίκαιον, φρόνιμον, σώφρονα, τοῦτον Πλάτων μετὰ τῶν κολάκων ἠρίθμησε· Λάλους [90] γάρ, φησὶν, Ἀθηναίους ἐποίησε καὶ ἀργοὺς καὶ δειλοὺς καὶ φιλαργύρους, εἰς μισθοφορὰν καταστήσας. Περὶ μὲν δὴ λάλων, ὦ Πλάτων, καὶ ἀργῶν καὶ δειλῶν αὐτόθεν κατάβαλε,

VARIÆ LECTIONES.

[76] ὃ δέ] p. 198. [77] σοφιστῶν σωκράτει A. [78] ὥσπερ] ὅπερ A. [79] οὐδ' ἐν [80] διδοὺς om. A. [81] ταῖς ἐπιεικείαις] ἐπιεικείᾳ A. [82] τοῦ δημοσίου om. A. [83] ἐπειδὴ] p. 207. [84] μακροτέραν [85] ἐποιήσαντο om. A. [86] οὐκοῦν] p. 209. [87] ἅπαντος] ἅπαν τοῦ A. [88] ἀντὶ τοῦ πρὸς ἡδ. προηρῆσθαι] προηρῆσθαι τοῦ πρὸς ἡδ. A. [89] χρῆσθαι A. [90] λάλους] 214 *a* 1. καταστήσας om. A.

Digitized by Google

Μή πού τις καὶ Τρῶας ἐγείρησι[91] *θεὸς ἄλλος.* A *Κατάβαλε*[92]*, κατάθου, πέπαυσο, σίγα.*

Ne quis forte deus Trojanos excitet usquam, Supputa, depone, quiesce, tace.

Σὺ δὲ[93] Μαντινικὴν μὲν[94] ξένην καὶ Μιλησίαν ἐπίστασαι κοσμεῖν, καὶ οὕστινας ἂν σοι δοκῇ, πάνυ ῥᾳδίως μεγάλων ἠξίωσας· τῶν δὲ Ἑλλήνων τοὺς ἄκρους καὶ παρὰ πᾶσι βεβοημένους [689 H.] ἐν φαύλῳ καθαιρεῖς. Αἴτιον δ' οὐ τὸ ἀγνοεῖν τὴν ἀξίαν, ἀλλὰ πῶς ἂν εἴποιμι εὐπρεπῶς; σφόδρα τῶν λόγων[95] γίνῃ.

[Ἀντὶ τοῦ λέσχης γίνῃ καὶ οὐ τῆς τῶν πραγμάτων ἀληθείας.]

At tu Mantinensem quidem hospitam, et Milesiam novisti laudare, ac quoscunque libet, facile prædicas : Græcorum autem principes, ubique celebres, temere deprimis. Id autem eo facis, quod dignitatem eorum non cognoscas, sed ut honeste dicam, nimium sermoni indulges.

[γίνῃ pro garrulitate, non pro rei veritate.]

Πῶς ἂν[96] εἴη διεφθαρκὼς[97] Ἀθηναίους ἢ πῶς λάλους πεποιηκώς, ὃς γε κἀν τοῖς λόγοις αὐτοῖς τὸ μηδὲν φαύλως μηδ' εἰκῇ τιμήσας φαίνεται; τοὐναντίον γὰρ ἔμοιγε πᾶν αὐτοὺς ἐθίσαι δοκεῖ, μήτε λέγειν ὅπως ἔτυχε μηδὲν μήτε ποιεῖν ἀπὸ τοῦ πρώτου παραστάντος. Ἔτι δ'[98] ἄλλου μέν τινος πράγματος B σκήπτεσθαι μάρτυρι κωμῳδίας[99] διδασκάλῳ τάχα ἂν οὐκ ἰσχυρὸν ἦν· εἰς δὲ λόγων κρίσιν μή ποτε οὕτω σεμνὸς γενοίμην ὥσθ' ὑπεριδεῖν τῶν ἀνδρῶν τούτων ὡς οὐδενὸς ἀξίων. Ὁ μὲν[1] τῶν Ἑλληνίδων μεγίστην ὁ Κρατῖνος τὴν ἐκείνου γλῶτταν εἶρηκε[2], λέγων μὲν ἴσον τι καὶ φωνήν, ἀναμίξας δέ τι τῆς παρὰ τῆς τέχνης πικρίας τοῖς ἀπὸ τῆς ἀληθείας. Ὅμως δ'[3] οὐκ ἐξέφυγε τὸ μὴ οὐ τὰ πρῶτα δοῦναι τῷ ἀνδρὶ μηδ' ἐνδείξασθαι τὴν μεγαλοπρέπειαν τὴν περὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἀριστοφάνης[4] ἀστράπτειν καὶ βροντᾶν αὐτὸν καὶ μυκᾶν φησι δημηγοροῦντα. Μὴ γάρ μοι τοῦτο, εἴ τι μέμφεται αὐτοῦ· ἀλλ' ὅσον εἰς τὸν παρόντα προσήκει λόγον τῆς μαρτυρίας λάβωμεν. Ἀλλ'[5] οὐ παλλῇ τινι τῇ περιουσίᾳ χρώμενος οὕτω C διεγίγνετο, πόῤῥω μὲν αὐτὸς ὢν τοῦ ληρεῖν, πλεῖστον δὲ τοὺς ἄλλους ἐθίζειν ἀπέχων. Πῶς[6] οὖν ὁ τοσοῦτον ὑπερέχων καὶ μόνος πᾶσι τοῖς κριταῖς νικῶν τὴν τοῦ φλυαρεῖν εἰκῇ[7] καὶ παρὰ καιρὸν Ἀθηναίους ἀνεῖναι φέροιτ' ἂν δόξαν; Ἐγὼ μὲν γὰρ τοὐναντίον ἡγοῦμαι, σιωπῆς αἴτιον αὐτὸν πλείονος ἢ προπετείας καταστῆναι. Ἴσμεν γοῦν ὅτι κἀν ταῖς ἄλλαις δή που δυνάμεσιν, οὗ μὲν πολλοὶ παραπλήσιοι καὶ ἐφάμιλλοι πρὸς ἀλλήλους, πολλὰ τὰ πράγματα καὶ πλείων ἡ ἔρις, ἐπειδάν δέ τις εἷς[8] ὑπερσχῇ[9] λαμπρῶς, ἅπαντες ἤδη συγκεχωρήκασιν. Οὕτω δὴ καὶ λέγειν ἐπειδάν τις[10] ἄκρος ἐγγένηται, στέργειν ἀνάγκη τοὺς πλείους καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν, ἀλλ' ὡς οἷόν τε μάλιστα εὐλαβεῖς καὶ κοσμίους εἶναι περὶ τοὺς λόγους. Οὐ γὰρ ἂν ᾧ γέ τίς ἐστι βέλτιστος, τούτῳ χείρους ἀπεργάζοιτο, ἄλλως τε καὶ πρὸς αὐτὰ ταῦτα ἃ βέλτιστός ἐστιν. [1276 R.] Ἀλλὰ[11] μὴν ὡς αὐτό γε οὐκ ἄτιμον τὸ δύνασθαι λέγειν, οὐδ' εἰς ὄνειδος φέρον, οὐδὲ κατηγορίας ἄξιον οὐδέ γε συγγνώμης, ἀλλά[12] τινος κρείττονος, αἰσχυνοίμην ἂν τοὺς λογίους θεοὺς εἰ ζητοίην ἀποδεικνύναι. Πλήν γε τοσ-

Quomodo potuit Athenienses corrumpere, vel loquaces reddere [Pericles], qui etiam in vestris libris ipsis, ne quid esset temere prolatum, caverit. Quinimo contra mihi videtur eos assuefecisse, ne quid temere dicerent vel facerent. Deinde in alia quidem re non esset fortasse magni momenti comicum testimonium : at in eloquentiæ judicio, ut illos quasi viles contemnam, nunquam tam superbus ero. Cratinus quidem Græcanicarum maximam vocavit ejus linguam (90), cum diceret idem quod sentiebat, nonnihil tamen veritati ex arte acerbitatis aspergeret, verumtamen facere non potuit, quin primas ei tribueret, ejusque in dicendo declararet excellentiam. Aristophanes fulgurare eum ac tonare ac miscere dixit inter concionandum. Nihil enim curo si quid in eo reprehendit, sed quantum ad hanc rem attinet, ejus utor testimonio. Sed nondum hæc omnia ; verumtamen illud confessus est, perfectum evasisse oratorem. Cur ergo qui tantum præstitit, ac solus omnium suffragia tulit, Athenienses ad ineptam garrulitatem credatur incitasse ? Nam ego quidem contra magis eum silentii quam temeritatis causam fuisse existimarim. In aliis certe facultatibus videmus, ubi multi sunt inter se similes, multa negotia, majoremque contentionem existere : postquam autem unus aliquis excelluerit, **424***b* reliquos cedere. Similiter in dicendo, cum quis princeps exsistit, acquiescunt plerique, nec sibi negotium facessunt, verum quam possunt cautissime dicunt et modestissime. Nec enim eo quo quis excellit, alios deteriores reddit, et in iis præsertim in quibus excellit. At non esse inhonestam, nec ignominiosam, nec etiam accusatione vel venia, sed aliquo majore præmio dignam ipsam dicendi D vim, si demonstrare vellem, puderet me deorum eloquentium. Tamen hoc saltem dicam (quod si quis moleste fert alius, in me totum avertat, nec ego de fortuna conquerar) vim dicendi cum proba et modesta vita, qualis in hominem maxima posset cadere, conjunctam me malle, quam decies millies Darium Hystaspis filium fieri, et ejus respectu jam

VARIÆ LECTIONES.

[91] ἀγείρησι ς. [92] κατάβα A. [93] σὺ δὲ] p. 212. [94] μὲν A : καὶ ς. [95] λόγων A : λογίων ς. [96] πῶς ἂν] p. 213. [97] διεφθ. — πεποιηκὼς] λάλους πεποιηκὼς ἀθηναίους περικλῆς A. [98] ἔτι δ' (p. 214) om. A. [99] κωμῳδίας διδασκάλῳ] κωμῳδιδασκάλῳ A. [1] ὁ μὲν [2] εἴρηκε] μεγίστην ὁ μὲν τὴν αὐτοῦ γλῶτταν εἶπεν A. [3] δ' add. A. [4] Ἀριστοφάνης om. A [5] ἀλλ' (p. 216) ἀρ' A. [6] πῶς] p. 213. [7] εἰκῇ] εἰ μὴ A. [8] εἷς om. A. [9] ὑπερίσχῃ ς. [10] ἐπειδάν δέ τις εἷς ς. [11] ἀλλὰ] p. 214. [12] γε om. A.

NOTÆ.

(90) Cratinus, de Pericle supr. in *Orat. pro rhetor.* contra Platon.

Digitized by Google

omnia mihi videri sordere. Quin nec Platonem fere aliud habere quidquam præter verba, scio, eique dictionem gratulor, et quamvis per jocum se dicat istud minime curare, non temere credam, sed id admodum studere intelligam, ac tum maxime, cum videtur quasi ludens loqui. Itaque domesticum proderemus thesaurum, si ista carperemus.

A οὔτ' [13] ἂν εἴποιμι· ἐμοὶ γὰρ εἴη, εἴ τις ἄλλος δυσχεραίνει, καὶ τρέπει τὸ ἅπαν εἰς ἐμέ· καὶ οὐ μέμψομαι τῷ δαίμονι· ὡς ἐγὼ δεξαίμην ἂν δύνασθαι λέγειν μετὰ χρηστοῦ βίου καὶ σώφρονος, εἰς ὅσον οἷόν τε κάλλιστα ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ μυριάκις Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπου γενέσθαι καὶ μικρά μοι πάνθ' ὡς ἀληθῶς πρὸς τοῦτο ἤδη φαίνεται [14]. Οἷδα δὲ καὶ τὰ Πλάτωνος πράγματα, εἰ μὴ τετυφώμεθα, οὐδὲν ἄλλο σχεδὸν ὄντα ἢ λόγους, καὶ συγχαίρω τῆς λέξεως αὐτῷ· κἂν με προσπαίζων οὐτωσὶ πείθῃ μὴ πάνυ τούτου φροντίζειν, οὐ πάνυ πείσομαι, ἀλλ' εἴσομαι [690 H.] σφόδρα σπουδάζοντα, καὶ τηνικαῦτα μάλιστα, ἡνίκα ἂν ὡς παίζων λέγῃ. Ὥστε τὸν οἴκοι θησαυὸν διαβάλλοιμεν ἄν, εἰ ταῦτα διασύροιμεν.

[Proverbium de iis qui domestica criminantur.]

[Παροιμία. Τάττεται δὲ ἐπὶ τῶν τὰ οἴκοι διαβαλλόντων.]

Verum de his ne dicendum quidem est, ac tanto minus, quanto major est vis dicendi. Ergo eum ego, qui tam acer vigil, ac propemodum alatus fuit, B vel ipsum otiosum fuisse, vel alium reddidisse credam? Nihil equidem scire viderer, cum ille non Athenienses modo, sed ne hostes quidem otiari permiserit. Talem enim movendi suis necessitatem attulit, ut ipsi quoque mores suos mutare cogerentur. Idque juste fiebat, inquit Demosthenes. Verumtamen eum Plato otiosos ac ignavos ait fecisse : *Cretensis mare*, dicat aliquis.

'Αλλ' ὑπὲρ μὲν [15] τούτων οὐδὲ λέγειν ἄξιον, ἀλλὰ τοσούτῳ ἧττον, ὅσῳπερ ἂν ᾖ κρεῖττον τὸ δύνασθαι λέγειν. Εἶεν [16]. Εἶτα τὸν οὕτως ὀξὺν καὶ ἄγρυπνον καὶ ἥδιστα ἂν εἶπον ὑπόπτερον, τοῦτον ἢ ἀργεῖν αὐτὸν ἢ ἑτέρους ἐθίζειν ἐγὼ [17] πεισθῶ; Οὐκ ἄρα ἐπίστασθαι δόξω τῶν πραγμάτων οὐδέν· ὅστις γε μὴ ὅτι Ἀθηναίοις ἀλλ' οὐδὲ τοῖς πολεμίοις ἀργεῖν ἐπέτρεπεν, ἀλλὰ κἀκείνους ἐποίησε μεταβαλεῖν τοὺς τρόπους· τοσαύτας ἀνάγκας αὐτοῖς περιίστη [18] τοῦ κινεῖσθαι. Καὶ τὸ δικαίως οἷς ἐποίει προσῆν, ἔφη Δημοσθένης [19]. 'Αλλ' ὅμως Πλάτων ᾐτιάσατο αὐτὸν ἀργοὺς καὶ δειλοὺς πεποιηκέναι. *Ὁ Κρὴς* [20] *δὴ* [21] *τὸν πόντον*, φήσει τις.

[Proverbium in eos qui simulant ignorare. Sunt enim Cretenses periti navigationis, et dicitur insulanus mare ignorare, et Siculus mare.]

[Παροιμία ἐπὶ τῶν προσποιουμένων τὸ [22] ἀγνοεῖν· οἱ γὰρ Κρῆτες [23] ἐμπειροθάλασσοι. Λέγεται δὲ καὶ ὁ νησιώτης ἀγνοεῖν τὴν θάλασσαν, καὶ ὁ [24] Σικελὸς τὴν θάλασσαν.]

Verum quamvis **425***a* in hoc gravius quam C cæteri, premeretur, quod illi quidem rebus præsentibus dolebant, ipse autem cives ita videbat affectos, ut ad rem gerendam essent inutiles, nec hostibus modo cederent, sed et ipsi tanquam fortunæ præsenti auctori irascerentur : ac præter duo fortunæ mala (bellum et morbum), duo hæc eos sibi videret conscivisse, dolorem et indignationem, et in mediis hæreret periculis, undique, ut ita dicam, desertus : nihil tamen timuit, nec remisit, neque sententiam quasi colorem mutavit, cum pariter cum civibus et hostibus pugnaret, sed quasi artem eos aliquam doceret, eodem utebatur quo prius tenore, nec periculorum gratia decreta sua abolevit, neque in securitate duntaxat philosophatus est : verum quemadmodum si de numeris et mensuris fuisset interD rogatus, idem et olim respondisset et postea, ita quoque tunc idem de summa rei statuebat, nec vel pericula fugere, vel seipsum castigare, et ipsorum causa, qui cum temporibus mutati essent, ruborem suscipere dignabatur. Quocirca non hoc erat dicendum, copias eum non eduxisse, sed id cum esset faciendum, et pugnandum, omisisset, considerandum. Nam et Lacedæmonios aiunt, cum eos aliquando premerent Thebani, ut vel ad pugnam exire, vel

Ὥσθ' [25] οἱ μὲν ἄλλοι τοῖς παροῦσι τούτοις ἠθύμουν, ὁ δὲ καὶ τοῦτ' αὐτὸ προσειλήφει μεῖζον, τὸ τοὺς πολίτας οὕτως ἔχοντας ὁρᾷν ὥστε ἀπόρους εἶναι χρῆσθαι, καὶ ταῦτα οὐχ ὅσον τοῖς πολεμίοις ὑποπεπτωκέναι ἀλλὰ κἀκείνῳ δυσμενεῖς εἶναι ὡς τῶν παρόντων πραγμάτων αἰτίῳ. Πρὸς δυοῖν τοῖν ἀπὸ τῆς τύχης [26] (τῷ [27] πολέμῳ καὶ τῇ νήσῳ) δύο ταῦτα προσειληφότας ὁρῶν αὐτούς, λύπην καὶ παροξυσμὸν εἰς αὐτὸν, ἐν μέσοις τοῖς δεινοῖς ἐμβεβηκὼς καὶ πανταχόθεν μεμονωμένος, ὡς εἰπεῖν, οὐκ ἔδεισεν, οὐδ' ὑπεχώρησεν, οὐδ' ὥσπερ χροιὰν τὴν γνώμην μετέβαλε [28], τοῖς τε πολίται καὶ τοῖς πολεμίοις ὁμοῦ ἀντιτεταγμένος· ἀλλ' ὥσπερ ἂν [29] ἄλλο τι μάθημα διδάσκων αὐτοὺς, κατὰ ταυτὰ ἃ καὶ πρότερον διεξῄει, καὶ οὐ διέφθειρε τὰ δόγματα ἐπὶ τῶν κινδύνων, οὐδὲ ἐπὶ τῆς ἐξουσίας ἐφιλοσόφησε μόνον, ἀλλ' ὡς περὶ [30] ἀριθμῶν ἢ μέτρων ἐρωτηθεὶς ταυτὸν ἀπεκρίνατο ἂν καὶ ὕστερον καὶ πρότερον, οὕτω καὶ τότε τὰς αὐτὰς ἠφίει φωνὰς ὑπὲρ τῶν ὅλων πραγμάτων, οὔτε τοῖς δεινοῖς εἴκειν ἀξιῶν οὔτε ἑαυτῷ μέμφεσθαι, αἰσχύνεσθαί τε ὑπὲρ αὐτῶν ἅμα [31] τοῖς καιροῖς ἑτέρων γεγονότων. Μὴ δὴ [32] τοῦτο λέγωμεν, ὡς οὐκ ἐξῆγεν· ἀλλ' εἰ προσῆκον ἐξάγειν καὶ μάχεσθαι παρεώρα, τοῦτο σκοποῦμεν, ἐπεὶ καὶ Λακεδαιμονίους ἀκούομεν δή που προσκειμένων αὐτοῖς ποτε Θηβαίων, καὶ κελευόντων ἐξιέναι καὶ μά-

VARIÆ LECTIONES.

[13] τοιοῦτον ς. ἐμοὶ [14] φαίνεται om. A. [15] μὲν om. A. [16] εἶεν om. A. εἶτα] p. 226. [17] ἐγὼ om. A. [18] περιίστη [19] Δημοσθένης] περιστάς. καίτοι δίκαιος καὶ πρᾶος ἦν, ἔφη δημοσθένης A. [20] ὁ Κρὴς] p. 229. [21] δὴ om. A. [22] τὸ om. A. [23] cf. Suid. v. ὁ Κρὴς. [24] ὁ add. A. [25] ὥσθ'] p. 230. [26] ψυχῆς A. [27] τῷ — νήσῳ om. A. [28] μετέβαλλε A. [29] ἂν add. A. [30] περὶ — μέτρων] περ — μέτρων A. [31] ἅμα] ἅμα καὶ A. [32] μὴ δὴ] p. 233.

Digitized by Google

χεσθαι ἢ χείρους ὁμολογεῖν εἶναι σφῶν, ἀποκρίνασθαι [1277 R.] περὶ μὲν τοῦ πότεροι βελτίους τὰς πράξεις κρίνειν τὰς ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἑκατέροις πεπραγμένας, μαχεῖσθαι δὲ οὐκ ἐν τῷ τῶν πολεμίων καιρῷ οὐδ' ὅτε ἐκεῖνοι κελεύουσιν, ἀλλ' ἡνίκα ἂν αὐτοῖς δοκῇ [33], καὶ οὐ χρήσασθαι [34] περὶ τούτου συμβούλοις Θηβαίοις. Ἐγὼ [35] μὲν οὖν ὅπερ λέγω περὶ τούτων, οὕτω καὶ χαίρων τῇ μεγαλοπρεπείᾳ παντὸς μᾶλλον, ὥς γε ἐμαυτὸν πείθω. Ὁρῶ δὲ ὅτι πολλὰ τῶν πάλεών ἐστιν ὥσπερ ἐφόλκια [36], οἷς ἀνάγκη συγχωρεῖν ὥσπερ ἐν σώματι. Καὶ γὰρ τὰ σώματα, καὶ τὰ χείριστα καὶ τὰ κάλλιστα, [691 H.] ἀκούω ἐκ τῶν αὐτῶν κεκρᾶσθαι· τῷ δὲ ἢ πλείονος ἢ ἐλάττονος τούτων ἑκάστου [37] μετέχειν, τούτῳ [38] κρίνεσθαι τό τε χεῖρον καὶ τὸ [38a] βέλτιον. Οὕτω δὴ καὶ τὰς πόλεις ἀνάγκη τῆς φύσεως τῆς ἀνθρωπείας ἀπολαύειν, κἂν ὡς βέλτιστα οἰκεῖσθαι δοκῶσιν. Ἐπεὶ κἀν τῷδε τῷ παντὶ τοσούτων καλῶν καὶ τοσαύτης ἀγαθῆς [39] τύχης μετειληφότι καὶ οὐδὲν ἔξω δήπουθεν αὐτοῦ λελοιπότι τῶν καλῶν πολλὰ ἂν εὕροις, οἷς ἥκιστα ἂν ἡσθείης. Ἀλλ' οὐ κατηγορεῖς διὰ ταῦτα τοῦ παντὸς οὐδὲ τοῦ ποιήσαντος, οὐδὲ νομίζεις ἄλλον τινὰ δή που βελτίω [40] γενέσθαι ποτ' ἂν αὖθις Δημιουργὸν τῶν ὅλων· ἀλλὰ δίδως τῇ φύσει ταῦτα ἐφειλκύσθαι, καὶ οὐ πολυπραγμονεῖς. Τί δὴ θαυμαστὸν, εἰ καὶ Ἀθήνῃσί τι τῶν πάντων οὕτως ἔσχεν ὥσπερ ἴσως ἂν που [41] καὶ ἄλλοθι, καὶ συνεχώρησαν οἱ προεστῶτες ἅμα μὲν τὴν τῶν πολλῶν πενίαν καὶ χρείαν ἐπανορθούμενοι, δι' ἣν οὐκ ἐλάχιστα τῶν ἁμαρτημάτων συμβαίνει, ἃ κωλύειν μᾶλλον οὕτως ἠγοῦντο, ἅμα δὲ [42] εὐλαβούμενοι μή τι καὶ χεῖρον ἐξεργάσαιντο τῷ κατείργειν παντελῶς αὐτούς [43]. Τί γὰρ οὐκ ἦν προσδοκῆσαι ποιήσειν ἀνθρώπους τοσούτους τὸ πλῆθος καὶ οὕτως ὀξεῖς, καὶ χρημάτων τοσούτων παρόντων, εἰ μηδεὶς αὐτοῖς μετεδίδου τὰ μέτρια; ἆρ' οὐ πάντ' ἂν αὐτοὺς ἐπιχειρῆσαι λαβεῖν; οὐκ ἔστι [44] ταῦτα, ὦ Πλάτων, ἀλλὰ δυοῖν θάτερον· ἢ οὐκ ἦσαν Ἀθηναῖοι τοιοῦτοι οἷους σὺ κατηγόρεις, ἢ πάντες μᾶλλον ἢ Περικλῆς αἴτιος, εἴπερ γε μήτε φαύλως ἐδείκνυ τὰ παλαίσματα, μήτε ἀσαφεῖς τινας ἢ κιβδήλους ἢ σκολιὰς παρεῖχε τὰς γραμμάς.

A deteriores esse confiteri juberent, ita respondisse, utri quidem essent meliores vel ab utrisque pro Græcia res gestas testari, cæterum non ad hostium occasionem vel præceptum se pugnaturos esse, sed cum sibi visum foret, nec in ea re Thebanorum uti velle consilio. Atque ego quidem sicut loquor, sic etiam plurimum delector magnificentia, quemadmodum mihi persuadeo. Civitatum autem multas esse video quasi [*peccata dicit*] appendices, quibus necessario sit tanquam in corpore concedendum. Nam et corpora pulcherrima quam turpissima, ex ilsdem esse rebus composita, quatenus autem de singulis plus vel minus fuerint adepta, hactenus deteriora vel meliora censeri. Similiter etiam civitates, quamvis optime videantur constitutæ, naturam tamen B humanam necessario sequuntur. Nam et in hoc universo, quod ita est **425***b* rerum omnium bonarum particeps, ut ei nihil deesse videatur, multa quæ displiceant reperias; nec tamen ideo universum ipsum accusas, aut ejus auctorem, nec alium aliquando meliorem opificem exstiturum credis : sed hæc a natura sinis attrahi, nec tibi negotium facessis. Quid ergo mirum, si quid Athenis etiam tale fuit, quemadmodum et alibi fortasse, quod concesserint præfecti, quo simul et vulgi inopiæ mederentur, ex qua non minima oriuntur delicta, sic quæ videbantur posse tolli, et caverent ne quid etiam pejus efficerent, si eos omnino coercerent. Quid enim non exspectandum fuerat a tot hominibus, ac tam acribus, quique tantas opes haberent, C nisi quis partem cum iis aliquam communicasset? Nonne fore ut omnia conarentur sumere? Ne hæc amplius, o Plato! verum aut non erant Athenienses tales quales dicis, aut quivis potius quam Pericles ejus rei causam præbuit. Quandoquidem ille nec viles edebat luctas, nec obscuras, vel adulterinas, vel obliquas ducebat lineas.

Ex τῶν περὶ Κίμωνος [45].

[Ὅτι ὁ Κίμων Μιλτιάδου μὲν ἔφυ πατρὸς, εὐήθης δὲ τὰ πρῶτα δόξας ὕστερον ἐν πολλοῖς καὶ στρατηγῶν εὐδοκίμησεν. Ἐξοστρακισθεὶς δὲ κατῆλθε, καὶ στρατηγήσας ἐνίκησεν ἐπ' Εὐρυμέδοντι ποταμῷ καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. Τέθνηκε δὲ τὸ Κίτιον D τῆς Κύπρου πολιορκῶν.]

Ex iis quæ de Cimone.

[Cimon natus patre Miltiade, stupidus visus initio, postea rebus multis bellicis commendatus est. Ejectus ostracismo rediit, vicitque apud Eurymedontem, fluvium terra marique, obsidensque Citium Cypri urbem, exstinctus est.]

Ἐβουλόμην [46] δ' ἂν καὶ πρὸς ἄλλον τινά μοι τὸν ἀγῶνα τυγχάνειν ὄντα καὶ μὴ πρὸς Πλάτωνα, καὶ περὶ τούτου λέγω [47] καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἵνα πᾶσιν οἷς εἶχον ἐχρώμην θαῤῥούντως, καὶ μὴ συνέβαινέ μοι παραπλήσιον ὥσπερ ἂν εἰ πλέων, καὶ παρὸν ἐξ οὐρίας κομίζεσθαι, εἶτα ὑφιέμην [48] ὑπὸ δειλίας [49], ἢ καὶ ἵπποις ἀγωνιζόμενος, ἐξὸν καὶ ταχὺ καὶ τοσοῦτον ὅσον βούλομαι παρενεγκεῖν, εἶτ' ἀνεῖχον ἐξεπίτηδες

Vellem autem cum alio mihi, quam cum Platone institutam esse contentionem, tam de hoc quam de reliquis, ut omnibus, quibus possem argumentis audacter uterer, neque quasi vector, cum secundo liceret vento ferri, præ timore vela constringerem : aut quasi equestri contendens certamine, cum liceret celerrime progredi, sponte me inhiberem, quo præcedenti parcerem. Adeo multo diligentius observo-

VARIÆ LECTIONES.

[33] δοκεῖ ς. [34] χρῆσθαι ς. [35] ἐγὼ] p. 259. [36] ἐφόλκια νῦν τὰ ἁμαρτήματα λέγει mg. A. [37] ἑκάστου om. A. [38] τοῦτο A. [38a] τό — τὸ] τῷ — τῷ A. [39] ἀγαθῆς om. A. [40] βελτίω om. A. [41] ἄν που om. A. [42] δὲ add. A. [43] αὐτοὺς om. A. [44] οὐκ ἔστι] p. 246. [45] Ἐκ τῶν περὶ Κ.] περικλῆς ἐκ τῶν περὶ τοῦ κ. A. [46] ἐβουλόμην] p. 251. [47] nonne λέγων? [48] ὑφιέμην] ὑφιέμην ἀντὶ τοῦ ὑπειχόμην καὶ ὑπεῖχον ἐμαυτὸν, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν χαλώντων τὰ ἱστία mg. A. [49] δειλίαν ς.

Digitized by Google

ne quid in Platonem dicam gravius, et quasi ferocire videar, quam ut illorum unumquemque suis ornem laudibus; nam **426**a non minoris est mihi hujus et gratia. Verumtamen si utrumque consequemur, ut et illorum dissolvamus crimina, et Platoni omnem tribuamus honorem ac reverentiam, atque in utroque juste nos geramus, mediocriter nobiscum agetur. Nam si contraria contrariis delluiemus, quo pacto sua singulis constabit natura? Si enim imperium in servitute ponatur, vix aliud quidquam servitutem effugerit, et si imperium esse servitutem ponimus, quid prohibet quominus eadem ratione servitutem esse imperium ponamus, atque ita res circumagatur, nec unquam eodem maneat loco : verum imperium prius ad servitutem redactum, per eam rursus fiat imperium : servitus autem prius ad imperium redacta, per illud ipsum rursus exsistat servitus. Itaque vagentur ac transmutentur hæc nomina, quæ sunt rerum contrariarum, aut potius rebus ipsis contraria.

[Rebus dicit graviter eum unum esse et idem imperium et servitutem confirmet.]

Tales, o Plato, Græciæ præbebat adjutores : itaque donec vivebat Cimon, peribant Barbari metu Græcorum.

[Demosthenicum hoc schema; ait enim metu legatos mortuos, timore vero Græcos, pro, timore Græcorum, vel quia sic terruerunt Græcos, ut prope mortui fuerint.]

At eum ostracismo expulerunt, ne vocem ejus per decem annos audirent. Certe; sed eum ante annos decem exactos revocarunt, ut ejus audirent vocem. Ita eum desiderabant. Verum tu quem condemnarint, dicis; quam sententiam mutarint, non cogitas; quæque vel non recte decreverunt, utrisque exprobras; quæ recte, consuluerunt nec illis veniam putas, nec huic maximum præbere virtutis testimonium. Cumque ii qui eum condemnarunt, ipsi sententiam mutarint, nec antiquum servarint decretum, tu id quasi ratum semper fuisset objicis, nec Athenienses hac in re vis imitari, ut a crimine virum absolvas : verum si quid acerbius ipsi fecerunt, hoc imitaris, omittis reliqua, Quid? quo multo majus est et gloriosius **426**b ejectum redire, quam prorsus non ejici. Nam ut hoc etiam cuilibet contingit, ita illud non erat omnium. Atque ut hoc fortunæ quis potuisset tribuere, ita nisi reliquis præstantior habitus fuisset, illud ei non contigisset. Ut enim quis ejiciatur aut exsulet invidia facit, vel aliud simile; ut ante tempus revocetur, nihil præter virtutem efficit, propter quam illum et absentem

φειδοῖ τοῦ πρωτειληφότος· οὕτω πολὺ πλείω[50] ποιοῦμαι λόγον[51] μηδὲν ἀπηχὲς εἰς Πλάτωνα τυχεῖν εἰπὼν μηδ' ὡσπερεὶ θρασύνεσθαι δοκεῖν, ἢ[52] ἐκείνων ἕκαστον ἐπαινέσαι, εἰκότως· οὐδὲ γὰρ ἐλάττονος ἄξια χάριτός μοι τὰ πρὸς τοῦτον. Οὐ μὴν ἀλλ' εἴγε ἄμφω συμβήσεται καὶ τὰς κατ' ἐκείνων αἰτίας ἀπολύσασθαι καὶ Πλάτωνι πᾶν ὅσον αἰδοῦς καὶ τιμῆς ἔξεστι σεσωκέναι, καὶ προσέσται τὸ δίκαιον ἀμφοτέροις, μετρίως ἂν ἔχοι τὸ δίκαιον πανταχῆ. [1280 R.] Εἰ γὰρ[53] τἀναντία τοῖς ἐναντίοις ὁριούμεθα, πῶς ἕκαστον ἑῷ' ἡμῖν σώσει τὴν ἑαυτοῦ φύσιν; εἰ γὰρ ἡ ἀρχὴ δουλεία, σχολῇ γ' ἂν ἄλλο τι δουλείαν [692 H.] ἐκφύγοι. Κἂν εἴ γε τὴν ἀρχὴν δουλείαν εἶναι τιθείημεν, τί κωλύει καὶ τὴν δουλείαν ἀρχὴν τοῖς αὐτοῖς τούτοις τιθέναι λόγοις; κἀκ τούτου περίεισιν ἡμῖν ἡ θέσις καὶ οὐδέ ποτε ἐν τῷ αὐτῷ μένει, ἀλλ' ἡ μὲν ἀρχὴ δουλεία πρότερον γενομένη δι' ἐκείνης πάλιν ἀρχὴ γίνεται, ἡ δ' αὖ δουλεία πρότερον ἀρχὴ νομισθεῖσα ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀρχῆς ἐπάνεισι δουλεία πάλιν εἶναι. Καὶ οὕτω πλανήσεται[54] καὶ μεταχωρήσει τὰ ὀνόματα ταῦτα, τῶν ἐναντίων πραγμάτων ὄντα, εἰ δὲ βούλει, τὰ ἐναντία τοῦ πράγματος.

[Τοῦ πράγματος[55] εἶπε, δεινῶς, ἐπειδὴ ἓν καὶ ταυτὸν εἶναι τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν δουλείαν κατεσυλλογίσατο.]

Τοιούτους[56] ἐπικούρους, ὦ Πλάτων, τοῖς Ἕλλησι παρέσχετο, ὥστε ἕως ἔζη Κίμων, τεθνάναι περιῆν τοῖς Βαρβάροις τῷ φόβῳ τοὺς Ἕλληνας.

[Δημοσθενικὸν τὸ σχῆμα· ἔφη γάρ, *Τεθνᾶσι τῷ δέει τοὺς ἀποστόλους*. Τῷ δὲ φόβῳ τοὺς Ἕλληνας ἀντὶ τοῦ τῷ φόβῳ τῶν Ἑλλήνων, ἢ ὅτι κατέπτηξαν τοὺς Ἕλληνας οὕτως ὡς ἐγγὺς τοῦ τεθνάναι γενέσθαι.]

Νὴ[57] Δία ἀλλ' ἐξωστράκισαν αὐτὸν, ὅπως αὐτοῦ δέκα[58] ἐτῶν τῆς φωνῆς μὴ ἀκούσειαν. Καὶ πάλιν γε κατήγαγον, πρὶν τὰ δέκα ἐξῆκειν ἔτη, ἵνα αὐτοῦ τῆς φωνῆς[59] ἀκούσειαν. Οὕτως ἐπόθησαν. Σὺ δὲ ὡς μὲν κατέγνωσαν, λέγεις, ὡς δὲ μετέγνωσαν, οὐκ ἐνθυμῇ. Καὶ ἃ μὲν οὐ δικαίως ἐψηφίσαντο[60] κατ' ἀμφοτέρων, λέγεις[61], ἃ δὲ ὀρθῶς ἐβουλεύσαντο, οὐχ ἡγῇ τοῖς μὲν προαχθεῖσι παραίτησιν τῷ, δὲ ἀφεθέντι μεγίστην[62] πίστιν τῆς ἀρετῆς ἔχειν. Καὶ ὡς ἔοικεν, οἱ μὲν καταγνόντες αὐτοὶ μετέγνωσαν καὶ οὐκ ἔμειναν ἐφ' ὧν ἔγνωσαν ἐξ ἀρχῆς, σὺ δὲ ὥσπερ τι κύριον ἐγκέκληκας, καὶ οὐκ ἠξίωσας ταύτῃ μιμήσασθαι τοὺς Ἀθηναίους, ἀφεὶς τὸν ἄνδρα τῆς αἰτίας, ἀλλ' ὃ μὲν ἦν χαλεπώτερον αὐτῶν ἐμιμήσω, τὸ δὲ λοιπὸν εἴασας. Καὶ μὴν[63] πολὺ μεῖζον καὶ κάλλιον εἰς ἀρετῆς λόγον ἐκπεσόντα κατελθεῖν ἢ μὴ φυγεῖν ὅλως. Τὸ μὲν γὰρ καὶ τοῖς τυχοῦσιν ὑπάρχει δή που, τοῦτο δὲ οὐ κατὰ τοὺς πολλοὺς ἄνδρας ἦν· κἀκεῖνο μὲν ἂν τῇ τύχῃ τις εἶχε λογίζεσθαι[64], τοῦτο δὲ τῷ κρείττονα ἢ κατὰ τοὺς ἄλλους ὄντα γιγνώσκεσθαι. Τοῦ μὲν γὰρ ἐκπεσεῖν καὶ φεύγειν φθόνος αἴτιος καὶ τάχα ἄν τι καὶ ἄλλο τοιοῦτο[65] φανείη, τῆς δὲ πρὸ τοῦ χρό-

VARIÆ LECTIONES.

[50] πλέων A. [51] λόγον om. A. [52] ἢ om. A. [53] εἰ γὰρ] p. 254. [54] καὶ οὕτω πλανήσεται om. A. [55] τοῦ πράγματος — κατεσυλλογίσατο in mg. ponit A. [56] τοιούτους] p. 261. [57] νὴ Δία (p. 263) om. A. [58] δέκα ἐτῶν om. A. [59] τὴν φωνὴν A. [60] κατεψηφίσαντο ς. [61] λέγεις] λοιδορῇ A. [62] μεγάλην A. [63] καὶ μὴν] p. 264. [64] λογίσασθαι ς. [65] τοιοῦτο om. A.

Digitized by Google

νου κλήσεως καὶ παρακλήσεως οὐδέν ἐσθ' ἕτερον πλὴν τῆς ἀρετῆς αἰτιᾶσθαι, δι' ἣν καὶ ἀπόντα ἠσχύνοντο καὶ παρεῖναι[66] λυσιτελεῖν αὐτοῖς ὑπελάμβανον, καὶ τὸ μέγιστον, σφῶν αὐτῶν καταγινώσκειν μᾶλλον ἠξίουν ἢ ἐκείνου. Ὥστε εἰ μὲν αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ δεῖ σκοπεῖν, τί δεῖ λέγειν, εἴ τις εἰς ἐκεῖνον ἐξήμαρτεν; εἰ δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων αὐτὸν δεῖ θεωρῆσαι, διαφερόντως οὗτος[67] τιμηθεὶς φαίνεται. Ἀλλὰ[68] μή πω ταῦτα· αὐτίκα γὰρ μᾶλλον ἴσως ἁρμόσει.

A sunt reveriti, et, ut adesset, e re sua fore existimarunt, quodque est omnium maximum, seipsos potius quam illum condemnare maluerunt. Quare sive per se vir est considerandus, cur, si quid in eum quis peccavit, recensemus? sive ex aliis, maximos in eum honores collatos videmus. Sed nondum hæc; mox enim magis erunt forte congrua.

[Ἦγουν ἐν τῇ κοινῇ ἀπολογίᾳ.]

[693 H.] Ὑπὲρ Μιλτιάδου[69]. — Τὸ Προοίμιον.

Περιήκει[70] δ' ἡμῖν ὁ λόγος εἰς αὐτὸν τὸν Μιλτιάδην, ὃν ἐγὼ μᾶλλον αἰσχυνοίμην ἐπαινῶν ἢ ψέγων· οὕτω μοι δοκῶ πάντα ἂν ἔλαττον εἰπεῖν ἢ βούλομαι. Μιλτιάδης[71] δὲ πάλαι [1281 R.] πεπεικὼς ἦν Ἀθηναίους μηδένα δεσπότην πλὴν τῶν νόμων ἡγεῖσθαι, μηδὲ τοῦ καλοῦ καὶ δικαίου μηδένα κρείττω νομίσαι φόβον, μηδ' οὕτως ἀνάγκην ἰσχυρὰν δι' ἣν προσήκειν[72] γενέσθαι χείροσι. Διὰ ταῦτα εἶχεν ὅ τι χρῷτο αὐτοῖς. Ἀλλ' ὥσπερ οἱ γεωργοὶ πολλοστῷ μηνὶ τῶν σπερμάτων τὴν ἐπικαρπίαν κομίζονται, καὶ οὐχ ἅμα τῷ καταβαλεῖν, οὕτω καὶ ἐκείνους Μιλτιάδης παλαιαῖς ὁμολογίαις κατειληφὼς εἶχεν ἐν καιρῷ χρησίμους, οὐκ ἐπὶ τῆς χρείας λαμβάνοντας τὰ μαθήματα (αἰσχρῶς[73] γὰρ ἂν οὕτω γε χορὸς ἠγωνίσατο αὐτῷ[74]), ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐξουσίας εἰς τὴν χρείαν ἠσκημένους. Οἷου[75] τοίνυν καὶ Μιλτιάδου προεστῶτος τοὺς μὲν ὡς πλεῖστον τῆς ἐκείνου δυνάμεως ἀπολαῦσαι, τοὺς δὲ μέσως· κἀν τῷ μέσῳ τὸ παραλλὰξ αὖ τίθει. Γένοιτο δ' ἄν τις ἐν πλήθει καὶ περὶ ὦτα ἀτυχέστερος· οὔ τοι πάντας οὐδ' ὁ ἥλιος οἷός τέ ἐστι θερμαίνειν, ἀλλ' ἤδη τις ἐν καθαρῷ τῆς μεσημβρίας ἐρρίγωσε, τῆς καταβολῆς ἐπελθούσης. Ἀλλ' ἐκεῖνος[76] ὁ καιρὸς ὥσπερ κῆρυξ ἐκάλει τῶν Ἑλλήνων τὸν ἀνδρειότατον καὶ τὸν ἐκ πλείστου τοῖς ἀρίστοις λογισμοῖς ὡμιληκότα, καὶ ὅστις οἶδεν ὅπως δεῖ σώζειν τε καὶ σώζεσθαι. Εἰ δ'[77] ἀπ' αὐτῶν[78] τῶν κηρύκων ἀρξάμενοι καὶ τῆς ἀποκρίσεως προηγόρευον Ἀθηναίοις ὅτι δεῖ μελετᾶν τὸν ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας ἀγῶνα καὶ μὴ λιπεῖν τὴν τοῦ φρονήματος τάξιν καὶ οὐ τὰ[79] ὅπλα ῥίψαντας οὐδὲ τοῖς φόβοις εἴξαντας, ἀλλ' ἀναλαβόντας τὰ ὅπλα καὶ τῶν φόβων κρείττους γενομένους, μᾶλλον δὲ ἕνα τοῦτον φόβον καὶ δεινὸν καὶ ἀφόρητον νομίσαντας, εἶξαι τοῖς χείροσι καὶ παραχωρῆσαι τοῦ πατρίου σχήματος, εἰ ταῦτα λέγοντας καὶ οὕτω παρεσκευασμένους ἠξίουν ἁπανταχὴν ἐπὶ τὴν κρίσιν τὴν περὶ τῶν ὅλων καὶ δέχεσθαι[80] τὸ ἐκβησόμενον ὡς ἐπ' ἀμφότερα ὁμοίως κερδανοῦντας, οὐχ ὁρῶ τίνα ταῦτ' ἔχει διακονίαν ἀγεννῆ, ἢ πῶς ἔοικε τοῖς τοῦ κυβερνήτου λογισμοῖς. Ὁρᾷς[81] ὅσῳ τὸν κυβερνήτην παρελήλυθε. Καὶ γάρ τοι ὅσοι μὲν τοῦτ' ἐπείσθησαν αὐτῷ, σεμνοὶ σεμνῶς κεῖνται, κάλλιστα δὴ πάντων Ἑλλήνων καταλύσαντες τὸν αἰῶνα,

B

C

D

[Scilicet in communi defensione.]

De Miltiade. — Proœmium.

Nunc autem ad Miltiadem nobis redit oratio, quem ego laudare potius erubesco quam reprehendere: ita videor omnia minora quam cupiam dicturus esse. Miltiades autem jampridem docuerat Athenienses nullum præter leges agnoscere dominum, nec justo et injusto potiorem habere quemquam metum, nec tam valentem necessitatem propter quam deteriores fierent. Per justum vero et injustum illis uti poterat. Sed quemadmodum agricolæ aliquot post mensibus, non mox post sementem, messem faciunt, et simul omnia non faciunt, ita Miltiades illo quoque antiquis pactis suos cum fecisset, habebat iu tempore paratos, qui non in necessitate operam disciplinis darent (turpiter enim hic se gessisset chorus), sed per otium se ad necessitatem comparassent. Quapropter etiam sub Miltiade pone alios plurimum ex illius facultate percepisse, alios mediocriter, atque in hoc vicissitudinem colloca: nam et in populo quispiam aures habet surdiores. Quid? quod nec sol quidem omnes potest calefacere, atque aliquis meridie serena sub accessionem febris aliquando riguit. Verum hæc res instar præconis fortissimos quosque Græcorum evocabat, et qui dudum optimis consiliis ante **427** *a* valuissent, ac quomodo servare servarique deberent, scirent. Sin ab ipsis præconibus ac responso exorsi injunxerunt Atheniensibus ut certamen pro Græcorum libertate meditarentur, nec gloriam suam projicerent, neque abjectis armis metui cederent: verum iis resumptis metum abjicerent, atque hoc potius gravissime metuerent, ne deterioribus nec avitæ dignitati cederent; si hoc eos modo ad commune de summa rerum certamen occurrere voluerunt, et eventum exspectare, quasi in utramque partem felices æque essent futuri, non video quid in hac re fuerit vilis ministerii, aut quomodo hæc gubernatoris sint consilio similia? Vides igitur quanto superet gubernatorem intervallo. Atque ii quidem quotquot huic paruerunt, magnanimi magnifice mortui sunt, et omnium Græcorum præclarissimam mortem obierunt, sepulcrum pro virtutis monumento consecuti; et cum sub terra jaceant, ipsam conservant terram, nec ab ea servantur, ad Hesiodi appellationem proxime acceden-

VARIÆ LECTIONES.

[66] παρεῖναι] παρόντα corr. A. [67] οὗτος A. [68] Ἀλλὰ et mox ἀπολογίᾳ om. A. [69] ὑπὲρ Μιλτιάδου] μιλτιάδης A. [70] Περιήκει] p. 266. [71] Μιλτιάδης] p. 270. [72] προσήκει ς. [73] αἰσχρῶς [74] αὐτῷ om. A. [75] οἷου p. 274. [76] ἀλλ' ἐκεῖνος] p. 280. [77] εἰ δ'] p. 281. [78] ἀπ' αὐτῶν] ἁπάντων A. [79] οὐ τὰ A: αὐτὰ ς. [80] δέξασθαι ς. [81] ὁρᾷς] p. 284.

Digitized by Google

tes, quam ille ad finem aurei generis usurpavit his verbis :

αὐτῆς ἐχόμενοι, τῆς Ἡσιόδου προσρήσεως ἐγγύτατα ἥκοντες μετέχειν, ἣν ἐκεῖνος εἰς τὴν τοῦ χρυσοῦ γένους τελευτὴν ἐποίησεν, εἰπών·

Divi sub terris sacrique bonique vocantur,
Custodes hominum, depulsoresque malorum (92).

Nam et illos si non divos sed divinos appellaveris, merito possis subterraneos quosdam custodes et conservatores Græcorum, malorum depulsores, et undique optimos dicere : ac regionem non minus tutam præstare, quam in Colono situm Œdipum, aut si cujus alibi sepulcrum vivis prodesse creditur (93). Quid quod artificem esse dicendi Panem Mercurii filium Platonis est dictum. Jam et hoc modestiæ illum signum considera, quodque si vel aureum habuisset animum, non eum potuisset explorare diligentius. Quid? quod existimo Miltiadem etiam, si deorum subiret judicium, omnium calculis absolutum iri, nec, ut Orestes, alteram duntaxat partem consecuturum, nec injuria. Nam ut ille matrem juste occidit, ita hic Græciam juste servavit, nec patriæ modo sed et communi gentis **427***b* Græcæ naturæ pulcherrime omnium nutrimenti præmia rependit. Cumque singulæ civitates suos habeant generis auctores, hunc merito communem Græci generis auctorem quis dixerit. Quinetiam crimen existimo, quod postea sustinuit, si quid de eo etiam dicendum est, maximum jam esse illius præstantiæ signum. Cunctos enim censebant ipsius virtute superari, nec ubi Miltiades adesset, quidquam vinci, aut capi non posse. Et eum ego qui tam fortis, tam prudens, tam modestus fuit, ac virtutem per totam vitam coluit, adulationis partem sectatum credam? Quique cum reus ageretur, non vulnera judicibus ostenderit, cum haberet Cimonem : non liberos sustulerit, cum haberet Cimonem ; hunc ego adulatorem appellem, atque adulationem fuisse illius demonstrationis ac vitæ scopum dicam? Merito vero non ipsos quis adulari diceret, ac serviliter non ingenue nos gerere, qui, dum alterius aucupemur gratiam, sponte veritatem opprimamus.

Miltiades pro Themistocle. — Exordium.

Restat igitur Themistocles, quem quidem minime decebat e secundis primas ferre, quanquam hoc illi maxime soli contigit. Quin potius quis ab eo sit secundus, difficile, credo, sit inventu. Tanto enim Marathonium illum, aut quocunque eum voles appellare nomine, intervallo superavit omnibus in se cadentibus rebus, quanto Darium Xerxes omni vi-

μνημεῖον τῆς ἀρετῆς τὸν τάφον κεκτημένοι, καὶ ὑπὸ γῆς ὄντες τὴν γῆν φυλάττοντες αὐτὴν, ἀλλ' οὐχ ὑπ'

Οἱ μὲν δαίμονες ἀγνοὶ ὑποχθόνιοι καλέονται,
Ἐσθλοὶ, ἀλεξίκακοι, φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων.

[694 H.] Κἀκείνους πλὴν ὅσον οὐ δαίμονας ἀλλὰ δαιμονίους καλῶν, θαῤῥούντως ἂν ἔχοις λέγειν[82] ὑποχθονίους τινὰς φύλακας καὶ σωτῆρας τῶν Ἑλλήνων ἀλεξικάκους καὶ πάντα ἀγαθοὺς, καὶ ῥύεσθαί γε τὴν χώραν οὐ χεῖρον ἢ τὸν ἐν Κολωνῷ κείμενον Οἰδίπουν, ἢ εἴ τις ἄλλοθί που τῆς χώρας ἐν καιρῷ τοῖς ζῶσι κεῖσθαι πεπίστευται. Καὶ μὴν[83] τεχνικόν γε εἶναι περὶ λόγους Πᾶνα τὸν Ἑρμοῦ Πλάτωνος ἡ φωνή. Σκέψαι[84] δὴ καὶ τοῦτο, ὁπόσον τι τῆς ἐκείνου σωφροσύνης τεκμήριον, καὶ ὅτι, εἰ χρυσῆν ἐτύγχανεν ἔχων τὴν ψυχὴν, οὐκ ἂν αὐτῇ καλλίω βάσανον προσήνεγκεν. Οἶμαι[85] δὲ κἂν ἐν θεῶν δικαστηρίῳ κρινόμενον Μιλτιάδην ἁπάσας ἀποφυγεῖν, οὐχ ὥσπερ τὸν Ὀρέστην φασὶ τὰς ἡμισείας μεταλαβόντα. Εἰκότως· ὁ μὲν γὰρ τὴν μητέρα ἀπέκτεινε δικαίως, ὁ δὲ τὴν Ἑλλάδα ἔσωσε δικαίως, καὶ τὰ τροφεῖα κάλλιστα ἀνθρώπων ἐξέτισεν οὐ μόνον τῇ πατρίδι· [1284 R.] ἀλλὰ καὶ τῇ κοινῇ φύσει τοῦ γένους τοῦ Ἑλληνικοῦ. Καὶ γάρ τοι[86] κατὰ πόλεις μὲν ἄλλους ἄλλοι νομίζουσιν ἀρχηγέτας, κοινὸν δὲ τῆς Ἑλλάδος ἀρχηγέτην ἐκεῖνον δικαίως ἄν τις ἡγοῖτο[87]. Νομίζω δ' ἔγωγε καὶ τὴν αἰτίαν, ἣν ὕστερον ἔσχεν, εἰ δεῖ τι καὶ περὶ ταύτης εἰπεῖν, ἤδη μέγιστον σύμβολον εἶναι τοῦ πολύ τινι τῶν ἄλλων ἐκεῖνον διενεγκεῖν· ἅπαντας[88] γὰρ ἠξίουν ἡττᾶσθαι τῆς ἀρετῆς τῆς ἐκείνου, καὶ μηδὲν ἀήττητον εἶναι μηδ' ἀνάλωτον ὅπου Μιλτιάδης παρείη. Εἶτ' ἐγὼ τὸν οὕτως ἀνδρεῖον καὶ φρόνιμον καὶ σώφρονα, τὸν διὰ βίου μελετήσαντα ἀρετὴν, τοῦτον κολακείας μορίῳ σχολάσαι δοκῶ; τὸν οὐδ' ὅτε ἐκρίνετο, οὐδὲν πλέον τοῖς δικασταῖς δείξαντα τοῦ τραύματος, οὐ δακρύσαντα, οὐ παιδία ἀναβιβασάμενον, ὄντος αὐτῷ[89] Κίμωνος, τοῦτον ἐγὼ κόλακα οὕτωσὶ[90] προσείπω μεγαλοπρεπῶς[91]; καὶ τοῦτ' ἦν τὸ κεφάλαιον τῶν ἐκείνῳ πεπολιτευμένων καὶ βεβιωμένων, κολακεία[92]; καὶ πῶς οὐ δικαίως ἄν τις ἡμᾶς αἰτιῷτο αὐτοὺς κολακεύειν, καὶ διακόνων ἔργον οὐκ ἐλευθέρων ποιεῖν, εἰ τὴν ἑτέρου χάριν διώκοντες ταληθῆς ἐκόντες διαφθείροιμεν;

Ὑπὲρ Θεμιστοκλέους[93]. — *Τὸ Προοίμιον.*

Λοιπὸς[94] τοίνυν Θεμιστοκλῆς, ἥκιστα δὲ πάντων ἄξιος ἐκ δευτερείων τὰ πρωτεῖα ἔχειν, εἰ τὰ μάλιστα καὶ τοῦτο αὐτὸ ἐκείνῳ μόνῳ τῶν πάντων ὑπῆρξεν φαίνεται· ἀλλὰ μᾶλλον ὅστις ἐκείνου δεύτερος, τοῦτο ἴσως ἔργον εὑρεῖν. Τοσούτῳ γὰρ ἡμῖν τὸν Μαραθῶνα, τὸν πάνυ, τὸν ὡς βούλει λέγε, τοσούτῳ δ' οὖν ἐκεῖνον ὑπερεβάλετο πᾶσι τοῖς εἰς αὐτὸν ἐλθοῦσι πῶς

VARIÆ LECTIONES.

[82] ἔχοις λέγειν] ἔχειν A. [83] καὶ μὴν] p. 285. [84] σκέψαι] p. 288. [85] οἶμαι] p. 291. [86] καὶ γάρ τοι. [87] ἡγοῖτο om. A. [88] ἅπαντας A : ἅπαντες ς. [89] αὐτοῦ A. [90] οὕτωσὶ om. A. [91] μεγαλοπρεπῶς. [92] κολακεία om. A. [93] ὑπὲρ Θεμιστοκλέους] μιλτιάδης θεμιστοκλῆς A : Μιλτιάδης ὑπὲρ Θεμιστοκλέους ς. [94] λοιπὸς] p. 293.

NOTÆ.

(92) Hesiodus, lib. I.

(93) Vide Sophoclis Tragœdiam.

Digitized by Google

ἂν εἴποιμι ὁμολογουμένως, ὅσῳ[98] Ξέρξης Δαρεῖον ταῖς παρασκευαῖς ἅπασι δῆλός ἐστιν ὑπερβαλλόμενος. Καὶ μὴν ὁ μὲν τοὺς ὑπάρχους τοῦ βασιλέως, ὁ δὲ αὐτὸν ἐνίκα βασιλέα. Καὶ μετὰ μέν γε[96] [695 H.] τὴν Μαραθῶνι μάχην αὖθις[97] ἐπεστράτευσε, μετὰ δὲ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν φεύγων ᾤχετο. Πρὸς μὲν γὰρ ἐκείνην τὴν ἧτταν[98] παρωξύνθη, πρὸς δὲ ταύτην ἀπεῖπεν, ὥσθ'[99] ἱκανὸν κέρδος ἡγεῖτο, ἂν σωθῇ· ᾔδει γὰρ τότε μὲν πολλοστὸν μέρος τῆς πάσης ἐλθὼν δυνάμεως, νῦν δὲ σχεδὸν μετὰ πάντων ἀνθρώπων ἡττώμενος. Μιλτιάδῃ[1] μὲν οὖν εἰς ἓν κεφάλαιον ἡ τῆς ἀνδρείας ἀπόδειξις ἦκεν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐχρῆτο αὐτῇ παρὰ πᾶσαν τὴν πολιτείαν. Θεμιστοκλέα δὲ ἀεὶ τὰ δεύτερα τῶν πρωτέρων μείζονα ἐξεδέχετο, καὶ τὸ τῆς παροιμίας αὐτῷ περιειστήκει· τὸ μὲν γὰρ ἔλιπεν αὐτὸν κῦμα, τὸ δὲ ἐγκατελάμβανεν, ἕως διεξῆλθε διὰ τῶν τριακοντοριῶν νικῶν. Τί οὖν[2] κωλύει δεῖξαι διὰ βραχέων ἐν ποίοις τισὶ πράγμασι ποῖός τις ἦν ὁ Θεμιστοκλῆς; Καίτοι τοῦτό[3] γε οὐδὲν ἴσως προὔργου. Ἃ γὰρ οὐκ ἔστιν ἐνδείξασθαι τῷ λόγῳ, πῶς ἄν τις ἐκ τούτων ἐκεῖνον θεωρήσειε; πλὴν εἰ τοῦτό γε αὐτὸ ἐνθυμηθεὶς, ὅτι ὑπὲρ ὧν οὐδ' εἰπεῖν ὡς βούλεταί τις ἐγχωρεῖ, ταῦτ' ἐκεῖνος μετεχείρισεν[4] ὡς ἐβούλετο. Δέκα[5] μὲν γὰρ ἐξῆς ἔτη ὤδινεν ἅπασα ἤπειρος, φιλονεικοῦντες ἅπαντες ἀνθρωποι δίκην τῆς Μαραθῶνι μάχης λαβεῖν· ἡτοιμάζετο δὲ ἐκ πάσης γῆς καὶ θαλάττης πάντα. Αἰγύπτου δὲ ἀποστάσης[6] ἐν τῷ διὰ μέσου βασιλεὺς οὐδὲν σπουδάσας αὖθις ἦν ἐν τοῖς αὐτοῖς· οὕτω ῥᾳδίως ἐκείνην παρεστήσατο. Δεκάτῳ δὲ ἔτει συνῆλθον ἑσχατιαὶ πᾶσαι καὶ γένη πάντα, [1285 R.] ὥσπερ μετανισταμένης ἑτέρωσε τῆς οἰκουμένης, καὶ βασιλεὺς ἀπῆει δεδοικὼς μὴ οὐ δέξαιτο τὸ πλῆθος ἡ Ἑλλὰς, ὥσπερ ἀρχὴ γῆς πάσης[7] τοῦ στρατοπέδου γιγνόμενος, καθὸ βούλοιτο, ἀεί. Καὶ οὐ[8] τοσοῦτόν γ' ἂν[9] αὐτοὺς ἡ τοῦ ἡλίου συμβᾶσα ἔκλειψις ἐξέπληξεν, ὅσον ἡ τῆς γῆς καὶ θαλάττης ἔκλειψις γινομένη πρὸς τὴν τοῦ βασιλέως, ἐμοὶ δοκεῖν, ἐπιθυμίαν μᾶλλον ἢ χρείαν. Πρὸς δὲ[10] τούτοις τείχη μὲν ᾠκοδομεῖτο, ὅπως ἀριθμοὶ κατὰ μυρίους, ὁ δὲ ἥλιος συνεκρύπτετο τοῖς τοξεύμασιν, ἦν δὲ πλήρης ἡ μὲν θάλαττα νεῶν, ἡ δὲ γῆ πεζῶν, ὁ δὲ ἀὴρ βελῶν. Παρεῖναι δὲ καὶ μέλλειν ἴσον ἦν, ὥστε ἔχεσθαι πάντας· πάντα δὲ ὥσπερ τοῦ Ποσειδῶνος κατιόντος ἐσείετο. Πάντα[11] δὲ τὰ ἐπιόντα Θεμιστοκλῆς εἰς ἑαυτὸν ἀναδεξάμενος, καὶ τὴν αὐτοῦ γνώμην ὑποθεὶς ἀντ' ἄλλου του φυλακτηρίου, καὶ μόνος ὀρθοῖς τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀντισχὼν ἅπασι καὶ τοῖς παροῦσι καὶ τοῖς ἐπιοῦσι πράγμασι, καὶ[12] οὐκ ἀποστραφεὶς ὥσπερ οἱ πρὸς τὸν ἥλιον βλέποντες, ὃ πᾶσι μικροῦ δεῖν συνέβη τοῖς τότε, οὐκ ἂν εἴποιμι ὡς οὐκ ἔψευσε τῆς ἐλπίδος τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ καὶ πολὺ τὴν προσδοκίαν ἐνήλλαξεν αὐτοῖς. Οὐδὲν γὰρ τῶν ἐσχάτων ὅ τι οὐ πείσεσθαι[13] τῶν πολλῶν νομιζόντων, καὶ βλεπόντων[14] εἰς αἰσχρὰς

A cisse apparatu creditur. Atque ille quidem regis præfectos, hic ipsum vicit regem, qui post Marathoniam pugnam alterum adduxit exercitum, post Salaminam in fugam se dedit. Nam ut illa clade excitatus, ita hac ad desperationem fuit redactus, sic ut salutem in lucro poneret. Sciebat enim tum quidem eximiam copiarum suarum advenisse partem: nunc autem se cum omnibus prope hominibus esse devictum. Ac Miltiadis quidem fortitudo in unum incidit negotium, licet ea in omni uteretur administratione; Themistoclem vero posteriora semper prioribus excipiebant majora, et, ut est in proverbio, alius **428***a* eum relinquebat fluctus, alius comprehendebat, donec per undas decumanas victor evasit. Quid ergo vetat quominus breviter ostendamus qualibus in rebus qualem se Themistocles exhibuerit? At hoc nihil ad rem fortassis faciet. Nam quæ nemo verbis posset complecti quomodo quis illum ex iis cernat? Nisi si hoc cogitabit quæ nemo posset pro arbitrio dicere, hæc eum pro arbitrio gessisse. Etenim decem annis tota parturiebat continens, cum singuli homines Marathoniam pugnam studerent ulcisci, omnisque apparatus ex omni terra marique cogebatur. Cum autem Ægyptius interea defecisset, rex ea facile ad deditionem coacta, rursus ad eadem redibat. Decimo demum anno regiones ac gentes omnes convenerunt, quasi in alium locum terra migraret, ac metuebat rex, ne non caperet omnes Græcia, et quamcunque volebat castrorum partem, quasi toti imperaret orbi, occupabat. Nec eos tantum solis perterruit, quantum maris ac terræ defectus, ad cupiditatem potius, ut arbitror, quam usum regis procuratus. Deinde muri exstruebantur, ut simul decies mille numeraret viros; sol autem telis obtegebatur, ac mare navibus, terra militibus, aer jaculis erat plenus. Præsentia quoque et futura eodem habebantur loco, sic ut omnes tenerentur, omniaque tanquam Neptuno descendente commoverentur. Themistocles cum in se suscepisset omnia, suumque consilium propugnaculi instar constituisset, et solus rectis oculis, tum præsentibus omnibus, tum futuris rebus obstitisset, nec ut ii qui solem aspiciunt, se avertisset, quod omnibus propemodum acciderat, non modo Græcorum spem non fefellit, sed et exspectationem magnopere mutavit. Nam cum plerique nihil non extremum se perpessuros crederent, et ad turpes rationes ac difficilia perfugia se conferrent, tantam fecit rerum mutationem, ut si quis eos discessum Barbarorum interrogasset, num nec illos bellum intulisse, nec se res eas gessisse, eaque dicrimina **428***b* subiisse vellent, mortem sibi omnes potius, quam ut ista non peregissent, optaturi fuissent.

VARIÆ LECTIONES.

[98] ὅσῳ] ὡς ὁ A. [96] γε om. A. [97] αὖθις] οὐδεὶς A. [98] τὴν ἧτταν om. A. [99] ὥσθ'] ὡς A. [1] Μιλτιάδῃ] p. 294. [2] τί οὖν] p. 296. [3] τοῦτό om. A. [4] μετεχειρίζετο A. [5] δέκα — ἔτη] δεκάτῳ — ἔτει A. [6] ἀποστάσης] ἀπάσης A. [7] πάσης om. A. [8] καὶ οὐ] p. 297. [9] γ' ἂν om. A. [10] δὲ add. A. [11] πάντα δὲ] p. 299. [12] καὶ ante οὐκ om. A. [13] πείσεσθαι] πείσονται A. [14] καὶ βλεπόντων.

Digitized by Google

μηχανὰς καὶ ἀπόρους καταφυγὰς [15], τοσοῦτον μετέστησε τὰ πράγματα ὥστε, εἴ τις ὕστερον αὐτοὺς ἀπελθόντων τῶν βαρβάρων ἤρετο εἰ ἐβούλοντο [16] ἂν μήτ' ἐκείνους ἐπιστρατεῦσαι μήτε σφίσι ταῦτα πεπρᾶχθαι μήτε τοὺς κινδύνους σφίσι μηδὲ [17] τὰς πράξεις [696 H.] γεγενῆσθαι, τεθνάναι πάντας ἂν εἰπεῖν ἐθέλειν [18] μᾶλλον ἢ ταῦτα ἄπρακτα αὐτοῖς εἶναι.

[Parum abesse, fere, propemodum, propius factum est nihil, non procul erat, non procul dixero, ut ita dicam, ut dictum videatur, ut id dictum dicam, parum abesse, parum abest quin dicam, tantum non.]

Usque eo non spem tantum, etiam qui longissime speraverunt, sed et votum fere omnium superavit. Dic enim per deos (aut alius sermoni succedat!) quid facere tum Themistoclem oportuerit, in eo rerum statu? Utrum convocatis Atheniensibus, de ideis disserere, ac quid esset ipsum justum, et ipsum honestum docere, quidque semper esset, nec ullum haberet ortum? Ac cito eos et ortus, ac natura et omnia defecissent? An id unde primum fortitudo sit et ignavia dicta, quærere, et utrum fluerent an non omnia: an male res suas fluere comperissent? Verum quid omnino dicendum aut faciendum erat? Hæc enim tertia jam interrogatio, quasi tessera, profertur. Unde vero Themistoclem examinabimus, utrum revera consiliarius, præfectus ac dux fuerit, an aliud mereatur nomen? Atqui est alterutrum necesse, ut vel res ab eo gestas quis reprehendat, vel quid quod faciendum fuerat omiserit, prælata honestati voluptate ac facilitate, ostendat. Et quanquam prudentiam res gestas subsequentem, et in otio factas reprehensiones, non esse magni momenti tradunt; tamen etiam hoc concedam, ac si quis vel factum melius, vel sermones præstantiores, vel consilium justius adhiberi potuisse ostenderit, vel omnibus utilius per quod ipse instituitur, ipse crimen in me suscipiam.

[Μικροῦ δεῖν, παρ' ὀλίγον, σχεδόν, ἐγγὺς ἦκεν, οὐ πόρρω ἦν, οὐ πόρρω εἰπεῖν, ὡς εἰπεῖν, ὡς ἔπος φάναι, ὡς τὸ ἔπος φάναι, ὀλίγου δεῖν, ὀλίγου δέω φάναι, μόνον οὐχί.]

Οὕτως οὐ μόνον τὰς ἐλπίδα, ὅσοι γε καὶ [19] τὰ μήκιστα ἤλπισαν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὰς εὐχὰς τῶν πλείστων ὑπερεβάλλετο. Εἰπὲ [20] γάρ, Ὦ πρὸς τῶν θεῶν! Εἰ δὲ μή, ἄλλος τις κληρονομείτω τοῦ λόγου, λεγέτω. δεικνύτω, τί χρῆν πράττειν τὸν Θεμιστοκλέα τότε καὶ πῶς χρήσασθαι τοῖς παροῦσι; Πότερον εἰς τὴν Πνύκα συλλέξαντα Ἀθηναίους περὶ τῶν ἰδεῶν αὐτοῖς διαλέγεσθαι, καὶ διδάσκειν τί αὐτοδίκαιον καὶ τί αὐτοκαλόν, καὶ τί τὸ ὂν μὲν ἀεί, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον; ταχέως μέντ' ἂν αὐτοὺς καὶ γένεσις καὶ τὸ εἶναι καὶ πάντα ἐπέλιπεν. Ἀλλ' ὅθεν ἀνδρεία τὸ πρῶτον [21] ἐκλήθη καὶ ὅθεν δειλία, ζητεῖν, καὶ πότερον ῥεῖ τὰ πάντα ἢ οὔ; Ἔγνωσαν μέντ' ἂν κακῶς ῥέοντα τὰ πάντα αὐτοῖς. Ἀλλὰ τί μὴν ὅλως ἔδει λέγειν ἢ ποιεῖν; τρίτον γὰρ ἤδη αὐτὸ τὸ ἐρώτημα ὥσπερ σύνθημα περιήκει. Πόθεν ἐξετάσομεν τὸν Θεμιστοκλέα; πότε [22] σύμβουλος τῷ ὄντι καὶ προστάτης καὶ ἡγεμὼν ἦν, ἢ τί καὶ ἄλλο πρέπον ἀκοῦσαι [23]; καὶ μὴν δεῖ [24] γε δυεῖν [25] θάτερον, ἢ τὰ πραχθέντα ὑπ' αὐτοῦ μέμψασθαι τίνα ἔχει, ἢ δεῖξαι τί δέον πρᾶξαι παρέλιπε, τὸ ῥᾷον καὶ ἴδιον [26] ἀντὶ τοῦ καλοῦ προελόμενος. Καίτοι τήν γε ὕστερον τῶν πραγμάτων σοφίαν καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς ἀδείας ἐλέγχους οὐδὲν ἔχειν λαμπρόν φασιν οὐδ' ὑπερήφανον. Ἐγὼ δ' οὖν καὶ τοῦτο συγχωρῶ, κἂν τις ἀμείνω τινὰ πρᾶξιν ἢ λόγους βελτίους ἢ προαίρεσιν δικαιοτέραν ἢ τοῖς πᾶσι βελτίω δείξῃ τότε ἐγχωροῦσαν, παρ' ἣν ἐκεῖνος ἐνεστήσατο, ἕτοιμος αὐτὸς τῆς αἰτίας κληρονομεῖν.

[Vel sic dicas: Non esse magni momenti dicunt. Multa enim quæ studio ac meditatione bene consueta apparuerunt, suo tempore malorum causæ fuisse visæ sunt. Vel etiam sic: Multa enim in consiliis judicatu recta esse, exsequendo damna attulerunt: similiaque non plura alia, sed talia nunquam, eaque manifeste malefacta, neque consueta accusatis, non magnam præbeant licentiam loquendi. Vel sic: Accusati non satis consuete facere videantur, si hic 429a pro se causam dicant. Etenim quomodo consentient cum gestis non recte præcedentibus tanquam bene. In his enim inerat necessitas unde processit enthymema, in illis vero necessitas nulla, et epicheremati substantiam constituit.]

[1288 R.] [Ἢ οὕτως ἐρεῖς· Οὐδέν φασι λαμπρὸν οὐδ' ὑπερήφανον· πολλὰ γὰρ ἃ κατὰ μελέτην ἔδοξεν ἄριστα βεβουλεῦσθαι, ἐπὶ τῶν καιρῶν ἐδείχθη τῶν ἀτυχημάτων αἴτια φανέντα. Ἢ καὶ οὕτω. Πολλὰ γὰρ ἐν ταῖς βουλαῖς τὴν κρίσιν τοῦ νικᾶν λαβόντα, ἐπὶ τῆς χρείας τὴν αἰτίαν ἀπηνέγκατο τῆς ἀτυχίας· καὶ οὐκ ὀλίγα ἄλλα τοιαῦτα. Ἀλλὰ μή ποτε τὰ [27] τοιαῦτα καὶ τὰ περιφανῶς οὐκ εὖ πεπραγμένα οὐδὲ βεβουλευμένα τοῖς αἰτιωμένοις οὐ πολλὴν παρέχοι τὴν παρρησίαν. Ἢ οὕτω· Τοῖς αἰτιωμένοις δόξειεν ἂν εἰς οὐκ εὔλογον ποιεῖν ἀποβλέπειν αἰτιολογίαν· ἀλλὰ γάρ πως ἀπαντήσει ταῦτα τοῖς μὴ ὀρθῶς προελθοῦσιν, ὥσπερ τοῖς οὐ φαύλως. Ἐν ἐκείνοις μὲν γὰρ ἐνῆν τὸ δέον, ἐξ οὗ προήγετο τὸ ἐνθύμημα· ἐν τούτοις δὲ τὸ μὴ δέον προφαινόμενον καὶ αὐτὴν ἐπέχει τὴν γένεσιν τοῦ ἐπιχειρήματος.]

Ipse qui sciebat futurum, si summum jus quærerent, et de principatu contenderent, ut pessum irent omnia, nec quid agerent scire possent: ipse, inquam, Atheniensibus persuaserit, ut sese submitterent, ac Lacedæmoniis in præsentia principatum concederent, eumdem seipsis a volentibus Græcis

Συνιδὼν [28] ἐκεῖνος ὁ πάντα ἄριστος· ὡς εἰ τὸ δίκαιον ἀκριβῶς ἐξετάζοι καὶ στάσις ἐγγένοιτο [29] ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας, ἅπαντα ἀπολεῖται κακῶς καὶ οὐχ ἕξουσιν ὅ τι χρήσονται, πείθει τοὺς Ἀθηναίους ὑφίεσθαι καὶ συγχωρῆσαι τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐν τῷ τότε τὴν ἡγεμονίαν [30], ὑποσχόμενος παρ' ἐκόντων

VARIÆ LECTIONES.

[15] καταφυγά, om. A. [16] ἐβούλοντο βούλοιντ' A. [17] μηδὲ A: μήτε ς. [18] ἐθέλειν] ἂν A. [19] καὶ om. A. [20] εἰπὲ] p. 300. [21] τὸ πρῶτον om. A. [22] πότε. [23] ἀκοῦσαι om. A. [24] δεῖ om. A. [25] δυοῖν γε A. [26] καὶ ἴδιον] ἴδιον A. [27] τὰ add. A. [28] συνιδὼν] p. 310. [29] ἐγένηται A. [30] ἐν τῷ τότε τὴν ἡγεμονίαν om. A.

Digitized by Google

αὐτοῖς τῶν Ἑλλήνων αὐτὴν [31] ἀνακτήσασθαι· καὶ οὐκ ἐψεύσατο. Σχεδὸν [697 H.] δέ τι καὶ τοὔνομα τῆς ἡγεμονίας, ἀλλ' οὐκ αὐτὴν ἔπεισε παρεῖναι, ἐπεὶ τό γε ἀληθὲς εἰπεῖν, αὐτοῖς μὲν τὴν ἡγεμονίαν, ἐκείνοις δὲ τὴν ἐπωνυμίαν ἀνέθεσαν, καὶ περιεγένετο αὐτοῖς, ἄνευ τῆς σωτηρίας τῆς κοινῆς καὶ τοῦ [32] τῶν μὲν πολεμίων ἀνδρείᾳ τῶν δὲ συμμάχων πραότητι κρατῆσαι, καὶ τὸ σχῆμα τῷ παντὶ κάλλιον καὶ σεμνότερον· ἡγεμόνων γὰρ ἡγεμόνες κατέστησαν. Τοῦτο [33] τὸ ψήφισμα οὐ κόλαξ (ἐμοὶ δοκεῖν) ἄνθρωπος, οὐδὲ κάτω βλέπων, οὐδ' ὑποπεπτωκὼς τοῖς ἀκούουσιν, ἀλλὰ θεῶν τις διὰ τῆς Θεμιστοκλέους γλώσσης ἐφθέγξατο. Ὥστε ὁρῶν μὲν αὐτοὺς δακρύοντας, ἀκούων δὲ παίδων καὶ γυναικῶν ποτνιωμένων, ἔτι δὲ ὑπολειπομένων τινῶν ἀναγκαίως, παραπλησίου δὲ μάλιστά πως ὄντος ὥσπερ ἂν εἰ ἁλωκυίας τῆς πόλεως κατὰ κράτος, εἰκότως (τὸ μὲν γὰρ μέλλον ἦν ἄπασιν ἐν ἀφανεῖ, λεπτὴν καὶ ἄπιστον ἔχον τὴν ἐλπίδα, τὰ δὲ παρόντα στέρησις πόλεως καὶ κτημάτων καὶ διαίτης ἁπάσης τῆς πρότερον), παραλαβὼν αὐτοὺς ὥσπερ παῖδας [34], ἀτρεμιζούσῃ τούτους ἐξῆγε τῇ ψυχῇ καὶ τοῖς λογισμοῖς ἑστῶσιν, οὐ μόνον τοῖς ὀφθαλμοῖς.

recuperaturum pollicitus. Nec vero fidem fefellit, ac nomen potius fere principatus, quam ipsum jussit imperium concedere. Nam si rem spectemus ipsam, sibi imperium, illis nomen detulerunt, ac præter communem salutem, et cum hostes fortitudine, tum socios mansuetudine superatos, dignitatem quoque præclarissimam sunt et augustissimam consecuti, quamloquidem ducum duces erant redditi. Hoc edictum non adulator, quantum judico, nec qui oculos demitteret, aut auditoribus se submitteret, sed deorum aliquis per Themistoclis os protulit. Cum videret ipsos lacrymantes, audiret liberos ac mulieres quiritantes, aliquot necessario relinqueret, ac videretur urbs propemodum vi capta, merito (nam et futura erant omnibus incerta, parvaque spe atque infida subnixa, et præsens rerum status, amissionem urbis, bonorum vitæque totius prioris continebat.) Eosque tanquam pueros firmo animo et cogitationibus, non oculis tantum stantibus deducebat.

Οὐκοῦν [35] δεινόν, ὦ γῆ καὶ θεοὶ καὶ λόγων καὶ ἔργων ἡγεμόνες! (ἐξάγομαι γὰρ εἰπεῖν) Σωκράτη μὲν καὶ τῆς φυγῆς ἐπαινεῖν, καὶ φάσκειν ἐκεῖνον ἀναχωρεῖν κάλλιον Λάχητος, Θεμιστοκλέα δὲ, ὃς [36] διώκων, οὐ φεύγων τοὺς πολεμίους τὴν ἀνδρείαν ἐπεδείκνυτο, καὶ οὗ τῆς ἀρετῆς ἀπέλαυσεν [37] ἅπασα ἡ Ἑλλάς, ἃ τῆς δειλίας καὶ τῆς ἀνανδρίας ἐστὶν ὀνόματα, τούτοις καλοῦντα μὴ φροντίζειν; Ὃς καὶ ὅτ' ἀπ' Εὐβοίας ἀνεχώρει νενικηκὼς, τοιαῦτα τὰν [38] μέσῳ διεπράττετο, οἷα ἂν οὐδεὶς πω τῶν ἐπειγομένων ὀπωσοῦν [39] ἀπελθεῖν. Εἶτα λέγεις ὡς οὐ πολλοῦ τινος ἡ σωτηρία ἄξιον. Τί οὖν κωλύει καὶ τοῖς σωτῆρσι θεοῖς, οἳ καὶ καθ' ἕνα ἡμᾶς σώζουσι καὶ τότε ἐκεῖνα κατεργάσασθαι τοῖς Ἕλλησι παρέσχον. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἐάσω τὸ βλάσφημον· ὑπονοεῖν δὲ ἔστι τό γε ἐκ τοῦ λόγου συμβαῖνον. Ἤ που [40] σφόδρα ἄν τι δόξειε λέγειν.

Nonne ergo indignum est, o terra, ac dii, dictorum factorumque duces (nec enim cohibere me possum) Socratem fugientem laudare, eumque Lachete honestius discessisse dicere; Themistoclem autem, qui fugandis hostibus, non fugiendis fortitudinem piam declarabat, ejusque virtutis fructum tota percepit Græcia ignaviæ ac mollitiei nomine tam facile donare? Qui etiam ex Eubœa victor intercedebat, ea gessit interea, quæ nemo unquam aliorum ad fugam festinantium. Et ais non esse 429b magni admodum pretii salutem. Quin ergo diis etiam servatoribus, qui et singulatim nos conservant, et earum rerum ferendarum Græcis tunc auctores fuerunt. Verum omittam maledictionem: quid autem consequatur, difficilius est conjicere ex oratione, quam explicare.

[1289 R.] Ἀντὶ τοῦ οὐδαμῶς μὲν παραλαμβάνεται τὸ ἤ που· ἐνταῦθα δὲ ὁ Ἀρεστείδης ἀντὶ τοῦ πολλῷ πλέον ἔλαβεν. Εἰρωνικῶς δὲ τὸ πολλῷ πλέον εἶπεν, οἷον οὐδ' ὅλως. Καὶ παλλάκις οὕτω τῷ ἤ που ἀντὶ τοῦ πολλῷ πλέον χρῆται, μᾶλλον δὲ σχεδόν ἀεί.

[Ἤπου pro οὐδαμῶς capitur, hic autem Aristides pro πολλῇ πλέον accepit. Ironice vero dixit πολλῷ πλέον, velut non prorsus. Et sic sæpe ἤπον pro πολλῷ πλέον utitur, quin fere semper.]

Καὶ μὴν [41] οὐχ ὁμοίων ἐν μέσῃ τῇ θαλάσσῃ [42] περὶ τῶν ἐν τῷ πλοίῳ λέγειν καὶ τὴν εὐψυχίαν τὴν [43] αὐτοῦ δεικνύναι, καὶ καθήμενον ἔξω τῆς ζάλης ὑπὸ τῷ [44] τειχίῳ· ἃ [45] Πλάτων παντὸς μᾶλλον καλῶς εἰδὼς ἐκὼν ὑπερβαίνει, καὶ κατηγορεῖ Θεμιστοκλέους ἐμβιβάσαντος Ἀθηναίους εἰς τὰς τριήρεις.

Jam aliud est in mari medio de re nautica disserere, suamque ostendere fortitudinem, aliud extra tempestatem ad parietem sedentem. Quæ cum Plato probe sciat, sponte negligit, et Themistoclem accusat, qui Athenienses in triremes compulerit.

Παροιμία· τάττεται δὲ ἐπὶ τῶν ἄλλα ἀντ' ἄλλων ποιούντων ἢ ἐωμένων. Παρῆκται δὲ ἀπὸ τοῦ τὸν Πρίαμον καὶ τὴν Ἑλένην ἐκ τοῦ τείχους θεωροῦντας [46] τοὺς Ἕλληνας περὶ αὐτῶν διαλέγεσθαι [47].

[Proverbium: Dicitur in eos qui aliud pro alio faciunt aut permittunt. Ortum a Priamo et Helena, qui e muris Græcos de se disserentes videbant.]

VARIÆ LECTIONES.

[31] αὐτὴν] ταύτην. [32] καὶ τοῦ A : τὸ ς. [33] τοῦτο] p. 317. [34] καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ὥσπερ παῖδας om. A. [35] οὐκοῦν] p. 324. [36] ὃς A : ὡς ς. [37] ἀπήλαυσεν ς. [38] τὰν A : ἐν ς. [39] ὁπωσοῦν ἀπελθεῖν om. A. [40] ἤ που] p. 326. [41] καὶ μὴν] p. 335. [42] θαλάττῃ A. [43] τὴν ante αὐτοῦ om. A. [44] τῷ om. A. [45] ἃ. [46] libri θεωροῦντες. [47] διαλέγεσθαι om. A, proverbii explicatione infra post Ἑλένη v. 39 posita.

Digitized by Google

Ego vero, siquidem vincere quis posset, ut non se servaret prius, aliquid a te dici putarem; cum autem vel navali prælio vincendum, vel terrestri pereundum fuerit, quæ hæc fuisset philosophia, cum liceat magnificentissime servari, temere mori? Ac prorsus equidem non intelligo, cur terrestris victoria pulchra sit, turpis marina, vel cassis atque corium magni sint pretii rudentes ac remi nullius.

A Ἐγὼ δ', εἰ μὲν ἦν ἕτερον τρόπον νικῆσαι ἢ καὶ σωθῆναι τὸ πρῶτον, τάχα ἄν τι [698 H.] τούτους ᾤμην τοὺς λόγους εἶναι. Ὅτε δ' ἦν αἵρεσις ἢ ναυμαχοῦντας κρατεῖν ἢ κατὰ γῆν ἀπολωλέναι, πῶς ἦν ἴσον ἢ τίς ἡ θαυμαστὴ φιλοσοφία τεθνάναι μάτην, ἐξὸν μετὰ τῆς μεγίστης εὐδοξίας σωθῆναι; ἀρχὴν δ' ἔγωγε οὐκ ἐπινοῶ ποῦ διακέκριται κατὰ γῆν μὲν νικῆσαι καλὸν εἶναι, ἐν θαλάττῃ δ' αἰσχρὸν, ἢ τὴν μὲν κρανίαν καὶ τὴν βύρσαν πολλοῦ τινος ἀξίαν εἶναι, τὰ δὲ νῆια καὶ τοὺς κωπέας τοῦ[58] μηδενός.

[Deest δεῖ νομίζειν. Κρανίαν, pro galea dicit; βύρσαν vero pro armis, quod corio tegerentur; νῆια, funes, κώπεας vero, ligna necessaria ad remos.]

Λείπει τὸ δεῖ νομίζειν. Κρανίαν τὴν περικεφαλαίαν λέγει, βύρσαν δὲ τὸ ὅπλον παρὰ τὸ ἔχειν βύρσαν περὶ αὐτὸ, νῆια δὲ τὰ σχοινία, κωπέας δὲ τὰ ξύλα τὰ πρὸς κώπας ἐπιτήδεια.

Sin tota erat occupata terra, exercitus instar maris inundabat, omnia diripiebantur, nec vel respicere licebat. Verum in angustia non Peloponesi modo, sed etiam spei sedebant, nec usque vel terrarum vel maris futuri credebantur, cur ita de Achivis ex turre judicamus.

B Εἰ δ'[59] ἅπασα μὲν ἡ γῆ κατείληπτο, ἐπέρρει δὲ ὥσπερ θαλάττης ἐπίκλυσις ἡ στρατιὰ, πάντα δὲ ἁρδην ἀνηρπάζετο, ἀναβλέπειν δὲ οὐκ ἦν, ἀλλ' ἐν τοῖς στενοῖς οὐ τῆς Πελοποννήσου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐλπίδων ἐκάθηντο, ἀπέκειτο δὲ μήτε γῆς μήτε θαλάττης εἶναι μηδαμοῦ, τί ταῦτα τοὺς Ἀχαιοὺς ἀπὸ τοῦ πύργου κρίνομεν;

[Proverbium: ut Priamus et Helena ex muris.]

C Παροιμία· ὥσπερ ὁ Πρίαμος ἐκ τοῦ τείχους; καὶ Ἑλένη.

Solus porro vel inter paucos admodum videtur hoc dictum Themistocles comprobasse, 430a quod cum Alcæus poeta protulisset olim, multi postea usurparunt: non lapides, non ligna, nec fabrorum artem civitates efficere: sed ubi viri sunt, qui se ipsos servare norint, ibidem et urbes esse et mœnia. Ita si suo duntaxat consilio his in rebus usus esset Themistocles, cur quis diceret ab illo fuisse accusatum? Cum autem deus quoque idem jusserit, quid consequatur, ut equidem vereor dicere: ita quivis facile intelligit. Themistocles certe prorsus absolvitur. Hunc enim si solverint nodum, *Donec tribuant honores Apollini*, juxta Delphicum tripodem, quem de Barbaris dedicarunt Græci, stante. Ac deus quidem divinam vocavit Salaminem, quippe ad quam majora quam pro viribus humanis erant facta peragenda. Plato autem horum auctorem; quique Salaminem illos deduxit, Græcis nocuisse dicit, nec iis qui voluptati plebis subservirent, meliorem prorsus exstitisse. Quare cum post navale prælium essent omnes in Isthmum collecti, et ex arca Neptuni de principatu sententiam ferrent, quamvis in ea liceat aliquam ingrati animi turpitudinem Græcorum accusare, possumus tamen de cætero gratum animum laudare, ac pro Themistocle suscipere. Cum enim seipsum quisque primo posuisset loco, secundum omnes pronuntiarunt Themistoclem. Ergo de principatu sententia, ex eo quod est omnibus in natura situm ut neminem quis magis quam se diligat, præveniebat, ideoque nec

Μόνος[60] δέ μοι δοκεῖ πάντων ἀνθρώπων ἢ κομιδῇ γε[61] ἐν ὀλίγοις δεῖξαι Θεμιστοκλῆς ἀληθῆ τὸν λόγον ὄντα, ὃν πάλαι μὲν Ἀλκαῖος[62] ὁ ποιητὴς εἶπεν, ὕστερον δὲ οἱ πολλοὶ παραλαβόντες ἐχρήσαντο, ὡς ἄρα οὐ λίθοι οὐδὲ ξύλα οὐδὲ τέχνη τεκτόνων αἱ πόλεις εἶεν, ἀλλ' ὅπου ποτ' ἂν ὦσιν ἄνδρες αὐτοὺς σώζειν εἰδότες, ἐνταῦθα καὶ[63] τείχη καὶ πόλεις. Εἰ μὲν[64] οὖν αὐτοῦ γνώμῃ μόνον[65] περὶ τούτων ἐκέχρητο Θεμιστοκλῆς, ἐκείνου τις ἂν εἶπεν αὐτὸν τὴν κατηγορίαν πεποιῆσθαι· ἐπεὶ δὲ καὶ θεὸς ταῦτα ἀνελὼν φαίνεται, ἐγὼ μὲν ὀκνῶ λέγειν, πᾶς δ' ἄν τις συνίη[66] τὸ λοιπόν· ὁ δ' οὖν Θεμιστοκλῆς λαμπρῶς ἀποφεύγει τὴν αἰτίαν. Τουτὶ[67] γὰρ ἔν μοι[68] τῆς ἀπορίας διαλύσαντες σταθήτωσαν παρὰ τὸν τρίποδα τὸν ἐν Δελφοῖς· *Ἕως*[69] *ἐχέτωσαν τιμὰς τὰς αὐτὰς τῷ Ἀπόλλωνι.* Ὅν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῶν Βαρβάρων ἀνέστησαν. Ἕως[70] ἐκ τοῦ τοὺς Βαρβάρους καταπολεμῆσαι καὶ τὰ ἐκείνων λαβεῖν. Ὁ μὲν[71] τοίνυν θεὸς θείαν προσεῖπεν τὴν Σαλαμῖνα, ὡς ἐν ταύτῃ μελλόντων ἔργων ἔσεσθαι κρειττόνων ἢ κατὰ πάντα τὰνθρώπινα· Πλάτων δὲ τὸν ταῦτα κατειργασμένον καὶ τὸν κομίσαντα αὐτοὺς εἰς τὴν Σαλαμῖνα λυμήνασθαί φησι τοῖς πράγμασι καὶ τῶν πρὸς ἡδονὴν ὑπηρετούντων οὐδὲν γενέσθαι βελτίω[72]. Καὶ[73] γάρ τοι μετὰ τὴν ναυμαχίαν συλλεγέντων εἰς τὸν Ἰσθμὸν ἁπάντων, καὶ φερόντων τὴν ψῆφον ἀπὸ τοῦ βωμοῦ τοῦ Ποσειδῶνος περὶ τῶν ἀριστείων[74], [1292 R.] ἔξεστι μέν τι καὶ ἄγνωμον ἐνταῦθα[75] κατηγορῆσαι τῶν Ἑλλήνων, ἔξεστι δὲ[76] τὸ λοιπὸν τῆς εὐγνωμοσύνης ἐπαινέσαι καὶ λαβεῖν ὑπὲρ Θεμιστο-

D

VARIÆ LECTIONES.

[58] τὸ A. [59] εἰ δ'] p. 337. [60] μόνος;] p. 339. [61] γε om. A. [62] vid. Kuster. ad Suid. v. Ἀρήϊος. [63] καὶ ante τείχη add. A. [64] εἰ μὲν] p. 345. [65] μόνον om. A. [66] συνίει A. [67] τουτὶ] p. 348. [68] ἓν μοι] ἐμοὶ A. [69] ἕως — Ἀπόλλωνι om. A, post διαλύσαντες v. 10 ponit ς. ἕως autem esse videtur illud ἧγουν. de quo Bastius ap. Bredov. epp. Paris. [70] ἕως — λαβεῖν om. A, post Ἕλληνες v. 15 ponit ς. [71] ὁ μὲν] p. 350. [72] βελτίω] βελτίω. ῥίον τὸν πόρον Ἀριστείδης καλεῖ A. [73] καὶ] p. 358. [74] περὶ τῶν ἀριστείων om. A. [75] ἐνταῦθα om. A. [76] δὲ om. A.

Digitized by Google

κλέους. Ἕκαστος γὰρ ἑαυτὸν πρῶτον φέρων, δεύτερον συνεξέπιπτον ἅπαντες φέροντες Θεμιστοκλέα. Ἡ μὲν οὖν τοῦ πρωτείου ψῆφος, οἶμαι, τοῦ πᾶσι φύσει συμβεβηκότος ἀνθρώποις ἦν· τοῦτο δέ ἐστι μηδένα ἑαυτοῦ μᾶλλον φιλεῖν· ὥστε οὔτε ἰσχυρὸν εἶχεν [699 H.] οὐδὲν οὔτε συγγνώμης ἀπήλλακτο. Ἡ δὲ ὑπὲρ τῶν δευτέρων σαφῶς ἤδη σύμβολον ἦν τῆς ἀληθείας, καὶ ὅτι οὐκ εἶχον ἑτέρως θέσθαι. Ὥστε εἰ προσείρητο ἐξ ἀρχῆς μηδένα ἑαυτὸν φέρειν ἀλλ' ἕτερον, Θεμιστοκλέα πάντες οἴσειν ἔμελλον, ὅν γε καὶ παντὸς ἄλλου [67] πᾶς τις προὔκρινεν αὐτῶν, καὶ ὁμοίως ἂν [68] πρῶτος ἐγίγνετο ὥσπερ τότε δεύτερος. Οὕτω καὶ νῦν δεύτερον εἶναι ψηφισάμενοι προσόμοιον ἐποίουν, ὥσπερ ἂν εἰ πρῶτον ἐψηφίσαντο. Οὐ μὴν οὐδ' οὕτως ἔλαττον ἔχων ἀπῆλθεν, ἀλλ' ἀμφοτέροις ἐνίκησε. Τὰ μὲν γὰρ πρῶτα καὶ παρὰ τῆς ἀληθείας καὶ παρ' αὐτοῦ λαβὼν εἶχε (τὸ γὰρ αὐτὸ τοῖς ἄλλοις ἐποίησε μόνος τῶν ἄλλων δικαίως), τὰ δὲ δεύτερα ἤδη συνεκεχώρητο [69], ὥστε ἐξ ἁπάντων πρῶτος ἦν. Ἔχων [70] δὲ λέγειν πολλὰ καὶ περὶ τῶν ὕστερον αὐτοῦ συμφορῶν, καὶ ὅπως ἂν ἅπαν τὸ πρᾶγμα συνεσκευάσθη, καὶ ὁποῖόν τινα κἀν τούτοις παρέσχεν ἑαυτὸν, ἐβουλόμην ἂν ἐν τούτῳ χρείας εἶναι τὸν λόγον ὥστε καὶ περὶ τούτων ἐπεῖγειν εἶναι διελθεῖν· οἶμαι γὰρ οὐδὲ [71] φαυλότερα [72] οὐδ' ἐλάττω τῶν εἰρημένων ἤδη εἰπεῖν ἂν περὶ αὐτοῦ. Ἐπεὶ δὲ ἅμα τε ἔξω τῆς ὑποθέσεώς ἐστι καὶ μῆκος ἐπεισέρχεται τοῖς λόγοις, παραλείψω ταῦτα, τοσοῦτον ἐπιφθεγξάμενος καὶ περὶ τούτου τοῦ μέρους, ὅτι ἐπειδὴ [73] ἔδει στρατεύειν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, προὔκρινε τελευτᾷν, ἔργῳ μὲν λύσας πᾶσαν αἰτίαν, δείξας δὲ ὁπόσου τιμᾶται τὰ; πρότερον πράξεις καὶ τὰ πολιτεύματα, καὶ ὅτι οὐδέποτε ἑκὼν εἶναι τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ προσήκοντος οὐδὲν πρότερον ποιήσεται, οὐ πλοῦτον [74], οὐ παῖδας, οὐκ ἐλπίδας, οὐ τὴν σωτηρίαν αὐτήν. Ἐγὼ [75] μὲν οἶμαι καὶ ἱερέας καὶ ἱερείας, καὶ ὅστις ἄλλος Ἀθήνῃσιν εὔχεται δημοσίᾳ, τοῦτ' ἂν εἰκότως καθ' ἕκαστον ἔτος [76] πρὸς ἅπασι τοῖς ἄλλοις προσεύχεσθαι, κατὰ γοῦν ἐκείνους τοὺς χρόνους, καὶ ἕως ἐξῆν, φῦναί τινα αὐτοῖς ἄνδρα ὅμοιον Θεμιστοκλεῖ, καὶ μετὰ τῆς ἄλλης καὶ τοῦτ' ἐνεγκεῖν τὴν γῆν τάγαθόν. Οὔκουν [77] ἐλάττω γ' ἂν δυνασθαί μοι δοκοῦσιν ἢ εἰ πάντα εἰς ἑκατὸν καὶ ἔτι πλείω τῆς χώρας αὐτῆς ἐξενεγκούσης [78]. Ἄλλως μὲν τοίνυν ἡσχυνόμην ἔγωγε ἐπὶ τοσούτοις καὶ τοιούτοις τοῖς εἰρημένοις μάρτυσι προσχρώμενος. Ἔστι δέ τι προὔργου μιᾶς μαρτυρίας, ἣν δεῖ παρασχέσθαι. Σκεψώμεθα δὴ [79] ποῖα ἅττα λέγει περὶ Θεμιστοκλέους ἡμῖν Αἰσχίνης [80] ὁ Σωκράτους μὲν ἑταῖρος, Πλάτωνος δὲ συμφοιτητής. *Ἐπειδὴ τοίνυν τοῦ Θεμιστοκλέους βίου ἐπιλαμβάνεσθαι ἐτόλμησας, σκέψαι οἷῳ ἀνδρὶ ἐπιτιμᾷς ἠξίωσας· ἐνθυμήθητι γὰρ [81] ὁπόθεν ὁ ἥλιος ἀνίσχει καὶ ὅπου δύεται* [82]. *Ἀλλ' οὐδέν, ἔφη, χαλεπόν* [83], *ὦ Σώκρατες, τὰ τοιαῦτα εἰδέναι.*

Καὶ μετὰ πολλὰ ἄλλα ἐγκώμια ἐπάγει καὶ ταῦτα· Postquam plurimas laudes hanc quoque adjungit :

A momentum habebat ullum, nec erat venia indigna : verum quam de secundis ferebant partibus, ea veritatis erat illustre testimonium, nec eos aliter censere posse ostendebat. Quapropter si prædictum fuisset initio, ne quis sibi palmam tribueret, omnes erant Themistoclem pronuntiaturi, quem quidem omnibus aliis præferebant singuli : nec aliter primus, ac tum secundus fuisset. Similiter et nunc, postquam eum secundo posuerunt loco, perinde fecerunt, ac si primo posuissent. Verumtamen ne sic quidem inferiores tulit potius, quam **430b** utroque vicit. Nam prima quidem erat a veritate, et a seipso consecutus, quandoquidem idem quod alii, solus juste fecerat ; secunda vero jam ei concessa fuerant sic ut omni ratione primus esset. Et quo-
B niam posteriores quoque clades ejus recensere possem, ac quomodo totum negotium fuerit confectum, qualemque in his iste se præbuerit, declarare : vellem equidem eam nobis ab oratione afferri necessitatem, ut etiam de his esset dicendum. Nam ea nec leviora, ni fallor, vel minora forent iis quæ jam relata sunt. Verum quoniam et argumentum superant, et nimium crescit oratio, omittam ea, et hoc tantum hac etiam de re addam, eum postquam contra Græciam fuit militandum, mori maluisse, qua quidem re cum crimen omne dissolvit, tum ostendit manifeste quanti priores gestas res et reipublicæ administrationem faceret, nec unquam se scientem quidquam virtute et officio prius habiturum, non divitias, non liberos, non spem, non
C ipsam salutem. Atque existimo equidem et sacerdotes, et quisquis alius Athenis preces faciebat, merito tum quidem publice quotannis hoc fuisse inter alia oraturos, ut aliquis apud ipsos Themistocli similis nasceretur, et inter cæterum proventum hoc etiam bonum terra produceret.. Nec enim minorem videntur mihi fructum fuisse percepturi, quam si omnia cum centesimo, vel etiam majore fenore regio protulisset. Ac puderet me propemodum, cum tot ac talia dixerim, testes insuper adhibere, nisi unus esset aliquod momentum testimonii, quod proferendum censeo. Videamus ergo quid Æschines Socratis sodalis, Platonis autem condiscipulus, dixerit : *Quoniam igitur Themistoclis*
D *ausus es vitam carpere, vide qualem adoriaris virum. Itaque cogita unde sol oriatur, atque ubi occidat. Non est, inquit, hoc difficile, Socrates, cognoscere.*

VARIÆ LECTIONES.

[67] ἄλλου om. A. [68] ἂν] ἂν τότε A. [69] συνεχώρητο ς. [70] ἔχων] p. 361. [71] οὐδὲν A. [72] φαυλότερα οὐδ' om. A. [73] ἐπεὶ A. [74] οὐ πλοῦτον om. A. [75] ἐγὼ] p. 362. [76] καθ' ἕκαστον ἔτος post προσεύχεσθαι ponit A. [77] οὔκουν. [78] ἐξενεγκούσης om. A. [79] δὴ A : δὲ ς. [80] Αἰσχίνης om. A. [81] γὰρ] δὴ A. [82] καὶ ὅπου δύεται om. A. [83] χαλεπὸν om. A.

Digitized by Google

Tantum hic illi prudentia præstabat. Quare cum aliquando esset ex urbe expulsus, **431***a* *gratias ei ceu conservatori suo retulit, et cum alia multa dona, tum Magnesiæ totius imperium dedit, sic ut exsul esset melior, quam Athenis cives plerique, qui probe videbantur conditione. Quis igitur illo tempore potentissimus fuisse dicatur alius quam Themistocles, qui regem ab ortu ad occasum solis imperantem, Græcorum dux devicerit. Hoc igitur, inquiebam, cogita, Alcibiade, illi, qui talis esset, scientiam talem non suffecisse, ne ejiceretur, et a suis ignominia notaretur.* Atque ut Æschinem cum Platone nolim comparare, nec ea de re contendere, verum hoc judicium sophistis ineptis malim relinquere, ita quo major est ac doctior Plato, hoc magis illa pro Themistocle credi, aio debere. Nam hic quidem quæ audivit, vel his certe proxima videtur tradere : ille autem ingenio utitur suo, quemadmodum et alia multa sub nomine Socratis tractat, de quibus nihil eum fatetur disputasse. Ac recte quidem et juste facit, dum præceptorem studet ornare, nisi quod nec alios, qui non merebantur, insuper dedecorare velle debebat.

Τοσοῦτον[84] αὐτοῦ ἐκεῖνος τῷ φρονεῖν περιεγένετο[85]. Τοιγάρτοι φυγάδι ποτὲ αὐτῷ τῆς πόλεως γενομένῳ ὡς σεσωσμένος[86] ὑπ' αὐτοῦ χάριν ἀπέδωκε, καὶ ἄλλα τε δῶρα πολλὰ ἐδωρήσατο καὶ Μαγνησίας ὅλης ἀρχὴν[87] ἔδωκεν, [1293 R.] ὥστε καὶ φεύγοντος αὐτοῦ τὰ πράγματα μείζω ἦν ἢ πολλῶν Ἀθηναίων, καὶ [700 H.] καλῶν καὶ ἀγαθῶν εἶναι δοκούντων, οἶκοι μενόντων. Τίς ἂν[88] οὖν ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ δικαίως ἂν αἰτίαν ἔχοι μέγιστον[89] εὑρασθαι ἄλλος ἢ Θεμιστοκλῆς, ὃς τὸν τῶν[90] ἀφ' ἡλίου ἀνίσχοντος μέχρι[91] ἡλίου δυομένου βασιλεύοντα, στρατηγήσας τῶν Ἑλλήνων, κατεστρέψατο· ἀνθυμοῦ οὖν, ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἀλκιβιάδη, ὅτι ἐκείνῳ τοιούτῳ ὄντι οὐκ ἱκανὴ ἡ ἐπιστήμη τοσαύτη οὖσα ἐγένετο ὥστε φυλάξασθαι μὴ ἐκπεσεῖν μηδὲ ἀτίμῳ ὑπὸ τῆς πόλεως γενέσθαι, ἀλλ' ἐνεδέησεν. Καὶ μὴν[92] ἐξ ἴσου μὲν[93] ἔγωγε οὐδέ ποτ' ἂν θείην Αἰσχίνην Πλάτωνι, μή ποτε οὕτω φιλονεικήσαιμι, ἀλλ' ἀφείσθω τοῖς ἀτόποις[94] τῶν σοφιστῶν ἡ κρίσις αὕτη. Φημὶ δὲ ὅσῳ μείζων καὶ τελειότερος Πλάτων εἰς λόγους, τοσούτῳ μᾶλλον ὑπέρ γε Θεμιστοκλέους ἐκεῖνα προσήκει δέχεσθαι. Τὸν μὲν γὰρ ἃ ἤκουσεν εἰκὸς λέγειν, ἢ ὅτι ἐγγυτάτω ἐκείνων· ὁ δὲ τῆς φύσεως οἶμαι κέχρηται τῇ περιουσίᾳ, ὥσπερ καὶ ἄλλα δή που μυρία διεξέρχεται ἐπὶ τῷ Σωκράτους ὀνόματι, περὶ ὧν ὁμολογεῖται μηδὲν ἐκεῖνον πραγματεύεσθαι[95] δίκαια μὲν οἶμαι, ποιῶν κατ' αὐτό γε τοῦτο, καὶ ἀνδρὸς ἀρίστου τὸ τὸν διδάσκαλον ἀξιοῦν κοσμεῖν πλήν γε ὅτι καὶ τὸ μηδ' ἄλλους τῶν οὐκ ἀξίων καταισχύνειν ἐθέλειν προσεῖναι προσήκει[96].

Ex communi defensione. — Exordium.

Atque hæc quidem fere sunt, quæ de viris erant dicenda, sic ut nec ea quæ dici oportebat, omitteremus, nec omnia sigillatim putaremus esse referenda, ne cui ineptire videremur. Sed offensionibus populi aditur, quasi ipsi, quoniam nonnulli minus recte de illis statuerint, pejores habendi sint, aut cum alii quidam in eos peccaverint, nec nos a convitiis abstinere debeamus. Quinimo cum etiam ipsis qui peccaverunt merito venia tribuatur, mirum erit si illis qui eos ad optima quæque duxerant, et quibus, cum peccarent, non obtemperaverant, negabitur. Jam Plato **431***b* nihil eorum quæ ex illorum consilio recte gesserunt, considerari permittit : quæ autem in illos ipsos peccaverant, in iis tantum ab illorum voluntate recesserunt, ut ea culpentur, et fructus quidem eos, quos ex illorum institutione perceperant, transilit : quæ autem non tam ex institutione prodierant, quam ex humana natura superfuerant, hæc illis tribuit, qui ne quid hi peccarent, omnem lapidem moverant : velut si quis litteratores, qui pueros litteras docent, et quantum possunt scribere, in causa fuisse diceret, si quid minus recte postea per se scriberent. Quod si non cunctos do-

Ἐκ τῆς[97] κοινῆς ἀπολογίας. — Τὸ Προοίμιον.

Ἃ μὲν[98] τοίνυν[99] περὶ τῶν ἀνδρῶν εἰπεῖν εἰκὸς ἦν[1] μήτε τῶν ἀναγκαίων εἰρῆσθαι μηδὲν παριέντας, μήτε πάντα ἐφεξῆς οἰομένους δεῖν λέγειν, ὡς ἂν μή τῷ[2] δοκοίημεν[3] ἀπειροκάλως ἔχειν, ταῦτά ἐστιν. Ἰσχυρίζεται δ' οἷς προσέπταισαν πρὸς τὸ δημόσιον, ὥσπερ εἴ τινες χεῖρον ἔγνωσαν περὶ αὐτῶν, αὐτοὺς[4] χείρους ἡγεῖσθαι προσῆκον, ἢ τῷ καὶ ἄλλους τινὰς εἰς αὐτοὺς ἐξαμαρτεῖν οὐδ' ἡμᾶς τοῦ προπηλακίζειν ἀπέχεσθαι δέον. Ἀλλὰ μὴν[5] ὅπου γε καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσιν αὐτοῖς[6] εἰκὸς εἶναι συγγνώμην, ἢ που τοῖς γε ἄγουσιν αὐτοὺς πρὸς τὸ βέλτιστον[7], καὶ οἷς δ' ἡμάρτανον οὐκ ἐπείθοντο, δεινὸν εἰ μὴ φήσομεν. Πλάτων τοίνυν ὡς μὲν ἐκείνοις χρώμενοι κατώρθουν, οὐδὲν[8] ἐᾷ σκοπεῖν· ἃ δ' εἰς αὐτοὺς ἐκείνους ἐξήμαρτον, τοσοῦτον ἀπεῖχον τοῦ δοκοῦντά γε ἐκείνοις ποιεῖν, ὡς ταῦτα κατηγορεῖν. Καὶ ἃ μὲν τῆς παιδείας αὐτῶν ἀπέλαυσαν[9] ὑπερβαίνει· ἃ δὲ οὐχ ὧν ἐπαιδεύθησαν ἦν, ἀλλὰ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως ἐμμεμενηκότα, ταῦτ' ἐπ' ἐκείνους ἄγει τοὺς ὅπως μηδὲν ἁμαρτήσονται πᾶν ὅσον ἦν ἐν αὐτοῖς πράττοντας, ὥσπερ ἂν εἴ τις τοὺς γραμματιστὰς, τοὺς παραδείξαντας τοῖς παισὶ τὰ γράμματα καὶ δείξαντας γράφειν ἐκ τῶν δυνατῶν, αἰτίους εἶναι φάσκοι

VARIÆ LECTIONES.

[84] τοσοῦτον (p. 365). [85] περιεγένετο om. A. [86] σεσωμένος ς. [87] malim ἄρχειν. [88] ἂν ει ἐν om. A. [89] μεγίστην ς. [90] τῶν ομ. A. [91] μέχρις ς. [92] καὶ μὴν] p. 367. [93] μὲν om. A. [94] ἀτόποις A : τόποις ς. [95] πραγματεύσασθαι A, δίκαια. [96] προσήκει om. A. [97] ἐκ τῆς — προοίμιον] cmz Ἀνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ Ἀριστείδου ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἀπολογίας τὸν ὅμοιον διὰ τῆς ἐκλογῆς περιηνθισμένος τρόπον. [98] ἃ μὲν] p. 368. [99] τοίνυν] οὖν A. [1] εἰκὸς ἦν εἰπεῖν A. [2] τῳ A : πω ς. [3] δοκοίην A. [4] αὐτοὺς om. A. [5] ἀλλὰ μὴν] p. 369. [6] αὐτοῖς om. A. [7] βέλτιον A. [8] οὐδὲν] οὐκ A. [9] ἀπήλαυσαν A.

Digitized by Google

των περὶ ταῦτα [16] ἁμαρτημάτων, εἴ τι μὴ καλῶς ὕστερον μηδὲ ὡς χρὴ γράφοιεν ἐφ' ἑαυτῶν [11]. Εἰ δὲ [19] μὴ πάντας ἐπαίδευσαν, μηδὲ ὡς οἷόν τε ἀκριβέστατα, [1296 R.] μηδ' ὡς μάλιστα ἐβουλήθησαν [13], τί τό γε ἐκπεφευγὸς τῆς ἐκείνων πρυστασίας ἄν τις τιθείη; οὐ γὰρ τῆς ἐκείνων ὁμιλίας τοῦτο ἀπώναντο, ἀλλ' οὐκ ἀπώναντο ἐκείνων ἔτι τι τοῦτό γε. Οὔκουν ἐξ ὧν προσεῖχον αὐτοῖς, ἐκ τούτων ἥμαρτον, ἀλλ' ἐξ ὧν οὐ προσεῖχον, ἐπλημμέλησαν. Οὕτως ἄ γε ἐπείθοντο σαφῶς ἄρ' οἱ πείθοντες ἔπειθον καλῶς. Τὴν δὲ [14] πολιτικὴν εἰ μὴ πάντας ἐπαίδευσαν Ἀθηναίους Θεμιστοκλῆς καὶ Περικλῆς καὶ Μιλτιάδης καὶ Κίμων, μηδ' ἅπαντας ἐφεξῆς βελτίους ἐποίησαν κατὰ φυλὰς καὶ κατ' ἄνδρα ὥσπερ θεωρικὸν τὴν ἐπιστήμην διανέμοντες, εἶθ' ὑπερφυές τι φήσομεν κατ' αὐτῶν εὑρηκέναι, ὡς οὐδ' αὐτοὶ βελτίους ἦσαν οὐδενὸς εἰς ταῦτα; [701 H.] καὶ οὐκ ἀγαπᾷς τὸ [15] τοῦ σοῦ Πρωταγόρου [16], εἰ καὶ [17] καθ' ὁσονοῦν προὐβίβασαν τοὺς πολλοὺς εἰς τὸ βέλτιον, ἀλλ' εἰ μὴ πάντα ὁ δῆμος ἀνεγκλήτως καὶ ὥσπερ εἷς ἀνὴρ μετεχείρισε, τοῦτ' ἤδη κατὰ τῶν προστατῶν ἐστί σοι. Τί οὖν [18] θαυμαστὸν, εἰ κἀκεῖνοι πολλὰ καὶ χρηστὰ συμβουλεύσαντες Ἀθηναίοις, καὶ πολλὰ τῶν δυσχερῶν κωλύσαντες, μὴ διὰ τέλους αὐτοὺς ἠδυνήθησαν κατασχεῖν μηδ' ἀθάνατα ἰάσαντο, ἀλλ' ἡττήθησαν τῆς δήμου φύσεως, εἴτε καὶ τῆς κοινῆς ἀνθρώπων [19] δεῖ λέγειν, καὶ μὴ ἐδυνήθησαν [20] καθάπαξ ἐκ τῆς πόλεως ἐξελεῖν ἀδικίαν, ὥσπερ γεωργοὶ τὰ λυμαινόμενα τῇ χώρᾳ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐκκόπτοντες, εἶτ' οὐκ ἐφικνούμενοι διὰ παντὸς τοῦ [λυμαινομένου τὴν χώραν [21]] σπέρματος. Εἰ τοῦτον τὸν τρόπον κἀκείνους ἐθέλοντας καθαίρειν [22] τὴν πόλιν ἐξέφυγε καὶ ἐνέμεινε σπέρμα ἀναγκαῖον ἀδικίας καὶ ἀγνωμοσύνης, καὶ οὐ πάντα [23] ὑπήκουσεν αὐτοῖς, ἀλλ' ἔστιν ἃ καὶ καθ' αὐτὸν ὁ δῆμος ἐβουλεύσατο, τίνα τοῦτο τοῖς ἀνδράσιν ἔχει φαυλότητα; ἢ τί δεῖ τὰ ἐκείνων ἑτέροις λογίζεσθαι, ὥσπερ ἂν [24] εἰ καὶ στάσεως οὔσης ἐν τῇ πόλει, καὶ τούτων τῆς ἑτέρας ἡγουμένων τῆς τῶν ἐπιεικῶν, εἶτα τὰ τῶν ἑτέρων ἁμαρτήματα καὶ τῶν εἰς τούτους πλημμελούντων αὐτοῖς τούτοις τις προσετίθη [25]. Καὶ τίνα ἔχει φύσιν [26] οἱ μήτε ἕδρων ταῦτα καὶ προσέτι κωλύειν ἠξίουν; Ἀλλὰ μὴν [27] εἴ γε μηδὲ κακῶς ἀκούσασι καλῶς ἔχειν οἰήσεταί τις ταῖς αὐταῖς χρήσασθαι λαβαῖς, καὶ ταύταις μὴ ἐπὶ [28] τῷ κακῶς ἀντείπεῖν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ διὰ τῶν ἐκείνου τὰ ἑαυτῶν ἀπολύσασθαι, πῶς εἰρηκέναι γ' [29] αὐτὸν πρότερον κακῶς, ἃ μηδεὶς ἐπηνάγκαζε καὶ δι' ὧν χείρους ἦστο ἐκείνους ἀποφῆναι, δεξιόν τι νομίζειν κελεύσει [30]; Ἐλελήθεις [31] ἄρα σαυτὸν ἁπάσαις ταῖς παροιμίαις ἐνεχόμενος, *εἰς πῦρ ξαίνων καὶ λίθον ἔψων καὶ σπείρων τὰς πέτρας.* Τί γὰρ τῶν σῶν νουθεσιῶν καὶ λόγων ἀπῆλαυσαν ἐκεῖνοι; τί τῶν θείων ἢ τῶν ἀνθρωπίνων ἄμεινον μετεχειρίσαντο Διονύσιος ἢ Δίων μετ'

A cuerunt, nec accuratissime, neque ut volebant maxime, cur id quod effugit, ad ipsorum quis magistros referat? Nec enim hunc fructum ex illorum consuetudine perceperant potius, quam non jam id illis poterant acceptum ferre. Quocirca non quia illos attendebant, peccabant, sed quia non attendebant, usque eo illa quæ persuadebantur recte illis suadebant. Civilem vero scientiam nisi Athenienses omnes docuerint, Themistocles, Pericles, Miltiades et Cimon, atque cunctos ex ordine tributim ac viritim meliores reddiderant, scientia quasi theatrali pecunia distributa, ne ipsos quidem ea in re excelluisse dicemus. Nec illud Protagoræ tui tibi sufficit, si vulgus vel ex parte aliqua ad virtutem perduxerunt; verum nisi omnia quam rectissime populus, et quasi B vir unus administravit, id jam præfectis imputas. Num ergo mirum erit, si nec illi, cum multa bona docuissent Athenienses ac noxas multas impedivissent, semper eos cohibere potuerunt, neque morbos immortales curarunt, sed a populi natura, sive potius communi hominum sunt victi, nec iniquitatem prorsus e civitate potuerunt exstirpare: quemadmodum cum agricolæ quotannis agri detrimenta exscindunt, nec per totum semen penetrant. Hoc modo si et illos, cum civitatem purgare vellent, **432***a* necessarium injustitiæ atque ingrati animi semen effugit, et remansit, nec ipsis obtemperarunt omnia, quinetiam per se populus nonnulla statueret, cur hæc improbitatem viris afferant, aut ipsis imputentur aliena? Quasi quis exorta seditione, et C his meliori parti præpositis, tum aliorum in hos peccata his ipsis tribueret. Quomodo autem sit æquum, qui nec ea fecerint, et insuper prohibere voluerint. Quod si nec eos quorum est fama læsa iisdem putabit ansis uti debere, idque non ad maledicendum vicissim sed ut se per alios absolvant, quomodo eum probabit qui prior nulla coactus necessitate maledixit, ut per quæ illos pejores videri curabat dextrum quid putare jusserit. Enimvero nesciebas te his proverbiis teneri, *ignem verberare, lapidem coquere, sexa seminare.* Quod enim illi ex admonitionibus tuis ac sermonibus lucrati sunt, quam rem vel divinam vel humanam post eum diem quo tibi aures præbuerat Dionysius, vel Dio, D rectius administrarunt! Tanto nostros nos, o Plato, quam tu tuos, meliores efficimus. Quod si horum indolem dices meliorem fuisse, hac quoque in re nostram declaras prudentiam, qui spem in his aliquam posuerimus, cum tu toto erraveris cœlo, quando cum illis utiliter te disputaturum credidisti. Deinde sicut ea in quibus alios vicerunt indoli tribuis, sic etiam si quid tibi satis temere videntur egisse, hoc eidem indoli imputa; neque cum quæ

VARIÆ LECTIONES.

[10] ταῦτα] εὐτὰ A. [11] ἐφ' A : ἀφ' ς. [12] εἰ δὲ] p. 371. [13] ἠβουλήθησαν ς. [14] τὴν δὲ] p. 372. [15] τὸ add. A. [16] Πρωτεγόρα A. [17] καὶ om. A. [18] τί οὖν] p. 373. [19] ἀνθρώπων] τῶν ἀνθρώπων A. [20] ἠδυνήθησαν ς. [21] λυμ. τὴν χώραν om. A. [22] καθαρεῖν A : καθαριεῖν ς. [23] πάντα A : πάντῃ ς. [24] ἂν om. A. [25] προστιθῇ A. [26] φύσιν] φύσιν ταῦτα A. [27] ἀλλὰ μὴν]. [28] ἐπὶ om. A. [29] γ' om. A. [30] κελεύει A. [31] ἐλελήθεις] p. 377.

Digitized by Google

nobis imperantibus gesserunt ea nostro consilio detrahis, quæ per se in nos peccarunt ea nostræ iniquitati ascribo. Ut enim illarum rerum nos quoque auctores fuimus, ita horum nequaquam.

ἡμᾶς ἀποδεικνύεις, εἴ τινος ἐν τούτοις [702 H.] ἔχομεν ἐλπίδας, οὐχ ὥσπερ σὺ τοῦ παντὸς διήμαρτες, ἐκείνοις διαλέγεσθαι προύργου τι δόξας εἶναι. Ἔπειτα ὥσπερ [33] ἐν οἷς βελτίους ἑτέρων γεγόνασι τὴν φύσιν αἰτιᾷ, οὕτως εἰ [34] τι καὶ προπετέστερον εἰργάσθαι σοι [35] δοκοῦσι, τῆς φύσεως αὐτὸν θές; τῆς αὐτῆς [36]. καὶ μὴ λάμβανε ἐφ' ἡμᾶς, μήθ' ἃ μὲν ἡμῶν [37] ἡγουμένων κατέπραξαν, ἀποστέρει τοὺς συμβουλεύσαντας καὶ τοὺς συγκατεργασαμένους ἡμᾶς [38] τῷ δοκεῖν τὰ βέλτιστα παραινέσαι, ἃ δὲ ἐπὶ σφῶν αὐτῶν ἐξήμαρτον εἰς ἡμᾶς, ταῦτα ὡς ἡμεῖς ἀδικοῦμεν λέγε· ἐκείνων μὲν [39] γὰρ καὶ ἡμεῖς αἴτιοι τὸ μέρος, τούτων δὲ οὐδὲ μικρόν.

A ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ σοὶ τὰ ὦτα ὑπέσχον; Τοσοῦτον [33] ἡμεῖς ἀμείνους τοὺς ἡμῖν χρωμένους, ὦ Πλάτων, ἀπεδείξαμεν ἢ σὺ τοὺς σοί. Εἰ δ' ἐρεῖς ὅτι βελτίους οὗτοι τὴν φύσιν, καὶ ταύτῃ φρονιμωτέρους

Et Pollis iterum Platonem reducebat, ac Dionysium vel absentem reverebatur, et ejus mandata in animo conservabat, te quem videbat et alloquebatur nihili faciebat: sic ut admirabilis tua persuadendi vis **432***b* imperio Dionysii cederet, et illi Pollis B quamvis talia præceperat, operam suam navabat, tibi nullam, etsi Spartanus erat, et in ea nutritus republica cui tu secundas vel primas potius tribuis, itaque frustra videbaris urbem Spartanam tot illi laudibus exornasse. Quocirca Laconicæ quondam classis præfectus, tantum in dignitatem tuam peccavit, quantum nec Persarum quisquam, nec Scytharum, qui vocem tuam prorsus intelligere non poterant. Atqui siquidem volebas eum [navarchum Peloponnesiorum Pollin] melius aliquid in te, quam Dionysium, consulere, nec ille te attendebat, verum absentis, et qui turpissima præceperat, totus erat, multum a tyranno vincebaris, nec jure cuiquam potes objicere, si quid minus alicui persuadere potuit: sin tu quidem fortunam præsentem æquo ferebas C animo, ille vero silentium tuum non reverebatur, nec sermone quovis potentius ad conveniens consilium de te capiendum judicabat, quomodo jus tuum consequebaris, aut ingenii tui, quem meritus eras, fructum capiebas? At non ideo tu pejor, si Pollis ac Dionysius delirarunt: neque nos, bone vir, si quis erga nos, Atheniensis improbus exstitit. Et vendente Pollide Græcorum quidem nullus te sacrum caput redemit (usque eo cuncti tua tenebantur eloquentia), verum Afer quidam, Anniceris nomine, quem nemo nisi tua calamitate fuisset abusus. Nunc vero non Platonem, sed famam et celebritatem sibi comparavit. Ne forte putes nos rationes tuas ignorare, aut falsas credere, cum negas virum meliorem a pejore posse injuria affici vel lædi. Quæ cum scia- D mus, et vere dici testemur, ille tamen magnus amator tuus, nihil petulantiæ nec contumeliæ reliquum fecit, et quamvis tu nullam patereris injuriam, ille nihilominus ea potius quibus injuriam, quam in quibus honorem tibi deferre se putaret, faciebat. Quocirca noli, admirande Plato, utrumque transfi-

Καὶ ὁ [40] Πόλλις αὖ πάλιν [41] παραλαβὼν Πλάτωνα, Διονύσιον μὲν καὶ ἀπόντα [42] ᾐσχύνετο καὶ ὧν ἐπέσκηψεν ἐμέμνητο, σὲ δὲ ὁρῶν καὶ συνὼν παρ' οὐδὲν ἐποιεῖτο, ἀλλ' ἡ [43] θαυμαστή σου [44] δύναμις καὶ πειθὼ κατὰ τοὺς λόγους ἡττᾶτο τῶν ἐντολῶν τοῦ Διονυσίου· καὶ Πόλλις ἐκείνῳ μὲν συνεβάλλετο, καὶ ταῦτα τοιαῦτα ἐπιτάξαντι, σοὶ δὲ οὐδέν. Προσθῶμεν δὲ ὅτι καὶ Σπαρτιάτης ὤν, καὶ τεθραμμένος ἐν νόμοις καὶ πολιτείᾳ δεύτερα τῶν πασῶν [45] ἐχούσῃ [46] παρὰ σοὶ κριτῇ, μᾶλλον δὲ τὰ πρῶτα [47] τῶν οὐσῶν καί σοι μάτην, ὡς ἔοικε, τὰ πολλὰ ἐκεῖνα [48] εἰς τὴν τῶν Λακεδαιμονίων πόλιν ὑμνητο [49]. [1297 R.] Ὁ γοῦν τῶν Λακεδαιμονίων ποτὲ ναύαρχος τοσοῦτον διήμαρτε τῆς σῆς ἀξίας, ὅσον οὐδ' ἂν εἷς Περσῶν ἢ Σκυθῶν, οἷς οὐκ ἦν συνεῖναι τῆς σῆς φωνῆς τὸ παράπαν [50]. Καίτοι γε εἰ μὲν ἠξίους αὐτὸν [51] [τὸν ναύαρχον τῶν Πελοποννησίων Πόλλιν] ἀμείνω [52] γενέσθαι Διονυσίου περὶ σὲ καὶ βουλεύσασθαί τι βέλτιον, ὁ δὲ οὐ προσεῖχέ σοι τὸν νοῦν, ἀλλὰ μὴ τοῦ παρόντος ἦν καὶ τοῦ τὰ [53] αἴσχιστα ἐντειλαμένου, πῶς οὐχ ἧττω πάμπολυ τοῦ τυράννου; καὶ ποῦ δίκαιος εἶ προφέρειν, εἴ τινά τις πείθειν ἐπιχειρῶν ἀπέτυχεν [54]; εἰ δὲ σὺ μὲν στέργειν ἠξίους τοῖς παροῦσιν, ὁ δὲ οὐκ ἠδεῖτό σου τὴν σιωπήν, οὐδ' ἁπάντων λόγων ἤγειτο ἱκανωτέραν εἶναι τοὺς προσήκοντας αὐτῷ λογισμοὺς περὶ σοῦ παραστῆσαι, πῶς τῶν εἰκότων ἐτύγχανες, ἢ πῶς τὰ πρέποντα ἀπέλαβες τῆς φύσεως τῆς σεαυτοῦ [55]; νὴ Δί' ἀλλ' οὐδὲν σὺ χείρων, εἰ παρέπαιε Πόλλις καὶ Διονύσιος. Οὐδέ γε ἡμεῖς, ὦ μακάριε, εἴ τις περὶ [56] ἡμᾶς Ἀθηναίων φαῦλος ἐγένετο. Καὶ πωλοῦντος [57] Πόλλιδος Ἑλλήνων μὲν οὐδεὶς ὠνεῖτό σε τὴν ἱερὰν κεφαλὴν (οὕτω πάντες κατεῖχοντο ὑπὸ τῶν σῶν λόγων), Λίβυς δὲ ἄνθρωπος Ἀννίκερις ὄνομα, ὃν οὐδ' ἠπίστατο ἀνθρώπων οὐδείς, εἰ μὴ ταῖς σαῖς συμφοραῖς ἀπεχρήσατο. Νῦν δ' οὐ Πλάτωνα ἐπρίατο, ἀλλὰ δόξαν ἑαυτῷ καὶ τὸ γιγνώσκεσθαι. Μή [58] τοι [59] νομίσῃς ἡμᾶς ἀγνοεῖν τοὺς σοὺς λόγους ἢ μὴ συγχωρεῖν ἀληθεῖς [60] εἶναι, ὡς οὐ θέμις ἀνδρὶ βελτίονι ὑπὸ χείρονος οὔθ' ὁρίζεσθαι οὔτε βλάπτεσθαι. Σύνισμεν ταῦτα, καὶ μαρτυροῦμεν ὡς ἀληθῆ λέγεις. Ὅμως δέ γε [61] ὁ θαυμαστὸς ἐκεῖνος ἐρασής σου οὐδ'

VARIÆ LECTIONES.

[33] τοσοῦτον] p. 380. [33] ὥσπερ om. A. [34] εἴ τε. ἔτι A. [35] σοι om. A. [36] αὐτῆς] ἑαυτῶν A. [37] ἡμῶν om. A. [38] ἡμᾶς om. A. [39] μὲν om. A, [40] καὶ ὁ] p. 382. [41] αὖ πάλιν om. A. [42] ἀπὼν A. [43] ἀλλ'] καὶ A: ἀλλ' ἡ ς. [44] σου om. A. [45] τῶν πασῶν om. A. [46] ἐχούσῃ] λαχούσῃ A. [47] τὰ πρῶτα] πρώτῃ A. [48] ἐκεῖνα om. A. [49] ὕμνηται A. [50] τὸ παράπαν om. A. [51] αὐτὸν om. A. [52] ἀμείνονα A. [53] τοῦ τὰ] ταῦτα A. [54] ἐπέτυχεν ς. [55] ἑαυτοῦ A. [56] περὶ] πρὸς A. [57] καὶ πωλοῦντος] p. 385. [58] μὴ] p. 386. [59] τοι] τοίνυν A. [60] ἀληθὲς ς. [61] γε om. A.

Digitized by Google

ὑτιοῦν ὕβρεως καὶ ἀσελγείας ἀπέλιπε. Καὶ σὺ μὲν οὐδὲν ὑβρίσθης ἴσως· ὁ δὲ οἷς ἠγεῖτο ὑβρίζειν, πλείω ταῦτα ἔπραττεν ἢ [703 H.] δι' ὧν ἥδει τιμήσων. Ἀλλ', ὦ [62] πάντων [63] θαυμάσιε Πλάτων, μὴ δι' ἀμφοῖν ὧθει, καὶ ταῦτα οὐ διὰ τῶν φίλων ἑνὸς καὶ τῶν ἐχθρῶν [64], ἀλλὰ διὰ σαυτοῦ τε [65] καὶ τούτων, οὓς μᾶλλον φίλους ἦν εἰκὸς ἡγεῖσθαι. Εἰ δὲ μή, σκόπει μή ὅ τι ἐγκαλέσεις [66], ἀλλ' ὅ τι ἀπολογήσῃ πρότερον· τοσαῦτά ἐστι καὶ τὰ σά. Εἰ δ' [67] αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς δεῖ τὴν προαίρεσιν ἐξετάζειν, ἀναίτιον μὲν τὸ σὸν εἰκότως, ἀναίτιον δὲ ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ τὸ ἡμέτερον. Καὶ πρόσεστι καὶ τὸ κρατῆσαι τῶν πραγμάτων, καὶ τὸ μείζω ταῦτα εἶναι τῶν τε ὑπὸ σοῦ σπουδαζομένων ὧν τε αὐτοὶ προσεκρούσαμεν. Σὺ μὲν τοίνυν [68] ἐλέγχειεν ἡμᾶς ἀξιῶν καὶ κατὰ σαυτοῦ λέγεις, ἡμεῖς δὲ ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν λέγοντες καὶ [69] τὸ σὸν θεραπεύομεν. Μᾶλλον δὲ τῆς μὲν σῆς ἀπολογίας καὶ ἡμεῖς μετέσχομεν, σοὶ δ' οὐχ ὅσον ἡμῖν ὑπάρχει. Ὥστε εἰ μὲν ἡμῶν τις φείσεται, ἄδηλον εἰ καὶ σοῦ· εἰ δὲ σοῦ τις καταγνοίη, τάχα ἂν ἡμῖν γε συγγνοίη· εἰ δ' αὖ μηδ' [70] ἡμῶν φείσεται [71] σχολῇ γε [72] σοῦ. Οὕτω τὸ νικᾶν ἡμᾶς ὑπὲρ σοῦ γίνεται. *Πρὸς ταῦτα σκόπει μὴ τοὐμὸν ἀλλὰ καὶ τὸ σὸν*, Τεῦκρος ἔφη τινί·

A gere, idque alterum amicum, **433***a* hostem alterum? Verum teipsum et hos pete, quos potius debebas pro amicis habere. Alioqui non tam quid accuses', quam quid prius excuses videndum tibi fuerit, siquidem tua quoque tanta sunt. Sin ipsum per se considerandum est consilium, nec tuum culpari jure potest, nec etiam eadem de causa nostrum, quo accedit ut voti compotes facti simus, et hæc tum tuis studiis, tum nostris offensis sunt majora. Quare cum tu nos redarguere studes, teipsum quoque refellis: nos, dum nobis suppetias ferimus, tuam quoque rem agimus. Quinimo tua defensio nobis quoque convenit, verum tibi non tot, quot nobis sunt adjumenta. Itaque ut nobis quis parcat, incertum sit an et tibi; sin te condemnet, nobis fortasse B veniam dabit. Quod si nec nobis parcat, nihil erit tibi sperandum: usque eo victoria nostra cedit in tuum commodum. *Quapropter etiam tua require, non mea.* Inquit ad quemdam Teucer (93-95).

Τῷ Ἀγαμέμνονι ὀνειδίσαντι τὸ γένος ὅτι νόθον,

Agamemnoni exprobranti genus tanquam spu-
[rium,

καὶ μὴ βούλου πάντα ἀκριβῶς ἐξετάζειν, μηδὲ τριῶν ὄντων εἰς ἃ τις ἂν [73] βλέψειε, τῆς γνώμης, τῶν ἔργων, τῆς τύχης, ἀφεὶς τὸ δύω τοῦ τρίτου λαμβάνου θ' ταῦτα καὶ τοῦ τούτου πλείστου μέρους μεθ' ἡμῶν ὄντος. Εἰ γὰρ ἡμᾶς ἔδει ταῦτα προειδότας ἐξ ἀρχῆς ἐξεπίτηδες ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπιδοῦναι, οὐκ ἂν ὠκνήσαμεν, οὐδ' ἠτῆθημεν τοῦ Κόδρου τοσοῦτον· καὶ σύ γ' ἂν οἶμαι ταῦτα συνεβούλευσας. [1300 R.] Ἐπεί, φέρε πρὸς φιλίου, πότερ' ἂν [74] μᾶλλον ἐβουλήθης, μήτε τὰ πραχθέντα δι' ἡμῶν πεπρᾶχθαι τῇ πόλει, μήτε εἰς ἡμᾶς μηδένα τῶν πολιτῶν ἐξαμαρτεῖν; οὐκοῦν ἕτεροι καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς ἐκείνους ἐμελλον· ἢ ἐκείνων γε ἕνεκα ὥστε πραχθῆναι, καὶ ταῦτα εἰ δέοι συμβῆναι; Ἐγὼ μὲν οἶμαι ταῦτα. Οὐκοῦν ὅτ' ἀμφότερ' ἂν [75] φαίης ἐθέλειν μᾶλλον ἢ μηδέτερα, ὁμολογεῖς καὶ τοῖς πεπολιτευμένοις ἡμῖν ἅπαντα ἃ προσήκει προσεῖναι, καὶ μειζόνως τὰ πρὸς εὐδοξίαν [76] τῇ πόλει τῆς αἰτίας εἶναι. Πῶς οὖν οὐ δίκαιος ἦσθα μᾶλλον ἐπαινεῖν ἢ ψέγειν; Ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν [77], ποῦ δίκαιον μόνους ἁπαιτεῖν εὐθύνας τοὺς οὐ μόνους τῶν πραγμάτων αἰτίους; οὔκουν τούς γε ἡνιόχους αἰτιώμεθα τοὺς [78] ἐξ ἀρχῆς, ἂν ἕτερος τοὺς αὐτοὺς ἵππους παραλαβὼν κακίους ἀποδείξῃ· ἀλλὰ καὶ ἡνίοχοι καὶ πωλοδάμναι καὶ διδάσκαλοι μειζόνως εὐδοκιμοῦσιν, ὅταν τῶν αὐτῶν ἕτεροι κύριοι καθεστῶτες μὴ τῶν ἴσων ἄξιοι γένωνται, καὶ νὴ Δί' ἂν [79] γε καὶ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους. Φέρε δή [80] καὶ περὶ τῶν συμβεβηκότων αὐτῶν τοῖς ἀνδράσι σκεψώμεθα καὶ

C nec omnia conare studiose scrutari, neque cum tria sint consideranda, animus, facta, fortunæ, duobus omissis, arripe tertium, cujus item pars maxima nobiscum facit. Etenim si his initio relictis, pro Græcia nos devovere debuissemus, non eramus recusaturi, neque Codro tantum cessuri: atque ad id tu, credo, adhortatus esses. Age vero utrum hoc maluisses, ut nihil a nobis gestum unquam fuisset, nec in nos civium quisquam peccasset (itaque tam in nos quam in illos, erant alii peccaturi) an ut hæc quoque, si fuerat opus, quo fierent illa, contigissent. Hæc, arbitror, malles. Ergo cum utrumque te quam neutrum malle dicis, cum omnia quæ requirebantur in administrationem nostram incidisse confiteris, tum plura urbi, de quibus glorietur, quam ob quæ reprehendatur, suppetere. Quin ergo laudas potius quam vituperas. Denique cur ab iis rationes repetimus solis, qui soli rerum auctores non fuerunt. Nam nec primos reprehendimus aurigas, si quis eosdem equos alius deteriores **433***b* reddiderit. Verum et aurigæ equorumque domitores, magistri fiunt pluris, cum alii eamdem potestatem D nacti, non eodem modo se gerunt, idque eodem tempore. Age vero, quæ viris his acciderint, etiam percurramus. Neque enim omnes eodem modo populus condemnavit, neque id illi communi decreto sunt passi, neque etiam prorsus omnes. Verum Themistocles quidem et Cimon ostracismo sunt

VARIÆ LECTIONES.

[62] ἀλλ' ὦ] p. 387. [63] πάντων om. A. [64] καὶ τῶν ἐχθρῶν om. A. [65] τε om. A. [66] ἐγκαλέσῃς A. [67] εἰ δ'] p. 389. [68] τοίνυν om. A. [69] καὶ om. A. ἡμῶν αὐτῶν] αὐτοῦ A. [70] αὖ γε μηδ' ς. [71] φείσεται om. A. [72] γε] γ' ἂν A, v. libri post τοίνυν v. 9 ponunt. [73] ἂν] καὶ A. [74] πότερον] A. [75] ἂν add. A. [76] τὰ πρὸς εὐδοξίαν om. A. [77] ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν (p. 394) om. A. δίκαιον] δὲ δίκαιον καὶ A. [78] τοὺς A : οὓς ς. [79] ἂν om. A. [80] φέρε δή] p. 398.

NOTÆ.

(93-95) Quemdam, Agamemnonem *Ajace* Sophoclis.

Digitized by Google

expulsi. Id autem non erat odii, nec quia alienus erat ab illis plebis animus, sed legem hac de re conscriptam habebant, quæ ut olim se habuit (id enim omittam, nisi quis eam valde voluerit laudare), illorum tamen delictum non carebat excusatione, cum haberet aliquem decorem, quandoquidem ex lege proficiscebatur. Lex autem sic erat, ut eos *qui cæteris antecellerent in annos decem ablegarent*. Nec aliud deerat crimen, neque quasi convicta res esset ira. Indignum sit ergo, si eos, quos nec ipsi poterant qui ejecerunt reprehendere, nos istorum causa reprehendamus, ut qui certi nihil sciamus, sed rumorem quemdam, eumque obscurum accusemus. Sed ut huc redeam, quod ad gloriam comprimendam hoc exsilii genus introduxerunt, ea res, quantum ab adulatione fuerint hi remoti, indicat clarissime. Quocirca ne nimis elati fierent, hac sola de causa illos ablegarunt. Itaque non contra ipsos hoc dixisti, sed inscius pro ipsis. Egregie tu quidem potes, quæ dicuntur observare, et alios refellere. Nam cum calamitates eas, in quas tempore Pisistratidarum incurrerant, considerassent, videntur neminem voluisse cæteris præferri, sed omnes æqua vigere potestate. Rectene igitur Cimonem atque Themistoclem ejecerunt? Equidem non dico, non tamen prorsus impudenter, sed ut et ipsi defensionem haberent, et illi non inhonestam paterentur injuriam. Pericli vero, donec in pace vigebat civitas, nullum nec magnum nec parvum crimen est impositum, verum deorum instar colebatur, et quamvis prius etiam Athenienses non paucos contra **434a** fœdifragos in prælium eduxerat, non tamen inculpatus modo, sed et facile primus fuerat. Postquam vero simul et agro carere cogebatur, et pestis cuncta vastans incumbebat; nec erat malorum ulla requies, tum demum calamitatibus succumbentes in illum sunt exacerbati. Atque hic mihi aurigarum exemplum recordare, nec enim pennis potius quam curribus tuis capietis. Sed non potuit Nestoris equus parere vulneratus, non illo tantum, sed et reliquis equis hoc casu turbatis. Quid? Quod nec frenum in hoc tumultu facile poterat demere, verum tanquam in æneo vehiculo stabat manens, nisi quod commovere se poterat. Domi male habebant [pro infeliciter.]

Aurigam excusserunt. Quemadmodum excusserant, ab eo tam probe fuerant olim gubernati, ut et factum suum cognoverint, et sententiam mutarint, eumque denuo se regere, et quocunque

διέλθωμεν. Οὐ γὰρ ἁπάντων ὁ δῆμος οὕτωσὶ κατεψηφίσατο, οὐκ [81] ἀπὸ κοινοῦ δόγματος ταῦτα ἔπαθον, ἀρχὴν δὲ οὐδὲ ταῦτα πάντες· πόθεν; ἀλλὰ [82] Θεμιστοκλῆς μὲν καὶ Κίμων ἐξωστρακίσθησαν· [704 H.] τοῦτο δ' ἦν οὐ μῖσος οὔτ' ἀλλοτρίωσις [83] τοῦ δήμου πρὸς αὐτούς, ἀλλ' ἦν νόμος αὐτοῖς περὶ ταῦτα, ἔχων μὲν ὁπωσδήποτε (ἐῶ γὰρ, εἰ μὴ σφόδρα ἄν τις ἐπαινέσαι τὸν νόμον), τὸ δ' οὖν ἁμάρτημα οὐκ ἀπαραίτητον αὐτῶν, ἀλλ' ἔχον ὡς ἐν τοιούτοις εὐπρέπειαν· νόμῳ γὰρ, ὥσπερ εἶπον, ἐγίνετο. Ἦν δὲ οὗτος ὁ νόμος· ἐκέλουον [84] τοὺς ὑπερέχοντας μεθιστάντες ἔτη δέκα, ἄλλο δὲ οὐδὲν ἔγκλημα προσῆν, οὐδ' [85] ὡς ἐπὶ ἐλέγχῳ πραγμάτων ὀργῇ [86]. Καίτοι πῶς οὐ δεινὸν, εἰ οὓς οὐδ' αὐτοὶ οἱ μεθιστάντες εἶχον αἰτιάσασθαι, τούτους αἰτιασόμεθα ἡμεῖς διὰ τοὺς [87] μεταστήσαντας; ὥσπερ [88] οἱ βέβαιον μὲν οὐδ' ὁτιοῦν ἐπιστάμενοι, ἀκοὴν δέ τινα κατηγοροῦντες, καὶ ταῦτ' οὐδ' αὐτὴν σαφῆ τὴν ἀκοήν. Ἀλλ' ἐκεῖσε ἐπάνειμι, ὅτι [89] ὑπὲρ τοῦ [90] τὰ φρονήματα ἐπισχεῖν τοῦτο τὸ εἶδος τῆς φυγῆς ἐνόμισαν. Οὐκοῦν τούτῳ μεγίστῳ δῆλόν ἐστιν ὅσον κολακείας οἱ ἄνδρες ἀπεῖχον, οὕς γε ὅπως ὀφεῖντο τοῦ [91] φρονήματος διὰ τοῦτο μεθίστασαν, οὐδενὸς ἄλλου τῶν πάντων ἕνεκα. Ὥστε τοῦτό γε οὐ κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ὑπὲρ αὐτῶν ἔλαθες εἰρηκὼς, ὡς δεινὸς σὺ τηρεῖν τὰ λεγόμενα καὶ τοὺς ἄλλους ἐλέγχειν. Δοκοῦσι γάρ μοι τὰς συμφορὰς ἐνθυμούμενοι [92] τὰς ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν γενομένας ἑαυτοῖς [93] μηδένα βούλεσθαι μεῖζον ἐᾷν τῶν πολλῶν φρονεῖν, ἀλλ' ἐξ ἴσου εἰς δύναμιν εἶναι. Δίκαια ἄρα ἐποίουν ἐλαύνοντες Κίμωνα καὶ Θεμιστοκλέα; οὐ λέγω ταῦτα, ἀλλ' οὐδ' ἀναίσχυντά γε παντελῶς, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς ἔχοντα παραίτησιν κἀκείνοις οὐκ ἀσχήμονα τὴν συμφοράν. Περικλῆς [94] δὲ ἕως μὲν εἰρήνην ἡ πόλις ἦγεν, οὐδεμίαν οὔτε μεῖζω οὔτε ἐλάττω παρ' αὐτοῖς αἰτίαν ἔσχεν, ἀλλ' ἐξ ἴσου τοῖς θεοῖς ἐθαυμάζετο. Καὶ ἔτι [95] πρότερον στρατιὰς πολλὰς ἐξαγαγὼν Ἀθηναίων ἐπὶ τοὺς οὐκ ἐθέλοντας τοῖς δικαίοις ἐμμένειν, οὐκ ἀμεμπτος μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῷ τινι πρῶτος ἦν. Ἐπεὶ δ' ἅμα τῆς τε χώρας ἠναγκάζετο στέρεσθαι, καὶ ὁ λοιμὸς ἅπαντα φθείρων ἐπέκειτο, καὶ κακῶν ἀνάπαυσις οὐκ ἦν, οὕτω δὴ τῶν συμφορῶν ἡττηθέντες ἐτραχύνθησαν πρὸς αὐτόν. [1301 R.] Καί μοι τοῦ παραδείγματος ἐνταῦθ' ἀναμνήσθητι τοῦ τῶν ἡνιόχων· τάχα ἂν [96] γὰρ ἁλοίης τοῖς ἅρμασι τοῖς σοῦ καὶ οὐ τοῖς πτεροῖς [97]. Ἀλλ' οὐδ' [98] εἶχεν (οὔθ' ὁ Νέστωρ) ὅτι χρήσαιτο, μὴ ὅτι ἐκείνῳ τῷ τὴν πληγὴν λαβόντι, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ἄλλοις ἵπποις τεταραγμένοις ὑπὸ τοῦ πάθους. Ἀλλ' οὐδ' ἀπολῦσαι τὸν ῥυτῆρα ἐν τῷ θορύβῳ ῥᾳδίως ἐδύνατο [99], ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ χαλκοῦ ζεύγους εἱστήκει μένων [1], ὅσα μὴ ἀπῆν τό γε ἀτρεμεῖν. Οἵκοι [2] πονηρῶς ἐπεπράγεσαν (ἀντὶ τοῦ ἀτυχῶς).

Ἀπεσείσαντο μὲν τὸν ἡνίοχον, ἀποσεισάμενοι δὲ οὕτως εὖ καὶ καλῶς [705 H.] ἦχθησαν ὑπ' αὐτοῦ τὸν ἄνω χρόνον, ὥστε ἐγνωσάν τε ὃ ἔδρασαν, καὶ μετέγνωσαν, καὶ ὑποκύψαντες ἐξ ἀρχῆς παρεῖσαν

VARIÆ LECTIONES.

[81] οὐκ A : οὐδ' ς. [82] ἀλλὰ] ἀλλὰ καὶ A. [83] οὔτ' ἀλλοτρίωσις om. A. [84] ἐκώλυον A. [85] οὐδ'. [86] ὀργῇ om. A. [87] διὰ τοὺς] δι' αὐτοὺς A. [88] ὥσπερ. [89] ὅτι om. A. [90] τοῦ] δὲ A. [91] τοῦ A : ἄλλου τοῦ ς. [92] ἐνθυμούμενοι post γενομένας ponit A. [93] ἑαυτοῖς om. A. [94] Περικλῆς] p. 402. [95] καὶ ἔτι — 434 a 2. πρῶτος ἦν om. A. [96] ἂν γὰρ A : γὰρ ἂν ς. [97] πτεροῖς] πτερυξὶ. παρῴδησε τὴν παροιμίαν ἅρμα τι εἰπὼν A. [98] ἀλλ' οὐδ'] p. 403 οὔθ' ὁ Νέστωρ om. A. [99] ῥᾳδ. ς. [1] μένων om. A. [2] οἴκοι] p. 404.

Digitized by Google

ἄρχειν καὶ ἄγειν ὅποι βούλοιτο ἑαυτούς. Ἀλλὰ [3] μὴν A
τε καὶ τὸν ἔμπροσθεν χρόνον εὐδοκίμει πολλὰ ἐξῆς
ἔτη [4], καὶ μετὰ τὴν καταδίκην μέγιστος πάλιν ἦν
τῶν πολιτῶν, πῶς οὐκ ἀμφοτέρων ἕνεκα ζηλωτός
ἐστι, καὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους; Οὐ γὰρ τὸ
προσκροῦσαι τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεσκότησεν, ἀλλὰ τὸ
τιμᾶσθαι μετὰ τοῦτο πᾶσαν παρεγράψατο τὴν συμ-
φοράν. Οὐ γὰρ τὸ μέσον κύριόν ἐστιν ἑκατέρων τῶν
ἄκρων, ἀλλὰ κρατεῖ τὸ συναμφότερον [5] τοῦ μέσου.
Εἴτε γὰρ τοῖς πρώτοις δεῖ διδόναι τὴν ψῆφον, ἐτι-
μᾶτο ἀπ' [6] ἀρχῆς· εἴτε τοῖς ὑστέρου, οὐκ ἐν οἷς
κατέγνωσαν ἔστησαν, ἀλλὰ προσεῖχον πάλιν ὡς αὐ-
τῶν βελτίονι. Καὶ μὴν οὐχ ὅσον δύο ἀνθ' ἑνός ἐστιν,
ἀλλ' ὅτι καὶ τὸ πλῆθος ἑκάστου χρόνου οὐκ ἴσον
οὐδὲ ἐγγύς. Καὶ μὴν [7] οὐδὲ τοὺς λαχόντας ἅπαντας
οἴεσθαι [8] χρὴ καταγνῶναι τὴν γραφὴν αὐτοῦ, ἀλλ' B
εἶναί τινας οἳ καὶ τῷ Περικλεῖ καλῶς ποιοῦντες
ἔθεντο [9]. Οὐκοῦν τούτους γε [10] βελτίους τε καὶ βελ-
τίστους ἦν πεποιηκώς. Καίτοι τί [11] φήσομεν, ὦ τῶν
Ἑλλήνων ἄριστε, πότερον δικαίως εἰς σὲ τότ' ἐκεί-
νους ταῦτα τολμᾶν, ἢ σὲ τῆς ἐκείνων μανίας ὑπεύ-
θυνον εἶναι; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδέτερον ἂν φαίην. Καὶ
μὴν ἔχοι γ' ἄν τις τοὺς σοὺς λόγους ἀμυνόμενος διπλᾶ
στρέφειν κατὰ σοῦ καὶ κατὰ Σωκράτους, ὡς εἰ καὶ [12]
τὰ μάλιστα ἀδίκως ὑμῖν ταῦτα συνέβαινε, τρόπον γέ
τινα τὰ προσήκοντα ἐπάσχετε, εἴ πέρ γε τοιούτους
ἀπεδείκνυτε οὓς ἐπαιδεύστε. Οὐκοῦν εἰ μὲν τὰ τῶν
ὁμιλητῶν ἁμαρτήματα τῶν προσεστηκότων ἐστὶ κατη-
γορήματα, σαυτοῦ καὶ τοῦ ἑτέρου μᾶλλον κατηγό-
ρηκας ἢ Περικλέους τε [13] καὶ ὧν οἶει. Καὶ νὴ Δί', C
εἰ βούλει, τὸ μᾶλλον ἀφίημί σοι [14]· ὅτι δὲ οὐχ
ἧττον, ἀρκεῖ. Εἰ δ' ὑμεῖς [15] ἀθῷοι, κἀκείνους ἐκ
τῶν αὐτῶν εἰκός ἐστιν εἶναι, εἴ πέρ γε [16] τοῦ ἴσου
μέμνησαι καὶ μὴ ὑπερβαίνεις τὴν γεωμετρίαν ἐκών.
Εἶθ' ὃν [17] αὐτὸς ἀφῆκας [18] ἂν [19] τῆς αἰτίας, τοῦτον
διαβάλλεις ἐκ τῆς αὐτῆς ταύτης αἰτίας. Καὶ πῶς
οὐκ ἄτοπον ἄλλῳ μὲν ἂν λέγοντι μὴ πιστεύειν, αὐ-
τὸν δὲ κατηγορεῖν; Καὶ δι' ἃ τὸν λέγοντα ἠγοῦ χείρω,
διὰ ταῦτα Περικλέα ἀξιοῦν φαῦλον νομίζεσθαι; Καὶ
τοὺς καταψηφισαμένους αἰτιώμενον [20] ἡμᾶς πείθειν
συγκαταγινώσκειν, ὥσπερ χρηστοῦ τινὸς πράγματος
μεθέξειν μέλλοντας, ἀλλ' οὐχ ὃ μηδ' ἐκείνοις καλῶς
εἶχε ποιῆσαι; κἀκεῖνοι μὲν αὐτοὶ τὴν ἑαυτῶν κατα-
δίκην οὐχ ὑπελογίσαντο, ἀλλ' ἐτίμων πάλιν ὡς χρη-
στὸν καὶ δίκαιον· ἡμεῖς δὲ οὗ μηδὲν ἄλλο κατηγο- D
ρεῖν ἔχομεν, τοῦτον ἀτιμάσομεν διὰ τὴν δίκην [21];
καὶ τῶν αὐτῶν ἀνδρῶν ὃ μὲν ἥμαρτον, ἰσχυρὸν
ποιησόμεθα, ἃ δὲ εὖ φρονοῦντες ἔπραττον, ἐν οὐδε-
νὸς μοίρᾳ θήσομεν, καὶ ταῦτα ὁμολογοῦντες ὡς
ἥμαρτον, [1304 R.] μᾶλλον δὲ κατηγοροῦντες [22]; καὶ
τίνα ταῦτ' [23] εἶχε [24] λόγον; ἐγὼ μὲν οὐκ ἐπινῶ.
Πλάτων [25] δὲ τὴν συμφορὰν ὡς [706 H.] ἀδίκημα

vellent ducere jusserint. Quin si et prioribus annis multis gratiosus fuit, et post condemnationem rursum maximus evasit, nimirum ex utroque, tam principio quam fine, admirandus exstitit. Nec enim offensa res priores obscurāvit, verum honor post delatus omnem delevit calamitatem. Non enim medium tempus utique præstat, verum simul utrumque medio. Nam sive priora secteris, in honore primum fuit, sive posteriora, in condemnatione non perseverabant, sed rursus ut potiorem attendebant. Neque vero duo duntaxat uni opponuntur, verum ne singulorum quidem temporum spatium est ullo modo æquale. Quinimo nec omnes eum judices condemnasse censendi sunt, sed aliqui etiam Pericli recte suffragrati sunt. Nos igitur meliores atque optimos reddiderat. Quid ad hæc, Græcorum optime, dicemus? Utrum recte illos hæc in te commisisse, an te illorum esse insaniæ reum? Equidem neutrum dixerim. Verumtamen posset aliquis tuis verbis respondens, bifariam contra te et Socratem hoc torquere, quasi recte quodammodo vobis, quamvis **434***b* injustissime hæc acciderint, quandoquidem tales discipulos protulistis. Quare si asseclarum peccata præsidum culpam continet, teipsum et sodalem potius, aut saltem non minus quam Periclem et quos volebas accusasti. Sin vos estis insontes, eodem quoque illi modo debent esse, siquidem æqualitatis meministi, nec geometriam sponte transgrederis. Ergo quem ipse a crimine absolvisses, eum criminis ejusdem accusas? Quid autem absurdius quam alteri dicenti non credere, ipsum accusare? propter quæ dicentem pejorem fores habiturus, propter ea Periclem velle improbum videri? Et cum eos qui illum condemnarunt improbes, nos ad similem condemnationem hortari, quasi rei alicujus præclaræ, et non ejus, quæ nec illos docuerit, participes futuri simus. Illi vero suam condemnationem ipsi non excusarunt, sed rursum tanquam probum et justum in oculis tulerunt: nos eum cui nullum possumus aliud crimen imponere, propter condemnationem contemnemus? Et eorumdem hominum peccatis nitemur, recte facta non attendemus? Cum præsertim illorum peccata fateamur, aut potius accusemus. Quam id, obsecro, rationis habet speciem? Equidem non intelligo. At Plato cladem pro injuria suggillat, cum fortunam decreti loca considerans, tum aliorum delicta his imponens. Si vero equis calcitrantibus eos qui condemnati sunt confert, aliquid se contra illos gravius arbitratur dicere. Quod si condemnantes cum diis duodecim conferre possent (96),

VARIÆ LECTIONES.

[3] ἀλλὰ μὴν] p. 405. [4] ἔτη] ἔτι A. [5] συναμφότερον] συμφέρον A. [6] ἀπ' A : ἐξ ς. [7] καὶ μὴν] p. 406. [8] οἴεσθαι χρὴ πάντας ς. [9] ἔθεντο] ἐψηφίσαντο A. [10] γε om. A [11] καίτοι] p. 411. [12] εἰ καὶ A : καὶ εἰ ς. [13] τε om. A. [14] σοι om. A. [15] ἡμεῖς ς. [16] γε om. A. [17] εἰθ' ὃν] p. 413. [18] ἀφῆκας A. [19] ἂν om. A. [20] αἰτιώμενον] ἰώμενον corr. A : αἰτιώμενος ς. [21] δίκην A : καταδίκην ς. [22] κατηγόρουν A. [23] τοῦτ' A. [24] εἶχεν A : ἔχει ς. [25] Πλάτων] p. 415.

NOTÆ.

(96) Dii majores duodecim: quos apud Apuleium Ennius sic recenset: Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars, Mercurius, Jovis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Digitized by Google

a vituperandis reis, credo, abstinuisset. Cæterum si viros utroque modo volet Plato reprehendere, quasi acutum quiddam arripuerit, quid vetat quominus aliquis par pari reddens, utroque rursum modo sic dissolvat? Si eos recte et juste condemnarunt Athenienses, non erant ab illis corrupti: nam cum recte agebant, non eos illi corruperant. Quare si merito sunt condemnati, non hic pejores erunt, **435***a* sin eos injuste condemnarunt, injuriam passi sunt viri, non intulerunt: tales autem adjuvandi sunt, non accusandi, aut si juvari nequeunt, saltem accusari non debent. Ego vero elegantioribus hæc relinquo. Ipse autem quid affirmo? aut quam rationem sequor? Non possunt utrique simul accusari, et vulgus et viri, nisi alteros manifeste calumniari volumus. Etenim si recte sint condemnati, ipsi quidem fuerint improbi; populus officio suo functus est. Itaque non debet ob hanc rem quidem culpari, an ergo cum eum cum ferocientibus bestiis comparamus, recte nos facere dicemus? Sin peccavit populus, una cum ipsius, peccato virorum probrum diluitur. In hoc enim ipso Athenienses deliquisse dicimus, quod illos exsilio, pecunia, vel alia re quacunque multarunt. Quid autem hæc affert ratio? nihil eos horum meritos esse. Atqui si male fecerant, meriti erant; quoniam autem meriti non erant, liquido colligitur male nihil fecisse. Jam qui probis maledicunt, et calumnias ingerunt, non utique probe faciunt. Nos igitur pro accusatione utrorumque justam utrorumque defensionem proferemus, ac nec populi totius hanc esse culpam, nec illos sicubi offenderunt, pejores haberi debere dicemus. Nec enim ut athletis solet, sic et poetis præstantioribus semper defertur victoria, verum et hic Pindaricum illud locum habet, verissime enim cecinit ille:

κατηγόρηκε, τὴν μὲν τύχην ἀντὶ γνώμης ἐξετάζων, τὴν δ' ἑτέρων ἁμαρτίαν ὡς ἐκείνων οὖσαν τιθείς. Εἰ δὲ τοὺς καταψηφιζομένους καὶ τοῖς ἵπποις ἀπεικάζων τοῖς λακτίζουσιν ἰσχυρόν τι λέγειν καθ' ὧν ἡ ψῆφος οἴσεται, ταχύ γ' ἂν εἰ τοῖς δώδεκα θεοῖς ἔσχεν εἰκάσαι τοὺς καταγνόντας, ἀπέσχετ' ἂν τῶν ἀλόντων τὸ μὴ οὐ κακῶς εἰπεῖν. Εἰ δ' [26] ἐπ' ἀμφότερα Πλάτων αἰτιάσεται τοὺς ἄνδρας, ὥσπερ σοφοῦ τινὸς εἰλημμένος [27], τί κωλύει τινὰ τὰς ὁμοίας ἀνταποδιδόντα ἐπ' ἀμφότερα αὖ [28] φιλονείκως ὑπολαμβάνοντα, διαλύειν ὡδὶ τὸν λόγον, ὅτι εἰ καλῶς καὶ τὰ δίκαια αὐτῶν Ἀθηναῖοι κατέγνωσαν, οὐκ ἦσαν ὑπ' αὐτῶν διεφθαρμένοι· τὰ γὰρ δίκαια ἐποίουν. Οὐκοῦν οὐδ' ἐκεῖνοι διεφθάρκασαν· ὥστε εἰ δικαίως ἐάλωσαν, οὐδὲν ταύτῃ γε χείρους ἦσαν. Εἰ δὲ ἀδίκως αὐτῶν ἐκεῖνοι κατεψηφίσαντο, ἀδικεῖσθαι τοῖς ἀνδράσιν παρίεστιν, ἀδικεῖν δὲ [29] οὐδαμῶς· τοῖς δ' ἀδικηθεῖσι βοηθεῖν, οὐκ ἐγκαλεῖν εἰκός ἐστιν. Εἰ δέ τοι καὶ μὴ δυνατὸν βοηθεῖν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ δίκαιον ἐγκαλεῖν. Ἐγὼ δὲ ταῦτα μὲν τοῖς κομψοτέροις παρίημι· αὐτὸς δὲ τί φημι καὶ πῶς δέχομαι τὸν λόγον; Οὐκ ἔστι δίκαιον ἅμα ἀμφοῖν κατηγορεῖν, καὶ τοῦ δήμου κἀκείνων· ἢ σαφῶς τοὺς ἑτέρους συκοφαντήσομεν. Εἰ μὲν γὰρ ὀρθῶς ἐκεῖνα κατεγνώσθη, ἠδίκουν μὲν (ὡς ἔοικεν) ἐκεῖνοι, τῷ δήμῳ δ' ἃ προσήκει πέπρακται, ὥστε οὐχὶ δή που ταῦτά γε δίκαιον κατηγορεῖν αὐτοῦ. Πῶς [30] ὧν τοῖς ἀγριαίνουσι τῶν ζώων αὐτὸν ἀπεικάζοντες ὀρθῶς φήσομεν ποιεῖν [31]; εἰ δ' ἥμαρτεν ὁ δῆμος, ἅμα τε ἐκείνῳ ἡμάρτηται καὶ τοῖς ἀνδράσι τοὐνειδος [32] λέλυται. Αὐτὸ [33] γὰρ τοῦτό φαμεν δήπουθεν ἁμαρτεῖν Ἀθηναίους, τιμήσαντας ἐκείνοις φυγῆς ἢ ὁτουδήποτε ἐτίμησαν ἑκάστῳ. Οὗτος δὲ ὁ λόγος τί λέγει; Μηδενὸς τούτων ἐκείνους ἀξίους εἶναι. Καὶ μὴν εἴ γε ἠδίκουν, ἄξιοι τούτων ἦσαν· ὅτε δὲ οὐ τούτων ἄξιοι, σαφῶς οὐκ ἠδίκουν. Τοὺς δ' οὐκ ἀδικοῦντας κακῶς λέγειν καὶ συκοφαντεῖν οὐχὶ δίκαια ποιεῖν [34] ἐστίν. Ἡμεῖς τοίνυν ἀντὶ τοῦ κατηγορεῖν ἀμφοτέρων ὑπὲρ ἀμφοτέρων τὰ πρέποντα ἀπολογούμεθα, οὔτε τοῦ δήμου [τὴν αἰτίαν παντὸς [35] εἶναι φάσκοντες, οὔτε ἐκείνους προσήκειν, εἰ ὅτι προσέπταισαν, χείρους νομίζεσθαι. Καὶ οὐκ [36] ἐπὶ μὲν τῶν ἀθλητῶν οὕτω συμβαίνει, τὰ δὲ τῆς μουσικῆς ἐστηκυῖαν ἔχει τὴν νίκην τοῖς κρείττοσιν, ἀλλὰ κἀνταῦθα τὸ τοῦ Πινδάρου κρατεῖ· πάνυ γὰρ μετ' ἀληθείας τοῦτ' ἐκεῖνος ὕμνησεν.

Ἐν ἔργμασι νικᾷ τύχα [37]*, οὐ σθένος.*

[*In circo autem fortuna, non robur, vincit.*

Itaque conspicatus Eumelum Achilles, cadentem e curru misertus dixit:

Optimus extremo vir equos agit ordine fortes.

Atqui absurdum erat hæc ita deinceps conjungere, atque eumdem optimum et extremum dicere. Verumtamen ita res, inquit, humanæ ferunt. Hoc enim videntur mihi verba velle, eumdem esse et optimum et extremum, quod olim Orontem Persam de digito dixisse ferunt, eumdem situ alio nunc decem millia, nunc unum duntaxat ostendere. [Quare ad] Platonis exemplum mihi certe videtur **435***b* Eumelus in cæ-

Ὥστε [38] ἰδὼν τὸν Εὔμηλον Ἀχιλλεὺς τοῦ ἅρματος ἐκπεσόντα ὤκτειρέ τε καὶ λέγει

Λοῖσθος ἀνὴρ ὥριστος ἐλαύνει μώνυχας ἵππους.

Ἆρ' οὖν οὐ παράδοξον ἐξῆς οὕτωσὶ θεῖναι παράλληλα, καὶ τὸν αὐτὸν λοῖσθόν τε καὶ ἄριστον προσειπεῖν; Ἀλλ' ὅμως τοιαῦτα, φησί, τὰ ἀνθρώπεια (τοῦτο γάρ μοι δοκεῖ τῶν ῥημάτων τὸ βούλημα εἶναι)· ὁ αὐτὸς ἀνὴρ [707 H.] ἄριστός τε καὶ ἔσχατος. Ὅπερ [39] περὶ τοῦ δακτύλου φασί ποτ' εἰπεῖν Ὀρόντην [40] τὸν Πέρσην, ὡς ὁ [41] αὐτὸς ὢν τῇ θέσει ποτὲ μὲν τὰ μυρία σημαίνει, ποτὲ δ' οὐ πλέον ἢ ἕν. Ὥστ'

VARIÆ LECTIONES.

[26] εἰ δ'] p. 416. [27] ἐπειλημμένος A. [28] αὖ om. A. [29] δὲ A : γε ς. [30] πῶς οὖν. [31] ποιεῖν om. A. [32] τοὐνειδος A : τὸ ὄνειδος ς. [33] αὐτό [34] ποιεῖν ἐστι om. A. [35] πάντως A. [36] καὶ οὐκ] p. 422. [37] τύχα] τάχα A. [38] ὥστε] p. 423. [39] ὅπερ] ὥσπερ A. [40] Ὀρόντην] cf. Suidas v. Ἀρβαζάκιος. [41] ὁ om. A.

Digitized by Google

ἐμοὶ μὲν ἀντικρυς εἰς τὸ [52] Πλάτωνος παράδειγμα ὁ Εὔθυμλος τείνειν δοκεῖ, κατά τε ἄλλα, καὶ οὐχ ὅσον τῆς νίκης ἐστερήθη.

Ἀλλὰ καὶ ἀγκῶνάς τε περιεδρύφθη στόμα τε ῥῖνάς τε.]

ὑπὸ τῶν ἵππων τῶν ἀρίστων καὶ ὑφ' ὧν οὐδὲ πώποτε [53] ἐσφάλη.

[1305 R.] [Ὀρόντης ὁ Πέρσης ἐκπεσὼν τῆς ἀρχῆς *Καὶ ὁ δάκτυλος*, ἔφη, *ποτὲ μὲν ἕν, ποτὲ δὲ μυρία σημαίνει.*

Εἰ φίλοις [54] ἰσχύεις, εἰ χρήμασιν, εἰ δόξαν ἔχεις ἐν τῇ πόλει, μηδενὶ τούτων ἐπαρθῇς [55], μηδὲ μεῖζον φρονήσεις τῆς ἐξουσίας [56]. Εἰ πάντων κρατήσεις, ἡττήσῃ τῆς τύχης. Ταῦτ' ἐστὶν ὁ ἀγὼν οὗτος, ταῦθ' Ὅμηρος λέγει. Οὐδὲν τῶν ἀνθρωπείων [57] ἀσφαλὲς οὐδ' ὁμαλὸν οὐδ' αὔταρκες, ἀλλ' ἡττήσεται μὲν ὁ ἰσχυρὸς τοῦ ἀσθενοῦς, ὅταν καιρὸς [58] ᾖ τούτου, ἁλώσεται δὲ Βαβυλὼν αὐτοῖς τείχεσι, πάλιν δὲ τοὺς Πέρσας πορθήσουσιν ἕτεροι· πάντα ταῦτα ἐναλλὰξ περιέρχεται. Εἰ δὲ [59] ἔσωζον μὲν οἱ κυβερνῆται πάντες ἅπαντας τοὺς ἐμπλέοντας, ἔσωζον δ' οἱ ἰατροὶ πάντες [60] ἅπαντας τοὺς κάμνοντας, ἐνίκων δὲ οἱ κρείττονες, ἐνίκων δὲ οἱ μείζονες, τὸ δ' ἀεὶ τούτοις πᾶσι προσῆν, μηδεὶς δ' ἐσφάλλετο τῶν ἀρξαμένων κατορθοῦν, εὐχὴ δὲ καὶ δύναμις μηδενὶ [61] διέφερεν, ἀθάνατα πάντ' ἦν τὰ [62] τῶν ἀνθρώπων πράγματα, καὶ οὐδὲν ἂν ἴσως εὐχῆς προσέδει, οὐδ' ἂν κατέκλυζεν ἡμᾶς τῶν πίθων ἄτερος ὥσπερ νῦν. Μὴ [63] τοίνυν θαυμάσῃς, εἰ Περικλῆς ἔχων ἐπιστήμην καὶ τέχνην τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς τύχης ἡττᾶτο· μηδ' ἀμνημόνει τῶν καιρῶν, οὓς αὐτὸς φῂς οὐκ ὀλίγον δύνασθαι, οἷς οὐ πραοτάτοις ἐκεῖνος τότε χρησάμενος φαίνεται. Πολλὰ καὶ παράδοξα κατ' ἀνθρώπους καὶ γέγονε καὶ γενήσεται· ὧν ἐστὶ καὶ τὰ τούτοις τοῖς ἀνδράσι συμβάντα. Τίς δ' οὐκ ἂν φαίη; Ἀλλ' οὔπω ταῦτά ἐστιν ἔλεγχος κατ' αὐτῶν ὡς οὔτε ἠπίσταντο χρηστὸν οὐδὲν, οὔτε ἐδύναντο βελτίους ποιεῖν [64]· ἀλλ' ἐξῆν αὐτοῖς τήν γε τέχνην δήπουθεν ἔχειν καὶ τὸ χρηστοὺς εἶναι, εἰ καὶ τῶν μείζονων ἐπικουριῶν ἔν γε τῷ τότε ἐστέρηντο. Ἡδέως [65] δ' ἂν ἐροίμην, ὅστις βούλεται [66] δέξασθαι τὸ ἐρώτημα ὑπὲρ Πλάτωνος, αὐτὸς δὲ [67] δή τί μαθὼν ἡμῖν ὁ Πλάτων οὐκ ἐπολιτεύσατο; ἆρ' [68] ἄλλο τι φήσειεν ἂν [69] ὁστισοῦν ἢ τὸ αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ καὶ Σωκράτης λέγων ἐκείνῳ φαίνεται; τί μὴν ἕτερον; Εἶθ' ἃ φοβηθεὶς [70] μὴ πάθῃς οὐκ ἐδημηγόρεις, ταῦτ' εἴ τις ἐκείνων πέπονθεν, ὡς οὐ τὰ βέλτιστα συνεβούλευεν ἰσχυρίζῃ; καὶ μὴν εἰ μὲν οὐδεὶς ἐπῆν κίνδυνος, τοῦ χάριν οὐδὲν ὤνησας τὴν [71] πατρίδα; εἰ δ' ἕτοιμον ἦν ἀπολωλέναι, τί θαυμάζεις εἴ τις ἐκείνων ἐχρήσατο συμφορᾷ, καὶ τῷ τὰ βέλτιστα λέγειν τιθεὶς αὐτὸς ἔπεσθαι τὸ κινδυνεύειν, ἐκείνους ἐξ ὧν ἠτύχησαν ἀποστερεῖς τοῦ [72] λέγειν τὰ βέλτιστα; Οὐκοῦν ὅτ' ἐκεῖνοι φαίνονται μηδὲν τῶν

teris spectare, cum non victoria tantum privatus est, sed

Et cubitos atque est nares laceratus et ora

equis optimis et a quibus nunquam fuerat dejectus.

[Orontes Persa excidens imperio : *Digitus*, inquit, *nunc unum, nunc millia ostendit.*]

Quocirca sive amicis, sive opibus vales, sive gloriam inter cives es consecutus, noli te extollere, nec plus tibi quam liceat, tribuere. Ut omnia sibi suppetant, a fortuna vinceris. Hæc sibi vult certamen istud; hæc Homerus dicit. Nihil est in rebus humanis securum, nihil æquabile, nihil sibi sufficiens : verum, cum tempus feret, fortem vincet imbecillior, Babylon una cum mœnibus capietur, Persas rursum populabuntur alii. Hæc enim omnia in orbem feruntur. Quod si gubernatores omnes cunctos vectores salvos præstarent, ac medici omnes cunctos sanarent ægrotos, et majores ac potiores vincerent, atque hi omnes semper florerent, nec quisquam eorum qui recte cœpisset agere, erraret, neque votum a facultate quidquam differret, immortales forent res omnes humanæ, nec precibus fortassis opus esset, neque nos, ut nunc, dolium alterum perfudisset. Ne mireris igitur, si Pericles, cum scientiam et artem habebat a Deo et fortuna vincebatur, neque temporum obliviscere, quibus ipse non parum tribuis, et ille non optimis, ut apparet, tunc usus fuit. Multa inter homines facta sunt et fient miranda, inter quæ sunt etiam quæ his viris contigerunt, ut nemo negat. Verum ea nondum convincunt, illos nec boni quidquam scivisse, nec meliorem quemquam reddere potuisse, siquidem poterant et artem tenere et probi esse, quanquam eo quidem tempore majoribus carebant adjumentis. Libenter autem quæsierim si quis pro Platone velit respondere, cum ipse Plato rempublicam non administrarit, nunquid causæ dicet quisquam, præter id, quod apud ipsum dicit Socrates? Quid enim aliud? Ergo si in ea quorum tu metu publica non curabas, illorum aliquis incidit, eum non optima quæque suasisse contendis? Atqui si nihil **436***a* erat periculi, cur patriam nullam in re juvisti? Sin erat paratus interitus, cur miraris illorum quemquam in cladem incidisse, et cum optima consilia ipse cum periculis conjungas, illos postquam offenderunt optimi fuisse consilii negas. Cum igitur illi nullam secuturam cladem justitiæ prætexuerunt, verum largiter ac simpliciter communi bono impenderunt; Socratis

VARIÆ LECTIONES.

[52] εἰς τὸ Πλάτωνος παράδειγμα om. A. [53] πώποτε om. A. [54] εἰ φίλοις ἰσχύεις (p. 426) add. A. [55] τούτων μεῖζον ἐπαρθῇς A. [56] τῇ ἐξουσίᾳ A. [57] ἀνθρωπίνων A. [58] ὅταν ὁ καιρὸς ς. [59] εἰ δὲ] p. 427. [60] πάντες] ἅπαντες A. [61] μηδενὶ] οὐδὲν A. [62] πάντ' ἦν A : ἦν ἅπαντα ς. [63] μὴ] p. 431. [64] ποιεῖν om. A. [65] ἡδέως] p. 435. [66] βούλοιτο A. [67] δὲ om. A. [68] ἆρ'] ἄρ' οὖν A. [69] ἂν om. A. [70] φοβηθεὶς μὴ A : μὴ φοβηθεὶς ς. [71] ὤνησας καὶ τὴν ς. [72] τοῦ] τὸ A. οὐκοῦν] p. 436.

Digitized by Google

sermoni obtemperarunt. Itaque vel eos nec justis nec bonis rebus ostende studuisse, vel probos fuisse concede, quidquid consecutum sit, atque eo magis quo minus rei difficultatem reformidarunt : *Essent enim secundum rationem tuam temerarii* (97). Deinde tantum abfuit, ut illorum gloriam diminuere cogerentur, quo major ipse videretur, ut suam administrationem ad illos retulerit. Deinde nec hostes erant iidem, verum contra acres et accinctos viros Demosthenem opponere, eosque Athenienses vicinos et finitimos, et caduceo pariter ac ferro utentes, et pleraque furtim auferentes. τὴν ἐκείνων ἀνενήνοχεν. Ἔπειθ' [68] ὅτι οὐδὲ [69] τὰ τῶν

A μελλόντων αὐτοῖς ἔσεσθαι δυσχερῶν ὑπολογισάμενοι πρὸς τὸ δίκαιον, ἀλλ' ἀφειδῶς καὶ ἁπλῶς ὄντες αὐτοὺς ὑπὲρ τοῦ κοινῇ [708 H.] βελτίστου, τῷ Σωκράτους κέχρηνται λόγῳ. Ὥστε [63] ἢ δεικτέον ἐστὶν ὡς οὔτε δίκαια οὔτε ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἦν ἔργα ἃ προείλοντο καὶ οἷς ἐνεχείρησαν, ἢ συγχωρητέον χρηστοὺς εἶναι [64] τοὺς ἄνδρας, εἰ καὶ ὁτιοῦν ἀπήντησε, καὶ τοσούτῳ [65] μᾶλλον καὶ μείζονως, ὅσῳ [66] τὴν δυσκολίαν τοῦ πράγματος οὐκ ἔδεισαν· *Φαῦλοι* γὰρ ἂν τῷ γε Σωκράτους λόγῳ *εἶεν*. Ἔπειτα [67] τοσούτου ἐδέησε τῆς ὑπαρχούσης δόξης ἐκείνοις ἀφελεῖν ἐπιχειρεῖν, ἵνα δὴ μείζων αὐτὸς φανείη, ὥστε τὴν αὐτοῦ πολιτείαν εἰς

B [Philippus proditione multa valuit, velut bonum adventitium adducens, et de Pericle eos monuit et aliis.]

Sed quod volebam dicere, uter erit humanior, et in dicendo dexterior hoc loco censendus, is qui nulla cogente necessitate male de viris loqui studuit, an qui nec alterius stimulis est excitatus, neque ut seipsum laudaret, alios vituperare voluit? Mane, obsecro, potestne quisquam sibi ipse magis contrarius deprehendi? qui tum quos adulatores esse contenderat, negat adulatoria usos fuisse, tum ea de quibus eos absolverat, reprehendit. Itaque quibus eos argumentis conabatur convincere, iisdem coactus est absolvere : quibus autem absolvit quos adulationis insimularat, iis rhetoricam vult adulationem esse convincere. Quinimo **436***b* ut ad firmissima veniamus, si eos adulatores quodammodo per crimina fuerat effecturus, atque ita sermonem absoluturus, quamvis etiam ficta protulisset crimina, aliquid tamen dixisse visus fuisset : cum autem omnibus quæcunque putaret contra eos dici posse prolatis, postea velut judex, qui alterum audivit loquentem, eos absolvit, quis est usus verborum, aut quomodo omnia sint pariter et frustra dicta? Hic autem quid ait? *Etenim præfectus urbis nunquam quisquam injuste pereat per eam rempublicam cui præfectus est.* Quomodo, per deos immortales, hæc ejusdem dicamus esse sententiæ, aut eadem spectare, ut simul et quia justitiam

[1308 R.] [Διὰ γὰρ τῶν προδοτῶν τὰ πολλὰ Φίλιππος ἴσχυεν. Ὥσπερ ἐπεισόδιον χρηστὸν ἐπεισήγαγε, καὶ τοῦ τε Περικλέους αὐτοὺς ὑπεμίμνησκε καὶ ἄλλων.]

Πότερος [70] καὶ [71] τὴν ὅλην γνώμην φιλανθρωπότερος, καὶ περὶ αὐτοὺς τοὺς λόγους δεξιώτερος κατὰ τοῦτο τὸ μέρος; πότερ' ὅστις, αὐτῷ μηδεμιᾶς ἀνάγκης ὑπαρχούσης, κακῶς λέγειν εἵλετο τοὺς ἄνδρας, ἢ ὅστις, ὄντος μὲν τοῦ παροξύνοντος, οὐ προήχθη οὐδ' ἠξίωσεν ἑαυτὸν σεμνύνειν ἐν οἷς ἑτέρους ἔμελλε κακῶς ἐρεῖν; Ἔχει [72] δὴ πρὸς θεῶν. Πῶς ἄν τις μᾶλλον ἀλοίη τἀναντία λέγων αὐτὸς ἑαυτῷ; ὅστις λέγων μὲν ὡς ἦσαν κόλακες, καὶ τοῦτ' ἀγωνιζόμενος, εἶτ' αὐτὸς αὖ φησὶν ὡς οὐκ ἐχρῶντο τῇ κολακικῇ· πάλιν δὲ ὧν ἀφῆκεν αὐτούς, ταῦτα [73] κατηγορεῖ. Καὶ δι' ὧν μὲν ἐλέγχειν προὐθυμεῖτο, διὰ τούτων

C ἀφεῖναι ἠναγκάσθη· διὰ δ' ὧν [74] ἀφῆκεν οὓς ἠτιάσατο τῆς κολακείας, διὰ τούτων ῥητορικὴν ὡς κολακείαν ἐλέγξειν ἀξιοῖ. Καὶ μὴν [75] εἰ μὲν ἔμελλε (τοῦτο γάρ ἐστιν ἤδη τὸ ἰσχυρότατον) κόλακας τρόπον τινὰ αὐτοὺς ἐκ τῶν αἰτιῶν δόξειν ἀποφαίνειν, κάνταῦθα στήσεσθαι τοῦ λόγου, τάχ' ἄν, εἰ καὶ μὴ τὰ [76] ὄντα [μὴ ὄντα] κατηγόρησεν, ἀλλ' οὖν ἐδόκει γ' ἂν τι προῦργου τῶν λόγων εἶναι. Ὅτε δὲ εἰπὼν ἅπανθ' ὅσα ἔχειν ἠγεῖτο [77] κατ' αὐτῶν, εἶτα ὥσπερ δικαστὴς ἑτέρου λέγοντος ἀκηκοὼς ἀφῆκε τῆς αἰτίας αὐτούς, τίς ἔσθ' ἡ [78] χρεία τῶν λόγων; ἢ πῶς οὐχ ἅμα τε ψευδῆ καὶ μάτην ἅπαντα εἴρηται [79]; Φέρε [80] δὴ τί αὖ φησὶν ἐνταῦθα; *Προστάτης γὰρ πόλεως οὐδ' ἂν*

D *εἷς ποτε* [81] *ἀδίκως ἀπόλοιτο* [82] *ὑπ' αὐτῆς τῆς πόλεως ἧς προστατεῖ.* Ταῦτ', ὦ πρὸς Διός, πῶς τις εἶναι φῇ τῆς αὐτῆς γνώμης ἢ πρὸς τὸ αὐτὸ τελευτᾷν; ἅμα μὲν τὸν τῷ δικαίῳ βοηθοῦντα ἀναγκαίως ἔχειν ἀπολέσθαι ὑπὸ τῆς πόλεως ἧς προστατεῖ, ἅμα δ' ἂν ἀπόληται, οὐκ ἄν ποτε τοῦτ' ἀδίκως παθεῖν ὑπὸ τῆς πόλεως ἧς προστατεῖ. Ποῦ ταῦτ' ἐστὶν ἐοικότα, ἢ πῶς εἰς ταὐτὸν τελεῖ [83]; Σκοπῶ [84] δὲ κἀκεῖνο, ὡς εἰ

VARIÆ LECTIONES.

[63] οὔτε] οὔτ' ἀ A. [64] εἶναι τοὺς om. A. [65] τοσοῦτον A. [66] ὅσον A. [67] ἔπειτα] p. 439. [68] ἔπειθ'] p. 440. [69] οὐδὲ om. A. [70] πότερος] p. 453. [71] καὶ om. A. [72] ἔχει] p. 446. [73] ταῦτα om. A. [74] διὰ δ' ὧν A : δι' ὧν τοῦ ἐκπεσεῖν δ' ς. [75] καὶ μὴν] p. 447. [76] μὴ τὰ] τὰ μὴ A. [77] ὅσα ἔχειν ἠγεῖτο] ὅσον εἶχεν A. [78] ἔσθ' ἡ] ἔοσεσθαι A. [79] εἴρηται] εἴρηται. προῦργου νῦν ἀντὶ τοῦ ὄφελος A. [80] φέρε] p. 448. [81] ποτὲ om. A. [82] ἀπόλλυτο A. [83] τελεῖ A : λήγει ς. [84] σκοπῶ] p. 451.

NOTÆ.

(97) Plato in *Apologia*.

Digitized by Google

μέν ἐστιν ἡ ῥητορικὴ κολακεία, καθάπαξ δεῖ [709 H.] A quamdam dixit esse veram rhetoricam? Sin bona
τῇ κολακείᾳ χρωμένους αὐτοὺς φαίνεσθαι, ἐπειδή γε res est, et expetenda rhetorica, nimirum hi opti-
ἦσαν ῥήτορες. Ὥστε πῶς ἢ ἐκείνους ἀπολύει τῆς αἰ- marum rerum curam gesserunt. Cur igitur vel hos
τίας, ἢ ῥητορικὴν προσείρηκέ τινα ἀληθινήν; Εἰ optime dixisse negat, vel rhetoricam vocat adula-
δ' αὖ χρηστὸν ἢ σπουδαῖον ἡ ῥητορική, δεῖ τοῦ βελ- tionem? Quod si duplex est rhetoricæ genus, quo-
τίστου δοκεῖν μέλειν [88] αὐτοῖς· ὥστε πῶς ἢ ἐκείνους rum alterum sit adulatio, turpisque concio, alte-
μὴ πρὸς τὸ βέλτιστον λέγειν αἰτιᾶται, ἢ τὴν ῥητο- rum justitiæ cura, alterutrum in his manifeste
ρικὴν κολακείαν καλεῖ; Εἰ δ' αὖ διπλοῦν τι [89] τὸ τῆς cerni oportet. Cur igitur aufers utrumque? Sin
ῥητορικῆς ἐστι, καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ κολακεία τε καὶ utrumque recte aufers, tertia quædam præter
αἰσχρὰ δημηγορία, τὸ δ' ἕτερον προστασία τοῦ δι- utramque erit rhetoricæ species. Itaque non jam
καίου, ἀναγκαῖον ἐκείνοις τοῦ γ' [87] ἑτέρου μετεῖναι duplex erit rhetorica, neque tamen Plato quæ esset
σαφῶς γε οὐτωσί. Πῶς οὖν ἀμφοτέρων ἀποστερεῖς tertia ostendit. Quod si ad gratiam sunt et voluptatem omnino conficta, et ex adulatoribus unum se facit, dum jucunda pro veris refert, nulla præsertim necessitate impulsus, sin juste sunt et vere dicta, quæ requiritur major criminum solutio, aut quis commodior ipso Platone testis, qui hic quidem eos continuo absolvat, alibi vero **437a** prorsus laudet etiam, et Stesichori palinodiam imitetur. At qui eum neget esse Græcorum optimum, is quidem pessimus sit et Græcorum et Barbarorum. Verumtamen nonnihil etiam ingenio utitur, quemadmodum potestate reges, sicut et in ipsa dictione facit aliquando, dum libertatem usurpat loquendi, atque etiam in argumentis ipsis:

αὐτούς; καὶ μὴν εἴ γε καὶ δικαίως ἀποστερεῖς ἀμ-
φοτέρων, τρίτη τις ἂν εἴη παρ' ἀμφοτέρας ταύτας
ῥητορικὴ πάλιν. Ὥστε οὔτε διπλοῦν ἔτι τούτῳ τῷ
λόγῳ τὸ τῆς ῥητορικῆς· οὐδὲ ἔδειξε δή που Πλάτων B
ἥτις [90] ἐστὶν ἡ τρίτη. Εἰ μὲν [90] γὰρ ἄλλως ταῦτ' ἐστὶ
λόγου χάρις τε [90] καὶ ἡδονή, τί τῆς ῥητορικῆς ταῦτα
κατηγορεῖ; καὶ τί τῶν κολάκων εἷς γίνεται, λέγων
τὰ ἡδίω πρὸ τῶν ὄντων, καὶ ταῦτα μηδεμιᾶς ἀνάγ-
κης ἐπούσης; εἰ δὲ ἐφ' ἅπασι δικαίοις καὶ μετὰ τῆς
ἀληθείας [91] εἴρηται, τίνα χρὴ μεῖζονι λῦσαι τὰ
τῆς [92] βλασφημίας; ἢ τίνα καλλίω ποιήσασθαι μάρ-
τυρα [93] αὐτοῦ Πλάτωνος, ὅταν ἐνταῦθα μὲν καὶ
παραχρῆμα ἀφιεὶς φαίνηται τῆς αἰτίας αὐτούς,
ἑτέρωθι δὲ καὶ καθάπαξ ἐγκωμιάζων, καὶ τὸν Στησίχορον μιμούμενος τῇ παλινῳδίᾳ; Ἀλλὰ γὰρ [94] ὡς
μὲν οὐκ ἄριστος τῶν Ἑλλήνων Πλάτων, κάκιστος ἂν [95] εἴη καὶ Ἑλλήνων καὶ Βαρβάρων ὅστις οὐκ
ἐθέλει λέγειν. [1309 R.] Ἔοικε δέ τι καὶ τῆς φύσεως ἀπολαύειν, ὥσπερ οἱ βασιλεῖς τῆς ἐξουσίας, οἷον [96]
καὶ περὶ αὐτὴν τὴν λέξιν ἔστιν οὗ φανήσεται ποιῶν, ἀδείᾳ λόγων πλείονι χρώμενος, καὶ περί γε αὐτὰς
τὰς [97] ὑποθέσεις.

[Ὅτι ὀνοματοποιεῖ, καὶ ὅτι καὶ ἀποθεβιωκότας ὡς C
ἔτι παρόντας εἰσάγει τοῖς ἐπαΐουσι διαλεγομένους.]

Fingit hic et inducit mortuos, quasi præsentes ac disserentes.

Θὐδέ [98] γε Εὐριπίδου φήσομεν τὸ ἰαμβεῖον εἶναι τό,

Nec Euripidis iambicum illud esse dicemus:

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ.

Sapientium commercio princeps sapit,

οὐδ' εἴ τι; οὕτω τῶν σοφῶν εἴρηκεν [98]· ἔστι γὰρ quamvis id sapientum quidam dixerit, cum sit ex
ἐξ *Αἴαντος* Σοφοκλέους, *Αἴαντος τοῦ Λοκροῦ*. *Ajace* Sophoclis, qui *Locrus* inscribitur, sumptum.
Ἀλλ' ἔστι ταῦτα ἀπὸ τῆς τῶν διαλόγων ἐξουσίας καὶ Sed hæc licentiæ dialogorum et consuetudini tri
συνηθείας ὡρμημένα. Τῷ γὰρ ἅπαντας αὐτοὺς εἶναι buuntur. Etenim cum sint omnes figmenta, et quo-
ἐπιεικῶς πλάσματα, καὶ πλέκειν ἐξεῖναι δι' ὧν ἄν cunque quis velit modo possit nectere, fit ut nec
τις βούληται, ἐνεστί τι κἀν τοῖς λόγοις αὐτοῖς οὐ ipsa verba sint admodum veritati consona. Simul et
σφόδρα τηροῦν τὴν ἀλήθειαν· καὶ ἅμα μοι [1] δοκεῖν libertatem videtur atque magnificentiam nonnihil
ἐφέλκεταί τι [2] τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς μεγαλοπρε- sectari, nec ad exactam rationem referre cuncta;
πείας, καὶ οὐ παντάπασιν ἀκριβολογεῖται, ἀλλ', verum, quod jam dixi, ingenio concedit. Et hæc
ὥσπερ ἔφην, συγχωρεῖ τῇ φύσει. Ἔπειτα ταῦθ' nos ita temere recipiemus? Non igitur eum cogno-
ἡμεῖς ἁπλῶς οὕτω παραδεξόμεθα; Οὐκ ἄρα εἰδέναι scere videbimur.
τὰ ἐκείνου δόξομεν. D

[Τὸ ἀμέλει Ἀριστείδης πολλάκις ὡς παρέλκον λαμβάνει.]

Ἀμέλει saepe ponit Aristides quasi redundans.

Οὗτοι [3] φιλαθηναίου [4] γέ ἐστι τὴν Ἀκαδημίαν Nemo certe, qui solam admiretur Academiam re-
μόνην θαυμάζειν τῆς Ἀττικῆς, τὴν δ' ἄλλην ἅπασαν liquam Atticam hostilem et inimicam habeat, Athe-
ὥσπερ ἐχθρὰν κρίνειν καὶ πολεμίαν. Οὐδὲ γὰρ nienses amare dicatur: neque enim reliquos omnes
[710 H.] καταγελάστου, ἀποφήναντα τοὺς ἄλλους ridendos proposuerimus, tum fore sperandum est,
ἅπαντας, οὕτω καί ποτε χρὴ Πλάτωνα θαυμάζειν ut Platonem quisquam admiretur. Id enim non in
ἀναμεῖναι. Τοῦτο γὰρ οὐ Πλάτωνος ἂν [5] εἴη τιμή, honorem Platonis, sed aliorum potius omnium

VARIÆ LECTIONES.

[88] libri μέλλειν. [89] τι add. A. [87] γ' om. A. [90] εἴ τις A. [91] εἰ μὲν] p. 466. [90] τε om. A. [91] τῆς ἀληθείας] τῶν ἀληθῶν A. [92] τὰ τῆς om. A. [93] μαρτυρίαν A, [94] ἀλλὰ γάρ] p. 474. [95] ἂν A : δ' ἂν ς. [96] οἷον] οἱ pr. A, ἢ corr. [97] τὰς add. A. [98] οὐδὲ] p. 477. [98] οὐδ' εἴρηκεν om. A. [1] ἐμοὶ A. [2] τι om. A. [3] οὗτοι] p. 485. [4] τοι φιλαθηναίου A : τι φιλαθηναῖον ς. [5] ἂν om. A.

Digitized by Google

ignominiam, atque adeo Platonis ipsius cederet. Nam cum putamus eum non posse, si quis alius probus habeatur, pluris fieri, tale quiddam efficimus. Neque convenit contractum cum aliis odium, fidei apud alios occasionem fore credere. Nam si Platoni non malefaciendo debitam viris laudem tribuimus, nemini, credo, facimus injuriam. Hæc enim politica sunt, humana ac diis ab omni ævo placita. Verum si res est improba tragœdia, atque improborum hominum scriptum, quis te dicat esse tragicum? Quod enim **437***b* prorsus est turpe, id nullo modo potest honestum fieri. Deinde negas quemquam debere improbos imitari, vel ad exemplum deterius se componere; nec ipse hoc ubique præstas, verum imitaris Sophistas, sycophantas, Thrasymachum, quem plane impudentem fuisse aiunt, quia nunquam erubuit, janitores, pueros cunctos homines (98). Sed, ut arbitror, Græcum illum, facile, gratiosum, varium ac divinum, quod adhæc omnia te ducit, ingenium, fateri te cogit, horum quoque singula suum habere usum cum tempore et gratia conjunctum. Atque hos omnes voluptati studere affirmas. Utrum te igitur minus, an plus, quam deceat, ponere dicemus? Etenim voluptati quoque poetas studere creditur. Quapropter cum id quod adjiciendum erat (99-1) aufers, minus quam decet, dicis. Cum autem ex eo adulationem illis imponebat, plus profecto quam requirebatur tua continebat oratio. Poteras enim, vir præclare, simul et juvenes ad justitiam confortari, et senioribus suum tribuere. Etenim ut laudari non potuissent, silentio tamen poterant præteriri, neque fueras ob eam rem rationem non relaturam accusandus. Sed non hoc aliquem ad ignominiam commoveat maxime, quod Plato Græcorum facile princeps, et qui merito plurimum sibi tribuat, magnitudine quadam et ingenii libertate quosdam accusare voluit; sed et quod nonnulli nullius pretii homines, hac occasione sumpta, rem in consuetudinem trahunt, atque etiam de Demosthene, quem ego Mercurii (2-3) cujusdam eloquentis loco in terras arbitror descendisse, nihil non audent effutire. Quis vero vivos hos ferat, qui sæpius solœcismum committunt quam loquuntur, alios contemnunt, quantum erant ipsi contemnendi, in cæteros anquirunt, in se nunquam; virtutem extollunt, non exercent; vagi obambulant: *vita simulacra carentum* (4); Hesiodi fuci, Archilochi simiæ, duabus formis pro tribus vaccæ tragicæ prædiiti. Qui cum se Jovi negent cedere, pecunia tantopere vincuntur, et aliis convitiantur: non quod res

ἀλλ' ἀτιμία τῶν ἄλλων μᾶλλον, σχεδὸν δέ τι [8] καὶ αὐτοῦ Πλάτωνος. Τὸ γὰρ [7] ἡγεῖσθαι χρηστοῦ τινος ἄλλου κριθέντος μὴ εἶναι τούτῳ πλείονος ἀξίῳ δόξαι, πῶς οὐ τοιοῦτόν ἐστιν; Οὐ δεῖ [8] τὴν πρὸς τοὺς [9] ἑτέρους ἀπέχθειαν νομίζειν ἀφορμὴν τῆς πρὸς τοὺς ἑτέρους πίστεως εἶναι. Εἰ γὰρ τοῦ [10] Πλάτωνα κακόν τι λέγειν ἀφιέμενοι τοῖς ἀνδράσι τὰ πρέποντα ἀπεδώκαμεν, οὐκ ἀδικοῦμεν, οἶμαι· ταῦτα γὰρ καὶ πολιτικὰ [11] καὶ ἀνθρώπινα καὶ θεοῖς ἀρέσκοντα ἐκ τοῦ παντὸς χρόνου. Ἀλλ' [12] εἴ τοί γε φαῦλόν γε ἡ τραγῳδία καὶ φαύλων ἀνθρώπων, πῶς σε φῶμεν τραγῳδίαν ποιεῖν; οὐ γὰρ τό γε ὅλως αἰσχρὸν οὐδαμῶς ἔνι δή που πόιῆσαι καλῶς. Καὶ λέγεις μὲν ὡς οὐ χρὴ μιμεῖσθαι τοὺς φαύλους οὐδ' [13] ἀφομοιοῦν τοῖς χείροσιν [14], αὐτὸς δ' οὐ πάνυ χρῇ τούτῳ διὰ τέλους, ἀλλὰ μιμῇ σοφιστάς, μιμῇ συκοφάντας, μιμῇ [ἀναίσχυντον [15] πάνυ τοῦτόν φασιν] Θρασύμαχον τὸν οὐδεπώποτε [16] ἐρυθριάσαντα, θυρωροὺς, παιδία, μυρίους [17]. Ἀλλ' οἶμαι τὸ τῆς φύσεως Ἑλληνικὸν καὶ εὔκολον καὶ εὔχαρι καὶ ποικίλον καὶ θεῖον, ἐφ' ἅπαντα ταῦτα ἄγον σε, ποιεῖ μαρτυρεῖν ὅτι καὶ τούτων ἑκάστου χρῆσίς ἐστι καιρὸν ἔχουσα καὶ χάριν ἐμμελῆ. Εἶτα [18] λέγεις ὅτι πάντες οὗτοι τοῦ [19] πρὸς ἡδονὴν ἐξήρτηνται. Πότερ [20] οὖν σε φῶμεν ἔλαττον τοῦ δέοντος λέγειν ἢ πλέον; ὅτι μὲν γὰρ καὶ τοῦ πρὸς ἡδονὴν φροντίζουσιν οἱ ποιηταὶ, ὁμολογεῖται· ὥσθ' ὅσον προσθεῖναι προσῆκεν [21], τοῦτ' ἀφελὼν ἔλαττον παρὰ τοῦτ' εἴρηκας. Ὅτι δὲ αὐτοῖς κολακείαν ἐπενηνόχεις ἐκ τούτου [22], πῶς οὐκ ἔξω τοῦ δέοντος εἴρηκας, ἢ πῶς οὐ ταύτῃ πλέον αὖ τοῦ δέοντός ἐστιν ἔχων ὁ λόγος; Ἐξῆν [23] γὰρ, ὦ γενναῖε, καὶ τοὺς νέους δικαίους εἶναι προτρέπειν καὶ τοῖς πρεσβυτέροις τὰ πρέποντα ἀποδοῦναι. Καὶ γὰρ εἰ μηδὲν εἴχομεν ἐπαινεῖν αὐτοὺς, ἀλλ' ἐξῆν γε δήπου σιωπῇ παρελθεῖν, καὶ οὐκ ἔμελλες ὀφλήσειν [1312 R.] ἀλογίου. Ἀλλὰ γὰρ οὐχ ὅτι [24] Πλάτων ὁ τῶν Ἑλλήνων τοσοῦτον ὑπερφέρων καὶ δικαίως μέγιστον ἐφ' ἑαυτῷ φρονῶν κατηγορῆσαί τινων ἠξίωσε μεγέθει τινὶ καὶ ἐξουσίᾳ φύσεως, τοῦτο καὶ μάλιστ' ἂν [25] τις ἀγανακτήσειεν, ἀλλ' ὅτι καὶ τῶν κομιδῇ τινες οὐδενὸς ἀξίων [26] ἀφορμῇ ταύτῃ χρώμενοι μελέτην ἤδη τὸ πρᾶγμα πεποίηνται, καὶ τολμῶσι καὶ περὶ Δημοσθένους (ὃν ἐγὼ φαίην ἂν Ἑρμοῦ τινὸς λογίου τύπον εἰς ἀνθρώπους κατελθεῖν) ὅ τι ἂν τύχωσι βλασφημεῖν. Καίτοι τίς ἂν εἰ; ζῶντας τελῶν τούτων ἀνάσχοιτο; οἱ πλείω μὲν σολοικίζουσιν ἢ φθέγγονται, ὑπερορῶσι δὲ τῶν ἄλλων ὅσον αὐτοῖς ὑπερορᾶσθαι προσήκει. Καὶ τοὺς [27] μὲν ἄλλους ἐξετάζουσιν, αὐτοὺς δὲ οὐ πώποτε ἠξίωσαν [28]. Καὶ σεμνύνουσι μὲν τὴν ἀρετὴν, ἀσκοῦσι δ' οὔ, περιέρχονται δὲ ἄλλως

VARIÆ LECTIONES.

[8] δέ τι] δ' ἔτι ς. [7] γὰρ om. A. [8] οὐ δεῖ] p. 486. [9] τοὺς om. A. [10] τοῦ A : τὸν ς. [11] καὶ πολιτικὰ om. A. [12] ἀλλ'] p. 489. [13] οὐδ'. [14] χείροσιν om. A. [15] ἀναίσχ. π. τ. φασιν om. A. [16] οὐδέποτε A. [17] μυρίους, παιδία ς. [18] εἶτα] p. 491. [19] τοῦ om. A. [20] πότερον A. [21] προσῆκεν] πρὸς A. [22] τούτου τοῦ A. [23] ἐξῆν] p. 510. [24] οὐχ ὅτι] οὐχὶ A. [25] ἂν om. A. [26] ἀξίων οὐδενὸς ς. [27] καὶ τοὺς. [28] ἠξίωσαν om. A

NOTÆ.

(98) Audaces ad ostia ponimus, ut fideles custodes.

(99-1) Oportebat enim adjicere *sectantibus*.

(2-3) Mercurius alter proverbii specie supr. Phot

(4) Hom. Iliad. ψ.

Digitized by Google

βροτῶν εἴδωλα καμόντων, Ἡσιόδου κηφῆνες, Ἀρχιλόχου πίθηκοι, δύο μορφὰς ἔχοντες ἀντὶ τριῶν τῆς τραγικῆς βοός. Οἱ τοῦ μὲν Διὸς [711 H.] οὐδὲν χείρους φασὶν εἶναι, τοῦ δὲ ὁβολοῦ τοσοῦτον ἡττῶνται· ὀνειδίζουσι δὲ τοῖς ἄλλοις [39], οὐ τῶν πραγμάτων κατεγνωκότες, ἀλλὰ φθονοῦντες ὅτι αὐτοὶ ταῦτα πράττειν [40] οὐ δύνανται. Εἰ δέ τις αὐτῶν περὶ τῆς ἐγκρατείας διαλεγομένων ἀπαντικρὺ σταίη ἔχων ἔνθρυπτα καὶ στρεπτούς, ἐκβάλλουσι τὴν γλῶτταν ὥσπερ ὁ Μενέλεως τὸ ξίφος. Αὐτὴν μὲν γὰρ ἐὰν ἴδωσι τὴν Ἑλένην, Ἑλένην λέγω! θεράπαιναν μὲν οὖν ὁποίαν ἐποίησε Μένανδρος τὴν Φρυγίαν, τῷ ὄντι παιδιὰν ἀποφαίνουσι τοὺς Σατύρους τοῦ Σοφοκλέους. Οἱ [41] τῷ μὲν ἀποστερεῖν κοινωνεῖν ὄνομα τίθενται, τῷ δὲ φθονεῖν φιλοσοφεῖν, τῷ δ' ἀπορεῖν ὑπερορᾷν χρημάτων. Ἐπαγγελλόμενοι δὲ φιλανθρωπίαν ὤνησαν μὲν οὐδένα πώποτε, ἐπηρεάζουσι δὲ τοῖς χρωμένοις. Καὶ τοὺς μὲν ἄλλους οὐδ' ἁπαντῶντας ὁρῶσι, τῶν δὲ πλουσίων ἕνεκα εἰς τὴν ὑπεροριάν ἀπαίρουσιν, ὥσπερ οἱ Φρύγες οἱ τῶν ἐλαιῶν ἕνεκα τῆς συλλογῆς, οἳ καὶ [42] προσιόντων εὐθὺς ὤσφροντο [43]. Οὗτοι [44] γάρ [45] εἰσιν οἱ τὴν μὲν ἀναισχυντίαν ἐλευθερίαν νομίζοντες, τὸ δ' ἀπεχθάνεσθαι παῤῥησιάζεσθαι, τὸ δὲ λαμβάνειν φιλανθρωπεύεσθαι. Εἰς τοῦθ' [46] ἥκουσι τῆς [47] σοφίας, ὥστε ἀργύριον μὲν [48] οὐ πράττονται, ἀργυρίου [49] δ' [50] ἀξίως λαμβάνειν ἐπίστανται. Κἂν μέν γε τύχῃ τις ἔλαττον πέμψας, ἐνέμειναν τῷ δόγματι· ἂν δὲ ἀδρότερον τὸ [51] σακκίον αὐτοῖς [52] φανῇ, Γοργόνα Περσεὺς ἐχειρώσατο. Τοῖς [53] ἐν Παλαιστίνῃ δυσσεβέσι παραπλήσια τοὺς τρόπους. Καὶ γὰρ ἐκείνοις τοῦτ' ἔστι σύμβολον τῆς δυσσεβείας, ὅτι τοὺς κρείττους οὐ νομίζουσι· καὶ οὗτοι τρόπον τινὰ ἀφεστᾶσι τῶν Ἑλλήνων, μᾶλλον δὲ καὶ πάντων τῶν κρειττόνων [54], τὰ μὲν ἄλλα ἀφωνότεροι τῆς σκιᾶς τῆς ἑαυτῶν, ἐπειδὰν δέ τινας εἰπεῖν [55] κακῶς δέῃ καὶ διαβαλεῖν [56], τῷ Δωδωναίῳ μὲν οὐκ ἂν εἰκάσαις αὐτοὺς χαλκείῳ· μὴ γάρ, ὦ Ζεῦ! ταῖς δὲ ἐμπίσι ταῖς ἐν τῷ σκότῳ βομβούσαις. Συγκατάπραξαι μέν τι τῶν δεόντων ἁπάντων [57] ἀχρηστότατοι, διορύξαι δὲ οἰκίαν καὶ ταράξαι, καὶ συγκροῦσαι τοὺς ἔνδον πρὸς ἀλλήλους, καὶ φῆσαι πάντ' αὐτοὺς διοικήσειν, πάντων δεινότατοι. Καταδύντες δὲ εἰς τοὺς χηραμοὺς ἐκεῖ τὰ θαυμαστὰ σοφίζονται, σκιᾷ τινι λόγοις ἀνασπῶντες, ἔφη ὁ [58] Σοφοκλῆς, τὸν ἀνθέρικα θερίζοντες, τὸ [59] ἐκ τῆς ἄμμου σχοινίον πλέκοντες, οὐκ οἶδ' ὁντινα ἱστὸν ἀναλύοντες· ὅσον γὰρ ἂν προκόψωσι τῆς σοφίας, τοσοῦτον ἀνταφαιροῦσι, μεγάλα [60] φρονοῦντες, ἐὰν ῥητορικὴν εἴπωσι κακῶς, [1313 R.] ὥσπερ οὖν καὶ τοὺς δούλους τοῖς δεσπόταις ὑπ' ὀδόντα [61] πολλάκις καταρωμένους, καὶ μάλιστα τοὺς μαστιγίας αὐτῶν. Ἤδη δέ τις καὶ

ipsas condemnarin, sed quia cum paria facere non possint, invident. Quod si 438a quis ipsis de continentia disputantibus oppositus placentas (5) ostendat et monilia, linguam demittunt, ut ensem Menelaus (6). Nam si Helenam videant ipsam, Helenam autem! si vel ancillam qualem finxit Menander Phrygiam, Sophoclis satyros revera pro ludicro curant haberi. Qui privationem vocant communionem (7); invidiam autem philosophiam, et inopiam pecuniæ contemptum. Cum autem humanitatem profiteantur, neminem juverunt unquam, et qui voluit ipsis uti, eos infestant. Et alios quidem vix occurrentes aspiciunt, divitum autem gratia ad fines regionis occurrunt, quemadmodum Phryges propter oleas. Etenim hi sunt, qui impudentiam et offensam putant esse libertatem, humanitatem in accipiendo ponunt. Quid? quod ad eam sapientiam pervenerunt ut pecuniam non exigant, quod autem pecuniam valet, accipere norint, in sententia perseverent: sin turgidior sit effectus sacculus Gorgonem ceperit Perseus. Non alieni ab impiorum Palæstinorum moribus. Nam et illi hoc habent impietatis signum, quod deos esse non putent, atque hi a Græcis, atque adeo bonis omnibus quodammodo dissentiunt, in reliquis quidem rebus umbra sua magis muti: cum autem aliquis criminandus et calumniandus est, vix æri Dodonæo, verum culicibus potius in tenebris perstrepentibus conferendi, ad rem maxime necessariam peragendam maxime inutiles, ad ædes perforandas, et perturbandos atque inter se committendos domesticos, omnemque administrationem sibi arrogandam, omnium aptissimi. Sed in latibula submersi miranda quædam comminiscuntur, ad umbram nescio quam verba eructantes, inquit Sophocles, anthericum metentes, funiculum in arena nectentes, telam nescio quam retexentes. Quantum enim in sapientia proficiunt, tantumdem amittunt (8), magnopere sibi placentes, cum rhetoricæ maledixerint, quasi non etiam famuli 438b sæpe, ac præsertim magistræ, dominos intra dentes exsecrentur. Quinetiam satyrus (9) quidam scenicus olim est Herculi imprecatus, ad cujus adventum confestim succubuit. Nec immerito videntur mihi cunctis maledicere, quandoquidem hac re plurimum valent, qui ut nullius hominis mentionem faciant, male tamen dicunt omnia, ita quod habent in medium conferunt. Atque etiam pulcherrimum philosophiæ nomen sibi tribuunt, quasi locum in theatro præoccupasent. Atque equidem, et Platoni debitum honorem tribui, et virorum dignitati opem tuli non ignaviter.

VARIÆ LECTIONES.

[39] τοῖς κακοῖς ἄλλοις ς. [40] ταῦτα πράττειν οὐ A: πράττειν ταῦτα ς. [41] οἱ] οὗτοι A. [42] οἱ καὶ. [43] ὥσφροντο om. A. [44] οὗτοι] p. 513. [45] γάρ om. A. [46] τοῦθ' A: τοῦτο δ' ς. [47] τῆς om. A. [48] μέν. [49] ἀργυρίου om. A. [50] δ'] οὐδ' A. [51] τὸ A: τῷ ς. [52] αὐτοῖς om. A. [53] τοῖς (p. 514) [54] κρειττόνων om. A. [55] ἐπεὶ A. [56] διαβάλλειν A. [57] ἁπάντων om. A. [58] ὁ om. A. [59] θερ. καὶ τὸ ς. [60] μέγα ς. [61] ὑπ' ὀδόντα om. A.

NOTÆ.

(5) Utrumque species placentæ.
(6) Andromache. *apud Euripid.*
(7) Hoc reprehendendo Platonem dicit.
(8) Per malam ipsorum sententiam.
(9) Satyrus quidam, non enim genium dicit Bacchi.

Digitized by Google

Quod si quis hæc refutare potest, si id eadem servata mihi benevolentia, qua Platonem ego sum prosecutus, fecerit, eum ego nunc et in posterum amicum non hostem judicabo.

Σάτυρος τῶν ἐπὶ σκηνῆς κατηράσατο τῷ Ἡρακλεῖ, εἶτά γ' ἔκυψε προσιόντος κάτω [52] εἰκότως δέ μοι δοκοῦσι [53] κακῶς ἅπαντας λέγειν [54]· πολὺ γὰρ αὐτοῖς τοῦ πράγματος περίεστιν, οἵ γε κἂν μηδενὸς ἀνθρώπων μεμνήσωνται, λέγουσι δ' ἃ λέγουσι κακῶς· ὥστε ἀφ' ὧν ἔχουσι χαρίζονται. Εἶτα τὸ κάλλιστον τῶν ὀνομάτων αὐτοῖς τέθεινται, φιλοσοφίαν, ὥσπερ θέαν προκατειληφότες. Ἐγὼ [55] μὲν οὖν [712 H.] καὶ Πλάτωνι τὴν προσήκουσαν τιμὴν ἀπένειμα, καὶ τοῖς ἀνδράσι τὰ πρέποντα ἐβοήθησα, καὶ οὐχὶ προσκάμην. Εἰ δέ τις [56] ἀντειπεῖν ἔχει τούτοις, φυλάττων ἐμοὶ τὴν ἴσην εὐφημίαν ὅσηνπερ ἐγὼ Πλάτωνι, τοῦτον, ἐγὼ καὶ νῦν καὶ ὕστερον φίλον, οὐκ ἐχθρὸν κρίνω [57].

CCXLIX.

Excerpta e Vita Pythagoræ.

Legimus et *Vitam Pythagoræ.*

Excepit, inquit, docendi munere Pythagoram Plato nonus successor, Archytæ senioris discipulus, decimus Aristoteles. Pythagoræ autem discipuli, qui contemplationi dediti erant, Sebastici [id est *pii*] vocati sunt; qui circa humana versarentur, Politici; qui mathesin, geometriam, astronomiam amarent, Mathematici; qui familiares ei essent, Pythagorici: horumque discipuli Pythagorei; quique aliter extrinsecus eum imitarentur, Pythagoristæ. Omnes hi animalibus abstinentes, certo tempore e victimis solis gustabant. Centum et quatuor vixisse annis fertur Pythagoras, et Mnesarchus etiamnum juvenis unus filiorum obiisse; successit huic Telauges, Saraque et Myia illius filiæ, ipsaque Theano, non discipula modo, verum et filia fuisse memorantur. Differunt, ut aiunt Pythagorei, unitas et unum: unitas quidem in rebus quæ sub intellectum cadunt, ab iis collocatur; unum vero in ipsis numeris, et eodem modo duo in numeratis dualitatem infinitam perhibent. Unitas quidem secundum æqualitatem et medium sumitur: dualitas autem secundum exsuperantiam, id quod minus est. Itaque medium et modus non possunt plus aut minus fieri, sed excessus 439*a* et defectus, cum in infinitum procedant, atque ideo asseruerunt dualitatem infinitam. Et licet omnia e monade et dualitate in numeros referant, omniaque quæ exstant numerum appellent, decimo tamen numerus completur. Decimus vero fit a quatuor nobis ordine numerantibus numeris. Idcirco omnem numerum quaternarium appellant. Tribus quoque asserebant modis seipso hominem meliorem fieri. Primo cum diis colloquendo: accedentem enim ad eos tunc potissimum ab omni se maleficio abstinere necesse est, et quoad ejus fieri potest Deo assimilari. Deinde bene de aliis merendo: Dei enim hoc proprium est in eoque Deum imitatur. Tertio denique moriendo: si enim animus, qui in vita ipsa est vitæ causa,

ΣΜΘ'.

Πυθαγόρου βίος.

Ἀνεγνώσθη *Πυθαγόρου βίος.*

Ὅτι ἕνατος [58] ἀπὸ Πυθαγόρου διάδοχος γέγονε, φησὶ, Πλάτων, Ἀρχύτου τοῦ πρεσβυτέρου μαθητὴς γενόμενος, δέκατος δὲ Ἀριστοτέλης. Τῶν δὲ Πυθαγόρου οἱ μὲν ἦσαν περὶ τὴν θεωρίαν καταγινόμενοι, οἵπερ ἐκαλοῦντο Σεβαστικοί, οἱ δὲ περὶ τὰ ἀνθρώπινα, οἵπερ ἐκαλοῦντο Πολιτικοί, οἱ δὲ περὶ τὰ μαθήματα, γεωμετρικὰ καὶ ἀστρονομικά, οἵπερ ἐκαλοῦντο Μαθηματικοί. Καὶ οἱ μὲν [59] αὐτῷ τῷ Πυθαγόρᾳ συγγενόμενοι [60] ἐκαλοῦντο Πυθαγορικοί, οἱ δὲ τούτων μαθηταὶ Πυθαγόρειοι, οἱ δὲ ἄλλως ἔξωθεν ζηλωταὶ Πυθαγορισταί. Ἀπείχοντο δὲ ἐμψύχων καὶ κατὰ καιρὸν [μόνον [61] θυσιῶν ἐγεύοντο. Ὅτι ἑκατὸν καὶ τεσσάρων λέγεται ἐτῶν [62] ἐζηκέναι τὸν Πυθαγόραν. Καὶ ὁ μὲν Μνήσαρχος εἷς τῶν υἱῶν αὐτοῦ λέγεται νεώτερος τελευτῆσαι, Τηλαυγὴς δὲ ὁ ἕτερος διεδέξατο, καὶ Αἰσάρα [63] καὶ Μυῖα αἱ θυγατέρες. Καὶ ἡ Θεανὼ δὲ λέγεται οὐ μαθήτρια μόνον ἀλλὰ καὶ μία τῶν θυγατέρων αὐτοῦ εἶναι. Ὅτι διαφέρειν ἔλεγον οἱ ἀπὸ Πυθαγόρου μονάδα καὶ ἕν. Μονὰς μὲν γὰρ παρ' αὐτοῖς ἐνομίζετο ἡ ἐν τοῖς νοητοῖς οὖσα, ἓν δὲ τὸ ἐν τοῖς ἀριθμοῖς· ὁμοίως δὲ καὶ δύο τὸ ἐν τοῖς ἀριθμητοῖς. Ἔλεγον δὲ τὴν δυάδα [64] ἀόριστον, ὅτι ἡ μὲν μονὰς κατὰ τὴν ἰσότητα καὶ τὸ μέτρον λαμβάνεται, ἡ δὲ δυὰς καθ' ὑπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν. Μεσότης μὲν οὖν καὶ μέτρον οὐ δύναται μᾶλλον καὶ ἧττον γενέσθαι· ἡ δὲ ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις ἐπειδὴ ἐπ' ἄπειρον προχωρεῖ, διὰ τοῦτο ἀόριστον αὐτὴν ἔλεγον δυάδα. Καὶ ἐπειδὴ πάντα εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ἀνῆγον ἔκ τε τῆς μονάδος καὶ τῆς δυάδος, καὶ τὰ ὄντα πάντα ἀριθμοὺς [65] προσηγόρευον, ὁ δὲ ἀριθμὸς συμπληροῦται τοῖς δέκα, ὁ δὲ δέκα σύνθεσις τῶν τεσσάρων κατὰ τὸ ἑξῆς ἀριθμούντων ἡμῶν, καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἀριθμὸν πάντα τετρακτὺν ἔλεγον. Ἔλεγον δὲ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν ἑαυτοῦ βελτίω κατὰ τρεῖς τρόπους γίνεσθαι, πρῶτον μὲν τῇ ὁμιλίᾳ [66] τῇ πρὸς τοὺς θεοὺς (ἀνάγκη γὰρ προσίοντας [67] αὐτοῖς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ χωρίζεσθαι αὐτοὺς πάσης κακίας, εἰς δύναμιν ὁμοιοῦντας [68] ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ), δεύτερον ἐν

VARIÆ LECTIONES.

[52] κάτω] κάτω. σάτυρος δ' ὅστις· οὐ γὰρ τὸν δαίμονα λέγει τοῦ διονυσίου A. [53] μοι δοκοῦσι om. A. [54] λέγειν] λέγουσι A. [55] ἐγὼ] p. 524. [56] τις A : τι ς. [57] quæ post κρίνω ς addit, ἀλλαντοπώλης ὁ πωλῶν τὰ λεγόμενα ἰδιωτικῶς λουκανικά, om. AC. [58] ἔννατος ς. [59] οἱ μὲν ap. L. Holstenium (Porphyr. de vita Pythag. ed. Kuster. p, 56). [60] συγγινόμενοι Suidas v. Πυθαγόρα (vol. 3. p. 233, 13), γενόμενοι ap. Holsten. [61] μόνων ς. [62] ἐτῶν λέγεται ς. [63] Αἰσάρα Bentleius respons. ad Boyl. p. 215 Lennep.; libri σάρα. [64] δυάδα A. μονάδα ς. [65] ἀριθμὸν Suidas v. Ἀριθμῶ, ἀριθμὸν τετρακτὺν idem. Τετρακτύς. [66] μὲν ὁμιλίᾳ τῇ πρὸς Θεὸν Suidas v. Ἄνθρωπος αὐτός. [67] προσιόντας. [68] ὁμοιοῦντας corr. A : τὸν προσιόντα — ὁμοιοῦντα Suidas et, omisso τὸν ς.

Digitized by Google

τῷ εὖ ποιεῖν (Θεοῦ γὰρ τοῦτο καὶ θείας μιμήσεως), A τρίτον ἐν τῷ ἀποθνήσκειν· εἰ γὰρ κατὰ ποσόν τι ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος ἐν τῷ ζῆν τὸ ζῶον, [1316 R.] χωριζομένη βελτίων γίνεται ἑαυτῆς, ἔν τε τοῖς ὕπνοις κατὰ τοὺς ὀνείρους καὶ ἐν ταῖς ἐκστάσεσι τῶν νόσων μαντικὴ γίνεται, πολλῷ [713 H.] μᾶλλον βελτιοῦται, ὅταν τέλεον χωρισθῇ ἀπὸ τοῦ σώματος. Ὅτι τὴν μονάδα πάντων ἀρχὴν ἔλεγον Πυθαγόρειοι, ἐπεὶ τὸ μὲν σημεῖον ἀρχὴν ἔλεγον γραμμῆς, τὴν δὲ ἐπιπέδου, τὸ δὲ τοῦ τριχῇ διαστατοῦ ἤτοι σώματος. Τοῦ δὲ σημείου προεπινοεῖται ἡ μονάς, ὥστε[69] ἀρχὴ τῶν σωμάτων ἡ μονάς· ὥστε τὰ σώματα πάντα ἐκ τῆς μονάδος γεγένηται. Ὅτι οἱ Πυθαγόρειοι τῶν ἐμψύχων ἀπείχοντο, τὴν μετεμψύχωσιν ἀφρόνως ὡς ἀληθῆ ὑπολαμβάνοντες, καὶ ὅτι τὰ τοιαῦτα τῶν βρωμάτων παχύνει τὸν νοῦν, τροφιμώτερα ὄντα καὶ B πολλὴν ἀνάδοσιν ποιοῦντα. Διὰ τοῦτο καὶ τοῦ κυάμου ἀπείχοντο, ὅτι φυσώδης καὶ τροφιμώτατος. Καὶ ἄλλας δέ τινας αἰτίας πλείους ἀποδιδόασιν, αἱ αὐτοὺς ἐνῆγον ἀπέχεσθαι τῶν κυάμων. Ὅτι τὸν Πυθαγόραν πολλά φασι[70] προειπεῖν, καὶ πάντα ἐκβῆναι. Ὅτι τὴν μὲν θεωρητικὴν καὶ φυσικὴν Πλάτωνά φασι παρὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Πυθαγορείων ἐκμαθεῖν, τὴν δὲ ἠθικὴν μάλιστα παρὰ Σωκράτους. Τῆς δὲ λογικῆς σπέρματα καταβαλεῖν αὐτῷ Ζήνωνα καὶ Παρμενίδην[71] τοὺς Ἐλεάτας· καὶ οὗτοι δὲ τῆς Πυθαγορείου ἦσαν διατριβῆς.

paululum a corpore separatus, seipso redditur melior: siquidem in somnis per insomnia, et in exstasibus morborum, divinator fit, multo sane tunc præstantior seipso fit, cum jam postremo e corpore migravit. Apud eosdem exordium rerum omnium est unitas, deinde punctum initium lineæ, linea superficiei, et superficies triplicis in quantitate dimensionis, vel, ut vocant, corporis. Verum ante punctum cognoscimus monadem. Quare corporum initium est unitas, sicut omnia corpora e monade componuntur. Adhæc, propter transmigrationem animarum, quam stulto sane consilio veram putant, ab animatis abstinent; deinde quia ingenium gravant, ob nimium nutrimentum et digestionem. Quin et fabas non edunt, nimium secundum eos inflationi obnoxias, et nimis alentes, aliisque de causis, quæ fabarum esum prohibeant (10). Plurima Pythagoras prædixisse fertur, et omnia accidisse. Platonem a Pythagoreis in Italia speculativam et physicam aiunt, et a Socrate ethicam didicisse; apud Zenonem vero, et Parmenidem Eleatas fundamenta logices jecisse, qui omnes e Pythagoræ schola profecti sunt.

Ὅτι ἡ ὄψις, κατὰ Πυθαγόραν καὶ Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλην, τῶν δώδεκα χρωμάτων ἐστὶ κριτική, λευκοῦ καὶ μέλανος καὶ τῶν μεταξὺ, ξανθοῦ, φαιοῦ, ὠχροῦ, ἐρυθροῦ, κυανοῦ, ἀλουργοῦ, λαμπροῦ, ὀρφνίνου[72]. Ἡ δὲ ἀκοὴ κριτική ἐστιν ὀξέος καὶ βαρέος φθόγγου. Ἡ δὲ ὄσφρησις κριτικὴ εὐωδῶν καὶ δυσωδῶν ὀσμῶν καὶ τῶν μεταξὺ ἐκ[73] σηπομένων τε καὶ βρεχομένων ἢ τηκομένων ἢ θυμιαζομένων[74]. Ἡ δὲ γεῦσις κριτική ἐστι[75] γλυκέων τε καὶ πικρῶν χυμῶν καὶ τῶν μεταξὺ πέντε· ἑπτὰ γάρ εἰσιν οἱ χυμοὶ πάντες, γλυκὺς, πικρὸς, ὀξὺς, δριμὺς, σομφὸς[76], ἁλυκὸς, στρυφνός. Ἡ δὲ ἁφὴ πλειόνων ἐστὶ κριτική, οἷον βαρέων καὶ[77] κούφων καὶ τῶν μεταξὺ, θερμῶν τε καὶ ψυχρῶν καὶ τῶν μεταξὺ, τραχέων[78] καὶ λείων καὶ τῶν μεταξὺ[79], ξηρῶν καὶ ὑγρῶν καὶ τῶν μεταξύ. Καὶ αἱ μὲν δ' αἰσθήσεις ἔν τε[80] τῇ κεφαλῇ εἰσι καὶ ἰδιάζουσι περικλείονται[81] ὀργάνοις· ἡ δὲ ἁφὴ καὶ διὰ τῆς κεφαλῆς καὶ δι' ὅλου[82] τοῦ σώματος κεχώρηκε, καὶ ἔστι κοινὴ πάσης αἰσθήσεως, μᾶλλον δὲ κατὰ τὰς χεῖρας δηλοτέραν[83] παρέχεται τὴν κρίσιν.

Juxta Pythagoræ, Platonis, et Aristotelis opinionem, duodecim coloribus **439** oculus judicat, de albo, et nigro, et de cæteris interjectis, flavo, fusco, pallido, rubro, cæruleo, purpureo, rutilo, et luteo. De acuta et gravi voce judicium fert auris. Odoratus bonos et malos sentit odores, et alios putridos, humidos, liquidos, vaporatos. Gustui dulcia sapiunt et amara, et alia quinque media. In universum autem septem sunt sapores, dulcis, amarus, asper, acidus, mollis salsus, austerus. Plurimorum censor est tactus. Tangit enim gravia et levia, et quæ inter hæc sunt; calida item et frigida, et quæ interjacent; dura et mollia, et horum media; sicca, et humida, et quæ intersunt. Reliqui quidem quatuor sensus in solo capite stationem habent, et propria occupant organa. Sed per caput, et totum corpus habitat tactus, aliisque sensibus communis est: in manibus autem præsertim vis illius emicat.

Ὅτι δώδεκα τάξεις φησὶν εἶναι ἐν τῷ οὐρανῷ[84], πρώτην καὶ ἐξωτάτω[85] τὴν ἀπλανῆ σφαῖραν, ἐν ᾗ ἐστιν ὁ τε πρῶτος Θεὸς καὶ οἱ νοητοὶ θεοὶ, ὡς Ἀριστοτέλει δοκεῖ, κατὰ δὲ Πλάτωνα αἱ ἰδέαι· μετὰ δὲ

Asserunt insuper duodecim orbes in cœlo esse, et primum quidem et remotissimum firmamentum, ubi et summus Deus, cæterique intelligentia præditi dii, ut vocat Aristoteles, aut secundum Plato-

VARIÆ LECTIONES.

[69] ὥστε μονὰς om. B. [70] φησι A. [71] παραμενείδην A. [72] ὀρφνίου Suidas v. Ὄψις. [73] ἐκ B et corr. A : ἐξ ς. om. Suidas. [74] θυμιωμένων Suidas. [75] ἐστι et οἱ et πάντες om. Suidas. [76] σομφὸς] στυφὸς σομφὸς Suidas. [77] καὶ ante κούφων sumpsi a Suida., qui om. οἷον et θερμῶν τε καὶ ψυχρῶν καὶ τῶν μεταξύ. [78] τραχέων καὶ λ. καὶ τῶν μ. om. A. [79] καὶ τῶν μεταξὺ om. Suidas. [80] τε om. Suidas. [81] περικλ.] καὶ περικλ. Suidas. [82] ὅλου om. Suidas. [83] δηλοτέραν A : ἐπιδηλοτέραν ς. [84] ἐν τῷ οὐρανῷ φησιν εἶναι. καὶ πρώτην ς. [85] ἐξωτάτην ς.

NOTÆ.

(10) Ab animatis et fabis cur abstineant, vide Porphyrium et Agellium lib. IV, cap. 11.

Digitized by Google

nem, ideæ. Deinde septem planetæ sequuntur, Saturni, Jovis, Martis Veneris. Mercurii, solis et lunæ; post planetas ignis, mox aer, quem sequitur aqua, omnibus ultima subest tellus. Duodecim orbium firmamentum causa est prima : et quanto quodque illi vicinius, tanto etiam firmius et melius esse aiunt et quæ longius absunt, non ita firma sunt; et usque ad lunam hic ordo servatur, infra lunam minime. Necessaria vero omnia mala terra sustinet, quandoquidem instar fundi totum mundum sustinet et receptaculum necessarium est eorum quæ in imo subsistunt. Et has omnes partes providentia, firmaque ordinatione, et divina quadam necessitate Deo propria, aiunt gubernari. Sed quæ infra lunam quatuor causis : Deo, fato, nostro consilio, et fortuna. Verbi gratia, navem ipsam conscendere, et non, in nostra est potestate; tempore sereno procellas et 440a tempestatem subito oriri, fortunæ est; navem mersam præter spem conservari, divina fit Providentia. multis autem et diversis modis accidit fatum, et sic differt a fortuna : quoniam serie quadam ordinate, et consequenter fit, cum fortuna suapte fiat, et prout contingat. Ut e puero juvenescere, et ad reliquas usque ætates commode ascendere, uno fati modo accidit. Zodiacus, ut placuit Aristoteli diligenter investiganti, propter generationem eorum quæ in terra ad universi complementum gignuntur, oblique movetur. Nam æquali si distantia verteretur, unum semper anni idemque tempus esset, vel æstatis, vel hiemis, aut cujusvis alterius. Nunc vero quoniam sol aliique planetæ e signo in aliud signum egrediuntur, quatuor in anno tempestates sunt, quo fit ut propter hanc in alia signa mutationem et fructus proveniant, aliæque animalium generationes oriantur. Sol quidem, ut privatim ipse et vere, ut puto, sensit, centies magnitudine terram excedit, quamvis alii tantum tricies asserant. Sunt qui magnum annum Saturni ambitum esse doceant : quia cæteri sex errantes breviori tempore cursum suum conficiant. Saturnus enim triginta annis, Jupiter duo decim, duobus Mars, sol uno, ut et Mercurius et Venus, circulum absolvit. At luna quia infima est, et minimum sortita orbem, uno mense. Primus Pythagoras cœlum esse mundum dixit, quia perfectum est, omnibusque animantibus ac signis pulchris decoratur. Plato et Aristoteles uno consensu immortalem dicunt animum, quamvis alii aliam mentem Aristotelis non intelligentes, mortalem esse animam eum dicere existiment. Dicitur homo μικρόκοσμος (id est mundi compendium) non quia quatuor ut reliqua animalia etiam minima constet elementis : verum quia omnes mundi virtutes con-

A τὴν ἀπλανῆ ὁ τοῦ Κρόνου τέτακται ἀστὴρ καὶ οἱ ἑφεξῆς πλάνητες[86] ἑξ, ὁ τοῦ Διός φημι, ὁ τοῦ Ἄρεος, ὁ τῆς Ἀφροδίτης, ὁ τοῦ Ἑρμοῦ, ὁ τοῦ ἡλίου, ὁ τῆς σελήνης, εἶτα ἡ τοῦ πυρὸς σφαῖρα, ἑξῆς ἡ τοῦ ἀέρος, μετ' αὐτὸν ἡ τοῦ ὕδατος. Δοικεῖ καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἡ γῆ. Δώδεκα δὲ τάξεων οὐσῶν ἐν τῇ ἀπλανεῖ τὸ πρῶτον αἴτιόν ἐστι· [714 H.] καὶ ὅ τι ἂν ᾖ ἐγγὺς αὐτοῦ, τοῦτό[87] φασι τετάχθαι βεβαίως καὶ ἀρίστως, τὰ δὲ πόρρωθεν ἧττον· τὴν δὲ τάξιν μέχρι σελήνης σώζεσθαι, τὰ δὲ ὑπὸ σελήνην οὐκέτι ὁμοίως. Ἐξ ἀνάγκης δέ ἐστι καὶ ἡ κακία εἰς τὸν περὶ γῆν τόπον ἅτε δὴ πυθμένος λόγον ἐπεχούσης τῆς γῆς πρὸς πάντα τὸν κόσμον, καὶ πρὸς ὑποδοχὴν ὑποστάθμης οὔσης ἐπιτηδείας. Καὶ πάντα μὲν τὰ ἄλλα μέρη κατὰ τὴν πρόνοιαν, καὶ τὴν βεβαίαν τάξιν, [1317 R.]
B καὶ τὴν εἱμαρμένην τοῦ Θεοῦ ἑπομένην αὐτῷ φασι διοικεῖσθαι, τὰ δὲ μετὰ τὴν σελήνην[88] τέσσαρσιν[89] αἰτίαις, κατὰ Θεὸν, καθ' εἱμαρμένην, κατὰ προαίρεσιν ἡμετέραν, κατὰ τύχην· οἷον τὸ μὲν εἰσελθεῖν εἰς τὴν[90] ναῦν ἢ μὴ εἰσελθεῖν ἐφ' ἡμῖν ἐστι, τὸ μέντοι ἐν εὐδίᾳ χειμῶνα καὶ ζάλην, ἐξαίφνης ἐπιγενέσθαι[91] ἐκ τύχης, τὸ μέντοι βαπτιζομένην τὴν ναῦν παρ' ἐλπίδα σωθῆναι προνοίας Θεοῦ. Τῆς δ' εἱμαρμένης πολλοί εἰσι τρόποι καὶ διαφοραὶ, διαφέρει δὲ τῆς τύχης, ὅτι ἡ μὲν εἰρμὸν ἔχει καὶ τάξιν καὶ ἀκολουθίαν, ἡ δὲ τύχη τὸ αὐτόματον καὶ τὸ ὡς ἔτυχεν· οἷον τὸ ἐκ παιδὸς[92] εἰς μειράκιον ἐλθεῖν καὶ τὰς καθ' ἑξῆς ἡλικίας οἰκείως[93] διελθεῖν, τοῦτο ἑνὸς τρόπου τῆς εἱμαρμένης. Ὅτι ὁ ζωδιακὸς λοξῶς κι-
C νεῖται, ὡς ζητήσας εὑρεῖν ἔδοξεν Ἀριστοτέλης, ἕνεκεν τῆς γενέσεως τῶν περὶ γῆν τόπων πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ παντός. Εἰ γὰρ καταπαραλλήλως ἐκινεῖτο, ἀεὶ ἂν μία ὥρα ἦν τοῦ ἔτους, ἤτοι θέρος ἢ χειμὼν ἢ ἄλλη τις. Νῦν δὲ ἐκ τοῦ τὸν ἥλιον καὶ τοὺς ἄλλους πλάνητας μεταβαίνειν ἀπὸ ζωδίου ἐπὶ ζώδιον γίνονται αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρῶν τέσσαρες, καὶ ἐκ τῆς τούτων εἰς ἄλληλα[94] μεταβολῆς οἵ τε καρποὶ φύονται καὶ αἱ[95] ἄλλαι γενέσεις τῶν ζώων γίνονται. Ὅτι ὁ μὲν ἥλιος, ὡς οὗτος οἰκείαν ἀποφαίνεται δόξαν, ἣν καὶ ἀληθῆ λέγει, ἑκατονταπλασίων ἐστὶ τῆς γῆς. Οἱ δὲ πολλοὶ οὐκ ἐλάττονα τοῦ τριακοντα-πλασίονα αὐτῆς φασιν. Ὅτι μέγαν ἑνιαυτὸν καὶ τὴν τοῦ Κρόνου περιοδόν φασιν, ὅτι[96] τῶν λοιπῶν ἐξ πλανωμένων[97] ἐν ἐλάττονι χρόνῳ οὗτος ἐν[98] τριάκοντα
D τὸν οἰκεῖον δρόμον ἀπαρτίζει. Καὶ γὰρ[99] ὁ μὲν τοῦ Διὸς ἐν ιβ' ἔτεσι τὸν ἴδιον διαπεραίνει κύκλον, ἐν δυσὶ δὲ ὁ Ἄρης, ὁ δὲ ἥλιος ἑνιαυτῷ· Ἑρμῆς δὲ καὶ Ἀφροδίτη[1] ἰσοταχεῖς[2] τῷ ἡλίῳ· σελήνη δὲ προγειοτάτη καὶ ἐλάχιστον κύκλον περιοῦσα ἐν μηνί. Ὅτι πρῶτος Πυθαγόρας τὸν οὐρανὸν κόσμον προσηγόρευσε διὰ τὸ τέλειον εἶναι καὶ πᾶσι κεκοσμῆσθαι[3] τοῖς τε ζώοις καὶ τοῖς[4] καλοῖς. Ὅτι καὶ[5] Πλάτων, φησὶ, καὶ Ἀριστοτέλης ἀθάνατον ὁμοίως

VARIÆ LECTIONES.

[86] πλανῆται ς. [87] τούτου B. [88] δὲ post σελ. ponit A. [89] τέσσαρσιν A. cum Suida v. Εἱμαρμένη τὰ : τέταρσιν ς. Suidas v. 35 legisse videtur διαχεῖσθαι. [90] εἰς τὴν A et Suidas : αὐτὸν ς. [91] ἐπιγίνεσθαι κατὰ τύχην Suidas. [92] ἐκ τοῦ παιδὸς ς. [93] οἰκείως om. B. [94] εἰς ἄλληλα om. A. utique leg. εἰς ἀλλήλας. [95] αἱ add. A. [96] ὅτι] ὡς B et corr. A. [97] πλανωμένου ἐν πλείονι B. [98] οὗτος ἐν] ἐν γὰρ A. [99] καὶ γὰρ add. A. [1] Ἀφροδίτη] ὅτι A. [2] ἰσοταχὴς B. [3] κεκαλλωπίσθαι B. [4] τοῖς ante καλοῖς om. A. [5] καὶ post ὅτι add. A.

Digitized by Google

λέγουσι τὴν ψυχὴν, κἂν τινες εἰς τὸν Ἀριστοτέλους νοῦν οὐκ ἐμβαθύνοντες[6] θνητὴν αὐτὴν[7] νομίζουσιν αὐτὸν λέγειν. Ὅτι ὁ ἄνθρωπος μικρὸς κόσμος λέγεται οὐχ ὅτι[8] ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων σύγκειται (τοῦτο γὰρ καὶ ἕκαστον τῶν ζώων καὶ τῶν[9] εὐτελεστάτων), ἀλλ' ὅτι [715 H.] πάσας ἔχει τὰς τοῦ κόσμου δυνάμεις. Ἐν γὰρ τῷ κόσμῳ εἰσὶ θεοὶ, ἔστι καὶ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, ἔστι καὶ τὰ[10] ἄλογα ζῶα, ἔστι καὶ φυτά· πάσας δὲ ταύτας τὰς δυνάμεις ἔχει ὁ ἄνθρωπος. Ἔχει γὰρ θείαν μὲν δύναμιν τὴν λογικὴν, ἔχει τὴν τῶν στοιχείων φύσιν, τὴν θρεπτικὴν[11] καὶ αὐξητικὴν καὶ τοῦ ὁμοίου γεννητικήν. Ἐν ἑκάστῃ δὲ τούτων λείπεται, καὶ ὥσπερ ὁ πένταθλος πάσας ἔχων τὰς δυνάμεις τῶν ἀθλημάτων[12] ἐν ἑκάστῃ ἥττων ἐστὶ τοῦ ἔν τι ἐπιτηδεύοντος, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος πάσας ἔχων τὰς δυνάμεις ἐν ἑκάστῃ λείπεται. Ἥττον[13] μὲν γὰρ ἔχομεν τὴν λογικὴν δύναμιν ἧπερ οἱ θεοὶ, καὶ τὰ τῶν στοιχείων ὁμοίως ἧττον ἢ ἐκεῖνα, καὶ τὸν θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν ἐνδεέστερα τῶν ἐν τοῖς ἀλόγοις, καὶ τὴν θρεπτικὴν καὶ αὐξητικὴν δύναμιν ἐλαττουμένας τῶν ἐν τοῖς φυτοῖς. Ὅθεν ἐκ ποικίλων δυνάμεων συνεστῶτες δύσχρηστον τὸν βίον ἔχομεν. Ἕκαστον γὰρ τῶν ἄλλων ὑπὸ μιᾶς φύσεως οἰακίζεται, ἡμεῖς δὲ ὑπὸ τῶν διαφόρων δυνάμεων [1320 R.] ἀντισπώμεθα, οἷον ποτὲ μὲν ὑπὸ τοῦ Θείου ἀναγόμεθα ἐπὶ τὰ[14] κρείττω, ποτὲ δὲ τοῦ θηριώδους ἐπικρατήσαντος ἐπὶ τὰ χείρω· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δυνάμεων. Ἐὰν οὖν τις θεραπεύσῃ τὸ ἐν ἡμῖν Θεῖον, ὥσπερ ἡνίοχον ἐγρηγορότα καὶ ἐπιστήμονα ἐπιστήσας, δυνήσεται ἑκάστῃ τῶν ἄλλων δυνάμεων εἰς δέον χρήσασθαι, τῇ τε κράσει φημὶ τῶν στοιχείων καὶ τῷ θυμῷ καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ τῇ ὀρέξει. Τὸ γοῦν *γνῶθι σαυτὸν*, δοκοῦν ῥᾷστον εἶναι, πάντων ἐστὶ χαλεπώτατον· ὃ καί φασι τοῦ Πυθίου εἶναι Ἀπόλλωνος, εἰ καὶ εἰς Χίλωνα τῶν ἑπτὰ σοφῶν ἕνα τὸ ἀπόφθεγμα ἀναφέρουσι. Παραινεῖ δ' ἡμῖν γνῶναι τὴν ἑαυτῶν δύναμιν. Τὸ δὲ *γνῶναι ἑαυτὸν* οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ τὴν[15] τοῦ σύμπαντος κόσμου φύσιν γνῶναι. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον ἄνευ τοῦ φιλοσοφεῖν· ὅπερ ἡμῖν ὁ Θεὸς παραινεῖ. Ὅτι γνώσεως ὀκτώ φασιν ὄργανα, αἴσθησιν, φαντασίαν, τέχνην, δόξαν, φρόνησιν, ἐπιστήμην, σοφίαν, νοῦν. Τούτων κοινὰ μέν ἐστιν ἡμῖν πρὸς τὰ θεῖα τέχνη καὶ φρόνησις καὶ ἐπιστήμη καὶ νοῦς, πρὸς δὲ τὰ ἄλογα αἴσθησις καὶ φαντασία· ἴδιον δὲ ἡμῶν μόνον ἡ δόξα. Ἔστι δὲ αἴσθησις μὲν γνῶσις ψευδὴς διὰ σώματος, φαντασία δὲ κίνησις ἐν ψυχῇ, τέχνη δὲ ἕξις ποιητικὴ μετὰ λόγου (τὸ δὲ *μετὰ λόγου*[16] πρόσκειται, ὅτι καὶ ὁ ἀράχνης ποιεῖ, ἀλλ' οὐ μετὰ λόγου), φρόνησις δὲ ἕξις προαιρετικὴ τῆς ἐν τοῖς πρακτοῖς ὀρθότητος, ἐπιστήμη δὲ ἕξις τῶν ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἐχόντων, σοφία δὲ ἐπιστήμη τῶν πρώτων αἰτίων, νοῦς δὲ ἀρχὴ καὶ πηγὴ πάντων τῶν καλῶν. Ὅτι τρία μέρη ἐδμαθίας, ἀγχίνοια, μνήμη, ὀξύτης. Μνήμη μὲν οὖν

A tinet. Nam sunt in mundo dii, quatuor elementa, bruta, plantæ. Has omnes potentias possidet homo, habet rationem pro divina virtute, habet pro natura elementorum movendi vim, 440 *b* crescendi, suique similem productricem : singulis his inferior est. Ac quemadmodum pentathlus omnes habens virtutes, in singulis tamen minor est eo, qui unum aliquod certamen callet : ita et homo omnes habens virtutes, in singulis sigillatim superatur. Minorem enim rationis usum habemus quam ipsi dii, et minus de elementis quam ipsa elementa. Cupiditas et iracundia nostra minor quam brutorum : a plantis nutriendi et accrescendi qualitate vincimur. Quare ut e variis compositi rebus, vitam quæ ægre traducatur habemus. Alia enim omnia ab unâ tantum B natura reguntur, nos vero homines variis qualitatibus distrahimur, ut, nunc a deo trahimur ad meliora, nunc vincente vi animali ad deteriora ; sic et in cæteris potentiis. Si quis igitur coluerit quod in nobis ipsis divinum est, instar aurigæ vigilis ac periti, poterit singulis virtutibus, permistione, inquam, elementorum, ira, cupiditate, habituque rationis experte, quoad par est uti. Difficillimum est scipsum nosse, quamvis facile videatur : quod Pythii Apollinis esse dicunt, licet ad Chilonem unum e septem sapientibus referant. Nos autem hortatur, ut quisque, quid possit, cognoscat. Sed nihil est aliud, *nosse se ipsum*, quam totius mundi naturam nosse, quod sine philosophia fieri non potest, quodC que Deus nos monet. Cognitionis octo sunt organa : sensus, imaginatio, ars, opinio, prudentia, scientia, sapientia, mens. Artem, prudentiam, scientiam, mentem, communem cum diis habemus. Sensum et imaginationem cum bestiis. Nobis autem solummodo propria est opinio. Sensus est fallax cognitio per corpus. Imaginatio motus quidam in animo. Ars est habitus cum ratione laborans ; additur hoc, *cum ratione*, quia etiam aranea operatur, verumtamen sine ratione. Prudentia est habitus, qui in rebus recte peragendis continetur. Scientia est habitus eorum quæ semper et similiter eadem fuerunt. Sapientia plurimarum causarum cognitio. Mens initium et fons omnis boni. Tres sunt docilitatis partes : solertia, memoria et ingenii vis. MemoriaD 441 *a* custodit ea quæ quondam quis didicit. Vis ingenii est intelligendi velocitas. Solertia est ex iis, quæ quis didicit, ea investigare quæ non didicit. Tria sunt quæ cœli nomine dicuntur : primo firmamentum ; secundo distantia illa quæ est a firmamento usque ad lunam ; tertio universus mundus, cœlum, inquam, et terra. Optima et pessima nata sunt, inquit, ad semper operandum, Deus scilicet et plantæ. Deus enim, et quæ illa proxima sunt, mente et ratione semper operantur ; itemque ger-

VARIÆ LECTIONES.

[6] ἐμβαθ.] ἐμβαίνοντες A. [7] αὐτὴν add. A. [8] οὐχ ὅτι A : οὐκ ἄρα ς. apud Holstenium οὐκ ἄρα ὅτι. [9] τῶν add. A. [10] τὰ ante ἄλογα deest Holstenio. [11] τρεπτικὴν ς. [12] τῶν ἀθλημάτων post ἐπιτηδεύοντος ponit ς. [13] ἧττω ς. [14] τὰ et mox ἐπὶ add A. [15] τὴν om. A. [16] τὸ δὲ μετὰ λόγου om. A.

Digitized by Google

mina : nam nocte et die nutriuntur. Non semper autem homo in opere, neque bruta animantia, sed medio pene tempore dormiunt, et quiescunt. Græcos ait moribus barbaros semper superasse, ob temperiem aeris quo vivunt; Scythas vero et Æthiopes, illos frigore scilicet vexatos, hos vero cute æstu exustos et ingentem inter calorem et humorem alentes, quia male temperatum cœlum sortiti sunt, violentos et audaces semper exstitisse. Sic vicissim eos qui mediæ zonæ et montibus vicini sunt, de temperie loci illius, cui subsunt, participare. Ideoque ait Plato, Græcos disciplinas quas a Barbaris acceperint, eas melius proferre, et maxime Athenienses. Quapropter rei bellicæ et picturæ primi inventores exstitere, et omnis artis mechanicæ et militaris, oratoriæ, et disciplinarum. Non igitur, ut dixi, adventitiæ Athenis sunt scientiæ, sed ibidem natura insitæ, idque ex aere tenui et puro, ut non solum terram attenuet (quam ob causam etiam sterilis est Attica), sed et ingenia hominum subtilia reddet. Inde contingit tenuem quidem aera terræ nocere, ingeniis vero prodesse. Etesiæ venti ardentissimo æstatis tempore flant, hac de causa : sol jam sublimis, et a locis meridionalibus ad septentrionem conversus, solvit humida ad boream, quæ soluta aerem, deinde ventos gignunt : e quorum numero et etesiæ sunt, e spiritu scilicet, qui ex humidis solutis ad septentrionem **441***b* oritur. Ad oppositas vero plagas meridionales feruntur, eoque delata in altissimos Æthiopiæ montes decidunt. Cum autem condensati et frequentes fuerint, pluvias creant, e quibus æstivo tempore Nilus (11) auctus exundat, ex australibus locis, et aridis profluens, idemque Aristoteles investigando comperit. Ipse enim ingenii præstantia hoc deprehendit, cum æquum putasset Alexandrum Macedonem ad ea loca mittere, ut oculis causam incrementi Nili fluminis cognosceret. Propterea asserit hoc non amplius dubium esse. Clare enim patet e pluviis augeri. Et sane mirum quod in locis Æthiopiæ maxime siccis, ubi nunquam hiems est neque pluvia, tempore æstatis densissimi oriuntur imbres.

A ἐστὶ τήρησις ὧν ἔμαθέ τις, ὀξύτης δὲ[17] ἡ ταχύτης τῆς διανοίας, ἀγχίνοια δὲ, ἐξ ὧν ἔμαθέ τις, ἃ μὴ ἔμαθε θηρεύων[18]. Ὅτι ὁ οὐρανὸς τριχῶς λέγεται, ἐν μὲν αὐτῇ[19] ἡ ἀπλανὴς σφαῖρα, δεύτερον [716 H.] τὸ ἀπὸ τῆς ἀπλανοῦς σφαίρας μέχρι τῆς σελήνης διάστημα, τρίτον ὁ σύμπας κόσμος, ὁ οὐρανός φημι καὶ ἡ γῆ ἅμα. Ὅτι πέφυκέ φησι τὰ τελειότατα καὶ τὰ χείριστα ἀεὶ ἐνεργεῖν. Ταῦτα δέ ἐστι Θεὸς καὶ φυτά. Ὁ τε γὰρ Θεὸς κατὰ τὸν νοῦν καὶ τὸν λόγον ἀεὶ ἐνεργεῖ, καὶ τὰ πλησίον αὐτοῦ ὄντα, καὶ πάλιν τὰ φυτὰ ἀεὶ ἐνεργεῖ· τρέφεται γὰρ νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν. Ὁ δὲ ἄνθρωπος οὐκ ἀεὶ ἐνεργεῖ, οὐδὲ τὰ ἄλογα ζῶα, ἀλλὰ σχεδὸν τὸν ἡμίσει[20] χρόνον καθεύδει τε καὶ ἡσυχάζει. Ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀεὶ ἀμείνους τὰ ἤθη τῶν βαρβάρων, ὡς τὴν εὔκρατον οἰκοῦντες. Σκύθαι δὲ καὶ Αἰθίοπες, οἱ μὲν ὑπὸ κρύους ἐνοχλούμενοι, οἱ δὲ ὑπὸ θάλπους πυκνουμένης τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος, καὶ ἀπολαμβανομένου ἐντὸς τοῦ θερμοῦ πολλοῦ καὶ τοῦ ὑγροῦ, τὸ δύσκρατον ἐκλ ¡ρώσαντο· συμβαίνει οὖν ἰτητικοὺς καὶ θρασεῖς εἶναι τοὺς οἰκοῦντας ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις. Ἀναλόγως δὲ καὶ οἱ[21] τοῦ μέσου καὶ τῶν ἄκρων ἐγγυτέρω ὄντες τῆς κράσεως τῶν παρακειμένων αὐτοῖς μετέχουσι. Διὸ καὶ, ὡς ὁ Πλάτων φησὶν, ὅ τι ἂν καὶ παρὰ Βαρβάρων μάθημα λάβωσιν οἱ Ἕλληνες, τοῦτο ἄμεινον ἐκφέρουσι, μάλιστα δὲ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων οἱ Ἀθηναῖοι. Διόπερ καὶ στρατηγικοὶ γεγένηνται ἀρχῆθεν καὶ γραφικῆς εὑρετικοὶ καὶ πάσης τέχνης βαναύσου τε καὶ πολεμικῆς, ἔτι δὲ καὶ λόγων καὶ μαθημάτων. Διὸ καὶ οὐδ' ἐπείσακτός ἐστιν, ὡς εἰπεῖν, ἡ παιδεία ἐν ταῖς Ἀθήναις, ἀλλ' ἐκ φύσεως ὑπάρχουσα, τοῦ τοιούτου ἀέρος ἰσχνοτάτου ὄντος καὶ καθαρωτάτου, ὡς μὴ μόνην τὴν γῆν λεπτύνειν (δι' ἣν αἰτίαν καὶ λεπτόγεως[22] ἡ Ἀττικὴ), [1321 R.] ἀλλὰ καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων· συμβαίνει γὰρ τὸν λεπτὸν ἀέρα τὴν μὲν γῆν βλάπτειν, τὰς δὲ ψυχὰς ὠφελεῖν. Ὅτι οἱ ἐτήσιαι[23] πνέουσι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ἀκμαιοτάτου θέρους δι' αἰτίαν τοιαύτην. Ὁ ἥλιος μετεωρότερος καὶ ἀπὸ τῶν μεσημβρινῶν τόπων ἀρκτικώτερος γινόμενος λύει τὰ ὑγρὰ τὰ ἐν ταῖς ἄρκτοις· λυόμενα δὲ ταῦτα ἐξαεροῦται, ἐξαερουμένα δὲ πνευματοῦται, καὶ ἐκ τούτων γίνονται οἱ ἐτήσιαι ἄνεμοι, ἐκ τῶν πνευμάτων τῶν[24] ἀπὸ τῆς λύσεως τῶν ἀρκτικῶν ὑγρῶν γινομένων. Φέρονται γοῦν ἐπὶ τοὺς ἐναντίους τόπους, τοὺς μεσημβρινούς. Ἐκεῖ δὴ ταῦτα ἐκφερόμενα προσπίπτει τοῖς ὑψηλοτάτοις ὄρεσι τῆς Αἰθιοπίας, καὶ πολλὰ καὶ ἀθρόα γινόμενα ἀπεργάζεται ὑετούς· καὶ ἐκ τῶν ὑετῶν τούτων ὁ Νεῖλος πλημμυρεῖ τοῦ θέρους, ἀπὸ τῶν μεσημβρινῶν καὶ ξηρῶν τόπων ῥέων. Καὶ τοῦτο Ἀριστοτέλης ἐπραγματεύσατο· αὐτὸς γὰρ ἀπὸ τῆς φύσεως ἔργῳ κατενόησεν, ἀξιώσας πέμψαι τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους καὶ ὄψει τὴν αἰτίαν τῆς τοῦ Νείλου αὐξήσεως παραλαβεῖν. Διό φησιν ὡς τοῦτο οὐκέτι πρόβλημά ἐστιν· ὤφθη γὰρ φανερῶς ὅτι ἐξ ὑετῶν [717 H.] αὔξει, καὶ τὸ παράδοξον, ὅτι[25] ἐν τοῖς ξηροτάτοις τόποις τῆς Αἰθιοπίας, ἐν οἷς οὔτε χειμὼν οὔτε ὕδωρ ἐστὶ, συμβαίνει τοῦ θέρους πλείστους ὑετοὺς γίνεσθαι.

VARIÆ LECTIONES.

[17] δὲ. [18] θρηνεύων rectius Suidas v. Ἀγχίνους et Μνήμη : δὲ τὸ ἐξ ὧν ἔμαθε θηρεύειν καὶ ἃ μὴ ἔμαθεν. Holstenius δὲ τὸ ἐξ ἃ μὴ ἔμ. θηρεύειν. [19] αὐτῇ ς. [20] ἥμισυ ς. [21] οἱ A. : ἡ ς. [22] λεπτόγεώς ἐστιν ἡ ς. [23] ἐτήσιοι A. [24] τῶν ante ἀπὸ om. A. [25] ὅτι om. A.

NOTÆ.

(11) Vide Theophylactum Simocattam, *De vita Mauritii imp.*, lin. 7, extremo, Herodotum, Melam et ἀνώνυμον.

Digitized by Google

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

PHOTIUS PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANUS.

Epistola D. Hœschelii nuncupatoria. 9
Epistola alia And. Schotti nuncupatoria. 11
Eruditorum aliquot de Photio judicia. 14
Carmina in Photii Bibliothecæ interpretationem. 18

PROLEGOMENA. 19
Index alphabeticus auctorum Bibliothecæ Photianæ. 31
Index codicum Mss. 42

BIBLIOTHECA SIVE MYRIOBIBLON. 42

Epistola Photii ad Tarasium nuncupatoria. 42
Codex primus. — Theodorus presbyter, de scriptis S. Dionysii Areopagitæ. 43
II. — Adriani Isagoge S. Scripturæ. 46
III. — Nonnosi Historia legationum. 46
IV. — Theodori Antiocheni pro sancto Basilio adversus Eumonium libri XXV. 51
V. — Sophronii de eadem re liber. 51
VI. — Gregorii Nysseni ejusdem argumenti opera duo. 51
VII. — Ejusdem, de eodem. 51
VIII. — Origenis de Principiis libri IV. 51
IX-XIII. — Eusebii Cæsariensis episcopi scripta pleraque. 54
XIV. — Apollinarius Hierapolita De pietate et veritate, adversus gentes. 55
XV. — Gelasius synodi primæ scriptor. 55
XVI. — Synodus tertia. 55
XVII. — Synodus quarta. 58
XVIII. — Synodus quinta. 58
XIX. — Synodus sexta. 58
XX. — Synodus septima. 58
XXI. — Joannes Philoponus De resurrectione. 58
XXII. — Theodosius monachus contra Philiponum. 59
XXIII. — Cononis, Eugenii, et Themistii in Philoponum invectivæ. 59
XXIV. — Acta disputationis hæreticorum coram Joanne patriarcha CP. 59
XXV. — S. Joannis Chrysostomi in mortem et ascensionem Christi, itemque in Pentecosten orationes. 59
XXVI. — Synesii Cyrenæi scripta. 62
XXVII. — Eusebii Pamphili Ecclesiasticæ Historiæ libri X. 62
XXVIII. — Socratis Ecclesiasticæ Historiæ libri VII. 62
XXIX. — Evagrii Scholastici Ecclesiasticæ Historiæ libri VII. 63
XXX. — Hermiæ Sozomeni Historiæ Ecclesiasticæ libri IX. 63
XXXI. — Theodoreti Historiæ Ecclesiasticæ libri V. 63
XXXII. — S. Athanasii Epistolæ. 63
XXXIII. — Justi Tiberiensis Judæorum regum Chronicon. 66
XXXIV. — Julii Africani historia, et alia. 66
XXXV. — Philippi Sidetæ Christianæ Historiæ libri XXIV. 67
XXXVI. — Christianorum liber, Octateuchi expositio libris XII. 67
XXXVII. — De Republica libri VI. 70
XXXVIII. — Theodori Antiocheni interpretatio Geneseos. 70
XXXIX. — Eusebius contra Hieroclem. 71
XL. — Philostorgii Ecclesiasticæ Historiæ libri XII. 71
XLI. — Joannis presbyteri Ægeate Ecclesiasticæ Historiæ libri V. 74
XLII. — Basilii Cilicis ecclesiasticæ Historiæ libri III. 75
XLIII. — Joan. Philoponus in Hexaemeron. 75
XLIV. — Philostrati Tyrii de vita Apollonii Tyanei libri VIII. 78
XLV. — Andronicianus contra Eunomianos. 79
XLVI. — Theodoreti contra hæreticos libri XXVII; Eranistæ libri III. 79
XLVII. — Josephi Judæi de libro Judaico libri VII. 82
XLVIII. — Josephus vel Caius presbyter, De universo. 83
XLIX. — S. Cyrilli Alexandrini Contra Nestorium libri V. 86
L. — Nicias monachus contra Philoponum, Severum, ac gentes. 86
LI. — Hesychii presbyteri Constantin., in æneum serpentem libri IV. 87
LII. — Synodus Sidetana, aliaque contra Messalianos. 87
LIII. — Synodus Carthaginensis et scripta quædam contra Pelagium et Cœlestinum. 91
LIV. — Exemplar Actorum ab Occidentis episcopis contra Nestorianos et Pelagianos. 94
LV. — Joannes Philoponus et Joannes Ægeatus contra quartam synodum. 98
LVI. — Theodoreti contra hæreses libri V. 98
LVII. — Appiani Alexandrini Historiæ Romanæ libri XXIV. 99
LVIII. — Arriani Parthica Bithynica et alia. 103
LIX. — Synodus ad Quercum illegitima, contra B. Joannem Chrysostomum. 106
LX. — Herodoti Halicarnassei Historiarum libri IX. 114
LXI. — Æschinis orationes III, et epistolæ IX. 114
LXII. — Praxagoræ Atheniensis de rebus Constantini Magni libri II. 118
LXIII. — Procopii rhetoris Historiarum libri VIII. 122
LXIV. — Theophanis Byzantii Historiarum libri X. 135
LXV. — Theophylacti Simocatte Historiarum libri VIII. 139
LXVI. — S. Nicephori patriarchæ Constant. historica Epitome. 165
LXVII. — Sergii Confessoris Historia. 165
LXVIII. — Cephalœonis Musæ, sive Historicæ epitomes libri IX. 165
LXIX. — Hesychii illustris Milesii Historiæ omnigenæ, atque Romanæ libri VI, et res a Justino Seniore imperatore gestæ. 166
LXX. — Diodori Siculi Historiarum libri XL. 167
LXXI. — Dionis Cassii Historiarum libri LXXX. 170
LXXII. — Ctesiæ Cnidii Persicarum rerum libri XXIII. 171
LXXIII. — Heliodori Æthiopicon libri X. 231
LXXIV. — Themistii Orationes civiles XXXVI. 238
LXXV. — J. Philoponi Libellus contra Joannem patriarcham CP., cognom. Scholasticum. 239
LXXVI. — Flaviani Josephi Antiquitatum Judaicarum libri XX. 239
LXXVII. — Eunopii Chronicorum post Dexippum libri XIV. 246
LXXVIII. — Malchi Sophistæ Byzantinæ Historiæ libri VII. 247
LXXIX. — Candidi Historiarum libri III. 250
LXXX. — Olympiodori Historiarum libri XXII. 255
LXXXI. — Theodori Mopsuestiæ de Persarum Magia libri III. 282
LXXXII. — Dexippi de rebus post Alexandrum gestis libri IV; Epitome historica usque ad Claudii imperium et Scythica. 282
LXXXIII. — Dionysii Halicarnassei Historiarum libri XX. 286
LXXXIV. — Ejusdem Historiarum Synopseos libri V. 286
LXXXV. — Heracliani episcopi Chalcedonis contra Manichæos libri XX. 287
LXXXVI. — S. Joannis Chrysostomi Epistolæ quas relegatus scripsit. 290
LXXXVII. — Achilles Tatius de rebus Leucippes et Clitophontis libri VIII. 290
LXXXVIII. — Gelasii Cyziceni Cæsareæ Palæst. episc. Historiæ ecclesiasticæ libri III. 290
LXXXIX. — Gelasii Cæsareæ Palæstinæ episcopi Proœmium in additamentum ad Historiam ecclesiasticam Eusebii Pamphili. 294
XC. — Libanii Sophistæ Orationes et Epistolæ. 295
XCI. — Arriani de Alexandri Magni rebus gestis libri VII. 295

Digitized by Google

XCII. — Ejusdem Arriani de Rebus post Alexandrum gestis libri x. 502
XCIII. — Ejusdem Arriani Bithynica. 522
XCIV. — Jamblichi de rebus Rhodanis et Sinonidis libri xvi. 523
XCV. — Joannis Scythopolitæ contra Eutychianos libri xii. 539
XCVI. — Georgius Alexandrinus episcopus, De vita B. Chrysostomi. 542
XCVII. — Phlegontis Tralliani Olympicorum et Chronicorum collectio. 559
XCVIII. — Zosimi comitis Historiarum libri vi. 565
XCIX. — Herodiani Historiarum libri viii. 566
C. — Adriani Declamationes. 570
CI. — Victorini lampadii filii Orationes consulares. 570
CII. — Gelasii Cæsareæ Palæstinæ episcopi, liber contra Anomœos, et Diodori Tarsensis de Spiritu sancto argumenta. 570
CIII. — Philonis Judæi legum sacrarum Allegoria, et de viri civilis vita. 571
CIV. — Ejusdem Essenorum et Therapeutarum vivendi ratio. 571
CV. — Ejusdem Caius reprehensus, et Flaccus reprehensus. 571
CVI. — Theognosti Alexandrini Hypotyposeon libri viii. 574
CVII. — Basilii Cilicis contra Joannem Scythopolitam, libri xvi. 575
CVIII. — Theodori monachi Alexandrini adversus Themistium liber. Themistii Apologia pro sancto Theophobio. 582
CIX. — Clementis Alexandrini presbyteri scripta. 582
CX. — Ejusdem Pædagogi libri iii. 583
CXI. — Ejusdem Stromateon libri viii. 586
CXII, CXIII. — Clementis Romani pontificis Constitutiones apostolorum, Recognitiones et alia. 586
CXIV. — Lucii Charini Periodi apostolorum. 590
CXV. — Liber anonymus contra Judæos et Quartadecimanos, itemque Metrodori Calculus Paschalis. 590
CXVI. — Auctoris incerti de sacra Paschæ festo, volumen iii. 591
CXVII. — Apologiæ de Origene, et ejus dogmatibus, libri v. 594
CXVIII. — Pamphili martyris, simul et Eusebii, Apologiæ pro Origene, libri iv. 595
CXIX. — Pieri presbyteri scriptorum libri xii. 599
CXX. — Irenæi adversus hæreses, libri iv. 602
CXXI. — Hippolyti libellus contra hæreses. 602
CXXII. — Sancti Epiphanii Panariorum libri viii. 603
CXXIII. Ejusdem ancoratus. 603
CXXIV. — Ejusdem de mensuris et ponderibus, liber. 606
CXXV. — Justini martyris Apologia pro Christianis, Quæstiones et alia. 606
CXXVI. — Clementis Epistolæ ad Corinthios II, et S. Polycarpi Epistola ad Philippenses. 606
CXXVII. — Eusebii Pamphili De vita Constantini Magni, libri iv. 607
CXXVIII. — Luciani Opera varia. 611
CXXIX. Lucii Patrensis Metamorphoses. 611
CXXX. Damascii Incredibilium libri iv. 614
CXXXI. — Amyntianus in Alexandrum Magnum, et alia. 614
CXXXII-CXXXV. — Palladii, Aphthonii, Eusebii, et Maximi Declamationes. 615
CXXXVI. — Cyrilli Thesauri. 615
CXXXVII. — Eunomii hæretici libellus. 615
CXXXVIII. — Ejusdem Eunomii Refutationis B. Basilii Magni libri iii. Item Epistolæ xl. 615
CXXXIX. — B. Athanasii in Ecclesiasten et Cantica canticorum Commentarius. 619
CXL. — Ejusdem contra Arium, libri v. 619
CXLI. — Basilius Magnus in Hexaemeron. 619
CXLII. — Ejusdem Orationes ethicæ. 622
CXLIII. — Ejusdem Epistolæ. 622
CXLIV. — Ejusdem Ascetica. 622
CXLV. — Helladii Lexicon. 622
CXLVI. — Lexicon puræ ideæ. 623
CXLVII. — Lexicon gravis styli. 623
CXLVIII. — Lexicon sermonis politici. 623
CXLIX. — Pollionis Lexicon. 623
CL. — Juliani, Philostrati Tyrii, et Diodori Lexicon e decem oratoribus. 623
CLI. — Timæi Lexicon vocum Platonicarum. 623
CLII. — Ælii Dionysii Halicarnassei Dictionum Atticarum libri x. 626
CLIII. — Pausaniæ Lexicon. 626
CLIV. — Boethi vocum Platonicarum Collectio. 626
CLV. — Ejusdem Opusculum de dubiis apud Platonem vocibus. 626
CLVI. — Dorothei de vocibus externorum more usurpatis libellus. 627
CLVII. Mœridis Atticista. 627
CLVIII. — Phrynichi Arabi Apparatus oratorii, libri xxxvi. 627
CLIX. — Isocratis Orationes xxi et Epistolæ ix. 634
CLX. — Choricii sophista Declamationes variæ, et Procopii Gazæi Homericorum versuum Metamorphoses. 642
CLXI. — Sopatri Excerptorum variorum libri xii. 643
CLXII. — Eusebii episcopi Thessalonicæ contra Andream quemdam, libri x. 651
CLXIII. — Vindanii Anatolii Beryti Collectaneorum de agriculturæ disciplina, libri xii. 658
CLXIV. — Galenus, De sectis medicorum. 659
CLXV. — Himerii sophistæ Declamationes. 659
CLXVI. — Antonii Diogenis Incredibilium de Thule insula, libri xxiv. 666
CLXVII — Joannis Stobæi Eclogarum, Apophthegmatum et Præceptionum vitæ, libri iv. 678
CLXVIII. — Beati Basilii Seleuciæ episcopi Orationes xv. 691
CLXIX. — Beati Cyrilli contra Nestorii blasphemias, libri v. Epistolæ variæ, et Scholion de incarnatione Unigeniti. 694
CLXX. — Anonymi Testimoniorum de Christo e gentium scriptis, libri xv. 695
CLXXI. — Eustratii Magnæ ecclesiæ presbyteri, De vitæ functorum animis tractatus, iii. — Chrysippi Hierosolymorum presbyteri Historia de Gamaliele et Nicodemo. 699
CLXXII-CLXXIV. — B. Joannis Chrysostomi Homiliarum in Genesim, volumina iii. 702
CLXXV. — Pamphilæ Historiæ Miscellæ, libri viii. 506
CLXXVI. — Theopompi Historiarum, libri lviii. 507
CLXXVII. — Theodori Antiocheni contra asserentes peccare homines natura, non voluntate, libri v. 514
CLXXVIII. — Dioscoridis De materia medica, libri vii. 519
CLXXIX. — Agapii, libri xxiii. 522
CLXXX. — Joannis Laurentii Philadelphensis Lydi tractatus tres. 526
CLXXXI. — Damascii Damasceni liber, De Isidori philosophi vita. 527
CLXXXII. — B. Eulogii archiepiscopi Alexandrini contra Navatum, libri vi. 531
CLXXXIII. — Eudociæ Augustæ Metaphrasis metrica in Octateuchum. 535
CLXXXIV. — Ejusdem Eudociæ Metaphrasis metrica in Zachariam et Danielem prophetas, et in B. Cyprianum martyrem, libri iii. 538
CLXXXV. — Dionysii Ægei Dictyaca. 542
CLXXXVI. — Cononis Narrationes L. et Apollodori Grammatici Bibliotheca. 516
CLXXXVII. — Nicomachi Geraseni Arithmeticorum theologicorum, libri ii. 591
CLXXXVIII. — Alexandri collectio admirabilium, et Protagoræ Geometriæ universi orbis, libri vi. 603
CLXXXIX. — Sotion de fluminibus, fontibus et lacubus. — Nicolai Damasceni Morum incredibilium Collectanea. — Acestoridæ Mythologiæ politicæ, libri iv. 603
CXC. — Ptolemæi Hephæstionis Novæ ad variam eruditionem Historiæ, libri viii. 607
CXCI. — S. Basilii Magni Ascetica. 634
CXCII. — B. Maximi monachi et confessoris Quæstionum e sacra Scriptura solutiones cxlix. 638
CXCII *bis*. — Ejusdem B. Maximi Epistola xvii. 646
CXCIII. — Ejusdem B. Maximi Liber asceticus et centuriæ de dilectione. 650
CXCIV. — Ejusdem B. Maximi Epistola ad Georgium eparchum. — Theologicorum moraliumque capitum centuriæ, sive libri ii, epistolæ v. 650
CXCV. — Ejusdem B. Maximi Epistola ad Marinum, et Dialogus cum Phyrrho, de duobus in Christo voluntatibus et operationibus. 655
CXCVI. — Ephraim Homiliæ xlix. 658
CXCVII. — Cassiani monachi libri ascetici tres. 662
CXCVIII. — Sanctorum virorum liber, seu Vitæ sanctorum qui Magni Antonii tempore floruerunt. 663
CXCIX. — Joannis Moschi Pratum, sive Hortulus novus. 666
CC. — Marci monachi Asceticorum libri viii, et adversus Melchisedecitas, liber i. 667
CCI. — Diadochi Photicæ veteris Epiri episcopi definitiones x et capita c. — Nili monachi De oratione, cavita cliii. — Joannis Carpatii consolatorius. 670

Digitized by Google

CCII. — B. Hippolyti episcopi et martyris Interpretatio Danielis, et Homilia de Christo et Antichristo. 674
CCIII. — Theodoreti Cyrensis episcopi Interpretatio Danielis. 674
CCIV. — Ejusdem Octateuchi expositio, et in libros Regum et Paralipomenon. 675
CCV. — Idem in XII prophetas. 675
CCVI. — Procopii sophistæ Scholæ commentariorum in Octateuchum, et in libros Regum ac Paralipomena. 675
CCVII — Idem in Isaiam prophetam. 678
CCVIII. — Eulogii Alexandrini archiepiscopi, Contra Novatianos, libri v. 678
CCIX. — Dionis Chrysostomi Orationes LXXX. 678
CCX. — Cæsarii Capita ecclesiastica. 689
CCXI. — Dionysii Ægei Dictyacorum, capita c. 689
CCXII. — Ænesidemi De Pyrrhoniis, libri VIII. 694
CCXIII. — Agatharchidæ Historica. 698
CCXIV. — Hieroclis De Providentia et fato, libri VII. 702
CCXV. — Joannes Philoponus, Contra Jamblichi opus, *De simulacris*. 707
CCXVI. — Oribasii medici Opera. 707
CCXVII. — Ejusdem Medicinalium collectorum libri LXX. 710
CCXVIII. — Ejusdem Compendii ad Eustathium filium libri X. 711
CCXIX. — Ejusdem ad Eunapium, libri IV. 718
CCXX. — Theonis archiatri *Homo*. 719
CCXXI. — Ætii Amideni Operis medici libri XVI. 719
CCXXII. — Jobii monachi Commentarii libri IX. 735
CCXXIII. — Diodorus Tarsensis episcopus Contra fatum. 830
CCXXIV. — Memnonis Historiarum libri. 878

Caput primum. — Summa historiæ de Heraclea Pontica. 878
Cap. II. — Clearchi tyranni I eruditio et crudelitas. 878
Cap. III. — Satyri tyranni II immanitas. 879
Cap. IV. — Timotheus filius Clearchi princeps III. Ejus merita in rempublicam et privatos. Ejus heroica in bellis virtus. Mors immatura. Habitus ei a fratre honor post mortem. 882
Cap. V. — Dionysius princeps IV, rex fortunatissimus imperii augendi occasiones non negligit. Adversam fortunam studio et fato superat. Lætitiæ ambitiosæ excessus, etc. 883
Cap. VI. — Clearchus princeps V. Ejus virtus bellica. Fortuna mutabilis. Degeneratio. Parricidium et ejus ultio. 887
Cap. VII. — Lysimachus VI, dominus externus, benignus. 887
Cap. VIII. — Heraclitus tyrannus VII. Muliebris impotentia. 888
Cap. IX. — De Lysimachi parricidio in filium Agathoclem, consilio novercæ, ejusque interitus. 890
Cap. X. — Heraclienses expulso tyranno, se in libertatem asserunt. 890
Cap. XI. — Zipœtus Bithynus Heracl. infestat. 890
Cap. XII. — Seleuci ab Heracl. alienatio. Exsulum reditus et reipublicæ instauratio. 891
Cap. XIII. — Seleucus in expeditione Macedon. a Ptol. Ceranno trucidatur. 891
Cap. XIV. — Antigoni expeditio in Ceraunum, Heracl. auxilio instructum. Antigoni fuga. 894
Cap. XV. — Cerauni flagitia et interitus. Antigoni in regno Macedoniæ successio. 894
Cap. XVI. — Patrocles Antiochi præfectus, a Bithynis cum exercitu cæditur. 894
Cap. XVII. — Heracliensium cum Nicomede societas et urbium recuperatio. 895
Cap. XVIII. — Heracliensium cum Zipœta bellum, clades et victoria. 895
Cap. XIX. — Antiochi cum Antigono et Nicomede bellum, et Heracliensium auxilia. 895
Cap. XX. — Gallorum in Asiam transmigratio, et sedes distincta. 895
Cap. XXI. — De Astaco et Nicomedia urbibus, Bithyniæ principum sedibus. 898
Cap. XXII. — Byzantinorum bellum cum Calatianis Heracleotarum colonia. 899
Cap. XXIII. — Testamentum Nicomedis, et Zeilæ excludi bellum cum Bythynis, ope Galatarum. 899
Cap. XXIV. — Heracleotarum pacificatio inter Antiochum et Byzantinos. 899
Cap. XXV. — Heraclienses Mithridati auxiliantur contra Gallos. 902
Cap. XXVI. — Ptolemæi liberalitas in Heraclienses 902
Cap. XXVII. — Summa narrationum de Romæ initiis, et incrementis, regno, consulibus, imperatoribus, bellis cum Pyrrho, Annibale, Perseo, Antiocho. 902
Cap. XXVIII. — Heracliensium legati a Romanis in Asia ducibus humaniter accepti. 903
Cap. XXIX. — Heraclienses a Prusia in angustias coacti; hujusque clades. 905
Cap. XXX. — Heracleæ obsidium a Galatis. 906
Cap. XXXI. — Heracleotæ Romanis auxiliantur. Marrucini populi. 906
Cap. XXXII. — Bellum Mithridatis cum Romanis, et causæ. 906
Cap. XXXIII. — Mithridatis victoria de Nicomede, et strages civium Romanorum in Asia. 907
Cap. XXXIV. — Syllæ victoriæ de Taxile et Archelao Mithridatis ducibus. 907
Cap. XXXV. — Heraclienses Chios a Dorylæo in servitutem redactos vindicant. 910
Cap. XXXVI. — Valerius Flaccus successor Syllæ trucidatur a Fimbria, hujusque successus. 910
Cap. XXXVII. — Syllæ pax cum Mithridate. 911
Cap. XXXVIII. — Murena bellum adversus Mithridatem renovat. Heraclienses neutri opitulantur. 911
Cap. XXXIX. — Luculli et Cottæ in Mithridatem expeditio. 914
Cap. XL. — Heraclienses Mithridati se adjungunt, et publicanos Romanos interficiunt. 914
Cap. XLI. — Pugna ad Chalcedonem cum Mithridate Romanis funesta. 915
Cap. XLII. — Mithridates ad Cyzicum Marte Luculli et naufragiis domitus. 915
Cap. XLIII. — Triarii res gestæ contra Mithridatem. Prusa urbs. Fabula de Nicæa et Baccho. 918
Cap. XLIV. — Mithridates cedit Cottæ et Triario, et astu Heracleam occupat. 919
Cap. XLV. — Pugnæ Romanorum cum Mithridate secundæ. 919
Cap. XLVI. — Fuga Mithridatis periculosa. 922
Cap. XLVII. — Lucullus Eupatoriam et Amisum capit. 922
Cap. XLVIII. — Mithridates ad Tigranem profugit, et frustra exposcitur. 923
Cap. XLIX. — Cotta Heracleam obsidet. 923
Cap. L. — Triarius reliquam Mithridatis classem subigit. 926
Cap. LI. — Cotta ad obsidendam Heracleam Triarium asciscit. 926
Cap. LII. — Triarii victoria navalis de Heracliensibus, et gravissima urbis fames et pestis. 927
Cap. LIII. — Heracleæ proditio, direptio, et dissidium Romanorum. 927
Cap. LIV. — Cotta Heracleam expoliatam incendit, et in reditu magnam prædæ partem naufragiis amittit. 930
Cap. LV. — Cleocharis, Leonippi et Seleuci præfectorum Sinopæ dissidium, tyrannis et perfidia. 931
Cap. LVI. — Lucullus Macharen præfectum Mithridatis in amicitiam recipit. Tyranni fugiunt. Sinope capitur. 934
Cap. LVII. — Mithridates ægre tandem a Tigrane auxilia impetrat. 934
Cap. LVIII. — Lucullus Armeniam populatur, et thesauri Tigranis vix servantur. 934
Cap. LIX. — Luculli victoria de Tigrane ad Tigranocertam, et urbis deditio. 935
Cap. LX. — Tigranis cum Mithridate acta et Legatio ad regem Parthum. 935
Cap. LXI. — Odium Romæ in Cottam et actio, accusante Thrasimede Heracliensi. 935
Cap. LXII. — Trasimedis et Brithagoræ studium circa instaurationem Heracleæ et libertatem. 938

Codex CCXXV. — Eulogii episcopii Alexandrini Liber contra Severum et Timotheum hæreticos. 939
CCXXVI. — Ejusdem Eulogii Liber contra Theodosium et Severum. 950
CCXXVII. — Ejusdem Eulogii Oratio invectiva. 954
CCXXVIII. — S. Ephræm Theopolitani patriarchæ Orationes variæ. 958
CCXXIX. — Ephræmii ejusdem Liber alius. 970
CCXXX. — B. Eulogii archiepiscopi Alexandriæ Orationes XI. 1025
CCXXXI. — Sophronii Hierosolymitæ synodica epistola. 1090
CCXXXII. — Stephani Gobari Tritheitæ Liber. 1091

Digitized by Google

CCXXXIII. — Germani patriarchæ CP. liber apologeticus pro Gregorio Nysseno. 1106
CCXXXIV. — Excerpta ex Oratione S. Methodii de Resurrectione. 1110
Compendiosa expositio dictorum quorumdam apostolicorum ex eodem S. Methodii Libro. 1114
CCXXXV. — Ex Libro sancti Methodii de creatis excerpta. 1138
CCXXXVI. — Ejusdem De libero arbitrio. 1147
CCXXXVII. — Excerpta e Libro sancti Methodii De castitate. 1159
CCXXXVIII. — Flavii Josephi Antiquitatum Judaicarum Libri. 1179
CCXXXIX. — Procli Christomathia, seu Laudabilia de re poetica. 1195
CCXL. — Joannes Philoponus in Hexaemeron. 1207
CCXLI. — Apollonii Tyanei Vita e Philostrato. 1214
CCXLII. — Ex Isidori philosophi Vita Damascio auctore. 1250
CCXLIII. — Himerii sophistæ Declamationes. 1306
CCXLIV. — E Diodoro Siculo Excerpta. 1382
CCXLV. — E Plutarchi *Parallelis* Excerpta. 1455
CCXLVI. — Ex Aristidis Oratione Panathenaica. 1459
CCXLVII. — Ex ejusdem Aristidis IV Orationibus pro rhetorica adversus Platonis Gorgiam, Excerpta. 1487
CCXLVIII. — Ex Aristidis Platonica pro quatuor viris. 1530
CCXLIX. — Excerpta e Vita Pythagoræ. 1579

FINIS TOMI CENTESIMI TERTII.

Parisiis. — Ex typis L. MIGNE.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

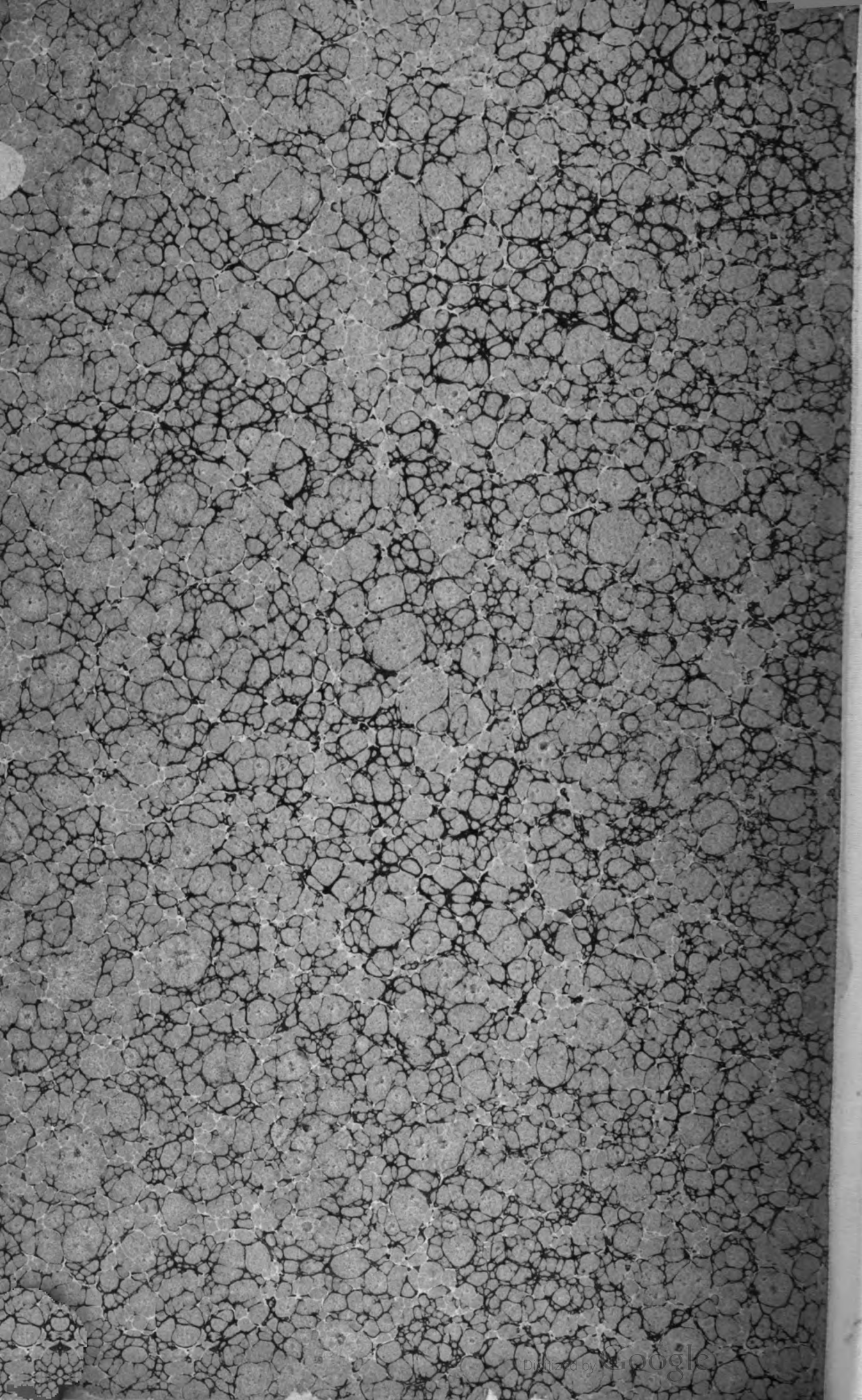
Digitized by Google

3 2044 018 872 861

THE BORROWER WILL BE CHARGED AN OVERDUE FEE IF THIS BOOK IS NOT RETURNED TO THE LIBRARY ON OR BEFORE THE LAST DATE STAMPED BELOW. NON-RECEIPT OF OVERDUE NOTICES DOES NOT EXEMPT THE BORROWER FROM OVERDUE FEES.

STANFORD LAW LIBRARY
CHARGED

JUN 17 1995

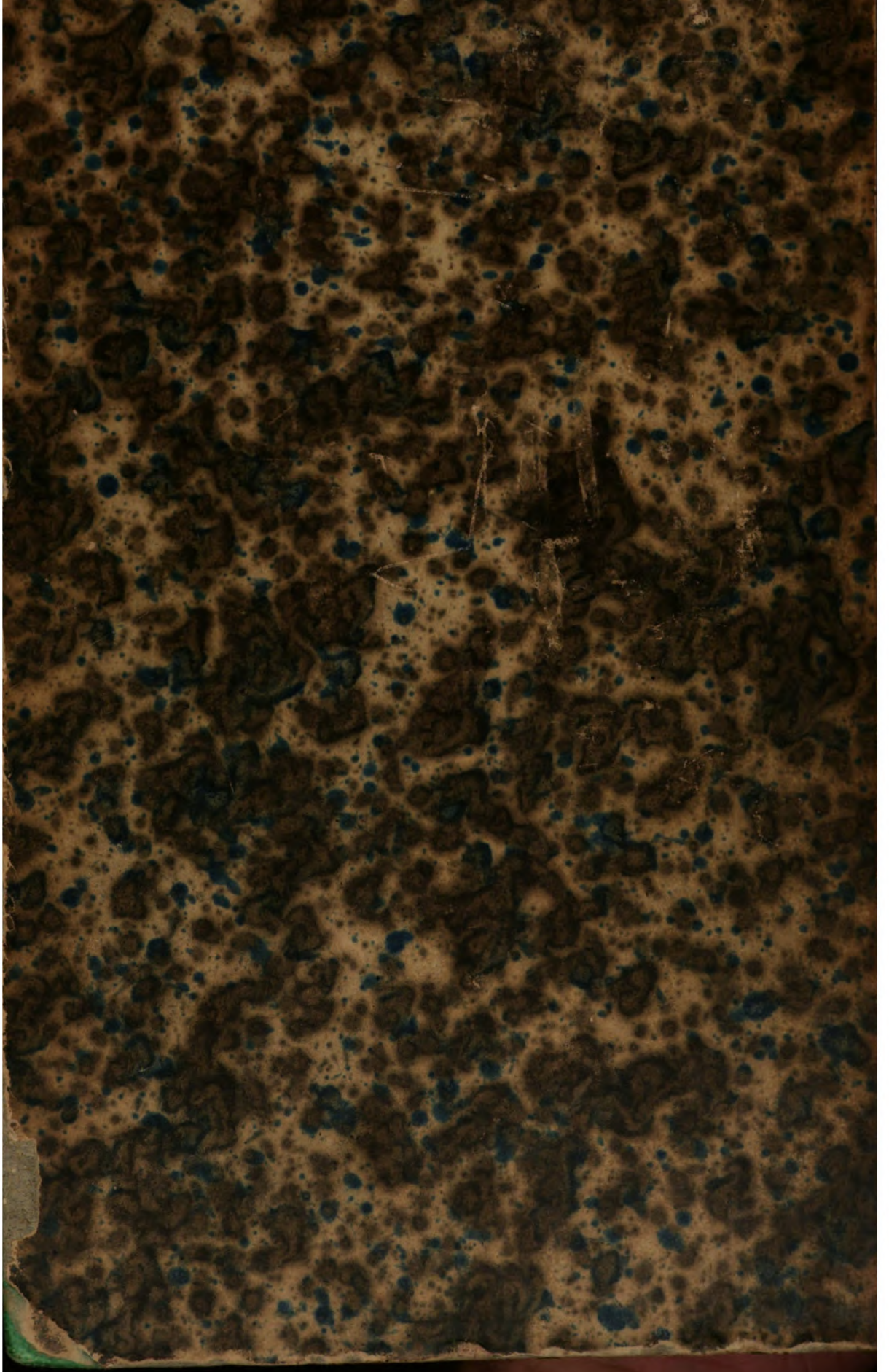
Digitized by Google